

4° A. or. 2730

Bhagavata
(Purana)

சென்னை
பெரியவாசல்
சென்னை

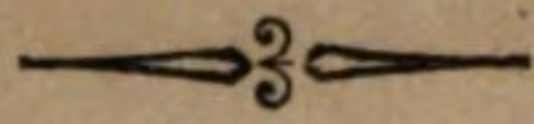
சென்னை - பெரியவாசல்

~~with gravity!~~

~~and instability?~~

Telinga (Teloogee)

శ్రీ ర మ్మ .

శ్రీమదనంతనిగమాంతపరమాదైవతసిద్ధాంతప్రతిపాదకాఖిలసద్గ్రంథేష్వత్యంతోత్కృష్టతయా-

శ్రీమన్నారాయణాంశసంభూతశ్రీమద్భగవద్వ్యాసమహాషిణాప్రణీతః-

దశాన-స్పశాన-లేఖన-పఠన-ప్రదానాదన-రక్షణ-పూజన-కథాశ్రవణాదిభిరఖిలభగవద్భక్తానామ

విద్యాంధతమసాపనోదనభాస్త-రాయమాణస్సవ్యాఖ్యానోయం-

శ్రీమద్భగవదగ్రంథః

సేతు-శీతాచలాంతధారణీతలవాసినామాస్తికమతావలంబినామస్తదీయాఖిలజనక్షేమాభివర్ధక
నవీననిబంధనానువర్తితాంపూర్వోపకారిణాంసత్పురుషాణామన్యేషాంభగవద్భక్తానాముపకారాయ-

శ్రీహయగ్రీవదేవకరుణారసపూర్ణపురాణవంశపయోనిధిసుధాకరస్య-శ్రీమదదైవతసిద్ధాంతతత్త్వవిచ్ఛిఖామణేః

శ్రీమద్వేంకటనారాయణవిద్వచ్ఛూడామణేస్తనయేన-

శ్రీమత్సోమ్యసాజన్యాదిభిరధరీకృతారుంధత్యనసూయాప్రభృత్యుత్తమపుణ్యవనితాయా

శ్రీమత్త్రైశికగోత్రసంభూతవేంకటేశాఖ్యవిద్వదగ్రగణ్యస్యతనూజాయా

సాస్విత్ర్యంబాయాగభాశుక్తిముక్తాఫలేన

స్వపితృకరుణాకటాక్షాసాదితశ్రీమద్ధయగ్రీవమంత్రరాజోపాసనాలభి
సంస్తృతప్రాకృతవైకృతాద్యనేకభాషారచితనిఖిలతంత్రస్వతంత్రప్రతిభాభాసురేణ-

పురాణం-హయగ్రీవశాస్త్రిణా.

నానాదేశేభ్యఃఆనీతాశ్రీమద్భగవదగ్రంథా-

శ్రీమచ్ఛ్రీధరాచార్యవర్యాదిభిర్విరచితాంస్తద్వ్యాఖ్యానగ్రంథాంశ్చ-

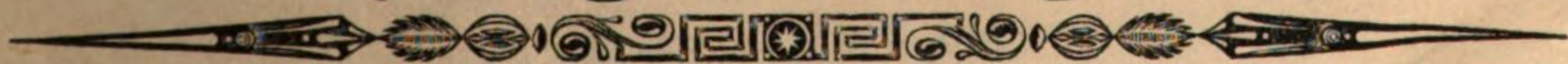
సమ్యక్సంశోధ్య-నిఖిలాధ్యేత్యజనానామత్యంతపఠనసౌలభ్యాపాదనాయ-

ప్రతిష్ఠోకవ్యాఖ్యానఘట్టేషుప్రతీకాదిభిర్వివిధచిహ్నసమావేశైస్సమలంకృత్య-

తత్తద్వివిధవేదాంతఘట్టేషువిశిష్టాదైవతవ్యాఖ్యాయాచసంయోజ్య-

ఆషాప్రయోగ-ప్రక్షిప్తశ్లోకసమావేశాదీనాం-నక్షత్రచిహ్న-కుండలీకరణసంయోజనాదిభిస్సంపరిష్కృత్య-

వివేకాదశాఖ్యస్పకీయముక్తాక్షరశాలాయాం-ముద్రాక్షరైస్సుష్టుప్రకాశితః-

ఇందుమునిసింధుశశధరసంఖ్యాసంఖ్యాతశాలివాహశకే । సామ్యాబ్జచైత్రశుక్లప్రథమాయామేషముద్రితోగ్రంథః॥

శ్రీమద్భగవదాఖ్యంపురాణరత్నమురారిగుణకథనమ్ । భగవచ్ఛ్రీధరబుధవరరచితవ్యాఖ్యానమేళనాద్భద్రమ్॥

ఏతద్గ్రంథస్యమూల్యం - త్రింశ రూప్యాణి - రూప (30)

Madras (Cilaca 1770) = 1848

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

శ్రీమద్భగవద్గీతా

అష్టాదశ్యోధ్యాయము

అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః - ౧౭౦౭౭౭

అథ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదః - ౧౭౦౭౭౭
(౧౭)

శ్రీ మ ద్భాగవతం ఉపాఖ్యానం

శ్రీ మ ద్భాగవతం ఉపాఖ్యానం

Prima Bhagavata - grantha

sive

Bhagavata Purāṇae versio Telingan-
gula a Sammerpōturāṅgu ca 1408.

Madras aṅṣ Kilacae 1770 = 1848

(sumptibus et auspiciis
Brownii).

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

శ్రీమద్భాగవతపురాణరత్నాంతగతకథానుక్రమసూచికా.

విషయసంఖ్య.	ప్రథమస్తంభస్థకథానుక్రమసూచికా.	పుటసంఖ్య.
౧	సూతం ప్రతిశౌనకాదిమహాషిష్యకృతప్రశ్నప్రకారః...	౧౦
౨	సూతకృతభగవత్తథాప్రశంసా....	౧౨
౩	భగవతోనారాయణస్య - ఎకవింశత్యవతారకథాభివణానఘట్టః ...	౧౬
౪	ఆనిర్వచనీయహృత్ప్రతిష్ఠాప్రతి- వ్యాసస్యపరిచింతనం...	౨౦
౫	వ్యాససన్నిధిప్రతినారదాగమనం....	౨౩
౬	నారదమహాషిష్యః పూర్వజన్మవృత్తాంతకథనం...	౨౯
౭	అశ్వత్థామః - అజానకృతపరాభవకథా...	౩౪
౮	గర్భాస్థస్యపరీక్షితఃపరిరక్షణకథా. ...	౪౦
౯	శరత్కృతస్యభీష్మాచార్యస్యసన్నిధిప్రతి- ధర్మరాజగమనం ...	౪౫
౧౦	భీష్మాచార్యకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః...	౪౭
౧౧	శ్రీకృష్ణమూర్తేః ద్వారకానగరీం ప్రతిప్రస్తానకథా...	౫౧
౧౨	పరీక్షిజన్మకథా....	౫౯
౧౩	గాంధారిధృతరాష్ట్రయోః - దేహపరిత్యాగకథా...	౬౪
౧౪	ఉత్పాతోత్పత్తిశంకితస్యధర్మరాజస్యపరిచింతనకథా...	౬౭
౧౫	ద్వారకానగరాదాగతేనాజ్ఞానేనాభిహితశ్రీకృష్ణనిర్యాణకథా....	౬౮
౧౬	ధర్మరాజకృతపరీక్షితృప్త్యాభిషేకఘట్టః ...	౭౪
౧౭	ధర్మరాజాదీనాంమహాప్రస్తానగమనం	౭౫
౧౮	శమీకమహాషిష్యునందనవిసృష్టపరీక్షిచ్ఛాపకథా..	౮౩
౧౯	పరీక్షి త్ప్రయోపవేశఘట్టః.....	౮౭
౨౦	పరీక్షితసన్నిధిప్రతిశుకమహాషిష్యరాగమనకథా...	౮౭

— శ్రీద్వితీయస్తంభస్థకథానుక్రమసూచికా. —

౨౧	భాగవతకథాప్రారంభఘట్టః...	౮౯
౨౨	మోక్షప్రాప్త్యుపాయకథనం...	౯౧
౨౩	మహాపురుషస్వరూపస్యబ్రహ్మాండస్వరూపత్వేనాభివర్ణనం...	౯౨
౨౪	ముముక్షుభాగవత్సర్వరూపధారణామోగప్రకారకథనం...	౯౩
౨౫	భగవత్సర్వరూపపరిజ్ఞానవిధిప్రతిపాదనం....	౯౪
౨౬	ఉపాసనాభేదేనోపాసకానాంవిభిన్నఫలప్రాప్తిప్రతిపాదనఘట్టః..	౧౦౩
౨౭	భగవద్గుణానువణానపూర్వకతయా-ఽత్మతత్త్వస్వరూపకథనప్రపంచోద్భవాద్యభివణానఘట్టః .	౧౦౬
౨౮	భగవతోనారాయణస్యవివిధావతారలీలాభివణానకథా...	౧౨౩
౨౯	శ్రీకృష్ణలీలానాంసంగ్రహేనాభివణానకథా...	౧౨౯

— శ్రీతృతీయస్తంభస్థకథానుక్రమసూచికా. —

౩౦	దీర్ఘయాత్రాచరణవశాయాముద్ధవంప్రతివిమరకృతకృష్ణాదీనాంకుశలవృత్తాంతపరిప్రశ్నకథా...	౧౫౭
౩౧	ఉద్ధవకృతశ్రీకృష్ణలీలావిశేషానాంసంగ్రహేనాభివణానం...	౧౬౨
౩౨	విమరమైత్రేయసంవాదప్రారంభః...	౧౬౮

౩౩	ప్ర జాభివృద్ధ్యర్థమున్మృత్తస్యస్వామ్యంభవమనోవృత్తాంతః...	...	...	...	...	...	౧౭౪
౩౪	శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్త్యవతారకథా...	...	...	...	...	...	౧౮౮
౩౫	యజ్ఞవరాహమూర్తిప్రతిబ్రహ్మదిదేవకృతస్తుతిః...	...	...	...	...	...	౧౯౯
౩౬	జయవిజయయోహిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపురుషత్వేనోత్పత్త్యాద్యభివర్ణనకథా...	...	...	...	...	...	౨౦౫
౩౭	శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్తికృతహిరణ్యాక్షసంహారకథా...						౨౧౭
౩౮	బ్రహ్మాంధసృష్టిప్రవచనపూర్వకయక్షరక్షగణదేవతాగణాదిసృష్టికథా.....						౨౨౦
౩౯	స్వామ్యంభవమనువంశానువర్ణనపూర్వకదేవహూత్యుద్వహుటనాద్యభివర్ణనకథా...	...	...	...	...	...	౨౨౪
౪౦	కపిలవతారకథా...	...	...	...	...	...	౨౩౪
౪౧	కపిలరూపేణావిభూతంభగవంతంప్రతిబ్రహ్మకృతస్తుతిః...	...	...	...	...		౨౩౫
౪౨	కపిలదేవహూతినంవాదః...		...	...	...	...	౨౩౯
౪౩	గర్భస్థజీవకృతభగవత్స్తుతిః...	..	...	..	...	...	౨౪౬
—————*చతుర్థస్తంభస్తకథానుక్రమసూచికా.*—————							
౪౪	విమరంప్రతిమైత్రేయోహోపదిష్టస్వామ్యంభవమనుపుత్రీవంశానువర్ణనకథా...	...	...	...	...	...	౨౫౬
౪౫	కదమప్రజాపతినంతత్యభివర్ణనకథా...	...					౨౫౭
౪౬	అత్రితపఃప్రభావాభివర్ణనపూర్వకసోమోత్పత్తికథా...	...	...				౨౫౮
౪౭	దక్షుహోశ్వరయోవిరోధోత్పత్తికథా...	...	...		...	...	౨౯౦
౪౮	దక్షాణానుష్ఠాయమానాధ్వరదశనాథండాత్యాయణీగమనం...						౨౯౪
౪౯	వీరభద్రకృతదక్షాధ్వరధ్వంసనకథా...	...	...	..	...	...	౨౯౭
౫౦	వీరభద్రాదిభిఃపరిగూతదేవైఃకృతబ్రహ్మవిజ్ఞప్తిః...		...				౨౯౯
౫౧	దక్షిణామూర్తిరూపిణమీశ్వరంప్రతిబ్రహ్మదిభిఃకృతస్తుతిః..	..	...	...			౩౦౨
౫౨	బ్రహ్మదిప్రాధికతేశ్వరకృతదక్షాద్యనుగ్రహకథా.....						౩౦౩
౫౩	దక్షాదికృతశ్రీమన్నారాయణస్తుతిః.....					...	౩౦౫
౫౪	ధ్రువసౌపాఖ్యానప్రారంభః..		...	...	...	...	౩౧౦
౫౫	ధ్రువేణసంప్రాప్తనారదానుగ్రహకథా..	...	...	...	...	...	౩౧౩
౫౬	ధ్రువకృతభగవత్స్తుతిః.....	..	..	...		..	౩౧౫
౫౭	అంగపుత్రస్యవేనస్యేతిహాసః..		...	...			౩౨౬
౫౮	పృథూపాఖ్యానప్రారంభః...	...	...	..	...	...	౩౩౧
౫౯	గోదూపధారిణ్యాభువః - పృథుచక్రవర్తికృతవివిధౌషధిదోహనవృత్తాంతః...	...	...	...	...	...	౩౩౪
౬౦	పృథుచక్రవర్త్యనుష్ఠితాశ్వమేధాధ్వరే - ఇంద్రకృతతదీయాశ్వాపహరణకథా...	...	...	...	...	...	౩౩౮
౬౧	తదధ్వరేపురోఃశ్రీమన్నారాయణమూర్త్యనుగ్రహసంప్రాప్తికథా...	...	...	...	...	...	౩౪౧
౬౨	పృథుచక్రవర్తికృతబ్రాహ్మణప్రశంసా...	...	...	...	...	...	౩౪౬
౬౩	పృథుచక్రవర్తినన్నిధింప్రతి-సనకాదీనామాగమనకథా...	...	...	...	..	...	౩౪౭
౬౪	జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్నస్యపురోహోమోక్షైశ్వర్యప్రాప్తికథా...	...	...	...	...	...	౩౫౨
౬౫	ప్రచేతసఃప్రతిశ్రీరుద్రకృతయోగాదేశనామకస్తోత్రోపదేశకథా...	...	...	...	...	...	౩౫౫
౬౬	ప్రాచీనబహిషంప్రతినారదాభిహితజ్ఞానమాగోపదేశకథా...	...	...	...	...	...	౩౬౨
౬౭	పురంజనసౌపాఖ్యానం...	...	...	...	...	...	౩౬౩

౬౮	ప్రచేతోభ్యోభగవద్ద త్తవరప్రదానకథా...	౩౮౪
—————* పంచమస్తంధస్థకథానుక్రమసూచికా. *—————		
౬౯	మను పుత్రస్యప్రియవ్రతస్యోపాఖ్యానం...	౩౯౦
౭౦	ఋషభావతారకథా...	౪౦౦
౭౧	జడభరతోపాఖ్యానం...	౪౦౮
౭౨	భూగోళస్వరూపాదినిర్ణయకథా...	౪౩౧
౭౩	నరకలోకవిర్ణయకథా...	౪౫౭
—————* షష్ఠస్తంధస్థకథానుక్రమసూచికా. *—————		
౭౪	అజామీలోపాఖ్యానం...	౪౬౨
౭౫	శ్రీమన్నారాయణకింకరయమకింకరయోస్సంవాదకథా...	౪౬౩
౭౬	దక్షకృతహంసగుహ్యఖ్యస్తోత్రం...	౪౭౩
౭౭	శబరౌశ్వాప్రతినారదోపనిష్ఠనివృత్తిమాగాభివర్ణనకథా...	౪౭౭
౭౮	దక్షకృతప్రజాసగాభివర్ణనకథా...	౪౮౦
౭౯	ఇంద్రతిరస్కారాత్తుపితస్యబ్రహ్మతేరంతథానవృత్తాంతః...	౪౮౨
౮౦	ఇంద్రప్రతివిశ్వరూపోపనిష్ఠనారాయణకవచవృత్తాంతః...	౪౮౩
౮౧	విశ్వరూపశరశ్చేదనవశాదింద్రస్యబ్రహ్మహత్యాసంప్రాప్త్యభివర్ణనకథా....	౪౮౭
౮౨	హతపుత్రైతస్వప్తౌ - మారణహేమామవశాద్వృత్తాసురోత్పాదనకథా..	౪౮౮
౮౩	దేవాసురయుద్ధప్రారంభః...	౪౯౩
౮౪	వృత్తాసురసంహారవశాదింద్రస్య - పునర్బ్రహ్మహత్యాసంప్రాప్త్యభివర్ణనకథా.....	౪౯౯
౮౫	చిత్రకేతూపాఖ్యానం...	౫౦౧
౮౬	చిత్రకేతోస్తపఃప్రభావేభగవత్పదప్రాప్త్యభివర్ణనకథా...	౫౦౯
౮౭	చిత్రకేతోరీశ్వరతిరస్కారవశాచ్ఛాపప్రాప్త్యభివర్ణనకథా...	౫౧౧
౮౮	సవితృవంశాద్యభివర్ణనకథా...	౫౧౬
౮౯	సప్తగురుతాముత్పత్తికథా...	౫౧౪
—————* సప్తమస్తంధస్థకథానుక్రమసూచికా. *—————		
౯౦	ధర్మరాజంప్రతి-నారదోపనిష్ఠహరికథావిషయః...	౫౨౪
౯౧	హరిద్వారపాలకానాం - సనకాదిభ్యశ్శాపప్రాప్త్యనువర్ణనం...	౫౨౬
౯౨	యమేనాభివర్ణితసుయజ్ఞోపాఖ్యానం...	౫౨౯
౯౩	హిరణ్యకశిపుంప్రతి - బ్రహ్మణాదత్తవరప్రదానకథా..	౫౩౬
౯౪	ప్రహ్లాదచరిత్రప్రారంభః...	౫౩౯
౯౫	ప్రహ్లాదంప్రతి - హిరణ్యకశిపుకృతతర్జనభర్తృనాద్యభివర్ణనకథా..	౫౪౧
౯౬	శ్రీనృసింహమూర్తివ్యవతారఘట్టః...	౫౪౮
౯౭	హిరణ్యకశిపువధకథాఘట్టః...	౫౫౯
౯౮	శ్రీనృసింహమూర్తిప్రతి - బ్రహ్మాదిదేవకృతస్తుతిః...	౫౬౦
౯౯	శ్రీనృసింహమూర్తిప్రతి - ప్రహ్లాదకృతస్తుతిః...	౫౬౨
౧౦౦	త్రిపురాసురసంహారకథాఘట్టః...	౫౭౨

౧౦౧	వణాశ్రమధర్మనిర్ణయోపదేశఘట్టః....	౫౭౩
౧౦౨	ప్రహ్లాదాజగరసంవాదః...	౫౭౯

—*అష్టమస్తంధస్థకథానుక్రమసూచికా.*—

౧౦౩	స్వాయంభువాదిమన్వంతరానువర్ణనకథా...	౫౯౨
౧౦౪	గజేంద్రమోక్షణకథాప్రారంభఘట్టః....	౫౯౫
౧౦౫	క్షీరసాగరమథనకథాప్రారంభఘట్టః...	౬౦౨
౧౦౬	కూర్మావతారకథాప్రారంభఘట్టః.....	౬౦౮
౧౦౭	దేవబృందప్రాథితపరమేశ్వరకృతవిషభక్షణకథా...	౬౧౦
౧౦౮	క్షీరసాగరమథన - విరావతాదీనాముత్పత్తికథా....	౬౧౦
౧౦౯	శ్రీమహావిష్ణోమోహినీవేషధారణకథాఘట్టః...	౬౧౩
౧౧౦	దేవాసురయుద్ధప్రారంభఘట్టః ..	౬౧౫
౧౧౧	మోహినీవేషావలోకనానుభవదిత్తస్యైశ్వరస్యసంజాతమనోవిభ్రమకథా...	౬౧౬
౧౧౨	వైవస్వతసూర్యసావణ్యాదిమనూనామితిహాసవర్ణనఘట్టః...	౬౨౩
౧౧౩	వామనచరిత్రప్రారంభః...	౬౨౫
౧౧౪	బలిచక్రవర్తియుద్ధయాత్రాభివర్ణనం	౬౨౫
౧౧౫	వామనమూర్త్యాపిభావఘట్టః..	౬౩౨
౧౧౬	బలిచక్రవర్తిసన్నిధిప్రతివామనమూర్తేరాగమనకథా..	౬౩౩
౧౧౭	వామనమూర్తేర్విశ్వరూపత్వేనవ్యాపనకథా...	౬౩౮
౧౧౮	వరుణపాశబంధవినిముక్తస్యబలిచక్రవర్తినస్సుతలప్రవేశకథా...	౬౪౩
౧౧౯	మత్స్యవతారకథాప్రారంభఘట్టః...	౬౪౫

—*నవమస్తంధస్థకథానుక్రమసూచికా.*—

౧౨౦	సూర్యవంశాభివర్ణనకథా...	౬౪౮
౧౨౧	అంబరీషోపాఖ్యానం...	౬౫౫
౧౨౨	ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమకథాఘట్టః...	౬౬౦
౧౨౩	సగరచక్రవర్తికథాప్రారంభఘట్టః..	౬౬౪
౧౨౪	శ్రీపరమేశ్వరజటాజూటనిగతగంగానదీప్రవాహమహిమానువర్ణనం...	౬౬౭
౧౨౫	శ్రరామచరిత్రం..	౬౬౯
౧౨౬	భవిష్యప్రాజేతిహాసవర్ణనం..	౬౭౫
౧౨౭	చంద్రవంశసంభూతభూపాలానామితిహాసానువర్ణనం...	౬౭౭
౧౨౮	భగవదంశసంభూతస్యపరశురామస్యేతిహాసాభివర్ణనం..	౬౮౦
౧౨౯	శుక్రాచార్యతనూజాయాఃదేవయాన్యాఃయయాతేశ్వవివాహకథా..	౬౮౫
౧౩౦	యయాతేశ్శుక్రాచార్యాచ్ఛాపప్రాప్త్యభివర్ణనకథా..	౬౮౬
౧౩౧	దేవయానీప్రతి - బస్తోపాఖ్యానవ్యాజేనయయాత్యభివర్ణితనిజవృత్తాంతః	౬౮౭
౧౩౨	భరతచరిత్రాభివర్ణనం..	౬౮౯
౧౩౩	రంతిదేవస్యేతిహాసాభివర్ణనం..	౬౯౦
౧౩౪	యదువంశాభివర్ణనం..	౬౯౫
౧౩౫	వసుదేవవంశక్రమాభివర్ణనం..	౬౯౭

————— ❖ దశమస్తంభస్తకథానుక్రమసూచికా. ❖ —————

౧౩౬	శ్రీకృష్ణలీలావిశేషాకణనాయ - శుకమహాషింప్రతి - పరీక్షితృతప్రశ్న ప్రకారః.	౨౦౨
౧౩౭	శ్రీభగవదవతారకారణప్రవచనఘట్టః	౨౦౪
౧౩౮	దేవకీహననోద్యుక్తంకంసంప్రతి - వసుదేవకృతసామామ్యపదేశః.. ...	౨౦౫
౧౩౯	దేవకీగర్భస్థితశ్రీకృష్ణంప్రతి-బ్రహ్మశానాదిదేవగణైకకృతస్తుతిః	౨౧౦
౧౪౦	శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తైరవతారఘట్టః	౨౧౪
౧౪౧	స్వస్వరూపేణావిభూతంభగవంతంప్రతివసుదేవకృతస్తుతిః	౨౧౭
౧౪౨	స్వస్వరూపేణావిభూతంశ్రీపరమపురుషంప్రతి - దేవకీకృతస్తుతిః	౨౧౯
౧౪౩	ఘాతనాసంహారఘట్టః	౨౨౭
౧౪౪	శకటభంజనఘట్టః	౨౩౦
౧౪౫	తృణావతాఖ్యాసురసంహారఘట్టః	౨౩౧
౧౪౬	స్తన్యపానసమయోజ్యంభణవ్యాజేన - మాత్రైవిశ్వరూపప్రదశానఘట్టః	౨౩౨
౧౪౭	బాలక్రీడాప్రారంభఘట్టః	౨౩౪
౧౪౮	మృద్భక్షణాత్తర్జయంతీమాతరంప్రతి - ఆస్యదశానాద్విశ్వరూపప్రదశానఘట్టః	౨౩౬
౧౪౯	శాపనిర్ముక్తనశకూబరమణిగ్రీవకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః	౨౪౧
౧౫౦	వత్సాసురబకాసురయోవధఘట్టః	౨౪౫
౧౫౧	అఘాసురసంహారఘట్టః	౨౪౭
౧౫౨	వత్సాపహరణఘట్టః	౨౫౦
౧౫౩	వత్సాపహరణేభగవన్మహిమాభిజ్ఞేనబ్రహ్మణాకృతస్తుతిః	౨౫౪
౧౫౪	ధేనుకాసురభంజనఘట్టః	౨౬౪
౧౫౫	కాళీయమదానకథాప్రారంభఘట్టః	౨౬౫
౧౫౬	కాళీయపత్నికృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః	౨౬౭
౧౫౭	దవాగ్నితోగోపసంరక్షణఘట్టః	౨౭౧
౧౫౮	గ్రీష్మతువణానప్రారంభః	౨౭౨
౧౫౯	ప్రలంబాసురవధఘట్టః	౨౭౨
౧౬౦	వషాతువణానఘట్టః	౨౭౪
౧౬౧	శరదృతువణానఘట్టః	౨౭౬
౧౬౨	గోవధానోద్ధరణకథాప్రారంభఘట్టః	౨౮౫
౧౬౩	గోవధానోద్ధరణఘట్టః	౨౮౮
౧౬౪	శ్రీకృష్ణమూర్తైరవతారలొకగమనం	౨౯౩
౧౬౫	రాసక్రీడాకథాప్రారంభఘట్టః	౨౯౪
౧౬౬	గోపికాగతకథాప్రారంభః	౩౦౦
౧౬౭	రాసక్రీడాప్రారంభఘట్టః	౩౦౫
౧౬౮	జలక్రీడావనక్రీడయోఃప్రారంభఘట్టః	౩౦౬
౧౬౯	అహిరూపధారిణస్సుదశానాఖ్యగంధర్వస్య శాపమోక్షణం	౩౦౮

౧౭౦	శంఖచూడ వధఘట్టః	౮౦౯
౧౭౧	దివాకాలే - శ్రీకృష్ణవిరహప్రయుక్తగోపీవిలాపః	౮౦౯
౧౭౨	వృషభాసురవధఘట్టః	౮౧౨
౧౭౩	శ్రీకృష్ణబలరామయోరాహ్వీనాయ - నారదబోధితేనకంసేనకృతామ్రారప్రేషణాదిఘట్టః	౮౧౩
౧౭౪	కేశిసంహారఘట్టః	౮౧౪
౧౭౫	శ్రీకృష్ణప్రతి - నారదాగమనఘట్టః	౮౧౬
౧౭౬	వ్యూమాసురవధఘట్టః	౮౧౭
౧౭౭	శ్రీకృష్ణబలరామానయనాథముక్తూరస్యనందగోకులప్రవేశఘట్టః	౮౧౮
౧౭౮	అమ్రారకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః	౮౨౪
౧౭౯	శ్రీకృష్ణబలరామయోమధురానగరప్రవేశఘట్టః	౮౨౯
౧౮౦	రజకవధానంతరంసుదామత్రివక్రాదీనాంసంమానఘట్టః	౮౩౦
౧౮౧	కువలయాపీడాఖ్యగజ-తత్సాదివధకథాప్రారంభఘట్టః	౮౩౩
౧౮౨	చాణూరముష్టికాదిమల్లవధకథాప్రారంభఘట్టః	౮౩౪
౧౮౩	కంసవధఘట్టః	౮౩౭
౧౮౪	శ్రీకృష్ణరామయోః ఉపనయనవేదశాస్త్రాధ్యయనగురుపుత్రానయనాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౩౯
౧౮౫	గోకులప్రతి - ఉద్ధవప్రేషణాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౪౧
౧౮౬	భ్రమరగీతాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౪౪
౧౮౭	జరాసంధయుద్ధయవనాగమనాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౪౩
౧౮౮	ముచుకుందస్య శ్రీకృష్ణసందర్శనాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౪౭
౧౮౯	రుక్మిణీకల్యాణకథాప్రారంభఘట్టః	౮౬౧
౧౯౦	రుక్మిణీదేవ్యాః - వివాహఘట్టః	౮౬౯
౧౯౧	ప్రమృష్ణజననశంబరాసురవధాది - కథాప్రారంభఘట్టః	౮౭౦
౧౯౨	స్వమంతకోపాఖ్యానప్రారంభఘట్టః	౮౭౨
౧౯౩	నరకాసురవధకథాప్రారంభఘట్టః	౮౭౯
౧౯౪	శ్రీకృష్ణరుక్మిణీదేవ్యోపరస్పరనమోక్షప్రవచనఘట్టః	౮౮౨
౧౯౫	అనిరుద్ధవివాహ - శ్రీబలరామకృతరుక్మీవధాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౮౯
౧౯౬	ఉషాపరిణయకథాప్రారంభఘట్టః	౮౯౦
౧౯౭	బాణాసురయుద్ధకథాప్రారంభఘట్టః	౮౯౧
౧౯౮	నృగోపాఖ్యానకథాప్రారంభఘట్టః	౮౯౪
౧౯౯	బలరామస్యపుననందప్రజగమనాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౯౭
౨౦౦	శ్రీకృష్ణకృతపాండ్రకకాశీరాజవధాదికథాప్రారంభఘట్టః	౮౯౯
౨౦౧	బలరామకృతద్వివిదవధకథాప్రారంభఘట్టః	౯౦౧
౨౦౨	బలరామకృతహస్తినాపురకషణాదికథాప్రారంభఘట్టః	౯౦౨
౨౦౩	శ్రీకృష్ణప్రతి - నారదాగమనకథాప్రారంభఘట్టః	౯౦౪
౨౦౪	యుధిష్ఠిరానుష్ఠీయమానరాజసూయదర్శనాథంశ్రీకృష్ణప్రస్థానఘట్టః ..	౯౧౦
౨౦౫	దిగ్విజయజరాసంధవధాదికథాప్రారంభఘట్టః	౯౧౩

౧౦౬	శిశుపాలవధకథాప్రారంభఘట్టః	౯౧౯
౧౦౭	సాల్వవధకథాప్రారంభఘట్టః	౯౨౪
౧౦౮	దంతవక్త్రవిడూరధవధకథాప్రారంభఘట్టః	౯౨౭
౧౦౯	బలరామకృతతీర్థయాత్రాసూతవధాదికథాప్రారంభఘట్టః	౯౨౮
౧౧౦	కుచెలోపాఖ్యానకథాప్రారంభఘట్టః	౯౩౧
౧౧౧	సూర్యోపరాగెకురుక్షేత్రంప్రతి-శ్రీకృష్ణాదీనాంగమనకథాప్రారంభఘట్టః	౯౩౬
౧౧౨	స్త్రోద్గీతాదినామకషడ్గభానయనాదికథాప్రారంభఘట్టః	౯౪౯
౧౧౩	నారాయణసుహషిణానారదోపదిష్టశ్రుతిగీతోపాఖ్యానప్రారంభఘట్టః	౯౫౫
౧౧౪	విష్ణుసేవాప్రాశస్త్యప్రతిపాదనఘట్టః	౯౫౧
౧౧౫	శివద్రోహకతుష్కాసురస్య-విష్ణుమాయాప్రభావేనవినాశప్రాప్తిఘట్టః	౯౫౨
౧౧౬	త్రిమూర్తీనాంతారతమ్యపరీక్షార్థం-ఋషిభిస్తత్త్వలోకాప్రతిభృగుమహాషిప్రేషణకథా	౯౫౩
౧౧౭	మృతకపుత్రస్యబ్రాహ్మణస్యచింతపమోదనకథా...	౯౫౪
౧౧౮	శ్రీకృష్ణమూర్తేవంశానుక్రమాభివణనఘట్టః	౯౫౫

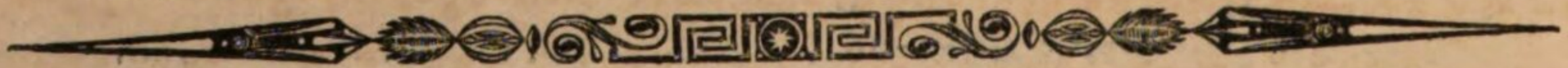
❖ ఎకాదశస్తంభంధస్తకథానుక్రమసూచికా. ❖

౧౧౯	ఋషిశాపవశాన్తుసలోత్పత్తిప్రతిపాదకకథాఘట్టః	౯౯౧
౧౨౦	వసుదేవాయ- నారచాభివర్ణితవిదేహోష్ణభసంవాదప్రారంభఘట్టః	౯౯౪
౧౨౧	ఋషభకుమారైఃకవ్యంతరితౌదిభిరుపదిశ్యమానభాగవతార్థప్రారంభఘట్టః ..	౯౯౫
౧౨౨	జగన్మృష్టిక్రమప్రవచనపురస్తారేణప్రళయానువర్ణనం... ..	౯౯౯
౧౨౩	ద్రమీళేనోపదిష్టనరనారాయణోపాఖ్యానం... ..	౧౦౦౪
౧౨౪	సూక్ష్మరూపేణావతారాణామనువర్ణనం... ..	౧౦౦౫
౧౨౫	చమసకరభాజనకృతపరమాధోపదేశః	౧౦౦౬
౧౨౬	శ్రీకృష్ణానయనార్థంబ్రహ్మదీనాంద్వారకాంప్రత్యాగమనకథా... ..	౧౦౧౧
౧౨౭	ఉద్ధవంప్రతిశ్రీకృష్ణోపపాదితపరమతత్వాధోపదేశకథాప్రారంభఘట్టః ...	౧౦౧౪
౧౨౮	ఉద్ధవంప్రతిశ్రీకృష్ణేనోపదేశరూపతలభివర్ణితావధూతయదుసంవాదకథా... ..	౧౦౧౬
౧౨౯	యదుంప్రత్యవధూతేనాభివర్ణితకపోతోపాఖ్యానం... ..	౧౦౧౮
౧౩౦	పింగళోపాఖ్యానం... ..	౧౦౨౧
౧౩౧	ఉద్ధవంప్రతి- శ్రీకృష్ణేనోపదిష్టబంధమోక్షతత్త్వవిచారః	౧౦౨౮
౧౩౨	హంసోపాఖ్యానప్రారంభఘట్టః	౧౦౩౬
౧౩౩	భక్తిధ్యానయోగయోరభివర్ణనఘట్టః	౧౦౪౨
౧౩౪	శ్రీమన్నారాయణమూర్తైర్విభూత్యభివర్ణనఘట్టః ..	౧౦౪౫
౧౩౫	బ్రహ్మచారిగృహస్థయోధామృతిపాదనఘట్టః	౧౦౪౯
౧౩౬	వానప్రస్థాశ్రమధర్మప్రవచనఘట్టః	౧౦౫౧
౧౩౭	జ్ఞానస్వరూపాభివర్ణనఘట్టః ..	౧౦౫౫
౧౩౮	భక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకయోగస్వరూపాభివర్ణనఘట్టః ..	౧౦౫౮
౧౩౯	భక్త్యాదిపూర్వోక్తయోగత్రయాధికారిణాంగుణదోషస్వరూపప్రతిపాదనఘట్టః	౧౦౬౦
౧౪౦	తత్త్వానాంసంఖ్యాస్వరూపప్రకటనాదినిర్ణయఘట్టః	౧౦౬౭

౨౪౧	భిక్షుగీతాభివర్ణనద్వారా - యమ నియమా ద్యభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౨
౨౪౨	సాంఖ్యయోగాభివర్ణనద్వారా - మమోమోహనివర్తనప్రతిపాదనముట్టః	౧౦౭౩
౨౪౩	నేగుణ్యప్రతిపాదనచిత్తవృత్త్యాదీనామభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౪
౨౪౪	సాధుసంగప్రభావోపప్లంభకతయాభివర్ణితైశ్చగీతాద్యభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౫
౨౪౫	చిత్తప్రసాదనహేతుకక్రియామోగాభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౬
౨౪౬	జ్ఞానయోగస్య - పునస్సంగహరూపేణాభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౭
౨౪౭	పునస్సంగహరూపేణ - భక్తియోగాభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౮
౨౪౮	యమవంశనాశశ్రీకృష్ణనిర్యాణాద్యభివర్ణనముట్టః	౧౦౭౯

—*ద్వాదశస్తంధస్థకథానుక్రమసూచికా.*—

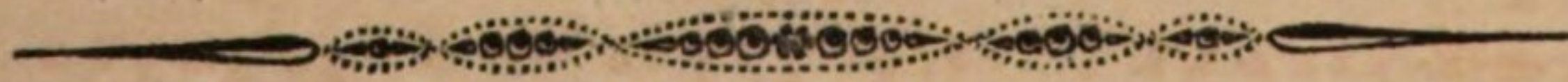
౨౪౯	భవిష్యన్నరపాలాదీనామభివర్ణనముట్టః	౧౦౮౦
౧౦౯౦	కలియుగధర్మకల్పవృత్తాంతాదిప్రతిపాదనముట్టః	౧౦౮౧
౧౦౯౧	చతుర్విధలయస్వరూపాభివర్ణనపూర్వకసంసారనిస్తరణోపాయప్రతిపాదనముట్టః	౧౦౮౨
౧౦౯౨	పురాణానాందశవిధలక్షణాద్యభివర్ణనముట్టః	౧౦౮౩
౧౦౯౩	కల్పాంతే - మార్కండేయావస్థితిప్రతిపాదనముట్టః	౧౦౮౪
౧౦౯౪	మాకంఠేయస్యపరమశివేనదత్తవరప్రధానాద్యభివర్ణనముట్టః	౧౦౮౫
౧౦౯౫	మహాపురుషవర్ణనపూర్వకద్వాదశాదిత్యవ్యూహాద్యభివర్ణనముట్టః...	౧౦౮౬
౧౦౯౬	శ్రీమద్భాగవతపురాణప్రతిపాదితవిషయానుక్రమణికాప్రతిపాదనముట్టః	౧౦౮౭
౧౦౯౭	పురాణగ్రంథనిర్ణయప్రతిపాదనపూర్వకభాగవతమాహాత్మ్యతద్దానప్రశంసాద్యభివర్ణనముట్టః	౧౦౮౮

శ్రీమద్భాగవతాఖ్యపురాణరత్నాంతగతకథానుక్రమసూచికాసమాప్తా.

హరిః - ఓం - శ్రీకృష్ణాపరబ్రహ్మ.

ఓం - తత్సత్.

ప్రథమస్తంభే.

శాస్త్రానుసారశ్రీకృష్ణకృత్యంసృష్ట్యాదికేశయః । అవతారకథాఃకృష్ణవృత్తయోధమరక్షణమ్ ॥ ౧ ॥ తదేవంప్రథమేధ్యా
యేషట్ప్రశ్నామునిభిఃకృతాః । ద్వితీయేతూతరంసూతశ్చతుర్థామాహతేష్వథ ॥ ౨ ॥ అవతారకథాప్రశ్నేతృతీయేతూతరాభిధా ।
పురుషాద్యవతారోక్త్యాతత్తచ్చరిత్రవణానైః ॥ ౩ ॥ తుర్యేభాగవతారంభకారణత్వేనవణ్యతే । వ్యాసస్యాపరితోషస్తుతపఃప్రవచ
నాదిభిః ॥ ౪ ॥ పంచమేసర్వధర్మభ్యోహరికీర్తనగౌరవమ్ । వ్యాసచిత్తప్రసాదాయనారదేనోపదిశ్యతే ॥ ౫ ॥ వ్యాసోఽప్రత్యయా
థాంహిషష్ఠేప్రాగ్జన్మసంభవమ్ । న్యభాగ్యంనారదఃప్రాహకృష్ణసంకీర్తనోద్భవమ్ ॥ ౬ ॥ అథభాగవతశ్రోతుజన్మవక్త్రంపరీక్షితః ।
సుప్రబాలవధాద్రోణదణ్డంసప్రమదచ్యతే ॥ ౭ ॥ అష్టమేకుపితద్రోణేరస్తాద్రయోపరీక్షితః । శ్రీకృష్ణసంస్తుతిఃకుంత్యారాజశ్శృక
శ్చకీర్త్యతే ॥ ౮ ॥ యుధిష్ఠిరాయభీష్మేణసర్వధర్మనిరూపణమ్ । శ్రీకృష్ణస్యస్తుతిముక్తినావమేతస్యవణ్యతే ॥ ౯ ॥ దశమేకృత
కార్యస్యహస్తినాపురతోహరేః । శ్రీభీష్మసంస్తూయమానస్యవణ్యతేద్వారకాగమః ॥ ౧౦ ॥ ఏకాదశేరతిస్సమ్యగ్యాదవేంద్రస్యవ
ణ్యతే । ఆనతైస్తూయమానస్యపురింసేవ్యశ్యబంధుభిః ॥ ౧౧ ॥ పురోక్షంతుప్రసంగాద్యద్రోణదండాదివిస్తరాత్ । ద్వారశేతుత
థైవాభపరీక్షీజన్మవణ్యతే ॥ ౧౨ ॥ నిగణాభ్యుతరాష్ట్రస్యవిదురోక్త్యాత్రయోదశే । ఉక్తఃపాత్రాభిషేకేణవక్త్రంరాజ్ఞామహాప
థమ్ ॥ ౧౩ ॥ చతుదశేత్వరిప్రానిదృష్ట్యరాజావిశంకతః । అశ్వజోదజానాత్తృప్తతిరోధానమితీర్యతే ॥ ౧౪ ॥ కలిప్రవేశమాలక్య
ధురంస్యస్యపరీక్షితి । ఆరురోహస్యపస్వస్వగమితిపంచదశేబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ తతశ్చపడశేభూమిధర్మయోఃకలిభిన్నయోః । సంవాదో
వణ్యతేప్రాప్తిఃపాలకస్యపరీక్షితః ॥ ౧౬ ॥ తతస్సప్రదశేరాజ్ఞఃకలేనైగ్రహణచ్యతే । తస్యైవరవీర్యభాజోపివైరాగ్యంవక్ష్యతేభృ
తమ్ ॥ ౧౭ ॥ రాజస్త్వప్రాదశేతస్యబ్రహ్మశాపోనిరూప్యతే । సచానుగ్రహపివాస్యజాతౌవైరాగ్యమావహా ॥ ౧౮ ॥ ప్రాయోపవిష్టే
గంగాయాంరాజ్ఞయోగిజనావృతే । శుకస్యాగమసంతతప్రోక్షమేతౌనవింశతే ॥ ౧౯ ॥

ద్వితీయస్తంభే.

తత్రతుప్రథమేధ్యామేకీర్తనశ్రవణాదిభిః । స్థవిష్టేభాగవత్రామేనసోధారణోచ్యతే ॥ ౧ ॥ ద్వితీయేతుతతస్థూలధారణతోజ
తంమనః । సర్వసాక్షిణిసర్వేశవిష్ణుధార్యమితీర్యతే ॥ దృశ్యాలంబనరూపైవముక్తావైరాజధారణాజ్ఞానాచ్యతేతుతచ్చాద్యాసర్వాం
తర్యామిధారణా ॥ ౨ ॥ తృతీయేవిష్ణుభక్తేస్తువైశిష్ట్యంశృణ్వతోమునైః । భక్త్యుద్రేకేణతత్రమశ్రవణాదరతుర్యతే ॥ ౩ ॥ తుర్యేప
రీక్షితాపుష్పంసృష్ట్యాదిహరిచేష్టితమ్ । శుకేనబ్రహ్మతత్పుత్రసంవాదేనోపవణ్యతే ॥ ౪ ॥ పంచమేనారదేనాథపుష్పసృష్ట్యాదివక్త
జః । హరేర్లీలాంవిరాట్పుష్టింకాలకమాదిశక్తిభిః ॥ ౫ ॥ షష్ఠేవిరాడ్విభూతిశ్చప్రోక్తాధ్యాత్మాదిభేదతః । గృధీకృతంతుపూర్వో
క్షంసర్వంపురుషసూక్తతః ॥ ౬ ॥ ఉచ్యంతేసప్రమేలీలావతారాబ్రహ్మణోదతాః । నారదాయతుతత్తర్కప్రయోజనగుణైస్సహ ॥ ౭ ॥ అ
ష్టమేదేహసంబంధమాక్షిపన్నీశజీవయోః । బహూపరీక్షితాపుచ్ఛత్పురాణాథాణాబుభుస్సితా ॥ ౮ ॥ రాజప్రశ్నోత్తరంవక్త్రం
బ్రహ్మజహరిణోదితమ్ । కథయామాసనవమేశుతౌభాగవతంపునః ॥ ౯ ॥ తతోభాగవతవ్యాఖ్యాద్వారైవదశమేస్ఫుటమ్ । రాజప్రశ్నో
త్తరంవక్త్రమూరభేదాదరాయణిః ॥ ౧౦ ॥

తృతీయస్తంభే.

తత్రతుప్రథమాధ్యామేబంధూహిత్యాగతాయుషః । నిగణతస్యోద్ధివేనాదౌసంవాదఃక్షతురుచ్యతే ॥ ౧ ॥ ద్వితీయేకృష్ణవి
శ్లేషాదనుశోచన్నభోధవః । డేత్రేబాలచరిత్రాణికృష్ణస్యావణాయచ్చ్యసా ॥ ౨ ॥ తృతీయేమధురామేత్యప్రజాత్మసంవాదాదికమ్ ।
యక్తృతంద్వారకాయాంచకృష్ణేనతదవణాయత్ ॥ ౩ ॥ చతుర్థేబంధునిధనంశ్రుత్వాతద్జ్ఞానలబ్ధయే । ఉద్ధవస్యోపదేశేనక్షత్రా
మైత్రేయమాగతమ్ ॥ ౪ ॥ పంచమేభాగవల్లీలాంక్షత్రాపుష్టోమహామునిః । ప్రోనాచమహదాదీనాంసగౌతైశ్చహరేస్తునితిమ్ ॥ (ఉక్త
శ్చతుర్థిభాగవత్యయైఃక్షత్రామైత్రేయసంగమః । సంవాదస్తుతయోగ్యసంభద్యయేనాథనిగద్యతే ॥ కౌమరవంపర్యపుచ్ఛద్గంగాద్వారే
కృతక్రియమ్ । విదురఃకృష్ణసిద్ధిఃప్రస్తుకుందంమనసాగతః) ॥ ౫ ॥ షష్ఠేతైరీశ్వరావిష్టేస్సృష్టిమాహవిరాట్టనోః । అధిదైవాదిభి
వంచతత్రైవభాగవత్కృతమ్ ॥ ౬ ॥ సప్తమేసంశయభేదిప్రతినంద్యమునెర్వచః । పునఃక్షత్రాకృతానానాప్రశ్నాస్సమ్యగుదీరితాః ॥

౭ || అష్టమే సమభూ ద్భుక్త్యా భేస్తు జలశాయినః | తమజానా జలే బిభ్యత్త స సా తోషయధ్ధరిమ్ || ౮ || సవమేతప సాతుష్టంద్యష్టవినారా
యంత్యజః | అస్తాదేకాణా వేసీదా లోక సర్గ చిక్షీషణయా || ౯ || దశమే కాలసంప్రశ్నం ప్రతివక్తుంతమద్భవః | ప్రాకృతాదివిభాగే
ససగ్గః స్తుదశభోచ్యతే || ౧౦ || అథ త్వే కాదశే కాలః పరమాణ్యాదిలక్షణైః | యుగమన్వంతరాదిభ్యః కల్ప మానాదివణ్యా తే || ౧౧ ||
ద్వాదశే తుమమారాదిమనస్సగోహ్యమైథునాత్ | కాయదై వ్యభేనయాన స్తుమమసగోహ్యవణ్యా తే || ౧౨ || త్రయోదశే సిన్ధుత్రయం
మనోరాకస్తి కాపుతే | ధరాముద్ధతుకముద్భూతా త్రో దాదై త్యానుసూదనమ్ || ౧౩ || చతుదశే నిదానంతుతద్వభేవ క్తుముచ్యతే | సం
ధ్యా యాంకశ్యపార్థభాసంభవః కామతోదితేః || ౧౪ || హతః ప్ర భే స్మైః పృష్టః ప్రా హపంచదశే విధిః | తద్బీజంవిప్రశాపాదివై కుం
తే విష్ణుభృత్యయోః || ౧౫ || హరిణాసాంత్వితైర్విప్రై రమతస్తైస్తుషాడశే | తయోరసురభావేపి కృతోనుగ్రహ ఈర్యతే || ౧౬ || తత స్పష్ట
దశే జన్తతయోలోకభయంకరమ్ | హరణ్యాక్ష ప్రభావశ్చవణ్యా తేది గ్జయే భృతమ్ || ౧౭ || అష్టాదశే హరణ్యాక్షధరాధర్మవరా హ
యోః | నిర్విశేషం మహాయుధం దేవరక్షోనిరూప్యతే || ౧౮ || ఊనవింశే విరించ్యాది ప్రాథి తేనమహమ్భుధే | వరాహాణహరణ్యాక్షవధ
శ్శ్లోభ్యానువణ్యా తే || ౧౯ || వింశే వరాహజన్తాదివ్యవధానాదథాదితః | సర్గోనుస్సర్గ్యతేవ కుమన్వయంప్రస్తుతం మనోః || ౨౦ || వి
కవింశతపోవిద్యాతోషితేనతువిష్ణునా | కదామస్యమనోఃపుత్రా వ్యవివాహాఘటనోచ్యతే || ౨౧ || ద్వావింశే కదామాయాదా ద్యథా
దిష్టంహివిష్ణునా | మనురుకహితరం దేవమూతిమి త్యుపవణ్యా తే || ౨౨ || త్రయోదశే తపోయాగనిమికతేస్త్వసంపది | విమానే కామగే
చిత్రా తయోరీనికరూప్యతే || ౨౩ || చతుర్వింశతతోజన్త కపిలస్యాహతత్పితృః | ప్రప్రజ్యాంతమనుజ్ఞాప్య ఋణత్రయవిమోక్షతః ||
౨౪ || పంచవింశే జనన్యాతుపుష్టబంధవిమోచనమ్ | ఆదానాహపరంభ క్తిలక్షణంకపిలస్సుతిః || ౨౫ || షడ్వింశే పుంప్ర కృత్యోస్తు
వివేకాయోపవణ్యా తే | సాం భ్యేనసర్వభావానాంజన్త లక్షణభేదతః || ధాత్రాపుత్రాయయత్రోక్త క్తంక్షత్రేమిత్రాసుతేనయత్ | మా
త్రే సాంఖ్యంతదధ్యాత్మంప్రాధాన్యేనాహతత్వపిత్ || ౨౬ || సప్తవింశతే తస్మిన్యుగ్బహు సాధనయోగతః | పుంప్ర కృత్యోర్వివేకేన
మోక్షరీనికరూప్యతే || ౨౭ || అష్టావింశతే తతోష్టంగయోగేశధ్యాన శోభినా | సర్వోపాధివినిముక్తనర్వరూపజ్ఞానమీర్యతే || ధక్తిం
సంక్షేపతః ప్రోచ్య సాంఖ్యమాఖ్యాయవి స్తృతమ్ | అథాహవై ష్టవంయోగమస్త్యంగంకపిలోహరిః || ౨౮ || ఏకోనమ్రంశకేధక్తి యోగ
స్సుబహుభోచ్యతే | కాలస్యచబలంఘోరసంస్కతేశ్చవిరక్తయే || ౨౯ || త్రింశేతుకాయకాంతాదిలాలనాకులచేతసామ్ | కామినాంతా
మసీపాపాదభోగతిరుదీర్యతే || ౩౦ || ఎకమ్రంశవిమిత్రే స్తుపుణ్యపాపైరిహంతరా | మనుష్యయోనిసంప్రాప్తివణ్యా తేరాజసీగతిః || ౩౧ || ద్వా
త్రింశే సాత్త్వికై ధామైకరూధ్వాగతిరుదీర్యతే | తత్త్వజ్ఞానవిహీనస్యతతశ్చపునరాగతిః || ౩౨ || త్రయస్త్రింశే మతస్త్వైవకపిలస్యో
పదేశతః | జ్ఞానభావేనతన్తాతుజీవన్ముక్తిరుదీర్యతే || ౩౩ ||

చతుర్థాస్తంధే.

త త్ర తుప్రథమే ధ్యాయేమమ కన్యాన్వయః పృథక్ | వణ్యాంతేయత్రయజ్ఞాది మూతికాభిః ప్రభవాహరః || ౧ || ద్వితీయే ప్రథమాధ్యా
యోపక్షీ స్తథవదక్షయోః | విద్వేషవణ్యా తేహతుర్విశ్వసృద్యజ్ఞనంభవః || ౨ || తృతీయేతుసతీతాతయజ్ఞోత్సవదిదృక్షయా | గమిష్యం
తీమహేశేనవారితానీతిహతుభిః || ౩ || చతుర్థేతుపతింహిత్యాగతాపిత్రా వమానితా | రుమానిభాత్స్యకతంయజ్ఞజహౌదేహమితీర్య
తే || ౪ || పంచమేతుసతీదేహత్యాగమాకణ్యాశంకరః | వీరభద్రంరుషిత్యాద్యతేనదక్షమజీఘనత్ || ౫ || షష్ఠేతు దేవసంఘోససహ
గత్వాభవంవిధిః | సాంత్యయామాసరక్షోదిజీవితాద్యధామాదరాత్ || ౬ || సప్తమే విష్ణురుద్భూత స్సతోదక్షభవాదిభిః | యజ్ఞంప్రవర్త
యామాసదక్షేణేనిరూప్యతే || ౭ || మనుకన్యాన్వయే ప్రాప్తాదక్షయజ్ఞకథోదితా | మనుపుత్రా న్వయే ప్రాప్తాధు వచర్యాభవంచభిః ||
అష్టమేగురుదారోక్తిరోషమర్చరతఃపురాత్ | నిగ్గతేన ధు వెణాహతపసాతోషణంహరః || ౮ || సవమేతుహరింస్తుత్వాల్పాత్సత్సార్వ
రాధు వః | ప్రత్యాగత్యాకరోద్రాజ్యంపిత్రా దత్తమితీర్యతే || ౯ || దశమే భ్రాతృహంత్యాణాయయేణామకరోద్వధమ్ | ఎకఎవా
లకాంగత్యైత్యస్యవిక్రమఈర్యతే || ౧౦ || ఎకాదశేతుయయేణాందక్షందృష్ట్యామనుస్సవ్యయమ్ | ఆగత్యవారయామాస ధు వంత త్వోప
దేశతః || ౧౧ || ద్వాదశేధనదేనాభినందితఃపురమాగతః | యజ్ఞైరిష్టాహరేష్థానమారురోహతికీర్త్యతే || ౧౨ || ఎవంపంచభిరధ్యామై
ధువచర్యానువణితా | అథైకాదశభిశ్చిత్రంపుధుచారిత్రముచ్యతే || తత్రత్రయోదశేవ క్తుంపుభాజన్తధు వాన్వయే | అంగో
వెనపితాపుత్రత్రైర్యాద్యతః తీర్యతే || ౧౩ || చతుదశేతుదుష్టుత్రభయాదంగగతేద్విజైః | అభిషిక్తస్యవేనస్యరోహైర్వధఉచ్యతే || ౧౪ ||
తతఃపంచదశేవిప్రే ముఖనాద్వేనబాముతః | జాతస్యతుపుగోరుక్తమభిషేకాహాణాదికమ్ || ౧౫ || షడ్దశేసర్వలోకైస్సత్త్వ

తంభార్యయాయతమ్ । మునిప్రయుక్తాస్సతాద్యాస్సువంతిస్తైవివణ్యకాతే ॥ ౧౬ ॥ తతస్స ప్రదశేలో కేక్షుభః ప్రశమ యకాపుభుః ।
గ్రస్తబీజాం మహింహంతుంయతోభీత్యాతయాస్తతః ॥ ౧౭ ॥ ఆలోలతులసీమాలమారూఢవిసతాసుతమ్ । జ్యోతిరిందివరశ్యామమావిర
స్తుమమగ్రతః ॥ అష్టాదశేమహివాక్యాద్వత్సపాత్రాదిభేదతః । పృథ్వాదిభిస్తుక్రమశస్సదుగ్ధేతినిరూప్యతే ॥ ౧౮ ॥ ఊనవింశేశ్వమే
ధాంగహయాపహరణాత్పృథోః । ఇంద్రంహంతుంప్రవృత్తస్యథాత్రావారణముచ్యతే ॥ ౧౯ ॥ వింశేతువిష్ణునాసాక్షాత్పృథోర్యజ్ఞేను
శాసనమ్ । వరదానప్రసంగేనప్రీతిశ్చాన్యోన్యమీర్యతే ॥ ౨౦ ॥ ఎకవింశేతుపుభునాప్రజానామనుశాసనమ్ । మహాసత్రేసురాదీనాం
మహాసదసివణ్యకాతే ॥ ౨౧ ॥ ద్వావింశేతుపరంజ్ఞానంపుభవేహరిశాసనాత్ । సనత్తు మారోభగవానుపాదిశదితీర్యతే ॥ ౨౨ ॥ త్రయో
వింశేసభార్యస్యవనైతిత్యసమాధితః । విమానమధిరుహ్యభవై కుంభగతిరీర్యతే ॥ ౨౩ ॥ ఎకాదశభిరధ్యాయైః పృథోశ్చరితమీరితమ్ । ప్రచే
తసామథాప్తాభిస్తన్తధ్యపంచభిఃపితుః ॥ చతుర్వింశేప్రపాత్రాతుపుథోః ప్రాచీనబహిఃపః । ప్రచేజసాంజనిస్తైభ్యోరుద్రగీతంచ
వణ్యకాతే ॥ ౨౪ ॥ ప్రచేతస్సుతపస్యత్సత్త్విత్రేనారదోఘృణీ । ప్రాచీనబహిఃపాధ్యాత్తంపరోక్షేణాహపంచభిః ॥ పురంజనకథా
వ్యాజాత్పంచవింశేతునారదః । ఆత్తనోబుద్ధిసంగేనవివిధామాహసంస్మృతిమ్ । ప్రచేతస్సుతపస్త్రంతప్యమానెమనారదః । పురంజన
కథామాటంప్రాహప్రాచీనబహిఃపః ॥ ౨౫ ॥ షడ్వింశేమృగయావ్యాజాత్సప్తజాగరణోక్తిభిః । సద్బుద్ధిత్యాగయోగాభ్యాంసంస్మృ
తిస్సుప్రపంచ్యతే ॥ ౨౬ ॥ సప్తవింశేప్రియాపుత్రాద్యాసక్త్యావిస్తృతాత్తనః । కాలకన్యాద్యుపాఖ్యానైజకారోగాద్యుదీర్యతే ॥ ౨౭ ॥
అష్టావింశేతువైదధ్యాకాఖ్యానైస్త్రీవిచింతయా । స్త్రీత్వంప్రాప్తస్యదైవనకదాచిన్తుక్తిరుచ్యతే ॥ ౨౮ ॥ ఊనత్రింశేపరోక్షేభా
వ్యాఖ్యానైసంహృతమ్ । స్త్రీసంగతోభవస్త్రీవశసంగాన్తుక్తిరుదీర్యతే ॥ ౨౯ ॥ ప్రసంగాత్పంచభిః ప్రోక్తంపుత్రంప్రాచీనబహిః
పః । వణ్యకాతేచపునద్వాకాఖ్యాంప్రస్తుతంచప్రచేతసమ్ ॥ తత్రత్రింశేతపస్సుష్టుద్దేవాల్లభవరాస్తతః । ఆగత్యవాక్షీముద్యాహ్య
రాజ్యంచక్రవీర్యతే ॥ ౩౦ ॥ ఎకత్రింశేసుతేదక్షిణురంస్యస్యప్రచేతసః । నారదోక్షేనమార్గేణతాముక్తిమీర్యతే ॥ ౩౧ ॥

పంచమస్తంధే.

తత్రకుప్రశమేధ్యాయేజ్ఞానినోరాజ్యనివృత్తిః । పునశ్చజ్ఞాననిష్ఠేతిప్రియత్రతకథాద్భుతాః ॥ పంచంప్రియత్రతస్యాపిని బోధన్యపస
త్రమ । యోనారదాదాత్తవిద్యామధిగమ్యపునమహామ్ ॥ భక్త్యావిభజ్యపుత్రేభ్యవిశ్వరంసమగాత్పదమ్ ॥ ౧ ॥ ద్వితీయే ప్రోక్తమాగ్ని
ధచరిత్రం ప్రేణసంతుతమ్ । పత్నాన్విహిపూర్వచిత్వాంయోనాభీముఖ్యానజీజనత్ ॥ అస్తికపంచేప్రసిద్ధోయమాగ్నిప్రస్తైన్విణపుం
గవః । విహసన్నివతస్యేదంచరితంమునిరబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ తృతీయేచరితంనాభేఃపరంమంగళమీర్యతే । యస్యయజ్ఞేప్రతీతస్సకాపుత్రోభూ
ద్వృషభోహరిః ॥ ౩ ॥ చతుర్థాదిత్రిభిః ప్రోక్తమృషభస్యేహితంమహత్ । లోకాభాంయేనసత్త మునైష్ట మ్యకంచప్రదశికేతమ్ ॥
చతుర్థేశతపుత్రస్యరాజ్యంతస్యోపవణ్యకాతే । యస్యరాజ్యేజనస్సర్వసంతోషమృతనిర్వృతః ॥ ౪ ॥ పంచమేనోక్షాధిమోహపదే
శైఃపుత్రానుశాసనమ్ । ఉక్తంపారమహంస్యంచతస్యద్వంద్వతితిక్షయా ॥ ౫ ॥ షష్ఠీనాభిమానస్యదేహత్యాగక్రమాభిధా । ప్రద
హంతందవాగ్నింయఃపశ్యన్నపినపశ్యతి ॥ ౬ ॥ అధ్యానానాంత్రయేదైవమృషభాఖ్యానమీరితమ్ । అష్టభిభాతాఖ్యానమితః ప్రస్తూయ
తేమృతమ్ ॥ సప్తమేభరతోరాజ్యేచరంయజ్ఞేహారంయజ్ఞే । ఆరభ్యకర్తృనిర్వాణోహరిత్యేత్రభజద్ధరిమ్ ॥ ౭ ॥ అష్టమేభజతోవిష్ణుంతస్య
కమాంతరాయతః । విగరయేప్రసక్తస్యజాతమేణత్వమీర్యతే ॥ కృపయాపికృతస్సంగఃపతనాయైవయోగినః । ఇతిప్రదశకాయన్నాహ
భరతస్యేణపోషణమ్ ॥ ౮ ॥ పితుఃప్రాప్తాత్తవిజ్ఞానోభరతోమృగతాంగతః । ప్రారభ్యకమవేగేనతదంతేజడవిప్రతామ్ ॥ నవమేజడవి
ప్రత్యేతస్యరాగాద్యభావతః । భద్రకాశీపకుత్స్వేపినిర్వికారత్వమీర్యతే ॥ ౯ ॥ దశమేక్షేపతారాజ్ఞాశిబికాంస్వాంపహామునిః । స్వదు
వాదామవాదేనవిజ్ఞాయాశుప్రసాదితః ॥ ఏవంభూతావికారిత్వమజ్ఞసర్వజ్ఞయోస్సమమ్ । ఇతిసర్వజ్ఞతాసిద్ధ్యేరహూగణకథేరణమ్ ॥ ౧౦ ॥
ఎకాదశేభసంపుష్టరహూగణమహిభృతా । ఉపాదిశత్పరంజ్ఞానంసయోగీతినిగద్యతే ॥ ౧౧ ॥ ద్వాదశేపునరాపుష్టస్సందేహేనమహిభృ
తా । సయోగీనర్వసందేహేనపామదదితీర్యతే ॥ ౧౨ ॥ త్రయోదశేవిరక్తాయవృథాతత్త్వనిరూపణమ్ । ఇతివైరాగ్యదాధ్యాకాయభవాట
భ్యుపవణ్యకాతే ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశేభవారణ్యరూపకృత్యాకృతిఃకృతా । ప్రస్తుతేదస్యగోమాయమశకాన్యభాకబ్ధినైః ॥ ౧౪ ॥ ఏవ
మష్టభిరధ్యామైభాతతస్యోక్తమీహితమ్ । తతఃపంచదశేతస్యకీర్త్యకంతేవంశజాన్యపాః ॥ ౧౫ ॥ పూర్వోక్తద్విపసింధ్యాదిమానచిహ్న
స్వరూపతః । స్పృష్టంప్రవక్తుమారభ్యాపంచాధ్యానిహ్యతఃపరమ్ ॥ షడశేభస్తథాచోధ్వకంపరితస్సన్నివేశతః । మేరోస్థినిమహా
కంజకణికాచోపవణ్యకాతే ॥ ప్రియత్రతచరిత్రోక్తాసప్తద్విపాదికల్పనా । తత్త్విశేషజిజ్ఞాసుఃకథాంతేపరివృచ్ఛతి ॥ ౧౬ ॥ తతస్సప్త
దశేగంగాగమసంతవృతుడిశమ్ । ఇత్యాచేచరుద్రేణసంకర్షణనిషేవణమ్ ॥ ౧౭ ॥ అష్టాదశేతతోమేరోః పూర్వాదిక్రమత స్త్రీ

మ | త్రిమూల తరవ షేణ మసేవ్య సేవకవణానమ్ | ౧౦ || ఉనవింశేతింపురుష భారతేచోపవన్యతే | సేవ్య సేవకభావశ్చభారత శ్రీ
 యమేవచ || ౧౧ || వింశేష్టయేదపద్ధీ పసితిమాహసహణావైః | లోకాలోకస్థితంచాంతజాహిభాగాదిమానతః || ౧౨ || ఏవమ
 ధ్యాయవింశత్యాభూమిర్యాదానిరూపితా | అతఃపరంధ్యమర్యాదాపాలనంప్రభిరుచ్యతే || ౧౩ || కవింశేరవేః కాలచక్రేణ శ్రమతోన్వ
 హమ్ | స్వగత్యా రాశిసంచారై లోకయాత్రానిరూప్యతే || ౧౪ || ద్వావింశేసోమశక్రాదేస్థానమామూర్తరోత్తరమ్ | తత్తద్దత్త్యను
 సారేణిష్టిష్టానిష్టేతథాస్మజామ్ || ౧౫ || త్రయోవింశే ధృవస్థానంజ్యోతిశ్చక్రాశ్రయంతతః | శింశుమారస్వరూపేణ హరేశ్వస్థిరు
 చ్యతే || ౧౬ || ఎవంప్రభిద్యుమర్యాదాపాలనంవణితంతథా | అథౌభవనమర్యాదాపాలనంప్రభిరుచ్యతే || చతుర్వింశేరవేరవాణా
 క్ష్యభావాన్వాదిస్థితిఃక్రమాత్ | అతలాదివిలస్వ గణమర్యాదాస్సప్తవణితాః || ౧౭ || పంచవింశేతతోధస్తాదాహశేషస్య సంస్థి
 తిమ్ | సంజిహీమోరిదంకారేయత్రురుద్రసముద్భవః || ౧౮ || షడ్వింశేతుతతోధస్తాన్న రకస్థితిరుచ్యతే | పాపినోయత్రదహ్యంతేయ
 మదూతైర్యథాయథమ్ || ౧౯ ||

షష్ఠస్తంభే.

తత్రాదౌప్రథమేవిష్ణుదూతైఃపాతకిమోచనమ్ | తత్పాపభ్యాసనాయాక్తంయాయై ధర్మామాదిలక్షణమ్ || ౧ || ద్వితీయేవైష్ణవైర్యా
 మ్యాన్నామమాహత్త్యమద్భుతమ్ | శ్రావయిత్వాద్విజ్ఞావిష్ణులోకంనీతఇతి || ౨ || తృతీయేతుయమేనాపివైష్ణవోత్తమకవిణానైః
 సాంత్యయిత్వాస్వదూతాస్తైవైష్ణవేతింకరీకృతాః || ౩ || చతుర్థాదిప్రభిద్యుశ్చరూపజన్మవివక్షయా | ప్రతేతస్సు తదక్షిప్య సంశస్తావ
 త్ప్రతన్యతే || ౪ || పంచమేనారదేనాథవాచఃకూటైస్తునాశితాః | సుతానాకణ్యదక్షిణముంశాపేతనిరూప్యతే || ౫ || షష్ఠేదక్షిణ
 సృష్టాయాంకన్యాషష్ట్యంప్రతీతతాః | పృథగ్వంశాయతోజాతోవిశ్వరూపోదితేస్తుతాత్ || ౬ || సప్తమేవిశ్వరూపాసాపారోహిత్యేవృ
 తస్సురైః | గురుణాసంపరిత్యక్తైఃపారోహిత్యమథాకరోత్ || ౭ || అష్టమేవిశ్వరూపస్తువర్తనారాయణాత్మకమ్ | ఇంద్రాయప్రాహయే
 నెంద్రోగుప్తోదైత్యానథాజయత్ || ౮ || నవమేవిశ్వరూపేతుహతేశక్రేణకోపతః | త్వష్ట్రచోత్పాదితేవప్రతీభీతే దేవైహారెస్తు
 తిః || ౯ || దశమేకేశవాదిష్టచర్మవృజ్ఞస్థిజవజ్రభృత్ | ఇంద్రోయధ్యతవప్రతేగసోప్యసేనవినిజితః || ౧౦ || ఎకాదశేతువృత్రస్యయు
 ధ్యమానస్యవజ్రజా | త్తిజ్ఞానబలోదకాశ్చిత్రవాచస్సువణితాః || ౧౧ || ద్వాదశేతివిషణ్ణేనస్వయముత్సాహితేనతు | మహేం
 ద్రేణమహాయుధేవృత్రస్యవధఈర్యతే || ౧౨ || త్రయోదశేతువృత్రస్యబ్రహ్మహత్యామహాభయత్ | చిరంజీవుఃపితృశ్శక్రోవిష్ణునేతిని
 రూప్యతే || ౧౩ || పుత్రస్యజ్ఞానభక్త్యాదిశ్రుత్యాపృష్టఃపరీక్షితా | శ్రీతుమాహచతుర్థిస్తత్ప్రాగ్జన్మచరితాన్యతః || చతుదశేతు
 వహసాకృత్రులభసుతేమృతే | చిత్రకేతోరతిస్తేహదలిశోకానిరూప్యతే || ౧౪ || తతఃపంచదశేచిత్రకేతోశ్శకాపనోదనమ్ | కృతం
 తత్త్వోపదేశేననారదేనాంగిరోయుజా || ౧౫ || షడశేతత్సతోక్త్యేవవిశోకీకృత్యతస్యపమ్ | ఆదిదేశమహావిద్యాంనారదశ్శేషతోష
 ణీమ్ || ౧౬ || తతస్సప్తదశేయోగమహాధింప్రాప్యభేదరత్ | విహస్యగిరిశంశాపాదుమాయాపుత్రతాంగతః || ౧౭ || త్వష్ట్రర్వంశమనుక్రమ్య
 సప్రసంగంయథాక్రమమ్ | ఆదిత్యానామభాగ్యమాంవంశానాహమునీశ్వరః || ఆదితేఃపంచమాదీనాంపుత్రాణామన్వయోక్తితః | ఆ
 ష్టాదశేదితేగణేశశక్రేణమరుతాంభిదా || ౧౮ || ఉనవింశేత్రయత్యోక్తంకశ్యపేనదితేప్రకతమ్ | తదేవంవివృతంలోకహితాయ
 పరితాషణమ్ || ౧౯ ||

సప్తమస్తంభే.

తత్రతుప్రథమేధ్యామేహిరణ్యకశిపోస్సుతే | విష్ణుభక్తైవిరోధస్తువిప్రశాపజఈర్యతే || ౧ || ద్వితీయేవిష్ణురోషేణలోకంవిస్లావ్యదాన
 వైః | తద్ధత్తాత్రపుత్రాదీనితిహ సైరసాంత్యయిత్ || ౨ || తృతీయేతస్యతపసాతప్తంవీక్ష్యజగద్విధిః | ఆగత్యవిస్మితస్తేనసంస్తతస్సు
 వరానదాత్ || ౩ || చతుర్థేతువరాణాభ్యావిజిత్యాభిలలోకపాణాః | విష్ణుదేవేషణతానరాన్దైత్యేంద్రస్సుమపీడయత్ || ౪ || పం
 చమేగురుతోధీతంత్యక్త్యావిష్ణుసుతౌరతమ్ | ఘాతయత్విషసపాణద్వైస్సుతందైత్యోనచాశకర్ || ౫ || షష్ఠేగురౌగృహవ్యగ్రేప్రహ్లా
 దోదైత్యబాలకాత్ | అనుకంప్యపరంతత్త్వంనారదోక్తముపాదిశత్ || ౬ || సప్తమేమాతృగణాస్థేస్వస్తిన్నారదభాషితమ్ | ప్రహ్లాదోప
 ణాయామాసశిష్యప్రవ్రయసిద్ధమే || ఆశ్రావినారదాదేతన్నయాగభాగ్యతీతుమ్ | తత్ప్రస్తావకథామాహపద్యైష్ట్యేషడశభిస్సుధీః || ౭ ||
 అష్టమేతిరుషేసూనంనిఘ్నాదైత్యోహతన్వయమ్ | ఆవిభూతాయస్ససంహాసచబ్రహ్మదిభిస్తుతః || అంతఃకృపాసుధాఘాణోబ
 హిఃక్రోధోశ్చకెసరీ | దైత్యేంద్రమరిభావేనభజంతంస్వవఖాదయత్ || ౮ || నవమేబ్రహ్మణాభీత్యాచోదతోసురబాలకః | కోపంప్ర
 శమయన్నస్తాన్నుసింహమతిభీషణమ్ || ౯ || దశమేత్వనుగృహ్యముంభక్తమంతహితేహరా | ప్రసంగాద్ధరిరుదైకృతోనుగ్రహఈ

ర్యతే || ౧౦ || తదవందశభిజ్ఞానభక్తియోగాభిరీతౌ | అభవంచభిరభ్యామైఃకమణాగౌనువణ్యతే || ఎకాదశేస్వకాంధమాణా
 స్సూధారణ్యనవణితాః | విశేషేణచవణానాంముఖ్యాముఖ్యాశ్చయోషితామ్ || ౧౧ || ద్వాదశేవణ్యతేధమోబ్రహ్మచారివన
 సయోః | చతుర్ణామాశ్రమాణాంచసూధారణ్యనకశ్చన || ౧౨ || త్రయోదశేయతేధమోస్సాధకస్యోచ్యతేమహా | ఆవధూతేతిహ
 పెనసిద్ధావస్థాచవణ్యతే || ౧౩ || చతుదశేశృహస్థస్యపరమోధమోఽశ్చర్యతే | దేశకాలాదిభేదేనపుంసశ్చైయోవిశేషకృత్ || ౧౪ ||
 తతఃపంచదశేసర్వవణాశ్రమనిబంధనమ్ | సారతస్సంగ్రహణీధవణ్యతేమోక్షలక్షణమ్ || ౧౫ ||

అష్టమస్తంధే.

తత్రతుప్రథమేస్వాయంభువస్సాస్వరోచిషస్తథా | ఉత్తమస్తామసశ్చైతచతుర్ణామనిరూపణమ్ || స్వాయంభువేంతరేసంతదురం
 తగుణవణానాత్ | ముదితఃపరిపశ్రచ్యసర్వమన్వంతరస్థితిమ్ || ౧ || తుర్యమన్వంతరే ప్రోక్తంజేంద్రస్యవిమోక్షణమ్ | ద్వితీయాది
 త్రిభిస్తతువిస్తరణోపవణ్యతే || ద్వితీయేతుజేంద్రస్యజీభిఃక్రిదతోజల | దైవాద్రాహగృహీతస్యహరిస్తృతిరుదీర్యతే || ౨ ||
 తృతీయేగజేంద్రేణస్తుతోహరిరుపెత్యతమ్ | సముద్దధారగ్రాహచ్ఛగ్రాహందేవలశాసతః || ౩ || చతుర్థేతుతయోగ్రాహఃప్రా
 పగంధర్వతాంపునః | గజంస్వపాషాదంకృత్యాహరినిన్యనిజంపదమ్ || ౪ || అమృతాభ్యాసమష్టాభిరభ్యామైరనువణ్యతే | స్వభక్త
 పక్షపాతేనయత్రయోషాయితంప్రభోః || పంచమేపంచమంచాధపక్షంచాకథయన్తనుమ్ | విప్రశాపాచ్ఛనిశ్చితైఃకృతాదైవహారిస్తు
 తిః || ౫ || షష్ఠేపునస్తుతివిష్ణోవావిభూతేసురైఃకృతా | తన్తంత్రాచ్ఛాసురైస్సాకమమృతాథామహేంద్యమః || ౬ || సప్తమేమంధ
 నోద్భూతవిషభీత్యాభిలైజనైః | స్తుతస్సోకృపయారుద్రఃపపావిషమిరీర్యతే || ౭ || అష్టమేమథ్యమానెభౌత్వైవిష్ణవృతేసురైః
 భన్వంతరహృతేసోమేమోహిన్యద్భవశ్చర్యతే || ౮ || నవమేమోహితైదైదైర్వరపితౄమృతభాజనై | తద్వంచనెనదేవభ్యోమృతంద
 త్తంతయేర్యతే || ౯ || దశమేమత్సరాదైదైర్వరారభేతుమృథేసురైః | దైత్యమాయావిషణ్మేనుదేవేషావిబాభాహరిః || తదవ మమృతా
 వాప్తినాభక్తానామిరీరతమ్ | భక్తమత్సరతఃప్రాణహనిఃపునరుదీర్యతే || ౧౦ || ఎకాదశేతుభగవత్ప్రపయతిబలోద్ధతైః | అమరైస్స
 మరదైత్యాబలిప్రభృతయోజితాః || ౧౧ || ద్వాదశేమోహినీరూపవిభ్రమాలోకనోత్సుకమ్ | భవంసంమోహయామాస హరిఃపునరసాం
 త్వయత్ || అముహ్యన్నసురావిష్ణుమాయయాసతదద్భుతమ్ | ఇతివక్తుంమహాదేవమోహయమితివర్ణ్యతే || ౧౨ || త్రయోదశేతువణ్యం
 తేసప్తమాదీన్యనుశ్రమాత్ | మన్వంతరాణీసర్వాణిషడ్విధానిపుభక్ష్పృథక్ || ౧౩ || చతుదశేతు సర్వేషామన్వాదీనాం యథాయ
 భక్తిప్రభక్త మాణివణ్యంతేభగవద్వశవతిణామ్ || ౧౪ || అత్రైర్యతేనవాభ్యాన్యాయామం వామనచెష్టితమ్ | నిగ్రహచ్ఛలతో
 యత్రబలభూతాయాననుగ్రహః || బలింపంచదశేవిశ్వజితాచార్యాహ్యయాజయత్ | తతోసాస్వగమజయద్భయాదేదానిలిలిన్ || ౧౫ ||
 షడశేపుత్రనాశేనశోచంత్యాదితెఃపతిః | ప్రాధితఃకశ్యపఃప్రాహవయోత్రతమిరీర్యతే || యద్వా || షడశేకశ్యపోదిత్యాప్రాధి
 తోలీనపుత్రయా | మహాశ్చైయస్కరంతస్యైపయోత్రతముపాదిశత్ || ౧౬ || తతస్సప్తదశేదిత్యాకృతేతస్మిన్ప్రతేహరిః | తత్తామపూ
 రణాయదాతత్పుత్రోభూదిరీర్యతే || ౧౭ || తతస్త్వష్టాదశేభూత్యావామనస్సత్ప్రతోభిలైః | బలైర్యజ్ఞంగత సైనచోక్తోవృణువరాని
 తి || ౧౮ || ఉనవింశేతుహరిణాయాచితేచపదత్రయమ్ | స్రుతిశ్రుతేచబలినాజానన్ గురురవారయత్ || యద్వా || స్తుత్యాధితోభగ
 వతాసబలిస్త్రీపదీమితామ్ | వామనాయాన వింశేత్వేందాస్యశశుక్రేణవార్యతే || దాతు స్తుతిస్త్వయంతుష్టిరిత్యాదిప్రస్తుతోని
 తమ్ | వక్తవ్యమితిభిర్ముంశ్చశిక్షయన్నాహవామనః || ౧౯ || వింశేగురూక్తిముల్లంఘ్యదత్తాంక్షేంబలినాహరిః | స్రుతిగృహ్యభిలాలోకా
 విశ్వరూపోవిచక్రమే || యద్వా || వింశేత్వసృతభితోసాజ్ఞాత్వాపికపటంహరెః | దదౌపుధీన్తదావిష్ణుస్సహసావధాతాద్భుతమ్ || ౨౦ ||
 ఎకవింశేపదాపూర్తిమిషేణబలిబంధనమ్ | విష్ణునాకృతముత్తమంతస్యభ్యాసయతుంజనై || ౨౧ || ద్వావింశేతుప్రసన్నస్సప్ర
 స్థాప్యసుతలంబువిమ్ | దత్వావరాహాహరినూనంగత్వాతద్వారపోభవత్ || సమపిత తనూవిత్తనిమలాచలభక్తిభిః | చలితోబలినా
 చిత్రంస్వమేవాపాయదచ్యుతః || ౨౨ || త్రయోవింశేబలాయలేసుతలంసపితామహే | ఉపేంద్రేణదివంగత్వాపూర్వవన్తోదలేహరిః ||
 ౨౩ || చతుర్వింశేభగవతఃకథామత్స్యస్వరూపిణః | వివిచ్యతేయతస్సత్వప్రతరయేమహాణవే || తనుంతనుంప్రదశ్యాదానిజైశ్వర్యని
 దశణాత్ | మత్స్యంపుచ్ఛతిపుధీశోలీలయావామనోపమమ్ || ౨౪ ||

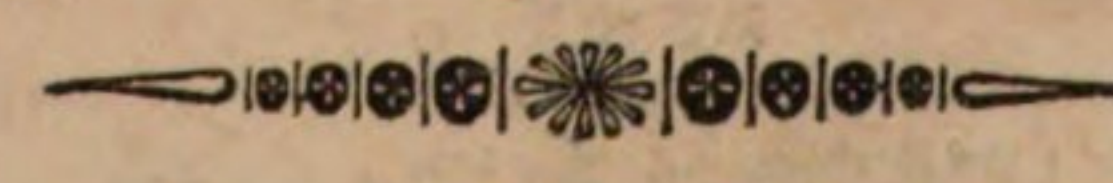
నవమస్తంధే.

తత్రతుప్రథమేభ్యామైవైవస్వతసుతాన్వయే | సోమవంశప్రవేశోక్తైస్సుమ్యమ్నస్త్రీత్వముచ్యతే || ౧ || ద్వితీయేమనుపుత్రాణాంద్వా
 వపుత్రావిరాగతః | కరూశకాదిపంచానాంపంచానాహలఘుక్రమాత్ || ౨ || తృతీయేమనుపుత్రస్యశర్యాతేఃకీర్త్యతేన్వయః | యత్రసా

కన్యకాభ్యాసం రై వతంచమహద్భుతమ్ || ౩ || చతుర్థామనుపుత్రస్యనాథాగ్రస్యకథోచ్యతే | తత్సానోశ్చాంబరీషస్యకృత్యాప్రతిహతా
యతః || ౪ || పంచమవిష్ణుచక్రంతుప్రసార్యప్రాణసంకటాత్ | దుర్వాసారక్షితసేనయాథాతద్వృత్తమిర్యతే || ౫ || షష్ఠా రంభేంబరీ
షస్యవంశముక్త్యాతతఃపరమ్ | షష్ఠాద్యష్టభిరథ్యామైరివ్వైకౌవలంశఉచ్యతే || తత్రషష్ఠేశాదాదిమాంధాత్రంతోసిరూప్యతే | ప్ర
సంగాత్సోభరెరాభ్యామాంధాతృతసయాపతేః || ౬ || మాంధాతురస్యయః ప్రోక్తస్సప్తమయత్రగీయతే | పురుషత్వస్యచాభ్యాసంహ
రిశ్చంద్రస్యచోత్తమమ్ || ౭ || అష్టమరోహితస్యోక్తౌవంశోయత్రాభవన్నృపః | సగరఃకపిలాక్షేపాన్నిదాగ్ధాయన్యసూనవః || ౮ ||
నవమేంశుమతోవంశఃఖట్వాంగావధివద్యతే | గంగాంభూతలమానిన్యైస్యపాత్రోభగీరథః || ౯ || దశమే ప్రాహుట్వాంగపం
శేశ్రీరామసంభవమ్ | తచ్ఛ్చిక్రంచలంకేశంహత్యామోఢ్యాగమావధి || యద్వా || దశమేరామచరిత మావిభావపురస్సరమ్ | శుకేనవ
ద్యతేపుణ్యమభిషేకోత్సవావధి || ౧౦ || తతశ్చైకాదశే యోధ్యామాపసన్నమజైస్సహ | యజ్ఞాదియచ్ఛకారోరామస్తదనువద్యతే
తే || యద్వా || రామఏకాదశేయజ్ఞేరీజేరాష్ట్రేష్వవాసయత్ కుశాదీన్వృత్తిరుదితాప్రజానాం రాఘవస్యచ || ౧౧ || ద్వాదశేరామ
పుత్రస్యకుశస్యాన్వయఉచ్యతే | ఎవమివ్యైషుపుత్రస్యశశాదస్యేరితోన్వయః || యద్వా || ఆరభ్యాహ్వాకుశంభూపానైవ్యైకాదశాదశ
గతాః | భవిష్యతస్సుమిత్రాంతాన్బ్రహ్మణముఖాంస్తథా || ౧౨ || ఇత్యేకోరవపుత్రస్యసిమేర్వంశస్త్రయోదశే | వద్యతేజ
జ్జిరయత్రబ్రహ్మజ్ఞాజనకదయః || యద్వా || త్రయోదశేరిషడ్వగజయారాజాన్వవాయక్యత్ | వివ్యైకస్యసిమేదేశాన్వధితాజ్జనకో
భవత్ || ౧౩ || చతుర్దశేగురోఃపత్నీయంతారాయాంసోమజాన్బుధాత్ | జాతశ్చైలష్టధూర్వాశ్యామాయుముఖ్యానజీజనత్ || యద్వా ||
చతుర్దశేత్రిజాతోమాన్యురోఃపత్నీయంబుభోజని | సఉపాస్తోర్వశీంతజ్జస్ససంతేతంపురూరవాః || ౧౪ || తతఃపంచదశేగాధిరైపు
త్రాన్వయేజని | యద్వే హిత్రసుతోరామఃకారవీర్యమహామహా || యద్వా || ఉక్తఃపంచదశేవంశాశ్చత్రాయఃప్రముఖోత్థితాః | ఆ
జ్ఞానంగాధిజాపాత్రోరామోహంతేతిచేతిత్వమ్ || ౧౫ || సీదశేచాజ్ఞానసుజైజ్జమదగ్నాహతేముముః | రామత్క్షత్రవధఃప్రో
క్తౌవిశ్వామిత్రస్యచాన్వయః || యద్వా || తీర్థాన్యటప్రసూత్రాత్కారామోహామోడశేనృపాః | గాథేపుత్రోవభతుప్రస్తవం
శోభూదనైకశః || ౧౬ || ఆయోస్సప్తదశేవైశ్వశ్యేష్టపుత్రస్యపంచసు | సుతేమక్షత్రవృద్ధాదిచతుర్ణాం వంశవర్ణనమ్ || యద్వా ||
వంశాన్సప్తదశేవాదీదైశ్వ్యేష్టసుతాయుషః | పుత్రైరంభరజిత్రవృద్ధానోభిరాహితాః || ౧౭ || అష్టాదశేయయాతేస్తునాము
షస్యకథోచ్యతే | యస్యపంచసుపుత్రైశ్చకనీయానగ్రహీజ్జరామ్ || యద్వా || ఆయుషోవైష్ట్యపుత్రస్యసముషస్యాగ్రజస్సుతః | యయాతిః
పూరుషకృతాస్తాదశేనృపమాత్తజమ్ || ౧౮ || ఉనవింశేయయాతిస్వంచైష్టితంసన్వజోపమమ్ | దేవయానీంసమాప్రవ్యవిరక్తోముక్తి
మాప్రవాన్ || కించ || భుక్తభోగామజాంహస్యన్నజవద్వృత్తిమాత్తనః | విడంబయన్ప్రియామాహనివేదయితుమాత్తవాన్ || ౧౯ ||
వింశేపితృప్రసాదాప్తరాజాసనమహేమాన్నతేః | పూరోర్వంశేతుదాప్యంతేభరతస్యేర్యతేయశః || ౨౦ || ఏకవింశేతుదాప్యంతేస్సుతస్యా
స్యయఉచ్యతే | రంభిదేవాజమిథాదెర్యత్రకీర్తిఃప్రతస్యతే || యద్వా || ఏకవింశేభరద్వాజపుత్రమన్యసుతాన్వయః | వద్యతాంతేరంభిదే
వాజమిథాద్యాయత్రవంశినః || ౨౧ || ద్వావింశేతుదివోదాసవంశముక్త్యాభవణీతాః | ఋక్షవంశేజరాసంభవాభాదుర్యోధనా
దయః || యద్వా || దివోదాసాస్తుపాంచాలవంశోద్వావింశఉచ్యతే | వంశాంతరాదాజమిథ చైద్యమాగధకౌరవాః || ౨౨ || త్రయో
వింశేత్వనోద్రుహిర్యస్తుర్వసోశ్చాన్వయఃక్రమాత్ | యదోశ్చవంశోమక్రాంతోయవజ్జ్యైమఖసంభవమ్ || యద్వా || త్రయోవింశేన్వ
యానుక్త్యాకుశానుప్రముఖైఃకృతాః | జ్యేష్ఠమఖాదధిమాచఖ్యాయవోవంశంమహత్తరమ్ || ౨౩ || చతుర్వింశేవిదభాన్యపుత్రత్ర
యసముద్భవాః | వంశానానాముఖాఃప్రోక్తారామకృష్ణోద్భవావధి || ౨౪ ||

శ్రీమచ్ఛ్రీధరాచార్యవర్యవిరచితశ్రీమద్భాగవతాంతగీత
ప్రథమాదినవమస్తంధవర్యవసాయ్యధ్యాయార్థ
సంగ్రహశ్లోకానుక్రమసూచికాసమాప్తా.

శ్రీమద్భగవతాంతగతదశమాదిస్తంధత్రయాధ్యాయాథాసంగ్రహశ్లోకాః.

దశమస్తంధే.

తత్ర తు ప్రథమేకంసస్వమృత్యుండేవకీసుతాత్ । శ్రుత్వానీతోవధీతస్యష్టద్దభానినివణ్యతే ॥

కృష్ణావతారచరిత్రవణిమృతనివృత్తః । ఉక్తాసువాదేనాత్మకావ్రాజాపుచ్ఛతితత్పదః ॥ ౧ ॥

ద్వితీయే కంససూతాయదేవక్యాగర్భగోహరిః । బ్రహ్మదిభిస్తుతస్సాచసాంత్వితేతినిరూప్యతే ॥ ౨ ॥ తృతీయేనిజరూపేణసంఘాతస్తుహరిస్సవ్యయమ్ । పితృభ్యాంసంస్తుతోనీతఃపిత్రాభీలేనగౌకులమ్ ॥ ౩ ॥ చతుఃథేచండికావాక్యమాకణ్యాతిభయాకులః । దుమణంత్వృథిహితంమేనేకంసోబాలాదిహింసనమ్ ॥ ౪ ॥ పంచమేజాతకంసందస్మానోఃకృత్వామహేమాత్సవమ్ । గత్వాతుమధురాంప్రాపవసుదేవాగమోత్సవమ్ ॥ ౫ ॥ షష్ఠేసఖ్యుగిరానందోప్రజంగచ్ఛమృతాంపథి । దృష్ట్వాతురాక్షసేంతస్యామృత్యుంశ్రుత్వాతువిస్మితః ॥ ౬ ॥ ఉత్తిష్కాశకటంబ్యోమ్మృతృజావతఃమధిక్షిపత్ । దశాయత్విశ్వమాస్యేచకృష్ణఃక్రీడతిస్తమే ॥ కృష్ణాథకసదాసింధుసంస్థవానందనిభావః । భూయస్తదేవసంప్రప్తుంరాజాన్యదభినందతి ॥ ౭ ॥ అష్టమేనామకర్తాస్యబాలక్రీడాకుతూహలే । మృద్భక్షణేదియోగేచవిశ్వరూపంనిరూప్యతే ॥ విశ్వరూపాదిబాలస్యనిశమ్యాశంకినఃపితుః । నామకృద్గతావ్యేననిజంతత్వమసూచయత్ ॥ ౮ ॥ నవమేపయఉత్పితేగత్వాగోప్యగతత్త్వతమ్ । విలోక్యభాండభంగాదికృష్ణందామ్నబబంధతమ్ । తర్తూదరాశ్రితంవిశ్వందృష్ట్వావిస్మితచేతసః । బంధనదస్యైంగుళాపూర్త్యాపూణతాంసాన్వదశాయత్ ॥ ౯ ॥ దశమేపాతయద్రాజన్నంతరాయమభాజానా । తత్రతాభ్యాంచదేవాభ్యాంకృష్ణఃస్తుత ఇతీర్యతే ॥ ౧౦ ॥ ఏకాదశేసమాగత్యబృందావసమథాభాతైః । పత్నాపాలయతాసేనహతౌవత్సబకాసురా ॥ ౧౧ ॥ ద్వాదశేతుమహాసపావపుభావమహాసురమ్ । వత్సపాలగిళంశ్రుద్ధోగతేహన్నిచివణ్యతే ॥ మహాబకగళక్రీడాకేవలస్యనకౌతుకమ్ । ఇతివాహుసురముఖేససఖిః ప్రావిశద్ధరిః ॥ ౧౨ ॥ త్రయోదశేహరద్భ్రష్టపత్నాపాలాంశ్చమాయయా । తదాతత్సర్వరూపోబృంకృష్ణఃపూర్వవదాచరత్ ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశేద్భుతందృష్ట్వాపూర్వాగంతుకనిశ్చయమ్ । అనీశఃకరుమస్తాషీత్కృష్ణంబ్రహ్మణిమోహితః ॥ ౧౪ ॥ తతఃపంచదశేధేనుపాలనంధేనుకాదానమ్ । కాలీయక్ష్యైశతోగౌపరక్షణంచనిరూప్యతే ॥ ౧౫ ॥ షడశేకాలీయాస్యోక్తోనిగ్రహయమునాహుదే । తత్పత్నీభిస్తుతేనాథకృష్ణేనానుగ్రహఃపునః ॥ ౧౬ ॥ నాగంసప్తదశేనాగాలయంతంనిరయాపయత్ । బంధూంశ్చసఖినశ్చాంతాసుప్తాంస్తదవాదపాత్ ॥ ౧౭ ॥ అష్టాదశేతతోగ్రీష్మేవసంతగుణలక్షితే । అఘాతయద్భలేనాలంప్రలంబంబీలయాహరిః ॥ ౧౮ ॥ ఉనవింశేనివిష్టంతుగోపగోకులమచ్యుతః । ముంజారణ్యమరణ్యాగ్నేరరక్షత్తన్నిపానతః ॥ ౧౯ ॥ వింశేప్రావృట్ఫరచ్ఛాభావణాసేనవనోచితాః । ప్రావృట్క్రీడానిరూప్యంతేగోపరామయుజోహరః ॥ ౨౦ ॥ ఏకవింశేశరత్రమ్యబృందావసగతేహరా । తద్వేణుస్వనమాకణ్యగోపీభిగీతమీర్యతే ॥ ౨౧ ॥ ద్వావింశేగోపకన్యానాంవస్తాహరణలీలయా । వరందత్వాగతఃకృష్ణాయజ్ఞశాలామితీర్యతే ॥ ౨౨ ॥ త్రయోవింశేతతోగోపైరన్నయాచ్ఛాపదేశతః । తత్పత్నీనుగ్రహత్కృష్ణాదీక్షితానస్వతాపయత్ ॥ ౨౩ ॥ చతుర్వింశేమహేంద్రస్యమఖంవ్యావర్త్యహేతుభిః । కృష్ణఃప్రావర్తయామాసగౌవధానమహేమాత్సవమ్ ॥ ౨౪ ॥ పంచవింశేరుహశక్రేప్రజనాశాయవషణి । ఉద్ధృత్యగిరిమాసారాదరక్షద్గోకులంప్రభుః ॥ ౨౫ ॥ షడ్వింశేవిస్మితాగోపాకృష్ణస్యాద్భుతకమణిః । నందోగగోక్తిమాశంస్యతదైశ్వర్యమవణాయత్ ॥ ౨౬ ॥ సప్తవింశేతదాలక్ష్యకృష్ణస్యప్రాభవంపరమ్ । వణ్యతేసురభీంద్రాభ్యామభిషేకమహేమాత్సవః ॥ ౨౭ ॥ అష్టావింశేతతోనందానయసంవరుణాలయాత్ । వైకుంఠదశానంచాపిగౌపానామానువణ్యతే ॥ ౨౮ ॥ ఉనత్రింశేతురాసాథాముక్తిప్రత్యుక్తయోహరః । గౌపీభీరాససంరంభేతస్యచాంతధికౌతుకమ్ ॥ ౨౯ ॥ త్రింశేవిరహానంతప్రగోపీభిఃకృష్ణమాగణమ్ । ఉన్నతవన్ననియతంభ్రమతీభివణేవసే ॥ ౩౦ ॥ ఎకత్రింశేనిశాయంతాః పునఃపునీనమాగతాః । కృష్ణమేవానుగాయంత్యఃప్రాభాయంతేదదాగమమ్ ॥ ౩౧ ॥ ద్వాత్రింశేవిరహాలాపవిక్లిన్నహృదయోహరిః । తత్రావిధూయగౌపీస్తాస్సంత్యయామాసమానయత్ ॥ ౩౨ ॥ త్రయస్త్రింశేతతోగౌపీమండలీమధ్యగోహరిః । ప్రియాస్తారమయామాసప్రదిన్వనకేభిః ॥ ౩౩ ॥ చతుస్త్రింశేహనాగస్తంసందంహరిరముముచత్ । విద్యాధ్రంచాంగిరశ్చాపచ్ఛంఖచూడంతథావధీత్ ॥ ౩౪ ॥ పంచత్రింశేవనయాతేకృష్ణగోకులయోషితః । యుగ్మశ్లోకానుగీతేననివ్యయఃఖేనవాసరాత్ ॥ ౩౫ ॥ షట్త్రింశేనిహతేరిష్టేనారదోక్త్యాబలాచ్యుతా । వసుదేవసుతౌజ్ఞాత్వాకంసోమూరంసమాదిశత్ ॥ ౩౬ ॥ సప్తత్రింశేహతేకేశస్యచ్యుతోభావికమణిః । నారదేనస్తుతఃక్రీడకవ్యోమాసురమథావధీత్ ॥ ౩౭ ॥ అష్టత్రింశేయథాభ్యాయన్నమూరోగోకులంగతః । తథైవరామకృష్ణాభ్యాంగృహంసీత్యాసుసత్త్వతః ॥ ప్రాతఃకేశవధృత్తేద్వాదశ్యాంనిగతేమునా । తతోవ్యోమహతేమూరస్సాయంగోకులమాగమత్ ॥ ౩౮ ॥ నవత్రింశేపు

రింగచ్యుత్యమ్యతేగోపికోక్తయః । ఆమూరేణాథకాళింద్యాంబిన్లులోకస్యదశశానమ్ ॥ ౩౯ ॥ చత్వారింశేతతోమూరఃకృష్ణంమత్వే
శ్వరేశ్వరమ్ । ఉమ్యభక్త్యాతుష్టావసగుణాగుణభేదతః ॥ ౪౦ ॥ ఏకచత్వారింశకేహాణరజకంప్రవిశేపురీమ్ । తతోవరానదాత్మప్ర
స్సదామోనాయకస్యచ ॥ ౪౧ ॥ ద్విచత్వారింశకేమజ్జోన్నమనంధమషభిదా । వధస్తప్రక్షిణాంకంసారిష్టరంగోత్పవాదిచ ॥ ౪౨ ॥
త్రిచత్వారింశకేహత్వాగజేంద్రంరామకృష్ణయోః । రంగప్రవేశసాభాగ్యంచాణారేణానుభాషణమ్ ॥ ౪౩ ॥ చతుశ్చత్వారింశకేతుమ
ల్లకంసాదిమదశానమ్ । కంసయోషితఅశ్వాసస్తాభ్యాంపిత్రోశ్చదశశానమ్ ॥ ౪౪ ॥ పంచచత్వారింశకేభపితృసందాదినాంత్వనమ్ । ఉ
గ్రసేనాభిషేకశ్చగురావాసాత్పురాగమః ॥ ౪౫ ॥ షట్చత్వారింశకేఘోషముద్ధవంప్రెష్యతద్దిరాఽయశోదానందయోశ్చక్రేకృష్ణశ్శో
కాపనోదనమ్ ॥ కామచారంద్విజాతిస్సౌపరిత్యజ్యాతీసంయతః । గురోజ్ఞానమనుప్రాప్యసభ్యాగోపీరుపాదిశత్ ॥ ౪౬ ॥ సప్తచత్వా
రింశకేభక్తృష్టాదేశేనగోపికాః । బోధయిత్వోద్ధవస్తత్త్వమనుజ్ఞాప్యాగమత్పురీమ్ ॥ ౪౭ ॥ అష్టచత్వారింశకేభక్తృష్టఃకుఙ్కమరీరవత్ ।
అమూరస్యగృహంకత్వాతంగజాహ్వయమాదిశత్ ॥ సైరంధ్రీకామమాపూర్యపూరయిత్వామనోరథాణ్ । అమూరస్యతతఃకృష్ణస్తేనపా
థాణసాంత్యయత్ ॥ ౪౮ ॥ ఊనపంచాశత్తమేతుగత్వామూరోగజాహ్వయమ్ । రాజ్ఞఃస్వభ్రాతృపుత్రేమబుధావైషమ్యమాగమత్ ॥ ౪౯ ॥
తతఃపంచాశత్తమేతుజరాసంధభయాదివ । కారయిత్వాంబుధోదుగ్ధాంతంనినాయనిజంజనమ్ ॥ కపటాణ్కపటేనైవహత్వాదైత్యాన
యత్తుతః । అజయత్తంజరాసంధంధమేజైవతుథామి కమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఏకపంచాశత్తమేహాముచుకుందదృశాహరిః । యవసంముచు
కుందేనస్తుతస్సన్నన్వకంపత ॥ యవనెంద్రసుతాల్లాలయవనాద్యదుభీషణాత్ । హరిహారగిరస్తేస్విరంపాలనాయాపలాయత్ ॥ ౫౧ ॥
ద్విపంచాశత్తమేథావణభయాదివగతఃపురీమ్ । అన్యమోదతసందేశంరుక్మిణ్యా ద్విజవణితమ్ ॥ ౫౨ ॥ త్రిపంచాశత్తమేగత్వావిద
భాణనన్భుతేహితః । రుక్మిణీమాహరత్ప్రజ్ఞామిషతాంద్విషతాంబలాత్ ॥ ౫౩ ॥ చతుఃపంచాశత్తమేతుజితావరాజ్ఞోవిపక్షగాణ్ । రుక్మి
ణంచవిరూప్యాభైస్త్యైఃపాడింపురేగ్రహీత్ ॥ ౫౪ ॥ పంచపంచాశత్తమేతుప్రద్యుమ్నజనికృష్ణతః । శంబరేణచృతస్సృగహత్వా
తంకాంతయాగమత్ ॥ ప్రద్యుమ్నహనిలాభాదైశ్శంబరాహరణాదినా । కుటుంబినామపత్యాదిసుఖదుఃఖమసూచయత్ ॥ ౫౫ ॥ షట్పంచ
చాశత్తమేమిథ్యాభియోగేమణిమాహరత్ । కన్యాంజాంబవతఃప్రాశక్యష్టస్సప్రజితస్తతః ॥ పుత్రాదికామసాఖ్యస్యనిష్ఠాముక్త్యాతీచం
చలామ్ । అథాస్యానథాతామాహస్యమంతాహరణాదినా ॥ ౫౬ ॥ సప్తపంచాశత్తమేతుపునశ్శతధనోవణధ । ప్రాప్తస్యదుర్యశోమా
ప్తేకృష్ణప్రూరాగతాన్దణేః ॥ అమూరమురరీకృత్యమణేఃపాథామథాచ్యుతః । ఉపామంత్ర్యతమేకాంతేసరామోగాద్యజాహ్వయమ్ ॥
౫౭ ॥ అష్టపంచాశత్తమేతుకృష్ణఃపంచకరేగ్రహీత్ । కాళిందీమిత్రవిందాంచసత్వాంభద్రాంచలత్తణమ్ ॥ కాళిందీనిజలాభాయ
తపఃపరముపేయుషీమ్ । పరినేష్యప్రియావాసమింద్రప్రస్థమథాగమత్ ॥ ౫౮ ॥ ఊనషష్టితమేభామంహత్వాతేనావృతాహరిః । క
న్యాస్సహస్రశఃప్రాప్యపారిజాతందవోహరత్ ॥ పరిణీయితస్తాభిస్తన్తనోరగపూరజైః । ఆత్మరామోష్యసారేమేతద్గృహేమగృహస్థ
వత్ ॥ ౫౯ ॥ అథషష్టితమేకృష్ణఃపరిహాసేరుక్మిణీమ్ । కోపయిత్వాతతఃప్రేమకలహేతామసాంత్యయత్ ॥ రామరామజనానందమహే
దయవిడంబనైః । రుక్మిణ్యాప్రేమకలహభద్రనైశ్వర్యమిర్యతే ॥ ౬౦ ॥ ఏకషష్టితమేశారఃపుత్రపౌత్రాభిసంతతిః । అనిరుద్ధవివాహ
చరుక్మిణోరామతోవధః ॥ అస్తాధికశతద్వ్యష్టసహస్రస్త్రీసముద్భవాణ్కోటిశఃపుత్రపౌత్రాదీహరిదాశైరయోజయత్ ॥ ౬౧ ॥
ద్వియుక్షష్టితమేప్రేక్షమనిరుద్ధస్యరోదనమ్ । కన్యయారమమాణస్యదాశేనబహుదాహునా ॥ ౬౨ ॥ త్రియుక్షష్టితమేవాధబాణయాదవ
సంగరే । స్తుతిజ్వలరేణరుద్రేణదాణదాహుభిదోహరః ॥ అనిరుద్ధోద్వహేస్యస్త్రీదాణయాదవసంయుగ । శ్రీకృష్ణశ్రీహరంజిత్యాబా
ణదాహూనథాచ్ఛినత్ ॥ ౬౩ ॥ చతుష్షష్టితమేకృష్ణస్యగంపాపాదమోచయత్ । బ్రహ్మస్వహరిదోషోక్త్యా రాజ్ఞోదృష్టానశ్చయత్ ॥ విభూ
తిభాగ్యభోగాదిమదోద్ధతమనోరథాణ్ । అన్యశాసద్యయాకృష్ణస్యగోధారప్రసంగతః ॥ ౬౪ ॥ పంచషష్టితమేరామశ్చక్రేగోకులమా
గతః । రమమాణస్తుగోపీభిఃకాళింద్యాఃకషణంమదాత్ ॥ రామస్యచరితంచిత్రంకాళింద్యాకషణాణాదియత్ । పాండ్రకాంతాదికృ
ష్ణస్యపుగగుక్తంతతఃపరమ్ ॥ ౬౫ ॥ షడ్యుక్షష్టితమేకాశింగత్వాహాపాండ్రకంహరిః । తన్నిత్రంచతతోవృత్తంసుదక్షిణమథాదిశత్ ॥
౬౬ ॥ సప్తషష్టితమేరామోగిరారైవతకేమదాత్ । స్వైరంయువతిభిఃశ్రీదన్నవధీద్వివిదంబలః ॥ ౬౭ ॥ అష్టషష్టితమేసాంబేనిబద్ధకా
రవైర్యుధి । తద్విమోక్షయరామేణగజాహ్వయవికషణమ్ ॥ ౬౮ ॥ ఏకోనస్తప్తతితమేగాహాస్థ్యంప్రతిమందిరమ్ । కృష్ణస్యనారదో
దృష్టావిస్తితోగాతతఃస్తువణ ॥ ౬౯ ॥ తతస్తప్తతితమేకృష్ణస్యాహ్నికకమణి । దూతనారదయోఃకార్యమంత్రమంత్రవిచార
ణమ్ ॥ జగన్మంగళచారిత్రచాహ్నికంజగదీశతుః । నారదేనక్వచిత్తించిద్దృష్టమాహయథాక్రమమ్ ॥ ౭౦ ॥ అథైకస్తతితమేమయ్యుద్ధ
వస్యకుమంత్రతః । ఇంద్రప్రస్థంకేకృష్ణేపాథానాంపరమోత్సవః ॥ రాజసూయమిషంకృత్వాభీమదుర్యోధనావిమ । కలిముత్వా
ద్యతద్వారాభూభారమహరత్ప్రభుః ॥ ౭౧ ॥ తతోద్విస్తప్తతితమేరాజ్ఞాకార్యనివేదితే । దుజ్జణయంమాగధంబుధ్యాభీమేనానుతయద్ధరిః ॥

20 || తత స్త్రీ సప్తతితమేమోచయిత్వాస్మహాహరిః । రాజాహాభ్యై స్స స్వదేశాప్రస్తుప్యపునరాగమత్ ॥ అత్యున్నద్ధజరాసం
భవధాత్తద్రుద్ధభూపతీ ॥ విమోక్ష్యకృపయాకృష్ణనిజరూపమనశయత్ ॥ 23 ॥ చతుర్ముక్త సప్తతితమేరాజసూయక్రియాద్విజైః । అ
గ్రహజాప్రసంగేనచై ద్యసూతాదివణ్యతే ॥ రాజసూయముఖేహత్వాజరాసంభంతదంతరే । చై ద్యంతనంతేకుర్వంతంబీజంకలిమివా
వపత్ ॥ 24 ॥ పంచయుక్త సప్తతితమేయజ్ఞావభృథసంభ్రమః । సుయోధనస్యచాక్షంత్యామానభంగోద్భృతమాత్ ॥ 25 ॥ తతష్ట ట్
సప్తతితమే వృష్టిసాల్యమహమృథే । ద్యుమద్దదాప్రహరేణరా త్ప్ర ద్యుమ్ననిగమః ॥ సంపాద్యభమకారాజస్యరాజసూయమపహదయమ్ ।
నిహత్యసాభరాజాదీనథోపారమదమృతః ॥ 26 ॥ సప్తయుక్త సప్తతితమేనానామాయావిచక్షణః । కృష్ణేనాగత్యసాల్యస్తుహతస్సౌభం చ
చూడితమ్ ॥ 27 ॥ తతోష్ట సప్తతితమేదంతవక్త్ర విదూరథా । హత్వాహరిఃపురేరమెరామస్సుతంతతోవధీత్ ॥ 28 ॥ ఉనాశీతితమే
రానోపల్వలందివిజతుష్టయే । నిహత్యశీతాస్నానాదై యస్సతహత్వా మపానుదత్ ॥ 29 ॥ తథాశీతితమేకృష్ణ శ్రీ దామాసంగృ హాగ
తమ్ । సంపూజ్యోపుచ్చదభేపుంగురువాసకథాంముదా ॥ ౩౦ ॥ వికాశీతితమేసఖ్యజాగ్ధా వృపుధుకతండులా ॥ త్రియంనిమి
తవానింధ్రదులభాంతుతదాశ్రమే ॥ ౩౧ ॥ ద్వ్యశీతితమలగత్యకురుక్షేత్రంరవిగ్రహా । వృష్టిర్దృష్ట్యముదాభూపాశ్చక్రఃకృష్ణక
థామిథః ॥ శ్రీ కామసుహృదేకృష్ణఃప్రకంఠ్యేంద్రపదంభువి । నందాదిసుహృదాసందీకురుక్షేత్రంజగామసః ॥ ౩౨ ॥ త్ర్యశీతితమివం
చస్త్రీణాంకృష్ణకథోత్పవే । ప్రపదై యకృష్ణభార్యాభిరుక్తస్స వ్యసకరగ్రహః ॥ ౩౩ ॥ చతుర్భారధికేశీతితమేమునిసమాగమే । వసు
దేవముఖాత్సాహబంధుప్రస్థాపనాదికమ్ ॥ ౩౪ ॥ పంచాశీతితమేరామకృష్ణసంప్రాధికతాస్తుతాపిత్రేజ్ఞానమథోమాత్రేమృతా
పుత్రానయచ్ఛతామ్ ॥ సందయిత్వాకురుక్షేత్రేయాత్రాయాంసుహృదోబహూ ॥ తత్త్వజ్ఞానంతతఃపిత్రోరాదిశక్తమృతసూనుభిః ॥
౩౫ ॥ షడశీతితమేదంభాత్పు భద్రామజానోహరత్ । గత్వా చమిథిలాంకృష్ణస్య పవిత్రావసందయత్ ॥ పిత్రోస్స వ్యజ్ఞానమాదిశ్య
సుభద్రాంఫల్గునాయచ । జగామమిథిలాంకృష్ణస్స వ్యభక్తప్రియకృతతః ॥ ౩౬ ॥ సప్తాశీతితమేనారాయణనారదవాదతః । వెదై స్సుతి
గుణాలంబానిగుణాచతథోచ్యతే ॥ ౩౭ ॥ అష్టాశీతిత మేవిష్ణుభక్తఃకై వల్యమశ్నుతే । తతోర్వాగైవభక్తస్తువిభూతిమితివణ్యతే ॥
౩౮ ॥ సనాశీతితమేదేవఃకోమహనితసంశయే । పరీక్ష్యవిష్ణురుత్న షణ్మునిభ్యవణాయద్భుగుః ॥ ౩౯ ॥ చరమతువునఃప్రొక్తా
కృష్ణలీలాసమాసతః । యదువంశప్రసూతానా మనంత్యుచసకారణమ్ ॥ ౪౦ ॥

ఏకాదశస్తంధే.

ఉత్తై కత్రింశదధ్యాయైముక్తిరేకాదశైతతః । జాయం తెయెలిహాసాదై యస్సమాసవ్యాసయోగతః । నారదోవసుదేవాయసమా
సేనస్యవణయత్ । భగవానుద్ధవాయాభవి స్తరణోపపత్తిభిః ॥ తత్రతుప్రథమేధ్యాయేయదువంశస్యశంక్షయః । ఉపక్షి ప్రోవిరాగాయ
మాసలవ్యపదేశతః । ప్రవృత్తితఃపరానందకృష్ణశ్రీదాసువణితా । తన్నివృత్త్యాపరానందపదారోపహానువణ్యతే ॥ ౧ ॥ ద్వితీయేని
మిజాయంతసంవాదేనాహనారదః । ధర్మాభాగవతాభక్త్యావసుదేవాయపుచ్చతే ॥ ౨ ॥ మాయాతత్తరణబ్రహ్మకమకప్రశ్నచతు
ష్టయే । తృతీయేతూత్తరందత్తమామభైమునిభిఃపుభక్ ॥ ౩ ॥ చతుర్థేత్వవతారహప్రశ్నస్యోత్తరముక్తవా ॥ జయంతినందనో
వామ్నుత్రమీలోనవనత్రమః ॥ ౪ ॥ పంచమేభక్తిహీనానాంకానిష్ఠామౌయుగేయుగే । విష్ణోఃపూజావిధిఃప్రశ్నద్వయస్యోత్తరముచ్యతే ॥ ౫ ॥
షష్ఠేబ్రహ్మదిభిఃస్తుత్వాగంతుంవిజ్ఞాపితంహరిమ్ । ఉద్ధవఃప్రాథకయామాసస్వధామనయమామితి ॥ ౬ ॥ సప్తమేతూద్ధవజ్ఞానసిద్ధై య
పుష్టస్సయంహరిః । అవధూతేలిహాసోక్తగురుష్వప్టువవణయత్ ॥ ౭ ॥ అష్టమేజగరాదిభ్యోనవభ్యశ్శీతంహరిః । అవధూతగిరాప్రా
హవివేకాతూద్ధవంప్రతి ॥ ౮ ॥ నవమేమరరాదిభ్యోదేహతశ్చోపశీతమ్ । శ్రుత్వాదుఃకృతాథోభూదితికృష్ణేనవణితమ్ ॥ ౯ ॥
చతుర్వింశతిగర్వాభ్యాంబృంభసంభావనాభవః । ఉద్ధవస్యాత్మతత్త్వాపై యసాధనోక్తిఃపరీరితా ॥ దశమేదేహసంబంధాత్సంస్కరినాత్మ
నఃస్మృతా । ఇత్యేతద్వణయమాసమతాంతరనివారతః ॥ ౧౦ ॥ ఏకాదశేతుబద్ధానాంముక్తానామపిలక్షణమ్ । సాధూనాంచతథాభక్తై
లక్షణంహరిజెరితమ్ ॥ ౧౧ ॥ ద్వాదశేసాధుసంగస్యమహిమావణితఃపురా । కర్మానుష్ఠానతత్త్వాగవ్యవస్థాచతతఃపరమ్ ॥ ౧౨ ॥ త్ర
యోదశేభసత్త్వస్యపుద్ధ్యావిద్యోదయక్రమః । హంసెలిహాసతశ్చిత్తగుణవిశ్లేషవణితమ్ ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశేపరంక్రేయాభక్తిరవస
చేతరత్ । ఇత్యేతద్వణ్యతేధ్యానయోగశ్చసహసాధనైః ॥ ౧౪ ॥ తతఃపంచదశేప్రొక్తాస్సిద్ధయోధారణానుగాః । శ్రీవిష్ణుపదసంప్రా
ప్తావంతరాయతయామతాః ॥ ౧౫ ॥ షడశేతుహరరావిభావయక్తావిభూతయః । జ్ఞానవీర్యప్రభావాదివిశేషణోపవణితాః ॥ ౧౬ ॥
తప్తద్యోగతాపత్యైవిభూత్యాదినిరూపణమ్ ॥ ౧౭ ॥ తతస్సప్తదశేపుష్టేస్వధర్మభక్తిలక్షణే । హంసోక్తంధర్మమన్వాహబ్రహ్మచా
రికృహస్థయః ॥ ౧౮ ॥ అష్టదశేవదద్ధమంవసస్థయతిగోచరమ్ । అధికారవిశేషేణవిశేషంచాపితద్గతమ్ ॥ ౧౯ ॥ జ్ఞానాదేనిణా

యః పూర్వం కృతోహ్యశ్రమధర్మతః । వికోసవింశ తితమేజ్ఞా నాదేస్త్యగఉచ్యతే ॥ జ్ఞానినో వణ్యకలైకమాభావవీతౌనవింశకే । యుక్తి
తర్కస్వరూపాభ్యాంసప్తజ్ఞానస్యసర్వదా ॥ ౧౯ ॥ వింశే యోగత్రయంప్రోక్తంభక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకమ్ । గుణదోషవ్యవస్థాభావమధికా
రివిభాగతః ॥ ౨౦ ॥ ఏకవింశేక్రియాజ్ఞానభక్తిష్టనధికారిణమ్ । కామినాం ద్రవ్యదేహాది గుణదోషాః ప్రపంచితాః ॥ ౨౧ ॥ ద్వావింశే
తత్త్వసంఖ్యానామవిరోధవిభోచ్యతే । పుంప్రకృతోన్యైవైకశ్చజన్మమృత్యువిభాదిచ ॥ ౨౨ ॥ త్రయోవింశేతిరస్తా రసహనోపాయః
ర్యతే । భిక్షుగీతాప్రకారేణమనసన్యంయమోధియా ॥ ౨౩ ॥ చతువింశేతుసాంఖ్యనమనోమోహూనివార్యతే । ఆత్మనస్సర్వభావానా
మాగమాపాయచింతయా ॥ స్వపదన్వంద్యభక్తానామద్వంద్వత్వాయసంయమమ్ । చిత్రస్యోక్త్యా పునఃకృష్ణసాంఖ్యమత్ర హతత్వై ॥
౨౪ ॥ పంచవింశేస్వనైర్గుణ్యప్రతిపత్తే నిరూప్యతే । చిత్రప్రభవసత్వాదిగుణవృత్తిరసేకభా ॥ ౨౫ ॥ షడ్వింశేయోగనిష్ఠాయవిభూతో
మప్తసంగతః । సాధుసంగేనతన్నిష్ఠాపరాకాష్ఠేతివణ్యకతే ॥ యోగినోయోగవిభ్రంశస్సంగతస్సంభవేదితి । సర్వభాతన్నివృత్త్యభా
మైశగీతంవితన్యతే ॥ ౨౬ ॥ సప్తవింశేక్రియాయోగస్సద్వృత్తిప్రసాదతః । సర్వకామాప్తిహేతుశ్చసాంగః ప్రోక్తస్సమాసతః ॥ రాగా
ద్యాకులచిత్తానాం కుతోసం గాదిసంభవః । ఇతికృష్ణాచారసంభద్రమనుస్మృత్యానుపుచ్ఛతి ॥ ౨౭ ॥ అష్టవింశేతుయఃపూర్వంవిస్తర
ణోపవణికతః । జ్ఞానయోగఃపునశ్చసాసమామృత్యునిరూప్యతే ॥ ౨౮ ॥ ఉపక్రింశేతుయఃపూర్వంవిస్తరణ నిరూపితః । భక్తియోగస్త
మేవాహస్వభక్తాయసమాసతః ॥ అతిశ్లేషమివాలక్ష్మ్యయోగేసంగై కసంపది । సుఖోపాయంపునఃకృష్ణముద్ధవఃపరిపుచ్ఛతి ॥ ౨౯ ॥ త్రిం
శేతుప్రాగుపక్షీప్తమాసలచ్ఛలతోహరిః । స్వధామగంతుమన్విచ్ఛే సంజహరనిజంకులమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఏకత్రింశేస్వకంధామజగామభగవా
నితః । తమేవానుయయుఃప్రీత్యావసుదేవాదయస్తతః ॥ దేవాన్యయావిధాయాదౌఘాయాదేవాన్విధాయతాన్ । శ్రీకృష్ణసేవచ్ఛ
యాధామస్తతస్త్వేవసమావిశత్ ॥ ౩౧ ॥

ద్వాదశస్తంధే.

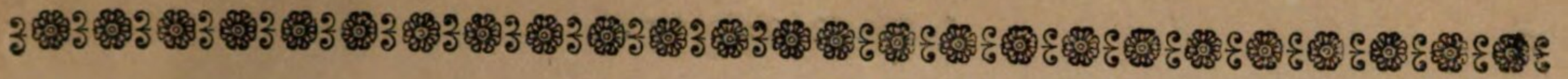
ఉక్తస్త్రయోదశాభ్యామైద్వాదశైత్వాశ్రయస్సతః । అధిష్ఠానావధిత్యాభ్యామాశ్రయశ్చైశ్వరస్సతః ॥ ఉక్తోలయావధిత్యేనప్రా
కృతాత్యంతి కెలయే । అధిష్ఠానతయాచోక్తోమహాపురుషవణానె । తత్రాదైన్యషడ్భిరభ్యామైశ్శుకః ప్రాహపరీక్షితే । శేషైస్తత్రాభి
లాన్యాహసూతఃపుష్టోభసత్రిభిః ॥ స్వాశ్రయశ్రవణకార్యో నవిలంబోమనీషిణా । ఇత్యేతత్తాలవైషమ్యంచతుభిస్తావచ్యతే ॥ తత్ర
తుప్రభమేభావిమాగధాన్వయభూమిపాన్ । కలిప్రభావతః ప్రాహసంకరాదిమలీమసాన్ ॥ ౧ ॥ ద్వితీయేతుకలేదోషవృద్ధౌ కల్మష
తారతః । అథమిష్టైజనైస్తేపునఃకృతయుగామః ॥ ౨ ॥ తృతీయేభూమిగీతైస్తురాజ్యదోషాదివణ్యకతే ॥ కలౌచదోషభూయిష్టే దో
షహంప్రీహరేనః ॥ ౩ ॥ చతుర్థేచచతుర్థోక్తాలయనైమితికాదయః । తత్రసంస్తారనిస్తారోహరికీర్త్యేవవణ్యకతే ॥ ౪ ॥ పం
చమేతుసమాసేనపరబ్రహ్మౌపదేశతః । రాజ్ఞస్తక్షకసందంశాస్తృత్యభీతినివారణమ్ ॥ ౫ ॥ షష్ఠేపరీక్షితోమోక్షన్యపణహూమాదితత్స
తాత్ । వెవశాఖావిభాగోక్తాత్రివేదవ్యాసవణానమ్ ॥ ౬ ॥ సప్తమేధర్మవిస్తారఃపురాణవ్యసనంతతః । పురాణలక్షణాదీనిభలంభాగవతశ్చు
తేః ॥ ౭ ॥ అష్టమేతుతపశ్చర్యామాకణండేయస్యమోహకైః । కామాదిభిరసంమోహూనరనారాయణస్తూతిః ॥ ౮ ॥ నవమేభగవన్నాయా
దిదృక్షోదేశానంముహుః । మాయాశిశోలయాభౌచమునెనివేశనిగమైః ॥ ౯ ॥ దశమేశివఆగత్యమునెస్తుష్టోవరానదాత్ । తే
నసూకమతిప్రీత్యాసమాభాష్యసభాజయన్ ॥ ౧౦ ॥ ఏకాదశేతుపూజాభావంమహాపురుషవణానమ్ । రవేపూర్వాహస్యచాఖ్యానంప్రతి
మాసంపుభక్వృథక్ ॥ ౧౧ ॥ ద్వాదశేతుపురాణాక్తసర్వాభావసుక్రమఃకృతః । ప్రభమస్తంభమారభ్యప్రాధాన్యేనసమాసతః ॥ ౧౨ ॥
త్రయోదశేపురాణానాంసంఖ్యామాహయథాక్రమమ్ । దానందానస్యమాహత్వ్యంశ్రీమద్భాగవతస్యచ ॥ ౧౩ ॥

శ్రీమచ్ఛ్రీధరాచార్యవర్యవిరచిత శ్రీమద్భాగవతాంతగీత

దశమాదిద్వాదశస్తంధపర్యవసాయధ్యాయార్థం

సంగ్రహశ్లోకానుక్రమసూచికాసమాప్తా.

శ్రీమద్భగవతేహయగ్రీవాయాస్తత్తు లగురవేనమః.

సిద్ధాంతచంద్రికా ప్రారంభః.

వందెచందనమందారకుందేందునిభవిగ్రహమ్ హయగ్రీవమనంగారి సేవితాంఘ్రి సరోరుహమ్॥
యత్పాదకమలభజనాల్లక్ష్మీభువనంచమధురకమలాఖ్యామ్ అభజత్పయశ్శవయసో నామనమామితురగవదనంతమ్॥

విద్యాధారపురాణవంశతిలక శ్రీవేంకటేశాత్మజః పాత్రోలక్ష్మణనామధేయవిదుష శ్రీవత్సగోత్రోద్భవః॥
విద్వాన్ వేంకటనామపూర్వకలసన్నారాయణాఖ్యోగురు ర్యోగానందపరానుభూతివిమలో జేజీయతామానసే॥
తస్య మేగురువర్యస్య తాతస్య చరణాంబుజే । హృదంబుజేనదాధ్యాయవత్స్యేసిద్ధాంతచంద్రికామ్॥

శ్రీమద్భగవతస్య సర్వపురాణోత్త లప్తతప్తప్రతిపాదకపీఠికా.

శ్రీమన్నిఖిలోపనిష త్ప్రతిపాద్యపరమాదైవసిద్ధాంతప్రతిపాదకత్వాత్ - అపరిమేయప్రమేయవిస్తృతాఖిలవే
దజాతవిభజనపూర్వకతయానిఖిలపురాణాదిసద్గ్రంథప్రవర్తకై శ్రీవేదవ్యాసభట్టారకై భగవద్గుణగణవణనై
కప్రధానతయాప్రణీతత్వాత్ - మాతృ్యగారుడాద్యనేకసద్గ్రంథైష్యత్త లప్తతయాప్రతిపాదితత్వాత్
గీతా - సహస్రనామ - రామాయణాదిశబ్దానాం నిరుపపదానాం యథాక్రమం - భగవద్గీతావిష్ణుసహస్రనామ -
వాల్మీకిరామాయణవాచకత్వంయథా - తద్వదస్యాపభాగవతశబ్దస్య - నిరుపపదస్య శ్రీవిష్ణుభాగవతవాచకతయా
నిఖిలాస్త్యచ్ఛిష్టజనైరంగీకృతత్వాత్ - నిఖిలలోకాభివంద్యమునిగణసంసేవ్యమానానవద్యపదారవిందేనశుకమహర్షి
ణాప్యధీతత్వాత్ - మోక్షశాస్త్రమిదమితినిశ్చయబుద్ధ్యా - తెనైవమహర్షిణాముముక్షువేపరీక్షితే బోధితత్వాది
త్యాద్యనేకహేతుభి శ్రీమద్భగవతస్యాస్య సర్వపురాణోత్త లప్తతప్తం నిఖిలోపనిష త్తుల్యత్వంచస్పష్టతరమేవ నృ
శ్యతే - తథాప్యస్తద్విమతానువర్తిభిరనాఘ్రుతవేదగంధైరసంప్రదాయాధీతపురాణగంధైరనాలోచితాఖిలస
ద్గ్రంథకథాసంబంధైస్సాంస్విధాన్సాంస్విధాన్వివేచనాభావప్రయుక్తాత్యసూయాంధైః కైశ్చిన్మందైరిదంభాగవతాఖ్యం
మోక్షశాస్త్రం - కేనచిదాధునికేనబోపదేవాభ్యేనరచితమిత్యఘాణి - తత్పదవీమనుస్మత్యైవాన్యేపికేచిచ్ఛుకమ
హర్షిణాప్రణీతమిత్యప్రొచా - తథైవాపరేవ్యాసాపరనామ్నా కేనచిదాధునికేనప్రణీతమిత్యుచుః - కైశ్చిద్వాప్య
సేమోపపురాణేషుసప్తదశపురాణత్వేనకృతమితిచాభిహితమేవం వివిధవిరుద్ధానద్వైతువాదాకలుషితైస్సైవచ్ఛా
నువర్తనైకాయత్తశాక్తజననాలకభాషితైః శ్రీమద్వాప్యసమహర్షిప్రణీతశ్రీమద్భగవతకాంచనశైలస్య
నకాపితుతిరితినిశ్చిత్యతదీయపూర్వపక్షోపపాదనపూర్వకతయానహేతుభిరకుటిలాధకైవచనైస్సాధకబాధక
నిరూపణపూర్వకతయాపరమసిద్ధాంతస్సంగ్రహేణప్రకాశ్యతే - తథాహి.

పూర్వపక్షిభిన్నాక్షైరుదాహృతప్రథమకత్యై.

హేమాద్రినామకస్య రాజస్యభాస్థానపండితేష్వగ్రగణ్యఃపండితజనసార్వభౌమోబోపదేవః-గోపాలమతావలం
 బినస్తత్ప్రభోఃప్రీణనాయ-తదాజ్ఞానుసారణైతత్పురాణరత్నంభగవద్వ్యాసప్రణీతత్వేన తన్నామ్నావిరచయ్య-
 తస్మై రాజైసమర్పితవా - తతస్సభూపతిబహుభిఃపండితై స్సౌకమామూలాగ్రంథదవలోక్య - వివిధవిచిత్రభగ
 వద్భాగవతకథావిశేషైస్తత్త్వజ్ఞీయవణ-సూచితపదగుంభనైః- నిఖిలవేదాంతప్రతిపాద్యపరమతత్త్వాథాపాద
 కవాక్యరచనాదిభిన్నాతిగమణీయమిదమితినిశ్చిత్య- తాదృగ్విధసర్వోత్త- ఎష్టగ్రంథస్యైతస్యైవభాగవతాఖ్యపు
 రాణరత్నత్వేనలోకేప్రతీతిర్యథాస్యాత్తథాకతుంతస్మాన్నాత్మకాస్థానాపన్నాత్మమి కాస్థానాపన్నాబహ్వీ
 మూలగ్రంథవితరణిషాద్య - స్వాశ్రితపండితజనసముదయద్వారా - తద్వ్యాఖ్యానాదీకారయిత్యా - లోకేత
 ద్గ్రంథసంతతీప్రఖ్యా పితవానితీయంకథాతత్త్వద్వివిధజనపరంపరాప్రవచనమూలతోలోకేప్రఖ్యాతేవశ్రూయ
 తే - నచైవవిధజనపరంపరాప్రవచనశ్రవణమాత్రేణైతత్పురాణరత్నమాధునికపండితవర్యవిరచితమితివాచ్యం
 తస్మిన్నైవాథే సందిహనైస్తద్వ్యాఖ్యాకర్తృభిశ్చీధరాచార్యాదిభిః ప్రథమస్తంధీయప్రథమశ్లోకవ్యాఖ్యానావ
 సానై (భాగవతంనామాన్యదిత్యపినశంకనీయం) ఇతిలిఖితం - తల్లింగాదేవాన్యద్భాగవతంవతేత ఇతిద్యోత్యతే -
 తస్మాదేతస్యవిష్ణుభాగవతస్యబోపదేవకర్తృకత్వే - నకామప్యనుపపత్తింపశ్యామః.

పూర్వపక్షిభిన్నాక్షైరుదాహృతద్వితీయకత్యై.

శ్రీమద్వ్యాసమహర్షేప్రణీతేషు - భారత - స్థాంద - విష్ణుపురాణాదినద్రంథప్రతిపాదితశ్లోకబృందేష్వ
 నుస్మతద్రాతౌపాక - కైశికీవృత్త్యాదీనాంచ - శ్రీమద్భాగవతగ్రంథప్రతిపాదితశ్లోకసముదాయేష్వనుస్మతనారి
 కేశపాక - ఆరభటీవృత్త్యాదీనాంచ - తేజస్విమిరయోరివపరస్పరవైధన్యసద్భావః - అక్షిమద్భిషిచతుశ్చైఃప్రత్య
 త్తేణాసకృమరరీకృతఏవభవతి - తథైవలెఖన - పఠన - సంభాషణ - సంచలనాలంకరణాదిష్వభ్యస్తఫక్తికావిరుద్ధఫ
 క్తికావత్త్వంనలోకేయత్రకుప్రాపివాసాధారణతయాదృష్టం - తథైవకృతీరచనాదిష్వభ్యస్తశయ్యాపాకవృ
 త్త్యాదీనానువిరుద్ధశయ్యాదినుత్పమేవతత్త్వవిజనవర్యవిరచితగ్రంథేషుదృశ్యతే - తస్మాత్పూర్వోక్తక్రమేణాత్రా
 పిభాగవతే - భారతాదిగ్రంథప్రతిపాదితశ్లోకేష్వనుస్మతశయ్యాపాకవృత్త్యాదీనాంవిరుద్ధశయ్యాదిసద్భావాదేత
 న్నభగవద్వ్యాసకృతమితివక్తుంసుశకం.

అత్రోపపాదిత-పాక-వృత్తి-శయ్యా-రీత్యాదీనాం-లక్షణస్వరూపనిరూపకప్రమాణవచనాని.

ప్రతాపరుద్రీయే-కావ్యప్రకరణే||అథకైశిక్యాదీనాంస్వరూపనిరూప్యతే||

శ్లో || అత్యథ సుకుమారాథ సందభా కైశికీనుతా | అత్యుద్ధతాథ సందభా వృత్తిరారభటీనుతా || ఈష
 స్త్వద్వధ సందభా భారటీవృత్తిరిష్యతే | ఈషత్ప్రధాథ సందభా సాత్త్వ తీవృత్తిరిష్యతే || అత్ర || శ్లో || అ
 త్యంతసుకుమారాద్వశ్యం గారకరుణేనుతా | అత్యుద్ధతరసారాద్రభీభత్సపరికితీతా || హస్యశాంతాద్భుతాఃకించి
 త్సుకుమారాః ప్రకితీతాః | ఈషత్ప్రధా సమాఖ్యాతారసావీరభయానకా ||

యత్ర శృంగారకరుణావతికొమలేన సందభేణవణ్యేతే-తత్రకైశికీ - యత్ర రౌద్రభీభత్సా వతిప్రాధేన
 సందభేణప్రతిపాద్యేతే-తత్రారభటీ - యత్ర నాః సుకుమారాహస్య శాంతాద్భుతాః - నాతిసుకుమారేణసంద
 భేణప్రతిపాద్యంతేతత్రభారటీ - యత్ర నాఃప్రాధావీరభయాన కావనతిప్రాధేనసందభేణనిర్వాహ్యేతే-త
 త్రభారటీనిశ్చయః - ఏతాసాముదాహరణశ్లోకాః గ్రంథవిస్తరభయాన్నాత్మప్రకాశితాః||

అపిచతస్మిన్నైవగ్రంథే|| శ్లో || మధ్యమారభటీత్సన్యాతథానుధ్యమకైశికీ | వృత్తిమేడభేసర్వరస సాధార
 ణేనుతే || మృద్వధేప్యనతీప్రాధబంధానుధ్యమకైశికీ | మధ్యమారభటీప్రాధేప్యథేనాతిమృదుక్రమా||

వైద్యభ్యాదిరీతినాంశబ్దగుణా శ్రితానా మథావిశేష నిరపేక్షతయా కేవలసందర్భా సౌకుమార్యప్రకటన
మాత్రవిషయత్వాత్ కైశిక్యాదిభ్యోభేదః.

అథరీతినాంస్వరూపనిరూప్యతే || శ్లో || రీతినామగుణాన్విష్టాపదసంఘటనామతా - సాత్రివిధా - వైదభీ - గౌ
డీ - పాంచాలీచేతి || శ్లో || బంధపారుష్యరహితాశబ్దకాతిన్యవజ్జితా | నాతిదీఘసమాసాచవైదభీరీతిరిష్యతే || ఓ
జఃకాంతిగుణోపేతాగౌడీయారీతిరిష్యతే | పాంచాలరీతివైదభాగౌడరీత్యుభయాత్మికా ||

అథశయ్యానిరూపణం || శ్లో || యాపదానాంపరామ్యోన్యమైశ్రితయ్యేతికథ్యతే ||

అథపాకనిరూపణం || శ్లో || అథగంభీరీమాపాకస్సద్విదాహృదయంగమః | ద్రాక్షాపాకోనారికేళపాకశ్చ
ప్రస్ఫుటాంతరౌ || ద్రాక్షాపాకస్సకథితోబహిరంతస్ఫురద్రసః | సనారికేళపాకస్సద్విదంతగూఢరసోదయః ||
ఏవమేవవస్త్యలంకారప్రతీతావపిద్రష్టవ్యం - పాకాంతరాణీయథాసంభవమూహ్యని - గ్రంథవిస్తరభయా
దేవనతద్విషయవివేచనాతు-విశేషతఃప్రతిపాదితా.

పూర్వపక్షిభిశ్చక్తేరుదాహృతతృతీయకత్యై.

శ్రీమత్సత్యపురాణ-గరుడపురాణ-స్తందపురాణాదిభ్యః - శ్రీమచ్ఛ్రీధరాచార్య - విజయధ్వజాచార్య-
వీరరాఘవాచార్య-ప్రభృతిభివ్యాఖ్యాకర్తృభిః ప్రథమస్తంధీయప్రథమశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరేభ్యుదాహృ
తశ్లోకేషుప్రోక్తపదానామత్రేపూర్ణమామూలంచ - స్వణారచితసింహాసనాధిరోపితస్య యథోక్తలక్షణలక్షితస్య
సమగ్రస్య - శ్రీవిష్ణుభాగవతగ్రంథస్య సత్తులీనాయశ్రోత్రియాయదానేన - దాతుమోక్షప్రాప్తిరూపఫలము
పదిష్టం - తథాహి.

మత్స్యపురాణే-పురాణదానప్రస్తావే ||

శ్లో || యత్రాధికృత్యగాయత్రీంవణ్యతేధమవిస్తరః | వృత్రాసురవధౌపేతంతద్భాగవతమిష్యతే || లిఖ
త్వాతచ్చయోదన్యాధేమసింహాసమన్వితమ్ | ప్రోక్తపద్యాంపూర్ణమామూలంసయావరమంపదమిత్యాది.

అత్రప్రతిపాదితరీత్యా-హేమసింహస్యచశ్రీభాగవతగ్రంథస్యచనకోపిసంబంధః-ప్రతిపాద్యప్రతిపాదకయో
రభేదవివక్షయాతథోక్తమితివక్తవ్యం - తథాసతి - ప్రతిపాద్యస్య భగవతోనారాయణస్య గరుడవాహనవత్త్వం
హిలోకేప్రసిద్ధతయాసద్గ్రంథేషుస్మశ్యతే - నసింహవాహనవత్త్వం - నాప్యన్యవాహనవత్త్వంచప్రతిపాదితం
భవతి - అపితు - భగవత్యాశ్రీదేవ్యాస్తుసింహవాహనవత్త్వంతుబహుషుసద్గ్రంథేషుప్రసిద్ధతయాశ్రూయ
తే - నచన్యసింహరూపిణోభగవతోరూపే - నృత్వ మపహాయసింహత్వ మాత్రమవలంబ్య తదుపర్యా రోపితశ్రీమ
ద్భాగవతగ్రంథదానదాతుమోక్షప్రాప్తిభావతీతివాచ్యం - ప్రతిపాద్యేవశిరసితప్రతిపాదకవాధిష్టాప్య-ప్ర
దదతఃపురుషస్యమోక్షావాప్తిభావతీతివక్తుస్సోపానహాస్వశిరసిధతః వ్యావితిప్రలవతఃపురుషస్యేవమాఖ్యం
పరం - సర్వజనవిదితంభవేదితనిశ్చినుమః ||

పూర్వపక్షిభిశ్చక్తేరుదాహృతచతుర్థకత్యై.

శ్రీమద్భాగవతవ్యాఖ్యానకర్తృభిఃపూర్వోక్తశ్రీధరాచార్యాదిభిఃస్తస్మిన్నైవప్రథమస్తంధీయప్రథమశ్లోక
వ్యాఖ్యానావసరేమాత్స్యదిపురాణేభ్యఉద్ధృతశ్లోకేషుశ్రీమద్భాగవతస్వరూపనిరూపకత్వేనోపాపాదితలక్షణా
నిసర్వాణ్యాపి - నవిష్ణుభాగవతపరాణిభవితుమహంతి - అపితుదేవీభాగవతపరాణ్యేవేతిబ్రూమః-తథాహి- శ్రీధ
రాచార్యవర్యాదిరుదాహృతవచనాని.

యథోక్తం-మత్స్యపురాణే-పురాణదానప్రస్తావే.

శ్లో || యత్రాధికృత్యగాయత్రీంవణ్యతేధమవిస్తరః | వృత్రాసురవధౌపేతంతద్భాగవతమిష్యతే || లిఖ

త్వాతచ్ఛయోదద్యాధేనుసింహసమన్వితమ్ । ప్రోష్ఠపద్యాంపాణమాస్యాంసయాతిపరమంపదమ్ ॥ అష్టానశసహ
స్రంతత్పురాణంపరికిర్తితమ్ ॥ స్త్రాండేచ ॥ గ్రంథోష్ఠాదశసాహస్రోద్వాదశస్త్రంధసమ్మితః । హయగ్రీవబ్రహ్మవి
ద్యాయత్రవృత్తవధస్తథా ॥ గాయత్ర్యాసచమారంభస్తద్వైభాగవతంవిదురితి ॥ కించ ॥ పద్మపురాణే ॥ అంబరీ
షంప్రతిగౌతమవచనం ॥ అంబరీషశుకప్రోక్తంనిత్యంభాగవతంశృణు ॥ పతస్వస్వముఖేనాపియదీచ్ఛసిభవతుయమితి ॥
గరుడేచ ॥ అథోయంబ్రహ్మసూత్రాణాంభారతాథావినిణయః ॥ గాయత్రీభాష్యరూపోసావేదాథాపరిబృంహి
తః ॥ పురాణానాంసారరూపస్సాక్షాద్భాగవతోదితః ॥ ద్వాదశస్త్రంధసంయుక్తశ్శతవిచ్ఛేదసంయుతః ॥ గ్రంథోష్ఠా
దశసాహస్రశ్రీమద్భాగవతాభిధృతి.

కించ- మహామాయారూపిత్యాభాగవత్యాఃప్రసాదబలాదేవవిచ్ఛిన్నశిరసశ్రీమహావిష్ణోహయగ్రీవత్వసం
ప్రాప్తేదేవీభాగవతేకంఠోక్త్యాప్రతిపాదితత్వాత్ - శ్రీసుధయగ్రీవావతారస్యవినష్టనిఖిలమహావిద్యానామక
శ్రీవిద్యోద్ధరణైకప్రయోజనత్వాత్ - తథైవశ్రీహయగ్రీవపరబ్రహ్మమూర్తినా - అగస్త్యమహాషణ్యయోహ్యుప
దిష్టదేవీప్రతిపాదకనిఖిలాగమగ్రంథజాతస్యహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యేతశ్చైస్సర్వత్రాప్యభ్యుపేతత్వాత్ - శ్రీవి
ష్ణుభాగవతేవా - అన్యత్రపురాణాంతరేవా - తథానుక్తత్వాచ్చ - ఎవమత్రప్రతిపాదితయుక్తిచతుష్టయేన - అ
త్రత్యహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యేతివిశేషణంచ - గాయత్ర్యాచసమారంభిత్యాదివిశేషణానిచ - నవిష్ణుభాగవత
పరాణీత్యత్రనకామప్యనుపపత్తింపశ్యామఃఅత్రోపపాదితయుక్తిచతుష్టయస్యోపప్తంభకతయాత్రప్రమాణవచనా
నిసాకలేనప్రతిపాద్యంతే.

శ్రీమదగస్త్యఋషిప్రణీత- పంచదశీభాష్యే-

శ్లో ॥ హయగ్రీవాల్లభ్యావసకలముముమాద్యం మనువరం కృతాటికాతస్యానుమతవిధినాగస్త్యమునినా ।

కలాతత్తోద్భాసిన్యపరిమితభాగ్యోదయకరీత్రయీసారాదుద్భృత్యచసదపకారాయసుధియా ॥

కించ- లలితాసహస్రనామసూత్రర - పీఠికాయాం.

శ్లో ॥ హయాననమహాబుద్ధేసర్వశాస్త్రవిశారద । కథితంలలితాదేవ్యాశ్చరితంపరమాద్భుతమిత్యాది.

ఏతచ్ఛ్లోకద్వయాథాపర్యాలోచనయా - శ్రీహయగ్రీవపరబ్రహ్మమూర్తినైవమహావిద్యాహ్యగస్త్యయో
పదిష్టేత్యథాస్తుస్పష్టతరంప్రతిపాదితోభవతి.

కించ- హయగ్రీవావతారకారణవివేచనాపాదకప్రమాణవచనాని.

దేవీభాగవతే-ప్రథమస్తంధే-పంచమాధ్యాయే.

ఋషయఃఊచుః ॥ శ్లో ॥ సూతాస్మాకంమనఃకామం మగ్నంసంశయసాగరే । త్వయోక్తంమహదాశ్చర్యం జగ
ద్విస్తయకారకమ్ ॥ యన్మాథామాధవస్యాపి గతోదేహన్యహత్తనః ॥ హయగ్రీవస్తదాజాతస్సర్వకథాజనాదా
నః ॥ వెదోపస్తాతియందేవం దేవాస్సవేయదాశ్రయాః ॥ ఆదిదేవోజగన్నాథస్సర్వకారణకారణమ్ ॥ తస్యాపి వద
నంభిన్నం దైవయోగాత్తథంతథా । తత్సర్వంకథయాశుత్వం విస్తరేణమహత్తనః ॥ సూతః ॥ శృణ్వంతు మునయస్స
వేసావధానాస్సమంతతః । చరితందేవదేవస్య విష్ణోఃపరమతేజసః ॥ కదాచిద్దారుణంయుద్ధంకృత్వాదేవస్సనాతనః ॥
దశవషణసహస్రాణిపరిశ్రాంతోజనాదానః ॥ సమదేశేశుభేస్థానైకృత్వాపద్మాసనంవిభుః ॥ దత్వాభారం ధనుష్కో
ట్యాంనిద్రా మాపరమాపతిః ॥ శ్రాంతత్వాద్దైవయోగాచ్చజాతస్తత్రానిద్రితతత్కారభ్యసూతః ॥ ఇతిశ్రుత్వా
వచస్తేషాంతప్రజ్ఞాచాతిత్వరాన్వితః ॥ వాజిశీషణంచకథాశుతుణాచ్చసురసన్నిధౌ ॥ విష్ణోశ్చరీరెర్ముడితియోజితే
వాజిమస్తకే ॥ హయగ్రీవోహరిజాతోమహామాయాప్రసాదతః ॥ స్వల్పేనైవతుకాలేనదానవస్సహదపీతః ॥ ని
హతస్తరసాసంఖ్యే దేవానాంరిపురోజసా ॥ యశ్చదంశుభమాఖ్యానం శృణ్వంతిభువిమానవాః ॥ సర్వమఃఖవినముక్తా
స్తేభవంతినసంశయః ॥ మహామాయాచరిత్రంచ పవిత్రంపావనాశనమ్ ॥ పతంతాశృణ్వంతాంచైవసర్వసంపత్తీదా
యకమిత్యంతేన - మహావిష్ణోదేవ్యసుగ్రహవశాద్దయగ్రీవత్వసంప్రాప్తిరూక్తా.

పూర్వపక్షిభిశ్చ కైరుదాహృతపంచమకత్యై.

శ్రీమద్వ్యాసమహర్షినిఃఖిలలోకానుద్ధతుః కామః - ఋగ్యజుస్సామాధర్వణాభ్య తయావేదాసంవిభజ్య - పైల-వైశంపాయన-ప్రముఖశిష్యానధ్యాపయామాన - తతఃపరంశిష్యప్రశిష్యద్వారావివిధశాఖాభేదేనానుత్సన్నా ఏవాద్యాపిలోకవేదాః ప్రవతంత ఇత్యర్థః సుర్వ జనవిదితఎవహిదృశ్యతే - కించ - తథైవసమహర్షినిఃఖిలవేదార్థధారణాసమథానాంజనానాముపకృతయే - అష్టాదశమహాపురాణానిరచయామాన - తతఃపరమపితత్వత్పురాణానభ్యుదితాథేషుకేషుచిత్సందిగ్ధవిషయేషు - సందిహనానాంజనానాంసందేహనివర్తనైకపరత్వేనాష్టాదశోపపురాణాన్యవ్యరచయత్ - ఎవంచసతి - తత్రతత్రపురాణేషూదాహృతపురాణానుక్రమణికాయాం - భాగవతస్యపంచమపురాణత్వేనవ్యవహారస్తుసర్వేష్వసిపురాణేషుప్రతిపాదితోభవతి - కించ - ఉపపురాణేషుసప్తదశపురాణస్యభాగవతమితి నామచసమ్యగ్వ్యవహృతంసద్దరీదృశ్యతే - ఆపిచ-నిఖిలపురాణప్రణయనానంతరకాలపవవ్యాసేనశ్రీమహాభారతగ్రంథః ప్రణీతఇత్యర్థః స్పష్టతరంసర్వైరపిశ్రుతచరఎవభవతి - తతఃపరమేవశ్రీమద్భాగవతప్రణయనంతునివృత్తమిత్యత్రైవభాగవతగ్రంథేకంతోక్త్యాప్రతిపాదితంహిస్మాయతే.

శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాధ్యాయే.

శ్లో॥ ౨౪॥ శ్రీశూద్రద్విజబంధూనాంత్రయీనశ్రుతిగోచరా కర్మశ్రేయసిమూఢానాంశ్రేయపవంభవేదిహ ౨౫॥ ఇతిభారతమాఖ్యానంకృపయామునినాకృతమితి॥

తస్మాత్పూర్వోక్తప్రకారేణనిఖిలమహాపురాణోపపురాణప్రణయనోత్తరకాలప్రణీతభారతగ్రంథాత్పరతోవిరచితవైతస్యభాగవతగ్రంథస్య - అష్టాదశమహాపురాణోపపురాణాంతఃపాతిత్వంనకదాపిసంగచ్ఛతఇతినిశ్చినుమః.

ప్రథమకత్యైఖండనం.

శ్రీబోపదేవాఖ్యపండితజనసార్వభౌమేనైతద్విష్ణుభాగవతం విరచితమితికైశ్చిదనాపైరాప్తజనవదవభాసమానైరనాలోచితాఖిలశాస్త్రప్రమేయప్రమాణైర్బోపదేవప్రణీతాఖిలగ్రంథజాతనిణయపరిజ్ఞానహీనైస్సెవ్చాచ్యమనువర్తమానైఃపండితంమన్యమానైనిఃఖిలశిష్టజనావగీతాసదాచారానువర్తనాసాదితాహూపురుషికాధరీకృతస్వజనాభిమానైర్మాసవిహీనైశ్చాక్షజనైఃపానఃపున్యేనప్రలపితవాగ్జాలంసర్వమప్యస్తదభిహితసద్యక్తిరుంఘానిలైవిధూతంద్విజీణవివిధావయవంభవతీతివిద్వచ్ఛిఖామణయోవిదాంకుర్వంతు.

తథాహి - ప్రథమకత్యైప్రతిపాదితయావద్విషయపర్యాలోచనయా హేమాద్రినామకప్రభోఃప్రీణనాయబోపదేవేనెదంపురాణరత్నంవిరచితమిత్యర్థఃప్రతిపాదితోభవతి - తత్రయక్తిస్తుపామరజనపరంపరాప్రవచనప్రయుక్తదురాశంకాపనోదనాయశ్రీధరాచార్యేణప్రథమస్తంధప్రథమశ్లోకవ్యాఖ్యానావసరేప్రతిపాదితం (భాగవతంనామాన్యదిత్యపినశంకనీయమితి) వాక్యం - నకిమప్యన్యత్సయుక్తికంచనంపూర్వపక్షితాత్రవాఅన్యత్రవాసముపపాదితం - తస్మాత్తత్ప్రలపితవచనానాముపమదకతయా - అత్రప్రతిపాన్యమానామేనాందుజనకపోలచపెటికానామ్నాం-సిద్ధాంతస్వరూపప్రతిపాదికాంప్రక్రియాం-ప్రవతయిష్యామః.

తథాహి - కదాచిద్దేమాద్రినామకవిద్వత్ప్రభుణాముహూర్తస్థితయేనాస్మాకంభాగవతాధ్యాయసంగ్రహః ధఃగ్రంథరూపేణకథయితుంసమర్థఃకోవాస్త్యస్త్రిసదసీతి - మధ్యేసభంపుష్టై - బోపదేవనామకకవిరధిసభం - పరశ్వఃకథయిష్యామీతిప్రతిజ్ఞాయ - స్వప్రతిజ్ఞాతార్థానిరోధుంశ్రీమద్భాగవతకథానుక్రమణికాప్రతిపాదకత్వేనభాగవతాధ్యాయసారాఖ్యంగ్రంథంవిరచయ్య - తస్మైహేమాద్రిభూపతయేసమర్పయత్.

యస్యాయమాద్యశ్లోకః.

శ్లో॥ శ్రీమద్భాగవతాధ్యాయసారోహ్యత్రనిరూప్యతే విమషాబోపదేవేనమంత్రిహేమాద్రితుప్తయఇతి.

కించ - తతఃపరమతినంగ్రహరూపేణాభివణితభాగవతాధ్యాయసారాఖ్యగ్రంథావలోకననాపరితుష్టస్య ప్రభోఃప్రీణనాయ - తదాజ్ఞాంపురస్త్యత్యసవబోపదేవః-భక్తిముక్తాఫల - భక్తిలహరీనానుకగ్రంథద్వయం-శ్లోక మాపేణాక థయత్ -తతస్తత్త్వతిద్వయరచనయాతిపరితుష్టేన హేమాద్రిణాత్యాదరాత్సబోపదేవస్సమ్మానితో భూ దితీయంకథాతత్త్వగ్రంథజాతేభక్తిముక్తాఫలాఖ్యగ్రంథావసానేతద్వ్యాఖ్యాకత్రాబోపదేవకృతగ్రంథసం ఖ్యానిణాణ్యకవచనలెఖనావసరేస్పష్టతరంప్రకాశితం.

తథాహి-ముక్తాఫలాఖ్యగ్రంథటీకావసానే-

శ్రీబోపదేవకృతగ్రంథసంఖ్యానిణాణ్యకప్రమాణవచనం.

శ్లో॥యస్యవ్యాకరణేవరేణ్యఘటనాఖ్యాతాఃప్రబంధాదశప్రఖ్యాతానరవైద్యకేషుతిథిభివ్యాఖ్యాస్తథాషోడశ। సాహిత్యేత్రయవభాగవతతత్త్వోక్తైత్రయస్తస్యతుహ్యంతవాణిశిఖామణేరిహగుణాఃకేకేనలోకోత్తరాః॥

కించ - తత్రైవ-శ్రీమద్భాగవతగ్రంథోద్వావింశతివారముదీతఇతిశ్రీమద్భాగవతమాహాత్మ్యానువణా నపూర్వకతయాశ్రీవేదవ్యాసస్తుతిరపితేనైవబోపదేవేనప్రతిపాదితా - నతద్విషయప్రతిపాదకానివచనానిగ్రంథ విస్తరభయాదత్రప్రకాశితాని.

ఏవంచసతిపూర్వోక్తప్రకారేణబోపదేవప్రణీతభాగవతాధ్యాయసార - భక్తిముక్తాఫల - భక్తిలహర్యాఖ్య గ్రంథత్రయప్రతిపాదితాథాపరిజ్ఞాతృభిఃపామరైఃప్రలపితవచనజాలస్యానాదరణీయతాంచ - శ్రీమద్భాగవ తాధ్యాయప్రతిపాదితాథాసంగ్రహరూపేణపరిజ్ఞాసోహేమాద్రేఃప్రీణనాయద్రవ్యలోభాద్భాగవతాధ్యాయాథాసంగ్రహప్రణయనేప్రవృత్తస్యబోపదేవదేవస్యభాగవతగ్రంథప్రణేతృత్వంనకదాపివక్తుం-శ్రోతుమూహి తుంచశక్యతఇత్యథాంచ - విద్వచ్ఛిఖామణయస్సప్రతరంవిజానంతుతరాం - కించ - శ్రీమద్భాగవతవ్యాఖ్యాక త్యాణామగ్రగణ్యేనశ్రీధరాచార్యవర్యేణస్వవ్యాఖ్యానప్రణయనావసరేతత్తదధ్యాయానామాదావధ్యాయా థాప్రతిపాదకత్వేనసంగ్రహశ్లోకాఃప్రతిపాదితాః - తేచశ్లోకాస్సకల్యేనాత్రోపోద్ఘాతప్రకరణేయథాక్రమం ప్రకాశితాః-నతాదృశాధ్యాయాథాప్రతిపాదకశ్లోకప్రణయనమాత్రేణభాగవతగ్రంథశ్రీధరాచార్యేణప్రణీతఇ తినకేనాప్యచ్యతే-తథైవబోపదేవేనకవినాప్యేకస్త్విహనిస్సపారుషసాధనాయప్రణీతశ్రీమద్భాగవతాధ్యాయా థాసంగ్రహాఖ్యగ్రంథరచనామాత్రేణనిఖిలోపనిషత్ప్రతిపాద్యపరమతత్త్వావబోధకభాగవతమేవతేనప్రణీతమి తియేనోష్టుష్యతే - సయదికోశాగారే - తదధ్యక్షేణనిష్ఠపరిగణనాయభృతందత్వానియుక్తభటావిలోక్యకోశా గారాధిపతీనిత్యేవప్రలపేదితినిశ్చినునుః - తస్మాద్బోపదేవాఖ్యైకశ్చనసాధారణకవిః - భాగవతాథాసంగ్రహణై కాయత్తమనాః - తదథాసంగ్రహప్రతిపాదకగ్రంథప్రణయనేనైవవిశ్రుతకీర్తిః - జయదేవ - నారాయణాథా దిషుభాగవతప్రతిపాదితాథాపాదకగ్రంథకర్తృష్వయమప్యంతభావితమహాత్మ్యథాసంగ్రహైర్వరపిపండిత వరైఃకరతలామలకవద్విజ్ఞేయఏవభవతి - తస్మాత్పూర్వపక్షితాచతుషీనిమీల్యప్రలపితపూర్వపక్షస్తాన్తూలిత ఏవేతిదిక్.

ద్వితీయకత్యైఖండనం.

శ్రీమన్మహాభారతాదిషుప్రతిపాదితశ్లోకేసు-పాక - శయ్యా - వృత్తీనాంచ - శ్రీమన్మహాభాగవతప్రతిపా దితశయ్యాదీనాంచ-తేజస్తమిరయోరివపరస్పరవిభిన్నధర్మవత్త్వం-కరతలామలకవత్సర్వజనవిదితమితియదుక్తం తత్రవిచారయానుః.

తథాహి - శ్రీమద్భాగవదానాదినారాయణోనిఖిలలోకోత్తరణాయస్వాంశతోవ్యాసమహర్షిరూపేణావతీ ర్యనిఖిలవేదజాతంచతుర్థావిభజ్యస్వశిష్యేభ్యఃపైలాదిభ్యఉపదిదేశ - తతఃపరంనిఖిలపురాణాన్యపిపరిష్కృత్యలో కేప్రవతాయామాస - తథైవవేదలక్షణప్రతిపాదకశిక్షాదికంచ - బ్రహ్మసూత్రాదికంచ - ప్రణీనాయ - సర్వేషా మప్యపరోక్షసాక్షాత్తారూపమోక్షప్రాప్తిరోధకాజ్ఞానాంధకారపటలంఘనీచకార.

తత్రాఖిలలోకోత్తరణసాధనీభూతానంత గ్రంథనిర్మాణాలంకర్తృణాపరిమేయమహిమ్నాభగవతావ్యాసేనత
త్తనధికారిజనానుకూలతయావివిధవిచిత్రకథాప్రతిపాదకత్వేన-బహుమోగ్రంథాఃప్రణీతాః-తేషుభారతాదిగ్రం
థజాతంవేదాధ్యయనానధికారిణాంప్రీత్యుద్రాదీనామశ్రుతశ్రుతిస్త్యుత్యాదిగ్రంథసముదాయానాంశ్రవణ
మాత్రతః-కథాసంగభావస్వయసందభావదికంయథాసులభతయాపరిజ్ఞాతంభవేత్తథా-ద్రాక్షాపాకఫక్తికాం
చ-కైశికీవృత్తిచాధిక్యత్యనిఖిలజనానామనాయాసేనాధ్యయనసాధ్యత్వేనారచయత్.

తథాహి-భారతే-భిష్మపర్వణి-అధ్యాయే-భగవద్గీతాసు.

శ్లో॥ ధర్మక్షేత్రేకురుక్షేత్రేసమవేతాయుయుత్సవః॥ మామకాఃపాండవాశ్చైవకిమకుర్వతసంజయత్యాది॥

తథైవపరమాధ్వపరిజ్ఞానమభిలషతాముపకారాయబ్రహ్మసూత్రాణ్యతిమరూహాధాన్యఖిలపండితసార్వ
భామైరప్యత్యాదరాదుపదేశతోధ్యేయాన్యకరోత్-తథాహి-బ్రహ్మసూత్రేషు-ప్రథమాధ్యాయే.

సూ॥ ఓం-అథాతోబ్రహ్మజిజ్ఞాసా॥జన్మాద్యస్యయతః॥శాస్త్రయోనిత్వాత్॥ ఈక్షతేనాశబ్దమిత్యాది.

తథాచ-వ్యాసశిష్యాం-శ్లో॥శ్రీవాసుదేవంవరదంప్రణమ్యశ్రీమద్గణేశంవచసాంచదేవీమ్॥శిష్యాంప్ర
వత్యైశ్రుతికారణాంగంసుబోధకంలక్షణశీఘ్రభూషమ్॥అథస్వరాదినంజ్ఞాశ్చతత్ప్రయోజనమేవచ॥తత్ఫలం
చప్రవత్యైమివిమహంప్రముదేహ్యహమ్॥ఎవమేవఛాందసానాంసులభతయాలభజ్ఞానంయథాస్యాత్తథాతిప్రసిద్ధ
శబ్దసంయోజనపూర్వకతయైవవేదశిష్యాదికంవిరచితం-అనెనైవక్రమేణ-శ్రీమద్భగవతాఖ్యమేతత్పురాణం
త్సమఖిలపండితజనోపాదేయతయాఖిలోపనిషత్ప్రతిపాద్యపరమాధ్వప్రకాశకమకరోత్-ఎవమేవక్రమేణ
యథాధికారంప్రణీతేషుతత్తద్గ్రంథసముదయేషు-పాక-రీతి-వృత్త్యాదీనాం-పరస్పరవైలక్షణ్యంతస్యమహాషే
వివక్షితమేవస్యాత్-అన్యథాతదుద్దిష్టాధ్వవైయథ్యాపతైః-కించ॥శ్లో॥అచతువేదమోబ్రహ్మన్విబాహు
రపరోహరిః॥ఆఫాలలోచనశృంభుబాగవాన్బాదరాయణఇత్యనైవప్రీత్యూర్తిస్వరూపత్వంవ్యాసమహాషేఃప్రతి
పాదితంభవతి-కించ-భాగవతే-ప్రథమస్తంధే॥తృతీయాధ్యాయే॥శ్లో॥౨౦॥తతస్సప్తదశేజాతస్సత్యవత్యాం
పరాశరాత్॥చక్రేవేదతరోశ్శాఖాదృష్టాపుంసోల్పమేధసఇత్యాదీనిబహూనివచనానితత్రతత్రద్రష్టవ్యాణి.

ఎతేనవినష్టనిఖిలాగమోద్ధరణాయవ్యాసరూపేణభగవానాది నారాయణఅవతతారైత్యధ్వఃస్పష్టతరంప్రతి
పాదితోభవతి-ఎవంచసతి-సర్వజ్ఞేనభగవతావ్యాసమహాషేణాతత్తదధ్యేతృజనానాంప్రీత్యుత్పాదనాయయథా
ధికారం-విరచితభారతభాగవతాద్యుత్తమగ్రంథేషుసుస్మతశయాపాకవృత్త్యాదీనాంపరస్పరవైలక్షణ్యంతునిఖి
లాస్త్యచ్ఛిష్టజనానామతీవశ్లాఘనీయమేవభవతీత్యధ్వమబుధాప్-దోషబుద్ధ్యాప్రలపతోస్తత్పురపక్షిణస్సందేహప
దవీనకోపిమూఢోనువతీతుమీహతఇత్యాచక్షుహేతస్మాదేతస్మిన్నైవాధ్వనిఖిలశిష్టజనాభ్యుపగతప్రసిద్ధదృష్టాం
తప్రవచననానుకముష్టికుట్టనైతస్యశిరోగతానాదివిశయవిషజదోషవేదనానివతేయిష్యామః.

తథాహి-శ్రీమద్భగవత్పాదాభిఃకవిజనసార్వభౌమైఃకాళిదాసాదిభిరపికవివరైస్తథైవాన్వైస్సాధారణ
కవిభిశ్చ-విరచితకావ్య-నాటక-చంపు-బాణ-ప్రభృతీషుగ్రంథేషుచ-తథైవతత్ప్రతమతగ్రంథేషుచ-తదవ్య
ఖ్యాగ్రంథేషుచ-వృత్తి-రీతి-శయాదీనాంవైవిధ్యంతు-దరీదృష్టమేవభవతి-తస్మాదేవతేమామనన్యకవిజనసాధా
రణయోగ్యతానిఖిలాస్త్యదీయపండితజనశ్లాఘనీయైవాభూత్-తథాహి.

శ్రీమద్భగవత్పాదైవిరచితగ్రంథేభ్యఃకేచనశ్లోకాహయదాహ్రియంతే-తథాహి.

ఆత్మబోధే॥బోధోన్యసాధనేభ్యోహిసాక్షాన్మృత్యైకసాధనమ్॥పాకస్యవహ్నివద్జ్ఞానంవినామోక్షోనసి
ధ్యతి॥అవిరోధితయాకర్తృనావిద్యాంవినివతేయేత్॥విద్యావిద్యానిహంత్యేవతేజస్తిమిరసంఘవదిత్యాది-కించ-
శ్లో॥తవహిశమేకంవత్యైవచనంశృణుసుఖకామోయదితత్త్వమ్॥స్వప్నెదృష్టంసకలంహిమృషాజాగ్రతిచస్తరత
ద్వదితీత్యాదిష్యత్యంతసుకుమారాధ్వసంబంధసాహిత్యేనచ-మృదుశపదగుంభనైవచబహుమోగ్రంథాస్సామా
న్యముముక్షుజనానాంహితాయవిరచితాః

కించ - తై రేవభగవత్పాదై విరచిత సౌందర్య లహర్యాం.

శ్లో || శివశక్త్యాయుక్తాయదిభవతిశక్తిప్రభవతుంనచేదేవం దేవోనఖిలుకుశలస్స పండితుమపి | అతస్తామా
రాధ్యాంహరిహరవిరించాదిభరపి ప్రణంతుం స్తోతుం వాకథమకృతపుణ్యః ప్రభవతీత్యాది ||

ఏవ మేవ క్రమేణ యథాధికారం శారీరకమీమాంసాభ్యామ్యాదికం విరచితమితి జ్ఞాతవ్యం.

కాళిదాసాఖ్యకవిజనసార్వభౌమన ప్రణీత రఘువంశ - మేఘసందేశ - నల్గోదయ - హరిశ్చంద్రనల్గోపాఖ్యా
నాదిషు-వృత్తి- రీతి- శయ్యాదీనాం తెజస్తిమిరయోరివ విభిన్నతైవ ప్రసిద్ధతయా దృశ్యతే- తథాహి.
రఘువంశే- ప్రథమసర్గే.

శ్లో || ౧ || క్వసూర్యప్రభ సౌవంశః క్వచాల్పవిషయామతిః | తీతీమృదు స్తరం మోహాదు డుపెన్నాస్తి సాగరమిత్యాది=
చతుర్థసర్గే || శ్లో || ౨ || దిలీపానంతరం రాజ్యేతం నిశమ్య ప్రతిష్ఠితమ్ | పూర్వం ప్రధామితో రాజ్ఞాం హృదయోగ్నరి
ప్రౌఢతః || తస్మిన్నైవ కావ్యే - దశమసర్గే || శ్లో || పృథివీంశాసతస్తస్య పాకశాసన తేజసః | కిం చిదూన మనూ న ధే
శ్వరదామయతం యయా విత్యాది || మేఘసందేశే - ప్రథమసర్గే || శ్లో || ౩ || హిత్యా తస్మిన్ భుజగవలయంశం భునాద
త్తహస్తాక్రీడాశైలెయదిచ వితరేత్వా దచారణగౌరీ | భంగీభక్త్యా విరచితవపుస్తంభితాంతజలౌఘసౌ పానత్వంకు
రుమణితటారోహణాయాగ్రయా యా || నల్గోదయ-ద్వితీయాశ్వాసే || శ్లో || ౪ || స్మరస్య యుద్ధరంగతాం న సారసార
సారసాః జితావియోగినస్సమున్నతేన తేన తేన తే ||

టీకా || రసావిశ్వంభరా - కథంభూతా - సారసారసా - సారాః శోభనాః - సారసాః పక్షివిశేషాః స్యాస్సాత
థోక్తా - స్మరస్య మన్తధన్య - యుద్ధరంగతాం జన్యస్థానతాం || శ్లో || యుద్ధమాయోధనం జన్యమి త్యమరః - ఆర ప్రాప-
తతః - తెవియోగినః విరహిణః - సమున్నతేన తేన - ఇనః స్వామీ - తస్య భావః ఇనతా - సమున్నతా సముచ్చితా ఇనతా
యస్య తేన || శ్లో || ఉచ్చప్రాంతూన్నతోదగ్రోచ్చితాస్తుంగ ఇత్యమరః - తేన స్తరేణ - జితాస్స కలాశ్చప్రయాస్సం
గతా ఇతి భావః ||

తస్మిన్నైవాశ్వాసే.

శ్లో || పికోపికోపికోపికోవియోగినీరభర్తృయత్ | వచాంసిభంగమాలపన్ని తానితానితానితాః ||

తేనైవ కవిజనసార్వభౌమేన కాళిదాసేన విరచిత హరిశ్చంద్రనల్గోపాఖ్యానే.

అథానులోమ్యేన దమయంతీ చంద్రోదయే వ్యసనవతీజా తేత్యథంచ - ప్రాతిలోమ్యే చంద్రమతీ హరిశ్చంద్రే
ణగభాంప్రాపితేత్యథంచ ప్రతిపాదయన్నాహ ||

శ్లో || ౧౦ || తాపితాహిమధామ్నా భూత్తదాలోకనకామనా | సాధవేతికృతాధీతారుచాతీవమహైనసా ||

టీకా || తస్య నళస్య - ఆలోకనే వీక్షణే - ఆశాయస్యాస్సాతథోక్తాభైః - హిమధామ్నా చంద్రేణ - అధవేతికృ
తా అధవానాం ప్రోపితభర్తృకాణాం - ఈతిమువద్రవంకరోతీతికృతయా - అతపవ - అతీవమహైనసా అత్యంత
మహాపాతకవత్యా అనాథస్త్రీ వధాదితి భావః || శ్లో || కలుషం వృజినై సోఘమి త్యమరః - రుచాచంద్రికయా - తా
పితా సతీ ఆధీతామసో వ్యాధిం ప్రాప్తా భూత్ || శ్లో || పుంస్యా ధిమానసీవ్యధేత్యమరః - అత్ర తదాలోకనకామనే
త్యనేన సంకల్పాఖ్యాతృతీయావస్థాసూచితా - హిమధామ్నా ఆధీతేత్యనేన అభిహితాని - ద్రాభావాజ్జాగరాఖ్యా
తురీయావస్థా ||

ప్రాతిలోమ్యేతు || శ్లో || సానహైమవతీచారుతాధీతా కృతివేధసా | నామకానకలోదాత్తభూమ్నాధా మహితాపితా ||

టీకా || హిమవతః అపత్యం స్త్రీ హైమవతీ పార్వతీ - సేవచారుతయా సౌందర్యేణ ఆధీతా ప్రాప్తా - నామః మ
నః కేళిరసః స్యాస్సా - నామకాకులాంగ సూచితలజ్జావతీతి భావః - హితానుకూలా - సాచంద్రమతీ - ఆకృతౌ ఆకా
రే - వేధసా విష్ణుతుల్యేన || శ్లో || వేధావిష్ణో చధాతరీతి శాశ్వతః - యద్వా - ఆకృతివేధసాకార్యేణ - బ్రహ్మతుల్యేన - అ

ఘటనఘటనాదత్తే తేత్యథః - కలాసువిద్యాసు - ఉదాత్తభూమ్నా మహానీయమాహాత్మ్యేన హరిశ్చంద్రేణ - ధామ
తేజః - గర్భోత్పాదకం వీర్యమిత్యథః - ఆపితాప్రాపితా - నెతినగభిణీకృతేత్యథః॥

తస్మిన్నేవకావ్యే.

ఆనులోమ్యే॥ శ్లో॥ కంక మైత్తనుసాదంసాప్ర సవేషుసునందనమ్ | నాజలాబినవల్లీవసితాకాంతరధీరధీః॥

ప్రాతిలోమ్యేతు॥ శ్లో॥ ధీరధీరతికాంతాసివల్లీవసబిలాజనా | నందనంసుషువెసప్రసాదంసాను త్రమైకకమ్॥

ఏవమతివిచిత్ర రచనాశక్తిసంప్రాప్తానన్యకవిసాధారణాసమానయశోవితానమహితానాంసర్వతోముఖవా
క్రమంచానాంవశ్యవచసాంమహాకవీనాంచితరాభ్యస్తానగళకవిత్వ ధారాప్రభావమహిమ్నా వివిధవిచిత్రశ
య్యాపాకవృత్త్యలంకారరసవిశేషపరికృతకావ్యాదిప్రణేత్యాణాంమహాత్మనాంవిచిత్ర రచనావైచిత్ర్యసాహి
త్యేనానువణానం తేషాముత్తమాపాదకమేవభవెన్నాపకమాపాదకమిత్యాచక్షుహే॥

తస్మాత్సర్వజ్ఞస్యభగవతస్స్వతంత్రేచ్ఛస్య వ్యాసమహాషేఃజహ్ను కన్యాప్రవాహవత్సర్వతోమమైవ
వాఙ్మరీప్రవహతీతి విశ్వవిశ్వజనీనైఃపండితజనసార్వభౌమైస్తద్వాక్రమంచస్యపరస్పరంరీతి - వృత్తి-శయ్యా - పా
కాదీనాం వైవిధ్యంశ్లాఘ్యతమమెవేనిశ్చితసిద్ధాంతఖడ్గవినిహతపక్షేణపూర్వపక్షీణాద్వితీయకత్యైమాత్రలుతత్ప్ర
దవిన్యాసేనోద్భుప్తదూషణరూపస్వవచనజాలంజాలవత్స్వనిరోధకంసత్తస్యమహద్దేహూషణాయితమభూనితిదిక్

తృతీయకత్యైఖండనప్రకారః.

పూర్వోక్తతృతీయకత్యైప్రతిపాదితయావద్విషయపర్యాలోచనయా - మాత్స్య - గారుడాది - పురాణేభ్య
ఉద్ధృతశ్లోకైఃస్వణమయసింహాసనాధిరోపితశ్రీమద్భగవతగ్రంథస్యప్రోప్తపదానక్షత్రఘటితపాణమాస్యాం
వా - ఆహూస్వి త్రోప్తపదానక్షత్రఘటితదినేవా - పూణేమాయాంవాదానంతప్రవరోక్షసాత్కృతా రూపని
శ్రేయసప్రదత్వేనప్రతిపాదితమిత్యుక్త్వా - తాదృగ్విధదానప్రతిపాదకవచనానిచ - హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యేత్యా
దివిశేషణానిచ - దేవీభాగవతపరాణ్యేవేతిపూర్వపక్షీణాసోద్దోషంప్రలపితేథే - దోషోద్భూతనపూర్వకంపరమసి
ద్ధాంతఃప్రకాశ్యతే.

తథాహి-భూభారాపనోదనాయ-బ్రహ్మరుద్రేంద్రాద్యఖిలదేవబృందప్రాధానయాయదువంశేవతీర్ణస్య
శ్రీమద్భగవతోనారాయణపరబ్రహ్మమూర్తేఽఖిలస్వరూపస్య - గరుడ - సింహ - ఆంజనేయ - హంస - తురంగమదం
తావధాద్యనేకవాహనవత్త్వంనిఖిలశ్రుతి - స్మృతీతిహాసాగమాద్యస్తదీయసద్గ్రంథేషుప్రసిద్ధతయావిహితంహి
శ్రూయతే - తథైవవిష్ణోలయేషుసంవత్సరోత్సవాదిషు - క్రియమాణేషు - విష్ణోస్సంహవాహనవత్త్వంహ్యక్షిమద్భి
స్సవైరపిప్రత్యక్షతయావలోక్యతే - తథైవవిఘనసూక్తాదిషువిష్ణోగరుడసింహానివాహనవత్త్వంవిధిరూప
తయాప్రతిపాదితంహిదృశ్యతే - తథాహి.

భృగుప్రోక్తే - వైఘానసేదైవికయజ్ఞాధికారస్తోత్రవపటలే.

సూత్రం॥ అథవిష్ణోవాహనానివ్యాఖ్యాస్యమః॥ ప్రథమేహంసోద్వితీయేసింహస్తృతీయేహ్యంజనేయశ్చ
తుథేఘణీంద్రఃపంచమేవైనతేయష్టమేదంతావశస్సప్తమేరథోష్టమేతురంగమోనవమేశిబికాదశమేపుష్పకమితి॥

తథాచాత్రిప్రోక్తకారికాగ్రంథే.

అత్రిః॥ హంసోమృగేంద్రోహనుమాఘణీంద్రఃపక్షిరాక్షసాదంతావశరథాశ్వాశ్చశిబికాపుష్పమంట
పః॥ ఉత్సవేదివసేశ్రీమాంస్తానారుహ్యయథాక్రమమ్ | అచావతారమాహాత్మ్యంలోకానాం దశాయధరిః॥

తథాచ - వైశంపాయనోక్తకారికాగ్రంథే.

వైశంపాయనః॥ ప్రథమేదివసేప్రాప్తేహంసమారుహ్యమాధవ | లోకాపాలయలోకేశలక్ష్మీశవరదప్ర

భో || ద్వితీయేదివసే ప్రాప్తేన్యగేంద్రమధిరుహ్యచ | భక్తానాంనయనానందంకురుష్యవరదప్రభో || తృతీయేదివసే
ప్రాప్తేహనూమంతమధిష్ఠితః | కటాక్షదృగ్ధకల్లోలైస్సర్వాస్సాపయకేశవ || తురీయేదివసే ప్రాప్తేఫణీంద్రమ
ధిసంస్థితః | తూర్యవాన్యసమాయుక్తోభక్తాంస్తాహ్యజితప్రభో || పంచమేదివసే ప్రాప్తేవైనతేయంసమాశ్రితః |
బ్రహ్మఘోషైస్తూర్యఘోషైరన్వితః పాహిసర్వతః || ప్రాప్తేషుప్తేహిదేవేశగజేంద్రమధిసంస్థితః | అచాదిభే
దరూపేణభక్తార్తుస్సమాధవ || సప్తమేదివసే ప్రాప్తేరథమారుహ్యభక్తివ | నానాదేవగణోపతోపీతుస్సమధు
సూదన || అష్టమేదివసే ప్రాప్తేతురంగమమధిశ్రితః | నానాయుధధరశ్రీమపాహీమావరదప్రభో || నవమే
దివసే ప్రాప్తేశివీకామధిసంస్థితః | అనంతతీర్థైస్సర్వైశసర్వాస్సాపయమద్విధా || దశమేదివసే ప్రాప్తేపు
ష్పకంచసమాశ్రితః | దిక్పాలకాదిసహితస్సర్వతఃపాహికేశవేత్యాది - ఏవమేవ - పాంచరాత్రగమేష్వపిప్రతి
పాదితం - అత్ర గ్రంథవిస్తరభయాన్నతానివచనాన్యదాహృతాని.

ఏవంవినునస్సుత్రాత్రివైశంపాయ నాదివచనైస్సింహాద్యనైక వాహనవత్త్వంసర్వస్వరూపిణోభగవత
శ్రీమన్నారాయణస్యనిర్వాణకతయావిధివోదితమేవభవతీత్యథేసిద్ధే - తన్నిఖిలకల్యాణగుణగణవణనైకప్ర
ధానతయా - వ్యాసమహర్షిణావిరచితస్య - శ్రీమద్భగవతపురాణరత్నస్య - తత్సర్వరూపత్యైనతదధిరూఢసింహ
వాహనస్యప్రతిరూపస్వణమయసింహప్రతిమాయామధిరోప్యదానైక్రియమాణే - దాతురపరోక్ష సాక్షాత్తారరూ
పమోక్షప్రాప్తిస్సంపద్యతఇతివిధిరూపేణప్రవచనం - నిఖిలాస్తచ్ఛిష్టజనాంగీకార్యమేవభవతీత్యథేనకామప్యనుపప
త్తింపశ్యామః.

అపరంచ || శ్లో || నాన్యషిఃకురుతేకావ్యంనావిష్ణుఃపుథివీ పతిరిత్యాదిశిష్టజనవచనపర్యాలోచనయాసర్వేపి
రాజామోవిష్ణుస్సంశజాతాత్తత్కథస్సంగచ్ఛతే - ప్రజాపాలనరూపపరమధర్మనిర్వహణాయాధిక్యతస్యాభిషిక్త
స్యరాజస్సింహాసనవత్త్వమవ్యభిచారేణశాస్త్రైశ్చప్రతిపాదితంహిదృశ్యతే - తస్మాద్విష్ణుస్సంశజాతస్యరాజస్సిం
హాసనవత్త్వేసిద్ధతదంశకారణభూతస్యభగవత్స్సింహాసనవత్త్వప్రవచనేహ్యనుపపత్తింభావయతఃపూర్వపక్షి
ణఃప్రత్యక్షోపలాపంకుర్వతఃపక్షచ్ఛేదేప్యత్యున్మూలనంతప్రేక్ష్యతఇతినిశ్చినుమః - అన్యదప్యత్రరహస్యం - హేమా
ద్రి - రుద్రయానుశప్రభృతివివిధదానప్రతిపాదకనిబంధనగ్రంథేషుతత్రోగావిష్టజనానాంరోగాపనుత్యయేవి
హితవివిధదానప్రతిపాదకకల్పవిధానై - తత్తద్రోగానురూపతయా - ఎకస్యాఏవదేవతాయాఃబహువాహనవత్త్వ
మభిహితంభవతి - తథైవవివిధాయుధవత్త్వమపిపరస్పరవిభిన్నతయైవశ్రూయతే - తస్మాదత్రశ్రీమద్భగవత్ప్రతి
పాదకస్యభాగవతగ్రంథస్య - స్వణసింహప్రతిమాధిరోపితస్యైవదానంకతవ్యమితిసిద్ధాంతితపరమసిద్ధాంత
చంద్రహాసేనవిభిన్నపక్షస్యపూర్వపక్షిణఃపక్షోవలంబినశ్శాక్తజనాస్సాన్వజ్ఞాన్విజానంతుతరామితిదిక్ -
నచదేవీభాగవత - లలితోపాఖ్యానాదిశాక్తగ్రంథేషుభగవత్యాస్సింహవాహనవత్త్వస్యప్రసిద్ధతయాప్రతిపాది
తత్వాత్తద్వాహనవత్త్వంతస్యాఏవవక్తుంన్యాయమితివాచ్యం - భగవత్యానుహాలత్క్యవిష్ణుభార్యత్యైనపూ
ర్వోక్తరీత్యా - స్వభర్తృవాహనైషుసింహ - గరుడ - గజ - హంసాదిషుమధ్యేస్వేచ్ఛానురోధేన - కదాచిన్మింహవా
హనాధిరోహణం - కదాచిద్దజవాహనాధిరోహణం - కదాచిద్ధంసవాహనాధిరోహణంచాపినైవాయుక్తంభవేత్ -
తథైవలోకసర్వత్రాపితత్తత్తు యుజేషుపురుషాయాథాన్యేవ - శివీకాదీనిస్త్రీభిరప్యరూఢానిభవంతి - తదారో
హణమాత్రేణతానిసర్వాణ్యపిస్త్రీవాహనాన్యేవేతివ్యవహారస్తునలోకేప్రవర్తతే ||
కించ || గృహారామత్తేత్రవిత్తదాసదాసీవాహనపశుభూషణ యుణాదీనామధికారస్తుభర్తురేవేతిమన్నాదిదర్శ
శాస్త్రైశ్చనిశ్చితత్వాత్తథైవకస్త్రిన్నపవిషయైస్త్రీయాస్సాన్వితంత్ర్యంవర్తతఇత్యథః || శ్లో || నస్త్రీస్సాన్వితం
త్ర్యమహాతీత్యాదిశిష్టవచనైస్సర్వేషామపివిదితదరపేభవతీతినిశ్చితత్వాత్ - తస్మాద్విష్ణువాహనాంతరగతసిం
హ - గజ - హంసాదివాహనారోహణమాత్రేణదేవ్యాస్తైషువాహనైష్వధికారోవర్తతఇతినిశ్చినుమః - నను || శ్రు ||

ఆత్మావారోద్రప్తవ్య శ్రోత ప్యాయంత ప్యాయనిధిధ్యాసితవ్యః - సో నైవప్రప్తవ్యస్సవిజ్ఞానాసితవ్యః - తద్విజ్ఞానస్వేత్వాది
 శ్రుతికడంబెనవేదాంతశాస్త్రాధ్యయనాపేక్షుభిర్ముముక్షుభిస్సరైర్వరపిత్రవణమనన నిదిధ్యాసనాదికంవిధిచ్ఛా
 యాయాపత్వేనవిహితం - నతుకర్తృత్వైక్రియమాణదానధర్మాదివివిధక్రియాకలాపోమోక్షైచ్ఛానాం విధి రూపత
 యాప్రతిపాదితోహిశ్రూయతే - ఏవంచసతి - మోక్షశాస్త్రస్యైతస్య శ్రవణమననాదివిధిభిస్సాకందానవిధేరపి
 ప్రవచనంనైవయుక్తమితిమహత్యాత్మపెసిద్ధాంతస్వైవంప్రకాశ్యతే.

నిఱిలోపనిషత్తుల్యతాంచైతస్యమోక్షశాస్త్రస్యప్రతిపాదయితుమేవభగవానాదినారాయణస్వరూపోవ్యా
 సస్సర్వత్రాపినిఖిలశ్రుత్యధర్మమపున్ధ్రైత్యశ్లోకరూపేణారచయత్ - కేషుదిద్ధైషుతత్తచ్చుతీనామానుపూర్వ్య
 నతిక్రమేణైవతాపవశ్రుతీశ్లోకరూపేణావణయత్ - తథాహి -

భాగవతే - అష్టమస్తంధే - ప్రథమాధ్యాయే -

శ్లో || ౧౧ || ఆత్మావాస్యమిదంవిశ్వంయత్త్రింవిజ్జగత్పాంజగత్ | తేనవ్యక్తైనభుంజీతా మాగృథఃకస్యస్విధనమ్ ||

అయంతుశ్లోకః || ఈశావాస్యోపనిషదిప్రథమద్వితీయవాక్యే ఏవభవతః - ఏవమేవప్రకారేణాన్యత్రాపిప్రతి
 పాదితశ్రుతిరూపశ్లోకాద్రప్తవ్యాః || తస్మాదేతస్యపురాణరత్నస్య - వేదస్యేవ - నిరర్థకతయా - వణానుపూర్వ్యనతి
 క్రమేణపతనేచ - తాదృశశ్రుత్యధర్మసారభూతస్యాస్యశ్రోత్రియాయముముక్షువేదానేచాపరోక్షసాత్మాత్తారమో
 క్షావాప్తిరూపఫలంతులభ్యతఇత్యుక్త్యా - గురుమూలతస్సత్సంప్రదాయానుసారేణాథేపరిజ్ఞాతేమోక్షప్రాప్తి
 స్తుకైముతికన్యాయసిద్ధేత్యభిప్రాయోవిఖిలాన్తచ్చిష్టజనైర్నిశ్చేతవ్యఏవభవతి - కించాన్తనిరర్థకస్యవేదస్యయ
 తాసంప్రదాయంవణానుపూర్వ్యనతిక్రమణపూర్వకాధ్యయనేనుహత్ఫలంత్వభిహితం - తథాహి.

ప్రాతిశాఖ్యాఖ్యకుమారవ్యాకరణేద్వితీయప్రశ్నాంతే.

శ్లో || పదక్రమవిశేషజ్ఞోవణక్రమవిచక్షణః | స్వరమాత్రావిభాగజోగచ్ఛేదాచార్యసగ్ంసదంగచ్ఛేదాచా
 ర్యసగ్ంసదమితి || కించ || కృతాదియగచతుష్టయే - కృతయుగేతపసాఫలసిద్ధిరభిహితా - త్రేతాయాంతుజ్ఞానేనఫ
 లసిద్ధిరుక్తా - ద్వాపరేయజ్ఞాదినాఫలసిద్ధినిశ్చితభవతి - కలౌతుసర్వేషామపిమనుజానాంనానైవఫలసిద్ధిభవతీ
 తివక్ష్యమాణస్తృతిచాదితవచనప్రమాణైరవగవ్యతే - ఏతమేవాథం మనసినిధాయ సభగవాన్ పరమకారుణి
 కోవ్యాసఃముముక్షునామపిపాపనివృత్తిపరంపరయామోక్షసాధికాభవేదితినిశ్చిత్య - ఏతస్యాపిమోక్షశాస్త్రస్య
 దానంతువిధిరూపతయాకర్తవ్యమిత్యవాదీత్ - ముముక్షునామపితపఃప్రభృతికర్మకలాపైఃపాపనివృత్తే సత్యామే
 వమోక్షావాప్తిభవతీత్యర్థోభగవత్పాదైరపిసూచితః - తథాహి - ఆత్మబోధప్రకాశికాయాం.

శ్లో || ౧ || తపోభిఃక్షీణపాపానాం శాంతానాంవీతరాగిణామ్ | ముముక్షునామపేక్ష్యోయమాత్మబోధోవిధీయ
 తఇతి - అత్ర తపోభిరితిబహువచనేన - తత్తద్యగానురోధేనమనునావిహిత - తపో - జ్ఞాన - యజ్ఞ - దానాన్యేవాభిహి
 తానిభవంతీజ్ఞేయం ||

అతః కలౌసర్వేషామపిమనుజానాంనానాదేవసర్వాధర్మసిద్ధిభవతీతినిఖిలశ్రుతిస్తృత్యాదిషువిధిరూ
 పతయాహ్యభివణి - తాథా స్సర్వజనవేద్యోభవితవ్య ఇత్యభిప్రాయేణదానపారమ్యప్రతిపాదకనిఖిలశ్రుతిస్తృత
 త్యాదీనాంవచనానిచ - ప్రతిగృహీత్వ స్వరూపనిరూపణంచ - వ్యాధ్యాదినా దాతుః స్వతోదానకర్తృణిశక్త్యభావే
 సతి - ప్రతినిధిమూలతోదానంకర్తవ్యమిత్యపరిజానతామస్తదీయానాం హితాయప్రతినిధిస్వరూపనిరూపణంచ - స
 ప్రమాణకైవచనైఃప్రకాశ్యంతే ||

తథాచవిష్ణుగాహ || పాపంనివర్తయేద్ధీర్మాణాదానైవకలౌయగఇతి || యోగోస్యదానశబ్దస్యాంగిరసా
 స్పష్టతయాదశితః || శ్లో || దీయంతేనేనపాపానితతోదానముదాహృమితి || కించ || వ్యాసః || శ్లో || వణానామా
 శ్రమాణాంచచాతుర్వణ్యేయధిష్ఠిర | దానంధర్మంప్రవక్ష్యామియథావేదేసుభాషితమ్ || నందిపురాణే || దానం
 పరం ప్రశంసంతిదానమేవపరాయణమ్ | దానంబంధుమనుష్యాణాందానంకోశోహ్యనుత్తమః || దానంకషఫలో

వృక్షోదానం చింతామణిన్మణామ్ । దానంపుత్రః పరం ద్రవ్యం దానం మాతాపితృతథా ॥ న దానేన వివాకించిత్రా
ర్థితం ఫలమాప్యతే । అపి వాలాగ్రమాత్రస్య తులాతస్య న విద్యతే ॥ హారమాపురసంఘైస్తుప్రారితోత్తమమందిరా । ఇం
దిరాప్రాప్యతే సర్వైర్దానాదేవేతి నిశ్చయః ॥ సారపురాణే ॥ న దానాదధికం కించిద్ద్రవ్యతే భవనత్రయే । దానే
న ప్రాప్యతే స్వర్గం శ్రీ దానేనైవ లభ్యతే ॥ దానేన శత్రుక్షయతి వ్యాధిదానైన నశ్యతి । దానేన లభ్యతే వి
ద్యాదానైన యువతీజనః ॥ ధర్మాధర్మాకామమోక్షాణాం సాధనం పరమం స్త్రుతమ్ ॥ బ్రహ్మకైవలతే ॥ దానేన మో
దతే స్వర్గే సురైస్సహచిరం నరః । న మోదానందయాచేతి సాధనం త్రితయం స్త్రుతమ్ ॥ వ్రతస్య సాధనం దానం తపస
స్థాపనంచయత్ । దానమేవ పరం శ్రేయశ్చ హలోకే పరత్రచ ॥ విముక్తిసాధనం చైత చ్చుతిరాహన్యణాం భువి ॥

మనుః ॥ తపః పరం కృతయుగైత్రతాయాం జ్ఞానముచ్యతే । ద్వాపరే యజ్ఞమేవాహుర్దానమేవ కలౌయుగై ॥ ఉశనాః
దానాన్యతే సోపకారో విద్యతే ధనినః పరః । దీయమానం హి దత్తస్య భూయస వాభివర్ధత ఇతి ॥ వేదవ్యాసః ॥ యద్దా
తి విశిష్టైర్భ్యోయచ్చాశ్నాతి దినే దినే । తత్తు విత్తమహం మన్యే శేషం కస్యాపి రక్షతి ॥ యద్దాతి యదశ్నాతి తదేవ ధని సో
ధనమ్ । అన్యే మృతస్య క్రిడంతి దారై రపి ధనై రపి ॥ బృహస్పతిః ॥ తపో ధర్మం కృతయుగైజ్ఞానం త్రతాయుగైస్త్రుతమ్ ।
ద్వాపరే చాధ్వరః ప్రోక్తః కలౌదానందయాదమః ॥ అత్రాథేశతపథశ్రుతిః ॥ తదేతత్త్రితయం సిద్ధ్యేద్దమోదానం
దయేతి చ । దానేన భోగీభవతి మేధావీవృద్ధ సేవయా ॥ అహింసాయాంచ దీర్ఘాయు రితి ప్రాహుర్మునీషిణః ॥ య
మః ॥ యతీనాం ప్రణవోధమోనిరాహారో వనాక సామ్ । దానమేవ గృహస్థానాం శుశ్రూషా బ్రహ్మచారిణామ్ ॥ మా
త్యే ॥ పాపకర్మ సమాయుక్తం పతంతం నరకే నరమ్ । త్రాయతే దానమేకం తుపాత్రభూతే ద్విజైకృతమ్ ॥ తథా ॥
న్యాయో నాజ్ఞానమథా నాం వధానం చాభిరక్షణమ్ । సత్పత్రప్రతిపత్తిశ్చ సర్వశాస్త్రైశ్చ సత్యతే ॥ కూర్మపురా
ణే ॥ దానధర్మాత్పరోధమోభూతానాం నేహ విద్యతే । తస్మాద్ద్విప్రాయదాతవ్యం శ్రోత్రియా యద్విజాతిభిః ॥
ద్విజాతిభి రిత్య పలక్షణం ॥ శ్లో ॥ వణానామాశ్రమాణాం చేత్యాదినా-వ్యాసాదిభి స్సర్వసాధారణతయా దానస్యా
భ్యనుజ్ఞాతత్వాత్ ॥ మహాభారతే ॥ ఆయాసశతలబ్ధస్య ప్రాణైర్భ్యోపి గరీయసః । గతిరేకా హి విత్తస్య దానమన్యద్విపత్త
యః ॥ బ్రహ్మణా యాభి రూపాయయో దద్యాదధర్మమథి నే । సదా తాని ధిశ్రేష్ఠం పారలౌకిక మాత్మనః ॥ కూర్మ
పురాణే ॥ న హ దానాత్పరతరమన్యదస్తీతి మేమతిః । ధనే ధనవతాం కించిదహర్యం రాజతస్తరైః ॥ వహ్నిపురాణే ॥
తథైవ పుణ్యతీర్థేషు వ్రతేషు నియమేషు చ । సమ్యక్ప్రేక్షేషు విప్రక్షేపశ్చ ద్దానం సమాచరేత్ ॥ యస్య విత్తం న దా
నాయ సోపభోగాయ దేహినామ్ । నాపి కీర్త్యేన ధర్మాయ తస్య విత్తం నిరర్థకమ్ ॥ తస్మాద్ద్విత్తం సమాసాద్య దైవా
ద్వాపారుషాదథ । దద్యాత్సమ్యక్ద్విజాతిభ్యః కీర్తనానినకారయేత్ ॥ స్తోత్రం దే-ప్రభాసఖండే ॥ దేవాలయం సో
విదధాతి వాపీంకుండంతటాకం న కరోతి కూపమ్ । పుణ్యం వివాహం స్వజ సోపకారం తథా సభాం వాద్విజమందిరం వా ॥ ధ
నం సదా భూమిగతం కరోతి క్షయం న జానాతి కులస్య చాసౌ ॥ వ్యాసః ॥ అహన్యహనియాచంతమహం మన్యే గురుం యథా ।
మాజ్ఞానందపాణస్యైవ యః కరోతి దినే దినే ॥ కింధనైన కరిష్యంతి దేహి సోభం గురాశయాః । యదధర్మం ధనమి
చ్ఛంతి తచ్ఛరీరమశాశ్వతమ్ ॥ న దానాయ న ధర్మాయ న కామాయ న కీర్తయేత్ తత్పరిత్యజ్య గంతవ్యం తదన్నం కిం న దీయ
తే ॥ ఇచ్ఛానురూపో విభవః కదాకస్య భవిష్యతి । అదాతా పురుషస్త్యాగీధనం సంత్యజ్య గచ్ఛతి ॥ దాతారంకృపణం మన్యే
మృతోవ్యధర్మం న ముంచతి ॥ మనుః ॥ దానధర్మం నిషేవేత నిత్యమైష్టికపాష్టికమ్ । పరితుష్టేన భావేన పాత్రమాసాద్య
భక్తితః ॥ ఇష్టాయ జ్ఞేదీయతే యద్దక్షిణాదితదైష్టికమ్ । బహిర్వేదిచయద్దానంతత్పైష్టికమితి స్త్రుతమ్ ॥ యత్రించిదపి దా
తవ్యం గూఢితేనానసూయయా । ఉత్పత్యతే హితత్పాత్రం యత్తారయతి సర్వతః ॥ స్వర్గాయ భూతికామేన త
థా పాపోపశాంతయే । ముముక్షుణా చ దాతవ్యం బ్రహ్మణైర్భ్యస్స దాన్వహమ్ ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ న దాతి చయో
దానం మోక్షం తస్య ధనాజ్ఞానమ్ । ఉత్థాయోత్థాయ దాతవ్యం బ్రహ్మణోభ్యోయధిష్ఠిర ॥ వహ్నిపురాణే ॥ అన్నం
మూలం ఫలం శాకముదపాత్రం తపోధనాః । దానం విభవతో దత్వా న రాస్సర్వర్యాంతి ధామికాః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥

దాతవ్యం ప్రత్యహంపాత్రే నిమిత్తేషు విశేషతః | యాచితేనాపిదాతవ్యం శ్రద్ధాభూతంతుశక్తితః || మత్స్యపురాణే ||
ఉక్తస్వగుణోపేత ఉక్తదోషవివజ్జితః | కామధుగ్ధేను వద్దానంఫలత్యాత్మేష్టితంఫలమ్ || ఇహకీర్తిం వదాన్యాభ్యాం
స్థితాభోగాత్రివిష్టపే | దానశ్రద్ధాంత్యతీయోపిజన్మనిప్రసవోత్తమే || వదాన్యోబహుప్రదః || దానమేవపరో
ధర్మోదానమేవపరంతపః | నహిదానాత్పరతరమిహలోకేపరత్రచ || దానేనభోగానాప్నోతిదానేనాయుశ్చవిం
దతి | నరస్సస్వగౌరవగౌరవచదానేనైవసమశ్నుతే || మాకంఠేయపురాణే || కుంటుంబినే శ్రోత్రియాయుబ్రాహ్మ
ణాయమహాత్మనే | దాతవ్యంభిక్షవేష్యన్నమాత్మసోభూతిమిచ్ఛతా || దేవలః || దుర్లభంభారతేవషేజన్మతస్త్వి
మనుష్యతా | మానుషే బ్రాహ్మణత్వంచదుర్లభంసుతరాంమతమ్ || విప్రత్వేనతిదుష్ప్రపంచద్యాదిగుణయోగతా |
తత్రన్యాయాజితాథాప్తిస్తతోభక్త్యాప్తిరిష్యతే || లభ్యే తద్గుణసంయోగం తీర్థంపాత్రంచపర్వచ || గానాని
యేప్రయచ్ఛంతి కృతాథాప్తేనరాభువి || అగస్త్యః || గోభిర్విప్రైశ్చవైదైశ్చసతీభిస్సత్యవాదిభిః | అలుబ్ధేదా
నశీలైశ్చసప్తభిధార్మ్యతేమహీ || యైనభక్తంనచహుతంతీర్థేనమరణంకృతమ్ | హిరణ్యమన్నముదకంబ్రాహ్మ
ణేభ్యోనచాపేతమ్ || దీనావివసనాయాత్మైకపాలాంకితపాణయః | దృశ్యంతేతేమహారాజజాయమానాఃపునఃపునః ||
విష్ణుధర్మోత్తరే || సీదతేద్విజముఖ్యా యయోధితేనప్రయచ్ఛతి | సామధ్యేనసేవబుద్ధినరకాయోపపద్యతే ||
కూమపురాణే || యస్తుద్రవ్యాజనంకృత్వానాచయేద్రాహ్మణాసురా | సర్వస్వమపహృత్యైవనంరాజా
రాష్ట్రైశ్చవాసయేత్ || బ్రహ్మపురాణే || సదాచారాఃకులీనాశ్చరూపవంతఃప్రియం వదాః | బహుశ్రుతాశ్చధ
ర్మజ్ఞాయాచమానాః పరాక సదా || దృశ్యంతేదుఃఖినస్సర్వేప్రాణినఃకుత్ప్రవీడితాః | అదత్తదానాజాయంతేప
రభాగ్యోపజీవినః || వ్యాసః || అక్షరద్వయమభ్యస్తంనాస్తి నాస్తితియత్పురా | తదిదం దేహిదేహీతివిపరీతముపస్థితమ్ || స్తం
దపురాణే || బోధయంతేనయాచంతేదేహీతికృపణంజనాః | అవస్థేయమదానస్యమాభూదేవంభవానపి || దేహీత్యే
వంబ్రువన్నధీజనంబోధయతీవసః | వివారయతియస్తువైతిర్యగ్యోనింప్రజేత్తుయః || శాతాతపః || మాదదస్వేతి
యోబ్రూయాద్ద్రవ్యంగోబ్రాహ్మణేషుచ | యదిదంకష్టమథితంప్రాగదానఫలంహితత్ || ఏకేనతిష్ఠతాధస్తాద
స్యేనోపరితిష్ఠతా | దాతృయాచకయోధేదాకరాభ్యామేవసూచితః || యమః || కన్యాప్రదానేయజ్ఞేవాన్యస్త్వి
వాధమసంకటే | విఘ్నమాచరతేయస్తుతమాహుబ్రహ్మఘాతుకమ్ || తస్మాద్విభూతిమన్విచ్ఛనదానేవిఘ్నమా
చరేత్ | దద్యాదహరహఃపాత్రేలోకత్రయజగీషయా ||
మహాభారతే || సర్వకామైశ్చసంపూర్ణందత్వావేశ్మహిరణ్మయమ్ | ముద్గలాయగతస్సస్వగంశతద్యుమ్నోమహా
యశః || ఏతేచాన్యేచబహువౌదానైతపసాసహ | మహాత్మానోగతాస్సస్వగంశుద్ధాత్మానోజితేంద్రియాః || తే
షాంప్రతిష్ఠితాకీర్తిర్యావత్సాన్యతిమేదినీ || దానేనభూతానివశీభవంతీదానేనవైరాణ్యపయాంతినాశమ్ || పరోప
బంధుత్వముపైదానాద్దానంహిసర్వవ్యసనానిహంతి || అత్రాథేశ్రుతిః || దానంయజ్ఞానాం వరూధందక్షిణాలో
కేదాతారగ్ంసర్వభూతాన్య పజీవంతిదానేనారాతీరపానుదంతదానేనద్విషంతోమిత్రాభవంతిదానేసర్వప్ర
తిష్ఠితంతస్మాద్దానంపరమంవదంతీతి ||
తదేవాహ - స్తాంజే || సూతః || శ్లో || శ్రుత్వాజ్ఞానస్యతద్వాక్యంహరిధర్మాత్మజంముదా | సంమాజ్యపాణి
నాపాణీవచనంచేదమబ్రవీత్ || శృణుభూపాలవత్సోమితవముక్తిప్రదంశుభమ్ | సర్వపాపహరంపుణ్యంసర్వోప
ద్రవనాశనమ్ || చతుర్థామపివత్థానాంనారాణాంపుత్రకామినామ్ | ధనదంధనకామానాం రోగిణాం రోగనాశ
నమ్ || బ్రహ్మహత్యాసురాపానంస్తైయంగుర్వంగనాగమః | సంకలీకరణంచైవమలినీకరణంతథా || అపాత్రీకరణం
చైవజాతిభ్రంశకరంతథా | ఉపపాతకమిత్యేతన్నవథా పరికీర్తితమ్ || ఏతేషాంనిష్క్రమీరాజదానేనైవభవేద్ధృ
వమిత్యాది || నిత్యకర్మపరిత్యాగదాసీవేశ్యాగమేపివా | అన్యతేచైవయత్పాపంయత్పాపంగురునిందయా || కన్యా
శుక్తేనయత్పాపంయత్పాపంగురుద్రవిక్రయే | నిత్యపూజామపరిత్యాగేనతలోపచయన్భవేత్ || యత్పాపందార

సంత్యాగేయత్వాపంతిలవిక్రయే । వెదమాత్మ పరిత్యాగేభూధేనుహరణేపివా ॥ ఏవమాదీనిపాపానిసంభవంతి ద్విజ
న్తనామ్ । దానాదస్తా త్ప్రణశ్యంతినాన్యథామరునందన ॥ విప్ర గ్రామధనాదానెవిప్రాణామపహాసనే । విప్రవృ
త్తిహరేపాపంపాపంయద్విప్రవంచనే ॥ దేవద్రవ్యాపహరణపాపంయచ్ఛివనిందయా । యత్పాపంచక్రచిహ్నానాం
యత్పాపలింగధారిణామ్ ॥ తేషాం దానెచయత్పాపంపాపం డత్సేనయద్భవేత్ । యత్పాపంచష్టమాంసానాంభక్ష
ణేహింసనేతథా ॥ విభవేసతినాస్తిక్యాత్పుణ్యకాలాదిసంభవే । నకించిత్త్రయతేదానమసభ్యానాంపరిగ్రహే ॥ వ
ణవ్యతిక్రమేపాపంవివాహేరాజనందన । యత్పాపంపుత్రహింసాయాంయత్పాపంభ్రాతృమారణే ॥ యత్పాపం
దారసంత్యాగేహ్యపరాధంవినాన్యప । తటాకారామకాసారవాపీకూపవినాశనే ॥ యత్పాపంధేనుహింసాయాంస్వ
రాష్ట్రస్యాపిపీడనే । అల్పకార్యేబహూద్యోగోబహూద్యోగేల్పకార్యవా ॥ గోవిప్ర గ్రామరాష్ట్రేషుచోరపీడా
ద్యుపేక్షయా । యత్పాపంభవతిక్షిప్రంవేదవిద్వేషితానుపి ॥ ఏవమాదీన్యనేకానిపాపానిక్షితిమండలే । రాజ్ఞాంభవం
తిసర్వత్రకమన్తానునసాగరా । తేషానుపీహశుద్ధ్యథా ముక్తందానంస్వయంభువా । హీనమూల్యేనయద్ద్రవ్యం
యద్ద్రవ్యంబహుమూల్యతః ॥ కృత్వాన్యాయేనయోజీవేద్యత్పాపంరసవిక్రయే । ధాన్యేషురత్నజాతేషుహ్యవకేశా
దివస్తుషు ॥ క్రితాల్పేనైవమూల్యేనవిక్రేతుర్బహుమూల్యతః । యత్పాపంవణిజఃప్రోక్తమసభ్యానాంచభాషణే । అశ్వో
ష్ట్రభరమాజ్ఞానధేనుసూకరయోషితామ్ । విక్రయేణైవయత్పాపంలవణస్యవిశేషతః ॥ ఏవంబహువిధంపాపంవిశాం
భవతినిత్యశః ॥ పరాశరాదయోవిప్రానృత్యంత్యానందసంయుతాః । జంబూద్వీపేషుహేళ్యేజన్తయః । ప్రాప్య
మానవః ॥ దానెస్త్వివిముఖోభూయాత్తస్యైతస్మాదచేతనః । విద్యమానథమోయస్తుదానెస్త్వివిముఖోయది ॥ త
స్యైవజన్తసంవృత్తిస్సూక్తరేషుబహుష్విహ । శుష్టిభూతస్యపాపస్యహ్యోద్రికభూతస్యపాప్తనః ॥ నిష్క్రమిభూప
దానంయన్నాన్యథాగతిరస్త్విహ ॥ కలౌతుపాపభూయిష్టేనరఃపుణ్యపరాజ్ఞుభిః । బ్రహ్మతదనుకంపాథంసృష్టవాన్
దానముత్తమమ్ ॥ పుణ్యంసుఖార్థేకుగ్నితదఃఖార్థేపాపకర్తృకృత్ ॥ అతఃపాపంనకుర్వీతకమన్తానునసాగరా । అకృతే
నక్షరేద్యజ్ఞస్తపోవిస్తయతఃక్షరేత్ । క్షరేత్తీతనతోదానమాయువిప్రావమానతః ॥ అదాతుఃపాపవృద్ధిస్సృత్యాప
వృద్ధిదోషద్రతా । దారిద్ర్యాత్తురుతేపాపంపాపాత్తస్మాదధోగతిః ॥ గతిహీనఃపునభూమాజాయతేరోగసంయు
తః । భూమాజాతస్యమత్యేన్యథమహీనస్యపాపినః ॥ దేహాత్మప్రతరంనాస్తితస్మాద్దోషంనకారయేత్ । ఏతైర్యు
క్తోయదాదేహీకనుబంధస్స్వవేశ్వరత్ ॥ మృత్యామృత్యాపునభూమావంతోనాస్తీహజన్తనామ్ । తస్మాత్సర్వప్ర
యత్సేనసర్వబంధవిముక్తయే ॥ సర్వదోషవినాశాయసర్వరోగోపశాంతయే । సర్వేషాంశ్రేయసాంభూతైశ్చకుర్యా
ద్దానమనుత్తమమ్ ॥ శరీరంపాపసంభూతంపాపేనైవప్రవధేత్ । పాపమూలమిదంజ్ఞాత్వాతచ్ఛాంతింసాధయెన్నరః ॥
ఎవంత్యమపిరాజేంద్రకురుదానమనుత్తమమ్ । సర్వపాపవిశుద్ధ్యథాంయావద్దిత్తంసహంబయేత్యాద్యఖిలశ్రుతి
స్తృతీతిహాసపురాణవచనబలాత్సర్వైరప్యస్తదీయైరహికాముష్మికఫలసంపాదనేచ్ఛుభిః కలియుగేస్త్విదానమేవా
వశ్యంకతన్యమిత్యథాస్మర్వమతసన్ముతయానిశ్చేతవ్యఇతిదిక్.

అథప్రతిగృహీతృధర్మస్వరూపనిరూపణం.

బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శుచిఃపవిత్రపాణిశ్చగృహీత్యాదంతరాముఖః । అభీష్టదేవతాంధ్యాయమానసావిజితేంద్రి
యః ॥ కృతోత్తరీయకోవిప్రఅంతర్జానుకరస్తథా । దాతురిష్టమభిధ్యాయప్రగృహీత్యాదలోలుపః ॥
విశ్వామిత్రః ॥ అభ్యర్థితశ్చధర్మజ్ఞస్తథాబద్ధశిఖోద్విజః । స్నాతస్సమ్యగుపస్పృశ్యగృహీత్యాత్మయతశ్శుచిః ॥
ఆపస్తంబః ॥ ఆద్రవాసాస్తుయఃకుర్యాజ్ఞపహూమప్రతిగ్రహాన్ । సర్వంతద్రాక్షసంవింద్యాద్భహిజానుశ్చ
యత్ప్రతమ్ ॥ బోధాయనః ॥ కాషాయవాసాఃకురుతేజపహూమపరిగ్రహాన్ । నతద్దేవేషుభవతిహవ్యకవ్యస్పధా
హవిః ॥ గారుడపురాణే ॥ స్నాతస్సమ్యగుపస్పృశ్యదధామోధాతవాససీ । సపవిత్రకరశ్చైవప్రతిగృహీతకమవి
త్ ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ ప్రతిగ్రహీతాసావిత్రంసర్వత్రైవానుకీర్తయేత్ । తతస్తుకీర్తయేత్సాధంద్రవ్యేణద

వ్యవహారమ్ || సమాపయేత్తతఃపశ్చాత్తా మశ్రుత్యాప్రతిగ్రహమ్ | తదంతేకీతయోత్సాహం ద్రవ్యేణ ద్రవ్యదే
వతామ్ || సమాపయేత్తతఃపశ్చాత్తా మశ్రుత్యాప్రతిగ్రహమ్ | తదంతేకీతయోత్సాహం ద్రవ్యేణ ద్రవ్యదే
ఆదిత్యపురాణే || ఓంకారముచర్చర ప్రాజ్ఞోద్రవిణంసకుశోదకమ్ | గృహీయాద్దక్షిణేహ సైతదంతేస్వస్తికీతయోమ్ ||
తథా || ప్రతిగ్రహంపతేమచ్చైః ప్రతిగ్రహ్యాద్విజోత్తమాత్ | మంత్రంపతేచరాజన్యాదుపాంశుచతథావిశః || మన
సాచతతథాశూద్రైస్వస్తివాచనమేవచ | సోంకారంబ్రాహ్మణేకుర్యాన్నిరోంకారంమహీపతౌ || ఉపాంశుచతథావై
శ్వేమనసాస్వస్తిశూద్రకే ||

అథదానపాత్రస్వరూపనిరూపణం.

తపస్తప్తాస్పృశస్త్రిహ్నా బ్రాహ్మణావేదగుప్తయే | తృప్త్యర్థంపితృ దేవానాంబ్రహ్మసంరక్షణాయచ ||
మత్స్యే || నాస్తివిప్రసమోదేసోనాస్తివిప్రసమోగురుః | నాస్తివిప్రాత్పరంశాస్త్రంనాస్తివిప్రాత్పరోనిధిః || సం
వతః || శ్రోత్రియాయదరిద్రాయచాథినైచవిశేషతః | యద్దానందీయతేతస్మైతద్దానంశుభకారణమ్ || భవిష్యో
త్తరపురాణే || ఊంతిస్సహోదయాసత్యందానంశీలంతపశ్చుతమ్ | ఎతదష్టాంగముద్దిష్టం పరమంపాత్రలక్షణమ్ ||
యాజ్ఞవల్క్యః || నవిద్యయాకేవలయాతపసావాపిపాత్రతామ్రవృత్తంభవేచ్ఛైష్ఠ్యంతథిపాత్రంప్రకీర్తితమ్ || బ్ర
హ్మకైవల్యే || జన్మనాబ్రాహ్మణోజ్ఞేయస్సంస్తా రైర్ద్విజఉచ్యతే | విద్యయాయాతివిప్రతప్తంత్రిభి శ్రోత్రియ ఉ
చ్యతే || యనః || సనుమబ్రాహ్మణేదానంద్విగుణం బ్రాహ్మణబ్రువే | శ్రోత్రియేశతసాహస్ర మనంతంవేదపార
గే || సంవర్తః || శ్రోత్రియేచైవసాహస్ర మాచార్యేద్విగుణంతతః | ఆత్మజ్ఞేశతసాహస్ర మనంతంచాగ్నిహూతిణి ||
ఉత్పత్తింప్రళయంచైవభూతానామాగతింగతిమ్ | వెత్తివిద్యానువిద్యాంచసభవేద్వేదపారగః || పద్మపురాణే || ఎకం
వేదాంతగంవిప్రంభోజయే చ్ఛృద్ధయాన్వితః | తస్యభుక్తాభవేత్తో టిర్విప్రాణాంనాత్ర సంశయః || ఉద్దిశ్యాథవసుం
దేవంప్రియతా మితీచానఘ | పాత్రంమనససందింత్య తోయమపువినిఘ్నపేత్ || ఉద్దిశ్యాథవసుందేవమిత్యాదిపా
త్రాసన్నిధివిషయం || ఇతిపాత్రలక్షణం ||

అథఅపాత్రస్వరూపనిరూపణం.

గోరక్షకావాణిజకాతథామశ్శీలినశ్శర్థా | ప్రేష్యావాధుషికాంజైవవిప్రాశూద్రవదాచరేత్ ||
భవిష్యత్పురాణే || భస్మనీవహుతంహవ్యంతథాభవతీనిష్ఫలమ్ | జపెనరహితేవిప్రేతథాదానంనిరర్థకమ్ || శాతాత
పః || నష్టందేవలకేదత్తంప్రణష్టంచైవవాధుషి | యచ్చవాణిజకేదత్తంనచతత్ప్రేత్య సూరిహ || నాబ్రాహ్మణా
యదాతవ్యంనదేయంబ్రాహ్మణబ్రువే | నబ్రాహ్మణక్రియేచైవనచదుబ్రాహ్మణేధనమ్ || తథా || ఆమపాత్రైర
ణేయద్వన్నశ్యతేసహభాజనమ్ | అపాత్రైణతథాదత్తంసహపాత్రైణనశ్యతి || వ్యర్థమబ్రాహ్మణేదానంపతితేత
స్తరేతథా | గురోశ్చాప్రీతిజనకేకృతఘ్న గ్రామయాచకే || వేదవిక్రయికేచైవయస్యచోపపత్తిగృహే | స్త్రీభి
జ్జేతేషుయద్దత్తంవ్యాశగ్రాహితకైవచ || బ్రహ్మబంధోచయద్దత్తంయద్దత్తవృషలీపతౌ | కింకరేషుచయద్దత్తంవృ
థాదానానిషోడశ || బీజంచతుష్టభేషక్వంవాపితంనిష్ఫలంభవేత్ | దానంతర్వదపాత్రేషువిన్యస్తంనిష్ఫలంభవేత్ ||

అథప్రతినిధితయానియోజ్యపురుషస్వరూపనిరూపణం.

స్తాండే || అసామర్థ్యశరీరస్యదానైచసముపస్థితే | కారయేధర్మపత్నీంవాపుత్రంవావినయాన్వితమ్ || భా
తరంభగనీంశిష్యంబ్రాహ్మణందక్షిణాదిభిః || తత్రైవప్రభాసఖండే || ఆత్మపుత్రపురోధాశ్చబ్రాతాపత్నీసఖాపి
వా | దానాదిధర్మకార్యేషుజాయతేప్రీతిహస్తకాః || పభిఃకృతంహహోదేవిస్వయమేవకృతంభవేత్ || స్మృతౌ || కా
మ్యేప్రతినిధినాస్తినిత్యనైమిత్తికైచసః | కామ్యేచాపక్రమాదూర్ధ్వంకేచిత్ప్రతినిధింవిమః || పుత్రోవాధర్మప
త్నీవాయజమానెప్పితంచరేత్ | యజమాననియోగేనఋత్విగ్వాదానమాచరేత్ || యథోక్తదక్షిణాతస్మైదాతవ్యా
దానసిద్ధయే | పురోధాఃక్షత్రియోదాతుర్వయోఃపుణ్యంసమంస్మృతమ్ || ఉపదానఫలంతాభ్యాంసమగ్రంసమవా

ప్యతే । శృణుయోవాన్యముద్విశ్యచై కాదశ్యాముపోషితః ॥ యముద్విశ్యకృతోవిప్రస్తస్యపూణఃఫలంభవేత్ । కతాదశగుణంపుణ్యంప్రాప్నోత్యేవనసంశయః॥

ఏవంనిఖలశ్రుతిస్త్రుతీతిహాసపురాణేభ్యఉద్ధృతదానపారమ్యప్రతిపాదకప్రమాణవచన
రత్న రత్నావళ్యలంకృతతృతీయకత్యైఖండనంసమాప్తం.

చతుర్థకత్యైఖండనం.

హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాత్వందేవీభాగవతస్యత్యాదియదుక్తంతదప్యనాదిదుర్వాసనాప్రయుక్తస్వాజ్ఞానాజ్ఞానద్వారాపూర్వపక్షీణాత్రలపితమితివత్స మాణసద్ధేతుక వాక్యప్రపంచపర్యాలోచనయాపండితజనైఃప్రయుక్తా రపూర్వకతిరస్త్తా రవచనస్యపాత్రీభూతంభవేదితినిశ్చినుమః - తథాహి.

శ్రీమద్ధయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యేత్యత్రహయగ్రీవపరబ్రహ్మమూర్తయోప్రోక్తాబ్రహ్మవిద్యావా - ఆహూస్వీత్ హయగ్రీవపరబ్రహ్మమూర్తివాప్రోక్తాబ్రహ్మవిద్యేతివా - నాద్యః - వినష్టనిఖలవేదపురాణేతిహాసానాముద్ధరణైకప్రయోజనతయాశ్రీహయగ్రీవావతారస్యప్రతిపాదితత్వాత్ - తత్రతత్ర - అగస్త్యయాజ్ఞవల్క్యనారద - బ్రహ్మదీప్రతితత్రైతనిఖలాగమతదంగోపదేశస్య - కంఠోక్త్యా అభిహితత్వాత్ - నాపిద్వితీయః - నిఖలపురుషార్థప్రదానంతవేదజాతస్యచ - తదంగభూతశాస్త్రాణాంచ - తదర్థప్రకాశకానంతగ్రంథజాతస్యపురుషప్రణీతత్వాత్ - తథైవనిఖలాస్తచ్చిష్టజనైరప్యభ్యుపగతత్వాచ్చకించ - హయగ్రీవతంత్రే - వ్యాసనారదసంవాదే ॥ శ్లో ॥ పురాసర్వాసువిద్యాసునస్తేసుప్రళయేమునై । నారాయణోజగత్త్రతారమాశ్రితభుజాంతరః ॥ నిసాన్విధ్యాయవక్ష్యా రస్వధాస్వాహావివర్జితమ్ । విలోక్యభువనంకృత్సంకిమితివ్యాకులోభవత్ ॥ అనీప్వత్యవేదశాస్త్రాణినాపశ్యత్త్రిమపిప్రభుః । హయగ్రీవతనుంప్రాప్యసచ్చిదానందరూపిణీమ్ ॥ నిష్కళంకశశిచ్ఛాయానినిద్రకమలేక్షుణామ్ । నిత్యామచింత్యవిభవానీరాజితపదాంసురైః ॥ చంద్రమండలమధ్యస్థపుండరీకనిషేదుషీమ్ । శంఖచక్రాక్షువలయపుస్తకోజ్జ్వలబాహుకామ్ ॥ పూరయిత్రంజగత్త్రైతసంప్రభయాదేహజాతయా । ఋషిభిఃప్రాక్తనైర్ధ్యాయాంజ్ఞానవిజ్ఞానపూరితామ్ ॥ మమోవాగ్విషయాతీతామాగమాంతనివాసినీమ్ । కోశాతీతాంగుణోన్ముక్తామవస్థాత్రయవర్జితామిత్యాదినా - నిఖలవేదజాతస్యచ - తదుదితకర్మకలాపస్యచసాకల్యేనహానాసత్యాం - తదుద్ధరణైకప్రయోజనతయాహయగ్రీవావతారోభగవతాసీప్వతృత్యర్థస్యప్రతిపాదితత్వాచ్చ - తస్మాద్ధయగ్రీవమూర్తిమోద్ధృతాబ్రహ్మవిద్యేతివా - ఆహూస్వీత్ - హయగ్రీవస్యబ్రహ్మవిద్యేతివావక్తుంసుశకం - అత్రద్వితీయేషస్తీతత్పురుషే - ఉద్ధారోద్ధారకరూపసంబధస్తుస్పష్టపవప్రతిపాదితోభవతి - తత్రత్యబ్రహ్మవిద్యాశబ్దస్యకోర్థాగ్నివిచికిత్సాయాం ॥ శ్లో ॥ వేదస్తత్త్వంతపోబ్రహ్మబ్రహ్మవిప్రఃప్రజాపతిరితికోశబలాద్బ్రహ్మశబ్దస్యయదివేదార్థకత్వమురరీకుర్తుస్తహి బ్రహ్మవిద్యేత్యస్యవేదవిద్యేత్యర్థస్తులభోభవతి - యదితత్త్వాత్థకత్వమంగీకుమఃతదాబ్రహ్మణస్తత్త్వస్యవిద్యాజ్ఞానమిత్యర్థస్తునిష్పన్నోభవతి - యదితవస్తవభిహితంస్యాత్ - తదాతపోవిద్యేత్యర్థస్తులభ్యతే - యదిచతుర్ముఖబ్రహ్మపరత్వమురరీకురుషేతదాదౌశ్రీమన్నారాయణపరబ్రహ్మమూర్తివాస్యనాభీకమలాదుద్భూతాయబ్రహ్మణేచతుర్ముఖాయోపదిష్టవేదవిద్యేత్యేవాథస్సంగచ్ఛతే - యదివిప్రార్థమంగీకరోషితదానీమపిద్విజానాంవేదార్థయనస్యవిహితత్వాత్ బ్రహ్మణానామధ్యేయవిద్యేత్యర్థోభిహితోభవతి తథాచపూర్వోక్తరీత్యాబ్రహ్మశబ్దవాచ్యనిఖలాథేష్యపిబ్రహ్మవిద్యేత్యస్యదేవీవిద్యేత్యర్థస్తునకదాపిలభ్యతే వచబ్రహ్మణోభార్యారూపత్వాత్ బ్రహ్మశబ్దేనతద్భార్యారూపసరస్వత్యభిహితాభవేదితివాచ్యం - తహి బ్రహ్మవిద్యేతివా - ఆహూస్వీద్ బ్రహ్మణీవిద్యేతివా - ఉతబ్రహ్మణీవిద్యేతివాస్యాత్ - తత్రథమిత్యుక్తా - బ్రహ్మణ్యయమిత్యర్థేతస్యేదమితిసూత్రేణ - అబ్రుత్యయేసతిటిడ్డాణజేత్యాదినాజీప్రత్యయే - బ్రహ్మతిరూపం

నిష్పన్నం - తథైవబ్రహ్మణోభార్యైత్యథేవివక్షితే - బ్రహ్మణశబ్దస్యశబ్దరవాదిత్వాత్ శబ్దరవాదిభ్యోజీనితి
సూత్రేణజీనికృతే - బ్రాహ్మణీతిరూపముపపన్నంభవతి - కించబ్రహ్మణమానయతి జీవయతీతికర్తృణ్యణి - టిడ్ధాణజీ
త్యాదినాజీపి సతి - బ్రహ్మణీతిరూపంసంపన్న మభూత్ - నచతత్రతత్ర శాక్తగ్రంథేషుపూర్వోక్తక్రమేణాగస్త్యం
ప్రతినుహావిద్యాయాహయగ్నీమోపదిష్టత్వేనప్రతిపాదనంకథముపపద్యతఇతివాచ్యం-వివిధమంత్రకలాపప్రతిపా
దకవిద్యాంబులపిచతుర్థవేదాంతఃపాతిత్వాన్నిఖిలవేదోద్ధరణైకపరాయణేనశ్రీహయగ్రీవమూర్తిసోధ్యతవే
దబృందే- శతేపంచాశన్నాయయేన- తస్య అపినుహావిద్యాయాస్త్రాంతభావస్తువక్తుంయుక్తపవభవతీతి బ్రూ
మః- కించ || శ్లో || ప్రోక్తపద్యాంపాణమాస్యాంసయాతిపరమాంగతిమిత్యాదినాశ్రీమద్భాగవతగ్రంథదానకాలప్ర
తిపాదనపూర్వకతయాయదుక్తంతత్రవిచారయామః - అ నాఘ్రతస్త్యుతిగంధేనాననుష్ఠితవేదచోదితసద్వ్రత
ప్రాతేనాసంభాషితప్రతిజనసముదయేనాపక్షీణపక్షేణపూర్వపక్షీణాస్స పక్షహానిమప్యపరిగణయ్యస్వేచ్ఛామను
వతమానెన - పూణిమాయాంతథైవప్రోక్తపదానక్షత్రేచ మహాభగవత్యుద్దేశ్యకదానాదికమేవకతవ్యమి
తినిఖిలశ్రుతిస్త్యుతీతిహాసవిపరీతార్థస్తద్విభిహితః - ఏవమేవవిపరీతార్థకలుషితచిత్తమలెన పూణి మా ప్రోక్తప
దయోః - మహాభగవత్యుద్దేశ్యకకమైవకర్తవ్యంనాన్యదితివదతాతేన- సర్వజనసాధారణాహార సంచారసంభాష
ణాదిప్రసక్తిరపినిష్ఠికోటావేవనివేశితాభవేదితినున్యామహే - తథాహి -

సర్వేషుపిశివవిష్ణ్వలయేషుపంచపర్వోత్సవాదిషుక్రియమాణేషు పూణిమాయామతీవశ్లాఘ్యతమత్వేనో
త్సవాదికంక్రియతే - నతథాదేవ్యాలయేషుదేవీవిషయేపూణిమాస్పారాధనాదికం ప్రసిద్ధతయాక్రియతే - నాపి
దానకాండప్రతిపాదకగ్రంథేషుదేవ్యాఃప్రీతయేతాముద్దిశ్యదానాదికంతస్మిన్నేవాహనికర్తవ్యమితిప్రసిద్ధతయాలి
ఖితంహిదృశ్యతే - కించ- తత్రైవపూణిమాయాం - శ్రాద్ధవిశేషస్యకతవ్యతయాస్త్యుతిమవిహితంహిదృశ్య
తే-అపరంచ- శ్రీహయగ్రీవోపనిషది - ఏకాదశ్యాంపాణమాస్యాంవా - హయగ్రీవంజప్తామహానుభావోభవతీ
త్యాదినా- పూణిమాయామేకాదశ్యాంవాహయగ్రీవమసోజ్జ్వలస్యమహత్త్వసంప్రాప్తి ఫలరూపతయా - కం
తోక్త్యాప్రతిపాదితంచ శ్రూయతే-అపిచ- పూణిమాయాలిపితిమహేశ్వరః- ప్రోక్తపదానక్షత్రస్యలిపిదేవో
హిబుధ్న్యః- అ హిబుధ్న్యోనామేశ్వరః || శ్లో || అహిబుధ్న్యోమహాకాలోమహానటఇతికోశాత్ - వారాధి
పేషుపిభానువారస్యసూర్యః- తథైవసోమ-కుజ-సౌమ్య-గురు-శుక్ర-శనివాసరాణాంయథాక్రమం- ఇందు- భౌ
మ-బుధ-బృహస్పతి- భృగు మందావవ వారాధిపాః-ఎవందినాధిపవారాధిపనక్షత్రాధిపేషుమధ్యే- నయస్యకస్యా
పిదేవ్యాలిపిత్యం ప్రతిపాదితంహిదృశ్యతే- ఎవంచసతి-విపక్షీణాస్త్యుర్వపక్షీణాస్తద్ధమనిబద్ధాపూర్వజిహ్వాగప్ర
యోగపదవీమనువతమానెనావశ్యంభావిభావివిపద్భాజాప్రలిపితానథకవచనసముదయస్య-త్యణికింతన-జల
తేఖనాదివన్నిష్ఫలతే వాప్యతఇతిసుధియోవిదాంకుర్వంతు.

గ్రంథవిషయేత్వస్థాదశసహస్రత్వద్వాదశస్తంధసంమితత్వాదికస్యసర్వస్యాపిశ్రీమద్భాగవత- దేవీభాగవత
యోవిషయే-సమానతయాభ్యుపగతత్వాన్నతద్విచారోస్సాభిరాదృతః-కించ- తథైవగరుడపురాణోదాహృతస్య||
శ్లో|| అర్థోయంబ్రహ్మసూత్రాణామిత్యాదినాప్రతిపాదితవిశేషణసముదయస్యగంధమాత్రస్యాపిదేవీభాగవతవిష
యే-హ్యప్రసక్తత్వాత్తల్లక్షణసమన్వయదశాయాంశాక్తాస్త్యక్షీణినిమీల్య-అంధ-మూక-బధిర-వేషవ్యాజాదినావా-
ఆహూస్వీత్ - స్వోపాస్యమహాభగవత్యనుగ్రహాధిక్యసంపాదనాయానుసృతావామవామాచారానుష్ఠానశీలిత
యాసేవితాసవపానప్రయుక్తమూర్ఛాదినావా-గారుడపురాణప్రమాణవచనపరిచింతనేవిస్త్యుతచిత్తవృత్తయో
హ్యభూవ- తస్మాద్గారుడవచనాకణనమపి తేసా మనిష్టానథాపాదకమేవభవేదితిచిత్ -

పంచమకత్యైఖండనం.

పంచమకత్యైప్రపంచితయావద్విషయవివేచనయాశ్రీనున్యహాభారతప్రణయనాత్పుర్వమేవాష్టాదశమ

హాపురాణోపపురాణానితేనై వసుహామునినావ్యాసేన విరచితానీత్యథేనిశ్చితే- తతఃపరస్మిన్కాలేవిరచితస్యశ్రీమద్భాగవతగ్రంథస్యమహాపురాణాంతఃపాతిత్వంనకదాపిసంఘటత్యతిపంచమకత్యోవలంబినాపూర్వపక్షిణాపండితంమన్యమానేనాసత్సంప్రదాయాశీతాత్యల్పసద్గ్రంథపతనాసాదితచిత్తమలెనప్రలపితవచనజాలమవివేకాధిక్యాన్నిగదితమితినిశ్చిత్య-తదనాదిచిత్తమలవిమోచనద్వారాస్పష్టతాప్రదాయినీవశ్యమాణయ్యుక్తిసంహతిరూపామతిసంస్తృతనైపాశబీజరచితవటకముష్టిమేకకాలేనాస్త్యైప్రయచ్ఛామః-తథాహి.

శ్రీమదాదినారాయణపరబ్రహ్మమూర్తేశ్చతుర్వింశతీసంఖ్యాకేష్వవతారేషు - సప్తదశవతారతయానిఖిలశ్రుతిస్త్రుతిహాసపురాణాద్యఖిలవిద్యాసముదయముద్ధతుమావిభూతేన భగవద్వ్యసమహాషిణా నిఖిలలోకోపకారాయాతినిగూఢానంతవేదజాతమపి తదర్థోపబృంహకశ్రుతిస్త్రుతిహాసపురాణాదికంచ పరిష్కృతమిత్యథఃసర్వజనవిదితచరణవహి శ్రూయతే- తథాహి.

భాగవతే- స్తంధే-౧-౨-౩||శ్లో|| తతస్సప్తదశేజాత సుత్యవత్యాంపరాశరాత్ | చక్రేవేదతరోశ్శాఖాదృష్టావృంసోల్పమేధసశత్యాది-తత్రేయంప్రక్రియా- విద్యచ్ఛిఖామణిభిరత్యాదరాత్సూతమవధార్యా-తథాహి-ఋగాదివేదానంవిభజ్యపైలాదిభ్యుపదిశ్య- తతఃపరంనిఖిలవేదజాతప్రతిపాద్యపరమతత్త్వావబోధనాయబ్రహ్మసూత్రాణి - నిఖిలశ్రుతిసముదయమణిగణగ్రథనసూత్రాణీవసభగవాన్వ్యాసః - రచయామాస - తదావేదానధికారిణాం శ్రీశూద్రద్విజావభాసానాముపకారాయ - నిఖిలవేదార్థోపబృంహకతయా - భారతనామకమితిహాసరత్నంశతపవకంవిరచయ్యతచ్ఛాతిరమణీయమపి గ్రంథవైపుల్యేనాధ్యేత్యాణామనధీతశ్రుతిస్త్రుతీనాంకదాచిదపరిజ్ఞేయమేవభవేదితిసందిహానస్సేవమునివరస్సవశిష్యా- వైశంపాయనజైమినీ- ఆహూయ- తస్య శతపర్వకస్యమహాభారతస్యలష్టాదశపర్వతయాసంగ్రహరూపేణతదేవకురుతమిత్యాజ్ఞాందత్వా- తన్మూలతోమహాభారతగ్రంథస్యసంగ్రహద్వయంకారయామాస- తయోర్మధ్యేవైశంపాయనకృతంయద్భారతంతదేవాస్త్యనీయైఃపండితవరైరత్రత్యైరహరహఃపాపత్యతే - నజైమినికృతం-తత్తునసావత్రికం- తస్మిన్నశ్వమేధపవమాత్రంమయాస్యధీతచరం-కించాయమేవాధఃవైశంపాయనీయభారతే-ఆదిపర్వాణిస్పష్టంప్రతిపాదిత ఏవహిదృశ్యతే-తథాహి.

శ్రీమహాభారతే- ఆదిపర్వణి- అనుక్రమణికాధ్యాయే-

శౌనకాదిఋషీప్రతిసూతోక్తిః.

శ్లో || సమీపేపాథివేం ద్రస్యసమ్యక్పరీక్షితస్యచ | కృష్ణదైవపాయనప్రోక్తాసుపుణ్యావివిధాఃకథాః || కథితాశ్చపివిధివద్యవైశంపాయనేనచ | శ్రుత్వాహంతావిచిత్రార్థామహాభారతసంశ్రితాః||కృష్ణదైవపాయనకథితాస్తథేవవైశంపాయనకథితకథాశ్చశ్రుతా ఇత్యుక్తత్వాత్ - శ్రీమహాభారతస్యవైశంపాయనప్రవక్తృకతాపిపాథిక్యేనవతేత్యత్యథాస్పష్టంప్రతిపాదితోభవతి-

కించ- తస్మిన్నైవానుక్రమణికాధ్యాయే.

శ్లో || ఏతత్పర్వశతంపూర్ణంవ్యాసేనోక్తంమహాత్మనా | తతస్తుసూతపుత్రేణరౌమహాషణినాపురా || కథితంనైమిశారణ్యేపర్వాణ్యష్టాదశైవతు | సమాసోభారతస్యాయమిత్యాదినా - సూతప్రోక్తభారతంతువ్యాసకృతశతపర్వసంగ్రహరూపమష్టాదశపర్వసమ్మితమిత్యథాస్పష్టతయాప్రతిపాదితోభవతి - అపరంచ - తస్మిన్నైవఘట్టే || శ్లో || హరివంశస్తతఃపర్వపురాణంఖిలసంజ్ఞితమ్ | భవిష్యత్పర్వచాపుక్తంఖిలేష్యేవాద్భుతంతతః|| అత్రప్రతిపాదితైః - పురాణం- ఖిలసంజ్ఞితం- ఖిలేష్యేవాద్భుతం- భవిష్యత్పర్వత్యాదిశబ్దైఃపూర్వమృషిప్రణీతవివిధవిచిత్రకథాగుంభితపురాణాని-ఖిలాన్యాసన్నిత్యథాశ్చతత్పరిష్కరణంచవ్యాసేనకృతమిత్యథాశ్చ-ద్యోతితోభవతి.

ఏతేనశ్రీమద్వ్యాసమహాషిప్రణీతశతపర్వసహితస్యశ్రీమహాభారతస్య వైశంపాయనజైమినిభ్యాంవిరచితభారతగ్రంథావతి సంగ్రహరూపావిత్యథాశ్చ తత్తత్తత్తభారతద్వయేపికేషుచిద్భ్రష్టుసందర్భానుకూలతయాశ్లోకాశ్చధ్యాయాశ్చ సూతనతయాప్రతిపాదితాపవభవేయరిత్యథాశ్చ- బహూనామధ్యాయానాంపర్వ

తాంచ-విశేషణసంకోచోవ్యభవదిత్యర్థశ్చ విద్యచ్ఛిఖామణిభిరత్యాదరాదూహ్య ఏవభవేదితినిశ్చినుమః.....

కించ - పూర్వోక్తక్రమేణైవ బ్రాహ్మ్య-వైష్ణవ - గాదుడాద్యఖిలపురాణానితు పూర్వతనైర్వపిభివే
విధవిచిత్రకథాసందర్భముటనాదిభిరతిరమణీయతయావిరచితాన్యేవావతంత - అపితు - తేషుకాని చిదుత్సన్నా
ని - కానిచిదతిగాథాధాని- కానిచిద్విచ్ఛిన్నపూర్వోత్తరసందర్భాణిచాసన్ - తత్రతత్రవిచ్ఛిన్నవిషయాదీన్ స
మ్యగాలోచ్య- తత్రత్సందర్భానుకూలతయాసమహషివ్యాసోదేశకాలావనుస్మత్య- జీణాలయోద్ధరణాదిక
మివతాన్యేవపురాణానిసమ్యక్పరిష్కృతవానిత్య ఛోబుద్ధిమద్భిస్తత్త్వద్విషయప్రపంచితదేశకాలకథాసందర్భా
ద్యులోచనయా- స్పష్టతరమేవజ్ఞాతోభవేత్ - తస్మాదేవహేతోః॥శ్లో॥ అష్టాదశపురాణానాంకతానత్యవతీసుత ఇ
తివచనస్థకర్తృశబ్దస్యప్రవతకఇత్యర్థః స్తునిశ్చేతవ్యఏవభవతి- అన్యథావిష్ణుపురాణే- బ్రాహ్మ్యదిష్వపిపురాణే
షుప్రతిపాదితోపోద్ఘాతప్రకరణేషు- తత్తత్పురాణప్రవక్తృణాంవివిధతాతునక గావ్యభిహితాభవేత్ - తథాచ-

విష్ణుపురాణే-ప్రథమాధ్యాయ-పరాశరంప్రతి-వసిష్టోక్తిః-

శ్లో || ౨౪ || సంతతేనమమచ్ఛేదఃక్రుద్ధేనాపియతఃకృతః | తప్యతస్తాన్తహభాగదదామ్యన్యమహవరమ్ || పు
రాణసంహితా కర్తాభవావత్సభవిష్యసి | దేవతాపారమాధ్యలంచయథావద్వైత్సన్యసేభవా || ఇత్యారభ్య ||
శ్లో || సోహంవదామ్య శేషంతేమైత్రేయపరిపృచ్ఛతః | పురాణసంహితాంసమ్యక్తానిబోధయథాతథమిత్యక్త
త్వాద్విష్ణుపురాణప్రణేతాపరాశరమహషిరేవేత్యర్థఃకంతోక్త్యాప్రతిపాదితోభవతి- ఏవమేవాన్యేష్వపిపురా
ణేషుపోద్ఘాతప్రకరణేషుతత్తద్గ్రంథప్రణేతృప్రతిపాదక వచనానిద్రష్టవ్యాణి - నాత్రగ్రంథవిస్తరభయాల్లిఖితా
వి-కించ-అష్టాదశపురాణేషుమధ్యే - తత్తత్పురాణస్వారంభేవా-అహమాస్మిదంతేవా- బ్రాహ్మ్యద్యష్టాదశమహా
పురాణానాంపరిగణనాతుశ్లోకరూపతయాప్రతిపాదితేవదృశ్యతే - యదినిఖిలపురాణానాంప్రణేతావ్యాసస్సాన్య
త్తహి - అష్టాదశపురాణప్రణయనోహ్యపరిపూర్ణే - తత్తత్పురాణానాంనామానుక్రమణికాచ - తత్తత్పురాణము
టితశ్లోకసంఖ్యాపరిమితిశ్చ - అజాతసుతస్యభవిష్యత్సుఖదుఃఖనితాన్యకజాతకలెకఖనాదివత్తస్యమహాషేఃపూ
ర్వమేవకథంవిజ్ఞాతేభవతః - తత్తత్పురాణేషుభారతాదీతిహాసగ్రంథేషుచతత్తత్తథాసందర్భోపప్తంభకతయాభి
వణి - తెఱిహాసేషుకలియుగాదిదశాయాముత్పన్నపరీక్షిజ్ఞనమేజయప్రభృతయశ్చ - తదవ్యవహితపూర్వకాలోత్ప
న్నయుధిష్ఠిరప్రభృతయశ్చాపివిశేషతఃప్రతిపాదితాభవంతి- తెషాంప్రభుత్వదశాయామపిసంభూతవిచిత్రచరిత్రా
ణిచాభివణితాన్యేవదృశ్యంతే - కింబహునా-

భారతే - ఆదిపర్వణి - ప్రథమాధ్యాయ - శౌనకాదిఋషీప్రతిసూతోక్తిః-

శ్లో || జనమేజయస్య రాజషేస్సప్రసత్త్రేమహాత్మనః | సమీపేపాథివేంద్రస్యసమ్యక్పారీక్షితస్యచ | ౯ || కృష్ణ
దైవపాయినప్రోక్తాస్సుపుణ్యావివిధాఃకథాఇత్యాద్యుక్త్యా - భారతప్రణయనంజనమేజయక్రతుపర్యవసానానంత
రకాలేవేదినిశ్చితంభవతి - అన్యథా- శౌనకాదిఋషీనుద్దిశ్యసూతేనాభిహితార్థప్రతిపాదకవచనసముదాయస్య
భారతాంతఃపాతిత్వంనకదాపిసంఘటతే - తథాప్రవచనస్యలసంభవరూపదోషప్రసక్తిరప్యపరిహార్యేవభవేత్ -
అపరంచ- శ్రీమద్భాగవతేప్రథమస్తంధీయద్వాదశాధ్యాయమారభ్య - యావత్స్తంధపరిసమాప్తి - పరీక్షిదితిహా
సేవాభివణితః - తద్దేవవిష్ణుపురాణాదిష్వపిదృశ్యతే - కించ- పరీక్షిన్తహీపాలస్యపట్టాభిషేకఃకలియుగప్రవేశా
దనంతరకాలేవయుధిష్ఠిరేణకృతఇతిభాగవతవిష్ణుపురాణభారతాదిషుసర్వత్రాపిశ్రూయతే - ఏతేనకలియుగాద
నంతరకాల ఏవప్రథమసహస్రే-శ్రీమద్భాగవతాద్యఖిలగ్రంథప్రణయనంత్వేకకాలపవాభూదితినిశ్చియతే-

ఏవమేవక్రమేణపురాణాంతరేష్వపిప్రతిపాదితవిషయపర్యాలోచనయా- తత్రతత్రాభిహితనరపాలా
నాంరాజ్యపరిపాలనదశాయామేవతదీయవిచిత్రచరిత్రలేఖనాదికంసంభవతీత్యర్థఃస్మర్య జనసాధారణతయాహ్య
భ్యుపగమ్యోభవతీతిబాలిశస్యాపినిశ్చయజ్ఞానముత్పద్యతే- కించ - పురాణశ్రోతృణాంపరీక్షిదాదీనాంచ-పురాణ

ప్రవక్తానాం శుకసూతాదీనాం చ నామానిత తత్పు రాణప్రణయనదశాయాం తద్గ్రంథప్రణేతునాం స్త్రీ వివక్ష
 మాయా ధానిభివేయః తథైవ వ్యాసమహర్షిప్రణేతపవగ్రంథేనాహాత్మ్యాద్యభివణానంతత్ స్తుతిశ్చనతేనై
 వప్రత్యపాదీతిప్రవచనం న్యాయ్యంభవతి-కేంచాత్మస్తుతింపరగహాం చవ జయేదిత్యాపస్తంబీయాదినిఖిలధర్మశా
 స్త్రేష్వాత్మస్తుతేనిషిద్ధత్వాత్-అపిచ-స్వేనస్వమాహాత్మ్యానువణానైక్రియమాణేభిరేషాంతత్రయధార్మజ్ఞా
 నంనకదాపినిష్పద్యతే-అతోహతోస్తన్యహర్షిప్రణేతనిఖిలసద్గ్రంథప్రాతప్రతిపాదితాఖిలవిషయేషుచ మృషా
 త్వజ్ఞానంతుస్థాలీపులాకన్యాయామత్పద్యతే-తస్మాన్నిఖిలపురాణేతిహాసాదిసద్గ్రంథసముదయరచనాయాఃవైయ
 థ్యోపత్తిమార్గారైవభవేత్-అతపవాత్ర పూర్వోక్తప్రతిపాదితయావత్సద్యక్తిసముదయపర్యాయాచనయాని
 ఖిలపురాణప్రతిపాదితవిషయాణాంపరస్పరవైషమ్యేనిశీతే-సర్వగ్రంథసమరసతయాసంప్రదాయాథా విరో
 ధేనచపరమసిద్ధాంతఃప్రతిపాద్యతే.....

సిద్ధాంతసంగ్రహనిరూపణం-

ధర్మాద్యఖిలపురుషార్థప్రదానంత శ్రుతిస్త్రుతితిహాసపురాణాద్యఖిలసద్గ్రంథానామనాదిసిద్ధాంతాం-కా
 లవిశేషవైపరీత్యాదినాసముత్పన్నతాయాంప్రసక్తాయాం-శ్రీమదాదినారాయణస్వయమేవ వ్యాసరూపేణసత్య
 వత్సాంపరాశరమహర్షేరవతీర్య-సర్వమపిశ్రుతికదంబంచతథైవస్త్రుతిజాలమపున్యద్గ్రంథధార-తత్రోద్ధరణపద్ధ
 తిస్తుసుగ్రీభిరేవమున్నేయా-తథాహి-బ్రాహ్మ్యేదినిఖిలపురాణసముదయే-తత్తదుపక్రమోపసంహారప్రకరణేషు
 ప్రతిపాదితరీత్యా-మహర్షిభిఃపరాశర-మాకాండేయ-శనత్కుమారప్రభృతిభిరేవాఖిలపురాణానివిరచితా
 న్యేవావతంత-తేషాంకాలదేశవైపరీత్యాదినాహ్యుత్పన్నతాప్రసక్తాసత్యాంకానిచిత్పురాణానిభాగశోవిభ్రష్టా
 ని-కానిచిత్సగైర్విహీనాని-కానిచిత్సందర్భాసంధాయకవిషయప్రతిపాదకశ్లోకైర్విరహితాని-కానిచినసంపూ
 ర్ణత్వేనప్రణీతాని-కానిచిదంతతోవిభ్రష్టాని-కానిచిత్తత్రత్రవివిధదేశేషుభాగశోవిప్రకీర్ణానిచైవంప్ర
 కారేణవిభ్రష్టనిఖిలసద్గ్రంథజాతంస్వయమేవసమ్యక్పరిష్కృత్య-తతఃపరంతత్తత్పురాణగ్రంథానాంసజాతీయ
 వృత్తిశయ్యారీతిపాకవత్తేనశిష్యమూలతః-ఉపోద్ఘాతప్రకరణానిచ-విషయానుక్రమపద్ధతీశ్చ-తత్తత్పురాణ
 ఘటితశ్లోకనిర్ణాయకసంఖ్యాశ్చ-నిఖిలపురాణానామనుక్రమణికాపాదకశ్లోకాంశ్చ-తత్తత్పురాణప్రవక్తృ
 శ్రావకానాంపరస్పరంసంజాతప్రశ్నోత్తరాణిచైవమాదిభిస్తత్తత్సందర్భోచితగ్రంథప్రణయనైనిఖిలాన్యపి
 పురాణానిపరిష్కారుతేతిస్వశిష్యభ్యోరోమహర్షణప్రభృతిభ్యఃప్రజ్ఞాందత్వా-తథాకారయామాస-అతోహతో
 స్సర్వేషామపిపురాణానాంపరిష్కరణం త్వేకకాలపవాసీదినిశ్చీయతే-తత్రపురాణజాతేవ్యాసమహర్షిణాసర్వ
 పురాణోత్తృప్తత్వేననిఖిలోపనిషత్ప్రతిపాద్యపరమతత్త్వాభోపబృంహకత్వేనచశ్రీమద్భాగవతంస్వయమే
 వసమహర్షివిరచయ్య-స్వసుతాయశుకాయోపదిదేశ-శుకస్తుపరీక్షితేముముక్షువేహ్యుపదిష్టవా-తచ్ఛాపిభా
 గవతమితరపురాణపరిష్కరణానుసారేణైవశిష్యముఖాల్లోకేప్రవతాయామాస-తస్మాచ్ఛుకాయోపదిష్టభాగవ
 తంతుపరమతత్త్వాపాదకగ్రంథజాతమేవనాన్యదితిజ్ఞేయం-తమేవపరమాధంతతఃపరంసూతోపిశుకముఖాదా
 పాతతఃపరిజ్ఞాయశౌనకాదిఋషీప్రత్యవాదీత్-తతఃపరమేవైతత్సర్వమప్యాలాచ్య-శిష్యపరంపరాప్రతి
 పాదకశ్లోకరూపగ్రంథసమ్మేళనేనరోమహర్షణాదయఃపరిష్కృతవంతః-తత్రవ్యాసావతారప్రభావాద్యభివ
 ణానాదీనిచ-శౌనకాదిఋషీణాంస్తుతిశ్చ-తపవరచయామాసుః-అన్యథాపూర్వోక్తరీత్యానిఖిలపురాణేష్వనాదిషు
 తత్రతత్రకలియుగప్రవేశానంతరకాలికవృత్తాంతసముదయానుప్రవేశస్యహేయత్వరూపదోషపక్షైః-

తస్మాదేతస్యపురాణరత్నస్య-దశలక్షణలక్షితస్యబ్రహ్మసూత్రార్థప్రకాశకస్య-మహాభారతార్థనిర్ణా
 యకస్య-శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యేత్యాదివిలక్షణవిరుదాంకితస్య-వృత్తానురవధాదివివిధవిచిత్రపుణ్యకథాప్రతి
 పాదకస్య-సాక్షాత్ప్రవక్తాభగవాన్వ్యాసః-బ్రాహ్మ్యేదీతరపురాణానాంతుప్రవక్తారస్తస్యేవరాశరాదయః

ప్రవతక స్వయమేవభగవాన్ వ్యాసగిరివివేకః-పంచసతి-ద్వాపరాదావవతీణేనతనపరమతత్వా పాదకవిష
యజాతప్రకాశకగ్రంథజాతప్రణీతే - తతః పరం జనిష్యమాణయుధిష్ఠిరపరీక్షి త్ప్రభృతిభూపతీనాంకథాభివణ్
నెచ్చాచ - సావత్తస్తుతిశ్చనకదాప్యపెక్షితే వభవతి - అపితుతతఃపరంతచ్చిష్యైఃపైల - వైశంపాయన-జైమిని-సు
మంతు- రోమహర్షణ-వైశంపాయన- మైత్రేయ- ప్రభృతిభిస్తదాజ్ఞాంపురస్త ఎత్వైవలోకోపకారాయ పరిత్యా
ణాంప్రవృత్త్యుత్పాదనాయచ- స్వగురుమహిమానువణ్నపురస్స రం - తత్తత్తాలానుసారతఃపురాణప్రవక్తుస్సా
తస్యచ- శ్రోత్యాణాంశౌనకాదీనాంచనామాని తత్తద్భుట్టేషు పూర్వోక్తరీత్యా యథాసందర్భంప్రతిపాద్యనిఖిలా
నిపురాణానిపరిష్కృతానీతివిద్యద్భిరకుటిలనృప్తిభిఃపరమార్థస్త్వైవమాకలనీయః - నచ- పంచమకత్యాయా మభివ
ణీతప్రకారేణ- భారతప్రణయనాంతరకాలప్రణీతస్త్వైతస్య పురాణరత్నస్య తత్పురస్కారికపురాణసమున
యో హ్యంతభావఃకథంవక్తుంశక్యఇతివాచ్యం- అత్రనిగదితయుక్తినికురంబనిధారిత పరమసిద్ధాంతార్థ పర్యా
లోచనయాభగవద్వ్యాసప్రణీత- భారత- భాగవతాదిసద్గ్రంథానాంచ- తత్ప్రసిద్ధ- ఎత బ్రాహ్మ్యదిపురాణా
దీనాంచ- తదాజ్ఞానుసారేణ- రోమహర్షణ- వైశంపాయన- జైమిన్యాదిభిః పునఃకృతపరిష్కరణం కలియుగా
దావేకకాల ఏవేవకృతమిత్యథేనిశ్చితే- నమూఢోప్యత్ర సమకాలపరిష్కృతగ్రంథసముదయే-పౌర్వాపర్య విచార
ణాంకర్తృయతతే-నచయత్రకుత్రాపి వాస్తవ్యసద్గ్రంథవ్రాతే-మహాభారతప్రణయనాత్పురస్కృతమేవనిఖిలపురాణ
పరిష్కరణంతునివృత్తమితి కంతోక్త్యాలిఖితంహి శ్రూయతే - కింతు || శ్లో || స్త్రీశూద్రద్విజబంధూనాంత్రయీన
శ్రుతిగోచరా ఇతిభారతమాఖ్యానంకృపయామునినాకృతమిత్యాదినా- శ్రీమద్వ్యాసమహర్షిణాపరచితశతపర్వ
కమహాభారతప్రణయనాంతరకాలపవ - సరస్వతీనద్యాఃపశ్చిముతతెశమ్యాప్రాసాదసంజ్ఞికాశ్రీమేనారదోపదే
శతస్తేనమహర్షిణాపరమతత్త్వాపాదకతయాప్రణీతశ్రీమద్భాగవతార్థశుకమహర్షయోహ్యుపదిష్టఇత్యర్థ
స్పష్టపవేతివిద్యద్భిభామణయోవిదాంకుర్వంతు-

కించ - సర్వజ్ఞేనునుయాజ్ఞవల్క్యప్రభృతిభిస్తత్ప్రవతకైఃప్రతిపాదితస్తత్ప్రతిపరిష్కరణేపీయమేవ ఫ
క్తికాత్పనుసృతాదృశ్యతే - తత్తథమిత్యుక్త - భగవాన్ సర్వజ్ఞోమనునిఖిలలోకోపకారాయ మానవసంహితా
ఖ్యధర్మశాస్త్రంవిరచయ్యస్వశిష్యాభిరవేహ్యుపదిదేశ- సచభృగుస్తన్ముఖాదనీత్యతతతతప్రతిపాదనీయ -
మనుస్తుత్యాదికంసర్వమపివ్యరచయదితిపరమనిష్ఠ ఎష్టార్థస్తుసమదృష్టిభిఃపండితవరైనిశ్చైతవ్యఇత్యాచక్షుషే-

ఏతదథోపప్తంభకప్రమాణవచనాని - మనుస్తత్ప్రత్యాంప్రథమాధ్యాయే-

శ్లో || ౫౭ || ఇదంశాస్త్రంతుకృత్వాసామామేవస్వయమాదితః | విధివద్రాహయా మాస మరీచ్యాదీంస్తస్వహంము
నీ || ఏతద్వోయంభృగుశ్శాస్త్రంశ్రావయిష్యత్యశేషతః || ఏతద్ధినుత్తోధిజగెసర్వమేహోఖిలం మునిః || తతస్తథాస
తే సోక్తోమహర్షిణునాభృగుః | తానబ్రవీదృషీ సర్వా మహర్షీ శ్రూయతామితి ||

అత్రబ్రహ్మమనవేధధర్మశాస్త్రముపదిష్టవా - తదాశతసహస్రస్లోకపరిమితంధర్మశాస్త్రంనునావిరచితమా
సీత్ - తత్తుమసోభ్యగురధిజగె - తతోభృగుణాతదర్థంసంక్షిప్య - ఇదంతుశాస్త్రంవిరచితమితిజ్ఞేయం-

అయమేవపంథాఃస్మృత్యంతరేష్వపితత్తత్ప్రభిరంగీకృతఇతిజ్ఞేయం || శ్లో || తత్ప్రయోగీశ్వరంయాజ్ఞవల్క్య మిత్యా
దిస్తృతిప్రవక్తృస్తుతిపరవాక్యజాతంసర్వమపితచ్చిష్యప్రణీతమిత్యథే - నకాపివిచికిత్సాకార్యా- తథైవరామా
యణాదినుహాకావ్యేష్వసి - భరద్వాజప్రభృతిభివాల్మీకిశిష్యైరేవతత్తస్సందర్భోచితశ్లోకాఃకేచనప్రణీతాఇత్య
థోపివిద్యద్భిభామణిభిస్సాదరమాదరణీయఇతిసర్వమనవద్యం.

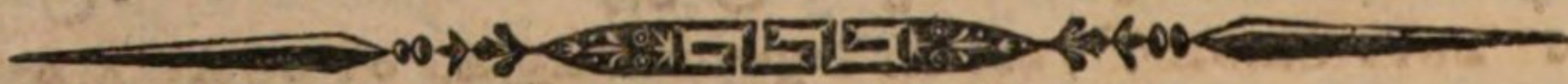
శ్రీమద్ధ్యగ్రీవమంత్ర రాజోపాసనాల్లభసంస్తోత్రప్రాకృతవైకృతాద్య నేకభాషా రచిత నిఖలతంత్ర స్వ
తంత్రప్రతిభాభాసురేణ - పురాణం - హయగ్రీవశాస్త్రేణ - విరచితాయాం - శ్రీమదఖిలా స్తికజనాంగీకృత-శ్రు
తిస్తోత్రహాసపురాణాదిసద్గ్రంథ ప్రతిపాదితపరమాదైవతసిద్ధాంత ప్రకాశికాయాం - భగవద్వ్యస మహర్షి
ప్రణీత శ్రీమద్భగవతపురాణరత్నపరిపాలకసువర్ణపేటికాయాం- ఆసంప్రదాయాధీతాసద్గ్రంథగంధగర్వితా
వామవామాచారానుసారిశాక్తజన చపేటికాయాం - శ్రీమద్భగవతసిద్ధాంతచంద్రికాయాం-శాక్తజనప్రల
పితపంచకత్యోమ్నూలనదంభోళిప్రయోగోనామసిద్ధాంతగ్రంథస్సమాప్తః.

శ్లో || నమయాపక్షపాతేననస్తభిత్వేననాగ్రహత్ | రచితంకింతుతత్తత్త్వంసుధీభ్యోజ్ఞాతుమిచ్ఛయా ||
తత్తత్తాన్వేషణాయాతఃప్రయతంతుసదాబుధాః | దూషయంతుచతేనాహంతత్త్వజ్ఞానమవాపుయామ్ ||
చమత్ప్రతిమత్ప్రతేస్తుపరిభావ్యస్వయాధియా | హృష్యంతువిబుధాస్సర్వేరసాస్వాదనచేతసః ||

అత్ర చంద్రికాయాం- ప్రథమపుట - చతుర్థపక్ష-యత్పాదేత్యార్యాంతిమభాగ- నమామింతురగవదన
తమిత్యస్య - నమామీద్యచరణకమలంతమితి ప్రవచనంశ్లాఘ్యతరమితిమన్యామహే.

—||●||●||●||●||●||●||●||●||—

శ్రీ మహావిష్ణునామ సంకీర్తనము - పంచమ స్కంధము - అష్టాదశోపాసనము - ఆర్యభట్టాచార్య వ్రాసినది.

తత్తాద్య గపరిమేయానన్యాద్య శానవద్యగుణప్రభావవినుతస్యభగవత శ్రీకృష్ణమూర్తేరవతారకాలనిర్ణా
యాదికమన్యూనానతిరిక్తతయాసాకల్యేనభాగవత - విష్ణుపురాణ - హరివంశాదిగ్రంథేషునయత్రకుత్రాపికంతో
క్త్యాహ్యభివర్ణితః - అపితు - కేమచిద్గ్రంథేషు - తదవతారఘట్టై - తజ్జనననక్షత్రనిర్ణయశ్చ - తదావిభూతనిశీ
థకాలవిశేషశ్చప్రతిపాదితౌ - అన్యేషుకేమచిద్గ్రంథేషుతజ్జననకాలప్రతిపాదకమాస - ఋతు - పక్ష - నక్షత్ర - ము
హూతాః - ఏవస్పష్టతరమభివర్ణితాః - నతుయుగవర్షాధయస్తుతత్రావతారఘట్టైత్యభివర్ణితః - అపితు - పూర్వో
క్తవిష్ణుపురాణ - భాగవత - హరివంశాదిగ్రంథేషు వకేమచిద్ఘట్టేషుయుగవర్షాదినిర్ణయస్తువిద్యజ్జనైకవేద్యత
యావివిధవచనసమూహైస్సూచితపీవాభూత్ - తస్మాత్తద్వచనార్థసూచితయుగవర్షాదినిర్ణయాపరిజ్ఞానా
ద్ధేతోస్సభగవానాదినారాయణస్వరూపశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తిః - కస్మిన్యుగే - కస్మిన్వత్సరే - హ్యవతతారే
తచ - తదావిభూతవత్సరమారభ్యగతవత్సరాః కల్యభవన్నితచ - మాయామానుషవిగ్రహధారిణస్తస్యభూమావస్థా
నకాలః కియానితిచైవంవిశేషతోవిచిత్సనీయవివిధసందేహసముదయైస్సందిగ్ధమనస్తానానిఖిలభగవద్భక్తానామత్యం
తోపకారాయ - శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్త్యవతారకాలనిర్ణయప్రతిపాదకభాగవత - విష్ణుపురాణ - హరివంశాది
గ్రంథేషుభివర్ణితనిఖిలప్రమాణవచనాభిప్రాయానుసారతః - సర్వగ్రంథార్థసమరసతయా - నిఖిలభాగవతజ
వానామపరిమితానందోత్పాదనాయాత్ర - శ్రీకృష్ణమూర్త్యవతారకాలనిర్ణయస్వైవమభివర్ణ్యతే - తథాహి -

2॥ మందంమందంజలధరాజగజారనుసాగరమ్ । నిశీధేతమడద్భుతజాయమానెజనాదనె ॥

ఎవంచెదత్రనక్షత్రనిశీఢకాలాద్వవేవాభిహితౌ-నయుగ-వష-మాస-వక్ష-తీధిప్రభృతయోత్రావతా
రఘుప్రహ్లాభివర్ణితాః-కించ-

హరివంశీయపూర్వభాగ-అధ్యాయ ౫౨॥ యోగనిద్రాం ప్రతి-శ్రీ మన్నారాయణోక్తిః॥

३५॥ ४२॥ అధరాత్రే కరిష్యామి గర్భమోక్షం యథాసుఖమ్ । అష్టమస్య తు మాసస్య జాతావావాంతతస్సమమ్ ॥

౪౩||అహంయశోదాంయాస్యామిత్యం దేవీంయాహిదేవకీమ్| ఆవయోగభవ్యత్యా సేకంసోగచ్ఛతిమూఢతామ్||
అధ్యాయే || ౫౩ || శ్లో|| యస్మిన్నహనిదేవేశంగభేదాధత్త దేవకీ| యశోదాపిసమాధత్తగభాంతదహరేవహి||౪౪||
విష్ణోశ్శరీరజాంనిద్రాంవిష్ణోనిదేశకారిణీమ్| గభాకాలత్వసంపూర్ణేహ్యస్తమేమాసితేస్త్రియా|| ౪౫ || దేవకీ
చయశోదాచసుమువాతేసమంతదా| యామేవరజనీంకృష్ణోజజ్ఞైవృష్ణీకులేప్రభుః||౪౬|| తామేవరజనీంకన్యాంయశో
దాదేవ్యజాయత | అష్టమ్యాంశ్రావణేమాసేకృష్ణపక్షేనహాతిభౌ|| ౪౭|| రోహిణ్యామధరాశ్రతేచనుధాంశాపు
దయోన్ముఖే | దేవక్యజనయద్విష్ణుంయశోదాతాంతుకన్యకామ్|| ౪౮ || ముహూతేభిజితిస్రాప్తేహ్యధరాశ్రతే
సుభావహే||

తస్మిన్నైవాధ్యాయే|| శ్లో|| ౬౦|| వసుదేవస్తతోగత్వాదేవకీగభావేశ్శతత్ | దదశదేవదేవేశంరాత్రాజాత
మథోక్షజమ్ || ౬౧ || శయానమాంబుజేపత్రేవటపత్రేయథాపురా | పృచీనశీరసందేవంపశ్చిమన్యస్తపాదకమ్ ||

ఏతద్వచనసముదయపర్యాలోచనయా భాగవత-విష్ణుపురాణాభ్యా ముదాహృతవచనప్రతిపాదితమాస-
ముతు- పక్ష- నక్షత్ర- తిథి- రాత్ర్యాదికాలస్వరూపపరిజ్ఞానాదపివిశేషతః- తజ్జననముహూతాస్త్యభిజిదిత్యధా
శ్చ- దేవకీయశోదాభ్యాం- శ్రీకృష్ణయోగమాయయోజాజననమేకరాత్ర్యామేవాభూదిత్యధాశ్చ- తథావిధోత్ప-
త్తిరష్టమమాసఏవాసిదిత్యధాశ్చ- అతఏవశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తిజాననోత్తరక్షణఏవ-లోకాచారానుసారే
ణవత్సవత్రేష్వభినివేశితిత్యధాశ్చ-తదా- సూతికాగృహేశతకోటిసూర్యతేజసా- విభ్రాజమానశ్రీకృష్ణరూప
మాయాశిఖఃప్రాగ్నిజ్ఞేయమితశీరస్తతయాచ- పశ్చిమదిగ్విన్యస్తపాదయుగళతయాచసన్నివేశితిత్యధాశ్చైచ
వమాదివిశేషాస్సన్యగ్విజ్ఞాతాఏవభవంతి-

శ్రీమద్భాగవతే- ఏకాదశస్తంధస్తపస్తాధ్యాయే- శ్రీకృష్ణమూర్తిజీవితకాలనిర్ణాయకప్రమాణవచనం-
శ్రీకృష్ణంప్రతిబ్రహ్మాదిదేవైః||

శ్లో|| ౨౪ || యదవంశేవతీణస్యభవతఃపురుషోత్తమ| శరచ్ఛతంవృతీయాయపంచవింశాధికంవిభో|| ఏతద్వచనఘోః-
భవతః- పంచవింశాధికం- శరచ్ఛతం- వృతీయాయైతిపదైః - శ్రీకృష్ణంవైకుంఠనగరమానేతుమాగతబ్రహ్మాదిదేవ
ప్రాధానాకాలేభాగవతశ్రీకృష్ణమూర్తేజానప్రభృతివృతీతసంవత్సరసంఖ్యాతుపంచవింశోత్తరశతాత్మికత్య
ధాస్తుస్పష్టతయాప్రతిపాదితోభవతి- ఏవమేవవిష్ణుపురాణాదిష్టపిప్రతిపాదితఏవహిశ్రూయతే- తథాహి-

శ్రీవిష్ణుపురాణే- పంచమాంశే- అధ్యాయే- ౩౭-
శ్రీకృష్ణంప్రతి- ఇంద్రప్రేషితదేవదూతైః||

శ్లో|| వస్వశ్చిమగుదాదిత్యురుసాధ్యాదిభిస్సహ| విజ్ఞాపయతిశక్రస్త్రావంతదిదంశ్రూయతాంప్రభో|| దువృ-
త్తానిహతాదైత్యాభువోభారోవతారితః త్వయాసనాథాస్త్రిదశాభవంతుమిదివేపునః|| పంచవింశత్యుత్తరకంశ
తంతుశరదాంగతమ్| ఇదానీంగమ్యతాంస్వగోభవతోయదిరోచతే|| అత్రపంచవింశత్యుత్తరకంశతంతుశరదాంగ
తమిత్యనేనశ్రీమద్భాగవతోక్తక్రమేణైవ - పంచవింశత్యుత్తరశతవత్సరావ్యతీతాభ్యధాః ప్రతిపాదితోభవతి
అనైనైవక్రమేణహరివంశాదిగ్రంథేష్వప్యభివణితాథాస్సన్యక్తతతతద్రష్టవ్యః - గ్రంథవిస్తరభయాన్నా
త్రతదథాప్రకాశకవచనాన్యదాహృతాని-

శ్రీమద్భాగవతే కాదశస్తంధస్త- సప్తమాధ్యాయే-
శ్రీకృష్ణమూర్తినిర్యాణకాలప్రతిపాదకప్రమాణవచనాని-

శ్లో|| ౨|| సముద్రస్సప్తమేహ్నినాంపురీంసంప్లావయిష్యతి| యహ్యేవావాయంమయాత్యక్తోలోకోయంనష్టమంగ
ళః|| భవిష్యత్యదిరాత్సాహోకలివాపినిరాకృతః||
ఏతద్వచనాథాపర్యాలోచనయా- బ్రహ్మాదిదేవగణప్రాధానాంతరకాలఏవశ్రీకృష్ణమూర్తినాడీధ్వము

ద్విశ్య-బ్రహ్మాదిదేవా గమన దివసాత్పరంసప్తమదివసేద్వారకానగరీసముద్రాంతలీనాభవిష్యతిచ-తతోవ్యవ
హితకాలపవమయాప్యయంలోకస్త్యజ్యతఇతిచ- తదాత్పవకలిప్రవేశోపభవతీతిచ - ప్రతిపాదితాథాస్సరైస్
రసివిజ్ఞేయపవభవతి - ఏతేనకలియుగప్రవేశస్యపూర్వస్తిన్నైవమాసిశ్రీకృష్ణహృదయానాథాం బ్రహ్మాదివేదాగమనంజా
తమిత్యథాశ్చ-శ్రీకృష్ణమూర్తినిర్యాణదివసపవకలిప్రవేశోజాతఇత్యథాశ్చసమ్యగూహ్యవభవతి-అయమేవా
థోవిష్ణుపురాణేపిప్రతిపాదితః-తథాహి-

విష్ణుపురాణే-చతుర్థాంశే-అధ్యాయే-౨౪-

శ్లో || యస్మిన్కృష్ణోద్భవంయాతస్తస్మిన్నైవతదాహని | ప్రతిపన్నంకలియుగంతస్యసంఖ్యాం నిబోధత || ఏతద్వచ
నాథావివేచనయాశ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తినిర్యాణదివసపవకలిప్రవేశోజాత ఇత్యథావగమేనపూర్వోదాహృ
తభాగవతపురాణవచనసూచితాథాస్యా తీవసామరస్యంసంగచ్ఛతఇతినిశ్చినుమః-

కించ-శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తింపునవైకుంఠమానేతుమాగతైబ్రహ్మాదిదేవైరుద్దిష్టపంచవింశత్యుత్తరశత
వహాస్తుబ్రహ్మలోకవ్యవహార్య మాణదైవవత్సరాపవభవతుమహాంతి - నైతల్లోకవ్యవహార్యమాణసార - చాం
ద్ర - బాహాస్పత్య-సావననాతుత్రాఖ్యపంచవిధవత్సరైష్వంతభూతాభవతుమహాంతితిమహాశ్యాక్మేపేనతి-స
ప్రమాణకైరకుటిలాథాకైవచనైస్సంప్రదాయాథావిరోధేనపరమసిద్ధాంతఃప్రకాశ్యతే- తథాహి-

విష్ణుపురాణస్త - పంచమాంశీయత్రయోవింశాధ్యాయే- శ్రీకృష్ణంప్రతిముచికుందోక్తిః-

శ్లో || ముచికుందశ్చతత్రాసౌవృద్ధగర్భవచస్సనిర౯ | సంస్కృత్యప్రణిపత్యై నంపరంసర్వే శ్వరంహరిమ్ ||
ప్రాహజ్ఞాతోభవావిష్ణోరంశస్త్వంపరమేశ్వర | పురాగర్భాణకథితమష్టావింశేమహాయుగే || ద్వాపరాంతేహరే
జన్మయమవంశేభవిష్యతీతి |

ఏతద్వచనాథాస్య సాకల్యేనపరిచింతనయాజగత్సృష్టిమారభ్యానుసృతవత్సరసముదయోహ్యస్తా వింశతితమ
మహాయుగాంతఃపరివర్తమానద్వాపరయుగస్యాంతిమభాగే- యదువంశే- శ్రీభగవాన్ - నాగాయణో వతరిష్యతీ
తి - పూర్వంవృద్ధగర్భే- యదభాణీతి - ముచికుందశ్రీకృష్ణమూర్తింప్రత్యసౌచదిత్యథావగమేన - బ్రహ్మాదిదే
వైరుద్దిష్టవత్సరాస్తునబ్రహ్మలోకవ్యవహారోపయుక్తదైవసంవత్సరాః-అపితు-విహికవ్యవహారోపయుక్తప్రభవాది
సంవత్సరాపవేత్యథోనిశ్చేతప్యభవతి - కించ - శ్రీకృష్ణంప్రతిముచికుందోక్తరీత్యా-అష్టావింశతితమమహాయు
గాంతవర్తమానద్వాపరయుగంతువర్తమానకలియుగావ్యవహితపూర్వయుగమేవభవతుమహాంతీత్యథేప్రమాణ
వచనానిప్రకాశయామః- తథాహి-

సూర్యసిద్ధాంతే- ప్రథమాధ్యాయే-

శ్లో || ఆయుషోధాంకంతంతస్యశేషాత్తల్పాయమాదిమః | కల్పాదస్తాచ్చమనవష్టష్ట్యతీతాస్ససంధయః || అ
ష్టావింశయుగాదస్తాద్యతమేతత్త్రైతంయుగత్ | అతఃకాలంప్రసంఖ్యాయసంఖ్యామేకత్రపిండయేదితి || అత్రఅష్టా
వింశయుగాదస్తాదిత్యస్య- అష్టావింశతితమమహాయుగాదితి వ్యాఖ్యాకర్తృభిరభిహితం - అన్యథాతత్రైవయా
తమేతత్త్రైతంయుగమితిశబ్దస్యఅష్టావింశతితమమహాయుగాంతఃపాతీత్వంసంఘటేత-తస్తాత్సూర్యసిద్ధాంతగ్రం
థసిద్ధాంతితపరమసిద్ధాంతానుసారేణవర్తమానమహాయుగంతస్తావింశతితమమహాయుగమేవభవతుమహాంతీ
త్యత్రనకోపివిశయఃకార్యః-

ఏతేన- ద్వాపరాంతేహరేజన్మయదువంశేభవిష్యతీత్యాదిపూర్వోదాహృతవచనసముదయస్యాతీవసామ
రస్యంసంఘటతఇతినిశ్చినుమః-తస్తాత్సూర్యంబ్రహ్మాదిదేవైరుద్దిష్టవత్సరసంఖ్యైస్సహకవ్యవహారోపయుక్తప్రభ
వాదిసంవత్సరాత్తికైవ-నైవాముష్మికవ్యవహారోపయుక్తదైవసంవత్సరాత్తికేతిజ్ఞేయం-

అతోహతోబ్రహ్మాదిదేవైరుద్దిష్టవత్సరాస్తుబ్రహ్మలోకవ్యవహార్యమాణదైవవత్సరాభిక్తాపురుషైరభ్యు
దీరితకుశంకా సముదయస్యాత్త్రనకోప్యవకాశఇతిసుధియోవిజానంతుతరాం- కించ-

భాగవతే-దశమస్తంధే-అధ్యాయే-౫౧-శ్రీకృష్ణప్రతిముచికుందోక్తిః-

శ్లో || ౪౪ || ఇత్సుక్తస్తంప్రణమ్యాహముచికుందోముదాన్వితః | జ్ఞాత్వానారాయణందేవంగగవాక్యమనుస్తరణ ||

అత్రగగవాక్యమనుస్తరన్నితీశబ్దవ్యాఖ్యానావసరే-భగవతాశ్రీధరాచార్యేణ-అష్టావింశతీతమేమహాయుగే-యమవంశేభగవానవతరిష్యతీతివృద్ధగగవాక్యమనుస్తరన్నిత్యథాఇతివ్యాఖ్యాతం-తస్మాదష్టావింశతీతమమహాయుగాంతవర్తేద్వాపరయుగంతువర్తమానకలియుగావ్యవహితపూర్వయుగమేవభవితమహాతీత్యధేనకాపివిచికిత్సాకార్యా-

ఏవం-శ్రీమద్భాగవత-విష్ణుపురాణ-హరివంశాదిశిష్టజనాంగీకృతసద్గ్రంథాభ్యుదీరితపరమార్థస్యసమమృతతయాయథాసంప్రదాయంపర్యాలోచనాయాంకృతాయాం-సర్వస్యాపిసందేహానముదయస్య-సామరస్యమతీవజ్ఞాన్యుతమత్పేననిర్వాధకతయా-లభ్యతేపేతివిశిష్టశిష్టజనసిద్ధాంతీతపరమార్థప్రవచనేవయమతీవదృఢచిత్తాభవామేత్యాచక్షుహే-

తస్మాన్నిఖిలచరాచరసోషణైకాయత్తచిత్తస్యభగవతోహ్యవతారలీలావిశేషాప్రతికుమతప్రవిష్టకాపుగుమైక్రియమాణకున్సితాత్మేపాస్తస్వసంప్రదయాధీతాపరిపూర్ణగ్రంథార్థపరిజ్ఞానప్రయుక్తావివేకమూలాపవేతిసుధియోవిదాంకుర్వంతు-

నిష్ఠ ప్రాభిప్రాయవివేచనా-

పూర్వోక్తక్రమానుసారేణ-భాగవత-విష్ణుపురాణ-హరివంశాదినద్గ్రంథప్రతిపాదితాఖిలప్రమాణవచనార్థవర్యాలోచనయానిష్ఠప్రపరమాభిప్రాయస్తుకరతలామలకవన్నిఖిలభాగవతజనవేద్యతయాసంగ్రహేణాత్రప్రకాశ్యతే-తథాహి-చతుష్షష్ట్యుత్తరలక్షాష్టకపరిమితద్వాపరయుగసంవత్సరేషునుధ్యే-చతుస్సప్తత్యుత్తరాష్టశతాధికత్రిషష్టిసహస్రోత్తరాష్టలక్షాపరిమితహాయనేషుచ-మానచతుష్టయేచ-ఏకవింశతీదినేషుచగతేషుసత్సు-తత్త్రాలికవ్యవహారయోగ్య-స్వభానుసంవత్సరశ్రావణమాసాసతపక్షనవమీవిద్ధాష్టమ్యాంరాత్ర్యాంనిశీధవేళాయాం-వృషభలగ్నసంభూతాభిజిదాఖ్యసుముహూర్తే-శ్రీమదాదినారాయణపరబ్రహ్మమూర్తీలీలాగృహీతశరీరస్సదేవకీదేవ్యాగభాతఆవిర్భూత-తదుత్పత్త్యనంతరకాలఏవసమయాశిశుఃప్రాగ్నిజ్ఞేయమితశిరస్తతయాచపశ్చేమదిగ్విన్యస్తపాదయుగళతయాచపద్మపత్రేషుసన్నివేశితః-తదా-సపరమపురుషశ్చతుర్బాహుతయాచ-శంఖచక్రాద్యయుధవత్తయాచాధికతేజఃపుంజదీపితసూతికాగృహస్సవిరరాజ-తత్త్రాలికవ్యవహారోపయుక్తస్వభానుసంవత్సరశ్రావణబహుళాష్టమీప్రభృతివర్తమానసామ్యసంవత్సరచైత్రశుద్ధప్రతిపదితీర్థవధితయాపరిగణనైక్రియమాణే-గతసంవత్సరాః-పంచసప్తత్యుత్తరపంచసహస్రాణ్యభవన్-తదుపరి-మాసాస్తు-సప్త-దినాన్యష్టచాసన్-కించ-తస్యానాదనిధనస్యపురుషోత్తమస్యమాయామానుషదేహధారితయావస్థానకాలస్తుసాధాష్టదివసోత్తరసప్తమాసాధికపంచవింశత్యుత్తరశతవత్సరాత్కృతీనిశ్చేతవ్యః-తత్పరిగృహీతమానూమానుషవిగ్రహపరిత్యాగదివసస్తుప్రమాదిసంవత్సరచైత్రశుద్ధప్రతిపదేవభవతి-నిఖిలజగన్నిర్మాణాలంకర్తీణప్రభావవినుతస్యనిర్యాణాత్పరతోగతసంవత్సరాఃపంచాశమత్తరనవశతాధికచతుస్సహస్రసంఖ్యాపరిమితాపవాససన్-శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తీనఆవిభూతాష్టమీదివసపవనవమీవిద్ధగుటికాసుయశోదాగభేయోగమాయాజాతేతినిశ్చితత్వాద్యోగమాయాశ్రీకృష్ణమూర్త్యనుజేత్యత్రనకాపిశంకేతినర్వమనవద్యం॥

శ్రీమద్ధయగ్రీవమంత్రరాజోపాసనాలబ్ధసంస్తోత్రప్రాకృతవైకృతాద్యనేకభాషావిరచితనిఖిలతంత్రస్వతంత్రప్రతిభాభాసురేణ॥పురాణం॥హయగ్రీవశాస్త్రేణ-విరచితాయాం-భాగవతసిద్ధాంతచంద్రికాయాం-శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయవిచారోనానుసిద్ధాంతగ్రంథస్సమాప్తః.

శ్రీమదఖిలలోపనిషత్ప్రతిపాద్యపరమతత్త్వార్థప్రతిపాదక శ్రీమద్భగవతగ్రంథస్థ
నవమస్తంభప్రతిపాదితయాదవవంశానుక్రమణికా త్రస్తప్తతరంసంగ్రహేణప్రకాశ్యతే.

అనిర్వచనీయమహిమోన్నా వ్యక్తార్థరమాన్త్యనశ్చతుర్ముఖబ్రహ్మ - వ్యక్తీభూతస్సన్నుదభూత్ - తస్మాదత్రిరజ
ని - తస్యద్భుగ్భ్యః - అమృతమయస్సోమస్తూత్పన్నః - తస్యబృహస్పతిభార్యాయాంతారాయాం బుధోనామాతిసుం
దరతనుస్తనంశజడదభూత్ - తస్యబుధస్యభార్యాయాం - పురురవానామరాజశ్రేష్ఠస్సమజాయత - తస్య పురుర
వసః - ఊర్వశ్యాం - ఆయుః - శ్రుతాయుః - సత్యాయుః - రయః - విజయః - జయభిషట్పుత్రాః - పతేషు స
ర్వజ్యేష్ఠస్య ఆయుషః - నహుషః - త్తత్రవృద్ధః - రజః - రంభః - అనేనాభిషేచపపుత్రాస్సమజాయంత - తేష్వగ్రజా
తస్యనహుషస్య-యతిః యయాతిః - సంయాతిః - ఆయాతిః - వియాతిః - కృతిః - ఇత్యేవంషట్పుత్రాడదభూవన్ - తే
షుయయాతేః - దైత్యగురుతమాజాయాం దేవయాన్యాం-యమతుర్వసూ-వృషపర్వతనూభవాయాం శర్మిష్ఠాయాం
ద్రుహ్య - అను - పూరునామానశ్చసమజాయంత - తత్రయద మహాత్మనఃపరమభాగవతసార్వభౌమస్యా న్వ
వాయెసంజాతస్యపరమభక్తిసమారాధితాఖిలదేవస్యవసుదేవస్య-పరమభాగవతశిఖామణేః దేవకరాజకన్యాయాం
దేవక్యాం - అఖిలచరాచరనిగ్మాణాలంకర్తృణనిఖిలకల్యాణగుణగణాకరోభగవానాదినారాయణస్తవితతార- త
స్మాన్నిఖిలకలికల్పషాంధకారనిహారణభాస్త్రరాయమాణయదువంశస్యవాక్యరూపతస్సంగ్రహేణానువణ్ణనమ
ఖిలభగవద్భక్తజమోల్లాసజనకంభవేదితి మనీషయా త్రభాగవతోక్తానుక్రమేణానువణ్ణతే||.....

యాదవవంశానుక్రమణికాప్రారంభః.

యదోః|| సహస్రజిత్ - క్రోష్టుః - నలః - రిపుః - ఇతిచత్వా
రస్సానవడదభూవన్ -

సహస్రజితః|| శతజిత్ - సమజని-

శతజితః|| మహాహయః - వేణుహయః - హేహయ ఇతి

పుత్రాస్త్రయడత్పన్నాః-

హేహయస్య|| ధర్మస్సంజాతః - ఏతస్యైవనేత్ర ఇత్య

పరంనామ-విష్ణుపురాణేహ్యస్యధర్మనేత్ర ఇత్యుక్తం

ధర్మస్య|| కుంతిః-

కుంతే|| సోభంజిః-

సోభంజే|| మహిష్మాన్-

మహిష్మతః|| భద్రసేనకః-

భద్రసేనకస్య|| దుర్మదః - ధనిక ఇతిదౌష్ట్యపుత్రా-

ధనికస్య|| కృతవీర్యః - కృతాగ్నిః - కృతవర్షా - కృతా

జాఇతిచత్వారఃపుత్రాః-

కృతవీర్యస్య|| అజ్ఞానః-

కాతవీర్యా జ్ఞానస్య || పుత్రసహస్రముత్పన్నం -

తత్ర పరశురామనిహతేభ్య అవశిష్టాః-జయధ్వజః-
శూరసేనః- వృషణః- మధుః- ఊజి - త ఇతిపంచపు
త్రాః-

జయధ్వజస్య|| తాళజంఘుఇత్యేకఃపుత్రః-

తాళజంఘుస్య|| పుత్రశతంతాప్సీత్ - తత్ర జ్యేష్ఠో వీతి

హేమాత్రః-

వీతిహేమాత్రస్య|| వృక్ణః-

వృక్ణస్య- మధుః-

మధో|| వృష్ణిప్రముఖంపుత్రశతం-త్వాసీత్ - తేతుమాధ

వాః-యాదవాఇత్యపిసంజ్ఞితాభవంతి-వృష్ణివంశజా

స్తువృష్ణయఇతివ్యవహృతాభవంతి-

వృజినవతః|| శ్వాహితఃపుత్రః-

శ్వాహితస్య|| భేరుశేకుఃపుత్రః-

భేరుశేకో|| చిత్రరథఃపుత్రః-

చిత్రరథస్య|| శశిబిందుఃపుత్రః- అన్యవృధు- విహారథా

ద్యా అపి పుత్రాః - తథోత్తరగ్రంథేహ్యభిహిత

త్వాసీత్-

శశిబిందోః॥ దశలక్షాపరిమితాఃపుత్రాః - తెషాంమధ్యే
 పృథుయశాః- పృథుకర్తా-పృథుజయః-పృథుశ్రవాః-
 పృథుకీర్తిరిత్యేతేప్రధానపుత్రాః-
 పృథుశ్రవసః॥ ఉశనాః-పతన్యైవధర్మిత్యవరంనామ-
 ఉశనసః॥ రుచకఇతిపుత్రః-
 రుచకస్య॥ పురుజిత్ - ద్రుమః-రుక్మేషుః- పృథుః- జ్యోమ
 ఖ ఇతిపంచపుత్రాః-
 జ్యోమఖస్య॥ శైబ్యాయాం॥ విదభృతఇతిపుత్రః-
 విదభృతస్య॥ స్మషాకన్యాయాం॥ కుశః- క్రుధః-రోమపా
 దఇతిపుత్రత్రయముదభూత్ -
 రోమపాదస్య॥ బభ్రుఃపుత్రః-
 బభ్రోః॥ కృతిః-
 కృతేః॥ ఉశికఃపుత్రః-తన్యైవకాశికఇత్యవరంనామ-
 ఉశికస్య॥ ఛేదిః-
 ఛేదిః॥ ఛైద్యాదయోభూపాలాఅసః-
 స్మషాపుత్రస్యక్రుధస్య॥ కుంతిఃపుత్రః-
 కుంతేః॥ ధృష్టిః-
 ధృష్టేః॥ నివృతః-
 నివృతేః॥ దశాహాః-
 దశాహాస్య॥ ప్యౌమః-
 ప్యౌమస్య॥ జీమూతః-
 జీమూతస్య॥ విక్రతిః-
 విక్రతేః॥ భీమరథః-
 భీమరథస్య॥ నవరథః-
 నవరథస్య॥ దశరథః-
 దశరథస్య॥ శకునిః-
 శకునేః॥ కుంతిః-
 కుంతేః॥ దేవరాతః-
 దేవరాతస్య॥ దేవక్షత్రః-
 దేవక్షత్రస్య॥ మధుః-
 మధోః॥ కురువశః-
 కురువశస్య॥ అనుః-
 అనోః॥ పురుహూత్రః-
 పురుహూత్రస్య॥ అంశుః-
 అంశోః॥ సాత్త్వతః-

సాత్త్వతస్య॥ భజమానః భజిః- దివ్యః- వృష్టిః- దేవా
 వృథః- అంధకః- మహాభోజ - ఇత్యేతేసప్తపుత్రాః
 భజమానస్య॥ ఏకస్యాంభార్యాయాం-ని మ్రోచిః-కంక
 ణః-వృష్టిః- అన్యస్యాంభార్యాయాం-శతజిత్ - సహ
 స్రజిత్ -అయుతజిత్ -ఏతేషట్పుత్రాః-
 సాత్త్వతపుత్రే ఘవంచమస్యదేవావృథస్య॥ బభ్రుః-
 మహాభోజస్య॥ వంశ్యాభోజాఇతివ్యవహృతాలభవః-
 భజమానపుత్రేఘతృతీయస్యవృష్టేః॥ సుమిత్రః-యు
 ధాజిదిదౌపుత్రా-
 యుధాజితః॥ శినిః-అనమిత్రఇతిదౌపుత్రా-
 అనమిత్రస్య॥ నిమ్నః-శినిరిదౌపుత్రా- పృశ్నిరిత్య
 ప్యేకః-
 నిమ్నస్య॥ సత్రాజిత్ - ప్రసేనఇతిదౌపుత్రా-
 అనమిత్రద్వితీయపుత్రస్యశినేః॥ సత్యకః-
 సత్యకస్య॥ సాత్యకః-అన్యైవ యుయుధా నఇతినామ-
 సాత్యకేః॥ జయః-
 జయస్య॥ కుశిః-
 కుశేః॥ యుగంధరః-
 అనమిత్రతృతీయపుత్రస్యపృశ్నేః॥ శ్వఫల్కః- చిత్రక
 తిదౌపుత్రావాసతుః-
 శ్వఫల్కస్యగాదిన్యాం॥ అక్రూరఃఅసంగః-సారమేయః-
 మృదుకః- మృదుపత్ - శివః- వర్మధృక్ - ధృష్టవర్మః-
 క్షత్రోపేతుః- శత్రుఘ్నః- గంధమాదః- ప్రతిబా
 హుః- ఇత్యేవందాషపుత్రాలసః - సుచారునా
 మ్నేయకాకన్యా చాప్యజాయత-
 అక్రూరస్య॥ దేవలః- అనుపదేవః-
 పూర్వప్రతిపాదితస్య॥ భేరుశేకుపుత్రస్య॥ చిత్రరథస్య॥
 పృథు- విడూరథాద్యాజాతాః- ఎతేవృష్ణయిత్యపి
 వ్యవహృతాః-
 సాత్త్వతసుతస్య॥ అంధకస్య-కుకురః-భజమానః-శుచిః-
 కంబళబహిష్-షఇతిచత్వరఅంధకసుతాః - ఎతేవృ
 ష్ణయిత్యపివ్యవహృతాః-
 కుకురస్య॥ వృష్టిః-
 వృష్టేః॥ విలోమా-
 విలోమ్నః॥ కపోతరోమా-

కపోతరోష్ణః॥ అనుః-

అసోః॥ దుందుభిః-అత్ర - అసోగంధకఃతస్యదుందుభి

రితివిష్ణుపురాణేప్రతిపాదితం- తదనుసారేణఅసో

రపత్యమంధకఇతిజ్ఞేయం-

దుందుభేః॥ దవిద్యోతః - పునర్వసురితిద్వైపుత్రై-

దవిద్యోతస్య॥ ఆహుకఇత్యేకఃపుత్రః-ఆహుకీచేత్యేకా

కన్యా-

ఆహుకస్య॥ దేవకః - ఉగ్రసేనఇతిద్వైపుత్రై-

దేవకస్య॥ దేవలః-అనుపదేవః-సుదేవః- దేవవధానః-

ఇతిచత్వారఃపుత్రాఉదభూవః-ధృతదేవా- శాం

తిదేవా-ఉపదేవా- శ్రీదేవా- దేవరక్షితా- సహదే

వా-దేవకీ-త్యేవంసప్తకన్యకాఅసః-

ఉగ్రసేనస్య॥ కంసః - సునామా- న్యగ్రోధః- కహ్వః-

శంకుః- సుభూః- రాష్ట్రపాలః- విస్ఫుప్తః- తుష్టిమా

నితి- నవపుత్రాః-కంసా-కంసవతీ- కంకా-సురభూః-

రాష్ట్రపాలికాచేతిపంచదుహితరః - ఎతావసుదే

వానుజన్మనాందేవభాగాదీనాంభార్యాః-

అంధకసుతేషుద్వితీయస్య-భజమానస్య॥ విడూరథః-

విడూరథస్య॥ శూరః-

శూరస్య॥ శినిః-

శినేః॥ భోజః-

భోజస్య॥ హృదికః-

హృదికస్య॥ దేవమీథః- శతధనుః-కృతవర్తాచేతిత్రయః

పుత్రాః-

దేవమీథస్య-మారిషానామకన్యాయాం॥ వసుదేవః-దేవ

భాగః- దేవశ్రవాః-ఆనకః-సృంజయః-శ్యామకః-

కంకః-అనీకః-వత్సకః- వృకఇతిదశపుత్రాఉదభూ

వః-వసుదేవస్యైవానకదుందుభిరిత్యపరంనామ-

పుథా - శ్రుతదేవా- శ్రుతకీర్తిః- శ్రుతశ్రవాః-

రాజాధిదేవీపంచకన్యశ్చాసః-ఏతాసుపంచసు-

పుథయావివాహోత్సర్వమేవ-దుర్వాససోపదిష్ట

దేవతాకషణవిద్యాపరీక్షార్థంతయాతు - ర

విరాకృష్టః- తదారవిస్సంశంతస్యాగభేసమా

ధాయగతః - తస్మాదేవకానీనఃకణస్తస్యాంముద

భూత్ - తతఃపరం- పృథాతుపాండవేదత్తా-శ్రుత

దేవాతుకారూపాయదత్తా-తస్యామేవదంతవక్రస్స

మజని- తస్యైవదంతవక్రఇత్యపరంనామ - ధృష్ట

కేతుఃశ్రుతకీర్తిమువాహ-తస్యాః-ప్రతదనాద

యఃపంచఉదభూవః-రాజాధిదేవ్యాంజయత్యేనా

త్ - విందానువిందాపుదభూతాం- దమమోషఃశ్రు

తశ్రవసమువాహ - తస్యాంశిశుపాలఉదభూత్ -

దేవభాగస్య-కంసాయాం॥ చిత్రకేతుః-బృహద్బలశ్చై

తిద్వైపుత్రై-

దేవశ్రవసః - కంసవత్యాం॥ సువీరః- ఇషుమానితద్వైపు

త్రై-

కంకస్య - కంకాయాం॥ బకః- సత్యజిత్ - పురుజిదితిపు

త్రయముదభూత్ -

సృంజయస్య-రాష్ట్రపాల్యాం॥ వృషః-దుర్ముఖణః- అ

న్యేచకేచనపుత్రాః-

శ్యామకస్య-సురభూమ్యాం॥ హరికేశః-హిరణ్యాక్షఇతి

ద్వైపుత్రై-

వత్సకస్య-మిశ్రకేశ్యాభ్యాప్సరసి॥ వృకప్రభృతిపుత్రా

స్సమభూవః-

వృకస్య-దుర్వాత్యాం॥ తక్షః- పుష్కరః- సాల్వః- ఏత

త్ప్రభృతిపుత్రాస్సమజాయంత-

అనీకస్య-సుదామన్యాం॥ సుమిత్రః- అనీకః-బాణః-అన్యే

చకేచనపుత్రాః-

ఆనకస్య-కణికాయాం॥ ఋతధామజయాభ్యాద్వై

పుత్రై-

వసుదేవస్య॥ పౌరవీ-రోహిణీ-భద్రా-మదిరా-రోచనా-

ఇథా- దేవకీప్రముఖాఃవత్సృతాసః-భద్రాయాప

వకాసల్యేత్యపరంనామ-

తత్రభార్యాసు-పౌరవ్యాం॥ సుభద్రః- భద్రబాహుః-

దుర్మదః- భద్రః-భూతః- అన్యేచసప్తతనయాః-

రోహిణ్యాం॥ బలః- గదః- సారణః-దుర్మదః-విపులః-ధ్రు

వః- కృతః-అన్యేచకేచనజాతాః-

మదిరాయాం॥ నందః- ఉపనందః- కృతకః- శూరః-అన్యే

చకేచనజాతాః-

భద్రాయాం || కేశినామైకపవాభూత్ -

రోచనాయాం || హస్తః - హేమాంగదః - అన్యేచకేచన
జాతాః -

ఇథాయాం || ఉగువల్క్యః - అన్యేచకేచనజాతాః -

ధృతదేవాయాం || త్రిపుష్టశత్యేకపవజాతః -

శాంతిదేవాయాం || ప్రశ్రమః - ప్రశ్రితః - అన్యేచకేచ
నజాతాః -

ఉపదేవాయాం || కల్పవృష్టిప్రభృతిదశ రాజానాజా
తాః -

శ్రీ దేవాయాం || వసుః - హంసః - సుధన్వా - అన్యేచత్రయః
పుత్రా అసన్ -

దేవరక్షితాయాం || గదప్రభృతినవపుత్రా అసన్ -

సహదేవాయాం || పురూఢ - శ్రుతముఖ్యా - అష్టపుత్రా
ఉదభూవన్ -

దేవక్యాం || కీర్తిమాన్ - సుషేణః - భద్ర సేనః - ఋజుః -
సనుదనః - భద్రః - సంకర్షణః - శ్రీమన్నారాయ

ణాంశసంభూత శ్రీకృష్ణశ్చైత్యష్టాపుత్రా అభవన్ - సు
భద్రా నామకన్యకాచోదభూత్ -

వీలాగృహీతవిగ్రహస్య శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తేః - దారాః - అష్టోత్తరశతాధికపోడశసహస్రసంఖ్యా
కా అసన్ - తాసాం మధ్యే ప్రధానభూతావ్యాప్తభార్యా అవతంత - తాసుచాన్యాస్వప్యేకైకస్యాందశదశపుత్రా
హ్యుదభూవన్ - ఏవ మష్టోత్తరశతాధికపోడశసహస్ర మహీషీణాం - సాకల్యేన పరిగణనే - పుత్రాః అశీత్యుత్తరైక
షష్ఠిసహస్రాధికలతాపరిమితావ్యాసన్ - తేషుచపుత్రే ఘనుహారథాః - ప్రద్యుమ్నః - అనిరుద్ధః - దీప్తిమాన్ - భానుః -
సాంబః - మితః - బృహద్భానుః - మిత్రవిందః - వృకః - అరుణః - పుష్కరః - దేవబాహుః - శ్రుతదేవః - సునందనః - చి
త్రభానుః - వరూధః - కవిః - న్యగ్రోధః - కించ - త్రివక్త్రాయాముపక్రమోనామపుత్రస్సంజాతః - సతుకృష్ణనువ్రత
స్సన్ - నారదోపదేశతః - స్త్రీశూద్రదాసానాంవైష్ణవసంస్థారప్రతిపాదకంముక్తిహేతుకంసాత్త్వతశాస్త్రం
చయామాన.

తేషాం త్వష్టాదశసుతానాం మధ్యే ప్రద్యుమ్నస్తుప్రథమః - గుణైశ్చోత్తమస్సన్ధితః - తస్య వంశవణానమే
వంప్రకాశ్యతే.

శ్రీకృష్ణస్య - రుక్మిణీదేవ్యాం || ప్రద్యుమ్నః -

ప్రద్యుమ్నస్య - రుక్మిణీదేవ్యాం || అనిరుద్ధః -

అనిరుద్ధస్య - రుక్మిణీదేవ్యాం || వజ్రః -

వజ్రస్య || ప్రతిబాహుః -

ప్రతిబాహుః || సుబాహుః -

సుబాహుః || ఉగ్రసేనః -

ఉగ్రసేనస్య - శతసేనః -

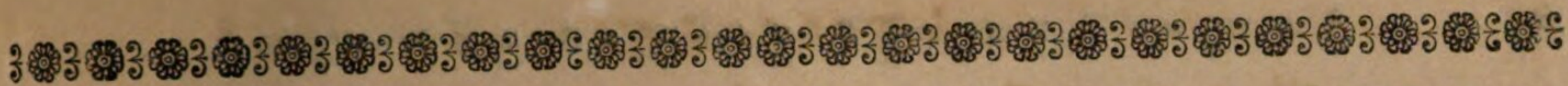
ఏవమేవ క్రమేణాన్యేషాంచపుత్రా అసంఖ్యాకాబహవశోత్పన్నాః - తేషాం గృహచార్యాః సంఖ్యాయాం - పో
డశసహస్రోత్తరకోటిత్రయపరిమితా అభవన్ - ఏవం గృహచార్యసంఖ్యాయాం గణనీయాం సత్యాం - తదాచార్యా
ధ్యాపితానాం శ్రీకృష్ణవంశప్రసూతానాం సంఖ్యానకేనాపివక్తుం - శ్రోతుమూహితం - పరిసంఖ్యాతుంచశక్యత ఇతి
సర్వమనవద్యం -

అత్ర ప్రతిపాదితయాదవవంశానుక్రమణికాయాః ప్రమాణవచనాని - శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - విష్ణు
పురాణే చ ద్రష్టవ్యాని - నాత్ర గ్రంథవిస్తరభీత్యా తద్వచనాన్యదాహృతాని -

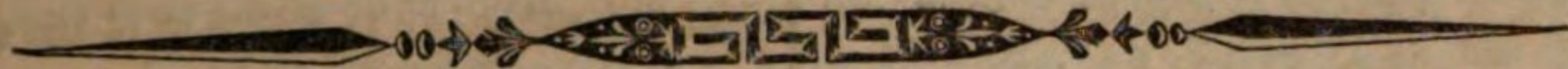
శ్రీమద్ధయగ్రీవమంత్రరాజోపాసనాలబ్ధసంస్తృతప్రాకృతవైకృతాద్యనేకభాషావిరచితనిఖిలతంత్రస్వ
తంత్రప్రతిభాభాసురేణ || పురాణం || హయగ్రీవశాస్త్రేణ - విరచితాయాం - భాగవతసిద్ధాంతచంద్రికాయాం -
యాదవవంశానుక్రమణికానువర్ణనం సమాప్తం.

ఓం - తత్సత్ -

శ్రీమద్భాగవతసిద్ధాంతచంద్రికాసమాప్తా.

శ్రీరుక్మిణీసత్యభామాసమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభప్రారంభః.

శుక్లాంబరధరంవిష్ణుంశశివణాంచతుభుజమ్ | ప్రసన్నవదనంధ్యామేత్సర్వవిఘ్నా పశాంతయే.
ఇందీవరదశశ్యామమిందీరానందకందశమ్ | పందారుజనమందారంపందేహంయదనందనమ్.

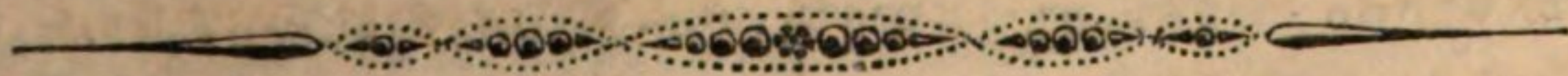
శ్రీభాగవతగ్రంథప్రారంభః.

జన్మావ్యసృయతోన్వయాదితరత శ్చార్థేష్వభిజ్ఞస్వరాత్తేనేబ్రహ్మహృదాయ ఆదికవయే ము
హ్యంతియత్సూరయః | తేజోవారిన్యూదాయథావినిమయోయత్ర శ్రీసగోమృషాధామ్నాస్సేన
సదానిరస్తకుహకంసత్యంపరంధీమహి || (౧)

శ్రీధరాచార్యవర్యప్రణీతశ్రీభాగవతభావాధాదీపికాఖ్యా-అద్వైతవ్యాఖ్యా.

యత్తాంబోశకేరీసమయసముదయద్వాయువేగానూకూలంతోలంతోపుష్పవంతోఘటనవిఘటనాపాటవంనాటయంతో | సం
ధ్యామంధకారేరధిసటనవిధిస్వణాకాంస్యాగ్ర్యతాశ్రీదామప్యానయేతేసభవతుభగవాన్స్వస్తిదోహస్తివక్త్రః || మూకంక
రోలివాచాలంపంగులంఘయతేగిరిమ్ | యత్ప్రపాతమహంపం దేపరమానందమాధవమ్ || సంప్రదాయానుసారేణావాచార్యాను
సారతః | శ్రీభాగవతభావాధాదీపికేయం వితన్యతే || శ్రీమద్భాగవతాభిధన్వరతరుస్సరాంకురస్సజ్జనిస్సన్ధైద్వాదశభి
స్తతఃప్రవిలసద్భక్త్యాలవాలోదయః | ద్వాత్రింశత్త్రిశతంచయన్యవిలసచ్ఛాఖ్యాస్సహస్రాణ్యహేమాశణాన్యప్తదశేప్తదోతిసుభోవ
వణాశిశవోపరి ||

అథతత్రభవావేదవ్యాసః - నానాపురాణాస్తప్రబంధైశ్చిత్తప్రకమమలభమానస్తత్రతత్రాపరితుష్యన్నారదోపదేశత
శ్రీభగవద్గుణానువణానప్రధానంభాగవతనాస్త్రంప్రశీఘస్తత్ప్రత్యూహనివృత్త్యాదిసిద్ధయేతత్ప్రతిపాద్యపరదేవతానుస్మరణరూ
పంమంగళమాచరతి || జన్మావ్యసేతి || పరంపరమేశ్వరం - ధీమహి - ధ్యాయతేనిజ్ఞే - ఆత్మనేవదంధాందసం - ధ్యామేమేత్యర్థః - బహువచ
నంశిష్యాభిప్రాయం - తమేవస్వరూపతటస్థుక్షణాభ్యాముపలక్షయతి - తత్రస్వరూపలక్షణం - సత్యమితి - సత్యత్వేహేతుః - యత్రయస్మిన్
బ్రహ్మచి - త్రయాణం - ఆత్మమాయాగుణనాం - తమోరజస్సత్వానాం - సగః - భూతేంద్రియదేవతారూపః - అమృతా - సత్యః - యత్సత్యత
యామిథ్యాసగోపిసత్యవత్ప్రతీయతేతం - పరం - సత్యమిత్యర్థః - అత్రదృష్టాంతః - తేజోవారిన్యూదాయథావినిమయ ఇతి - విని
మయావ్యత్యయః అస్యస్మిన్నవ్యాసభాసః - సయథా - అధిష్ఠానసత్తయా సద్వత్ప్రతీయతేత్యర్థః - తత్రతేజసివారిబుద్ధిః మరుమరీచికా
యాంప్రసిద్ధా మృదికాచాదోవారిబుద్ధిః - వారిచీదకాచాదిబుద్ధిరిత్యాదియథామథమూహ్యం - యద్వాతస్యైవపరమాధానత్యత్వ
ప్రతిపాదనాయ - తదితరస్యమిథ్యాత్వముక్తం - యత్రమృషైవాయంత్రిసగోనవస్తుత్సస్మితి - యత్రేత్యనేనప్రతీతముపాధిసంబం

౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభే - ప్రథమోధ్యాయః .

ధంవారయతి - స్వేనైవధామ్నా - మహసా - నిరస్తం - కుహకం - కపటం - మాయకం విశ్వం - యస్మిన్ - తంధీమహితిపూజేణైవసంబంధః - తటస్థులక్షణమాహ - జన్మాదీని - అస్య - విశ్వస్య - జన్మాది - జన్మస్థితిభంగాః - యతః - పరమేశ్వరాత్ - భవంతి - తంధీమహితి - తత్ర హేతుః - అస్యయాదితరతత్త్వాభేదాః - ఆకాశాదికార్యమ - పరమేశ్వరస్యనామ్రాపేణాన్వయాత్ - ఆకార్యభ్యశ్చఖపుష్పభ్యశ్చతద్వ్యతిరేకాత్ - యద్వా - అస్యయశ్చేనానువృత్తిః - ఇతరశ్చేన వ్యావృత్తిః - అనువృత్త్యానామ్రాపంబ్రహ్మకారణం - మృత్యువణాదివత్ - వ్యావృత్త్యాన్వయస్యకార్యం - ఘటకుండలాదివదిత్యభావః - యద్వా - సూర్యవత్సాదన్వయవ్యతిరేకాభ్యాన్వయస్యజన్మాది - తద్వ్యతిరేకవత్తితిసంబంధః - తథాచ శ్రుతిః ॥ యతోవాగ్మమానిభూతానిజాయంతే - యేనజాతానిజీవంతి - యత్ప్రయంత్యభిసంవిశంతీత్యాది ॥ స్మృతిశ్చ ॥ శ్లో ॥ యతస్సవాణిభూతానిభవంత్యాదియుగాగమే ॥ యస్మింశ్చప్రళయంయాంతిపునరేవయుగక్షయఇత్యాది ॥ తహి - కింప్రధానం - జగత్కారణత్వాద్ధ్యయం - అభిప్రేతం నేత్యాహ - అభిజ్ఞః - యః - తం ॥ శ్రు ॥ స ఈక్షతేమాన్ లోకాన్ లోకపాలానసృజతి ॥ స ఇమాన్ లోకానసృజతేత్యాది ॥ ఈక్షతేనాశబ్దమితి - శారీరకసూత్రాశ్చ ॥ ఈక్షతే శ్చ వణిత్ - బ్రహ్మైవజగత్కారణం ॥ శ్రు ॥ సవజ్జంబ్రహ్మజగతః కారణమిత్యాది - ప్రధానస్యజడత్వేనేతీత్యత్యాయాగాత్ - అశబ్దం - శబ్దేన - జగత్కారణత్వేనఅప్రతిపాదితంప్రధానం - జగత్కారణంసభవతితిసూత్రసూత్రభావః - తహి - కిం జీవోధ్యయస్సాన్వయ - నేత్యాహ - స్వరాట్ - స్వేనైవరాజతేయః - తం - స్వతస్సిద్ధజ్ఞానమిత్యభావః - తహి - కింబ్రహ్మహిరణ్యగర్భాభ్యయః ॥ శ్రు ॥ హిరణ్యగర్భాస్సమవతతాగ్రేభూతస్యజాతఃపతిరేకఅసీత్ - సదాధారపుధివీం ద్యామిత్యాది - నేత్యాహ - తేనఇతి - ఆదికవయేచతుముఖబ్రహ్మణ - బ్రహ్మ - వేదం - యః - తేన - ప్రకాశితవాన్ ॥ శ్రు ॥ యోబ్రహ్మణంవిదధాతిపూర్వంయోవై వేదాంశ్చప్రహణోతితస్మై - తగ్ంహదేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశంముముక్షువైశరణమహంప్రపద్యతేత్యాది ॥ నను బ్రహ్మణః - అస్యతోవేదాభ్యయనమప్రసిద్ధం - సత్యం - తత్తు హృదామనసైవతేన - విస్తృతవాన్ - అనేనబుద్ధివృత్తిప్రవతకత్వేనగాయత్ర్యభావప్రదశితః ॥ వక్ష్యతేహి ॥ ప్రచోదితామేనపురాసరస్వతీవితన్వతాజస్యసశీంస్త్రిమంహుది ॥ స్వలక్షణప్రాదురభూత్తిలాస్యతస్సమేముషీణామృషభఃప్రసీదతామితి ॥ నను బ్రహ్మన్వయమేవసుప్తప్రబుధన్వాయేనవేదముపలభతాం - నేత్యాహ - యత్ - యస్మిన్ శబ్దబ్రహ్మణీసూరయోపి - ముహ్యంతీతి - తస్మాద్బ్రహ్మణోపిపరాధీనజ్ఞానత్వాత్ - స్వ

ధమః ప్రోక్షిత్ కైత సౌత్ర పరమో నిమత్సరాణాంసతాం వేద్యంవాస్తవ మత్రవస్తుశివదంతా పత్రయో న్ములనమ్ । శ్రీమద్భాగవతే మహామునికృతే కింవాపరైరీశ్వర సద్యో హృద్యవరుధ్యతే త్రకృతిభిశ్చ స్రుమభిస్తత్త తాత్ ॥ (౨)

తస్సిద్ధజ్ఞానఃపరమేశ్వరవిజగత్కారణం - అసతస్సతాప్రదత్వాచపరమాభాసత్యత్వేనసర్వజ్ఞత్వేననిరస్తకుహకంతంధీమహితి - గాయత్ర్యరంభేణగాయత్ర్యఖ్యపరబ్రహ్మవిద్యారూపమేతత్పరాణమితివశితం ॥ యథోక్తంమత్స్యపురాణే - పురాణదానప్రస్తావే ॥ శ్లో ॥ యత్రాధిక్యగాయత్రీంవణ్యతేధమవిస్తరః । వృత్రాసురవధోపేతంతద్భాగవతమిష్యతే ॥ విభిత్వాతచ్ఛ్రూదదాస్యధేమసింహసమన్వితమ్ । ప్రోక్షసద్వాంపాణమాస్యాంసయాతిపరమంపదమ్ ॥ అష్టాదశసహస్రంతత్పురాణంపరితీతమ్ ॥ పురాణంతరేచ ॥ గ్రంథోష్టాదశసహస్రప్రద్యాదశ్చస్తంధనమితః । హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాత్రవృత్తవధస్తథా ॥ గాయత్ర్యచసమారంభస్తద్వైభాగవతంవిదురితి ॥ కించపద్మపురాణే ॥ అంబరీషంప్రతిగౌతమవచనం ॥ అంబరీషశుకప్రోక్తంనిత్యంభాగవతంశృణు ॥ పతస్వస్వముఖేనాపియదీచ్ఛసిభవక్షయమితి ॥ ఆత్ర - సవితుదేవస్యేతిపదద్వయంవ్యాచక్షే - జన్మాద్యస్యయతఇతి ॥ వరేణ్యమిత్యస్య - వివరణంపరమితి ॥ భగవత్సత్యస్య - వ్యాఖ్యాన్యరాడితి - ధామ్నాస్వేనసదానిరస్తకుహకమితిచ ॥ తృతీయపాదవ్యాఖ్యానం - తేనైవబ్రహ్మహృదాయఆదికవయఇతి ॥ (కించాత్రప్రతిపదవివరణంవిద్యద్భిరేవమఘాహితుంశక్యం - తథాహి - గాయత్రీమంత్రాదిమతత్పదప్రతిపదం - సత్యమితి ॥ శ్రు ॥ తత్సత్యమిత్యాచక్షతేఇత్యాది - సవిత్సవదప్రతిపదం - యతఇతి - వరేణ్యమిత్యస్యప్రతిపదం - పరమితి - అభిజ్ఞఇతిచ - భగవత్సత్యస్య - ప్రతిపదం - స్వరాడితి - భగవత్సరూపంతేజ ఇత్యభావః - దేవస్యేత్యస్యప్రతిపదం - అస్యేతి - ధీమహిత్యస్య - ధీమహిత్యేవ - ధియిఇత్యస్యప్రతిపదం - విభక్తివ్యత్యయేనహృదేతి - యిత్వస్యయిత్వేన - నఇత్యస్య - ఆదికవయఇతి - ప్రచోదయ్యాదిత్యస్య - తేనఇతి - తస్మాత్గాయత్రీమంత్రస్థిత - ధీమహి - యితిపదద్వయేనచ - తదితరపదాష్టకాభోషబృంహకపదైశ్చప్రారంభేణ - గాయత్ర్యాఖ్యత్రీహయగ్రీవపరబ్రహ్మవిద్యారూపమేతత్పరాణమితిసిద్ధం -) అతవివభాగవతంనామాన్యదిత్యపినశంకనీయం (౧)

ఇదాసీంప్రత్యప్రవతనాయత్రీభాగవతస్యకాండత్రయవిషయేభ్యస్సర్వశాస్త్రేభ్యశ్చైవ్యందశాయతి ధమఃఇతి ॥ ఆత్ర - శ్రీమతి - సుందరే - (ముముక్షూణామతిరమణీయిత్వభావః) భాగవతే - పరమః - ధమః - నిరూప్యతే - పరమత్వే హేతుః - ప్రకషేణ - ఉద్ఘాతం - కైతవం - భూభిసంధిలక్షణం - కపటం - యస్మిన్ - ప్రశబ్దేన - నోడైభిసంధిరపినిరస్తః - కేవల

మీశ్వరాధారాధనలక్షణాధిమోక్షానిరూప్యతత్త్వభావః - అధికారతోపిధమన్యపరమత్వమాహ - నిమగ్నరాణం - పరోక్షమన్యసహసం
 మత్సరః - తత్రహి - భీతానాంసతాం - భూతానుకంపినాం - వివంకమన్యకాండవిషయభ్యఃశాస్త్రేభ్యః శ్రేష్ఠ్యముక్తం - జ్ఞానకాండవి
 షయభ్యోపి శ్రేష్ఠ్యమాహ - వేద్యమితి - వాస్తవం - సరమాధాభూతం - వస్తు - వేద్యం నతువైశేషికాదివద్ద్రవ్యగుణదిరూపం - యదావ -
 వాస్తవశబ్దేనవస్తునోఽభేదః - వస్తునఃశక్తిమాణాయాచ - వస్తునఃకార్యంజగచ్చ - తత్సవన్యవస్తేవసస - తతఃపుధగితివేదితవ్యం - వే
 ద్యం - అయత్నేనైవజ్ఞాతుంశక్యం - తతః - కిమతతహ - శివదం - పరమసుఖదం - కించ - ఆధ్యాత్మికాదితాపత్రయోన్ములనంచ - అనేనజ్ఞా
 నకాండవిషయభ్యః శ్రేష్ఠ్యందశితం కర్తృతోపి శ్రేష్ఠ్యమాహ - మహామునిః - శ్రీమాన్నారాయణః - తేనప్రథమంసంక్షేపతఃకృతే -
 దేవతాకాండతః శ్రేష్ఠ్యమాహ - కించెతి - అపరైః - శాస్త్రైః - తదుక్తసాధనైవాతాశ్వరః - హృది - కింవా - సద్యపివ - అవరుభ్యతేస్థి
 రీక్రియతే - వాశబ్దఃకాపట్యలక్షణః - కాక్యధాః - కింతువిలంబేనకథంచిదేవ - అత్ర - శుశ్రూషుభిః - శ్రోతుమిచ్ఛద్భిరేవ - తత్తదేవావ
 రుధ్యతే - ఇదమేవతహి - కిమితిసవేనశృణ్వంతి - తత్రాహ - కృతిభిరితి - శ్రవణేచ్ఛాతుపుజ్యైశ్చివానోత్పత్యతత్త్వభావః - తస్మాదత్ర
 కాండత్రయధాన్యపియథావత్ప్రవిపాదనాదిదమేవసవన్యాశాస్త్రేభ్యః శ్రేష్ఠ్యం - అతోనిత్యమిదమేవ శ్రోతవ్యమితిభావః - ఇదానీం
 తునకేవలంసవన్యాశాస్త్రేభ్యః శ్రేష్ఠత్వాదస్యశ్రవణం విధీయతే - అపితుసవన్యాశాస్త్రఫలరూపమిదంఅతఃపరమాదరేణసేవ్యమిత్యా
 వా || ౨ || నిగమఇతి || నిగమో - వేదః - సవితకల్పతరుః - సవన్యాపురుషాఢోపాయత్వాత్ - తస్యఫలం - ఇదం భాగవతంనామ - తత్తువై

నిగమకల్ప తరోగళితంఫలంశుక ముఖానమృతద్రవ సంయుతమ్ |
 పిబత భాగవతంరసమాలయంముహుర హూరసి కాభువిభావుకాః || 3 ||

మంత్రగతంనారదేనానీయమహ్యందత్తంమయాచ శుకముఖేనిహితం - తచ్చతన్ముఖాత్ భువిగళితం - శిష్యప్రశిష్యాదిరూపపల్లవపరంపర
 యాశనైః అఖండమేవావతీణం - సతూచ్చనిపాతేనస్ఫుటితమిత్యభావః - వితచ్చభవిష్యగపిభూతవన్నిదిఃప్రం - అనాగతాభ్యానేనైవా
 స్యశాస్త్రస్యప్రవృత్తిః - అతపివామృతరూపేద్రవేణసంయుక్తం - లోకేహ - శుకముఖస్పృష్టంఫలంఅమృతమివస్వాదు భవతీతిప్రసి
 ధ్ధం - అత్రతు - శుకోమునిః - అమృతంపరమానందః - సవితద్రవోరసః || శు || రసోవైసః - రసగ్న్హేవ వాయులభ్యా నందీభవతీత్యా
 ది - అతః - హేరసి కాః - రసజ్ఞాః - తత్రాపి - భావుకాః - హేరసవిశేషభావనాచతురాః - అహూ - భువిగళితమిత్యలభ్యలాభోక్తిః -
 ఇదం - భాగవతం నామఫలం ముహుఃపిబత - సనత్వ గాదికంవిహాయఫలాద్రసఃపీయతే - కథంఫలమేవపాతవ్యంతత్రాహ - రసం - రస
 రూపం అతస్తస్యగాదేహేయస్యాభావాత్ఫలమేవకృత్సంపిబత - అత్రచ - రసతాదాత్మ్యవివక్షయా రసవత్త్వస్యావివక్షితత్వాత్ - గు
 ణవచనేపిగసశబ్దేమతుపఃప్రాప్త్యభావాత్ - తేనవివేచరసంఫలమితిసామానాధికరణ్యం - తత్రఫలమిత్యుక్తే పానాసంభవోహేయంశ
 ప్రసక్తిశ్చభవేదితి తన్ని పృత్యభావంరసమిత్యక్తం - రసమిత్యక్తేపి - గళితస్య రసస్య పాతుమశక్య తాత్ఫలమిత్యక్తమితిద్రష్టవ్యం -
 సచభాగవతామృతసాసంసూక్ష్మేపిత్యాజ్యమిత్యాహ - ఆలయం - లయోమోక్షః - అభివిధావేవాకారః - లయమభివ్యాప్య - సహిదంస్వరా
 దిసుఖవస్తుకైరుపేక్ష్యతే - కింతు సేవ్యతపివవక్ష్యతిహి || శ్లో || అత్కారామాశ్చమునయోనిగంధాఅపురుక్రమే | కువన్త్యహృతుకీం
 భక్తిమిత్యంభూతగుణోహరి రితి || తదనేనశ్లోకత్రయేణవిశిష్టేష్టదేవతానుస్మరణపూర్వకంప్రారీప్సితస్యశాస్త్రస్య విషయప్రయోజనాది
 వై శిష్టేనసుఖసేవ్యత్వేనచ శ్రోత్యానభిముఖీకృత్యశాస్త్రమారభతే || 3 ||

శ్రీమద్వేంకటకృష్ణనామకాచార్యవర్యవరచిత్ - శ్రీ భాగవతచంద్రికాఖ్యా - విశిష్టాదైవతవ్యాఖ్యా.

జన్మాద్య స్యేత్యాది - శ్లోకరత్న త్రితయమస్య వ్యాఖ్యానస్యోపయోగాయపునరపిప్రకాశ్యతే -

జన్మాద్యస్య యతోన్వయాది తరతశ్చార్థేష్వ భిజ్ఞస్స ఏరా త్తేనేబ్రహ్మహృదాయ ఆదికవయే ము
 హ్యంతియత్సరయః | తేజోవారిమృదాయథావినిమయోయత్ర త్రిసగోమృషాధామ్నా సేవన
 సదానిరస్తమహకంసత్యంపరంధీమహి || (౧)

శ్రీమాన్భగవాన్పాదరాయణోనిఖిలజనోజ్జీవిషయాప్రమాణాంతరాగోచరంవేదాంబైకవేద్యంబ్రహ్మ - జన్మాద్యస్యయతద్ర
 తిమాత్రేణ - యతోవా ఇమానీతిశ్రుత్య భావం ప్రకటయన్ జగత్తారణత్వేనలక్షయామాస - తమేవాధాన్యమనసినిధాయ - సపాదరా
 యణవివపరమపురుషాధానాధనీభూతబ్రహ్మవేదనం - సర్వవర్ణనామపిసంపిపాదయిషుః - తత్సాధనతయా - నారదోపదేశేనశ్రీమద్భాగ

వతాఖ్యం మహాశాస్త్రం చిక్షుః రాదా - ప్రారీషితగ్రంథావిష్ణుశరీరమాప్త్యథాంభావద్ధ్యానరూపం మంగళం స్వయమాచరతదే
వాస్తవాదిశిక్షాంభాస్త్రీయవిషయప్రయోజనసంబంధాదిసూచకేన ప్రథమేన శ్లోకేన నిబద్ధాతి || జన్మాద్యస్య తత్త్వతి || అస్య జగతో
జన్మాది జన్మస్థితిలయాః యతో యస్మాద్భ్రష్టాః నారాయణీ - అస్వయాదితరతశ్చ - అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాంభవంతి - అన్వయశ్చ -
యతో వా ఇమానీతి శ్రుతిసిద్ధః వ్యతిరేకిశ్చ || శ్రు || కోహ్యేవాన్యాత్ : ప్రాణ్యో - యదేష ఆకాశ ఆనందో సస్యాదితి శ్రుతిసిద్ధః - తచ్చ జ
గత్కారణత్వం - తేత న నిష్కలయాకర్తృత్వపర్యవసితం ప్రతిపాదయన్ - బ్రహ్మణశ్చ నైగుణ్యశాంతాం వారయన్ నిఖిలజగజ్జన్మాద్యపయ
క్తం జ్ఞానాదికల్యాణగుణగణం ప్రతిపాదయతి - అర్థేష్వభిజ్ఞ ఇతి - అర్థేష్వభిజ్ఞః సర్వపదార్థద్రష్టా స్వరాట్ స్వయం ప్రకాశః పునః కీదృశః
యః పరమాత్మా - ఆదికవయే చతుర్ముఖాయ హృదా హృగయసా హృదా సహితేన హృదయేన - బ్రహ్మ వేదం - తేన ఉపదేశ || శ్రు || యో బ్ర
హ్మణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహణోతి తస్మా ఇతి శ్రుతిసిద్ధో యమధాః - కిమధాం వేదోపదేశకరణం జ్ఞానాతీతయేన స్వయ
మేవ జ్ఞాతుం శక్యత్వాపరితాప - ముహ్యంతీతి సూరయః అమంతితజ్ఞానశాలినో యోగినోపి య బ్రహ్మ ప్రతిముహ్యంతి - అనంతా వై వేదా ఇ
త్యుక్తరీత్యా వేదానామనంతత్వాత్ తదభాస్యచదురవిబోధత్వాన్మహ్యంతీనాహం సామృద్ధ్యంతి - యద్వా య ఆదికవయ ఇతి ప్రకృతః ప
రమాత్మా నారాయణ వివయదితి లింగవ్యత్యయేనోచ్యతే - తేనాయమధః - సూరయః || శ్రు || తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదాపశ్యంతి సూరయ ఇతి
ప్రతిపాదితానిత్యసూరయః యత్ యం పరమాత్మానం నారాయణం ప్రతి - ముహ్యంతి - తన్నిరతశయసాం దర్శ్యాదివశా నేన ససంధ్రమపితా
భవంతితి వేదోపదేశస్య ప్రయోజనమాహ - తేజ ఇతి - తేజో వారిమృదాంసభిష్యేజసాం యథా - యేన ప్రకారేణ - వినిమయః పరస్పరవినిమ
యః త్రిపుత్రగణనితోభవతి - తథా బ్రహ్మ తేన సగాయ త్రిపుత్రగణ ప్రకారం పురాస్వే న బ్రహ్మాండసిర్వాణీ ప్రాక్ కృతంతర్మత్య
కసర్గా య ఉపదిదేశేత్యర్థః - త్రిపుత్రగణం యద్యపి || శ్రు || తాసాం త్రిపుతం త్రిపుతమైకే కాంకరవాణీ త్యాదౌ భగవత్త్రిపుకముపదిష్టంత
థాపి బ్రహ్మాండాత్ప్రాచీనపదార్థసృష్ట్యపయక్త త్రిపుత్రగణస్య భగవత్త్రిపుక త్వేపి తదనంతరభావిదేవతర్యజ్జనుష్యస్థావరాదిభేదభిన్న
నిఖిలవస్తుసర్వస్య చతుర్ముఖకర్తృకత్వాత్ - తత్పరిజ్ఞానాయ త్రిపుత్రగణతిత్వాంవర్తకసృష్ట్యాదినిఖిలపదార్థావేదిక వేదోపదేశకరణం యుక్త

ధమః ప్రార్థింత కైత ప్రాత్ర పరమో నిమత్స రాణాం సతాం వేద్యం వాస్తవమత్ర వస్తుశివనంతా
పత్రయోన్ములనమ్ | శ్రీమద్భాగవతే సుహామునికృతే కింవాపరై రీశ్వరస్సద్యో హృద్య వరుధ్యతే
త్రకృతిభిశ్చ శ్రూమభిస్తత్త్వై కాత్ || (౨)

మేవేత్యవధేయం - నను శ్రుహంతా హమిమా స్తి ప్రోదేవతా అనేన జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీతి శ్రుత్యా త్రిపుత్రర
ణపూర్వకస్యానుప్రవేశస్య భగవతి ప్రతిపాదనాత్ తస్యాపితదంతః ప్రవేశప్రయుక్తదోషాత్రయత్వం న్యాదత ఆహ - యత్ర త్రిసగోణా
మృషేతి - యత్ర భగవతి త్రిసగోణాః త్రిసృణీం తేజో వారిమృదాంసగోణాః త్రిపుత్ర రణపూర్వకస్సగోణాః మృషా - మిథ్యా - భగవంతం ససస్పృశ
తీత్యర్థః - పునశ్చ కీదృశ ఇత్యరితాహ - థామేతి - స్వేన థామూస్వీయతేజసా - నిరసకుహకం నిరససమస్తదోషం - సత్యం సదా సత్యత్వా
న్నిత్యం పరం బ్రహ్మ రుద్రాద్యవేక్షయా సర్వోత్తమం పరమాత్మానం నారాయణం - ధీమహి - ధ్యాయేమేత్యర్థః - అస్య భాగవతాఖ్యస్య
మహాశాస్త్రస్య గాయత్రీ తుల్యత్వ ప్రతిపాదనాయ గాయత్రీ నిష్కర్త్రయాశబ్దః ఛాందసోత్రప్రయుక్త ఇతి ద్రష్టవ్యం || ౧ || ఇథం ప్రాథ
మికశ్లోకేన భగవద్ధ్యానాత్మకం మంగళమనుష్టాయనంతరశ్లోకేన ధర్మాధికామనో యోగ్యపురుషాధాచతుష్టయతత్త్వాధనావబోధినో వే
దస్య కర్తృకాండజ్ఞాన కాండరూప కాండద్వయయుక్తస్య పూర్వ భాగాత్ కర్తృకాండాత్ త్రివగ ప్రధానాత్ అభిచాంకశ్యే నాఽయాగా
దపి ప్రతిపాదయతః త్రైవగిక ఫలసాధనీ భూతజ్యోతిష్టమ దశాపూర్ణామాసాగ్నిమూత్రాదికర్మరాధ్యాగ్నిం ద్రాదిరూపపరిమితఫల
ప్రదదేవతాస్వరూప వేద్యవస్తుప్రతిపాదనతత్పరాత్ కరిష్యమాణస్య స్వీయస్య భాగవతాఖ్య గ్రంథస్య సర్వోత్తమ విషయప్రయోజనా
దిబోధకవ్యవైలక్షణ్యముపపాదయన్ సర్వోత్తమం ప్రతిపాదయతి || ధర్మ ఇతి || మహామునికృతే పరీక్షితం ప్రతిశ్రీ శుకాక్షభగవత్రామవలం
బృహరాశర్యవిరచితే - ఆత్ర కరిష్యమాణతయా బుద్ధిస్థే శ్రీమద్భాగవతే పరమపురుషాధాసాధనీ భూతభక్తిప్రతిపాదనశ్రీ సహితే భాగవతా
ఖే గ్రంథే నిర్మత్సరాణిం సతాపమాత్సర్యరహితా నాం బ్రహ్మసిష్టానాం || శ్రు || అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద - సతతమేవంతతో విదుర్వి - ప్రార్థి
తకైతవః నిష్కలః పటః అనెన శ్యేనాద్యాభిచారికధర్మవ్యాప్తిః - పరమః నిశ్రేయస సాధనత్వాత్ సర్వోత్తమః అనెన జ్యోతిష్టమాది వ్యాప్తి
త్తిః ధర్మః భక్తిరూపాధర్మః ప్రతిపాద్యత ఇతి శేషః - వివంస్య గ్రంథ ప్రతిపాద్యస్య భక్త్యాభిభవత్వస్య సర్వధర్మవైలక్షణ్య ముక్త్యా అనంత
రంతాదృశభక్తిప్రసన్నస్య భగవతః పూర్వభాగ ప్రతిపాద్యా గ్నిం ద్రాదివైలక్షణ్య మాహ - వేద్యమితి - ఆత్ర భాగవతే వేద్యం వస్తు
బ్రహ్మరూపం వాస్తవం వ్యతస్సిద్ధం నిత్య మిత్యర్థః - అగ్నిం ద్రాదయ స్వనిత్యాః కంచ అగ్నా ద్యంతర్యామితయా వస్తాయ త్రైవ
గిక ఫలప్రదమపి తదేవ - ఆత్ర శ్చివదంస్వగాదిఫలప్రదానాత్ శ్రేయస్కరం - కింతేనానిత్యఫలప్రదానాతితాహ - తాపత్రయోన్ములన

మీరీకాధ్యక్షి కాధిపైవి కాధిభాతికరూపతాపత్రయనివారణద్వారామోక్షఫలదమిత్యధాః - పరైః గ్రంథ స్యాతిశయసంపాదనైః ఇతరైర్థ
 ధాః కింవాప్రమోజనం నకిమపీత్యధాః - యతఃసుక్రతిభిరనేక జన్మాజీవతపుణ్యశాలిభిః శుశ్రూ మభిః భాగవతాశ్చ గ్రంథం శ్ర
 మమిచ్ఛద్భిః జనైరీశ్వరః నిభిలజగ జ్జన్మాదికారణీభూతః పరమాత్మానారాయణః తత్ క్షణే భగవత్పురణ జనితానందరూపాత్పవాత్ - తుణశ
 ఙ్గవ్య ఉత్పవపరాయత్వాత్ నవ్యస్తల్లాలవివహృన్యవరుధ్యతే మనసివిషయాత్రియతే - శుశ్రూ మభిరిత్యునా ప్రత్యయప్రమోగాత్ శ్ర
 వణప్రా గ్భావితదిచ్ఛాకాలవివలపరుధ్యతభిత్వక్తంభవతినవ్య ఇత్యనేన కాలవిశంభాభావః ప్రతిపాదితః - అవరుధ్యత ఇతిప్రతిపా
 దనాత్ భగవతః - అన్యత్ర సంచారం విహయభ క్తహృదయేనియమేనావస్థానం ఫలితం - ఇతరగ్రంథానాంతు వివంభ క్తిజననేన భగవద్వ్య
 శీకరణసామధ్యకాంనాస్తీతినర్వోత్తృప్తయంగ్రంథఇతిభావః ॥ ౨ ॥ వివంస్యగ్రంథస్యకమకాండాపేక్షయావై లక్షణ్యముపపాద్యతి
 సంతరంతవ్యబ్రహ్మకాండాపేక్షయాలక్షణ్యముపపాదయతి ॥ సగమేతి ॥ హేభావుకాఃకుశలాః - భువిరసికాః పరమమంగళాయనేభూలా

నిగమకల్పతరోగకళితం ఫలంశుకముఖాదన్మృతద్రవసమ్మితమ్ । పిబతథాగవతం రసమాలయం

ముహుర హార సింహాభిభావు కాః॥.....(౩)

శేషుని పుంజవతా త్రాప్తజన్మనః రసికాః నిగమకల్పతరోః వేదాభ్యకల్పపక్షస్య-వేదస్యకల్పపక్షసామ్యంచ కల్పపక్షస్యసర్వాభి
ప్రభలప్రదత్వవత్ - పురుషార్థాచతుష్టయసాధనత్వం-శుకముఖాద్వైయసకిముఖాద్గర్భతంచ్యుతం ఫలంఫలరూపం భాగవతంతన్నామ
కంపురాణం శుకముఖాద్గర్భతంఫలమిత్యనేనరసాలాదివచ్చుకముఖాద్వైయత్వాద్రసాతిశయవత్త్వంపరిపాకేనస్వతశ్చ్యుతత్వాత్ రసవిశే
షశ్చ ప్రతిపాద్యతే తస్యభేదస్య ఆసారాంశరాహిత్యేనమాధుర్యాతిశయేన చరనత్వముచ్యుతమైవ సమానత్వంచాహ - అమృతరసం
మితం రసమితి-అమృతవదాస్వద్వత్మభక్తిరసయత త్వాదమృతమైవ సమమితం అమృతేమాక్షచిత్తస్య యోప్రవఃముక్తిసాధనీహూత
భక్తిరసః తత్సహితం-ననుఫలంరసమితిసామానాధికరణ్యం కథంతయూభేదాదితిచేదుచ్యతే- శుకముఖాద్గర్భనా త్రాప్తో నిగమకల్పతరుఫ
లస్య దుగ్రహారసత్వాత్ఫలత్వంశుకముఖాద్గర్భనానంతరంచుద్వాదివత్సుగ్రహారసత్వాద్రసత్వం నేతిమంతవ్యంతాగృహంభాగవతంర
వంపిబతరసరూపత్వే నచేయత్వాత్పిబత-తద్రసపానస్యఅవిచ్ఛిన్నత్వమాహ-అలయమితిఅలయంయవచ్ఛరీరసాతం ముహుఃపిబత- అత్ర
భాగవతగ్రంథస్యనిగమకల్పతరుఫలత్వ ప్రతిపాదనాత్- బ్రహ్మకాంధాసేక్షయాప్యతిశయఃప్రతిపాదితఇతిమంతవ్యం ॥ ౩॥.....

శ్రీమద్విజయధ్వజాచార్యప్రణీతవిజయధ్వజీయాఖ్యా - ద్వైతవ్యాఖ్యా.

జనాద్యస్యేత్యాది-శ్లోకరత్నమితయమన్యపిన్యాఖ్యానస్యోపయోగాయ పునరపిప్రకాశ్యతే.

జన్మాన్యస్యయతోన్వయాదితరత శ్చార్థేఽప్సభి జ్ఞస్త్వగాత్తై నేబ్రహ్మహృదాయ ఆదికవయేము
హ్యంతియంసూరయః| తేజోవారిమృదాయ థావినిమయోయ త్రత్రసగోఽమృషాథామ్నా స్వేన
సదానిరస్తకుహకంసత్యంపరంధీమహి॥.....(౧)

అగ్రకలిమలాపమత్తయే విధిభవపురస్పరైరమరవరైరాదరాత్ప్రనిశోదితిసుతబుధరపరిభిన్నధరణీతలేచిరసమయసమాచీణా
తపస్యాం సత్యవత్యాంపరాశరాదపత్నీర్హ్యసనామామురమథనః- సముద్భృతేసముత్పన్ననిగమకల్పతరుః- అల్పమతిమనుజదయాశు
శాఖోపశాఖాభేదేన విభక్తవేదః- ఉదభణనిజీణాః- విరచితబ్రహ్మసూత్రః- తననధికారిజనాపవగాయ ప్రకాశిత పురాణ సంహి
తః- వేదాంతాథాప్రకాశికాంద్వానశస్త్రంధసమ్మితాం అష్టాదశసహస్రసంఖ్యోపేతాం భాగవత పురాణ సంహితాం చిక్లీ షుం
శ్శుభావేపి కాలదోషేణవిహతా భాగవతిధర్మానావిశ్చి క్షిణునిరంతరాపరోక్షీకృత బ్రహ్మస్వరూపోపి నిరంతరాయోపి ప్రేక్షా
శ్చిక్షేత్తై మంగళాచరణద్యనేకప్రయోజనాయచ సర్వదేవతాంనారాయణభ్యామపస్తరలిజన్మాద్యన్యయత ఇతి॥ ఆ త్రయచ్ఛబ్దశ్రుతే
స్తశ్చబ్దోధ్యాహర్యః- అన్యజగతోజన్మాదియతః- యశ్చాభేష్యభిజ్ఞః- యశ్చస్వరాట్యశ్చ- బ్రహ్మ- హృదా- ఆదికవయే- తేన- యం
ప్రతిసూరయోముహ్యంతి- తేజోవారిమృదాంవినిమయోయథా- తథా- త్రిసగోపి- య త్రమృషా- తం సేవనథామ్నానదానిరస్తమ
హకం సత్యంపరంధీమహీతి సమస్తాన్వయః- తత్ర ప్రథమంపరంధీమహీతి వ్యస్తాన్వయః- యచ్ఛబ్దన్య- ఆకాంతై వశాదాదితఃసర్వేషామ
వ్యయః- పరంపూణంగుడై రితికేషః- పృథాలనపురణయోరితిథాతోః- ద్వివిధాహిదేవతాగ్రంథారంభేనమస్తారాదిమంగళశ్రియాహ
వాకలి- అధికారికీఅధిష్టావేతి- యథాజ్యోతిశ్చాస్త్రే సూర్యాదిగ్రహలక్షణదేవతా- అధికారికీసమనాదిక్రియాహం- పరమ ప్రేమాదివిష

యాహ్యగీష్టా భగవాంస్తాభయరూపత్యభిప్రాయేణపరమిత్వక్రం-పరమాత్మహిసకలప్రాణినాంసంసారోన్మలనాయాస్తిశాస్త్రేత్ర
తిపాద్యతేశ్రుతదేతత్రేయఃపుత్రాత్రేయోన్యన్యత్సర్వస్థాన్యసంతరంయనయమాత్మే-సవివరమప్రేమవిషయః-పరోపినారాయణ
వివనాన్యఃకశ్చిత్-శ్లో॥తదేతత్పరమంబ్రహ్మవేదనాదేషుపర్యతే-సదేవఃపుండరీకాక్షః-స్వయంనారాయణఃపరశ్చిహరవంశేనత్యతపఃప్ర
శ్శోరరత్నేనమార్యాననఃప్రతివచనేనపరస్యనారాయణతోవ్యక్తేః-శ్రు॥బ్రహ్మవిదాపోఽతిపరమితీశ్రుతేశ్చ-ధీమహి-ధ్యాయేమ-జన్మా
ద్యస్వయతఇత్యాదివిశేషణైః-పరశ్శబ్దోన్మాదనిన్విశినస్తి-పాలనపూరణభ్యాంయథానంభవంసృష్ట్యరయోవాచ్యా ఇత్యుహసీయంతే
కికవస్తునోలక్షణోపదేశమంతరేణజ్ఞాతుమశక్యత్వాత్-శశవిమాణకల్పంతదిత్యతోవాలక్షణమాహ-జన్మాద్యస్వయతి ఇతి-అన్యప్రత్య
క్షస్యజగతోజన్మ ఆదిర్యస్యతజ్జన్మాదితరుణ్యనంవిజ్ఞానోబహువ్రీహిః-యతోయస్మాద్భవతీతిశేషః-అదిశబ్దేనస్థితినంపరనియమజ్ఞానాజ్ఞా
నబంధమాయః గృహ్యంతే-నకేవలంస్థితినంపరాశ్రుతిస్త్యుతివిరోధాత్-యథాసాస్మాదివాన్తారితిశ్చద్ధోరవిష్ణుః-సాస్మాదివంతంప
దాధామశ్వాదిభ్యోవాప్యత్తంసోశబ్దవాచ్యంప్రత్యేతి-తథాజన్మాదికారణంపరమితీశ్రుత్వాఅచార్యోపదిష్టంజన్మాదికంప్రత్యేకంప
రబ్రహ్మలక్షణతయాజ్ఞాతవ్యం-వేదాంతశాస్త్రేనుప్రతిపాదితత్వాత్-ననుపరస్యజన్మాదికారణం-కుతఇతితత్రాహ-అన్వయాత్-శ్రు-య
తోవాఇమానిధూతానిజాయంతేయేనజాతానిజీవంతీత్యాదిశ్రుతేః-శ్లో॥అహంసర్వస్యత్రభవోమత్సర్వంప్రవతతే-ప్రస్తాపాతాతథై
వాత్తానిభిలస్యైకవివత్వత్యాదిస్త్యుతేశ్చ-జగత్తారణహరావన్వయాత్ ఉపశ్రమోప సంసారాదితాత్పర్యలింగాత్పరబ్రహ్మవజగత్తార
ణంనాన్యదితిభావః-ననురుద్రాదీనామపిజగజ్జన్మాదికారణత్వంశ్రూయతే అతః కథంపరస్యైవేత్యవధార్యతే-ఉచ్యతే-యద్యపిరు
ద్రాదీనాంవేదైకదేశప్రతిపాద్యత్వమస్తితథాప్యనంతవేదకదంబప్రతిపాదితత్వంవిష్ణురేవ-శ్రు॥సర్వేవేదా యత్పదమామనంఽవేదై
శ్చసర్వైరహమేవవేద్యఇత్యాదిశ్రుతిస్త్యుతిభ్యః-ననుశ్రుత్వాదః పిపీలికాదినిపివత్ అప్రమాణత్వాత్ మాణవకర్మప్రజాయాకలక
ల్పనవత్తన్నిశ్చయాభావాదతః-పరమాణుపుంజస్యైవకారణత్వమిత్యేత్రత్రాహ-ఇతరతఇతి-ప్రత్యయగమాభ్యామనుగృహీతాదిత
రస్మాత్తత్కాత్పరబ్రహ్మణఃకారణత్వంజ్ఞాయతే॥సూ॥నముదాదాభయహేతుకేపితదస్మాప్తిరితిభగవత్ప్రజ్ఞదైవి-సాయనేనపరమా
ణుపుంజవాదస్య నిరస్తత్వాత్-అత్రశ్రుత్వాద్యనుగృహీతతత్కాభావాత్-కేవలతత్కాస్యాప్రతిస్థితత్వాత్-ననుకార్యంకారణ
పూర్వకంకార్యత్వాదితికారణసామాన్యమాత్రంసిద్ధం-విశేషతఃకుతస్సిద్ధిరిత్యేత్యత్వం-ప్రథానాదేరచేతనత్వేనబుద్ధిపూర్వకకర్మకా
త్వానుపపత్తేరసావతంత్ర్యాచ్చ-క్షీత్యాదేశ్యేతనకర్మకత్వంపరిశేషాత్సిద్ధం-చేతనాద్ధిప్రత్యేఃపుత్రాద్యత్వత్తినశానాత్-త
ద్బ్రహ్మంతేనబ్రహ్మదిచేతనసూతంపరమచేతనాద్విష్ణురుత్పత్త్యతఇతిసుశకోయంతికః-నముపదిష్టతే-చశబ్దఃనముచ్చయే-వేదానామపారు
షేయత్వేనకర్మప్రసిద్ధభావాత్సందిగ్ధప్రమాణత్వేనతదనుగృహీతతత్కాస్యాపిప్రతితత్కాపరాహతినిశాశంకనీయేత్యస్మిన్నభేద
వా-అనేన-అథాతోబ్రహ్మజ్ఞానా-జన్మాద్యస్వయతః-శాస్త్రయోనిత్వాత్-తత్తునమన్వయాదితిచతుస్సుత్రీచవ్యాఖ్యాతా-జిజ్ఞా
సైవధీమహిత్యనేనోచ్యతే-వేదవిచారనిశ్చేతగుణోపసంహరరూపత్వాత్-ఇయానేవవిశేషః-ధ్యానమేవజ్ఞానసాధనంనకమాది
కమిత్యతోధీమహితిపదంకమణాశుద్ధాంతఃకరణస్యధ్యానసంభవాదితి-యస్తుశ్రుతిస్త్యుతీఅనాన్యత్వకేవలతత్కేణబ్రహ్మణోజ
న్మాదికారణత్వంవిఘటయ్యప్రత్యవతిష్ఠతేసోన్వయవ్యతిరేకాత్తత్కేణేవహసితవ్యఇత్యతోవాహ-అన్వయాదితరతఇతి-అన్వయా
త్-అన్వయానుమానాత్-ఇతేరతోవ్యతిరేకానుమానాత్-తాచదశాతో-చశబ్దస్తుపూర్వక్తతత్కాస్యకేవలస్యవ్యాప్తిశాన్యత్వాదస్య
చప్రత్యక్షగుహీతవ్యాప్తికత్వేనబలీయస్తాదప్రతిహతఃస్వాధాంసాధయస్తేతస్మిన్నభేదవతతే-అథపయోభృతప్రభృతేరచేత
నస్యస్యంననాదిప్రప్రతిదశానాత్పనిదశానేన-ప్రథానస్యకారణత్వంకింసస్యాదితిత్రాహ-అథేషిష్టితి-అథేషుఘటపటా
దిషుఅభితఃసర్వతఃఅశేషవిశేషాకారణజానాతీత్యభిజ్ఞః-ప్రథానస్యజడత్వేనజ్ఞానాశ్రయత్వలక్షణసంభవాన్నితరాంససర్వజ్ఞత్వం-
విష్ణుస్తుసర్వజ్ఞత్వంశ్రుతిస్త్యుతిసిద్ధం-శ్రు॥యస్సర్వజ్ఞస్ససర్వవిత్॥శ్లో॥తాన్యహంవేదసర్వాజినత్వంవేత్థపరంతపేత్యాది-నన్వ
స్యహేతోః-సర్వజ్ఞత్వంరుద్రాదావపివ్యతేరసాధకత్వమితిత్రాహ-స్వరాడితి-స్వయమేవరాజతఇతిస్వరాట్-స్వస్వస్వయమే
వరాజా-నాన్యోధిపతిరితినాఅయంభావః-యంకామయేతంతముగ్రంకృణోమితిరుద్రాదీనాంక్రిపతిప్రసాదాయత్తజ్ఞానాదిగుణవ
త్వదశానాత్-విష్ణుస్త్యనన్యాధీనజ్ఞానాదిగుణవత్వాద్వతానాంవిశేషాణామనంతానాంతైరజ్ఞాతత్వాన్నతేహంనిరుపచరితసర్వజ్ఞత్వం-
అతోనతేమతస్యహేతోర్వ్యభిచారఇతినవివసర్వకతేతి॥శ్రు॥నతేవిష్ణుజాయమానః-విషసర్వేశ్వరవిషభూతాధిపతిరిత్యాది
శ్రుతయోస్యఅనన్యాధిపతిత్వేనవాణిపతిత్వేచమానం-ననుసుష్మరాజాంతరరహితఇతివాన్వరాట్-స్వాత్మానంస్వయమేవరాజయతి
ప్రకాశయతి-నపరేచ్ఛయేతివా-ననుశ్రుతీనామనంతత్వాదేకత్రహరేరన్యాధీనత్వకథనసంభవాదతఃకుతోనిశ్చయః-పరోన్యానధీన
ఇతితత్రాహ-తేనఇతి-యఃపరః-ఆదికవయేచతుర్ముఖాయ-బ్రహ్మసాంఖంవేదం-హృదాస్మేహేనతేనవిస్తారితవా-తస్యసకృదుప
వేశమాత్రేణశేషగ్రహణసామర్థ్యేవిస్తారితమితి॥శ్లో॥వక్తవ్యంబ్రహ్మగురుణాచతుర్వారముథాపివా॥ఇతిదేశశాస్త్రమునుసృత్యతే
నభిత్వక్రం-శిష్యశిష్యయైతథోపదేశసంభవాత్-చతుర్ముఖస్యవేదోపదేశేనహరేరనన్యాధిపతిత్వస్యకిమాయాతమితిచేన్న॥శ్రు॥

ప్రజాపతేనత్యదేతాన్యన్యోవిశ్వాజాతానిపరితాబధూవేతిశ్రుతౌచతుర్ముఖస్యనిరతిశయమాహత్మ్యకథనాత్తదుపదేశాత్తస్యానన్యా
ధిపతిత్వంసిద్ధం॥ శ్రు॥ యోబ్రహ్మణంవిదధాతిపూర్వంనావైవేదాంబ్రహ్మణోతితస్మా ఇతిశ్రుతేః॥నకలవేదవ్యూహాఃదేశోపసి
ద్ధః- ఆదికవిత్వంచబ్రహ్మణః॥ శ్రు॥ కవిర్యఃపుత్రస్సమిచితేతేత్వాదిశ్రుతిసిద్ధః॥ శ్లో॥ బ్రహ్మవేదస్తపస్తత్వంబ్రహ్మవిప్రఃప్రజాప
తిరత్యధిధానం॥ శ్లో॥ హృత్ సే హేమనసీస్నిగ్ధేసుహృద్వల్లభౌహరావపీచిచ॥నప్రహేళికాదివదుపదేశఇతిద్యోతనాయస్సదేతుక్తం॥తేనే
బ్రహ్మతినర్వజ్జ్యేష్ఠేహేత్వంతరంనా॥నకలవేదనరాశ్యుత్తమస్యచతురాననస్యోపదేష్టుశ్చార్ధపాదేః సర్వజ్ఞత్వంన్యాయేనప్రాప్తమితిభా
వః॥ శ్రు॥ వేదాహమేతంపురుషంమహంతం-ఆదిత్యవణంతమనఃపరస్తాదితిశ్రుతౌశ్రీమన్నారాయణవిషయకజ్ఞానస్వాతంత్ర్యకథ
నాత్తదుపదిష్టజ్ఞానేనైవతద్జ్ఞానంకథంసంగచ్ఛతిచేత్॥ శ్రు॥ యమేవైషమృణుతేనేనలభ్య ఇతిశ్రుతేః-తత్ప్రసాదాయత్తజ్ఞా
నేనైవతత్సంభవతి-నతుస్వప్రతిభయాఅన్యథాజ్ఞానమేవనన్యూదిత్యుక్తహేతోరత్యధిప్రేత్యాహముహ్యంతియంసూరయతి-భూ
తభవిష్యద్వతేమానాబ్రహ్మదమాయత్ప్రసాదమంతరేణముహ్యంతి॥ముహవైశీత్య ఇతిథాతోః॥కేచిత్కించిదపిజ్ఞానంన
జానంతి కేచిదన్యథాజానంతిత్వథః॥తస్మాద్బ్రహ్మదివేతనరాశ్యచింత్యమహిమానారాయణవివేతిప్రతీయతే॥నస్వీశ్వరః॥సృష్ట్యా
దాప్రవతమానఃప్రయోజనాధీశసృజతివా-ఆహూస్విత్-అన్యథావా॥నప్రథమః॥యదిప్రయోజనాథంప్రవతతేతత్పూర్వంత
దధానాదపూర్వత్యేనఅశక్తత్వాత్సృష్ట్యనుపపత్తేః॥నద్వితీయః॥ప్రవృత్తిమాత్రస్యస్వప్రయోజనోద్దేశేనదృష్టత్వాత్-వృథాతదనుప
పత్తేరతోమామాయాస్సృష్టిరేష్టవ్యేత్యతటిహ॥తేజోవారీతి॥తేజోవారిమృదాంవినిమయా యథాతథాత్రిసగః-యత్రయస్మిన్భగవ
తివిషయేమృషైవపూర్వాప్రాప్తప్రయోజనప్రాపకోనభవతి॥కథంతటికాప్రవృత్తిరిచేత్॥ఉచ్యతే॥శ్లో॥దేవస్యైషస్వభావోయమా
ప్తకామస్యకాస్పృహః॥సూత్రం॥లోకవత్తులీలాకైవల్యమితిశ్రుతిసూత్రబలాదాస్తమస్తప్రయోజనస్వహరేల్లలయైవప్రవృత్తిరితి
భావః॥త్రయాణంబీవేశ్వరజడానాంసగఃస్త్రిసగః॥యథాపకమేవములంలేజఃస్వకార్యేషుపాథివాదిపదాథేషుబహుభాభూత్వా
ప్రవిశతిబహిశ్చమథనాదినావిభావతితథేష్వరోపిజగత్సృష్ట్యాబహురూపీ-భూత్వాజగదంతఃప్రవిశతి-బహిశ్చభక్తానుకింపయావాసు
దేవాదిబహురూపఆవిభావతిఅయమీశ్వరసగః-దీపాద్దీపాంతరోత్పత్తిర్యథాతథేష్వరసగఃఉచివా-యథాసూర్యాదిలేజసాజలాద్యపా
ధినిమితైర్బహుమిప్రతిబింబానిసూర్యకాంతాదీనిసూర్యాదేజాయంతేతథైవసూర్యస్థూలశరీరాద్యపాధినిమితైఃప్రతిబింబభూతాఃజీ
వాఃహరేరుత్పద్యంతే॥ఏషజీవసగః-యథామలాలోమృగముపాధీకృత్యఘటాదీన్సృజతి-తథేష్వరోజడప్రకృతిముపాదాయతత్త
దహంకారాద్యశేషజడపదార్థాన్సృజత్యేషజడసగః-అనేనమాయామయాస్సృష్టిరీత్యన్యకిమాయతమితిచేదుచ్యతే॥యత్రేశ్వరఇ
తివిశేషణదన్యత్రజగత్సృష్టామిథ్యానభవతి॥తథాచయోజనా॥యథాతేజోవారిమృదాంవినిమయఃకార్యం-అథక్రియాయోగ్య
త్వాత్సదనద్విలక్షణోనభవతి॥తథాయత్రయదాధారతయాక్రియమాణస్త్రీసగౌమిథ్యానభవతి॥అతోథక్రియయోరుపపత్తి
రేవమిథ్యాత్వభాధికేతిభావః॥ననులేజఃకార్యంవిస్ఫులింగాది-నారికార్యంఘనాది-మృత్కార్యంఘటాదియథామిథ్యాతథాయత్ర
జగన్నిత్యేత్యథఃసాత్॥తథాచశ్రుతిః॥వాచారంభణంవికారఇతి॥అనుమానంచవివృతం-మిథ్యాదృశ్యత్వాదిత్యతోమాయామయా
స్సృష్టిరీత్యతటిహ॥థామైతి-స్వేనభామాన్వరూపజ్ఞానమహిమ్నా॥నదానిత్యంనిరస్తంకుహకంఇంత్రజాలాదిమాయయేనయస్యవా
వతథోక్తఃతం॥శ్రు॥యస్సవజ్ఞఃఅథైవచూమఃసత్యకమేతి-విశ్వంసత్యమిత్వాదిశ్రుతివిరోధాదుదాహృతశ్రుతేరథాం
తరత్యసంభవాదమమానస్యవ్యాప్తికూన్యత్యేనతద్విరోధాధానాన్నిత్యంనిరస్తేంత్రజాలోవిష్ణుమామాయాంస్సృష్టింనవిదధాతికింతు
నత్యామేవ-లోకేచానమథాన్సృజంత్రజాలాదికంసృజతినతునమథః-విష్ణుస్తునిత్యపరిపూర్ణాశక్తిఃకిమథంతత్తరోరీత్యథః-
ముక్తన్యావృత్తయేనదేతుక్తం-లేహంముక్తేఃపూర్వంపక్షభాక్త్యేనకుహకత్వసంభవాత్॥ననువిష్ణుఃసదానిరస్తకుహకత్వేముక్తన్యా
వృత్తిఘటతేతదేవకుతఇతితత్రాహ॥సత్యమితి-సత్యంనిమఃఖంనిరతిశయనందాద్యమభవరూపం॥శ్లో॥నచ్చబ్ధఉత్తమంబ్రాయాదా
నందంనైవతద్వదేత్॥యేతిజ్ఞానంసముద్దిప్తమివచనాన్నిత్యనిరస్తకుహకత్వేనముక్తన్యావృత్తియోజ్యతఇతిభావః॥ఏతదుక్తంభవతిఉప
క్రమాదితాత్పర్యయ్యుక్త్యేతసర్వశ్రుతిస్తోతితాత్పర్యపర్యాలోచనయా-సవజగత్సృష్ట్యాదికత్వత్వాత్సర్వజ్ఞత్వాదనన్యాధిపతి
త్వాచ్చతుర్ముఖజ్ఞానోపదేష్టత్వాత్సాన్నిహమంతరేణదుజ్జేయత్వాత్సప్రయోజనానుద్దేశేనకేవలలీలయైవజగత్సృజనాదిప్ర
వృత్తత్వాత్సతేవనిత్యనిరస్తేంత్రజాలత్యేననిత్యమహిమత్వాన్నిమఃఖంనిరతిశయనందానుభవరూపత్వాచ్చసర్వగుణపరిపూర్ణోవిష్ణుః
సవైకాధ్యాయతఇతితాత్పర్యాథః-ననుధీమహితిఛాందసఃప్రయోగఃకస్తాత్ప్రతః॥ఉచ్యతే॥గాయత్రీప్రతిపాద్యంనారాయణాఖ్య
వరబ్రహ్మవ-సూర్యః-తస్య॥శ్రు॥చక్షఃసూర్యోఅజాయతేతిశ్రుత్యాతదంగజననోక్తేరితి॥యథావేదాధ్యయనోప
క్రమేగాయత్ర్యధిధీయతే॥విశిష్టఫలహేతుత్వాత్తథాభాగవతోపక్రమఇతివాగాయత్ర్యాద్యశేషవేదప్రతిపాద్యోనారాయణఏవభాగ
వతేప్రతిపాద్యతఇతివా-ఇతరేమాంభగవత్ప్రవృత్తేనతత్పరత్యేపితద్వాద్యవృత్తయితివా॥ఇతరేభ్యోప్యస్యమాహత్యాధిక్యప్రకటనా
యేతివా-ధీమహితిఛాందసంపదంప్రాయజ్ఞభగవాన్బాదరాయణః॥తథాచ॥మత్స్యపురాణేపురాణదానమాహత్మ్యప్రస్తావే-తస్మా

హస్త్యత్వం ప్రసక్తం ॥ శ్లో ॥ యత్రాధిక్యత్యగాయత్రం పక్షాదేహమణివస్తరః ॥ పృత్రాసురవధశ్చపియత్రద్భాగవతం విభుః
 విభితాత్వతచ్ఛయోదద్యాధైమసింహసమన్వితమ్ ॥ పౌణామాస్యాం ప్రౌఢపద్యం సయాతి పరమం పనమ్ ॥ అష్టానశసహస్రం తత్పురాణం
 శరీరీతీతమితి ॥ స్థాపదేవ ॥ గ్రంథోష్టదశసాహస్రద్వాదశస్తంధసమ్మితః ॥ హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయత్రపుత్రవధస్తథా ॥ గాయ
 త్రాచ స మూరంభస్తద్వైభాగవతం విదురితి ॥ గరుడేచ ॥ అథోయం బ్రహ్మసూత్రాణింభారతాథావినిణయః ॥ గాయత్రీభాష్యరూ
 పోసావేదాథాపరిబృంహితః ॥ పురాణీనాం సారమపఃసాక్షిద్భాగవతోదితః ॥ ద్వాదశస్తంధసంయుక్తః శతవిచ్ఛేదసంయుతః ॥ గ్రంథో
 ష్టాదశసాహస్రః శ్రీమద్భాగవతాధిభితి ॥ అన్యేకైశ్చిచ్ఛతునిశంశత్సహస్రంభాగవతమితివదంతి ॥ తదనంప్రదాయవిదారవచనమిత్సు
 నేక్షణీయం ॥ గాయత్ర్యథాప్యనేనశ్లోకేనసూచితః ॥ తథాహి ॥ తత్సవితుర్దేవస్యత్యస్యాథోజన్మాద్యన్యతః ॥ ఇతి ॥ వామంపరేణ్యంప
 రమిత్యధిధానాద్వరేణ్యమిత్యన్యన్యాఖ్యానంపరమితి ॥ భగవత్సత్వస్యన్యాఖ్యానంభాష్యనేనసదానిరస్తకుహకమితి ॥ భగవః సకలదు
 రితభంజనంజ్యోతిరూపం - తత్పదాథాన్యాఖ్యానంస్వరాడితి ॥ ధియోయోనఃప్రచోదయాదిత్యస్యవివరణంతేనబ్రహ్మహృదాయ ॥ ఆదిక
 పయతితి ॥ యఃసవితాజన్మాదికతానఃఅస్మకంధియఃబుద్ధీఃపలక్షణమేతత్ ॥ సర్వవిషయకం - స్వతత్త్వవిషయంపజ్ఞానం గురుముఖేనో
 పదిశ్యత్వద్జ్ఞానసాధనానిసర్వాణికరణనిప్రచోదయాత్ ప్రచోదయతిసాత్త్వికవిషయతయాప్రేరయతి ॥ తస్యసవితుర్దేవస్యశ్రీదాదిగుణ
 సంపన్నస్యనారాయణస్య అసన్యాధీనతయాతత్రతత్రవ్యాప్తత్వాద్వరేణ్యం సకలగుణకరతయాపరమమంగళంభగవఃజ్యోతిరూ
 పంభరణయోగాత్సర్వజ్ఞంవాపభుజ్ఞానానందగుణరచితకరచరణద్యవయవవత్థీమహిభ్యామైమజ్ఞానమేవతత్ప్రతిజనకంసకమా
 దికంతస్తత్త్వచ్ఛింతనంకర్తవ్యమిత్యర్థః ॥ కేనచిద్వేదసమ్మితైతద్గ్రంథవ్యాఖ్యానారంభసమయేప్రజన్మితం-తథాహ ॥ శ్లో ॥ పదచ్ఛేదఃపదా
 థోక్తవిగ్రహవాక్యయోజనా ॥ ఆక్షేపశ్చసమాధానమితివ్యాఖ్యానలక్షణమ్ ॥ అతిగ్రంథపదలత్యాజ్యంహీనంనాన్యేనివేశయేత్ ॥
 విప్రకృష్టంచనందభ్యాదానుభూత్యంచకల్పయేత్ ॥ వింగంధాతుంభిక్షించయోజయెచ్ఛానులోమతః ॥ నాన్యాథాసూనుసారేణ
 తేమాంప్రత్యయతోపివేతి ॥ తదుపాసితగ్రంథసంప్రదాయవిత్సజ్జనచరణైరుపేక్షితమితివిదుమాంపరిషదీన్వరస్యమాదత్తేనహి ॥ ౧౧ ॥

అస్యావశిష్టశాస్త్రపూర్వోక్తప్రాయత్వాత్ - గ్రంథవిస్తరణియా - నాత్రప్రకాశితః.

ధర్మః ప్రోక్షితకైతమోత్రపరమోనిమత్సరాణాంపతాంవేద్యంవాస్తవమత్రవస్తుశివదంతా
 పత్రయోన్మాదనమ్ ॥ శ్రీమద్భాగవతేమహామునికృతేకింవాపరైరీశ్వరస్సద్యోహృద్యవగుభ్యతే
 త్రకృతిభిశ్చశ్రామభిస్త్యతాత్ ॥..... (౧)

సమజన్మాద్యన్యత ఇత్యాదినా - ప్రాథమికశ్లోకేనసకల పురుషార్థాన్యసంక్షేపతోదశితత్వాత్ ॥ కిముత్తరశ్లోకేనేత్యతోగ్రం
 థారంభేమంగళాచరణయుక్త్యానారాయణస్యప్రస్తుతత్వంసతుసాక్షేద్విషయత్వేన - విషయస్వస్య ఏవేతినంశయనిరాసార్థాంవిచయతే
 త్సాధనాధికారిప్రయోజనానిద్వితీయశ్లోకేనదశాయతి ॥ ధర్మః ఇతి ॥ సమయదిష్టసాధనత్వబోధకంప్రాయస్తదేవప్రమాణతయాదిసాదే
 యం - అతఃకథమన్యగ్రంథస్యేత్యతోవాహ ॥ ధర్మః ఇతి ॥ అత్ర శ్రీమద్భాగవతేప్రోక్షితకైతవఃపరమోధర్మఃప్రతిపాద్యతే - అత్ర
 శ్రీమద్భాగవతే - నిమత్సరాణాంపతాంవేద్యంవాస్తవం శివదంతాపత్రయోన్మాదనంబస్తుప్రతిపాద్యతే ॥ కింవిశిష్ట - మహామునికృతే ॥ అ
 పరైఃకింవా ॥ శుశ్రామభిః కృతిభిః ॥ అత్ర - శ్రీమద్భాగవతేఅభ్యన్యమానై - ఈశ్వరఃసద్యస్తక్షణోహృది అవగుభ్యతే - ఇశ్వేకాన్వయః
 అత్రాస్మిన్ శ్రీమతిభాగవతే శ్రీమత్త్వేనామ - శ్రాయమాణరమణీయతయాథాపర్యాలోచనతయావాస్యేతరేభ్యః అధికార్యై - తథాహ
 క్తం ॥ శ్లో ॥ రాజంతేతావదన్యాని పురాణీనతాంగణ ॥ యావన్నృశ్యతేసాక్షి శ్రీమద్భాగవతంపరమితి - శ్రీయతే అనెనాధఃపతస్పరు
 షఇతిధర్మః - ధారయతీతిధర్మభగవాన్సమీయతేజ్ఞాయతేఅనేనేతివా - దధాలికతాకారంరమయతీతివా - ధిసతేహీనస్తిపాపమితివా - భగ
 వతః ప్రాప్తిసాధనభూతః - సమధర్మోన్యత్రాపిప్రతిపాద్యతే - కిమత్రైవేతితత్రాహ ॥ ప్రోక్షితకైతవః : ప్రకషేణోక్షితం
 కైతవంయేనసతథోక్తః - కితవోనామ - లోకేమనస్యన్యదభిసంభాష్యాన్యదభిసంభతే - అన్యదేవాభిచరతి - తదత్రాపిభగవత్ప్రతిమంతరేణ
 స్వగాణాదిఫలంమనస్యనుసంభాష్యభగవద్గుణప్రతిపాదనలోలుపనిగమాథాంఅన్యథావదన్సన్వత్సనోదేహేంద్రియాణమిశ్వరాధిష్ఠితత్వ
 మిశ్వరనియమ్యత్వంనిగూహ్యహరేః కారయిత్యత్వఫలదాత్మత్వమప్యగణయ్యాహమేదంకరిష్యే - అథీనమథోవిద్వానహమేవస్వతం
 త్రైతితిభాష్యాకితవేనత్రీయమాణోధర్మః కైతవఇత్యుచ్యతే - అతః - అఖలకామనయైవధర్మఃకతావ్య ఇత్యయమథోత్రప్రతిపా
 ద్యతేఇత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ తత్తమయన్నబంధాయసావిద్యాయావిముక్తయతిశ్రీవిష్ణుపురాణే ॥ తస్మాత్తావతాకింఘర్యత ఇతితత్రా
 హ ॥ పరమః ॥ శ్లో ॥ యత్కరోషియదశ్చాసి - యజ్ఞహూషిదదాసియత్ ॥ యత్తవస్యసికంఠేయత్తరుష్యమదశాణమిత్స్యతే - భగవదర్ప
 ణతఃపరమోభవతీత్యర్థః - పరః పరమాత్మామీయతేననేతివతదభిప్రాయేపరమఇత్యభ్యధాయి - శ్లో ॥ పరోరిపరమాత్మనోరిత్యధిధానా
 త్పరశ్చత్రుఃసంసారఃమీయతేప్రతీయతేఇతివా ॥ మినుహింసాయాం - మినుయాహింసాచసంజ్ఞవనమిత్యధిధానంకించయతోధికతమః సు

భూమీశ్వరభవతీసవరమౌధమః సచభక్తియోగలక్షణవివ- తభావశ్రీమహాభారతే- ఆమశాసనికపవణి శ్రీకృష్ణయ్యధిష్ఠిత సంవాదే
 శ్లో॥ తౌధమః సవరభావః సచభక్తియోగలక్షణవివ- తభావశ్రీమహాభారతే- ఆమశాసనికపవణి శ్రీకృష్ణయ్యధిష్ఠిత సంవాదే
 రీకాక్షం ప్రవైరచేన్నర స్సదేతి॥ ఉక్తంచ॥ వితావాసేవలోకేస్త్రిన్ పుంసాంధమః పరఃస్త్వతః॥ భక్తియోగోభగవతీతన్నామగ్ర
 హణదిభిః॥ సృణామయంపరోధమః సవే-హంసముదాహృతః॥ త్రింశల్లక్షణ వా సామై త్వవాత్తాయేనతుష్యతీ తిశుకోక్తేః॥ శే
 ముమధికారః కశ్యసామై ద్వేద్యభితిత త్రాహ- నిమత్సేరాణమిత్యాదినా- భావప్రధానోనిదేశః- నిగతంమాత్సర్యంయేమాంతే తథో
 ద్తాః తేహంసతాంప్రశస్తకమః సపురుషాణాం సతామపిక్వచిత్ క్వచిత్ మాత్సర్యంస్యాత్తన్న కతవ్యంస్యాత్తమేషిత్వతో నిమ
 త్సరాణమిత్యుక్తం- వేద్యంజ్ఞేయం కృత్యోగేష్యతీ సతామితిష్యతీ॥ వేదనంజ్ఞానమేవసకమాదికమిత్యతోవేద్యమిత్యుక్తం-వాస్తవంని
 త్యనిరస్తదోషగుణభూతం- వస్త్రప్రతిహతం- నిత్యంకాలత్రయావస్థాయ నిత్యత్వేనానవ సరశీల ఇత్యథః- దుఃఖనివృత్తిసుఖ
 ప్రాప్తిలక్షణస్యపురుషార్థత్వాత్తదభావాత్తీ మనసేతితత్రాహ॥ శివసమితి-శివంపరమానందందదాతీతి॥ తాపత్రయోన్ములసంకభా
 త్తికాది సకలదుఃఖనివరణకంచ॥ శ్లో॥ వేత్తావేద్యస్యసవస్య మునిస్సద్భిరుదాహృత ఇత్యభిధానాన్మునయోబ్రహ్మదయః శేభ్యోఽప్యతి
 శయితసర్వజ్ఞత్వాత్సహామునిః వ్యాసః- సామైన్నారాయణః- శ్లో॥ కృష్ణదైవపాయసంవాసం విధినారాయణంప్రభు మితివచనాత్-తే
 నకృతే- నమకిమితి ఈశ్వరతుష్టికరోభక్తియోగలక్షణోధమః- ఈశ్వరశ్చాత్రప్రతిపాద్యోనధమాదిరితితత్రాహ॥ కింవేదిభక్తియో
 గలక్షణధమఃస్యహరేరపరోక్షజ్ఞానముత్పాద్యత త్ప్రసాదాంతరంగసాధనత్వేనాపవగలక్షణనశ్వర సకలహేతుత్వా బహిముఖమ
 నోరంజకత్వేన స్వగాదిక్షపయిష్ణువత్ఫలముత్పాద్యసంసారనివృత్తిహేతుత్వాత్-ధమాదికధనైఃకింవాప్రయోజనంసకిమపీత్యతఃతా
 నంతరేణభక్తియోగలక్షణధమస్తద్విషయ ఈశ్వరశ్చాత్రప్రతిపాద్యతఇత్యథః॥ నమదృష్టఫలప్రప్నోతిద్వారా అదృష్టఫలప్రప్నోతిద
 శనాత్ కిమత్రదృష్టఫలమితితత్రాహఈశ్వరఇతి॥ అస్మిన్ భాగవతేశాస్త్రే సమ్యక్అభ్యస్యమానేకృతిభిః- శిష్యతబుద్ధిభిః శుశ్రూమభి
 మానోవాక్మమఃభిః గుహాదిపరమపురుషపరిచర్యాకరణకశలైః సాధనసామగ్ర్యేతైరభిరీశ్వరః లక్ష్మీశాదిచేతనగణాద్వరః-ఉత్త
 మసత్వవతానశీలోవా- పరమాత్మాహృదిహృదయకమల- సద్యశ్శిఖుం- తత్క్షణిత్ కాలవ్యవధానమంతరేణ- అవరుధ్యతే-భక్తిశృం
 ఖిలయాబద్ధోదృశ్యతఇత్యథః- అత్రసద్యస్తత్క్షణజ్ఞాపధికారి విశేషద్యోతకతయాప్రయుక్త॥యేసాధనసామగ్రీమంతస్తేషాంయస్మిన్

నిగమకల్పతరోగళితంఫలం శుకముఖాదమృతద్రవ సంయుతమ్ ।

పిబతభాగవతంరసమాలయంముహుర హేమారసి కాభువిభావుకాః॥౨॥

క్షణగ్రంథోపక్రమః- తస్మిన్క్షణవివభగవాన్ దృశ్యతే- తదుక్తం॥ శ్లో॥ శనతైభగవల్లోకాత్ సృలోకంపునరాగతఇతి॥యేభవిష్య
 త్సాధననంపత్రిసంపాదనయోగ్యాస్తేషామపీనద్యః సాధనసామగ్ర్యంసత్వాంధ్యశ్యతే- యన్నియతంకాలంతరభావితర్పుడితి భవత్వే
 వేతివత్తుంశక్యత్వాత్ భక్తియోగలక్షణధమేశ్వరా విషయతయానిమత్సర సదధికారిభిః ప్రాప్యం నిజఃభి పరమానందాభ్యంప్ర
 యోజనమిత్యేత త్రితయమత్రప్రతిపాద్యతఇత్యభిప్రాయేణత్రేతిలిశఃకథితం- నతుసగుణం- బ్రహ్మజ్ఞతుష్టికరఃపరమధమః- నిరాకా
 రంనిగుణం బ్రహ్మేతితితయాభిప్రాయేణఅత్రేతిత్రిత్వం కమఃదేవబ్రహ్మకాండారోహస్యత్రైవనిణీయతఇతివా- ధమఃఇతిక
 మఃకాండాధః- నిమత్సరాణం సతామితి దేవకాండాధః- దేవజ్ఞానామేవమాత్సర్యరాహిత్యేనముఖ్య సత్వేనోత్తమాధికారిత్వా
 చ్చ వేద్యమితిబ్రహ్మకాండాధః- తస్మాన్నారాయణవతారేణ సవజ్జతమేన కృష్ణదైవపాయసేనాత్యుత్తమేనప్రణీతత్వేన ప్రమాణ
 త్వాదిదం శ్రీమద్భాగవతం సవముముక్షుభినిరంతరమభ్యసనీయమితిసిద్ధం॥ ౨॥
 వివంపూర్వాత్తత్రమేణ జ్ఞాతఫలానామపి ప్రేమైవతాంప్రశంసా విధిభ్యాంభాగవతశాస్త్రప్రపణాభ్యానేషీప్రప్రప్నోతిసాన్నిధి
 తిప్రశస్యవిభక్తేనిగమకల్పతరోరితి-భువిభావుకాఃరసికాః-యన్నిగమకల్పతరోగళితం-శుకముఖాదమృతద్రవ సంయుతం-భాగవతం
 ఫలం- తస్యరసంఅలయం- ముహుః- పిబతేత్వేకాన్వయః॥ మత్యకలోకేభవనశీలాః రసజ్ఞాః యూయం-నిగమయతినితరాంజ్ఞాపయత్యపే
 షీతాశేషపురుషార్థానినిగమోవేదః- సవివకల్పతరుః- కష్టితం సంకష్టితంభక్తాకాంక్షితం- తరలివితరతిదదాతీతికల్పతరుః సురపాన
 పః-ఉపనగః- స్వయంధాతులీనమగ్రంప్రకాశయతి నన్వతః ఉత్పాదయతీతివృత్తికారవచనాత్తరతేదానాథోపిభవతి॥ శ్లో॥ ని
 త్రాణసంవితరణం స్పృశానంప్రతిపాదన మిత్యభిధానాచ్చ॥ తస్మాద్వ్యాససామ్నమయాశాతితంగళితం పాతితంగివావతారస్యమత్వత్ర
 న్యశుకనామ్నామునేర్ముఖాత్పరీక్షితే ప్రవచనాదమృతద్రవేణ సంయుతం పూర్వనుష్య మృతవత్ద్రవీకృతంపశ్చాచ్ఛుకాచార్యముఖప్ర
 వచనేనతావత్ద్రవీకృతమిత్యథః- తథాచపద్మపురాణే॥శ్లో॥అంబరీషశుకస్త్రోక్తం శృణుభాగవతంసదా॥పశన్వస్వముఖేనాపి యదీచ్ఛ
 సిభవక్షయమితి॥ భాగవతాభ్యం ఫలంనివృన్నం పక్వమితియావత్॥ తస్యఫలస్యమధురంరసం అలయం లింగశరీరమోక్షపర్యంతంము
 హుః సరావృత్తాత్రవణంబిభుతైఃపిబతపానంకురుత- శ్రవణదినాభావతేత్యథః- అహేమితివాచనాన్ముఖీకరోలిలస్య ఫలస్యఅమృత

తసాస్వావసుఖానుభవంపశ్యతేతి || రసశబ్దస్యతిక్తాదిమమబ్దువృత్తావప్యవృత్తప్రవేశ్యతేఃసానప్రా రంభసమయే అనివధుర పివాయం
 రసఃసఖాగతఇతివాఅపహితి- నిగమకల్పః వేదాఖ్యాఃకల్పవృక్షః - కల్పస్సురసాదపేషి సంప్రా క్తఇతివచనాత్ తమేవతారయతిప్రతా
 శయతీతి నిగమకల్పతరుః - తస్మాచ్ఛుకాచార్యాననాత్ గతం న్యాఖ్యాతం పరీక్షితఇతిశేషః- అమృతంకై వల్యంతస్యద్రవోగతిః - కయా
 యుక్తంకై వల్యప్రా ప్తకమితియావత్ - రససంపదేనివానాస్థానం- భాగవతంఫలం పిబతేతివా || అత్రపిబతిభాక్షణీర్థకః- అనేకార్థత్యా
 ధాతూనాం- నచాయమాచార్యోక్తోర్థోనేత్యుక్తధ్యేయం - చతుర్ముఖముఖలేఖ బుద్ధ్యగోచరాపరిమితార్థభాగవతతాత్పర్యం ప్రదర్శయతాం
 పూర్ణమచీనామాచార్యాణాం మధ్యేకచ్ఛిచ్ఛిచ్ఛిసముద్రతరంగఇతినిశ్చిత్యవత్తంక కృత్యాత్ || భువిగతమితివా-దేవలోకేదేవైఃపీయమానం
 సజ్జనమనుజకృపయాభువిపాలితమిత్యర్థః || ౩ ||

శ్రీధరీయవ్యాఖ్యాః.

నైమిశ ఇతి || బ్రహ్మణివిసృష్టస్యచత్రస్య- మనోమయస్య- సేమిశీర్యతేకుంతిభవతియత్ర- తంసేమిశం- సేమిశమేవనైమిశం- తథాచ
 వాయవీయే || శ్లో || ఎతన్ననోమయంచత్రంమయాత్రవిసృజ్యతే | యత్రాన్యశీర్యతేనైమిఃసదేశస్తపనశ్శుభః | ఇత్యుక్తాన్వసూర్యసంకాశం
 చత్రంసృష్ట్యామనోమయమ్ | ప్రణీతస్యమహాదేవంచినసజ్జనపితామహః || తేపిహృష్టతరావిప్రాః ప్రణమ్యజగతాంప్రభుమ్ | ప్రయయు
 స్తస్యచత్రస్యయత్రనైమివ్యశీర్యత || తద్వనంతేనవిఖ్యాతంనైమిశంమునిపూజితమితి || నైమిషఇతిపాతేవరాహపురాణోక్తంద్రష్టవ్యం-
 తథాహి || గౌరముఖమృషింప్రతిభగవద్వాక్యం || శ్లో || ఎవంకృత్యాతతోదేవైఃమునింగౌరముఖంఛాదవాచనిమిషేజడంనిహతందా

నైమిశేనిమిషక్షేత్రే మునయశ్శౌనకాదయః | సత్రంస్వగాయలోకాయ
 సహస్రసమమాసత || ౪ || తేకదాతుమునయః ప్రాతహుతహుతాశనాః | సత్త్వతఃసూతమా
 సీనంపప్రచ్ఛురిదమాదరాత్ || ౫ || ఋషయః || త్వయాఖలుపురాణాని సేతహాసానిచానఘ
 ఆఖ్యాతాన్యవ్యధీతాని ధర్మశాస్త్రాణియామ్యత || ౬ || యానివేదవిదాం శ్రేష్ఠోభగవాన్ బాదరా
 యణః | అన్యేచమునయస్సూతపరాపరవిదోవిదుః || ౭ || వేదత్వంసామ్యతత్సర్వంతత్వితస్తదనుగ్ర
 హాత్ | బ్రూయుస్సిద్ధస్యశిష్యస్యగురౌపౌగుహ్యమపుత || ౮ || తత్రతత్రాంజసాయుష్కథవతా
 యద్వినిశ్చితమ్ | పుంసామేకాంతతశ్చేయస్తన్నశ్శంసితమహాసే || ౯ || ప్రాయేణాల్పాయుష
 స్సాధో కలావస్త్రియగేజనాః | మందాస్సుమందమతయో మందభాగ్యాహ్మ్యపమ్రతాః || ౧౦ ||

నవంబలమ్ || అరణ్యస్థింస్తతఃస్వేతనైమిమరణ్యవంజితమ్ | భవిష్యతియథాధాంవై బ్రహ్మణాంవిశేషకమితి || అనిమిషః శ్రీవిష్ణుః ||
 అలు ప్రసృష్టిత్వాత్ - తస్యక్షేత్రే తథాచాస్మిన్నేవాధ్యామే- శానకాదివచనం || శ్లో || క్షేత్రేస్త్రివైష్ణవేవయమితి- స్వర్-గాయత్రీతస్య
 గాఢయోహరిః | సవితలోకః | భక్తానాంనినాసస్థానం || తస్మైతత్ప్రాప్తయత్సర్వార్థః || ము || స్వగాయలోకాయస్వర్గోనిరతిశయానందః-తా
 ద్యస్త్రాపోలోకః-పరమపనం-తస్మై స్వర్గాయలోకాయ || సహస్రసహాః | సంపత్సరాః || అమృతానకలోయస్యతత్ || సత్రంసత్రసంజ్ఞికం ||
 శ్లో || సత్రమాచార్యరణ్యజ్ఞేనదాదానవసేపిత్యభిధానాత్ || ము || ఋషిజపివయత్రయజమానాస్తత్సత్రం || కర్తృద్విశ్వ-అనతఉపవివిశుః ||
 యద్యా- ఆనతఅమర్షస్త్యభాః || అలభత- నిరవపా- నిర్వపయంతీత్యాదివత్ | ప్రత్యయోచ్చరణమాత్రార్థత్వేన-అనభాత్వార్థస్యా
 వివక్షితత్వాత్ || ౪ || తఇతి || ప్రాతః | కాల్యే- మతావపమతాగ్నయోమైస్తే అనేననిత్యనైమిలికహేమామసాకల్యందశికతం || ము || ము
 తహుతాగ్నయః | అహాధేక్షకః- మతేనహేమామాహాప్రవ్యేణ-పయస్పిణిత్యాదినా- మతాః | అగ్నయోమైస్తే || ఇదం | వక్ష్యమా
 తిభాం || ఆచరాత్ప్రప్రచ్ఛుః || ౫ || వివిదిపితానథాన్ ప్రమృంసూతస్యసర్వశాస్త్రజ్ఞానాశిశయమాహత్వయేత్యాదిమ్రుఖిః || ఇతిహా
 సోమహాధారతాదిః || తత్సహితానిపురాణాని || సకేవలమధీతానిఅపితున్యాఖ్యాతాన్యపి || ఉత | అపిచ || యానిభక్షణాస్త్రాణితాన్యపి || ౬ ||
 చ || ౭ || యానీత్యాది విదాం విదమంమధ్యే || శ్రేష్ఠః | యానివేద || పరాపరే | సగుణనిగుణేబ్రహ్మణీవిసంతీతతథా || ౮ || వేదేతి | సా
 మ్య | హేసాధో | తేమామనుగ్రహత్-తత్త్వతః- వేద-జ్ఞానాని జ్ఞానేహేతుమాహ | బ్రూయతి || సిద్ధస్య | ప్రేమవతః || అతపివ గుహ్య
 మపి రహస్యమపి బ్రూయతేవ || ౯ || తత్రేతి || అంజసాగ్రంథాజ్జవేన | ము || యథాధ్యేక్షన || ఏకాంతతః | శ్రేయః | అవ్యభిచారి
 శ్రేమస్సాధనం || ౧౦ || సవల్యేపి భూయసాకాలేన బహుశాస్త్రప్రవణిదిభిః నిశ్చిన్యంతు- సేత్యాహ || ప్రాయేణేతి || సభ్యహేసాధో |
 అస్త్రియగేకతా అల్పాయుషజనాః | తత్రాపి- మందాః | అలసాః || తత్రాపి- సుమందమతయః | తత్రాపి- మందభాగ్యాః | విశ్వా

మూః॥ తత్రాత్మపత్రతాః రోగాదిభిః పీడితాః చ॥ వృత్తిశ్చేదాద్యపద్రవశాలినః॥ ౧౦॥ నచబహుశాస్త్రప్రవేశితావతీ ఫలసిద్ధి
త్యాహ॥ భూరీణీ-సాగ్ధశ్లోకమేకంవాక్యం॥ భూరీణీకమాణి - అనుష్ఠేయనియేమతాని॥ ము॥ అగ్నిష్టమాలిరాత్రనాజకేయాదిభేదే
నబహు॥ భూరికర్మాణి వికైకస్త్రిన్నపి కర్తవ్యతారూపానేకకతకవ్యకలాపవంతికర్మాణి-విభాగశః-ప్రకృత్యాదివిభాగేన॥ సముద్గ
హ్యయథావబుద్ధృత్య॥ ౧౧॥ యేన-ఉద్భృతవిషయప్రవచనేన॥ ఆత్మబుద్ధిః సంప్రసీదతినమ్యగుపశామ్యతి॥ ప్రశ్నాంతరం-సూతజా
నాసీతివంచభిః॥ భద్రంతభిత్వేత్సుత్యేనాశీర్వాదః - విస్తరేణీర్వాదవచనేనవిష్టుకథాభిమాతోభవతీతి సంక్రమేణోక్తం॥ తథాహి
శ్లో॥ సాహనిస్తన్నహచ్ఛిద్రం సమోహస్సచవిభ్రమః॥ యన్తుసూరంక్షణంవాపివాసుదేవంసచింతయేదితి॥ వత్సమాణత్యాత్ భగవాన్
నిరతిశయైశ్వర్యాదిగుణయైక్యః॥ సాత్వతాం సచ్చదైవసత్వమూర్తిభాగవాన్॥ స ఉపాన్యతయావిష్యతేయేమాంతే సత్వంతః - భక్తాః॥ త
తఃస్వార్థేఅత్ - రాక్షసవాయసాదివత్ - అత్రతకారస్య శ్రవణమాషణం - తదేవంసాత్వంతభిభవతి - తేమాంపతిఃపాలకః॥ ౧౨॥ య
స్యార్థవిశేషస్యచికిషణాయా వసుదేవస్య భార్యాయాం దేవక్యాం జాతః॥ ౧౩॥ హి సూత-నః అనువణితుం॥ అహాసి॥ సామాన్య
తస్తావత్॥ ౧౩॥ యస్యావతారోభూతానాంయేమాంః పాలనాయా భవాయా నమృతయే॥ పునరపి తత్ప్రభావమనువణయంతస్తద్యశః
శ్రవణాత్సుకృమవిష్టుర్వంతిత్రిభిః॥ సంస్మరిం॥ ఆపన్నః॥ ప్రాప్తః॥ వివశోతిభీతః॥ ౧౪॥ తతః॥ సంస్మరే॥ తత్రహేతుః॥ యః॥ య
తోనామ్నః॥ భయమపి స్వయంబిభేతి॥ యస్యపానః - సంశ్రయోయేమాంతే॥ అతపితప్రశమః - ఆయనం - వత్స-ఆశ్రయోవామేమాంతే॥

భూరీణీభూరికర్మాణి శ్రోతవ్యానివిభాగశః॥ అతస్సాధోత్రయత్సారంసముద్భృహ్యమనీషయా॥ ౧౧
బ్రూహిభద్రాయభూతానాంయేనాత్మాసుప్రసీదతీ॥ సూతజానాసీతన్నర్వం భగవాన్ సాత్వ
తాంపతిః॥ ౧౨॥ దేవక్యాంవసుదేవస్య జాతోయత్ర చికిషణయా॥ తన్నశ్శూక్రూషమాణానామ
హాస్యం గానువర్ణితుమ్॥ ౧౩॥ యస్యావతారోభూతానాంయేమాయచభవాయచ॥ ఆపన్నస్సంస్మ
రింఘోరాంయన్నామవివశోగృణే॥ ౧౪॥ తతస్సన్యోవిముచ్చేతయద్విభేతస్వయంభయమ్॥ య
త్పాదసంశ్రయాస్సూతమునయఃప్రశమాయనాః॥ ౧౫॥ సద్యఃపునంత్యుపస్పృష్టాస్సవిధున్యా
పోనుసేవయా॥ కోవాభగవతస్తస్యపుణ్యశ్లోకేడ్యకర్మణః॥ ౧౬॥ శుద్ధికామోనశ్యణుయాద్యశః
కలిమలాపహమ్॥ తస్యకర్మాణ్యుదారాణిపరీతానిసూరిభిః॥ ౧౭॥ బ్రూహిసశ్శ్రద్ధధానానాంలీల
యాదగతఃకళాః॥ అథాభ్యాహిహరేధీమన్నవతారకథాశ్శుభాః॥ ౧౮॥ లీలావిదధతపైస్త్విరమీ
శ్వరస్యాత్మమాయయా॥ వయంతునవిత్పాపమఉత్తమశ్లోకవిక్రమైః॥ ౧౯॥ యచ్ఛృణ్వతాంరస
జ్ఞానాంస్వాదుస్వాదుపదేపదే॥ కృతవాక్కిలవీర్యాణిరామేణసహకేశవః॥ ౨౦॥ అతిమర్త్యానిభ
గవాన్ గూఢఃకపటమానుషః॥ కలిమాగతమాజ్ఞాయతేత్రేన్ద్రివైష్ణవేవయమ్॥ ౨౧॥ ఆసీనాదిఘ్నా

మునయః॥ ౧౫॥ ఉపస్పృష్టాః సంసిధిమాత్రేణసేవితాః॥ సద్యఃపునంతి॥ స్వధున్॥ ౧౬॥ తస్యాఅపస్తుతత్పాదాన్నిస్తుతాః॥ నతు
తత్రేవతిష్ఠంతి-అతస్తత్సంబంధనపునంత్యోపి-అనుసేవయాపునంతినతునద్యభిమునీనాముత్తమైః॥ పుణ్యశ్లోకైర్ద్యానిస్తవ్యాని
కర్మాణియస్యతస్య॥ ౧౬॥ యశఃకలిమలాపహం సంసారదుఃఖోపశమనం॥ ప్రశ్నాంతరం॥ ఉదారాణి॥ మహంతివిశ్వస్పృహ్యదీని॥ సూరి
భిః॥ నారదాదిభిః॥ ౧౭॥ కలాః॥ బ్రహ్మరుద్రాదిమూర్తిః॥ అథేతిప్రశ్నాంతరం॥ అవతారకథాః॥ స్థిత్యర్థమేవతత్తవనర-యేమత్పాన్య
ద్యవతారాః-తదాశ్రయాఃకథాః॥ ౧౮॥ స్వైరంలీలాఃకురవతః॥ కృష్ణావతారప్రయాజనప్రశ్నైవతచ్ఛరీతప్రశ్నోపిజాతపివేతిభే
త్సుకేనపునరపి తచ్ఛరీతాస్యేవశ్రోతుమిచ్ఛంతస్తత్రాత్మనస్తృప్త్యభావమావేదయంతి వయంతి॥ యగయోగాదిమత్ప్రస్తావః॥
ఉద్భవ్యతమోయస్తాత్పత్తమాః-తథాభూతః-శ్లోకోయశోయస్యవిక్రమేతువిశేషీణనవిత్పాపమ॥ అలమితిసమన్యామహే॥ ౧౯॥ త
త్రహేతుః॥ యద్విత్తమంశృణ్వతాం॥ యదాస్-అస్యేత్యప్యంతునామవయంతునేతితుశబ్దస్యాస్వయః॥ అయమగః-త్రేధాహ్యలం
బుద్ధిభావతి-ఉదరాదిభరణేనవా-రసాజ్ఞానేనవా-స్వాదువిశేషాభానాద్వాపితత్రయముత్రమశ్లోకేనాస్తీత్యాహ॥ తత్రశృణ్వతామి
త్యనేనశ్రోత్రస్యాకాశత్వాన్నభరణమిత్యక్తం॥ రసజ్ఞానామిత్యనేనచరసాజ్ఞానతః పశువత్ప్రప్తిసికారాకృతా॥ ఇమృభక్షణవద్ద్రుసం
తరాభావేన తృప్తినిరాకరోతి॥ పదేపదేప్రతిపదం॥ స్వాదునోపిస్వాదు॥ ౨౦॥ అతః॥ శ్రీకృష్ణచరితాని కథయేత్వాశయేనాహ॥ అతిమ
త్యాహ॥ మత్యానంతిత్రాంతాని-గూఢానోద్ధరణాదీని-మనుష్యస్వసంభావితానీత్యగః॥ నమయాజనాధ్యాపనాదివ్యగ్రాణం
కుపవిత్రచ్చవణివకాశఃస్వాగత్యాహ॥ కలిమితి॥ కలిమాగతంజ్ఞాత్వా-తద్భియావిష్టుపదంక్షంతుకామాః॥ ౨౧॥ ఊహనత్రేణని

హరోధారప్రత్న స్యాపిక్వ ప్లేపగ్యకసానాదేవము క్తం - తత్రయత్ప్రథమంపుష్పంసర్వ శాస్త్ర సారమైకాంతికంశ్రేయోబ్రూహితి
 తత్రోత్తరం ||౧||సగతి||అయమథః - ధర్మోద్వివిధః - ప్రపుల్లక్షణోనిపుల్లక్షణశ్చేతి-తత్రయఃస్వగాఢ్యర్థః - ప్రపుల్లక్షణః
 జోషరః - యతస్తుధర్మాచ్చ వచదరాదిలక్షణభక్తిభావతి - సవరోధర్మఃసపివై కాంతికంశ్రేయగతి-కథంభూతః - అహైతుకీహేతుఃఫలా
 మసంధానం - తత్రహితాప్రతిహితా-విష్ణురసభిభూతా నమఃశ్రు ||తమేతం వేదానువచనైస్తాత్పరీవివిదిషంతియజ్ఞేనదానైతప
 సానాశ కేసేత్యాదిశ్రుతిభ్యోధర్మస్యజ్ఞానాంగత్వంప్రసిద్ధం - తత్తుతోభక్తిహేతుత్వం ||౬|| ఉచ్యతేసర్వత్ర తుభక్తిదావోజేత్యాహ ||
 వాసుదేవగతి || అహైతుకంశుభ్ర తకాఢ్యగౌచరం బేపనిషదమిత్యథః ||ము||వైరాగ్యం విషయాంతరవైత్త్యుష్ణం జ్ఞానంసూత్రా
 రరూపంజ్ఞానంచజనయతి-పరమభక్తిహేతుభావత్వాత్తేతార్హేతు-యత్నాత్తేతార్హాపజ్ఞానం - అహైతుకం||శ్లో||నాహంవేదేనకతప
 సేత్యాదిప్రకారేణభావంతర విషయజ్ఞానోత్పాదక సహాయహేతుకంసభవేదిత్యథః ||౭||వ్యతిరేకమాహ ||ధర్మగతి||యోధర్మగతిప్ర
 సిద్ధః - నయది విష్య క్షేనకథానురతిం నోత్పాదయేత్ - తహిన్యమస్మిలోపిన్కశ్రమజ్ఞేయః || నమ - మోక్షేథ క స్యాపిధర్మస్య
 శ్రమత్వమస్త్యేవతతహ - కేవలంవిఫల శ్రమగిత్యథః - సన్యసితత్రాపిన్యగాఢఫలమిత్యాశంక్య ఎవకారేణనిరాకరోతి - య
 జ్ఞాత్వాన్న తత్ఫలమిత్యథః-నమఃశ్రు ||అక్షయగ్ంహివైచాతుమాకస్యయాజినఃసుకృతంభవతీతిశ్రుతిన్కతత్ఫలస్యక్షయజ్ఞత్వ మిత్యా
 శంక్యహిశజ్ఞేనసాధయతి - హియస్త్యుత్ ||శ్రు||తగ్య భేహకర్తచిత్తోలోకఃక్షీయతవివమేవాముత్రపుణ్యచిత్తోలోకఃక్షీయతఇతితథానుగృ
 హితయాశ్రుత్యాఫలస్యక్షయజ్ఞత్వావగమాదితి-హిశబ్దస్యాథః-ఉత్తఫలప్రతిపాదనాత్ ||౮|| నమవేదాంతశ్రవణదిభిరేవతత్త్వసాక్షా
 త్తరస్యాన్యోకింభక్త్యాతత ఆహ || శ్రుతమితి || యత్ - యన్యపుంసః - హరికథామృతాత్ - ఆస్వాద్య మానాత్ || ప్రవచ్చి త్రంప్రే
 మాశ్రు పులకోద్గమాశ్చనసంతి-తన్య-బేపనిషదం - ఆత్మతత్త్వం - శ్రుతమపిహారి - పరోక్షగిత్యర్థః ||ము|| బేపనిషదంఉపనిషద్వాక్యం-శ్రు
 తమపి-హరికథామృతాత్ హరికథామృతపక్షకాదేతత్పురాణిత్ - హారేవితత్పురాణతుల్యంసభవతి - కుటఃయగ్యస్త్యుత్ - ఉపనిషద్వా

సాంపరోధర్మోయతోభక్తిరథోక్షజే | అహైతుక్యప్రతిహతాయయాత్నాసుప్రసిదతి || ౬ || వా
 సుదేవేభగవతిభక్తియోగః ప్రయోజితః | జనయత్యాశువైరాగ్యంజ్ఞానంచయదహైతుకమ్ || ౭ || ధర్మ
 స్వస్వమస్మితః పుంసాంవిష్వక్సేనకథాసుయః | మోత్పాదయేద్యదిరతిం శ్రమ ఎవహి కేవలమ్ || ౮ ||
 శ్రుతమప్యే పనిషదం దూరేహరికథామృతాత్ | యన్న సంతిద్రవచ్చిత్త ప్రేమాశ్రు పులకోద్గ
 మాః || ౯ || ధర్మస్య హ్యపవగఃస్య నాథోధాఢ్యోపకల్పతే | నాథస్య సర్వైకాంతస్య కామో

శ్వాత్ తచ్చ వణాద్వా ప్రవచ్చిత్తప్రేమాశ్రు పులకోద్గమాః నసంతి - తన్యసన్యవివచిత్రవకారణ బాష్పజన సప్తలకోద్గమానాంహే
 తుత్వాభావాత్ - తస్మాత్తేభగవత్త్వశ్రవణేపితస్తథామృతానుభవజ్ఞానభవంతీతిభావః ||౯|| తదేవంహరిభక్తిదావారాతదితరవైరాగ్యా
 త్తజ్ఞానపర్యంతఃపరోధర్మగమ్యక్తం || అన్యేక్షేవంమన్యంతే-ధర్మస్యఅథఃఫలం అథాన్యకామః-తన్యచేంద్రియప్రీతిః-ఫలం-తత్ప్రీ
 తేశ్చపునరపిధర్మాధాదిపరంపరతి-యదాముః||శ్లో|| ధర్మాదథాశ్చకామశ్చనకిమథాన్సేవ్యత ఇత్యాది-తన్నిరాకరోతి ద్వాభ్యాం
 ధర్మ స్వేతి || అపవగఃస్య - ఉత్తన్యాయేనాపవగఃపర్యంతస్య - ధర్మస్యఅథాయ - ఫలత్వాయ - అథః - నోపకల్పతే-యోగ్యో
 నభవతీత్యథః - తథా ధర్మైకాంతస్య - వివంభూతధర్మావ్యభిచారిణః-అథాన్యకామోలాభాయఫలత్వాయ - నన్యతోహిమునిభిః ||
 ము || పురాణప్రశంసాదేవం ధర్మన్యభగవద్భక్తిహేతుత్వం పరమభక్తేనికషయాంతరవైత్త్యుష్ణజననద్వారా భగవత్సాక్షాత్కారంచో
 క్త్యామతాంతరం నిరాకరోతి ధర్మస్వేత్యాదినా - తత్రధర్మఫలత్వమథాన్యసిరన్యతి-అపవగఃస్య ఉత్తన్యాయేన అపవగఃఫలప
 త్యంతస్యధర్మన్య - అథాయఫలత్వాయ - అథః నోపకల్పతే - యోగ్యోనభవతీత్యథః - కామన్యఅథాఫలత్వంనిరన్యతి - తథా
 ధర్మైకాంతస్యవివంభూతధర్మావ్యభిచారిణః-అథాన్య - కామః కామ్యతఇతికామః-అన్నసానాదిః-లాభాయఫలత్వాయ- నన్యతో
 భవతిఉత్తేన భవతిభిలు || చంద్రికాయాం || ఇత్థం భగవత్తథాశ్రవణరతిరహితా కేవలకమానుషూర్త్యా భగవత్తథాశ్రవణసహి
 తానపి భగవత్తథామృతానుభవజనితానందబాష్పరోమాంచరూప మహూత్సవరహితా శ్లోకద్వయేనోద్దామ్యధర్మాధా కామరూప
 త్రివగఃపరామర్శామయతి - ధర్మస్వేతి - ధర్మన్యహ్యపవగఃస్య ధర్మన్యలాభాయ నన్యత ఇత్యథా కామరోధేనా న్వయః - అ
 థః భనాదిఃఅపవగఃస్యముక్తిసాధనీభూతస్యధర్మన్యధర్మఃప్రోక్షితకైతవోత్రేతిభాగవతశాస్త్రముఖ్యవిషయతయాప్రతిపాదిత
 వ్యభక్తిరూపధర్మన్య అథాయప్రయోజన భూతాయాపవగఃయ నోపకల్పతే - తథాధర్మైకాంతస్యఅథాన్యయాగాదిధర్మాను
 ధానాథాం యజ్ఞనాధ్యాపనప్రతిగ్రహైఃప్రాప్త్యాణోధనమాజయేదితిశాస్త్ర విహితయాజనాధ్యాపనప్రతిగ్రహరూపసాధన సాధ్య

తయాప్రతిపాదితస్య ధనస్యభవః ప్రయోజనరూపోయాగాదిభవః అపవగన్యభవః స్య అథాయముక్తయేనోపకల్పతే - తథా
కామోపి అపవగన్యభవః స్య భక్త్యాది రూపస్య లాభాయ భలాయముక్తయేనన్యత్ర ఇత్యభవేత్ యోజనా - ప్రతిపాదితస్యా మధా
ప్రైర్తిరీయోపనిషది || శ్రు || సకమణానప్రజయాధనేనత్యాగేనైకేలమృతత్వమానశురితి || ౧౦ || కామస్యేతి ||
కామస్యవిషయభోగస్య - ఇంద్రియప్రీతిలాభః - ఫలంసభవతి - కింతుయావతాజీవేత్ తావానేవకామస్యలాభఃఫలం - నతు ఇంద్రి
యప్రీతిః - జీవనపర్యాప్తవకామః సేవ్యఇత్యర్థః || జీవస్యజీవనస్యచపునఃకర్మానుష్ఠానద్వారాకర్మభిర్యజహప్రసిద్ధః సోఘోనభవతి -
కింతుతత్త్వజిజ్ఞాసేవేతి || ము || తస్య కామస్యేంద్రియఫలత్వం పుష్పస్యతి - కామస్యఅన్నపానాదేః - ఇంద్రియప్రీతిలాభఃఫలం సభవ
తి - కింతుయావతాఅన్నపానాదినా కామే నజీవతిదేహధారణమేవఅన్నపానాదేః ఫలమిత్యభవః శబ్దానాం కామానాం ఇంద్రియత్య
ప్తిః ఫలమితీతే ఉచ్యతే దేహధారణే నపేక్షితానాం తేహం ముముక్షోరనథావహత్యాదిహన్నపానాదిమాత్రమేవకామశబ్దేన వివ
క్షేతం - ముముక్షోధికారిత్యాత్ ప్రబుద్ధస్య జీవస్యతత్త్వజిజ్ఞాసోఽతి హ్యనంతరమున్యతే - తత్త్వజిజ్ఞాసోజీవస్యయఃకమభిఃస్యాత్
సః ముముక్షోఃనాభవః నప్రయోజనం - జీవస్యతత్త్వజిజ్ఞాసేతిపాతే జీవస్యపునఃకర్మానుష్ఠానద్వారాకమభిఃస్యాత్ సః అర్థో
సభవతి - కింతుతత్త్వజిజ్ఞాసేవేతి || ౧౧ || ననుతత్త్వజిజ్ఞాసానామధర్మజిజ్ఞాసైవ - ధర్మఎవహితత్వమితీతి - తత్రాహ - వదంతీతి ||
తత్త్వవిదస్తు - తదేవతత్త్వంవదంతి - కింత్యత్ - జ్ఞానంనామ - అద్వయమితి - క్షణికవిజ్ఞానపక్షం వ్యావర్తయతి || ననుతత్త్వ విదోపివిగీత
వచనావప - మైవం - తస్యైవతత్త్వస్యనామాంతరైరభిధానాదిత్యాహ - ఔపనిషదైప్రొక్తైః - హైరణ్యగర్భైః - జరమాత్మైః - సుత్వతై
భాగవానిత్యభిధీయతే || ము || యత్ జ్ఞానం జ్ఞానైకరూపం - అన్వయంఅవయవభేదరహితం - జాత్యాదిరహితంవా - ప్రస్తేలిపరమాత్మే

లాభాయహిస్త్పతః || ౧౦ || కామస్యనేంద్రియప్రీతిలాభోజీవేతయావతాజీవస్యతత్త్వజిజ్ఞాసో*
నాఘోయశ్చేహకర్మభిః || ౧౧ || వదంతితత్త్వవిదస్తత్త్వంయద్జ్ఞానమన్యయమ్ | బ్రహ్మేతిపర
మాత్మేతిభగవానిత్యబ్ధ్యతే || ౧౨ || (సత్తామాత్రంతుయత్త్రించిగ్నదసత్వవిశేషణమ్ | ఉభాభ్యాం
భాష్యతేసాత్మాద్భగవాన్తేవలస్సమః ||) తచ్ఛ్రద్ధధానామునయోజ్ఞానవైరాగ్యయుక్తయా | ప
శ్యంత్యాత్మనిచాత్మానంభక్త్యాశ్రుతగృహీతయా || ౧౩ || అతఃపుంభిర్ద్విజశ్రేష్ఠావణాశ్రమవి
భాగశః | స్వనుష్ఠితస్యధర్మస్య సంసిద్ధిహారితోషణమ్ || ౧౪ || తస్మాదేకేనమనసాభగవాన్
సాత్వతాంపతిః | శ్రోతవ్యఃకీర్తితవ్యశ్చధ్యేయఃపూజ్యశ్చనిత్యశః || ౧౫ || యదనుభ్యాసినా
యుక్తాః కమగ్రంధినిబంధనం | భిందంతికోవిదాస్తస్య కొనకుర్యాత్తథారటమ్ || ౧౬ || శుశ్రూ

తిభగవానితి చశబ్ద్యతేభగవానేవవైశ్నవైరభిధీయతఇత్యర్థః తత్త్వవిదస్తుతదేవతత్త్వమితివదంతి || శ్లో || విష్ణునామానవేదేమవేదాంతేషు
చగీయతే | విషవివమహాశబ్దో మైత్రేయభగవానితి || పరమబ్రహ్మభూతస్యనానుదేవస్యనాన్యగః | శబ్దోయంనోపచారేణ హ్యన్యత్ర
హ్యుపచారతఇత్యాదివర్తణాత్ || శ్రు || నారాయణపరంబ్రహ్మతత్త్వంనారాయణఃపర ఇత్యాదిశ్రుతేశ్చ - బ్రహ్మపరమాత్మభగవద్వాసు
దేవసారాయణదిపర్యాశబ్దైర్వాచ్యతయాసవివశబ్ద్యతఇత్యర్థః || ౧౨ || తచ్ఛ్రద్ధతత్త్వంసపరికరయాభక్త్యేవప్రాప్యతఇత్యాహ || తదితి || త
దిత్యవ్యయం - జ్ఞానవైరాగ్యయుక్తయైత్యత్ర - జ్ఞానంపరోక్షం తచ్ఛ్రద్ధతత్త్వమాత్మనిత్యేత్రజ్ఞేపశ్యంతి - కింత్యత్ - అత్మానం - పరమాత్మానం - శ్రు
తేనవేదాంతాదిశ్రవణేన - గృహీతయాప్రాప్తమితిభక్తేదాభ్యముక్తం - ధర్మస్యఫలంభక్తిః - నార్థకామాదికమితీమమర్థముపపాద్యోప
సంహరతి || ము || తత్ బ్రహ్మపరమాత్మాదిశబ్దైర్యదుచ్యతేతత్పరతత్త్వం - శ్రద్ధధానావీప్సవోమునయఃజ్ఞానవైరాగ్యయుక్తయాశాస్త్రజన్య
జ్ఞానవిషయాంతరవైత్తప్యయుక్తయా - అనేనపరమభక్తిప్రకమణ్డకః శ్రుతగృహీతయా శ్రుతేవభగవత్తథాశ్రవణేనగృహీతయాప్రా
ప్తయాభక్త్యాపరమభక్త్యా - ఆత్మనిజీవేస్థితమితిశేషః - అత్మానం పరమాత్మానంపశ్యంతి || ౧౩ || అత ఇతి || హేద్విజశ్రేష్ఠాః - హరితోష
ణం - హరేరాధానం - సంసిద్ధిః - ఫలం || ము || వణేశ్రమవిభాగశః - వణేశ్రమానుగుణ్యేన - స్వనుష్ఠితస్యకృతస్య - ధర్మస్య హరితోషణం
భగవన్బ్రహ్మోనవివ - సంసిద్ధిఃఫలమిత్యభవః || ౧౪ || యస్మాచ్ఛ్రద్ధక్రీహీనోధర్మఃకేవలంశ్రమవివ - తస్మాత్తత్త్వప్రధానవివధర్మఃఅను
ష్ఠేయ ఇత్యాహ - తస్మాదితి || ఏకేన - ఏకాగ్రేణ - మనసా || ౧౫ || భక్తివిహీనోధర్మఃకేవలంశ్రమవివప్రపంచితి - ఇదానీంతుభక్తైర్బుక్తి
ఫలత్వంప్రపంచయతి || యదితి || యస్యానుభ్యాస - భ్యాసంపైవ అసిఃఖడ్గఃతేనయుక్తాః అప్రమత్తాఃవివేకినః - గ్రంధిమహం
కారం - నిరబధ్నాతియత్కమతచ్ఛిందంతి - తస్యకథాయాంరంభంకోనకుర్యాత్ || ౧౬ || ననుసత్యమెవంకర్తసిర్బుద్ధినీహరికథారతిః - తథా
పితస్యాంరుచినోత్పన్నతే - కింకుర్వస్తత్రాహ || శుశ్రూషురితి || పుణ్యతీర్థనిషేవణాదిభినిష్కానస్య మహత్సేవాస్యాత్ - తయాచతద్ధ

క్షుద్రా-తతః ప్రవణా-తతోరుచిస్సన్వీడిత్యనః-తతశ్చ॥ ౧౭॥ శృణ్వతామితి॥ పుణ్య-ప్రవణకీర్తన-యన్యనః-సతాంసు
 హృ-హితకారీ-హృదియాన్యభద్రాణికామూదివాసనాః-తానింతః-హృదయస్థస్య-విధునోతి॥ ౧౮॥ తతశ్చ-నష్టితి॥ సర్వా
 భద్రనాశస్యజ్ఞానోత్తరకాలీనత్వాత్ప్రాయగ్రహణం-భాగవతానాం-భాగవతశాస్త్రస్య-సేవయా-నైష్ఠికీ-నిశ్చలా-వియేషకా
 భావాత్-అత్రపూర్వాధేనిత్యంభాగవతసేవయేతివశాధిక్యమాషం-సద్భాగవతసేవయేతిపాతేనకాప్యనుపపత్తిః॥ ౧౯॥ తదేతి
 రజశ్చతమశ్చయేచతత్ప్రభవాభావాః-కామాదయః-ఎతైరనావిధ్యంఅనభిభూతంప్రసీదతి-ఉపశామ్యతి॥ ౨౦॥ ఏవమితి॥ భగవద్భక్తి
 యోగతఃప్రసన్నమనసః॥ అతఏవముక్తసంగస్య॥ ము॥ ముక్తసంగస్య-త్యక్తవిషయాభిలాషిణః-భగవత్తత్త్వవిజ్ఞానంభగవత్సాయో
 త్తారః॥ ౨౧॥ భగవత్తత్త్వవిజ్ఞానమహామేవంవిభోజానాజ్ఞాతుంప్రస్తుంచతత్త్వేనైతిభగవద్వచనాత్॥ ౨౧॥ జ్ఞానేఫలమాహ॥ భిద్యతఇ
 తి॥ హృదయమేవగ్రంథిఃచిజ్జడగ్రధనరూపాఃకారఃఅతఏవ-సర్వసంశయాః-అనంభావనాదిరూపాఃకర్మాణ్యనారబ్ధఫలాని-ఆత్మ
 ని-స్వరూపభూత-ఈశ్వర-దృష్ట-ఏవకారణజ్ఞానాంతరమేవేతిదశాయతి॥ ము॥ ఆత్మనిజీవాత్మనివతమాన-ఈశ్వరేపరమాత్మ
 నిదృష్టసతిఏవకారణసాయత్పరాంతరమేవేతిదశాయతి-హృదయగ్రంథిఃహృత్అయంతిగచ్ఛంతీతిహృదయాః-కామాదయః-తవి
 పగ్రంథిప్రకణం॥ ౨౨॥ అత్రసదాచారందశాయన్తుపసంహరతి॥ అతఇతి॥ ఆత్మప్రసాదినీం-మనశ్శోధినీం-వాసుదేవభ

పోశ్యద్దధానస్య-వాసుదేవకథారతిః॥ స్యాన్మహాత్మేవయావిప్రాఃపుణ్యతీర్థానిపేవణాత్॥

౧౭॥ శృణ్వతాంస్వకథాఃకృష్ణఃపుణ్యశ్రవణకీర్తనః॥ హృద్యంతస్థోహృభద్రాణీవిధునోతి
 సుహృత్సతామ్॥ ౧౮॥ నష్టప్రాయేష్వభద్రేషునిత్యంభాగవత*సేవయా॥ భగవత్పుత్రమశ్లోకభ
 క్తిర్భవతిన్దైష్ఠికీ॥ ౧౯॥ తదారజస్తమోభావాఃకామలోభాదయశ్చయే॥ చేతఏతైరనావిధ్యం
 తంసత్వేప్రసీదతి॥ ౨౦॥ ఏవంప్రసన్నమనసోభగవద్భక్తియోగతః॥ భగవత్తత్త్వవిజ్ఞానంము
 క్తసంగస్యజాయతే॥ ౨౧॥ భిద్యతేహృదయగ్రంథిశ్చిద్యంతేసవ*సంశయాః॥ క్షీయంతేచా
 న్యకమాణిదృష్టఏవాత్మనీశ్వరే॥ ౨౨॥ అతోవైకవయోనిత్యంభక్తింపరమయాముదా॥ వా
 సుదేవేభగవతకువ*త్యాత్మప్రసాదినీమ్॥ ౨౩॥ సత్త్వంరజస్తమఇతిప్రకృతేగుణానై-ర్యుక్తః
 పరఃపురుషఏకభూతస్యభద్రేస్థిత్యాదయోహరివిరించిహరేతి*సంజ్ఞాఃశ్రేయాంసితత్రఖలుసత్వత
 నోన్య*ణాంస్యః॥ ౨౪॥ పాథివాద్దారుగోధూమస్తస్మాదగ్నిస్త్రయీమయః॥ తమసస్తు
 రజస్తస్మాత్సత్త్వంయద్రుహ్మదశ*నమ్॥ ౨౫॥ భేజిరేమునయోథాగ్రేభగవంతమధోక్షజమ్॥ సత్త్వం
 విశుద్ధంక్షేమాయకల్పంతేయేనుతానిహ॥ ౨౬॥ ముముక్షుషౌఘోరరూపాహిత్యాభూతపతీ
 నథ॥ నారాయణకథాశ్శాంతాభజంతేహ్యనసూయవః॥ ౨౭॥ రజస్తమఃప్రకృతయస్సనుశీలా

క్షుద్రాంతిభజనీయవిశేషదశాతః॥ ౨౩॥ తదేవోపసానయతుంబ్రహ్మదీనాంత్రయాణంఏకాత్మత్వేపినాసుదేవస్యాధిక్యమాహ-స
 త్వమితి॥ ఇహయద్యస్యేకఏవపరఃపుమాత్-అన్యవిశ్వస్యస్థిత్యాదయః-స్థితిస్సప్తప్రశయాధానంజ్ఞాఃకేవలంభిన్నాభ-తై-హరివిరిం
 చిహరాఇతివక్తవ్యేనంధిరాషఃతత్రతేమంమధ్యత్రయాంసి-శుభఫలాని-సత్వతనోవాసుదేవాదేవ-స్యః॥ ౨౪॥ ఉపాధివైష్ట్య
 వఫలవైశిష్ట్యంసర్వహంతమాహ-పాథివాదితి-పాథివానాత్-ప్రవృత్తిప్రకాశరహితాత్-దారుణః-కాష్ఠాత్కాశాన్ధామః-ప్రవృత్తి
 వ్యభావః-త్రయీమయః-వేదోక్తకర్మప్రచురః-ఈషత్కర్మప్రత్యాసత్తేః-తస్మాదప్యగ్నిస్త్రయీమయః-సాయత్తమ*సాధనత్వా
 త-ఏవంలయాత్కాత్తమస్సకాశాత్రజః-తస్మాత్సత్త్వం-బ్రహ్మదశ*నం-బ్రహ్మప్రకాశకం-తుశబ్దేనలయాత్కాత్తమసస్సకా
 శాద్రజఃసోపాధికజ్ఞానహతుత్వేనకించిద్రుహ్మదశ*నప్రత్యాసత్తిమాత్రముక్తం-నతుసర్వభాతత్ప్రకాశకత్వం-వియేషకత్వాత్
 యత్సత్త్వంతత్సాక్షేద్రుహ్మదశ*నంప్రకాశకత్వాత్-అతస్తద్గుణోపాధీనాంబ్రహ్మదీనామపియథోత్తరంవైశిష్ట్యమితిభావః॥ ౨౫॥
 వాసుదేవభక్తపూర్వాచారంప్రమాణయతి-భజిరఇతి-అథ-అతోహతోః-అగ్రేపురా-విశుద్ధంసత్త్వంసత్త్వమూర్తింభగవంతమధోక్షజంబ
 థఃఅథఃకృతంఅక్షంజ్ఞానం-యస్మాత్తమధోక్షజంఅతోయ-తానమవర్తంతేతఇహసంసారక్షేమాయకల్పంతే॥ ౨౬॥ నమలన్యానపికేచి
 ద్భజంతోవృశ్యంతేసత్త్వం-ముముక్షువస్తుఅన్యాకారజనతామసానభజంతే-కింతునకామావేత్త్యాహద్యాభ్యాం-ముముక్షువఇతి-భూ
 తవతీనితివిశ్రుతజేషాదీనాముప*క్షణం-అనసూయవః-దేవతాంతరానిండకాన్యంతః॥ ౨౭॥ రజఇతి-రజస్తమసీప్రకృతీస్వభావోయ

మాంతే - అశవపిత్తభూతాదిభిఃసమంశీలంయేమాంతే- శ్రీయాసహవిశ్వర్యంప్రజాశ్చేష్టుఃతీతథాతే- అతోమోక్షప్రదత్వాద్వాసు
 దేవోభజనీయఇత్యుక్తం - సర్వశాస్త్రతత్పర్యగౌరవత్వాదపీత్యాహద్వాభ్యాం || ౨౮ || వాసుదేవేతి- వాసుదేవఃపరస్తాత్పర్యగోచ
 రోయేమాంతే- ననువేదామఖపరాధ్యశ్యంతఇత్యాశంక్య- తేపితదారాధనత్వాత్ప్రరాపివేత్సుక్తం- యోగాయోగశాస్త్రాణి- తేషామ
 త్యాసనప్రాణేయామాది శ్రీయాసరత్వమాశంక్య- తాసామపితత్వాత్ప్రపాయత్వాత్తత్పరత్వముక్తం || ౨౯ || వాసుదేవేతి- జ్ఞానంజ్ఞా
 నశాస్త్రం- తపఃజ్ఞానపరమేవేత్యాశంక్య- జ్ఞానస్యాపితత్పరత్వముక్తం- తపోత్రజ్ఞానంధర్మోద్ధర్మశాస్త్రం- దానప్రతాదివిషయం-
 ననుతత్వగాఢాదిఫలపరమిత్యాశంక్య- గమ్యత ఇతిగతిః- స్వగాఢాదిఫలం- సాపితదానందరూపత్వాత్తత్పరైవేత్సుక్తం- యద్వా- వే
 దాఇత్యేనైవ- తస్మాత్తత్పరత్వస్యాపితాస్త్రాణివాసుదేవపరాణేత్సుక్తం- అత్రనమ- తేషామఖయోగశ్రీయాదినానాథాపరత్వా
 న్నతదేకపరత్వమిత్యాశంక్య- మఖాదీనామపితత్పరత్వముక్తమితిప్రప్తవ్యం || ౩౦ || నమఃకర్మకారత్వవేశనియమనాదిలీలాయుక్తే
 వస్తుని- సర్వశాస్త్రనమస్వయోద్యుత్యతే- కథంవాసుదేవపరత్వంసర్వశాస్త్రస్య- తత్రాహచతుర్థః || సఇత్యాది || ఎత్తైరవశోక్తైఃతస్య
 కర్మాణ్యుదారాణిబ్రాహ్మీతిప్రశ్నస్యేత్తరం- సదసద్రూపయాకార్యకారణత్వకయా- అగుణశ్చేత్యన్వయః- స్వతోనిగుణోపసన్నిత్య
 థః- భగవతోజగత్కారణత్వముక్తం || ౩౧ || అనుప్రవేశనియమనలక్షణాంబీలామాహ-తయేతి- నిలసి తేషామధ్యతేషుగుణేషు ఆకాశాదిషు-
 అంతఃప్రవిష్టస్య- గుణవానివాభాతి- మగధీనాపివేమేగుణిత్వభిమానవానివ- నతువస్తుతత్తథా- యతోవిజ్ఞానేనచిచ్ఛక్త్యవిజృంభి

భజంత్యైః | పితృభూతప్రజేశాదీశ్చియైశ్వర్యప్రజేషవః || ౨౮ || వాసుదేవపరావేదావాసుదే
 వపరామఖాః | వాసుదేవపరాయోగా వాసుదేవపరాః శ్రీయాః || ౨౯ || వాసుదేవపరంజ్ఞానం
 వాసుదేవపరంతపః | వాసుదేవపరోధమోగా వాసుదేవపరాగతిః || ౩౦ || సపక్షేదంససజాగ్రే
 భగవానాత్మమాయయా | సదసద్రూపయాచాసౌ గుణమయ్యాగుణోవిభుః || ౩౧ || తయావిలసితే
 ష్విషు గుణేషుగుణవానివ | అంతఃప్రవిష్టఆభాత విజ్ఞానేనవిజృంభితః || ౩౨ || యథాహ్యవహితోవ
 హ్నిదాః సప్తకస్త్వయోనిషు | నానేవాభాతవిశ్వాత్తా భూతేషుచతథాపుమాః || ౩౩ || ఆ
 సాగుణమయైభావైభూతసూక్ష్మేంద్రియాత్మభిః | స్వనిమితేషునిర్విస్తోభుజ్జేః భూతేషుతద్గు
 ణాః || ౩౪ || భావయత్యేష సత్వేన లోకావైలోక భావనః | లీలావతారా మరతో దేవతర్యజ్ను
 రాదిషు || ౩౫ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంభే - ద్వితీయోధ్యాయః * * * * *
 మూలః || జగృహేపౌరుషంరూపం భగవాన్తహదాదిభిః | సంభూతం షోడశకళ మాదౌలోకసిన్ధు

తఃఅత్యుజ్జితః || ౩౨ || బహురూపత్వలీలామాహ-యథేతి || స్వయోనిషుస్వాభివ్యంజకేషు- అవహితః- విహితః- విశ్వాత్తాపుమాః- పరమే
 శ్వరః- భూతేషుప్రాణిషు- అంతర్యామిణోపిప్రతియోగినానాత్వేన నానాత్వమివోచ్యతే- తేత్రజ్ఞరూపేణవా || ౩౩ || భగరూపాంబీలా
 మాహ- అసావితి || అసాహరిః- భూతసూక్ష్మేణ- ఇంద్రియాణి- ఆత్మా- మనశ్చ- తైస్త్వయం నిమితేషుభూతేషు- చతుర్విధేష్వితిభో
 గేస్వాతంత్ర్యందోత్యతే- తద్గుణ తత్తదనురూపాన్విషయా- ఇచ్ఛయాభుజ్జే- భోజయతీతిచోలోపోజ్ఞేయః- పాలయతీతివా- తదా
 త్వాత్తనేపదమాషం- భుజోనవనఇతిన్దరణి || ౩౪ || ఇదానీంతు సూతజానాసీతిప్రశ్నస్యేత్తరమాహ || భావయతీతి || భావయతి పాల
 యతీతి- పితృనవావతార సాధారణప్రయోజనం- విశేషతః కృష్ణావతారస్యకుంతీస్తుతౌవత్సృతే- లోకభావనః- లోకకర్తా- దే
 వాదిషుయే లీలావతారాస్తేషుసరతః అనురక్తః || ౩౫ || ఇతిభావాథాదీపికాయా- ద్వితీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
 శ్లో || అవతారకథాప్రశ్నే తృతీయేతూత్తరాభిధా | పురుషాద్యవతారోక్త్య తత్తచ్చరిత్రవణశ్చైః || యదుక్తం- అథాఖ్యాహిహరేధీ
 మన్నవతారకథాశ్శుభా ఇతి - తదుత్తరత్వేన నానావతారకథామనుక్రమిష్యే ప్రథమంపురుషావతారమాహపంచభిః || జగృహ ఇతి ||
 మహదాదిభిః మహదహంకారపంచతన్మాత్రైః పికాదశేంద్రియాణి - పంచమహాభూతానీతి - షోడశకలా అంశాన్విత్ తత్ - యద్యపి
 భగవద్విగ్రహవాన్తే వంభూతః- తథాపివిరాట్ దేహంతర్యామిణోభగవతోవిరాడ్రూపేణోపసనాథామేవముక్తమితిప్రప్తవ్యం || ౧
 తోసాభగవానిత్యేషేయోంతం విశిష్ట- యస్యేతి || యస్యాంభస్యేకాణావే - శయానస్యవిశ్రాంతస్య- తత్రచయోగః సమాధిః - త

యోపాం నిద్రాం విస్తారయతః - నాభిరేవ ప్రసరితః - తస్మిన్ యదంబుజం - తస్మాత్సకాశాత్ - పార్శ్వే కల్పే - సపారుషం రూపం జగృహే ||
ము || యస్యావయవసంస్థానైః - శరీరావయవపరిణామైః - లోకవిస్తరః - దేవమనుష్యుదిలోకవిస్తరః - విశ్వసృజాం - మరీచ్యాదీనాం - ప
తిః - బ్రహ్మ || ౨ || తీర్థశం రూపంతదాహ - యస్యేతి ననుకీర్త్య శో విగ్రహః తస్య - గూంభసి శేతేన్ద్ర - తదేవాహ - తత్తస్య భగవతో రూ
పంతు విశుద్ధం రజతస్య సంభిన్నం - అతఏవోజితం - నిరతిశయం - సత్త్వం || ౩ || ఏతచ్ఛయోగినాం ప్రత్యక్షమిత్యాహ - పశ్యంతీతి || అ
క్షభ్రం అనల్పం - జ్ఞానాత్మకం యచ్ఛుః - తేన సహస్రం అపరిమితాని - యాని పాదాదీని తైరభ్యుతం - సహస్రం మూఢాదగ్రాణాం యస్మిన్ తత్ -
సహస్రం యాని జాత్యాదీని - తైరుల్లసత్ శోభమానం || ౪ || ఏతత్తు మాటన్ద్రం - సత్త్వన్యావతారవదావిభావతిరోభావపడిత్యాహ - ఏతది
తి || ఏతదాదినా రాయణరూపం - నిధీయతేస్మిన్నితి నిధానం - కార్యావసూసే అవతారాణాం ప్రవేశస్థానమిత్యర్థః - బీజముద్గమనస్థానం -
బీజతేస్వినాన్యబీజత్వం - కింతవ్యవ్యయం - సకేవలమవతారాదీమేవ బీజం కింతు సర్వప్రాణినామిత్యాహ - యస్యేతి || యస్యాంశోబ్ర
హ్మ - తస్యాంశోమరీచ్యాదిః - తేన ననత్తు మాదాద్యవతారాః || ౫ || తచ్ఛరీతంచాహ || సజితి || కౌమారః ఆషః ప్రాజాపత్యో మానవ
ఇత్యాదీని సగః విశేషనామాని యః పారుషం రూపం జగృహే - స ఏవ దేవః కౌమారాఖ్యం స గః మాస్థితస్య - బ్రహ్మ బ్రహ్మణో భూ
త్యా - బ్రహ్మచర్యంచచార - సః ప్రథమో వతారః - ప్రథమద్వితీయాదిశబ్దః నిదేశమాత్రా పేక్షయా ప్రయుక్తాః || ౬ || ద్వితీయమితి ||
అస్య విశ్వస్య - భవాదుడృశ్యవాయ - మహీముగ్ధరిష్యన్నితి కమాక్షిః - ఏవం సర్వత్రా వతారస్తత్కమః చోక్తమిత్యనుసంధేయం || ౭ || నా

యూ || ౧ || యస్యాంభసిశయానస్య యోగనిద్రాం వితన్వతః | నాభిప్రదాంబుజాదాసీద్బ్ర
హ్మవిశ్వసృజాంపతిః || ౨ || యస్యావయవసంస్థానైః కల్పితో లోకవిస్తరః | తద్వైభగవతోరూపం విశు
ద్ధం సస్య మూజితమ్ || ౩ || పశ్యంత్యదోరూపమదభ్రచతుషస్సహస్రపాదోరుభుజాననాద్భు
తమ్ | సహస్రమూఢశ్రవణాక్షీనాసికం సహస్రమాఖ్యం బరకుండలోల్లసత్ || ౪ || ఏతన్నా
నావతారాణాం నిధానం బీజమవ్యయమ్ | యస్యాంశాం శేనస్సజ్యం తేదేవ తిర్యక్చరానయః || ౫ ||
సఏవ ప్రథమందేవః కౌమారం సగః మాస్థితః | చచారదుశ్చరం బ్రహ్మ బ్రహ్మచర్యమఖండితమ్ ||
౬ || ద్వితీయంతుభవాయాస్య రసాతలగతాం మహీమ్ | ఉద్ధరిష్యన్నపాథస్తయజ్ఞేశస్సాకరం వపుః ||
౭ || తృతీయమృషిసగం వైదేవ షిత్వముపేత్య సః | తంత్రం సాత్వతమాచ్యవైష్ణవైర్వ్యంకర్మ
ణాంయతః || ౮ || తుర్యేథర్మకలాసగేనరనారాయణావృషీ | భూత్వా శనుదమోపేతమకరో
ద్దుశ్చరంతపః || ౯ || పంచమః కపిలోనామసిద్ధేశః కాలవిప్లుతమ్ | ప్రవాచాసురయే సాంఖ్యం త
త్త్వగ్రామవినిణయమ్ || ౧౦ || షష్ఠమత్రేరపత్యత్వం వృతః ప్రాస్తోనసూయయా | ఆన్వీక్షకీ
మలకాయప్రప్లోదాదిభ్యోవివాత్ || ౧౧ || తతస్సప్తమతమాత్యాంరుచేర్యజ్ఞోభ్యజాయత | స
యామాద్యైస్సురగణైరపాత్సన్వయంభువాంతరమ్ || ౧౨ || అష్టమేమేరుదేవ్యాంతు నాభేజాత

రదావతారమాహ || తృతీయమితి || ఋషిసగముపేత్య - తత్రచదేవ షిత్వముపేత్యేత్యర్థః - సాత్వతం వైష్ణవం - తంత్రం పాంచరా
త్రాగమం - ఆచప్తఉక్తవాత్ - యతస్తంత్రాన్నిగతం - కమత్వం - బంధహేతుత్వం - యేభ్యస్తాని నిష్కమాణి - తేనాంభావోనైష్కర్మ్యం
కమః కిం మోచకత్వం యతోభవతి తదాచప్తేత్యర్థః || ౧౦ || సరనారాయణవతారమాహ || తుర్య ఇతి || తుర్యచతుర్థే అవతార - భ
మన్యకలా - అంశభావేత్యర్థః || ౧౧ || అభోవావిషాత్తనోయత్పత్నీతి శ్రుతేః || తస్యాన్యగే ఋషీభూతేస్వేత్యేకావతారతాం
దశయతి || ౧౨ || కపిలావతారమాహ - పంచమ ఇతి - ఆసురయే - తన్నామ్నోబ్రహ్మణీయ - తత్త్వానాం గ్రామస్య సంఘస్య - వినిణయో
యస్మిన్ శాస్త్రే తత్సాఖ్యం || ౧౩ || షష్టాత్రేయావతారమాహ - షష్ఠమితి - ఆత్రేరపత్యత్వం తేనైవ వృతస్య తస్య ప్రాప్తః || ౧౪ || ఆత్రేరప
త్యమభికాంక్షత ఆహతుప్త ఇతి వక్ష్యమాణత్వాత్ - కథం ప్రాప్తః - అనసూయయా మత్సర్యశాపత్యమిషేణమామేవాపత్యం వృతవానిలితో
షదృష్టిమకర్మస్తేవాత్రేరపత్యత్వం ప్రాప్త ఇత్యర్థః - ఆన్వీక్షకీమాత్మవిద్యా || ము || ఆన్వీక్షకీం - బీవాత్మపరమాత్మతత్త్వవిచారాత్మ
కాంతకవిద్యాం - అలకాయరాజే - ప్రప్లోదాదిభ్యశ్చ || ౧౧ || యజ్ఞావతారమాహ - తత ఇతి - సయజ్ఞః - యామాద్యైః - స్వ
స్వైవపుత్రాః యామానామదేవాః - తదాద్యైస్సహస్వానంభువంతుస్వంతరం - అపాత్ సాలితవాత్ - తదాస్వయమింద్రో భూనిత్య
ర్థః || ౧౨ || ఋషభావతారమాహ - అష్టమ ఇతి - సర్వాశ్రమ సమస్తృతం - అత్యాశ్రమం - పారమహంస్యం వత్స - ధీరాణాం దశయన్

అగ్ని ప్రపుత్రా ర్నాథేః ఋషభోజాతః - ము|| ఇంద్రపుత్రా - మేరుదేవ్యాంతుఋషభోజాతః || ౧౩ || పృథోరవతారమాహ - ఋషభి
రితి|| పాథి-వంపపుః - రాజదేహం - పృథురూపం - సాతాంతరే - పృథోరిదం పాథి-వం - ఓషధీరిత్యుపలక్షణం - ఇమాంపుథివీం - సర్వా
ణివస్తూని - మగ్ధ - అమగ్ధ - అదాగమాభావ స్త్యాషణః - హేవిస్త్రాః తేన పృథివీదో హసేనసోయమవతారః - ఉశ త్రమః - కమసీయతమః - వశ
కాంతావిత్వ స్త్యాత్థాతోని-ష్పన్నోయంశబ్దః || ౧౪ || మత్స్యవతారమాహ|| రూపమితి - చాక్షుషమన్వంతరే - య ఉదధిసంప్లవస్త
స్త్రిక - యస్యపిమన్వంతరావసానైప్రళయోనా స్తి - తథాపి కేనచిత్తాతు కేన సత్యత్రతాయ-మాయా ప్రదశితా - యథా అకాండమా
క-ండయామైతి ప్రప్యవ్యం - మహిమయాంనావి - నారూపాయాం మహ్యమిత్వధః - అపాత్ రక్షితవా - వై వన్వతమితి భావినసంజ్ఞా -
౧౫|| మార్కావతారమాహ - సురేతి - కమతః హర్షః - తయా పెణపికారశే అవతారే విభుదా శ్రే దధార|| ౧౬ || ధన్వంతర్యవతారమాహ -
ధాన్వంతరమితి - ధాన్వంతరం ధన్వంతరిరూపం - ద్వాదశమమితి మత్స్య యోగ స్త్యాషణః - త్రయోదశమమేవేత్యాదినా తిచ్చరితేన సహద
శ-యతి - అత్రాప్యషణ వివకుట - అపాయయదిత్యత్ర సుభామిత్వధ్యాహరః - మోహిన్యాస్త్రియా - మోహిన్యాఖ్య స్త్రియా - అన్యా
ససురాదీ - మోహయన్ ధన్వంతరిరూపేణ అమృతమానీయమోహిన్యా అపాయయదిత్యధః || ౧౭|| నృసింహవతారమాహ - చతుర్దశమ
తి - నారసింహం రూపం చిత్త్ర - ఎరకాన్ నిగ్ర-ధిత్వణివీశేషే || ౧౮|| వామనావతారమాహ - పంచదశమితి - దుష్టానాం మదంవా

ఉరుక్రమః | దశయన్వత్త-ధీరాణాం సర్వాశ్రమనమ స్త్పృశమ్ || ౧౩|| ఋషభిర్యాచితోభేదే
నవమంపాథి-వంపపుః | మగ్ధే*మా మోషధీర్విప్రా స్తేనాయం స ఉశ త్రమః || ౧౪|| రూపం సజగృహ
మాన్వ్యం చాక్షుషాంతరసంప్లవే | నావ్యారోప్యమహిమయామపాదై వన్వతం మనుమ్ || ౧౫||
సురాసురాణాముదధిం మగ్ధ తాం మందరాచలమ్ | సద్రేకమతరూపేణ పృష్ఠ ఏకాదశేవిభుః ||
౧౬|| ధాన్వంతరం ద్వాదశమం * త్రయోదశమ * మేవచ | అపాయయత్సురానన్యా మోహిన్యా మో
హయం స్త్రియా || ౧౭|| చతుర్దశం నారసింహం బిభ్ర ద్దైత్యేన్ద్రమూర్జితమ్ | దదారకరజైరూ
రావేరకాకటకృద్యథా || ౧౮ || పంచదశం వామనకం కృత్వా గాదధ్వరం బలేః | పదత్రయం యా
చమానః ప్రత్యాదిత్సు స్త్రివిష్టపమ్ || ౧౯ || అవతారేషోడశమే * పశ్యన్ ధర్మ ద్రుహూన్మపాన్ ||
త్రిసప్తకృత్వః కుపితో నిఃక్షత్రామకరోన్మహిమ్ || ౨౦ || తతస్సప్తదశేజాతస్స త్యవత్యాంపరా
శరాత్ | చక్రే వేదతరోశ్శాఖా దృష్ట్యేపుంసోల్పమేధసః || ౨౧ || నరదేవత్వమాపన్నస్సురకార్య
చికిషయా | సముద్రనిగ్రహదీని చక్రేవీర్యాణ్యతః పరమ్ || ౨౨|| ఏకోనవింశేవింశతతమే * వృ
ష్ణిషు ప్రాప్యజన్మనీ | రామకృష్ణావితిభువో భగవానహరద్భరమ్ || ౨౩ || తతః కలౌసంప్రవృత్తే
సంమోహాయ సురద్విషామ్ | బుద్ధో నామ్నాజినసుతః కీక టేషుభవిష్యతి || ౨౪ || అథాసాయుగసం
ధ్యాయాందస్య ప్రాయేషు రాజసు | జనితావిష్ణుయశసో నామ్నా కల్పి జగన్మగుః || ౨౫|| అవతా
రాహ్యసంభేద్యా హరేస్సత్వనిధేద్వి-జాః | యథావిదాసినః కుల్యా స్సరసస్సుసహస్రశః ||

మనయతితివామనకం రూపం - ప్రాన్వంవా - ప్రత్యాదిత్సుస్తస్మాదాచ్యన్యగ్రహితుమిచ్ఛుః || ౧౯|| పరశురామావతారమాహ - అవతారా
తి - త్రిగుణయథాభవతితథా - సప్తకృత్వః - సప్తపారా - ఏకవింశతివారానిత్యర్థః || ౨౦|| వ్యాసావతారమాహ - తత ఇతి అల్పమేధసః అల్ప
ప్రజ్ఞా - పుంసోవృష్ట్యాతదనుగ్రహధంశాఖాశ్చక్రే || ౨౧|| శ్రీరామావతారమాహ - నరేతి || నరదేవత్వం - రాఘవరూపేణ ప్రాప్తస్త్రి -
అతః పరమస్తాదశే || ౨౨|| రామకృష్ణావతారమాహ - ఏకేతి - వింశతితమ ఇతి వక్తవ్యతకారలోపశ్చాందసః (వణిధిక్యంతు ఛాందసత్వా
దేవేతిజ్ఞేయం - నైతత్తేనాపివ్యాఖ్యాత్రాస్పష్టికృతం - అత్రవింశేవేతి పాఠేన కావ్యసుపపత్తిరితిమంతవ్యం) రామకృష్ణా విత్వేవం నామ
జన్మనీ ప్రాప్య || ౨౩|| బుద్ధావతారమాహ - తత ఇతి - అజినస్య సుతః - జినసుత ఇతి పాఠే - జినోపిన ఎవ - కీక టేషు మధ్యగయా ప్రదేశే || ౨౪||
కల్పివతారమాహ - అథేతి - యుగనంధ్యాయాం కలెరంతే - విష్ణుయశసో ప్రాహ్మణ్యకాశాత్ - జనితాజనిష్యతే || ౨౫|| అనుక్తనర్వసంగ్ర
హణమాహ - అవతారా ఇతి - అసంభేద్యా త్వేదృష్టాంతః - యథేతి - ఆవిదాసినః అపక్షయశూన్యాత్ - దసుఉపక్షయ ఇత్యస్తాన్నిష్పన్నః -
సరసస్స కాశాత్ కుల్యాః యద్రప్రవాహః || ౨౬|| విభూతీరాహ - ఋషయ ఇతి - || ౨౭|| తత్ర విశేషమాహ - ఏత ఇతి - పుంసః పరమేశ్వరస్య కేచి
దంశాః కేచిత్తతాః - విభూతయశ్చ మత్స్యదీనామవతారత్వేన సర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తిత్వే అపియథోపయోగమేవజ్ఞానక్రియాశక్త్యవిష్కరణం

కుమారనారదాదిష్వధికారముయతోపయోగమంశకలావేశః-తత్రకుమారాదిమజ్జనావేశః-పుభావిమశక్త్యవేశః-కృష్ణస్తుభగవాన్
సూక్ష్మాన్నారాయణవ-ఆవిష్కృతసర్వశక్తిత్వాత్-సర్వమంత్రయోజనమాహ-ఇంద్రారయోదైత్యాఃత్రైన్యాకులంఉపక్రమంత-
మృదయంతిసుఖినంకుర్వంతి॥ ౨౦॥ ఏతద్ధీర్జనఫలమాహ-జన్మైతి-గుహ్యంఅతిరహస్యం-జన్మప్రయతఃకుచిన్సృజుఃఖగ్రామాత్పం
సారాత్విముచ్యతఇత్యుక్తం॥ ౨౧॥ తత్రకథంధేహద్వయనంబంధసతితద్విముక్తిరిత్యాశంక్య-దేహసంబంధస్యభగవన్నాయాత్థావి
ద్యావిలసితిత్వాదతచ్ఛ్రవణదిజనితవిషయతన్నివృత్తిరుపపద్యతఇత్యాశయేనాహ-పంచభిః॥ ఏతదితి॥అరూపస్యచిదేకరసస్య-ఆత్మ
నోజీవస్య-ఏతత్స్థూలంరూపంశరీరం-భగవతోమాయాయా-తస్యాఃగుణైఃమహదాదిరూపైః-విరచితంకృతం-ఆత్మనిఆత్మసాన-శరీరం
కృతమిత్యర్థః॥ ౩౦॥ కథమిత్యపేక్షయాంస్వయాసావరణేనతదభ్యాసఇతిసద్వృత్తాంతమాహ-యథేతియథానావాన్యాత్రితోమేఘాఘోనభ
సీఅకాశే-అబుద్ధిభిరజ్ఞైఃఆరోపితః-యథావా-పాథివావోరేణుః-తద్గతభూసరత్వాదిఃఅనిలే-ఎవంద్రప్రరిత్యనిదృశ్యత్వందృశ్యత్వాది
భర్తృకంశరీరమారోపితమిత్యర్థఃకించ॥ ౩౧॥ అతఃస్థూలాద్రూపాత్పరంఅన్యదపిరూపమారోపితమిత్యనుషంగః-కథంభూతంతత్-యద
వ్యక్తంసూక్ష్మం-తత్రకాతుః-అపూర్వగుణబృంహితం-వ్యూహంకరచరణిదిపరిణమః-అథాపరిణతఃఅపూర్వాఃగుణఃకరచరణినయః-
త్రైగుణైర్బృహంతంరచితం-ఆకారవిశేషరహితత్వాదవ్యక్తమిత్యర్థః-ఏతదేవకుతస్తత్రాహ-అదృష్టైతి-అదృష్టాశ్రుతవస్తుత్వా
త్యచ్చాకారవిశేషవద్యస్తు-తదస్తదాదివద్యశ్యతే-శ్రూయతేనా-ఇంద్రాదివత్-ఇదంతనతథా-తహితస్యనత్వైకింప్రమాణంత
త్రాహ-సజీవఃజీవోపాధిఃఏంశరీరం॥ ౩౨॥ జీవోజీవేననిర్ముక్తోజీవోజీవంవిహయచేత్వాదాజీవోపాధానింశరీరజీవశబ్దప్రయోగః-ఉ

౨౨॥ ఋషయోమునయోదేవానునుపుత్రామహాజనః। కల్హస్సర్వేహరేరేవసప్రజాపతయః
స్తృతాః॥ ౨౩॥ ఏతేంశంశకల్హఃపుంసఃకృష్ణస్తుభగవాంతస్త్వయమ్। ఇంద్రారివ్యాకులంలా
కంమృదయంతియుగేయుగే॥ ౨౪॥ జన్మగుహ్యంభగవతోయవేతత్ప్రయతోనరః। సాయంప్రా
తగృణాభక్త్యాదుఃఖగ్రామాద్విముచ్యతే॥ ౨౫॥ ఏతక్రూపంభగవతోహ్యరూపస్యచిదాత్మ
నః। మాయాగుణైర్విరచితంమహదాదిభిరాత్మని॥ ౩౦॥ యథానభసిమేఘాఘోరేణుర్వాపాథివా
మోనిలే। ఎవంద్రప్రరిత్యశ్యత్వమారోపితమబుద్ధిభిః॥ ౩౧॥ అతఃపరంయదవ్యక్తమపూర్వగుణబృం
హితమ్। అదృష్టాశ్రుతవస్తుత్వాస్సజీవోయత్ప్రపదావః॥ ౩౨॥ యత్రేమేనదసక్రూపేప్ర
తపిద్ధేస్వసంవిదా। అవిద్యయాత్మనికృతేఇతితద్వృత్తాదశానమ్॥ ౩౩॥ యద్యేషోపరతాదేవీమా
యావైశారదీనుతిః। సంపన్నఎవేతివిదుర్మహిమ్నిస్వేనుహీయతే॥ ౩౪॥ ఎవంజన్మానికర్మాణి
హ్యకర్తురజనస్యచ। వణాయంతన్త్యకవయోవేదగుహ్యనిహృత్పతేః॥ ౩౫॥ సవాగ్నినంపిశ్వమ
మోఘలీలస్సృజత్యవత్యత్తినసజ్జతేస్త్రిన్। భూతేషుచాంతహితఆత్మతంత్రస్తాద్వగికంజిఘ్ర

పచారాజీవోపాధితయాకన్పితఇత్యర్థః-ననుస్థూలమేవభాగాయతనత్వాత్-జీవోపాధిరస్తు-కిమన్యకన్పనయేత్వత ఆహ-యద్యస్తూర్మయై
త్పనభావఃపునజన్మభవతీతి-జీవస్యఉత్త్రాంతిగత్యాగతీనాంతేనవినాఅసంభవాదిభావః॥ ౩౨॥ తదేవముపాధిద్వయముక్త్యాతవ
పవాదేనజీవస్యప్రహృతామాహ-యత్రేతి-యత్రయదా-ఇమేనదసతీకార్యకారణరూపే-స్థూలసూక్ష్మరూపే-స్వసంవిదాన్యరూపన
మృజ్ఞానేన-ప్రతిపిద్ధభవతః-జ్ఞానేనప్రతిపిద్ధాహత్వేతమేవహతుమాహ-అవిద్యయాఆత్మనికృతేకన్పితేఇతిహేతోఃతద్వృత్త
దాజీవోప్రహృతభవతీత్యర్థః-కథంభూతందశానంజ్ఞానైకస్వరూపం॥ ౩౩॥ తథాపిభగవన్నాయాయస్సంస్మృతికారణభూతాయావిద్య
మానత్వాత్-కథంప్రహృతాతత్రాహ-యదీతి-అసందేహసందేహవచనంయదీతి-యదివేదాఃప్రమాణంస్మరితివత్-వైశారదీ-వి
శారదాసర్వజ్ఞశుశ్రవః-తదీయాదేవీసంసారచక్రేణక్రీడంతీ-ఎమామాయా-యద్యుపరతాభవతి-కిమిత్యుపరతాభవేత్తత్రాహ-మతి
విద్యా-అయంభావః-యావదవిద్యాత్మనాఆవరణవిక్షేపాకరోతితావన్నోపరమతే-యదాతుపైవవిద్యారూపేణపరిణతా-తదానద
సక్రూపంజీవోపాధిందగ్ధానిరింధనాగ్నివత్-స్వయమేవోపరమేదితి-తదాసంపన్నః-ప్రహృత్స్వరూపంప్రాప్తవేతివిదుర్మహిమ్నిః
కిమతఃపరం-యద్యేవంస్వేమహిమ్నిపరమానందరూపేమహియతేఘజ్యతేపిరాజతఇత్యర్థః॥ ౩౪॥ యథాజీవస్యజన్మాదిమాయావమిశ్వ
రస్యాపిజన్మకర్మాదిమాయత్వాహ-ఎవమితి-అకర్తుఃకర్మాణి-అజనస్యజన్మాని-హృత్పతేఃఅంతర్యామిణః॥ ౩౫॥ తహితాదీవాదీశ్వరస్య
పావిత్రేషః-స్వాతంత్ర్యమేవవిశేషఇత్యాహ-సఇతి-హద్వగికంజింద్రియషడ్వగికవిషయం-జిఘ్రతియారాదేవగంధవదృష్టాని-న
తుసజ్జతఇత్యర్థః-కుతః-పద్మజేశఃపడింద్రియనియంతా॥ ౩౬॥ ననుకిమిశ్వరస్యసృష్ట్యాదికర్తృభిః-విషయభాగైవాహ-తత్రాహ-నేతి

ధాతుః జగద్విధాతురీశ్వరస్య - ఉత్తీర్ణిణః - కుమనీషః కబుద్ధిః - నిపుణనతర్హదికౌశలననావైలిననానాతి - కునసారూపాణిపచనానామాని
 నంతస్వతః విస్తరయతః - మనోవచోభిరితిబహుత్వం వృత్త్యభిప్రాయేణ - మనోవచోభిన్నచాతివా || ౩౭ || భక్తస్తుకథంబుజ్ఞానాతీత్యాహ - స
 ఇతి - అమాయయా అకుటిలభావేన - సంతతయా నిరంతరయా - అనువృత్త్యా అనుమానైస్సభజేత్ || ౩౮ || భక్తిరూగేణ ప్రవృత్తానృషీనభినందతి
 ఆథతి - యద్యతః భక్తాః పభగవత్త్వం నానంతి - అగతః కారణత్ - భగవంతః సర్వజ్ఞః - భక్త్యాః కృతార్థాః - కుతః యద్యస్తూత్ ఇ
 త్థం ప్రశ్నై నానా సుదేవే ఆత్మభావం మనోవృత్తిం కుర్వంతి - సర్వాత్మకం వికాంతికం - యత్ర యస్మిన్ భావేన తిథాయః ఉగ్రః గభావాసాది
 కుఃఖిస్వరూపః - పరివర్జ్య జన్మమరణద్యావర్జ్యభవత్ సభవతి || ౩౯ || సూరికిమేతచ్ఛాస్త్రమపూర్వం కథయంతి త్రాహ - ఇనమితి - బ్రహ్మసమ్మితం
 సర్వవేదతుల్యం - ఉత్తమశ్లోకస్య చరితం యస్మిన్ తత్ - ఋషిః వ్యాసః || ౪౦ || తత్సంప్రదాయ ప్రవృత్తిమాహ - నిశ్రేయసాదేతి - సుతంశుకం ||
 ౪౧ || ప్రామేతి || ప్రాయేణ మృత్యుపర్యంతాదనశసేనోపవిష్టమితి పరమవైరాగ్యోక్తిః - సావిప్రాః విప్రైః సాన్యకాశాత్ || ౪౨ || అహమితి || అ
 భ్యగమంజ్ఞాతవానస్తి - తత్ర కీర్తయతః తత్ర నివిష్ట ఇతి చాన్వయ భేదాత్తత్రపదావృత్తిరదోషః || ౪౩ || స ఇతి - యథాధీతం సతుస్వమితి విలసి

తిషడ్గుణేశః || ౩౬ || నచాస్యకశ్చిన్ని పుణేన ధాతు రవైతి జంతుః కుమనీష ఉత్తీః | నామానిరూపాణి
 మనోవచోభిస్సంతస్వతోనటన ర్యామివాజ్ఞః || ౩౭ || స వేద ధాతుః పదవీంపరస్యమరంతవీర్యస్వర
 థాంగపాణేః | యోమాయయా సంతతయానువృత్త్యా భజేతతత్పాదసరోజగంధమ్ || ౩౮ || అ
 థేహ భక్త్యా భగవంత ఇత్థం యద్వాసుదేవేభిలలోకనాథే | కుర్వంతి సర్వాత్మకమాన్త భావనయత్ర
 భూయః పరివత ఉగ్రః || ౩౯ || ఇదం భాగవతం నాను పురాణం బ్రహ్మసంమితమ్ | ఉత్తమశ్లోక
 చరితంచ కారభగవాన్యషిః || ౪౦ || నిశ్రేయసాయలోకస్య భగవంస్వస్త్వయనం మహత్ | సదిదం
 గ్రాహయామాస సుతమాత్మవతాంవరమ్ || ౪౧ || సర్వవేదేతి హాసానాం సారం సారం సముద్భవమ్ |
 సతుసంశ్రావయామాస మహారాజం పరీక్షితమ్ || ౪౨ || ప్రాయోపవిష్టంగం గాయాంపరీతం ప
 రమషిభిః | తత్ర కీర్తయతోవిప్రవిప్ర షేభూరితేజసః || ౪౩ || అహంచాభ్యగమంతత్ర
 నివిష్టస్తదనుగ్రహత్ | యూయం వ్యవసితావిప్రజ్ఞాసాయాంచ నిష్ఠితాః || ౪౪ || సోహంవః
 శ్రావయిష్యామి యథాధీతం యథామతి || (కృష్ణేస్వధామోపగలేథమజ్ఞానాదిభిస్సహ | కలౌ
 నస్తదృశామేష పురాణాకోఢధుమోదితః ||) * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంభే - తృతీయోధ్యాయః. * * * * *
 వ్యాసః || ఇతి బ్రువాణం సంస్తూయమునీనాందీఘాస త్రిణామ్ | వృద్ధః కులపతిస్సూతంబహ్వృచశ్శౌన
 కోబ్రవీత్ || ౧ || శౌనకః || సూత సూత మహాభాగవదమోవదతాంవర | కథాంభాగవతీంపుణ్యాం
 యదా * హభగవాంచుకః || ౨ || కస్మిన్ యగే వ్రవృత్తేయం స్థానేనాకేన హేతునా | కుతస్సంచోది
 తః కృష్ణః కృతవాంత్సంహితాంమునిః || ౩ || తస్య పుత్రో మహాయోగీ సమదృశ్చిర్వికల్పకః | ఎకాం

తం - తత్రాపి యథామతి - స్వమత్స్యనుసారేణ - సంక్షేపతః - కథితం - విస్తరతః శ్రావయిష్యామి || ఇతి భావాధాదిపికాయాం - తృతీయా
 ధ్యాయ వ్యాఖ్యా. * * * * *
 శ్లో || తుర్యేభాగవతారంభ కారణత్వేన వర్ణితే | వ్యాసస్య పరితోషస్తుతపః ప్రవచనాదిభిః || ఇతితి || ఇత్యేవం ప్రసన్నవాచా శ్రా
 వయిష్యామితి బ్రువాణం - బహూనాం మునీనాం మధ్యే వికేన వక్తవ్యే గూఢ్యధః - వృద్ధేష్వపి బహుమయః కులపతిః గుణముఖ్యః - తేష్వ
 పి బహుమనూబహ్వృచః ఋగ్వేదీ - తేన వక్తవ్యః - అతపి పంథాతత్వాచ్చేనకోబ్రవీత్ || చం || దీర్ఘానమ్రీణం - సహస్రసంవత్సరన
 త్రమూర్భవతాం కులపతిః - సత్రయాగమూర్భవతాం సమూహస్య ప్రధానః సంస్తూయ - సమ్యక్స్తుత్వా || ౧ || సూతేతి || యాయాంక
 థాం || ము || అత్ర లింగవ్యత్యయ ఆషః - (యథాహభగవాన్ - యమాహభగవానితి సాతప్తయేన కావ్యమపవద్ధి) మహాభాగ - మహత్త్వా
 దగ్రభాగాహ - మహాభాగ్యేతివా - సూతసూత - ఆదరాద్విరుక్తిః - భాగవతీం - భగవంతమధికృత్యకృతాం || ౨ || కస్మిన్నితి || కస్మిన్
 యుగే కస్మింశ్చ హేనేన హేతునేతి మహాభారతాది సర్వశాస్త్రాణి కృతవతః పునరేతత్సంహితా కరణే కింకారణమిత్యధః - కుత ఇతి
 సార్వవిభక్తికస్తసిః - తేన ప్రవర్తితేత్యధః || ౩ || కుతస్సంచోదితః - తేన ప్రేరితః || ౩ || కృష్ణవ్యాసః || యదుక్తం సతుసంశ్రా

మయామానేతితత్రశుకస్యవ్యాఖ్యానాదికం కథంఘటితమిత్యుక్తుం తస్మానంగౌదాసీనతామహాద్వాభ్యాం - తస్యేతి - సమదృక్ - స
 మంత్రప్రస్తుతస్యేతి - అతోనిర్వికల్పకః - స్వాభేదకవ-నిరస్తభేదః కించవికస్తిన్నేవఅంతస్సమాప్తిస్యస్యాస్పృతథాధూతామతిర్యస్య
 నః - యతఃఉన్నిత్రః - మాయాశయనాదుద్భవః - ఉన్నిత్రామాయా ॥ శ్లో॥ యానితానవేదాధూతానాం తస్మాంజాగతిఃసంయమిత్వై
 వే ॥ అతపివగూఢః అస్త్రకటః - మూఢభవప్రతీయతే ॥ చం॥ సమదృక్ - సుహృద్విత్త్రాయదాసీనశుభ్యస్థద్యేష్యబంధుమనమబుద్ధిః - ని
 వికల్పకః - విరుద్ధః కల్పోవికల్పః - పరస్పరవిరుద్ధపక్షస్వయం - తద్వోచరం - సంశయాత్మకం జ్ఞానం నాస్యేతినివికల్పకః - నిశ్చయా
 త్తకజ్ఞానవత్త్వాత్ - సంశయచ్ఛేతేతిఫలితోధాః - వికాంతమతిః - నిజానదేశనినాసరసికః - గూఢః - సర్వజ్ఞత్వేపిస్వసామధ్యేప్రక
 టనరహితః - మహాయోగీనిరంతరయోగతత్పరః ॥ ౪ ॥ కథమితి - వివంఢూతోసా - కథమాలక్షితః జ్ఞాతః - తురవోజాంగలాశ్చ దేశవిశే
 షాః తాకాసంప్రాప్తః ప్రథమం - తతోగజసాహ్వయేవిచరత్ - గజేన సహితః ఆహ్వయోనామయస్యతస్మిన్ - హస్తినాపురే - హస్తీ
 నామరాజాతేననిమిత్తత్వాత్ ॥ చం॥ ఉన్నతః - ఉన్నాదనాత్ - మూకః - అవాక్ - జడః - అథావిచారచాతుర్యగహితః ॥ ౫ ॥ నిర్వి
 కల్పకత్వంప్రపంచయతి ॥ దృష్టేతి ॥ అత్తజంశుకం - ప్రప్రజంతం - సర్వంసన్న్యస్యగచ్ఛంతం - అమయాంతం - అమగచ్ఛంతం - ఋషింవ్యా
 నం - అనగ్నమపిదృష్టాజతేత్రీడంత్యోదేవ్యః అపసరసః - హ్రీయాలజ్జయా - వస్త్రపరిధానంకృతవత్సః - అనగ్నమపీత్యనేనఅథాత్త
 మ్నతోనగ్నభక్త్యుక్తం భవతి - నగ్నస్యపురతోగచ్ఛ తస్సుతస్యతుహ్రీయనపరిదధుః - తస్మిన్త్రం వీత్యజియంస్త్రీ ఆయంపుమానితిభిదా
 థదః తవాస్తీ - వివిక్తాపూతాదృష్టిర్యస్య ॥ చం॥ సుతస్య శ్రీశుకస్యవివాస సోపిరూపం దృష్టానపరిదధుః - (అత్రరూపమితిశేషః) పృ

తమతిరున్నిద్రోగూఢోమూఢభవేహలే ॥ ౪ ॥ కథమాలక్షితః పారైస్సంప్రాప్తః కురుజాంగలాత్ ఉన్నత
 మూకజడవద్విచరత్ గజసాహ్వయే ॥ ౫ ॥ దృష్టానయాయంతమృషిమాత్తజమప్యనగ్నందేప్యాహ్రీయా
 పరిదధునా సుతస్యచిత్రమ్ తదీయస్య పృచ్ఛతీమునాజగదుస్తవాస్తీస్తీ పుంభిదానతు సుతస్యవివిక్తదృ
 ష్టేః ॥ ౬ ॥ కథంవాపాండవేయస్య రాజషేత్సునినాసహ సంవాదస్సమభూతాతయ త్రైషాసాత్వతీ
 శ్రుతిః ॥ ౭ ॥ సగౌదోహనమాత్రంహిగృహామగృహమేధినామ్ అవేక్షతేసుహాభాగస్తీగీకుర్వంస్తదా
 శ్రమమ్ ॥ ౮ ॥ అభిమన్యుసుతంసూతప్రాహుభాగవతోత్తమమ్ తస్యజన్మమహాశ్చర్యం కమాణి
 చగృణోహినః ॥ ౯ ॥ ససమాత్రిస్యవాహేతోః పాండూనాం మానవధానః ॥ ప్రాయోపవిష్ట్యో
 గంగాయామనాదృత్యాధిరాట్ఛ్రియమ్ ॥ ౧౦ ॥ సమంతియత్పాదనికేతమాత్మనశ్చి వాయచానీయ
 థనానిశత్రవః కథం సవీరశ్చియమంగదుస్త్యజాంయువైషతోః స్పృష్టుమహూసహాసుభిః ॥ ౧౧ ॥ శివా
 యలోకస్యథవాయభూతయేయ ఉత్తమశ్లోకపరాయణానరాః ॥ జీవంతి నాత్తాథామసావరాశ్ర

చ్ఛుతినతి - సగ్నస్యయానోదశానేపివస్త్రధారణభావనిమిత్తం - ధృతవస్త్రస్యపృథ్వ్య దశానేనవస్త్రధారణనిమిత్తంచ - పృచ్ఛతిన
 తి - వివిక్తదృష్టేః నిఖిలజగద్విలక్షణేప్రస్తుత్యేనాన క్తదృష్టేః ॥ ౬ ॥ కథమితి - వివంఢూతేనమునినాసహయత్రసంవాదేవిషా సూత్యతీభా
 గవతీశ్రుతిఃభాగవతసంహితా ॥ చం॥ రాజ్యపరిపాలనెన సవ్యాపారస్య పరీక్షితః - నిస్సృహత్వేన రాజాసనరణ రహితస్యశుకస్యచవ
 తస్పరసంవాదే నిమిత్తాభావాదితిప్రశ్నః ॥ ౭ ॥ వితద్వ్యాఖ్యానం బహుకాలావస్థానాపేక్షం - తస్యత్వేకత్రావస్థానంబులభమిత్యాహ
 వజ్జితి ॥ గౌదోహనమాత్రంకాలంప్రతీక్షతే - తదపినభిక్షాధాం - తేషాంఆశ్రమంగృహంభీక్షాకువర్ణ - పవిత్రీకువర్ణ - తస్మాదే
 వంఢూతోవత్తేత్యాశ్చర్యం ॥ ౮ ॥ శ్రీశుశ్చరితమతీవాశ్చర్యం యతః - అతఃకథయేత్వాహపంచభిః - అభిమన్యుసుతమితి - గృణోహ కథ
 య ॥ చం॥ మహాశ్చర్యంజన్మ - అస్త్రదగ్ధశరీరత్వేపి పుష్టలాంగస్వజననం ॥ ౯ ॥ సజ్జతి ॥ ససమాత్రిచక్రవర్తి - శైలివితకే - కన్యవా
 హతోః కస్తూత్రారణ్య - అధిరాట్ఛ్రియం అధిరాజాంత్రియం - సంపదమనాదృత్య ॥ చం॥ మానవధానః - కీర్తివధానః ॥ ౧౦ ॥ స
 మంతితి ॥ యస్యపాదనికేతనంచరణపీఠం - థనాన్యానీయశత్రవోనమంతి - అంగహేసుత - యువాతరుణవివ - ఋషత విచ్ఛృత్ - అత్తనేవద
 మాషణం - అసుభిఃప్రాప్తస్సహ ॥ చం॥ అత్తనశ్చివాయ - మనసస్పృఖ్యాయ - దుస్త్యజాం విరక్తైరపిత్యత్తమశక్త్యాం ॥ ౧౧ ॥ సమతి
 కత్తస్యకింధనాదిధిరితేత్రత్రాహ ॥ శివాయేతి ॥ లోకస్యశివాయసుఖాయ - భవాయసమృద్ధయే - భూతయై విశ్వరాయచ - లెజీవంతి - స
 త్యాత్తాధాం - వివంఢితసారాజా నివేద్య - వీరజ్యాపి - వరేమామత్రయంకశేబరం - కుతోహేతోః ముమోచ - సహివరోపజీవ
 సంస్వయంత్యత్తుముచితమిత్యధాః ॥ చం॥ ఉత్తమశ్లోకపరాయణః - భగవత్పరాయణః - భగవంతమేవపరమప్రాప్యంమన్వానాః - శివా

యః సుంగళాయః భవాయః సుంసారికసుఖాయః అత్తాభాం న్వసాభ్యసీభ్యభాం ॥ ౧౨ ॥ తదితి ॥ యత్తించనపుష్టసి తత్సర్వంసో
 న్నభ్యంసమాచక్ష - యత్తయస్మత్ - వాచాం విషయేగిరాంగోచరే అభేహ్నుతంసారంగతం - త్వాంమన్యే - ఛాందసాదన్యత్రై
 దికవ్యతిరేకేణ - అత్రై వణికత్వాత్ ॥ చం॥ వేదాభేహ్నుప్తేసూతేనకథం వత్తం శక్యతేఇత్యాహ - మన్య ఇతి - ఛాందసాద్యేదాభా
 వన్యత్ర - వేదాభావ్యతిరేకవాచావిషయే పురాణదిరూపవాచావిషయే - స్నాతం - ఇతిహాసపురాణాభావప్రతిపాదనాభాంపట్ట
 భిషిక్తం - అతోన్యపరీక్షిజ్జన్మకమాదివిషయకప్రశ్నన్యవేదాభాత్వాభావాత్ సమ్యక్ప్రాప్తిభావః ॥ ౧౩ ॥ కస్మిన్యగత్యాద్వి
 ప్రశ్నానాంవ్యాస జన్మకథనపురస్కముత్తరమాహ - ద్వాపరఇతి - తృతీయే - ద్వాపరమనుప్రాప్తై - కదేత్యేకయామాహ - యగన్యత
 ర్యయేపరివరైచరమభాగఇత్యర్థః - వాసవ్యాముపరిచరన్యవసావీరాన్యాజ్ఞాతాయాంనత్యవత్యాం - యోగీష్వానీవ్యాపాజాతః ॥ చం॥ యో
 గీయోగాభ్యాసతత్పరః - హరఃకళయాభగవతఃఅంశేన ॥ ౧౪ ॥ నఇతి - జలముపస్పృశ్యజలెన్న నాదికంకృత్యైత్యభావః - ఆసీనోబధూవే
 తిశేషః - వివిక్తదేశఇత్యాదిచిత్రైకాగ్రాభాముక్తం - అనెనై వజరకాశ్రమస్థానంసూచితం ॥ చం॥ నఇతికర్తృపదన్యఇతిఅరభ్యచమ
 భాశ్లోకవర్తినాదభ్యావిలిక్రియాపదనాన్వయః - ఉత్తరత్రుచతుర్థాంశ్లోకానామేకాన్వయత్వాత్ - వివిక్తే విజనస్థానై ॥ ౧౫ ॥ పరాపర
 జ్ఞఇతి - అత్రచఋషిః - యగధర్మవ్యతికరాదికంవీక్ష్యనర్వవణిక - త్రమాణః - యద్ధితంతద్భావిలి తృతీయశ్లోకేనాన్వయః - పరాపరజ్ఞః అ
 తితానాగతవిత్ - అవ్యక్తరంహసావేగోన్యతేనకాలేన - యగతోధర్మాణంవ్యతికరంసంకరంప్రాప్తంవీక్ష్య - తథాభవియగయు ॥

యంముమోచనిర్వద్యకుతఃకలేబరమ్ ॥ ౧౬ ॥ తత్సర్వంసన్సమాచక్ష్యపృష్టోయదిహకించన మ
 న్యేత్వాంవిషయేవాచాంస్నాతమన్యత్ర ఛాందసాత్ ॥ ౧౭ ॥ శ్రీ సూతః ॥ ద్వాపరేసమనుప్రాప్తై
 తృతీయేయుగపర్యయే ॥ జాతఃపరాశరాద్యోగీవాసవ్యాంకళయాహరేః ॥ ౧౮ ॥ సకదాఽత్యసర్వత్యా
 ఉపస్పృశ్యజలంశుచి వివిక్తవకఆసీనఉదితేరవిమండలై ॥ ౧౯ ॥ పరాపరజ్ఞస్య ఋషిః కాలేనావ్య
 క్తరంహసా ॥ యగధర్మవ్యతికరం ప్రాప్తంభువియుగేయుగే ॥ ౨౦ ॥ భౌతికానాంచభావానాంశ
 క్తి ప్రాసంచతత్ప్రతమ్ ॥ అశ్రద్ధధానానిస్సత్వాదుమేధా ప్రాసితాయుషః ॥ ౨౧ ॥ దు
 బలాంశ్చజనాన్విక్ష్యమునిదివ్యేనచతుషా ॥ సర్వవణాశ్రమాణాంయద్దధ్యోహితమమోఘ
 దృక్ ॥ ౨౨ ॥ చాతుహేలాత్రం కర్తృశుద్ధంప్రజానాంవీక్ష్యవైదికమ్ ॥ వ్యదధాద్యజ్ఞసంతత్యై
 వేదమేకంచతుర్విధమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఋగ్యజుస్సామాధర్వాభ్యావేదాశ్చత్వారిద్యతాః ॥ ఇతిహాసఃపు
 రాణంచపంచమోవేదఉచ్యతే ॥ ౨౪ ॥ తత్త్రైవిదధరఃపైలస్సమగోజైమినిఃకవిః ॥ వైశంపాయన
 ఏవైకోనిష్ఠాతోయజుషాంగణై ॥ ౨౫ ॥ అథర్వాంగిరసామాసీత్పుమంతుదా ॥ రుగోమునిః ॥ ఇతిహాసపు
 రాణానాంపితామెరోమహాషణః ॥ ౨౬ ॥ తఏవఋషయోవేదంస్వంస్వంవ్యస్యన్నైకధా ॥

చం॥ పరాపరజ్ఞః - బ్రహ్మతదతిరీక్తనర్వతత్త్వవేత్తా - అవ్యక్తరంహసా - అపరిచ్ఛేదవేగేన - యగధర్మవ్యతికరం - కృతాచ్యుతమయగ
 ధర్మాణంపుణ్యరూపాణం - కల్యాదియుగధర్మాణంపాపరూపాణాంచ - వ్యతికరంసంకరం ॥ ౧౬ ॥ భౌతికానామితి - భౌతికానాంశరీరాది
 నాంతత్ప్రతంకాలకృతంనిస్సత్వాధైర్యశూన్యాత్ - దుర్మేధాన్తందమతీ - తతశ్చ ॥ చం॥ భౌతికానాంభావానాంపంచభౌతికానాం
 ప్రాణీనాం - శక్తిప్రాసంసామభ్యసూనిం - నిస్సత్వాత్తత్త్వగుణరహితాత్ - దుర్మేధాత్ - పాపకరణ ఏవనిశ్చితమననః - ప్రాసితా
 యుషఃకీణాయుషః ॥ ౨౧ ॥ చం॥ దుబలానితి - దుబలాన్ - ధమకరణోపయుక్తబలహీనాన్ - అమోఘదృక్ - సర్వోపకారకతాన్వ
 శతత్త్వదశనశాలీ - మునిఃమననశీలః - దివ్యేనచతుషా యోగశూన్యేత్వారేణ - యద్ధితంతద్దధ్యోహితంకత - వ్యమితి మనశ్చకార ॥ ౨౨ ॥ చా
 తుహేలాత్రమితి - హేలాత్రోపలక్షితాశ్చత్వారిద్యజుఃచతుహేలాతరః - తైరమప్యేయంకర్త - శుద్ధంవిశుద్ధికరంకర్తయజ్ఞసంతత్యై
 జ్ఞానామవిచ్ఛేదాయ ॥ చం॥ చాతుహేలాత్రం - బ్రహ్మహేలాత్ర - అభ్యర్థ్యః అగ్నిదితి శ్రుశ్చక్రీత్యాఋత్విక్పశుప్తయసాధ్యం - పృథక్పృ
 థక్ ఋగ్యజుస్సామాధర్వమంత్రకర్తవ్యం - వైదికంవేదోదితం - శుద్ధంపశుహింసాదిగభాత్వేపిపాపరహితం - కర్తయజ్ఞాదిరూపం - య
 జ్ఞసంతత్యైవిధ్యర్థవాదమంత్రస్వరూపపరిజ్ఞానశూన్యానాంప్రజానాంయజ్ఞాదికర్తానుష్ఠానవిస్తృత్యై ॥ ౨౩ ॥ చాతువిధ్యమేవాహ -
 ఋగితి - ఉద్ధృతాఃపృథక్పృథాః ॥ చం॥ ఇతిహాసోభారతరామాయణాదివైష్ణవభాగవతాదినీపురాణి ॥ ౨౪ ॥ తత్రేతి ॥ కవిః ॥ పూర్వము
 మాంసకృత్వాత్ జైమినిః ॥ ౨౫ ॥ అథర్వేతి ॥ దారుణఃఅథర్వేత్తాభిచారాదెతప్రప్రత్యై ॥ చం॥ దారుణః - అభిచారికకర్తకర్తృ
 త్వాత్అతిత్రురః - అఽపిసమంతుః - వ్యక్తపరాధత్వాత్ - అగోపరాధోమంతుశ్చైవికోశాత్ - అథర్వాంగిరసాంఅథర్వశాఖాపాలా

రోమహర్షణః-భగవదనుభవజనితానందస్రయైకపులకవత్సైవరోమహర్షణానామా॥౨౨॥తేఽతి-వ్యస్యకవిభాగంకృతపంతః॥౨౩॥
 వెదవిభాగప్రశాసనమాచార-ఇతి-యేషార్యమతిమేధావిభిధాఽర్యంతే-తవేతి॥చ॥చకార-పురుషధారణగుణైవకాండప్రసా-
 తకానువాకాదిరూపేణచకారేత్యర్థః॥౨౪॥౩౦చ-స్త్రీతి॥ద్విజబంధవః-ప్రే-వణి-కెష్వధమాః-తేషాంకర్మరూపేత్రయసిశ్ర-
 యస్సాధనే-ఎవంభవేత్తేనప్రకారేణభవత్వితి॥చ॥ద్విజబంధవః-ప్రాప్తానభాసాః-త్రయా-ముగాదివేదత్రయా॥౨౫॥అతపి-
 వ-ఇతితి॥తేషాంకృతయాభారతమాఖ్యానంమునినాకృతం॥చ॥ఆఖ్యానం-తత్తథాప్రవర్తకగ్రంథజాతం॥ఇతిసాధకశ్లోకమేకం
 వాక్యం॥వివమితి॥భూతనాంత్రయసిహితే॥౨౬॥సర్వేతి॥సర్వాత్కృతాపికర్మణః-నాతిప్రసీదద్ధృదయంయస్యసః॥చ॥సరస్వత్యా-
 న్నటేవిద్యమానోపి-నాతిప్రసన్నచిత్తః॥౨౭॥వితకయన్నితి॥చిత్తస్యాప్రసన్నత్వేహతుంవితకయన్-ఇదమువాచచ-స్వగ-
 తం॥౨౮॥మానితాఇతి॥మానితాఃపూజితాః॥చ॥నిర్వ్యభి-కేనకాపట్యరహితేన-అనుశాసనంచగృహీతం-ఆచార్యానుజ్ఞాచ-పరిపాలి-
 తా॥౨౯॥దృశ్యతేతి॥దైహ్యఃదేహభవః-ఆత్మాజీవః-వస్తుతోవిభుఃపరిపూర్ణఃఏవ-ఆత్మనాస్వేనరూపేణ॥౩౦॥అనంపన్నఃతి॥

మ్యైఃప్రశీమ్యైస్తచ్చిమ్యైర్వేదాస్తైశాఖిమోభవన్॥౨౩॥తవేవవేదాధుర్వైధేధాఽర్యంతేపు-
 రుషైర్యథా॥ఎవంచకారభగవాన్వ్యాసఃకృపణవత్సలః॥౨౪॥స్త్రీశూద్రద్విజబంధూనాంత్ర-
 యానశ్రుగోచరా॥కర్మశ్రేయసిమూఢానాంత్రేయఎవంభవేదిహ॥౨౫॥ఇతిభారతమాఖ్యా-
 నంకృతయామునినాకృతమ్॥ఎవంప్రవృత్తస్యసదాభూతనాంత్రేయసిద్విజాః॥౨౬॥సర్వాత్క-
 కృతాపియదానాతుష్యద్ధృదయంతతః॥నాతిప్రసీదద్ధృదయస్సరస్వత్యాన్నటేశుచా॥౨౭॥విత-
 కయన్నివిక్తస్థ ఇదంచోవాచధర్మవిత్॥దృతప్రతేనహిమయాచందాంసిగురౌపొగ్నయః॥
 ౨౮॥మానితానివ్యభి-కేనగృహీతంచానుశాసనమ్॥భారతవ్యవదేశేనహ్యేమానూర్థః
 ప్రదశేతః॥౨౯॥దృశ్యతేయత్రధర్మాదిఃస్త్రీశూద్రాదిభిరపుత్రతథాపిబతమేదైహ్యా
 హ్యతాచైవాత్మనావిభుః॥౩౦॥అనంపన్నఇవాభాతిబ్రహ్మచర్యస్యసత్తమః॥కింవాభాగవతాధ-
 ర్మానప్రాయోణినిరూపితాః॥౩౧॥ప్రియాఃపరమహంసానాంతపవహ్యచ్యుతప్రియాః॥తస్యై-
 వంఖిలమాత్మానంమన్యమానస్యభిద్యతః॥౩౨॥కృష్ణస్యనారదోభ్యాగాదాశ్రమంప్రాగుదాహృ-
 తమ్॥తమభిజ్ఞాయసహసాప్రత్యుత్థాయాగతంమునిః॥౩౩॥పూజయామాసవిధివన్నారదంసుర-
 పూజితమ్॥
 ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ప్రథమస్తంభ-చతుర్థోధ్యాయః॥
 శ్రీసూతః॥అథతంసుఖమాసీనముపాసీనంబృహన్నవాః॥దేవషిఃప్రాహవిప్రషిః॥వీణాపా-
 నిస్త్వయన్నివ॥౧॥శ్రీనారదః॥పారాశర్యమహాభాగభవతఃకచ్చిదాత్మనా॥పరితుష్యతిశారీరతి

అనంపన్నఃతాదాత్మ్యమప్రాప్తఇవాభాతి-ప్రాప్తవచనంప్రవచనాభ్యావనోత్తమజంతేజః-తత్రసాధవోబ్రహ్మచరణాస్యః-తేషా-
 నత్రమఃఅతిశ్రేష్ఠాపి-యద్వా-నకేవలమనంపన్నఇవాభాతి-ప్రత్యుతబ్రహ్మచరణీవబ్రహ్మచరణనానపి-ఉశత్రమితిపాతాత-
 తేకమనీయతమోపిఅనంపన్నాహతుంస్వయమేవాశంకతే॥ప్రాయోణిభూయస్తేన॥చ॥బ్రహ్మచరణీ-నిరంతరబ్రహ్మవిచారజని-
 తానందాతిశయశాలీ-ఆత్మాచేతనః-అనత్తమః-అనల్తల్పః-బతేతిభేదే॥౩౧॥ప్రియాఇతి॥హియన్నాత్మవధర్మాః-అచ్యుతస్యప్రి-
 యాః-ఖిలంశూన్యం-ఆత్మానంభిద్యతఃభేదంప్రాప్నువతః॥చ॥పరమహంసానాంవిషయవిరక్తానాఽజ్ఞానినాం॥౩౨॥కృష్ణస్యేతి॥
 కృష్ణస్యవ్యాసస్య-ప్రాగుదాహృతంసరస్వతీతీరస్థం॥౩౩॥సురపూజితంనారదమాగతమభిజ్ఞాయసహసాప్రత్యుత్థాయ-పూజయామా-
 సేతి॥ఇతిభావాధాదీపికాయా-చతుర్థాధ్యాయవ్యాఖ్యా-
 శ్లో॥పంచమేనవధమేభ్యా హరితీతేనగౌరవమ్॥వ్యాసచిత్తప్రసాదాయనారదేనోపదిశ్యతే॥అథేతి॥ఉపసమిపే-అసీనంవి-
 ప్రషిః-బృహన్నవాఃమహాయశాఃస్తయన్-శుషధనన్నివేత్యనెనముఖప్రసత్తిద్యోతత్యతే-యద్వా-ఇవేత్యధికాశ్చక్రే-అ-
 హామహానపి-ముహ్యతీతిస్తయమానః॥౧॥పారాశర్యేతి॥శారీరఃశరీరాభిమానీ-ఆత్మా-ఆత్మనాతేనశరీరేణ-కచ్చిత్ కింప్రీతి-పతి-

తుష్యతి - మానస ఆత్మామనోభిమాన - తేనమానసాపరితుష్యతికచ్చిత్తోవా || చం || శారీరకవ్యాధ్యాద్యపప్రవాణావేనమానసికదుఃఖా
ద్యభావేనచరవజీవః భగవదనుభవజనిత స్వాభావికసంతోషశాతీభవతికిమిత్యర్థః || ౨ || జిజ్ఞాసితమితి || జిజ్ఞాసితంజ్ఞాతుమిష్టం-ధ
మాదియత్తత్సవణం సుసంపన్నం - సమ్యక్జ్ఞాతం (గత్యర్థభాతోజ్ఞానాధికత్వాత్) అపిశబ్దానవ్యక్తతంతేత్యర్థః - అయీతి
పాతేనంబోధనం - సుసంపన్నత్వేహేతుః - మహానమ్మతమిత్యాదినైకార్థేభాదమాదిభిః-పరిబృంహితంపరిపూర్ణం-కించ ||
చం || మహదతివిస్తృతం - సర్వాభాపరిబృంహితం సవణవేదాభోపబృంహణరూపం || ౩ || జిజ్ఞాసితమితి || యత్సనాతనం నిత్యంపర
బ్రహ్మ - తచ్చత్వయాజిజ్ఞాసితం విచారితం-అధీతంచ - అధికతంప్రాప్తంచేత్యర్థః - అథాపిశోచసి తత్తిమగ్నమితిశేషః || ౪ || అస్తీతి ||
ఆత్మాశరీరోమానసశ్చ - తన్నూలంతస్యాపరితోషస్యకారణం - అవ్యక్తమస్ఫుటం - హేనారచ-త్వాత్వాం-పుచ్చామః - ఆత్మభవోప్ర
హ్మ - తస్యాత్మనోదేహదుద్భుతం-అతపితగాధోగంధోబోధాయస్యతం - పృచ్ఛిద్వికమకః || ౫ || అగాధబోధతాంప్రపంచయ
న్నాహద్యాభ్యాం - సద్భితి || సవణగుహ్యజ్ఞానేహేతుః యస్యస్తూత్పరాణః అనాదిసిద్ధః పురుషఃఉపాసితస్త్యయా - కథంధూతఃపరావ
రేశః కార్యకారణనియంతా - మనసైవసంకల్పమాత్రేణగుణైఃకృత్వావిశ్వంసృజతీత్యాది || చం || పరావరేశః - పరేఉత్పన్నఃబ్ర
హ్మరుద్రాదయః అపరే - తతోన్యూనాఇంత్రాదయః - తేమామీశోనియంతా - అసంగస్సన్నేవప్రాకృతగుణేనసృజన్నేవ - మనసైవ-బ
హుస్యామితిమానసికసంకల్పమాత్రేణైవ - ఉపాసితః - నిరంతరనిదిధ్యానవిషయాకృతః - గుహ్యం-వేదాంతరహస్యం || ౬ || కించ - తస్య
మితి || త్వంత్రిలోకీంపర్యటన్నకాభవనర్వరశేయోగబలేనప్రాణవాయురివసవణప్రాణినామంతశ్చరణాత్మసాక్షీ - బుద్ధివృద్ధి
జ్ఞః - అతఃపరే బ్రహ్మణీధర్మతః యోగేననిష్ఠాతస్యతదక్తంయజ్ఞవల్లేన || శ్లో || ఇవ్యాచారదమాహింసాదానస్వాభ్యాయకర్మభావః

త్వామానసవివవా || ౧ || జిజ్ఞాసితంసుసంపన్నమపి తేమహదద్భుతమ్ | కృతవాణభారతంయస్త్యం
సర్వాభాపరిబృంహితమ్ || ౩ || జిజ్ఞాసితమధీతంచ బ్రహ్మయస్తత్సనాతనమ్ | తథాపిశోచస్యాత్మా
నమకృతాభావప్రభో || ౪ || శ్రీవ్యాసః || అద్యైవమేసర్వమిదంత్యయోక్తం - తథాపినాత్మాపరి
తుష్యతేమే | తన్నూలమవ్యక్తమగాధబోధం- పృచ్చామహేత్వాత్మభవాన్మభూతమ్ || ౫ || సవైభ
వావేదసమస్తగుహ్యముపాసితోయత్పురుషఃపురాణః | పరావరేశోమనసైవవిశ్వంసృజత్యవత్య
త్రిగుణైరసంగః || ౬ || త్వంపర్యటన్నకాభవత్రిలోకీనుంతశ్చరోవాయురివాత్మసాక్షీ | పరావరే
బ్రహ్మణీధర్మతోవ్రతైస్సాన్వితస్యమేన్యూనమలంబితత్వమ్ || ౭ || శ్రీనారదః || భవతానుదితప్రాయం
యశోభగవతోమలమ్ | యేనైవాసానతుష్యేత్తుమన్యేతద్దశనంఖిలమ్ || ౮ || యథాధర్మాదయ
శ్చాభామనివర్యామవణితాః | సతథావాసుదేవస్యమహిమాహ్యనువణితః || ౯ || నయన్వ
చశ్చిత్తపదం హరేర్యశోజగత్పవిత్రంప్రగృణీతకహికచిత్ | తద్వాయసంతీర్థముశంతిమానసాన
యత్రహంసానిరమంత్యశిక్తయః || ౧౦ || తద్వాగ్విసగోజనతాఘవిష్టమోయస్త్రిప్రతిశ్లోకమ

అయంతుపరమోధమో యద్యోగేనాత్మదశనమితి || అపరేచ బ్రహ్మణివేదాభ్యా - వ్రతైఃస్వాభ్యానియమైః - నిష్ఠాతస్యమే అలమ
త్యర్థం-యన్నూనంతద్విచక్షువితకాయ || చం || అత్మసాక్షీ - జీవానాంపుణ్యపాపకరణేసాక్షీభూతః || ౨ || భవతేతి - భవతాలనుదిత
ప్రాయం అనుక్తప్రాయం - భగవద్యశోవినా యేనైవధర్మాదిజ్ఞానేనాసాభగవాన్నతుష్యత్ - తత్తదేతద్దశనంజ్ఞానంఖిలంన్యూనంశూ
న్యంమస్యే || చం || అమలంనిష్కళంకం - యేనశాస్త్రేణ || ౩ || సమభగవద్యశ ఏవతత్రతత్రానువణితంతత్రాహ - యథేతి-చశ్చా
ద్ధమాదిసాధనానిచ - తథాధర్మాదివత్ప్రాధాన్యేనవాసుదేవస్యమహిమానోక్తవిశ్వభావః || ౪ || వాసుదేవవ్యతిరక్తాన్యవిషయజ్ఞానవ
దేవాన్యవిషయంవాక్చాతుర్యంచఖిలమేవేత్యాహ - సేతి-చిత్రపదమపియద్యచోహర్యశోనప్రగృణీత-తద్వాయసంతీర్థంకాకతుల్యా
నాంకామినాంరతిస్థానం - ఉశంతిమన్యంతే-కుతఃమానసాః సత్త్వప్రధానమనసివతమానాః - హంసాఃయతయః - యత్రననిరమంతి క
హికచిదపినితరాంసరమంతే-ఉశిక్తయః-ఉశిక్తమనీయంబ్రహ్మ - త్మయోనివాసోయేమాంతే-యథాప్రసిద్ధాహంసాః మానససరసి చరం
తఃకమనీయ్యాబ్జపండానివిహయవాయుసాజివపరిత్యక్తోచ్చిష్టపివిధచిత్రాన్నయు కైఫ్యచ్ఛిష్టకైకాకప్రీడాస్థానసరమంత ఇతిశేషః ||
చం || చిత్రపదం - యమకానుప్రాసాదినహితసుశీతశబ్దశ్లేషః శ్రేయోద్యలంకారయ్యక్తమపి - ఉశిక్తయః - ఉశిచ్ఛా-వశకాంతా
నిత్యస్థాన్తిప్రత్యయే సంత్రసారణచ ఉశిరిరూపసిద్ధిః వశేఃకాంత్యభావకత్వేపి భావనామనేకాభావాత్వత్వప్తివాగురిరల్లపమిత్యా
దావివప్రకృతేపి ఇచ్చాభావకత్వం - ఉశేః కామస్యత్మయోయేమాంతే ఉశిక్తయః-నిష్ఠా మాభివ్యభావః వాయసంతీర్థముశంతి-వా
నస్మానవత్పాపనివర్తకత్వాభావాత్ నిరర్థకంపదంతి || ౧౦ || వినాపితుపదచాతుర్యం భగవద్యశఃప్రధానంపంచపవిత్రమిత్యాహ ||

తదితి || సచాసావాగ్విసగశ్శవాచఃప్రయోగః - జనానాంసమూహబాజసతాతస్యాఃఅశుంవిస్తావయతినాశయతీతితథా - యస్మిన్వాగ్వి
 సగేఅబద్ధవత్సపిలప శబ్దాదియైకేపి - ప్రతిశ్లోకమనంతస్యయశోంకితానినామానిభవంతి - తత్ర హేతుఃయద్వానినామానిసాధవోమహం
 తః - వక్తరినతిశృణ్వంతి - శ్రోతరినతిగృణంతి - అన్యథాతుస్వయమేవగాయంతికితయంతి || చం || కౌతూహలేనశృణ్వంతి - అనందజ
 సకత్వాద్దాయంతి - పాపనివర్తకత్వాత్స్తువంతి || ౧౧ || భక్తిహీనంజ్ఞానం కమచన్యూనమేవేతి కైములికన్యాయేన దశయతి || నై
 ష్టమ్యమితి || నైష్టమ్యం నిష్టమబ్రుహ్మ - తదేకాకారత్వాన్నిష్టమతారూపం నైష్టమ్యం - అజ్యతే అనేనేత్యంజనం - ఉపా
 ధిః - తన్నివర్తకం - నిరంజనం - వివంధూతమపిజ్ఞానంఅమ్యులేభావోభక్తిః తద్వజితంచేత్ - అలమత్యథాం - సశోభతేసమ్యగపరోక్ష
 యనకృతత్యథాః - శశ్వత్సదా - సాధనకాలేచ ఫలకాలేచ - అభద్రందుఃఖరూపం - యత్నామ్యం కమ - యదప్యకారణమకా
 మ్యంతచ్ఛేతి చకారస్యాన్వయః - తదపికమ - ఈశ్వరేనాపితంచేత్తుతశ్శోభతే - బహిముఖత్వేనసత్త్వోధ కత్వాభావాత్ || చం ||
 అకారణమపి ఫలాభిసంధిరహితమపి || ౧౨ || తదేవంభక్తిహీనాన్నిజ్ఞానవాత్సాతుర్యకమకౌశలాని వ్యథాన్యేవయతః - అతోహరే
 శ్చగితమేవానువణయేత్వాహ || అతఇతి || అతః ఆతఃకారణం అమోఘాయథాథా - దృక్ధీర్యస్య - శుచిశుద్ధం - ప్రబోధ్యశో - యస్య - స
 త్యేరతః భృతానిప్రతానియేనసః - భవానేవం మహాగుణస్తావత్ అతః ఉరుక్రమస్య వివిధంచేష్టితం - లీలావైచిత్ర్యం - చిత్రైకాగ్ర్యేణ అ
 భిలస్యబంధముక్తయేత్వమనుస్తరస్పృత్యావణయేత్వథాః - వితచ్ఛవాక్యాంతరమితిమధ్యమపురుషప్రయోగోనానుపపన్నః - చం || అమో
 ఘదృక్ - సవోపకారకతయాసఫలజ్ఞానశాలీ - సత్యరతః - సత్యవచనశీలః - బ్రహ్మనిష్ఠఇతివా - దృఢప్రతాప్రతిహతనవోత్తారణసంక్ల్ప
 రూపప్రతశాలీ - సమాధినా - యోగప్రభావేన || ౧౩ || వియేషేదోమంతరమాహ || తతఇతి || తతఉరుక్రమచేష్టితాత్మభగ్దృశః - అతపి
 వాన్యథాప్రకారాంతరేణయత్నించితథాంతరంవివక్షతః - తయావివక్షయాశ్చతైః స్ఫురితైః - రూపైఃనామభిః వక్తవ్యత్వేనోపస్థితైః

బద్ధవత్సపి | నామాన్యనంతస్యయశోంకితానియచ్ఛృణ్వంతి గాయంతి గృణంతి సాధవః || ౧౧ || నైష్టమ్య
 మప్యచ్యుత భావవజితం సశోభతేజ్ఞానమలం నిరంజనమ్ | కుతః పునశ్శశ్వదభద్రమీశ్వరేనచా
 పితంకర్తయదప్యకారణమ్ || ౧౨ || అతోమహాభాగభవానమోఘదృశుచ్చిత్రవాస్స త్యరతోధృ
 తవ్రతః | ఉరుక్రమస్యాఖిలబంధముక్తయేసమాధినానుస్తరయద్విచేష్టితమ్ || ౧౩ || తతోన్యథాకిం
 చనయద్వివక్షతః పృథగ్దృశస్త్యైతరూపనామభిః | సకహిచిత్రావపిచదుస్థిసతామతలభేతవా
 తాహతసౌరివాస్పదమ్ || ౧౪ || జుగుప్సితం ధర్మకృతేనుశాసతఃస్వభావరక్తస్యనుహావ్యతిక్రమః |
 యద్వాక్యతో ధర్మజితీతరఃస్థితోనమన్యతేతస్యనివారణంజనః || ౧౫ || విచక్షుణఃకోహాతివేదితుం
 విభోరనంశపారస్యనివృత్తితస్సుఖమ్ | ప్రవర్తమానస్యగుణైరనాన్తనస్తతోభవాదశయచేష్టితం

దుస్థి తాలనవస్థితాసలిమతిః కదాచిత్ కావపివిషయే - అస్పదంస్థానం - సలభతే - వాలేనాహతాఅఘూణితానారివ - తదుక్తంగీతాసు ||
 శ్లో || వ్యవసాయాత్తి కాబుద్ధితేహకురునందన | బహుశాఖాహ్యసంతాశ్చ బుద్ధయోవ్యవసాయినా మిత్యాది || ౧౪ || తదేవంహరియశోవి
 నాధారతాదిసు కృతంధమాదివణానమకించిత్తరమిత్యుక్తం - ప్రత్యుత విరుద్ధమేవసాతమిత్యాహ || జుగుప్సితమితి || జుగుప్సితం నిం
 ద్యం - కామ్యకమాది - స్వభావతేజివరక్తస్యత్రురాగిణః - పురుషస్యధర్మకృతే ధర్మాధామనుశాసతస్తవ - మహానయం వ్యతిక్ర
 మః - అన్యాయః - శాస్త్రోల్లంఘనమిత్యథాః - కుతఇత్యతః || యస్యతవవాక్యతః - అయమేవముఖ్యోధర్మః ఇతిస్థితః - ఇతరః ప్రా
 కృతః - జనః - తస్య కామ్యకమాదేః అన్యేనతత్త్వజ్ఞేనక్రియమాణంనివారణంస్వయమేవవా - అగ్రేక్రియమాణం - యద్వా || శ్రు || సక
 ర్మణేనప్రజయాధసేనత్యాగేనైకేఅమృతత్వమానశురిత్యాది శ్చత్యాక్రియమాణంనివారణం - యథాధామేతదితినమన్యతే - కింతుప్రవృ
 త్తిమాగావధిక్రతవిషయమేతదితికల్పయతీతి - తదుక్తంమతాంతరోపన్యాసేభట్టైః || శ్లో || తత్రైవంశక్యతేవక్తుంయేంధవంగావదయో
 సరా || గృహధర్మసంశక్యంతికర్తుంతేమమయంవిధిః || నైష్టికబ్రహ్మచర్యంవాఫరిత్రాజకతాపివా | తైరవశ్యంగృహీతవ్యం తేనాదావే
 తదుచ్యతేఇత్యాది || చం || మహావ్యతిక్రమః - మహాచ్ఛాస్త్రోల్లంఘనంభవతి || శ్లో || నబుద్ధిభేదంజనయేదజ్ఞానాంకమనంగినామితి ||
 శాస్త్రాత్ - తస్యనివారణం - తదుపదిష్టత్రైవగికధర్మనివారణం - శ్రోతాజనః - సమథేనోపదిష్టత్వావయం ధర్మః ఇతి మన్వీత -
 తతశ్చఉపదేష్టరస్యజనబుద్ధిమోహసంపాదకతయా - నబుద్ధిభేదంజనయేదితి శాస్త్రోల్లంఘనేనమహావ్యతిక్రమస్సాగతస్తాన్నమోహ
 యేదితిభావః || ౧౫ || సమయద్యేవంప్రవృత్తిమాగోనింద్యతే - తహినిప్రతిమాగేనర్వక్రియత్యాగేనైవపారమేశ్వరసుఖస్వరూ
 పానుభూతైః కింతవ్యః కథనేనాపితత్రాహ || విచక్షుణఇతి || విచక్షుణః నిపుణః కశ్చిదేవ - నిపుత్రితః సవక్రియానిపుత్యా అన్యవి

భోసు ఖంబిర్వికల్పకసుఖాత్మకంకూపం - వేదితుంజ్ఞాతుంకూపం - నపునరవిచక్షణః - ప్రవృత్తిస్వభావః విభుత్వేగేతుః - అనంతః
 నాన్యంతః కాలతః పారంచదేశతోయన్యతన్యవిభాజ్యేష్టతం - తతఃకారణో విభోః అనాత్మనిః - దేహద్యభిమానినః - అతవగుణైస్య
 త్వాదిభిః ప్రవతమానస్యజనస్య - దశాయభవానిత్యమిత్యథః - పాతాంతరేహభగవన్ని తిసంబోధనం ॥ ౧౬ ॥ ఎవంతావత్తా
 మ్యకర్తా దేరనభా హేతుత్వాత్తద్విహాయహరేణాలైవ వణానీయే త్యక్తం - ఇదానీంతునిత్యనైమిత్తికస్వభర్తసమ్యక్తానాదృత్య
 కేవలంహరిభక్తిరేవోపదేష్టవ్యేత్యాహ - త్యక్తేష్టి - ననుస్వధర్మత్యాగేన భక్తిపరిపాకేన యదికృతాభోభవేత్తదానకాచిచ్ఛింతా -
 యదిపునరపక్వవప్రయేతతతోభ్రశ్యేద్వా - తదాస్వధర్మత్యాగనిమిత్తోనభాస్యాదిత్యాశంక్యాహ - తతోభజనాత్పరే - కథం
 చిచ్ఛ్యేత్ - మ్రియేతవాయది - తథాపిభక్తిరసికస్య - కర్తానధికారాన్నానభాక్య మంగీకృత్యాహ - వాశబ్దః - కటాక్షే - యత్ర
 క్వవానీచయోనావపి అముష్యభక్తిరసికస్య అభద్రమభూత్తిం - నాభూదేవేత్యథః - భక్తివాననానద్భవాదితిభావః - అభజద్భిస్తుకే
 జలంస్వధర్మతఃకూపాలభాఆప్తఃప్రాప్తః - అభజతామితిపశ్యీతునంబంధమాత్రనివక్షయా ॥ చం ॥ భగవద్భక్తిం వినాకేవలకర్తాను
 మ్మానంకుర్వతః భగవద్భక్త్యావేన భగవత్ప్రేరజననాత్ ప్రీత్యభావేపాపనివృత్యభావాదనివృత్తేపాపనముదాయే ఉపక్రాంతకర్తా
 పిచ్యుతిప్రసంగాత్ స్వకమూపరిత్యాగేఆరూఢపతితత్వప్రసంగాత్తథానతికాలవిశేషదేశవిశేషచక్రయఃప్రాప్తిప్రసంగాభా
 వేనఅభోగతిప్రసంగాత్ భక్తివిరహితకేవలకర్తానుష్ఠాననకస్యచిదపిపురుషాభాస్యసిద్ధిరితిభావః ॥ ౧౭ ॥ ననుస్వధర్మమాత్రాగపి ॥
 శ్రు ॥ కమూణాపిత్యలోకఇతిశ్రుతేః పితృలోకప్రాప్తిఃఫలమస్యేవతితత్రాహ - తస్యేతి - తస్యేవ హేతోః తదభాంయత్సంకుర్యా
 త్ - యదుపరిబ్రహ్మపర్యంతం - అభఃస్థావరపర్యంతంచ - శ్రమద్భిఃజీవైః సత్కృతే - పశ్యీతుపూర్వవత్ - తత్తువిషయసుఖాన్యతవప్రా
 చీనకర్తచీనస్వప్రసరకాదావపిలభ్యతే - దుఃఖవత్యథాదుఃఖంప్రయత్నంవినాపిలభ్యతేతద్వత్ - తదుక్తం ॥ శ్లో ॥ ఆప్రాధికతాని
 దుఃఖాని యథైవాయాంతిదేహినామ్ | సుఖాన్యపితథామన్యే దైన్యమత్రాతిరిచ్యతఇతి ॥ చం ॥ ఉపర్యధశ్చ శ్రమతాం - నన్యగాదిమ

విభోః ॥ ౧౬ ॥ త్యక్త్వాస్వధర్మంచరణాంబుజంహరేర్భజన్న పక్వోభవతేత్తతోయది | యత్రక్వ
 వాభద్రమభూదముష్యకింకోవాభాఆప్తోభజతాంస్వధర్మతః ॥ ౧౭ ॥ తస్యైవ హేతోః ప్రయతే
 తకూచిదోనలభ్యతేయద్భ్రమతాముపర్యధః | తల్లభ్యతేదుఃఖవదన్యతస్సుఖంకాలేనసర్వత్రగభీర
 రంహసా ॥ ౧౮ ॥ సవైజసోజాతుకథంచనప్రజేన్ముకుందసెవ్యన్యవదంగసంసృతిమ్ | స్వరణముకుం
 దాంఘ్నుపగూహనంపునర్విహోతుమిచ్ఛెన్నరసగ్రహణజనః ॥ ౧౯ ॥ ఇదంచవిశ్వంభగవానివేతరో
 యతోజగత్స్థాననిరోధసంభవాః | తద్ధిస్వయంవేదభవాంస్తథాపిమేప్రాదేశమాత్రంభవతఃప్ర

పుధివ్యాదిమచచరతాం - సాధనానుష్ఠానాభావేపి పూర్వదుష్టమూలకాత్ యథాదుఃఖసిద్ధిః తథాసుఖసాధనానుష్ఠానవిరహేపిప్రా
 చీనపుణ్యవశాత్ నన్యగాదిపురుషాభాసిద్ధేః తదభాంకుశలోనప్రయతేత - అపితునిశ్రేయసస్యప్రాచీనపుణ్యపాపసాధ్యత్వాభావాత్
 తదభామేవయతేతేతిభావః ॥ ౧౮ ॥ యదుక్తం యత్రక్వవాభద్రమభూదితి తదుపపాదయతి ॥ సఇతి ॥ ముకుందసేవీజనః జాతుకదాచిత్ -
 కథంచనమయోనిగతోపి సంసృతినాప్రజేత్ నావిశేత్ - అంగఅహూ - అన్యవత్ కేవలకమూనిష్ఠవదితివైధమ్యుద్భవంతః - కుత
 ఇత్యతఆహ - ముకుందాంఘ్నోరుపగూహనమాలింగసం - పునః స్వరణవిహతుంనేచ్ఛేత్ - యతోయంజనోరసగ్రహఃరసేనరసనీయే
 వగృహ్యతేవశీక్రియతే - యద్వారసేరసనీయేగ్రహః ఆగ్రహాయన్యతిదుక్తంభగవతా ॥ శ్లో ॥ యతలేచతోభూయస్సంసిద్ధాకురునంబ
 వ | పూర్వాభ్యాసేనతేనైవప్రియలేహ్యవశోపిసఇతి ॥ చం ॥ రసగ్రహణజనః - భగవచ్ఛరణరవింశరసానుభవజనిత నిరతిశయసా
 భ్యమనుభవజనః - భగవద్భక్తావారూఢస్వతత్త్వాగ్రప్రసంగోనాస్తీతిభావః - స్వరణతత్సౌఖ్యమేవచింతయ ॥ ౧౯ ॥ తదేవంభగవద్భీ
 లాంప్రాధాన్యేనానువణాయేత్యుక్తం - తత్రకోభగవాన్కాశ్చతస్యనీలాగత్యపేయయామాహ ॥ ఇదమితి ॥ ఇదంహివిశ్వం భగవానేవన
 త్వస్మాదితరః - ఈశ్వరాత్ప్రపంచోనపుభక్ - ఈశ్వరస్తుప్రపంచాత్పుభగత్యథః - తత్రహేతుఃయతోహేతోఃజగతఃస్థిత్యాదయో
 భవంతి అనేనైవనీలా అపిదశితాః - యద్వా - ఇదంవిశ్వంభగవాన్ ఇతర ఇవయస్సజీవోభగవానేవచేతనాచేతనప్రపంచః - త
 ద్వ్యతిరేకేణనాస్తీనపివైకస్తత్త్వమిత్యథః - హిశబ్దేన - శ్రు ॥ సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మత్యాదిప్రమాణంసూచితం - తద్ధిస్వయమేవభ
 గవాన్వేద - ప్రాదేశమాత్రంపికదేశమాత్రం ॥ శ్రు ॥ ఆచార్యవాన్ పురుషవేదేత్యాదిశ్రుత్యథాసంపాదనాయమేమయాప్రదశితా
 తం ॥ చం ॥ ననుభగవదవతారభూతం నిఖిలవేదవేదాంతప్రవతాకంప్రతిమిత్యవిద్వాంసమివ విశిష్టవదేశిత్యాశంక్యస్వయమే
 వపరిహరతి - ఇదంహియతోయస్తాద్భగవతః - జగత్థాననిరోధసంభవాః జగతఃస్థితిలయజన్తాని - సవిభభగవాన్ ఇతరఇవవ్యాసఇతినామ
 వ్యత్యయేన అన్యఇవవతామానోభగవాన్ - తద్ధిసంవిశ్వంపూర్వోక్తంసర్వమపి తత్త్వజాతం - వేదహివేదేవ - తథాపి మేమయాప్రాదేశ

సూత్రం ప్రాదేశవత్ - స్వల్పం శమాత్రం భవతః ప్రదక్షిణతం - జ్ఞాపితం - నేపమజ్ఞాతజ్ఞాపన మపి తున్మాతాంశ స్మరణమేవేతి నదోష
 ఇతిభావః || ౨౦ || సతతవాచార్యావేషాపీశ్వకావతారత్వాదిత్యాహ || త్వమితి || శేఅమోఘద్యక్ త్వమాత్మనా న్యయంతత్తానం - అజమే
 తసంతతంజగతశ్చినాయప్రజాతమవేహి - కుతః పరస్యపుంసః కళాంతంశభూతం తత్తస్మాత్తహనుభావస్యహారేరభ్యదయః పరాక్రమః ఆ
 ధిఅధికం - గణ్యతాం నిరూప్యతాం || చం || అమోఘద్యక్ - సఖలజ్ఞానశాలీత్వం పరమాత్మనస్సర్వాంతర్యామిణః - పరస్యపుంసః పరమాత్మ
 నః నారాయణస్యకళామంశం - అతపితఅజంజన్తజరామగణిదిరహితం - ఆత్మానం స్వాత్మానం - ఆత్మనామనసా - మహానుభావా భ్యద
 యః - భగవద్వివ్యచేష్టితకృతాశిశయః || ౨౧ || అనేనైవతేప ఆదిత్యం తవనఖలం స్యాదిత్యాహ || ఇదమితి || శ్రుతానయోభావేనిన్యా -
 ఇదమేవహితపశ్చవణిదేరవిచ్యుతోనితోభ్యధాఃఫలం - కింతత్ - ఉత్తమశ్లోకగుణమణిణానమితియత్ || చం || పుంసోదేహినః - ఉత్తమ
 శ్లోకగుణానువణానమస్తేతియదిదమేవతపసఃనిదిధ్యాననరూపస్యస్విప్తస్యఅగ్నిష్టమాగ్నిమహ్యమహ్యనరూపస్య - పూర్తస్యతటాకాదిప్రతి
 ఘ్నరూపస్య - సుసూక్తదత్తయోః - సుసూక్తస్యసూక్తంశంనరూపంతస్య - దత్తస్యమహాదానాదిరూపస్య - భర్తస్య - కవిభిర్విప్లవ్యభిః - అవి
 చ్యుతోభ్యధాః అనశ్వరః పురుషాభోనిరూపితః || ౨౨ || సత్సంగతోహరికథాశ్రవణిదిఫలంస్వప్నతాంతేనప్రపంచయతి - అహమితి - అ
 హం పురాపూర్వకలై - అతీతభవేపూర్వజన్మని - వేదవాదినాం దాస్యాన్నకాశాదభవంసాతోస్తి - నిరూపితఃనియుక్తః - యోగినాంసన్నాన్య
 పినాం - శుశ్రూషణేప్రాప్యపివక్ష్యపల్యేతేచాతుమాన్యే - నివివక్షతాం నివేశమేకత్రవాసంకతుమిచ్ఛతాం || ౨౩ || తదితి ||
 అపేతానిగతాని అభిలానిచాపలానియస్మాత్తస్మిన్నియతేంద్రియే అధృతక్రీడనకే - త్వక్తక్రీడాసాధనే - అనువతి - అనుహలే ||

దశితమ్ || ౨౦ || త్వమాత్మనాత్మానమవే హ్యమోఘద్యక్పరస్యపుంసఃపరమాత్మనఃకళామ్ | అ
 జంప్రజాతంజగతశ్చినాయతన్మహానుభావాభ్యుదయోధి గణ్యతామ్ || ౨౧ || ఇదంహిపుంసస్తవ
 సశ్చుతస్యస్విప్తస్యపూర్తస్యసుసూక్తదత్తయోః | అవిచ్యుతోభ్యధాఃకవిభిర్నిరూపితోయదుత్తమశ్లో
 కగుణానువణానమ్ || ౨౨ || అహంపురాతీతభవేభవంసతోదాస్యాస్తుకస్యాశ్చనవేదవాదినామ్ |
 నిరూపితోబాలకఎవయోగినాంశుశ్రూషణేప్రాప్యపినిర్వివక్షతామ్ || ౨౩ || తేమయ్యపేతాభి
 లచాపలేభాకేదాంతేభ్యతక్రీడనకేనువర్తిని | చక్రుఃకృపాయద్యపితుల్యదశానాశ్చుశ్రూష
 మాణేమునయోల్పభాషిణి || ౨౪ || ఉచ్ఛిష్టలెపాననుమోదితోద్విజైస్సకృత్సభుంజేతదపాస్తకిల్పి
 మః | ఎవంప్రవృత్తస్యవిశుద్ధచేతస్తద్ధర్మవివాత్సరుచిః ప్రజాయతే || ౨౫ || తత్రాన్వహంకృష్ట
 కథాంప్రగాయతామనుగ్రహేణాశృణవంమనోహరాః | తాశ్చద్ధయామేనుసవంవిశృణ్వతః
 ప్రియశ్రవస్యంగమమాభవద్రుతిః || ౨౬ || తస్మిన్స్తదాలభ్యరుచైర్మహామతేప్రియశ్రవస్యస్థలి

చం || తుల్యదశానాః - సుహృన్మిత్రార్యదాసీన మధ్యస్థాదిమతుల్యస్థప్తయః - భృతక్రీడనకేపిదాంతే - క్రీడాసాధనకంతుకాది పరి
 గ్రహేపితత్రానానకై - అనువతి - శుశ్రూషాభాం నదానువర్తనంకుర్వతి || ౨౪ || ఉచ్ఛిష్టేతి || ఉచ్ఛిష్టస్య - లేపా - పాత్రలగ్నా -
 తైః ద్విజైః - అనుజ్ఞాతస్య - భుంక్ష్యేత్యనుజ్ఞప్తస్య - భుంజేత్ - తేన - భజనేనాపాస్తకిల్పి మహాతోస్తి - తేమాంధమేపరమేశ్వరభజ
 నవివ ఆత్మనోమనసః - రుచిః ప్రజాయతేస్తేత్యనుషంగః || చం || వివం ప్రవృత్తస్య - శుశ్రూషాచ్ఛిష్టభోజనాదిరతస్య || ౨౫ ||
 తత్రైతి - ఆశృణవం శ్రుతవానస్తి - మేత్రద్ధయామమైవన్వతస్సిద్ధయా - సత్వస్యేనబలాజ్జనితయా - అతోమమేత్యస్యాపానరుక్త్యం || చం ||
 అనుసవంసంతతం - విశృణ్వతః - విశేషణశృణ్వతోమమ - ప్రియశ్రవసి - ప్రితివిషయస్యభగవతఃదివ్యచేష్టితశ్రవణే || ౨౬ || తస్మిన్ని
 తి - ప్రియంశ్రవోయస్యతస్మిన్భగవతిలభ్యరుచేమమ - అన్ఫలితాప్రతిహతామతిరభవదిత్యనుషంగః - యయామత్యాపరప్రపంచాతీత
 బ్రహ్మరూపేమయినదనత్స్థూలంసూక్ష్మంచఎతచ్ఛరీరంస్వమాయయాస్వావిద్యయా - కల్పితంనమవస్తుతోస్తీ ఎతత్తేజమేవపశ్యామితి ||
 చం || హేమహమలెవిస్తృతజ్ఞానవ్యాస - ప్రియశ్రవసి - భగవత్ప్రవణ - ప్రియస్యప్రితివిషయస్యభగవచ్చేష్టితస్యశ్రవణితివా - లభ్య
 చైః ప్రాప్తప్రీతైః - మమాన్ఫలితామతిఃసాతా - గృధతరభక్తిజాతా - అహంయయాభక్త్యాపరబ్రహ్మణివిద్యమానయా - స్వయామాయ
 యాప్రకృత్యావిచిత్రకత్యావా - నదనత్ - సత్వైపిఅనిత్యత్వారనప్రాయండేహాదికంవస్తుమయికల్పితంపశ్యే - దేహేంద్రియాదివిల
 క్షణమయియయాభక్త్యాపరబ్రహ్మభూతనారాయణవశవర్తిన్యాప్రకృత్యాకల్పితంనదనప్రాయండేహేంద్రియాదికంవస్తుకర్మవశా
 ప్రాప్తంసశ్యతిభావః యద్వా - అహంయయామత్యాభక్తిరూపయాపరబ్రహ్మణిమయిపరబ్రహ్మభక్తిద్వత్వాత్పరబ్రహ్మశబ్దవాచ్యే -

యగ్వస్తుయదపృథక్విదగ్ధ-తవ్యస్తుతద్వాచకశబ్దవాచ్యం-యథావ్యక్తిపర్యంతగవాదిశబ్దవాచ్యం-గౌతవాదియథావాచ్యపర్యంతదేవతా
దిశబ్దవాచ్యం-శరీరాదిఅతఃపరమాత్మనామచ్యరీరకతయామదభిన్నత్వాత్-మమాపితదభిన్నత్వేనతద్వాచిబ్రహ్మశబ్దవాచ్యమయితత్పదనా
దేతనాచేతనాత్కంకృత్సంజగత్-స్వమాయయాపరబ్రహ్మరూపస్వమమైవమాయయా-ప్రకృత్యామమవిచిత్రశక్త్యావాకల్పితంపశ్యేతా
న్యశీమతిజా-తేతిపూర్వేణస్వయః-బ్రహ్మణస్సర్వశరీరకతయానర్వశబ్దవాచ్యత్వాత్-నర్వమధ్యమమాపిత్రవిష్టత్వాత్-తస్యమచ్యరీరకత
యామదాత్మకత్వేన-మమమతిమ-త్స్వరూపవిచారవేళాయాం-నతేవలంమయ్యేవపర్యవసితా-అపితుమచ్యరీరకపరమాత్మపర్యంతాలసీత్
-ఈదృశీపరమభక్తిరూపామతిర్మమజాతేతిభావః॥ ౨౭॥ఎవంశుద్ధత్వంపదాభేజ్ఞాతేదేహాదికృతవిదేపనివృత్తేస్తత్తారణభూతరజస్తమోనివ
ర్తకార్యధాభక్తిజా-తేత్యాహ-ఇత్యమితి-హరేర్యశః అనునవం-త్రికాలం॥ చం॥ శరత్ప్రప్యషికాప్యతూ - కాలవాచకత్వాదత్యం
తనంయోగేద్వితీయా-శరదృతావషణ్-తా-చేత్య-భః-అత్తరజస్తమోపహ-శిత్రవతికారజస్తమోగుణనివర్తిన-భక్తిఃప్రవృత్తా-నిరంతర
భగవద్భింతనప్రీతిరుత్పన్నా॥ ౨౮॥తస్యేతి-తస్యజ్ఞాతశుద్ధత్వంపదాభావ-దృఢభక్తిమతః-మేప్రతితస్యవిసేతన్య॥ చం॥అనురక్త
స్వమునిశుశ్రూషణప్రీతివిశిష్టస్య-హతేనసః-విముక్తనిఖిలపాపస్య-దాంతస్య-జితేంద్రియస్య॥ ౨౯॥ జ్ఞానమితి-గుహ్యతమమితిసా
ధనభూతభర్తృతత్వజ్ఞానంగుహ్యం-తత్సాధ్యం-దేహద్వయవివిక్తాత్మజ్ఞానంగుహ్యతరం-తత్ప్రప్యేశ్వరతత్వజ్ఞానంగుహ్యతమం-భగవ
తోదితంభాగవతంశాస్త్రం-అన్వవోచక-ఉపదిష్టవంతః॥ చం॥భగవతానారాయణేనస్వయమేవచతుర్ముఖాయదితం-జ్ఞానంభక్తిరూపంభ
గవదవతారచేష్టతవిషయంవా॥౩౦॥తదేవజ్ఞానంపూర్వోక్తత్వంపదాభావ-జ్ఞానాన్-వివేకేనదశకాయతి-యేనేతి-అపిదంజ్ఞాతనానహం॥చం॥
వేదసః-నిఖిలప్రపంచనిర్మాతః-వాసుదేవస్యనర్వపస్త్యధారత్వేనతినర్వాంతర్యామిణః-మాయానుభావం-విచిత్రశక్తికల్పితం॥౩౧॥త

తామతిర్మమ । యయామమైతత్పదనస్స వ్యమాయయాపశ్యేమయి బ్రహ్మణికల్పితంపరే॥ ౨౭ ॥ ఇ
త్థంశరత్ప్రప్యషికావృతూహారేర్విశ్వణ్వతోమేనుసవంయశోమలమ్ । సంకీర్త్యమానంమునిభిర్మ
హాత్మభిభాక్తిఃప్రవృత్తాత్తరజస్తమోపహ॥ ౨౮ ॥ తస్యైవంమేనురక్తస్యప్రశ్రితస్యహతేన
సః । శ్రద్ధధానస్యబాలస్యదాంతస్యానుచరస్యచ ॥ ౨౯ ॥ జ్ఞానంగుహ్యతమంయత్తత్సాక్షాద్భగ
వతోదితమ్ । అన్వప్రొచన్గమిష్యంతఃకృపయాదీనవత్సలాః॥ ౩౦ ॥ యేనైవాహంభగవతోవాసుదే
వస్యవేదసః । మాయానుభావమవిదంయేనగచ్ఛంతతత్పదమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఎతత్సంసూచితంబ్రహ్మంస్తా
వత్రయచికిత్సితమ్ । యదీశ్వరేభగవతీర్కబ్రహ్మణీభావితమ్॥ ౩౨ ॥ ఆమయోయశ్చగూతానాం
జాయతేయేనసువ్రత । తదేవహ్యమయద్రవ్యం నపునాతిచికిత్సితమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఎవంన్యథాంక్రియా

త్సాధనధర్మరహస్యంచసూచితమిత్యాహ-ఏతదితి-తాపత్రయస్యాధ్యాత్మికాదేశ్యకల్పితంభేషజం-నివర్తకంసత్వతోభ కమితియావ
త్-కింతద్భగవతిభావితంనమపితం-యత్తమతత్తథంభూతేభగవతి-ఈశ్వరేనర్వనియంతరి-ఎవమపి బ్రహ్మణిలప్రచ్యుతపూణానూ
పే॥ ౩౨॥ ననుసంసారహతోకర్మణఃకథంతాపత్రయనివర్తకత్వంసామగ్రిభదేనఘటతఇతినదృష్టాంతమాహద్వాధ్యాం-అమయఇతి
ఆమయారోగః-యేనభృతాదినాజాయతే-తదేవకేవలమామయకారణభూతంద్రవ్యం-తమామయంనపునాతిన నివర్తయతీత్యధాః-
కింతుచికిత్సితంప్రవ్యాంతరైభా-వితంసత్పనాత్వేవ॥ చం॥ సర్వేపిత్రీయామోగాః-భలచ్ఛయాకృతాస్సర్వేపియజ్ఞాదయః-సంస్మృతి
హేతవఃసంసారస్యైవపథకాకాః-భలచ్ఛయాకృతానాంకర్మణంఫలానుభవాభాంశరీరారంభస్యావశ్యకత్వాత్-శరీరారంభేచసంసార
విమోక్షప్రసంగాభావాత్-తేక్రియామోగాఎవపరేబ్రహ్మణి-అకల్పితాశ్చైతానమపితాశ్చైత్-అత్తవిశాళాయనరకాయకల్పంతేభగవ
త్సమర్పణభావేభగవత్ప్రేరజననాత్-తనభావేపాపవిమోక్షసంభవాత్-అవిముక్తేపాపనరకస్యావశ్యంభావాత్-వ్యాధిసంపాదకప్ర
వ్యామిభవానంతరంవ్యాధిజననేతన్నివృత్త్యభాంచికిత్సాయాంకృతాయాం-అనంతరంద్రవ్యచాపల్యేనవ్యాధిసంపాదకప్రవ్యేపునర్భుకై
యాభావ్యాధేనానివృత్తిఃఅపితుప్రకోపఎవ-ఎవంసర్వపాపక్షయాభాంయజ్ఞాద్యమస్తానెపితత్ఫలానక్తాఫలానుభవాభాంశరీరారంభస్యా
వశ్యకత్వాత్-అరథేచశరీరతస్యత్రిగుణత్వకత్వేనతమాగుణోద్రేకవశాయాం-పునఃపాపారంభసంభవాత్-అపభ్యక్త్యాన్యాయేనపాప
నివృత్తిరూపఫలాసిద్ధిరేవ-ప్రత్యుత్తతాదృశకమణంభగవత్సమపణ విరహేభగవత్ప్రత్యజనేనపాపనివృత్త్యసంభవాత్-నరకాది
ప్రాప్తిరేవస్యాత్-అతఃభలసంగోనకతావ్యఃభగవత్సమపణభావోపనకతావ్యఇతి శ్లోకద్వయాభిప్రాయః॥ ౩౩॥ యథా-వివమి
తి॥ తథాత్తవినాశాయకమణివృత్తయ-కల్పంతేనమథాభవంతి-పరేఈశ్వరే-కల్పితాస్సమపితాస్సంతః-అత్రచప్రథమం
మహత్వేన-తతస్తత్ఫలా-తతస్తద్ధమత్రధా-తతోభగవత్తథాప్రవణం-అతోభగవతిరతిః-తయాచదేహద్వయవివిక్తాత్మజ్ఞానం-

తతోవృధాభక్తిః - తతోభగవత్తత్త్వవిజ్ఞానం - తత్తత్త్వప్రయోగసర్వజ్ఞత్వాదిభగవద్గుణవిభావభితిక్రమాదశాతః || ౩౪ || సమచ||జ్ఞా
 నేనాజ్ఞానప్రాప్తకర్మనాశః - తచ్చజ్ఞానంభక్తియోగాగృహణి - కథంకర్మణకర్మనాశస్సాన్వితప్రాహ - యదితి - భగవదపరాధానక్రియయా
 బంకర్మభక్తియోగంజనయతి || చం || భగవత్పరితోషణం భగవత్ప్రీతిసంపాదకం - యదేతత్తత్త్వక్రియతేభక్తియోగసమన్వితంయత్జ్ఞా
 నమస్తీతత్తదధీనంహిభగవత్ప్రీతిజనకకర్మాధీనంహిభగవత్ప్రీతిముద్దిశ్యకర్మానుష్ఠానప్రీతినభగవతా || శ్లో || దదామిబుద్ధియోగంతయేన
 మాముపయాగితఇతి - స్వాత్మరీత్యాస్వీయచరణరవిందవిషయకనిరంతరప్రీతిపూర్వకధ్యానాత్తేకభక్తియోగసాధనీభూతదేహవిలక్షణ
 త్తజ్ఞానరూపస్వజ్ఞానయోగస్యదీయమానత్వాత్తద్వారాపరమపురుషాధిపాత - భగవత్ప్రీతినంకర్మానుష్ఠేయమితిభావః || ౩౫ || తచ్చ
 నదాచారేణదశాయతి - కుర్వాణితి - యత్రయదాభగవతఃశిక్షయా - కర్మాణికుర్వాణిభవంతి - తదాకృష్ణస్యగుణనామానిగృణంతి అనున్త
 రంతిచ - కృష్ణమిత్యర్థః - ఇయంచభగవచ్ఛిక్షా || శ్లో || యత్తరోషియదశ్చాసీయజ్ఞహిమదాసియత్ - యత్రపస్యసికౌతేయతత్పురుషస్వమద
 పరామితి || చం || యత్రజ్ఞానయోగేలభ్యే - భగవచ్ఛిక్షయాభగవచ్ఛాసనరూపశాస్త్రపతాత్ - కర్మాణినిత్యనైమిత్తికాదిరూపాణి - గుణనా
 మానిగుణప్రకాశకానినామాని || ౩౬ || కీర్తనస్తరణరూపయోభావక్రిహేతుత్వముక్తం - జ్ఞానహేతుత్వమాహ ద్వాధ్యాయం -
 నమఇతి - నమోధీమహి - మనసానమనంకుర్వీమహి || ౩౭ || ఇతితి - అమునామంత్రేణఅమూర్తికంకుంత్రోక్తవ్యతిరిక్తమూర్తిశూన్యం - యజ
 తేపూజయతిసపుమాన్ సమ్యగ్దశానః || చం || సమ్యగ్దశానః - పూర్వోక్తరీత్యాఫలసంగాదిరహితకర్మానుష్ఠానజనితభక్తిరూపసమీచనజ్ఞా

యోగాఃసర్వేసంస్మృతిహేతవః | తేవేవాత్మవినాశాయకల్పంతేకల్పితాఃపరే || ౩౪ || యదత్రక్రియ
 తేకర్మభగవత్పరితోషణమ్ | జ్ఞానంయత్తదధీనంహిభక్తియోగసమన్వితమ్ || ౩౫ || కుర్వాణాయ
 త్రకర్మాణిభగవచ్ఛిక్షయ్యాసక్యత్ | గృణంతిగుణనామానికృష్ణస్యానున్తరంతిచ || ౩౬ || నమోభగ
 వతేతుభ్యంనాసుదేనాయధీమహి | ప్రద్యుమానాయానిరుద్ధాయనమస్సంకషణాయచ || ౩౭ ||
 ఇతిమూర్త్యభిధానేనమంత్రమూర్తిమూర్తికమ్ | యజతేయజ్ఞపురుషంససమ్యగ్దశానఃపుమాన్
 ౩౮ || ఇమంస్వనిగమంబ్రహ్మన్నవేత్యమదనుష్ఠితమ్ | అదాన్యజ్ఞానమైశ్వర్యంస్వస్తిభావంద
 కేశవః || ౩౯ || త్వమప్యనభ్రశ్రుతవిశ్రుతం విభోస్సమాప్యతేయేనవిదాంబుభున్జితమ్ | ప్రఖ్యాహి
 దుఃఖైర్ముహూరదితాన్మనాం సంక్లేశనిర్వాణముశంతీనాన్యథా || ౪౦ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంధే - పంచమోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీసూతః || ఎవంనిశమ్యభగవాదేవషేజాన్మకర్మచ | భూయఃపప్రచ్ఛతంబ్రహ్మవాస్ససస్స
 త్యవతీసుతః || ౧ || శ్రీవ్యాసః || భిక్షుభివిప్రవసితేవిజ్ఞానాదెష్టభిస్తవ | వర్తమానోవయస్యా
 ద్యేతతఃకిమకరోద్భవా || ౨ || స్వాయంభువకయావృత్యావర్తితంతేపరంవయః | కథంచేదముద

నశాలీ - మూర్త్యభిధానేనపూర్వోక్తనాసుదేవాదిచతుర్మూర్త్యభిధాయకేన - అమూర్తకం - అపరిచ్ఛిన్నపరిమాణం - యజ్ఞపురుషం - యజ్ఞ
 ఫలప్రదాతారం - యజ్ఞఇతిరుచిపుత్రోభగవదపతారః - తంవా - పూజయేత్ || ౩౮ || ఎవంకృతవతిమయి - హరిఃస్వనదృశంజ్ఞానాదికంద
 త్రవానిత్యాహ - ఇమమితి - ఇమంస్వనిగమంస్వోపదేశం - మయానుష్ఠితం - అవేత్యజ్ఞాత్వాభావంప్రీతిం || చం || స్వనిగమం - స్వస్తిభావం
 వసన్తం - ఇమం - ఫలాభిసంధిరహితంకర్మయోగం - జ్ఞానం - జ్ఞానయోగందేహవిలక్షణత్వవిషయం - విశ్వర్యం - అణిమాద్యప్రైశ్వర్యం -
 భావం - నిరంతరచింతనరూపం - భక్తింఅదాత్ || ౩౯ || అతస్తవ్యమప్యేవంకుర్విత్యాహ - త్వమితి - అదత్రంఅనల్పం - శ్రుతంయస్య - హేతి
 కత్రశ్రుత - విభోఃవిశ్రుతంయశఃప్రఖ్యాహికథయ - యేనవిశ్రుతేనబుద్ధేనవిదాంబుదమాం - బుభున్జితంబోధమిచ్ఛా - నమాప్యతే - స
 మ్యక్త్యాప్యతే - యత్తేయతఃదుఃఖైఃపీడితానాం క్లేశానాంశాంతిం క్లేశశాంతింప్రకారాంతరేణనమస్యంతే || చం || అదత్రశ్రుత - అధిక
 ప్రఖ్యాత - బహుశాస్త్రద్రష్టరిలివా - అన్యథాభగవద్వైభవప్రఖ్యాపనాభావే - సంక్లేశనిర్వాణంనిభిలమఃఖనివగ్రకంభగవద్వివ్యచెష్టి
 తంనోశంతినవాంఛంతి || ౪౦ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం * * * * *
 శ్లో || వ్యాసస్యప్రత్యయాధాంహిషష్ఠేప్రాగ్జన్మసంభవమ్ | న్వభాగ్యంనారదఃప్రాహ కృష్ణసంకీర్తనోద్భవమ్ || న్వయమపితథాచిక్
 మగురూపదేశానంతరభావితచ్చరితం పుచ్ఛతి - భిక్షుభిరితి || విప్రవసితేయారదేశగమనే కృతేనతివిజ్ఞానస్వోపదేష్టభిః బ్రహ్మతత్త్వో
 వదేశంకృతవద్భిః || ౧ || స్వాయంభువేతి || పరంవయః - ఉత్తరంఅయః - తే - త్వయా - కథంశలితంసీతం - ఇదమితి దాసీపుత్రశూతంక

శేషరం - ఉపసృజ్యేఽత్యవశానసి || చం || స్యాయంభువఃప్రహృత్ - పరంపయఃఽత్తరంపయఃఽరాసంపాదకం - కా లే పేహ బయోగకా
లే || ౩ || ప్రాగ్విమలకల్పాంతరలక్షణః - కాలః - తస్యైతింకథం నవ్యవదాన్ నఖండితవాన్ - ఆదాగ మాభావస్తావకాః - యతేషు సర్వస్య
నిరాకృతిః ప్రలోపోయస్తాత్మః || చం || సవకానిరాకృతిః - సవేమామపిస్త్యతినాశకః - విషకాలః - పూర్వశరీరవియోగానంతరభావి డ
త్తరశరీరపరిగ్రహవచ్చిన్నః కాలః || ౪ || భిక్షుభిరితి || అకారిషం - కృతవానహం - రేఖకారయోవిశ్లేషః - ఖండోనురోధే నేత్యవగంత
వ్యం || ౫ || తత్తప్రావత్తం చిత్తాలం - తత్త్రైవమాత్మస్నేహయంత్రితోన్యవసమిత్యాహత్రిభిః || ఏకేతి || ఏకవివలహమాత్మజోయస్యాస్మా
యోషేతి ఘోషేతి చ స్నేహనుబంధహేతుః || చం || యోషిత్ - స్త్రీత్వానన్వతంత్రా - మూఢా - కతవ్యనిశ్చయవిభురా - కింకరీ - గృహే
శుశ్రూహం మువాణోచ - అనన్యగతౌ - గత్యంతరరహితే || ౬ || కింకరీత్యస్యాథకంప్రపంచయతి || సేతి || అన్వతంత్రా - అతోనకల్యా
యోగక్షేమవిధాన - ననమథాన్ ఆసీత్ - దారుమయాయోషేత్యపిపారవశ్యేదృష్టాంతః - తదేవంసాస్నేహంచ క్రే || చం || అప్రాప్తాగౌ
ప్రాప్తిర్యోగః - ప్రాప్తార్థపరిపాలనంక్షేమః - అయం లోకోజనః - దారుమయాయోమాయథా - ఈశస్యస్వనిర్మాతృత్వశేభవతి - తత్ప్రతవ్యా
పార్థైవవ్యాపారపత్తిభవతి - తథా - ఈశస్యనిఖిలజగన్నియంతఃభగవతోవశేభవతి - తదధీనవ్యాపారవాణ్ భవతి || ౭ || అహంచ ది గాది
ప్వనభిజ్ఞః - అతస్తత్రైవస్యవసమిత్యాహ - అహమితి - అహంచ తద్భక్తా కుల - తస్యామాతుః స్నేహనుబంధస్యాపేక్షయా - కదాచిరమేదితి
ప్రతీక్షయేత్సర్థః - ఉషివాన్ వాసంకృతవాన్ - పంచహయనః - పంచపక్షః || చం || ఇయందిక్కుర్యయం ది కృతీవీది గ్వీషయే -
అయందేశః కాంచీఅయందేశః కాశీతి దేశవిషయే - అయం చైత్రోయం వైశాఖితి కాలవిషయే చ - అభ్యుత్పన్నః తత్పరిజ్ఞానరహితః - తదపేక్ష

ప్రాక్షీఃకాలేప్రాప్తైకలేభరమ్ || ౩ || ప్రాక్కల్పవిషయామేతాన్స్మరింతేసురసత్తమః | స హ్య
వవ్యవ * దాత్తాలవిషసర్వనిరాకృతిః || ౪ || శ్రీనారదః || భిక్షుభిర్విప్రవసితేవిజ్ఞానాదెష్టృభిర్మమ
వర్తమానోవయస్యాద్యేతతవేతదకారి * షమ్ || ౫ || ఏకాత్మజామేజననీయోషిన్యా ధాచకింకరీ |
మయ్యాత్మజే నన్యగతౌచక్రస్నేహనుబంధనమ్ || ౬ || సాన్వతం త్రానకల్యాసీద్యోగక్షేమః
మమేచ్ఛతీ | ఈశస్యహివ శేతోకోయోషాదారుమయాయథా || ౭ || అహంచతద్భక్తా కుల ఉషి
వాన్స్తవపేక్షయా | దిగ్దేశకాలాభ్యుత్పన్నోబాలకఃపంచహయనః || ౮ || ఏకదానిగతాంగే
హేద్దుహంతీనిశిగాంపథి | సపోదశత్పదాస్పృష్టఃకృపణాంకాలచోదితః || ౯ || తదాతదహమిశ
స్యభక్తానాంశమభీప్సతః | అనుగ్రహం మన్యమానః ప్రాతిష్ఠందిశముత్తరామ్ || ౧౦ || స్థితాజ
నపదాన్స్తత్రపుర గ్రామప్రజాకరాన్ | భేటాఖర్పటవాటీశ్చ వనాన్యపవనానిచ || ౧౧ || చి
త్రథాతువిచిత్రాద్రీనిభభగ్నభుజ ద్రుమాన్ | జలాశయాశివజలాన్నలిసీస్సుర సేవితాః || ౧౨ ||

యా తాన్యశబ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానయా || ౮ || ఏకదేవి - శేషాన్నిగతాం - గాంధుహంతీం - హతౌశత్రుప్రత్యయః - దోగ్ధునిగతామి
త్యథః - పదాపాదేన ఆస్పృష్టః - ఈషదాత్తాంతః - అదశత్ - అఖాదత్ || చం || కృపణం - నాథహీనాం || ౯ || తదేతి - తన్నాతుమేర
ణం - భక్తానాంశం - కల్యాణం - అభీప్సతః - ఈశస్యానుగ్రహం మన్యమానః - ప్రాతిష్ఠంప్రస్థితోస్థి || చం || అనుగ్రహం మన్యమానః - శ్లో || య
స్యానుగ్రహమిచ్ఛామితస్య విత్తంహరామ్యహం - బంధూన్వివాశయిష్యామితిభగవదుక్తరీత్యాకృపాభలం మన్యమానస్స || ౧౦ || స్థితానితి
స్థితాజనపదాన్ - అతియాతస్సత్ - మహద్విషినమద్రాక్షమితిచతుర్థేనాన్వయః - జనపదాదిషు నానాగుణ దోషయుక్తైశ్చ సమస్తై
స్సత్ - గతోహమితితాత్పర్యాథః - స్థితాన్ మృద్ధాన్ - జనపదాన్ దేశాన్ - తత్రతస్యాందిశ - పుర గ్రామప్రజాకరాన్ - తత్ర - పురాణ
తాజభాన్యః - గ్రామాః - భృగావదిప్రోక్తాః || శ్లో || చిప్రాశ్చవిప్రభృత్యాశ్చయత్రచైవవసంతిహి - సతు గ్రామఇతిప్రోక్తశ్చుద్రాణాం
వాసవేవేతి || శ్లో || మాద్రాశ్చమాత్రభృత్యాశ్చయత్రసర్వవసంతిహి - సతు గ్రామఇతిప్రోక్తోద్విజానాంవాసవేవేతిప్రజాః - గో
కులాని - ఆకరాః - రత్నాదుత్పత్తిస్థానానితాన్ - ఖటాః - కషకగ్రామాః - ఖపటాః - గిరితటగ్రామాః - భృగూక్తావా || శ్లో || ఏక
తోయత్రకుగ్రామోనగరంచైకతఃస్థితం - మిశ్రంతతఃకటంనామనదీగిరిసమాశ్రయమితి - వాట్యః - పూగపుష్పిద్యా నాని - తాః - వనాని -
స్వతస్సిద్ధప్యైశాంసమూహః - ఉపవనాని - ఆరోపితవృక్షాణంసమూహః - తానిచ || చం || గ్రామాః - పట్టణతోన్యసగృహసన్నివేశవిశి
ష్టాః - ఖటాః - వణిజామాశ్రయాః - ఖపటాః - తయోస్తారాద్యాశ్రయాః - వాట్యః - సంకీర్ణకులాశ్రయాః || ౧౧ || చి త్రేతి || చి త్రేథాన్
తుభిః - స్వణరజతాద్య విచిత్రానద్రీంశ్చ - ఇభైభాగ్నభుజాశ్చాఖాః - యేషాంతేద్రుమాః - యేషుతాన్ - శివానిభద్రాణి జలాని
యేషుతాన్ - జలాశయాన్ - సురైస్సేవితాః - సనీస్సరసీ || ౧౨ || చి త్రేతి || చి త్రాః - స్వనాః - యేషాంతైః - పత్రరథైః - పక్షిభిః - త

హృదప్రతిబుద్ధైరిత్యథాః - విశ్రమద్భిః - భ్రమతైః శ్రీశృంగాయాసూతాః సఖినః ॥ ౧౩ ॥ ఏకఇతి ॥ అతియాతః అతిత్ర మ్యగతస్సౌ - మ
హద్విషినంత్రాక్షం - కీదృశం - సలవేణుశరాణంస్తంభైః - కుశైః కీచకైశ్చగహ్వరం దుగ్ధమంతత్రసలానిత్యణవిశేషాః - మాత్మగం
ధ్రావేణవః - వేణుజాతయవవ - విపులాంతరాగధాః - సచ్చిద్రాః కీచకాః - శరాదభావిశేషాః - స్తంభాత్పణిదిగుచ్ఛవిశేషాః - తై
గహ్వరం దుగ్ధమంత్రదేశం - ఘోరం దుస్సహం - ప్రతిభయాకారం - భయంకరరూపం - వ్యాధాదీనాం అజరం - శ్రీధాన్ధనం ॥ ౧౪ ॥ ప
రిత్రాంతేతి ॥ పరిత్రాంతాని ఇంద్రియాణి - చక్షురాదీనితాదేహశ్చయస్య - తృణపరీతోవ్యాప్తస్సౌ - ఉపస్పృష్టః - ఆచారః ॥ చం ॥
ఉత్తరశ్లోకద్వయవతినాం ప్రథమాంతానాం - అచింతయమిత్రియాపదేనాన్వయః - బుభుక్షితః భక్తుమిచ్ఛః ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్నితి ॥ పిష్ప
లోపస్థే - అశ్వత్థమూలే - ఆత్రితః - ఉపవిష్టః ఆత్మనాబుధ్యా - మనసావా - ఆత్మన్థం హృదిన్థం - ఆత్మనంపరమాత్మనం ॥ చం ॥ నిమ
నుజేమ మమ్యసంచారవజితే - యథాశ్రుతం మునిముఖశ్రుతప్రకారానుసారేణ - అచింతయంధ్యాతవానస్మి ॥ ౧౬ ॥ ధ్యానఫలమాహ -
ధ్యానతఇతి ॥ భావేనభక్త్యా - నిజైతంపశీకృతం - యచ్ఛేతఃతేనబేత్తంత్యేన - అశ్రుకళాయుక్తేఅక్షణీయస్య ॥ చం ॥ బేత్తంత్యాశ్రు
కళాక్షుస్య ఆనందబాష్పపూరితసేత్రస్య ॥ ౧౭ ॥ ప్రేమేతి ॥ ప్రేష్టాతిభరణనిభిన్నఫలకాన్యం గానియస్య - ఆనందానాం సంప్లవే - మ
హాపూరే - పరమానందే - ఉభయమాత్మనంపరంచ ॥ చం ॥ అనినివృత్తః - ఆనందాతిశయాదాత్యంతికసుఖంప్రాప్తః ॥ ౧౮ ॥ రూపమితి ॥
మనసఃకాంతం - అభీష్టం - శుచా - శోకః తామపహంతీతథాతత్ - ఉత్తస్థాఉత్థితోస్మి ॥ చం ॥ సాందర్యాతిశయాదతిమనోహరం - వైకల్య

చిత్రస్వనైః పత్రరథైర్విభ్రమన్త్యమరశ్రియః । నలదేణుశరస్తంబకుశకీచకగహ్వరమ్ ॥ ౧౩ ॥

ఏకఎవాలియాతోహ మద్రాక్షుంవిపినంమహత్ । ఘోరంప్రతిభయాకారంవ్యాళోలూకశివా
జిరమ్ ॥ ౧౪ ॥ పరిత్రాంతేంద్రియాత్మాహంతృట్పరీతోబుభుక్షితః । స్నాత్వాపీత్వాప్రాదేన
ద్యాఉపస్పృష్టోగతశ్రమః ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్నిర్మనుజేరణ్యేపిష్పలోపస్థఆశ్రితః । ఆత్మనాత్మానమా
త్మస్థంయథాశ్రుతమచింతయమ్ ॥ ౧౬ ॥ ధ్యానతశ్చరణాంభోజంభావనిజితచేతసా । బేత్తం
త్యాశ్రుకళాక్షుస్యహృద్యాసీన్దేశనైహారః ॥ ౧౭ ॥ ప్రేమాతిభరనిర్భిన్నఫలకాంగోతినివృత్తః
తః । ఆనందసంప్లవేనోనాపశ్యముభయంమునె ॥ ౧౮ ॥ రూపంభగవతోయత్రన్యనఃకాంతంశు
చాపహమ్ । అపశ్య సహసోత్తస్థావైకల్యబ్యాద్ధుర్నాశిన ॥ ౧౯ ॥ దిదృక్షుస్తదహంభూయఃప్రణి
ధాయమనోహృది । వీక్షమానోపినాపశ్యమవిత్పత్యవాతురః ॥ ౨౦ ॥ ఎవంయతంతంవిపినే
మామాహోగోచరోగిరామ్ । గంభీరశ్లక్షణయావాచాశుచఃప్రశమయన్నివ ॥ ౨౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥
హంతాస్మిజన్మనిభవాన్ మామాద్రష్టుమిహోహాతి । అవిపక్వకమాయాణాందుదశోన్
హంకుయోగినామ్ ॥ ౨౨ ॥ సకృద్ద్యద్దశితంరూపమేతత్త్రామాయతేనఘ । మత్తామశ్శనకైస్సాధు
సర్వాముంచతిహృచ్చయాన్ ॥ ౨౩ ॥ సత్సేవయాదీఘయాతేజాతామయిదృధామతిః । హి

దానక్రొత్తశయాత్ దుమనాశివదుఃఖితఇవ ॥ ౧౯ ॥ దిదృక్షురితి ॥ హృదిమనఃప్రణిధాయస్థిరీకృత్య - అవిత్పత్యహం - ఆతుర ఇవాభవమితి
శేషః ॥ చం ॥ హృదిమనఃప్రణిధాయహృదయప్రదేశావచ్ఛేదేనాపస్థాప్య - అన్యత్రానంచార్యేత్యథాః - అనితృప్తః సకృద్దశానాత్తృప్తిమ
ప్రాప్తఇవ - ఆతురః తద్విశ్లేషానహిష్టుః - దిశోవీక్షమాణః ॥ ౨౦ ॥ ఏవమితి ॥ గిరామగోచరః - వేదవచసామప్యవిషయః - సత్యశ్వరః ॥
చం ॥ యతంతంద్రస్తుంప్రయత్నంకువంతం - అగోచరః చక్షువిషయతామప్రాప్తః - గంభీరశ్లక్షణయావాచాశుచిప్రాయమృదులయా - వా
చాశుచఃవిశ్లేషజనితభేదం ॥ ౨౧ ॥ హంతేతి ॥ హంతేతిసామకంపసంబోధనే - మామాద్రష్టుం - మాహాతి - నాహాతి - యతః - అవిప
క్వాః - అదగ్ధాః - కమాయః మలాః - కామాదయోమూలతేషాం - కుయోగినాం - అనిష్పన్నయోగానాం ॥ చం ॥ అస్మిజన్మనిశూద్రజ
న్దని - కుయోగినాంయోగాభాసంకువంతాం ॥ ౨౨ ॥ కుతస్తహిదృష్టసితత్రాహ ॥ సకృదితి ॥ సకృద్దశితం - మమేతియత్ - ఏతత్తా
మాయ - మయ్యపరాగాయ - త్వత్తామేన కిమిత్యతపా - మత్తామః - పుమాన్ - హృచ్చయాన్ - కామాన్ ॥ చం ॥ ఏతత్తామాయ ఏతద్రూపం
ద్రష్టుకామాయ - మత్తామః మద్రూపస్యసకృత్ప్రాప్తార్తామప్రేణమాంకామయమానః హృచ్చయాన్ చిత్రవృత్తినః - కామాన్ ప్రాక్య
తఫలవిషయాన్ - సాధు - నిరవశేషేణ - అతస్సర్వేతరకామనివర్తకమద్విషయకప్రీతిజననాథం సకృద్దశానం కృపయాతేవ సంక
ర్పితమితిభావః ॥ ౨౩ ॥ సదితి ॥ అదీఘయాపి - సతాంసేవయా - అవద్యం - నింద్యం - దోషసంపాదకమితియావత్ - ఇమంభోకందేహం -
దానీశుక్రకశేణరం - మజ్జనతాం - మత్పాషాదతాంగంతాసి ॥ చం ॥ దీఘయాదీఘకాలకృతయసత్సేవయామానచతుష్టయేకృతయా -

మునిజనశ్రుతయః సృధామతిః దృఢతరభక్తిః ॥ ౨౮ ॥ మతిరితి ॥ ప్రజానాం సర్వే - సృష్టే నిరోధే - సంహరేపి - ప్రజాసర్వసా
రోధఇతి ॥ చం ॥ మతిః - భక్తిరూపామతిః - నవిపద్యేతవిచ్ఛేదం సప్రాప్తయత్ - నతేవలంభకైరవిచ్ఛేదమాత్రమేవమృతశానఫలం అ
పితుప్రజాసర్వః - ప్రజాసృష్టిః తన్నిరోధేపిప్రశయేపి మదనుగ్రహంత్యభవతి - నకదాచిదవ్యస్యాభక్తేనివృత్తిభావవిషయ కీర్తిభావః ॥
౨౯ ॥ ఏతావదితి ॥ తత్ప్రసిద్ధం - మహాద్భుతం ॥ శ్రు ॥ వితస్యనాఅక్షరస్యమహతోభూతస్యనిశ్చయితమేతద్వేదఇత్యాదిశ్రుతేః - కీ
ర్త్యం - ఈశ్వరం - సర్వనియంతృ - నభసిలింగం మూర్తి - ర్యస్యతత్ నభలింగం - శ్రు ॥ ఆకాశశరీరం బ్రహ్మేతి శ్రుతేః - సన్నిహితమపి సలిం
గ్యతఇత్యలింగం - తస్మై - అర్చిష్టాయ - అవనామం - ప్రణమం - విదధే కృతవాసహం - తేన అనుకంపితస్య ॥ చం ॥ నభలింగం - అదృశ్య
మానశరీరత్వాత్ వ్యాపకత్వాచ్చనభస్త్వే - అలింగంకమనిమిత శరీరరహితం - మహాద్భుతం విష్ణుస్వరూపం ॥ శ్లో ॥ విరూపిష్ణుమ
హాద్భుతమితి ప్రమాణాత్ - అనుకంపితోహం - కృపావిషయాకృతోహం - శిష్టా - శిరసా - అవనామం ప్రణమం ॥ ౩౦ ॥ నామానీతి ॥ హ
తత్రపః - త్వక్తలజ్జః - విమత్సరోజాతోస్తీతిశేషః ॥ చం ॥ అనంతస్య అవిచ్ఛిన్నస్యభగవతః - గతత్రపః సర్వజ్ఞః - గుహ్యనిప్రాకృతబుద్ధి
భిః శ్లాతుమశక్యాని కృతాని అవతారచేష్టతానిగాంపర్యట - భగవద్దేహశానాశం పృథివ్యాంసర్వత్రసంచరత్ విమత్సరః -
కామక్రోధాద్యరిషడ్వర్గరహితః - కాలం ప్రాకృతదేహవియోగకాలం ॥ ౩౧ ॥ ఏవమితి ॥ కాలేనావసరేకాలోమృత్యుః - ప్రాదు
రభూత్ ఆవిభాభూవ - అకస్మాత్ ప్రాదుభావేదృష్టాంతః తటిదితి - సాదామనీతివిశేషణం స్ఫుటత్వప్రదశానాధం - సుదామామాలా
తత్రభవాసాదామనీ - మాలాకారత్వభావః - యద్వాసుదామనామాకర్షితస్ఫటికపర్వతఃతేనైకదిగితిసూత్రేణై - స్ఫటికాదిమయ పర్వ

త్వావద్యమిమం లోకం గంతామజ్జనతామసి ॥ ౩౨ ॥ మతిర్మయినిబద్ధేయం నవిపద్యేతకహిచిత్ ॥
ప్రజాసర్వనిరోధేపిస్త్పృతిశ్చనుదనుగ్రహత్ ॥ ౩౩ ॥ ఎతావదుక్తోపరరామతన్మహాద్భుతం స
భలింగ మలింగమైశ్వరమ్ ॥ అహంచతస్మై మహతాం మహిమ సేశీష్టా వనామం విదధేనుకంపి
తః ॥ ౩౪ ॥ నామాన్యనం తస్యగతత్రపః పతః గుహ్యనిభగ్రాణీకృతానిచన్దర ॥ గాంపర్యటం
స్తుప్తమనాగతస్త్పహః కాలం ప్రతీక్ష విమదోవిమత్సరః ॥ ౩౫ ॥ ఎవంకృష్ణమతే బ్రహ్మన్న స
క్తస్యామలాత్మనః ॥ కాలః ప్రాదురభూత్తాలే తటిత్సాదామనీయథా ॥ ౩౬ ॥ ప్రయుజ్యమానే
మయితాంశుద్ధాం భాగవతీతమమ్ ॥ ప్రార్థకర్తృనిర్వాణోన్యపతత్వాంచభౌతికః ॥ ౩౭ ॥ కల్పం
తద్విదమాదాయశయా నేంభస్యదన్వతః ॥ అనుప్రాణంశిశయిషోవివిశేంతరహంవిభోః ॥ ౩౮ ॥
సహస్రయుగపర్యంత ఉత్థాయేదం సిన్ధుతః ॥ మరీచిమిత్రాఽముషయః ప్రాణైభ్యోహంచజ్జి
రే ॥ ౩౯ ॥ అంతర్బహిశ్చలోకాస్త్రీపర్యేమ్యస్తందితవ్రతః ॥ అనుగ్రహన్తహవిష్ణోరవ్యా

తప్రాంతభనాహి విద్యుత్ - అతిస్ఫుటాభవతి తద్విదత్వభావః - యద్వాతటితి - అంతికఇత్యభావః - తటిదిత్యంతికవధయోరితి నైరుక్తన్దర
ణిత్ ॥ చం ॥ కృష్ణమతేః - కృష్ణభక్తియుక్తస్య - అనక్తస్య విషయేష్యనానక్తవీత్తస్య అమలాత్మనః స్వచ్ఛంతః కరణస్య కాలేవమేకాకాలే
కాలః దేహవియోగకాలః ॥ ౩౦ ॥ ప్రయుజ్యమానఇతి ॥ శ్లో ॥ హిత్వావద్యమిమం లోకం గంతామజ్జనతామసి - యథాగవతీ - భగవత్పా
షానరూపా - శుద్ధా - సత్త్వమయీ - తమః - ప్రతి శ్రుతాం - తాం ప్రతి - భగవతామయిప్రయుజ్యమానే - నీయమానేనతి - ప్రార్థం - కర్తృ -
యత్తత్ - నిర్వాణం సమాప్తి - యస్య కర్తృణః - నిర్వాణ విపనిర్వాణోయస్యేతివా - హంచభౌతికః - పంచభూతాత్మకోదేహః - న్యపతత్ - అ
నేనపాషాదతనూనాం - అకర్తారభ్యత్వం - శుద్ధత్వం నిత్యత్వమిత్యాదిసూచితంభవతి ॥ చం ॥ శుద్ధాం - పాపనివర్తినీం - ప్రయుజ్యమానే
భావయతీనతి - ఆర్థకర్తృనిర్వాణిఫలానుభవేనక్షీణప్రార్థః - హంచభౌతికః - దేహః - న్యపతత్ - లయం ప్రాప్తః ॥ ౩౧ ॥ కల్పంతితి - ఇ
దం త్రైలోక్యమాదాయాపసంహృత్య - ఉదన్వతః - ఏకాణవన్యాంభసి - శయానే - శ్రీనారాయణే - శిశయిషః - శయనంకర్తృమిచ్ఛః -
విభోః - బ్రహ్మణః - అంతఃమధ్యం - అనుప్రాణనిశ్వాసేనసహ - వివిశేప్రవిష్టహం ॥ శ్లో ॥ తతోవతీర్యవిశ్వాత్పాదేహమావిశ్యచక్రిణః
అవాపవైష్ణవీనిద్రామేకీభూయాభవిష్ణునెతిహర్షోక్తేః - స్వాననెంభసీతిపాదే - స్వాననస్వస్యఅయనెంభసిశిశయిషః - బ్రహ్మణ ఇతి
శ్రీనారాయణేనాభేరవిపక్షయాక్రమిత్యవగంతవ్యం ॥ చం ॥ కల్పంతేకల్పప్రళయే - అనుప్రాణం - ఉభావసనిశ్వాసాత్మకప్రాణవాయు
మనుస్మత్య ॥ ౩౦ ॥ సహస్రేతి - ప్రాణభ్యః ఇంద్రియభ్యః - అహం - మరీచిమిత్రాః తన్మఖ్యాః ఋషయశ్చజ్జిరే ॥ చం ॥ సహస్రయుగప
ర్యంతేనహస్రచతుర్ముగాత్మకరాత్ర్యవసానెదంజగత్సిన్ధుతః - ప్రజ్ఞమిచ్ఛతః - చతుర్ముఖస్యప్రాణభ్యః ప్రాణవాయుభ్యః - మరీచి
మిత్రాః - మరీచి ప్రముఖాననప్రసాపతయః ॥ ౩౧ ॥ అంతరితి - దౌచకర్తృణస్తేభిహిగ్గయాంతి - దేవతపతిదిద్ధిబ్రహ్మలోకంగతాః

శ్యత్ - పూణామితి నాపాతః - తదుపాశ్రయం ఈశ్వరాశ్రయం తదధీనాం - మాయాంచాపశ్యత్ || చం || పూణాం నిఖిలకల్యాణగుణపూ
ణాం - సర్వవ్యాప్తంవా - సర్వాంగయుక్తంవా - తాదృశంపురుషం || శ్రు || పురుషోహ నై నారాయణోరామయత - సహస్రశీమాపురుష
ఇత్యాదిశ్రుతిసిద్ధంనారాయణం - తదధీనాం నిఖిలజగదుపాదానభూతాం ప్రకృతించ || ౪ || ఈశమాయాకృతాంచ జీవానాం సంస్కలిమప
శ్యదిత్యాహ - యయేతి - యయాసమ్నోహితఃస్వరూపావరణేనవిషీ ప్తః - పరోపిగుణత్రయాద్వ్యతిరిక్తోపి-తత్త్వతంత్రగుణత్వాభిమానకృ
తం - అనథాంచ కర్తృత్వాదికంప్రాప్నోతి || చం || పరోపిప్రకృతివిలక్షణోపి జీవఃయయాసమ్నోహితస్స ఆత్మానంజీవస్వరూపం
త్రిగుణత్వకంమన్యతే-త్రిగుణాత్వకప్రకృత్యావర్ణదేవాదిశరీరరూపందేవోహం మనుష్యహమిత్యాదిరూపేణప్రాప్యన్నమతే-తత్త్వతంత్రా
దృశదేహత్వశ్రమప్రయుక్తం-అనథాంసాంసారికతాపత్రయంచఅభివన్యతేప్రాప్నోతి || ౫ || అనథేతి-అనథాముపశమయతి-యో
థోక్షజే సూక్ష్మస్థియోగస్తంచాపశ్యత్ - పితృర్వం స్వయందృష్ట్వా ఏవమజానతోలోకస్యాథే - సాత్త్వతసంహితాంశ్రీభాగవతం-చ
క్రే - తదనేనశ్లోకేన భాగవతాభాసంక్షేపతోదశితః - తదుక్తంభవతి - విద్యాశక్తిః-మాయానియంతా-నిత్యానిభూత పరమానంద
స్వరూపః-సర్వజ్ఞః-సర్వశక్తిరీశ్వరః-తన్నాయయాసమ్నోహితః తిరోభూతస్వరూపః - తద్విపరీతధర్మాజీవః- తస్య చేశ్వరభక్త్యాల్పజ్ఞానే
నమోక్షఇతి - తదుక్తంస్వామినా || శ్లో || ప్లాదిన్యాసంబీదాస్థిప్తస్సచ్ఛిదానంద-ఈశ్వరః | స్వావిద్యాసంప్రతోజీవ స్సక్షేశ నికతాకరః ||
తథా - సఈశోద్వ్యశేమాయా సజీవోస్తయాదితః | స్వావిభూతపరానంద స్స్వావిభూతసుదుఃఖభూః || స్వాదృగుభవిపర్యాసభ
వభేదజభీకుచః | యన్నాయయాజుషన్నా ప్రేమమంసృహరింసుమ ఇత్యాది సంహితాయాం || చం || విద్యాభాగవత్ప్రసాల్పసర్వాభా
హుత్తారశాస్త్ర-అనథోపశమం నిఖిలసాంసారికతాపనివారకం - అథోక్షజేభక్తియోగం దేవతాంతరాద్వారకం నిరంతర ధ్యానరూ

రుషంపూర్ణం మాయాంచతదుపాశ్రయామ్ || ౪ || యయాసం మోహితోజీవ ఆత్మానంత్రిగుణా
త్వకమ్ | పరోపిమనుతేనథాంతత్త్వతంచాభివన్యతే || ౫ || అనథోపశమం సాత్త్వాద్భక్తియోగ
మథోక్షజే | లోకస్యాజానతోవిద్యాంశ్చక్రే సాత్త్వ తసంహితామ్ || ౬ || యస్యాంచై శ్రూయమా
ణాయాం కృష్ణేపరమపూరుషే | భక్తిరుత్పద్యతేపుంస శ్శోక మోహభయాపహా || ౭ || ససంహి
తాంభాగవతీంకృత్వానుక్రమ్యచాత్మజమ్ | శుకమధ్యాపయామాస నివృత్తినిరతంమునిమ్ || ౮ ||
శ్రీశౌనకః || సవైనివృత్తినిరతస్సర్వత్రోపేక్షకోమునిః | కస్య వాబృహతీమేతామాత్మారామస్సమ
భ్యసత్ || ౯ || శ్రీసూతః || ఆత్మారామాశ్చమునయోనిగ్రంథా అమృరుక్రమే | కుర్వంస్య హై
తుకీంభక్తిమిత్థంభూతగుణోహరిః || ౧౦ || హరేర్గుణాక్షిప్తమతి భాగవాత్పాద రాయణః | అధ్యగా
న్న హదాభ్యానం నిత్యంవిష్ణుజనప్రియః || ౧౧ || షరీక్షితోధరాజషేక జన్మకమవిలాయనమ్ |

పం-అజానతః తత్స్వరూపజరిజ్ఞాన రహితస్య - జనస్యతత్పరిజ్ఞానాభాం || ౬ || అనథోపశమకత్వం దశాయతి - యస్యామితి-యస్యాం
వై శ్రూయమాణియామేవ - కింపునః శ్రుతాయామిశ్యభాః || చం || పరమపూరుషే కృష్ణే - నిఖిల ప్రపంచోపాదానభూతనారాయణస్వరూ
పకృష్ణాభ్యుపరబ్రహ్మణి - పుంసః తాదృశసంహితాశ్రీతుః - శోకమోహభయాపహాభక్తిరుత్పద్యతే-శోకస్సాంసారికతాపత్రయజనితః-
మోహోపాదేహత్వభ్రమః - భయంనరకాదిభునంభూతం - తన్నివతికాభక్తిః || ౭ || సజితి - అనుక్రమ్యశోభయిత్యా || చం || నివృత్తినిరతంనివృ
త్తిమాగప్రవిష్టం - అధ్యాపయామాస - అథావబోధపర్యంతాక్షరరాశిగ్రహణవంతంచకార || ౮ || సజితి || కస్యవాహతోః - బృ
హతీంవితతాం || చం || నివృత్తినిరతః - నివృత్తిధర్మానక్తః - అత ఏవసర్వత్రోపేక్షకః శబ్దాదివిషయవిరక్తః - ఆత్మారామః పరమాత్మ
నినిరంతరః - సర్వవిషయ విరక్తస్యసదాభగవద్ధ్యానతత్పరస్యసంహితాశ్రవణకాలాభావాత్ - కథమభ్యసదితిప్రశ్నః || ౯ || ఆత్మేతి || ని
గ్రంథాః-గ్రంథేభ్యనిగ్రతాః - తదుక్తంగీతాసు || శ్లో || యదాతేమోహకలిలంబుద్ధివ్యవతిరక్త్యతితదాగంతానినివేదంశ్రీతవ్య
స్యశ్రుతస్యచేతి - యదా- గ్రంథిరేవగ్రంథః - నివృత్తహృదయగ్రంథయజిత్యభాః - ననుముక్తానాంకింభక్త్యేత్వాదినవాత్మేప పరిహ
రాభామాహ - ఇత్థంభూతగుణఇతి || చం || ఆత్మారామః పరమాత్మస్వేవానురక్తః - మునయోగినిః - నిగ్రంథాలపిశబ్దాదివిషయ సం
గరహితాలపిఅహైతుకీం భక్తింభూతంరహితాం భక్తింత్రివిక్రమవిషయంకువంతి - తత్ప్రహేతుమాహ - ఇత్థంభూతగుణః నిఖిలవి
షయ విరక్తజనమనోవశీకరణ చతురగుణగణః || ౧౦ || ననుభక్తింకువంతునామ - పితచ్చాస్త్రధ్యాసేకుకస్య కింకారణమిత్యతఆహ ||
హరేరితి || అధ్యగాత్ అధీతవాత్ - విష్ణుజనాఃప్రియాః యస్యేవితదాద్వ్యభ్యానాదిప్రసంగేన తత్సంగాభికామ ఇతిభావః - పితేనతస్యశ్రు
త్రోమహాద్వారిత్యాదినా శుకస్యవ్యాఖ్యానేప్రవృత్తిః కథమితి యత్పృష్టం తస్యోత్తరముక్తం || చం || భగవాన్జ్ఞానాదికల్యాణగుణసం
పన్నః - విష్ణుజనప్రియః - భాగవతసంగగ్రీతియుక్తః - హరేగుణాక్షిప్తమతిః భగవత్కల్యాణగుణవశీకృతబుద్ధిః-అధ్యగాత్ - ఇహోలు

జేగాజాదేశేగాలిస్థితిసహితుకీరూపం || ౧౧ || యదన్యత్పుష్టం - పరీక్షితః ప్రాణాపవేశశ్రయణంకథమితి తస్యజన్మమహాశ్చర్యమిత్యా
 దినా-తస్యోర్ధ్వం వక్తూమాహ - పరీక్షితఇతి || విలాయనంముక్తిం - పృథ్వీంవా - సంస్థానం మహాప్రస్థానం - కృష్ణకథానాముగమాయథా
 భవతితథా || చం || జన్మకమ-నిలాయనం - జన్మఉత్పత్తిః - కమ-కలినిగ్రహదిరూపం - నిలాయనంలయః - తక్షకవ్యాజాద్దేహవియోగః - కృ
 ష్ణకథోదయం - కృష్ణవై భవప్రకాశకం - సంస్థానం కృష్ణానుగ్రహబలెనస్వగా-రోహణంచ || ౧౨ || తత్రపరీక్షితోజ్జననిరూపయస్య
 అదాతావద్భావః ధీవాన్వత్థామ్నా బ్రహ్మస్తాచీకృష్ణేనరక్షితఇతివక్తం కథాంప్రస్తాతి - యదేత్యాదిత్రివిధిః యదాద్రాణీరశ్వత్థా
 మా - కృష్ణాసుతానాం ద్రా పదీపుత్రాణం - శిరాంసి - ఉపహరతి - తదాతన్వాతారుదత్ - తాంచసూత్యయ - కిరీటమావీ - ఆజ్ఞానః ఆ
 హేతి తృతీయేనాన్వయః - కిమితిబాలానాం శిరాంస్యాసేతవానిత్యపేక్షయామాహ - మృధేయధే - యద్యపిపాండవఅపకారవా ఏవ - తథా
 పిన్వంజయపంచజాదృష్టద్యుమ్నః - పాండవానాం సేనాపరితి స్పంజయానామిత్యుక్తం - వీరగతిం స్వగ-గతిం - అథోఅనంతరం - పృకో
 దరేణావిధానః ధీస్తాయః - గదాయః - అభిమతేన అభిమాతేన భగ్నాః ఊరుదంతౌ యన్యతథా భూలేభ్యతరాప్రపులేదుర్యోధనేన
 తి || ౧౩ || భతు-రితి || భతు-దు-ర్యోధనస్య - స్తేలినితకే-ఇతివివంగూడితి పశ్య - తస్యతద్విప్రియమేవేతివాక్యాంతరం - విప్రియ
 త్వేహేతుః జుగుప్సితంత్యంతజుగుప్సావీశిష్టమితి || చం || ఇతి - వక్ష్యమాణబాలవధేన - పశ్య - వితక-య - అపాహరత్ అభినత్ || ౧౪ ||
 మాతేతి - ఘోరం దుష్టహంయథాభవతితథా - బాహుస్యకథాభిజ్ఞం దుభిః - ఆకులెఅక్షీణీయస్యాస్మ - కిరీటవైకవ్యేపితద గ్రాణాంబా
 ముఖ్యాత్కిరీటమావీత్యుక్తం - || చం || నిధనంనాశం - కిరీటమావీకిరీటవర్తిరత్నమాలికాధారి || ౧౫ || తదేతి - శుచశ్శోక శ్రుణి-విమృశా
 మిపరిమాజ్ఞాయామితియత్ - యదాబ్రహ్మబంధో బ్రాహ్మణాధమన్య - ఆతతాయినఇతి || జ్ఞో || అస్మిదోగరదత్సేవశస్త్రపాణిధానావ

సంస్థానంపాండుపుత్రాణాం వక్ష్యేకృష్ణకథోదయమ్ || ౧౨ || యదామృధేకారవస్పంజయానాం
 వీరేష్వధోవీరగతింగతేషు | వృకోదరావిధగదాభిమతేభగ్నోరుదండేభ్యతరాప్రపులే || ౧౩ ||
 భతుః ప్రియం ద్రాణీరితిస్తపశ్యకృష్ణాసుతానాం స్వపతాంశిరాంసి | అపాహరద్విప్రియమేవ
 తస్యజుగుప్సితంకర్తృవిగహాయంతి || ౧౪ || మాతాసుతానాం నిధనంశిశూనాం నిశమ్యఘోరంపరి
 తప్యమానా | తదారుదద్బాహుకథాకులాక్షీ తాంసాంత్యయన్నాహకిరీటమావీ || ౧౫ || తదాశుచ
 స్తేవిమృశామిభద్రేయస్త్రహ్మబంధోశ్శిరఆతతాయినః | గాండీవముక్తైర్విశిఖైరుపాహరే త్వాక్ర
 మ్యయత్ స్థాస్యసిదగ్ధపుత్రా || ౧౬ || ఇతిప్రియాంవల్లువిచిత్రజలైస్ససాంశ్వయితావచ్య తమి
 త్రసూతః | అన్నాద్రవద్దంశితఉగ్రభవా కపిధ్వజోగురుపుత్రంరథేన || ౧౭ || తమాపతంతం సవి
 లయ్యదూరాత్తు మారహూద్విగ్నమనారథేన | పరాద్రవప్రాణపరీపునరుర్వ్యాంయావద్ద
 మంరుద్రభయావ్యథాకః || ౧౮ || యదా శరణమాత్మానమవైత్తుచ్ఛాంతవాజినమ్ | అస్త్రం

హః - డేత్రదారహరశ్చైవపడతేఆతతాయినఇతి స్మరణత్ - ఆత్రఆతతాయినాశస్త్రసాణిః - తేనచపుత్రహంతృత్వంలక్యతే - గాం డీ
 నాధనుషః - ముక్తైర్విశిఖై బాణైః - ఉపహర - త్వత్సముపమానయామి - యచ్చిర ఆత్రమ్యతననంవిధాయ - దగ్ధపుత్రాస్థాస్యసి - స్నా
 న్యసీలిపాతాంతరం || ౧౬ || ఇతితి - పల్లవోరమ్యాఃవిచిత్రాఃజల్పాఃభాషణనిలైఃసోజ్ఞానః - అచ్యుతఏవమిత్రం సూతశ్చయస్యసః - దంతో
 ధ కవచఃఉగ్రంధనుశ్చపంయన్య - కపిహ-నూమా-ధ్వజేయన్య - గురోఃపుత్రంరథేనాన్వద్రవత్ || ౧౭ || తమితి - ఆపతంతం ఆధావం
 తం - సః ద్రాణిః - కుమారహదాబహుతీ - ఉద్విగ్నమనాఃకంపితహృదయః - ప్రాణపరీపునః - ప్రాణిలబ్ధమిచ్ఛుః - నతుకీర్తియావద్దమం యా
 వద్దంతుంశక్యం - తావదువ్యాకం - పరాద్రవత్ - పలాయితః - కఃబ్రహ్మమృగోభూత్వాసుతాంయభితుముద్యతస్స - రుద్రస్యభయా
 ద్యథాపలాయతేస్త - అక-ఇతిపాలేనామనపురాణకథాసూచితా - తథాహవిద్యన్తావీనామకశ్చిద్రాక్షసోభూత్ - తస్మైరుద్రేణ సావగ్గం
 విమానంగత్తం - తతోసా అక-న్యపుష్టతోభ్రామ్య - విమానదీప్త్యారాత్రింవిలోపితవా - తతోకే-ణనిజలేజోభిఃద్రావయితావత
 ద్విమానంపాతితం - తచ్చుత్వామపితేరుద్రే - భయాదకః - పరాద్రవత్ - తతోరుద్రస్య శ్రూరయాదృష్ట్యా - దండహ్య మానః ప
 త - వారాణస్యాం - లోలాక-నామ్నా - భువివిభ్యాతోజాతఇతి || చం || ఆకి-తితిసాతే - అక-పుత్రోమృత్యు రివ - అక- ఇతిసా
 తాంతరే - సంబంధసామాన్యే తస్యేనమిత్యే - అథ-స్తుపూర్వవత్ - పరాద్రవత్ - పరాజ్ఞుభిన్స-అద్రవత్ || ౧౮ || యదేతి -
 తశరణంరక్షకరహితం - నమపలాయన మేవరక్షకమస్తితస్యా పికుంతితత్వాదిత్యా హ - ప్రాంతాఃవాజినోయన్యతం - బ్రహ్మశిరో
 ప్రంబ్రహ్మప్రం - ద్విజాత్తజిత్యదీఘదశితామాహ || చం || ప్రాంతవాజినం - అన్యంత్రమద్వా జివాహనం - అపివాశర

శం - స్వపరిత్రాణోపయుక్తప్రాప్త్యదేశవివక్షతం - స్వ సంరక్షకరహితంవా - ఆత్మత్రాణం - స్వ సంరక్షకం - మేనే - విరతకాయా
మాస || ౧౯ || ఆథేతి - తద్వస్త్రస్త్రం - సమాహితః కృతధ్యా నః - ఉపసంహరమజానతోపి సంధానేహేతుః - ప్రాణకృత్యతి ||
చం || సలిలముపస్పృశ్య - ఆచమ్య - ప్రాణకృతే - ప్రాణసంకటే - సంహరం - ఆస్త్రే పసంహరప్రకారం - అజానన్నపి || ౨౦
తత ఇతి || తతః ఆస్త్రాత్ - ప్రాదుష్కృతం ప్రకటిభూతం - తేజోభిప్రేక్ష్య - తతః ప్రాణపదం చాభిప్రేక్ష్య || చం || ప్రచండం - ఆత్మగ్రం
సహతోదిశం ప్రాణపహం - సహస్వవిదిషునిభిలప్రాణిసంహరకం - తేజో దీప్త్య విష్ణుంశ్రీకృష్ణాభ్యంపరంబ్రహ్మజిష్ణురజుఃనానా
చ || ౨౧ || ప్రస్తుతం విజ్ఞాపయితుం ప్రగమస్తామిచతుర్థిః - కృష్ణేతి - సంస్మరేహేతోః దహ్యమానానాం అపవగః అపవజాయ
తా - నాశకఇత్యర్థః || చం || సంస్మరేః సంసారదవానలాత్ - అపవగః - మోక్షదః || ౨౨ || త్వమితి - యత స్తస్మాద్విశ్వరస్సాత్మత్ - తు
తః యతః ప్రకృతేః పరఃపురుషః - తత్తుతః - యతః ఆద్యః కారణం - కారణత్వేత్వ వికారితా మాహ - మాయాంపుదస్య అభిభూయ - కైవ
ల్యరూపే ఆత్మస్య వస్థిత ఇతి || చం || ఆద్యః పురుషః - పురుషశబ్దాభిలప్యానాం - బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదీనాం కారణీభూతః - తేజామపి పురుషత్వ
సంపాదకః - సాక్షాదపిశ్వరః - అస్యేమామిశ్వరత్వంత్వదాయత్వమితిభావః - ప్రకృతేః పరః - నిభిలప్రపంచోపాదానభూతాయా అపిప్రకృ
తేరధిష్ఠాత్మత్వేన - పరః - తత్కార్యనివాహకః చిచ్ఛక్త్యాస్వీయస్వయంప్రకాశకత్వవై భవేనమాయాంపుదస్యప్రకృతిం తిరస్కృత్య - కై
వల్యే ఆత్మనిస్థితః - నిత్యముక్తస్వరూపస్వా నందే స్థితః - స్వాత్మస్యేవరత ఇత్యర్థః || ౨౩ || త్రివగదాతాపిత్వమేవేత్యాహ - స ఇతి -

బ్రహ్మశిరోమేనేహ్యస్త్రాణం ద్విజాత్మజః || ౧౭ || ఆథోపస్పృశ్య సలిలం సందధే స్త్రం సమాహి
తః | అజానన్నపసంహరం ప్రాణకృత్య ఉపస్థితే || ౨౦ || తతః ప్రాదుష్కృతం తేజః ప్రచండం ప
ర్వతోదిశమ్ | ప్రాణాపదమభిప్రేక్ష్య విష్ణుంజిష్ణురువాచహ || ౨౧ || కృష్ణకృష్ణమహాబాహు
భక్తానామభయంకర | త్వమేకోదహ్యమానానా మపవగోఽసి సంస్మరేః || ౨౨ || త్వ మాద్యః
పురుషస్సాక్షా దీశ్వరః ప్రకృతేః పరః | మాయాంపుదస్య చిచ్ఛక్త్యా కేవలే స్థిత ఆత్మని || ౨౩ ||
స ఏవ జీవలోకస్య మాయా మోహితః తేతసః | విధత్సే స్వేనవీర్యేణ శ్రేయోధర్మాదిలక్షణమ్ || ౨౪ ||
తథాయంచావతారస్తేభుమౌ భారజీహీషయా | స్వానాంచానన్యభావానామనుధ్యానాయచా
సక్యత్ || ౨౫ || కిమిదం స్వస్త్తోవేతి దేవ దేవనవేద్యహమ్ | సర్వతోముఖమాయాతీ తేజః పర
మదారుణమ్ || ౨౬ || శ్రీ భగవాన్ || వేధేదంద్రోణపుత్రస్య బ్రహ్మమస్త్రం ప్రదశి
తమ్ | నైవాసావేదసంహరం ప్రాణబాధ ఉపస్థితే || ౨౭ || నహ్యస్యాన్యతమంకించిదస్త్రం ప్రత్య
వకశ్చనమ్ | జహ్యస్త్రేజ ఉన్నద్ధమస్త్రజ్ఞోస్యస్త్రేజసా || ౨౮ || శ్రీసూరః || శ్రుత్వా భగ

యస్త్రం మాయామభిభూయస్థితః - స ఏవ మాయాభిభూతస్య జనస్య - భమాదిఫలం ఉపాసితస్సా విధత్సే - స్వేనవీర్యేణ ప్రభావేన || చం ||
స ఏవ త్వం పూర్వోక్తవై భవవిశిష్టస్త్రం - భమాదిలక్షణం - భమాదిభావకా మమోక్షాదిలక్షణం శ్రేయః - అభిష్టం -
తత్త్వదిచ్ఛానుసారేణ - విధత్స్వి - కుటు || ౨౪ || తథాచ అనేనావతారేణ తవసాధుపక్షపాతోల్యేత ఇత్యాహ || తథేతి - కింధా భారభరణం
మదిచ్ఛామస్త్రేణ సభవతి తత్రాహ - స్వానాంజ్ఞాతీనాం - అనుధ్యానాయచ - తథాచానన్యభావానాం వికాంతభక్తానాంచ || చం || భార
జిహీషయా భారావతరణిభావం స్నిగ్ధానాం - నిరతిశయప్రీతిశాలినాం - నాన్యభావానాం - దేవతాంతరపురుషాంతరాధాంతరా నవే
క్షాణం - అనుధ్యానాయ - అనకృద్విషయాపధ్యానాయచ - తేతథాభూతోవతారః - మానుషత్వాభినయేష్యమానుషాదివ్యావతారః || ౨౫ ||
విపంస్తుత్వా ప్రస్తుతం విజ్ఞాపయతి || కిమితి - కిమాత్మకమిదం - కుతోవా - ఆయాతీతి - స్విద్విత్తకే || చం || దేవదేవ బ్రహ్మరుద్రాది దేవతా
నామపిదేవ - పురుషార్థప్రద - పరమదారుణం నిభిలప్రాణిసంహరకారి - సహతోముఖం అప్రతిహతం - ఇదం తేజ ఇతి తేజస్వరూపం
అస్త్రదుత్పన్నమితి తేతుత్పత్తించ నవేదీత్యర్థః || ౨౬ || వేధేతి - ఇదంద్రోణపుత్రస్య బ్రహ్మమస్త్రం - తేన తప్రాణవ్యాధాయం
ప్రాస్తాయం - ప్రదశితం కేవలం - నతు తత్ప్రయోగే కుశల ఇత్యర్థః - యతః అసాఉపసంహరం నవేద - విరచ్ఛత్వం వేధేనా నాసి ||
౨౭ || నహితి - ప్రత్యవకశ్చనం - కృశత్వకరం - నివర్తకమిత్యర్థః - అతస్తదస్త్రేజః - ఉన్నద్ధం ఉత్తటం విబృంభితమిత్యర్థః - బ్ర
హ్మస్త్రేజపై వజహి శూతయ - త్వత్ప్రయుక్తంచాస్త్రంతదవసంహృత్య స్వయముపశామ్యత్ - యత స్తస్మాద్దస్త్రజ్ఞోసి || సర్వాస్త్రత్ర
యోగకుశలోసి || ౨౮ || శ్రుత్వేతి - పరశత్రునః - తస్మిన్విధాః తాహం తీతథా - శత్రునః అజానః - అపః స్పృష్టా ఆచమ్య - తంకృ

స్థంపరిక్రమ్య ప్రదక్షిణీకృత్య బ్రాహ్మణ్య బ్రహ్మస్తంభనివర్తయతుం ॥ ౨౯ ॥ సంహత్యేతి ॥ తతశ్చ ఉభయోబ్రాహ్మ్యస్త్రమోస్తేజ
 సీ - శరైస్సంవృతేనంవేష్టితేచ - పరస్పరంమిథిత్వా - వప్యథాతేజవధేతాం - కింకృత్వా - రోదసీద్యావాభృథివ్యా - ఖంబంతరిక్షం
 ఆవృత్యయథాప్రళయేనంకషణముఖ్యాః - ఉపరిస్థితోకేశ్వ సంహత్య వధేతేతద్వత్ ॥ ౩౦ ॥ దృష్ట్వేతి ॥ తయోఃప్రేణిభిరున
 యోః - తతఃతేనదహ్యమానాః - సాంవతరకంప్రళయాగ్నిం - అమంతతిమేనిరే ॥ ౩౧ ॥ శ్రీలోకాకాప్రదహత్ - త్రైలోక్యదా
 హసంపాదకం - మహత్విజృంభితం - తయోఃప్రేణ్యజుఃసయోః - అస్త్రతేజోగృహ్మ్య - ప్రజాఃదహ్యమానాస్త్యైః ॥ ౩౨ ॥
 ప్రజేతి - లోకానాంవ్యతికరంవ్యత్యయం - నాశమిత్యర్థః - వాసుదేవస్యమతంచాలక్ష్మ్యప్రహ్మస్త్రద్వయముపసంహృతవా ॥ ౩౩ ॥ తత
 ఇతి - గౌరమవంశజాగౌతమీకృషీ - తస్యాస్సుతం - అమషణ - కోపేన - తామ్రేఅక్షిణీయస్యనః - నిఘ్నూణశ్వేభృహ్మంతఃపశుం
 యథేతి - తస్యబంధనంధర్మఇత్యత్రనాన్యస్తాంతః - యథాయాజ్ఞికపశుమివరశనయారజ్వా ॥ ౩౪ ॥ శోకరోమాదియ క్రూరజుఃసస్య - భ
 గ్ననిష్ఠాఖ్యాపనాయ - శ్రీకృష్ణనాక్యం౩దాహషడ్భిః - శిబిరాయతి - శిబిరాయరాజనివేశనాయ - నేతుమిచ్ఛంతం - ప్రకుపితః తన్వథాభావ
 నామషణం ప్రాప్తఇవేతి ॥ ౩౫ ॥ మేతి ॥ అనాగనఃనిరపరాధా - బ్రహ్మబంధుం - బ్రహ్మణానం ॥ ౩౬ ॥ రిపోరపిసుప్తస్యదాలస్యచప
 థానధర్మఇతి - అన్యాథేదక్షణయతి - మత్తమితి - మత్తంమద్యాదినా - ప్రమత్తంలనవహితం - ఉన్నతంగ్రహనాతాదినా - జడం అను
 త్యమం - ప్రపన్నంశరణగతం - విరభంధగ్నరథం ॥ ౩౭ ॥ ప్రమత్తరోగవశాన్తతః - ఉన్నతః - ఔత్పత్తికోన్మాదవా - జడంకృత్యాకృ

తా సోక్తంభిరునఃపరవీరహాః స్పృష్ట్వాపస్తంపరిక్రమ్య బ్రాహ్మం బ్రాహ్మీయసంపదధే ॥ ౨౯ ॥
 సంహత్యాన్యోన్యముభయోస్తేజసీశరసంవృతే ఆవృత్యరోదసీఖంచవవృథాతేకవహ్నివత్ ॥
 ౩౦ ॥ దృష్ట్వాస్త్రతేజస్తుతయో శ్రీలోకాకాప్రదహన్తహత్ ॥ దహ్యమానాఃప్రజాస్సర్వాస్సాం
 వర్గకమమంసత ॥ ౩౧ ॥ ప్రజోపస్త్రవమాలోక్యలోకవ్యతికరంచతమ్ ॥ మతంచవాసుదేవస్య సంజ
 హారాజుఃసోద్వయమ్ ॥ ౩౨ ॥ తతఃసాద్యతరసాదారుణంగౌతమీసుతమ్ ॥ బబంధామషణతా
 మ్రాక్షుఃపశుంరశనయాయథా ॥ ౩౩ ॥ శిబిరాయనిసీషంతం బధ్వారజ్వాగిపుంబలాత్ ॥ సాహా
 న్జనంప్రకుపితోభగవానంబుజేక్షణః ॥ ౩౪ ॥ మైనంపాథాహాసి త్రాతుంబ్రహ్మబంధుమిమం
 జహి ॥ యోసావనాగసస్సుప్తానవధీన్ని శిబాలకా ॥ ౩౫ ॥ మత్తంప్రమత్తమున్నతంసుప్తంబా
 లంజడం స్త్రియమ్ ॥ ప్రపన్నంవిరభంభీతంనరిపుంహంతిధర్మవత్ ॥ ౩౬ ॥ స్వప్రాణాయఃపరస్రా
 తైఃప్రపుష్టాత్యమ్మణఃఖలః ॥ తద్వధస్తస్యహి శ్రేయోయద్దోషాద్యాత్యభఃపుమా ॥ ౩౭ ॥ ప్రతి
 శ్రుతంచభవతాపాంచాల్యాశ్శృణ్వతోమమ ॥ ఆహరిష్యేరస్తస్యస్యైమానినిపుత్రహా ॥ ౩౮ ॥ త
 దసావధ్యతాంపాపతతాయాత్మబంధుహాభర్తుశ్చవిప్రియంవీరకృతవాక్కుతపాంసనః ॥ ౩౯ ॥ ఏ
 వంపరిక్షతాధర్మంపాథాఃకృష్ణేనచోదితః ॥ నైచ్చద్గురుసుతంహంతుంయద్యప్యాస్త్రహానంమహా

త్వదివేకశాన్యం - భీతంభయాత్పలాయమానం - యద్యప్యశ్వత్థామాభీతఃతథాపిసుప్తజాలకహంసకత్వరూపహననహేతుదోషగ్నయయు
 క్తత్వాధంతవ్యఇతిభావః ॥ ౩౬ ॥ స్వేతి - తద్వధోదంపరూపః - తస్యైవశ్రేయఃపురుషార్థః - యద్యతోదండప్రాయశ్చిత్తరహితాత్ దోషా
 త - సపుమా అభోయాతీతి - నరకాదికంప్రాప్నోతి - తథాచస్త్యతిః ॥ ౩౭ ॥ రాజభిభృతదండాస్త్రకృత్వాపాపానిమాననాః ॥ ఏధూ
 తకల్పమాయాంతిస్వగంసుకృతినోయథేతి ॥ ౩౮ ॥ అఘ్నణః - దయాశూన్యః - శ్రేయః మరణంతప్రాయశ్చిత్తేన పాపనిపుత్తినంభవా
 త్ప్రేయూరూపః - తాదృశవధరూపప్రాయశ్చిత్తాభావేఅభోలోకాయాతి - అతస్తస్యేవోపకారాయనహంతవ్యఇత్యర్థః ॥ ౩౯ ॥
 చం ॥ తదితి ॥ వీరేతిసంబోధనం - పాపఃసుప్తదాలహింసకత్వాగతీవపాపిష్ఠః - ఆతతాయా - నిరపరాధదాలహింసకత్వాత్ - ఆత్మబం
 ధుహా - తావకపుత్రహంతా - యద్వా - ఆత్మనోబంధుశ్చిత్తంతద్ధంతిజ్ఞానశూన్యంకరోతీతథా - శ్లో ॥ ఆత్మైవహ్యత్మనోబంధురాత్మైవ
 తిపురాత్మనఇతి భగవతాగీతత్వాత్ - భతుః స్వప్రభాకుర్యోభనస్యపి - విప్రియం - శ్లో ॥ సుప్తజాలకహత్యాహ నతస్మా అపిరోచత
 ఇతి - కులపాంసనః - అతిప్రసిద్ధబ్రాహ్మణకులస్యాకీర్తిసంపాదకః - శ్లో ॥ అతతాయనమాయం రంహన్యాదేవావిచారయన్నితి - త
 ప్తాదాతతాయత్వాదివిముఖామరుప్యత్వానసాహంతవ్యఇతిభావః ॥ ౪౦ ॥ ఏవమితి - యద్యపిచోదితస్తథాపిహంతుంనైచ్ఛత్ - ఆత్మహ
 సంప్రత్రహంతారమపి ॥ శ్రు ॥ ఆత్మనైపుత్రనామాసీతిశ్రుతేః యతోమహా ॥ ౪౦ ॥ భషణంపరిక్షతా - భషణస్యబుద్ధిరస్తివానదే

తతోధ్యతా - కుహాన్వధమణాస్త్రవేత్తా || ౪౦ || తథాచ || గౌరింకఃప్రియస్సరభిశ్చయన్య - ఆత్మజాన్ శోచంత్యై || ౪౦ || స్వవే
 గయత్ - తవచిత్రానురూపం శిఖంకరోమిమ్య క్తవా || ౪౧ || తథేతి || తథాపరిభవేనాహృతం - ఆసితం - కమణిజగుప్సితేన దోషేణ -
 అవాబ్జుఖం - అపకృతం అపకారిణం - కృపయానిరీక్ష్య - వామః శోభనః - న్యభావోఽహస్యస్సాననామచక్షువాచచేతిచకారాభ్యాంసం
 శ్రమస్సాచితః || ౪౦ || వామస్వభావా - అక్రోధనస్వభావా - కృష్ణాస్త్రాపది - పశువత్ - విశననీయయజ్ఞేయపశువత్ - పాశబద్ధం - అప
 కృతంత్యంతాప్రియకారిణం - కృపయాదీనజనదశానజనితయాదయయా - గురుపుత్రత్వప్రయుక్తగౌరవేణచేతిచకారాభ్యాన్వయః ||
 ౪౨ || ఉవాచేతి - బంధనేనానయనమనమానా || ౪౦ || సతీమహాపతిత్రతా - అనహంతీ - పాశబంధనపూర్వకం బలాదానయన మనమా
 మానా - ప్రాప్తాహోజాత్యాపూజ్యః - ప్రత్యుతగురుః - గురుపుత్రత్వాత్ - ముచ్యతా - ముచ్యతామితి అదరాద్విరుక్తిః || ౪౩ || సరహస్యజ
 తి - సరహస్యః - గోప్యమంత్రసహితః - విసగౌన్ స్త్రత్రయోగః - ఉపనయమః - ఉపనంహరః - తాభ్యాంసహితోస్త్రనమూహశ్చ - య
 దనుగ్రహాత్ యన్యద్రోణస్యానుగ్రహాత్ - ప్రహదాత్ || ౪౪ || నజతి - కించ తస్యద్రోణస్యాత్మనోదేహస్యాథాంకృపీతస్తే అధాన్వే
 హేతుః - పత్నీ - శ్రు || అథోవావిషాత్తనోయత్పత్నీత్యాది - జాయాపతీలగ్నిమాదధీయాతామిమ్యభయారేకాకారత్వాపగమాచ్చ - నను
 భతారిమృతే - కథంసాజీవితత్రాహ - నాన్వగాత్ భతారం - యతోవీరసూః పుత్రవతీ || ౪౦ || ప్రభారూపేణ - పుత్రరూపేణ - శ్రు || ఆ
 త్వావై పుత్రనామాసీతిశ్రుతేః - నాన్వగాత్ సత్వమగమనంకృతవతీ - అతోన్యథేహపివినశ్యేదితిభావః || ౪౫ || తడితి || తస్మాత్ గౌర

౪౦ || తతోభ్యత్యస్వవిరః గోవిందప్రియసారథిః | న్యవేదయంతంప్రియామై శోచంత్యా ఆత్మ
 జాహతా || ౪౧ || తథాహృతంపమవత్పాశబద్ధమవాబ్జుఖంకర్తజగుప్సితేన | నిరీక్ష్యకృష్ణాపకృ
 తంగురోస్సుతంవామస్వభావాకృపయాననామచ || ౪౨ || ఉవాచసాసహంత్యస్వబంధనానయ
 నంసతీ | ముచ్యతాముచ్యతామేవప్రాప్తాహోనితరాంగురుః || ౪౩ || సరహస్యోధనుర్వేదస్సవిసర్గో
 పసంయమః | అస్త్రగ్రామశ్చభవతాశిఖితోయదనుగ్రహాత్ || ౪౪ || సవిషభగవాన్ద్రోణః ప్ర
 భారూపేణవర్తతే | తస్యాత్మసోధాంపత్నాస్త్రై నాన్వగాద్విరసూఃకృపీ || ౪౫ || తద్ధర్మజ్ఞమహా
 భాగభవద్భి గౌరవంకులమ్ | వృజినంనాహతి ప్రాప్తంపూజ్యంవంద్యమభీష్టుశః || ౪౬ || మారో
 దీ త్రస్యజననీగౌతమీపతిదేవతా | యథాహంమృతవత్సార్తారోదిమృశ్రముభిముహూః || ౪౭ || యోకో
 పితం బ్రహ్మకులంరాజన్యైరజితాత్మభిః | తత్తులం ప్రదహత్యాశుసానుబంధంశుచార్పితమ్ || ౪౮ ||
 సూతః | ధర్మ్యం న్యాయ్యంసకరుణంనిర్వ్యభీకంసమంమహత్ | రాజాధర్మసుతోరాజ్ఞాః ప్రత్యనం
 దద్వచోద్విజాః || ౪౯ || నకులస్సహదేవశ్చయుయుథా సోధనంజయః | భగవాన్దేవకీపుత్రోయో
 చాన్యాయాశ్చయోపితః || ౫౦ || తస్మాహమపి తోభీమస్తస్యశ్రేయాన్వధస్తస్త్రితః | నభర్తురాన్య
 నశ్చభేయోహాసుప్తాశిశూవృధా || ౫౧ || నిశమ్యభీమగదితం ద్రౌపద్యాశ్చచతుభుజః |

వంగురోః కులం - కౌరవంవా - భవద్భిః కర్తృభిః వృజినం కుఃఖం ప్రాప్తంనాహతి - కించపూజ్యంవంద్యంచ || ౪౦ || భమజ్ఞనర్వభ
 మణాస్త్రాధావేదితపూజ్యంవంద్యం - పూజా అభ్యుదినమపణరూపా - వందనం నమస్తారః తదభయాహం || ౪౧ || మారోదీ
 డితి || మృతవత్సామృతపుత్రా || ౪౨ || విపక్షేదోషమాహ - ధైరితి - తేహంరాజన్యానాం కులంకమ - కథంభూతం సానుబంధం నపరి
 వారం - శుచాశోకేన - అపితంవ్యాప్తంచ - బ్రహ్మకులం కర్తృప్రదహతి || ౪౩ || ధమ్యమితి || ధమ్యమిత్యాదయః - వచనః - ధ
 ధ్మణః - పూర్వపక్షేత్రప్రవ్యాః - తత్రధమ్యం ధమాదనవేతం - ముచ్యతా - ముచ్యతామితి - న్యాయ్యం న్యాయాదనవేతం - సర
 హస్యజ్ఞత్యాది - సకరుణంతస్య ఆత్మనోధామిత్యాది - నిర్వ్యభీకంతద్ధమజ్ఞేతి - నమంమారోదీదితికుఃఖసామ్యాత్తేః - మహాత్మయోకో
 పితమితినిమృరోక్త్యాహితోవదేశాత్ - వివంభూతంరాజ్ఞాఃవచః - శోద్విజాః ప్రత్యనందత్ అనుమోదితవా || ౪౦ || (యాజ్ఞాగ్నితిహ
 తాంతరే) యాజ్ఞాః - యజ్ఞాగ్నిసంభూతాయః - త్రాపద్యాః || ౪౧ || నకులజతి || నకులాదయశ్చప్రత్యనందక - యుయుధానఃసూ
 త్యః || ౪౨ || తత్రేతి || తస్యతథావిధస్యద్రాజేః వధవివశ్రేష్ఠః - అన్యథాఅన్యసరకపాతప్రసంగాత్ - తదాహసభతుకేతి అహణ
 ఘాన || ౪౩ || భతుకఃకురోధనస్యాథేపి - తప్రత్యధామపి నాహణ - అత్తనోథేపి నాహణ - సుప్తశువధేకన్యాపిత్రయోజనా
 భానాత్ తస్యతాదృశసుప్తశుభ్రస్యవధవివశ్రయానిష్ఠతేః - భమణాస్త్రనమృతః || ౪౪ || నిశమ్యేతి - చతుభుజాగ్రత్యత్ర

యంధావః భీమేకంకతుం ప్రవృత్తైః ద్రౌపద్యాం చ అనిచ్యంత్యాం న హసతస్మి వారణప్రవృత్తాయా ముఖయా న్నన్వివారణీయా విష్ణు
 తచతుభాజఇతి సందిహనస్య సఖ్యురజానస్య || ౫౨ || బ్రహ్మబంధురితి || వధాహణః వధాహణః - మయై వ - తాస్త్రకృతా - బ్రా
 హ్మణోనహంతవ్యఇతి - తథా - శ్లో || ఆతతాయినమాయంత మపివేదాంతపాఠగమ్ | జిహంసంతంజిహంసీయాన్నతేన బ్రహ్మహాభవేదితి ||
 వదతా - తదుభయమప్యనుశానసం పరిపాలయ - తవచ ప్రతిజ్ఞాం పూరయేత్వాహ || ౫౩ || బ్రహ్మబంధున హంతవ్యః - ఆభాన బ్రాహ్మణ
 త్వేపి బ్రాహ్మణజాతీయత్వాత్ - ఆతతాయినవధాహణః ఆతతాయిత్యావ్యధ్యః - శ్లో || ఆతతాయినమాయంతం హన్యాదేవా విచార
 యన్నితి ప్రమాణత్ - ఆహ్వాతంశాస్త్రే నిజీతం || ౫౩ || కుర్వీతి || ప్రియాంసాంత్వయతాత్వయా - యత్ప్రతిశ్రుతం - హననం - తచ్చ
 సత్యంకురు - మహ్యంమమ - తత్రవధే - భీమస్యప్రియంభవతి - అవధేద్రౌపద్యాః - ప్రియం - ద్వయేకృష్ణస్యప్రియమితిచ || ౫౪ || అజా
 నఇతి || హఠేః శ్రీకృష్ణస్య - హఠా మభిప్రాయం - ఆజ్ఞాయజ్ఞాత్వాన హ్యశక్యముభయం విదధ్యాత్ - అతోయమభిప్రాయ ఇతిజ్ఞాత్వే
 త్యధః - అసినాభిద్యేన - మూర్ధాన్యంసూక్ష్మజాతం - సహమూర్ధజం - సకేశం || ౫౫ || విముచ్యేతి - మణినాచహీనం - నిఠయాపయత్ - నిస్సా
 తివత్ || ౫౬ || అసేనకృష్ణ క్రంతరవ్యంసంపాదితమిత్యాహ || వషనమితి || ౫౭ || ద్రువిణదానంతరీయధనగ్రహణం - తథాస్థానాన్నిర్యాపణం
 వేదాదుద్యానసం || ౫౮ || పుత్రైః నిహారణం దాహధంసయనం || ౫౯ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యాః

అలోక్యవదనంసఖ్యురిదమాహహసన్నివ || ౫౯ || శ్రీభగవాన్ || బ్రహ్మబంధుర్న హంతవ్య ఆత
 తాయినవధాహణః | మయై నైభయమామా తంపరిపాలయశాసనమ్ || ౫౩ || కురుప్రతిశ్రు
 తంసత్యంయత్తత్సంత్యయతాప్రియామ్ | ప్రియంచభీమసేనస్యపాంచాల్యామహ్యమేవచ || ౫౪ ||
 శ్రీసూతః || అజానస్సహసాజ్ఞాయహరేహాదా మథాసినా | మణింజహారమూర్ధాన్యంద్విజస్య
 సహమూర్ధజమ్ || ౫౫ || విముచ్యరశనాబంధంబాలహత్యాహతప్రభమ్ | లేజసామణినాహీనం శివి
 రాన్నిరయాపయత్ || ౫౬ || వషనం ద్రువిణదానంస్థానాన్నిర్యాపణంతథా | ఎషహి బ్రహ్మబం
 ధూనాంవధోనాన్యోస్తేదైహికః || ౫౭ || పుత్రశోకాతురాస్సర్వేపాండవాస్సహకృష్ణయా | ప్వా
 హంమృతానాంయత్రత్యంచక్రనిహారణాదికమ్ || ౫౮ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే ప్రథమస్తంధే సప్తమోధ్యాయః || * * * * *
 శ్రీసూతః || అథతేనంపరేతానాంస్వానాముదకమిచ్ఛతామ్ | దాతుంసకృష్ణాగంగాయాంపురస్త
 త్యయయుఃప్రియః || ౧ || తేనీయోదకంసర్వేవిలప్యచభృశంపునః | అప్లుతాహరిపాదాబ్జరజః
 పూతసరిజ్జలే || ౨ || తత్రాసీనంకురుపతింధృతరాష్ట్రంసహానుజమ్ | గాంధారీంపుత్రశోకార్తాం
 వృధాంకృష్ణాంచమాధవః || ౩ || సాంత్యయామాసమునిభిహాతబంధూశుచార్దితాః | భూలేముకా
 లస్యగతిందశయన్నప్రతిక్రియామ్ || ౪ || సాధయిత్వాజాతశత్రోస్సర్వంరాజ్యంకితవైష్ణవా
 తమ్ | అజీహనద్యాజ్ఞసేన్యాఃకచస్పర్శతలయువః || ౫ || యాజయిత్వాశ్వమేధైస్తంత్రీభిరుత్రను

శ్లో || అష్టమేకపితద్రాణరస్త్రాద్రావరీక్షితః | శ్రీకృష్ణనంస్తతిఃకుంత్యా రాజ్ఞశ్శక్తీర్వ్యతే || అథతి - తేపాండవాః - నంపరేతానాం
 వృతానాం - గంగాయాముదకంనివాపోదకం - దాతుం - సకృష్ణాః - కృష్ణేనసహితాః - ప్రియః - ప్రియః - పురస్తత్వత్యఅగ్రతఃకృత్యాతస్త్రి
 కార్యేస్త్రీపురస్తరత్వవిధానాత్ || ౫౦ || సన్వనాంజ్ఞాతీనాంస్వశబ్దస్యాత్రజ్ఞానివాచిత్యాన్న సర్వనామనంజ్ఞా || ౫౧ || తఇతి - ఉదకం - నీసి
 యనివాపోదకందత్వా - హరిపాదాబ్జరజాభిఃపూతాయానరిత్ - గంగాతస్యాఃజలే - పునగ్రహణదాదావపిస్సతా ఇతిగమ్యతే || ౫౨ || తలే
 తి - కురుపతియధిష్ఠరం - సహానుజంభీమాదినహితం || ౫౩ || సాంత్యయామాసేతి - మునిభిన్నహితః || ౫౪ || శుచార్దితాః -
 సాంత్యవాదనప్రకారమాహభూలేష్వితి - భూలేముప్రాణిమ - అప్రతిక్రియాంఅనివారణీయాం - కాలస్యగతిం - కాలకృతోత్పత్తివినాశా
 దిరూపాందర్శయత్ || ౫౫ || సాధయిత్వేతి - కితవైధూతైః - దుర్యోధనాదిభిః - ద్రౌపద్యాఃకచగ్రహణదినాక్షతంనష్టమాయుర్యమం
 తాత్ || ౫౬ || యాజయిత్వాః - ద్రౌపద్యాః - అజీహనత్ - అజానభీమప్రభృతిభిరహతయత్ || ౫౭ || యాజయిత్వేతి - యాజయిత్వేత్యాదిభావిక
 త్వానంయేవః - శరమన్యోశ్చత్రతోరీవ || ౫౮ || ఉత్తమకల్పతైఃముఖ్యకల్పతైః - నత్వమకల్పతైః - శరమన్యోఃఇంద్రస్య ఉసేంద్రఇవ || ౫౯ ||

ఆమంత్ర్యుః-తే నయఃశనః ప్రాసాత్యః-తేనచఉత్తవేనచసంయుతః॥ ౭॥ గంతుమితి-రథమాస్థితస్త్వ-ఉత్తరాంపరీక్షీన్నాతరం-అభి
ధావంతీంఉపలభేదశః॥ ౮॥ ఉత్తరాశ్రీకృష్ణం ప్రాథమాయతేద్యాభ్యాం-పాహీతి-అన్యస్తుప్రాథమాయాగోయానాస్తీత్యాహ-సతి
త్వత్త్వత్తః-అన్యంభయరహితం-నపశ్యామియత్రలోకేపరస్పరంమృత్యుభావతి॥ ౯॥ చం॥ మహాయోగినిభిజగత్సంరక్షణసంకల్పశా
లి-అభయంభయనివారకం-యత్రయోమత్వదస్యేషు-పరస్పరంమృత్యుః-పరస్పరవిరోధపూర్వకమరణిభయం-జాయతేతంతాదృశం-
త్వదపరంజనంత్యద్యుతిరిక్షంజనం-అభయంనపశ్యే॥ ౧౦॥ తత్రప్రస్తుతంభయమావేదయతి-అభిద్రవతితి-అభిద్రవతిఅభిముఖమా
యాతి-తప్తంఆయనంలోహమయంశల్యంయస్యనః-అలికాపాద్యనాహ-కామమితికామంయథేచ్ఛంమానిపాత్యతాం-సభశ్యతు॥ ౧౧॥
ఉపధార్యేతి॥పరాధవేనాతికుపితస్యద్రాజః-అస్త్రం-అపాండవంపాండవశూన్యంఇదంవిశ్వంకతుకం-ప్రప్యత్ప్రప్యత్ప్ర-అజ
భ్యత॥ ౧౨॥ ఉపధార్యఉత్తరాపచస్సమ్యగ్విచార్య॥ ౧౩॥ అతనిపబహుముఖంతదాగతమిత్యాహ-తహీతి-తహ్యేవతదానీమేవ॥
౧౪॥ తహ్యేవశ్రీకృష్ణగమదోద్యోగకాలవప-ఉపాదయః-అయుధానిపరిజగృహుః॥ ౧౫॥ వ్యననమితి-బ్రహ్మప్రసూప్తాంతరైర
నిపత్యత్యాత్వత్వద్విపరీహరంవ్యననచీక్ష్యఅనన్యవిషయఃఅత్తా యేమాంపై వీకనిష్ఠానామిత్యగః॥ ౧౬॥ వ్యధాతకృరీవానాసీత్

కల్పకైః । శద్యశఃపావనందిత్యు శతమస్యోరివారసూత్ ॥ ౭ ॥ ఆమంత్ర్యపాండుపుత్రాం
శ్చైవేనేయోద్ధవసంయుతః । ద్వైపాయనాదిభిర్విప్రైఃపూజితైఃప్రతిపూజితః ॥ ౮ ॥ గంతుంకృ
తమతిబ్రహ్మహ్నాద్వారకాంరథమాస్థితః । ఉపలేభేభిధావంతీ ముత్యరాంభయవిహ్వలామ్ ॥ ౯ ॥
ఉత్తరా ॥ పాహిపాహిమహాయోగి దేవదేవజగత్పతే । నాన్యంత్యదభయంపశ్యేయత్రమృత్యుః
పరస్పరమ్ ॥ ౧౦ ॥ అభిద్రవతిమామీశ శరస్తప్తాయసోవిభో । కామందహతు మాంనాథమామేగ
భోనిపాత్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఉపధార్యవచస్తస్యాథగవాభక్తవత్సలః । అపాండవమిదంకతుకం
ద్రాజేరస్త్రమబుధ్యత ॥ ౧౨ ॥ తహ్యేవశ్రీకృష్ణపాండవాఃపంచసాయకాః । అత్త
మోభిముఖాఃదీప్తానాలక్ష్మ్యస్త్రాణ్యుపాదయః ॥ ౧౩ ॥ వ్యననంవీక్ష్యతల్లేషామనన్యవిషయాత్త
నామ్ । సుదశనేనస్వాస్త్రేణస్వానారత్యౌవ్యధాద్విభుః ॥ ౧౪ ॥ అంతస్థస్సర్వభూతానామా
త్తాయోగేశ్వరోహరిః । స్వమాయయావ్యణోద్గభాంవైరాట్యాఃకురుశత్రవే ॥ ౧౫ ॥ యద్యప్య
స్త్రంబ్రహ్మశిరస్త్యమోఘంచాప్రతిక్రియమ్ । వైష్ణవంతేజసాద్య సమశామ్యద్భ్య గూర్దవహ ॥
౧౬ ॥ మామంస్థావితదాశ్చర్యంసర్వాశ్చర్యమయేమ్యతే । యద్రదంమాయయాదైవ్యా సృజత్యవతి
హంత్యజః ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మలేజోవినిర్ముక్తైరాత్మజైస్సహకృష్ణయా । ప్రయాణాభిముఖంకృష్ణమిద
మాహప్యథాసతీ ॥ ౧౮ ॥ కుంతీ ॥ ననుస్యేపురుషంతాద్వద్యమీశ్వరంప్రకృతేఃపరమ్ । అలక్ష్మ్యంస
ర్వభూతానామంతబాహిరవస్థితమ్ ॥ ౧౯ ॥ మాయాయసనికాచ్ఛన్నమజ్ఞాతోయజమవ్యయమ్ ।

౧౩॥ అంతస్థఇతి-వైరాట్యాః ఉత్తరాయఃఅంతస్థస్త్వగభామావృతవా-తత్రచాతుఃయతఃఅత్తాఅంతర్యామి-యోగేశ్వరఇతివి
హిష్టస్యాపిత్రవేశఘటనాథాముక్తం-కురుణంతంతవేసంతానాయ-పాండవానామపిమరువంశజత్వాదేవముక్తం॥ ౧౪॥ సర్వభూతా
నామంతస్థః అంతఃకాంతమానఃఅతఏవాత్మాసర్వాంతర్యామి॥ ౧౫॥ యదీతి॥ అమోఘంఅప్రతిక్రియంచ సమశామ్యత్ సంశాంత
మాసీత్॥ ౧౬॥ వైష్ణవంతేజః చత్రయాపం విష్ణుస్తేజః-సమశామ్యత్ నిరవశేషేణ శాంతమభవత్॥ ౧౭॥ మేతి॥ పితృప్రప్యత్ప్రశమ
నం-మామంస్థాః మామన్యన్య-ఇదంజగత్॥ ౧౮॥ అజః జన్మాదిరహితః ఇదంజగత్ దైవ్యామాయయాస్వీయ శక్తిరూపయాప్రకృత్యా-
సృజత్యవతిహంతి చతస్త్రిక సర్వాశ్చర్యమయే సర్వేషామప్యాశ్చర్యసంపాదకే-అశ్చర్యభూతగుణప్రచురఇతివా-పితదాశ్చర్యంమామం
స్థాఃఅమోఘబ్రహ్మస్త్రనిగ్రహంతాశ్చర్యమితిమామంస్థాః విజిత్రవైభవత్వంతస్యన్యభావ ఏవేత్యభావః॥ ౧౯॥ బ్రహ్మేతి॥ కృష్ణ
యాచనహ॥ ౨౦॥ బ్రహ్మలేజోవినిర్ముక్తైః బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రలేజోదాహర్షినిర్ముక్తైః॥ ౨౧॥ సమన్యఇతి-త్వా-త్వాం-న
మస్యేనమస్తరోమినమకనిష్ఠంమాంకభంసమస్తరోపితత్రాహ-అప్యంపురుషం-కుతఃప్రకృతేఃపరం-తత్తుతఃప్రకృతేః ఈశ్వరంప్రకృ
తేరపినియంతారం-అతఏవనవభూతానాంఅంతబాహిశ్చభూతత్వేనావస్థితం-తథాప్యలక్ష్మ్యం-తత్రచాతుః॥ ౨౨॥ అంతబా
హిరవస్థితంఅంతః అంతర్యామిత్వేనవిహిః అకాశాదిభిరవ్యాపకత్వేనచస్థితం॥ ౨౩॥ నాయేతి॥ నాయైవ యసనికాతిరస్థరిజీతయా

అర్చనం ప్రతిచనం - అతోహమజ్ఞా - త్వద్భక్తియోగానభిజ్ఞాతేవలం - నమస్యమి - అధఃకృతం అక్షయం జ్ఞానం యస్మాత్త్ర - అవ్యయమపరిచ్ఛిన్నం - తత్ప్రపంచయతి - నేతి - నటోయథానటవిషముధదృశాం దేహభిమానినాంపుంసాం - త్వం నలత్వసే - కించ || చం || మా
 యాయవనికార్చనం ప్రకృతావపిస్థితత్వేన సామరైరజ్ఞాతస్వవై భవం - అపివస ర్వభూతానామలత్వం అజ్ఞాతస్వ రూపం అవ్యయం
 నిత్యంతామజ్ఞాతాహం నమస్యే || ౧౯ || తథేతి - పరమహంసానాం ఆత్మానాత్మవివేకీనాం - తతోమునీనాం మనసశీలానామపి - తతశ్చా
 మలాత్మనాం - నివృత్తరాగాదిదోషాణామపి - తథాతేన మహిమ్నా - నలత్వసే - అతోభక్తియోగం విధాతుం - త్వాంపయం స్త్రీయః - క
 థంపశ్యేమ - యద్యా - పరమహంసానామపి భక్తియోగవిధానాథాం - త్వాం - అయంభావః - ఆత్మరామాదీమపి అపిత్యనిజగుడైరాకృ
 ప్య - భక్తియోగంకారయితుం అవతీర్ణం త్వాం - స్త్రీయోవయంకథంపశ్యే మేత్యగ్రణః || చం || భక్తియోగవిధానాథాం భక్తియోగ
 విధానమేవ అథాః ప్రయోజనం యస్యతం - మునిజనసాక్షాత్తారాయస్వీకృతవిగ్రహం స్త్రీయోవయంకథంపశ్యేమహి || ౨౦ || జ్ఞానభక్త్యో
 రకక్యత్వముత్పాదనః కేవలం నమస్తరోతిద్వాభ్యాం || చం || కృష్ణాయ - పరతత్త్వవేదినా మునిజనఉత్పత్తికాలే ప్రఖ్యాపితపరబ్రహ్మసూ
 ధారణేభూతకృష్ణనామ్న - దేవకీనందనాయచ - బ్రహ్మజ్యోతేవకీపుత్రోబ్రహ్మజ్యోతే మధుసూదనశ్చిత్తప్రసిద్ధాయ - ఏతాదృశపారమ్యవర్తేన్
 పిసాలభ్యాతిశయేన - నందగోపకుమారాయ - నందస్యాపిపుత్రతాముపగతాయ - గోవిందాయ గోవిందపట్నాభిషేకకాలేచతుర్ముఖా
 దిదేవగణప్రఖ్యాపితగోవిందనామధేయాయ - నమః - కరోమిత్వద్భావార్చనః || ౨౧ || నమః || పంకజం నాభాయస్య - పంకజానాం మాతా
 అస్త్రీయస్య - పంకజతత్ప్రసన్నేన త్రేయస్య - పంకజాంకితావం స్త్రీయస్య || చం || ఇత్థం శ్రీకృష్ణవైభవముత్పాదనంతరంతస్య రూప

నలత్వసే మూఢదృశాం నటోనాట్యధరోయథా || ౧౯ || తథాపరమహంసానాం మునీనామమలా
 త్మనామ్ | భక్తియోగవిధానాథాంకథంపశ్యేమహి స్త్రీయః || ౨౦ || కృష్ణాయవాసుదేవాయదే
 వకీనందనాయచ | నందగోపకుమారాయగోవిందాయనమోనమః || ౨౧ || నమః పంకజనాభాయ
 నమః పంకజమాలినే | నమః పంకజనేత్రాయనమస్తే పంకజాంఘ్రయే || ౨౨ || యథాహృషీ
 కేశభలేన దేవకీకం సేనరుద్ధాసుచిరంశుచార్పితా | విమోచితాహంచసహత్వజాః భూత్వయైవనాథే
 నముహుర్విపగ్గణాత్ || ౨౩ || విషాన్తహగ్నేః పురుషోదదశానాదసత్సభాయావనవాసకృచ్ఛ
 తః | మృధేమృధేనేకమహారథాస్తతోద్రాణ్యస్తతశ్చస్తహరేభిరక్షితాః || ౨౪ || (సుయోధననిస్స
 ఙ్గోనశ్యాపాయామహాగోమునిః | పత్రైశ్చతృప్యశసహస్రిలోకైశ్చరతాంవనే) || ౨౫ || విపద
 స్సంతుతాశ్శశ్వత్తత్రత్రజగద్గురౌ | భవతోదశానంయత్స్యాదపునర్భవదశానమ్ || ౨౬ ||

వైభవమాహ - నమః || పంకజనాభాయనమః - వితేన చతుర్ముఖం ప్రత్యపికారణత్వం ప్రఖ్యాపితం - నమః పంకజమాలినే పంకజమాలి
 కాధారజనమః - పంకజనేత్రాయ వితేనకప్యానంపుండరీకమేవతస్యచక్షుషీశ్చిత్రప్రసిద్ధాపుండరీకాక్షతావ్యక్తికృతా - పంకజాంఘ్ర
 యేనమః - వితేనభక్తజనాస్వాద్యచరణ సరోరుహమకరందవత్త్వం ప్రతిపాదతం || ౨౨ || తత్ప్రతోవకారానమస్తరతిద్వాభ్యాం || యథే
 తి || అయమథాః - మాతృతోపి మయ్యధికాతపస్వీతిః - తథాహి - హేహృషీకేశ - యథాదేవకీకం సేనరుద్ధా - త్వయానూచితా - అహం
 చతథైవకింబూచితేతికాక్వా - మహాన్విశేషఉత్తః - తందశాయతి - సాఅతిచిరంరుద్ధానతి - తస్మాదేకస్తదేవ - సకృద్విమోచితా - త
 థాశుచాపితాచనతి - నచతస్యాః పుత్రాక్షితాః - అస్తిచాన్యోనాథస్తస్యాః - అహంతువిపగ్గణాత్ - అత్రాపిముహుర్విగ్రహం చ సా
 త్తజాచత్వయైవనాథేనతి || ౨౩ || విపదగణమేవదశాయతి || విషాదితి - విషాభిమన్యవిషమోదకదానాత్ - మహాగ్నేః జతుగృహదాహాత్
 పురుషోదాః హిడించదయారాక్షసాః తేషాం దశానాత్ - అసత్సభాయాః యాతస్థానాత్ - అభితోరక్షితాః - ఆస్త్రఅభవామ్ || చం || వన
 వాసకృచ్ఛతః అరణ్యవాసనశాయాం దుర్యోధనప్రేరిత దుర్వాసోమునికృతాన్నయాజ్ఞాప్రయుక్తకన్దూత్ - మృధేమృధే అనేకమహార
 థాస్త్రతః ప్రతియుద్ధంభీష్మకణాదిమహారథప్రయుక్తాస్త్రజాలాత్ సద్యః ప్రాణ్యస్త్రతశ్చఅశ్వథౌమప్రయుక్తబ్రహ్మశిరోనామక
 మహాస్త్రతశ్చభవతావయమభిరక్షితాః || ౨౪ || విపదశతి || యత్సాయసువిపత్సు - కీప్యశం దశానం - నాస్తిపునరపిభవస్య సంసారస్య
 దశానం యస్తత్ || చం || శశ్వత్సదాతాః విపదస్సంతు - యద్యస్తాత్తత్రత్రత్రతాసుతాసువిపత్సు - అపునర్భవదశానంపునఃపునస్సంసూ
 తగర్భననివర్తకంముక్తిసాధనమిత్యర్థః || ౨౬ || సంపదస్త్రేయః పరిపంథిన్యగ్నిత్యాహ - జన్తేతి - జన్తనత్తులెజన్తాదిభిరేధమానోమదోయ
 వ్యసః - అభిధాతుంకృష్ణేతిగోవిందేతివత్తుమపి - ఆకించనానాం గోచరంవిషయభూతం || చం || జన్తేన్యగ్నిశ్చుక్తీభిఃజన్త - బ్రహ్మ

జీవ్యత్రమజన్మ- విశ్వరంత్ర భవంత్ర- శ్రుతంవేదకాస్త్రాదిసంపత్తిః- శ్రీధానాదినంపత్తిః తాభిరేధమానమదః- అభివృద్ధమదః పుమాన్-
అకించనగోచరం దీనజనసంరక్షకంత్వా- అభిధాతుం నాహ- తితిః జన్మైశ్వర్యాదీనాం మదహేతుత్వాత్ త్వదీయనామకీర్తన విరోధి
మదనివృత్తయే విపదానస్పదానంత్వితిభావః ॥ ౨౭ ॥ ప్రస్తుతమనోరథపూరణియపునఃప్రణమతి- నమశ్చితి ॥ అకించనాభిక్తా ఏవనిత్రం
సర్వస్వంయన్యత స్తే- నివృత్తాః గుణవృత్తమోధర్మాధా- కామవిషయాః స్వాత్మస్తే- కుతః- అత్కారామాయ- కుతః- శాంతాయ- కించతై
వల్యపతయై కైవల్యందాతుం నమథాన్యాయ ॥ చం ॥ అత్కారామాయ- అపరిచ్ఛిన్నస్వానందానుభవరతాయ ॥ ౨౮ ॥ నమదేవకీపుత్రం
మాంకథమేవం ప్రాపితత్రాహ- మన్యైశ్చి- మన్యేత్వాంకాలం- నమదేవకీపుత్రం- తత్రహేతవః- ఈశాననియంతారం- అనాదినిధ
నంత్యంతశూన్యం- విభంప్రభం- సమంయథాభవతితథా- సర్వత్రచరంతంచ- పాథాసారథేమ- మకథంసామ్యంత్రాహ- య
త్ యతః- త్వత్తః నిమిత్తభూతాత్- భూతానామేవమిథః కలిఃకలహోభవతి- నతున్వతస్త్యయై మమ్యం ॥ చం ॥ భూతానాం ప్రాణి
నాం- యత్ కాయస్తాత్ కాలాత్ మిథః కలిరనోన్యకళహస్సంభవతి- తావ్యశంసర్వత్ర సమంచరంతం- ఉత్తమాధమమధ్యమాదివైషమ్యం
వినాసర్వత్రైకరూపేణ సంచరంతం- ఈశానంసర్వవదాధా- పరిణామన్యహేతుత్వాదీతారంత్వాంకాలంక- అరూపస్యరూపం- మ
న్యే ॥ ౨౯ ॥ నమనిగ్రహనుగ్రహరూపం మయివై మమ్యంత్రసిద్ధమతతహ- నేతి ॥ నృణంవిడంబనం అనుకరణం- ఈహమానస్యకర్వతః-
యస్మిన్కాత్వయి- విషమామతిః- అనుగ్రహనిగ్రహరూపాభవతి ॥ చం ॥ యన్యకహి- చిత్తదాచిగపి- దయితః కృపావిషయః- ద్వైప్యశ్చద్వైప
విషయశ్చ- కశ్చిదపిన- అతపితస్యాణి- పాషరజనానాం యావిషమామతిస్త్యజ్యసంగ్రాహ్యవిషయాసాపియ- స్మిన్కానా- స్తి- శ్లో ॥ నమేద్వైషమ్య
స్తినప్రియశ్చివదత- స్తవమిత్రామిత్రాదివిషయకవిషమ మతిప్రసంగాభానాత్- అన్తదాదిష్యనుగ్రహ కరణం- అన్తదై- న్నిమిగ్రహ కర

జన్మైశ్వర్య శ్రుతశ్రీభిరేధమానమదఃపుమాన్ | నచాహ- త్యభిధాతుం వైత్వామకించనగోచరమ్ ॥
౨౭ ॥ నమోకించనవిత్తాయనివృత్తగుణవృత్తయై | అత్కారామాయ శాంతాయ కైవల్యపతయై నమః ॥
౨౮ ॥ మన్యేత్వాంకాలమీశానమనాదినిధనంవిభమ్ | సమంచరంతం సర్వత్రభూతానాయ
ద్విధః కలిః ॥ ౨౯ ॥ నవేదకశ్చిద్భగవంశ్చిత్తీషితంతదేహమానస్యన్యత్రాంవిడంబనమ్ | నయస్యక
శ్చిద్భయితోస్తికహి- చిద్వైషమ్యశ్చయస్త్విన్విషమామతిస్య- తామ్ ॥ ౩౦ ॥ జన్మకర్తృచవిశ్వాత్మన్నజస్యా
కర్తురాత్మనః | తిర్యజ్నరషి- యాదస్సుతదత్యంతవిడంబనమ్ ॥ ౩౧ ॥ గోప్యాదైత్యయిక్యతాగసి
దామతావద్యాతేదశాశ్రుతితాంజనసంభ్రమాత్మమ్ | వక్త్రంసీయభయభావనయాస్థితస్యసా
మాంవిమోహయతీభీరసియద్భిభేతి ॥ ౩౨ ॥ కేచిదాహురజంజాతంపుణ్యశ్లోకస్యకీర్తయే | యదోః
ప్రియస్యాన్వవాయేమలయస్యేవచందనమ్ ॥ ౩౩ ॥ అపరేవసుదేవస్యదేవక్యాంయాదితోభ్యగాత్ ॥

కించమానుషభావమనువత్- మానస్యతవకేవం అం లోకానువత్- నమితిభావః ॥ ౩౦ ॥ జన్మైతి ॥ అజన్యజన్మ- అకతుః- కమా- తిర్యక్సువరా
హాదిరూపేణ- నృసురామాదిరూపేణ- ఋషిషు- వామనాదిరూపేణ- యాదస్సుమత్స్వాదీరూపేణ ॥ చం ॥ హేవిశ్వాత్మకా- ప్రపంచశరీర
కతయా- ప్రపంచస్వరూపఅజన్యజన్మగహితస్య అభవివఅకతుః- అకమా- వశ్యతయా- పుణ్యపా- యోరకతుః- ఆత్మనస్సవా- తర్యమి
ణః ॥ ౩౧ ॥ సరవిడంబనంత్వయి అత్యాశ్చర్యమిత్యాహ- గోపీతి ॥ గోపీయశోదా- త్వయిక్యతాగసి- దధిభాండస్ఫటం కృతవతి- యా
వద్దా మజగ్రాహ- తావత్తత్ మణివ- తేయాదశాలవస్థా- సామాంవిమోహయతి- కింభూతస్య- అశ్రుభిః కలిలంన్యామిత్రం- అంజ
నంయయాస్తేచతే- సంగ్రహేణవ్యాకులేఅక్షణీయస్మిన్- తద్వక్త్రంసీయఅభః- కృత్వా- తాడయిష్యతీతిభయస్యభావనయాస్థితస్య- యత్
యతస్త్యత్తః- భీరపిన్వయంబిభేతి- తస్యతేదశా ॥ చం ॥ సీయపాణినా విముక్తపాష్పంకృత్వా- భయభావనయాస్థితస్యవస్తుతోభయా
భావేపి అత్యంతభీతవత్ స్థితస్య- భయప్రసక్త్యభావే నిమిత్తమాహ- యద్యస్తాత్ భీరపి అనాదికాలానువృత్తసాంసారికజన్మజరామరణదిభీ
రపి ముక్తిప్రదాద్భవతోబిభేతి- ఈవ్యశవై భవవిశిష్టస్యదధిభాండభేదనకుపిత జనసిదామకరగ్రహణ జనితాత్వంతభయాభినయవస్థామా
మతీవసాహయతీతిభావః ॥ ౩౨ ॥ అతపితజగన్మోహనతయా మజ్జే- యత్వాత్- తవజన్మానిబహుభావణాయంతీత్యాహ- చతుభిః- కే
చిదితి ॥ పుణ్యశ్లోకస్యప్రియస్యయుధిష్ఠిరస్య- కీర్తయే- యదోరేవకీర్తయశ్చితివా- యదోః- ప్రియస్యాన్వవాయేవంకే మలయస్యకీర్తయే- వ
నేచందనంయథా ॥ చం ॥ ప్రియస్య అత్యంతప్రీతివిషయస్యయదోరస్యనాయే యదుకులేమలయస్యవసేచందనమివ- పుణ్యశ్రవణ కీర్తయే-
పుణ్యశ్రవణపరమసావనశ్రవణవిషయాభూతాయాకీర్తయశః తస్మైజాతంతాదృశకీర్తనీ- ద్వైత్యభూతంఅజనిత్యంత్యాంకేచిదా
హుః ॥ ౩౩ ॥ అపరశ్చితి ॥ తథావసుదేవస్యభార్యాయాం దేవక్యాం- అజనితస్యమభ్యగాత్- పుత్రత్వమితీశేషః- ప్రథమపురుషస్త్య

జేః - అభ్యగః ఇతివాపః సుగమః - తాభ్యామేవ పూర్వం సుతః పృథ్వీరూపభ్యాం యాచితస్య - అన్యజగతః యేషాం ॥ ౪౦ ॥
అన్యజగతః యేషాం సురద్విసంపదాయచక్రప్రదేవై యాచితస్య - దేవత్యాం జన్మాభ్యగాత్ ప్రాప్తవాన్ ॥ ౩౯ ॥ భారతి ॥ ఆత్మ
భవేతి ప్రహృష్టా భానాయః ప్రాభాన్యవివక్షయా మతాంతరం ॥ ౩౪ ॥ భవతి ॥ పరమానందస్వరూపా జ్ఞానమవిద్యా - తతో దేహద్య
భిరూపాత్మానుః - తతః కర్మాణి - తైః క్లిష్టమానానాం తస్మిన్ ప్రతయే - ప్రవణద్యహాణికమాణికరిష్యన్ ॥ ౪౦ ॥ అవిద్యాకామకర్మ
భిః - ఆత్మతత్త్వాజ్ఞానమూలక కామకృతపుణ్యసాప రూప కర్మాభిః క్లిష్టమానానాం పీడ్యమానానాం శ్రవణస్మరణహాణి తాన్యశనంసా
గీదానివతకత్రవణస్తరణయాగ్యానికమాణిదివ్యచేష్టితానికరిష్యన్ ॥ ౩౬ ॥ అన్య పక్షస్య సిద్ధాంతతామభిప్రేత్య త్ర
వణసంతీతనాదిభిరేవ తత్త్వదాంబుజప్రాప్తిరీత్యాహ శృణ్వంతీతి ॥ నందంతి అన్యైః కీర్త్యమానమభినందంతి - కించ - యేజనాన్
వేహితంచరిత - తావకంత్వదీయంపదాంబుజం - తేవపశ్యంత్యేవ - అనిరేజైవేతిచ నర్వ ప్రావధారణం - కీదృశం - భవప్రవా
హస్యజన్మపరంపరాయః ఉపరమోనివారణంయస్మిన్ తత్ ॥ ౪౦ ॥ ఈహితందివ్యచేష్టితం - ఈహచేష్టుయామితిభాతుః - గృణంతి స్తువం
తి - తేవశ్రవణగానాదికతాకరవివ ॥ ౩౭ ॥ ఇదానీంతవాన్తత్ప్రతిత్యాగోనుచితఇత్యాహచతుర్థిః - అతీతి - హేత్రభో - సుహృదః -
అతిస్నిధాన్ - అనుజీవినశ్చనః అన్తాన్ - అన్య - అపిస్విత్ - కింస్విత్ - త్వంజిహాససి - హతుమిచ్ఛసి - యేషామన్తకం - అన్యత్పరాయణంనా
స్తి - కుతః రాజసు - యోజితం అంబోహుః ఖండైస్తేమాం - స్వానాంకృతమహితం - అపేక్షితంయేన సాస్త్రితకృతసర్వాభీష్టఇత్య భాః -
తన్యసంహోధనం - విసగాంతపాతేత్వంపదవిశేషణం ॥ ౪౦ ॥ రాజసురాజన్యేసు దుర్యోధనాదిమయోజితాం హసాంకృతపాపానాం
పరాయణంశరణం - ఆత్రితా నస్తాన్తత్వజేత్యభాః ॥ ౩౮ ॥ నమతవబంధవోయాదవాః పుత్రాశ్చ - పాండవాః శూరాస్స మథాశ్చ -

అజస్త్యనుస్యతేమాయవధా యచ సురద్విసమ్ ॥ ౩౮ ॥ భారావ తరణా యాన్యే భుషోనావతి
ప్రాదధా ॥ సిదంత్యా భూరిభారేణ జాతోహ్యత్తభువార్ధితః ॥ ౩౯ ॥ భవేన్మిక్లిష్టమానానామవి
ద్యాకామకర్మభిః ॥ శ్రవణస్తరణార్థానికరిష్యన్నితీకేచన ॥ ౩౬ ॥ శృణ్వంతి గాయంతి గృణంత్యభీ
క్షుశస్త్రసంఘినందంతీత వెహితంజనాః ॥ తేవ పశ్యంత్యచిరేణతా వకంభవ ప్రవాహంపరమంప
దాంబుజమ్ ॥ ౩౭ ॥ అప్యన్యనస్తవంస్వకృతేహిత ప్రభోజిహాససిస్విత్సహృదోనుజీవినః ॥ యేషాం
వచాన్యద్భువతఃపదాంబుజాత్పరాయణం రాజసుయోజితాంహసమ్ ॥ ౩౮ ॥ కేవలంనామరూ
పాభ్యాంయదుభిస్స హపాండవాః ॥ భవతోదశశానంయన్విహృషీకాణామివేశితుః ॥ ౩౯ ॥ నేయం
శోభిష్యతేధాత్రీయథేదానీంగ దాధర ॥ త్వత్పదైరంకితా భాతస్వలకుణవిలక్ష్మితైః ॥ ౪౦ ॥ ఇమేజన
పదాస్సస్పృధాస్సుపక్వాషధివీరుధః ॥ వనాన్త్రినద్యుదన్వంతో వ్యాధంతేగవవీక్షితైః ॥ ౪౧ ॥ అథ

తల్లింకావణ్యంభాషే - ఆత్రహ - కఇతి ॥ యహిభవతః - అగశానం - యదాత్మమస్తున్న పశ్యసి - తదానామ్న విఖ్యాత్యా -
రూపేణసమృధ్యాచ - యదుభిస్సహితాః పాండవానామకేవలం - నకేపితితుచ్ఛాఇత్యభాః - హృషీకాణమింద్రియాణమితి - జీవ
న్యఅగశానేయథా - నకించిన్నామచరూపంచతద్వత్ ॥ ౪౦ ॥ భవతః - కేచిదాహురజంజాత మిత్యాద్య క్తరీత్యా నిభిలబుధజనవిక
ల్పవిషయాభూతదివ్యవతారవతస్తవ - దశశానంసాక్షాత్పారం - యహియస్మిన్ కాలేస్యాత్ - తహియస్మిన్ కాలే - నామరూపభ్యాం
యత్తః - శ్రు ॥ అనేన జీవేనాత్మనామప్రవిశ్యనామరూపేన్యాకరవాణీతి శ్రుత్య క్తరీత్యా నిభిలప్రపంచనామరూపవ్యాకరణకత్రాణ
భవతాకన్పితాభ్యాంనామరూపభ్యాంయత్తః పాండవావయం యదుభిస్సహకే - యదువంశప్రసూతైస్సహ - యాదవవంశేతవలవతీణా
త్వత్ - యనానాంతావకనిరవధికకృపావిషయత్వాద్యాదవై స్సహసాన్యలాభాయవయం కేపిజభూవిమ - సామ్య యోగ్యానభవామ
ఇత్యభాః - యదోభాగవద్భక్తగ్రగణ్యస్యయాద్యశీనామరూపకృతప్రసిద్ధిః - తద్వంశజాతేన త్వయాచలేషాం యనానాం యద్యశీనా
మరూపకృతప్రసిద్ధినంతథాపాండువంశసంభూతా నామస్తాకమితిభావః - హృషీకాణమితితురివ - సాక్షాద్విష్ణురివవతకమానస్యభవతో
వశశానంయహిగ్రూత్తహి - కేవలంతత్సాక్షాత్పారయోగ్యానభవామితిత్యభాః - యదువంశసంభవై స్తవనిరవధికకృపావిషయైస్సహ
పాండవానామస్తాకం - సావ్యప్ర. సం. ౧౬ వ్యాఖ్యానాత్సాధ్యేషీ కేశన్యతవదశశానయోగ్యాతా సుతరాండులభాతథాపితవదశశానం
నిరవధికతావకకృపాఫలమితిభావః ॥ ౩౯ ॥ నేతి ॥ కించ - యథేదానీమయమత్త్వత్పూర్వాభూమిః - పై వీరసాధారణైవకప్రాంకుశాదిభి
లకమై విలక్ష్మితైర్విహితైః - త్వత్పదైరంకితానతిభాతి - తత్రతదాత్వయింగ - తేనతి - నశోభిష్యతే ॥ ౪౦ ॥ ఇమేఇతి ॥ ఇమే జనప
దాః దేశాః - స్పృధాస్సుపక్వాః సంతః - తవవీక్షితైరేధంతే ॥ ౪౦ ॥ సుపక్వాషధివీరుధః - సుపక్వాః సుపక్వఫలాః - ఓషధ్యః ఫలపాకాం
తాః - వీరుధోలతాయేషాం ॥ ౪౧ ॥ గమనేపాండవానామాలం - అగమనేయాదవానాం ఇత్యభావతో వ్యాకులచిత్రానతి - తేనస్తేహని

వృత్తిం ప్రాశ్నయతే॥ అథేతి-విశ్వేశత్యాది సంబోధనాని - స్నేహపాశచేదసామర్థ్యభ్యాపనాయ - స్వధంసతతం॥ చ॥ విశ్వాత్మకా
జగదంతర్యామిక॥ ౪౨॥ తతః కిమైతహ - త్వయాతి॥ అనన్యవిషయానతీమమతిః - రతిముద్వహతాత్ - అనవచ్ఛిన్నాంప్రీతింకరోన్వ
త్యధః - ఓఘంపూరం - యథాగంగాప్రతిబంధంనగణయతి - ఏవంమతిరపి విన్నున్నగణ యన్వీతిభావః॥ చ॥ మధఃపతేమధునామకదే
శప్రభా-అనన్యవిషయాత్వదన్యవిషయాసంస్పృశన్॥ ౪౩॥ ఏవమభ్యధ్యక్షాపునఃప్రణమతి॥ శ్రీకృష్ణేతి॥ హేశ్రీకృష్ణతేనమః - ఉపకారాన
మస్తరతి-భవముధానంబోధయతి - కృష్ణసఖిఅజు-నన్యసఖే- వృష్టినాం ఋషభశ్రేష్ఠఅవనై శ్శుభ్రైశ్చప్రహ్వంతి యేరజన్యాస్తేషాం
వంశన్యదహన - ఏవమప్యనవవగ్గవీర్య - అక్షీణప్రభావ - గోవిందనంప్రాప్త కామధేన్వీశ్వర్య - గోద్విజసురాణామతిహ
రోవతారోయస్యేతి॥ ౪౪॥ పృథయేతి॥ కలానిమధురాణిపదానియేమనైః వాక్తైః - పరిణాతఃత్రుకటికృతః - అఖిలోదయోమ
హిమాయన్యనః - ఋస్తుతావిశ్వస్త్వస్పరిణతేతివక్తవ్యేదీఘశ్శంబోమరోధేనేతిజ్ఞేయః - మంసమీషత్ - తన్యసానవిరమాణా - వక్ష్యతిహి-
త్తో॥ సోసోజనోన్మాదకరీచమామేతి॥ ౪౫॥ తామితి॥ త్వయీమేఅనన్యవిషయామతిరితి - యత్ప్రాధికతం - తద్భాగమిత్యంశీకృత్య రథస్థా
నాత్పశ్చగ్గజసూహృదయమాగత్య - పశ్చాత్తాంశఅన్యాశ్చసుభద్రాత్రముఖాః స్త్రీయఃఉపామంత్ర్యఅనుజ్ఞాప్య - న్వపురంయాన్యో-రా
జ్ఞాయుధిష్ఠిరేణప్రేక్షాఅత్రైవకంచిత్రాలం నివసేతినంప్రాశ్నయన్వాదితః॥ ౪౬॥ అగభీష్టనిర్యాణోశ్చపం పక్తుంఉపోద్ధాతకథాంప్ర
స్తాతి॥ వ్యాసేతి॥ వ్యాసాద్యైః ప్రబోధితోపి - శుచావ్యాప్తస్య - నాబుధ్యత - వివేకంనప్రాప - ఈశ్వరేహయాలజ్ఞైః - న్వభక్తభీష్ట

విశ్వేశవిశ్వాత్మశ్శ్వమూరైస్వకేమమే॥ స్నేహపాశమిమంఛింధిద్వధంపాండు మువృష్టిము॥ ౪౨॥
త్వయీమేనన్యవిషయామతిర్మధువతేసకృత్॥ రతిముద్వహతాదద్ధాగంగైవోఘముదన్వతి॥ ౪౩॥
శ్రీకృష్ణకృష్ణసఖివృష్ట్యుపభావనీదుగ్రాజన్యవంశదహనానపవర్గవీర్యగోవిందగోద్విజసురాత్రి
హారావతారయోగీశ్వరాఖిలగురోభగవన్నమస్తే॥ ౪౪॥ శ్రీసూతః॥ పృథయేత్థంకలపదైః పరి
ణాతాఖిలోదయః॥ మందంజహానవైకుంఠోమోహయన్నివమాయయా॥ ౪౫॥ తాంబాధమిత్తు
పామంత్ర్యప్రవిశ్యగజసాహ్వయమ్॥ స్త్రీయశ్చన్వపురంయాన్యన్వేక్షారాజ్ఞానివారితః॥ ౪౬॥
వ్యాసాద్యైరీశ్వరైహజ్జైః కృష్ణేనాద్భుతకర్తృణా॥ ప్రబోధితోపీతహసైర్నాబుధ్యతశుచార్పితః॥
౪౭॥ ఆసారాజాధర్మసుతశ్చింతయన్సుహృదాంవధమ్॥ ప్రాకృతేనాత్మనావిప్రాః స్నేహమో
హవశంగతః॥ ౪౮॥ అహూమేపశ్యతాజ్ఞానంహృదిరూఢందురాత్మనః॥ పారక్యస్యైవదేహన్య
బహూవ్యమేయోహిణీహతాః॥ ౪౯॥ బాలద్విజసుహృద్విప్రపితృభ్రాతృగురుమహానమే
ప్యాన్నిరయాన్మోక్షోహ్యపివమాణుతాయుతైః॥ ౫౦॥ నైసారాజ్ఞః ప్రజాభర్తుధర్త్రేయుద్ధేవ
ధోద్విషమ్॥ ఇతిమేనతుబోధాయకల్పతేశాపనంవచః॥ ౫౧॥ స్త్రీణాంమధతబంధూనాంస్త్రి

నిర్యాణకుహూత్సనాయరాజ్ఞానహమరుక్షేత్రంగతవ్యం - తన్నుభేదే వాయంత్రతిబోధనీయఇతికార్యవ్యయవిభావకఈశ్వరాశిప్రా
యమహానద్భిరీశ్వరః - శ్రీకృష్ణేనాపిప్రబోధితోనాబుధ్యతతత్రహేతుః - అద్భుతకర్మణా-యథామరుషాండవసంధానాధాంగతోపి
యథోచితమేవవదన్నపి - విగ్రహమేవదృఢీకృతవా - ఏవమత్రాపిప్రబోధయన్నబోధమేవ-దృఢీచకారీశ్వరః॥ ౪౭॥ అబోధమేవప్ర
పంచయతిషడ్భిః-ఆహేతి॥ ప్రాకృతేనఅనివేకవ్యాప్తేన-అత్తనాచిత్తేన- హేవిప్రా॥ ౪౮॥ అహూఇతి॥ పారక్యస్యైవ-శ్వస్యగాలాద్యా
హరస్యైవదేహస్యాథే- మేమయాఅహేహిణీఃఅహేహిణ్యః-అహతావప్రథమాధే-ద్విలీయా-అహేహిణీప్రమాణంచవ్యాసేనోక్తం॥
శ్లో॥ అహేహిణీప్రసంఖ్యాతారథానాందిజనత్రమాః॥ సంఖ్యాగణతత్త్వజ్ఞైస్సహస్రజ్యోకవింశతిః॥ శతాన్యపరిచైవాప్యతథాధూ
యశ్చనస్తతిః॥ గజానాంచప్రసంఖ్యానమేతేవప్రకీర్తితమ్॥ జ్ఞేయఃశతసహస్రంతునహస్రాణినైవతు॥ నరాణిమపిపంచాశచ్ఛతాని
ప్రీణినైవహి॥ పంచషష్ఠిసహస్రాణితథాశ్వానాంశతానిచ॥ దశోత్తరాణిషట్ప్రముస్సంఖ్యాతత్త్వవిదోజనాః॥ ఏతామహేహిణీంప్రా
మూర్యథావదిహసంఖ్యయేతి॥ ౪౯॥
జాలేతి॥ సుహృదస్సంబంధినః - మిత్రాణిసఖాయః - పితరోత్రపితృవ్యాః॥ ౫౦॥ నేతి॥ ద్విమాంవధః - ఏనఃపాపంసభవతీతియచ్ఛాననంశియ
రూపంవచః - కుతోనుకల్పతే - యతస్తన్వచఃప్రజాభతు-లేవ - అయంభావః - న్వప్రజానామప్యన్యతోబాధేవధేప్రసక్తే-అద్వభోనుజ్ఞా
తః - దుర్యోధనేనతుప్రజాయాంపాల్యమానాయాం - మయాకేవశంరాజ్యలోభేనహతత్వాత్ - పాపమేవేదమితి - కించ॥ ౫౧॥ స్త్రీణా

తం అతః కష్టమన్యాయమహాభిఖేదే ॥ ౧౨ ॥ కించ - సంస్థితే - సంస్థితేషు - చాలః ప్రజాః స్వాస్వా - వధూశ్చైతే న్యంబశః
తం - తోకాన్యభత్యానితద్వతీ - అపత్యైస్స హక్లేశాః ప్రాప్త్య భః ॥ ౧౩ ॥ కాలకృతత్వేన శోకం నివారయతి ద్వాభ్యాం - సర్వ
మితి - భవతామపి - యద్వశేయస్య వశేవ తత్ ॥ ౧౪ ॥ అహాదుఘటఘటనాపటుః కాలభిత్వాహ - యత్రేతి - కృష్ణః ఆజ్ఞానః - ఆ
ప్రీ ధన్వీ - తతః తత్రాపి - విపత్ - పుణ్యశరీరబలా ప్రవైపుణ్యశస్త్రదైవ సంపత్తా వపీత్య భః ॥ ౧౫ ॥ ననుక్రి కృష్ణం కథంకాలోతి
క్రమేదిత్యపేక్షయా మాహ - నహీతి - అన్య కృష్ణ స్వేత్యంగుళ్యాని దేశతి - విధిత్వితంకతుమిష్టం - యన్యవిధిత్వ తస్య - విజిజ్ఞానయా ॥
౧౬ ॥ తస్మాదితి - దైవతంత్రం - శుశ్వా రాధీనం - వ్యవస్యనిశ్చిత్య - తస్యేవ్వరస్యానువిహితః అనువర్తనా - కతకరిక్తః - హేనాధకుల
పరంపరాగతస్యామి - ప్రభానమథా - అనాథాః ప్రజాః పాహ ॥ ౧౭ ॥ అనువిధేయః పరమేశ్వరశ్చక్రికృష్ణ వివేత్వాహ - విషభి - విషవిష
భగవాన్ సర్వేశ్వరః - యత ఆఘః పుమాన్ - యతోనారాయణస్స యత్ ॥ ౧౮ ॥ భగవాన్ సూత్రే భగవచ్ఛబ్దస్య ముఖ్యవాచ్యః ఎతేన శ్లో ॥ భ
గవానితి శబ్దో యంత్రా పురుషభిత్వపినిరుపాధీనపక్షా తేవాసుదేవేన నాతనభి - ఎవమేష మహా శబ్దో మైత్రేయభగవానితి తరస్య బ్రహ్మ
భూతస్య వాసుదేవస్య నాన్యగభిత్వాదిప్రమాణభః స్ఫారితః - ఆద్యః - నిఖిలప్రపంచోత్పత్తిప్రాక్కాలావస్థితః - ఎతేన శ్లో ॥ సదేవసోమ్య
దమగ్రాసీదితి శ్రుతివిషయాయమేవేతి భావః నారాయణః ఎతేన సదేవేత్వాదిశ్రుతిపర్య వసాన భూమిః ఎకాహవై నారాయణాసీ దితి మ
హాపనిషత్ప్రతిపాద్యవై భవో నారాయణాయమేవేతి ప్రతిపాదితం ॥ ౧౯ ॥ తదుపపాదయతి - అస్యేతి - అనుభావంత్రభావం ॥ ౧౯ ॥ యమితి - త్వ
మజ్ఞానాత్ యం ఎవం మన్యసే - మాతులాన్యాః దేవక్యాస్సుతం - ప్రియం ప్రీతివిషయం - మిత్రం ప్రీతికర్తారం - సుహృత్తమం - ఉపకారా

హేమాన్యాయ్యులయద్యాయంధర్తనందన । జీవితం నాహాథ క్లిష్టంవిప్రధర్తా చ్యుతాశ్రయాః ॥

౧౦॥ సంస్థితేతిరథేపాండౌ పృథాబాల ప్రజావధూః । యుష్మత్కృతే బహూక్ సేవౌక్ ప్రా

స్తాతోకవత్సహుః ॥ ౧౩ ॥ సర్వంకాలకృతం మన్యభవతాంచయదప్రియం । సకాలాయద్వశే

లోకోపాయోరి వఘనావళిః ॥ ౧౪ ॥ యత్ర ధర్మసుతోరాజా గదా పాణిర్వ్యవోదరః । కృష్ణోస్త్రీ

గాండివశాచి ప స్సు హృక్ష్మస్తతోవివత్ ॥ ౧౫ ॥ నహ్యస్యకహిఁచి ద్రాజఁ పుమాఁ వేదవిధి

త్పితం | యద్విజ్ఞానయా యుక్తాముహ్యంతి కవయోపహే || ౧౬ || తస్మాద్విదం దైవతం త్రంవ్యవ

స్వభరతషణ్ణః తస్మానువిహితో నాథానాథపాహిప్రజాః ప్రభౌ ॥౧౭॥ ఎషవై భగవాన్ సాక్షాత్

దాద్యోనారాయణః పుమాన్ । మోహయంతాయయా లోకంగూఢశ్చరణివృష్టిషు ॥ ౧౮ ॥ అస్య

నుభావంభగ వాక్ వేదగుహ్యతమంశీవః । దేవషీ నా రదస్సత్తౌద్భగ వాక్ కపిలాన్మప ॥౧౭॥

యంతున్య సేమాతు లెయం కృష్ణంమిత్రంసుహృత్తమమ్| అకరోస్సచివందూతం సౌహృదాదథసా

రథిమ్॥ ౨౦ ॥ సర్వాత్మనస్సమదృశో హ్యద్వయస్యానహంకృతేః । తస్మై తం మతివై షమ్యం నిరవ

ననపెట్టిపకారకంచ- సామృదాత్ స్నేహాత్ అకరోః కృతవానసి- నచివంమంత్రిణంచ॥ ౨౦॥ నస్వీశ్వరశ్చేత్తథంసీచేహరథ్యాదా
ప్రపుత్రస్తత్రాహ- సర్వాత్మనఃత- తత్త్వతంసీచోచ్చకర్తృకృతం- మమయోగ్యమయోగ్యమితివైషమ్యంనాస్తికుతఃనిరవద్యస్యరాగాదిహ
స్యస్య- తత్తుతః- అనహంకృతః- తచ్చకుతః- అన్వయస్య- తదపికుతః- నమదృశః- తత్రాపిహతుః- సర్వాత్మనః- యథేష్టంచాపీతు
మద్భావః॥ చ॥ సర్వాత్మనఃదేవాదిశరీరమణీపవత్చేతనాచేతనాత్మకనకలప్రపంచాంతర్యామిణఃఎతేనయతత్త్వనిత్యస్యోవిజ్ఞాననిత్యస్యో
శ్చుతిస్థోయతదిత్యేతిష్టన్నిత్యాద్యంతర్యామిప్రాప్త్యానంతప్రతిపన్నోధః ప్రతిపాదితఃసమదృశఃదేవాదిశరీరప్రవిష్టస్యజీవస్యస్వశరీరా
వయవేమహస్తపాదాదిమన్వీయావయవత్వేనతుల్యవృష్టివతః నిఖిలప్రపంచస్యాపిస్వశరీరత్వేనతదంతర్గతానాంపదార్థానాంతదవయవ
త్వేనవైషమ్యప్రమాణేనతుల్యవృష్టేః ఎతేనయస్సర్వజ్ఞవసర్వవీత్పరాస్యశక్తివిఘ్నవిధైః పశుయతేస్యాభావిజ్ఞానబలక్రియాచేత్యాదిన
గుణశ్రుత్యర్థస్సాచితః అన్వయస్యస్వశరీరావచ్ఛిన్నస్యదేవదత్తస్వశరీరాత్మభేదసద్భావేపిఎకాదేవదత్తఇతిపత్ చేతనా చేతనాత్మకనిఖిల
ప్రపంచశరీరకే పరమాత్మనిప్రపంచరూపశరీరాంతర్యామిత్వేన అత్మశరీరభేదసద్భావేపి కృత్స్నస్యాపి చేతనాచేతనాత్మకస్వస్వశ
రీరావయవత్వేనతాదృశావయవవిజ్ఞప్రపంచశరీరకస్యాత్మాపేక్షయా అతిరిక్తస్యయస్యకస్యాపి పదార్థాస్యాభావేన అన్వయస్యద్వి
తీయరహితస్య- శ్రు-ఎతేననేహనానాస్తికించ సమృత్తోన్నమృత్యుమాప్నోతి యథాహనానేవపశ్యతి-యత్రహిదైవతమివభవతి తదితరఞ్చ
తకంపశ్యతియత్ర త్వస్యనర్వమాత్మైవాభూత్ తత్తే నకంపశ్యేత్ తత్తే నకంవిజానీయాదితి శ్రుత్యధాః స్మరితః అనహంకృతేన్నర్వ
త్రసమబుద్ధిసద్భావావేవ స్వస్తిన్నుత్త- మబుద్ధిరహితస్య అతపవతహంకారరూపకారణాభావాత్- నిరవద్యస్య- తత్త్వతదోమద

హతస్య - ఎతెననిగుణనిరంజన - ఎవ అత్తాపహతపాత్త్యాది శ్రుత్యధర్మచితః - భగవతోస్యశ్రీకృష్ణాఖ్యస్య పరస్యబ్రహ్మణో
 నారాయణస్యతత్త్వతమతినైషమ్యంతాదృశాహంకారప్రయత్నంతునైషమ్యం - ఆయంద్యేష్యయంచప్రియఇత్యాదిమతినైష
 మ్యంక్వచిదపినాస్తీమత్రాపికదాపినాస్తీఎతెనవైషమ్యనైఘృణ్యేనసాపేక్షత్వాత్తథాహదర్శయతీతిసూత్రార్థఃస్తరితః ॥ ౨౧ ॥ తథే
 తి - తథాపినమత్వేపి - హేభూష - అనుకంపితంఅనుకంపం ॥ ౨౩ ॥ ఇదానీంస్వస్యదేహత్యాగపర్యంతంకృష్ణావస్థానంప్రాథమ్య
 తేభక్త్యేతి ద్వాభ్యాం - సఇతి ॥ యవదితి విశంబంధోన్యతయతి - అహంహి నోమిత్యబామితిస్వాతంత్ర్యం - ఇదమిత్యనాత్మత్వేనజ్ఞాతం -
 ప్రసన్నహాసేన అరుణలోచనాభ్యాం చ ఉల్లసత్ రుచిరంముఖాంబుజం యస్యభ్యానస్యపంథాఃవిషయః - యోనైస్త్రిపిత్యతే - కేవలం
 సోగ్రతః స్థితస్యై - మాంప్రతీక్షతామిత్యర్థః ॥ ౨౪ ॥ యుధిష్ఠిరఇతి ॥ తత్సానుకంపంవాక్యమాకణ్య ॥ ౨౫ ॥ పురుషఇతి ॥ పురుషస్వభావవి
 హితా నరజాతిసాధారణా - పణియామాసెతిత్వతీయేనాన్వయః - యథావణింపణింధర్మా - యథాశ్రమమాశ్రమధర్మాంశ్చవై
 రాగ్యరాగాభ్యాముపాధిభ్యాం - త్రమణామ్నతముఖయంప్రవృత్తినివృత్తిరూపంలక్షణంయేషాంతా ॥ ౨౬ ॥ పునస్తత్రైవవిశేషమాహ
 దానెతి ॥ మోక్షధర్మాశమదమాదీ - భగవద్ధర్మాహరితోషణాద్వాదశ్యాదినియమరూపా - సమానవ్యాసానంక్షేపవిస్తరా - తా

ద్యస్య నక్వచిత్ ॥ ౨౧ ॥ తథాప్యేకాంతభక్తేషు పశ్యభూపానుకంపితమ్ | యన్వైసూంస్త్యజత
 స్సాత్మాత్మజ్ఞోదశానమాగతః ॥ ౨౨ ॥ భక్త్యావేశ్యమనోయస్త్రివాచాయన్నానుకీర్తయ ॥
 త్యజకలేబరంయోగీముచ్యతేకామకర్తృభిః ॥ ౨౩ ॥ సదేవదేవోభగవాన్ప్రతీక్షతాంకలేబ
 రంయావదిదంహి నోమ్యహమ్ | ప్రసన్నహాసారుణలోచనోల్లసన్ముఖాంబుజోభ్యానపథశ్చతుర్ము
 జః ॥ ౨౪ ॥ శ్రీసూతః ॥ యుధిష్ఠిరస్తదాకణ్యశయానంశరపంజరైఃపృచ్ఛద్వివిధాధర్మాన్
 షీణామనుశృణ్వతామ్ ॥ ౨౫ ॥ పురుషస్వభావవిహితాయథావర్ణంయథాశ్రమమ్ | వై రాగ్యరా
 గోపాధిభ్యామామ్నతోభయలక్షణా ॥ ౨౬ ॥ దానధర్మారాజధర్మమోక్షధర్మవి
 భాగశః | స్త్రీధర్మభగవద్ధర్మసమానవ్యాసయోగతః ॥ ౨౭ ॥ ధర్మార్థకామమోక్షాంశ్చ
 సహజాపాయాయథామునె | నానాఖ్యానేతిహాసేషువర్ణయామాసధర్మచిత్ ॥ ౨౮ ॥ ధర్మ
 ప్రవదతస్తస్యనకాలఃప్రత్యుపస్థితః | యోయోగినశ్చందమృత్యోర్వాంభితస్తూత్రరాయణః ॥ ౨౯ ॥
 తదోపసంహృత్యగిరస్సహస్రణీర్విముక్తసంగంమనఆదిపూరుషే | కృష్ణైలసత్పీతపటేచతుర్ముజై
 పురస్థితేమాలితదృగ్విధారయత్ ॥ ౩౦ ॥ విశుద్ధయాధారణయాహతాశుభస్తదీక్షయైవాశుగ
 తాయుధవ్యధః | నివృత్తసర్వేంద్రియవృత్తివిభ్రానుస్తుప్తావజన్యంవిసృజజనాదనమ్ ॥ ౩౧ ॥

శ్రీభీష్మచార్యకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః..

ఇతిమతిరుపకల్పితావిత్పక్షాభగవతిసాత్వతపుంగవేవిభూమ్ని | స్వసుఖముపగతేక్వచిద్విహర్తుంప్ర
 వేవయోగాపుపాయతతప్రాభ్యాం ॥ ౩౨ ॥ ధమేతి - ధర్మాదీంశ్చయథాయథాధికారం - ప్రతినియతోపాయసహితాన్యథావత్ - నా
 నాఖ్యానేష్యేతిహాసేషు - యథాయథాప్రతిపాదితాస్తథా - పణియామాస ॥ ౩౩ ॥ ధర్మానితి - శుద్ధేనెచ్చయామృత్యుర్యస్య ॥ ౩౪ ॥
 తదేతి - సహస్రణీః - యుద్ధే - సమిపస్థానహస్రరథినః - నయతి పాలయతీతి సహస్రణీఃభీష్మః - సహస్రీణీరితిసాతేనహస్రధావతీగీ
 రః - లసంతోపీతాపటేయస్యతస్త్రి - అమిలితదృగేవమనఃస్వధారయత్ ॥ ౩౫ ॥ సహస్రణీజ్ఞానీ ॥ ౩౬ ॥ విశుద్ధయేతి ॥ అనయై - విశుద్ధయా
 ధారణయాభ్యానవిశేషేణహతం అశుభంయన్యసః - తస్యకృష్ణస్వేక్షయాకృపాదృష్టై పగతా ఆయుధవ్యధాయన్యసః - అతఏవని
 వృత్తస్వేంద్రియవృత్తీనాంవిభ్రామోవివిధంభ్రమణంయస్తాత్మః జన్యందేహం ॥ ౩౭ ॥ పరమఫలరూపంశ్రీకృష్ణైరతింప్రాథమ్య
 నః స్వకృతమపయతి ॥ ఇతితి ॥ ఇతినానాధర్మద్యుపాయైఃమతిమనోధారణలక్షణాడపకల్పితా సమపికతా - క్వసాత్వతానాంపుంగవే
 త్రైపైభగవతివిత్పక్షావిత్పక్షామావిత్పక్షైతివాధేనఃకృష్ణైఃవిత్పక్షైత్యర్థః - విగతోభూమామస్తూతస్త్రియమపేక్ష్యన్యత్రమహత్త్వం
 నాస్తీత్యర్థః - తదేవపరమైశ్వర్యమాహ - స్వసుఖంస్వరూపభూతంపరమానందంఉపగతేప్రాప్తవశ్యేవ - క్వచిత్తదాచిద్విహతుకం
 శ్రీడితుంప్రకృతిముపేయసిస్వీకృతవతి - నతుస్వరూపతిరోధాననజీవవత్పారతంత్ర్యమిత్యర్థః - విహతుకమిత్యుక్తంప్రపంచ
 యతి - యత్ యతఃప్రకృతేః భవప్రవాహఃసృష్టేఃపరంపరా - భవతి ॥ ౩౮ ॥ విత్పక్షావిషయానురాగరహితామమమతిఃబుద్ధిఃవిభూమ్నిశ్రు

స్తవచః- అతవవత్తజేనరుధిరణపరిశ్రుతః వ్యాస్తాంగస్సక్తః సభంబులద్వారాయంతమవ్యజానమతిక్రమ్యమద్వధాభామభినసారతి
భిముఖంజగామ- ఎకంబోకప్రతీత్యాఅజానపక్షపాతీవలక్షితః- వస్తుతస్తుమయ్యేనానుగ్రహంకృతవాక్- మప్భుతైనయద్వచఉక్తంతత్త
థాస్త్వితిసభగవాన్మెగతిభావత్విత్యధః || ౩౮ || తదేవమన్యాదైరపిభృత్యరయ్యైశ్రీకృష్ణైరతిమాశాస్తై- విజయేతి- విజయో
జ్ఞానః- తస్యరథవివ-కుటుంబమకృత్యశతైరపిరక్షణీయంయస్యతస్మిన్- ఆత్మతోత్రంప్రతోహోయేనతస్మిన్- భృతాహయానాంరత్న
యఃప్రగ్రహస్తేనంతియస్యతస్మిన్- శ్రీహృదిభ్యశ్చైత్యనకారాంతాదపిరత్నశబ్దాదినిః-తస్మియాతాదృక్పారభ్యకరణోపయోగివేషణ-
ఈక్షణీయోభమాశ- ముమూషామకతుమిచ్ఛోః- నన్వన్యావతికానికిమితిరతిఃప్రాభ్య-తేలతలహ- భగవత్కచింతైశ్వర్య-త
దాహ- ఇహాయుధై-హతాఃనర్వయంనిరీక్ష్య- సరూపంతేత్స మానరూపం- గతాఃప్రాప్తాఃఇతిదివ్యసృష్ట్యావశ్యన్నాహ || ౪౦ || యంభగ
వంతమిహనిరీక్ష్యహతాఃభారతయుద్ధదాహతాఃనర్వసిస రూపంభగవత్స రూపంచతుభుజత్వచక్రాయుధత్వాదివిశిష్టరూపతుల్యం
రూపంగతాఃప్రాప్తువన్ || ౩౯ || క్షత్రధర్మణయ్యధమానాస్తత్స రూపంప్రాపురిత్యేతన్నచిత్రం- యతోమహాంశాలపిప్రాపురిత్యా
హ- లలితేతి-లలితగతిశ్చవిలాసశ్చవల్లుహాసాదిమంజుగత్యాదిభిరాత్మియైః- తదీయైర్వాక్చిత్తః ఉరుఃమానఃపూజాయాసంతాః- అతః
ఉత్తరేనమదెనఅంధాః- అతవివతదేకచిత్తత్వేన- తస్యకృతంకర్త- గౌపభావోధరణిదికం- అనుకృతవత్సోగౌపవధ్యః- యస్యప్ర
కృతింస్వరూపం- అగ్గోఅగ్గమగ్- మకారలోపస్తవ్షుకః- కిలప్రసిద్ధా- తస్మిన్మేరతిరస్త్వితిపూర్వజన్వయః || ౪౦ || శ్రీకృష్ణైరకృతం
దివ్యచేష్టితంతద్విశ్లేమాసహనజనితనిరంతరతత్త్వరణజన్వతనభేదేన-అనుకృతవత్సఃఅనుకుర్వత్యఃఉన్నదాంధాఃభగవద్దివ్యచేష్టితస్తరణ
జనితనిరతిశయానందానుభవసాగరనిమజ్జనేనవిస్తృతస్వస్వరూపపరస్వరూపాః || ౪౦ || జగత్పూజ్యతామనుస్తరన్నాహ- మునీతి ||
మునిగతైఃసృపవర్తైశ్చ- సంకులెవ్యాప్తై- అంతస్సదసిసభామధ్యే- యుధిష్ఠిరస్యరాజసూయే- విహంమునిగణీదీనాం- ఈక్షణీయః అహం

మే । ప్రసభమభినసారమద్వధార్థంసభవతుమేభగవాన్గతిర్నుకుండః || ౩౮ || విజయరథకుటుంబ
ఆత్మతోత్రైభృతహయరశ్మినితస్మిన్ప్రయోతుణీయే । భగవతిరతిరస్తుమేముమూషోర్యమిహనిరీక్ష్య
హతాగతాస్సరూపమ్ || ౩౯ || లలితగతివిలాసవల్లుహాసప్రణయనిరీక్ష్యణకల్పితోరుమానాః । కృ
తమనుకృతవత్సఉన్నదాంధాఃప్రకృతిమగ్గోకిలయస్యగోపవధ్యః || ౪౦ || మునిగణన్యపవర్యసంకు
లెంతస్సదసియుధిష్ఠిరరాజసూయేషామ్ । అహంణముపపేద ఈక్షణీయోనుమదృశిగోచర ఏష
ఆవిరాత్నా || ౪౦ || క్షీతిభరమవరోపితుంకురూణాంశ్వసనశ్చవాస్యజదత్తువంశవహ్నిమ్ । తమిమమ
హమనుప్రతాతిహంస్త్రింహృదిపరిరభ్యజహామిమత్త్యనీడమ్ || ౪౧ || తమిమమహమజంశరీరభా
జాంహృదిహృదిధిష్ఠితమాత్మకల్పితానామ్ । ప్రతిదృశమివనైకధార్తమేకంసమధిగతోస్త్వివిభూత

రూపమహామహాభిర్యశ్చర్యణవిలోకనీయస్సక్- అహంణముపపేదప్రాప- సవిషజగతామాత్నా- మమగృహ- గౌచరఃపుష్టివిషయ
స్సక్- ఆవిఃప్రకటోవతతేలహేమహామహాభాగ్యమితిభావః || ౪౦ || ఆవిరాత్నాఆవిభూతాత్నాయత్రదృశ్యమిత్యాదిశ్చతుక్తరీత్యాచల
దృశ్యత్వాదిగుణోపనిభిలచేతనోజ్జీవిషయాభూమావవతరన్నంతరాత్నా- నారాయణః || ౪౧ || కిలచ- క్షీతితి- వంశానాంవహ్నిర్య
థా- అక్షవవవంశవహ్నిర్యస్తమస్యజత్- తంపరిరభ్య- మత్యనీడంజహామి || ౪౦ || అనుప్రతాద్విహంస్త్రింహృతసంతాపనివారకది
వ్యచరణారవిందం || ౪౧ || సోహంకృతాథోస్తీత్యాహ-తమితి-తమిమమజం- నమ్యగ్గతితోస్త్వి- నమ్యక్త్వమాహ- విభూతభేదమోహః
తదభాంభేదస్యాపాధికత్వమాహ- ఆత్మకల్పితానాంస్వనిర్మితానాం- శరీరభాజాంప్రాణినాం- హృదిహృదిప్రతిహృదయం- ధిష్ఠితంఅధి
ష్ఠితం- అకారలోపస్తవ్షుకః- శ్రు || తత్సృష్టౌతదేవానుప్రావిశత్- జజానజాతానమవివేశేతిశ్రుతేశ్చ- నైకధాలైకధా- అధిష్ఠాన
భేదావనైకవత్థాంతమిత్యధః || శ్రు || ఎకంసంతంబమథాకల్పయంతీతిశ్రుతేః- తత్తప్తప్తంతః- సర్వప్రాణినాందృశం-దృశంప్రతి-
ఎకమేవాకామనైకధాప్రతీతమివేతి || ౪౦ || ఆత్మకల్పితానాం- శ్రు || అనేనజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపేన్యాకరవాణీతిశ్రు
త్యనుసారేణస్వకల్పితనామరూపవతాంశరీరభాజాంప్రాణినాంహృదిహృదిధిష్ఠితంప్రతిహృదయంతరాత్మతయావస్థితంఅతవివవికమపి
తత్తత్పృథిభేదేనప్రతిదృశంప్రప్త్యాజాంసర్వాస్వపిదృశుతత్తద్వగ్దోషవశేననైకధాబహుధాలవస్థితంసూర్యమివసర్వభూతేష్వనేకధా
వస్థితంతమిమంశ్రీకృష్ణంవిభూతభేదమోహాస్సక్తత్తదంతఃప్రవేశప్రయుక్తవిభిన్నవికారవత్తాభుమరహితస్సక్తనమధిగతోస్త్విసమ్యక్
జ్ఞాతవానస్త్విసర్వగత్యథాజ్ఞానాథాఇత్యాదౌనలీత్రగ్గత్యాతోజ్ఞానార్థకత్వాత్సర్వభూతహృదయేమంతరాత్మతయాస్థితత్వాత్తత్త
త్తత్తత్తమగుణైస్తత్తత్పృథివిశేషంజనయత్మత్సృహర్షపరాహరాజన్వద్విజశరీరమన్వస్యావధానేనన్వస్త్విన్నపితాదృశశరీరాంతఃప్ర
యుక్తతత్తద్వికారవత్తాభుమంస్వస్వరూపమవిమహంజనయత్ఎకంబంభిలజగన్తోహనాకారోమతస్తేతమిమంభగవంతంవాసుదేవం

తత్ప్రపాదశేనః రస్తనమస్తతాదృశభేదభ్రమస్సన్మహంసమ్యక్జ్ఞాతనానస్తీతిభావః || ౪౩ || కృష్ణజితి - మనోవాగ్దృష్టినాంప్రతిభిః - పర
మాత్మనికృష్టే - అంతరేపవితీనఃవాసోయన్యః || ౪౪ || అంతర్భావనః ఉపారమద్విముక్తదేహబాబధూప || ౪౪ || సంపద్యమానమితి - నిష్కృత
విరుపాధౌ - సంపద్యమానమితితం - ఆజ్ఞాం ఆలక్ష్య - వయాంసిపక్ష్యజివ || ౪౫ || నిష్కృతకర్తృసంబంధరహితేబ్రహ్మణినారాయణేనంశన్య
మానంసంకతంభీష్టంఅత్రభీష్టస్యబ్రహ్మణిసంపత్తివాణభేదః బ్రహ్మణిసంపద్యమానమిత్యాధారాభేదభావేనభేదప్రతిపాదనాత్ కింతు
శ్రు || సతాసోమ్యతదాసంపన్నోభవతీతిజీవన్యసుప్తాపరమాత్మనిసంపత్తివత్సంబంధమాత్రమేవసహిత్రత్యహంసుప్తన్యసుప్తినమయేపర
మాత్మనాసహావీతిభూతస్యపునఃప్రబోధసమయేతతోవిభాగస్సంపాదయతుంశక్యతేప్రత్యహంజీవన్యబంధమోక్షప్రసంగాత్సచాంతఃక
రణరూపాపాధస్సుప్తికాయాంవిలయేనతివిముక్తౌపాత్వాన్విభిన్నస్యపునఃప్రబోధసమయే అంతఃకరణరూపాపాధిసంబంధనాపాధికోభ
వస్సంభవతీతివాచ్యంసుప్తా - శ్రు || యథాశకునిస్సుత్రేణప్రబద్ధోదిశంశంపతిత్వాన్యత్రాయతనమలభ్యాబంధనమేవోపశ్రయతపివమే
వమనోదిశం దిశంపతిత్వాన్యత్రాయతనమలభ్యాప్రాణమేవోపశ్రయతేప్రాణబంధ సహి సామ్యమనజితి - మనసఃశకునివత్ప్రాణిభ్య
బ్రహ్మణిబంధనప్రతిపాదనేనలయాసంభవాత్ - శ్రు || యఏవంతహృదయకాశస్తస్మిన్ శతేజితిఇంద్రియైస్సహజీవన్యశయనప్రతిపాదన
విరోధాత్ గృహీతంచక్షుఃగృహీతంచునజివమనసోగృహీతన్వప్రతిపాదవవిరోధాత్ - తస్మాత్సుప్తాజీవన్యసతాసోమ్యతదాసంపన్నోభవతీ
త్యత్రసంపత్తిస్సంగతిరేవతపివ - శ్రు || ప్రాజ్ఞేనాత్మనాసంపరిష్కృతోనపాహ్యంకించనవేదనాంతరమిజీవన్యపరమాత్మనాపరిష్కృంకఃప్ర
తిపాదితఃఅభేదలసంభవాత్ - వివముక్త్యాజీవన్యపరమాత్మనిసంపత్తిరపిసంగతిరేవనాభేదః - శ్రు || తథావిద్యాకృణ్యపాపాద్విముక్తః పతా

భేదమోహః || ౪౩ || శ్రీసూతః || కృష్ణవివంభగవతిమమోవాగ్దృష్టినప్రతిభిః | ఆత్మన్యాత్మానమావే
శ్యసోంతర్భావసఉపారమత్ || ౪౪ || సంపద్యమానమాజ్ఞాయభీష్టంబ్రహ్మణినిష్క్రలే | సర్వేబభూ
వునైతూష్ణింవయాంసీవదినాత్యయే || ౪౫ || తత్రదుందు భయోనెదుదేవమానవవాదితాః | శ
శంసుస్సాధమౌరాజ్ఞాంఖాలేపుతుఃపుష్పవృష్టయః || ౪౬ || తస్యనిహారణాదీనిసంపరేతస్యభార్గవ |
యుధిష్ఠిరఃకారయిత్వాముహూర్తందుఃభితోభవత్ || ౪౭ || తుష్టుపుర్గునయోహృష్టాఃకృష్ణంతద్గు
హ్యనామభిః | తత్రైకృష్ణహృదయాస్సాన్విత్రమాప్రయయఃపునః || ౪౮ || తతోయుధిష్ఠిరోగ
త్వాసహకృష్ణోగజాహ్వాయమ్ | పితరంసాంత్యయామాస గాంధారించతపస్విసీమ్ || ౪౯ || పిత్రా
చానుమతోరాజావాసుదేవానుమోదితః | చకారరాజ్యంధమేణపితృపైతామహాంవిభుః || ౫౦ ||

శ్రీశౌనకః || హత్వాస్వరిక్తస్పృహతతాయినోయుధిష్ఠిరోధర్మభృతాంవరిష్ఠః | సహానుజైఃప్ర

త్పరంపురుషముపైతిదివ్యం || శ్లో || ఇవంజ్ఞానముపాత్రిత్యమమసాధర్మమాగతాజితిప్రమాణవిరోధాత్ - శ్రు || సోశ్చైతన్యాకామాత్మహ
బ్రహ్మణివివశ్యతీతిమిబ్రహ్మణిసహనర్వకామానుభవవిరోధాత్ - శ్లో || ప్రణవోధమశ్మరోహ్యత్వాబ్రహ్మతల్లక్ష్యముచ్యతే - అత్రమత్రేనవేద్య
వ్యంశరవత్తన్మయాభవేదితిశరలక్ష్యృష్టాంతేనజీవన్యముక్తాపరమాత్మనిసంపత్తిప్రతిపాదనవిరోధాత్సహశరన్యలక్ష్యేభేదఃఅపితుసంబం
ధమాత్రం - సహకల్పకోటిసహస్రేపిఅన్యద్రవ్యమన్యద్భవతి - శ్లో || పరమాత్మాత్మనోర్యోగఃపరమాత్మేతికథ్యతే - మిథ్యేతదన్యద్ర
వ్యంహినైతతద్రవ్యతాంయతజితివైష్ణవేపురాణే - విస్తరస్తుశ్రీభాష్యదాత్రప్రవృత్తిః || ౪౫ || తత్రేతి - దైవేహానవైశ్చవాదితాః - రాజ్ఞాంమ
ధ్యసాధవః అనసూయవః || ౪౬ || రాజ్ఞాంమధ్యే - సాధవః బ్రహ్మనిష్ఠాః - తంభీష్టంశశంసుః - స్వచ్ఛందమరణేనత్వాతాలికజ్ఞానసంపత్త్యా
తదాసంక్రీకృష్ణగుణైర్తారలాభేనఅస్తువత్ - పుష్పపుష్టయశ్చ - ఖాత్మేతుః || ౪౬ || చ || తుష్టుపురితి - తద్గుహ్యనామభిః - తత్ప్రజ్ఞస్యపరమత
త్వాధాప్రతిపాదకరహస్యనామభిః || ౪౭ || తస్యేతి - నిహారణాదీనిసంస్తారాదీని - సంపరేతస్య - సమ్యక్పరంపరమాత్మానం - ఇతన్యప్రా
ప్తస్యముక్తస్యాపీత్యధః || ౪౮ || తతజితి - పితరంధృతరాష్ట్రం - తపస్విసంపుత్రశోకజనితసంతాపవతి || ౪౯ || పిత్రేతి - విభుః రాజా
యుధిష్ఠిరః - అనుమతఃఅనుజ్ఞాతః || ౫౦ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - నవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా .

శ్లో || పశమేకృతకార్యస్యహస్తి నాపురతోహరేః | శ్రీభిస్సంస్తూయమానస్య వణ్యతేద్వారకాగమః || తత్రహస్తి నాపురరాజ్యంచకారే
మ్యక్తంతత్రపుచ్చతిశానకః || హత్వేతి || స్వస్యరిక్తేధనపి - స్పధాయా - స్పృహంకుర్వతః - యద్వాస్వరిక్తాయస్పృహ్ సంగ్రామాయమాం
తే - అతపితధర్మదేహరణాదాతతాయినఃతా హత్వాప్రత్యవరుద్ధభోజనః బంధువధదుఃఖేన సంకుచితభోగః - రాజ్యలాభేనప్రాప్తాధి
శ్లోగోవా - కథంరాజ్యేత్రపుత్రఃప్రపుత్రోవా - తతఃకిమకారుషీత్ - కిమకరోత్ - అత్రరేఫాదుడాపః || ౪౦ || అత్రతాయినః - గరదానగృ

హదాహుః - అధర్వచకోద్యోగంకుర్వతః - కథంప్రవృత్తః - ప్రవృత్తిమాగే - రాజ్యపరిపాలనాదాకథంప్రవృత్తః - కిమకారుః -
 రేఫాక్షరణకారలక్షణః - కిమకరోదిత్యర్థః ॥ ౧ ॥ రాజ్యస్యప్రవృత్తౌ - శ్రీకృష్ణస్యప్రీతిం పర్యాలోచ్య - ప్రవృత్తత్యా శయేనో
 త్తరమాహ - వంశమితి ॥ కురోర్వంశంసం రోహయిత్వాపరీక్షిత్తుక్షణేనసంరోహ్య - అంకురితంకృత్వా - కథంధూతంపంశదవాగ్నినిహృత్వా
 తం - పంశవివదవోవనం - తస్మాదుద్భుతఃక్రౌఢరూపోగ్నిః - తేననిహృతందగ్ధం - నిజరాజ్యేనివేశ్య ॥ చం ॥ భవ భావనః సంసారవ
 థకః ॥ ౨ ॥ ప్రవృత్తౌ హేతుముక్త్యాకిమకాషిః - దిత్వస్యోత్తరమాహ - నిశమ్యతి ॥ ప్రవృత్తయద్విజ్ఞానం - జరమేవరాధీనంజగన్మ
 వ్యతంత్రమిత్యేవంభూతం - తేనవిధూతోవి భ్రమాలహంకరేణైవంభూతోమోమేహాయస్యసః - అనుజై రనువర్తితస్సేవితస్సౌ - అజి
 తః కృష్ణవివాశ్రమాయస్యసః - పరిధిఃసముద్రః - ఉపాంతాం - తత్పర్యంతాం - గాంధర్వధీం - పాలయామాన - ॥ చం ॥ ప్రభూతవిజ్ఞా
 నవిధూతవిభ్రమః - అతిశయితజ్ఞానతిరస్కృతదేహత్వ భ్రమః - కృష్ణనివృత్తమానుషత్వభ్రమజితివా - యంమన్య సేమాతులేయమిత్యాది
 నాభీష్టేజైవయుధిష్ఠిరాదేః - కృష్ణమానుషత్వబుద్ధిసద్భావప్రతిపాదనాత్ - పరిధ్యపాంతాం - భూమండలవేద్యామగ్నివత్స్థితస్యమే
 రోః - పరిధిరూపైఃసముద్రైఃపరివేష్టితాం ॥ ౩ ॥ తస్యరాజ్యంపరణయతిత్రిభిః - కామమితి - మహీనర్వకామబుభూ - సర్వాభీష్టదోస్త్రీ
 బభూవ - ప్రజాకగౌఢానిఉధన్వన్వీతిఃఉధన్వన్వీత్యః - ప్రథమాభేద్విశీయా - స్థూలోధనఇత్యర్థః - సిషిచుఃఅభ్యషించన్ ॥ చం ॥ ఉ

త్యవరుద్ధభోజనఃకథంప్రవృత్తఃకిమకారు * పీఠతః ॥ ౧ ॥ శ్రీసూతః ॥ వంశంకురోర్వంశదవాగ్నిని
 హృతంసంరోహయిత్వాభవ భావ మోహరిః । నివేశయిత్వానిజరాజ్య ఈశ్వరోయుధిష్ఠిరం ప్రీత
 మనాబభూవహ ॥ ౨ ॥ నిశమ్య భీష్మోక్తమథాచ్యుతోదితం ప్రవృత్తవిజ్ఞానవిధూతవిభ్రమః ।
 శశాసగామింద్ర ఇవాజితాశ్రయఃపరిధ్యపాంతామనుజానువర్తితః ॥ ౩ ॥ కామంవవషపర్జన్య
 స్సర్వకామదుభూమహీ । సిషిచుస్సప్రజాన్తావఃపయసోధస్సన్వీతి*ర్ముదా ॥ ౪ ॥ నద్యస్సముద్రాగి
 రయస్సవనస్పతివీరుధః । ఫలంత్యోషధయస్సర్వాఃకామమన్వీతుతస్యవై ॥ ౫ ॥ నాథయోవ్యా
 ధయఃకైశాదైవభూతాత్మహేతవః । అజాతశత్రావభవజంతూనాంరాజ్ఞికహిచిత్ ॥ ౬ ॥ ఉషి
 త్వాహస్తిసపురేమాసాకతిపయాహరిః । సుహృదాంశోక నాశాయస్వసుశ్చప్రియకామ్య
 యా ॥ ౭ ॥ ఆమంత్ర్యాథాభ్యనుజ్ఞాతఃపరిష్వజ్యాభివాద్యతమ్ । ఆరురోహరథంకైశ్చిత్పరిష్వక్తో
 భివాదితః ॥ ౮ ॥ సుభద్రాద్రౌపదీకుంతీవిమరోధయుధిష్ఠిరః । గాంధారీధృతరాష్ట్రశ్చయుయు
 త్సుర్గౌతమోయమా ॥ ౯ ॥ వృకోదరశ్చభౌమ్యశ్చస్త్రియోమత్స్యసుతాదయః । నసేహిరేవిము
 హ్యంతోవిరహంశాఙ్గధన్వనః ॥ ౧౦ ॥ సత్సంగాన్ముక్తదుస్సంగోహేతుంనోత్సహతేబుధః । కీ
 ర్త్యమానంయశోయస్యసకృదాకర్ణ్యరోచనమ్ ॥ ౧౧ ॥ తస్మిన్యస్తధియఃపార్థాస్సహేరణవిరహం

భన్వన్వీతిరిగౌపదన్యవిశేషణంకర్తరివ్యత్యయేనద్వితీయా ॥ ౮ ॥ నద్యఇతి ॥ అన్వీతుముతాప్యతౌ - ॥ చం ॥ నదీనాంఫలం - నదీమా
 తృకథామిమసస్యాదివృద్ధిః - నముద్రాణాంరత్నాదిసంపత్తిః - గీతాంవనస్పతివీరుధాంచ - థాతుఫలపుష్పాదిసమృద్ధిఃఫలం - ఓషధీనాం
 ఫలం - శ్రీహియవగౌఢామముద్గమామదినమృద్ధిః - సర్వాఅవ్యతాస్సమృద్ధయః - సర్వస్వస్యతుమబభూవురితి భావః ॥ ౫ ॥ సేతి -
 అథయోమసోవ్యథాః - వ్యాధయోరోగాః - క్షేణాఃతోష్ణాదికృతాః - దైవంభూతానిచఆత్మాచహేతుర్యమాం - ఆధిదైవికాధిభౌతికా
 థ్యాత్మికాః - జంతూనాంనాభవత్ ॥ ౬ ॥ ఇదానీంద్వారకాగమనం నిరూపయితుమాహ ॥ ఉషిత్యేతి ॥ స్వసుః సుభద్రా యాః - సుహృదాం -
 యుధిష్ఠిరాదీనాం ॥ చం ॥ తంయుధిష్ఠిరమామంత్ర్యఅనుజ్ఞాప్య - అభివాద్యచ - తేనపరిష్వజ్యఅభ్యనుజ్ఞాతస్సౌ - కైశ్చిన్నకుల సహదేవ
 ప్రభృతిభిః పరిష్వక్తః అభివాదితశ్చనన్ ॥ ౭ ॥ ఆమంత్ర్యేతి ॥ తంయుధిష్ఠిరం ॥ ౮ ॥ సుభద్రేతి ॥ యుయుతుః భృతరాష్ట్ర ద్వైశ్వా
 యాంజాతః - గౌతమః కృపః - యమా నకుల సహదేవ ॥ ౯ ॥ వృకోదరఇతి ॥ అన్యాశ్చస్త్రియః - వత్స్యసుతాఉత్తరా - తస్యాఃపునర్న
 హణంగభారక్షకశ్రీకృష్ణవిరహేమోహాధిక్యాత్ - యద్వామత్స్యసుతాసత్యవతీ ॥ ౧౦ ॥ తేహంకృష్ణవిరహాసహనంకైముతీకన్యాయేనా
 హద్వాభ్యాం - సదితి ॥ సతాంసంగాధేతోః - ముక్తః పుత్రాదివిషయోదుస్సంగోయేనసః - నభ్యికిర్యమానంరోచనం రుచికరం మనో
 హరమిత్యర్థః - యశ్యయశః సకృదప్యాకర్ణ్య - సత్సంగంత్యక్తుంసశక్తోతి ॥ ౧౧ ॥ తస్మిన్వితి ॥ దశనాదిభిః తస్మిన్ శ్రీకృష్ణేనప్రా

సమపితాభీర్యమాంతే || చ || తస్మిన్ తాదృశచిత్తాకర్షణకల్యాణగుణవిశిష్టః స్య స్తథియః సంలగ్నబుద్ధయః || ౧౨ || సవకాంతిః || అత
ఏవానిమిషైరక్షైః సైః శ్రేస్తమేవవీక్ష మాణిః తత్రతత్రాహణిద్యానయనాథాం చలంతిస్త్ర - యతస్మై హేనసమ్యగ్భక్త్యాః - అతపి
వతమనుద్రుతాని అనుగతానిచేతాంసియేమాంతే || చ || తత్రతత్రవిచేరుః - కృష్ణాంతికప్రదేశవివచితేరుః || ౧౩ || న్యరుంధన్నితి || అగా
రాన్నిర్యాతిగచ్ఛంతి - బౌద్ధంత్యాదాసక్త్యతిశయాద్ధేతోరుద్గతృప్రవద్భాష్యంతిశ్రుచీన్యరుంధన్ - సేత్రేష్వపస్తంభితవత్సః -
తత్రహేతుః - అభద్రంమాస్యాత్ అమంగళంమాభవేదిత్యేతదగణం || చ || పాంధవస్త్రీయః సుభద్రాద్రౌపద్యాదయః || ౧౪ || మృ
దంగేతి || మృదంగాదయోదశవాన్యభేదాః - సమంపికకాలం || ౧౫ || ప్రాసాదేతి || ప్రేమప్రీడాభ్యాంస్త్రీతపూర్వంశుక్షణమవలోకనం -
యాసాంతాః || ౧౬ || సితేతి || గుడాకానిద్రా - తస్యాశుశః - జితనిద్రోజానః || చ || గుడాకేశః వక్రకేశః - గుడాలకావృతమిత్య
ప్రేమగుడశబ్దోవక్రవర్యాయః - గుడాః వక్రాః ఆసమంతాశ్చైశ్చాయస్యసోజానః - రత్నదండంరత్నఖచితదండం || ౧౭ || ఉద్ధవఇతి || వ్య
జనేచామరేజ్యహతుః మధూనాండేశానాంపతిః శ్రీకృష్ణః || చ || కురూన్మధూన్యేత్యత్రమధుశబ్దస్యకురుశబ్దసమభివాహరణదేశపరతా
యాభ్యుత్పత్త్యాత్ || ౧౮ || అశ్రూయంతేతి || సత్యాః శ్రీకృష్ణేతాసామవ్యభిచారాత్ - కించనానురూపాశ్చ అనురూపాశ్చ - ఆశిషః - నిగుణ
ణస్యపరమానందస్య - సుభీభవేత్యావయూనానురూపాః - గుణిత్యనోమానుష్యవతోనురూపాశ్చేత్యభావః || చ || నిగుణస్యహేయగుణరహి
తస్య - గుణిత్యనః - గుణః ఆత్మనియస్యతస్యనిభిలకల్యాణగుణవిశిష్టస్య || ౧౯ || ఆన్యోన్యమితి || ఉపనిషద్ధోపిమూర్తికమత్య స్పత్యః - తంసమజ

కథమ్ | దశనస్పృశనాలాపశయనాసనభోజనైః || ౧౦ || సర్వేతేనిమిషైరక్షైస్తమనుద్రుతచే
తసః | వీక్షంతః స్నేహసంబద్ధావిచేలుస్తత్రతత్రహ || ౧౩ || న్యరుంధన్నుద్గతృప్రవద్భాష్యమాత్తం
త్యాద్దేవకీసుతే | నిర్యాత్య గారాన్తాభద్రమితి హ్యద్భాంధవస్త్రీయః || ౧౪ || మృదంగశంఖభే
ర్యశ్చవీణాపణవగోముఖాః | చర్పర్యానకఘంటాద్యానేదుద్బంధయస్సమమ్ || ౧౫ || ప్రాసా
దశిఖరారూఢాఃకురునార్యోదిదృక్షవః | వవృషఃకుసుమైఃకృష్ణంప్రేమప్రీడాస్త్రీతేక్షణాః || ౧౬ ||
సితాతపత్రం జగ్రహముక్తాదామవిభూషితమ్ | రత్నదండం గుడాకేశఃప్రియఃప్రియతమస్య
హ || ౧౭ || ఉద్ధవస్సాత్యకిశ్చైవవ్యజనేపరమాద్భుతే | వికీర్యమాణఃకుసుమైరేజేనధుపతాపధి || ౧౮ ||
అశ్రూయంతాశిషస్సత్యాస్తత్రతత్రద్విజేరితాః | నానురూపానురూపాశ్చ నిగుణస్యగుణాత్మ
నః || ౧౯ || అన్యోన్యమాసీత్సంజల్పఉత్తమశ్లోకచేతసామ్ | పారవేంద్రపురస్త్రీణాంసర్వశ్రుతి
మనోహరః || ౨౦ || సవైకిలాయంపురుషఃపురాతనోయవికాసీదవిశేషఆత్మని | అగ్రగుణభోగ్య

త్పిన్నభ్యవందన్నిత్యభావః || చ || ఉత్తమశ్లోకచేతసాం - బ్రహ్మవిభువశ్లోకకల్యాణగుణవిశిష్టశ్రీకృష్ణసంసక్తచిత్తానాం - సర్వశ్రుతిమ
నోహరః - సర్వేపాంశ్రోత్యాణంశ్రోత్రచిత్తాకర్షణః || ౨౦ || తత్రతేజస్సందర్యాతిశయనవిస్తృతాభ్యసభోభ్యన్యాస్త్రీయఃకక
యంతినాత్రవిస్తయఃకార్యఃసాక్షాదీశ్వరత్వాదస్యేతిచతుర్థిః - సఇత్యాదిభిః - వైస్తరణ - కిలేతిప్రసిద్ధాప్రమాణద్యోతనంయవి
కపివాద్వితీయః - పురుషఃఆసీత్ - సపినాయంశ్రీకృష్ణః - కుత్రాసీత్ అవిశేష - ఆత్మని - నిష్ప్రపంచే - నిజస్వరూపే - కదా ఆగ్రగుణ
భ్యః - గుణతోభాత్పూర్వం - తథానిశ్చయచ - తస్యలక్షణం - జగతామాత్మని - నిమిలితాత్మన్నిలీలప్రసవమ్యంతంపదం - జాతావేకవచ
నం - ఈశ్వరేజీవేషు - లీనరూపేషుసత్త్విత్యభావః - సమజీవానాంబ్రహ్మత్వాత్తథంతయస్తత్రాహ - సుప్తాసుశక్తిమనతీషు - జీవోపాధి
భూతసత్త్వాదిశక్తిలయవివజీవలయఇవలక్ష్యతఇత్యభావః - తదేవంసృష్టేరాదౌప్రళయానంతరంచనిష్ప్రపంచావస్థానముక్త్యాసృష్టిత్ర
ళయయోమః - కేవలప్రపంచావస్థానమాచుః || చ || అగ్రగుణభ్యః - సత్త్వాదిగుణప్రచురమహదహంకారతన్మాత్రపంచభూతప్రభృతి
భ్యోగ్రేతమత్పత్రైఃప్రాక్ - జగదాత్మనిఅవిభక్తనానురూపచేతనాచేతనాత్మకజగదాధారే - ఈశ్వరే - సూక్ష్మాతాదృశప్రపంచశరీరకల్పే
సత్యపిలవిలుప్తనిభిలజగన్నియమనాదిశక్తిశాలిని - అతపివనిశ్చయోగనిద్రాసమయ - సుప్తశక్తిమమిలితాత్మక || ౨౧ || సమస్తాశ్చక్తయత్యైతా
న్యకయత్రప్రతిష్ఠితాః - తద్విశ్వరూపవై రూప్యంరూపమన్యధేర్మహదిప్రమాణబాధితాసుసర్వాన్వపిశక్తిమజగజ్జన్మస్థిలయాదిగోచ
రాసు - సుప్తాసుసతీషుసుప్తవత్స్థితాసుసతీషు - నిమిలితాత్మకయోగనిద్రావశేననిమిలితసర్వేంద్రియై - ఆహస్యప్రమిలోపః - ఆత్మని
స్వస్తిక - అవిశేషఃఅనిష్కాదితకార్యవగణః - యపికఃపురుషఃఆసీత్ - శ్రు || సదేవసోమ్యోదమగ్ర ఆసీత్ - బ్రహ్మవాఇదమగ్ర ఆసీత్ - ఆ
త్మవాఇదమే కపినాగ్ర ఆసీత్ - ఏకోహవై నారాయణఆసీత్ - నబ్రహ్మసానోసేమేద్యావాపుభవినసక్షత్రాణీతికారణవక్యశ్రుతో

యః పురుషః అసీత్ స పురాతనః పురుషః పితృలూపం శ్రీకృష్ణః ఆత్మంతరహితస్స నారాయణః పితృల - శ్రు || పురుషోహ వై నారాయణో కామయతే
తినారాయణశబ్దసామానాధికరణ్యేన ప్రతిపాదితః || శ్లో || భగవానితి శబ్దాయం - తథా పురుష ఇత్యపి నిరూపాధీనవక్తృతేవాసుదేవేన సాతన ఇతి
పురుషశబ్దవాచ్యోయమేవ కిల తిథావః || ౨౧ || స ఇతి - స వివాప్రచ్యుతస్వరూపస్థితీతః - ప్రకృతిమనుససారాతిధిస్థితవాన్ - భూయః పునః - స్య
శ్రీ ప్రవాహస్యానాదిత్వాత్మీయశీం - నిజవీర్యచోదితాంస్వకాలశక్తిప్రేరితాం - స్వాంశఘతానాం జీవానాం - మాయాం మోహినీం - అత
పివసిన్యక్షతీం ప్రస్తుమిచ్ఛంతీం - కిమథా మనుససార - అనామరూపే ఆత్మనిజేవ - రూపనామనీవిధాతుమిచ్ఛన్ - ఉపాధిస్థస్యైవానాం భో
గాయేత్యథా - కర్మాణీచ విధాతుం వేదాత్మతవానిత్యాముః - శాస్త్రకృదితి || చ || అనామరూపాత్మని - నామరూపరహితప్రపంచ శ
రీరకేస్వస్త్వికారూపనామనీ - శ్రు || అనేన జీవేనాత్మనామ ప్రవిశ్య నామరూపేవ్యాకరవాణీతి శ్రుత్వక్రరీత్యా - నామరూపే విధిత్వమానః - విధా
తుమిచ్ఛః శాస్త్రకృత్ శ్రుతిస్త్రుతిహాసపురాణఖ్యాతాస్త్రకర్తాప్రవక్తాచలనుష్ఠాతాచసమవభూర్వోక్తకారణపురుషవివభూయో నిజవీ
ర్యచోదితాం - నిజేన స్వీయేన వీర్యేణ తేజసాచోదితాం ప్రేరితాం - వీర్యేణ జీవాభ్యగభాధారణచోదితాంవా - ప్రవాప్స్యంతేతి ప్రేరితాం
అతఏవ భగవత్ప్రేరణార్థ - సిన్యక్షతీం ప్రస్తుమిచ్ఛంతీం - స్వజీవమాయాం స్వీయజీవాభ్యగభాధారణీం మాయాం విచిత్రసగకారి త్యావో
మాయాశబ్దవాచ్యం ప్రకృతిం || శ్లో || మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాన్మాయనంతు మహేశ్వరమితి శ్రుత్యగోత్రమాయాం ప్రకృతిమితి సా
మానాధికరణ్యేన్యతః తాం మాయామనుససారాతిధిస్థితవాన్ స్వాధిష్ఠానాభావేతస్యాః వివిధప్రపంచసగేశక్త్యాభావాత్తదభావస్వయ
మపితామధితస్థా శ్లో || మమయోనిమహాప్రహ్లాతస్త్వికగభావం దధామ్యహం సంభవస్సర్వభూతానాంతతోభవతిభావతేతి భగవతోగీతా
చార్యగీతార్థోత్తప్రకటితః || ౨౨ || అస్యదశనమతిదుర్భమస్తాభిలఙ్ఘమిత్యాచుఃస ఇతి - సవైలయం - యస్యపదం స్వరూ
పం - అంఘ్రింవా - నిజతోమాతరిశ్వాప్రాణోయైః - ప్రస్వత్స్వమాక్షం - తేనూరయవివపశ్యంతి - కేన - భక్త్యా ఉత్తరితః ఉత్తంతి తో అ

జగదాత్మనీశ్వరే నిమిలితాత్మ*న్ని శిసు ప్రశక్తిమ్ || ౨౧ || సమవభూయోనిజవీర్యచోదితాంస్వజీవ
మాయాం ప్రకృతిం సిన్యక్షతీమ్ | అనామరూపాత్మనిరూపనామనీవిధిత్వమామోనుససారశాస్త్రకృ
త్ || ౨౨ || సవాలయంయత్పదమత్ర సూరయోజితేంద్రియానిర్జితమాతరి శ్వ*నః | వశ్యంతిభక్త్య
త్రలితామలాత్మనానహ్యోషసత్వం పరిమామ్యమహాతి || ౨౩ || సవాలయంసఖ్యనుగీతసత్త్వో
వేదేషుగుహ్యేషుచగుహ్యవాదిభిః | యఏకఈశోజగదాత్మలీలయాస్సజత్యవత్యజ్జినతత్రసజ్జితే ||
౨౪ || యదాహ్యగర్భేణతమోధియోన్యపాజీవంతితత్రైషహిసత్వతఃకిల | ధర్మంభగంసత్యమృతం
దయాంయశోభవాయరూపాణిదధద్యుగేయుగే || ౨౫ || అహూబతన్లాఘ్యతమంయదోఃకులం

మలోయలత్తాబుద్ధిస్తేన - శ్రు || భృశ్యతేత్వగ్ర్యయాబుద్ధ్యేతి శ్రుతేః - బుద్ధివైమల్యస్యాప్యయమేవహేతురీత్యాముః - సమహేనభి విష
వివసస్వత్వంబుద్ధింపరిమామ్యం - సమ్యక్భోధయతుంలహాతి - నతుయోగాదయఇత్యథా - యద్వాహేనభి విష ఎవసస్వత్వంజ్ఞా
నం - పరిమామ్యంనాశయతుం - దూరగమననాప్రత్యక్షభవతుంనాహాతి - కింతుఅనెననహేవగంతవ్యమిత్యథా || చ || అత్రఅస్త్విక
లోకేజితేంద్రియాః - నిర్జితమాతరిశ్వనఃకేచకపూరకమంభక్తైఃనాయునిరోధంకృతవం తస్మారయఃముక్తాః - భక్త్యత్రలితామలాత్మనాభ
క్తితరంగితనిర్దోషాంతఃకరణేనయత్పదంపశ్యంతియస్యపరస్యబ్రహ్మణోనారాయణస్యస్థానంపరమపదాశ్రియంపశ్యంతి - సవాలయం పర
మాత్మైవకిలా యంశ్రీకృష్ణః - శ్రు || తద్విష్ణుః పరమంపదంసదాపశ్యంతి సూరయ ఇతి శ్రుత్యర్థోత్తరిత్యతః - విషక్యస్థస్వత్వంసత్య
గుణం పరిమామ్యమహాతీతనహి - సత్యగుణం కదాచిదపినత్యజతిహి - అతస్సత్వగుణమవలంబ్యైవాస్యావతారఇతి భావః || ౨౩ ||
పుణ్యశ్లోకతామాముః - స ఇతి || హేనభివేదేషుగుహ్యేషుచగుహ్యవాదిభిః - రహస్యనిరూపకైః అనుగీతసత్త్వభావసగీతాఃసత్త్వభావ
స్య - సవివాయం - గానప్రకారమాముఃయఏకఇత్యాదినా - || చ || గుహ్యమవేదేషు - ఉపనిషత్సు - గుహ్యవాదిభిఃఅతిరహస్యబ్రహ్మస్వ
రూపంపదద్భిఃఅనుగీతసత్త్వభావంతరగానవిషయాకృతసత్త్వభావః - విశోయఈశఃజగదాత్మలీలయాస్సజత్యవత్యజ్జినతత్రసజ్జితే ||
౨౪ || వివంభాతస్యనానావతారకారణత్వమాముః - యదేతితమోవ్యాప్తాధీర్యేషాంతే - సృపాఃఅధర్మేణజీవంతి - కేవలంప్రాణాభుష్టంతి -
తత్రతదావిషవివభావాయస్థిత్యై - సత్యతఃవిశుద్ధరూపేణ - సత్యేనరూపాణిదధత్ - భగాదీనిధత్రైప్రకటయతి - యుగేయుగేతత్తదవసరే - భగ
వైశ్వర్యం - సత్యంసత్యప్రతిజ్ఞత్వం - ఋతంయథాభోపదేశకత్వం - గయాంభక్తకృపాం - యశఃఅద్భుతకర్తృత్వం - || చ || తమోధియః
తమోగుణావిష్టబుద్ధయః జీవంతిసత్యతఃశ్రీకృష్ణవివలస్యజగతోభవాయమంగళాయ - రూపాణిమత్స్యాదీని - ధర్మంవర్ణాశ్రమధర్మం - భ
గంజ్ఞానాదికల్యాణగుణసంపత్తిం - సత్యంవానికసుకృతం - ఋతంకాయకసుకృతందయాంమానసికీంకృపాం - యశశ్చధత్రైకిల || ౨౫ ||

విశేషతః శ్రీకృష్ణపతార సాధాగ్రం వణాయతి అహల్యాత్యాదిభిః పంచభిః - యన్య స్పృహవ - పురుషోత్తమః శ్రీయః పతిః స్వ జన్మ నా య
 తోః కులం - అంచలి పూజయతి సర్వ రోతి - అతః శ్లాఘ్యతమంతత్ - చంద్రమణిచమధోర్వనం మధురాం - సర్వ రోతి తత్ ప్రత్యుత్తమమితి -
 తమ ప్రత్యయస్యాప్యత్యంతా తిశయేన అలమితి - తత్రాప్యత్యత్యలహరి త్యుక్తం - ॥ చం ॥ మధో వణం మధునా మ్నో రక్షణః పనం మ
 ధురానన్ని వెశసాన భూతం పూర్వం పనం ప్రియత్రవాః శ్రోతృణా మతి ప్రీతి విషయ కీర్తిః - పుంసామృషభః పురుషోత్తమః - చంద్రమణి
 న శ్రీపాదపంకెరుహ విన్యాసేన చ అంచలి సంచరతి - పూర్వం మధునా మ్నో లపణా సురపిత్రా రక్షణ అధిష్ఠితం శత్రుఘ్న సర్వాణానంతరం
 మధో వణం మధురేతి ప్రసిద్ధం ॥ ౨౬ ॥ ద్వారకాం శ్లాఘంతే అహల్యాత్యాది - అహల్యా బతలత్యాశ్చర్యం - కింత శ్లాశ్లాభీద్వారకా - స్వగృహ
 త్ప్రప్త ఇతి యస్య శతస్య తిరస్కరీ సరిభవకత్రి - భవశ్చ పుణ్య యశస్కరీ భక్తి భవతి - యన్య తః - యత్ర త్యా స్వ రావః ప్రజాః -
 స్వామి ప్రహేణ శుషితం ప్రే పితం స్తీత పూర్వావలోకనం - యద్వాతను గ్రహ భామిషిత మిష్టం - స్వస్యాత్మనః పతిం శ్రీకృష్ణం - నతు పిత్రా
 దివ దైహమాత్రస్య పతిం నిత్యం పశ్యంతి - ఉపితమితి సాతస్యానుగ్రహ భామిషితం కృతవాసం - సైతత్స్వగృహ స్తీత్యభావః ॥ ౨౭ ॥ నూ
 నమితి - హేనశ్చిలస్య గృహీత సాణిభిః పత్నిభిః - ఈశ్వరః అయమేవ - నూనం జన్మాంతరే మనమచింతః - యస్మిన్ అభరామ్య తే ఆశయః చి
 త్రం యాసాంతాః - సంముముహుః - నమ్నో హం ప్రాప్తా ఇతి మనోహరత్వముక్తం - ॥ చం ॥ యదాశయా యస్మిన్ సంపక్త చి త్రాస్పత్యః -
 ప్రతస్మాన హుతా దినా ప్రతవిశేషైః మహాతీర్థ సేవాదిభిః హేమమవిశేషైశ్చ - ॥ ౨౮ ॥ ఏతత్ప్రపంచయతి ద్వాభ్యాం యేతి - వీర్యం

అహలాలలంపుణ్యతమం మధోర్వనమ్ । యదేవ పుంసామృషభః ప్రియత్రవాస్వజన్మనాచంద్ర
 మణేనచాంచలి ॥ ౨౬ ॥ అహలాలలంపుణ్యతమం మధోర్వనమ్ । యదేవ పుంసామృషభః ప్రియత్రవాస్వజన్మనాచంద్ర
 త్యంయదనుగ్రహలాలలంపుణ్యతమం మధోర్వనమ్ । యదేవ పుంసామృషభః ప్రియత్రవాస్వజన్మనాచంద్ర
 తాది నేశ్వరస్సమర్చితో హ్యస్య గృహీత సాణిభిః । పిబంతి యాస్సఖ్యభరామ్యతం ముహుర్తా జప్త
 యస్సంముముహుర్వదాశయాః ॥ ౨౭ ॥ యావీర్యశులై నహృతాస్వయంవరే ప్రమథ్యచైద్య
 ప్రముఖాన్విశుష్టిణః । ప్ర ద్యుమ్న సాంబ ప్రసవాదయో పరాయాశ్చా హృ తాభౌమవధేనహ
 ప్రశః ॥ ౨౮ ॥ ఏ తాః పరం స్తీ త్వమపాస్త పేశలం నిరస్తశౌచం బతసాధుకుర్వతే । యాసాంగృహాత్పు
 స్త రలోచనః పతిర్నజాత్వపైత్యాహృతిభిహృదిన్పృశ ॥ ౩౦ ॥ సూతః ॥ ఎవం విధావదంతీ నాం సగ
 రః పురయోషితామ్ । నిరీక్ష్య జేనాభినందన్ సస్తి తేన యయాహరిః ॥ ౩౧ ॥ అజాతశత్రుః పుత్రనాంగో
 పీథాయమధుద్విషః । పరేభ్య శృంకితః సేహాత్ప్రాయుజ్జవతురంగిణీమ్ ॥ ౩౨ ॥ అథ దూరాగ
 తాశౌరిః కారవాన్విర హతురా । నం నివృత్య దృఢస్థి ధాన్యాత్స్వనగరం హరిః ॥ ౩౩ ॥ కు

ప్రభావవివశుల్లం - మూల్యంతేన - విశుష్టి ణః బలిష్ఠా - ప్రద్యుమ్న శ్చ సాంబ శ్చ అంబ శ్చ సుతాః యాసాం - రుక్మిణీజాం బవతీనా గృజీ
 తీనాం - తా ఆదిర్యాసాం సత్యభామాదీనాంతాః - యాశ్చాపరాః - అస్య శ్లోక సోత్తరశ్లోకేనాన్వయః ॥ చం ॥ వీర్యశులై నవీర్య రూపశుల్ల
 ప్రదేన శ్రీకృష్ణేన స్వయంచర విశుష్టి ణః పృషభవత్ కామాన్వి సంతప్తా - ప్రద్యుమ్న సాంబ ప్రసవాదయః ప్రద్యుమ్న ప్రసవారుక్మిణీసాం
 బప్రసవాజాం బవతీ - తదాదయః సత్యభామాదయోష్టామహిష్యః - భామవధేన హప్ర శౌహృదశ సహ ప్రసంఖ్యా కాః స్త్రీయః ॥ ౨౯ ॥
 వితా ఇతి - వితాః స్త్రీ త్వమప పరం కేవలం - సాధు శోభనం కుర్వతే - అపాస్తం పేశలం శత్రు - స్వతంత్ర్య యన్తత్ - నిరస్తం శాచం
 శుచిత్వం యన్తత్ - తథా భూతమపి జాతుకదాచిదపి - నాపై తి న నిగృహ్యతి - ఆహృ తిభిర్వాహరైః - యద్వాపారిజాతాదిప్రియవస్తు
 హరణైః - శృదిన్పృశ ఆనందయ ॥ చం ॥ అపాస్తం పేశలం - తిరస్కృ తస్థైర్వామస్తానం - నిరస్తశాచం - శాచాచారవివర్జితం -
 స్తీ త్వమపి స్త్రీ జన్మాపి సాధు కుర్వతే సమీచీనం కుర్వంతి - యాసాం స్త్రీణాం ఆహృ తిభిః ప్రప్తృ చి త్రహరిభిః సంఘానవిశేషైః పృ థి
 స్వృశః అతిమనోహరాత్ గృహత్ - పుష్క రలోచనః పద్మాక్షః నాపై తి న నిగృహ్యతి ॥ ౩౦ ॥ వివం విధా ఇతి - వివం విధాః విచిత్రాగిరః - సస్తి
 తేన నిగ్ర ఙ్జేనాభినందన్ - సహరిర్యయ ॥ ౩౧ ॥ అజాతశత్రుః - మధుద్వి షా గోపీథాయరక్షణాయ - సేహాత్ప్రభ్యశ్చ త్రుభ్యశ్చంకిత
 స్పృ - ప్రాయుజ్జ శ్లో హస్త్యశ్వరభ పాదాతం సేనాంగం స్యాచ్చ తుర్విధమిత్యై పంచతురంగిణీం పుత్రనాం సేనాం - ॥ చం ॥ అజాతశత్రుః
 అరిషడ్వర్గరూపః ॥ ౩౨ ॥ అథేతి - పాండోః కురువంశజత్వాత్ పాండవ అపికారవాచిక - తాత్ప్రయైః ఉద్ధవాదిభిః సహ ॥ చం ॥ వీరనాతు
 తాశ్చ స్వవిశ్లేషే తాభిన్నా ॥ ౩౩ ॥ కుర్వతి - కురుతే త్రు - కురుదే తాంతగృత సేన - త్రమాత్రన వివక్షితః ॥ చం ॥ సయామునా యమునా తీ

శవర్తిదేశసహితా - సూరస్వతా - సరస్వతీనదీతీరవాసీనోదేశాః || ౩౪ || మర్వితి - మరునిరుదకోదేశః - ధన్వల్పనకదేశః - అన
 తాభ్యాద్వారకాదేశః - సవిభుఃప్రాగాప్రాప్తః హేథాగఽవశానక - మనాః కృష్యంతావాహయస్యనః || ౩౫ || తత్రైతి - త
 త్రతత్రదేశతత్రత్రైజ్యైః - ప్రత్యుద్యతానినివేదితాని - అహానానిఉపాయనానియస్తే సః - సాయమవరాహే - పశ్చాద్దిశంపశ్చిమాం
 విశం - భేజేప్రాప్తః - తదాగవిప్యః ఆకాశస్థఃసూర్యః - గాండకంకతఃప్రవిప్యః - అస్తంకతఇత్యధః || ౩౬ || అవోభ్యవాపప్రా
 తరుదేత్యవఃస్సయంప్రవిశతీతిక్రతేః - యద్వాతదాసాయంకాలే - రథాదవతీర్యగవిప్యఃధూమధ్ధితః - గాంజలాశయంకతస్త్వ - పశ్చా
 ద్దిశంభేజేనంధ్యాముపాసితవానిత్యధః - || ౩౭ || గవిప్యఃఅతిశయేనగోమాః కాంతిమాః - సూర్యఃగాంకతఃభూమింకతః || ౩౮ || ఇతి
 భావాగఽదీపికాయాందశమాధ్యాయవ్యాఖ్యానమ్

|| ఏకాదశతరలిస్సమ్యగ్యాదవేంప్రస్యవణ్యతే | అనన్తైస్త్రాయమానస్యపురీనిర్విశ్యబంధుభిః || ఉత్పవైరుల్లసత్పై రముదంబధ్వజవార
 ణమ్ - ఉల్లసత్ప్రవృద్ధిపాదస్యపురంప్రావిశత్ప్రభుః || అనర్తానితి - స్వృద్ధానమృద్ధా - దరవరంపాచజన్యంశంఖం - దధ్నానాదితే
 తాః || ౩౯ || సవ్యకాన్వీయతా - అనర్తాఅనర్తనామ్నజనపదాదేశాః ఉపప్రజ్య సమీపంకత్వావిమాదంస్వవిరహాప్ర
 యుక్తంభేదం || ౪౦ || నఇతి - దరఃశంఖఃదధ్నా యమానఃఅతిశయేనభగవతాపూర్యమాణః - ఉచ్ఛకాశేశుశుభిఇత్యన్వయః - కథంభూతః భ

రుజాంగలపాంచాలాః శూరసేనాః సాయామునాః | బ్రహ్మనర్తంకురుతే త్రంసుత్వాసార
 న్వతానథ || ౪౧ || మగుధన్వావతిక్రమ్యసావీరాభీరనైంధవాః | అనర్తాన్భార్గవప్రాగాప్రాప్తం
 తవాహూమనాగ్విభుః || ౪౨ || తత్రతత్రచత్రత్రైహారిః ప్రత్యుద్యతాహాణః | సాయంభే
 జేదిశంపశ్చాద్దిశోగాంకతస్తదా || ౪౩ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంభే - దశమోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీసూతః || అనర్తాసఉపప్రజ్యస్వృద్ధాజనపదాస్వకాః | దధ్నాదరవరంలేమాంవిమాదంశమ
 మయన్నివ || ౪౪ || సఉచ్ఛకాశేధవళోదరోదరోపురుక్రమస్యాధరశోణశోణిమా | దధ్నాయమానః
 కరకంజసంపుటేయథాజ్జనంజేకలహంసఉత్స్వనః || ౪౫ || తముపశ్రుత్యనినదంజగద్భవభయావహా
 మ్ | ప్రత్యుద్యయః ప్రజాస్సర్వాభర్తృనర్కనలాలసాః || ౪౬ || తత్రోపసీతబలయోరవేగీపమిషోద్య
 తాః | అత్తారామం పూర్ణకామంనిజలాభేననిత్యదా || ౪౭ || ప్రీత్యుత్ఫుల్లముఖాః ప్రాచుహార్గగన్ధ
 యాగిరా | పితరంసర్వసుహృదమవితారమివార్భకాః || ౪౮ || నతాఃస్త్రహేనాధతవాంఘ్రిపంకజంవి
 రించివై రించసురేంప్రవందితమ్ | పరాయణంతేమ మిహేచ్ఛతాంపరంనయత్రకాలః ప్రభవేత్పరః

వశమునరంయస్యనఃభవళోదరః - చం || ఉరుక్రమస్య - దామోదరస్య - కృష్ణస్య - అధరస్యశోడనరాగణ - శోణభావోయస్యనఃఅధరశో
 ణశోణిమా - స్వాధావాగ్నిమ - కరకంజేహస్తకమల - తయోస్సంపుటేయధ్వ - వతామానశ్శుశుభ - కథమివఅజ్జనంజేరత్తైకమలనమూ
 కా - కలహంసోరాజహంసోయథాతద్వత్ || ౪౯ || ఉరుక్రమస్యశ్రీకృష్ణస్య || ౫౦ || తమితి - జగతోద్భయంతస్యభయావహం - జగద్భ
 వభయావహమితిపాఠ - జగతాంజేవానాంభవాత్సంసారాద్యద్భయంతదవహంతీతిజగద్భవభయావహం - ప్రత్యుద్యయః ప్రత్యుజ్జగ్ముః
 భర్తృదశానలాలసాః || ౫౧ || జగద్భయభయావహంజగద్భయహేతూనారక్షఃప్రభృతీనాంభయావహంభయంకరం - భయావహమితిపాఠ
 జగద్భయహేతుభ్యోరక్షః ప్రభృతిభ్యఃయద్భయంతస్మివారకం - భర్తృదశానలాలసాః - స్వాసాధారణ ప్రభాఃభగవతఃదశానేకాతూ
 హలెనననంభ్రమాః || ౫౨ || తత్రైత్యాదిశ్లోక ద్వయమేకంవాక్యం - తత్రప్రస్తే శ్రీకృష్ణ ఉపసీతాన్సమహితాః - బలయఃఉపాయనానియా
 భిస్తాః - నిరపేక్షాపితస్త్రిన్నా దరణసమపజేద్యజ్ఞంతః - రవేదీపమివేతి || ౫౩ || తత్రానర్తదేశ - నిజలాభేనస్వానందానుభవలాభాదే
 వనిత్యదావతకం - పూర్ణకామం - అతఏవఅత్తారామం - అత్తానుభవైకతత్పరం - రవేఃస్వతేజసానిభిలలోకప్రకాశకస్య - ఉపసీతబల
 యః - ఉపశృతప్రాచువాక్రవాః || ౫౪ || ప్రీతీతి - పితరమభాకాగ్నివ - తంసర్వసుహృదంఅవితారంస్వనంరక్షకం - ప్రాచురిత్యుత్తరణస్వ
 యః - సుహృత్వైవైవావితారంనతుకామేన - తత్రహేతుఃఅత్తారామం - తత్రాపిహేతుఃపరమానందనిజస్వరూపలాభేనైవపూర్ణకా
 మం || ౫౫ || నతాఇతి - విరించిఃబ్రహ్మవై రించాస్సనకాదయః - ఇహనంసార - పరంతేమమిచ్ఛతాంపరాయణంపరమంశరణం - కుతఃపరే
 మాంబ్రహ్మదీనాఃప్రభురసి - కాలోయత్రప్రభునభవేత్ || ౫౬ || విరించివై రించసురేంప్రవందితం - నత్సావహారబాణయద్ధశత్ర

మఖభంగాదికాలేషు వందితం - పరంక్షేమం - నిఖిలసంసారికమితి నివారణం - పరాయణం పరమప్రాప్త్యం - ప్రభుస్వర్యవస్తుపరిణామ
సంపాదకత్వాత్ - పరఃకాలః - సప్రభవేత్ - సతేమాంత్యత్వాదావదిందామ్రతానాం జన్మజరామరణాదిపరిణామహేతుః ఫలవేత్ ॥౬॥
భామేతి - అతోభవాయ ఉద్భవాయ - నోస్తుకం - త్వంభవ - హేవిశ్వభావన - కృతినః కృతాభావాః - బహువిదు - బాలావయం ॥౭॥ హేవిశ్వ
భావన - నిఖిలజగత్సంరక్షకమాతా - జన్మప్రభృతిపోషకత్వాత్ - అస్తసుహృత్ - అంతరాత్మత్వేన నిఖిలసుకన్తసుమిత్రకత్వై రకత్వా
త్ - అత్యంతాంతరంగఃసుహృత్ - హితాహితోపదేశముభయనా స్త్రానుశాసనేన - చక్షుకత్వాత్ పితావతిః - జీవనప్రదానాదీద్వారాపాల
కత్వాత్ - త్వంసద్గురుః - ఆజ్ఞానం వ్యాజీకృత్య నిఖిలజనో త్తారణీయగీతాభ్యుమహానాస్త్రప్రపరకత్వాదాచార్యవరః - పరంచైవతం
నోమోఖ్యపరమపురుషార్థప్రదాననదేవతాంతరాపేక్షయా వ్యాప్యత్యంతపరమంచ దైవతం ॥౮॥ కృతార్థత్వమేవామయః - అహోబలిత
హేమాభవతావయంననాథాన్యః - యద్యస్తాత్తవరూపంపశ్యేమ - త్రైవిష్టపానామపిదూరదర్శనం - దేవానామపిదుదార్శమిద్య భాః
ప్రేక్షాయత్ స్థితంతత్యక్తంస్నిగ్ధం - నిరీక్షణంయస్మిత్తదాననంయస్మిత్ - తద్రూపంసర్వేషుచాంగేషుసాధగంయస్మిత్ - తద్రూపం ॥
చం ॥ ప్రేమభక్తానురాగః - స్థితం తత్పూర్వకమందహసః - స్నిగ్ధనిరీక్షణం ప్రేమపూర్వకకటాక్షవీక్షణం - సర్వసాధగంనిఖిలజగన్తోహ
కసాంసర్వం ॥ ౯ ॥ అభాకాభవనకరుణమామయహింసా - యహింసా - భావంబుజాక్ష - నోభవానితిపాతే - సజిత్యనాదరషష్టిభవా
అస్మాత్తానాదృశ్య అభవసూర - అపహంబుజగామ - కురుకపాస్తినాపురం - మధూమధురానాస్ - తత్రతదా - రవింవిదా ఆంభ్యవక్షో

ప్రభుః ॥౬॥ భవాయనస్త్యంభవవిశ్వభావనత్వమేవమాత్మాస్తసుహృత్ప్రతాపః ॥ త్వంసద్గురుః
పరమంచదైవతంయస్యానువృత్త్యాకృతినోబభూవిమ ॥౭॥ అహోబలిననాథాభవతాస్త్యయద్వయం
త్రైవిష్టపానామపిదూరదర్శనమ్ ॥ ప్రేమస్థితస్నిగ్ధనిరీక్షణాననంపశ్యేమరూపం తవసర్వసాధ
గమ్ ॥ ౯ ॥ యహింసాంబుజాక్షోపసపారమోభవాస్త్రరూప్తధూనాస్సాధసహృద్విదృక్షయ ॥ తత్రా
బ్ధకోటిప్రతిమః తునోభవద్రవేర్విదాత్త్వామివనస్తవాచ్యుత ॥ ౭ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఇతిచోదీరితానాచః
ప్రజానాంభక్తపాలకః ॥ శృణ్వన్ననుగ్రహందృష్ట్యవితన్వన్నావిశత్పురీమ్ ॥ ౧౦ ॥ మధుభోజన
శాహాహాకుకురాంభక్తవృష్టిభిః ॥ అన్తతుల్యబలైర్గుప్తాంనాగైర్భోగవతీమివ ॥ ౧౧ ॥ సర్వర్తుస
ర్వవిభవైఃపుణ్యవృక్షులతాశ్రమైః ॥ ఉద్యానోపవనారామైర్వృతాంపద్మాకరశ్రియమ్ ॥ ౧౨ ॥
గోపురద్వారమార్గేషుకృతకాతుకతోరణామ్ ॥ చిత్రధ్వజపతాకాగ్రైరంతఃప్రతిహతతపామ్ ॥
౧౩ ॥ సంమార్జితమహామార్గరథ్యాపణకచర్వరామ్ ॥ సిక్తాంగంధజలైర్గుప్తాంఫలపుష్పాక్షతాంకు
రైః ॥ ౧౪ ॥ ద్వారిద్వారిగృహాణాంచదధ్యక్షతభలేతుభిః ॥ అలంకృతాంపూర్ణకుంభైర్పలిభిధూ
పదీపకైః ॥ ౧౫ ॥ నిశమ్యప్రేక్షమాయాంతంవసుదేవోమహామనాః ॥ అక్రూరశోచగ్రసేనశ్చరా
మశ్వాద్భుతవిక్రమః ॥ ౧౬ ॥ ప్రద్యుమ్నశ్చరూధేష్టశ్చయేచసాంబగదాదయః ॥ ప్రహషణవేగో

ర్యభా - ఎవంతవ - నః - త్వదీయానామగ్నకమపీత్యభాః ॥ ౧౦ ॥ తత్ర - తావకముఖపంకేరుహదళనాభావకాలేక్షణః అల్పకాలోపి ॥ ౯ ॥
ఇతితి - ఇతిచఎవందిభాః అన్యః ఉచ్చరితాః వాచః శృణ్వ - ధృష్ట్యసాధనంబనావలోకనాన అనుగ్రహం కుర్వ ॥ ౧౦ ॥ ద్వారకాం
ప్రస్తాపిపంచభిః - మధ్వతి ॥ స్వతుల్యబలైర్మధుభోజాదిభిగుప్తాంరక్షితాం ॥ ౧౧ ॥ సర్వేతి - సర్వేషుముతుకునర్వవిభవాః పుష్పాదినంప
దోయేమాంతే - పుణ్యవృక్షైః లతాశ్రమాః లతామంటపాశ్చయేకుతైరుద్యానాదిభిర్వృతాః యేపద్మాకరాస్పరాంసిరైర్వా శ్రీః శోభా
యస్యాంతాంఉద్యానంఫలప్రధానం - ఉపవనంపుష్పప్రధానం - అరామః క్రిడాభావనం ॥ ౧౨ ॥ గోపురేతి - గోపురంపురద్వా
రం - ద్వారం - గృద్వారం - కృతానికాతుకేన ఉత్సవేన తోరణనియస్యాంతాం - గరుడాదివీరచిహ్నంకితాః ధ్వజాః - జయప్రద
యంత్రాంకితాః పతాకాః - చిత్రాంధ్వజపతాకానాం - అగ్రైరంతఃప్రతిహతః ఆతపోయస్యాంతాం ॥ ౧౩ ॥ సమ్మజితేతి - సం
మాజితానినిస్సరితరజస్తాని - మహామాగాదీనియస్యాం - మహామాగాః రాజమాగాః - రథ్యాః ఇతరమాగాః - అపణకాః ప
ణ్యావీధయః - చత్వరాదిలంకణాని - ఫలాదిభిరుప్తాంఅపకీర్ణం ॥ ౧౪ ॥ నిశమ్యత్యాదిజ్ఞోకచతుష్టమేకుంవాక్యం - ప్రేక్షమత్యంతప్రీతివి
షయం - ఆయాంతంనిశమ్యశ్చుత్వా - వసుదేవాదయః ప్రత్యుజ్జగ్గురించతుభేదాన్వయః ॥ ౧౫ ॥ ప్రద్యుమ్న ఇతి - ప్రహషణవేగోచ్ఛ్వా
సితానిఉల్లంఘితానిశయనాదీనియైః శ్చపత్తగతా ॥ ౧౬ ॥ వారణంబ్రమితి - వారణంబ్రంకుంభాభాంపురతః కృత్వాససుకుంభైః సు

మంగళపుష్పాదియ క్తపాణిభిః - బ్రహ్మఘోషామం ప్రపాతశ్చ ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యుజ్జగ్మురితి - సూర్యఘోషకమేకం వాక్యం - ప్రగడేన స్మితా
న ఆగతం సాధ్యసంసంభ్రమాయాసాం ॥ ౧౯ ॥ లనదితి - లనత్తుండలై నిభాతానియానికపోలాని తైర్వదనెమశ్రీర్యాసంతాః - వార
ముఖ్యాః సత్యకోవేశ్యాః - నటాః సవరసాధినయనచతురాః - తాతాద్యససాతానృత్యంతోనతకాకాః - గంధర్వాః గాయకాః - జ్ఞోః సూ
తాః పారాణికాః ప్రోక్తా మాగధావం శశంసకాః - వందినస్త్య మలప్రజ్ఞాః ప్రస్తావనశ్చోక్తయః ॥ ౨౦ ॥ గాయంతీతి - అద్భుతానిచే
తీచకారస్య వందినశ్చేత్యన్వయః - తనశ్వేగాయంతీచేతి ॥ ౨౧ ॥ యథావిధీతి - యథావిధియైస్సహాయభోక్తంతై స్తథాసమాగమ్యసమాగమం
కృత్వా - సశ్వేమాం మానం ఆపదే - కృతవానిత్యథాః - తదాహ - ప్రహ్వత్వం శరసానతిః - అభిజాదనం నాచానతిః ॥ ౨౨ ॥ ఆశ్వాస్యేతి -
ఆశ్వాస్య అభయం సత్వా - ఆశ్వపాతేభ్యః - శ్వపాకా న పృథివ్యాప్య - ఆచంతాలమిత్యథాః - వైరభీష్టదానైశ్చ మానం కృతవానిత్యథాః ॥
౨౩ ॥ ఆశీభిః రితి - అనైశ్చనందిభిశ్చ ॥ ౨౪ ॥ హర్ష్యాణీతి - తస్య శుక్లశేనమహామత్సవోయాసంతాః - యత్ యశ్చ నిత్యం వదత్యుతం
నిరీక్షమాణౌ నామ్యు ॥ ౨౫ ॥ నేతి - ధృశోనైవత్యస్యంతి - అతః ఆరురుహః - కథం ధూతం త్రియః శోభాయాః ధామస్థానమంగం యస్యతం - త
దేవాభినయనాహ - శ్రీయోలయ్యైః - యస్య ఉరః పక్షః ని వాసః - యస్య ముఖం సత్వప్రాణినాంధృశాం - సాందర్యామృతపానానుపానపా

చ్ఛ్వసితశయనాసనభోజనాః ॥ ౧౬ ॥ వారణేంద్రంపురస్త్యత్యబ్రాహ్మణైస్ససుమంగళైః ॥ శంఖతూ
ర్యనినాదేన బ్రహ్మఘోషేణ చాదృతాః ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యుజ్జగ్మురథై బ్రహ్మన్ప్రణయాగతసాధ్వ
సాః ॥ వారముఖ్యాశ్చ సతతోయానై స్తద్గమైత్సుకాః ॥ ౧౯ ॥ లనత్తుండలనిర్భాతకపోలవదనశ్రీ
యః ॥ నటనర్తకగంధర్వాస్సూతమాగధవందినః ॥ ౨౦ ॥ గాయంతీచోత్తమశ్లోకచరితాన్యద్భుతాని
చ ॥ భగవాంస్తత్రబంధూనాం పాగూణామనువర్తినామ్ ॥ ౨౧ ॥ యథావిధి సమాగమ్య సర్వేషాం
మానమాదధే ॥ ప్రహ్వభివాదనా శ్లేషకరస్పృశస్త్రితేక్షణైః ॥ ౨౨ ॥ ఆశ్వాస్య చాశ్వపాతేభ్యోవ
రైశ్చాభినుతైర్విభుః ॥ స్వయంచగురుభిర్విప్రైః సదారైః స్థవిరైరపి ॥ ౨౩ ॥ ఆశీభిః ర్యుజ్యమానో
వ్యైర్వందిభిశ్చావిశత్పురమ్ ॥ రాజమార్గంగతే కృష్ణే ద్వారకాయాం కులస్త్రియః ॥ ౨౪ ॥ హ
ర్ష్యాణ్యారురుహుర్విప్రాస్తదీక్షణమహూత్సవాః ॥ నిత్యం నిరీక్షమాణాసాం యనపి ద్వారకా
కసామ్ ॥ ౨౫ ॥ నవిత్యవ్యంతహిదృశః శ్రీయోభామాంగమచ్యుతమ్ ॥ శ్రీయోనివాసో యస్యోరఃపా
నపాత్రం ముఖంధృశామ్ ॥ ౨౬ ॥ బాహుభ్రూలోకపాలానాం సారంగాణాం పదాంబుజమ్ ॥ ౨౭ ॥ సి
తాతపత్రవ్యజనైరుపస్తృతః ప్రసూనవక్షేరభివక్షితః పథిపిశంగవాసావనమాలయాబభౌఘ
నోయథాగ్లోదుపచాపవైద్యుతైః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవిష్టస్తుగృహంపిత్రోః పరిష్వక్తస్సవమాతృభిః ॥
వవందేశీరసానప్తదేవకీప్రముఖాస్తదా ॥ ౨౯ ॥ తాః పుత్రమంకమారోప్య స్నేహస్సుతపయో
ధరాః ॥ హృషవిహ్వలితాత్మానస్సిషిమర్షైర్రజైర్జలైః ॥ ౩౦ ॥ అథావిశత్స్వభవనం సర్వకామ
మనుత్తమమ్ ॥ ప్రాసాదాయత్రపత్నీనాం సహస్రాణి చ మోడశ ॥ ౩౧ ॥ పత్న్యః పతిం ప్రోవ్యగృ

త్రం ॥ ౩౦ ॥ శ్రీయోభామాంగం లక్ష్మీనిత్యనివాసస్థానధూతాంగవంతం - ద్వారకాకసాంద్వారకానివాసిసాం ॥ ౨౬ ॥ బాహువభ్రూలోకపాలానాం నివాసః - సారంహరింగాయంతీతి సారంగాః భక్తాః - తెజోయన్యపదాంబుజం నివాసః - తన్నిరీక్షమాణానాంధృశాని
పూర్వేణాస్వయః ॥ ౩౦ ॥ బాహుభ్రూలోకపాలానాంధృశాం పానపాత్రం - తద్భుజబలసంరక్ష్యమాణత్వాత్ - సారంగాణాం పానపాత్రం - సా
రంగాన్యూరవేదినోజ్ఞానినః తేజోపానపాత్రం - భగవత్తత్త్వవేదినాం సదాతత్పదారవిందమకరందరసలిఖ్నత్వాత్ ॥ ౨౭ ॥ సీతేతి - సీతైః
అతపత్రవ్యజనైః - ఉపస్తృతోమండితః - అకశ్యఉదుపానక్షత్రసహితశ్చంద్రః - చాపః ఇంద్రభమశ్చవైద్యతం విద్యుదైజశ్చ - తైర
తాః భక్తస్యోపమానం - నక్షత్రాణి పుష్పవృక్షైః - చంద్రః పరిశ్రమకృతమండలాకారయోగ్యామరవ్యజనయోః - చాపః వనమాలా
యాః - విద్యుదైజః విశంగవాసనః - అథాతోపమేయం - యది ఘనస్యోపరిసూర్యబింబం - ఉభయతశ్చంద్ర - సర్వతోనక్షత్రాణామధ్య
వమితి తం చాపద్యయం - స్థిరం విద్యుదైజోయదిభవతి - తహి సఘనో యథాభావితథా - హరిబాహువిత్యథా ॥ ౨౮ ॥ స్వగృహప్రవేశమాహ -
ప్రవిష్ట ఇతి - దేవకీప్రముఖాస్తప్తవంధ ఇతి మాతృసాందర్యోదారవిశేషజ్ఞాపనాభాముక్తం అష్టాదశాపివసుదేవస్య భార్యః మాతృతు
ల్యత్వాన్మమగ్నతాపివ ॥ ౨౯ ॥ అథేతి - అనుత్తమం - యస్మాదుత్తమగనాస్తితదనుత్తమం - సర్వోత్తమమిత్యథాః సహస్రాణి చ మోడశ

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభే - ఏకాదశోధ్యాయః.

తనకారాదన్యుత్తరశతాధికానీలిజైయం॥ ౩౧॥ పత్న్యైశ్చి-ప్రాప్త్యదేశాంతరేషిత్వా-ఆరాధ్యరాజేవవిలోక్య-సంజాతోమనసిమహా
త్సహాయసాంతాః - ఆసనాదాశయాన్-ఆసనాద్దేహానోత్తః - ఆశయాంతః కరణంతస్సాదపి-ఆత్మనాఉత్తః - కృష్ణేనాత్మనా ఆ
త్మనఃసంక్లృప్తాంతఃకరణవ్యవధానమపితానసహంతఇత్యర్థః - శ్రీశతానిలోచనాని ఆసనానిచయాసాంతాః - అపాంక్షరేపవీక్షణ
స్త్వీతిలోచనాః - అవనతముఖత్వాద్వీతితాననాః - సాకంప్రత్యేతి- హన్యశ్రీదావజ్జనాదినియమా అపితాభ్య ఉత్తస్తుతిత్య
ర్థః - ధృతప్రతాపవోత్తస్తు రితివా - ప్రతానిచయాజ్ఞవల్లభేనోక్తాని॥ శ్లో॥ శ్రీదాంశరీరసంస్తా రంసమాజాత్సవదశానం- హన్యం
పరగృహాయానంత్యజై త్ప్రేషితభర్తృకేతి- ॥౪౦॥ ఆసనాశయాత్ ఆసనరూపస్థానాత్ - ప్రత్యేస్సాకంసహపాత్తః - పూర్వమనుష్ఠి
తానాంభగవదాగమననిమిత్తకప్రతానాంసమాప్తింప్రాప్త్యతః॥ ౩౨॥ తమితి - ఆయాంతంపతిం- దశానాత్పూర్వం - ఆత్మనామ
ధ్యా-అంతఃకృతయేపరిరభిరే- తతోదృష్టిభిః - తతస్సమీపమాగతంఆత్మజైఃపుత్రైః - పుత్రానుద్భవ్యతత్తంతమాలింగయంత్యిదవ
న్వయమావింగితవత్య ఇత్యర్థః - తత్రహేతుఃకురంతథానాఃగంభీరాభిప్రాయాః - తథాచతాపాన్త్రయోనిరర్థమన్యంబుభాష్యః -
విక్లదాద్వైవశ్యాత్ - ఆన్రవదీషత్సుప్రావ- అతపితధైర్యహాన్యావిలజ్జితానాం- హేళ్యగువర్యశానక- చిత్రంశృణ్వీతి ॥ ౪౦॥ కురంతథా
వాస్తూఃఅనంతవిలాసవత్యఃఆత్మజైః దేహజైఃరోమాంచాదిభిస్సహ- దృష్టిభిఃనిరంతరదశానైః- అంతరాత్మనామనసా-తత్రత్యకామ
సేత్యర్థః - విక్లవాత్విక్లేపప్రయుక్తాయాసాత్ ॥౩౩॥ యదీతి- పాశ్వగతస్సమీపనః - తత్రాపిరహాగతః- ఏకాంతేవతాతేన్ద్ర-పదే
పదేప్రతిక్షణం- నవంసవమేవ- అత్రకైమునికన్యాయః-కావిరమేతేతి - చలాచంచలన్వభావాపిశ్రీః నజహతి ॥౪౦॥ నవంసవం న
వ్యవత్సదామనోహరం- తథావిధచిత్రకమకసాంధర్యసాగంధ్యసాకుమార్యాదియైర్వహార్ కావిరమేతకావాలంబుధింకుర్యా

హనుపాగతం విలోక్యసంజాతమనోమహాత్మనామ్॥ ఉత్తస్తురా రాశ్సహసాసనాశయాత్పా
కంప్రత్యే శ్రీడితలోచనాననాః॥ ౩౨॥ తమాత్మజైర్దృష్టిభిరంతరాత్మనాదురంతభావాఃపరిరేభి
రేపతిమ్॥ నిరుద్ధమప్యాస్తవదంబునేత్రయోర్విలజ్జితానాం భృగువర్యవిక్లబాత్ ॥ ౩౩॥ యద్యవ్య
సాపాశ్వగతోరహాగతస్తాసాంతభావ్యంఘ్రియుగంసవంసవమ్॥ పదేపదేకావిరమేతతత్స
దాచ్ఛలాపియంశ్రీర్నజహతికహిచిత్ ॥ ౩౪॥ ఎవంనృపాణాంక్షీతిభారజన్తనామక్షోహిణీభిఃప
రివృత్తతేజసామ్॥ విధాయవైరంశ్వసమోయథానలంమిథోవధేనోపరతోనిరాయుధః॥ ౩౫॥ స
ఎవంసరలోకేస్సన్నవతీర్ణస్సవమాయయా॥ రేమేస్త్రీరత్నకూటస్థోభగవాన్ప్రాకృతోయథా॥
౩౬॥ ఉద్దామభావపిశునామలవల్గుహాసప్రీడావలోకనిహతోమదమోపియాసామ్॥ సంముహ్య
చాపమజహన్ప్రమదోద్దమాస్తాయస్యేంద్రియంవిమధితుంకుహకైర్నశేకుః॥ ౩౭॥ మన్యతేతమ

నకాశీత్యర్థః॥ ౩౪॥ ఉక్తంశ్రీకృష్ణచరితంసంక్షిప్తాహద్వాభ్యాం- వివమితి-క్షేత్రా-తాయజన్మయేపాంతే- పాపాతిశయనకేవలం
భూభారాయాత్సన్నానామిత్యర్థః - అక్షోహిణీభిః కృత్వాపరివృత్తంసర్వతఃప్రసృతంతేజఃప్రభావోదేహం - పరివృత్తతేజసామితివా-
శ్వసనఃవాయువేదానాం- అన్యోన్యసంఘటనలం విధాయ - మిథోదాహేనయథోపశామ్యతితద్వత్ ॥ ౩౫॥ నజితి- శ్రీరత్న
కూటస్థఃఉత్తమస్త్రీకదంబనః॥ ౪౦॥ స్వమాయయాసర్వేమామపిస్వస్వరూపావగతివిరోధిన్యాస్త్రీయశక్త్యా అపరీణః శ్రీరత్నకూట
స్థస్త్వశ్రీరత్నకూలికామధ్యేనాయకమణివత్స్థితస్త్వప్రాకృతోయథా పామరజన ఇవ॥ ౩౬॥ నన్వేపం శ్రీసంగాదిభిఃసంసారప్ర
తీతేః - కథంభగవానవతీణ-ఇత్యుచ్యతేతత్రాహ- ద్వాభ్యాంఉద్దామేతి- యాసాముద్దామోగంభీరోద్దామోభావోధిప్రాయః - తన్యపిశు
నస్సూచకః- అమలోవల్గుఃసుందరోహనః - ప్రీడావలోకశ్చతాభ్యాం- నిహతఃఅమదనః - శ్రీమహాదేవోపిసమ్ముహ్య- లజ్జయాచాపంపి
నాకమజహత్ - విపంప్రభావాస్త్రీయఇత్యేతావద్వివక్షితం- యద్వా భగవతోమోహానీరూపేణ మహాశోపిమోహితపివ- ఎతాశ్చలాః
దృగ్విలాసా ఎవేతితథోక్తం- తామహకైఃకపటైఃవిభ్రమైః - యస్యేంద్రియంవిమధితుంక్షోభయతుం-సశక్తాః॥౪౦॥ ఉద్దామాః
విజృంభితాఃయేథావాఃమానసికవిలాసవిశేషాః తేహంఅంతఃకర్తానాంపిశునాఃబహిఃప్రకాశకాఃయేఅమలవల్గుహాసప్రీడావలోకాః
అమలోనిదోషః - వల్గురతిమనోహరః - హాసోమందహాసః - ప్రీడాల్పజ్ఞా - అపలోకః కటాక్షప్రసరశ్చమేతే ఉద్దామభావపిశునాః
త్రైః నిహతస్త్వసమ్ముహ్యమోహంప్రాప్త్యమదనః మన్తభః - చాపంపుష్పేక్షాకాండాదిమయంఅజహత్ - స్వీయధనుగ్రహజప్యసమర్థ
స్త్వచాపంత్యక్తవానాసీత్విపంనిభిలజగన్తోహకంమన్తభమపిస్వీయసాంధర్యహావభావాదినిభిలవిలాస విశేషైః మోహయంత్యోపిశు

కాలైః సంవత్సరైః విహస్తైః సవ్యవృత్తసృజంత్రయం విమధి తుంభంత్రయం ప్రబలితుంశతముః సమథానాభూషణ - భగవతోజితేం
 ద్రియత్వాదిభావః ॥ ౩౩ ॥ మన్యత ఇతి - తం కృష్ణం ఆయం ప్రాకృతో లోకః - ఆత్మే పమ్యేన సవ్యసూతృశ్చైవ - సంసంమనుజం మన్యతే - వ్యాపృష్టి
 సంవ్యాప్రియమాణం - ఆత్మోయమబుధః - అతత్త్వజ్ఞః ॥ ౩౪ ॥ ఆబుధో యం లోకః జ్ఞానశూన్యోయం జపః - ఆత్మానం మనుజం వ్యాప్య త్యానం - మా
 మపత్వేన ప్రకటయంతం - అతః మా మపత్వానుకారణ్యాదేవ హేతోః - అసంగిన మపి - విషయానాన క్తమపి - సంసంసం క్తవన్తస్యతే ॥ ౩౫ ॥
 కుత ఇత్యపేక్షయా మైశ్వర్యలక్షణమాహ - ఏతదితి - ఈశస్య ఈశనం విశ్వర్యం నామైతదేవ - కింతత ప్రకృతిస్థోపితస్యాః గుణైః సుఖదుః
 ఖాదిభిః - సదానయుజ్యత ఇతియత్ - యథా ఆత్మ స్థేః ఆనందాదిభిరాత్మాశ్రయాపి - బుద్ధిన్యాయజ్యతే - తద్వ త్వే భగ్వన్సృష్టం తో
 దా - ఆత్మ స్థే సత్తా ప్రకాశాదిభిర్యథాబుద్ధిర్యుజ్యత ఇత్యేవంవా - అసదాత్మాదేహః - తత్త్వ స్థే గుణైః - తదాశ్రయాబుద్ధిస్తమపాధి
 జ్ఞేవా యథాయుజ్యతే - ఏవం ప్రకృతిస్థోపితస్యజ్ఞేన - యుజ్యత ఇతి - యదేతదీశనమీశస్యేతి ॥ ౩౬ ॥ తదాశ్రయభగవదాశ్రయ - బుద్ధిః ప్ర
 కృతిః - ఆత్మ స్థేః ఆత్మ నిష్ఠైః - గుణైః జ్ఞానాదిగుణైః - ప్రకృతిస్థోపితకృత్యంతర్యామ్యపి - సదా ఆత్మ స్థేః ప్రకృతిశరీరకన్యాత్వగతైః - త
 ద్గుణైః ప్రకృతిగుణైః - సత్వరజస్తమోభిః స యుజ్యత ఇతియత్ ఏతదేవ ఈశ్వరస్య ఈశనమీశ్వరత్వం - అఘటిత ఘటనాపటి యసీశక్తిరితి
 భావః ॥ ౩౭ ॥ తత్పత్నోపితస్యతత్త్వం సజానంతీత్యాహ - తమితి - తం ప్రై గంతత్వవశ్యం - రహః ఏకాంతే అనుప్రతం అనుసృతం చ
 మేనిరే - భతురప్రమాణవిదః - ప్రమాణమియత్తా - మహిమానమజానంత్య ఇత్యభావః - ఈశ్వరం యేత్రజ్ఞం - మతయః - అహంవృత్త

యం లోకోహ్యసక్తమపి సంసంగి నమ్ । ఆత్మే పమ్యేన మనుజం వ్యాప్య త్యానమతోబుధః ॥ ౩౪ ॥ ఏతదీశ
 నమీశస్య ప్రకృతిస్థోపితగుణైః । నయుజ్యతే సదాత్మ స్థైర్యథాబుద్ధిస్తదాశ్రయా ॥ ౩౫ ॥ తం మేనిరే
 బలామాధ్యాత్ ప్రైణంచానుప్రతం రహః । అప్రమాణవిదోభర్తురీశ్వరం మతయోయథా ॥ ౪౦ ॥
 ❖❖❖❖❖ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంభే - ఏకాదశోధ్యాయః . ❖❖❖❖❖
 శ్రీశానకః ॥ అశ్వత్థా మ్నోపసృష్టేన బ్రహ్మశీరోగులేజసా । ఉత్తరాయాహతోగర్భః కృష్ణేనా
 జీవితః పునః ॥ ౧ ॥ తస్య జన్మ మహాబుద్ధైః కర్మాణి చ మహాత్మనః । నిధనంచయథైవాసీత్సప్రత్యగత
 వాన్యథా ॥ ౨ ॥ తదిదం శ్రోతుమిచ్ఛామి గదితుం యది మన్యసే । బ్రూహి న శ్చ ద్దధానానాం య
 స్య జ్ఞానమదామ్యుకః ॥ ౩ ॥ శ్రీసూతః ॥ అపీపలధర్మరాజః పితృవన్త్రంజయన్ప్రజాః । నిస్సృహస్సర్వ
 కామేభ్యః కృష్ణపాదానుసేవయా ॥ ౪ ॥ సంపదః క్రతవో లోకా మహిష్యోభ్రాతరోమహి । జం

యః - యథా స్యాధీనం స్యధర్మయోగినం మన్యంతే - తద్వదితి - యద్వా యథాతా సాం మతయః కల్పనాః - తాస్తథా - తథా మహిమానమీశ్వ
 రం - ప్రైణాదిరూపం మేనిర ఇత్యభావః ॥ ౪౦ ॥ భర్తురప్రమాణవిదః - నవప్రియస్య పూర్వోక్తసర్వేశ్వరత్వాది ప్రకాశావిదః - మా - ధాలబ
 లాః కృష్ణపత్న్యః - మతయోయథాశాస్త్రజన్యమతయ ఇవ ప్రైణం మేనిరే కేవల ప్రాకృత స్త్రీ పరవశజనవస్తేనిరలపరిచ్ఛిన్నమీశ్వరం శాస్త్ర
 జన్యామతయః - యథాకాత్మేన్యై నతత్త్వభావం విషయాకర్తుం నాశక్నువత్ తథానిరంతరసంశ్లిష్ట అపితాః స్త్రీ యోనిరంతరసంశ్లి
 మాదేవ ప్రాకృతం కేవల స్త్రీ పరవశం మేనిర ఇతిభావః ॥ ౪౦ ॥ ఇతిభావాభాదీపికాయం - ఏకాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . ❖❖❖❖❖
 శ్లో ॥ పురోక్తం యత్ప్రసంగాద్య ద్దేణిదందాదివన్తరాత్ । ద్వాదశ తుతతైనాథ పరీక్షిజన్మవన్యతే ॥ శ్లో ॥ పరీక్షితో భరాజపేజా
 వ్రకర్తవీలాయనమ్ । సంస్థాంచపాగుభుత్రాణాం వద్యే కృష్ణకథోగయమితి - ప్రతిజ్ఞాయపాండుభుత్రాణాం రాజ్యస్థితిరుపోద్ధాతరూప ప్ర
 వంశః సప్తమాధ్యాయమారభ్య నిరూపితః - ఇదానీమాపోద్ధాతికముక్తమవాదపూర్వకం పుచ్చుతిశానకః - అశ్వత్థా మ్నోత్వాది - ఉపసృష్టేన
 విసృష్టేన - తస్య జన్మేత్వాది నా బ్రూహి త్యుత్తరేణాన్వయః ॥ ౪౦ ॥ బ్రహ్మశీరోగులేజసా - బ్రహ్మశీరేనామకాస్త్రసంబంధ్యధికతేజ
 సా - అజీవితః పతేః కృతః ॥ ౧ ॥ తస్యేతి - సః పరీక్షిత్ - ప్రత్యదేహంత్యత్వానిధనం వినాశశ్చ ॥ ౨ ॥ తదితి - ప్రాథమ్యేన త్యాజ్యాపయా
 మిత్యాహ - గదితుం యది మన్యసే - అనుగ్రహేణ తహా - బ్రూహితి - యస్య జ్ఞానమదామ్యుక ఇతి శ్రవణేచ్ఛాయాంకారణం ॥ ౩ ॥ నిస్సృహ
 స్యాపిరాజ్ఞః శ్రీకృష్ణమప్రహత్యాదృక్పాత్రం సమజనీతివక్తుంతస్య శ్రీకృష్ణభక్త్యత్రేకమాహత్రిభిః - అపీపలదితి - పితృవత్ అపీపల
 పాంయమాన ॥ ౪ ॥ సంపద ఇతి - క్రతవః తదుపాజితే తాలోకాశ్చ ॥ ౪౦ ॥ సంపదః క్రయః - క్రతవః రాజసూయాగయః - మహిష్యోభ్రాత

ద్వాదశః - త్రాతరోధీమాజానాదయః - మహిశ్చత్సాభాః - త్రిదివంగతంయశశ్చ ॥ ౫ ॥ కిమితి - సురస్పృహః సురాణంస్పృహణీ
యాః - తేనంపదానయః కామాః విషయాః - రాజ్ఞః మునంప్రీతిం - అధిజహ్రుః - కృతవంతః కిం - నకృతవంతేతిత్యర్థః - అత్రవామః ము
కుందవిషమనోయస్యేతి - ముధితస్య అన్నైకమనసః - యథాఇతరే ప్రకృతదానయః ప్రీతినకర్యంతితన్వత్ ॥ ౬ ॥ ప్రస్తతమాహ - అంగు
ష్ఠమాత్రమితి - పురటంసుపణః - స్ఫురత్పురటమాలిర్యస్యాస్తీతం - అధికప్రకాశహేమకరీటధారిణమిత్యర్థః - ప్రీహ్యధ్యశ్యేతి ఇతి
ప్రత్యయః - అపీచ్యంతితిసుందరం - భృశ్యతఇతిదశనంరూపంయన్యతం - తటిద్విమ్యుత్తద్వద్వాససీయస్యేతి - శ్యామమితిచ పదభ్యాం
తిమ్యద్భూషితమే ఘోషమాసూచితా - అచ్యుతమవికారం ॥ ౭ ॥ శ్రీమదితి - తప్తందాహవాశ్రీణాంయత్రాంచనం - తన్మయేకుండలయన్య
సః - క్షతజాతంఅహేమమద్భక్తస్యాపిగణేతి - ప్రాదిపీడతినంరంభాదత్యారక్తనేత్రం ॥ ౮ ॥ పరిభ్రమంతమితి - అస్త్రలేజోవిధమంతం
నాశయంతం - నీహరంహిమం - గోపవిస్ఫూర్యఇవ ॥ ౯ ॥ ఆత్మనఃస్వస్యనర్వతోదిశంపరిభ్రమంతం - ఉల్లాసాం - గదాం - ముహూః - భ్రామ
యంతం ॥ ౧౦ ॥ విధమంతమితి - నన్నికమనమపే - భృష్టవాసాకఇతిపర్యేక్షతవితకేతవా - అమయాత్మా - కథంశద్విధూతవాని
త్యవితక్యన్వరూపః - ధగ్గంగోపాయతీతిధర్మగుప ॥ ౧౧ ॥ పశ్యతఇతి - దశమాన్యన్యశశమానపరిచ్యేన్యన్య - మిషతః శతతః - యత్ర
భృష్టస్త్రైవగణాపివ - అంతరథేంతహితః - నత్వన్యత్రగతః - యతోవిభస్సర్వగతః - ఉదకః ఉత్తరంభం - సర్వగుణానాముత్ర

బూద్ధిపాధిపత్యంచ యశశ్చత్రిదివంగతమ్ ॥ ౫ ॥ కింతేకామాసురస్పృహః ముకుందమనసోద్వి
జః - అధిజహ్రుర్ముదంరాజ్ఞః ముధితస్యయథాపరే ॥ ౬ ॥ మాతుర్గణగతోవీరస్సతదాభృగునందనః
దదర్శపురుషంకంచి ద్దహ్యమామోస్త్రలేజసా ॥ ౭ ॥ అంగుష్ఠమాత్రమమలం స్ఫురత్పురటమాలి
నమ్ - అపీచ్యదర్శనం శ్యామంతటిద్వాససమచ్యుతమ్ ॥ ౮ ॥ శ్రీమద్భీషణచతుర్పాహంతప్రకాం
చనకుండలమ్ - క్షతజాతంగదాపాణిమాత్రనస్సర్వతోదిశమ్ ॥ ౯ ॥ పరిభ్రమంతముల్లాభాం భ్రా
మయంతంగదాంముహూః - అస్త్రలేజస్స్వగదయానీహారమివగోపతిః ॥ ౧౦ ॥ విధమంతంసంన్నికమై
వర్యేక్షతకత్తిత్యసా - విధూయతదమేయాత్మాభగచాధర్మగుద్విభుః ॥ ౧౧ ॥ పశ్యతోదశమాన్య
స్యతత్రైవాంతరథేహరిః - తతస్సర్వగుణోదర్తే సామకూలగ్రహణాదయే ॥ ౧౨ ॥ జజ్ఞేవంశ
ధరః పాండోర్భూయః పాండురివౌజసా - తస్యప్రీతమనారాజావిప్రేథోమ్యక్యపాదిభిః ॥ ౧౩ ॥
జాతకంకారయామాసవాచయిత్వాచమంగళమ్ - హిరణ్యంగాంమహిం గ్రామాహయాంశ్చ
వృషతిర్వరా ॥ ౧౪ ॥ ప్రాదాత్సన్మంచవిప్రేథ్యః ప్రజాతీధైర్యతీర్థపిత్ - తమూచుబ్రాహ్మ
ణాస్తుష్టారాజానంప్రశ్రయాన్వితమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఎషహ్యస్త్రిన్వజాతంతౌపురుణాం పౌరవషభః
దైవేనాప్రతిఘాతేనశుక్లేసంస్థాముపేయుషి ॥ ౧౬ ॥ రాతోమౌనుగ్రహగ్ధాయవిష్ణునాప్రభవిష్ణు
నా - తస్మాన్నామ్నావిష్ణురాతఇతిలోకేబృహచ్చవాః ॥ ౧౭ ॥ భవిష్యతినసంజేహిమామహాభాగ
వతోత్తమః యుధిష్ఠిరః - అప్యేషవంశ్యాన్రాజరీన్పుణ్యశ్లోకాన్తవత్సనః ॥ ౧౮ ॥ అనువర్తితా

రోత్రరాధిక్య సూచకంస్తే - తత్రహేతురమహాదైర్యే గ్రాహ్యేస్సహితానాంభగ్రహణంఉదయాయస్తి ॥ ౧౨ ॥ చం ॥ జ
జ్ఞే ఇతి - ఓజసాపరాక్రమేణ - జజ్ఞేఉత్పన్నోభూత్ ॥ ౧౩ ॥ జాతకమితి - జాతకంజాతకర్త - సుమంగళంపుణ్యహం - వరాక్రైష్ఠిక ॥ ౧౪ ॥
ప్రాదాదితి - స్వన్నం - శోభనంఅన్నంచ - తీర్థవిత్ దానాహాపాత్రదేశకాలాదిజ్ఞః ॥ శ్లో ॥ యావన్నభిద్యతేనాశంతావన్నాప్నోతి
సూతకమ్ - ఇన్నాతతతఃపశ్చాత్సూతకంతువిధీయతఇతివచనాత్ - తతఃపూర్వంప్రాదాత్ - ఆమమన్నం - ప్రజాతీధే - పుత్రోత్పత్తిత
న్యకారే ॥ శ్లో ॥ పుత్రేజాతేవ్యతీహితేరత్తంభవతిచాక్షయమిన్స్పృతేః ॥ శ్లో ॥ దేవాశ్చపితరశ్చైవపుత్రేజాతేద్విజన్తనామ్ - అయాంతిహి
గృహంతస్తాత్సూర్యగ్రహశతాధికమిన్స్పృతేః - నఃస్య పతిః ॥ ౧౫ ॥ విష ఇతి - పురుణాంపురుషంశ్యానాంకుక్లేశుక్లే అస్తిప్రజా
తంతా - దైవేనకథంభూతేనాప్రతిఘాతేనమర్వాణం - సంస్థానాశం - ఉపేయుషిగతేనతి ॥ ౧౬ ॥ రాతే ఇతి - వోనుగ్రహభాగయ - యస్మాత్ప్ర
భవిష్ణునాప్రభవనశీలేనవిష్ణునా - రాతోదర్తః బృహచ్చవాః మహాశ్రీః - తస్మాన్లోకేవిష్ణురాతఇతి నామ్నా ॥ ౧౭ ॥ భవిష్యతీతి - మహాభాగవతశ్చ
గుడైశ్చమహాస్థవిషయి - నాత్రసందేహ ఇతితంరాజానం - బ్రహ్మణ ఉచురితిత్రయాణామన్వయః - మహాభాగవతోభవిష్యతీత్యుక్తే - హృ
ష్టేపుష్కలిరాజాఅపీతి - అపీస్త్విత్సాధువాదేన - యశసానశ్శీర్వా ॥ ౧౮ ॥ అనువర్తితేతి - అనువర్తితాభవిష్యతీతి - పూర్వస్యవారః పరమ

శ్రీమదంకః - ప్రజానామవితారక్షకః - ౧ - నవః శైవ స్తమనోఃపుత్రః ॥ ౧౯ ॥ అష్టాణ్యితి - అష్టాణ్యః - అష్టాక్షమహితః - న
త్యప్రతిజ్ఞః - శ్రీరామాయథాబోధనరః బోధనరదేశాధిపతిః - శివీశివచక్రవర్తి - యేనస్వమాంసంశ్చేనానగత్వాశరణమగతః కపో
తోరక్షితః ॥ ౨౦ ॥ యశోవితనితాస్వానాం దౌష్యం తిరివయజ్వనామ్ - యశోవితనితానిస్తారకః - దౌష్యః - విభరతఇవఅజ్ఞానయోః పాథకా
రణవీర్యయోః ॥ ౨౧ ॥ హుతాశితి - హిమనానివ సతాం నిషేవ్యః అనన్యగతిశ్చైవ ॥ ౨౨ ॥ తిలియూరితి - వసుధేవతితియః యంతా - పిత
రామాతా పితరావివసహస్యః - పితామహాబ్రహ్మ తేననమః - సూక్ష్మేనర్వభూతనమశ్చైవ ॥ ౨౩ ॥ ఆశ్రయశితి - రమాశ్రయో హరిః సవై
స్పద్యైర్వస్తాసత్త్వంతస్త్రిశ్రీకృష్ణతుల్యః ॥ ౨౪ ॥ రంతిదేవశితి - సకభక్తః గ్రహః అభినవేశోయన్యః ॥ ౨౫ ॥ ఆహలేతి - ఆ - తా
కతా - రాజక్షీణం జనమేజయాదీనాం ॥ ౨౬ ॥ నిగృహీతేతి ॥ ద్విజపుత్రేణ్యంగినామ్ - ఉపసజితాత్ - ప్రేరితాత్తత్కాత్ ఆ
త్మనోమృత్యుముపశ్రుత్య ॥ ౨౭ ॥ ప్రసత్స్యతశితి - హరిః పదం ప్రసత్స్యతేభజ్యతి తత్సజ్జ్ఞానితం ఆత్మనోయాథాత్త్వం యేననః ॥

స్విద్యశసాసాధువాదేనసత్తమః ॥ బ్రహ్మణః ॥ పార్థప్రజావితాసామృదిత్వాకురివమానవః ॥ ౧౮ ॥

అష్టాణ్యస్సత్యసంధశ్చ రామోదాశరథిర్యథా ॥ ఎషదాతాశరణ్యశ్చ యథాహ్యోగీనరశ్శివీః ॥

౨౦ ॥ యశోవితనితాస్వానాం దౌష్యం తిరివయజ్వనామ్ ॥ ధన్వినామగ్రణీరేషతుల్యశ్చాన్తునయో

ద్వయోః ॥ ౨౧ ॥ హుతాశితివదుధాక్షా స్సముద్రశివదుస్తరః ॥ మృగేంద్రశివవిక్రాంతోని

షేప్యాహిమనానివ ॥ ౨౨ ॥ తిలియూర్వసుధేనాసాసహస్యః పితగావివ ॥ పితామహసహస్సామ్యే

ప్రసాదేగిరిశోపమః ॥ ౨౩ ॥ ఆశ్రయస్సర్వభూతానాం యథాదేవోరమాశ్రయః ॥ సర్వసద్గుణ

మాహాత్మ్యేషకృష్ణమనువ్రతః ॥ ౨౪ ॥ రంతిదేవశినాదార్యేయయాతిరివధార్మికః ॥ ధృత్యాబలిస

మఃకృష్ణేప్రజ్ఞోదశివసద్గ్రహః ॥ ౨౫ ॥ ఆహలే మోశ్వమేధానాంవృద్ధానాంపర్యపాసకః ॥ రాజ

క్షీణాం జనయితాశస్తాచోత్పథగామినామ్ ॥ ౨౬ ॥ నిగృహీతాకలేశ్చైషభుప్రోధర్మస్యకార

ణాత్ ॥ తతుకాదత్తమోమృత్యుంద్విజపుత్రోపసజితాత్ ॥ ౨౭ ॥ ప్రసత్స్యతఉపశ్రుత్యము

త్తసంగః పదంహరేః ॥ జిజ్ఞాసితాత్మయాథాత్మ్యేమునెర్వాససుతాదసా ॥ ౨౮ ॥ హిల్యేదంనృప

గంగాయాం యాస్యత్యద్ధాకుతోభయమ్ ॥ ఇతిరాజ్ఞఉపాదిశ్యవిప్రాజాతకకోవిదాః ॥ ౨౯ ॥ లబ్ధాప

చితయస్సర్వేప్రతిజన్తుఃస్వకాగృహాత్ ॥ సేవకలూకేవిఖ్యాతః పరీక్షిదితియశ్రభుః ॥ ౩౦ ॥ గర్భ

ద్వష్టమభిధ్యాయన్నరీతేతనరేషిహ ॥ సరాజపుత్రోవవృధేహ్యశుశుక్లశ్చప్రోదురాత్ ॥ ౩౧ ॥ ఆ

పూర్వమాణఃపితృభిఃకాస్థాభిరివసోన్వహమ్ ॥ యత్యమాణోశ్వమేధేనజ్ఞాభిద్రోహజిహూంసయా ॥

౩౨ ॥ రాజాలబ్ధధనోదధ్యానాన్యత్రకరదండయోః ॥ తదభిప్రేతమాలత్యుక్తాతరోమృతచోది

తాః ॥ ౩౩ ॥ ధనంప్రహీణమాజస్మ్రురుదీచ్యాంభూరిశోదిశి ॥ తేనసంభృతసంభారోలబ్ధకామోయు

ధిష్ఠిరః ॥ ౩౪ ॥ వాజిమైధైస్త్రిభిభీతోయజ్ఞేశమయజద్ధరిమ్ ॥ ఆహూతోభగవాన్రాజాయాజయి

తాద్విజైర్నృపమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఉవాసకతిచిన్తాసాసుహృదాంప్రియకామ్యయా ॥ తతోరాజ్ఞాభ్య

చం ॥ జిజ్ఞాసితాత్మయాథాత్మ్యః - విజ్ఞాతజీవాత్మపరమాత్మతత్త్వః ॥ ౨౮ ॥ హిల్యేతి ॥ ఇదంశరీరంగంగాయాం హిత్వా ఆకుతోభయం
హరిఃపదంయాన్యతి - అధానిశ్చయేన - జాతకకోవిదాః - జాతకశాస్త్ర సమథాః ॥ ౨౯ ॥ లబ్ధేతి ॥ లబ్ధాపచితిః పూజామైస్సేపరీక్షిదితినామని
రస్త్రి - యద్యస్తాత్ ప్రభుః సమగ్రాన్య ॥ ౩౦ ॥ గర్భేతి ॥ గర్భేదృష్టంపురుషం అభిధ్యాయత్ - ఇహగృహ్యమానెనునరేమమధ్యే - నర్వమపి
నరం పరీక్షేత - అయమసాధవన్నవాఇతివిచారయేత్ - అతఃపరీక్షిదితివిఖ్యాతః - పూర్వంసృష్టమితివాపాతే - తదామాత్మగర్భేదృష్టమిత్యే
థః - శుక్లేశుక్లపక్షే - సప్రసిద్ధః ఉదుపః చంద్రాయథా ॥ ౩౧ ॥ ఆపూర్వమాణశితి - అన్వహంకాస్థాభిః - పంచదశకళాభిః - ఆపూర్వ
మాణోపధాతే - వివంపితృధిర్యధిష్ఠిరాదిభిఃకామైః - చతుష్పత్తికళాదిభిశ్చ - ఆపూర్వమాణోవపృథే - పూర్వమాత్మజ్యోతానన్యమేధాన్
స్వావసరేనప్రకారంకథయతి - జ్ఞాతిక్రూహస్యహససేచ్ఛయా - యత్యమాణః ॥ ౩౨ ॥ రాజేతి ॥ కరదండయోః అన్యత్ర - కరః పద్మాంశగ్ర
హణం - పండః దుష్టనిగ్రహజనితదీయధనలాభః తాభ్యాంవినా - అబ్ధధనః - పథ్యాచింతయామాన - కరదండజైతథనన్యపరిజనభరణమా

౬-౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంధే - త్రయోదశోధ్యాయః .

త్రయోదశోధ్యాయః || ౩౩ || ధనమితి || ప్రహీణం మరుత్తస్య జైత్ర్యక్తం - సువర్ణపాత్రాదికమానీతవంతః - సంభృతసంభారః సంపాదయంతో
 పకరణః - శీతోష్ణానిద్రోహాత్ || ౩౪ || ఇతిథావాధాదీపికాయాం - ద్వాదశాధ్యాయస్యాఖ్యాః .
 శ్లో || నిగమోద్భవతాప్తస్య విమరోక్త్యా త్రయోదశే | ఉక్తః పాత్రాభిషేకేణ వత్సంరాజ్ఞో మహా పథం || ఇదానీం పరీక్షితః కలినిగ్ర
 హదీనికర్తాణికభయస్యై - విమరాగమనేనధృతరాప్తప్రథానం - తతోజునాగమనం - తతః పాండవప్రస్థానంచ - నిరూపయతి త్రిభిర
 ధ్యాయైః - విమర ఇతి - ఆత్మనః - గతిం శ్రీహరిం - తయా ఆత్మగత్యా - అవాప్తవివిత్సితంజ్ఞాతుమిష్టంసర్వం యేన || ౩౫ || ఆత్మనో
 గతిం - ప్రాప్త్యబ్రహ్మస్వరూపంజ్ఞాత్వా - తయాతీభావయాత్రయా || ౩౬ || తదేవాహ - యావత ఇతి - యావతః కర్మయోగజ్ఞానాదివిషయాన్
 ప్రశ్నాన్ - ప్రథమంకృతవాన్ - కామారవస్యమైత్రేయస్య - పురతః పశ్యత్త్రిచతురప్రశ్నా భజ్జ్ఞానమాత్రేణ - గౌరించె జాతైకభ
 క్తిఃకృతాధాన్యై - తేభ్యః ప్రశ్నైభ్యః మైత్రే - గౌరతాదృశప్రశ్నప్రతిపదనైభ్య ఇత్యుక్తః - ఉపరరామ - తతః పరంసవిజ్ఞానీతవాన్ ||
 ౩౭ || తమితి - సూతః సంజయః - శారద్యతః కృపః - పృథా - కుంతీ || ౩ || గాంధారితి - కృపీద్రోణభార్యా - జామయఃజ్ఞాని భార్యాః - అన్యార్జు
 స్త్రీయః || ౪ || ప్రత్యుజ్జగ్గురితి - ప్రాణంతస్య ఇవేతి కృతచ్ఛిన్నాభావాదిదోషతః ప్రాణవనస్సేవతి - తస్యః కరాంశ్రూయ దదానిశ్చేష్టాభవం

నుజ్ఞాతఃకృష్ణయాసహబంధుభిః || ౩౮ || యయాద్వారవతీం బ్రహ్మసాజ్ఞానోయదుభిర్వృతః ||
 శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంధే - ద్వాదశోధ్యాయః .
 శ్రీసూతః || విమర స్తీర్థయాత్రాయాం మైత్రేయాదాన్మనోగతిమిజ్ఞాత్వా గాడ్ధా స్తినపురంతయా
 వాప్తవివిత్సితః || ౩౯ || యావతఃకృతవాన్ ప్రశ్నాత్తుతాకామరవాగ్రతః | జాతైకభక్తిగోవిం
 దేతేభ్యశ్చోపరరామహ || ౪౦ || తంబంధుమాగతందృష్ట్వాధర్మపుత్రస్సహానుజః | ధృతరాష్ట్రో యు
 యుత్సుశ్చ సూతశ్చారద్యతఃపృథా || ౪౧ || గాంధారిద్రౌపదీబ్రహ్మసుభద్రాచోత్తరాకృపే | అ
 న్యార్జుజామయఃపాండోజ్ఞాతయస్స సూతాః స్త్రీయః || ౪౨ || ప్రత్యుజ్జగ్గుః ప్రహషేణ ప్రాణంత
 వ్యథివాగతమ్ | అభినంగమ్య విధివత్పరిష్వం గాభివాదనైః || ౪౩ || ముముచుః ప్రేమబాష్పేషుంవిర
 హోత్తంత్యకాతరాః | రాజాతమహాయాంచ క్రైకృతాసనపరిగ్రహమ్ || ౪౪ || తంభుక్తవంతంవి
 శ్రాంతమాసీనంసుఖమాసనే | ప్రశ్రయావనతోరాజాప్రాహస్వానాంవిశృణ్వతామ్ || ౪౫ || యు
 ధిష్ఠిరః || అపిస్తరథ నోయుష్మత్పక్షాచ్ఛాయాసమేధితాన్ | విపద్గణాద్విషాగ్న్యోదేర్శోచితాయ
 త్సమాతృకాః || ౪౬ || కయావృత్త్యావర్తితం వశ్యరద్భిః క్షీతిమండలమ్ | తీర్థానిత్యేత్రముఖ్యానిసేవి
 తానీహభూతలే || ౪౭ || భవద్విధాభాగవతాస్తీర్థభూతాఃస్వయంప్రభో | తీర్థీకుర్వంతీర్థానిస్వాం
 తస్థేనగదాభృతా || ౪౮ || అపినస్సుహృదస్తాతబాంధవాఃకృష్ణదేవతాః | దృష్టాశ్చ తావాయదవః
 వ్యపుర్యాంసుఖమాసలే || ౪౯ || ఇత్యుక్తోధర్మరాజేన తత్సర్వంసమవణాయత్ | యథానుభూతం

తీ - పునశ్చతస్త్రిన్నావిభూతే - యథోత్తిష్ఠంతితద్వత్ || ౫౦ || ముముచురితి - విరహేణయదౌత్తంత్యం తేనకాతరాః వివశాః || ౫౧ || త్ర
 యార్జుంత్యకాతరాః - ప్రాణయేనప్రేక్షా - యదౌత్తంత్యం - దశనేచ్ఛాస్వరూపం - తేనకాతరాన్సంభ్రమాన్సంతః - ప్రేమబాష్పేషుం -
 ప్రేమపూర్వకహాషణజనితబాష్పం || ౫౨ || అపితి - పక్షిణోహ్యపత్యానియథాతిస్నేహనపక్షచ్ఛాయయావధాన్యంతితద్వత్ - యుష్మత్పక్ష
 చ్ఛాయయాసమేధితాన్తోన్ముక్ - అపిస్తరథ స్తరథకిం - సమేధితత్వమేనాహ - విపద్గణాన్యన్నోదేర్శితాః స్త్రీః || ౫౩ || యుష్మత్పక్షచ్ఛా
 యాసమేధితాన్ - యుష్మకంపక్షచ్ఛాయయావిహగవత్సంపథితాన్ - అత్రపక్షచ్ఛాయేతినిదేశేనస్వప్రభృతీనాంపక్ష రహితవిహగ
 వత్పరాయత్తజీవనత్వం విమరస్యపక్షనహితపత్రప్రవర్తేషుకత్వంచవ్యజ్యతే - విమరస్యైకసూక్తిః స్తరథేతి జమువచనం పోషకత్వప్ర
 యుక్తపూజ్యత్వనిబంధనం || ౫౪ || కయేతి - వోయుష్మాభిఃకయావృత్త్యావర్తితం దేహవృత్తిఃకృతా - కానిచతీర్థానిసేవితాని || ౫౫ || భవతాంచ
 తీర్థాటనంసన్వధాంకృతంతుతీర్థానుగ్రహభామిత్యాహభవదితి - మునినజనసంపకేణ తీర్థానిమలినానినంతి - సంతఃపునః
 హ్యంతంతునః - తత్రస్థితేనస్వస్యాంతఃస్థితేనెతివాపునఃతానితీర్థాన్యపి తీర్థీకుర్వంతీత్యుక్తః || ౫౬ || తీర్థభూతాఃపరమవనిత్రాః -
 గదాభృతాభగవతా || ౫౭ || అపితి - అపింసుఖమాసలేభ్యః - కాపిదృష్టాః శ్రుతాన్ || ౫౮ || చ || ఇతితి - యథానుభూతం - పూర్వా

మహానురోధేన || ౧౨ || యదుకులమ్ యావదానైకారణమాహ - నన్వీతి - చ || యది తామసోధుమశక్యం - స్వయముపస్థితం - స్వతః ఏవ
ప్రాప్తం || ౧౩ || కమితి - శ్రేయస్తత్త్వముపదిశే || చ || స్వకైః యుధిష్ఠిరాదిభిః - భ్రాతుః భృతరాష్ట్రస్య || ౧౪ || ననుశూద్రో సాక
ధంతత్వముపదిశేత్ - నహ్య సాశూద్రః కింతుయమస్త్రాపెణసీత్ - కింత్రకారణంయమేచాత్రాగతేఅముత్రకః దండధరభవ్యపేయ
యామాహ - అబిభ్రదితి - అబిభ్రత్ భృతవానిత్యథః - మాండవ్యస్యశాపాత్ - తథాహి - క్వచిచ్ఛోరానుధావంతోరాజభటాః - మాండ
వ్యస్యముపేక్షవశ్యతః - ఆశ్రమసమిపేతానంప్రాప్య - తేన నహ నిబధ్యానీయ - రాజైనివేద్యతదాజ్ఞయా - సర్వాన్ శూలమ్వూరోప
యామాసుః - తతోరాజాతమృషింజ్ఞాత్వా - శూలాదవతార్య - ప్రసాదయామాస - తతోమునిర్యమంగత్వా - కుపితఉవాచ - కస్తాదహం
శశూలమూరోపితఇతి - తేనోక్తం - త్వగదాత్యశలభంకుశాన్రేణిభ్యశ్రీడితవానితి - తస్మై త్వామాండవ్యస్తంశశాప - బాల్యే అనానతో
మే - మహంతేందందంయతస్త్వంకారితవాన్ - అతస్త్వంశూద్రోభవేతి || చ || అఘికారిషుపాపకారిషు - యథాఘంపాపానుగుణం - అ
ర్యమాతల్పితా - దండంతత్త్వత్వంపాపినాన్ నిగ్రహంయమలోకేభృతవానిత్యథః || ౧౫ || ఇదానీంరాజ్యోపకర్షణంనిరూపయతుంఉ

శ్రమశోవినాయకులక్షయమ్ || ౧౨ || నన్వప్రియందుర్విషహం నృణాంస్వయముపస్థితమ్ | నావే
దయశ్శకరుణోదుఃఖితాన్ ద్రష్టుమక్షమః || ౧౩ || కంచి త్రాలమథావాల్మీత్యత్య తోదేవవత్స్వ
కైః | భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యశ్రేయస్తత్త్వ ర్వేషాంప్రేతమావహాన్ || ౧౪ || అబిభ్రదర్యమాదండంయ
థాఘమఘికారిషు | యావద్దధారశూద్రత్వంశాపాద్యషణశతంయమః || ౧౫ || శ్రీసూతః || యుధి
ష్ఠిరోలబ్ధరాజ్యోదృష్ట్యాపాత్రంకులంధరమ్ | భ్రాతృభిలోకపాలాభైర్ముదేవరయాశ్రీయా ||
౧౬ || అథామం త్ర్యచ్యుతోబంధూన్నివర్త్యానుగతాన్విభుః | అర్జునోద్ధవశ్చేనేయైవ్యతోద్వా
రవతీంయయా || ౧౭ || ఎవంగృహేషు సక్తానాంప్రమత్తానాం తదీహయా | అత్యక్రామదవిజ్ఞాతః కా
లః పరమదుస్తరః || ౧౮ || విదురస్తమభిప్రేత్యభృతరాష్ట్రమభాషత | విదురః || రాజన్నిగవ్య
తాంశీఘ్రం పశ్యేదంభయమాగతమ్ || ౧౯ || ప్రతిక్రియానయస్యహకుతశ్చిత్తహిచిత్ప్రభో |
నఎషభగవాన్తాలస్సర్వేషాంనస్సమాగతః || ౨౦ || యేనచేహాభిపన్నోయంప్రాణైః ప్రియతమై
రపి | జనస్సద్యోవిముచ్యేతకిముతాన్వైర్ధనాదిభిః || ౨౧ || పితృభ్రాతృసుహృత్పుత్రాహతాన్తైవి
గతంవయః | ఆత్మాచజరయాగ్రస్తః పరగేహముపాససే || ౨౨ || అంధః పురైవబధిరోమందప్ర
జ్ఞశ్చసాంప్రతమ్ | విశీర్ణదంతోమందాగ్నిస్సరోగః కఫముద్వహాన్ || ౨౩ || అహూమహీయసి
జంతోర్జీవితాశాయయాభవాన్ | భీమాపవర్జితంపిండమాదతైగృహపాలవత్ || ౨౪ || అగ్నిర్నిస్స
ష్టోదత్తశ్చగరోదారాశ్చదూషితాః | హృతంక్షేత్రంధనంయేషాంతద్దైరసుభిః కీయత్ || ౨౫ ||
తస్యాపితవదేహూయంకృపణస్యజీవీషోః | పరైత్యనిచ్ఛతోజీర్ణో జరయావాససీత్సవ || ౨౬ || గత

త్వషణ్విగమయతి - యుధిష్ఠిరఇతి - కులంధరంవంశధరం || ౧౬ || ఎవమితి - తదీహయాగృహవ్యాపారేణప్రమత్తానాం అత్యక్రామత్ ఆ
యాష్టాలోతిక్రాంతః - యద్వా ఆయుశ్చ తా నభ్యభవదిత్యథః || చ || పరమదుస్తరః - పరమైః బ్రహ్మదిభిరపి - దుస్తరః అనతిక్రమతీ
యః || ౧౮ || విదురఇతి - అభిప్రేత్యజ్ఞాత్వాతత్ప్రతీకారః క్రియతానిగవ్యమనన్ || ౧౯ || తత్రాహ - ప్రతిక్రియేతి - నన్వమామితియైః ప్ర
తికర్తవ్యం తేమామపీత్యథః || చ || యన్యకాలకృతస్యభయన్యప్రతిక్రియానివారణం || ౨౦ || కథంధనాదివియోగస్సోధుంశక్య అ
తఆహమేనైతి - అభిపన్నః అభిగ్రస్తః || చ || యేనకాలేన - ప్రియతమైః ప్రాణై రపినద్యోవిముచ్యేత - అన్వైర్ధనాదిభినిముచ్యతఇతి
తిముత || ౨౧ || అత్రావస్థానంబిదై న్యమితిదశణయన్ వై రాగ్యముత్పాదయతినప్రభిః పితృతి - అత్వాదేహః || ౨౨ || అహూఇతి - య
నపుత్రాహతాన్తైనభిమేన దత్తంపిండం - గృహపాలః శ్వా || చ || భీమాపవర్జితం - భీమసేననపూర్వాపకారత్వేతిజనితక్రోధనహితేన
క్షేప్తం - పిండంపిందాత్మకంకబళం || ౨౪ || అగ్ని రితి - నిస్సప్తః కీప్తః - గరోవిషం - దూషితాఅవమతాః - తద్దైరన్నాదిభిలభై రసు
భిః - కీయత్ప్రయోజనంనకించిదిత్యథః || ౨౫ || తస్యేతి - తస్యాపితవదై న్యమభవతోపి - పరైతి - కీయతే || చ || తస్యాపిస్వీయశత్రు
పరైన్మనజీవతోపి - జీవీషోః ఇతః పరమపిషచుకాలంజీవతుమిచ్ఛోః - అనిచ్ఛతః మృతిమనిచ్ఛతోపి || ౨౬ || గతేతి - గతస్యాధంయ

౬౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః.

శోభన్తామిహస్యం - ముక్తబంధనఃత్యక్తాభిమానః - క్వగతభ్యవజ్ఞాతాగతిర్యన్యసధీరః - ప్రాప్తస్యదుఃఖస్యన్యయంసహనముక్తిః
 ప్రాప్తః॥౪౦॥ స్వాధికారం - స్వపురుషార్థసాధనందేహంగతఃప్రాప్తః - తథావిరక్తఃదేహతత్సంబంధివైరాగ్యశాసీ - ముక్తబంధనఃసం
 సారేసిస్పృహత్వాత్పుణ్యపాపరూపకర్తృసంబంధరహితః॥ ౪౧॥ యజ్ఞి - సరోత్తమస్తుతతఃప్రాగవకృతప్రతీకారఃస్వకత్వతఃవిశ-
 వరతఃపరోపదేశతోవా॥ ౪౨॥ ఇహదేహగేహదౌ - జాతనిర్వేదస్య - ఆత్మవాణ్జ్ఞానీ॥ ౪౩॥ త్వంతునరోత్తమోనాథః - అతఃఇదా
 నీంధీరోభవెత్వాహ - అథేతి - అర్వాకాంతావీనఃకాలఃఉత్తరకాలః - అర్వాకానికృష్ట ఇతిహ - గుణవికషణః - గుణాభైర్యాదీవిక
 షణ్తితిత్తీతథా॥ ౪౪॥ ఎవమితి - అజమిధఃఅజమిధవంశజః - ప్రజ్ఞాచక్షుఃఅంధః - వివంబోధితస్య - ప్రథిమ్నఃచిత్తదాధ్యానాద్భ్రా
 త్రాసంగతః - ఆధ్యా - వనమోక్షయోమా - గోయన్యనః॥ ౪౫॥ పతిమితి - సుబలస్యపుత్రీగాంధారి - సాధ్వీసుశీలా - హిమాలయం
 ప్రయాంతంపతిమనుజగామ - ననుకథంసానుకుమారి - హిమాదిదుఃఖబహుళంహిమవంతంగతా - అత ఆహ - న్యస్తదండనాంప్రహషణ
 యస్మిత్తం - దుఃఖమపితేషాం చిత్త్రహషణహతుభవతీత్యుత్పత్తంతః - మనస్వినింశూరాణిం - యుద్ధేనాతీత్రః - సంప్రహరణ

స్వార్థమిమందేహంవిరక్తోముక్తబంధనః॥ అవిజ్ఞాతగర్భహ్యస్సవైధీరఉదాహృతః॥ ౪౬॥ యస్స్వ
 కాన్పరతోవేహజాతనిర్వేదఆత్మవాణ్॥ హృదికృత్వాహరింగేహత్ప్రప్రజేత్సనరోత్తమః॥ ౪౭॥
 అథోదీచీందిశంయాతు పైర్జ్ఞాతగతిర్భవాణ్॥ ఇతోర్వాక్ప్రాయశఃకాలః పుంసాంగుణవికషణ
 ణః॥ ౪౮॥ ఎవంరాజావిదురేణానుజేనప్రజ్ఞాచక్షురోధితశ్చాజమిధః॥ ఇత్వాస్వేషుస్నేహ
 పాశాన్ద్రధిమ్నానిశ్చిత్రా మభ్రాతృసందర్శితాధ్వ॥ ౪౯॥ పతింప్రయాంతంసుబలస్యపుత్రీ
 పతిప్రతాచానుజగామసాధ్వీ॥ హిమాలయం న్యస్తదండప్రహషణంమనస్వినిమివసత్సంప్రహ
 రః॥ ౫౦॥ అజాతశత్రుఃకృతమైత్రోహుతాగ్నిర్విప్రాన్నత్యాతిలగోవస్తరుక్షే॥ గృహంప్ర
 విష్టోగురువందనాయనచాసశ్యత్పితరౌసౌబలీంచ॥ ౫౧॥ తత్రసంజయమాసీనంపత్రచ్ఛేద్విగ్న
 మానసః॥ గావల్గణే క్వనస్తాతోవృద్ధోహీనశ్చనేత్రయోః॥ ౫౨॥ అంబావాహతపుత్రా రాపితృ
 వ్యఃక్వగతస్సుహృత్॥ అపిమయ్య కృతప్రజ్ఞేహాశబంధుస్స్వభార్యయా॥ ౫౩॥ ఆశంసమానశ్శమ
 లంగం గాయాందుఃఖతోపతత్॥ పితర్యుపరతేపాండౌసర్వాన్నస్సుహృదశ్శిశూః॥ ౫౪॥ అరక్ష
 తాంవ్యసనతఃపితృన్యాక్వగతావితః॥ శ్రీసూతః॥ కృపయాస్నేహవైక్షణ్యత్సాతోవిరహకశితః॥
 ౫౫॥ ఆత్మేశ్వరమచక్షౌహోనప్రత్యాహాపిపీడితః॥ విమృశ్య పాణినాశ్రుణివిష్టభ్యాత్మానమా
 త్మనా॥ ౫౬॥ అజాతశత్రుంప్రత్యా చేభతుఃపాదావనుస్తరణ్॥ అహంవ్యవసితంరాజస్మిత్రో
 ర్వఃకురునందన॥ ౫౭॥ నవేద్దిసాధ్వీగాంధార్యాముషితోస్త్రిమహాన్తభిః॥ అథాజగామథగవా
 వ్నారదస్సహతుంబురుః॥ ౫౮॥ ప్రత్యుత్థాయాభివాద్యాహ సానుజోభ్యచయన్నివ॥ యుధిష్ఠి
 రః॥ నాహంనేదగతింపిత్రోభగవత్క్వగతఃపితా॥ ౫౯॥ అంబావాహతపుత్రాతాక్వగతాచ

ప్రహరఃపాతాంతరే - సత్సంప్రహరంయుద్ధంయథేతి॥ ౪౦॥ న్యస్తదండప్రహషణంజితేంద్రియసంతోషకారిణం॥ ౪౧॥ అజాతశత్రురితి
 కృతంప్రేత్రమిత్రదైవత్యంసంధ్యాశంధనంయేన - సత్వాసంపూజ్య - పితరావిదురభృతరాష్ట్ర - సౌబలీం - గాంధారింనాపశ్యత్॥ ౪౨॥
 తత్రేతి॥ హేగావల్గణేగావల్గణస్యపుత్రసంజయ॥ ౪౩॥ అంబేతి॥ సూధాశ్లోకమేకంవాక్యం - అకృతప్రజ్ఞేమండమతా॥ ౪౪॥ ఆశంసమాన
 ఇతి॥ శమలంఅపరాధం - ఆశంసమానః - ఆశంకమానః - భార్యయాసహ॥ ౪౫॥ అరక్షతామితి॥ యాఅరక్షతాంతా ఇతఃస్థానాత్ - కృపయా
 స్నేహవైక్షణ్యచ్ఛాపిపీడితః॥ ౪౬॥ ఆత్మేశ్వరమితి॥ ఆత్మేశ్వరంభృతరాష్ట్రమపశ్యత్ - విరహకశితశ్చసూతః సంజయః - ప్రత్యుత్తరం
 నాహ - ఆత్మనాబుధ్యా - ఆత్మానంమనః - విష్టభ్యధైర్యయక్తంకృత్వా॥ ౪౭॥ అజాతశత్రుమితి॥ ప్రభోభృతరాష్ట్రస్యగాంధార్యాశ్చవ్య
 వసితంనిశ్చయం॥ ౪౮॥ నేతి॥ ముషితః - పంచితోస్త్రివివంకంచిత్రాలంకోచలితస్మిత్ - అగనారదఅజగామ - విశస్త్రిన్నంతరఇత్యాదిపాతాం
 తరం కలిచిత్పుస్తకేషుదృశ్యే - మయాభాసంప్రదాయమేవవ్యాఖ్యాయతే॥ ౪౯॥ ప్రత్యుత్థాయేతి॥ శోకవేగాదభ్యచయన్నివాహ
 రాజా - సత్వభ్యచయ్యభావః - శ్లో॥ శోకాప్రాంతఃకుభావిష్టఃప్రధ్యూరహితఃపుకా॥ గురుదేవద్విజాతీనాంపూజనంసమావదేది

తత్ప్రతిః॥ నామంతేదవపేద్వి॥ ౪౦॥ అంతేతి॥ అపారశోకాణావే॥ ౪౧॥ కణాధారభి॥ భగవాన్ త్వమేవ - కణాధారః - నామకణ
వపారదశానః॥ అత్ర యాహితీకః॥ ౪౨॥ అదావేవయథావృత్తకథనః - శోకేనమాధికారిః పతేదితి - ప్రథమంతావచ్ఛికముపత
కుయతి - మేతి - కంచనమాకుచః - మాశోచః - నతేవలంతానేవ - యద్యస్తాదీశ్వరాధీనంబగర్ - నవభూతానిసంయున క్రియిన క్రిత॥ ౪౩॥
తదేవాహ - లోకాభి - గాత్రాబలీకదాః - తంత్ర్యాంబీభూతంత్ర్యాం - బద్ధోపదామభిః - నసినాసికాయాం - ప్రోతాః స్వామినోబ
లింబహంతి - యథా॥ చం॥ నసిప్రోతాః సూచిభిన్ననాసికాయాంసూత్రేణప్రోతాః - రంత్ర్యాంవాదీభూతజ్జో - దామభిః కంఠరజ్జిభిః
బద్ధాశ్చగావోయథానపాలాః పాలకప్రభు సహితాః ఇమేనన్వహితాః సర్వలోకవర్తిజానాః - ఈశుర్యస్యబలింబహంతి॥ ౪౪॥ చా
గితి - ఏవంవాక్తంత్ర్యాం - కథావ్యకథావ్యవిధాయకవేదలక్షణయాం - నామభిః - నిత్రః ప్రహ్వచారిత్యాదీభూతాశ్రమలక్షణైః
ద్ధాః - పరమేశ్వరస్యబలిం - తేన ప్రేరితాం - పహంతీత్యధః - ప్రప్యతే పారతంత్ర్యముక్త్యా - సంయోగవిభాగమారప్యాహ శ్రీదోత
స్తరాణాంప్రీతాసాధనానాం - ఈశ్వరాధీనత్వాన్నశోకః కార్యభిక్తుక్తం॥ ౪౫॥ శ్రీతితుమిన్యయాశ్రీదోవస్తరాణాంప్రీతాసాధనా
నాం - అక్షకంఠకాదీనాం - యథాసంయోగవిగమోస్యాతాం॥ ౪౬॥ లోకతత్త్వైవవిచార్యమాణే - నిష్పష్టమాయం లోకతత్త్వాహ - ఇచ్ఛ
యేతి - యోయదిలోకంబనం - భ్రువంబీవరూపేణప్రభువం - బేహరూపేణ - నతేతి - సభ్రువంనాప్యభ్రువం - శధప్రహ్వరూపేణనిర్వ
చసియత్వేవా - ఉభయంవా - నిజ్జదాంశతః॥ చం॥ లోకంభ్రువంబనస్య సే - అత్తవన్నిత్యంబనస్య సే - అభ్రువంకతాకామ్యమోద్యేవని
మేమాదివనత్యంతాల్పకాలావస్థాయమస్య సే - నవోభయం ఉభయవిలక్షణం చిరకాలావస్థాయమస్య సే॥ ౪౭॥ సర్వతేతి - సర్వభావ

రపస్విని । దిప్త్యో మోభగవాన్ దృష్టోమగ్నానాంవ్య సనాణావే॥ ౪౦॥ కణాధార ఇవాపారే
పాహిమాంపారదశానః॥ సూతః॥ అథాబభాషేభగవాన్నారదోమునిసత్తమః॥ ౪౧॥ నారదః॥
మాశంచనశుచోరాజా యదీశ్వరవశంబగర్ । సంసంయున క్రియతాని స ఏవవియున క్రిత॥ ౪౨॥
లోకాస్స పాలాయస్యేమే వహంతీబలిమీశితుః॥ యథాగామోనసిప్రోతాస్తంత్ర్యాంబద్ధోపదా
మభిః॥ ౪౩॥ వాక్తంత్ర్యాంనామభిబద్ధావహంతీబలిమీశితుః । యథాశ్రీదోవస్తరాణాం
సంయోగవిగమవిహ॥ ౪౪॥ ఇచ్ఛయాశ్రీడితుఃస్యాతాంత్రైవేవేచ్ఛయాన్యకామ్ । యన్తస్య
సేభ్రువం లోకమభ్రువంవానచోభయమ్॥ ౪౫॥ సర్వభావినోచ్యాస్తేస్నేహదస్య శ్రమో
హజాత్ । తస్మాజ్జహ్యంగవైక్లబ్యమజ్ఞానకృతమాత్మనః॥ ౪౬॥ కథంత్రనాధాఃకృపణావలేకర
బతమామృతే । కాలకమలగుణాధీమోదే హేమాయంపాంచభౌతికః॥ ౪౭॥ కథమన్యాంస్తుగో
పాయేత్సర్వగ్రస్తోయథాపరమ్ । అహస్తానినహస్తానామపదానిచరుశ్చ దామ్॥ ౪౮॥ భల్లూనిర
శ్రమసూతా జీవోజీవస్యజీవనమ్ । తదిదంభగవాన్ రాజస్నేక ఆత్మాత్మనాంస్వదృక్॥ ౫౦॥ అం

తద్వ్యపిపయేతు - తేపిత్రాదయోనశోచ్యాః - స్నేహదస్యత్ర - స్నేహవికతేవలంశోకహేతుః - సచాజ్ఞానమూల ఇత్యధః - తస్మాత్ సూరి
తనాకథంబతేరన్నితి - అత్తనఃకునసోవైక్లబ్యంవ్యాకులతాంత్ర్యజ॥ చం॥ తత్తస్మాత్ - మోహవాజ్ఞానజన్యాయో - ప్నేహదస్యత్ర
స్నేహంబినా - సర్వభాతేత్రోర్వక్తత్రైవిధ్యకానిలోకాః - సశోచ్యాః - నవియోగప్రయుక్తశోకవికలయాః - నిత్యత్వే చినాశత్రసంతా
ధావాత్ - ఆర్యంతాల్పకాలావస్థాయత్వచిరకాలావస్థాయత్వేచవిహాన్వభావత్వాదేవశోకాస్పదాధావాత్ - తేనశోచనీయాఇత్యధః॥
అంగ - రాజా - తస్మాద్దేహత్వవిచేచనేకృతేశోకాన్నదాధావాత్॥ ౪౨॥ తత్రత్వద్దేహతః - తేమంపృథ్విరిత్యేతత్రాపన్నాప్రీత్యాహ - కథ
మితి - కాలోగుణాభిభవః - కర్తజన్మనిమిత్తం - గుణాఃఉపాదానం - తదధీనఃపాంచభౌతికోయంబదేః తద్విధాగేనాశచాశ్చ॥ చం॥ కాల
కర్తగుణాధీనః - కాలస్యకర్తృణః పుణ్యపాపరూపస్య - గుణానాంసత్వరజస్తమసాంచ - అధీనోయండేహః పాంచభౌతికః పంచభూతవిహ
రః - అతఃస్వదేహస్యేవవిహిత్యాత్॥ ౪౩॥ కథమితి - సకలస్త్వత్తజగరగితః యథాఅన్యముమూలంసర్వతతదస్యోచీశ్వ
తేణవిహితావృత్తిస్సర్వతస్సులభైవేత్వాహ - అహస్తానివత్వాదీని - అపదానిత్యజాదీని - తత్రతత్త్వహస్తాదీని॥ చం॥ నహస్తానాం
సరవావరాదీనాం - అహస్తానిహస్తవిహీనాని - చరుశ్చదాంపహనాం - అపదానిపాదరహితాని॥ ౪౪॥ భల్లూనితి - భల్లూనివివరణస్య
ర్వోపిసర్వస్యజీవస్యజీవనంబీహితా - వితేనైవసర్వతోమృత్యుగ్రస్తత్వంహక్తం - మోహనిబృత్త్యధః - తేనైవసర్వస్తత్త్వదాహ - తది
దంఅహస్తనహస్తాదిరూపంబగర్వస్వస్యోభగవానేదంబతఃప్రధాన - సచవికలవనరునానా - సమనవాచ్యవిహితీయభేదత్రయైకులీ
తత్తత్రాహ - అత్తనాం - భక్త్యాతాంలత్తాన్వరూపం - అతానసజాతీయభదః॥ చం॥ మహతాం - విస్తృతకాయానాం - వ్యసూదీనాం

౬౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః :

భల్లానిన్వల్పకాయని - దుబలానిమృగాదీని - వృత్తేనామపితంసంజ్ఞానాంజీవావిష్టత్వాత్ - జీవవివనర్వత్రజీవన్వజీవనంభవతి - అ
తఃభగవతే వజీవానాంజీవనవ్యవస్థాకృతత్వాత్ - వృద్ధానాథాశ్చమామృతేకథ - భవిష్యంతీతి చింతానకార్యవిభావః - అత్తనాంజీవా
నాంతర్వాతంతర్యామి - నవ్యృక్ నవ్యయంత్రకాశకః - వికోభగవాన్నారాయణః || ౫౦ || అంతరక్షతి - అంతరీనంతరశ్చఅంతరబా
హోక్తృభోగ్యరూపశ్చభాతి - అతోనవిజాతీయభేదోపి - నన్వ్య కఃకథంతథాప్రతీయతేతత్రాహ - మాయయామయభాభాంతరంతరవ్యతి-
చం || అంతరస్పర్వపదాభాంతర్యామి - అనంతరః తేహం బహిశ్చవ్యాప్తః శ్రు || అంతరబాహిశ్చ తత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణస్మిత
ఇతి శ్రుత్యగోత్రానుసంధాతవ్యః - ననారాయణ వివరణిదంతాతి - దృశ్యమానసిఖిలజగత్ప్రకరణభాతి - తంతరగవంతమేవమాయయామ
మయస్యమితిసంకల్పరూపేణజ్ఞాననమాయాశబ్దస్యజ్ఞానపర్యాయత్వే - తేనజ్ఞానేన ఉరుధామయభాస్థితంవశ్య - తత్రఅత్తనామిజీ
వభేదః - ఆత్మేతితేమామవ్యంతర్యామిత్యప్రతిపాదనేనజీవపరమాత్మభేదశ్చ - నవ్యగీభగవతస్సగుణత్వం - అంతరీనంతరశ్చతి అంతరబా
హిశ్చతి శ్రుత్యభావివరణేనజగత్సర్వత్వంతదిదమితి సామానాధికరణ్యనశరీరశరీరభావప్రయుక్తంవిశిష్టత్వైవతం - మాయాయామయభేది
ప్రతిపాదనేన - శ్రు || సోకామయత బహుస్యంత్రజాయేయేతి - శ్రుతిసూచనేనతత్ప్రకరణసిద్ధ్యాఖిలవిశిష్టత్వైవతతత్వంచనప్రపంచ
ముపపాదితమిత్యనుసంధేయం || ౫౧ || క్వాసావాస్తేన ఈశ్వరోమహామాయావీధ్వరకాయమిత్యాహ || కలరూపఇతి || అస్యంపున
త్యాంతిభావాయనాశాయతహి శ్రీకృష్ణత్రాస్తీత్యత్రైవాధాం మాకృత్యాత్యాహ - అత్రదేవానాంకరణవ్యంకార్యం తేననిష్పాదితం
శీవలం - అవశేషంప్రతీక్షతేయదుకులమయమితిస్పృధిం - తతోనిజంభామయాన్యతి తోయా యమపిగచ్ఛతేత్యభావః - తచ్ఛరూపజీవి
దురవదసానావణాయత్ || ౫౨ || తదేవ శోకావస్థానంనివార్యజ్ఞానమానాయత స్తేయభావ్యత్తంకథయతి - తావదిత్యాదిభిదాశ

తరోనంతరోభావిపశ్యన్వంమాయయోరుధా | సోయమద్యమహేరాజభగవాణభూతభావనః || ౫౦ ||
కాలయాపోవతీనోన్యాయభావాయసురద్విషామ్ | నిష్పాదితంజీవకృత్యమవశేషంప్రతీక్షతే ||
౫౧ || తావద్యాయమవేక్షుధ్వంధవేద్యావదిహేశ్వరః | భృగరాష్ట్రస్సహభ్రాత్రాగాంధర్యా
చస్వభార్యయా || ౫౨ || దక్షిణేవైహినువత ఋషీణామాశ్రమంగతః | ప్రోతోభిస్సప్తభిర్యాత్ర
స్వధుః సీసప్తధావ్యధాత్ || ౫౩ || సప్తానాంప్రేతయేవానాసప్తప్రోతః ప్రచక్షతే | స్నాత్వాను
సవనంతస్త్రిహుత్వాచాగ్నియథావిధి || ౫౪ || అబ్భక్షుడపశాంతాత్సానాస్తేవిగతైషణః | జితా
సమోజితశ్వాసః ప్రత్యాహృతషడింద్రియః || ౫౫ || హరిభావనయాధ్వస్తరజస్సత్వతేమోమలః ||
విజ్ఞానాత్మనిసంయోజ్యతే త్రజ్ఞేప్రవిలాప్యతమ్ || ౫౬ || బ్రహ్మణ్యాత్మానమాధారేఘటాంబరమి

భిః - దక్షిణఇతి || హిమవతోదక్షిణభాగే - యవైప్రసిద్ధాన్వభాగేగంగా - అత్తానంయత్రనప్తభావ్యధాత్ || ౫౪ || సప్తానామితి || కిమ
ధం - నానాపుభక్తప్రభిః ప్రోతోభిఃప్రనాహైఃసప్తానామృషీణాంప్రేతయే - అతఏవతత్తీర్థంజనాన్సప్తప్రోతోవదంతి - తత్రతేనకృ
తమద్వంగయోగమాహ - స్నాత్వేత్యాదివతుభిః - తత్రస్నానంహమామః || ౫౫ || అబ్భక్షుఇతి - అబ్భక్షుఁడంచనియమాడుత్రాః భక్షుఁడస్తానేతి
హంసీకారాదబ్భక్షుఁడః - ఉపశాంతఃఆత్మాయన్య - దిగతాపుత్రాద్యేషణయస్తాదితియమాడుత్రాః - జితాననకత్యాదినా అననప్రాణా
యామప్రత్యాహరాడుత్రాః || ౫౬ || జితశ్వాసః - శ్వాసనిరోధవాత్ - ప్రత్యాహృతషడింద్రియః - విషయేష్యనంచాదితచక్షురాదిజ్ఞానం
ద్రియషట్టః || ౫౭ || హరిభావనయేతి - హరిభావనయేతిధారణోక్త - ధ్వస్తాఃరజస్సత్వతేమోమలాయస్యేతిఫలతోధ్యానముక్తం - న
మాధిమాహ - విజ్ఞానేత్యాదిద్వాభ్యాం - ఆత్మానంచునః - అహంకారాస్పదాత్స్థూలదేహద్వియోజ్యవిజ్ఞానాత్మనిబుద్ధానంయోజ్యవికేకృత్య
తంవిజ్ఞానాత్మానంసృశ్యాంశ్యామోజ్య - తేత్రజ్ఞేప్రవిలాప్య - తంచతేత్రజ్ఞంత్రప్రశ్యామోజ్య || ౫౮ || మనోవిజ్ఞానాత్మనితే
త్రజ్ఞే - జీవే - సంయోజ్య - జీవాత్సన్వరూపంసమ్యగ్విచార్య - తంజీవాత్మానంప్రవిలాప్య - సమ్యగ్జీకుఃప్రంకృత్యా || ౫౯ || బ్రహ్మణేతి - ఆ
ధారిత్రయనంజ్ఞేబ్రహ్మణీవిలాప్య - ఘటాంబరంఘటోపాధేవియోజ్యయథామహాకాశప్రవిలాప్యతే - తద్వత్ - వృత్తానాభావమాహ -
తద్దిఅంతగుణాభిభావ్యహిరింద్రియతోభావాద్ - తదుభయం తస్యవాస్తీయతోధ్వస్తేమాయాగుణేనాముదకాడుత్తరఫలంవాననాయన్య -
నిరుద్ధానికరణానిచక్షురాదీనిఆశయామనశ్చయన్య || ౬౦ || ఆత్మానంతంజీవాత్మానం - ఆధారస్వస్యాస్యాభారభూతేబ్రహ్మణి - శ్రు - య
అత్మనితిష్ఠన్మితిశ్రుత్యగోత్రప్రకటికృతః - తాన్యశేబ్రహ్మణి - అంబరేఅపరిచ్ఛిన్నాకాశే - ఘటాంబరమివసంయోజ్య - అత్రాపిబ్ర
హ్మణ్యాత్మానంసంయోజ్యేత్యాధారాధేయభావప్రతిపాదనేనజీవాత్మపరమాత్మభేదః - ఘటాంబరమివాంబరభిత్వనేన అంశోనానా - వ్యవ
ధిశాత్ || ౬౧ || మనోవాంశోజీవలోకోజీవభూతస్సనాతనఇదేవానాంభగవదంశత్యప్రతిపాదకప్రమాణభావః - జీవశరీరకతయాజీవ రూ
పకత్వమాదాయ || ౬౨ || తేత్రజ్ఞంశాపిహంవిధిసర్వతేత్రమకారతేతి - గీతాధికృతప్రకటికృతః - భేదాభేదోభయవ్యవధేకాకవిజ్ఞా

దైవశక్తువినత్రవంచముపపాదితం-ధ్వస్తమాయాగుణోదకః- నిరస్తప్రిగుణకార్యః- నిరుద్ధకరణశయః- నిజతపాహ్యంతరింద్రియః॥
౫౮॥ నివర్తితేతి-అతపవనివర్తితః- అభిలతహరోభజ్యం- ఇంద్రియైఃవిషయాహరణంవాదయనః- స్థానిరివనిశ్చలఃఆస్తే-తథాభూ-
తమప్యానెతుమువ్యతంత్రత్యాహ-అంతరాయావిభక్తిఃమైవాభూదిత్యదాగమశ్శాందనః॥ ౫౯॥ నివర్తితాభిలాషః- నివర్తితనకలవిషయ-
సంచారః- నిరాహరోహ- నన్నవస్తాభిలకర్తృణః- నివృత్తనకలవ్యాపారస్య॥ ౬౦॥ దశనమపితావత్తుర్యమిత్తుస్యతంత్రత్యాహ-
నఇతి- నవై అవ్యతనావహ్నఃపరతః- ఉత్తరత్ర- స్వంస్వధీనం- తహితద్దాహభంనాగమిష్యామి- నెత్యాహ- తస్యే॥ ౬౧॥ తహిత-
గాంధార్యానయనాభంగమిష్యామి- నెత్యాహ- సహ్యామానఇతి- పత్న్యదేహానహిబాటజేపణలానహితే యోగాగ్నినానహగాహ-
పత్యాదిభిదహ్యామాన- తస్యపక్షబహిఃస్థితానతీతంపతిమను- అగ్నింవేక్ష్యతిప్రవేక్ష్యతి॥ ౬౨॥ తహివిదురానయనాభంగంతవ్య-
మేవనెత్యాహవిదురఇతి- విదురస్తుతన్నికామ్యపృష్టా- భ్రాతుఃసుగత్యాహపః- తస్యైత్తునాశకః- తాభ్యాంయుక్తస్తస్తూర్థ-
సాత్రిభాగనిసేవితుంగంతాగమిష్యతి॥ ౬౩॥ ఇతితి- శుచఃశోకా॥ ఇతిభావాభాదీపికాయంత్రయోదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా .

వాంబరే । ధ్వస్తమాయాగుణోదర్హోనిరుద్ధకరణశయః ॥ ౫౮ ॥ నివర్తితాభిలాషోరఆస్తేస్థానిరి
వాధనా । తస్యాంతరాయామైవాభూత్సన్నవస్తాభిలకర్తృణః ॥ ౫౯ ॥ సవాఅద్యతనాద్రాజ్ఞ
పరతఃపంచమేహని । కలేబరంచాన్యతస్వంతచ్చభక్తిభాష్యతి ॥ ౬౦ ॥ దహ్యమానేగ్నిధీనేహే
పత్న్యఃపత్నీసహిబాటజేబహిస్థితాపతింసాధీవ తనుగ్నిమనువేక్ష్యతి ॥ ౬౧ ॥ విదురస్తుతదాశ్చ
ర్యంనిశామ్య కురునందన । హర్షశోకయుతస్తస్తాద్గంతాతీర్థనిషేవకః ॥ ౬౨ ॥ సూతః ॥ ఇ
త్యుక్త్వా భారుహర్ష్యగం నారదస్సహతుంబురుః । యుధిష్ఠిరోవచస్తస్య హృదికృత్వా జహం
చ్ఛుచః ॥ ౬౩ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః . * * * * *
సూతః ॥ సంప్రస్థితేద్వారకాయాంజిష్ణుబంధుదిదృక్షయా । జ్ఞాతుంచపుణ్యశ్లోకస్య కృష్ణస్యచవి
చేష్టితమ్ ॥ ౧ ॥ వ్యతీతాఃకతిచిన్తాసాస్తదానాయాత్తతోజునః । దదశ్శఘోరయాపాణినిమిత్తా
వికురూద్వహః ॥ ౨ ॥ కాలస్యచగతింరాద్రాంవిపర్యస్తతుధర్మిణః । పాపేయసేన్యణాంవారాం
క్రోధలోభాన్యతాత్మనామ్ ॥ ౩ ॥ జిహ్వాప్రాయంవ్యవహృతంశాత్యమిశ్రంచసాహృదమ్ । పితృమా
తృసుహృద్భ్రాతృదంపతీనాంచకల్మషమ్ ॥ ౪ ॥ కన్యావిక్రయణంతాతంసుతంపిత్రోరపోషకమ్ ॥
ప్రాహుశాన్వేనవిముఖాశూద్రాన్వైబ్రహ్మవాదినః ॥ ౫ ॥ నిమిత్తాన్యత్యరిష్టానికాలేర్వనుగతే
న్యణామ్ । లోభాద్యధర్మప్రభృతంసృష్టోవాచానుజంసృపః ॥ ౬ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ సంప్రీషితో
ద్వారకాయాంజిష్ణుబంధుదిదృక్షయా । జ్ఞాతుంచపుణ్యశ్లోకస్యకృష్ణస్యచవిచేష్టితమ్ ॥ ౭ ॥ గ
తాస్సప్రాధునామాసాభీనుసేనతవానుజః । నాయాతకస్యవాహతోనాహంవేద్మీదమంజసా ॥
౮ ॥ అపిదేవషికాదివృత్తసకాలాయముపస్థితః । యదాత్తమోంగమాక్రీడంభగవానున్సిస్యతుతి ॥
౯ ॥ యస్తాన్నస్సంపదోరాజ్యందారాఃప్రాణాఃకులంప్రజాః । ఆసన్సపత్నవిజయోలోకాశ్చ

శ్లో ॥ చతుర్దశేత్వరిష్టానిదృష్ట్వా తావా విశంకతః । అశ్రుశోదజుశాస్త్రృష్టతిరోధాగమిర్యతే ॥ సంప్రస్థితఇతి- కృష్ణస్య చేతిచ
కారణాధిప్రాయంచజ్ఞాతుం ॥ ౧ ॥ వ్యతీతాఇతి- కతిచిత్సప్తమాసాః- తదా కాలాతిక్రమేపి- తతోద్వారకాయాః- నాయానాగతః-
నిమిత్తానిఉత్పాతా-కురూద్వహాయుధిష్ఠిరః॥ ౨॥ కాలస్యేతి-రాద్రాంఘోరాంతదేవాహవిపర్యస్తాఃఋతుధర్మాఃయస్మిత్తస్య-వా
తాంజీవికాం- క్రోధలోభాన్యతైఃయుక్తలత్తామనోమేమం॥ ౩॥ జిహ్వాప్రాయమితి- జిహ్వాప్రాయంకపటబహుశంవ్యవహృతంవ్యవహ
రంశాత్యంవచనంతన్నిశ్రంసాహృతంసఖ్యంపిత్రాదీనాంన్వప్రిగూగిభిఃకల్మషంకలహడి॥ ౪॥ కన్యావిక్రయణమితి- తాతంజనకం॥
౫॥ నిమిత్తానితి- అత్యరిష్టానిఅత్యంతమశుభానిదృష్ట్వాసృణాంలోభాద్యధర్మప్రభృతంచలోభాదికంమానసికదుగుణంఅధర్మానుష్ఠాన
ప్రభృతిచ- కాయకదుగుణంసృష్టామజంభీమంసృపః- యుధిష్ఠిరః॥ ౬॥ గతాఇతి- వేతివితకేకస్తాద్ధేతోనాయాతీత్యహంసవేద్మీ॥
౭॥ అపితి- అసికింసువాఅత్తనః అక్రీడంత్రీదాసాధనంఅంగంమనుష్యనాట్యవిగ్రహంఉత్పజ్జమిచ్ఛతి- సకాలఃప్రాప్తః॥ ౮॥

౬౮ శ్రీమద్భాగవతే - సచ్యాభ్యానే - ప్రథమస్తంభే - చతుర్దశోధ్యాయః

అశ్రుతంసర్వపురుషాభావేతుః శ్రీకృష్ణఃఅతస్తద్విద్యాగంవిశాలనిష్ఠంసస్యాదిత్యాశయనాహయస్తాదితి - యస్తాశ్రీకృష్ణానృతః
విరహోపరిహృదభావఃసప్తకరిష్యతి-లోకాశ్చయజ్ఞకరణరూపాద్యసూనుగ్రహతః ॥ ౧౦ ॥ పశ్యతి- అదూరాస్పృహంసఃఅస్తాశ్చ
అశంసరఃఉత్పాతా ॥ ౧౧ ॥ దైహికానాహ-ఉర్యక్షీతి-ఉర్యాగదయోవామాఃస్ఫురంతివేషభుఃకంఠశ్చహృదయపతాతే చిత్రేషవ్యంత
రాత్పన్నీహితంవిప్రియంహస్యంతి ॥ ౧౨ ॥ భౌమానాహసాధౌ శ్రీభిఃశివేతి-శివాక్రోప్తీ ఆదిత్యమగ్నిరాతి ఉద్యమస్యాభిముఖా
క్రోశతి- అనలాననాల్పింముఖేనవహంతి- అంకపాశీకు- మామగ్నిలక్ష్మసారమేయఃశ్వారోదితిఅగ్నిరువత్నిశ్శంకం ॥ ౧౩ ॥ శస్తా ఇతి-
గవాదయోమాగనవ్యంవామంపర్వంలిలవగదభాద్యాఃప్రదక్షిణంకర్వంతి- వాహనశ్వా ॥ ౧౪ ॥ మృత్యుదూతఇతి- అయంకపో
క్రోమృత్యుదూతఃమృత్యుసూచకఃఉయాకోఘాకఃప్రత్యులూకఃతప్తలిఃక్షోఘాకః- కాకోవా-కవ్యైఃతేఽగ్నితాపైఃవిశ్వంశూన్యంక
తు-మిచ్ఛతః ॥ ౧౫ ॥ ధూమ్రఇతి- ధూమ్రఃధూనరాఃడిశఃపరిధయఃపరివేషాలముంలొకమావృన్వంతి-దివ్యానాహనిఘాతాదిశా

యదనుగ్రహతః ॥ ౧౦ ॥ పశ్యతీతాననరన్యఃక్రుదివ్యాభౌమానదైహికాభౌమానా
శంసతోమారాఘయంసోబుద్ధిమోహనమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఉర్యక్షీబాహమౌమహ్యంస్ఫురంత్యంగపు
నఃపునః । వేషభుశ్చాపిహృదయఅరాద్దాస్యంతివిప్రియమ్ ॥ ౧౨ ॥ శిశైషోద్యంతమాదిత్య మగ్ని
రౌద్యనలాననా । మామంగసారిమేయోయమగ్నిరోదిత్యభీరువత్ ॥ ౧౩ ॥ శస్తాకుర్వంతిమాంస
వ్యందక్షిణంపశచౌపరే । వాహంశ్చపుగుషవ్యాఘ్రులక్షయేరుదతోమమ ॥ ౧౪ ॥ మృత్యుదూతః
కపోతోయములూకఃకంఠయన్తనః । ప్రత్యులూకశ్చకుహ్వైర్విశ్వం గ్రాహ్యన్యమిచ్ఛతః ॥ ౧౫ ॥
ధూమ్రాదిశఃపరిధయః కంఠతేభూస్సహోద్రిభిః । నిఘాతశ్చమహానాసీత్సాకంచస్తనయిత్సుభిః ॥
౧౬ ॥ వాయుర్వాతిభిరస్పశోరజసావిస్మజంస్తమః । అస్పగ్వషణ్తిజలదాభీభస్సమివసర్వతః ॥
౧౭ ॥ సూర్యంహతప్రభంపశ్యగ్రహమదం మిథోదివి । సుసంకులైభూత గజైర్జ్వలితేభవరో
జసి ॥ ౧౮ ॥ నద్యోనదాశ్చక్షుభితాస్సరాంసచమనాంసచ । నజ్వలత్మగ్నిరాజ్యేనకాలాయంకించి
ధాస్యతి ॥ ౧౯ ॥ నపిబంతిస్తనంవత్సనదుహ్యం * తిచమాతరః । రుదంత్యశ్రుముఖాగామౌనహృ
ష్యంత్యక్షభావ్రజే ॥ ౨౦ ॥ దైవతానిరుదంతీవస్విద్యంతిప్రచలంతిచ । ఇమేజనపదాగ్రామాః
పురోద్యానాకరాశ్రమాః ॥ ౨౧ ॥ ప్రప్తశ్రీయోనిరానందాఃకిమఘండశయంతినః । మన్యవేతై
మౌహూత్పాతైశ్చానంభగవతఃపదైః ॥ ౨౨ ॥ అసన్యపురుషశ్రీభిహీనాభూగతసౌభగా
భృతిచింతయతస్తస్యదృష్టోపైసచేతసా ॥ ౨౩ ॥ రాజ్ఞఃప్రత్యాగమస్త్రహ్మాయదుపుర్యాఃకపిధ్వ
జః । తంపాదయోనిపతితమయథాపూర్వమాతురమ్ ॥ ౨౪ ॥ అథోవదనమబ్ధింమాస్మజంతంస
యనాబ్జయోః । విలోకోక్యద్విగ్నహృదయంవిచ్ఛాయమానుజగన్మమః ॥ ౨౫ ॥ పృచ్ఛతిస్తసుహృన్తథ్యై
సంస్తరన్నారదేరితమ్ । యుధిష్ఠిరః ॥ కచ్చిదాసతేపుర్యాంసస్సజనాస్సుభిమాసతే ॥ ౨౬ ॥ మ
ధుభోజకదాశాహాస్సాత్వతాంధకవృన్తయః । శూరోమాతమహాఃకచ్చిత్సవస్త్యైస్తాపాథమా

భాద్యాభ్యాం-నిఘాతోనిరభ్రవప్రపాతః- స్తనయిత్వతోత్రగజితానితైస్సహ ॥ ౧౬ ॥ వాయుతితి- తమఃవిస్మజంఅస్పగ్వక్షం ॥ ౧౭ ॥
సూర్యమితి- గ్రహచాంమదంధియధం- ధూతానిరుద్రామదరాఃతేమాంకజైస్ససంకులైవ్యామిత్తైఃప్రాణిభిస్సహతైఃరోదసి
ద్యానాపుభివ్యాజ్యలితైప్రదీప్తిజవశ్యే ॥ ౧౮ ॥ పునభౌమానాహ-సద్యఇత్యాదిసాధౌ శ్రీభిఃసద్యఇతిప్రదీనాంమనాంసచ ॥ ౧౯ ॥
సెతి-సదుహ్యంలిలికర్తకతార్యాషకం- నప్రస్తుపంతిత్యభావః ॥ ౨౦ ॥ దైవతాని- దైవతానిప్రతిమాః ॥ ౨౧ ॥ ఇమేజనపదాగ్రామాః
భింవిత్తైఃకృత్యానవిశ్వతేఅస్యనుపురుషమశ్రీర్వప్రాంకుశాడిశోభాదేమాంతైఃభగవతఃపదైః ॥ ౨౨ ॥ అసన్యతి- హీనాహుర్వహం
మన్యతస్యరాజ్ఞఃఇత్యేవంధృష్టాన్యరిష్టానియనతేనచేతసాచింతయతస్సహ ॥ ౨౩ ॥ రాజ్ఞః- అయథాపూర్వంసవతంతదేవాహ- అతురమ
॥ ర్యాదివిశేషైః ॥ ౨౪ ॥ అథోవదనమితి- అబ్ధింమాఅశ్రుణీనేత్రాభ్యాంవిస్మజంతమిత్యభావః- ఉద్విగ్నంకంఠంకంఠమృగయంయన్యవి
చ్ఛాయంవిగతకాంతంసృవః- యుధిష్ఠిరః ॥ ౨౫ ॥ పృచ్ఛతి- స్వజనాఃపాంధవాః ॥ ౨౬ ॥ కింక్షుతితిగంకయావ్యవహారత్రమేగపృథ

తమధ్వజి-మరిచిఃమాన్యః మాతామహః ॥ ౨౭ ॥ మాతులశ్చ- ఆనకమందుభిర్వసుదేవః స్వగూరః ॥ ౨౮ ॥ ఆనత ఇతి- వరస్సరంజనుడే
వక్షేమతఃతాసామపిక్షేమంపుష్టమేవపుభగవీపుర్వతస్వయమితి-ఆహుకః ఉగ్రసేనః అనన్తపుత్రోయస్య అతఏవజీవనమాత్రమేవపు
ష్టంఅనుజన్యదేవకః ॥ ౨౯ ॥ పృథికస్యేతి- పృథికస్యసుతఃకృతవర్తా జయంతాదయఃకృష్ణప్రాతరః ॥ ౩౦ ॥ కచ్చిదితి- సర్వపుష్టిసామధ్యేమ
హగభః ॥ ౩౧ ॥ ఇతి- గంభీరరయఃయద్దేవహవేగః వధన్తేమోదతఇత్యధా ॥ ౩౨ ॥ అన్యఇతి- కృష్ణస్యావత్యానికాష్టకాయఃతేమ
ప్రవరాః ॥ ౩౩ ॥ సునందఇతి- సునందనందాశీషఃశ్యాముఖ్యామేషంతే ॥ ౩౪ ॥ భగవాన్- సుఖమాన్తఇతిప్రశ్నస్యానాచిత్తమాశంకాన్య
హ- పురఇత్యాదిభగవతోత్రావస్థాన్మోలాకానామంగళంనాన్యధేత్యా శయేనాహమంగళాయేత్యా దివతుభిః - మంగళాయశుభా
యక్షేమాదలబ్ధిపాలనాయభవాదాద్యవాయ ॥ ౩౬ ॥ ఆస్తఇతి- అనంతసఖః బలభద్రసహాయఃఅచీతాఃనరైఃపూజితాః-పరమానం
దంబాభావవలెతథామహాపారుషికావై మంతనాభానురూపః ॥ ౩౭ ॥ ఇదితి- యస్యాపాదశుశ్రూషణమేవముఖ్యంతప ఆదిభ్యః శ్రేష్ఠంయా-

రిషః ॥ ౩౮ ॥ మాతులశ్చ- నుజఃకచ్చిస్త్రుశల్యానకమందుభిః । సప్తస్వసారస్తత్పత్నోన్య మాతులా
న్యస్సహత్తజాః ॥ ౩౯ ॥ ఆనతేసస్సుహఃక్షేమంచేవకీప్రముఖాస్స్వయమ్ । కచ్చిద్రాజాహుకో
జీవత్యసత్పుత్రోన్యచానుజః ॥ ౪౦ ॥ పృథికస్యసుతోత్రురోజయంతగదసారణాః । ఆనతేకుశలం
కచ్చిద్యేచసత్యజిదాదయః ॥ ౪౧ ॥ కచ్చిదాస్తైసుభీరామోభగవాన్సాత్వతాంపః । ప్రద్యుమ్న
స్సర్వపుష్టిసామసుఖమాన్తైమహారథః ॥ ౪౨ ॥ యోగంభీరరయోయద్దేవధాతేభగవానుత । సుషేణ
శ్చాపరుదేష్టశ్చసాంబోజాబవతీసుతః ॥ ౪౩ ॥ అన్యేచకాష్టిప్రవరాస్సపుత్రాఽయుషభాదయః ।
తథైవానుచరాశ్శౌరేశ్శుతదేవోద్ధవాదయః ॥ ౪౪ ॥ సునందనం దశీషః శ్యామేచాన్యేసాత్వగ
షాభాః । అపిస్వప్త్యానతేసర్వేకృష్ణరామభుజాశ్రయాః ॥ ౪౫ ॥ అపిస్త్వరఃకుశలమస్తాకంబంధు
సాహృదాః । భగవానపిగోవిందోబ్రహ్మణ్యోభక్తవత్సలః ॥ ౪౬ ॥ పురేకచ్చిత్సుధర్మాయాం సుఖ
మాన్తైసుహృద్వృతః । మంగళాయహిలోకానామేమాయచభవాచయచ ॥ ౪౭ ॥ ఆస్తైయదుకులాం
భోథావాద్యోనంతసఖఃపుమాన్ । యద్బాహుదండగుప్తాయాంస్వపుర్యాంయదవ్రాచీతాః ॥
శ్రీదంతివరమానందంమహాపారుషికాభవ ॥ ౪౮ ॥ యత్పాదశుశ్రూషణముఖ్యకర్తృణాసత్యాదయో
ద్వ్యప్తసహస్రయోషితః । నిజాత్యనంభ్యేత్రదశాంస్తదాశీషోహరంతవజ్రాయుధవల్లభోచితాః ॥
౪౯ ॥ యద్బాహుదండప్రభవోపజీవినఃసుధర్మమంశ్రీభిరభిక్రమంతి నగోవిందస్సుఖ
త్వంశ్రీభిరాహృతాంబలాత్సభాంసుధర్మాంసురసత్తమోచితామ్ ॥ ౫౦ ॥ కచ్చితైనామయంతాత
ప్రప్తతేజావిభాసిమే । అలబ్ధమానోవజ్ఞాతఃకింనాతత్రవిరోషితః ॥ ౫౧ ॥ కచ్చిన్నాభిహతోభా
వైశ్శబ్దాదిభిరమంగళైః । నదత్తముక్తమథిభ్య అశయాత్ప్రతిశ్రుతమ్ ॥ ౫౨ ॥ కచ్చిత్త్వం
ప్రాహ్మణంబాలంగాంవృద్ధం రోగిణంస్త్రియమ్ । శరణోపస్మతం సత్త్వంనాత్యాక్షీశ్వరణప్రదః ॥

౫౩ ॥ కచ్చిత్త్వంనాగమోగమ్యాంగమ్యాంవాసత్త్వతాంస్త్రియమ్ । పరాజితోవాభభవానో

క్తర్వతేన- సత్యభామాదయః- సంభ్యేయదై- కృష్ణబరేన- త్రినశాన్తేవాన్- నిజాత్యతదాః- దేవభోగ్యాపారిజాతాదీన్- వజ్ర
యుధన్యవల్లభాశచితస్యాఉచితాః ॥ ౫౪ ॥ ఇదితి- యద్బాహుదండప్రభవోపజీవినఃసుధర్మమంశ్రీభిరభిక్రమంతి నగోవిందస్సుఖ
మాన్తైగతవ- చమన్తేనాన్యయః ॥ ౫౫ ॥ ఇదానంతవైవకుశలంపుర్వతకచ్చిదిత్యాదిషడ్భిఃకచ్చిదితి- అనామయం అరోగ్యంనలభో
మానోమనబంధుభ్యఃసకాశాత్కింనాతైఃప్రత్యుత అనజ్ఞాతఃపరస్త్వతఃయతశ్చిరోషితఃబహుకాలంతత్రస్థితః ॥ ౫౬ ॥ కచ్చిదితి- అభా
వైరితిశ్చేదఃప్రియశాస్త్రైరమంగళైఃపరుషైశ్చబ్దాదిభిరాభిహతోనతాదితోసికిం- యద్వా అధికభ్యః అపిదాస్యామిత్వక్తంనదత్తం
కింయద్వాఅశయానచాయభావవలెతథాదాస్యామితిప్రతిశ్రుతంనన్- సదత్తంకిం ॥ ౫౭ ॥ కచ్చిదితి- అన్యద్వాశరణగతంసత్త్వంప్రాణిమా
త్రం- నాత్యాక్షీ- సత్యక్తవానసికిం- యతస్త్వం- పూర్వంశరణప్రదః- ఆశ్రయప్రదః ॥ ౫౮ ॥ కచ్చిదితి- ఆగమ్యామితిభేదఃసందితాం
స్త్రియం- నాగమః- భగవదానసికిం- అసత్త్వతాంకులినవస్తాదికాంగమ్యాంనాగమఃకింనోత్తమైః అనుత్తమైఃసమైరిత్యధాః అనస్తై

కథమైర్వాకింపరాజితోసీత్యథాః || ౪౩ || అపీతి - సుభోజనాహంకృద్ధావలకాంశ్యపర్యభక్తాఃతాననంభోజ్యభక్తనానసివ
రత్రవజనాథాఃఅక్షమంత్రువయోగ్యంయత్తన్నకృతవానసికిం || ౪౪ || నిత్యంప్రేష్టతమనహృదయేనఅత్యంతాతరంగేనస్వబం
ధునాశ్రీకృష్ణనరహితఃసూన్యోస్తీత్యాత్మానంభున్యసేయద్వాపృదయేనసూన్యోస్తీత్యన్యసత్త్యథాః అన్యథాతేరుక్మవఃపీడానభ
టుడే || ౪౫ || ఇతిభావాధాదీపికాయాంచతునాశాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
త్త్వే || కలిప్రవేశమాలక్యభరన్యస్యపరీక్షితిఆరురోహన్యస్వగమినిపలచనశేబ్రవీత్ || ఏవమితికృష్ణఃఅజానఃవికల్పితఃఇతిభేదః
నానాశంకాస్పదంరూపమాలక్యవికల్పితఇత్యథాః - ప్రతిభాషితుంనాశక్నోదిత్యుత్తరేణాన్వయః - తత్రశేతుః - కృష్ణవిశ్లేషణకలి
తఃకృతఃకృతః || ౧ || శోకేనతి - శోకేనపీతునావననంచహృచ్చతేవివ సరోజేభక్త్యతీతాపాలితదేనశుష్ణవదనహృత్సరోజేయన్య - హ
తాప్రభాతేజోయన్య || ౨ || కృత్యేతేతి - శుచఃశోకాశ్రుణి - యన్యగ్గచ్ఛంతితాని - నేత్రయోరేవనంస్తభ్య - గతానిచపాణినా ఆప్య
జ్య - పరోక్షేణదశనాగౌచరేణ శ్రీకృష్ణనపీతునా - నమున్నద్ధమధికంయత్ప్రేమాత్మన్య - తేనకాతరఃవ్యాకులః - నృపమిత్యా
హేతుత్తరేణాన్వయః || ౩ || శక్యమితి - నఖ్యంహైత్రేపితాంమైత్రీముపకారితాంసుహృత్త్వంనంబుధితాంచవాప్సుః కలతావరోధా

త్తమైనానమైఃపథి || ౪౩ || అపీస్విత్పర్యభక్తాస్త్యంసంభోజ్యావృద్ధబాలకాః | (ఉపేత్యై
తిధిభృత్యాశ్చగభిఃశ్యాతుకన్యతాః ||) జగుప్సిరంకర్తకీంచిస్త్రితవాన్నయదక్షుమ్ || ౪౪ ||
కచ్చిత్ప్రేష్టతమేనాంగహృదయేవాన్యబంధునా | సూన్యోస్తిరహితోనిత్యంమన్యసేతేన్యథాన
రుక్ || ౪౫ || * * * * *
శ్రీసూతః | ఏవంకృష్ణసఖఃకృష్ణోభాత్రాణాజ్ఞాపకల్పిణః | నానాశంకాస్పదంరూపంకృష్ణవిశ్లేష
కలితః || ౧ || శోకేనశున్యద్వదనహృత్సరోజోహతప్రభః | విభుంతమేవానుధ్యాయన్నాశక్నో
త్ప్రతిభాషితుమ్ || ౨ || కృత్యేణసంస్తభ్యశుచఃపాణినామృజ్యనేత్రయోః | పరోక్షేణసమున్న
ద్ధప్రణయాత్తన్యకాతరః || ౩ || సఖ్యంమైత్రీంసుహృత్త్వంచసారథ్యాదిమఃసంస్తరః | నృపమ
గ్రజమిత్యాహబాష్పగద్గనయాగిరా || ౪ || అజానః || వందితోహంనుహారాజహరిణాబంధుగూపి
ణా | యేనమేపహృగంతేజోదేవవిస్తాపనంమహత్ || ౫ || యన్యక్షణవియోగేనలోకోహ్యాప్రియ
దశనః | ఉత్థేనరహితోహ్యేచమృతకఃప్రేచ్ఛ్యతేయథా || ౬ || యత్సంశ్రయాద్ద్రుపదగే
హముపాగతానాం రాజ్ఞాంస్వయంవరముఖైస్తరదర్శదానామ్ | తేజోహృతఃఖలునయాభిహతశ్చ
మత్స్యస్సజ్జీకృతేనధనుషాధిగతాచకృష్ణా || ౭ || యత్సన్నిధావహముఖాండవమగ్నయేదామిం
ద్రంచసామరగణంతరసావిజిత్య | లబ్ధాసభామయకృతాచ్ఛుతశిల్పనూయాదిగోభ్యహరన్నృపత
యోబలిమధ్వరేతే || ౮ || యత్సన్నిధౌన్యపశీరోఽశ్రీమహన్నభాథమా ర్యోనుజస్తవగజాయు

తగద్గనయాగిరా || ౪౦ || సమానవయస్తత్వప్రయుక్తంసఖ్యం - ఉపకారప్రయుక్తామైత్రీ - ప్రేమాశయప్రయుక్తంసాహచరం || ౪౧ ||
మందితఇతి - యేనమాంపంచయతాదేనాబ్రహ్మరుద్రాదీ - విస్తాపయతీతియత్మహత్సరోత్తృప్తః || ౪౨ || యస్యేతి - యన్యక్షణవి
యోగేనత్యాదిలోకస్థయచ్ఛబ్దానామంతేతేనాహమస్మి ముషిత ఇతిఇతోనవచశ్లోకస్థేనతచ్ఛబ్దేనసంబంధఃప్రియస్యాప్రియత్వేన్యస్తాం
తః - ఉత్థేనప్రాణేనరహితః - ఏవపిత్రాదిః || ౪౩ || లోకః - జనః - అప్రియదశనః - అప్రీతినంపాదకదశనవిషయన్య - రిక్తేనధన
వరహితః - పరిద్రోయథా - మృతకఃమృతప్రాయఃప్రేచ్ఛ్యతే - సర్వైరపిమృతప్రాణాయమితివ్యవహ్రియతే || ౪౪ || శ్రీకృష్ణః పకారాన
మస్తరలిదశభిః - యదితి - యన్యసంశ్రయాత్సలూత్ - స్తరేణకామేన - దర్శదానామతిమత్రానాం - తేజఃప్రభావః - హృతం - ధనుగ్రహ
తేనైవ - పశ్చాద్ధనుస్సజ్జీకృతం - జ్యోతిహితంచతేనమత్స్యయంత్రః - పరిశ్రమన్విధః - తాదితఃతతస్తాన్విజిత్య - కృష్ణా ద్రుపదీప్రాప్త
చ || ౪౫ || యదితి - ఉత్తివిస్తమే - ఖాండవమింద్రన్యగనం - కాండవమితివాపాః - అదాంధత్వవనస్తి - ఖాండవదాహ - రక్షితేన - మయే
శకృతాసభాచలబ్ధా - అచ్ఛుతశిల్ప రూపామాయా యస్యాగసా - నిఖిలజగదాశ్చర్య కరశ్చినిర్మాతేన జగన్మోహినీత్యథాః - అధ్వరేరాజ
మాయ - బలిం - ధనాదిరూపముహంప్రవృత్తాతం || ౪౬ || అగంతరశ్లోకోవిగతః - తథాపివ్యాఖ్యాతేయదితి - నృపగిరస్సు అంశ్చిర్య

వ్యతం - జరాసంధం - తవానుజాభీమః - మఖాధాం - అహాకూతవా - తద్విజయం వినారాజసూయమఖానుపపత్తే - గవాయతస్యేవ -
 వత్సముత్సాహశక్తిః వీర్యం బలంచయవ్యసః - తంహతావ్య - ప్రమథనాథోమహాధైరవః - తస్యమఖాయ - యేరాజానః - తేనాహృతాః - ప
 శురూపేణానీతాః - యస్తాన్మోచితాః - తస్మాత్తైలభ్యత - బలింభుష్టల ధనోపహారాది రూపమానీత వంతః || ౯ || పత్న్యా ఇతి - స్త్రీ : ౩౪
 వైఃమిశ్వాననాదిభిః - తవపత్న్యః - కబరం వికీర్య ఉన్ముచ్య - స్పృష్టమా కృష్టం - తేమాంకుశ్వాననా దీనాం - స్త్రీయః హతేశాః - అరవిహ
 వై ధవ్యాద్విముక్తకేశాః - అక్రతవకార - కథంభూతంకబరం - అధిమఖంరాజసూయమధిక్యత్య - క్లిప్తోగచిత్ మహాభీషేకామంత్ర
 పూర్వాధిషకోయః - తేన అభిషేకేణ - శ్లాఘిష్టం అతిశయితశ్లాఘావిషయాభూతం - చారు - అతిమనోహరంతచ్చ కబరం - కేశపాశః ధమ్ని ల్లభ్యత్య
 ధాః - స్తరణాత్తదానీమేవ - అస్తత్ప్రపయా - ప్రాప్తస్య శ్రీకృష్ణస్య - నమసే - సాదయోః పతితాన్య శ్రుణిముఖాన్యస్యః తస్యాః పత్న్యః
 పదశబ్దసాపేక్షస్యాపి - పతితశబ్దస్యా శ్రుపదేననమానః - నిత్యసాపేక్షత్వాత్ || ౧౦ || య ఇతి - శిష్యాణామయతస్యై గై తత్ప్రజ్ఞాభుజైయః - త
 స్మాద్దుర్వానసాశాతోః - అనితారచితం - యద్దురంతకృష్ణం - శాపలక్షణంతస్మాత్ప్రకాశానోన్ముక్త - వనం విత్య - జుగోవర షీతవా -
 కింకృత్వా - శాకమేవాన్మంశిష్టం - తస్మిన్ సాత్తైలవశిష్టం - ఉపయుజ్య జగ్ధ్వా - వియతఉపయోగాత్ - నఖిలనిమగ్నో మునీనాం సంఘః -
 త్రిలోకీంతృప్తామమంత - విహంభాభారతేకథా - కదాచిద్దుర్వానసోదుర్యోధనేనాతిధ్యంకృతం - తేనచపతితుప్తేనవరగవృణీష్యేత్సుతై
 ముర్వానసశ్వాసాత్పాండవానశ్యయిరితిమతసినిధాయ - దుర్యోధనేనోక్తం - యధిష్ఠిరోస్తత్తులముఖ్య అతస్తస్యా పిభవనేభవతావివమేవ
 శిష్యాః యతనహితేనాతినిధావితవ్యః - కింతు ద్రౌపదీయథాక్షుధానసీదేత్రథా తస్యాంభుక్షవత్వాంతస్య హంగంతవ్య మితి - తతశ్చ
 తత్తత్తవదుర్వానసిప్రాప్తే - పరమాదరేణ యధిష్ఠిరేణ - మాధ్యాహ్నంకృత్వా - ఆగమ్య తామివిజ్ఞాపితోమునిన్నమునిసంఘాః మహానా

తనత్వవీర్యః | తేనాహృతాః ప్రమథనాథమఖాయ భూపాయ మ్నోచితాస్సమునయై బలిమధ్వరే

తే || ౯ || పత్న్యాస్తవాధిమఖక్ష్మప్రమహాభీషేకశ్లాఘిష్టచారుకబరంకితవైస్సభాయామ్ | స్పృష్టం

వికీర్యపదయోః పతితాశ్రుముఖ్యయైస్తస్త్రియోక్తహతేశవిముక్తకేశాః || ౧౦ || యోమోజు

గోపవనమేత్యమరంతకృష్ణాద్దుర్వానసోరవితాడయుతాగ్రభుగ్యః | శాశాన్మశిష్టముపయుజ్యయిత

స్త్రీలోకీంతృప్తామమంతసలిలేవినిమగ్నసంఘః || ౧౧ || యత్రైజసాసభగవాన్యధిశూలపాణిర్వి

స్తాపితస్సగిరిజౌస్త్రమదాన్నిజంమే | అన్యేపిచాహమమునైవకలేబరేణప్రాప్తోనుపేంద్రభవ

నేమహదాసనాథమ్ || ౧౨ || తత్రైవమేవిహారతోభుజదండయుగ్ం గాండివలక్షణమరాతివ

ధాయదేవాః | సేంద్రాశ్చితాయదనుభావితమాజమీధతేనాహమద్యముషితఃపురుషేణభూ

మ్ || ౧౩ || యద్భాంధవఃకురుకులాభిమనంతపారమేకోరభేనతతరాహమతార్యసగ్ధమ్ | ప్రత్యా

స్నానాయజలేనిమమజ్జ - తత్రచింతాకురయాద్రాపద్యా - స్తృతమాత్రః శ్రీకృష్ణః - తత్క్షణమేవభక్తవాత్సల్యాత్ప్రప్తః - తయానివేదితే

వృత్తాంతే - భగవతోక్తం - అహంచబుభుక్షతోమాంభోజయేతి - తయాలిలజ్జితయోక్తం - స్వామిమద్యోజనపర్యంతం - అక్షయమన్నం

మూర్యదత్తస్థాల్యాం - మయాదనర్వాన్ సంభోజ్యభుక్తం - తతోనాన్యస్త్వమితి - తథాన్యతనిబంధన - స్థానీమానాయ్య తత్తంతలగ్నంకిం

చిచ్ఛాకాన్మమాత్రం ప్రాశ్యోక్తం - భోక్తుంమునిసంఘమాహ్వాయేతి - నచతావతాతితృప్తోవృథాపాకభయేనపలాయితఇతి || ౧౦ || అరి

విహితాదుర్యోధనప్రేరితాత్ - దుర్వానసః || ౧౧ || అక్షంతిసారనర్సన్యంకుర్వానసమవేహమామితిస్వనైవాత్యంతానహనవత్తయాప్ర

ఖ్యాపితాత్ - మునైః ప్రాప్తా - దురంతకృష్ణాత్ - అనేకనహస్రసంఖ్యాకశిష్యగణయతస్యతస్యదుర్వానసః - అర్ధరాత్రే అరణ్య అన్నదా

నాథావనిమిత్రకశాపజనితాదిత్యధాః - యతఃకృష్ణభుక్తశాకలేశవశాత్ || ౧౧ || యదితి - నగిరిజః - గిరిజానహితోవిస్తాపితస్సన్ - నిజం

పాశుపతకుస్త్రం - అన్యేపిలోకపాలాః నిజాన్యస్తాణిదమః - అన్యవప్యాశ్శర్యమాహ - అమునైవేతి - మహతః ఇంద్రస్యాననాధాం || ౧౨ ||

యత్రైజసాయస్యశ్రీకృష్ణస్యమయిస్థాపితేనతేజసా - శూలపాణిః - నిఖిలప్రపంచసంహారకారీశూలాయుధమాస్త్రః - అమునైవకలేబరేణ

తుక్షేహంతరేణేతిభావః || ౧౩ || తత్రైతి - తత్రైవస్వగైత్రీదతః - గాండివంలక్షణంబిమ్మంయన్యతత్ - అరాతయః నివాతకవచాదైత్యా

ప్రేమాయుధాధాం - అక్రతవంతః - యేనానుభావితప్రభావయక్తంకృతం - శాలజమీధయధిష్ఠిర - తేనముషితఃపంచితోస్త్రి - కథం

భూతేన - భూమ్నానిజమహిమావస్థానేన || ౧౪ || భూమ్నాభూమవీద్యాప్రకరణభలితవైభవవిశిష్టేన - పురుషేణపురుషమాక్రత్రలిపాదిత

౭౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభే - పంచదశోధ్యాయః.

తర-తీర్థావా-ఉత్తరగోగ్రహణతాద్యానినుస్తరాణి-సత్వానినిమితిమింగిలాదీని-భీష్మదీర్ఘపాణియస్త్రి-పర్యే-తంగోధనం-ప్ర
త్యాహృతం-పరేమంచశిరోభ్యస్సకాశాత్-తేజఃపదంప్రభావహ్యమ్సం-ఉష్ణిమరూపం-మణిమయం-మకుట-రత్నరూపంపురుషవంబహు
భవం-తావన్నోహనాస్త్రే-నమోహయత్వాసితం-యఃకృష్ణఃశాంభవఃసర్వవిధబంధుర్యస్యతేన-యద్భా-ంధవేనవయా || ౧౪ || యశి
తి-అశక్తాః-అనల్పాః-యేరాజన్యవర్యా-స్తేమాం-రథమండలై-మండితాసు-భీష్మదీనాంచమూను-సూరధిరూపే-రథికస్య-మహా
క్రౌచరస్య-సూరధిరూపే-రథమానస్య-హేవిభ-తేమాంరథయా-ధపానా-మాయరాదీని-యఃదృ-శాగృ-ప్రైవ-అ-భాత్-హృత
వా-మనాంసీ-మృత్యాహ-దిశ-క్షి-స-హేమామనోబలం-ఓజః-రాయకబలం-స్తా-దికాశలమిత్యథః || ౧౫ || యదితి-యస్యవోష్ణ-మా
మాం-ప్రణిహితం-స్థాపితం-గుప్తమిత్యథః-తైరేవగుర్వాదిభి-రూపితాని-ప్రయుక్తాని-అ-స్తా-ణి-స్స-శం-ని-గురుః-ప్ర-తి-తి-తి
కరణః-త్రి-కరణ-దేశాధిపతిః-సుశర్వా-శలః-శల్యః-మద్రాధిపతిః-సైంధవః-సింధు-దేశాధిపతిః-జయప్ర-భః-బాహ్లికః-శంతనో-క్రా-తా-అ-నా
ఘోమహి-మహే-మంత-భా-భా-తా-స్య-ప్ర-తి-కారా-కర-జ్య-స్స-శే-దృ-హంతః-అ-సు-రా-ణి-హి-ర-ణ్య-క-శ్ర-ప్ర-తి-రా-ని-అ-స్తా-ణి-స్స-హృ-
దా-సం-ప్ర-హ-మి-వే-తి || ౧౬ || స్వా-పరా-ధ-మ-మ-స్త-ర-సం-త-ప్య-మా-న-అ-హ-సా-త్య-ఇ-తి-సా-త్యే-సూ-ర-భ్యే-మ-యా-కు-మ-ని-నా-స-ప్య-తః-క-మ-తి
త్వ-మే-పా-హ-అ-త్త-ద-ఇ-త్యా-దీ-నా-అ-త్త-దః-జ్ఞా-న-ప్ర-దః-అ-భ-వా-య-మ-మ-య-భ-వాః-శ్ర-హః-క్రా-ంతాః-నా-హః-అ-శ్వాః-మ-స్య-తం-మాం-

హృతంపురుషవంబహుపదేషాం-తేజఃపదంమణిమయంచ-హృతంశిరోభ్యః || ౧౪ || యోభీష్మక
ణ-గురుశల్యచమూష్యద-భ-రాజన్యవర్యరథమండలమండితాసు-అ-క్రౌ-చ-రో-మ-ను-వి-భో-ర-థ-యా
ధ-పా-నా-మ-ాయ-మ-నా-ం-సీ-చ-దృ-శ-స-హ-ః-జ-అ-భ-త్ || ౧౫ || యద్వోష్ణ-మా-ప్ర-ణి-హి-తం-గు-రు-భీ-ష్మ-
క-ణ-ద్రా-ణి-త్రి-క-ర-శ-ల-సై-ం-ధ-వ-బా-హ్లి-కా-ద్యైః || ౧౬ || అ-స్తా-ణ్య-మో-ఘ-మ-హి-మా-ని-ని-దూ-పి-తా-ని
నో-ప-స్ప-శు-స్స-ృ-హ-రి-దా-స-మి-వా-సు-రా-ణి || ౧౭ || సా-త్యే-వ-తః-మ-మ-త-నా-న్య-ద-ఈ-శ్వ-రో-మే-య
త్వా-ద-ప-స్త-మ-భ-వా-య-భ-జ-ంతి-భ-వాః || మాం-క్రా-ంత-వా-హ-మ-ర-యో-ర-థి-నో-భ-వి-ష్టం-న-ప్రా-హ-ర
న్య-ద-ను-భా-వ-ని-ర-స్త-ది-త్యాః || ౧౮ || న-మా-ణ్య-దా-ర-గు-చి-ర-స్తి-ర-శో-భి-తా-ని-హే-పా-భ-హే-జ-న-స-భే
కు-రు-న-ంద-నే-తి || సం-జ-ల్పి-తా-ని-న-ర-దే-వ-హృ-ది-స్స-ృ-శా-ని-స్త-తు-ల-త-ం-హ-హృ-ద-య-మ-మ-మా-ధ-వ-స్య ||
౧౯ || శ-యా-స-నా-ట-న-వి-క-ర్ణ-న-భో-జ-నా-ది-ప్రై-వ-కా-ద్య-య-స్య-ఋ-త-వా-ని-త-వి-ప్ర-ల-భిః-స-ఖ్య-స్స-భే-వ-పి
త్య-వ-త-న-య-స్య-స-ర్వ-సే-హే-మ-హ-మ-హి-త-యా-కు-మ-తే-ర-ఘ-ం-మే || ౨౦ || సో-హ-ం-న్య-పే-ంద్ర-ర-హి-తః
పు-రు-షో-త్త-మే-న-స-ఖ్యా-ప్రి-యే-ణ-సు-హృ-దా-హృ-ద-యే-న-శూ-న్యః || అ-భ-వ-న్య-రు-క్ర-మ-వ-రి-గ్ర-హ-మ-ం-గ-ర-తు-
స్సో-పై-ర-స-ద్భి-ర-బ-లే-వ-ని-జి-తో-స్తి || ౨౧ || త-ద్వై-ధ-ను-స్త-ఇ-ష-వ-స్స-ర-థో-హ-యా-సై-సో-హ-ం-ర-థి-న్య-ప-త
యో-య-త-అ-మ-న-ంతి || స-ర్వ-ం-క్ష-ణే-న-త-న-భూ-ద-స-దీ-శ-రి-క్ర-ం-భ-స్త-హ-మ-త-ం-కు-హ-క-రా-ధ-మి-ప్రొ-ప్త-మూ-

జయప్రథవధేహిజలపానంవిదాఅశ్వాఃక్రాంతాః-తతోరథాదవశీర్య-భవిష్టమపితాదై-భావంభిత్వా-జలంసంపాదితంమయా-తతా
యస్యామభావేన-నిర-స్త-చి-తా-అ-ర-గూ-మా-ం-స-ప్ర-హృ-త-వ-ంతః-స-సా-త్యే-వ-త-తి-కు-మ-తి-త్వ-ం || ౧౭ || స-ర్వా-ణి-తి-హే-న-ర-దే-వ-ఉ-దా-ర-ం-గ-ం-భి-
ర-ం-రు-చి-ర-ం-య-త్సి-త-ం-తే-న-శో-భి-తా-ని-స-ర్వా-ణి-ప-రి-హ-స-న-వా-క్యా-ని-త-థా-కా-ర్య-ప్ర-స్తా-వే-మ-హే-పా-భే-త్యా-దీ-ని-మ-భ-రా-క్ష-రా-ణి-స-ం-జ-ల్పి-
తా-ని-చ-హృ-ది-స్స-ృ-శా-ని-మ-నో-జ్ఞా-ని-చ-మా-ధ-వ-స్య-యా-న్య-తా-ని-స్త-తు-ల-త-ం-మ-హృ-ద-య-ం-లు-క-ం-తి-క్షో-భ-య-ంతి-చి-బ-భా-వ-అ-ష-ః || ౧౮ ||
శ-య్యే-తి-వి-క-ర్ణ-న-ం-స్వ-గు-ణ-శ్లా-ఘ-న-ం-వి-రు-ధ-స-ం-భా-ష-ణ-ం-వా-శ-యా-ది-మ-వి-క్యా-త్-అ-వ్య-తి-రే-కా-ధ-తోః-వి-క్య-ం-మా-న-సి-క-వ్యా-పా-రా-భే-దః-క-దా-
చి-ద్వై-ధి-చా-ర-ం-న్య-ప్రై-వ-హే-వ-య-స్య-ఋ-త-వా-న-త్య-మ-క్ర-త్వ-మి-తి-వ-క్ర-త్వా-వి-ప్ర-ల-భిః-చి-ర-న్య-తో-పి-ఋ-భ-మా-ని-పా-దే-ఋ-భ-వో-దే-వా-
స్సే-వ-కా-స్స-ం-తి-య-స్య-అ-పా-మ-హ-న-పి-వ-య-స్య-ఇ-తి-మ-త్యా-వి-ప్ర-ల-భిః-చి-ర-న్య-త-ఇ-త్య-థః-ఋ-త-మా-ని-పా-దే-వ-త్వా-భా-వ-స్త-వ-ః-మే-
అ-ఘ-ం-అ-ప-రా-ధ-ం-సే-హ-మ-హ-మ-హి-త-యా-మ-హ-త్వై-న-వి-క-ప-ద్య-న-అ-తి-మ-హ-త్వై-నే-త్య-థః-స-ఖ్య-ర-ఘ-ం-స-భే-వ-త-న-య-స్య-ఘ-ం-పి-తే-వ ||
౧౯ || త-స్య-యా-శ-ం-తి-ర-ప-రా-జ-య-ం-చ-ప్రా-ప్రో-హ-మి-త్యా-హ-స-ఇ-తి-తే-న-స-ఖ్యా-ర-హి-తః-అ-తో-హృ-ద-యే-న-శూ-న్యః-అ-ం-గ-హే-రా-జ-క-ఉ-రు-
క్ర-మ-స్య-ప-రి-గ్ర-హ-ం-కు-డ-శ-న-హ-ప్ర-క్రీ-ర-క్ష-అ-న-ద్భి-నీ-ద్యైః-అ-బ-లా-యా-హే-వ || ౨౦ || సో-హ-ం-త-థా-భ-గ-వ-తా-ప్రీ-తి-వి-ష-యా-క్య-తో-
హ-ం-గో-పైః-గో-ప-ల-క-తు-ల్యైః-ద-బ-లైః-అ-బ-లా-బ-ల-ర-హి-త-ప-ని-తే-వ || ౨౧ || శ్రీ-కృ-ష్ణ-వి-యో-గ-పి-వా-క్ర-హే-తు-నా-న్య-ఇ-త్యా-హ-త-ది-తి-
య-తః-యే-భ్యః-ఈ-శే-న-రి-క్ర-ం-శూ-న్య-ం-అ-న-త్-కా-ర్యా-క్ష-మ-స-ర్వ-మ-సి-క్ష-నే-న-శ్రీ-కృ-ష్ణ-వి-యో-గా-వ్య-వ-హి-త-క్ష-ణ-పి-గ-స-న్త-ం-ప్ర-వి-భా-వై-ర-పి-

భక్తస్త్రితిలు ప్రసక్తమికంపవం - భక్తనిమతంభస్మా ముతిమివఅతిప్రీతారపికుహకాత్ మాయవినస్సకాశాత్ - రాధంలభిమివ లభవా - తు
హ కేవంవకేతనత్వా త్రే - రాధంద త్మమిహ - నమ్యక్త మ్నాదభ్యమ్యమామరభూమా - ఉప్రంప్రకేణకంబిజమివ || ౨౦ || రాజన్నితి - సు
హృత్పురేత్వయాభిప్రహ్లానాం - నస్సుహృదాంమధ్యే || ౨౧ || వారుణీమితి - చత్వారిఃపంచవావశేషితాః - తత్రప్రేతుర్విప్రశాపేత్వా
దినా - వారుణీమన్న మయీమహానతామివ - అన్యోన్యమహానతామివ - స్వపితృపుత్రభ్రాతృప్రభృతీకదాప్యజానతామివ - ఏకకాముష్టి
భినిఘ్నతాంఅవశేషితాత్వసేనోక్తం || ౨౨ || హేతుకతా - రమాహత్రిభిః - ప్రాయేజేతి - భావయంతి పాలయంతి - చండ త్పరయం
తి || ౨౩ || జలౌకసామితి - జలౌకసాంమత్స్యాదీనాంమధ్యమహంతఃస్థూలాఃఅణీయనఃసూక్ష్మా యథాఅదంతి భవయంతి || చం || బలిసః
దుబలాః బలిహీనాః - మహంతోపిసరస్వరతుల్యబలశాలినోపిబలిసః - మిథఃఅన్యోన్యం || ౨౪ || ఏవమితి - భూభారాణా భూభారభూతాణా
సంహృతవాణా || ౨౫ || అతఃపరంవక్తుంనశక్నోమితిసూచయన్నాహదేశకాలేతి - దేశకాలాచితాభావాయుక్తానిమనః పీడోపశమనక
రాణిగోవిందస్యవచనానిస్తరతోమమచిత్రంహరింతిఅకమంతి || చం || దేశకాలాభావాయుక్తాని - దేశానుగుణానికాలానుగుణానిచ -
అభేద్యానిత్రాభేద్యానిత్రాని - హృత్తాపోజశమానిమనసస్తాపనివారకాణి || ౨౬ || ఏవమితి - సూతోక్తిః - ఏవమితి నృధేనస్మిహేన
నింతయతోజానస్యమతిశ్శాంతాభగవత్స్వరణజనితానందాచితమేనశాంతిరథయుక్తా - విమలావిశోకావిరక్తాచాసీత్ || ౨౭ || మతి
వై మల్యఫలమాహ - వాసుదేవేతి - వాసుదేవాంశ్చుయభ్యాసేనపరిబృంహితంసంపదీతం - రంహేహ - వేగోయస్యాత్రయాభిప్రత్యోర్మధిరాః
ఉన్నానీతాః అశేమాఃకషయాఃకామాదయోయస్యాస్సధిషణాబుద్ధిర్యన్యసఃజ్ఞానంపునరధ్యగమఃత్వత్తరణాన్వయః || ౨౮ || గీతమి

మ్యామ్ || ౨౦ || రాజంస్త్యయాభిప్రహ్లానాం సుహృదాంనస్సుహృత్పురే | విప్రశాపవిమూఢానాం
నిఘ్నతాంమష్టిభిర్మిథః || ౨౧ || వారుణీంమదిరాంపీత్వా మదోన్మథితచేతసామ్ | అజానతామి
వాన్యోన్యంచతుఃపంచావశేషితాః || ౨౨ || ప్రాయేజైతర్భగవతేతశ్వరస్యవిచేష్టితమ్ | మిథో
నిఘ్నంతిభూతాని భావయంతిచయన్తిథః || ౨౩ || జలౌకసాంజలేయస్వన్నహంతోదంత్యణీయనః |
దుర్బలాన్పలిసోరాజన్యహంతోబలిసోమిథః || ౨౪ || ఎవంబలిష్ఠైర్యదుభిర్మహర్భిరపరాన్విభుః |
యదూన్యదుభిరన్యోన్యంభూభారాణాంసంజహరహ || ౨౫ || దేశకాలాభావాయుక్తాని హృత్తాపో
పశమానిచ | హరింతిస్తరతశ్చిత్రంగోపందాభిహితానిమే || ౨౬ || శ్రీసూతః || ఎవంచంతయతోజి
జ్ఞోఃకృష్ణపాదసరోరుహమ్ | సాహదేవాతాగాఢేన శాంతాసీద్విమలా మతిః || ౨౭ || వాసుదే
వాంశ్చుయభ్యాసపరిబృంహితరంహసా | భక్త్యానిర్మథితాశేషకషాయధిషణోజ్ఞానః || ౨౮ ||
గీతంభగవతాజ్ఞానంయత్తత్సంప్రానుమూఢాని | కాలకర్తృతమోరుద్ధంపునరధ్యగమద్విభుః || ౩౦ ||
విశోకోబ్రహ్మసంపత్త్యాసంభిన్నదైవతసంశయః | లీనప్రకృతనైగుణ్యాదలింగత్వాదసంభవః ||
౩౧ || గీతమ్యభగవత్సాగ్రంసంస్థాయదుకులస్యచ | స్వీపథాయనుతంచక్రేనిభృతాత్మాయుధిష్ఠి

౧ - కాలేనకర్తృభిః తమసాహాగభి నివేశేనచరుద్ధంతప్రతంసత్ || చం || సంగ్రామముభావని - భారతయుద్ధోపక్రమకాలే - కాలకర్తృత
మోరుద్ధం - కాలవశాత్ దుష్ట మహావశాత్ తమగుణావేశావ్యరుద్ధంవిస్తృతంయత్ జ్ఞానంతత్వనరధ్యగమత్ - పునః ప్రాప్తవాసాసీత్ || ౩౦ ||
జ్ఞానఫలమాహ - విశోకఇతి - ఎతదేవశోకహత్వభావేనఉపపాదయతిశోకస్యాపిహేతుఃదైవతభ్రమః - తస్యదేహః - తస్యలింగంతస్యగుణః
తేమామవిద్యా - తతశ్చబ్రహ్మసంపత్త్యాబ్రహ్మహమితిజ్ఞానసనీనాప్రకృతిరవిద్యాయస్మిత్తస్మైగుణ్యాంభవతి - నతుసుమప్తిప్రశయ
యోగివఅవిద్యాశేషం - తస్మాన్మైగుణ్యాన్యదాకార్యలింగనాశః - అలింగత్వాచ్చసంభవఃనమ్యగ్నోగాయభవతి పునః పునరితి సంభ
వఃస్థూలశరీరంతప్రహతఃతతశ్చతత్పరిచ్ఛేదాభావాత్సంభిన్నదైవతమణఃసంశయోబ్రహ్మాయన్యసఃవిశోకోవాతఇతి || చం || బ్రహ్మసం
పత్త్యావిశోకః బ్రహ్మసంపత్తిఃబ్రహ్మనిష్ఠానాంచబ్రహ్మణోనిధిభ్యాననరూపాతయవిశోకఃతస్యాశ్శోకనివర్తకత్వంచ - శ్రుతరతిశోక
మాత్మవీర - ఇత్యాదిశ్రుతిసిద్ధంసంభిన్నదైవతసంశయః - అబ్రహ్మత్వకవస్తుసద్భావసంశయఃసంభిన్నయేనసతాదృశః - లీనప్రకృతినైర్గు
ణ్యోఅలింగితత్వాత్అసంభవఉత్పత్తిః - అత్రత్యనంభవశబ్దః ఉత్పత్తిపురస్కానాంపద్భావానాముపలక్షణభావః - లింగజన్మాదీనాం ని
మిత్తంపుణ్యపాపరూపంతద్రాహిత్యాదసంభవఃజననాదిషడ్భావరహితః అలింగత్వేహేతునైగుణ్యాదితినైర్గుణ్యంసత్వరజస్తమాగు
ణరాహిత్యం - సత్వాదిగుణత్రయమేవపుణ్యపాపహేతుః - తస్మాన్మైగుణ్యదలింగత్వంచ - తస్మాన్మైగుణ్యేహేతుమాహ - లీనప్రకృతి
లిలీనప్రకృతిత్వాత్ - ప్రకృతినంబంధవినానాద్యనైర్గుణ్యంతస్మాన్దేహలింగత్వాదసంభవఃప్రకృతినంబంధరాహిత్యపురస్కృతైర్గు
ణ్యాదలింగత్వాజ్ఞానాదిరహితఇతిభావః || ౩౧ || గీతమ్యితి - భగవతోమాగ్రహలక్ష్య - యదుకులస్యసంస్థానాశం శ్రుత్యాః నారతో

క్రంచానుస్మర్య - స్వఃపథాయస్వగమగాయనిభృతాత్మానిశ్చలచిత్తవియమితాంతఃకరణవ్యర్థః || 32 || పృథేతి - తాంజ్యై
జ్ఞేయం - వక్ష్యతి - ఏకాదశే || 33 || సాదామిన్యా యథాకాశేయంత్యాహిత్వా భ్రమండలమ్ | తస్మాదేవతైః ప్రభాకృష్ణస్తదైవ
తైరితి - ఎకాంతభక్త్యావ్యభిచరితభక్త్యా - సంస్మృతేరుపరరామజీవన్ముక్తాభూష - దేహంజహవిలిహ || 33 || తదేవముక్తమపియానవే
భ్యభగవతోవై లక్షణ్యమబుధావితత్వాన్యంబదతోమంత్రమర్కప్రతివై లక్షణ్యంస్వప్యతిద్వాభ్యాం - యమేతి - యయానానవరూపయా
తన్వా - భువోభారం - కంటకేనకంటకమువకంటకోద్ధరణసాధనీభూతంకంటకమివాహుః - యాదవతమభూకభారతమశ్చేరిన్వయమపి
శ్వరస్యసంహర్యత్యైనసమమేవ || చం || అజఃకర్మనిమిత్తకజననాదిరహితః - ఇచ్ఛామాత్రపరికల్పితశరీరయోగీకృష్ణః - ఈశుఃనిఖిలజగ
జ్జన్మస్థితివియకారణభూతస్య - ద్వయంచాపి - ఇచ్ఛయాశరీరపరిగ్రహః - తయైవత్యాగశ్చేత్సభయమపి - నమంతుల్యమేవ - నజన్మనాహ
మః - నశరీరవియోగేన క్లేశః - ఉభయోరపిస్వేచ్ఛాపరికల్పితత్వాదిభావః || 34 || శ్రీకృష్ణమూర్తే విశేషమాహ - యథేతి - తాన్వపియ
థాభక్తజహతిచతదాహ - యథానటోనిజరూపేణస్థితవనరూపాంతరానిధైత్యంతభక్తైః - తథాయేనకశేబరేణ - కుపితఃతదపికశేబరంజ
హూంతన - తావిత్వభః || 35 || యుధిష్ఠిరస్యస్వగారోహణప్రసంగాయకలిప్రవేశమాహ - యదేతి - స్వతన్వాజహాన్వియతనోదేవ
తైకుంచారోహాత్తదాయదహస్తస్మిన్నేనాహనీతిలుప్తనప్రభువంతంబదం - అప్రతిబుద్ధచేతసాంఅజ్ఞానావిప్రచిత్రానాం వివేకినాంతు నప్ర
భురిత్యుక్తం - అన్యవత - తేతిపూర్వమేవాంశేనప్రవిష్టస్యస్వనరూపేణమప్యచిరుక్త || 36 || యుధిష్ఠిరఇతి - అత్మనిమనసిచ - తస్యకలఃపరి
నపణంప్రసరణం - విలోక్య - కథంభూతం - లోభావ్యధర్మచక్రంయస్మిన్ - జిహంకాటిల్యం - పర్యథాత్ - తదుచితంపరిధానమకరోత్ || చం ||
లోభః - కథితస్సత్వాత్రేధనవ్యయాభావః - అన్యతమనత్యవచనం - జిహంకాపట్యం - హింసనాదిప్రాణవియోగకరజాదికమధర్మచక్రం

రః || 37 || పృథాపుపశ్రుత్యధనంజయోదితం నాశంయదూనాంభగవద్గతించతమ్ | ఎకాంతభ
క్త్యాభగవత్యధోక్షజేనవేళితాత్మోపరరామసంస్మరేః || 38 || యయాహరద్భుమోభారంతాంతమం
విజహావజః | కంటకంకంటకేనేవద్వయంచాపీశితుస్సమమ్ || 39 || యథామల్స్యదిరూపానిధైత్యై
జహ్యద్యథానటః | భూభారఃకుపితోయేన జహోతచ్ఛకశేబరమ్ || 40 || యదాముకుందోభగవాని
మాంమహింజహౌస్వతన్వాశ్రవణీయసత్త - కః | తదాహరే - వాప్రతిబుద్ధచేతసామభద్రహేతుఃక
లిరన్వవతేత || 41 || యుధిష్ఠిరస్తత్పరిసపణంబుధఃపురేచరాష్ట్రైచగృహేతదాత్మని | విలూ
క్యలోభాన్పతజిహహింసనాద్యధర్మచక్రంగమనాయపర్యథాత్ || 42 || స్వరాష్ట్రైత్రంవినయిన
మాత్సనస్సునమంగుణైః | తోయనీవ్యాఃపతంభూమేరభ్యపించద్గజాహ్వయే || 43 || మధురాయాం
తథావజ్రంశూరసేనసుతంతరః | ప్రాజాపత్యాంవిరూపేష్టిమగ్నీనపిబదీశ్వరః || 44 || విస్వజ్య
తత్రతత్సర్వందుకులవలయాదికమ్ | నిర్వోహవిరహంకారస్సంభిన్నాశేషబంధనః || 45 || వాచం

అధర్మజాలం - గమనాయలోకాంతరగమనాయపర్యథాత్ప్రయత్నంకృతవా || 32 || స్వరాజితి - అత్మనస్వస్వగుణైః సునకుంస్వేనా
త్వంతనన్యశంనియతంనియమపరతం - తోయంసర్వభుక్తితం - నముక్త్రదకమేజనీవీ పరిధానవిశేషయస్యాస్తస్యాఃభూమిః పతిత్యేనాభి
షిక్తవా || 33 || మధురాయామితి - వజ్రంఅనిరుద్ధస్యపుత్రం - ప్రాజాపత్యైష్టిం - నిరూప్యకృత్యైత్యభః - అపిబత్అత్మన్యారోపయా
మానః - ఈశ్వరస్సమభః || చం || శూరసేనసుతముగ్రసేనస్యపుత్రం - వజ్రం - వజ్రనామానం || 35 || విస్వజ్యేతి - సంభిన్నాన్యశేషజీ
బంధనానిఉపాధయోయేన || చం || నిర్వోహవిరహంకారఃత్యక్తాహంకారమమకారః - సంభిన్నాశేషబంధనః - సంభిన్నపుణ్యపాపప్ర
శ్చలికర్మబంధనః || 40 || తదేవరశాయతిద్వాభ్యాంవాచమితి - వాచమిత్వపలక్షణంసత్వేంద్రియాణిమనసిప్రవిలాపితవానిత్యభః - త
చ్ఛమనఃప్రాణః - ప్రాణధీనవృత్తిత్వాత్తంప్రాణమితరే - ఇతరస్మిన్అపానెలపానెనాకపణత్అపానవ్యాపారఉత్సగఃతత్సహితంఅ
హనంపుత్యై - తదధిష్ఠానదేవతాయాం - అనైవేవవాగాదీనామపితృతత్త్వసాహిత్యంజ్ఞేయం - తంమృత్యుం - పంచత్యేపంచభూతానా
మైత్యేదేహ - దేహస్వేవమృత్యునాత్మన ఇతివిభావితవానిత్యభః - అజహావీదితియజ్ఞుగంతాల్లుజీరూపం || చం || యుధిష్ఠిరః స్వచ్ఛం
దమరణప్రకారేణ - వాచంకునసిమత్వా - శ్రు - మనఃపూర్వోవాగుత్తరః - బుద్ధింకునసాధ్యాయితద్వాచావతీత్యాదిశ్రుత్యుక్తరీత్యా
హాగ్వాసారాణంకునఃపూర్వకత్వాత్ - కారణీభూతేమనసివాగ్వాసారాహమత్వా - మనోవాసారాణంప్రాణదీనత్వేన మనోపిత
స్యాపికారణప్రాణేమత్వా - శ్రు || వాజ్ఞసేనసంపద్యతేమనఃప్రాణేప్రాణదైజీవీత్యాదిశ్రుత్యుక్తరీత్యాహమత్వాతంప్రాణమితరేఅ
పానెమత్వాప్రాణవాయోరూర్ధ్వగమనెఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాదిప్రసంగతన్నిరోధాధః - సోత్పర్గంసోచ్ఛ్వాసనిశ్వాసప్రాణమపాన
మత్వాతమసంపుత్యైతస్యాన్యధిష్ఠానకయాకారణీభూతేమత్వాహమత్వాతంమృత్యుంపంచత్యేపంచభూతేమతస్యాపికారణేమ

అజహావీత్ - ముతవానాసీత్ - వాక్ప్రశస్తినిసర్వేంద్రియాణీప్రాణిది వాయూంశ్చకారణీభూత పంచభూతేషు ముతవానిర్వ్యభాః || ౪౧ ||
 త్రిత్వైతి - త్రిత్వైగుణత్రయే - తద్వత్త్రిత్వమేకత్వైవిధ్యాం - సర్వసర్వార్థపహతుమవిధ్యాం ఆత్మనిజీవ - అజహావీదివక్తవ్య
 అజహావీదిత్యాపేక్షంపివంత్రిత్వాదినిస్సమ్యక్భోధితం ఆత్మానం జీవాత్మానంబ్రహ్మణీవ్యయే కూటస్థేనతుతస్యాస్యత్రలయిత్య
 భాః || ౪౦ || అథానంతరంపంచత్వంత్రిత్వైశ్చత్వా - పంచీకరణత్వాగేనత్యవృత్తరణంసంపాద్య - మునిర్వనసశానీయుధిష్ఠిరః - తద్వత్త్రి
 వ్యత్వంపకత్వేములకారణీభూతప్రశ్నవస్తాయామబుహూత్ - కార్యవస్తాత్వాగేనకేవలకారణావస్థాపన్నప్రకృతినంసృష్టభూ
 దిత్యభాః - సర్వమాత్మన్యజహావీత్ - సర్వస్యాస్యప్రకృతినంబంధస్య ఆత్మనః కమపరవశత్వాత్ కమపారవశ్యాభావేనప్రకృతింబి
 ముచ్యశుద్ధాత్మరూపతాదూపన్నిత్యభాః - తమాత్మానంబ్రహ్మణీవ్యయే బ్రహ్మణీవ్యయే జీవసత్తాయాః పరమాత్మనత్తాదీనత్వేన - స్వస
 త్తానిర్వాహకేబ్రహ్మణీస్వాత్మానమబుహూత్ - తదధీనత్వేన స్వాత్మానంకృతవానిత్యభాః - శ్రు - యతత్త్వనిత్యత్వాదిశ్రుత్యాతత్త్వ
 నోజీవస్యబ్రహ్మణీననత్తాకత్వాత్ తచ్చేషత్వాచృత్తీన్నాథారేషేషిణిచ ఆధేయత్వేనశేషత్వేనచ స్వాత్మానంసమపితవానిత్యభాః
 స్వీయశేషత్వాస్యపరిజ్ఞాన పూర్వకవివరితాశుష్టానాదేవకీలాన్యసంసారః || ౪౨ || తదేవమాత్మప్రతిపత్తిముత్వాభావ్యాస్థితిమాహదావ్య
 భ్యాం - చీరవాసాఇతి - బద్ధవాక్మానీ || ౪౩ || అనవేక్షమాణోనిరగా దశృణ్వస్పధిరోయథాఉదీచీప్రవివేశాశాంగత
 పూర్వాంసుమాత్మభిః || ౪౪ || హృదిబ్రహ్మపరంధ్యాయన్నావలేతయతోగతః - సర్వేతమనునిజా
 గ్నుర్భూతరఃకృతనిశ్చయాః || ౪౫ || కలినాధర్మమిత్రేణదృష్టేఃస్పృష్టేఃప్రజాభువి | తేసాధుకృత
 పర్వాథాజ్ఞాత్వాత్యంతికమాత్మనః || ౪౬ || మనసాధారయామాసురైవకుంతచరణాంబుజమ్ | త
 థ్థానూద్రిక్తయాభక్త్యావిశుద్ధధిషణాఃపరే || ౪౭ || తస్మిన్నారాయణపదేనికాంతమతయోగతిమ్ |
 అనాపుదురవాపాంత అసద్భిర్విషయాత్మభిః || ౪౮ || విభూతకల్పమస్థానేవిరజేనాత్మనైవహి |
 విదురోపిపరిత్యజ్యప్రభాసేదేహమాత్మవాక్ || ౪౯ || కృష్ణావేశేనతచ్చిత్తఃపితృభిస్సప్తయంయ
 యా | ద్రౌపదీచతదాజ్ఞాయపతీనామనపేక్షతామ్ || ౫౦ || వాసుదేవేభగవతి హ్యేకాంతమతరాప
 తమ్ || యచ్చృద్ధయైతద్భగవత్ప్రయాణం పాండోస్సుతానామపిసంప్రయాణమ్ | శృణోత్యలం
 స్వస్త్యయనంపవిత్రంలబ్ధాహరౌభక్తిముపైతిసిద్ధిమ్ || ౫౧ ||

ఇహావ మనసి తత్ప్రాణిత రేచతమ్ | మృత్యావపానంసోశ్యగంతంపంచత్వేహ్యజోహవీత్ || ౪౧ ||
 త్రిత్వేనల త్యాధపంచత్వంతచ్చైకత్వేజు హూన్మనిః | సర్వమాత్మన్యజహావీద్బ్రహ్మణ్యాత్మాన
 మవ్యయే || ౪౨ || చీరవాసా నిరాహారోబద్ధవాన్ముక్తమూఢభాః | దశేయన్నాత్మనోరూపంబ
 జోన్మన్మపిశాచవత్ || ౪౩ || అనవేక్షమాణోనిరగా దశృణ్వస్పధిరోయథాఉదీచీప్రవివేశాశాంగత
 పూర్వాంసుమాత్మభిః || ౪౪ || హృదిబ్రహ్మపరంధ్యాయన్నావలేతయతోగతః | సర్వేతమనునిజా
 గ్నుర్భూతరఃకృతనిశ్చయాః || ౪౫ || కలినాధర్మమిత్రేణదృష్టేఃస్పృష్టేఃప్రజాభువి | తేసాధుకృత
 పర్వాథాజ్ఞాత్వాత్యంతికమాత్మనః || ౪౬ || మనసాధారయామాసురైవకుంతచరణాంబుజమ్ | త
 థ్థానూద్రిక్తయాభక్త్యావిశుద్ధధిషణాఃపరే || ౪౭ || తస్మిన్నారాయణపదేనికాంతమతయోగతిమ్ |
 అనాపుదురవాపాంత అసద్భిర్విషయాత్మభిః || ౪౮ || విభూతకల్పమస్థానేవిరజేనాత్మనైవహి |
 విదురోపిపరిత్యజ్యప్రభాసేదేహమాత్మవాక్ || ౪౯ || కృష్ణావేశేనతచ్చిత్తఃపితృభిస్సప్తయంయ
 యా | ద్రౌపదీచతదాజ్ఞాయపతీనామనపేక్షతామ్ || ౫౦ || వాసుదేవేభగవతి హ్యేకాంతమతరాప
 తమ్ || యచ్చృద్ధయైతద్భగవత్ప్రయాణం పాండోస్సుతానామపిసంప్రయాణమ్ | శృణోత్యలం
 స్వస్త్యయనంపవిత్రంలబ్ధాహరౌభక్తిముపైతిసిద్ధిమ్ || ౫౧ ||

శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః

శ్రీసూతః || తతఃపరీక్షిద్విజవర్యశిరుయామహీంసుమాభాగవతశ్శాసహ | యథాహిసూత్యామ

భిః విదురభృతరాష్ట్రాదిభిః - గతపూర్వాం పూర్వంప్రవిష్టం || ౪౪ || హృదితి - యతః - యాందిశంగతః పుననాకవతేత సంసారేనప్ర
 తకతే || ౪౫ || కలినేతి || అథమామిత్రంయస్యతేన - సాధుకృతాస్సర్వే అథాః ధమాదయ్యైః || ౪౬ || మనసేతి || అతపిత
 మంపస్యచరణంబుజమవల్యంతికంశరణంజ్ఞాత్వా || ౪౭ || తస్మిన్నితి - ఏకాంతమతయః - భగవదేకప్రవణబుద్ధయః - విషయాత్మభిరసద్భిః
 మరవాపాం || ౪౮ || విభూతేతి || కథంభూతేపదే విభూతకల్పమాణాయాగినాం ఆస్థానంనాసస్థానం యత్ తస్మిన్విరజేన ఆత్మనైవలవా
 తుః యయః సమజడశకశనలింగేన ఆస్థానమితిపాతేగతేవావిశేషణం విరజేనాత్మనైవ ఆస్థానరూపంగతింలేవిభూతకల్పమాః ప్రాపురి
 తివా ఆత్మవాక్జ్ఞానవాక్ - తీర్థాన్యటాప్రభాసే || ౪౯ || కృష్ణేతి || కృష్ణావేశనక్రీకృష్ణనితమావేశ్యదేహంత్యత్వతచ్చిత్తస్వత
 తానింసేతుమాగతైః పితృభిస్సహస్వక్షయంస్వాధికారస్థానంయయా ఆత్మానంప్రతి అనవేక్షతాంతదాజ్ఞాత్వాతం ఆపప్రాప || ౫౦ ||
 యాదితి - వికంఠ్యంప్రయాణం భగవతోదివ్యపదప్రాప్తిం అలం అతిశయేన స్వస్త్యయనంమంగళాస్పదంపవిత్రంచ || ౫౧ || ఇతికా
 వాధాదివికాయం - పంచరథాధ్యాయవ్యాఖ్యా

శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః

త్యాంజన్యనిభిజాతకోవిదాః జాతకవిదాః - హేవివ్రు - మహాంతోగుణాయస్త్రినః || ౧ || నగతి - జనమేజయాదీనిత్యత్ర అక్షరాధిక్యం
 థాంజనం - అదాగమాభావశ్చాపః || ౨ || ఆజహరేతి - ఆజహరకృతనానిత్యధాః శారద్యతంగురుంకృతం త్రయేవ్యవస్థామేధేను || ౩ || నిజ
 గ్రాహేతి - నిజగ్రాహనిగృహితవాన్ - కలిమేవనిదిశశిస్సపేతి నృపలింగధరం - రాజవేషధారిణం || ౪ || కస్యేతి - కస్యహేతోరిత్య
 యమధాః - కలింకస్తాన్తేతోః కేవలం నిజగ్రాహనతుహతవాన్ - యతోనాశుక్రః - కః అశుక్రః - నూనాంపదాహనది || ౫ || తది
 తి - తత్కలినిగ్రహరూపంకమకాన్యవిష్టోః - పదాంభోజయోః - నూనకరంధః - తరిలిహంతి ఆస్వాదయంతి - యే - రేహంసతాంమహ
 తాంవా - కథాశ్రయమితిసమాసాన్నికృష్టసూనుమంగః - తహికథ్యతాం || ౬ || కిమితి - నచేత్ - కిమన్యైరసద్భిః ఆపైర్యోమైరాయు
 షోవృధాక్షయః - అస్త్వకమయంసత్రయతోపిహరికథామృతపానాధావివేత్యాహుధాద్వాభ్యాం - తుత్రంఅల్పమాయుఃకృషాంబైర
 తోమత్యానాంమరణవతాం - తథాపి ఋతంసత్యం - మోక్షమిచ్ఛతాం || ౭ || అంగేతిసంబోధనం - మృతమిచ్ఛతాంసశ్వరంవిషయం
 తమధిపతాంమత్యానాంస్వతోపిసశ్వరాణాం నృణాంక్షణభంజనదాలాపైః భగవత్తథావణానరహితైః వృథాకాలైః || ౮ || ఏతదితి - చింతిమత ఆహానశ్చిది
 తి - యోమృత్యుఃసంభవత్ర - శమితుదిదంశామిత్రంకర్త - పశుహింసనం - తదభాముపహూతః || ౯ || ఏతదితి - చింతిమత ఆహానశ్చిది

శిజాతకోవిదాస్సమాదిశన్విప్రమహాగుణస్తథా || ౧ || సఉత్తరస్యతనయాముపయేనుఇరావతీమ్ |
 జన * మేజయాదీంశ్చతురస్తస్యాము * త్పదయత్సుతా || ౨ || ఆజహరాశ్చ మేధాంస్త్రీన్సంగా
 యాంభూరిదక్షిణాన్ | శారద్యతంగురుంకృతా దేవాయత్రాక్షిగోచరాః || ౩ || నిజగ్రాహజ
 సావీరఃకలిందిగ్విజయేక్వదిత్ | నృపలింగధరంశూద్రంఘ్నతంగోమిధునంపదా || ౪ || శ్రీశైవకః ||
 కస్యహేతోనిజగ్రాహకలిందిగ్విజయేనృపః | నృదేవయాపథ్యచూఢ్రః కౌసాగాంయఃపదాహ
 నత్ || ౫ || తత్తథ్యతాంమహాభాగయదివిష్ణుకథాశ్రయమ్ | అథవాస్య పదాంభోజ మకరందలి
 హంసతామ్ || ౬ || కిమన్యైరసదాలాపైరాయుషోయదసద్వ్యయః | తు గ్రాయుషాంనృణా
 మంగమత్యానామృతమిచ్ఛతామ్ || ౭ || ఇహేవాపహూతోభగవాన్మృత్యుశ్శామిత్రకర్తణి | న
 కిశ్చిన్ద్రయలేతావద్యావదాస్తఇహాంతకః || ౮ || ఏతదభాంహిభగవానాహూతఃపరమమిశః |
 అహేవాన్మలోకేపీయేతహరిలీలామృతంపచః || ౯ || మందస్యమందప్రజ్ఞస్యవయోమందాయు
 షశ్చయత్ | నిద్రయాస్త్రీయలేనక్తందివాచవ్యథాకర్తభిః || ౧౦ || శ్రీసూతః || యదాపరీక్షిత్తు
 రుజాంగలేవసకలింప్రవిష్టం నిజచక్రవర్తితే | నిశమ్యవారా మనతిప్రియాంతతశ్శరాసనం
 సంయుగశౌండలదధే || ౧౧ || స్వలంకృతంశ్యామతురంగయోజితంరథంమృగేంద్రధ్వజమాస్థితఃపు
 రాత్ | వృతోరథాశ్చద్విపపత్తియుక్తయాస్వసేనయాదిగ్విజయాయనిగతః || ౧౨ || భద్రాశ్వం
 కేతుమాలంచ భారతంచోత్తరాస్త్రునూ || కింపురుషాదీనివషాణి విజిత్యజగృహేబలిమ్ || ౧౩ || త
 త్రతత్రోపశృణ్వనఃస్వపూర్వేషాంమహాత్మనామ్ | ప్రగీయమానంచయశఃకృష్ణమాహాన్యసూచ

త్యాది - తతోపికిమత ఆహ - ఆహూన్మలోకే - హరిలీలామృతగవచఃపీయేతేవైతదభాం - హరిలీలై వామృతంయస్త్రిన్ - తత్తథాశ్రయమి
 త్యధా || ౯ || తదభావేతస్యవృధేవజీవనమిత్యాహ - మందస్యేతి - మందస్యలలనస్య - నక్తంరాత్ర - యద్యయః ఆయుః - తన్నిద్రయాది
 వాలిహీన - యద్యయః - తస్యధాకర్తభిః - మృయతే || ౧౦ || మందప్రజ్ఞస్య - అనుష్ఠానోపయుక్తప్రజ్ఞామంద్యశాలినః - మందాయు
 షః ప్రాయేణాయుషః - తస్యధాకర్తభిః - భగవదారాధనానుపయుక్తైః కేవలందరభరణసాధనైః లోకైఃకర్తభిః - యస్య జన్మభగవ
 ద్భాగవతాచానతత్తథాశ్రయత్యాద్యపయక్తంతదేవసజ్జన్మేతిభావః || ౧౧ || తదాతత్తలినిగ్రహప్రసంగమాహ - యదేతి - యదానిజచక్రవర్తి
 లేస్వసేనయాపాలితేదేతే - కలింప్రవిష్టం - శూద్రావ - తదా - తాలలనప్రియాంవాతాం - కింవిప్రియాంచకలిమితి యథైకాతుకనంప
 తైః - నిశమ్యతతఃశరాసనంమప్తనిగ్రహభాంబదధే - సంయుగశౌండః - యథైప్రగల్భః - పాతాంతరయథైశారిత్యుః || ౧౨ || భద్రైతి -
 భద్రాశ్వాదీనిపురస్కృతుర్యమదక్షిణోత్తరతస్యముద్రలగ్నానివషాణి - మేరోస్సర్వతలైశావృతం - తత ఉత్తరతోరమ్య కం - హిరన్మయంచ
 దక్షిణతోహరివషాంకింపురుషంచతానివిజిత్యకింపురుషేత్యత్రవర్ణాధిక్య మాషాం - బలింపుష్టలధనప్రదానపూర్వ కాగన పర్యాం ||
 ౧౩ || తత్రైతి - ప్రగీయమానంచయశఃకృష్ణమాహాన్యసూచ

వేష- విష్ణురూపసారథ్యాదీనికర్తాణి తానిశృణ్వత్ - తదావిష్ణుజగత్తత్త్వకాంత్రుణింజశృణ్వత్ - నృపతిః స రీ టీ త - విష్ణుశ్చరణారవిందే - భక్తింకరోతిన్త - సారథ్యాదీనివివేచయతి - సారథ్యంనియంతృత్వంతప్రపారిషదంసభాపతిత్వం - సేవసంధితామపృథ్విః - వీరాననంరాత్రైభద్రహస్తస్యతిష్ఠతోహగరణః - సేవనం - పాండవచోదితకార్యకరణం - స్తవనం - పండితాగధాదివత్ - తేమాంవైభవప్రఖ్యాపనం ౧౭ || తస్యేతి - పూర్వేమాంవృత్తిమమవతమానస్య - నాతిహారేశ్శ్రుమేవ || ౧౮ || ధర్మశ్చితి - ధర్మవృషరూపః - విచ్ఛాయంహతప్రశాం - గాంసూరూపాంపుణ్యం - వివత్సాంనష్టపత్వాం || ౧౯ || కచ్చిదితి - తెఆత్మనోదేహస్య - యద్యపిబహిరాభుతానలత్యేతే - తథాపి అంతర్మద్యేతిపిదాయశ్శాస్త్రం - త్వమాలక్షయే - కేనయతోవిచ్ఛాయాసీతితః - ఈషత్క్షూయతానైవణ్యకంభజతాముఖేన - ౧౮ కేన - తత్రకారణానివికల్పయత్ సృచ్చతి - దూరేబంధుమిత్యాదిపంచభిః - దూరేస్థితంబంధుః - దేశాంతరవర్తివత్సం || ౨౦ || పాదేతి - త్రిభిఃపాదైః శూన్యనంశూన్యం - అతేవపివికపాదం - మామాం - వృషలైః ధర్మశూన్యైః కుత్పిత రాజన్యైః తిక్షణధ్వజభ్రష్టమాణంపున్తస్యమాత్మకశ్చవిశేషణత్వాత్ - మంత్రాదులోపపూర్వకయజ్ఞాద్యనుస్థానేనలసురైః - పృతాఃయజ్ఞభాగాః - యేమాం అభవాయజ్ఞాద్యకరణాత్ || ౨౧ || అరక్ష్యమాణాశ్చితి - హేదిర్విపృథివి - శస్త్రభిరరక్ష్యమాణాస్త్రియః - పితృభిరరక్ష్యమాణా బాలా - తత్ప్రత్యుత్తరైరేవపురుషాదైరివని

నమ్ || ౧౪ || ఆత్మానంచపరిత్రాతుమశ్వత్థామ్నోస్త్రలేజసా 1 స్నేహంచవృష్ణిపాథానాంతే
పాంభక్తించకేశవే || ౧౫ || లేభ్యఃపరమసంతుష్టః ప్రత్యోజ్యంభితలోచనః | మహాధనానివాపాం
సిదదౌహారాన్తహామనాః || ౧౬ || సారథ్యపారిషద సేవనసఖ్యదౌత్యవీరాననానుగమనస్తవనాని
శృణ్వత్ | సిద్ధిమ్నూపాండుమ్నూజగత్ప్రణతింస్తవిష్టోభక్తింకరోతినృపతిశ్చరణారవిందే || ౧౭ || త
స్యానువతమానస్య పూర్వేమాంవృత్తిమన్వహమ్ | నాతిహారేశ్శిలాశ్చర్యంయదాసీత్తన్నిబోధ
మే || ౧౮ || ధర్మఃపదైకేనచరన్విచ్ఛాయాముపలభ్యగామ్ | పృచ్ఛతిస్తాశ్రువదనాంవివత్సామివ
మాతరమ్ || ౧౯ || ధర్మః || కచ్చిద్భద్రేనామయతత్తనస్నేవిచ్ఛాయాసీమ్నాయతాయన్తుఖేన | ఆల
క్షయేభవతీమంతరాధిందూరేబంధుంశోచసికంచనాంబ || ౨౦ || పాదన్యానం శోచసిమైకపాద
ముతాత్మానంవృషలైభోక్ష్యమాణమ్ | ఆహూసురాదీహృతయజ్ఞభాగస్త్రజాడతస్విన్త
ఘవత్యవషత్ || ౨౧ || అరక్ష్యమాణాస్త్రియశ్చిర్విబాలా శోచస్యహేమాపురుషాదైరివా
త్తా | వాచం దేవీం బ్రహ్మకులేకుకర్తవ్యబ్రహ్మణ్యేరాజకులేకులాగ్ర్యా || ౨౨ || కింతు
త్రబంధూకలిమోపసృష్టా రాష్ట్రాణివాతైరవరోపితాని | ఇతస్తతోవాశయనాసనాన్నపా
నవ్యనాయోన్ముఖజీవలోకమ్ || ౨౩ || యద్వాంబలేభూరిథరావతారకృతావతారస్యహరేధారి
త్రి | అంతహితస్యస్తరతీవిసృష్టాకర్తాణి నిర్వాణవిలంబితాని || ౨౪ || ఇదంమమాచక్ష్యతవాధి
మూలంవసుంధరేయేనవికళితాసి | కాలేనవాతేబలినాంబలీయసాసురాదితంకింహృతమంబ
సౌభగమ్ || ౨౫ || ధరణీ || భవాహివేదతత్సర్వం యన్మాంధర్మానుపృచ్ఛసి | చతుభివతతసే
యేనపాదైలోకసుఖావహైః || ౨౬ || సత్యంశౌచందయాతౌంతిస్త్యాగస్సంతోషఆజవమ్ |

దక్షిణైరాగ్రాక్షిప్తా - వాచందేవీంసరస్వతీం - కుకర్తవ్యరాచారే - స్థితాకులాగ్ర్యా బ్రహ్మణోత్తమా - సేవకా || ౨౨ ||
కిమితి - కలిసోపసృష్టావ్యాప్తా - అవరోపితానిఉద్వాసితాని - వ్యవాయామైధునం - విధినిషేధానాచరేణసర్వతశ్చయనాదిషూన్య
ఖంప్రవతమానం - జీవలోకంవా || ౨౩ || యద్వేతి - హేఅంబమాతఃధరిత్రి - తేతవ - యాభూరిథారః - తస్యావతరణాధం - కృతావతా
రస్య - కర్తాదీస్తరతీతేనవిసృష్టానతి - శోచసి - నిర్వాణంవిలంబితమాప్రతంస్థితంయేమతాని - పాతాంతరే - నిర్వాణంవిడంబితమపహసితం
యైః - మోక్షదప్యధికసుఖానీత్యధః || ౨౪ || ఇదమితి - హేఅంబతేతవసౌభగం - సౌభాగ్యం - కాలేనవాహృతం || ౨౫ || భవానితి - భ
వాజానాత్యేవ - తథాపివక్ష్యమిత్యాహ - యేనహేతుభూతేన - త్వంచతుభిఃపాదైర్వతసే || ౨౬ || యత్రసత్యావయోమహగుణాః
నవియంతినక్షయంతే - తేనశ్రీనివాసేనరహితంలోకంశోచామితిషష్టినాన్వయః - సత్యంయథాధాభాషణం - శౌచంశుద్ధత్వం - దయావ
తకుఃఖానహనం - తౌంతిఃక్రొధప్రాప్తచిత్తనయమనం - త్యాగఃఅధికముక్తహస్తతా - సంతోషఃఅలంబుద్ధిః - ఆజావంఅవశ్రతా -
శమోమనోనైశ్చల్యందమఃభాష్యంతియనైశ్చల్యం - తపఃస్వధర్మః - సామ్యంఅతిమిత్రావ్యభావః - తితియేవరావరాధనహనం - ఉపర

తిఃసాధప్రాప్తవాదానీన్యం - శ్రుతంశాస్త్ర విచారః || ౨౭ || జ్ఞానమితి - జ్ఞానం అత్త విషయం - విరక్తిర్వైశ్యవ్యసం - విశ్వర్యం నియంతృత్వం
శార్యం సంప్రమాత్వాహః - తేజఃప్రభావః - బలం దక్షత్వం - స్వల్పలికతావ్యాధానసంధానం - స్యాతం త్ర్యంబకరాధీనతా - కాశ
లంక్రియానిపుణతా - కాంతిః సౌందర్యం - ధైర్యం అన్యాయతా - మాదావంఛితా - కాతీన్యం || ౨౮ || ప్రాగల్భ్యమితి - ప్రాగల్భ్యం
ప్రతిభాతిశయః - ప్రత్యయోవినయః - శీలం స్వభావః - సహాజోబలాని - మనసోజ్ఞానకర్తృత్వం ద్రియాణాం చ పాటవాని - భగః భాగస్పదత్వం -
గాంభీర్యం అఘోభ్యత్వం - ధైర్యం అచంచలతా - ఆస్తిక్యం శ్రద్ధా - కీర్తియకాశః - మానః పూజ్యత్వం - అనహంకృతిః గర్వాభావః || ౨౯ || వి
తతితి - ఎతేవికోనచత్వారింశత్ - అన్యే చ బ్రహ్మణ్యశరణ్యత్వాదయో మహంతో గుణాః - యస్మిన్నిత్యాస్స హజాః - సవియంతి సమయంతి
స్త || ౩౦ || తేనతి - తేన గుణపాత్రై గుణాలయేన - పాప్తనాపాపహేతునా || ౩౧ || తస్య విరహో జన్మహిత్యాహచతుర్థః - బ్రహ్మదయ
తితి - బ్రహ్మదయో న్యస్త్రియః - అపాంగమోక్షః - స్వస్తికృష్ణపాతః - తత్తామాస్సంతః - బహుతిథంబహుకాలం - తవస్స మచరన్
మృచ్ఛరంతిస్త - భగవద్భిః ఉత్తమైః - ప్రపన్నా ఆత్రితాపి - సూక్రియస్య పాదలావణ్యం అలమమరత్తా నలీ సేవతే || ౩౩ || తస్యేతి - తస్య భగవ

శమోదమస్తపస్సామ్యం తితికోపరతిశ్రు తమ్ || ౨౭ || జ్ఞానం వితక్తిరైశ్వర్యం శౌర్యం తేజోబలం
స్వల్పతిః | స్యాతం త్ర్యంకాశలం కాంతిధైర్యం మాదావమేవచ || ౨౮ || ప్రాగల్భ్యం ప్రత్య
యశీలం సహాజోబలం భగః | గాంభీర్యం ధైర్యమాస్తిక్యం కీర్తిమాణోనహంకృతిః || ౨౯ || ఎ
తేచాన్యే చ బహు ప్రాయస్మిన్నిత్యా మహాగుణాః | ప్రాధ్యా మహాత్వమిచ్ఛద్భిన్న వియంతిస్తక
హిచిత్ || ౩౦ || తేనాహం గుణపాత్రై గుణీనివాసేన సాంప్రతమ్ | శోచామిరహితం లోకం పాప్త
నాకలి నేషీతమ్ || ౩౧ || ఆత్మానంచాను శోచామిభవంతంచామరోత్తమ | దేవాన్మషీన్విత్వా పాధూన్
సర్వాన్వర్తా శ్రమాంస్తథా || ౩౨ || బ్రహ్మదయో బహుతిథం యదపాంగమోక్ష కామాస్తపస్స
మచరన్భగవప్రపన్నా | సాత్రీస్సవాసమరవిందవనం విహాయ త్వాదసౌభగమలం భజతేనుర
త్త || ౩౩ || తస్యాహమబ్జకులిశాంకుశ కేతు కేతైః శ్రీమత్పదై భగవతస్సమలంకృతాంగీ | త్రీనత్య
రోచముపలభ్యతతో విభూతిం లోకానమాంవ్యసృజదుస్త్యయతీంతదంతే || ౩౪ || యోవై మమాతిథ
తమాసురవంశ రాజ్ఞా మత్తోహిణీశతమపానుదదాత్తతంత్రః | త్వాం దుస్థమూనపదమాత్మనిపారు
షేణ సంపాదయన్యదుష్కురమ్యమబిధ్రదంగమ్ || ౩౫ || కావాసహేతవిరహం పురుషోత్తమస్యప్రే
మావలోకరుచిరస్తితవల్లుజత్తైః | ధైర్యం సమాన మహరన్మధుమాని నీనాం రోమోద్గమోమమయ
దంఘ్రి విటంకితాయాః || ౩౬ || శ్రీ సూతః || తయోరేవం కథయతోః పృథివీధర్మయోస్తదా | పరీక్షి
న్నా మరాజపిః ప్రాప్తః ప్రాచీం సరస్వతీమ్ || ౩౭ ||

శ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంధే - షోడశోధ్యాయః .

తః - శ్రీమద్భిః పదైః - కేతుర్ధ్వజః - అబ్జదయః - కేతాశ్చిన్ననియేమాంతైః - యద్వా అబ్జాదీనామాశ్రయైః - సవ్యగలంకృతమంగంయ
స్యాస్స - అహంతతో భగవతః విభూతిం సంపదముపలభ్య ప్రాప్త - శ్రీలోకానతిక్రమ్య అరోచం - శోభితవత్వస్తి - పశ్చాత్తస్యా విభూతేః
అంతేనాశకాలే ప్రాప్తేనతి - ఉత్త్యయంతీం ఉత్త్యయమానాం - గర్వంకుర్వాణాం మాం - సఃవ్యసృజత్ క్తవా || ౩౪ || యతితి - కించ
యోవై అసురోవంశోయేషాం లేషాం రాజ్ఞాం - అత్తోహిణీశతరూపం మమాతిథరంభారం అపనీతవా - త్వాంచ ఉనపదత్వాద్ధన్వంతంత
పారుషేణ పురుషకారేణ - ఆత్మనిస్వస్తిక - సంపూర్ణ పదం స్వస్థం సంపాదయ - లక్షణహేతోః క్రియయా ఇతి హేతోశతృప్రత్యయః -
సంపాదయతుమిత్వభాః - అభిధ్రుత్ భృతవానిత్వభాః || ౩౫ || కేతి - తస్య విరహం కావాసహేత - ప్రేమావలోకశ్చరుచిరస్తితంచవల్లు
జబ్బుశ్చత్తైః - మధుమానినీనాం సత్యభామాదీనాం - సమానంగర్వసహితం - ధైర్యం ధైర్యత్వంచ - యః అహరత్ - యస్యాంఘ్రి తారణస్యంకి
తేన - విటంకితాయాః అలంకృతాయాః - సన్యాదిమిషేణ రోమోత్పప్రాభవతి || ౩౬ || తయోరితి - కథయతోః స్పతోః ప్రాచీం పూర్వవాహి
నింసరస్వతీంకురుతే || ౩౭ || ఇతిభావాత్ దీపికాయాం - షోడశోధ్యాయవ్యాఖ్యా .

శ్లో॥ తతస్స ప్రదక్షిణాః కలనైః గ్రహా ఉచ్యతే - తస్యైవ పంచీర్య భాజాపివైరాగ్యం పశ్యతే ధృతమ్ ॥ త ప్రేతి - హన్య మానంతాద్య
మానం ॥ ౧॥ గామితి - ఘర్మదుఃఖాంహనిదోఽస్థిం - యోమాంశృణాం - యవసంభృణం - అత్రాపిసస్యాదిప్రసవక్షయాద్వివత్సేవ - యజ్ఞ
భాగాభావాత్సృణా - అత ఏవ యజ్ఞభాగమిచ్ఛతీసాపృథ్వీతి సూచితం ॥ ౩॥ పత్రచ్ఛేతి - కాశాన్వరంసువణం - పరిచ్ఛదఃపరికరోయన్య - స్వ
ణానిబద్ధమిత్యర్థః - సజ్జీకృతకార్ముకః ॥ ౪॥ కఇతి - హంసినంఘాతయసి - రాజాహమితిచేత్తత్రాహ - నటఇవవేషమాత్రేణనరదేవోసి
కర్తృణామితివిజఃసూత్రం ॥ ౫॥ యఇతి - అశోచ్యాన్విరపరాధాన్ - రహసి - యస్తస్వంప్రహరసి - శోచ్యఃసాపరాధోసి - అతోవధమ
హాసి ॥ ౬॥ వృషంప్రత్యాహ - త్వమితి - త్వంవాకః - స్వ యమేవసంభావయతి - కింకశ్చిద్దేవోవృషరూపేణ - సః అస్మాన్ పరిభేదయన్
వతన్ ॥ ౭॥ నెతి - దోనాంధైఃపరిరంభితపరిరంభితవత్సురక్షితే - తేవశుచఃఅశ్రుణివి నాఅస్యేషాంఅశ్రుణీనానువతంతీతిభేదాహతు
త్వగదశతం ॥ ౮॥ ఎవముక్తేపునరపిశోచంతంప్రత్యాహమితి - సురభేఃపుత్ర - మానుశోచఃశోకంమాకురుష్వ - వ్యేతులపయాతు - గాం
ప్రత్యాహఅంబుమాతః - శాస్తరిమయిజీవతినతి - తేభప్రమేవఅతోమారోదీః ॥ ౯॥ మమహితాభామే వై నంహనిష్యామి - సతవోపకా

శ్రీసూతః॥ తత్ర సోమిధునం రాజాహన్యమానమనాథవత్ । దండహస్తంచవృషలందదశాన్యప
లాంచనమ్ ॥ ౧॥ వృషంమృణాళధవళం మేహంతమివబిభృతం । వెపమానంపదైకేనసీదంతంశూద్ర
తాడితమ్ ॥ ౨॥ గాంచఘర్మదుఃఖాంహీనాంభృశంశూద్రపదాహతామ్ । వివత్సాంసాశ్రువదనాం
యోమాంయవసమిచ్ఛతీమ్ ॥ ౩॥ పత్రచ్ఛరథమారూఢః కాశాన్వరపరిచ్ఛదమ్ । మేఘగంధీరయావాచా
సమారోపితకార్ముకః ॥ ౪॥ రాజా ॥ కస్తస్వంమచ్ఛరణేలోకేబలాద్ధంస్యబలాబలీ । నరదేవోసివే
షేణనటవస్తర్మణాద్విజః ॥ ౫॥ యస్తస్వంకృష్ణగతేదూరంసహగాండివధన్వనా । శోచ్యోస్యశోచ్యా
ప్రహసిప్రహరన్వధమహాసి ॥ ౬॥ త్వంవామృణాళధవళః పాదైన్యూనఃపదాచరన్ । వృష
రూషేణకింకశ్చిద్దైవోనఃపరిభేదయన్ ॥ ౭॥ నజాతుకారవేంద్రాణాందోదకంధపరిరంభితేభూ
తలెనుపతంత్యస్త్రిన్వినాతే ప్రాణినాంశుచః ॥ ౮॥ మాసారభేయానుశోచోవ్యేతుతేవృషలాద్భ
యమ్ । మారోదీరంబభద్రంతేభలానాంమయిశాస్తరి ॥ ౯॥ యస్యరాష్ట్రేప్రజాస్పర్వాస్త్రస్యంతే
పాధ్వ్యసాధుభిః । తస్యనుత్తస్యనశ్యంతీకీర్తిరాయుభాగోగతిః ॥ ౧౦॥ ఏషరాజ్ఞాంపరోధర్మ
తానామాతినిగ్రహః । అత ఏనంహనిష్యామిభూతప్రహమస్తమమ్ ॥ ౧౧॥ కోవృశ్చస్తవ
పాదాంస్త్రీసౌగభేయచతుష్పదః । మాభూవంస్తాద్వశారాష్ట్రేరాజ్ఞాంకృష్ణానువతినామ్ ॥
౧౨॥ ఆఖ్యాహీధద్రంవృషమోసాధూనామకృతాగసామ్ । ఆత్మవైరూప్యకతారంపాథానాం
కీర్తిరూషణమ్ ॥ ౧౩॥ జనేనాగస్యఘంయుంజన్ సర్వతోస్యచమన్భయమ్ । అనాగస్త్విహభూతే
ఘయతగస్త్రస్త్రిరంకుశః ॥ ౧౪॥ ఆహతాస్త్రిభుజంసాత్మాదమత్యేస్యాపిసాంగదమ్ । రాజ్ఞోహి
పరమోధర్మఃస్వధర్మస్థానుపాలనమ్ ॥ ౧౫॥ శాసతోన్యాన్యభాశాస్త్రమనాపద్యుత్పథానిహ । ధ
ర్మః ॥ ఏతద్వఃపాండవేయానాంయుక్తమాతాభయంవచః ॥ ౧౬॥ యేషాంగుణగణైఃకృష్ణోదాత్యా

రామైత్యాహద్వాభ్యాం - యస్యేతి - హసాధ్వినరావఃయఃకశ్చిదపీత్యధఃఅసాధుభిస్తస్యంతేపీడ్యంతేభగౌభాగ్యం - గతిఃపరలో
కః ॥ ౧౦॥ పునరపిశోచంతంవృషగ్రత్యాహ - కఇతి - కః అవృశ్చరేచిచ్ఛేద - త్వాదృశాఃత్వద్విభాజుఃభితాః ॥ ౧౧॥ ఆఖ్యాహీతి -
దోశగ్రమస్తుఅత్తనస్తవపాదచ్ఛేదనవైరూప్యంకృతవంతంకీర్తిరూషణయతీతితథాతేమాఖ్యాహవద ॥ ౧౩॥ తదాఖ్యాసకృతేకథంభ
ద్రంస్యాదిత్యకలహజనఇతి - యస్తవదనాగసిజన - అఘంకుఃఖం - యుంజన్కుర్వన్ - భవతి - తస్యఏవంధూతస్యమత్మస్తకాశాత్
వర్వత్రాపిభయంభవతి - తతస్సాధూనాంభద్రంభవేదితి - ఎతస్యదండెలయమనమథ - ఇతిమాశంకీరీత్యాహఅనాగస్త్వితి - ఆగస్త్ర
దపరాధకతా ॥ ౧౪॥ ఆహతేతితస్యఅమత్యేస్యదేవస్యాపి - భుజం ఆహతాస్త్రిఅహరిష్యామి - శాంగదమిత్యేనమూలతః ఉత్ప
ట్యతహరిష్యామిఅదశతం ॥ ౧౫॥ నస్యేకస్యనిగ్రహఅన్యస్యానుగ్రహతవకింప్రయోజనమిత్యాశంక్యరాజ్ఞిత్యాదినాహ - శాసతఇతి
అన్యాఅధర్మిష్టాశాసతః - దండయతఃఅతానానుభయంయస్తాత్తద్వఃపాండవేయానాంవః - యుక్తముచితమేవ ॥ ౧౬॥ యేషామితి -

వయంతుయతఃపురుషాత్ప్రాణీనాంశ్చైవతపోభవేయః॥ ౧౭॥ పురుషమితీతంపురుషంసవిజానీమః॥ వాదినాంవాక్యభేదైఃవిమో
హితాః॥ వాక్యభేదానెనాహ-వికల్పంభేదంవనతేఅచ్యుతయంతయేనాగినఃతేఅత్తానమనాత్మనఃప్రభుంసుఖదుఃఖప్రదమాహుః-త
దుత్తం॥ శ్లో॥ అత్తైవహ్యత్తనోబంధురాత్తైవరిపురాత్తనఇతియద్వామైవికల్పేమతత్తేఃప్రాకృతానాస్తీకాఃపిపంహితేవదంతి-నతా
వద్దేవతాదీనాంప్రభుత్వంకర్తృధీనత్వాత్-నచకర్తృణః-తస్యాస్వాధీనత్వాదచేతనత్వాచ్చ-అతఃస్వయమేవప్రభుఃసనాశశ్చిదితి
౧౮॥ దైవమితి-అన్యేతుదైవజ్ఞాఃదైవంగ్రహధిరూపాండేవతాం-అపరతుమిమాంసకాః-స్వకర్తృ-అపరతోకాయతికాఃస్వభావం-
కేవ్యపిసేవ్యశేషుతేష్వపీతిదుర్భావత్వందశితం-సశ్చయఇతిసిద్ధాంతత్వం-అప్రతక్యానమనోగోచరాత్అనిదేశ్యాత్-వచనా
గోచరాత్॥ ౧౯॥ తత్రైతి-పరమేశ్వరాత్సర్వంభవతీతివిమృశవిచారయ-స్వబుధ్యా॥ ౨౦॥ సమాహితేనేతి-విభేదఃగతమాహః-ప్ర
త్యచష్టప్రత్యభాషత-జ్ఞాతవానిత్యధః-అనిధానితమివబ్రువన్మాతుకంజానన్-పినసూచయేదిత్యేవంరూపంభర్తంబ్రవీషి-అ
తోధర్మోసి॥ ౨౧॥ సూచనేకోవోపఇత్యతఅహ-యదితి-స్థానంసరకాది-యద్వాఅజ్ఞానాదప్యకధనంసంభవతీత్యాహ-దేవస్వమాయా
యాఃగతిః-వధ్యమాతుకలక్షణావృత్తిః॥ ౨౨॥ చేతనఇతి-జ్ఞాతానాంచేతనోవచనశ్చఅగోచరాసుజ్ఞేయానభవతీతినిశ్చయః-ధర్మో

దౌభగవాన్ప్రతః॥ నవయంతేశవీజానియతస్సన్యఃపురుషమభ॥ ౧౭॥ పురుషంతంవిజానీమోవాక్య
భేదవిమోహితాః॥ కేచిద్వికల్పవసనాఅహురాత్తానమాత్మనః॥ ౧౮॥ దైవమన్యేపరేకర్తృస్వభా
వమపరేప్రభుమ్॥ అప్రతక్యాదనిదేశ్యాదితకేష్వపినిశ్చయః॥ ౧౯॥ తత్రానురూపంరాజషే
విమృశస్వమనీషయా॥ ఏవంభత్తైవదతససమాద్విజనత్రమాః॥ ౨౦॥ సమాహితేనమనసా
విభేదఃప్రత్యచష్టతమ్॥ రాజా॥ ధర్మంబ్రవీషిధర్మజ్ఞధర్మోసివృషయావధృత్॥ ౨౧॥ యదధర్మకృత
స్థానంసూచకస్యాపితద్భవేత్॥ అథవాదేవమాయాయాగతినూనమగోచరా॥ ౨౨॥ చేతనోవ
చనశ్చాపిభూతానామితినిశ్చయః॥ తపశ్శౌచందయాసత్యమితపాదాఃకృతేకృతాః॥ ౨౩॥ అథ
త్వాంస్తేప్రయోధగాస్తస్త్రియసంగమదైస్తవ॥ ఇదానీంధర్మపాదస్తైసత్యంనిర్వతయేద్యతః॥
౨౪॥ తంజిఘృత్యత్యధర్మోయమన్యతేనైధితఃకలిః॥ ఇయంచభూభాగవతాన్యాసితోరుభరాసతీ॥
౨౫॥ శ్రీమద్భిస్తస్పదన్యానైస్సర్వతఃకృతకాతుకా॥ శోచత్యశ్రుకలాపాధీదుభాగేప్రాప్యితా
సతీ॥ ౨౬॥ అబ్రహ్మణ్యాన్యపవ్యాజాశ్శూద్రాభోక్త్యంతిమామితి॥ ఇతిధర్మంమహీంచైవసాం
త్యయిత్వామహారథః॥ ౨౭॥ నిశాతమాదదేఖడ్గంకలయేధర్మహేతవే॥ తంజిఘాంసుమభిప్రత్య
విహాయన్యపలాంభనమ్॥ ౨౮॥ తత్త్వాదమూలంశిరసాసమగాద్భయవిహ్వలః॥ పతితంపాదయో
ధీరఃకృపయాదీనవత్సలః॥ శరణ్యోనావధీచ్ఛోక్యఅహచేదంహసన్నివ॥ ౨౯॥ రాజా॥ నతేగు
డాకేశయశోధరాణాంబద్ధాంజలేవైభయమస్తీకించిత్॥ నవతితవ్యంభవతాకథంచనత్రైత్రే
స్తదీయేత్వమధర్మబంధుః॥ ౩౦॥ త్వాంవతమానంసరదేవదేహీష్యనుప్రవృత్తోయమధర్మయా

సావితిజ్ఞాత్వాతస్యపాదానువాదేవవ్యవస్థామాహ-తపఇతిద్వాభ్యాం॥ ౨౩॥ అథర్మేతి-అథర్మపాదైఃతపత్రయఃపాదాఃత్రిధిరంశైభా
గ్నాఃరుగ్నాః-స్తయోగర్వః-ఇదానీంకల-పాధర్మతేతవ-పాదశ్చతుర్థాంశః-తత్రాపినత్యమేవాస్తీ-యతన్యత్యాభవానాత్మానం
నిర్వతయేత్-కథంచద్ధారయేత్-యద్వాపురుషస్త్యాంసాధయేత్తమపిపాదమన్యతేనసంవధితఃకలిరూపోయమధర్మః-గృహీతుమిచ్ఛతి
తత్రైయంస్థితిః-కృతయుగేప్రథమం-సంప్రాణశ్చతుష్పద్యఃత్రైతాయామపిచతుర్థాంపాదానాంమధ్యన్తయేనతః-సంగెనశా
తం-మదేన-దయా-అన్యతేనసత్యం-ఇత్యేవంతుర్థాంశోహితే-ద్వాపరేత్యధః-కలచతుర్థాంశోవశ్యతే-సోప్యంతేన
త్యేదితి॥ ౨౪॥ తమితి-న్యాసితఃఅన్యోన్యద్వారణావతారితః-ఉరుభారోయస్యాః॥ ౨౫॥ శ్రీమద్భిరితి-కృతంకాతుకంమంగళంయ
స్యాః-అశ్రుణీకలయతిముంచత్యశ్రుకలా-తేనత్యక్తాసతీ॥ ౨౬॥ అబ్రహ్మణ్యాఇతి-శూద్రాభోక్త్యంతిమామితిశోచతి॥ ౨౭॥ నిశా
తమితి-నిశాతంనిశితం-ఖడ్గం-అధర్మస్యహేతుర్యః-కలిఃతంహంతుమిత్యధః-అభిప్రత్యజ్ఞాత్వా॥ ౨౮॥ తదితి-శరణ్యఃశరణ
హాఃశ్లోక్యఃసతీత్యహః॥ ౨౯॥ నెతిగుడాకేశజ్ఞానైస్సయశోధరామేవయంతేమాంతాప్రతిబద్ధాంజలిర్యనతస్యకేసింబిత్త
ధంవనకేనాప్యంశేనసతితవ్యం-యస్తాత్త్వమధర్మస్యబంధుః॥ ౩౦॥ తదేనసూత్వామితి-రాజదేహామనతమానంత్యాంఅమనర్వ

శ్లో || రాజ్యస్వప్నావశేషస్యబ్రహ్మశాపోనిరూప్యతే | నచానుగ్రహవివాద్యజాతోవైరాగ్యమావహత్ || పరీక్షితోనిర్యాణమత్యాశ్చర్యం
వక్త్రం - తత్సంభావనాయజన్తా శ్చర్యమనుస్తాతయతి - యజతి - విభుష్టానిదగ్ధస్య || ౧ || బ్రహ్మతి || బ్రహ్మశాపోతితా తక్షకాయః ప్రా
ణవిష్ణవః ప్రాణనాశః ఉరుభయంచయన్తుర్ - నసంముమోహ - అత్ర హేతుః - యస్తుభగవత్యేవాపితాశయజతి || ౨ || ఉత్సృజ్యేతి
కింతువైయాసి కేఃకుకస్యశిష్యస్య విజ్ఞాతాజితస్యహః సంస్థితః తత్త్వంయననః || ౩ || వైతస్మిత్రమిత్యాహ - నేతి - ఉత్తమశ్లోకస్యైవనా
తాదౌమ - అతపి వనిత్యంతత్త ధారుషమృతంజుషమాణానం - సంభ మోమోమోహ సస్యత్ || ౪ || రాజ్యసుతరాంతన్నతి
త్రమిత్యాశయనాహతావదితి - అభిమన్యోఃపుత్రవికరాట్చక్రవర్తిః - ఈశః - తిస్తావత్ || ౫ || ననుకలెరప్రవేశవివాస్తుప్రవిష్టాపినప్ర
భవేదితికుతస్తత్రాహ - యస్మిన్నితి - యహి - యస్మిన్నైవక్ష్యే - గాంపుశ్శీర్ - ఆనువృత్తః ప్రవిష్టః - అధర్వస్యప్రభవోయస్మిన్ || ౬ || స
స్యధర్మహేతుంకలింసర్వధాకింసహతవాంస్తత్రాహ - నేతి - సారంగో భమరభవ - సారభుక్ సారగ్రాహీ - సారమాహ - యత్ యస్మిన్ కుశలా
నిపుణ్యని - ఆకుసంకల్పమాత్రేణఫలంతి - ఇతరాణిసాహని - ఆకుససిద్ధంతి - యతస్తానికృతాన్యపసిద్ధంతి నతుసంకల్పేమాత్రాణీతి || ౭ || ఇ
సనుదోమధిక్యాద్యేషవిషయక్తః - నధీరశుతస్యకించిత్తరత్వాదిత్యాహ - కిన్నివతి - కిన్ను తేనభవద్బాలేషఅధీరేషఅప్రమత్తః అవహి

శ్రీసూతః || యోవైద్రాణ్యస్త్రవిప్లుష్టోనమాతురుదరేన్పుతః | అనుగ్రహోద్భగవతఃకృష్ణస్యాద్భుత
కర్తృణః || ౧ || బ్రహ్మశాపోతితాద్యస్తుతక్షకాత్ప్రాణవిష్ణవాత్ | నసంముమోహూరుభయాద్భగ
వత్యర్పితాశయః || ౨ || ఉత్సృజ్యసర్వతస్సంగం విజ్ఞాతాజితసంస్థితః | వైయాసి కేజా హాశి
ప్యోగం గాయాంస్వకలేబరమ్ || ౩ || మోక్షమశ్లోకవాతానాంజుషతాంతత్త ధామృతమ్ | స్యా
త్సంభ్రమోంతకాలేపి స్తరతాంతత్పదాంబుజమ్ || ౪ || తావత్తలినాప్రభవేత్ప్రవిష్టోపహసర్వ
ణః | యావదీశోమహానుర్వ్యాఅభిమన్యవపకరాట్ || ౫ || యస్మిన్నహనియర్హ్యేవభగవానుత్సనజా
గామ్ | తదైవేహానువృత్తోసావధర్మప్రభవః కలిః || ౬ || నానుద్వేష్టికలింస మ్రాట్సారంగభవసా
రభుక్ | కుశలాన్యాశుసిద్ధంతి నేతరాణి కృతానియత్ || ౭ || కిన్నుబాలేషుశూరేణ కలినాధీరభీరు
ణా | అప్రమత్తః ప్రమత్తేషుయోవృకోన్మమవతతే || ౮ || ఉషవణిత మేతద్వఃపుణ్యంపారి
క్షితంమయా | వాసుదేవకథోపేతమాఖ్యానంయదపుచ్ఛత్ || ౯ || యాయాః కథాభగవతః కథనీ
యోరుకర్తృణః | గుణకర్తృతాఃపుంభిస్సేన్యాస్తాస్తాబుభూషుభిః || ౧౦ || ఋషయః || సూతజీవన
మాస్సాన్యశాశ్వతీర్విశదంయశః | యస్త్యంశంససి కృష్ణన్యమత్యానావన్మృతంహినః || ౧౧ ||
కర్తృణ్యస్మిన్ననాశ్వస్యేధూనుధూమ్రాస్తానాంభవాత్ | ఆపాయయతిగోవిందపాదపద్మాసవం
మధు || ౧౨ || తులయామలవేనాపిన్వగం నాపునభవమ్ | భగవత్సంగిసంగస్యమత్యానాం
కిముతాశిషః || ౧౩ || కోనామత్యప్యేద్ర సవిత్ర ధాయాంమహత్తమై కాంతపరాయణస్య | నాంతం
గుణానామగుణస్య జగ్గుర్యోగేశ్వరాయేభవపాద్మముఖ్యాః || ౧౪ || తతోభవావైభగవత్ప్రధా

తస్యైవావృకభవవతతే || ౧ || ఉషవణితమితి - పారిక్షితమాఖ్యానంఅపుచ్ఛత్ - పుష్టవంతః - యాయం - కింజమునా || ౨ || సరైత
తావదేవకతావ్యమితిసర్వశాస్త్రసారంకథయతి - యాయాజతి - కథనీయానిఉరూణి కర్తృణ్యస్యతస్య - గుణకర్తృవిషయాబుభూషుభిః - స
ద్భావమిచ్ఛద్భిః || ౩ || పునన్యస్తరణకథనాభాంసూతోక్తంతత్సంగంచాభినందతిత్రిభిః - సూతేతి - శాశ్వతీస్సమాః అనంతానంవత్స
రా - జీవ - అత్యంతసంక్షాగేద్వితీయా - విశుద్ధంయశః - కీర్తయసితేచ్యుతస్సాకంమత్యానాంఅమృతంమరణనివర్తకం || ౪ || కించ - క
ర్తృణీతిఅస్మిన్ కర్తృణినత్రైతనాశ్వస్యేతివిశ్వసనీయే - వైగుణ్యబాహుశ్యనఫలనిశ్చయాభావాద్ధూమేనధూమ్రః వివణః అత్తా శరీరం
యేహంతా అస్మా - కర్తృణిషష్ఠీ - ఆనవంమకరందం - మధుమధురం || ౫ || తులయామేతి - భగవత్సంగినోవిష్ణుభక్తాః - తెజాంసం
గస్యయోలవః అత్యుత్కలః - తెనాపిన్వగం - నతులయామ - నసమంపశ్యామ - నచావహం - సంభావనాయాంలోట్ - మత్యానాంతా
చ్ఛాః ఆశిషః రాజ్యాద్యాః నతులయామేతికిమువక్తవ్యం || ౬ || వివంసత్సంగమభినంద్యత్రవదౌత్సుక్యమావిహుర్వంతి - కఇతి - రసవిత్రసజ్ఞః -
మహత్తమానామేకాంతేనపరంఅయనంతశ్రయోయస్యతస్య - కథాయంతగుణస్యప్రాకృతగుణరహితస్య - కత్యాణగుణనామంతం - యే
తాగేశ్వరాస్తేపిజగ్గుః - తితావంతఇతిసరిగణయాంచక్రః - భవః శివః - పాస్త్యబ్రహ్మముఖ్యోయేహంతే || ౭ || తతఇతి - నోస్త

కం- మధ్య- భగవాన్ ప్రధానం సేవ్యాయననభవాన్ శుశ్రూషతాం నడదారం పరమపురుషార్థప్రసంగం రెవ్వరితం విస్తరయతు || ౧౫ ||
 న ఇతి || తచ్చుకపరీక్షితం వాగం నః కథయేత్వా హద్వాభ్యాం - నైయాసికినా శబ్దేన కథితేన యేన జ్ఞానైజ్ఞానసాధనైరవవగత్యాభ్యా
 యన్యతః - ఖగేంద్రధ్వజస్య హరేః పాదమూలం భేజే || ౧౬ || తదితి || తత్ అనం వృతా భాం యథా తథా ఆభ్యా హి - తదేవ నిది - శలి - పరీ
 షీ తేకథితం - పారీక్షితం ఆభ్యానం - భాగవతం పురాణం - పరమం పుణ్య సత్వ శోభకం - ఆత్మభుజేయో గేనిష్ఠాయన్య - అనంతస్యాచరితై
 మపవన్నం యుక్తం - ఆరవివభాగవతానామభిరామం ప్రేయం - ఏతైః శ్రీమద్భాగవతైః కర్తవ్యం భక్తియోగప్రకాశకత్వం దక్షిణతం || ౧౭ || శ్రీభా
 గవతస్య వ్యాఖ్యానే లభ్యప్రసంగం మహతా మాదరపాత్ర మాత్మానం జ్ఞానైద్యాభ్యాం || అహిమాణి || అహిమాణి త్యాశ్చర్యైః - హేతి హాసే -
 వయమితి జ్ఞానాయాం - ప్రతిలోమనా అపి అన్యజన్తభృతః - నఖలజన్తానః - ఆస్త - జాతాః - పృథ్వానామనువృత్యా ఆదరేణ - జ్ఞాన పృథ్విశుకః
 తస్య సేవయేతివా - యతోమస్తులత్వం - తన్నిమి త్రమాధిపమనః పీడాంచ - మహత్తమానామభిధానయోగః - తాకికోపి సంభాషణలక్షణ
 స్సంబంధః - విధునోతి అపవయతి || ౧౮ || కుత ఇతి || కుతః పునః కిం పునర్వక్తవ్యం - తస్య అనంతస్య నామగృణతః పునః - మహత్తమానా
 మభిధానయోగోదౌష్టుల్యం విధునోతీతి - యద్యానామగృణతః కుతః పునర్వక్తవ్యమితి - యద్యా - గృణతః పునః తస్య నామదౌష్టుల్యం వి
 ధునోతీతి - కిం వక్తవ్యమితి కై ముతికన్యాయమేవాహ - అనంతాః శక్తయోన్యస్య స్వతోన్యసంతః - కించ - మహత్సుగుణాయన్యసమహద్గు
 ణస్తస్య భావస్తత్వం - తస్మాత్ యంగుణతోన్యసంతమామః || ౧౯ || ఏతత్ప్రపంచయతి త్రిభిః || ఏతావతేతి || తస్య యదసామ్యం - అనంతా

నోమహత్తమైకాంతపరాయణస్య | హరేరుదారంచరితం పిశుద్ధం శుశ్రూషతాం నోవిత నోతువి
 ద్వత్ || ౧౫ || సవైమహాభాగవతః పరీక్షి ద్యే నాపవగాభ్యమద భ్రుబుద్ధిః | జ్ఞానేన వై యాసికిశబ్ద
 తేన భేజే ఖగేంద్రధ్వజపాదమూలమ్ || ౧౬ || తన్నః పరం పుణ్యమనువృతా భామాభ్యానమత్య
 ద్భుతయోగనిష్ఠమ్ | ఆభ్యాప్యనంతాచరితోపవన్నం పారీక్షితం భాగవతాభిరామమ్ || ౧౭ || శ్రీ
 సూతః || అహిమావయంజన్తభృతోద్యహస్తపృథ్వానువృత్యాపి విలోమజాతాః | దౌష్టుల్యమాధిం విధు
 నోతి శీఘ్రం మహత్తమానామభిధానయోగః || ౧౮ || కుతః పునర్వక్తవ్యం తామతస్య మహత్తమై
 కాంతపరాయణస్య | యోనంతశక్తిభాగవాననంతోమహద్గుణత్వాద్యనునంత మామః || ౧౯ ||
 ఏతావతాలంబనసూచితేన గుణైరసామ్యానతిశాయనస్య | హిత్వేతరాప్రాధాన్యతోవిభూతి
 ర్యస్యాంఘ్రిరేణుంజుషతేనభీప్సిః || ౨౦ || అథాపి యత్పాదనభావస్పష్టం జగద్విరించోపహృతా
 హాణాంధః | సేషం పునాత్యన్యత మోముకుందాత్తోనామలోకభాగవత్పదార్థః || ౨౧ || యత్రా
 నురక్తాస్సహసై వధీరావ్యపోహ్యదేహోదిష్టుసంగమూఢమ్ | వ్రజంతితత్పరమహంస్యమంత్యం
 యస్మిన్నహింసోపశమస్సవధర్మః || ౨౨ || అహంహిస్సప్తోర్యమణో భవద్భిరాచక్షుతా త్వావగ
 మోత్రయావాత్ | నభఃపతంత్యాత్మసమంపతప్రిణస్తథాసమంవిష్టుగతింవిపశ్చితః || ౨౩ || ఏక
 దాధనురుద్యమ్యవిచరన్త్యగయాంవనే | మృగాననుగతశ్చాంతస్త్రప్సితః క్షుధితోభృశమ్ || ౨౪ ||
 జలాశయమచక్షుః ప్రవివేశతదాశ్రమమ్ | దదశమునిమాసినం శాంతం మిలితలోచనమ్ || ౨౫ ||

యనం - గుణైః తత్సామ్యంతదాధిక్యంచ - అన్యస్యనాస్తీత్యస్యాభావస్యజ్ఞానాయ - ఏతావతాసూచితేన - నను అంగపర్యాప్తం - కస్తద్వి
 స్తరతోవక్తుం శక్నోతి త్యభాః - తదేవాహ - ఇతరాప్రాప్తాదీన్ - ప్రాధాన్యతః ప్రాధాన్య మనాన్ హిత్యా - విభూతిః శ్రీః అన
 భీష్మోరపియస్యాంఘ్రిరేణుంజుషతేనేవత ఇతి || ౨౦ || అథేతి || అథేత్యభావంతరేయస్య పాదనభావస్పష్టం నిస్సృతమపి నిరంచోపహృ
 తం సమపితం - అహాణాంధః అభ్యావకం - ఈశనహితం జగత్పునాతి - విరించోపహృతం సేషమితి తయోరభ్యుపానకత్వముక్తం - తస్మా
 ద్మకుందవ్యతిరిక్తః కోనామభాగవత్పదస్యాభాః - సర్వేశ్వరభక్త్యభాః || ౨౧ || యత్రేతి || భీరాస్సంతఃకాఢంధృతం - అంత్యం పరమకా
 హ్లాపన్నం - తదాహ - యస్మిన్ అహంసాడపశమశ్చస్వాభావికోధర్మః || ౨౨ || ఏవం స్వభాగ్యమభినం ద్య పారీక్షితోపాభ్యానం వక్తుమా
 హ || అహిమితి || హే అర్యమణః సూర్యాః - త్రయీమూర్తయః || ౨౩ || అజ్ఞానాంధకారనివృత్తకత్వాత్ - బ్రహ్మతేజోయుక్తత్వాచ్చసూ
 ర్యనదృశాత్సానకాయః - అత్రయావానాత్పావగమః మమజ్ఞానం - తావదాచక్షేప్రపదామి - తథాహి - పక్షిణః నభః ఆత్మసమంస్వశ
 క్త్యమరూపమేవ ఉత్పతంతి - నకృత్స్యం - తథావిపశ్యతోపి విష్టుగతిం లీలాం - సమంస్వమత్యసూపమేవ వదంతీత్యభాః || ౨౩ || స
 ప్రతికథాముపక్షిపతి || ఏకదేతి || మృగాననుగతోనుగచ్ఛన్ - శాంతస్త్రప్సితశ్చక్షుధితశ్చబభూవ || ౨౪ || జలాశయమితి || అచక్షుః
 అపశ్యత్ - తం ప్రసిద్ధమాశ్రమంతస్మిన్ మునిం శమికం || ౨౫ || ప్రతిరుద్ధేతి || ప్రతిరుద్ధాః ప్రత్యాపృతాః శ్రిం ద్రియానయోయేన - అరవి

వజ్రవరతం - స్థానత్రయాత్పరంజాగ్రదాదిలక్షణాత్పరంతురీయంపదంప్రాప్తం - అతపితబ్రహ్మభూతత్వాదవిక్రియం || ౨౬ || తథాభూ
తమయాచతేత్యత్తరేణాన్వయః - తమేవవినిష్ఠివిప్రక్రీణేతి - విప్రక్రీణాభిజాతాభిఃఆచ్ఛన్నం - రురుః పృథగవిశేషః - తస్యవర్తతా
చ్ఛన్నం - విశేషేణశుభ్యతాబుర్యస్యసః - తథాభూతంమునిం || ౨౭ || అలభేతి || న లభ్యంత్యేణానన - భూమిరుపవేశస్థానంచయే
ననః - ననంప్రాప్తంఅభ్యుంసూన్యతంప్రియవచనంచయేననః || ౨౮ || అభూతేతి - మత్సరఃతదత్తమానహనం || ౨౯ || సఇతి - గ
తాసుంమృతం - భవజ్ఞోట్యాచాసాగ్రేణ || ౩౦ || విషఇతి - నపకానిథానరాజ్ఞోభిప్రాయమాహ - విషకింప్రత్యాపృతసలేష్వింద్రియస్సకామీ
లితేక్షణఃస్థితః - యద్వాత్త్రబంధుభిఃఆగతైగతైర్వాకిన్న స్యాదిత్యవజ్జయమృషాసమాధిస్సకాతిజ్ఞాతుమిత్వ్యధా || ౩౧ || తస్యేతి -
తస్యపుత్రః శృంగీనామ - అఘండుఃఖం - తత్రాథకమధ్యే || ౩౨ || అహూఇతి - పాలానాంరాజ్ఞాంపిష్వాంపుష్టానాం - అధర్వమేవదశా

ప్రతిరుద్ధేంద్రియప్రాణమమోబుద్ధిముపారతమ్ | స్థానత్రయాత్పరం ప్రాప్తంబ్రహ్మభూతమ
విక్రియమ్ || ౨౬ || విప్రక్రీణాభిజాతాచ్ఛన్నంరారవేణాజినేనచ | విశుష్యత్తాబురుదకంతథాభూత
మయాచరి || ౨౭ || అలభ్యత్యేణామ్యాదిరసంప్రాప్తాభ్యుంసూన్యతః | అవజ్ఞాతమివాత్మానంను
న్యమానశ్చకోపహ || ౨౮ || అభూతపూర్వస్సహసాత్సుత్తృద్భ్యామదితాత్తనః | బ్రాహ్మ
ణంప్రత్యభూప్రాజ్ఞోమత్సరోమన్యరేవచ || ౨౯ || సతుబ్రహ్మఋషేరంసేగతాసుమరగంరు
షా | వినిగచ్ఛకథనుష్టోట్యానిథాయపురమాగతః || ౩౦ || ఏషకింనిధృతాశేషకరణోమాలితేక్షణః |
మృషాసమాధిరాహూస్విత్త్రింనుస్యాత్త్రబంధుభిః || ౩౧ || తస్యపుత్రోతలేజస్వీవిహరణపాల
కోభకైః | రాజ్ఞాఘం ప్రాపితంతాతంశ్రుత్వాతత్రేదమబ్రవీత్ || ౩౨ || శృంగీ || అహూఇ
ధర్మః పాలానాంపిష్వాంబలిభుజామివ | స్వామిన్యఘంయద్దాసానాంద్వారపాశాంశునామివ || ౩౩ ||
బ్రాహ్మణైఃక్షుత్రబంధుహిగృహపాలానిరూపితః | సకథంతద్వహేద్వాస్థస్సభాండంభోక్తు
మహాతి || ౩౪ || కృష్ణేగతేధగవతిశాస్త్ర్యుత్పథగామినామ్ | తద్భిన్నసేతూనద్యాహంశాస్త్రిశ
శ్యతమేబలమ్ || ౩౫ || ఇత్యుక్త్వారోషతాన్మాత్సోవయస్యాన్పక్షిబాలకః | కాశిక్యాపడపస్పృశ్య
వాగ్వజ్రంవిససజహ || ౩౬ || ఇతోలంఘితమర్యాదంతక్షకస్సప్తమేహవి | ధక్ష్యతిస్తకులాంగా
రంచోదితోమేతతద్రుహమ్ || ౩౭ || తతోభ్యేత్యాశ్రమంబాలాగతేసర్పకలేబరమ్ | పితరంవీక్ష్య
దుఃఖాతోముక్తకంఠోరురోదహ || ౩౮ || సవాఆంగీరసోబ్రహ్మశ్రుత్వాసుతవిలాపనమ్ | ఉన్మీ
ల్యశనకైనేత్రేదృష్ట్వాచాంసేమృతోరగమ్ || ౩౯ || విస్మయపుత్రంపప్రచ్ఛవత్సకస్తాద్ధిరోదిషి |
కేనవాతేవిప్రకృతమిత్యక్తస్సంన్యవేదయత్ || ౪౦ || నిశమ్యశప్తమతదహంనరేంద్రంసబ్రా
హ్మణోనాత్మజమభ్యనందత్ | అహూబతాంహూమహదజ్ఞతేకృతమల్పీయసిద్రోహాఉరుదా
మోధృతః || ౪౧ || నవైన్యభినరదేవంపరాఖ్యంసంమాతుమహాస్యవిపక్వబుద్ధే | యత్రేజసాదు
ర్విషమేణగుప్తావిందంతిథద్రాణ్యకుతోభయాఃప్రజాః || ౪౨ || అలక్ష్మమాణేనరదేవనామ్నిర
థాంగపాణావయమంగలాకః | తథాహీచోరప్రచురోవినంత్కృత్యరక్షమాణావివరూధవన్తశాత్ ||

అతి - స్వామినీతి - దాసానాయదఘంపాపాచరణం - బలిభుజాం కాకానామివ శునామివచేతి || ౩౩ || బ్రాహ్మణైరితి - సభాండంభాండవిహ
స్థితం || ౩౪ || కృష్ణఇతి - తత్తదవంతరం - అహరిశాస్త్రిగండయామి || ౩౫ || ఇతితి - ఇతివయస్యానుక్త్వా - రోషణతామ్రే అక్షిణీయస్య - కా
శీనదీ - తస్యా అపఃసంధిరాషణః - (కాశిక్యపఇతిపాతాంతరేన కాప్యమపపత్తిః) వాగ్వజ్రంశాపం || ౩౬ || ఇతఇతి - ఇతినపకానిక్షేప
ణధక్ష్యతిస్తభస్తీకరిష్యతి - స్తేతిపాదపురణభక్షిష్యతీతిపాతాంతరం - కులస్యాంగారతుల్యంమమయా - తాతద్రుహం - తతేతి - ప్రాన్య
మాషం || ౩౭ || తతఇతి - కంఠగతనపకాకతబరంయస్యేత్యలుక్పమానః - ముక్తకంఠః ఉన్మీరిత్యధా || ౩౮ || సఇతి - ఆంగీరసః - శమీ
కః - పప్రచ్ఛేత్యత్తరేణాన్వయః || ౩౯ || కిమితి పృష్టనానిత్యతలహ - విస్మయేతి - తంచనర్పవిస్మయ - కస్త్యుద్ధేతోరోదిషి - కేనవాచకృత
ఇతి || ౪౦ || నిశమ్యేతి - అభినందన వాక్యంఅహూఇత్యాది - బతకప్తం - తెత్వయా - మహత్వాపంకృతం - అల్పీయసిద్రోహా అపరాధద
మాదండః || ౪౧ || నేతివరోవిష్టుత్యాభ్యాభ్యాతిర్యన్యతం - నరదేవం - నృభిఃసంమాతుంసమంద్రుష్టుం || ౪౨ || అలక్ష్మమాణఇతి - అ

శ్రీ మద్భాగవతే - సన్యాశ్యానే - ప్రథమస్తంధే - ఏకోనవింశోధ్యాయః ॥ ౫౫

ద్యౌఃపాతలస్యయూతే - అనివరూఢవత్ మేషసంఘవత్ ॥ ౪౩ ॥ తదితి - సజ్జనాభోయన్యలోకన్యతన్య - వసోఃవసునోధనన్య - విలుంప
 తాతాపహతుశ్చోరాదఃశీతోః - యత్పాపంభవిష్యతి - తదన్యస్మి మిత్తత్వాదస్తాకముపైష్యతి - అనన్యయన్తంబంధశూన్యమేవ -
 తదేవపాపంభవతి - పరస్పరమితి - శపంతిపరుషంపదం - తి - పశ్యాద్విప్రంజతే - అపహరంతి - పురుషన్యవఃచోరబహుభాః ॥ ౪౪ ॥ త
 దేతి - ఆర్యధర్మఃసదాచారః - శునాంకపీనామివచలథాకామయోరేవభినివేశితది త్తానాం ॥ ౪౫ ॥ ఎవంరాజమాత్రన్యకాపానహాత్వ
 ముక్త్యప్రస్తుతేవిశేషమాహసాధేన - ధమేతి - హయమేధయాబీ ఆశ్వమేధయాబీ ॥ ౪౬ ॥ యుదితి - అన్యమహాపాపస్యాన్య త్ప్రాయశ్చిత్త
 మప్యప్యపాపమావేషయత్ భగవంతంపరిం - ప్రాధాన్యతే - అపాపేష్యతి ॥ ౪౭ ॥ సాపమితి - రాజాచేత్ప్రతిశాపంపదాత్తహింసాస్థైర్యభా
 వనపితమననంభవతితన్యభాగవతత్వాదిత్యాహ - తిరస్కృతాఇతి - తిరస్కృతాఃసిండితాః - విప్రలభాఃపంచితాః - శీప్తాఃఅవజ్ఞాతాః - హ
 తాఃతాడితాః - అన్యతిరస్కారాదికతున్తతత్ప్రతీకారంకుర్వంతి - తద్భక్తాఃవిష్ణుభక్తాఃప్రభవఃసమర్థాఅపి ॥ ౪౮ ॥ నన్యమితి - విప్ర
 కృతఃఅపకృతః - అఘంఅపరాధం - యక్తంజైతదిత్యాహ ప్రాయశ్చిత్తి - క్షంక్షేమసుఖదుఃఖాదిషు ॥ ౪౯ ॥ నేతి - అగుణశ్రయఃసుఖదుఃఖా
 ద్యాశ్రయోనభవతి - ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *

౪౩ ॥ తదన్యనఃపాపముపైత్యనన్యయం యన్నప్తనాధన్యవసోర్విలుంపకాత్ । పరస్పరంఘ్నంతిశ
 పంతివృంజతే పశూం స్ప్రియోథాన్ ఫురుదన్య ప్రాజనాః ॥ ౪౪ ॥ తదార్యధర్మశ్చ విలీయతేన్య
 తాంవతాశ్రమాచారయతస్త్రియామయః । తతోధాకామాభినివేశితాన్తనాంశునాంకపీనామి
 వవణసంకరః ॥ ౪౫ ॥ ధర్మపాలనరవతి స్పృశున మాద్యహాచ్యనాః । సాక్షాన్తహాభాగవతో
 రాజషీ హామేధయాత్ ॥ ౪౬ ॥ యుక్త్యుక్త మయుతోదీనోనై వాన్తచ్ఛాపమహాతి ।
 అపాపేష్యన్యభ్యేష్యమబాలేనా పక్వబుద్ధినా ॥ ౪౭ ॥ పాపంకృతంయన్యభావసర్వాత్పాపంతు
 మహాతి । తిరస్కృతావిప్రలభాశ్చప్రాఃశీప్తాహతాఅపి ॥ ౪౮ ॥ నాన్యతత్ప్రతికుర్వంతి తద్భక్తాః
 ప్రభ ప్రాపిహి । సూతః ॥ ఇతిపుత్రకృతాఃసోమతస్తోమహామునిః ॥ ౪౯ ॥ స్వయంవిప్రకృతో
 రాజ్ఞానై వాఘంతదచింతయత్ । ప్రాయశ్చాపాధ ప్రాలోచేపదై ద్వకంద్వమయోజితాః ॥ ౫౦ ॥
 నన్యధంతినహృష్యంగియత ఆత్మాగుణాశ్రయః ॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ప్రథమస్తంధే - అష్టాదశోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీసూతః ॥ మహీపతి స్తవధర్మర్మగర్హ్యంవిచింతయన్నాత్మకృతంసుదుర్మనాః అమౌనామయా
 దీచమనార్యవక్తృతంరాగసిబ్రహ్మణిగూఢతేజసి ॥ ౧ ॥ ధ్రువంతతోమేకృతదేవమేతనాద్వరశ్య
 యవ్యసనంనాతదిహాత్ । తదస్తుకామంహ్యమిష్టతాయమేయథానకుర్యాంపునరేవమద్ధా ॥
 ౨ ॥ అద్యైవరాజ్యం బలమృద్ధకోశంప్రకోపితబ్రహ్మకులానలోమేదహన్వధద్రస్యపుననామే
 భూత్ పాపీయసీగీర్ద్వజదేవగోభ్యః ॥ ౩ ॥ సంచింతయన్నిష్ఠమథాశ్చ నోన్యథామునేస్సుతోక్తౌ
 నిఘ్నంతిస్తతాకాఖ్యాత్ । ససాధుమేనే నచిరేతతతానలంప్రసక్తస్యవిరక్తికారణమ్ ॥ ౪ ॥ అ

శ్లో ॥ ప్రాణాపవిష్టేగంగాయాంరాజ్ఞియోగిజనాపుతే । శుకస్యాగమనంతత్రప్రాక్తమేకోనవింశకే ॥ మహీపతితి - స్వకృతంతత్తత్త్వం
 మునిస్తంధేనపానితేపగంభవ్యం - నింద్యం - చింతయత్ సుదుర్మనాఃజాతః - చింతామనాహసాధాద్యాభ్యాం - నీచంపాపం - అమౌ
 పయతిపాతేపివినాథః - బ్రహ్మణిబ్రహ్మణే - గూఢంగుత్తంతేజోయన్య ॥ ౧ ॥ ధ్రువమితి - కృతంయదేవశీశనం - భుక్తరాజ్ఞా
 పాపమిత్యభావః - తస్మాన్నునంవ్యసనంభవిష్యతి - తత్తునాతిదీక్షాత్పాలాత్ - అచిరాదేవాస్తు - తత్ప్రాపితద్ధాసాక్షాత్ - మమనాస్తనపు
 త్రాదిద్వారజేతిప్రాధానా - కామంతంకోచతఃవివరితప్రాధాన్యాఃప్రయోజనం - అఘన్యనిష్ఠతాయప్రాయశ్చిత్తాయ - యథా
 పునరపంసకుర్యామితి ॥ ౨ ॥ ఎవంసాక్షాత్స్వయైవవ్యసనంసంప్రాధ్యతతఃప్రాగేవకించి త్ప్రాధాన్యతే - అద్యైతి - అద్యైవమ
 రాజ్యాదిసహతు - ప్రయోజితంబ్రహ్మకులమేవానలఃపునర్ద్వజాదీక్షేదయతుంధీర్తనాభూత్ సభవేదత్యభా ॥ ౩ ॥ సంచింతయన్ని
 తి ఇత్థంసంచింతయత్ సరాజామునేస్సుతేనోక్తఃసప్తమహానిఘ్నంతిమృత్యుఃయథాభవిష్యతితథాఅశృగోశమీకప్రేషితాకృష్ణా
 రశ్మత్యాచ - సతతకన్యవిహ్నింసాధుమేనే - యతోవిషయేసుప్రసక్తస్య - విరక్తికారణం ॥ ౪ ॥ అథోక్తి - అథఅనంతరంఉభాలోకా

౧౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంభే - ఏకోనవింశోధ్యాయః

పురస్తాత్రాజ్యమధ్యపిత - పేయరయవిచారిత విహయ - కృష్ణంఘ్రి సేవామధిమన్యమానస్వనర్వపురుషాధికాంజానకా
 నృపః - ప్రాయశశనంతస్త్రిన్విత్యధః - తత్సంకల్పనోపావిశదియాయత్ - యద్వాప్రకృష్టమయనం మరణం యథాభవతితథా ॥ ౫ ॥
 అమత్యనద్యామితివిశేషణస్యఫలమాహ - యేతి - యగం గాలనంతీశ్రీగృహ్యస్తయాతులస్యానిమిశ్రాయేకృష్ణంఘ్రిరణవఃతైరశ్య
 ధికంసర్వోత్తృప్తంయదంబుతస్య సేత్రితద్వాహివ - ఉభయత్ర అంతరహిశ్చ సేవాలోకపాలైఃసహితాలోకా - పునాతిమరిష్య
 మాణిఃఆసన్న మరణః - మరణస్యానియతకాలత్వాత్సర్వోపితథా - అతస్తంమోనసేవేత ॥ ౬ ॥ ఇతితి - ఇత్యేవంవిష్ణుపద్యాంగంగాయం
 ప్రాయోపవేశంప్రతి - వ్యవచ్ఛిద్యనిశ్చిత్య - పాండవేయ ఇతితత్తులవిత్యంధశాయతి - నాన్యస్యస్త్రిభావోయన్యవః - కుతఃసునిత్ర
 తఃఉపశాంతః - తత్తుతః - ముక్తఃసమస్తస్సంగోయేననః ॥ ౭ ॥ తత్రేతి - తత్రతదాతద్దశనాభాం - మునయఃఉపాగతాః - సతుతీభాస్మా
 నాభాం - కృతాభాత్వాత్ - సమతాదృశానామపీతీభాయత్రాదృశ్యతే - తత్రాహ ప్రాయేజేతి - తీర్థయాత్రావ్యాజైః ॥ ౮ ॥ అ
 న్యఇతి - ఆరుణాదయఃకాండముపిత్యవిశేషేణపుకజ్జీడిష్టాః - నానావిధాన్యాపేయణిముషిణంగోత్రాణి - తేషుప్రవరాణాం
 హ్యుత్తరసామింస్పృష్ట్యావవంధే ॥ ౧౧ ॥ సుఖేతి - విజ్ఞాపనాభాంపునఃకృతప్రణామః - వివిక్తంవిశుద్ధంచేతాయన్యవః - అభిగృహీతానం

ధోవిహాయేమమమంనలోకావిమళితౌహీయగయాపురస్తాత్ ॥ కృష్ణంఘ్రి సేవామధిమన్యమా
 నఉపావిశ త్ప్రాయశశనంతస్త్రిన్విత్యధః ॥ ౫ ॥ యావై లసచ్ఛ్చతులసీవిమిత్రకృష్ణంఘ్రి రేణ్వగృ
 ధికాంబునేత్రీ ॥ పునాతిలోకానుభయత్ర సేవాకస్తాంస సేవేతమరిష్యమాణః ॥ ౬ ॥ ఇతివ్యవచ్ఛి
 ద్యసపాండవేయః ప్రాయోపవేశంప్రతివిష్ణుపద్యామ్ ॥ దధ్యముకుందాంఘ్రి మనన్యభామౌము
 నివ్రతోముక్తసమస్తస్సంగః ॥ ౭ ॥ తత్రోపజన్ముఖావనంపునానామహోనుభావామనయస్సశిష్యాః ॥
 ప్రాయేజేతీభాభిగమాపదేతైస్సవ్యంహితీభానిపునంతసంతః ॥ ౮ ॥ అత్రిర్వసిష్టశ్చవన
 శ్శరద్వానరిష్టనేమిభృగురంగిరాశ్చ ॥ పరాశరోగాధిసుతోభరామఉచక్యత్రాన్త్రమదేర్హవా
 హో ॥ ౯ ॥ మేధాతిథిదేవలతిష్ఠిషేణోధరద్వాజోగాతనఃపిష్పలాదః ॥ మైత్రేయదేర్వఃకవచః
 కుంభయోనిదైవపాయసోభగవాన్నారదశ్చ ॥ ౧౦ ॥ అత్యేచదేవషిః * బ్రహ్మషివర్యారాజ
 షివర్యాఅరుణాదయశ్చ ॥ నానాషేయప్రవరాంస్తా సమేతానభ్యవ్యారాజాశిరసావవం
 దే ॥ ౧౧ ॥ సుఖోపవిష్టేవ్యధతేషుభూయఃకృతప్రణామఃస్వదికీషితంయత్ ॥ విజ్ఞాపయామాసవి
 విక్తచేతాఉపస్థితోబ్రాహ్మహితపాణిః ॥ ౧౨ ॥ పరీక్షిదువాచ ॥ అహూవయంధన్యతమాన్యపాణాం
 కుహస్తమానుగ్రహణీయశీలాః ॥ రాజ్ఞాంకులంబ్రాహ్మణపాదశౌచాద్వారాద్విస్సృప్తంబలగహ్య
 కర్మ ॥ ౧౩ ॥ తస్యైవమేఘస్యపరాపరేశోవ్యాసక్తదిత్యస్యగృహేష్వభీష్టమ్ ॥ నిర్వేదమూలాద్విజ
 వాపరూపోయత్రప్రసక్తోభయమాశుభతై ॥ ౧౪ ॥ తంమోపయాతంప్రతియంతువిప్రాగంగాన
 దేవీభృతదిత్రమీశే ॥ ద్విజోపస్సప్తకుహకస్తయతాభ్యోదశత్వలంగాయతవిష్ణుగాధాః ॥ ౧౫ ॥ పు

హానితాపాణీయేకనః - స్వదికీషితంప్రాయోపవేశనాది - యుక్తమయుక్తంవేదివిజ్ఞాపయామాస ॥ ౧౨ ॥ అనుమోదనేన అనుగ్రహమాల
 మ్యత్లాఘతే - అహూఇతి - నృపాణింమధ్య మహత్తమైరనుగ్రహణీయం శీలంవృత్తయేషాం - వితచ్ఛరాజ్ఞా మతిర్జుఃకభమిత్యాహ ॥ ౧౩ ॥
 బ్రాహ్మణానాంపాదశౌచాత్పాదప్రయోగోదకాత్ ॥ మూరాకుచ్ఛిష్టవిగ్నాత్రపాదాంభాంసినముత్సృజేదిన్స్పృతేః ॥ యారేహితైస్త
 ద్విస్సృజ్యతే - తతోపియారాదేవవిస్సృప్తంజీవ్యం - తత్రాపిస్థాతుమయోగ్య మిత్యధః - గహ్యంకర్మయస్యత్యాత్మానముద్దిశ్యక్తం ॥
 ౧౩ ॥ ఆస్తాంతావదనుగ్రహః బ్రాహ్మణపాపిభగవత్ప్రసాదాదేవజాతైత్యాహ - తస్యేతి - తస్యగహ్యకర్మగవిత - అతఃఅభ్యసావన్య
 శాపాత్తనఃగృహేష్వసక్తదిత్యమేన్యప్రాప్తయే - పరాపరాణామీశ వివద్విజవాపరూపోభభూవ - యత్రయస్త్రిభావేనతి - గృహేషు
 ప్రసక్తోభయంధత్రేన్విష్టోభవతి - స్వయంయతోనిర్వేదములః - వైరాగ్యంములంప్రాప్తికారణంనయస్త్రి - స్వస్యవైరాగ్యప్రా
 ప్యత్యాత్మస్యభయములత్వాత్తదభాంజ్వాజాపంకారితవానిత్యధః ॥ ౧౪ ॥ తాప్రాభావతేద్వాభ్యాంతమితి - తం - మా - మాం - ఉ
 పయాతంశరణాగతం - ప్రతియంతుజానంతు - దేవీదేవతారూపాగంగాన - ప్రత్యేకువా - చశబ్దఃప్రతిక్రియానాదరే - గాధాఃకథాః ॥ ౧౫ ॥
 పునరితి - స ఆశ్రమామేమాంతేషు - ప్రకృష్టస్సంగోభూయాత్ - అహంఘంఘం - నృప్తింజన్మ - ఉపయామితస్యాంతస్యాంస్పృష్టాజన్మ

౧౧౬ || ఇతితి - అభ్యవసాదానిశ్చయః ప్రాగ్రేమకుశేష ఆస్తేత్స - స్వసుతస్య ప్రభారఃస్వసుతేజనమేజయ - స్వప్రభారోరాజ్యం
మేననః || ౧౧౭ || ఏవమితి || ముదావ్యతిరక్ - దేవసంప్రేక్షావాదితాదుంభుభయోనేదుః || ౧౧౮ || మహాపకాయఇతి || ప్రజామగ్రహీలసా
రోబలంచయేమాం - ఉత్తమశ్లోకగుణైరభిరూపంసుంధరం || ౧౧౯ || నేతి || భవత్సుపాంహోర్వంశ్యేషు - యజమానియధిష్ఠిరాశ్యధిప్రాయే
ణ || ౧౨౦ || పరస్పరంసంమంత్రియంతే - సర్వఇతి - పరం శ్రేష్ఠం లోకం - తత్ర హేతుః పరజన్మం నిర్తాయం - విశోకంచ - యాన్యతీతి - కుత
స్తత్రాహ - అయమితి || ౧౨౧ || ఆశుత్యేతి - ఆశుత్యతకణ్ఠా - సమంపక్షపాతశూన్యం - మధుఃపూర్వమధుస్రావి - గురుగంధీరాధాం - అవ్యధి
కంసత్యం || ౧౨౨ || నమాగతాఇతి - త్రయాణాం లోకానాం - పృష్ఠ ఉపరి - సత్యలోకే - వేదాః యథామూర్తికథరాః భవంతి - తత్తుల్యాః - జ్ఞానా
విశయముక్త్యాకృపాశుతామాహ - నేహితి - భవతాం ప్రయోజనం - పరామగ్రహం వినానాస్తి - తహాసపవాధాసాన్యత్తథం ఆత్మశీలం
స్వభావం || ౧౨౩ || తత ఇతి - పృథ్వీం ప్రప్రప్యం - విప్రభ్యవిశ్వాసంకృత్వా - ఏవంకర్తవ్యమిత్యన్యభావః - ఇతికథా - వ్యతా - తస్మిన్ విష

సశ్చభూయాద్భాగవత్యనంతేరతిప్రసంగశ్చతదాశ్రయేషు | మహత్సుయాం యాముపయామిస్య
ష్టిం మైత్ర్యస్తుసర్వత్రనమోద్విజేభ్యః || ౧౧౬ || ఇతిస్తరాజావ్యవసాయయుక్తః ప్రాచీనమూలేషు
కుశేషుః || ఉనమ్మభోదక్షిణమాలతస్తేనముద్రపత్న్యాస్స వసుతస్యస్తభారః || ౧౧౭ || ఏవంతుత
స్సినరదేవదేవేప్రాప్తాపవిష్టేదివిదేవసంఘాః | ప్రశస్యభూమావ్యకిరన్మసూనైర్ముదాము
హుమకంచభయశ్చనేదుః || ౧౧౮ || మహాపకాయస్తం సముపాగతాయే ప్రశస్యసాధ్విత్యనుమోద
మానాః | ఉమః ప్రజానుగ్రహశీలసారాయదుత్తమశ్లోకగుణానురూపమ్ || ౧౧౯ || నవాభిదంరాజః
షివర్యచిత్రంభవత్సుకృష్ణంసమనువ్రతేషు | యేధ్యాసనంరాజకిరీటజుష్టంసద్యోజహుభాగవ
త్పాశ్వకామాః || ౧౨౦ || సర్వేవయంతావదిహస్తేహేన్యకభేదరంయావదసావిహాయ | లోకం
పరంవిరజస్తంవిశోకంయాన్యత్యయంభాగవతప్రధానః || ౧౨౧ || ఆశుత్యతదృష్టవచఃపరీక్షిత్యము
మధుఃపూర్వమధుస్రావితావ్యతీకమ్ | ఆభాషతైనానభినంద్యయుక్తంశత్రూపమాణశ్చరితానివిష్టాః || ౧౨౨ ||
రాజా || సమాగతాస్సర్వతపససర్వేవేదాయథామూర్తికథరాస్త్రిస్పృష్టే | నేహాకవాముత్రచక
శ్చనాథాఽయుతేపరానుగ్రహమాత్మశీలమ్ || ౧౨౩ || తతశ్చవః పృథ్వీమినుంహిష్యశ్చేవిప్రభ్యవి
ప్రాఇతికృత్యతాయామ్ | సర్వాన్మనాన్రియమాజైశ్చకృత్యంశుద్ధంచతత్రామృతతాభియుక్తాః ||
౧౨౪ || తత్రాగమద్భాగవాత్వాసపుత్రోయదృచ్ఛయాగామటమామోనపేక్షః | అలత్యులింగో
నిజలాభతుష్టోవృతశ్చబాలైరవధూతవేషః || ౧౨౫ || తంద్వ్యష్టవషణం సుకుమారపాదకరోరుభా
హ్వంసకపోలగాత్రమ్ | చార్వాణతాత్మోన్నతతుల్యకణాసుభ్రాన్వనంకంబుసుజాతకంతమ్ ||
౧౨౬ || నిగూఢజత్రుంపృథుతుంగవక్షసమావతానాభింవళివల్లూదరంచ | దిగంబరంచక్రవికీణా
కేశంప్రలంబబాహుంస్వసురోత్తమాభమ్ || ౧౨౭ || శ్యామంసదాపీత్యవయోంగలత్ప్రైస్త్రిణాం
మమోజ్జంగుచిరంస్తయేన | ప్రత్యుత్థితామనయస్సాన్వసనేభ్యస్తలక్షణజ్ఞాఅపిగూఢవచాసమ్ |

తే - సర్వాత్మనానర్వావస్థాసుకృత్యం - విశేషతశ్చమియమాజైః - తవ్యశుద్ధం - పాపసంకల్పరహితం - ఆశ్చుతవిచారయత || ౧౨౪ || త
త్రేతి - తత్రలేమయాగమోగతపోదానాదిభిర్వివదమానేషుసత్సు - యదృచ్ఛయాగాంపర్యటా - వ్యాసపుత్రస్తత్రాభవత్ప్రాప్తః - స
త్యంఆశ్రమాదిలింగయన్య - అవధూతఃఅవజ్ఞయాజనైస్త్యక్తోయస్తస్యేవవేషయన్య || ౧౨౫ || తమితి - తమిత్యాదీనాంప్రత్యుత్థితాభ
తిత్పరీయేనాన్వయః - ద్విగుణాన్యస్తావమాణియన్య - సుకుమారపాదాకరాదురూపాహులంసాకపోలాగాత్రంచయన్య - చారుణీఆయ
తేఆక్షణీయస్త్రి - ఉన్నతానాసాయస్త్రి - లంబప్రూహ్యదివైషమ్యంవినాతుల్యకణాయస్త్రి - శోభనేశువాయస్త్రి - ఏవంభూత
మానసంయన్య - కంబువద్రేఖాత్రయాంతితః - సుష్టుజాతఃకంఠోయన్యసః || ౧౨౬ || నిగూఢేతి - కంఠన్యూథోభాగేస్థితేఆస్థిజత్రుణీ - మాం
సేననిగూఢజత్రుణీయన్య - పృథువిస్తీణాంతుంగమున్నతంవక్షోయన్య - ఆవతావన్నాభిర్యన్య - వళిభిస్తీర్యజ్జిమ్మరేఖాభిః - వల్లరమ్య
ముదరంయన్య - దిశవివాంబరంయన్యప్రావికీణాః - కేశాయన్య - ప్రలంబబాహుయన్య - స్వసురోమత్రైష్టేషుదేవేషూత్తమాహరితద్వ
దాభాయన్య || ౧౨౭ || శ్యామమితి - సదాపీత్యలత్యంతోత్తమం - యద్వయాయావనం - తేనయాంగలక్ష్యదేహాకాంతిః - తయాయ

అం. శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ప్రథమస్తంధే - ఏకోనవింశోధ్యాయః.

పురం - స్తమేనచ - సూతనచ - సమప్రత్యుత్థితాః - తంసృష్టాస్త్రత్యుగ్ధమనంకృతవంతః - త్యుగ్ధః || ౨౮ || సత్తతి - శరసైశనవర్యామా
 జనాః - అత్తనివేననంకృతవాః - తేనసహఅగతాస్త్రయస్తతోనిపుత్రాః - నడిపవివేశ - సంధిరాఘాః || ౨౯ || సత్తతి - సభగవా
 ప్రహ్లాదీనంభూదినిస్సంవృతస్య - అలంవ్యరోచత - గ్రహఃశుక్రాదయః - ఋషిణ్యశ్వినాదీని - అన్యస్తారాః || ౩౦ || ప్రకాంతమి
 తి - నకుంతానర్యాభే - మమేధాయస్య - ప్రశ్నాధంపుననతాత్వా || ౩౧ || సూన్యతాంగిరమాహవంచభిః - అహూతా - సతాంసేవ్యాః
 జాతాః - యతఃఅతిథిరూపేణపేతునా - తిథి - కాఃయోగ్యాఃకృతాః || ౩౨ || సాన్నిధ్యాదితి - విష్ణుసాన్నిధ్యాదసురాభిః || ౩౩ || అపి
 తి - పాండుసుతానాంప్రియః - ఆతపైహంపైతృష్వసేయానాంప్రీత్యథం - తర్గత్రస్యతత్ప్రస్యమే - ఆత్తంస్వీకృతం - బంధవంబం

౨౮ || సవిష్ణురాతోతథయఅగతాయతపైసపర్యాంగిరసాజహర | తతోనివృత్తాహ్యబుధాప్రి
 యోధా కామహాసనేసో*పవివేశసూజితః || ౨౯ || ససంవృతస్త్రమహాన్తహీయసాంబ్రహ్మపి
 రాజపి సురపి సంఘైః | వ్యరోచతాలంభగవాన్యంభేదుగ్రహతుతాగ్రానికప్రైవరీతః || ౩౦ ||
 ప్రశాంతమాసీనకుంతమేధసంమునింసృహేభాగవతోభ్యుపేత్య | ప్రణమ్యమూర్ధ్నావహితః
 కృతాంజలినతాప్వగిరాసూన్యతయాన్వవృచ్ఛత్ || ౩౧ || రాజా || అహూతాద్యవయంబ్రహ్మసత్సే
 వ్యాఃశుక్రబంధవః | కృపయాతిథిరూపేణభవద్భిస్తీథికాఃకృతాః || ౩౨ || యేహంసంస్తరణాత్పుం
 సాంసవ్యశ్శుభ్యంతివైగృహః | కింపునదశశనస్పశశపాదశౌచాసనాభిః || ౩౩ || సాన్నిధ్యాత్తేను
 హాయోగిన్వాతకానిమహంత్యసిః | ద్యౌనశ్యంతవైపుంసాంవిష్ణోరివసురేతరాః || ౩౪ || అపిమేభగవా
 ప్రీతఃకృష్ణఃపాండుసుతప్రియః | పైతృష్వసేయప్రీత్యథంశర్దోస్త్రస్యాస్త్రబాంధవః || ౩౫ || అన్య
 థాతేవ్యక్తగతేదశశనంనఃకథంనృణామ్ | నితరాంప్రియమాణానాంసంసిద్ధస్యవనీయసః || ౩౬ ||
 ఆతఃపుచ్చామిసంసిద్ధింయోగినాంపరమంగురుమ్ | పురుషస్యేహయశ్రార్థంప్రియమాణ్యసర్వదా
 ౩౭ || యచ్చతవ్యమభోజప్యంయశ్రతవ్యంనృభిఃప్రభో | స్తతవ్యంభజనీయంవాబ్రూహి
 యద్వావిపర్యయమ్ || ౩౮ || నూనంభగవతోబ్రహ్మగృహేషుగృహమేధినామ్ | నలక్ష్మ్యతేహ్య
 వస్థానమపిగోదోహనంకృచిత్ || ౩౯ || శ్రీసూతః || ఏవమాభాషితఃపుష్పస్సరాజ్ఞాశ్శక్తయోగిరా |
 ప్రత్యభాషతధర్మజ్ఞోభగవాన్పాదరాయణిః || ౪౦ || * * * * *
 ఇతి - శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టదశసహస్రీకాయాం - సంహితాయాం - పారమహం
 స్యాంశ్రీవైయాసిక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం - ప్రథమస్తంధే - ఏకోనవింశోధ్యాయః.

భుక్త్యంతేనసః || ౩౫ || అన్యథేతి - అన్యథాశ్రీకృష్ణస్యప్రసాదంవినా - అవ్యక్తగతేరన్య - మ్రియమాణానాంనితరాంకథంగూర్త -
 వనయితాయాచయితా - వనయితృతమోవనీయా - తస్యాత్యుదారతయామాంయచేథాఇతిప్రవతకస్యేత్యగః || ౩౬ || అతఇ - న
 మ్యస్సిద్ధిర్యస్తాత్తం - కార్యంకథంయోగ్యం || ౩౭ || యదితి - కతవ్యంత్యావశ్యకమితిభేదః - విపర్యయంఅశ్రతవాది || ౩౮ || తస్
 ద్దశశనస్య - పునరులభత్యాదిదాసమేవకథనీయమిత్యాశయేనాహ - నూనమితి - గోదోహనకాలమాత్రమపి || ౩౯ || ఏవమితి - ఏవంఅ
 హూతాత్వాదికయాశ్శక్తయమధురయగిరా - ఆభాషితఃఅభిముఖేకృతఃపుష్పశ్చ || ౪౦ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతవాక్యభాష్యాం - శ్రీధరాచార్య
 వర్యకృతాయాం - భావాధాదిపికాభాష్యాం - ఏకోనవింశాధ్యాయవాక్యభాష్య. * * * * *

ప్రథమస్తంధస్తమాప్తః.

భర్తాః విహితానుష్ఠానం - తైః - అంతేతస్మిన్ సమీపాభిః - సతస్స హి మావక్తంశ క్యక ఇతిభావః || చం || సంతాప - దేహ విలక్షణాత్తజ్ఞానం - తయాగమ్యత ఇతిసంఖ్యం - శ్రీ గీతా శాస్త్రే ప్రథమపట్ట ప్రతిపాద్యం - అస్తత్త్వావలోకనంయోగః - ద్వి తీయపట్ట ప్రతిపాద్యోభక్తియోగః - తాభ్యాం సేవ్యభర్తా సరిసిష్టయా - పట్ట ద్వయ ప్రతిపాద్యయోగ ద్వయాంగభూతయా - స్యభర్తాః స్యస్య అవశ్యానుష్ఠేయో వర్ణాశ్రమభవః - అమానిత్వానంభిత్వమిత్యాదినాత్మతీయపట్ట ప్రతిపాద్యమానః అమానిత్వాదిభవః - తత్త పరిసిష్టా పున స్తత్పరిత్యాగా భావబుద్ధిః - తయావ - అంతేనారాయణస్మృతిఃపట్ట త్రయ ప్రతిపాద్య సంఖ్యభక్తియోగ బలేనశరీరవియోగ కాలేనారాయణస్మృతి భావవీతియత్ పుంసామేతావాక్ పరోజన్మలాభః - కర్తృభూమామనుష్యాదిశరీరపరిగ్రహస్య పరోలాభః పురుషాభః నై తదపేక్షయామిత్రయమాణస్య అనుష్ఠేయాంతరమస్తీతిభావః || ౬ || అత్ర సదాచారం ప్రమాణయతి - ప్రాయశ్చిత్త - విధినిషేధతః విధినిషేధాభ్యాం నివృత్తాః - అత్రవశాః ధిక్యమావః - నై గుణ్యే బ్రహ్మజిగ్గితా అపి - స్మృతసిద్ధా || చం || నైర్గుణ్యస్థాః సత్త్వరజ సమోరూపగుణత్రయరహితాః శుద్ధసత్త్వప్రధానాః - అతపిపవిధినిషేధతః నివృత్తాః శాస్త్రీయవిధినిషేధయోగ పరవశాః శాస్త్రీయవిధినిషేధపరవశత్వంహిమిగుణప్రధానానామేవ || శ్లో || త్రై గుణ్యవిషయావేదా ఇతి శ్రీ గీతాచార్యోక్తేః - తాదృశా మనయః యోగినః - సనకసనందనాదయః - తేహిహరేః గుణానుకథనేరమంతేన - శాస్త్రీయసర్వధర్మా తిక్రమేపిభగవత్తత్త్వా గుణవశీకృతచిత్తాస్సంతఃకల్యాణగుణామృతరసానాన్వదజనిత పరమానందానుభవేనైవ సదాత్మస్తాః సర్వానపి విషయాన్ సుఖేన పరిత్యజ్య వతః - అతోభగవత్తత్త్వా గుణానుభవవిషవతోలాభ ఇతిభావః || ౭ || సనుకిమిదం అపూర్వం కథయసి సత్యం ఉదిత పూర్వమేవేదమిత్యాహ - ఇదమితి - ఇదంభగవత్ప్రకృతన్నామైకప్రధానం - పురాణం బ్రహ్మసంమితం సర్వవేదతుల్యం - యద్వా బ్రహ్మ సత్యం సమ్యక్ మితంయేన - కుత స్త్వయా ప్రాప్తం తత్ప్రహ - అధీతవానితి - కదాద్వాప

న్మలాభః పరః పుంసామంతేనారాయణస్మృతిః || ౬ || ప్రాయశ్చిత్తమునయోరాజన్నివృత్తావిధినిషేధతః | నైర్గుణ్యస్థారమంతేన గుణానుకథనేహరే || ౭ || ఇదం భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసంమితమ్ | అధీతవాక్ ద్వాపరాదౌపితుద్వైపాయనాదహమ్ || ౮ || పరినిష్ఠాపి నై గుణ్యే హ్యుత్తమశ్లోక లీలయా | గృహీత చేతా రాజషా ఆఖ్యానంయదధీతవాక్ || ౯ || తదహం తేభిధాన్యామిమహాపారుషికోభవాక్ | యత్ర శ్రద్ధభతా మాశు స్యాన్తుకుం దేమతస్సతీ || ౧౦ || ఎతన్ని విద్యమానానామిచ్ఛతామకుతోభయమ్ | యోగినాం నృపనిజేతంహరేనామానుకీర్తనమ్ || ౧౧ || కింప్రమత్తస్య బహుభిః పరోక్షై హోయనై రిహ | వరంముహూతం విదితంఘటతే శ్రేయసేయతః || ౧౨ || ఖట్వాంగో నామ రాజషిః జ్ఞాతేవ్యయత్తా మిహాయుషః | ముహూతా తస్సర్వముత్సృజ్య గతవా

రాదౌ ద్వాపరాః ఆదిర్యస్య కాలస్య తస్మిన్ ద్వాపరాంత ఇత్యభావః - శంతమసమకాలే వ్యాసావతారాత్ || ౮ || సనుకిమిదం సప్రవృత్తిస్తత్ప్రహ - పరిసిష్ట ఇతి - గృహీత చేతాః అకృష్ట చిత్తః || చం || నై గుణ్య - పరినిష్ఠాపిస్తనకాదివక్త్రమిగుణాతీతేభగవత్సత్త్వంతరిష్టామాపన్నోపి - సనకాదివదేవ ఉత్తమశ్లోకస్య భగవతోనారాయణస్య లీలయా రామకృష్ణాద్వైతారేషు కృతయా లీలయా గృహీత చేతా సన్నహమధీతవాక్ || ౯ || తదితి - మహాపురుషా విష్ణుః తవీయః మహాపారుషికః యత్ర యస్మిన్ శ్రద్ధభతాం శ్రద్ధాంకుర్వతాం - సతీలక్ష్మణుకీ || ౧౦ || సాధకానాం సిద్ధానాంచనాతః పరమస్య శ్రేయోస్తీత్యాహ వితదితి - ఇచ్ఛతాం సకామానాంతత్ఫలసాధనమేతదేవ - నిర్విద్యమానానాం ముముక్షూణామోక్షసాధనమేతదేవ - యోగినాం జ్ఞానినాం లకుతోభయంకుతశ్చిదపిభయరహితం ఫలంచైతదేవ నిజేతం - నాత్ర ప్రమాణం వక్తవ్యమిత్యభావః || చం || నివిద్యమానానాందేహగేహాదిసుహేయతాబుద్ధియుక్తానాం నిజేతం సాధనత్వేన నిజేతం || ౧౧ || అల్పమవాయురవశిష్టం కిమహం సాధయేయమితి మాశుచ ఇత్యాహ మ్రిభిః కిమితి - పరోక్షైః అలక్ష్యైః హోయనైర్వక్షైః కిం విదితం వృథాయా తీతి వితితం - జ్ఞాతంయతః యేన జ్ఞానేనఘటతేయత్నంకరోతి || చం || ప్రమత్తస్య స్యాత్తత్ప్రణమజానతః - బహుభిః పరోక్షైః హోయనైః - ఆయుస్సవతి - భిన్నఘటాదివాంభ ఇతి న్యాయేన అతిసుక్ష్మాత్వాత్ కళాకాష్టాదిరూపేణ ఆప్రత్యక్షవదేవస్వయంగచ్ఛద్భిః బ్రహ్మనుభవ రహితైః బహుభిరపివత్సరైః కింప్రయోజనం - బ్రహ్మవేదనం విహాయబహుకాలం శరీరావస్థానేపి నకించిదప్రయోజనం - కింతేహిన్ ప్రయోజనమతటిహ - వరమితి - ముహూతం మపి విదితం ముహూతం కాలే విదితమపి - బ్రహ్మతత్త్వంయతః శ్రేయసేపరమపురుషాభాసిద్ధయేఘటతే - అతస్తత్తుముహూతం మపి ముహూతా - దిరూపేణిష్టమపి పరబ్రహ్మజ్ఞానవైధుర్యేణగతేభ్యః ఆగతీతకోటిసంవత్సరేభ్యోపి శ్రేష్ఠమిత్యభావః || ౧౨ || ఖట్వాంగ ఇతి - ఖట్వాంగోపిదేవపక్షే సిద్ధిత్వాదైత్యానజయత్ - తైః ప్రసన్నైదేవై వశారం వృణీష్యత్వైదేనోక్తం ప్రథమం మాంః కథ్యతామితి తతోదేవై రుక్తం ముహూతం మాత్రమస్తీతి - తతోతి శ్రీమదమానేన భువనాగత్య హరిం శరణంగత ఇతి || శం || ఇయ

త్వాంపితావానితిపరిచ్ఛేదం - ముహూర్తాః సుతీకాద్యయపరిమితాః కాలాః - అభయం సర్వసంసారికభయనివారణం - హరిః గతేవాః -
తత్సాయుజ్యం ప్రాసేత్వభాః || ౧౩ || తవేతి - తవ తు పితవ్యాః పితృదాసీమపితావదితి - తావతాకాలేనసంపరాయకంపార లౌకికంసా
భనముపకల్పయ సంపాదయ || ౧౪ || తత్రవై రాగ్యంతావదాహ - అంతకాలేతి - గతసాధ్వనః మృత్యుభయశూన్యః - అసంగః - అనాసక్తిః తేన
శస్త్రేణస్పృహం సుఖేచ్ఛాంతం దేహమను - యే శుత్రకళత్రాదయః తేష్యపిస్పృహంభింద్యాత్ || ౧౫ || గృహః ఓతి - గృహ త్వే ప్రజితః గృహ
దికంవిహాయనిగతః గృహాధీతస్య పునరాసక్తిసంభవాత్ - తత్రాష్టాంగయోగమాహ - ధీరకతిబ్రహ్మచర్యాదియమోపలక్షణం - పుణ్య తీ
ర్థేతిన్నాదానియమోపలక్షణం - ఆసనమాహ - శుచావతి - వివిక్తే ఏకాంతేవిధివత్తుశాజినచేలైః క్రమేణనిర్మితే || ౧౬ || గృహ త్వే ప్రజితః గే
హదికంవిహాయసన్న్యస్తః - పుణ్యంపావైశ్శానం ప్రతిగతః - ధీరః దారపుత్రాదిత్యాగప్రయుక్తచింతారహితః - పుణ్యతీర్థే గంగాది
జలైఃపిపిలైః - విధివద్యభాశాస్త్రంకల్పితాసనవతి - శుచౌపవిత్రే - వివిక్తేవిజనదేశే అసీనస్త్ || ౧౭ || జపగభాంప్రాణాయామంపత్న
జస్యమాహ - అభ్యసేదితి - త్రిపుత్ - త్రిభిరకారాదిభివత్తీతం గ్రథితంబ్రహ్మక్షరం ప్రణవం మనసా అభ్యసేత్ ఆవతేయేత్ - మనసా
ఇంద్రియప్రత్యాహరంపత్నంప్రాణాయామేనమనోనియమనమాహ - మనోయచ్ఛేద్యబ్రహ్మబీజంప్రణవం ఆమస్తరన్నైవజితశ్వాసస్త్ ||
౧౮ || మనసావిషయవిరక్తేనచిత్రేన - శుద్ధంస్వతఃపవిత్రత్వేనతిభిలజగత్పవిత్రీకరణసమర్థం అక్షరంనిత్యం - పరంబ్రహ్మపరబ్రహ్మ
ప్రకాశకత్వాత్ బ్రహ్మబద్ధవాచ్యం - త్రిపుదకారోకారమకారాత్మకం ప్రణవమభ్యసేత్ - జప్యదిత్యభాః - జితశ్వాసఃరేచకపూరక
కుంభకైః ఉచ్ఛ్వాససశ్వాసరూపంవాయుంజితవాః - బ్రహ్మబీజంనిభిలవేదతరోబీజభూతం - ప్రణవమనస్తరన్ ప్రథమంమనోయ
శ్చైవనిశ్చలంకుర్యాత్ || ౧౯ || ప్రత్యాహరమాహ - నియచ్ఛేదితి - నియచ్ఛేదయేనింద్రియాణినిశ్చయత్తి కా బుద్ధిసారథిర్యస్యసః - ధారణామా

నభయంహరిమ్ || ౧౩ || తవ త్వేతహికారవ్యసప్తాహంజీవితావధిః | ఉపకల్పయతత్సర్వంయత్రావ
త్సంపరాయకమ్ || ౧౪ || అంతకాలేతుపురుష ఆగతేగతసాధ్వనః | భింద్యాదసంగశస్త్రేణస్పృ
హం దేహేవయేనుతమ్ || ౧౫ || గృహ త్వే ప్రజితోధీరః పుణ్యతీర్థజలాప్లుతః | శుచౌవివిక్తాసీనో
విధివత్త్వితాసనే || ౧౬ || అభ్యసేన్ననసాశుద్ధంత్రిపుద్బ్రహ్మక్షరంపరమ్ | మనోయచ్ఛేజిత
శ్వాసోబ్రహ్మబీజమనుస్తరన్ || ౧౭ || నియచ్ఛేద్విషయేభ్యోఽమోన్యనసాబుద్ధిసారథిః | మనఃకర్మభి
రాక్షిప్తంశుభాథేధారయేద్ధియా || ౧౮ || తత్రై కావయవంధ్యామేదపుష్పిన్నైనచేతసా | మ
నోనిర్విషయంయజ్ఞాత్తతఃకించననస్తరేత్ || ౧౯ || పదంతత్పరమంవిష్ణోర్మనోయత్రప్రసీదతి |
రజస్తమోభ్యామాక్షిప్తంవిమూఢంమనఆశ్తనః || ౨౦ || యచ్ఛేద్ధారణయాధీరోహంతయాతత్త్వ

హ - మనఃకర్మ - పునశ్చకర్మభిఃతద్వాసనాభిరాక్షిప్తంఆకృష్టం - శుభాథేభగవత్రాప్తే || ౨౦ || తతోబుద్ధిసారథిఃవిషయవీధీమయభేద్యంత్ర
వర్తమానేంద్రియాశ్చయక్తంత్రనారథికేనారూఢంశరీరభంస్వవశేకుర్వతాబుద్ధిరూపసారథినాసాధనేనసహితోజీవఃరథిఃవిషయ
భ్యఃఇంద్రియాశ్చసంచారమార్గరూపేభ్యఃశబ్దాదివిషయేభ్యఃఅక్షేహయరూపాణీంద్రియాణినియచ్ఛేత్ నిగృహ్ణీయాత్ || శ్రీ || ఆత్మాసంక
త్తిసంవిధిశరీరంభమేవచ | బుద్ధింతుసారథింవిధిమనఃప్రగ్రహమేవచ || ఇంద్రియాణిహయానామన్విషయం ప్రేమగోచరానితిశ్రుత్య
భోత్రాచసంధారవ్యః - కర్మభిఃపుణ్యపాపరూపబహుజన్మాన్మితకర్మవాసనయా - ఆక్షిప్తంబలాత్ప్రతం - మనః - శుభాథే - పురుషః -
భియాసదసద్వివేచనచతురయాబుధ్యా - ధారయేన్నిశ్చలంకుర్యాత్ || ౧౯ || విషంనియమితస్యమనసఃకుత్రసంచారస్సంపాదనీయ ఇత్య
తః - భ్యాసమాహ - తత్రైతి - విషమేకంపాదాద్యవయవంఅపుష్పిన్నైనసమగ్రరూపాదవిముక్తేన - ఆత్మవశేషేనామాన్యతఃచిత్తస్థిరీక
రణంధారణా - ఆవయవవిభావనయాతద్ధాన్యంధ్యాసమితిభేదః - తత్రచమనోవృత్తేవికలస్వమాధిరివివేకః - సమాధిమాహ - మ
నఃకర్మ - నిర్విషయంమనోయజ్ఞాసమాధాయ - సిద్ధిభూతేమనసిస్ఫురత్పరమానందమాత్రాకారంకృత్యైత్యభాః || ౨౦ || తత్రతస్మిన్మ
నసినిగృహితేనతి - అపుష్పిన్నైననిరంతరసంభగ్నచేతసా - ఏకావయవంముఖ్యహస్తపాదాద్యవయవసహితం - వాసుదేవంధ్యామేత్ -
విషంమనోనిర్విషయంవిషయేష్వసంచారితం - బ్రహ్మణీయజ్ఞా - తతస్తదనంతరం - భగవద్యతిరేకేణకించననస్తరేత్ || ౧౯ || పక్షమి
తి - ప్రసీదతిఉపశామ్యతిగుణవశాత్పునరపిత్తోభేసతిధారణామేవసిద్ధికుర్యాదిత్యాహ - రజసాక్షిప్తంమనావిమూఢంస్వీయంమనోని
తుంధ్యాత్ || ౨౦ || రజస్తమోగుణభ్యామాక్షిప్తంతిరస్త్ప్రతం - అతఏవవిమూఢంమోహసంపాదకం - మనఃయత్ప్రసీదతియస్మిన్స్త్ప్రతేన
తిప్రసన్నంభవతి - తత్తథామనఃప్రసాదజనకం - పరమంబ్రహ్మంద్రాదిభిరపిపంద్యమానం - విష్ణోఃపదమేవభగవచ్ఛరణారవింగమే
వ - నాన్యత్ - సంభవతయేష్టవత్శరణారవింగమితివత్సమాగత్యాత్ - అతఃఆత్మనఃస్వస్యమనః || ౨౦ || యచ్ఛేదితి - తత్ప్రతంరజస్త

మోక్షాం కృతంయతఃయస్యాంక్రియకాణాయాం-భద్రంసుఖాత్మకంవిషయంపశ్యతస్తత్రై వప్రీతిభావతః॥౪౦॥యావత్ప్రతమనేకజ
గ్నుజితంపాపంహంతి-తావత్ నిఖిలపాపనిష్ఠ త్రిపర్యంతం - భీరఃవిషయజభేదరహితః-ధారణయాభక్తిరూపజ్ఞాన సంపాదక యస్తత్
విసంతత్యానియచ్ఛేత్ - ధారణయాభక్తిసిద్ధిమేవాహ - యస్యాంధారణాయాంసంధార్యమాణాయాంసవ్యక్తంపాదితాయాంసత్యాం-భ
ద్రంమాగ్యపరమకామోభూతంఆశ్రయించి త్తస్యాలంబనం- తేయూరమకుటకుండలశ్రీవత్సకోస్తుభముక్తాదామోదరబంధనపీతాంబరా
దిదివ్యపరికరాలంకృతంభగవద్దివ్యమంగళవిగ్రహరూపంపరమప్రాప్యంవస్తుశుభతః-ధ్యానదశాయాంపశ్యతఃయోగినోయోగమభ్యస్య
తః- పురుషస్యభక్తిలక్షణోయోగఃఆశుసంపద్యతే-తత్తాలవివసిద్ధ్యతి॥ ౪౧॥ యథేతి-యథాయత్రయాద్యశీలిచ ఇతికతకవ్యతావిష
యతద్విశేషణంప్రశ్నః॥౪౦॥సమ్మతాపురుషభావాసాధనీభూతభక్తిసాధనత్వే నసమ్మతా-సా-ధారణస్త్రోతాధారా-యథాయేన ప్రకా
రేణసంధార్యతేయత్రసంధార్యతేయస్త్విన్నా త్రయేసంధార్యతే-ధారణయాద్యశీలిపురుషస్యమనోమలమాశుహారేత్ - స్థూలప్రపంచే
నిరంతర సక్తస్యతత్తాలవివసర్వేభ్యోవిషయభ్యఃపరాబ్జ్యభీక్యత్యభగవత స్సూక్ష్మరూపేనివేదితత్వే పూర్వకావాసనాబలసమిగ్రహ
త్వాత్తగమకూలంస్థూలరూపమేవప్రథమరూపస్యాలంబనకతకవ్యమితిప్రశ్నః॥ ౪౨॥ యథేత్యసోత్తరం - జితాసనజితశ్వాసః
జితసంగఃజితేంద్రియఇతి॥ ౪౦॥ పరీక్షితఃప్రశ్నస్యతాత్పర్యంజానన్త్రాశుకోపితాదృశప్రశ్నా నరూపంభగవతఃస్థూలరూపమేవ
ప్రథమంచిత్రాలంబనసాకుమార్యామాహ - జితాసనఃఆసనజయశాలీ- జితశ్వాసఃరేచకపూరకమంభకత్రమేణవాయునిరోధా భ్యాసశా
లీ - జితేంద్రియఃనిజితై కాదశేంద్రియః- జితసంగఃనిజితాబ్రహ్మవిత్సగః- బ్రహ్మవిద్భిరేవసహవాసంకుర్వాణః - నిజితదారపు
త్రాదిసంగఇతివా-తాదృశఃపురుషఃస్థూలభగవతోరూపేజగదాత్మకేభగవతశ్శరీరే- భియాసహమనస్సంధారయేత్॥ ౪౩॥ విషయమా

తంమలమ్ । యస్యాంసంధార్యమాణాయాంయోగి నోభక్తిలక్షణః ॥ ఆశుసంపద్యతేయోగఆశ్ర
యంభద్రమీక్షితః ॥ ౪౦॥ రాజా ॥ యథాసంధార్యతేబ్రహ్మకా ధారణాయత్రసంమతా । యా
ద్యశీవాహరేదాశుపురుషస్యనుమోమలమ్ ॥ ౪౧॥ ఋషిః॥ జితాసనోజితశ్వాసోజితసంగోజి
తేంద్రియః । స్థూలేభగవతోరూపేమనస్సంధారయేద్ధియా ॥ ౪౨॥ విషయస్తస్యదేహవాయంస్త
విస్యస్యస్థవీయసామ్ । యత్రేవందృశ్యతేవిశ్వం భూతంభవ్యం భవచ్ఛసత్ ॥ ౪౩॥ అండకోశేశరీ
రేస్తేనస్తావరణసంయుతే । వైరాజఃపురుషోయోసాభగవాన్ధారణాశ్రయః ॥ ౪౪॥ పాతా
శమేతస్యహిపాదమూలం పతంతిపాష్టికప్రపదేరసాతలమ్ । మహాతలంవిశ్వస్యజోధగుల్ఫోతలా
తలంవైపురుషస్యజంఘే ॥ ౪౫॥ ద్వేజానునీకుతలంవిశ్వమూలేఽరూరుద్వయంవితలంచాతలం
చ । మహీతలంతజ్జఘనంమహీపతేనభస్తలంనాభీసరోగృణంతి ॥ ౪౬॥ ఉరఃఫలంజ్యోతిరనీకమస్య

హిసాధేన- విషయఇతి-విశేషవిరాడైహఃఅతిస్థూలానామతిస్థూలతరః- సదితికార్యమాత్రం- అస్యచోపలక్షణత్వేనవిషయత్వం॥౪౦॥
భూతంప్రాక్కల్పదౌగతం- భవ్యంభవిష్యత్కల్పదిభావి- భవన్యర్తమానకల్పదౌవిద్యమానం- అస్మిన్నైవకల్పైఅతీతమనాగతంవర్తమా
నంవా-వివంత్రవిధంవిశ్వంయత్రభగవతిదృశ్యతే- విరాడ్రూపస్యస్థూలరూపేవర్తతే-స్థవీయసాంస్థవిష్కస్య- శ్రు॥జ్యాయాన్సృభివాన్
జ్యాయానంతరియైజ్యాయానేభ్యోలోకేభ్య ఇతిశ్రుత్యమసారేణనిఖిలప్రపంచధారకతయాలతిస్థూలస్య తస్య భగవతఃప్రపంచరూపోదే
హవివ- తస్యభక్తియోగమారురుహీఃపురుషస్యయప్యత్రతస్యవిషయః-ఆరూఢస్యతుసూక్ష్మరూపమేవ॥౪౧॥ వస్తుతస్తువిరాడీవనియం
తాభగవానేవవిషయఇత్యాహఅండకోశఇతి- అండకోశేఅండకోశాంతర్వర్తినికటాహవివపుధివ్యావరణంతతఃఅప్రేజోవాయ్వాకాశా
హంకారమహత్తత్వా దీనిసప్త॥౪౦॥తాదృశస్థూలరూపవిశిష్టంభగవంతమేవాహ-సప్తావరణసంయుతేసప్రభిర్మహదహంకారసహితైః
పుధివ్యాదిపంచభూతాత్తతైఃఆవరణై రంతా వరణైఃసంయుతేఅండకోశేశరీరే-విద్యమానోయోయంవై రాజఃవై రాజనామధేయఃపురు
షః- నిఖిలలోకధారకతయావస్థితస్యసాక్షాత్భగవతోవతారఃస వివధారణాశ్రయఃభక్తిసాధనీభూతధారణాయాఃవిషయః - తాదృశేభగ
వతఃస్థూలరూపేమనోధారణాయాంసత్యామేవసూక్ష్మరూపవిషయణీభక్తిరుత్పద్యత ఇతిభావః॥ ౪౨॥ విరాడైహతజ్జీవతడంతర్యామిణా
మభేగమారోప్యోపాసనంకతకవ్యమిత్యాశయేనాహ-పాతాశమితి-పాతాశంపాదమూలంపాదస్యాభోభాగః-పాతాశాదీనాంతదవయఃపాతా
విధీయతే - పాతాశాదీన్యతలాంతాని- అభస్మనాదారభ్యసప్తభూవివరాణిపతంతి-గృణంతీత్యాదిప్రమాణగణనం - పాష్టికప్రపదేహ
దస్యపశ్యత్పురోభాగా ॥౪౦॥ వితస్యవైరాజపురుషస్య విశ్వస్యజఃనిఖిలప్రపంచప్రస్తుః- గుల్ఫోపాదస్యపాశ్వగర్వయవద్రిసాస్థూలావ
యవా- జంఘే- జాస్వభోభాగవద్రిసాపాదాదాధ్వకభాగవద్రిసాదండాకారావయవా ॥ ౪౩॥ ద్వేఇతి-ఉరుద్వయంతస్యాభోభాగేవిత
లం- ఉత్తరభాగేఅతలమితిజ్ఞేయం- సభస్తలంభువలోకం- నాభీరేవసరః॥ ౪౪॥ ఉర స్థూలమితి- ఉర స్థూలంజ్యోతిరనీకంజ్యోతిమంస

మూహం న్యగం ॥ ౨౦ ॥ జ్యోతిరనీకం నక్షత్ర లోకం ॥ మహలోకం ప్రవేదిగృణంతి తపోలోకం లలాటం - సత్యం నత్య లోకం - తచ్చిరః ॥
 ౨౧ ॥ ఇంద్రాదయ ఇతి - ఉక్తః దేవాః తేజోమయ శరీర త్వా త్రేహ హవ ఇత్యాదుః ॥ ౨౨ ॥ ద్యౌరక్షీణేన యురభూత్వ తంగః పత్యై
 త్రాత్రాధిష్ఠానం - శబ్దస్తు త్రాత్ర విషయః - సత్య త్రాత్రం ఇంద్రియం - ఎవం నాసికాదిష్య పినాసత్యద్రా అస్తి నా - నా సేనా
 సాపుటే - ఇద్ధః దీప్తః ॥ ౨౩ ॥ ద్యౌరక్షి - ద్యౌరంతరిక్షం చంద్ర సూర్యాధిష్ఠాన భూత త్వా త్ అక్షిణీనేత్ర గౌళకే - చక్షురింద్రియం
 పతంకః సూర్యః ॥ ౨౪ ॥ సూర్యోన్యగక్షిణం చక్షుః - ఎతేన చంద్రోవామచక్షురితి జ్ఞాపితం భవతి - శ్రు ॥ అగ్ని మూలాధా చక్షుషీచం
 ప్రసూర్యాది శ్రు తేః ॥ అహానిరాత్ర్య హాని అహశ్చబ్దవైకళ్యేషః - పరమేష్టిధిష్ఠ్యం బ్రహ్మచరం - భూవిజృంభః భూ విక్షేపన మకాలః -
 తాలూ అధిష్ఠానం - జిహ్వ ఇంద్రియం ॥ ౨౫ ॥ ఛందాంసీతి - ఛందాంసి ఛందః ప్రధానా వేదాః - శిరోబ్రహ్మరంధ్రం స్నేహకళాః పుత్రా
 విస్నేహలేఖాః ॥ ౨౬ ॥ స్నేహబాధ త్వవ స్తుగతోరస విశేషః తత్సామ్యాత్ సంహర్య గతః కర్తృవిశేష త్రస్నేహజ్ఞేనోచ్యతే - తస్య కళాః
 అవాంతర విభాగా వివ - ఉన్మాదశ్చిత్తవిభ్రమః - జనానామున్మాదకరీమాయా ప్రకృతిః - శ్రు ॥ మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా న్మయినం
 తుమహేశ్వరమితి శ్రు తేః ॥ ద్వీ జాని దంతాః - క్షీబత్వ మాషం - కురంతః అపారః సగౌఢి తి య త్వతస్య కటాక్షః నిఖిల ప్రపంచ స
 గౌస్యాపిభగవత్కటాక్ష విక్షేపాధీన త్వాత్ ॥ ౨౭ ॥ శ్రీదేవి - అథ మూలముగః తస్య పృథ్విభాగః - కః ప్రజాపతిః - మిత్ర మిత్రాన
 రుదౌ ॥ ౨౮ ॥ సత్య ఇతి - అనంత వీర్యస్య వయఃకాలః - తస్య గమనం గుణ ప్రవాహః ప్రాణీనాం సంసారః - కర్తృతస్య క్రియా ॥ ౨౯ ॥ ఈ

శ్రీవామహద్వదనం వై జనోన్య ॥ తపోలలాటం విదురాదిభుంసస్సత్యం తుశీమాణిసహస్రశీష్ణః ॥

౨౦ ॥ ఇంద్రాదయోపాహవ ఆహురుస్తాః కణౌఢిశః శ్రోత్ర మముష్య శబ్దః ॥ నాసత్యదస్త్రా
 పరిమన్య నాసే ప్రూహోన్య గంధోముఖమగ్ని రిద్ధః ॥ ౨౧ ॥ ద్యౌరక్షీణేన యురభూత్వ తంగః పత్యై
 ధివిష్టోరహాని ఉభేః స్యత య్భూ విజృంభః పరమేష్టిధిష్ఠ్య మాపోన్య తాలూరస వివజిహ్వ ॥ ౨౨ ॥ ఛం
 దాంస్యనంతస్య శిరోగృణంతదం ప్రాయమాస్నేహక ర్థాద్విజాసి ॥ హాసోజనోన్మాదకరీచమాయా
 దురంతసగోయదపాంగమోక్షః ॥ ౨౩ ॥ శ్రీదోత్తరోష్ఠోధర ఎవలోభోధర్మః స్తమోధర్మపథశ్చ
 పృథ్వః ॥ కస్తస్య మేధ్రం వృషణౌచమిత్రై కుక్షీస్సముద్రాగిరయోస్థిసంఘాః ॥ ౨౪ ॥ సద్యోన్య నా
 ద్యోధతనూరుహాణి మహీరుహా విశ్వతనోన్య పేంద్ర ॥ అనంత వీర్యశ్చ సితం మాతరిశ్వాగతివ
 యః కర్మగుణ ప్రవాహః ॥ ౨౫ ॥ ఈశస్య కేశాన్విదురంబువాహాన్వాస స్తు సంధ్యాంకురువర్యభూముః ॥
 అవ్యక్తమాహుహృదయం మనశ్చ సచంద్ర మాస్సర్వవికారకోశః ॥ ౨౬ ॥ విజ్ఞానశక్తిం మహిమా
 మనంతి సర్వాత్మనోంతఃకరణం గిరిత్రమ్ ॥ అశ్వాశ్వతర్యుష్ట్ర గజానఖాని సర్వే మృగాః పశవః శ్రో
 ణీదేశే ॥ ౨౭ ॥ వయాంసితద్వ్యాకరణం విచిత్రం మనుర్మనీషామనుజోనివాసః ॥ గంధర్వవిద్యాధర
 చారణాపురస్సర్వరస్త్వతిహృసురానీకవీర్యః ॥ ౨౮ ॥ బ్రహ్మననంక్షత్ర భుజోమహాత్మావిధూరు

శస్యేతి - భూముః ప్రభోః - అవ్యక్తం ప్రధానం - సః ప్రసిద్ధ శ్చంద్రమాః హృదయమాహుః - తదీయం మనః సర్వే మాంవికారాణాం కా
 మాదీనాం కోశ ఇవాత్ర యాభూతం - చంద్రోపి సర్వ వికారకోశ ఉచ్యతే - భూమాది ముగౌత్వాత్ ॥ ౨౯ ॥ విజ్ఞానశక్తిమితి - విజ్ఞానశ
 క్తిం జ్ఞానరూపాంభగవచ్చక్తిం - చిత్రం మహిమహత్తత్త్వం - అంతఃకరణం అహంకారం - గిరిత్రం శ్రీరుద్రం - గర్భాధాన్యదేవాయా ము
 త్పన్నా అశ్వతరీ ॥ ౩౦ ॥ వయాంసీతి - వయాంసి పక్షిణః - తస్య వ్యాకరణం ॥ శ్రు ॥ నామరూపే వ్యాకరణ చీతి శ్రు త్యుక్తం శిల్పినై పుణ్యం యదా
 ముః ॥ శ్లో ॥ యేన శుక్తి కృతా హంసాః శుకాశ్చ హరితీకృతాః ॥ మయూరాశ్చ త్రితాయేన ససోపత్తిం విభాస్యతీతి ॥ ౩౧ ॥ వ్యాకరణం వ్యా
 హరః - విచిత్రాలావ ఇత్యధః - మనుః స్వాయంభవమనుః - మనీషాబుద్ధిః ॥ ౩౨ ॥ శ్రు ॥ యదైక్యం చ మనురవద త్తద్భేదజమితి శ్రు త్యా -
 మనోబుద్ధిమదగ్ర గణ్యత్వాత్ సవివబుద్ధి రితి భావః - మనుజః పురుషః నివాసః ఆత్రయః - మనుష్యజన్మస్యేవ జ్ఞానభక్త్యాదీనాం
 సంభవాత్ - తిర్యగత్ర్యాపేయదేవతానామనధికార ఇతి తిర్యగే వాదిజన్మసుకమాధికారాభావాత్ - సూ ॥ సర్వాపేక్షయాచయ
 జ్ఞాది శ్రుతేరశ్వదదితి - శ్రు ॥ యజ్ఞేన దాసేన తపసానాశకేన బ్రహ్మజావివిదిషంతీతి ప్రమాణానుసారేణ జ్ఞానాదే ర్యజ్ఞాది కమూసాపే
 త్కత్వాత్ కమూదావనధికారే బ్రహ్మపాపనాదావనధికారాత్ అతోమమషదేహస్య సర్వోపయోగత్వాత్ - గంధర్వాదీనాం ధ్వం
 దైవ్యత్వం - గంధర్వాదయః - స్వరస్త్వతిః - షడ్జాదిస్వరస్త్వతయ ఇత్యధః - అసురానీకం వీర్యం పరాత్రమస్థానం యస్య - అసు
 రానీకవర్య ఇతి పాతే గంధర్వాదయః స్వరాః - అసురసమూహ శ్రేష్ఠః ప్రహ్లాదః స్మృతిస్తస్యేతి ॥ ౩౩ ॥ బ్రహ్మననమితి - బ్రహ్మవిత్తః - త

పశ్యతనంముఖం - తుత్రంతుత్రియోభూభూయస్య - విటోవైశ్యః ఊరూయస్య - అంఘ్రిశ్రీతః కృష్ణవణః శూద్రోయస్య - నానారూ
 హః అభిధాః నామానివిహంతేచతే - అభిజ్యాఃజేవాః - తేమాంగైః వసురుద్రాదిభిః - ఉపపన్నోయైతః - ద్రుచ్యాత్మకః - హవిస్సగ్యః -
 వితానయోగోయజ్ఞప్రయోగః - తస్యకర్తకార్యంఅపశ్యకాభిప్రేతభిత్వభాః || ౪౦ || శ్రు || అజామేకాంలహితశుక్లకృష్ణమితిశ్రుతౌ
 కృష్ణశబ్దస్యతమోగుణవాచిత్యేనశూద్రవణాస్యతమఃప్రధానత్వేనకృష్ణవణః శబ్దేనవ్యవహేయః || శ్రు || బ్రహ్మణోస్యముఖమాసీదిత్యా
 దిః - పద్భ్యగ్ంశూద్రోఅజాయతేత్యాన్యంతాశ్రుతిరత్రామనందేయా - శ్రు || యాగ్ంసాభవతితి - శతగుణితోత్తరత్రమేణత్రజాపత్యానం
 దవర్యంతమగ్యస్యతతోపిశతగుణితయాబ్రహ్మనందంపక్షముపక్రమ్యశ్రుతయః బ్రహ్మనందస్య అపరిశ్చేదంమన్యమానాస్సత్యః - శ్రు -
 యతోవాచోనివర్తంతేఆప్రాప్యమనసానహేతియస్యానందస్యాపరిశ్చేదమాముఃతాదృశానందనిధింపరమాత్మానంనారాయణంభజే ||
 ౩౭ || ఇయానితి - ఇయానేతానాంతస్సన్నివేశః అవయవసంస్థానం - అస్మిక్బుధ్యామనస్సంధార్యతేముముక్షుభిః - యతోతిరిక్తంకించిన్నా
 స్తి - తస్మిక్ || ౩౮ || తదేవంచిత్తస్థైర్యాభాంవిరాడైహజీవేశ్వరాణాంఅభేదనోపాసనముక్తం - తత్రతుదేహజీవావీశ్వరేప్రవిలాప్యప
 పవధ్యేయభితినిధాఃరయతి - సభితి - సగ్వహంబుద్ధివృత్తినిరమభూతంనర్వంయేనసః - పికపవనర్వాంతరలత్తా - తథేవనత్యంభజేత
 ఆన్యత్రోపలక్షణే - నసజ్జేత్ - యతఃసంగాత్ - అత్తనఃపాతఃసంసారోభవతి - పికస్యతత్తదింద్రియైస్సర్వాపధాతాదృష్టాంతః - స్వప్నై
 జనానామీక్షితాయథేతి - స్వప్నైహికదాచిద్భూమాజీవాపరికల్ప్య - జీవత్తదింద్రియైఃసర్వంపశ్యతితద్వత్ - ఈశ్వరస్యతువిద్యా
 శక్తిత్వాన్నబంధః || ౪౦ || అన్యత్రతదధిస్థితేతచ్ఛరీరభూతేపిత్రపంచేనసజ్జేత్ - యతఃకేవలవిషయసంగాదాత్మపాతోభవతినిత్యస్యాస్యా
 త్తనఃఅనత్తత్తాభవతి - అతోవిషయనంగంవిషయపుర్వోక్తరీత్యాకృత్సప్తప్రపంచశరీరకతయావకృత్సప్తప్రపంచరూపంతథాభూ

రంఘ్రితకృష్ణవణః । నానాభిధాభీజ్యగఢోపపన్నోద్రవ్యాత్మకఃకర్తృవిశానయోగః॥ ౩౭ ॥
 ఇయానసావీశ్వరవిగ్రహస్యయస్సంనివేశఃకథితోమయాతే । సంధార్యతేస్తేపురుషేస్తవిష్టేమ
 నస్సవబుధ్యానయతోస్తికించిత్ ॥ ౩౮ ॥ ససర్వధీవృత్త్యనుభూతసర్వలత్కాయధాన్వస్సజనేఃతై
 కః । తంసత్యమానందనిధింభజేతనాన్యత్రసజ్జేద్యతలత్తపాతః ॥ ౩౯ ॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంధే - ప్రథమోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః॥ ఎవంపురాధారణయాత్మయోనినఃష్టాంస్తృతింప్రత్యవరుధ్యమహ్మత్ । తథాససజ్జేద
 మమోఘదృష్టిర్యథాప్యయాత్ప్రగ్వ్యవసాయబుద్ధిః ॥ ౧ ॥ శాబ్దస్యహిబ్రహ్మణఏవపంథాయ
 న్నామభిధ్యానతిధీరపాఢైః । పరిభ్రమంతత్రనవిందతేథాన్తాయామయేవాసనయాశయా
 వః ॥ ౨ ॥ తతఃకవినామసుయావదథః । స్యాదప్రమత్తోవ్యవసాయబుద్ధిః । సిద్ధేన్యథాథేనయ

తమ వనానియాత్ పితదేవరూపంధారణాశ్రయమితిభావః ॥ ౩౯ ॥
 * * * * * ఇతి-శ్రీమద్భీకరాచార్యవర్య విరచిత భావాధావీపికాయాం-ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యానః * * * * *
 ॥ ద్వితీయేతుతతస్థూలధారణాతోజితంమనః | సర్వసాక్షీణసర్వశే విష్ణుధార్యమీర్యతే ॥ నృశ్యాలంబనరూపై వముక్తావైరాజధార
 ణా | ఇహవాచ్యతేతుతచ్ఛాద్యాసర్వాంతర్యామిధారణా ॥ తత్రతాపర్పర్వోక్తధారణాయాత్రవాంతరఫలంవిశ్వసృష్ట్యాదికమాహ ॥
 వివమితి-వివంధారణయా-తుష్టుధారణః - పురాప్రశయ నమయే- నష్టుం సృష్టిత్వలం- ప్రత్యవరుధ్యలభ్యే అప్యయాత్ప్రయాత్ప్రసిదం
 విశ్వంయథాసీత్తథాననజ- వ్యవసాయత్రికాబుద్ధిర్యసృజితపివామోఘసృష్టిర్యసృజితప్రయాధారణయావిశ్వసృష్టిసామర్థ్యంథ
 వతి ॥ చం ॥ పురాసర్గాదికాలే - వివంధారణయాపుర్వోక్తధారణయా - ప్రపంచశరీరకపరమాత్మవిషయిణ్యోమనోధారణయా - నష్టాం
 స్త్వలంప్రత్యవరుధ్యవినష్టాంప్రపంచసర్గప్రకారత్వలం ప్రాప్యకుష్యసంతుష్టస్య - అమోఘసృష్టిసఫలసృష్టివిషయకజ్ఞానః-
 వ్యవసాయబుద్ధిఃనిశ్చయాత్కబుద్ధిః - ఆత్మనఃపరమాత్మనోయానిరుత్పత్తిర్యసృ - తాదృశశ్చతుర్ముఖః అప్యయాత్ప్రయాత్ప్రయథాప్రశయ
 ప్రాక్కాలే - పూర్వసర్గోయథాతథాపూర్వసర్గపదేవ - ఇదంకృత్సంజగత్సజజానృష్టవా - శ్రు ॥ థాతాయథాపూర్వమకల్మయదితి
 శ్రుతేః ॥ ౧ ॥ ఉపాసనాఫలాదతివిరక్తస్యశుద్ధాత్మధారణాయామధికారఃఅతోవైరాగ్యాధానంసర్వంకర్తృఫలంనిందతి-శాబ్దస్యేతి-శాబ్దశబ్ద
 మయం-బ్రహ్మపేదః-తస్యవిషపంథాఃకర్తృఫలబోధనప్రకారః-కోపాఅధానావైరేవస్వగాఢినామధికార్యాయితతత్తదిచ్ఛాంతకోతి
 తియో-అపాధాత్వమేవాహ - తత్రమాయామయేపథిసుఖమితిమన్యమానఃస్వప్నాపశ్యన్నివసరిభ్రమన్నధానవిందతి-తత్తల్లోకం
 ప్రాప్తిపిరికద్యంసుఖంసలభత్యిత్యధా ॥ ౨ ॥ తహాసర్వధాకర్తృఫలత్యాగేనద్యపివదేహపాతస్సద్విత్త్యాశంక్యాహ-తతఇతి-త

తేజవిః - నామమాత్రేణ నామమాత్రసారేణ భగవద్యుక్తమయవతా అభో - దేహనిర్వాహయస్య తథా భూతస్సో - అప్రమత్తః తావత్సా
త్రైవ్యనానక్తః - వ్యవసాయబుద్ధిః సేవంసుఖమితి నిశ్చయవాక్ - తత్ర తస్మిన్నభే - అన్యధైవసిద్ధేన తత్రయత్నైపరిశ్రమం పశ్యన్నయతే
త ॥ చం ॥ ఏవం స్థూలప్రపంచశరీరకబ్రహ్మ విషయకధారణాయాః చతుర్ముఖేనానుష్ఠితాయాః ప్రపంచస్పృహమభ్యుపాసంపాదకతయా
సాధ్యమభిధాయ అనంతరం వైరాగ్యస్య భక్త్యంతరాయతత్ప్రకారమాహ - సిద్ధి ఇతి - కవిః యుక్తాయుక్తవివేకచతురః - అన్యథాలక్షూ
పాయేన - ఆభే - గురూపాయ సాధ్య అభే - సిద్ధేన తత్ర పరిశ్రమం పరీక్షమాణః - గురూపాయానుష్ఠానే కేవలదేహయానం నిరీక్షమాణః - నయ
తేతగురూపాయేన ప్రయతేత ॥ ౩ ॥ అన్యథా సిద్ధిమాహ ద్వాభ్యాం - సత్యామితి - కశిపో శ్చయ్యా యాః స్వతస్సిద్ధే బాహానలిడపబహా - కైః
కిం - ఉచ్ఛీషా - కైః పురుషాబముప్రకారయా - అన్నపాత్రాభ్యాం జనపాత్రేణ - ఉత్పద్యాహో నామ నగ్నత్వమేవ ॥ చం ॥ ధీతా సత్యాంశ
యనకర్తవ్యే ఆచంచలదృఢవిస్తీర్ణభిర్వా రూపాయాం ధీతా సత్యాం - కశిపో స్తస్మిన్ కృత్రిమస్యాదృఢస్య అనియతస్య అవిస్తృతస్య కృతే ప్ర
యాపైః కిం దాజ - నజనితైః వ్యధైకరాయాపైః కిం ప్రయోజనం న కిమపీత్యభాః - బాహాశరణః ఉన్నతావస్థిలిసంపాదకేన్వ బాహా అ
ప్రయత్నైశ్చ - పృథుకేనాత్యన్నతనాతిసీచతానంపాదకేన దానన్నిహితేన్వ సిద్ధేన తిస్వవ్యాపారం వివైవసిద్ధేన తిమహ్నరంస్వవ్యాపారం
వివైవాసిద్ధేన పబ్బంహజైః తల్పే పరిపీతైః శరణభాన్వత్యనంపాదకైః సమూలపతైః కిం న కిమపీత్యభాః - విషమంజరౌన్వస్య గుభప్రయత్న
సిద్ధేన తి పురుషాబము విధప్రయత్న సాధ్యయానదాలనన్నిహితయా అన్నపాత్రాస్వర్గరజితకాంస్యాదిరూపయా కిం ప్రయోజనం న కిమపీ
త్యభాః దిగ్విజ్ఞాదాసతికిం మహలైః అతివిస్తృతాన్వయత్నైశ్చాస్మదిక్షుప్రాగాదిదశదిక్షుపల్లలాదివస్త్రేషు సత్పురుషులైః సూక్ష్మవస్త్రే
ర్పశుధనసూద్యైః కిం ప్రయోజనం న కిమపీత్యభాః ॥ ౪ ॥ సమవల్లభమన్నంతోయం నానః స్థానంచ యాహ్లాప్రయత్నం వినా కథం ప్రాప్య
తతత్రాహ - చీరాణీతి - చీరాణీవస్త్రానిండాని పరాచీత్రాని పుష్టంతి ఫలాదిభిర్యగుహః పుష్కలయనోపవేశనాద్యుపయుక్తాః - గిరీచర్యః - రు
ద్ధాః కిం రాజాదిభినిరుద్ధాః కిం - సమతేజమలాభే కిం కార్యం స్యాదతలహ - అజితోహరిః ఉపపన్నాశరణాగతా - కిం నావలినరక్షతి

తేతతత్రపరిశ్రమంతత్రసమీక్షమాణః ॥ ౩ ॥ సత్యాంక్షితో కింకశిపోః స్రయాన్నై బాహౌస్వసి
 ధేహ్యుపబహాః కైః కిమ్ । సత్యంజలౌకింపురుధాన్నపాత్ర్యాదిగ్వల్లలాదౌసతికిందుకూలైః ॥ ౪ ॥
 చీరాణికింపథినసంలిదిశంతిభియోమోవాంఘ్రిసాఃపరభృతస్పరితోవ్యశుష్యక । గుద్ధాగుహఃకిమ
 జితోవతిమోపపన్నాన్తస్త్వాద్భజంతికవయోధనదర్శదాంధా ॥ ౫ ॥ ఏవంస్వచిత్రైస్సతేవసిద్ధత
 త్తాప్రియోభోభగవాననంతః । తన్నివృతోనియతస్తంభజేతసంసారహేతూపరమశ్చయత్ర ॥
 ౬ ॥ కస్తాంతవనాదృత్యపరానుచింతామృతేపశూనసతీంనామయంజ్యోత్ । పశ్యజనంపతితంవైత

౩౦ శబ్దసాక్షిపూర్వత్రనంబంధః ధనేన గూఢర్షదః తేన లంఘా ॥ చం ॥ సమనర్పప్రకృత్య పద్రవనహితాయా గుహాయాః శధం శయ
 నాద్యపంక్తుత్వం లతలహః కిమితి - అజితః పరమాత్మానారాయణః - ఉపపన్నా శరణాగతా - నావతికిం నరక్షతికింతస్య శరణా
 గతరక్షకత్వాత్ నర్వభ్యపిభయహేతుభ్యః నపివరక్షతి అతస్తనభామపినభేత్తవ్యమితి భావః - వివంశయనోపవేశనాదిస్థానే మహర్షిజ్ఞాతౌ
 తైష్యశనవననోదకాదిమచగుహాదిమతపఃస్థానే మచవితస్త్యోకో తైష్యసంభవత్సనత్సవిద్వాంసోయతయోపి - ధనదుర్దదాం ధాన్యధనేన
 మోయం దుర్దదః - జ్ఞో ॥ ఈశ్వరోహమహంభోగీసిద్ధోహంబలవాన్ సుఖీ | ఆభ్యోభిజనవానస్తికోన్యోస్తి నదృశోమయేత్వాది ప్రలావహే
 తురుకర్షదః మదిరాదిమత్తస్యేవమదః తేనాం ధాన్యైర్తమాధమమధ్యమపురుషతారతమ్యవివేకవిధురతయాలంభప్రాయాన్ ధనికాన్
 కస్తుద్ధేతోర్భజంతి - అశనాచ్ఛాదనగృహాదినిమిత్తం హితద్భజనంకర్తవ్యంతస్యజ్ఞోకస్యగూర్తప్రకారేణ రాజసేవాద్యాయానమంతరీక్షప
 సిద్ధత్వాన్ నతదధః మపి తేభజనీయః యేతాన్ భజంతేన తేవిద్వాంసః అపి తుకేవలంపామరావివేచిభావః ॥ ౧ ॥ హరిస్తు సేవ్య ఇత్యాహ - విజ
 మితి - వివం విరక్తస్య తంభజేతభజనీయత్వే హేతవః - న్యచితైస్యతప్రవసిద్ధః యతపివ ఆత్మాఅతపివప్రియః ప్రియస్యచ సేవా సుఖరూపైవ
 అధఃశ్చనత్యః నత్యనాత్మవస్తిభ్యాభగవాన్ భజనీయగుణశ్చ అనంతశ్చ నిత్యః వివంభూతస్తంభజేత - తదమభవానందేన నిర్వృతస్సన్నితి
 వ్యతస్సుభాక్తకత్వం దశాతం - కించయస్తి భజనేన తి నసారహేతోరవిద్యాయా ఉపరమానాశోభవతి ॥ చం ॥ న్యచితైస్యత పివసి
 ద్ధః - శ్రు - అంతఃప్రవిష్టశ్చాహజనానాగ్ం నర్వాత్తైతి శ్రుత్యమసారేణ గీయమృదయవచ్ఛేదేన వివంభూర్వోక్తగీత్యా - న్యపి వస్యప్రయ
 త్నంబి నై వస్యవియమనాథః సంసిద్ధః ఆత్మాఅంతర్యామి - ప్రియోధాః ప్రీతివిషయః పురుషాధాః భగవానంతః ఆపరిచ్ఛిన్నో నారాయ
 ణోస్తి - తంభగవంతం - నివృతః సంతుప్తః - నియతాః అథాః విషయాన్యసతాన్యశః విషయేష్యనక్తఇత్యధాః భజేత సజేత - య
 త్ర భగవద్భజనేన తి నసారస్య హేతురజ్ఞానంతస్యోపరమానివృత్తిశ్చ భవతి ॥ ౬ ॥ పితృదేవాన్యచింతానిందయాదృఢయతి - కఇతి - తాంత
 భాషూతాం - పరస్య హేతుమనింతాం భారణామనాదృత్యశూన్య - కర్మజడాన్ వినా - శ్రు ॥ యథాపశురేవనర్వదేవానామితి శ్రుతేః -

అసతీం వివరయంతాం - కోనామకుర్యాత్ - తస్మింతయా వై తరణ్యాం పరితం - తత్ర చన్యకర్తృభావ్యాత్మికాదిత్యైశాకా సేవమానం ప
శ్యత్ - వై తరణీయమద్యారస్థానదీ - తత్తుల్యత్వాత్సంస్కరితైరతః ॥ చం ॥ న్యకర్తృభావన్యపాపసంభవాత్ - పరితాపాత్ నారకీర్వేద
నాః - జుమాణం ప్రాప్తవంతం - వై తరణ్యాఖ్యానామస్మి మయాన్యం సద్యాం - పరితంజనం పశ్యత్ పశూన్యతేపశుప్రాయాజ్ఞానహీనా
న్వినా - కోనాపురుషః తాం పరామచింతాంభగవదనుచింతా మనాద్యత్యుజనతీంజుష్టాంచితాంశబ్దాదివిషయదీంకుర్యాత్ - నమర్యాదిత్య
ధాః ॥ ౩ ॥ తామేవధారణాంసవిశేషమాహ కేచిదితిషడ్భిః - కేచిదితి - న్యదేహస్యాంతఃకథేయధ్యై నయంత్రయోవకాశస్తస్త్రివసం
తంప్రాదేశఃతజ్యన్యంగుష్ఠయాద్విస్తరఃసపివమాత్రా ప్రమాణంయస్యహృదయపరిమాణంత్రోపచర్యతేకంజంపద్మంరథాంగంచ
త్రం ॥ చం ॥ న్యదేహస్యాంతహృదయేయోనామావకాశఃఆకాశఃతస్మిన్నపథితమపిప్రాదేశమాత్రం - ప్రాదేశఃఆకాశాదనర్వజగ
త్ప్రదేశఃప్రజ్ఞాదిత్వాత్స్వాధీనో - తన్నాత్రంసర్వజగచ్ఛరీరకతయాజగత్ప్రపత్సేనజగత్పరిమాణంయోవావాస్ - త్ర - అయమాకాశ
ప్రావాసేహంతహృదయఆకాశఇతి శ్రుత్యనుసారేణ - శ్రు - ప్రాదేశమాత్రమభివిమానమిత్యాదౌ శ్రుత్యాంప్రాదేశమాత్రశబ్దస్యశ్రీ
భాష్యకారాదిభిరేవమేవవ్యాఖ్యాతత్వాత్ - భారణయాలవిచ్ఛిన్నయాధియా - స్మరంతి ॥ ౪ ॥
ప్రసన్నేతి - నశనం పద్మం తస్య త్ప్రసన్నే - ఆయతేదీఘోకాశక్షణేయస్యకదంబకుసుమస్యకింజల్కః కేసరః తద్వత్పిశంకే వాసనీయస్యల
వంతిమహారత్నానియేమతాని సువర్ణమయాన్యంగదానియస్యస్ఫురంతిచతానిమహారత్నానితన్మయానికిరీటకుండలానియన్య ॥ ౫ ॥ ఉన్ని
త్రేతి - ఉన్నిప్రవికసితంయత్ హృత్పంకజం తస్యకణికైవ - ఆలయఃస్థానంతస్త్రియాగేశ్వరైరాస్థాపితోపాదపజ్జ్వలయస్యశ్రీః

రణ్యాం న్యకమజాత్ పరితాపాజుషాణమ్ ॥ ౨ ॥ కేచిత్స్వదేహంతఃహృదయావకాశే ప్రా
దేశమాత్రంపురుషంవసంతమ్ | చతుర్భుజంకంజరథాంగశంఖగదాధరంధారణయాస్మరంతి ॥ ౪ ॥
ప్రసన్నవక్త్రంనలినాయతేక్షుణం కదంబకింజల్కపిశంకవాససమ్ | లసన్తహరిత్సహిరన్త్యయాం
గదంస్ఫురన్తహరిత్సకిరీటకుండలమ్ ॥ ౫ ॥ ఉన్నిప్రహృష్టంకజకణికాలయేయోగేశ్వరస్థాపి
తపాదపజ్జ్వలమ్ | శ్రీలక్ష్మణంకౌస్తుభరత్నకంధరమల్లానలత్ప్రేవనమాలయాచితం ॥ ౧౦ ॥ విభూ
షితంమేఖలయాంగుళీయకైమణిహాథస్తేనూపురకంకణాదిభిః | స్నిగ్ధామలైకుంచితనీలకుంతలై
విరోచమానాననహాసపేశలమ్ ॥ ౧౧ ॥ అదీనలీలాహాసితేక్షుణోల్లసద్భ్రూభంగసంసూచితభూ
ర్యనుగ్రహమ్ | ఈతేతచింతామయమేవమీశ్వరంయావన్తనోధారణయావతిష్ఠతే ॥ ౧౨ ॥ ఎ
కైకశోంగానిధియానుభావయేత్పాదాదియావద్ధసితంగదాభృతః | జితంజితంస్థానమపోహృథా
రయేత్పరంపరంశుభ్యతధీర్యధారథా ॥ ౧౩ ॥ యావన్నజాయేత పరావరేస్త్విన్విశ్వేశ్వరేద్రప్రసిధ

క్షీరేపలక్ష్మచిహ్నంతద్యుక్తంపామాదివిహితామత్వధీదాత్ ప్రత్యయః కౌస్తుభరత్నంకంధరాయాన్య అమలాలక్ష్మీశృభాయ
స్యాస్తయావనమాలయాచితంవ్యాప్తం ॥ ౧౦ ॥ విభూషితమితి - స్నిగ్ధత్వాదివిశిష్టైఃకుంతలైవిరోచమానలసేదాహాసఃతేనపేశలం
సుందరం ॥ ౧౧ ॥ అదీనేతి - అదీనంఉదారం యలీలాహాసితం తేనయదీక్షుణంతస్త్రిజుల్లసంతోయభ్రూభంగాః ప్రాదేశపాఃతైస్సంసూ
చితోభూర్యనుగ్రహాయేన - చింతామయం చింతాయా ఆవిభావంతం ॥ చం ॥ భ్యానదశాయాంభ్యాత్పచితాసుగభ్యేన కల్పితశరీరం
ఈతేతమనసాపశ్యేత్ ॥ ౧౨ ॥ తస్యైవభ్యానమాహ - ఖైకైకశబ్దేతి - పాదాదియావద్ధసితం హాసితవర్ణంతం - అనుభావయేచ్ఛింతయేత్
యద్యజితమయత్నతః స్ఫురితం పానగుల్ఫాదిస్థానం అవయవస్తత్తగపోహృత్వత్వ పరంజంభువాన్వాదిధారయేద్ధ్యాయేత్ - శుభ్యతతస్త్రి
న్విశ్వలాభవతి ॥ చం ॥ నన్వతి చంచలస్యమనసః కథంపువోక్తనవావయవ విశిష్టభగవత్ప్రపేలవస్థాపనమతలహాయావద్ధసితం
హాసితవస్తుభపర్యంతం - ధియావక్తైకశః స్వరేత్ - అనభ్యాననశాయాంప్రథమమేవనవాణంగానాయుగపత్నరణసంభవాత్ - జితంజి
తంస్థానమపోహృత్ప్రపాదాదికిరీటవర్ణంతేష్యవయేషులభ్యానవశాత్ మనసాజితం సుగ్రహంతత్తస్థానమపోహృత్వత్వ పరంపరం పూ
వాపరచితం తత్తుత్తరంస్థానంమనసిభ్యాయేత్ - యథాయథాధీశ్శుభ్యతి - విషయానపోహృత్తత్రైవానకృతాభవతి - తథాభారయేత్ ॥
౧౩ ॥ పూవోక్తవైరాజభారణయా వితధారణంగత్వమాహ ॥ యావదితి - పరేప్రహ్లాదయః తెలపరేయస్తా క్లుతఃవిశ్వేశ్వరేతన్నియంత
రిద్రప్రసిధమద్యక్ష్యేతేనస్యసునత్వాగ్భక్తియోగః ప్రేమలక్షణఃక్రియావగునేఅవశ్యకమానుస్థానానాంతరంఅనేనకమావినియచ్చేద్భ
క్తియోగపర్యంతమేనేత్యుక్తం ॥ చం ॥ స్థనీయనః పురుషస్య విరాజఃరూపంభక్తిగమ్యత్ పూవోక్తౌపాదారవిందప్రభృతిముఖారవిం

పర్యంతానన్యః - పాతకమేతన్యః హి పాపముల మిత్యా రభ్య - యానసావీశ్వరవిగ్రహస్వేత్వంతేన ప్రతిపాదితం ఘోరం వంప్రపం
 చార్తకం - త్రియావసానే నిత్యవైమిత్తికకర్మావసానే ప్రయతస్త్వేత్తేత ॥ ౧౪ ॥ ఏవంతావదానన్నపుత్యః పుంసః కృత్యముక్తం
 ఇదానీంతస్యైవన్వయంబేహం త్యక్తుమిచ్ఛతః కృత్యమాహసాధైశ్చతుభిః ॥ స్థిరమితి ॥ అంగహేరాజ్ఞా ఏవంభూతోయతిఃయదాఇ
 మంభూతం దేహం జిహ్వాః పశుమిచ్ఛతి తదాదేశేపుణ్యక్షేత్రకాలేబోత్తరాయణాదౌ మనోనసజ్జేత్సంగంప్రాప్యయేత్ నదేశకాలౌ
 యోగినస్సిద్ధిహేతూ కింతుయోగవివేతి వృథనిశ్చయోధూత్వాస్థిరంసుఖకరంచ ఆననమాస్థితస్త్వ ప్రాణినింద్రియాణినియచ్ఛేత్ ॥ చం ॥
 స్థిరమచంచలం - సుఖంమృదుస్పృశం చేలాజినకుశోత్తరమిత్యధః తాదృశమాననమాస్థితః కాలేదేశేచ - లోకవ్యవహరవిషయే జన
 పదగ్రామాదిదేశే - ననజేత్ ననక్తోభూయాత్ - జితాసుఃప్రాణాయామైనిజితాత్వానః మనసాప్రాణానింద్రియాణినియచ్ఛేత్ నిగృహీ
 యాత్ ॥ ౧౫ ॥ మనఃశితి - తత్తన్మహిమవిషయం మనః బుధ్యానిశ్చయరూపయానియమ్యతన్నాత్రంకృత్వావితాంమనోనిగ్రహసాధనీధూ
 తాంబుద్ధిః - తేత్రజ్ఞేబుద్ధ్యాదిత్రుష్టర - నిసయేత్ప్రవిలాపయేత్ - తంచతేత్రజ్ఞంఆత్మనిశుద్ధేతత్త్వే - తంచశుద్ధమాత్మనంతస్త్వనిబ్రహ్మణి
 అపరుధ్యవిక్లిప్తకృత్యలబ్ధోపశాంతిః ప్రాప్తనిష్కలిన్స్త్వ కృత్యా ద్విరమేత్ ॥ చం ॥ తేత్రజ్ఞేశరీరిణిజీవేనినయేత్ ప్రతిస్థాపయేత్ జీవాత్మ
 తత్త్వంసమ్యగ్విమృశేదిత్యధః - ఆత్మనిశరీర వియక్తాత్మనిశుద్ధేనినయేత్ - ధీరః ఇంద్రియాదినిగ్రహనమధః - ఆత్మానంజీవంతస్త్వనివ
 రమాత్మని నర్వేంద్రియజయేనలబ్ధోపశాంతిస్త్వ యావతాంసాధనానామనుజ్ఞాతత్వేన ద్రవ్యాభావాత్ కృత్యాద్విరమేత్ - నకించిదపికు
 ర్యాత్ - స్థిరమిత్యా రభ్యవిరమేత్కృత్యా దిత్యం తస్య జ్ఞాకద్యయస్యాంభావః - నిఖిలసాంసారిక దుఃఖాన్నదం ఇమంభూతంయస్తవజ్ఞి
 హానతి నముముక్షుః - శుచోదేశేస్థిరం సుఖంచాననమాస్థితస్త్వ న్వస్యనిరంతరభగవద్భక్తిసిద్ధయే ప్రథమం మనోనిగృహీయాత్ - తత్తస్యని
 గృహీతేన మనసారేచకపూరక కుంభకాదిత్రమేణనాయం నిగృహ్యతతోబాహ్యేంద్రియాణివిషయేభ్యోనిగృహీయాత్ - అనంతరంనిగృ
 హీతంమనః పునర్యథావిషయేషు నప్రవతః - తేతథానదనద్వివేచన చతురయబుధ్యా దేహవిలక్షణాత్మవిషయ్యాజీవపరమాత్మవిషయ
 ద్యేచ నమ్యక్ మనో నిగృహ్యతామపి బుద్ధిమాత్మనోగుణభూతాంతస్యా అప్యాత్రయతయాప్రధానేతేత్రజ్ఞేశరీరిణిజీవేనియచ్ఛేత్ - తత్త
 స్యాపి జీవన్మన్వరూపం సమ్యగ్విశోధ్యశరీరనంజంభాదః కమఃప్రయత్నత్వేన శుద్ధాత్మన్వరూపే విచార్యమాణే తత్త్వరూపస్యాభేద్య

శ్రీయోగి! తావత్ స్థవీయః పురుషస్యరూపంక్రియావసానే ప్రయతస్త్వ రేత ॥ ౧౪ ॥ స్థిరం సుఖంచాన
 నమాశ్రితోయతిర్యదాజిహ్వాసుః*రిమమంగలోకమ్ | కాలేచ దేశేచ మనోనసజ్జేత్ప్రాణాన్నియచ్ఛే
 వ్ననసాజితాసుః ॥ ౧౫ ॥ మనస్స్వబుద్ధ్యామలయానియమ్యతేత్రజ్ఞవితాంనినయేత్తమాన్మని | అత్త
 నమాత్మన్వపరుధ్యధీరోలబ్ధోపశాంతిర్విరమేత్కృత్యాత్ ॥ ౧౬ ॥ నయత్ర కాలానిమిషం పరిఃప్ర

త్వాదాహ్యత్వాది విశిష్టతయాప్రసాపతివాక్యాక్తా అపహతపాత్తత్వాది నన్య కామత్వనత్వనంకల్పత్వాంజైః - కల్యాణగుణైర్విశిష్టత
 యాచ - తేత్రజ్ఞభావమన్యపోహ్యమావోక్తాకారయ క్తతయాశుద్ధేఆత్మనితేత్రజ్ఞన్వరూపం నియచ్ఛేత్ - తేత్రజ్ఞస్యశుద్ధాత్మనినియమ
 వంనామతేత్రజ్ఞావస్థామపోహ్యశుద్ధన్వరూపేణ పరిజ్ఞానం తత్తస్మాదృశశుద్ధన్వరూపస్య ఆత్మనోపి పరమాత్మాయత్తనిర్వనత్తాకతయాతదా
 ధేయతయా తచ్చేషతయాచ తమపి పరమాత్మని నియచ్ఛేత్ శుద్ధన్వరూపస్యజీవన్మన్వపరమాత్మని నియమనంనామసాన్వయత్తకర్తృత్వాదిత్వా
 గమూహకం పరమాత్మాయత్తకర్తృత్వాదివై శిష్ట్యామనంభావంతచ్చేషత్వామనంభావంచ ఆతపివపరమాత్మనేషత్వావ్యయనంభావా
 నంతరం తాదృశామనంభావమేవ నిరంతరం సంపాద్యతేదనంతరం నకించిదపి సంపాదయేదితి ॥ ౧౬ ॥ తతః పరంప్రాప్యాభావాత్ - త
 దేవాహ-నయత్రేతి-యత్రాత్మన్వరూపే - కాలోనప్రభుః కిమపి కతుం ననమధః - అతపివదేవానప్రభవ ఇత్యాహ - అనిమిషం
 దేవానాం పరిఃప్రభుః కాలోపి యత్రనప్రభుః తత్రకుతోదేవాః ప్రభవస్స్యైః దేవనియమ్యానాంతుజగతాంప్రాణినాం - తత్రకావా
 తేత్వాహ - జగతామితి - కుతోనప్రభవంతీత్యపేక్షయాం నిరుపాధికత్వాదిత్వాహ - యద్వా-జగత్తారణాన్యపి యన్యజగత్స్పృహ్యోదౌ
 నప్రభవంతీత్యాహ - నయత్రేతి - చికారోహంకారః ॥ చం ॥ ఏవం మనోనిగ్రహప్రభృతి భగవచ్ఛేషత్వజ్ఞానాత్తేన సంపాదితభక్తిసాధ
 నస్యనిరంతరభగవద్భక్తివిపుణ్యేభగవత్స్వరూపంసమ్యక్ప్రతిపాదయతి - యత్రయస్త్వికైష్ట్యవేపరమపదే - పర్యతగతి పదం పరమ
 ప్రాప్యంభగవత్ప్రపంచ - పరమమప్రాకృతంనిత్యంపరమమంగళాయతనంచలస్థితస్త్వికభగవత్ప్రపేఅనిమిషంపరిఃప్రహ్మదిద్వంబత
 ర్యంతానాంజీవానాంబహువిధదేహదిపరిణామసంపాదకతయతేభ్యోపిపరిః కాలఃనప్రభుఃతస్యరూపస్య పరిణామ సంపాదకోన భవతి ॥
 జ్ఞో ॥ కాలోనపవతేతత్రనకాలస్తత్రవై ప్రభురితిప్రమాణావేవంకాలస్యాపితత్రప్రభుత్వాభావేతాదృశకాలకృతపరిణామవంతోదే
 వాబ్రహ్మరుద్రాదయోజగతాయశుశరేతేకుతోనప్రభవస్స్యైః నకుత్తగ్నపీత్యధః - భగవత్ప్రపన్యపరిణామాభావేపేషాతుమాహ-న
 యత్రేతి - యత్రభగవత్ప్రపేత్తస్యగుణోపిమిత్రస్తస్యగుణోపి - న - తథా రజస్తమశ్చనాస్తి అపివవికారః దేవతిర్యగాదివికారోపి
 నాస్తిమహామహత్త్వేంద్రియప్రధానంకృత్వప్రపంచస్యాపిమూలకారణీధూరంత్రధానంత్రకృతిరపినాస్తి - తస్య ప్రాకృతత్వాత్ ॥

మూఢాన్ని భిక్ష్యమాధానం నిభిక్ష్య - పరంగతః - తతః పరమచిరాదిమాగ్ధం తస్యే విస్మయేత్ - తాన్యశమాధానం నమపి విస్మ
 యేత్ ॥ ౨౧ ॥ యదీతి ॥ యది తు పారమేష్ఠ్యం పదం బ్రహ్మణః స్థానం - ప్రయాన్యభవతి - ఉత - వై హయసానాం ఘోరరాజాం సిద్ధానాం -
 యద్విహరంత్రీదాహ్లానం స్వగాఢికం - కీదృశం అష్టాధిపత్యాని అణిమాద్యైశ్వర్యాణి యస్మిన్ - తనపి ప్రయాన్య - గుణసన్నిపాతే గు
 ణసముదాయరూపే - బ్రహ్మాండే సర్వత్రేత్యథః ॥ ౨౨ ॥ గుణసన్నిపాతే సత్త్వరజస్తమామేశనే సతి - అష్టాధిపత్యం వా అష్టానామణిమా
 ద్యైశ్వర్యాణామాధిపత్యం వా - తాన్యశాధికారం వా - యది ప్రయాన్యభవతి - మన ఆదిలింగదేహీన సహజగచ్ఛేత్ - తేషాం లింగ
 దేహభంగభిభావః తహాదేహత్యాగావసరే - మనశ్చ ఇంద్రియాణి చ నత్యజేత్ - కింతు తైస్సహత త్తల్లోకభాగాభాగం గచ్ఛేత్ ॥ ౨౩ ॥
 యతః కర్తృగతివన్నయా గగతిః పరిచ్ఛిన్నత్యాహ ॥ యోగేశ్వరాణామితి ॥ యోగేశ్వరాణాం త్రిలోక్యాః అంతరబహిశ్చ - మహలోకా
 కాదిభిః - బ్రహ్మాండార్బుహిశ్చ - గతిమామః - ఆత్మహేతుః పవనస్యంతః - ఆత్మలింగశరీరయేషామితి - విద్యాఉపాసనా - తపోభ
 గవగర్భః - యోగోష్ట్యం - సమాధిజ్ఞానం - తాన్యేవభజంతియే - తేషాం యాగతిః ॥ ౨౪ ॥ పవనో వాయురంతరాత్మని శరీరాంతరా
 శయేషాం తేషాం వాయురంతరచక్రపూరకకుంభకక్రమేణ శరీరాంతరాశ్చ తవతామిత్యథః - యోగేశ్వరాణాం యోగాభ్యా సేనసమథానా
 నాం త్రిలోక్యాః భూభువస్స్వరితిలోకత్రయాత్ అంతరబహిశ్చ గతిమామః - విద్యావేదాంతవిద్యా - తపోయాగః - శమనమాదివిర
 త్తధమానుస్థానగ - సమాధిరష్టాంగయాగః - తాభజంతి తాన్యశాః తేషాంతాంగతిమపున రావృత్తిలక్షణాల చిరాదిలింగ కర్తృభిః
 కేవలం యజ్ఞాదికర్మానుష్ఠానైవాపువంతి ॥ ౨౫ ॥ తామాహుష్టభిః ॥ వైశ్వానరమితి ॥ విహయసానాకేశేన - తత్ర బ్రహ్మలోకపథేన గ
 తస్య - ప్రథమం వైశ్వానరం అగ్న్యభిమాని సందేవతాం యాతి - కేనోపాయేన - సుమమ్నయా నాద్యా - సాచదేహాద్భూతపివితతాస్తీ
 త్యాహ - శోచిమాజ్యోతిమయా - విధూతకల్మః త్యక్తోమలోయేననః - కావ్యసజ్జమానభిత్వథః - ఉచస్తాత్ ఉపరిష్టాత్ పరమానం

న్వయమోనపేక్షః । స్థిత్యా ముహూతాథా మకుంతదృష్టిభిక్ష్యమాధాన * నిస్సృజేత్పరంగ
 తః ॥ ౨౧ ॥ యది ప్రయాన్యన్నపారమేష్ఠ్యం వైహయసానాముశయద్విహరమ్ ॥ అష్టాధిపత్యంగుణస
 న్నిపాతే సహజగచ్ఛేత్సనసేంద్రియైశ్చ ॥ ౨౨ ॥ యోగేశ్వరాణాం గతిమామరంతరబహి
 స్త్రీలోక్యాః పవనాంతరాత్మనామ్ । నకర్తృభిస్తాంగతి మాపువంతి విద్యా తపోయాగసమాధిభా
 జామ్ ॥ ౨౩ ॥ వైశ్వానరం యాతి విహయసాగతస్స మమ్నయా బ్రహ్మపథేన శోచిమా । విధూతక
 ల్మః పహరేరుదస్తాత్ప్రయాతి చక్రం నృపశైంశుమారమ్ ॥ ౨౪ ॥ తద్విశ్వనాభింత్యతవత్య విష్ణోర
 ణీయసావిరజేనాత్మనైకః । నమస్త్యతం బ్రహ్మవిదాముపై తకల్పా యుషోయద్విబుధారమంతే ॥
 ౨౫ ॥ అథో అనంతస్య ముఖాన లేనదందహ్యమానం సనిరీత్యువిశ్వమ్ ॥ నిర్యాణిసిద్ధేశ్వరజుష్టాభిష్ట్యం

కారేన్సంబంధితారూపం - నారాయణాధిష్ఠితమిత్యథః - కైంశుమారంచక్రం - పంచమస్తంభే వత్సమాణం శిశుమారాఖ్యం జ్యో
 తిశ్చక్రంచ - చక్రస్థానాని ఆదిత్యాది భ్రువాంతాని పదాని ప్రయాతీత్యథః ॥ ౨౦ ॥ బ్రహ్మపథేన బ్రహ్మమార్గప్రాపికయా - శోచిమాహ
 దకపూజాప్రసన్నహృదకృపావశేన - ప్రకాశమానయా సుమమ్నయా సుమమ్నానాద్యాసాధనీభూతయా - విహయసాగతః అంతరీక్షమగ్రేణ
 గతః పురుషః - ప్రథమం వైశ్వానరం అగ్నిం యాతి ॥ ౨౧ ॥ అగ్నిజ్యోతిరహశ్శుకభిత్వగ్నిపూర్వీకాహిసాగతిః - విహమగ్నిజ్యోతిరితి ప్రమాణ
 బోధితాగ్నిప్రాప్తిమధిభాయ అనంతరం జ్యోతిః ప్రాప్తిమాహ - విధూతేతి - విధూతకల్మః - విధూతపుణ్యసాపః ॥ ౨౨ ॥ అశ్వత్థవరోమాణివిధూ
 యపాపమితి ॥ తదా విద్యాకపుణ్యపాపే విధూయనిరంజనః పరమం సామ్యముపై తిలిచ శ్రుత్యథోత్రప్రతిపాదితః - ఉగస్తూనాభ్యం
 విద్యమానం హరేః విష్ణుశ్శృంగుమారంచక్రం ప్రయాతి ॥ ౨౩ ॥ తదితి ॥ తద్విష్ణుశ్చక్రం విశ్వస్యనాభిం సూర్యాద్యాత్రయభూతం - ఆదిష్ట
 లింగత్వాన్నాభిశబ్దస్యనక్షిబత్వం - అతివత్య - అతిక్రమ్య పరతః స్వగీతాంగత్యభానాత్ - వికవివనిర్మలేన లింగశరీరేణ - బ్రహ్మవిదాం
 స్థానం - అన్వేషణమస్త్యతం - మహలోకాకముపైతి - యద్యస్మిన్ విముఖాః కల్పాయుషోభృగ్వాసయః ॥ ౨౪ ॥ వికః కశ్యపోగీవిశ్వస్య
 ప్రపంచస్యనాభింకారణీభూతం విష్ణుస్తస్మైంశుమారచక్రఖ్యం స్థానమతిపర్య - అణీయసాసూక్ష్మంతరేణ విరజేన విమదేనాత్మనామన
 సా బ్రహ్మవిదానమస్త్యతం వత్సమాణం పరమేష్ఠిభిష్ట్యం బ్రహ్మనదనముపైతి - కల్పాయుషః కల్పపర్యంతంచతుఃకుంభవద్వర్తమానా
 విముఖాః యత్స్థానం ప్రతిరమంతేతముపైతి ॥ ౨౫ ॥ అథ ఇతి ॥ అథో అనంతరం కల్పంతేన విశ్వం త్రైలోక్యం - అతిశయేన దహ్యమానం
 నిరీక్ష్యతత్రాత్మాత్మప్రాప్తేః యద్విపరాధాస్థాయితత్పారమేష్ఠ్యం పదం ప్రతినిర్యాతి - సిద్ధేశ్వరైర్జూష్టానిభిష్ట్యాని విమానాని యస్మిన్
 తత్ - ఉభిక్రైష్ట్యం సాచితం ॥ ౨౬ ॥ నమస్త్యగ్దిమభోగస్థానేషు సత్పరమేష్ఠిభిష్ట్యే కేన విశేషేణ విదుషాం ప్రవృత్త్యతిశయభిత్వతహ
 అనంతస్యనంకమగన్యకేషు ముఖాన లేనముఖభూత్కారజనితవిమగ్నినానందహ్యమానం విశ్వం జగత్ప్రసమీక్ష్యజగత్సంహరకస్యకా

లాగ్నిరుద్రస్యాపితనంతవిమగ్నసంభూతత్వమేవపంచమస్కంధేవత్వతే-తథాదంగహృదయానంస్వర్గాదికమపివిశ్వమత్యంతనశ్వరత్వేన
నిశ్చిత్వసిద్ధానాంబ్రహ్మజ్ఞానసిద్ధానామిశ్వరైస్సనకాదిభిస్తేవిరంధిష్ట్యంస్థానభూతంపారమేష్ట్యంపరమేష్టినశ్వతుముఖస్యస్థానం
ద్వైపరాధాంద్విపరాధానంజ్ఞికంతన్నిభిలజగత్ప్రసిద్ధంయదస్తేతన్నిర్యాతిగచ్ఛతి - ఉశబ్దోపధారణే - నిర్యాత్యేవేత్యధికః || ౨౬ ||
తదేవాహ || సేతి || ఆర్తిః - యః || యచ్చిత్తతోహేతోఃయద్భుః || అగః || యేతదేకంవిసాతత్తుతోభవతి - అ
నిదంవిదాంజగంభగవతోధ్యానమజానతాంప్రాణినాం - దురంతదుఃఖానాం - యఃప్రభవోజన్మతస్యనుశలానాత్ - యద్వా - తేనాం
కృపయా - చిత్తతోదోమనఃపీదేతియత్తద్విసాతత్త్వపియత్ర - శోకాదయోననంతీతి || చం || కోత్రస్థానే ఇతరావేక్షయా విశేషఇత్యత
ఆహ - ఋతేనత్వేనత్యనామకేయత్రలోకే - యదధిష్ఠితానాంమహాయోగినాంసనకాదీనాం అనిదంవిదాంవితాదృశస్థానమజానతాంప
శుభ్రుత్సర్వధనాదికమపేక్షమాణానాందురంతదుఃఖోత్పత్తిస్థానస్యసంసారస్యామదశానాత్ కృపయాచిత్తతోదఃచిత్తవిషేషస్సంభవతి
అపరాపితేఅల్పఃస్థిరంబహుదుఃఖబహుశంసంసారమనభవంతీతికృపయాచిత్తవిషేషోవాయతేతత్పారమేష్ట్యంస్థానమితిభావః || ౨౭ ||
తత్రబ్రహ్మలోకంగతానాంత్రివిధాగతిః - యేపుణ్యోత్తమేణగతాఃతేకల్పంతరేపుణ్యతారతమ్యేనలభికారికాభవంతి - యేతుహిర
ణ్యగభాద్యపాసనాబలేనగతాఃతేబ్రహ్మజానహముగ్యంతే - యేభగవదపాసకాః - తేస్వేచ్ఛయాబ్రహ్మండంభిత్వైవదైష్ట్యంపదంత
రోహంతి - తత్రప్రస్తుతస్యభగవద్భక్త్యబ్రహ్మండభేదనప్రకారమాహ - తత ఇతి || అత్రేయంప్రత్రీయా - ఈశ్వరాధిష్ఠితాయఃప్ర
కృతేః - కేనచిదంశేనమహత్తత్వంభవతి - తస్యాంశేనాహంకారః - తస్యాంశేనశబ్దతన్మాత్రద్వారానభః - తస్యాంశేనస్పృశతన్మాత్ర
ద్వారానాయః - తస్యాంశేనరూపతన్మాత్రద్వారాలేజః - తస్యాంశేనరసతన్మాత్రద్వారాలపః - తాసామంశేనగంధతన్మాత్రద్వ
ారాపృథివీ - తైశ్చమితైఃచతుదశభువనాత్కంవిరాట్పరీరం - తస్యపంచశక్తో టియోజనవిశాలస్య - పృథివ్యే వాండకటాహశబ్దవా
చ్య - కోటియోజనవిశాలంప్రథమావరణం - పంచాశక్తో టియోజనవిశాలమిత్యేతే - తతశ్చబాదీనాంయేపరిణతాఃఅంశాః - తాన్యేవోత్త
రోత్తరందశగుణాన్యావరణాని - అష్టమంతుప్రకృత్యావరణం - వ్యావకమేవ - తదేవంస్థితేపృథివ్యాద్యావరణభేదనప్రకారఃకథ్యతే

యద్వైపరాధాంతదుపారమేష్ట్యమ్ || ౨౬ || నయత్రశోకోనజరానమృత్యుర్నాతిన్ - చో
ద్వైగఋతేకుశ్చిత్ | యచ్చిత్తతోదఃకృపయానిదంవిదాందురంతదుఃఖప్రభవానుదశానాత్ ||
౨౭ || తతోవిశేషంప్రతిపద్యనిభావయన్తేనాత్మనాపోనలమూర్తిరత్వ రత్ | జ్యోతిర్నయోవాయు
ముపేత్యకాలేవాయ్వాత్మనాఖంబృహదాత్మలింగమ్ || ౨౮ || ప్రుణేనగంధంరసంనేనవైరసం

తత ఇతి - తతోవిశేషంప్రతిపద్య - లింగదేహేనపృథివ్యాత్మతాంప్రాప్యేత్యధికః - వివముత్తరత్రాపిత్రప్రవ్యం - నిభావఃకేథంయా
స్యామితిశంకాశూన్యః - తేనాత్మనాపృథివీరూపేణ - తన్నిరంతరాఅపఃప్రతిపద్య - అత్వరత్వరామదుగ్వత్ - తత్తదాత్మకత్వేనకైర
దాహదిశంకాభావాద్యభేష్టంభోగాభంజానఇత్యధికః - వివంజ్యోతిమయస్త్వత్ - కాలేభోగావసానే-బృహతాత్మనఃలింగమూర్తి
త్వేనఉపాసనేమాక్తం - యద్వాశబ్దాత్తనాతస్యప్రమావకమితి || చం || వివంమహాయోగినాంపరమేష్ఠిధిష్ట్యస్తాప్తిమధిభాయతప్రా
స్తానాంపునరావృత్యభావేపథ క్రియోగమహిమ్నాతదపిసూరిశయంత్యత్వాతదూర్ధ్వఃగమనానంతరంలింగదేహాభంగక్రమం తదనంతరం
సూర్యగవతోహసుదేవాభ్యస్యపరస్యబ్రహ్మణోనారాయణాభ్యస్యపరమపదాభ్యస్థానవిశేషప్రాప్తిమాహ - తత ఇత్యధ్యావశేషేణ - త
తఃతాదృశబ్రహ్మనదనప్రాప్త్యనంతరం-భగవతినిరంతరభక్తియుక్తఃపురుషఃఆకాశాదిపంచభూతానాంచరమంగంభాదిగుణపంచకత్వే
నసర్వాపేక్షయాఅతిశయితగుణవత్వేనవిశేషశబ్దవాచ్యంపృథివీతత్త్వంప్రతిపద్యతత్పారమేష్ట్యభూతందేహాదికంత్వత్వాతదుపాదానభూతం
పృథివీతత్త్వంప్రతిపద్యనిభావయఃదేవాదిశరీరపరిణామప్రసంగాభావేననిభావయఃమరణాదిభీతిరహితః-తేనాత్మనాకేవల పృథివీరూపశరీరే
ణ - పృథివ్యాఃకారణీభూతాఅపఃఉపకతత్త్వం || శ్రు || అద్భ్యఃపృథివీత్యాదిశ్రుతేః-శ్రు || పృథివ్యేప్రలీయత ఇతిప్రబలయశ్రుతః తతస్తా
న్యశాబ్రాహ్మణశరీరపరిగ్రహణంతరంఅనలమూర్తిఃతత్తారణీభూతాగ్నిశరీరకః-శ్రు || అగ్నిరాప ఇతిసృష్టిశ్రుతేః || శ్రు || ఆపస్తేజసిగీయంత ఇతి
ప్రళయశ్రుతేః-అత్వరత్వమందంగచ్ఛత్ - జ్యోతిర్నయఃపూర్వోక్తాగ్నిశరీరకోవాయుముపేత్యఅగ్నికారణీభూతంవాయుముపేత్య || శ్రు ||
వాయోరగ్నిరితిసృష్టిశ్రుతేః || శ్రు || తేజోవాయూగీయత ఇతిప్రళయశ్రుతేఃతతఃకాలేతదనంతరకాలేవాయ్వాత్మనావాయురూప శరీరేణత
త్తారణీభూతేనఅత్మలింగంప్రత్యజన్యంబృహత్పూర్వోక్తతత్త్వచతుష్టయాపేక్షయాబృహత్వ్యావకం - విభిత్వధికః - తాదృశంభంగ
గసంవాహారపికారణీభూతమాకాశం || శ్రు || ఆకాశాద్వాయురితి-తస్మాద్వాపితస్మాదాత్మనఆకాశస్సంభూత ఇతిసృష్టిశ్రుతేః - ఖన్యత
త్తలింగత్వంతస్త్రిత్యంత్రాత్మలింగేఆకాశేవామూలకాయః || ౨౮ || ఇంద్రియాధానాంభూతసూక్ష్మజాంతిత్వమమాహ-ప్రాణేసేతి-ప్రా
ణేనాధిష్ఠితేనగంధముపేత్యశ్వనసంస్పృశంసభోగుణత్వంశబ్దత్వతాంప్రాణేనతత్తత్త్వంద్రియేణఅహంతతత్త్వేయాం || చం || వివం
భూతసంహారక్రమమధిభాయ-అనంతరమింద్రియసంహారక్రమమాహ - సూర్యేనకార్యభూతేనగంధంతస్యకాకణీభూతంగంధతన్మాత్ర

ముపేత్యతథా రసనారసేంద్రియేణ రసం రసతన్మాత్రముపేత్యతథా దృష్ట్యచక్షుషా రూపంతత్పరణీభూతం రూపతన్మాత్రంచ ఉపేత్య-
త్వదైవత్వగింద్రియే దైవ-తత్పరణిం స్పృశముపేత్యతథా శ్రోత్రేంద్రియేణ తత్పరణీభూతం స్పృశగుణత్వం శబ్దతన్మాత్రరూపత్వంచ ఉపే-
త్యఅనంతరం ప్రాణేన ప్రాణనాయనాతత్పరణీభూతా మా మాత్రిం-గూగీభగవదపాసకః ఉపైతి అమాతిరితి గుణవిశేషః ॥ శ్రు ॥ చిత్తంచ చి-
త్తజ్ఞానాతంచా మాత్రిశ్చ ॥ అమాతిమగ్నిం ప్రయజ్గ్ నస్వహేత్యాదౌ చిత్తజ్ఞేత్వాదిభిస్సహపాతాత్ ॥ ౨౯ ॥ తదేవం స్థూలసూక్ష్మభూతా తి-
త్రమముక్త్యా తదావరణభూతా హంకారస్తాప్త్యా మహదాదిప్రాప్తిమాహ-న ఇతి-నయోగీవికార్యం సంప్రాప్త్య విజ్ఞానతత్త్వం యాతివివి-
ధంకార్యం యస్య తివికార్యో హంకారః-న త్రివిధః తామసోరాజసస్సత్త్వికశ్చైత-తత్ర తామసాత్ అజ్ఞాతానిభూతసూక్ష్మజీవా యంతే-
రాజసాగ్నిహిర్ముఖానిదశేంద్రియాణి-సాత్త్వికాత్ మన ఇంద్రియం దేవతాశ్చ-తేజోలయశ్చ తత్తదహంకారః తత్ర భూతసూక్ష్మగిరిత్రంత్రి-
యాణాంచ నన్నికషణం లయస్థానంతామసంరాజసంచ మనోమయం దేవమయంచ సాత్త్వికం సంప్రాప్త్య గత్యా గమనేన తేనాహంకారేణ స-
హ విజ్ఞాన తత్త్వం యాతితతః-గుణానాం నన్నిరోధోలయోయస్మిత్ తత్ప్రధానం యాతి ॥ ౩౦ ॥ న ఉపాసకః ఉపాసనాచలేన-నివృత్తాజ్ఞా-
నాదిదోషత్వేన జ్ఞానాశ్రయత్వేన చ భగవత్సామ్యత్ సనాతనః నిత్యః వినా శత్రుత్వయాగీ-అనాదిః ప్రాగభావప్రతియోగీ-భగవాన్ జ్ఞా-
నాదికల్యాణగుణశాలీ చ సకభూతసూక్ష్మజీగంధాదితన్మాత్రాణి ఇంద్రియాణి హ్రదిదీనితేజోలయస్స కషణంకారణత్వాత్ తేజామవ్యవ-
హితప్రాక్తాలవత్త్రివిధాహంకారం-అహంకారస్య త్రైవిధ్యముపపదయతి-మనోమయం మననః కారణీభూతం వైకారిక శబ్ద-
వాచ్యం సాత్త్వికాహంకారం-దేవమయం దేవానామింద్రియాధిస్థుశ్చ-దేవానామింద్రియాణాం హంకారణత్వాద్దేవమయం-తేజసశబ్ద-
వాచ్యం రాజసాహంకారం వికార్యం పంచభూతాత్తనాపరిణామశాలిభూతాదిశబ్దవాచ్యం తామసాహంకారంచ-గత్యా అచిరాదీగ-
త్యా సంపాద్య ప్రాప్త్య లేన శరీరభూతేనాహంకారేణ జ్ఞానతత్త్వం యాతివిజ్ఞానశబ్దః ॥ శ్రు ॥ విజ్ఞానం యజ్ఞంతమతే-తస్మాద్వాచితస్మా-
ద్విజ్ఞానమయాదిత్యాదావివజీవవాచకః-విజ్ఞానశబ్దవాచ్యోజీవశ్చ-జీవనమప్తిరూపశ్చ తుర్ముఖః తత్త్వంతదధిష్ఠితం మహత్తత్త్వంతదే-
వాత్ర విజ్ఞానతత్త్వశబ్దోచ్యతే ॥ శ్రు ॥ ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యథా ఇతి శ్రుతౌ బుద్ధేరాత్మామహా పర ఇతి మహచ్ఛబ్దస్య ఆత్మపదసామా-

రూపంచ దృష్ట్యాశ్చ సనంతవైవ ॥ శ్రోత్రేణ చోపేత్యనభోగుణత్వం ప్రాణేన చామాతిముపైతియో-
గీ ॥ ౩౦ ॥ సభూతసూక్ష్మేంద్రియసన్నికషణం మనోమయం దేవమయం వికార్యమ్ । సంపాద్య-
గత్యా సహ లేనయాతి విజ్ఞానతత్త్వం గుణసంనిరోధమ్ ॥ ౩౦ ॥ తేనాత్మనాత్మానముపైతి శాంతమా-
నందమానందమయోవసానే । ఏతాంగతిం భాగవతీంగతోయస్సవై పున నేహ విషజ్జతేంగ ॥ ౩౧ ॥

నాధికరణ్యననమప్తిజీవనాచిత్వవత్ విజ్ఞానతత్త్వశబ్దస్యాపి నమప్తిపురుషాధిష్ఠితం మహత్తత్త్వనాచితాయా ఉపపన్నత్వాత్ బుద్ధేరాత్మామ-
హా పర ఇత్యత్ర ఆత్మశబ్దస్య నమప్తిపురుషనాచిత్వం శ్రీభాష్యదౌ ప్రతిహితం-నమప్తిపురుషస్య మహత్తత్త్వాధిష్ఠాత్వత్త్వంచ లిప్తిన్న-
విజ్ఞాప్రేప్రాయశః ప్రతిపదయన్యతే-తేనాత్ర విజ్ఞానతత్త్వశబ్దేన మహత్తత్త్వమేవాధిధీయతే-విజ్ఞానతత్త్వమహత్తత్త్వం యాతీత్య-
థః-కార్యాణాంకారణేలయప్రకరణాత్ తతః మహత్తత్త్వం సంస్థానంతరంగుణనన్నిరోధం న్యూనాధికభానానాపన్న సత్త్వాదిగుణా-
శ్రయం ప్రధానం మూలప్రకృతితత్త్వం యాతి ॥ ౩౦ ॥ తేనైతి ॥ తేనాత్మనాప్రధానరూపేణ అనందమయస్స ౯-ఉపాధీనామవసానే-శాంత-
మవికృతమానందం పరమాత్మానముపైతి న విషజ్జతేనావతత ఇత్యథః ॥ ౩౦ ॥ తతస్సేనాత్మనాప్రకృతిరూపశరీరేణ ఆనందమయంతి-
త్వానం పరమాత్మానం సంక్రమ్య ప్రాప్త్య ॥ శ్రు ॥ ఏవమానందమయమాత్మానముపసంక్రమ్యేతి శ్రుతేః-స్వయమపి ఆనందమయప్రహ్లాప్రా-
ప్త్యా ఆనందమయస్స ౯ ప్రహ్లానందతుల్యానందవిషష్టస్స ౯ అవసానే ఏవం పూర్వోక్తపుణివీప్రభృతికారణప్రవ్యరూపశరీరసంక్రమణావ-
సానే సర్వాత్మకే ప్రహ్లాడివా ఘటేవేశాంతిం యాతి-కదాహం భగవంతం ప్రాప్నువానీతి మనోరథపర్యవసానం యాతి-భగవత్ప్రాప్త్య-
నంతరం న హ్యస్య త్వాప్రవ్యమస్తి ॥ శ్రు ॥ సాకాష్టాసాపరాగతిరితి శ్రుతేః-ఏతామితి-అంగరాజ్ యః పురుషః ఏతాం భాగవత్ గతిం
భగవత్ప్రాప్తిసాధనీభూతా మచిరాదిగతింగతోభవతి ప్రాప్తోభవతి-న వై పురుష ఇహ జన్మాదిప్రవాహే-న విషజ్జతేన న క్రోధవతి-న శు-
నరావర్త ఇత్యథః ॥ ౩౧ ॥ ఏత ఇతి ॥ నృతీమాగ్నోత్ర కారావిత్వథః-హేనృప-అనసేహ్ నిభిర్యమూధాన్విన్ జేత్వ రంగత ఇయా-
వద్యోముక్తిప్రేకాస్మతిః-యదిప్రయాన్యన్నిత్యాదినాత్ర మముక్తిశ్చ ద్వితీయాస్మతిః-ఏతేనృతీవేదేన గీతే ఉక్తేన తుస్యోత్ప్రేక్షితే-
తత్ర ॥ శ్రు ॥ యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామయస్య హృది త్రతాః । అథ మతోన్మతోభవత్యత్ర బ్రహ్మన మశ్నుత ఇతి-న ద్యోముక్తిః-తే-
భిరామమభిసంభవంతీత్యాదినాత్ర మముక్తిశ్చ వేదేనోక్తే-యదా-నకర్మభిస్తుంగతిమాప్నువంతీతి దక్షిణమాగ్నాహ్యపి సూచితత్వాత్-ఏతే-
న్యతీ ఇతి ద్వితీయచనంత్యయాభిప్రాయప్రత్యమిత్యాదిప్రశ్నై నలథాన్ముక్తివిషయద్వైవిధ్యేన తత్త్వమిత్యుక్తే హి యదా విపర్యయమితి
పదక్షిణమాగ్నోన్యథాత్మప్రప్తిః-ఏవంత్యయాచప్రప్తయప్రత్యమిత్యాదిప్రశ్నై నీతేనృతీత్వస్వయః ॥ ౩౦ ॥ హేనృపరాజ్ జేవ-

గీతే అది కా చూచు ఆహ్లాదము పూర్వము గలవడు ఇత్యాది వేదగీతేన నాత సేతనా దిసి ధైర్యము అభివృద్ధి - విశేష ప్రయోగము గలది - రాదిగ రీతేతు
 భ్యం వదిలే - పురాపూర్వస్థి కా లేతరాధితో భగవాన్ వాసుదేవః పృష్టస్థా బ్రహ్మ జాపృష్టస్థా ద్వైస్థా బ్రహ్మ జేతహ - తే ద్వైగ
 తివణి తే దత్తస్వయః || 32 || సంతసం సరతః పుంసో బహు నో మోక్షమా గాయో గాదయః - సమీచీనస్వయమే వేత్యాహ - శేతి || యతో న్స్థి
 తా ద్భక్తియో గూఢవేత్ - అతో న్స్థివస్సుఖరూపో నిర్విఘ్న శృణోత్యైవ || చం || నహితి - వాసుదేవే భగవత్యయతస్సు భనాత్ భక్తియో
 గూఢవేత్ - సంస్మృతా సంసారే అతో న్యః || శ్లో || పాతళ మేతస్య హి పాదమూలమిత్యాది భగవత్ - యస్యన్ని వేశః కథితో మయా తదిత్యం లేన ప్రతి
 హేదితస్థవిష్టరూపధ్యానాదన్యః ప్రామంగళకరః పంథాః విహితో నహి - శాస్త్రచోదితో నహి || 33 || కుత ఇత్యత ఆహ భగవానితి || భగవాన్
 బ్రహ్మ మాట స్థః నిర్వికారః వికారగ్రాహితస్య స్థిత్యభావః శ్రీ వారాహకాష్ఠేన్యైవ న హకల్యేన బ్రహ్మ వేదం అన్విక్ష్య విచార్య యతః యస్తా
 దాత్మని హరారతిభావే తదేవ మనీషయా అభ్యవస్యత్ నిశ్చితవాన్ || చం || భగవాన్ చతుర్ముఖో పిమనీషయా బుధ్యా కాష్ఠేన్యైవ బ్రహ్మ వే
 దరాశంత్రి రన్విక్ష్య త్రినారం విచార్య మాట స్థే అయః మాటవత్ నిర్వికారతయా పరమా నేత్ర నిపరమాత్మ నిరతిః రాసో యతో భవేత్ ప్రీతిరూ
 పాపన్నా భక్తిః యతస్స సదా భవేత్ తత్పూర్వోక్తస్థూలత్రయం చ శరీరకవరమాత్మా న సంధానయా సంసాధనమభ్యవస్యత్ - నిశ్చికాయ ||
 34 || నన్యమథా తే ధే రతిభావతి అనమథా తే ధే తద్భగవతి కథం రతిస్సన్యత్రాహ భగవానితి || భగవాన్ లక్ష్మీతః దృష్టః కథం స్యాత్
 నా యే త్రస్థౌ పరత్యామితయా త్రైగుణైః బుధ్యాదిభిః - తదేవ ద్వైధాదశాయతి - దృశ్యానాం జడానాం దశానం వ్యప్రకాశం ద్రష్టారం
 వినా సఘటత ఇత్యనుపపత్తిముఖేన లక్షణైః స్వప్రకాశాంతయా మిలక్ష్యతైః తథా బుధ్యాదీనికల్పకప్రయోజ్యానికరణత్వాత్ - వాశ్యాది
 పదితి వ్యాప్తిముఖేన అనుమాపకైః స్వతంత్ర శృకలైః త్యేవమిశ్వరసిద్ధిః || చం || పృష్టేన్యైవ విషయైః అతవిష అనుమాపకైః అనుమితిజ

ఏతేస్మ తీతేనృపవేదగీతేత్వయాభిప్యష్టైచసనాతనేచ । యోక్షపురాబ్రహ్మణ ఆహవృష్ట అరాధితోభగవాన్వాసుదేవః ॥ ౩౨ ॥ నహ్యతోన్యశ్శివః పంథావిశతస్సంసృతావిహ । వాసుదేవేభగవతిభక్తియోగోయతోభవేత్ ॥ ౩౩ ॥ భగవాన్ బ్రహ్మకాత్యేన్ద్రియనిర్దిరస్వీయమనీషయా । తదధ్యవస్యత్కూటస్థోరతరాత్తున్యతోభవేత్ ॥ ౩౪ ॥ భగవాన్ సర్వభూతేశు లక్ష్మితస్సాన్విత నాహరిః । దృశ్యైరుధ్యాదిభిర్బలక్షణై రనుమాపకైః ॥ ౩౫ ॥ తస్మాత్సర్వాత్మనారాజ హారిస్తర్వత్ర సర్వదా । శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యశ్చస్తతః ప్ర్యాభగవాన్ నృణామ్ ॥ ౩౬ ॥ పిబంతియేభగవత ఆత్మనస్సతాంకథామృతం శ్రవణపుటేషు సంభృతమ్ । పునంతతేషు విషయవిదూషితాశయం ప్రజంతి తచ్చరణసరోరుహాంతకమ్ ॥ ౩౭ ॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-ద్వితీయ స్కంధ-ద్వితీయోధ్యాయః . ***

శ్రీశుకః ॥ ఎవ మేతన్ని గదితం పృష్టవాన్యన్న నాన్యము । నృణాం చ మ్రియమాణానాం మనుష్యేషు

నక్షత్రైః - అనుమితశ్చ అంకురకీతిమహిధరమహర్ణవాదికం న కర్తుం కం - కార్యత్వాన్ముఖపదిత్యావిరుహా - సాచ వివిధవిచిత్రసన్నివేశవి
తేషు విశిష్టత్వాజ్జగతః రథప్రాసాదాదిపద్మస్వనిర్మాతృశ్చక్రిష్ణానాదికమంతరాహ్వయత్వము పవతైః తాగు శంజగత్ స్వ నిర్మాతృజ్ఞానశ
క్త్యాదికమనురూపయతీతి కర్తుం జ్ఞానశక్త్యాదిగోచరా - అతః ఆనుమాపతైః బుద్ధ్యాదిభిః లక్షణైః బుద్ధిర్మహాత్మత్వంతదాదీని చలక్షణాని అ
హంకారతన్మాత్రపంచభూతాదీనికార్యరూపాణికారణస్వభిన్ననిలైః ద్రష్టాపుష్టిపయ క్షజ్ఞానశాబీభగవాన్ హరిః స్వాత్మనానుచితై
నపురుషేణ సర్వభూతేషు లక్షితః సర్వభూతాంతర్యామితయా జ్ఞాతః || ౩౫ || యచ్ఛ్రీతవ్యమిత్యాది ప్రశ్నోత్తరము క్తము ప సంహరితస్తా
దితి || చం || హీ రాజ్ తన్నో తవ్యై వనిఖిలకారణప్రపంచత్వాత్ భగవాన్ సహరితపసర్వాత్మనా సర్వప్రకారై రపి సర్వదా సర్వము
కాలేషు సర్వప్రసర్వసుదేశేషు నృణాం శ్రీతవ్యః కీర్తితవ్యః స్మర్తవ్యశ్చ భవతి || ౩౬ || శ్రవణాదిఫలమభినయేనాహపి బంధితీ - సతా మాత్మ
నః ఆత్మత్వేన ప్రకాశమానస్య కథౌవామృతం విషమైర్విదూషితం మలిినీకృతం - ఆశయం - పునంతి శోభయంతి - తస్య చరణసరోరుహం తికం
శ్రీవిష్ణుపదం - ప్రజంతి || చం || ఆత్మనః సర్వాంతర్యామిణః భగవతో నారాయణస్య సతాంబ్రహ్మవిదాం శ్రవణపుటేషు శ్రీత్రపుటేషు
సంభృతం పరిపూర్ణం కథాన్వరూపమమృతం యేవాపి బంధితయే చ తాదృశకథామృతపానేన విషమైః శబ్దాదివిషమైః విదూషితం కళంకితమాశ
యంతి త్తం పునంతి - పవిత్రీకుర్వంతి తే తచ్చరణసరోరుహం తికం భగవత్పాదసరసీరుహసాన్నిధ్యం ముక్తిరూపం ప్రజంగచ్ఛంతి || ౩౭ ||
❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ఇతి - భావాభావీపికాయాం - ద్వితీయస్తంభే - ద్వితీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా. ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖
లో || తృతీయవిష్ణుభక్తస్తువై శిష్ట్యం శృణ్వతోమునేః | భక్త్యుక్తే గతత్త్వమ్ శ్రవణదర శర్యతే || ఇదానిమన్యదేవతా భజనస్యాపి పు

ప్రాదిభజనవదేవతుచ్యుతైస్సహాయత్వంవక్తుం పూర్వోక్తమనువదతి - ఏవమితి - మమేతిమాం - మనుష్యేషు కదానిదైవయోగేన మనుష్యత్వంప్రాప్తేషు జీవేషు - యమనీషిణః తేహంతప్రాపియేమియమాణాః - తేహంవిశేషతః ఏవమేతద్ధరి కథాశ్రవణాదికం నిగదితం విహితమిత్యర్థః ॥ ౧ ॥ కామభలప్రాప్త్యర్థమన్యేషాం దేవానాం భజన మాహ - బ్రహ్మవచనసేతి - బ్రహ్మణస్పతిం వేదవతిం బ్రహ్మణం - ఇంద్రియపాటవకామస్తు - ఇంద్రం - ప్రజాపతీం సయోదీం ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మణస్పతిం యజేత - శ్రు ॥ బాహుస్పత్యముక్షవశ మాలభేత - బ్రహ్మవచనకామోబృహన్పతిమేవస్వేన భాగధేయోనోపధావతి సవివాస్తి బ్రహ్మవచనందధాతి బ్రహ్మవచనస్వేన వభవతీతి శ్రుతేః - ఇంద్రియకామః ఇంద్రియజేతా - శ్రు ॥ ఇంద్రియకామఇంద్రియమేవస్వేన భాగధేయోనోపధావతీతి శ్రుతేః ॥ ప్రజాకామః ప్రజాపతిం యజేత - శ్రు ॥ యః ప్రజాకామస్సాన్వితస్తాపితం ప్రజాపత్యం గారుత్మతంచరుం నివశేత్ప్రజాపతి మిత్యాది శ్రుతేః ఏవముక్తరప్రాపి ద్వితీయకాండే కామ్యేష్టిప్రకరణే తత్తత్సల్లోద్దేశేన దేవతాంతరయజనే ప్రమాణనిర్దష్ట్యాని గ్రంథవిస్తర భయాన్నలిఖ్యంతే ॥ ౨ ॥ అన్నాద్యశి-అన్నాద్యంభోజ్యం భక్ష్యం - అదితేస్సుతా ద్వాదశాదిత్యా - విశాందేశస్థ ప్రజానాం - స్యా దీనతామిచ్ఛ - సూర్యా యజేత ॥ ౩ ॥ దేవీమితి - మాయాంకుగాం - విభావసుం ఆగ్నిం - వసుకామః ధనాధీ - వసూ - వీర్యం ప్రభావః తత్తామోవీర్యదా - రుద్రా యజేత ॥ ౪ ॥ వీర్యదాశ్చ దేవాః ప్రజాపతి ప్రభృతయః - శ్రు ॥ దేవాసురాస్సంయతా ఆనక తా దేవానసురాజయ ఇత్యుపక్రమ్యన ప్రజాపతిముపాధావదిత్యాదినాయ ఇంద్రియకామోవీర్యకామస్సృత్ ॥ శ్రు ॥ తమేతయాసర్వప్ర

మనీషిణామ్ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మవచనకామస్తు యజేత బ్రహ్మణస్పతిమ్ ॥ ఇంద్రమింద్రియకామస్తు ప్రజాకామః ప్రజాపతీం ॥ ౨ ॥ అన్నాద్యకామస్తు దితిం స్వగకామోదితేస్సుతా ॥ విశ్వాదేవారాజ్యకామస్సాధ్యానంసాధకోవిశామ్ ॥ ౩ ॥ దేవీంతుమాయాం శ్రీకామస్తైజస్తామోవిభావసుమ్ ॥ వసుకామోవసూరు రావీర్యకామస్తువీర్యదా ॥ ౪ ॥ ఆయుస్తామోశ్వినాదేనా పుష్టికామఇశాం యజేత్ ॥ ప్రతిష్ఠాకామ పురుషోదసీలకమాతరా ॥ ౫ ॥ గూపాభికామోగంధర్వాంస్త్రీకామోవృషాదీర్వశీమ్ ॥ ఆధిపత్యకామస్సర్వేషాం యజేత పరమేష్ఠినమ్ ॥ ౬ ॥ యజ్ఞం యజేద్యశస్తామఃకోశకామః ప్రచేతనమ్ ॥ విద్యాకామస్తుగిశందాంపత్యాథ ఉమాంసతీమ్ ॥ ౭ ॥ ధర్మాథ ఉత్తమశ్లోకంతంతుంతస్వనిత్యా యజేత్ ॥ గర్భాకామః పుణ్యజనామోజస్తామోమరుద్గణా ॥ ౮ ॥ రాజ్యకామోమనూదేవాన్ని * ఋణింత్యభివర యజేత్ ॥ కామకామోయజేత్సోమకామః పురుషంపరమ్ ॥ ౯ ॥ అకామస్సర్వకామోవామోక్షకామ ఉదారధీః ॥ తీక్రణభక్తియోగేన యజేత పురుషంపరమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏతావానేవయజతా మిహనిశ్రేయసోదయః ॥ భగవత్వచలాభామోయద్భాగవతసంగతః ॥ ౧౧ ॥ జ్ఞానంయతః ప్రతినివృత్తగుణోర్విచక్రమాన్తప్రసా

ద్యాయాజయదేతా ఏవదేవతాస్వేనభాగధేయోనోపధావతీత్యాది శ్రుతేః ॥ ౪ ॥ ఆయుష్టామఇతి - ఇశాంపుణీం - ప్రతిష్ఠాస్థానాదప్రచ్యుతిః - రోదసీద్యావాభూమ్ ॥ ౫ ॥ గూపేతి - అపరాశ్చ సా ఊర్వశీచతాం ఆధిపత్యకామఇత్యత్ర వణాధిక్యమాషం ॥ ౬ ॥ యజ్ఞమితి - యజ్ఞం యజ్ఞోపాధికం విష్ణుం - కోశోధనసంచయః - వసుకామ ఇత్యత్ర ధనమాత్రమితిభేదః - దాంపత్యం అన్యోన్యప్రీతిః తదేవాభోయస్య ॥ ౭ ॥ ధర్మాథ ఉత్తమశ్లోకంపాధింవిష్ణుం తంతుంతస్వనాంతానవృద్ధిమన్విచ్ఛ - రయేధాధానివృత్తిః - తత్తామః పుణ్యజనా - యజ్ఞే ఓజఃబలం - తత్తామః ॥ ౮ ॥ రాజ్యమితి - రాజ్యం రాజత్వం - తత్తామోమనూపాదేవా - రాజ్యకమనూపాద్యం - తత్తామోవిశ్వాదేవానితివిశేషః - అభివరశశ్రు మరణమన్విచ్ఛ - నిఋణింత్యభివర యజేదిత్యత్రాపి పూర్వవదేవ వణాధిక్యమాషం ॥ ౯ ॥ అకామఇతి - అకామః ఏకాంతభక్తః - ఉక్తామక్తసర్వకామోవా - పురుషంపూణాం నిరుపాధిం ॥ ౧౦ ॥ భాగవత్తనానాదేవతాయజనస్యాపి సంయోగపుణ్యకైవ్యన భక్తియోగఫలత్వమాహ - ఏతావానితి - ఇంద్రాధీనపీయజతాం ఇహతత్తద్దేవతాయజనే భాగవతానాం సంగతోభగవత్వచలాభావోభక్తిభావతీతియత్ - ఏతావానేవనిశ్రేయసస్యపరమపురుషాధాన్యఉదయోలాభః అన్యత్తునవంతుచ్యుతిత్యర్థః ॥ ౧౧ ॥ భాగవతసంగతఇత్యనేనసూచితాం హరికథారతింస్తాతి - జ్ఞానమితి - యతః శాసుకథాసుజ్ఞానంభవతి - తాసురతింకోనమర్యాదిత్యన్వయః - కీర్తనం - ప్రతినివృత్త ఉపరతం గుణోమీణం రాగాదీనాం చక్రంసమూహా - యస్తాత్తదేతురాత్మప్రసాదశ్చ యత్రయాసు - మనఃప్రసాదసాతుః గుణేషు విషయేష్వసంగః వైరాగ్యచరణయత్రేతి పాఠేభిహముత్రచగుణేష్వ

సంగః - కైవల్యమిత్యేవంసంతుతః పంథాః యోగక్రియోగః నిర్భృతః శ్రవణసుఖేనాన్యత్రనిర్భృత ఇతివాతాసు హరికథాసుకోవార
లిం నకుర్యాత్ ॥ చం ॥ యతోహరికథారతేః గుణైస్సత్త్వాదిభిః యోగముయః పదామయస్తేషాం యచ్ఛత్రం చ త్రవత్పరివర్తనం త
త్ప్రతినివృత్తం వినష్టంయేన - తత్తాదృశం దేహదివిలక్షణత్వనిషయకంజ్ఞానం - ఆత్మప్రసాదః మనఃప్రసాదః ఉభయత్రగుణేష్వసంగః
సం ॥ ఉభయోలోకయోరస్మిన్ శ్వాముష్మిన్ శ్చేతి - గుణప్రధానేను పశుపుత్రధనస్వకాదిరూపేషు అసంగః రాగాభావః అభక్తైవ
ల్యస్యముక్తైః సమృతపథః సాధనత్వేన సమృతోమాగః భక్తియోగశ్చభవతి - హరికథాసు భగవత్తథాసునిర్భృతో నిర్వాణం ప్రాప్తు
మిచ్ఛుః పురుషః యోవాతాంరతిమనురాగం నకుర్యాత్ సర్వోపి కుర్యాద్దేవేత్యథః ॥ ౧౦౧ ॥ ఇతి - అభివ్యాహృతం ఉక్తం ఋషిం ప
థాః సతాం భాగవతానాం సంపద సభాయాంస్యః ॥ ౧౦౨ ॥ ఏతదితి - శ్రవణేచ్ఛాయాం హేతుః హరికథావిష ఉదకః ఉత్తరఫలం యాసుతాః క
కృతవా ॥ చం ॥ మహారథస్సపాండవేయః పరీక్షిత భాగవతః భగవద్భక్తః బాలశ్రీదానాధనైః శ్రీదత్ కృష్ణస్యచాత్యేకృతాంశ్రీదాం
ఆదదేశ్రీదాకాలేపి బాలశ్రీదాంవిహయత త్ప్రతినిధితయాకృష్ణశ్రీదామేషస్వీకృతవా ॥ ౧౦౩ ॥ వైయాసకిరతి - ఉరుగాయన్యభగవతః
గుణైరుదారాః మహత్యః కథాఃస్యః ॥ ౧౦౪ ॥ కించవృద్ధే వక్షీయమాణమాయః హరికథాయామేవసఫలం క్షృత్యా శయేనాహుతిభిః ఆ
యురితి - అసాసూర్యః - ఉద్యోగ ఉద్యుక్త - యోమేనక్షణోనీతః తస్య ఆయుః - ఋతేవజ్జయిత్వా - పృథ్వీపహరతి ॥ చం ॥ ఉత్తమశ్లోక

దఉభయత్రగుణేష్వసంగః । కైవల్యసంతుతపథస్తస్యభక్తియోగః కోనిర్భృతోహరికథాసురతిం
నకుర్యాత్ ॥ ౧౦౧ ॥ శౌనకః ॥ ఇత్యభివ్యాహృతం రాజానిశమ్యభరతపాథః । కిమన్యత్ప్రవృత్తవా
భూయో వైయాసకిన్ముషింకవిమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ ఏతచ్ఛ్రుతృషణాంవిద్వత్సూతమోహాసభాషితుమ్
కథాహరికథోదకాస్సతాంస్యస్సంపదప్రవమ్ ॥ ౧౦౩ ॥ సవైభాగవతోరాజాపాండవేయోమహా
రథః । బాలశ్రీదనైః శ్రీదత్ కృష్ణశ్రీదాంయదదే ॥ ౧౦౪ ॥ వైయాసకిశ్చభగవాన్వాసుదేవపరాయ
ణః । ఉరుగాయనునోదారాః కథాస్సృష్టస్సత్సమాగమే ॥ ౧౦౫ ॥ ఆయుహారతివైపుంసాముద్య
న్నస్తమయన్నసా । తస్యతేయత్తునోనీతఉత్తమశ్లోకవారతయా ॥ ౧౦౬ ॥ తరవఃకింసజీవంతి
భస్త్రాఃకింసశ్వసంతుత । నభాదంతినమేహంకింక్రామ్యాః పశవౌపరే ॥ ౧౦౭ ॥ శ్వవిడ్వరా
హాస్త్రాఖరైస్సంస్తుతఃపురుషఃపశుః । నయన్తణపథోపేతంజాతునామగదాభృతః ॥ ౧౦౮ ॥ బి
లేబతోరుక్రనువిక్రమామేనశృణ్వతఃకణాపుటేనరస్య । జిహ్వసతీదాదురికేవసూతనచోప
గాయత్యురుగాయగాధాః ॥ ౧౦౯ ॥ భారఃపరంపట్టకిరీటజుష్టమపుత్రమాంగంననమేన్నుగుండమ్ ।
శావకారౌమోమరుతస్సపర్యాంహరేలసత్తాంచనకంకణౌవా ॥ ౧౧౦ ॥ బహుయితేతేనయనేన
రాణాంలింగానివిస్తౌననిరీతుతోయే । పాదౌన్మణాంతౌద్రుమజన్తభాజౌతేత్రాణినానువ్రజతో

స్యభగవతఃవార్తయాక్షణోనీతఇతియత్తస్యక్షణస్యఋతేతంక్షణంవినాఉద్యన్నస్తంచఅయన్ప్రాప్తస్సఉదయాస్తమయాప్రాప్తః ఆ
సావాదిత్యఃపుంసామాయుహారతి - ఉత్తమశ్లోకవార్తయానీతఃక్షణఃనాయుఃక్షయాంతర్గతః - పరమపురుషార్థసాధనత్వేనసఫలత్వాత్ ॥
౧౦౨ ॥ నను - జీవనమేవతేమామాయుషఃఫలమస్తితత్రాహ - తరవఇతి - ననుతేమంశ్వాసోనాస్తి - తత్రాహ - తహిభస్త్రాశ్చర్మకోశాః -
ననుతాసామహారాదికంనాస్తి - తత్రాహ - నభాదంతినాశ్చంతి - నమేహంకిరేతస్సేకంహైధునగనకుర్వంతికిం - తమపినరాకారంప
శుంమత్వాహ - తదేనాహఅపరఇతి ॥ ౧౦౩ ॥ శ్వేతి - శ్వాదిభిఃసంస్తుతః - పురుషనిరూపితః - యస్య కణపథంకదాచిరజీవగతం - సః
అవజ్ఞాన్పరత్వాత్ - శ్వభిఃకత్తలవిషయానక్తత్వాత్ - విడ్వరాహైః గ్రామసూకరైః - కంటకవడ్డుఃఖవిషయత్వాత్ - ఉష్టైఃభారవా
హిత్యాత్ - కాముకత్వాత్పదాఘ్నంతీమపిప్రియాంత్యద్రుమసమర్థత్వాచ్ఛఖరైస్తుల్యఇత్యథః ॥ ౧౦౪ ॥ తస్యాంగానినిష్ఫలానీత్యా
హపంచభిః - బిలెఇతి - బలేతిభేదే - నశృణ్వతఃఅశ్రుణ్వతః - నరస్యమేకణాపుటే - తేబిలేపుథారంధ్ర - సర్పాదిత్రవేళాహారంధ్రేవా
నచోపగాయతితస్యజిహ్వాలనతీదుష్ట - నదురోభేకః - తదీయాజిహ్వవప్యథాశబ్దేవ ॥ ౧౦౫ ॥ భారఇతి - సట్టవస్త్రేణోష్ణీక్షణ - పట్టేనఅభిషే
కకాలే శిరసినిష్ఠితేనరాజ్యాధికారసూచకేన - వస్త్రేణకిరీటేనవాజుష్టమపిశిరోయదినసమేతహిరేవలంభారవివ - శబోమృతకఃతత్తు
త్య - అనంతి కాంచనకంకణౌనియదాస్తా - అప్యథేవాశబ్దః ॥ ౧౦౬ ॥ బహుయితేతేనయనే - విస్తౌ - శ్రీమూర్తిఃఅసాధారణానిశం

భవత్రాదివిహితానివాననిరీతేతేజహాయతే - మయారపింఛనేత్రతుల్యే - భిషింఛనైత్రస్యనేత్రాకారసద్భావేపియథాద
ర్శనామోగాదానర్థకృమితిభావః - త్రుమవజ్జన్మభజతభితిథాపృక్షమూలతుల్యవిత్వభావః ॥ ౧౧ ॥ జీవన్ముతి - నాభిభేదభిత్తోనస్పృ
శేత్సధారయేత్ - శ్రీవిష్ణుపద్యాఃవిష్ణుపదలగ్నాయః - తులస్యాః - గంధంనవేదలభిస్త్రాయనాభినందతీత్యభావః ॥ ౧౨ ॥ జీవచ్ఛవః
ప్రాణధార్యపిశవపివ - శ్వసన్శవఃఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసశాల్యపిశవపివ - తస్య ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసధారణమేవశనాద్విశేషభేదభావః ॥ ౧౩ ॥
తదితి - అత్తవత్సారోబలంకాతన్యాయస్య - విక్రియాలక్షణం - అథేతిగాత్రరుహేషురోమసు - హఃపః - ఉగ్రముః - యస్తాగభక్తస్యన
ర్వమేతద్వ్యభావం ॥ ౧౪ ॥ గృహ్యమాణై హారి నానుభేయైః - శ్రుయమాణై రపిభగవన్నానుభేయైఃయథృదయంనవిక్రియేతనసం తోమా
దివికారం ప్రాప్నుయత్ అథమనోవికారంమనఃభగవత్పరిచర్యాకరణానుభూలోదికారశ్చనాస్తి - సేత్రైజలంకానందాశ్రుప్రసాతో
పినాస్తి - గాత్రరుహేషుతమూరుహేషుహఃపఃరోమాంహోపినాస్తితద్ధృదయమత్తసారంపామణసారవదతికతినం - జతలశ్చర్యం - భగవ
త్తుల్యాణగుణప్రకాశకేషుభగవన్నానుభేయైఃపణ్యమానేమయస్య హృదయస్యద్రవోనాస్తి - కల్యాణగుణశ్రవణవశీకృతచీత్రతయా
భగవత్పరిచర్యాణామనురాగోపినాస్తిదేహిరోమాంహోపినాస్తితద్ధృదయంకేవలాత్తసారవదతికతినంతత్పవనిష్ఫలమితిభావః ॥ ౧౫ ॥
అథేతి - మనసోమహాలంప్రియంచప్రభావసే - అథఅతస్సాధుపృష్టస్త్వవైయానకిన్యపతింప్రలియదాహతదభిధేహితి ॥ ౧౬ ॥ అరి
గసూత - మనోమహాలంప్రభావసేభగవత్తథాశ్రవణేనయథామనసిపరమానందస్సృష్టతథాప్రభావసే - అతఃఅత్తవిద్యావిశారదః

హరేర్యా ॥ ౧౦౦ ॥ జీవన్ముతి ప్రాభాగవతాంస్త్రిరేణుంనజాతునుత్యోభిలభేతయస్తు । శ్రీవిష్ణుప
ద్యానునుజస్తులస్యాఃశ్వసన్శవోమాయస్తునవేదగంధమ్ ॥ ౧౦౩ ॥ తదత్తసారంహృదయంబలేదంయ
గృహ్యమాణై హారి నానుభేయైః । నవిక్రియేతాథముఖేవికారో నేత్రైజలంగాత్రరుహేషుహ
ఃపః ॥ ౧౦౪ ॥ అథాభిధేహ్యాంగమమోమహాలంప్రభావసేభాగవతప్రధానః । యదాహవైయా
నకిరాత్మవిద్యావిశారదోన్యపతింసాధుపృష్టః ॥ ౧౦౫ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంభే - తృతీయోధ్యాయః * * * * *
శ్రీసూతః ॥ వైయానకేరితివచస్తత్త్వనిశ్చయమాత్మనః । ఉపధార్యనుతింకృష్టబోత్తరేయస్సతీం
వ్యధాత్ ॥ ౧ ॥ అత్తజాయాసుతాగారపశుద్రవిణబంధుషు । రాజ్యేచావికలేనిత్యంగిగూఢాంసు
మతాంబహౌ ॥ ౨ ॥ పప్రచ్ఛచేమమేవాభావం యన్తాంపృచ్ఛతసత్తమాః । కృష్ణానుభావశ్రవణే
శ్రద్ధామోమహామనాః ॥ ౩ ॥ సంస్థాంవిజ్ఞాయసన్న్యస్యకర్తృత్రైవగీకంచయత్ । వాసుదేవే
భగవతిహ్యత్తథావంపరంగతః ॥ ౪ ॥ రాజా ॥ సమీచీనంవచోబ్రహ్మసర్వజ్ఞస్యతవానఘ । తమో
విదీర్యతేమహ్యంహరేఃకథయతఃకథాః ॥ ౫ ॥ భూయఎవవివిత్సామిభగవానాత్మమాయయా । (య

ప్రస్తుతిరగ్రసరఃభాగవతప్రధానఃవైయానకిఃశ్రీశుకఃపరీక్షితారాజ్ఞాసాధుపృష్టస్త్వస్యపతింప్రలియదాహతదభిధేహి (బ్రా)హ్మ ॥
౧౦౬ ॥ ఇతిభావాభాదీపికాయాం - ద్వితీయస్తంభే - తృతీయోధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
శ్లో ॥ తుల్యపరీక్షితాపృష్టంసృష్టాదిహరిశేష్టితమ్ । శుతేనప్రచ్ఛతత్పుత్రనంవాదేనోపవణ్యతే ॥ రాజ్ఞఃప్రశ్నంకథయతుంతస్యప్రా
త్తనీంస్థితమాహ - వైయానకేరితి - ఇత్యేవంభూతంతత్తనస్తత్త్వనిశ్చయాయస్తాత్తద్వచః - ఉపధార్యఅరణ్య - సతీంశ్రేష్ఠాంకుతిం -
కృష్ణవివసేహ్యనాన్యఇత్యేవంభూతాం ॥ ౧ ॥ అత్తనస్తత్త్వనిశ్చయందేహవిలక్షణాత్త్వవిషయకంపరమాత్తతత్త్వవిషయకంచనిశ్చయరూపం
వచఃఉపధార్యవిచార్య ॥ ౨ ॥ అత్తేతిఅత్తాదేహఃపశవోగజాదయః అవికలేవైరిభిరనుపద్రుతే - రాజ్యేచ ॥ ౩ ॥ పప్రచ్ఛేతి ॥ ఇమమేవాభావ
హరిలీలాల్పక్షణం ॥ ౪ ॥ కృష్ణానుభావశ్రవణేకృష్ణప్రభావశ్రవణే - శ్రద్ధాభావఃశ్రద్ధాయుక్తః - మహామనాఃబ్రహ్మజ్ఞాసాంసంపిపాదయసుః
పరీక్షితృప్రచ్ఛ ॥ ౩ ॥ సంస్థామితి ॥ సంస్థాంపుత్యం - త్రైవగీకంధర్మభావకామప్రధానం - సన్న్యస్యత్యత్తైవ - అత్తభావంపరం
పరమప్రేక్షాభగవదాత్మకత్వంగతః ప్రాప్తస్త్వ - పప్రచ్ఛ ॥ ౪ ॥ త్రైవగీకంధర్మభావకామానురాగాదికంయదస్తితత్సన్న్యస్య
త్యత్తైవ - సంస్థాంస్వకీరసమాప్తించవిజ్ఞాయభగవతివాసుదేవే - గృహమాత్మనోమనఃభావంసద్భావంగతఃగృహతరభక్తింగతఇత్యభావః ॥
౫ ॥ సమీచీనమితి ॥ మహ్యంమమ - తమఃఅజ్ఞానం - నశ్యతితవకథయతస్సతః - అతస్సమీచీనం ॥ ౬ ॥ సర్వజ్ఞస్యతవవచఃసమీచీనంస
హ్యజ్ఞానసాధనం - సత్తథోపదేశేనతమోవిశిష్యతే - తమోగుణోనశ్యతి ॥ ౭ ॥ భూయఇతి ॥ పునశ్చవివిత్సామి - వేదితుమిచ్ఛామి - ఇదం
మర్షిభావ్యంఅవిరక్త్యంవిశ్వంయథాశృజతే ॥ ౮ ॥ అభీష్టైఃప్రచ్ఛరుద్రాదిభిః - మర్షిభావ్యంకాత్స్యైవజ్ఞాతుమశక్యం - ఇదం

విశ్వం - భగవాన్ - ఆత్మమాయయా - స్వీయప్రకృత్యా యథామేన ప్రకాశేన సజతే - వితద్భూయవివవిత్సామివేత్తుమిచ్ఛమి || ౧ || యథేతి || గోపాయతిపాపాయతి - సంయచ్ఛలేనంహరతి - పురుషక్షింసంతశ్చక్షిమాన్ || ౨ || పునఃప్రయతాతే - యథాసంయచ్ఛలే - సంహరతి - యాయాంశక్తిముపాశ్రీత్య - పరఃపుమాన్ పరమపురుషః || ౩ || ఆత్మానమితి || శ్రీదేవాయథాకరోతి - ఆత్మానంబ్రహ్మదిరూపిణం - శ్రీదేవాయ వికరోతివివిధంకరోతి || ౪ || ఆత్మానంశ్రీదేవాయ ఆత్మనోనీలాంసంపాదయన్ కరోతి నీలావతారాన్ కరోతి - వికరోతితాన్ తిరోధాపయతిచ - అద్భుతకర్మణాహరణేచేష్టితంవ్యాపారః - కవిభిశ్చబ్రహ్మవిద్భిఃపి - దుర్విభావ్యంబుద్ధేయమివాభాతిప్రళిఖతి || ౫ || యథేతి || వికఃపురుషరూపేణయగపజ్జన్మభిఃబ్రహ్మద్యవతానైఃక్రమశోవా - యథాప్రకృతేగుణాణామగృహ్యతి || ౬ || వికోభగవాన్ విష్ణుః - జన్మభిఃనీలావతానైః - భూతీణికర్మాణికర్వణ - ప్రకృతేర్గుణాణానత్వేన్ || ౭ || యగపదేకకాలే - అగవాక్రమశోయథావిభర్తి - యగపద్యనభర్తివా - శ్రమేణభర్తివా || ౮ || విచికిత్సితమితి || విచికిత్సితంసంకర్షం - శబ్దేబ్రహ్మణి - విచారేణనిష్ఠతః నితరాంస్సాతః - పరస్మిన్ననుభవేన || ౯ || వితద్విచికిత్సితంసంశయితమథాం - మేమమ - యథాయథావత్ - బ్రవీతుయాథాధ్యేనపక్తుమథాన్ తి - భవాన్ శబ్దేబ్రహ్మణివేదాశ్యబ్రహ్మణి - పరస్మింశ్చబ్రహ్మణి - నిష్ఠతఃఖలు - శబ్దేబ్రహ్మణినిష్ఠతత్వంవేదాథానుస్థాతృత్వం - పరబ్రహ్మణినిష్ఠతత్వంపరబ్రహ్మతత్వవేత్తృత్వం - తదుభయశాశీభవానతోమమనశయితమథాంబ్రవీతు || ౧౦ || ఇతితి || రాజా - ఉపామంత్రితఃప్రాధికతః - ప్రచక్రమేదేవతానమస్తాదిరూపంఉపక్రమంకృతవానిత్యథాః || ౧౧ || తదేవాహత్రయోగశభిః || నమ ఇతి - పరస్మైసర్వోత్తమాయ - తప్రశోతుఃభూయసే అపరిమితమహిమ్నో - తద్దశాయతి - అనతఃప్రపంచస్య - ఉగ్రవాదిషు - నిమిత్తభూతయానీలయా - గృహీతంబ్రహ్మదిరూపేణరజఆదిశక్తిత్రితయంయేనతస్మైఅంతర్భావాయ అంతర్యామిణే - అభివసన్వాంతర్గతత్వాదనుప

ధావతీనోభగవాన్ పరిరక్షుతిసన్నతమ్ |) యథేవంసృజతేవిశ్వందుర్విభావ్యమభీశ్వరైః || ౬ || యథాగోపాయతివిభర్త్యథా సంయచ్ఛలేపునః | యాయాంశక్తిముపాశ్రీత్య పురుషక్షిః పరఃపుమాన్ || ౭ || ఆత్మానంశ్రీదేవాయశ్రీదేవాయరోతివికరోతిచ | నూనంభగవతోబ్రహ్మహారేరద్భుతకర్మణః | దుర్విభావ్యమివాభాతి కవిభిశ్చాపిచేష్టితమ్ || ౮ || యథాగుణాంస్తుప్రకృతేర్గుణపక్రమశోపివా | విభర్తి భూరితస్త్వైకఃకుర్వన్తగ్మాణిజన్మభిః || ౯ || విచికిత్సితమేతన్నేబ్రవీతుభగవాన్ యథా | శాబ్దేబ్రహ్మణినిష్ఠతః పరస్మింశ్చభవాన్ఖలు || ౧౦ || శ్రీసూతః || ఇత్యుపామంత్రితోరాజ్ఞాగుణానుకథనేహరేః | హృషీకేశమనుస్మృత్యప్రతపక్తుంప్రచక్రమే || ౧౧ || శ్రీశుకః || నమఃపరస్మైపురుషాయభూయసే సదుద్భవస్థాననిరోధవీలయా | గృహీతశక్తిత్రితయాయదేహినామంతర్భావాయానుపలభ్యవత్త్వనే || ౧౨ || భూయోనమస్సద్వృజినద్భిదేసతామసంభవాయాఖిలసత్త్వమూతాయే | పుంసాంపునఃపారమహంస్యఆశ్రమేవ్యవస్థితానామనుమృగ్యదాశుషే || ౧౩ ||

లభ్యవత్త్వనే - అనుపలభ్యంజ్ఞాతుమశక్యం - వత్త్వన్వరూపంయస్యతస్మై || ౧౦ || సతఃప్రపంచస్య - ఉగ్రపథాననిరోధాః ఉత్పత్తిస్థితిలయాఃతపవనీలాశ్రీదాతయాహేతుభూతయాతదథామిత్యథాః - గృహీతశక్తిత్రితయాయగృహీతనత్వాదిగుణత్రయాయ - దేహినామంతర్భవాయ - అంతర్యామితయాస్థితాయ - అనుపలభ్యవత్త్వనేఅపరిచ్ఛేయమాగాయ - బ్రహ్మరుద్రాద్యగమ్యవైభవాదైత్యథాః భూయసేనిభిలప్రపంచశరీరకతరూపివిశ్రుతాయపరస్మైపురుషాయపరమపురుషాయనారాయణాయనమః || ౧౧ || విచిత్రశలదాతృత్వమనున్నరన్ప్రణమతి - భూయఇతి - భూయఃపునశ్చనమఃసతాంధర్మవర్తినాం - పృజినద్భిదేదుఃఖహంత్రే - అనతాంఅధర్మనీలానాం - అనంభవాయఉత్పత్తివినాశకాయ - అఖిలసత్త్వమూతాయేతత్తదేవతారూపేణతత్తత్ఫలదాయినైత్యథాః సమగ్రసత్త్వమూతాయఇతివా - పునరితిపూర్వోక్తోభయవైలక్షణ్యమాహ - పారమహంస్యప్రత్యక్షేష్టరూపేఆశ్రమే - వ్యవస్థితానాంపుంసామనుమృగ్యంఅతన్నిరసనేనపునఃపునఃపున్యం - యదాత్మతత్త్వంతస్యదాశుషేదాతే || ౧౨ || సతాంసోష్ఠానకానాం - పృజినద్భిదేసర్వపాపనివర్తకాయ - అనతామసంభవాయదుష్టవినాశకారణాయ - అఖిలసత్త్వమూతాయే - నిఖిలప్రాణినంభూతశరీరకాయ - పారమహంస్యాశ్రమః ఆత్మంతవిరక్తాశ్రమఃసన్నాహుడితస్మిన్వ్యవస్థితానాంనిశ్చలానామనుమృగ్యదాశుషేప్రాధికతప్రదాయ - భగవతేభూయోనమఃపునఃపునమేభూయోన్ || ౧౩ || సమఇతి - సూత్యతాంభక్తానాం - ఋషభాయపాలకాయ - కుయోగినాంభక్తిహీనానాం - విమూరాకాష్ఠాదిగపియస్య - మజ్జేయాయేత్యథాః - తదేవంవైషమ్యప్రతీతాపపిన్దోపత్వాదచింత్యైశ్వర్యమాహ - నిరస్తంసూమ్యంఅతిశయశ్చయస్య - యపశేతుయాఅన్యస్యసూమ్యంఅతిశయశ్చనాస్తితేనరాధసావిశ్వోద్యత - స్వభామనిస్వస్వరూపేబ్రహ్మణిరమమ - తాయ || ౧౪ || సాత్వతా

మృతభావాయావనాగ్రాహ్యాయ - యోగినాంయోగాభ్యా సేవతమానానామపి అంజితకామశ్రీధాదీనాంభూమోవియారకాష్ట
యలలివి ప్రకృప్తదేశవర్తకానే - అనధికతస్వరూపాయేత్యభావః - నిరస్తసామ్యాతిశయేనరాధసా - సమాభ్యధికరహితదివ్య లేజావైభవే
నస్వధామనిస్వయంప్రకాశేబ్రహ్మణిస్వస్వరూపేరంస్య లేస్వస్వరూపానంసంప్రాప్తయభగవతేనమోగమఃపునఃపుననకమోస్తు||౧౪||
సర్వసాధనైభ్యభక్తైః శ్రేష్ఠ్యంలనున్తరకప్రణమతిద్యాభ్యాం - యదితి - అహంకంపూజనంప్రాయతేనైవైర్విరితిశ్రవః - సుభద్రంసు
మంగళంశ్రవోయశోయస్యతస్మై || ౧౫ || విచక్షణాఇతి - విచక్షణాఃవివేకినః - యన్యచరణయోరుపసాదనాన్ ఉపనత్రేభజనాదిత్యభావః -
అంతరాత్మనఃమనసః - ఉభయత్రవిహితపరత్రచ - సంకంభ్యదస్యనిరస్య - గతక్షమాఃప్రయానరహితాః || చం || విచక్షణాఃస్థానినః
యన్యభగవతశ్చరణోపసాదనాన్ చరణారవింగళగణ గతేః - ఉభయతఃఉభయత్ర - అస్తింశ్చ - అముష్టింశ్చ - అంతరాత్మనోమనసస్సం
గంభ్యదస్యస్పృహంభ్యక్ష్యాగతక్షమాఃప్రమరహితాన్సంతః బ్రహ్మగతిః భగవద్గతిః తాంవిదంతి - ప్రాప్తుపంతితస్మైసుభద్రశ్రవ
సేనమోస్తు || ౧౬ || భక్తిశూన్యానాం సవకసాధనవైఫల్యం దశాయన్నమస్యతి - తపస్వినిఇతి - మనస్వినః యోగినః - సుమంగళాః స
దాచారాః యస్మిన్ - తపఆర్యపణంబినా - సుభద్రశ్రవనభక్త్యన్యవృత్తిః యశశ్చైవతాదేః ప్రాధాన్యజ్ఞాపనాయ || చం || తపస్వి
నః కాయక్షేత్రభావక తపోమస్థితారః - దానపరాః తత్తత్ఫలోద్దేశేన సత్పాత్రైబహువిత్తవ్యయం కువంతః - యశస్వినః దానయై
త్రాదిభిః విస్తృతాంకితిం సంపాదితవంతః - మనస్వినః సవకభూతదయాపరాః - మంత్రవిదః మంత్రాభాజ్ఞానపూర్వక కమాణ
మస్థితారః - సుమంగళాః పూర్వోక్తసవకధర్మాపేక్షయా అభ్యధికభక్తియోగనిష్ఠాః - ఏతేనవేపి యస్మిన్ భగవతి - అహంకంపూ
ర్వోక్తతపోదానప్రభృతి ధర్మసమహాణం వినామేమం తత్తదభీష్టం నవింశంతి - సుభద్రశ్రవసే పరమమంగళకీర్తయే తస్మైభగవతే

నమోనమస్తైస్త్వపభాయసాత్వతాం విదూరకాస్థాయముహుఃకుయోగినామ్ | నిరస్తసామ్యాతిశ
యేనరాధసాస్వధామనిబ్రహ్మణిరంస్య లేనమః || ౧౪ || యత్రీతానం యత్స్వరణం యదీక్షణంయ
ద్వందనం యచ్ఛ్రవణం యదహాణమ్ | లోకస్యసద్యోవిధుమోతీకల్పశంతస్మైసుభద్రశ్రవసేన
మోనమః || ౧౫ || విచక్షణాయచ్చరణోపసాదనాత్సంగంభ్యదస్యభయతోంతరాత్మనః | వినంతి
హిబ్రహ్మగతింగతక్షమాస్తస్మైసుభద్రశ్రవసేనమోనమః || ౧౬ || తపస్విమోదాన పరాయశస్వి
మోమనస్విమోమంత్రవిదస్సుమంగళాః | మేమంనవిందంతి వినాయదర్పణం తస్మైసుభద్రశ్రవ
సేనమోనమః || ౧౭ || కిరాతహూణాం ద్రుళిందపుల్ల సా ఆభీరకంకాయవనాఃకషాదయః | యే
న్యేదపాపాయ దుపాశ్రయాశ్రయాశ్శుభ్యంత తస్మై ప్రభవిష్ణవేనమః || ౧౮ || సనిషత్త్వాత్కవ
తామధీశ్వరస్తుయీమయోధర్మమయస్తపోమయః | గతవ్యశీకైరజశంకరాది భిర్వితక్యకలింగో

నమోనమః || ౧౭ || భక్తైః పరమగుడ్డిహేతుత్వం దశాయన్నాహ - కిరాతేతి - కిరాతాదయోయేపాపజాతయః - అన్యేచయే కమభిః
పాపరూపాః - యదుపాశ్రయాః భాగవతాః - తదాశ్రయాన్సంతః కుభ్యంతి - అసంభావనాశంకాంపరిహరతి - ప్రభవిష్ణవేప్రభవితుం
శీలంయస్యేతి || చం || కిరాతాః మృగాదిహింసకా అరణ్యచరాః - హూణః దీప్తవిశేషవాసినః శ్వేతవర్ణాః - ఆంధ్రాః ఆంధ్రదేశ
వాసినో నికృష్టజాతివిశేషాః - పులిదాః అత్యంతహింసావిహారా వ్యాధాదిష్వంతభూతాః నికృష్టజాతివిశేషాః - పుల్లసాః గనాది
హింసకాః చండాలాదయః - ఆభీరాః కైవర్తాః - కంకాః కంకనామకపక్షీ పథపక్వమాంసభక్షకాః నికృష్టజాతివిశేషాః - యవనాః
స్థైచ్చాః - కమాదయః ఆయుధాదీనాం శాఖోల్లేఖనాదికషణప్రధానజాతివిశేషాః - తత్ప్రభృతయశ్చ అన్యేచ - యేపాపాః పాపిష్ఠాఃతే
పి యదుపాశ్రయాః యంభగవంతముపాశ్రితాఃభాగవతాః - లేమామశ్రితాః లేపికుభ్యంతిసామ్యేగవత్సంప్రయణిభావేపి భాగవతసంప్ర
యం కువంతస్సంతః కుభ్యంతిప్రభవిష్ణవే నిఖిలజత్కారణీభూతాయ తన్నియమనసమథాయతస్మైభగవతే నమో నమః || ౧౮ || స
వోపాన్యత్వమనున్తరకప్రాధయతే - సఇతి - సనిషత్త్వతాం ధీరాణాం - ఆత్మాఆత్మత్వేనోపాన్య ఇత్యభావః - త్రయీమయత్వా
దివిశేషతైః తత్త్వాగేణోపాన్యత్వం వివక్షితం - గతవ్యశీకైనిష్ఠ వైభవతైః - వితక్యకంఅత్యాశ్చర్యేణ వివక్షణీయంలింగంపూర్తి
ర్యస్యనఃప్రసీదతు || చం || ఆత్మవతాంబ్రహ్మవిదాంఆధీశ్వరః పరమపురుషాధాప్రదః - త్రయీమయః సవకనేదవేద్యః - ధర్మమయఃధ
ర్మకపరిపాలకత్వాత్ ధర్మప్రచురః || శ్లో || రామోవిగ్రహవాణధర్మః కృష్ణధర్మఃస్సనాతన ఇత్యాదిపత్ - ధర్మతత్వతోరభేదోప
చారేణవాప్రయోగః - తపోమయః - శ్రు || సోకామయత - బహుస్యాంప్రజాయేయేతి - సతపో తస్యతేతిశ్రుత్య మసారేణ వివిధ విచిత్ర
ప్రపంచభావానుకూల తపశ్శాత్రీ - తపసాంభలప్రదోహ - గతవ్యశీకైరనత్యాదిదోషరహితైః అజశంకరాదిభిః నితక్యకలింగః - బ్రహ్మ

రుద్రేంద్రా దిధిరపరిజ్ఞేయ దివ్యశరీరోభగవాన్ సపిషతత్వా నవాంతర్యామినారాయణః - ప్ర సీ ర తు ప్రసన్నోభవతు || ౧౬ || సవణా
పాలకత్వమనుష్టరన్నాహ - త్రియఃపలిరితి - గతిశ్చసవాపత్నరక్షకః || చం || త్రియః పతిః లక్ష్మీపతిః - యజ్ఞపతిః సవాయజ్ఞానాంభో
క్తా - భూప్రదశ్చ - ప్రజాపతిః నిఖిలప్రసాదప్రప్త - తత్సరిపాలకోవా - ధియాంపతిః || శ్రు || శ్రీతవ్యో మంతవ్యోనిదిధ్యాసితవ్యస్సా
యోత్తతవ్యఇత్యాదిశ్రుత్యుక్తశ్రవణమననసిద్ధిధ్యానసామోత్తారాదిభూప్రగః - లోకపతిః నిఖిలలోకప్రభుః - భరాపతిః నిఖిల
మహామూఢీతానాం కమజ్ఞానాదినిష్ఠానాం నిఖిలపురుషార్థప్రగః - అంధకవృష్టిసాత్వతాం అంధకపంశప్రసూతానాం వృష్టిసం
శప్రసూతానాం యావవంశప్రసూతానాంపతిఃగతిశ్చ - అస్తిత్వలోకేనర్వవిభోపకారకరణాత్ ప్రభుఃఅమృష్టిత్వలోకేగతిఃపరమప్రా
ప్యశ్చ - భవతినకేవలమేతేమామేవగతిఃకింతునతాంగతిఃనిఖిలలోకవర్తినాంబ్రహ్మతత్వవేత్త్యాణాంసర్వ ముమపిగతిఃపరమప్రాప్య
పురుషార్థభూతఃభగవాన్ శ్రీకృష్ణఃసఃప్రసీదతాంప్రసన్నోభవతు || ౨౦ || జ్ఞానప్రసత్వమనుష్టరన్నాహద్వాభ్యాంయదితి - యస్యాం
ప్రాయోరభిధ్యానమేవసమాధిః - తేనధాతయాశోధితయా - యథారుచంద్రస్యసూరేణసగుణసిగ్ధః - యద్వా-రుక్మ తిథాయథా
మతీత్యధాః || చం || యస్యభగవతః - అంశ్రుభిధ్యానంచరణారవిందయోనిరంతరభ్యానం - తదేవసమాధిపైన ధాతయాపరిశోధిత
యా - ధియాబుధ్యా - ఆత్మనఃపరమాత్మనః - తత్త్వంనిఖిలజగత్తా రణత్వసర్వపురుషార్థప్రగత్వాదిరూపంతత్త్వమనుపశ్యంతి - కవణా
జ్ఞానినః - ఏతదాత్మతత్త్వం - యథారుచంయథారుచి - తత్తద్రుచ్యమసారోణవదంతి - తత్తద్రుచ్యమసారోణామ || శ్లో || కేచిద్వ క్ష
మననఆమురాత్మా నమాత్మనా | దైవమన్యేపరేబ్రహ్మస్య భావమపరేప్రభుమ్ || అప్రతక్యాదనిదేశ్యాదితికేష్యపినిశ్చయః - ఇత్యా
దినాప్రతిపాదితఃప్రకారఃసముకుండఃతత్తద్వాదిభేదేనబహుభావికల్ప మునోముకుండఃమేప్రసీదతాత్ || ౨౧ || ప్రచోదితేతి - కిం
చపురాకల్పదౌ - అజస్యహృదిస్పష్టివిషయాంస్తృతిం - వితన్వతామేన - ప్రచోదితానరన్వతీ - ముఖతఃకిల ప్రాచుర్భూతా - స్వాని

భగవాన్ ప్రసీదతు || ౧౭ || త్రియఃపతిర్వజ్ఞపతిః ప్రజాపతిర్నియాంపతిలోక పతిధర్మరాపతిః | ప
తిగతిశ్చాంధకవృష్టిసాత్వతాంప్రసీదతాంమేభగవాన్ సతాంగతిః || ౨౦ || యనంశ్రుభిధ్యాన
సమాధిధాతయాధియాను పశ్యంతిహితత్త్వమాత్మనః | వదంతిచై తన్త వయోయథారుచంసమేము
కుందోభగవాన్ ప్రసీదతామ్ || ౨౧ || ప్రచోదితాయేనపురానరన్వతీ వితన్వతాజన్యసతీంస్తృతిం
హృది | స్వలక్షణప్రాచురభూత్తి లాస్యతస్సమే*ఋషీణామృషభః ప్రసీదతామ్ || ౨౨ || భూ
తై మహద్భిర్య ఇమాఃపురోవిభునిమామయ శేతేయదమూషుపూరుషః | భు జై*గుణాణామోడశ
మోడశాత్మకస్సోలంకృషీష్టభగవాన్ వచాంసమే || ౨౩ || నమస్తస్మైభగవతేవేదవ్యాసాయవేదసే |

లక్షణానిత్యైక్యత్వానియన్యాన్ - ఋషీణాంజ్ఞానప్రదానాంఋషభఃశ్రేష్ఠః || చం || అజస్యచతుర్ముఖస్య - హృదినతీంస్తృతిం - సమీచీ
నాంపూర్వసర్గానుసారినర్తానుమాలస్తృతిం - వితన్వతానంపాదయతా - యేనభగవతా - పురానర్గాదికాలే - ప్రచోదితాప్రేరితా - నన్వి
లక్షణాస్వీయలక్షణాయుక్తానతీ - అన్యతఃముఖాత్ - ప్రాచురభూత్ ప్రాచురాన - ఋషీణామృషభఃనరనారాయణరూపః సభగవాన్
ప్రసీదతాంప్రసన్నోభవతు || ౨౨ || ఇదానీంస్వవాచాంశ్రోతృజనాష్టాదినీంశృంగారకరుణాదిశోభాం ప్రాథమ్యతే-భూతైరితి-నమే
వచాంసీలంకృషీష్టలంకరోతు - అన్యస్యవచసామన్యేనాంకారానంభవమాశంక్యతస్యాంతర్యామితామావిష్కరోతి-యోమహద్భిః
భూతైరిమాఃపురఃశరీరాణి సృష్ట్వా - అమూషుపూషుఅంతర్యామితయాశేతేవసతి - అత్రపురుషసమాఖ్యాంప్రమాదయతి - యత్యస్మా
త్పూరుషఇతిఆతపివయఃఏకాగతేంద్రియపంచతన్మాత్రరూపాజ్మోడశగుణాకళాఃభు జై - ప్రకాశయతిపాలయతీతివా - భు జై ఇత్యా
త్మనేపవమాషం - తత్రహేతుఃయతఃమోడశానామాత్మాచేతయితా - తత్త్వాద్విమియావత్స్వాధేకః - నత్వత్రజీవత్వముచ్యతే - ప్రా
థమ్యానివిరోధాత్ || చం || విభుర్యఃపురుషఃభగవాన్ - మహద్భిఃభూతైఃపుధివ్యాదిమహాభూతైః - ఇ మాఃపురఃశరీరాణినిర్మాయఉపజన
య్య - అమూషుపూర్ణజీవాంతర్యామితయాజీవశరీరకన్పత్ - జీవరూపేణశేతేయస్తత్తా రణాదతః మోడశాత్మ కఃమన ఆదిధిరేకాదశేంద్రి
యైఃరూపాదిభిఃపంచభిశ్చుభిత్యామోడశభిరారబ్ధంయచ్ఛరీరంతదధిష్ఠాతానామోడశకళాఃభు జై - పూర్వోక్తామోడశ కళా అనుభవతి -
మోడశకళానుభవోనామ - ఏకాగతేంద్రియాణాంభగవాన్ సాధనత్వేనానుభవఃరూపాదిపంచకన్యభోగ్యత్వేనానుభవశ్చ - తథావిధానుభవా
త్రయోభవతి - సభగవాన్ మేవచాంసి మమోపదేశ రూపాణి వచాంసి - అలంకృషీష్టలంకరోతు - మనఆదిమోడశకళారబ్ధదేహి - జీ
వశరీరకతయాజీవరూపేణానుభవ - యోభగవాన్ చక్షురాద్యేకాగతేంద్రియాణిభగవాన్ సాధనత్వేనరూపాదిపంచకంచభోగ్యత్వేనానుభవ
తినభగవాన్ మోడశపురుషఃమమాపిసర్వేంద్రియప్రకతయావస్థానాత్ ప్రకృతిస్వీయస్తోత్రే పయోగీనిమదీయానివచాంసిలంకరోన్వి
తిభావః || ౨౩ || వ్యానంసమస్త రోతి - సమగ్గతి - సామ్యాఃభక్తః - యస్యముఖాంబుజే - ఆనవఃమకరందశతం || చం || భగవతేవాసుదే

చాయవేదసేనిఖిలజగత్ప్రత్యైతస్మైనారాయణాయనమః - లోకేష్టానినఃయన్తు ఖాంధోరుహసవంయన్యథగవతోవాసుదేవన్యకుఖపద్మ
 మకరంగం - శ్రీగీతాశాస్త్రజన్యజ్ఞానమయమమృతంపశుఃపీతవంతలనతస్మైనమగత్యన్వయః || ౨౪ || ఇదానీంప్రశ్నోత్తరతయబ్రహ్మ
 నారనసంవాదంప్రతిపితదితి - ఉత్పత్తిసమయవివేదాఃగభేయస్యసః - సాక్షాద్ధరితదాహ || ౨౫ || హేరాజ్ఞానాక్షోతలద్వారకం - ఆ
 త్మనఃస్వస్య - హరితదాహ - వివేదవ - వేదగభేఃఆత్మభూఃస్వయంభూరప్యనుప్రచ్యతేనారదాయాభ్యధామవాచ || ౨౬ || ఇతిభావాభా
 దీపికాయాం - ద్వితీయస్తంభే - చతుర్థోధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
 జ్ఞో || పంచమేనారదేనాభప్రప్తఃసృష్ట్యాదివత్ప్రజః | హరేలీలాంబిరాబృష్టంకాలకర్తాదిశక్తిభిః || నారదాయప్రచ్యతేవేదగభేఃభ్య
 థాదిత్యుక్తం - తత్రనారదప్రశ్నమాహ - దేవదేవేతి - హేభూతభావనలతవివసర్వేమాంపుర్వజల నాదే - జ్ఞాయతే అనేనేతిజ్ఞానంత
 త్సాధనంయత్తద్విజానీహివిశేషేణజ్ఞాపయేత్యథాః - కథంభూతంఆత్మతత్త్వంనితరాంశ్యశ్యేయేనతత్ || ౨౭ || హేపుర్వజప్రథమ
 జ - భూతభావననిఖిలప్రాణినంభూత - ప్రప్తః - దేవదేవ - దేనానాశర్యశక్రాదీనాందేవతుభ్యంనమఃనమస్తుగ్భః - ఆత్మతత్త్వనిదశణ
 సంభగవత్తత్త్వస్యచన్యక్ప్రకాశకం - యత్జ్ఞానంతన్నోవిజ్ఞాపయతిస్తాప్రతివిశేషేణప్రకాశయ || ౨౮ || ఉపలక్షణభూతప్రపంచ
 జ్ఞానమేవాత్మజ్ఞానసాధనంలతస్తద్విశేషంప్రచ్యతి - యద్రూపమితి - యద్రూపంయేనరూప్యతేప్రకాశ్యతే - యదధిష్ఠానంయదాశ్రయం -
 యతఃయేనసృష్టం - యత్సంస్థంయస్మిన్లీయతే - యత్పరంయదధీనం - యచ్ఛయదాత్మకంస్వతఃకారణతోవేత్యథాఃతస్యతత్త్వంయథా
 భాంతత్త్వతోవద || ౨౯ || హేప్రభోబ్రహ్మ - ఇదంజగద్యద్రూపంయన్యథగవతశ్చరీగంయతస్సప్తంయన్మకుపాదానాత్సప్తంయద
 ధిష్ఠానంయేనధార్యమాణం - యత్సంస్థంయత్రలీనం - యత్పరంయన్నాథం - యచ్ఛూర్వోక్తరూపేణయద్రూప్యశరీరతయాయథాభిన్నం

మపుజ్ఞానమయంసామ్యాయన్తు ఖాంబురుహసవమ్ || ౨౪ || ఏతదేవాత్మభూరాజన్నారదాయవి
 ప్రచ్యతే | వేదగభేఃభ్యధాత్సాక్షోతయదాహహరిరాత్మనః | ౨౫ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంభే - చతుర్థోధ్యాయః . * * * * *
 నారదః || దేవదేవనమస్తైస్తు భూతభావనపుర్వజ | తిద్విజానీహియత్ జ్ఞానమాత్మతత్త్వనిదశణ
 నమ్ || ౨౭ || యద్రూపంయదధిష్ఠానంయతస్సప్తమిదంప్రభో | యత్సంస్థంయత్పరంయచ్ఛతత్త్వం
 వదతత్త్వతః || ౨౮ || సర్వంహ్యేతద్భవావేదభూతభవ్యభవత్ప్రభుః | కరామలకవద్విశ్వంవిజ్ఞా
 నావసితంతవ || ౨౯ || యద్విజ్ఞానోయదాధారోయత్పరస్తవ్యంయదాత్మకః | ఏకస్సృజసిభూతాని
 భూతైరేవాత్మమాయయా || ౩౦ || ఆత్మకాభావయసేతానినపరాభావయన్స్వయమ్ | ఆత్మశక్తిసువ
 ప్రభృణ్ణానాభిరివాక్లమః || ౩౧ || నాహంవేదపరంతస్త్విన్నాపరంనసమంవిభో | నానురూపగుణైః

భవతి - తత్సర్వంతత్త్వంపరతత్త్వవిషయంతత్త్వతోవనయాథాభ్యేనవద - యత్సంస్థంయదధిష్ఠానంయత్సంస్థమితిఉత్పత్తిస్థిలయేమయ
 దాత్మతమితిజగతోభగవచ్ఛరీరతయావస్థానస్యనిమిత్తమభిధాయయ ద్రూపమితిశరీరశరీరిభావమభిధాయ - యత్పరమితివేషశేషిభావం
 యచ్చైతిప్రారోప్తసర్వవిధసార్వకాలికానుప్రత్యాయదశిన్నవిశిష్టాదైవతంపుష్టం || ౩౨ || పరంనజానామితివక్తవ్యమిత్యాహ - సర్వమి
 తి - భూతంభూతంభవ్యంజనిష్యమాణంభవత్సాయమానంలేషాంప్రభుర్యతఃఅతఃవిశిష్టేనజ్ఞానేనావసితంనిర్మితం || ౩౩ || భూతభవ్యభ
 వత్ప్రభుఃభూతభవిష్యద్వతమానకాలవర్తినాంసర్వేషాంపదాథాకానాంప్రభుఃభవాన్సర్వం హ్యేతన్నయాప్రప్తంవేద - తత్రహేతు
 మాహ - కరేతి - విశ్వంనిఖిలంజగత్కరతలామలకవత్పాణితలస్థాపితామలకఫలవత్తవవిజ్ఞానావసితంతవసర్వ విషయకజ్ఞానేన అవసి
 తంనిర్మితం || ౩౪ || ఆస్తమిదంఆదౌతావత్త్వామేవకథయేత్యాహ - యద్విజ్ఞానఇతి - యతఃవిజ్ఞానంయన్యకస్తవవిజ్ఞానదగిత్యథాః - యదా
 ధారఃకస్తవఆశ్రయః - యత్పరఃయదధీనః - యదాత్మకఃయత్స్వరూపః - మమతుత్వమేవస్వతంత్రఃపరమేశ్వరఇతిబుద్ధిః - తవతవశ్య
 రణేనతుపరశంకయాప్రచ్ఛమిత్యాహ - సూగ్ధేశ్చతుర్థిః - ఏకఃఅనహయః || ౩౫ || యద్విజ్ఞానఃయదుపాసకఃయదాధారఃయవివాధారో
 యన్యసఃయత్పరఃయత్సామికఃయదాత్మకఃయత్స్వరూపస్తవ్యంఏకస్సృజసిభూతాని
 వ్యాదిభిఃపంచభిర్భూతైరేవభూతాని ప్రాణినఃసృజసి || ౩౬ || ఆత్మనితి - ఆత్మకాత్మనిభావయసేపాలయసి - స్వయమేవపరాభవమప్రా
 పయన్ - అక్లమఃశ్రమరహితఃయథోగానాభిఃఆత్మనవివశక్తిమవప్రభృత్యుజితదవ్యత్ || ౩౭ || తానిభూతానినపరాభావయన్నిరుపద్రవం
 పరిపాలయన్స్వయమేవఆత్మకాభావయసేఆత్మనిస్వదేహో ఉత్పాదయసే - తత్రదృష్టాంతమాహ - ఉదాహరణిరివతుతువాయకీటదవ - అ
 క్లమఃశ్రమరహితస్సృజసిఆత్మశక్తింస్వయశక్తిం - అవప్రభృత్యుజితదవ్యత్ప్రభావయసేఆత్మస్యత్పాదయసేఅక్లేశేనసృజసీత్యథాః || ౩౮ ||

నేతి - తస్మాదహంతులస్త్రివిశ్వస్త్రిపరంత్రమంతపరాఅధమంసమంచుధ్యమంచతత్రా పినామమనుష్యతాది రూపంద్విషదత్వాది
గుణఃశుక్లాదిఃతైభావ్యంసూధ్యంత్రాపినదనత్స్థూలంసూక్ష్మంచకించినవ్యవస్థతోనవేద - కింతుత్వత్తవినరవ్యంభవతీతిమన్యే || చ ||
హేవిభౌబ్రహ్మణామానిదేవాదినామాని - రూపాణిదేవాదిశరీరాణి - గుణాస్తత్త్వాదయఃతైభావ్యంనామరూపవిభక్తంసత్త్వాదిమిగు
బప్రధానం - సదనత్ చేతన మచేతనంవా - యశ్చించిద్వస్తస్త్రిత్వదన్యతఃత్వయాపవ్య తిరేకేణ - పరమపరంసమంవా ఉత్తమాధమమ
ధ్యమభేదేనమ్రవిధమసిభాతికంబస్తులస్త్రితవరూపేతత్త్వభావయ సేతానీతిపూర్వశ్లోకప్రస్తుతేతవరూపేనాహంవేద - ఉత్తమాధమమ
ధ్యమభేదభిన్నంనామరూపవిభక్తంసత్త్వాదిగుణకల్పితంచేతనమచేతనంవాత్వయాపాతిరేకేణనకించినపితవ్యహంబాసేనరవ్యమపిషాణా
నాభిశరీరోత్పన్నలూతాతంశువత్తవశరీరోత్పన్నత్వచ్ఛరీరరూపమేవజానామిత్యధికః || ౬ || చ || స ఇతి - స భవా - పూర్వోక్త
ప్రపంచశరీరకతయా - ప్రపంచ రూపోభవా - సుసమాహితస్సకాగౌరంతపఃఆచరదిలియత్ - తేనచిత్తసమారాధనపూర్వ కరపో
మస్తూనేనత్వంనఃభేదయ సే - దుఃఖితాకరోపి - కించపరాంశంకాంప్రయచ్ఛసిఅస్మాకంమనాంసీఅతిశంకాస్పదానికరోపి - త్వమేవ
నరవ్యప్రపంచశరీరకస్సర్వోత్త్యజ్యస్తాకంనిశ్చయః - అతస్సర్వహంతవ్యత్సూనత్వాత్త్వాముద్దిశ్యేవతపాంస్యమక్ష్మయా నిలేషా
మపిఫలప్రదేనత్వయాతుకించినపితపోనామక్ష్మయం - అతస్తవాపితపోనస్థానేపరతత్వపర్య వసానాభావేన అనవస్థతయాచాస్తాకమతి
శంకాచభవతి - అతోయథాస్తాకమతిశంకానన్యత్రథాబ్రూహిత్యాహ || ౭ || ఏతదితి - యథై వాయంత్యయా అనుశాసితస్సకబుద్ధ్య
బుద్ధ్యయంతథావిజానీహివిశేషేణజ్ఞాపయ || చ || నరవ్యజ్ఞనకలేశ్వర - హేపితఃబ్రహ్మకృచ్ఛతోమే ఏతత్సర్వంవిజానీహి - పృచ్ఛతో
మే ప్రత్యుత్తరంవత్తుంసర్వమపిజానాసి - అతేత్వయా అనుశాసితస్సక యథేదం నరవ్యమహంబుద్ధ్య జానీయాంతథాబ్రూహి || ౮ ||
ప్రశ్నమభినందతిమిభిః || సమ్యగితి - హేవత్సహేపుత్ర - తవేదంవిచికిత్సితంసందేహఃతత్పూర్వకప్రశ్నోయం - సమ్యగత్యధికం - యతః
కారుణికస్యతవాయంప్రశ్నఃతత్రహేతుఃయత్యతఃఅహంధర్మభగవద్వీర్యప్రకాశనేప్రవర్తితోస్తి - అ తస్త్వంజిజ్ఞాసురపి మయిక్య
పామేవకృతవానిత్యధికః - నమత్వమేవభగవానిత్యక్తంమయావికస్సృజసిభూతానీత్యాదినానత్యం || చ || హేవత్సనారద - కారుణిక

భావ్యంసదసత్త్వంచినన్యతః || ౬ || సభవానాచరద్ధ్వోరంయత్తవస్సుసమాహితః | తేనభేదయ సే
నస్తస్త్వంపరాంశంకాంప్రయచ్ఛసి || ౭ || ఎతన్మైవృచ్ఛతస్సర్వంసర్వజ్ఞనకలేశ్వర | విజానీహియథై వా
హంత్యయాబుద్ధ్యనుశాసితః || ౮ || బ్రహ్మ || సమ్యక్కారుణిక స్యేదంవత్సతేవిచికిత్సితమ్ | యదహం
చోదితోధర్మేభగవద్వీర్యదశశే || ౯ || నాత్యంతమనృతంతచ్ఛయథామాంప్రబ్రవీషిభో | అవిజ్ఞా
యపరంమత్త ఏతావత్త్వంయతోస్తిమే || ౧౦ || యేనస్వరోచిషావిశ్వం రోచితంరోచయాన్యహమ్ |
యథార్థోగ్నిర్యథాసోమోయథక్షత్రహతారకాః || ౧౧ || తస్మైనమోభగవతేవాసుదేవాయధీ

స్వలేకరుణాశాలినస్తవఇనంవిచికిత్సితంసంశయాస్పదం - సమ్యక్సమీచీనంలోకోపకారకంమాంప్రతిత్వయాకృతోయంప్రశ్నస్సర్వోప
కారకత్యధికః - తదేవవ్యక్తికరోతి - యదితి - హేసామ్యనారదభగవద్వీర్యదశశేభగవద్వైభవవిచారే - యవ్యస్తాదహంబోదితః
ప్రేరితఃఅతఃకారుణిక స్యేదంవిచికిత్సితం || ౯ || నేతి - యథామామిశ్వరత్వేనప్రథామ సేతదపితవథామణంనాత్యంతంఅన్యతం - యతః
కారణాత్ - ఏతావతఃప్రథావన్యథావఃఏతావత్త్వం - మేస్తి - కింతుమత్తఃపరం ఈశ్వరమవిజ్ఞాయబ్రూమే - అతస్సృభ్యశ్యాత్తవేయం
క్రాంతిః - నతుబుద్ధి పూర్వమనృతమిత్యధికఃయతఃఈశ్వరాన్తమవితావత్త్వం - తమవిజ్ఞాయేతిచాన్వయః || చ || భోనారదమేఏతావత్త్వం
యతోస్తిఏతావత్త్వమేతావాచ తుదశభుననాధిపత్య రూపోధికారఃయతోయస్తాత్కారణీభూతాత్పురుషాత్అస్తి - మత్తఃపరంమత్తోభ్య
శ్చైష్టంతంపరమపురుష మవిజ్ఞాయమాంప్రతియథాయచ్చ బ్రవీషియేనప్రకారేణ యద్వాక్యంబ్రవీషితథాతద్వాక్యంనాత్యంతమనృత
మనత్యం - ఈషగనత్యమిత్యధికః - నారదోక్తవాక్యమీషగనత్యత్వంనామఅంశవిశేషేఅనత్యత్వమంశవిశేషేనత్యత్వం తత్రయద్విజ్ఞానో
యదాధార ఇత్యాదినామత్తోపి పరస్యకస్యచిత్పురుషస్యనద్భావప్రతిపాదనంసత్యం - ఆత్మభావయ సేతానీత్యాదినా ఉపానాభి దృ
ష్టాంతేన నిఖిల జగదుపాదానత్వేన మమవై భవప్రతిపాదనమనత్యం మత్తోప్యతిరక్తస్యమమాపికారణస్య నిఖిల జగదుపా దానస్య భగవ
తోనారాయణస్యవిద్యమానత్వాదితిభావః || ౧౦ || తహికోసావీశ్వర ఇత్యపేక్షయాం భక్త్యానమస్మరన్నేవకథయతిమిభిః యేనేతి -
యేనస్వప్రకాశే నరోచితంప్రకాశితమేవప్రకాశయామి సృష్ట్యా అభివ్యక్తంకరోమి - యథాకాదయఃతైతన్యప్రకాశ్యమేవప్రకా
శయంతి - తథాచ శ్రుతిః || సతత్రసూర్యోభాతినచంగ్రతారకంనెమావిద్యతోభాంతికుతోయమగ్నిః | తమేవభాంతమనుభాతినవంతన్యభా
సానవత్మిదంవిభాతీతి || చ || స్వస్యాపి నియామకంతం భగవంత మేవాహ స్వరోచిషాన్వయంప్రకాశేన - యేనపురుషేణ రోచితంప్ర
కాశిత మిదం జగదహం - రోచయామి - తత్రదృష్టాంతమాహ - యథేతి - ఆకాస్మర్యో యథాతద్రోచిషారోచితఃతన్యభాసాప్రకా
శితః - యథాగ్నిస్తద్రోచిషారోచితః - యథాసోమశ్చంద్రస్తద్రోచిషారోచితః - ఋక్షగ్రహతారకాః ఋషిగ్రహస్యా దీని - గ్ర

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వితీయస్తంభే - పంచమోధ్యాయః : ౧౧౧
 ౧౧౧ || తస్మాద్భి - తస్మై నమోధీమహి యస్య మాయయా మోహితాస్సంతః యుష్మదాదగూమాం జగద్గురుం జగత్తారణం వదంతి తస్మై ||
 ౪౦ || తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ నమోధీమహి నమస్తుమృత్యుభయః ధీమహిత్యామ్రతాః - తమేవవాసుదేవం విశేషయతి - య
 దితి - దుజ్జయాయభక్తవత్తత్త్వవేదనరహితై జేతుమశక్తాయ - యన్మాయయస్యభగవతోమాయయా - నిఖిలజనవిమోహనపింధి
 కయామోహితాః జనాః మాం జగద్గురుం వదంతి నిఖిలజగత్తారణత్వాద్గురుం వదంతి || ౧౨ || యన్మాయయేతిమాయానంబంధోక్తేతస్యా
 మజ్జాయతోవైకేశ్వతస్యాపికిమస్తిసంసారఃసైవేత్యాహ - విలజ్జమానయేతి - మత్తపటమసాజానాతీతి యస్యదృష్టిపథేస్థాతుంవిలజ్జమానయే
 వతస్త్విన్యకార్యమకువృంత్యా అముయామాయయామోహితా అన్తదాదయో దుర్ధియః అవిద్యావృత్తజ్ఞానాపివ వికత్థంతెల్లాఘంతే
 అనేనయన్త్రాపమిత్యస్యప్రశ్నస్యోత్తరముక్తంభవతి || ౪౦ || జనానాం మాయామోహితత్వమేవ వ్యక్తీకరోతి - యస్యభగవతః శుభ్ర
 వధేదృష్టిపథేస్థాతుం విలజ్జమానయా లజ్జాంప్రాప్తవత్యా - భగవంతంమోహయితు మశక్తయేత్యధః - అముయామాయయా విమోహి
 తాః విశేషణమోహితాస్సంతః అతవివదుర్ధియః దుర్బుధ్యయోజనాః - మమాహమితివికత్థంతే నవకాస్యాపి భగవదీయత్వేనమమతా
 స్యస్య కస్యాప్యభావాత్ - భగవతపివస్వతంత్రత్వేన స్వస్యాస్వతంత్రత్వాత్ - మమతాం స్వతంత్రతాంచారోఽప్యమమాహమితి విక
 త్థంతే || ౧౩ || తదేవంస్వస్మాదస్యం పరమేశ్వరం నిరూప్య ఇదాసీంయదధిస్థానమిత్యాదిప్రశ్నానాం సవివాధిన్మానాదికం సత్వమిత్యుత్త
 రంవక్తుం తస్యస్థిరేతేనస్వస్యాసత్త్వమాహ - ప్రవ్యమితి - ప్రవ్యం మహాభూతాని ఉపాదానరూపాణి - కమజన్మనిమిత్తం - కాలఃత
 తోభకః - స్వభావః తత్పరిణమహేతుః - జీవోభోక్తా - వాసుదేవాత్పరః అన్యోభోక్తానాస్తి - కారణావ్యతిరేకత్వార్థస్య || ౪౦ || హే
 ప్రహ్లాద - ప్రవ్యంప్రకృతి మహదహంకారాదికం - కమచపుణ్యసాపరూపం - కాలశ్చనిఖిలకార్యవర్గపరిణమనరిపాదకః - స్వ
 భావః - సత్త్వాదిగుణత్రయరూపశ్చ - జీవవివచనవశేతనవగేశ్య వాసుదేవాత్పరః అన్యః అన్యావాపూర్వోక్తపదార్థావ్యతిరేకావా

మహి*|యన్మాయయామజ్జయయామాం వదంతిజగద్గురుమ్ || ౧౨ || విలజ్జమానయాయస్యస్థాతు
 మీతౌపథేముయా | విమోహితావికత్థం తేమమాహమితిదుర్ధియః || ౧౩ || ప్రవ్యంకర్తృచకాలశ్చ
 స్వభావోజీవపవచ | వాసుదేవాత్పరోబ్రహ్మన్న త్వమ్యోభోక్తాస్తితత్త్వతః || ౧౪ || నారాయణ
 పరావేదాదేవానారాయణాంగజాః | నారాయణపరాలోకానారాయణపరామఖాః || ౧౫ || నారా
 యణపరోయోగోనారాయణపరంతపః | నారాయణపరంజ్ఞానం నారాయణపరాగతః || ౧౬ || త
 స్యాపిద్రష్టరీశస్యకూటస్థస్యాఖిలాత్మనః | సృజ్యంసృజామిసృష్టోహమీతుయైవాభిచోదితః || ౧౭ ||

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వితీయస్తంభే - పంచమోధ్యాయః : ౧౧౧
 తుః కశ్చనాథః తత్త్వతోనాస్తి - నవకమపివాసుదేవాత్తకమిత్యధః || ౧౪ || తత్ప్రపంచయతిద్వాభ్యాం - నారాయణేతి - నారా
 యణః పరంకారణంయేషాంతే అన్తేనైవశాస్త్రయోనిత్వప్రతిపాదనేనఈశ్వరప్రమాణంనవకజ్ఞత్వాదికంబోక్తం దేవాశ్చతదంగాజ్ఞా
 తాః అతోనతద్వ్యతిరేకాః - లోకాః స్వర్గాదయః తదానందాంశాః మఖాఃతత్సాధనభూతాః || ౪౦ || తదేవ ప్రపంచయతి - సర్వ
 వేదాః నారాయణపరాః నారాయణవైభవప్రతిపాదనపివముఖ్యతాత్పర్యవంతః - నవకదేవాఃబ్రహ్మరుద్రేంద్రాదయోపి నారాయణ
 స్యాంగాజ్ఞాతాః - శ్రు|| నారాయణోబ్రహ్మజాయతే - నారాయణోబ్రహ్మజాయతేత్యితిత్యాదిశ్రుతిః - సవేలోకాః నారాయణపరాఃత
 న్నియమ్యాః - సవేమఖాః సవేపి రాజసూయాశ్వమేధ వాజపేయాదయోపి క్రతవో నారాయణరాధనరూపాః || ౧౫ || నారాయణేతి
 యోగః ప్రాణాయామాదిఃతపః తత్సాధ్యంబుద్ధికాగ్ర్యంజ్ఞానం తత్సాధ్యం - గతిఃతత్ఫలంఅనేనైవసవకంతదధీనమిత్యుక్తం|| ౪౦||సర్వ
 యోగాః కమయోగజ్ఞానయోగభక్తియోగాదయస్స వేదాపి యోగాః నారాయణ పరాః తత్ప్రీతినంజననాః - సవకమపి దేహయానప్ర
 భానంకృత్రచాంత్రాయణిదిరూపం తపోపి - నారాయణపరంతదారాధనరూపం - జ్ఞానంపరమభక్తిరూపం నారాయణపరం భగవదా
 రాధనరూపం - గతిః పరమపురుషార్థసిద్ధిరపి - నారాయణ పరాతదధీనా || ౧౬ || తహిత్వం కింకరోషీత్యపేక్షయామాహ - తస్యేతి -
 తస్యసృజ్యమపితేన సృష్టహం సృజామి ఈక్షయా కటాక్షేణ తత్రహేతవోద్రష్టరిత్యాదయః || ౪౦ || ద్రష్టుః సవకపదార్థా సాక్షాత్కా
 రవతః ఈశ్వరస్య నిఖిలజగన్నియామకస్య - కూటస్థస్య - అయః కూటవన్ని వికారతయాస్థితస్య - అఖిలాత్మనః సవకంతర్యామిణః భగ
 వతః ఈక్షయైవకటాక్షప్రసరేజైవ అభిచోదితః ప్రేరితః సృష్టహం సృజ్యం సృష్టివిషయాభూతమిదం జగత్సృజామి || ౧౭ || సనుకుతో
 యంజీవేశ్వర విభాగః యత స్త్వంప్రేర్యః సచప్రేరకః స్యాదిత్యపేక్షయాం జీవేశ్వర విభాగహేతు మాహత్రిభిః - సత్త్వమితి - నిగుణ
 స్యాపీశ్వరస్యత్రయోగుణాఃబద్ధంతీత్యుత్తరేణాన్వయః - లేకభంభూతాఃతేనైవస్వతంత్ర్యేణస్థిత్యాద్యధఃమామయాగృహీతాః ||
 ౪౦|| నిగుణస్యసత్త్వదిప్రాకృతగుణరహితస్య విభాగఃగతతోనారాయణస్య మాయయాశేషభూతయాప్రకృత్యాగ్నినగణనిరోధమ

స్థిర్యుత్పత్తియరూపేషుకార్యమతాదృశకార్యసిద్ధ్యర్థంసత్త్వంజన్మమభివ్రతయగూఢాఃగృహీతాఃస్వీకృతాఃబ్రహ్మవిష్ణుశివరూప
శరీరత్రయపరివ్రహభాగంగృహీతాః ॥ ౧౦ ॥ కార్యేతి - పస్తతఃనిత్యదాముక్తమపి మాయినం మాయా విషయం పురుషంజీవంబద్ధంతి
స్వకార్యంతిధిభూతంకారణంతిధ్యాత్వకంకతాఽలభిదైవతంతేమాంభావఃతత్త్వంతస్మిన్ప్రవృత్తమహాభూతానిజ్ఞానశబ్దనదేవతాఃత్రి
యాఃఇంద్రియాణితదాశ్రయాఃతేమాంకారణభూతాఃతత్త్వభిమానేనబద్ధంతి ॥ చ ౦ ॥ ప్రవృత్త్యానక్రియాశ్రయాఃప్రవ్యాణాంకీత్యా
దిపంచమహాభూతానాంజ్ఞానానాంచక్షురాదిజ్ఞానేంద్రియాణాంక్రియాణాంవాగాదికర్తృంద్రియాణాంచలక్రియాఃగుణాఃసత్త్వసయః
నిత్యదాముక్తంతైవిముక్తంమాయినంప్రకృతిశరీరకంపురుషంభగవంతంవాసుదేవంపురుషంకార్యాణి ఉత్పత్తిస్థితిసంహారాదీనిరూ
పాణితేమాంయానికారణానిసత్త్వాదీనితేమకర్తృత్వేతేమామచేతనత్వేనకర్తృనధిష్ఠితానాంకార్యోత్పాదకత్వానంభవాత్కర్తృనాపే
క్షతయాకర్తృత్వేనబద్ధంతిసత్త్వాదిప్రకృతిగుణరూపితస్యభగవతఃసాక్షాత్కర్తృత్వానంభవాత్సత్త్వాదిగుణానాంచాచైతన్యత్వేనక
తాఽరంభినాకార్యోత్పాదకత్వానంభవాత్తత్త్వభగవం బ్రహ్మరుద్రాదీశరీరపరివ్రహయతంబద్ధంతితిభావః ॥ ౧౧ ॥ సత్త్వేతి - స
త్త్వఃపశ్యమాయః - విభిన్నంకైగుణైఃజీవానామావారైఃఽపిపాధిభిస్సుప్తలలీతాగతిస్తత్త్వంయన్యనఃస్వై భావైరపలీతాగతి
ర్యస్యేతివా ॥ చ ౦ ॥ హేబ్రహ్మనారదవిత్రే స్తిభిర్నిగైఃపూర్వోక్తైఃసృష్ట్యాదికారణీభూతైఃసత్త్వాదిప్రకృతిగుణరూపైర్నిగైస్సహితఃస్వ
లీతగతిఃస్వైవపలీతాగతిమాగఃసర్వప్రపంచసృష్ట్యర్థ్య నహాలసంకల్పరూపో మాగఃసూగతిస్వైవపలీతాజ్ఞాతాయేన
స్వలీతగతిరన్యపరిజ్ఞేయై భవభిత్వభావః - సత్త్వేమాంజగతివతమానానాందేవతీయజ్ఞమవ్యస్తావరభేదభిన్నానాంభిలప్రాచీనాం
మమచ ఈశ్వరఃప్రభుః ॥ ౨౦ ॥ తస్యసృష్టిప్రకారమాహ - కాలమితి - కర్తృజీవాన్యవ్యంవిబుభూషుఃవివిధంభవితుమిచ్ఛన్ ॥ చ ౦ ॥ మాయే
శఃమాయాయాఃనిభిలప్రపంచోపాదానభూతాయఃప్రకృతేఃఈశఃనియామకస్స విషభగవాన్ అభోక్షజఃనారాయణస్సయమామాయా
స్వశేషభూతయాప్రకృత్యా ॥ శ్రు ॥ మాయాంతుప్రకృతింవిద్యాన్మాయినంతుమహేశ్వరమితిశ్రుతిః - విబుభూషుఃవిధప్రపంచరూపేణభవి

సత్త్వంజన్మమభివ్రతయగూఢాఃగృహీతాఃస్వీకృతాఃబ్రహ్మవిష్ణుశివరూప
కార్యకారణకర్తృత్వేనప్రవృత్త్యానక్రియాశ్రయాః । బద్ధంతినిత్యదాముక్తంమాయినంపురుషం
గుణాః ॥ ౧౧ ॥ సవపభగవాన్లింగైఃప్రేభిరేభిరధోక్షజః । స్వలీతగతిబ్రహ్మనరేవేమాం
మచేశ్వరః ॥ ౨౦ ॥ కాలంకర్తృస్వభావంచ మాయేశోమాయయాస్వయా । యస్సచ్చయాత్మనిప్రా
ప్తంవిబుభూషురుపాదదే ॥ ౨౧ ॥ కాలాద్గుణవ్యతకరఃపరిణామస్సవిభావతః । కర్మణోజన్మమహ
తఃపురుషాధిష్ఠితాదభూత్ ॥ ౨౨ ॥ మహతస్తువికుర్వాణాద్రజస్సత్వోపబృంహితాత్ । తమఃప్ర

మిచ్ఛుః ॥ శ్రు ॥ సోకామయతబహుస్యాంప్రవాదేయేతీతిశ్రుత్యర్థోఽత్రజ్ఞాతవ్యః - తాదృశస్సౌ అత్తనిస్సస్మిన్ - అత్తన్ని తి సా శే
లుస్తనస్తమికంపదం - యదృచ్ఛయాప్రయత్నేన - ప్రాప్తంకాలం - సత్త్వమాంమహదాదికార్యాణాం - పరిణామసంపాదకంకాలం -
కర్మమూలప్రకృతిం - మహదాదిరూపేణభగవతాక్రియతఇతికర్తృమూలప్రకృతిః - అత్రత్యక్తృశబ్దస్యమూలప్రకృతిపరత్వం చ ॥ ౨౩ ॥
కర్మణోజన్మమహతఃపురుషాధిష్ఠితాదభూతవ్యనంతరమేవమహత్తత్త్వోత్పత్తిపురుషాధిష్ఠితాయాశ్చ ప్రతిపాదనాన్నిధం - ప్రకృతేఃపురు
షాధిష్ఠితత్వంచ ॥ శ్రు ॥ యోమృత్యుమంతరేనంచరన్యాయస్యమృత్యుశరీరమిత్యాదిశ్రుతిసిద్ధంమృత్యుశబ్దస్యప్రకృతిపరత్వంచప్రకాశ్య
తాస్పష్టం - స్వభావఃపరిణామసంపాదకోగుణవిశేషః - పరిణామస్వభావతత్త్వనంతరమేవపత్యమాణత్వాత్ - సచస్వభావఃకాలస్యశ
క్తివాన్ - ప్రకృతేఃస్వభావోవా - భగవతోలీలారహమగుణస్వభావోవా - త్రయాణామపిపరిణామసంపాదకత్వంభవాత్ - తంస్వభావ
ముపాదదేజగ్రహ - ప్రపంచసర్గాయనహకారితేనస్వీకృతవానిత్యభావః ॥ ౨౪ ॥ కాలాదితి - గుణానాంవ్యతికరఃక్షోభఃసూక్ష్మత్యా
గః - పరిణామరూపాంతరాప్యత్తిఃపురుషఃఈశ్వరఃతేనాధిష్ఠితత్వంప్రయాణాంవిశేషణం - మహతఃమహత్తత్త్వస్య ॥ చ ౦ ॥ కాలాత్గు
ణవ్యతికరఃగుణవ్యత్యాసఃగుణవ్యత్యాసేనతేవమహదాత్మత్వే - గుణసాక్షే ప్రళయప్రతిపాదనాత్ - స్వభావతఃపరిణామః - స్వ
భావశబ్దో వ్యాఖ్యాతఃతస్మాత్పరిణామః - పురుషాధిష్ఠితాత్కర్మణోమహతోజన్మమహత్తత్త్వోత్పత్తిః - కర్మాత్రప్రకృతిరిత్యుక్తం
ప్రకృతితత్త్వాన్మహత్తత్త్వోత్పత్తిరభూత్ - మహత్తత్త్వస్యకార్యమాహ ॥ ౨౫ ॥
మహతఇతి - మహత్తత్త్వాద్వికుర్వాణాద్విక్రియమాణాత్తస్యచక్రియాజ్ఞానశక్తిత్వాత్ప్రకృతిత్వేపిరజస్సత్త్వాభ్యాముపబృంహితత్వం
అహంకారస్యత్వావరకత్వాత్తమఃప్రభావత్వం - అతపివఅహంకారకార్యమతామసంకామరాగాదికంబహురాజసంసార్వికంచా
ల్పం - విపంతమపాధిమజీవేష్యపితృవతామసాధిక్యం ॥ చ ౦ ॥ రజస్సత్వోపబృంహితాత్ఉభాభ్యాంగుణాభ్యాముపబృంహితాత్సంభవి
తాత్ - వికుర్వాణాత్వికారంప్రాప్తాక్షహతోమహత్తత్త్వాత్ - ప్రవ్యాత్తకఃపుధివ్యాదిప్రవ్యాత్తకఃజ్ఞానాత్తకఃచక్షురాదిజ్ఞానే

త్రియాత్మకః - త్రియాత్మకఃవాగాదికర్తృత్రియాత్మకః || ౨౩ || నభితి - నచవికుర్వన్యాయాంతరంగచ్ఛక్ - త్రైవిధ్యమేవాహ - వై
కారికభితి - వైకారికఃసాత్త్వికః త్రైజనఃరాజనఃయద్భిదాయస్య భేదఃద్రవ్యశక్తిరిత్యాదిప్రాతిభిత్వేనాత్మకాంతరంగత్వాని - ద్రవ్య
మహాభూతాభ్యేశక్తిర్వస్య - త్రియాసుఖంధ్రీయమశక్తిర్వస్య - జ్ఞానేమదేవేమశక్తిర్వస్య - పేత్రభోజ్యంశక్తిర్వస్య || ౨౪ || నవికుర్వన్ అహం
కారికభితిప్రాక్తఃఅహంకారశబ్దవాచ్యభూత్ - సోపిత్రిధానమభూత్ త్రివిధోభూత్ - త్రైవిధ్యమాహ - వైకారికభితి - పేత్రభోజనా
రద్రవ్యశక్తిఃపుధివాదిద్రవ్యజననశక్తిః - త్రియాశక్తిఃకర్తృత్రియజననశక్తిః - జ్ఞానశక్తిఃజ్ఞానేంద్రియజననశక్తిః - ఇతిత్రైవిధ్యశక్తి
మవిభిక్తః వైకారికస్తైజసశ్చతామసశ్చేతిభిదాస్తేయత్ అతస్త్రిధానమభూత్ || ౨౪ || తామసాదితి - భూతాదేరితితామసస్య విశేష
ణం - ననుతామసాత్ప్రథమంశబ్దోభవతితిప్రసిద్ధంసత్యం - సతుతస్యనభసోమాత్రానూత్పరూపం - గుణశ్చవ్యావర్తకోదర్శః - శబ్దదాన్య
తానభదిత్వద్యతభ్యభావః - వివక్షేతన్మకాదిష్వపిత్రప్రప్రప్ర - శబ్దస్యలక్షణంలింగమితితద్యద్యంతరితేనతేనచిదుచ్ఛే గజజత్య
కైయాగజద్రుప్తాయశ్చ తేనదృశ్యో గజఃతయాలింగంబోధకం - లింగవిశేషణత్వా న్యచ్ఛబ్దస్యక్షీబజ్యం || ౨౫ || తత్త్రైకుర్వాణాత్
ద్రవ్యశక్తిశబ్దవాచ్యత్తామసాహంకారాదపిభూతాదిఃపంచభూతానామాదిఅదికారణీభూతంసభాః అభూత్ - అంశోభూత్తస్య
కాశస్యగుణమాహ తస్యమాత్రగుణఃఅసాధారణీభూతోగుణఃశబ్దఃయశ్చబ్దఃప్రప్రప్రశ్చయోలింగంప్రమాణంభవతి - ద్రష్టులత్వా
దృశ్యంజగత్ ఉభయోరపిలింగంభవతి - జీవాత్మపరమాత్మన్వయాపస్య దృశ్యప్రపంచస్యపవేదిరూపశబ్దసమగ్ధిగమ్యత్వాత్ || ౨౫ || సభ
వతితి - పరస్యనభసఃకారణత్వేనాన్వయాత్ - శబ్దవాంశ్చవాయుః - తస్యైవలక్షణంప్రాణఃదేహధారణం - ఓజస్సమూబలానిఇంద్రియ

ధానస్తవభవద్ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మకః || ౨౬ || సోహంకారభితిప్రాక్తోవికుర్వన్సమభూత్త్రిధా .
వైకారికస్తైజసశ్చతామసశ్చేతియద్భిదా || ద్రవ్యశక్తిఃత్రియాశక్తిజ్ఞానశక్తిఃతిప్రభో || ౨౪ ||
తామసాదపిభూతాదేర్వికుర్వాణాదభూన్నభాః | తస్యమాత్రగుణశ్చబ్దోలింగంయద్రష్టుదృశ్య
యోః || ౨౫ || సభసోభవికుర్వాణాదభూత్స్వశఃగుణోనిలః | పరాన్వయాచ్ఛబ్దవాంశ్చప్రాణ
ఓజస్సమూబలమ్ || ౨౬ || వాయోరపివికుర్వాణాత్కాలకర్తృస్వభావతిః | ఉదపద్యతేజోవైయా
పవత్స్వశఃశబ్దవత్ || ౨౭ || తేజస్స్తువికుర్వాణాదాసీనంభారసాత్త్వికమ్ | గూఢపత్స్వశఃపచ్చాం
భోఘోషపచ్చపరాన్వయాత్ || ౨౮ || విశేషస్తువికుర్వాణాదంభసోగంధవానభూత్ | పరాన్వ
యాద్రస్స్వశఃశబ్దగూఢగుణాన్వితః || ౨౯ || వైకారికాన్తమోజజ్ఞేదేవావైకారికాదశ | దిగ్వా
తాకఃప్రచేతోశ్చివహ్నింహ్రోపేంద్రమిత్రకాః || ౩౦ || తేజసాత్తువికుర్వాణాదింద్రియాణిద

మనశ్చరీరాణాంపాటవాని - తేహంశీతురిత్యభావః || ౩౦ || వికుర్వాణాత్సభసఃస్వశఃగుణోనిలోభూత్ - స్వశఃగుణకోవాయరభూత్ -
వాయున్వయాపమాహ - పరేతి - పరాన్వయాత్పరస్య కారణీభూతస్య కాశస్య కార్య వాయుపస్వయాత్శబ్దవాంశ్చ భవతి - శబ్ద
వాంశ్చేతిచకారాత్స్వశఃపిసముచ్ఛేయతే - శబ్దస్వశోభయవానిత్యర్థః - తస్యభూతేష్వపత్థితివిశేషమాహ - ప్రాణభితి - ప్రాణఃప్రా
ణాదివాయుః - ఓజోమనోబలం - సహజావేగః - బలంకాయకంబలం - తత్స్వయాపః - ఓజఃప్రభృతీనామపిప్రాణాదివాయుయత్రత్వాత్ -
తదంతభావః || ౩౧ || వాయోరపి - స్వతోయాపవత్రైజః - వాయునభసోకారణభూతయోరన్వయాత్ - స్వశఃశబ్దపచ్చవివమంభన
శ్చపుధివాత్పరాన్వయాధిక్యాన్తజాధిక్యం || ౩౨ || వికుర్వాణాత్ వాయోరపికాలకర్తృస్వభావతఃపూర్వోక్తకాలకర్తృస్వభావసహకా
రివశాత్స్వశఃశబ్దవత్ తేజఃఉదపద్యతేఉత్పన్నఃభు || ౩౩ || తేజసభితి - ఘోషఃశబ్దః || ౩౪ || వికుర్వాణాత్ తేజసఃపరస్యతేజసోన్వయా
త్కార్యంభస్వస్వయాత్రసాత్త్వకంరసగుణకంరూపవత్స్వశఃపచ్చాపిఘోషపచ్చాపిశబ్దపచ్చాన్వయంభజలంభవతి || ౩౫ || విశేషభి
తి - విశేషఃపుధీ || ౩౬ || విశేషస్తుపుధివీతుపూర్వాపేక్షయాగుణాధిక్యాత్విశేషశబ్దేనపుధిభ్యుచ్యతే - వికుర్వాణాదంభసఃకారణాత్ - ప
రాన్వయాత్పరస్యంభసోన్వయాత్రసస్వశఃశబ్దరూపగుణాన్వితఃగంధవాంశ్చభూత్గంధాదిగుణపంచకవిశిష్టభూత్ || ౩౬ || వైకా
రికాదితి - మనశ్చైవైవతదధిభూతాచంద్రోపిత్రప్రప్రప్ర - అన్యచదశదేవావైకారికాః - సాత్త్వికాహంకారకార్యాః - తానాహ - వి
శశ్చవారశ్చలకశ్చప్రచేతాశ్చఅన్యనాచ - విశేషంచశ్రోత్రత్వకృత్తుజిహ్వప్రాణాంఅధిష్టాతారః - పహ్నిశ్చఇంద్రశ్చఉపేం
ద్రశ్చమిత్రశ్చకృత్ప్రజాపతిః - విశేషంచ - వాక్యాణిపాదపాయూపస్థానాం || ౩౭ || వైకారికాత్సాత్త్వికాహంకారాన్తనోజ్జే - దిగ్వా
యుసూర్యవరుణాన్వహ్నింహ్రోపేంద్రమిత్రకనంజ్ఞికాఃదశదేవాశ్చజ్ఞే || ౩౮ || తేజసాదితి - యతోజ్ఞానశక్తిః - బుద్ధిః - త్రియాశక్తిః - ప్రా
ణశ్చ - తేజసాహంకారకార్యా - అతోజ్ఞానక్రియావిశేషస్వయాపేక్షేంద్రియాణ్యపితేజసాదభవన్నిత్యభావః || ౩౯ || వికుర్వాణాత్తేజ

సాత్ - తైజసనామకాద్రాజననామకాద్దశేంద్రియాణ్యభవత్ - తాన్యేవాహ - జ్ఞానేతి - జ్ఞానశక్తిః క్రియాశక్తిః ఇతి జ్ఞానేంద్రియాణి చ
 యురాదీనిపంచ - వాగాదీనికర్తృంద్రియాణిపంచ - మితి త్వాదశైత్యభవత్ - కించ - బుద్ధిః చిత్తవృత్తిః - ప్రాణః ప్రాణాదివాయుశ్చైత్యయ
 మపితైజసః - తైజసాహంకారకార్యభూతైత్యభవత్ || ౩౧ || తాన్యాహ - శ్రోత్రమితి - ఊఃపాణిః మేత్రం ఉపస్థః - క్రమస్తుత్రనవి
 వక్ష్యతః - ఎవంకారణస్పృష్టిముక్త్యా కార్యస్పృష్టిమాహ - యదాపి తే అసంగతాః అమితి తాః అసత్ || ౩౨ || తాన్యేవదశేంద్రియాణిసనామ
 కాన్యాహ - శ్రోత్రత్వస్థా ఇద్యద్విహ్వవాగ్దోర్మధ్రాంఘ్రిపాయవః ఎతన్నామకానిదశేంద్రియాణిపితైస్సంగతాః దశేంద్రియసహి
 తాశ్చభూతేంద్రియమనాగుణాః యేభావాః భూతగుణాః గంధాదయః - ఇంద్రియగుణాః ప్రప్యత్వాదయః మనోగుణాః ఎతన్మూలపాశ్చయేభా
 వాః ఏతేనర్వేపిత్రత్యైకశః || ౩౩ || యదితి - అత ఏవయదాయతనస్యబ్రహ్మాండాఖ్యశరీరస్యనిర్మాణేనశేకుః - తదా || ౩౪ || ఆయతనని
 ర్మాణశరీరరూపాయతననిర్మాణేనశేకుః యద్యస్తాత్ ప్రత్యేకశోనశేకుః ననమథాభూభుః - హబ్రహ్మవిత్తమనారద-అతస్తదాప్రత్యేక
 శశ్శరీరనిర్మాణాసామధ్యకాలభగవచ్చక్రిచోదితాస్సంతఃభగవత్శక్తిత్వప్రేరితాస్సంతఃఅన్యోన్యసంహత్యసంఘీభూయ || ౩౫ || సది
 తి - సదనత్వం ప్రధానగుణభావముపాదాయస్వీకృత్యఉభయంసమప్తివ్యస్తాత్తత్కంశరీరం || ౩౬ || సదనత్వముపాదాయచైతన్యమచై
 తన్యంచస్వీకృత్య అథానంతరముభయంచేతనమచేతనంచ సస్పృజః అస్పృజత్ - వహాయతనహస్తాంతేపూర్వైస్సంఘీభూతైఃప
 దాభవంకల్పితంఉదశేయంతదండం || ౩౭ || కాలఇతి - కాలకర్తృస్వభావానధిష్ఠాయస్థితః జీవయతీతిజీవః పరమాత్మాఅజీవంలచేతనంఅ

శాభవత్ | జ్ఞానశక్తిః క్రియాశక్తిః బుద్ధిః ప్రాణశ్చతైజసా | ౩౧ | శ్రోత్రత్వస్థా ఇద్యద్విహ్వ
 వాగ్దోమేధ్రాంఘ్రిపాయవః | యదైతేసంగతాభావాభూతేంద్రియమనాగుణాః | ౩౨ | య
 దాయతననిర్మాణేనశేకుబ్రహ్మవిత్తమ | తదాసంహత్యచాన్యోన్యసంహత్యసంఘీభూయ || ౩౩ || సది
 తి సదనత్వముపాదాయచోభయంసస్పృజహృదః | వహాయతనహస్తాంతేతదండముదశేయమ్ |
 ౩౪ | కాలకర్తృస్వభావస్థోజీవోజీవమజీవయత్ | సఎవపురుషస్తస్మాదండంనిభిద్యనిగతః | స
 హస్రోర్వంఘ్రివాహ్వజుస్సహస్రాననశీషవా || ౩౫ || యస్యేవవయవైలోకాన్తల్పయం
 తిమనీషిణః | కట్యాదిభిరథస్సప్తసప్తాధ్వణం జఘనాదిభిః || ౩౬ || పుగుషస్య ముఖంబ్రహ్మత్వత్ప్ర
 మేతస్యభాహవః | ఊర్వోర్విశోభగవతఃపద్భ్యాంశూద్రోవ్యజాయత | ౩౭ || భూలోకః కల్పితః
 పద్భ్యాంభువలోకశ్చనాభితః | హృదాస్వలోకఉరసామహలోకోమహాస్తనః || ౩౮ || శ్రీ
 వాయాంజనలోకస్తుతపోలోకస్తనద్వయాత్ | మూఢతస్సత్యలోకస్తుబ్రహ్మలోకస్సనాతనః ||
 ౩౯ || తత్తట్యామతలంక్లప్తమూరుభ్యాంవితలంవిభోః | జానుభ్యాంసుతలంశుద్ధంజంఘాభ్యాంతుత

జీవయత్ చేతయతిన్త - నిభిద్యపుకక్తలత్వస్థితైత్యభవత్ || ౩౦ || అజీవంజీవరహితం - కాలకర్తృస్వభావస్థోజీవః పూర్వ కకాలకర్తృస్వ
 భావరూపసహకారినహితోజీవః - సర్వజీవసంఘవిజ్ఞాభగవాన్ అజీవయత్ జీవయామాన - సహస్రోర్వంఘ్రివాహ్వజుః సహస్రనం
 భ్యాకనక్తిపాదభుజసేత్రవాత్ - సహస్రాననశీషవాత్ సహస్రముఖమూఢవాత్ సవిషపురుషః అండంనిభిద్యతస్తదండాన్నిగతః
 నిష్ఠాంతః || ౩౫ || యస్యేతి - తదవయవైలోకంచనామాహ - కటిః ఉరు మూలయోః పశ్చాద్భాగః - జఘనంపురోభాగః - అధస్సప్త
 లోకాత్ ఆతలాదీ - ఉధ్వణంఘరాదీనస్త || ౩౬ || మనీషిణోబ్రహ్మవిద్రేసరాః కట్యారుజానప్రభృతిభిః - జఘనాదిభిః జఘ
 నోదరవక్షఃప్రభృతిభిశ్చవయవైః - అధస్సప్త - ఉధ్వణంచనస్త - యథాసంఖ్యంలోకంశ్చకల్పయంతి || ౩౭ || వహాయతనముత్పత్తింద
 శయతి - పురుషస్యేతి - బ్రహ్మబ్రహ్మణఃముఖమితి - కార్యకారణయోరభేదవివక్షయోక్తం - భాహవఇతిక్షత్రంక్షత్రియః || ౩౮ || కిం
 చపురుషస్యప్రపంచశరీరకస్యభగవతః - ముఖంబ్రహ్మబ్రహ్మణవణః - క్షత్రంక్షత్రియవర్ణః - వితస్యభగవతఃభాహవః - ఊర్వోః
 వైశ్వణః - పద్భ్యాంచశూద్రవణః - అజాయత || ౩౯ || ఇదానీముపాసనాగ్రంలోకకల్పనాభేదాదశయన్తస్లోకపక్షమా
 హ - ద్వాభ్యాంభూలోకకల్పాది-భూలోకః పాతాశమారభ్యపద్భ్యాంకటివర్ణంతాభ్యాం || ౪౦ || శ్రీవాణామితి - స్తనద్వయాదిత్య
 పాసనాగ్రత్వాదూర్వాధోభాగవైపరీత్యంసంజోమః - యద్వాస్తనశ్చబంకుర్వయదోష్ఠస్థయతస్తాదిత్యభవః బ్రహ్మలోకోవై
 కుంతాభ్యాః - సనాతనః నిత్యః - సతుస్పృజప్రపంచాంతర్వర్తిత్యభవః || ౪౧ || ఇదానీంచతుదశలోకపక్షందశయతి - తత్రజఘనా
 దిభిఃపూర్వాదయః పూర్వోత్పత్తివస్త - కట్యాదిభిః అధస్సప్తలోకానాహతదిత్యాదిద్వాభ్యాం - శుద్ధంహరితక్తనివాసత్వాత్ || ౪౨ || అ

తలంక్ల త్తంభూలోకః కల్పితః - కట్యామితి ఘోషము కత్వాత్సానభేదమంతరావకత్ర కట్యామేవ లోకస్వయావస్థానానభవత్ || ౧౦ ||
 త్రిలోకపక్షమాహ - భూర్లోక ఇత్యాదినా భూలోకః పాతాళాదనహితః || ౧౧ || ఇతి భావాథాదీపికాయాం - పంచమోధ్యాయవ్యాఖ్యాః*
 శ్లో || మృత్యువిరాడివిభూతిశ్చ ప్రోక్తాధ్యాత్మదిభేదతః | దృఢీకృతంతు పూర్వోక్తం సర్వం శ్రువన్ముక్తతః || ఇదానీంవై రాజస్యవిభూతిః స
 ప్రపంచమనువద్యతే - వాచామితి - వాచాంతర్దాదినాగింద్రియాణాం - తదధిష్ఠాతువత్సాశ్చ - తస్యముఖం - తేత్రం ఉత్పత్తిస్థా
 నం - ఛందసాంగాయత్రాదీనాంసప్తానాం - తస్యధాతవఃత్వగాదయః - తేత్రం - హవ్యం దైనానామన్నం - కవ్యం పితౄణామన్నం -
 అమృతంతదుభయశేషం - మనుష్యాణామన్నం - ఎహంతన్నానాంసర్వరసస్యమధురాదేః - షడ్విధస్యచ - చకారాన్తర్దాదిరససేంద్రి
 యస్య - తదధిష్ఠాతుర్వరుణస్యచ - ఎతస్యజిహ్వతేత్రం - ఎవంసర్వత్రానుక్తమున్నయం || చం || తస్యభగవతోవిరాడ్రూపస్యముఖం
 వాచాంతేదవాచాం - వత్సాశ్చ తేత్రమాశ్రయః - అస్యసప్తధాతవః - త్వక్చర్మమాంసరుధిరమేదోఽస్థిమజ్జాః - ఛందసాంగాయత్రా
 ది-ఛందసాంతేత్రం - హవ్యం దైవంపురోదాశాదిరూపం - కవ్యం పైతృకంచర్వోదనాదిరూపం - అమృతంసుధాదిరూపం - అన్నమా
 దనాపూష్యంజనాదిరూపం - తేహంసర్వరసస్యచమధురాదిషడ్రసానాంచ - జిహ్వత్రయః || ౧ || సర్వేతి || సర్వాసూనాంతర్దాది
 ప్రాణాదీనాం - తస్యనాసేనాసారంధ్ర - పరమాయనేఉత్తమతేత్రే - మోదప్రమోదయోశ్చ సామాన్యవిశేషగంధయాః - ప్రాణేంద్రి
 యంపరమాయనం || ౨ || రూపాణామితి - తేజసాంరూపత్రకాశకానాం - చక్షురింద్రియం అక్షిణేత్రగౌళతే - సర్వత్రుషప్యంతా

లాతలమ్ || ౧౦ || మహాతలంతుగుల్ఫాభ్యాంప్రపదాభ్యాంరసాతలమ్ | పాతాళంపాదతలం ఇతిలోకమ
 యః పునా || ౧౧ || భూలోకః కల్పితః పద్భ్యాంభువలోకస్తునాభితః | స్వలోకః కల్పితోమూ
 థా ఇతి వాలోకకల్పనా || ౧౨ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వి తీయ స్కంధే - పంచమోధ్యాయః * * * * *
 బ్రహ్మ || వాచాంవహ్నర్ముఖంతేత్రంఛందసాంసప్తధాతవః | హవ్యకవ్యామృతాన్నానాంజి
 హ్వసర్వరసస్యచ || ౧ || సర్వాసూనాంచవాయోశ్చతన్నాసేపరమాయనే | ఆశ్వేమోరోషధీనాం
 చక్రమోమోదప్రమోదయోః || ౨ || రూపాణాం తేజసాంచక్షుర్దివస్సూర్యస్యచాక్షిణీ | క
 నౌదిశాంచతీథానాం శ్రోత్రమాకాశశబ్దయోః || ౩ || తద్గాత్రంవస్తుసారాణాం సాభాగ్యస్యచ
 భాజనమ్ | త్వగస్యస్పృశవాయోశ్చ సర్వమేధస్యచైవహి || ౪ || రోమాణ్యుద్భిజ్జజాతీనాం యై
 ర్వాయజ్ఞస్తుసంభృతః | కేశశ్చక్రవఖాన్యస్యశిలాలోహాభ్రవిద్యుతామ్ || ౫ || జాహవ్రాలోక
 పాలానాంప్రాయశఃతేమకర్మణామ్ | విక్రమోభూభువస్సప్తత్వేమస్యశరణస్యచ || ౬ || స
 ర్వకామవరస్యాపీహరేశ్చరణమాస్పదమ్ || ౭ || అపాంవీర్యస్యసర్గస్యపజన్యస్యప్రజాపతేః | పుం
 పశ్యేత్పథస్తప్తప్రజాత్యానందనివృతేః || ౮ || పాయుర్యనుస్యమిత్రస్యపరిమోక్షస్యనారదః |

నాంప్రథమాంతం తేత్రంప్రప్తవ్యంకణాశ్రోత్రాధిహనే శ్రోత్రమింద్రియం || చం || రూపాణాంశుక్లకృష్ణహరితాదీనాం - తేజసాం
 సోమాగ్న్యాదీనాంచ - చక్షుఃచక్షురింద్రియం || ౩ || తదితి - తస్యగాత్రంశరీరం - వస్తునాంయేసారాశాః తేహంభాజనంసానం - ఆ
 న్యత్వక్ - స్పృశస్యచవానూశ్చేత్యథాః - సర్వమేధస్యయజ్ఞస్య - || చం || వస్తుసారాణాముత్తప్తవస్తునాం - ముగంధిసురససురూప
 సుస్పృశాసుశబ్దవస్తునాం - సాభాగ్యస్యనిరతిశయసాందర్యస్యభాజనం || ౪ || రోమాణీతి - ఉద్భిజ్జజాతీనాంసర్వవృక్షాందైర్యతోదం
 బరఖదిరపాలాశాదివృక్షైర్యజ్ఞస్సమ్యక్సాధితః తేమామేవవా - కేశామేఘానాంతేత్రం - పూర్వంతథోక్తైశ్చక్రవిద్యుతాం - పాద
 కరనఖానిశిలాలోహానామితి - సూర్యశ్యాదూహ్యం || ౫ || జాహవభితి - తేమకర్మణాంపాలనకత్వణాం - విక్రమఃపాదన్యాసః భూరాది
 లోకానాంతస్పృశంత్రయః - భూభువస్స్వరితిషష్ఠీబహువచనాంతంభూరాదిశబ్దానామవ్యయత్వాగోషప్యైలుక్ - తేమఃలబ్ధిరక్ష
 ణం - శరణంభయాద్రక్షణం || ౬ || సర్వేతి - సర్వేహంకామానాంపరస్యపరణస్యాపి - హరేరంగ్రహస్పదం || చం || సర్వకామవరస్యా
 పివరమాత్మప్రప్తసర్వపురుషాథాజాతస్యాపి || ౭ || అపామితి - వీర్యస్యశుక్లస్య - శిశ్నః అధిష్ఠానం - ఉపస్థస్తుఇంద్రియం - ప్రజాత్యా
 నందఃసంతానాథాం - సర్పాః - తేననివృతఃతాపహనితస్యాః || చం || ఉపస్థస్తుకర్మేంద్రియాణాంచరమింద్రియంతు - ప్రజానా
 మథానాంకామాదిపురుషాథానాంతసందానాంచిత్రసాఖ్యరూపాణాం - నిర్వృతేశరీరసాఖ్యస్యచాశ్రయః || ౮ || పాయురితి -
 పరిమోక్షస్యమలత్వాగ్స్య - పాయురింద్రియంగుహఃస్థానం - నియుతేఃఅలత్యైః || చం || పాయురితిపాయునామకర్మేంద్రియం - మలస్య

మూత్రస్యచ పరిమేషన్య ఉభయార్విసర్గస్యస్పృశంసస్య గుడఃసాభేరధఃప్రదేశేవిద్య మానోరంధ్రవిశేషఃహింసాయఃస ఋతేర
 క్షుణ్ణఃపుత్యోస్తన్నామకన్యదేవవిశేషస్యచ - నిరయస్యనరకస్యచ - ఆశ్రయత్వేనస్త్వతః || ౯ || పరాధూతేరితి - తమనఃప్రజ్ఞానస్యవశ్య
 మంపుష్కథాః - గౌత్రాణాంసీతాం - అస్థిసంఘాతః || ౧౦ || పరాధూతేరగవ్యగమనాదిసంజాతస్యపరాధవస్య - అతపితఅధర్మస్యతమ
 నశ్చాపిత్సమిత్తతమోగుణస్యాపిపశ్యమగుదాదూర్వంరంధ్రంఆస్పదం - నగనదీనాంతు - నదావశ్య మవ హఃసద్యఃపుర్వ వాహ
 న్యఃతాసాం - భగవతో నాద్యఅన్వదం - గౌత్రాణాంమేరుమంసరాదిపగ్వతానాం - అస్థిసంఘాతః అస్థిసంఘః - ఆస్పదం || ౧౦ || అ
 వ్యక్తేతి - అవ్యక్తంప్రధానంరసఃఅన్నాదీరసః - సింధవస్సముద్రాఃలేమాం - నిధనస్యలయస్య - ఉదరంపదంస్థానం - విదితంజ్ఞానిభిః -
 మనసఃఅన్తదాదిలింగశరీరస్య || ౧౧ || రసానాం రసవిశేషజాతం సింధూనాం సముద్రాణాం - భూతానాంసర్వేషామపిప్రాణీనాంసి
 ధనస్యచకృత్సమప్రపంచవిలయస్యచ - అవ్యక్తంఅపరిచ్ఛేదయిస్తారం - ఉదరజూన్వదం - పుంసఃపరమపురుషస్యహృదయంమనఃపనం
 చంద్రమసోపుష్పపాదానకారణీభూతస్యమనసఃపదంఆస్పదం || ౧౧ || ధర్మస్యేతి - తుభ్యంతవ - తుమారాణాం సనకాదీనాం - భవస్యరు
 ద్రస్య - ఆత్మాచిత్తం - పరమాయనం - వివంతావత్పరమేశ్వరాజ్ఞాతంవిశ్వంలతోనభిన్నం - సతుసర్వస్య నియంతా - సర్వప్రకారోని
 త్యముక్త్యిత్యథాఽథుక్తం || ౧౨ || ధర్మస్యధర్మాధిష్ఠానదేవతాయః - మమచతుర్భుజస్యతుభ్యంతవనారదస్యాపిలిపాత్వాత్పశ్య
 త్థేచతుర్థీ - తుమారాణాంమత్పుత్రాణాంసనకాదీనాం - భవస్యభవస్యచ - కిముత్కృత్సర్వచవిజ్ఞానస్యసత్త్వస్యజీవనముదాయ
 మాపస్యచ || ౧౩ || విజ్ఞానంయజ్ఞంతమలగితిశ్రుత్యమసాశేణవిజ్ఞానశబ్దస్యజీవవాచిత్యాత్ లేమాంసర్వేషాంపరమాత్మప్రపంచశరీరఃపర
 మాత్మైవ - పరాయణంపరమాన్వదం || ౧౪ || తదేవపురుషమాత్మధాకధనసద్భయతి - తత్రనహప్రశేషేత్వధాచాన్య || ౧౫ ||

హింసాయానిఋతేర్మత్యోనికరయస్యగుడఃస్త్వతః || ౧౬ || పరాధూతేరధర్మస్య తమనశ్చాపిప
 శ్చిమమ్ | నాడ్యోనద నదీనాంతు గోత్రాణామస్థిసంఘాతః || ౧౭ || అవ్యక్తరస సింధూనాంభూతా
 నాంనిధనస్యచ | ఉదరంవిదితంపుంసో హృదయంమనసఃపదమ్ || ౧౮ || ధర్మస్యమమతుభ్యంతవకుమా
 రాణాంభవస్యచ | విజ్ఞానస్యచనత్త్వస్యపరస్యాత్మపరాయణమ్ || ౧౯ || అహంభవాభవశ్చైవ
 తథమేమునయోగ్రజాః | సురాసురానరానాగాఃఖగామృగసరీరసృపాః || ౨౦ || గంధర్వాప్సరసో
 యత్రారయోభూతగణోరగాః | పశవఃపితరసింధావిద్యాధ్రాశ్చరణాశ్రమాః || ౨౧ || అన్యేచవి
 విధాజీవాజలస్థలనభాకసః | గ్రహక్షాతేతవస్తారాస్తటితస్త్వనయిత్నవః || ౨౨ || సర్వం పురుష
 ఎవేదంభూతంభవ్యంభవచ్ఛయత్ | తేనైదమావృతంవిశ్వంవితస్త్విమధితిష్ఠతా || ౨౩ || స్వస్థిస్త్వం
 ప్రతపన్నానోబహిశ్చప్రతపస్య సా | ఎవంవిరాజంప్రతపంస్తపత్యంతబహిఃపుమా || ౨౪ ||

ప్రజాస్యముఖమాసీదిత్యాదేశ్య ఋగ్ సప్తధాఃసూర్యాధ్యాయవివదశఃతః || ౧౬ || పురుష వివేదగ్ సర్వ మిత్యస్యధాంసశాంతి-
 సాధేఃస్థిభిః - అహమితి - తేఅగ్రజాఇతిననకావయామరీచ్యాదయశ్చ నాగాఃగజాః || ౧౭ || గంధర్వా - భూతగణాఃవిపాకాదాః -
 ఉరగాస్సర్పజాతయస్సర్వేపి - పశవఃచతుష్పదఃపితృప్రభృతయశ్చత్వారోదేవేష్యవంతరభేదాః || ౧౮ || అన్యేతి - జలంచస్థలంచనభ
 శ్చపింకాంసిపిహంలేజతాకసోమత్స్యాదయః - స్థతాకసఃస్థలవాసినఃసర్వేప్రాణినః - సభాకసఃపక్షిణః - కేతివఃభూమకేతుప్రభృదౌ
 త్పాతికాః - తారాఃఅశ్వన్యానయః - సభాకసఇతినంధిరాషాః || ౧౯ || సర్వమితి - సర్వం పురుష వివనతతఃపుగిత్యధాః - ప్రపంచే
 నతస్యాపరిచ్ఛేదంత క్తుంసభూమిమిత్యస్యాగ్రమాహ - తత్పదంవిభక్తివ్యత్యయేనవ్యా చప్త - తేనేతి - తేనపురుషేణవిశ్వ మితి భూమి పద
 స్యాధాః - వితస్త్విమితిద్వాదశాంగుళపదస్య - అధిత్యలిశబ్దస్య - ఆవృతమితివృత్త్యస్య - సచవితస్త్విమధికంవ్యాప్యేష్టత్యాధిక్యమా
 త్రంవివక్షితంనప్రమాణంతమపయాగాదపరిచ్ఛిన్నత్వాచ్చ || ౨౦ || భూతంభవ్యంభవచ్ఛయత్ - భూతభవిష్యత్సర్వమానభేదభిన్నంన
 ర్వమపితద్విత్వం - వితస్త్వింద్వాదశాంగుళప్రదేశమధితిష్ఠతాస్త్వీయద్వాదశాంగుళప్రదేశేనఅనంతకోటిబ్రహ్మాండానధిష్ఠతా - అపా
 త్యాద్విలియాథేత్పరీయా - తేనభగవతావ్యాప్తం || ౨౧ || వితత్సర్వజ్ఞంతమాహ - స్వధిష్ఠ్యమితి-అసాప్రాణః ఆదిత్యః || ౨౨ || అసావా
 ఆదిత్యఃప్రాణలిక్ష్మణేః - స్వధిష్ఠ్యంమండలంప్రకాశయత్ బహిశ్చప్రకాశయతి-వివంవిరాడైహంప్రకాశయత్ బ్రహ్మాండమంతపా
 హిశ్చప్రకాశయతి || ౨౩ || ప్రాణశ్శరీరావచ్ఛేదేనప్రాణానానాదిసంజ్ఞాముపగతోవాయః - స్వధిష్ఠ్యంస్వే నాధిష్ఠితంశరీరం - ప్రత
 పన్తనియమయత్ - బహిశ్చప్రతిపత్తినంచరతి - వివసేవవిరాజంవిశేషేణరాజమానమండం - ప్రతపన్తదంతగ్వతిపురుషరూపేణనియ
 మయత్ - పుమాన్పరమపురుషః - అంతరబాహిశ్చప్రతపతి - సర్వప్రకాశతే || ౨౪ || నిత్యముక్తత్వందశాయతుండతామృతస్వస్వే
 త్యస్యాగ్రమాహ - సత్తితి - అభయస్యేతిమంత్రగతామృతత్వపదస్యభ్యా - అన్యేతేవివదంవిభక్తివ్యత్యయేనవ్యా చప్త - మత్వేంసురేణ

భక్తకంఠస్థంకర్మఫలం - యస్మాదత్యగాఢాతిత్రుష్టస్థితః - అతోనతేవలంసర్వాత్మకః - కింతుఅపృతత్వస్య నిజానందస్యాపి ఈశ్వర
 ఇత్యగః - సమప్రపంచాత్మకస్యకతోనిత్యము క్తత్వమిత్యా శంక్యతత్త్వ హరాయలతావానస్యేత్యస్యాభామాహ - ప్రపంచాత్మకస్యా
 ష్యమృతత్వేశ్వరమిత్యేషమహామారుత్యయఃఅపారః - అప్రపంచానభిభూతత్వా దితి భావః మంత్రోచ ॥ శ్రు ॥ ఏతావానస్యమహిమా
 విభూతిఃనతుజ్యోయామ్మహా త్తరణివివరతాలయమేవాభావః ॥ చం ॥ సర్వంపురుషవేదమిత్యాదిశ్లోకద్వయేన ॥ శ్రు ॥ సభూమింతి
 శ్వతోవృత్తా - అత్యతిష్ఠద్దశాంగుళం - పురుషవివేదగ్ంసర్వం - యమాభతంయచ్చభవ్యమిత్యాదిశ్చత్యభామభిభూతానంతరం ॥ శ్రు ॥
 ఉతామృతత్వస్యేతాన ఇతి శ్చత్యభామాహ - అభయస్యేతి - అభయస్య త్రిపర్గవీష్టనాం భయనివారణస్యచ - ఈశః - ఈశానః - భగవా
 న్నారాయణః ॥ శ్రు ॥ యదస్మేనాతిరో హతీత్యస్యాభామాహ - మత్యకమితిపాదేన - యదస్మేనాతిరో హతీత్యత్రద్వితీ యాభేదాదం
 త్వాత్త్రతీయేతిమనసినిభాయాహమత్యకమన్నమితి - మత్యకంసర్వరమన్నంభోగ్యజాతమైహికముష్టికంస్వగ్భ్రష్టనదనాదికంచ -
 యస్యస్మాత్తారణ్యోఅతిరో హతిఅత్యగాఢ - నిత్యపురుషార్థరూపతయాఅనిత్యపురుషార్థమతిప్రంతవాత్ ॥ శ్రు ॥ ఏతావానస్యమహి
 మేత్యస్యాభామాహ - మహిమేతి - హేబ్రహ్మన్నరదపురుషస్యభగవతఃమరత్యయః అనతిక్రమణీయఃవిషపరోమహిమా - మహత్వామ
 భ్యం ॥ ౧౦ ॥ తదేవమిశ్వరోనిత్యము క్తత్వమృతం తదాత్రితానాం భూతానాంబంధమోషేవ్యవస్థయేతిదశకాయకాదోస్యవిశ్వాభూ
 తానిత్యస్యాభామాహ - పాదేష్వితి - తిష్ఠంత్యత్రే సిద్ధితయోధూరాదిలోకాః - తేపాదాఇవపాదాలంకారాయస్యసఃస్థితిపాత్రస్యపాదేషు
 అంశభూతేషులే కేషుసర్వభూతానిజీవాన్విదుః - మంత్రేతుపాదోస్యవిశ్వాభూతానీతిసామానాధికరణ్యంఅధిష్ఠానాధిష్ఠేయయోరభేద
 సవివక్షయాపాద ఇత్యేకవచనం సామాన్యాభిప్రాయేణైతి వ్యాఖ్యాతంభవతి - తేషుఫలవైచిత్ర్యంగళకాయకాత్రిపాదస్యమృతందివీత్య
 స్యాభామాహ - అస్యేశ్వరస్యసంబంధిత్రిపాదమృతందిత్యసుఖండివి షాధ్వకలోకేషునత్రిలోక్యామిత్యగః - తదేవత్రిపాచ్ఛబ్దోక్తం
 త్రైవిధ్యంగళకాయన్నాహ - త్రయణ్ణంలోకానాం - మూర్ధామహలోకః - తన్యమూర్ధానఃతదుపరితనాలోకః - తేషుయథాత్మ
 మమమృతాదికమధాయినిహితం - తత్రత్రిలోక్యాంసర్వరమేవసుఖం - మహలోకస్యత్రమముక్తిస్థానత్వేపికల్పంతేతత్రత్యానాంస్థా
 వత్యాగాన్నావినాశిసుఖం - జనలోకేత్యమృతంఅతినాశిసుఖంయవజ్జీవంస్వస్థానాపరిత్యాగాత్ - కింతుమహలోకనివాసి నాగకల్పం

సోమృతస్యాభయస్యేశోమత్యకమన్నంయదత్య గాత్ | మహిమైవతతోబ్రహ్మన్నరుషస్యమ
 రత్యయః | ౧౦ ॥ పాదేషుసర్వభూతానిపుంసఃస్థితిపదోవిదుః | అమృతంయేనమభయంత్రిమూ
 ధోర్ధాయముూధాసు ॥ ౧౧ ॥ పాదాస్త్రయో బహిస్తస్వసన్నప్రజానాంయత్రమాః | అంత

తే త్రైలోక్యదాహబ్రహ్మపీడితానాంతదాతత్రగమనా దక్షేమదశకనమస్తేతపోలోకేతస్యాభావాత్ మేమమేవ - వక్ష్యతిహ ॥ శ్లో ॥ త్రి
 లోక్యాందహ్యమానాయంశక్త్యానంకషణస్థినా | యాంరూప్యజ్ఞామహలోకకాజ్జనంభృగ్వాదయోదితాః - ఇతి ॥ సత్యలోకేత్య
 భయంమోక్షఃతత్ప్రత్యానదైః ॥ చం ॥ శ్రు ॥ పాదోస్యవిశ్వాభూతానిత్యస్యాభామాహ - పాదేష్వితి - స్థితివిదః స్థితిత్రకార విదః - వి
 రాజః పురుషస్య - స్థితిపదఇతిపాదేస్థితిపదః భూరూపపాదవతః పుగనఇత్యనన్వయః - తస్యపాదేషు సహస్రసంఖ్యా కేషు భూతాని సర్వభూ
 తానివిదుః ॥ శ్రు ॥ త్రిపాదస్యమృతం దివీత్యస్యాభామాహ అమృతమితి - త్రిమూర్ధ్నః - త్రిశిరసః పురుషస్య - మూర్ధ్నాసు శిరస్సు -
 అమృతంయేమం అభయమితి - అమృతంముక్తిః - యేమమిష్టప్రాప్తిః - అభయమనిష్టనిష్టత్రివిధిత్రివిధిభలభూతానిఆధాయినిహితం - ఆత్రిత
 విషయే ఆవశ్యకతవాన్యేతాని శిరసాభృతానిత్యగః ॥ ౧౧ ॥
 ఎతదేవవైచిత్ర్యమధికారిభేదేనఉపపాదయత్ - త్రిపాదూర్ధ్వమిత్యస్యాభామాహ - పాదాఇతి - సప్రజాయంతేపుత్రా దిరూపేణేత్యత్ర
 ణాఃవైష్ణికబ్రహ్మచారి - నానప్రస్థయతయఃతేమామాత్రమాః త్రిలోక్యాబహిరానక - గృహమేధస్తన్వంతఃయస్తాగబృహత్ప్రవతఃబ్ర
 హ్మచగ్యప్రతరహితః అయంచాధికారిభేదః ॥ చం ॥ ఎవంసర్వభూతానాం భగవతఃపురుషస్యపాదత్వేనతదభిలషితానామమృతమభయం
 యేమమితిత్రయణ్ణంఅత్రితనాత్పూర్వత్తద్వ్యానాంపాదానాం శిరస్సువర్తమానత్వేన భగవతఃకృత్స్వశరీరప్రపంచకస్యపాదగతుష్ట
 యమభిభూతానంతరం పునఃప్రకారాంతరేణ పాదవతుష్టయ మాహ - తత్రప్రథమం ॥ శ్రు ॥ త్రిపాదూర్ధ్వ ఉత్తేత్పురుష ఇతిశ్చత్య
 భామాహ - పాదాఇతి - అప్రజానాంయత్రమాః - అగృహస్థత్వేనప్రజాత్వాదనరహితానాంబ్రహ్మచారీవానప్రస్థాభిక్షురితిత్రయా
 నింతేఆత్మమాస్త్రయఃతేత్రయోపి పాదాఃత్రిలోక్యాబహిరానక - త్రయణ్ణమేమంత్రిలోక్యా బహిస్తన్వంతామతాగృహాత్రమత్రయఫ
 లభూతానాంపురుషార్థానాంత్రిలోకాంతర్గతత్వంతేమం విషయవిరక్తత్వేనముక్తిగాగ్యతయాత్రిలోక్యంతర్గతపురుషార్థానుభవా
 భావాత్ - కర్తవీతస్య భగవతఃత్రిలోకాంతర్గతోపరః పాదఇత్యత్రతా - అంతఇతి - బృహత్ప్రవతఃబృహగిరత్రతాస్యసప్తేయయజ్ఞాది
 కర్తప్రతానియస్యతాదృశఃగృహమేధఃగృహస్థాత్రమఃత్రిలోక్యాఅంతరపరఃపాదఃఅన్యత్రిలోక్యంతర్గతత్వంచగృహస్థానాంప్రాయే
 నివలకామత్వాత్తత్ఫలానాంత్రిలోకాంతర్గతత్వాత్ ॥ శ్రు ॥ పాదోస్య హభవత్తనరిత్యుక్త్యభోత్రవణితః ॥ ౧౨ ॥ ఎకస్యైవ

ఇతి తత్సంబంధిచాతుషాశ్రమం దశావధానానామ సాదికం తచ్చ హేన త్తమనారద || ౧౫ || నామధేయానితి - నామధేయాని జ్యోతిష్టో
మాదీని - ఋగాదీనాముక్త్యాత్ - మంత్రాదినిస్సహకారాదయః - దేవతానుక్రమః ఉద్దేశః - కల్పః - బోధాయనాది కమణ పద్ధతి
గ్రంథః - అనేనాహం యజ్ఞ్య ఇతి సంకల్పః - తంత్రమనుష్ఠానప్రకారః || ౧౬ || నామధేయానిగళావధానాసాన్నిహితాశ్రజ్యోతిష్టో
మోక్త్యాదశ్యతిరాత్రాప్రోక్త్యామ వజరేయరాజనూయాశ్వమేధాదిరూపాణి - మంత్రాః అనుష్ఠేయాభాప్రకాశకాః అభావాదా
దివ్యతిరిక్తాః - తెవదక్షిణాశ్చ || శ్రు || దక్షిణాస్తవ్య ద్వాదశశతం దక్షిణాశ్చతందేయగ్ంసహస్రందేయ మచరిమితందేయమిత్యాదిశ్రుతి
సిద్ధాః || శ్రు || యజ్ఞాదుస్తుత్సదక్షిణాభిరిత్రమాణానసారేణ యజ్ఞస్యా యుక్తత్వసంపాదకాః - ప్రతాని - శ్రుతిః || కృష్ణవిమాణయా
కంధూయత ఇత్యాదిశ్రుతిప్రోక్తానియమవిశేషాః - దేవతానుక్రమః - యాగాదివేశాయాం తత్తద్దేవతోద్దేశః ఏతాదృశదేవతోద్దేశ్యక
కమానుష్ఠానానంతరమేతద్దేవతోద్దేశ్యక కమానుష్ఠానమిదేవతాక్రమేవా - కల్పః అనుష్ఠానోపయుక్త కల్ప సూత్రాదికంసంక
ల్పస్ససేనయజ్ఞ్య ఇత్యాదిరూపః - తంత్రమేవచ బహుపకారకాణాం కమణాం సక్యదనుష్ఠానంతంత్రంతచ్చ || ౧౭ || గతయతి -
గతయః - విష్ణుక్రమాద్యాః - మతయః దేవతాధ్యానాని - ప్రాయశ్చిత్తం భూభూవస్వరాది - కృతవ్య భగవతి సమపాణం || ౧౮ || గ
తయః న్యగాదిఫలాని - మతయః - శ్రు || యజ్ఞపం విద్వాం పాణామాసీంయజ్ఞతే ఇత్యాదిశ్రుతిప్రతిపాదితాః మంత్రమంత్రా భాత్ర
మవినియోగాది పరిష్కానరూపాః - శ్రద్ధా శ్రు || శ్రద్ధయాదేయమిత్యాదిశ్రుత్యాపాదితాత్మగుణవిశేషరూపాః - ప్రాయశ్చిత్తం - శ్రు || యజ్ఞ్య
కంకపాలంసశ్యేదకామాసన్సంవత్సరస్యానివేతస్యా దధయజమానః ప్రమీమేతేత్యాదిశ్రుతిప్రతిపాదితప్రత్యవాయపరిహారాయ - శ్రు ||
యదిన శ్యేదాశ్వసం ద్వికపాలం నిర్వపేద్ద్యానా పృథివ్యమేక కపాలమిత్యాదిశ్రుతిప్రతిపాదితద్వికపాలేష్ట్య దిరూపం - సమపాణం - క
మణాభిధానమపాణమితి - శ్లో || బ్రహ్మపాణం బ్రహ్మహవిబ్రహ్మగ్నో బ్రహ్మణామత మితియత్తరోపియగత్వా సీ యజ్ఞాహవాషి వదాసి
యత్ | యత్తపన్యసికాంతేయ తత్తురుష్వమగపాణ మిత్యాదిప్రమాణబోధితం భగవదపాణం - ఏతేనంభారాః యజ్ఞేష్వపేక్షితాః ఏతేషా

యస్సైహారసలోహహృదోజలమ్ | ఋచోయజ్ఞాంషి సామానిచాతుషాశ్రమంచసత్తమ || ౧౫ ||
నామధేయానిమంత్రాశ్చదక్షిణాశ్చప్రతాచ | దేవతానుక్రమః కల్ప స్సంకల్పస్తంత్ర మేవచ ||
౧౬ || గతయోమతయస్యద్ధాః ప్రాయశ్చిత్తం సమపాణమ్ | పురుషావయవైరేతే సంభారాస్సం
భృతామయా || ౧౭ || ఇతీసంభృతసంభారః పురుషావయవైరహమ్ | తమేవపురుషంయజ్ఞం తేనై
వాయజమిశ్వరమ్ || ౧౮ || తతస్తైశ్రాతర ఇమేప్రజానాంసతయోనవ | అయ జన్వ్యక్తమవ్య
క్తంపురుషంసుసమాహితాః || ౧౯ || తతశ్చమనవః కాలఈజిరేమునయోపరే | పితరోవిబుధాదై
త్యానునుష్యాః క్రతుభిర్విభుమ్ || ౨౦ || నారాయణేభగవతితదిదంవిశ్వమాహితమ్ | గృహీతమామో
రుగుణస్సగాదావగుణస్స్వతః || ౨౧ || సృజామిత్స్మయక్తోహంహరోహ రతితద్వశః | విశ్వం పు

ర్వోక్తాస్సంభారాః పురుషావయవైరేవపురుషస్య భగవతోఅవయవైరేవమయాసంభృతాస్సంపాదితాః || ౨౨ || ఇతితి - సంభృతాః
సంపాదితాః - సంభారాః యేనసోహం - తేనైవయజ్ఞేనైవఅనేన || శ్రు || యజ్ఞేన యజ్ఞమయజంత దేవా ఇతి మంత్రా భాస్మాచితః || ౨౩ ||
ఇతిత్థంపురుషావయవైః సంభృతసంభారః సంపాదితయజ్ఞసంభారః - హరిమిశ్వరం నిఖిలజగత్ప్రభుంయజ్ఞంయజ్ఞస్వరూపం భగవంతం ||
శ్రు || యజ్ఞానైవిష్ణురితిశ్రుతిః తమేవపురుషం భగవంతం తేనైవయజ్ఞేన భగవతైవఅయజంత ఇష్టవానస్తి || ౨౪ || తేనదేవాఅయజంతేత్య
స్యాభాంసప్రపంచం దశాయతిద్వాభ్యాం - తత ఇతి - వ్యక్తంఇంద్రాదిరూపేణ అవ్యక్తంస్వతః అనేనపురుషంజాతమగ్రత ఇత్యస్యా
భోదశాతః || ౨౫ || తతస్తదనంతరంతైశ్రాతరః తవివశ్రాతరః నవప్రజాపతీనాం పతయః కశ్య పాత్రిభృగ్వాదయఃసుసమాహితా
స్సంభానచిత్రాస్సంతః వ్యక్తమవ్యక్తం పురుషంస్థూలసూక్ష్మప్రపంచశరీరకం వాసుదేవమయజ్ఞ || ౨౬ || తత ఇతి - కాలేస్వేస్వేఅ
వసరే || ౨౭ || తతశ్చతదనంతరం మనవః స్వయంభవప్రభృతయః అపరేమునయశ్చకాలే ఈజిరే - శ్రు || తేనదేవాఅయజంతసాధ్యా
ఋషయశ్చయ ఇతి శ్రుత్యభోత్రప్రకటికృతః - పితరోవిబుధాః దేవాః దైత్యాః మనుష్యాశ్చక్రతుభిర్వజ్ఞైః విభుభగవంతం వాసుదే
వమిజిరే || ౨౮ || యదధిష్ఠానమిత్యే తత్ప్రశ్నోత్తరాభాముపసంహరతి - నారాయణ ఇతి - ఆహితంఅధిష్ఠితం - భగవత్వైవహతుః - యఃస్వ
తః అగుణః సగాదా గృహీతామాయా ఉరహోగుణాయేనతస్మిన్ || ౨౯ || తదిదం విశ్వంజగత్ - భగవతీనారాయణే ఆహితంస్థాపి
తంస్వతః అగుణః సత్త్వరజస్తమప్రభృతిహేయగుణరహితః అహంసగాదా సృష్టేరాదా గృహీతమామోరుగుణః మాయాయాఃప్రకృ
తః ఉరహోధికాః గుణః సత్త్వగయః తెగృహీతాయేన || ౩౦ || యత్పరస్తస్మిత్యే తత్ప్రశ్నోత్తరం - యదుక్తంసవిష భగవాన్ సవేకా
మాంమమదేవ్యర ఇతి తదుపసంహరతి - పాలనంతుస్వయమేవకరోతీత్యాహ - సృజామితి - పురుషరూపేణప్రసిద్ధిరూపేణప్రకృతిః మాయా

తాంధారయతీతి - తథానః ॥ చం ॥ సతాదృశః అహంతస్మియుక్తస్య సృజామి - హఃః దుప్రసి తస్మియుక్తస్యనే వతస్యశంభగవ
వధీనం జగత్ హరతి సంహరతి - త్రిశక్త్యుత్ - ఉత్పత్తిస్థితిసంహరణార్థగవాత్ పురుషరూపేణ విష్ణురూపేణ పరిపాలయతి ॥ ౩౨ ॥
యత్యేనం విశ్వం యదాత్మకశ్చశ్వయిత్యేవ మాదినర్వప్రశ్నానాం సామాన్యోత్తరం యదుక్తం - వాసుదేవాత్మకో బ్రహ్మన్నచాన్యోకోఽస్తి తస్య
తథితి ॥ శ్రు ॥ పురుషవివేదగ్ం సర్వమిత్యాది శ్రుత్యాచ - యద్బుధీకృతతరుపసంహరతి ॥ ఇతీతి - సతనదాత్మకం కార్యకారణాత్మకం - భా
వ్యం సృజ్యం - భగవతస్స కాశానన్యత్ స భ వ తీత్యుక్తం ॥ చం ॥ హేతాతత్త్వం యథావృత్త సితథా ఇతీత్యంతే సుభ్య మభిహితం కతి
శం - భగవతోన్యత్త్రింబిదపిననదాత్మకంచేతనాచేతనాత్మకం - భావ్యం నా స్తిభవిష్యదపినాస్తి - భావ్యని మే ధేన భూతం భవచ్చనాస్తి
విసిద్ధమేవ - సర్వస్యాపిచేతనాచేతనవ్యవస్థభగవదాత్మకత్వేన భగవతోన్యత్త్రించననాస్తిత్వభావః ॥ శ్రు ॥ నేహనానాస్తికించ నేతి శ్రుత్య
కోఽత్ర ప్రకటికృతః ॥ ౩౩ ॥ యదుక్తం - యథామాంత్రబ్రహ్మీభా - అవిజ్ఞాయపరం మత్పితావత్త్వం యతోస్తిమే ఇతి - తరుపపాద్యో
వసంహరతి ॥ నేతి ॥ యత్ కయస్తాత్ మేమయా బేత్తం యంభ్యుద్రేకః - తస్య కైనన్యదాహరిఃభృతఃభ్యాతః - అంగహేనారణ - అతః
మేవాత్మన సేంద్రియాణాం వృత్తయః సత్యాభావః - సతుతత్త్వభావేనైత్యభావః ॥ చం ॥ అంగనారణ - మేధారతీమృదునోపలక్ష్యతేమమవా
కకదావ్యసత్యానన్యశ్యతే - మేమనసఃమదీయమనసాపిమృహగతిః సై అసత్యసంచారోనాస్తి - మేహృషీకాణీంద్రియాణి అసత్పథే అస
త్యాదిరూపే సుమాద్ధాననిపతంతి - నసంచరంతి - కుతోయం ప్రభావఇత్యతలాహ - యదితి - యద్యస్తాత్ - బేత్తం యవతా బేత్తుకృత
తామేహృదాహరిభృతః - అతోనభారతీమేంగమృదుపలక్ష్యతఇత్యాదిప్రభావఇతిభావః ॥ ౩౪ ॥ ఆత్మస్వాభవమేవాన్యయవ్యతిరేకా
భ్యాం ప్రమాణయతి ద్వాభ్యాం - న ఇతి ॥ సోహంసమామ్నాయాదిభిః సర్వోత్పజ్జపియోగమాత్రిత్యా పియతలత్తనోమమసంభవః - జన్మ-
తమేవనజ్ఞాతవాత్ - కుతోన్యన్యవాతావితచ్చత్వతీయస్తంభేవద్వేద్వపేవమ్యతే ॥ చం ॥ సోహంసమామ్నాయమయస్తయీమయః తపో
మయః తపశ్శరీరకః ప్రజాపతీనామభివందితః కశ్యపాదిభిః వప్రజాపతిభిరపినమస్తృత సైహంపతిశ్చ ఇత్యంభూతోపినిపుణం యోగమాప్తి

పురుషరూపేణ పరిపాలయతి త్రిశక్త్యుత్ ॥ ౩౨ ॥ ఇతి తేభి హితం తాతయదేతదనుపపచ్చసి । నాన్యర్థగ
వతః కించిద్భావ్యం పదసదాత్మకమ్ ॥ ౩౩ ॥ సభారతీ మేంగమృదు పలక్ష్యతే నకహిచిన్యై నునసో
మృషాగతిః । నమేహృషీ కాణీపతం త్యసత్పథేయన్యైహృదౌర్తం త్యవతాభృతోహరిః ॥ ౩౪ ॥ సో
హంసమామ్నాయమయస్తపామయః ప్రజాపతీనామభివందితః పతిః । ఆస్థాయయోగం నిపుణం సమా
హితస్తం నాథ్యగచ్ఛంయత ఆత్మసంభవః ॥ ౩౫ ॥ సతోన్యహం త చ్చరణం సమీయుషాం భవచ్ఛి
నంస్వస్త్యయనం సుమంగళమ్ । యోహ్యేత్తమాయావిభవం నుపర్యగాద్యథానభస్వాంతమథావ
రేకుతః ॥ ౩౬ ॥ నాహంసయూయం యదృతాం గతిం విదునన్ వామ దేవః కిముతాపరేసురాః । య

తోపినిభిలవస్తుసామృత్తా రనిపుణయోగమాస్థితోపియతలత్తసంభవఃయస్తా త్పురుషదాత్మనఃస్వస్యోత్పత్తిః తంపురుషం నాథ్యగచ్ఛంస
జ్ఞాతవానస్తి ॥ ౩౫ ॥ సత ఇతి ॥ తథాసమీయుషాంశరణాగతానాం - సంసారనివర్తకం మంగళావహం - సుసేవ్యంచరణం సతోస్తి - తతో
చింత్యమహత్త్వేనజ్ఞాతవానస్తి తిక్తేములికన్యా యేనాహ - యోహితి - స్వమాయాయావిస్తారంయఃస్వయమపిపర్యగాదృశిభ్యోని మేధా -
జితావానినిజ్ఞాతవానిత్యభావః - అపరేకుతోజానీయః తతోన్య చరణం సతోస్తి తిహృద్యైజై వసంబంధః - ననుసర్వ జ్ఞః కథం న జానా
తి అంతాభావాదిదిద్భ్రష్టంతేనాహ - యథాస్వస్యాంతం సభోనప్రాప్నోతి తస్య త - సహిభుషుషాననంసర్వజ్ఞం నిహంతితిభావః - త
థావవమ్యతి ॥ శ్లో ॥ ద్యుపతయవివతేనయయంతమనంతతయైవ మపియదంతరాండనిచయానససావరణాఇత్యాది ॥ శ్రుతిశ్చ ॥ యోహి
స్వాభ్యక్షః పరమేవ్యోమృతోంగవేగయదివానవేదేతి ॥ చం ॥ సమీయుషాంశరణాగతానాం - భవచ్ఛిదం స సూరినివర్తకం - స్వస్త్యయ
నం మంగళప్రదం - సుమంగళంస్వతోపిపరమమంగళరూపంతచ్చరణంతస్య భగవతశ్చరణంపాదారవిందంసతోస్తి నమామి - యథానభ
ఆకాశంస్వాంతంస్వావధింపర్యగాత్ - పరిహృత్యస్థితం - స్వాంతంసప్రాప్తవత్ - విపంయఃపరమపురుషఃస్వాత్మమాయావిభవంస్వాత్మ
నోమాయః అపరిమితశక్తయః తాసాంవిభవమతిశయం - పరాంకాస్తాముత్తరావధిమిత్యభావః - అనంతశక్తైస్తస్యశక్త్యానంత్యవదేవశ
క్తీనామంతాపరిజ్ఞానంసదోమాయేతిశక్త్యంతస్యసర్వజ్ఞేనభగవతాపరిజ్ఞానేతదంతస్యపారమాధికత్వప్రసంగేన ఆనంత్యానిధ్యైః - విపం
భగవచ్చక్తీనామానంత్యేనభగవతవివతదపరిజ్ఞానేనతిభల అపరేభగవన్యస్థితిరీద్రాః బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదయోపికుతస్తగంతంజానీరన్ - న
కథంచితపిజానీరన్నితిభావః ॥ ౩౬ ॥ వితత్ప్రపంచయతిద్వాభ్యాం ॥ నేతి ॥ వామదేవఃరుద్రః - ఋతాంగతింపరమాధాన్యరూపం - కిం
తుఇదంప్రపంచరూపంతస్యమాయయాన్నితంవిచక్షుః హేవిద్యః - తదపి ఆత్మనమంస్వజ్ఞానానురూపమేవ - సతుకృత్నగ - మోహితబుద్ధ
యఇత్యయంతదజ్ఞానేప్రపంచజ్ఞానేచహేతుః ॥ చం ॥ నాహమిత్యాదిశ్లోకద్వయేనభగవద్గతేరవేద్యత్వమేవపూర్వోక్తంవ్యక్తీకరోతి - య
ద్భృతాయన్యభగవతస్సత్యాంగతిమహామహినవేదయూయమపినవిద - వామదేవోపి వేదాంతేబ్రహ్మవిదగ్రేనరత్వేనప్రతిపాదితోవామదే

కోపితవేన - తథాచ శ్రుతిః || తద్దే తద్యుక్తిః శుశ్రూవామతేవః ప్రతిపేద ఇత్యాది - వివమేతే పూర్వోక్తః అన్త ప్రభృతయో న విదుః - అ
 వరేసురాః ఇం ద్రాదయో న విదురితికిముత - కథంత హి బ్రహ్మ ప్రభృతే నాంజ్ఞాన విత్త్వ మత ఆహ - తదితి - తన్నయయా భగవన్నాయయా
 మోహితబుద్ధయన్యః తః ఇదం వినిమీతం స్వాత్మ నమం విచక్షుః హ - స్వాత్మ న స్వస్య రూపాణి బ్రహ్మత్వ కతయన్వతం ప్రాణిపరిష్కాయతే
 త్వమమేవ తద్వదేవన్వతం త్రమప్రహ్మత్వ కంచ జానీమ ఇత్యభిధానః || ౩౭ || సమనన్వేషితం వణయంతో దృశ్యగతే తత్రాహ యస్యేతి || చం ||
 యన్వభగవతః అవతారకర్తాణి అవతారేషు మత్స్య మాత్మాదిమక్రియమాణానికర్తాణి దివ్య జేష్ఠతాని అన్తదాగమోగాయంతి - ఇత్యంగా
 యంతోపిభగవంతంత త్వేన న విందంతి - యథాభ్యుదయనజానంతి - తస్మైభగవతే నమః || ౩౮ || అవతారకర్తాణి సంక్షేపలోకభాగయ
 తి - స ఇతి || సవిషయః భగవాన్ యః పురుషావతారస్య స్వప్రకాశాద్విత్త్వం కరోతి - అత్తన్యత్వా నమాత్మ సేతికత్రాద్యభికరణం సాధనం
 కర్తృతన్వయమేవేత్యభిధానః - పురుషావతారః స్వప్రకాశాద్విత్త్వం కరోతి సంక్షేపాక్షిః || చం || సవికలద్యః పురుషః - అజ్ఞానాదీరహితః అన్తస్య
 వసూత్త చేతనా చేతనశరీర కేనస్త్విన్నేహత్వేనాస్వాత్మానం స్థూల చేతనా చేతనశరీరకం కల్పకల్పేన జతిత్రుతికల్పం మత్ప్రభృత్యంత
 ర్భామీనకామదాదిరూపేణ సృజతి || శ్రు || తథాత్వాన్ స్వయమమరుతేతి శ్రుత్యభిధానకటికృతః తివరరూపేణ సంయచ్ఛతే - సంచ
 రతి - స్వేనైవ విష్ణురూపేణ పారిక్షతి || ౩౯ || నయం విందంతి తత్త్వేనైత్యుక్తం - కింతత్త్వమిత్యేతేయమాహ - విశుద్ధమితి || జ్ఞానం కేవ
 లం సత్యం - తత్ర ఘటాద్యా కారప్రతిష్ఠా నవ్యవస్థే దాభాం విశేషణాని - విశుద్ధం విషయాకారభూత్యం - యతః ప్రత్యేక సర్వాంత
 రంతతవివసమ్యక్పదేహాదిరహితం - అవస్థితం స్థిరం యతోనిగుణం గుణకార్యం హిగుణవ్యతిరేకాచ్చంచలభవతి - యద్యపి సృష్టిజ్ఞా
 నమపి స్వరూపజ్ఞానమేవేతి - సచాంచల్యాదిబోషయ్యుక్తం - తథాప్యంతఃకరణప్రతిష్ఠానైవ తథాభావితవ్యవస్థితే విభిదేవవిశే
 షజ్ఞైః తత్ప్రత్యక్షమపి సమర్థితం - కించ - యద్వికారవత్తదసత్యం నృప్తం - సచాన్వజ్ఞానయః షడ్వికారాన్వంతిత్యాహ - అనాన్వం
 తంజన్తనాశరహితం - అతవివజ్ఞానంతరాస్తిత్వంక్షణోపివిచారోనాస్తి - వృద్ధిపరిణామపక్షయాశ్చ నసంతి - యతః పూర్ణం సర్వత్ర

న్నాయయా మోహితబుద్ధయన్వేషదం వినిర్మితం స్వాత్మ నమం విచక్షుః హ || ౩౭ || యస్యావ తార కర్తా
 ణిగాయంతిహ్యస్తదాదయః | నయం విందంతి త త్వేన తస్మైభగవతే నమః || ౩౮ || సవికలద్యః పురు
 షః కల్పకల్పేన సృజన్యజః | అత్తన్యేవాత్మ నాత్మానం సంయచ్ఛతి చపాతిత || ౩౯ || విశుద్ధం కేవలం
 జ్ఞానం ప్రత్యక్షమ్యగవస్థితమ్ | సత్యం పూర్ణం మనాన్వంతం నిగుణం నిత్యమ ద్వయమ్ || ౪౦ ||
 యుషేవిందంతిమునయః ప్రశాంతాత్మైంద్రియాశయాః | యదాతదేవాసత్త్వైస్త్రిరోధీయేతవిష్ణు

హేతుః - నిత్యమవ్యయం నిత్యం సర్వదా దైవత ప్రతీతి సమయే విపరమా భాతః అన్వయమితి || చం || విశుద్ధమితి సాధక శ్లోకస్యైకాన్వయః -
 హేతుః సాధక - ప్రశాంతాత్మైంద్రియాశయాః - న్యవశీకృతశరీరేంద్రియమననః మునయో మననశీలాః ఋషయః విశుద్ధం నిఖిలహేయ
 ప్రత్యక్షికం - అతవివస్థితం కదాచివవిదోహ సంస్పృష్టం - జ్ఞానంజ్ఞానాసూధారణగుణకంజ్ఞానస్వరూపంచ - ప్రత్యేకన్వయం ప్రకాశం
 సమ్యగవస్థితం జీవవత్స్వభావాన్వభావాదిరహితం - సత్యం కాలత్రయవర్తి - భుద్ధం సర్వప్రవ్యాప్తం - అనాన్వంతముత్పత్తివివాదాదిరహి
 తం - నిర్గుణం ప్రాకృతగుణరహితం - నిత్యం సదాపరిణామరహితం - అవ్యయం సర్వవస్తుశరీరకతయా సర్వాభేదేన సాన్విరిత సమస్తవస్తుత
 హితం - ఇత్యంభాతంవాసుదేవాభ్యంబ్రహ్మవిందంతి ప్రాప్నువంతి || ౪౦ ||
 ఋష ఇతి || హేతుః సాధక - ప్రశాంతాత్మైంద్రియాశయాః ప్రసన్నదేహేంద్రియమనసోయథాభవంతి - అన్వభాతదజ్ఞానేకారణమా
 హ - యదాకుతదేవ ప్రకాశమానమేవ అనతాంతకైవికపుతం స్యాత్తదాతిరోధీయేతేతి || చం || యదాయక్తికాలతదేవపూర్వోక్త
 స్వరూపంబ్రహ్మ అనన్తకైర్విప్లవముపక్రంతంకతిరోధీయేత || ౪౧ || కల్పకల్పే అత్మానం సృజతిత్యుక్తం - కేతన్యసృజమానా వతా
 రాః తానవతారాన్వీక్షతేహ - యవదధ్యానమాప్తి - ఆద్య ఇతి || పరస్యభూత్మః పురుషః ప్రభృత ప్రవతకః - యస్సహస్రశీషకా
 త్యుక్తోబీలావిగ్రహః స ఆద్యోవతారః - వత్సయిత్యాదౌకాదశే || శ్లో || భూతైర్యథాపంచభిరాత్మ సృష్టైః పురంవిరాజివిరచయతస్త్రిక -
 న్స్వంతేనివిష్టః పురుషాభిధానమవాపనారాయణదివేవ ఇతి - తత్రతథాచోక్తం || శ్లో || విష్ణుస్త్రీణిరూపాణి పురుషాభ్యాన్వదోవిదుః |
 ప్రథమం మహతస్సృష్టిః ద్వితీయం త్వందసంధితమ్ | తృతీయం సర్వభూతసంతానిజ్ఞాత్వా విముచ్యత ఇతి || యద్యపి సర్వమామవిశేషేనా
 మతారోన్వయవ్యతే - తథాపికాలస్య స్వభావస్సగనదతికార్యకారణాన్వికాప్రకృతిశ్చనితాశ్చక్తయః మనః ఆదీనికార్యాణి బ్రహ్మత
 యోగుణావతారాః - దయదయోవిభూతయ ఇతివక్తవ్యం - మనః - మహత్త్వత్త్వం - ప్రవ్యం - మహాభూతానిత్రమాత్రనవివక్షితః - వికా
 తః అహంకారః - గుణః సత్త్వాదిః - విరాట్ సమస్తీశరీరం - స్వరాట్ వైరాజః - స్థాస్థుస్థావరం - చరిష్ణుజంగమం - వ్యష్టిశరీరం || చం ||
 తదాపరస్య పరమపురుషస్య నారాయణస్య భూత్మః ప్రకాశాద్య సేషయాన్వపకన్య పురుష ఆద్యోవతారః పురుష సూక్తప్రేషాదితనహస్ర

శిష్యాత్వసహస్రాక్షత్వసహస్రపాదత్వాదినహితః ప్రపంచశరీరకః అండాధిష్ఠాతా పురుషః ఆద్యో వతారః నిఖిలావతారకంఠభూతః
ప్రథమో వతారః - తస్య పురుషస్య స్వరూపమాహ - కాలస్వభావ ఇత్యాదినా - కాలస్వభావః కాలస్వరూపః - సనస్త్వయశ్చ నిత్యా నిత్యశ
రీరవస్తుతయా తద్వ్యవస్థాపనరూపం మూలప్రకృతిరూపప్రవ్యం - తచ్చరీరకతయా తదభిన్నవికారః మహాగహంకారతన్వా త్రాదిశరీరకతయా
తద్రూపః ఇంద్రియాణి ఇంద్రియశరీరకతయా ఇంద్రియస్వరూపః - గుణస్సత్త్వాది శరీరకతయా తద్రూపః - విరాట్ అండాధిష్ఠాత్వతయా
అండాశరీరకతయా చ అండాస్వరూపః - స్వరాట్ ఇంద్రియాణాం సకంఠి శేషస్య నిదేశాన స్థాస్ను - చరిష్ణుచక్రస్త్వచేతనాచేతన శరీరకతయా త
దభిన్నవితాన్యశః పురుషః పరస్య భూమ్నః నారాయణస్య ఆద్యో వతారః || ౧౦ || అథవాకింబమునానం యే నేన శృణు - అహమితి || అహం
ప్రవక్త - భవోరుద్రః - యజ్ఞః విష్ణుః - దక్షో దక్షా ఇమే ప్రజేశాః - తలలోకపాలాః పాతాళాద్యధిపతయః || ౧౧ || అహం ప్రవక్త - భవశ్శివః - య
జ్ఞో విష్ణుః - దక్షో దక్షా ఇమే ప్రజేశాః - నవప్రజాపతయః - భవదాదయశ్చ త్వత్ప్రభృతయస్స నకననందనాదయశ్చ స్వలోకపాలాః ఇంద్రా
దయః - ఖగలోకపాలాః - గరుడాదయః - నృలోకపాలాః మనుమూంధాతృప్రభృతయః - తలలోకపాలాః అనంతవాసుశీత్రభృతయః || ౧౩ || గంధ
ర్వేతి || గంధర్వాదీనామిశాః - యక్షేదీనానాథాః - రక్షోరగేతినంధిరాక్షాః - ఋషీశాంపిత్యాశాంచ శ్రేష్ఠాః || ౧౪ || గంధర్వవిద్యాధ
రచారణేశాః తేషు ప్రధానాః - యేయక్షరక్షోరగనాగనాథాః తేషు ప్రధానాః కుబేరరావణవిభీషణవాసుకిశేషప్రభృతయః ఋషీశాంఠే
ఋషభాః వసిష్ఠపరాశరాదరావణశ్రీశుకప్రభృతయః పితౄశాంఠే ఋషభాః అర్యమప్రభృతయః దైత్యేంద్రసిద్ధేశ్వరదానవేంద్రాః
దైత్యేంద్రాః || ౧౫ || ప్రహ్లాదశ్చ సైత్యానామితి ప్రమాణాత్ - సిద్ధేశ్వరః కపిలః || ౧౬ || సిద్ధానాంకపిలోమునిరితి ప్రమాణాత్ - దానవేంద్రాః

తమ్ || ౧౦ || ఆద్యో వతారః పురుషః పరస్య కాలస్వభావస్సనస్త్వనశ్చ | న్రవ్యం వికారో గుణఇంద్రి
యాణీవిరాట్స్వరాట్ స్థాస్నుచరిష్ణుభూమ్నః || ౧౧ || అహం భవో యజ్ఞఇమే ప్రజేశా దక్షాద
క్షా యే భవదాదయశ్చ | స్వలోకపాలాః ఖగలోకపాలాన్యలోకపాలాస్తలలోకపాలాః || ౧౩ ||
గంధర్వవిద్యాధరచారణేశా యేయక్షరక్షోరగనాగనాథాః | యేవాఋషీశామృషభాః పితౄ
శాందైత్యేంద్రసిద్ధేశ్వరదానవేంద్రాః || ౧౪ || అన్యేచయే ప్రేతపిశాచభూతకూష్మాండయాదో
మృగపశ్వధీశాః | యక్షింశలోకేభగవన్తహస్వదోజస్సహస్వద్బలవ శ్రీమావత్ || ౧౫ || శ్రీప్రీ
తిభూత్యాత్మవదద్భుతాణాంతత్త్వంపరంగూపవదస్వరూపమ్ | ప్రాధాన్యతోయా నృప ఆనునం
తి లీలావతారా న్పురుషస్య భూమ్నః || ౧౬ || ఆపీయతాం కణకపాయశోమాననుక్రమిష్యేతత్త
మాసుపేశా || ౧౭ ||

శ్రీమద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంభే - షష్ఠాధ్యాయః

మయశంబరాదయః || ౧౮ || ఆన్యఇతి || ప్రేతాదీనామధీశాః - కింబమునా - యత్కించిగ్భగవదాదితత్సర్వంపరమేవతత్త్వమిత్యన్వయః - భ
గవత్ విశ్వరూపు క్తం - మహస్వత్ ప్రేతాయు క్తం - ఓజస్సహస్వత్ - ఓజః ఇంద్రియశక్తిః - నహః మనశ్శక్తిః - తద్యు క్తం - బలం దాధ్యు క్తం
తద్యు క్తం || ౧౯ || అన్యేచ ప్రేతపిశాచభూతకూష్మాండయాదోమృగపశ్వధీశాః - ప్రేతప్రభృతయః కూష్మాండంతాః దేవదేహానివిశేషాః - యా
దాంసిజలజంతవః - మృగాః పారిశాదయః - పశవః చతుర్ముదః - తేష్వధీశాః ప్రధానాః - కించ హే భగవన్నారదలోకేయత్కించ మహస్వ
త్ పూజాహం - ఓజస్సహస్వత్ కాంతిమత్ వేగవత్ - బలవద్దేహికబలవత్ మహావత్ మహాగుణవత్ || ౨౦ || శ్రీతి || శ్రీః శోభా - శ్రీః అ
కర్తృజగుప్తా - విభూతిః సంపత్తిః - ఆత్మాబుద్ధిః - తద్యు క్తం - అణః వణః అద్భుతాణాం ఆశ్చర్యవణామిత్యర్థః - రూప వదస్వ రూ
పంరూపవదరూపంచయత్ తత్సర్వంపరమేవతత్త్వంతద్విభూతిరిత్యర్థః - శుద్ధసత్త్వా వతారాన్వ క్తమాహ || ౨౧ || శ్రీప్రీతిభూత్యా
త్మవత్ శ్రీధానాదినంపత్ - శ్రీలజ్జా - విభూతిః విభవః ప్రభుత్వం - ఆత్మాశ్రేయం - తచ్చతుష్టయవత్ అద్భుతార్థం విచిత్రార్థం
చ వేదశాస్త్రాదికంపరంతత్త్వం అచేతనేభ్యః ఉత్తృప్తం జీవతత్త్వం - రూపవత్ శరీరస్వరూపమశరీరవితానరాస్సనభగవదంతా || ౨౨ ||
చ || ౨౩ || ఆపీయతామితి || అస్తత్త తాప్రవక్షేః యే కణకగూఢాః కపాయాః మలాః తా శోషయంతీతి తథా - తాసుపేశా సుంగరాణా
లకారలోపస్తాపః - హే ఋషీనారదతుభ్యమనుక్రమిష్యేతదనుక్రమణామృతంత్యయాః మిత్యామిత్యర్థః - ఆపీయతామితి శత్రంతం
తా - ఆపిబతాంకణకపాయశోమానిత్యర్థః || ౨౪ || ఆపీయ తాం కర్తృకమాయశోమాన్వ విషయకకథాశ్రవణంకుర్వ తాంకర్ణదోష
నివారకా - సుపేశా మనోహరా - భూమ్నః పురుషస్య - ప్రాధాన్యతోయానవతారానామనంతి హే ఋషీనారదతేతానవతా
రాననుక్రమిష్యేతద్యతే || ౨౫ || ఇతిభావాశ్చదీపికాయాం - షష్ఠాధ్యాయవ్యాఖ్య. ||

శ్లో || ఉచ్యతే న ప్రమలీలవతారాబ్రహ్మణోదితాః | నారదాయతుత్తర్జుప్రజాజనగజైస్సహ || యత్రేతి || యత్రయదా - ఊతితలో
 ధరణాభాంవారాహితమగిభ్రత్ - ఉచ్యతోనంతఃతదాతంసుప్రసిద్ధహిరణ్యక్షంపంప్రయగదార || చం || ఊతితలోధరణ్య
 భూతలస్యధరణ్య - సకలయజ్ఞమయాంసర్వయజ్ఞస్వరూపిణీం - క్రోడీంతనుం - వరాహశరీరంబిభ్రత్ - అనంతోభగవాన్నారాయణః
 త్రయస్త్రికాలేఉద్ధృతఃఘాతలోధరణ్యత్సృతవాణ - తదాలంతర్మహాణవముపాగతం తమాదిదైత్యంతంసముద్రాంతఃప్రవే
 శంప్రవేశమాగతందైత్యానామాదింతంహిరణ్యక్షంపజ్జధరఃకంఠఃపజ్జేణవజ్రాయుధేనఅద్రింపర్వతమివగంప్రయగంతేనదదార
 పాటయామాన || ౧ || యజ్ఞవతారమాహ - జాతఇతి || రుచేఃప్రజాపతేన్సకాశాత్తద్భార్యాయాలహితేస్సూనుఃసుయజ్ఞోనామజాతః - సచ
 స్వభార్యాయాంసక్షిణాయాంసుయమాణదేవానజనయత్సంవపింశంప్రస్థయదా అతిమహారత్తదాపూర్వంసుయజ్ఞఇత్యుక్తోపి - అనువ
 శ్చాత్ - మనునామాతామహానహరిరిత్యుక్తః - అనెనదేవతోత్పాదనంలోకత్రయాతిహరణంచకర్మదశాంతం - ఎవంసర్వత్రావతారః
 తత్తత్తర్జుచైయం || చం || సుయజ్ఞనామకస్యభగవతోవతారమాహ - రుచేఃపురుషజ్ఞాతః అకూతినూనుః అకూతినామవత్యాః రుచిభా
 ర్యాయాస్సూనుఃపుత్రస్సుయజ్ఞఃసుయజ్ఞనామకోవిష్ణుఃపక్షిణయాంస్వభార్యాయాంసుయమాణసుయమానామధేయాఅమరాణదేవానజన
 యత్లోకత్రయస్యమహతీమాద్రియథాఅహరత్యేనకారణేనాపహరత్ - తేనకారణేనస్వాయంభువేనమనునా - స్వయంభువుత్రేణమా
 నునాస్వాయంభువనామ్నూహరిరిత్యుక్తఃనిఖిలలోకాద్విహరణధేతోహరిరిత్యుక్తఃహరిరితినామ్నూనిదిక్పః || ౨ || కపిలావతార
 మాహ - జ్జేతతి - కదామప్రజాపతేగృహేతద్భార్యాయాం దేవహూత్యాంజ్జేనవభిః శ్రీభిస్సహనచస్వమాత్రైత్యగతింబ్రహ్మవి
 ద్యాః - ఉక్తవాణయయా అత్తగత్యానా అత్తశ్శమలంమలినీకరణంగుణసంగరూపంపంకం - అస్మిన్నేవజన్మనివిధూయకపిలస్యగతింము

బ్రహ్మహ్వవాచ || యత్రోద్యతః ఊతితలోధరణ్యాయబిభ్రత్క్రోడీంతనుంసకలయజ్ఞమయామనంతః |
 అంతమహాణవముపాగతమాదిదైత్యంతంపంప్రయాద్రిమివవజ్రధరోదదార || ౧ || జాతో
 రుచేరజనయత్సుయమాణసుయజ్ఞఅకూతినూనురమరానధదక్షిణాయామ్ | లోకత్రయస్యమహతీ
 మహారద్యదాతిహంస్వాయంభువేనమనునాహరిరిత్యుక్తః || ౨ || జ్జేతకదామగృహేన్విజ
 దేవహూత్యాంశ్రీభిస్సమంసవభిరాత్మగతింస్వమాత్రై | ఉచేయయాత్తశమలంగుణసంగపంకం
 సాస్మిన్విధూయకపిలస్యగతింప్రపేదే || ౩ || అత్రైరపత్యమభికాంక్షతతహతుష్టోదత్తోనుయాహ
 మితియద్భగవాన్సదస్తః | యత్పాదపంకజపరాగపవిత్రదేహోయోగధిమాపుగుభయాయమ
 హ్రోహయాద్యాః || ౪ || తప్తంతపోవివిధలోకసిన్ధుక్షయామలదౌసనాత్స్వతపఃసంచతుస్ససౌ

శ్లో || ప్రవతి || చం || పాద్విజనారద - కదామగృహకదామభ్యవ్యప్రసాపతేగృహదేవహూత్యాంకదామభార్యాయాంసవభిః శ్రీ
 భిస్సమంజ్జేతకదామగృహేన్విజదేవహూత్యాంశ్రీభిస్సమంసవభిరాత్మగతింస్వమాత్రైదేవహూత్యాంశ్రీభిస్సమంసవభిరాత్మగతిం
 భగవదుపదేశాత్సాదేవహూతిః గుణసంగపంకంగుణప్రధానేషువిషయేషుసంగఎవపరికఃతంత్రైశమలంస్వయపాపంఅస్మిన్విధూయతి
 స్మిన్లోకేవిధూయకపిలస్యస్వపుత్రస్య - భగవతోగతింముక్తింప్రపేదేప్రాప్ || ౩ || గతాత్రైయావతారమాహ - అత్రేతి || మయాఅహ
 మేవతుభ్యంపదైతియత్ - యత ఆహ - తతస్సనామ్నూదత్తోజాతః - స్వభక్తైభ్యోయోగైశ్శర్యాదానందచరిత్రందశాణుతి - యస్య
 పాదపంకజయోపరాగఃతేనపవిత్రాఃదేహఃమేషాంతే - ఉభయమైహికిమాముష్మికీంచ - భక్తిముక్తిరూపంపా || చం || దతాత్రైయా
 వతారమాహ - అపత్యమభికాంక్షతఃపుత్రంప్రాధానతఃఅత్రైఃఅత్రినామకస్యప్రహ్మసూనోఃప్రజాపతేనపసాతుష్టస్యమయామహ
 మేవతుభ్యంపుత్రైస్సదతైతియద్యస్తాద్భగవానాహ - అతస్సరత్తఃగతనామకోభూత్ - యత్పాదపంకజపరాగపవిత్రదేహోయస్యభగ
 వతోదత్తస్యపాదపంకజపరాగేణపవిత్రీకృతదేహస్సంతఃయదుహ్రహయాద్యాఃయదుర్యయాతిసూనుఃయాగవవంశప్రవరకఃహ్రహయ
 కాగ్రవీర్యాజ్ఞానఃతదాద్యాఃతత్ప్రభృతయఃఉభయాయోగధిమాపుః - ఉభయవిధామైహికిమాముష్మికీంచయేగధిమాపుః - యోగధిమా
 విహికియోగధిమాపుఃపుత్రధనధాన్యాదినంపతిః - అముష్మికీయోగధిమాపుఃద్యస్తైశ్శర్యప్రాప్తిః - స్వగృహప్రహ్మసదనాదిప్రాప్తిశా
 త్ప్రాప్తిశ్చతాముభయవిధాయోగధిమాపుఃసదైతిపూర్వజాన్వయః || ౪ || మమారావతారమాహ - తప్తమితి || మేమయా అదాయత్త
 పఃతప్తంతస్త్వత్పసఃమత్తపసోహిలోః - సహరిఃచతుస్ససౌధూత్ - ససత్తుమారః - సనకః - సనంపంకః - ససత్సుజాతఇతిచత్వార
 ససశబ్దానామ్నీయస్యః - కథంభూతాత్స్వత్పసఃసనాత్అభిండితాత్ - యదాస్వత్పసఃసనాత్దానాత్సమపణాదిత్యభాః - పణ
 దాన - సవపూర్వకల్పస్యసంప్లవే ప్రశయవిసంప్లవ ఉత్పన్నసంప్రదాయకాత్తత్త్వం ఇహఅస్మిన్కల్పేసమ్యక్సాదఉక్తవాణ - సమ్య

త్వందశాయతి - యత్ గదితమాత్రమేవ మునయః ఆత్మనిమనసి అచక్షతసాదౌదవశ్యం - (ఆత్మనిత్యత్రనప్తమిలోపలక్షణం) || చం ||
 తస్యైవదత్తాశ్రేయస్య యోగికంనామాంతరమాహ - మేమయావివిధలోకసి సృక్షయా నిఖిలలోకస్సప్తయతపస్తప్తం ఆదౌసృష్ట్యేది
 తాలె స్వతపనః ఫలస్యధర్మాభాకామమోక్షరూపస్య చతుర్విధస్యననాత్ దానాత్ మణుదానఇతిభాతుః సావిధికా ప్రత్యయాం
 తఃసలత్రయఃచతుస్సనోధాత్ చతురఃపురుషాభావననోతిదదాతీతిచతుస్సననామకోభాత్ - కించప్రాక్క్లృ సంప్లవవినష్టంఆత్మత
 త్వంసమ్యగ్జ్ఞానప్రాక్క్లృప్తయేవినష్టంఆత్మతత్వంఆత్మనస్తత్వంజీవపరమాత్మతత్వంసమ్యగ్జ్ఞాన-యస్తాన్తనయఃఆత్మన్న చక్షత
 ఆత్మనిపరమాత్మనిసర్వవిధగతస్తాత్మత్వోపదేశాదచక్షర - సాక్షాత్ప్రతపంతోఽభూపుః || ౧ || నారాయణోవతారమాహ - ధర్మస్యేతి ||
 ధర్మస్యపత్న్యాందక్షస్యదుహితరి - మూర్తిఃసంజ్ఞాఽనాంనారాయణోనర ఇతిమూర్తిఃప్రయేనజాతః - కథంభూతఃస్వఃఅనాథారణస్త
 వఃప్రభావోయస్య - తదేవాహ - అనంగస్యపుతనాఃదేవ్యఃఅపరసఃభగవతస్సకాశాత్ ఆత్మనఃస్వప్రతిరూపాఃఉర్వశ్యాద్యాఃప్రియా
 దృష్ట్యాతస్యనియమావలోపంప్రతభంగంఘటితుంసాధయితుంసశేకుః - యదాప్రత్యసఃస్వస్యయఃనియమఃతపోనాశనరూపఃతస్యలోపలి
 తత్రప్రప్త్యాభగవతఃతంఘటయితుంసతత్రశేకురితి - వితచ్ఛాఖ్యానంవికాదశేవక్ష్యతి || చం || నారాయణోవతారమాహ - స్వతపనఃప్ర
 భావఃమదీయతపనఉత్పత్తిస్థానంనారాయణోనరఇతిచనామవాభగవాన్ధర్మస్యపురుషస్యధర్మాధిస్థానదేవస్యపురుషస్యభార్యాయాం
 మూర్త్యాంమూర్తిఃనామధేయాయాందక్షమహితరీదక్షప్రజాపతేఃపుత్రీకాయామజనిష్టఉత్పన్నోభూత్తస్య నారాయణస్యప్రభావమాహ
 దృష్ట్యేతి - అనంగపుతనాః - అత్యంతవిరక్తంనారాయణంవంచయితుంసమాగతాఃమత్తధపుతనాయుక్తాఃదేవ్యఃరంభామేనకాప్రభృ
 తయఃఆత్మనస్సర్వాంతరాంత్రనోభగవతోనియమావలోపందృష్ట్యాఅస్తాభిరస్యతపసోవిఘ్నాభివిప్యతీలివిచార్య నియమావలోపంఘట
 యితుంసశేకుఃసనమథాబభూపుః || ౨ ||
 యత్రకామబజయీక్రోధోపివిభేదితత్రకామోనప్రభవతీతికేవత్వవ్యమిత్యాహ - కామమితి - కృతినఃరుద్ర ప్రముఖాః - కోపయక్త
 యాదృష్ట్యా కామంజహంతిరోషంత్యాత్మానందహంతమపితేనదహంతిక్రోధనాభిధూయంతిఇత్యభావః - సమలపవాసోఽంతరోషఃయ

భూత్ | ప్రాక్క్లృసంప్లవవినష్టమిహాత్మతత్వంసమ్యగ్జ్ఞానమున యోయదచక్షదాన్తః || ౧ ||
 ధర్మస్యదక్షదుహితర్యజనిష్టమూర్త్యాం నారాయణోనరఇతిస్వతపఃప్రభావః | దృష్ట్యాత్మసోభ
 గవతో నియమావలోపంచైవ్యస్తనంగపుతనాఘటితుంసశేకుః || ౨ || కామందహంతిక్రమోన
 మరోషదృష్ట్యోరోషోదహంతమపితేనదహంత్యసహ్యామ్ | సోయంయదంతరములంప్రవిశేబిభేదికా
 ముఃకథంనుపునరస్యమన శ్చయేత || ౨ || నిధస్స పశ్చ్యుదితపత్రిభిరంతరాజ్ఞోబాలోపిసన్నపగత
 స్తపసేవనాని | తస్మాదాద్ధువగతింగృణతేప్రసన్నోదివ్యాస్తువంతిమునయోయదుపర్యధస్తా

జంతరంయన్తధ్యంత్రవిశాఅలంబిభేతి - యద్యాద్యస్యఅంతఃకునఃకథంభూతంఅమలంనిగ్మలంప్రవిశన్నితి || చం || నమనారదకృతినస్సమ
 థాఃరోషదృష్ట్యా కామందహంతికామఃఆత్మన్తాననిరోధీతితస్మిన్ కామరోషదృష్ట్యారోషపూర్వకజేతవ్యతానిశ్చయేన కామందహంతి
 కామంజినాశయంతి - అనన్యోసోధుమశక్యంసహంతమాత్మవినాశకారణంరోషముతక్రోధమపితేనరోషేనైవవహంతిరోషోపరపర్యా
 యస్యక్రోధస్యాపిశ్లో || త్రివిధంనరకస్యేహద్వారంనాశనమాత్మనః | కామఃక్రోధస్తథాలోభస్తస్తదేతత్రయత్యజేదితిత్యాజ్యకోటిత్ర
 విష్టతయాక్రోధవిషయకక్రోధాభావేతజ్జయసంభవాత్ రోషజయభావంరోషేపిరోషంసంచాద్యతేనరోషేణరోషంజయంతిసోయంకామ
 శ్చాపినివారకతయా తతోధికోరోషఃయవంతరం యస్యభగవతోంతరం మనోనివిశానాఅలంబిభేతి - తస్యజేతక్రోధత్వాత్తత్తనోనివ
 హ్తుంబిభేతి - ఎవంకామాపేక్షయాన్యాపకస్యక్రోధస్యాపితంతరత్రవేశాసామర్థ్యనతితదపేక్షయాన్యాప్యః కామఃపునరస్యభగవతోనా
 రాయణస్య మనఃకథంసంప్రయేతనకథంభివసినంప్రయతఇతిభావఃయద్యాతేకృతినోపిలసహ్యంసహంతంరోషంసదహంతివంచయితు
 మాగతాః అపరసోపిశస్త్యా కామంజయంతిరోషంతుజనయంతిరోషస్యకామాపేక్షయాపిదుర్జయత్వాత్ సరోషేపియంతరంప్రవిశేతి
 శేతీత్యన్వయఃస్వస్యచిత్తవికారసంపాదనార్థంసమాగతానమత్తధమందమారుతాప్సరఃప్రభృతీసామగ్రీనకాతావసంతాదీకృ
 ష్ట్యాకామావిష్టోపిసంభూవస్వాత్మానంచయితుంసమాగతాఇతిక్రోధమపినచకారేత్యభావః || ౨ || చంద్రేనైవకమప్యవతారంసూచ
 యతి - విధిఇతి || మాతుస్సపత్న్యాఃసురుశేఉదితానిఉక్తాని - వాక్యాన్యేవపత్రిణఃవాణాః - తైర్విధోధ్రువః - రాజ్ఞఃఉత్తానపాదస్య
 అంతినమిపే - తవసేతవశ్చరితుం - ధ్రువగతింధ్రువపదం - యత్యంఉపరిస్థితాంఅధస్తాస్థితాఃదివిభవాఃదివ్యాఃనక్షత్రాఃప్రవర
 తి - యద్యాఉపరిశృంగ్వాదయః - అధస్తాచ్యవప్రక్షయఇతి || చం || ధ్రువావతారమాహ - రాజ్ఞాంతిస్వపితురుత్తానపాదస్యరాజ్ఞః - అంతి
 సమిపే - సపశ్చ్యుదితపత్రిభిఃస్వమాతుస్సుమతేస్సపత్న్యాఃసురుచినామధేయాయఃఉదితపత్రిభిఃవాక్యబాజైఃవిధస్తాదితఃరాజప్రత్యో
 జాలోపిపంశవర్షాదితపసేననాన్యపగతఃతపోనుస్థానామరణ్యాన్యపగతఃతస్మిన్గతేస్తవతే జేత్తానపాదయేధ్రువాయత్రసన్నభగ

౧-౧౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ఓవీతీయస్తంభే - సత్తమోధ్యాయః :

కంఠాః ఆదిపరివర్తేనస్వీయపుష్పైః ఆనేకసహస్రయోజనప్రమాణస్య మందరాదైః పరివర్తనేనపరితోభ్రమణేనకషాణకంఠాః కప
 ణశాలికంఠాః కంఠాః కపటాః ప్రాయాదిపరివర్తధారీత్యర్థః ఆదిదేవః నిఖిలజగదాదికారణభూతః పరమాత్మనారాయణః పుష్పైః పు
 ష్పభాగేనగోత్రం మందరాద్రిం విదధారభృతవాన్ || ౧౩ || సృసింహవతారమాహ - త్రైవిష్టపేతి || త్రైవిష్టపాః దేవాః తేషాం ఉరుభయం
 హంతీతితథా - సభగవాన్ - అభవా త్రైవిష్టపాః దైత్యాః హిరణ్యకశిపోః రాజ్యకాలే తేషాం ఉరుభయజనకోహసోయస్త్రితత్ - త్రైవి
 ష్టపోరుభయహంసంతస్సృసింహరూపంకృత్వా - కథంభూతంరూపం - భ్రమంత్యోభ్రమకుటోదంష్ట్రాశ్చయస్త్రితత్తరారంభక్రంయ
 స్త్రితత్ - దైత్యేంద్రంస్ఫురంతం ఆరాత్సమిష వివగనయా ఉపలక్ష్మితం అభిషతంతంసఖైర్వివదార || చం || త్రైవిష్టపోరుభయహంస
 సృసింహరూపంకృత్వా - త్రైవిష్టపాః త్రైవిష్టపవాసి నోదేవాః తేషామురుభయం హిరణ్యకశిపుప్రయక్తం మహాభయంతర్ధరతీభయహంస
 సృసింహరూపంకృత్వా తద్రూపం విశేషయతి - భ్రమంతి - భ్రమద్భ్రమకుటిచలద్భ్రమకూటిల్యవత్తాదృశందంష్ట్రాకరాశివక్రందంష్ట్రాశి
 రతిభిషణం ముఖంయస్యతత్తాదృశంసృసింహరూపంకృత్వాగదయాభిహతంతర్దదాంపుత్వాసృసింహనాహతందైత్యేంద్రంహిరణ్య
 కశిపుం ఆశు ఆరాదూరౌ నిపాత్యపాతయిత్వాసఖైర్వివదారవిభేద || ౧౪ || హరిసంజ్ఞికావతారమాహయగశేన || అంతరితి || గజయాధస్య
 పతేతిభగవత్రూపం శ్రవోయస్య - తీర్థాశ్రవాః శ్రవణేనైవమంగళంనామధేయంయస్య || చం || అంతస్సరసిసరసోంతః ప్రదేశే ఉరుభలే
 నఅధికబలేనగ్రాహేణక్రేణపదేగృహీతః పాదేగృహీతః అత ఏవా ర్హః పీడితః యూధపతిగజయాధస్యపతిః గజేంద్రః అంబుజహస్త
 స్సృ ఆదిపూరుషనిఖిలలోకనాథతీర్థాశ్రవః పవిత్రకీర్తే - శ్రవణమంగళనామధేయశ్రవణానాం శ్రోత్రాణాం మంగళకరనామధేయ
 భగవన్నారాయణమాంపాహిత్యాహ || ౧౫ || శ్రుత్వేతి || తస్యతదవసంశ్రుత్వాశరణార్థిసంతంహస్తేశుండాయాం - ప్రగృహ్య - కిం

మరదానవయాధపానామున్నతామమృతలబ్ధయ ఆదిదేవః | పృష్టేనకచ్ఛవవపుర్విదధారగో
 త్రంసిద్రాక్షుగోద్రిపరివర్తకషాణకంఠాః || ౧౩ || త్రైవిష్టపోరుభయహంససృసింహరూపంకృ
 త్వాభ్రమద్భ్రమకుటిదంష్ట్రాకరాశివక్రమ్ | దైత్యేంద్రమాశుగదయాభిషతంతమారాదూరౌనిపా
 త్యవిదదారనఖైఃస్ఫురంతమ్ || ౧౪ || అంతస్సరస్యరుబలెనపదేగృహీతోగ్రాహేణయాధపతిరం
 బుజహస్తాతః | ఆహేదమాది పురుషాఖిలలోకనాథతీర్థాశ్రవః శ్రవణమంగళనామధేయ ||
 ౧౫ || శ్రుత్వాహరిస్తుశరణార్థినమప్రమేయశ్చక్రాయుధః పతగరాజభుజాధిగూఢః | చక్రేణ
 నక్రవదనంవినిపాట్యతస్మాద్ధస్తేప్రగృహ్యభగవాన్ కృపయోజ్జహర || ౧౬ || జ్యాయాగృణై
 రవరజోప్యదితేస్సుతానాం లోకావిచక్రమృణమాన్యదథాధియజ్ఞః | త్స్యైంవామనేనజగృహేత్రి
 పదచ్ఛలేనయాచ్ఛామృతేపథిచరన్ ప్రభుభీనచాల్యః || ౧౭ || నాథోబలేరయమురుక్రమపాదశౌ

క్యత్వానత్రస్యతస్యగ్రాహస్యవదనంవినిపాట్యవిదార్య - తస్మాత్పదనాత్ || చం || ఆప్రమేయః సర్వైరపితత్వేనప్రమామశక్యః త
 క్రాయుధః చక్రాయుధధారీపతగరాజభుజాధిగూఢః భగవాన్ హరిః శ్రుత్వా పాహితివచనం శ్రుత్వాకణ్య అవనాథి నంశరణంప్రా
 థాయమానంతంగజేంద్రంచక్రేణనక్రవదనంవినిపాట్యసుదశనేనగ్రాహముఖంవిదార్యహస్తేప్రగృహ్యశుండాశుండేప్రగృహ్య
 కృపయాయస్తాత్సరసజ్జహర - ఉద్ధృతవాన్ || ౧౬ || వామనావతారమాహ || జ్యాయానితి || అదితేస్సుతానాంద్వాగశాదిత్యానాం
 మధ్య - అధియజ్ఞః యజ్ఞాధిష్ఠాతాశ్రీవిష్ణుః - అవరజః కనీయానపిగుణైర్జ్యోయో శ్రేష్ఠః - గుణానేవాహ - యత్తతః ఇమాం లోకాన్
 విచక్రమేపాదన్యాస్తైఃక్రంతవాన్ - అథప్రతిశ్రుతానంతరమేవ - తత్రహేతుః బలేత్స్యైంవామనేనరూపేణజగృహే - సస్వీశ్వరః స్వ
 యంకిమితిదుర్బలవత్తథాగతై - తత్రాహ - యాచ్ఛాంవినాధర్మమాగేణప్రవర్తమానః ప్రభుభీనచాల్యః - విశ్వరూప్నప్రశ్రంశనీ
 యతి || చం || త్రివిక్రమావతారమాహ - భగవానుపేంద్రః అదితేస్సుతానాందేవానాం మధ్యే అవరజోపివయసాకనీయానపిగుణైర్జ్యో
 యానధికః - అధిక్యమేవాహ - లోకానితి - అధియజ్ఞోవిష్ణుః అథేమాం లోకాన్యద్యస్తాద్విచక్రమేత్రిలోకాన్విచక్రమేతస్మాత్
 జ్యోయానపిత్వైంభువంవామనేనరూపేణప్రపదచ్ఛలేనపదత్రయయాచ్ఛావ్యాజేనజగృహేగృహీతవాన్ సమయాచ్ఛయాకిమితిధూమి
 గ్రాహ్యప్రభుజాభగవతాబలాదేవగృహీతుంశక్యత్వాదిత్యతతహ - యాచ్ఛామితి - ప్రభుభీస్సుమతైరపియాచ్ఛామృతేయాచ్ఛాంవినా
 పథిచరన్సన్నారైచరన్పురుషః సచాల్యః చాలయితుంశక్యః || ౧౭ ||
 సమతహేయాచ్ఛయాపిచాలనమనుచితమేవేత్యాశంక్యతతోధికంస్వసాతోక్యాదిదాస్త్యామిత్యాశయేనాహృతవానిత్యాహ - నేతి || య
 ద్విబుధాధిపత్యంజిదాగీరబలాత్ప్రస్తుంజగ్రీధీయమానం - అయంబలేః పురుషాధోనభవతి - కుతఇత్యత అహ - అహః అహః ఇతిపద

శ్రీ గణేశాయ నమః పాద ప్రక్షాళన రూపా అపః - ఆసన్యతో భూతవతః స్వశిఖాయాం మూర్ధ్ని కర్తవ్యం - కించ శక్తే గనా రిత
శ్చప్రోపి - అంగ హేనారద ప్రతి శ్రుతం వినా అన్యత్ సచీకీషణ్ - (అత్రాదాగమాభావ ఆపః) యస్మత్తీయపాదపూరణాధానం అరయే ఆ
త్మానందేహమపి అధిమేనే అంగీకృతవాన్ ఎవం సదేహం త్రైలోక్యం శ్రద్ధయా దత్తవతో విబుధాధిపత్య మధోనభవతీత్యధానం చం॥ ఉ
రుక్రమస్య భగవతః పాదశాచం అపః పాద ప్రక్షాళనోదకం ఆప ఇతి ద్వితీయా ధే ఆపః త్వాత్మ భూతా అపశ్శిఖాభ్య తవతః భగవ
తః స్వయమేవ పాదా ప్రక్షాళ్య తపః శిరసాభ్య తవతః విబుధాధిపత్య మింద్రాధికారోభవిష్య తీతి బలైరయం నాధానం - భగవద్భక్తా గ్రా
భ్యస్య బలేః అయమింద్రాధికారో నాధానం సమరుమాధానం - తస్య సత్యసంధతా మాహ - య ఇతి - యో వై బలిః ప్రతి శ్రుతం పదత్రయం
దాస్యామి తి ప్రతిజ్ఞాతమృతేన చీకీషణ్ ఆపః త్వాత్ క్లీబత్వం సత్యక్షేపకతుమ్ బిచ్ఛాహరయే పదత్రయం యాచిత్యా ధూప్రభృతీ సత్య
తోకపర్యంతా లోకానే కేన పాదేనాత్ర మ్య అపరేణ పాదేన పాతాళపర్యంతా సర్వాసపిలోకానా త్రమ్యత్య తీయం పదం దేహీతి నాగ
పాతై బాధావిబంధం కృతవతే విష్ణువేత్స తీయపదదాన ప్రతిజ్ఞామపి సత్యాంకతుమ్ బిచ్ఛః స్వశరీరవ్యతిరేకేణ అంగుళమాత్ర స్యాపి త్రి
తీయపదాయ ప్రదేహస్యాభావాత్ అన్యత్పి గంత్రితీయపదం ఆత్మానం స్వ శరీరమేవ శిరసా అధిమేనే - మదీయమి గంశరీరమేవ తవ త్రితీయ
పదస్థానమితి స్వశరీరం సమపి తుమభిమేనే - తాదృశస్య దాగ్రాగ్రాభ్యస్య పరమభక్తస్య దాస్య మానమింద్రాధిపత్యం ససృశమిత్యధానం
౧౦॥ హంసావతారమాహ - తుభ్యమితి ॥ భృశం విప్రుధేన భావేన అత్యుద్రిక్తయాభక్త్యా - పరితుష్టస్త్వా సాధుయథాతథా ఉనాచ
జ్ఞానంచేతి జ్ఞానసాధనం - కింతద్భగవతం నామకథంభూతం - తత్త్వమేవ సుతత్త్వంతద్దీపం ఆత్మతత్త్వ దీపకం విప్రుధభావేనేతి - విశేష
ణస్య ఫలమాహ - యదితి యస్తాత్ ॥ చం॥ తస్మై వత్రివిక్రమరూపిణోవామనస్య ఉపేంద్రస్య వై భవమాహ - హేనారదత్వ యాసాధుపరి
పుష్టాభగవాన్ భృశం విప్రుచ్ఛాభావేన భక్తా గ్రాభ్యేత్వయి ప్రేమాతిశయేన తుభ్యం చ యోగం యోగశాస్త్ర మువాచ - ఆత్మసుతత్త్వ దీపం
ఆత్మతత్త్వస్య విశేషేణ ప్రకాశకం భాగవతం జ్ఞానంచ భాగవతశాస్త్ర ప్రతిపాద్యం జ్ఞానంచ ఉవాచ - జ్ఞానప్రధానం భాగవత శాస్త్ర

చనూప శ్చ ఖాధృతవతో విబుధాధిపత్యమ్ । యోవై ప్రతిశ్రుతమృతేన * చికిత్సాదన్యదాత్మాన
మంగళిరసాప్యరయేభిమేనే ॥ ౧౮ ॥ తుభ్యంచ నారదభృశంభగవా వివృద్ధభావేన సాధుపరితుష్ట ఉ
వాచయోగమ్ । జ్ఞానంచ భాగవతమాత్మ సుతత్త్వదీపం యద్వాసుదేవశరణావిదురంజనైవ ॥ ౧౯ ॥
చక్రంచ దిత్తువహితం దశసుస్వతేజోమన్వంతరేషు మనువంశధరోబిభర్తి । దుష్టేషు రాజసుద
మన్వదధాత్స్వ కీర్తిం సత్యేత్రిపుష్ట ఉశతీం ప్రధయశ్చరిత్రైః ॥ ౨౦ ॥ ధన్వంతరిశ్చ భగవాం
త్స్వయమేవ కీర్తినా మ్నాన్మణాం పురురుజాంరుజ ఆశుహంతి । యజ్ఞేచ భాగమమృతాయురవాచ
రుంధ ఆయుష్యవేన మనుశాస్త్ర్యవతీర్యలోకే ॥ ౨౧ ॥ క్షత్త్రంతు యాయ విధి నౌపభృతం మహాత్మా

మప్పువాచెత్యధః యద్భాగవతం జ్ఞానం వాసుదేవశరణాః వాసుదేవోరక్షక ఇతి మన్యమానాః అంజనే వశీ ఘ్రమేవ విదుః తద్ జ్ఞానమపి
మథ్యమునాచెత్యధః ॥ ౧౯ ॥ తత్తన్మన్వంత రావతార మాహ - చక్రమితి - స్వతేజః నిజప్రభావమేవ చక్రం సుదశనం విభుతీచ
క్రవదప్రతిహతం ప్రభావం విభుతీ త్యధః - తదేవాహమనువంశపాలకస్సక్త్రయాణాం లోకానాం పృష్ఠే ఉపరిస్థితే - సత్యే సత్య
లోకేషి - కమనీయాం స్వకీర్తిం విస్తరయన్ రాజసుదండం విధత్తే ॥ చం ॥ మనోరవతారమాహ - మనువంశధరః మనుజవంశప్రతిష్ఠా
పకమసురూపధరః భగవాన్ దశసుదిక్షు అవహతం నిహితం స్వతేజః స్వీయ తెజోరూపంచక్రమాజ్ఞాచక్రంచ మన్వంతరేనువిభుతీచ
స్వీయైశ్చరిత్రై రుశతీం ప్రకాశమానాం స్వకీర్తిం త్రిపుష్ఠే త్రయాణిం లోకానాం పృష్ఠభూతే సత్యే సత్యలోకే ప్రభయన్ ప్రభావ
యన్ దుష్టేషు రాజసుదమం నిగ్రహం వ్యదధాత్ చకార ॥ ౨౦ ॥ ధన్వంతర్యవతారమాహ - ధన్వంతరిరితి - లోకే అవతీర్య ధన్వంతరి
స్సక్త - పురురుజాం మహారోగిణాం స్వినామ్నై వరుజః రోగాన్ హంతి - స్వయమేవ కీర్తిరితి కీర్త్య లిశయోక్తిః - అమృతం మరణశూన్యం
అమృతస్సాత్మః అనామనస్సంపూర్ణావందేత్యైః ప్రతిషిద్ధం - యజ్ఞేభాగంచ అవరుంధే అభత - అపావరుద్ధమితి పాతే - అయమేవా
ధః - ఆయుర్విషయం వేదంచానుశాస్తిప్రవతయతి ॥ చం ॥ నామ్నా స్వయమపి కీర్తిః కీర్తిరితినామవాన్ అలిశయితకీర్తిత్యా
త్వయంచ కీర్తిః ధన్వంతరిభగవాన్ పురురుజాం బహువిధరోగాణాం స్పృణాం రుజః రోగాన్ ఆశుహంతి నివారయతి - అమృతాయుః అ
మృతస్వరూపమాయస్సంపాదకత్వాదాయస్వరూపం రుద్ధమవరుద్ధం యజ్ఞేచ భాగం యజ్ఞేయం భాగమవాప - లోకే అవతీర్య అయుష్వ వేగం
వై ద్యశాస్త్ర మనుశాస్తి అనుశాస ॥ ౨౧ ॥ పరశురామావతార మాహ - క్షత్త్ర మితి - జగతః క్షయాయ విధినా దైవేన ఉపభృతం సంవ
ధితం - పృత్య వేసమహితమితివా - బ్రహ్మణోద్భవమృతీ తథా అతః ఉద్భి తః పంథాః వేదమాగ్నోయేన సః - అతపివనరకా
ర్తిం విప్రుతీతతథా - సమంభూతం అవసః కంటకశుల్బం క్షత్త్రం - అసామహత్వాహరిః ఉద్ధంతి ఉత్పాటయతి - దీప్తురీష్టధారే గపర

శునా ॥ చం ॥ ఉగ్రవీర్యః ఉగ్రచరాత్రమః మహత్పాపహనుభావః అసాధగవాన్ జామదగ్న్యరామః క్షయాయ విధిసోపభృతం ॥ శ్లో ॥
 సవేక్షయంతా నిరయా ఇతిన్యామేన వినాశాయైవ విధినా విస్తరితం బ్రహ్మచక్రం సుప్తజమగ్నినామకబ్రహ్మపిఞ్జనేన బ్రహ్మచక్ర
 హీ అతపిత ఉజ్జితపథం త్యక్తసన్నాగం అతపితనరకాలిలపునరకయాతనా ప్రేపు అవనికంటకం బహువిధోపద్రవకరణభా
 మాకంటకమివస్థితం క్షత్రంక్షత్రయవంశం ఉరుధారపరశ్వధేన బహుధారేణ పరశ్వధాయుధేన త్రిసప్తకృత్వః పికవింశతివారం ఉ
 ద్ధంతిజహన్ ॥ ౨౨ ॥ రామావతారమాహ త్రిధిః - అస్తదితి - అస్తాకంబ్రహ్మదీనాం ప్రసాదేన సుముఖః - కలయా భరతాదియా
 యాసహ - కలమాయాతస్యః ఈశః గురోః శశరథస్య ఆజ్ఞాయాం తిష్ఠన్ సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సహితో వనమావివేశ - యస్మిన్ విరోధం
 కృత్వా రావణానాశం ప్రాప్తః ॥ చం ॥ అస్తత్ప్రసాదసుముఖః దశకంధరపీడితేషు అస్తాసుప్రసాదే అనుగ్రహే సుముఖస్సముఖ్యశా
 లీ - కలేశస్సవవిద్యాపారంగతః తత్ప్రశతకా భగవాన్ నారాయణః ఇత్యైవమంశే కలయా అవతీర్య గురోదశశరథస్య నిదేశే
 శతుదశ సువక్షేమత్వం వనేవసేతి ఆజ్ఞాయాం తిష్ఠన్ సదయితా సజః దయితయా సీతయాలనుజేన లక్ష్మణేన చ సహితః వనంగండకా
 రణ్యం ఆవివేశ ప్రవివేశ - యస్మిన్ భగవత్ప్రీరామేవిరుధ్యదశకంధరః దశగ్రీవోరావణః ఆలింఛనవబంధుజనవినాశపూర్వక స్వశ
 రీరనాశమాభవత్ ప్రాప్ ॥ ౨౩ ॥ యస్తాదితి - యస్తేప్రీరామాయ ఉపధిః మాగ్మదాత్ దదౌ - సపదిశ్చ స్రుంహరోయథా త్రిపురంది
 భయస్తవ్యత్ అరిపురం లంకాం దిగ్భక్షః దగ్ధమిచ్ఛః - షష్ఠీచతుశ్చోధే - యద్వాసంచమీ-యద్ది ధక్షః రామాత్ యద్భయం ప్రాప్తం
 తేనాంగకంపాయస్వేతి - కథంభూతః ఉపధిః ఉధం ప్రాప్తం యద్భయంతేన అంగమవేషః కంపాయస్య అత్ర హేతుః సూర వతమా
 నాసు హృత్ప్రీతా - తయానిమిత్తధూతయా మధితః క్షుభితః రోషః తేన సుశోణా అత్యరుణాన్యస్త్రిస్తయా - అత్యంతం తప్య మానం మకరా
 ణాం ఉరగాణాం సక్రాంతచక్రం యస్మిన్ ॥ చం ॥ ఉత్తరశ్లోకశ్చ దేవత సైవ రఘుకులలిలకస్యవై భవమాహ - అరిపురం ఆరః
 భావనస్య పురం లంకాపురం హరవత్ రుద్రవత్ దిగ్భక్షః దగ్ధమిచ్ఛః శ్రీరామస్య మార సుహృద్ధిత రోషకషాయద్భయ్యదూరం లంకా

బ్రహ్మచక్రగుణై తపథం నరకాలిలపున్ । ఉద్ధంత్యసావవనికంటకముగ్రవీర్యస్త్రిసప్తకృత్వఉరు
 ధారపరశ్వధేన ॥ ౨౨ ॥ అస్తత్ప్రసాదసుముఖః కలయాకలేశ ఇత్యైవమంశ అవతీర్య గురోనిదేశే
 శే । తిష్ఠన్ వనం సదయితానుజ ఆవివేశ యస్మిన్ విరుధ్యదశకంధర ఆలింఛమాభవత్ ॥ ౨౩ ॥ యస్తాఅ
 దామదధిరూఢభయాంగవేషో మాగ్మదాంసపద్య రిపురంహరవద్దిగ్భక్షః । దూరేసుహృద్ధితరోషసు
 శోణద్భయ్యతాతప్యమాన మకరోరగనక్రచక్రః ॥ ౨౪ ॥ షట్స్థస్థస్థ * శరగుగ్ధమహేంద్రవా
 హదంతై విడంబితకకుబ్జుషఉధహోసమ్ । సద్యోసుభిస్సహవి నేష్యతి దారహతువిస్ఫుజితై

అహం వతమానయా సుహృదా అతిసాహదశాలి సీతయా -- హేతుభూతయా మధితామదితా తదగర్భసీడితా అతపితరోషకషాయా
 తామ్రాయాదృష్టితయా తప్యమాన మకరోరగనక్రచక్రం మకరా అతిష్ఠాలామత్వ విశేషః తేచ ఉరగాశ్చ సహాశ్చ సక్రగ్రహశ్చ తే
 మంచక్రం సమూహః తాతప్యమానమతితా పయక్తం మకరోరగనక్రచక్రం యస్య తాదృశస్సన్న దధిస్సముద్రః ఉధభయాంగవేష
 స్సభయేన అంగవేషః శరీరకంపః ఉఘోగ్య హితోయేన సతాదృశస్సభయకంపితశరీరస్సన్నిత్యధః సపదిమార్గమదాత్ లంకాం ప్ర
 తిసప్తే న్యస్యతస్య శ్రీరామస్య గమనాయ మార్గం దదౌ ॥ ౨౪ ॥ కించ ॥ షట్స్థస్థస్థ ॥ యద్ధేరావణస్య షట్స్థస్థస్థశ్చేన - (అత్ర ఛందోభం
 గ ఆషాః) రుగ్ధాః భగ్నాః మేమహేంద్రవాహస్య విరావతస్య దంతాః తైర్విడంబితాః స్వధవగ్ధా మధవశీకృతాః - తత్తద్దిక్షు పతితైః ప్ర
 కాశితా ఇత్యధః - యాః పివంభూతాః కకుభః దిశః తాః జుషతే సేవతే - హలయతీలివా - తదాతస్య దారహతుః రావణస్య - అహోమా
 త్యమః కోనోస్తీతి మహాగర్భేణ ఉధం ప్రాప్తం హసమసుఖిః ప్రాప్తే సుహృద్యశ్చ స్రుంబి నేష్యతి లపనేష్యతి - కైః ధనుషా విస్ఫుజితైః టం
 కారఘ్నా మైరేవ - కథంభూతస్య అధినైస్యస్య పరపై న్యమధ్యే ఉచ్చరతః ఉత్తేషేణ విచరతః - కకుబ్జయరూఢహాసమిపాతే - గంతై రు
 జ్జ్వలితా నాం కకుభాం జయేన యోరూఢహాసః సంజాతోగర్యః - తమపనేష్యతీత్యధః ॥ చం ॥ సకేవలం సముద్రస్యైవ వభీజనకః ఆపితుని
 భిలజగజ్జయమాచకచిహ్నుచిహ్నితగాత్రస్య రావణస్య సపై న్యస్య ప్రాణాపహరోపీత్యాహ - అధినై స్య సేనాయాముచ్చరతః ఉచ్చైస్సం
 చరతః ధనుషా విస్ఫుజితైః విలాపైః దారహతుః స్వీయభార్యాపహరకస్య షట్స్థస్థస్థశ్చ రుగ్ధమహేంద్రవాహదంతైః అతికఠినస్యవ
 షట్స్థస్థస్థశ్చేన రుగ్ధాః భగ్నాః మేమహేంద్రవాహదంతాః మహేంద్రవాహస్యైవ రావతస్య దంతాః తైః విడంబితః అనుకృతః జ్ఞాపితః
 కకుబ్జయః దిగ్భయః తేనోత్పన్నం హసం మదజనితమండహసం రావణవధాభాప్రేతస్య విరావతస్య తద్వత్స్థస్థస్థశ్చ రుగ్ధమహేంద్రవాహదంతై
 స్సంసూచితద్దిగ్భయజనితహసం మైతాదృశః పరాక్రమోనాన్యస్యైతి స్వీయపరాక్రమస్తరణజనితం హసం సద్యస్తత్కాలవివలనుభిస్సహ
 వినేష్యతి లపనాపిష్యతి తం సుహరిష్యతీత్యధః బ్రహ్మణో నారణోపదేశానంతర భావిత్యాద్రాహుతారస్య వినేష్యతీతి భవిష్యతి లంకా

కః || ౨౫ || శ్రీకృష్ణావతారమాహదశధిః భూమేరితి సురేతరాతిసురాంశభూతారాజానః తేమాంపరూధేః సైన్యైవికమహితాయాః
భారేణపీడితాయాః కలయారామేణసహజాతః సింహకృష్ణకేశాయస్యభగవతస్సవ్యవహాయైత్తకృష్ణకేశత్వంశోభవనతువయః పరితా
మకృతంబివికారిత్వాత్ యత్రాత్తంవిష్ణుపురాణే || ౨౬ || ఉజ్జ్వలరాత్ననః కేశానీతకృష్ణామహామున ఇతి - భారతేపి - సచాపికేశాహరిరుజ్జ
హరశుక్లంతైకమపరంచాపికృష్ణం - తాచాపికేశావిశతాయమానాంకులే ప్రయారోహణీందవకించ || తయారేకోబలభద్రోబభూవయో
సాశ్వతస్తస్యదేవస్యకేశః | కృష్ణద్వితీయః కేశవస్సంబభూవ కేశోయోసావణికాతః కృష్ణవణాఇతి || తత్తున కేశమాత్రావతారాభిప్రా
యంకింతుభారావతరణరూపంకార్యంకియదేతత్ మత్తేశావపితత్ తుంశక్తవిలిహ్యతనాథాంరామకేశవయోర్వణాసూచనాథాం
చ కేశోద్ధరణమితిగమ్యతే - అన్యథాతత్రైవపురావపరవిరోధాపత్తేః - కృష్ణస్తుభగవాన్ స్వయమిత్యేతద్విరోధాచ్చ - కథంభూతః పరమే
శ్వరః తథాజనైరనుపలబ్యమాగౌ - యస్యతహికేశ్వరత్వేకింప్రమాణమతిమానుషకర్తాస్యథానుపపత్తిరేవేత్యాహ - అత్తనోమహిమా
ఉపనిబధ్యతేఅధివ్యజ్యతేయేషుతాని || చం || సురేతరాః అసురాః తేమాంపరూధేనసముక్తానవిమదికతాయాః పీడితాయాః భూమేః క్లేశ
వ్యయాయదుఃఖినాకాయకలయాలితేనసీతకృష్ణకేశోజాతః భగవతోవిష్ణుః శ్వేతకృష్ణకేశవివలరామరూపేణశ్రీకృష్ణరూపేణచజాతః -
జనానుపలబ్యమాగ్నః జనైరుజ్జ్వలయమార్గః అవతారః అత్తమహిమోపనిబంధనానిస్వప్రభావానుసారీకర్తాచికరిష్యతి || ౨౭ || తదేవప్ర
శంచయతి - తోకేనెతి - తోకేనబాలేననతా - ఉలూకికాయాః పూతనాయాః జీవహరణంయత్ - రింగతాచానుభ్యాంకచ్చతాఅంతరగలేన
మధ్యంప్రాప్తేనదివిస్ఫుళోః అమృతచయోః అన్యథాఅనిశ్వరత్వేతన్నభవితవ్యం || చం || తానికర్తాణ్యహ - తోకేనలభా కేన ఉలూకి
కాయాః జీవహరణంపూతనాజీవితాపహరణం - త్రైమాసికస్వచమాసప్రయేజాతస్యపదాశకటాపవర్తః పాదేనశకటరూపస్య అసురస్య
ఉపవర్తః భగ్నుస్యతత్ సతోవిప్రకీణావయవతాదివిస్ఫుళోరజుఃగయాః అశ్రంలిహయోరజుఃగవృక్షయోః అంతరగలేనమధ్యంక

భానుషఉచ్చరతోధినైస్యే | ౨౫ | భూమేస్సురేతరవయాధవిమదికతాయాః క్లేశవ్యయాయకల
యాసీతకృష్ణకేశః | జాతః కరిష్యతజనానుపలబ్యమాగ్నః కర్తాచికర్తామహిమోపనిబంధనాని |
౨౬ || తోకేనజీవహరణం యదులూకికాయాస్త్రైమాసికస్వచపదాశకటోపవర్తః | యన్రింగ
తాంతరగలేనదివిస్ఫుళోర్వాఉన్మూలనంత్వితరథాజుఃగయోనాభావ్యమ్ || ౨౭ || యద్వైప్రజే
ప్రజపశూకవిషతోయపీతాపాలాంస్త్యజీవయననుగ్రహన్యప్తివృష్ట్యై | తచ్చుద్ధయేతివిషవీర్యవి
లోలజిహ్వాముచ్చాటయిష్యమరగంవిహరణప్రాదిన్యామ్ | ౨౮ || తస్మర్థదివ్యమివయన్నిశిశ్శ
యానందావాగ్నినాశుచివనేపరిదహ్యమానే | ఉన్నేష్యతప్రజగుతోవసితాంతకాలంనేత్రేపి

తేనరింగతాభానుషయమాకృష్ణగచ్ఛతాపాలేనఉన్మూలనంవాసములయోరజుఃగయోన్యహణంచఇతరథానభావ్యంపూతనాప్రాణా
చహరప్రభృత్యుద్ధుతచేష్టితజాతంఇతరథాభగవదవతారత్వాభావేనభావ్యంనన్యాత్ || ౨౭ ||
యదితి || విషతోయపీతాకవిషమయంతోయంతస్యపీతంపానంయేషాంతాపాలాగౌపాంశ్చకృపాదృష్టిసుథాప్యష్ట్యై జీవయిష్యతీతి
యమునాయాంవిహరణ ఉరగంకాలీయం ఉచ్చాటయిష్యతి - తచ్చుద్ధయేతస్యాః ప్రాదిన్యాః నిర్విషత్వా య అతివిషవీర్యణవిలోలాశ్చం
చలాజిహ్వయస్య || చం || పునస్తస్యేవదివ్యచేష్టితమాహ - ప్రజేస్థితస్సౌ విషతోయపీతాకవిషతోయంకాలీయసర్పస్యవిషాగ్నినావ్యా
స్తంయమునాప్రాగతోయంపీతాకపీతవతఃపీతానితికర్తృక్తః ప్రజపశూకప్రజేష్ఠితాకపశూకగౌపాంస్తుగౌపాంశ్చవిషతోయపా
నాదేవమృతాక అనుగ్రహన్యప్తివృష్ట్యై జీవేయరేతఇత్యనుగ్రహపూర్వకకటామృతవషేణఅజీవయత్ సజీనాకచకారకించతచ్చు
ద్ధయేసర్పవిషహాపీతస్యతోయస్య శుద్ధయేవిషనివారణపూర్వకమాధుర్యప్రాప్తయేప్రాదిన్యాంసద్యాంయమునాసద్యాంవిహరణవిహ
రంమర్షకాతివిషవీర్యవిలోలజిహ్వం అత్యంతంవిషాలిశయేనవిలోలజిహ్వం ఉరగంకాలీయం ఉచ్చాటయిష్యత్ తస్మాత్ ప్రదాత్ విహ
సయిష్యతి - ఉచ్చాటయిష్యతీతిప్రయోక్తవ్యేఉచ్చాటయిష్యదిత్యాదౌప్రయోగః - విషముచ్చాట్యపశూకగౌపాంశ్చ అజీవయదితిచ
యత్రత్తమకతద్దివ్యమేవ - ఇత్యగ్నిమేజాన్వయః || ౨౮ || తదితి - దివ్యం అతాకికమేవేతిలోకోక్తిః ఉన్నేష్య తిఉద్ధరిష్యతి - శుచిః శ్రీ
ప్రకృతీ - తత్సంబంధినివనెశుష్కఇత్యర్థః - అతోడవాగ్నై హేతతోరవసితః నిశ్చితః అంతకాలోయస్య - తంసజలః సరామః - అనధిగ
మ్యండుజ్జేయంవీర్యంయస్య సః - తత్రనిశిశ్శయానమితికాలీయమనేరాత్రయమునాతీరే - నేత్రేపిథాయ్యపిహితేకారయ్యైతి
ముంజాటవ్యామితిజ్ఞేయం || చం || శుచివనేపరిదహ్యమానేసతిశుచోగ్నిష్టాస్త్రా - శ్రు - శుక్రశ్చశుచిశ్చగ్నిష్టాప్తయాఇతిశ్రుతేః వనేదావా
గ్నినావనమతాశనేనపరిదహ్యమానేసతినిశిశ్శయానంఆతవివలసితాంతకాలంనిశ్చితస్య యవినాశకాలంప్రజంప్రజస్థితంజనంలా
క్షణికః ప్రయోగః నేత్రేపిథాయ్యనేత్రనిమిలంకారయత్వా - అనధిగమ్యవీర్యః ఆపరిజ్ఞేయపరాత్రనుఃసంబంధిబలరామసహితః ఉన్నేష్య

తి ఉద్ధరిష్యతీతియత్తత్త్వద్వివ్యమేవ || ౨౯ || గృహీతేతి - ఉపబధ్యతే అనేనేత్యుపబంధంతత్వాధనంశుల్బందామలముష్యమాతాయ
 శోదా - గృహీతగృహీతవతి - అకారలోపస్తావ్యుపాః - అముష్య ఉదరేనమాతిబంధనసంమితంనభవతి - నపూర్యతేనాలమిష్య భాః -
 గోపీయశోదా - సంపద్యదృష్ట్యా - ప్రతిబోధితానిజ్ఞే శ్వర్యంజ్ఞాపితా - ఆసీదితియత్తత్త్వద్వివ్యమితిపూర్వజ్ఞానైః || ౩౦ || అముష్య
 మాతాశ్రీకృష్ణస్యమాతాయశోదాఅముష్యసుతస్యదధిపరిపూర్ణభాండభేదకస్యస్వపుత్రస్యశ్రీకృష్ణస్యభయజననాయ ఉపబంధనంబం
 ధనసాధనీభూతంయన్యచ్ఛుల్బంయాంయాంబంధనరజ్జుగృహీతగృహీతాయాత్ అముష్యనిఖిలజగత్తుయేఃశ్రీకృష్ణస్యతత్త్వసాసారజ్ఞఃస
 తుమాతి బంధనాయపర్యాప్తం సబధూవ - శుల్బస్యాపర్యాప్తినిమిత్తం జగత్తుయేత్వమేవాహ - యదితి - యద్యస్తాత్తారణ్యగోపీయశోదా
 జ్ఞంభతోస్యవదనేగాత్రవినామకుర్వతఃశ్రీకృష్ణస్యవదనేభువనానిచతుర్దశభువనానిసంవీక్ష్యసప్తకారంపుష్పాశంకితమనాః క
 థంజ్ఞంభతోస్యపాలస్యముఖేచతుర్దశభువనావస్థానమితిశంకాంప్రాప్తవతీప్రబోధితాసీత్ - అంబకిమితిచిత్తమోహంప్రాప్తాసీతిప్ర
 తిబోధితాప్రజ్ఞాపితపుత్రభావాసీత్ || ౩౦ || సందమితి - వరుణస్యపాశాద్యధ్యయంతస్తాన్మోచయిష్యతి - మయసూనూనావ్యోమసూనూనా - తి
 వసేతిపృథంవ్యాపారగ్రస్తం - అతపివాతిశ్రమేణనిశితయానమితివైకుంఠప్రాప్తిసాధనానుష్ఠానాభావోనశితః - ఉపసేష్యతిప్రాశయ
 ష్యతి - గోకులం గోకులవాసిసంజనంస్తేత్యాశ్చర్య || ౩౦ || సందంచవరుణస్యపాశాద్భూత్వారుణపాశబంధననిమిత్తకథయాత్ కృష్ణ
 వీర్యబుభుత్సయాకిమయంకృష్ణఃకరిష్యతీతిద్వాదశ్యాంస్తానాయకాశించీప్రాదంప్రవిష్టంసందంవారుణపాశైర్బృథావరుణభృత్యేషువ
 రుణలోకంప్రతినయత్సుసత్పుతాదృశనారుణపాశబంధప్రయుక్తాన్మోహభయోనందంచమోక్ష్యతితదథాంస్వయంవరుణలోకంప్రతి
 గత్వావరుణేనపూజితస్త్వపితరంసోచయిష్యతి - కించమయసూనూనామయపుత్రేణమానావినాదుప్రవేశేమచిలమపిహితాత్ అచ్ఛాది
 తాత్ గోపాంశ్చమోక్ష్యతివిమోక్షయిష్యతి - కించ - అహ్నిదిసేతిపృథంవ్యాపృతంఅతపివవ్యాపారాత్ అతిశ్రమేణనిశితయానంశయనం

ధాయ్యసబలానధిగమ్యవీర్యః || ౩౧ || గృహీతయద్యదుపబంధమముష్యమాతాశుల్బంసుతస్యనతు
 తత్త్వదముష్యమాతా యజ్ఞంభతోస్యవదనేభువనానిగోపీసంచక్ష్యశంకితమనాః ప్రతిబోధితాసీత్ ||
 ౩౦ || సందంచమోక్ష్యతిభయాద్వరుణస్య పాశాద్గోపాః చిలేషుపిహితాన్మయ సూనూనాచ | అ
 హ్నివృతంనిశితయాన మతిశ్రమేణలోకం వికుంఠముపసేష్యతిగోకులంస్త || ౩౧ || గోపై మోక్షే
 ప్రతిహతేప్రజవిష్టవాయదేవేభివక్షానిపశూక్యపయారిరతుః | ధతోచ్ఛిలీంధ్రమివసప్రదినా
 నిసప్తవక్షోమహీధ్రమనఘ్నేకకరేసలీలమ్ || ౩౨ || శ్రీదక్షవనేనిశినిశాకరరగ్నిగౌర్యాంరాసోత్స
 వఃకలపదాయిత మూర్ధితే | ఉద్దీపితస్తరరుజాంప్రజభూవధూనాంహర్తుహారిష్యతిశిరోధన
 దానుగస్య || ౩౩ || యేచప్రలంబఖరదమరకేశ్యరిష్టచుల్లేధకంసయవనాఃకుజపాండ్రకాద్యః |

కృతవత్సుప్తమిత్త్యభాఃతద్గోకులంగోకులవాసిజనంవికుంఠలోకంస్వాసాధారణంవైకుంఠాఖ్యంలోకముపసేష్యతిస్తప్రాశయిష్యతిస్త ||
 ౩౧|| గోపైరితి - దెవెదెవెంద్రై - పశూనిరిత్యుఃరిరక్షిమఃఅనఘ్నేశ్రమరిహితేపిక్ష్మిన్నైవకరేసలీలయథాతథామహీధ్రంగోవధానం
 ధతాధరిష్యతిఉచ్ఛిలీంధ్రంఉద్ధతంభత్రాకమివసప్తవక్షానిపశూక్యపయారిరతుః || ౩౦ || హాతనఘనారదగోపైఃసందాదిభిః కృష్ణవా
 త్యబోధితైఃమఖేప్రతిహతే ఇంద్రయాగేవిఘ్నేతేసతిప్రజవిష్టవాయప్రజవినాశాయదేవేఇంద్రకోపాతిశయేనవక్షానిపశూన్మోహవ
 ఖాపప్రతాగవాశ్వప్రభృతీక్యపయారిరతుఃరక్షితుమిచ్ఛుఃసప్తవక్షాఃసప్తహయసస్త్వపికకరేపిక్ష్మిన్వామహస్తేసలీలంస
 విలాసంమహీధ్రంగోవధానాద్రింసప్రదినానిఉచ్ఛిలీంధ్రంవక్షాసూత్పన్నంశిలీంధ్రకుసుమమివధర్తాధరిష్యతి || ౩౨ || శ్రీదక్షితి
 నిశితాత్ - నిశాకరరగ్నిగౌర్యాంధవతాయాం - వసేశ్రీదక్ష - కలానిమంజుశానిపదానియస్త్రితచ్ఛతదాయతందీఘం - మూర్ధితా
 తంఅలాపవితేషయ క్తంగితంతేన - ఉద్దీపితఃస్తరవివరుకయాసౌతాసౌగోపీనాంహతుధానదానుగస్యకుబేరానుచరస్యశంఖచూ
 డస్య - శిరోహారిష్యతి || ౩౦ || కలానామవ్యక్తమధురాణంపదానాంశృంగారరసప్రతిపాదకపద్యవిశేషాణం ఆయతమూర్ధితానందీఘం
 స్వరయుక్తేనఆరోహణవరోహణక్రమవిశిష్టస్వరమూర్ధనాస్థానప్రయోగేణ ఉద్దీపితస్తరరుజాం ఉద్దీపితమస్తథవేదనానాంప్రజవధూ
 నాం హర్తురపహరకస్యతాదృశస్త్రియోపహృతవలెత్త్యభాః || ౩౩ || యదితి - యేచప్రలంబాగయః తేసర్వచారిణాపీతుభూతేన - తది
 యం - అదశానందశానాదాగ్యం - నిలయంవైకుంఠం - అలంకారస్యంతీత్యుత్తరణస్వయః - ఖరోధేనుకః - గరురోబకః - ఇభఃకువలయా
 పీడః - కపిఃద్వివిధః - కుజఃసరకః || ౩౧ || ప్రలంబబలరామవధ్యః - ఖరోగదాభాకారో ధనుకోపితేనైవవధ్యః - దదాగస్తన్నా మకో
 సురః - శేషహయశగిరోసురఃసాక్షాత్ప్రజవధ్యః - అమృతసురోపిభగవరావధ్యః - మల్లాఃచాదూరముష్టికప్రభృతయఃకృష్ణగామవధ్యః
 ద్విభఃకువలయాపీడోనానుగభాధగతావధ్యః - కుసఃశ్రీకృష్ణమాతులఃరాజాపూర్వస్త్రిజన్తనికాలనేమినామమహాసురఃపూర్వంవిష్టు

నామాతః శక్తి మిత్తకనిరంతర భగవద్వేషశాశ్రీకృష్ణవధ్యః - యవనః త్రికోటిస్త్వచ్చా ధికారిభగవతోపధానాః - కుజాభూతుస్తో సర
కాసురః - పాంతుకః నాసుదేవః నాసుదేవవేషధారితన్న మధారితపాథిః - తదాద్యాః ప్రభృతయః - నాల్వమహా శ్వరప్రసాన
లబ్ధసాంధకరథః రాజాసురః - కపిః సుక్రీవసఖాలంకానినాసీ రాక్షసహంతా ద్వివిహానామసర కాసుర సుహృత్ - దుష్టర్షవశాదాసురభా
వంసితః నానరః - పల్వః ఇల్వః స్యపుత్రః - పల్వ లనామకో రాక్షసః సంతవత్రః శకుపాలవత్ జన్మ త్రయాబద్ధభగవద్వైరో మునిభిశ్చ ప్రోభగ
వద్వైరపాలకః - సప్తాక్షః - సగ్ధజితాకో సలరాజేన రాజరాజేన పరమధామిణేణ సంవధితా శృపభరూపా స్పృహరాక్షసాః - శంబ
రః ప్రద్యుమ్నో నవధముపెయివా మన్తధవైరమహామాయాపీ అసురః - విహారరథోపి భగవద్వైషీ రాజాసురః - రుక్మీరుక్మిణీ భ్రాతృ రుక్మిణీ
వివాహ ప్రభృతిభగవతికృతవైరః బలరామవభ్యో రాజాసురః - తస్మాభ్యాః తత్ప్రభృతయః || ౩౦ || యఇతి - యచ మృధలత్తచాపాః సమితౌ
సంక్రామకాంతే జ్ఞానంతఇతి - సమితీశాలినః - సనుప్రలంబభరకపిసల్వలరుక్మీ ప్రముఖాః బలభ ద్రేణినిహతాః - కాంభోజాదయశ్చ - భీ
మాజునాదిభిః - శంబరః ప్రద్యుమ్నః - యవనో ముచుకుందేన - సతుహరిణాతత్రాహ - బలభీమపాథానయో వ్యాజాహ్వయాః కపటనా
మానియస్యతేన - ఖలనిగ్రహగణాత్ త్రతభినివిష్టనెత్వథః - సప్తాక్షః స్తుతేనమితాః కాలాంతరేయాస్యంతీతిభావః - పితృసర్వ మపి
కర్తృ దివ్యం - తచ్చాన్యధానభావ్యమితి పూర్వోన్వయః || ౩౧ || పితృత్వాశ్చ - అతిక్రూరాణామసుర ప్రకృతీనాంతేపామపి భగవచ్ఛరణర
విందసేవామాత్రేణ విరోధినామపిక్రీతై కుంతలోకప్రాప్త్యైతత్వాశ్చర్యం || ౩౨ || వ్యాసావతారమాహ - కాలేనేతి - అనయగం ప్రతియు
గం - మాలితా సంకుచితాధీర్యమాగ - ప్రాకమల్పమాయుర్యమంతేమాం - స్వనిగమః స్వకృతః స్వేన సంవధితో నావేదరాశిః - బలరామ
మాగరవత్ మాతేపారంయస్య సః దుగం మత్స్యవమృశ్య విచార్య సత్వవత్వామా విభూతాత్సర్వ - విజలశ్రీహరిః - విటపశః శాఖాభేదే || ౩౩ ||

అన్యేచ సాల్యకపిపల్వలదంతవ క్రసప్తోక్షశం బరవిహారధరుక్మీముఖ్యాః || ౩౪ || యే వామృధేనమితి
శాలినఆత్తచాపాః కాంభోజమత్స్య కురుస్మంజముకేకయాద్యాః | యాస్యంత్యదశాశీమలంబలభీ
మపాథావ్యాజాహ్వయేనహరిణానిలయంతదీయమ్ || ౩౫ || కాలేనమాలితానియామవమృశ్యన్యా
ణాంస్తోకాయుషాంస్వనిగమోబతహారపారః | ఆవిహితస్తవనయగంసహితవత్సంత్యంవేదద్రు
మంవిటపశోవిభజిష్యతిస్త || ౩౬ || దేవద్విషాం నిగమవత్కాని నిష్ఠితానాంపూర్ణిమాయేనరచితాభి
రదృశ్యతూభిః | లోకాః ఘ్నతాం మతివిమోహ మతిప్రలోభ వేషంవిధాయబహుభాష్యతదేవ
ధర్మమ్ || ౩౭ || యహ్యోలయేష్వపిసతాంనహరేఃకథాస్సుః పాపండి సోద్విజజనావృషలాన్య
దేవాః | స్వాహాస్వధావషడితన్మగిరోనయత్ర శాస్తాభవిష్యతక లేభాగవాన్యగం తే || ౩౮ ||
సగేతపోహమృషయోనవయేప్రజేశాఃస్థానేధధర్మ మఖమన్వమరావనీశాః | అంతేత్వధర్మహ
రమన్యవశాసురాద్యామాయావిభూతయభిమాః పురుశక్తిభాజః || ౩౯ || విష్ణోనువీర్యగణనాంక

ముద్ధావతారమాహ - దేవేతి - దేవద్విషాంవైత్యానాం - నిగమవత్కాని - వేదమాగేశశక్తిర్వాసుధానాదోనిష్ఠితానాంసితరాంధీతానాం
తస్యతేనచ - పూర్ణః త్రిపురైః - అదృశ్యరూపిః దేవాదిభిరప్యలక్ష్యవేగాభిః - కించలగూరజతతామ్రమయ్యాభిః లోకాః ఘ్నతాం -
మతేవిమోహమాయోగ్యతాత్యాగః యస్తాత్ - మతేః ప్రలోభశ్చఅయుక్తస్వీకారోయస్తాత్ - తంపాపండివేషంవిధాయదేవధర్మ్యంధర్మ
వద్భాసమాసమధర్మంపాపండిభమంస్వాధేష్యజ్ - బహుభాష్యతేబహుభాషిష్యతఇత్యధః || ౩౭ || కల్పవతారమాహ - యహీ
తి - యహీయదా - సతామప్యాలయేషుహరేఃకథాఃసస్సుః - ద్విజజనాః త్రైవజీకాఃపాపండినఃభగవద్విరోధినఃఅసత్వవాదరతాఅ
భమేశీలాశ్చస్సుః - వృషలాఃశూద్రాః - సృదేవాఃరాజాసఃస్సుః - శూద్రావిజరాజానోసక్షత్రియవంశ్యాఇతిభావః - యదాస్సహస్వ
ధావషడితిగిరోనస్సుః - యజ్ఞాద్యసుస్థానాభావాత్ - తదాకల్మరూపేణకలేశ్వాసితాభవిష్యతి - ఆత్మబ్రహ్మనారదసంపాదాత్ప్రగాభ
వినోవరాహాదయః - మన్వంతరావతారానుభూతాభావినశ్చ - ధన్వంతరిపరశురామాతదావతేతే - శ్రీరామాదయస్తథా వినః - తత్త్రి
వక్తృవిన్యాతాదినిదేశశ్చాండసఇతిరూప్యం || ౩౮ || సృష్ట్యాదికార్యభేదేనమాయాగుణావతార విభూతీరాహ - సగేతా - సగేస్స
ప్తా - సర్గవిషయక తపశ్శాలిత్యాత్తపోహం - స్థానేస్థితా - మఖఃశ్రీవిష్ణుః || ౩౯ || యజ్ఞోవై విష్ణురితి శ్రుతేః ధర్మ్యమఖశ్చమనవశ్చఅమరా
శ్చఅవనీశాఃపుష్పాదయశ్చ-అంతేసంహరేహరోద్రఃమన్యవశాఃసపాఃబహుశక్తిధారిణోభగవతః - మాయావిభూతయః || ౩౯ ||
మయాసంయేషోక్తంవిస్తరేణవక్తుంసకోపినమధాఇత్యాహ-విష్ణురితి - పృథివ్యాఃపరమాణూసపియోవిమమేగజితవా - తాదృశోపికో
మవిష్ణుర్విర్యగణనాంకతుమహతి - కథంభూతన్యయోవిష్ణుః త్రిపుష్కంసత్వలోకం - చస్కంభశ్చ తవా - యస్తాత్త్రైవిక్రమే - అ
గ్రతాప్రతిహతశూన్యేన - స్వరభసాస్వపాదవేగేన - త్రిసూమ్యరూపంసవనమధిస్థానం - ప్రభాసంతస్తాత్త్రిసూమ్య సదనాత్ - య

అధికంకం పయానం కంపమానంకంపేనయానంయస్యేతివా - అతఃకారణాచ్చస్కంభ - అత్రిపుష్పమితివాచ్యేదః - సత్యలోకమభివాన్య
ప్య - యఃసర్వంభృతవానిత్యధః - తథాచక్రతిః || విష్ణుమకంపీర్యాణి ప్రవోచంయఃపాథివానివిమమేరజాగంసీయో అస్కథాయ
మత్తరగంసధస్థంపిత్రమాణస్త్రైభౌరుగాయకీతి-అస్యాధః-విష్ణుమకంపీర్యాణికంప్రవోచంకఃప్రవోచదిత్యధః-యఃపాథివాన్య
పిరజాగంసీ - విమమే - సోపి- యావిష్ణుఃప్రేథావిత్రమాణఃవిక్రమంకుర్వత్ - ఉత్తరంలోకం- అస్కథాయత్ అపప్రభావాత్ - కథంభా
తం - సధస్థంసహస్యసహదేశః - విష్ణంతీతిస్థాః - తత్రత్యైదేవై స్సహవతమానమిత్యధః || చం || ఇత్థంస్వప్రభృతీనాంసగేనాస్వ
తంత్ర్యంనాస్తిస్థితావపిధర్మప్రభృతీనాంస్వాతంత్ర్యంనాస్తియేపిరుద్రాధర్మప్రభృతీనాంస్వాతంత్ర్యంనాస్తికింతుసర్వేవయంసర్వ
తత్రైదేవగవతోవిభూతిభూతా ఇత్యుక్త్యానంతరంతస్యధగవత్శక్తీనామానంత్యా తభూషరాగగణానాసమథా అపితిస్యశక్తీగణయ
తుంసశక్త్యాఇత్యాహ-యఃకవిఃవిద్వాత్పాథివాన్యపిరజాగంసీవిమమేఅగణయత్ తాదృశోపికతమఃకోవాపురుషఃవిష్ణుఃవీర్యాణిశక్తీఃగణ
యతు మహాతి - సకోపిత్యధఃవీర్యాణామానంత్యాత్ || శ్రు || విష్ణుమకంపీర్యాణి ప్రవోచంయఃపాథివానివిమమేరజాగంసీతిశ్రు
త్యభోత్రవ్యాఖ్యాతఃఅనంతరంయోఅస్కథాయదుత్తరగంసధస్థంపిత్రమాణఇతిశ్రుత్యధమాహ - చన్తంభేతి- యస్త్రివిక్రమాభ
గవాత్అసలతాస్వరభసాఅసలితస్వీయతేజోవేగేనత్రిసామ్యసదనాత్ సామ్యావస్థాపన్నత్రిగుణవతఃబ్రహ్మసననాత్ ఉరుకంపయానంత
వపేక్షయాఅస్థిరంచంచలంత్రిపుష్పంభూభూవస్సవ్యలోకేమహృత్యభూతంస్వగ్లోకంయస్తాత్కారణాత్చన్తంభనిశ్చలంచకార ఆ
తోస్యవీర్యగణాంకర్తుంకతమాహాతీతిభావః - అత్రచన్తంభేతిఅస్కథాయదిత్యస్యాధః-త్రిపుష్పమిత్యనేనఉత్తరమిత్యస్యాధః
ఉరుకంపయానమిత్యనేనసధస్థమిత్యస్యాధః-శ్చప్రతిపాదితః - యఇత్యస్యస్థానేయఇత్యేవోక్తంవిష్ణుమకఇత్యస్యస్థానేవిష్ణుమకఇత్యేవో
క్తంకంశబ్దస్యస్థానేకతమఇతిపర్యాయః శ్రుతౌభాంధసత్వాత్కఇతివక్తవ్యేకమిద్విధీయా-ప్రవోచమిత్యస్యాధః-గణామహాతీతివ్య
క్తీకృతః - యఃపాథివానివిమమేరజాగంసీత్యేతత్ప్రమానమిద్యైయం - వాయుబద్ధత్వాత్చంచలస్యాపిస్వగ్లోకంకస్యచంచల్యాభావా
యయఃపురుషః-ద్యావాస్థుధివ్యావిభృతేర్విభక్తిశ్చైత్యమసారేణస్వరాదేఃపతనాదిభయమంతరేణధారకః పరిపాలకశ్చాభూత్ తాదృశాది

తమోహాతీహయః పాథివాన్యపి కవిర్విమమేరజాగంసీ | చన్తంభయస్స్వరభసాస్థలతాత్రిపు
ష్పంయస్తాత్త్రి సామ్యసదనాదురుకంపయానమ్ || ౪౦ || నాంతంపిదామ్యహమమీమునయోగ్రజా
స్తైమాయాబలస్యపురుషస్యకుతోపరేయే | గాయత్ గుణాదశశతానన అదిదేవశ్చేషోధునాపిన
మవస్యతినాస్యపారమ్ || ౪౧ || యేషాంసవిషభగవాదయయేదనంతస్సర్వాత్తనాశ్రితపదోయది
నిర్వ్యధీకమ్ | తేమస్తరామతితరం తచదేవమాయాం నైషాంమమాహమి తిధీఃశ్వస్యగాలభయ్యే ||
౪౨ || వేదాహమంగచరమస్యహియోగమాయాంయూయంభవశ్చభగవానభదైత్యవర్యః | పత్నీ

త్యతేజోవై భవయక్తస్యఅనంతశక్త్యైష్ట్యః భూషరాగగణానాసమథోపి కోవాపురుషఃశక్తీగణాదే తనకోపిగణాదేదిత్య నేనానంతశక్తి
ర్విష్ణుతిథావః || ౪౦ || పితృ సంచయతి - నేతి - పురుషస్యయన్తాయాబలం - తస్యాంతంసవిదామినదేద్ది - సశశతాన్యాననానియస్య-
సశేషాపియస్యగుణా గాయత్ - ససమవస్యతినామ్యగవస్థానంసగచ్ఛతీత్యధః || చం || పురుషస్యభగవతః మాయాబలస్యమాయానాంపి
చిత్రశక్తీనాంబలస్య || శ్లో || తేనమాయాసహస్రంతచ్ఛంబరస్యాకుగామినా | బాలస్యరక్షతాదేహమేకైకం నైవసమాదిత మితిమాయాశబ్దో
తరమాహశక్తిపరతాయాదృష్టత్వాత్తస్యాంతముత్తరావధిమహంసవిదామినజానామి - తేఆగ్రజాస్వజ్యేష్ఠాతరఃఅమీమునయఃసన
కాగయోపినదిమఃఅపరేభూర్వోక్తపురుషవ్యతిరక్తఃయేసంతి తేమతోవిదుఃకథంవిదుఃసకథంచగపివిదురిత్యధః-యన్య గ్నాత్కారణాద్య
భగవతోగుణానాగాయత్ వశశతానసస్సహస్రముఖఃఆదిదేవః భగవదవతారశ్చేషాపి అధునాప్యస్య గుణగణానా పారంససమ
వస్యతినప్రాప్నోతి || ౪౧ || సమయది కేపినవింపతితహాకథంవిదుఃచేరక తత్ప్రపమైవేత్యాహ - యేషామితి - రయయేద్దయాంకుర్యా
త్సంచయదినిష్కపటంఅత్రితచరణోభవతి - తేదేవస్యవిష్ణుః మస్తరామపిమాయాంతరంతి - చకారాన్తాయావై భవంవిందంతిచ - అథే
తివాపాతః - ప్రత్యక్షమేవతేషాంమాయాతితరణమేవేత్యాహ - నైషామితి-శ్వస్యగాలనాంభయ్యేదేహే || చం || యుష్మత్ప్రభృతీనామ
పిభగవచ్ఛక్తిపరిజ్ఞానాభావేతేవాభగవన్తాయాయఃపారంతరంతీత్యత్రహ - నిర్వ్యధీకమసత్యరహితంయథా తథాసర్వాన్తినాసర్వప్ర
కారైరపిత్రితపదోభగవానసంతః యేషాండయయేయేసుకృపాంకుర్యాత్ - అధీగధాదయేషాంకర్తృణీకర్తృణీష్యతేభగవత్ప్రపాదిష
యామస్తరామనాత్రితైస్తరుమశక్త్యామపిదేవమాయామతితరంతి - సప్రకృతివశ్యాభవంతీత్యధః కించ - ఏషాంకృపావిషయాభాంశ్వ
స్యగాలాదిభిర్భక్త్యుమాదేశరీరేమమాహమితిధీఃనాస్తిశరీరాదావాత్మీయతాబుద్ధిరాత్మబుద్ధిశ్చనాస్తిచేద్దుస్తరామపిదేవమాయామతితరంతీత్య
స్వయః || ౪౨ || అంతర్జ్ఞానాభావేపిమాయేయమితిజ్ఞానంతత్ప్రపయాబహూనామస్తీత్యాహ త్రిభిః - వేదేతి-యాయమితిసనకాదీనాం
అంతర్జ్ఞానాద్భూషణవచనం - దైత్యవర్యఃప్రహ్లాదః - మనుఃస్వామిభూషణః - తస్యపత్నీశతరూపా - తదాత్మజాఃకన్యాశ్చ - ప్రాచీనబ

హింసా - వినయః - అంగః - వేదపితా ॥ చం ॥ పూర్వం నాంతం విదామ్యహమిత్యాదినా బ్రహ్మదీనామపికాన్యైర్నభగవ
త్పత్తిసరిష్టానం నా శ్రీమద్భాగవతాంతరంతేపభగవత్ప్రపాదనేనమాయాస్వరూపంజానంతీత్యాహ - అంగనారదవరమస్య పరమపురుష
స్వభగవతోయోగమాయామహం వేదహి - యాయం నారదసనకసనందనాద్యాః విన - భగవాన్ భవశ్చజ్ఞానశాలీబభృవేద - దైత్యవర్యః
ప్రహదశ్వవేద - మనోఃస్వాయంభవమనోఃసత్త్విశతరూపా - సచమనః తస్యాఃపతిః స్వాయంభవమనశ్చతదాత్మజాశ్చమనపుత్రాఃప్రి
యప్రతోత్తాసపాదానయః - రాజాప్రాచీనబహిః - ఋభుస్తస్మామకఋషిః - ఉతధ్రువశ్చ ॥ ౪౩ ॥ ఇత్యోకు రితి - శతధనుః - అనుశ్చసంధి
రామః - రంతిదేవ ఇతిపాదస్సుగమః - వికపద్యవితైస్సహితోదేవప్రతభత్యధః ॥ ౪౪ ॥ సాధరీతి - ఉపేంద్రదత్తఃకుకః - విభీషణాన
యోరాక్షసాశ్చ - హనుమదాదయః కపయశ్చవర్యాఃకుభ్యాఃయేషాంతే ॥ ౪౫ ॥ కింబమనాసత్సంకేనసర్వసి విదం తీత్యాహ - తఇతి -
అద్భుతాఃత్రమాఃపాదనాసాఃయస్యహరః - తత్పరాయణాఃతద్భుతాః - తేషాంశీలైశ్చయేషాంతేతథాయదిభవంతి - తహిన్సర్వసి వి
దంతి - శ్రుతేభగవతోరూపే - భారణామనో నియమనందేషాంతే - విదంతితి కిమువక్తవ్యం ॥ చం ॥ శ్రు ॥ న శ్రీ శూద్రప్రవేదమధీయాతా
మితినిషిద్ధవేదాధ్యయనాః శ్రీ శూద్రసూతాశబరాఅపిభగవత్ప్రపాదిషయవిలేసర్వస్య విశేషేణ భగవతో యోగమాయాం విదంతి దే
వమాయామతితరంతిముక్తాభవంతిచ - తిర్యగ్జ్నా అపిసంపాతిజటాయుప్రభృతయోపి అద్భుతః అశ్వర్యచేష్టితః పరాయణంపరమప్రాప్య
శ్చరణాభగవాన్తచ్చింతయేదితత్తుల్యశీలా సైనిశీతాశ్చ యదితదాతేపి మాయాం విదంత్యతితరంతిచ - వివరసతియే శ్రుతధారణాఃశా
స్త్రాభ్యాసశాలినోబ్రాహ్మణాదయఃతేతితరంతితికిముత ॥ ౪౬ ॥ కింతస్థగవతఃస్వరూపం - యస్మిన్ భగవతో భారణాంవిధాయమాయాంతరంతి
త్యపేయేయమాహద్యాభ్యాం ॥ శశ్వదితి - యస్మిన్ భగవతోభవయఃవిదుః - తదైవభగవతఃపద - స్వరూపం - కింతస్థప్రతదాహ - అజ
స్రంతిత్వంచతత్పుఖం - విశోకంశేతిఅజస్రసుఖత్వేహేతుః - శశ్వత్ప్రదాస్త్రశాంతం - అతానిత్యసుఖస్వరూపంవిశోకత్వేహేతుః - అ

మనోస్సుచనునుశ్చగదాత్మజాశ్చప్రాచీనబహిః * ఋభురంగ*ఉతధ్రువశ్చ ॥ ౪౩ ॥ ఇత్యోకు
రైశ్చముచుకుందవిదేహగాధిరఘ్నంబరిషసగరాగయనాహుషాద్యాఃమాంధాత్రలకశతధన్వః
నురంతిదేవాదేవప్రతోబలిరధూతరయోదిలీపః ॥ ౪౪ ॥ సాధర్యదంకశిబిదేవలపిప్పలాదాస్సర
స్వతోద్ధవపరాశరభూరిషేణాః । యేన్యేవిభీషణహనుమదుపేంద్రదత్తపార్థాష్టేషేణవిదు
రశ్రుతదేవవర్యాః ॥ ౪౫ ॥ తేవైవిదంత్యతితరంతిచదేవమాయాం శ్రీ శూద్రసూతాశబరాఅపిపా
వజీనాః । యద్యద్భుతక్రమపరాయణశీలశీతాస్తిర్యగ్జ్నాఅపికిముక్తధారణాయే ॥ ౪౬ ॥ శశ్వ
త్ప్రశాంతమధయంప్రతిబోధమాత్రం శుద్ధంసమంసదసతఃపరమాత్మతత్త్వమ్ । శబ్దోనయత్రపు

భయంతత్తుతః - యతస్సమంభేదహాస్యం శ్రు ॥ ద్వితీయాదై వభయంభవతీతిశ్రుతేః - తత్తుతఃయతఃప్రతిబోధమాత్రంజ్ఞానైకరసం - న
మజ్ఞానస్వాపిసలీలాద్యాకారేణచక్షురాదికరణభేదేనచభేదోద్యత్యతేన - శుద్ధనిర్మలం - సమదశతోవిషయకరణోపరాగరూపోమః
త్యతలహ - సవసతఃపరం - విషయకరణసంగహాస్యం - బృతేరవతమపరాగః - సజ్ఞానస్యలిఖావః సమతథాపిజ్ఞాత్రాసహభేదస్వాస్యో -
న - అత్తతత్త్వంత్యోజ్ఞాతుః స్వరూపమేవనస్వతోభిన్నం - సమచ ॥ శ్రు ॥ తంత్యోపనిషదంపురుషంపుచ్చామితిశబ్దబోధ్యత్వప్రతీతేః -
కుతోబోధరూపత్వంతత్రాహ - శబ్దోనయత్రేతి - అరోపితనివృత్తావేవశబ్దస్యవ్యాసాః సతద్బోధఇత్యధః - సమభవతునామ - నిరస్త
భేదజ్ఞానరూపత్వాద్విశోకత్వం - సుఖస్యతునానాకారకసాధ్యక్రియాఫలత్వాత్తథమజస్రసుఖత్వంతస్యేత్యతలహ - యత్రబహుకారక
సాధ్యఃక్రియాధః - ఉత్పత్త్యాదిచతుర్విధక్రియాఫలంచనాస్తి ఇంద్రియైర్జ్ఞానాంశాభివ్యక్తివక్రియాభిరసందాంశాభివ్యక్తిమాత్రం
క్రియతేనోత్పత్త్యాదికమితిభావః - సమఉత్పత్త్యాద్యభావేపిమాయామలోపకరణేనవికార్యత్వంస్యాదేవ - శ్రీహింసవతుషపకరణేత్యా
శంక్యాహ - మాయా అభిముఖేస్తామంవిలజ్జమానవయస్తాత్పరైతి - దూరతోపసరతి ॥ చం ॥ శశ్వత్ప్రశాంతంసదాప్రశాంతంశాంతిరస
ప్రధానంఅభయమాత్రితానాంసంసారికభయనివర్తకంస్వతోభయావిదోషరహితంవా - ప్రతిబోధమాత్రంజ్ఞానసాధారణగుణకం - స్వ
తోజ్ఞానస్వరూపంవా - శుద్ధంసదానిదోకమం - సమంసతతైకరూపం - సవసతఃపరంచేతనాచేతనవిలక్షణం - అత్తతత్త్వంపద్వింశవ
రమాత్మతత్త్వస్వరూపంభగవతః స్వరూపంబ్రహ్మయతనూవిదుర్త్యప్రిమేణక్రియాపదేనాన్వయః - తద్భగవత్స్వరూపమే
వనిరూపయతి - శబ్దఇతి - పురుకారకవాన్కర్తకర్మకరణసంప్రదానాధికరణరూపబహుకారకసూపేక్షఃక్రియాధః - క్రియాధాత్వ
ధఃసపివాధఃప్రయోజనంయస్యసక్రియాధః విధేయతయాధాత్వధఃప్రధాన ఇత్యధః తాదృశశబ్దోవేదాదిరూపోయస్యప్ర
మాణంసభవతితస్యశాస్త్రయోనిత్వేపివేదాదీనామపితత్త్వరూపాదిప్రతిపాదనపరత్వేపి ॥ శ్రు ॥ యతోవాచోనివర్తంత ఇత్యాదిశ్రుత్యను
సారేణకాన్యైర్నభగవత్త్వరూపాదిప్రతిపాదనానహత్వాశబ్దోనయత్రేత్యుక్తం - కించ అస్యభగవత్త్వరూపస్య అభిముఖేస్తా

తుం - విజ్ఞమానాసతీమాయా ప్రకృతసామ్రాధవధూమివస్తరైః పరాజ్ఞుభవతి - ప్రకృతిస్సంస్కృతీత్య ధాః || ౪౭ || తస్మాదేవం
భూతేభగవతి - నియమితమనసాంకృతాథానాం - సకమపికృత్యమస్తీత్యాహ - తదితి - సహంచరీతసృష్టీకసహచరం - మనఃయత్ర
ప్రతినయమ్యయస్త్విక్థిరీకృత్య-యతయఃయత్నశీలాః - కతః - భేదఃతన్నిరాసః ఆకతఃతత్ర - హేతింసాధనం - జహ్యుఃత్యజేయః -
అనుపయోగాత్తన్నాప్రయంత్యధ్యధాః - ఉపయోగాభావేనసాధనానాదరేదృష్టాంతః - నిఘోతేస్త్విన్నితినపానఽమాపః - తస్యభినిత్రం
భిన్నసాధనం - యథాస్వరాట్స్వయమేవపజన్యరూపేణవిరాజమానఇంద్రోనాదత్రైతద్వదితి - యద్వాస్వేనైవరాజత్యైస్వరాట్
దరిద్రః - సయథాఇంద్రఃసమృద్ధస్త్వి - కర్తృకరణదశాయాంగృ హీతంనిపానభినిత్రంజహంతద్యదిత్యధాః - ఏవతావదజస్రసుఖంవి
శోకంబ్రహ్మవభగవత్స్వరూపంత త్ప్రస్తానాం ప్రాప్యంకృత్యంవానకించిదస్తీత్యుక్తం || చం || యతయఃససకారయోమునయఃసశ్ర
క్ నియమ్యఇంద్రియాణీసమృక్ నియమ్య విశోకంశోకాదిహేయగుణరహితం - అజస్రసుఖంఅపరిచ్ఛిన్నానందవత్ - యద్విదుఃప్రహ్లాతి
బ్రహ్మశబ్దవాచ్యం - భగవతఃపరస్యపుంసోనారాయణస్య తద్వైపదంతదేవపరమప్రాప్యంస్వరూపంతదేవతయస్సశ్రక్ నియమ్య
విదుఃసకేవలంవిదుఃకింతుయమకతఃహేతి - కర్తృహేతిఃభిదాసాధనీభూతఃభిద్యః - కృత్యేదనభిధాతుఃసాధికాత్ప్రకృత్యంతః - కర్తృః
భిదాతస్యహేతిఃతత్సాధనీభూతఃభిద్యః యమస్యకర్తృహేతిఃపాపిజనశరీరవిదారణసాధనీభూతఃభిద్యఃతంహేతి - స్వరాడింద్రోనిపానభి
నిత్రమివనిపానభినిత్రశబ్దేన - సరఃహేతహేతికాదినిర్మాణసాధనీభూతమద్దాలవాచినావిదారకత్వ రూపశక్యసంబంధమాదాయేక్షణయా
వస్త్రాయుధమభిధీయతేతదివజహ్యుఃత్యాగవాచ్యపిథాతుఃప్రకృతేవశీకరణాథాకః - అతఃఇంద్రోవస్త్రాయుధమివయమస్య నిఖిలా
ణిసంహారకమాయుధంస్వపశేమ్యురిత్యధాః యమవశ్యానభవంతీతిభావః - పరమాత్మతత్త్వోపాసకాయతయః సశ్రక్ సహచరంమనో
నియమ్య || చి || యస్సహంచరీతసృష్టీకసజిత్యమరఃఇంద్రియనియమనానంతరంకార్యస్యనిష్పన్నత్వాత్కార్యనిష్పత్త్యనంతరంకారణే
నప్రయోజనాభావాత్యమకర్తృహేతింఇంద్రియనియమనరూపంకర్తృహేతినిఖిలపాపశైలవిదారణశబ్దతరమాయుధంజహ్యుః నిఖిలశై

రుకారకవాక్రీయాథోమాయా పరైత్యభిముఖేదవిలజ్జమానా || ౪౭ || తద్వైపదంభగవతఃపర
మస్యపుంసోబ్రహ్మణియద్విదురజస్రసుఖంవిశోకమ్ | సశ్రక్ష్మీయమ్యయణయోయమకర్తృహే
తింజహ్యుస్స్వరాడివనిపానభినిత్రమింద్రః || ౪౮ || సశ్రేయసామపివిభుభాగవాతయతోస్యభా
వస్వభావవిహితస్యసతఃప్రసిద్ధిః | దేహీస్వభాతువిగమేనవిశీర్యమాణేప్ర్యామేవతత్రపురుషోన
విశీర్యతేజః || ౪౯ || సోయంతేభిహితస్తాతథగవావిశ్వభావనః | సమాసేనహరేనాన్యదన్యస్తా
త్పదసచ్చయత్ || ౫౦ || ఇదంభాగవతంనామయన్తేభగవతోదితమ్ | సంగ్రహణాయంవిభూతీనాంత్య

విదారణానంతరమింద్రోవస్త్రాయుధమివకర్తవ్యశేషభావాత్ జహ్యురితిభావః || ౪౮ || ఉదానంతతఃప్రాక్ సవివసర్వకర్తృఫలప్రదా
తాసర్వకర్తృప్రవతకశ్చేత్యాహ - సజిత - సవివశ్రేయసాంఫలానాం - విభుఃదాతాపి - తత్రహేతుః - భావానాంబ్రహ్మణాదీనాం
స్వభావైశమదమాదిభిఃవిశేషజైః - విహితస్యసతఃకుభస్యకర్తృణః - యతఃప్రవతకాత్ప్రసిద్ధిః - యద్వా-భావానాంమహదాదీనాం
స్వభావేనపరిణామేన - విహితస్యసతఃకార్యస్యప్రసిద్ధిః - సవివస్వగాదీనాందాతేత్యధాః - సమమృతస్యకర్తృకతుఃకథంస్వగా
దికంస్యాత్తత్రాహ - స్వారంభకథాభూనాంభూతానాంవిగమేవియోగేసతి - అనుపచ్ఛాత్ - విశీర్య మాణేదేహీ - తత్రసంవ్యోమేవ
యస్తేనసహనవిశీర్యతే - యతః అజఃతేనసహననాతః - తస్యపురుషస్యశ్రేయసాంప్రభురిత్యధాః || చం || భావస్వభావవిహితస్యభావః
ప్రకృతితస్యస్వభావాః సత్త్వావయఃత్వేన్విహితస్యనిర్మితస్యసతఃవిభక్తనామరూపస్యఅస్యజగతోయతః ప్రసిద్ధిరుత్పత్త్యాదిప్రసిద్ధిః -
సూ|| జన్మాద్యస్యయత్యితిసూత్రాథోవాఖ్యాతః - శ్రేయసామపివిభుఃధర్మభాగకామమోక్షరూపశ్రేయోదాతాభగవాన్ - దేహీమను
మ్యాదిశరీరే - పురుషఃజీవశరీరకతయాజీవరూపేణవిద్యమానః - తథాప్యజఃజన్మాదిరహితః - అతఏవతత్రదేహీస్వభాతువిగమేవిశీర్యమాణే
సతి - స్వారంభకవాతపితృదిధాతువిగమేతేషామపగమనసమయేఅనుతదనంతరమేవవిశీర్యమాణేసతి - వ్యోమేవాకాశమివసవిశీర్యతేనిత్య
త్వేనజన్మాదిషడ్భావరాహిత్యాదాకాశవన్నవిశీర్యతే - ససశ్రతి || ౪౯ || అథాయత్రయస్యాధాముపసంహరతి || సజిత || సోయంసమా
సేనసంక్షేపేణఅభిహితః - తమేనాహ - సదసత్తా ర్యకారణంచహరేనస్పృశభవతి - సమహరేస్తదవ్యతిరేకేతద్గతవికారప్రసంగఃస్యాత్ -
స - అన్యస్తాత్తత్తా రణభూతోహరిః - కార్యాద్యతిరిక్తత్యధాః || చం || హేతాతనారదవిశ్వభావనః జగదుత్పత్త్యాదిహేతుఃభగవాన్తే
తుభ్యంసమాసేనసంక్షేపేణాభిహితః - సమస్తంసర్వంసదసచ్చజేతనాచేతనాత్కంయదస్తీతత్సర్వంహరేనాన్యత్తచ్చ రీరతయాసర్వదా
తదపుభస్పిధ్యాతదాత్మకతయతతోన్యస్ససర్వమపితదాత్మకమేవేతిభావః || ౫౦ || ఇదమితి || ఆయంచవిభూతీనాంసంగ్రహణక్రమః || చం ||
భగవతానారాయణేనమేనుహ్యంశుదుదితంయత్కృతంవిభూతీనాంభగవదవతారాణంసంగ్రహస్సంగ్రహరూపమిదమేవభాగవతంనామ

భాగవతమితి ప్రసిద్ధం తస్మై తం విభూతిసంగ్రహం విభుశీకురు విస్తరయ ॥ ౫౧ ॥ యథేతి యథావచితేన సృజాంభ క్తిభావిష్యతీత్యేవం సం
కల్ప్య సంబంధ్య తథా హరిశీలా ప్రాధాన్యేన శ్రీభాగవతం బంధయ - సతుభక్తివిభూతేన కేవలం తత్త్వమిత్యభావః ॥ ౫౨ ॥ చం ॥ నృజన్మనీతి -
అపవర్తేమాక్ష ప్రసే కృష్ణ శ్రీకృష్ణాభ్య పరబ్రహ్మణి - అనపాయనీభక్తిర్యదిహ్యత్ తదానృజన్మన్యేవ సతు ష్యేతన పరితోషం ప్రాప్ను
యాత్ కా యమనునశ్వరైః శరీరసంబంధిభిరన్యైః భార్యాపుత్రాదిభిః కిం ప్రయోజనం ॥ ౫౩ ॥ చం ॥ కిం స్యాదితి - సర్వాత్మని సర్వాంత
రాత్మని ఉత్తమశ్లోకే అహోక్ష జేభక్తిసేవేత్వార్థమాచారైః దానాదిభిశ్చ కిం సకీమపి ప్రయోజనమిత్యభావః ॥ ౫౪ ॥ సమశ్రీహరిశీలా
మాయా - కింతద్వణ - సత్వతలహ - వీలామితి ॥ చం ॥ నిత్యమముష్యే శ్వరస్య వీలాం వణయతః పురుషస్య అగ్రవా అనుమోదితుః అనుమోద
నంకుర్యతః అగ్రవా శ్రద్ధయా నిత్యం శృణ్వతః పురుషస్య అత్తామనః మాయయా అవిద్యయా సముహ్యతి మోహం సప్రాప్నోతి ॥ ౫౫ ॥ ఇతిభా
వాభావీపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యానః ॥ * * * * * ॥
శ్లో ॥ అష్టమేదేహసంబంధ మాక్షిపన్నీశ జీవయాః బహూః పరీక్షిదాపుచ్ఛత్పురాణాథాన్ బుభుత్వాత్ ॥ త్వమేతద్విపులీకుర్విత్వ
త్తం - తదేవ విపులీకరణం పుచ్ఛతి త్రిభిః బ్రహ్మణైః ॥ అగుణస్య గుణాతీతస్యాపి - దేవవద్దశానం యస్య ॥ చం ॥ అగుణస్య సత్త్వాదిప్ర
కృతిగుణరహితస్య భగవతోగుణాభ్యాసే కల్యాణగుణకథనోచితః ప్రేరితః దేవదశానః భగవత్సాక్షాత్కారశాలీ ॥ ౧ ॥ కథయ

మేతం విపులీకురు ॥ ౫౧ ॥ రాజా ॥ యథాహ రోభగవతీన్యణాంభక్తిభావిష్యతి ॥ సర్వాత్మన్యఖిలా
ధారిత్రాసంకల్ప్యవణయ ॥ ౫౨ ॥ నృజన్మనీతుష్యేతకింకాయమనునశ్వరైః ॥ కృష్ణేయద్యవ
వగే శేభక్తిస్సాన్యదనపాయినీ ॥ ౫౩ ॥ కిం స్యాద్వణాశ్రమాచారైః కిందానైః కింతపశ్చుతైః ॥
సర్వానుభూతమశ్లోకేనచేద్భక్తిరథోక్షజే ॥ ౫౪ ॥ వీలాం వణయతోముష్య ఈశ్వరస్యానుమో
దితుః ॥ శృణ్వత శ్రద్ధయా నిత్యం మాయయాత్తానముహ్యతి ॥ ౫౫ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంభే - సప్తమోఽధ్యాయః * * * * *
రాజా ॥ బ్రహ్మణాచోదితో బ్రహ్మగుణాభ్యాసేగుణస్యచ ॥ యస్మై యస్మై యథాప్రాహ నారదో
దేవదశానః ॥ ౧ ॥ ఎతద్దేదితుమిచ్ఛామితత్త్వంతత్త్వవిదాంవర ॥ హరేరద్భుతవీర్యస్యకథాలోక
సుమంగళాః ॥ ౨ ॥ కథయస్వమహాభాగయథాహమఖిలాత్మని ॥ కృష్ణేనివేశ్యనిస్సంగం మనస్త్య
త్యేక భేదరమ్ ॥ ౩ ॥ శృణ్వత శ్రద్ధయా నిత్యం గృణతశ్చస్వచేష్టితమ్ ॥ కాలేన నాతిదీఘేణభగ
వావిశతేహృది ॥ ౪ ॥ ప్రవిష్టః కణఠం శ్రేణస్వానాంభావసరోరుహమ్ ॥ ధుమోతిశమలంకృష్ణ
స్ఫులిలస్యయథాశరత్ ॥ ౫ ॥ ధౌతాత్తా పురుషః కృష్ణపాదమూలం నముంచతి ॥ ముక్తనర్వపరిక్లేశః
పాంథస్య శరణంయథా ॥ ౬ ॥ యదధాతు మతో బ్రహ్మదేహారంభోస్యధాతుభిః ॥ యదృచ్ఛ

సేతి ॥ నిస్సంగం విషయసంగరహితం మనః కృష్ణేనివేశ్యతి స్వప్రయతో దశాతః ॥ ౩ ॥ సోపిశ్రద్ధయా శృణ్వతోనావశ్యక ఇత్యా
హ - శృణ్వత ఇతి - స్వచేష్టితం - స్వీయదివ్యచేష్టితం శృణ్వతః గృణతశ్చ కథయతశ్చస్వప్రయత్నోవి నా భగవాన్ స్వయమేవ హృదివిశ
తి ॥ ౪ ॥ ప్రవిష్ట ఇతి - స్వానాం స్వీయభక్తానాం - భావసరోరుహం హృదయకమలం - కణఠం ప్రద్వారేణ ప్రవిష్టః తద్గతం శమలంపా
శం సవంధునోతి యోశయతి - సఫిల సేతి - ప్రవ్యాంతరవ్యామిశ్రణాదినా మంభస్థేజలశోధితే తదేవ కేవలం శుద్ధ్యతినతునదీతటాకా
దిగతం - సచమలః కుంభస్యాంతఃస్థిత్యేవ సతు సర్వభాషీవీయతే - అతవశకించిచ్చలనే పునః తుభ్యలిచ - ఎవతపో దానాదిప్రాయశ్చి
త్తం సర్వభాసర్వమాంపాపం విధునోతి - కింతు సావశేషం - తదపికస్యచిదేవ కించిదేవ - హృదిప్రవిష్టమాత్రస్తు శ్రీకృష్ణస్వరేషాం
సర్వంపాపం నిశ్చయం హరిత్యేన చృష్టాంలేనోత్తం - సఫిలస్యయథాశరదితి ॥ ౫ ॥ తతశ్చకృతాథోభవతీత్యాహ - ధౌతాత్మైతి ॥ ధౌతా
త్మనిష్పాపముక్తాస్వరేరాగ ద్వేషాదుఃఖైశ్చైవ సః - పాంథః ప్రవాహదాగతః స్వశరణంస్యగృహంయథాసముంచతి తద్వత్ ॥
౬ ॥ తదేవ శ్రవణాత్మకమవిష్టృత్యసందిగ్ధాఅథాన్యస్యచేతి ॥ యదితి ॥ అథాతుమతః ధాతవోమహాభూతానితత్సంబంధమాన్య
స్యాప్యధాతికస్యాతికస్యాత్మనోధాతుభిః దేహారంభ ఇతియో - తల్లి - యచ్ఛచ్చయానినిమిత్తేననా - హేతునాకర్తాదినాహ - భవం
తఃయథావత్జానతేతతః కథయంతితిశేషః ॥ చం ॥ హేబ్రహ్మఅథాతుమతః వాతపితృదిధాతురహితస్య - రజస్తమః ప్రభృతిప్రా
కృతగుణరహితస్య నాస్యజీవస్యధాతుభిః దేహారంభః యదృచ్ఛాద్భవతి త్తయచ్ఛచ్చయానా హేతుంవి నాభవతివా - హేతునాభవతివా

భవంత్యథావాసతేతథాగ్రావంతు || ౭ || యస్మాసావీశ్వరస్సోఽత్యంతశుభః ప్రోక్తః - అతస్తస్యోవిశేషాత్తాత్యశయేనపుష్పతి-
సాధాన - ఆసీదితి || లోకానాంసంస్థానంరచనా - తదేవలక్షణంరూపంయస్య - తత్త్రైలోక్యాత్కంపద్మంయస్యోదరాదాసీత్ - అసా-
వీశ్వరః - ఇయత్రా యుక్తైఃస్వపరిమితావయవైఃఅయంతాకికః పురుషాయావాక్యంభూతవయవయుక్తః - తావాప్రోక్తస్సంసా-
వాక్ అవయవవానితి ప్రోక్తః - సంస్థానకారః - అవయవాశ్చవిన్యంతేయస్యేతి - సంస్థావయవవానివ-సపరమాథ-తదితిశేషః || ౮ ||
లోకసంస్థానలక్షణం లోకానాం సంస్థానమేవలక్షణం యస్యతత్తాదృశంపద్మం భవనకోశాత్కంపద్మం పద్మస్య భవనకోశాత్కత్వాదే-
వలోకసంస్థానానాం లక్షణగత్వం తత్పద్మంయదుపరేయస్య భగవత్తదేవతత్వేతత్ప్రసాదాత్కన్యాయః - యదుపరతత్వత్రయచ్ఛబ్ద-
తిపాద్యస్య విరాట్పురుషస్య స్వరూపమాహ-అయంపురుషః - పృథక్ పృథగ్విధేః - ఇయత్రాపరిచ్ఛేదః - తత్సంపాదకైరవయవైః యావా-
యావత్పరిమాణః - స్వశరీరావయవైః యావత్పరిమాణః అసాధగవాక్ విరాడిపి - సంస్థావయవవానివసంస్థానరూపైః స్వీయావయవైః
అవయవవానివ - వస్తుతో నిరవయవోఽప్యవయవవానివతావాక్ మనుజవద్విరాడిపి స్వవితత్త్వేన ప్రవిత స్త్రీకాయాదితి ప్రోక్తః || ౯ || అతిః
కోవిశేషస్తస్యేతి - అవశ్యంచ విశేషోవాచ్యత్యాహ - అజఇతి - అజఃబ్రహ్మభూతానాం వ్యఘ్నపాథీనాంఅత్వానియంతా - సవ్యఘ్నపా-
థిత్యాత్ - యేనచ అనుగృహ్లాతా - తస్యరూపం నదృశ్యేన్యప్తవాక్ వితచ్ఛబ్దః || ౧౦ || తచ్ఛాపిత్రజ్జురీశస్యకూటస్థస్యాఖిలాత్మనః | స్వజ్యంస్వ-
జామిస్వప్తహమీక్షమైవాభివోదితఇత్యాదిసోక్తమనూద్యతే - అగ్రేతుస్పష్టంభవిష్యతి || ౧౧ || యదనుగ్రహోయస్య భగవతోవిరాజఃఅ-
నుగ్రహో - భూతాత్పాంచభౌతికశరీరః - అజశ్చతుర్ముఖః - భూతానిప్రాణినఃసృజతి - తచ్ఛక్తధయతి - దద్యుశఇతి - నాభితత్త్వసమా-
దృశఃభగవన్నాభీకమలసముత్పన్నః - చతుర్ముఖశ్చయేనత్రాపదగృతే - యేనకారణేనవిరాజశ్శరీరం ప్రపంచరూపంసాక్షాత్కృత

యామేతునావాభవంతోజానతేయథా || ౭ || ఆసీద్యదుదరాత్పద్మంలోకసంస్థానలక్షణమ్ | యావా-
నయంవై పురుషఇయత్రావయవైఃపృథక్ || తావానసావిధిప్రోక్తస్సంస్థావయవవానివ || ౮ || అజ-
స్సృజతిభూతానిభూతాత్తయననుగ్రహోత్ | దద్యుశేయేనత్రాపంచాభిపద్మసముద్భవః || ౯ ||
సచాపీయత్ర పురుషోవిశ్వస్థిత్వద్భవాప్యయః | ముక్త్యాన్తమాయాం మాయేశ శ్చేతేనర్వగుణాశ్ర-
యః || ౧౦ || పురుషావయవైలోకాస్సపాలాఃపూర్వకల్పితాః | లోకైరముష్యావయవాస్సపాతై-
రితిశుశ్రుమ || ౧౧ || యావాక్లోపి వికల్పోవాయథా కాలోనుమీయతే | భూతభవ్య భవచచ్ఛబ్ద-
యుమానంచయశ్శతః || ౧౨ || కాలస్యానుగతిర్యాతులక్ష్యతేన్వేబృహత్వపి | యావత్యఃకర్తృగ-
తయోయాదృశీద్విజనత్తమ || ౧౩ || యస్మిన్కర్తృసమః వాయోయాథాయేనోపగృహ్యతే | గు-

వాక్ - తచ్ఛక్తధయ || ౯ || ప్రశ్నాంతరమాహ || సఇతి || యత్రశేతేయేనరూపేణావతిష్ఠతే - విశ్వస్థిత్వాదనూయస్త్యాత్ - వివహాదిప్ర-
శ్నానాం - తత్త్వతోహాస్యదాహతుమితిసర్వమామంతేత్రియసంబంధః || ౧౦ || విశ్వస్థిత్వద్భవాప్యయఃజగదుత్పత్తిస్థితిలయాసాధ-
వీభూతః - మాయేశఃప్రకృత్యధీశః - సర్వగుణాశ్రయః నిఖిలకల్యాణగుణాశ్రయః - సవైపురుషశ్చభగవాన్ - అత్తమాయాంఅత్త్రియాం
స్థూలప్రపంచరూపిణీంమాయాంముక్త్యాయత్రశేతే - యత్రస్థానశయసంకరోతి - తగపికధయ || ౧౧ || ప్రశ్నాంతరమాహ - పురుషేతి || పు-
రుషస్యావయవైఃపూర్వంకల్పితాఃయస్యేషావయవైలోకావాక్ కల్పయంతీత్యాదాలోక్యాముష్యావయవాఇతి - పాతాశమేతస్యహిసా-
ములమిత్యాదౌచ - త్వత్త్వభావ్యుత్పత్తంతోవయం - వితత్సందేహవిపర్యయాభ్యాసృష్టం || ౧౨ || పురుషావయవైఃభగవతోవిరాజః అ-
వయవైఃఅవయవభూతైఃపుథిన్యాదిభిఃసపాలాలోకాఃస్వపాలకసహితాఃలోకాః పూర్వకల్పితాఃప్రథమంకల్పితాఃసృష్టాః - సపాతైః
లోకైరముష్యవిరాజోవయవాఃప్రపాదప్రభృతిశీమాంతాఃకల్పితాఇతివయంశుశ్రుమ - శ్చుతవంతోబహువిమ - తదపిసమ్యక్తధయ ||
౧౧ || ఇదానీమవిజ్ఞాతీతా బహూనథాన్ పుచ్ఛతి - యానానితి || కల్పఃమహావికల్పఃఅవంతరః - భూతాదిశబ్దోయస్త్యాత్ - యస్యవా-
చకఇతివా - సతఃస్థూలదేహాద్యభిమానినోమనుష్యస్యపితృదేవాదేః - ఆయుషఃప్రమాణంఅనుమానప్రకారఃసృష్టః || ౧౨ || కల్పః అవా-
తరప్రశయరూపః - అధికల్పనాతతోధికోమహాప్రశయరూపః కల్పోవాయావాక్ భూతభవ్యభవచ్ఛబ్దఃభూతభవిష్యద్వర్తమానరూపః
కాలశ్చయదానుమీయతేసతఃఆయుర్మానంచచతుర్ముఖస్యఆయుఃప్రమాణంచ || ౧౩ || విశేషంపుచ్ఛతికాలస్యేతి || అనుగతిఃప్రవృత్తిః -
కర్తృగతయఃకర్తృప్రాప్యానిష్ఠానానియాదృశీయాపుశ్యఃఅత్రాపఃత్వాత్ప్రథమాథేద్వితీయా - యాదృశ్యఇతిపాతేనకాపిక్షతిః || ౧౪ || ఆ-
తీవసూక్ష్మకథాకాష్ఠాదిరూపా - బృహత్వపిసంవత్సరయగకల్పాదిరూపాచయాకాలస్యానుగతిః సంచారోభూతేముద్భవతే - హద్విజనత్త-
మత్రీశుక - కర్తృగతయోవావత్యఃయావత్సంభూతాః యాదృశీర్వాయత్సర్వరూపానా || ౧౫ || యస్మిన్నితి || గుణానాంసత్త్వాదినాంపరితా

మండేవాదిరూపమిచ్ఛతాంగుణినాంబేవానాంమధ్యే - యస్మిన్పరిణామే - కర్మణాంపుణ్యపాపానాం - సమవాయస్సముదాయః - కేనక
ర్మసముదాయేనకథంకృతేన - కోధికారీదేవాదిభావంప్రాప్నోతిత్వభావః ॥ చం ॥ గుణానాంసత్త్వాదిగుణానాం - గుణినాంచైవతదాశ్ర
యాణాంమహదాదీనాంచ - పరిణామంపరిణామం - పరిణామోత్రైవర్గికాణాంపురుషాభావరూపేణపరిణామః - ముముక్షూణాంతన్నివృ
త్తిసాధనీభూతజ్ఞానవైరాగ్యరూపేణపరిణామః - తమభీష్పతాంప్రాప్తమిచ్ఛతాం - ముఖ్యుణాంచయస్మిన్కర్మసమవాయఃకర్మసమపణ
ణంయథామేనప్రకారేణోపగృహ్యతేయేనస్వీక్రియతేతత్సర్వంకథయస్వ ॥ ౧౪ ॥ భూపాతాశ్చేతి ॥ భూపాతాశ్చాదీనాంసంభవః వితాని
ఓకాంసియేమాంతేమాంప్రాణినాంచ - స - భవః - యథేతిసర్వత్రానుషంగః ॥ చం ॥ కమభః దిశః - ద్వీపాః జలపరివేష్టితదేశాః ॥ ౧౫ ॥
ప్రమాణమితి ॥ వణానాంఆశ్రమాణాంచవినిశ్చయఃతత్త్వేన్విభావైకాధారః ॥ చం ॥ అండకోశస్య - బహ్యభ్యంతరభేదతఃప్రమా
ణంచమహతాంచమహపురుషాణాంచానుచరితం - వణాశ్రమవినిశ్చయఃప్రాప్తజాదిపర్ణానాంప్రాప్తచర్యత్రభృత్యాశ్రమాణాంచ
వినిశ్చయః ॥ ౧౬ ॥ అవతారాశ్చేతి - యుగేయుగే ప్రతియుగం - నృణాం యోధర్మః - యచ్ఛహరణతారానుచరితం ॥ ౧౭ ॥ నృణామితి ॥ సవిశేషః
వణాశ్రమనిబంధనః - శ్రేణీనాం - తత్త్వస్యవసామోపజీవినాం - వ్యవహరణీయమక్షోభధర్మః - రాక్షసాణాంచప్రజాపాలనాధి
కారిణాం - కృష్ణేషుజీవత్సు - జీవతాంసర్వేషాం ॥ చం ॥ సాధారణోధర్మఃసత్యాదిరూపసాధారణోధర్మః ॥ శ్లో ॥ శమోగమస్తపశ్చ
చమిత్యాదినాశ్రీతాచార్యగతత్వజ్ఞానామాశ్రమాణాంచప్రతిపాదితోగోవిశేషధర్మశ్చతత్సహితఃసాధారణోధర్మశ్చయాగృహః -
శ్రేణీనాంజాతివిశేషాణాంరాక్షసాణాంచధర్మః - కృష్ణేషుజీవతాంధర్మోయశ్చ ఆపజీవససాధనీభూతోధర్మశ్చ ॥ ౧౮ ॥ తత్త్వానా
మితి ॥ తత్త్వానాంప్రకృత్యాదీనాం పరిసంఖ్యానంసంఖ్యా - లక్షణం - స్వరూపం - హేతులక్షణం తత్త్వార్థ హేతుత్వేనచలక్షణవిశ్య

ణానాంగుణినాంచైవ పరిణామ మభీష్పతామ్ ॥ ౧౪ ॥ భూపాతాశ్చకమబోవ్యమగ్రహనయ ప్రభూ
భృతామ్ ॥ సత్త్వముద్రద్వీపానాంసంభవశ్చైతదోకసామ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రమాణమండకోశస్యబాహ్య
భ్యంతరభేదతః ॥ మహతాంచానుచరితంవణాశ్రమవినిశ్చయః ॥ ౧౬ ॥ అవతారానుచరితంయ
దాశ్చర్యతనుంహరేః ॥ యుగనియుగమానంచధర్మోయశ్చయుగేయుగే ॥ ౧౭ ॥ నృణాంసాధారణో
ధర్మస్సవిశేషశ్చయాగృహః ॥ శ్రేణీనాంరాక్షసాణాంచధర్మఃకృష్ణేషుజీవతామ్ ॥ ౧౮ ॥ తత్త్వా
నాం పరిసంఖ్యానం లక్షణం హేతులక్షణమ్ ॥ పురుషారాధనవిధిర్యోగస్యాధ్యాత్మికస్యచ ॥ ౧౯ ॥
యోగేశ్వరైశ్వర్యగతర్లింగభంగస్తుయోగినామ్ ॥ వెదోపవేదధర్మాణామితిహాసపురాణయోః ॥ ౨౦ ॥
సంప్లవస్సర్వభూతానాంవిక్రమఃప్రతిసంక్రమః ॥ ఇష్టాపూతకస్యకామ్యానాంత్రివగకస్యచయో
విధిః ॥ ౨౧ ॥ యశ్చానుశాయినాంసగళఃపాపండస్యచసంభవః ॥ ఆత్మమోబంధమోక్షోచవ్యవ
స్థానంస్వరూపతః ॥ ౨౨ ॥ యథాత్మతంత్రోభగవాన్విక్రీడత్యాత్మమాయయా ॥ విస్మయవాయథా
మాయాముదాస్తేసాక్షివద్విభుః ॥ ౨౩ ॥ సర్వమేతచ్ఛభగవత్ పృచ్ఛతేమేనుపూర్వశః ॥ తత్త్వ

భావః - పురుషారాధనస్యవిధిఃదేవభూతాశ్రకారః - అష్టాంగయోగస్యచవిధిః ॥ చం ॥ తత్త్వానాంపుణ్యవాదిచతుర్వింశతితత్త్వానాం
పరిసంఖ్యానం - చతుర్వింశతివిధత్వప్రకారం - తల్లక్షణంహేతులక్షణంచతుర్వింశతివిధత్వహేతులక్షణం - పురుషారాధనవిధిఃభగ
వదారాధనవిధిః - ఆధ్యాత్మికయోగస్యచఆత్మాసంపరమాత్మానమధి కృత్య - ప్రవృత్తస్యయోగస్యవిధిః ॥ ౧౯ ॥ యోగేశ్వరేతి ॥ యో
గేశ్వరాణాంయోగాభ్యాసశాలినామైశ్వర్యేణఅజీమాదినాగతిః అచిరాదిగతిః - లింగశరీరస్య భంగఃప్రనిలయః - వెదాముగ్ధదాద
యః - ఉపవేదాః - ఆయువేదాదాయః - భర్తాధర్మశాస్త్రాణి - తేషాం-ఇతిహాసపురాణయోశ్చ ఇతిహాసఃపురావృత్తసకలార్థాశ్రుతి
పాదకః - పురాణం దశపంచలక్షణవిశిష్టం - గతిఃతయోగస్వరూపం ॥ ౨౦ ॥ సంప్లవఇతి ॥ సంప్లవఃఅవాంతరప్రళయఃయద్వాసమ్యక్
ప్లవనముద్భవఃవిక్రమఃస్థితిః - ప్రతిసంక్రమఃమహాప్రళయః - ఇష్టంయోగాదిరూపంవైదికంకర్మ - పూతకం తటాకవాపాలయాదిని
ర్మాణరూపంస్తోత్రంకర్మ ॥ శ్లో ॥ నాపీహపతటాకాది దేవతాయతనానిచ ॥ అన్నప్రదానమారామఃపూతకమిత్యధిధీయతఇతితత్రకా
మ్యానామగ్నిహోత్రాదీనాంత్రివర్గస్యధర్మకామార్థరూపస్య - విధిఃఅనుష్ఠానప్రకారః ॥ ౨౧ ॥ యఇతి ॥ అనుశాయినాంమలినోపాధి
నాంబేవానాం - ఆత్మనఃజీవస్యవ్యవస్థానంబంధమోక్షోత్తస్వరూపేణావస్థానం ॥ చం ॥ అనుశాయినాంపుణ్యపాపరూపకర్మఫలభూత
స్వర్గనరకాద్యమభవాంతరమవశిష్టపుణ్యపాపవాససావతాంయస్వర్గస్సృష్టితంచ - పాపండస్యసగళంచ - ఆత్మనోజీవాత్మనోబంధ
మోక్షోచస్వరూపతోవ్యవస్థానంచవైవ్యంప్రాప్యశుద్ధాత్మస్వరూపేణావస్థానంచ ॥ ౨౨ ॥ యథేతి ॥ ఉదాస్తేప్రళయే ॥ చం ॥ ఆత్మ
తంత్రఃస్వతంత్రోభగవాన్ - ఆత్మమాయయాస్వీయసంకల్పరూపజ్ఞానై - యథావిక్రీడతి - మాయాంవిస్మయవాసాక్షివత్విభుభాగ
వాన్యథాఉదాస్తేఉదాస్థితోవత్తతేతచ్ఛకథయ ॥ ౨౩ ॥ సర్వమితి ॥ చశబ్దాదన్యప్తమితి ॥ చం ॥ ప్రహన్యాకరణాగతాయస్యచ్ఛతేమ

జితత్వం ప్రశ్న విషయం అనుభవార్థః - తత్త్వః ఉదాహరణం తత్త్వమహాసి || ౨౪ || అత్రేతి || ప్రమాణం సమ్యక్జ్ఞాతా - యత స్తత్
 బ్రహ్మనారదవ్యాసత్రమేణ సంప్రదాయోస్తీతి సామాన్య న్యాయేనాహ - అపరచేతియద్వా - తద్వద్యై ప్రాయశోగతా మగతి కావనతద్వి
 దిత్యాహ - అపరచేతి || చ || అత్ర అస్మిన్నథాపరమేష్టితత్త్వ భూశ్చతుర్భూయభాతభాభవానెవ ప్రమాణం - పూర్వమాంపూర్వజైః
 కృతమపరమతిష్ఠంతి పూర్వతస్మైః కృతంకమపరమతిష్ఠంతి - అతః పూర్వమాం పూర్వజేనచతుర్భువననారదాది
 భ్యుపదిష్టత్వా తస్య ప్రపన్నాయ మహ్యమభ్యుపదిష్టవ్యమితిభావః || ౨౫ || నేతి || ననుతవ అనశనద్విజకోపాఖ్యాం వ్యాకలస్యకుతః
 శ్రవణంతత్రాహ - నపరాయంతినాపగచ్ఛంతినవ్యాకులీభవంతీత్యథాః అచ్యుతకీర్తిపియ్యాపంపిబతః || చ || ననుముమూపవేతు
 భ్యం కథముపదిష్ఠంతకృత ఇత్యత్రాహ - హే బ్రహ్మ శ్రీశుక - అనశనాదభావనా తద్వద్యై బ్రహ్మని సుతంత్యస్తభాంభోజనిసృతం -
 అచ్యుతపియ్యాపంభగవత్తా మృతంపిబతోమే అనుఅనవః ప్రాణాః నపరాయంతి || ౨౬ || సేతి || ఉపామంత్రితః పృష్టః - సంశ్చాసా
 సతిశ్చ - తస్య || చ || విష్ణురాతేనభగవతా దత్తేనరాజ్ఞాపరీక్షితా - ఉపామంత్రితః తత్త్వతోహాస్యదాహర్మమితిపృష్టః బ్రహ్మరాతః
 వ్యాసాయపుత్రత్వేనబ్రహ్మజాదత్తః శ్రీశుకఃభృశంప్రీతస్త్వా - సత్పతేః బ్రహ్మవిద్రుక్షకస్యభగవతఃకథాఃకథయామీతి సంసదిముషిస
 భాయాం || ౨౭ || ఆహేతి - బ్రహ్మకల్పేస్సప్త్యవత్రమే - భాగవతాఖ్యానేనైవప్రశ్ననాముత్తరందాతుంప్రక్రాంతవానిత్యథాః || చ ||
 బ్రహ్మసన్నితంజేనతుల్యం - బ్రహ్మజేవతుర్భూయతత్త్విత్రాభగవతానారాయణేనబ్రహ్మకల్పఉపాగతేనతిప్రోక్తం భాగవతం నామ త్రి
 తాణమాహ || ౨౮ || యదితి || పాండూనామృతభః శ్రేష్ఠః అనుభూర్వ్యేజేతి ప్రస్తావనా త్రవివక్షితః సప్రశ్నక్రమః || ౨౯ || ఇతిభావా
 తః దీపికాయాం అష్టమాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

తోహాస్యదాహర్మకంప్రపన్నాయమహామునె || ౨౪ || అత్ర ప్రమాణం హిభవాన్పరమేష్టియ
 భాత్తగూః | అపరేచానుతన్ధంతిపూర్వమాంపూర్వజైఃకృతమ్ || ౨౫ || నమేసవఃపరాయంతిబ్ర
 హ్మన్ననశనానమి | పిబతోచ్యుత పియ్యాపంత్యస్తభాబ్రహ్మని సుతమ్ || ౨౬ || శ్రీసూతః || సఉపా
 మంత్రితోరాజ్ఞా కథయామీతిసత్పతేః | బ్రహ్మరాతో భృశంప్రీతోవిష్ణురాతేనసంసది || ౨౭ ||
 ఆహభాగవతం నామ పురాణంబ్రహ్మసంమితమ్ | బ్రహ్మజేభగవతోప్రక్తంబ్రహ్మకల్పఉపాగ
 తే || ౨౮ || యద్యత్పరీక్షిద్వషభః పాండూనామనుపృచ్ఛతి | అనుభూర్వ్యేణతత్త్వమాఖ్యాతుముప
 చక్రమే || ౨౯ ||

శ్రీమద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంభే - అష్టమోధ్యాయః .

శ్రీశుకః || అత్తమాయామృతే రాజపరస్యానుభవాన్తనః | నభుతేతాథ సంబంధః స్వస్మద్రష్టు
 ర్యథాంజసా || ౧ || బహురూప ఇవాభాత మాయయాబహురూపయా | రమమాగోగుణైష్వస్యామ

జ్ఞో || రాజప్రశ్నోత్తరంపక్షంబ్రహ్మజేహాణోదితమ్ | కథయామాసనవమేశుకోభాగవతంపునః || తత్రయత్తావమక్తం - యదభాతుమతదే
 త్యనేన - జీవస్యకథంజేహాసంబంధఇతి - తత్రోత్తరమాహ - అత్తమాయామితి || అత్తనః హరేః మాయామంతరేణ అనుభవరూపస్యాత్మనో
 థానద్యత్యేనదేహాదినాసంబంధః అంజసాతత్త్వతః సమతేతత్రహేతుః - పరస్యేతి - స్వస్మద్రష్టాయభాగవత్తదేహాసంబంధోన
 ఘటతేతద్వత్ - తస్మాత్సంసారోపిమామైవేత్యథాః || చ || భగవత్సంకల్పజేవాస్య జీవస్యదేహాసంబంధఇత్యత్ర ఆహ - హేరాజపర
 స్యప్రకృతివిలక్షణస్యఅనుభవాత్తనఃజ్ఞానరూపస్యజీవస్య - అత్తమాయామృతేభగవత్సంకల్పరూపజ్ఞానమంతరా - స్వస్మద్రష్టావస్య
 స్మద్రష్టః పురుషస్యేవ - అంజసార్పడితి అథాసంబంధః శరీరసంబంధోనఘటేత - మాయాసాంకల్పకంజ్ఞానమితివైఘంటికప్రయో
 గానుసారాత్ ప్రకరణోపయోగాచ్చ అత్రత్యమాయాశబ్దః సంకల్పరూపజ్ఞానవాచీప్రకృతివిలక్షణస్యజ్ఞానైకాకారస్యఅస్యజీవస్యస్వ
 ప్తికపదాథాసంబంధవత్ శరీరాదిసంబంధోపిభగవత్సంబంధమంతరానోపపద్యతే - సాన్నికపదాథాసంబంధోహిభగవత్సంకల్పక
 త్వితఇతిసూత్రకారఆహ - మాయామాత్రంతుకాల్పేన్యానానభివ్యక్తస్వరూపత్వాదితి - శ్రుతిశ్చతథైవాహ - నతత్రరథానరథయోగా
 నపంథానో భవంత్యథతత్రరథా రథయోగా శశస్సృజత ఇత్యాది || శ్రు || య ఏమసుదైమజాగ్రికామంకామంపురుషోన్దిమాణః
 తదేవశుక్రంతద్బ్రహ్మతదేవామృతముచ్యతే ఇత్యాదిశ్చ - జీవస్యశరీరాదిసంబంధశ్చభగవత్సంకల్పకత్వితఇతిభావః || ౧ || అత ఏవానేక
 రూపత్వంభజితీత్యాహ - బహురూపఇతి || బహురూపః కాలయవాదిరూపః దేవనరాదిరూపశ్చ భాతి - గుణేమదేహాదిమ || చ || పునశ్చ
 జీవస్వరూపమేవాహ - అయంజీవః సర్వమజేవమనుమ్యాదిశరీరేషుజ్ఞానైకాకారతయాపికరూపోపిబహురూపయా || శ్రు || అహమేకామితి
 శ్రుత్యనుసారేణోహితశుక్లకృష్ణయామాయాయాప్రకృత్యా || శ్రు || ఆస్మాన్మాయాసృజతేవిశ్వమేతత్త్వస్మాన్మాయాయాసన్నిరుద్ధః మా

యంతు ప్రకృతిం విద్యాన్తాయనంతు మహేశ్వరమితి శ్రుతౌచాయాశ్చ సప్రకృతిపరతయావ్యాఖ్యాతత్వాత్ అతః బహురూపయామాయ
 యాబహురూప ఇవాభాతి - జ్ఞానై కాకారతయైకరూపాపి ప్రకృతిసంబంధవత్తాత్ దేవమనుష్యాదిరూపేణ బహురూప ఇవాభాతి - ఇత్థం ప్ర
 కృతిసంస్పృష్టజీవః ఆన్యోపివ స్తుతః ప్రకృతివిలక్షణోపిగుణేషు సత్త్వాదిగుణైః ప్రధానేషు విషయేషు రమమాణస్స కమమాహమితి ఆనాత్మీయే
 ష్చ స్త్రీయత్వప్రాంత్యా ఆనాత్మసదేహే అహమిత్యాత్మత్వప్రాంత్యా చనన్యతేసంసారేన క్తోభవతి || ౨ || అతఏవభక్తియోగేన తన్నిరూపేన తి
 మోక్షోపిఘటత ఇత్యాహ - యహీతి || వావశబ్దః ఏవాభేదః - స్వభవ మహి మ్ని యదారమేత - తమేవాహ - కాలమాయయోః పురుషప్రకృ
 త్యోః పరస్మిన్ తదా ఉభయం అహం మమేతి చత్వత్త్వా ఉదాహరణా స్వరూపేణ విలక్షణే తదుక్తం || శ్లో || యయాసమ్మహి తోజీవ ఆత్మా
 సంత్రిగుణాత్మకం | పరోపి మనుతేన భక్తంతత్ప్రతంచాభివ్యక్తే || అనభోః పశమం సాత్త్వికైర్భక్తియోగమభోక్ష్యతే | లోకస్యాజానతోవాన్
 సశ్చక్రే సాత్త్వతే సంహితామితి || చ || ఇత్థం బద్ధస్య జీవస్య ముక్తిసాధనభూతం జ్ఞానమాహ - కాలమాయయోః పరస్మిన్ తదభయవిలక్షణే సేవ
 మహిమ్ని స్వాత్మరూపే మహిమ్ని పరమాత్మస్వరూపే మహిమ్ని తివాసభగవాన్ కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి సేవమహిమ్ని త్రయమహిమ్నశ్చ బద్ధస్య
 భూమవిద్యాప్రకరణే బ్రహ్మపరత్వాత్ || శ్లో || భాతుః పరత్వాత్తహ మానమీశమిత్యత్రాప్తిబ్రహ్మపరత్వాత్ ద్వితీయః కల్పేన్య ఇత్యన్యస్య సేవ
 శరీరకతయాస్వస్వరూపత్వమాదాయస్య ఇతి సామానాధికరణ్యం జ్ఞేయం తస్మిన్ భగవతి గతమోహస్స కాయహివావరమతేతదా ఉభయం
 కాలమాయాపారవశ్యంత్యత్త్వా ఉదాహరణవదనుభవజనితానందాశ్చయేన విషయేషు నిరతేభోభవతి || ౩ || యచ్ఛక్తిం పరమేశ్వరస్యాహి
 తేహ సంబంధావిశేషాత్ కథంతద్భక్త్యా మోక్షస్సాప్నోయతి - ఆసీద్భవదురాత్మద్వమిత్యాదినా తత్రాహ - ఆత్మేతి || ఆత్మసః జీవస్య తత్త్వతి
 శుద్ధ్యభక్తంతత్త్వజ్ఞానాభక్తంతద్భవత్యేవ - కింతత్తయత్తప ఇత్యాదినా స్వభజనం భగవాన్ బ్రహ్మణ ఆహ - కింకుర్వన్ ఋతం సత్యం - వి
 ద్భవం రూపం దశాయన్ - దశాన హతుః అవ్యభీకేన ప్రతేన తపసా ఆదృతః సేవితస్స భగవాన్ ఉత్పత్తి వినాశాదిషడ్గుణైశ్చ రన్య
 శానీ - యదాహ దద్వత్స్య మితి శేషః అయంభావః - జీవస్యావినయమిథ్యా రూపదేహ సంబంధః ఈశ్వరస్య తు యోగమాయ
 యాచిన్యనలీలావిగ్రహవిభావ ఇతి మహాన్విశేషః అతస్తద్భజనాన్మోక్షోపపత్తిరితి || చ || అవ్యభీకత్రతాదృతః భగవత్ప్రీతికరత్రతాను

మాహమితి మన్యతే || ౧ || యహీవావ మహిమ్ని సేవపరస్మిన్ కాలమాయయోః | రమేతగతసం
 మోహస్త్వత్త్వోదాహరణోభయమ్ || ౩ || ఆత్మతత్త్వవిశుద్ధ్యభక్తం యదాహ భగవాన్ ప్రతమ్ | బ్రహ్మణే
 దశాయన్ బ్రాహ్మవ్యవర్థిక ప్రతాదృతః || ౪ || స ఆదిదేవోభజతాం పరోగురుస్సద్విధిన్యమాస్థాయసి
 సృక్షయేత్తుత | తాం నాశ్య గచ్ఛద్దృశమత్ర సంమతాం ప్రపంచనిర్మాణవిధిర్యయాభవేత్ || ౫ || స తిం
 తయన్ ద్వ్యక్షరమేకదాంభస్య పాశ్చాతోద్విగ్ధాదితం వచోవిభుః | స్పృశేత్ మాయత్తోడశమేకవింశం
 నిష్ఠిం చ నానాం నృపయద్ధనం విదుః || ౬ || నిశమ్య తద్వక్తృదిన్యక్షయాదిశో విలోక్య తత్రాన్యదప

మానేన ఆదృతః భగవాన్ నారాయణః - బ్రహ్మణశ్చ తుర్ముఖస్య రూపం స్వీయరూపం దివ్యమంగళిగ్రహం దశాయన్ ఆత్మతత్త్వవిశుద్ధ్య
 భక్తం ఆత్మస్వరూపనిశ్చయభక్తం ఋతం సత్యం యదావ్యక్తమాహ - తతైకభయమిత్యభ్యాహర్యః || ౪ || భగవద్భజనాదేవతత్త్వజ్ఞానమి
 త్యేతత్ప్రపంచయిష్యన్ బ్రహ్మణోపితత్ప్రసాదాదేవేతి దశాయతుం ఇతి హసమాహ - స ఇతి || పరోగురుః భక్తైరహస్యోపదేహ్య స్వధిష్ఠ్యం
 పద్మమాస్థాయ అధిష్ఠాయ - తస్య ధిష్ఠానాన్వేషణాయ పూర్వజలేన మగ్నః పశ్యాత్ - పరాత్మరాశ్చ తస్య ధిష్ఠేన్యస్థిత్యేత్యభక్తః - విశుతవి
 తత్త్వభక్తం ప్రప్రవృత్తమిత్యాలోచితవాన్ తాం దృశం ప్రజ్ఞాంత్రస్య ప్రివిషయే సమ్మతాం అవ్యభిచారిణీం యయాశ్చ శా - విధిః ప్రకారః ||
 ౫ || భజతాం పరోగురుః - స ఆదిదేవశ్చ తుర్ముఖః స్వధిష్ఠ్యం స్వకీయం స్థానం సత్యలోకమాస్థాయ సి సృక్షయేత్ సృక్షయేత్ సృష్టిచ్ఛయా విశుతవిచార
 యమాన - ప్రపంచనిర్మాణవిధిర్యభాభవేత్ యయా సి సృక్షయేత్ ప్రపంచనిర్మాణవిధిభావేత్ సమ్మతాం తాం దృశం నాశ్య గచ్ఛత్ విశం ప్ర
 జ్ఞవ్యమితి నిశ్చయం ప్రాపేత్యభక్తః || ౫ || స ఇతి - సృష్టిచింతయన్ కదాచిత్ గ్వ్యక్షరం వచః అంభసి ఉపాశ్చతోత్ ఉపసమిశే శ్రుతవాన్ -
 తే అక్షరే దశాయతి - కాదయో మావసానాః స్పృశాః - తేషు యత్ జడశంతకారః - యచ్చైకవింశం పకారః - వచసోనిదేశాభావంతద
 భక్తమాహ - హేన్యస నిష్ఠిం చ నానాం త్యక్తభానానాం భనం యద్విదుః యేన తపోభానా ఇతి ప్రసిద్ధాః - తే చ్చన్యగ్గదితంతపతేతి - లోక్త
 భవమపురుషైకవచనం - తస్య వీష్ణు - ఆకరణసాధనవిధిరూపమశ్చ తోదిత్యభక్తః || చ || విభుః ప్రభుశ్చ తుర్ముఖః స బ్రహ్మసంచింతయన్
 సృష్ట్యపాయంచింతయన్ - వికదాకాలవిశేషే అంభసి ప్రళయపయోనిధౌ ద్విగ్ధాదితం ద్వివారంగదితం ద్వ్యక్షరమక్షరద్వయవిశిష్టం
 చః వాక్యముపాశ్చతోత్ శ్రావ - కింతగ్వ్యక్షరమిత్యత ఆహ - హేన్య పరాజన్ నిష్ఠిం చ నానామకించ నానాం విషయేషు సత్తనామా
 కించ నానాం యద్ధనం విదుః భవదత్వంతోపాదేయం విదుః తాగృశం స్పృశేత్ ముతాదిమావసానేషు వదేశాను - సూకాదయో మావసానా స్పృ
 శాన్ ఇతి వై యాకరణసిద్ధాంతః - తేషు యత్ జడశంతకైత్యత్రాప్తం తేషు వయదేకవింశం ప ఇత్యేత ప్రపంచమితి త్వతప ఇత్యేవ మాకారం
 తపసంతా శేషితి భాతోలోకాటాగుభ్యమపురుషైకవచనంతపః కుర్వీతేత్యేతగభాకంతదశ్చతోత్ || ౬ || నిశమ్యతి || విశం నిశమ్య తస్య వచ

౧౦౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వితీయస్తంభే - నవమోధ్యాయః .

సోమత్యుః దివ్యక్షయతతః ప్రచలితస్సౌదిశోవిలోక్య - పునఃస్వధిష్ఠ్యమాధ్యాయ - తేనచిత్తత్యక్షంనియుక్త ఇవతచ్ఛాస్త్రసోమతంవిహితంవిమృశ్య . తపసిమనోధృతవానిత్యథః ॥ చం ॥ తద్వాక్యంనిశమ్యవత్ప్రదిగృహ్యాయతక్షరద్యయస్య కోవాపతైతి వత్సరఃశతశఃసచ్చయ్యాదిశోవిలోక్య - తత్రప్రశయాంభసిఅన్యదశమనఃఅన్యంవత్తారమలక్ష్యమాదస్సౌస్వధిష్ఠ్యంస్వస్యధానభూతేలోకంపద్మమధిస్థాయతద్వాక్యంహితంవిమృశ్యహితముక్తంవిచార్యతపసితపోనుష్ఠానేలహమాదిప్యః - భగవతాఆజ్ఞాప్తఇతిమనోదధేమనశ్చకార ॥ ౭ ॥ దివ్యమితి - తతశ్చసఃప్రహ్లాదిభిలానాంలోకానాంతాపసంప్రకాశకం - తపఃఅతప్యతస్తత్కృతవా - తపతేవ్యస్యవచసోధేఅమోఘంపర్వనంయస్య . జితఃఅనిలఃఆత్మామనశ్చయేన - విజితానితభయేంద్రియాణిజ్ఞానకర్తాణియేన - తపతాంతపశ్చరతాంమధ్యే - తపీయా - అతిశయేనతపస్వీ ॥ చం ॥ అమోఘదశఃసఃసఫలచింతాత్మకజ్ఞానఃజితానిలాత్మాజితశ్వాసోనిజితతమనాశ్చ విజితోభయేంద్రియఃనిజితతక్తైంద్రియజ్ఞానేంద్రియవగద్యయః - తపతాంతపశ్చరతాంతపీయాశ్రేష్ఠఃసస్వయంభూస్సమాహితస్సౌదివ్యసహస్రబిందేవమానేనసహస్రసంవత్సరాత్మకంకాలం ఆభిలలోకతాపసంనిభిలజనసంతాపహేతుభూతంతపఃఅతప్యతచకార ॥ ౮ ॥ తస్మాదితి - తస్మైప్రహ్లాదేస్వలోకంవైకుంఠాఖ్యంపరంశ్రేష్ఠం - నయత్పరం - యతఃపరమముత్తమం అన్యన్నాస్తి - తమేవలోకమనుపణాయతి పంచభిః - వ్యపేతాః సంక్షేపాదయాయన్నాత్ స్వదృష్టవద్భిః సత్పుణ్యవద్భిః - యద్వా - స్వస్యవృష్టంనశశంఅస్తియేమాంఆత్మవద్భిరిత్యథః ॥ చం ॥ భగవాన్ స్వయంభూనాసభాజితః పుజితస్సౌయన్యస్తాల్లోకాత్పరముత్తమంనాస్తితాన్యశంవ్యతేతసంక్షేపమోహసాధ్వసం - సంక్షేపః ఆధ్యాత్మికాదితాపత్రయం - విమోహః అజ్ఞానం - సాధ్వసంభయం - వ్యపేతానిగతాని వితానియస్య - ఆత్మాదృశంస్వంస్వీయంప్రభుం - దృష్టవద్భిః పశ్యద్భిః విబుధైరిత్యసూరిభిరభిజ్ఞతం - శ్రు ॥ తద్విష్ణుః పరమంపదగ్ంసదాపశ్యంతి సూర

శ్యమానః । స్వనిష్ఠ్యమాస్థాయవిమృశ్యతద్ధితంతపస్యపాదిష్టజ్జవాదధేమనః ॥ ౭ ॥ దివ్యంసహస్రబిందుమోఘదశఃసోజితానిలాత్మావిజితోభయేంద్రియః । అతప్యతస్మాభిలలోకతాపసంతపస్తపీయాంస్తపతాంసమాహితః ॥ ౮ ॥ తస్మైస్వలోకం భగవాన్సభాజితస్సం దశకయామాసపరంనయత్పరమ్ । వ్యపేతసంక్షేపవిమోహసాధ్వసంస్వదృష్టవద్భిర్విబుధైరభిజ్ఞతమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రవతతేయత్రరజస్తమస్తయోస్సత్త్వంచమిశ్రంనచకాలవిక్రమః । నయత్రమాయాకిముతాపరేహరేరసుత్రతాయత్రసురాసురాచితాః ॥ ౧౦ ॥ శ్యామావదాతాః శతపత్రలోచనాఃపిశంగవస్త్రాస్సురుచస్సుపేశనః । సర్వేచతుర్భాహవఉన్మిషన్మణిప్రవేకఃష్టాభరణాస్సువచకాసః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవాశ్వవైడూర్యమృణాళవచకాసఃపరిస్ఫురత్తుండలమాలీమాలినః । బ్రాజ్ఞమ్భుభిర్యఃపఠితోపరాజితేల

య ఇత్యుపక్రమ్యతద్విప్రాసోవిషన్యవోజాగృవాగ్గసస్సమింధతే విష్ణుర్యత్పరమంపదమితి శ్రుత్యథోత్రదశకతః ॥ చరంప్రకృతేః పరం అప్రాకృతమిత్యథః స్వలోకం స్వీయం పరమపదం వైకుంఠాదిశబ్దాభిలష్యంభోకంసంనశకయామాసదివ్యచక్షుఃప్రదానేనప్రత్యక్షవిషయంచకార ॥ ౯ ॥ ప్రవతతేతదితి - తయోతితాధ్యాంమిశ్రంసత్త్వంచనప్రవతతే - కింతుశుద్ధమేవసత్త్వం - కాలవిక్రమః నాశః - అపరేరాగలోభాగయోగసంతితి కిముపక్తవ్యం - అమత్రతాః పాషణదాః ॥ చం ॥ యత్రలోకేరజస్తమశ్చతనూమితాశ్రంతాధ్యాంమిశ్రంసత్త్వంచనాస్తిమిశ్రసత్త్వనిషేధేశుద్ధసత్త్వమయంతదితి ప్రపంచితంకాలవిక్రమః కాలస్యవిక్రమస్సామధ్యేకమపి ॥ శ్లో ॥ సకాలస్తత్రవైప్రభురిమిప్రమాణత్ - అన్యఅప్రాకృతత్వమేవప్రసంచయతి - నయత్రేలి - యత్రయస్మిన్లోకేమాయాప్రకృతిన - అపరేప్రాకృతాః పదార్థాః సేతి కిముత - యత్రపరమపదేసురాసురాచితాః సురైఃప్రహ్లాదుప్రాదిభిరసురైఃప్రహ్లాదాదిభిరచితాః మనసాపుజితాః హరేరసుత్రతాః - భగవద్దానాః సూరయోముక్తాశ్చసంతి ॥ ౧౦ ॥ శ్యామేతి - శ్యామాశ్చతేలవదాతాః - ఉజ్జ్వలాశ్చపద్మనేత్రాశ్చ పీతాంబరాస్సురుచః అతికమనీయాః సువేశనః అతిసుతుమారాః ఉన్మిషంతభవప్రభావంతోమణిప్రవేకాః మణ్యుత్తమాఃయేసుతాని - నిష్టాని పద్మానిపతాకాని ఆభరణానియేమాంతేసువచకాసఃఅతిలేజస్వినః ॥ చం ॥ తేహంస్వరూపమాహ - శ్యామావదాతాఃశ్యామవణత్వేసతి జగన్మోహనస్వచ్ఛవణాః - అవదాతశబ్దోనశ్వేతవణవాచీ - కింతువిశుద్ధవాచీతిమహాభాష్యకారైరవదాతశబ్దస్యస్వచ్ఛవాచిత్యేనవ్యాఖ్యాతత్వాత్ శతపత్రలోచనాః పద్మపత్రనిశేషణాః పిశంగవస్త్రాః పీతాంబరధరాః సురుచః మనోహరకాంతయః - సువేశనః అతిసుందరాః సవేచతుర్భాహవః భగవత్సూర్యాచ్ఛతుభావాః ఉన్మిషన్మణిప్రవేకనిష్టాభరణాః ఉన్మిషంతః అధికప్రకాశాః యేనుణిప్రవేకాః మణీనామాత్తమాః వజ్రవైమూర్యాదయఃతద్వంతితత్ప్రచురాణి నిష్టాభరణాని దివ్యహేమాభరణానియేమాంతేతాదృశాః - సువచకాసః స్వతోనచకస్థితైస్థితి ఆభరణప్రభాయుక్తకాంత్యతీతయశాసినః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవాశేతి - ప్రవా

శాదివద్వరః - వణోమేమం - పరిస్ఫురంతి కుండలనిజాశ్చ మూలశృంగియేమం - పాక్షాదానశుభద్యుః - పునరపిలోకమను
వణాయతి - శ్రాజిష్ణుభిః కేడిష్యమానాభిః ॥ ౧౨ ॥ విద్యోతమానాభిః - ప్రమదోత్తమానాందివః కాంతయః తాభిః విద్యోతమానః -
సహవిద్యుద్భిః వతామానాస్సవిద్యుతః - తాభిః అశ్రావభిః - తత్రవిద్యుతభివస్త్రియః - అశ్రవజ్జయ ఇవవిమానాని - సభాభివలో
కః - శ్రీశృంగంపత్ యత్రరూపిణీమూలికమతీమాసం ఘాటాం - విభూతిభిః నానావిభవైః ॥ చం ॥ యత్రభగవదసాధారణగృహవిశేషే
రూపిణీశ్రీవిగ్రహవతీలక్ష్మీః - విభూతిభిరైశ్వర్యవిశేషైః బహుధాబహుప్రకారం ఉరుగాయపాదయోః ఉరుభిమహాద్భిగీయత ఇ
త్యురుగాయోభగవాన్ ॥ శ్రు ॥ త్రేధావిష్ణురురుగాయోవిచిత్రమభిమతృతాపురుగాయశబ్దస్యభగవదసాధారణ్యప్రతిపాదనాత్ తస్యభ
గవతః పాదయోః - చరణారవిందయోః మాసంఘాహంకరోతి ॥ ౧౩ ॥ ప్రేంఖతి - ప్రేంఖంతంహోశనంక్రితా - కుసుమాకరో వసంతః -
తస్యనుగాః శ్రమరాః శైవిగీయమానా స్వయంచరేః ప్రియస్యకమకాగాయంతీభవతి ॥ చం ॥ తాంక్రియమేవవిశేషయతి - యాశ్రీః
కుసుమాకరానుగైః కుసుమాకరోవసంతః తస్యనుగాః శ్రమరాః శైవిగీయమానా సతీకుసుమసారభ్యాతిశయస్యక్తారకారీవీయగాత్ర
పాగంధ్యవిశేషసమాశ్రూణనాయసమాగతైః శ్రమరపటలైః విశేషేణగీయమానా సతీప్రేంఖః డోలాచంక్రితా డోలారూఢాసతీప్రియక
మభగవచ్చర్యాంస్వయమపిగాయతీ తత్రతాదృశేగేహాత్మమి అఖిలసాత్వతాంపతిం నిఖిలసాత్వతతంత్ర నిష్ఠానాం ప్రభుం యజ్ఞప
తిం యజ్ఞఫలప్రదం - జగత్పతిం నిఖిలజగత్ప్రభుం ॥ ౧౪ ॥ సునందేతి - యవవంఘాతోలోకః తత్రతస్మిన్ పరిసే వితంతదరేణపూజ్యమా
నం - శృత్యానాం ప్రసాదేన అభిముఖం - దృశేవతసవజివత్రప్త్యాగం హమకరీయస్యతం ప్రసన్నహసం అరుణలోచనం చలనం య
శ్చ ॥ ౧౫ ॥ కిరీటిసమితి - వక్షసిస్థితయాక్రియాలక్ష్మీతం చ అలంకృతమిత్యభావః - అభ్యహాణీయంవరిష్టం పింహసనంచత్రః ప్ర

సద్విమానావళిభిర్మహత్తనామ్ ॥ ౧౨ ॥ విద్యోతమానః ప్రమదోత్తమాద్యుభిస్సవిద్యుదా వళిభిర్వ
ధానభః శ్రీర్యత్రరూపిణ్యురుగాయపాదయోః కరోతమానంబహుధావిభూతిభిః ॥ ౧౩ ॥ ప్రేంఖతి
తాయాకుసుమాకరానుగై ర్విగీయమానా ప్రియకర్త గాయతీ । దదతే తత్రాఖిల సాత్వతాంపతిం
క్రియః పతిం యజ్ఞపతిం జగత్పతిమ్ ॥ ౧౪ ॥ సునందనంద ప్రబలాహణాదిభిస్సప్తపాషాః *దముఖైః ప
రిసేవిగంవిభుమ్ । భృత్యప్రసాదాభిముఖందృగాసవం ప్రసన్న హాపారుణలోచనాననమ్ ॥ ౧౫ ॥ కి
రీటినంకుండలినం చతుర్భుజం పీతాంబరం వక్షసిలక్ష్మీతంక్రియా । అభ్యహాణీయాసనమాస్థితం ప
రం వృతంచతుష్టోడశపంచశక్తిభిః ॥ ౧౬ ॥ యుక్తంభగైస్సైస్వరితరత్రచాశ్రువై స్సప్తవివధామకా
రమమాణమిశ్వరమ్ ॥ ౧౭ ॥ తద్దశనాష్టాదపరిప్లుతాంతరోహృష్యత్తనః ప్రేమభరాశ్రులోచనః ।
ననానుపాదాంబుజమస్యవిశ్వస్పృహ్యత్పరమహం స్యేనపథాభిగమ్యతే ॥ ౧౮ ॥ తంప్రియమాణం స
ముపస్థితం కవిం ప్రజావిసగే నిజశాసనా హాణమ్ । బభాష తుషన్తి తతో విమగిరాప్రియః ప్రి

భృతిపురుషమహాదహంకారరూపః - షడ్దశ భుకాగతేంక్రియమహాధూతాభ్యాః - పంచతన్త్రరూపః యశ్చక్తయః తాభివృతం ॥
చం ॥ కిరీటిసంకుండలినం చతుర్భుజం పీతాంబరం వక్షసిక్రియాలక్ష్మీతం విహితం పరత్వసూచక నిష్పావంతమిత్యభావః ॥ శ్రు ॥ ప్రే
శ్చతేలక్ష్మీశృపత్నావితి శ్రుతేః ॥ భగవత్తేవలక్ష్మీపతిత్వేనపారమ్యనిజాయకత్వాత్ - పరం సర్వోత్తమైష్టం - అభ్యహాణీయాసనం ని
ఖిలదేవవందితం దివ్యసింహాసనం ఆస్థితం అధిస్థితం - చతుష్టోడశపంచశక్తిభిః విగ్రహవద్భిః పంచవింశతితత్వైః వృతం ॥ ౧౬ ॥ యు
క్తమితి - పైవభాగైస్సావ్యభావికైరైశ్వర్యాదిభిరతరత్రయోగిను అధువైః ఆగంతురైరసాధారణైరైత్యభావః వివంశత్యపి స్సప్తవివధా
మకా స్వస్వరూపవివరమమాణం అతపివేశ్వరం ॥ చం ॥ ఇతరత్ర అస్యప్రదేవతాంతరే - అధువైః సైస్వభాగైః జ్ఞానశక్త్యాదికల్యా
ణగుణైః యుక్తం - స్వప్తవివధామకీవ్యదివ్యతేజోయుక్తైరపరమేవ్యమకాశజ్ఞాభిధేయేదివ్యలోకైరమమాణం నిరంతరరతియుక్తం తుష్టారం
నిఖిలజగత్ప్రభుంక్రియః పతిం వదతే ॥ ౧౭ ॥ తదితి - విశ్వస్పృహ్యత్పరమహం స్యేనపథాజ్ఞానమాగేణ - (అశ్రవణాధిక్యమా
మకం ॥ చం ॥ భగవద్దశనాష్టాదపరిప్లుతాంతఃకరణః అతపివహృష్యత్తనః పులకాచితిసవకాత్రః - ప్రేమకళాశ్రులోచనః ప్రేమా
తిశయజనితానందబద్ధపూరితలోచనః విశ్వస్పృహ్య చతుర్ముఖః - అస్యభగవతః పాదాంబుజం సనామ-యత్పాదాంబుజం పారమహం
స్యేనపథాభిగమ్యతే అత్యంతవిరక్తియుక్తైరమాగేణ ప్రాశస్త్యతత్పాదాంబుజం సనామ ॥ ౧౮ ॥ తమితి సతంబ్రహ్మణంక్రియః భ
గవాన్ బభాష ప్రజావిసగేకార్యే - నిజశాసనా హాణం స్వనియోగాహం - ప్రజావిసగే సముపస్థితమిత్యన్వయః - తుషన్తి తే
నతోవిః ద్విష్టిః శోభాయస్యాస్తయగిరా ॥ చం ॥ ప్రీయమాణః ప్రీతియుక్తం సముపస్థితం సమ్యగ్భగవంత ముపరిష్టంతం - ప్రజావిస

గౌతమీశ్వర్యధాన్యం నిజశాసనాచారాభిగవచ్ఛాసనమసేతుమాణంకవింబ్రహ్మణంప్రీతమనాః సంతుష్టమనాః ప్రీయః శక్తివశేన
తస్యనిరవధికప్రీతివిషయః భగవాన్ కరే మాస్తేస్పృశన్ ఈమన్ తరోచిహగిరా మందస్తి తేన ప్రకాశమానయాగిరా బభాషే || ౧౯ ||
త్వయేతి - హేవేదగభాన్ సంచోదయన్ వేదాన్ సంచ రయతి - సృష్టయాచిరంభృతేనతపసా - అహంసద్వ్యక్తివ్యక్తోపితః - యస్తో
పఃతోపయితుమశక్యః || చం || హేవేదగభాన్ తుర్ముఖాః సృష్టయాస్పష్టిచ్ఛయాచిరంభృతేనబహుకాలానుష్ఠితేనతపశాకూటయోగినాం
కపటయోగినాం యస్తోపఃతోపయితుమశక్యః అహంత్యయా సమ్యక్తోపితఃతోపంప్రాపితః || ౨౦ || వరమితి - మామాం శ్రేయసాంఫలా
వాంపరిత్రామఃసాధనప్రయాసః - మద్దశానమనావధిర్యస్యతథాలతోధికంశ్రమఫలంనాస్తీత్యభావః - పరిత్రామఇత్యప్రదీక్షాత్వం
భాండసం || చం || హేబ్రహ్మణ వరేశంవరప్రదంమాంభివాంభితమిచ్ఛావిషయాభూతంవరంవరయవృణీప్య - భద్ర మస్తుమంగళ మస్తు -
పుంసాంశ్రేయఃపరిత్రామః శ్రేయస్సిధ్యధాన్యంపరిశ్రమఃమద్దశానావధిఃమద్దశానపర్యంతవీచ - మయిన్యప్తే సతినపరిత్రామఃకర్తవ్యః
౨౧ || పితృమత్తృపయాత్వయాప్రాప్తమిత్యాహ - మనీషితేతి - మనీషితంజెచ్చా - తుభ్యమిదందాతవ్యమితియామమచ్ఛతస్యామథావోయం
కోసాతమాహ - మమలోకస్యావలోకనంయత్తత్ - సచేదంమయైవతపోబలెనప్రాప్తమితిస్వాతంత్ర్యంమనస్స - త్వత్ప్రవృత్తైరపిమత్తృ
తత్వాదిత్యాహ - రహసిత్వతపేతియద్యచఉక్తృత్వ - పరమంతపఃచకథాకృతవాససి || చం || మమలోకావలోకనంమదీయలోకస్యప
రమపదాఖ్యస్యఅవలోకనంరశానంతవమనీషితానుభావఃమనీషితస్యభక్తిరూపజ్ఞానస్యఅనుభావః ప్రభావః - మద్విషయకభక్తివశేనతపా
యంమదీయలోకసూక్ష్మాత్వార్థమితిభావఃయదుపక్రత్యరహసిరహస్యేయాద్వాక్యముపక్రత్యపరమంతపశ్చకథా || ౨౨ || ప్రత్యాదిప్రమి
తి - తద్వచఃత్వాంప్రతిమయైవఅదిప్రముపదిప్తం - కదాతత్రతదాసృష్ట్యరంభేత్వయిక్వచీకార్యవిమోహితేసతికించతపోనామమయైవ

యంప్రీతమనాః కరేస్పృశన్ || ౧౯ || శ్రీభగవాన్ || త్వయాహంతోపితస్సద్వ్యగేదగభాన్ సృష్ట
యా! చిరంభృతేనతపసాదుస్తోపఃకూటయోగినామ్ || ౨౦ || వరంవరయభద్రం తేవరేశంమాభివాం
భితమ్ | బ్రహ్మణ శ్రేయఃపరిత్రామః* పుంసాంమద్దశానావధిః || ౨౧ || మనీషితానుభావోయం
మమలోకావలోకనమ్ | యదుపక్రత్యరహసిచకథాపరమంతపః || ౨౨ || ప్రత్యాదిప్తంమయా
తత్రత్వయిక్వచిమోహితే | తపోమేహృదయంసాక్షాదాత్మాహంతపసోనఘ || ౨౩ || సృజామితవ
నైవేదంగ్రసామితపసాపునః | విభక్తితపసావిశ్వంవీర్యం మేదుశ్చరంతపః || ౨౪ || బ్రహ్మణ భగ
వాన్ సర్వభూతానామధ్యక్షోవస్థితోగుహమ్ | వేదాహ్యప్రతిరుద్ధేనప్రజ్ఞానేనచీషితమ్ || ౨౫ ||
తథాపినాథమానస్యనాథనాథయనాథితమ్ | పరాపరేయథారూపేజానీయాంతేత్వరూపిణః || ౨౬ ||
యథార్థమాయాయోగేన నానాశక్త్యపబృహితమ్ | విలుంపన్ విస్మజన్ గృహ్లాన్ బిభ్రదాత్మాన

శక్తిరిత్యాహ - తపోమేహృదయంతరంగశక్తిఃఆత్మాస్వరూపం || శ్రు || యస్యజ్ఞానమయంతపశ్చితిశ్రుతేః || చం || త్వయిక్వచిమోహితేసతి -
కర్తవ్యేకర్తచిమోహితేసతితత్రత్వైకాలేమయా ప్రత్యాదిప్తంతపేత్వత్తరందత్తం - తపశ్చితి - తపవమేసాక్షాత్ హృదయంమనస్స
నాపన్నంహేఅనఘనిదోః - ఉత్తానంసూక్ష్మచేతనాచేతనశరీరకం || ౨౩ || సృజామితి - గ్రసామిసంహరామి - విభక్తిసాలయామి - వీర్యం
శక్తిః || చం || తపసాసృజామిస్థూలచేతనాచేతనతయాసృజామి || శ్రు || తదాత్మానగ్న్యయమకురుతేతిశ్రుతేః - ఇత్థంజగత్పునస్తపసాగ్ర
సామివిశ్వంజగత్తపసావిభక్తిపరిపాలయామి - అతస్తపవమేదుస్తరంవీర్యంతిశయితశక్తిరూపం || ౨౪ || వరంవరయేత్వక్తంభగవతా
తత్రాహ - భగవన్నితి - అధ్యక్షఃఅధిస్థాతా - గుహంగుహయాం - బుద్ధౌఅపస్థితఃయస్యపివేదతథాపీత్వత్తరేణాన్వయః || చం || హేభగవన్
అధ్యక్షఃప్రకాస్తానగ్గుహంహృదయగుహమపస్థితఃభగవాన్ అప్రతిరుద్ధేనఅప్రతిహితేనప్రజ్ఞానేనసత్వవిషయకజ్ఞానేనసర్వభూతా
నాంచీషితంతంకర్తమిచ్ఛావిషయాభూతమధాన్వేన || ౨౫ || తథేతి - నాథమానస్యయాచమానస్యఉపతప్యమానస్యేతివా - హేనాథనా
థయఅశంసయప్రయచ్ఛ - నాథితంయాచితం - నాథ్యనాథ్యయాచ్ఛోపతాపై శ్వర్యాశీష్టనాథితమేవాహ - పరంసూక్ష్మం అపరంస్థూలం
చతేరూపంయథాజానీయాం || చం || అథాపితథాపితరూపిణఃకర్తాదిహేతుకరూపరహితస్య తేతవ - పరాపరేరూపేస్థూలసూక్ష్మరూపే
అహంయథాజానీయాంతథాహేనాథనాథమానస్య ప్రాథమ్యానస్య మేనాథితంప్రాథితంనాథ్యయాచ్ఛాయామితిథాతుఃనాథయసాథ
య - థాతూనామనేకాథాత్వాత్అత్రనాథిస్సాధనేవర్తతే || ౨౬ || యథేతి - యథాచత్వంక్రీడసితథాతద్విషయం మనీషాంమయిదే
హీత్వత్తరేణాన్వయః - నానాశక్త్యపబృహితం విశ్వంవిలుంపన్సంహరన్ - విస్మజన్ వివిధంసృజన్ బిభ్రత్ పాలయన్ ఆత్మనాన్వ
యమేవాత్మానంబ్రహ్మదిరూపంగృహ్లాన్ క్రీడన్ || చం || ఆత్మమాయాయోగేనస్వశక్తివైభవేన - నానాశక్త్యపబృహితంసకేవలశక్తియు
క్తంఆత్మానమాత్మనాబిభ్రత్ సేవైవబిభ్రత్ అనన్యాధీనసాన్వత్సత్తాకస్స ఇదంజగద్విలుంపన్సంహరన్ - విస్మజన్ వివిధరూపేద

శ్రుజగత్సృష్ట్యాపరిపాలయః || ౨౭ || శ్రీదక్షిణి ఊర్ధ్వతేరంతుభిరాత్మానంతర్యామిని || చం || ఊర్ధ్వనాభిస్తంతువాంకిటః యథా ఊర్ధ్వతేరం
తుజాలైః పటాకారంశ్రుజతి - స్థాపయత్యుపసంహరతేచ వివమమోఘసంకల్ప స్సృక్ శ్రీదక్షిణి హేమాధవతథా ఊర్ధ్వనాభి
వత్ - తద్విషయాంశ్రుష్టివిషయాంమనీషాంబుద్ధిం - దేహి || ౨౮ || తల్లింశ్రుష్టేరుద్విగ్నవివతత్త్వజ్ఞానంప్రాథకాయసేవత్యాహ - భగ
వదితి - భగవతాత్వయాశీతమనుశిష్టంఅతంద్రితఃఅనలసస్సృకరిమ్యామితహాకిమసేనతత్త్వజ్ఞానేనతత్రాహ - యస్తాదేవంభూతా
త్రవానుగ్రహత్ప్రజాసగ్గమిహమాసఃపరస్మిన్పిలహంకారాదిభిరభోగభవేయమితి || చం || భగవచ్చిక్షీతంభగవతాత్వయాశీతమ
భంఅతంద్రితస్సృకరిహంకరవాణివివంజోగుణప్రధానస్యసిస్సృష్ట్యాభినస్తవకథంబంధముక్తిరత ఆహ - నేతి - యగనుగ్రహతాయ
స్యభగవతోనుగ్రహత్కృపావశాత్ప్రజాసగ్గంతుహమాసఃఇచ్చన్మపిసంబద్ధేయంసంబద్ధోభూయసంతథాతద్విషయాంబుద్ధిందేహితిపూ
ర్వేణాన్వయః || ౨౯ || అవశ్యంచమహాభవితాసచకంచితాంమభూదితిప్రాథకాయతే - యావదితి - భోజన - తేత్వయా - తాకికస్య
సఖ్యస్సఖేవాహంకృతః - కిరస్పృశాదినాసమత్వేనసమ్మనితస్సృక్ప్రజాసగ్గరూపేతవపరికర్తృణిసేవాయాంస్థితః - అవిక్లబః అన్యా
కులవివ - యావజ్జనంవిభజామిఉత్తమమధ్యమాధమభేదేనసృజామితావత్త్వత్వంమాననాదహమప్యజఃస్వతంత్రాతిమానినోమే - సము
న్నద్ధేఉత్తటోమహాభూత్ - యద్వా మహామా సమున్నద్ధ - మాసమున్నహ్యతాం - ఉద్రిక్తోనభవేదిత్యభాః || చం || హే - భగవత్
వత్ప్రజాసగ్గేప్రజాసృష్టిరూపేకాన్వయస్సఖ్యస్సఖేవకృతస్సృక్అస్తదాదీనామిశేనాపిత్యయాకృపావశాత్సఖ్యస్సఖివద్వర్తమాన
స్యతేనభేవకృతస్సృక్సఖ్యాసహసఖాయథాభోజనంభోగ్యజాతంవిభజతి - తేనసహభోజ్యానమభవతి - తథాహమపిత్యయావిష్టునామ్నాస
హభోజనంవిభజామి - తవస్థితావధికారవత్త్వత్వత్వసర్వాధికారీసృక్త్యయాసహభోగ్యజాతంవిభజ్యత్వమినానుభవమి - అతస్తేషాంస
ఖ్యస్సఖేవకృతః ఇత్యంతుల్యాధికారవాక్సృక్త్యావత్సహస్యమితావదవిక్లబఃప్రమరహితఃతవపరికర్తృణిసరిచర్యారూపేకర్తృణిస్థిస్సృక్
యావజ్జీవంసహస్యమికించాయమపరోవరోమమవరణీయోస్తి అజమానినఃబ్రహ్మణంమన్యమానస్య మేసమున్నద్ధమదఃఅధికార పాయ

మాత్మనా || ౩౦ || శ్రీదక్షిణి మోఘసంకల్పఊర్ధ్వనాభిర్యథోణుతే | తథాతద్విషయాందేహిమ
నీషాంమయిమాధవ || ౩౧ || భగవచ్చిక్షీతమహంకరవాణి హ్యతంద్రితః | నేహమానః ప్రజాస
గ్గంబద్ధేయంయదనుగ్రహత్ || ౩౨ || యావత్సఖ్యాసఖ్యురివేశతేకృతఃప్రజావినగేవిభజామి
భోజనమ్ | అవిక్లబస్తైపరికర్తృణిస్థితోమామేసమున్నద్ధమదోజమానినః || ౩౩ || శ్రీభగవాన్ || జ్ఞానం
పరమగుహ్యంమేయద్విజ్ఞానసమన్వితమ్ | సరహస్యంతదంగంచగృహేణగదితంమయా || ౩౪ || యా
వానహంయథాభామోయద్రాపగుణకర్తృకః | తథైవతత్త్వవిజ్ఞానమస్తుతేమదనుగ్రహత్ || ౩౫ ||
అహమేవా సమేకోశ్రేణాన్వయత్సదనత్పరమ్ | వశ్చైదహంయదేతచ్ఛయో వశిష్యేతసోస్త్వ

క్రొధికగర్వఃమాధూత్ - శ్రీమద్భాగవతాశాంతస్తవత్సత్వల్యాధికారంప్రాపితస్యమేవిశ్వరూపాభూదిత్యయంవరః శ్వయాదాతవ్య
ఇతిభావః || ౩౬ || జ్ఞానమితి - జ్ఞానంశాస్త్రోద్ధివిజ్ఞానంఅనుభవః - రహస్యంభక్తిః - సుగోప్యమపివయ్యేమిత్యా దినిదేశాత్తస్యాంగం
సాధనం || చం || హేబ్రహ్మవిజ్ఞానసమన్వితంవిజ్ఞానవిజ్ఞానంభక్తిరూపంజ్ఞానంలేనసమన్వితంసహితంయత్ జ్ఞానదేహాదివిలక్షణాత్త్వవిష
యకంపరమగుహ్యంపరమరహస్యమస్తిసరహస్యంరహస్యశాస్త్రసహితంతత్జ్ఞానంమయాగదితంతదంగంచగృహేణ - గృహీతమ్ || ౩౭ ||
సమత్వద్వజనేప్యసమభాహంకథంజ్ఞానాధికారీస్యాంతత్రాహ - యావానితి - యావాన్స్వరూపతః యథాప్రకారేణభవామితియ
థాభావః - యానిరూపాణిగుణాఃకర్తృణిచయస్య || చం || అహంయవాన్యాయవత్పరిమాణఃయథాభావఃభావః || శ్రు || సత్త్వంజ్ఞానమసరి
తంబ్రహ్మతిశ్రుతిసిద్ధసత్త్వత్వజ్ఞాన త్వానంతత్వాదిరూపః స్వరూపనిరూపకధర్మఃయథాభావఃయగృహీతార్వోక్తగుణవిజ్ఞానయత్రా
పగుణకర్తృకఃరూపందివ్యమంగళవిగ్రహః - గుణాః || శ్రు || యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్ - పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయలేస్వాభావికీజ్ఞానబల
ప్రియాచేత్యాదిశ్రుతిప్రతిపాదితానిరూపితస్వరూపవిశేషణీభూతాఃజ్ఞానాదికల్యాణగుణాః - కర్తృణిదివ్యచేష్టితాని - సృష్టిస్థితిసంహ
రాదిరూపాణి తానియాదృశానియస్యసః - యత్రాపగుణకర్తృకఃవివంయథావిధప్రకారోహంతథైవమదనుగ్రహత్ తత్త్వజ్ఞానమస్తు ||
౩౮ || తదేవసమ్యగుపదిశయావానిత్యస్యాభంసంబుద్ధయతి - అహమితి - అహమేకవివాగ్రేసృష్టేఃపూర్వంఅసంస్థితఃనాన్యస్థిచిత్
యత్ - సత్ స్థూలంఅసత్సూక్ష్మంపరంతయోఃకారణంప్రధానంతస్యాస్యంతర్ముఖతయాతదామయ్యేవలీనత్వాత్అహంచతదాఅసమేవత
వలం - సచాన్వయకరవం - శ్చాత్సృష్టేఃఅసంతరమపి - అహమేవాస్తియదేతద్విశ్వంతదప్యహమస్తి - ప్రళయేయోవశిష్యేతసోస్త్వహ
మేవఅనేనానాద్యంతత్వాదద్వితీయాచ్చపరిపూర్ణోహమిత్యక్తంభవతి || చం || అగ్రేప్రళయదశాయంఅహమేకవివాగ్రేసృష్టేఃపరం
త్వోన్వయత్సదనత్తేతనాచేతనాత్తకంపస్త్విదాసింగృహ్యతేతత్త్వోన్వయస్త్వైవనాస్త్వైవ - వితచ్ఛరాచరాత్తకంయచ్చేదాసింగృహ్యతే
తదహమేవసమత్వోన్వయితి || శ్రు || సోకామయతదహస్యాంప్రజాయేయేతి - బహుభవసంకల్పపూర్వకంమమైవబహువిధప్రపంచ

కూపేనజాతశ్చాత్ - తథాపశ్చాత్తగూవిశిష్యతేఇదానీంపరివృత్తమానస్యనిఖిలస్యాపిప్రశంశస్యవిలయదశాయాయద వశేష ముచ్యతే
తచ్ఛాహమేవాస్తి || ౩౩ || యథాత్మమాయామోగేనత్యసేనమాయాయాపిపుష్టత్వాన్యక్ష్యమాణోపమోగిత్యావృ - మాయాంనిరూపయతి -
ఋతఇతి || ఋతేథాం వినాపివాస్తవమథాంయత్ యతఃకిమప్యనిరుక్తంఅత్తనిఅధిష్టానైస్సతీయతేసగపినప్రతీయేతత్ - అత్తనోమమ
మాయాంవిద్యాత్యథా - అథాసోద్యచంప్రాదిరితి అథాంవినాప్రతీతాన్యస్తాంతః - యథాతమఇతిసతోప్రతీతాతమఃరామఃయథా
గ్రహమండలైస్థితోపినదృశ్యతే || ౪౦ || ప్రపంచోత్పత్తిస్థితివిలయదశాయాముపాదానత్వేనప్రతీయతేతత్ప్రకృతితత్త్వమేవఅత్తనోమమ
మాయాంవిద్యాత్మమప్రకృతింవిద్యాత్ || ౪౧ || మాయాంతుప్రకృతిరివిద్యాన్తాయునంతుమహేశ్వరమితిశ్రుతిఃఅత్తస్వరూపంకీదృశం
ప్రకృతితత్త్వంచకీదృశమిత్యేతదహ - యథాథాసోయథాతమఇతిథాసఃప్రకాశోయథాతథాత్మాయథాతమస్తథామాయామాయాశబ్దవా
చ్యాప్రకృతిజడత్వాత్తమస్తుల్యాతత్వాన్యాయంప్రకాశత్వాత్తేజస్తుల్యఇతిథావః || ౩౪ || యథాథాస ఇత్యేతత్సప్తయతి - యథేతి - య
థామహాధూతానిభౌతికేషుఅమస్యప్యేరసంతరంప్రవిష్టునీవతేషూపలభ్యమానత్వాత్ - అప్రవిష్టునిప్రాగేవకారణతయాలేషువిశ్వమా
నత్వాత్తథాతేషుధూతభౌతికేష్వహంభవంధూతామమసత్తైత్యథాః || ౪౦ || మహంతిధూతానిమహాపరిమాణాని అకాశాదీనిధూతాని ఉ
చ్యావశేష్యధికపరిమాణేష్వల్పపరిమాణేషుచప్రాణేషుయథాఅంతఃప్రవిష్టుస్యప్రవిష్టునిచభవంతిప్రవిష్టానామప్రవిష్టేనామతే
మంధేవనదహనత్వేనశోషణాదిసద్భావేపితదంతఃప్రవేశప్రయుక్తతాదృశవోషరాహిత్యంఅకాశాదికంహిసర్వస్వసంతఃప్రవిష్టమపి
తద్గతైఃపూర్వోక్తేవోక్తైఃసద్భూతైఃతథాతేషుధూతేషుప్రవిష్టేష్వహంసప్రవిష్టశ్చతత్తవికారైర్నమమాపివికారఇతిథావః || ౩౫ || సా
ధనమాహ వితావదితిత్వనఃతత్త్వజిజ్ఞాసునావితావదేవజిజ్ఞాస్యంవిచార్యంతదేవాహుస్వయఃకార్యమకారణత్వేనానుభవైఃకారణ
వస్థాయాంవతేభ్యోవ్యతిరేకః - తథాబ్రాహ్మదాన్యవస్థానుతత్సాక్షీతయాలస్వయః - వ్యతిరేకశ్చసమాధ్యాదౌ వివక్షన్వయవ్యతిరేకభ్యాం

హమ్ || ౩౩ || ఋతేథాంయత్ప్రతీయేతనప్రతీయేతచాత్మని | తద్విద్యాదాన్తమోమాయాంయథా
భాసోయథాతమః || ౩౪ || యథామహంతిధూతానిధూతేషూచ్యావశేష్యను | ప్రవిష్టాన్యప్రవిష్టానిత
థాతేషునతేష్వహమ్ || ౩౫ || ఎతావదేవజిజ్ఞాస్యంతత్త్వజిజ్ఞాసునాన్తనః | అన్వయవ్యతిరేకభ్యాం
యత్స్యత్సర్వప్రసర్వదా || ౩౬ || ఎతన్నతంసమాతీత్య పరమేణసమాధినా | భవాకల్పవికల్పే
షునవిముహ్యతికహించిత్ || ౩౭ || శ్రీశుకః || సంప్రదిశ్యేవమనమోజనానాంపరమేష్ఠినమ్ | పశ్య
తస్తస్యతగ్రూపమాన్తమోన్యరుణద్ధరిః || ౩౮ || అంతహితేంద్రియాథాయహరయేవిహితాం
జలిః | సర్వభూతమయోవిత్వంససజ్జేదంసపూర్వవత్ || ౩౯ || ప్రజాపతిథార్తపతిరేకదానియ

యత్స్యత్సర్వప్రసర్వదాచతదేవాత్తనఃస్వరూపంఅస్వయవ్యతిరేకసాధననాత్వాజిజ్ఞాస్యత్సర్వః || ౪౦ || అత్తనస్తత్త్వజిజ్ఞాసునాపర
మాత్తత్త్వజిజ్ఞాసునావితావదితిజిజ్ఞాస్యంజిజ్ఞాసావిషయాధూతం - వితావదేవకింతదిత్యతదహ - అన్వయేతి - యద్వస్తస్వయవ్యతిరేకా
భ్యాంసర్వప్రసర్వదాప్రీతస్వయఃకారణత్వేనాన్వయః - వ్యతిరేకః - అఖిలహేయప్రత్యసీకకల్పాజ్ఞైకతాసత్వేనస్వేతరసమస్తవస్తుభవః
ఉభాభ్యామన్వయవ్యతిరేకభ్యాంవిష్టంసత్యద్వస్తుసర్వప్రసదాస్యాత్సర్వమదేశేషుసర్వమకాలేషుచస్యాత్ ఎతదేవజిజ్ఞాస్యమిత్య
స్వయః || ౩౬ || యత్ప్రాణితంసేవామానఃప్రజాసగ్గమితితత్ప్రసాదీకరోతి - వితదితి - వితన్తమమతంసమ్యగమర్థిష్ట - సమాధినావిత్తైకా
గ్రైన్యధికత్వేషుయేవికల్పఃవివిధాఃసృష్టయఃతేషువిమోహకత్వత్వానివేశంనయాన్యతీతి || ౪౦ || హేబ్రహ్మకపరమేణసమాధినా
మమైతన్తతంసమాత్రిష్ట - వివంసతిథవాకహించిత్తదావివక్షింపూరికత్వేషుఅవాంతరకత్వేషుతతోవిశిష్టేషుమహాకల్పేషుచఅతిథయంక
లేషుసముహ్యతినబుద్ధిమోహంప్రాప్నోతి || ౩౭ || సంప్రదిశ్యేతి - వివంసంప్రదిశ్యజనానాంపరమేష్ఠినంపరమేఆధిపత్యేస్థితంబ్రహ్మం
అత్తనఃతద్రూపంస్వరుణ్అంతహితవాత్ || ౪౦ || అజనఃఉత్పత్త్యాదివికారరహితోహరిఃజనానాంపరమేష్ఠినంలోకపితామహంబ్ర
హ్మణమేవంసంప్రదిశ్యఅజ్ఞాపృతస్యసశ్యతస్పతఃతస్మిన్పశ్యతిసతిఅత్తనఃస్వస్యతగ్రూపంపూర్వోక్తచతుర్థజత్యాదియక్తంది
వ్యమంగళవిగ్రహరిన్యరుణ్అతిరోదధే || ౩౮ || అంతహితేతి - అంతహితః ఇంద్రియాథాఃప్రత్యక్షరూపంయేనతస్యైబద్ధాంజలి
స్పృ || ౪౦ || అంతహితేంద్రియాథాయఇంద్రియాథోరూపశబ్దాదిఃఅంతహితస్తీరోహితఃఇంద్రియాథోరూపస్యతస్మైతాదృశా
యతిరోహితస్వరూపాయేత్యథాఃతస్మైహరయేఅవహితాంజలిఃసాహధానంకృతాంజలిః - సర్వభూతమయఃపుధివ్యాదిసర్వభూతప్రమ
రఃపుధివ్యాదికంసృష్టయేసహకారీత్వేనస్వీకృతవానిత్యథాఃతాగృహోబ్రహ్మణదంవిత్వంజగత్పూర్వవత్పూర్వప్రహ్మకల్పవత్ససజ్జ
శ్రు || ధాతాయథాపూర్వమకల్పయదితిశ్రుతిః || ౩౯ || తదసంతరంపూర్వోక్తాబ్రహ్మనారదసంవాదఃప్రభుత్వైత్యాహ - చంచలిః -
ప్రజాపతిరితి - ప్రజానాంభ్రమన్విచ్ఛేదమృశన్వేనస్వాగతామ్యాస్యప్రయోజనేచ్ఛాతయాయమనియమానస్యతిష్ఠత్ || ౪౦ || ౪౧

శతః ప్రవాపతిః పర్యపరిపాలయత్యు - ప్రవానాం భద్రమన్విచ్ఛన్ శ్రయఃకర్తృమన్విచ్ఛన్ - స్యాథకామ్యయా ప్రజాక్షేమకరణరూప
 స్వప్రయోజనకామ్యయా ఏకదా కాలవిశేషే నియమాన్ యమాంశ్చ తిష్ఠత్ - యమని యమాదిపూర్వ కంతపోస్వ తిష్ఠదిత్యన్వయః || ౪౦ ||
 తమిలి - రిక్థాదానాం పుత్రాణాం మధ్యప్రియతమః పరిపరం సేవమానః శీలాదినా పరితోషయానూ సేత్యుత్తరేణాన్వయః || ౪౦ || రిక్థాదా
 నాం దాయదానాం త్రాత్యణాం మధ్యప్రియతమః ఇతరావేక్షయా అధికప్రీతివిషయః అనుప్రతః పితరమనుసరన్ - తస్య తపోమహ్యసకాలే
 శీలేన సదాచారేణ శూషమాణో నారదః తం బ్రహ్మణం ప్రతిప్రశ్రయే విసయేన ఇదం వక్ష్య మాణం నా క్యమబ్రవీత్ || ౪౧ || మాయామి
 తి - కిమిచ్ఛన్ మాయా - వేదితుమిచ్ఛన్ || ౪౦ || హరాజన్ మాయేశ స్య ప్రకృతినియామకస్య భగవతో విష్ణుః మాయాం విచిత్రత క్రిప్తకృ
 తిం నా వివిదిషన్ వేత్తుమిచ్ఛన్ మహాభాగవతో మహామునిః నారదః పితరం పర్యతోషయత్ శూషయా సత్తుప్తంచకార్ || ౪౨ || తుప్తమి
 తి - లోకానాం ప్రపితామహం పితృపితామహా ప్రభృతీనామ పితాగణత్వో నిశామ్య దృష్ట్వా జ్ఞానేన్ద్రధన్యః మా - మాం || ౪౩ || తస్మా ఇతి -
 భగవతా చతుర్థోక్త్యా సంక్షేపేణ ప్రోక్తం విస్తరేణ ప్రాహ - దశలక్షణానిః క్షణీయాలభా విద్యం లేయన్తి తత్ || ౪౦ || తస్మాత్ పుత్రస్య
 ప్రశ్నార్ పుత్రాయ ప్రీతో భూతకృత్ బ్రహ్మభగవతా ప్రోక్తం లతపితృభాగవతం నామ భగవచ్ఛబ్ద తేన ప్రాప్తమిత్యథే ప్రాప్తివ్య తోచి
 త్యన్ భాగవతమితి ప్రసిద్ధం దశలక్షణం సగన్ ప్రతిసర్వాదివక్ష్య మాణదశలక్షణసహితం పురాణం వేదవదనాదిత్వాత్ పురాణశబ్దవాచ్యం
 గ్రంథమాహ నమస్వాసప్రోక్తస్య భాగవతస్య వేదవదనాదిత్వమితి చెబుచ్యతే భాగవతం నామ నవేవ లంగ్రంథః అపి తు గ్రంథ ప్రతిపాద్యోభ
 గవదవతారకథా ప్రసంగః సచ కల్పకల్పభగవదవతారాణాం విద్యమానత్వా తచ్చరితస్య పిత్రవాహతో నిత్యత్వాత్ తత్తథా ప్రసంగో

మాణయమాన్ | భద్రం ప్రజానామన్విచ్ఛన్నా తిష్ఠత్స్వధన్ కామ్యయా || ౪౦ || తం నారదః ప్రి
 యత మో రిక్థాదానామను వ్రతః | శూషూషమాణశ్చీలేన ప్రశ్రయేణ దమేన చ || ౪౧ || మాయాం వివిది
 ష్మర్విష్ణో మా యేశ స్య న హామునిః | మహాభాగవతో రాజన్ పితరం పర్యతోషయత్ || ౪౨ || తుప్తం
 విశామ్య పితరం లోకానాం ప్రపితామహమ్ | దేవప్రీతిపప్రచ్ఛభవాన్యామపృచ్ఛత || ౪౩ ||
 తస్మా ఇదం భాగవతం పురాణం దశలక్షణమ్ | ప్రోక్తం భగవతా ప్రాహ ప్రీతః పుత్రాయ భూతకృత్ ||
 ౪౪ || నారదః ప్రాహ మునయో సరస్వత్యాస్తతే నృపాధ్యాయ తే బ్రహ్మపరిమం వ్యాసాయామిత తేజ
 సే || ౪౫ || యదుతాహంత్యయా పృష్టో వై రాజా త్పురుషో దిదమ్ | యథా సీత దుపాఖ్యా స్యే ప్రశ్నా
 నన్యాంశ్చ చక్రన్నుశః || ౪౬ ||
 * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీ మద్భాగవతే - ద్వితీయస్తంభే - నవమోధ్యాయః : * * * * *
 శ్రీబాదరాయణిః || అత్ర సర్గోపసగన్ శ్చస్తానం పోషణమూశయః | మన్వంతరే శాను కథానిరో
 ధోముక్తిరాశ్రయః || ౧ || దశమస్య విశుద్ధ్యధన్ నవానామిహాలక్షణమ్ | వణయంతి మహాత్మా

ప్రవాదితే వలతపి వబ్రహ్మణో వేదోపదేశసమయే వేదవత్పరాణిహసాదికమవ్యుపదిష్టమిత్వచ్యతే గ్రంథప్రణయనం తుతస్య కథాశ్ర
 సంగస్య ప్రణయదివశాదుపవ్రవణాతే వేదవవేదభగవదుపదేశపూర్వకం పునః ప్రవర్తనాయ ఇయాన్సరం వేదపురాణాదీనాం తుభేగః వేద
 న్యవదవాక్యానువాకాద్యనుక్రమః పూర్వపూర్వానుక్రమాభిన్నః అత స్తస్య నిత్యత్వేన వ్యవహరః పురాణాదీనాం తుకథానుక్రమః అనా
 దిః వాక్యానుక్రమస్తుతత్తద్గురూపదేశలబ్ధకథానుసారిన్యాసపరాశతాద్యాధునికభగవదంశధూతపురుషకన్పితఇతి - అతః పురాణానాం పు
 రాణత్వమితి జ్ఞేయం || ౪౪ || సత్సంప్రదాయతో భాగవతం జ్ఞాతవ్యమిత్యాశయేనాహ నారద ఇతి || ౪౫ || భాగవతవ్యాఖ్యానేనైవతవ
 ప్రశ్నానాం త్రరందాస్యామిత్యాహ - యదితి || ౪౬ || పురుషువయవై లోకాస్స పాలాః పూర్వకల్పితాః ఇత్యాదినా వై రాజా త్పురుషో దిదం
 విశ్వం కథమాసీదితి యదహంత్యయా పృష్టో వై తద్యథా వదుపాఖ్యా స్యామిశృణ్వీతి || ౪౦ || త్వయా హలయదుతత్పుష్టః యగధన్ జాతః పృష్టః
 తత్ ఇదం జగదై వై రాజా త్పురుషో అగదాధిస్థాతుః ప్రపంచశరీరకాత్ వై రాజపురుషుద్యథా సీత తచ్చన్యాత్ ప్రశ్నోచ్ఛక్రన్నుశో
 వ్యాఖ్యా స్య || ౪౬ || ఇతి భావాగ్గదీపికాయాం - నవమోధ్యాయవ్యాఖ్యా : * * * * *
 * * * * * తతో భాగవతవ్యాఖ్యా ద్వారై వగవమే స్ఫుటమ్ | రాజప్రశ్నో త్రరం వత్తుమారణే బాదరాయణిః || అతీతానంతరాధ్యామేదశలక్షణం
 పురాణం ప్రాహ త్యుక్తంతాని దశలక్షణాని దదశయతి || అత్రేతి - మన్వంతరాణి ఈశామకథాశ్చేతి ద్వంస్వః సగోదరౌ త్రవశపదా
 థాః లక్ష్యంతే || ౧ || నవైవమథా భేదాచ్చ ప్రభేదస్యాత్తప్రాహ - దశమస్యేతి - దశమస్య అత్రయస్య విశుద్ధ్యధన్ తత్త్వజ్ఞానా
 థాం - నవానాలక్షణం స్వరూపకథనం - ఎకస్యైవ ప్రాధాన్యాన్నాం తోషణిత్యధన్ - సస్య త్రైవేనం ప్రకీయతే తప్రాహ - శ్రు

తేనశ్రుత్యైవశ్రుతిప్రతిపాద్యరూపేణసృష్ట్యాదిధానేమలంజసాసూత్రస్వగణయంతి-అథేనతాత్పర్యవృత్త్యాచతతదాఖ్యానేః॥ ౨॥
 సగణాదీనాంప్రత్యేకంలక్షణమాహ - భూతమాత్రేతి - భూతాని ఆకాశాదీని - మాత్రాణిశబ్దాదీని - ఇంద్రియాణిచదీశభేదమహదహం
 కారా-గుణానాం-వైషమ్యాత్పరిణామాత్ బ్రహ్మణఃపరమేశ్వరాత్ తుఃఖూతాదీనాంయద్విరాడ్రూపేణస్వరూపతశ్చబన్దసగణః-
 విసగణమాహ-పురుషఃవైరాజితత్త్వతఃపారుషఃచరాచరసగణోవిసగణ ఇత్యర్థః॥ చం॥ భూతమాత్రేంద్రియధియాంభూతానాం
 సృష్టివ్యాదిపంచభూతానాం-మాత్రాణాంతదసాధారణధర్మాణాంకథాదీనాం-ఇంద్రియాణామేకాదశేంద్రియాణాం-ధియాంతాద్యశేం
 ద్రియజన్యజ్ఞానానాం-జన్మఅత్రసర్వవిత్తుదాహృతః-సర్వశబ్దేనప్రతిపాదితః - బ్రహ్మణ్యితి - బ్రహ్మణోభగవతః గుణవైషమ్యాత్ తమో
 రూపవిషమగుణపరిగ్రహాత్ పారుషః పురుషరూపేణభగవతాకృతఃవిసగణాలయఃవిసర్గశబ్దేనప్రతిపాదితః॥ ౩॥ స్థితీతి॥ వైకుంఠస్య
 భగవతోవిజయః - సృష్టానాంతత్సర్వాదాపాలనోత్త ఋణః - భగవదవతారైర్జగత్పాలనమిత్యర్థః - స్థితిఃస్థానం - స్వభవైశ్వర్య
 స్యానుగ్రహఃపోషణం - తదనుగృహీతానాంసతాంమన్వంతరాధిపతీనాంభర్తృఃసర్వర్తృః - ఊతయః కర్తృణాంవాసనాః - వేద్యతంతుసం
 తానెఱాయంతేకర్తృభిఃసంతస్యంతిఇత్యాతయః - వృద్ధ్యధాత్వంశైమాధాత్వావయతేధాత్వోరిదంరూపం - ఊయంతేకర్తృభిః
 భాంతేసంక్లిప్త్యంతిఇతివాఙ్మతయిత్త్యర్థః॥ చం॥ వైకుంఠవిజయః భగవతోవిజయఃస్థితిఃస్థానశబ్దేనోచ్యతే - తదనుగ్రహఃవైకుంఠా
 నుగ్రహఃపరిపాలనంపోషణశబ్దేనోచ్యతే-మన్వంతరాణితద్ధ మఃమన్వంతరేష్వనుష్ఠీయమానోభర్తృఃమన్వంతరశబ్దేనాభిధీయతే - మన్వం
 తరధర్మాణాంబహుత్వాత్ మన్వంతరాణీతిబహువచనంమన్వంతరశబ్దోలక్షణాయామన్వంతరధర్మేషువర్తతే ఇత్యర్థః కర్తృవాసనాఃపుణ్య
 పాపరూపకమకాపాసనాఃఊతయశబ్దేనాభిధీయంతే॥ ౪॥ ఈశానుకథామాహ - అవతారేతి - హరేరవతారానుచరితం అస్యానువర్తినాం
 చసత్తథాఃఈశానుకథాఃప్రోక్తాఇత్యర్థః॥ చం॥ ఈశానుకథేత్యస్యాభామాహ - అస్యభగవతఃఅవతారానుచరితం అవతారకథావ
 ణానం - అస్యానువర్తినాంభగవత్ప్రకాశానాంచప్రశాంతాఃశాంతిరసప్రధానాః - నానాఖ్యానోపబృంహితాఃబహువిధైరాఖ్యానైరుప

నఃశ్రుతేనాథేనచాంజసా॥ ౨॥భూతమాత్రేంద్రియధియాంజన్మసగణఉదాహృతః॥ బ్రహ్మ
 ణోగుణవైషమ్యాద్విసగణఃపారుషన్మృతః॥ ౩॥ స్థితీరైవకుంఠవిజయఃపోషణంతదనుగ్రహః॥ మ
 న్వంతరాణిసర్వర్తృఊతయఃకర్తృవాసనాః॥ ౪॥అవతారానుచరితంహరేరస్యానువర్తినామ్॥ పుం
 సాంచసర్వకథాఃప్రోక్తానానాఖ్యానోపబృంహితాః॥ ౫॥ నిరోధోస్యానుశయనమాత్మనస్సహ
 శక్తిభిః॥ ముక్తిహిత్యాన్యధారూపంస్వరూపేణవ్యవస్థితః॥ ౬॥ ఆఖాసశ్చనిరోధశ్చయతస్తస్య
 ధ్యవసీయతే॥ సఆశ్రయఃపరంబ్రహ్మపరమాత్మేతిశబ్ద్యతే॥ ౭॥ యోధ్యాత్మికోయోపుగుషసోసా

బృంహితాఃసత్తథాశ్చఈశానుకథేమ్యచ్యంతే॥ ౫॥ నిరోధమాహ - నిరోధితి - అస్యాత్మనఃజీవస్య హరేర్భగవద్రాంజనుసశ్చర్చక్తి
 భిఃసోపాధినిస్సహాయసంలయఃనిరోధః - అస్యధారూపంఅవిద్యయాలభ్యంతంకర్మత్వాదిహిత్యాన్యస్వరూపేణబ్రహ్మత్రయావ్యవస్థిత
 తిర్ముక్తిః॥ చం॥ అస్యాత్మనఃపరమాత్మనఃశక్తిభిఃసహఅనుశయసంప్రయోగసానిధాశయసంనిరోధఃనిరోధశబ్దేనోచ్యతే - అస్యధారూ
 పంహిత్యాన్యరూపేణవ్యవస్థితీర్ముక్తిఃనిత్యస్వజ్ఞానానందామూర్తనఃజీవన్ముక్త్యధారూపంకర్మకల్పితందేవమనుష్యురూపంహిత్యా
 మునఃస్వస్వరూపేణజ్ఞానానందామూర్త్యాదరూపేణవస్థానంముక్తిశబ్దభాగితిభావః॥ ౬॥ ఆఖాసశ్చ - ఆఖాసఃస్పృహః - నిరోధోలయశ్చ
 యతోభవతి - అధ్యవసీయతే ప్రకాశ్యతేచసబ్రహ్మతిపరమాత్మేతిప్రసిద్ధిఃఆశ్రయఃకథ్యతే॥ చం॥ అనంతరందశమస్యాశ్రయశబ్దస్యా
 భామాహ - ఆఖాసశ్చప్రపంచస్యోత్పత్తిఃస్థితిశ్చనిరోధశ్చలయశ్చయతోబ్రహ్మణఃఅధ్యవసీయతేనిర్భీయతేస ఆశ్రయఃనిఖిలప్రపంచ
 పాదానత్వాద్బ్రహ్మవఆశ్రయశబ్దేనోచ్యతేఇత్యర్థఃసఆశ్రయవివపరంబ్రహ్మతిపరమాత్మేతిచఙ్చ్యతే॥ ౭॥ ఆశ్రయస్వరూపమసరో
 యోమథవేనస్పృహంతంశయతుంఅధ్యాత్మాదివిభాగమాహ - యితి - యోయమాధ్యాత్మికఃపురుషఃచక్షురాకరణాభిమానీద్రష్టాజీవఃస
 వివాధిదైవికఃచక్షురాద్యధిష్ఠాతాసూర్యాదితత్రైకస్మిన్నైవఉభయోద్విరూపోవిచ్ఛేదోయస్తత్పరిధిభౌతికఃచక్షుగోళోకాద్యుపల
 ఖీతోద్యశ్యోదేహఃపురుషితిపురుషస్యజీవస్యోపాధిః॥ శ్రు॥ సనావిషపురుషస్మరసమయితిశ్రుతేః॥ చం॥ వివంసరాద్యాశ్రయాంతై
 రదశభిలక్షణైర్వివృత్తంపురాణస్వరూపమభిధాయంతిరమాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికభేదేనపదాభాస్యత్రైవిధ్యంపదాఅధిదై
 వికశబ్దస్యనిఖిలదేవతాధిష్ఠానభూతస్యభగవత్కర్మరాధిష్ఠాతృతయాఆధ్యాత్మికశబ్దవాచ్యేజీవే అంతర్యామితయాతచ్చరకతయచతదభే
 దేనపరమానమాదాయ॥ శ్రు॥ తత్త్వమసి - అయమాత్మాబ్రహ్మత్వాద్యదైవతశ్రుతిసిద్ధంతమూరభేదంప్రథమమభిధాయ అత్తశబ్దసి
 ద్విహ్రూధ్యాఃఉభాధ్యాంజీవపరమాత్మధ్యాంవిలక్షణంజడభూతసంఘాతాత్మకం ఆధిభౌతికశబ్దభామాహ - యితి - ఆత్మనిశ్చరే అధిష్ఠా
 తృతయావిద్యమానత్వాత్ ఆధ్యాత్మికశబ్దవాచ్యోయోయంపురుషస్సోసావిహాధిదైవికఃనిఖిలదేవాధిష్ఠాతృతయాఅధిదైవికశబ్దవాచ్యోభగ
 వాన్మూరాయానివిహితాధ్యాత్మికశబ్దవాచ్యజీవశరీరకతయాజీవాభిస్సృజిత్యర్థఃతత్రైవిధ్య ఆధ్యాత్మికాదిమత్రిమ ఉభయవిచ్ఛేదఃపూర్వో

తత్త్వాధ్యాత్మికాధిదైవికశబ్దనాచ్యజీవపరమాత్మాభిన్నః పదార్థః జడప్రకృతిః ప్రాకృతరూపః సః ఆధిభౌతికఇతి స్మృతః ॥ ౧౪ ॥
 ఏకమితి ఏకమేకతరాభావఇత్యేతేమాం అన్యోన్యసాపేక్షసిద్ధత్వేన అనాత్మత్వందశాయతి - తథాహి - వృశ్యం వినా తప్తే త్రిత్య మేయం
 కరణం సిద్ధ్యతి - నాపి ప్రక్షానచ ద్రష్టురం వినా కరణప్రభృత్యనుమేయః తదధిష్ఠాతా సూర్యాదిః సచతం వినా కరణం ప్రవతే - సచ
 తద్విసావృన్యమిత్యేవం ఏకతరస్యాభావే ఏకం నోపలభామహే - తత్ర తదాతత్త్రితయం ఆలోచనాత్మకేన ప్రత్యయేన యోజేదసాక్షీతయావశ్య
 తః సః పరమాత్మా ఆశ్రయః తేమానుపి పరస్పరాశ్రయత్వమస్త్యేవేతి తద్వ్యవచ్ఛేదాధికారి విశేషణం స్యత్రయః అనన్యాశ్రయః సచాసావ
 న్యేనామాశ్రయశ్చైతి - తథాచ భగవాన్ వక్ష్యతి ॥ శ్లో ॥ సృష్టాపమాగ్వావపురత్రరంధ్రే పరస్పరం సిద్ధ్యతి యస్య సతః ఫలత్తాయదేమా
 నుపరోయతవ్యః స్వయనుభూత్యాభిలసిద్ధిసిద్ధిరితి ॥ ఎతేనైవవ్యభిచారిత్వా త్రైమామాయానుయత్వమిత్తుక్తం - అత్రపివ - పురుషాయనై
 లోకాస్స సాలాః పూర్వకల్పితాః ॥ లోకైరముష్యావయవై స్స పాలైరిత్యనేనోక్తో విరోధోపపరిహృతః ॥ చం ॥ ఇత్థమాధ్యాత్మికాధిదైవి
 కాధిభౌతికభేదేన నిరచిద్విరరూపతత్వత్రయవేత్తృత్వంచాహ - పూర్వోక్తానామాధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికశబ్దవాచ్యానాంచిద
 చిద్విరరాణాం మధ్యవికంతత్వం ఏకతరాభావే అన్యతరాభావేశ్చిరస్యవాపరమాత్మనోహా అభావేయభానోపలభామహే ఉభయాయత్త
 త్వాత్ జాతృత్వస్యతదాతత్రతేమ త్రిమిత్రయమపి యోజేదసావ్యత్రయాశ్రయః స్వాశ్రయాశ్శరీరేంద్రియాదయః తేమామాశ్రయః ఆ
 త్మాపరమాత్మాసర్వేషాం దేహేంద్రియాత్మనాంతదాయత్తస్థితకత్వాత్ ॥ ౧౫ ॥ ఉక్తమేనాధ్యాత్మాదివిభాగం ప్రపంచయ ॥ శ్లో ॥ యదు
 తాహంత్యయావృష్టవై రాజాత్పురుషాదిదమ్ ॥ యదాసీత్తదుపాఖ్యాన్యకతిప్రతిజ్ఞాతం - తదుత్పత్తిప్రకారమాహ - పురుషఇతి - పురుషః వై
 రాజః - ఆండం వినిభిర్యపుగక్తృత్వ - వినిగతః పృథక్ స్థితఇత్యధః - అయనం స్థానం అన్విచ్ఛక్తివిమృశక్ - యతశ్శుచిః స్వయం -
 అత్రపివ శుచిః శుద్ధాః - అపః గర్భాదకనంజ్ఞాః - ఆస్మాత్పృథక్ ॥ చం ॥ శుచిః పరిశుద్ధః సః పురుషః భగవానాదావండమండకోశం విని
 భిర్యభిత్వా యదా వినిగతః తదా ఆత్మనః స్వస్థాయనమన్విచ్ఛక్తిస్థానమపేక్షమాణస్ ॥ శుచిరపోజలా అస్మాత్పృథక్ ససజ్ ॥ ౧౬ ॥

వేవాధిదైవికః ॥ యస్తత్ప్రభయవిచ్ఛేదస్స స్మృతోహ్యధిభౌతికః ॥ ౧౪ ॥ ఏకమేకతరాభావేయదా
 మోపలభామహే ॥ త్రితయంత్రయో వేదసాత్మాస్వాశ్రయాశ్రయః ॥ ౧౫ ॥ పురుషోండుం వి
 నిభిర్యయదాసోపనిగతః ॥ అత్తమోయనమన్విచ్ఛన్నపోప్రాక్షీచ్ఛవశ్శుచీః ॥ ౧౬ ॥ తాస్వ
 వాత్సేత్స్వస్పృష్టాసుసహస్రపరివత్సరా ॥ తేన నారాయణో నామయదాపః పురుషోద్భవాః ॥
 ౧౧ ॥ ద్రవ్యం కర్మచకాలశ్చ స్వభావోజీవఎవచ ॥ యదనుగ్రహతస్సంతినసంతయదుపేక్షయా ॥
 ౧౨ ॥ ఎకోనానాత్వమన్విచ్ఛక్తియోగతల్పాత్సముత్థతః ॥ వీర్యం హిరణ్మయం దేహం మాయయావ్య

తాస్వీతి ॥ అపువాసం నారాయణనామనిరుక్త్యస్పష్టయతి - తేన అపువాసేన - యత్ స్వాత్పురుషః సరః తస్మాదుద్భవోయాసాం - నారాః ఆ
 శుః అయనమస్మేతినారాయణఇత్యధః - తదుక్తం ॥ శ్లో ॥ ఆపోనారాఇతి ప్రోక్తా ఆపోవై నరనూనవః ॥ అయనంతస్యతాః పూర్వం తేన నా
 రాయణస్తస్మృతః ॥ చం ॥ స్వస్పృష్టాసు స్వేన నిర్మితాసుతాస్వస్పృసహస్రపరివత్సరా అవాత్సేత్ మహంభసిశయనంచకార - తేనాస్వ
 వస్థాసేన నారాయణో నామనారాయణఇతి ప్రసిద్ధః - నారా ఆపో అయనం యస్యేతి పలుప్రీహమవలంబ్య నారాయణశబ్దనిష్పత్తిరితిభావః -
 సమనారశబ్దస్య కథముగతపరత్వమత్రహ - యద్యస్తాత్తారణో ఆదౌ ఆపః పురుషోద్భవాః ఆతః ఆపో నారాఇత్యుచ్యం లేనరీయతేన యత ఇ
 తినరభగవాన్ ॥ శ్లో ॥ జహ్నునానారాయణోనరఇతినరశబ్దస్య విష్ణుసహస్రనామమధ్యపాతేన భగవద్వాచితత్వే తస్యేమాః నారాః సరశ
 బ్దత్వంబంధసామాన్యేతస్యేదమిత్యన్ - ఆతోనరోత్పన్నత్వాన్నారా ఆపఅయనం యస్య సనారాయణఇతి ప్రోక్తఇత్యధః ॥ ౧౧ ॥ తస్య ప్ర
 భావమాహ - ద్రవ్యమితి - ద్రవ్యం ఉపాదానం - కర్మాగీనినిమిత్తాని - జీవః భోక్తా - యస్యానుగ్రహత్వంతికార్యక్షమాభవంతీత్యధః ॥
 చం ॥ ద్రవ్యం పృథివ్యాది - కర్మచపుణ్యపాపరూపం - కాలశ్చకళాకాష్ఠాదిరూపసంవత్సరయుగకల్పాదిరూపశ్చ - స్వభావస్వత్వాదిః జీవ
 వ్యభావోజ్ఞానాదిర్వా - జీవపివచయదనుగ్రహతః యస్య భగవతోనుగ్రహతస్సంతి - యదుపేక్షయా యస్యాపేక్షయా ననంతినరస్వస్యాభిభగవ
 త్సంకల్పయత్తస్థితకత్వాత్ ॥ ౧౨ ॥ ఏకఇతి ॥ యోగవివత్త్వంశయ్యాతస్మాత్ వీర్యంగర్భరూపందేహం హిరణ్మయమితి ప్రకాశబహుశం ॥
 చం ॥ ఏకః అద్వితీయోభగవాన్ ॥ శ్లో ॥ ఏకాకీనరమేదితి శ్రుత్యనుసారేణ ఏకత్వేన రతిమవింద ॥ అతపివ నానాత్వమన్విచ్ఛక్తిబహుస్యామితి
 బహుభవనంకల్పపూర్వకబహుత్వం ప్రాప్తమిచ్ఛక్తియోగతల్పాత్ యోగనిద్రాయాన్తస్థిస్థానాపన్నాప్యేషపర్యంకాత్ నముత్థితస్య మా
 యయానత్వేన జడమాయాప్రకృత్యానహకారిణ్యా - దేవోనారాయణః వీర్యం ॥ శ్లో ॥ అపివనసజ్జాదౌతాసువీర్యమపాస్యజత్ ॥ త
 దండమభవద్దేమంసహస్రాంశునమప్రభమిత్యాదిప్రమాణసిద్ధమప్నునిక్షిప్తమందోత్పాదనశక్తియుక్తం లేజోరూపద్రవ్యం హిరణ్మయమం
 దంత్రేభాఅపృజత్ ॥ ౧౩ ॥ అస్త్యేవప్రపంచః - అధీతి - విజమధిదైవాదిరూపేణ త్రిభాగిన్సూర్యసికార్యస్యవికంపారుషం పురుషనం

౧౪౫ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వితీయస్తంభే - దశమోధ్యాయః.

అంధిక్రియాశక్తిరూపంత్రిభాగ్యవ్యతీయతత్త్వం || చం || తత్త్రైవిధ్యమాహ - అధిదైవం అండస్యత్రివిధాహంకారజన్యత్వాత్తద్వ
 దేవనైకాకశబ్దావ్యసాద్వికాహంకారాంశేన || శ్లో || వైకారికాస్తనోజజ్ఞేదేవావైకారికాదశేతి - పూర్వోక్తరీత్యా - దిగ్వితాకాప్ర
 జేతోన్మవహ్నింప్రపేంద్రమిత్రకాణంకారణత్వాచ్చఅధినైవతమధ్యాత్మంతత్త్వాజీవేనాధిష్ఠితాసంక్రియాణిఅత్రధ్యాత్మశబ్దేనా
 భిధీయంతే - తైజసాభ్యసరాజసాహంకారాంశేనఇంద్రియాణాంకారణీభూతమిత్యగ్రః || శ్లో || తైజసాత్మవికుర్వాణాదింద్రియాణిదశాభ
 వన్ | జ్ఞానశక్తిఃక్రియాశక్తిఃబుద్ధిఃప్రాణస్తుతైజసఇతిమన్యక్తం - అతఃఅధ్యాత్మమధిభూతంతామసేనాంశేనఅకాశాదిభూతపంచకసా
 భనత్వాత్ || శ్లో || తామసాదపిభూతాదేర్వికుర్వాణాభూత్సభిభూత్పూర్వోక్తప్రమాణామసారేణఅధిభూతశబ్దావ్యసం - ఏవంత్రివిధంహిర
 న్మయమండంత్రభూతాకారాయణోన్మజత్ - ఏవంత్రివిధస్యాండస్యత్రిపుత్రరణజనితోయోవిశేషస్తమాహ - అథేతి - ఏవంపౌరుషంశ
 గవదీయంధీర్యజన్యత్వాద్విర్యంఅండంయథాత్రిపుత్రరణవశాత్త్రిభాఅభిద్యత - తచ్ఛ్రీమత్త్రైవిధ్యోవపానంపంచీకరణోపమజా
 భంపంచీకృతానామేవపదాభానాముత్పత్తిరగ్రేవక్యమాణత్వాత్ || ౧౪ || అంతరితి - అంతర్భూతేయఃఅకాశఃతస్మాక్రియాశక్త్య
 దివిధాచేష్టమానస్యనతః - ఓజఃఇంద్రియశక్తిః - నహఃమనశ్శక్తిః - బలందేహశక్తిః - తతఃక్రియాశక్త్యత్సనస్మాత్ప్రాయాత్ - ప్రాణః
 సూత్రాభ్యఃమహాముఖ్యఃనవినాసుః - అస్యాత్మకఃప్రాణస్సర్వమాం || చం || త్రైవిధ్యోపలక్షితపంచీకరణజన్యపదాభోత్పత్తిమా
 హ - అంతర్భూతేఅండరూపశరీరస్యాంతఃవిచేష్టతఃపురుషస్యభగవతఃఅకాశాఅకాశరూపవయవాఃఓజస్సహజబలంచజ్ఞేవితేవా
 రూఃకారణీభూతాగుణాత్పన్నాఃతతఃతేభ్యోగుణేభ్యోతద్గుణకారణీభూతాద్వాఅకాశాద్వాప్రాణోమహానసుఃమహాశరీరస్థావకత
 మూర్త్యుః - అతపివాసురసుశబ్దావ్యసంప్రాణఃప్రాణాపానాదిభేదేనపంచవిధ్యముపగతఃప్రధానీభూతఃప్రాణఃభగవదీయఃప్రాణవా
 యుజఃశ్లో || శ్రీ || అకాశాద్వాయురితిశ్రుతిః || ౧౫ || మహత్త్వందశాయతి - అస్తితి - ప్రాణఃఇంద్రియాణి - యంప్రాణంతంచేష్టంకుర్వంతం

స్వజత్రిభా || ౧౩ || అధిదైవమధ్యాత్మమధిభూతమితిప్రభుః | యదేకంపౌరుషంధీర్యంత్రిభాభిన్య
 తతచ్ఛ్రీమత్ || ౧౪ || అంతర్భూతర అకాశాత్పురుషస్య విచేష్టతః | ఓజస్సహజా బలంజ్ఞేతతః | ప్రా
 ణోమహానసుః || ౧౫ || అనుప్రాణంతియంప్రాణాఃప్రాణంతంసర్వజంతుము | అపానంతిమ పా
 నంతినరదేవమివానుగాః || ౧౬ || ప్రాణేనఓపతాత్మత్వడంతరాజాయతేవిభోః | ఏపానతోజ
 తుతశ్చప్రాజ్ఞుఖంనిరభిద్యత || ౧౭ || ముఖతస్తాలునిభిన్మంజిహ్వతప్రోవజాయతే | తతోనా
 వారసోజ్జేజిహ్వాయాయోధిగమ్యతే || ౧౮ || వివక్షోముఖతోభూమ్నోచహ్నిర్వాగ్వ్యహృతంత
 యోః | జలేనైతస్యసువిరంనిరోధస్సమజాయత || ౧౯ || నాసితేనిరభిజ్యేతాందోధూయతనభస్వ

అపశ్చాత్ప్రాణంతిచేష్టంకుర్వంతి - అపానంతంచేష్టంత్యజంతం - అపానంతిచేష్టంత్యజంతం - రాజానమనుభృత్యా ఇవ || చం || స
 ర్వజంతుముప్రాణంతంప్రాణకార్యాణికుర్వంతంయంప్రాణమనయంప్రధానభూతంభగవదీయంప్రాణమనప్రాణాఃప్రాణీనాంప్రాణః
 అనుప్రాణంతిశరీరాణ్యమప్రవిశ్యధారయంతినరదేవంరాజానమనుభృత్యా ఇవయమపానంతమపానకార్యాణికుర్వంతమనుభృత్యపా
 నంతిచ || ౧౬ || ప్రాణేనేతి - ఓపతాచానయతానిమిదైన - యుత్యదాదికంవిరాడ్జీవాభేదేనోపాననాభాముక్తం - జాయతేస్తక్రియా
 త్మకః - తతోజ్జతఃభక్షయతుమిచ్చత ఇత్యగ్రః - ప్రాప్త్యధమం - నిరభిద్యతవిభక్తమభూత్ || చం || ఏవంభగవత్ప్రాణస్య తదీయా
 కాశాదోజఃప్రభృతిభ్యోవాత్పత్తిమనవన్యఃఅనంతరంతస్యభగవతఃపురుషత్పత్తిమాహ - అంతరాశరీరస్యాంతరాశ్ఓపతాచఃతా
 ప్రాణేనవిభోఃపుత్రుత్వజాయతేయుత్యధ్యాంహతుభ్యాంజతఃఏపానతశ్చఅదాప్రాజ్ఞుఖంనిరభిద్యతఉత్పన్నమభూత్ || ౧౭ || ము
 ఖతఇతి - తాలుఃఅధిష్ఠానం - జిహ్వ ఇంద్రియం - నానారసోవిషయః - వరుణశ్చదేవతాజ్ఞాతవ్యా - ఏవంసర్వత్ర అధిష్ఠానమింద్రియం
 దేవతావిషయశ్చైత్యతచ్ఛుప్తయమనుక్తమభ్యుహ్యం || చం || ముఖతఃతాలునిభిన్మండత్పన్నంతత్రతాలుద్యయమధ్యోజిహ్వఉపవా
 యతే - జిహ్వయానూరసోధిగమ్యతేగృహ్యతేతాదృశోరసఃకట్యాష్టలవణమధుతిక్తకమయభేదేనషడ్విధఃతతోజిహ్వయాఃజ్ఞే || ౧౮ ||
 వివక్షోరితి - వివక్షోఃవక్త్రమిచ్ఛోఃముఖతఏవవక్త్రందేవతా - నాకేఇంద్రియం - వ్యాహృతంభాషణం - తనూరితిఇంద్రియదేవతాధీ
 నత్వంకర్మణోదశాయతి || చం || వివక్షోఃవక్త్రమిచ్ఛోఃభూమ్నోముఖతఃవహ్నిర్వాగ్వ్యహృతంత్రియంచతయోర్వాగ్వ్యహ్నిర్వాగ్వ్యహృతం
 బంధివ్యాహృతంవ్యాహరఃఉక్తిశ్చజ్ఞే || శ్రీ || ముఖాదింద్రశ్చాగ్నిశ్చేతిశ్రుతేఃతస్యాగ్నేఃసువిరంబముకాలంజలేనిరోధఃసమజాయత
 వై - సర్వస్యాపిజగత్ప్రదానంజలావ్యాప్తత్వాత్ - జలేనిరోధఃవిరోధిత్వాత్ప్రబంధకతజాయతవై || ౧౯ || నాసితఇతి - నభస్వతిప్రాణ
 వాయు - దోధూయమానేత్యంతంప్రచలతి - తత్రససినాసికాయాం - వాయుదేవతా - గంధంసహితీకథా - అనేనగంధోవిషయా

దశాతః - ప్రాణాంత్రయం - జిహ్వుతః గంధః గృహీతుమిచ్ఛతః ॥ ౪౦ ॥ సభస్వ తినానాపుటవద్విప్రాణాదివాయాదోధూయతికంశ
మానేసతినాసికేరభిద్యతాం - ఉత్పన్నైబభూవతుః - తత్రాసాపుటవద్విప్రాణేఉచ్చాస్సనిశ్వాసరూపేగంధవహూవా యుఃజిహ్వు
తఃగంధఃగృహీతుమిచ్ఛతఃపురుషస్యనాసికాయాంప్రాణఃప్రాణేంద్రియంబుధైః ॥ శ్లో ॥ ప్రాణాద్వా యురజాయతే శ్రుతిః ॥ ౪౧ ॥ య
జేతి - నిరాలోకంప్రకాశమాన్యం - ఆసీదితిశేషః - నిర్మమీకమితవదవ్యయాభావః - తదాతత్త్వానందేహంచకారాదస్య చ్చవస్తు - ది
బ్బుతః - ఆసీదీధ్వానంజ్యోతిఃఆదిత్యోదేవతా - చక్షుఃఇంద్రియం - తతోగుణస్యరూపస్యగ్రహఃగ్రహణం - అసేసరూపంవిషయోద
శితః ॥ ౪౦ ॥ నిరాలోకంఆలోకోదశానంనిగతః ఆలోకాయన్నాతన్నిరాలోకంచక్షుఃపజ్ఞానావిషయం ఆత్మానంస్వదేహంఆత్మ
నిష్వస్త్రికాదివృత్తతఃద్రష్టుమిచ్ఛేఃతస్యభగవతఃఆసీదేత్రగోళేనిభిన్నేగుణగ్రహఃరూపగుణగ్రాహకంజ్యోతిస్తైజోరూపంచ
క్షుశ్చక్షురింద్రియంచాస్యనిభిన్నం ॥ ౪౧ ॥ బోధ్యమానస్యేతి - ఋషిభిఃదేవైఃబోధ్యమానస్యసతఃఆత్మనఃప్రబోధనం గృహీతుమి
చ్ఛతఃకణోఅధిష్ఠానందిశఃదేవతాఃశ్రోత్రమింద్రియంతతోగుణగ్రహఃశబ్దగ్రహణం ॥ ౪౦ ॥ ఋషిభిఃమునాభిఃనిత్య సూఖిర్వాబో
ధ్యమానస్యబోధంప్రాపితస్యతంశబ్దజిహ్వుతఃగృహీతుమిచ్ఛతఃఆత్మనఃపరమాత్మనానారాయణస్యదిశఃగ్రూపాకణోచనిభిద్య
తాంకణశబ్దబ్యాఉత్పన్నే గుణగ్రహఃశబ్దగుణగ్రాహకంశ్రోత్రంచశ్రోత్రేంద్రియంచనిభిన్నం ॥ ౪౧ ॥ వస్తున ఇతి - పృథు
త్వంచకారీవంచలఘుత్వ చగురుత్వంచఉష్ణత్వంశతతాంచేత్యధఃయద్యఃఉష్ణత్వముఃకేంద్రియవిషయ వివేకథాశితస్యజిహ్వుతాభా
వాత్ - దృష్టమిత్వత్వం - గురుత్వమితిపాతేయకాదేశశ్చాందసఃవస్తునఃవితాగుణాజిహ్వుతఃత్వజ్యోతిఃనాత్వగింద్రియధిష్ఠానం
చక్షుశాతమత్యధః - తస్యాంలోమానిఇంద్రియం - మహిరుహశ్చ దేవతాజాతాఃవస్తునిహస్తేనాతోలితేలఘుత్వ గురుత్వ గూఢా
వాత్తదూరపిత్వగింద్రియవిషయత్వమితిపారాణికాః ॥ ౪౦ ॥ వస్తునోగ్రవ్యస్యపుమకారీవంచలఘుత్వంచలఘుగురుత్వ

తి । తత్ర వాయుగంధవహూప్రూహోనసిజిహ్వుతః ॥ ౪౦ ॥ యదాత్మనినిరాలోకమాత్మా
నంచదిదృశ్యతః । నిభిన్నేఆసీదేత్రస్యజ్యోతిశ్చక్షుగుణగ్రహః ॥ ౪౧ ॥ బోధ్యమానస్య ఋ
షిభిర్వాత్మనస్తంజిహ్వుతః । కణోచనిరభిద్యతాదిశ శ్రోత్రం గుణగ్రహః ॥ ౪౧ ॥ వస్తునో
మృదుకాశిన్యలఘుగుర్వాష్ణశీతతామజిహ్వుతఃత్వజ్యోతిఃనాత్వస్యాంరోమమహిరుహః ॥ ౪౩ ॥ త
త్రచాంతబహివాత్తస్వచాలబ్ధగుహోవృత్తః । హస్తారురుహతుస్తస్యనానాకర్తృచికిషఃత ॥ ౪౪ ॥
తయోస్తుబలవానింద్రాదానముభయాశ్రయమ్ । గతంజిహ్వుతఃపాదౌరురుహతేభికామికామ్ ॥
౪౫ ॥ పద్భ్యంయజ్ఞస్వయం హవ్యంకర్తృభిఃక్రియతేన్మభిః । నిరభిద్యతశిశ్నోతై ప్రజానందా

తతాంత్రముత్వంగురుత్వంఉష్ణత్వంశతత్వంచజిహ్వుతఃగృహీతుమిచ్ఛతఃత్వజ్యోతిఃనాత్వ తస్యాంత్రవిరోమమహిరుహఃరోమస్వరూపాః
వృక్షశ్శర్పనాః ॥ ౪౩ ॥ తత్రైతి - తత్రత్వది - అంతబహిశ్చవాతోవృత్తఃఆవృత్తస్థితః - కతకరినిష్ఠాకథంభూతః - త్వచాల్లఃగు
ణస్వరోదేన - అయమధఃత్వగింద్రియమేవబహిఃకండూతిసహితంస్పృశంగృహ్యల్లామకప్రేనోచ్యతే - తత్రమహిరుహకాండవత్వం
అంతబహిస్సృశంగృహ్యత్తదేవత్వకృష్ణోచ్యతే - తత్రవాతోదేవతా - తథాచతృతీయేవత్వతి ॥ శ్లో ॥ త్వదిమగ్యనిభిన్నాంవివికు
భిన్ద్యమాషధిః । అంతేనలోమభిఃకండూయేనాసాప్రతిపద్యతే ॥ నిభిన్నాస్యస్య చర్మాణిలోకపాలోలోకేత ॥ ప్రాణేనాంశేన
సంస్పృశంయేనాసాప్రతిపద్యతే ॥ తత్రచర్మాణిచర్మోపలీతాత్వగత్యధః - ప్రాణేనాంశేనేప్రాణవాయవ్యతైనత్వగిం
ద్రితేతేత్యధః - బహ్యౌచత్రతౌతువికవివాసానిదిఃప్యఃత్వజ్యోతిరభిద్యత - త్వచోలోమానిలోమభ్యుపాధివసస్పృతయతి - రురుహతుః
నిభిన్నే ॥ ౪౦ ॥ తత్రచతస్యాంత్రవిఅంతబహిశ్చబద్ధగుణబద్ధస్పృశగుహోవాతఃవాయఃత్వచావృత్తత్వగింద్రితేకావృత్తఃతస్యభగ
వతోనానాకమచికిషఃయానిభిలకర్తృకరణేచ్ఛయాహస్తారురుహతుఃఉత్పన్నా ॥ ౪౪ ॥ తయోగతి - బలం ఇ - ద్రియంఇ - ద్రోదేవతా
తమభయాశ్రయందేవతాశ్రయంతిదానంకర్త - అభికామికాంతభిష్టాంవిహితామిత్యధః ॥ ౪౦ ॥ తయోహస్తయోరధిష్ఠానదేవతాబ
లవానింద్రః - ఆదాన స్వీకరణముభయాశ్రయం - గతిమితిఅభికామికాంతభిష్టాంవిషయాధూతాంగతింజిహ్వుతఃగృహీతుమిచ్ఛతోభగవ
తఃపాదౌరురుహతుః ॥ ౪౫ ॥ పద్భ్యమితి - పద్భ్యంసహాయజ్ఞవిష్ణురేవస్వయంతదధిష్ఠాత్పురూషేణ్ధితః - కర్తృభిరిగత్యాజ్యకర్తృశ్చి
రింద్రియముక్తం - హవ్యంక్రియతేతిగతిప్రాప్యంయజ్ఞాధఃప్రవ్యంవిషయజిత్యక్తం - సృభిరితివ్యప్తిజేపేష్యపిషయమేవలిలిదశా
యోనరాధికారిత్వంయజ్ఞానాగదశాయతిప్రజాఅపత్వం - ఆనందఃరతిః - అమృతస్యగాది - తదభిః - శిశ్నఃఅధిష్ఠానం ॥ ౪౦ ॥
సృభిర్మమైత్యఃహవ్యంయత్తమక్రియతేమూయతేదేవతోదేశేన అగ్నా విలిహవ్యం - పురోదాశాదిరూపంతత్రధానంకర్త
యజ్ఞాదిరూపంయత్రియతేతత్వస్వరూపేయజ్ఞఃశిష్ఠః ॥ శ్లో ॥ యజ్ఞోవై విష్ణుగతిశ్రుతేః - విష్ణురత్రాదిత్యాదివ్యవృత్తః ॥ శ్లో ॥ ఆదిత్యావామ

హంవిష్ణురితి ప్రమాణబోధితః సస్వయమేవ పద్భ్యం భగవాన్ దాభ్యాం యజ్ఞాధిష్ఠానదేవతోత్పన్నః యజ్ఞనామకః పురుషభగవదంశావ
తారరూపః ఆదిత్యానామనృతమ ప్రేమాత్మనుశ్చవిష్ణుః పాతాధిష్ఠానదేవతేతిథావః - నిరభిద్యతేతి - ప్రజానందామృతాధిపః ప్రసా
ప్రజాత్వాదనంతయా ఆనందః స ఏవామృతంతదభయతే ప్రాధికాయత ఇతి తదభీతస్య శిశో నిరభిద్యతవై ఉత్పన్నః కిల || ౧౬ ||
ఉపస్థగతి - ఉపస్థగతియం ప్రజాపతిశ్చ సీదితి జ్ఞేయం - తదుభయా శ్రయమింద్రియదేవతా శ్రయం - కామానాం స్త్రీసంభాగానాం -
సంబంధిప్రియం సుఖం - ధాతుమలం - భుక్తానామన్నాదీనామసారాంశం - త్యక్తుమిచ్ఛః || ౧౭ || కామానామపసః కారణమాసీత్ -
ఉపస్థానామ ప్రజాత్వాదనసమభయః కర్తృంద్రియవిశేషః ప్రియంతదుభయా శ్రయం స్త్రీతివిషయాధూతం సుఖం శిశో పసయన్ దాశ్రయం
ధాతుమలముత్సృజ్య త్యక్తుమిచ్ఛః పురుషస్య గుణః ఆధారం ధ్రువనిరభిద్యత || ౧౮ ||
తత ఇతి || గుదపాయుమిత్రోత్పగ్గా అధిష్ఠానేంద్రియదేవతా విషయాః - పుర్యాః దేహత్ - పురః దేహంతరాణి - ఆసిస్సప్తోః సర్వతోగం
తుమిచ్ఛః - నాభిద్వారం నిరభిద్యతే త్యనుషంగః - అపానతః అపగచ్ఛతః || ౧౯ || తతః గుదాత్ పాయుర్మలోత్పగ్గా హేతుః కర్తృంద్రియ
విశేషః నిరభిద్యత - నాభితః ఖలు ఉభ్యోకాయ ఇతి వ్యవహారః || ౨౦ || తత్రేతి || పృథక్త్వం మరణం - నాభ్యాదీని అధిష్ఠానాదీని -
నాభ్యాం హి ప్రాణాపానయో బంధవిశ్లేషణం మృత్యురితి ప్రసిద్ధం - ఆన్నపానానామాదితోః సంగ్రహీతుమిచ్ఛః - కుక్షీశ్చంద్రాణి
నాడ్యశ్చాస౯ - తత్ర కుక్షీరధిష్ఠానం - ఆంత్రాణి ఆన్నసంగ్రహకరణం - ఇంద్రియస్థానీయం - నాడ్యస్తపానసంగ్రహే || ౨౧ || తత్ర
నాభిద్వారే అపానః అపానాభ్యా నాయువిశేషః తత స్తన్నదపానాత్ మృత్యుః తన్నామకోదేవతా విశేషః ఉభయా శ్రయం పృథక్త్వం అపా
నమృత్యుశ్రయం కంఠపృథక్త్వం పూర్వకాయో తర కా యభేదః - అన్నపానానామాదితోః అన్నపానామృతపదాతుమిచ్ఛః భగవతః కు
క్ష్యంత్రనాడికాః కుక్షీరుదరంత్రాణి తత్ర స్థితా మాంసవిశేషాః నాడికాః || శ్రు || శతం చై కాచ హృదయస్య నాడ్యః చ త్యాది శ్రుతిసి
ద్ధాః ప్రధానీభూతాః ఏకోత్తరశతసంఖ్యాకాః ప్రత్యేకశః ద్విసప్తతిసహస్రనాడియుక్తాః అతిసూక్ష్మాః నానావర్ణాః నాడ్యః ఆస౯ ఉ

మృతాధిపః || ౨౨ || ఉపస్థ ఆసిత్ప్రామానాం ప్రియంతదుభయా శ్రయమ్ | ఉత్సృజ్యోధాతుమ
లం నిరభిద్యతవై గుదమ్ || ౨౩ || తతః పాయుస్తతో మిత్ర ఉత్పగ్గా ఉభయా శ్రయః | ఆసిస్సప్తోః
పురః పుర్యా నాభిద్వారమపానతః || ౨౪ || తత్రాపానస్తతో మృత్యుః పృథక్త్వముభయా శ్రయమ్ |
ఆదితోస్సరన్నపానానామాసన్త్ర్యాయంత్రనాడయః || ౨౫ || నాడ్యస్సముద్రాశ్చ తయోస్తుప్తిః పుష్టి
స్తదాశ్రయే | నిదిధ్యాసో రాత్నమాయాం హృదయం నిరభిద్యత | తతో మనశ్చంద్ర ఇతీ సంకల్పః కా
మవివచ || ౩౦ || త్వక్చమమాంసరుధిరమేదో మజ్జాస్థిధాతవః | భూమ్యుపైజోమయాస్సప్తప్రా
ణో హ్యౌమాంబువాయుభిః || ౩౧ || గుణాత్తకానింద్రియాణి భూతాదిప్రభవాగుణాః | మనస్సర్వ

త్పన్నాభూతుః || ౨౯ || నద్య ఇతి || తయోః నాడ్యాంత్రపగ్గాయోః - క్రమేణ నద్యస్సముద్రా శ్చ దేవతే - తుష్టిః ఉదరభరణం - పుష్టి
స్తురసపరిణామతః స్థాల్యం - తదాశ్రయే తదుభయసిమిత్రే - తత్రాన్నసంగ్రహాచోః - కుక్ష్యంత్రసముద్ర తుష్టయ ఇతి చతుష్టయం - పె
యసంగ్రహాచోః - కుక్షీనాదీనదీపుష్టయశ్చ తుష్టయమితి వివేకః - నిదిధ్యాసోః నితరాం చింతయితుమిచ్ఛః - కామోభిలాషః హృదయ
మనశ్చంద్ర సంకల్పః అధిష్ఠానాదయః || ౩౦ || కుక్ష్యదిభ్యః నద్యస్సముద్రా శ్చాస౯ తయోరన్నపానయోరాశ్రయే ఉదరే తుష్టిః తత్ప్ర
యక్తాచ పుష్టిః కాయపుష్టిః ఆత్మశుద్ధిపానా పూర్వకాన్నపానాదీన్వికరణం సర్వం ప్రపంచరూపం స్థూలశరీరపరిగ్రహేణ అభినయమా
త్రమితి జ్ఞేయం - ఆత్మమాయాన్వీయప్రకృతిం - నిదిధ్యాసోః చింతయతః - హృదయం కామసంకల్పాదిస్థానం నిరభిద్యత - తతో హృదయా
త్ చంద్ర ఇతి ప్రసిద్ధం మనో నిరభిద్యత || శ్రు || చంద్రమామనసో జాత ఇత్యేతద్రూపా - కించ యస్తాద్ధృదయత్ సంకల్పః కామవివచ ||
౩౦ || తదేవ మధిదై వాదిభేదం విభజ్యోక్తాః - తదంశభూతానాం ధాత్వాదీనాం స్వరూపమాహ ద్వాభ్యాం త్వగితి - త్వక్ స్థూలం చర్మ తదు
పరిస్థితం సూక్ష్మం - త్వగాదయోస్థ్యంతాః ద్వంద్వై నీకవద్భావేన నిదిః ప్రాణైః - నస్తయే ధాతవః - తెభూమ్యుపైజోమయాః - తెమంపాంచ
భౌతికత్యైవి - వాయుకాశయోరాహారరూపేణ సంవధకత్యాభావాదేవ ముక్తం || ౩౧ || తస్య భగవతః త్వక్ చర్మ మాంసరుధిరమేదో మ
జ్జాస్థిధాతవః - భూమ్యుపైజోమయాః సప్తప్రాణాః || శ్రు || సప్తవై శిషకాభ్యాః ప్రాణ ఇతి శ్రుతిసిద్ధాని సప్తశిషకాభ్య రంత్రాణి వ్యో
మాంబువాయుభిరుత్పన్నాని || ౩౧ || గుణిత్తకాని || గుణాత్తకాని గుణేషు శబ్దాదిమత్యాయేషాం - విషయాభిముఖస్య భావానీత్యభయః -
భూతాదిః అహంకారః - తతః ప్రకషేణ భవంతీతి తథాగుణః శబ్దాదయః - అహంకారాంశకల్పితశోభనస్వభావాః - సతువస్తుతస్తథే
త్యభయః - తత్ర హేతుః - యతో మనవివ - సర్వవికారాణామత్పస్వరూపం - బుద్ధిస్తుతథాభూతాభయ విజ్ఞానరూపిణీనతుపరమాభయ
గ్రాహణీతి తై రాగ్యాభయముక్తం - అనైవైవ బుద్ధిమనసోః స్వరూపం వోక్తం || ౩౧ || ఇంద్రియాణి చక్షురాదీనీంద్రియాణి - గుణిత్తకాని
రూపాదిగుణగ్రాహకాణి గుణిస్తేరింద్రియైః గ్రాహ్యః రూపాదయోగుణాః భూతాదిప్రభవాభూతాదిస్తామసాహంకారః తన్నుకల్పనా

ఇత్యధాః తస్య మనస్సుర్వవికారాత్తా సవేయవికారాః కామస్సంకల్పవిచిత్రాశ్చ ధృతిరధృతిశ్చైతత్సర్వం మ
నవివేతి శ్రుతిసిద్ధాః కామస్సంకల్పదయః తేషామాత్మా ఆధారః తస్య బుద్ధివిజ్ఞానరూపిణీ విజ్ఞానం వివిధ ప్రపంచరూపేణ భవన సంక
ల్పః ॥ శ్రు ॥ సో కామయత బహున్యాః ప్రజాయేయేతి శ్రుతిసిద్ధః - తద్రూపిణీ ॥ ౩౨ ॥ ఉపసంహరతి - వితదితి - ప్రకృత్యా సహజైః ॥
చం ॥ భగవతః వితత్ ప్రపంచస్వరూపం స్థూలం రూపం మయ తేతుభ్యం వ్యాప్యతం స్థూలరూపమేవ విశేషయతి - మహ్యదిభిరప్యభిరావర
తైః ప్రకృతి మహదహంకారసహితైః పృథివ్యాదిపంచభూతస్వరూపైః ఆవరణైః బహిరంతాద్భూతిర్యత్రం స్థూలరూపం వ్యాప్యతం ॥
౩౩ ॥ స్థూలముక్త్యా సూక్ష్మం సమష్టిలింగశరీరమాహ - అతః పరమితి - అతః పరం అస్య కారణభూతం సూక్ష్మం అతః త్రియం - యతః అవ్య
క్తం - తత్కృతః యతో నివిశేషం తత్కృతః - అనాదిమధ్యనిధనం ఉత్పత్తిస్థితియశ్చాన్యం - నిత్యం సదైకరూపం - అపక్షయాఽశ్చాన్యమిత్య
ధాః - అతవివవాద్యనసశ్చేతి ద్వంద్వైక్యం - తస్మాత్పరం ॥ చం ॥ వివం ప్రపంచస్వరూపం స్థూలం భగవద్రూపముక్త్యా అనంతరంతస్యా
పికారణీభూతం మూలప్రకృతిస్వరూపం అవిభక్తినామరూపత్వాత్ సూక్ష్మరూపమాహ - అతః పరం స్థూల దతిరిక్తం సూక్ష్మ తమమభిభక్త
నామరూపత్వేన వ్యవహారా నహత్వాత్ సూక్ష్మతమం నివిశేషణం - పృథివ్యాదిపరిణమరాహిత్యాత్ పృథివీత్వాది భివిశేషణైః ని
జేష్టుమశక్యం - అనాదిమధ్యనిధనం అదిమధ్యాంతరహితం అతవివసిత్యం - వాద్యనసః పరం రూపాది విశేషణరాహిత్యాత్ వాక్య
వృత్తైః సః ప్రవృత్తైః భూతం - వితత్ ప్రకృతి తత్త్వం సూక్ష్మతమం రూపం ॥ ౩౪ ॥ ఉపసనాథం భగవత్వారోపితతయతద్వ
యమపవదతి - అమునీతి - సగృహ్యంతి వస్తుతో నాంగీకువంతి - మాయాస్పృష్టే ॥ చం ॥ అమునీస్థూలసూక్ష్మభగవద్రూపే మయ తేతుభ్య
మనువణితే - విపశ్యతో విద్వాంసః మాయాస్పృష్టే ఉభే అపి రూపేన గృహ్యంతి నోపాసంతే ॥ ౩౫ ॥ యద్రూపగుణకమకాకభియద్యుక్తం

వికారాత్మాబుద్ధిర్విజ్ఞానరూపిణీ ॥ ౩౨ ॥ ఎతద్భగవతో రూపం స్థూలం తే వ్యాప్యతం మయా । మహ్య
దిభిశ్చావరణై రప్యభిబాహిరావృతమ్ ॥ ౩౩ ॥ అతః పరం సూక్ష్మతమమవ్యక్తం నిర్విశేషణమ్ । అనా
దిమధ్యనిధనం నిత్యం వాద్యనసః పరమ్ ॥ ౩౪ ॥ అమునీ భగవద్రూపే మయా తే హ్యనువణితే । ఉభే అ
పి సగృహ్యంతి మాయాస్పృష్టే విపశ్యతః ॥ ౩౫ ॥ స వాచ్య వాచకతయా భగవాన్ బ్రహ్మరూపధృత్ । నా
మరూపక్రియాధతై సకర్మాకర్మకః పరః ॥ ౩౬ ॥ ప్రజాపతీ మనూజేవాన్యషీ పితృగణాన్య
థక్ । సిద్ధచారణగంధర్వాన్విద్యాధాన్ సురగుహ్యకాన్ ॥ ౩౭ ॥ కిన్నరాప్సరసో నాగాన్ సర్పాన్
కింపురుషః పూరుషాన్ మాతృరతుః పితృచాన్ శ్చ ప్రేతభూతవి నాయకాన్ ॥ ౩౮ ॥ కూశ్మాండోన్మా
దభేతా శౌర్యా తుధానాన్ గ్రహాన్ పితృగౌన్మృగాన్ పక్షూన్ వృక్షాన్ నిరీక్ష్య పసరీన్ సర్పాన్ ॥ ౩౯ ॥
* ద్వివిధాశ్చ తుర్విధాయే న్యే జలస్థలనభాకసః । కుశలాకుశలామిత్రాః కర్తృణాం గణయస్త్విమాః ॥

గవతా బ్రహ్మణం ప్రతితత్ప్రపంచయతుం బ్రహ్మదిరూపాణితత్తత్కర్మాణి చ ఆహ - స ఇత్యాదినా - ఇత్యంభూతై నెత్యతః ప్రాకతేన
గ్రంథేన - సభగవాన్ బ్రహ్మరూపధృత్ - వాచ్య వాచకతయా - వాచ్యతయరూపాణి - వాచకతయా నామాని - త్రియాశ్చ - భతైస్స
జ్జిత్యధాః - మాయయా సకమాన్య వ్యాపారస్య - వస్తుతత్త్వకమకః ॥ చం ॥ వాచ్య వాచకతయా వాచ్యతయా దేవబోధ్యతై సప్రహ్మ
రూపధృత్ పరబ్రహ్మరూపీ - వాచకతయా బ్రహ్మరూపధృత్ వేదస్వరూపీ సభగవాన్ - పరస్సర్వస్సాత్పరః అత వివాకమకః పుణ్య
పాపరూపకమరూపితః తాదృశోపి లీలాధాన్ సకమాన్య ఉత్పత్తిస్థితిలయాదికమాన్య తాదృశం కమకమకా నామరూపక్రి
యాః ప్రపంచరూపీనా నామాని బ్రహ్మదిస్తంబపర్యంతాని నామాని రూపాణి తత్తద్రూపాణి చ భతై ॥ ౩౬ ॥ వితత్ప్రపంచయతి సాధౌ స్త్రీ
భిః - ప్రజాపతీనితి - ద్వితీయాంతానాం భత్త ఇత్యనేనాన్వయః - తత్ర ప్రజాపత్యాదీని నామాని - తద్వాచ్యాని రూపాణి - తత్తత్కర్మాణి జ్ఞే
యాని పృథక్ - తత్తదవాంతరభేదేన ॥ చం ॥ ప్రజాపతీ కశ్యపాదీన్ సవ - మనూజ్ స్వయంభువాదీన్ - దేవాన్ ॥ శ్రు ॥ అష్టావసవవి
కాదశరుద్రాద్వాదశాదిత్యానావంతో వై దేవా ఇత్యాది శ్రుతిప్రసిద్ధాన్ త్రయస్త్రింశద్దేవాన్ ఋషీన్ వసిష్టాదీన్ - పృథక్ అర్యమ
ప్రథానాన్ పితృగణాన్ ॥ ౩౭ ॥ కూశ్మాండేతి - గీరిత్యన్యన్యంతరం సృజేతి సంబోధనం ॥ ౩౮ ॥ ద్వివిధా ఇతి - ద్వివిధాః స్థావరజంగమా
దిరూపేణ - చతుర్విధాః జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జరూపేణ - జలస్థలనభాంసి - ఓకాంసియేషాంతానపి భత్త ఇతి పూర్వే - తాన్వయః -
యచ్చరాజ్ఞాశ్చ ॥ శ్లో ॥ యవత్యః కమకతయా యాదృశీద్విజానత్రమేతి తస్యాపి ప్రసంగాదనేనైవోత్తరమాహ - కుశలాః ఉత్తమాః
అకుశలాః నీచాః - మిత్రాః పదాంతరమిత్రాః మధ్యమాః - కమకం పుణ్యపుణ్య విమిత్రాణం - గతయః ఫలాని ॥ చం ॥ ద్వివిధాః
శేతనాచేతన స్వరూపేణ ద్వివిధాః చతుర్విధాః దేవతీర్యజ్ఞసప్యస్థావరరూపేణ చతుర్విధాః జలకసో మత్స్యమకరాదయః - సౌరాక
సోమదుజిపశ్యదయః - సభాకసః భగాదయః - అన్యే చ యే జాతివిశేషాః కుశలాస్తత్త్వప్రధానాః - అసుశలాస్తమః ప్రధానాః - మిత్రా

స్తైగుణ్యవంతః - ఎతాదృశాస్సవేపి జాతివిశేషాః ఇమాః కనుకాంతయః పుణ్యపాపఫలధూతా ఇత్యథాః || ౪౦ || సత్త్వాదిభేదేనక
మకాగతివైచిత్ర్యం ప్రపంచయతి సాధేన - సత్త్వమితి - సత్త్వదయః ప్రాగతయః - తావత్సృగగ్రాహికయాదశాయతి - సుత
శృనారకాదతి - సురాదిశబ్దః - స్వగాఢీనా ముసలత్తదాః - అన్యాభ్యాం గుణభ్యాం - స్వభావః గుణః ఉపహస్యతే అహః క్షయతే -
తత్రాపి సత్త్వాదిగతిమ - ఎతే కళాగతయః || ౪౦ || తదేవవ్యక్తికరోతి - సత్త్వమిత్యాది - సత్త్వం రజస్తమ ఇతితేమం ఫల ధూతా గత
యః - సురశృనారకా ఇతితీస్రః సురైరనుభూయమానాః స్వగాఢయః పృథిరనుభూయమానాః ఉశుభప్రతిగతభావా దయః - నారకైరను
భూయమానాః వికంబింశతినరకాః - తత్రగతిత్రయేపి హేరాజక వితైకశః గతయః స్త్రీ భాగ్యద్యంతే - యదాయక్తికాతే - వితైకతరః స
త్త్వం వారజోవతమోవాస్వభావోగుణః - అన్యాభ్యాం సైవతరభ్యాం గుణభ్యా ముపహస్యతే - అ క్షయతే తదాల క్షయకగుణానగు
ణాః గతయోగ్యద్యంతే || ౪౧ || బ్రహ్మరూపేణ స్రష్టుత్వముత్సాదిష్టురూపేణ పాలకత్వమాహ - సత్తితి - సవి - భగవాన్ - తిర్యగాద్యవతా
తైః - ఇదం విశ్వం స్థాపయన్ - పాలయన్ - భర్తరూపేణ పుష్టాతి - భూమైః సంబధాయతి || ౪౦ || జగద్ధాతా జగత్సృష్టకడుభావ భారణ
పోషణయోగితి భావః సవిభగవానిదం విశ్వం భర్తరూపభృత్ భర్తృపురుషస్వరూపభృతవాన్ సన్ విశ్వం స్థాపయన్ తిర్యగ్భూరసురాదిభిః
తిత్వజ్ఞుగభరీః పుష్టాతి పరిపాలయతి || ౪౨ || రుద్రరూపేణ సంచితృకత్వమాహ - తతః తి - ఆత్మసస్వకాశాద్యదం స్పృష్టం - తత్కాలా
దిరూపేణ సన్నియచ్ఛతి - సగహరతి || ౪౦ || తతః కాలాగ్నిరుద్రాత్మాతత్త్వరూపేణ ఆత్మనా యస్య స్పృష్టతత్కాలే ప్రశయే ఘనానీకమనిల
ఇవ సన్నియచ్ఛతి వినాశయతి || ౪౩ || కర్తృకత్వాద్యమవాదేన దశమస్కంధమాహ - ఇత్థం భావేన తి - భగవాన్ అతిశయేన భగవాన్ భగవత్త
మః - ఇత్థం భావేన స్రష్టుత్వాదిరూపేణ || శ్రుతస్తద్వా వితస్తాదాత్మన ఆకాశస్సంభూతః || సో కామయత బహుస్యాం ప్రవామ్యేతి
త్వాది శ్రుత్వాకథితః - సూరయస్తు - పరంతేవలం - వివరణాపేణ ద్రష్టుం నాహం తి || ౪౦ || భగవత్తమో భగవచ్ఛబ్దాచావ్యాచామన్తృ
ష్టః భగవాన్ ఉద్భుజైశ్చ సృజంతః ఇత్థం భావేన కథితః సామాన్యరవితాదృ శబ్దానిరూపితః పరంసర్వోత్తమై బ్రహ్మరూపం సూరయోని

౪౦ || సత్త్వం రజస్తమ ఇతితీస్రః సురైరనుభూయమానాః స్వగాఢయః పృథిరనుభూయమానాః ఉశుభప్రతిగతభావా దయః - నారకైరను
భూయమానాః వికంబింశతినరకాః || తత్రాప్యేతైకళోరాజకభిద్యంతే గతయః స్త్రీ భా
యతైకైకతరోన్యాభ్యాం స్వభావఉపహస్యతే || ౪౧ || సవి వేదంబగద్ధాతా భగవాన్ భర్తరూపభృత్ |
పుష్టాతి స్థాపయన్ విశ్వం తిర్యగ్భూరసురాదిభిః || ౪౨ || తతః కాలాగ్నిరుద్రాత్మాయత్యప్రేమిదమా
త్మనః | సన్నియచ్ఛతి తత్కాలే ఘనానీకమివానలః || ౪౩ || ఇత్థం భావేన కథితో భగవాన్ భగవత్తమః ||
నేత్థం భావేన హి పరం ద్రష్టుమహం తి సూరయః || ౪౪ || నాన్యకీర్తనీజన్మాదౌ పరస్యానువిధీయతే | క
ర్తృకత్వప్రతిషేధాథాం మాయాయారోపితం హితత్ || ౪౫ || అయంతు బ్రహ్మణః కల్పస్సవికల్పఉ
దాహృతః | విధిస్సాధారణోయత్ర సగాః ప్రాకృతవైకృతాః || ౪౬ || పరిమాణంచ కాలస్య కల్ప

త్యసూరయోపినేత్థం భావేన ద్రష్టుమహం తి - విశేషేతైతాదృశఇతి న సామత్త తుంశక్మవంతి || ౪౪ || తత్త్రిం - యతః - నేతి - ఆస్య
విశ్వస్య - జన్మాదౌ కర్తృణి - పరస్య తుశ్చరస్య - ఇత్థ భావః కర్తృత్వం - నాస్తి - శ్రుత్వాదితాత్పర్యేణ సప్రతిపాద్యతే - కింత్యమవిధి
యతే అనువత్సవతే - కిమథాం - కర్తృకత్వప్రతిషేధాథాం - హి - యతో మాయాయారో ఆరోపితం ప్రకాశితం - తథాచ శ్రుతిః - ని
ష్కళం నిష్క్రియం శాంతం నిరవద్యం నిరంజనం || ఇంద్రో మాయాభిః పురురూప ఇత్యత ఇత్యాద్యా || ౪౦ || ఆస్య పరస్య పరమాత్మనః - జ
న్మావతారే మజన్త కర్తృకత్వప్రతిషేధాథాం పుణ్యపాపరూపకమక కర్తృకత్వప్రతిషేధాథాం కర్తృకత్వమకర్తృకత్వమసృత్వనవిధీయతేన
త్రియతే - కథంతి హి - పుణ్యపరవశత్వాభావేరామాద్యవతారే మజన్త కర్తృకత్వప్రతిషేధాథాం కర్తృకత్వమకర్తృకత్వమసృత్వనవిధీయతేన
పుణ్యపాపపరవశత్వాభావేపి మాయాయాదీతర మష్టా సనశీయ మాయాయాసంకల్పేన తత్ భర్తృమష్టాత్పత్వమారోపితం న వాస్తవవిభావః ||
౪౫ || ఉక్తమథామం పసంహరతి - అయమితి - బ్రహ్మణస్సంబంధీకల్పః - వికల్పో వాతరకల్పః - తత్సహిత ఉదాహృతః ఉదాహరణ
త్వేన సంక్షేపతఉక్తః - యత్ర మాహ కల్పే - ప్రాకృతమహదాదిసగాః - అవాంతరకల్పే చ వైకృతాః స్థావరాదిసగాః - ఇన్ద్రయం వి
ధిః ప్రకారః అన్యైః మహాకల్పాదిభిః సాధారణః || ౪౦ || అయం సవికల్పః మహాకల్పసహితః - కల్పః అవాంతరకల్పః - బ్రహ్మణశ్చ తుముకా
భసంబంధ్యదాహృతః యత్ర బ్రహ్మకల్పే సాధారణో విధిః సత్త్వమా మపి ప్రాణీనాం శరీరాదికల్పనరూపసాధారణో విధిః - ప్రాకృతసర్గాః
ప్రకృతిః కారణతత్త్వం బంధినః ప్రాకృతాః - తాదృశాస్సర్గాః జగత్సృష్టేః కారణీధూతా శాంప్రజాపతీనాం సర్గాః ప్రాకృతసర్గాః కథిత
రేషాం సగాః వైకృతసర్గాః ఉభయేపి సగాః స్పృంతి || ౪౬ || వక్ష్య మాణం విస్తరం ప్రతిజానీతే - పరిమాణమితి - పరిమాణం స్థూలం సూ
క్ష్మంచ కల్పస్య లక్షణం - నేహ నిరూపయతి - తద్విగ్రహం - అవాంతరకల్పమన్యంతరాదిరూపం - తద్విభాగం యథావత్ - విస్తరేణ - పు
రస్తాత్పత్తియస్తంభే త్రచపాద్మంకల్పమథా ఇతి కాన్యైశ్చ సన్యాభ్యామనుశ్చయ || ౪౦ || కాలస్య కల్ప లక్షణవిగ్రహంతాంతరప్ర
శయమహా ప్రశయభేదభిన్నస్వరూపం - పరస్తాదుత్తరత్రయథావత్కాన్యైశ్చ సన్యాభ్యాం సైవిమంపాన్త్యం దృష్టవత్సర్వకం బ్రహ్మణః క

బ్రహ్మమంశక్యమాంశృణు || ౪౭ || యదథాంశృష్ట్యదినిరూపణం - తదేవసాక్షాత్ శ్రీతుకామః - కథాంతరంపుచ్చతి - యథేతి || ౪౮ || తద్విదురః - భువన్సంబంధీనీతిథాని - యద్వాభివఃక్షేత్రాణి || ౪౯ || కుత్రేతి - కాషారవేమైత్రేయస్య తస్యక్షత్తుశ్చ - అథాత్మజ్ఞానసంక్రమితుఃసంవాదఃపరమాత్మవిషయకజిత్యధః || ౫౦ || బ్రూహీతి - పునరాగతవా - తత్రనిమిత్తంబ్రూహి || ౫౧ || రాజ్ఞాని - రాజ్ఞా

లక్షణవిగ్రహమ్ | యథాపురస్తాద్వ్యాఖ్యానేపాద్మంకల్ప మథోశృణు || ౪౭ || శౌనకః || యథా సాధగవాన్సూతక్షత్రాభాగవతోత్తమః | చచారతీథానిభువన్స్యత్వాబంధూన్సుదుస్యజాన్ || ౪౮ || కుత్ర కాషారవేస్తస్యసంవాదోధ్యాత్మసంక్రమితుః | యద్వానభగవాన్స్తస్తైపుష్టస్తత్త్వమువాచహ || ౪౯ || బ్రూహీనస్తదిదంసౌమ్య విదురస్యవిచేష్టితమ్ | బంధుత్యాగనిమిత్తంచయథైవాగతవాన్పునః || ౫౦ || శ్రీసూతః || రాజ్ఞాపరీక్షితాపృష్టోయదమోచన్తహమునిః | తద్వోభిధానేశృణు తరాజప్రశ్నానుసారతః || ౫౧ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - పారమహంస్యాంసంహితాయాం - * * * * *
 * * * * * ద్వితీయస్తంభ - దశమోధ్యాయః . * * * * *

పుష్టఇతి ఆయమథఃయద్యాయంపుచ్చథ - ఇదమేవరాజాపికుకంపుష్టవాన్ - శుకోపివిదురమైత్రేయసంవాదంపురస్తృత్య - యేషా ర్వంరాజ్ఞాకృతాఃప్రశ్నాః - తదనుసారణ - నర్వం పురాణాథాన్ - అవోచత్ - తదేవాహంవోభిధాన్యామి - తథైవశృణుతేతి || ౫౧ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతవ్యాఖ్యానాయం శ్రీధరాచార్యవర్యవరచితాయాం - కావాథాదీపికాఖ్యానాయం - దశమోధ్యాయవ్యాఖ్యానాంతః

ద్వితీయస్తంభసంబంధి పదభావాధాదీపికా | ఉద్దీప్యతామియంసద్భిఃయథాస్యాత్తత్త్వదీపనమ్ ||
 ఈక్షంతామిచ్ఛయాసంతఃక్షమంతాంమనుసాహసమ్ | మయాపిస్వీయబోధాయ కృతమేతన్నగవతః ||

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణాపకణమస్తు.

ద్వితీయస్తంభ స్సమాప్తః :

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

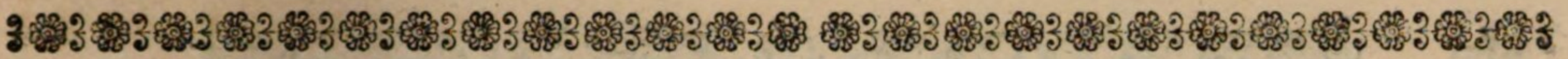
செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

செவ்வாய்க்கிழமை 1897

శ్రీరుక్మిణీ సత్య భామా సమేత - శ్రీగౌపాల కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః .

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభ ప్రారంభః .

తృతీయోనుత్రయ స్త్రింశదధ్యాయైశ్చ గణనమ్ । ఈశేక్షయాగుణాభ్యాత్మగోబ్రహ్మండసంభవః ॥
తత్రనుత్రయమాధ్యాయైబంధూ హిత్యాకతాయుషః । నిగతస్యోద్ధవేనాదౌసంవాదఃక్షత్తురుచ్యతే॥
భగవద్బ్రహ్మసంప్రొక్తంసంక్షిప్తంవణితంపురా । ప్రామాభాగవతంశేషప్రొక్తంవిస్తరతఃపునః ॥

ద్వీవిధాహిత్రీభాగవతసంప్రదాయప్రవృత్తిః - ఏకాసంక్షేపతఃశ్రీ నారాయణబ్రహ్మసంవాదేన - అహమేనాసమకౌగ్ర - ఇతివతుశ్శ్లోకాశ్రీభాగవతం నిరూపితం - తదేవబ్రహ్మనారదసంవాదేన - దశలక్షణతయా కింబిద్విస్తరేణోక్తం - తదేవశేష క్షణవిస్తరతావత్తుంతుతీయాధ్యాయంభః - తత్రతృతీయే ప్రథమంక్షత్తుమైత్రేయసంగమశ్చతుర్థిరధ్యాయైః - తతోష్ఠభిః సవిసగః ప్రపంచః - తతోవిసగఃప్రస్తువేనసప్రభివరాహవతాః - తత ఏకేన విసగఃసమాహరః - తత్ప్రసంగేన చతుర్థిరధ్యాయైః కపిలావతారః - తతోనవభిః కపిలాఖ్యానమితీత్రయ స్త్రింశదధ్యాయైశ్చ తృతీయస్తంభప్రవృత్తిః - తత్రద్వితీయస్తంభాంతే ॥ శ్లో ॥ పరిమాణంచకాలస్య కల్పలక్షణవిగ్రహమ్ । యథాపురస్తాద్వ్యాఖ్యానే పార్థంకల్పమగోశ్చ ణ్వితి ప్రతిజ్ఞాతమగణం విస్తరేణ నిరూపయితు మితి హాసంప్రస్తాతిద్వాధ్యాయం॥ ఏక మితి - ఋద్ధిమత్ సవకసంపత్తిః పూణం॥ ౧॥ కించ - అతిశ్లాఘ్యంత్యాగానహామిత్యాహ - యదితి - య

శ్రీశుకః ॥ ఏవమేతత్పురాపృష్టోమై త్రేయోభగవాన్కీల । క్షత్రావనంప్రవిష్టేనశ్యతాస్వస్య హమ్నద్ధినుత్ ॥ ౧ ॥ యద్వాఅయంమంత్రకృద్వోభగవాన్భిలేశ్వరః । పారవేంద్రగృహంహిత్యా ప్రవివేశాత్సాత్త్వతమ్ ॥ ౨ ॥ రాజా ॥ కుత్రక్షత్తుభగవతామై త్రేయేణాససంగమః । కదా వాసహసంవాదపతద్వణయనఃప్రభో ॥ ౩ ॥ నహ్యల్పార్థో దయస్తస్య విదురస్యామలాత్మనః । తస్మిన్వరీయసిప్రశ్నస్సాధువాదోవబ్ధంహితః ॥ ౪ ॥ శ్రీసూతః ॥ సవవమ్మపివర్యోధరాజ్ఞాపృష్టః పరీక్షితా । ప్రత్యాహతంసబహువిత్ప్రతాత్మాశ్రుయతామితి ॥ ౫ ॥ శ్రీశుకః ॥ యదాతు రాజా స్వసుతానసాధూపుష్టన్నగర్వేణవినష్టదృష్టిః । బ్రాహ్మర్య విష్టన్యసుతాన్విబంధూన్ప్రవేశ్యలా త్తాభవనేదదాహ ॥ ౬ ॥ యదాసఖాయాం కురుదేవదేవ్యాఃకేశాభిమశంసుతకర్త గహ్యామ్ । నవారయామాసన్మసస్సుషాయాఃస్వాప్తై హారంత్యాఃకుచకుంకుమాని ॥ ౭ ॥ ద్యూతేత్వధర్మేణజితస్యసాధో స్సత్యావలంబస్యవనాగతస్య । నయాచతో దాత్సమయేనదాయం తమోజుషాణో

ద్వీప్రసిద్ధంగృహంభః పాండవానాం - మంత్రకృతాత్మకతా - అయంశ్రీకృష్ణః - శ్రీకృష్ణస్యబుద్ధిసన్నిధానాదయమితినిదేశః పారవేంద్రదుర్యోధనః - తస్యగృహంహిత్యా - అనామూతపితప్రవివేశ - అత్రహేతుః ఆత్మసాత్త్వతలత్త్వియ్యైస కృతంగృహీతం॥ ౧ ॥ కుత్రేతి - కుత్రసంగమః - ఆసభాహ ॥ ౩ ॥ నహీతి - వరీయసి శ్రేష్ఠే - అల్పస్యాగఃస్యఉదయోస్తాత్తథాభూతోనభవతి - సాధువాదేనసతా మనుషాదసేన ఉపబృంహితః సంపదితః - యద్వా-సాధోమైత్రేయస్యసంవాదేన ఉత్తరేణశ్లాఘితఇత్యభః॥ ౪ ॥ సభితి - శ్రుయతామితిభావేలకారః - శ్రుయతాంశ్రవణంక్రియతామిత్యభః॥ ౫ ॥ త్యాగానహాస్యాపి గృహస్యత్యాగహేతువ్యైస కారవాపరాధానాహ - ఏకాదశభిః - యదేతిఏతేమాంచతదాసఃక్షత్రాఅయాదిత్యేకాదశక్రియాకారకసంబంధః - యవిష్టస్య కనిష్టస్య - పాండూః విబంధూః పితృవిహీనా ॥ ౬ ॥ యదేతి - కురుదేవస్య యుధిష్ఠిరస్య - దేవ్యాః ద్రౌపద్యాః - ఆత్మనఃస్సుషాయాఃస్వీయై - రాష్ట్రైరశ్రుభిః - స్వకుచకుంకుమానిపుస్త్రీణాంవా - తద్భృతవధేనహరంత్యా॥ ౭ ॥ ద్యూతఇతి॥ సత్యావలంబస్యసత్యాశ్రయస్య

జనం ప్రత్యాగతస్య - సమయేన పూర్వకృతేన - దాయంయాచమానస్య - యదాయదా - నాదాత్ సదదా - తమః సాహంబుహుః || ౮ || య
దైతి || యానివచనాని పుంసాం శీఘ్రాదీనాం - అమృతాయనాని అమృతప్రావీణి - రాజాధృతరాష్ట్రః - దుర్యోధనోవా - ఉరుబహుసమేనే
క్షుతానః పుణ్యలేశోయస్యనః - ససుఖకీర్తి ధర్మాధాదిహేతుః - కింతు రాజ్యప్రాప్తిమాత్రేహేతుః పుణ్యలేశవలసీ త్రస్యాపినష్ట
త్వాదనాదృతవానిత్యథః || ౯ || ఇదానీం విచురస్యైవ కృతం అపరాధం శయతిషడ్భిః - యదైతి || యదా పూర్వజేన భృతరాష్ట్రేణ -
మంత్రా మోషహాతోంతగృహం ప్రవిష్టవిదురః - మంత్రం పృష్టస్య - అథానంతరం - తదాహతిం మంత్రాద్యపియద్యైవ సురకం
విచురవాక్యమితి ప్రసిద్ధం వనంతి || ౧౦ || తదేవాహత్రిభిః - అజాతశత్రోరితి - తవ ఆగః అపరాధం - సహమానస్య దాయం - ప్రతియ
చ్ఛదేహి - యత్రాపరాధే - అనుజై స్సహవతః మానోబృహదరూపః అహిః - క్రోధేన శ్వసన్వరణతే - యత్ - యస్మాత్ - అలమత్యథః
బిభేషి || ౧౧ || మమతాదృశాః జహవః పుత్రా స్సంతీతి గణం మాకృత్యా త్యాహ - పాథానితి - పాథాం స్తుముకుందః అత్తియత్వేన
గృహీతవాన్ - సతుడేవతత్రాపిభగవాన్ సతుప్రాకృతః - కించ సహా తీతదేవై విప్రై ర్దేవై రింద్రాదిభిశ్చ వతః మానః - యత్రా
పాశ్రీకృష్ణః తత్రవిప్రాదేవాశ్చైత్యథః - సచస్వపుర్యామేవసుఖమా దైనత్యస్య త్రగతః - కించ యదుడేవానాం దేవః పూజ్యః - యతో
పాతత్రైవయదుప్రవీరాభిత్వథః - కించ సృజేవేమమండలేశ్వరేషు దీప్యంతే ప్రకాశంత ఇతి సృజేవదేవాః రాజానః - విజితాః అ
శేనూః సృజేవదేవాః యేన - యతోపాతత్రైవరాజానః సర్వే - అతః పాథానాం దాయం దేహితి || ౧౨ || సనుద్యోధనః తం సమన్యత ఇ

యదజాతశత్రోః || ౮ || యదాచపాథప్రహితస్స భాయాంజగద్గురుర్యానిజగదకృష్ణః | నతాని
పుంసామమృతాయనాని రాజోరుమేనేతురపుణ్యలేశః || ౯ || యదోషహాతో భవనం ప్రవిష్టోమం
త్రాయస్య పుష్టికిలపూర్వజేన | అథాహతం మంత్రదృశాం వరీయాన్ యన్తంత్రిణోవైదురికం వ
దంతి || ౧౦ || అజాతశత్రోః ప్రతియచ్ఛదాయంతీతుతోద్విషహంతవాగః | సహానుజోయత్ర
వృకోదరాహిః శ్వసన్వరణతే యత్త్వమలంబిభేషి || ౧౧ || పాథాం స్తుడేమోభగవాన్సుకుందోగృ
హీతవాన్ సః కీతదేవదేవః | ఆస్తేస్వపుర్యాంయదుడేవదేవో వినిజితాశేషన్యదేవదేవః || ౧౨ ||
సవీషదోషః పురుషద్విదాస్తైగృహాప్రవిష్టోయమపత్యమత్యా | పుష్టాసిక్యష్టాద్విముఖోగతశ్రీస్త్య
జాశ్వసేవ్యంకులకౌశలాయ || ౧౩ || ఇత్యాదివాంస్తత్రసుయోధనేన ప్రవృద్ధరోషస్ఫురితాధ
రేణ | అసత్త్వతస్సత్స్వహాణీయశీలః తుత్తాసకణానుజసౌఖ్యేన || ౧౪ || కపనమత్రోపజుహోవజిం
హూదాస్యాస్సుతోయద్భవినైవపుష్టః | తస్మిన్ ప్రతీపః పరకృత్య ఆస్యైనిర్వాన్యతామాశుపురాచ్ఛస్
సానః || ౧౫ || స ఇత్థమత్యుల్పణకణబాణైర్భ్రాతుః పురోమమన్తాడితోపి | న్వయంధనుద్వౌ
రినిధాయమాయాం గతవృద్ధోయాదురుమానయానః || ౧౬ || సనిగతః కౌరవపుణ్యలబ్ధోగజా

తిదేవతాహ - స ఇతి - స వీషదోషమాతో - దోషవివగృహాప్రవిష్టతై - దోషత్వేహేతుః పురుషద్వి ట - శ్రీకృష్ణదేవస్థా - కొసా
యంత్యులపత్యమత్యా అపత్యబుద్ధ్యా - పుష్టాసి - సత్వసత్వమసా - సపత్యస్తాదిత్యసత్వం ప్రాచయః - గతాశ్రీస్త్యస్తా - త్వమిత్యా
క్రోశతి - అతవివమసేవ్యం అమంగళం - ఆకుత్యజ - కథంపుత్రస్త్యాజ్యస్తత్రాహ - కులస్య కౌశలాయ - స్వాధేతద్భిః || ౧౩ || త్య జేదే
శంకులస్యాధేత్రా మస్యాధేకులంత్యజేత్ | గ్రామంజనపదస్యాధేత్రాధేత్రాపుభివీంత్యజేత్ || ఇత్యాదినాన్యాయాత్ || ౧౩ || ఇ
తితి - ఇత్యాదివాన్ వివముక్తవాన్ - అసాక్షత్తా - సతాంస్పృహణీయం శీలయస్యనః - కణాదుశ్చా ససశకునిసహితేన దుర్యోధనేన -
అసత్త్వతః తిరస్కృతః || ౧౪ || తిరస్కారమేవాహ - క ఇతి - దాసీసుతోహ్యత్రాహ్వనానహాః - జింహాకుటిలః - జింహతామాహ -
యస్యజలినాలస్నేసపుష్టః - తస్మిన్నైవ ప్రతీపః ప్రతిహులః - పరేమంకార్యవతః తే అతః పురానిర్వాన్యతాం - శ్వసానః శ్వసన్ - జే
వసమాత్రశేషఇత్యథః పాతాంతరేత్తశానం శ్చ శానవదమంగళః - సర్వంధనాదిగృహీత్యాగృహస్తిష్టాస్యతామితిభావః || ౧౫ || స ఇ
తి - అత్యుల్పదైః కణామోదాణవత్పత్యభిః - పురుషనాత్వైర్వర్త్య సుతాడితోపి - గతవృధః - తత్రహేతుః - మాయాం ఉరుబహుమా
నయాన్ - అమోహమాయామహత్త్వమితి తామేవతత్రహేతుం మన్యమానః - తన్నిస్సారణాయుర్వంస్వయమేవ ఆయాత్ - నిజగజా -
కైకృత్యావితేనూనం మరిష్యంతి - కింధనుషేతి తస్య ద్వారిధనునిధాయ - యద్వా - భీమాదిభిశ్చ హసంగత్య ఆస్తాభిరోత్సృజ్య తితిమాశం
కింతిధనునిధానం || ౧౬ || తతోనిగతస్య తీర్థాటనప్రకారమాహుష్టభిః స ఇతి - సః గజాహ్వయాన్ని గతస్య తీర్థం పాదేయ
స్యతస్యహః - పదానితేత్రాణి - పుణ్యచిహ్నయా - అన్యాత్రమౌక్తసేనత్రత్యపద్యత - కౌరవాణాం పుణ్యలబ్ధ ఇతి - తేహంధా

కృష్ణమేవ తేన రూపేణ గతమితి సూచితం - ఉద్వాన్యం సహ స్రమూలికః బ్రహ్మరుద్రాద్వయే నేకమూలికస్సృజ - తీర్థకాపావనాయయస్య ధిష్ఠా
 యధితః || ౧౭ || వనేష్వతి - పుణ్యానియాని ఉపవనాదీని తేషు - కుంజేషు లతా గూఢస్థానేషు - ఆషంకానితో యానియేషు లతేషు సరిత్సు సర
 స్సుచ - తీర్థేషు ఆయతనేషుచ - డేత్రేషు కీర్త్యేషు అనంతస్య లింగైర్ములికభిః సమ్యగలంకృతేషు - అనన్యః ఏకాకీ || ౧౮ || కించ -
 గామితి - గాంపర్యటకహరితోషణానిత్ర తానిచేరే - ఆచరణ - మేధ్యాపవిత్రా - వివిక్తా అసంకీర్ణాన - సృష్టిజేక వికాయస్య
 సః - సదాపుతః ప్రతితీర్థకంస్నాతః - అధశ్చయనం యస్య - అపధూతః అసంస్కృతజేహః - అపధూతవేషః వల్లలాజినధారీ - అతపి వస్త్రై
 రవ్యలహితః || ౧౯ || ఇత్యమితి - ఏకపైత్యవచత్రంపై న్యం యస్య గ - ఏకమేవ రాజనిష్ఠం శ్వేతాతపత్రం యస్యాంతాం - అజితేన శ్రీ
 కృష్ణై సగహయేన || ౨౦ || తత్రేతి - తత్ర ప్రభాసే - పరస్పరం స్పర్శాయాని మిత్రభూతయ - సుహృదాంకౌరవాణాం - వినష్టిం వినాశం -
 అశృణోత్ - పరస్పరనాశైశ్చ ద్ద్రాంతః - వేణుజావహ్నిః - సంశ్రయతే తద్వనంతద్యధాదగ్ధం భవతి - తథా శ్రత్యక్ష్యమాభిముఖం య
 థాభవతి తథేత్యర్థః || ౨౧ || తస్మామితి - తస్మాం సరస్వరత్యాం త్రితాదీన్యే కాదశ తీర్థాణాని తత్తన్నామ్న ప్రసిద్ధాని ఆసేవితవాన్ ||

హృదయః శ్రీకృష్ణపదః పదాని । అన్వాక్రమత్పుణ్య చికిషః యో ర్వామధిష్ఠితో యానిసహస్ర
మూర్తిః ॥ ౧౭ ॥ వనెషుపుణ్యోపవనాద్రి కుంజేష్వపంకతోయేషుసరిత్సరస్సు । అనంతలింగైస్స
మలంకృతేషుచచారతీర్థాయత సేష్వనన్యః ॥ ౧౮ ॥ గాంపర్యటమేధ్యవివిక్తవృత్తిస్సదాప్లుతో
ధశ్మయమోవధూతః । అలక్ష్మితస్నైర్వరవధూతవేషోవ్రతానిచేరేహతోషణాని ॥ ౧౯ ॥ ఇత్థంవ్ర
జభారతమేవవషణంకాలేనయావద్గతవావ్రథాసమ్ । తావచ్ఛశాసక్షితిమేకచక్రామేకాత
ప్రక్రామజితేనపాథః ॥ ౨౦ ॥ తత్రైవశుక్రావసుహృద్వివష్టింపనంయథావేణుజవహ్నిసంశ్ర
యమ్ । సంస్పర్శయాదగ్ధమథానుశోచణసరస్వతీం ప్రత్యగియాయతూష్ణమ్ ॥ ౨౧ ॥ తస్యాంత్ర
తస్యోశనసోమమోశ్చపృథోరథాగ్నైరసితస్యవాయోః । తీర్థంసుదాసస్యగవాంగుహస్యయచ్చ
ద్ధదేవస్యసఆసిషేవే ॥ ౨౨ ॥ అన్యానిచైవద్విజదేవదేవైఃకృతానినానాయతనానివిష్టాః । ప్ర
త్యంగముఖ్యాంకితమం దిరాణియద్దశాన్త్రాత్మస్థమనుష్టరంతి ॥ ౨౩ ॥ తతస్తస్మిన్ప్రజ్యసురాష్ట్ర
మృద్ధంసావీరమత్స్యైకురుజాంగలాలశ్చ । కాలేనతావద్యమునామపేత్యతత్రోద్ధవంభాగవతం
దదశ ॥ ౨౪ ॥ సవాసుదేవానుచరంప్రశాంతంబృహస్పలేఃప్రాక్తనయంప్రతీతమ్ । ఆలింగ్య
గాఢంప్రణయేనభక్త్రంస్వానానుపుచ్ఛద్భగవత్ప్రజానామ్ ॥ ౨౫ ॥ కచ్ఛిత్పురాణౌపురుషౌస్వ
నాభ్యపాద్మానువృత్త్యేహకిలావతీణౌ । ఆసాతఉర్వావ్యః కుశలంబిథాయకృతక్షణౌకుశలంశూర
గేహే ॥ ౨౬ ॥ కచ్ఛిత్తురూణాంపరమస్తుహృమ్నోభావస్సౌమ్యైసుఖమంగశౌరిః । యోనై
స్వసృణాంపితృవద్దదాతివరావదామ్యోవరతర్పణేన ॥ ౨౭ ॥ కచ్ఛిద్వరూథాధిపశిర్యకూనాం
ప్రద్యుగ్మౌస్సౌమ్యైసుఖమంగవీరః । యంరుక్మిణీభగవత్తోభిలేభ ఆరాధ్యవిక్రాన్త్యరమాదిసగే ॥

అ॥ అన్యసితి - ద్విజదేవైః ఋషిభిః దేవైశ్చ కృతాని - అంగమంగం ప్రతిపత్తంత ఇతి స్రవ్యంగాని ఆయుధాని - తేజుముఖ్యం
 స్రం - తేనాంకితాని - మూర్ధాన్యహేమ కుంభేమ చిహ్నతాని - మందిరాణియేమతాని - నానావిధాని శ్రీవిష్ణోరాయతనాని తే త్రాణిచరి
 థాని చ ఆసిషేవే - యేషాంచ క్రాంతిమందిరవతాండశానాత్ - శ్రీకృష్ణరస్తరంతి ॥ ౨౩ ॥ తత ఇతి - అత్ర ప్రజ్య అతిక్రవ్యయావదు
 క్థవః ప్రాప్తః తావత్సన్ధ్యమపియమునాముపేత్వ ॥ ౨౪ ॥ స ఇతి - సవిదురః ప్రాక్తనయం పూర్వసిన్ధిని శాస్త్రై - పాతాంతరే ప్రాప్తో
 నయాసితి శాస్త్రం యేన తం - ప్రతీతం ప్రభాతం - స్వానాం జ్ఞాతీనాం - భద్రమపుచ్ఛత్ - స్రశ్నహేతుః - భగవతః ప్రజానాం పోష్య
 శాం ॥ ౨౫ ॥ ప్రథమంతావద్రామకృష్ణయోః కుశలం పుచ్ఛతి - కచ్చిదితి - స్వనాభౌ భవః స్వనాభ్యః - పాత్తః బ్రహ్మతస్య సృత్యా
 ప్రాథమయా - ఇహ వతీనౌ కుశలమానూలేవ తే - కృతక్షణస్వలోకం గతుం దత్తావసరా - సర్వేషాం కృతోత్పన్నాదితిహ - తయో
 నిర్వయకుశలత్వేపి ఉక్తవిశేషగవిశిష్టా శూరసేనస్య గృహే కచ్చిదాసాత ఇతి ప్రశ్నః ॥ ౨౬ ॥
 యదానాం కుశలం పుచ్ఛతనవభిః - కచ్చిదితి - భావః పూజ్యః శౌరిః వసుదేవః - యద్వాభావో భగవీ భతా - కుంతీవసుదేవస్య భగవీ -
 ఆతోదేవకీహౌ భగవీనిలోకస్య వ్యవహారః - వరాహభాగ - వదాస్యః అశ్వుదారః శరాణాం వస్తునాంతరభేదసమ్మనేన సహ ॥

౨౭ || కచ్చిదితి - పరూథాధిపతి స్సేనానీః - ఆదిసర్గః పూర్వజన్మనిష్ఠరంకామం - సుతమభితేభేపుత్రంబభవత్ || ౨౮ || కచ్చిదితి - సాత్త్వికాదీనామధిపతిః ఉగ్రసేనః - శతపత్రసేత్రః శ్రీకృష్ణః - నృపాసనాశాం పరిహృత్యశాసభయేనమూర్తా స్థిత క్షత్యధః || ౨౯ || కచ్చిదితి - హేసామ్యహరేస్తుతః తేనసద్భక్తసద్భక్తః సాధుయథాస్యాత్తథాసుఖమాప్తే - గుహాకాలికాయం అగ్రే పూర్వజన్మని యోధవాన్యాగభేద్యతః తం || ౩౦ || యేమమితి - యుయుధానః సాత్యకిః - యేమం కుశలమాప్తే - ఫల్గునాత్ - అజానాత్ - లబ్ధంధనుషారహస్యంయేన - తదీయాం అధోక్షజ సంబంధినీం || ౩౧ || కచ్చిదితి - శ్వఫల్గుపుత్రః అమూరః - బుధోవిద్వాత్ - అతో భగవంతం ప్రపన్నః ఆనుసృతః - ఆతపిత అనమితః నిమ్పః - భక్తౌ లంగమేతత్ - అజేష్టత - వ్యలుతత్ - ప్రేక్షావిభిన్నం విడిర్ణం ధైర్యం యస్య - స్వస్తి యేమమాప్తే || ౩౨ || కచ్చిదితి - దేవకనామా యోధాజః తస్యపుత్రాః దేవక్యాః - విష్ణుః - ప్రజాపుత్రయస్యాః తస్యాః దేవమాతురదితేరివ కచ్చిచ్ఛివం యజ్ఞ వితానరూపమథాం - త్రయాయథా ప్రకాశకతయా విభిజితధార || ౩౩ || అపిస్విదితి - సాత్త్వికా నాముపాసకానాం కామాదోగ్ధి పూరయతీతి కామాదుః - భగవత్ప్రేమాతుః - యశబ్దస్య శాస్త్రస్య యోనిం కారణ మామనంతి దేవాః - కుతః - మనోమయం మనసః ప్రవతకం - తత్కృతః - సర్వస్యాంతఃకరణస్య చతుర్విధస్య - తురీయంతత్త్వం - చతుర్థామధిదైవం - చిత్రాహంకారబుద్ధిమనసామంతః కరణభేదానాం క్రమేణ వాసుదేవ పరికరణ ప్రద్యమ్నా విరుద్ధాహ్యధిష్ఠితాః - మనసశ్చ శబ్దయో

౨౮ || కచ్చిత్సుఖం సాత్త్వికవృష్టిభాజనశాహా కాణామధిపస్స ఆప్తే | యమభ్యషించచ్చతపత్ర సేత్రోన్మపాసనాశాం పరిహృత్యమూర్తాత్ || ౨౯ || కచ్చిద్ధరేస్సామ్యసుతాస్సద్భక్త ఆప్తే గ్రాహీ రథినాం సాధుసాంబః | అసూతయంజాంబవతీ ప్రతాధ్యాదేవంగుహాయోంచికయాధ్యతోగ్రే || ౩౦ || యేమం సకచ్చిద్యుయుధాన ఆప్తే యః ఫల్గునాల్లబ్ధధనురహస్యః | లెభేంజసాధోక్షజ సేవయైవగ లిం తదీయాం యదుభిదురాపామ్ || ౩౧ || కచ్చిద్భుధస్సస్వస్త్వనమివ ఆప్తే శ్వఫల్గుపుత్రోభగవ త్రపన్నః | యః కృష్ణపాదాంకితమాగ్రపాంసుష్వవెష్టత ప్రేమవిభిన్నధైర్యః || ౩౨ || కచ్చిచ్ఛి వం దేవకభోజపుత్రా విష్ణుప్రజాయాశ్చ దేవమాతుః | యావై స్వగభేణబభారదేవం త్రయాయథాయజ్ఞ వితానమథామ్ || ౩౩ || అపిస్విదాప్తే భగవాన్సుఖం ప్రాయస్సాత్త్వితాం కామదుఃఖా నిరుద్ధః | యమామనంతస్సహిశబ్దయోనిం మనోమయం సత్త్వతురీయతత్త్వమ్ || ౩౪ || అపిస్విదస్యే చనిజాత్మదేవమనన్యవృత్త్యాసమను ప్రతాయే | హృదీక సత్యాత్మజ చాగుధేష్టగదాదయస్సస్వస్తిచ రంతిసామ్య || ౩౫ || అపిస్వదో భ్యాం విజయాచ్యుతాభ్యాం ధైర్యధర్మః పరిపాతి సేతుమ్ | దుర్యోధ నోతవ్యతయ త్సభాయాం సామ్రాజ్య లత్యై విజయానువృత్త్యా || ౩౬ || కింవాకృతా ఘోషస్య ఘమత్యమషీభీమోహివద్దీఘతమంవ్యముంచత్ | యస్యాంఘ్రిపాతం రణభూనా సేహేమామా గ్రాం గదాయాశ్చరతో విచిత్రమ్ || ౩౭ || కచ్చిద్యశోధారథయాధపానాం గాండీవధన్వోపరతా రిరాప్తే | అలక్షితోయచ్చర మాటగూఢో మాయాకిరాతో గిరిశస్తుతోవ || ౩౮ || యమాపుతస్విత్

నిత్యం ప్రసిద్ధం - తథాచ శ్రుతిః || మనఃపూర్వం వాగుత్తరరూపం మనసావా అగ్రే సంక్బయత్యథవాచాప్యవహరతీతి తథా అన్యోంతర ఆత్మా మనోమయ ఇతి ప్రస్తుత్య తస్య జురేవశరః ఋగ్దక్షిణః పక్షః సామోత్తరః పక్ష ఇత్యాది శ్రుతిః - తథాచ శ్లోకాయం || శ్లో || ఆత్మా బుద్ధ్యా సమేత్యథాగ్రా మనోయైజేవివక్షయా | మనః కాయాగ్నిమాహంతి సప్రేరయతి మారుతమ్ || మారుతస్తూరసిచరన్తం త్రంజనయతి స్వరమి త్యాది || ౩౪ || అపిస్విదితి - అపిస్విదస్యే చ స్వస్తిచరంతి - నిజస్య దేహాదివ్యతిక్తస్యాత్మనోదైవం శ్రీకృష్ణం - అనన్యవృత్త్యా వికాంతభావేన స మ్యగ్రమప్రతాః అనుసృతాః - హృదికశ్చ సత్యభామాయా ఆత్మజశ్చ చారుధేష్టశ్చ గదశ్చ ఆదిర్యేషాంతేపి || ౩౫ || ఇదానీంకురూప్య చ్చతి వక్ష్యః - అపీతి - అపికిం స్వదోభ్యాం స్వపాముపదవ్యత మానాభ్యాం - విజయాచ్యుతాభ్యాం అజున కృష్ణాభ్యాం - ధమమా గ్రాం గదమాయుధిష్ఠిరః సేతుంధమమర్యాదాం - పరిపాతి - యస్య సభాయాం - విజయానువృత్త్యా జయపరం పరియా - అజునస్య సే వయేతివా ఏవం భూతం యస్యైశ్వర్యమిత్యథః || ౩౬ || కిమితి - కృతా ఘోష కృతా పరాధేమ - కురుషు - స్వకర్తృకమఘం దీఘతమం బహుకాలానుబింతం - అహవదత్యమషీభీమః - కిం వ్యముంచత్ నోవా - గదయాసః విచిత్రం వివిధం మాగ్రాం చరతః విచిత్రమితి త్రయోవిశేషణంవా || ౩౭ || కచ్చిదితి - రథయాధపానాం మధ్యేయశోధాః కీర్తిధారి - యద్వాస్వీయానాంతేషాం కీర్తిప్రదః - ఉపర తాః అరయో యస్తూత్ - యస్య శరమాపేన శాణసమాహేన గూఢః ఆచ్ఛన్మః || ౩౮ || యమావితి - ఉతస్విత్కింస్విత్ - యమానకులసహ

వేదా - రేఖాతేజోదతవిద్యభావః - సపత్నాస్సతావపి పృథాయాః స్తనపాపృథాయాః పుత్రైః ఆపృతా - సుపణా వివరేమాతే - కిం
కృత్వా పరాధ్యర్యోధనాత్ - స్వరిక్థంస్వీయం రాజ్యం - ఉద్ధాట్య ఆచ్ఛిద్య - వలీవక్త్రా ర్థం ప్రస్యముఖాత్ - స్వరిక్థమమృతం గరుడవిదే
తి - యద్యా - సుపణా వివేతి - యదిద్యోగరుడాలమృతమానయతాం - తగ్నితన్వత్ || ౩౯ || పృథాయాః కుశలంకింపుచ్చేయంయతఃతస్యాః
పాదుంవినాప్రాణధారణమత్యాశ్చర్యమిత్యాహ - అహోవితి - శ్రియతేజోవతి - నచాత్యాశ్చర్యంయతోభాకా భాజీవతినభాగాభాం
తదప్యాశ్చర్యమేవేత్యాహ - తేనతథాభూతేన వినాతదేవాహ - యస్త్వితి - భసురేవ ద్వితీయః సహాయస్య || ౪౦ || సామ్యేతి - పృథా
అభాకా భాజీవతీతి యుక్తమేవ - హేసామ్యధృతరాష్ట్రంజీవంతమనుశోచామి - తత్త్రింశధః పతంతం తత్రహేతుః - పరేతాయమృతా
యభాత్రేపాండవే - తత్పుత్రప్రోహణనావిదుక్తహేనోహంకృతవాక్కించ - జీవతోపి భ్రాతుమమలపకృతవానిత్యాహ - యేన
సుహృత్ భ్రాతౌహంపంచస్వపుర్యాస్సకాశాత్ నిర్యాపితః నిర్వాసితః - అహోవితి విస్తయః || ౪౧ || జానతోపితస్యైవం దుశ్చేష్టిత
యతస్త్యంచ సాధురపి దుఃఖంప్రాప్తోసీత్యతలహ - సజితి - సోహంత్రీహరేః ప్రసాదాత్తస్యపడవీం మాహత్మ్యంపశ్యత్ - గతవిస్తయః
అత్రభూతలే నాన్యోపలక్ష్యః గూఢస్మిన్ సుఖంవిచరామి - కథంభూతస్యమత్యానాం విడంబనేన విశ్వరూపాదనేన - మనుష్యాను

సనపాపృథాయాఃపాథేవృతౌపత్తుభిరక్షిణీవ* । రేమాతఉద్ధృట్యమృతేస్వగిక్థం సుధాంసు
 వణావివజ్జివక్త్రాత్ ॥ ౩౭॥ అహూపృథాపిగ్రియతేభకాథేరాజషివర్యేణవి నాపితే
 న । యద్వైకవీరోతిరథోవిజిగ్యేధనుద్వికతీయఃకకుభశ్చతస్రః ॥ ౪౦॥ సామ్యాను శోచేతమధః ప
 తంతంభ్రాత్రేపరేతా యవదుద్రుహేయః । నిర్యాపితోయే నసుహృత్స్వ పుర్యా అహం స్వపు
 త్రాసమనువ్రతేన ॥ ౪౧॥ సోహంహ రేర్మత్వవిడంబనేన దృశోన్మణాం చాలయతోవిధాతుః ।
 నా స్యోపలక్యఃపదవీంప్రసాదాచ్ఛరామిపశ్యగతవిస్తయోత్ర ॥ ౪౨॥ నూనంనృపాణాంత్రి
 మదోత్పథానాంమహీంముహుశ్చాలయతాంచమూభిః । వధాత్ప్రపన్నాతిజహీషయేశోఘ్యపై
 తుతాఘంభగవాకురూణామ్ ॥ ౪౩॥ అజస్యజన్మైత్పథనాశనాయకర్మాణ్యకర్తుగ్రహణాయ
 పుంసామ్ । నత్వస్యథాకోహతిదేహయోగం పరోరుణానాముతకర్తతంత్రమ్ ॥ ౪౪॥ తస్యప్రప
 న్నాఖిలలోకపానామవస్థితానామనుశాసనేస్వ । అథాయజాతస్యయదుష్వజస్య వాతాంస
 భేకీతయతీథకీతేః ॥ ౪౫॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయ స్కంధే - ప్రథమోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః ॥ ఇతిభాగవతఃపృష్ఠః శ్రుత్రావాతాంప్రియాశ్రయామ్ । ప్రణివక్తుంన చోత్సేహభౌ
 త్సర్వత్సారితేశ్వరః ॥ ౧॥ యఃపంచహయసోమాత్రాప్రాతరాశాయయాచితః । తన్నై

కరణేన సృజాం దృశః చిత్తవృత్తిః చాలయతః శ్రామయతః ॥ ౪౨ ॥ ననుశ్రీహరేః కిమేవంభీలయా యేన స్వభక్తానాంచ వసనాసాది క్లే
శాభవంతి - స్వస్వచరూత్యబంధనోద్యమాది పరాభవః - తతః పరంతేషా మపరాధానంతరమేవ హసనం - నాపరాధ ఉపేక్ష్య ఇత్యత
ఆహ ॥ నూనమితి - నూనం వినిశ్చితం - త్రిభిమృదైః ఉత్పథానాం ఉద్వృత్తానాం - వధాద్ధేతోః ప్రపన్నానామాలింజిహీషయా - ఈ
నెత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ విద్యామదోధనమదస్తథే వాభిజనోమదః । ఏతేమదామదాంధానామే తపివసతాందమా ఇతిత్ర యోమదాః ॥ ౪౩ ॥ నర్వ
మర్యైత్రవధాధమేవభగవతోజన్మకర్మాదినాస్యభేతికైముతికన్యాయేనాహ - అజన్యేతి - అజన్యాపిజన్మ - అకతురపికర్మాణిపుంసాం
గ్రహణాయకర్మసుప్రవృత్తయే - అన్యధానచేదేవం - తహిభగవతోజన్మాదికథాతాపదాస్త్రులమోహనోపి - గుణానాంపరోగుణాతః -
దేహయోగంకర్మవిస్తరంచాహతీతి ॥ ౪౪ ॥ తస్మాదేవంధూతాచింత్యమాయావినోదనకథాఃకథయేత్వాహతస్యేతి - ప్రపన్నాయేతి
భిలలోకపాలాఃతేషామన్యేమాంస్వీయేఅనుశాసనైస్థితానాం - అథాయప్రయోజనాయ - యదుమజాతస్య - తీర్థధూతాసంసారతార
దీక్షితార్యస్యేతి ॥ ౪౫ ॥ ఇతిశ్రీమచ్ఛ్రీధరాచార్యవర్య విరచిత - భానాథాదీపికాయాం - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా. ❖❖❖❖❖
శ్లో ॥ ద్వితీయైకృష్ణవిశ్లేషాదనుశోచన్మతోద్ధవః । యే త్రైకాలచరిత్రాణి కృష్ణస్య వణయన్చుసన్ ॥ తదేవంప్రియవతాతాంపుష్టస్య
ధవస్య శ్రీకృష్ణవిరహాత్కంఠ్యా వేదేనప్రతివచనాసామాధ్యకమాహపక్షిః ॥ స్మరితః ఈశ్వరోయస్య ॥ ౧ ॥ ఎతదేవకైముతిక

౧౬౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - ద్వితీయోధ్యాయః .

న్యాయేనవత్తంత్రైశ్చరంప్రసంచయతిద్యాభ్యాం - యఃపంచవజ్జపి బాలలీలయా శ్రీకృష్ణంకంచిత్పరికల్ప్యకల్పితైరవసాధనేఃపరిచ
ర్యాంకుర్వత్ప్రాతర్భోజనాథంమాత్రాప్రాధికతోపితద్భోజనంనైచ్చత్ || ౧ || సత్తితి - జరనంవృద్ధత్వంకతఃప్రాప్తః || ౩ || సత్తితి -
కృష్ణంఘ్రీసుధయాసాధునివృతతఃతస్యామేవతీవ్రేణవివశత్వాపాదకేననిమగ్నశ్చ || ౪ || పులకేతి - పులకైరుద్భిన్నానిఉజ్జ్వలంభితాని
సర్వాణ్యంగానియస్యసః - మీలంత్యాసృశా - శుచోశ్రూణిముంచత్ - తేనవిమరేణభూజోధాఃకృతాథోలక్షితః - యతోభగవతీయః
స్తేహః - తస్యప్రసరఃపూరః - తస్మిన్సంపుతానిమగ్నః || ౫ || శనకైలితి - భగవానేవలోకఃతస్మాత్ - నృలోకందేహమసంధాసం - ఉ
త్తయాయదుకులనంహరాదిభగవచ్ఛతుర్వస్తరణేనవిన్యయంప్రాప్తవత్ || ౬ || శ్రీకృష్ణవిరహేణ సంతప్యమాసఃప్రత్యాహకృష్ణేతి -
కృష్ణవివద్యమణిఃసూర్యః - తస్యనిమ్రాచేతిస్తమయేసతి - అజగరేణకాలమహాసపేణ - గీణామగిలితేషు - నోగృహేషు - త్వత్ప్రేక్షా
నాంబంధూనాంకింశుకుశలంబ్రూయాం || ౭ || అమశోచన్నాహుభాగవతః - ఐత్యనుకంపాయాం - భేదేవా - అయంలోకోజనః - దుభా
గఃభాగ్యహీనః - యదవస్తునితరాంకుభాగాః - యేనసహవసంతోపి హరిరయమితిసవిదుః - యథాక్షీరసముద్రైజాతముడుసంచంత్రం -
తత్రత్యామినాఃకేవలకమనీయఃకశ్చిజ్జలచరఇత్యేవవిదుః - సత్వమృతమయఇతితంవిదుః - యద్వాజలప్రతిబింబితంచంత్రంయథే ||
౮ || భాగ్యహీనత్వాదేవసవిదుఃసతుజ్ఞానసూక్ష్మభావాదిత్యాహజ్ఞానగతజ్ఞాన-ఇంగితంచిత్రస్థంబాసంకీర్తితథా - పురుషలిఖయేనప్రా

చ్ఛద్రచయాయస్యసపర్యాంబాలలీలయా || ౧ || సకథంసేవయాతస్యకాలేనజరసంగతః | పృ
ష్టోవాతాంప్రతిబ్రూయాద్భద్రఃపాదావనుస్తరత్ || ౩ || సముహూతామధూత్వాష్టింకృష్ణం
ఘ్రీసుధయాభృశమ్ | తీవ్రేణభక్తియోగేననిమగ్నస్సాధునిర్వృతః || ౪ || పులకోద్భిన్నసర్వాం
గోముంచస్తీలద్వృశాశుచః | పూణాథోలక్షితస్తేనస్తేహప్రసరసంపుతః || ౫ || శనకైభాగవల్లో
కాన్నులోకంపునరాగతః | విమృజ్యనేత్రేవిమరంప్రత్యాహూద్ధవఉత్తయత్ || ౬ || ఉద్ధవః |
కృష్ణద్యుమణినిమ్రాచేగీణేఽష్వజగరేణహ | కిన్ననఃకుశలంబ్రూయాంగతశ్రీమగృహేష్వహమ్ |
౭ || దుభాగోబళలోకోయంయదప్రానితరామపి | యేసంవసంతోనవిదుహారింమీనాఇమోడు
పమ్ || ౮ || ఇంగితజ్ఞాఃపురుప్రాధావకారామాశ్చసాత్వతాః | సాత్వతామృషభంసర్వేభూతా
వాసమమంసత || ౯ || దేవస్యమాయయాస్పృష్టాయేచాన్యేహ్యసదాశ్రీతాః | బ్రాహ్మ్యతేధీనత
ద్వాతైర్వాత్సన్యస్తాత్మసోహరౌ || ౧౦ || ప్రదశ్యాతస్తతపసామవిశృప్తదృశాన్యణామ్ | ఆ
దాయాంతరథాద్యస్తుస్వబింబంలొకలోచనమ్ || ౧౧ || యన్తత్యలీలౌపయికంస్వయోగమాయా
బలందశాయతాగృహీతమ్ | విస్తాపనంస్వస్యచసాభగధేః పరంపదంభూషణభూషణాంగమ్ |
౧౨ || యద్ధర్మసూసోబతరాజసూయేనిరీత్యుదృక్స్వస్త్వయనంత్రలోకః | కాత్స్యేనచా
ద్యేహగతంవిధాతురర్వాక్సృణౌకాశలమిత్యమన్యత || ౧౩ || యస్యానురాగపుతహాసరాసలీలావ

ధాఃనిపుణాః - ఎకస్మిన్మైవస్థానెతిరమంతీలితథా - ఎవంభూతా అపిభూతానామవాసం - ఈశ్వరంసంతం - సాత్వతానామృషభంహ
త్వతప్రేష్టమమంసతలమన్యత || ౯ || యేతేపిభాగ్యవంతస్తమింగితాదినా ఈశ్వరతయా జానంతోపితద్విదాంప్రవృత్త్యావాముహ్యే
యురితికింభాగ్యవత్తయాపితప్రాహ - దేవస్యేతి - యేయాదనాఃదేవమాయయావ్యాప్తాః - యాదవోయమస్తద్భంధురితివరంతి - యేచశుభా
లాదయఃఅసదేవాస్యదత్వంతంవైరమాశ్రీతాఃనిండంతి - తేమగివాతైర్వాత్సని ఉస్తాత్మనోనిష్ఠైఃప్రచితస్య మాగృశన్యధీఃబుద్ధిభక్తామ్య
తేనోహాంసప్రాప్నోతిలస్యేతుముధాఎవేత్యధాః || ౧౦ || కొసాహరితిత్యపేక్షయాభూహ - శ్రేతి - సతప్రంతపాదైః - అతఃఅవిత్ప్రవృత్తో
యేమరితేషాం - స్వబింబంబూర్తిం - ఎతావంతంకాలం - ప్రదశ్యేదశాయిత్యాద్యోరితహితవాలోకస్యలోచనమాదాయ ఆద్భి
ద్య - తాదృశస్యాస్యస్యవిలోకనీయస్యాభావత్ || ౧౧ || తదేవబింబంపణాయతిత్రిభిః - యదితి - యన్తత్యలీలాసుపేషయికంయోగ్యం
స్థానం - స్వస్యాపివిస్తయజనకం - యతస్సభగధేఃసాభాగ్యాతిశయస్య పరంపదంపరకాష్టరూపం - భూషణానాంభూషణాన్యంగా
నియస్తిత్ || ౧౨ || యదితి - దృశాంస్వస్త్వయనంపరమానందకరం - త్రిభువనస్థోలోకఃప్రాణిమాత్రంఅద్యేదానీంబ్రహ్మబింబేతిద్యా
క్ష్పృతో - అర్వా చీనసంసారనిమాణేమమ్యనిమాణేవాయత్కేశలంనైపుణ్యం - తత్కాత్స్యేనగతం ఉపక్షీణం - నాతఃపరంత
స్యకౌశలమస్తీత్యేవంమేసే - తన్నుతేవిధాత్సృజ్యత్వాభావేపిలోకదృష్టేదముక్తం || ౧౩ || యస్యేతి - అనురాగేనపుతోవ్యాప్తో
హాసఃహాసనం - రాసఃవినోదః - లీలావలోకశ్చక్షుః - స్వకృతరాసాద్యసంతరంప్రతిభోమానోయాభిః - దృష్టిస్సహనుప్రవృత్తాః

ద్వంతమేవానుగతాః - ధియోఽయాసంతాః భిః కృత్యశేషయాసంతాః - అసమాపితకృత్యావితావతస్థుః || ౧౪ || విచంభాతవింబ
 ప్రదశానేకారణమాహ - స్వేతి - స్వీయాన్యవశాంతానితాంతానిచరూపాణి - తత్రశాంతరూపేషుభిరైః పీడ్యమానేషు - అనుకంపితః
 కృతాను కంపః ఆత్మాయస్య - అజోపినాతః ఆవిభూతః - మహాభూతరూపేణనిత్యసిద్ధపివాస్వియథాకాష్టేష్వసిభావలితద్వదస్యజ
 న్మనిహేతుః - మహామహత్త్వం - అంశః కార్యలేఖః - యస్యాప్యక్తస్యతన్మహదంశః తద్యక్త ఇతి || ౧౫ || సమకుతోపాపరాపరాణా
 మీశః - పారతంత్ర్య ప్రతీతేస్తత్రాహద్యాభ్యాం - మామితి - మహాస్వేతత్ - అవితక్యకంఠుః టంచభేదయతి - తదేవాహ || వసు
 భేవగేహబంధనాగారే - యజ్జన్మనోవిడంబనం అనుకరణం - సతుస్య సింహవదావిభావః - కంఠభయాదివపురాన్మధురాయాః - వ్య
 వాత్సీత్ ఆపూయత్ || ౧౬ || ధునోతీతి - వితచ్ఛహరేశ్చ రితం - స్మరతోమమచేరః - కర్తృభూతం - ధునోతివ్యధయతి - తదేవదశాయతి -
 యదాహేతి - హేతాతహేతిబంధయవాంప్రసీదతాంప్రసాదంకురుతాం - సకృతానిష్ఠృతిః శుశ్రూషణమైః తేషాంనోస్తాకమితిబంధు
 వచనంరామాద్యభిప్రాయేణ || ౧౭ || సమతహి అనీశ్వరవివకింసస్యాద్భవతః శ్రద్ధామాత్రమేతత్తత్రాహతి భిః - కళితి - మోహాంత
 మ్రోసరోజయోః సూరేణః తం - విజిఘ్రే సేవమానః - విస్తృతుః - ఈశేతశక్తుయాత్ - విస్ఫురన్ముఖిటపః పూలతైవ - కృతాం
 తః తేన || ౧౮ || సచతస్యేశ్వరత్వంసాధనీయం భవద్భిరపి దృష్టత్వాదిత్యాహ - దృష్టేతి - యాంసిద్ధింసమ్యగ్యోగసప్రాప్తమిచ్ఛంతి || ౧౯ || త

లోకప్రతిలబ్ధమానాః | ప్రజస్త్రియోద్భస్థిరనుప్రవృత్తధియోవతస్థుఃఖిలకృత్యశేషాః || ౧౪ || స్వ
 శాంతరూపేష్వితరైస్సవ్యూపైరభ్యద్యమానేష్వనుకంపితాత్మా | పరాపరేశో మహదంశయు
 క్తోహ్యజోపిజాతోభగవాన్యథాగ్నిః || ౧౫ || మాంభేదయత్యేతదజస్యజన్మవిడంబనంయద్వనుదే
 వగేహే | ప్రజేవవాసోరిభయాదివస్వయంపురాద్వ్యవాత్సీద్యదనంతరీర్యః || ౧౬ || ధునోతచేత
 స్మరతోమమేతద్వదాహపాదావభివంద్యపిత్రోః | తాతాంబకంసాదురుశంకితానాంప్రసీద
 తాంనోకృతనిష్ఠృతీనామ్ || ౧౭ || కోవాః అముష్యాంమ్రోసరోజరేణుంవిస్తృతుః మీశేతపుమాన్వి
 జిఘ్రే | యోవిస్ఫురన్ముఖిటపేనభూమేర్భారంకృతాంతేనతిరశ్చకార || ౧౮ || దృష్టభవద్భి
 ననురాజసూయేచైవ్యస్యకృష్ణాద్విషతోపిసిద్ధిః | యాంయోగినస్సంస్పృహయంతసమ్యగ్యోగే
 నకస్తద్విరహంసహేత || ౧౯ || తదైవచాన్యేనరలోకపాలాయ ఆహవేకృష్ణముఖారవిందమ్ | నే
 త్రైః పిబంతోనయనాభిరామంపాథాన్ప్రపూతాః పదమాపురస్య || ౨౦ || స్వయంతస్వసామ్యాతి
 శయస్త్వృద్ధీశస్సాన్వరాజ్యలక్ష్మ్యైస్తనమస్తకామః | బలింహరద్భిశ్చిరలోకపాలైః కిరీటకోఽప్యేడి
 తపాదపీఠః || ౨౧ || తత్తస్యకైంకర్యసులంభృతామ్నోవిగ్ధాపయత్యంగయదుగ్రసేనే | తిష్ఠన్నిష
 ణ్ణంపరమేష్ఠిధిష్ఠ్యన్యభోధయద్దేవనిధారయేతి || ౨౨ || అహోబాబకీయంస్తనకాలకూటంజిఘాంస
 యాపాయయదవ్యసాధీ | తేభేగతంథాత్రుచితాంతతోన్యంకంవాదయాళుంశరణంభజేమ || ౨౩ ||

దేవి - ఆహవేయదే - పాథాన్స్యాత్త్రైః పూతాః నిష్పాపాస్సంతః || ౨౦ || తదేవం పరమైశ్వర్యేసత్యపియదుగ్రసేనానువతేత్వం త
 త్పునరత్యంతమస్తావ్యభయతీత్యాహ - స్వయమితి - స్వయంతు యవిచంభాతః - తస్యతత్ కైంకర్యం నోస్తావిగ్ధాపయతీత్యత
 రేణాస్వయః - ససామ్యాతిశయా యస్య - యమపేష్వస్యస్యసామ్యమతిశయశ్చ నాస్తీత్యభావః - తత్రాహేతవః - త్రయాణం పురుషాణా
 మధీశః - స్వారాజ్యలక్ష్మ్యై పరమానందస్వరూప సంపత్త్యైవ - ప్రాప్తసమస్తభాగః - బలింకరంచాహరద్భిః సమపకయద్భిః - చిరకా
 లీనైః లోకపాలైః - కిరీటాగ్రేణ ఈడితంస్తుతం - పాదపీఠం యస్య - ప్రణమతాం కిరీటసంఘట్టనతః ఉద్భుతోభ్యసిః స్తుతిత్వేనోత్ప్రే
 త్యతే || ౨౧ || తదితి - అంగహేదీకుర - భృతా భృత్యా - ఉగ్రసేనైర్మంకరత్వం - తదేవాహ - పరమేష్ఠిధిష్ఠ్య సూర్యభామాసనై
 నిషణ్ణంఅసీనం స్వయంతిష్ఠే - హేదేవనిధారయ ఆవధారయేతిన్యభోధయత్ విజ్ఞాపితవా - పివ మనుష్యైః తత్త్వపప్రవేతి సూచి
 తం || ౨౨ || అపకారివ్యపితస్యకృపాశుతాం దశాయన్నాహ - అహోబాబకీ - అహోబాబకీర్వం - దయాళుతాయాః - జిఘాంసయాహంతు
 మిచ్ఛయాపి - తత్ స్తనయా స్సంభృతం కాలకూటం విషం యమపాయ యద్భక్తిపూతనా - అసాధీదుష్టపి - ఛాత్రాః యశోదాయాః ఉ
 చితాంగతి - తేభేభక్తవేషమాత్రేణ యస్సద్గతిం దత్తవానిత్యభావః - తతోన్యంకంవాభజేమ || ౨౩ || సమభాగవతాసేవ భగవానమగృ
 ఙ్గతీతిప్రసిద్ధం - సత్యం - అనురాగపి అహంభాగవతాసేవమన్యేయతోభాగవతాద్భవతేపి భగవద్భావాభినివేశేన భగవంతమహరోదంప

శ్యం తీత్యాహ - మన్య ఇతి - సంరంభః క్రోధావేశః - తేనమాగౌణాభినివిష్టం చిత్తం యేమంతే - అతవివసంగ్రామతామ్యః క
శ్యపః తస్య పుత్రః గరుడః - తం - అంసేస్తంభే - సునాభాయుధశ్చక్రాయుధః హరిః తం - అచక్షత అపశ్యత్ - తన్నైష్ట్యపి అను
గ్రహణాయుక్తపితృభావః - వత్సలిచనప్రమే || శ్లో || తన్నైష్ట్యానాప్యపాయేన మనఃకృష్ణనివేశయతి || ౨౪ || ఇదానీం తస్మాంతథా
నప్రకారంవత్తుం - అదితరభ్యతచ్యుతం సంక్షేపేణ కథయతి - వసుదేవస్యేతి - వసుదేవస్యభార్యాయాం దేవక్యాంజాతః భజేంద్రః
కంసః తస్యబంధనాగారే అస్యాః పృథివ్యాః శంసుఖం స్వయంచీకషణరజేనయాచితస్య || ౨౫ || తత ఇతి - త్రానిమిత్తభూతేనశ
దప్రజం ఇతః గతః సమాః సంవత్సరాన్ గూఢాచిః గుప్తతేజః || ౨౬ || పరిత ఇతి - వ్యహరత్ అక్రీడత్ - కూజద్భిః క్షైలైః పక్షి
భిః - సంకులితాః వ్యాప్తాః అంఘ్రిపాః వృక్షైః - యస్మిన్ || ౨౭ || కామారీందశా
ముగ్ధాభాలశ్చయః సింహాః తద్వదవలోకనంయస్య || ౨౮ || స ఇతి - సవివాధికంవయః ప్రాప్తస్య లక్ష్మ్యైః శోభాది సంపదోనికై
తసం స్థానం సితాగావోవృషశ్చ వృషభాయస్మిన్ - నానావశేః గౌసంఘేరణై శబ్దం కువణ వేణుర్యస్య అరీరమత్ రమయా

మన్యేసురా భాగవతాం శ్రుధీ శేసంరంభమాగాభి నివిష్టచిత్తాః | యేసంయుగేచ క్షతతా
మ్యః పుత్ర మంసేసునాభాయుధమావతంతమ్ | ౨౪ | వసుదేవస్య దేవక్యాంజాతోభోజేంద్రబం
ధనే | చీకీషు భాగవాన స్యాశ్శమజేనాభియాచితః | ౨౫ | తతోనందప్రజమితఃపిత్రాకంపా
ద్విబిభ్యతా | ఎకాదశసమాస్తత్రగూఢాచిస్సబలోవసత్ | ౨౬ | పరితోవత్సపైర్వత్సాంశ్చ
రయన్వ్యహగద్విభుః | యముమోపవనేకూజద్భిర్విజసంకులితాంఘ్రిపే | ౨౭ | కామారీందశా
యంశ్చేష్టాంప్రేక్షుణీయాంప్రజౌకసామ్ | రుదన్ని వహసన్తుగ్ధబాలసింహావలోకనః || ౨౮ || స
వీవాధివయోలక్ష్మ్యైనికేతంసితగోవృషమ్ | చారయన్ననుగాన్గోపాన్త్రణద్వేణురరీరమత్ | ౨౯
ప్రయుక్తాభోజరాజేనమాయినః కామరూపిణః | వీలయావ్యనుదత్తాంస్తాబాలః క్రీడనకానివ |
౩౦ | విపన్నాన్విషతోయేననిగృహ్యభుజగాధిపమ్ | ఉత్థాప్యాపాయయగ్ధావ* స్తత్రోయంప్రకృతిస్థి
తమ్ | ౩౧ | అయాజయద్గోసదేనగోపరాజంద్విజోత్తమైః | విత్తస్యచోగుభారస్యచీకీషుస్సద్రవ
యంవిభుః | ౩౨ | వషణీంద్రైప్రజఃకోపాద్భగ్నమామోతినిహ్వానః | గోత్రవీలాతపత్రేణప్రా
తోభద్రానుగృహ్లాతా | ౩౩ | శరద్భిశ్చకైర్వృష్టం మానయన్రజనీముఖమ్ | గాయన్కలపదంరే
మేస్త్రీణాంమండలనుండనః | ౩౪ |
శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - ద్వితీయోధ్యాయః. ||
ఉద్ధవః || తతస్స ఆగత్య పురీంస్వపిత్రోశ్చీకీషయాశంబలదేవసంయుతః | నిపాత్యతుం గాద్రిపు
యాధనాధంహతంవ్యకషణద్వ్యసుమోజసోర్వామ్ | ౧ | సాందీపనేసకృత్ప్రకృప్తప్రసాదే
త్యసవిస్తరమ్ | తస్మైప్రాదాద్వరంపుత్రం వృతంపంచజమోదరాత్ | ౨ | సమాహుతాభీష్టకక
న్యయామేస్త్రీయస్సవశేనబుభూషయేషామ్ | గాంధర్వవృత్యామిషతాంస్వభాగంజప్రాపదం

మాస | ౨౯ | ప్రయుక్తానితి - వ్యనుదత్ జహాన క్రీడనకాన్ తృణాదినిమిత్తాన్ మృగాన్ సింహాదీన్ యథా | ౩౦ | విపన్నాని
తి - విపన్నాన్ గౌపాన్ మృతాన్ - గావఇతిగాశ్చోత్థాప్య - తదేవతోయంప్రకృతిస్థితం నివేశంఅపాయయత్ || ౩౧ || అయాజయదితి -
ఇంద్రపుజాభంగేన భాగవతాగవాం పూజైవగౌసవః - తేనగౌపరాజంసందం - తస్యతేలిచకారాదింద్రస్య మాసభంగం చకు
వణ - ఉరుభారస్య అతిసమృద్ధస్య || ౩౨ || వషణీతి - కూపాద్వషణీంద్రై - గౌత్రః పషణీవీలాతపత్రం తేన - వాభద్రమ్ ||
౩౩ || శరదితి - మృష్టముజ్జ్వలం - స్త్రీణాం మండలం - మండయతీతితథా || ౩౪ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ద్వితీయోధ్యాయవ్యాఖ్యః ||
శ్లో || తృతీయేమధురామేత్యప్రజాత్తంసవధాదికమ్ | యత్ప్రతంద్వారకాయాంచక్యన్తేనతదవణయత్ || తత ఇతి || శమిత్యవ్యయంపి
త్రోఃసుఖస్యచీకీషయేత్యభావః - తుంగారజమంచాత్ - రిపుయాధానాంనాథంకంసం - వ్యసోరపికషణంపిత్రోస్సుఖాభాం ||
౧ || సాందీపనేరితి - బ్రహ్మవేదం - సవిస్తరంపడంగాదిసహితం - పంచజనోదరవిదారణద్వారా - పుత్రమాసేత్యభావః || ౨ || స
మాహుతా ఇతి - భీష్టకకన్యయారుక్మిణ్యామేరాజానః సమాహుతాః సమాహుతాః ప్రస్వత్సమాహుతా - సమాహుతా ఇతి
సాతెత్యుక్తా ఇత్యభావః - తేనసాధనేస్త్రీణాలక్ష్మ్యైస్సవశేనసమాసరూపేణ - యద్వపితయాతేనంక్రీకృష్టవివాహూతఃససద్వ - త

భావితస్యాఃలావణ్యంలేమమగమనేహేతురితతనైవాపరాతాభివ్యవ్యంతే - తేమంమిషతాంమూర్ఖిఃపదందధత్ - దధానః - తయా
సహగాంధర్వవృత్తైఃపరస్పరసమయయాపయా - బుభూషయాభవితుమిచ్ఛయా - జహర - కథంభూతంస్వభాగంలక్ష్మ్యంశతావృత్తయాసావ్య
త్తనోపితత్వాచ్ఛ - సుపణఃసుపతనఃయదాస్సుపణఃఇవస్వభాగంసఃధామిన్యథః - యదాస్ - త్రియఃరుక్మిణ్యాః - సమానంపణః
వ్యయంవాచకంయస్యసః - త్రియఃసవణోరుక్మి - తేనసమాపూతాయేశుపాలదయః - కిమథాంభిష్కకనస్య యాసహ తేమంబుభూ
షయా - భూతిభవత్విత్యేతదధాం - తత్త్రుశుపాలస్యాహ్వనంపరత్వేనబుభూషయా - జరాసంధాదీనాంతర్వివాహాత్సవేన - శేషం
పూర్వపత్ ॥ ౩ ॥ కకుద్ధతతి - కకుద్ధతోవృషా - విధనాసికాకృత్వాతైఃపృషభైఃతద్దమనేనచభగ్నోమనోమేషాంతా - తథాపి
తాగృహ్నతఃకామయమానా - అతపితలక్ష్మణశస్త్రభృతోరాజః - తచ్ఛస్త్రైఃఅక్షతపిపజనాన ॥ ౪ ॥ ప్రియమితి - యదాఅదిత్యాః
కుండలేదాతుంస్వగంకతః - తదాప్రభుఃస్వతంత్రోపి - గ్రామ్యఃస్త్రీపరతంత్రభవ - ప్రియాయాస్సత్యభామాయః - ప్రియంవిభా
తుమిచ్ఛః - ద్యుతయంపారిజాతం - ఆనీతవా - యదథేయన్ని మిత్రంతంశ్రీకృష్ణంవజ్రీదేవేంద్రః - ఆద్రవత్స్త్రీప్రేరితఃయోద్ధమ
భ్యభావత్ - స్వకార్యసాధనేనశ్రీకృష్ణేనసహాయద్ధృతుఃతస్యాప్యయక్తపితేత్యాహ - శ్రీదామృగఇతి - అయంవజ్రీ ॥ ౫ ॥ సుతమితి -

మూర్ఖిఃపదధత్తువణః ॥ ౩ ॥ కకుద్ధతోవిద్ధనసోదమిత్వాస్వయంవరేనాగ్నజితీమువాహతద్భగ్న
మానానపి గృహ్నతోజ్ఞాజఘ్నేతుతశ్శస్త్రభృతస్తదస్త్రైః ॥ ౪ ॥ ప్రియంప్రభుగ్రామ్యభవ
ప్రియాయావిధిత్తురాధద్వ్యుతయంయదధే ॥ ౫ ॥ జ్యోత్రవత్తం సగణోరుషాంధః శ్రీదామృగో
నూన మయంవధూనామ్ ॥ ౬ ॥ సుతంమృగేభింవపుషాగ్రసంతం దృష్ట్వాసునాభోన్మథితంధరి
త్ర్యా ॥ ఆనుంప్రితస్తతనయాయశేషందత్వాతదంతఃపురమావివేశ ॥ ౭ ॥ తత్రాహృతాస్తానర
దేవకన్యాఃకుజేనదృష్ట్వాహరిమాతబంధుమ్ ॥ ఉత్థాయసద్యోజగృహుఃప్రహషన్ప్రీతానురాగ
ప్రహితావలోకైః ॥ ౮ ॥ ఆసాంముహూతా ఏకస్మిన్నానాగారేషు యోషితామ్ ॥ సవిధింజగృహే
పాణీం పురుషాపస్సవమాయయా ॥ ౯ ॥ తాస్వపత్యాన్యజనయ దాత్తుతుల్యాని సర్వశః ॥ ఏకైక
స్యాందశదశప్రకృతేర్విబుధూషయా ॥ ౧౦ ॥ కాలమాగధసాల్యాదీననీకైరుంధతః పురమ్ ॥ అజీ
ఘనత్స్వయంకీర్తింస్వపుంసాంతేజఆదిశత్ ॥ ౧౧ ॥ శంబరం ద్వివిదంబాణం మురంపల్వలమేవచ ॥
అన్యాంశ్చదంతవక్త్రాదీనవధీత్తాంశ్చఘాతయత్ ॥ ౧౨ ॥ అథతేభ్రాతృపుత్రాణాంపక్షయోఃప
తితాన్నృపాత్ ॥ చచాలభూఃకురుత్తేత్రంయేషామాపతతాంబలైః ॥ ౧౩ ॥ సకణదుశ్శాసనసౌ
బలానాంకుసుంత్రపాకేనహతశ్రియాఃకయుషమ్ ॥ సుయోధనంసానుచరంశయానం భగ్నోరుము
ర్వాంసననందవశ్యత్ ॥ ౧౪ ॥ కియాభువ్రాయంతుపితోరుభారోయద్ద్రోణభీష్మాజునభీమమూ

సువాభేనచక్రేణ - ఉన్నధితంహతం - భామందృష్ట్వా - తస్యమాత్రాధరిత్ర్యాభూమ్య-ఆమంత్రితఃప్రాధితేస్సత్ - తస్యతనయా
భగదత్తాయ - పృతశేషంరాజ్యందత్వా ॥ ౧౫ ॥ తత్రైతి - తత్రాంతఃపుర - కుజేనభామేన - యాఅహృతాఃప్రహషన్ప్రీతాచఅనురా
గశ్చతైఃప్రహితాఃప్రేరితాఃయే అవలోకాఃతైజగృహుఃస్వీకృతవత్సః ॥ ౧౬ ॥ ఆసామితి - ఆసాంయోషితాం - పాణీతత్తదసురూప
స్సోసవిధింవివాహాదితప్రకారసహితంయథాభవతితథా ॥ ౧౭ ॥ తాస్మితి - సర్వశఃసర్వైగుణైః - స్వతుల్యాని - ప్రకృతై
యయావిబుభూషయావివిధంభవనంవిస్తరస్తదిశ్చయా - యదాస్ - ప్రకృతేహేతాః - వివిధంభవితుమిచ్ఛయా ॥ ౧౮ ॥ కాలేతి - కాల
ఃకాలయవనః - రుంధతః ఆవృణ్వతః - ముమకుందభీమాదిభిఃనిమిత్తమాత్రైః - స్వయమేవాజేఘనోఽఘాతీతవా - తేనచ తేమాంస్వ
భ్రంసంశేజఃప్రభావగ - కీర్తింశఆదిశత్తదత్వా ॥ ౧౯ ॥ శంబరమితి - శంబరద్వివిదపల్వలాసన్యాసపికాంశ్చిత్ప్రద్యుమ్నరామాది
భిఃఘాతయత్ఘాతీతవా - ఘాతయన్నినివాహతః - దంతవక్త్రాదీస్వయమేవావధీత్ ॥ ౨౦ ॥ అథేతి - తతఃసృపాత్ - అఘాతయదిశ్య
మమంగః - కథంభూతాకురుత్తేత్రమాపతతాంఅసమంతాద్గచ్ఛతాంయేషాంరాజ్ఞాంబలైఃసైన్యైఃభూస్సర్వాపిచచాలచకం ॥ ౨౧ ॥
సఇతి - సఃశ్రీకృష్ణః - కణాదీనాంకుసుంత్రపాకేనహతాశ్చిరాయశ్చయస్య - భగ్నోఽఘాయస్వతం - ఉర్వాన్యశయానంకురోభ
దం - చశస్త్రిపితనందతోమంసప్రాస ॥ ౨౨ ॥ అనభినందనప్రకారమేవాహ - కియానితి - ద్రోణాదిభిఃకూలైఃకారణభూతైఃయదితిః
అస్తాదకామేహిణీయక్తఃప్రస్వమామతి - క్షపితఃఉరుభారః - అయంతియాసత్సల్ప ఇత్యథః - యస్తాత్మదంతైఃప్రద్యుమ్నాది

భిఃకేతుభూతైః దుర్విషహం బలమాప్తే || ౧౪ || మిథశ్చితి - సచాత్రాన్యకపాయః ప్రభవతి - కింతు - మధునాయః అమదఃసర్వతోజా
దఃతేనతాత్రామ్రాణివిలోచనానియేమాంతేమాం - వివాహాభవిష్యతిఇయానైవైషాంపథోపాయః - అతోన్యోనాస్తే - వికత్త్యమపిమయ్య
ద్యతేసతి - స్వయమేవవివాదేనాంతదేశేరన్నిత్యభావః || ౧౫ || ఎవమితి - వివంశ్లోకద్వయాత్తత్రమేణసంనింతయన్ స్వరాజ్యేష్ఠపయ
త్వా || ౧౬ || ఉత్తరాయామితి - ధృతఃరక్షితః || ౧౭ || అయాజయదితి - అమజైస్సహ || ౧౮ || భగవానితి - సారఖ్యం ప్రకృతిపురుషవివే
కం || ౧౯ || స్నిగ్ధతి - స్నిగ్ధాయఃస్థితసహితోపలోకఃతేనపియ్యూషకల్పయానుభాతుల్యయాపియ్యూషకుల్యయేతిపాఠే - సుఖం ప్రవాహ
రూపయా - ఆత్మనాదేహేన || ౨౦ || ఇమమితి - క్షణవయా రాత్ర్యా - దత్తఃక్షణఃఅవసరఃఉత్సవోవాయాసంస్త్రీణాం - తాసుక్షణం
సామృదంయస్యసః || ౨౧ || తస్యేతి - గృహమేధేమగృహధర్మైశు - యోగేషుకామభాగోపాయేషు - విరాగః ఔదాసీన్యంజాతమిత్య

తైః | అస్తాదశాతౌహిణీకోమదంజైరాస్తేబలందుర్విషహంయదూనామ్ || ౧౪ || మిథోయైవైషాంభ
వితావివాదోమధ్వామదాతామ్రవిలోచనానామ్ | నైషాంపథోపాయ ఇయానతోన్యోనుయ్య
ద్యతేతదేశతేస్వయంస్త || ౧౫ || ఎవంసంనింత్యభగవాన్ స్వరాజ్యేష్ఠవ్యభర్తృజమ్ | నందయా
మాససుహృదస్సాగూనాంవన్తదేశయన్ || ౧౬ || ఉత్తరాయాంధృతఃపూరోర్వంశస్సభ్యభి
మన్యనా | సవైశ్రోణ్యస్త్రసంభిన్నఃపునభగవతాశృతః || ౧౭ || అయాజయద్ధర్మసుతమశ్వమే
దైస్త్రీభివిభుః | సోపిత్వామనుజైరక్షరేమేకృష్ణమనువ్రతః || ౧౮ || భగవానపివిశ్వాత్మా
లోకదేదపథానుగః | కామాసిమేనేద్వార్వత్యామసక్తస్సాంఖ్యమాస్థితః || ౧౯ || స్నిగ్ధస్త్వతావ
లోకేనవాచాపియ్యూషకల్పయా | చారిశ్రేణానవద్యేనస్త్రినికేతేనచాన్యనా || ౨౦ || ఇమంలోక
మముంచైవరమయన్సుతరాంయదూన్ | రేమేక్షుణదయాదత్తక్షుణస్త్రీక్షుణసౌహృదః || ౨౧ ||
తస్యేత్థంరమమాణస్యసంవత్సరగణాబహూన్ | గృహమేధేమయోగేషు విరాగస్సమజాయత ||
౨౨ || దైవాధీనేషుకామేషు దైవాధీనస్వయంపుమాన్ | కోవిప్రంభేతయోగేనయోగేశ్వర
మనువ్రతః || ౨౩ || పుర్యాంకదాచిత్త్రీడద్భిర్యదుభోజకుమారకైః | కోపితామునయశ్చేపుభగ
వన్తతకోవిదాః || ౨౪ || తతఃకతిపయైమాన్ సైవృష్టిభోజాంధకాదయః | యయుః ప్రభాసంసంహృ
ష్టారథైరైవవిమోహితాః || ౨౫ || తత్రస్సాత్వాపితృవాదేవాన్యక్షీంశ్చైవతదంభసా | త
వయిత్యాధవిప్రభ్యోగామౌబహుగుణాదదుః || ౨౬ || హిరణ్యంరజతంశయ్యాంవాసాంస్యజి
నకంబళాన్ | హయాన్రథానిభాన్తన్యాధరాంవృత్తికరీమపి || ౨౭ || అన్నంచోరురసంలేభ్యో
దత్వాభగవదపణమ్ | గోవిప్రాధానవశ్శూరాఃప్రణేముభువిమూఢభిః || ౨౮ || ***
*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - తృతీయోధ్యాయః . ***
ఉద్ధవః || అథతేతదనుజ్ఞాతాభుక్త్వాపీత్వాచవారుణీమ్ | తయావిభ్రంశితజ్ఞానాదురుక్తైర్ముమ
పస్పృశుః || ౧ || తేషాంమైరేయదోషేణవిషమీకృతచేతసామ్ | నిమ్రాచతిరవావాసీద్యేణా
నామివమదనమ్ || ౨ || భగవాన్ స్వాత్మమాయాయాగతింతామవలోక్య సః | సరస్వతీముప

భావః || ౨౨ || దైవేతి || యదాస్వాధీనేష్యపిభగవతోవిరాగఃతదాదైవాధీనేషుకోవిప్రంభేతవిశ్వాసంప్రీతిరివాకుర్యాత్ - యోగేనచై
వ్యోగేశ్వరంశ్రీకృష్ణమనువ్రతః || ౨౩ || పుర్యామితి - శేపుఃశాపందదుః - భగవతోమతేఅభిప్రాయేకోవిదాః అభిజ్ఞాః || ౨౪ || తతః
తి - వయస్సౌలాదిబహుగుణాపేతాఃయాగావఃతాః || ౨౬ || హిరణ్యమితి - కన్యాశ్చభరాంవృత్తికరీంజీవనసర్వాస్తాం || ౨౭ || అన్నమ
తి - భగవదపణంయథాభవతిగోవిప్రాధానవశఃమేషాం || ౨౮ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా. ***
శ్లో || చతుర్థేబంధునిభనం శ్రుత్వాతద్జ్ఞానలబ్ధయే | ఉద్ధవస్యోపదేశేనక్షత్రామైత్రేయమాగమత్ || అథేతి - తదనుజ్ఞాతాఃతైప్రా
హ్మజైరనుజ్ఞాతాః - వారుణీంపైష్టింమదిరాం - దురుక్తైఃకణా రుంతుదవాక్యైః || ౧ || తేషామితి - వారుణ్యవమైరయంతస్యదోషేణాన్ప్రా
చతిఅస్తంగచ్ఛ-తిసతిమదనంకదనం || ౨ || భగవానితి - సరస్వత్యామావశ్యేత్యభావః || ౩ || అహమితి - త్వంబదరికాశ్రమంగచ్ఛేతిపూర్వ

శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యనే - తృతీయ స్కంధే - చతుర్థోధ్యాయః ౧౬౫

మేవశ్వాసకాయంభగవతాహంశోక్తః || ౧ || అథాపితదభిప్రాయం తంకులసంహారాదికం జానన్మహామతంద్రితస్య || ౨ || అ
 ద్రాక్షమితి - తత్రగత్వా - నయితంపతిమిష్టం - వివిస్వన్నహంసరస్వత్యాంసరస్వతీతతే - కృతకేతంకృతావాసం - గ్వయమకేతనం
 అనాశ్రయం - తత్రాసీనమేకంవిజనప్రదేశత్వాత్ - శ్రీనికేతంకాంత్యధిస్థానం || ౩ || శ్యామలి - శ్యామవత్శోభం - విగతంరజో
 గుణం - అతఏవప్రకషేణశాంతం - చతుర్థాదైవికాదితంలక్ష్మీతం - పీతాంబరేణచకోశంకాశయమిత్యర్థః || ౪ || వామలి - లభిప్రత్య
 ఉపరిష్ఠంకృత్యా అపాత్రతఃపుష్కతోవష్టంభః అభాకోదాలః కోమలాశ్వత్థోయేనతం - త్యక్తంపిప్పలం విషయ సుఖంయేన తంతథా
 ప్యకృశమానంపదపూణం || ౫ || తస్మిన్నితి - తస్మిన్ప్రదేశేదైవపాయనసుహృత్సభాచ - స్వగురుపుత్రత్వాత్పరాశరాష్యమైత్రే
 యిత్యర్థః || ౬ || తస్యేతి - ప్రమాదేనభావేనచఆనతాకంభరాయస్యతస్య - పాతాంతరే - ప్రమాదస్యభారేణ - అనురక్తస్యభక్తస్య
 మునైర్తైత్రేయస్యఆశృణ్వతః - అనురాగేణహాసోయన్యాంతయాసమీక్షయావిశ్రమయన్విగతశ్రమంకుర్వత్ || ౭ || వేదేతి - హేఉద్ధ
 వ - అంతర్గతసీస్థితమహంవేద - ఆతోయదైవ్యర్థమరాజ్యైః పురవాసం - తత్రైతుభ్యం - నదామి - దానెహేతుః - హేవసోపురాజ
 త్సని - మిళితానాంవిశ్వస్యజాంవసూనాంవసత్రైమత్ప్రకామేనత్వయాఅహమిష్టః - అతస్తత్కథానందదామిదాస్యమి || ౮ || త

న్మృశ్యవృక్షమూలముచావిశత్ || ౩ || అహంశోక్తోభగవతాప్రపన్నాతకహరేణహ | బదరీంత్యం
 ప్రయాహీతిస్వకులంసంజీహిమన్ || ౪ || అథాపితదభిప్రాయంజానన్మహామతంద్రితః | పృష్ఠతో
 న్వగమంభతుఃపాదవిశ్లేషణాతుమః || ౫ || అద్రాక్షమేకమాసీనంవిచిన్వత్ దయితంపతిమ్ | శ్రీని
 కేతంసరస్వత్యాంకృతకేతమకేతనమ్ || ౬ || శ్యామావదాతంవిరజంప్రశాంతంచారులోచనమ్ |
 దోభిశ్చతుభివికాదితంపీతకాశాంబరేణచ || ౭ || వామలిరావధిశ్రిత్యదక్షిణాంమ్రసరోరుహమ్ |
 అపాశ్రితాభకాశ్వత్థమకృశంత్యక్తపిప్పలమ్ || ౮ || తస్మిన్మహాభాగవతోదైవపాయనసుహృత్స
 భా | లోకాననుచరన్తిస్థితిజగమయన్మచ్ఛయా || ౯ || తస్యానురక్తస్యమువేర్నుకుందః ప్రమోద
 భావానతకంభరస్య | ఆశృణ్వతోమామనురాగహాససమీక్షయావిశ్రమయన్నువాచ || ౧౦ || శ్రీ
 భగవాన్ || వేదాహమంతమనసీస్థితంవేదదామియత్తద్దురవాపమస్త్యైః | సప్రేపురావిశ్వస్య
 జాంవసూనాంమత్సిద్ధికామేనవసోన్వయేష్టః || ౧౧ || సవిషసాధోచరమోభవానామావాదితస్తైమదను
 గ్రహలూయత్ | యన్తాన్యలోకాన్ప్రహణత్సృజంతందిస్త్వదదృశ్వన్విశదామవృష్ట్యై || ౧౨ || పు
 రానుయాప్రోక్తమజాయనాభ్యేవద్యేనిషణ్ణాయమమాదిసగే | జ్ఞానంపరంమన్మహిమావభాసం
 యత్సూరయోభాగవతంవదంతి || ౧౩ || ఉద్ధవః || ఇత్యాద్యతోక్తః పరమస్యపుంసః ప్రతిక్షణానుగ్ర
 హభాజమోహమ్ | స్నేహలూగ్ధరోమాస్థలితాయురస్తంముంచకశుచః ప్రాంజలిరాబభాషే || ౧౪ ||
 కోన్వీశతేపాదసరోజభాజాం సుదులభోదేహుచతుష్పకపీహ | తథాపినాహం ప్రవృణోమి
 భూమన్భవత్పదాంభోజనిషేవణోత్సుకః || ౧౫ || కర్తాణ్యనీహస్యభవోభవస్యతేదుగాశ్ర
 యోధారిభయాత్పలాయనమ్ | కాలాత్ప్రమోయత్ప్రమదాయతాశ్రయస్సాన్విత్యన్రతేభిద్యతి

శ్యామవత్శోభం - సత్య - యద్యన్తిజస్తనీత్యర్థః మదనుగ్రహః ఆసాదితోలభ్యస్సపిషభవోజస్త - హేసాధోతేతవభవానాంమద్య
 తరమః - చరమత్వంకుతఃస్మృత్యదేనజీవాఃతేహంలోకానత్సృజంతంవైకుంఠంగచ్ఛంతమిత్యర్థః వివంభూతంమాంవిశదామవృష్ట్యావి
 కాంతభక్త్యా - రహవికాంతే - దైవమోగేన - దదృశ్వత్ దృష్టవాసీలియతస్సాదితి పితృష్ట్యభాత్రంజాతమిత్యర్థః || ౧౨ || నదా
 మిలియదుక్తంతదేవనిధిశతి - పురేతి - పురాపుర్యన్తిపాద్యైకల్ప - ఆదిసగేనగోకపత్రమనమయే - సాభ్య నాభిజే - పద్మ - సమ
 జ్ఞాయ - ఆహయప్రహ్లాదే - మన్మహిమామమలీలాఅవభాస్యతేయేనతస్మహిమ ప్రకాశకం - తత్పరంజ్ఞానంమయాప్రోక్తం - సూరయఃయతో
 జ్ఞానంభాగవతంవదంతి || ౧౩ || ఇతితి - ఇత్యేవమాదృతశ్చాసాపుక్తశ్చపరమస్య పుంసః ప్రతిక్షణమనుగ్రహస్యపాత్రభూతోహం - పా
 తాంతరే - ప్రతిక్షణంకృపావలోకపివానుగ్రహఃతస్యపాత్రభూత ఇతిస్నేహపాశాదుత్థితరోమా - స్థలితామరశ్చసకశుచోప్రాణికుంభం
 శ్చప్రాంజలిశ్చసన్నాభభాషేఉక్తవాసన్తి || ౧౪ || సహస్వజ్ఞాననివృత్తికామోహంకింతుత్వన్విషేవణోత్సుకఃఅతోభర్తాదీన్నవృణో
 మిత్యాహ - కతితి - భర్తాదిమచతుష్పకస్యదేహుచ - తేపాదసరోజభాజాంఇహకోన్వయగళాసుదులభః - తథాపితస్తూత్పారణాత్ - హే
 భూమన్ - భవత్పదాంభోజనిషేవణేత్వా ఉత్తంతామస్యసోహంభర్తాదీన్నవృణోమి || ౧౫ || కింతుత్వయ్యకుటసునాచరంకృత్యై

౧౬౬ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - శ్లోకే - చతుర్థోధ్యాయః :

మమోహభవతి - అతస్తత్త్వజ్ఞానం దేహితీ ప్రాధాన్యతా వదభుటమానాచరణందశాయతి - కర్మాణీతి - అనీహస్యనిష్ఠియ
 స్య - తేకర్మాణీ - అభవస్య అజన్మనః - తేభవోజన్మ - కాలాత్మనఃతవ - అభిభవద్భుగాశ్రయఃపలయనంచస్వాత్మనిరతిర్యస్యప్రమ
 దాయతేనబహిష్ఠిః శ్రీ భిరాత్రయఃగ్రహస్థాశ్రమభితియత్ - ఇహస్త్రి విషయవిదుషామపిధీఃభిద్యతసంశయమేతి - అపిశబ్దోత్రా
 ధ్యాహతవ్యః॥౧౬॥౩౦చ-మంత్రేష్యతి-అకుంతితః-కల్పాదినాఅభిండఃసంతతస్స-సంశయాదిరహితఅత్తబోధోవిద్యాశక్తిర్యస్యసః
 త్వంముగ్ధవదజ్ఞవాప్రమత్తోవహితస్స-మంత్రేమప్రస్తుతేషుసత్పురహఃవికాంతేమాముపహూయఅహూయవై-అహూయత్పుష్పైఃఅ
 పుష్పఃపాదేవ-తన్నోన్నకంమనోమోహయతీవ॥౧౭॥జ్ఞానమితి-స్వాత్మనస్తవరహారహస్యరూపతత్త్వస్యప్రకాశకం-సమగ్రరూపం-
 పరంజ్ఞానంకస్తైబ్రహ్మణ-సర్వనామత్వమాకం-భగవాన్ ప్రవాచహ-నోస్తాకంగ్రహణాయపిక్షమం-యదియోగ్యం-తహి-
 హేభర్తాస్వామి-వదయద్యతః-వృజినంసంసారదుఃఖం-అంజసాననాయపేన-తరిమ్యామః॥౧౮॥ఇతితి-అరవిందాక్షఃగురుః
 చరమస్సభగవాన్ఇత్యేవంప్రకారణావేదితోహవా-హృదిస్థితోభిప్రాణాయేనతస్తై-మహ్యం॥౧౯॥సఇతి-అరాధితపాదోభగవాన్-
 సవన-తారకత్వాత్తీర్థోగురుః-తస్మాదేవంఅధీతోధిగతస్తత్త్వాత్తవిబోధస్యపరమాథాత్తిజ్ఞానస్యమగ్నోదేనసోహం-దేవత
 చరిత్యప్రదక్షిణీకృత్య॥౨౦॥సఇతి-తస్యదశనేనాహ్లాదోఽయోగేనాద్వితాభ్యాంయతఃతస్య ప్రభోదయితంబదర్యాప్రమ

ధీర్వదామిహ ॥ ౧౬ ॥ మంత్రేషుమాంవా ఉపహూయయత్త్వ మకుంతితా ఖండ సదా త్తబో
 ధః । పృచ్ఛేర హూముగ్ధవద ప్రమ త్తస్తస్మో మమోమోహయతీవ దేవ ॥ ౧౭ ॥ జ్ఞానంపరంస్వా
 త్పురహఃప్రకాశంప్రవాచకస్తైభగవాన్ సమగ్రమ్ । అపిక్షమంమోగ్రహణాయభతర్వదాం
 జసాయద్వృజినంతరేమ ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యావేదితహదాయమహ్యం సభగవాన్ గురుః । ఆది దేశా
 రవిందాక్షాత్మనఃపరమోగతమ్ ॥ ౧౯ ॥ సవనమారాధితపాదతీథా దధీతతత్త్వాత్తవిబోధమా
 గః । ప్రణమ్యపాదోపరివృత్య దేవమిహగతోహంవిరహాతురాత్మా ॥ ౨౦ ॥ సోహంతద్దశనాహ్లా
 దవియోగాతియతః ప్రభోః । గమిష్యేదయితంతస్యబదర్యాశ్రమమండలమ్ ॥ ౨౧ ॥ యత్రనారా
 యహోదేమో నరశ్చభగవాన్మహిః । మృదుతీత్రంతపోదీఘం తేపాతేలోకభావనా ॥ ౨౨ ॥
 శ్రీశుకః ॥ ఇత్యుద్ధవాదుపాకణ్య సుహృదాండుస్సహంవధమ్ । జ్ఞానేనాశమయత్ త్తత్తాశోకము
 త్పశితంబుధః ॥ ౨౩ ॥ సతంమహాభాగవతగ్రంథంతంకారవషభః । విస్రంభాదభ్యధతైదంముఖ్యం
 కృష్ణపరిగ్రహే ॥ ౨౪ ॥ విదురః ॥ జ్ఞానంపరంస్వాత్పురహఃప్రకాశంయదాహయోగేశ్వరఈశ్వరస్తే ।
 వక్తుంభవామోహాతియద్ధివిష్ణోభృత్యాస్సవభృత్యాభక్తశ్చరంతి ॥ ౨౫ ॥ ఉద్ధవః ॥ న
 మతేతత్త్వసంరాధ్యఋషిఃకాశారమోంతిమే । సాక్షాద్భగవతాదిష్టోమత్యలోకంజిహ్వసతా ॥
 ౨౬ ॥ ఇతిసహవిదురేణవిశ్వమూలేగుణకథయాసుభయాఘ్నతోరుతాపః । యేనమివపులిసే
 యమస్వసుస్తాంసముషితదౌపగవినిశాంతతోగాత్ ॥ ౨౭ ॥ రాజా ॥ నిధనముపగతేషువృష్టిభో
 జేష్వతరథయాధవ యూధపేషుముఖ్యః । సతుకథమవశిష్టఉద్ధమోయద్ధరిరపితత్వజలకృతంక్రృగ్ధీ

స్థానంగమిష్యమి ॥ ౨౮ ॥ యత్రేతి - లోకభావనాలోకానుగ్రహకా-మృదుపరోపద్రవశూన్యం-తీత్రంజుశ్చరం-దీక్షమాకల్పాంతం-
 తేపాతేతపశ్చరతభిర్యథః ॥ ౨౯ ॥ ఇతితి - జ్ఞానేనవివేకేన ॥ ౩౦ ॥ సఇతి - కృష్ణపరిగ్రహితజనేముఖ్యంమహాభాగవతంతం-విస్రంభా
 ద్విశ్వాహం ॥ ౩౧ ॥ జ్ఞానమితి - స్వాత్మనస్తవ - రహఃరహస్యరూపతత్త్వస్య - ప్రకాశకం-జ్ఞానంపూర్వనిడికప్తం - స్వభృత్యా
 భక్తకృతః - యద్యస్తాత్స్వభృత్యప్రణాజనసాధకాశ్చరంతి - సహకృతాథానామస్యత్రైత్య మస్తీత్యథః ॥ ౩౨ ॥ నస్యతి - కా
 శారవోమైత్రయః - ఋషిః - తేత్వయా - తత్త్వసంరాధ్యః - తత్త్వాయతత్త్వోపదేశాయసంరాధ్యఇతి - సయద్యుపదేక్ష్య తివాసవేదిశం
 తానకార్యా - సతుమత్యలోకంజిహ్వసతాభగవతాఅంతిమేతత్ప్రమ మ మే త్వదుపదేశాధంసాక్షాదాద్భునినికప్తః అయంభావః -
 భగవతైవస్తరణమాత్రేణతవాపితత్త్వముపదిష్టప్రాయం అతఃకేవలమగుభావనానివృత్తయేజ్ఞానీకచ్ఛిదారాధ్య ఇత్యేతావదేవకతా
 వ్యఃసవతవారాధ్యమైత్రయఃసత్వహంమమాంతికమేవత్వదుపదేశాయతహ్యదిష్టత్వాదితి ॥ ౩౩ ॥ ఇతితి-హరిగుణకథాకారసుధయా-
 అఘ్నతోపావితోపసితఉరుస్తాపోయస్యసఃయమస్వసుఃయమునాయఃపులిసేతే - తానిశాంక్షామివసముషితః దౌపగవిరుద్ధవః ॥ ౩౪ ॥
 విధనమితి ॥ అతిరథపాఃతద్యాధపాఃతద్యాధపాశ్చేత్యతి రథయాధపయాధపాః తేష్వయంత్రివిధేమలథమధ్యమోత్తమేష్వపివృష్టిభో

స్వసా కథామతిహా వివర్ధమానాసతీఅస్యత్ర గ్రామ్యసుభేవిషయే విరక్తిం కరోతి-తతః క్షిమతలహ-హరేః కథామస్త్యుత్థాసుభిరశ్య
సమస్తదుఃఖానామప్యయం నాశంధత్తే ॥ ౧౩ ॥ ఏవం ధూతాయాంకథాయాంమనరమంతే తాణోచతి-తానితి-యెనరాఅవిదః భాగవ
తతాత్పర్యానభిజ్ఞాః తాణోచ్యాన్ మేమతాత్పర్యం జ్ఞాత్వాపిత్రీహరేః కథాయాం విముఖాః తాణోచ్యానామపి శోచ్యానితి శోచ్య
శోచ్యానితి సదస్య విభజ్యయాజనా-తాననుశోచే-తత్రహేతుః ఆలేఖనసంసార నిరభవాదాదిమతాం లేమామాయువ్యాయాత్ - త
దాహ-యత్పదాధాస్త్రశబ్దః అనిమిషః కాలః వృధే వవాదగతిస్త్యుతయూవాగైహమనోవ్యాపారాయేషాంలేషామాయుః క్షీణోతిష్యసయ
తీతియత్-అతోమశోచఇతి-వాదోవచనం వాగ్వాప్యపారః-గతిగమనం దేహవ్యాపారః-స్త్యుతిః స్తరణంమనోవ్యాపారః ॥ ౧౪ ॥ తదితి-
తత్తస్మాద్దేహః-కామరసఅస్యవిశ్వస్య శమదాతుః రక్షిరూపసుఖదాతుః ఆలేఖనసంసారఘమాతేను - బంధుస్తస్యతీర్థాపరి
గుద్ధాకీర్తిర్యస్య తస్యహరేః - కథాసుసారభూతాం-శ్రీహరేః కథామేవోద్ధృత్యనః అస్మాకంశివాయకీర్తయ-యథాపుష్పభ్యో మ
భుకరోమథానిఅన్యాహరతి తవ్విదుర్ధృత్యైతి ॥ ౧౫ ॥ విశేషతః శ్రీకృష్ణకథైవ కథనీయేత్యాశయేనాహ-సఇతి-దేహవిశ్వస్య జన్మా
వ్యథాం పూవం గృహీతశక్తిః సవివపురుషేషు కృతావతారస్య అతిపురుషుణి పురుషానతిక్రమ్యవతమానాని యానిచ కా ర ॥
౧౬ ॥ ఏవమితి - పుంసాం నిశ్రేయసవివఅథాః ప్రయాజనంలేనహేతునాపుష్టః ॥ ౧౬ ॥ బహుమానమేవాహ చంచభిః - సాధ్వీతి-అ

స్త్యుతనివృత్తస్యసమస్తదుఃఖాప్యయమాశుభత్తే ॥ ౧౩ ॥ తాణోచ్యశోచ్యా నవిదోసుశోచేహరేః
కథాయాంవిముఖానరాయే । క్షీణోతిదే వ్రానిమిష స్తులేషామాయువ్యధావాదగతిస్త్యుతీనామ్ ॥
౧౪ ॥ తదస్యకామరసశర్మదాతుహరేఃకథామేవకథాసుసారామ్ । ఉద్ధృత్యపుష్పభ్యశ్చవార్త
బంధోశ్శివాయనఃకీర్తయతీర్థకీర్తేః ॥ ౧౫ ॥ సవిశ్వజన్మస్థితినయమాథేకృతావతారః ప్ర
గృహీతశక్తిః । చకారకర్తాణ్యతిపురుషాణియానీశ్వరఃకీర్తయతానిమహ్యమ్ ॥ ౧౬ ॥ శ్రీశుకః ॥
ఏవంసభగవాన్వృష్టఃత్వాకామర వ్రామునిః । పుంసాంనిశ్రేయసాథాయితమాహబహుమా
నయన్ ॥ ౧౭ ॥ మైత్రేయః । సాధువృష్టంత్యయాసాథోలోకాసాధ్వమగృహ్లాతా । కీర్తింవిత
న్వతాలోకేహ్యత్సాధోక్షజాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ నైతచ్చిత్రంత్యయితు త్తఖాదరాయణవీర్యజేగృ
హీతోనన్యథావేన యత్స్వయాహరిశ్వరః ॥ ౧౯ ॥ మాం జవ్యశాపాద్భగవాన్ప్రజాసంయమ
సోయనుః । భ్రాతుఃక్షేత్రే భుజిష్యాయాంజాతస్సత్యవతీసుతాత్ ॥ ౨౦ ॥ భవాభగవతోని
త్యంసంమతస్సానుగస్యహాయద్జ్ఞానాదేశాయచమామాదిశ్యభగవాన్ప్రజ్ఞా ॥ ౨౧ ॥ ఆభతేభగవ
త్సీలాయోగమాయోపబృంహితాః । విశ్వస్థితుద్భవాం తాథావణాయామ్యనుపూర్వశః ॥ ౨౨ ॥
భగవానేకఆసేదమగ్రఆత్మాత్మనాంవిభుః । ఆత్మేచ్ఛానుగతావాత్మానానామత్యుపలక్షితః ॥ ౨౩ ॥
సవాపిషతదాన్రప్తానాపశ్యద్భ్యశ్య మేకరాట్ । మేనేసంతమివాత్మానంసుప్తశక్తిరసుప్తన్మక్ ॥

భోక్షవివతత్వామనోయస్యతస్యఆత్మనః స్వస్వకీర్తించప్రసంగాద్వితస్సతా ॥ ౧౯ ॥ నేతి-శ్రీహరిర్యద్గృహీతః-ఏతచ్చిత్రంత్యయి
నభవతి-కుతః బావరాయణస్యవీర్యజే ॥ ౧౯ ॥ తహికథం శూద్రత్వం కథంబ లోకానుగ్రహకత్వంతత్రాహ ॥ మాండవ్యేతి-భ్రా
తువిచిత్రవీర్యస్యక్షేత్రేక్షేత్రక్షేపస్వీకృతాయాం భుజిష్యాయాం దాస్యాం యమవివత్వంజాతోసి ॥ ౨౦ ॥ కించ-భవానితి-భవాన్
భగవతస్సంమతః ఇప్తః కుతఃయద్జ్ఞానాదేశాయయస్యతవజ్ఞానోపదేశాయ మామాదిష్టేచకారాత్స్వయమపి స్త్యుత్యోపదిష్టవానిత్య
థాః ॥ ౨౧ ॥ అథేతి-విశ్వస్థిత్యాదయః-అథోవిషయాయాసంతాః ॥ ౨౨ ॥ తత్రస్పష్టిసీలాం వణాయతుం తతః పూర్వావస్థా
మాహ-భగవానితి-ఇదం విశ్వమగ్రస్పృష్టేః పూవం భగవానేకవివాస-సకథంభూతః ఆత్మనాం జీవానామాత్మాస్వరూపం-విభుః సావి
మీచఆత్మాపరమాత్మాభగవానేకవివేతిఅన్యద్ద్రష్టృచ్ఛాత్మాత్మకం నకించిదాసీదితిభావః - కుతః కారణాత్తనాసత్వేపిపు కష్టతీత్య
థావాదిత్యాహ-అనానామత్యుపలక్షితః - నానాన్రప్తృద్భ్యశ్యాదిభిమ-తిభిరోపలక్షితఇతితథాయద్వా-అకారప్రకృతం విదైవాయ
మథాః - యస్యైష్టానానామతిభిరుపకృత్యై-అతవికవివాసీదితికుతః-ఆత్మేచ్ఛామాయాఅన్యాయగతౌయెసతి-యద్వా-ఆత్మనః-ఏకా
కిత్వేనావస్థానేచ్ఛాయామనువృత్తాయామిత్యథాః ॥ ౨౩ ॥ తత్రప్రథమం మామోద్భవప్రకారమాహద్వాభ్యాం-సఇతి-సవాపిషః-ద్ర
ష్టాసన్-తదాసంభవ్యంనాపశ్యత్ - కుతః ఏకరాట్-ఏకవివతదాన్రకాశతఇత్యేకరాట్-ఆత్మానంఅసంతమివమేనే-దృశ్యాభావేద్ర
ష్టృత్వాభావత్తదాహ-సుప్తమాయాద్వాశ్చక్షరాణ్యస్యః - నత్వసంతంమేనే-యతఃఅసుప్తాదృశక్షర్యేతి ॥ ౨౪ ॥ సేతి-సతా

త్రుప్తః సాదృశ్యానుసంధానరూపానదసదాత్మికా కార్యకారణరూపాయద్యా-గర్భ్యశృమత్తస్వరూపం-అసృగలదృశ్యమనాత్మస్వరూపం-తయోశ్చాత్మాయసాః తదుభయముసంధానరూపత్వాత్ || ౨౫ || కాలేతి-కాలవృత్త్యాకాలశక్త్యా-గుణమయ్యాంశుభితగుణాయాంఅభోక్షజః పరమాత్మా-ఆత్మాంశభూతేన పురుషేణ-ప్రకృత్యధిష్ఠాత్మరూపేణ-వీర్యంచదాభాసం-అథత్తవీర్యవాక్ చిచ్ఛక్తియైః || ౨౬ || తత ఇతి-కాలబోధితాత్మాలప్రేరితాత్-తతస్తస్మాదవ్యక్తాన్యాయాః-మహత్తత్త్వమభవత్-తత్త్వపదం పరిత్యజ్య మహతోలక్షణంఅతః పుంలింగనిదేశో విజ్ఞానాత్మైతి-సత్త్వప్రధానత్వాత్ కింకువశ్చభవదితి-ఆత్మదేహస్థంవిశ్వముచూఛనబీజం గత మంకురాదిరూపమివ-విశ్వం వ్యంజకప్రకాశయక-తతోసా-తమోనుదతీతతమోనుదఃతథా-తదుక్తంసాత్వతతంత్రై || ౨౭ || విష్ణుస్తు శ్రీణిరూపాణి పురుషాఖ్యాన్యతోవిదుః | ప్రథమంమహతోరూపం ద్వితీయంత్యగదసంస్థితమ్ || తృతీయంసవశభూతస్థం తానిజ్ఞాత్వా విముచ్యత ఇతి || ౨౮ || అహంకారోత్పత్తిమాహ-సాధకాద్యాభ్యాం-న ఇతి-అంశశ్చిదాభాసోనిమిత్తం-గుణాఉపాదాసం-కాలఃక్షోభకరః తదాత్మాతవధీనః విపంగరూపసోపి పునర్విజ్ఞానాత్మా-భగవద్వృష్టిగోచరః భగవాన్ సర్వాభ్యుక్షః-తద్వృష్టిగోచరస్సృక్-స్వయమాత్మానం వ్యాకరోత్ రూపాంతరమనయత్ || ౨౯ || అహంకారస్యలక్షణమాహ-మహదితి-కార్యమధిభూతం-కారణమధ్యాత్మం-కర్తృక అధిదైవతం-తేషామాత్మాఆశ్రయః అత్ర హేతుః భూతేంద్రియమనోమయః తద్వికారవాక్-మన ఇతి దేవానామప్యలక్షణం || ౩౦ || వితదేవవిభాగతఃప్రపంచయతి-వైకారిక ఇతి-వైకారికః సాత్త్వికః వైజసోరాజసః-వైకారికాత్సాత్త్వికా హంకారాత్తనః ||

౩౦ || సావాపతస్యసద్వృష్టశ్చక్తిస్సదసదాత్మికా | మాయానామమహాభాగయయేదంనిమిత్తమేవి
భుః || ౩౧ || కాలవృత్త్యానుమాయాయాంగుణమయ్యానుధోక్షజః | పురుషేణాత్మభూతేనవీర్యమాభ
త్తవీర్యవాక్ || ౩౨ || తతోభవన్తహత్తత్త్వమవ్యక్తాత్మాలచోదితాత్ | విజ్ఞానాత్మాత్మదేహస్థంవిశ్వం
వ్యంజంస్తమోనుదః || ౩౩ || సోప్యంశగుణకాలాత్మాభగవద్వృష్టిగోచరః | ఆత్మానంవ్యాకరోదాత్మా
విశ్వస్యాస్యసిస్పృతయా || ౩౪ || మహత్తత్త్వాద్వికుర్వాణాదహంతత్త్వమజాయత | కార్యకార
ణకప్రాతాత్మభూతేంద్రియమనోమయః || ౩౫ || వైకారికస్తైజసశ్చతామసశ్చేత్యహంత్రిధా |
అహంతత్త్వాద్వికుర్వాణాన్తమోవైకారికాదభూత్ || ౩౬ || వైకారికాశ్చదేవావైఅథాభివ్యం
జనంయతః | తైజసానీంద్రియాణ్యేవజ్ఞానకర్తృమయానిచ || ౩౭ || తామసోభూతసూక్ష్మాదిర్యతః
ఖంలింగమాత్మనః | కాలమాయాంశయోగేనభగవద్వీక్షితంనభః || ౩౮ || నభసోనుస్పృతంస్పృశం
వికుర్వన్నిర్మమేనిలమ్ | అనిలోపివికుర్వాణోనభసోరుబలాన్వితః || ౩౯ || ససజ్జయావతన్మాత్రం
జ్యోతిలోకస్యలోచనమ్ | అనితేనాన్వితః జ్యోతిర్వికుర్వత్పరమేక్షితమ్ || ౪౦ || అథత్రాంభోదసమ
యంకాలమాయాంశయోగతః | జ్యోతిషాంభోనుసంస్పృష్టవికుర్వద్ప్రహ్లావీక్షితమ్ || ౪౧ || మహిం
గంధగుణమాధాత్మాలమాయాంశయోగతః | భూతానాంనభఆదీనాంయద్యద్భవ్యంపరావరమ్ ||
౪౨ || తేషాంపరానుసంసర్గాద్యధాసంఖ్యంగుణావిదుః | ఏతేదేవాఃకలావిష్ణోఃకాలమాయాం

౩౦ || వైకారికా ఇతి-దేవాశ్చక్తివైకారికాః-కార్యభూతాత్యభావః-యతోయేభ్యఇంద్రియాధిష్ఠాత్మభ్యోఅథాదివ్యంజనంశబ్దాది
ప్రకాశోభవతి-జ్ఞానేంద్రియాణి కమేకంద్రియాణిచ వైజసాని రాజసాన్యేవ-జ్ఞానమయనాం సాత్త్వికశంకామాఘాదిత్యేవ కారః ||
౩౧ || తామస ఇతి-తామసాహంకారః భూతసూక్ష్మస్య సూక్ష్మభూతస్య-శబ్దస్యాదిః కారణంయతశ్చబ్దాత్ ఆత్మనోలింగం-ఖంశబ్దగు
ణమాకాశంభవతి-స్వగుణశబ్దరూపేణప్రమాపకం-హృదయాకాశతయావా-యద్యా-లింగంశరీరం || శ్రు || ఆకాశశరీరంబ్రహ్మైతి
శ్రుతే || కాఃక్షోభకః మాయాత్రతామసంశాప్రకృతిః-అంశశ్చిదాభాసస్వయంతామసాహంకారాన్నిస్సృతంఉచ్ఛృతంనభః-కా
లాదిసముదాయేన భగవద్వీక్షితం భగవతాసర్వాభ్యుక్షేణవీక్షితం సత్ || ౩౨ || సభస ఇతి-స్పృశం వికువశ్చ రూపాంతరంనయత్-అ
నిలంవాయుం నిమిత్తమే-విపంసవత్తతన్మాత్రద్వారాభూతోత్పత్తిరిజ్ఞాతేవ్యా-సభసాసహితః స్వయంచ ఉరుబలాన్వితః || ౩౩ || సస
జేతి-లోచనంప్రకాశకం-లోకప్రకాశకం జ్యోతిరితి-పరమేణభగవతా-క్షుప్తీతం యథాభవతితథా-అనిలేనవాయునా || ౩౪ || ఆ
థ తైతి-జ్యోతిరగ్నిః-బ్రహ్మణాభగవతావీక్షితం-జ్యోతిషాఅనుస్పృష్టమభః || ౩౫ ||
మహిమితి-ఆకాశాదీనాంపంచభూతానాంయద్యత్పరమపరంచకార్యం || ౩౬ || తేషామితి-తేషాంకార్యాణాం-పరైఃకారజైః-అ
నుసంసర్గాదనుమంగాత్-యథాసంఖ్యంయథాత్రమం ఉత్తరోత్తరమధికాగుణాన్విదుః-తథాహి-సభసఃశబ్దగుణః-అన్యాన్వ
యాభానాత్-వాయోస్తుస్పృశః-ఆకాశస్వయాచ్ఛబ్దశ్చ-విపంజేజసస్తాచరూపంచ-అంభసస్తానిరసశ్చ-మహ్యస్సర్వ-భవ్యవిదు

దేవతాః విదేవా మహదాద్యభిమానినః - విష్ణుః కలాః అంశాః - కాలలింగం విశ్వతిః - మాయాలింగం విదేవః - అంశలింగం చేతనా - తా
నివిద్యంతే యేషు తే - కాలమయాంశలింగినః || ౩౭ || నానాత్వాద్వితి || ఆతస్మత్త్వేన నానాత్వాత్పరస్పరమసంబంధాః - స్వక్రియా యాం
బ్రహ్మాండరచనాయా మనీషాః అశక్తాస్సంతో విభుంపరమేశ్వరం ప్రాపుః ప్రపన్నాః || ౩౮ || మిథన్ సృష్టికర్తృత్వోదేవ మిత్యంతస్తేషరస్పరమ్ వి
శ్వకర్తృత్వనిత్యాశ్చ నివిణ్ణా హరిమిడిర ఇతిభావః - సమామితి - ప్రపన్నా నాం తా పో ప శ మే ఆతసత్రంభత్రం - తత్ర హే తుః - య
న్మూలకేతాః యస్య పాదారవిందస్య మూలంతలం కేతనమాశ్రయోయేషుం తే - బహిరూరత ఎవ ఉత్తి పంతి పరిత్యజంతి || ౩౯ || పాంధః
స్వగృహం ప్రాప్య మాగ్ శ్రమమివ శ్రమం నివేదయంత ఆహుః ధాతరితి || హే ధాతః హే పితః - హే ఈశస్వా మి - అస్మిన్ భవేసంసా
రేతాపత్రయేణాభిహతా జీవకౌటయః - ఆత్మ - ఆత్మస్యంతఃకరణ ఇతిలు ప్రసప్తమ్యంతత్వేన వానిజేశః - యద్యస్తాత్ - శర్మసుఖం
సలభంత - ఋతేయదస్మిన్ భవ ఇతిపాతే - యత్పాదభజనం వినా శర్మసలభంత ఇతియోజనా - అతో హే భగవత్ - సవిద్యాంసదాసప్ర
కాశాం - జ్ఞానసహితామితిభావః || ౪౦ || జ్ఞానసాధనమాహుః - మాగ్ అంతితి || హే భగవత్ సుధియశ్శుద్ధచిత్తాః - తేతవ - ముఖపద్మం
దంయేషుంతైః - ఛందస్సుపజ్జై వేదపక్షిభిః - వివి కైలసం గమనసి - యన్మాగ్ అంతి అస్వేషయంతి - అఘమపకమఘనా శకముద
కం యాసాం సరితాం - తా సువరాయా గంగాయాః - పదముద్భవస్థానం - తీర్థకపద స్తవతచ్చ పదంతదేవచరణం - పయంప్రపన్నాః
స్థః - అతో గంగామను సేవమానా అపితదుద్భవస్థానంత్వత్పరం ప్రాపువంతీత్యభావః - ఛందస్సుపజ్జై కరిత్య త్రయథా పక్షిణోనీడమ
భ్యుడమ్భతా స్తతస్తతః పరిభ్రామ్య పునః తత్ర ప్రవిశంతి - తథా వేదా అపిత్వ త్తడధతా స్తవ్యైవ పర్యవస్యంతి - అతో వేదానాశ్ర

శలింగినః || ౩౭ || నానాత్వాద్విక్రియానీశాః ప్రాపుః ప్రాంజలయోవిభుమ్ || దేవాః || సమామితే
దేవపదారవిందం ప్రపన్న తా పో ప శ మాతపత్రమ్ | యన్మూలకేతా యతయోంజసోరుసంసారదుః
ఖంబహిరుత్ క్షిపంతి || ౩౮ || ధాతర్యదస్మిన్ భవ ఈశజీవాస్తాపత్రయేణాభిహతానశర్మ ఆత్మకల
భంతే భగవంస్తవాంఘ్రైశ్చ యాంసవిద్యామత ఆశ్రయేను || ౩౯ || మాగ్ అంతయ త్రేముఖపద్మనీ
దై శ్చందస్సుపజ్జై స్సునియోవివి కై | యచ్ఛాఘమయోద సరిద్వరాయాః పదం పదంతీర్థకపదః ప్ర
పన్నాః || ౪౦ || యచ్ఛుద్ధయాశ్రుతవత్యాచభక్త్యా సంమృజ్య మానేహృదయేవ ధార్య | జ్ఞానేన వై
రాగ్యబలేనధీరాన్రజంతిత తైంఘ్రై సరోజపీతమ్ || ౪౧ || విశ్వస్య సగ్ధితి సంయమాభేకృతావ
తారస్యపదాంబుజంతే | వ్రజేసునర్వేశరణంయదీశస్త్వతంప్రయచ్ఛత్యభయంస్వపుంసామ్ || ౪౨ ||
యత్సానుబంధేన దేవదేహేమమాహమిత్యాభమరాగ్రహణమ్ | పుంసాం సుదూరం వసతోపి పు
ర్యాం వ్రజేమత త్రేభగవత్ పదాబ్జమ్ || ౪౩ || తాన్వా అసద్వృత్తిభిరక్షిభిర్యేపగాహృతాంతర్జననః
పరేశ | అథోనపశ్యంత్యురుగాయనానంయేత్వత్పదన్యాసవిలాసలత్యైః || ౪౪ || పానేన తేదేవ

త్యత్వత్పదంగమ్య గయంతీతి దృష్టంతాభిప్రాయః || ౪౦ || ససువిషయాకృష్టచిత్తానాంకుత స్తనస్వేషణంతత్రామః - యదితి || సరాగే
చిత్రేభ్యానాసంభవమాశంక్యతద్విశేషణంవిశిష్ట - శ్రద్ధయాశ్రుతవత్యాశ్రవణభూర్వి కయాభక్త్యాచ - సంమృజ్య మానేసంశోభ్యమా
నేహృదయే - యదవధార్యభ్యాత్వా - తతఉత్పన్నైస్తై రాగ్యబలంయస్య తేనజ్ఞానేన - ధీరాః కేచిన్ముముక్షువోనిశ్చలభిత్తాః భవంతి - తత్త్వ
రంఘ్రై సరోజపీతంశరణం వ్రజేసుతి || ౪౧ || భక్తానుగ్రహంస్తరంత ఆహుః || విశ్వస్యేతి || సగ్ధి వయంశరణం వ్రజేసు - కుతః - త్వత్ప్ర
దాంబుజంస్తృతంసత్ - స్వపుంసాంభక్తానాం - అభయగ్రస్రయచ్ఛతీతి - యద్యస్తాదతఇతి || ౪౨ || అంతర్యామితయానిత్యసన్నిహితేని
రథకంప్రజనమిత్యాశంక్యాముః || యదితి || హేదేవవ్యోతనశీల సానుబంధేనాసకరణ - అసతితుచ్ఛేదేహ - అహంమదీయమిత్యహం
కారమతయ ఉభయరాగ్రహణం - పుర్యాంస్య దేహ ఎవవసతోపి - తేతవ - యత్పదాబ్జంశ్రీపాదారవిందం - సుదూరం దుష్ప్రసం -
తద్వ్రజేసు || ౪౩ || అన్యథాభక్తనిరీక్షణంసఘటత ఇత్యా ముః - తానితి || హేపరేశమాయానియంతః - అసద్వృత్తిభిరక్షాహిర్తుభైరిం
ద్రితైః - భవతః సరాశ్రుతం దూరమపాకృప్తం - ఆంతస్థంకునోయేషుం తే - యఉత్తత్వాస్సంతితే అథో అతఎవాపాకృప్తమనస్తాదిత్య
భావః - మానంతాన్నపశ్యంతివావేతి ప్రసిద్ధే - వై వైషాంసంగమ స్తుకతః పునస్తాకానిత్యా హ - హే ఉరుగాయయేతుత్వత్పదపదన్యా
సోగమనం - తస్యవిలాసోవిశ్రమః - రస్యలక్ష్మీశ్చభాయేషుం తేయేత్వల్లీలాకథనాదిభిః శోభమానా ఇత్యభావః - తాంస్తవద్భక్తానితి - విలా
సలత్యై ఇత్యకారాంతాద్భయవచనం - యద్వా ఎవగభాతాస్తేతాన్మానమున్నతానేవపశ్యంతీతియోజనా - నన్యంగమాభావేహరి
కథాప్రవణాభవాత్ హృద్భీతమపి తేషాం సుదూరమితిభావః - ఆత్రపథఇతిచలత్యైనిచివపాతాంతరమస్తి - తదాపథః పదస్యవిశేషణం
లత్యైనితి - పథస్తవన్మాగ్భూతాన్మాగాదీన్నపశ్యంతీత్యభావః || ౪౪ || ఎతదేవస్ఫుటియతిపానేనేత్యాదిద్వాభ్యాం - పానేనేతి || హే

శేవ - తేకథామృతస్యపానేన - ప్రవృద్ధయాభక్త్యా - యేనిర్మలాంతఃకరణాస్తేజైరాగ్యంసారోబలంయగ్య - తలభ్యావస్వసంతరమేవ - అకుంఠధిష్ఠ్యంవైకుంఠలోకం - యథాయథావచ్ఛిఘ్నమియః ప్రాప్తంపంథః || ౪౫ || అథేతి || అగశబ్దమాగాంతరంబోధయతి - అపరేత్వాత్మనిస్వస్తిక - సమాధిఃకుసలఃస్థైర్యం - సవయోగఃఉపాయః - తస్యబలేనజ్ఞానయోగతః - త్వామేవప్రవిశంతి - తేషాం శ్రమస్సృష్టశ్రమేణమోక్షస్సృష్ట - తేతవ - సేవయాత్వనాయాసేనైవమోక్షః - సేవాసత్సంగరూపాత్వత్తథాప్రవణాఽరూపావ - అహంమమతాధిస్థేనాంతునకథంచిదితిభావః || ౪౬ || తమేవంస్తుత్వా ప్రాథమ్యంతేనతుభిః || తదితి || హే ఆద్య - తత్తస్మాత్తేవ యం - త్వదీయావయం - యస్తాల్లోకానాంసీసృక్షయా - త్వయానుసృష్టః - త్రిభిరాత్మభిస్సృత్వాదిభిఃస్వభావైః - అతఏవవిరుద్ధస్వభావత్వాత్తద్వియుక్తాస్సంతః - యదభిఃసృష్టః - తత్సత్త్వవహరతంత్రంక్రీడోపకరణంబ్రహ్మాండం - తేతుభ్యం - ప్రవీణతే ప్రతిహతుంసమపయతుం - సశక్నుమః - అతస్త్వంసఃచక్షుఃపరిడేహితి - త్రయాణాంల్లోకానాంరతుభేదానాన్వయః || ౪౭ || అసామాన్యమేవప్రపంచయతుంకార్యస్యవైచిత్ర్యమామః || యావదితి || హే - అజ - కాలేభాజనకాలే - తత్తదవసర - బలింభోగం - యావత్సాకల్యేన - తేతుభ్యం - హరామసమపయతు - యథాయేనప్రకారేణ - వయంవా - అన్నమదామభక్ష్యమ - అన్నమదామేత్యనేన - అన్నమాత్రమస్తాకమైశ్వర్యేణతుభ్యంస్తజైవేత్సుక్తం - యథాయేనప్రకారేణ - ఉభయేమాంతవచ - త్వల్లోకా ఇతిపాతచ - జీవాభివ్యభాః - ఇమేజీవాత్రస్థిత్యాఅమాహః - నిర్విఘ్నః - యద్వాఅవితకాః - నిస్సంశయాభివ్యభాః - ఎవంసంతస్తవాస్తాకంచ - బలింభాగం - హరంతస్సంతఃఅన్నమదంతి - తథాచక్రుతిః || తావతాదేవతాస్సృష్టాఅస్తికమహత్వేణవేప్రాప్తం తమశ

కథాసుధాయాఃప్రవృద్ధభక్త్యావిశదాశయామే | వైరాగ్యసారంప్రతిభభ్యబోధంయథాంజసాన్వీ యురకుంతధిష్ఠ్యమ్ || ౪౫ || అథావరేచాత్మసమాధియోగబలేనజితాప్రకృతింబలిస్తామ్ | త్వామేవ ధీరాఃపురుషంవిశంతేషాంశ్రమస్సృష్టతుసేవయాతే || ౪౬ || తత్తేవయంలాంకసిస్సక్షయాద్య త్వయాభిస్సృష్టాస్త్రైభిరాత్మభిర్యత్సర్వేవియుక్తాఃస్వవిహారతంత్రంనశక్నుమస్తస్మత్ప్రవీణతే తే || ౪౭ || యావద్బలింతేజహరామకాలేయథావయంచాన్నమదామయత్ర | యథోభయేమాంత ఇమేహిలాంకాబలింహరంతోన్నమదంత్యనూహః || ౪౮ || త్వంనస్సరాణామపిసాన్వయానాంకూటస్థఆద్యఃపురుషఃపురాణః | త్వందేవశక్త్యాంగుణకర్తయోనారేతస్త్వజాయాంకవిమాదధేజః || ౪౯ || తతోవయంసత్ప్రముఖాయదభేదభూవిమాన్తకరవామకింతే | త్వంనస్స్వచక్షుఃపరిడేహిశక్త్యా దేవక్రియాభేదత్వదనుగ్రహణామ్ || ౫౦ ||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - గృతీయస్తంభే - పంచమోధ్యాయః .

మైత్రేయః || ఇతితాసాంస్వశక్తీనాంసతీనామసమేత్యసః | ప్రసుప్తలోకతంత్రాణాంవిశామ్యగ తిమిశ్వరః || ౧ || కాలసంజ్ఞాంతదాదేవీంబీభుచ్ఛక్తిముగుక్రమః | త్రయోవింశతితత్త్వానాంగ

నాపిసాసాభ్యామస్వనాజాత్ తావవమబ్రువన్నాయతనంసఃప్రజానీహీతియస్తికప్రతిష్ఠితాఅన్నమదామేతి || ౪౮ || జనకత్వాదభ శ్యంత్యయాస్తాకమేషంచకార్యపాధీనాంజీవానాంవృద్ధిఃపరికల్పనీయేత్యామః || త్వంసంజ్ఞి || సాన్వయానాంకార్యణం - యద్వా - అన్వేతీత్యన్వయః - కారణం - తత్ప్రవీణతవః - కూటస్థావిక్రియః - పురుషాధిష్ఠాతా - పురాణఃపురాతనః - ఎతదుపపాదయంతి - త్వ మితి - హేదేవ - అజఎవత్వం - గుణానాంసత్త్వాదీనాం - కర్తృణాంజన్మాదీనాంచ - యోనాకారణభూతాయాం - అజాయంజనసరహితాయాం - శక్త్యాంమాయాయాం - కవింసర్వజ్ఞం - మహత్తత్త్వరూపంరతః - ప్రథమంఅగధేనిహితవాసీత్యభావః || ౪౯ || తత ఇతి || తతఃహేఅత్త్వంసత్ప్రముఖఃమహదాదయోవయం - యదభేదయత్ప్రయోజనంబభూవిమ - తేతవ - కింకార్యంకరవామ - స్పృష్టిమితిచే త్రప్రామః - హేదేవ - త్వంస్వచక్షుఃసీవీయంజ్ఞానంశక్త్యాచసహ - నోస్తాకం - పరిడేహిప్రయచ్ఛ - కీదృశానాంసః - త్వదనుగ్రహణంత్వత్తపివామగ్రహణయేషాంసంజ్ఞిత్యేకంపదం - త్వత్ప్రదత్తజ్ఞానక్రియాశక్తిభ్యామేవవయంసృష్టాక్షమాః - సాన్వయేభ్యభావః || ౫౦ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - పంచమోధ్యాయవ్యాఖ్యా .

శ్లో || షష్ఠ్యైరీశ్వరావిష్టైస్సృష్టిమాహవిరాట్తనోః | అధిదైవాదిభేదంతత్రైవభగవత్ప్రతప్ || ఇతి - సదేవ - ఈశ్వరః - అసమేత్యలమి త్వా - సతీనాంస్థితానాం ప్రసుప్తంసంజ్ఞాంకతత్రంవిశ్వరచనాయాసాం - యద్వా - ప్రసుప్తజీవోపకరణానాంస్వశక్తీనాం మహదాదీనాం - గతింస్థితిం - నిశామ్యదృష్టాన్ || ౧ || కాలేతి - తదానీంకాలేనసంజ్ఞాఉద్బోధోయస్యాః - యద్వా కలయతిక్షోభయతిస్వకార్యా తీతివాకాలసంజ్ఞాప్రకృతిః - దేవీంబ్యతనశీలాంతాంశ్చింత్రత్స ఉరుక్రమః - ప్రకృత్యాసహత్రయోవింశతితత్త్వానాంగ

గం సమాహం - యగపదావిశత్ అంతర్యామితయా ప్రవిష్టః || ౨ || సభితి - చేష్టా రూపేణ క్రియాశక్త్యా నహ - తంగణమను ప్రవిష్టస్సభగ
వాత్ - సుప్రసంకల్పం - కమతేయం క్రియాంజీవానాం సృష్టింవా - ప్రబోధయన్ - భిన్నంనానా || ౩ || ప్రబుద్ధతే - దేవస్వరేణ తే
నియంతృత్వముచ్యతే - ప్రబుద్ధంకమక్రియాశక్తిర్యస్య సత్రయోవింశతికః - త్రయోవింశతేగణః - దేవేన ప్రేరితస్సన్మాత్రాభిరం
త్తైః అధిపూరుషం విరాడ్దేహమజనయత్ || ౪ || జననమేవాహ - పరేణావిశతాస్వస్తిన్నా విశతా పరేణైశ్వర్యేణ విశ్వం సృజంతీతి విశ్వసృజం
తత్త్వానాం గణః - అన్యోన్యమితరేతరం - మాత్రయా అంతేన - ముఖోభపరిణతః - ససనాత్మనా - యస్మిన్ పరిణామే - చరాచరాలోకాః
స్థితాః || ౫ || హిరణ్మయశ్చితి - యోధిపురుషశ్చిత్త్యక్తః - సపురుషః - అండకోశే బ్రహ్మండమగ్రే - అస్పృశశా యిభిస్సవై - జే - నైరుపబృం
హితః సహితస్సత్ - అనంతవత్సరానువాసః || ౬ || సభితి - దైవశక్తిః - కమతాశక్తిః - ఆత్మశక్తిః - తత్త్రయవాన్ దైవకమాత్మశక్తిమాన్
విశ్వసృజం మహదాదీనాం - నవైగభః - కార్యరూపా విరాట్ - విశ్వభాజా విశ్వాకారణాత్మనా - ఆత్మానమేకభాదశధాత్రిధాచ - వి
శక్తవాక్ - దైవశక్తిః జ్ఞానశక్తిః - తయావికథా - హృదయావచ్ఛిన్నచైతన్యరూపేణ కమతాశక్తిః క్రియాశక్తిః - తయాదశధా - ప్రాణరూ
పాపేణ ప్రాణాదయః పంచవాయవః || ౭ || నాగః మామశ్చక్రకరో దేవదత్తాధనంజయ ఇత్యంతభూతాః ప్రాణాదిమపంచ - విపం
వృత్తిభేదేన దశవిధః ప్రాణోభవతి - ఆత్మశక్తిః భక్త్యశక్తిః - తయా ఆభ్యాత్మ్యాదిభేదేన త్రిధా - విపం విభాగం కృతవానిత్యభః || ౮ ||

అంయుగపదావిశత్ || ౨ || సోనుప్రవిష్టో భగవాం శ్చేష్టా రూపేణ తంగణమ్ | భిన్నం సంయోజ
యామాససుప్తంకర్తప్రబోధయన్ || ౩ || ప్రబుద్ధకర్తా దేవేన త్రయోవింశతికోగణః | ప్రేరితోజన
యశ్చాస్త్విభిమాన్ ప్రాభిరధిపూరుషమ్ || ౪ || పరేణావిశతాస్వస్తిన్నా త్రయావిశ్వసృష్టణః | ముఖో
భాన్యోన్య మాసాద్యయస్మిన్ లోకా శ్చరాచరాః || ౫ || హిరణ్మయస్సపురుషస్సహస్రపరివత్స
రాత్ | అండకోశ ఉవాసాపున్సర్వసత్త్వోపబృంహితః || ౬ || సవై విశ్వసృజాంగభో దైవకర్తా
త్మశక్తిమాన్ | విశ్వభాజాత్మనాత్మానమేకభాదశధాత్రిధా || ౭ || ఏషహ్యశేష సత్త్వానామాత్మాం
శఃపరమాత్మనః | ఆన్యోవతారోయత్ర సాభూతగ్రామోవిభావ్యతే || ౮ || సాధ్యాత్మసాధిభూ
తశ్చసాధిదైవఇతి త్రిధా | విరాట్ప్రాణోదశవిధ ఏకభాహృదయేనచ || ౯ || స్మరన్ విశ్వసృ
జామిశోవిజ్ఞాపితమధోక్షజః | విరాజమతపత్స్వేన తేజసై సాంవివృతయే || ౧౦ || అథతస్యాభితస్త
స్యకతిచాయతనానిహ | నిరభిద్యంతదేవానాం తానిమేగదతశ్శ్రుణు || ౧౧ || తస్యాగ్నిరాస్యం నిభిన్
న్నం లోకపాలోవిశత్పదమ్ | వాచాస్వాం శేనవక్తవ్యం యయాసాప్రతిపద్యతే || ౧౨ || నిభిన్ న్నం
తాలువరుణోలోకపాలోవిశత్పదమ్ | జిహ్వయాం శేనచరసాన్యయాసాప్రతిపద్యతే || ౧౩ || ని
భిన్ న్నేలశ్చినానాసేహరేరావిశతాంవదమ్ | మ్రుజేసాం శేనగంధస్యప్రతిపత్త్యతోభవేత్ || ౧౪ ||
నిభిన్ న్నేలక్షితస్త్వస్థాలోకపాలోవిశత్పదమ్ | చక్షుషాం శేనరూపాణాం ప్రతిపత్త్యతోభవేత్ || ౧౫ ||
నిభిన్ న్నాన్యస్యచక్షుణిలోకపాలోనిలోవిశత్ | ప్రాణేనాం శేన సంస్పృశంయేనాసాప్రతిపద్య

విపంవిభాగసామధ్యాన్యతస్యాత్మకమాహ - విపశితి - ఆదిభూతోవతారరూపవిషయః - పరమాత్మనః అశేషసత్త్వానాం వ్యష్టిరూపా
జాంప్రాణినాం ఆత్మాతదంతత్వాదంతోజీవఇత్యవతారత్వోక్తిః - యత్రాంతేతస్మిన్నాయణావిభావాభిప్రాయే || ౯ || సవై విశ్వ
సృజామిత్యాదిపూర్వశ్లోకాగణం విపుణోత - సాధ్యాత్మశ్చితి - ఆభ్యాత్మాసంక్రియాణితత్సహితస్సాధ్యాత్మః - విరాడితి - సర్వత్రయో
జ్యం || ౧౦ || అభ్యాత్మాదిభేదంప్రపంచయితుమాహ - స్మరన్మితి - విశ్వసృజాంతత్త్వానాం - యావద్భవంతేజశ్శరామకాలకర్తాది విజ్ఞా
పితం - స్మరన్సత్ - విపంతత్త్వానాం - విపుత్రయే వివిధవృత్తిభావయస్వేనతేజసాచిచ్ఛవ్యక్త్యా - అపతత విపంకరిష్యమీత్యాలోకతవాన్
ప్ర || యస్యజ్ఞానమయంతపశితి శ్చుతే || ౧౦ || అథేతి - హకారః ప్రసిద్ధా - ఆయతనాన్యాస్యాదీని - దేవానామగ్న్యాదీనాం ముకుత్యశ్చ
ణు || ౧౧ || ఆయతనాన్యేవాహ - తస్యేత్యాదినా - తస్యేతి - తస్యవిరాజితదావాస్యం నిభిన్ న్నం - తం అథలోకపాలోగ్నిస్తత్పదంస్వస్థా
నం సాస్వాంతేన స్వశక్త్యావాచాసహ విశత్ ప్రవిష్టవాన్ - అసాజీవః యయానాచావక్తవ్యంప్రతిపద్యతే - శబ్దముచ్చరతీత్యభః - తయా
సహితసర్వత్రాభిన్ న్నంతపదిస్థానం అగ్న్యాదిప్రభూతమధిదైవతం - వాగాదీంక్రియంక్రియాయంతమధ్యాత్మంప్రతిపత్త్యవ్యమధిభూ
తం - విపముత్తరత్రాప్రభూహనియం || ౧౨ || నిభిన్ న్నమితి - తాల్పదిస్థానం జిహ్వరససంక్రియం || ౧౩ || నిభిన్ న్నైతి - హరే విరాజ్య
నాసాప్రతే నిభిన్ న్నై - యతోయేన || ౧౪ || నిభిన్ న్నైతి - త్వహ్లాదిత్యః || ౧౫ || నిభిన్ న్నానీతి - ప్రాణేత్యన్యప్రాణేయదేహవావినా
త్వగింక్రియేత్యభః || ౧౬ || త్వచమితి - త్వచంశమక - షడ్భిరోషధయః త్వగింక్రియపైవస్థానభేదేన విషయవ్యయం - కంధూఃస్స

యా - శుక్రప్రపాదాహరిః పురాతనమంతమ్యతే సహస్రబిలి ॥ ౩౩ ॥ ఏతద్భి - వృత్తిభిస్సహ - యద్యస్తజ్ఞాతాః గురుత్వాజ్ఞానకత్వాత్ ఆ
త్రవృత్తిప్రదత్వాచ్చ - శ్రీహరేరాధనం - తేమంసరోధమభివ్యథాః ॥ ౩౪ ॥ ఏతద్భి - హేమత్తైవకమాత్మరూపిణః కాలక
మాస్వభావశక్తిమతః - భగవతోయోగమాయాబలైః - ఉదితముజ్జ్వలితం - ఏతద్విరాట్రాపం - ఉపాకతుం సాకల్యేన నిరూపయ
తుం - కః శ్రద్ధధ్యాత్ ఇచ్ఛేత్ - ఇచ్ఛాపికతుం మశక్త్యా - నిరూపణంతుదూరతానిరస్తమిత్యథాః ॥ ౩౫ ॥ అథాపీతి - హేమదుర - అథా
పి - శ్రీహరేః కీర్తిం కీర్తయామి - యథాశ్రుతంగురుముఖాత్ - తదపి నసహాత్మనా - కింతుయథామతి స్వమత్యనుసారేణ - యథా మ
తికీర్తనే కింప్రయోజనమిత్యాశంక్యాహ - అన్యాభిధాశ్రీహరివ్యతిరక్తాభిధానం - తేనాసలీం మలినాం - హ్వంస్వీయాం - గిరంజా
నం - నత్తతుం - పవిత్రీకతుం ॥ ౩౬ ॥ అజ్ఞాత్వాపి యథామతికీర్తనే ప్రవణ్ణచావశ్యం కైవల్యమిత్యాహ - ఏకాంతేతి - ఏకాంతలా
భం సునిశ్చితమిత్యామః శ్రుతేః శ్రోత్రస్య - ఉపాకృతాయాం నిరూపితాయాం ఉపసంప్రయోగం సన్నిధావపణం ॥ ౩౭ ॥ సచాతీవ
జ్ఞానే నిబంధః కతవ్యః - బ్రహ్మణోదజ్ఞేయత్వాదిత్యాహ - ఆత్మనభి - ఆత్మనోహరేమహామాయోగవిపక్వయాపి వత్సర సహ
స్రాణమంతేపి - ఆదినాకవినాబ్రహ్మణాపి - కిమవసితభిరకమాత్మ్య - ఏతావానేవేతి నజ్ఞాయతవివేక్యుక్తం ॥ ౩౮ ॥ అహోబాభి - యో
యస్తాత్ - స్వయమపి ఆత్మాహరిః - ఆత్మవత్త్వస్వమాయాగతి - ఏతావదితినవేద - అసంతత్వాత్ ॥ ౩౯ ॥ అతోదజ్ఞేయత్వాదైవ
లం నమస్తరోతి - యతభి - యద్యజ్ఞానాయస్రప్రతావాచాపి - మనసాసహతమప్రాప్త్యవశ్యవతంత - ఉజ్జేయత్వాత్ - నకేవలంహ

మ్యతేహరిః ॥ ౩౩ ॥ ఎతేవణాస్సద్ధర్మేణయజంతస్వగురుంహరిమ్ । శ్రద్ధయాత్మవిశుద్ధ్యధంయ
జ్ఞాతాస్సహవృత్తిభిః ॥ ౩౪ ॥ ఏతత్తుత్తభాగవతోదైవకగ్నాత్మరూపిణః । కశ్రద్ధధ్యాదుపాక
ర్తుంయోగమాయాబలోదితమ్ ॥ ౩౫ ॥ అథాపీకీర్తయాయ్యంగయథామతియథాశ్రుతమ్ । కీర్తిం
హరేస్సాంసత్తతుంగిరమన్యాభిధాసతీమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఏకాంతలాభంవచసోనుపుంసాంసుశ్లోకమా
లేగుణవాదమాహుః । శ్రుతేశ్వవిద్వద్భిరుపాకృతాయాంకథాసుథాయాముపసంప్రయోగమ్ ॥
౩౭ ॥ ఆత్మమోహ్యాదికవినా మహిమావసితోపికిమ్ । సంవత్సర సహస్రాంతేధియామోగవిపక్వ
యా ॥ ౩౮ ॥ అహోబాభాగవతీమామాయానామపి మోహినీ । యత్స్వయంచాత్మవత్త్వాత్
నవేదకిముతాపరే ॥ ౩౯ ॥ యతోప్రాప్యన్యవతంతవాచశ్చమనసాసహ । అహంచాన్యథిమేదే
వాస్తస్మైభాగవతేనమః ॥ ౪౦ ॥ * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - షష్ఠోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః ॥ ఏవంబ్రువాణంమైత్రేయందైవ పాయనసుతోబుధః । ప్రేణయన్నివ భారత్యావిదురః ప్ర
త్యభావత ॥ ౧ ॥ విదురః ॥ బ్రహ్మకథంభాగవత శ్చిన్నాత్ర స్యా వికారిణః । లీలయావాపియుజ్యే
రన్నిగుణస్యగుణాఃక్రియాః ॥ ౨ ॥ క్రీడాయాముద్యమోభాస్య కామశ్చీక్రీడిషాన్యతః । న్వగ
ద్రౌప్తస్యవకథంనివృత్తస్యసదాన్యతః ॥ ౩ ॥ అప్రాక్షీద్భాగవాత్విశ్వంగుణమయ్యాత్మనూయయా ।

ద్వినీ - అహం అహంకారస్య అధిస్థాతారుప్రపి - చకారాదుద్భవేరధిస్థాతాబ్రహ్మపి - ఇమేఇలద్రియాధిస్థాతారోదేవాఅపిఅన్యచ ॥
౪౦ ॥ ఇతిభానాథాదీపికాయా - షష్ఠోధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
జ్ఞో ॥ సప్తమసంశయచ్ఛేదిప్రతిసంద్యమునెర్వచః । పునఃక్షత్రాకృతానానాప్రకృత్యమ్యగుదీతాః । ఏవమితి ॥ శ్లో ॥ అథ తేభాగవద్గీతా
గమాయోపబృగహితాభివ్యాదితామాయాగుజ్ఞానీలయాభగవాత్సృష్ట్యాదికరోతీత్యేవంబ్రువాణంమైత్రేయంభారత్యా ప్రాధానాయా
పయాప్రేణయన్నివేతిఅభిప్రాయపరిజ్ఞానేనాక్షేపాత్ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మన్నితి ॥ నిర్వికారస్య - క్రియాః - నిగుణస్యగుణాః - కథంలీలయే
త్యక్తిః - ప్రయోజనసద్భావంపరిహరితి - నతువస్తువిరోధమితిభావః ॥ ౨ ॥ అథాకవద్గీతాపినయజ్యతేవైవమ్యాదిత్యాహ - క్రీడా
యామితి ॥ ఉద్యమయతి ప్రవతయతీత్యుద్యమఃకామః - అథాకస్యక్రీడాయాంప్రవృత్తిహతుఃకామోస్తి - అన్యతశ్చవస్త్యంతరేణ
జ్ఞాంతరప్రవతానైవవతస్యక్రీడాచ్ఛాభవతి - ఈశ్వరస్యతుస్వతస్ప్రప్తస్యకథంకామఃఅన్యతః - సదానివృత్తస్యచ - అసంగాద్వి
లీయస్యకథమన్యతశ్చీక్రీడిషేత్యథాః ॥ ౩ ॥ యదుక్తం ॥ శ్లో ॥ స్థరకవిశ్వసృజామిశోవిజ్ఞాపితమథోక్షజిత్యాదితా - అవిద్యోపాధజే
వస్యభాగాధామిశ్వరఃసృష్ట్యాదికంకరోతీతదప్యాక్షీపుం అనువదతి - అప్రాక్షీదితి ॥ గుణమయ్యాత్మనోజీవస్యకర్తృత్వేభోక్తృత్వా
దిమామయాత్వాదికాయామాయా - తయాసృష్టవాత్ - తదుక్తంప్రథమే ॥ శ్లో ॥ యయాసంహృతోజీవఆత్మాసంప్రగ్గుణార్తకమ - పరో
విమనుతేనధాంతత్వకరచాభిషద్యతభివ్యాదితా ॥ అత్రచ ॥ శ్లో ॥ అహోబాభాగవతీమామాయానామపిమోహినీతి - సంస్థాపయతిపాలయ

తి - ప్రత్యభిధాన్యతి ప్రాతిలోమ్యనతిరోహితంకరిష్యతి - పాతాంతరప్రాతిలోమ్యనత్రనిధారయిష్యతి || ౪ || ఎతచ్ఛబ్దసాన్యవిద్యా
శ్రయత్వేషుటతే - తత్తునసంభవతీత్యాహ || దేశత ఇతి || తాసాదేశాదిభిరవిలుప్తావబోధాత్పాజీవః - బ్రహ్మస్వ రూపత్వాత్పృథ్వలజ
యాఅవిద్యయా - యజ్యేత - తత్రదేశతోడిపత్రభాయాభవలోపోనాస్తి - సర్వగతత్వాత్ - సకాలతఃవిద్యత ఇవ - నిత్యత్వాత్ - నావ
స్థాతఃస్మృతేవ - అవిక్రియత్వాత్ - నన్వతఃస్వప్నవత్ - సత్యత్వాత్ - నాన్వతః - ఖటాదివత్ - ఆదివిత్తీయత్వాత్ - వివమవతైర్వ
స్వబోధానలుప్యతే - సకథమజయాయజ్యేత - అనాచాత్రఅవిద్యేవసమాయా - తస్మాఅవబోధనతిరోధానాభావాత్ || ౫ || కించబ్ర
హ్మస్వరూపత్వాదేవజీవస్వసంసారోపినయుజ్యత-ఇత్యాక్షిపతి || భగవానితి || సర్వయేత్రైష్యవస్థితోభావైవ-వస్తుతోభగవానైవచిత్త
పత్వేనతద్వ్యతిరేకాభావాత్ - ఎవంసత్యముష్యజీవస్వదుభాగత్వ మునందాదిశ్రుంశః - కర్మభిహితభూతైః క్షోణానుతః - కర్మ
సంబంధాభావాత్ - అన్యథాశుశ్వరస్యాపితత్వ సంకస్యాదితిభావః || ౬ || ఎతస్మిన్నితి || అజ్ఞానమేవసంకటందుగఁ - తస్మిన్మాన
సంకర్తలంఘాహం - పరాణుదలపానుద - అపాకుర్విత్వగః || ౭ || సఇతి || చోదితఃఆక్షిప్తః - స్తయన్ని వస్తయమావిష్కర్షన్నివ - వ
స్తుతస్తుగతస్తయః || ౮ || సేతి || భగవతోచింత్యశక్తేర్విరస్య - సయంమాయానయేనతకేణవిరుభ్యతఇతియత్ - యాన మాయాతకే
విరోధమేవానువదతి - తుక్తస్యా విద్యయాబంధనంకాపణ్యంచేతి || ౯ || అత్రాదాహరణమాహ - యథాభేదేతి || యథాభేదేన
త్యేనస్వభిరశ్చేదనాదినావినాపుపప్రప్తః - స్వప్నసాక్షిణఃపుంసః - మమదంకరశ్చన్మ మితియద్వద్యథా - అత్తవిచర్య యః కేవలంపు

తయాసంస్థాపయత్యేతద్భూయః ప్రత్యభిధాన్యతి || ౪ || దేశతఃకాలతోయోసావవస్థాతస్సన్వితో
న్వతః | అవిలుప్తావబోధాత్పాజీవయజ్యేతాజయాకథమ్ || ౫ || భగవానేకపవైషస్సర్వయేత్రై
ష్యవస్థితః | అముష్యదుభాగత్వంవాక్క్షోణావాకర్మభిఃకృతః || ౬ || ఎతస్మిన్మైమసోవిద్యభిద్య
తేజ్ఞానసంకటే | తన్మైపరాణుదవిభోకత్వలంఘానసంఘాతే || ౭ || శ్రీశుకః || సజ్జతంచోదితఃత
త్రాతద్విజ్ఞాసునామునిః | ప్రత్యాహ భగవచ్చిత్తఃస్తయన్నివగతస్తయః || ౮ || మైత్రేయః ||
సయంభగతోమాయాయన్నయేనవిరుభ్యతే | శుశ్వరస్యవిముక్తస్యకాపణ్యముతబంధనమ్ || ౯ ||
యథాభేదేనావినాపుంసోమృషైవాత్మవిచర్యయః | ప్రతీయతఉపప్రప్తఃస్వభిరశ్చేదనాదినా || ౧౦ ||
యథాజలేచంద్ర మసః కంపాదిస్తత్ప్రతోగుణః | దృశ్యతేసన్నపిద్రష్టురాత్మసోనాత్మసోగు
ణః || ౧౧ || సవైవిప్యత్తిధర్మేణవాసుదేవానుకంపయా | భగవద్భక్తియోగేనతిరోధతేశనైరిహ ||
౧౨ || యదేంద్రియోపరామోధద్రష్టౌత్తనిపరేహరౌ | విలీయంతేయథాక్షేణస్సంసుప్తస్యైవ
కృత్స్నశః || ౧౩ || అశేషసంక్షేపశశమవిధతేగుణానువాద శ్రవణంమురారేః | కించాపునస్తచ్ఛరణా
రవిందపరాగసేవారతిరాత్మలభా || ౧౪ || విమరః || సంభిన్నస్సంశయోమహ్యంతవసూక్తాసినావిభో |
ఉభయప్రాపిభగవన్మసోమేసంప్రధావతి || ౧౫ || సాధ్యేతద్వాద్యహృతంవిద్యన్నాత్మనా

మైవప్రతీయతేరద్వత్ || ౧౦ || తహాశుశ్వరస్యాపికింసప్రతీయతేతప్రాహ - యథేతి || జలప్రతిబింబగతస్యైవచంద్రమసః - తత్ప్ర
తోజలోపాధిక్యతఃకంపాదిగుణోధర్మః - యథాయథాదృశ్యతే - సత్వాకాశస్థితస్యతథా - అనాత్మనోదేశఃదేశభర్తః - అసన్నపితదభి
మానినోద్రష్టురాత్మనోజీవస్యైవ - నతీవశ్వరస్యైవతథా || ౧౧ || తన్నిపత్త్యుపాయమాహ || సఇతి || సవైఅనాత్మనోగుణః - నిప్యత్తిధ
ర్మాదిమితేన - శవైస్త్రిరోధతైలదృశ్యభవతి - శవైరిత్యసేనసాధనానుసారాదేతుక్తం || ౧౨ || తహాసర్వాసథానిప్యత్తిఃకక్షేత్యపే
యాయమాహ || యదేతి || ద్రష్టాత్వస్యంతర్యామిరూపేరహరాపరమాత్మనిఉపరామఉపరమః - యదేంద్రియోపరామోదైశ్చల్యంతసంత
రమేవకృత్స్నశఃక్షేణావిలీయంతే - సర్వక్షేణవినాశేదృష్టాంతః - సంసుప్తస్యైవయథానతుపునరుత్థానవిలీయంతే - యథేత్యత్ర
యథాశబ్దభవశబ్దాథాకః || ౧౩ || భక్తియోగేనక్షేణనిప్యత్తిధిదశాయతి || అశేషేతి || గుణానువాదశ్చశ్రవణంచశమవిదాశః - తం
అత్తనిమగ్నసిలభా - శ్రవణకీర్తనాపేక్షయాసప్రేమధ్యానెకింపునన్యామోక్షాః || ౧౪ || ఉత్తరమభిసందన్నాత్మనఃకృతాథాతామా
ష్టరోలిషడ్భిః - సంభిన్నఇతి || చిత్తూపత్వావిశేషాత్తథమిశ్వరస్యజగత్త్రైత్యేత్వాది - కథంవాజీవస్వసంసారఇతియస్సంశయోమహ్యం
ముమాసీత్ - నఃతవసూక్తంసోపపత్తికం - నాక్యమేవాసిఃఖడ్గః - తేనసంభిన్నః - అతఇదాసింమమనఃఉభయప్రాపిశ్వరస్యాతంత్ర్య
జీవపారతంత్ర్యచ - సంప్రధావతి - సమ్యక్ప్రవిశతి - ఎవంవాఅవిప్లవస్యావబోధపరస్యాత్మనఃకథమవిద్యాబంధః - మతోవాతన్ని
ప్యత్తిరితివాసంశయఃఉభయప్రబంధమోక్షేచేతివాథాః || ౧౫ || సాధ్యేతి || శ్రీహరిఃశక్తిర్యా - సాత్మమాయాజీవవిషయామాయా - త
దయసంతదాశ్రయం - తదేతద్భుభాగత్వాదికంత్రాతిదుభాగత్వంనానాసంబాదిశ్రుంశః - తదేవాజ్ఞానమితిపూర్వమేవన్యాభ్యాకరం -

తథామాతాత్మనాశ్చైదాదివత్ - అపాధాంధత్ - తత్తత్కీర్తనం - విశ్వం నామ దేహాదిప్రపంచః తస్య మూలంబహిరాస్తి -
యద్యస్తుస్వయంనిర్మూలంమూలశాస్త్రం - తదేవత్వయాసాధువ్యాప్యతం || ౧౬ || అజ్ఞత్వాన్తమభార్యంసంశయోజాయత ఇత్యాహ ||
యదైతి || మూఢతమోయశ్చదేహాద్యాసక్తః - యశ్చబుద్ధేఃప్రకృతేః - పరమాశ్వరం - ప్రాప్తః - తే - సుఖంయథాభవతితథా - ఎథతే
ఇత్యధాః - సంశయశ్చేతాధావాత్ - యస్తుసుఖదుఃఖానుసంధానైః ప్రపంచానంతరితఃస్వానందసంవేదనాభావాచ్ఛహతుంశక్నోతి -
సమజస్కీర్త్యతీత్యధాః || ౧౭ || అవశిష్టమపి ప్రతీతంయష్టత్ప్రసాదాన్నిపతిఃప్యత ఇత్యతఃకృతాథోఽస్తీత్యాహ - అథాఽభావమి
తి || ప్రతీతస్యాప్యనాత్మనః ప్రపంచస్య - అథాఽభావం - అథోఽనాస్తికింతు ప్రతీతిమాత్రమితివినిశ్చిత్య అహంతాంప్రతీతిమపియష్ట
చ్ఛరణ సేవయా - పరాణదేవతోనెహ్యమి - యష్టచ్ఛరణ సేవయావినిశ్చిత్యైతివాదోజనా || ౧౮ || యదైతి || తీత్రఃకుర్వారః - స్వా
భావితంవ్యసనంసంసారమదాయతినాశయతీతివ్యసనాదానః - భగవతోమధుద్విషః - పాదయోరతిరాసః ప్రేమాత్మ వః - యస్త్యస్తహ
త్సు సేవయాభవేత్ - సాదులభాపి సేవామయాప్రాప్తేత్యుత్తరప్రాన్వయః || ౧౯ || దురాపేతి || వైకుంఠస్య శ్రీవిష్ణుః - తస్య లోకస్య
దావత్కాసుమాగఽధూతేను - మహత్సు - సాసేవా అన్ని తపసా - దురాపాదులభాపి - మయాసంప్రాప్తాహి - యత్రయేషుసత్సుతేషుసే
వేతి - మహత్సేవయాపారికథాశ్రవణం - తతఃశ్రీహరప్రేమ - లెనదేహాద్యనుసంధానమపినిపతత ఇతితాత్పర్యం || ౨౦ || అథాఽం
తరంప్రస్తుతమక్తాధామనువదతిత్రిభిః || స్పష్టేతి || వికారైరింద్రియాదిభిన్నహితానిసవికారాణి - మహదాదీని - విభుః - అగ్రేప్ర

యాయనంహరేః | యద్భాత్యపాథాంనిమూలంవిశ్వమూలంనయద్భహిః || ౧౬ || యశ్చమూఢ
తమోలోకేయశ్చబుద్ధేఃపరంగతః | తావుభౌసుఖమేధేతేకీశ్యత్యంతరితోజనః || ౧౭ || అథాఽభావం
వినిశ్చిత్యప్రతీతస్యాప్యనాత్మనః | తాంచాపియష్టచ్ఛరణ సేవయాహంపరాణుదే || ౧౮ || యత్యే
వయాభగవతః కూటస్థస్యమధుద్విషః | రతిరాసోభవేత్తీత్రఃపాదయోవ్యకసనాదానః || ౧౯ || మ
రాపాహ్యుత్పతపసా సేవావైకుంఠవత్కాసుయత్రోపగీయతేనిత్యందేవదేవోజనాదానః || ౨౦ ||
స్పష్టేగ్రేమహదాదీనిసవికారాణ్యనుక్రమాత్ | తేభ్యోవిరాజముద్భృత్యతమనుప్రావిశద్విభుః ||
౨౦ || యమాహురాద్యంపురుషంసహస్రాంఘ్నోరుపాహుకమ్ | యత్రవిశ్వమేలోకాస్సవి
కాసంసమాసతే || ౨౧ || యస్మిన్దశవిధఃప్రాణస్సేంద్రియాథేంద్రియస్త్రివృత్ | త్వయో
రితాయతోవణాన్తద్విభూతీవదస్వనః || ౨౩ || యత్రపుత్రైశ్చపాత్రైశ్చనస్తభిస్సహగో
త్రజైః | ప్రజావిచిత్రాకృతయతసయాభిరిదంతతమ్ || ౨౪ || ప్రజాపతీనాంసపతిశ్చిక్లిషేకాన్ప్ర
జాపతీః | సగాంశ్చైవానుసగాంశ్చమనూమనస్వంతరాధిపాః || ౨౫ || ఎతేషామపివం
శ్యాంశ్చవంశానుచరితానిచ | ఉపర్యధశ్చయేలోకాభూమేమిన్ప్రాన్తజాసతే || తేషాంసంస్థాం
ప్రమాణంసభూలోకస్యచవణాయ || ౨౬ || తిర్యజ్జనుష్యదేవానాంసరీస్సపతత్త్రిణామ్ | వ

భమం - అనుక్రమాత్ప్రస్తావ - తేభ్యఉద్భవతైస్తదంతైవికారాజంసృష్టా - తంవిరాజమనుప్రావిశత్ ప్రవిష్టః || ౨౦ || తత్స్వరూపమా
హ - యమితి || విరాజంవిశిష్ట - యత్రేతి || ఇమేవిశ్వేనర్వేలోకాశ్చ - సవికాశమసంకోచేన - తద్విభూతీవదస్వన ఇత్యుత్తరేణాన్వ
యః || ౨౧ || యస్మిన్నితి || ప్రాణాదయఃపంచనాగాదయఃపంచేత్యేవందశవిధః - సేంద్రియాథేంద్రియఇత్య త్రింధ్రియపునరుక్తి
స్తద్దేవతాలక్షణథా - అథాశబ్దోవచనాదానాదివిషయవ్యోతకః - అతః - ఇంద్రియైస్సహితఃసేంద్రియః - అథేకస్సహితస్సాధాః -
ఇంద్రియాధిదేవతాసహితస్సేంద్రియఇతిసమాసః - సర్వోపబృంహితత్వాత్ ప్రాణస్యతత్సాహిత్యం - ఎవంత్రివృత్ - త్రివిధశ్చప్రా
ణోయస్త్రిన్నాస్తే - పూర్వతన్వయేరితాః ఉక్తాః - ప్రాన్తజాదయోవణాయతోయస్తాదుద్భుతాః - తద్విభూతీస్సవ్యసగఃశబ్దవాచ్యా
ప్రాన్తవావిభూతీః - నోస్తాకంపదస్వ || ౨౩ || యత్రేతి || యాభిఃప్రజాభిః - ఇదంవిశ్వం - తతంవ్యాప్తం - విచిత్రాఃకృతయస్తాఃప్ర
జాః - పుత్రాదిభిస్సహయత్రయస్త్రిన్ - అసత్ - తస్యవిభోర్విభూతీరితపూర్వజాన్వయః - స ఇతిపరణవా || ౨౪ || ఎవమేతత్పురాపు
ష్టమైత్రేయోభగవాన్ కిలైతి - పరీక్షత్ప్రశ్నోత్తరతయావిదురమైత్రేయసంవాదఃప్రస్తావితః - అతస్తానెవవిదురేణకృతప్రశ్నానాహ -
యావదధ్యాయపరిసమాప్తి - ప్రజాపతీనామితి || సప్రజాపతీ - కా - నవవిధా - సగాంశ్చ - కానమసగాంస్తద్భేదాంశ్చ - విక్లి
పలకల్పయత్ - తాంశ్చవణాయతేతివక్ష్యమాణేనాన్వయః || ౨౫ || ఏతేషామిత్యాదిసాధాశ్లోకమేకంవాక్యం - ఏతేషామితి - ప్రజాపతి
మనుమన్వంతరాధిపానముపాదానంతర్వంశా - తథానంశానుపరితం - హమిత్రయాఅత్తజ - సంస్థాంసన్నివేశం || ౨౬ || తిర్య

గీతి॥ సగాఢాంసంప్రసాదాంసంవిభాగం - గాథాఢాండస్వదజ్జోద్భవాం - గణాఢాః - జరాయుజాః - అంధభ్యాజాతాః - అంధజాః - ద్ర
 వాఢాస్వదాచ్యదావ్యాఖ్యాంజాతాః - స్వదజాః - ఉద్భిజాశ్చ॥ ౨౭॥ గుణైతి॥ గుణావతాఢైః - బ్రహ్మవిష్ణురుద్రరూపైః - సగఢాస్థిత్యస్యయా
 నామాశ్రయంచ - సృజతఃకుర్వతః॥ ౨౮॥ వణాఢైతి - రూపంబింకం - శీలమాచారః - స్వభావఃశమాదిః - ఎతత్త్రికసహితం - తత
 స్తసిల్ - స్వతోవికషణంవిభాగః - తం॥ ౨౯॥ యజ్ఞస్యేతి॥ వితానానివిస్తరాః - ప్రభాజితసంభోధనం - యోగస్యయమాదేః - భక్తి
 యోగస్యచ - నైష్కర్మ్యస్యచ - జ్ఞానస్య - తమపాయస్యసాంఖ్యస్యచ - ఛాన్దోమాగాఢాఢా - స్మృతసంస్కృతం - తలత్రయతంత్రంచ॥
 ౩౦॥ పాపంధైతి॥ పాపంధానాంపంథాః - ప్రవృత్తిః - తదేవనైషమ్యం - తెపిద్వివిధాఃశివపాపంధాఃవిష్ణుపాపంధాశ్చైతి - ప్రతిలోకుజా
 అస్తిస్వవిశంతతిప్రతిలోమనివేశనం - తేషామాచారమిత్యథాఢాః - జీవానాంగుతయోయాస్మంతి - గుణకర్మజాస్తాస్తాయావతీర్యా
 వత్సంఖ్యాతాః॥ ౩౧॥ భక్తైతి॥ నిమిత్తానిఉపాయాఢా - అవిరోధతఃపరస్పరావిరోధన - ప్రతస్యపు భగ్వీధానంచ॥ ౩౨॥ శ్రాద్ధస్య
 తి॥ గ్రహదీనాంకాలచక్రసంస్థితి॥ ౩౩॥ దానస్యేతి॥ ప్రబలస్యపుంసోజ్ఞాభర్తః - ఆపదిసంప్రాప్తాయాం - యోధర్తః॥ ౩౪॥ యేనే
 తి॥ యేనమాగఢాంసంతుష్ట్యాత్ - యేషాంయాదృశానాం॥ ౩౫॥ అనువ్రతానామితి॥ అనాపుష్టమపిమవ్యోగ్యంవిచార్యవక్రవ్యమితిభావః॥

దనస్సగఢాంసంప్రసాదాంసంవిభాగం - గాథాఢాండస్వదజ్జోద్భవాం॥ ౨౭॥ గుణావతాఢైవిశ్వస్యసగఢాస్థిత్య
 వ్యయాశ్రయమ్॥ సృజతఃశ్రీనివాసస్య వ్యాచక్ష్యేదారవిక్రమమ్॥ ౨౮॥ వణాఢాశ్రమవిభా
 గాంశ్చరూపశీలస్వభావతః॥ ఋషీణాంజన్మకర్మాణివేదస్యచవికషణమ్॥ ౨౯॥ యజ్ఞస్యచవి
 తానానియోగస్యచపథఃప్రభో॥ నైష్కర్మ్యస్యచసాంఖ్యస్యతం - గ్రంథాభగవత్ స్మృతమ్॥ ౩౦॥ పా
 పంధపథవైషమ్యం - ప్రతిలోమనివేశనమ్॥ జీవానాంగుతయోయాస్మయావతీగుణకర్మజాః॥ ౩౧॥
 భక్తాభాకామయోజ్ఞానాంనిమిత్తాన్యవిరోధతః॥ వాతాఢా యాదండనీతేశ్చప్రతస్యచవిధింప్య
 భక్త॥ ౩౨॥ శ్రాద్ధస్యచవిధీఢా - బ్రహ్మనిత్యాణాంసగఢామేవచ॥ గ్రహనక్షత్రతారాణాంకా
 లావయవసంస్థితిమ్॥ ౩౩॥ దానస్యతపసోవాపియచ్ఛేష్టాపూతాఢాయోఃఫలమ్॥ ప్రబలస్యచయో
 భర్త్యోయశ్చపుంస ఉతాపది॥ ౩౪॥ యేనవాభగవాంస్తుప్యేద్ధర్మయోనిజానాదానః॥ సంప్రసీద
 తివాయేషామేతదాఖ్యాహిమేనఘ॥ ౩౫॥ అనువ్రతానాంశీమ్యాణాంపుత్రాణాంచద్విజోత్తమ॥
 అనాపుష్టమపిబ్రూయుగుణరమోదీనవత్సలాః॥ ౩౬॥ తత్త్వానాంభగవంస్తేషాంకతిధాసంప్రతి
 క్రమః॥ తత్రేమంకఉపాసీరన్తఉస్విదమశేరతే॥ ౩౭॥ పురుషస్యచసంస్థానంస్వరూపంవాపర
 స్యచ॥ జ్ఞానంచనైగమంయేనతయోరైక్యంతథావద॥ ౩౮॥ నిమిత్తానిచతస్యైవప్రోక్తాన్యనఘ
 సూరిభిః॥ స్వతోజ్ఞానంకుతఃపుంసాంభక్తిరైవరాగ్యమేవచ॥ ౩౯॥ (నాస్త్యేవభగవన్నేషాంసు
 హతాంసేవయావినా)॥ ఎతాఢామేషుచ్చతఃప్రశ్నాఢాహరేఃకమఢావివిత్సయా॥ బ్రూహి
 మేంధస్యమిత్రత్వాదజయఢామృష్టనటుషః॥ ౪౦॥ సర్వేవేదాశ్చయజ్ఞాశ్చతపోదానానిచానఘ॥
 జీవాభయప్రదానస్యనకుర్వీరకథామపి॥ ౪౧॥ శ్రీశుకః॥ సత్తత్తమాపృష్టపురాణకల్పఃకురుప్ర
 థానేనమునిప్రధానః॥ ప్రవృద్ధహఢాభగవత్తథాయాంసంచోదితస్తంప్రహసన్నివాహ॥ ౪౨॥
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభేసప్తమోధ్యాయః * * * * *

౩౬॥ తత్త్వానామితి॥ తేషాంమహదాదీనాంతత్త్వానాం - ప్రతిసంక్రమఃప్రళయః - కలిధా - తత్రప్రళయ - ఇమంపరమేశ్వ
 రం - శయానంరాజానమివచామరాదిగ్రాహిణఃకేవాఉపాసీరకసమిపస్థాఃఅభవఢా - కేవాఅనుశేరతేశయానమనుస్వపంతి॥ ౩౭॥ త
 మషస్యేతి॥ పురుషస్యజీవస్యసంస్థానంతత్త్వం - పరస్యపరమేశ్వరస్యస్వరూపంచ - యేనాంశేనతయోరైక్యం - తథా - నైగమమాప
 నిషదంజ్ఞానంచ - వితత్సర్వంచద॥ ౩౮॥ నిమిత్తానితి॥ హాలనఘ సూరిభిఃప్రోక్తాని - తస్యాపనిషదజ్ఞానస్య - నిమిత్తానిసాధనానిచ -
 వదబ్రూహి - శ్రీగురుంవినానైతద్భవతీత్యాహ - స్వతతి - జ్ఞానాదిత్రికం - గురుంవినాపుంసాంకుతఃస్వతోభాతి - న్యయమేవనప్ర
 కాశతతిభావః॥ ౩౯॥ ఎతానితి॥ శ్రీహరీఢాకర్మవేత్తుమిచ్ఛయా - పృచ్ఛతోమమైతాఢాప్రశ్నాఢాబ్రూహి - కస్తాద్ధేతోరితి - అజ
 యామాయయా - ఆపుష్టంపరామృష్టంచయుఃజ్ఞానచక్షుర్యస్యతస్య - అతఏవఅంధస్యమే - మిత్రత్వాత్ఎవమన్యయభేదాత్ - మతిశబ్ద
 స్యనపానరుక్త్యం॥ ౪౦॥ సర్వైతి॥ సర్వవేదానయః - జీవాభయప్రదానస్యకథామపిసకుర్వీరకథాఫలమపిసకుర్వంతీత్యథాఢా॥ ౪౧॥ పురా
 ణకల్పితప్రకాశతతిపురాణకల్పఃవివిత్సితాథాఢాః - ఆపుష్టపురాణకల్పాయంమునీనాంప్రధానఃభగవత్తథాయాంశేనసంచోదితః - అ
 తఏవప్రవృద్ధహఢాస్మఢాప్రహసన్నివ - తంబికురూహా॥ ౪౨॥ ఇతిభావాభాదీపికాయాం - సప్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *

మైత్రేయః ॥ సత్సేవనీయోబతపూరువంశోయల్లోకపాలాభగవత్ప్రధానః । బభూవిశ్లేషో జితకీ
తమామాలాంపదేపదేనూతనయస్యభీష్మమ్ ॥ ౧ ॥ సోహంనృణాంతసుల్లసుఖాయదుఃఖంమహద్గతానాం
విరమాయతస్య । ప్రవతయేభాగవతంపురాణంయదాహసాత్కౌద్భగవాన్యషిభ్యః ॥ ౨ ॥ ఆసీనమూ
ర్వ్యాంభగవంతమాద్యంసంకషణం దేవమకుంతసత్త్వమ్ । వివిత్సేవస్తత్త్వమతఃపరస్యకుమారము
ఖ్యామునయోన్వపృచ్ఛ ॥ ౩ ॥ స్వమేవధిష్ఠ్యంబహుమానయంతంయంవాసుదేవాభిధమామనంతి ।
ప్రత్యగ్ధృతాత్మబుజకోశమీషదుస్తీలయంతంవిబుధోదయాయ ॥ ౪ ॥ స్వధున్యదాద్రైః
స్వజటాకలాపైరుపస్పృశంతశ్చరణోపధానమ్ । పద్మయదచత్యహిరాజకన్యాస్సప్రేమ
నానాబలిభిర్వరాధాః ॥ ౫ ॥ ముహుగృణంతోవచసానురాగస్థలత్పదేనాస్యకృతానితద్జ్ఞాః ।
కిరీటసాహస్రమణిప్రవేకప్రద్యోతితోద్దామఫణాసహస్రమ్ ॥ ౬ ॥ ప్రోక్తంకిలైతద్భగవత్తమే
ననివృత్తధర్మభిరతాయతేన । సనత్తుమారాయసచాహపృష్టస్సాంఖ్యాయనాయాభగవత్ప్రతా
య ॥ ౭ ॥ సాంఖ్యాయనఃపారమహంస్యముఖ్యోవివక్షమాణోభగవద్విభూతీః । జగదసోస్తద్గుర
వేన్వితాయపరాశరాయాభబృహస్పతేశ్చ ॥ ౮ ॥ ప్రోవాచమహ్యంసదయాశునోక్తోమునిఃపు
లస్త్యైనపురాణమాద్యమ్ । సోహంతవైతశ్శ్రధయామివశ్శ్రద్ధాశవేనిత్యనునుప్రతాయ ॥ ౯ ॥
ఉదాపుతంవిశ్వమిదంయదాసీత్తన్నిద్రయామిలితదృశ్యమిలయత్ । అహీంద్రతత్పేథిశయాన

భోషహరైః - సప్రమప్రమసహితం యథాభవతి తథా - యత్సంకషణచరణోపధానం సద్దమచణంతి - చరణా ఉపధీయంతే తస్మిన్
 తిచరణోపధానం సద్దమిత - తత్పద్మం స్వధుఃస్వరతేనాద్రై - కస్యవిజటాకలాపైః - ఉపస్పృశంతః ॥ ౫ ॥ ముపమరితి ॥ కృతామరాగే
 అసలంతిపదానియస్మిన్ తేనవచనా - అస్యసంకషణాస్య - కృతానికర్మాణ్యుణం తస్మానిజానంతీతి తద్జ్ఞాః - మునయోనవస్పృశన్తి -
 గంగోడకాద్రై - కరిత్యనైసక్రీభాగవతశ్రవణధణం - సత్యలోకాత్పాతాశమవతరంతోనిరంతరంగంగాయామధ్యతపివఅవతీతాః, తి
 భావః - సహస్రమేవసాహస్రం - కిరీటానాంసాహస్రేయేమణిప్రవేశాః మణ్యుత్తమాః - తైః ప్రవ్యోతితానాముద్దామానాంధీరోదాతా
 నాం - శణినాంసహస్రంయస్యతమస్వపుచ్ఛన్తిలిపూర్వేణ ॥ ౬ ॥ ప్రోక్తమితి ॥ తేనసంకషణానససత్తుమారాయప్రోక్తం - ససత్తుమా
 రః ॥ ౭ ॥ సాంఖ్యానునగతి ॥ పాతమహస్వేధత్వముఖ్యః - వివక్షనూణజిత్యాత్మనైపదం - బ్రూభాదేశస్యవచేరుభయపడిత్యాత్ - అన్వి
 తాయామగతాయ ॥ ౮ ॥ ప్రావాచేతి ॥ పులస్త్యేనోక్తోపయానుస్సమునిరిత్యత్ర - ఎవమేవాఖ్యానికా - పితరంరాక్షసభక్షితంశ్రుత్వాప
 రాశరోరాక్షససత్ప్రప్రవృత్తః - సవసిష్ఠవచనాత్నివృత్తోభూత్తతఃస్వసంతతిరక్షణాత్తుష్టేనపులస్త్యేనవరోదత్తః - పురాణవక్తాభవి
 మ్యసీతి ॥ ౯ ॥ తదేవసంకషణాత్సంప్రదాయప్రప్రత్తింప్రదశ్యక - విభూతికథనాయపద్మోద్భవంపక్తుమాహ ॥ ఉదాపుతమితి ॥ య
 దేదంవిశ్వముదాపుతం ఎకాణావోదతేనిమగ్నమాసీత్ - తత్తదా - శేషపర్యంకేశయానః - నిద్రయాత్వమిలితదృక్అతిరోహితచిచ్ఛక్తి
 రివ - నాయావిసోదంపరిత్యజ్య - సాగిత్కరతాన్వస్వరూపానందపవకృతక్షణఃకృతోత్పనః - అతపివనిరీహవానిస్తే యస్మిన్ - ఎకఃశ్రీ

నారాయణః - నైత్రేన్యమిలయత్ నిమిలితవాక్ ॥ ౧౦ ॥ సజ్జతి ॥ కాలాత్మికాంశక్తిం ప్రేరయమాణః - పునఃసృష్ట్యవసరే ప్రబోధనార్థం -
 స్వపదధిస్థానెహ వ్యక్త్యభావేదృష్టాంతః - యథానలోదారుష్యతి ॥ ౧౧ ॥ చతుర్ముఖాణామితి ॥ స్వయాచిచ్ఛక్త్యా సహవర్తమాన ఏ
 వయోగనిగ్రయాన్వపక్తా పునఃపూర్వమేవ ప్రబోధనార్థం - నియుక్తయాన్వయా కాలాఖ్యాయాచశక్త్యా - అసాదితం ప్రాపితంకర్తవ్యం
 త్రంత్రయాకలాపాయన్వసః - స్వదేహా ప్రలీనావపర్యవసితావద్యతే - లోకానవలూకితవానిత్యథాః ॥ ౧౨ ॥ తస్యేతి ॥ అథాం
 లోకసృష్ట్యర్థం - సూక్ష్మేభినివిష్టా ఇదమేవనృజ్యమిత్యతినైపుణ్యాభినివిష్టదృష్టిః - పరిజ్ఞానచక్షుర్యస్యతస్యనారాయణస్య - తదథా
 సూక్ష్మేభినివిష్టస్యైరితిపాఠ - తదథాపూర్వజ్ఞోకప్రస్తుతలోకాథా - సూక్ష్మం - వీచాంకురాణువదితసియోతిసూక్ష్మేభోభిప్రా
 యః - కాలానుగతేనానుసారిణా - రజసారజోగుణైః - విద్ధఃఖోభితస్సక్ - సూక్ష్మప్రసూప్యస్థా - అభిద్యతఉద్భుతః ॥ ౧౩ ॥ సజ్
 తి ॥ కర్మాణిజీవాదృష్టాని ప్రతిబోధయతీతికర్తృప్రతిబోధనః - తేనకాలేన - తనీయానధాఃపద్మకోశస్సన్నదతిష్ఠత్ - కింకుర్వత్ విశాలం
 విపులంతత్పలిలం స్వరోచిమాన్వస్యథాసా విద్యోతయత్ సక్ - సకింవిశిష్టః - అత్మాశ్రీవిష్ణుర్వారిర్యస్యసః వితదకకస్యాప్యాత్మయోని
 త్వంసమానం ॥ ౧౪ ॥ తదితి ॥ సర్వాగుణాజీవోపభోగాన్యథానెవావభాసయతీతితల్లోకపద్మం - త్రిలోకాత్మకంపద్మం - సవివవి
 ఙ్గుః ప్రావీవిశత్ ప్రకపేణాసుప్తశక్తిరేవాగతర్యామితయావివేశఅప్రవీవిశదితిధుశ్శాందనః - ఉభిసంబోధనైత్రాపిసంభ్య
 థావఅపః - యస్మాద్విష్ణురేతత్పద్మంజాతంసవివవిష్ణురితి - తస్మిన్ శ్రీవిష్ణునాధిష్ఠితేపద్మే - స్వయమేవయథాభవతితథాలభినివిష్టాదృష్టి

ఏకఃకృతయుణస్సాన్వత్తరతొనిరీహః ॥ ౧౦ ॥ సోంతశ్శరీరే పితృభూత సూక్ష్మః కాలాత్మికాంశక్తి
 ముదీరయానః ॥ ఉవాసతస్మిన్ సలిలేపదేస్వేయథానలోదారుషు రుద్ధవీర్యః ॥ ౧౧ ॥ చతుర్ము
 గాణాంచసహస్రమపున్సప్తపక్షస్వయోగేరితయాన్వశక్త్యా ॥ కాలాఖ్యాయాసాదితకర్తవ్యంత్రో
 లోకాప్రలీనావద్యతేస్వదేహే ॥ ౧౨ ॥ తస్యాథాసూక్ష్మేభినివిష్టదృష్టిరంతగ్తోభో
 రజసాతనీయా ॥ గుణైఃకాలానుగతేనవిద్ధస్సూక్ష్మంస్తదాభిద్యతనాభిదేశాత్ ॥ ౧౩ ॥ సపద్మకో
 శస్సహసోదతిష్ఠత్రాలేనకర్తృప్రతిబోధనేన ॥ స్వరోచిమాతత్పలిలంవిశాలంవిద్యోతయన్న కథివా
 త్తయోనిః ॥ ౧౪ ॥ తల్లోకపద్మంసఉపపవవిష్ణుః ప్రావీవిశత్పర్వగుణావభాసమితస్మిన్ స్వయంవేద
 మయోవిధాతాన్వయంభవంయంప్రవదంతసోభూత్ ॥ ౧౫ ॥ తస్యాంసచాంభోరుహకణికాకా
 యామవస్థితోలోకమపశ్యమానః ॥ పరిక్రమన్ ప్యౌమ్ని విష్ణుత్తనేత్రశ్చత్వారిలేభేనుదిశంముఖా
 ని ॥ ౧౬ ॥ తస్మాద్యుగాంతశ్శసనావఘూణమహేమాన్చిత్రత్పలిలాద్విగూఢమ్ ॥ అప్యశ్రితఃకంజ
 ములోకతత్త్వంనాత్మానమద్ధావిదదాదిదేవః ॥ ౧౭ ॥ కపీషయోసావహమబ్జపృష్ఠపతత్తుతోవాబ్జ
 మనన్యదపు ॥ అస్తిహ్యాధస్తాదిహకించనైతదధిష్ఠితంయత్ర సలానుభావ్యమ్ ॥ ౧౮ ॥ సగత్థముద్వి
 త్యుతదబ్జనాశనాడిభిరంతజలమావివేశ ॥ నార్వాగ్గతస్తత్థరనాశనాభింసవైవిచిన్వస్తదపందతా
 జః ॥ ౧౯ ॥ తమస్యపారేవిదురాత్మసగ్గంవిచిన్వతోభూత్సమహంస్త్రి నేమిః ॥ యోదేహభాజాం

ర్యస్యేతి - తస్యాంతగఃతఃవేదమయః - సత్యధ్యయసేనప్రాప్తవేదః - విధాతాబ్రహ్మభూత్తోసా - అదృష్టపితృత్వేనయం స్వయంభవది
 ప్రవదంతిసజ్జతి - ప్రాక్తంప్రతీనారాయణసహనిగ్రయావీక్తిభూతలసీత్ - తస్మింశ్చప్రబుధైతస్మాన్నారాయణాదేవపాద్మకల్పేపద్మ
 ద్వారేణభివ్యక్తింప్రాప్తసజ్జత్యర్థః ॥ ౧౦ ॥ సోస్మిన్కల్పేచతుర్ముఖోభూదిత్యాహ - తస్యమితి ॥ పరిక్రమంస్తత్రస్థపగ్రివాంచాల
 యః - లోకనిరీక్షణార్థంవిత్పత్తేచలితే - నైత్రేయస్యసః ॥ ౧౧ ॥ తస్య శ్రీనారాయణోపాసనమైవఅవిభూతజ్ఞానక్రియాశక్తేలోక
 కకర్తృత్వం - సన్వతజ్జితవత్త్వం - ప్రథమంతస్య విమోహమాహ ॥ తస్మాదితి ॥ యుగాంతశ్చ ససః ప్రళయకాలవాయుః తేనఅవఘూ
 ణాంతత్రప్రకంపితంతద్వశాదేవసర్వతఉద్భుతంమహేమాన్చిత్రంయస్మిన్ తస్మాత్పలిలాద్విగూఢముద్గతం - కంజంపద్మమృతోపి -
 సాకల్యేనతత్తంజంబోకతత్త్వమాత్మానంచ - అద్ధానావిదత్ - సాక్షేన్నజ్ఞాతవాక్ - ఉభివిన్వయే ॥ ౧౭ ॥ అవిదుషస్తస్యవిరకమాహ ॥
 కజ్జతి ॥ యోసావహమబ్జపృష్ఠేపక్షః - అపులసస్యదేకమేవైతదబ్జంకుతోవాజాతం - యత్రైతదధిష్ఠితం - తేనాధస్తాత్పతావతమాన
 న - సునిశ్చితంభావ్యం - అతదిహకించనాధిష్ఠానమస్తిసగత్థముద్విత్యేత్తుత్తరణాన్వయః ॥ తథాచశ్రుతిః - సోపశ్య తుష్టరసణాంతి
 ష్టత్ - సోమన్యత - అస్తివైతత్ - యస్మిన్విదమధిష్ఠితీతి ॥ ౧౮ ॥ తస్యచబహిముఖపుత్యా - మహతాపికాలేనతదప్రాప్తిమాహద్య
 థాన్ ॥ సజ్జతి ॥ తస్యాజ్జస్యన్నాశంతస్యనాడిభిరంతశ్చిద్రై - అథస్తాద్దతోజశ్చతుర్ముఖః - తస్యభిరస్యకంజస్యపద్మస్య - యన్నాశం
 తస్యనాభిమధిష్ఠానం - వినిష్ఠస్మపితత్తదా - నానిగతశజ్ఞాతవాక్ ॥ ౧౯ ॥ తమస్యేతి ॥ తమసజ్జితవ్యధే - తమస్యేతిప్రయోగోయ

భూమిః - హేమిదుర - జలాంతగతాంధకారస్యకార - అత్తనస్సగంధస్య కారణం - విచిన్వతోజస్యసమహాత్రి నేమిఃకాలోభా
త్ - భూతాద్యవస్థాత్త్రయాత్కత్వాత్ త్రినేమిరితీకాలవాచాజస్యజలరాశ్యంతగతస్యతస్యకాలబహుత్వే సత్యపితమసఃపారంస్వకార
ణంచనన్దాతవానితిభావః - కీర్తిశస్సకాలజితి - అజస్యశ్రీహరేహేతిస్మరశానాఖ్యంశస్త్రంతయాపోయఃకాలఃదేహభాజాంసరా
ణాంభయమీరయానః ఉత్తమకాయమ్నత్పదయన్నితివా - తేహంతయుఃసరిషీణోతి - సకాల జితి - ఎతేనతత్రాజస్యసంపత్స రశతమతి
త్రాంతమధవదిత్యుక్తంభవతి || ౨౦ || అంతర్ముఖతయాతుభగవంతంధృష్టవానిత్యాహద్వాభ్యాం - తతజితి || సదేవఃసప్రతిలబ్ధఃకామో
మనోరథోయేనతథావిధస్సత్ - తతస్తస్మాదన్వేషణాన్నిత్యత్య - స్వధిష్ణ్యంసద్వంపునరాసాద్య - శనైజితేనశ్వాసేననివృత్తంసంయ
తంతచ్చిత్తంయస్యసః - అతఏవారూఢిత్రితస్సమాధియోగోయేనతథాభూతస్సన్వేషదత్ - ఉపనివేశ || ౨౧ || కాలేనైతి || సచతుర్ము
ఖః - పురుషాయుషాసంపత్సరశతేన - కాలేనాభిప్రవృత్తస్సునిష్పన్నో యోగోగస్తేన - విరూఢబోధఃవిశేషతస్సముత్పన్నజ్ఞానస్సత్ -
యచ్ఛూర్యంవిచిన్వన్నపినాపశ్యత్ - తత్సవ్యయమేవాంతమృణయో అవభాతమపశ్యత్ || ౨౨ || యదపశ్యత్తద్వ గణయతినవభిః || మృ
ణాశేతి || మృణాశాదినవస్వప్యపశ్యతేత్యవైవవాసుషంగః - ఖణాతపత్రైరాయుతాస్స పశ్యంత్యయేముఖాన సైపారత్నానికిరీట
స్థాని - తేషాంజ్యభిఃప్రభాభిః - హతాంధకారేయుగాంతతోయే - ప్రళయప్రవృత్తజలమధ్య - ఎతత్పర్యంకఇత్య స్యవిశేషణం వా -
మృణాశవద్గరశ్చసావాయతశ్చ - యశ్చేషస్యభోగోదేహః - స ఎవపర్యంకస్తస్త్రిన్ధితం || ౨౩ || కథంభూతం - పురుషమిత్యాహ ||
ప్రేక్షేమితి || హరితోపలాద్రైమరకతశిలామయపర్వతస్య - ప్రేక్షేంశోభాం - ధీపంతం - స్వలావణ్యా తిశయేనైవతిరస్మత్తవంతం - త

భయమీరయానః పరిషీణోత్పా యురజస్య హేతిః || ౨౦ || తతోనివృత్త్యాప్రతిలబ్ధకామః స్వధిష్ణ్య
మాసాద్యపునస్సదేవః | శనైజితశ్వాసనివృత్తచిత్తోన్య షీదదారూఢసమాధియోగః || ౨౧ || కా
లేనసోజః పురుషాయుషాభిప్రవృత్తయోగేనవిరూఢబోధః | స్వయంతదంతమృణయేనభాతమప
శ్యతాపశ్యతయన్న పూర్వమ్ || ౨౨ || మృణాశగోరాయత శేషభోగపర్యంక పకంపురుషంశయా
నమ్ | ఖణాతపత్రాయుతముఖానరత్న ద్యుభిహాతభ్యాంతయుగాంతతోయే || ౨౩ || ప్రేక్షేం
షీపంతంహరితోపలాద్రైస్సంధ్యాభ్రనీవెరురుక్తముఖానః | రత్నోదధారోపధిసామనస్యవన
ప్రజోవేణుభుజాంఘ్రిపాంఘ్రిః || ౨౪ || ఆయామతోవిస్తరత స్సవ్యమానదేహేనలోక త్రయసం
గ్రహేణ | విచిత్రదివ్యాభరణాంశుకానాంకృతశ్రియోపాశ్రితవేషదేహమ్ || ౨౫ || పుంసాం
స్వకామాయవివిక్తమౌగైరభ్యచతాంకామమహుంఘ్రిపన్నమ్ | ప్రదశాయతంకృపయానభేం
మమాయూభభిన్నాంగుళిచారుపత్రమ్ || ౨౬ || ముఖేనలోకా తహరస్త్రితేన పరి స్ఫురత్తుండల

హికాంతేనైతిచేత్ - సంధ్యాశ్రవణీవీపరిధానం యస్యతస్య - శోభాంపీతాంబరణధీపంతం - ఉరురుక్తముఖానః అనేకస్వగణాభిర
స్య - తస్యశోభాం - స్వకిరీటైఃధీపంతం - రత్నానిచ - ఉదధారాసేషాశ్చతదుపరిస్థజలాశయాశ్చవా - ఓషధయఃదోషధరూపాః - ఉద్భి
జ్జవిశేషాశ్చ సస్యవిశేషాశ్చనా - సామనస్యాని పుష్పసమూహాశ్చ సుమనసపివవా - తాన్యేవవస్త్రగ్వనమాలాయస్య - తస్యశోభాం స్వీ
యగర్తముక్తాదామతులసీ పుష్పదామవనమాలాదిభిః - ధీపంతం - వేణవోభుజాయస్య - అంఘ్రిపాటవంఘ్రియాయస్య - తస్యశో
భాంభజైరంఘ్రిభిశ్చధీపంతంధీపంతమివ - యదితస్త్రిన్ధితవతేరత్నాదయోమాలాభవవేణవశ్చ భుజాభవ - వృక్షేశ్చపాదాభవ - త
హ్యేవావకిమితి || ౨౪ || కింఛ - ఆయామతజితి - ఆయామతోదైఘ్యేణ - విస్తరతోవిస్తరేణచ - అమానోనిరుపమానదేహస్తేన - యద్వా ఆ
యామవిస్తారాభ్యామపరిచ్ఛన్నః - తేన - ఆయామతోవిస్తరతస్సవ్యమానదేహేనైతిపాతే - మీయతేనైతిమానముపమా - స్వసదృశ శోభనదే
హేన - యద్వా - మానంప్రమాణం - స్వాసురూపప్రమాణేదేహేన - అతఏవ - లోకత్రయంసంగృహ్యతేస్త్రిన్ధితేన - విచిత్రాచినానావిధా
నిదివ్యాస్యపూవాణ్యం శుకాన్యాభరణానిచ - తేహంకృతాశ్రిశ్శోభాదేన తేనదేహేన - విశిష్టం - ఎవంస్వతపివతిరమ్యత్వేపి - ఉపాశ్రి
తవేషః స్వీకృతాలగకారోదేహాయస్యతమపశ్యత్ - యద్వా - కేనప్రేక్షేంషీపంతమిత్యవేషాయాం - వివంధూతేనదేహేనైతిసంబంధః ||
౨౫ || పుంసామితి - స్వకామాయస్వాభిలషితఫలాయ - వివిక్తేశ్శుద్ధ వేదదోక్తమౌగైః - అభ్యచతామారాధయతాం పుంసాం - స్వ
సఖాం వేందవః - తేహంకుయూభాః - రుచయః - తైభిన్నామిత్రాంగుళయపివచారూఢిపత్రాచియస్య - తత్తామమహుంఘ్రిపద్మమిష్ట
ప్రదం - స్వచరణారవిందం కృపయాప్రదశాయంతం - కించిదున్నమయ్యసమపయంతం || ౨౬ || ముఖేనైతి - లోకాంతహరంస్త్రి
తంయస్త్రిన్ధితేన - పరిస్ఫురద్భ్యాంకుండలాభ్యాంకుండితేనఅంకృతేన - అధరదింబదీప్త్యాశోభాయితేన శోభనదా పరితేన - సుససేన

శోభననాసాయకైః - సుత్రాన్ శోభనయాభ్రవాన్యకైః ముఖేన - సత్యహాసంతం పూజకాః సతిపూజయంతం - సంమానయంతం || ౨౭ || కదంబేతి - హేవత్స కదంబకింజల్కపిశంకం - యద్వాసస్తేన మేఖలయాచరితం బేస్వలంకృతం - అనంతధనేన ఆనఘ్యకాణ - అతపితశ్రీవత్సయుక్తం - యద్వత్సలం - తద్వల్లభేనాహేణాహారణ - వత్ససిస్వలంకృతం || ౨౮ || మహాచందనపృక్షరూపేణ నిరూపయితుంతం విశిష్ట - పరాధ్యక్ష - పరాధ్యక్షనిశ్చేష్టాని - కేయూరాణ్యంగదాని - మణిప్రవేకామణ్య త్తమాశ్చలైః - పర్యస్తావ్యాప్తాదోదాండవివసహస్రమసంతాశ్చాఖాయస్యతం - చందనపృక్షపి కేయూరాదితుల్యైః - ఫలపుష్పాదిభివ్యాప్తశాఖా భవతి - అవ్యక్తం ప్రధానం - యద్వా - బ్రహ్మమూలమథోభాగం యస్య - బ్రహ్మదివ్యక్తిరూపత్వాత్ బ్రహ్మనామూలమితి పృక్షస్యాపిమూలమవ్యక్తమిప్రసిద్ధం - భవనాత్మకం - అంఘ్రీపేంద్రం - అహింద్రస్యానంతస్య - భాగైః ఫలైః దేహవయవైవా - అభివీతాస్సంవేష్టితాః స్వప్రకాశాః కంఠాయస్యతం || శ్లో || వసస్త్వతేశతవల్లం విరోహేతి శ్లో || శ్లో || కాండే భ్యస్సస్వహవలై భ్యస్సస్వహపుష్పభ్యస్సస్వహేతి చ - సోపిసప్తై వేష్టితోభవతి || ౨౯ || ప్రేక్షంతీ సంతమిశ్యతై వపవతరూపేణ నిరూపితమపి విశేషణాంతరైః పున నిరూపయతి || చరాచరైః - చరాచరాణాం ఓకః స్థానం - పవతోపితథా అహింద్రస్య శేషస్య బంధుస్తం - సోప్యహింద్రాణాం బంధుః సలిలోపగూఢం ప్రళయజలావృతం - పవతోమైనాకాదిశ్చ - కిరీటసాహస్రమేవహిరణ్యశృంగాని శృంగాణి యస్యతంగమెర్వాదిహిరణ్యశృంగావా - ఆవిభవన్ స్పష్టం దృశ్యమానం - కౌస్తుభరత్నంగభేముతికామధ్యే - యస్యతం - తథా పవతోదరే క్వచిద్రత్నమండితేన | శోణాయితేనాధరబింబభాసా సత్యహాసంతం సుననేన సుత్రాన్ || ౩౦ || కదంబకింజల్కపిశంకవాససాస్వలంకృతం మేఖలయాచరితం బే | హారేణ చానంతధనేన వత్సశ్రీవత్సవత్సస్థలవల్లభేన || ౩౧ || పరాధ్యక్ష కేయూరమణిప్రవేక పర్యస్తదోదాండసహస్రశాఖమ్ | అవ్యక్తమూలం భువనాంఘ్రీపేంద్రమహింద్రభాగైరభివీతవల్గమ్ || ౩౨ || చరాచరౌకౌ భగవన్ హింద్రమహింద్రబంధుం సలిలోపగూఢమ్ | కిరీటసాహస్రహిరణ్యశృంగమావిభవత్కౌస్తుభరత్నంగభామ్ || ౩౩ || నివీతమామ్నాయమధువ్రతశ్రీయాస్వకీర్తికమయ్యావనమాలయాహమ్ | సూర్యేందువాయ్వగ్న్యగమంత్రీధామభిః పరిత్రమత్ప్రాధనికైదుకరాసదమ్ || ౩౪ || తప్యోవతన్నాభిసరస్సరోజమాత్మానమంభశ్శ్వసనం వియచ్ఛ | దదశే దేవోజగతోవిధాతానాతః పరం లోకవిసగః దృష్టిః || ౩౫ || సకమబీజం రజసోపరక్తః ప్రజాస్మి సృక్షన్నియదేవదృష్టా | అస్తాద్విసగ్యాభిముఖస్తమీష్యమవ్యక్తవత్త్వన్యభివేశితాత్మా || ౩౬ ||

శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - అష్టమోధ్యాయః :

బ్రహ్మ || జ్ఞాతోసి మేద్యసుచిరాన్న మదేహభాజాం నజ్ఞాయితే భగవగతోగతిరిత్యవద్యమ్ | నాన్య

మావిభవతీతి ప్రసిద్ధిః || ౩౦ || నివీతమితి - ఆహ్మయావేదాస్త వివమధువ్రతాస్తైః శ్రీర్యస్యః తయా - కంతలంబిన్యాస్వకీర్తిస్వరూపయావనమాలయా - నివీతం వ్యాప్తం - కంతలంబిన్యాకాచిత్యా వనమాలేతి - సూర్యాదిభిరగమం అగమ్యం - స్వవ్యాపారైకలయితమశక్యమిత్యధః - త్రిధామభిః భూతాదిత్రిష్యపికాలేషు - ధామస్థానిర్యేమాంతైః - రక్షణాధాంపరిత్రమద్భిః ప్రాధనికైః - ప్రధానం గ్రామః - తత్ప్రయోజనైస్సుదశనాదిభిహేతుభూతైదుకరాసదం దుష్ప్రపంచపంథాతం పురుషం హరిమపశ్యతి - పవతాదిరూపం పశ్యన్న సాశ్రీహరిరితి జ్ఞాతవానిత్యధః || ౩౧ || తహేతి - లోకవిసగః దృష్టిః - సదేవోజగద్విధాతా - యదైవహరిమపశ్యత్ - తప్యోవతదైశ - తస్యహరేనాభిసరసి సరోజమాత్మానం - అంభః ప్రళయజలం - శ్వసనం ప్రళయకాలవాయుం - వియదాకాశం చ - దదశే - అతః పరం - నాభిసరోజాదిపంచకాత్పరం సకించిదపి దృష్టవానిత్యధః || ౩౨ || సఇతి - రజసారజాగుడేన - ఉపరక్తాయుక్తః - అతపినావ్యక్తవత్త్వనిమాయావిలాసమాగే - అభినివేశితచిత్తః - సవిధాతా ప్రజాస్మి సృక్షన్ ప్రజ్ఞమిచ్ఛత్ - ఇయదేవ - నాభిసరోజాది పంచభిరేవ - కమబీజం లోకస్సృష్టేః కారణం దృష్టా - విసగ్యాభిముఖః వివిధదృష్టాదత్తచిత్తస్త్వ - తుద్యంస్తుత్యం - తంహరిమస్తాత్ || ౩౩ || ఇతి భావాధాదీపికాయాం - అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యా. శ్లో || సవమేతపసాతుప్తందృష్టానారాయణంత్యజః | అస్తాదేకాణావేసీగలోకసగః చికిషయా || శ్రీభగవద్జ్ఞానేనాత్మనః కృతాథాతామావిష్టుర్వై అజోజ్ఞాంశ్చ శోచన్నాహ || జ్ఞాతఇతి || సుచిరాద్భముకాలోపాసనై - అద్యమయత్వం జ్ఞాతోసి - నన్యమేవా - దేహభాజాం నతగద్యం - తల్లి మితి బద్ధగవతస్తవగతిః తత్త్వం - సజ్జాయతే త్యేతత్ - తథాహి - త్వమేవజ్ఞాతుం యోగ్యః సత్యత్యాత్ - నా

స్వత్ - అసత్యత్వాదిత్యాహ - హాభగవత్ త్వత్సోస్యన్నాస్తియదస్యస్తీతిప్రతిభాతి - తత్తుశ్చక్షుఃత్వంసభవతి - కథమసతఃప్రతీతిస్త్రాహ - యదియతోమాయాగుణవ్యతికరాత్ ఖేభాత్ త్వమేవోరుఃబహురూపస్త్వవిభాసి || ౧ || సమసమ్యజ్జ్ఞానానీయత్వయాదృష్టం రూపం - తదపి గుణాత్మకమేవ - నిగుణంబ్రహ్మైవతుసత్యం - తత్రాహద్వాభ్యాం || రూపమితి || అపబోధరసోదయేన చిచ్ఛక్త్యావిభావేన - శ్వశ్వత్ సదా - నివృత్తగతమోయస్తాత్సత్యతవ - యదెతత్రూపంతవై వస్వాతలత్రైణ - సతాముపాసకానామనుగ్రహేయ - గృహీతమాదోస్వీకృతం - ఆవిష్కృతమిత్యథః - అవతారశతస్యశుద్ధసత్త్వాత్కస్యయదెకంబీజం మూలం - తత్ప్రదశనాభాం - గుణావతారబీజత్వందశకాయతి - యన్నాభీతి - యస్యనాభిపద్మభవనాదహమావిభూతాత్స్తి - తదతోస్తూత్రూపాత్ - పరగపశ్యామీత్యుత్తరేణసంబంధః || ౨ || నేతి || హాపరమ - హాతత్త్వ - అవిద్యవచః అనావృతప్రకాశం - అతఃఅవికల్పంనిభేదం - అతఏవలనందమాత్రంఏవంభూతంయద్భగవతస్స్వరూపం - తదతోరూపాత్పరంభిన్నం - సపశ్యామి - కింతుఇదమేవతత్ - అతఃకారణాతైతవ - అదఇదం రూపము పాశ్రీతోస్తి - యోగ్యత్వాదపీత్యాహ - ఏకముపాస్య మముఖ్యం - యతోవిశ్వసృజంవిశ్వంసృజతీతితథా - తదతవివ - అవిశ్వంవిశ్వస్తాదన్యద్భుతేంద్రియాత్తకం - భూతానామింద్రియాణాంచాత్మాసంకరణమిత్యథః || ౩ || సస్యేవమపి పోపాధికమేతదవాచీనమేవేత్యాశంక్యాహ - తదితి || హాభువనమంగళ - ఉపాసకానాంనోస్త్వకం - మంగళాయ - ధ్యాన - తైత్వయా - తద్వై - తదేవం దశకతం - స్థితియదభేద - సహ్యవ్యక్తవత్త్వస్యభినివేశితచిత్తానామస్తాకంత్యదీయంపోపాధికదశకసంయుక్తమితిభా

త్వదస్తీభగవతాయదితన్న శుద్ధమాయాగుణవ్యతికరాత్త్వమురుర్విభాసి || ౧ || రూపంయదేతదవబోధరసోదయేనశశ్వస్త్వీవృత్తతమనఃసదనుగ్రహేయ|ఆదోగృహీతమవతారశతైకబీజంయన్నాభిపద్మభవనాదహమావిరాసమ్ || ౨ || నాతఃపరంపరమయద్భువతస్స్వరూపమానందమాత్రమవికల్పమవిద్యవచః | పశ్యామివిశ్వసృజమేకమవిశ్వమాత్మభూతేంద్రియాత్తకమదస్తడపాశ్రీతోస్తి || ౩ || తద్వాద్యదంభువనమంగళమంగళాయధ్యానేన్నమోదశీకతం*తడపాసకానామ్| తస్మైనమోభగవతేనువిధేమతుభ్యంయోనాదృతోనరకభాగ్భిరసత్ప్రసంగైః || యేతుత్వదీయచరణాంబుజకోశగంధజిహ్వుంతకణవివరైః శ్రుతివాతనీతమ్|భక్త్యాగృహీతచరణాఃపరయాచతేషాంనాపైషినాథహృదయాంబురుహోత్సవపుంసామ్ || ౪ || తావద్భయంప్రవిణగేహసుహృన్నిమిత్తంశోకస్పృహోపరిభమోవిపులశ్చలోభః | తావన్నమేత్యసదవగ్రహాతికమూలంయూవన్నతేంఘ్రిమభయంప్రవృణోతలోకః || ౫ || దైవేనతేహతధియోభవతఃప్రసంగాత్సర్వాశుభోపశమనాద్విముఖేంద్రియాయే | కుర్వంతికామసుఖలేశలనాయదీనాలోభాభిభూతమనసోకుశలానిశశ్వత్ || ౬ || యుత్పత్తిధాతుభిరిమాముహురద్యమానాశ్చోష్ణవారవప్తై*రితరేతరాచ్చ | కామాగ్న

వః - ఇతియస్తాదతస్తస్తేతుభ్యం - సమః అనువిధేమ - అనువృత్త్యానమస్తారంకరవామ - తహా - కిమితికేచిన్నాద్రియంలేతత్రాహ - సరకభాగ్భిస్త్రాహేతుః - అసత్ప్రసంగైనిరీశ్వరకుతకానిష్టైఃపురుషైర్యస్తనాదృతః - ఉపేక్షితః - తస్తేతుభ్యమితి || ౪ || ఆదరణత్వాంభజంతః - కృతాభావిత్వాహత్రిభిః - యఇతి - శ్రుతివేదః - సపివవారఃతేననీతంప్రాపితం - నాపైషినాసయాసి - యత్వత్తథాశ్రవణంత్యాదరణకుర్వంతి - తెషాంహృదినిత్యంప్రకాశసభితిభావః || ౫ || తతఃకిమత ఆహ || తావదితి || ప్రవిణాదిమిత్రేవిద్యమాన - భయంగతేకోకః - పునశ్చస్పృహ - తతఃపరిభవః - తతఃవిపులలోభః - తృష్ణాపునః - కథంచిత్రాప్తైలభే - ఆతికమూలం - భయశోకాడఃకారణం - మమేత్యసదవగ్రహః - యావదభయంముక్తిప్రదం - తేతవాంఘ్రిం - సప్రవృణోతనాశ్రయేత్ - త్వత్వాదాశ్రయమాత్రేణభయాదినివృత్తిః - కింపునస్వత్ప్రకాశేసతీతిభావః || ౬ || యేతునిష్టామాలిపిసంతఃత్వాంనాద్రియంతేలేనరకభాజిఇత్యుక్తం - యేతుత్వత్తథాశ్రవణాదివిముఖాస్సంతఃకామ్యకర్మపరాయణాపైతిమందాదిత్యాహ - దైవేనేతి || యేదైవేనహతధిరానష్టమతయః - అత్యవసర్యాశుభోపశమనాత్సర్వదుఃఖనివతకాత్ - భవతఃప్రసంగాత్ప్రవణకీతకసరూపాత్ - విముఖానీంద్రియాణియేషాంతే - తెనికృష్టైఃపురుషైఃలోభేనపరిభూతంమనోయేషాంతే - అతపివదీనాస్సంతఃకామసుఖస్యభోగస్యలేశస్యాప్యగ్న్యంశాయ - అకుశలాస్యక్షేమకరాణిశశ్వత్కుర్వంతి || ౭ || అకుశలత్వమేవదశకాయతి || యుదితి || త్రిభాతవఃవారపితృత్వేత్తాణః - యుదాదిభిః శీతాదిభిశ్చ - (అత్రభండోభంగ ఆఘాతః - వారజలదైరితిపాతేనకాప్యమపపత్తిః) - సుదుభారణసుతరాంచుస్సహన - కామాగ్ననాచ - ఇతరేతరాదన్యోన్యం - అచ్యుతయాఆవిచ్ఛిన్నయా - రుషాక్రోధేన - ముహురద్యమానాఃపీద్యమానాః - ఇహఃప్రజాః - సంపశ్యతోమ

మనః - హృదయము - సీతతేనీదతి || ౮ || సన్యసంభూతాయాస్సంస్కృతేరవరమాధానాః కిమథాంవిమాదః త్రియతేతత్రాహ|| యా
వదితి || హృదయభగవత్ స్వ - ఇంద్రియాధానాపాయమానాయాః - బలమాధిక్యం - యస్యత - ఇదమాత్మనఃపుథక్త్వం - దేహాదిభా
వం - అయంజనోయావత్ప్రత్యేతావదపి - త్రియాణామథాః ఫలంయస్యాస్స - అతపితవ్యథాసంస్కృతినా - తు తిసంక్రమేతనోపరమేత్ -
తావత్పునరసాజనోదుఃఖనమూహంవహంతి || ౯ || భవత్స్వేవమవివేకినాం - వివేకినస్తుముక్తాపిదేతి - కింలేయంభక్త్యావినాకృత్య
మిత్యతేతా - అహీతి - అహ్ని పృథానివాపృథాని - ఆతానిజ్ఞానాచ - కరణానింద్రియాదియేషాంతే - రాత్రోవిషయలబోపనాస్తియ -
తోనిశి - నిశ్చయానానినామనోరథధియాస్వప్నదశానైవ - క్షణభగ్ననిద్రాః - దైవేనాహతాః సర్వతః ప్రతిహతాథా రచనాః -
అథాథోధ్యమాయేషాంతేయుషమౌవివేకినోపి - భవతః శ్రవణకీతానరూపాత్మసంగాద్విముఖాః - యష్టత్ప్రసంగవిముఖత్వం
సంసారహేతుః || ౧౦ || తదేవంభక్తానాంసంసారాన్నివృత్తిముక్త్యాభక్తానాంతన్నివృత్తిమాహ || త్వమితి || శ్చుతేన శ్రవణేన - ఈశీతః
పంథాయస్యసః - త్వంభావోభక్తిః - భక్తియోగేన శోధితే - హృత్స రోజే - ఆస్పృశ్యసి - కించహే ఉరుగాయ - శ్రవణంవినాపిత్యన్య
క్తాః - మనసాయద్యత్తవపురుషరూపం - స్వేచ్ఛయాధ్యాయంతి - తత్తత్త తాంభక్తానామనుగ్రహయ - ప్రణయసేప్రకటయసి || ౧౧ ||
భక్తానాంతునిష్ఠా మానాంత్యమతిసులభోనెతరేషామిత్యాహ || నేతి || ప్రయత్నోహతురకత్తిత్యాది - ఏకః అద్వితీయః - ఉపాస్యేషముఖాన్య
థా - నానాజనేష్యవహితః - అతపివాంతరాత్మా - అతపివసుహృత్ - త్వంఅసతామభక్తానాం - అలభ్యయానర్వభూతదయయా - యద్య

నాచ్యుతరుషాచసుదుభా రేణసంవశ్యతోమనఃకరుక్రమసీదతేమే || ౮ || యావత్పుథక్త్వమిద
మాత్మన ఇంద్రియాధానాబలంభగవతోజనఈశపశ్యేత్ | తావన్న సంస్కృతీరసాప్రసంగ
మేతవ్యథాపిదుఃఖనివహంవహంతి క్రియాధానా || ౯ || అహ్ని పృథానివాపృథానిశిశ్చ యా
నా నానామనోరథధియాక్షణభగ్ననిద్రాః | దైవాహతాథా రచనా యుషమౌపి దేవయుష్మ
త్ప్రసంగవిముఖాభహంసంసరంతి || ౧౦ || త్వంభావయోగ పరిశోధిత హృత్స రోజఆస్పృశ్యతేషీతవ
భోననునాథపుంసామ్ | యద్యద్ధియాత ఉరుగాయవిభాగయంతితత్తద్వపుః ప్రణయసేనదనుగ్రహ
య || ౧౧ || నాతిప్రసీదసి తథోపదితోపహారై రారాధితస్సురగణై హృదిబద్ధకామైః | యత్సర్వభూతద
యయాసదలభ్యమైకోనానాజనేష్యవహితస్సుహృదంతరాత్మా || ౧౨ || పుంసామతోవివిధకర్మభి
రధ్వరాద్యేదానేనచోగ్రతపసాప్రతచర్యయాచ | ఆరాధనంభగవత స్తవసక్రియాధోధ
ర్వోద్వి తఃకహిణాః చిన్మ్రయతేనయత్ర || ౧౩ || శశ్వత్స గూపమహస్నైవనిషిద్ధభేదమోహాయబోధ
భిషణాయనమఃపరస్తే | విశ్వోద్భవస్థితిలయేషునిమి త్రలీలారాసాయతేనమృదంచకృ మేశ్వరా
య || ౧౪ || యస్యావతారగుణకర్మవిడంబనానినామానియేషువిగమేవివశాగృణంతి | తేనైకజన్మశ
మలంసహస్రై వహిధ్వాసంయాంత్యపావృతమృతంతమజంప్రపద్యే || ౧౫ || యోచాలహంచగ

భాప్రసీదసి - తథాహృదిబద్ధకామైస్సురగణైః - ఉపచితై గూఢైః తై రుపచితైః పుష్పై పచారాదిభిః - నాతిప్రసీదసి || ౧౨ || యతః
కామినాభవానాతిప్రసీదతి - అతఃకామప్రాప్తిః త్రియాణాముత్తమంఫలంభవతి - కింతుత్వత్ప్రణమేవకామసంయోగస్వవాం
తరభలనప్రరోచనాథామిత్యాహ || పుంసామితి || అతః - పుంసాం అధ్వరాద్యైః - వివిధకర్మభిః దానాదిభిశ్చ - భగవత్ స్తవనారాధనమే
వసక్రియాధానః - సంస్కృతాక్రియాధానేతి - శ్రేష్ఠంక్రియాఫలమిత్యధానః - శ్రేష్ఠత్వేహేతుః - యత్తత్వయ్యపి తోధర్వోనకదా
చిన్మ్రయతేనశశ్యతి - (కహిణాదిత్యత్ర ఫంకోభంగఆదాః) - కామాధాన్తధర్మః కామందత్వా నశ్యతీత్యథాః || ౧౩ || అతస్త్వామే
వవయంసతాత్తిత్యాహ || శశ్వదితి || శశ్వత్సర్వదా - స్వరూపజై తస్యైవ - నిరస్తభేదప్రమాయ - బోధవిషయజావిద్యాశక్తిర్యస్య - య
ద్యాధిషణంత్రయతస్తాపివపరస్తే - అత్రహేతుః - విశ్వస్య ఉద్భవాదిషునిమిత్తంమాయా - తస్యాః లీలావిలాసః తయాసహరాసః క్రి
దాయస్య - అతపివేశ్వరాయనియంత్రే - తుభ్య మిదంసనోనమనంచకృమ - కృతవంతోవయం || ౧౪ ||
నామనుగ్రహణమాత్రేణైవల్యప్రదత్వేనైశ్వర్యంవ్యంజయన్న మస్మ రోతి || యస్యేతి || అవతారాదీనాంవిడంబనంఅనుకరణం యేషు నా
మస్యస్తి - తాని - తత్రావతారవిడంబనాని - దేవకీసందనత్యాదీని - గుణవిడంబనాని - సర్వజ్ఞ - భక్తవత్సలత్యాదీని - కర్మవిడంబనాని -
గోపధానోద్ధరణ - కరసారాతేజత్యాదీని - యస్యేతాని - దేవకీసందనత్యాదీనామాని - అనువిగమప్రాణోత్త మునసమయే - వివ
శాలపి - యగృణంతి - ఉచ్చారయంతి - తేకేవఅనునైకజన్మాజితశమలంపాపం - సహస్రైవతత్త గుణవిరుద్ధిత్యక్త్యా - అపావృతంనిరస్త
జరణం - జూతంప్రహ - సంయాంతి ప్రాప్నువంతి - తమజంప్రపద్యే - సహాయతత్త్వజః || ౧౫ || తత్రగుణావతారకర్మాభిదశాయ

శ్రుణుమితి || యదేతి || యోవావికః - త్రిపాత్ - త్రయోబ్రహ్మదయః పాదాః స్థంభాః యస్య - ప్రత్యేకం చ ఉరహ్ని ప్రరోహః శాఖోపశాఖాః -
 మరీచ్యాది మన్వాదిరూపాయస్య తథాభూతస్య - తస్య ధేత స్తేభువనా కారాయ బ్రహ్మాయతుభ్యం సమః - సకింకృత్యావవృధే - ఆత్మ
 మూలమూర్త్యాస్యయమేవ మూలమధిష్ఠానం యస్య - తత్ప్రధానం - భిత్వాగుణత్రయరూపేణ విభజ్య - అహం - బ్రహ్మ - గీర్ణశ్చ - స్వయం
 విభుర్విష్ణుశ్చైతి - అనెన త్రిపాత్వముక్తం - స్థితుర్భవప్రళయహతహాయం - త్రిపాన్భూత్వా యోగవృధభిత్త్యధః || ౧౬ || ఏవంగుణా
 వతారకర్తృవిదంబనముక్త్యాతస్యైవ కాలాఖ్యం రూపంతత్త్వచదశాయామ్ శ్రుణుమితి ద్వాభ్యామ్ || లోకేతి || వికర్తృనిరతోవిరుద్ధభర్తృని
 భ్యస్య - ఆయం లోకః - కుశలహితే - స్వేతి త్తేయ - త్వదుదితేత్వయైవ సాక్షాదుక్తే - భగవద్భవనరూపేకమణి - ప్రమత్తః తన త్తచిత్తే
 యోగద్యత్తతే - తావదస్య లోకస్య - ఇహస్త్రిలోకే - జీవితాశాం బలవాన్యస్య భ్యశ్చినత్తి - తస్మై అనిమిషాయ కాలాయ - సమః -
 శ్రుమక్ష్మితాయాం - భగవతా సాక్షాదుక్తానీకర్తృణ్యమోని || శ్లో || యత్తరోషియదశ్చాసియజ్ఞహేషిదదాసియత్ - యత్తపస్యసికౌంతేయత
 త్తురుష్వమనపణమితి || ౧౭ || ఆస్తంతావల్లోకస్య కథేత్యాహ || యస్మాదితి || యోద్విపరాధావక్త్రాధిష్ఠ్యంస్థానం - సకలలోకనో
 మస్తప్రసంతదారాధోధ్యాస్థితః - అహమపి యస్మాత్కాలాభ్యాత్వత్వత్వః - విభేదిభీతః స్వస్థం భవంత్యామేవ - అవరురుత్పమానః ప్రా
 బ్రుమిచ్ఛ - తేపేతపస్తవత్ - ఆ షణ్మూర్త్యనేపదర - కథంభూతః - బహవస్స వాయాగాః సరివత్సరానాయస్య - బహూన్యా
 గా - శ్చ త్యావహూన్ సంతప్త రావా - తపస్తవత్ - అధిమఖాయమఖాదికర్తృధిష్ఠాత్మే || ౧౮ || ఇదానీం తత్తత్తా లభావీలా

విశశ్చ విభుస్వయంచ స్థితుర్భవప్రళయ హేతవ ఆత్మమూలమ్ | భిత్వా త్రిపాన్వృధపక ఉగు ప్ర
 రోహ స్తస్మై న మో భగవ తేభువన ద్రుమాయ || ౧౬ || లోకో వి కర్తృనిరతః కుశలే ప్రమత్తః కర్తృణ్య
 యంత్యమది తేభవదశ నేస్వే | యస్తావదస్య బలవానిహజీవి తాశాం సద్యశ్చిన త్యనిమిషాయ న
 మోస్తుత స్మై || ౧౭ || యస్మాద్భి భేమ్య హమపిద్విపరాధాధిష్ఠ్యమధ్యాసితస్సకలలోకనమస్తప్ర
 తంయత్ | తేపేతపస్తవహుస ప్రావరురుత్పమాన స్తస్మై న మో భగవ తేధిమఖాయతుభ్యమ్ || ౧౮ ||

తిర్యక్తునువ్యవిబుధాదిషుజీవయోనిషావైచ్ఛయాత్మకృత సేతుపరీవ్వయాయః | రేమేనిరస్తరణిర
 ప్యుపలబ్ధజేహస్తస్మై న మో భగవ తేపురుషోత్తమాయ || ౧౭ || యోవిద్యయానుపహతోపిదశాధా
 వృత్త్యానిగ్రామువాహజతరీకృతలోకయాత్రః | అరతజ్జలేహికశిశుస్సశాన్మహాలాంభీమో
 ర్ద్దీమానిజనస్య సుఖంవివృణ్వత్ || ౨౦ || యన్నా భివద్భవనాదహమాసమద్యలోకత్రయోవ
 కరణోయదనుగ్రహేణ తస్మై న మస్తఉదరస్థభవాయయోగనిగ్రావసానవికసన్నభి నేతుణాయ ||

౨౦ || సోయంసమస్తజగతాంసువౌదేక ఆత్మాన త్వేనయచ్ఛృణ్వీయలేభగవాన్భగవే | తేనైవమే

వతారకర్తృణిదశాయన్నాహ || తిర్యగితి || నిరస్తరణిః వస్తుతస్తుస్వానందానుభవేనైవ నిరస్తపక్షయసుఖోపి - యస్తీర్య గాదిషుజీవయోని
 షు - ఆత్మైచ్ఛయా స్వేచ్ఛయా - ఉపలబ్ధజేహః స్వీకృతముతిత్సత్ - ఆత్మకృత సేతుపరీవ్వయాస్వకృతకర్తృమర్యా దాసానైచ్ఛయా - రే
 మే - నిరస్తవిషయసుఖత్వాదేవపురుషోత్తమః - తదుపాధిభర్తృసంస్థ తాత్త్వస్మై - తదుక్తంగీతాసు || శ్లో || యస్మాత్ క్షరమతీతోహమక్షరా
 దపిచోత్తమః - అతోస్త్రిలోకేదేవప్రధితః పురుషోత్తమదేతి || ౧౬ || ఇదానీం తుభ్యశ్చమానామేవ మూర్తిప్రణమతి ద్వాభ్యామ్ || యదే
 తి || జతరీకృతాఉదరే ప్రవిలాపితా - లోకయాత్రాలోకస్థిత్యానసః - దశాధాః పంచవృత్తయోవక్ష్య మాణపంచపరావణియస్యాస్త
 యా - నిగ్రాహతుభూతయావిద్యయా - అనుపహతోపి ఆనభిభూతోపి - భీమానామూర్తీ శాంకరాలాః విద్యంతేయస్త్రితస్మైన్మంతజ్జ
 లే - అహరెవకశిశుశ్చయా - (ఆత్రభంబోభంగ ఆషణః -) తస్యాః స్పృశోను హలో యస్యా స్తానిగ్రాం - ఉనాహత స్తేనమ ఇత్యు
 త్తరణాన్వయః నిగ్రాహస్యావివేకినోజనస్యనిగ్రాసుఖమిదృగితివివృణ్వత్ ప్రదశాయా ఉపహసన్నిత్య ధణః అతపివాంతజ్జలాంతా
 దివిశేషణం - యద్వా పూర్వకల్పేత్రాంతస్య జనస్యనిగ్రామసుఖంవివృణ్వత్ విష్ణు రయన్ - తదాతుపరోపకారాయస్వయంచుస్సహ
 మపిసోధవ్యమివోత్తరాధాంతిశేషణాని || ౨౦ || కించ - యదితి || లోకత్రయముపకరణం యస్య - యద్వాలోకత్రయస్య సృష్ట్యాదిద్వా
 రణాఉపకరోతీతితథా - తాదృశోహం - నాభివద్మమేవభవసంగతస్త్వాత్ - అద్య యదనుగ్రహేణ ఆసం - ఉదరస్థితోభవః సంసారః ప్ర
 పంచోయస్య - యోగనిగ్రావసానవికసన్నభివదీక్షణం యస్య తస్మాదేతి || ౨౧ || ఎవంస్తుత్వా ప్రాధాన్యతేచ తుభిః || సదేతి || యత
 స్సవిహసమస్తజగతాంసువౌత్ - యతస్స ఎవై కౌసన్యః - ఆత్మాంతర్యామి - యతః ప్రణతప్రియోసా - అహంచప్రణతః - సచా
 న్యః ప్రాధాన్యోస్తే - సపవవిజ్ఞయంభగవాన్ - యద్యేన స త్వేన జ్ఞానై - భగవైశ్చర్యణ - ఇదంవిశ్వం - పృథ్వీతేసుఖయతే - తే

వైవమధ్యశంప్రజ్ఞామనుస్సుశలాత్ - యాజుయేత్ - యథాహంప్రత్యైమిప్రస్తుంక్షమాభవిష్యామి || ౨౨ || విషణ్ణి || గృహీతగుణా
వతారః - ప్రసన్నవదనవిషభగవాన్ - ఆత్మశక్త్యైరమయాసహ - యద్యత్తర్కవిత్ - తత్సర్వంమమప్రస్ఫుర్యతిశేషః - ప్రాథమై
షా - స్వవిక్రమంస్వస్యశ్రీవిష్ణురవవిక్రమఃప్రభావోయస్మిన్ - తదిదంవిశ్వం - తదాజ్ఞయాశ్చజతోమచేతస్తస్మిన్భగవత్యవయుంజీ
తతథాప్రవతాయతు - యథాకర్తృశక్తింతత్ప్రతంశమలంవైషమ్యాదిపాశంచవిజహ్యంత్యజామి || ౨౩ || తథాహి - నాభీతి || అంభసి
సతోయస్యనాభీప్రాదాదిహసం - విజ్ఞానశక్తిర్యస్య - మహత్తత్త్వాత్కస్య - చిత్తస్య - తదభిమానీ - తస్యాస్యరూపమిదంవిశ్వంవిస్తార
యతోమేనిగమస్యావయవభూతానాం - మేనిరాంవిసగ్డృచ్ఛార్ణవం - మారీరిషిప్యన్జ్ఞోహలాంతంబ్రహ్మవచనమితి - న్యాయేన - మాలా
ప్యతామిత్యభవాః || ౨౪ || సజ్జతి || అదభ్రమనల్పం - వివృద్ధప్రేక్షాయుక్తస్మితేన - విజృంభయన్వికాశయన్ - విశ్వస్యవిజయాదౌద్భ
వాయ - చకారాత్ - అస్మదనురూపాయచాథాన్య || ౨౫ || స్వేతి || స్వస్యసంభవోయస్తాత్తం - తపశ్శాగీరం - విద్యాఉపాననా - స
మాధిరైకాగ్ర్యం - తైనిశామ్యర్పణ్య - యావన్తనోవచః - యథాశక్తి - స్తుత్వాభిన్నవత్ప్రంతపద్విరరామ || ౨౬ || అథేతి || క

దృశమనుస్పృశతాద్యథాహంప్రత్యైమిపూర్వవదిదంప్రణతప్రియోసా || ౨౭ || ఏషప్రసన్న
వదనోరమయాత్మశక్త్యైద్యస్తర్కవిత్గృహీతగుణావతారః | తస్మిన్స్వవిక్రమమిదంస్పృజతో
పిచేతోయఃజీతకర్తృశమలంచయథావిజహ్యమ్ || ౨౮ || నాభీప్రాదాదిహసతోంభసియస్యపుంసో
విజ్ఞానశక్తిరహమాసమనంతశక్తేః | రూపంచిత్రమిదమస్యవివృద్ధ్యతోమేమారీరిషిప్యన్జ్ఞోనిగమస్యగిరాం
విసగ్డః || ౨౯ || సోసావదభ్రకరుణోభగవాన్వివృద్ధప్రేక్షాయుక్తేననయనాంబురుహంవిజృంభన్ ||
ఉత్థాయవిశ్వవిజయాయచమోవిషాదంమాధ్వ్యగిరాపనయతాత్పురుషఃపురాణః || ౩౦ || మై
త్రేయః || స్వసంభవంనిశామ్యైవంతపోవిద్యా సమాధిభిః | యావన్తనోవచఃస్తుత్వావిరరామస
ఖన్నవత్ || ౩౧ || అథాభిప్రేతమాలత్యుబ్రహ్మణోమధుసూదనః | విషణ్ణచేతస్తస్యకల్ప
వ్యతికరాంభసా || ౩౨ || లోకసంస్థానవిజ్ఞానఆత్మనఃపరిభిద్యతః | తమాహాగాధయావాచాకశ్చ
లంశమయన్నివ || ౩౩ || శ్రీభగవాన్ || మావేదగభగ్గస్తంద్రింసగ్డృచ్ఛమమావహా |
తన్మయాపాదితంహ్యగ్రేయన్తాంప్రాథమ్యతేభవాన్ || ౩౪ || భూయస్త్వంతపఆతిస్థవిద్యాం
వైవమదాశ్రయామ్ | తాభ్యామంతహృదిబ్రహ్మణాకాకాద్రత్యుస్యపావృతాన్ || ౩౫ || తత
మాత్మనిలోకేచభక్తియుక్తస్సమాహితః | ద్రష్టాసమాంపరంబ్రహ్మమయిజీవాంస్త్వమాత్మనః || ౩౬ ||
యదాతుసర్వభూతేషుదారుష్వగ్నిమివస్థితమ్ | ప్రతిచక్షితమాంలాకోజహ్యైర్ద్రష్టేవకత్తలమ్ ||
౩౭ || యదారహితమాత్మానంభూతేంద్రియగుణాశయైః | స్వరూపేణమయోపేతంపశ్యన్సాస్వ
రాజ్యమృచ్ఛతి || ౩౮ || నానాకర్మవితానేనప్రజాబహిష్కీప్యత్యుతః | నాత్మావసీదత్యస్మిన్దైవపీ
యాన్మదనుగ్రహః || ౩౯ || ఋషిమాద్యంనబద్ధానిపాషీయాంస్తాస్వ రజోగుణః | యన్తనోమ
యనిబంధంప్రజాస్సంస్పృజతోపితే || ౪౦ || జ్ఞాతోహంభవతాత్వద్యదుర్విజ్ఞేయోపిదేహినామ్ |

ల్పవ్యతికరాంభసాప్రణమోదకేన - విషణ్ణచేతసఃఆత్మనః || ౨౨ || లోకేతి || లోకసంస్థానవిజ్ఞానపరిభిద్యతః - బ్రహ్మణః - అభిప్రే
తమాలత్య - తమాహ - కశ్చలంమోహమివేతిసమస్తమోహశమనంక్షయతి || ౨౩ || మేతి || హవేదగభగ్బ్రహ్మణ - తంద్రిగిహ
దకృతమాలస్యంమాగాః - సగ్డృచ్ఛాద్యోగంకురు - తేనైవమధ్యశమనుస్సుశతాదిత్యాదియత్ప్రాథమ్యతే - తనగ్రేపూర్వమేవ - మయా
సంపాదితంహి || ౨౪ || భూయజ్జితి || తహికథమహంనజానామిత్యతలహ - అపావృతాన్సుస్పృష్టాన్ || ౩౦ || తతమితి - భక్తియుక్తస్సమాహిత
త్వం - పరంబ్రహ్మరూపమమాత్మని - స్వస్మిన్లోకేతవ - తతంవ్యాప్యస్థితం - ద్రష్టాసి గ్రహ్యసి - ఆత్మనాత్మసంబంధినోజీవాంశ్చమ
యి || ౩౧ || సర్వత్రమద్భగ్నానోహున్నివతతతత్త్వాహ - యదేతి - ప్రతిచక్షితపశ్యేత్ || ౩౨ || యదామిథ్యాజ్ఞాననివృత్తౌముచ్ఛత
త్త్వాహ - యదేతి || భూతాదిభిఃవిరహితమాత్మానంజీవం - శుద్ధత్వంపదాగ్గంస్వరూపేణస్వస్యాత్మభూతేనమయాతత్పదాథేన - ఉపే
తమేకీభూతంపశ్యన్భవతి - తదాస్వరాజ్యంసాక్షంప్రాప్నోతి || ౩౩ || నానేతి || వపీయాన్ప్రవృద్ధతరఃఆత్మభగ్గోస్తీత్యభవాః ||
౩౪ || అనుగ్రహమేవదశయతిచతుర్థిః - ఋషిమితి || ప్రజాస్సంస్పృజతోపి - తేతవ - మనఃయద్యతోమయనిబంధంనితరాంప్రస
క్తం || ౩౫ || జ్ఞాతేతి || యద్యస్తాహుతైరింద్రియైర్గుణైస్సత్త్వాదిభిః - ఆత్మనా అహంకారేణచాయుక్తంమన్యసే || ౩౬ || తుభ్యమితి ||

నాశననాశరూపమాగౌణ - పుష్కరస్యమూలమధిస్థానం - సలిలవిచిన్వతఃతుభ్యంతవ - ఆహాంయంతిభక్తివ్యత్యయః - మయివిచికిత్సా
 తస్యాంసత్యామాశ్రయేణభవితవ్యంసదృశ్యతే - అతోస్తీనాస్తీతివాసందేహాసతీత్యథాః - తదానీమాత్మాస్వరూపంమేమయాబహు
 వదతః || ౩౭ || యదితి || అంగహబ్రహ్మచరభావ్యతవాససి - మత్తథాభ్యుదయస్తేనాంకితం విషబంధాభావః - మయిమనోని
 బంధమజ్ఞానంతరూపస్యహృదిదశానం స్తుతిస్తపోనిష్ఠాచేతియత్పిషసర్వోమదనుగ్రహః || ౩౮ || ప్రీతిశ్చితి || గుణమయత్వై సప్రతీ
 యమానమపి - నిగుణమేవానువణయ || ౩౯ || తపస్తీతశ్చితికింప క్తవ్యమిత్యాహ || యదితి || యవిదేనమన్స్తోత్రైణస్తవకానా - మాం
 భజేత్ - సవకామావరప్రదః || ౪౦ || సచమప్రీతేరస్యధికం కించిదస్తీత్యాహ || పూర్వేనైతి || పూతాదిభిఃరాధ్యంసిద్ధం - యన్ని
 శ్రేయసఫలం - తస్మత్ప్రీతిరవేతితత్త్వవిస్తరం || ౪౧ || అత్రహేతుమాహ || అహమితి || ఆత్మనామహంకారోపాధీనాంబీనానాం - అహ
 మాత్మాస్వరూపంతఃప్రేయసామతిప్రియాణామపిమధ్యే - ప్రేయః - ప్రియతమస్యై - నిరవద్యః - యత్ప్రేయదధేదహాదిఃదేహజా
 యాత్మజాదిరప్రియోనిధ్యః || ౪౨ || అతస్త్వంకృతాభావితథాపి మప్రియాభాంసృష్టిం కువిత్త్యాహ - సవేతి || ఆత్మాత్వమిదం

యన్మాంత్యంమన్యనేయై కంభూతేంద్రియగుణాత్మభిః || ౩౬ || తుభ్యం * మద్విచికిత్సాయామా
 త్వామేనశీతోబహిః || నా శేనసలిలేమూలంపుష్కరస్యవిచిన్వతః || ౩౭ || యచ్ఛక్తాథాంగమత్ స్తో
 త్రంమత్తథాభ్యుదయాంకితమ్ | యద్వాతపసిలేనిష్ఠాసపిషమదనుగ్రహః || ౩౮ || ప్రీతోహనుస్త్వి
 భద్రం తేలోకానాంవిజయేచ్ఛయా | యదస్తాపీగుణమయంనిగుణంమానువణయ || ౩౯ ||
 యపతేనపుమాన్నిత్యంస్తువంస్తోత్రైణమాంభజేత్ | తస్యాన్వహంప్రసీదేయంసర్వకామవరేశ్వ
 రః || ౪౦ || పూర్వేనతపసాయజ్ఞేదానైర్యోగైస్సమాధినా | రాధ్యంనిశ్రేయసంపుంసాంమత్ప్రీ
 తిస్తత్త్వవిస్తరమ్ || ౪౧ || అహమాత్మాన్యనాంధాతఃప్రేష్టస్సప్రేయసామపి | అతోమయిరతింకు
 ర్యాద్దేహాదిర్యత్ప్రీతేప్రియః || ౪౨ || సర్వదేదమయేనేదమాత్మనాత్మాత్మయోనినా | ప్రజాస్స
 జయథాపూర్వయాశ్చమయ్యనుశేరతే || ౪౩ || మైత్రేయః || తస్మాప్రపంచగత్ప్రప్రప్రధానపు
 నుషేశ్వరః | వ్యజ్యేదంస్వేనయాపేణకంజనాభస్తీరోదధే || ౪౪ || *
 ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - నవమోధ్యాయః .
 విదురః || అంతహితేధగవతిబ్రహ్మలోకపితామహః | ప్రజాస్స సజాకలిధాదైహికీర్తనసీర్వి
 భుః || ౧ || యేనమేధగవతాపుష్టాస్తవమథాబహువిత్తమః | తావదస్వాను పూర్వేణభింభినసర్వ
 సంశయా || ౨ || శ్రీశుకః || పవంసంబోధితస్తేనయత్రాకాషారమౌమునిః | ప్రీతఃప్రత్యాహ
 తాప్రశ్నాహృదిస్థానేవభారత || ౩ || మైత్రేయః || విరించోపితథాచక్రేదివ్యంవషశతంత
 పః | ఆత్మన్యాత్మానమావేశ్యయథాహభగవానజః || ౪ || తద్విలోక్యాబ్జసంభూతోవాయునాయ
 దధిష్ఠితః | వద్మమంభశ్చత్రాలకృతవీర్యేణకంపితమ్ || ౫ || తపసాహ్యేధమానేనవిద్యయాచాత్మసం

త్రైలోక్యం - యమయ్యనుశేరతేతాఃప్రజాశ్చ - కేసత్తనైవాన్యనిరపేక్షేణ - తత్రజ్ఞాపకాపేక్షాభావమాహ - సర్వదేదమయేనైతి
 త్వాఅహంయోనిఃకారణంయస్యేతిజ్ఞానక్రియాశక్త్యతిశయంసూచయతి - యథాపూర్వమితి - తవాత్రాయానాస్తీత్యుక్తం - మయ్య
 మశేరతశ్చితిస్థితానామధివ్యక్తిమాత్రమేవకతవ్యమిత్యనాయాసత్వముక్తం || ౪౩ || తస్మాదితి || ఇదంసృజ్యం - వ్యజ్యప్రకాశ్య - కంజనా
 భావద్వనాభః శ్రీనారాయణఃస్వరూపేణతిరోదధేఅంతహితోభూత్ || ౪౪ || ఇతిధావాభావీవికాయం - సవమాభ్యావవ్యాఖ్యా .
 శ్లో || దశమేకాలసంప్రశ్నంప్రతివత్తుం తదుచ్ఛవః - ప్రాకృతాదివిభాగైససగస్త్రుదశభోచ్యతే || యదితి || మేమయా - ఆ
 ధాతవ్యైస - వదస్యతాప్రశ్నానుత్తరరూపేణ సమ్యక్ప్రకాశయేత్త్యథాః || ౪౫ || వివదితి || ఇతిసంబోధితః ప్రాధికతఃహృదిస్థాన
 వాహ - సతుతేప్రశ్నాస్తేనవిస్తృతాశ్చత్యథాః || ౪౬ || విరించఇతి || ఆత్మనిశ్రీనారాయణ - ఆత్మానంమనః || ౪౭ || తదితి || అబ్జసంభూతో
 బ్రహ్మ - యదధిష్ఠితః యదధిస్థాయస్థితః - కతారిక్తః - తత్పద్మమంభశ్చవిలోక్య - కథంభూతం - పద్మమంభశ్చత్రాలకృతవీర్యేణకంపి
 తం - తేనప్రశయకాలేనకృతంవీర్యంయస్య - తేనవాయానాకంపితం || ౪౮ || తపసేతి || విలోకనానంతరమంభసాసహతంబాయుంస్యపాత్

౧౮౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - దశమోధ్యాయః

పాపాన ఇతిభావః - సర్వంపీతవాక్ - కథంభూతోబ్ధ సంభూతః - విభజనానంతరం - ఆత్మ సంస్థానయాదిద్యయోచవిస్య ధ్యాయ - విజ్ఞానంబలంచయస్యసంభవః ॥ ౬ ॥ తదితి ॥ పుష్కరంపద్మం - ప్రాగ్గీనాకల్పితోస్తీతిచింతితవాక్ ॥ ౭ ॥ పద్మకోశమితి ॥ భగవత్తర్కచోదితః భగవత్ప్రీతానారాయణేన - సచయదాకరణీయకర్తృణిచోదితోనియుక్తస్యై - తదాపద్మకోశంప్రవిశ్యతమేకమేవమితిభావోక్తయ రూపేణ వ్యభాంక్షీత్ విభజన - ఏకేనకమలముకుతేనకథంభూతక్రయస్యస్థితిత్యసంభావనానివారయతుంతస్యవిశాలతామాహ - ద్విసప్తధాచతుశశలోకరూపేణ - ఉరుధాతతోపిబహుశ్రుతారేణ - భావ్యంభావితుంయోగ్య ముతోనతేనప్రీతీకరణంచిత్రమిత్యర్థః ॥ ౮ ॥ ప్రీతీకరూపేణైవవిభాగహతుమాహ - ఏతావానితి ॥ ఏతావాం ప్రీతీలోకరూపః - జీవలోకరూపః - జీవలోకస్యజీవానాంలోకస్య - భగవద్ధానస్యప్రత్యహంపుణ్యస్య - సంస్థానాదోరవనావిశేషః - సమావృతఃఉత్తః - ననుపరమ్యేనోపి జీవత్వావిశేషాద్భూత్వాలోకస్యాపికిమితిప్రత్యహంపుష్టిసంభవతత్త్రాహ - హియప్తాదనిమిత్తస్యనిష్ఠామస్యధర్మస్యవిపాకఃఫలరూపః - అసాపరమ్యే - ఏతదుపలక్షణం - సత్యలోకస్య మహాప్రభృతిలోకానాం తద్వాసినాం - త్రైలోక్యస్యకామ్యకర్తృఫలత్వాత్ ప్రతికల్పముత్పత్తివినాకాభవతః - మహాప్రభృతీనాంతూ పాసనాసముదితనిష్ఠామ ఫలత్వాత్ - ద్విపరాధాపర్యంతంసనాశః - తత్త్రానాంచతతఃప్రాయేణముక్తిరితిభావః - కాలభాదేనలోకస్యస్థిభావః ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వాతమేవకాలంజిజ్ఞాసుః పృచ్ఛతి - యదితి - యథాలోభ్యంలక్షణం స్వరూపంలక్షణప్రదీపః - కథంకాలః కల్ప్యతే - కింవాతస్యస్థూలం సూక్ష్మం - రూపమితి - యథావద్వణయేత్యర్థః - అత్రేనామాశ్చతః కాలస్యస్థూలంసముచ్యతే - ఉత్తరాధ్యాయేతువిశేషతః ॥ ౧౦ ॥ గుణైతి ॥ గుణానాంవ్యతికరోమహదాదెపరిణామః - తేనైవశ్రీ

ధ్యాయా ॥ వివృద్ధవిజ్ఞానబలోన్యపాద్యాయుంసహంభావా ॥ ౬ ॥ తద్విలోక్యవియద్వాప్యపిపుష్కరం
యదధిష్ఠితమ్ ॥ అనేనలోకాప్రాగ్గీనాకల్పితోస్తీత్యచింతయత్ ॥ ౭ ॥ పద్మకోశంతదావిశ్యభగ
వత్తర్కచోదితః ॥ ఏకంవ్యభాంక్షీదురుధాత్రాధాభావ్యంద్విసప్తధా ॥ ౮ ॥ ఏతాహాజీవలోక
స్యసంస్థాభేదస్సమాహృతః ॥ ధర్మస్యహృనిమిత్తస్య విపాకఃపరమేస్యసా ॥ ౯ ॥ విదురః ॥ యదా
భీబహురూపస్యహరేరద్భుతకర్తృణః ॥ కాలాభ్యంలక్షణంబ్రహ్మాయథావణాయనఃప్రభో ॥ ౧౦ ॥
మైత్రేయః ॥ గుణవ్యతికరః కాలానిద్విశేషోప్రతిష్ఠితః ॥ పురుషస్తదుపాదాన మాత్మానంబీలయా
స్యజత్ ॥ ౧౧ ॥ విశ్వంయద్ బ్రహ్మతన్మాత్రంసంస్థితంవిష్ణుమాయయా ॥ ఈశ్వరేణపరిచ్ఛిన్నంకా
లేనావ్యక్తమూర్తినా ॥ ౧౨ ॥ యథేదానీంతథాగ్రేచపశ్చాదప్యేతదీదృశమ్ ॥ సగోనవవిధ
స్తస్యప్రాకృతోవైకృతశ్చయః ॥ ౧౩ ॥ కాలవ్రవ్యగుణైరస్య త్రివిధః ప్రతిసంక్రమః ॥ ఆద్యస్తు
మహతస్సగౌగౌణవైషమ్యమాత్మనః ॥ ౧౪ ॥ ద్వితీయస్తవహమోయస్తుద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మ
కః ॥ భూతసగస్తృతీయస్తుతన్మాత్రద్రవ్యశక్తిమాత్ ॥ ౧౫ ॥ చతుర్థఃపిండియస్సగోయస్తు

యతేస్యకాలఇతిశేషః - వక్ష్యతేచైకదశే ॥ శ్లో ॥ గుణవ్యతికరః కాలస్వభావస్సుత్రమేవచేతి వస్తుతస్తునివిశేషః అప్రతిష్ఠితః
ఆద్యంతమాన్యఇత్యర్థః - ఏతదేవదశాయతుమిశ్వరస్యస్థానికంలేన నిమిత్తభూతేనకరోతీత్యాహ - ఉత్తరాధేన - ఉపాదీయతేనిమిత్త
తయాస్తీతియతగిత్వపాదానం - సకాలఉపాదానం నిమిత్తంయస్మిన్ తమాత్మానమేవ - విశ్వరూపేణస్వజర్మస్యవ్యతిరేకేణస్వభూతాన్
భావాదేతచ్ఛవస్తుకథనమాత్రంకాలేన నిమిత్తేనాస్యజదిత్యేతావదేవదశావత్ ॥ ౧౧ ॥ స్వవ్యతిరక్తస్వజ్యాభావందశాయకాలస్యస్య
స్థినిమిత్తతాండశాయతి ॥ విశ్వమితి ॥ శ్రీవిష్ణుమాయయాసంస్థితంసంభృతంబ్రహ్మతన్మాత్రంయద్విశ్వంపదద్విశ్వశరణకత్రా - కాలసప
తీర్చిస్తంబృథక్ ప్రకాశితం - అవ్యక్తమూర్తిః స్వరూపంయస్యేతిస్వతోనివిశేషందశావత్ ॥ ౧౨ ॥ అప్రతిష్ఠితత్వందశాయ
తుంతత్తార్యస్యవిశ్వప్రవాహస్యాప్యప్రతిష్ఠితత్వమాహ ॥ యథేతి ॥ యథేదానీమేతద్విశ్వమస్తీతథాగ్రేచపశ్చాదుపాస్య సీతృశ్చాదపీ
దృశంభవిష్యతి - ఏవంసామాన్యతః కాలంనిరూప్య విశేషతోనిరూపయిష్యత్ - తన్నిమిత్తస్యసగోస్యభూతోత్తానవభేదానమవద
తి - విశ్వసగౌణవవిధః - మహదాదినవప్రకారః - అస్యసవవిధస్యసగోస్యచయస్తుప్రాకృతోవైకృతశ్చదశమః - కౌమారః ॥ ౧౩ ॥ స
గోస్యచకాలాదిభిస్త్రీవిధంప్రళయమాహ ॥ కాలేతి ॥ కాలేనైవకేవలెన నిత్యప్రళయః సుఖస్తీ - ద్రవ్యేణ సంకషణాదివాస్తవి
త్తికః - గుణైఃస్వస్యకార్యాణిగ్రసద్భిఃప్రాకృతికః - తానేవసగాప్రపంచయతి - ఆద్యఇత్యాదినా - యాదృశధ్యా యసమాప్తి - మ
హతస్సగోఃఆద్యః - ఆత్మనః శ్రీహరేస్సకాశాత్ గుణానాంవైషమ్యమివైతన్తహతోక్షణం ॥ ౧౪ ॥ ద్వితీయఇతి - ఆహమఃఆహంకా
రస్యసగౌణద్వితీయః తస్యలక్షణం - యస్త్వీతి - ద్రవ్యాదయోవక్ష్యమాణాస్త్రయః - తన్మాత్రస్తన్మాత్రాదిభూతసగోః - సూక్ష్మ
భూతసగోఇత్యర్థః - ద్రవ్యశక్తిమహాభూతోత్పాదకః ॥ ౧౫ ॥ చతుర్థఃపిండియస్సగోయస్తు

మథః || ౧౬ || ఉత్పత్తి - తమసః పంచపవావిద్యాః - అబుద్ధినామజీవానామవరణం విషేషశ్చ - తాకరోత్తర్యబుద్ధిక్రూ -
 తస్యతమసః యస్తమసస్సగః ఉత్పః - మేమత్తః || ౧౭ || అమద్వేగేనశ్రీతవ్యతామాహ - రజిత - యద్విషయామేధాసంసారంహరతీ
 తి హరిమేధాస్తస్యశ్రీహరేరీలా - యద్యా - ఇయమితి - తమతి దిసగరూపావిద్యా - రజాభాజితబ్రహ్మరూపస్యేత్యధః - తస్మై
 చక్షుః అబుద్ధిక్రూతజితప్రథమాంతః - అనవధానకృతజిత్యధః - తదాయస్తవబుద్ధిక్రూతజితయోజనా - వైక్రతానామధ్యముఖమివప్ర
 థమం కృతా ముఖ్యసగః - తస్థమాంస్థావరాణాం - ఉద్విధోయశ్చతస్థమాంసగః - ముఖ్యస్తస్థమః || ౧౮ || ఉద్విధత్యమాహ ||
 వనస్సతీతి || యేపుష్పం వినాశలంతి - అశ్వత్థోదుం బరపన సస్యగ్రాధాదయోవనస్థతయః - యాఃపుష్ప తాఃఫలపాకాంతాస్తాస్త్రీ
 జాయవముద్గాదయః ఓషధయః || శ్రు || పక్షాన్యరేతోఓషధయః ఓషధీనాంరతోన్నమితి శ్రుతేః - యాస్తపుష్పంతావాఫలపాకాంతా
 శ్చవాతరోహణానపేక్షాస్తాః మాలతీమల్లికాకారవల్లభహత్యాదయోలతాః - త్వక్సారావేణ్యాదయః - లతాపితకాతినైసారోహణసపేక్షా
 వీరుధః - యేతుపుష్పం ఫలంతి తే చూత పున్నాగోదయోద్రుమాస్తేషాం సాధారణంలక్షణమాహ - ఉత్ప్రేతసఃఉద్విధాంత్రోతల సార
 స్థంచారోయేషాంతే - తమఃప్రాయః అవ్యక్తవైతన్యాః - అంతస్సపకాః స్పృశామేవజానంతిసాన్యత్ - తదవ్యంతరే వనపహః - వి
 శేషేణఅవ్యవస్థితపరిణామాద్యనైకభేదవంతః || ౧౯ || తిర్యక్ ప్రోతసాసగమాహ || తిర్యక్మితి || అష్టవింశద్విధోష్టవింశతిభేదః -
 తేషాంలక్షణమేతత్ - అ విదఃశ్వస్తస్థానజ్ఞానశూన్యాః - భూరితమసః అహారాదజ్ఞానమా త్రనిష్ఠాః - ప్రాజ్ఞైవేష్టమథాం జానంతితి

జ్ఞానక్రియాత్మకః | వైకారికోదేవసగః పంచమోయన్తయమనః | ౧౬ || ఉత్పత్తుతమసస్సగో
 యస్తవబుద్ధిక్రూతః ప్రభోః | ఉడిమేప్రాకృతాస్సగవైక్రతానపిమేశ్యణు || ౧౭ || రజోభాజో
 భగవతోలీలేయంహరిమేధసః | సప్తమోముఖ్య సగస్తవబుద్ధి ధస్తస్థమాంచయః || ౧౮ || వనస్స
 త్యోషధిలతాస్తవక్సారావీరుధోద్రుమాః | ఉత్ప్రేతసస్తమఃప్రాయాఅంతస్సపకావిశేషిణః ||
 ౧౯ || తిర్యక్మస్తమసస్సగస్తోష్టవింశద్విధోమతః | అవిదోభూరితమస్తోమ్రాణజ్ఞాహృద్యవేదినః ||
 ౨౦ || గౌరజోమహిషఃకృష్ణస్సూకరోగవయోరురుః | ద్విశఫాఃపశవశ్చైతలవిరుప్రశ్చనత్తమ ||
 ౨౧ || ఖరోశ్వోశ్వతరోగౌరశ్శరభశ్చమరీతథా | ఎతేవైకశఫాఃక్షత్రశ్శణుపంచనఖాపశూ ||
 ౨౨ || శ్వస్సగలోవృకౌవ్యాఘ్రామాజారశశశల్యకాః | సింహఃకపిగజఃకూర్మోగో
 ధాతమకరాదయః || ౨౩ || కంకగృధ్రబకశ్వేనభాసభల్లూకబహిణః | హంససారసదక్రాహ్వా
 కాకోలూకాదయఃఖగాః || ౨౪ || అర్వాక్ప్రేతఃస్తవమసస్సగఎకవిధోన్యజామ్ | రజోధికాఃక
 త్తపరాదుఃఖేదసుఖమానినః || ౨౫ || వైక్రతాస్త్రయఎవైతేదేవసగశ్చనత్తమ | వైకారికస్తు
 యఃప్రోక్తఃకౌమారస్తాభయాత్మకః || ౨౬ || దేవసగశ్చష్టవిధోవిబుధాఃపితరోసురాః | గం
 ధర్వాప్సరసస్సిద్ధాయతౌరతౌంసిచారణాః || ౨౭ || భూతప్రేతపిశాచాశ్చవిద్యాధ్రాఃకింసరా

ప్రాణజ్ఞాః - హృద్యవేదినః దీక్షామసంధానశూన్యాః - తథాచక్రతిః || అభేతరేమాం సహనామశనాపిపాసే వివాభిజ్ఞానం సవిజ్ఞాతం
 వదంతి నవిదుః శ్వస్తసంసలాకాలాకాతతీతావంతోభవంతి యథాశ్రుజ్ఞింహిసంభవాదితి || ౨౦ || అష్టవింశతిభేదానాహ - గౌరితి -
 గవాదయోనవద్విశఫాః || ౨౧ || శ్వేతి || శ్వదయోగౌధాంతాః ద్వాదశపంచనఖాః - వివమేతేభూచరాస్సప్తవింశతిః - మకరాదయో
 జలచరాః || ౨౩ || కంకెతి - కంకాదయశ్చ ఖచరాః - అభూచరత్వేనైకీకృత్యపితభేదేన గృహీతాః - తన్నాదేవమష్టవింశతి భేదాభవంతి - తేషు
 కృష్ణరుగవయాదయోమృగవిశేషా అప్యంతభూతాః - అన్యేషుమపి తిర్యక్ప్రాణీనాం - యథాయథమేష్వంతభూతాః || ౨౪ || అ
 ర్వాగితి || అర్వాగధః అహరసంచారోయస్యసోవాక్ ప్రోతః - ప్రస్వత్వమాహం - స్వాణాంసగః లక్షణం - రజః అధికతయేషు
 తే || ౨౫ || వైక్రతాదితి - పితేత్రయవివవైక్రతాః - సకౌమారసగజిత్యవధారణప్రయోజనం - సతూభయాత్మకః ప్రాకృతవైక్రతాత్మ
 కః - ససత్తు మారాదీనాంసగస్తు - ప్రాకృతోవైక్రతశ్చ - దేవత్వేనమనుష్యత్వేనచక్షూజ్యాదిత్యధః - దేవసగశ్చవైక్రత ఇత్యను
 షంగః - వైకారికస్తుదేవసగః - ప్రాకృతేషుపూర్వమేవోక్తః - అయంతుతతోన్యూనత్వాదైవ్యకృతః దేవసగత్వాదంతభూతశ్చ
 ౨౬ || దేవసగః ఇతి - వైక్రతశ్చాయం దేవసగౌత్వవిధః - తత్రవిబుధాదయస్త్రయోభేదాః - గంధర్వాప్సరస పితకః - యతౌరయేన్య
 కః - సిద్ధచారణవిద్యాధరా పితకః - విద్యాధ్రావిద్యాధరాః - కింసరాదయః పితకః - అదిశబ్దాకింపురుషాః అశ్వ ముఖాదయః - భూత
 ప్రేతపిశాచాః పితకః - పితవృసర్వంవింశతాభ్యామేష్వప్తంభవిష్యతి || ౨౭ || ఇతిభావాథాధీశికాయాం - దశమాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో || అథైవకాదశకాలః పరమాణ్వదిలక్షణైః | యుగమన్వంతరాదిభ్యః కల్పమానాదివన్యైః || తదవసామాన్యతః కాలస్యోపలక్షణ
భూతంగుణవ్యతికరందశవిధానిరూప్యేదాని తస్య కాలస్యే వవిశేషం నిరూపయితుం తత్పరిచ్ఛేద్యం వస్తులక్షయతి ద్వ్యాభ్యాం - చరమణి
త్యాదినా - సతః కార్యరూపస్య - పదార్థా - స్వప్రసంగస్య - విశేషాణామర్థానాం - యశ్చరమంత్యోంశో స్తి - మోంత్యశ్చ సకాపునన్విభాగం
తతుకం అశక్యో వతకతే - యస్య తు పునరంశో నాస్తి తిథావః - అనెకః కార్యా వస్థా మప్రాప్తః - అ సన్యుతః సముదాయావసాం చా
ప్రాప్తః - అత ఏవ సదా కార్య సముదాయావస్థయోరపగమోప్యస్తి స పరమాణుర్విజ్ఞేయః - కింతత్ర ప్రమాణమత ఆహ - యతో యేభ్య
స్సముదితేభ్యః - సృణాం బ్యవహత్వాణాం - విక్ర్యభ్రమః అవయవిబుద్ధిః - తథాపంచమే అవయవినిరాకరణవత్క్యతి - తేషాం సమూహే
సకృతో విశేష ఇతి కానుపపత్త్యా కల్పిత ఇతి భావః || ౧ || సూక్ష్మముక్త్యా స్థూలమాహ - సత ఏవైత్యాదినా ద్వితీయేన - యస్య చరమోంశః
పరమాణుః - తస్యైవ సతః కార్యమాత్రస్య - స్వరూపావస్థితస్య పరిణామాంతరం ప్రాప్తస్య - యత్రైవ ల్యమైక్యం - స ఏవ పరమహామయ
తి నిదికాప్తేన పరమహానితి పున్స్తవ్యం పరమాణుప్రయోగత్వాత్ - సనునానావిశేషవాత్ పరస్పరంభిన్నశ్చ సర్వపదార్థః కథమైక్యం
తస్యత్రాహ - అవిశేషః విశేష వివక్షయైరహితః - నిరంతరః భేదవివక్షయైరహితశ్చ - సర్వోపి ప్రపంచః - పరమహానిత్యభావః || ౨ || ఏవ

దయః | దశైతేవిదురాఖ్యాతానగాస్తేవిశ్వస్యట్టతాః | ౨౦ || అతః పరంప్రవత్సోమివం
శానున్వంతరాణిచ | ఎవంరజః పుతస్సప్తైకల్పాదిష్వాత్మభూహారిః | ౨౧ || సృజత్యమో
ఘసంకల్పితైవాత్మానమాత్మనా | గుణవ్యత్యయవేతస్త్వాయావిత్వా దధీశితుః | ౩౦ || నపా
ర్వావర్యమిచ్ఛంతినద్యాంభ్రామ్యద్భ్రమేరివ | దేవాసురాదయః క్షత్రకల్పేస్త్రియేప్రకీర్తితా
తాః | ౩౧ || తేవనామరూపాభ్యామాసన్నన్వంతరాంతరే || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - దశమోధ్యాయః || * * * * *
మేత్రయః || చరమస్సద్విశేషాణామనేకోసన్యుతస్తుయః | పరమాణుస్సవిజ్ఞేయోన్యణామైక్యభ్ర
మోయతః || ౧ || సత ఏవ పదార్థాస్య స్వరూపావస్థితస్యయత్ | కైవల్యం పరమం హాహానవిశేషోని
రంతరః || ౨ || ఏవంకాలోప్యనుమితస్సోక్త్యైస్థాత్యేచ సత్తమ | సంస్థానభుక్తిభాగవానవ్యక్తా
వ్యక్తభుగ్విభుః || ౩ || సకాలః పరమాణుర్వైవయోభుజైపరమాణుతామ్ | సతోవిశేషభుగ్యస్తుసకా
లః పరమోమహా || ౪ || అణుద్వౌ పరమాణూస్యాత్మసరేణుస్త్రయోణవః | జాలాకారశ్చ్య
నుగతః ఖమేవానుపతన్నగామ్ || ౫ || త్రసరేణుత్రికంభుజేయః కాలస్సతృటిస్త్వృతః | శతభాగ
స్తువేధస్సన్యత్రైస్త్రిభిస్తులవస్త్వృతః || ౬ || నిమేషస్త్రిలపౌజ్జేయ ఆమ్నాత సైత్రయః క్షణః | క్ష
ణావంచవిదుః కాష్ఠాంలఘుతాందశపంచచ || ౭ || లఘూనివై సమామ్నాతాదశపంచచనాడికా |

మితి || సోక్త్యేనూత్తైవస్థాయం - స్థాల్యే స్థూలావస్థాయం - చకారాన్తభ్య మావస్థాయంచ - యథాయంపదార్థః స్థూలస్సూక్ష్మస్త
న్తస్య గచ్ఛ - ఏవంకాలోప్యనుమితః - విభురుత్పత్త్యా దిమదక్షః - స్వతోవ్యక్తః - భగవానితిహరేశ్చక్తిః సంస్థానం పరమాణ్వద్యవ
స్థా - తస్యాభుక్తిః ప్రాప్తిః - తథావ్యక్తభుక్తవ్యక్తంభుజైవ్యాప్తోతి సరిచ్ఛినతీతితథా || ౩ || ఏతదవప్రపంచయతీత్యాదినా - స
తః ప్రసంచస్య - పరమాణుతాంపరమాణ్వవస్థాం - యోభుజైసకాలః పరమాణుః - తస్యైవ ప్రపంచస్య - విశేషం సాకల్యం - యోభుజై
సపరమహాసంవత్సరాతిరిక్తః కాలః - తస్యైవ యుగమన్వంతరాదిత్రమేణద్విపరాధాంతత్వమితి తథాపంచమే సూర్యగత్యైవకా
లాదివిభాగం వత్క్యతి || ౪ || ఇదాసింద్యైలుకాదిలక్షణభార్యకం మధ్యమకాలావస్థాః కథయతి - అణురితి - ద్వాపరమాణూలణుః స్యాత్ -
త్రయోణవస్త్రసరేణుస్సూర్య - సోపాత్రసరేణుస్తుప్రత్యక్షఇత్యాహ - గవాక్షప్రవిష్టేష్వకారశ్చిష్టవగతోదృష్టస్సృతిలఘుత్వేన
ఖమేవానుపతతి - సతుస్పృథ్వీమిత్యవధారణాభావః - త్వమేవానుపతగత ఇతి హతాంతరం - తప్రాపితగుం || ౫ || త్రసరేణుతి - త్ర
సరేణోత్రికం త్రయోభుజైవ్యాప్తోతి సకాలస్సృటిస్త్వృతః తృటిరూపః శతంభాగోయస్త్రిసవేధః - త్రిభిస్తైవేధైః లవణిస్తృతః ||
౬ || నిమేష ఇతి || లవత్రికంత్రియః - సనిమేష ఇతిజ్ఞేయః - తేత్రగూనిమేషః - క్షణ ఇత్యామ్నాతః - పంచక్షణాకాష్ఠామిలివిదుః -
తంచదశకాష్ఠాంలఘుతాంవిదుః - లఘుతైవలఘుః || ౭ || లఘూనీతి - పంచదశలఘూనినాడికాఘటికాసమామ్నాతా - తేనాడికేద్యమ

మూతాస్సమామూతః - తేషాం ద్వాస్తవస్తానృణాం ప్రహరస్తమామూతః - సవపయామః - అయం దినస్య రాత్రే శ్చ వతుర్థో భాగః - ప్రత్యేషాన్మదికాః పృథ్వీ సప్త - సంధ్యా ముహూర్తాద్వయం వినెతి జ్ఞాతం - తత్రాపినియమాభోకావశబ్దః - ప్రత్యహంతర్దేదానాంగణయతు మశక్యత్వాత్ || ౧౫ || నాడికాయా ఉన్మాదమాహ - ద్వాదశేతి - ఉన్మీయతే నేన త్యన్మాసంపాత్రమిత్యభావః - తత్తు షట్పలతామ్రచితం - పంచగుంజోమాషః - చతుర్థి స్పష్టాణామయమా పైశ్చ తురంగుతైశ్చ తురంగుళాయామశలాకారూపేణ రచితైస్తైః శృతమూలచ్ఛిద్రంతేనభిదేణయావత్ప్రసవనితజలమంతః ప్రవిశతి తేన చ పుత్రం నిమగ్నం చ భవతి తావత్కాలో నాడికా - అత్ర పలచ్ఛిద్రయోరాభిశ్యేషీ ఘ్రం నిమజ్జేత్ - అల్పత్వేన విశంబేనెతి - పలశలాకయో నికాయమః కృతః || ౧౬ || యామాశ్చ త్వా రశ్చ యామామత్యానామహానీ - అమౌహారాత్రే ఇత్యభావః || ౧౭ || తయోరితి - తయోః శుక్ల కృష్ణయోః - పక్షయోః - సముచ్చయోమాసః - తత్పితౄణామహానిశం - అహశ్చక్లారాత్రిః కృష్ణ ఇత్యభావః - తే ద్వామాసాముతుః - షట్షణ్మాసాః - అయసందక్షిణం - షణ్మాసాః - ఉత్తరమయసంచరివ ఇత్యసోఽత్తరేణాన్వయః || ౧౮ || అయనైతి - దివ ఇతిలోకోపాదానం - దేవానా ముపలక్షణం - అతోదివ ఇత్యస్య దేవానామిత్యభావః - ద్వైతయనై - దేవానామహానీ అమౌహారాత్రే ప్రామః - ద్వాదశమాసాః పత్నరస్త్వైతః - సంపత్నరశతం - స్థాణాం పరమాయురితి నిశ్చయః || ౧౯ || అనైతక్రమేణాసాసూర్యో నిత్యమాయుః క్షపతీత్యాహ - గ్రహాని - గ్రహశ్చంద్రాదయః - ఋష్యేణ్యశ్చిన్యాశ్చిని - తారా అన్యాని సక్షత్రాణి - తదుపలక్షితం యత్కాలచక్రం - తత్త్రస్థితోనిమిషః - కాలాత్కాని భురీశ్వరస్సూర్యః - జగద్ద్వాదశరూ

తే ద్వైముహూతాః ప్రహరః షడ్వామస్తవస్తానృణామ్ || ౧౫ || ద్వాదశాధా పలోన్మానంచతుర్థిశ్చ తురంగుతైః | స్పష్టాణామైః కృతచ్ఛిద్రం యావత్ప్రస్థజలపుతమ్ || ౧౬ || యామాశ్చ త్వారశ్చ త్వారోమత్యానామహానీ ఉభే | పక్షః పంచదశాహాని శుక్లః కృష్ణశ్చ మానద || ౧౭ || తయోస్సముచ్చయోమాసః పితౄణాంతదహనిశమ్ | ద్వౌతావృత్తుష్టడయనందక్షిణంచోత్తరందివః || ౧౮ || అయనే అహానీ ప్రాహుర్వత్సరోద్వాదశస్త్వైతః | సంపత్నరశతం స్థాణాం పరమాయునిరూపితమ్ || ౧౯ || గ్రహాక్షతారాచక్రస్థః పరమాణ్వాదినా జగత్ | సంపత్నరావసానేన పర్యేత్యనిమిషోవిభుః || ౨౦ || సంపత్నరః పరీవత్సరః ఇడావత్సర ఏవ చ | అనువత్సరో వత్సరశ్చ విదురైవం ప్రభావ్యతే || ౨౧ || యస్సృజ్యశక్తి మురుధోచ్ఛ్వాసయన్ స్వశక్త్యా పుంసోఽప్రమాయదివిధావతభూతభేదః | కాలాఖ్యయాగుణమయం క్రతుభిర్వితన్వంస్తస్మై బలింకురుతవత్సర పంచకాయ || ౨౨ || విదురః || పితౄదేవమనుష్యాణామాయుమాణానమిదంస్తృతమ్ | పరేషాంగతిమాచక్ష్యయేస్యః కల్పాద్భూర్విదః || ౨౩ || భగవాన్ వేదకాలస్య గతిం భగవతోనను | విశ్వం విచక్షతేఢీరాయోగః తాద్ధేన చతుమా || ౨౪ || మైత్రేయః || కృతం త్రేతాద్వాపరశ్చ కలిశ్చైతీ చతుర్యుగమ్ | దివ్యై

శ్యాత్కంభవనకౌశంపర్యతిపర్యటతి - కేన - పరమాణ్వాదినా - సంపత్నరావసానేన || ౨౩ || సంపత్నరాదిభేదశ్చ సారవాహాస్పత్యసావనచాంద్రనాక్షత్రభేదేన - ద్రష్టవ్య ఇత్యాహ - సంపత్నర ఇతి - అత్రాక్షరాధిక్యమాషం - హవిదురప్రభావ్యతేపివముచ్యతే - కలిశ్చునరవమామః - యదాశుక్లప్రతిపదిసంక్రాంతిభావతి - తదాసారచాంద్రయోమాణసయోర్యుగపదుపక్రమోభవతి - తత్పితౄణామహానీ వషేషాన్మదినాని వధంతే - చాంద్రమానేన షడ్వై సంవత్సరం - ద్వాదశాదినవృత్తానాదుభయోరగ్రేపశ్చాద్భాగోభవతి - ఏవం పంచవషాణికచ్ఛంతి - తస్మాద్భవ్యమలమాసాభవతః - పునశ్చ షష్టసంవత్సరోభవతి || ౨౪ || ఏవంభూతః - కాలాత్కానిత్యమప్రమతైః పూజనీయ ఇత్యాహ - య ఇతి - సృజ్యంకార్యం - అంకురాది - తద్విషయాంబీజాదీనాం శక్తిః - కాలాఖ్యయా కాలరూపయా - స్వశక్త్యా ఉరుధాబహుధా ఉచ్ఛ్వాసయన్ కార్యాభిముఖీకుర్వన్ - కించసకామానాం - గుణమయం స్వగాదిఫలం - క్రతుభిర్వితన్వవిస్తరయన్ - యోధూతభేదః మహాభూతవిశేషస్తేజోమండలరూపస్సూర్యః - పుంసః పురుషస్య - అప్రమాయ - ప్రమోమోహస్తన్నివృత్తయోదివ్యంతరిక్షే - యావతి అయురాదివ్యయేన విషయానక్తిః - నివతయతీత్యభావః - వత్సరపంచకప్రవతకాయ - తస్మై బలిం పూజాంకురుత - నమః ప్రధానకంభక్త్యాసహాపాత్రింకురుతేత్యభావః || ౨౫ || పితౄదేవేతి - పిత్రాదీనాం పరమిదమాయుః - ఇదంస్వస్యమానేన వషాశతమాయుమాణసంస్తృతం - ప్రత్యహంకల్పితే సృజ్యత ఇతి కల్పః - త్రేలోక్యం - తస్మాద్భావ్యః విదోజ్ఞానః - తేషాం పరమే || ౨౬ || భగవానితి - భగవద్రూపీ భగవాన్ భగవతః కాలస్య గతిం వేదనః - తథాహి - దివ్యై ద్వాదశభివషాసహస్రైరిత్యాద్యుత్తరలోకసముదాయాత్కౌతవ్యం - మైరవధీయతే - తేఢీరాః - యోగరాధ్యేన యోగసంసిద్ధేన - చతుషా - నిశ్చం విచక్షతే పశ్యంతి || ౨౭ ||

కృతమితి - కృతద్వాపరయోక్తివత్సం - త్రేతాయాః ప్రీత్యం - కలఃపుంస్త్యం - చతుర్భుగద్వాపరభిః షష్ఠ్యసంవత్సరైః - నిరూప్యతే
 నిర్వీయత ఇతినిరూపితం || ౧౮ || చత్వారితి - కృతత్రేతాద్వాపరకలిమి - యథాక్రమంచత్వారిశ్రీణి ద్వైకైకం షష్ఠ్యవధానహస్తా
 తి - తత్త్వద్విగుణానిశతానిచసంఖ్యాతాని - అయమథాః - కృతచత్వారిశాహస్తానిష్టాశతానిచ - త్రేతాయాం శ్రీణిపహస్తాణిషట్ప
 తాని - ద్వాపరద్విసహస్తాచత్వారిశతానిచ - కతాసహస్రం షష్ఠాశతేచ - వివంపమాణినిరూపితానితి || ౧౯ || సంధ్యతి - శతసంఖ్య
 యానిదిష్టానాంపమాణాంమధ్య - అథాంప్రతియుగం - సంఖ్యా యాంసఖ్యాతం - అథాంతుసంఖ్యాంశసంఖ్యా తమితచమత
 వ్యం - యుగస్యాదౌసంఖ్యా - అంతేతుసంఖ్యాంశః - తయోరంతరంతరామధ్యభిత్వధాః - యుగస్వరూపంవేదితవ్యమిత్యామః - సం
 ఖ్యాసంఖ్యాంశయోర్విశేషమాహ - యతస్సగోళయతోలయ ఇతి - తత్త్వద్విగౌనకర్తృకృతఫలోపభోగినాంబస్తాణినాం - యతోయ
 త్ర - సగోళత్వత్తి - సాయుగస్వసంఖ్యా - తెఘంయతోయత్ర - లయోనాశః - ససంఖ్యాంశ ఇతి - తస్యధ్యపతితయుగస్యవిశేషమా
 హ - యత్రధర్మోవిధీయతఇతి - యత్రగవాలంభనాదిధర్మవిశేషవిధీయతే - తద్జ్ఞాతదభిజ్ఞాః - తస్మైవయుగమామః - సాధారణధర్మ
 మ్మసంఖ్యాసంఖ్యాంశయోరప్యప్యైవ || ౨౦ || ధర్మఇతి - చతుష్పత్సంపూర్ణః - కృతకృతయుగ - సమ్యగనువతతే - సవిషధర్మః -
 అన్యేషుత్రేతాదిమ - పాదేనవైయతిప్రసతి - కేనపాదేన - వధాతావధామానై - అథర్మేణపాతునా - వితచ్ఛస్వరూపకథనమాత్రం -
 తైరాగ్యాధానతుధర్మసంకోచాథాం || ౨౧ || త్రైలోక్యాదితి - త్రైలోక్యాత్త్రైలోక్యాటహఃమహలోకప్రవృత్తయై - బ్రహ్మ

ద్వాదశభివక్ష్యేస్సానధానంనికూపితమ్ || ౧౮ || చత్వారిశ్రీణిద్వైకంకృతాదిమయథా
 క్రమమ్ | సంఖ్యాతానిసహస్తాణిద్విగుణానిశతానిచ || ౧౯ || సంఖ్యాసంఖ్యాంశయోరంతర్యత
 స్సర్గోయతోలయః | తమేవాహుర్భుగంతద్జ్ఞాయత్రధర్మోవిధీయతే || ౨౦ || ధర్మశ్చతుష్పత్సంపూర్ణ
 జాకృతేసమనువతతే | సమవాన్యేష్వధర్మైః నివైయతిపాదేనవధాతా || ౨౧ || త్రైలోక్యామ్య
 గసాహస్రంబహిరాబ్రహ్మణోదినమ్ | తావత్వేవనిశాతాతయన్నిమూలవివిశ్వస్యట్ || ౨౨ || నిశా
 వసానప్రాతర్బ్రహ్మణికకల్పోనువతతే | యావద్దినంభగవతోమనూన్భుంజంశ్చతునశస్వంస్వం
 కాలంమనుభుంజేసాధికామేకసప్తతిమ్ || ౨౩ || మన్వంతరేషుక్రమశఃతద్వంశ్యాఋషయస్సు
 తాః | భవంతిచైతేయుగపత్సురేశాశ్చానుయేచతా || ౨౪ || ఏషదైనందినస్సగోళప్రాహ్మత్రై
 లోక్యవధానః | తీర్థద్విపితృదేవానాంసంభవోయత్రకర్తృభిః || ౨౫ || మన్వంతరేషుభగ
 వాన్ప్రతస్త్వంస్వమూర్తిభిః | మన్వాదిభిరిదంవిశ్వమవత్యుదితపారుషః || ౨౬ || తమోమా
 త్రముపాదాయప్రతినంరుద్ధవిక్రమః | కాలేనానుగతాశేషాస్తైతూష్ణిందినాత్యయే || ౨౭ || త
 మేవాన్వపిధీయంతేలోకాభూతాదయస్త్రయః | నిశాయానునువృత్తాయాంనిర్వృత్తశశిభాస్రరమ్ ||
 ౨౮ || త్రైలోక్యాందహ్యమానాయాంశక్త్యాసంకషణాగ్నినా | యాంత్యూష్మణామహలోకా

ణోబ్రహ్మలోకమభివ్యాప్య - చతుర్భుగసహస్రమేకందినం - తావత్వేవనిశాయద్వస్యాంనిశాయాంవిశ్వస్యట్ బ్రహ్మ - నిమిలతిస్వపితి ||
 ౨౯ || తత్రేదిసస్థితిమాహ - సాధేశ్చతుర్భిః - నిశేతి - నిశావసానప్రాతర్భ్రహ్మణోకానాం కల్పః ప్రిః - భగవతోబ్రహ్మణోయావద్ది
 నం - తావచ్ఛతుదశమనూ - భుంజేపాలయ - వ్యాప్నువశస్మి త్యధాః - అన్వనుస్మృతం - ప్రవతతే స్వంస్వంకాలం -
 మనుభుంజేసాధికాంవ్యాకసస్తతిం - ఏకోమనుః - కించిదధికాయగానామేకసప్తతిం || ౩౦ || మన్వతి - తద్వంశ్యాఃపుధివీపాలకాః -
 తచ్ఛదైనమనశపరామృత్యంతే - తేరాజానస్త్రమశోభవంతి - ఋషయస్సుప్తముష్యాదయః - సురావసురుగ్రాదయః - సురేశాః ప్రాద
 యశ్చ - తానింప్రాదీనమవతంతే - యోగంభర్వాదయస్తేపితుయుగపత్యమకాలమేవభవంతి || ౩౧ || ఏషఇతి - త్రైలోక్యంవధాన
 తీత్రైలోక్యవధానః - బ్రహ్మేషఃదైనందినస్సగోళః - ప్రతిదినంప్రవృత్తోదైనందినః - యత్రసగోళిర్యగాదీనాంసంభవః ||
 ౩౨ || మన్వరితరేష్వతి - సత్త్వంసత్త్వగుణంబిభ్రత్ - స్వమూర్తిభిమన్వంతరావతారైః - మన్వాదిభిద్వాపరభూతైరావిష్టు
 తపురుషభావస్స - విశ్వమవతిరక్షతి - ఉదితపురుషఇతివాపాః || ౩౩ || రాత్రిగతాంస్థితిమాహ - తమోమాత్రమితి - తమసోమాత్రం
 రేశం - ప్రతినంరుద్ధప్రత్యాహృతోవిక్రమయేన - అనుగతమనుప్రవిష్టమశేషంయస్మై || ౩౪ || తదేవస్వప్తయతి - తమితి - అన్వపి
 ధీయంతిఇతికమకతరప్రయోగః - తిరోహితాభవంతీత్యధాః - కథం - నిర్వక్తోరహితశ్శశిభాస్రరశ్చయథాభవతితథా || ౩౫ ||
 త్రైలోక్యాదితి - భగవచ్ఛక్తిరూపోయస్సంకషణాగ్నిః - తేనత్రైలోక్యాందహ్యమానాయాం - ఋషస్త్రభృతయః - ఉష్మణాదికా

శ్లో॥ ద్వాదశేతుకుమారాదిమనస్సగౌరవాప్యమైథునాత్ కాయదైవభేదయానస్తుమనసగ్నిమహాన్యతే॥ ససజేతి॥ ఆదికృతృహృత్తాత్ర
 సస్సప్తా - ప్రథమమవిద్యాప్యత్రీ - ససజ - తత్రతమోనామస్వరూపాప్రకాశః - మోహమాదహద్యహంబుద్ధిః - మహామోహాది
 మయభాగచ్ఛా - తామిప్రతత్ప్రతిభాతేత్రోధః - అంధతామిప్రతన్నాశేఅహమేవమృతోస్త్రితిబుద్ధిః - తథేవోక్తంవైజ్ఞవే॥ శ్లో॥ త
 మోవివేకోమోహస్సద్వదంతఃకరణవిభ్రమః॥ మహామోహస్తువిజ్ఞేయోగ్రామ్యభోగసుఖేషణా॥ మరణంహ్యంధతామిప్రంతామిప్ర
 త్రోధడవ్యతే॥ అవిద్యాపంచసర్వైషాప్రాచుభూతామహత్తనఇతి॥ పాతంజలవ్యేఽపివోక్తః - అవిద్యాస్త్రితరాగద్వేషాభినివేశాః
 పంచకైశాఇతి - శ్రీవిష్ణుస్వామిప్రోక్తావా - అన్ధానవిపర్యాసభేదభయశోకాః - తదుక్తం॥ శ్లో॥ స్వాద్భుగృథ్థవిపర్యాసభవభేదజగ్గళువః॥

తతమశ్చజ్ఞానవృత్తయః॥ ౧౦॥ వృష్ట్యాపాపీయసీంసృష్టింనాత్మానంబహ్వామన్యత॥ భగవద్భావ
 పూతేనమనసాన్యాస్తతోస్సజత్॥ ౩॥ సనకంచసనందంచసనాతనమథాత్మభూః॥ సనత్కుమారం
 చమునీన్నిష్ఠ్రియానాధ్వారేతసః॥ ౪॥ తాబభాషేస్వభూఃపుత్రాప్రజాస్సృజతపుత్ర
 కాః॥ తేనైచ్ఛన్మోక్షుధర్మాణోవాసుదేవపరాయణాః॥ ౫॥ సోవధ్యాతస్తుతైరేవంప్రత్యాఖ్యా
 తానుశాసనైః॥ క్రోధందుర్విషహంజాతంనియంతుముపచక్రమే॥ ౬॥ ధియానిగృహ్యమాణో
 పిశ్రుమౌర్ఖ్యాధ్యాత్మజాపతేః॥ సద్యోజాయతతన్మన్యఃకుమారోనీలలోహితః॥ ౭॥ సవైరురోఽ
 దేవానాంపూర్వజోభగవాభవః॥ నామానికురుమేధాతఃస్థానానిచజగద్గురో॥ ౮॥ ఇతితస్యవ
 చఃపాద్యోభగవాపరిపాలయ॥ అభ్యధాద్భువ్రయావాచామారోదీస్తత్రోమితే॥ ౯॥ యద
 రోదీస్సురశ్రేష్ఠసోఽష్టగభవబాలకః॥ తతస్త్యామభిధాన్యంశినామూరుద్రఇతిప్రజాః॥ ౧౦॥ హృ
 దింద్రియాణ్యసురోవ్యమవాయురగ్నిజ్వలంమహీ॥ సూర్యశ్చంద్రస్తవశ్చైవస్థానాన్యక్రేక్ర
 తానితే॥ ౧౧॥ మన్యుమనుమహాకాలోమహాశివఋతధ్వజః॥ ఉరురేతాభవఃకాలోవామ
 దేమౌధృతవ్రతః॥ ౧౨॥ ధీవృత్తిరశసోమాచనియత్సర్పిరీలాంబికా॥ ఇరావతీసుధాదీతూరు
 ద్రాణ్యోరుద్రతేస్త్రియః॥ ౧౩॥ గృహాజైతానినామానిస్థానానిచసయోషణః॥ పశిస్సృజప్రజా
 బహ్విఃప్రజానామసయత్పతిః॥ ౧౪॥ ఇత్యాదిష్టస్సగురుణాభగవానీలలోహితః॥ సత్త్వకృతిస్వభా
 వెనససజాత్మసమాఃప్రజాః॥ ౧౫॥ రుద్రాణాంరుద్రస్పృష్టానాంసమంతాద్రసతాంజగత్॥ ని
 శామ్యసంఘశోయాధాప్రజాపతిరశంకత॥ ౧౬॥ అలంప్రజాభిస్సృష్టాభిరీదృశీభిస్సురోత్తమ॥
 మయాసహదహంతీభిదిశశ్చక్షుభిరుల్పజైః॥ ౧౭॥ తపఆతిష్ఠభద్రంతేనర్వభూతసుఖావహమ్॥
 తపసైవయథాపూర్వంప్రప్తావిశ్వమిదంభవా॥ ౧౮॥ తపసైవపరంజ్యోతిభగవంతమధోక్షజమ్॥
 సర్వభూతగుహావాసమంజసావిందతేపుమా॥ ౧౯॥ మైత్రేయః॥ ఎవమాన్యభువాదిష్టఃపరిక్ర
 మ్యగిరాంపతిమ్॥ బాధమిత్యముమామంత్ర్యవివేశతపసైవనమ్॥ ౨౦॥ అథాభిధ్యాయతస్సగం
 దశపుత్రాఃప్రజజ్ఞిరే॥ భగవచ్ఛక్తియుక్తస్యలోకసంతానమోతవః॥ ౨౧॥ మరీచిరత్ర్యంగిర
 సౌపులస్త్యఃపులహఃక్రతుః॥ భృగుర్వసిష్ఠోదత్తశ్చదశమస్తత్రనారదః॥ ౨౨॥ ఉత్సంగన్నార

యన్తాయయాజుషన్తాస్తేతంసృసింహమహంభజఇతి॥ ౨॥ వృష్ట్యేతి॥ నబహ్వామన్యతవరమిత్యాత్మానంనాభ్యసందత్॥ ౩॥ సనకమితి - మనసా
 ససకాదీ - యద్యపిప్రతికల్పం - ససకాదిస్సృష్టినాస్తి - తథాపిబ్రహ్మసగత్యాదిమోహవ్యతే - వస్తుతస్తుముఖ్యసగానయవివ - ప్రతిక
 ల్పంభవంతి - ససకాదయస్తుబ్రహ్మకల్పస్సృష్టేవివాసువతే - తే॥ ౪॥ తానితి॥ స్వభూఃబ్రహ్మ - మోక్షసాధనభూతాధర్మాదేహంతఇతి - మధ్య
 మపదలోపిసమాసః - సూ॥ ధర్మాదనిశ్చేలాదిత్యనిచ్చత్యయః॥ ౫॥ సఇతి - అవధ్యాతోవజ్ఞాతః - ప్రత్యాఖ్యాతమసంగీకృతంఅనుశాస
 నంవైః॥ ౬॥ ధియేతి - సచాసామన్యశ్చతన్మన్యః॥ ౭॥ యడితి॥ బాలకఃశిశువః॥ ౮॥ హృదితి॥ ఆగ్రేపూర్వమేవమయాకృతాని॥ ౧౧॥
 గృహజేతి - సయోషణఃసస్త్రీకః - పిశిఃస్థానైవామభిశ్చయక్తః॥ ౧౨॥ ఇతితి॥ సత్త్వంబలంఆకృతిఃనీలలోహితతా - స్వభావస్త్ర
 తా - తేన॥ ౧౫॥ రుద్రాణామితి॥ రుద్రాణాంయాధానిస్సృష్టాః - ఆహ్వా॥ ౧౬॥ అలమితి॥ ఉల్పజైరసత్త్వః॥ ౧౭॥ తపఇతి - యథా

పూర్వంకల్పానుభవ - సప్తాస్తవ్యతి || ౧౮ || శృంగీతి || అధరదర్శనాత్ అధరోష్ఠాత్ || ౧౯ || దేహంతరేణకృతంసగంఠవత్తుత
దేహత్యాగేకారణమాహ - వాచమితి - స శృతమితివచః మహాపురుషేమహామహాత్మనాదృష్టమపిదృష్టమితిసాచ్యమితిసూచయతి ||
౨౦ || నెతి || త్వత్త్వత్తోయేపూర్వేప్రస్తుతాన్యైవతారాఃతైరేవంసకృతం - అంగజంకామం || ౩౦ || తేజీయసామితి - తేజీయసామితి
తేజస్వినామపి - సుజ్ఞోక్యంసర్వీతిప్రదం - సభవతితేషాం - యేషాంతేజస్వినాంవృత్తం || ౩౧ || తస్మాన్నితి - రోచిషాప్రకాశేన - ఆత్మ
స్థంబత్వనికారణ - సూక్ష్మరూపేణస్థితం || ౩౨ || సన్నితి - తస్మింతమం || ౩౩ || తామితి - కథంప్రత్యక్షమిత్యభిధాత్యయతఃప్రప్తఃప్రస్తుతః -
చతుస్సంఖ్యానుక్రాత్ - ముఖాత్ || ౩౪ || కథమితి - లోకాజ్ఞానాత్ - సమవేతానుసంగతాత్ - వ్యాపారవిశేషయుక్తాన్వా - చా
తుహేమాత్రంచతుర్జాంహేమాత్రాదీనాంకర్తయత్ - తత్తంత్రంయజ్ఞవిస్తారః ఉపవేదైర్వాన్యైశ్చసహ - ఆశ్రమాస్తవ్యైత్యశ్చ

దోజజ్ఞేనక్షోంగుష్టాత్సవ్యంభువః | ప్రాణాద్వసిష్టస్సంభూతోభృగుస్తవ్యచిక్రాత్త్రయః || ౨౩ ||
పులహానాభితోజజ్ఞేపులస్త్యఃకణయోఽయుఃపిః | అంగిరాముఖతోఽర్జున్మనురీచిమనసోభ
వత్ || ౨౪ || ధర్మఃస్తనాన్దక్షిణతోయత్రనారాయణస్సవ్యమ్ | అధర్మఃపుష్కతోయస్తాన్వృత్త్యులోక
కథయంకరః || ౨౫ || హృదికామోబ్రువోఃక్రోధోలోభశ్చాధరదర్శనాత్ | ఆస్యాద్వాక్సింధ
మోమేధ్రాన్నియుఃతిఃపామోరఘాశ్రయః || ౨౬ || ఛాయాయాః కదమోజజ్ఞేదేవహూ
త్యాఃపతిఃప్రభుః | మనసోదేహతశ్చేనంజజ్ఞేవిశ్వకృతోజగత్ || ౨౭ || వాచంచుహితరంతస్వింస్వ
యంభూహారతీంచునః | అకామాంచకమేతత్తస్య కామభవినశ్శృతమ్ || ౨౮ || తమధర్మైకృత
మతింవిలోక్యపితరంసుతాః | మరీచిముఖ్యా మనయోవిప్రంభాత్ప్రత్యభోధయత్ || ౨౯ || నత్వ
త్పూర్వైఃకృతంత్వద్యనకరిష్యంతయేపరేయస్సాన్వంచుహితరంగచ్ఛేదనిగృహ్యంగజంవిభుః || ౩౦ ||
తేజీయసామపిహ్యతన్నసుజ్ఞోక్యంజగద్గురో | యద్వృత్తమనుతిష్ఠవైలోకఃతైమాయకల్పతే ||
౩౧ || తస్మైనమోభగవతేయథదంస్వేనరోచిషా | ఆత్మస్థంవ్యంజయామాససధర్మంపాతుమహా
తి || ౩౨ || సత్తత్సంఖ్యణతఃపుత్రాన్పురోద్వప్తౌప్రజాపతీ | ప్రజాపతిపతిస్తస్వింతత్యాజవీడితస్త
దా || ౩౩ || తాందిశోజగృహుఘోరాంధైహారంయద్విదుస్తమః | కదాచిద్ధ్యాయతస్ప్రప్తువేదా
అసంశ్చతుముఖాత్ || ౩౪ || కథంప్రత్యక్షమ్యహంలోకాసమవేతాయథాపురా | చాతుహేమా
త్రంకర్తతంత్రముపవేదనయైస్సహ | ధర్మస్యపాదాశ్చ త్వారస్తథైవాశ్రమవృత్తయః || ౩౫ || విదు
రః || సవైవిశ్వసృజామీశోవేదాదీన్సుఖతోస్సజత్ | యద్యద్యేనాస్య జద్దేవస్తవైబ్రూహితపోధన ||
౩౬ || మైత్రేయః || ఋగ్యజుస్సామాధర్వాఖ్యావేదాన్నాన్వాదిభిర్ముఖైః | శస్త్రమిజ్యాంస్తుతి
స్తోమంప్రాయశ్చిత్తంయథాక్రమాత్ || ౩౭ || ఆయుర్వేదంధనుర్వేదంగాంధర్వంవేదమాత్మభూః |
స్థాపత్యంచాస్యజద్వేదంక్రమాత్పూర్వాదిభిర్ముఖైః || ౩౮ || ఇతిహాసఃపురాణంచపంచమంచేద
మీశ్వరః | సర్వైభ్యఏవవక్త్రైభ్యస్సస్మజేసర్వదశః || ౩౯ || షోడశ్యుక్త్యేపూర్వవక్త్రాత్పురిష్య
గ్నిష్టుతావధి | అప్తోర్యామాతిరాత్రోచతాజపేయంసగౌసవమ్ || ౪౦ || విద్యాదానంతపస్సత్వంధ
ర్మస్యేతివదానిచ | ఆశ్రమాంశ్చయథాసంఖ్యమస్యజత్సహవృత్తభిః || ౪౧ || సావిత్రం*ప్రజాపత్యం

సగ్ || ౩౫ || సన్నితి - ముఖతఃముఖేభ్యః || ౩౬ || చాతుహేమాత్రస్పష్టితమమాహ - ఋగితి - శస్త్రంఅప్రగీతమంత్రస్తోత్రంహేమాతుః
కర్త - ఇజ్యాఅధ్వర్యోఃకర్త - స్తుతిస్తోమం - స్తుతిఃసంప్రగీతంస్తోత్రం - స్తోమంతదధామృక్పముదాయం || శు || త్రిపుత్స్తోమోభవతి
త్యాదివిహితం - ఉద్ధాతృప్రయాజ్యం - ప్రాయశ్చిత్తంప్రాప్తం || ౩౭ || ఉపవేదత్రయమాహ - ఆయుర్వేదమితి - స్థాపత్యంవిశ్వకర్మ
సాధ్యంశాస్త్రం || ౩౮ || కర్మతంత్రమమాహ - షోడశీతి - పురిషచయసం - అగ్నిష్టుత్ - అగ్నిష్టోమః || ౪౦ || విద్యేతి || విద్యేతిశా
చం || శ్లో || యేత్రజ్ఞస్యేషోర్జ్ఞానాద్విశుద్ధిఃపరమామతేస్త్వైతిః || దానమితిదయా || శ్లో || భూతాభయప్రదానస్యకళాంనాహంఽపిషడశీ
మితివచనాత్ - వివంచనతి || శ్లో || తపశ్చాచందయాసత్యమితిపాదాఃకృతేకృతా ఇతిప్రథమస్థంధోక్తైరవిరోధః || ౪౧ || బ్రహ్మచర్యా
ద్యాత్రమేష్వైకస్యచాతువిధ్యమాహ || సావిత్రమిత్యాదినా || సావిత్రంబ్రహ్మచర్యం ఉపనయనాదారభ్యగాయత్రీమధీయానస్య

౧౫౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - ద్వాదశోధ్యాయః.

మృతాశ్రమప్రాజాపత్యం - ఆశ్రమంధోభంకరః - త్రతానాచరతః - సంవత్సరం ప్రాప్తం - తదగ్రహణంతం - బృహత్ - వైష్ణవ
 కం - వారాహలక్ష్మీధృత్యుద్ధృతిః - సంవత్సరాయాచనాదివృత్తిః - శాన్తం ఆయాచితవృత్తిః - శిరోంశః ధృతవలీకణికానం
 గ్రహణవృత్తిః - వికవచనమాదకం - ఇత్యేతాగృహవృత్తయశ్చ - యద్యా - శిరోంశః ఇతి వైష్ణవసంప్రదము - వివంభదనగృహ
 క్షితాభవంతీత్యభావః || ౪౨ || వైఖానసాః || వనస్థితాశ్చత్వారః - వైఖానసాః - ఆశ్రమపంచవృత్తయః - వాలభిల్యానవైష్ణవభేదా
 శ్వసంవితత్యాగినః - ధృదుంబరాః ప్రాతరుత్థాయయాం దిశం ప్రథమం పశ్యంతితతలపృథైః ఫలాదిభిజ్జీవంతః - ధృనపాపస్వయంపతి
 తైః ఫలాదిభిజ్జీవంతః - కుటిచకః స్వాశ్రమకర్తృప్రధానః - బహునః కర్తృపసజానీకృత్యజ్ఞానప్రధానః - హంసోజ్ఞానాభ్యాసస్థిః -
 శిష్టియః ప్రాప్తతత్త్వః - పితృశిష్యయథోత్తరం శ్రేణుః || ౪౩ || న్యాయాదీనాం పూర్వాదిక్రమణోత్పత్తిమాహ - ఆస్వీక్షతీ - ఆస్వీక్ష
 త్యాద్యామాక్షధర్మకామాభావిద్యాః - ఆస్వీక్షతీత్యానాత్మవివేకవిద్యా - మాక్షలా - త్రయాకర్మవిద్యా - స్వగౌరవభలపరా -
 వారాహకృష్యదిరూపా - జీవనఫలా - దండనీతి రథాపరా - భూభావస్సువరిలివ్యస్తాస్త్రీః - సమస్తాశ్చ తుభీ - యథాహశ్వలా
 యనః - వివం వ్యాపృతయః ప్రాప్తావృత్తసమస్తాశ్చ - యద్యా - మహాభిజతుభీ - తథాచ శ్రుతిః || భూభావస్సువరిలివపితాసి

వప్రాప్తంచాభబృహత్తథా వారాహసంచయశాలీనశిరోంశః ఇతి వైఖానసాః || ౪౨ || వైఖానసా
 వాలభిల్యామంబరాః ధృనపావనాః న్యా సీకుటీచకః పూర్వంబహూదోహంసనిష్ఠియా || ౪౩ || ఆ
 స్వీక్షకీత్రయావారాదండనీతిస్తథైవచఎవం న్యాపృతయశ్చ సప్రణమౌహ్యస్యదప్రతః ||
 ౪౪ || తస్యోష్ణిగాసీల్లామభ్యోగాయత్రీచన్వచోవిభాః || త్రిష్టుమ్నాంసాత్పుష్తోనుష్టుబ్జగత్యస్తః
 ప్రజాపతేః || ౪౫ || మజ్జాయాః పశ్చిమత్పన్నాబృహతీప్రాణతోభవత్ | స్వశాస్త్రస్యాభవజ్జీవః స్వ
 రోదేహాఉదాహృతః || ౪౬ || ఊష్మాణ్యం ద్రియాణ్యాహురంతస్థాబలమాత్మనః | స్వరాస్సస్తవిహా
 రేణభవంతిస్తప్రజాపతేః || ౪౭ || శబ్దబ్రహ్మత్వనస్తావ్య క్తవ్య క్తాత్మనః పరః | బ్రహ్మచాభాతివిత
 తోనానాశక్త్యపబృంహితః || ౪౮ || తతోపరామపాదాయసన గాయను మోదధే | ఋషీణాం
 భూరివీర్యాణామపి సగమవిస్తృతమ్ || ౪౯ || జ్ఞాత్వా తద్వృద్ధయేభూయశ్చింతయామాసకారవ | ఆ
 మూలద్భుతమేతద్వైవ్యావృతస్యాపి త్యదా || ౫౦ || న వ్యాధంతే ప్రజానూనందైవమత్రపిమా
 తుకమ్ | ఎవంయుక్తకృతస్తస్యదైవంచావేతుతస్తదా || ౫౧ || కస్యరూపమభూద్వేధాయత్తాయమ
 భివక్షతే | తాభ్యాంరూపవిభాగాభ్యాంవిధునంసమపద్యత || ౫౨ || యస్తుతత్ర పుమానోభూ
 వ్మనుస్సాన్వయంభవస్స్వరాట్ | స్త్రీయాసీచ్ఛతరూపాభ్యామహిష్యస్యమహత్త్వనః || ౫౩ || తదా
 మైధునధర్మైః ప్రజాహ్యేధాంబభూవరే | సచాపిశరరూపాయాంపంచావత్యాన్యజీజనత్ || ౫౪ ||
 ప్రియత్రతోత్తానపాదాతిస్త్రకన్యాశ్చ భారత | ఆకూతిదేవమహాతిశ్చప్రసూతి రితసస్తమ || ౫౫ ||
 ఆకూతిరుచయే ప్రాదాత్ దేవమాయతుమధ్యమామ్ | దత్యాయాదాత్ప్రసూతించయత ఆపూరితం

ప్రవ్యాపృతయః - తాసాముహస్తేతాంచతుభీం - మాహచమస్యః ప్రవేదయతే - మహాభిలిమృత్యుక్తావ్యాపృతయః - దప్రా
 తః పృథయాకాశాత్ || ౪౪ || తస్యేతి - స్మతః స్మయతః || శ్రు || అనుష్టుప్సా వానిలిశ్రుతిః || ౪౫ || మహాకల్పే బ్రహ్మశ
 బ్దబ్రహ్మరూపోభవతీత్యుక్తంతదేవదత్తయస్వశానాముత్పత్తిమాహసాధేన - మజ్జాయా ఇతి - స్మశాః కాదివగౌరవంచకం - స్వ
 రః ఆకారాదిః || ౪౬ || ఊష్మాణ్యం - ఊష్మాణ్యః శబ్దసహచరుష్కం - అంతస్థాః యరలవాః - సప్తస్వరాః - ద్వాదయః - విహరేణత్రీ
 షయా || ౪౭ || ఆతపివశబ్దతనుత్వాద్బ్రహ్మణః - పరమేశ్వరోనిత్యప్రకాశత్యాహ - శద్ధేతి - వ్యక్తావైఖరీ - అవ్యక్తః ప్రణవః తదా
 త్త్వః తస్యబ్రహ్మణః పరః పరమేశ్వరఆభాతి - కీర్త్యకః బ్రహ్మసరిపూర్ణం తత్రావ్యక్తత్వనోబ్రహ్మరూపోవితతోభవతి వ్యక్తత్వనో
 నానాశక్త్యపబృంహితః ఇంప్రాదిరూపోవిభాతి || ౪౮ || తత ఇతి || యాపూర్ణం వీశ్వహృదీనీహరంతమోభవత్ - తతోపరాం ఆ
 నిషిద్ధకామశక్తింతనుంశబ్దబ్రహ్మతనుప్రసదాస్త్యేవ - తస్యంతరగ్రహణేకారణమాహ - ఋషీణామిత్యాదినా || ౪౯ || సహితి || య
 క్తకృతః యథోచితం కువంతః || ౫౦ || కస్యేతి || అతపివకస్యబ్రహ్మణః - ఇదండ్యభాహారం - ఇత్యాశ్చిత్తాయమద్యాప్యభిరక్ష
 తే || ౫౧ || య ఇతి || యాస్త్రీసాఅస్యమహిషీ || ౫౨ || తదేతి || విభాంబభూవిదేగృధీంప్రాప్తే || ౫౩ || తదేవాహ - ఆకూతిమితి || య

తః యాసాం సంతతిభిః జగదాపూరితం || ౫౬ || ఇతి భావాధాదిపికాయాం - ద్వాదశాధ్యాయవాఖ్యా. * * * * *
 శ్లో || త్రయోదశేసిస్థయాయాం మనోరాకస్త్రికాపుతే | భరాముద్ధతుకముద్భుతాశ్లో దాద్దత్యామసూదనమ్ || సద్గతి - స్వయంభవఃపు
 త్రఃకద్దేహంశత్వాత్ || ౨ || చరితమితి || విష్వక్సేనఃహరితవఅశ్రమాయస్య || ౩ || అతస్తస్యచరితం శ్రీతవ్యమిత్యాహ - శ్రుతస్యేతి -
 సుచిరంశ్రమాయస్త్రితస్య - పుంసాంశ్రుతస్య - అభీతవిద్యాజాతస్య - అయమేవాధాః - ఈడితఃస్తుతో ననుయేషాం వృధయేవ్య
 స్తి - తేషాంభాగవతానాం - గుణానుభవణం || ౪ || ఇతితి || సహస్రశీర్షఃశ్రీకృష్ణస్య - చరణాపుపథీయేయస్త్రికా - శ్రీకృష్ణఃశ్రీ
 త్వామహ్యత్సంశ్చ చరణాప్రసారయతీత్యధాః - తమభ్యవప్తలభ్య భాషత - ప్రణీయమానఃతేనప్రకత్యమానః || ౫ || త్వమితి || త్వ
 మేవైకఃపితాసర్వమం - యతోజన్మకృత్ - పృథ్విః పోషకశ్చత్వమేవ - అతస్తవయద్యప్యస్యస్యాపేక్షానాస్తి - అథాశ్యస్తాకం - త

జగత్ || ౫౬ || * * * * *
 శ్రీశుకః || నిశమ్యవాచం వదతోమునేః పుణ్యతమాంనృప | భూయఃపప్రచ్ఛకారప్ర్యావాసుడేవక
 థా దృతః || ౧ || విదురః || సజైస్వా యంభువస్సమాప్రియఃపుత్రస్సవ్యంభువః | ప్రతిలభ్య
 ప్రియాంపత్నీంకించకారతతోమునే || ౨ || చరితంతస్య రాజషేకరాదిరాజస్యసత్తమ | బ్రూ
 హిమేశ్రద్ధధానాయవిష్వక్సేనాశ్రయోహ్యసా || ౩ || శ్రుతస్యపుంసాంసుచిరశ్రమస్యనన్వంజసా
 సూరిభిరీడితోధాః | యత్తద్గుణాను శ్రవణంముకుందపాదారవిందంహృదయేషుయేషామ్ || ౪ || శ్రీ
 శుకః || ఇతిబ్రూవాణంవిదురంవినీతంసహస్రశీర్షశ్చరణోపధానమ్ | ప్రహృష్టరోమాభగవత్త
 థాయాప్రణీయమామోమునిరభ్యచప్త || ౫ || మైత్రేయః || యదాస్వభార్యయాసాకంజాతస్సాస్వ
 యంభుప్రొమనుః | ప్రాంజలిఃప్రణతశ్చైనంవేదగర్భమభాషత || ౬ || త్వమేకస్సర్వభూతానాంజన్మ
 కృద్వృత్తిదఃపితా | తథాపినఃప్రజానాంతే శుశ్రూషాకేన వాభవేత్ || ౭ || తద్విధేహినమస్తు
 భ్యంకర్మస్వీద్యాత్తశక్తిమ్ | యత్యత్వేహయశోవిష్వగముశ్రవభవేదితి || ౮ || బ్రహ్మ || ప్రితస్తు
 భ్యమహంతాతస్వస్తిస్యాద్వాంక్షితీశ్వర | యస్మిర్వ్యభీకేనహృదాశాధిమేత్యాత్మనార్పితమ్ ||
 ౯ || పతావత్యాత్మజైరీరకార్యాహ్యపచితగురౌ | శక్త్యాప్రమత్తైగృహ్యేతసాదరంగతమత్స
 రైః || ౧౦ || సత్వనుస్యామపత్యావినదృశాన్యాత్మసోగుణైః | ఉత్పాద్యశాసథర్కేణగాంయజ్ఞైః
 పురుషంయజ || ౧౧ || వరంశుశ్రూషణంమహ్యంస్యాత్ప్రజారక్షయాన్యప | భగవాంస్తైప్రజాభ
 తుహ్యేషీకేశోనుతువ్యతి || ౧౨ || యేషాంనతుష్టోభగవాన్యజ్ఞలింగోజనాదానః | తేషాంశ్ర
 మోహ్యపాథాయయత్సాస్త్వానాదృతస్సవ్యయమ్ || ౧౩ || మనుః || ఆదేశేహంభగవతోవతేక
 యామీవసూదవ | స్థానంత్విహోనుజానీహిప్రజానాంమమచప్రభో || ౧౪ || యదోకస్సర్వసత్త్వా

ఈశ్రుమాతేనకర్మణాభవత్ - తద్విధేహితుత్తరణాస్వయః || ౭ || తదితి || హాఈద్యఆత్మశక్తిమ్ - అస్తచ్ఛక్త్యేమకర్మసుమభ్య - యేనక
 ర్మణ - భవత్తద్విధేహ - ఇదంకర్మవ్యమితకథయ - యత్ప్రత్యా - యస్త్రికృతేసతి - విష్వక్సర్వశః || ౮ || ప్రితఇతి || యువాభ్యాం
 సస్వీత్రం - స్యాద్భూయత్ - యత్యతః - మామాం - శాధిఅనుశీక్షయ - ఇత్యాత్మనాస్వయమేవ - అపికతంనివేదితం - ఆతఃప్రీతో
 స్తి || ౯ || వితావతితి || అపచితిః పూజా - గృహ్యతలజ్ఞేతిశేషః - ససకాదమూనకుర్వంతి - వయంకిమితికరిష్యామిఇత్యేవంభూతోమత్స
 తోమేభ్యస్తే || ౧౦ || సద్గతి || గాంశాసపాలయేత్యధాః - పురుషంప్రహరిం || ౧౧ || పరమితి || ప్రజాపాలకస్య తే - తుష్టభవ
 తి || ౧౨ || యేషామితి - యజ్ఞలింగఃయజ్ఞమూర్తిః - అపగతఃఅభోయస్త్రికా - కేవలంశ్రమామైవేత్యధాః - యత్యస్తాత్ - స్వాత్మైవ
 స్వయంనాదృతః - తస్మిన్నతుష్టేసావిధాన్యైవాసిద్ధేః - సర్వాత్మకత్వాచ్చతస్య || ౧౩ || ఆదేశఇతి || వతేయవలికాశ్చ - శాలమివ
 హృదసాపనాశస - అనుజానీహి అత్ర హృతవ్యమిత్యుజ్ఞాంబహి || ౧౪ || మహితి తేదతలక - యదితి - యదోకఃస్థానం - సామహి -

౧౮౮ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - శ్రయోదశోధ్యాయః.

హాదవ - అస్యాః దేవ్యాః ॥ ౧౫ ॥ పరమేష్ఠీతి - పూర్వం పానెకృతేపి - పునరకాండవివృత్యానాం - అపాంశుభ్యే - సన్నామవసన్నాం
 నిమగ్నాం - సమున్నై ప్యేఉద్ధరిష్యామితి - చింతయామాస ॥ ౧౬ ॥ చింతామేవాహ - సరీసృపానితి - సృజతస్సతోవాధిః - అద్భిః - రసాం
 రసాతలం ॥ ౧౭ ॥ అథేతి ॥ ఈశ్వరేణ సగౌణ - యోజితోమ - అమప్తేయంసపివవిదధాతు ॥ ౧౮ ॥ ఇతితి ॥ వరాహతోకః సూక్ష్మవరా
 హః ॥ ౨౦ ॥ తస్యేతి ॥ ఖగ్గః ఆకాశేన తస్య ॥ ౨౧ ॥ మరీచీతి ॥ చిత్రధాతవేకథా ॥ ౨౨ ॥ దృష్ట్యేతి ॥ పూర్వమంగుష్ఠప్రమాణోగృప్తః
 తతోగండశిలాస్థూలపామణః - తత్సమః - యజ్ఞోవిష్ణుః - నిజరూపతిరోధానై - మేమనః ఫేదయత్ ॥ ౨౩ ॥ ఇతితి ॥ ఇతిమీమాంసతః మి
 మాంసమానస్య సతః - జగజ్జాతగజ్జాత్ - గిరిం ద్రతుల్యః ॥ ౨౪ ॥ గజ్జాతప్రమాణసమాహ - నిశమ్యతి - ఘఘ్రితంతజ్జాత్యనుకరణ
 భవనిం - పూర్వమనిశ్చయై - యః స్వభవః తం - క్షపిష్ణుక్షపయిష్ణు - నాశకం - తదితి పునరుక్తిః స సిద్ధిఖ్యాపనాథా - త్రిభిః పవిత్రైః

నాం మహీనుగ్నా మహాంభసి । అస్యా ఉద్ధరణే యతో దేవదేవ్యా విధీయతామ్ ॥ ౧౫ ॥ మైత్రే
 యః ॥ పరమేష్ఠీత్వ పాంశుభ్యే తదాసన్నా మవేత్స్య గామ్ । కథమేనాంసమున్నైచ్య ఇతిదధ్యోధి
 యాచిరమ్ ॥ ౧౬ ॥ పీతంజలం మయా సర్వం పృథీచనివేశితా । ప్రజాదేవా సుర పితౄన్నామప్య
 న్నశుపక్షిణః ॥ ౧౭ ॥ సరీసృపాన్న గాన్నా గాఽభూతాన్యచ్చ వచానిచ । సృజతోమక్షీతర్వార్భిః
 ప్లావ్యమానారసాంగతా ॥ ౧౮ ॥ అథాత్ర కిమనుష్ఠేయమస్తాభిస్సగజయోజితైః । యస్యాహం
 హృదయాదాసంసత్తుశోవిదధాతుతత్ ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యభిధ్యాయతోనాసావివరాత్సహసానఘ । వ
 రాహతోకోనిర గాదంగుష్ఠ పరిమాణతః ॥ ౨౦ ॥ తస్యా భివశ్యతః ఖగ్గః తుణేన కిల భారత । గజమా
 త్రః ప్రవవృధేతద్భుతమభూత్తహత్ ॥ ౨౧ ॥ మరీచిప్రముఖైర్విప్రైః కుమారైర్తనునానహ ।
 దృష్ట్యాతత్సౌకర్యం పంథకాయామాస చిత్రధా ॥ ౨౨ ॥ కిమేతత్సౌకర్యవ్యాజం సద్వ్యం దివ్యము
 వస్థితమ్ । అహూబతాశ్చర్యమిదం నాసాయాం మేవిని సుతమ్ ॥ ౨౩ ॥ దృష్ట్యాంగుష్ఠశోమాత్రః
 తుణాద్గండశిలాసమః । అపిస్విద్భగవానేష యజ్ఞోమే ఫేదయన్తనః ॥ ౨౪ ॥ ఇతిమీమాంసతస్తస్య
 బ్రహ్మణస్సహసూనుభిః । భగవాన్యజ్ఞపురుషోజగజ్జాత్ గెంద్రసన్నిభః ॥ ౨౫ ॥ బ్రహ్మణంహ
 మాయామాసహరిస్తాంశ్చద్విజోత్తమాత్ । స్వగజ్జాతేనకకుభః ప్రతిస్వనయతాప్రభుః ॥ ౨౬ ॥
 నిశమ్యతేఘఘ్రితం స్వభేదక్షయిష్ణుమాయానుయసూకరస్య । జనస్తపస్సత్యనివాసినస్తైత్రిభిః ప
 విత్రై మునయోగ్యణైస్త ॥ ౨౭ ॥ తేమాంసతాం వేదవితానమూర్తి బ్రహ్మవధార్యాత్తగుణాను
 వానమ్ । వినద్యభూయోవిబుధోదయాయగజేంద్రరీలాంజలమావివేశ ॥ ౨౮ ॥ ఉక్తిస్తవాలః ఖ
 చరః కతోరస్సటావినున్వత్త రతోమశత్వత్ । ఖురాహతాద్రస్సితదంష్ట్ర తుటోజ్యోతిబభాసె
 భగవాన్మహీధ్రః ॥ ౨౯ ॥ మ్రాణేన పృథ్వీః పదవీం విజిఘ్రస్త్రా డాపదేశస్వయమభ్యరాం
 గః । కరాళదంష్ట్రో ప్యకరాళదృగ్భ్యాముద్వీత్యవిప్రా గృణతోవిశత్తమ్ ॥ ౩౦ ॥ సవజ్రకూటాం
 గనిపాతవేగవిశీణ కుక్షీన్స్తనయన్నదన్వాత్ । ఉత్పృష్టదీఘాన్రికరైరివాతశ్చక్రోశయజ్ఞై

యుగ్యజ్ఞానుమంత్రైః అస్తువత్ ॥ ౩౧ ॥ తేసామితి - వేదైః వితస్య తేస్తాయతే మూర్తి ర్యస్యసః - అతపివాత్సనోగుణాసహవదంతితథా - తత
 స్తేసాం - బ్రహ్మఉచ్చరితం - వేదం - అవధార్యజ్ఞాత్వా ॥ ౩౨ ॥ కథంభూత స్సన్నివేశత్యపేక్షయామాహ - ఉత్తే పైతి ॥ ఉక్తైః పై
 స్తవాలః పుచ్చంయై - ఖచరః ఆకాశచారి - కతోరః కతిసః - సటాః స్తంభవాలః - ఖరాణి త్విణ్ణి - రోమాణి యస్యాంసాత్వత్ - యస్య
 ఖురైరాహతాన్యభ్రాణియై - సితదంష్ట్రైః అతిశుక్లదంష్ట్రైః - తుటోనిరీక్షణమేవజ్యోతిరాలోకోయస్య - తదాప్రకాశాతరాధావాత్ -
 బభాసె బభా - కుక్షీన్ః ఉద్భుతాత్ ॥ ౩౩ ॥ మ్రాణేన - క్రోడాపదేశః వరాహచ్ఛబ్దా - అతః స్వయమభ్య రాంగౌపి - పశురివ మ్రాణే
 న విజిఘ్రత్ - గృణతస్తోత్యాత్ విప్రా - ఉద్విక్త్యుద్భవం వీక్ష్య - కంజలకువిశత్ ॥ ౩౪ ॥ తదానితసంసముద్రభవనిముత్తైశ్చ తే
 న ఇతి - ఉదన్వాత్ సముద్రః - ఆతే ఇవ స్తనయన్ శబ్దంకుర్వత్ - భోయజ్ఞైశ్చరమామాంపాహ - మాభింధ్యేవంచుక్రోశ - ఆతాసామ్య
 మాహ - ఉత్పృష్టః ప్రసారితః - ఉర్జయవశభూతః - తైవిణ్ణి - ఆతః - త్వే హాతుః - సజ్రహూతోనబ్రమయపర్యతః - తద్వదం

శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః. ౧౮౮

గంధర్వభగవతః - తస్యనిపాతవేగేన - విశిఖామక్షిర్యస్య || ౩౧ || ఖరైరితి - తదాకసాయాఽరసాతల - గాంధర్వీం - దదశా - కః -
 త్రిపదుః త్రిశిషూంషినవనాత్మకానిపర్వాణియస్య - యజ్ఞమూర్తిరిత్యశః - కింకుర్వన్మరప్రాః ఆమతాగ్రాః - శరాః - తత్సద్భు
 తైః ఖరైః - అపానరయన్ - ఉత్పారపారు - ఉత్పారాణాంపారసూన్యా నామపాం - పారమవసానం - యథాభవతి తథా - విదార
 యన్ - కథంధూతానాం - అగ్రేప్రళయసమయే - తత్రతాసులపుసుమభున్గిశిశయిమస్సన్ - జీవాధీయంలెయస్యాంతాం - సర్వజీవా
 ధారభూతాం - స్వయమభ్యధత్త - ఆభిముఖ్యేనచధార - జరత్యతవానిత్యశః - అనెనతమధారణ అనాయాసంధ్యోతయతి || ౩౨ || స్వే
 తి - రసాయాస్స కాశాదుత్థిత్సయజ్ఞవరాహః - సంరురుచేసమ్యగభోభత - తత్రాప్యంభసి - గదాముద్యమ్య - ఆగచ్ఛంతం - రుంధానం
 ప్రతిబద్ధంతం - ఆసహ్యస్సహనానహూవావిక్రమాయస్యతందైత్యంసునాభంచత్రం - తద్వత్సంధిపితస్తీప్రమమ్యర్యస్య - యదావీ -
 మయివిద్యమానెతిమితివరిభవంసహసతి - సునాభసంధిపితఃతీప్రమమ్యః || ౩౩ || జఘానేతి - సభగవాన్సింహాగజమివ - లీలయాజి
 ఘాన - గజేంద్రోజగతీంపప్రాదిభూమిం - క్రీడయావిదారయన్ గైరికయా యథా అరుణగండతుండోభవతి - తథాతస్యరక్తమేవపరి
 కః - తేనాంకితంగండతుండంయస్య జఘానేతిపూర్వేణాన్వయః || ౩౪ || తమాలెతి - ప్రాజ్ఞాయలలక్ష్య - అనువాకౌవైడికంసూక్తం - తత్సద్భు
 తైవాన్తైస్తప్తభుతః || ౩౫ || యజ్ఞాత్తతాంప్రపంచయంతస్తువంతిచతుర్భుజః - రూపమితి - భందాంసిగాయత్రాద్వీని - అత్రయజ్ఞాంగభూ

శ్వరపాహిమే || ౩౧ || ఖరైః తుర ప్రదేశరయం స్తదాపడత్పారపారం త్రిపరూరసాయామ్ | ద
 దశాగాంతత్రసుమృపునర గ్రయాంజీవధానీంస్వయమభ్యధత్ || ౩౨ || స్వదంప్రయోధ్యత్యమ
 హీంవిలగ్నాంసఉత్థిత్సంగురుచేరసాయాః | తత్రాదిదైత్యంగదయాపతంతంసునాభసంధిపితతీ
 వ్రమమ్యః || ౩౩ || జఘానరుంధానమసహ్యవిక్రమంసలీలయేభంమ్యగరాడివాంభసి | తత్రక్తపం
 కాంకితగండతుండోయథాగజేంద్రోజగతీంవిభిందన్ || ౩౪ || తమాలనీలంసితదంతకోట్యాత్మమున్
 పంతంగజలీలయాంగ | ప్రాజ్ఞాయబద్ధాంజలయోను వాక్తేర్విరించిముఖ్యాడపతస్థురీశమ్ || ౩౫ ||
 ఋషయః || జితంజితం తే జితయజ్ఞభావనత్రయాం తనుంపావం పరిధున్వతేనమః | యద్రోమగః
 తేషువిలియ్యరభ్యయస్తస్మైనమః కారణసూకరాయ || ౩౬ || సూపంతవైతన్ననుమష్టతాత్మనాం
 మదశశనం దేవయదధ్వరాత్తకమ్ | భందాంసియస్యత్వదిబహిః * లోనుపావ్యంవృశిత్వంప్ర
 ముచాత్యహూత్రమ్ || ౩౭ || స్రుకుండలసీత్నువ ఈశనానయోరిడోదరేనమసాః కణరంధ్రే |
 ప్రాశిత్రమాస్యేగ్రసనేగ్రహోస్తుతేయచ్చర్వణం తే భగవన్నగ్నిహూత్రమ్ || ౩౮ || దీప్తానుజ
 మ్నోవసదశ్శిరోధరస్తవంప్రాయణీయోదయనీయదంప్రః | జిహ్వోవ్రవగ్యన్తవశీషకంక్ర
 తోస్సఖ్యాపసభ్యంచితయోసమోహితే || ౩౯ || సోమస్తురేతస్సవనాన్యవస్థిత్సంస్థావిభేదాస్తవదే
 హధాతవః | సర్వాణీనప్రాణిశరీరసంగయస్తవం సర్వయజ్ఞక్రతురిష్టిబంధనః || ౪౦ || నమోనమ
 స్తేభిలమంత్రదేవతాద్రవ్యాయసర్వక్రతవేక్రియాత్తనే | వైరాగ్యభక్త్యాత్తజయానుభావితజ్ఞా

తేభందలద్యమవాదేనభగవదవయతావిధీయతే-బహుశబ్దేరేఫాభావఆహః-స్వాజ్యంసంస్కృతాజ్యం-ద్యుచక్షుషి-చతుహూతా
 త్రహూతాదికర్తృచతుష్టయం || ౩౭ || స్రుగితి - స్రుక్జాహూః - తుండముఖాగ్రే-స్రువోనాసికయాః - ఇదాభక్షిణపాత్రం-చమసాఃగ్ర
 హశ్చసామపాత్రాణి-తత్రచమసాఃచతురశ్రాః - గ్రహఃఉధ్వాకారాః - ప్రాశిత్రంబ్రహ్మభాగపాత్రం - గ్రసలేనెతిగ్రసనం-ము
 ఖాంతవత్తితి-చర్వణంభక్షణం || ౩౮ || దీప్తేతి - దీప్తేదీప్తనీయస్థిః - అమజ్జభగవతోవారంవారమభివ్యక్తిః - ఉపసదంతిస్రగ్భ
 యః - శిరోధకఃగ్రీవా - ప్రాయణీయాదీయేనంతరస్థిః - ఉరయనీయాసమాప్తస్థిః - ప్రాయణీయోదయనీయస్థితేపదంప్రేయస్య-ప్రహ
 గ్యోమహావీరః - యత్సంతప్తపుత్రపూజే-మహావీరక్షీరప్రయేరణంప్రత్యుపసంపూర్వంప్రియతే - సభ్యహూమరహితోగ్నిః - అ
 పసభ్యఃదేవాసనాగ్నిః - తయాద్యంధైవ్యక్యం - తత్రవక్త్రమరూపస్య - శిషాంశిరః - చితయః ఇష్టకాచయనాని - పంచ అసహః
 ప్రాణాః || ౩౯ || సోమఇతి - ప్రాతస్సవనాదీని - అవస్థితిః అవస్థానందావ్యాద్యవస్థావా - అగ్నిష్టమాత్యగ్నిష్టమఉక్త్యమేదశి-వాజిపే
 యతిరాత్రాప్రాత్యమాస్మత్సంస్థాభేదాః - త్వజ్ఞంసాదిసప్తధాతవః - నత్రాణిద్యాదశాహాదీనిబహుయాగసంఘాతరూపాణి - అసా
 మాఃయజ్ఞాః - ససామాఃక్రతవః - తత్రాపఃత్వం - ఇష్టిర్యజనం అమష్టానం - తదేవబంధనంయస్యసః || ౪౦ || పూర్వోక్తమేవసపరిక
 రంతరణయంతః ప్రణమంతి - సమోనమఇతి - అభిలమంత్రాదిరూపాయ - త్రియాత్తనేసామాన్యవ్యాపారరూపాయ - కించ - వైరాగ్య
 యుక్తాయ అకామ్యకర్తృసాధ్యసత్వగుణః - తతోభక్తిః - కతః ఆత్మజయః - చిత్తస్థైర్యం - తేనానుభావితోనాత్మైశ్వర్యం - యదజ్ఞా

౧౦౦ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః.

శంభస్తే - వివంధూతజ్ఞానప్రదాయ - గురవేచ || ౪౦ || దంప్తౌ గ్రహోట్పాదగవంస్తవ్యయాభృతాభూన్విరాజత ఇత్యుక్తం - ఇదానం
భూమండలైశతస్వయంపరిరాజతఇత్యాహ - త్రయీమయమితి - యథేత్యథాంతరే - ఇరంచతేరూపం - దతాదంతేన - భృతంయత్స
మండలైశ-చకాస్తిశోభతే - శృంగేణఉద్భృతోఽనూఘనః - తేనభూయసామహతా - విశ్రమావిలాసః || ౪౩ || సంస్థాపయేతి - లోకాయ
వాసంస్థానాథాంతేనత్నీం - జగతామతరం - యతస్తస్త్వంపితాసి - వివంసతి - తత్రస్థితాస్సంతః - త్వయాపిత్రాసహ - అస్మై మా
త్రై - నమసావిధేమ - నమనంకరిష్యామః - నమస్తాతేనాపరిచరేమితివా - స్వతేజోధారణాదిశక్తిం - యజ్ఞికాఃమంత్రతోగ్నిం - అరణా
వివ - అధాఃనిహితవాససి || ౪౪ || ఇరంచత్వయాఅతిరుష్టరంకృతమిత్యాహుః - కఇతి - హేత్రభో - తవత్వయాకృతం - భవఉద్విబ
హాణంఉద్ధరణం - త్వదస్యఃకః - త్రుద్ధతీతస్సృహయేత్ - అధ్వవస్వేదిత్యశః - త్వయిపునఃఅసావిస్తయోనభవతి - యతోవిశ్వేనరై
విస్తయానుస్త్రి - కుతః - యోధవా - అవివిస్తయంత్యుత్సరం - ఇదంవిశ్వం - త్రయీవిశేషణంనా - సస్సజేస్సప్తవా || ౪౫ ||
విస్తయందశాయంతఃప్రాధానయంతేద్వాభ్యాం - విధున్వతేతి - సటానాంభిభాభిఃఅగ్రైః - ఉద్ధూతాఃఉచ్చలితాః - యేనాఅంబుబిం

నాయవిద్యాగురవేనమోనమః || ౪౦ || దంప్తౌ గ్రహోట్పాదగవంస్తవ్యయాభృతావిరాజతేభూధర
భూస్సభూధరా | యథావనాన్నిస్సరితోదతోభృతామతంగజేంద్రస్వసవంకపద్మినీ || ౪౧ || త్ర
యీమయం రూపమిదంచసౌకరం భూమండలేనాదభతాభృతేనతే | చకాస్తిశృంగోధఘనేనభూ
యసాకులాచలేంద్రస్వయధైవవిభ్రమః || ౪౩ || సంస్థాపయేనాంజగతాంసతస్థుమాంలొకాయపత్నీ
మసిమాతరంపితా | విధేమచాస్మైనమసాసహత్వయాయస్యాంస్వతేజోగ్నిమివారణావధాః || ౪౪ ||
కశ్చుద్ధతీతాన్యతమస్తవప్రభోరసాంగతాయాభవఉద్విబహాణమ్ | నవిస్తయోసౌర్వయివిశ్వ
విస్తయేయోమాయయేదం సస్సజేతివిస్తయమ్ || ౪౫ || విధున్వతావేదమయంనిజంవపుజానస్తవస్స
త్యనివాసిసోవయమ్ | సటాశిభోద్ధూతశివాంబుబిందుభివిమృజ్యమానాభృశమీశపాలితాః || ౪౬ ||
సవైబతప్రస్థమతస్తవైషతేయః కర్మణాంపారమపారకర్మణః | యద్యోగమాయాగుణయోగ
మోహితంవిశ్వంసమస్తంభగవత్విధేహిశమ్ || ౪౭ || మైత్రేయః || ఇత్యుపస్థీయమానస్తైమునిభి
బ్రహ్మచారిభిః | సలితస్వఖురాక్రాంతఉపాధావితావనీమ్ || ౪౮ || సత్సత్సంభగవానుర్వీంవి
త్వత్సేనఃప్రజాపతిః | రసాయనాలయోన్నితామపున్యస్యయయాహరిః || ౪౯ || యషవమేతాం
హరిమేధసోహరేః కథాంసుభద్రాంకథనీయమాయినః | శృణ్వేతభక్త్యాశ్రవయేత్రభోశతీంజనా
దాసోస్యాశుహృదిప్రసీదతి || ౫౦ || తస్మిన్ప్రసన్నే సకలాశిమాంప్రభోకిందులభంతాభిరలం
లవాత్మభిః | అనన్యదృష్ట్యాభజతాం గుహాశయస్వయం విధతైస్వగతింపరఃపరామ్ || ౫౧ || కోనా
మలోకేపురుషోధాసారవిత్పురాకథానాం భగవత్తథాసుధామ్ | ఆపీయకణాంజలిభిభావాత్
హంకథంవిరజ్యేతవినానరేతరమ్ || ౫౨ ||

శ్రీ మద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః.

దవఃతైః - సిన్ధుమానావయం - పవిత్రీకృతాః || ౪౬ || సఇతి - తవకర్మణాంపారం - యశుషతిఅవలోకయతే - జ్ఞాతుమిచ్ఛతీత్యశః -
యస్యతత - యోగమాయాగుణైఃసహ - యోయోగప్రేనమోహితం - సమస్తంవిశ్వం - అతోవిశ్వస్య - శంకుంకలంవిధేహి - యథాత్వా
మచింత్యం - అచింత్యశక్తిం - జ్ఞాత్వాభజేత - తథామగృహణేత్యశః || ౪౭ || ఇతితి - ఉపస్థీయమానస్తాయమానః - స్వఖురాక్రాంత
ఇతిజలపిధారణాశక్త్యసంతం - ధానంకశాయతి - అవితారక్షకః || ౪౮ || యఇతి - కథనీయానిమాయానిమాయావంతిచరిత్రాణ్య
స్య - త్రవయేతప్రవయేత్ - హృస్వమాషణం - ఉశతీంకమనీయాం - హృదిప్రసీదతిస్వమనసిసంతుప్యతీత్యశః || ౪౯ || యద్యు
సులభాఃతథాపితాసప్రాధానీయాఇత్యాహ - తస్మిన్నితి - తాభిరాశిభిః - అలంలవాత్మభిఃకుచ్ఛాత్మభిః - నచతథాభజనస్యవిఫలత్వం
శంకనీయమిత్యాహ - భగవద్భజనస్యవ్యతికరణ - భూంతరదృష్టింవినా - భజతాం - స్వపదప్రాప్తింస్వయమేవవిధతై - గుహాశయత్వా
దస్తాకుకింకత్రింజానమ్ || ౫౦ || కఇతి - అతఃకోనామ - పురాకథానాంపూర్వపుత్రానాం - మధ్య - కథంచదాపీయ - విరజ్యేతవిర
మేత్ - నరతరంపశుంవినా || ౫౧ || ఇతిభావాధాదీపికాణాం - త్రయోదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. || ౫౨ ||

శ్లో॥ చతుర్థాశ్వాసః - సప్తమోఽధ్యాయః - తృతీయస్తంభే - చతుర్థాశ్వాసః : ౨౦౧
 ధృతా - అనుశ్రుతః - త్వష్టాభాత్ ॥ ౨ ॥ తస్యైతి ॥ మృగోయధం ॥ ౩ ॥ సాధ్యతి - సాధుత్వేనాతుః - యద్యస్తాత్వం - హరః
 తారకభాంసృచ్ఛసి - మృత్యోఃపాశంబితాయతిమోచయతితథా ॥ ౪ ॥ తదేవదశాయతి - యయైతి - యయాకథయాడత్రానపదఃపుత్రః
 ధ్రువః - మునినానారదేన - అభాకపివ - యదాధువాయ - సుసందాదిభిః - మానమాసితం - తదాతస్యదేహత్యాగోపేక్షితః - స్యా
 ఓలమత్వా - మృత్యావాసస్సేపి - దేహంసతత్యాజ - కింతుసోపానభవ - తస్యమూర్ఖ్యం - పదందత్వా - విమానమారుహ్య - విష్ణుపదమా
 నూధః - వక్ష్యతిచ ॥ శ్లో ॥ పరత్యాభ్యవ్యధిష్ఠ్యగ్ర్యం పాపతానభినంద్యచ ॥ ఇమేషతదధిష్ఠాతుం బిభ్రన్తూపంహరన్త్యయమితి ॥
 ౫ ॥ తయోస్సంగ్రామహతుంవక్తుమిహసంప్రస్తాతి - అథేతి - అనుపుచ్చతాం దేవానాం - బ్రహ్మణావణితఇతి - ఇతిహసోమయా
 శ్రుతః ॥ ౬ ॥ దేవప్రశ్నప్రస్తావాయప్రథమంహరణ్యాతుహరణ్యకీపుత్పత్తిప్రకారమాహ - యావదధ్యాపరిసమాప్తి - దిరిరితి -

శ్రీశుకః ॥ నిశచ్యుకామారవిహోపవణితాంహరేకథాంకారణసూకరాత్మనః ॥ పునస్సప్తప్రచ్ఛత
 ముద్యతాంజలినచాతిత్యప్రోవిదురోధృతప్రతః ॥ ౧ ॥ విదురః ॥ తేనైవతుమునిశ్రేష్ఠహరిణాయ
 జ్ఞమూర్తినా ॥ ఆదిదైత్యోహిరణ్యాక్షోహతఇత్యనుశుశ్రుమః ॥ ౨ ॥ తస్యచోద్ధరతఃతోనీంస్వదం
 స్త్రైగ్రేణీలయా ॥ దైత్యరాజస్యచ బ్రహ్మకస్తాద్దేవోరభూన్మృతః ॥ ౩ ॥ శ్రద్ధధానాయభక్తాయ
 బ్రూహితజ్ఞన్యన్తరమ్ ॥ ఋషేనత్యవ్యతిమనఃపరంకాతూహలంహిమే ॥ ౪ ॥ మైత్రేయః ॥ సాధు
 వీరత్వయాప్యప్తమవతారకథాంహరేః ॥ యత్త్వంపృచ్ఛసిమర్త్యానాంమృత్యుపాశపిశాతనీమ్ ॥ ౫ ॥
 యయోత్తానపదఃపుత్రోమునినాగీతయాభాకః ॥ మృత్యోఃకృత్యైవమూర్ఖ్యంఘ్రిమారురోహ
 హరేపదమ్ ॥ ౬ ॥ అథాప్రాపీతహసోయంగ్రుతోమేవణితఃపురా ॥ బ్రహ్మణాదేవదేవేనదేవా
 నామనుపుచ్చతామ్ ॥ ౭ ॥ దితిదాతాయణీయస్తమా రీచంకాశ్యపంపతిమ్ ॥ అపత్యకామాచక
 మేసంధ్యాయాంహృచ్ఛయాదితా ॥ ౮ ॥ ఇష్ట్యగ్నిజిహ్వంపయసాపురుషంయుజాహంపతిమ్ ॥
 నిష్టాచత్యకఆసీనమగ్న్యగారేసమాహితమ్ ॥ ౯ ॥ దితిః ॥ ఏషమాంత్యశ్శ్రేణీద్వన్తానుఆత్త
 తేరాసనః ॥ ధుమోతదీనాంవిక్రమ్యరంభామివనుతంగజః ॥ ౧౦ ॥ తద్భవాదహ్యమానాయాం
 సపత్నీనాంసమృద్ధిభిః ॥ ప్రజాపతీనాంభద్రంలేఖయా యుజ్జామనుగ్రహమ్ ॥ ౧౧ ॥ భతకగ్యా
 ప్రోరుమానానాంలోకానావిశలేయశః ॥ భవద్విధఃపతర్యాసాంప్రజయాసుప్రజాయతే ॥ ౧౨ ॥
 పురాపితామోభగవాదక్షోదుహిత్యవత్సలః ॥ కంఠ్యణీతవరంవత్సాఇత్యపుచ్చత్సనఃపుథక్ ॥ ౧౩ ॥
 సవిదిత్వాత్మజానాంసోభావంసంతానభావనః ॥ శ్రయోదశాదదాత్రాసాంయాస్త్రేణీలమనుప్ర
 తాః ॥ ౧౪ ॥ అథమేకురుకల్యాణంకామంకంజవిలోచన ॥ ఆతోపసపణంధూమన్నమోఘం
 హివరీయసే ॥ ౧౫ ॥ ఇతితాంవీరమారీదఃకృపణాంబహుభాషిణీమ్ ॥ ప్రత్యాహోనునయన్వాచా
 ప్రవృద్ధానంగకత్తలామ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏషతేహంవిధాస్యామిప్రియంభీరుయదిచ్చసి ॥ తస్యాఃకామం
 వకఃకుర్యాత్సిద్ధిస్తైవగీకీయతః ॥ ౧౭ ॥ సర్వాశ్రమానుపాదాయస్వాశ్రమేణకశత్రవాః ॥ వ్య

కురీచఃపుత్రం - పృచ్ఛయఃకామః - తేనావితా - అశస్సంధ్యాయామెవకామితవత్ ॥ ౧ ॥ ఇష్ట్యగ్ని - తదస్యగ్నిహూత్రకాలాయాం -
 తత్రాపిసమాహితం - అగ్నిఃజిహ్వయస్య - యజుషంయజ్ఞానాంపతిం - పురుషంప్రీతిష్ఠం ॥ ౨ ॥ కృపణాం బహుభాషిణీమితి వక్ష్యతి -
 తత్ర - ఏషమామితిద్వాభ్యాం కాపణ్యం - భతకరీతి చతుర్థిశ్చబహుభాషణంపణ్యతే - ఏషఇతి - ధునోతిపీడయతి - విక్రమ్యశార్య
 మువిభావ్య - రంభాంకవర్తిం ॥ ౩ ॥ తదితి - అయుజ్జాం సవతాయునక్తు - సమ్యక్కరోతు ॥ ౪ ॥ భతకరీతి ॥ భతకరిప్రాప్తబహు
 మానానాం ప్రేక్షాం - అవిశలేప్రాప్నోతి - ప్రజయాపుత్రరూపేణ ॥ శ్రు ॥ సజాయాజాయభవతి యదస్యాంజాయతే పునరితి శ్రుతేః ॥
 ౧౨ ॥ పురీతి - సోస్తాకంపితా - సోస్తాక - పృథక్పృథక్పుచ్చత్ - అయంభావః - శ్రయోదశానామప్యస్తాకంత్వయాభావసామ్యే
 దైషమ్యాచరణమనుచితమితి ॥ ౧౩ ॥ అథేతి - మోఘంనాభూత్ - వరీయసేమహీయసే - త్యాద్యశేమహత్తమే ॥ ౧౪ ॥ ఇతి - ప్రవృద్ధా
 నంగకత్తలంమోహాయస్యాస్తా ॥ ౧౫ ॥ సంధ్యాకాలకంఠనాయభార్యాప్రశంసా - ఏషఇతిపదభిః - యతోయస్యాస్సకాశా ॥ ౧౬ ॥

౧౦౦౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - చతుర్థోధ్యాయః :

సర్వాశ్రమానుపాదాయై - తానప్యన్నాదిదానై - కృత్యాన్నిసారయన్ - స్వయంతరతీత్యధాః || ౧౮ || యామితి - ఆత్మనోదేహస్వా
 థాం - కర్మసుద్వయోస్సహధికారాత్ - యచ్చజ్ఞానాంతామితి తృతీయశ్లోకేనసంబంధః - స్వధురంద్యుష్టాద్యుష్టకర్తృభారం - విజ్వరోని
 శ్చింతః || ౧౯ || యామితి - హాలాభిలీలాభిః - జమమేతి - సభార్యస్యేంద్రియాణి - ప్రాయోగతస్తతాససపాంతీతిభావః || ౨౦ || న
 తి - తామనెకోపకారకశ్రీకాంత్యాం - కాశ్చేన్యోనానుకతుకంప్రత్యుపకారైః - తాదృశీభవితుంసప్రభవః - ససమథాః - య
 చాన్యగుణగృహ్యవః - గుణప్రియాస్తేపి - పూజేనాప్యా యమా - వాశజ్ఞాజ్ఞాంతరైరపి - సప్రభవత్యుక్తం || ౨౧ || యద్యపిత్వద
 నుకరణమశక్యం - ప్రజాత్యైపుత్రోత్పత్త్యై - నాతివోచంతీననిందంతీ - ప్రతిపాలయప్రతీక్షస్వ || ౨౨ || స్వనిందామగణయంతీంభి
 షయంతీం - శ్రీరుద్రమనువణాయతి - విషేషస్తభిః - ఘోరాణామపావైశా - స్వయంచఘోరదశేనా || ౨౩ || వితస్యామితి - భూ
 తపరిషద్భిః - తగజైః || ౨౪ || తహితత్వముఖమాత్రం వజ్రనియమితేత్రత్రాహ - శ్చతానతి - శ్చతానచక్రానిలః వాతమండ
 లః - తస్మిన్యాధూభిః - తయాధూమైః - వికీర్ణవిక్షిప్తః - విద్యోతోద్యుతిమాన్ - జటాకలాపోయస్య - అమలరుక్తవద్దేహియస్య - స
 దైవస్త్రిభిస్తామాకాగ్నినైత్రైః - పశ్యతీతి - ఆస్యోత్తరశ్లోకత్రయేష్యమంగః - వికస్యజామాతరః పరస్పరంభ్రాతరఇతివ్యవహారి

సనాణావమత్యై తిజలయా వైర్యధార్ణవమ్ || ౧౮ || యామాహురాత్తమోహ్యాథాం శ్రేయస్తా
 మస్యమానిని | యస్యాంస్వధురనుధ్యస్యపుమాంశ్చరతివిజ్వరః || ౧౯ || యామాశ్రీత్యేంద్రియారా
 తీకదుజ్జయానితరాశ్రమైః | వయంజయేమహేలాభిదాన్యూకదుగ్ధపతిర్యథా || ౨౦ || నవ
 యంప్రభవస్తాంత్యామనుకతుకంగృహేశ్వరి | అప్యాయుషావాకాశ్చేన్యోనయేచాన్యగుణగృ
 హ్యవః || ౨౧ || అథాపికామమేతత్రైప్రజాత్యైకరవాణ్యలమ్ | యథామాంనాతిప్రొచంతీముహూ
 తకంప్రతిపాలయ || ౨౨ || ఏషాఘోరతమావేళాఘోరాణాంఘోరదశేనా | చరంతీయస్యాం
 భూతానిభూతేశానుచరాణిహి || ౨౩ || ఏతస్యాంసాధ్వసంధ్యాయాంభగవాభూతభావనః | పరి
 తోభూతపాషాద్భిర్వృషేణాటతభూతరాట్ || ౨౪ || శ్చతానచక్రానిలధూళిధూమ్రవికీర్ణ
 విద్యోతజటాకలాపః | భస్మానకుంతామలరుక్తదేహియాదేవస్త్రిభిఃపశ్యతిదేవరస్త్రి || ౨౫ || నయస్య
 తోకస్వజనఃపరోవానాత్యాదృతోనోతకశ్చిద్విగహ్యాః | వయంప్రత్యేర్యచ్చరణాపవిద్ధామాశా
 స్త్రహేజాః బతభుక్తభోగామ్ || ౨౬ || యస్యానవద్యంచరితంమనీషిఃశోగృణంత్యవిద్యాపటలం
 బిభిత్సవః | నిరస్తసామ్యాతిశయోపియస్స్వయంపిశాచచర్యామచరదృతిన్సతామ్ || ౨౭ || హసంతి
 యస్యాచరితంహిదుభాగాఃస్వాత్మకరతస్యావిదుషస్సమిహితమ్ | యైర్వస్త్రమాల్యాభరణాను
 లేపనైఃశ్వభోజనంస్వాత్మతయోపలాలితమ్ || ౨౮ || బ్రహ్మదయోయత్తతసేతుపాలాఃయత్తా
 రణంవిశ్వమిదంహిమామాయా | ఆజ్ఞాకరీయస్యపిశాచచర్యాఅహిమావిభూమ్నశ్చరీతంవిడంబనమ్ ||
 ౨౯ || సైవంసంవేదితేభక్తామన్తథోన్మథితేంద్రియా | జగ్రహవాసోబ్రహ్మషేవృకపరీ
 వగతత్రపా || ౩౦ || సవిదిత్వాస్వభార్యాయాస్తంసిబంధంవికర్తృణానత్వాదిష్టాయరహసితయా

యంతే - ఆత్మమమభ్రాతాసాతవదేవరఇతిలజ్జాథాముక్తం || ౨౫ || సమతథాపిమహత్వేనాదరణీయస్వస్వజనస్యచతవ - సర్వంచతు
 షాతైవతత్రాహ - నతి - యస్యస్వజనాదినాన్ది - సమత్వాధీశ్వరస్య - విశ్వరూపేవాహ - యేనచరణై - అపవిద్ధాం - నిర్మల్యవద్ధూత
 స్వత్రాం - యేనచభుక్తభోగాం - అజామాయాం - తస్యయాంవిభూతిం - మహాప్రసాద ఇత్యాశాస్త్రహ || ౨౬ || వస్త్రైస్సమారాధ్య -
 అనిషిద్ధసుఖత్యాగావసాపితాచ ఇత్యపహసానకార్యఇత్యాహ - ద్వాభ్యాం - యస్యేతియస్యానవద్యంవిషయాసక్తిశూన్యమాచరితం -
 బిభిత్సవఃభేత్తుమిచ్ఛవః || ౨౭ || హసంతీతి - సమీహితమభిప్రేతం - లోకశయిరూపం - అవిదుషః అవిద్వాంసః - యద్వాసవిద్వానన్యో
 యస్తాత్సస్వసర్వజ్ఞస్యేత్యధాః - దుభాగానేవాహ - యైరితి - శ్వభోజనం - శూనాంభోజ్యంశరీరం - స్వాత్మతయా - అయమేవాత్యైతిబు
 ధ్యా || ౨౮ || అహేలాప్రత్యక్షంతస్యచరిత్రమిత్యాహ - బ్రహ్మేతి - బ్రహ్మదయః - యేనకృతాన్సేతూన్స్వస్వాధికారాపాలయం
 తిః - యేనకృతాన్సేతూన్వణాన్త్రమాచరమర్యాదాపాలయంతీత్యధాః - యత్తారణం - యఃకారణంయస్య - యేనకృతమిదం
 విశ్వం - మాయాచ - యస్యాజ్ఞాకరీ - విభూమ్నఃపరమేశ్వరస్య - విడంసమతక్యమిత్యధాః || ౨౯ || సేతి - భక్తానిరూపకైర్భ
 వం - సంవేదితేభక్తావేదనై - పృథగ్వివేకైః || ౩౦ || సజ్జతి - వికర్తృణిః - భేత్తుజి - విష్ణుయతైవరూపాదేశ్వరాయ - ఉపనివేశయైతి

శరణ్యతే || ౩౧ || అథత - ఉపస్మశ్యస్మ త్వా - భగవద్భవాచ్యంవిరజం - బ్రహ్మజ్యోతిశ్చాకాయ - సనాతనంబ్రహ్మ - గాయ
త్రీం ప్రణవంనాజజాప || ౩౨ || దితిరితి - కర్తవ్యద్యేనకర్తవ్యం || ౩౩ || మేతి - మావధీన్మాహనాదిత్యభావః - వధశంకాబీజమాహ - రుద్ర
ఇతి - అగ్రహసమంహాతిపరాధ మకరవం - కృతవత్సస్తి || ౩౪ || సజితి - భావఃభగవదేతా - ఉరుఃఅమగ్రహాయస్య - వ్యాధస్య నిదాన
స్యాపి - సతీపతిరిత్యనైస్త్రిస్యభావంస్వయమపివైత్రితీసూచయతి || ౩౫ || స్వగభావేతి - స్వగభావస్యస్వసంతానస్య - అపిమంకుభం - లో
క్యాంలోకత్రయాహం - సంధ్యాయాంయోనియమఃసనివృత్తీయస్యసః || ౩౬ || అప్రాయత్వాదితి - అత్తనన్వితస్య - అప్రాయత్వాదనుచి
త్వాత్ - మా ముతి - కామత - సంధ్యారూపాదపి - మమనిదేశస్య జ్ఞాయాః - అతిచారణాతిక్రమణ - దేవానాంరుద్రానచరాణాం ||
౩౭ || భవిష్యత ఇతి - జాతరాధమాపుత్రాధమా - చంఢిహకోపనే || ౩౮ || ప్రాణినామితి - హస్యమానానాంసతాం || ౪౦ || తదేతి - శ
తపర్వభృత్వజ్రధరణంక్రః || ౪౧ || వధమితి - సునాభసఉదారబాహుర్యస్య - కోపితేష్య త్వక్తత్వాచ్ఛంతిబిత్తాసతీప్రాథమ్యతే

భోపవివేశహి || ౩౧ || అభోపస్మశ్యసలిలం ప్రాణానాయమ్యవాగ్యతః | ధ్యా యజజాపవిరజం
బ్రహ్మజ్యోతిస్సనాతనమ్ || ౩౨ || దితిస్తుప్రీడితానైకకర్తవ్యద్యేనభారత|ఉపసంగమ్యవిప్రపి
మభోముఖ్యభ్యభాషత || ౩౩ || మామేగభా మినుంబ్రహ్మభూతానామృషభోవధీత్ | రుద్రఃప
తిహిభూతానాంయస్యాకరవమంహసమ్ || ౩౪ || నమోరుద్రాయమహాతేదేవాయోగ్రాయమీ
ధుషే | శీవాయన్యస్తదండాయథృతదండాయమన్యవే || ౩౫ || సనఃప్రసీదతాన్మామౌభగవాను
ర్వనుగ్రహః | వ్యాధస్యాప్య నుకంప్యానాంస్త్రీణాందేవస్సతీపతిః || ౩౬ || మైత్రేయః || స్వగ
భావస్యాశిషంలోక్యామాశాసానాంప్రవేపతీమ్ | నివృత్తసంధ్యానియమోభార్యామాహప్రజా
పతిః || ౩౭ || కాశ్యపః || అప్రాయత్వాదాత్మనస్తేదోషాన్తాహూతాకామత | మన్నిదేశాతచారణ
దేవానాంచాపిహాశనాత్ || ౩౮ || భవిష్యతస్తవాభద్రావభద్రజాతరాధమా | లోకాన్స
పాలాంస్త్రీంశ్చండిముహురాక్రందయిష్యతః || ౩౯ || ప్రాణినాంహన్యమానానాందీనానామక్రు
తాగసామ్ | స్త్రీణాంనిగృహ్యమాణానాంకోపితేషుమహాత్మసు || ౪౦ || తదావిశ్వేశ్వరః క్రుద్ధోభ
గవాంలోకపాలనః | హనిష్యన్యవతీర్యాజౌయథాక్రీతశతపర్వభృత్ || ౪౧ || దితిః || వధంభగవ
తాసామౌత్సు నాభోదారబాహునా | ఆశాసెపుత్రయోర్మృత్యుంమామృద్ధాద్బ్రహ్మణాద్వి
భో || ౪౨ || నబ్రహ్మదండదగ్ధస్యనభూతభయదస్యన | నారకాశ్చానుగృహ్లాంతియాంయాంయోని
మసాగతః || ౪౩ || కాశ్యపః || కృతాపరాధతాపేనసద్యః ప్రత్యవమశానాత్ | భగవత్పురుషానా
చ్ఛభవేనుయ్యపిచాదరాత్ || ౪౪ || పుత్రస్యైవతుపుత్రాణాంభవితైకస్సతాంమతః | గాయంతీయ
ద్యశశ్శుద్ధంభగవద్యశసాసమమ్ || ౪౫ || యోగైహోమేనదుర్వణంభావయిష్యంతిసాధవః | ని
రైవరాదిభిరాత్మానంయచ్ఛిలమనువతితుమ్ || ౪౬ || యత్ప్రసాదాదిదంవిశ్వంప్రసీదతియ
దాత్తకమ్ | సస్వద్భగ్భగవాన్యస్య తోష్యతేనన్యయావృశా || ౪౭ || సవై మహాభాగవతోమహా
త్మామహానుభావోమహాతాంమహిష్ఠః | ప్రవృద్ధభక్త్యానువిభావితాశయప్రవేశ్యవై కుంతమత

బ్రహ్మణాన్మాహుదితి || ౪౮ || నేతి || నారకాఅపితథా - యాంయోనిమసాగతోభవతి - తత్తస్థాఅపి - నానుగృహ్లాంతిక్రపాంసమర్వంతి ||
౪౩ || కృతఇతి || కృతోయ అపరాధః - తతోయ అనుతాపః - తేనప్రత్యమశానాత్ యక్తాయక్తవిచారాత్ - భగవతిహరా - భవ
క్రీరుద్ర - వితైఃపంచభిఃకారణైః || ౪౪ || పుత్రస్యైతి || పుత్రస్యహిరణ్యకశిపోః - పుత్రాణాంమధ్య - వికఃసతాంమతోభవిష్యతి -
తమేవవణాయతి - గాయంతీతిసూధైఃపంచభిః - సమంసహ - సద్యశంవా || ౪౫ || యోగైరితి || హిసవణాయథాహేమ - యోగై
దాహాదిభిరుపాతైః - శోభ్యతే - తథాయస్యశీలంస్వభావం - అనువతితుంఅనుగంతుంప్రాప్తుంనివైకరాదిభిఃయోగైః - అత్తాసం
భావయిష్యంతిశోభయిష్యంతి || ౪౬ || యదితి || విశ్వప్రసాదాహతుః - యదాత్తకం - స్వభృగాత్తసాక్షీ - యస్యాసన్యయాభగవానవస
త్యఇత్యేవంభూతయా - గృహ - తోష్యతేతోషంప్రాప్నోతి తత్ప్రహతుః || ౪౭ || సజితి || మహాత్మాఅపరిచ్ఛిన్నదృష్టిః - మహానుభావః - మ
హాప్రభావః - మహాతానుజిగుర్ద్య - మహిష్ఠఃఅలిశయేనమహా - ప్రవృద్ధయాభక్త్య - అనువిభావితేనశోభితేచితై - వైకుంఠంక్రీమా

౧౦-నివేశ్యప్రాప్యతతదేవద్యభిమానంత్యక్ష్యతి॥౪౦॥ మహాభాగవతత్వమేవాహ - అలంపటభితి॥ శీలధరస్సుస్వభావః - సుతానాం
ధైర్యాదీనాం - ఆకరోజన్మభూమిః - పరమాసమృద్ధ్యాకృష్టః - పరమరుఖి లెమరుఖితః - సభూతోనాత శ్శత్రుః యస్య - నిదాఖ
భవంతాపం - చంద్రోయథాహరతి - వివంజగతశ్శృకహతాభవిష్యతి॥౪౧॥ అపరిచ్ఛిన్నదృష్టిత్వమాహ - అంతరితి॥ స్వప్నాదుమా
ణామిర్భయా - పునఃపునశ్చహీలానిరూపాణియేన - శ్రీరెవలలనాసుంధరి - అన్యాలలామండుడనం - త్రష్టాత్రక్ష్యతి॥౪౨॥ శ్రుత్యై
తి॥ మహామనాఃమహేవాత్మవచితా - హరిణాసహాయధేన - పుత్రయోఃమరణేతిశాస్త్రద్వితీయభవేదితి॥౪౩॥ ఇతిభావాధాదిపికాయాం
చతుదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా - * * * * *
శ్లో॥ హతశ్రుతైస్సురైఃపుష్టఃప్రాహపంచదశేవిధిఃతద్విజంబిప్రశాపాదివైకుంఠేవిష్ణుభృత్యయోః॥ తదేవంధేవానాంబ్రహ్మణశ్చసం
నాదప్రస్తావముక్త్యా ఇదానీంతంసంవాదమాహ - ప్రాజాపత్యమితి॥ ప్రాజాపత్యంకాశ్యపం - లెజోవీర్యం - పరమాంలెజోహంతి
తితథా - వషణశతం-స్వపుత్రాధ్యాంకరిష్యతేతత్పురాణామదశసంపీడినంతస్తాత్ - శంకమానా॥౪౪॥ కఇతి॥ తేనగభాతేజసా-హతా
లోతేనిరస్తసూర్యాదిప్రకాశ-హతోజసోహతప్రభాః-ధ్వాంతేనవ్యతికరంసంకరం॥౪౫॥ తమఇతి-వెత్తహానాసికింబచారయసి-యద్యతో

ద్విహాస్యతి॥౪౬॥ అలంపటశ్శీలధరోగుణాకరోహృష్టస్సమృద్ధ్యా వ్యధితోదుఃఖితేషు॥ అభూతశ
త్రుజగతశ్శృకహతానైదాఘికంతాపమిప్రామరాజః॥౪౭॥ అంతబహిశ్చ మలమబ్జనే
త్రంస్వపూరుషేచ్ఛానుగృహీహమావమ్॥ పాత్రస్తవశ్రీలలనాలలామంద్రష్టాస్ఫురన్తుండలమండి
తాస్యమ్॥౪౮॥ మైత్రేయః॥ శ్రుత్వాభాగవతంపాత్రమమోదతదితిభృశశమ్॥ పుత్రయోశ్చవ
ధంకృష్ణాద్విదిత్వాసీన్యహామనాః॥౪౯॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్కంధే-చతుదశోధ్యాయః * * * * *
మైత్రేయః॥ ప్రాజాపత్యంతుతలైజఃపరతేజోహనందితిః॥ దధారశతవషణశంకమానాసురా
దనాత్॥౫౦॥ లోకేతేనహతాలోకేలోకపాలాహతౌజసః॥ న్యవేదయన్విశ్వస్వజేధ్వాంతవ్యతి
కరందిశామ్॥౫౧॥ దేవాః॥ తమపతద్విభోవెత్తసంవిగ్నాయద్వయంభృశమ్॥ నహ్యవ్యక్తంభగ
వతఃకాలేనాస్సృష్టవత్త్వనః॥౫౨॥ దేవదేవజగన్నాథలోకనాథశిఖామణే॥ పరేషామపరేషాం
త్వంభూతానామసిభావవిత్॥౫౩॥ నమోవిజ్ఞానవీర్యా యమాయయేనముపేయషే॥ గృహీతగు
ణభేదాయనమస్తేవ్యక్తయోనయే॥౫౪॥ యేత్వామనన్యభావేనభావయంత్యాత్మభావనమ్॥ ఆ
త్మనిప్రాతభువనంపరంసదసదాత్మకమ్॥౫౫॥ తేషాంసుపక్వయోగానాంజితశ్వాసంక్రియాత్మ
నామ్॥౫౬॥ బద్ధయుష్మత్ప్రసాదానాంనకుతశ్చిత్పరాభవః॥౫౭॥ యస్యవాచాప్రజాస్సర్వాగావ
స్తంత్ర్యేవయంక్రితాః॥ హరంతిబలిమాయతాస్తస్మైముఖ్యాయతేనమః॥౫౮॥ సత్వంవిధత్స్వశం
భూమణ్లోకానాంబుప్రకర్షణామ్॥ అదృభదయయాదృష్ట్యా ఆపన్నానహాసీక్రితుమ్॥౫౯॥ ఏష
దేవదితేగభాఃపిజఃకాశ్యపమహితమ్॥ దిశస్త్రిమిరయన్సర్వాపథతేగ్నిరివేధసి॥౬౦॥ మై

జయం - సంవిగ్నాఃభీతాః - అవ్యక్తమజ్ఞాతంసంస్పృశ్యంపత్తజ్ఞానప్రవాహాయస్య॥౩॥ బ్రహ్మణంపరమేశ్వరత్వేనస్తుపంతః
ప్రాధాన్యంతే - దేవదేవేతిసప్రభిః - లోకనాథానాంసిఖామణే - భావవిత్ అభిప్రాయజ్ఞాసి - ప్రాయోగభోజనధాత ఇతిహాసీత్వ
భాః॥౪॥ సమఇతి - విజ్ఞానంవీర్యంబలంయస్య - ఇదంబ్రహ్మదేహం - ఉపేయషేప్రాస్తవతే - గృహీతోగుణభేదోరజోగుణోయేన -
వ్యక్తస్వప్రపంచస్య - తూనయేకారణాయ - సవ్యక్తాతేనాపిప్రమాణేన అవిజ్ఞాతాయోనిర్యస్యేతివా॥౫॥ సకామతయాప్రతిక్షణం
దుఃఖమసుఖశంతోనిస్తా మనయా భక్త్యాస్తుపంతాపముద్వాహ్యాం - యఇతి - యేత్వాం - అనన్యేననిస్తా మన - భావేనభక్త్యా - ధ్యాయం
తి - ఆత్మనోజీవాభావయతీతితథా - స్వస్తిప్రాతానిగ్రథితాని - భువనానియేన - చెతనాచేతనప్రపంచకారణమిత్యభాః - తత్ర
శీతుః - సదసదాత్మకమితికార్యకారణరూపంవస్తు - తాభ్యాంపరం॥౬॥ తేషామితి - జితానిశ్వాసంక్రియాత్వా మనశ్చమైః -
అతస్సుపక్వయోగాః - అతపితప్రాప్తేయష్మత్ప్రసాదోయేతేషాం॥౭॥ అన్యేతునిత్యంక్లేశ ఇత్యా హుః - యస్యేతి - తంత్ర్యాదా
మన్యా - ఆయతాః అధీనాః - ముఖ్యాయనియంతృప్రణవరూపాయేతివా - తథాచక్రతిః॥ తస్యవాక్తంత్రీనామానిదామానిదామానీ
త్యాది॥౮॥ సఇతి - తమసాఅపహారాత్ప్రవిభాగాభావేన - బుప్తానికర్తృణియేషాంఆపన్నానాపుతానస్తాత్॥౯॥ ఆపత్తారణమామః -
విషఇతి - విషగభాః తస్య విశేషణం అపితంనిశీస్తం - కాశ్యపమాజోవీర్యం - దిశస్త్రిమిరయన్ - తేషాన్యస్తైఃకర్షణ॥౧౦॥

సభి - దివైః కుచేష్టితం బాత్వా - దేవానాం యేశ ద్వాః అజ్ఞ ప్తివిజ్ఞ ప్తినా క్త్యాని - తేషాం గౌరవరో విషయభూతః - ప్రత్యాచక్ష - ప్రత్యభా
జత ॥ ౧౧ ॥ మానసాభి - యుక్త్యత్స కాశాత్పూర్వజాతాః ॥ ౧౨ ॥ తభి - శ్రీవైకుంఠాఖ్యలలోకం యయః ॥ ౧౩ ॥ తం వణయతి -
వసంతీత్యాదినా - ద్వాదశభిః - శ్రీవైకుంఠస్య హరే రెవమూర్తిర్యమంతే - నిమిత్తం ఫలం - అనిమిత్రం నిమిత్రం ప్రవతకం కంఠస్థి -
నిష్కామేన భక్త్యభ్యర్చనః - ఆరాధయ ఆరాధితవంతః ॥ ౧౪ ॥ యత్రేతి - శబ్దగోచరః వేదాంతైకవేద్యః - విరజంస త్వమూర్తిం - వి
ష్ణుభ్యధ్యత్వా - పృథుభక్త్యమూర్తిః - స్వానాం స్వాత్ ॥ ౧౫ ॥ తద్వనం విశిష్టమితి - యత్రేతి - సర్వేష్యస్య తుమశ్రీః పుష్పాదినం
పద్యమంతైః ॥ ౧౬ ॥ వైమానికాభి - చరితాని చరిత్రాణి - భతుః ప్రభాః - అనువికసంత్యః - మధుమకరందః - తద్య క్రామాభ
వ్యోవానంత్యలతాః - యద్వా - అనువికసన్తభవః ప్రప్రవన్తకరందాః - మాధవ్యో మధుకరానాః సుమనసః - తాసాం సుగంధన -
ఖండితా విఘ్నతా ధీర్యేషాం - తేపితద్భంధప్రాపకం అనిలం - క్షీపంతః తిరస్కర్వంతః - గాయంతి - అనెనభగవత్పాషాదానాం - నిరతి
శయవిషయసుఖేపి - భజనానందశ క్షిప్తాశ్చ తా ॥ ౧౭ ॥ పారావతేతి - అన్యభృతః కోకిలః - దాత్యాహస్యతకః - అచిరమాత్రం క్షణ
మాత్రం విరమతి - అనెన పక్షిణామపి - తత్ర హరికథాశ్రవణాదిపరమానందోదశితః ॥ ౧౮ ॥ మందారైతి - మందారపారిజాతాసుః తరుచి

త్రేయః ॥ సప్రహస్య మహావాహూభగవాశబ్దగౌరవరః । ప్రత్యాచక్షాన్తభూదేవాన్ప్రీ
ణన్రుచిరయాగరా ॥ ౧౧ ॥ బ్రహ్మ ॥ మానసామేసుతాయుష్టతూర్వజాస్సనకానయః । చేరుర్వ
హాయసాలోకాలోకేషువిగతస్పృహః ॥ ౧౨ ॥ తపకదాభగవతోవైకుంఠస్యామలాన్తనః । య
యరైవకుంఠనిలయం సర్వలోకనమస్తృతమ్ ॥ ౧౩ ॥ వసంతీయత్ర పురుషాస్సర్వేవైకుంఠమూర్తా
యః । యేనిమిత్తనిమిత్తైనభక్త్యేకారాధయమాత్మమ్ ॥ ౧౪ ॥ యత్ర చాద్యః పుమానాస్తైభగవాశ
బ్దగోచరః । సత్త్వం విష్ణుభ్యవిరజంస్వానాం సోమృడయన్వ్యమః ॥ ౧౫ ॥ యత్ర వై శ్రేయసంనామవ
సంకామమష్టమ్రుమైః । సర్వతుః శ్రీభివిభ్రాజతైవల్యమివ మూర్తివత్ ॥ ౧౬ ॥ వైమాని
కాస్సలలనాశ్చరితానియత్ర గాయంతి లోకశమలతుషణానిభతుః । అంతర్జలేనువికసన్తభుమా
ధవీనాంగంధేన ఖండితధియోప్యనిలంక్షీపంతః ॥ ౧౭ ॥ పారావతాన్యభృతపారిసచక్రవాకదాత్యా
హహంసశుకతిర్నిరిబహిణాంయః । కోలాహలావిరమతేచిరమాత్రముచ్చైశ్చాంగాధిపేహరి
కథామివగాహనానే ॥ ౧౮ ॥ మందారకుండమరమౌత్పలచంపకాణాళుం నాగనాగవకుళౌంబుజ
పారిజాతాః । గంధేభిలేతులసికాభరణేనతస్యాయస్త్రింస్తపస్సుమనసోబహుమానయంతి ॥ ౧౯ ॥
యత్సంకులం హరిపదానతిమాత్రదృష్టైర్వైదూర్యమారకతహేమమయైర్విమానైః । యేషాంబృహ
త్కటితటస్త్రితశోభిముఖ్యః కృష్ణాన్తనాం నరజాతమరుత్సయాద్యైః ॥ ౨౦ ॥ శ్రీరూపిణీకృణయతీచర
ణారవిందంలీలాంబుజేనహరిసద్భనిముక్తదోషా । సంలయ్యతేస్ఫటికకుడ్యఉపేతహేమ్నిసంమాజ
తీవయదన్దుగ్రహణేన్యయత్నః ॥ ౨౧ ॥ వాపీమృచ్చిమృతటాస్వమలామృతాళుప్రప్యన్వితాని

శేషాకురువకశిలకవృక్షః ఉత్పలం రాత్రివికాసి - అంబుజం దినవికాసి - నాగోనాగకేసరః చితాస్సుమనసః - పుష్పనాతయః - సుగంధా
ని - తులసికాభరణేన శ్రీకృష్ణేన - తులస్యాగంధే అచితే - యస్త్రికవన - తస్యాస్త్రోబహుమానయంతి - అనెనతత్రత్యాగుణగ్రాహి
ణోనమత్సరిణ్యత్వత్తం - యత్ర ఏవంభూతం వసం - తత్ర శ్రీవైకుంఠం యయితి పూర్వజాన్వయః ॥ ౧౯ ॥ పునవైకంఠమేవ విశి
ష్ట - యదితి - యత్సంకులం న్యాస్తం - శ్రీహరిపాదయారాసః ప్రణామః - తావన్నాత్రేణదృష్టైః - భక్తానాం విమానైః - సకర్తాదిప్రాప్తైః
వైదూర్యమారకతై హేమమయైశ్చ విమానైః - బృహంతికటితటానియాసాం - స్త్రితేన శోభినిముఖానియాసాంతా అపి - శ్రీకృష్ణ ఆత్మా
మహిమ - రజః కామం - ఉత్పన్నాద్యైః పరిహాసాదిభిః - నాగదుఃసజనయామాసుః ॥ ౨౦ ॥ శ్రీరితి - శ్రీలక్ష్మీః - మనోహరమూర్తిః
ధారిణీసతీ - హరేస్సద్భని - సంమాజానంకుర్వతీవ - యస్త్రికలోకేసంలక్ష్మ్యతే - చరణారవిందం కృణయతీ - నూపురేణ్యజయంతీ - ము
క్తాదోషశ్చాంచల్యంయయా - యద్వా - ముక్తేనదోషా - ప్రసారితేన బాహునా - కీర్త్యతే సద్భని - స్ఫటికమయానికుడ్యానియస్త్రిక - మ
ధ్యేశోభాభముపేతం సంయుక్తం హేమయస్త్రిక - యస్యాసుగ్రహణ - శ్రీరమగ్రహంకరోతీత్యేతదభావం - అన్యేషాం ప్రహ్లాదీనాం -
యత్సస్యాయంభావః - యద్యపియత్ర రజోనాన్వైవ - తథాపిస్వణపట్టికావచ్చిన్నభిత్తిభాగేషు - బహుధాప్రతిబింబితాసతీ - లీలాం
బుజం శ్రమయంతి - భయభక్తిభ్యాం తథాలక్యతభి ॥ ౨౧ ॥ వాపీతి - అంగహదేవాః - యద్యస్త్రికలోకే - శ్రీరేనమమత అమంస్తమ

౧౦౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - పంచదశోధ్యాయః .

నె - కింకర్యతీ - విక్రమమయాని తలాని యాసంతాసు - అమలాః అమృతతుల్యాః ఆపోయాసంతాసు వాపీసు - నిజవనైర్జ్యేవనై - శు
రిచారికాభిరన్వితా - తులసీభిర్విష్ణుం పూజయంతి - తమదత్తే ప్రతిబింబితం - శోభనాలకయుక్తం - ఉత్తలప్రసాసికాయుక్తం - నిరీక్ష్య -
దంతక్షతాదిదశానాద్భగవతోజ్యేషితం - చుంభితమిత్యమన్యత - అనెనలత్వై ఆపిసాభాగ్యసుఖం - భగవదనుగ్రహణై వేదిద్యోతితం ||
౧౧ || యదితి - పునః కథం భూతం తద్వై కుంతం - యద్వై కుంతం ప్రజంతి కే - యేకుకథాః శృణ్వంతి - కాస్తాః అసుంభిన తీత్యఘభి
త్తస్య శ్రీహరేః - రచనాస్మప్త్యాదిలీలా - తస్య అనువాదాదస్య విషయాః అథ కామాదివాతాః - మలి శ్రంశకాః - తెషామప్రజత్వై
హతుః - యాస్తుహతభగైస్సృభిః - శ్రుతాస్సత్వస్తంస్తా శ్రోత్వా - అశిరజేషునిరాత్రయేషు - తమస్సు సరకేషు - క్షీపంతి హంత
భదై - కథం భూతాః ఆత్మసారాః ఆత్మ శ్రోత్వా జాంపుణ్యం యాభిస్తాః || ౧౩ || ప్రసంగాత్తా శోచతి - యదతి - నోస్తాభిప్రాయా
దిభిరపి - అభ్యధితాం మనుష్యజాతిం - ప్రపన్నాః ప్రాప్తాస్సంతోషి - హరేనా రాధసంకుర్వంతి కీర్త్యశీంస్సగతిం - యత్ర యస్యాం
ధర్మసహితంతత్వజ్ఞానం భవతి - తదుభయసాధనత్వాత్తస్యాః - తెఅముష్య భగవతః - కింతయామాయయా - సమసంమోహితాః - యది
శ్చైవం సంబంధః - కేవలంతప్తవన ప్రజంతి - కింతుయే భగవదారాధనం సంకుర్వంతి - తెపి తెషాం మాయామోహితత్వా దితి || ౧౪ || యది
తి - పునః కథం భూతం - యచ్చ న ఉపరిస్థితం ప్రజంతి కే - అనిమిషాణాం దేవానామృతభః శ్రేష్ఠాహరిః - తస్యానుపృత్యా - దూరయమో
యేషాం - యద్వా - దూరీకృతాః యమసయమాః - పాతాంతరే దూరీకృతా హంకారాత్తత్వభః - స్పృహణీయం కరణాదిశీలం యేషాం - కిం

భవనేతులసీభిరీశమ్ । అభ్యధితే స్వలకమున్న సమీక్ష్య వక్రముచ్చేషితం భగవతే త్యమతాంగయ

శ్రీః || ౧౧ || యన్న ప్రజత్యఘభిదోరచనానువాదాచ్చ ప్రాప్తంతి యేన విషయాః కుకథామనిషూః ।
యాస్తు శ్రుతాహతభగైస్సృభిరాత్మసారాస్తంస్తా క్షీపంత్య శరణేషు మహత్సుహంత || ౧౩ ||
యేభ్యధితామపి చ సోన్మగతిం ప్రపన్నా జ్ఞానంచ తత్త్వవిషయం సహధర్మయత్ర । నారాధనం భ
గవతో వితరంత్య ముష్య సర్వమోహితా వితతయాననుమాయయా తే || ౧౪ || యచ్చ ప్రజత్య నిమిషా
మృషభానుపృత్యా దూరయమాహ్వాపరినిఃస్పృహణీయశీలాః । భర్తుర్భిక్షుయిశ సః కథనానురా
గవై క్షబ్ధరాగకలయాపులకీకృతాంగాః || ౧౫ || తద్విశ్వగుర్వభిక్యతం భవనైకవంద్యం దివ్యం విచిత్ర
విబుధా గ్ర్యవిమానశోచిః । ఆపుః పరాముదమసూర్వ ముపేత్య యోగమాయాబలెన మునయస్తద
భోవికుంతమ్ || ౧౬ || మైత్రేయః || తస్మిన్న తీత్య మునయస్త్వదసజ్జమానాః కత్యోస్సమానవయసావ
ధసప్తమాయామ్ । దేవావచతుర్గృహీతగదోపరాధ్యై కయూరకుండలకిరీటవిటంకవేషాః || ౧౭ ||
మత్తద్విరేభవనమాలికయానివీతావిన్యస్తయాః తచతుష్టయబాహుమధ్యే । వక్త్రం భ్రువాకుటిల
యాస్సుటనిగమాభ్యాంర కైక్షణేన చ మనాగ్రభసంవధానా || ౧౮ || ద్వార్యై తయోనివివిశు
ర్నిషతోరపుష్టా పూర్వాయథాపురటవజ్రకవాటికాయామ్ । సర్వత్ర తెవిషమయామునయస్సన్వి

చ - భతుహారేః - యత్పుయశః తస్య మిథః కథనై - యానురాగః తేన - వై క్షబ్ధం తేన - యాబాష్ప కలతయాసహ - ప్రపులకీకృ
తం అంగం యేషాం - యద్వాన ఉపప్రజతాం విశేషణం - నిరహంకారత్వా దస్త్యత్తయేధికాస్తేయ ద్వజంతీత్యభః || ౧౫ || తదితి -
తత్తదాతవపూర్వం వై కుంతం - అథో అనంతరముపేత్య - మునయః పరాముత్ప్రస్థాం ముదమాపుః - అపూర్వత్వై హతవః - విశ్వగురుణా
శ్రీహరిణా - అభిక్యతమధిష్ఠితం - భవనానామేక మేవ వంద్యం - దివ్యం అతాకకం - విచిత్రాణి విబుధా గ్ర్యాణాం విమానాని - తెషాం
శోచిదీప్తిర్యస్మిన్ - యోగమాయా బలెనైతి అష్టాంగ యోగప్రభావే నోపేత్య - సరమేశ్వరేతు యోగమాయేచిచ్ఛక్త్యైతి ప్రప్రవ్యం ||
౧౬ || తస్మిన్నితి || తస్మిన్ వై కుండ - చట్టయ్యః - ప్రాకార ద్వారాణి - అసజ్జమానాభగవద్దశానోత్తంతతయాతత్తదభ్యుతదశా
నెఅసక్తిమకుర్వాణాః - ద్వారపాతా దేవావదశ్యై - కథం భూతా - సమాసం వయోయతాః - గృహీతే గదయాభ్యాం పరాత్కైర్యః కే
యానాదిభిః - విటంకః సుందరో వేషయతాః || ౧౭ || తావేవ వణయతి - మత్తేతి || మత్తద్విరేభాః భ్రమరాః యస్యాం - తయావనమాతీ
కయా - నివీతా కంతలంబిన్యా అలంకృతా - అసితానీలాః - చతుష్టయం చతుస్సంఖ్యాకాః బాహవః - తెషాం మధ్యే విన్యస్తయా - వక్త్రం
చ మనాగ్రభసంకించిత్యుల్లం చధానా - స్ఫుటో ఉత్పల్లై - నిగమాశ్వాసమాగౌ - నానాపుటేతాభ్యాం || ౧౮ || ద్వారీతి || వితయో
మిషతోః పశ్యతోః - తావనాదృత్య అపుష్టైవ - యాః పూర్వాః ద్వారః పురాంకృతా వజ్రకుయాః కవాటికాయాసు - సప్తమాయా
మపిద్వారి - నివివిశుః - అప్రత్యే హతుః - సర్వత్రయే అవిహతాః - అనివారితా స్పృహరంతి - నిష్కృత్య హతుః - అవిషయయాస్వప్న

త్యైశి || ౨౯ || తానితి || వాతరశనాన్నగ్నా - శృద్ధాసపిపంచవక్షాబాలకవత్ప్రతీయమానా - చకారాదాజ్ఞయాచాస్థలయతాం
నివారితవంతౌ - సతత్సలన మహాంతీతి తథాతా - అపహలత్రాపిభాష్ట్యమిత్యేవం - తేజోవిహస్య - భగవతోబ్రహ్మణ్యదేవ
స్య - ప్రతిహలంశీలంయదా || ౩౦ || తాభ్యామితి || హరద్వాకరపాలపతిభ్యాం - దేవేకుశశ్చక్తు - వార్యమాణాస్తేమునయః - కోనాజ
త్యాదిజ్ఞోకత్రయముః - సుహృత్తమఃశ్రీహరిః - తస్యనిదృషీతందశనెచ్చా - తస్యభంగేసతి - కామామజఃక్రోధః - తేనసహసా
అకస్మాదేవ - ఉపపుతానిక్షుభితానిల్యీణియమంతే - సుష్టుపూజ్యతమా అపీలినిషేధాసహాత్వేహతుః || ౩౧ || కఇతి || ఉచ్చైఃపూహ
త్యాపరిచర్యయా - భగవత్పరిచర్యయా - విశ్వప్రాప్య - ఇహవైకుంఠ - నివసతాంతర్ధర్మణాంసమదశినాంమధ్య - వాయువయో
రేవ - కోయంవిషమన్వభావః - కైశ్చిత్ప్రవేష్టవ్యంకైశ్చిన్నప్రవేష్టవ్యం ఇత్యేవం భూతః - స్వామినోరక్షణార్థం - ద్వారపాలక
యోరెషస్సృభావఇతిచేతనామః - తస్మిన్నితి - కుమకయోఃకపటయోః - ఆత్మవత్సవ్యప్రప్తంలేన - యథాలవాంకపటౌ - తథాన్యో
వికశ్చిత్తపటః - ప్రవేక్ష్యతీతి - అయంభావః - సహ్యత్రభగవద్భక్తిలవినా - కశ్చిదాగచ్ఛతి - సచేత్సరేప్రశాంతత్వాద విద్యమానవిరో
ధే - భయశంకా - అతోయువాంకేవలంధూతావేదేతి || ౩౨ || భయశంకాదిబీజంచభేదః - సచకస్యాప్యస్మిన్నాస్తీత్యాహ - సహితి ||
సమస్తంవిశ్వంకుక్షయస్య - యత్రఇహభగవతి - ధీరాః విద్వాంసః - ఆత్మనోంతరంభేదం - సచశ్యంతి - కింత్యస్మిన్ పరమాత్మని - ఆ

దృష్ట్యాయేనందరంత్యవిహితావిహితాభిశంకాః || ౨౯ || తాన్వీక్ష్యవాతరశనాంశ్చతురఃకుమారా
న్స్పృథ్వాదశాధకవయసోవిదితాన్తతత్త్వే || వెత్రేణచాప్థలయతామతదహాణాంస్తాతేజోవి
హస్యభగవత్ప్రతికూలశీలౌ || ౩౦ || తాభ్యాంమిషత్సన్నిమిషేషునిషిధ్యమానాహ్యహాస్త
మాఅపిహరేఃప్రతిహారపాభ్యామ్ | ఊచుస్సుహృత్తమదిదృషీతభంగకుషణ్తామానుజేనసహసా
తఉపపుతానాః || ౩౧ || కుమారాః || కోవా ఇహైత్యభగవత్పరిచర్యయోచ్చైఃస్తద్ధర్మణానివస
తాంవిషమన్వభావః | తస్మిన్ప్రశాంతపురుషేగతవిగ్రహేవాంకోవాన్తవత్తుహకయోఃపరిశం
కనీయః || ౩౨ || సహ్యంతరంభగవతీహసనుస్తకుక్షౌవాత్సానమాత్మనినభోనభసీవధీరాః | పశ్యం
తియత్రయువయోస్సురలింగిమోఃకించృత్వాదితంహ్యుదరభేదిభయంయతోస్య || ౩౩ || తద్వామ
ముష్యపరమస్యవికుంతభతుఃకతుంప్రకృప్తమిహదీనుహినుందధీభ్యామ్ | లోకానితోవ్రజత
మంతరభావదృష్ట్యాపాపీయసస్త్రయఇమేరిపమోస్యయత్ర || ౩౪ || తేషామితీరిలముభావపథార్య
ఘోరంకద్భ్రష్టాదంశమనివారితమస్త్రపూగైః | సద్యోహరేరనుచరాపురుబిభ్యతస్తత్పాదగ్ర
హేవపతతామతీకాతరేణ || ౩౫ || భూయాదఘోనిభగవద్భిరకారిడండోయోసాహరేతసురహే
ళనమప్యతేషమ్ | మామోనుతాపకలయాభగవత్స్పృహిఘ్నామోహూభవేదపితునావ్రజతోర
థోధః || ౩౬ || ఏవంతదైవభగవానరవిందనాభఃస్వానాంవిబుధ్యసదతిక్రమమార్యహృద్యః | తస్మిన్

త్వానమంతర్భూతంపశ్యంతి - మహాకాశే ఘటాకాశమివతథా - యథాఅన్యస్యరాజాదేః - ఉదరభేద్యుదరభేదయక్తం - భయంభవ
తి - తథాస్యహరస్తాశ్చగ్భయం - యతోయేనకారణేన - సురదేవభారిణోర్యువయోః - విశేషజోత్పాదితం - తత్త్రింసకంచదిత్యధాః ||
౩౩|| తదితి || తత్తస్మాద్వైకుంఠనాథస్యభృత్యాభ్యాంయవాభ్యాం - ప్రకృప్తంభద్రమేవకతుం - ఇహస్మిన్నపరాధే - యద్యుక్తంతర్ధీమ
హుచింతయేమ - తదేవామః - అంతర్యఃస్వభావః - సత్తారశనెన - ఇతఃవైకుంఠాల్లోకాద్రవ్యజతం - యత్రయేషులోకేషు - అస్యపా
పీయసోవ్రజ్యః - ఇమే - కామఃక్రోధస్తథాలోభఇతిగీతోక్తాస్త్రగూరిసహాభవంతి - పాపీయసాలోకానితివా || ౩౪ || తేషామితి || ఇతితే
షామిరితంభావణం - ఘోరమపథార్య - దండెచబ్రహ్మదండంబ్రహ్మశాపమపథార్య - తంశస్త్రసమూహైరప్యనివార్యంతపథార్య -
శ్రీహరేరనుచరా - అతికాతరేణాతికాతర్యేణ - తత్పాదగ్రహణంకుత్సంతౌసంతౌ - దండవదపతతాం - కథమగ్రతస్యశ్రీహరేః - వి
వంధూతేభ్యోమునిభ్యః - తాభ్యామపి - ఉరుతిధికంచిభ్యతః - భయంభావయేతి || ౩౫ || అపహలసరాగ్భక్తిభిరత్యనుతప్యమానా
ప్రత్యూచతుః - భూయాదితి - ఆఘోసిఅఘవతి - యదుచితోదండః - సవితభగవద్భిరకారి - నాత్రభగవతామపరాధఃకశ్చిత్ - అతో
పాకఆవయోధూయాత్ - గూఅతేషమపిసురహేశం - ఈశ్వరాజ్ఞాతిక్రమగూపంపాపంహరేత్ - కింతువఃయుష్మాకం - యఃకృపాని
మిత్తోనుతాపః - తస్యలేతేన - సాతనయోః - అసోధఃముఢధియోవ్రజతోరపి - భగవత్స్పృహిప్రతిఘాతకోమోమోసభవేత్ - కింతుమో
హాపిస్పృహినప్రహతాదిప్రధానా || ౩౬ || వివమితి || వివంస్వానాం - మహత్స్వతిక్రమమపరాధంతత్తతాదేవావబుధ్య - తస్మిన్

యత్రతేరుగ్ధాస్తాదేశంయయా - ఆర్యాణాంపుష్పోమనోజ్ఞః - చరణౌచలయన్నితి - ఆయంభావః - మచ్ఛరణదశానప్రతిఘాతజంక్ర
భం - తాశమయిష్యామితిత్వరావ్యాజేన - పద్భ్యమేవయయా - ఆర్యాణాంసాహిత్యం - నిష్ఠామానపివిధూలిభిఃపూరయిత్వా - డమితుం
౩౭ || తత్రతైద్యప్రండేవ మనువణా యతిశంచభిః - తమితి - తంత్యాగతం - తెచక్షతఅసశ్య - ఆపంచమాదిదమేవక్రియాశదం -
స్వపుంభిః - శీఘ్రంప్రతిహృతమాపయికం గమనోచిత భత్రపాదుకాదియస్య - స్వసమాధినాభాగ్యంభజనియంభలం - బ్రహ్మయత్తద
క్షేవిషయం - హంసవత్ శ్రీర్యయోస్తయోః - ఉభయతశ్చలతో వ్యభజనయోః - యశ్చిహ్నుకూలోవాయుః - తెనలోలా శ్చలంతః - ఈ
క్రాతపత్రశశికెసరాః - శ్శభ్రంయదాతపత్రంశశిసాదృశ్యాచ్చశీ - తస్యకెసరాముక్తా హరవిలంబాపైభ్యః - గళితాని కీకరాంబూని -
యస్యశీకరంబుకణః || ౩౮ || కృత్సైత్తి || కృత్సైత్త్యద్వారపాల మునిబృందస్య - ప్రసాదేసుముఖం - స్పృహణీయధామ - స్పృహణీ
యానాంగుణానాంధామస్థానం - స్నేహవలోకకలయా - సప్రేమకటాక్షేణ - హృదిసంస్పృశంతంసుఖయంతం - శ్రేణోక్యవివక్ష
క్షే - సత్యలోకసర్వంతంస్యగః - తస్యమాదామణిమివస్థితం - స్వధిష్ణ్యంత్రీవై కుంతం - సుభగయంతంశోభయంతం || ౩౯ || పీతాం
శుకఇతి - పృథునితంబ మాప్రయత్వేన విద్యతేయస్యతస్త్రిక పీతాంశుకే - అభిభిన్నాదితయావనమాలయాయుక్తం - సుభగయంతమితిపూ
ర్వేణనాసంబంధః - వల్లుప్రకోష్ఠమవలయానియస్య - విన్యస్తాహస్తాయేన - కతరణాన్యేన - అబ్జంధునానంత్రా మయంతం - విన్యస్యేతి
పాలేవల్లిత్యాదిహస్తస్యవిశేషణం || ౪౦ || విద్యుడితి || కాంత్యాదివ్యుతఃక్షీపతి - మకరాకారకుండలే - తయోమండనాహాగండ

యయాపరమహంసనుహోమునీ నామ న్వేషణీయచరణౌచలయన్ సహస్రీః || ౩౭ || తంత్యాగతంప్ర
తద్భూతౌపయికంస్వపుంభిస్తైచక్షతాక్షేపయంస్వసమాధిభాగ్యమ్ | హంసశ్రీయోర్వ్యజనయో
శ్శీవవాయులోలశుక్రాతపత్రశశికెసరశీకరాంబుమ్ || ౩౮ || కృత్సైత్తి ప్రసాదేసుముఖంస్పృహణీ
యధామ స్నేహవలోకకలయాహృదిసంస్పృశంతమ్ | శ్యామేపుథాపురసశోభితయాశ్రీయాస్వ
శ్శూడామణీంసుభగయంతమివాత్సధిష్ణ్యమ్ || ౩౯ || పీతాంశుకేష్ట ధునితంబినివిస్ఫురంత్యాకాం
చ్యాభిభిష్టరుతయావనమాలయాచ | వల్లుప్రకోష్ఠవలయం వినతా సుతాయ సేవిన్యస్తహస్తమిత
రేణధునానసంబమ్ || ౪౦ || విద్యుత్పిపన్తకరకుండలమండనాహాగండస్థలోన్న సముఖంనుణ్మత్తి
రీటమ్ | దోదండమండవివ రేహరతాపరాశ్యహరేణకంధరగతేనచకౌస్తుభేన || ౪౧ || ఆత్మ
వస్పష్టమితిచోత్సిత మిందిరాయాస్సాన్వానాంధియావిరచితంబహుసౌష్ఠవాభ్యమ్ | మహ్యంభవస్య
భవతాంచభజంతమంగం నేమునిరీత్యునవిత్పక్షస్యశోముదాక్షై || ౪౨ || తస్యారవిందనయనస్యపదా
రవిందకింజల్క మిశ్రతులసీమకరందచాయుః | అంతగతస్త్వవివరేణచకారతేహంసంక్షోభమ
క్షురజుషామపిచిత్తతనోప్విః || ౪౩ || తెవాఅముష్యవదనాసితపద్మకోశముద్వీత్యుసుందరతరాధర
కుందహాసమ్ | లబ్ధాసవశునరవేక్ష్యతదీయమంఘ్రీన్దందందనఖారుణమణిశ్రయణంబిదధ్యుః || ౪౪ ||

శ్శలయస్త్రిక - తచ్ఛతమన్నసంచముఖంచయస్య - మణియుక్తంకిరీటయస్య - దోదండనారమండస్వమూహః - తస్యవివరేమధ్యే -
శ్శీతేనహరతామనోహరణ - విహరతేతివా - పరాభ్యః ఉత్పప్టః - తేనహరణకంధరగతేన - శ్శీతేనకౌస్తుభేనచయుక్తం || ౪౧ || ఆత్మ
తి || కింబహునాఇందిరాయాః ఉత్పిత్తం - అహమేవసర్వసాందర్యసిధిర్యహంతరణం - అత్రభగవత్స్సాందర్యఉపసృష్టమస్తంగతమితి -
స్వానాంభక్తానాం - ధియావిరచితం - భృత్యైఃస్వమనస్యేవంఽతకితమిత్వభావః - కుతఃబహుసౌష్ఠవేనసాందర్యేణ - ఆభ్యంయుక్తం -
కించమహ్యంమమ - భవస్య ఈశ్వరస్య - భవతాంత్యత్తేతి - అంగభజంతం - మూర్తిప్రకటయంతం - అధచతంబిరీత్య - కైశ్చి
రోభిః - ముదాసేముసమశ్చక్రుః - సవిశేషేణతృప్తానిత్రాణియేమంతే || ౪౨ || స్వరూపాసందాదపితేహంభజనాసందాధిక్యమాహ -
తస్యేతి || తస్యపదారవిందకింజల్కే శ్శీతేనరైః - మిశ్రాయాతులసీ - తస్యామకరందేన - యుక్తావాయుః - స్వవివరేణనాసాభిద్రేణ -
అక్షురజుషాంబ్రహ్మసందసేవినామపి - సంక్షోభంశ్చితైతిహావణం - తనారామంచం - హావణకారితం || ౪౩ || సుభవమాహద్వాభ్యాం -
తఇతి || తెనైకిల - వదనమేవఅసితపద్మతస్య - కోశోంతభాగః - అసి తస్య కోశమిత్యభూతోపమా - సుందరతరేఅరుణేఅధరోష్ణే -
కుందవద్ధాసాయస్త్రికతం - ఉత్తరార్ధ్యంగపీత్య - లబ్ధమనోరథాస్సంతః - నఖాపినా రుణమణయః - తేహంశ్రయణ మాప్రయభూతమం
ఘ్రీన్దందందం - పునరవేక్ష్యభోదృష్ట్యాపునః పునరేవంబిరీత్య - యగపత్నర్వాంగలావణ్య గ్రహణాశక్తాః - పశ్చాన్నిదధ్యుః భావిత
వంతః || ౪౪ || పుంసామితి || యోగమగైకగైకంమృగయతాః పుంసాం - భావసస్యవిషయభూతం - ఆత్మాధరాస్పదం - బహూనాం

తత్త్వశ్చకాం - సంకుతమితిహ - పాంస్యం పారుషంవపుః - దశాయంతం అన్యేష్యసిద్ధై రసాధారణైః - బౌద్ధత్వత్తై నికలై స్కరణి మాన్య
ప్రైశ్వరై ర్యుతం - సమగృణా సమ్యగస్తువన్ || ౧౫ || నిత్యంబ్రహ్మరూపేణ ప్రకాశసే - తస్మిన్ చిత్రం - ఇదానీంతు పరమమంగళవిశు
ద్ధమూత్యాక ప్రత్యక్షసి - అహూభాగ్యమస్తా కమిత్యాహుః - యదృతి || హా అనంత - య స్త్వం హృద్ధతోపి - చురాత్మనామంతహాతో
సస్ఫురసి - సన్ స్థాకం - అంతహాతో సభవసి - సయసమూలంత్వదై వరాధ్యః ప్రాప్తోసి - అంతిధానా భావహేతుః - భవతస్స
కాశాబుద్ధ్యమాయస్య - తేనాస్తత్ప్రతా - యహియాదైవ - అనువణితరహః ఉపదిప్తరహస్యః - తదై వసః కణామూమాగ్గణ - గు
హంబుద్ధింగతిః ప్రాప్తోసి || ౧౬ || సనుపిత్రోపదిప్తం - భవతా మదృశ్యం ఆమా యా మయం - తత్త్వమహంత్యస్య వివస్వాం
దృశ్యత్వాత్ - దైవమస్తత్ప్రత్యభిజ్ఞయాభేదనిరాసాదిత్యాహుః - తమితి || హాభగవత్ ఆత్మతత్త్వమెవపరంత్యాం - విదామవిద్యః - ప్ర
త్యభిజానీమః - సనునిరుపాధ రాత్మతత్త్వస్య - కథమిదృశ మైశ్వర్యం స్యాదతః పామః - సత్త్వై సపిశుద్ధసత్త్వమూత్యాక - మేషాంభక్తా
నాం - సమ్యక్ప్రతిక్షణం - రతింరచయంతం - ఆత్మతత్త్వమేవాహుః - తేనతాపదైవైవ - విదితైర్జ్ఞాతైః - దృష్టై భక్తియోగై శ్చ
వజాదిభిః ముసయోహృదియద్విదుః - కీన్యతాః - ఉద్గ్రంథయః సిరహమ్నానాః - అతవివదిగతరాగాః || ౧౭ || స్వయమపిభక్తిం ప్రాధా
యితుం - భక్తనాంసుఖాశయమాహుః - నేతి - ఆత్మంతికం మోక్షభ్యమపిత వస్త్రసూదం - తేనగణయంతి నాత్రియంతి - కిముతాస్య

పుంసాంగతీంస్యగయతామిహయోగమాగ్గే ధ్యానాస్పదంబహుమతంనయనాభిరామమ్ | పాం
స్యంవపుదశశయానమనన్యసిద్ధైరౌత్పత్తై స్సమగృణాయుతమప్తభోగైః || ౧౫ || కుమారాః ||
యోంతహి తో హృదిగతో పిచురాత్మనాత్వం సోద్యైవ సోనయన మూలమనంత రాధ్యః | య
హ్యేవకణావివ రేణగుహంగతోనఃపిత్రానువణితర హూభావదుద్భవేన || ౧౬ || తంత్యావిదా
మభగవత్ పరమాత్మ తత్త్వం సత్త్వైవసం ప్రసృతం రచయంత మేషామ్ | యతేనతాపవిదితై దృఢ
భక్తియోగై రుద్గ్రంథయోహృదిపిచుర్నునయోపిరాగాః || ౧౭ || నాత్వంతికంపిగణయంత్యపితే ప్ర
సాదంకింవాన్యదపితభయం శ్రువణన్నయైస్తే | యోగత్వదంఘ్రీశరణాభవతః కథాయాః కీతన్య
తీర్థాయశ సఃకుశలారసజ్ఞాః || ౧౮ || కామంభజస్వవృజినై నిరయేషునస్యాచ్చేతోళివద్య దినుతే
పదయోరమేత | వాచశ్చనస్తులసేవద్యదితేంఘ్రీశోభాః పూర్యేతతేగుణగజైర్యదికణరంధ్రమ్ ||
౧౯ || ప్రాదుశ్చకథాయదిదంపురుహూతరూపం తే నేశనిర్వృతమవాపురలంఛ్యశోనః | తస్మాద్భ
దంధగవతేనకుభద్వి ధేమయోనాత్మ నాంమరుదయోభగవాన్ప్రతీతః || ౨౦ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - పంచదశోధ్యాయః * * * * *
బ్రహ్మ || ఇతి తద్గృణతాంతేషాంమునీ నాంయోగధర్మశామ్ | ప్రసినంద్యజగాదేదంవై కుంతనిలయోవి

దింప్రాదిపదం - తతవ - శ్రువణన్నయై రుజ్జ్వంభితైః - అపితంనిహితం - భయంయస్త్రితత్ - అంగహాభగవత్ - మేభవతః కథా
యారసజ్ఞాః - కథంభూతస్య - రమణీయత్వైవచకీర్తన్యంతీతనాహాం - తీర్థంపవిత్రం - యశోయస్య || ౧౮ || ఇదానింస్వాపరా
ధంవశాయంతోభక్తిం ప్రాధానియంతి - కామమితి || భగవన్నితః పూర్వమస్తాకం - వృజినంనాభవత్ - ఇదానింతు సర్వాణ్యప్యపహ
తాని - యత స్త్వద్భక్తాశ్చప్తా - అతస్తైః స్వవృజినైః - నిరయేషు కామంభవోజస్తస్యాత్ - నువితతే - యదినశ్చేతః - పాదయోః రమేత్ -
అనిర్యథా కంటతై రాపీద్యమానోపి - పుష్పేషు రమేత్ తద్వత్ - విష్ణు సవిగణ య్యయదిరమేత్ - అంఘ్రీ భ్యాం శోభాయాసాం - యథా
తులసీస్వగుణనిరపేక్షేణ - త్వదంఘ్రీ సంబంధేనైవ శోభతే - తథా యదినో వాచ శ్శోభేరత్ - తేగుణగజైః పూర్యేత - కణరంధ్రమి
త్యల్పస్య పూరణమివ - యావకరీత్యా ప్రాధానియంతి - అయంగూఢోభిప్రాయః - కణరంధ్రస్యాకాశత్వాత్ - గుణానాంచ మూలక
త్వాత్ - సకదాచిత్పూరణం - అతోనిత్యమేవ శ్రవణంభలిప్యతీతి || ౧౯ || అద్యవయంకృతాథాన్యైర్దైత్యాహుః - ప్రాదుశ్చకథేతి -
హేపురుహూత విపులకీర్తే - యదిదంరూపం - ప్రాదుశ్చకథే ప్రకటికృతవాససి - దృశోనైప్రాణి - అనాత్మనా మజితేంద్రియాణాం -
దురుదయః ఆశ్రకటాసీరియత్ - ఇత్ ఇత్థంయః ప్రతీతోసి ప్రకటితోసి - తస్మై తుభ్యమిదంసమోవిధేమ - సమస్తారంకుర్త ఇత్యధాః || ౨౦ ||
ఇతిభావాధాదీపికాయాం పంచదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
* * * * * హరిణా సౌత్విదైవిప్రై రమతస్తైస్తుషాదశైః | తయోరసురభావపిక్వతోనగ్రహశ్చర్యతే || ఇతితి || ఇతిగృణతాంతేషాంవాక్యం

ప్రతినంద్య - ఇదంజగాద - ఎతావిత్యాద్యేకదశభిః || ౧ || ఎతావితి | యద్యస్తాత్ - మాంకదధీకృత్యతుచ్ఛీకృత్య-బహుయథా
భవతితథా - అతిక్రమంచకృతవంతౌ || ౨ || యఇతి || తస్మాత్ప్ర ఎవదందోంగీకృతః || ౩ || తదితి || యస్మాద్బ్రహ్మప్రాప్తా తా ఎవ -
పరందైవతం - తస్మాదద్యవః ప్రసాదయామి - తవకోపరాధఇతిచెత్తత్రాహ - తద్ధీతి - మదీయైఃపుంభిః ఆసత్త్వతాస్తిరస్త్వతాఇతి య
త్తదాత్మకృతమేవ మస్యే || ౪ || కించ మమైవైతాభ్యామనిష్ఠంకృతమిత్యాహ || యదితి || యస్యస్వామినోనామానికీర్తితం - ఆమయేత్ర
శ్వేతకుంభం || ౫ || యస్యేతి || యస్యమేఅమృతరూపేఅమరేయః సి - త్రవణేనావగాహః ప్రవేశః - సపివమభివ్యాప్తజగత్పద్యఃతత్తణ
మేవ - పునాతిసోహంవికుంతోభవద్భ్యో హేతుభ్యః - ఉపలభ్యాప్రాప్తాసుశోభనాత్థక భూతాకీర్తిర్యసః - స్వబాహుస్థానియంలో
కేశ్వరమపహన్యాం - కాన్యస్యకథేత్యథః || ౬ || స్వగుణానువణానంతుప్రాప్తాహోత్త మాభామేవ || యదితి || చరణపద్మయోః
స్థితఃపవిత్రోరణఃయస్య - అతపితక్షతోనిర సః - అభిలస్య లోకస్య మలోయేన - యదాప్త - చరణపద్మల్లగ్నఃపవిత్రోరణఃయస్మి
న్మితి - క్షతోభిలమలోయస్యేతిచవిగ్రహః - ప్రతిబింబంప్రాప్తశీలయేన - యేషాంసేవదైతేగుణాః - అతపిత - శ్రీర్మాంసపిజహతి
ప్రేయోలవాభేఅవలోకనలెశాభేఇతరేప్రప్తదయఃనియమావహంతి - తేషామేవ ప్రతీకూలవృత్తిభింద్యా మితిపూర్వైవనంబం
భిః || ౭ || కించ ప్రాప్తాణామమై వ శ్రేష్ఠంముఖం - అతోయుక్తదవజ్జయామన్తు ఖలిర స్తారపితకృతఇత్యాహ || నతి || వితానెయజ్ఞే - య

భుః || ౧ || శ్రీభగవాన్ || ఏతౌహిపాషణ దౌమహ్యంజయోవిజయవవచ | కదధీకృత్య మాంయ
దోబహ్వభత్తామతక్రమమ్ || ౨ || యస్యైవయోధృతోదందోభవద్భిర్మామనునత్రైః | సపవా
నుమతోస్తాభిర్నునయోదేవ హేళనాత్ || ౩ || తదన్వః ప్రసాదయామ్యాద్య బ్రహ్మదైవంపరంహిమే |
తద్ధిహ్యేత్తకృతంమన్యేయత్సన్వపుంభిరసత్త్వ తాః || ౪ || యన్నా మానిచగృహ్లాతలాకోభ్యత్యేకృ
తాగసే | సోసాధువాదస్తత్త్వేనాంతిత్వ చమివామయః || ౫ || యస్యా మలామృతయశ శ్రీవ
ణావగాహస్సద్యఃపునాతజగదాశ్వపచాద్వికంతః | సోహంభవద్భ్యఉపలబ్ధసుతీర్థకీర్తిశ్చింద్యాం
స్వబాహునుపివః ప్రతీకూలవృత్తిమ్ || ౬ || యత్యేవయాచరణపద్మపవిత్ర రేణంసద్యఃక్షతాభిలమ
లంప్రతిబింబశీలమ్ | నశ్రీర్విరక్తమపిమాంవిజహాతయస్యాః ప్రేయోలవాభాఇతరేయమాన్వహం
తి || ౭ || నాహంత థాన్దియజమానహవిర్వితా నెచ్యోతద్వృత్తుతనుదక హుతభుక్తుభేన | యద్రా
హ్మణస్యముఖతశ్చరతోనుమాసంతుప్తస్యమయ్యపహితై నిజకర్తృపాకైః || ౮ || యేషాంబిభర్తృహ
మభింపపికుంతయోగమాయావిభూతరమలాంఘ్రరజఃకీర్తితైః | విప్రాంస్తుకోనవిషహేతయదహా
ణాంభస్సద్యఃపునాతినహచంద్రలలామలోకా || ౯ || యేమేతనూన్ద్విజవరాదుహతీర్తదీయా
భూతాన్యలబ్ధశరణానిచ భేదబుద్ధ్యాద్రక్ష్యంత్యఘృతదృశోహ్యహిమన్యవస్తాగృధ్రా రుషామ
మకృపంత్యగిడండ నెతుః || ౧౦ || యేబ్రాహ్మణాన్తయిధియాక్షిపతోచయంతస్తుప్యద్భదఃస్థితసు

జమాశస్య - హవిఃచరుపురోదాశాది - హుతభుగ్నిః - తేనముఖేనఅదన్నశ్చన్నపితథానాన్దివాత్సామి - యద్యథా - చ్యోతతామరతా
ఘృతేనఅస్తుతంవిలాడితం - పాయసాదిప్రతిగ్రాసం - రసాస్వాదనపూర్వకం - చరతోభంజానస్య జ్ఞానినోవా - బ్రాహ్మణస్యముఖ
తోన్నామి - మయిసమపితైఃకర్తృభైఃతుప్తస్య స్థిష్ఠామస్యేత్యథః || ౧౧ || యేషామితి || యేషామలమంఘ్రరజఃపంకిరీతై నిజభ
ర్తృ - తాన్దిప్రానపకుర్వతోపికోన్యోనవిషహత - కథంభూతోహం - అభింతానవభిన్నా - వికుంఠాతిప్రతిహతాచ - యోగమాయావి
లాసభూతావిభూతిర్యస్యతథా - యస్యాహాణాంభఃపాదోదకం - చంద్రలలామేనెశ్వరణ - సహితాలోకా సద్యఃపునాతినపంపరమ
శ్వరఃపరంపావనోపిసన్నహంబిభర్తృతి || ౧౨ || యఇతి || కించ - మేతనూరధిష్ఠానాని - కాస్తాఃద్విజవరా - ద్భూతీర్థోగ్ధీగాభివ్య
థః - దుహిత్యాంసితే - తావపివిష్ణురూపాత్పూర్వాదుత్పన్నత్వాత్ - సూర్యస్తుతాశ్చగావఃఇతివచనాత్ - అలబ్ధశరణానిరక్షకహి
నాని - భేదబుద్ధ్యామరధిష్ఠానంసంభవతీతిపున గృహ్యేత్తద్రక్ష్యంతి - అఘోనక్షతానష్టాదృష్టిర్యసాంతా - మదీయోధిక్యతోదండనె
తాయమస్తస్య - గృధ్రాకారాఃసూతాః - అహివస్తస్యర్యమాంతే - రుషాక్రోధేనకృపంతి - శంచుభిఃభిందంతి || ౧౩ || ఏవం భూతాస్తు
మాంపశీకుర్వంతీత్యాహ - యఇతి || యేషాపతఃపరుషంభాషమాణానప్రప్తాణాంసంబోధయంతి - మయియాధీస్తయా - నానుదేవదృ
ష్ట్య - అచాయంతస్తుప్యద్భదఃప్రీయమాణవిత్తాః - స్థితమేవసుధాతయోక్షితంపద్మతుల్యంవక్త్రంతేషాం - అనురాగకలయాప్రేమ
భోభయానాన్యా - గృణంతస్తుపంతః - యథామపితమాత్తజంస్త్రిగ్ధఃపితా - సత్పుత్రోవాపిరం - అహమివభృగుంయమ్నూంశ్చ - తైర

హముపాకృతోవశకృతః॥౧౧॥తదితి॥ తత్తస్మాదాతసాయమభిప్రాయంఅలక్ష్యమాణావజ్ఞానంతోయుష్కృతపరాధోచితాంగతీంసద్యః
ప్రాప్య-మత్సమీపంప్రాప్నుతాం-తదితి-మనుగ్రహః-తమేవహ-య-ద్భుతయోవికావాసోచిరతఃశీఘ్రంకల్పితాంసంపాద్యతాంస
మాప్యతామితి॥౧౨॥అథేతి-ఉశతీంప్రియాం-ఋషికుల్యాంఋషియోమంత్రాస్త్రవహహరూపాం-ఋషికులయోగ్యామితివా-
సరస్వతీంఅస్వాద్యతన్మాధుర్యమనుభూయ-సపరాప్రాయేణమన్యనాదప్తానామపిక్రంధవిషవ్యాప్తానాం-మనోఽసానుభవాభావాత్ప్రియ
భాషణమపినసహతే-తేషాంచాత్మామనోనాత్మస్యతీఅలమితివామన్యత॥౧౩॥సతీమితి॥సతీంశ్రేష్ఠాం-వ్యాదాయప్రసార్య-క
ణాందత్వేత్యభాః-లఘ్వంమితాక్షరాం-గురుభిరధైకాగ్రహ్వరాందుష్ప్రవేశాం-అగాధామభిప్రాయతోగంభీరాం-అగ్రతః
విగాహ్యవిచార్యాపి-కిమన్తాకమభినందతివా-అస్తత్కృతందండంవా-సంకోచయతీతినవిదుః॥౧౪॥తతశ్చాభినందతీజ్ఞాత్వా-
తేప్రహృష్టాస్సంతఃప్రాచుః-తదితి॥క్షుభితారోమాంచితాత్వగ్యేషాం-కూపితేలిపాతే-సంజాతరోమకూపోక్త్యరోమాంచితత్వమే
వోక్తం-ఆరంభః-అవిచ్ఛిన్నతః-పారమేష్వస్యపరమేశ్వర్యస్య-మహేంద్రాయఃపరమోత్తమోదేశతః-అధిరాజత్వమావిష్కృత్యరాజ
శిరోభాంప్రాహ్మణీకమానయతీజ్ఞాత్వేత్యభాః॥౧౫॥సేతి-అధ్యక్షస్సర్వేశ్వరస్సకా-తద్ధిహ్యత్కృతంమన్యతీత్యుక్తం-మయా
పరాధఃకృతఇతితథాతదనుగ్రహమామేత్యాదివచనైః-మమానుగ్రహశ్చేతియత్ప్రభాషసే-తవతచ్చిక్రీడితం-నవిద్మః॥౧౬॥ప్ర

ధోక్షితపద్మవక్త్రాః । వాణ్యానురాగకలయాత్మజవద్ధ్యంతస్సంబోధయంత్యహమివాహముపాకృ
 తస్తైః ॥ ౧౧ ॥ తత్తైస్వభర్తురవసాయమలక్యమాశ్చైయుష్మద్వ్యతిక్రమగతిప్రతిపద్యనద్యః । భూ
 యోమమాంతికమితంతదనుగ్రహణామేయస్తల్ప్యతామచిరతోభృతయోర్వివాసః ॥ ౧౨ ॥ బ్ర
 హ్మ ॥ అథతస్యోశతీం దేవీంఋషికుల్యాంసరస్వతీమ్ । నాస్వాద్యమన్యదస్తానాంతేషామాత్మాప్య
 త్యప్యత ॥ ౧౩ ॥ సతీం వ్యాదాయశృణ్వంతోలఘ్వింసుర్వధాగహ్వరామ్ । విగాహ్యాగాధగంభీరాం
 నవిచుస్తద్భిశీషితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తేయోగమాయయార్ఘ్యపారమేస్థ్యమహూదయమ్ । ప్రోచుః
 ప్రాంజలయోఽప్రాప్తహృష్టాః కుభితత్వచః ॥ ౧౫ ॥ కుమారాః ॥ నవయంధగవన్విద్వస్తవదే
 వవిశీషితమ్ । కృతోమేనుగ్రహశ్చేతియదధ్యతుః ప్రభాషసే ॥ ౧౬ ॥ బ్రహ్మణ్యస్యపరందైవంబ్రా
 హ్మణాః కిలతెప్రభో । విప్రాణాం దేవదేవానాంధగవనాత్తదైవతమ్ ॥ ౧౭ ॥ త్వత్తస్సనాతమో
 ధర్మోరక్ష్యతేతనుభిస్తవ । ధర్మస్యపరమోగుహ్యానిష్ఠికారోభవాన్తతః ॥ ౧౮ ॥ తరంతిహ్యాంజసా
 మృశ్యుంసవృత్తాయదనుగ్రహాత్ । యోగినస్సభవాః కింస్విదనుగృహ్యేతయత్పరైః ॥ ౧౯ ॥ యం
 వైవిభూతరుపయాత్యనువేలమన్యైరిర్థాభిభిస్స్వశిరసాభృతపాదరేణుః । ధన్యాపితాంఘ్రితు
 లసీనవదామధామ్నోలోకంనుఘన్రతపతేరివకామయానా ॥ ౨౦ ॥ యస్తాంపివిక్తచరితైరను
 వతమానాంనాత్యాద్రియత్పరమభాగవతప్రసంగః । తంతాంద్విజానుపథపుణ్యరజఃపునీతః శ్రీ

హృదయ స్వేతి || కిలెతిలోకశ్చైతన్యం సూచితం - పరమాధామముః - విప్రాజామితి - దేవదేవానాందేవభూష్యా నామపి - భగ
వాత్సమాత్మాచంద్రైవంచ || ౧౭ || లోకశ్చైతన్యాంత్రపంచయతి త్వత్తత్త్వబ్ధిః - త్వత్తత్త్వేతి || ధర్మస్వత్తవివభవతి - రక్ష్యతేచ-
త్వపవరాదైః సరసుఖలరూపః - అతవివగుహ్యః - గౌఢ్యః - సతస్వగాది ఫలవద్వికారీ - కించునిర్వికారో మతఇత్యేవంభూతస్యతది
వంలోకశ్చైతన్యాంత్రమితిభావః || ౧౮ || విపరిణందైతదిత్యాహుః - తరంతితి || యస్యానుగ్రహదేవ - నివృత్తావిరక్తాయోగినశ్చ - సం
తోమృత్యుంతరంతీతి - సభవాత్ పరైరనుగృహ్యత ఇతియత్తల్లింస్విన్నకించిదిత్యథాః || ౧౯ || యచ్ఛీతం || శ్లో || యత్యేవయాచరణాప
ద్వపవిర్రేణుంసద్యఃక్షతాభిలమలం ప్రతిలబ్ధీమిత్వాది - తదత్యంతమసంభావితమిత్వాహుద్వాన్భావం || యమితి - యంవై విభూతి
లక్ష్యః - అనువేలం ప్రత్యవసరముసయాతి సేవతే - భృతః పాదరేణుర్యస్యాః - ఉద్యోగ్యుతిభిరపికతమం ప్రోక్త్యోతులస్యానపదామమా
లా - తద్దామస్థానంయస్యతస్య - మధుప్రతస్యపతేభ్రామరముఖ్యస్య - లోకంస్థానమంఘ్రిం - కామయానెవ || ౨౦ || యదీతి || వివిక్త
చరితైశ్శుద్ధపరిచరదైః - అనువతమానాం సేవమానామపి - యోనాత్వాప్రియతనాతీవాదృతవాత్ - సవివంభూతస్త్వం - అయంభా
వః - ఇథంనామాతిలంపటతయాలక్ష్యస్తవం సేవతే - కథమేవంహిసామేనే - అయం హిసారగ్రాహీమధుప్రతశ్చంచలశ్చ సచాంఘ్రిగ
తాయాంతులస్యాంఅనివారోనిశ్చలస్సక్ - రమతే - అతోంఘ్రిలాపణ్యమవ్యధికంస్యాత్ - తతోహంపక్షసిస్థితాపియోగిజనాదిబహు
సేవకసంఘమంగీకృతాపితులస్యాసహసాపత్న్యవాపివరణా సేవిష్యామితిభదేశమాత్మక్యేనానువతమానామపితాం - త్వంనాతీవా

త్రియసే - యతః పరమభాగవతేష్వేత ప్రకృష్టసంగభావః - సమిపంపరమసభాగ్యసిధిస్త్యం - అతః ప్రాప్త్యుప్రసాదాన్తాంత్రినా
విజహతితిలలభ్యలాభత్యైవనిదేశానసమంజసభితి - కించస్యత వివత్సంభగభాజనఃభజనియానాంగుణానామాత్రయః - పరమశుద్ధశ్చ -
తంత్యాం - ద్విజానామనుషభం - పథిపథిలగ్నయత్పుణ్యరజః - తథాశ్రీవత్సలత్త్వచకింపునితఃపవిత్రీకురుతః - కిమథాంచలైశ్శాలగాః
ప్రాప్తః - భూమణల్యైవనీకృతజానసి - అతః ॥ శ్లో ॥ యత్యేవయాచరణపద్మపవిత్రరణమిత్యాదివచనం - లోకసంగ్రహమాత్రమిత్య
భావః ॥ ౨౦ ॥ ధర్మమూలైశ్చతవేదముచితమేవేత్యాముః ॥ ధర్మస్యత్యాదిప్రభిః - త్రిష్వేవయుగేషువిభావోయస్యేతి - త్రియ
గః - యద్వా - త్రిణియుగానిషడ్భుజాః - భగవద్భూతాచ్యస్సంత్వస్యేతిత్రియగః - తాత్త్రియగ - ధర్మస్య రూపస్యతవ - త్రిభిఃపద్భిః -
వైవరసాధారణై స్తపశ్చాతవయాభిః - సత్వస్యధర్మవిప్లవేపికలావనువతఃమానత్వాత్ - త్రిభిరుక్యక్తం - భృతంపాలితం - కింకృత్యా
నోస్తాకంపరదయాసత్వేనతనాస్సత్వముత్యాత్ - తదభిఘాతేమింపదానామభిఘాతకంరజశ్చతమశ్చ - నిరస్యనిరాకృత్యైవజానాం
దేవతానాంప్రయోజనాయనూసంభృతం - యద్వాజహలోకేరూపమస్తాకం - తన్నివతఃయేత్యభావః ॥ ౨౧ ॥ నేతి - అత్త గోపంత్వదైవరత్న
జీయం - ద్విజోత్తమానాం - కులంయదిహస్ఫుటం - త్వంసగోప్తానరక్షితా - తృప్తప్రత్యయాంతత్వాత్ సమప్యఃప్రయోగః - రిహ్యే
వశిష్ఠోభావః - తవవేదమాగః - సంక్షృతినాశంయాస్యతి - కుతఃహయస్తాత్ - ఋషభస్యశ్రేష్ఠస్య - తత్ అసహాణమసూనృతంచ
లోకోజనఃఅగ్రహిష్యత్ - ఉక్తంహగీతాసు ॥ శ్లో ॥ యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తతదేవతరోజనః - సయత్ప్రమాణంకురుతేలోకస్తదనువతః
తభితి ॥ ౨౩ ॥ సశ్యత్సితిచేత్రత్రాముః - తదితి - తద్వేదమాగఃనాశం - ఇవేతిలోకోక్తిః - సత్వసిధిత్వాత్ - జనాయత్యేమంవిభాతుమి

వశ్యలత్త్వ కిమగాభగభాజనస్త్యమ్ ॥ ౨౦ ॥ ధర్మస్యతేభగవత స్త్రియగత్రిభిదైన్యఃపద్భిశ్చరా
చరమిదంద్విజదేవతాభావమ్ । నూనంభృతంతదభిఘాతరజస్యశ్చసత్వై నమోవరదయాతనువా
నిరస్య ॥ ౨౧ ॥ నత్వంన్విజోత్తముకులంయదిహత్వగోపం గోప్తావృషఃస్తవహాణేనచసూన్యతేన ।
తహ్యేవనంత్వతీవస్తవవేదసంథాలోకోగ్రహిష్యన్వషభస్యహితత్ప్రమాణమ్ ॥ ౨౩ ॥ రితై
నభీష్టుమివసత్వసిధిర్విధితోఽయేనుంజనాయనిజశక్తిభిరున్యతారైః । నైతావతాత్ర్యభివతేతవవి
శ్వభతుఃపైజఃక్షతంత్యవనతస్య సతేవినోదః ॥ ౨౪ ॥ యంనానయోదఃమమధీశభవావిచ
ప్తేవృత్తింతుపాతదనుమన్తహినిర్వృత్తికామ్ । అస్తాసువాంయశ్చేదతోధ్రియతాంసదండోయేనాగసా
వయమయింత్వహికిల్బిషేజ ॥ ౨౫ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ ఏతౌసురైరరగతింప్రతిపద్య సద్యస్సంరం
భసంభృతసమాధ్యనుబద్ధయోగౌ । భూయస్సకాశముపయాస్యత ఆశుయోవశ్శాభోమయైవనిమి
తస్తదనైతవిప్రా ॥ ౨౬ ॥ బ్రహ్మ ॥ అథతేమునయోదృష్ట్వా నయనానందభాజనమ్ । వైకుంఠం
తదభిష్టానంవికుంఠంచస్వయంప్రభమ్ ॥ ౨౭ ॥ భగవంతంపరిక్రమ్య ప్రణీపత్యా నమూన్యచ । ప్ర
తిజన్తుఃప్రముదితాఃశంసంతోవైక్షువీంస్త్రియమ్ ॥ ౨౮ ॥ భగవాననుగావాహయాశంమాభైష్టమస్తు

సోఽః - అతపివనిజశక్తిభిఃకావాదిభిః - ఉత్పాటితధర్మప్రతిపక్షస్యతవ - బ్రహ్మకులఅవసరిర్యుక్తేవ - సమమహతోన్యవ్యవసరితైజో
హనికరీతిచేత్రత్రాముః - వితావతాతుధర్మప్రాణప్రయోజనై - అవసరస్యవిసయంకృతవతః - తవలైజఃప్రభావః - సక్షతఃసక్షిణం -
యతఃసఃసమనాదిదైవినోదః ॥ ౨౪ ॥ శాపాగ్రహంపరిత్యజ్యవిజ్ఞాపయంతి - యమితి - యంనాదమందండం - విభాస్యతి - భవాన్ - వృ
త్తించదేవయికింజీవికాంవా - తత్సగ్నమనుమన్తామహ - వయంనిరపరాభావేతో - కిల్బిషేజ శాపేన - అయిక్ష్మహియోజితవంతః ॥
౨౫ ॥ మత్పారిత్యాత్ శాపస్యయస్తాకంనాపరాధభిత్వాశ్వాసయన్నాహ - వితావతి - వితానద్యవివ - అసురగతిప్రాప్త్య - భూయో
హ్యేషు - మత్సమిపమాగమిష్యతః - సురంభేణక్రొధావేశే - సంభృతస్సంవృద్ధః - యస్సమాధిరేకాగ్రతా - తేనానుజన్తోదృఢీకృతో
యోగఃయయోః - హవిప్రా - నూపశ్యాపఃయచ్చత్ప్రతశ్శాపః - తేదితినమన్తేవనిమితః నిర్దితః - ఇత్యుక్తేతజానీత ॥ ౨౬ ॥ అథేతి -
నేత్రోత్సవజనశం - స్వయంప్రభంప్రకాశాంతరాపెక్షం - సత్త్వపరిణామత్వాత్ ॥ ౨౭ ॥ భగవంతమితి - అనుమాన్యఅనుజ్ఞాస్య
౨౮ ॥ భగవానితి - మమైవతుమతంసంకుతం - ఇదమత్రతత్త్వం - యద్యపిసకాదీనాంక్రొధోపిసంభవతి - సచభగవత్పాపకాద
యోఃతనూర్వాప్రప్త్యుప్రతిహేయం - సచభగవతఃస్వభక్తోపేక్ష - సచనైకుంఠతానాంపునజన్త - తథాపిభగవతస్సిస్మతేది
వత్ - కదాచిద్యుత్యాసమజని - తదాత్యైమామృబలత్వాత్యత్త్వసాపకదానాంచతుల్యబలవై పితృతీపత్యైసుపపత్తేః -
వితావేవప్రప్త్యునినారణప్రవత్య - తేషుచక్రోధముత్పాద్య - తచ్చాపవ్యాజేనప్రతిపక్షంవిభాయ - యద్ధకాతుకంసంపాదన
ణమితి - భగవతైవవ్యవసితం - తత్సర్వంసంగచ్ఛతే - తథుక్తశాస్త్రోనుజ్ఞానమిత్ర ఇతిహృదైష్టమితి - అస్తుశమితి - హంతుంసేష్య

తామస ఇత్యాది || ౩౦ || మయీతి - ప్రత్యేష్యతః ప్రత్యేష్యతః - వికాశం సమీపం || ౩౧ || తామితి - జగద్రా దృశ్యకాపాత్ - హరిలో
కతః ప్రపతంతామితితేషః - శ్రీహరిలోకపట - హతశ్రయోవభూతామితి - విగతస్త్వయాసప్తగవా || ౩౩ || తత ఇతి - వికుంతస్యధిషణాత్
స్థానాత్ - పుత్రకాః హదేవాః || ౩౪ || తామితి - కాశ్యపం లెజోవీర్యం - ప్రాప్తా - సహస్రేషగభే ప్రవిష్టాయమా || ౩౫ || తయోరితి -
తయోరైజసా - వదైజఆక్షీప్తం రిరస్త్వతం - సచాత్రమే ప్రతినిధిశ్శక్యః - యతః పితహి దానం - భగవానెవవిధాతుమిచ్ఛతి || ౩౬ ||
తథాపికోపుష్పపాదోవిచార్యతామితితేత్రాహ - విశ్వస్యతి - త్రయాణాం గుణానామిశః - సపితసత్త్వైర్త్రాహకాలేక్షేమంవిధాన్యతి -
విమృశేనవిమృశేన || ౩౭ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - షోడశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * * తతస్సప్తదశేజన్తతయోలోకభయంకరమ్ హరణ్యాక్షప్రభావశ్చవ్యాకృతే ద్విగమేచ్ఛ తమ్ || నిశమ్యతి - క్షేమంవిధాన్య తితి వ త

శమ్ । బ్రహ్మ తేజస్సగుర్భోపిహంతుం నెచ్ఛేనుతంతుమే || ౨౯ || ఏతత్తురై వనిదిప్తంరమయాప్ర
ధ్యాయదా । పురాపవారితాద్వారివిశతీనుయ్య పారతే || ౩౦ || మయిసంరంభయోగేనని స్తీర్య
బ్రహ్మ హేళనమ్ । ప్రత్యేష్యతోవికాశంమేకాలేనాల్పీయసాపునః || ౩౧ || ద్వాస్థానాదిశ్యభగవా
న్విమానశ్రేణిసూక్షణమ్ । సర్వాతిశయయాలత్యైజుద్ధంస్వంధిష్ట్యమావిశత్ || ౩౨ || తచగీర్వా
ణయుషభౌదుస్తరాధరిలోకతః । హతశ్రీయాబ్రహ్మశాపాదభూతాంవిగతస్తయా || ౩౩ || తతో
వికుంతధిషణాత్తయోనిపతమానయోః । హాహాకారోమహానాసీద్విమీనా క్రమపుత్రకాః || ౩౪ ||
తావేవహ్యధునాప్రాప్తాపాషాదాన్మృషభౌహరేః । దితేజాతరమావిష్టాకాశ్యపంలేజ ఉల్ప
ణమ్ || ౩౫ || తయోరసురయోరద్యతేజసాయమయోహివః । ఆక్షీప్తంలేజపితహిభగవాన్సం
పిధిత్సతి || ౩౬ || విశ్వస్యయఃస్థితిలయోదయహేతురాద్యోయోగేశ్వరైరపిమరత్యయయోగమా
యః । క్షేమంవిధాన్యతినమోభగవాంప్రత్యుధీశస్త్రాస్త్రదీయవిమృశేనకియానిహాథణః || ౩౭ ||

* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయ స్కంధే - షోడశోధ్యాయః . * * * * *
మైత్రేయః || నిశమ్యాత్తభువాగీతంకారణంశంకయోగ్ని తాః । తతస్సర్వైన్యవతాంతత్రిదివా
యదిపాకనః || ౧ || దితిస్తుభతురాదేశాదవత్యపరిశంకినీ । పూణేవషశలేసాధ్వపుత్రాప్ర
సుషువేయమా || ౨ || ఉత్పాతాబహవస్త్రనిపేతుజ్ఞాయమానయోః । దివిభున్యంతరిక్షేచలో
కస్యోగుభయోవహః || ౩ || సహాచలాభువశ్చేలుడివస్సర్వాఃప్రజజ్వలుః । సోల్లాశ్చశనయఃపె
తుఃకెతవశ్చాణిహేతవః || ౪ || వవోవాయుస్సుఖస్సశఃపూత్రారానీతయన్తుహుః । ఉన్మూల
యన్నగవతీన్వాత్యానీకూరజోధ్వజః || ౫ || ఉద్ధసత్తటిదంభోదమటయానప్తభాగణే । ప్రామ్ని
ప్రవిష్టతమసానస్తవ్యాదృశ్యలేపదమ్ || ౬ || ఉద్గతోమిస్తదావాధిర్విమానఃకుభితోదరః । సోద
పానాశ్చనృతశ్చక్షుభుశ్చస్త్రపంకజాః || ౭ || ముహుఃపరిధయోధూవన్సరామూర్వాశ్శశీసూ
ర్యయోః । నిఘాతరవనిహ్రాదావివరేభ్యఃప్రజజ్జిరే || ౮ || అంతగ్రామేష్యతి - సృగాలానాముఖాకానా

నాశంకయాత్యక్తాః || ౧ || దితిరితి - భతురాదేశాత్ || శ్లో || లోకాన్సహూంప్రీతిశ్చండిముహురాత్రం దయష్యత ఇతివచనాత్
స్వాపత్యాఖ్యాం పరిశంకినీ - దేహోపత్రవంశంకమానా || ౨ || ఉత్పాతా ఇతి - తత్రతదానం నిపేతుబాధాపుః || ౩ || సహాచలా ఇతి - ఆ
చలైస్సహితాః భువఃప్రదేశాః - కెతవశ్చభయంచక్రురితితేషః || ౪ || వనానితి - పూత్రారానీతప్రవాన్యశద్వాసుకరణం - సగవతీ
మహావృక్షే - వాత్యానీవానీకం - రజపిపద్భజోయస్య || ౫ || ఉద్ధసదితి - ఉద్భేరకాసంత్య ఇవతటితోయేషు - తేషామంభోదానాం -
మటయాసమూహాన - సప్తభాగణఃసూర్యాదిప్రభాసమూహాయస్త్రికా - తత్పదంస్థానం - సవ్యాదృశ్యతేస్త్రాపదపినాదృశ్యత || ౬ || ఉ
ద్గతేతి - వాధిస్సముత్రః - విమానః - ఉద్గతాఃఉద్గయోయస్మాత్ - కుభితాః ఉదరస్థామకరాదయోయస్త్రికా - ఉదపానైవాపీహాపా
దిభిస్సహితాః - శుష్మాణిపంకజానియాసు || ౭ || ముహురితి - పరిధయఃపరివేషః - సరామూర్వాఃరామగ్రస్తయోః - నిఘాతరవః - నిర
శ్రగజానశబ్ధః - తస్యనిహ్రాదాఃప్రతిధ్వనయః - వివరేభ్యఃగిగుహాభ్యః || ౮ || అంతగ్రామేష్యతి - సృగాలానాముఖాకానా

చ - టంకారైర్ధ్వనిభిః || ౯ || సంగీతవదంతి - గ్రామసింహాశ్వాసః || ౧౦ || ఖరాశ్చ కకాశ్చైస్తీక్షణైః - శాక్షతః - ఖాత్తారః Xదణ
భజాతిశబ్దః - తస్మిన్ రభసః సంక్రమాయేమంతే - వరూధశః సంఘశః || ౧౧ || రుదంతశ్చితి - రాసభశ్చాత్తస్తాః - సర్వతః క్రోశం
తః || ౧౨ || గావశ్చితి - గావః అత్త సత్తస్తాః - అస్య గ్లోహాశ్చ బభూవుః - దేవలింగానివ్య రుదణ - ప్రతిమానామశ్చ స్రావ ఆసీది
త్యభః || ౧౩ || గ్రహానితి - పుణ్యతమా గురుబుధాదీన్ - భగవాన్ బహూని సక్షత్రాణిచ - అస్యేత్రాగ్రహ భౌమా దయః - అతిచే
రుః అతిక్రమ్యజన్తుః - వక్త్రగత్యాప్రత్యావృత్త్యా - యుయుభుశ్చ పరస్పరం || ౧౪ || దృష్ట్యైతి || బ్రహ్మపుత్రానృతేవివా - తెహంస్వకాపా
దిష్టానా || ౧౫ || తావితి - వ్యభిమానం ఆత్మపారుషం పూర్వసిద్ధంస్వపారుషం యదాస్తే || ౧౬ || దివిస్పృశావితి - నిరుద్ధాః వ్యాప్తాః - కాష్ఠాః ది
శోయాభ్యాం - స్ఫురంతి అంగదానియేషుతే - భజాః యదాస్తా - అంగదైతిటాబంతత్వమాషం - శోభనా కాంచీయస్యాంతయా కట్యా || ౧౭ ||
ప్రజాపతిరితి - యమయోమధ్యయః - స్వదేహాత్మాకృత మమజాయత - తం యథాహిరణ్య కశిపుంవిదుః - సాక్షిః - స క్రమంయ

వహ్ని ముల్పణమ్ | సృగాల్ లూకటంకారైః ప్రణేదురశివాశ్శివాః || ౯ || సంగీతవక్త్రోదనవదు
న్న మయ్యశిరోధరాన్ | వ్యమంధావివిధావాచో గ్రామసింహాస్తతస్తతః || ౧౦ || ఖరాశ్చ కకా
శ్చైస్తీక్షణైః ఖరైః ఘరైః ఘ్నైః తోరసాతలమ్ | ఖాత్తార రభసామత్రాః పర్యథావత్ వరూధశః || ౧౧ || రు
దంతో రాసభాత్తస్తానీదామదపత్ ఖగాః | ఘోషేరణ్యేచపశవశ్చ కృన్నాత్త్రమకుర్వత || ౧౨ ||
గామౌత్రసన్న సృగ్లోహాస్తోయతాః పూయవషిణః | వ్యరుదణ దేవలింగానిప్రమాః పేతుర్వివా
నిలమ్ || ౧౩ || గ్రహాన్పుణ్యతమానన్యభగవాన్ శ్చాపిపీడితాః | అతిచేరుర్వక్త్రగత్యా యుయుభుశ్చ
పరస్పరమ్ || ౧౪ || దృష్ట్యా వ్యాంశ్చ మహాత్మా తానతత్తద్విదుః ప్రజాః | బ్రహ్మపుత్రా
నృతేభీతామేనిరేవిశ్వసంప్లవమ్ || ౧౫ || తావాదిదైత్యా సహసావ్యభిమానాత్త పారుషా | వపు
థా లేత్త సారేణ కామేనాద్రిపతీశ్చ || ౧౬ || దివిస్పృశౌ షేమకిరీటోటిభిర్నిరుద్ధ కాష్టాస్ఫురదు
గదాభుజౌ | గాంక్షంపయంతౌచరణైః పదేపదే కట్యాసు కాంచ్యార్త మతీత్యతస్థతః || ౧౭ || ప్రజా
పతినా మతియోరకాషీద్యః ప్రాకన్వదేహాద్యమయోరజాయత | తం వై హిరణ్య కశిపుం విదు
ర్యథాయంశం హిరణ్యాత్మమసూతసాగ్రతః || ౧౮ || చక్రే హిరణ్య కశిపువోధ్యాం బ్రహ్మవరే
ణచ | వశేసపాలాన్ లోకాంస్త్రీనమతోమృత్యుగుద్ధతః || ౧౯ || హిరణ్యాత్మోనుజస్తస్య ప్రియః ప్రీతి
కృదన్వహమ్ | గదాపాణ్ దివంయాతోయుయుత్సుమ్భా గయన్రణమ్ || ౨౦ || తం వీక్ష్యదస్సహ
జవంరణత్రాంచననూపురమ్ | వై జయంత్యా ప్రజాజష్టసుంసన్యస్తమహాగదమ్ || ౨౧ || మమోవీ
ర్యబలోన్మిక్తమధృష్యమకుతోభయమ్ | భీతావిలిల్విరేదేవాస్తాత్యక్తస్తాశ్చవాహయః || ౨౨ ||
సవైతిరోహితాదృష్ట్వామహసాస్వేనదైత్యరాట్ | సేంద్రాణాదేవగణాః కీబానపశ్యన్వనద
ద్భృశమ్ || ౨౩ || తతోనివృత్తః క్రీడిష్యన్గంధీరంభీమనిస్సనమ్ | విజగాహేమహాసత్త్వోవానింమస్త
శ్చవద్విపః || ౨౪ || తస్మిన్ప్రవిష్టేవరుణస్యనైనికాః యాదోగణాస్సన్నధియస్ససాధ్వసాః | అహన్య
మానా అపితస్య విచాసాప్రథమితాదూరతరంప్రదుమ్రువుః || ౨౫ || సవషాపూగానుదధౌను

మసూత - తం హిరణ్యాత్మం యథావిదుః - తథానామకృతవానిత్యభః - ఆయంభావః, యదాహిగణాభాససమయే - యోనిపుష్పంతి
శద్విర్యం ద్వేధావిభక్తం - ఆదితః పశ్చాద్భావేనచ ప్రవిశతి - తదాయమాభవతః - తయోశ్చ పితృతః ప్రవేశక్రమవిపర్యయేన - మాతృతః
ప్రసూతిః || ౨౬ || యదావిశద్విధాభూతం యోనిపుష్పం పరిక్షరత్ | ద్వేతదాభవతోగణా సూతిర్యశవిపర్యయాదితిండిసిద్ధస్తరణాత్ ||
అతః స్వదేహాత్పూర్వ యోజితః - తస్య హిరణ్య కశిపురితి - దితేః క్రమమయః ప్రసూతః తస్య హిరణ్యాత్మశ్చితి - నామకృతవానితి || ౧౮ ||
చక్ర ఇతి - దోధ్యాం ఉద్ధతః - బ్రహ్మవరేణ అకుతోభయమృత్యుః || ౧౯ || హిరణ్యాత్మశ్చితి - రణంయుద్ధం || ౨౦ || తమితి - మస్య హేమా
జవోవే సోయస్య - రణంతో కాంచనపయానూపురాయస్య - అంసేన్యస్తామహావీగదాయస్య || ౨౧ || మన ఇతి - మనసా శాన్త్యాణిరీర్యణ -
బలెనవరేణచ - ఉత్పిక్తం X ర్వితం - అభ్యుదయం నిరంకుశం విలిన్యతేనాదిభూవుః || ౨౨ || స ఇతి - స్వేనమహసాతిరోహితాన్ - దృష్ట్వా
జ్ఞాత్వా - కీబామత్రః - సవశ్యన్ అపశ్యన్ సత్ - కీవానితిపాతే - పారుషహీనాన్ || ౨౩ || తస్మిన్నితి - సన్నాతకసన్నాభీర్యమాం
తే - వచాసాలేజసా - ప్రథమితాః అభిభూతాస్సంతః || ౨౪ || స ఇతి - మహార్షీనభిజ్ఞైః - మారయతీతి మార్యం కాష్టాణ్యసం - త

స్త్రీయః - యదా - హర్షీభూస్తృణవిశేషః - తన్త్రయా రహస్వ - భృథంసిబద్ధయేత్యథః - విభావరీసంజ్ఞామాసేదివా - ప్రాప్త
 వా ॥ ౨౬ ॥ తత్రేతి - అసురాణాం లోకః పాతాళం - తత్పాలకం - ప్రలభ్యుండపహసితుం ప్రణీపత్య ॥ ౨౭ ॥ త్వమితి - యస్మాత్ రాజ
 సూయేన - భవా అయజత్ ॥ ౨౮ ॥ స ఇతి - ఉపశమం యుద్ధాదికాతుకోపరమం ॥ ౨౯ ॥ పశ్యామితి - యుద్ధమాగ్రే నిపుణత్వాం - య
 స్తోషయిష్యతి విహగచ్ఛ - గృణతేస్తువతి ॥ ౩౦ ॥ తమితి - ఆరాత్ శీఘ్రం విస్తయః సప్తగర్వః - వీరశయేరణాంగైరూపాణివరాహాద్యవతా
 రా ॥ ౩౧ ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సప్తదశాధ్యాయవ్యాఖ్యానాః ॥ ౩౨ ॥ తద్వీరమా రాదశీపత్యః స్త్రీయశ్చయిష్య
 త్ ॥ అష్టాదశేహిరణ్యాక్షధరాధత్యవరాహయోః - నిర్విశేషం మహాయుద్ధం దేవరక్షోనిరూప్యతే - తదితి ॥ ప్రతిగూర్ధారం శ్రుత్వా - మ
 హామనాః - శయిష్యస ఇతియదుక్తంతత్ - విగ్రహయ్య ఆగ్రహయిత్వా - యతోచర్తదః ॥ ౩౩ ॥ దదశేతి - అభివృద్ధయతీత్యభిజిత్రం శ్రీహరిం -
 ప్రకృష్టాణోధ్యక్షానీయమానావని - అగ్రదంష్ట్రయాదంష్ట్రైరగ్రైః - స్వరువోహిరణ్యాక్షతేజాంసి - అరుణశ్రీయాయుక్తం - య
 త్రేనాన్యోనైత్రేణ - ముష్ణంతంతిరస్తుర్వంతం - అమౌవాచిత్త్ర - వనగోచరోమృగః - వారిచరోవరాహః ॥ ౩౪ ॥ ఆహతి ॥ విహగచ్ఛ - ర

హాబలశ్చరన్త హూర్తిశ్వసనేరితాన్త హః ॥ మారావ్యభిజఘ్నగదయావిభావరీమాసేదివాం
 స్తత్రపురీం ప్రచేత సః ॥ ౩౫ ॥ తత్రోపలభ్యాసురలోకపాలకం యాదోగణానామృషభం ప్రచేత
 సమ్ - స్త్రీయన్ప్రలభ్యుం ప్రణీపత్య సీచవజ్జగాదమేదేహ్యాధిరాజసంయుగమ్ ॥ ౩౬ ॥ త్వం లోకపా
 లాధిపతిబృహచ్ఛ్రవావీర్యాపహూదుర్తదవీరమానినామ్ - విజిత్యలోకేకిలదైత్యకానవాణ్య
 రాజసూయేన పురాజయత్ప్రభో ॥ ౩౭ ॥ సపవముత్సిక్తమదేనవిద్విషాదృథం ప్రలభ్యోధగవాన
 పాంపతిః - రోషం సముత్థం శమయన్ స్వయాధియాన్య ప్రోచదంగోపశమంగతావయమ్ ॥ ౩౮ ॥ ప
 శ్యామినాన్యంపురుషంపురాతనాద్యస్సంయుగేత్వాంరణమాగ్రకోవిదమ్ - ఆరాధయిష్యత్యసుర
 షాభైహితం మనస్విమోయంగృణతేభవాదృశాః ॥ ౩౯ ॥ తవీరమారాదశీపత్యః స్త్రీయశ్చయిష్య
 సేవీరశయేశ్వభిర్వృతః - యస్తస్మిద్విధానామసతాం ప్రశాంతయేయాపాణిధత్తై సదనుగ్రహేచ్ఛ
 యా ॥ ౪౦ ॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - సప్తదశోధ్యాయః ॥ ౪౧ ॥ తద్వీరమా రాదశీపత్యః స్త్రీయశ్చయిష్య
 మైత్రేయః ॥ తదేవమాకణ్యజలేశభాషితం మహామనాస్తద్విగ్రహయ్య దుర్తదః - హరేవిదిత్వా
 గతిమంగవారదాద్రసాతలనిర్వివిశేత్వరాన్వితః ॥ ౪౨ ॥ దదశేతత్రాభిజితంధరాధరం ప్రాన్న్
 యమానావనిగుగ్రదంష్ట్రయా - ముష్ణంతమత్స్యైస్వరువోరుణశ్రీయాజహాసచాహూవనగోచరో
 మృగః ॥ ౪౩ ॥ ఆహూనమేహ్యాజ్ఞమహీవిముంచసూరసాకసాంబిశ్వస్త్వజేయమపితా - నస్వస్తి
 యాన్యస్త్వనయామమేతుతస్సుగాధమాసాదితసూకరాక్మతే ॥ ౪౪ ॥ త్వం నస్వప్నైర్భవాయకిం
 భృతోయోమాయయాహంత్యసురాన్పరోక్షజిత - త్వంయోగమాయాబలమల్పపారుషం సంస్థా
 ప్యమూఢప్రస్థుజేసుహృచ్ఛచః ॥ ౪౫ ॥ త్వయిస్థితేగదయాశీరాశీషాణ్యస్తద్భుజచ్యుతయామేచ

సాకసాంపాతాళవాసినాం - నోస్తాకం సమపితా - అన్యథాపాతాళమస్యాసమృత ఇతిభావః - హిరణ్యాక్షేణాధిపేతాళం ప్రయుక్తా
 విభారతీవస్తుతోభగవంతంస్తతి - తథాహి - వనగోచరః జలశయనః - శ్రీనారాయణః - సపవరూగిభిమృగ్యత ఇతిమృగః - దుష్టస్త్విహంతుం
 మృగయత ఇతివా - అజ్ఞానాస్తీజ్ఞోయస్తాత్ - హనర్వజైత్యథః - సురాః అధమాః యస్తాత్ - హాసురోత్తమ - మమేక్షమాగ్రహ్యపిసతః - మా
 మనాన్యత్య - త్వమనయాశహవతమానః - అస్తద్వియం స్వస్తి - సమస్తమంగళం రాజ్యం - యస్యసిప్రాప్యసి - నాత్రసందేహః - తథా
 ప్యస్తత్ప్రపయావిముంచేత్యథః - అసాదితానీలయాస్వీకృతా - సూకరాక్మతీర్వన ॥ ౪౬ ॥ త్వమితి ॥ అభవాయనాశాయ - భృతః పుష్టః - వ
 స్తుతస్తుమాయభృతోభతః ఆశ్రితఇత్యథః - యోభవాపరోక్షేణజయతీతథా - వస్తుతస్తుసుహరవీపస్థిత్యాజయతీతి - సంస్థాప్య
 హత్యా - వస్తుతస్తుయోగమాయారూపమనింత్యంబలంయస్య - అస్మిన్ పారుషం యస్తాత్తత్త్వాం - సమ్యక్ స్థాపయిత్వా - భక్త్యాప్యధిస్థి
 తీకృత్యేత్యథః - హేమూఢ - ప్రమూఢాప్రత్యాప్తాయతీతితథా - ప్రభూతావితిభావః - సుహృదాంశుచః - సంహరదుఃఖాని -
 మృజేనాశయమి - యతస్తస్త్వం - స్త్రీతుకాకాంభవనపిమాయసీతిభావః ॥ ౪౭ ॥ త్వయితి ॥ అస్తద్భుజచ్యుతయావిగదయా - శిరః -
 వ. అంయస్య - తథాభూతేత్యయా - సుఖం సంస్థితే సతి - యేత్యభ్యుదయనాబలింహరంతి - సవీనాః భక్తాః - యేవపుర్వభక్తా ముషయోదేవాశ్చ -

తేనైవస్వయమేవోద్యమందితైః - అమూల్యభవిష్యంతి - శింశుభములూపితభవిష్యంత్యభావః || ౫ || సత్తా - సత్తాహరిః - అరచురుక్తా
నైవ - తోమరాశ్చ సత్తానిశేమాః - తైస్తుద్యమానోవ్యధమానః - దంష్ట్రా గ్రగతాంపుధివీం - భీతామాల్యుః - తోదంకురుక్తవ్యథాం - మృ
షికాసహమానవివనిగతః - కరణుః హస్తిని - వస్తుతస్తుదురుత్తిరః - అమరై నిఘ్నత్రుభూతైస్తుద్యమానః - యథా శ్రుతాథాగ్రాహితాం
ప్రహ్లాదీనాం - అనుకంఠయానిపీద్యమానభిత్వభావః - తోదంకురుక్తవ్యథా స్యాద్యయమేవాథావః || ౬ || తమితి - సలిలాన్నిగచ్ఛంతమ
నుగతస్సకా - హిరణ్యవత్తపిశాః - తేజాయస్య - యువోమకరః - కరాళాః - తుంగాః - దంష్ట్రాః - అశనివన్ని - స్వనోయస్య - నిలఙ్గా
నాం అసతాంకింవిగహితమస్తి - నిందాభయాభావాత్పలానసమయ క్షమిత్యభావః - వస్తుతస్తుగతప్రాయః - ప్రాప్తప్రాయః - ససంతో
యేభ్యస్తైషాంకృపాహూనాం - దంష్ట్రా త్రితభూరక్షణార్థం - కించిత్పలాయనమపినందితమిత్యభావః - యద్వా - లోకోపకారార్థం - భు
వముద్ధరతా - అనుగ్రహణమనుచితం మన్యమానోదైత్యః - ఆత్మాసమధిష్ఠిత - గతప్రాయాంస్వాధైకపరాణాం - అసతామస్తాకం -
శింవిగహితం గణనాస్తి - అపితునాస్త్యేవేతిధిజ్ఞామిద్యబ్రవీదిత్యభావః || ౭ || సత్తా - సభగవాన్విశ్వసృజాప్రహ్లా - అభిప్రాయోవిమ

తుభ్యమ్ | బలింహరిష్యంత్యృషయోయేచ దేవాస్సవ్యయంచ సర్వేనభవిష్యంత్య మూలాః || ౫ || స
తుద్యమానోమిదురుక్తితోమరైదంష్ట్రా గ్రగాంగాముపలత్యభీతామ్ | తోదంకురుక్తవ్యథా గాదంబు
మధ్యాగ్రాహితాన్సకరేణుర్యభేభః || ౬ || తంనిస్సరంతంసలిలాదనుక్రతోహిరణ్యకేశోద్విరదం
యథార్ముషః | కరాళదంష్ట్రో శనినిస్ససోబ్రవీద్గతప్రాయాంకిన్నవసతాంవిగహితమ్ || ౭ || స
గామునస్తాత్సలిలస్య గౌచరేపన్యస్యతస్యానుదధాత్వసత్త్వమ్ | అభిప్రాయోవిశ్వసృజాప్రసూనైరా
పూర్యమానోబుభుధైఃపశ్యతోరైః || ౮ || పరానుషక్తంతపనియోపకల్పంసుహాగదంకాంచనచిత్ర
దంశమ్ | మర్త్యైర్భీష్ణంప్రతుదంతందురుక్తైః ప్రచండమన్యః ప్రహసంతంబ భాషే || ౯ || శ్రీభ
గవాన్ || సత్యంవయంభోవనగోచరామృగాయక్షద్విధాన్స్యగయేగ్రామసింహాన్ | నమృత్యుపా
తైః ప్రతిముక్తస్యగీరావికత్థనంతవగృహ్లాంత్యభద్రమ్ || ౧౦ || ఏతేవయంన్యా సహారాసాకసాంగత
ప్రాయోగదయాద్రావితాస్తే | తిష్ఠాసుహేధాపికభః - చిదాజౌస్థైయంకృష్యామోబలిసోత్పద్య
వైరమ్ || ౧౧ || త్వంపద్రథానాంకిలయాథపాధిపోఘటస్వసోస్వస్తయ ఆశ్వనూహః | సంస్థాప్యచా
స్తాస్త్రమృజాశ్రుస్వకానాయస్సావ్రిప్రతిజ్ఞాంతాపి పత్యసభ్యః || ౧౨ || సోధిషీప్రోభగవతా
ప్రలభ్యశ్చరుషాభ్యశమ్ | ఆజహోల్పణంప్రోధంక్రీడ్యమానోహిరాడివ || ౧౩ || సృజన్ననుషిణ
తశ్శావ్రిసంసున్యప్రచలితేంద్రియః | ఆసాద్యగదయాదైత్యస్తరసాభ్యహనద్ధరిమ్ || ౧౪ || భగవాం
స్తుగదాదేగం విస్మష్టమరిణోరసి | అవంచయక్తిరశ్చిసోయోగారూఢశ్చవాంతకమ్ || ౧౫ || పునగ
దాంతామాదాయభ్రామయంతమభీష్టశః | అభ్యధావద్ధః క్రుద్ధస్సంరంభాద్విష్టదచ్చదమ్ || ౧౬ || తత
శ్చగదయారాతిదక్షిణాంసభువిప్రభోః | ఆజఘ్న సతుతాంసోమ్యగదయాకోవిదోహనత్ || ౧౭ ||

శ్రీశ్రుప్రసూనైరాపూర్యమాణః - పాతాంతర - విశ్వసృజాప్రసూనైర్విబుధైరభిష్టుత ఇతి - సలిలపోదస్తాచుపరి - వ్యవహరగోచరై
దైవై - స్వసత్త్వమాధారశక్తినిహితవాన్ - అరైస్వసత్త్వతపివ || ౮ || పరానుషక్తమితి - పరాపుష్కతోనుషక్తంబగ్నం - తపనియో
పకల్పంసుపజాభరణియస్య - కారిచనమయంచిత్రందంశంకవచయస్య - తందైత్యంప్రచండమన్య త్వమధిక్షేపాదికంచానుకరణ
మాత్రం - దైత్యవాక్యభీతానాం దేవానాంభయనివృత్తయే - వస్తుతస్తైసతభావక్తవ్యస - మోపాదిహతుత్వాథావత్ || ౯ || సత్యమితి -
గ్రామసింహాశ్రుః ప్రతిముక్తస్య బద్ధస్య - వికత్థనంశ్లాఘనం || ౧౦ || ఏత ఇతి - న్యా సహారానితేషహారాః - ద్రావితాః పలాయనం
కారితాః - అథాప్యసమథాఅపితిష్ఠామః - తత్త్రింయతః సేయంస్థాతవ్యమేవాస్తాభిః - తత్త్రిమిత్యతతహ - క్వయామః గంతవ్యదేశాథావత్ |
౧౧ || త్వమితి - పద్రథానాంశదాతీనాం - యేయాథపాః - తెజామధిపః ముఖ్యభిత్వభావః - ఆస్వస్తయేపరాథశాథం - ఆకుఘటస్య -
యతస్తస్త్వమనుహః నిర్వితకః - యోనాతిపిపతినపాలయతీతివా - అసా అసభ్యః - సభాయామసహాః || ౧౨ || సత్తా - సోధిషీ ప్రస్థ
త్వంవయమిష్టోకేన - రుచాప్రలభ్యశ్చలపహసితశ్చ - ఏతేవయమిదావ్యాధ్యాం - శ్రీదాంకార్యమాణోపి - అహిరాన్యహసపాదభవ || ౧౩ ||
సృజన్నితి - మన్యనాప్రచలితానీంద్రియాణియస్య || ౧౪ || భగవానితి - అంతకంపుత్యం || ౧౫ || తత ఇతి - శాసామ్యువిదుర - తాంగదాం

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - పీఠోనవింశి ధ్యాయః . ౨౧౭

అప్రాప్తమేవ - అహసత్ || ౧౭ || వివమితి - హర్యక్షోహరణ్యాక్షః || ౧౮ || తయోరితి - స్పృహోఃస్పృహామానయోః - తిగ్మాభ్యాంగదా
భ్యాం - అహతాస్యంగానియయోః - ఊతాదాస్త్రవతీతితతాస్త్రవంతుధీరం - తస్య ప్రాణమవస్త్రాణం - తేనవిప్రధోమన్యర్యయోః -
విచిత్రాకామాగాఃకదాయుధక్రమణభేదాః - ఇతాగోస్తస్యాంనిమిత్తభూతాయాం - శుష్కిణోఃమత్తయోర్వృషభయోః - స్రస్తు
తేవి-ఇతాశ్చభీష్ - తనభాంవృషభాహిలుజమూనిదినానిసంగ్రహితోత్తుంగశృంగసంఘమణవిదీణాకాగళక్రుధిరా - పరస్పరాశు
మదావ్యక్తగ్రసంరంభా - చమత్కరితగజయూథపా - యుధ్యమానాపృథ్వీతప్రసిద్ధం || ౧౯ || దైత్యస్యతి - యజ్ఞవివాహయవాహ
స్యతస్య - మహ్యంమహీనిమిత్తం - ద్విషతోరవంధిభంవిమదానం - దివ్యక్షుఃస్వరాట్ప్రహ్లా - తత్రాగాత్ప్రాప్తః || ౨౦ || ఆసన్నే
తి - ఆగత్యవప్రహ్లాశ్రీనారాయణమాహ - కింకృత్వాదైత్యంవిలక్ష్య - కశంభూతం ఆసన్నంప్రాప్తం - శౌండిర్యంమదోవాయేనతం -
అవేతంసాధ్యసంయస్తాత్ - కృతఃప్రతీకారోయేన - అహర్యఃఅప్రతిహర్యో విక్రమోయస్య - సహస్రణీః ఋషిసహస్రణాంనెతా
ప్రహ్లా || ౨౧ || ఏష ఇతి - హేదేవతేతవలంఘ్రీమూలం - ప్రాప్తానాందేవాదీనాం - ఏషసురః || ౨౨ || ఆగస్త్యుదితి - ఆగస్త్యుత్
సృజైవాపరాధకృత్ - పరిహరాయప్రశ్నత్రైభుయకృత్ - భీతంజ్ఞాత్వాదుష్కృత్ - అథాప్రాణాదిహతాః - అస్త్రోరాధోలభ్యోవరో

ఎవంగదా భ్యాంగుర్విభ్యాం హర్యక్షోహరిరేవచ | జగీషయాసుసంరభావస్యోన్యమభిజన్ముతుః ||
౧౮||తయోస్సప్రహోస్తిగ్దాహతాంగయోఃఊతాస్త్రవాష్టుణవివృద్ధమన్యోన్యః|విచిత్రమా
గాఙ్శ్చరతోజిగీషయావృషాదిరాయామివశుష్కిణోమిథః || ౧౯|| దైత్యస్యయజ్ఞావయవస్య
మాయయాగృహీతపారాహిత్యోమోహోత్తనః|కౌరవ్యమహ్యంద్విషతోర్వ మదానందిదృక్షు
రాగాదృషిభిర్వృతస్సప్రహ్లా || ౨౦|| ఆసన్నశౌండిర్యమపేతసాధ్యసంకృతప్రతీకారమహర్యవి
క్రమమ్ | విలక్ష్యదైత్యరిభగవాన్సహస్రణీజగదసారాయణమాదిసూకరమ్ || ౨౧|| బ్రహ్లా ||
ఎషతేదేవదేవానామంఘ్రీమూలముపేయమమ్ | విప్రాణాంసౌరభేయాణాం భూతానామప్య
వాగసామ్ || ౨౨|| ఆగస్త్యుద్భయకృద్దుష్కృద్దుష్కృద్ధ్రాధవరోసురః | అన్వేషన్నప్రతిరథోలోకాన
టతీకంటకః || ౨౩|| ఎవంమాయావినంద్యప్రనిరంకుశమసత్తనుమ్ | మాక్రీడబాలవద్దేవయథాశివిష
ముగ్ధితమ్ || ౨౪|| నయావదేషవధేతస్వాంజేలాంప్రాప్త్యదాగుణః | స్వాంజేవమాయామాస్థా
యతావజ్ఞహ్యమమచ్యుత || ౨౫|| ఎషాఘోరతమాసంధ్యాలోకభంభట్టరీప్రభో | ఉపసర్పతినర్వా
త్తాసురాణాంజయమావహ || ౨౬|| అధునైషోభిజిన్నామయోగోనూహూర్తికోభ్యగాత్ | శివా
యనస్త్యత్సహృదామాసునిస్తరమస్తరమ్ || ౨౭|| నిచ్చ్యత్వాంవిహితంమృత్యురమాయామాసాదిత
స్సవ్యమ్ | విక్రమ్యేనంస్యభేహత్వాలోకానాధేహిశర్త్తణి || ౨౮ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - హిరణ్యాక్షయ్యుద్ధోనామాష్టాదశోధ్యాయః . * * * * *
మైత్రేయః || అవధార్యవిరించస్య నిర్వ్యభీకామృతంచచః | ప్రహస్యప్రేమగభేణతదపాఠగేన
పోగ్రహీత్ || ౧ || తతస్సశత్రుంముఖతశ్చరంతమకుతోభయమ్ | జఘానోత్పత్యగదయాహనావ

యేన - అన్వేషన్ప్రతిరథమవలోకయన్ - అప్రతిరథఃప్రతిపక్షహర్యః || ౨౩ || వివమితి - యవ్యస్తాదేవంభూతోయం - తస్మాదేనం
మాక్రీడ - హేదేవయథా ఉత్థితంతుభీతం - ఆశీవిషంసపకం - తలఃశుచ్ఛ కషాదినాక్రీడతి - తవ్వత్ || ౨౪ || నెతి - స్వామాసు
రీం - హేదేవ - స్వాంమాయాం - అఘరిపాపరూపం || ౨౫ || వెళామేవాహ - ఏషుతి - లోకానాం భంభట్టరీవినాశకరీ - భంభడిత్యవ్య
యంవినాశేవతతే || ౨౬ || అధునైతి - అభిజిన్నధ్యాహ్నుః - సపిపహాహూర్తికాయోగః - ముహూర్తఃశుభదఃకాలః - అభ్యగాదా
గతప్రాయః - అతోయావస్తహూర్తశేషస్తి - తావదేవాశుహత్వా - మస్తరమేనం - నిస్తరజహి || ౨౭ || దిప్త్యైతి - త్వాంమృత్యుం -
త్వమైవశాపామగ్రహకాల - విహితంనిర్జితం - అసాదితఃప్రాప్తః - శర్త్తణిసుభ - ఆధేహి అహ్లాసయ || ౨౮ || ఇతిభావాధాదిపికా
యాం - అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
జ్ఞో || ఉపసర్పతీవరించ్యాదిప్రాధికతేనమహమ్భే | పరాహాణహిరణ్యాక్షవధశ్చాఘోరమవ్యక్తతే || అవధార్యతి - నిర్వ్యభీకంచత
దమృతంచ - పాతాంతర - నిష్టపటాభిప్రాయంచతద్యతంచ - కాలత్సనోపిమమ - ముహూర్తఃబలముపదిశతీతి - ప్రహస్య - అపంగా
తలోకనైవశస్వీకృతవా || ౧ || తత ఇతి || ముఖతోభయభే - హనాకపోలస్యాభోధాగ - అక్షజఃప్రహ్లాఃప్రాదేంద్రియాదావిభా

౧౧౮. శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - శృతీయస్తంధే - ఏకోనవింశోధ్యాయః.

తః || ౧ || సతి || సాస్యగదయా - తతోవిహతావిచ్యుతాసతీ - విఘ్నాణితాభూత్వా - అపతకరజేవ - తకభగవత్త రాత్వతనం - య
ద్యాతద్వదస్యావృత్త్యా రజిత్యనాపిసంబంధః - తద్వైత్యస్యపాదుషంజితతి || ౩ || సతి || లబ్ధతీర్థోలబ్ధావసరః - సచనబబాధ - వె
గతసప్రాహరత్ - సమానయకజభూవేతివాక్యభేదాత్పర్యస్త్యాపానరుక్త్యం || ౪ || తమితి - వ్యగ్రంససగ్రమంచక్రంయస్య - వి
మజ్యమానంవిశేషణగ్రంప్రాప్నువతంత్రతి - అతద్విదాంతప్రభావమహాసతా - ఆసమంతాదాసంస్తజాతాః || ౬ || సతి - స
దైత్యస్తమాత్రచక్రం - నిశామ్యదృష్ట్యా - అగ్రతోవ్యవస్థితంచవిలోక్య - అమషణక్రోధేన - పరిశ్రుతానంద్రియాణియస్య సః - ఆ
దశోదప్తవాక్ || ౭ || కరాశతి - చక్షుభ్యాం దహన్నివ - సంవత్సరః పశ్యన్తి వెతి - వస్తుతః - క్రోధాభావమాహ - హతోసిజ్ఞాతోసి
తివాస్తవాధః || ౮ || పదేతి - వాతరం హసం వాయు వెగాం || ౯ || ఆహతి - ఘటస్వఉద్యమంకురు - యత స్త్వంజేతుమిచ్ఛసి || ౧౦ ||

సురమతుజః || ౧ || సాహతాతేనగదయాః హతాభగవత్త రాత్ | విఘ్నాణితాపత ప్రేజేతదద్భు
తమివాభవత్ || ౩ || సతదాలబ్ధతీర్థోలబ్ధావసరః సమానయకమృదేధర్మంవిష్వక్సే
నంప్రకోపయ || ౪ || గదాయానుపవిధాయాంహాహాకారేచనిగతే | మాభైష్టేతిసురానుక్త్యాభగ
వాక్సమవస్థితః | మానయామాసతద్ధర్మం సునాభంచాస్తరద్విభుః || ౫ || తంవ్య గ్రచక్రందితిప్రాధ
మేనస్వపాషాదముఖ్యేనపషజ్యమానమ్ | చిత్రవాచోతద్విదాంఘోచరాణాంత్రస్తాసక్తస్వస్తితే
ముంజహీతి || ౬ || సతంనిశామ్యాత్తరథాంగమగ్రతోవ్యవస్థితంపద్మపరాశలోచనమ్ | విలోక్యచా
నుషాపరిప్లుతేంద్రియోరుషాస్పదంతచ్ఛదమాదశచ్ఛవస్ || ౭ || కరాశదంప్రశ్చ్యుత్యుభ్యాం
సంచక్షోణోదహన్నివ | అభిద్రుత్యస్వగదయాహతోసేత్యహనద్ధరిమ్ || ౮ || పదాసవ్యేనతాంసా
త్యాద్భగవాన్యజ్ఞసూకరః | లీలయామిషతశ్శక్త్రోఃప్రాహరద్వాతరంహసమ్ || ౯ || ఆహచా
యుధమాధత్స్వఘటస్వత్వంజిగీషసి | ఇత్యుక్తస్సవరాహాయతాంగదాంవ్యస్పజన్భృశమ్ || ౧౦ ||
తాంసతపతతీంవీక్ష్య భగవాన్సమవస్థితః | జగ్రహలీలయాప్రాప్తంగరుత్సానివపన్నగీమ్ ||
౧౧ || స్వపారుషేప్రతిహతేహతమానోనుహాసరః | నైచ్ఛద్గదాంఘ్రియమానాంహరిణావిగతప్ర
భః || ౧౨ || జగ్రహశ్రిశిఖంశూలంజ్వలజ్వలనలోలుపమ్ | యజ్ఞాయధృతరూపాయవిప్రాయా
భివరన్యథా || ౧౩ || తదోజసాదైత్యమహాఃటాపితంచకాసదంతఃఖండీర్ణదీధితి | చక్రణచిచ్ఛే
దనిశాతనెమినాహరిర్యథాతాత్యుకపతప్రముర్ఘ్నితమ్ || ౧౪ || వృణ్ణేస్వశూలేబహుధారిణాహ
రేఃప్రత్యేత్యవిస్తీర్ణమురోవిభూతిమత్ | ప్రవృద్ధరోషస్సకరోరముష్టినానదప్రహృత్యాంతరధీ
యతాసురః || ౧౫ || తేనేత్రమాహతఃక్షుత్తభాగవానాదిసూకరః | నాకంపతమనాక్త్యాపిప్రజా
హతఇవద్విషః || ౧౬ || లభోరుధాస్వజన్మాయాంయోగమాయేశ్వరేహరాంయాంవిలోక్యప్రజా
స్త్రస్తామేనిరేన్యోపసంయముమ్ || ౧౭ || ప్రవపుర్వా యవశ్చండాస్తనుఃపాంసవమైరయః | ని
గ్భ్యానిపేతుగ్రావాణఃక్షేపజైఃప్రహితాఇవ || ౧౮ || ద్యౌనకప్తభగణాభ్రౌహైస్సవిచ్య

వైతి - హతోమానోగర్వోయస్యసః || ౧౨ || జగ్రహతి - జ్వలకణాజ్వలనః - తద్వజ్జీలుపం - సంగ్రససవ్యగ్రం - యజ్ఞాయవిష్ణు
మాలక్య - అకార్యకరత్వేర్వజ్జేంతః - విప్రముద్గీశ్యఅభివరత్ - అభిచారంకుర్వయథా || ౧౩ || తదితి - అంతఃఖలకాశమధ్య - చ
కాసత్ప్రకాశమానం - ఉదీణోఉత్తటా - దీధితిదీప్తియస్య - నిశాతనెమినానిశితధారణ - హరిఃఇంద్రయథా - తాత్యుకస్యచ
తత్త్రంక్షుతంతచిచ్ఛేద - పురాఖలుదేనానిజిత్య - అమృతకలశంసయతాగరుడేన - ఇంద్రప్రయక్తస్యవప్రస్యఅమాఘస్య - మా
సందాతుంచతత్త్రమేకంత్యక్తం - తద్యథాఇంద్రచ్ఛిచ్ఛేద - భిన్నంచత్ - యథాభేదప్రకాశతే - తద్వత్ప్రకాశమానమిత్యపిసంబం
ధః || ౧౪ || వృణ్ణేతి - ఆరాసంత్యవ్యతిఆరిచక్రం - తేనబహుధావృక్లేభిన్నైసతి - ప్రత్యేత్య అభిముఖమాగత్య - హరఃఉరోవతుఃప్ర
హృత్య || ౧౫ || తేనైతి - మనాగీషత్ - నాకంపత - క్వాస్యం || ౧౬ || అథేతి - అస్యజితః - ఉపసంయమంత్రశయం || ౧౭ || ప్ర
వపురితి || పాంసుకృతంతవశ్చప్రేతవంతః - క్షేపజైః || ౧౮ || ద్యౌరితి - సప్తభగణోనకుత్రనమూహాయస్యాంసా - అనెనదైత్య

బలాతిరక్తాన్రుక్తానతముసూతాఃతక్రమోవగమ్యతే - అహ్నినక్షత్రాణామసంభవాత్ || ౧౯ || గిరయశ్చితి - నానాయుధానివిముః
వంతితితథా - యతుధాన్యశ్చప్రదృశ్యంత || ౨౦ || బహుభిరితి - భిందిభిందిత్యేవంభూతాః - అతివైశసాఃఅత్యుగ్రాః - నాచఃఉత్సృ
ష్టాః - ఇత్యేవమత్రవాక్యసమాప్తిః || ౨౧ || ప్రాదక్ష్యతానామితిప్రకటితాఃమాయాః - వినాశయత్ - వినాశసమితిపాతే - యథాశ్రు
తైవషష్ఠీ - త్రిపాత్త్రీణిసవనానిపాదాయస్య - యజ్ఞసూతీరిత్యర్థః || శ్రు || త్రయోస్యపాదాశ్చితిశ్రుతేః || ౨౨ || తదేతి - భతురాదే
శః - స్వపుత్రైభగవాన్హనిష్యతీత్యేవంభూతం || ౨౩ || వినష్టాఃస్థితి - ఉపసూహమాసఃబాహ్యైరంతరేనిధాయసంఘట్టయత్ || ౨౪ ||
తమితి - అహన్జహాన - తావత్ప్రత్యుత్పత్తం - మరుత్పతేరిత్యుత్ || ౨౫ || సశ్చితి - పుత్రోశ్రమద్వాత్తంశరీరయస్యసః - ఉద సైబహనిగ్గ

త్సన్నయిత్సుభిః | వషడ్ద్భిఃపూయవిణ్ణాశ్రకేశానస్థీనిచాసక్యత్ || ౧౯ || గిరయఃప్రత్యదృ
శ్యంతనానాయుధముచోనసు | దిగ్వాససోయాతుధాన్యఃశూలిమ్యోముక్తమూర్ధజాః || ౨౦ || బ
హుభిర్య తురతోభిఃప్రత్య శ్వరథకుంజరైః | ఆశతాయభిరుత్సృష్టాహింస్రావాచోతివైశసాః ||
౨౧ || ప్రాదక్ష్యతానామాయానామాసురీణాంవినాశనమ్ | సుదశణాశ్రుభగవాన్ప్రా
యుజ్జవయితంత్రీపాత్ || ౨౨ || తదాదితే న్నమభవత్సహసాహృదివేషభుః | స్తరంత్యాభతురా
దేశంస్తనాచ్ఛాస్త్రక్రసుస్రువే || ౨౩ || వినష్టాసుస్వమాయాసుభూయశ్చభ్యేత్య కేశవమ్ | రు
షోపసూహమామోముదదృశేవస్థితంబహిః || ౨౪ || తంముష్టిభివినిఘ్నంతంవజ్రసారైరభోక్ష
జః | కరేణకణఃమూలేహణాయథాతావత్ప్రత్యంమరుత్సభిః || ౨౫ || సఆహతోవిశ్వజితాహ్యవజ్ఞ
యాపరిభ్రమగ్దాత్రఉదస్తలోచనః | విశీణబాహ్వాంఘ్రిశీరోధరోవతద్యథానగేంద్రోలులిలా
నభిస్సతా || ౨౬ || క్షీతోశయానంతమకుంతవచాసంకరాశచంప్రపరిదప్తదచ్చనమ్ | అజాదయో
వీత్య శశంసురాగతాలహూఇమాంకౌనులభేతసంస్థితమ్ || ౨౭ || యంయోగిమోయోగసమా
ధి నారహూధ్యాయంతిలింగాదసతోముముక్షయా | తస్యైషజైత్యోనిహతఃక
రేణనైముఖంప్రపశ్యంతనుముత్ససజహా || ౨౮ || ఏతేహిపాషాదావస్యశాపాద్యాతావసద్గ
తిమ్ | పునఃకతివయైఃస్థానంప్రపత్యేతేహజన్మభిః || ౨౯ || దేవాః || నమోనమస్తైఃఖలయజ్ఞతం తవేష్ఠీ
తౌగృహీతామలసద్భవమూర్తయే | దిష్ట్యాహతోసౌజగతామరుంతుదస్తృత్పదభక్త్యావయమిశని
ర్వృతాః || ౩౦ || మైత్రేయః || ఏవంహిరణ్యాక్షమసహ్యవిక్రమంసంసాదయిత్వా హరిగాదిసూ
కరః | జగానులోకంస్వనుభండితోత్సవంసమీడితఃపుష్కరవిష్టరాదిభిః || ౩౧ || మయాయథాసూ
క్తనువాదితేహరైఃకృతావతారస్య సుమిత్రచేష్టితమ్ | యథాహిరణ్యాక్షఉదారవిక్రమోనుహః
మృతేక్రీడనవన్నిరాకృతః || ౩౨ || శ్రీసుకః || ఇతికామరవాఖ్యాతామాశ్రుశ్యభగవత్తథామ్ | త్స
త్తానందంపరంలభేమహాభాగవతోన్యవ || ౩౩ || అన్యేషాంపుణ్యశ్లోకానాముద్దమయశసాంక
థామ్ | ఉపశ్రుత్యభవేన్నూచఃశ్రీవత్సాంకస్యకింపునః || ౩౪ || యోగజేంద్రయుషగ్రస్తంధ్యా
యంతంచరణాంబుజమ్ | క్రొశంతీనాంకరేణానాంకృతాచ్ఛామోచయన్న్రుతమ్ || ౩౫ || తంసు

తేలోచనయస్యసః - విశీణాః - బాహ్యద మాయస్యసంక్రోమహాశ్రుమః - లులితఃఉన్నాభిరః - నభస్యతావాయనా || ౨౬ ||
క్షీతానితి - సంస్థితంప్రత్యుత్ || ౨౭ || యమితి - అసతఃఆరోపితాత్లింగాచ్ఛరీరాత్ - మోక్షమిచ్ఛమా - వరాహస్యపూర్వపాదగూఢ
జకరత్వాత్ - కరణాహన్నితి - ఉదాహతశ్చితి వా అవిరుద్ధా || ౨౮ || సహాసమశ్చితి - అభిలయజ్ఞానాంతంతవేఅతివిస్తరకాయ - కారణ
యేతివా - ఆరుంతుదఃమమభేత్తా || ౩౦ || వివమితి - సంసాదయిత్వాహత్యేవ్యర్థః - పుష్కరవిష్టరాదిభిః బ్రహ్మాదిభిస్సంస్తుతః || ౩౧ ||
మయేతి - యథాసూక్తంగురూక్తమసలిక్రమ్య - మయాఅనాది - తేతవకథితంహే - సుమిత్రవిదురయథాదేనప్రకారేణ || ౩౨ || ఇతితి - హ
స్యపభరీతీ || ౩౩ || అన్యేషామితి - అన్యేషాంకథాముపశ్రుత్యభక్తిమాత్రేణాసాపసూనామపిసులభః - అన్యథాదేవానామపిదులభభి
తి || ౩౪ || తత్రశ్రీభగవత్తథాశ్రవణకస్యాసంహాసస్యాదితిఅహద్వాభ్యాం - యశ్చితి - యుగః || ౩౫ || తేనపదగ్రస్తం - క్రొశం

అంబరి శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - వింశోధ్యాయః .

తీనాంకరణానామితికృపాశుభ్యముక్తం - సంకటాదమోచయత్ || ౩౬ || యదృతి - కారణసమృద్ధిభ్యుద్ధరణాదినా - హాకరయాశస్య || ౩౭ ||
 వితదితి - వితద్ధరవిత్ శ్రీడితంశ్యుత్వాం - అంతేశ్రీనారాయణోగతిభావతి - మహాపుణ్యంస్య గాఢభలప్రదం - అలంపవిత్రం - అ
 తిశయేన శుద్ధిదం - ధన్యంధనావహం - యశస్యంకీర్తికరం - అముఖశ్చ ఆమించ శదంశ్శాసం - పరిత్రాణంవా - ప్రాణినామింద్రియా
 తాంచపదం - అంగహస్యం || ౩౮ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - వికోనపింగాధ్యా యవ్యాఖ్యా. * * * * *
 హ్నో || వింశతపరాహజన్మాదివ్యవధానాదథాదితః | సర్వోచస్తర్యతేవక్తుమస్యయంప్రస్తుతంమనోః || మహిమితి - ప్రతిష్ఠాంస్థానం - అధ్యా
 ప్యప్రాప్య - సాలెసూతస్యరోదుమాఖణస్యభుత - అవరంఅవాశీనం - జన్మయేమంలెహం - ఈశ్వరతీనానాం - మాగాయనిగా
 మాయ - కానివిద్వాసరాణికృతవా - అర్వాచీనాప్రాణినః - కైరుపామైఃసృష్టవానిత్యభావః || ౧ || విదురమైత్రేయసంవాదేనైవవిత
 తాజ్ఞాస్యతఇతి - తమపసంవాదం - ప్రప్రమాహ - పంచభిః - ద్మైతి - శ్రీకృష్ణ సుహృత్వైవహతుః - యదృతిదుర్యోధనాదిభిరపత్నై

భారాధ్యమృజుభిరనన్యశరణైన్యభిః | కృతజ్ఞఃకోన సేవేతదురారాధ్య మసాధుభిః || ౩౬ || యోవై
 హిరణ్యాక్షువధంమహమ్భుతంవిశ్రీడితంకారణసూకరాక్షసః | శృణోతిగాయత్యమమోదతేజసో
 విముచ్యతేబ్రహ్మవధాదపితుణాత్ || ౩౭ || ఏతన్నహాపుణ్యమలంపవిత్రంధన్యంయశస్యంపవనూయు
 రాఃమమ్ | ప్రాణేంద్రియాణాంయుధిశౌర్యవధానంనారాయణోంతేగతిరంగశృణ్వతమ్ || ౩౮ ||
 * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - హిరణ్యాక్షువధోనామైకోనవింశోధ్యాయః * * *
 శౌనకః || మహింప్రతిష్ఠామధ్యాన్యసాతేస్వాయంభు హౌమనుః | కాన్యన్వసిష్టద్వాసరాణిమాగా
 యావరజన్మనామ్ || ౧ || తుత్తానుహాభాగవతఃకృష్ణస్యైకాంతికస్సుహృత్ | యస్తత్యాజాగ్రజం
 కృష్ణేసావత్య మఘవానితి || ౨ || ద్వైపాయనాదనవమోమహాత్వైవస్య దేహజః | సర్వాత్మనాశ్రి
 తఃకృష్ణంతత్పరాంశాచ్యమవ్రతః || ౩ || కిమన్వపృచ్ఛన్తైత్రేయంవిరజాస్తీభాసేవయా | ఉపగ
 మ్యమశావతాసీనంతద్వైవితమమ్ || ౪ || తయోన్మందతోస్సూతప్రవృత్తాహ్య మలాఃకథాః |
 ఆహాంగాఇవాఘ్నోహరైఃపాదాంబుజాశ్రయాః || ౫ || తానఃకీర్తయభక్తంతేకీర్త
 స్యోదారకర్తవ్యః | రనజ్ఞఃకోనుత్పప్యేతహాలీలామృతంపిబత్ || ౬ || ఏవముగ్రశ్రవాఃపుష్టఙ్ము
 ప్షిభినైకమిశాయనైః | భగవత్యపితాధ్యాత్మస్తానాహశ్రూయతామితి || ౭ || శ్రీశకః || హ
 రేధ్యతక్రౌడతసోస్సవ్మాయయానిశమ్య గోరుద్ధరణంరసాతలాత్ | లీలాంహిరణ్యాక్షమవ
 జ్ఞయాహతంసంజాతహామోమునిమాహభారతః || ౮ || విదురః || ప్రజాపతిపతస్సృష్టప్రజాస
 గేప్రజాపతీ | కిమారభతమేబ్రహ్మప్రబ్రూహ్యస్య క్తమాగవిత్ || ౯ || యేమరీచ్యాద
 యోవిప్రాయస్తుస్వాయంభువౌమనుః | తేవైబ్రహ్మణఆదేశాన్తథమేతదభావయత్ || ౧౦ ||
 సద్విలీయాఃకిమస్పృజన్స్వతంత్రాఉతకర్మసు | ఆహవాన్విత్సంహతాస్సర్వభదంస్తసమకల్పయత్ ||
 ౧౧ || మైత్రేయః || దైవేనదుర్విశక్యేణపరేణానిమిషేణచ | జాత్యోభాద్భాగవతోమహానాసిద్ధు

స్సహితం - అగ్రజంధృతరాష్ట్రం - అఘవాన్కృతాపరాధఇతిహేతోః - శ్రీకృష్ణోక్తమంత్రానాదరాత్ - యస్తత్యాజ || ౨ || ద్వైపా
 యనాదితి || అనవమఃఅన్యూనః - మహాత్వైవమహిమని || ౩ || కిమితి || మహావర్తేగంగాద్వార - యత్కిమప్యపుచ్ఛత్ || ౪ || కింతదితితత్ప్ర
 హ - తసూరితి - అఘఘ్నోకథాః హేసూతప్రవృత్తాః || ౫ || తాదృతి || కీర్తన్యానికీర్తనాహాణి - ఉదారాణికర్తాణి - యస్యశ్రీహరః ||
 ౬ || ఏవమితి || వివమితివ్యాసవాక్యం - ఉగ్రశ్రవాః రోమహామణస్యభుతః - నైమిశమయస మాత్రయోయేమంతైః - అపితంఅధ్యా
 త్మంమనోయేనస || ౭ || హరేరితిగోరుద్ధరణంపమధోద్ధరణం - లీలాంహిరణ్యాక్షంచాపజ్ఞయాహతం - నిశమ్య - భారతఃవిదురః || ౮ || ప్రజా
 పతిరితి - యస్తాత్మమవ్యక్తమాగవిత్ - బ్రహ్మణోవావిశేషణం || ౯ || యదృతి || ఏతత్కర్మ - అభావయత్ఉత్పాదయామానుః || ౧౦ ||
 సద్విలీయాదితి - సద్విలీయాస్సభార్యాః - స్వతంత్రావాభార్యాసపేయైః - కర్మసుప్రజాసగాదిమ - సంహతాః పరస్పరాసపేయైః - ఇ
 తంజగత్ || ౧౧ || బ్రహ్మకిమారభతేతిబ్రహ్మస్యదక్షిణీస్సృష్టవానిత్యుత్తరంవక్తుంపూర్వోక్తంసృష్టిమనుష్టారయతి - సప్తభిః - దైవ
 నేతి - మన్వాదిప్రజానాంతు ఉత్తరాధ్యామ మారభ్య ఉత్తరంభవిష్యతి - దుషితక్యేణ దైవేనదేవాదృష్టేన - పరణప్రకృత్యభి

త్రామహాపురుషేన - అనిమిషేనాకాలేన హనునాచ - భగవతోన్వికారాత్ జాతః పృథగ్యక్షణత్రయం ప్రధానం - తస్మాన్మహానాసీత్ -
 తదుక్తం సాత్త్వికతంత్రే ॥ ౧౧ ॥ విష్ణుస్తుత్రీణిరూపాణిపురుషాభ్యాన్యవోవిదుః । ప్రథమం మహతస్సృష్టిః ఓష్ఠీయంత్యగదసంస్థితమ్ ॥ తృ
 తీయం సర్వభూతభంధం తానిజ్ఞాత్వా విముచ్యత ఇతి ॥ ౧౨ ॥ రజః ఇతి ॥ మహతోజాతోభూతాదిరహంకారః - త్రిలింగః త్రిగుణః - రజః ప్ర
 ధానాదితి - స్వతః సత్త్వప్రధానస్యాపి మహతః అహంకారోత్పత్తికాలే కార్యామరూపం రజః ప్రధానత్వం భవతీతి భావః - పంచశః
 పంచతన్మాత్రాణి - మహాభూతానిజ్ఞానంద్రియాణి - కర్మేంద్రియాణి - తత్త్వద్వితాత్పత్తి - పంచపంచశోవగణశః - ససజ్జాత్యభావః ॥
 ౧౩ ॥ తానీతి ॥ భౌతికం హైమమందం - విత్తైకశః ప్రత్యేకం ప్రస్తుమసమథాని సంతి - సంహత్య సమృద్ధిః ॥ ౧౪ ॥ సజ్జితి ॥ అస్య వాత్సీదధి
 ష్ఠితవా ॥ ౧౫ ॥ యస్యేతి ॥ సహస్రాకాణామివ ఉరుదీధి ర్యస్య - తత్సవజీవనికాయానాఽఽకః స్థానం పద్మం - స్వరాట్ ప్రచ్ఛ ॥
 ౧౬ ॥ సజ్జితి ॥ సలిలాశయగర్భాదకస్యాంతః - శేతే - తేన భగవతా నవిష్టోధిష్ఠితస్య - సఃస్వరాట్ - స్వయాసంన్ధయా - నామరూపా
 దిక్రమేణ ॥ ౧౭ ॥ ససజ్జాతీతి ॥ ఛాయాప్రభాప్రలియోగిని - తయా అబుధ్యేత్యభావః యస్త్వబుద్ధిశ్చతః ప్రభావీత్యుక్తత్వాత్ - మహతమజ్జ
 తిమహామోహస్వరూపమాత్రవివక్షయా - మోహజతిప్రథమప్రయోగః ॥ ౧౮ ॥ తదేవం పూర్వోక్తం సాధారణాం సృష్టిమకూద్య - తేన
 విద్విశేషేన అసాధారణాం సృష్టిమహ - విససజ్జాత్యాది నాయావదధ్యాపరిసమాప్తి - తద్విసృష్టంకాయంతాత్రియాపం - తతపివ

ణత్రయాత్ ॥ ౧౯ ॥ రజః ప్రధానాన్మహతస్త్రిలింగోదైవచోదితాత్ । జాతస్స సజ్జాతీతి తాని
 ర్వియదాదీనిపంచశః ॥ ౨౦ ॥ తానిజ్ఞాతైకశస్త్వ మసమథానిభౌతికమ్ । సంహత్యదైవయో
 గేన హైమమందమథాన్య జ్జ ॥ ౨౧ ॥ సోశయిష్టాధిసలిలమండకోశోనిగాత్మకః । సమగ్రం వషణ
 సాహస్రమన్వవాత్సీత్తమిశ్వరః ॥ ౨౨ ॥ యస్య నాభేరభూత్పద్మం సహస్రాస్త్రోరుదీధితి । సర్వజీవ
 నికాయాకోయత్రస్వయమభూత్స్వరాట్ ॥ ౨౩ ॥ సోమవిష్టోభగవతాయ శ్చేతేనలిలాశయే । లోక
 కసంస్థాంయథాపూర్వం నిర్మమేనంస్థయాస్వయా ॥ ౨౪ ॥ ససజ్జాత్యాంయూవిద్యాంపంచపర్వాణ
 మగ్రతః । తామిప్రమంథతామిప్రంతమోమోహమామహత్రమః ॥ ౨౫ ॥ విససజ్జాత్యనఃకాయం
 నాభ్యనంస్తమోమయమ్ । జగృహుర్యక్షగత్రైంసరాత్రింతమత్ప్రబుమున్యవామ్ ॥ ౨౬ ॥ యు
 త్ప్రధ్యాన్యముపస్మస్తాస్తైతంజగృహుభివప్రపుః । మారతుతై నంజక్షధ్వమిత్యాచుః యుత్ప్రజ్జది
 తః ॥ ౨౭ ॥ దేవస్తానాహసవిగ్నోమామాజతుతరతుత । అహమామేయతు రత్రైంసప్రజా
 యూయంబభూవిధ ॥ ౨౮ ॥ దేవతాః ప్రభయా యాయాదీవ్యస్త్వముఖతోస్య జత్ । తేహరిషుదే
 వయంతోపిస్మస్తాంతంప్రభానుహః ॥ ౨౯ ॥ దేవౌదేవాజ్ఞునతస్స జతేస్తాత్రిలోలుపా ॥ తవి
 నంలోలుపతయామైథునాయాభిషేదిరే ॥ ౩౦ ॥ తతోహసేనభగవానసురైనిరపత్రపైః । అన్వీ
 యమానస్తరసాక్రుద్ధోభీతః పరాపతత్ ॥ ౩౧ ॥ సఉపప్రజ్యవరదంప్రపన్నాతిహరంహరిమ్ । అను
 గ్రహోయభక్తానానునురూపాత్త్వదశణమ్ ॥ ౩౨ ॥ పాహిమాంసరమాన్తంస్తైప్రేషణేనాస్మజంప్ర

కాతానియక్షరయేంసిజగృహుః - యుత్ప్రజాస్వముద్భవోయస్యాంతాం - అత్రచ ॥ ౩౩ ॥ యస్య సాతమానాసీత్ - తామపాహత - సాత
 మిప్రభవదిత్యాదిక్రుతిరమసంధేయ ॥ ౩౪ ॥ యుదీతి ॥ ఉపస్మస్తా అభిభూతాః - జగ్గంభక్షయతుం - యతోవయం యుత్ప్రధ్యాన్యమదీ
 తాః - ఆతపితైసంపితేతికృపయా మారతుతేత్యేకే - అస్యేతుజక్షధ్వంభక్షయతేత్యబ్రువన్ - జక్షభక్షహసనయోగితిభాతుః ॥ ౩౫ ॥ దేవ
 ఇతి ॥ దేవోబ్రహ్మ - సంవిగ్నోభీతస్య - మాంమాజక్షతనభక్షయత - కింతురక్షత - అహమామేయక్షరయేంసి - యూయంమేమమప్రజాః
 పుత్రాః జభావిధజాతాః స్థాపివముప్రస్వభావాః యక్షరయేంసి జాతా ఇత్యభావః - తత్రయేజక్షధ్వమిత్యాచుఃతేయయేః - యేతుతంబూ
 రక్షతేతితేరాక్షసాఇతిజ్ఞేయం - వితచ్యతిర్యగాదిమానవసగణస్యాప్యపలక్షణం ॥ ౩౬ ॥ దేవతా ఇతి ॥ ప్రభయాదీవ్యోద్యోతమానాః -
 యాయాదేవతాః కృత్తిమత్యః - సాత్త్విక్యస్తాస్తాః - ప్రముఖతః ప్రధాన్యేనాస్మజత్ - తేదేవాః - దేవతాఇతి స్త్రీత్యేనదికాస్తానామ
 పృథక్మాత్రవివక్షయేతిపుంస్త్యేనప్రతినిదేశః - విపంయక్షరయేంసీత్యత్రాపివిజ్ఞేయం - తేనవిస్మస్తాంత్యక్తాంప్రభాం - అహఃదివ
 సరూపాంసంతి - దేవయంతః శ్రీదయంతః - అహరిమః జగృహుః ॥ ౩౭ ॥ దేవ ఇతి ॥ అదేవానితిపదవిభాగః ॥ ౩౮ ॥ సజ్జమనాదసురానస్య
 జతేతిక్రుతిః - అతిలోలుపాత్ స్త్రీలంపటా - అభిషేదిరప్రాప్తాః ॥ ౩౯ ॥ తత ఇతి ॥ పరాపతత్ అపలాయత ॥ ౪౦ ॥ సజ్జితి ॥ భక్త్యాను
 భూపమాత్మనందశయతితితథా - అముముసప్రజ్య ॥ ౪౧ ॥ పాహిత్యాభ్యాం - ప్రాధికతవాత్ - పాహితి ॥ యభితుంమైథునసేనభవ

యతుం || ౨౬ || శ్వమిలి || లోకానాం జనానాం - తవ అనానన్న అకామైతా పాదావైదైహం || ౨౭ || స ఇతి || వివిక్త మసం దిగ్గం - అభ్యాత్మ
ధశానం పరచిత్త నానం యస్య శ్రీ హరిః - ఘోరాంక మకత్వ లాంఛన తనం - విముంచేత్సు క్తవాసితి శేషః - ఇత్సు క్తశ్చ బ్రహ్మ తాం
తనం విముమోచ - సగ్య త్రత మత్యాగోనా మత త్తనో భావ త్యాగో విజయీతః - గ్రహణం చ తత్తద్భావ పత్తి రితి ద్రష్టవ్యం || శ్రు || సో
మూరాత్రయో స్సంధి రభవ ద్దితి శ్రుతేః - సూచ తేన విస్మయ తమస్సాయ తస్య సంధ్యా బభూవ - సూచ కామో ద్రేక వేదా - ఆసురాశ్చ రాజస
త్వాత్ స్త్రీ లంపటాః || ౨౮ || అతస్తాం సంధ్యా మేవ స్త్రీ యంకల్పయిత్వా - తేన మోహం ప్రాప్త ఇత్యాహ - తామిత్యాదినా త్రిభిః - నూ
పురాభ్యాం క్వణ తీచరణాం భజేయస్యాస్సా - మదేన విహ్వల లోచనైర్యస్యాస్సా - కాంచీకలాపేన విలసద్దమాలం - తేన భన్మంరోధః కటిత
టం - యస్యాస్సా || ౨౯ || అన్యోన్యైః || అన్యోన్యైః జనైః సమదేన హతునా - ఉత్తుంగో నిరంతరాపయోధ రామ్ - సుదీపాం
సుదతీంస్సిగ్ధో హసో నీలావలోకనం యస్యాస్సా || ౩౦ ||
గూహంతీమితి - గూహంతీం వస్త్రం తేనాభ్యుజ్జ్వలం - నీలానామల కానాం పరూధస్తోమో యస్యాః విద్య తేతాం - హధర్మ విమర - తా
ద్యశీం స్త్రీ యం ఉపలభ్య మత్వా || ౩౧ || సంమూఢానాం విభావన త్రమమాహ - వితకణయంత ఇతి || అభిసంభావ్య - సత్త్వ త్యవిప్రం భాత్

జాః | త ఇమాయభితుం పాపా ఉషక్రామంతి మాం ప్రభో || ౨౬ || త్వమేకః కిల లోకానాం క్లిష్టానాం
శ్లేశ నాశనః | త్వమేవ శ్లేశ న పైషా మనా సన్నపదాంతవ || ౨౭ || మైత్రేయః || సోపధార్యాస్య కార్మ
ణ్యం వివిక్తాభ్యాన్మిదశానః | విముంచాత్మ తనం ఘోరామిత్యుక్తో విముమోచమా || ౨౮ || తాంకల్పణ
చ్చరణాంభోజాం సుదవిహ్వల లోచనామ్ | కాంచీకలాపవిలసద్దమాలచ్ఛన్న రోధ సమ్ || ౨౯ || అ
న్యోన్యైః శ్లేషనోత్తుంగో నిరంతరపయోధ రామ్ | సునాసాం సుదీపాం సిగ్ధ హసో నీలావలోకనామ్ ||
౩౦ || గూహంతీం వీడయాత్వా నం నీలాలక వరూధి నీమ్ | ఉపలభ్యా సురాధర్మ తాద్య శీం ముముహు
స్త్రీ యమ్ || ౩౧ || అ హూగూపమ హూధై ర్యమ హూలస్యానవంవయః | మధ్యే కామయమానా
నాసుకా మేవ విసర్పతీ || ౩౨ || వితకణయంతో బహుధా తాం సంధ్యాం ప్ర మదాకృతిమ్ | అభిసంభావ్య వి
ప్రంభాత్పర్యష్ట చ్ఛ్వాకు మేధసః || ౩౩ || కాసకస్యాసిసు శ్రోణికోవాధాన్వైత్ర భామిని | తూషద్ర
విణపశ్యేనదుభా గా స్నోవిబాధ సే || ౩౪ || యావాకావాత్సమబలై నిష్ట్య సందశానంతవ | ఉత్సు
మోషీషుమాణానాం కిం చ క్రీడయామనః || ౩౫ || వైకత్ర తేజయతి శాలినిపాదపద్మ ఘ్నం త్యా
ముహుః కరత లేనపతత్పతంగమ్ | మధ్యం పిషీదతి బృహత్ స్తన భారభీతం శ్రాంతాచదృష్టిరమలస్సుశి
ఖాసమూహః || ౩౬ || ఇతి సాయంతినీం సర్వభ్యామసురాః ప్ర మదాయతీమ్ | ప్రలోభయంతీం జగ్మ
హుమన్ త్వమూఢధియః స్త్రీ యమ్ || ౩౭ || ప్రహస్య భావ గంధీరంజి ఘ్రన్మాత్వా నమాత్వానా |
తాంత్యాసంజాత గవాగంధర్వాప్సరసాంగణాన్ || ౩౮ || విససజాతనుం తాం వై జ్యోత్సాన్ || ౩౯ ||
కాంతిమతీం ప్రయామ్ | తపవచాదమః స్త్రీ త్యావిశ్వావసుపురోగమాః || ౪౦ || సృష్ట్యేషు రపిశాచాం

ప్రగయాత్ - కుబుద్ధయః || ౩౩ || తేతాం పశ్రుచ్యుః కాసీత్యాది త్రిభిః || కాసీజాత్యాకాత్వం - కస్యవాకన్యా - హే భామిని కోపనే
రూపమేవ ద్రవిణం అనఘం వస్తు - తదేవ పణ్యం క్రయాహం - తేన తదనమనా జన వివాధ సే || ౩౪ || మితి || కింజాతి కులాది ప్రశ్నో
యానా కావాచిచ్ఛవతుదిష్టై వంతా వద్భద్రంజాతం - యత్తవదశానం నామ - కింతు కేవలం నః మనః ఉత్సనోషి మథాసి || ౩౫ || య
భిచిత్రానాం వాక్యం వైకత్రేతి || హాశాలినిష్టాఘ్న - వికత్రనజయతినస్థిరీభవతి - యద్వానైకత్రల సైకగతివిలాసేషు - జయతినర్వోత్త
మేణవతాతే - పతత్పతంగం ఉచ్చలంతంకం దుకం - బృహతోమహతోః స్తనమూఢా రాద్భీతం - తవక్య శంకుధ్యం - విషీదతి శ్రా
వ్యతి - శ్రాంతామందమేవ ప్రసరతి - సుశిఖా సమూహః - శోభనః కేశకలాపః - పాతాంతరే - సుశిఖాః శోభన కేశాన్వికీర్యమాణా -
సమూహబధానేతి - అత్ర చాస్తంగచ్ఛ్వా సూర్యవివపతత్పతంగః - ముసువిచ్ఛేదో మధ్యవిపాదః - తారకారూపాదృష్టిః - తమవివ కేశాభి
త్యాహ్యం || ౩౬ || ఇతితి - ప్రమదేవ ఆచరంతీం - స్త్రీ యం మత్వా జగ్మహుః || ౩౭ || ప్రహస్యతి - ప్రహస్య త్వానమాత్తనాజిఘ్రం
కాంత్యాసాందర్యేణ ప్రహసన్ - అత్వావస్త్రాణం చ సాందర్యానుభవచాతుర్యవికారః || ౩౮ || విససజేతి - జ్యోత్సాన్ || ౩౯ ||
తామూహం - తపవ గంధర్వాదిగణాః - విశ్వావసుః పురోగమా ముఖ్యోయేషు గణేషు || ౪౦ || సృష్ట్యేషు - ఆత్మనస్తం ద్రిణా ఆలస్యిన - సృ

హృదయశ్చగర్భము క్తకేశావీక్ష్య - సత్రేనిమిలితవాన్ || ౪౦ || జగృహుః పరిత - ఇంద్రియాణాం విశ్లేషః ప్రావోయయా - తాం నిద్రాం
ప్రచక్షతే || ౪౧ || యేనైతి || యేనోద్రియవిశ్లేషసహతునా - ఉచ్ఛిష్టాః శ్చ సతః పథకాయంతి - త్రాంతా కుర్వంతి - తంభూతాదిగణం
న్వాదం ప్రచక్షతే - వివంతం ద్రిజ్యంభికాని ప్రచ్ఛాదహతుత్వేన భూతాదీనాంతనూనాంచ చాతుర్విధ్యము క్తం - ఊర్జాస్వంతం అస్మ
జదంతం || ౪౨ || సాధ్యానితి || సరోక్షేణ అదృశ్యరూపేణ - ఆత్మసస్స గోకాయస్తాత్తం || ౪౩ || సాధ్యభ్యభితి || యర్థయేన కాయేన సం
ప్రదానత్వనిమిత్తేన - కవయః కర్మకోవిదాః - సాధ్యభ్యః పితృభ్యశ్చ పితృరూపేభ్యః - వితస్వతే ప్రాధ్వాదనాహవ్యం కవ్యంచ దదతి - తి
రోధానైనానృశ్యత్వేన || ౪౪ || తేభ్యభితి || తమవ్యంతథాకనశక్తిం - ప్రత్యాత్మనా ప్రతిబింబేన || ౪౫ || మానయన్మితి - ఆత్మాభాసంప్ర
తిబింబం - ఆత్మనా - ఆత్మసః మానోనామ - ప్రతిబింబదశాసః సుందరస్య - శరః కంపాదిచేష్టా || ౪౬ || మిథునీభూయేతి - అతపితత్వ
ష్టానాం మిథస్సంమానసనిత్యగమిథునీభావః - తత్స్వప్రతిబింబరూపం - కర్మభిః తత్పరా క్రమానువణానైః - భాగః ఆభాగోవిస్తారః -
పాదాదిప్రసారవతాదేహాన || ౪౭ || సగణాభితి - అనుపచితేవృద్ధిమస్తాత్తే - తద్భోగం క్రోధాదియ్యుక్తం - అముతేః అముష్టాత్ దేహత్ -
మౌకేశాః - అహీయంతప్రచ్యుతాః - తే అహయాజాతాః || ౪౮ || సపాణాభితి - ప్రసపాతః పాదాద్యామంచనైః ప్రచలతః - అమత

శ్చ భగవానాత్మసంద్రిణా | నిగ్వాససోముక్తకేశావీక్ష్యచామీలయద్వశో || ౪౦ || జగృహుః ప్రస్వి
స్వప్తాంతాంబృంథణాఖ్యాంతనుం ప్రభో | నిద్రామింద్రియవిశ్లేషోయయాభూతేషుదృశ్యతే || ౪౧ ||
యేనోద్రిష్టాధమాయంతితానున్వాదాప్రచక్షతే | ఊర్జాస్వంతం మన్యమాన ఆత్మానంభగ
వానజః || ౪౨ || సాధ్యగణాపితృగణాపరోక్షేణానృజత్వభ్యః | తతత్సగంతత్తాయంపి
తరః ప్రతిపేదితే || ౪౩ || సాధ్యభ్యశ్చ పితృభ్యశ్చ కవయోయద్వితన్వతే | సిద్ధవిద్యాధరాంశైః
వతిరోధానైసోస్పృజత్ || ౪౪ || తేభ్యోదదాత్తమాత్మాననుంతథానాఖ్యనుచ్ఛతమ్ | సకింసరా
న్ద్రిః పురుషాన్ప్రభుః ప్రత్యాత్మనాస్పృజత్ || ౪౫ || మానయన్నాత్మనాత్మానమాత్మాభాసంవిలాక
యన్ | తేతుతంజగృహూహూపగత్య క్తంయత్పరమేష్ఠినా || ౪౬ || మిథునీభూయగాయంతస్తమేవౌ
మసిః కర్మభిః | దేహేన వైభోగవతాశయానోబహుచింతయా || ౪౭ || సగణానవచితేక్రోధాదు
త్ససజహతదృః | యేహీయంతాముతః కేశాఅహయస్సైంగజజ్జితే || ౪౮ || సర్పాః ప్రసర్పతఃక్రూ
రానాగాభోగోరుకంధరాః | స ఆత్మానం మన్యమానః కృతకృత్యమివాత్మభూః || ౪౯ || తదాను
నూససజాంతేమనసోలోకభావనాన్ | తేభ్యస్తోమ్యస్పృజత్ప్రీత్యంపురంపురుషమాత్మనః || ౫౦ ||
తాదృష్ట్యయేపురాస్మయః ప్రశశంసుః ప్రజాపతిమ్ | అహూబతజగన్ప్రస్థస్సుకృతంబతతేకృ
తమ్ || ౫౧ || ప్రతిష్ఠితాః క్రియాయస్తే సాకమన్ననుదానుహే | తవసాన్ద్యయాయుక్తోయోగేనసు
నమాద్ధినా || ౫౨ || ఋషీన్యషిహ్మషీకేశస్ససజాభిమతః ప్రజాః | తేభ్యశ్చైకైకశస్సస్వస్వదేహ
స్యాంశనుదాదజః || ౫౩ || యత్రత్సమాధియోగధి తపోవిద్యావిరక్తిమతే || ౫౪ || * * * * *

* * * * * శ్రీ మద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - వింశోధ్యాయః * * * * *

శ్చైత్యపాః - అతపితగానభవంతీతినాగాః - అతివగవంతభిర్యథాః - భాగవతోజాతత్వాచ్చ - భాగవతేన ఉద్వివీక్షితాకంధరా
యేషాం - సర్వవత్క్రోధయాగ్రాహాః - తేషాంచావంతరజాతిభేదాః - సపాణిధాంతే ప్రసిద్ధాః - యదామన్యమానోభూత్ || ౪౯ ||
తదేతి - తదామనూససజా - తేభ్యస్స వ్యయంపురుషాకారంపురందేహంవ్యస్పృజత్ దదా || ౫౦ || తానితి - తామనూ - తేత్వయాకృతం -
మకృతంపుణ్యం || ౫౧ || సుకృతత్వమాముః - ప్రతిష్ఠితాభితి యస్మిన్మనసగణ - క్రియాః అగ్నిహేత్రాద్యాః అతోయస్మింత్యర్థవయం -
సాకంసహ అన్నంహవిభాగాది - అదామభక్షయామ - హేత్రాహ్మకమనస్సృష్టిముక్త్యాఋషీణాంస్పృష్టిమాహ - విద్యాఉపాసనాతయాచ -
తాగోత్రాసనాదిః తేనచనునమాధిః వైరాగ్యైశ్వర్యాదియ్యుక్తః సమాధిః తేనచ - యుక్తః || ౫౨ || ఋషీనితి - హృషీకేశః - స్వవశం
త్రియస్స - ఋషిః బ్రహ్మ ఋషిః ప్రజాస్ససజా || ౫౩ || కింతదేహాయస్యాంశనుదాదిత్యతతహ - యదితి - సమాధిశ్చ యోగశ్చ
విద్యార్యంచతత్త్వవిద్యాచవిరక్తివిద్యంతేయస్మితత్ || ౫౪ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా * * * * *

శ్లో॥ ఏకవింశతపోవిద్యాలోపితేనతువిష్ణునా । కదమస్యమనోఃపుత్రా వ్యవహాభుటనోచ్యతే॥ స్వాయంభువస్యేతి - విధిర విధాంచ
 త్రి॥ ౧॥ ప్రియవ్రతేతి॥ ధర్మంబుహించ - యథాబుగపతుఃరరక్షతుః - తస్యవదెత్యతీయనాన్వయః॥ ౨॥ తస్యేతి॥ తస్యమనోః॥ ౩॥
 తస్యామితి॥ యోగస్యలక్షణైర్యమాదిభిరుక్తాయాం - కలిధావీర్యంససజాపుత్రానుత్పాదయమా సేత్యధాః॥ ౪॥ రుచిరితి॥ మనోఃక
 న్యామామాలింప్రసూతింబభార్యంలభ్యా - యథాభూతానిససజాతచ్చవదెచికారస్యాధాః॥ ౫॥ ప్రజాఇతి - సహస్రాణాంసమాః
 దశసహస్రాణిసంవత్సరానిత్యధాః॥ ౬॥ తత ఇతి॥ తతస్తస్మిం స్తపసి - త్రియామోగేనపూజాప్రకారేణ - సంప్రపేదేసిషేవే - ప్ర
 శస్తేభ్యోభక్తేభ్యోవరదాతారం॥ ౭॥ తావదితి॥ శబ్దైకవేద్యంయచ్చుష్ట - తస్యయంవపుఃదధత్ - తంప్రత్యాత్మానందశయామాస॥
 ౮॥ సఇతి॥ సకదమస్తంభేవస్థితంబృహ్మ - మూర్ధ్నాక్షితావపతత్ - గీర్ణాభ్యాభ్యగృణాదితి చతుథేనాన్వయః - పద్వేత్పరేతి
 వారాత్రివికసితే - సీతానాం - పద్మానాం - ఉత్పలానాం చ ప్రగ్యస్యతం - స్నిగ్ధాఃసీలాశ్చమే లలకాః - తేషాంప్రతః - వప్త్ర
 జ్ఞేయస్య॥ ౯॥ కిరీటినమితి - శ్వేతోత్పలంక్రీడనకంయస్య - మనస్సప్తశంకంసన్యాసందజనకం - స్థితం ఈక్షణంచయస్య॥ ౧౦॥ వి

విదురః ॥ స్వాయంభువస్యచమనోర్వంశఃపరమసన్ముతః । కథ్యతాంభాగవతాయత్ర మైథునేనైదిరే
 ప్రజాః ॥ ౧॥ ప్రియవ్రతోన్తానసాదాసుతాస్వాయంభువస్యవై । యథాధర్మంబుగుపతుస్సప్రదీప్త
 వతీంమహీమ్ ॥ ౨॥ తస్యవై మహితాబ్రహ్మదేవమూతరితీశ్రుతా । పత్నీ ప్రజాపతేరుక్తాకదా
 మస్యత్వయానఘ ॥ ౩॥ తస్యాంసవై మహాయోగీయుక్తాయాం యోగలక్షణైః । ససజాకలిధావీ
 ర్యంతస్యేశుశ్రూషవేవద ॥ ౪॥ రుచిర్యోభాగవాత్ప్రహ్లాదయోవాబ్రహ్మణస్సుతః । యథాసస
 జాభూతానిలభ్యాభార్యాంచమానవీమ్ ॥ ౫॥ మైత్రేయః ॥ ప్రజాస్సృజేతీభాగవాత్కదామోబ్ర
 హ్మణోదితః । సరస్వత్యాంతపస్తేపెనహస్రాణాంసమాదశ ॥ ౬॥ తతస్స మాధియుక్తేనక్రియా
 యోగేనకదమః । సంప్రపేదేహరింభక్త్యాప్రపన్నవరదాయినమ్ ॥ ౭॥ తావత్ప్రసన్నోభ
 గవాత్పుష్కరాక్షుఃకృతేయుగే । దశయామానతంతుత్తశ్చాబ్జంబ్రహ్మదధన్వపుః ॥ ౮॥ స
 తంవిధజమకాథంసితపద్మేత్పలప్రజమ్ । స్నిగ్ధసీలాలకప్రాతవక్రౌజ్జంవిరజాంబరమ్ ॥ ౯॥
 కిరీటినంకుండలినంశంఖచక్రగదాధరమ్ । శ్వేతోత్పలక్రీడనకంమనస్సప్తశంకేతుణమ్ ॥ ౧౦॥
 విన్యస్యచరణాంభోజమంసదేశేగరుత్తతః । దృష్ట్వావస్థితంవత్సక్రియంకౌస్తుభకంధరమ్ ॥ ౧౧॥
 జాతహుషోఃపతన్తూర్ధ్నాక్షితౌలబ్ధమనోరథఃగీర్ణాస్తవభ్యగృణాత్ప్రతిస్వభావాత్కృతాం
 జలిః ॥ ౧౨॥ కదమః ॥ జుష్టంబతాద్యాభిలసత్త్వరాశేస్సాంసిధ్యమట్టోస్తవదశానాన్నః । యద్ద
 శానంజన్తభిరీద్యసద్భిరాసాదితైయోగిమోహాథయోగాః ॥ ౧౩॥ యేమాయయామోహితచేత
 సస్తస్త్వాదారవిందంభవసింధుపోతమ్ । ఉపాసతే కామలవాయితేషాం రాసిశకామాన్నిరయేపి
 యేస్యః ॥ ౧౪॥ తథాపిచాహంపరివ్రాథుకామస్సమానశీలాంగృహమేధధేనుమ్ । ఉపేయివాన్తూ
 లమశేషమూలందురాశయఃకామదుఘాంఘ్రిపస్య ॥ ౧౫॥ ప్రజాపతేస్తేవచసాధీశతంప్ర్యాతా

స్య స్యేతి - వక్షసి శ్రీర్యస్య కౌస్తుభంకంధరాయాయస్య ॥ ౧౧॥ జాతేతి - ప్రితిరవస్యభావఃస్వతస్సిద్ధోధర్మోయస్య తథావిధిలత్తా
 మనోయస్య ॥ ౧౨॥ శ్లో॥ శ్రీధరీయః॥ త్వామృతేవరమానంసంధిగన్యవరకాముకమ్తథాపికృపణం మానుగృహణవరదానతః॥ జుష్టమి
 తి - బలేతిహిషేకాహాఈద్య-నోస్తాభిః - సమగ్రసత్త్వనిధిఃతవ - దశానాదద్య అట్టోస్సాంసిధ్యగసాఫల్యం - జుష్టంసేవితం - త్వద్ద
 శానమేవహిమహాఫలమిత్యపాదయతి - యస్యతవదశానం - సద్భిరుత్తరోత్తరమాపాదితప్రకపైః - సంపాదిత శ్రేష్ఠైస్త్రి జాన్త
 భిఃసూక్ష్మోధిక్త్యతోయోగోదౌపైపి ॥ ౧౩॥ సకామభక్తావిగమానాహ - యఇతి - హాఈశ - నిరయేపియేస్యస్తేషాం - కామ
 నాంలవాయ - యేత్వన్తాయయాసప్తబుద్ధయః - తవివోపాసతే - త్వంతుతేషాంతాకామానపిరాసివదాసి ॥ ౧౪॥ యస్స కామాన్నిందామి
 ఘోహమపితాదృశపితేత్యాహ - తథాపితి - గృహమేధఃగృహశ్రమః - తత్రధనంత్రివగ్యకాద్ధృంభార్యాం - పరివోధుకామఃపరివే
 తుమిచ్ఛక - కామదుఘాంఘ్రిపస్యకల్పదుఘస్యతవ - మూలం అంఘ్రిం - ఉపేయివా ఉపగతోస్తి - సమకామార్థధాః - అస్య

శ్రీమత్పుష్పాస్యతాం - స - యతోఽతేషాం పురుషాణామూలమేతదేవ ॥ ౧౫ ॥ సమతహిణము క్త్యథా మేవకింశభజసి - అసథికారాది
త్యాహ - ప్రవాచతేఽఽ - బాలశీల్యస్తవం ప్రవాచతః - తస్యతేవచ సాతంత్ర్య - అయం కామహతాలోకః - పశువద్భద్రః - హ
శుక్లభర్తముతే - అహంచకిల లోకానుగతః - అతస్తుభ్యంబలింపహమి - కర్తవ్యాయాంత్యదాజ్ఞామనువతయే - అనిమిషాయ కాలాత్
నె - తదభంభార్యాంబేచ్ఛామితిచ కారస్యాభః ॥ ౧౬ ॥ సకేవలం లోకానుగతావహమి - కిల తు ఋణత్రయ తారణాభామితితే
త్యుక్తం - అనిమిషాయేత్యనెస - కాలాత్కాత్తవ్యత్తోభీతస్త్వ - కర్తకరోమిత్యుక్తం - పితృభయం త్వద్భక్తానాం నాస్తీత్యాహ ద్వా
భ్యాం - లోకానితి - లోకా కామాదిభూతా - తాననుసృతా పశుంశ్చ - వివేకేనత్యపి - పునఃకర్తజడామాదృశా - హిత్యా
అనాసృత్య - తేతవచరణ రూపమాతప త్రమాగ్రతాః - తానెవాహ - త్వద్భజానాం వాదః కథనం - తదవశీధు - సంసారికైశ్చవిస్తారక
త్వాత్ - పియూషం జరామరణ నివర్తకత్వాత్ - రుచికరత్వార్చ - తేననిర్యాపితాః విలోపితాః - దేహధర్మాః యత్ప్రసాదయాయై
ప్రేమామిత్య త్రేణాస్వయః ॥ ౧౭ ॥ నెతి ॥ తవయ త్రినాభికాలచక్రం - తజ్జగదాచ్ఛిద్యతీకృత్య - భావదపితేషాం త్వద్భక్తానాం - అ
యురాచ్ఛిద్యభావస్సభవతి - కథంభూతం - అజరం అక్షరం యద్భవత్ - తస్మిన్మృత్యురూపే - శ్రమిః శ్రమణం - శ్రమవదితప క్రవ్యే -
శ్రమణీలత్వాదుచచారణ శ్రమిత్వభేదేననిదేశః - అధికమాసేనసహత్ర మోదశమాసాః - ఆరాయస్యతత్ - త్రిశతంపప్తి శ్చాపూ
రాత్రాణిపర్వాణియస్య - శతశబ్దేవిభక్తైరలుగాపః - షడ్భుతవో నేమయాయస్య - అసంతాః క్షణలవాదయః ఛదాః పత్రాణియస్య -
పత్రాకారాభారాయస్యసంతతి - త్రిణివాకుమూస్యాని - నాభయోరంధ్రాణియస్య - కరారస్తోతరీత్ర వెగం - పితైర్విశేషజైత
వ - సంవత్సరాత్కంచత్రముక్తమిత్రప్రప్తవ్యం ॥ ౧౮ ॥ సమనిరుపాధి ముదాసీసం మాంకింయాయసే - సత్యంతథాపి - మామయావిశ్వ
సృష్ట్యాది కర్తృత్వాత్తవ్యమేవయాచ్యత్యాహ - పికఇతి ॥ స్వయమేకవివసస్సపి - అత్తస్యధిక్పతయా - యోగమాయయా - హతునా -
యాః స్వీకృతాస్సవ్యక్తయః - సత్త్వాద్యాః తాభాః - అదోవిశ్వం - స్వవ్యతిరిక్తసాధనానపేక్షత్వేదృష్టంతః యథేతి ॥ వీరరాఘవీయే ॥ స

కఃకిలాయం కామహతో మబద్ధః ॥ అహంచలం కానుగతో వహామిబలించ శుక్లానిమిషాయతుభ్యమ్ ॥ ౧౯ ॥
లోకాంశ్చలోకానుగతాన్పశూంశ్చహిత్యాశ్రితానైవరణాత పత్రమ్ ॥ పరస్పరంత్యద్గుణవాదశి
ధుపియ్యాపనిర్యాపితదేహధర్మాః ॥ ౨౦ ॥ నై వాయురేమామజర శ్రమిస్తైత్రయోదశారంత్రీశతం
షష్టిపర్షషణ్డేన్యనంతచ్ఛదియత్ర నాభికరాశస్తోతరీత్ర వెగదాచ్ఛిద్యభావత్ ॥ ౨౧ ॥ ఏకస్సవ్యయం
యోజగతస్సప్రకృత్యాద్వితీయయాత్తన్యధియోగమాయయా ॥ సృజస్యదఃపాసిపునగ్రాసిష్యసే

మబద్ధురుద్రాదిమబహుమసర్వవపితానసాదృత్యమత్పరమూలమేవకింశభజసేవేజోపయోగానిత్యాశంకాయాం కన్పిభ్యయః ॥ శ్రు ॥ తా
రణంతుభ్యయ ఇతిశ్రుత్యైవప్రశ్నోత్తరరూపేణ జగత్తారణైవ్యవహాస్యత్యాభిధానాత్ జగత్తారణభూత స్వమేవహాస్య ఇత్యభిధా
స్యతావత్తారణత్వముపపాదయతి - ఏకఇతిస్వయమేకస్త్వేకకశబ్దేన ॥ శ్రు ॥ సదేవసోమ్యేదమగ్రాసిత్ - ఏకమేవాద్వి తీయమితికార
ణత్వపరాశ్రుతిఃస్మరితా - తథాచాయమథః - సృష్టేః ప్రాక్ ఏకతవనామరూపవిభాగానహాసూక్ష్మ చిదచిత్తాలశరీరకస్త్వేకపాదా
నత్వేనవిద్యమానః - అత్రాపి శ్రుతావివచితకారాభాగభావమిదం - ఏకవివ ఉపాదానకారణాంతరభూత్యః - ఏకత్వంచసృష్ట్యనంతరభా
వినామరూపవిభాగసంబంధసమయత్వప్రతిబంధినామరూపవిభాగాభావాదీనామేవవివచితం - సతుప్రకృతిపురుషాదిరాహిత్యం - ఏకఇత్య
ద్వితీయమిత్యస్యాప్యపలక్షణంతథాచసమిత్రకారణాంతరభూత్యస్త్వ ఇత్యనెనకారణత్వేనావధీతస్యప్రమాణసంబంధాహాత్వరూప
సత్తాయోగిత్వకనాదసత్తార్య హోనిరస్తః - ఏకమిత్యనెనఉపలక్షితాద్వితీయపదేనచాపాదానత్వనిమితత్వోపయుక్తసర్వశక్తిత్వస
ర్వజ్ఞత్వాదయోధర్మాః ఆక్షిప్యంతేబివంచమృత్తులాలయారీవనిమిత్రోపాదానయోధే - చివనాభేదఉపపద్యతఇతిశంకాపరాస్తామృత
స్వజ్ఞత్వాత్కులస్యాసర్వశక్తిత్వాచ్చనిమిత్రోపాదానత్వయోగుభయోరపిమృత్తులాలయారీవత్వస్త్వే అసంభవః - ఇహమబ్రహ్మ
ణః - పరాస్యశక్తివివిధైవశ్రుయతేస్యాభావికీ - యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిదితసర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తిత్వాదిఅసంతకల్యాణగుణాకర్తవ్యకారత
ప్రేకప్రేవోపాదానత్వంనిమిత్రత్వంచోభయమప్యపన్నతరమేవచివంచనామరూపవిభాగానహాసూక్ష్మ చిదచిత్తాలశరీరకత్వా కారణా
పాదానత్వేనప్రకృతిపురుషకాలనియంతృత్వాకారణనిమిత్రత్వేనచతదుపయుక్తసర్వశక్తిత్వసర్వజ్ఞత్వాదిగుణవిశిష్టత్వేనచసృష్టేఃప్రా
గ్విద్యమానజగతఃనామరూపవిభాగాహాస్థూలచిదచిద్విశిష్టబ్రహ్మత్వకథగవతఃసిస్మయప్రమృచ్చయా - హతునాఅసేన ॥ శ్రు - తదైక్ష
తవహుస్యామిత్యస్యాశో విప్రతః - ద్వితీయయాస్వరూపతః - స్వభావతశ్చస్వస్త్వదత్వంతభిన్నయా యోగమాయాయుజ్యత ఇతియో
గాస్వసంబంధినిస్వశరీరభూతేత్యర్థః - తయామాయయాప్రకృత్యాదిద్వితీయయేత్యపిభేతుంశక్యంతథాస్వాప్యభక్తిద్ధయాలతపవయోగ
మాయయాస్వశరీరభూతయామాయయాద్వారణాత్తస్యధిస్త్వత్వేనఅదఃనామరూపవిభాగాహాం తేతనాచేతనాత్వకంజగత్ సృజసిహ

సిరక్షసిపునగ్రాసిష్య సెసంహరసిమానూద్యారణస్యజీతిసద్వారకోపాదానత్వ కథనసగ్గాయత్రవికారాణాంద్వారభూతప్రకృ
తిగతత్వావగమాన్నివికారత్వశ్రుతి విరోధః పరి హృతః - ఆత్మనిస్స జనీత్యనెన ఆ థా రాం త ర వ్యాప్తిః - తథాచ శ్రుతిః - బ్ర
హ్మ వసంబ్రహ్మసప్రకృతసిద్ధ్యతోద్యావాపుణివీనిపృతయుతి - అసయా శ్రుత్యానిమిత్తముపాదానమాధారఉపకరణానిచస్యమెవేత్వ
క్రంపితదేవోణానాభిదృష్టాంతేనస్పృష్టయతి - హాథగవకాణాణానాభయస్యసఃసాణాభిఃతంతూనాంతతంసంతస్యమాసఃకీటవిశే
షః - పునగ్రాసిష్యతితథాత్వమపిస్వశక్తిభిరవసావ్యపుభక్తిగ్ధవిశేషణభూతైః ప్రకృతిపురుషకాలసర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తిత్వాదిభిఃసృజసి
రక్షసిపునస్సంహరసిత్యథాః - తస్మాజ్జగత్తారణమాశ్రితకల్పద్రుమంత్యా మెవకామకామిలో కానసుసరణపరివోధుకామఉపేయ
వాసమామితిభావః || ౧౯ || యద్యపిమాంకత్వాత్వద్భక్తిభ్యోవిషయసుఖంధాతుంసెచ్చసి - తథాప్యస్తదభిప్రాయమసారణ తత్సం
పాదయేత్వాహ - సేతి|| హే అధీశ - నోస్తాకంభజతాం - భూతసూక్ష్మరూపం - శబదశబ్దాదివిషయసుఖం - మాయయా తమపేవిస్తారయ
సీరియదేతత్ - తత్తవేష్ఠి తంసభవతి - తథాస్యస్తదనుగ్రహాయస్తు - ఋణత్రయాపత్రమణానంతరమేవ - ఆ పవగాయభవత్స్వ త్వ
థాః - యహాయతః - మాయయాపరిచ్ఛిన్నభవ - లసంత్యాతులస్యా - యు క్తస్త్వంవిలక్ష్యతోసి - ఏవంభూతస్యతవదశానం - యతో

యథోణానాభిభాగవకాన్వశక్తిభిః || ౧౯ || నైతద్భూతాధీశపదంతవేష్ఠితంయన్తాయయానస్తమపే
భూతసూక్ష్మమ్ | అనుగ్రహాయా స్త్వసియహామాయయాలనత్తులస్యాభగవాన్పిలక్షితః || ౨౦ ||
తంత్యానుభూత్యోపరతక్రియాథాంస్వమాయయావర్ణితలోకతంత్రమ్ | నమామ్యభిక్షుంనమనీయ
పాదసరోజమల్పీయసికామవషణమ్ || ౨౧ || మైత్రేయః || ఇత్యవ్యళికంప్రణతోబ్జనాభస్తమాబభా
షేవచసామృతేన | సుపణాప్యష్టోపరిరోచమానః ప్రేమస్థితోద్భీతుణిభ్రమద్భూః || ౨౨ || శ్రీభ
గవాన్ || విదిత్వాతవచై త్యంమేపురై వసనుయోజితమ్ | యదథ మాత్మనియమై స్త్వయైవాహు
స్సనువిత్ || ౨౩ || నవైజాతుమృషేదంస్యాత్ప్రజాధ్యక్షమదహాణమ్ | భవద్విధేచ్ఛతతరాంసు
యిసంగ్రధితాత్మనామ్ || ౨౪ || ప్రజాపతిసుతస్సమ్రాజ్యమర్విఖ్యాతమంగళః | బ్రహ్మవతాంయో
ధిసన్తాశాస్తిసప్తాణావాంనుహీమ్ || ౨౫ || సచేహవిప్రరాజషిర్నహిష్యాశతరూపయా | ఆయా
స్యతిదిదృశుస్తాంసరశ్వధర్మకోవిదః || ౨౬ || ఆత్మజామసితాపాంగీంవయశ్శీలగుణాన్వితామ్ | మృ
గయంతీంపతిం దాస్యత్యనరూపాయతే ప్రభో || ౨౭ || సమాహితంతేహృదయంయత్రేమాన్పరివత్స
రాన్ | సాత్వాబ్రహ్మస్త్వపవధూఃకామమాశుభజిష్యతియాతఆత్మభృతంవీర్యంనవధాత్రసవిష్య
తి || ౨౮ || వీర్యేత్వదీయఋషయఃకథాస్యంశ్యంజసాత్తనః | న్వంచసమృగమస్తాయనిదేశంనుడశత్త
మః || ౨౯ || మయితీర్థీకృతాశేషక్రియాథోమాంప్రపత్స్యసే | కృత్వాదయాంచజీవేషుదత్వా
చాభయమాత్మవాన్ || ౩౦ || మయ్యాత్మానంసహజగద్రక్ష్యాత్సాత్మనిచాపిమామ్ | అహంచస్వాంశక
లయాత్వద్వీర్యేణమహామునే || ౩౧ || తవతేత్రేదేవహూత్యాంప్రణేష్యతత్త్వసంహితామ్ | ఏవం

భుక్తిముక్తిప్రదమిత్యథాః || ౩౨ || తమితి - తంత్యాంభుక్తిముక్తిప్రదంసమామి - ముక్తిప్రదత్వోపాతుః - అనుభూత్యాజ్ఞాన - ఉప
రతఃక్రియాథాఃకర్మఫలభోగోయస్త్వి - భోగప్రదత్వోపాతుః - స్వాధీనయామాయయా - వర్ణితంలోకతంత్రంవిశ్వోపకరణంయ
న - తతస్సకామైఃసిష్టామైశ్చ - నమనీయంపాదసరోజంయస్య - తంత్యాం అల్పీయసికామేపుంసి - భజనెవా - కామావషణతీత
థాతం || ౩౩ || ఇతితి - అమృతేనసుఖకరణ - ప్రేమస్థితాభ్యా ముద్భీక్షణ - విశ్రమంతీ భూర్యస్యసః || ౩౪ || విదిత్వేతి - చైత్ర్యంహ
దాంభావం - మేమయా - నమయోజితం - సంఘటితం - యదథామేవాహంసమచిత్ || ౩౫ || సేతి || మయిసంగ్రధితఃఏకాగ్రీ కృతః -
ఆత్మాచిత్తంయైపైహంయస్తదహాణం - త్యాదృశేషుఅతితరాంసర్వభామృషానిష్ఠలంసహ్యత్ || ౩౬ || ప్రజాపతిః - విఖ్యాతమంగళశంస
దాచారలక్షణాద్యదయోయస్య || ౩౭ || సఇతి || హవిప్రమహిష్యాసహ || ౩౮ || సమాహితమితి - యత్రయస్యాకథారాయాం - సమాహిత
అభిసంధానసస్థితం - సృపవధూఃరాజకన్యావీర్యమాత్మనిభృతం - యాప్రసవిష్యతి - సాభజిష్యతి || ౩౯ || వీర్య ఇతి - వీర్యేప్రహ
తాసుకన్యాసు - అంజసాఆత్మనఃపుత్రా - ఆధాస్యంతి - నిదేశంబ్రహ్మం - ఉశత్రమఃశుద్ధసత్త్వః || ౪౦ || మయీతి - తీర్థాంపాత్రం
తేనదాసంలక్యతే - మయిసమపితసర్వకర్మఫలభిత్త్యథాః - గాహకస్థిదయాంకృత్వా - సన్నాస్యసేచాభయందత్వా || ౪౧ || మయీతి
మయిత్యానంగచ్ఛసహపిక్తిభూతంద్రక్ష్యసి - త్వద్వీర్యేణసహ || ౪౨ || తవేతి - దేవహూత్యాంప్రణేష్య తిశేషః - ప్రత్యక్షుకేషు

యేషాః జాయంతే లభిభవంతీతి - ప్రత్యగక్షుజః || ౩౨ || జగామతి - సరస్వత్యాసద్యాపవెష్టితాత్ || ౩౩ || నిరీక్షితఇతి - శాశ్వతమంత్రాదిసిద్ధ్యైః
రైరభిప్రాయః - సిద్ధమాగౌతమై కుంతమాగౌతయస్యసః - యద్వాటికేషు సిద్ధ్యైరాభిప్రాయశ్చసా - సిద్ధ్యేషు గృత ఇతి సిద్ధమాగౌతశ్చస
యయా - పత్రరథేంద్రోగరుదః - తస్య సత్తైరుదీణామభివ్యక్తం - సామతికణాయాత్ || ౩౪ || బృహద్రథంతరేపయేవీతి శ్చుతేః - ఉచ్చ
రితం స్తోమంచ - సామాధారభూతానామృచాం - సముదాయం శృణ్వత్ || ౩౫ || స్తోమతై త్తైశ్చుతేః || సమాసపాఠే - ఉచ్చరిత స్తోమః స్తో
శ్రీయసముదాయాయస్యసామ్న ఇతి || ౩౬ || అథేతి - తంకాలంపరిశ్వ ఇత్యుక్తం - ప్రతీక్షమాణః || ౩౭ || మమరితి - శాతకంఠాః సావ
ణాః పరిచ్ఛదాయస్త్వి - తంరథమాస్థాయ - దుహితరమారోప్య - పరాన్వేషణార్థం పర్యటత్ || ౩౮ || తస్మిన్నితి - హనుభస్వత్
విదుర - యత్ అహః || ౩౯ || తత్ప్రవేశమాత్రేణ - సరమాసందం ప్రాప్త ఇతి దశాయతుం - ఆశ్రమం వణాయతి సప్తభిః - యస్మిన్నితి -
ప్రవన్వేకదామే || ౪౦ || తదితి - శిశంబరోగం - అమృతవత్పావజలం యస్మిన్ || ౪౧ || పుణ్యేతి - కూజంతః పుణ్యాః పుగాః ద్వివిభావ్య

తమనుభాష్యాభగవాన్ ప్రత్యగక్షుజః || ౩౨ || జగామబిందు సరసస్సరస్వత్యాపరిశ్రితాత్ || ౩౩ || నిరీక్షు
త స్తస్యయయావ శేషసిద్ధ్యైరాభిప్రాయసిద్ధిమార్గః | ఆకర్ణయన్ ప్రరథేంద్ర పత్రైరుచ్చరితం స్తోమము
వీర్ణసామ || ౩౪ || అథసంప్రస్థితే శుక్లేకర్ణమోభగవాన్యపిః | ఆపైస్తబిందు సరసితంకాలం ప్రతిపాలయత్ ||
మనుస్యం వనమాస్థాయ శాతకంఠ పరిచ్ఛదమ్ | ఆరోప్య సాపిందు హితరం సభార్యః పర్యటన్తహిమ్ ||
౩౬ || తస్మిన్ హనుభస్వన్తహని భగవాన్యత్స మావిశత్ | ఉపాయాదాశ్రమపదం మునేశ్శాంత
ప్రతస్యతు || ౩౭ || యస్మిన్ భగవతోనేత్రాన్మన్య పతాహాషా బిందవః | కృపయా సంపరీతస్య ప్రప
న్నే పితాయాభృశమ్ || ౩౮ || తద్వైబిందు సరో నామ సరస్వత్యాపరిశ్రితమ్ | పుణ్యం శివామృతజ
లం హహ్ని గణసేవితమ్ || ౩౯ || పుణ్యమ్రమలతాజాలైః కూజత్పుణ్యమృగైర్ద్విజైః | సర్వ
తుభలపుష్పాభ్యం వనరాజిశ్రియాన్వితమ్ || ౪౦ || మత్తద్విజగజైః ఘృష్టం మత్తభ్రమరవిభ్రమమ్ |
మత్తబహిః సటాటోపమాహ్వయన్త త్తకౌకిలమ్ || ౪౧ || కదంబవంజులౌ శోక కరంజవకుళాసనైః |
కుందమదారకుటజై శుభ్రతపోతైరలంకృతమ్ || ౪౨ || కాండవైః ప్లవై హాంసైః కురరై జలకు
క్షుతైః | సారనైశ్చక్రవాకైశ్చ చకోరై వల్గూకూజితమ్ || ౪౩ || తథైవ హరిజైః క్రోడైశ్చావీ
ర్ణవయకుంజరైః | గౌపున్చై హారిభినుకైః కనకమలై నాభిభివృత్తమ్ || ౪౪ || ప్రవిశ్య త
త్తీర్థం విరమాదిగాజస్సహానుగః | దదశకమునిమాసినంతస్మిన్ హుతహుతాశనమ్ || ౪౫ || విద్యో
తమానం వపుషా తపస్య గ్రయుజాచిరమ్ | నాతీయౌ మంభగవతః స్నిగ్ధా పాంగావ లోకనాత్ ||
తద్వ్యాహృతామృతకలాపియ్యాపశ్రవణేనచ || ౪౬ || ప్రాంశుపద్మపలాశాక్షింజటిలంబీరవాస
సమ్ | ఉపసంస్మర్య నువినంయథాహాణమసంస్మృతమ్ || ౪౭ || అథోటజముపాయాంతం నృదే
వం ప్రణతం పురః | సపర్యయా ప్రత్యగృహ్ణత్ప్రతినాద్యానురూపయా || ౪౮ || గృహీతాహాణమాసినం
సంయతం ప్రీణయన్ మునిః | స్మరన్ భగవదాదేశమిత్యా హశ్శల్లయదగిరా || ౪౯ || కదామః || నూ

యేషుతైః - పుణ్యమ్రమలతానాం - జాతైస్స మూలైర్యుక్తం || ౪౦ || మత్తేతి - ఘృష్టం నాదితలం - మత్తభ్రమరాణాం విభ్రమః విద్యోతా
యస్మిన్ - మత్తబహిః గణపనటాః - తేషామటాపోస్సత్తీసంప్రమోయస్మిన్ - అహ్వయంతోమిథోమతాః కోకిలాః యస్మిన్ || ౪౧ || క
దంబేతి - కదంబాదిభివృత్తైరలంకృతం || ౪౨ || కారండవైరితి - కారండవాదిభిః పక్షిగజైః - పల్లయథాభవతితథాకూజితం || ౪౩ ||
తథేతి - హరిణాదిభివృత్తైర్వృతం - తత్రక్రోడస్సూకరః - శ్వావిశ్యళ్యకః - మకోమకటః - తద్విశేషాః గోపుచ్ఛాః - హరిః నాన
రః - సింహావా - నాభిః కస్తూరీమృగః || ౪౪ || ప్రవిశ్యేతి - ముతః ముతాశనః బ్రహ్మచారి యోగ్యాయేనతం || ౪౫ || విద్యోతమానమి
తి - ఉగ్రాయుగ్యోగ్యాయస్యతేన - వపుషా విద్యోతమానం - తస్య భగవతః - వ్యాహృతం భాషణమేవ - అమృతకలా - అమృతమయస్య -
చంద్రస్యకలా - తస్యయంపియ్యాపం - తస్య శ్రవణేనచ - నాతీయౌ మం - తపసాకృతం తమస్యకృతం || ౪౬ || ప్రాంశుతి - ప్రాంశుము
స్సతం - ఉపసంస్మర్య సమిపం గత్వా మువినందశశేలిపూర్వశ్లోకా కైవక్రియా ఆహ్వానతేనైవేత్యహాణం - మహారత్నంతస్ అసంస్మ
తం అగణితక్రమథా మువినంద్యశ్యతేతద్వత్ || ౪౭ || అథేతి - ఉటజంపణాశాలాప్రాప్తం - పురః పాదసమిప్రణతం ఆభిరభినం

ద్య - సపర్యయాపూజయా - ప్రత్యగృహ్యతానర్థేన || ౪౮ || మానమితి - తెచంత్రమునందర్యటనం - యస్మాత్ || ౪౯ || మనుస్తం
శ్రీవిష్ణుం ప్రణమతి - యఇతి - స్థానతత్త్వా ర్థావసర - శుక్లాయశ్రీవిష్ణవే || ౫౦ || నయదేత్యాదిసంచానామయమధః - ఆద్యాపిధ
ర్మరక్షణం - సర్వతఃపర్యటతస్తవ - ప్రసంగాదప్యాగమనంసంభవతి - తథాపివిశేషకార్య చేనస్తీతత్త్వభ్యతామితి - నెతి || జై త్రం
జయప్రసంగం - మదిగతాః ఆపిః తాః యస్మిన్ తం - రథమారుహ్య || ౫౧ || స్వేతి || త్వం యదాభువోమండలంసపర్యటన్ || ౫౨ || తదేతి || తదా
సేవతోభిద్యేరే ఇతి త్రయాణామన్వయః - విస్ఫూజన్ నాదంకుర్వత్ - చండకోదండంయస్యసః - సైన్యస్యచరణైః - తుణ్ణంసంఘట్టి
తం - వజ్రాశ్రమాణాం నిబంధనంఘైః - బలహహవా || ౫౩ || అధర్మ ఇతి || నిరంకుశైన్యభిః - నిమిత్తభూతైః - శయానైశ్చై || ౫౪ || ఆ
థాపితి || నిర్వృతీతసహజాః - ప్రతిపద్యామహస్వీకుర్వహ || ౫౫ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - తేన వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానః
శ్లో || ద్వావింశతదమానాదాద్యథాదిష్టంహివిష్ణునా || మనుమహాతరం దేవమూలిమిత్వపవన్యతే - చివమితి - చివమా విష్ణు ప్రతః -

నంచంత్రమునందేవసతాంసంరక్షణాయతే | వధాయచానతాంయన్తవ్వింహరేశ్వశ్రీహింపాలిన్ ||
౫౦ || యోకేంద్రగ్నిం ద్రవాయానాం యమధర్మప్రచేతసామ్ | రూపాణిస్తాన అధతేనైతన్మే
క్తాయతేనమః || ౫౧ || నయదారథమాస్థాయజై త్రంసుజగతాపితమ్ | విస్ఫూజన్ చండకోదండ
రవేణత్రాసయన్నరా || ౫౨ || స్వసైన్యచరణతుణ్ణం నేపయన్తండలంభువః | పికక్షన్తహతీం
సేనాంపర్యటన్తంశుమానివ || ౫౩ || తదైవ సేతవిస్వర్సేవజాశ్రమనిబంధనాః | భగవద్రచితా
రాజభిద్యేరేబతదన్యభిః || ౫౪ || అధర్మశ్చసమేధేతలోలుపైవ్యంకుశైన్యభిః | శయానై
త్వయిలోకోయందస్యగ్రస్తోవినంతుమి || ౫౫ || అథాపిప్రచ్ఛేత్వావీరయదధంత్వమిహగతః | తే
ద్యయంనిర్వృతీతనప్రతిపద్యామహమ్ || ౫౬ ||
శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - మన్వాగమనం చామైక వింశోధ్యాయః
మైత్రేయః || ఎవమావిష్ణుతా శేషగుణకర్తేదయోమునిమ్ | సప్రీడభవతంసన్మాదుపారతమువా
చహ || ౧ || మనుః || బ్రహ్మసృజత్సర్వముఖతోయమ్నాత్మపరిపుణా | భందోమయాం సైవోవిద్యా
యోగముక్తానలంపటా || ౨ || తత్రాణాయాస్యజచ్చస్తాదోస్సహస్రాత్సహస్రపాత్ | హృద
యంతస్యహిబ్రహ్మక్షత్రమంగంప్రచతుతే || ౩ || అతోహ్యస్యోన్యమాత్మానంబ్రహ్మక్షత్రంచరతు
తః | రతుతిస్తావ్యయోదేవస్సయస్సదసదాత్మకః || ౪ || తవసందశేనాదేవభిన్నామేసర్వసంశయాః |
యత్స్వయంభగవాన్ప్రత్యాధర్మమాహరిరక్షిష్యః || ౫ || దిప్త్యమేభగవాన్ద్యష్టోదుదాశోయో
క్తృతాత్మనామ్ | దిప్త్యపాదరజస్పృష్టంశిష్టామేభవతశ్శివమ్ || ౬ || దిప్త్యత్వయానుశిష్టోహంకృత
శ్చానుగ్రహేనుహా || అపావృతైః కణరంధ్రైః జాప్తాదిప్త్యశతీగిరః || ౭ || సభవాదుహితు
స్సేన్ద్రహపరిక్లిష్టాన్తమోముమ్ | శ్రోతుముహాతదీనస్యత్రావిరంకృవయామునె || ౮ || ప్రేయప్ర
తోత్తానపదోస్స్వసేయంమహితాముమ్ | అనిచ్ఛచ్ఛివతింయుక్తంవయశ్శిలగుణాదిభిః || ౯ || యదా

అశేషాణాంగుణానాంకర్మణాంస - ఉదయః ఉత్తరీయస్యసః - సప్రాట్మనుః - సప్రీడభవస్వతీతాశ్రవణాత్ - ప్రత్యాభ్యాసశం
కయావా - తంమునిమువాచ - ఉపారతంనివృత్తినిరతం || ౧ || మదీయాకన్యాత్వయాపరిజెయేతి - విష్ణోపయివ్యక్త - యద్వరన్తత్సంబంధ
స్తావదీశ్వరైశ్చ - పూర్వసేవఘటితఇత్యాహసాధాద్యాభ్యాసం - బ్రహ్మతి || అత్తసఃపరిపుణాపర్యాభ్రమిచ్ఛయా - భగవోమయాస్యా
త్వనఃపర్యాప్తిఃపాలనం - వేదప్రవర్తనం - తస్యేచ్ఛయామృతాప్రప్త్యాణామ్ || ౨ || తదితి || తత్రాణాయాస్యజచ్చస్తాదోస్సహస్రాత్సహస్రపాత్ - ఆ
స్తాత్ - బ్రహ్మప్రప్త్యాణామితి - క్షత్రంక్షత్రమియజాతిః || ౩ || అతఇతి || వివంసదేవభివరతుతిస్త - తూపా - యస్ససహదాత్మకఃసర్వాత్మ
కః - తథాప్యవ్యయోనిష్ఠికారః || ౪ || తగవిజ్ఞాపయితుమేవతద్దశనాదిక మభినందతిమ్రిభిః - తదేతి || రిరక్షిష్యః - రక్షిమమిహ్యః ||
౫ || దిప్త్యితి - అకృతాత్మనాంఅవశిక్యతచిత్రానాం || ౬ || దిప్త్యితి - అనుగ్రహః - అనుశాసనాదిరూపవివ - ఉశతీఃఉశభ్యః || ౭ || విజ్ఞా
నయతిసత్త్వః - సత్త్వః - మహిత్వస్మిహాస - శుక్లిష్టఃఅత్తాయస్యప్రవిరంభిజితం || ౮ || ప్రేయప్రతేతి - ప్రేయప్రతోత్తానపదః

స్వసతి - పుత్రికాకరణ శంకానిరస్తా - మమకస్యతి - తస్మాత్కన్యా - తవయాగ్యతదాకరణం || ౧౯ || తదితి - ప్రతీచ్ఛన్వీకరు || ౧౧ || ఉద్యతస్యతి - ఉద్యతస్యస్వతః ప్రాప్తస్యవిషయస్య - ప్రతివాచః ప్రత్యాఖ్యానం || ౧౨ || యతితి - శీనాశంకృషణం - అకన్యాయా పరావమానా || ౧౩ || అహమితి - యస్యసావధిబ్రహ్మచర్యం - సఉపకుర్వాణః - మేప్రత్యాయయాచతా || ౧౪ || వాధమితి - అప్రత్యాచేతి మయ్యేవకృతనిశ్చయత్వాత్త్వయకస్త్వేచిత్ప్రతిష్ఠితాచనభవతీత్యథాః - అద్యఃప్రథమః - తతఃపూర్వంబీనాహాభావాత్ - ముఖ్యతివా || ౧౫ || కామతితి - భూయాన్భవేత్ - ప్రతీతః || ౧౬ || గృహ్యమితేసుప్రజాస్తాన్వయకాన్తంమయాపత్యాజరదర్శిర్యథాసజ్జిమంత్రప్రసిద్ధః - స్వయాంకాంతైవ - త్రియంభూషణాదిశోభా || ౧౭ || యామితి - యాంబిలోక్యస్యతత్ సమ్మహాసవిమూఢంవాక్కులంచెత్సత్తయస్యః - క్వదాప్యమంస్త్రిభ్యాంశోభాయస్యాస్తాం || ౧౮ || తామితి - లలనానాంలలామూంభూషణభూతాం - ఆసేవితామ్రయశ్చరణాస్తైః - అన్యస్తాంప్రజ్ఞమప్యయాగ్యాం - ఉచ్ఛపదఃఉత్తాసపాదస్య - అభియాతాంస్వయంప్రాప్తాం || ౧౯ || అతః

తుభవతశ్చిలశ్రుతరూపవయోగుణాః | అశృణోన్నారదాదేవతవ్యయ్యాసీత్ప్రతనిశ్చయః || ౧౦ || తత్ప్రతీచ్ఛద్విజాగ్ర్యమాంశ్రద్ధయోపహృతాంమయా | సర్వాత్సనానరూపాతేగృహమేధేషుకర్తృసు || ౧౧ || ఉద్యతస్యహికామస్యప్రతివాదోనశస్యతే | అపీనిర్దుక్తసంగస్య కామరక్తస్యకింపునః || ౧౨ || యఉద్యతమనాదృత్యకీనాశమభియాచతే | క్షీయతేతద్యశఃస్థితంమానశ్చావజ్ఞయాహతః || ౧౩ || అహంత్వాశృణవంవిద్యన్న ద్వాహాథాంసముద్యతమ్ | అతస్త్వముపమర్వాణఃపుత్రీంప్రతిగృహణమే || ౧౪ || ఋషిః || బాధమువోష్ఠు కామోహమప్రత్యాచరవాత్తజా | ఆవయోరనురూపాసావాద్యోవై వాహికోవిధిః || ౧౫ || కామస్సభూయాన్నరదేవతస్యాఃపుత్ర్యాస్సమామ్నాయవిదౌప్రతీతః | కపవతేతనయాంనాన్రియేతస్సయైవ కాంత్యాక్షిపతీమిశ్రియమ్ || ౧౬ || యాంహర్వ్యపుష్టేక్వణదంఘ్రిశోభాంవిక్రీడతీంకంమకవిహ్వలాక్షీమ్ | విశ్వావసున్యకపతత్సాద్విద్యమానాద్విలోక్యసమ్మోహావిమూఢచేతాః || ౧౭ || తాంప్రాథమ్యంలలనాలలామూమాసేవితశ్రీచరణైరదృష్టామ్ | వత్సాంమసోరుచ్ఛపదస్త్వసారంకోనానుమన్యేతబుధోభగూతామ్ || ౧౮ || అతోభజిష్యేసమయేనసాధ్వీంయావతైజోవిభృయాదాత్మసోమే | అతోధర్మార్కపారమహంస్యముఖ్యాశశుక్లప్రాక్తాఃబహుసున్యేవిహింస్రా || ౧౯ || యతోభవద్విశ్వమిదంవిచిత్రంసంస్థాప్యతేయత్రచవావత్సితే | ప్రజాపతీనాంపతిరేషమహ్యంపరంప్రమాణంభగవాననంతః || ౨౦ || సఉగ్రధన్వన్నియదేవాబభాషతసీచ్ఛతూక్షిమరవిందసాభమ్ | ధియాపగృహ్యన్ప్రీతశోభితేనముఖేనచేతోలులుభేదేవహూత్యాః || ౨౧ || సోమజ్ఞాత్వావ్యవసితంసుహిష్యామహితుఃస్ఫుటమ్ | తస్మైగుణగణాధ్యాయదవౌతుల్యాంప్రహషితః || ౨౨ || శతరూపామహారాజ్ఞీపారిబహాఃకసుహాధనాః | దంపత్యోఃపర్యదాత్ప్రత్యాఘామావాసఃపరిచ్ఛదాః || ౨౩ || ప్రత్యాంధుహితరంసమాటృద్వృత్తాయగతవ్యధః | ఉపగూహ్యచపాహుభ్యామాత్తంత్యోన్మథితాశయః || ౨౪ || అశక్నువంస్తద్విర

తి - భజిష్యేన్వీకరిష్యే - యావదపత్యోత్పత్తిస్తావద్దాహాస్థ్యం - తతఃపరంసన్నాసజ్జిభామసంధీస్సమయః - తంసమయమేవాహయావదాత్తనోమమ - తేజోగభాంబిభృయాత్ - యద్యా - మమాత్తనోదేహత్ - చ్యుతంతేజోవీర్యం - కభృయాదితి - అతఃపరంపారమహంస్యంజ్ఞానం - తస్మిన్మృత్యాత్ - శుక్లేనశ్రీవిష్ణునా - సాత్మత్వకషణోత్తా - అవిహింస్రాహింసారహితాశమాదీ - బహుయథాభవత్యేవమనృత్యన్య || ౧౯ || సమతవపితుఃప్రజాపతేరాజ్ఞాస్యస్తావేవససన్నాస్యసేతత్రాహ - యతఃతి - సంస్థాప్యతేప్రశయంయాస్యతివా - వెలపివాథా - ఋణత్రయాపకరణానంతరం - సన్నాససేవీవమాదృశానా - భగవతోక్తజిత్యథాః || ౨౦ || సజ్జితి - హఉగ్రధన్వన్నియర - మునెముఖేన - ప్రలోభ్యతేస్త్వ - యద్యా - ముఖేనప్రలోభితవాసమయః || ౨౧ || సజ్జితి - అన్యసంతరం - మహిష్యాశృతరూపాయః - మహితుదేవహూత్యాశ్చ - వ్యవసితంనిశ్చయం - జ్ఞాత్వా || ౨౨ || శతరూపేతి - వివాహకాలేప్రదయాని - భూషణానివాసాంసీచ - పరిచ్ఛదాత్ప్రీతోపకరణానిచ || ౨౩ || ప్రత్యామితి - ప్రత్యాంధతాం - సదృశాయసదృశాయ - గతావ్యభావంతాయస్యః - దౌర్జన్యేన - ఉన్మథితః - ముగ్ధతః - అశయాన్య || ౨౪ || అశక్నువన్నితి - తస్యాఃవికహంసోధుం - శాలింబావ

౧౩౦ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - త్రయోవింశోధ్యాయః .

తే ఇతి బ్రువన్ - సంధిరామణః - శిఖాః శిఖాసంపత్ ॥ ౨౫ ॥ ఉభయోరితి - ఋషికుల్యాదయః ఋషికులసహితాయః - ఉభయో
 స్సురోధసోః శోధనతటయాః ॥ ౨౬ ॥ తమితి - అభిప్రేత్యజ్ఞాత్వా - బ్రహ్మవతాః దైతాత్ - ప్రజాపతిం ప్రత్యుపజన్తుః ॥ ౨౭ ॥ కోసా
 బ్రహ్మవతః ఇత్యపేక్షాయామాహ - బహిఃష్ఠతీతి - యత్ర బహిఃష్ఠతీనామపురీతి - సాపికుత్ర - యత్ర యజ్ఞస్య యజ్ఞపరామస్య - రోమా
 చిస్యపతన్నితి - యత్రైతీసర్వత్రసంబధ్యతే ॥ ౨౮ ॥ బహిఃష్ఠతీనామేతి - నిరుక్తం బ్రువన్ - ప్రసంగాద్దేశస్య శ్రేష్ఠ్యమాహ - ద్వాభ్యాం
 కుశేతి - కుశాః కాశాశ్చాసన్ శశ్వత్ నిత్యం హరితం వచోఽవణోఽయేషాం - ధైర్యజ్ఞాత్వా రాక్షసాదీన్ - పరాభావ్యపరాభవంతీత్వా - య
 జ్ఞం విష్ణుం ॥ ౩౦ ॥ కుశేతి - యత ఇతి యత్ర - అయజత్ - భువఃస్థానం - లభ్యేత్ ప్రత్యయాంతః - లబ్ధవాన్ సన్నిత్యభావః - యతో లబ్ధవాన్ -
 తం యజ్ఞపురుషమితివా - స్వగాఽధపిభూమిః శ్రేష్ఠా - తత్రాపితత్థానం శ్రేష్ఠమిత్యుక్తం భవతి ॥ ౩౧ ॥ ప్రస్తుతమాహ - బహిఃష్ఠతీమి
 తి - యాం బహిఃష్ఠతీం నామపురీం - సమావసత్ - పూర్వం యథాస్యాముషితః - తస్యాం నిర్విశ్య - భవన్తం ప్రవిప్లస్య - భోగాఽబుభు

హం ముంచన్ బాష్ప కలాముహుః । ఆసించదంబ వత్సేతి నేత్రోదై ధుః హితుశ్శిఖాః ॥ ౨౫ ॥ ఆ
 మంత్ర్యతం మునివర నునుజ్ఞాతస్సహానుగః । ప్రతస్థైరథమారుహ్యాసభార్యస్సప్తపురంసృపః ॥ ౨౬ ॥
 ఉభయో ఋషికుల్యాదయాస్సరస్వత్యాస్సురోధసోః । ఋషీణాముపశాంతా నాంపశ్యన్నాశ్ర
 మసంపదః ॥ ౨౭ ॥ తమాయాంతమభిప్రేత్య బ్రహ్మవతాః త్రైజాపతిమ్ । గీతసంస్తుతివాదిత్రైః
 ప్రత్యుదీయః ప్రహషితాః ॥ ౨౮ ॥ బహిఃష్ఠతీనామపురీసర్వసంపత్సమన్వితాన్యపక్షయత్ర రోమా
 చియజ్ఞస్యాంగం విషన్నతః ॥ ౨౯ ॥ కుశకాశాస్తపవానశశ్వద్ధరితవచానః । ఋషయో యైః పరాభా
 వ్యయజ్ఞభూక్యజ్ఞమిజిరే ॥ ౩౦ ॥ కుశకాశనుయంబహిఃగాస్తీర్యభగవాన్మమః । ఆయజద్యజ్ఞపు
 రుషంబభాస్థానం యతో భువః ॥ ౩౧ ॥ బహిఃష్ఠతీం నామపురీం యాం నివిశ్య సమావసత్ । తస్యాం
 ప్రవిష్టో భవన్తాం తావత్ప్రయవినాశనమ్ ॥ ౩౨ ॥ సభార్యస్సప్రజః కామాఽబుభుజేన్యావిరోధతః । సం
 గీయమానస్త్రీతిస్సస్త్రీకైస్సురగాయకైః ॥ ప్రత్యాపేష్వను బద్ధేన హృదా శృణ్వన్ హరేః క
 థాః ॥ ౩౩ ॥ నిష్ఠాతం యోగమాయాసు మునిం స్వామం భువం మనుమ్ । యథా శ్రంశయితుం భోగా
 వశే కుభగవత్పదమ్ ॥ ౩౪ ॥ అయాతయామాస్తస్యా సతయామాస్సాన్వంతరయాపనాః । శృణ్వ
 తోధ్యాయతో విష్ణోః కుర్వతో బ్రువతః కథాః ॥ ౩౫ ॥ సపవంస్వాంతరం నివ్రేయుగా నామేకసప్తతిమ్ ।
 వాసుదేవప్రసంగేన పరిభూతగతిత్రయః ॥ ౩౬ ॥ శారీరా మానసాదివ్యావైయాసేయేచమాను
 షాః । భౌతికాశ్చ కథం క్లేశాభాధేరహరిసంశ్రయాన్ ॥ ౩౭ ॥ యః స్పృహోమునిః ప్రాహధర్మాన్నా
 నావిధాన్ శుభాన్ । నృణాం వణాన్ శ్రమాణాంచ సర్వభూతహితస్సదా ॥ ౩౮ ॥ పతత్రాదిరాజస్య
 మనోశ్చ రితమచ్ఛతమ్ । వణితం వణానీయస్య తదవత్యోచయం శృణు ॥ ౩౯ ॥
 శ్రీమైత్రేయః ॥ పితృభ్యాం ప్రస్థితే సాధ్వీపతిమంగితకోవిదా । నిత్యం పర్యచరత్ప్రత్యాభవానీవ

జిత్వ త్రైత్యయః ॥ ౩౦ ॥ సభార్యఇతి - అన్యే హరిధర్మాదీనామ విరోధేన - ప్రత్యాపేషు ఉపస్సు - సంగీయమానాస్త్రీతి ర్యస్య
 సః - తథాపి స్వయం శ్రీహరిరేవ - కథాః శృణ్వన్ - భోగాఽబుభుజే ॥ ౩౩ ॥ నిష్ఠాతమితి - యోగమాయాసు వివిక్తభోగరచనాసు - యత్
 యతః - శ్రంశయితుం అభిభవించుంతః ॥ ౩౪ ॥ అయాతయామాఇతి - యతో యానోయస్య - పశ్యాన్ స్వతద్రతసారం భవతి - అతోస్య
 జపిగాఽవృత్త్యా - గతసారం యతయామిత్యుచ్యతే - అయాతయామాః అగతసారాః ఆసన్ - స్వాంతరంతదీయం మన్వంతరం - యా
 పయంతి సయంతి - యేయామాః కాలావయవాః - కుర్వతః స్వవాక్తేయరుపనిబద్ధతః ॥ ౩౫ ॥ సఇతి - పరిభూతంగతిత్రయం - జాగరణా
 దిసాత్త్వికాదివామైసః ॥ ౩౬ ॥ శారీరాఇతి - దివ్యాః ఆంతరియః - మానుషాః శత్రుభవాః - భౌతికాః తోష్ణాదిప్రభవాః - వైయాసే
 విచర ॥ ౩౭ ॥ తస్యజ్ఞానాతిశయమాహ - యఇతి - నృణాం సాధారణధర్మం ॥ ౩౮ ॥ పతదితి - తస్య మనోరపత్యం దేవమానిః - తస్య
 ఉదయం ప్రభావం శృణ్వతి ॥ ౩౯ ॥ ఇతి భావాధాదీపికాయాం - ద్వావింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా .
 శ్లో॥ త్రయోవింశత్యోగో గన్ధర్వసంపదః । విమానకమగేనిత్రయోగీనిరూప్యతే ॥ పితృభ్యామితి - ప్రస్థితే గమనకృతేన ॥

౧॥ తస్మజ్యేతి-వంభాకాపట్యం-అఘంనిషిద్ధాచరణం-తేజోయాంసంఅతితేజస్వినం॥౩॥సద్భి-దైవాద్ధరీయసః-దైవాదపిగురుతరాత్-
దైవమస్యధాకతుంసమఖాదిత్యధా॥౪॥కాలనెతి-ప్రతచర్యయాకళితాం-తత్రాపిభూయసాకాలన-అతికృతామిత్య
ధా॥౫॥తుప్తభితి-సుహృత్ప్రియః-మదభేక్షుపితుంక్షపయతుం-నాపేక్షితఃసగతః-సముచితఃస్వాభ్యాసః-మత్సేవాసక్త
యాఉపేక్షితత్యధా॥౬॥యద్భి-తపశ్చసమాధిశ్చవిద్యాఉపాసనాచ-తాసుయతత్తయోగఃనిత్యైకగ్ర్యం-తేనవిజితాఃప్రా
ప్తాః-భగవత్ప్రసాదాః-దివిజాఃభోగాః-తానెవ-తేమనమసేవయా-అవరుద్ధా-త్వయాపిసేవమానయావశీకృతా-ప్రపశ్య
తేతవ-దివ్యాదృష్టిం-వితరామి-యథాదృష్ట్యత్రక్ష్యసి॥౭॥అస్యభితి-అన్యేపునభోగాఃకిం-నకిమపి-అతితుచ్ఛాభిత్యధాః-
తత్రపాతుః-భగవతఃఉరుక్రమస్య-యాఘ్రాః-తస్యాఃఉద్విజృంభఃవక్త్రీభావః-తేనవిశ్రంతితాః-అథారచనాఃకునోరథాః
యేషుతే-నిజధర్మైరపాలిత్రైవేన-కుశ్యంతభితథాతా-కురధిగాఢాస్త్రపాఠ-సృపావయమితియాఃవిత్రియాః-తత్తత్త్వవికృ
తయాఃతాభిః॥౮॥ఏవమితి-అఖిలాదోగమాయాశ్చ-విద్యాశ్చ-తత్తదుపాసనాస్తాసు-విచక్షుణంనిపుణం-ఏవంబ్రువాణంపతిం-

భవంప్రభుమ్॥౧॥విస్తంభేణాన్తశ్చేనకౌరవేణదమేనచ॥శుశ్రూవయాసాహ్యదేనవాచామ
ధురయాప్రభో॥౨॥విస్మజ్యకామండంభంచద్వేషంలాభమఘంనుదమ్॥అప్రమత్తోద్యతానిత్యం
తేజోయాంసమతోషయత్॥౩॥సవైదేవపివర్యస్తాంమానవీంసమనుప్రతామ్॥దైవాద్ధరీయసఃప
త్యురాశాసానాంమహాశిషః॥౪॥కాలేనభూయసాతౌమాంకశీతాంప్రతచర్యయా॥ప్రేమగద్గద
యావాచాపిహితఃకృపయాబ్రవీత్॥౫॥కక్షమః॥తుష్టోహనుద్యతవమానినిమానదాయాశుశ్రూ
వయాపరమంకూపరయాచభక్త్యా॥యోదేహీనామయమతీవసుహృత్స్వదేహానాపేక్షితస్సముచితః
తుపితుంమదభే॥౬॥యేమేస్వధర్మనిరతస్యతపస్సమాధివిద్యాత్వయోగవిజితాభగవత్ప్రసాదాః॥
తానేవతేమదనుసేవనయామగుద్ధాదృష్టింప్రపశ్యవితిరామ్యభయానశోకా॥౭॥అన్యేపున
భాగవతోభ్రువఉద్విజృంభవిభ్రంతితథారచనాఃకిమురుక్రమస్య॥సిద్ధాసిభుంక్ష్యవిభవాన్నిజ
ధర్మనోహాదివ్యాన్నరైమరధిగాన్న్యపవిక్రీయాభిః॥౮॥ఏవంబ్రువాణమబలాఖిలయోగ
మాయావిద్యాఃచక్షుణమవేత్స్యగతాధిరాసీత్॥సంప్రశ్రయప్రణయపిహ్వలంకారైషాప్రీడా
వలాంకవిలసద్ధసితాననామా॥౯॥దేవహూతిః॥రాద్ధంబలిద్విజవృష్టేతదిమోఘయోగమాయాధిపే
త్వయఃభౌతదవైమిభతః॥యన్తైభ్యధాయసమయస్సకృదంగసంగోభూయాద్ధరీయసిగుణప్రసవ
స్సతీనామ్॥౧౦॥తత్రైతికృత్యముపశీతుయథోపదేశంయేనైషమేకశీతోగిరిరంసయాత్తా॥సిద్ధ్యై
తతేకృతనుసోభవధర్మితాయాఃదీనస్తదీశభవనంసదృశంబచక్షుః॥౧౧॥మైత్రేయః॥ప్రి
యాయాఃప్రియమన్విచ్ఛకదమోయోగమాసితః॥విమానంతానుగంతుతస్తప్యేవావరిచీ
కరత్॥౧౨॥సర్వకామమఘంనివ్యంసర్వరన్నసమన్వితమ్॥సర్వధ్యౌపచయోదకంఘణీస్తంభే

వీత్య-గతాధినిశ్చింతాజాతా-సంప్రశ్రయోవింశయః-ప్రణయఃప్రేమ-తాభ్యాందిహ్వభాగద్గదా-తయాగిరా-ఈషద్వీడాస
హితోఽనూవలోకస్తేన-విలసద్వికసితం-జాతహసంచానసంయస్యాస్స-అహజగాద॥౯॥రాద్ధమితి-బలెతిహాషే-ద్విజవృష్టే
శ్రేష్ఠః-హేభతః-త్వమ్యేతత్సర్వం-రాద్ధంసిద్ధమేవ-తత్రఅహంఅవైమిజానామి-కింతు-యన్తైత్వయా-సమయోభిహితః-సతా
వచ్చాయాత్సకృదితిగభాసంభవమాత్రఫర్యంతభిత్యధాః-తస్మాద్ధరీయసిశ్రేష్ఠే-భతారిహతుభూతే-స్త్రీకాంప్రసవోగుణః
మహా-సమాసపాత-గరీయసిపత్యోసతి-సతీనాంయతోగుణప్రసవఃగుణవిస్తారోభవతి-అతఃపుత్రోత్పత్త్యామమగుణవిస్తారా
తే-సత్సత్త్వదుక్తం-సర్వభవద్విభావః॥౧౦॥అంగసంగాభాంప్రథమమితీకతావ్యతాంసంపాదయేత్వాహ-తత్రైతి-హ
ఈశతత్రఅంగసంగ-ఇతికృత్యంసాధనం-యథోపదేశంకామశాస్త్రానుసారేణ-ఉపశీక్షసంజానీహి-ఉపకల్పయేత్త్యధాః-యేన
సాధనేన-అభ్యంగభోజనపానాదినా-అతీవరంతుమిచ్ఛయా-కళితోదీనశ్చ-మమైషఅత్తాదేహః-సిద్ధ్యైరతతీనమథోభావే-
కథంభూతాయః-తేత్వమైవ-కృతఃక్షీణతః-మోమనోభవఃపన్నభః-తేనధర్మితాయః-తత్రఅతః-అనురూపంభవనం-విచ
క్ష్యవితకాయ-విచారమితియన్త॥౧౧॥ప్రియాయాభి-అవరిచీకరత్-అవిభావయంభావ॥౧౨॥తదేవవిశిష్టనవభి-

౧౩౨ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - త్రయోవింశోధ్యాయః .

సవేది - సర్వైరతామిభిస్తమిస్తం - సర్వభీనాంసర్వసంపదాం - యదపచయతస్య - ఉదకః ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధిర్వృత్తిః
తత్ - ఉపస్థతంశోభితం || ౧౩ || దివ్యేతి - ఉపస్థరణంపరికరః - పట్టికః అల్పవిస్తారాపట్టవస్త్ర విశేషః - పతాకః విస్తృతాః
తాభిః || ౧౪ || స్రస్థిరితి - విచిత్రాణిమాల్యాభిమంజుశింజషుడంఘ్రిభిః - మంజుభావవలీలవంశంజంతూజరితః - మడంఘ్రియాయసాం
తాభిస్త్రస్థిః || ౧౫ || ఉపరీతి - ఉపర్యుపరివిరచితగృహాః - కశిపుభిఃశయ్యాభిః - కాంతంకమనీయం - పర్యంకాదిభిశ్చకాంతం ||
౧౬ || ద్వాష్టికలి - ద్వాష్టకద్వాష్టకే - విద్రుమనిర్మితాదహళి - ఉదంబరః - తయాభాతంశోభితం - పబ్రభవితకనాటయక్తం - ఇం
ప్రసీలమయమశిఖరేణ - ప్రాసాదాగ్రభాగేషు || ౧౭ || చక్షుష్టదితి - చక్షుష్టంతభవయేషత్తరాగాప్రయఃతైః - యద్వాచక్షుఃదీపతైః
విచిత్రైఃతైఃతానైఃవితానసముద్రైః || ౧౮ || హంసేతి - శృత్రిమానపిహంసా - హ్నుస్వ జాతీయా - మన్యమానైః - తత్రత
ప్రాధిమ్యవిహజితం || ౨౦ || విహరతి - విహరన్ధానంశ్రీదాప్రదశః - విప్రమఃశయనగృహం - సంవేశఃఉపభోగస్థానం - ప్రాం

రుపస్థతమ్ || ౧౩ || దివ్యాపస్తరణోపేతంసర్వకౌలసుఖావహమ్ | పట్టికాభిఃపతాకాభివిచి
త్రాభిరలంకృతమ్ || ౧౪ || స్రస్థిరితిచిత్రమాల్యాభిమంజుశింజషుడంఘ్రిభిః | దమూలయోను
కాశేయేనానావస్తేపిరాజితమ్ || ౧౫ || ఉపర్యుపరివిన్యస్తనిలయేషుపునకృత్ | క్షైష్టైః
కశిపుభిఃకాంతంపర్యంకవ్యజనాననైః || ౧౬ || తత్రత్రవినిష్ఠిప్తనానాశిల్పపశోభితమ్ | మహామ
రకతస్థల్యాజప్తంవిద్రుమదేదిభిః || ౧౭ || ద్వాష్టకవిద్రుమదేహశ్యాభాతంవజ్రకవాటవత్ | శిఖ
రేషిన్ద్రినీలేషు హ్రామమంభైరధిశ్రితమ్ || ౧౮ || చక్షుష్టత్పత్తరాగాప్రయఃతైఃశ్రభిత్తిషు నిమి
తైః | జప్తంవిచిత్రైఃతానైఃవితానసముద్రైఃహేహేహేవోరజైః || ౧౯ || హంసపారావరాప్రాతైస్త
త్రతత్రవిహజితమ్ | శృత్రిమాన్మన్యమానైస్సాన్వనధిమహ్యసరుహ్యచ || ౨౦ || విహరన్ధానవిప్రా
మసంవేశప్రాంగణాజరైః | యథోపవోషంరచితైఃసాపీనమివాత్తన || ౨౧ || ఈదృగృహతత్ప
శ్యంతీంనాతిశ్రీతేనచేతసా | సర్వభూతాశయాభిజ్ఞః ప్రాప్తాచక్రేదమస్త్వయమ్ || ౨౨ || నిమ
జ్ఞాన్తిప్రాదేభీరువిమానమిదమారుహ | ఇదంశుక్లకృతంతీర్థమాశీషాయావకంస్యణామ్ || ౨౩ ||
సాతద్భయస్స మాదాయనచః కువలయేతుణా | సరజంబిభ్రతీవాసోవేణీ భూతాంశ్చ మూఢా
జా || ౨౪ || అంగచమలపంకెనసంఘన్నంశబలస్తనమ్ | ఆటవేశసరస్వత్యాస్సరశ్శివజలాశయమ్ |
౨౫ || సాంతస్సరసివేశస్థాశ్చ తానివశకన్యకాః | సర్వాఃకిశోరవయసోదదశోత్పలగంధయః || ౨౬ ||
తాందృష్టాసహసోత్థాయప్రోమఃప్రాంజలయస్త్రియః | వయంకర్తృకరీస్తుభ్యంశాధినఃకరవాసు
కీమ్ || ౨౭ || స్నానైతామహాహేణస్నాపయిత్వామనస్పిదీమ్ | దుమాలేనిర్మలేనూత్నైదదుర్వై
చమానదా || ౨౮ || భూషణానివరాధ్యానివరీయాంసిమ్యమంతిచ | అన్నంసర్వగుణోపేతంపా
నంచైవాన్యతాసవమ్ || ౨౯ || అథాదశేస్వనూత్నానంస్రగ్వీణంవిరజాంబరమ్ | విరజస్తంస్వ
స్త్రియనంకన్యాభిబాహుమానితమ్ || ౩౦ || స్నాతంకృతశిరస్సాన్వనంసర్వాభరణగూషితమ్ | ని

గణంగృహదృహిః - అజరంప్రాకారాదృహిః - యథోపవోషంయథాసుఖం - ఆత్మనః స్వస్వ మాయావిరోపివిస్తయజనకమివ || ౨౧ ||
ఈదృగితి - నాతిశ్రీతేనమనదేహత్యాత్మరిచారికాభావాచ || ౨౨ || నిమజ్జేతి - అస్తిప్రాదేవింకుసరసి - ఆరుహ అధిరోహ - శుక్లేన
శ్రీవిష్ణునా - కృతం - ఆనందాశ్రునిసాతేన - యాపకంప్రాపకం || ౨౩ || సేతి - సమాదాయ ఆభ్యత్య - సరజంబులినీభూతం - వెణీభూ
తాజటికా || ౨౪ || అంగమితి - శబలానివశోస్తనయస్త్రితత్ - సరస్వత్యాఃశివానిజూని - ఆశేరతేయస్త్రి - శివాఃజూశ
యాఃజలచరాయస్త్రినితివా || ౨౫ || సాతత్రుమిగ్నాసతి - విస్తయందకశః - తమాహదశభిః - సేతి - ఉత్పలగంధయఃప్రోమః || ౨౬ ||
తాదృతి - తుభ్యంతపకర్తృకరీఃపరిచారికావయం - అస్తానాజ్ఞాపయేతి || ౨౭ || స్నానైతి - తతశ్చస్నానైస్సానయాగ్యాససగంధతై
లాదివా || ౨౮ || భూషణానితి - పరాధ్యానిఉత్పాదాని - వరీయాంసితత్ప్రియాణి - ద్యుమంతిదీప్తిమంతిచసానంపేయం - అమృతం
హ్నుడు - ఆననంమాదశః || ౨౯ || అథేతి - ఆదశేస్వాత్మానందదశేతిశేషః - ఆత్మానంవిశిష్టచతుర్థిః - కృతంస్వస్త్రియనం
మంగళంయస్య - పుంస్తన్యంతేత్తశబ్దసామానాధికరణ్యాత్ - విరజమిత్యస్త్రిపంచః || ౩౦ || స్నాతమితి - స్నాతముద్వత్యతాతత

కృతంశిరస్సానమభ్యంగోయేనతం - భూషితత్వమహాహ - నిష్కంపవకంప్రవాహాయస్య || ౩౦ || శ్రోత్యోరతి - జహూనిరత్నానియ
స్యాంతయా - రుచతేనకుంగళప్రవృణ - కుంకుమాదిహ - తదుక్తంవిశ్వప్రకాశే || ౩౧ || రుచకంకుంగళప్రవృణప్రవాహరణదంతయారితి ||
౩౨ || సుభ్రువేతి - సుదతాసుభ్రువాచయమేతిచ - జాతావేకవచనాని - తైలకసహస్రభూసంకుఖంయస్యతం - కథంభాతేనచయ
మా - శ్లక్ష్యఃమనోహరః - స్నిగ్ధాపాంగోనైత్రాంతోయస్యతేన - పద్మకోశస - స్పృహతతిపద్మకోశస్పృహతేన || ౩౩ || యదేతి - రుద్రస్త్వచయ
దాపతింసస్సార - తదాయత్రాసా - తత్రైవస్వయమప్యాసై || ౩౪ || భతుకారితి - ఆత్మాసంనిశామ్యదృష్ట్యా - తాంచతస్యయోగగతిం - యోగ
ప్రభావంచదృష్ట్యా - సంశయంకిమిదమితివిస్తయం || ౩౫ || సజ్జతి - సఃమునిః - వినాహత్రాక్ - యదాత్మనోరూపం - తదేవపునఃవిభ్రతీం .
కంవీతాప్రాప్యతా - రుచితాస్తనాయస్యాస్తాం - రుచిరస్తనమిహితేరూపవిశేషణం || ౩౬ || విద్యాధరీతి - శోభనవాససీయస్యాస్తాం -
భరః - జాతోభావః ప్రేమాద్యస్య - హలమిత్రహాజితకామ || ౩౭ || తస్మిన్నితి - తస్మిన్విమాన - మునిజాప్రాజ - అలుప్తోమహిమా

ప్రసవంవలయినంకూజస్తాంచననూపురమ్ || ౩౮ || శ్రోత్యోరభ్యస్తయాకాంచ్యాకాంచన్యాబ
హురత్నయా . హారేణచనుహహేణరుచతేనవిభూషితమ్ || ౩౯ || సుభ్రువాసుదతాశ్లక్ష్యస్ని
గ్ధాపాంగేనచయుమా . పద్మకోశస్పృహసీలైరలతైశ్చలసన్ముఖమ్ || ౪౦ || యదాసస్సారముషభ
మృషీణాం దయితంపతిమ్ . తత్రచాస్తేసహస్రీభిర్యత్రాస్తేసప్రజాపతిః || ౪౧ || భతుకారిపురస్తా
దాత్మానంస్రీసహస్రవృతంశదా . నిశామ్యతద్యోగగతింసంశయంప్రత్యపర్యత || ౪౨ || సతాంకృ
తమలస్నానాంవిభ్రాజంతీమపూర్వవత్ . ఆత్మసూరిభ్రతీంరూపంసంవీతరుచిరస్తనీమ్ || ౪౩ ||
విద్యాధరీసహస్రేణసేవ్యమానాం సువాససమ్ . జాతభావో విమానంతి దారోహాయదమిత్ర
హా || ౪౪ || తస్మిన్నలుప్తసుహిమాప్రియయానుషక్తో విద్యాధరీభిరుపచీణవపువిమానే . బ
భ్రాజఃఉత్తచకుముగ్ధణవానపీచ్యస్తారాభిరావృతౌ పౌడుపణినాభాన్ధస్థః || ౪౫ || తేనాప్తలోకపవి
హారకులాచలేంప్రద్రోణీష్వనంగసఖమారుతసౌభగాను . సిద్ధేనాతోద్యధనిపాతశివస్వనాసు
రేమేచిరంధననవల్లలనావరూఢీ || ౪౬ || వైస్రంభకెస్వరసనెనందకేళుష్పభక్తకేమానసేవైత్ర
రభ్యేచసరేమేరామయాతతః || ౪౭ || భ్రాజిష్ణునావిమానెనకామగేనహహీయసా . వైమానికాన
త్యశేతచరణలోకాయథానిలః || ౪౮ || కిందురాపాదనంతేషాంపుంసాముద్దానుచేతసామ్ . యై
రాశ్రితస్తీర్థపవశ్చరణోవ్యసనాప్యయః || ౪౯ || ప్రేక్షయిత్వాభుపౌగోశంపత్యైయవా
స్వసంస్థయా . బహ్వోశ్చర్యమయోయోగీస్వాశ్రమాయస్యవతత || ౫౦ || విభజ్యనవధాత్మానం
మానవీంసురతోత్సుకామ్ . రామాంవిరమయన్ రేమేవపకపూగాముహూతవత్ || ౫౧ || త
స్మిన్విమానఉత్తప్రస్తాంశయ్యాంరతికరింశ్రీతా . నచాబుధ్యతకాలంతం పత్యాపీచ్యేనసంగతా ||
౫౨ || ఎవంయోగానుభావేనదంపత్యోరమమాణయోః . శతంబ్యలీయుశ్శరదఃకామలాలసయోర్మ
వాక్ || ౫౩ || తస్యామాధస్తరేతస్తాంభావయన్నాత్మనాత్మవత్ . సూధావిధాయరూపంస్వంసర్య

స్వాతంత్ర్యంయస్య - ఉపచీణంకుశ్రూషితంభవృత్త్యస్య - వికసితకుముదగణవాన్ - అపీచ్యతిసుందరః - పూణాచంద్రవివమునిః .
సభాభవవిమానం - తారాభాతాస్త్రియః - కుముదానీవతాసాంనైత్రాణీతిజ్ఞేయం || ౫౪ || తేనైతి - తేనవిమానెన - అప్తలోకపానామితి
ప్రాదీనాం - విహారోయస్మిన్ - కులూచలంద్రమేరా - తస్యద్రోణీమవగీమ - అసంగస్యసఖా - యామారుతః - శీతఃసుగంధఃమందోయా
నిలః - తేనసాఖగంసాందర్యంయాసు - సిద్ధేనాతః స్తుతస్య - దృఢానిఃగంగా - తస్యాఃపాతేన - శివస్వనోయాసుతాసు - రేమే - లుగనా
వరూఢీ - స్త్రీసమూహవాన్ || ౫౫ || వైస్రంభకభి - వైస్రంభకాదిమదేవోద్యానెమ - మానసేచగరసి - తతఃశ్రీతస్య || ౫౬ || భ్రా
జిష్ణునైతి - భ్రాజిష్ణునా - కామగేనవిమానెన - అత్యశేత అతీత్రమృగీతః || ౫౭ || కిమితి - ఉద్దామచేతసాంధీరాణాం - వ్యసనంసం
సారః - తస్యలప్తయోయస్మత్ || ౫౮ || ప్రేక్షయిత్వైతి - ప్రేక్షయిత్వాదశకాయత్వా - గోశంకుండలం - స్వసంస్థయాద్విపవమా
దిరచనయా - యావాత్తావంతం - బహూన్యాశ్చర్యాణియస్మిత్ || ౫౯ || విభజ్యైతి - సవధావిభజ్య - సవధేదేనాత్మానంకృత్యా || ౬౦ ||
వివమితి - శరదస్సంశత్సరాః - కునాగీషణివ - వ్యతిః || ౬౧ || తస్యామితి - ఆత్మనాస్వదేహభావరూపేణ - అతిప్రీత్యాభావయకా

౨౩౪ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - చతుర్వింశాధ్యాయః :

తథానతి - సదసత్వంభవేదితి - నోధానవధా - సర్వసంకల్పవిదితి - తస్యాః జహ్వసత్వసంకల్పంజానన్నిత్య భావః - విభావతాకతుకం
సమభావశ్చ - ఆత్మవిదితిచ - తస్మాదునానక్తత్వాత్ - స్త్రీయోజాతా ఇతిభావః ॥ ౧౯ ॥ పుమాన్పుంసాధికశ్చైస్త్రిభవత్యధికై స్త్రీ
యా ఇతి స్త్రీతేః ॥ ౨౦ ॥ తత ఇతి - తతః అనంతరమేవ - సద్యః పితృన్మేవాహుని - చాహుణీసర్వాణ్యంగాః యాసాం ॥ ౨౧ ॥ పరిమితి -
ప్రప్తజిప్యంతం - ఆలక్ష్యవితక్య - స్త్రీయమానాబహిః - అంతస్తువిక్లబేనవ్యాకులీతేన - విమాయతాశ్చంతప్యమానైః - హృదాడవాచే
త్యుత్తరజాన్వయః ॥ ౨౨ ॥ లిఖంతీతి - సఖా వివక్షణయః - తైః శ్రీశ్శ్చ భావస్యతేనపదా - భవంలిఖంతీతిదురంతచింతాయాలక్షణం ॥
౨౩ ॥ సర్వమితి - ఉపోవాహసంపాదితవాత్ - అభయమితిభావినోదై న్యాత్సంసారాద్యభయం - తస్మిన్వారయేత్సభావః ॥ ౨౪ ॥ తత్రదై
న్యంనివేదయతి - బ్రహ్మన్నితి - తుభ్యంతవ - మహితృభిః - త్వమివ - ఆత్మనస్సమాః యాగ్యాః - పతయోవిమృగ్యా ఇతి - దైన్యంప్రాప్తం -
సంసారభరమురరీకృత్యాహ - విశోకాయ - జ్ఞానోపదేశాయ - పుత్రీభిః ఋజానపాకరణాత్ - కంఠిత్రాణంత్యదవస్థానైః - బ్రహ్మవిత్పు
త్రఃకన్బిత్తీంస్యాదిత్యభావః ॥ ౨౫ ॥ సనువిషయాత్ భుంక్ష్వ - కింబ్రహ్మవిద్యయేతిచైత్రత్రాహ - వితావతేతి - వితావతాం - పరిపూ

సంకల్పవిద్విభుః ॥ ౨౬ ॥ తతస్సానుషువేషద్యోదేవహూతిః స్త్రీయః ప్రజాః । సర్వాస్తాశ్చారుస
ర్వాంగ్యోలాహితోత్పలగంధయః ॥ ౨౭ ॥ పరింసాప్రప్రజిప్యంతంతదాలక్ష్మ్యోశతీనతీ । స్త్రీయమా
నావిక్లబేనహృదయేనవిమాయతా ॥ ౨౮ ॥ లిఖంత్యధోముఖభూమింపదానఖమణీశ్రీయా । ఉవాచ
లలితాంవాచంనిరుధ్యాశ్రుకలాంశదైః ॥ ౨౯ ॥ దేవహూతిః ॥ సర్వంతద్భగవన్మహ్యముపోవాహ
ప్రతిశ్రుతమ్ । అథాపిమేప్రపన్నాయాఅభయందాతుముహాసి ॥ ౩౦ ॥ బ్రహ్మైవమహితృభిస్తుభ్యం
విమృగ్యాః పతయస్సమాః । కశ్చిత్స్యాన్మేవిశోకాయత్వయిప్రప్రజితేవనమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏతావతాలం
కాలేనవ్యతిక్రాంతేనమేవిభో । ఇంద్రియాథాప్రసంగేనపరిత్యక్తపరాత్మనః ॥ ౩౨ ॥ ఇంద్రియా
థేషుసజ్జంత్యాః ప్రసంగస్తస్త్వయిమేకృతః । అజానంత్యాః పరంభావంతథాప్యస్తస్త్వభయాయమే ॥
౩౩ ॥ సంగోహిసంస్మరేహేతురసత్పుంహితోధియా । స ఏవసాధుముక్యతోనిస్సంగత్వాయకల్ప
తే ॥ ౩౪ ॥ సేహయత్యర్థార్థాయనవిరాగాయకల్పతే । నతీథాపదసేవామైజీవన్నపిమృతోహి
సః ॥ ౩౫ ॥ సాహంభగవతోనానంవంఛితామాయయాదృఢమ్ । యత్త్వాంవిముక్తిదంప్రాప్యనము
ముక్షేయబంధనాత్ ॥ ౩౬ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - త్రయోవింశాధ్యాయః * * * * *
శ్రీమైత్రేయః ॥ నివేదవాదినీమేవంకుమోమహితరంమునిః । దయాళుశ్చాలినీమాహాశుక్లాభి
వ్యాహృతంస్తరణ ॥ ౧ ॥ ఋషిరువాచ ॥ మాబిదోరాజపుత్రీతమాత్మానాప్రత్యనిందితే । భగ
వాంస్తేషురోగభామమారాత్సంప్రపత్యతే ॥ ౨ ॥ దృతప్రతాత్వంభద్రంతేదమేననియమేనచ । త
పోద్రవిణదానైశ్చశ్రద్ధయాచేశ్వరంభజ ॥ ౩ ॥ సత్వయారాధితశ్శుక్లోవితస్త్వన్నుకుంయశః । ఛే

త్యతే - పరిత్యక్తః పరః ఆత్మాయయతస్యాః మమ ॥ ౪౩ ॥ సాస్వత్పతమమశోచంత్యాహచతుర్భావః - ఇంద్రియాథేషువితి - మమయా -
పరంభావం - త్వంబ్రహ్మవిదితి ॥ ౪౪ ॥ ప్రసంగః కథమభయాయస్తుత్రాహ - సంగ ఇతి - అభియా అజ్ఞానైః ॥ ౪౫ ॥ సతి - స్వ
భావతః ప్రవృత్తం - యస్యకర్త - భర్తాభావంసకల్పతే - భర్తాభిముఖంసభవేత్ - తత్రాపినిష్టామధర్మద్వారావిరాగాయసకల్పతే - త
ద్వారాచతీథాపదస్యశ్రీహరః - సేవామైసేవాభావం - సపర్య వస్యేదిత్యభావః ॥ ౪౬ ॥ సతి - సముముక్షేయమాత్మమిచ్ఛాంసకృతవ
త్వస్త్రి ॥ ౪౭ ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - త్రయోవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా * * * * *
శ్లో ॥ చతుర్వింశతతోజన్మకపిలస్యాహతత్పితుః । ప్రప్రజ్ఞాంతమమజ్ఞాప్యఋత్రయవిమోక్షతః ॥ నివేదేతి - శాలినీంజ్ఞాన్యం - శుక్లే
సశ్రీవిష్ణునా - అభివ్యాహృతం - అథాహం స్వాంశకలమేత్వాది ॥ ౧ ॥ మాభిదఇతి - ఇత్థంమాభిదః - భేదంమాకాషీః - ఆత్మానంప్ర
త్యహంభాగ్యహీనైతి - అమరాచ్ఛ్రుం ॥ ౨ ॥ దృతేతి - దమేనఇంద్రియసంయమేన - నియమేన - స్వభర్తృణతపాంసి - ద్రవిణదానా
ణచ - తైశ్చ ॥ ౩ ॥ సతి - హృదయగ్రంథిం - ఆహంకారలక్షణంబంధం - భేదభేత్వేతి - దైవర్యః - పుత్రస్స - బ్రహ్మభావయతిఉ

పదశతీతితథా ॥ ౪ ॥ దేవహూతీతి - శ్రద్ధా యవిశ్వస్య ॥ ౫ ॥ తస్మామితి - బహుతిథిబహుతరకారే - అతిక్రమం సేవతి - కాదామక
దామసంబంధి ॥ ౬ ॥ అవాదయన్మితి - ఘనాఘనాభివ్యక్తం సదా - వక్షాంతో మేఘాభివ్యక్తః ॥ ౭ ॥ పెతురితి - అపవజితాః ముక్తాః ॥
౮ ॥ తదితి - పరిశ్రంపరివెష్టితం ॥ ౯ ॥ అగత్యకింకృతవాతదాహదాహాభ్యాం - భగవంతమితి - తత్త్వానాం సంఖ్యానం యస్మిన్ -
తస్య సాఖ్యస్య - విజ్ఞప్త్యైవ శేషేణ జ్ఞాపనాయ - భగవంతంజాతం - విద్వాన్ - అజ్ఞోబ్రహ్మ - స్వరాట్ స్వతస్సిద్ధజ్ఞానః ॥ ౧౦ ॥ సభా
జయన్మితి ॥ తస్యచిత్తీకీకృతం - సభాజయన్ - భాజయన్ - ప్రహృష్యమాణైః - అమభిరిందిమైరుపలయీతః - కదామంచేదమభ్యధా
తితిద్వయారస్యయః - చకారాద్దేవహూతించ ॥ ౧౧ ॥ సత్రత్వయైత్యాదిపంచభిః - కదామంప్రత్యాహ - త్వయేతి - అపచితిః ప్రజా - కృ
తా - యద్యస్తాత్ - నివర్తనీకతః నిష్క్రమటం - సంజగ్మహాసమ్యగ్గృహీతవాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతావతీతి - అనుమన్యే తెలియత్ - ఏతావత్స్యే

తాతేహృదయగ్రంథిమాదర్యోబ్రహ్మభావనః ॥ ౪ ॥ శ్రీమైత్రేయః ॥ దేవహూత్య పినంచేశం
గౌరవేణ ప్రజాపతేః । సమ్యక్ శ్రద్ధాయుగుమ - మాటన్ధమభజద్గురుమ్ ॥ ౫ ॥ తస్మాంబహుతిథేకా
లేభగవాన్తథుసూదనః । కాదామంపీర్యమాపన్నో జజ్ఞేగ్నిరివదాగుణి ॥ ౬ ॥ అవాదయంస్తదా
ప్ర్యాన్మువాదిత్రాణిఘనాఘనాః । గాయంతితంస్తగంధర్వాన్యత్యంత్యప్సరసోముదా ॥ ౭ ॥ పే
తుస్సుమనసోదివ్యాః భేదరైరపవజితాః । ప్రసేదుశ్చనిశస్సర్వాఅంభాసించమనాంసచ ॥ ౮ ॥ త
త్తదామాశ్రమపదంసరస్వత్యాపరిశ్రితమ్ । స్వయంభూస్సాకమృషిభిః సారీచ్యాదిభిరభ్యగాత్ ॥
౯ ॥ భగవంతంపరంబ్రహ్మసత్త్వేనాం శేనశత్రుహాన్ । తత్త్వసంఖ్యానవిజ్ఞప్త్యైజాతవిద్వాన్జ
స్వస్వరాట్ ॥ ౧౦ ॥ సభాజయన్విశుద్ధనచేతసాతచ్చిత్తీకీకృతమ్ । ప్రహృష్యమాణైరనుభిః కదా
మంచేదమభ్యధాత్ ॥ ౧౧ ॥ బ్రహ్మ ॥ త్వయామేపచితిస్తాతకల్పితానివ్యభిక్తః । యన్మే సంజగ్మ
హేవాక్యంభవామానదమానయన్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతావత్స్యేవశుశ్రూషాకార్యాపితరిపుత్రకైః ।
బాధమిత్యనుమన్యేతగౌరవేణగురోవచః ॥ ౧౩ ॥ ఇమాదుహితరస్సాన్యూస్తవవత్ససుమధ్యమాః ।
సగమేతంప్రభావైస్సైవ్యభాంహయిష్యంత్యనేకథా ॥ ౧౪ ॥ అతస్తస్మృషిముఖ్యేభ్యోయథా
శీలంయథాదుచి । ఆన్మజాః పరిదేహ్యాద్యభిస్తృణీహియశోభువి ॥ ౧౫ ॥ వేదామామాద్యంపురుషమ
వతీణంప్రమామయయా । భూతానాం శేవధిందేహం బిభ్రాణం కపిలంమునిమ్ ॥ ౧౬ ॥ జ్ఞానవిజ్ఞాన
యోగేనకర్తృణాం చోద్ధర్తృణిః పారణ్యకేశః పద్మాక్షః పత్నముద్రాపదాంబుజః ॥ ౧౭ ॥ ఏషమానవి
తేగభంప్రవిష్టః తైటభాదనః । అవిద్యాసంశయగ్రంథింభిత్వా గాంవిచరిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ అయంసిద్ధగ
ణాశీశస్సంఖ్యాచారైస్సుసంమతః । లోకేకపిలఇత్యాఖ్యాం గంతాతేకీర్తివధనః ॥ ౧౯ ॥ శ్రీమైత్రే
యః ॥ తావాశ్వాస్యజగత్ప్రస్తాకుమారైస్సహనాతనః । హంసోహంసేనయాసేన త్రిధామప్రత్య
పద్యత ॥ ౨౦ ॥ గతేశతథృతాక్షతః కదామస్తేనచోదితః । యథోచితంస్వదుహిత్యాః ప్రాదాద్విశ్వ
స్యజాంతతః ॥ ౨౧ ॥ మరీచయేకలాంప్రాదాననసూయానుధాత్రయే । శ్రద్ధానుంగీరసేయచ్చ
త్వలస్త్యయహవిభువమ్ ॥ ౨౨ ॥ పులహోయగతింయక్తాంక్రతవేచక్రియాంసతీమ్ । ఖ్యాతింస
భృగదేయచ్చద్వసిష్ఠాయాప్యరుంధతీమ్ ॥ ౨౩ ॥ అథర్వణేదదాచ్ఛాతింయయాంజ్ఞోవితన్యతే । వి

౪ ॥ ౧౩ ॥ ఇమాదితి - అనెకథా - ప్రభావై వాంకైః - బృంహయిష్యంతివభాంయిష్యంతి ॥ ౧౪ ॥ అతఇతి - ఋషిముఖ్యభ్యః మరీచ్యా
దిభ్యః ॥ ౧౫ ॥ పుత్రస్తుసాక్షాదీశ్వరఇత్యాహ - వెదేతి - శేవధిందిధిం - సర్వాభీష్టదం ॥ ౧౬ ॥ దేవహూతింప్రత్యాహ త్రిభిః - జ్ఞానేతి -
జ్ఞానంతాస్త్రీకం - విజ్ఞానమపరోక్షం - తెలివయోగః ఉపాయః తేన - కర్తృణాం ఘోషాః మూలానివాసనాః - ఉద్ధరిష్యన్ ఉత్పటయిష్యన్ -
పద్మముద్రాయుక్తం - పదాంబుజంయస్య ॥ ౧౭ ॥ ఏషఇతి - హమానవి - అవిద్యాస్వరూపాజ్ఞానం - సంశయః విధ్యాజ్ఞానం - తస్యయం
తవహృదయగ్రంథిం ॥ ౧౮ ॥ అయమితి - సుసమ్మతస్సమ్యక్జితస్త్వ - గంతాస్త్రాస్యతి ॥ ౧౯ ॥ తావీతి - కుమారైస్సహితశేషః -
సహనారదః వారసహితశ్చ - మరీచ్యాదీకవివాహగమవస్థాప్య - నైష్ఠికైరైతైః పంచభిస్సహితః - హంసోబ్రహ్మయయా - త్రిధామ
తృతీయంధామస్వగః - తస్యపరమాంకాఙ్గాం - సత్యలోకం ॥ ౨౦ ॥ గతఇతి - శతభృతేబ్రహ్మణి ॥ ౨౧ ॥ పులహాదితి - యక్తం

అత్రితస్స - త్వాంయంజకస్తర - విచరిష్యమి - అహంతావత్ - జ్ఞానోపదేశామైవ - త్వద్భ్రూతా అవతీర్ణః - అతస్త్వభ్రూతా-
 వసతోపి - ముక్తిఃసులభేవ ॥ ౩౧ ॥ ఏవం భగవంతం ప్రస్తుత్యస్వా భిప్రేతమాదేదయతి - ప్రజానామధిపతిం త్వామహమాభిప్ర
 యేస్త - ఈషదభిప్రయేత్వామిస్త్యభః - కింతదిత్యత్రాహత్యయా ప్రజారూపేణత్వయా - అవతీర్ణః - అవతారితముత్రయః - అప్తఃఅ
 నుభూతః - కామఃసాంసారికోభోగోయేనసాహమిదానీంత్యాంమహృదియంజకభ్యామి - అతఏవవిగతశోకస్తాపత్రయజనితమఃఖంయ
 స్వసఃవీతశోకమితిపాశాంతరంతదాత్వామిత్యస్యవిశేషణంతచ్చాపహతపాస్తత్వాదిగుణాప్తకోపలక్షణంహృదీత్యనెనదహరవిద్యా ప్ర
 త్యభిజ్ఞానాత్ పరివ్రజాంతర్యాత్రమిజాంపదవీంమాగ్ - సన్యాసధర్మం - అత్రితఃచరిష్యేసంచరిష్యామి ॥ ౩౨ ॥ యద్యవశ్యం గంతవ్యమే
 వెత్యా గ్రహః - తదామామేవానుస్మరేగచ్ఛేత్యాహషడ్భిః - మయేతి - సత్యేవైదితే - తాతీతేచక్రత్యే - సోష్ఠ క్తస్య ప్రామాణ్యత
 నిర్దేశతి - యత్తేయస్తాత్ - తుభ్యంపుత్రేభవామిత్యవోచం - అతఏవతత్ - ఋతంయథాభవతితథా - అజనిజన్మస్వీకృతం ॥ ౩౩ ॥ ఏవ
 ముక్తోభగవాన్కపిలః - స్వచిత్తీషితసాంఖ్యతంత్రస్య - ప్రామాణ్యంతావన్ని దశానెనప్రదశాయన్నవతారప్రయోజనంచకథయ
 న్నభిప్రేతాభేదపితరమాదేశతిషడ్భిః - సత్యతాకితే - సత్యంపుణ్యం - ఋతపర్యాయత్వాత్ - ఋతంచపుణ్యమేవ - అపుణ్యస్యకర్మ -
 ఏవమమృతాదాత్మానంజగుష్ఠేదిశ్రుతేః - ఋతంపిబంతోసుకృతస్యలోకఇతిచక్రతేః - తద్వపుణ్యంకర్మపాసనంచేతిద్వవిధమత్రది
 వక్ష్యతం - కర్మనాచిపుణ్యశబ్దేన - ఉపాసనమభిధీయతఇతినశంక్యం - ఉపాసనస్యాపిమనోవ్యాపారరూపత్వేనతేనాభిధానసంభవాత్ -
 అతఏవహి ॥ ౩౪ ॥ వాచితేఃపక్ష్యమృతాంమానపైరంత్యజాతితామ్ - శరీరజైఃకమూదోపైయాతిస్థావరతాంసరణితి ॥ మానసవ్యాపార
 స్యాపికమూదోపైరిత్యనెనత్రియారూపత్వ మవగతం - భగవదనుగ్రహవిశేష సైవపుణ్యస్వరూపత్వేన - ఉపాసనస్యాపితదనుగ్రహ
 హేతుత్వేన - తదభిధానస్యన్యాయత్వాచ్చ - లోక్యతఇతిలోకఃఫలం - తత్పాదనంతాకికం - తచ్చాపిస్వగాఃపవగ్ - సాభ్యభేదేన - క
 ర్మపాసనంచేతిద్వవిధం - తస్మిన్విషయే - యస్తయాప్రోక్తంసాంఖ్యం - తత్ప్రమాణమేవేత్యభః - పక్ష్య మాజేహిసాంఖ్య - భగవద్భ
 క్తియోగనిష్ఠానాంఅచిరాదిగత్యా - భగవత్ప్రాప్తిః ॥ ౩౫ ॥ నివృత్తిధర్మనిరతాత్వత్యారభ్యసూర్యద్వారణతేయాంఛీత్యనెన ॥ ౩౬ ॥ అభయేగృ
 హమేధీయాభర్తానిత్యారభ్యగత్యాచాంత్రమసులోకంసోమహఃపునఃకల్యణీతి - స్వగాఃసక్తమనసాంతత్వాధనామస్తానెన - పితృ

పరివ్రజాంపదవీమాస్థితోహంచరిష్యేత్వాంహృదీయంజకవిశోకః ॥ ౩౨ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ మయా
 ప్రోక్తంహిలోకస్యప్రమాణంసత్యలోకికం - అథాజనిమయాతుభ్యం యదమోచమృతంమునే ॥ ౩౩ ॥
 ఏతన్వైజన్మలోకేన్స్థి - ముముక్షూణాంమరణయాత్ - ప్రసంఖ్యానాయతత్త్వానాం సన్న్యతాయా
 త్తదశనే ॥ ౩౪ ॥ ఏషఆత్మపథోవ్యక్తొనస్త్వఃకాలేనభూయసా - తంప్రవతేయితుంజేహమిమంచి
 ధ్నిమయాధృతమ్ ॥ ౩౫ ॥ గచ్ఛకౌముదయాపుష్టోమయిసన్న్యస్తకమృతా - జిత్యాసుదుజ్జయం

యానగత్యాతద్భోగానుభవశ్చపక్ష్యతే - యద్యా ॥ ౩౬ ॥ సత్యంజ్ఞానమనుతమిశ్రుతేః - లోక్యతేనాత్మత్రియత ఇతిలోకఃఫలం - తత్పా
 దనంతాకికం - సత్యంసతాకికం చేతినమాజేరద్వంద్వఃతస్మిన్ - బ్రహ్మస్వరూపతదనుభవరూపఫలం - తస్యాధనాదివిషయఇత్యభః -
 తత్రయస్తయాప్రోక్తంసాంఖ్యం - తత్ప్రమాణమేవహిత్యభః - ఏతన్నిదశాయతి - తామునెలభతఏవ - తుభ్యమహాయత్ ॥ ౩౭ ॥
 అహంచస్వాంశకలయాత్వద్వీర్యభేద్యవోచం - తత్ ఋతంసత్యం - కతుకమితిశేషః - అత్రావితభవాచీ ఋతశబ్దః - దేచిత్యాత్ - ఋ
 తంయథాతథా - మయాఅజనిఅవతారీతిత్రియవీశేషణంవా ॥ ౩౮ ॥
 ఏతదితి - మరాశయాల్లింగాత్ - ముముక్షూణాం మునీనాం - ఆత్మదశానెసమ్మతాయ - తత్త్వానాంప్రసంఖ్యానాయ - విధీర్మ్యతర
 స్యామషంగః ॥ ౩౯ ॥ అవతారప్రయోజనమాహ - మరాశయాత్ ముక్తిఃఆశానాంతఃకరణంయస్మిన్తస్మాత్ - ఆత్మత్వేనానుసంహితాద్దహ
 త్ - ముముక్షూణాంనాత్మమిచ్ఛతాం - సగస్థితిమనిచ్ఛతామిత్యభః - తేమామాత్మదశానె - ప్రకృతివివిక్తజీవాత్మపరమాత్మయాథా
 త్యవిజ్ఞానె - సన్న్యతాయ అభిమతాయ - ఉపయంత్రయేతియావత్ - తత్త్వానాం - ప్రకృతిపురుషశ్వరగూఢాత్మ్యరూపతత్త్వానాం -
 ప్రసంఖ్యానాయప్రకథనాయ - వివేచనాయ - అస్మిన్లోకే - ఏతన్నమజన్మాభూదిత్యభః ॥ ౪౦ ॥ ననుఅయమాత్మజ్ఞానమా
 గః - పూర్వసిద్ధవన్నేదానీమపూర్వవత్ప్రవతేనీయస్తత్రాహ ॥ ఏషఇతి - అవ్యక్తస్సూక్ష్మః - ఆత్మపథఃఆత్మజ్ఞానమాగః ॥ ౪౧ ॥ స
 నుపూర్వమేవాదిన్నతత్తచ్చోత్పత్తృపరంపరాభిస్త్వయాక్తఆత్మపథోవికల్పవివాదవిషయే - కిమిదానీంత్యదవతారసాధ్యమిత్యత్రా
 హ - ఏషఆత్మపథఃఆత్మమాగః - ఆత్మతత్త్వమితియావత్ - సఅవ్యక్తస్సూక్ష్మః - పరమదుష్టేయః - అతఏవమయాపూర్వముషదిష్టోపి -
 భూయసాకాలేనబహుకాలవిలంబేన - సప్తఃసరిశ్రష్టః - తమేవాత్మపథంప్రవతేయితుం - మయేమందేహంభృతమితి - విధిజానీహి ॥
 ౪౨ ॥ గచ్ఛేతి - కామంయథేష్టం - అపుష్టఃఅనుజ్ఞాతః - యద్యా - యథా త్వంమారిసంతుప్తవాన్ - తథాఅత్రస్థాతుం - మయాపితవ్యమాపు
 షదిత్యభః - మయిసన్న్యస్తేనసమీక్షితేనకమృతా ॥ ౪౩ ॥ అవిద్యయామృత్యుంతీర్త్వా - వీద్యయామృతమమృతఇతిశ్రుతేః ॥ ౪౪ ॥ ఏ

౧౩౮ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - చతుర్వింశోధ్యాయః .

వసువతారప్రయోజనమభిధాయతమాదిశతి - మయాఅశృష్టాదిప్యః - కామయభేదం - గర్భయాహ - మయిసన్న్యస్తేనసమపితేన - కర్మణానభిసంహితఫలస - మదారాధనతైకవేషణామస్మితేనకర్మణా - సుదుజాయముపాయంతగైజేతుమశక్యం - మృత్యుంజ్ఞానోత్పత్తివిరోధిపుణ్యపాపరూచప్రాచీనంకర్మజిత్యాఅపోహ్యా - అమృతత్వాదుమత్రాప్తిరూపామృతత్వవిరోధిప్రాచీనకర్మనిరసనాయోచితావః - మాంభజ - అత్రేదంబెదతప్యం - అనాదిపుణ్యపాపరూచంకర్మ - కించిన్తోయోపాయభూతభగవదుపాసనోత్పత్తివిరోధి - కించిత్సకర్మపేయభగవత్ప్రాప్తివిరోధి - తత్రోపాయవిరోధినఃకర్మణః - అసభిసంహితఫలకర్మణానివృత్తిః - భర్తృణపాపమపనుదతి || శ్రు || ఆవిద్యయామృత్యుంతత్వావిద్యయామృతమశ్నుతే - కమయేకర్మభిఃపత్వేతతోజ్ఞానంప్రవతేతత్తత్వాదిశ్రుతిభిరుక్తా - అత్రావిద్యయాఅసభిసంహితఫలకర్మణా - మృత్యుప్రాయోత్పత్తిప్రతిబంధకర్మ - తీర్త్వా - అపోహ్యా - విద్యయాజ్ఞానస - అమృతత్వమశ్నుతేప్రాప్తోతీత్యభావః - తథాచస్త్యుతిః || శ్లో || ఇయాజసోపిసుబహూకాయజ్ఞాజ్ఞానవ్యపాత్రయః | బ్రహ్మవిద్యామధిష్ఠాయతతుంమృత్యుమవిద్యయేతి - ఉపేయవిరోధినస్తుకర్మణః - భగవదుపాసనాత్మకభక్త్యావిద్యపరపర్యాజ్ఞాననైవనివృత్తిః || శ్రు || తమవందిత్యాతిమృత్యుమేతినాస్యఃపంథాఃవివమేవందితపాపంకర్మనన్లప్యతి || శ్లో || యంతేచాస్యకర్మాజితప్తిదృష్టిపరావరే - నిచాయతంమృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతేజ్ఞాత్వాదేవంముచ్యతేనరస్పాతైః - జ్ఞానాగ్నిసర్వకర్మాభిసంహితామృతమృతేజానభిత్వాలిస్త్యుతిశతసిద్ధా - తదేతదత్రాపిమయిసన్న్యస్తకర్మతీర్త్వాదినోచ్యతఇతి || ౩౮ || మామితి - తతశ్చమాంపరమాత్మానం - సావత్త్యైవ - అత్తనామససా - అన్వీక్షమాణః - అభయంమోక్షంప్రాప్సుసి || వీ || తేనమద్భజనేనమామాత్మ్యైవసావత్త్యైవఅత్తనామససా - అన్వీక్షసామౌత్సర్యై - విశోకఃవిగతఃశోకఃశోకహతుమత్రాప్తివిరోధిప్రాచీనంకర్మయస్యసః - అభయంసవిద్యతేభయంసంసారోయస్తాత్తం - మామృచ్ఛసిప్రాప్సుసి ధి - కథంభూతంమాం - ఆత్మానంజీవాంతరాత్మానం - స్వయంప్రకాశం - సర్వభూతానాంగుహాయంబృదయకుమారేశయానం || ౩౯ ||

మృత్యుమమృతత్వాయమాంభజ || ౩౮ || మామాత్మానంస్వయంజ్యోతిస్సర్వభూతగుహేశయమ్ | ఆత్మ్యైవ వాత్మనావీక్ష్యవిశోకోభయమృచ్ఛసి || ౩౯ || మాత్రాధ్యాత్మీంవిద్యాంశమనీంసర్వకర్మణామ్ | వితరిష్యేయథాచాసాభయంచాలితరిష్యతి || ౪౦ || శ్రీమైత్రేయః || ఏవంసముదితస్తేనకపిలేనప్రజాపతేః | ప్రదక్షిణీకృత్యసుతంవనమేవజగామహ || ౪౧ || వ్రతంసఆస్థితోనశానమాత్మైకశరణోమునిః | నిస్సంగోవ్యచరత్ యోగీమనగ్నిరనికేతనః || ౪౨ || మమోబ్రహ్మణీయుంజామోయత్తత్సదసతోఃపరమ్ | గుణావభాసేవిగుణఏకభక్త్యానుభావితే || ౪౩ || నిరహంకృన్నిమమశ్చనిద్యుంద్యస్సమదృక్స్వదృక్ | ప్రత్యక్ష్ప్రశాంతధీధీరఃప్రశాంతోర్ధిరీషాదధిః || ౪౪ || వాసు

మాత్రఇతి - మాత్రేదేవజ్ఞాత్యైశమనీంజ్ఞాతీనిం - భయంతరిష్యతి - శరమానందంప్రాప్నువీతిచకారాభావః || వీ || మయిగతే సలికింభవాకరిష్యతీత్యత్రాహసామమమాతా - యయాచబ్రహ్మవిద్యయా - మదుపదిష్టయా - భయంమృత్యుమతితరిష్యతి - తామాధ్యాత్మీం - సర్వకర్మశమనీంపూర్వోత్తరాఖువినాశనీంవిద్యాంమాత్రేవితరిష్యేషడేత్యేమిత్యభావః || ౪౦ || ఏవమితి - సముదితస్సమ్యగుక్తస్యై - తంప్రదక్షిణీకృత్య || వీ || ఏవంకపిలేనోక్తఃకదామస్తదుక్తమేవాకరోదిత్యాహ - తేనకపిలేన - సముదితస్సమ్యగుక్తః - ప్రజాపతిఃకదామః - తంకపిలం - ప్రదక్షిణీకృత్యపరిత్రమ్య - ప్రీతస్తుష్టవనంప్రత్యేవజగామహాత్మ్యనేన - సర్వసంపత్సమృద్ధసృగృహత్యాగోవిస్తీయతే || ౪౧ || ప్రతమితి - మునీనాం వ్రతంమానం అహంసాదిలక్షణం || వీ || సకదామఃమానంవ్రతమాస్థితఃఆశ్రితః ఆత్మాపరమాత్మైవ - ఏకశరణముపాయారక్షకశ్చయస్యసః - మునిఃశుభాశ్రయసంకీలపరః - నిస్సంగఃఇంద్రియాభేదాద్వసక్తిరహితః - సంసారిజనసంగరహితోవా - అసగ్నిఃపరిత్యక్తగృహప్రమత్వాదాహవనీయాద్యగ్నిరహితః - అనికేతనఃనియతావగృధరహితః - యోగీంభూమిం - వ్యవరత్ || ౪౨ || మన ఇతి - సదసతోఃపరంయత్ - తత్తత్త్వేబ్రహ్మణి - గుణావభాసతే - నిగుణే - ఏకభక్త్యా - అవ్యభిచారిణ్యాభక్త్యా - అనుభావితేఅపరోక్షీకృతే || వీ || యత్సదసతఃవిదచితోః - శరంబిలక్షణంతస్మిన్బ్రహ్మణి - గుణావభాసేగుణైరాభాసోయస్యేలిబహుప్రీహః - మంగళగుణావభాసితే - విగుణావాయగుణరహితే - మనోయుంజానః - ఏకాగ్రీకుర్వత్ || ౪౩ || నిరహంకృదితి - అతోదేహదిప్యహంకారాదిరహితః అతపివనిద్యుంద్యః - శీతోష్ణాద్యనాకులః - సమదృశ్శబ్దాగ్రాహకః - కింతుస్వదృక్స్వయమేవపశ్యత్ - ప్రత్యక్ష్ప్రశాంతా - విక్షేపరహితాచ - ధీర్యస్య || వీ || నిరహంకృతిదేహాత్మాభిమానరహితః - నిమగ్నఃదేహాపత్యకశత్రాదిమనీయత్వబుద్ధిరహితః - నిద్యుంద్యఃశీతోష్ణాదిదేహభర్తైరనాకులః - సమదృక్ || శ్లో || విద్యావినయసంపన్నబ్రహ్మజగవిహస్తినిత్యాద్యుక్తసమదేశకానః - స్వదృక్ప్రకృతివిలక్షణబ్రహ్మత్వస్వాత్మదశీప్రత్యక్ష్ప్రశాంతధీఃప్రత్యగాత్మని బ్రహ్మత్వతేజాత్వేనిధీర్యస్యసః - బ్రహ్మత్వకస్యాత్మానుభవపరః - నిస్తరగితోదధిరశ - స్వయమస్యశనయాపిహసాశోకమోహజరా

మృత్యావ్యభిషిక్తా రహితః || ౪౪ || తదేవంత్రిభిః తస్మిన్ పాథినివృత్తిముక్త్యా పరమేశ్వరపదప్రాప్తిమాహత్రిభిః - వాసుదేవభిః -
 ప్రతీచోజీవస్య - ఆత్మనిన్వయాసే - లభ్యః ఆత్మాచిత్తం మేన - యతః ముక్తం బంధనమున్మానం యస్య || ౪౫ || సగ్వజైః ప్రత్యచః జీవస్యాత్మని -
 అంతఃప్రవిశ్య - నియంతరి - భగవదహమ్భాద్యుపాదే - సర్వభూతాధారకే సరమపురుషే - పరణభృతానుస్మృతిత్వప్రత్యక్షతాపన్నని
 రతిశయప్రీతియాపత్వాదిదశామాపన్నైః - భక్తియోగైః - లభ్యాత్మా || ౪౬ || లభ్యాత్మతామేవాహ - ఆత్మానమితి || ౪౭ || భార్యమసర్వభూ
 తెష్వవస్థితం - భగవంతం - ఆత్మానంధారకే సరమాత్మని భగవతి భూతాని భార్యాణి అపశ్యత్ - పూర్వోత్తరాధాభ్యాం భగవతో వ్యా
 ప్తిభావరకత్వంచోచ్యతే || ౪౮ || ఇచ్ఛేతి - తదేవం తేన భాగవతీగతిః ప్రాప్తా - పాతాంతరేన వివతాంభాగవతీగతిం ప్రాప్త్యతి || ౪౯ ||
 ఇచ్ఛా ద్వేషాదిప్రాకృతగుణరహితేన - సర్వత్రభూతేషు - సమచేతసా తత్తత్త్వాయ తదేవత్వమునువ్యర్థ్యాదివైచిత్ర్యానాదరణ - ప్ర
 కృతిపరిణామరూపాదేహా - ప్రతిశరీరంజీవానాంధేదేహి - సర్వత్రస్థానైకాకారతయా - వికరూపాజీవా - తత్తత్త్వమసారణ
 ణ - నియంతృత్వభేదేష్యతర్యామిత్యుపరస్తసమస్తహృత్వానంతకల్యాణగుణాకరత్వేనచైకరూపం - ఈశ్వరంచపశ్యతి - యచ్ఛిత్తం
 తత్సమచేతసై - భగవద్భక్తియోగైః - భాగవతీగతిముక్తః - ప్రాప్తౌ లభ్య - పాతాంతరేన వివ - తాంభాగవతీం ప్రాప్తః || ౫౦ || ఇ
 తిభావాధాదీపికాయాం - చతుర్వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానాంతరము

దేవేభగవతీసర్వజైః ప్రత్యగాత్మని । పరేణభక్తియోగేనలభ్యాత్మాముక్తబంధనః || ౪౫ || ఆత్మానంస
 ర్వభూతేషుభగవంతమవస్థితమ్ । అపశ్యత్సర్వభూతానిభగవత్యపిచాత్మని || ౪౬ || ఇచ్ఛాద్వేషవి
 హీనేనసర్వత్రసమచేతసా । భగవద్భక్తియోగేనప్రాప్తౌభాగవతీగతిః || ౪౭ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే చతువింశోధ్యాయః * * * * *

— కపిలదేవహూతిసంవాదారంభః —

శ్రీశౌనకః || కపిలస్తత్త్వసంఖ్యాతాభగవానాత్మమాయయా । జాతస్త్వయముజస్సాక్షాదాత్మప్ర
 జ్ఞప్తయేన్మణామ్ || ౧ || నహ్యస్యవక్ష్యణః పుంసాంవరిన్మస్యర్షయోగినామ్ । విశ్రుతౌశ్రుతదేవ
 స్యభూరితృప్యంతిమేసవః || ౨ || యద్యద్విరతైః భగవాన్ స్వచ్ఛందాత్మాత్మమాయయా । తానిమేత్ర
 ద్దధానస్యకీర్తనీయానికీర్తయ || ౩ || శ్రీసూతః || ద్వైపాయనసఖస్తైవం మైత్రేయోభగ
 వాంస్తథా । ప్రాహేదంవిమరంప్రీత ఆస్మిక్తక్యాంప్రచోదితః || ౪ || శ్రీమైత్రేయః || పితరిప్రస్థి
 తే రణ్యంమాతుఃప్రియవికీర్షయా । తస్మిన్బిందుసరే*వాత్సీద్భగవాన్కపిలః కిల || ౫ || తమాసీన
 మకర్తృణంతత్త్వమాగాగ్రదశీనమ్ । స్వసుతందేవహూత్యాహాధాతుస్సంస్తరతీవచః || ౬ ||
 దేవహూతిః || నివిణ్ణానితరాంభూతున్న సదింద్రియతపణాత్ । యేనసంభావ్యమానేనప్రవిష్టం
 ధంతమః ప్రభో || ౭ || తస్యత్వంతమాసంధస్యమప్పరస్యాద్యపారగః । సద్భయముజన్తనామంతే

శ్లో || పంచవింశేజనన్యాకుశ్యజ్ఞబంధవిమోచనమ్ । ఆదావాహపరంభక్తిలక్షణంకపిలస్సుతః || శ్రీహరింశరణంప్రాప్తోస్తి || కపిలనా
 వితామా మ్రేణాధభావనియంత్రితా । యోగమాణిక్యమంజూషాస్ఫుటముష్ణాట్యలెఖనా || ఉక్తానువాదపూర్వకంకాపిలం మోగంప్ర
 చ్ఛతిత్రిభిః || కపిలభిః || తత్త్వానాం - సంఖ్యాతాగణకః - సాంఖ్యప్రవర్తకభిర్యథాః - అజివివస్వయంజాతః - ఆత్మప్రజ్ఞపయ - ఆ
 త్మజ్ఞానాయ || ౧ || సహితి || పుంసాంకుశ్య - వక్ష్యణః వృద్ధస్య - ఉత్తమస్యేత్యగణః - సర్వమోగినాంకుశ్య - పరిణ్ణః - వరస్యభావో
 వరిచూ - భావప్రధానోయనిదేశః - పరిష్కస్యేత్యగణః - యద్యావరీయస్తాద్విదిత్యగణః - విశ్రుతోక్తితా - అసవః ఇంద్రియాణి -
 భూరిఅలం - సత్యస్యంతి - శ్రుతేన - శ్రవణేన - దీప్యతిద్యోతత ఇతితథాతస్య - యద్యా - భూరిబహుధా - శ్రుతోదేవోయేన - తస్యా
 విమలసవభిసంబంధః || ౨ || యదితి || స్వేషంభంధేనఇచ్ఛయా - ఆత్మాదేహియస్యసః - యగ్యత్తర్కవిభతే - తానికర్తృణి - కీర్తనా
 నాహాణి - ఆనుకీర్తయ || ౩ || ద్వైపాయనాని || యదాత్వం - మాంప్రచోదయసే - వివంప్రచోదితస్య - తథాతత్ప్రజ్ఞామసారణ -
 ఆస్మిక్తక్యామాత్మవిద్యాయాం || ౪ || పితరీతి || బిందుసరబిందుసరసి - ఆత్మాచరితత్వమాషం || ౫ || తమితి || తత్త్వమాగ్రస్య ఆగ్రం
 పారందశాయతీతథాతం || ౬ || విషమాసవితేగభాంప్రవిష్టత్వాదిభాతువచః || ౭ || నివిణ్ణైతి || అసతామింద్రియాణాం - తపణ
 జాతవిషయాభిలాషా - నివిణ్ణాప్రాంతాస్తి - మోససంభావ్యమానేన - పూర్వమాణేన || ౮ || తస్యేతి || పారంగమయతీతిపారగః త్వమితి

అరం శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - పంచవింశోధ్యాయః.

సత్ - శ్రేష్ఠం చ శుభముకయాలబ్ధం - త్వదనుగ్రహాత్ - జన్మనామంతేభావ్యేన || ౮ || తత్ప్రశుచయతి - యజతి - సభగవాన్ - చ యో
రూపసూర్యశిషిడితోయథా || వీ || తదేవప్రశుచయతి - యజతి || పుంసాం జీవానాం - ఈశ్వరోనియంతా - ఆవ్యోజగత్కారణభూతః - యో
భగవాన్ - సమీపభవాన్ - తమసాంధ్యస్యలోకస్య - చక్షుఃచక్షురధిస్తాతా సూర్యభవోదితః - యదాస్ - సూర్యభవత్యేతస్యోత్తరత్రా
స్వయః || ౯ || అథేతి || అపాత్రప్రముషనెతుం - కోసామోహస్తమాహ - వితస్త్విదేహదౌ - త్వయైవయోజితః - యోహంమమేత్యవగ్ర
హః ఆగ్రహః - ద్విలీయతి శబ్దః - తత్తార్యరాగాదిగ్రహణాభావః || వీ || తదాచక్షురూపశిషిడితః సూర్యభవ - మెమమ - సమోహం -
అపాత్రప్రముషనెతుం - హదేవత్వమహాసి - కోసాసమోహః - యోపాత్రప్రప్రవృత్తిత్యత్రాహ || అస్త్విదేహ - అహంమమేత్యవం
రూపోయోవగ్రహః - ఆభిమానః - త్వయైవయోజితస్సవివేత్యర్థః - త్వత్సగకల్పదేవోత్పన్నోమోహస్త్యయైవనిభత్యః యోబంధకస్య
వివమోచకఇతిన్యాయాదితిభావః || ౧౦ || తమితి || ప్రకృతేః పురుషస్య - జిజ్ఞాసయా - త్వామహం - శరణంగతాసతి - నమామిత్యన్వయః -
మతారంభేత్తారం || ౧౧ || ఇతితి || అసభగవాన్ భగవాన్ సమోక్షరలికరం - ఈషత్ స్థితే - శోభితమానసంయస్య || ౧౨ || యోగఇతి || ఆ
ధ్యాత్వికః ఆధ్యాత్మనిష్ఠః - యత్రయస్త్వి || ౧౩ || తమితి || తంయోగం - సర్వమామంగానాంనైపుణం - నైపుణ్యం - వికాగ్ర్యంయస్త్వి
తం || ౧౪ || తత్సర్వాంగనైపుణంచిత్రసంయమాధీనమితిదశాయన్నాహ - చేతఇతి - అస్యాత్మనోజీవస్య - గుణేషువిషయేషు - పుంసేప
రమేశ్వరే - వాశబ్దస్తుచశబ్దభావః || వీ || వివమధ్యాత్మయోగమపతార్యతత్ప్రకృతివివిక్తాత్మస్వరూపగ్రహణయోగ్యమనసఃస్వరూ

లబ్ధం మేత్వదనుగ్రహాత్ || ౮ || యఆవ్యోభగవాన్ పుంసామీశ్వరోనైభవాన్ కిల | లోకస్య తమ
సాంధ్యచక్షుసూర్యభవోదితః || ౯ || అథమేదేవసంమోహమపాత్రప్రముషనెతుంయోవగ్ర
హోహంమమేత్యవస్త్విదేహదౌత్వయా || ౧౦ || తంత్యాంగతాహంశరణంశరణ్యంస్వభృ
త్యసగసారతరోఃకుతారమ్ | జిజ్ఞాసయాప్రకృతేః పూరుషస్య నమామిసద్ధమవిదాంవరిష్ఠమ్ || ౧౧ ||
మైత్రేయః || ఇతిస్వమాతునిరవన్యమిప్పి తం నిశమ్య పుంసానవవగవధానమ్ | ధియాభినం
ద్యాత్వతాంసతాంగతిబాభాషఈషత్స్థితోభితాననః || ౧౨ || శ్రీభగవాన్ || యోగఆధ్యా
త్వికః పుంసామతోనిశ్రేయసాయమే | అత్యంతోపరీర్యత్రదుఃఖస్య చసుఖస్య చ || ౧౩ || తమిమం
తేప్రవత్యోమియమపౌచంపురానఘేః ఋషీణాం శ్రోతుకామానాంయోగముర్వంగనైపుణమ్ |
౧౪ || చేతఃఖల్వస్య భంధాయముక్తయేచాన్యమోమతిమ్ | గుణేషుసక్తంబంధాయరక్తంవాపుంసి
ముక్తయే || ౧౫ || అహంమమాభిమానోత్థేకామలోభాదిభినులైః | వీతంయథానునశ్శుద్ధమదుః
ఖమసుఖంసమమ్ || ౧౬ || తథాపురుషఆత్మనంకేవలంప్రకృతేఃపరమ్ | నిరంతరంస్వయంజ్యోతిర
ణీమానమఖండితమ్ || ౧౭ || జ్ఞానైరాగ్యయుక్తేనధక్తియుక్తేనచాత్మనా | పరివశ్యత్యుదాసీనం

పంకధయ్యతావన్తనసమీపబంధమోక్షకారణత్వమాహ - అస్యాత్మనోజీవస్య - బంధాయమోక్షయ - చేతవివమతంఖలు - కారణ
మితిశేషః - కీచ్యశంబంధాయకీచ్యశంముక్తయతిత్యత్రాహ - గుణేషుశబ్దాదివిషయేషు - సక్తమాసక్తంచేతః - బంధాయభవతి - పుంసీశ్వ
రే - రక్తంవాసక్తం - ముక్తయేభవతి || ౧౫ || యథాచిత్రసంయమేపురుషాణాసిద్ధిస్తండశాయతిత్రిభిః - అహమితి || మలైవీతరివి
రహితం - యథాశుద్ధం - మనోభవతి - మనశ్శుద్ధిజ్ఞానకమాహ - అదుఃఖమితి || వీ || ప్రకృతివివిక్తాత్మస్వరూపగ్రహణయోగ్యమనసః
స్వరూపమాహ || అహమిత్యాదిత్రిభిః || అహంమమాభిమానాభ్యాం - అనాత్మనిదేహేత్యాభిమానః అహమభిమానః - అస్మియేస్మీయాభిమా
నః మమాభిమానః - తథాచస్త్యతే || జ్ఞా || అనాత్మనాత్మబుద్ధిర్యాహ్యస్వస్వమితియామతిః | అవిద్యాతరుసంభూతంబీజమేతద్విధాన్ధితమితి
ఆభ్యామభిమానాభ్యాం - ఉత్పన్నైః కామలోభాదిభినులైః - కామాదిహేతుకైః పుణ్యాపుణ్యరూపైమలైః - యథావీతం రహితం
అసభిసంహితఫలశ్వరాధానరూపతత్త్వజ్ఞానప్రమాచితధమైః - కామాదిభిశ్చ - రహితం - అతవివమతం - అతవివఅదుఃఖం - అసుఖం -
చంద్రియకసుఖదుఃఖైరసభిభూతం - అతవివసమంసదైకరూపం - యథాభవతి || ౧౬ || తథేతి - నిరంతరంనిభేదం - అణిమానం సూ
క్ష్మం - అఖండితమపశ్యిన్నం || ౧౭ || జ్ఞానై - హతేజసంక్షీణబలం || వీ || శ్లోకద్వయప్రైకవివాదస్వయః || తథాపురుషః - ఉక్తవి
ధమనస్త్వః - పుమాన్ - జ్ఞానైరాగ్యయుక్తేనజ్ఞానమత్రకాస్త్రజన్యమాత్మస్వరూపమధ్యాత్మవగాహిజ్ఞానం - వైరాగ్యంవిషయవ్య
నాసక్తిః - తాభ్యాంయుక్తేనవిశేష్యభూతభగవత్ప్రక్తియుక్తేనచ - ఆత్మనామనసా - ప్రకృతేః ప్రకృతికార్యశరీరేంద్రియమనః ప్రాణాది
భ్యః - పరం స్వరూపతఃస్వభావతత్త్వంతనిలత్వం - అతవివతేజలసత్త్వాదిగుణరహితం - ప్రకృతిపరిణామగతదేవత్వమనుష్యత్వా

ద్యాకారరహితం - అతఃపివనిరంతరం ప్రకృతిశరీరభిన్నత్వేపిసర్వత్రజ్ఞానైకాకారతయానైషమన్యరహితం॥ ౧౧॥ నిర్దోషమహిమం
బ్రహ్మతి-చమ్యచ్యతేఅభిమానం అణుతరం - స్వరూపకథనమిదంజ్ఞానస్వరూపత్వస్యాప్యపలక్ష్యమిదం - అణుత్వాదేవ అఖండితం
ఖండితాననూఁ - ఇదమదాహ్యత్వాదైవత్వాదినామప్యపలక్ష్యం - ఖండితననూఁజ్ఞాన సాధనధూతాహి పరశస్తి జల దయః - ఛే
త్వందాహ్యంజ్ఞానంప్రాప్యః ఛేదనాతీన్నిర్వతయంతి - అత్తస్మిన్రీతిశయాణుత్వేనసర్వంతఃప్రవేశయోగ్యతయాహ్య సకత్వాత్ -
వాప్యపరశ్వాదినాధైర్యేఛేదనాదిభిరేవినాశ్యతేఇత్యర్థః - స్వయంప్రకాశంబిహిషదిత్యుక్తాంతోత్పాదిత్రైతః - తత్రయథా
దీపాదైజస్వరూపపైజాఛర్కకశ్చ - స్వయంప్రకాశ స్వప్యవయమాత్మావిజ్ఞానస్వరూపోజ్ఞానగుణఃస్వప్రకాశశ్చైతిభావః - ఏవంవిధ
ముదాసీనం - నిర్వాప్యపారమాత్మానం - ప్రత్యగాత్మానం - హతౌజనం సంసారయిత్యర్థ రూపబలహిణం - ప్రకృతించపశ్యతి॥ ౧౨॥
వీ॥ ఏవమాత్మగ్రహణయోగ్యమనస్సురూపశ్చైతత్ప్రయాథాత్మ్యశ్చైవకృతా - అత్రభగవద్భక్తియైతత్ప్రయాథాత్మ్యనాశ్యతీత్యనెనన కేవ
లంప్రకృతివిలక్షణతయాఅత్తస్వరూపనింతనామాత్రేణప్రత్యగాత్మాసాక్షాత్కారః-కింతుబ్రహ్మత్వకప్రత్యగాత్మానుసంధానైవప్రత్య
గాత్మాసాక్షాత్కారోపిభవతీతిసూచ్యతే - బ్రహ్మత్వకత్వమేవతస్యప్రత్యగాత్మానఃసాక్షాత్కారవికంస్వరూపం - తత్రవిశేష్య ధూతబ్రహ్మణోన
నుసంధానవిశేషణభూతప్రత్యగాత్మానుసంధానానుసంధానవివహి - వ్యక్తిగుణాదీన్నినాజాతి గుణాదయఃపుభగుపలభ్యంతేతస్మాత్ప్రకృ
తివిలక్షణప్రత్యగాత్మాచింతనమపిబ్రహ్మశరీరతయైవకార్యంబివంవిధంచ చింతనమేవ సశ్చాద్విశేష్య ధూతభగవద్భక్తిరూపాపన్నంము
క్తిసాధనంన కేవలమిత్యాహ - నేతి॥ అఖిలాత్మని అఖిలానాం జీవానామాత్మభూతేభగవతి - యుజ్యమానయాభక్త్యా - సదృశస్త్వైః -
బ్రహ్మసిద్ధయేభావప్రధానోబ్రహ్మశబ్దః - ద్వైకయోగిత్వాదివత్ - బ్రహ్మత్వసిద్ధయైత్యర్థః - బ్రహ్మత్వంబ్రహ్మప్రకారః-తత్సిద్ధ
యే బ్రహ్మపదపహతపాత్వత్వాదిగుణ్య కావిభావసిద్ధయైతియావత్ - యోగినాంవిషయః అన్యానపేక్షఃపంథాః - ఉపాయః - అన్యో
నాస్తిబ్రహ్మత్వకప్రత్యగాత్మాశరీరకభగవద్భక్తిసదృశోముక్త్యుపాయః కశ్చిదన్యోనాస్తిత్యర్థః - ఏవమనభి సంహతఫలస్వధర్మైరన్యైరన్త
కామాదిబోషవిగుడ్ధాంతఃకరణసుసంహతబ్రహ్మత్వకప్రత్యగాత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానయోగపూర్వకభగవద్భక్తిమోక్షసాధనమిత్యుక్తం॥

ప్రకృతించహణౌజనమ్॥ ౧౨॥ నయుజ్యమానయాభక్త్యాభగవత్సఖిలాన్తని । సదృశోస్తిశివఃపం
థాయోగినాంబ్రహ్మసిద్ధయే॥ ౧౩॥ ప్రసంగమజరంసాశమాత్మనఃకవయోవిమః । సపవసాధుమ
కృతోమోక్షదాపరమపావృతమ్॥ ౨౦॥ తితిక్షవఃకారుణకాస్సుహృదస్సర్వదేహినామ్ । అజాతశ
త్రవశ్శాంతాస్సాధవస్సాధుభూషణాః॥ ౨౧॥ మయ్యనన్యేన భావేనభక్తింకుర్వంతియదృథామ్ ।
మక్తృతేన్యక్తకర్తాణస్త్యక్తస్వజనబాంధవాః॥ ౨౨॥ మదాశ్రయకథాహృష్టాశ్శృంగ్వింతికథ

౧౩॥ మనశ్శుద్ధోభక్తిరేవాంతరంగసాధనమిత్యాహ - ప్రసంగమితి - అపావృతంనిరావరణం॥ ౧౩॥ అథాస్యవర్వస్యనివృత్తిధర్మస్య - కుటి
జననైసత్సంగతిరేవప్రథమంకారణం - అసత్సంగతిస్సంస్పృహతురితివదన్ - సతాంస్వరూపంచాహ - ప్రసంగమిత్యాదిపంచభిః॥
ప్రసంగంఅసత్సంగితిశేషః - అసత్సంగిప్రయాణేఽశుతత్పరాయణేషు ప్రసంగంప్రకృష్టాసక్తిం - ఆత్మనోజీవస్య - అజరమశిథిలం -
పాశంబంధనం - కవయస్సుధియోవిమః - సపవప్రసంగవివసత్సంగేనాసప్రాపవిషయ పరిహారేణప్రసంగ మాత్రస్య పరామశః -
సాధుమకృతఃఅపావృతమవిష్ణుపహతం - మోక్షదాపరంమోక్షోపాయః॥ ౨౦॥ సాధూనాంలక్షణమాహవతుభిః - తితిక్షవఇతి॥ సా
ధవఃశాస్త్రానువర్తితః - సాధుశిలం - తదేవభూషణంయేషాం॥ ౨౧॥ కేతేసాధవైత్యత్రాహ - తితిక్షవఃమూఢాఃప్రపిక్షేతివత్సహనశీ
లాః - కారుణికాఃస్వాధానిరపేక్షపరమఃఖనిరాచితీక్షణః - అతపివసర్వదేహినాంసుహృదఃమిత్రాణి - అతపివఅజాతాఃఅవిద్యమా
నాత్మశత్రవోయేషాం కేతాంతాః - ఇదందమాదీనామప్యపలక్ష్యం - శమదమాదిసంపన్నాస్సాధవఃపరకార్యసాధకాః - సాధుశిలం
తదేవభూషణంయేషాంకేసాధవైతిశేషః - యద్యా - సాధవైతివిధేయవిశేషణం - వితేసాధవైత్యర్థః - కించ॥ ౨౧॥ వీ॥ మయీ
తి॥ మయీశ్వరకపిలస్యానుప్రవేశవతారత్వేపిజీవశక్తిరభిభూతత్వాద్భగవద్భక్తైరభ్రాహ్మణైరత్వాచ్ఛమఖిలవ్యపదేశః - అనన్యేనా
వ్యభిచరితేన భావేనాంతః కరణేనాభిప్రాయవిశేషణవా - దృఢాం అవిచార్యాంభక్తింకుర్వంతి కేతేసాధవ ఇత్యుక్తరత్రాన్వయః - తా
నైవవిశిష్ట - మత్ప్రేమదధం త్యక్తనికర్తాణిమైస్తే - పరిత్యక్తమదారాధనవిరోధిప్రవృత్తిధర్మాస్తథాత్వక్తమద్భజనవిరోధిస్వభ
నబాంధవాః॥ ౨౨॥ మదాశ్రయేతి॥ తాపఃఆధ్యాత్మికాదయః - వినానతపశుతనవ్యధయంతి - కుతఃమద్రతంచేతోయేషాంతే॥ వీ॥
అహమేవాత్రమూ విషయానాంసంతాభిః - కథాభిప్రాయః - కథాహృష్టత్వమేవప్రపంచయతి శృంగ్వింతికథయంతిచేతిమదాశ్రయ
కథాశ్రవణకథనాదిభిప్రాయైత్యర్థః - యద్యా - కథాశ్రవణేనహృష్టః - పునస్తా ఏవశృంగ్వింతికథయంతిచ - యద్యా - హృష్టాది
వ్యస్తంపదం - హృష్టాస్సంతోమదాశ్రయకథాః శృంగ్వింతికథయంతిచేత్యర్థః - మయ్యేవ గతం స్య స్తందేతోయేస్తే - అతపివైనానై
కాత్మ్యగతదేతస ఇతిపాతాంతరం - ఏకస్యభగవదపివాత్మత్వంఅన్యేషాం దేతనాదేతనానాంతద్భరీత్యాదేకమివపరమపురుషలక్ష్యతే

స్త్రీ గతుచేతః యేమాంతానిత్యధః - వివిధానానావిధాస్తాపాతాభ్యాన్మికాయఃసతపంతిన క్షేత్రయంతి || ౨౩ || తథాపి || యేతాస్తేనాభిభూ
యంతే - తేసాధవభిత్వధః || ౨౪ || హేసాధివః - తపితేనైవస్యంనైవిషయసంనైవిషయతావిరహితాస్తాధవః - తేషాధును అథేతి ప్రా
ధమ్యే - ప్రధమంతేభ్యాయ - సంకఃప్రాధ్యః - ప్రాధ్యఃసీయఃహయస్తాతేసాధవస్సంగదోషహరాఃఇంద్రియాభాప్రసంగహతు
కానాదిపుణ్యపాపరూపదోషహరాః || ౨౫ || సత్సంగస్యభక్త్యంగతాముపపాదయతి - సతామితి || వీర్యస్యసమ్యక్సేదనాయాసుతాః -
వీర్యసంవిదః - హృత్తణ్డాయాః రసాయనాఃసుఖదాః - తాసాంజోషణాత్పేవనాత్ - అపవగః అవిద్యానివృత్తిః - వత్సయస్త్రీ
శ్రీహరా - ప్రధమంశ్రద్ధా - తతోరతిః - తతోభక్తిః - అనుక్రమిష్యతిక్రమేణభవిష్యతీత్యధః || ౨౬ || కథంసతాంప్రసంగాన్నివృ
త్తిధర్మాభిరుచిరుత్పద్యతభిత్వత్రాహ - సతాంసాధూనాంప్రసంగా - మమవీర్యసంవిదః వీర్యాణిసంవేదయంతీవీర్యసంవిదః - ణిజ
ధఃగభామిదం - యద్యా - భావేక్షిత్ - వీర్యాణాంసంవిదంసంవేదనం - యాసుతాఃకథాః - యద్యా - వీర్యేణనిత్యాసంకుచితజ్ఞానగు
ణేన - సంవేత్తిసర్వంస్వరూపతస్సవిభావతశ్చసాక్షాత్తరోతీతతథా - తస్యసర్వజ్ఞస్యమత్త్యధః - కథాఃహృత్తణ్డాయాఃరసాయనాః -
అమృతవస్త్రిచికరాః - భవంతిప్రవతంతే - తజ్జోషణాత్తాసాంకథానాంజోషణాత్పేవనాత్ - అశులపవగఃవత్సయి అపవగః
స్యమాక్షస్యవత్సనిద్యారభూతేగురూపసదనై - శ్రద్ధాత్వరాభవతి - ఉత్పద్యతే - తత్పన్నిధాభగవత్తథాశ్రవణేనతి - తత్ర || శ్రు || త
ద్యధేహకర్తృచిత్తోలాకఃక్షీయతపివమేవాముత్రపుణ్యచిత్తోలాకఃక్షీయతే || శ్రు || నాస్త్యేకృతఃకృతేన || శ్రు || తద్విజ్ఞానాభాంసద్గురమే
వాభిగచ్ఛేత్ || శ్రో || ఆబ్రహ్మభువనాలోకాఃపునరావతి నోజున | మామువేత్సతుకౌతలైయపునజన్మనవిద్యతభితి || స్వగౌరవాంసు
ఖానాంసాతీశయత్వంక్షయిష్యత్వంబ్రహ్మపాసనస్యాసంతతస్థిరఫలకత్వం - కేవలకర్మజామనంతత్యాద్వద్ధృత్యాత్పరిమితఫలత్వాచ్ఛకు
చ్ఛత్వం - నివృత్తిధర్మాణాంతద్విపరీతత్వంచ శ్రుతవత్సజ్జాతవిరాగస్యపుంసః - తాదృశనివృత్తిధర్మపదేష్ట సదాచార్యోపసత్తీత్వ
రాజాయతభిత్వధః - వశ్యుత్రతిః - కర్తయోగజ్ఞానయోగశమనమాద్యనుష్ఠానాభిరతిజాయతే - తతోభక్తిః - భగవద్భక్తిర్యేవమే

యంతిచ | తపంత వివిధాస్తాపానై నాన్తద్గతచేతసః || ౨౩ || తపితేసాధవస్సాధివసర్వసంగవివజ్ఞా
తాః | సంగస్తైష్వధతేప్రాధ్యఃసర్వదోషహరాహితే || ౨౪ || సతాంప్రసంగాన్తమవీర్య సంవి
దోభవంతిహృత్తణ్డారసాయనాఃకథాః | తజ్జోషణాదాశ్చపవగఃవత్సనిశ్రద్ధారతిభాక్తిరమక్ర
మిష్యతి || ౨౫ || భక్త్యాపుమాజాతవిరాగఇంద్రియాద్వష్టశ్రుతాన్తద్రచనానుచింతయా | చిత్త
స్యయత్తోగ్రహణేనయుక్తోయోష్యతేఋజుభిర్యోగమాగైః || ౨౬ || ఆసేవయాంప్రకృతేగుణ
ణానాంజ్ఞానేనవైరాగ్యవిజృంభితేన | యోగేనమయ్యపేతయాచభక్త్యామాంప్రత్య గాత్మానమి

తేసర్వనుక్రమిష్యతిక్రమేణజాయతభిత్వధః - ప్రత్యేకాభిప్రాయేణానుక్రమిష్యతీత్యేకవచననిదేశః || ౨౪ ||
తతఃకమతహా - భక్త్యేతి - మమరచనాసృష్ట్యాదిలీలా - తిహ్యఃఅనుచింతయాభక్తిః - తయా - ఇంద్రియార్ ఇంద్రియాద్భవాత్సభాత్ -
జాతవిరాగస్త్వ - దృష్టశ్రుతాత్ - విహికాముష్మికాత్ - తతోయత్తడమ్యక్తస్స - చిత్తస్యగ్రహణయిత్యతే - ఋజుభిభాక్తి
శ్రుధానత్వాదనాయానేః || ౨౫ || సత్సంగతిప్రభృతిప్రణాళ్యాభగవత్ప్రీతిరూపాపన్నభక్తపుత్పన్నాయాం - తత్రేవచిత్రంసావధాన
ననియమేతేత్యాహభక్త్యేతి || మమరచనానాంసృష్ట్యాదివాపరాణాం - చింతాయస్యాంతయాభక్త్యా - అనైసప్రహ్మస్వరూపవత్తదృశా
నామపుష్పాస్యత్వముక్తం - దృష్టశ్రుతాత్ విహికాముష్మికాత్ - వృష్ట్యన్నపశుపుత్రస్వగాడిరూపాత్ఫలాత్తస్మిన్నిత్యధః - జాత
త్వన్నోవిరాగోయస్యసః - పుమాన్యోగయుక్తః - అసభిసంహితఫలకర్మయోగజ్ఞానయోగాభ్యాంయుక్తస్త్వ - ఋజుభిఃచిత్రైకరూప్య
సంపాదకైః - యోగస్యభగవద్భక్తియోగస్య - మాగైఃసాధనైః - వివేకవిమోకాభ్యాసాదిభిశ్చతస్యగ్రహణేనియమనై - యత్తఃప్రమా
దరహితః - యతిష్యతేయత్తుంకుర్యాదిత్యధః || ౨౬ || ఆసేవయేతి - తదేవంప్రకృతేగుణణానాం - ఆసేవయా - జ్ఞానాదిభిభాక్త్యా
చాయంజీవః - ఇహైవదేహ - మామేవావరుంధేప్రాప్నోతి || ౨౭ || యోగమాగానైవదశాయకానయైవభక్త్యాపుమాన్యోగప్రాప్నో
తీత్యాహ - ప్రకృతేగుణణానాంసత్త్వాదిగుణపరిణామరూపాణాం - అపహితాప్రతిష్ఠిర్ధనిష్ఠానాం - కలంజ్యంజనచందాలపతితాది
సంబంధకేశోచ్ఛిష్టాద్యపహతరూపజాత్యాశ్రయనిమిత్తమస్తానామన్నాదీనాం - ఆసేవయాఅనైవవివేక ఉక్తఃవైరాగ్యేణవిజృంభితం
యద్దానం - తేనవైరాగ్యంకామానభిష్వంగఃశమదమాదిరితియావత్ - జ్ఞానశబ్దేనప్రకృతివిలక్షణాత్తయాథాత్మ్యజ్ఞానయోగః - శుభా
శ్రయసంశీలనరూపజ్ఞానంచవివక్షితం - అనైవాభ్యాసఉక్తః - అయోగేన అసభిసంహితఫలకర్మయోగేన - అనైసప్రీయాత్తా - చకా
రణకల్యాణానవసాదానర్థహేవివక్షితాః - తత్ర - సత్త్వాజ్ఞానవదయాదానాహంసానభిధ్యాః - కల్యాణాని - అసభిభ్యా పరకృతదో
షాచింతనం - పుత్రవివత్త్వాదిస్తరణజనితభేదాభావోపసాదః - అనుద్ధమః పుత్రజన్మాదినిమిత్తాతిసంతోషః - ఏతైఃప్రకృతిగుణసే
వాదిభిః - మయ్యపేతయాసమసికతయా - విశ్వరూప్తేవల్యాదిప్రయోజనవిధురయేత్యధః | భక్త్యాభివృద్ధిహేవసాన్త్రత్యచోదన

భ్యః - ఆత్మానమంతరాత్మానం - మామవరుంధే ప్రాప్నోతి - యదా - ప్రత్యగాత్మశరీరణం మామిత్యభావః - అ భవా - ప్రత్యక్షభావః - ఆ
 త్మానం మాంబవరుంధే ఇత్యభావః - అత్ర గుణా సేవాదిభిః కైవల్యసమోపాయసముచ్చయః - కింత్వ సేవాధిరమగ్న హితయాభక్త్యైతిభ
 కైరేవ సాత్మాత్మాధనత్వమితరేషాంతదనుగ్రహకత్వేనైవ - పరంపరయా సాధనత్వమిత్యభిప్రాయే గుణా సేవాదిభిః కైవల్యత్వం - ఇ
 హావరుంధే ఇత్యసేన - ఇహ జీవద్దశాయామేవముక్తిం బ్రత్యభిజీవన్తు క్తిరయముచ్యతే ఇతి వ్యాఖ్యానం నాచతావ్యం - జీవన్ముక్తేరప్రామాణి
 కత్వాత్ ॥ తథాప్యపస్తంబేన జీవన్ముక్తినిరూపిత - వేదానిమంలకమముంచపరిత్యజ్య త్వా సమన్విచ్ఛేత్ బుద్ధేః యేమప్రాపణంతచ్ఛా
 ప్తై విప్రప్రతిష్ఠిభ్య బుద్ధేభ్యో యేమప్రాపణమిహావనదుఃఖముషలభేత్పతేనాపరంవ్యాఖ్యాతమితి - కాచేయంజీవన్ముక్తిః - సశరీరస్యే
 వమాక్ష ఇతిచేత్ - మాతామేవంధ్యేతివదసంగతాభావిదం - యతస్స శరీరత్వంబంధః - అశరీరత్వమేవమాక్ష ఇతి ॥ శ్రు ॥ సహజై సశ
 రీరస్య సతఃప్రియాప్రియయూరపహతిరస్తి - అశరీరంవావసంతంసప్రియాప్రియైస్పృశత ఇత్యాది శ్రుతిభిః - తేనైవోపపాదితత్వాదితి
 దిక్ - విస్తరస్తుభాష్యదిప్రసంగయః ॥ శ్రు ॥ అథ మత్యోఽమృతోభవత్యత్ర బ్రహ్మసమశ్చ త ఇతి శ్రుతిజీవాన్ముక్తిమభినభాతీతిచేన్న-
 అత్ర ఉపాసనదశాయామపి బ్రహ్మశ్చ తే అమృతవతీతి శ్రుత్యర్థవణానాత్ - అన్యథాదేహపాతావధివిలంబపరాయాస్తస్య తావదేవచి
 రంయావన్నవిమోక్షేభ్యసంపత్సృజతి శ్రుతివికారోధాపత్యైః - తస్మాద్భ్యభోక్తవినాభావః ॥ ౨౭ ॥ కాచిదితి - కాచిదితి కాన్విదిత్యభావః -
 ఉచితాయాగ్యా-తత్రాపిమమప్రియాః - కీదృశీగోచరా యోగ్యా-నిర్వాణం మోక్షేత్తకం - తజపదంస్వరూపం - అన్యశ్చుచై - అనంత
 రమేవసర్వాత్మనాప్రాప్నోమి - అంజసాన్వితిపాతేఅహంత్వేతిసంబంధః ॥ ౨౮ ॥ ఏవంవివేకాదిభిజ్ఞానయోగేనమానుగృహీతభగవత్ప్ర
 క్తియోగస్యేవముక్త్యుపాయత్వం - సంగ్రహేణాశ్రుత్య - పునస్తద్విస్తరబుభుత్వయా - పృచ్ఛతిదేవహూతిః - యదా - జ్ఞానయోగప్ర
 తిపాదనసాధుస్వరూపప్రతిపాదనప్రసంగాత్సంగ్రహేణోక్తభగవద్ప్రక్తియోగస్యప్రాధాన్యేనతత్త్వరూపతదంగస్వరూపవిస్తరబుభు
 త్వయాపృచ్ఛతిత్రిభిః ॥ ఉచితాముక్తింసాధయతుంయోగ్యా - త్వయిభక్తిః కాచేతిభక్తిస్వరూపప్రశ్నః - కాచిత్కాన్విదిత్యపిపాతాం
 తిరం - తథాప్యయమేవాభావః - కీదృశీతి మమగోచరా యోగ్యా - అనెనభక్తేరధికారానుసారేణసంభావితోవాంతరభేదశ్చప్రప్తః - య

హావరుంధే ॥ ౨౭ ॥ దేవహూతిః ॥ కాచిత్త్వయ్యుచితాభక్తిః కీదృశీనుమగోచరా । యయాపదంతే
 నిర్వాణమంజసాన్వశ్చనాఅహమ్ ॥ ౨౮ ॥ యోయోగోభగవద్భావోనిర్వాణాత్తంస్త్యయోదితః ।
 కీదృశఃకతివాంగానియతస్తత్త్వావబోధనమ్ ॥ ౨౯ ॥ తదేతన్మైవిజానీహీయథాహంనుందధీహా
 రే । సుఖంబుధ్యేయమబోధమేషాభవదనుగ్రహాత్ ॥ ౩౦ ॥ శ్రీమైత్రేయః ॥ విదిత్వాభావంకపి
 లోమాతుర్థిజాతస్మై హూయత్రతన్వాభిజాతః । తత్త్వామ్నాయంయత్రప్రవదంతిసాంఖ్యం
 ప్రాప్నోత్యైవభక్తివితానయోగమ్ ॥ ౩౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ దేవానాంగుణలింగానానునశ్రవిక

యాభక్త్యా - అహంతాపత్రయాతురా - తేతవనిర్వాణం నిరతిశయ సుఖంపదం - అంజసానుభవ - అన్యశ్చుచై అనుప్రాప్నోత్యహం - అ
 ప్రామామిత్యుపాసకప్రశ్నః - తేపదమితి ప్రాప్యప్రశ్నః - నిర్వాణమితిప్రాప్తిఫలప్రశ్నః - అంజసేతివిష్ణుయపహతత్వప్రతిత్యావిరో
 ధివభావఃప్రప్తః ॥ ౨౮ ॥ పీ॥ య ఇత్యాది ॥ నిర్వాణాత్తే నిరతిశయానందరూపభగవద్భావః అత్యురూపేభగవతి బాణరూపేణప్రయుక్తి
 యోయోగః - త్వయాఉచితఉక్తిఃసకీదృశఃకింప్రకారః - తస్యాంగానికతికతినంభ్యాకాని - యతఃయోభ్యంగభ్యఃతత్త్వస్యపరమాత్మ
 తత్త్వస్యావబోధనం అవబుధ్యతేనైతత్త్వవబోధనం సాత్మాత్మార సాధనముపాసనం - నివృత్త్యత ఇత్యభావః - కీదృశ ఇతిప్రకారప్ర
 శ్నః - కతిచాంగానీత్యంగగణనాప్రశ్నః - ఏవమథాపంచకంప్రప్తంభవతి - తదేతదుపాయాపేయాపేత్య విరోధిభలన్వరూపంబుద్ధే
 యం - హేహరే - ఏషా ఆత ఏవమందధీరహంభవదనుగ్రహాత్ సుఖంబుధ్యేయజానీయాం - తథామమహ్యం - జానీహిజ్ఞాపయ ॥ శ్రీ ॥
 య ఇతి ॥ భగవద్భావః - భగవద్భావభూతోయోయోగః - భగవంతం లక్ష్మీకరోతీత్యభావః - యతఃయస్తాద్యోగాత్ ॥ ౨౯ ॥ తదితి ॥ విజానీ
 హివిశేషేణజ్ఞాపయ - సుఖం అనాయాసేన ॥ ౩౦ ॥ విదిత్యేతి ॥ ఇదంమాతురభావం - ప్రయోజనం విదిత్వా - జాతస్మై హత్వేహతుః -
 యత్రయస్యాం - తన్వాదేహాన - అభిజాతః అవిభూతః - తత్త్వామ్నాయంతే అనుక్రమిష్యంతేయప్రీతి - కింతత్ - యత్సాంఖ్యం
 ప్రవదంతి - తత్ప్రావోచత్ - అవదత్ - భక్తివితానంచయోగంచ ॥ ౩౧ ॥ ఏవమాప్రప్తః కపిలఃభగవద్భక్తియోగ మవతారయా మా సే
 త్యాహప్రేయః ॥ విదిత్యేతి ॥ కపిలోమాతుడేవ హూత్యాః - అథకంభక్తియోగాదిరూపాభావసంబంధిశ్చశ్రూషితం - స్వరూపం
 విదిత్వా - జాతస్మై హః - మాతర్యుత్పన్నస్మై హః - తత్రహతుః - యత్రయస్యాం - తన్వాదేహాన - జాతః - తత్త్వామ్నాయంతే త్వశా
 స్తంసాంఖ్యంతే త్వసంభావనాత్త్వరూపప్రకాశకం - యద్యదంతి - తద్భక్తివితానయోగంభక్తివిస్తరరూపం - యోగంప్రావో
 చత్ - జ్ఞానయోగస్య భక్తియోగాంగత్వాదేకీకృత్యోక్తం ॥ ౩౧ ॥ కాచిత్త్వయ్యుచితాభక్తిరితిప్రప్తస్తా ముత్తమాంభక్తిం లక్ష
 యతిద్వాభ్యాం - దేవానామితి - గుణావిషయాంలింగ్యంతేన్ద్రియంతేన్ద్రియైస్తేషాః - దేవానాం - ద్యోతనాత్తానామింద్రియాణాంతదధిస్తా

అరక శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - పంచవింశోధ్యాయః .

త్యానాంవా - సత్వైసత్వముతో - హరావేవయవృత్తిః - సాభక్తిః - సిద్ధముకైరతి - గరియసీత్యుత్తరణాన్వయః ॥ ౩౧ ॥ తత్రభగ
వాకపిః - సవిస్తరంసంగంముక్త్యపాయభక్తియోగమహ్యవింశాధ్యాయేన ప్రతిపాదయిమస్తవంగభూతాత్మతాగవిషయభూతప్ర
త్యగాత్మస్వరూపం - సవిస్తరంసప్రవింశాధ్యాయేనశోభయిష్యత్ - భజనీయస్యపరబ్రహ్మణో మాహత్మ్యసూచనాయ - జగత్సృష్ట్యాది
వీలాఃపడింకెన కథయిష్యత్ - తావద్భక్తియోగం - సంగ్రహణతత్త్వరూపకథనపూర్వకంప్రశంసతి - దేవానామితి - గుణలింగ
నాంగుణాశ్చబ్దాదివిషయాః - తెఱుంలింగానాంజ్ఞానకానాం - దేవానాందేవాధిష్ఠితానాం - స్వస్వదేవతాధిష్ఠితానాంజ్ఞానెంద్రియాణా
మిత్యర్థః - తథా - అనుశ్రవికకర్తృణాంఅనుశ్రుత్యావిచ్ఛిన్నపాపపరంపరాంశ్రుయతఇత్యనుశ్రవోవేదః - తద్విహితమనుశ్రవికం - అను
శ్రవికంకర్తృయేమాంశాప్రసిద్ధవ్యాపారానుష్ఠానపరాణాంకర్తృంద్రియాణమిత్యర్థః - తెఱుముభయవిధేంద్రియాణమేకాగ్రస్యమనస
శ్చసత్వైశుద్ధసత్వమయభగవద్విగ్రహ - యాహ్వభావికీఅనిమిత్తా - భలాభిసంధిరహితేతియావత్ - వృత్తిఃసాలనిమిత్తాభాగవతీభగ
వత్సంబంధీభక్తిత్యర్థఃఉభయవిధేంద్రియాణాం మనసశ్చసత్వైవృత్తినామనుశ్రవణతీతానస్మరణాదిః ॥ ౩౨ ॥ అనిమిత్తేతి - కథం
భూతాభక్తిః - అనిమిత్తానిష్ఠామా - సాహభావికీఅయత్నసిద్ధా - తెఱుమేవంవిధవృత్తేహతుమాహ - గురోరుచ్చరణమనుశ్రుయత ఇత్య
నుశ్రవోవేదః - తద్విహితమనుశ్రవికం - తదేవకర్తృయేమం - అతవపవకమేకరూపం - అవికృతంమనోయస్యపుంసశ్చుద్ధసత్వస్వేత్య
ర్థః - ముక్తిప్రాసంగీభవత్యేవేత్యాహ - యాభక్తిః - యోగంలింగశరీరం - జరయతిహృదయతి - స్వప్రయత్నంవివేచనసిద్ధౌదృష్టం
తః - నిగీర్ణంభుక్తమన్నం - అనిలోజాతరోయభాజరయతీతి ॥ ౩౩ ॥ అభక్తింప్రస్తాతి - సిద్ధేఃవిశ్వరూపైవల్యాదిసిద్ధేః - గరియసీత్యేహ
విరతిశయానందరూపభగవదనుభవఫలసాధనత్వాదిభావః - సిద్ధిగోరీయస్వమేవాహ - యాభాగవతీభక్తిః - కోశంఅనాదిపుణ్యపు
ణ్యరూపకర్తృవాసనాకోశం - జరయతిజీర్ణంకరోతి - నాశయతీతియావత్ - తత్రవృష్టారతఃనిగీర్ణంభుక్తమన్నపానాది - అనిలోజాత
రోగ్నియోగభేతి ॥ ౩౩ ॥ భక్తేగోరీయస్వమేవోపపాదయతిపంచభిః - నేతి - ఎకాత్మతాంసాయుజ్యంనోముం - మరథామీహాత్రియామౌ

క్షత్తణామ్ సత్త్వేషునైకమనసోవృత్తిపాన్విభావికీతుయా ॥ ౩౨ ॥ అనిమిత్తాభగవతీభక్తిస్సిద్ధిగోరీ
యసీతి జరయత్యశుయాకౌశంనిగీర్ణమనలోయథా ॥ ౩౩ ॥ నైకాత్మతాంమేస్సహాయంతి
కేచిన్తాపదసేవాధీరతామదీహః యోస్మోన్యతోభాగవతాఃప్రసజ్యసభాజయంతోమనుషారు
మాణి ॥ ౩౪ ॥ పశ్యంతిమేరుచిరాజ్యేవసంతఃప్రసన్నవక్త్రురుణలోచనానిరూపాణిదివ్యానివరప్ర
దానిసాకంవాచంస్సహాణీయాంవదంతి ॥ ౩౫ ॥ త్రైదేశానీయావయనైరుదారవిలాసహాసేషీ
తవామసూత్రైః హృతాన్మమోహృతప్రాణాంశ్చభక్తిరనిచ్ఛతోగమిముగ్ధేప్రయుజై ॥ ౩౬ ॥ అ

మాం - ప్రసజ్యసత్తింకృత్యా - పారుషాణివీర్యాణి ॥ ౩౬ ॥ పునఃభక్తిమేవప్రస్తోతుంవిరతిశయానందభగవదనుభవరూపభక్తియోగవి
ష్టాస్తత్పాదర్థ్యరూపముక్తిమపినేచ్ఛంతీత్యాహ - కేచిన్తాపదయోస్సేవాయామధీరతాః ఆసక్తాఃమయ్యేవఈహస్సర్వేంద్రియచేష్టాః
యేషాం - భాగవతాఃఅన్యోన్యతః పరస్పరం - మనుషారుషాణికల్యాణగుణప్రకాశకానిచేష్టతాని ప్రసజ్యప్రస్తాయ - సభాజయంతఃస
మ్యుగమమోగయంతః - పారుషప్రసంగజనితానందసంప్లుతాస్సంతః - మేమమవకాత్మతాం ఎకస్వభావతాం - మత్సమానగుణకతాం - స
స్సహాయంతినేచ్ఛంతి ॥ ౩౪ ॥ పశ్యంతి - ప్రసన్నానివక్త్రాణి - ఆరుణానిలోచనానిచయేషాంతైః - మద్రానైః - సాకం - సహానిత్యంత
రమేశ్వరానుభవసుఖం - భక్తావధికమితిభావః ॥ ౩౫ ॥ సంతః - మే - రుచిరాణి నుండరాణి - ప్రసన్నానివక్త్రురుణలోచనానియేషుతా
ని - తిన్వాన్య మానుషాణి - వరప్రదాన్యభిమతాభాప్రదాని - రూపాణిదివ్యమంగళశరీరాణి - పశ్యంతిభాగవతాం - గూపైస్సాకంస
హవాస్సహాణీయాంవాచంమరుక్తింవదంతి - పరస్పరంకథయంతి ॥ ౩౫ ॥ ఆత్మానందస్వవశ్యంభవతీత్యాహ - త్రైలితి - దర్శనీయాః
మనోజ్ఞాఃమనోహరాఃఅవయవాఃముఖసేత్రాదయోమయైఃహృతః - ఆత్మాచిత్రయేషాం - హృతాః ఆకృష్టాఃప్రాణాఃఇంద్రియాణి
చయేషాంతాః - భజతః - అనిచ్ఛతఃఇచ్ఛాహీనానపి - అగ్నింగలింముక్తిం - ప్రయుజైప్రాసయతి - కైస్సాధనైః - హృతాత్మనః -
ఉదారైవిలాసాదిభిః - తత్రవిలాసోవీలా - వాచం - మనోహరం - సూక్తంమధురభాషణం ॥ ౩౬ ॥ యద్యపిముక్తిస్తేనప్రాప్యతే
తథాపితేషామవశ్యంమద్భక్త్యాముక్తిభావితీత్యాహ - త్రైలిత్యాదిద్వాభ్యాం - దశానీయాః అవయవాఃయేషునైః - విలాసావీలాఃమం
దహాసయక్తవీడిణమవలోకనం - నామసూక్తం - మధురభాషణం - ఉదారాణివిలాసాదీనియేషుత్రైమద్రాప్తేహృతఃఆత్మామనోయే
షాం - హృతాఃప్రాణాఃజ్ఞానెంద్రియాణియేషాంతాః - అనిచ్ఛతఃముక్తిమప్రాప్తయమానానపి - భక్తిఃమద్భక్తిః - అగ్నింసూక్తం
వికపదీమిత్యర్థః - గతిమచిరాదికాంగలింప్రతి - అచిరాదిగతిరేవముగ్ధిరక్షణత్వార్థమిత్యుక్తం - ప్రయుజైప్రార్థావసాన
ప్రవతయాతి గమయతీతియావత్ ॥ ౩౬ ॥ విభూత్యాదికంపత్రాధికమిత్యాహ - ఆభోజితి - ఆభో అవిద్యానివృత్త్యనంతరం - విభూ

తెంసత్యలోకాదికతాం - భోగసంపత్తింబిదిమాద్యస్తాంశ్చైవ్యం - అపప్రవృత్తాం - భక్తిమమగత విప్రప్రాప్తాం భాగవతీం చ త్ర
యం - కై కుంతస్థాంసంపత్తిమద్యావనస్పృహయంతీత్యథాః - తథాపిలోకైవై కుంతలోకేఅశ్చువతేప్రాశ్చ వంత్యేవ॥ ౩౧॥ అథోఇతి -
అథోఅచి-రాదిగత్యాగమనారంభానంతరం - మమమాయయావిస్మయోపిశేషేణస్మయం - విభూతింబ్రహ్మలోకపర్యంతవిభూతిం - త
థాఅనుప్రవృత్తంభక్తిమమగత్యప్రవృత్తం - అష్టాంగ మణిమాద్యప్రకార మైశ్వర్యంభాగవతీం శ్రియంముక్తిం - సస్పృహయం
తి తథామాయావిభూత్యాదీనిత్యథాః - కై ముత్యనాథయవ్యోతసాభావంవాభాగవతీం శ్రియ మపి సస్పృహయంతికింమాదూవిభూత్యాదీ
న్నస్పృహయంతీతివ క్తవ్యమితి - అథవాబ్రహ్మాండాంతభూతభగవల్లోకస్థ శ్రియమపిసెచ్చంతికింతుతేపరస్యప్రకృతిపురుషవిలక్షణ
స్యమెమల్లోకేనిత్యవిభూతేఅశ్చువతేప్రాశ్చ వంతిక్షయిష్టా సావిశయసఖా లోకాన్నప్రాశ్చ వంతికింతునిత్య నిరవిశయసుఖం
మల్లోకం ప్రాశ్చ వంతీత్యథాః॥ ౩౨॥ సన్వేదగతహి-లోకత్వావిశేషాత్ సన్వేదాదివదోభక్తిభాగ్యానాంకదాచిద్విదాశస్సాన్వితత్రా
హ - నెతి॥ హాశాంతరూప - యద్వాశాంతరూపశుద్ధసత్త్వం - తత్రాపేశీవై కుంత - మత్పరాకదాచిదపిసంక్షయతి - భోగహీనానభవం
తి - అనిమిషమహతిః - మక్షయంకాలచక్రం - నోలభితాన్నగ్రసతి - తత్ర హేతుః - యేషామితి - సుతఇవస్మే హవిషయః - సభేవవి
శ్వాసాస్పదం - గురువిహితోపదెష్టా - సుహృదివహితకారీ - ఇష్టంకైవ మివపూజ్యః - వివంసర్వ భావేనయేమాంభజంతితాన్వదీయం
కాలచక్రంసగ్రసతీత్యథాః॥ ౩౩॥ సనులోకత్వావిశేషాత్ సన్వేదాదివదోభక్తిభాగ్యానాంకదాచిద్విదాశస్సాన్వితత్రాహ॥ నెతి॥
హాశాంతరూప యద్వాశాంతరూపశుద్ధసత్త్వమయాత్తకేమల్లోకే - మత్పరామదమభవపరాకహిచిత్తదాచిదపి - ససంక్షయంతినమ
దనుభవహీనానభవంతి - మేమదీయమ నిమిషహతిః కాలచక్రం - నోలభితాన్నగ్రసతి - తత్ర హేతుః - యేషామితి - యేషాంనిరతిశయశ్రీతి
విషయఃఅంతరాత్మాహంసుతఇవస్మే హవిషయః - సభేవవిశ్వాసాస్పదః - గురువిహితోపదెష్టా - సుహృదివహితకారీ - ఇష్టంకైవ
మివపూజ్యః - వివంసర్వ భావేనోపాసీనా అహరహరమష్టియమానవకాశ్రమధర్మానుగృహీతమడుపాసనారూపమత్సమారాధనశ్రీతో
హం - మమయాథాత్మ్యాదుభవరూపానందం ప్రాపయ్యపునరావతకయామితిభగవతోభిప్రాయః॥ తథాచభగవతాస్వయమేవోక్తం॥

భోవిభూతింసుమమాయయావినా హ్యైశ్వర్యమష్టాగమనుప్రవృత్తామ్ శ్రియంచయేనస్పృహయం
తిభక్తాంసరస్యమేతేన్నవతేనులోకే॥ ౩౪॥ నకహిచిన్తత్పరాశ్శాంతరూపేనంక్ష్యంతిసోమే
నిమిషోలభిహేతిః । యేషామహంప్రియతల్లాసుతశ్చసఖాగురుస్సహృదోదైవమిష్టమ్॥ ౩౫॥ ఇమం
లోకంతదైవాముమాత్మానముభయాయినమ్ । ఆత్మానమయేచేహయేరాయఃపశ్యేగృహః॥ ౩౬॥
విస్మయసర్వసన్యాంశ్చమామేవంవిశ్వతోముఖమ్ । భజంత్యనన్యయాభక్త్యాతాన్విత్యోరతిపార

శ్లో॥ మాముపేత్యపునజన్మదుఃఖాయమశాశ్వతమ్ । నాన్నవంతిమహత్కానఃసంసిద్ధింపరమాంగతాః॥ ఆబ్రహ్మభువనాలోకాశ్చునరాశీ
తేనోజానాః । మాముపేత్యతుకౌంటేయపునజన్మనవిద్యతఇతిచ॥ శ్రు॥ తరలిసఖల్యవంవతేయాయావదాయుషంబ్రహ్మలోకమభిసం
పద్యతేనచపునరావతతత్కత్యాదికా॥ వితేనయదిపరమపురుషాయత్రంముక్త్యైశ్వర్యం - తహి-తస్యస్వతంత్రత్వేన తత్సంకల్పాన్న క్త
స్యపునరావతీ-సంభావనాశంకాపరాస్తా-సహిపరమపురుషస్సత్యసంకల్పాత్యథాంప్రియంజ్ఞానిసంభావ్య - కదాచిదావతకయిష్యతి
యవివమాహ॥ శ్లో॥ ప్రియాహిజ్ఞానినోత్యథ మహంసచమమప్రియః । ఉదారాస్సర్వవివైతేజ్ఞానీత్వా శ్చైవమేమతమ్॥ ఆస్థితస్స హియత్రా
త్మామామేవానుత్తమాంగలిమ్ । బహూనాంజన్మనామంతేజ్ఞానవాన్తాంప్రసద్యతే॥ వాసుదేవస్సర్వమితిసమహత్తాసుదుర్లభ ఇతి॥ ౩౭॥
వివంభూతాంతుముక్తింబికాంతభక్త్యాదదామిత్యాహద్వాభ్యాం - ఇమమితి - ఉభయాయినంలోకద్వయాయినం - ఆత్మానంసోపా
ధికంపరమాత్మానమను - యేపుత్రమిత్రకళత్రాదయః - యేచపశ్వాదయః - రాయఃభనానిచ॥ ౩౮॥ సన్వసహతసాస్తత్వాదేసత్య సంక
త్యత్వపర్యంతస్య గుణగణస్సప్రత్యగాత్సఃసావిభావిక సైవవిభావఃఅతోనముక్త్యైశ్వర్యంపరమపురుషాయత్రమితిచేమచ్యతే - తస్య
తథావిభత్యమేవపరమపురుషాయత్రత్వతస్యనిత్యస్థితీశ్చతదాయత్రాపరమపురుష సైవతన్నిత్యతాయానిత్యేష్టత్వాన్నిత్యతయావతత
ఇతిసంకల్పిర్విరోధః వివమేవపరమపురుషభోగోపకరణస్యచనిత్యతాయాశాస్త్రావగతస్యపరమపురుషస్యనిత్యేష్టత్వాదేవతథావస్థానమ
స్తీతిశాస్త్రాదివమవగమ్యతే - వితత్సర్వమభిప్రేత్యాహ । ఇమమిత్యాదిద్వాభ్యాం॥ ఇమంలోకమముంలోకంపరలోకంచవిస్మయ - ఉభావపి
లోకాహయవితినిశ్చిత్యేత్యథాః - ఉభాలోకాయత్యనెనెతి ఉభయాయిత మాత్మానంఉభయలోకకధర్మసాధనందేహమిత్యథాః - వి
స్మయతస్త్విదేహాత్మాభిమానంపరిత్యజ్యేత్యథాః - తథాఆత్మానందేహమనుయే అనుబంధినోయేపుత్రకళత్రాదయః - యేచరాయః
భనాని - పశ్యేగృహశ్చ - తాసన్యాంశ్చపరిగ్రహదీన్విస్మయ - కేమమతామపోహ్యత్యథాః - విశ్వతోముఖసర్వజ్ఞంమాం - వివం
సుతసఖగురుత్వాదిభావేన - అసన్వయావిషయాంతరవిత్పయభక్త్యా - భజంతిఆరాధయంతి - తామృత్యోస్సంసారాత్ - అతిపార
యేఅత్యంతంపారంసయామి - పునసంసారయామి - ఎత్తన్నమనిత్యేష్టమితిభావః॥ ౩౯॥ విస్మయేతి - అన్యాంశ్చపరిగ్రహాత్ - మృత్యో

౨౪౬ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - పద్వింశోధ్యాయః .

స్వసారా - అతిపారమే అతితారయమి || ౪౦ || అభక్తానాం కుసకథంబదపిమోక్షభిత్వాహ - సెతి || మద్భగవతోన్యత్ర - భగవతోమ
త్తోవివా - సర్వభూతానామాత్మనః - భగవదాదివిశేషణత్రయేణ - సామభ్యం నిరసేత్త్వం హతకాత్యంతం || ౪౧ || అనన్యయే
త్యననసూచితం దేవతాంతరభక్తేరముక్తిసాధనత్వం వక్తుం దేవాంతరాణాం యేత్రజ్ఞత్వాత్తమవశ్యత్వాన్ని దేవానువర్తిత్యాచ్యనత
ద్భజనాన్ముక్తిరిత్యాహ || నాన్యత్రేతి - సర్వభూతానాం సర్వభేదానాం - ఆత్మనః భారకస్య - అననసర్వభూతానాం భార్యత్వే నశరీరత్వ
ముక్తం - ప్రధానపురుషయోః సర్వావసరచేతనాచేతనయోః - ఈశ్వరాదంతః ప్రవిశ్య - నియంతుః అననకర్తృయత్తసర్వావస్థావస్థిత
ప్రధానపురుషయోనియామ్యత్వముక్తం - మద్భగవతః అహంచాసా భగవాంశ్చతస్మాత్ - పూణమాద్యుక్త్యాన్తత్యత్యధః - అనన
స్వస్యైవముక్తిప్రదత్వమితరేహంబుభాగత్వేనానుతారకత్వంచసూచితం - అన్యత్ర అన్యస్మిన్ - సేవ్యమానభితిశేషః - తీవ్రంబుస్స
హం - భయంగభాజన్ భరామరణాదిసాంసారికభయం - ననివర్తతే || ౪౨ || ఐశ్వర్యంస్ఫుటయతి || మదితి || శ్రుతిశ్చ || భీషాస్మాద్వాతః
పవతే - భీషాదలిసూర్యః - భీషాస్మాద్గ్నిశ్చేంద్రశ్చ - మృత్యుభావతి సంచమభితి || ౪౩ || ప్రధానపురుషేశ్వరాదిత్య ననసూచితమితరే
షామాబ్రహ్మపర్యంతయేత్రజ్ఞానం - స్వనియామ్యత్వమాహ - మద్భయాదితి సాధాన - వాయు సూర్యాదయః - మన్నిదిష్టస్వస్వనాన్
పారాకరణ - మత్సంజాతమహాభయనిమిత్తదండనముద్భావయంతః - స్వకీయవ్యాపారేషు - జాగరూకాస్తిష్ఠంతీత్యధః - అత్ర || శ్రు || భీ
షాస్మాద్వాతత్యాదిశ్రుత్యధః || ౪౪ || మద్భజనాదేవమోక్షభిత్వత్ప్రసదాచారం ప్రమాణయతి - జ్ఞానెతి || ౪౫ || మద్భజనాదేవ
మోక్షభిత్వత్ప్రసదాచారం ప్రమాణయతి - జ్ఞానెతి - తస్మాద్భోగినోమదుపాసకాః - జ్ఞానవైరాగ్యాభ్యాం - జ్ఞానయోగవివేకాదిసాధన
సప్తకాభ్యాం - యుక్తేన మద్భక్తియోగేన - యేమాయనిత్య నిరతిశయానంతానందరూపమదనుభవాత్మకయేమాయ - అ కుతో భయం కుత

యే || ౪౦ || నాన్యత్ర మద్భగవతః ప్రధానపురుషేశ్వరాత్ | అత్తనసర్వభూతానాంభయంతీవ్రంబి
వర్తతే || ౪౧ || మద్భయాద్వాతివాతోయంసూర్యస్తపతిమద్భయాత్ | వషేతీంద్రోదహత్యగ్ని
మృత్యుశ్చరతిమద్భయాత్ || ౪౨ || జ్ఞానవైరాగ్యాయుక్తేనభక్తియోగేనయోగినః | యేమాయపా
దమూలంమేప్రవిశంత్యకుతోభయమ్ || ౪౩ || ఏతావానేవలోకేస్మిన్పుంసాంనిశ్రేయసోదయః | తీ

వ్రేణభక్తియోగేన మనోమయ్యపితంస్థిరమ్ || ౪౪ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - పంచవింశోధ్యాయః * * * * *
అథతేనంప్రవక్ష్యామి తత్త్వానాంలయణంపృథక్ | యద్విదిత్వావిముచ్యేత పురుషః ప్రాకృతైగుణ
జైః || ౧ || జ్ఞానంనిశ్రేయసాథాయపురుషస్యాత్మదశేనమ్ | యదాపలవణణయేతత్తైహృద

శ్చిద్భయరహితం - మత్పాదమూలమేవప్రవిశంతి - భజంతేప్రాప్నువంతివా || ౪౫ || ఉపసంహరతి - ఏతావానితి - మయ్యపితంసన్తనః
స్థిరంభవతీతియత్ - ఏతావానేవతస్మాద్భజనాదేవమోక్షభితి || ౪౬ || ఆలోడ్యసర్వశాస్త్రాణీతిన్యాయేనఉక్తంవక్ష్యమాణంచకృత్సీతాస్త్ర
ధంసుఖగ్రహణాయసంగృహ్యనిదిశతి - ఏతావానితి - తీవ్రేణఅంతరాయనుపహతేన - భక్తియోగేన - మనశ్చిత్తం - మయ్యపితం
సత్ - తత్రైవస్థిరంనిశ్చలం - భవతీత్యేతావానేవ - అస్మిన్ప్రకృతిమండలే - పుంసాంబద్ధజీవానాం - నిశ్రేయసోదయః పరమపురుషా
భోత్తమః || ౪౭ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - పంచవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానం * * * * *
శ్లో || పద్వింశేపుంప్రకృత్యోస్తువివేకా యోపవణ్యతే | సాంఖ్యేన సర్వభావానాం జన్మలక్షణభేదతః || ధాత్రాపుత్రాయయత్రో
క్తంక్షత్రేమిత్రాసుతేనయత్ | మాత్రేసాంఖ్యంతదధ్యాత్తంప్రాధాన్యేనాహతత్వవీత్ || తత్త్వామ్నాయంయత్ర వదంతిసాంఖ్యమి
త్యత్రసాంఖ్యంభక్తియోగశ్చేతివ్యయముపక్షిస్తు - తత్రభక్తిరుక్తా - ఇదానీంసాంఖ్యమాహ - అథేతి || ౪౮ || ఎవంముక్త్యసాయభూ
తంభగవద్భక్తియోగంప్రస్తుత్య - తస్యజగత్కారణవిషయత్వస్యకారణంతుభ్యయమితిశ్రుత్యైవోక్తత్వాద్భజనీయస్యభగవతః - సృష్ట్యాది
వ్యాపారాన్నివృత్తుః - తస్యలక్షణభూతసృష్ట్యాదికారణత్వం - ప్రకృతిపురుషకాలశరీరకన్యైవేతిప్రకృతిపురుషాదిస్వరూపశోధనమం
తరేణ - తచ్ఛరీరకస్యతస్య - సృష్ట్యాదికారణత్వకథనాదోగాత్ప్రథమంప్రకృత్యాదిస్వరూపశోధనం - తద్వివేకస్యముక్త్యపాయత్వ
తథాసపూర్వకంప్రతిజానీతే || అథేతి || తత్త్వానాంప్రకృతిపురుషకాలాదీనాం - లక్షణంస్వరూపనిరూపకనిరూపితస్వరూపప్రతిపన్న
భర్తజాతం - సృష్టగసంకరేణ - తేకుభ్యం - వక్ష్యామి - అప్రస్తుతప్రసంగాశంకాంవారయతి - యదితి - యత్ప్రకృత్యాదితత్త్వా
నాం - లక్షణంవిదిత్వా - పురుషఃముముక్షుః - ప్రాకృతైగుణైస్సత్త్వాదిగుణకార్యానాదిబంధకపుణ్యపాపరూపైరుచితైరిత్యధః -
విముచ్యేత - ప్రకృత్యాదివివేకహతుకహయోపాదేయవివేకేనభగవదుపాసనద్వారాదిముచ్యత్యభిభావః || ౧ || నమముక్తిరాత్మజ్ఞానా

దేవ - సతుతత్త్వలక్షణవిజ్ఞానాత్ ॥ శ్రు ॥ తమమవిదితానిమృత్యుమేతీశ్రుతేరిత్యాహ - జ్ఞానమితి ॥ ఆత్మజ్ఞానరూపంజ్ఞానం - అత
 వివహృదయగ్రంథిభేదనం - అహంకారనివర్తకం - నిశ్రేయసప్రయోజనాయ - యదాహుః - తత్తైవణియామి - తత్త్వలక్షణజ్ఞా
 నాదేవతాత్మవివిక్తాత్మజ్ఞానంభవతీతిభావః ॥ ౧ ॥ యత్సాక్షాత్త్వసాయభూతం జ్ఞానంతదపివక్ష్యేమిత్యాహ - జ్ఞానమితి - ఆత్మజ
 శ్ఞానం ఆత్మాపరమపురుషః దృశ్యతేనాక్షాత్త్రియతే అనన్తత్యాత్మదశానం - యదజ్ఞానం - పురుషస్య ముముక్షుః - నిశ్రేయసాయ
 నాక్షాయ - అహువేదాంతాస్తద్జ్ఞాన - తద్జ్ఞానం - హృదయగ్రంథిభేదనం - అజ్ఞాననివర్తకం - తేతుభ్యం - యదావేతవ - హృ
 దయగ్రంథిభేదనంవణియతావత్ ॥ ౨ ॥ తత్పురుషంలక్షయతి - అనాదిరితి ॥ ఆత్మేవపురుషః - కోనావాత్మా - ప్రత్యక్షమితిమత
 యాస్ఫుటికర్యస్య - క్షణికజ్ఞానసంతతిరాత్మేతి - క్షణికపక్షువావ్యవర్తయతి - అనాదిఃజన్మాదిరహితః - సంసారిత్యపక్షంవ్యావర్తయ
 తి - ప్రకృతేఃపరఃఅన్యః - అసంగః - జ్ఞానాదిగుణకత్వగ్నారయతి - నిగుణః - మిమాంసకాద్యభిమతంజ్ఞానవిషయత్వంవారయతి -
 స్వయంజ్యోతిః - అనన్తేవప్రాభాకరాభిమతంజ్ఞానాధారత్వేనస్ఫురణమపినిరస్తం - స్వయంజ్యోతిస్తేన్ద్రహేతుః - విశ్వయేనసమన్వితం -
 ప్రకాశత ఇతితేషః - ఏతైరేవహేతుభిః - పురుషస్యప్రకృతేఃసరత్వమపినిరస్తమితిసిద్ధం ॥ ౩ ॥ ప్రకృతివిలక్షణాత్ స్వరూపంశోధయతి -
 అనాదిరిత్యాదిదావాభ్యాం - పురుషజీవః - తస్యస్వరూపనిరూపకధర్మస్వయమాహ - స్వయంజ్యోతిఃస్వయంప్రకాశః - యత్సాక్షాత్త్వా
 నమన్యాంశ్చప్రకాశయతితత్త్వయంజ్యోతిరిత్యచ్యుతే - యథాదీపాదిః - తద్వదయమపి స్వయంజ్యోతిః - తహితద్వదేవకీు జడస్య
 రూపత్యతాహ - ప్రత్యగ్ధామా - స్వస్త్వేభాసమానత్వంప్రత్యక్షం - పరస్త్వేభాసమానత్వంపరాక్ష్యం - ఏతదేవతత్త్వం - ప్రత్యక్
 స్వస్త్వేప్రకాశమానంధామస్వరూపంయస్యసః - అనన్తపరాగ్ధామ - దీపాదిభ్యోజడభ్యోవైలక్షణ్యసిద్ధ్యాజ్ఞానస్వరూపత్వసిద్ధిః - స్వయం
 జ్యోతిరిత్యనన్తజ్ఞానగుణకత్వసిద్ధిః - తేనస్వపరప్రకాశకత్వముచ్యతే - తత్రయథాదీపాదిశ్చతురంగుళపరిమితస్తేజోరూపఎకదేశస్థ
 సాన్విపృథక్పృథక్పృథక్భూతయాప్రభుయాన్యాస్తప్రకాశయతి - స్వధర్మభూతప్రభామనపేక్ష్యైవస్వమపి ప్రకాశయతేతద్వదాత్మాపిస్వ
 ధర్మభూతజ్ఞానేనాన్యాస్తప్రకాశయతి - స్వధర్మభూతజ్ఞాననిరపేక్షమేవస్వయమపి ప్రకాశత ఇతిమన్యుచ్యతే - ఏతావాంస్తువిశేషఃపరా

యగ్రంథిభేదనమ్ ॥ ౨ ॥ అనాదిరాత్మాపురుషోనిగుణః ప్రకృతేఃపరః ॥ ప్రత్యక్ ధామాస్వయంజ్యో
 తివిశ్వంయేన సమన్వితమ్ ॥ ౩ ॥ సజాయతే సమ్రయతే సహదేహోద్యుపాధిభిః ॥ నిమిత్తైరాత్మ
 తద్ధర్మాయథాస్వప్నైతదీక్షితా ॥ ౪ ॥ సపషప్రకృతింసూక్ష్మాందైవీంగుణమయ్యాంవిభుః ॥ యదృచ్ఛ

ధామాదీపాదిః - సాక్షాత్త్వనమన్యాంశ్చపరస్త్వేప్రకాశయతి - ఆత్మాతుప్రత్యక్షేన సాక్షాత్త్వనమన్యాంశ్చ స్వస్థాపితప్రకాశయతీతి - ప్ర
 కాశోనామ - వ్యవహారానుగుణ్యాపాదనం - ఎవంచస్వయంప్రకాశత్వందీపాదిషుత్వనిచావిశిష్టం - ప్రత్యగ్ధామత్వంతాత్మన్యేవాసా
 ధారణమితి - జ్ఞానగుణకంజ్ఞానస్వరూపంచేతిజడాద్విలక్షణమాత్మస్వరూపమితిఫలితం - తదేవాహ - ప్రకృతేఃప్రకృతిపరిణామరూపా
 చ్చరీరంద్రియమనఃప్రాణాదః - పరఃస్వరూపతస్యవ్యభావతశ్చాత్మ్యంతవిలక్షణః - అతేవనిగుణః - ప్రాకృతసత్త్వాదిగుణరహితః - త
 థాప్యాత్మాశరీరాంతఃప్రవేశేనతద్ధారకః - యేనాత్మస్వరూపేణ - విశ్వమాబ్రహ్మస్తంబపర్యంతస్థూలసూక్ష్మశరీరాత్మకం - విశ్వంవ్యా
 ప్తం - యేనైత్యేకవచననిదేశః ॥ శ్లో ॥ ఏకోప్రీహిస్సుసంపన్నస్సుపుష్టంకురుతేప్రజాఇతివజ్ఞాత్యభిప్రాయకృతః - అనన్తదేవాదిశరీరా
 ణాం - వ్యాప్యత్వమాత్మనోవ్యాపకత్వం - నిరతిశయసూక్ష్మత్వంచోక్తం ॥ ౩ ॥ సమశ్చశ్వరస్యజన్మాభావేపిజాతోమృత ఇతిప్రతీతేః - జా
 తకర్మాదిసంస్కారవిధానాచ్ఛ - జీవస్యజన్మవినాశాదృష్ట - తత్రాహ - సజాయత ఇతి ॥ సహదేహోద్యుపాధిభిః నిమిత్తైః - ఆత్మతద్ధర్మాప్రా
 ప్తజన్మమరణధర్మకః - దేహాధికజన్మమరణధర్మకత్వాత్ - వస్తతోనజాయతేనమ్రయతేచేత్యథః - తదీక్షితాస్వప్నప్రస్థా - అత్రచా
 వరణవిక్షేపశక్తిభేదేనప్రకృతిద్వివిధా - తత్రావరణశక్త్యాపైవజీవోపాధిరవిద్యా - విక్షేపశక్త్యాపైవమాయాపరమేశ్వరీ - పురుష
 శ్చజీవేశ్వరరూపేణద్వివిధః - తత్రయఃప్రకృతివివేకేనసంసరతీవజీవః - యస్తుప్రకృతింవశీకృత్య - విశ్వస్సృష్ట్యాదికరోతీసశ్చశ్వరః ॥
 ౪ ॥ సతి - అతేవనివ్యాపకత్వాన్నిరతిశయసూక్ష్మత్వాదనాదిత్వాద్దేహాద్విలక్షణత్వాచ్ఛదేహాదీనాముపాధిభిరుత్పత్తివినాశాదిభిః - దేహా
 దిరూపైరుపాధిభిర్యా - సజాయతేనసశ్యతి - సమదేహోహందేహేయంమమమ్యోహంమమమ్యోయంస్థూలోహమితిస్వస్య పరేషాంచదేహత్వ
 నోరభేదస్తేవప్రతీతేః - కథందేహాదిస్సహజసనాదిరాత్మసత్యత్రాహ - నిమిత్తైఃపుణ్యపాపరూపైః - దేహోహంస్థూలోహమిత్యాది
 కోపితదేహధర్మా - అతోనదేహాదిస్సహజసనాదిత్వభః - ఏతదేవదృష్టాంతేనస్పష్టయతి - యథేతియథాస్వప్నప్రస్థా - సాక్షాత్త్వప
 దాధానాశేపినసశ్యతి - వివంజాగరాద్యవస్థాదృశ్యతే - దేహాదినాశేపినసశ్యతీత్యథః ॥ ౪ ॥ తత్రప్రకృత్యవివేకేనజీవస్యసంసార
 ప్రకారమాహపంచభిః - సత్యతి - సూక్ష్మామవ్యక్తాండైవీందేవస్యవిష్ణుశ్చక్తింబీలయా ఉపగతాంయదృచ్ఛయైవాభ్యపద్యతేత్యన్వయః ॥
 ౫ ॥ వివంప్రకృతివిలక్షణమాత్మస్వరూపంవిశోధ్య - వివంవిభస్యతస్యకథంకల్పత్వభోక్తృత్వాదికమిత్యాశంకాయాం - ప్రకృతి
 సంసరణకృతంకల్పత్వాదిజ్ఞేయమితివస్తుం - ప్రకృతిసంసరణప్రకారమాహ - సత్యతి - సత్యేణక్షేత్రలక్షణవిభుః - నిరతిశయసూ

చిత్రం శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - శృతీయస్కంధే - షడ్వింశోధ్యాయః :

క్షుత్వేనసర్వాంతర్యామి సనసమభాః - ప్రత్యగాత్మా - సూక్ష్మేనామరూపవిభాగానాం నిరతిశయసూక్ష్మే - చభామాపన్నా మిత్య
భాః - అనెనజగదాదావితి సామధ్యాక్షణ్యతే - తద్దైవప్రకృతేస్తుత్తమభావస్తత్వాత్ - దైవీందెవస్యవిష్టోజీలాభాః - అతపిత
లీలయాదేవసంబంధిపరమాభావీలయా - హతుభూతయాపరాధిభ్యానైతివక్ష్యమాణత్వాద్దైవీయత్వక్తత్వాచ్చ - యద్యచ్ఛైవోపగ
తాంప్రాప్తా - జీవస్యప్రకృతిసంబంధస్య - సహజత్వాభావాత్తాదావిత్తామిత్యభాః - గుణమయ్యాంసత్వాదిగుణప్రచురంబూ
యాః - అభ్యుపద్యతేఅపవ్యత - అత్రకేచిత్ - అవరణవిక్షేపశక్తిభేదేన - ప్రకృతింద్యేధావిభజ్య - పురుషమపిజీవేశ్వరయాపేణ ద్వేధా
విభజ్య - ఏకస్యప్రకృత్యవివేకేనసంసారః - ఇతరస్యప్రకృతింస్వవశీకృత్యతస్యైష్ట్యదివ్యాపారః - తత్రప్రకృత్యవివేకేన - యస్మిం
సరత్యావరణశక్త్యాతిరోహితస్తస్యసంసారప్రకారమనెనశ్లోకేనోచ్యతేఇతిన్యాచక్షతే - తదయుక్తం - నిత్యమవిద్యాప్రత్యసేకస్వప్ర
ప్రకాశస్వరూపస్య - ప్రకృత్యవివేకానుపపత్తేః - స్వలీలారూపస్యైష్ట్యదివ్యాపారనిష్ఠత్వే - అవరణశక్త్యాముహ్యతీతిచేన్న - చి
కల్పా సహత్వాత్ - కేం భ్రాంతిహతులీలా - ఉతా భ్రాంతికార్యా - ఉతభ్రాంతిరేవ - నాద్యః - లీలయాన్వయప్రమసంపాదనానుపప
త్తేః॥ శ్రు॥ విహుస్యా మితిసంకల్పేనహిక్ష్యరోలీలారూపస్యైష్ట్య దికంకరోతి - తదయుక్తం - సహిక్ష్పిద్భ్రాంతస్యా మితిసంకల్పి
భ్రామ్యతి - కించేశ్వరస్సర్వజ్ఞత్వేత్వాన్వినభా రూపసంసారం - నప్రవతేయతి - అజ్ఞత్వేత్సర్వజ్ఞత్వశ్చుతివిరోధః - వివేకనిష్ఠాద
నెనస్వానభావరిహితాయ - జగత్పుజితీతిచేత్రధాపి - లీలాత్వమనుపపన్నం - సహిత్యాభ్యుపహతస్య బేషభానయనప్రవృత్తీలాభ
వతి - నద్వితీయః ప్రథమసంకల్పస్యలీలాత్వానుపపత్తేః - తద్వదేవోత్తరత్రాపిలీలామంతరేణామోషపదైశ్చ - నాపిత్యేయః - ద్విచం
త్రజ్ఞానస్యలీలాత్వాప్రసిద్ధేః - స్వయంభ్రామ్యన్నీ శ్వరోలీలయాపరాన్తోహయతీతిచేన్న - తస్మత్తేభ్రాంత్యా నివాపరదశానామో
గాత్ - పరదశానెనంభవతితేహంస్వానస్యత్వజ్ఞానాచ్చ - నిర్వికేషసన్తాత్రస్యబ్రహ్మణోనిర్వికేషత్వాదేవనలీలాసంభవః - ఈశ్వర
స్యతుసర్వజ్ఞత్వేనసంసారరహితత్వేనజీవాన్స్వానస్యత్వేనచ - జానతోజన్మజరామరణాద్యసర్వతాననరకపతనాదివ్యాపారోనలీలాభ
వతుమహతి - తస్మాన్నిభిలహయప్రత్యసేకానంతకల్యాణగుణగణమమౌషధధరీశ్వరస్యలీలోపకరణభూతయతన్నియామ్యస్యతచ్చరీత

మైమోషగతామభ్యుపద్యతేలీలయా ॥ ౫ ॥ గుణై విచిత్రాః సృజతీంసయాపాః ప్రకృతింప్రజాః ।

విలోక్యముముహేనద్యఃసభివజ్ఞానగూహయా ॥ ౬ ॥ ఏవంపరాధిభ్యా నేనకర్తృత్వంప్రకృతేషు

మాణ । కర్తృసుక్రియమాణేషుగుణై రాత్మనిమన్యతే ॥ ౭ ॥ తదస్యసంస్పృతబంధః పారతంత్ర్యంచ

భూతస్యానాదిత్వాద్యక్తధర్మకస్యతస్మాద్విలక్షణస్య - ప్రత్యగాత్మసఃపరమాభాభూతేశ్వరలీలారూపజగత్సైష్ట్య దివ్యా పారనిష్ఠత్వా
త్తయేభిషతిరనెనశ్లోకేనప్రతిపాద్యతేఇత్యభ్యుపగంతవ్యం - అత్రలీలయాయదృచ్ఛయాఉపగతాలభ్యుపద్యతేత్యన్వే తుంశక్యం - తదా
లీలయేతిఅభ్యయనెనపసతీతివత్ఫలస్యైవహతుత్వేనవిలక్షణయా - హతుత్వలీలయాలీలయా - భగవల్లీలారసనిష్ఠత్వభావం - యదృచ్ఛ
యాయాదృచ్ఛికభగవత్సంకల్పేన - ఉపగతాంప్రాప్తామిత్యభాః ॥ ౫ ॥ తస్యలీలామాహ - గుణైరితి - జ్ఞానంగూహయేతివృణోలీతిజ్ఞానగూ
హయయా ॥ తథాచ శ్రుతిః ॥ అజామేకాంలోహితశుక్లకృష్ణాంబహ్వీం ప్రజాంజనయంతీంసరూపాం । అజోహ్యకోబుషమాణోనుశేతే
జహత్యేనాంభుక్తభాగామజాన్యభితి - ముముహ - అత్వానంవిస్తృతవాత్ ॥ ౬ ॥ అస్తుప్రకృత్యభిషతిః - కల్పేత్యాదేఃకమాయాతమి
త్యాశంకాయామభిషత్తిహతుకత్వస్వరూపతిరోధానకృతమోహాననిమిత్తంకర్తృత్వాదికమితివత్తుం - ప్రకృతేస్తుత్తమిత్యుక్తమా
త్వావస్థాప్రతిబంధిమూలావస్థాంపదత్ - తయాప్రకృత్యాప్రత్యగాత్మసఃస్వస్వరూపతిరోధానెనమోహమాహ - గుణైరితి - విచిత్రాః
దేవమనుష్యాదిరూపేణబహువిధాః - సరూపాఃసర్వాసాంప్రకృతిపరిణామరూపత్వేన - ఏకరూపాః - ప్రజాః - గుణైస్సత్వాదిభిః - సృ
జతీంకాగ్యదశాయాంప్రప్రీం - ప్రకృతింబిల్క్య - తయాజ్ఞానగూహయాజ్ఞానతిరోధాయిన్యా - సద్యఃముముహ - తస్యసంస్వనస్య
తాబుద్ధిసుకరోదిత్యభాః ॥ ౭ ॥ ఏవమితి - పరాధిభ్యానంప్రకృత్యభ్యాసఃతేనప్రకృతేఃగుణైఃకర్తృసుక్రియమాణేషుతదీయకర్తృత్వ
మాత్తనిమన్యతే ॥ ౬ ॥ ఏవంపరాధిభ్యానెన - ప్రకృత్యాతిరోహితస్వస్వరూపవిస్తరణపూర్వకప్రకృతిబంతనెన - పుమాణజీవః - ప్ర
కృతేఃగుణైః - కర్తృసుక్రియమాణేషుత్తు - తానికర్తృణీతనిమన్యతేతానిస్వకర్తృకాణీతిమన్యతేఇత్యభాః - సాంసారికప్రవృత్తిషు
స్వకర్తృత్వా - సత్త్వైరజస్తమోగుణసంసగకృతా - సస్వరూపప్రయుక్తేభిభావః ॥ ౭ ॥ తదితి - తదిదంకర్తృత్వమననమేవ - అస్య
పురుషస్యసాక్షీమాత్రత్వాత్ - అకతుకారవసతఃకర్మభిజంధః - ఈశ్వరస్యాపరతంత్రస్యైవకర్మబంధకృతంభోగపారతంత్ర్యంని
వృత్తాత్తనః - సుఖాత్తకన్యైవసంస్పృతిఃజన్మమృత్యుప్రవాహః - ప్రకృత్యవివేకకృతమేతత్సర్వం - భవతీత్యభాః ॥ ౬ ॥ తత్తత్త్వాత్
సత్త్వైరజస్తమోగుణసంసగకృతాత్తత్వత్వాత్ - అస్యజీవస్య - సంస్పృతిబంధః - సంసారరూపబంధః - తత్ప్రతంతకర్తృత్వ
ప్రయుక్తమేవపారతంత్ర్యంకర్మవశ్యత్వంచభవతి - నతుస్వరూపప్రయుక్తమితిభావః - స్వరూపప్రయుక్తత్వాభావమేవవిశదయ
తుంతస్యముక్త్యవస్థాయానువస్థితంప్రకృతినిమన్యత్సర్వరూపంపింశస్థి - అకతుకారితి - అకతుకాఃగమనాగమనాదిసాంసారికప్రకృ

తిరహితస్యేత్యధాః - తత్ర హేతురీశస్య అకర్మవివశస్య - సాక్షిణః జ్ఞానా శ్రయస్య - జ్ఞానగుణకస్యేత్యధాః - సాక్షాద్ద్రష్టుత్వమే
 వహిసాక్షిత్వం - సాక్షాద్ద్రష్టురిసంజ్ఞాయామిత్యమతాసనానురోధాత్ - అసేనజ్ఞానగుణకత్వముక్తం - జ్ఞానస్వరూపత్వమాహ - నిర్భూ
 తాత్త్వనాథి - నిర్భూతం నిర్భూతః - భావేక్షః - ఆనందస్వరూపస్యేత్యధాః || తథాచ శ్రుతిః || నిర్వాణమయవినాయమాత్మైతి - అనుమా
 లజ్ఞానమేవవ్యాసందః - ఈశస్యేత్యసేన అకర్మవివశత్వోక్త్యా - అనాది పుణ్యా పుణ్య రూపకర్మతిరోహితాపహతపాస్తత్వాదిసాక్షిభా
 వికగుణాత్మకస్య - ముక్తిదశాయాంతిరోధాన నిపుత్యైవిభావ సూచ్యతే - అసేనజ్ఞానగుణకత్వజ్ఞానస్వరూపత్వాపహతపాస్తత్వాదిగు
 ణాత్మకవిభక్తి - ప్రకృతివియుక్తం ప్రత్యగాత్మస్వరూపమిత్యుక్తం || ౮ || సమతైతస్యస్య సామానాధికరణ్యే నైవకర్మకత్వాది
 ప్రతితేస్తస్యైవతదంగీక్రియతాం నెత్యాహ - కార్యతి - కార్యం శరీరం - కారణమింద్రియం కతాణా దేవతావగః తద్భావా
 పత్రై పురుషస్య ప్రకృతిం కారణం విదుః - హుటస్థస్య స్వతో వికారాభావాత్ ప్రకృతిపరిణామభూతదేహాద్యహంకారకృతమే
 వ కర్మకత్వాదికమిత్యధాః భోక్తృత్వేతుపురుషంకారణం విదురితి - అస్యాయంభావః - యద్యప్యహంకారగతమేవకర్మకత్వాదికం
 భోక్తృత్వంచతథాపివికారస్య జడావసానత్వాదుపాధిప్రాధాన్యంభాగస్య చిదవసానత్వాదుపహితప్రాధాన్యమితి || ౯ || అత్రాయ
 మధోఽనుసంధయః - జీవాత్మానఃస్వయమసంకుచితాపరిచ్ఛిన్ననిర్మలజ్ఞానస్వరూపాస్సంతః - కర్మరూపావిద్యావెష్టితాస్తత్తత్తత్తాను
 రూపజ్ఞానసంకోచమాపన్నాః - బ్రహ్మదిస్తంబపర్యంతవివిధవిచిత్రదేహామప్రవిష్టాః - తత్తద్దేహాచితజ్ఞానప్రసరాస్తద్దేహాత్మాభి
 మానిస్తదుచితకర్మాణిమర్వాణాస్తదనుగుణసుఖదుఃఖోపఖోగరూపసంసారప్రవాహం ప్రతిపద్యంతే - సమజ్ఞానస్వరూపతత్వాన్వయం
 ప్రకాశశ్చతస్య దేవాదిస్వరూపాత్మాభిమాన - స్వరూపప్రకాశతిరోధానమవశ్యమాశ్రయణీయం - స్వరూపప్రకాశేనత్యాత్మ్యాకా
 రాంతరాభ్యా సాయోగాత్ - తతశ్చస్వరూపప్రకాశతిరోధాన - స్వరూపనాశప్రసంగః - మైవం - సస్వరూపభూతజ్ఞానస్య తిరోధాన
 ముచ్యతే - అపితుధర్మభూతజ్ఞానస్యైవ - సమధర్మభూతజ్ఞానస్యాపివాతిరోధానమవశ్యమాశ్రయణీయం - తిరోధానంచకర్మరూపావిద్య
 యా ప్రకాశోత్పత్తిప్రతిబంధనా - విద్యమానప్రకాశనిపుత్తిర్యైతి - నాపిద్యయమే వహిసంభావితం - ఉభయభాపినిత్యేనాభిమ
 తధర్మభూతజ్ఞానస్యాపినాశప్రసంగ ఇతిచేదుచ్యతే - ఆత్మధర్మభూతస్యచైతన్యస్య సాక్షిభావికస్యా పికర్మణా - పారమాధికాంసంకోచం
 వికారంచాభ్యుపగచ్ఛామః - తత్తదేవాదిశ్రమస్యాధిష్ఠానస్ఫురణసాపేక్షత్వాద్ధర్మత్వస్వరూపం - స్వయంప్రకాశరూపమధిష్ఠానతయా

తస్మాత్తమ్ । భవత్యకతురీశస్యసాక్షిణోనిర్భూతాత్మనః ॥ ౮ ॥ కార్యకారణకర్మకత్వైకారణం

ప్రకృతింవిదుః । భోక్తృత్వైసుఖదుఃఖానాం పురుషంప్రకృతేఃపరమ్ ॥ ౯ ॥ దేవహూతిః ॥ ప్రకృతేః

స్ఫురతే - నాత్రజ్ఞానాంతరాపేక్ష - అజడత్వాత్ - జడత్వాద్విశుక్త్యాదెజ్జ్ఞానాంతరాపేక్ష - వివంధర్మిస్వరూపమధిష్ఠానంస్ఫురతే -
 శ్రమవిరోధినోనిత్యత్వాదుత్వాద్యాకారాః - తెజ్జ్ఞానాంతరపేద్యాఇతితత్తిరోధానాద్భ్రమఉపపద్యతే - తిరోధానంచప్రకాశనిపు
 త్తిః - ప్రకాశశ్చసజ్ఞానస్వరూపమపితుప్రసరాభ్యాధర్మభూతజ్ఞానస్య ధర్మః ప్రకాశః - ప్రకాశరూపప్రసరాభావశ్చ సంకోచః -
 భావస్యైవాభావాభావత్వాత్ - సంకోచాభావః ప్రసరః - సపివతిరోధాననిపుత్తిః - సచతదాశ్రమః - వివంచసతిజ్ఞానంధర్మిస్వరూపం
 చ - నిత్యంజ్ఞానధర్మభూతప్రసరస్యైవప్రకాశత్వాత్ - తదవభాసస్యచసంకోచత్వాత్ - ప్రసరాభ్యప్రకాశనిపుత్తిరూపతిరోధా
 నముపపద్యతే - నిర్విశేషప్రకాశస్వరూపాత్మాతు - ప్రకాశస్యైవాత్మస్వరూపత్వాత్ - తత్రధర్మాంతరానభ్యుపగమాత్ - తత్తిరో
 ధానస్వరూపనాశోదుష్పరిహారః - సచజ్ఞానస్యజ్ఞానాంతరాశ్రయత్వంసదృష్టమితిచేత్ - తత్త్వింశ్యాప్యఉతశ్రుత్యా - నాద్యః - జ్ఞాన
 స్యకస్యచిధర్మత్వేనైవసదృష్టత్వాత్తస్యస్వతంత్రవస్తుత్వముపపన్నం - అతోజ్ఞానరూపతత్వాకస్యచిధర్మసాన్నిత్ - శ్రుత్యాచేత్తయేవ
 జ్ఞానస్యజ్ఞానాశ్రయత్వమపిప్రతిపాద్యతే || తథాచ శ్రుతిః || కతాణా బోధానిజ్ఞానాత్మైతి - సస్వత్రప్రకృతిః పుమాకర్మసుక్రియమాణి
 మ - గుణైరాత్మనిమగ్నై ఇత్యసేనస్వయమకత్వేవసత్ - ప్రత్యగాత్మాచేతనానాంగుణానాం - కర్మకత్వమాత్మస్యధ్యవస్యతీత్యవగమ్య
 తే - యుక్తంచైతత్ - ఆత్మనోహ్యకర్మకత్వం - గుణానామేవకర్మకత్వమభ్యాత్మశాస్త్రై ముశ్రూయతే - తథాహ - కతవల్ల్యాంసజా
 యతేమృయతఇత్యాదినాజన్మజరామరణాదికంసర్వంప్రకృతిధర్మం - ప్రతిపిధ్యహననాదిమక్రియాసుకర్మకత్వమపిప్రతిపిధ్యతే || శ్లో ||
 హంతాచేత్తస్యతేహంతుంహతశ్చేత్తస్యతేహతమ్ | ఉభౌతౌసవిజానీతో నాయంహంతిసహస్యత ఇతి - హంతారమాత్మానంజ్ఞానస్సజానా
 తీత్యాత్మానమిత్యధాః - తథాచభగవతాస్వయమేవజీవస్యాకర్మకత్వంస్వరూపం - కర్మకత్వాభిమానస్తువామహఇత్యుచ్యతే || శ్లో ||
 ప్రకృతేఃక్రియమాణానిగుణైఃకర్మాణి నిత్యశః । అహంకారవిమూఢాత్మాకతాహమితిమగ్నతే || నాస్యంగుణభ్యఃకతాఽరంభయాత్ర
 మ్మానుపశ్యతి । కార్యకారణకర్మకత్వైహతుఃప్రకృతిరుచ్యతే || పురుషస్సుఖదుఃఖానాంభోక్తృత్వైహతురుచ్యతఇతి - అతఃపురుషస్య
 భోక్తృత్వమేవప్రకృతేరేవకర్మకత్వం - వివంచ - కతాణాస్తాథావత్వాదిత్యధికరణవిరోధః - తత్రహ్యత్వైవకతాఽనగుణాఇత్యు
 చ్యతే - తథాహ - యజేతవర్గకామఃముముక్షుబ్రహ్మోపాసీతేత్యేవమాదీనిశాస్త్రాణి - స్వగఃమోక్షాదిఫలస్య భోక్తారమేవకర్మ
 త్వేనియంజతే - సజేతస్య - కర్మకత్వేనోనియజ్యతే - శాసనాచ్యుక్తాస్త్రాణి - శాసనంప్రత్యతానంశాస్త్రస్యత్రకతాకత్వం - భో

భజనసద్వారణ - అచేతనంచ ప్రధానంసంబోధయితుంశక్యం - అతశ్చాస్త్రాణామథావత్సంభోతుశ్చేతనస్యైవ కర్తృత్వేభవేత్ - తకు
క్తం - శాస్త్రఫలంప్రయోక్తరీతి - అతఃకథమయం విరోధఃపరిహరణీయ ఇతిచేత్ అత్రోచ్యతే - కర్తృధికరణభావశరీరాధిష్ఠాత్మరూప
కర్తృత్వమాత్మనాపివేత్సుచ్యతే - హంతాచేదిత్యత్రాత్మనానిత్యత్వాద్ధననావ్యభావఉక్తః - ఆత్మప్రకృతేఃక్రియమాణానీతి-గీతాయాం
చసాంసారికప్రవృత్తిమజీవస్యకర్తృత్వా-అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాంసత్త్వరజస్తమోగుణసంసర్గకృతానస్వరూపప్రయతైలిగుణానా
మపకర్తృత్వమిచ్ఛ్యచ్యతే - నహిసాంసారికప్రవృత్తిమకర్తృత్వం - గుణసంసర్గకృతమిదే తావన్నాత్రకథననస్వతఃకృత్యాశ్ర
యత్వరూపకర్తృత్వంప్రతిషేధ్యతే - తథాచతత్రైవగీతాయాం॥శ్లో॥కారణంగుణసంగోస్య సదసచ్ఛోనిజస్తస్యితి-సాంసారికప్రవృ
త్తిమకర్తృత్వం - గుణసంసర్గకృతమిత్వభిమతం - తథాతత్రైవాత్మనశ్చకర్తృత్వమభ్యుపేత్యోచ్యతే॥శ్లో॥శరీరవాచ్ఛతోభిర్యత్తర్క
ప్రారభతే సరః | న్యాయోవావిపరీతంవాపంచైతేతత్రావతవః ॥ తత్రైవంసతికతా-రమాత్మానంకేవలం తుయః | సశ్యత్సకృతబుద్ధి
త్వాన్నసంశ్యమిదుర్మతిరితి॥శ్లో॥అధిష్ఠానంతథాకతా-కరణంచపుగ్న్వధమ్ | వివిధాచ శృభకృష్టానైవంచైవాత్రపంచమమితి - దై
వమిశ్వరః - అధిష్ఠానాదిదైవపర్యంతసాపేక్షత్వే సత్త్వాత్మనఃకర్తృత్వేయ అత్తాసమేవ కేవలంకతా-రంమస్య తేనసంశ్యతీత్యధాః -
అతఃకర్తృధికరణపురుషస్వాధిష్ఠానభూతస్యశరీరాధిష్ఠాత్మత్వరూపకర్తృత్వముచ్యతే - ప్రకృతేఃక్రియమాణాపిత్వాదాతుసాంసారి
కవ్యాపారాశ్రయత్వరూపకర్తృత్వంప్రకృతిసంసర్గకృతంసంశ్యరూపప్రయతమిత్వ తోనతదధికరణవిరోధః, వితదేవసాంసారిక
ప్రవృత్తిమకర్తృత్వంప్రకృతిసంసర్గకృతంసంశ్యరూపకృతమితివిశదయన్సాంసారికప్రవృత్తిపపితస్య శరీరాధిష్ఠాత్మత్వరూపక
ర్తృత్వాశ్రయత్వాత్ప్రవృత్తిఫలసుఖదుఃఖాశ్రయత్వమాత్మనాపివేత్వాహ - కార్యతి - కార్యంశరీరం - కారణాసమనస్తానీంద్రి
యాణి - తేషాంకర్తృత్వేహి - బహిఃకమనాగమనాదిక్రియాకారిత్వే - ప్రకృతింపురుషాధిష్ఠితాంశరీరాకారణపరిణతాంప్రకృతిం-
కారణంహేతుంవిదుః - పురుషాధిష్ఠితశరీరాకారపరిణతప్రకృత్యాశ్రయఃభోగసాధనభూతాఃక్రియాజిత్యధాః - పురుషస్య స్వాధిష్ఠా
త్వత్వమేవతదపేక్షయాధికం-కతా-శాస్త్రాధావత్వాదిత్యా దినో కంశరీరాధిష్ఠానరూపప్రయత్న హేతుత్వమేవహిపురుషస్యకర్తృ
త్వం - అతపివసుఖదుఃఖానాంపురుషాధిష్ఠితశరీరాకారపరిణతప్రకృతిహేతుకవ్యాపారజన్యసుఖదుఃఖానాం - భోక్తృత్వప్రకృతేశ్వరీ

పురుషస్యాసీలక్షణంపురుషోత్తమ | బ్రూహికారణయోరన్యసదసచ్ఛయదాత్మకమ్ || ౧౦ || శ్రీభ
గవాః || యత్తత్ప్రీగుణమవ్యక్తంనిత్యంసదసదాత్మకమ్ | ప్రధానంప్రకృతింప్రాహురవిశేషం
విశేషవత్ || ౧౧ || పంచభిఃపంచభిర్నాతశ్చతుభిఃపంచభిస్తథా | పతచ్ఛతువింశతీకంగణంప్రా

రాత్వరంబలక్షణంతదధిష్ఠాతారంపురుషమాత్మానంకారణంవిదుః - స్వశరీరాధిష్ఠానరూపప్రయత్నాశ్రయత్వాత్వత్వధిష్ఠేయహేతుకత్వ
యాఫలసుఖదుఃఖాశ్రయజిత్యధాః || ౧౨ || తదేవంసంసారిణంపురుషంతద్దేతుంప్రకృతించజ్ఞాత్వా ఇదానీంజగ
త్కారణమిశ్వరంప్రకృతించపుచ్ఛతి - ప్రకృతేరితి - అన్యవిశ్వస్యసదసచ్ఛస్థూలసూక్ష్మందకార్యయదాత్మకంతయోఃకారణయోః
ప్రకృతిపురుషయోః || ౧౩ || ఏవంప్రకృతిబలక్షణ - తత్సంస్పృష్టాత్మనస్వరూపే - కార్యకారణభావేనావస్థితే - ప్రకృతిస్వరూపచాధి
హితే - పునస్తయోరేవసంస్పృష్టయోః - ప్రకృతిపురుషయోః - కార్యావస్థానప్రపంచంశుశ్రూషంతీపుచ్ఛతిదేవమూతిః - హేపురుష
త్తమ - ప్రకృతేఃకార్యావస్థప్రధానస్య - తథాపురుషస్యాపికార్యావస్థస్యబ్రహ్మత్వకస్య - కథంభూతయోః - అన్యజగతఃకారణ
యోః - కార్యావస్థాయాఃపూర్వంకృత్స్యజగత్కారణత్వేన - నామరూపవిభాగానహేతుమాత్మదశాపత్త్యాభగవచ్ఛరీరకత్వేనావస్థితయోః-
లక్షణంస్వరూపంబ్రూహి - బ్రహ్మత్వకయోఃప్రకృతిపురుషయోఃకార్యభేదాకథయేత్యధాః - సదసచ్ఛయదాత్మకం - కారణ
భూతాఃపిత్రాదయః - కార్యభూతాఃపుత్రానయశ్చ - యత్ప్రకృతిపురుషాత్మకం - తయోలక్షణంబ్రూహిత్యధాః - నహికేవలప్ర
కృతేఃకేవలాత్తస్వరూపస్యవాపితృపుత్రత్వాది - అతఉభయాత్మకత్వంసదసచ్ఛిత్వముదాయరూపంవిశ్వంవావివక్షితం || ౧౪ ||
తత్రప్రకృతింబలక్షణయతి - యదితి - యత్తత్ప్రధానంతదేవప్రకృతింప్రాహుః - కింతత్ప్రధానంస్వతావిశేషం - విశేషవత్ - విశేష
తామశ్రయంతహేకింబ్రహ్మనిస్త్రీగుణంకిం - మహత్తత్వాదీనాంఅవ్యక్తమకార్యంకిం - కాలాదీనాసదసదాత్మకంకార్యకారణరూ
పంజీవప్రకృత్యోనిత్యం || ౧౫ || ఏవంపుష్టాబ్రహ్మత్వకప్రకృతిపురుషకార్యావస్థాస్సప్రపంచముపపాదయిష్యత్ - తావత్ప్రకృతేః
కారణావస్థాంకార్యావస్థాంచసంగ్రహణాహ - యత్తదితి - యత్ప్రధానంతదేవప్రకృతింప్రాహురిత్యన్వయః - కింతత్ప్రధానం-అ
విశేషంకారణావస్థాయాంపుధివ్యాదివిశేషరహితం - అతపివాప్యక్తం - నామరూపవిభాగానహేతుం - బ్రగుణంసత్త్వరజస్తమోగుణా
త్మకం - నిత్యంబ్రగుణాత్మకమిత్వననజీవాత్మపరమాత్మవైలక్షణ్యముక్తం - నిత్యమిత్వనన - మహదాద్యవస్థానామనిత్యత్వేష్యవస్థాన
తోప్రవ్యస్యనిత్యత్వముక్తం - ఏవంప్రకృతేఃకారణావస్థాక్షా - కార్యావస్థామాహ - విశేషవత్ - కార్యావస్థాయాంపుధివ్యాదివిశేష
వత్ - సదసదాత్మకంమహదాదిపుధివ్యంతకారణరూపేణబ్రహ్మదిస్తంబపర్యంతశరీరరూపకార్యరూపేణకార్యకారణరూపమిత్వ

కృత్ ౧౧ || అన్యేనాంతత్వానాం లక్షణం వస్తుంతాన్నిగమయతి - పంచభిరితి - సంఖ్యాభేదైతత్వచతుర్వింశతికం - వితాని చతుర్వింశతికం - ర్యస్త్వి - గణతంగణం ప్రాధానికం ప్రధానకార్యం విదుః బ్రహ్మనాదినః || ౧౧ || ఏవమవస్థాద్వయమభిధాయతస్యైవ ప్రధానస్య కా
ర్యాణాం మహదాదీనాం - సృష్టిమనుక్రమిష్యతావత్తత్త్వార్థాని గణయత్ - సుఖగ్రహణాయసంగృహ్యతి - పంచభిరితి - కామాతః
పంచభిః పంచభిః పంచభిః - పంచభిస్తత్త్వైః - చతుర్భిః మనోహంకారమహదవ్యక్తైః - దశభిః జ్ఞానకర్తృభయంత్రినైరిత్యేత-
సంఖ్యాభేదః - వితచ్ఛతుర్వింశతికం - వితాని చతుర్వింశతికం ర్యస్త్వితం - ప్రాధానికం ప్రధానకార్యత్వకం - గణం సముహారి
తుః || ౧౨ || ఏతద్విప్రలోతిత్రిభిః - మహాభూతానితి - తావంతి పంచైవ || ౧౩ || ఏతద్విప్రలోతి మహాభూతాన్యాకాశాదీని పంచైవ - ఏత-
కారోధిక సంఖ్యావ్యవచ్ఛేదాభావః - తాని గణయతి - భూతాపోగ్నిమాయుస్సభిరేవ చ సంస్పృష్టాభావః - గంధాదీని గంధ ఆది ర్వ
హంతాని - తన్మాత్రాణి ప్రవ్యాణీత్యర్థః - గంధాదయోహిమృతీవా దీనా మవస్థా విశేషాః - తావంతి పంచైవ - మేమయా -
మతానిజ్ఞాతాని - ఇదం మమ భగవతో వత్సమిత్యర్థః - ఏవంచ లెజో బన్నాత్మకం భూతత్రయమేవేతి మతాంతర వ్యాప్తిః || ౧౩ ||
ఇంద్రియాణీతి || ౧౪ || ఇంద్రియాణీదశగణయతి - ఇంద్రియాణి శ్రోత్రాదీని - జ్ఞానంద్రియాణి - వాగాదీని కర్మేంద్రియాణి - తత్రపాయు
గుడం || ౧౪ || మనఃకరం || అంతరాత్మకం - అంతఃకరణం - లక్షణరూపయావ్యవచ్ఛేదికయా || ౧౫ || అంతఃకరణం విభజతి - మనఃకరం - అం
తరాత్మకమంతఃకరణం - వృత్త్యాస్వగుణవృత్త్యా - సంకల్పార్థవసాయాభిమానచింతాయాపయా - లక్షణరూపయాచిహ్న భూతయా -
మనోబుద్ధి రహంకార శ్చిత్తమితీ చతుర్భావత్వత్యత్యత్యయః - అత్రాయంభావః - ఏకమేవాంతరింద్రియం సంకల్ప దిప్యతిభేదేనచ
తుర్విధం - తత్రచిత్తబుద్ధ్యహంకారాణాం క్రమేణ - మూలప్రకృతిమహదహంకారా అనుగ్రహకాః - మూలప్రకృత్యాద్యనుగ్రా
హ్యత్వనిబంధనః చిత్తాదిభేదవ్యవచ్ఛేదః - అనుగ్రాహ్యనుగ్రాహకయోరభేదవివక్షయాత్వచిదభేదనిదేశోమహాన్వేబుద్ధిలక్షణాభివ్యక్తిః -
ఏహంచావ్యక్తమహదహంకారాణామధిష్ఠాతారోవాసుదేవదయోవత్సంతే - ఏవంచాత్రబుద్ధిశ్చైవ అంతరింద్రియస్య స్వవృత్తిరూ

ధానికం విదుః || ౧౨ || మహాభూతాని పంచైవ భూతాపోగ్నిమాయుస్సభిః | తన్మాత్రాణి చ తావంతి
గంధాదీని చ తానిమే || ౧౩ || ఇంద్రియాణీదశశ్రోత్రత్వగ్నగ్రసననాసికాః | వాక్త్రాచరణౌమే
శ్రంపాయుదశశమఉచ్యతే || ౧౪ || మనోబుద్ధి రహంకారశ్చిత్తమిత్యంతరాత్మకమ్ | చతుర్భా
వత్వత్యేభేదోవృత్త్యా లక్షణరూపయా || ౧౫ || ఏతావానేవ సంఖ్యాతోబ్రహ్మగుణస్వరూపి | సన్ని
వేశోమయాప్రోక్తోయః కాలః పంచవింశతః || ౧౬ || ప్రభావంపాగుషం ప్రాహుః కాలమేకేయతో
భయమ్ | అహంకారవిమూఢస్యకతుః ప్రకృతిమాయుషః || ౧౭ || ప్రకృతేగుణసామ్యస్యవి

పాద్యవసాయజననే అనుగ్రాహకమహత్త్వంచ వివక్షితం - చిత్తశబ్దేన చింతాజనకస్యాంతరింద్రియస్యానుగ్రాహకత్వాద్వింతనీయ
త్వాచ్చావ్యక్తభావము ప్రకృతి వివక్షితా - తత్రానుగ్రాహ్యనుగ్రాహకయోరభేదవివక్షయా చతుర్వింశతికంగణం విదుః త్యు
క్తం - భగవదేవాయాంతు సప్తవింశతికగణోబోధవ్య ఇతి || ౧౫ ||
ఏతావానేవేతి || యావాన్తయాప్రోక్తః ఏతావానేవ సంఖ్యాతోగణితః తత్త్వజ్ఞైః - కాలేతు మతద్వయమాహ - యః కాలః పంచవింశతః
అబ్బుభావకప్రత్యయః - ప్రకృతేరేవావస్థావిశేషభివ్యక్తః - ఏతేతుపారుషంపుషస్యేవరస్యప్రభావం విక్రమంకాలమామయః || ౧౬ ||
ఏవంతత్త్వగ్నగ్రసంకలయ్యసంగృహ్యకాలస్వరూపం లక్షయతి || ఏతావానితి - సగుణస్య సత్త్వాదిగుణకస్య - బ్రహ్మణః ప్రధానస్య
శ్రు || తస్మాదేవ బ్రహ్మనామరూపమన్నంచ జాయత ఇతి - ద్వైబ్రహ్మణివేదితవ్యే ఇత్యాది శ్రుతా || శ్లో || మమతానిమహాద్భ్రహ్మత
స్త్విగణేంద్రామ్యహమిస్త్వైతేచ - ప్రకృతావపి బ్రహ్మశబ్దప్రయోగాత్ ఉపక్రమానుగుణ్యాచ్చ - యద్యాఉక్తానాంతత్వానాం
శ్రు || యః సృజివాంతిష్ఠాయశ్చ ముషితిష్ఠన్తి బ్రహ్మత్వకత్వత్రవణో - సత్త్వాదిగుణాత్వకప్రకృతికార్యభూతసృజివాదిశరీరకస్యచ
కబ్రహ్మణః పరమాత్మసభివ్యక్తః - సన్నివేశః అవస్థావిశేషః - మయాప్రోక్తః ఏతావానేవ చతుర్వింశతిసంఖ్యాకవివ సంఖ్యాతః - తత్త్వ
జ్ఞైరితి శేషః - అథ కాలస్వరూపం వివక్షయిష్యే తస్య తావత్త్వాంతరత్వమాహ - యః కాలః సః పంచవింశతః - పూర్వంపరిగణితచతు
ర్వింశతిభిస్సహస్యపరిగణనాయం పంచవింశతోభవతి త్యర్థః || ౧౬ || తమేవ కాలం ద్వైభావయతి || ప్రభావమితి || యతోభయః భవ
వతి - కస్య - ప్రకృతిమాయుషః ప్రాప్తస్య - అతపివ దేహగ్యహంకారణవిమూఢస్యకతుః జీవాస్య ఆనెన సంహారకత్వేన లక్షితః || ౧౭ ||
తత్రకాలోనతత్త్వాంతరమితి మతాంతరముపస్యస్యతి - ప్రభావమితి || పారుషం పరమపురుషం బలధిసం ప్రభావమేవ కాలమేకైవమయః -
కోసాపారుషః ప్రభావభివ్యక్తాహ - యతః పారుషాత్ప్రభావాద్భయంజగత్సగ్రసంహారాదిరూపసంసారరూపభయంభవతి - పరమపు
రుషస్య సగ్రసంహారాదిమజగన్నియమనసామధ్యంకాలః సతుతత్త్వాంతరమిత్యర్థః - ఏకైత్యుక్త్యా మతాంతరత్వంగమ్యతే - స్వమత
మాహ - అహంకారేతి - అనాత్మన్యాత్మాభిమనోహంకారః - తేన విమూఢస్యతిరోహితస్వస్య రూపస్య - ప్రకృతి అక్షరంతమసి ర్వి

తదా - తమశ్చబ్రహ్మచర్యం నిరతిశయసూక్ష్మదశాపన్నప్రధానం ప్రకృతింకారణం - పరమాత్మసంవాతాయుషస్సంహరణశాయం ప్రా
 న్తస్య - కతుః - తే - వస్య || ౧౭ || సృష్టిహతుః త్వేనలక్షయతి - ప్రకృతేరితి || తా సా భగవాన్ || ౧౮ || ప్రకృతేరితి || తథా - హమానవి - ప్ర
 కృతేః ప్రధానస్య - యద్యదసామ్యంతస్య నివిశేషస్య నామరూపాదివిశేషశూన్యస్య - నామరూపాదివిశేషపరిహారణసంహరణశాయం
 సామ్యావస్థాపన్నగుణత్రయస్య ప్రధానస్యచైత్యధా - యతశ్చైష్టావ్యాపారోభవతి - సభగవాన్ భగవదాత్మకః కాల ఇత్యుపలక్షితః -
 సేంహరణశాయం నామరూపవిభాగానామ నిరతిశయసూక్ష్మవస్థాపన్నయోః ప్రకృతిపురుషయోః - పరమాత్మాత్మకయోః స్వస్వస్వైవ
 లీనయోః పునఃస్య స్థిగతాయాం జగదాకారేణ పరిణామరూపాయోవ్యాపారస్తద్ధతుభూతస్య కాలస్యచభగవదాత్మక ఇత్యధా || ౧౯ ||
 తమాహ - అంతరితి - అంతః ప్రాణినాం యః పురుష రూపేణ నియంతృత్వేన - సమన్వేతి సమ్యక్ తద్వికారరహితవివలనుస్యతోవతతే -
 బహిశ్చ కాలరూపేణైవ భగవాన్ యదాద్యయః పురుషః ప్రసిద్ధః కాలస్య సంపదించకః - ఏతేషు పురుషస్య ప్రభావం కాలమామయః - ప్రభా
 వస్తేవ వలక్షణం యత ఇతి పురుషస్తేవ కాలత్వే హతుః - ప్రకృతేరితి ఉభయభావితయోః హతుః - అంతరితి - శేషం సమానంతరదేవ
 ప్రకృతేశ్చ తుర్వింశతిభేదాః జీవేశ్వరయోశ్చైవ కృత్వివక్షయోంపంచవింశతీతత్త్వానిభవంతి - తయోభేదవివక్షయోంచ షడ్వింశతిభేదా
 వంతి || ౨౦ || ఏవం ప్రకృతిపురుష కాలస్వరూపం శోధితం - తేత్రయోపిభగవద్రూపాణి ప్రధానపురుషావ్యక్తకాలాస్తుప్రవిభాగశః రూ
 పాణీత్యుక్తః - తేషు పృథివ్యాది ఘూలరూపేణ పరిణతత్వాత్ప్రాప్యైతే ప్రకృతిః స్ఫుటస్వరూపాపురుష కాలయోగ్యతా దృశ్యస్థూలపరిణా
 మాభావాత్తయోః ప్రతీయ మానత్వం యుక్త్యాదశాన్యైవ తయోశ్చాస్తే కసమధిగమ్య భగవదాత్మకత్వం అంతరితి శ్లోకేనాహ - యః ఆ
 త్మమాయయా స్వసంకల్పేన సత్త్వానాం పృథివ్యాదిసంఘాతదేహనాం - అంతః పురుష రూపేణ ఇచ్ఛామి - ద్వేష్మి - నుభే - దుఃఖే - ఇతి ఇచ్ఛా ద్వేష
 సుఖాద్యాత్రయజీవాభ్యరూపేణాంతః ప్రవిశ్యతదాభవత్సభూద్భవిష్యతీతితేమామేవ సత్త్వానాం విశేషణత్వేన బహిః కాలాభ్యరూపేణచ
 సమన్వేతి - అవభాసతే - సభగవాన్ పరమపురుషః - ఏవం సృష్ట్యుపయోగితయా ప్రకృతిపురుష కాలశరీరకత్వం భగవత ఉక్తం || ౧౯ ||
 ఇదానీంతత్త్వానామ త్పత్తిపూర్వకం లక్షణాన్యాహ - దైవాదిత్యాదినా తాన్యసహంత్వేత్యతః ప్రాక్షసేన గ్రంథేన - తత్ర చిత్తస్యోపత్తి
 పూర్వకం లక్షణమాహ చతుర్థాః - దైవాదితి || దైవాత్ జీవాన్మస్తాత్ యుభితాధర్మాగుణాయస్య - యోనో అభివ్యక్తిస్థానై ప్రకృతో -

శేషస్య మానవిచెస్తాయతస్సభగవాన్ కాలఇత్యుపలక్షితః || ౧౯ || అంతః పురుష రూపేణ కాలరూపేణ
 యోబహిః | సమన్వేత్యేషతత్త్వానాం భగవాన్ నాన్యమాయయా || ౧౯ || దైవాత్ యుభితాధర్మాన్యాను
 స్థాయో నౌపరః పుమాన్ | ఆధర్మవీర్యం సా సూతమహానన్వంహిరణ్మయమ్ || ౨౦ || విశ్వమాత్మగతం
 వ్యంజకమాటస్థోజగదంకురః | స్వతేజసాపిబత్తీవ్రమాత్మప్రస్వాపనంతమః || ౨౧ || యత్ర తస్య త్వగుణం

వీర్యంచిచ్ఛక్తిం - సా ప్రకృతి మహాత్తత్త్వమసూత || ౨౦ || ఆధస్య స్థిమాహ - దైవాదితి - పరః పుమాన్ పరమపురుషః - స్వస్థ్యాంస్త్వి
 యాయాంయో నౌజగద్యోనా ప్రకృతోదైవాత్స్వసంకల్పాత్ - యుభితాధర్మాన్యాన్రజస్తమశ్చాభిధూయసత్త్వంభవతి - భారతే || శ్లో || రజ
 స్సత్త్వంతమశ్చైవతమస్సత్త్వంరజస్తథేతుక్తరీత్యా - యుభితసత్త్వాదిగుణాయాం వీర్యం మహదాదిప్రపంచసృష్టిసామర్థ్యం - చెతనస
 మష్టింవా - ఆధర్మత్రాయుజ్జతతస్సయోనిః - హిరణ్మయం ప్రకాశబహుళం - మహత్తత్త్వమసూత - ప్రసూతవతి || ౨౦ || మహత్తత్త్వస్వ
 రూపమాహ - విశ్వమితి - హిరణ్మయం ప్రకాశబహుళం - విశ్వమహంకారాదిప్రపంచం - ఆత్మగతం సూక్ష్మరూపేణ స్వస్థిస్థితం -
 వ్యంజకప్రకటయన్ - తీత్రం ప్రళయకాలికం మహత్తమః - అపిబత్ - మాటస్థోలయవిక్షేపశూన్యః - కథంధూతంతమః ఆత్మానం ప్ర
 స్వాపయతి ప్రచ్ఛాదయతీతితథాయత్పూర్వం ప్రళయనమయేమహంతం ప్రకృతోవిలాపయామాసేత్యధా || ౨౧ || యుభితాధర్మాన్యామిత్వ
 క్తసత్త్వాదిగుణాన్మాహానామగుణానాం సామ్యావస్థాప్రమాణేనాస్య తమగుణాభిభవపూర్వకమస్య తమగుణావిభావః - తత్ర మహత్తత్త్వ
 స్ఫుషికస్యగుణస్యాభిభవాదిత్యత్రాహ || విశ్వమితి || జగదంకురః జగదంకురస్థానీయం యస్యసః - జగత్తారణధూతఇత్యధా - మాటస్థః
 నిర్వికారోభగవాన్ ఆత్మగతం - సోభిధ్యా యశరీరాత్పాన్వదితి ప్రకారేణ స్వశరీరభూతప్రకృతిలీనం విశ్వం వ్యంజయన్ వ్యంజయతుంస్వి
 తేజసాస్వసంకల్పరూపజ్ఞానైవ - ఆత్మప్రస్వాపనంజీవాత్మనాంజ్ఞానసంకూచకం - తమః తమోగుణం - అపిబత్ అభిధూతమకరోదిత్య
 ధాః || ౨౧ || ప్రసంగాచ్చతుర్వాన్యమోపాసనామాహ - యధితి - స్వచ్ఛం విశదం - శాంతం రాగాదిరహితం - భగవతః ఉపలబ్ధిస్థా
 నం - అతపివవాసుదేవాభ్యం యదామయః అయమథాః - అభిధూతరూపేణ తస్యైవ మహానితినంజ్ఞా - అధ్యాత్మరూపేణ చిత్తమితి - ఉపాస్య
 రూపేణ వాసుదేవ ఇతి - అధిష్ఠాతా తుతస్య తేత్రజ్ఞః - ఏవమహంకారసంకల్పేణ ఉపాస్యః - రుద్రాధిష్ఠాతా - మనస్య నిరుద్ధ ఉపాస్యః -
 చంద్రాధిష్ఠాతా బుద్ధాప్రద్యమ్ ఉపాస్యః - బ్రహ్మాధిష్ఠాతేతిజ్ఞాతవ్యం || ౨౨ || కస్యగుణస్యావిభావాదిత్యపేక్షయాంతర్దశాన్యైవ మూ
 లప్రకృతిమహతోవాసుదేవాభ్య పూర్వాధిష్ఠితత్వం - తయోరంతఃకరణాభేదచిత్తబుద్ధ్యుగ్రాహకత్వంచాహయత్రదితి - భగవతః ప
 తం - తత్ర సత్త్వం ర్జుత్యాత్మకాశకమనానుయమిత్వక్తరీత్యా సత్త్వస్య ప్రకాశకత్వాత్తద్గుణస్య చిత్తస్య భగవదుపలంభస్థాన

స్వమిత్యధాః - శాంతం అభిభూతతమస్తం - అతః పశ్యచ్చం ప్రకాశకం - సత్త్వగుణకం యచ్చ నానుదేవాభ్యం వానుదేవాభ్యత్యహాధి
 ష్ఠిలిం యద్విత్తం అంతః కరణభేదచిత్తానుగ్రహకం - మూలశ్రుత్యపరపర్యా యమవ్యక్తం - తదేవమహాదాత్మకం మహాత్మత్వాత్తనా
 వక్తృతమిత్యధాః - అత్ర వానుదేవాభ్యం చిత్తమితి అధిష్ఠాత్ర ధిష్ఠియమోరనుగ్రహ్యమగ్రహకమోశ్చ భేదవివక్షయా నిరదేశః - నా
 త్ర చిత్తస్యైకానికాహంకారకార్యాంతః కరణభేదస్య వానుదేవాధిష్ఠితత్వం మహాదాత్మకత్వం చోచ్యతే - చిత్తం జైత్య సత్తోభవదితి
 చిత్తస్య ష్ఠాత్ర జ్ఞాధిష్ఠిత తత్త్వస్య వక్ష్యమాణత్వాత్ మహాత్మార్యా హంకారకార్యస్య చిత్తస్య మహాదాత్మనా వస్థానామోగాచ్చ కరణం
 హికార్యాత్తనావతిష్ఠతే - నను కార్యంకారణాత్తనా-తత్తు సంహరదశాయాం యద్యపి సంభవతి తథాశ్యత్ర సృష్టి ప్రకరణే తథావస్థానమ
 యుక్తం వక్తం - నాపి మహాదాత్మకమితి - చిత్తస్యాంతః కరణభేదస్య మహదనుగ్రహ్య త్వముచ్యతే - మహతోబుద్ధ్యనుగ్రహకత్వాత్ - మ
 హానైవ బుద్ధిలక్షణ ఇత్యుక్తైః - నచా త్ర చిత్తశబ్దేన బుద్ధిరవాంతః కరణభేదో వివక్షిత ఇతి వక్తుం శక్యం - బుద్ధివానుదేవాధిష్ఠితత్వా న
 వపత్యైః - బుద్ధిగోరాం పరిధినివక్ష్యమాణత్వాత్ - తస్మాదత్రాభిభూతతమస్త ముచ్చత సత్త్వగుణమవ్యక్తమేవ - వానుదేవాధిష్ఠితం మ
 హాదాత్మనా పరిణతమిత్యవధారణీయం - తత్ర యదవ్యక్తస్యాధిష్ఠాతా నానుదేవః - నపి వమహతో ప్యధిష్ఠాతా అధిష్ఠాత్రంతరానుక్తైః ॥ ౨౨
 స్వచ్ఛత్వమితి ॥ స్వచ్ఛత్వం భగవద్భింబ గ్రాహిత్యం - అవికారిత్వం విక్షేపాదిరాహిత్యం - అపాంశ్రుత్యతిః ఘనతరంగాదిరహితావస్థా
 పరాభూతసంసర్గాత్ప్రాక్తనీ-యథామధురా - స్వచ్ఛతాచ - తద్వదిత్యధాః ॥ ౨౩ ॥ కదాలంతః కరణమవ్యక్తానుగృహీతం సృష్టిత
 మితి లక్ష్యైత్యత్రాహ - స్వచ్ఛత్వమితి - స్వచ్ఛత్వం భగద్భింబ గ్రాహిత్యం - అవికారిత్వం విక్షేపాదిరాహిత్యం - అతపితశాంతత్వం
 రజస్తమాభ్యామనభిభూతత్వమితి వివందూనైః స్వచ్ఛత్వాదిభిశ్చైతసోపత్తిభిః లక్షణలప్తాత్ప్రాక్తం - యదాస్వచ్ఛత్వాదిగుణకం మనస్తదా
 సత్త్వోత్తరావ్యక్తానుగృహీతమితి తేతోపత్తిభిః లక్ష్యైత్యధాః - స్వచ్ఛత్వాదౌద్భుష్టాంతమహా - యథేతి - అపామంభసాం - పరా
 శ్రుత్యతిః అనారోపితస్వస్వభావః - యథా అపాంస్వభావరూపం స్వచ్ఛత్వం ఘనతరంగాదిరాహిత్యం - వివం స్వచ్ఛత్వాదికం - యదా

స్వచ్ఛంశాంతంభగవతఃపదమ్ । యదాహుహాసుదేవాఖ్యంచిత్రంతన్తహదాన్తకమ్ ॥ ౨౨ ॥ స్వ

చ్ఛర్పమవికారిత్వంశాంతర్వమితచైతన్యఃప్రతిభిలక్షణంప్ర క్తంయథాపాంప్రకృతిపరా॥౨౩॥

మహాతత్వాద్వికుర్వాణాద్భగవద్వీర్యచోదితాత్ । క్రియాశక్తిరహంకారస్త్రివిధస్సమపద్యత ॥ ౨౪ ॥

॥ కారిక సైబసశ్చ తామసశ్చ యతోభవః । మనసశ్చైంద్రియాణాంచ ధూతానామహతామసః ॥

౨౫॥ సహస్రశిరసంసాక్షాద్యమనంతం ప్రచక్షుతే॥ సంకషణాఖ్యంపురుషంఘాతేంద్రియమనూ

మయమ్ || ౨౬ || కత్యుత్పంకరణత్పంరచ కార్యత్పంచెతిలయణమ్ । శాంత ఘోరవిమూఢత్వమితివా

స్వా దహ-కృతేః ॥ ౨౭ ॥ వై కాకాద్వికుర్వా తాన్మనస్తత్త్వ మజాయత । యత్సంకల్ప విక

వతితదావ్యక్తానుగృహీతం మనఃకర్తవ్యం - వివమధ్యవసాంబాదిశ్చ త్రిభువన్ధైః మహత్తత్వానుగృహీతత్వం వేదితవ్యం ॥ ౨౩ ॥ అహంకార
 తస్యోత్పత్తిపూర్వకం లక్షణమాహ చతుర్థిః ॥ మహాదితి - క్రియానుశక్తిర్యస్య సఃక్రియాశక్తిః ॥ వీ ॥ అహంకారోత్పత్తిప్రకారం
 వక్ష్యాతత్త్వగుణంతదవంతరభేదంతదధిస్తాతారం చాహత్రిభిః - మహత్తత్వాదితి ॥ భగవతోవీర్యగుణకల్పరూపజ్ఞానస - చోది
 తాత్ప్రేరితా - అతఏవ విమల్యాణాత్ మహత్తత్వాద్వైకారికత్రైజయతామసభేదసత్త్రివిధాక్రియాశక్తిః - క్రియాశక్తేన ప్రవతాకర
 జోగుణాచ్యుతే - రజోగుణోద్రిక్తత్యగ్భావః - అహంకారస్స మపద్యత ఉచ్యుత ॥ ౨౪ ॥ త్రైవిధ్యమేవాహ - వైకారికాదితి ॥ య
 తః యస్తాన్తస్స ఆదీనాం సంభవః ఉత్పత్తిః ॥ వీ ॥ కోసావహంకారత్యత్రాహ - వైకారికాదితి ॥ యతస్త్రివిధాహంకారాత్ మససంభం
 ద్రియాణాం జ్ఞానకర్మభయేంద్రియాణాం - మహతాం ధూతానాం - ఆకాశాదీనాం - అపిశబ్దచ్ఛబ్దాదితన్మాత్రాణాం చ - భవఉత్పత్తిః
 మస ఆదీనాంకారగుణమిత్యభావః ॥ ౨౫ ॥ వీ ॥ తస్మాహంకారస్య సంకషణాధిస్థితత్వమాహ - సహస్రేతి - సహస్రశిరసం సహస్ర
 ఫణం - ఆసంతశబ్దవాచ్యం - సాయేత్సంకషణాభ్యుభగవహ్మ్యహం - పురుషం పరమపురుషం - ధూతేంద్రియమనోమయం ధూతాదీ
 నాంకారగుణమహంకారం - ప్రవక్ష్యతే - సంకషణాధిస్థితమహంకారం ప్రవక్ష్యత్యభివ్యభావః ॥ ౨౬ ॥ తస్మిన్నుపాస్యభూతామహాకర్మణ
 త్వమితి ॥ కర్మత్వం దేవతారూపేణ కరణత్వమింద్రియరూపేణ కార్యత్వం ధూతరూపేణ శాంతత్వాదికంతుతత్కారగుణత్రయరూపే
 ణ - మస సఉత్పత్తిపూర్వకం లక్షణమాహ ద్వాభ్యాం ॥ వీ ॥ అస్యాహంకారస్య లక్షణంతస్యస్య కార్యభూతాంతఃకరణభేదాహంకారానుగ్రా
 హకత్వంతద్వ్యుత్థిభిలక్ష్యత్యేన చాహ - కర్మత్వమితి - కర్మత్వాభిమానః - ఆత్మనిగమనాద్యాశ్రయత్వాభిమానైవాదామససిన్యా
 త్రదాహంకారానుగృహీతం మనఃకర్తవ్యం - వివంకరణత్వమింద్రియత్వంకార్యత్వం దేహత్వంచేతి లక్షణం అహంకారస్య లక్షణంచిహ్ను
 ధూతేంద్రియకారణత్వావహంకారస్యేత్యభావః - శాంతత్వం ప్రకాశకత్వం - ఘోరత్వం విక్షేప్తత్వం - మూఢత్వంచేతి నాహంకృతిః -
 లక్ష్యతే తత్కారగుణత్రయరూపేణాహంకారో లక్ష్యత్యభివ్యభావః ॥ ౨౭ ॥ వైకారికాదితి ॥ సంకల్పశ్చింతనం - వికల్పవిశేషగుణవంత

సం - యన్యమనసఃసంకల్పవికల్పభ్యాంకామసంభవోవతఃతథా - కామరూపావృత్తిలక్షణత్వేనోక్తా ॥ ౧ ॥ అథమనసఉత్పత్తిపూర్వ
కంతల్లక్షణమధిష్ఠాతారంచాహ - తైకారికాదితి - విమర్శాణాదైవకారికాత్వాత్త్వికాహంకారాత్మనస్తత్త్వమజాయత - యస్తన
సంకల్పవికల్పభ్యాంవతఃతే - సంకల్పఃసమిత్వేకీకారే - దేహాదిభిరాత్మనోపృథక్తైవనచింతనం - వికల్పవివిధవిషయచింతనం - య
దాఅంతఃకరణేజనాహంకారానుగ్రహాత్సంకల్పవికల్పభవతః - తదాతదేవాంతఃకరణంమనఃఇతిజానీయాదిత్యభాః - తస్యప్రద్య
మ్నాధిష్ఠితత్వమాహ - కామనంభవఇతివైకారికఇతిశబ్దః - కామఃప్రద్యమ్నః - తస్యసంభవః - సమ్యగ్భవతీతిసంభవః - తస్యవిభూతిరి
త్యభాః - అయమధిష్ఠాతాప్రద్యమ్నామనఃకారణస్యవైకారికాహంకారస్య - సతుమనసఃమనసశ్చోద్రమాజాత ఇతితదధిష్ఠాతుర్వ
క్ష్యమాణత్వాత్ - అస్యమనసానుగ్రహకస్తుజనాహంకారః ॥ ౨ ॥ లోభఃప్రవృత్తిరారంభఃకర్మణామశమఃస్పృహ ॥ రజస్యతానీతి
స్పృహదీనాంరజఃకార్యత్వగానాత్ - తస్యప్రవతనాత్తక్రియాశక్తియుక్తత్వాచ్చ వివంతామసాహంకారకార్య స్యాకాశాదెరపి
స్వస్వకార్యజననైజసాహంకారోనుగ్రహకోదేవతవ్యః - వివంచయత్సామాన్యేనోక్తంఅహంకారాధిష్ఠాత్వత్వంసంకల్పణస్యత
త్వామసాహంకారాధిష్ఠాత్వత్వ మేవేతివిశేషపర్యవసన్నంబోధ్యం ॥ ౩ ॥
యమితి ॥ సతుప్రద్యమ్నశ్చాహుత్పత్తిఃతస్యసంకల్పాదికార్యత్వాభావాత్ - ఉపాస్యప్రభావస్యచానిరుద్ధస్యతైఃశారదంశరత్నావీ
సం - ఇందీవరంసిలోత్పలంతదివశ్యామంయచ్చనైస్సంసాధ్యంవశీకతాంయోగ్యంమగ్రహత్వాత్ ॥ ౪ ॥ అస్యజైజనాహంకారస్యాధి
ష్ఠాతారంవదకాకోనాచింద్రియమతత్తత్తతోనుగ్రహఇత్యపేక్షాయాం జ్ఞానస్వరూపమాత్రజననసామథ్యాదిరేవసర్వేంద్రియవ్యవ
గ్రహత్వంప్రతిల్లక్ష్యతఇత్యాహయమితిత్రిభిః ॥ హృషీకాణామింద్రియాణామభీశ్వరమధిష్ఠాతారంఅనిరుద్ధాధిష్ఠేయజైజనాహంకా
రానుగ్రహత్వాదింద్రియాణామస్వనిరుద్ధాధిష్ఠితత్వముక్తం - శరత్నావీసెపదీవరశ్యామం ఋషిభిశ్చనైస్సమ్యగారాధనీయమనిరుద్ధా
భ్యప్రభావం - యంజైజనాహంకారంవీచః - అనిరుద్ధాధిష్ఠితంజైజనాహంకారంవిచరిత్యభాః ॥ ౫ ॥ బుద్ధిరుత్పత్తిపూర్వకంలక్షణ
మాహద్యాభ్యాం - జైజనాదితి ॥ హసతివ్రవ్యస్యస్పృథివ్యాదేః - బాహ్యస్యస్ఫురణరూపంవిజ్ఞానంయస్మాత్తత్తథా - విషయప్రకాశహ
తోః - జ్ఞానాభ్యస్య - పరిణామవిశేషస్య పాదానవిత్యభాః - ద్రవ్యస్ఫురణరూపంవిజ్ఞానయతి - చిత్తవ్యాప్త్యభాముక్తం - ఇం

ల్పాభ్యాంవతఃతేకామసంభవః ॥ ౨౫ ॥ యంవిదుహ్యానిరుద్ధాభ్యంహృషీకాణామభీశ్వరమ్ ।
శారదేందీవరశ్యామంసంసాధ్యంయోగిభిశ్చనైః ॥ ౨౬ ॥ జైజనాత్తువిమర్శాణాద్బుద్ధితత్త్వమ
భూత్సతి । ద్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానమింద్రియాణామనుగ్రహః ॥ ౩౦ ॥ సంశయోధవిపర్యాసోనిశ్చ
యస్తస్మితిరేవచ । స్వావృత్తిత్యుచ్యతేబుద్ధేలక్షణంప్రతిఃపృథక్ ॥ ౩౧ ॥ జైజనానీంద్రియాణ్య

త్రియాణామనుగ్రహఇతి - సవికల్పకజ్ఞానహృషీకాణామభీశ్వర ఇతియదుక్తంతత్తునిర్వికల్పకజ్ఞానద్రవ్యస్ఫురణస్యేవప్రవంచః ॥ ౧ ॥
జైజనాదితి - తస్మాజైజనాద్విత్రియమాణాత్ - హసతిఇంద్రియాణామనుగ్రహరూపంబుద్ధితత్త్వం - బుద్ధ్యతేననెతిబుద్ధిః - జ్ఞానస్వ
రూపమాత్రజననసామథ్యమధూత్ - కథంబుద్ధితత్త్వస్యేంద్రియానుగ్రహత్వమవగమ్యతఇత్యాశంకాయాంప్రతిభిరిత్యాహ - త్ర
వ్యేతి - ద్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానాదయాబుద్ధితత్త్వస్యప్రత్యయః - తత్రద్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానంద్రవ్యమాత్రవభాసరూపంజ్ఞానం - వ్యావ
తఃకాకారజ్ఞానాభావాత్ ॥ ౩౦ ॥ సంశయఇతి - సంశయాదివిషయాసామథ్యాజ్ఞానం - నిశ్చయఃప్రమాణజ్ఞానం - స్వాపోనిత్రాప్రమా
ణవిషయవికల్పనిత్రాప్రత్యయఇతిపాతంజలోక్తే ॥ ౧ ॥ సంశయఇతి - సంశయోధవికల్పజ్ఞానం - విపర్యాసశబ్దేనాస్యభాజ్ఞానవిపరీత
జ్ఞానవివక్షితే - తత్రధర్మాంతరస్యధర్మ్యంతరేప్రతీతికస్యభాజ్ఞానం - యథాపీతశ్చంభిఇతి - ధర్మ్యంతరస్యధర్మ్యంతరత్వేనప్రతీతివి
పరీతజ్ఞానం - యథాఇదం, రజతమితి శుక్తిశకత - నిశ్చయఃప్రమారూపం - స్మృతిరనుభూతవస్తువిషయంజ్ఞానం - స్వాపోనిత్రాసంశ
యాది - స్వాపంతాభిఃపుథగ్ సంకరా-వృత్తితః పృత్తిభిః - బుద్ధేబుద్ధితత్త్వస్య - లక్షణమింద్రియానుగ్రహకత్వరూపలక్షణము
వ్యతే - యదేంద్రియాణాంద్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానాదిజనకత్వం - తదాతానీంద్రియాణీబుద్ధితత్త్వానుగృహీతానీత్యుచ్యత ఇత్యభాః - య
త్వాణింద్రియాణామితికతఃరిషష్ఠి - ఇంద్రియాణాంకార్యధూతంద్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానం - ద్రవ్యస్ఫురణమథేంద్రియసంబంధస్ఫుత
బం - తజ్జన్యవిజ్ఞానశబ్దవాచ్యంబుద్ధితత్త్వం - జైజనాహంకారాదభూత్ - తదనుగ్రహ్యేంద్రియకార్యత్వాదిత్యభాః - సంశయాద
జ్ఞానానవిశేషఇత్యాహ - సంశయఇతిబుద్ధేలక్షణంబుద్ధేఃప్రకారః - పృత్తితఃసదోషనిదోషేంద్రియవృత్తిభిరిత్యభాః ॥ ౩౧ ॥
ఇంద్రియాణాముత్పత్తిమాహ - జైజనానీతి - జైజనానీజైజనాహంకారాజ్ఞాతాని - జ్ఞానేంద్రియాణాంజైకారికత్వశంకానివృత్త్యభా
మవకారః - త్రియాజ్ఞానవిభాగశః - ద్వివిభాస్యపీంద్రియాణీ - జైజనాన్యవేత్యభాఃతత్రహేతుః - ప్రాణస్యేతి - హియస్మాత్ప్రాణ
స్యత్రియాశక్తేః - బుద్ధేశ్చవిజ్ఞానశక్తితా - అతఃప్రాణస్యజైజనత్వాత్తత్త్రియాశక్తిమతామింద్రియాణాంజైజనత్వం - తథాబుద్ధేజై
జనత్వాత్ - తదీయజ్ఞానశక్తిమతామపీంద్రియాణాం - జైజనత్వమిత్యభాః ॥ ౧ ॥ ఉభయేంద్రియాణాముత్పత్తింతేహంలక్షణంచాహ

తైజసానీతి - త్రియాజ్ఞానవిభాగశఃజ్ఞానంద్రియకర్తృంద్రియవిభాగేన - ఉభయవిభానంద్రియాణిజైజసాన్యేవ - వివకారోహంకారాంతరకార్యత్వపుష్పదాసాధః - సనుపూర్వమింద్రియాజ్ఞామనుగ్రహణతి - తైజసాహంకారస్య ఇంద్రియానుగ్రహకత్వము క్తం - అత్ర చింద్రియాజ్ఞాంతత్వార్థత్వమేవోచ్యత ఇతివిరోధః - మైవం - పూర్వత్రకోసావింద్రియమతైజసకృతోనుగ్రహణత్వపేక్షాయాం - త్రవ్యస్ఫురణవిజ్ఞానరూపానుగ్రహణత్వము క్తం - సచతత్రాంతఃకరణభేదస్య బుద్ధితత్త్వస్యేవోత్పత్తిరుచ్యత ఇతివక్తుశక్యం - షహతత్త్వమిగృహీతాంతఃకరణాధ్యవసాయత్వకవృత్తివిశేషవైవః॥ శ్లో॥ బుద్ధితత్త్వాద్విక్కుర్వాణాన్తస్సత్త్వమజాయతేతి - షసస ఉత్పత్తికథనవైవసిద్ధత్వాత్ - పృథగుబ్ధ్యత్పత్తికథనస్యానపేక్షితత్వాత్ - అన్యథాచిత్రాహంకారయోరపిపృథగుత్పత్తికథనాపత్త్యే - సచతత్ర॥ శ్లో॥ నిశ్చయఃస్మృతిరవచేతిబుద్ధేర్పత్తివిశేషస్యనిశ్చయస్యకథనాదధ్యవసాయత్వికాబుద్ధిరవబుద్ధితత్త్వమభుత్పత్తిమ్యుచ్యత ఇతిచేన్న - అధ్యవసాయత్వికాంతఃకరణవృత్తివిశేషమాయాబుద్ధేః - పునర్పూర్వంతరానుపపత్తేః అన్యథాతస్యాపిపునర్పూర్వత్వంతరంస్యాదిత్యనవస్థాప్రసంగః - తస్మాద్బుద్ధితత్త్వమభుదిత్యన - జ్ఞానస్వరూపమాత్రజననసామర్థ్యమభూత్ - నిశ్చయఃప్రమాత్తకంజ్ఞానమితి - యథోక్తవివాదాస్యాధః - తస్మాత్పూర్వత్రబుద్ధితత్త్వరూపవివేచింద్రియమతైజసకృతోనుగ్రహణతిదశితం - అత్రనుసర్వాంద్రియాజ్ఞామింద్రియకారణస్యవైకారికస్యచతైజసానుగ్రహ్యత్వమేవ - సత్త్వహంకారానుగ్రహ్యత్వమిత్యుచ్యతే - అత ఏవోత్పత్తివాచకశ్చ్యోత్రసప్రయుక్తః - యుక్తంచైతత్ - సహితైజసస్యప్రవతానాత్పత్తియాశక్తియుక్తస్యానుగ్రహకత్వమంతరేణపుథక్కార్యజననసామర్థ్యమస్తి - నచైవంబుద్ధితత్త్వస్యాపితైజసాదుత్పత్తిరనుపపన్నా - కథముక్తేతివాచ్యం - తస్యతైజసకృతానుగ్రహప్రకారప్రదశానమాత్రపరత్వాత్ - తస్మాదైజసానీంద్రియాజ్ఞేవేత్యస్యామభః - తైజసాహంకారానుగృహీతవైకారికాహంకారకార్యాజ్ఞేవోభయవిభానీంద్రియాణీతి - ఇంద్రియాజ్ఞాంతైజసానుగృహీతవైకారికాదేవోత్పత్తిహేత్యుక్తయ్యస్తంభేభిహితా - వితదవసహతుకముపపాదయతి - ప్రాణస్యహితి - హియస్మాత్ప్రాణస్యకర్తృంద్రియగణస్య॥ శ్లో॥ ప్రాణముత్రామంతంసర్వాప్రాణానూత్త్రామంతీతి - సర్వేంద్రియాజ్ఞాంప్రాణజబ్దనాచ్యత్యేషి - బుద్ధేర్విజ్ఞానంద్రియగణస్య - పృథగుపాదానాద్దోబలీపదానాన్యాయాత్రకర్తృంద్రియవగఃపరఃప్రాణజబ్దః - తస్యకర్తృంద్రియగణస్య - త్రియాగమనాదానాదిత్రియాపాశక్తిశ్చేశ్యతే - యతశ్చ బుద్ధేః - బుద్ధి

వక్రియాజ్ఞానవిభాగశః॥ ప్రాణస్య హిక్రియాశక్తిబుద్ధేర్విజ్ఞానశక్తితా ॥ ౩౨ ॥ తామసాత్తువికుర్వాణాద్భగవద్వీర్యచోదితాత్ ॥ శబ్దమాత్రమభూత్తస్మాన్నభశ్శ్రోత్రంతుశబ్దగమ్ ॥ ౩౩ ॥ అ

తెనెతిబుద్ధిః - జ్ఞానంద్రియవగఃస్రస్య - విజ్ఞానంలభాత్రకాశనరూపశక్తితాదృశ్యతే - తతస్తైజసాహంకారానుగృహీతసాద్వికాహంకారకార్యాజ్ఞేవోభయేంద్రియాణీత్యధః - బుద్ధేర్విజ్ఞానశక్తితేజ్యసేనాత్రాపిజ్ఞానంద్రియగణస్యవైకారికత్వంస్పష్టమేవైక్తం - తత్రసత్త్వంసర్వలత్వాత్ప్రకాశకమితిసత్త్వవైవప్రకాశకత్వాత్ - సనూభయేంద్రియాజ్ఞామపితైజసానుగృహీతవైకారికత్వేఉభయేపామపింద్రియాజ్ఞానత్రియాశక్తిదయవత్త్వమేవస్యాత్తత్తునన్యప్రమితచేన్న - సత్త్వరజసోరుద్భవాభిభవయోగేన - జ్ఞానంద్రియాత్పాదనవేతాయం - వైకారికేసత్త్వస్యోద్భవః - రజసోద్భవః - కర్తృంద్రియాత్పత్తివేలాయాంతురజసఉద్భవస్సత్త్వస్యాభిభవఇత్యాశయాత్ ॥ ౩౨ ॥ తస్మాత్ప్రేత్పత్తిపూర్వకమాకాశాదిమహాభూతోత్పత్తింలక్షణంచాహపంచదశభిః - తామసాదితి॥ శ్రోత్రంశబ్దమిత్యాదిభిః - విషయాత్పత్త్యనంతరం - తత్సంబంధిమాత్రంకథ్యతే - సమాత్పత్తిం - ప్రాగేవోత్పన్నత్వాత్ - శబ్దంగచ్ఛతిప్రాప్నోతిశబ్దగం ॥ ౩౩ ॥ అథతస్మాత్ప్రేత్పత్తిపూర్వకమాకాశాదిమహాభూతోత్పత్తిం - తయోఃకార్యపరపర్యాయంలక్షణంచాహ - తామసాదితిపంచదశభిః - భగవద్వీర్యచోదితాత్ - భగవత్సంకల్పచోదితాత్ - అతఏవవికుర్వాణాత్తామసాదహంకారాత్ - శబ్దమాత్రంశబ్దతస్మాత్త్రవ్యం - అభూత్ ఉదభూత్ - తస్మాత్పబ్దమాత్రాత్ - సభః ఉదభూత్ - సశబ్దః కేనగృహ్యత ఇత్యత్రాహ - శ్రోత్రమితి - శ్రోత్రంతుశబ్దగమిత్యాదినా - శ్రోత్రాదీనాంసభ అభిశ్యోనోత్పత్తిరుచ్యతే - శ్రోత్రాదీనాంతైజసానుగృహీతవైకారికాదుత్పత్తేరుక్తత్వాత్ - కింతుశబ్దాదిరూపవిషయాత్పత్త్యనంతరం - శ్రోత్రాదీనాంతత్సంబంధమాత్రముచ్యతే - శ్రోత్రంశ్రోత్రేంద్రియం - శబ్దగంశబ్దజ్ఞాపకం ॥ ౩౩ ॥ శబ్దస్యలక్షణమాహ - అథాత్రయత్వమితి - అథాత్రయత్వమథావాచకత్వం - త్రప్త్యులింగత్వం - కుడాద్వ్యంతరితస్యవక్తుజ్ఞాపకత్వం - తదుక్తం - లింగంయద్రప్త్యుచ్యయోరితి - సభస్తస్మాత్తత్త్వంసూక్ష్మత్వం - శబ్దస్యలక్షణమిత్యన్వయః॥ ౩౩ ॥ కింతచ్ఛబ్దతస్మాత్సంకీర్త్యంతస్సభిత్వపేక్షాయంతయోఃకార్యముభయస్యరూపంశోభయతి - ద్వాభ్యాం - అథాత్రయత్వంఅథావాచకత్వం - త్రప్త్యులింగత్వంత్రప్త్యుచ్యయోగ్యస్యభగవతః - లింగత్వంప్రమాణభూతత్వం - భగవతశ్చాస్త్రయోనిత్వాత్ - త్రప్త్యుభూటపటాద్యధాత్రప్త్యులింగ్యతేప్రతీయతఇతిత్రప్త్యులింగంతస్యభావస్తత్వమితివా - ఘటపటాద్యధాత్రప్త్యులింగతద్వాచకశ్చబ్దఃప్రతీయతే - యద్యపిశబ్దత్రవణాదప్యధఃప్రతీయతే - తథాపితదపిశబ్దస్యలక్షణమేవతదేవహ్యథాత్రయత్వమిత్యుక్తం - అథాత్రయత్వంనాను - శ్రోతురథాత్రయత్వకత్వమేవ - పక్షురథాత్రయత్వమేవనానుభూపకత్వంవా - అథాత్రయత్వమేవనానుభూపకత్వం - కు

ద్యాద్వంతరితస్యాపివ క్షుణ్ణాపకత్వంవా - నభసస్తన్నాత్రం - ఆకాశస్య సాధారణగుణత్వం - మాత్మత్వంవా - శబ్దస్య లక్షణంకా
ర్యం - కవయోవిదుః || ౩౪ ||
భూతానామితి - చిత్రదాతృత్వంతవకాశదాతృత్వం - బహిరంతరవ్యవహారాస్పదత్వం - ఆత్మాభుసః - ప్రాణాదీనాంధిష్ణ్యత్వం - నా
ద్యాదిభిశ్చిత్రరూపేణవృత్తిఃకార్యమేవ - లక్షణంవృత్తిలక్షణం - ఏవముత్రత్రాప్యైకైకేనశ్లోకేన - తన్నత్రమహాభూతయోరుత్పత్తిః -
ద్వితీయేనతన్నాత్రలక్షణం - తృతీయేన మహాభూతలక్షణమిత్యనుసంధేయం || ౩౫ || నభసోలక్షణమహా - భూతానామితి - భూతానాంప్ర
మాదీనంబహుళ్యంత భూతానాం - చిత్రదాతృత్వంబహిరంతరవ్యవహారాస్పదత్వం - ప్రాణానామింద్రియాణామత్తనశ్చ - ధిష్ణ్యత్వం
స్థానత్వం - నాద్యాదిభిశ్చిత్రరూపేణ - నభసఃఆకాశస్య - వృత్తిలక్షణం వృత్తిః చిత్రదాతృత్వాది కార్యమేవలక్షణం - ఏవముత్రత్రా
ప్యైకైకేనతన్నాత్రమహాభూతయోరుత్పత్తిః - ద్వితీయేనతన్నాత్రలక్షణం - తృతీయేనమహాభూతలక్షణమిత్యనుసంధేయం || ౩౫ || నభ
సభితి || కాసాత్మిక - స్పృశాస్యసంగ్రహః సమ్యక్సృష్టీతీసంగ్రహః - పుంస్తస్యంనియత లింగత్వాత్ - యద్వాస్తస్పృశాస్యసంగ్రహ
స్తతోభవతీతిశేషః - శబ్దతన్నాత్రాదితన్నాత్రాణాముత్రోత్తరాస్వయాభాముక్తం || ౩౬ || నభసభితి - శబ్దతన్నాత్రోశబ్దస్తన్నాత్ర
మసాధారణోయస్య తస్మాత్కాలగత్యాకాల శరీరకథగవత్సంకల్పేన - విమర్శతోవిక్రియమాణాన్న భసఆకాశాత్ - స్పృశాఃస్పృశాత
న్నాత్రంఅభవత్తతః స్పృశాద్వాయురభవత్ - కోసాస్పృశాస్యగ్రాహకభివ్యత్రాహ - త్వక్తస్యగింద్రియః - స్పృశాస్యసంగ్రహః -
సమ్యక్ గ్రాహకఃసమ్యక్ గ్రహణాయయాసాత్వగితిహా - పుంస్తస్యంతునియతలింగత్వాత్ || ౩౬ || స్పృశాలక్షణమహా - కృత్యత్వమితి - స్ప
ృశత్వంస్పృశాలక్షణమిత్యభావః - నభస్యతోవాయాః - తన్నాత్రత్వం || ౩౭ || కృత్యత్వాదయః నభస్యతఃవాయాః - తన్నాత్రత్వమసా
ధారణగుణత్వంచ - స్పృశాస్యస్పృశత్వం లక్షణమిత్యభావః || ౩౭ || చాలనమితి - చాలనంవృక్షశాఖాదేః - పూజానం - మేరిసంప్రజా

ర్థాశ్రయస్త్వింశబ్దస్యద్రష్టులింగస్వమేవచ | తన్నాత్రత్వంచనభసోలక్షణంకవయోవిదుః || ౩౪ || భూ
తానాంధిప్రదాతృత్వంబహిరంతరమేవచ | ప్రాణేంద్రియాత్తధిష్ణ్యత్వంనభసోవృత్తిలక్షణమ్ |
౩౫ | నభసశ్శబ్దతన్నాత్రాణాలగత్యావికర్షతః | స్పృశోభవత్తతోవాయుస్తస్యకన్యకాస్యచసం
గ్రహః || ౩౬ || మృదుత్వంః తినత్వంచ శైత్యముష్ణత్వమేవచ | ఏతన్నవశాస్యస్పృశత్వంతన్నాత్ర
త్వంచనభస్వతః || ౩౭ || చాలనం పూజానం ప్రాప్తినోత్పత్త్యంత్రవ్యశబ్దయోః | సర్వేంద్రియా
ణామాత్మత్వంవాయాఃకర్తృభిలక్షణమ్ || ౩౮ || వాయోశ్చస్పృశతన్నాత్రాద్భూతపదైవేరితా
దిభూత్ | సముత్థితంతతస్తేజశ్చక్షూరూరూపోపలంభనమ్ || ౩౯ || త్రవ్యాకృతిత్వంగుణతావ్యక్తిస
స్థానమేవచ | తేజస్తస్యం తేజసస్సాన్నిధిరూపమాత్రస్యవృత్తయః || ౪౦ || ద్యోతనంపతనంపానముద
నం హిమ ముదానమ్ | తేజసోవృత్తయస్తైవ తాశ్చోషణంక్షుతృడేవచ || ౪౧ || రూపమాత్రా

దేః - ప్రాప్తిస్సంధాగః - ద్రవ్యగంధవతోః ప్రాణప్రతి - తథాశ్చైత్యాదిమతః స్పృశానం ప్రతి - శబ్దస్యశ్రోత్రంప్రతినేతృత్వం
సర్వేంద్రియాణామాత్మత్వముపాద్భులకత్వం - కమణాకార్యేణ - అభిలక్షణం - భావేల్యుట్ - కమణావాభిలక్షణమితివిగ్రహేతు - కర
ణే || ౩౫ || చాలనంవృక్షశాఖాదేః - పూజానంవిభాగకరణం - ప్రాప్తిశ్చ ఎతయోస్సంధాజకత్వం - ద్రవ్యశబ్దయోనేతృత్వం - ద్రవ్య
నేతృత్వం శబ్దనేతృత్వంచ - తత్రద్రవ్యనేతృత్వంద్రవ్యస్య గంధవతోః ప్రాణంప్రతి - శబ్దనేతృత్వం మారస్థశబ్దస్య శ్రోత్రాహ
త్వకరణం - సర్వేంద్రియాణామాత్మత్వంధారకత్వం - వాయోః కమణావాభిలక్షణం || ౩౮ || ౩౫ || వాయోరితి - స్పృశాఃతన్నాత్రసా
ధారణగుణోయస్యతస్మాత్ - దైవేరితాత్ - ఈశ్వరప్రేరితాద్వాయాః - రూపంతాపతన్నాత్రమభూత్ - తతఃరూపాత్తేజస్సముత్థితం
ఉత్పన్నమభూత్ - కింతయాపస్య గ్రాహకమిత్యత్రాహ - చక్షుః చక్షుగింద్రియం - రూపోపలంభనంరూపగ్రాహకం || ౩౯ || త్ర
వ్యాకృతిత్వమితి - త్రవ్యాకృతిత్వం ద్రవ్యస్య కారణమత్వం - గుణతాద్రవ్యోపసజ్జానత్వేనప్రతీతిః - అసృత్యక్షద్రవ్యస్థ
స్పృశాదేరితి - స్వాతంత్ర్యేనైవప్రతీతిః - రూపస్య తుల్యేవమితి - తస్యాహంవిశేషఉక్తః - వ్యక్తేఃసంసగీకత్రవ్యస్యయాసంస్థా
సన్నివేశః - వైవసంస్థాయస్య - ద్రవ్యపరిణామతయాప్రతీతిరిత్యభావః - తేజసస్తేజస్తస్యమసాధారణత్వం || ౪౦ || త్రవ్యేతి - త్రవ్యాకృ
తిత్వంద్రవ్యస్యభూతాంతరవ్యావతాకత్వం - గుణతానిత్యంద్రవ్యాప్రయత్నం - వ్యక్తిసంస్థానంవ్యక్తేవ్యక్త్యంతరవ్యావతాకత్వం -
తేజసస్తేజస్తస్యమసాధారణగుణత్వంచ - హేసాధ్వ - రూపమాత్రస్యరూపతన్నాత్రస్య - వృత్తయఃలక్షణసేత్యగ్ధః || ౪౦ || ద్యోతనమి
తి - ద్యోతనంప్రకాశనం - పతనంతండులాదేః - యుత్తృట్అశనాయాపిపాసేచ - తద్వాతేణపానమదనం || ౪౧ || ద్యోతనమితి - ద్యో
తనంప్రకాశనం - పతనంతండులాదేః - యుత్తృట్అశనాయాపిపాసేచ - తద్వాతేణపానమదనంచ - హిమమదానంహిమాభిభవశ్చో
షణంచ - తేజసోవృత్తయఃలక్షణాని - కార్యాదీనియోగత్ || ౪౧ || రూపమాత్రాదితి - జిహ్వరసేంద్రియం - రసోగృహ్యతేనయేరితస

గ్రహః - యద్వా - రసగ్రహస్తోభవతీతివిశేషః ॥ ౧ ॥ రూపమాత్రాదితి - దైవసహాదితాత్ ప్రాంతాత్ - వికుర్వాణామత్రా
 త - రూపంతన్నాత్రగయస్య తస్మాత్తైజసః - రసమాత్రంరసతన్నాత్రమభూత్ - తస్మాద్రసతన్నాత్రాదంభఃఅభూత్ - కారసతన్నాత్ర
 స్యగ్రాహితేత్యత్రాహ - జీహ్వరససేంద్రియం - రసస్యగ్రహఃగ్రాహకా ॥ ౨ ॥ కమాయజిత - కమాయాదిమలవణోపిగ్రప్యవ్యః
 భౌతికానాంసంసరికకర్తవ్యాణాం - వికోమధురవివసత్ - వివమనెకధా - భిద్యతేరసభిద్యతేభిద్యతే ॥ ౩ ॥ కమాయజిత - కమాయాదిమల
 వణోపిగ్రప్యవ్యః - భౌతికానాంసంసరికకర్తవ్యాణాం - వికారేణ వికృతరసఃకమాయాదిభేదేన - అనెకధావిభిద్యతేభిద్యతే ॥ ౪ ॥
 కైదనమితి - కైదనమాద్రీకకరణం - పిండనంబుదాదేఃపిండికరణం - తృప్తిఃతృప్తిదాతృత్వం - ప్రాణనంజీవనం ॥ ౫ ॥ ఆపోమయఃప్రా
 ణజితశ్రుతిః - ఆప్యాయనంతద్వైక్లవ్య నివతఃసం - ఓదనంబుదాకరణం - అదనమితిపాతపిసవివాదః - భూయస్త్వంకూపా
 దాపున్యతస్యాపిపునఃపునరుద్భవః ॥ ౬ ॥ కైదనమితి - కైదనమాద్రీకకరణం - పిండనంబుదాదేఃపిండికరణం - తృప్తిఃతృప్తిదాతృత్వం -
 ప్రాణనంజీవనం ॥ ౭ ॥ ఆపోమయఃప్రాణజితశ్రుతిః - ఆప్యాయనంతద్వైక్లవ్య నివతఃసం - ఓదనంబు దాకరణం - భూయస్త్వంకూపా
 దాపున్యతస్యాపిపునఃపునరుద్భవః - హంచభౌతికేష్వజ్జలశస్యభూయస్త్వంవా - లభాచసూత్రకారఃసూత్రాత్తత్కత్వా త్తుభూయ
 స్త్వాదితి - ఇమాఃకైదనాదయః - తేజసోవృత్తయః ॥ ౮ ॥ రసమాత్రాదితి - గంధగోగంధంప్రాప్నోతీతి ॥ ౯ ॥ రసమాత్రాదితి ॥ దై
 వచోదితాద్వికుర్వాణాత్రసమాత్రాదంభసః - గంధతన్నాత్రమభూత్ - తస్మాద్గంధమాత్రాత్ - పృథ్వ్యభూత్ - ప్రాణఃప్రాణేంద్రి
 యం - గంధస్యసంగ్రహః - గంధగ్రాహకం ॥ ౧౦ ॥ కరంభేతి ॥
 కరంభోమిత్రగంధః - యథావ్యంజనాదీనాం హింగాద్విసంస్తూరైః - పూతిడుగంధః - సారభ్యం కపూరాదేః - శాంతఃశరపత్రా

ద్వికుర్వాణాత్తైజసాద్దైవచోదితాత్ । రసమాత్రమభూత్తస్మాదంభో జీహ్వరసగ్రహః ॥ ౨ ॥ క
 మాయోమధురస్తీక్షఃకల్పమృతతనైకధా । భౌతికానాంవికారేణరసపకోవిభిద్యతే ॥ ౩ ॥ కైదనం
 పిండనంతృప్తిఃప్రాణనాప్యాయనాదనమ్ । తాపాపనోమో భూయస్త్వము భసోవృత్తయస్తీష్వి
 మాః ॥ ౪ ॥ రసమాత్రాద్వికుర్వాణాదంభసోనైవచోదితాత్ । గంధమాత్రమభూత్తస్మాద్వి
 క్లవ్యమృణస్తుగంధగః ॥ ౫ ॥ కరంభ పూతిసారభ్యశాంతోగ్రామ్లాదిభిష్కృతః । ద్రవ్యావయవ
 వైషమ్యాద్గంధవికృతిభిద్యతే ॥ ౬ ॥ భావనంబ్రహ్మణఃస్థానంధారణంసద్విశేషణమ్ । సర్వసత్త్వి
 గుణోద్భవఃపృథివీవృత్తిలక్షణమ్ ॥ ౭ ॥ నభోగుణవిశేషోఽయస్యత చ్ఛ్రుతముచ్యతే । వా
 యోగుణవిశేషోఽయస్యతల్స్పృశనంవిదుః ॥ ౮ ॥ తేజోగుణవిశేషోఽయస్యతచ్ఛ్రుతమురు
 చ్యతే । అంభోగుణవిశేషోఽయస్యతద్రసనంవిదుః ॥ భూమేగుణవిశేషోఽయస్యతస్త్వేణ
 ముచ్యతే ॥ ౯ ॥ పరస్యద్భవ్యతేభ్యోహ్య పరస్మైసమన్వయాత్ । అతోవిశేషోభావానాంభూ

దేః - ఉగ్రఃలఘునాదేః - ఆమఃపర్యుపితచిత్రాన్నాదేః - సంసరికాం ప్రవ్యాకణవానాం - వైషమ్యాద్యవివంవిభిద్యతే - స గంధ
 భిద్యతేభిద్యతే ॥ ౧ ॥ కరంభేతి - వికవవగంధః - ద్రవ్యాణాంవైషమ్యాద్వికారాత్ - పృథక్తరంభాదిభేదేనవిభిద్యతే - తత్రకరంభోమిత్ర
 గంధః - యథావ్యంజనాదీనాం హింగాద్విసంస్తూరైః - పూతిడుగంధః - గంధగ్రాహక విక వివ - సారభ్యం కపూరాదేః - శాంత
 శ్శతసత్రాదేః - ఉగ్రఃలఘునాదేః - ఆమఃపర్యుపితచిత్రాన్నాదేః ॥ ౨ ॥ భావనమితి - బ్రహ్మణోభావనంప్రతిమాదరూపేణ సాకార
 తాపాదనం - స్థానం జూది విలక్షణత్రయాంతరనైరవేక్ష్యణస్థితిః - ధారణంజూద్యాధారత్వం - సతామాకాశాదీనాంవిశేషణమవచ్చే
 డకత్వం - సర్వేషాంసత్త్వానాంప్రాణీనాం - తద్దృశానాంపుంస్తాదీనాం - ఉద్భవః పరిణామవిశేషైః ప్రకటికరణం ॥ ౩ ॥ భావన
 మితి - భావనంబ్రహ్మాదినిష్పదనం - బ్రహ్మణస్థానంబ్రహ్మణశబ్దస్యవాచకోపలక్షణభేదః - సర్వేషామాధారత్వమిత్యర్థః - బ్రహ్మణ
 జితపాతేతు - బ్రహ్మణఃబ్రహ్మకులస్య - స్థానమితి స వివాదః - సద్విశేషణంసతాకార్యాణాంవిశేషకత్వం - ప్రీత్యదికార్యాణాం
 దేశభేదేనసారసారవత్త్వదేశానాత్ - సర్వసత్త్వగుణోద్భవః - తత్తద్దేశస్థప్రాణీనా మాకారవిశేషణపాతుత్వం - యద్వాశబ్దాదీన
 క్వసత్త్వగుణవత్త్వంచేతి - పృథివ్యాఃపృథివీకార్యమవలక్షణమిత్యర్థః ॥ ౪ ॥ శ్రీత్రాదీనాంశబ్దాదిగ్రాహకత్వముక్తం - తేమంచల
 యుగం తదేవత్యాహ - పంచభిఃశ్లోకాద్భేదః - సభిజిత - సభసోగుణ విశేషః శబ్దోయస్యాభో విషయః ॥ ౫ ॥ శ్రీత్రాదీనాం శబ్దాది
 గ్రాహకత్వముక్తం - తేమంచలయుగం తదేవత్యాహ పంచభిః - అద్భేదః సభిజిత - సభసః ఆకాశస్య - గుణవిశేషః శబ్దోయస్యాభా
 విషయః - గ్రాహ్య ఇతియవత్ - తత్శ్రుతముచ్యతే - ఆకాశసాధారణగుణశబ్దగ్రాహకత్వమేవశ్రుతత్వమిత్యర్థః - వివముతర
 త్రాపినేదితవ్యం ॥ ౬ ॥ గుణవిశేషశబ్దవ్యాప్తమధ్యగంధశయితి - పరస్యేతి - పరస్యకరణస్యఆకాశాదేః - భర్తఃశబ్దాదిః - ఆప

రస్తికార్యవాయాదా - కారణాన్వయాద్భుత్యతే - అతోభావానామాకాశాదీనాంవిశేషగుణః - సర్వోపి శబ్దాదిః - భూమావేవోపల
క్ష్యతే - చతుర్థాంతత్రాన్వయాత్ - జలాదిసుయథాస్వయమేవ నిణాయః - ఆకాశేత్వన్యాన్వయాథావాదేకవివ ॥ ౧ ॥ యదుక్తంపు
థివాస్సర్వసత్త్వగుణోద్భవఇతి లక్షణం - తద్విశదయతి - పరస్యేతి - హియస్తాత్ - పరస్యకారణస్య - ధర్మశబ్దాదిః - అపరస్తిక
కార్యవాయాదా - సమన్వయాత్ - సమవాయాత్ - సృశ్యతేఅతస్తస్మాద్భావానామాకాశాదీనాం - విశేషశబ్దాదిః - భూమా స్స
థివామేవ - ఉపలక్ష్యతేదృశ్యతే ॥ ౫౦ ॥ ఎవంకారణోత్పత్తిముక్త్యాకార్యోత్పత్తిమాహ - సాధేన్ప్రతిభిః - ఏతానీతి - వితాన్వసం
హత్యామితిత్వాదాస్థితాని - తదా జగదాది రీశ్వరః - ప్రావిశత్సత్తేతిచప్రాధాన్యాథిప్రాయోక్తం - ప్రవేశస్తుసర్వస్వపివివక్షీ
తవివ ॥ ౧ ॥ ఏవంమహదాదిపుథివ్యంతభూతసృష్టిమథిథాయతేభ్యంతోత్పత్తిమథిథాస్య ॥ శ్లో ॥ నానావీర్యాఃపుత్రగూర్భతాస్తతస్తైసం
హతింవిసేత్యక్తరీత్యా - ఈశ్వరానుప్రవేశమంతరేణ - కార్యాసామర్థ్యంవదత్ - తేష్యేశ్వరానుప్రవేశమాహ - ఏతానీతి - ఏతాని
మహదాదిపుథివ్యంతాని - సస్తతత్త్వానితన్నాత్రాణి - భూతేషు ఇంద్రియాణ్యహంకారచాంతభావస్య సస్తనిదేశః - యదా అసం
హత్యమితిత్వాస్థితాని - తదాకాలకర్తృగుణోపేతః - కర్తృఅవృప్తం - గుణస్సత్త్వాదిః - కాలాదిభిరుపేతః - జగదాదిరీశ్వరః - తానిమహ
దాదితత్త్వాని - ఉపావిశత్ - మేతసంసంహతత్వంనామ - పృథక్స్థిత్యభావంయోగమాత్రం - సమాగతత్వం - పృథక్స్థిత్యసమాసంశ్లేష
విశేషః - ఏతద్ద్వయాభానాత్సృష్ట్యసమథాన్వయస్థితాని - తత్త్వాని ॥ ౫౧ ॥ తత ఇతి - అనువిద్యేభ్యఃకృత్యేభ్యః - యస్తాదంతాత్ - ఆ
సావిరాట్పురుషఉదతిష్ఠత్ ॥ ౧ ॥ తతఃఈశ్వరానుప్రవేశాదుభయంప్రాప్యతేభ్యండంసృష్టిమిత్యాహ - తత ఇతి - తతఃఈశ్వరానుప్రవేశసం
తరం - తేన ఈశ్వరానుప్రవేశేనహతునా - అనువిద్యేభ్యస్సమాగతేభ్యః - యుక్తేభ్యఃసంహతేభ్యస్తత్త్వేభ్యః - అచేతనమథిష్ఠాత్మచేతన
రహితం - అండముభిత్తముత్పన్నం - కీదృశంతదేతదండముత్యత్రాహ - యస్తాత్ అంతాత్ - ఆసావిరాట్సమష్టిపురుషప్రహ్లా - ఉద
తిష్ఠత్ ఉదభూత్ ॥ ౫౨ ॥ ఏతదితి - త్రమపృథ్విఃపూర్వస్తాద్దశగుణాధికైః - తోయాదిభిః - పృథివ్యాపరణస్యాండకటాహత్వేన - అండశ

మావేవోపలక్ష్యతే ॥ ౫౦ ॥ ఏతాన్వసంహత్యయదామహదాదీనిస్తవై న శేషఃపురుషం స్రష్టుం
భోగాయతనిమంజసాకాలకర్తృగుణోపేతోజగదాదిరుపావిశత్ ॥ ౫౧ ॥ తతస్తైనానువిద్యేభ్యోయుక్తై
భ్యోండమచేతనమ్ ॥ ఉత్తతంపురుషోయస్తాదుదతిష్ఠదసావిరాట్ ॥ ౫౨ ॥ ఏతదండంవిశేషాఖ్యంక్ర
మవృద్ధైదేశోత్తరైః ॥ తోయాదిభిఃపరివృతంప్రధానేనావృతై బహిః ॥ ౫౩ ॥ యత్రలోక
వితానోయంరూపంభగవతోహరేః ॥ ౫౪ ॥ హిరణ్యయాదండకోశాదుత్థాయసలిలేశయాత్ ॥ త
యావిశ్యమహాదేవోబహుధానిబిభౌభేదభిమ్ ॥ ౫౫ ॥ నిరభిద్యతాస్యప్రథమంముఖంవాణీతతోభ

దైగృహీతత్వాత్తోయాదీనామేవాపరణత్వముక్తం ॥ ౧ ॥ పునరండమేవవిశస్థి - ఏతదితి - ఏతద్విశేషాఖ్యమండం - బహిఃప్రధానేనప్ర
కృత్యాఅవృతైః - త్రమపృథ్విఃత్రమశఃఉత్తరోత్తరమధికైః - కియదాధిక్యంతత్రాహ - దశోత్తరైః దశగుణితోత్తరైః - ఉత్తరోత్తరం
దశగుణాధికైరిత్యథః - తోయాదిభిఃపరివృతంపరివేష్టితం - పృథివ్యాఅపరణత్వప్రతిపేథాత్తోయాదిభిరీత్యుక్తం ॥ ౫౩ ॥ యత్రేతి -
యత్రాండ-లోకాత్తకోయంవిరాట్ - భగవతోరూపమితి పురుషాభేదాథిప్రాయేణ ॥ ౧ ॥ యత్రేతి - యత్రయస్త్రిన్నండ-లోకవితా
నేదేవమనుష్యాదిలోకవిస్తరః - భవతి - తద్భగవతోహరేఃరూపంశరీరమిత్యర్థః ॥ ౫౪ ॥ తస్మిన్నధ్యాత్వాదివిభాగమాహవభిః - హిర
ణ్యయాదితి - ఉత్థాయ దేదాసీన్వంవిహయ - తమావిశ్యఅధిష్ఠాయ - మహంశ్చసాదేవశ్చ - ఖమింద్రియచ్ఛ్రవం ॥ ౧ ॥ ఏవంమహదాది
చతుర్ముఖాంతసృష్టిరుక్తా - అభసమష్టిభూతచతుర్ముఖశరీరస్యతత్తదవయవాత్ - దేవాదివ్యష్టిశరీరాణామింద్రియతత్స్థానతదభిమా
నిదేవతానాం - విభాగంవివక్షుస్సోపి విభాగశ్చతుర్ముఖశరీరక సరమాత్మకత్వేక ఏవేత్యాహ - హిరణ్యయాదితి - సలిలేశయాత్ ఉష్ణ
తాత్ - హిరణ్యయాత్ ప్రకాశబహుళాత్ అండకోశాదుత్థాయ అండకోశేశయానోనిరుద్ధరూపోభగవాన్ - తత ఉత్థాయ - స్రవృత్త్య
స్తుభోభూత్వా - తంచతుర్ముఖమావిశ్య - మహాదేవోభగవాన్ - ఖమింద్రియగణం - బహుధా అనెకథా - నిబిభౌభేదసమష్టిరూపచతు
ర్ముఖశరీరస్థమింద్రియగణంవ్యష్టిరూపేణానెకథావిభక్తమకరోదిత్యర్థః ॥ ౫౫ ॥ నిరభిద్యతేతి - వాత్వాసహవహ్ని రభవత్ ప్రావిశత్ -
నాసేనిరభిద్యతాం - ప్రాణతః ప్రాణేనానుస్యాతస్సప్రాణః - ఏతయాఃనాసికయాః - అభవదిత్యనుమంగః ॥ ౧ ॥ విభాగమేవాహని
రభిద్యతేత్యప్తభిః - అస్యబ్రహ్మణః - ప్రథమంముఖంనిరభిద్యత - సటస్యశ్రుణోతీతివత్ - అస్యేలిషంచమృతేనైవతేషత్వవివక్ష
యాపృష్ఠీబోధ్యా - సమష్టిభూతబ్రహ్మశరీరముఖాత్ - దేవాదీనాంవాగింద్రియాధిష్ఠానం - వ్యష్టిముఖం విభక్తమభూదిత్యర్థః - తతోవా
ణీవాగ్యష్టిరభవత్ - వాత్వాః వాగింద్రియాత్ - తదధిష్ఠాతావహ్ని రభవత్ - విభక్తోభూత్ - అభోఅసంతరం - అస్యనాసేప్రాణేం
ద్రియాధిష్ఠాసేనాసానిత - వ్యష్టిసానిరభిద్యతాం - అతఃనాసాభ్యాం - ప్రాణఃప్రాణేంద్రియవ్యష్టిః - ఏతయాః ఏతస్యప్రాణేంద్రి
యాసానిరభిద్యతావేక్షయా ఏతయాదిద్వివచననిదేశఃయద్వాఏతయాఃనాసయాః ప్రాణఃప్రాణాధీనఃప్రాణఏతయోరభవదిత్యనుమం

౫: || ౫౬ || ప్రాణాదితి - ప్రాణానంతరం వాయుశ్చ - ప్రాణాంతరమితి శబ్దాదుః - సర్వేంద్రియేషు తస్య పితృప్రవృత్తయః - వ్యభిచారాదుః సర్వ
 భిద్యతా మితి పాతవ్యమేవైకవచనం - తతోద్విశః ప్రావిశత్ || ౫౭ || ప్రాణాదితి - ప్రాణానంతరం - తదధిష్ఠాతా వాయుశ్చ - ప్రాణా
 భీనత్వం సర్వేంద్రియేషు పితృప్రవృత్తయః - తథాహ - శుంధోగవాజసనయినా - ప్రాణవిద్యా యాం || శ్రు || ఏతాహైదేవతా ఆహం శ్రేయసే
 పూర్వదితలహం శ్రేయసే వివదమనా ఇతి హం పత్రమ్య - వాగాద్యై కేకోప క్రమేణ - అన్యేషాం సప్రాణినామింద్రియాణాం శరీరస్య చ
 స్థితిం - తత్తార్యం చావికలం ప్రతిపద్య - ప్రాణోత్త మజనన్యేషాం విశరణమకార్య కరత్వంచాభిధాయ - సర్వేషాం ప్రాణాభీనస్థి
 త్వమభిహితం - అక్షీణీన త్సురింద్రియాధిష్ఠాన - నిరభిద్యతాం విభ కై అభవతాం - ఎ తయారక్షోః - చక్షుః చక్షురింద్రియం - నిరభిద్య
 త - తస్మాత్తత్తుషః - సూర్య శ్చక్షుషాధిష్ఠాతా అభవత్ - కణాశ్రో త్రేంద్రియాధిష్ఠాన - నిరభిద్యతాం - తతః శ్రోత్రేంద్రియంతదధిడ
 వతా దిశశ్చ - నిరభిద్యంత || ౫౮ ||

౫౯ || నివిభేదతి - ఆదిశబ్దేన తెజః || ౬౦ || నివిభేదతి - విరాజోబ్ర హ్మణః - రోమశ్చ త్రా వ్యదయ స్త్వగింద్రియా ధిహనభూతా సత స్త్వ
 గింద్రియం - తత స్తదధి డేవతా ఓషధయశ్చ సత్ - వివంశిశ్చ ముపధేంద్రియాధిష్ఠానం || ౬౧ || ౬౨ || నివిభేదతి - తదధి
 డేవతా ఆహం - గుదం పాన్యింద్రియాధిష్ఠానం - పాన్యింద్రియ రూపాహం - ప్రాణతద ధిష్ఠాతా లోక సంహతా మృ త్యుః || ౬౩ ||
 ౬౪ || హస్తా వితి - హస్తాపాదేంద్రియాధిష్ఠానం - బలాఖ్యం పాదేంద్రియం - తదధిష్ఠాతా స్వరాట్ - స్వరాడత్రేంద్రం || శ్రు || స్వరాడింద్రః
 ప్రథమతపీ దితి శ్రుతేః - పాదాపాదేంద్రియాధిష్ఠానం - గత్యాఖ్యం పాదేంద్రియం - తదధిడేవతా హరిరుసేంద్రః || ౬౫ || ౬౬ || నాద్యభితి ||
 అస్య బ్రహ్మణః - నాద్యః ఆధిష్ఠానం - ఆభ్యుతం పూర్ణం - లోహితమింద్రియస్థానీయం - తదధిడేవతా సద్యః - ఉదరమధిష్ఠానం || ౬౭ ||
 ౬౮ || యుతితి || యుత్పిపా సేజింద్రియస్థానీయ - సముద్రోధిడేవతా - పృథ్వీం పుండరీ కాకారం ఆధిష్ఠానం - మనస్సుంకల్యాణ్యవృత్త్యవ

వత్ | వాక్యావహ్ని రథానా సేప్రాణతో ప్రాణవీరయోః || ౬౯ || ప్రాణాద్వాయురభిద్యతా
 మక్షీణచక్షురేతయోః | తస్మాత్సూర్యోన్వభిద్యతాం కణాశ్రోత్రంతతోద్విశః || ౭౦ || నివిభేద
 విరాజ స్త్వగ్గోమశ్చ త్రా వ్యదయ స్తతః | తతః ఓషధయశ్చ సత్ శిశ్నం నివిభిడేతతః || ౭౧ || రేత స్తస్మా
 దాపతన నిరభిద్యత వై గుదమ్ | గుదాదపానోపానాచ్చ మృత్యు లోక భయంకరః || ౭౨ || హస్తా
 చనిరభిద్యతాం బలం తాభ్యాంతతస్త్వరాట్ | పాదాచనిరభిద్యతాం గతస్తాభ్యాంతతోహరిః || ౭౩ ||
 నాద్యోన్వనిరభిద్యంత తాభ్యోలోహితమాభ్యుతమ్ | నద్యస్తతస్సమభవన్న ఉదరనిరభిద్యత || ౭౪ ||
 యుత్పిపా సేతతస్స్వ తాం సముద్ర స్వేతయో రభూత్ | అథాస్య హృదయం శిశ్నం పృథ్వీయాన్వన
 ఉత్థితమ్ || ౭౫ || మనసశ్చంద్రమాజాతోబుద్ధిబుద్ధిగైరాంవతః | అహంకార స్త్వతోరుద్రశ్చ
 త్రేంద్రేంద్ర్యస్తతోభవత్ || ౭౬ || ఏలేహ్యాభ్యుత్థితాదేవా నైవాస్యోత్థాపనేశకః | పునరా వివిశుః
 ఖానితముద్ధాపయితుం క్ర మాత్ || ౭౭ || ఎహ్ని వాచాముఖం భేదే నోదతస్తద్దావిరాట్ | ప్రా

భిన్నంతదింద్రియం || ౭౮ || మనసభితి - బుద్ధ్యాదిమహృదయమేవాధిష్ఠానం - గిరాంపతిబ్ర హ్మణః - జై త్ర్యః త్రైత్రజ్ఞః || ౭౯ || మనసభి
 తి - చంద్రమా ఆధిడేవతా - పృథ్వీయాధిష్ఠానాద్వ్యవసాయాఖ్యవృత్త్యవభిన్న బుద్ధిరూపం తదింద్రియం - తదధి డేవతా - గిరాంపతి
 బ్ర హ్మణః - తదాహృదయమేవాధిష్ఠానం - తత్రాభిమానాఖ్య వృత్త్యవభిన్నాహంకారాఖ్య ముపైకరణమింద్రియం - తదధిడేవతా
 రుద్ర స్తథాహృదయమేవాధిష్ఠానం - చిత్రాఖ్య వృత్త్యవభిన్న చిత్రాఖ్య మంతఃకరణమింద్రియం - తదధిమానీదై త్ర్యః త్రైత్రజ్ఞః - ని
 రభిద్యంతేత్యర్థః - అత్ర చ మర్మభావరీరాచ్యమర్మభావోపేంద్రస్య విభాగోక్తిరింద్రియాధిమానీదేవతా త్వాకాకరణవీరభిః || ౮౦ ||
 అన్యయ వ్యతిరేకాభ్యాం త్రైత్రజ్ఞం వివేక్షం సర్వేషాం పునః ప్రవేశమాహ - వితతిత్యాదిభవభిః || ౮౧ || వివంసమస్థిభూతకతుముఖాదే
 హస్థవాగాదీంద్రియతదధిష్ఠానభ్యః - దేవాదివ్యష్టినామింద్రియతత్ స్థానతదధిడేవతా సృష్టిరుక్తా - అథ త్రైత్ర జ్ఞభోగాయతనత్వా దేవాది
 శరీరాణాంతత్ర ప్రాధాన్యం - భోక్తుః త్రైత్ర జ్ఞ స్యత్వస్యవ్యతిరేకాభ్యాం ప్రతిపాదయిమవ గాదీంద్రి యతదధిష్ఠాతృదేవతానాం
 చవ్యష్టినాం దేవాదివ్యష్టిశరీరస్థాధిష్ఠానమప్రవిష్టానామపి - త్రైత్రజ్ఞాను ప్రవేశమంతరేణ వ్యష్టిశరీరభూతజాతస్య ప్ర వృత్తిమత్వస్యం
 పాదనాసామధ్యమాహ - వితతితి - వితేదేవాః ఇంద్రియసహితా సదధిమానీవాగాదిదేవాః - అభ్యుత్థితాః సమస్థితమర్మభావరీరాచ్య
 న్నాః - అస్య దేవాదివ్యష్టిశరీరరూపభూతజాతస్య - ప్రవిశ్యతిశేషః - ఉత్థాపనప్రవృత్త్యన్యభీకరణ - నాశకః అసమథానభూతః
 వితదేవ ప్రసవయతి పునరావివిశురీత్యాదినా - పునశ్చిద్దోసామధ్యమాప్రతిపాదనారంభద్యోతకః - తందేవాదివ్యష్టిశరీరం - ఖానిదేవాధిష్ఠి
 తానంద్రియాదే ఉత్థాపయితుం ప్రవృత్త్యన్యభీకరణం - త్రమాదావివిశుః తత్తదధిష్ఠానం ప్రవిశుః || ౮౨ || ౮౩ || కాదేవతా - కేదేంద్రి
 యేన కుత్ర ప్రవిష్టా - ఉత్థాపనాశక్త్యాధిష్ఠితాహ - శక్తి రీత్యాదిభిన్నస్థానః - శక్తి రధిడేవతా వావావాగింద్రియేణ సహ - ము

ఖండవావిష్యష్టిముఖం-భేదేఅవిశత్-తదాఅసావిరాట్-విరాట్కార్యభూతవ్యష్టిశరీరజాతం-నోదతిస్సప్తప్రవృత్త్యన్తఃఖాభూత్-వివము
తరత్రాపిత్రప్రవృత్తం-సర్వత్రవిరాట్కార్యభూతవ్యష్టిశరీరభూతజాతంఅత్యంత-అస్యభావతుర్ముఖస్యప్రజ్ఞానాంపహ్నితి
దీనాం-చతుర్ముఖశరీరత్థాపకత్వాశక్తేః॥ ౬౫॥ చిత్రైశ్చ॥ ఏతేషాంప్రవేశాన్వయవ్యతిరేకత్వాంతేత్రజ్ఞావిదితః॥వివంస్వతస్సేం
ద్రియాణాందేవానాముత్థాసనాశక్తిమభిధాయ-తేత్రజ్ఞాధీనంతేషాముత్థాపకత్వమిత్యాహ-చైత్ర్యః-తేత్రజ్ఞః-హృదయమధిష్ఠానం-
చిత్రైశ్చసహ-యదాప్రావిశత్తదైవ-విరాట్పురుషఃవిరాట్కార్యభూతాదేవాదిరూపఃపురుషః-సలిలాత్సలిలకార్యభూతప్రజ్ఞండాత్
ఇయంల్యజ్ఞోపేషంచమీ-సలిలమావిశ్యేత్యర్థః-ఉదతిష్ఠత్ప్రవృత్తిమ్మోహాదిత్యర్థః॥ ౬౬॥విరాడ్దేహస్యవ్యష్టిదేహందృష్టాంత
త్వేనదశాయత్-సంఖ్యానుకథనస్యప్రయోజనమాహద్యాభ్యాం-యథేతి-యథాపురుషగురుమహాకారందేహం-ప్రాణాదయోజ
దాః-సుప్తమవస్థాంతరమావస్థం-యత్రాదాత్వాభ్యాసమంతరేణ-నోత్థాపయితుంప్రభవంతి-ప్రభమంపరమేష్యైతధర్తః-త
తోస్యత్రువీరత్తిః-తతోయాగప్రవృత్తాధీరకాగ్రచిత్తం-తతోయత్జ్ఞానం-తేన-ప్రత్యగాత్మానందేత్రజ్ఞం-అస్మిన్నాత్మని-కా
ర్యకారణసంఘాతే-వివిచ్యచింతయేత్॥ ౬౭॥ వివిదేవసదృష్టాంతమాహ-యథేతి-ప్రాణాదయః-ఓజసాస్వచలేన-ప్రసుప్తగురు
షం-యేనవినా-యదిచ్ఛామంతరేణైత్యర్థః-ఉత్థాపయితుంప్రభవంతినమథాః-తథావహ్మ్యదయోపి-స్వాధీప్తయేంద్రి
యైస్సహ-దేవాదిశరీరాణీప్రవిశ్యాపి-తేత్రజ్ఞానుప్రవేశమంతరేణోత్థాపనాశక్తా ఇత్యర్థః॥ ౬౮॥ ౬౯॥ ౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ ౭౩॥ ౭౪॥ ౭౫॥

జేననాసికేవాయుసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్॥ ౬౫॥ అతీగేచక్షుషాదిత్యోసోదతిష్ఠత్తదావిరాట్ ।
శ్రోత్రైచకణ్ఠోచదిగోసోదతిష్ఠత్తదావిరాట్ ॥ ౬౬॥ ర్విచంబోముఖంషభ్యోసోదతిష్ఠత్తతోవి
రాట్ । రేతసాశిశ్నమాపస్తుసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ ॥ ౬౭॥ గుదంమృత్యురపానేనసోదతిష్ఠత్త
తోవిరాట్ । విష్ణుగన్త్యైవచరణౌసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ ॥ ౬౮॥ హస్తావింద్రోబలేనైవసోద
తిష్ఠత్తతోవిరాట్ । నాడినాద్యోలోహితేనసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ ॥ ౬౯॥ యుత్త్రిద్భ్యామృదురం
సింధుసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ । హృదయంమనసాచంద్రోసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ ॥ ౭౦॥ బుద్ధ్యా
బ్రహ్మదిహృదయంసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ । రుద్రోభిమత్యాహృదయంసోదతిష్ఠత్తతోవిరాట్ ॥ ౭౧॥
చిత్రైశ్చహృదయంపైత్యఃతేత్రజ్ఞఃప్రావిశేద్యదా । విరాట్కార్యపురుషస్సలిలాదుదతిష్ఠత్ ॥ ౭౨॥
యథాప్రసుప్తంపురుషంప్రాణేంద్రియమసోధియః । ప్రభవంతివినాయేనసోత్థాపయితుమోజ
సా ॥ ౭౩॥ తస్మిన్స్తంప్రత్యగాత్మానందీయామోగప్రవృత్తీయా । భక్త్యావిరక్త్యాజ్ఞానేనవివిచ్యా
త్తనిచింతయేత్ ॥ ౭౪॥

శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - షడ్వింశోధ్యాయః .
ప్రకృతిస్థాపిపురుషోనాజ్యతేప్రాకృతైగుణైః । అవికారాదకర్తృత్వాన్నిగుణత్వాజ్జలాకావ

భ్యాంభోక్తుఃతేత్రజ్ఞస్యేవప్రాధాన్యముక్తం-తస్యైతస్యతేత్రజ్ఞగృహబంతనం-భగవద్భక్తిగూగాంగత్వేనకార్యమిత్యాహ-త
స్మిన్నతి-ప్రత్యగాత్మానందీయం-పంశుద్ధస్వరూపం-మోగేనాభ్యాత్మ్యవివేచనరూపయోగేన-ప్రవృత్తయాధీయా-అస్మిన్దేహ-వి
విచ్యశరీరబుద్ధీంద్రియప్రాణాదిభ్యఃపుంశ్చైత్య-భక్త్యాఈశ్వరభక్త్యా-విరక్త్యాకామానభివ్యంగేణజ్ఞానేనచ-ఆత్మనిమనసి-చిం
తయేత్-యదాప్రత్యగాత్మానందీయావివిచ్యాత్మనితస్మిన్ప్రత్యగాత్మని-పరమాత్మానమితీత్యేషః-విరక్త్యాఅవిహితాప్రతిపిద్ధనిపిద్ధవి
షయవైరాగ్యేణ-అనేనకర్తృయోగఉక్తః-జ్ఞానేనప్రత్యగాత్మయాభాత్త్యజ్ఞానయోగేన-భక్త్యాఈశ్వరభక్త్యా-జ్ఞానకర్తృయోగాభ్యా
మనుగృహీతయాభక్త్యైత్యర్థః-చింతయేత్ ॥ ౭౫॥ ఇతిభావాదకావీరకాయాం-షడ్వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యాః.
శ్లో॥ సప్తవింశతతస్సమ్యగ్భూమసాధనయోగతః । పుంప్రకృత్యోవికావేతేనమోక్షరీతినికారూప్యతే॥వివేకజ్ఞానేనమోక్షముపపాదయి
తుం-శుద్ధస్యైవపురుషస్యపూర్వోక్తంప్రకృత్యవిజేకతః-సంసారమనుష్టారయతిత్రిభిః॥ ప్రకృతిస్థ ఇతి॥ ప్రకృతిస్థాపిదేహస్థాపి-
నాజ్యతేననిష్యతే-ప్రాకృతైగుణైః-తత్ప్రకృతైఃసుఖదుఃఖాదిభిః-నిగుణత్వాదకర్తృత్వం-తతఃఅవికారిత్వం॥ ౭౬॥ వివంజ్యత్వే
ప్రేక్ష్యాదిపారకథన-భజనీయస్యభగవతవిశ్వరూపవేద్య-తత్ప్రాప్త్యపాయభూతభక్తియోగాంగాత్మయాభాత్త్యజ్ఞానయోగముప
పాదయిషుః-అతీంద్రియమాత్మస్వరూపం-కథమనుసంధాతుంశక్యమిత్యాశంకాంవరయితుం-తస్యప్రత్యగాత్మానోజాగరాద్యవస్థా
ను-విశదతథానభాసంకథయిష్యత్-తస్యైతస్మాత్తనః-ప్రకృతిస్థంసగకృతమేవతాగరాద్యవస్థానూపసాంసారికప్రవృత్తిః-

కర్మకర్తవ్యం - తదాయత్తమశ్శుభముః శుభోక్త్యంతం - సస్వ మాపప్రయుక్తమితి - పూర్వోక్తమనువదతి - ప్రకృతిస్థగతి - పురుషజీవః - ప్రకృతిస్థోపదేశాస్థోప - ప్రాకృతైగుణైర్ధాత్వైర్దేవతావ్యవస్థాదిభిః - సత్త్వాదిపాతుకైస్సుఖదుఃఖాదిభిశ్చ - నాజ్యతేస్వతో సస్పృశ్యతే - కుతః అవికారాత్ - స్వతోదేవమనుష్యాదిరూపేణ సర్వకామాభావాత్ - అకర్మకర్తత్వాత్ - గమనాదికాహ్యసాంసారికవ్యాపారాశ్రయత్వాభావాత్ - నిగుణత్వాత్ - స్వతస్సత్త్వాదిగుణాన్వయాభావాత్ - స్వతోనాజ్యతే తత్త్వద్వంద్వంతః - జలాకావదితి - ఘటాకాశాదేరపుష్పలక్షణమిదం - సమజూదిమహారాజయో భ్రాంత్యాతత్తస్థాభివ్యక్త్యంతే - సపరమాధాతస్తత్తస్థాః - అతోజలగతపుద్గి శ్రుసకంపనాదిదోషాస్పృశకః సూర్యాదిక్షయక్తః - ప్రత్యగత్తనస్తు - దేవాదిశరీరకవ్యవస్థితేః - కథంతద్వైర్దేవాజ్యతే తిదేత్ - ఉచ్యతే - దేశవిప్రకరణః - కాలవిప్రకరణః - స్వభావవిప్రకరణశ్చైతే - త్రేధావిప్రకరణః - అత్రైకైకవిప్రకరణాపిదోషాస్పృశకః సహజః - తత్రదేశవిప్రకరణస్యదాహరణం - జలసూర్యాదిః - స్వభావవిప్రకరణస్యదాహరణమాకాశాదిః - తత్రదేశవిప్రకరణవత్స్వభావవిప్రకరణస్యపిదోషాస్పృశకః పాతుత్వాత్ - యథాఘటకరకాదిమపుద్గి శ్రుసభావః - సృగృష్పృగృక్పంయుజ్యమానమహ్యకాశంపుద్గి శ్రుసాదిదోషైర్నాస్పృశ్యతే - యథాజలాధారేమవిషయేషు - దృశ్యమానోపగమమాత్ - దేశవిప్రకరణాత్ - తత్రదృశ్యపుద్గి శ్రుసాదిభిర్నాస్పృశ్యతే - తథాయం ప్రత్యగత్తాపి - దేవాదిశతుర్విధశరీరకవ్యవస్థితస్తద్వైర్ధామైర్నాస్పృశ్యతేనాజ్యతే - స్వభావవిప్రకరణాదితి - తహ్యేకకాశేభివన్యహంతకతావ్యః - నాకాశైర్దేవైః - దోషాస్పృశకమాత్రాధిప్రాయకత్వాత్ - నృప్తాంతస్య - దృశ్యతేజోవం - సర్వాత్తనాసాధర్మ్యాభావేపి - విషయతాంశసాధర్మ్యాద్విద్యస్తాంతోపాదానం - సింహాభివమానకకర్తావ్యహా - యదాప్రకృతిగతదేవత్వమనుష్యాత్వాదయాప్రకృతేరేవధర్మాః - నాత్మనః - తస్యదేవమనుష్యాత్వాద్యాకారస్య స్వతోభావాత్ - యదిదేవోయమనుష్యయమితి ప్రతీత్యా - తేహ్యత్తాకారా ఇతిదేత్ - సాప్రతీతి ప్రాంతిరూపేతి - సద్వస్తాంతమాహ - ప్రకృతిస్థగతిదేశాస్థగతి - పురుషజీవః - అకర్మకర్తత్వాదిభ్యోపాతుభ్యః - ప్రాకృతైగుణైర్దేవతావ్యవస్థాదిభ్యోనాజ్యతే - అత్రాంజగత్స్వధాః - స్వతోదేవత్వాదిజైశ్చైస్ససగమ్యతే - తథానానుసంధీయతే యథా - తత్రదృష్టాంతః - జలాకావదితి - యథాజలైప్రతిబింబితః సూర్యః - జలగతైర్ధామైర్నాజ్యతే - శరమాధాతోసప్రతీయతే - తేహంజలగతత్వాత్ - వివంప్రకృతి

తే || ౧ || స ఏషయహి ప్రకృతేగుణైర్దేవభివిష్జతే । అహంకారపిమూఢాత్మాకతాన్వీత్యభి
మన్యతే || ౨ || తేనసంసారపదవీంమనసాభ్యే చ్యవన్వతః । ప్రాసంగికైఃకర్మదోషైస్సదసన్నిత్ర
యోనిషు || ౩ || అథేహ్యవిన్యమానేపిసంస్మరినఃవివర్తతే । ధ్యాయతోఽషయానస్యస్వపై

భర్తేరాత్మాపి - పరమాధాతోసప్రతీయతే - తేహంప్రకృత్యాకారత్వేనాత్మాకారత్వాభావాత్ - తేహిమాత్మగతత్వేనప్రతీతి ప్రాంతిరూపేత్యధాః || ౧ || తహింకకథమస్మిన్కర్మకర్తత్వాదిప్రతీతిస్త్రాహ - సగతి - ప్రకృతేరవిద్యా యాః - గుణేషుసత్త్వాదిమయదాహి విషజ్జతే - తాదాత్మ్యాభ్యాసమాప్నోతి - తదాఅహంకారగతత్వాద్యం - విముఢాత్మాకర్మకర్తవ్యమాత్మనాగ్రోపయతి - తత్రానాదిరాత్మస్యవిద్యాభ్యాసః - అహమభ్యాసస్తుఆభినికః - కర్మకర్తత్వాభ్యాసస్తుస్థితకలహిత్యవతోపాధికగతి || ౨ || వివంవిధస్యాత్మనః - కథందేవమనుష్యాదదేహయోగః - కథంవాసాంసారికప్రవృత్తిమకర్మకర్తవ్యం - సుఖదుఃఖానుభవశ్చైత్యో శతకాయం - సర్వమిదందేహత్వాభిమానస్వతంత్రాత్మాభిమానకృతమిత్యాహ - సగతి - సవిషవిప్రకృతివిషయోపాత్మా - అహంత్రియావిముఢాత్మా - అహంత్రియాలనాత్మనిదేహాత్మాభిమానః - తయావిముఢః తిరోహితః - అత్మాస్వయాపంయస్యః - తదాప్రకృతేగుణైర్దేవభివిష్జతే - విషజ్జతే శద్దాదివిషయప్రవగాస్పృశ్య - యదాచకర్తాస్త్విన్యతంత్రాత్మభిమానస్యతే - అనన్యతంత్రాభిమానోపి - బంధపాతురిత్యుక్తం || ౩ || తేనైతి - అనివృత్తస్స - ప్రకృతిస్థగత్యైః - కర్మభిధర్మాభివ్యక్తః - దోషైశ్చ రాగద్వేషాదిభిః - సదసన్నిత్రయోనిషు - దేవతిర్యక్షురాదిషు - సంసారపదవీంప్రాప్నోతి || ౪ || తేనైతి - తదాతేనోభయవిభాభిమాననాశశః - కర్మపరతంత్రస్స - అతవివానివృత్తతః - కర్మయత్తసుఖదుఃఖోపభోగేననితరాంసుఖమలభమానః - ప్రాసంగికైఃప్రకృతిస్థగత్యైః - కర్మదోషైఃపుణ్యా పుణ్యరూపైఃదోషైః - సదసన్నిత్రయోనిషు - ఉత్తమాధమమధ్యమహితేషుదేవతిర్యక్షురాదిషు - సంసారపదవీమభ్యేతిప్రాప్నోతి || ౫ || సమరహితాపాదకత్వాత్సంస్మరేకింతన్నివృద్ధిప్రయాసేనత్రాహ - అగణగతి - సంస్మరిరూపేఅథా - వస్తుతః అవీర్యమానైః - సంస్మరిః ప్రతిభాసమానజ్ఞానంవినా - స్వతఃపననివర్తతే - అవిద్యాదిదోషాలేనవిషయానుభ్యాయిత్వాదిత్యధాః || ౬ || సను దేవాద్యాకారాణామాత్మనః స్యాభావికాకారత్వాభావాత్తైఃపానధాతత్వసత్త్వత్రాహ - అగణగతి - అథేఅత్తనోదేవత్వమనుష్యాత్వాద్యాకార - స్వతోవిద్యమానైః - అస్యాత్మనః - విషయాశబ్దాదీ - ధ్యాయత్యంతయతః - సంస్మరినఃనివర్తతే - సంసారరూపానభోగేననివర్తతే - యథాస్వప్నశరీరాణామాత్మాకారత్వాభావేపి - విషయచింతనద్వారా - సుఖదుఃఖరూపానధాతాతుత్వం - తద్వజ్జాగరేపి - దేహకారాణామాత్మాకారత్వాభావేపి - విషయప్రావణ్యజననద్వారా - అనభయపంభాతుత్వ మిత్యధాః || ౭ || యతోవిషయాభ్యాసోనభా

శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - తృతీయ స్కంధే - సప్తవింశోధ్యాయః .

హతుః - అతోమనోనియంతవ్యమిత్యాహ - అతపివతి - అసతామింద్రియాణాం - పశువిషయమాగౌ - తీవ్రేణదృఢేన - విరక్త్యాచతీ
 వ్రయా ॥ ౧ ॥ హియశ్చాదేవంతపివమనోనియంతవ్యమిత్యాహ - అతపివతి - అసతాంప్రకృతిపరిణామరూపాణామింద్రియాణాం - ప
 థిశబ్దాదివిషయ - ప్రసక్తంనితరామాసక్తంచిత్రం - తీవ్రేణ అంతరాయానుపహతేన - భగవద్భక్తియోగేన - విరక్త్యాకామానిభిష్ఠం
 గణవ - శస్త్రేఃవశంసయోక్తస్వవశంకుర్యాత్ - విరక్తిస్సాధనసప్రకోపలక్షణం - విరక్త్యనుగృహీతభగవద్భక్త్యా - స్వసమాహితభగవద
 నుచింతనపరంకుర్యాత్ - ఏవంచబంధోనివతేతత్తత్త్వేనప్రాయః ॥ ౧ ॥ భక్తివిరక్త్యేలప్రత్యేకారణానివిధానైః జ్ఞానసమేతప్ర
 కారమాహవిషయః - యమాదిభిరితి - యమాదిభిర్భాగ్యగూర్జితైః - చిత్తమభ్యసంభుతం - పునరేకాగ్రీకుర్వత్ - ఆత్మానముపభ్యస - సర్వ
 మస్మాతమద్వయంపరమాత్మానం ప్రతిపద్యతే - మత్తేనాన్వయః - సత్యసనిష్ఠపటేన - భావేనప్రేక్ష్య ॥ ౧ ॥ భక్తియోగానుగ్రాహ
 కాణ్యవవదానైః భక్త్యానోక్షప్రకారమాహ - పద్భిః - యమాదిభిరితి - శ్రద్ధయామనోనియమనవిషయయాత్విరయా - యుక్తియో
 గపద్భిః భక్తియోగైరితికతేవ్యతాభూతైః - యమాదిభిశ్చమదమాదిభిః - మయ్యాశ్విర - భావేనమాతాపితాభ్రాతాసుహృదిత్యుక్తవిధ
 భావేన - సత్యేనసత్యపచనేన ॥ ౬ ॥ సవేతి - అప్రసంగతఃసంగత్యాగేన - బలీయసాశుశ్చరాపితేన ॥ ౧ ॥ సర్వేతి - సర్వభూతేషు
 సమత్వేన - ప్రకృతిపురుషశరీరకేవలరాత్మకత్వానుచితేన - అతపివవైరేణ - అప్రసంగతఃశబ్దాదివిషయానాసక్త్య - బ్రహ్మచ
 ర్యేణస్త్రిసంగాదిరాహిత్యేన - మానసమితవాక్యేన - బలీయసాభక్తియోగానుగ్రాహకాజాంమధ్య బలవత్తరేణ - స్వధర్మైశ్చసవ
 తాశ్చనోచితధర్మైశ్చసకభక్తియోగమితీతేషాం ॥ ౭ ॥ యదృచ్ఛయేతి - వివిక్తశరణః ఏకాంతవాసి ॥ ౧ ॥ యదృచ్ఛయేతి - యదృచ్ఛ
 యోపస్థితేనదేవాదుషనతినాన్నాదినా - సంతుష్టః - దేవాదుషనతమపిమితమేవభుంజానః - మునిఃభోజనాదిదశాన్వపి - శుభాశ్రయసం
 తీలనపరః - వివిక్తశరణః - ఏకాంతవసతిః - శాంతఃభయాదిరహితః - మైత్రఃభయజనకైరపిభూతైః మైత్రీమేవకామయమానః - కరు

నాథాగమోయథా ॥ ౮ ॥ అతపవశవైశ్చిత్రంప్రసక్తమసతాంపథి - భక్తియోగేనతీవ్రేణవిరక్త్యా
 చనయేద్వశమ్ ॥ ౧ ॥ యమాదిభిర్భాగ్యగూర్జితైరభ్యసంశ్రద్ధయాన్వితః - మయిభావేనసత్యేనమ
 త్తథాశ్రవణేనచ ॥ ౬ ॥ సర్వభూతసమత్వేననివైరేణాప్రసంగతః - బ్రహ్మచర్యేణమానసస్వ
 థర్మైశ్చబలీయసా ॥ ౭ ॥ యదృచ్ఛయోపస్థితేనసంతుష్టోమితభుంజునిః - వివిక్తశరణశ్శాంతోమైత్రః
 కరుణాత్మవా ॥ ౮ ॥ సానుబంధేచదేహేస్సన్నకుర్వన్న సదాగ్రహమ్ - జ్ఞానేనదృష్టతత్వేన
 ప్రకృతేఃపురుషస్యచ ॥ ౯ ॥ నివృత్తబుద్ధ్యవస్థామోదూరీభూతాన్యదశానః - ఉపలభ్యాత్మనాత్మా
 నంచక్షుషేవాకమాత్మదృక్ ॥ ౧౦ ॥ ముక్తలింగంసదాభాసమసతిప్రతిపద్యతే - సతోబంధుమన
 చ్చక్షుస్సర్వానుస్మృతమద్వయమ్ ॥ ౧౧ ॥ యథాజలస్థితభాసఃస్థలస్థినావదృశ్యతే - పాపభాసే

ణఃతేషాపికారుణికః - ఆత్మనాప్రశస్తమనస్తః ॥ ౮ ॥ సానుబంధితి - అసదాగ్రహంతాహంమమతాం - ప్రకృతేఃపురుషస్యచ - దృ
 ష్టంతత్త్వంయేన - తేనజ్ఞానేన ॥ ౧ ॥ సానుబంధితి - సానుబంధపుత్రకర్తృత్వాద్యనుబంధసహితేస్త్విదేహ - అసదాగ్రహఃఅహంమ
 మాభిమతిమకుర్వత్ - దృష్టంతత్త్వంయథాత్మగ్రహస్త్విదేహ - ప్రకృతేఃపురుషస్యచజ్ఞానేన - ప్రకృతిపురుషయోగోపాదే
 యత్వజ్ఞానైత్యధా ॥ ౯ ॥ నివృత్తేతి - నివృత్తానిబుద్ధ్యవస్థానానిజాగ్రదాదీనియస్యసః - అతపివదూరీభూతంఅన్యదశానంయస్యసః -
 ఆత్మనాఅహంకారావచ్ఛిన్నేన - ఆత్మానంశుద్ధముపలభ్య - ఎకస్త్వివావచ్ఛేదానవచ్ఛేదాభ్యాంకరణత్వేకత్వేనదృష్టాంతమాహ - చ
 త్తమోచక్షురవచ్ఛిన్నేన - అకేణ - గగనస్థమకామివ - ఏవమాత్మదృక్ - శుద్ధమాత్మానంపశ్యత్ ॥ ౧ ॥ నివృత్తేతి - నివృత్తానిబుద్ధే
 మనసోవస్థానానిసంకల్పవికల్పాదీనియస్యసః - అతపివదూరీభూతమన్యస్యభగవద్వ్యతిక్రస్యదశానంయస్యసః - ఆత్మదృక్ప్రకృతి
 విత్తాత్మదశా - అసతిదేహ - చక్షుషేదిత్యాధిష్ఠితచక్షురింద్రియేణ - అకామధిష్ఠితారమాదిత్యమివ - ఆత్మనాపరమాత్మాధిష్ఠితేనప్ర
 త్యగాత్మనా - ఆత్మానంపరమాత్మానం - ఉపలభ్యసాత్మేత్త్యుత్త ॥ ౧౦ ॥
 ముక్తలింగమితి - ముక్తలింగంనిరుపాధికం - అసతిమిథ్యాభూతేఅహంకార - సదాభాసంసమ్రాజేణావభాసమానం - బ్రహ్మప్రప్నోతి - శు
 ధస్యజీవస్వరూపాద్విశేషమాహ - సతఃకారణస్యప్రధానస్య - బంధుమధిష్ఠానం - అసతఃకార్యస్య - చక్షురివప్రకాశకం - సర్వేషు
 కార్యేషుకారణేషుచానుస్మృతం - అద్వయంపరిపూర్ణం ॥ ౧ ॥ ముక్తలింగమితి - పశ్యన్ముక్తలింగః ప్రారబ్ధవసానముక్తదేవాదిశరీరః -
 ద్విత్వియాంతపాతే - ముక్తకర్తృయత్తదేవాదిశరీరం - సదాభాసంనిత్యాసంగుచితజ్ఞానస్వరూపం - సతఃప్రత్యగాత్మనః - బంధుః ॥ ౧౧ ॥
 పితాచరక్షకశ్చేషిభిరేత్యాద్యుక్తసర్వవిధబంధుం - అసచ్ఛబ్దఃఅసతోదేహదేరపి - చక్షురివప్రకాశకం ॥ ౧౨ ॥ తస్యభాసాసర్వమి
 దంపితాతిత్రుతేనర్వానుస్మృతంసర్వోతర్యామిదం - అద్వయంసమాభ్యధికరహితం - పరమపురుషం - ప్రతిపద్యతే - ప్రప్నోతి ॥
 ౧౧ ॥ అహంకారోపహితేశుద్ధబ్రహ్మప్రతిపత్తిసగృహ్యంతమాహ - యథేతి - జలస్థితః ఆభాసః - సూర్యప్రతిరంబః - యథాగృ

హంతవత్కాంతానాం శత్రుత్వం - తథాగృహకూటాస్థితైః పురుషైః - శిల్పాద్వాన్మూలస్థితైః - సావ్యాభాసేనసూర్య ప్రతిబింబేన - యథాప్రథమం - జలస్థలభాసోవద్యత్యైవ తే - గగనస్థస్య గృహమధ్యే ప్రతిబింబాయా గాత్ - చాథేతథాశబ్దః - యథాచేత్యథాః - యథాచబంధితేన - దివిస్థితిస్సూర్యోలక్యతే ॥ ౧౧ ॥ ఆత్మదృ గాత్తనాత్మానముపలభ్యత్యేన - ప్రకృతివివిక్తసావ్యత్వస్య రూపంసత్యస్మై వ - తదంతర్యామిణంపరమాత్మానముపలభ్యత్య - తం ప్రతిపద్యతఇత్సుక్తం - తత్రకథమతీగద్రయంనిరతిశయసూక్ష్మమాత్మస్వరూపందశానయోగ్యమిత్యాశంకాయాం - దేహంద్రియాదిభ్యఃవిలక్షణాత్మస్వరూపప్రత్యవమకానప్రకారమాత్మైవలంభస్యజాగరాద్యవస్థానస్థితివిశదతంత్యకథనముఖేన - సదృష్టాంతమాహయథేతి ॥ ప్రథమందృష్టాంతం శిక్షయతి - యథేత్యేతేన - స్థలస్థేనాభాసేనత్యేనలోష్టాదిప్రకాశతేనాదిత్యాలోకేనైవైత్యర్థః - జలస్థః ఆభాసః - ఆదిత్యప్రతిబింబః - నృశ్యతేలనాదిత్యే ఆదిత్యబుద్ధిహిం - సాతథాసూర్యాసేనసావ్యలోకేనజలస్థేన - జలస్థిప్రతిబింబం ప్రకాశయతా - తేనైవదివిస్థితః - సాక్షాదాదిత్యోద్యత్యతే - అనాదిత్యాదిత్యయోరాదిత్యాలోకేనైవప్రతిబింబిత్యర్థః ॥ ౧౨ ॥ ఏవమితి - ఏవంభూతేంద్రియమనోమయైః - దేహంద్రియమనోభిరవిచ్ఛిన్నైః - సావ్యాభాసైరాత్మప్రతిబింబైః - త్రిపుత్రిగుణోహంకారః - సతఃబ్రహ్మణః - ఆభాసోయస్మిన్ తేనరూపేణలక్ష్మితః - ఆహంకారస్థాభాసంపదినా - విమలయాభాసామత్వతైః - అసనచాహంకారేణ - సదాభాసవతా - సత్యదృక్పరమాత్మజ్ఞప్తిరూపతత్కాలక్షితఇత్యథాః ॥ ౧౩ ॥ దృష్టాంతేషీతమథాంతామ్నాంతితేదశాయతి - ఏవమితి - ఏవంభూతేంద్రియమనోమయైః భూతేంద్రియమనోమయైః ఆత్మజ్ఞేస్వకారైః ప్రకారోహంకారాభ్యః - ప్రకృతిపరిణామవిశేషసావ్యాభాసైఃస్వధర్మభూతజ్ఞానైః - ఆత్మస్య తిరిక్తోహ్యత్వతయగృహ్యతే - సాహింద్రియమనోహంకారపంచభూతరూపదేహత్వవిషయాత్మబుద్ధిప్రాంతః - తథాతేనైవసూర్యాసేన - సదాభాసేనస్వప్రభాభూతజ్ఞానైః - సత్యదృక్ నిర్వికారజ్ఞానస్వరూపతత్కాలగృహ్యతఇత్యథాః - సావ్యాభాసైరితివిషయవచనందేవోహంకారమనోమయోహంకృతోహమిత్యాదినానాకారవిషయతాభిప్రాయం - అయమథాః - నహ్యంభకారే ప్రతిబింబజ్ఞానం - అతోనాదిత్యే ఆదిత్యప్రాంతః - సాక్షాదాదిత్యే ఆదిత్యబుద్ధిశ్చాదిత్యధమభూతాలోకేనైవ - విషమనాత్మనిదేహతత్వప్రాంతః - సాక్షాదాత్మనాత్మప్రతిపత్తిశ్చాత్మధర్మభూతేనజ్ఞానైవభవతి ॥ ౧౪ ॥

నయథాసూర్యోజలస్థేనదివిస్థితః ॥ ౧౨ ॥ ఏవంత్రిపుదహంకారోభూతేంద్రియమనోమయైః । సావ్యాభాసైలక్ష్మితోనేనసదాభాసేనసత్యదృక్ ॥ ౧౩ ॥ భూతసూక్ష్మేంద్రియమనోమయైర్ధ్యానిష్ఠిహానిద్రయా । లీనేష్వసత్పుయస్తత్రవినిద్రోగరహంక్రియః ॥ ౧౪ ॥ మన్యమానస్తదాత్మానమనష్టోనష్టవన్త్యహ । నష్టేహకరణేన్ద్రస్థానష్టవిత్తఇవాతురః ॥ ౧౫ ॥ ఏవంప్రత్యవమృత్యోసావాత్మానం

ఇదానీంసుమప్తిసాక్షిత్వేనశుద్ధాత్మప్రతిపత్తిమనుభవతోదశాయతిత్రిభిః - భూతేతి - భూతాదిమ - అసతి అసత్తుల్యే - నిద్రయా విలీనమనస్సు - యస్తత్రతదావినిద్రోగరహంక్రియః - తమాత్మానం ప్రతిపద్యత ఇతితృతీయనాన్వయః ॥ ౧౧ ॥ అథేంద్రియాద్యనవభాసదశాయామప్యనవభాసమాహ - భూతేతి - బుద్ధిమహాక - ఆదిత్యజ్ఞానహంకారద్రవ్యం - భూతసూక్ష్మేదిమనిద్రయాః సేమ - అనవభాసమానెమలకార్యకరేష్వితివాఖ్యాః - తథా అసతిదేహ - యఃవినిద్రోగవీతనిద్రః - నిరహంక్రియఃదేహత్వాభిమానరహితః - తమాత్మానం ప్రతిపద్యతఇతితృతీయనాన్వయః ॥ ౧౨ ॥ సమయదితదావినిద్రోసావస్థితహింజాగ్రత్స్వప్నయోరివస్ఫుటంకినావభాసతేతత్రాహ - మన్యమానఇతి - పూర్వంనద్రష్టా - అతోన్ద్రప్రేక్ష్యేన - సవికల్పకతయాస్ఫుటంప్రతీతిః - సుమస్తామ - భూతాదేఃదేహకారవిషయస్య లీనత్వాత్ - తద్విషయమహంకారేనప్రేసతి - స్వయమనష్టపి - మృష్టేవాత్మానంనష్టవన్త్యమానోయః - అన్యనాశేఅన్యస్యనష్టతుల్యత్వేనదృష్టాంతః - నష్టవిత్తోయథాతురోవివశః - నష్టవద్భవతీత్యథాః ॥ ౧౩ ॥ సమయదితదావినిద్రోసావస్థి - తహింజాగ్రత్స్వప్నయోరివస్ఫుటంకినావభాసతే - తత్రాహ - మన్యమానఇతి - పూర్వంనద్రష్టాదేహదేహద్రష్టత్వేనసవికల్పకతయాస్ఫుటంప్రతీతస్తదాసుమస్తాదేహదేరనాత్మనాత్మాభిమానరూపాహంకారవిషయస్యలీనత్వాత్తద్విషయమహంకారేనప్రేసతి - స్వయమనష్టపి - మృష్టేవాత్మానంనష్టఇవమన్యమానోయః - అన్యస్యనాశేఅన్యస్యనష్టతుల్యత్వేనదృష్టాంతః - నష్టవిత్తోయథాతురోవివశఃనష్టవద్భవతి - తథేతథాః ॥ ౧౪ ॥ సమసుమస్తావస్థికించిదనుభూయతే - నైవంసుఖమహమసాస్పృం - నకించిదవేదిషమితి - విశేషజ్ఞానంపదినా - కేవలస్వాత్మనః - ప్రతిసంభానాదిత్యాహ - విషమితి సమప్రతిసంభాసేసాహంకారస్యప్రతీతేతత్రాహ - కథలనిరహంక్రియత్వం - సాహంకారస్యద్రవ్యస్య - కార్యకారణసంభూతస్య - అనుగ్రహఃప్రకాశకః - అవస్థానమధిష్ఠానం - ద్రవ్యవిశేషణతయా అహంకారసావ్యభివ్యత్యాత్ - తద్రష్టాతత్వా - తద్వ్యతిరీక్తః - పరమాత్మానమిత్యన్వయః ॥ ౧౫ ॥ సమసుమస్తావస్థికించిదనుభూయతే - తథాచక్రుతిః - నాపరాఖ్యయమేవంసంప్రత్యాత్మానంజానాత్యయమహమస్తీతి - మైవంతమోగుణాభిభవాత్పరాధానుభవాభానాచ్చ - అహమథాసాత్మనోవివిక్తత్రాహ్మణత్వాదిస్ఫుటప్రతిభాసాభావేసాప్రభాభాసామిత్యేకాకారజాత్మనఃస్ఫురణాత్ - సుమస్తావస్థినాహమథాసాత్మనోవిగమః - అలిఖితహిమస్తాస్థితస్యేవంపరామశః - సుఖమహమస్వాప్యం - నకించిదవేదిషం - మామప్యహంనజ్ఞాతవానితి - స్వరూపమహంసంహితంభవతి - అహమిత్యసేనస్వప్తేభాసమానత్వరూపప్రత్యక్షస్వానునంహితంభవతి - యథానుందమగచ్ఛం మధరగుగాయమితి - పరామితేన

పూర్వంగమనెనసహతదానీంతనతన్వాద్యం - గానెనసహతదానీంతనతన్వాద్యం - చామసంహితంభవతి - తద్వత్ - సన్వతాపంతంకా
 లంగకించితహమజానిషమితచరామ్యశతీతే - తతఃకించకించదితికృత్ప్రతిపదభిజితే - నాహమవేదమమితవేదితురహమధకా
 స్యానువృత్తిః - వేద్యవిషయోహిసప్రతిపదః - మామప్యహంసజ్ఞాతవానిత్యహమధకాస్యాపితదానిమనసుసంభాసంప్రతీయత ఇతిచేత్
 సమామప్యహంసజ్ఞాతవానితపరామధకాహి - బ్రహ్మధకాస్యజ్ఞాతురనువృత్తేనాస్యరూపగనిషిధ్యతే - అపితుప్రబోధసమయేనుసంధి
 యమాసస్యాహమధకాస్యవ్యావరణకప్రాప్త్యాత్యాదిహాహ్యధమవిజ్ఞప్తేనబుద్ధిసూక్ష్మాద్యంతర్ధన్యవిజ్ఞప్తేనప్రతిభాసాభావోహం
 మాంసజ్ఞాతవానిత్యుక్తేవికామయోవివేచనీయః - జాగరతావస్థానుసంహితవాత్యాదివిజ్ఞప్తేనదధోమామిత్యంతస్యవిషయః - స్యాపా
 ప్యయావస్థాప్రసిద్ధావిశదస్వానుభవైకతానన్వాహమధకాహమిత్యంతస్యవిషయః - ఆత్మసుప్తోహమిదృశోహమితచమామిషజ్ఞాతవా
 సహమిత్యేకభవ్యమభవప్రకారః - నాహంభవ్యయమేవంసంప్రతీత్యదాహృతశ్చతావహమయమిత్యనెనఅహమయమిదృశజ్ఞాత్యాది
 విజ్ఞప్తభిసజానాతీత్యవ్యతే - తస్మాదహమధకాహ్యత్తనస్సుమస్తాస్ఫరణమపైవ - పితడవాభిప్రయన్నాహ - పివమితి - పివంసుమ
 ప్రావప్యహమధకాస్యాత్తనోమపుత్రిం - ప్రత్యవపుశ్యపరామ్యశ్య - అసాప్రకృతివివిక్తత్వస్యరూపజ్ఞానుః - అత్వానంప్రకృతివివిక్తం
 ప్రత్యగాత్వానంప్రతిపద్యతే - యథావజానీయాత్ - పునరాత్వానమేవవినిష్ఠి - సాహంకారస్యప్రవృత్త్య - పంచభూతసముదాయ
 స్య - యఃఅవస్థాసంభవతిత్యనెనత్యవస్థానం - అవస్థాపకభిత్త్యధః - ఆత్మవిజ్ఞేషణహస్యవిశరణస్యభావత్వాత్ - అనుగ్రహఃఅ
 నుగ్రాహకః - డహస్యప్రవృత్తిహతురిత్యధః - సహనిరాత్తకోదహఃప్రవతతే - పివమింద్రియాద్యనవధానిదశాయంతదవధా
 సదశాయంచాత్తనోవిశదతరావధానఉపపాదితః || ౧౬ || ధక్తివిరక్తిభ్యాంసత్యపివివేకే - ప్రకృతిపురుషయోఃపరస్పరత్యాగాభావా
 త్తథంముక్తిరితిపుచ్చతిచతుర్థిః - పురుషమితి - పురుషవ్యతిరేకేణ - ప్రకృతేఃస్వరూపసాభాభావాత్ - ప్రకృతివ్యతిరేకేణపురుషస్యా
 భివ్యక్త్యభావాదిత్యనోనోపాశ్రయత్వాన్నిత్యత్వాచ్చ - పురుషంప్రకృతిఃకదాచిన్నవిముంచతీత్యధః || ౧౭ || అతైవంవిధప్రత్య
 గాత్తస్యరూపానుచింతనం - ధగవద్ధక్తియోగానుగ్రహద్వా రామోమసాధనమితి - పుత్రస్యవివక్షామూలోచ్యాంతరాప్రకృతిపురుషయో

ప్రతిపద్యతే | సాహంకారస్యదృశ్యస్యయోవస్థానమనుగ్రహః || ౧౬ || దేవహూతిః || పురుషంప్ర
 కృతిబ్రహ్మన్నవిముంచతకహిచిత్ | అన్యోన్యోపాశ్రయత్వాచ్చనిత్యత్వాదనయోఃప్రభో ||
 ౧౭ || యదాగంధస్యభూమేశ్చనభామౌవ్యతిరేకతః | అపారసస్యచయథాశభాబుద్ధేఃపరస్యచ ||
 ౧౮ || అకతుఃకర్మబంధోయంపురుషస్యయదాశ్రయః | గుణేషుసత్సుప్రకృతేఃకైవల్యంతేష్వతః
 కథమ్ || ౧౯ || క్వచిత్తత్త్వావమశ్చేననివృత్తంభయముల్పణమ్ | అనివృత్తనిమిత్తత్వాత్పునఃప్ర
 త్యవతిష్ఠతే || ౨౦ || శ్రీసగవాన్ || అనివృత్తనిమిత్తేనస్వధర్మేణామూలాత్తనా | తీవ్రయామయిధ

రనాదిత్వాత్తయార్థిభస్సంబంధస్యప్యనాదిత్వాత్తథముభయార్థిజ్ఞేషణిముక్త్యసంభావనాముద్భావయంతీపుచ్చతిదేవహూతిః - పురు
 షమితిచతుర్థిః - హాబ్రహ్మపురుషంబేవం - ప్రకృతిఃకదాచిదపినవిముంచతీత్యజతి - కుతఃఅనయోఃప్రకృతిపురుషయోః - అ
 నోనోనోపాశ్రయత్వాత్పరస్పరందృఢతరసంబంధత్వాత్ - సచాస్యతరవినాశేనాపివిజ్ఞేషణసంభావ్యేత - యతస్తయోనిత్యత్వాత్ -
 నోహతోయతభిత్త్యధః - హాప్రభా - పురుషవస్థాసంసంభవతీప్రశ్నాభిప్రాయః || ౧౭ || వ్యతిరేకాభావమాత్రేదృష్టాంతః - య
 థతి - యథావ్యతిరేకతోభావఃసత్తానాస్తి - గంధస్యకదాచినపక్షయదశానాద్వైజ్ఞాంతాంతరమాహ - అహమితి - బుద్ధేఃప్రకృతేఃపరస్య
 పురుషస్యచ || ౧౮ || ఇదమేవపురుషగనవస్థాసందృష్టాంతేనదృఢీకరతి - యథేతి - యథాభూమేఃపుణ్యాద్యః - గంధస్యతదపురుషస్య
 గంధగుణస్యచ - వ్యతిరేకతఃపురుషాభావః అవస్థాసంసంభవతి - యథాచాహంరసస్య - తదపురుషస్యగుణస్యపురుషాభావాస్తి -
 బుద్ధేఃపరస్యబోధరాత్తనఃప్రకృతేశ్చత్యభావారణయోజనా || ౧౯ || తతఃకిమత ఆహ - అకతుఃకర్మ - యేనగుణా ఆగ్రయాసస్య
 సః - తేషుప్రకృతేగుణేషుసత్సు - పురుషస్యకైవల్యంకథం || ౨౦ || కించాకతుఃస్వతస్సాంసారికగమనాదిప్రవృత్తినాశ్రయస్యత
 మషస్యాత్తనః - ఆయంకర్మసంబంధః - యదాశ్రయఃయత్సంబంధాధీనః - యచ్ఛబ్దఃప్రకృతిపరః - తస్యాఃప్రకృతేః - గుణేషుసత్సు
 త్యస్వయః - యచ్ఛబ్దఃసత్త్వాదిగుణపరోవా - తేష్విత్యస్వయః - స్వారస్యత్ - తేషుప్రకృతేగుణేషుసత్త్వాదిగుణేషు - అతోగుణేభ్యః
 ప్రకృతేవాతైవల్యంవిముక్త్యంతకథంభవే || ౧౯ || అతపివక్యచిన్నిపుత్రప్రాయస్యాపి - సంసారభయస్యపునరుద్భవోద్భవ్యతఇ
 త్యాహ - క్వచిదితి - ప్రకృతిసంబంధమాత్రంబంధహతుః - కింతుగుణబుద్ధాంతదాసత్తే - తస్మిన్నిపుత్రేచసత్త్వాం - మోక్షోఽహ
 తే || ౨౦ || తత్త్వజ్ఞానాత్వానంవిముంచతిప్రకృతిరితిచైత్రాహ - క్వచిదితి - ఉల్బణంసంసారరూపభయం - క్వచిత్తత్త్వావమశ్చేన
 పూర్వోక్తాత్త్వావమశ్చేన - నివృత్తంనివృత్తప్రాయమపి - అనివృత్తనిమిత్తత్వాత్ - అనివృత్తప్రకృతిసంబంధత్వాత్ - పునఃప్రత్యవ
 తిష్ఠతే - ఉపస్థితంభవతి || ౨౦ || క్వచిదుద్భవస్తుసాధనవైకల్యాదిత్యభిప్రత్య సాధనాతిశయంకథంభవే - పరిహరణిత్రిభిః - అనిమ

తైతి - నిమిత్తంకలం - తన్నిమిత్తంప్రవతకంయస్మిన్తన్నాస్తేననిష్ఠానెన - స్వధర్మేన - అ మలాత్మనానిర్మలసమససా - శ్రుతేన
 కథాశ్రవణేన - సంభృతయాపుష్టయా ॥ ౧౧ ॥ సత్యమెవంతథాపిచహ్యంగోపకృతభక్తియోగారాధితపరమపురుషప్రసాదాదాత్మాసంది
 ముంచతిప్రకృతిః - క్షయికుర్భవస్తుసాధనజై కల్యాదిత్యాహకిపిలః - అనిమిత్తేతి - నిమిత్తంకలం - తదనిమిత్తమప్రవతకంయస్మిన్ -
 భలాభిసంధిరహితేనత్యగః - స్వధర్మేనాస్వవణాశ్రమాదితధర్మేన - అమలాత్మనావిగుర్ధాంతఃకరణేన ॥ శ్రు ॥ ధర్మేనాపాపమపనుద
 తితిశ్రుతేః - శ్రుతసంభృతయాశ్రుతేనమత్తథాశ్రవణేన - సంభృతయావధికతయా - తీవ్రయావిఘ్నానుపహతయా - మయిభక్త్యా - అనభిసంహి
 తఫలకర్తయోగపరిగుర్ధాంతఃకరణనిష్ఠానయా - మత్తథాశ్రవణాదిభిరుపకృతయా - మద్భక్త్యా - ప్రకృతిః స్థిరాభివృద్ధిత్యనన్వయః ॥
 ౧౨ ॥ ౧ ॥ అన్యాస్యపిభక్తియోగాంగాన్యాహ - జ్ఞానేనైతి - దృష్టంతత్త్వంప్రకృతిపురుషయోగభాత్వ్యం - హేయోపాదేయత్యయా
 పంయస్మిన్ - తేనజ్ఞానేన - బలీయసావైరాగ్యేన - కామానభిష్టంగణ - తపోయైతేనదేహచాలసాదితపోయైతేన - యోగేనప్రకృతి
 వివిక్తాత్మయాభాత్వ్యచింతన - తీవ్రేణాత్మసమాధినాచితైకాగ్రేణ హోపకృతయామద్భక్త్యా ॥ ౧౩ ॥ ప్రకృతిరితి - దివ్యమానా
 అభిధూయమానా - తిరోహితాభవతి ॥ ౧ ॥ ప్రకృతిరితి - అహనిశశందహ్యమానాపీద్యమానా - పురుషస్యప్రకృతిః - ఆత్మబంధకరీప్ర
 కృతిః - శనకైస్త్రిరోభవిత్రి - సబంధకరీభవిష్యతి - నిశ్చేషంనివర్తకాద్యతీత్యథః - తత్రదృష్టాంతః - అగ్నేరితి - అగ్నోవిభావ
 హతురప్యరణిర్యథాస్మినాదహ్యతే - తత్త్వజ్ఞానసంపత్తిహతురపిప్రకృతిస్తేనదహ్యతతిత్యథః - యదాద్వ - అగ్నితిరోభాయకారణిరి
 వాత్మతిరోభాయకాప్రకృతిదహ్యతతిత్యథః ॥ ౧౩ ॥ ఏవంచసతిపునరుద్భవోనాస్తీత్యాహ - భుక్తేతి - భుక్తోభగోయస్యాః - నిత్య
 శఃసదా - దృష్టదోషయస్యాః - అతఏవపరిత్యక్తసతి - ఈశ్వరస్యాపరతంత్రస్య - స్వేమహిమ్నీస్థితస్య - సావనందంప్రాప్తస్య ॥
 ౧ ॥ ఏవంచసతిపునస్సంసరత్యాత్మానం ప్రకృతిరిత్యాహ - భుక్తభగతి - భుక్తఃభగోయస్యాః - నిత్యశస్సదా - దృష్టదోషయస్యాః -
 అతఏవపరిత్యక్తసతి - ప్రకృతిశ్వరస్యాకర్మవశ్యస్య - స్వేమహిమ్నీస్థితస్యాపరతపాస్తత్వాదిగుణాప్తకలమహిమవతలత్తనః - అ

త్వాచశ్రుతసంభృతయావిరమ్ ॥ ౧౨ ॥ జ్ఞానేనదృష్టతత్త్వేనవైరాగ్యేణబలీయసా । తపోయైతై
 నయోగేనతీవ్రేణాత్మసమాధినా ॥ ౧౩ ॥ ప్రకృతిఃపురుషస్వేహదహ్యమానాత్వహనిశశమ్ । తిరో
 భవిత్రిశనకైరగ్నేర్యోనిరివారణః ॥ ౧౩ ॥ భుక్తభోగాపరిత్యక్తాదృష్టదోషావనిత్యశః । నెశ్వ
 రస్యాశుభందత్తైస్వేమహిమ్నీస్థితస్యచ ॥ ౧౪ ॥ యథాహ్యప్రతిబుద్ధస్యప్రసాపాపహ్యనభక్త్య
 త్ । సపతత్ప్రతిబుద్ధస్యనవైమోహాయకల్పతే ॥ ౧౫ ॥ ఏవచిదితతత్త్వస్యప్రకృతిమయిమాన
 సమ్ । యుంజతోనాపకురుతఆత్మరామస్యకహిచిత్ ॥ ౧౬ ॥ యథైవమథ్యాత్మరతఃకాలేనబహు
 జన్తనా । సర్వత్రజాతవైరాగ్యఆబ్రహ్మభువనాన్మునిః ॥ ౧౭ ॥ మద్భక్తః ప్రతిబుద్ధాభోమత్ప్ర
 సాదేనభూయసా । నిశ్రేయసంస్వసంస్థానంతైవల్యాఖ్యంనుదాశ్రయమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రాప్నోతిహి

కుభంసంసారం - సవత్తై - ససంపాదయతీత్యథః ॥ ౧౪ ॥ అవివేకావస్థాయాం అనభాహతురపి వివేకానంతరంసభవతితి సద్య
 స్థాంతమాహ - ద్వైత్యాం - యథేతి - ప్రసాపఃస్వప్నః - బహుసనథా - బిభర్తి - పుష్టతీతతథా - ప్రతిబుద్ధస్య సంస్థారవశేనస్ఫు
 రన్మపి ॥ ౧ ॥ ఆజ్ఞస్యప్రకృతిబంధః - జ్ఞానవతస్తుసబంధత్యత్రస్థాంతమాహ - యథాహితి - యథా ఆప్రతిబుద్ధస్య నిద్రామా
 సగతస్యపుంసః - ప్రసాపఃస్వప్నః - బహుసనథా - కృత్స్వశిరశ్చేదాదిబహవనభాకారీ - సపితప్రసాపః - ప్రబుద్ధస్యజాగ్రతః -
 మోహయానథాయ - సకల్మతేనసమర్థోభవత్ - అనభాస్యాస్థిరత్వాయస్వప్నదృష్టాంతః ॥ ౧౫ ॥ ఏవమితి - విదితంతత్త్వంయేన -
 తస్యప్రకృతినా - పకురుతేఅపకారంకరీతి ॥ ౧ ॥ ఏవమితి - ఏవచిదితతత్త్వస్యవిదితప్రకృతిపురుషేశ్వరతత్త్వత్రయస్యమయిమాన
 సంయుంజతః - ఆత్మరామస్యాత్మస్వతరమమాదస్యప్రకృతివిలక్షణస్యాత్మపరమాత్మానుభవపరస్యకహిచిత్తదాచిగపి ప్రకృతినా
 పకురుతే - సబంధకారీతీత్యథః ॥ ౧౬ ॥
 ఉపసంహరతిత్రిభిః - యథేతి - బహునిజన్తానియస్మిన్కాలే - తేనకాలేన ॥ ౧ ॥ ఉక్తముపసంహరతి - యథేతి - యథాఅ
 థ్యాత్మరతఃఆత్మరామః - బహునిజన్తానియస్మిన్కాలేనకాలేన - ప్రతిబుద్ధాభః - విదితతత్త్వహితపురుషాభః - ఆబ్రహ్మభువనాన్
 సత్యలోకపర్యంతలోకేషు - జాతవైరాగ్యః సానికయత్వబుద్ధ్యాభ్యగతాబుద్ధిరహితః ॥ ౧౭ ॥ మద్భక్తః - ప్రతిబుద్ధాభః - విదితా
 త్తతత్త్వః - కైవల్యాఖ్యంస్వసంస్థానం - దేహదివ్యతిరక్తంస్వరూపం - మదాశ్రయంనిశ్రేయసంనిరతిశయానందం ॥ ౧ ॥ మదితి - మ
 ద్భక్తఃనిరతిశయప్రీతిరూపమద్భక్తియుక్తః - భూయసామత్ప్రసాదేన - నిశ్రేయసంపురుషార్థరూపం - స్వనన్వరూపం - మదాశ్రయం -
 అనేననిష్ఠైప్రజీవస్వరూపస్యభగవద్ధార్యత్వముక్తంహయత్ప్రాప్నోతిఉపాసనదశాయాంసాక్షాత్కరీతి ॥ ౧౮ ॥ ప్రాప్నోతితి - స్వ
 దృశాఅత్తజ్ఞానేన - భిన్నాఃసంశయాఃమథ్యాజ్ఞానానియస్యః - లింగాద్వినిగమలింగశరీరనాశేనతీత్యథః ॥ ౧ ॥ ప్రాప్నోతితి - త

భవసూదాదమూర్తితాత్రప్రవ్యాః - యవదభావరిగ్రహః యవతాభానాన్నాదినా - దేహయాత్రాభవేత్ - తావతోభావస్యపరిగ్రహః - బ్రహ్మచర్యంజితంత్రిమత్వం - తనఃకృత్యచాంద్రాయణాది - శాచమాచారః - స్వాధ్యాయః పేదాధ్యయనాదిః - పురుషాచారసంభగవత్పుజనం || ౧ || ఆసనాదీన్యంగాన్యాహుత్రిభిః - మౌనమితి - సదాఆసనజయేనస్థైర్యం || ౨ || ఆసనాదీన్యంగాన్యాహుత్రిభిః - మౌనమితి - సదాఆసనజయేనస్థైర్యం - శనైః ప్రాణజయః ప్రాణవాయోః స్వవశీకరణం - ఇంద్రియాణాం - మనసావిషయతోద్బాదివిషయో - హృదిప్రత్యాహరః - మనసాఇంద్రియాదీవిషయభ్యః ప్రత్యాహృత్యహృద్యవస్థాపనమిత్యర్థః || ౩ || స్వధిష్ఠ్యమితి - స్వధిష్ఠ్యనాం ప్రాణసానాఽమూలాధారాదీనాం మధ్య - ఏకస్థిదేశే - మనసాసహ - ప్రాణస్యధారణం - ఆత్మనోమనసః - సమాధానం ఆత్మాకారతా || ౪ || స్వధిష్ఠ్యమితి తథాస్వధిష్ఠ్యనాం ప్రాణాపానస్థానాం - హృదయగుదాదిస్థానానాం మధ్య - ఏకస్థి మనసాసహ ప్రాణాసాంధారణం - వైకుంఠస్యభగవతోజగత్సృష్ట్యాదివ్యాపారరూపాణాం లీలానాం అభిధ్యానం - తథా ఆత్మనోమనససమాధానం ఏకాగ్రీకరణం || ౫ || ఏతైరితి - అన్యైశ్చదానాదిభిః - పథిభిరుపామైః || ౬ || ఏతైరితి - ఏతైరుత్తైస్సవిధమాచారణాదిభిరన్యైశ్చప్రతదానాదిభిః - పథిభిరుపామైః - అసత్పథమింద్రియాగ్రప్రవణం - అతఏవబుద్ధం మనః - బుద్ధ్యాగ్రతైర్యుంజిత - శుభాశ్రయప్రవణం కుర్యాత్ - కథంభూతోయుంజిత - జితప్రాణః - అతంద్రితతంత్రారహితః || ౭ || ఆసనాదీని ప్రపంచయతి యావదధ్యాయపరిసమాప్తిశుచావతి - ఆసనంకుశాజినచేలోత్తరం ప్రతిష్ఠాస్య - స్వస్తికైస్వస్తికాసనై - యథాసుఖమితివా - సమభ్యసేత్ సమ్యగభ్యసేత్ - ప్రణవమితిశ్రమః || ౮ || ఊరూజంభూతరాధాయపాదాగ్రజామమధ్యగే - యోగినోయదవస్థానంస్వస్తికంతర్విదుబుధాః || ౯ || ఆసనాదీని ప్రపంచయతి - శుచావతి - జితాసనః చిరముపవిశన్త - పిక్లమరహితః - శుచోదేశే - ఆసనంచోజినకుశోత్తరమాస్తరణం - ప్రతిష్ఠాప్యత

ధ్యాయః పురుషాచారమ్ || ౧ || మానసదాసనజయః స్థైర్యం ప్రాణజయశ్శనైః | ప్రత్యాహరశ్చైంద్రియాణాం విషయాణాం మనసాహృది || ౨ || స్వధిష్ఠ్యనామేకదేశే మనసా ప్రాణధారణమ్ | వైకుంఠలీలాభిధ్యానం సమాధానం తథాస్తనః || ౩ || ఏతైరన్యైశ్చ పథిభిరపామైః సూక్ష్మమనోబుద్ధమ్ | బుద్ధ్యా యుంజితశనైజితప్రాణోవ్యాతంద్రితః || ౪ || శుచోదేశే ప్రతిష్ఠాప్యవిజితాసనఆసనమ్ | తస్మిన్ స్వస్తిక ఆసీమోఽముజాయస్సమభ్యసేత్ || ౫ || ప్రాణస్యశోభయేన్నాగ్రం పూరకుంభకరేచక్షేః | ప్రతిహలేన వాచిత్రం యథాస్థిరమచంచలమ్ || ౬ || మనోవిరాత్నాన్విదిరజఃజితశ్వాసస్య యోగినః | వాయుగ్నిభ్యాం యథాలోహం ధ్వాతంత్యజగివైకులమ్ || ౭ || ప్రాణాయామైర్దేహేహ్యోషాధారణాభిశ్చకిల్బిషాః | ప్రత్యాహరేణ సంసర్గాధ్యనేనానీశ్వరాగుణాః || ౮ || యదామనస్స్వం విరజంయోగినః సుసమాహితమ్ | కాష్ఠాంశగవతోధ్యాయైర్నానాగ్రావలోక

స్థిన్నాసనై స్వస్తికైస్వస్తికాసనై - ఋజుకాయః అకుటిలదేహః - ఆసనస్సమభ్యసేత్ - ప్రణవమితిశ్రమః || ౯ || ఊరూజంభూతరాధాయపాదాగ్రజామమధ్యగే - యోగినోయదవస్థానంస్వస్తికంతర్విదుబుధాః || ౧౦ || ఇంద్రియస్థి కాసనలక్షణం || ౧౧ || ప్రాణస్యేతి - బాహ్యవాయోరంతః ప్రవేశః పూరః - ధారణంకుంభకః - ధృతస్యబహునిఃస్పరణంరచకః - ప్రతిహలేనరచకపూరకకుంభకైర్వా - యద్వాఇడయారచనం - పింగళయపూరణం - పునః పింగళయారచనం - ఇడయాపూరణమిత్యేవం - ప్రతిహలేనచిత్తంస్థిరం సత్పునరప్యచంచలం యథాస్యాత్తథా ప్రాణస్యమాగ్రం శోభయేత్ - ప్రాణస్వవశేతద్బంధనం మనోపిస్వవశంభవేత్ - తథాచక్రాయతే - ఛాందోగ్యే - యథాశకునిస్సూత్రేణ ప్రతిబద్ధోదిశందిశంపరిత్యాగ్యత్రాయితనమలద్భావంభనమవోపశ్రయతే - ఏవం మనోపిత్వా రభ్యప్రాణమవోపశ్రయతే - ప్రాణబంధనం హిసోమ్యమనఇతి || ౧౨ || మనఇతి - ఛాతంసుతప్రమిత్యర్థః - లోహంసువణం - యథామలంత్యజతి - తథామనోవిరజంస్యాత్ - తత్తత్సాచంచలంస్యాదితిథావః || ౧౩ || మనఇతి - కించజితశ్వాసస్యజితప్రాణస్య - యోగినః మనః అచిరాదాశు - విరజంవిగతరజోగుణం - రజోగుణేనావిక్షిప్తం - నిర్మలంవాస్యాత్ - యథాలోహంసువణాది - వాయుగ్నిభ్యాం ధ్వాతంత - సుతప్తంసత్ - మలంత్యజతి - తథా || || ౧౪ || ప్రాణాయామాదీనాంచ సమాధౌద్వారకార్యాణ్యహ - ప్రాణాయామైరితి - దోషావాతపిత్తశ్లేష్మదీన్ - సంసర్గావిషయసంగా అనీశ్వరాగ్రాగాదీన్ - వాయునాసహమనస్థిరీకరణంధారణం - స్థిరస్యపుత్రిసంపత్తిః ధ్యానం - పృథ్విరోధస్సమాధిరితిభేదః || ౧౫ || యదేతి - సుసమాహితంస్థిరంసాతం - కాష్ఠాంశగవతోధ్యాయైర్నానాగ్రావలోకనంయస్యసః - పిత

౧౬౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - అష్టావింశోధ్యాయః .

చ్యులయవిషయైః - పరిహరాయధ్యయం || ౧౨ || హరిహరసత్త్వః - ప్రసన్నైతి - ప్రసన్నం వదనాంభోజం న్యతంభా యే
 దిలిపి నాన్వయః - పద్మగర్భావదరుణే తుత్తరేయస్య - నీలోత్పలదళవత్ శ్యామం || ౧౩ || లసదితి - లసత్పంకజస్యకింజల్క వత్ - పీతే
 కౌశేయవాససీయస్య - శ్రీవత్సలాంభనం వత్ససియస్య - భ్రాజల్లైస్తుభేన - అముత్తసంక్లిష్టాకంఠరాయస్య || ౧౪ || మత్తైతి - మత్తద్విరే
 ఘాణాం - కలమధురోధ్వనిర్యస్యాం - తయావనమాలయా - పరీతం వనమాలయా - పరాధ్యానిలమూల్యానిహరాదీనియస్య || ౧౫ || కాం
 చీతి - కాంచీగుణేన ఉల్లసంతీ శ్రోణీయస్యతం - భక్తానాం హృదయాంభోజమేవ - విష్ణురమాససంయస్య భక్తానాం మనోనయనానివధా
 యతిహదయా తీతథా || ౧౬ || అపీచ్యైతి - అపీచ్యమతిసుందరం - భక్తవిషయం దశానంయస్య - కైశోరేతారుణ్యవయసి - సంతంస్థి
 తం - భ్యత్యానామనుగ్రహ - కాలరంప్యగ్రం || ౧౭ || కీర్తన్యమితి - కీర్తన్యం కీర్తనాహారం - తీర్థభూతంయశోయస్య - పుణ్యశ్లో
 కాః బలిభీష్టప్రముఖాః - తేమాలయశస్త్రం - సమగ్రాణ్యంగానియస్త్రిక - సవ్యవతేనాపయతి || ౧౮ || స్థితమితి - ప్రేక్షణీయమీహ
 తం నీలాయస్యతం || ౧౯ || తదేవం సమగ్రభ్యాసముక్త్యావితే కావయవభ్యాసమాహ - తస్మిన్నితి - తస్మిన్ లబ్ధం పదం స్థితైర్యసతచ్చిత్తం -
 విలక్ష్యవిశేషేణ లక్ష్మీకృత్య - ఏతే కస్మిన్సంగ ఇత్యధాః || ౨౦ || తదేవపాదాదత్ర మేజాహ - త్రయోదశభిః - సంచింతయేదితి - సమ్యక్
 చింతయేత్ - పాదతలైరభాత్మకానివప్రాదీనిలాఽభనాని - తైరాధ్యం యుక్తం - ఉత్తుంగాశ్చరత్వాశ్చ విలసంతోయేనభాః - తేషాం చ త్ర

నః || ౧౨ || ప్రసన్నవదనాంభోజం పద్మవక్త్రారుణే తుత్తరేయః | నీలోత్పలదళశ్యామం శంఖచక్రగదా
 ధరమ్ || ౧౩ || లసత్పంకజకింజల్కపీతకౌశేయవాససమ్ | శ్రీవత్సవత్సంభ్రాజల్లైస్తుభాముక్తకం
 ధరమ్ || ౧౪ || మత్తద్విరేఫకలయా పరీతం వనమాలయా | పరాధ్యనిహారవలయం కీరీటాంగదనూపు
 రమ్ || ౧౫ || కాంచీగుణోల్లసచ్చోణింహృదయాంభోజవిష్ణురమ్ | దశానీయతమం శాంతం సుసౌ
 నయనవధానమ్ || ౧౬ || అపీచ్యదశానం శశ్వత్సర్వలోకనమస్త్యుతమ్ | సంతం వయస్మిన్ కైశోరేభ్య
 త్యానుగ్రహకాతరమ్ || ౧౭ || కీర్తన్యతీర్థయశసం పుణ్యశ్లోకయశస్త్రమ్ | భ్యామైద్దేవం సమ
 గ్రాంగంయావన్నచ్యవతేమనః || ౧౮ || స్థితం ప్రజంతమాసీనం శయానం వాగుహాశయమ్ | ప్రే
 ణీయేహిణం భ్యామైచ్ఛద్ధభావేనచైతసా || ౧౯ || తస్మిన్ లబ్ధపదంచిత్రం సర్వావయవసంస్థితమ్ | విల
 క్ష్యైకత్ర సయజ్యాదం గేహగవతోమునిః || ౨౦ || సంచింతయేద్భగవతశ్చరణారవిందం వజ్రాంకుశ
 ధ్వజసరోగుహలాంభనాధ్యమ్ | ఉత్తుంగరక్తవిలసన్నఖచక్రవాళజ్యోత్స్నాభిరాహతమహద్భ
 దయాంధకారమ్ || ౨౧ || యచ్ఛోచని స్మృతసరిత్ప్రవరోదకే నతీర్థేన మూర్ధ్ని విధృతేన శివశ్శి
 ప్రోక్షూత్ | భ్యాతుమనశ్శనులజై లనిస్సప్తవక్త్రం భ్యామైచ్ఛిరంభగవతశ్చరణారవిందమ్ || ౨౨ ||
 జానుద్వయం జలజలోచనయాజనన్యాలక్ష్మ్యైః పురవందితయా విధాతుః | ఊరోనిధానక
 రపల్లనరోచిషాయత్ సంతాలితం హృదివిభోరభవస్యకుర్యాత్ || ౨౩ || ఊరూసుపణభుజయోరధి
 శోభమానా ప్రోజోనిధీతసికాకుసుమావభాసా | వ్యాలంబిపీతవరవాససివతమానకాంచీకలాపప
 రిరంభనితంబబింబమ్ || ౨౪ || నాభిప్రదంభువనకోశగుహాదరస్థంయత్రాత్మయోనిసిషణాఖిలలో

వాళంకుండలం - తస్యజ్యోత్స్నాభిః - ఆహతోమహతాంభాత్వ్యాణాం - హృదయే అంభకారోయశ - వితచ్యసర్వముపాదేయవిశేష
 బంధ్యయత్వేనోచ్యతే || ౨౧ || యదితి || కించయస్య శాశ్వతేనాశనై - ని స్మృతాయాస్సరిత్ప్రవరాయః గంగాయః - ఉదకేనతీర్థే
 ససంసారతారకేణ - మూర్ధ్ని విధృతేన అధిక్రమేన - శివోపశివోభూత్ - ఆత్యధికంభుభంప్రాప్తజ్యోధాః - భ్యాతుమనశి - యశ్శను
 లజై లః పాపపర్వతః - తస్మిన్విస్మృతం పీఠం - వజ్రమేవ - యత్తయాద్వాశమలజైత - నిస్సప్తంస్వలాంభనరూపం వజ్రంయేనతే || ౨౨ ||
 జానుద్వయమితి - విభోజానుద్వయంతత్పర్యంతం జంభూద్వయం - అఖిలస్యవిధాతుః ప్రచ్ఛాదః - జనన్యా లక్ష్మ్యై సంతాలితం నృకే
 చాతుర్యణనం సేవితం - సంతాలితమవప్రతీతిం నారయతి - అభవస్యైతి - హృదికుర్యాత్ భ్యామేత్ || ౨౩ || ఊరూదితి - సుపణాస్య
 భుజయోః స్తంభయోః - అధిఉపరి - ఓజసోబలస్య నిధీతధారా - అతసికాకుసుమవత్ కాంత్యావభాసమాసా - వ్యాలంబి అగుల్ఫంబం
 బమాసం - యత్పీతం వరంవాసః - తస్మిన్వతమానోయః కాంచీకలాపః - తేన పరిరంభః సంక్లేషావిద్యతేయస్యతత్ - విభోనితంబ బిం
 బంచ హృదికుర్యాదితి పూర్వేనాన్వయః || ౨౪ || నాభితి || అముష్యశ్రీహరః - నాభిప్రదంభా యేత్ - కథంభూతం - భువనానాం
 కోశస్య సమాహస్య గుహాఅధిష్ఠానం తేషామందరం - తత్రస్థితం - యత్ర నాభిప్రదే అత్తయోనః ప్రచ్ఛాదః - ధిషణంధిష్ఠ్యమధిష్ఠానం

అఖిలలోకార్తుకంపద్యం - పూర్వభంభ్యధీరం - తథాహరన్తణివృషామరకతమజిత్రేష్ట - తావివయాస్తనా - తయోద్వేదయవిధ్యాయేత్ - విశదహరాణామయూతైః గౌరంశ్వేతం || ౨౫ || పక్షిణి - ఋషభస్యశ్రేష్ఠస్య - మహావిభూతేః మహాలక్ష్మ్యేః - అధివాసంస్థానంయస్యవక్షః కంఠంచ - మనసికుర్యాత్ - ధ్యామేత్ - కథం భూతలకంఠం - కౌస్తుభమణిమోహస్వయంఅలంకుర్వంతమిత్యథాః - పుంసాంస్తత్సాక్షాంప్రద్యూతాంచ - మనోనయనానాం - నివృత్తిమాదధానమిత్యభయోవిశేషణం || ౨౬ || పశూనితి || నిజితానిజజ్జ్వలీకృతాని - బాహువలయానిఅంగదానియేషు - అధిశ్రీతాః లోకపాలాః యేషుతాన్ - కశశతారంభక్రం - అసహ్యంలేజాయస్యతస్యసరోరుహారాజహంసమివ || ౨౭ || కామోదకీమితి - కామోదకీంగదాం - అరాతయోయేభటాః యోద్ధార సైమాం - శోణితమివకదః - మృతేన - దిగ్ధాం లిప్తాం - అస్య కంఠే - మాలాంమణిం చస్త్రేత్ - మధుక్రతానాంవరూధస్య - గిరా ఉపఘ్నప్రాంతాదితాం - చైత్త్యస్యజీవస్యతత్త్వం - తదుక్తంవైష్ణవే || ౨౮ || ఆత్మానమస్యజగతోనిలైః పమగుణామలమ్ | నిభతికౌస్తుభమణింస్వరూపంభగవాన్ హరిరితి || ౨౯ || భృత్యైః - భృత్యః క్షుద్రకంపితా - కృతాసుకంపా - యాధీతయా - గృహీతామూర్తిర్యసతస్య - విస్ఫురంతియే మకరకుండలే - తయోవలితేన ప్రచలితేన - విద్యోతితావమలౌకపోతాయస్త్రితత్ ఉదారా ఉన్నతానాసానాసికాయస్త్రితత్ ||

కపద్మమ్ | పూర్వభంభ్యధీరన్తణివృషస్తనయోరముష్యధ్యామేద్ద్వయంవిశదహారమరీచిగౌరమ్ || ౨౫ || వక్షోధివాసమృషభస్యమహావిభూతేః పుంసాంమనోనయననివృత్తిమాదధానమ్ | కంఠంచకౌస్తుభమణిరనిభూషణాథాంకుర్యాన్తనస్యఖిలలోకనమస్తృతస్య || ౨౬ || బాహూంశ్చమందరగిరేఃపరివతేననిజితక్తబాహువలయానిధిలోకపాలాన్ | సంచింతయెద్దశశతారమసహ్యతేజశ్శంఖం చ తత్తరసరోరుహారాజహంసమ్ || ౨౭ || కామోదకీంభగవతోదయితాంస్త్రేతదిగ్ధామరాతిభటశోణితకదమేన | మాలాంమధుక్రతవరూధగిరోపఘ్నప్రాంతైత్త్యస్యతత్త్వమమలంమణిమస్యకంఠే || ౨౮ || భృత్యానుకంపితనియేహగృహీతమూర్తేస్సంచింతయెద్భగవతోవదనారవిందమ్ | యద్విస్ఫురన్తకరకుండలవల్లతేనవిద్యోతితామలకపోలముదారనాసమ్ || ౨౯ || యశ్చ నికేతమశిభిః పరిషేవ్యమాణంభూత్యాస్వయాకుటిలకుంతలబృందజుష్టమ్ | మినద్వయాశ్రయమధిక్షిపదబ్జనేత్రంధ్యామేన్త సోమయమతంద్రితఉల్లసద్భు || ౩౦ || తస్యవలోకనుధికం కృపయాతి ఘోరతాపత్రయోపశమనాయనిస్పృష్టమక్షోః | సిద్ధిగ్ధస్త్రితానుగుణితం విపులప్రసాదంధ్యామేచ్ఛిరం వితతభావనయాగుహాయామ్ || ౩౧ || హాసంహరేరవనతాఖిలలోకతీవ్రశోకాశ్రుసాగరవిశోషణమత్యుదారమ్ | సమ్మోహనాయరచితం నిజమాయయాస్యభ్రూమండలంమునికృతేమకరధ్వజస్య || ౩౨ || ధ్యానాయనంప్రహసితం బహుభాధరోష్ఠభాసారుణాయితతనుద్విజకుండపజ్జి | ధ్యామేత్స్వదేహకుహరేరసితస్యవిష్ణోభక్త్యాద్రవయాపితమనానపృథగ్విద్యుత్ || ౩౩ || పవంహరౌభగవతిప్రతిలబ్ధభా

౨౯ || యదితి - యచ్చన్వయాభూత్యాశోభయా - అశిభిః పరిషేవ్యమాణం - మినద్వయాశ్రయంచ - శ్రీనికేతనంపద్మం - అధిక్షిపద్వతే - తత్ ధ్యామేత్ - తత్తకుంతలైరశీనామధిక్షేపః - నెత్రద్వయేనమినద్వయస్యతిద్రష్టవ్యం - అజ్జేషవసేత్రేయస్త్రిన్దిత్యుపమానాంతరం - ఉల్లసంత్యోశ్రువాయస్త్రితత్ - మనోమయంమనస్యావిభావంతత్ || ౩౦ || తస్యైతి - కృపయాతి అధికంఅత్యథాం - అక్షిభ్యాంనిస్పృష్టంప్రయుక్తం - సిద్ధిగ్ధస్త్రితేనమగుణితంసంపృక్తం - విపులః ప్రసాదోయస్త్రిత - గుహాయంహృది || ౩౧ || హాసమితి - అవసతాఃయేలోకాపైషాం - తీవ్రశోతేనయాస్యభ్రూణితేమాం - సాగరంవిశోషయతీతితథాతం - శ్రీహరేహాసలస్యాత్యుదారంప్రమండలంచధ్యామేత్ - కథంభూతం - నిజమాయయా - మకరధ్వజస్యాపి - సమ్మోహనాయరచితం - మునికృతే - మునీనాముపకారాయ - మునీనాంసమ్మోహనైప్రవృత్తం - కామమేవమోహయతిమిత్యథాః || ౩౨ || మందహాసధ్యానముత్సాహుహాసధ్యానమాహ - ధ్యానాయనమితి - శ్రీవిష్ణుః ప్రహసితముచ్చైహాసితం - ధ్యామేత్ - కీదృశం - ధ్యానాయనం - అతిసుందరతయా ప్రయత్నంవిదేతధ్యానస్యవిషయభూతం - సాందర్యమేవాహ - బహుళయాఅధికయా - అధరోష్ఠస్య - భాసాకాంత్యాఅరుణీభూతాః - తనవఃసూక్ష్మాః - ద్విజావివకుండకుట్టలాని తేషాం పజ్జిఃస్ఫురంతియస్త్రితత్ - స్వదృశమహారహృదయాకాశే - అవసితస్య జాతస్య - ప్రేమరసేనతద్రవయాభక్త్యా - తస్త్రిన్దివాపితమనాస్య - పృథక్తద్వ్యతిరిక్తం - ద్రష్టుంనచ్చేత్ నిత్రంపచాలయేదిత్యథాః || ౩౩ || సమాధిభా

హద్యాభ్యాం - వివమిల - నిబీజస్సజీజశ్చైవిద్వివిధోయాగః - తత్రనిబీజజనాగ్న్యోః - యతోయతోనిశ్చలమిహసశ్చంచలమసిరహితతస్తో
 తోనియమైతదాత్మనైవవశంసయేదితి || గీతాసూక్తమాగ్నేః - క్రియమాగ్నేపిదుష్కరస్సమాధిః - సబీజేతుసుకరః - తత్రాహ - పర
 మానందసూతోశ్రీహరార్థాయమాన - అయత్నతపవచిత్రోపరమాభవతి - తదుక్తం - హృతాత్తనోహృతప్రాణాంశ్చభక్తిరనిచ్ఛతో
 గతిమణ్యేంప్రయుజ్యతి - అతపివోపక్షీప్తయోగస్య లక్షణంపక్ష్య - సబీజస్యేతి - అయత్నసిద్ధత్వమేవదశాయతి - విపంధ్యానమా
 గ్నేః - హరార్థప్రతిబంధావఃప్రమయేనసః - తథాతయాభక్త్యాచ - త్రవత్ హృదయంయస్యసః - ప్రమాదాదుద్గతానిపులకానియస్య
 సః - ఔత్తంత్యప్రవృత్తయా - ఆశ్రుకలయాచ - ముహురభ్యమానః - ఆనందసంప్లవేనిమజ్జమానః - దుగ్రహస్య భగవతోగ్రహ
 జ - బడిశంమత్స్యబంధనమివ - ఉపాయభూతంచిత్రం - ధ్యేయాద్వియుజ్యే - తద్ధారణశిథిలప్రయతోభవతీత్యర్థః || ౩౪ || ముక్తాశ్ర
 యమితి - యహియదా - విపంనివిషయంభవతి - అతపివముక్తాశ్రయంచ - ధ్యేయసంబంధః - వినాధ్యాతురవస్థానాసంభవాత్ - సచ
 పూర్వవత్ శబ్దాదివిషయత్వాత్ - యతస్తత్రవిరక్తంపరమానందానుభవేన - అతోనిర్వాణంలయమృచ్ఛతి - మృత్తిరూపతాంపరిత్యజ్యబ్ర
 హ్మకారణపరిణమతత్త్వార్థః - యథా అచిజ్వాల్లాదీపః - ఆశ్రయవిషయాపగమే - మహాభూతజ్యోతిరూపేణపరిణమతేతద్వత్ -
 అత్రాహ్యందశాయాం - అవ్యవధానంధ్యాత్మధ్యేవిభాగశూన్యం - వికమఖండితం - ఆత్మానమనుగతమిక్షతే - అత్రాహతుః - ప్రతిని
 వృత్తః అపగతః - గుణప్రవాహః దేహాదుపాధిర్యస్య || ౩౫ || సచ సుప్తాభిరవపునస్సంసరతీత్యాహ - సజతి - సోపిచపురుషః - తస్మిన్
 హిమ్నిబ్రహ్మరూపే - అవసితః అవసానంనిష్ఠాంప్రాప్తః - కయా - మనసానిపుత్యా చరమయా అవిద్యారహితయేతిసుమప్తాద్విశేషః

మౌఖ్యాత్ప్రవర్ధ్యదయఉత్పలకఃప్రమోదాత్ | ఔత్తంత్యబాష్పకలయాముహురభ్యమాన
 స్తచ్చాపిచిత్తబడిశంశనకైవియజ్యే || ౩౪ || ముక్తాశ్రయగయహినివిషయంవిరక్తంనిర్వాణమృ
 చ్ఛతిమనస్సహసాయథాచిః | ఆత్మానమత్రపురుషేవ్యవధానమేకమనీవక్షతేప్రణివృత్తగుణ
 ప్రవాహః || ౩౫ || సోప్యేతయాచరమయానునసోనివృత్త్యాస్పస్మిన్సహిమ్నవసితస్సుఖదుఃఖబా
 హ్యే | హేతుత్వమస్య సతికతారిదుఃఖయోయత్సావ్యత్సనిధిస్తడవలబ్ధపరాత్మకాష్ఠః || ౩౬ || దే
 హంచనశ్వరమవస్థితముక్తితం వాసిద్ధోవివశ్యతియతోధ్యగమత్సవరూపమ్ | దైవాదుపేతమథదైవ
 వశాదపేతంవాసోయథాపరిహృతంమదిరానుదాంధః || ౩౭ || దేహలూపిదైవవశగఃఖలుకర్తయ్యావ
 త్సావరంభకంప్రసాసమీక్షితపవసాసుః | తంసప్రపంచమధిరూఢసమాధియోగస్సావ్యష్టంపునన
 భజతేప్రతిలబ్ధవస్తుః || ౩౮ || యథాచౌత్రాచ్చమిత్రాచ్చవృక్షజ్యత్వఃప్రతీయతే | అప్యాత్మత్వే
 నాభిమతాదైహోదేపురుషస్తథా || ౩౯ || యథోల్కుకాద్విస్ఫులింగాద్ధూమాద్వాపిస్పనంభవాత్ |
 అప్యాత్మత్వేనాభిమతాన్యథాగ్నిఃపృథగుచ్యతే || ౪౦ || భూతేంద్రియాంతఃకరణాశ్రుధానాజీవ

తత్రహ్యవిద్యాస్తీనర్విదానం - అత్రాహతుః వితయానాగధ్యానకృతమేత్యర్థః - సన్వేషమపి సుఖదుఃఖయోరాత్మధర్మత్వే - కుతో
 బ్రహ్మైక్యం - తత్రాహ - సుఖదుఃఖయోరాహ్యే - తత్రాహతుః - సుఖదుఃఖయోరాహతుత్వంభోక్తృత్వం - యత్పూర్వమానీత్ - త
 దస్యసతిఅవిద్యాకృతకతారిఅహంకారే - విధితైర్నిష్కత్వమవశ్యతీత్యర్థః - యతఃఉపలబ్ధపరాత్మకాష్ఠః - అపరోక్షీకృతాత్మత
 త్వః || ౩౬ || తస్యజీవన్ముక్తిమాహద్యాభ్యాం - దేహమితి - చకారోఽన్యథే - సశ్వరముక్తలక్షణసిద్ధోదేహమపిసవశ్యతి - కుతః - సు
 ఖదుఃఖ - ఆసనాదుక్తితముత్థాయతత్రైవస్థితం - తతఃస్థానాదపేతం - తతోదైవవశాత్పునరపున్యతేతంహి - నవివశ్యతియతఃస్వరూపం
 ప్రాప్తః - యతోదేహత్వవరూపమధ్యగమత్ - తందేహమితివా - సతోఽన్యననుసంధానెవృష్టాంతః - వాసఃపరికృతంపరివెష్టితం - స్థితం
 గతంచా - మదిరామదేనాగ్నేయథాసవశ్యతి || ౩౭ || సమతహికథం దేహస్యప్రవృత్తినివృత్తీజీవసంవాతత్రాహ - దేహాదితి - దైవం
 పూర్వసంస్కారః - తద్వశేనగచ్ఛేయవత్సావరంభకంకర్తాస్తి - తావత్ప్రతిసమిక్షతేజీవత్వేన - సాసుఃపేంద్రియః - సమతహికాయ
 స్త్యైపునస్సంగస్సావ్యత్తత్రాహ - తందేహంస్వష్టదేహాదితుల్యం - సప్రపంచంపుత్రాదిసహితం - పుననభజతే - అహంమమేతినా
 భిమన్యతే - అధిరూఢః ప్రాప్తః - సమాధిపర్యంతోయోగోయేన - అతపివప్రతిబుద్ధంవస్తుఆత్మతత్త్వంయేనసః || ౩౮ || ప్రతిబోధప్ర
 కారమాహుచ్ఛ్విః - యథేతి - అలిస్నేహవశాదాత్మతత్త్వేన - అభిమతాదపిపుత్రాదేః - మత్యఃపుత్రాదిపురుషః - దేహాదేఃప్రస్తా || ౩౯ ||
 పృథగవస్థానాభావే - భేదంసదృష్టాంతమాహ - యథేతి - యథోల్కుకాదిదానంజ్వలతఃకాష్టాత్ - స్వసంభవాదగ్నేస్సంభూతాత్ - వి
 స్ఫులింగాదే - ఆత్మత్వేన ఆగ్నేస్సరూపత్వేన - అభిమతాదపి ఆత్మంతావివేకినోహి - ధూమేష్యగ్న్యభిమానోస్తీ - ఉల్కుకాత్పూర్వసి
 త్తాదపి - తద్దేహకఃప్రకాశకశ్యాగ్నిఃపృథగేవ || ౪౦ || భూతేతి - విపంభూతాదేః ప్రస్తాతేభ్యః పృథక్ - తస్మాదపిజీవసంజ్ఞితాత్ - త్ర

క్షుణ్ణితఃపుష్క - తథాప్రధానాదపి - తత్ప్రవర్తకాభగవాన్పుష్కగత్యభః || ౪౧ || ఉపాధితోవిజేకముక్తాతస్యైక్యమాహ ||
 సర్వతి - సర్వభూతేమచతుర్విధేమ - తదాత్మతామనుభూతాత్మతాం || ౪౨ || భర్తృభేదస్యాప్యాపాదకతాంసద్భ్రష్టంతమాహ || స్వేతి -
 స్వయోనిమకాష్టేమ - బోధితరగ్నిః - గుణవైషమ్యాత్ దీప్తుప్రసాదిభేదాత్ - ప్రకృతాదేహ || ౪౩ || తస్మాదితి - స్వప్రకృతింస్వాం
 తస్యజీవస్యబంధపాతుం - దైవీందేవస్యప్రీతిష్టాశ్చక్తిం - పరాభావ్యతత్ప్రసాదేనైవజిత్యా - స్వయాపేణబ్రహ్మత్వేనావతిష్ఠతే || ౪౪ ||

ఇతిభావాభగదీపికాయాం - అష్టావింశత్యా యవ్యాఖ్యా. * * * * *
 త్ || ఎకోనమ్రిగశకేభక్తియోగస్తు బముఖోచ్యతే | కాలస్యచబలంఘోరసంస్మృతేశ్వవిరక్తయే || ఉక్తానువాద పూర్వకం - భక్తియోగః - భ
 దాప్యచ్యుతిదాస్యభ్యాం - లక్షణమితి - లక్షణంమహదాదీనాం - యథాసాంఖ్యేషు - తథాకథితం యెనలక్షణేన - తత్పారమాధికకగపర
 స్పరవివిక్తమిత్యభః - పరస్పరావిరుద్ధమితివా || ౧ || యథేతి - సూయోగోభక్తియోగః - మూలంప్రయోజనంయస్యతత్ - యన్ములం -
 తత్త్వ భనంతస్యభక్తియోగస్యమాగ్గంప్రకారం - విస్తరతోమే బ్రూహి || ౨ || విరాగఇతి - యేనసంస్మృతినామాఖ్యానైన - వీతరాగోభ్య

సంజ్ఞితాత్ | అత్తాతథాపుష్కప్రప్టేభగవాన్బ్రహ్మసంజ్ఞితః || ౪౧ || సర్వభూతేమచాత్మానంసర్వ
 భూతానిచాత్మని | ఈక్షితానన్యభావేనభూతేష్వపితదాత్మతామ్ || ౪౨ || స్వయోనిమయథాబోధి
 రేకంనానావ్రతీయతే | యోనీనాంగుణవైషమ్యాత్తథాత్మాప్రకృతాస్థితః || ౪౩ || తస్మాదిమాంస్వ
 ప్రకృతిందైవీందేవసదాత్మకామ్ | దుర్విభావ్యాంపరాభావ్యస్వయాపేణావతిష్ఠతే || ౪౪ || * * *
 ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - కపిలోపాఖ్యానోపాధనానుష్ఠానంనామాష్టావింశోధ్యాయః.
 దేవమూతిః || లక్షణంమహదాదీనాంప్రకృతేఃపురుషస్యచ | స్వయాపంలక్ష్యతేమీమాంయేనత
 త్పారమాధికమ్ || ౧ || యథాసాంఖ్యేషుకథితంయన్ములంతత్ప్రచక్షతే | భక్తియోగస్యమేమా
 గ్గంబ్రూహివిస్తరతఃప్రభో || ౨ || విరాగోయేనపురుషోభగవత్సర్వతోభవేత్ | అచక్షుజీవలో
 కస్యవివిధామనుసంస్మృతిః || ౩ || కాలస్యేశ్వరరూపస్యపరేషాంచపరస్యతే | స్వయాపంబతకుర్వంతి
 యద్ధేతోఃకుశలంజనాః || ౪ || (అన్వయవ్యతిరేకాచ్చసామ్యోత్తావ్యభిచారిణః | వైతథ్యంవ్యభిచా
 రేణనిద్రాంతస్యనసంస్మరేత్) || ౫ || లోకస్యమిథ్యాభిమతేరచక్షుషశ్చిరప్రసుప్తస్యతమస్యనా
 శ్రయే | శ్రాంతస్యకర్మస్వనుబంధయాధియాత్వమావిరాగీః కిలయోగభాస్తరః || ౬ || శ్రీమై
 త్రేయః || ఇతిమాతువచశ్శ్చక్షుంప్రణినంద్యనుహమునిః | ఆబభాషేకురుశ్రేష్ఠప్రీతస్తాంకరుణా
 దితః || ౭ || భక్తియోగోబహువిధోమాగైభామినిభావ్యతే | స్వభావగుణమాగేణపుంసాం
 భావోవిభిద్యతే || ౮ || అభిసంధాయయద్ధింసాందంభంమాత్సర్యమేవచ | సంరభీభిన్నద్భ
 గ్భావంమయికుర్యాత్సతామసః || ౯ || విషయానభిసంధాయయశవిశ్వర్యమేవచ | అచ్యూదావ
 చాయేద్యోమాంపుష్కగ్భావస్సరాజసః || ౧౦ || కర్మనిహారముద్దిశ్యపరస్మిన్వాతదపాణమ్ | యజే
 ద్యప్తవ్యమితివాపుష్కగ్భావస్ససాత్త్వికః || ౧౧ || మద్గుణశ్రుతిమాత్రేణనుయిసర్వగుణాశ్రయే | మ

చే || ౩ || కాలస్యేతి - ఈశ్వరరూపస్యమహాప్రభావస్యతే - తద్దాత్మకస్య - యద్ధేతోర్యద్భయత్ - కుశలంపుణ్యంకుర్వంతి || ౪ || లో
 కస్యేతి - అచక్షుషఃఅజ్ఞస్య - అతోమిథ్యాభూతేదేహదా - అభిమతిరహంకారోయస్య - అతఃకర్మస్వనుబద్ధయాతసక్తయాధియాశ్రాం
 తస్య - అతఏవఅనాశ్రయేఅపార - తమసినంసూర - చిరంప్రసుప్తస్యలోకస్య - ప్రబోధనాయ - త్వంయోగప్రకాశకోభాస్తరఃకలా
 విభూతోసి || ౬ || ఇతితి || శ్లక్ష్యంసుగదరం || ౭ || భక్తియోగఇతి - మాగైఃప్రకారవిశేషైః - తానెవాహ - స్వభావభూతాయగుణాః
 తేమాంమాగేణవృత్తిభేదేన - భావోభిప్రాయః - ఫలసంకల్పభేదాద్భక్తిభేదఇత్యభః || ౮ || అభిసంధాయేతి - అభిసంధాయసంకల్ప్య
 శంరంభీక్రోధీ - భిన్నద్భుక్భేదదశిక - యాభావంభక్తింకుర్యాత్ - సమ్రీవిధోపి - తామసః || ౯ || విషయానితి - పుష్కగ్భావఃభేదదశిక ||
 ౧౦ || కర్మనిహారమితి - కర్మనిహారంపాపక్షయం - పరస్మిన్నరమేశ్వర - తదపాణికర్తాపాణం - భగవత్ప్రీతిముద్దిశ్యత్యభః
 తుప్తవ్యమితివిధిసిద్ధిముద్దిశ్యత్యభః - భేదదశికత్వమచ్యూదావచానంచ - త్రిష్యపిసమానం - తదేవంతామసాదిభక్తిమ - త్రయ
 ప్రయోభేదాః - తానుయథోత్తరంశ్రేష్ఠ్యం - వివంచప్రవణకీర్తనాదయోనవాపిప్రత్యేకంసవభేదాః - తదేవంసగుణాభక్తిరకా

అంశం శ్రీ మద్భాగవతే - స. వ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - ఏకోనవ్రింశోధ్యాయః :

విభేదా - నిగుణా భక్తిరెకవిధే వ॥ ౧౧॥ తామహద్వయాం - మద్భక్తి - మనోగతిరితియాభక్తిః - సానిగుణస్యభక్తిగూగస్య - త
మదమత్యస్యయః ॥ ౧౨॥ లక్షణమితి-లక్షణంస్వరూపం - అవిచ్ఛిన్నాసతతా - అహైతుకీఫలానుసంధానశూన్యా - అత్యవహితాభద
దశానరహితావమద్భక్త్యత్రవదమాత్రేణ - మయిశ్రీపురుషోత్తమే ॥ ౧౩॥ భక్తానాంనిష్ఠామతాం - కైముత్యన్యాయేనాహ - సాలోక్య
తి - సాలోక్యం మయాసహ వికస్టిక లోకేవాసం - సాష్టికంసమానైశ్వర్యం - సామిప్యంనికటవతిత్వం - సారూప్యంసమానరూప
తాం - వికత్వంసాయుజ్యం - ఉతఅపి - దీయమానమపినగృహ్యంతి - కుతఃకుత్సేవనంవినా - తత్తామైశ్వర్యభాః ॥ ౧౪॥ కిమితిహేత
బంతే - భక్తియోగస్యైవపరమఫలత్వాదిత్యాహ - సదాతి - సమత్రైగుణ్యంహితావప్రప్తప్రాప్తిఃపరమఫలంప్రసిద్ధం - సత్యం-తత్త్వ
భక్తానామానుషంగికమిత్యాహ-యేనైతి-యేనభక్తియోగేన-మద్భావాయప్రప్తత్వాయ॥౧౫॥ఏవంభూతాయాఃభక్తేస్సాధనాన్యాహ-పం
చభిః-నిషేవితేతి-నిషేవితేనసమ్యగభ్యుత్థితేన-అనిమిత్రేనఫలాభి సందీరహితేన-స్వధర్మనిత్యనైమిత్తికేన - మహియాశ్రద్ధాదియైకే
న - క్రియాతూగేనపంచరాత్ర మ్యక్తపూజాప్రకారేణ - శస్త్రేననిష్ఠామేణ - మామభ్యేతిపంచమనాన్వయః ॥ ౧౬॥ మదితి - మద్భి

సోగతిరవిచ్ఛిన్నాయథాగంగాంభసోంబుధౌ ॥ ౧౭॥ లక్షణంభక్తియోగస్య నిగుణస్య హ్యుదా
హృతమ్ ॥ అహైతుక్యవ్యవహితాయాభక్తిఃపురుషోత్తమే ॥ ౧౩॥ సాలోక్యసాష్టికసామిప్యసా
రూప్యైకత్వమిత్యత ॥ దీయమానంనగృహ్యంతిజనామత్సేవనంవినా ॥ ౧౪॥ సపవభక్తియోగాభ్యుతి
త్యంతికఉదాహృతః ॥ యేనాతివ్రజ్యత్రిగుణాన్తద్భావాయోపపద్యతే ॥ ౧౫॥ నిషేవితానిమిత్రే
నస్వధర్మైశ్చమహియసా ॥ క్రియాయోగేనశస్త్రేననాతిహింప్రేణనిత్యశః ॥ ౧౬॥ మద్భిష్ట్యదశేన
స్పృశేపూజాస్తుత్యభివందనైః ॥ భూతేషుమద్భావనయాసత్వేనాసంగమేనచ ॥ ౧౭॥ మహతాం
బహుమానేనదీనానామనుకంపయా ॥ మైత్ర్యావై వాత్సల్యేషుశమేననియమేనచ ॥ ౧౮॥ ఆ
ధ్యాత్వికానుశ్రవణాన్నామసంకీర్తనేనచ ॥ ఆజ్ఞాపేనార్యసంగేననిరహంక్రియయాతథా ॥ ౧౯॥
మద్భర్తృనోగుణైరేతైఃపరిసంశోధితాశయః ॥ పురుషస్యాంజసాభ్యేతిశ్రుతమాత్రగుణంహిమామ్ ॥
౨౦॥ యథావాతరథోఘ్రాణమావృజైగంధఆశయాత్ ॥ ఏవంయోగరతంచైతతత్త్వాననువికారి
యత్ ॥ ౨౧॥ అహంసర్వేషుభూతేషుభూతాత్త్వావస్థితస్సదా ॥ తనువజ్ఞా యమాంమర్త్యఃకురుతే
చావిడంబనమ్ ॥ ౨౨॥ యోమాంసర్వేషుభూతేషుసంతమాత్త్వానమిశ్వరమ్ ॥ హితావచాంభ
జతేమాధ్యాద్భుస్తస్యేవజాహూతినః ॥ ౨౩॥ ద్విషతఃపరకాయేమాంమానిసోభిన్నదశినః ॥ భూతే
షుబద్ధవైరస్యనమనశ్శాంతిస్సుచ్ఛతి ॥ ౨౪॥ అహముచ్ఛావమైత్రాన్వైఃక్రియయోత్పన్న
యానఘే ॥ నైవతుష్యేచిత్తోచాయాంభూతగ్రామావమానినః ॥ ౨౫॥ అచాదావచాయో
త్తావదీశ్వరంమాంస్పకర్తృత్ ॥ యావన్నవేదస్వహృదిసర్వభూతేష్వవస్థితమ్ ॥ ౨౬॥ ఆత్మనశ్చ
పరస్యాపియఃకరోత్యంతరోదరమ్ ॥ తస్యభిన్నద్భవోమృత్యువిదధేధయముల్బణమ్ ॥ ౨౭॥ అథ
మాంసర్వభూతేషుభూతాత్త్వానంకృతాలయమ్ ॥ అహాయేద్దానమానాభ్యాంమైత్ర్యాభిన్నేన

జ్ఞ్యంపుత్రుతిమాది - తస్యదశానాదిభిః - సత్వైస్సనైర్యేణ - అనంగమేనవైరాగ్యేణ ॥ ౧౭॥ ఆధ్యాత్మికేతి - ఆజ్ఞాపేనఅకాటిత్వ
స॥ ౧౯॥ మద్భర్తృణాభి - మద్భర్తృణాభిగవద్భర్తృనుస్థాతుఃపురుషస్య - ఆశయఃచిత్తం ॥ ౨౦॥ ప్రయత్నంవినైవప్రాప్తాదృష్టాంతః - య
థేతి - వాతోరభః ప్రాపకోయస్య గంధస్య - ఆశయాత్ స్థానాత్ - పుష్పాదేః - ఆపృజైఆత్మసాత్త రోతి - అవికారిశుద్ధం - సమంవాయ
జ్యేతఃచిత్తం ॥ ౨౧॥ చిత్తశుద్ధిశ్చసర్వభూతాత్తదృష్ట్యేవభవతీతివక్తుంకేవల ప్రతిమాదినిష్ఠానిందన్నాహసప్రభిః - అహమితి - అచై
వవిడంబనమనుకరణం - అచాయాంపూజావిడంబనమితివా ॥ ౨౨॥ అవజ్ఞోపేక్షాద్వషనిందాఃక్రమేణచతుర్భిణిపిధ్యంతే - యథే
తి - హితావచపేక్ష్య ॥ ౨౩॥ అహమితి - ద్రవ్యైరుత్పన్నయాక్రియయా - భూతగ్రామావమానినఃతన్నిండకస్య ॥ ౨౪॥ తహితిమ
చాదావచానమసగృహకమేవసత్వాహ - అచాదావచితి - సర్వభూతేష్వవస్థితంమం - స్వహృదియావన్నవేద - స్వకర్తృత్వం స్వక
ర్తృవిరోధేన - యథావకాశంతసేనకర్తృనిష్ఠాయాఅపిసపివావధిరమ్యక్తంభవతి ॥ ౨౬॥ ఆత్మనశ్చితి - అంతరాంతరం - ఉత్తమ - అరమీషక
మృతమపి భదంయః పశ్యతీత్యభాః - యద్వా-అంతరామధ్యే-ఉదరంశరీరం-మృత్యురహంతస్యభయంవిదధకరోమి ॥ ౨౭॥ అథేతి - అథ
తః - సర్వభూతేషు-కృతాలయంకృతావాసం-తత్ప్రహతుః-భూతానామాత్త్వానంఅంతర్యామిణం-అభిన్నేనచయమ-సమదర్శనస॥ ౨౮॥

తత్రాపియథోత్తరం మానాద్యశయః - కథావ్యతిరేకమంతారతమ్యమాహసాగ్నేః షష్ఠీః - జీవాదితి - అజీవానాం అజేతనానాం - అ
జేతనేభ్యః - తత్ర సైవ పి - ప్రాణభృతః ప్రాణవృత్తిమంతః - సచిత్రాః శ్వాసవంతః - ఇంద్రియాణాం వృత్తయో మతే || ౨౯ || త
త్రాపితి - తత్రాపిస్స శ్శబ్దేభ్యః ప్రవరాః - రసవేదినః - ఇంద్రియవృత్తయో మతే మహిమాయైః సంశ్లేష - తథాహుమహాభార
తే - మామధర్మే || ౩౦ || తస్మాజ్జిహ్మంతిపాదపాః - తస్మాత్పశ్యంతిపాదపాదత్యాది - ప్రభూతా తుస్స శ్శబ్దేంద్రియవృత్తిరేవ - తత్ర సైభ్యః -
స్పృశాదేభ్యః - రసవేదినో మత్స్యాదయః శ్రేష్ఠాః - గంధవిహీన మరాదయః - శబ్దవిదః సపాదయః || ౩౧ || రూపేతి - రూపభేదవిదః
కాకాదయః - ఉభయతోదంతా మేమాంతే అశ్వానయః - అపదేభ్య సైభ్యో బహుపదః - తేభ్యశ్చ తుష్పదభిర్యథాః - తతోద్విపాస్తన
మ్యః || ౩౨ || తత్ర ఇతి - తత్ర సైవ వణాః || ౩౩ || అథ శ్శబ్దాదితి - సంశయచ్ఛేత్తామీమాంసకః - తతోతి కేవలాత్పన్వితకృత్ - ముక్తసం
గస్య లక్షణం తత్సోధర్మమథాంచనవోగ్ధానిస్తామభిర్యథాః || ౩౪ || తస్మాదితి - సమపితాః అశేషాః క్రియాః - అథాః తత్ఫలాని - ఆ
త్మాదేహశ్చయేన - అతివినీరంతరః అవ్యవహారః || ౩౫ || నేతి - అకతుః కర్తృత్వాభిమానకూన్యాత్ || ౩౬ || ఈశ్వర ఇతి - జీవానాం

చక్షుషా || ౨౯ || జీవా శ్శ్రేష్ఠాహ్యజీవానాంతరః ప్రాణభృతశ్చ భే | తతస్సచిత్రాః ప్రవరాస్తత
శ్శ్రేంద్రియవృత్తయః || ౨౯ || తత్రాపిస్స శ్శబ్దేభ్యః ప్రవరా రసవేదినః | తేభ్యో గంధవిద శ్శ్రే
ష్ఠాస్తతశ్చబ్దవిదో వరాః || ౩౦ || రూపభేదవిదస్తత్ర తతశ్చోభయతోదతః | తేషాం బహుపదా శ్శ్రే
ష్ఠాశ్చ తుష్పదాస్తతోద్విపాత్ || ౩౧ || తతోవణాశ్చ చత్వారస్తేషాం బ్రాహ్మణ ఉత్తమః | బ్రా
హ్మణేషు పి వేదజ్ఞో హ్యథాజ్ఞో హ్యథాకస్తతః || ౩౨ || అథ శ్శబ్దాన్ సంశయచ్ఛేత్తాతత శ్శ్రేయాన్ స్వ
కర్మకృత్ | ముక్తసంగస్తతోభూయాన్న దోగ్ధాధర్మమాన్తనః || ౩౩ || తస్మాన్మయ్యపితా శేష
క్రియాథాత్మానిరంతరః | మయ్యపితాన్తనః పుంసో మయిసన్న స్వకర్మణః || ౩౪ || నపశ్యామిప
రం సూతమకతుః స్సమదశానాత్ | మనసైతానిభూతాని ప్రణమేద్వహుమానయన్ || ౩౫ || ఈశ్వ
రోజీవకలయాప్రవిష్టోధగవానితి | భక్తియోగశ్చయోగశ్చ మగూమానవ్యుదీరితః || ౩౬ || తయో
రేకతరేజైవపురుషః పురుషం ప్రజేత్ | వీతద్భగవతోయావంప్రహ్లాణః పరమాత్మనః || ౩౭ || పరంప్ర
ధానపురుషోదైవంకర్మవిశిష్టతమ్ | రూపభేదాస్పదండియంకాలభిర్యభిధీయతే || ౩౮ || భూతానాం
మహదాదీనాంయతోభిన్నద్వైశాంభయమ్ | యోంతః ప్రవిశ్య భూతానిభూతైరత్యఖిలాశ్రయః ||
౩౯ || సవిష్ణోభ్యోధియజ్ఞోపాకాలః కలయతార్చ్యభుః | నచాస్మకశ్చిద్దయితోన ద్వేష్యోనచపాంధవః ||
౪౦ || ఆవిశత్యప్రమత్తోసాప్రమత్తంజనమంతకృత్ | యస్థయాద్వానినాతోయంసూర్యస్తపతియ
ద్భయాత్ || ౪౧ || యద్భయాద్వపతేదేషోధగతోభాతియద్భయాత్ | యద్వనస్పతయోభీ
రాలతాశ్చోషనిభిస్సహ || ౪౨ || స్వస్వేకాలేభిగృహ్లాంతిపుష్పాణిచఫలాగచ | ప్రవంతిసరితోభీతా
మోత్సవత్యదధిర్యతః || ౪౩ || అగ్నిరింధేసహగిరిభూనమజ్జతియద్భయాత్ | నభోదదాతి
శ్వసతాంమాగంయన్నియమావధః || ౪౪ || లోకంస్వదేహంతనుతేమహాసప్తభిరావృతమ్ |

కలయాపరికలనేన - అంతర్యామితయాప్రవిష్టభిర్యద్వైత్యథాః - ఉక్తంభక్తియోగంపూర్వోక్తేనాష్టాంగయోగేనసహజసంహారతి -
మామానవీతి || ౩౬ || తయోరితి - పురుషంపరమేశ్వరం - యదన్యత్ప్రప్టంజీవస్య సంస్కరింకాలస్యచరూపంచాచక్షేతి - తదాహసా
ధాన - వీతద్భగవతోయావం || ౩౭ || పరమితి - కీదృశం - ప్రధానపురుషాత్మకం - పరంతద్వ్యతిరేకంచ - వీతదేవదై
వమిత్యభిధీయతే - కీదృశం - కర్మణాంవిశిష్టతం - నానాసంస్కరిలక్షణంయస్మాత్కర్త - దైవప్రేరితకర్మకృతాస్సంస్కృతయాపివిచిత్రా
భిర్యథాః - వీతదేవభగవతోయావం - కాలభిచాభిధీయతే - కీదృశంరూపం - రూపభేదస్యవస్తునామన్యథాత్వస్య అస్పదంత్రయః -
తారణముక్తంహి - కాలాద్గుణవ్యతికరాదితవ్యవృత్తిన - గుణవ్యతికరః కాలభి - దివ్యంఅత్యుత్తమప్రభావం || ౩౮ || తదేవాహ - యా
వత్సమాప్తి - భూతానామితి - మహదాదీనాంతత్రదభిమానినాంజీవానాం - భయహేతుత్వమేవాహ - య ఇతి - భూతైరేవభూతాన్యత్తి
సంహరతి || ౩౯ || స ఇతి - అధియజ్ఞఃయజ్ఞఫలదాతా - కలయతాంవశీకర్వతాం || ౪౦ || యదితి - యత్తస్మాద్భీతాః || ౪౧ || స్వ ఇతి -
యతోభీతాస్సరితస్ప్రవంతి || ౪౨ || అగ్నిరితి - ఇంధదీప్యతే - సహగిరిభిరూః - అభోనభః - యన్నియమాన్యస్యాజ్ఞయా || ౪౩ || లో
కమితి - మహామహత్తత్వం - అంకురాత్తకంస్వదేహం - లోకేస్వసవిస్తారయతి - గుణాభిమానినోగుణనియంతారః - దేవాఃప్రహ్లాద

రోగీ || ౧౫ || వాయునెతి - ఉత్తారః ఉద్ధతనత్రుః - కశ్యపసంరుద్ధాః - నాదయోప్రాణమాగ్ధాతాః యస్య తేన - కాసశ్వాసాశ్వాసం -
 కృతః ఆయాసో యస్య - ఘురుఘురుశబ్దంకరోతి || ౧౬ || శయానః పరివేష్టితః - వాచ్యమానః సంహృద్య బంధోతాతేత్యామూ
 యమానః || ౧౭ || ఏవమితి - అస్తధీనస్తమితి || ౧౮ || మృతస్య పుణ్యపాపాభ్యాం ద్వై గతీ - తత్ర పాపగతిమాహయావదధ్యాపరిసమా
 ప్తి - యమదూతావితి - సరభసంసక్రంభమీక్షణంయదాస్తా - దృష్ట్వా || ౧౯ || యాతనెతి - ఆప్యత్యనిరుధ్య || ౨౦ || తయోరితి - తయోః
 తజానైః - నిభిన్నం హృదయంయస్య - ఆతః స్పృశలతీతిద్వి తీయేనాన్వయః || ౨౧ || యుదితి - యుత్తృద్భ్యాం పరితః వ్యాప్తః - త
 ప్రాః వాలుకాః యస్మిన్నిగతః ఆశ్రమోవిశ్రామస్థానముదకంచయస్మిన్ || ౨౨ || తత్రతత్రేతి - యమసాదనంసీతోభవతీత్యర్థః || ౨౩ ||
 తత్రైవవిశేషమాహ - యోజనానామితి - అధ్యసస్సంబంధినాం యోజనానాం సవతింసవచసహస్రాణి - పాపాధిక్యే ద్వాక్యాం వాసీత

౧౯ | ఆమయావ్యప్రదీప్తాగ్నిర్లాహరోల్పచైష్టితః || ౧౫ || వాయునోప్రాణమతోత్తారః కఫసం
 రుద్ధవాడికః | కాసశ్వాసకృతాయాసః కంఠేఘురుఘురాయతే || ౧౬ || శయానః పరిశోచద్భిః పరివీత
 న్స్వబంధుభిః | వాచ్యమానోపనబ్రూతే కాలపాశవశంగతః || ౧౭ || ఏవంకుటుంబభరణవ్యాప్య
 తాత్కాలికలెంత్రియః | మ్రియతేరుదతాంసాస్వ నామురువేదనయాస్తధీః || ౧౮ || యమదూతౌతథా
 ప్రాప్తాభీమాసరభసేతుణౌ | సదృష్టేపత్రస్తహృదయః శక్యన్తాశ్రంవిముంచతి || ౧౯ || యాతనా
 దేహమావృత్యపాశైర్బాధ్వాగభేబలాత్ | నయతోదీర్ఘమధ్వానందంద్వందరాజభటాయథా || ౨౦ ||
 తయోనిభిన్నహృదయస్తజానైజాతవేషభుః | పథిశ్శబ్దభిభృత్యు మాణితోఽఘంస్వమను
 స్తరత్ || ౨౧ || యుత్తృట్పరీతోకదవానలానిలైస్సంతప్యమానః పశితప్తవాలుకైః | కృచ్ఛ్రణప్య
 ష్టకశయాచతాడితశ్చలత్య శక్తోపనిరాశ్రమోదకే || ౨౨ || తత్రతత్రపతాశ్రంతోమూర్ఖా
 తః పునరుత్థితః | పథాపాపీయసాసీతస్తరసాయమసాదనమ్ || ౨౩ || యోజనానాం సహస్రాణి సవతిం
 నవచాధ్వనః | శ్రీభిముహూతైర్ద్వాభ్యాం వాసీతః ప్రాప్తోతియాతనామ్ || ౨౪ || ఆదీప
 నంస్వగాత్రాణాం వెష్టయిత్వోష్ణకాదిభిః | అన్యమాంసాదనంకాపస్వకృత్తంపరతోపవా || ౨౫ || జీ
 వతశ్చాంత్రాభ్యుద్ధారశ్శ్వగృక్తైర్యమసాదనే | సపవృశ్చికదంశాద్యైర్దశభిశ్చత్వైశ్చ
 నమ్ || ౨౬ || కృంతనం చావయవశోగజాదిభ్యోభిదాషనమ్ | పాతనంగరిశ్చంగేభ్యోరోధనంచాం
 బుగతయోః || ౨౭ || యాస్తమిస్రాంధతామిస్రా రౌరవాద్యాశ్చయాతనాః | భుజైనరోవానా
 రీవామిభస్సంగేననిర్మితాః || ౨౮ || అత్రైవనరకస్సర్వగః ఇతిమూతః ప్రచక్షతే | యాయాతనానై
 వారక్యస్తాశ్చహాప్యపలక్షితాః || ౨౯ || ఏవంకుటుంబంబిభ్రాణఉదరంభరపవవా | విస్మయ్యేహహా
 భయంప్రత్యభుజైతత్ఫలమిదృశమ్ || ౩౦ || ఏకః ప్రపద్యతేధ్వానంహితైవహస్వకభేదరమ్ | కు
 శలెతరపాథేయోభూతద్రోహేణయద్భృతమ్ || ౩౧ || దైవేనాసాదితంతస్య నిరయేశమలంపు
 మాత్ | భుజైకుటుంబపోషస్య హృతవిత్తైవాతురః || ౩౨ || కేవలేనహ్యాధర్మైకకుటుంబధరో
 త్సుకః | యాతజీవ్రాంధతామిస్రంచరమంతమసఃషడమ్ || ౩౩ || అథస్తాన్నరలోకస్యయావతీర్యా

స్పృశ || ౨౪ || యాతనాస్సంక్షేపతోదశాయతినతుభిః - ఆదీపసమితి - ఆదీపసంప్రజ్వలనంప్రాప్తోతి - స్వేనకృతమన్యసవాక్యత్రం
 భిన్నంయత్స్వహంసంతస్యభక్షణమిత్యర్థః || ౨౫ || జీవతఇతి || ఆత్మనోవై శసంపీడాం || ౨౬ || కృంతనమితి - భిదాససంభేదప్రాపణః || ౨౭ ||
 వదైతదసంభావితం అప్రాపిదృశ్యమానత్వా దిత్యాహ - అత్రైవత్యాదినా - ఉభయంకుటుంబం - స్వందేహంచ || ౩౦ || ఏవమితి - పా
 పాజితంధనం - భుంజతేబహవః - కత్రైవతుసరకంయాతీత్యాహ - ఏకఇతి - భూతద్రోహేణయద్భృతం - తత్స్వకభేదరం - ఇహ
 వహిత్యా - కుశలాదితరంపాపం - తదేవపాథేయంపథిభ్యోజ్యంయస్య || ౩౧ || సమపాపమపివిహాయగచ్ఛతుతత్రాహ - దైవేనెతి - తస్య
 కుటుంబపోషస్య - శమలంపాపం - దైవేన - ఈశ్వరేణ - ప్రాపితంభుజై || ౩౨ || సమకుటుంబపోషణంవిహితమేవతత్రాహ - కేవలే
 నెతి - తమసోసరకస్య - చరమంపదంస్థానం || ౩౩ || పునమనుష్యశరీరప్రాప్తిప్రకారమాహ - సరలోకస్యమనుష్యదేహస్యప్రాప్తేః -
 అథపాదర్శన్ - యావతోయాతనాః - అథశ్శబ్దేనశ్వాకరాదియోగయశ్చ - తాన్సర్వాః క్రమేణసంప్రాప్య - ప్రభోగేనక్షీణపాప

ప్రతస్వరూపభవబద్ధభవ - యతస్తే - సోహంయస్తుత్రై నాస్తేతంసమామి - కథంధూతమిత్యపేయాయంతుశబ్దోక్తంవిశేషంధశాయ
తి - ఆతప్యమానహృదయే - ఆవసితంప్రతీతం - వివమప్య వికారం - కుతఃవిశుద్ధంనిరుపాధిం - తక్షతః - అఖండోబోధోయస్యతం ||
౧౪ || సమత్వమపివస్తుత్కృత్యపివ || శ్రు || అసంగోహ్యయంపురుషాత్మాదిశ్రుతేః - తత్తథంయువదూరయంవిశేషస్త్రాహ - యతి-
యఃసంచభిభావతైః - రవిశేరీర - ఆయథామిత్యే వ శస్త్రైః - సవస్తుతః - యతస్తేనశరీరేణరహితః - అసంగః - ఆతఃయత్రేవేత్రి
యగుణాథావిదాత్మకః - ఇంద్రియాణిచగుణాశ్చఅథాశ్చవిదాభాసశ్చ - తదాత్మకఃసోహం - తంవందే - కథంధూతం - తేనశరీర
ణ - అవికుంఠోమహిమాయస్యతం - ఆవకుంఠేతిహతే - అవసన్నంకుంతసమావరణంయస్య - సమహిమాయస్యేత్యథః - తత్రహతుః -
ప్రకృతిపురుషదూః - పరంనియంతారం - కుతఃఋషిసర్వజ్ఞం - విద్యాశక్తిమిత్యథః - విద్యా విద్యాకృతోవిశేషణాభిభావః || ౧౫ ||
సమజ్ఞాననాయంబంధోనివర్తిత్యతే - కింపరమేశ్వరపంచసేతత్రాహ - యదితీయస్యమాయయాసప్తస్త్రుతిస్సృక్ - సంసారసంబంధినిపథి
తదభిప్రాయేతత్తత్రేనకైశేన - చరన్నయంజీవః - మహతస్తస్యైవేశ్వరస్య - అనుగ్రహమంతరేణవినా - పునఃకయాయుక్త్యా - లో
కంనిజస్వరూపం - ప్రవృత్తీతసంభవేత - అభిప్రాయహతుత్వేనపథానందిశిస్తే - ఉరూణిగుణనిమిత్తానికర్మాణినితరాంబంధనానియ
స్తే - ఈశ్వరస్యప్రసాదంవిన్నాజ్ఞానాభావాత్సపివసేవ్యభివ్యథః || ౧౬ || ఈశ్వరపివజ్ఞానప్రదత్తుపపాదయన్నాహ - జ్ఞానమితి-
యదేతత్త్రికాలవిషయజ్ఞానం - తత్తంవినా - కతమౌమయ్యదధాత్ - సతౌపి - కింతుసదేవపివఈశ్వరపివ - సస్వస్యఃప్రకృష్టజీవోవిదధా

మవలంబ్యమాయామ్ | ఆస్తేవిశుద్ధమవికారమఖండబోధమాతప్యమానహృదయేవసితంసమామి || ౧౪ ||
యఃసంచభూతరచితేరహితశ్చ రీరే ధన్వాయథేంద్రియగుణాథావిదాత్మకోహమ్ | తేనావికుంత
మహిమానమ్మపింతమేనంవందేపరంప్రకృతిపురుషయోఃపుమాంసమ్ || ౧౫ || య
న్యాయయోరుగుణకర్తృనిబంధనైస్త్రిసంసారికేపథిచరంస్తదభిప్రాయేనప్రవృత్తీతఃపునరయంప్రవృ
త్తీతలోకంయుక్త్యాకయామహదనుగ్రహమంతరేణ || ౧౬ || జ్ఞానంయదేతదధాత్తతమస్సదేవ
స్తేకాలికంస్థిరచరేష్వనువర్తితాంశః | తంజీవకర్తృపదోమనువతమానాస్తాపత్రయోపశమనా
యవయంభజేమ || ౧౭ || దేహ్యస్యదేహవవిరేజతరాగ్నినాస్యగ్నిఃప్రకూపపతితోభృశతప్త
దేహః | ఇచ్ఛన్నితోవివసితుంగణయన్స్వమాసానివాన్యతేకృపణసభగవకదాను || ౧౮ ||
యేనేద్యశీంగతిమసాదశమాస్యఈశసంగ్రహితఃపురుషయేనభవాద్యశేన | స్వేనైవతుప్యతుక్యతే
నసదీననాథఃకోనామతత్ప్రతివినాంజలిమస్యకుర్యాత్ || ౧౯ || పశ్యత్యయంధిషణయాననుసప్తవ
త్త్రిశ్శాశీరకేదమశరీర్యపరస్వదేహేయత్ప్రవృత్తయాసతమహంపురుషంపురాణంపశ్యేబహిహృత్
దిచచైత్యమివప్రతీతమ్ || ౨౦ || సోహంవసన్నపివిభోబహుదుఃఖవాసంగభాన్మనిజిగమిషే
బహిరంధకూపే | యత్రోపయాతముపసవతిదేవమాయామిథ్యామతర్వదనుసంస్పృశితక్రమేత

తు-నెత్యాహ - జీవరూపాంకర్తృపదవీం - అనువతే - మానావయమితి - తద్వ్యతిరేకేణ సకోపిసమథాభివ్యథః - అస్యస్యాసంభవము
క్త్యాతస్యసంభవమాహ - స్థిరమచరేణువ - అంతర్యామిరూపోనువతితోంశోయేనతంభజేమ || ౧౭ || స్వదుఃఖంవిజ్ఞాపయన్నాహ - దే
హితి - అస్యదేహవివరే - మాతురుదరకుమారే - యోస్యగ్నిఃప్రకూపః - తస్మిన్పతితః - తస్యాజతరాగ్నినాభృశం తప్తోదేహయ
స్య - ఆతపివకృపణాధీర్యస్యః - ఇతోవివరాద్వివసితుంగణంతుమిచ్ఛన్ - స్వమాసాన్గణయన్ - అసాకదాను అపేయా బహినికా
వాన్యతే || ౧౮ || తత్ప్రతముపకారంస్తరన్నాహ - యేనైతి - యేనైద్యశీంగతింజ్ఞానం - భవాన్యశేననిరుపమేనత్యథః - స్వకృతే
నైవస్వయంతుప్యతు - అంజలిమాత్రంవినా - అస్యకృతోపకారస్య - ప్రత్యుపకారకఃకుర్యాదిత్యథః - ఈద్యశీంగతిమిత్యనై-
జాత్యంతరవిలక్షణంజ్ఞానంప్రాపితవానిత్యుక్తం || ౧౯ || తదేవచైతన్యమహా - పశ్యతీతి - అయమపరఃపశ్యాదిః - సప్తవక్త్రీజీవః -
స్వదేహేశాశరీరకేశరీరభవేసుఖదుఃఖకేవలంసనుపశ్యతి - అహంపునయన్తప్రవృత్తయాధిషణయా - యద్వైతేనవివేకేనజ్ఞానై - దమశరీరీ -
దమభిత్వపలక్షణం - శమదమాదియుక్తశరీరవాన్ - ఆసతిభవం - తమేవచపురాణంఅనాదింపురుషరపూర్ణం - బహిశ్చహృదిచపశ్య
పశ్యామిత్యన్వయః - కథం - అపరోక్షతయాప్రతీతందైత్యమివ - అహంకారాస్పదంభోక్తారమివేత్యథః || ౨౦ || అవివేకజ్ఞానకృ
తంసంసారోద్యగంతమస్తరన్తోక్షమాగ్మేవఅభ్యవస్యతిద్యాభ్యాం - సజితి - హివిభోబహుదుఃఖవాసంయథాభవతితథా - గభేవ
వన్నపి - సోహంగభాన్మనిజిగమి - తత్రహతుః - అంధమాపప్రాప్తయత్ర - బహిరుపయాతంనిగతం - ప్రాణిసం-
తేవస్యతవమాయా - ఉపపాతాన్యాప్నోతి - యదనుయాయాయామనుమిథ్యామతేఃదేహేఅహంబుద్ధిః - సంస్పృశితక్రంతకశత్రుపుత్ర

దిశంబంధాదుపసపాతి || ౨౦ || తస్మాద్దితి-తస్మాదత్రై వస్థితోపి- విగతవిక్లబః అవ్యాకులస్త్వ - సుహృదాత్మనా - సారథియా
 పయాబుద్ధ్యేవ - అత్తానంతమనఃసంసారాత్ - ఉద్ధరిష్యామి - అనెకరంధ్రంనానాగభావానరూపం - వితద్వ్యసనంకుఃఖం - య
 భామేమాభవిష్యత్సభవిష్యతి - తథా - కాత్రతవసాధనసామగ్రితత్రాహ - ఉపసాదితౌహృదయంప్రాపితౌ - శ్రీవిష్ణుఃపాదౌయేన
 మయాసహ || ౨౧ || పివమితి - దశమాసాఃపరిచ్ఛేదకాఃయస్యతః - సపదీతిప్రసూతిపూర్వ మ్మహాపలమగం - ఋషింజీవం - సద్య
 స్సర్వక్షణమేవ - అవాచీనం అవాబ్దుఖంతం - ప్రసూతిపాతుమాఋతః - ఋషతిమదతి || ౨౨ || తేనెతి - అవస్థప్రసాదఃఋషిప్రసక్తిః ||
 ౨౩ || పతితఇతి - రోరూయతిరోరూయతే || ౨౪ || పరతి - పరస్యభందంఅభిప్రాయం - నవిదుషాఅవిదుషా - అనభిప్రేతం - స్తనాత్తిభాంరో
 దనెఉదరవ్యథాంపరికల్ప్యసింబరసంపాయయతి - ఉదరవ్యథయారోదనెత్తుభంపరికల్ప్యస్తస్యంపాయయంతిత్యాది || ౨౫ || శాయ
 తఇతి - అసనోత్థానచెష్టనచానీశస్త్వ - రోరూయతీత్యమషంగః || ౨౬ || తుదంతీతి - ఆమాకోమలాత్వగ్యస్య - విగతంగభావాతంజ్ఞానంయ
 స్య || ౨౭ || ఇతీతి - శైశవం పంచవషాణి - తతః పాగండం యావనా దర్వాక్షతం - తత్రచాధ్యయనాదికుఃఖం - యావనకుఃఖమా

త్ || ౨౮ || తస్మాదహంవిగతవిక్లబఉద్ధరిష్యత్యాన మాశు తమసస్సుహృదాత్మనైవ | భూయోయ
 భావ్యసనమేతదనెకరంధ్రంమామేభవిష్యదుపసాదితవిష్ణుపాదః || ౨౯ || శ్రీకపిలః || ఏవంకృతమ
 తింగభాదశమాస్యంసపద్యపిమ్ | సద్యఃఋషత్యవాచీనంప్రసూత్యై సూతిమారుతః || ౩౦ || తే
 నావస్థప్రసహసాకృత్వావాక్చీరతతురః | వినిష్టామతికృత్యైనిరుచ్ఛాప్సోహతస్త్పతిః || ౩౧ || ప
 తితోభువ్యస్సద్విగ్ధోవిష్ణుఃసూరివచెష్టతే | రోరూయతిగతేజ్ఞానవిపరీతాంమతింగతః || ౩౨ || పరచ్ఛం
 దంనవిదుషాపుష్యమాణోజనేనసః | అనభిప్రేతమావన్నఃప్రత్యాఖ్యాతుమనీశ్వరః || ౩౩ || శా
 యితోశుచివర్యంకెజంతుస్సేవదజదూషితే | నెశఃకంఠాయనేంగానామాససోత్థానచెష్టన || ౩౪ ||
 తుదంత్యామత్వచందంశామస్తు శామశకావయః | రుదంతంవిగతజ్ఞానంక్రిమయఃక్రిమికంయథా ||
 ౩౫ || ఇత్యేవంశైశవంభుక్త్వాదుఃఖంపాగండమేవచ | అలభ్యాభీప్సితోజ్ఞానాదిద్ధమన్యశ్శుచాపి
 తః || ౩౬ || సహదేహీనమానేనవర్థమానేనమన్యనా | కరోతివిగ్రహంకామికామిష్టంతా
 యచాత్మనః || ౩౭ || భూతైఃపంచభిరారబ్ధదేహేదెహ్యబుధోసకృత్ | ఆహంమమేత్యసగ్రహః
 కరోతికుమతిమతిమ్ || ౩౮ || తదథాంకురుతేకర్మయద్భద్ధోయాతినంసృణిమ్ | యోనుయాతిదదత్ క్లే
 శమవిద్యాకర్మబంధనః || ౩౯ || యద్యసద్భిఃపథిషృతఃశిశోదరకృతోద్యమైః | ఆస్థితోరమలెజం
 తుస్తమోవిశతిపూర్వవత్ || ౪౦ || సత్యంశౌచందయామానంబుద్ధిప్రాశ్చర్యశఃకుమా | శ
 మోదమోభగశ్చేతియత్సంగాద్యాతినంకుయమ్ || ౪౧ || తేష్వశాంతేషు మూఢేషు ఖండితాత్మ
 స్వసాధుషు | సంగంనకుర్యాచ్ఛోచ్యేషుయోషిశ్రీడామ్యగేషుచ || ౪౨ || నతథాస్యభవేన్మోహా
 బంధశ్చన్యప్రసంగతః | యోషిత్సంగాద్యభాషంసోయాథాతత్సంగసంగతః || ౪౩ || ప్రజాపతిస్సాన్వి

హసార్థే స్త్రీభిః - అలభ్యాభీప్సితశ్చైవ - శుచాపితఃవ్యాప్తః - అజ్ఞానాదిద్ధోదీప్తోమన్య ర్యన్యః || ౨౯ || సహతి - దేహానసహా
 వర్థమానేన-మానేనమన్యనాచ - విగ్రహంవిరోధం - అత్సనంతాయనాశాయకరోతి || ౩౦ ||
 అజ్ఞానంప్రపంచయతి - భూతైరితి - భూతైఃపంచభిః - ఆరబ్ధదేహ - అసగ్రాహఃఅసదాగ్రహః - ఆహంమమేతిమతింకరోతి || ౩౧ ||
 తదథామితి - తదథాంకురుతే - యోయేనకర్మజబ్ధః - యోదేహమయతి పునః పునరుపయతి - అనువతేతఇతివా - కుతః
 అవిద్యాకర్మభ్యాంబధ్యతఇతితథా || ౩౨ || యదీతి - యద్యసద్భిః - ఆస్థితోధిష్ఠిస్త్వ - తేహంపథిరమతే - పథిసన్తాగే - ఆస్థితోపి -
 యద్యసద్భిస్సహరమతఇతివా - తహియాతనాదేహాపృత్యత్యాదిపూర్వోక్తప్రకారేణ - తమోనరకంప్రవిశతి || ౩౩ || అసత్సంగంనిం
 దతిత్రిభిః - సత్యమితి - బుద్ధిఃపరమాధావిషయా - ప్రాంబుజా - శ్రీఃధనధాన్యాదిలక్షణా - యశఃకీర్తిః - మమసహజత్వం - శమా
 మనోనిగ్రహః - దమోపాశ్యంద్రియనిగ్రహః - భగవద్వతిః - యత్సంగాయేమంఅసతాంసంగాత్ || ౩౪ || తేష్యితి - ఖండితాత్మ
 మదేహాత్మబుద్ధిషు - యోషితాంశ్రీడామ్యగవదధీనెషు || ౩౫ || నెతి - యథాచయోషిత్సంగినాంసంగతోబంధః - తథాఅన్యప్రసంగతో
 భభవే || ౩౬ || యోషిత్సంగస్యానభాతాంప్రతిపాదయతిసప్తభిః - ప్రజాపతిరితి - రోహిద్యుతాంమృగీభాతాంసరీం - ఋశ్యరూపీమృ

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - ఏకత్రయోదశోధ్యాయః : ౨౭౯

గాకాగన్ధర్వ - గతత్రపానిలజ్జః - పూర్వాధావణాధిక్యమాచం || ౩౭ || తదితి || తేనబ్రహ్మణాసృష్టాః మరీచ్యాదయః - తైఃసృష్టాః కశ్యపా
దయః - తైరపిసృష్టాః దేవమనుష్యాదయః - తేషుకోసుపుమాన్ - అఖండితధీః అనాకృష్టమనాః || ౩౮ || బలమితి - దశాంజయినః సూరానపి || ౩౯ || స
గమితి - ప్రతిలబ్ధః ఆత్మరూపోలాభోయేనసః - అస్యముముక్షోః - యః ప్రమదాః - నిరయద్వారం వదంతి || ౪౦ || యేతి - శనైశ్చ శూ
షాదిమిషణ - ఉపయాతి - యామోషియాపామాయా - తాంమృత్యుం ప్రతిహాలమివేతేత || ౪౧ || ముముక్షుస్త్రీయంప్రత్యాహద్యా
భ్యాం - యామితి - ఋషభాయతీం పురుషవదాచరంతీం - యాంమమమాయాం - విత్తాదిప్రపంచతిం మన్యతే - తదాతాం పురుషరూ
పాంమాయాం - మృత్యుం వింద్యా దిత్వత్తరేణాన్వయః - యతః పూర్వజన్తసి - పుమాన్ స్త్రీయంగతః అంతకాలేస్త్రీ
భ్యానై - స్త్రీత్వంప్రాప్తోజీవః || ౪౨ || తమితి - తంవిత్తాదిరూపంమృత్యుంజానీయాత్ - మృగయోలుభ్యకస్య - గాయనమనుమాలవ్యై
నప్రతీయమానమపి - యథామృగస్యమృత్యుః || ౪౩ || తదేవంజీవస్యసంస్కృతిః ప్రపంచితా - తత్రవతస్యకమవశేన - లోకాల్లోకాం
తరగమనం - జన్తమరణంచోక్తం - తత్రైవంశంశ్యతే - ననువ్యాసకస్యకథం లోకాల్లోకాంతరగమనం - నిత్యస్యచకథంజన్తమరణే -
భోగనకమక్షయేనజన్తమరణంచేష్యతే - తత్తుతః పునరపితస్యకర్మసంభవఇతి - తత్రలోకాల్లోకాంతరగమనం - కర్మచసంభవతీత్యా

*మహితరందృష్టౌతద్రూపధర్మితః | రోహిద్యాతాంయోన్వధావద్వ్యశ్యరూపీగతత్రపః || ౩౭ ||

తత్సృష్టౌసృష్టస్యస్త్రీషుకౌన్వక్షిండితధీఃపుమాన్ | ఋషింనారాయణమృతేయోషిన్తయ్యోహమా

యయా || ౩౮ || బలంమేషశ్యమాయాయాస్త్రీమయ్యాజయిమోదిశామ్ | యాకరోతిపదాక్రాం

తాన్భ్రూవిజృంభేణకేవలమ్ || ౩౯ || సంగంనకుర్యాత్ప్రమదాసుజాతుయోగస్యపారంపరమా

రురుతుః | మత్సైవయాప్రతిలబ్ధాత్మలాభోవదంతియానిరయద్వారమస్య || ౪౦ || యోషయాతిశ

్నైమాయామోషిగ్దేవవినిర్జితా | తామితేతాత్మనోమృత్యుంతృజైఃకూపమివావృతమ్ || ౪౧ ||

యాంమన్యతేపతింమోహన్తన్యాయామృషభాయతీమ్ | స్త్రీత్వంస్త్రీసంగతఃప్రాప్తోవిత్తాపత్యగ్య

హప్రదమ్ || ౪౨ || తమాత్మనోవిజానీయాద్విత్తాపత్యగ్యహత్తకమ్ | దైవోపసాదితంమృత్యుం

మృగయోగాయనంయథా || ౪౩ || దేహేనజీవభూతేనలోకాల్లోకమనుప్రజన్ | భుంజానపవ

కర్తాశీకరోత్యవిరతంపుమాన్ || ౪౪ || జీవోహ్యస్యానుగోదేహభూతేంద్రియమనోమయః |

తన్నిరోధస్తుమరణమావిభావస్తుసంభవః || ౪౫ || ద్రవ్యోపలబ్ధిస్థానస్యద్రవ్యేత్రోయోగ్యతా

యథా | తత్పంచత్వసుహంమానామత్పత్తిద్రవ్యదశనమ్ || ౪౬ || యథాక్షోద్రవ్యానయవవ

శణానాయోగ్యతాయథా | తథైవచక్షుషోద్రష్టుద్రష్టుత్వానాయోగ్యతానయోః || ౪౭ || పుంసో

యథేహేంద్రియాణివిందంతిస్సగతంపదమ్ | సుఖదుఃఖంనాన్యగతంతథైకాంశాఃస్వభక్తృభాః || ౪౮ ||

అత్తాహికేవలజ్ఞాననుభోదేహద్యసజ్జడమ్ | సుఖదుఃఖాదయోభావానదేహస్యనచాత్మనః || ౪౯ ||

తస్మాన్నకార్యస్సంత్రాసోనకార్యణంనసంభ్రమః | బుధ్వాజీవగతింధీరోముక్తసంగశ్చరేదిహ || ౫౦ ||

జా-దేహనైతి-జీవస్యపాధితయా భూతేనజాతేన - లింగదేహన - లోకాంతర మనుప్రజన్ - అవిరతంకర్తాశీకరోతి - కర్మణాంఅశమ
ప్తిరుక్తా || ౪౪ || జన్తమరణ సంభవానాహ - జీవ ఇతి - జీవోజీవోపాధి లింగదేహః - అస్యాత్మనః - అనుగఃఅనువర్తీసన్ - భూతేంద్రి
యమనోమయః - స్థూలభూతాదివికారః - దేశఃభోగాయతనం - తయోనిరోధః - కార్యానాయోగ్యతా - తదేవాస్యజీవస్యమరణముచ్య
తే - అవిభావస్తు సంభవః - జన్తోచ్యతే || ౪౫ || వితదేవదృష్టుంతేనస్పృష్టయతి - ద్రవ్యేతి - యథేతి - ద్రవ్యోపలబ్ధిస్థానస్యనైత్రగో
శకాదేః - ద్రవ్యేత్రోయాంరూపాదిదశనై - కాచకామలాదిదోషణ - యథాఅనాయోగ్యతాభవతి - తథైవచక్షుషేంద్రియస్యానాయో
గ్యతా - అనయాఃస్థానచక్షుషః - యథాఅనాయోగ్యతా - తథైవద్రష్టుజీవస్య - ద్రష్టుత్వానాయోగ్యతా - విపంష్టూదేశాస్యవైకల్యా
ల్లింగశరీరస్యవైకల్యం - తదేవజీవస్యమరణం - నస్యతద్యత్యభాః - క్వచిదేష శ్లోకస్యభాష్యతే - తత్రాయమర్థః - ద్రవ్యోపలబ్ధి
స్థానస్య - స్థూలశరీరస్య - ద్రవ్యేత్రోయాం - యథాఅనాయోగ్యతా - తత్పంచత్వంమరణం - అహంమానాదిదమనామామిత్యధిమానాత్ -
ద్రవ్యస్యస్థూలశరీరస్య - దశనముత్పత్తిః - అక్షిఃగోశకయాః - ద్రవ్యావయవస్య - రూపాది దశనై అనాయోగ్యతా - శేషం సమా
నం || ౪౭ || తస్మాదితి - యస్మాన్నవస్తుతోజీవస్యజన్తమరణాది - తస్మాన్నరణాత్ - సంభ్రమఃసంత్రాసోనకార్యః - జీవనచకాపణ్యం
దైన్యంసకార్యం - సంభ్రమశ్చజీవసప్రయత్నః - సకార్యః || ౫౦ || ననుసర్వభాముక్తసంగత్వేకథంజీవనమతలహ - సమ్యగితి - స

౨౦ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - ద్వాత్రింశోధ్యాయః :

మృత్యుశ్చ తి విచారయతీతి సమ్యగ్ శానా - తయాబుధ్ధ్యా - మాయావిరచితే - లోకకలబరంస్యస్య నిమిష్య - తస్మిన్నాసత్తీర్త్యత్వచరది
త్యధాః || ౫౦ || ఇతి భావాధా దీపికాయాం - ఏకమింశాధ్యాయవాఖ్యా . * * * * *
శ్లో || ద్వాత్రింశోసాత్త్రివైధామైరూధ్ధాగతిరుదీర్యతే | తత్త్వజ్ఞానవిహీనస్యతత్యభునరాగతిః || తదేవంపాపకర్మణోగతిరుద్రా-
ఇదానంతామ్యకర్మణోగతిమాహతుభిః - అథతి - యోగ్యహ వివాహసన్ - స్వాధర్మ - వోగ్ధి - వోహ్యమాహ - కామమథాం
చధర్మాంశ్చ - తాదృగ్ధర్మధర్మ - - ధూయఃపిపతిపూరయతిఅనుభవతి || ౧ || సఇతి - సోపిభగవదారాధనరూపాద్ధర్మాత్పరాబ్దుభి
స్స - ప్రాకృతానపిదేవా - పితౄంశ్చయజతే || ౨ || తతఃకిమతపా - తదితి - తేషాంప్రధయా ఆక్రాంతావ్యాప్తమతిర్యస్య - పిత్ర
థాందేవతాధాంశ - ప్రతంనియమోయస్యసః - సోమపాః తత్రసోమగపీత్యేత్యధాః || ౩ || లోకతిష్ఠత్యపి - పుణ్యక్షయాత్పతనముత్తన్న
లోకానామపిలయమాహ - యదేతి - యదాచాహరహః ప్రశయే || ౪ || భగవద్ధర్మనిష్ఠానాంత త్వాప్తిమేవగతిమాహయజ్ఞత్యాదిత్రిభిః - యజ్ఞ
తి - యతుకామాధా ప్రయోజనాయ - స్వధర్మాన్నకుహ్యంతినకుహంతి - నిస్సంగాః అనాసక్తాః - స్వస్తానిత్యశ్వరసమపితాని -
తర్హణియైః || ౫ || ౬ || సూర్యతి - విశ్వతోముఖంపరిపూణం - పురుషంయంతి - తథాచ || శ్రుతిః || సూర్యద్వారేణతేజరజాఃప్రయాం

సమ్యగ్ శానయాబుధ్ధ్యా యోగవైరాగ్య యుక్తయా | మాయావిరచితేలోకకలరెన్నస్య క
లేబరమ్ || ౫౦ || ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - ఏకమింశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీ భగవాన్ || అథయోగ్యహమేధీయాధర్మ నేవావసన్ గృహే | కామమథాంస్వ కాధర్మ
ధోగ్ధిభూయోపిపతితాత్ || ౧ || సచాపిభగవద్ధర్మజ్ఞామమూఢఃపరాబ్దుభిః | యజతేక్రతుభిదే
వాపితౄంశ్చప్రధయాన్వితః || ౨ || తత్ప్రధయాక్రాంతమటపితౄదేవవ్రతఃపుమాన్ | గత్వా
చాంద్రమసంలూకంసోమపాఃపునరేష్యతి || ౩ || యదాచాహింద్రశయ్యాయాం శేలేనంతాసమో
హరిః | తదాలోకాలయంయంతితపితౄహమేధీనామ్ || ౪ || యస్వధర్మాన్నకుహ్యంతిధీరాః కామా
థాహేతవే | నిస్సంగాన్యస్తకర్మాణఃప్రశాంతాశ్చుద్ధచేతసః || ౫ || నివృత్తిధర్మనిరతాన్తమానిర
హంక్రియాః | స్వధర్మాభ్యేనసత్వైనపరిశుద్ధేనచేతసా || ౬ || సూర్యద్వారేణతేయాంతిపురుషం
విశ్వతోముఖమ్ | పరాపరేశంప్రకృతినుస్యోత్పత్త్యంతభావనమ్ || ౭ || నిష్పరాధావసానోయః
ప్రళయోబ్రహ్మణస్తుతే | తావదధ్యాసతేలోకంపరస్యపరిచింతకాః || ౮ || త్స్యేంభోనలానిలవియ
న్ననభింద్రియాథాభూతాదిభిఃపరివృతంప్రతినంజిఘృతమ్ | అవ్యాక్యతంవిశతియహిగుణత్రయా
త్వాకాలంపరాభ్యమనుభూయపరస్వయంభూః || ౯ || ఏవంపరేత్యభగవంతమనుప్రవిష్టా
యేయోగిమోజితమరున్యనసోవిరాగాః | తేనైవసాకమమృతంపురుషపురాణంబ్రహ్మప్రధానము
వయాంతిగతాభిమానాః || ౧౦ || అతంతర్వభూతానాంహృత్పద్మేమకృతాలయమ్ | శ్రుతానుభా
వంశరణంభజభావేనభామిని || ౧౧ || ఆద్యఃస్థిరఃపరాణాయోవేదగధాస్సహషిభిః | యోగేశ్వ

తియత్రామృతస్సపురుషహ్య వ్యయత్యైతి - ప్రకృతిముపాదానకారణం - ఉత్పత్త్యంతభావనంనిమిత్తకారణం || ౭ || పరమేశ్వర
దృష్ట్యాహిరణ్యగర్భాపాసకానామపిత్రమేతత్త్వాప్తిమాహ - నిష్పరాధాత్వాదిత్రిభిః - దీప్తి -
పరస్యహిరణ్యగర్భాస్య - పచింతకాఃపరమేశ్వరదృష్ట్యాహిరణ్యగర్భాపాసకాః || ౮ || త్యైతి - త్యైదీనిపంచమహాభూతాని - మన
శ్చంద్రియాదీన - అథాశ్చశబ్దదయః - ధూతాదిశ్చాహంకారః - వివమాదిభిఃపరివృతంయత్తం - బ్రహ్మాండంప్రతిసంహతుమిచ్ఛ
స్స - అవ్యాక్యతమీశ్వరంపరాభ్యం - నిష్పరాధాలక్షణంకాలం || ౯ || వివమితి - పరేత్యధూరంగత్వాభగవంతంహిరణ్యగర్భాం
అనుప్రవిష్టాయేయోగినః - అమృతంపరమానందరూపం - ప్రధానముత్పత్తిప్రప్రహ్మ - తేనైవసహవాసయాంతి - సతుపూర్వతి - యతస్త
దాగతాభిమానాః - తథాచస్త్రుతిః || శ్లో || బ్రహ్మణాసహతేసర్వసంప్రాప్తేప్రతిసంచరే | పరస్యాంతేకృతాత్మానఃప్రవిశంతిపరంబ్రహ్మ
తి || ౧౦ || భగవదుపాసకాస్తుసాక్షాదేవతంప్రాప్నువంతి - సతుక్రమేణ - అతస్తస్యసాక్షాత్తమేవభజేత్వాహ - అథతి - అథతస్మాద్భా
వేనప్రేక్షా || ౧౧ || వివంతావద్భగవద్ధత్వానాంనిరంతరమేవతత్త్వాప్తిభగవదభేదేన - హిరణ్యగర్భాపాసకానాంప్రమేణేమృతం -
భజేనోపాసనతు - బ్రహ్మదయోపావతంతే - కిముతాస్యజ్ఞత్యాహతుభిః - ఆద్యజితి - యోవేదగధాః - సోపిగుణవ్యతికరజాతే
యథాపూర్వంబ్రహ్మపదాధిక్యతస్స - ప్రజాయత్యతితృతీయనాన్వయః - సతేనలంసభివైకః - కింతుఋషిభిమూర్త్యాదిభిర్వ్యగశ్య

రాదిభిశ్చసహ || ౧౨ || భేదతి - జన్మనిహతుద్వయం - భేదదృష్ట్యాభిమానేనకర్తృత్వాదిచ - యథాపూర్వత్వేహతుః - నిస్సంగేననిష్ఠామై
కకర్తృత్వతి || ౧౩ || సజతి - కింకృత్యాత్రప్రజాయతే - ప్రగమంపారమస్యమైశ్వర్యంనిషేధ్య - పశ్యాత్ప్రళయే - సగుణంగుణాధిస్థా
తారంప్రథమావతారరూపంపురుషం - సంస్కృత్యప్రాప్య || ౧౪ || విశ్వయః - మితి - తేపి ఋషిముఖ్యాః - స్వకర్తృనిమిత్తమైశ్వర్యంనిషే
ధ్య - పురుషంచసంస్కృత్య - యథాపూర్వంస్వస్వాధికారేణ పునరాయాంతీత్యన్వయః || ౧౫ || యదాబ్రహ్మచూడాపాసకానామపి - భేదదశనా
భిమానాభ్యామేవమావృత్తిః - తదాకామ్యక్తిజాంతిమువక్తవ్యమితి - తాన్నిందన్నాహపద్ధిః - యజతి - యేవైహకర్తృస్వాసక్తమనస
స్సంతః - అప్రతిష్ఠానికామ్యానినిత్యానిచకర్మాణి కృత్వానికుర్వంతి - తేఅర్యస్తాదక్షిణసపథా - ధూమమాగేణ - పితృలోకంప్ర
జుతీతిపంచమనాన్వయః || ౧౬ || మధ్యేతన్నిందామాహరజసేత్యాదినా || ౧౭ || త్రైవర్గికాజితి - హరిసంసారమేధాయస్య - హరిమేధాఃత
స్య - కథనీయాఉరవోవిక్రమాయస్యతస్యమధుద్విషః - కథాయాంవిముఖాస్సంతః - యేత్రైవగీతాః || ౧౮ || నూనమితి - యచాచ్యుతక
థాసుధాంహిత్యా - అసతాంకామినాం - గాఢాఃశృంగ్వంతి - తేనూనందైవేననిహతా ఇత్యన్వయః || ౧౯ || దక్షిణేనపథార్య
త్పునః - ప్రజామను - స్వపుత్రాదిమప్రజాయంతే - గథాథానాదారభ్యశ్చకానంతాః - త్రియాఃకృతవంతః - యథోక్తకారిణిత్య

రైఃకుమారాదైస్సిద్ధైర్యోగప్రవతకైః || ౧౨ || భేదదృష్ట్యాభిమానేననిస్సంగేనాపికర్తృత్వా | క
ర్తృత్వాత్సగుణంబ్రహ్మపురుషంపురుషమథః || ౧౩ || ససంస్కృత్యపునఃకాలేకాలేనేశ్వరమూర్తిణ
నా | జాతేగుణవ్యతీకరేయథాపూర్వంప్రజాయతే || ౧౪ || విశ్వరూపపారమేష్ఠ్యంచతేపిధర్మవిన్ని
తమ్ | నిషేధ్యపునరాయాంకిగుణవ్యతీకరేసతి || ౧౫ || యేవైహకర్తృమనసఃకర్తృసుశ్రద్ధయాన్వితాః |
కుర్వంత్యప్రతిష్ఠానినిత్యాన్వపిచకృత్సశః || ౧౬ || రజసాకుంతమనసఃకామాత్సమోజితేంద్రి
యాః | పితృలోకంప్రజుతీతిపంచమనాన్వయః || ౧౭ || త్రైవర్గికాపైపురుషావిము
ఖాహరిమేధసః | కథాయాంకథనీయోరువిక్రమస్యమధుద్విషః || ౧౮ || నూనందైవేననిహతాయే
చాచ్యుతకథాసుధామ్ | హిత్యాత్సృణ్వంత్యసగ్ధాధాంపురీషమివవిద్యుజః || ౧౯ || దక్షిణేనపథార్య
స్థఃపితృలోకంప్రజుతీతి | ప్రజామనుప్రజాయంతేశ్చశానాంతక్రియాకృతః || ౨౦ || తతస్త్రైవీణ
సుకృతాఃపునలోకమిమంప్రతిపతంతివివశాదైస్సద్యోవిభ్రంశితోదయాః || ౨౧ || తస్మాత్త్వం
సర్వభావేనభజస్వపరమేష్ఠినమ్ | తద్గుణాశ్రయయాభక్త్యాభజనీయపదాంబుజమ్ || ౨౨ || వా
సుదేవేభగవతిభక్తియోగఃప్రయోజితః | జనయత్యాశువైరాగ్యంజ్ఞానంయద్రుహ్యదశశనమ్ || ౨౩ ||
యదాస్యచిత్తమథేషుసమేష్వింద్రియవృత్తిభిః | నవిగృహ్లాతినైషమ్యమప్రియంప్రియమిత్యత ||
౨౪ || సతదైవాన్మనాత్మానంనిస్సంగంసమదశశనమ్ | హేయోపాదేయరహితమారూఢంపదమీ
క్షతే || ౨౫ || జ్ఞానమాత్రంపరంబ్రహ్మపరమాత్మైశ్వరఃపుమా | దృశ్యాదిభిఃపుథగ్భావైభగ
వానేకతయతే || ౨౬ || ఏతావానేవయోగేనసమగ్రేణేహయోగినః | యుజ్యతేభిమతోహ్య
థోయదసంగస్తుకృత్సశః || ౨౭ || జ్ఞానమేకంపరాచీనైరింద్రియైర్బ్రహ్మనిగుణమ్ | అవభా

ధః || ౨౦ || కథంప్రజాయంతేతదాహ - తతజితి - తతస్తేపునరిమం లోకంప్రతిపతంతి - విభ్రంశితఃఉదయోభోగసాధనంయేమాంతే || ౨౧ ||
తస్మాదితి - పరమేష్ఠినంపరమేశ్వరం - సర్వభావేనఅప్రీత్యా - తస్యగుణాశ్రయతేయాభక్తిఃతయా || ౨౨ || భజనచిహ్నానైరాగ్యస్వ
తవివభవతఇత్యాహ - వాసుదేవఇతి || ౨౩ || తదేవోపపాదయతి - యదేతి - యదాస్యభక్త్యచిత్తం - భగవద్గుణామరాగేణ - తస్మిన్నేవ
నిశ్చలంసత్ - ఇంద్రియవృత్తిభిః - అథేషువైషమ్యం - నవిగృహ్లాతి || ౨౪ || సజతి - తదేవఅత్తనాఅత్మానంప్రకాశమిక్షతే - కథం
భూతం - సమంచతద్దశశనంచ - తత్తుతః - నిస్సంగంసంగాద్ధివైషమ్యంభవతి - నిస్సంగత్వేహతుః - హేయోపాదేయరహితం - తత్తు
తః - పదంవ్యవసితం - ఆరూఢంపరమానందోహమినిశ్చయంప్రాప్తమిత్యథః || ౨౫ || సమేష్వథేషిత్వక్తంతదేవసామ్యం
శశయతి - జ్ఞానమాత్రమితి - జ్ఞానమేవపరబ్రహ్మదిశ్యైః ప్రసిద్ధం - దృశ్యాదిభిర్పుణ్యవ్రష్టకరణరూపేణపుథక్ప్రతీయతే - జ్ఞానమాత్ర
త్వేనసమేష్విత్యథః || ౨౬ || సమజ్ఞానమాత్రమాత్మనఃస్వరూపత్వాన్నిత్యప్రాప్తమివేతి - కిమనసాధనసాధ్యేనయోగేన - ప్రా
ప్యతేతదాహ - ఏతావానితి - యుజ్యతేప్రాప్యతే - ప్రపంచసంగస్యపుష్కదానవివయోగస్యఫలమిత్యథః || ౨౭ || సమకథంప్రత్య
యేదిప్రతీతఃప్రపంచోప్యనసితుంశక్యతే - ప్రతీతేభాగంతిత్వాదిత్యాహ - జ్ఞానమితి - పరాచీనైఃపరాబ్రుతైః - శబ్దాదిభిర్మయ

స్వతేన - అథర్వాపేణ - జ్ఞానరూపం నిగుణం - బ్రహ్మవాచకాతి - సత్వభావః పృథగస్తీత్యభావః || ౨౮ || అథర్వాపత్వ మహాదా
 హృత్సవశాయతి - యథేతి - అహంరూపః అహంకారః - సచ త్రిపుత్ త్రిగుణాత్మకః - పునశ్చ భూతరూపేణ పంచవిధః - పునరింద్రియ
 రూపేణైకాదశవిధశ్చ - స్వరాట్ - జీవరూపః - తస్య జీవస్య వపురండంజగచ్ఛ - యతో యేభ్యో మహదాదిభ్యస్తథావభాతి || ౨౯ || స
 సుతహాజనః కిమిత్యేవం ప్రత్యేతితత్రాహ - వితదితి - విత ద్భ్రష్టా || ౩౦ || ఉక్తమేవాథాంసుఖప్రతీత్యభాంసంక్షేపేణానువదతి -
 ఇతితి - సాగుర్విపూజ్యే || ౩౧ || అనెనచ జ్ఞానయోగేన - భగవానెవ ప్రాప్యోయథా - తథాభక్తియోగేన త్యాహ - జ్ఞానైతి - నైగుణ్యో
 జ్ఞానయోగశ్చ - మన్నిష్ఠోభక్తిలక్షణశ్చ - యోయోగః - తయోద్వయోరేకవివాధాః - ప్రయోజనం - కోసాభగవచ్ఛబ్దోపలక్షణోజ్ఞాప
 కోయస్యతదుక్తంగీతాసు || ౩౨ || తేప్రాప్నువంతిమామేవ సర్వభూతహితైరతా ఇతి || ౩౩ || సమజ్ఞానయోగస్యాత్మలాభః ఫలంశాస్త్రేణావ
 గమ్యతే - భక్తియోగస్యతుభజనీయేశ్వరస్య ప్రాప్తిః - కుతస్తయోరేకాభావస్య మిత్యాశంక్యదృష్టాంతేనోపపాదయతి - యథేతి - య
 థాబహునాంరూపరసాదీనాం నిగుణానాం - ఆశ్రయోగుడక్షీరాదిరేకవివాధాః - మాగభేదప్రవృత్తైరింద్రియైవానాప్రతీయతే - చ

త్యభర్తూపేణ బ్రాంత్యాశబ్దాదిధర్మణా || ౨౮ || యథామహాసహాయాసప్రీవృత్తంచవిధస్సవి
 రాట్ . ఏకాదశవిధస్తస్యవపురండంజగద్యతః || ౨౯ || ఏతద్వైశ్రధ్యయాభక్త్యాయోగాభ్యాసే
 ననిత్యశః . సమాహితాన్తానిస్సంగోవిరక్తః పరిపశ్యతి || ౩౦ || ఇత్యేతగ్గతితంగుర్విజ్ఞానంత
 ద్భ్రష్టాదశానమ్ . యేనావబుధ్యతేతత్త్వంప్రకృతేః పుగుషస్యచ || ౩౧ || జ్ఞానయోగశ్చమన్ని
 ష్ఠోనైగుణ్యోభక్తిలక్షణః . ద్వయోగపైకపవాథోభగవచ్ఛబ్దలక్షణః || ౩౨ || యథేంద్రియైః
 పృథగ్భవైరథోబహుగుణాశ్రయః . ఏకేనానాయతేతద్వద్భగవానాశ్రవత్త్వభిః || ౩౩ ||
 క్రియయాక్రతుభిదానైస్తపస్సవిధ్యాదశానైః . ఆత్మేంద్రియజయేనాసనన్న్యాసేనచకర్మ
 ణామ్ || ౩౪ || యోగేనవివిధాంగేనభక్తియోగేనపైవహి . ధర్మేణోభయచిహ్ననయః ప్రవృత్తి
 నివృత్తిమా || ౩౫ || ఆత్మతత్త్వావబోధేననైరాగ్యేణదృఢేనచ . ఈయతేభగవానేభిస్సగుణోని
 గుణఃస్సవిదృక్ || ౩౬ || ప్రాప్నోచంభక్తియోగస్యస్వరూపంతేచతుర్విధమ్ . కాలస్యచావ్యక్తగ
 తేయోంతథావతిజంతుషు || ౩౭ || జీవస్యసంస్కర్తీబహీర్విరవిద్యాకర్మనిమిత్తాః . యాస్వం
 గప్రవిశన్నాన్తానవేదగతిమాత్మనః || ౩౮ || నైతస్థలాయోపదిశేన్నావినీతాయకహిణిత్ . న
 స్తద్ధాయనభిన్నాయనైవధర్మశ్వజాయచ || ౩౯ || నలోలుపాయోపదిశేన్నగృహారూఢచేతసే .
 నాథక్తాయచమేజాతునమద్భక్తిద్విషామపి || ౪౦ || శ్రద్ధధానాయభక్తాయవినీతాయానసూయవే .
 భూతేషుకృతమైత్రాయశుశ్రూషాభిరతాయచ || ౪౧ || బహిజాతవిరాగాయశాంతచిత్తాయ
 ధీనుతే . నిమగ్నరాయశుచయేయస్యాహంప్రేయసాంప్రియః || ౪౨ || యత్తదంశృణుయాదంబ
 శ్రద్ధయాపురుషస్సకృత్ . యోవాభిధత్తేమచ్చిత్తస్సహ్యేణపదవీంచమే || ౪౩ || * * * * *

* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - తృతీయస్తంభే - ద్వాత్రింశోధ్యాయః . * * * * *

మహేశుక్లగతి-రవనయామధురగతి - స్పృశానసశీతత్యాది-తథాభగవానైకవివ - తత్తయాపేణవగమ్యతే - శాస్త్రమాగైః || ౩౩ || శాస్త్ర
 మాగానెవప్రపంచయతిత్రిభిః - క్రియయేతి - క్రియయాపూర్తరూపయా - క్రతుభిర్యాగైః - దశానంమీమాంసా - ఆత్మేంద్రియజ
 యోనిషిద్ధవజానం || ౩౪ || యోగేనైతి - ఉభయచిహ్న ససకామనిష్ఠా మలక్షణేన - తమేవాహ - యతితి - సకామంధర్మప్రాప్యంస్వ
 గాద్యపి - భగవతవివసగుణంస్వ రూపమితిభావః || ౩౫ || ఆత్మేతి - విభివత్త్వభిః - స్వదృక్స్వప్రకాశః || ౩౬ || తదవంజ్ఞానయోగము
 చసంహృత్య-తస్యచభక్తియోగేనసమానాభావముక్త్యా-భక్తియోగాద్యుపసంహరతిద్వాభ్యాం - ప్రాప్నోచమితి-చతుర్విధంత్రిగుణ
 నిగుణభేదేన-అంతథావతి-ఉత్పత్తినిధనాదికరోతి || ౩౭ || జీవస్యేతి-అంగహేతుతః || ౩౮ || ఉపదేశ ఆసథికారిణోదర్శయతిద్వాభ్యాం-
 నైతి - భిలాయపరోద్వేజకాయ - భిన్నాయదురాచారాయ - ధర్మశ్వజాయదాంబికాయ || ౩౯ || ౪౦ || అధికారిణాహద్వాభ్యాం- శ్రద్ధధా
 నాయత్యాదినా || ౪౧ || విత ద్భ్రష్టా వతితీతానపరస్యాపిమత్పదప్రాప్తిరవఫలమిత్యాహ - యతితి-అంబహేతుతః-అప్యథేచకారః-సోపిమ
 త్పదవీమేతి - హినిష్ఠై || ౪౩ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ద్వాత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *

శ్రీమద్భగవద్గీత - సవ్యాఖ్యాన - తృతీయ స్కంధ - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః . ౨౩

శ్రీమద్భగవద్గీత - సవ్యాఖ్యాన - తృతీయ స్కంధ - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః . ౨౩
 ౧॥ త్రయస్త్రింశోధ్యాయః పంచమోధ్యాయః । జ్ఞానభావనతత్త్వాదుజ్జేవనముక్తిదుర్దయతే ॥ వివర్ణిత - విప్రస్థం మోహరూపం - ప
 టలమావరణం యస్యాస్య - తత్త్వాన్యవవిషయః - తేనాంకితా సిద్ధిస్సాంఖ్యజ్ఞానం - తస్యభూమిం యేత్రం - ప్రవర్తకం ॥ ౧॥ అథేతి
 బ్రహ్మపితృభ్యః కేవలందధ్యాయ - సతుదృష్టవాన్ - సచస్వయం సాక్షాత్ - యస్యతవజత రాజైజాతః - సభవానెవ - విశ్వస్యసర్గాదివి
 ధతై - సతుతవసర్గాది కర్తాకర్తృదస్తి - సవివం భూత స్వం - మేమయా - కథంజరణభృతఇతి - త్రయాణామన్వయః - కథంభూ
 తంవపుః - సత్వవ్యక్తం - తత్రహేతుః - అంతస్సులి లేశయాసం - కీదృశః - భూతానిచ - ఇంద్రియాణిచ - అథాశ్చ శబ్దాదయః - ఆ
 త్మావసుసః వితస్త్వయం త్రైవ్యాన్ ప్రమిత్యథః - కుతః - గుణానాం ప్రవాహాయస్మిన్ - తత్తుతః - అశేషస్య కార్యకారణస్య - బీజం
 కారణం ॥ ౨॥ సఇతి - కథంభూతోభగవాన్ సర్గాదివిధతై - గుణప్రవాహరూపేణ - విభక్తం వీర్యం శక్తిర్యసః - శక్తిద్వారైవ
 విధతై - ససాక్షాదిత్యథః - యతః - అనీ హూని స్త్రి యః - కథంతహి శక్తిద్వారేణాపి సర్గాదివిధానం తత్రాహ - అవితథాలభిసం
 భిః సత్వసంకల్పః - కిమథం విధతై - ఆత్మనాం జీవానామిశ్వరః - జీవానాం భాగాభిమిత్యథః - సనుకథం వినిత్రా భాగాభిక్త
 వివవిదధ్యాత్తత్రాహ - అతక్యాస్సహస్రం అపరిమితాశ్చ క్తయాయస్యసః ॥ ౩॥ సఇతి - కించ - ప్రశయేయస్యోదర - వితద్విశ్వమా
 సీత్ - సత్త్వం మయా జరణకథంభృతః - సనుశిశుమయికిమేతదుచ్యతే తత్రాహ - వటపత్రఇతి - అంశ్రింపాదాంగుప్తం పిబతీత్యంశ్రి

శ్రీమైత్రేయః ॥ ఏవం నిశమ్య కపిలస్య వచోజనిత్రీ సాకదా ముష్య దయితా కిల దేవహూతిః । విప్ర
 స్థమోహపటలాతమభిప్రణమ్య తుష్టావతర్త్వవిషయాంకితసిద్ధిభూమిమ్ ॥ ౧॥ అథాప్యజ్ఞోంతే సలి
 లేశయానం భూతేంద్రియాథాత్మనుయం పునై । గుణప్రవాహం సదశేషబీజందధ్యోస్వయం య
 జ్జతరాబ్జజాతః ॥ ౨॥ సేవవిశ్వం భగవాన్ విధతై గుణప్రవాహేన విధక్తవీర్యః । సర్గాద్యనీహూ
 వితథాభిసంధిరాజ్యైశ్వరోతక్యసహస్రశక్తిః ॥ ౩॥ సత్త్వంభృతోమేజతరేణ నాథకథం నుయస్యో
 దరపతదాసీత్ । విశ్వం యుగాంతే వటపత్రపకశ్చైతన్యమాయాశిశురంశ్రిపానః ॥ ౪॥ శ్వందేహ
 తంక్రః ప్రశమాయపాప్తనాం నిదేశభాజాంచవిభోవిభూతయే । యథావతారాస్తవసూకరాదయ
 స్తథాయమధ్యాత్మపదోపలబ్ధయే ॥ ౫॥ యన్నానుధేయశ్రవణానుకీతనాద్యత్ప్రహ్వణాద్యత్ప్ర
 రణాదపి క్వచిత్ । శ్వాదోపి సద్యస్సవనాయకల్పతేకుతః పునస్తేభగవన్న దశనాత్ ॥ ౬॥ అహూ
 బతశ్వపచోతోగరీయా యజ్జిహ్వగ్రేవతతేనానుతుభ్యమ్ । తేపుస్తపస్తైజుహువుస్సన్నురార్యా
 బ్రహ్మనూచనామగృణంతియేతే ॥ ౭॥ తంతాద్ధాహం బ్రహ్మపరంపుమాంసం ప్రత్యక్సోత
 స్యాన్నని సంవిభావ్యమ్ । స్వతేజసాధ్వస్తగుణప్రవాహం వందే విష్ణుం కపిలం వేదగభామ్ ॥ ౮॥ శ్రీ
 మైత్రేయః ॥ ఈడితోభగవానేవంకపిలాఖ్యః పరః పుమాన్ । వాచావిక్లబయేత్యాహమాశరంమా
 త్వవత్సలః ॥ ౯॥ శ్రీభగవాన్కపిలః ॥ మాగేణానేనమాతస్తేసుసేవ్యే నోదితేనమే । ఆస్థితేన
 పరాంకాష్టామచిరాదవరోత్పయిసి ॥ ౧౦॥ శ్రద్ధతైస్త్వత్త్వతంనుహ్యంజుష్టం ధృష్టువాదిభిః ।

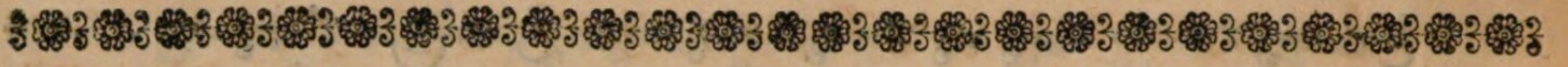
పానః - ఇదమపిశిశుత్వం - తద్వదేవమామేతిభావః ॥ ౮॥ అథవాసత్త్వం మయా అసత్త్వాంతరవజ్జరణభృతః - కింతువరాహర్యవతారపదిచ్చమై
 వావిభూతోసీత్యాహ - త్వమితి - త్వందేహతంక్రః దేహపరికరః - సీవకృతమూర్తిరసి - పాప్తనాం దుష్టనాం - ప్రశమాయ - నిదేశభాజాంత
 జ్ఞానువతేనాం - విభూతయే సమృద్ధయే - ఆత్మపదోపలబ్ధయే - జ్ఞానమాగ్నా ప్రదశనాయ ॥ ౫॥ అతస్త్వద్దశనాదహంకృతాభోస్తీతితై
 ముతికన్యాయేనాహ - యదితి - యన్నానుధేయతస్య శ్రవణమనుకీతనం చ తస్మాత్ - క్వచిత్తదాచిదపి - శ్వాసమత్రీతిశ్వాదః శ్వపచః -
 పోపి సవనాయసోమాదియాగాయ - కల్పతేయోగ్యోభవతి - అనేకభూజ్యత్వం లక్ష్యతే ॥ ౬॥ తదుపపాదయతి - అహూఇతి - అహూబతేత్యా
 శ్చర్య - యస్యజిహ్వగ్రే - తుభ్యంతవ నామవతేతే - సః శ్వపచోపి - అతో అస్మదేవహతోగరీయాన్ - యత్ యస్తాద్వతతే అతఇ
 తివా - కుత ఇత్యతఆహ - తపితపస్తైపుః కృతవంతః - జుహువుః హూమగృతవంతః - సన్నుః తీథేణుస్సూతాః - ఆర్యా సపివసదాచా
 రాః - బ్రహ్మవేదమనూచుః - అధీతవంతః - తన్నానుకీతనవివతపద్యంతభూతంతతస్తేపుణ్యతమాఇత్యథః - యద్వాజ్ఞాంతరే
 తైస్తపోహూమాదిసర్వంకృతమితి - త్వన్నానుకీతనమహాభాగ్యోదయాదవగమ్యతే ఇత్యథః ॥ ౭॥ తమితి - ప్రత్యక్సోతసి ప్రత్యాహృ
 తే - ఆత్మనిమససి - సంవిభావ్యం సంధింత్యం - వెదాః గభేయస్యతం ॥ ౮॥ ఈడితఇతి - అవిక్లబయాగంధీరయావాచా ॥ ౯॥ మాగేణా
 తి - తేతవ - సుఖం సేవ్యేన - మేమయా ఉదితేన - ఆస్థితేనానుస్థితేన - పరాంకాష్టాంజీవస్తుక్తం - అవరోత్పయిసి ప్రాప్యసి ॥ ౧౦॥ శ్రద్ధ

అంశ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయస్తంభే - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః .

తృప్తి - యాయాఃస్యసి - అతద్విదఃమస్తతమవిద్వాంసః || ౧౧ || ఇతితి - అమమతః - అమజ్ఞాతః || ౧౨ || సేతి - సరస్వత్యాఃఆపీ
 డే - పుష్పమకుటతుల్యే - సరస్వత్యైతిపాఠే - పుష్పమకుటేనెవసంవెష్టితే - చిందుసరసి - సమాహతాబభూవ || ౧౩ || కథంభూతాసతీస
 మాహితా - తదాహ - అభీష్టమితి - అభీష్టంత్రిషవణమబగాహఃస్నానం - తేనకపిశాకపిశంగాః - స్వతఃపివకుటిలాసలకాఃకేశాః
 తథాఆత్మానందహం - చీరధారిణం కృశంచబిభ్రత్ || ౧౪ ||
 ప్రజాపతేరితి || ప్రజాపతేః కదామస్య - తపోయోగాభ్యాం విజృంభితమతిశయితం - స్వగాహాస్థ్యమనౌపమ్యంహిత్యా - పుత్రభూతేశ్వ
 రవిరహతురాసతి - జడసంతించిత్ అనివాచ్యం - శోకవ్యాకులంచకారెతిషష్ఠానాన్వయః || ౧౫ || పయఃఇతి - యత్రగాహాస్థ్యే -
 ఘోరఘననిభాఃమృదుశ్చక్రాశ్శయ్యాఃఆస్తరణానిభాంతి - దాంతాదంతఘటితాఃమంచకాశ్చ - స్వణమయాఃఽరికరాః - ఆసనానిపీతాదీ
 ని - సుస్పృశాన్యాస్తరణానియమ || ౧౬ || ౧౭ || గృహేతి - బహుభిరమరద్రుమైఃరమ్యం || ౧౮ || యత్రేతి - యత్రోద్యానే - ప్రవిష్టమాత్మానందే
 వహూతి || ౧౯ || హిత్యైతి - ఆఖండలఃఇంత్రః - తస్యయామోషితః - తాసామపీప్సితతమంప్రాప్తమిష్టతమం - తద్ధిత్యాతత్రాధిమా

యేనమామభయంయూయామృత్యుమృచ్ఛంత్య తద్విదః || ౧౧ || శ్రీమైత్రేయః || ఇతిప్రదిశ్యథగ
 వానుశతీమాత్మనోగతిమ్ | స్వమాత్రాబ్రహ్మవానిన్యాకపిలోనుమతోయయా || ౧౨ || సాచాపి
 తనయోక్తనయోగాదేనయోగయిక్ | తస్మిన్నాశ్రమఆపీడేసరస్వత్యాస్సమాహితా || ౧౩ || అ
 భీష్టావగాహకపిశాకజటిలాకుటిలాలకాః | ఆత్మానంచోగ్రతపసాబిభ్రత్తీవీరిణంకృశమ్ || ౧౪ ||
 ప్రజాపతేఃకదామస్య తపోయోగవిజృంభితమ్ | స్వగాహాస్థ్యమనౌపమ్యం ప్రాధ్యేకంవైమాని
 కైరపి || ౧౫ || పయఃఘోననిభాశ్శయ్యాదాంతారుక్తపరిచ్ఛదాః | ఆసనానిచహ్వామానిసుస్పృశా
 స్తరణానిచ || ౧౬ || స్వచ్ఛస్ఫటికకుడ్యేషుమహామరకతేషుచరత్నదీపాచిహాభాంతిలలనారత్న
 సంయుతాః || ౧౭ || గృహేతి ద్యానంకుసుమితైఃరమ్యంబహ్వామరద్రుమైః | కూజద్విహంగమిధునం
 గాయన్తత్రమధువ్రతమ్ || ౧౮ || యత్రప్రవిష్టమాత్మానంవిబుధానుచరాజగుః | వాప్యాముత్పల
 గంధిన్యాంకదామేనోపలాలితమ్ || ౧౯ || హిత్యా తదీప్సితతమనుప్యాఖండలయోషితమ్ | కింది
 చ్చకారవదనంపుత్రవిశ్లేషణాతురా || ౨౦ || వనంప్రవ్రజితేపత్యాహ్యపత్యవిరహాతురా | జ్ఞాన
 తత్త్వాప్యభూన్నప్తవత్సాగౌరివవత్సలా || ౨౧ || తమేవధ్యా యతీదేవ మపత్యంకపిలంహారిమ్ |
 బభూవచిరతోవత్సనిస్పృహతాదృశేగృహే || ౨౨ || ధ్యాయతీభగవక్రూపంయదాహధ్యానగో
 చరమ్ | సుతంప్రసన్నవదనంసమస్తవ్యస్తచింతయా || ౨౩ || విశుద్ధేనతదాత్మానమాత్మనావిశ్వతో
 ముఖమ్ | స్వానుభూత్యా తిరోభూతమాయాగుణవిశేషణమ్ || ౨౪ || భక్తిప్రవాహయోగేనవై
 రాగ్యేణబలీయసాఽయుక్తానుష్ఠానజాతేనజ్ఞానేనబ్రహ్మహేతునా || ౨౫ || బ్రహ్మణ్యవస్థితమి
 భగవత్పాత్వసంశ్రయే | నివృత్తజీవాపత్రిత్వాదీప్తకైశాప్తనివృత్తిః || ౨౬ || నిత్యాదూఢసమా
 ధిత్వాత్పరావృత్తగుణభ్రమా | నసన్సారతదాత్మానంస్వప్నదృష్టమివౌత్థితః || ౨౭ || శద్దేహః

శంత్యక్త్వా || ౨౦ || సుహృద్వియోగస్యసుదుస్సహతామాహ - వసమితి - సప్తవత్సేపివత్సలాగౌరివాభూత్ || ౨౧ || విరహకృతధ్యానశల
 మాహ - తమితి - నిస్పృహనిర్వాసనా - హావత్సవిచర || ౨౨ || ధ్యాయతీతి - తతఃస్వసుతఃకపిలోయదాహ - తద్భగవతోరూపంధ్యా
 యంతీతథా - ఆత్మానంచవిశ్వతోముఖంసర్వగతంధ్యాయంతీ - బ్రహ్మణ్యవస్థితమతిఃబభూవేతిపూర్వస్యైవానుషంగః - కేనధ్యాయంతీ ||
 ౨౩ || విశుద్ధేనతి - విశుద్ధేనాత్మనామనసా || ౨౪ || విశుద్ధేకారణాన్యాహ - భక్తితి - భక్తిప్రవాహరూపేణయోగేన - వైరాగ్యేణ - యుక్తానుష్ఠానే
 న - జాతంయద్జ్ఞానంతేనచ - యుక్తానుష్ఠానతగురీతానుక్తం || ౨౫ || యుక్తాహరవిహరస్యయుక్తజేష్టస్యకర్తసు | యుక్తస్వప్నవభోధస్య
 యోగోభవతిదుఃఖహేతి - బ్రహ్మహేతునాబ్రహ్మత్వాపాదకేన - విశ్వతోముఖత్వేహేతుః - స్వానుభూత్యా స్వరూపప్రకాశేన - తి
 రోభూతంమాయాగుడైవిశేషణంపరిచ్ఛేదోయస్యతం || ౨౬ || బ్రహ్మణీతి - కథంభూతేబ్రహ్మణీ - ఆత్మానంజీవానాంసంశ్రయేభగవ
 తి - తస్యాఃజీవన్ముక్తిమాహసాధే || ౨౭ || తథాచనివృత్తాజీవాపత్రిజీవభావోయస్యాస్తస్యాభావస్తత్వంతస్మాత్ - విగతకైశా - ప్రా
 ప్తనివృత్తిశ్చసతీ - ఆత్మానందహం - నసన్సారేత్యుత్తరణాన్వయః || ౨౮ || నమతథాపిగుణానాంవిద్యమానత్వాత్తథమస్తరణంతత్రా
 హ - నిత్యేతి - నిత్యరూఢోల్భప్రతిష్ఠఃసమాధిర్యస్యాస్తస్యాభావస్తత్వంతస్మాత్ - పరావృత్త్యాంతోగుణనిమిత్తోభ్రమాయస్యాన్నా

శ్రీ రుక్మిణీ సత్య భామా సమేత శ్రీ గోపాల కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః .

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభ ప్రారంభః .

శ్రీ భాగవతసూతాభావ పదభావాధావీపికా । మనోవతిహారావృత్తిందత్వాసందీప్యతాంబుధేః ॥
 యత్ప్రపారససంసిద్ధ భిషజ్జ్వాకమపీహమామ్ । వాచాలయతితంభందెపరమానందమాధవమ్ ॥
 అథైకత్రింశదధ్యామైర్విసర్గస్తుర్య ఈర్యతే । సర్గస్త్రీవ్యవరాధీనై బ్రహ్మమన్వాదిభిఃకృతః ॥
 తత్రతుప్రసమేధ్యామేమసుకన్యాస్వయాఃపుష్కలవణ్యంరేయత్రయజ్ఞాదిమూర్తిభిఃప్రభవాహరైః ॥

మనుకన్యాస్వయంవిస్తరణవక్తుమాహ ॥ మనోరితి ॥ చకారాద్వైపుత్రైచ - తుశబ్దాదస్యతోపిపుత్రలాభస్సూచితః ॥ ౧ ॥ తద్దశణ
 యుక్తుమాహ - ఆహూతిమితి ॥ శ్లో ॥ అభాతృకాంప్రదాస్యామితుభ్యంకన్యా మలంకృతామ్ । ఆస్యాంనూజాయతేపుత్రస్స మేపుత్రోభి
 వ్యతీతి - భాషాప్రబంధేన కన్యాదానంపుత్రికాధర్మః - సచాభాతృకాయాంకన్యా యాంపుత్రాధీన ఏవప్రసిద్ధః - తథాపిపుత్ర
 జానుశ్యకామఃతథాకృతవానిత్యాహ - పుత్రమతీమపీతి ॥ ౨ ॥ ప్రజాపతిరితి-మిథునంపురుషం స్త్రీయంచ - పరమేణసమాధినా ఈ
 శ్వరధ్యాసేన ॥ ౩ ॥ య ఇతి ॥ ధూతేలత్వైః - అంశభూతా అతస్తయావివాహానవిరుద్ధఇతిభావః ॥ ౪ ॥ తామితి - యజుషాయజ్ఞా

అన్తిన్నసీస్తంభే - విమరమైత్రేయయోరేవసంవాదః - మైత్రేయఉవాచః .

మనోస్తుశతరూపాయాంతిస్రఃకన్యాశ్చజ్ఞరే । ఆహూతిరైవహూతిశ్చప్రసూతిరితివిశ్రుతాః ॥ ౧ ॥
 ఆహూతింరుచయేప్రదాదప్సిభాతృమతీన్మపః । పుత్రికాధర్మమాశ్రిత్యశతరూపానుమోదితః ॥ ౨ ॥
 ప్రజాపతిస్సభగవాణరుచిస్తస్యామజీజనత్ । మిథునంబ్రహ్మవర్చసీవపమేణసమాధినా ॥ ౩ ॥ య
 స్తయోఃపురుషస్సాత్మాద్విష్ణుర్భజన్వరూపధృత్ । యాస్త్రీసాదక్షిణాభూతేరంశభూతానపాయినీ ॥
 ౪ ॥ అని న్యేస్వగృహంపుత్రాఃపుత్రంవితతరోచిషమ్ । స్వాయంభువ్రాముదాయక్తోరుచేర్జగ్రా
 హదక్షిణామ్ ॥ ౫ ॥ తాంకామయానాంభగవానువాహయజుషాంపతిః । తుష్టయాంతోషమాపన్నో
 జనయద్దాద్వదశాస్తజామ్ ॥ ౬ ॥ (తుష్టయోరభవత్ దేవాయామానామనుహాబలాః) తోషఃప్రతో
 షస్సంతోషోభక్తృశ్శాంతిరిడన్పతిః ॥ ఇత్తఃకవిర్విభుర్వహ్ని సుదేవోరోచనోద్విషత్ ॥ ౭ ॥ తు
 పితానామతేదేవాఆసన్ స్వాయంభువాంతరేమరీచిముఖ్యా ఋషయోయజ్ఞస్సరగణేశ్వరః ॥ ౮ ॥
 ప్రియప్రతోత్తానపాదోమనుపుత్రోమహాజసాతత్పుత్రపౌత్రనస్తాణామనువృత్తంతదంతరమ్ ॥
 ౯ ॥ దేవహూతినుదాత్తాతఃకర్తవ్యాయాత్మజాంమనుః । తత్సంబంధిశ్చుతప్రాయంభవతాగదతో
 మను ॥ ౧౦ ॥ దత్తాయబ్రహ్మపుత్రాయప్రసూతింభగవాన్మనుః । ప్రాయచ్చద్యక్తృతస్సర్గస్త్రై
 లోక్యాంవితతోమహా ॥ ౧౧ ॥ యాఃకర్దమసుతాఃప్రోక్తాఆసన్ బ్రహ్మషిఃపత్నయః । తాసాంప్ర

వాంమంత్రాణాంవాపతిష్విష్ణుః ॥ ౧౨ ॥ తుష్టయోరితి ॥ ద్విషత్ ద్వాదశ ॥ ౧౩ ॥ ప్రసంగాత్సావ్యయంభవమస్వంతరగతంకట్టమాహదాన్వా
 భ్యాం - తుపితా ఇతి ॥ శ్లో ॥ మన్వంతరే మనుదేవామనుపుత్రస్సరేశ్వరః । ఋషయోశావతారశ్చ హరేష్టద్విధముచ్యతఇతివక్ష్యతి ॥ త
 త్రస్వాయంభువోమనుః - తుపితాదేవతాః - మరీచిప్రముఖాస్సప్రముఖయః - యజ్ఞోహరతవతారః - స వివసురగణేశ్వరః ఇంద్రః ॥
 ౧౪ ॥ ప్రియప్రతేతి - ప్రియప్రతోత్తానపాదోమనుపుత్రోపుధివీపాలకా - తదేవంయజ్ఞస్యదైన్యరూప్యేణపద్విధత్వం - తయోఃపుత్రపా
 త్రనస్తాణాంపంక్తే అమపుత్రంవ్యాప్తం - పాలితంతస్సన్వందరం ॥ ౧౫ ॥ దేవహూతిమితి ॥ శ్చుతప్రాయంజానుశ్యేనశ్చుతం-తత్తన్వా
 తంకానామశ్చుతత్వాత్పుత్రయగ్రహణం ॥ ౧౬ ॥ య ఇతి - ప్రసూతిప్రసవంపుత్రపాత్రాదిభిఃసారం ॥ ౧౭ ॥ పత్నీతి - యయా

శ్వంశేనాపూరితంకశ్యపస్యవంశంశ్చవక్ష్యతి॥౧౩॥ద్వితీయస్యవంశమాహ॥పూజీమతి॥దేవకుల్యాంనామకన్యాంచ-శ్రీహరః-పాద
ప్రయోనాత్ - యజన్మాంతరేదివస్సరిత్ - గంగాఅభూత్తాం॥౧౪॥అత్రైతి॥అత్యైశబ్రహ్మసంభవావిష్ణురుద్రబ్రహ్మణామంతైస్సం
భవామత్సన్నా॥౧౫॥అత్రైతి-కింస్వీత్కించీత్కింకర్తమిచ్ఛవఇతివాగ౯॥బ్రహ్మజేతి-ఋషునామకులాద్రింతపసిస్థితస్స౯౧౭॥తస్మిన్
తి-సవతస్స౯కులాద్బ్రహ్మసూనానాంస్తబకాయేమపూజాశోకేమతేషాంకానసేనివింధ్యానామనదీతస్యాఃసవద్భిర్వాస్థిః ఉభుష్ట
నాదితే॥౧౬॥౧౭॥౨౦॥తప్యమానమితి-ప్రాణాయామవిపవిధఃసందీపకోయస్యతేన-మునెర్నూర్హ౯నిగతేన అగ్నినా-తప్యమానంసమి
త్య-తదాశ్రమపదంయయురిత్యన్వయః॥౨౧॥అప్పరఇతి-అప్పరఃప్రముఖైవితాయమానంవిస్తార్యమాణంయశోయమాంతే॥౨౨॥తది
తి-తేషాంప్రాదుభావః-ప్రాక్కృతస్యసంతూగస్సన్నిధిఃతేనవిద్యోతితంమనోయస్యఉత్తిష్ఠఉత్తృషణాతిష్ఠ॥౨౩॥ప్రణమ్యతి-

సూతిప్రసవంప్రాచ్యమానంవిబోధమే॥౧౨॥సత్త్వగురీచేస్తుకథాసుమువేకనమాన్తజా॥కశ్యపం
పూర్ణిమానంచయయోరాపూరితంజగత్॥౧౩॥పూర్ణిమాసూతవిరజంవిశ్వగంచపరంతప॥దే
వకుల్యాంపారేపాదశౌచాద్యాభూత్సరిద్ధివః॥౧౪॥అత్రైఃపత్న్యనసూయాశ్రీసుమువేసుయ
శేస్తుతా॥దత్తందూర్వాససంసోమమాత్యైశబ్రహ్మసంభవా॥౧౫॥విదురః॥అత్రైర్గృహే
సురశ్రేష్ఠాఃస్థిత్యుత్పత్త్యంతహేతవః॥కింస్వీచ్ఛికింష౯పూజాతాపతదాభ్యాహిమేగురో॥౧౬॥
మైత్రేయః॥బ్రహ్మణాచోదితస్సృష్టాపత్రిర్బ్రహ్మవిదాంవరః॥సహపత్న్యాయయావృతుంకు
లాద్రింతపసిస్థితః॥౧౭॥తస్మిన్ప్రసూనస్తబకపలాశాశోకకాననే॥వాభిస్సృవద్భిరుష్ణుష్టేని
త్వింధ్యానాస్సమంతతః॥౧౮॥ప్రాణాయామేనసంయమ్యమనోవర్షశతంమునిః॥అపిష్ఠదేక
పాదేననిర్ద్వంద్వోనిలభోజనః॥౧౯॥శరణంతంప్రపద్యేహంయపవజగదీశ్వరః॥ప్రజామాన్త
సమాంసుహ్యంప్రయచ్ఛత్వితిచింతయ॥౨౦॥తప్యమానంత్రిభువనంప్రాణాయామైధసాగ్నినా॥
నిర్గతేనమునేర్నూర్హ౯ససమిత్సప్రభవస్త్రయః॥౨౧॥అప్పరోమునిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరోరక్షైః॥
వితాయమానయశసస్తనాశ్రమపదంయయుః॥౨౨॥తత్ప్రాదుర్భావసంయోగవిద్యోతితమనా
మునిః॥ఉత్తిష్ఠన్నైకపాదేనదదర్శవిబుధర్షభా॥౨౩॥ప్రణమ్యదంశవద్భూమాపువశస్థేర్న
శాంజలిః॥వృషహంససువర్ణస్థాపైర్విమైర్విశీహ్నైశ్చచిహ్నతా॥౨౪॥కృపావలోకన
హసద్వదనేనోపలంభితా॥తద్రోచిమాప్రతిహతేనిమిల్యమునిరక్షిణీ॥౨౫॥చేతస్తత్ప్రవణ
యుంజన్నస్తావీత్సంహతాంజలిః॥శ్లక్ష్మయాసూక్తయావాచాసర్వలోకగరీయసః॥౨౬॥అగ్రిః॥
విశ్వద్భవస్థితిలయేకువిభజ్యమానైర్నానూగుడైరనుయుగంవిగృహీతదేహః॥తేబ్రహ్మవిష్ణుగతి
శాఃప్రణతోస్త్యహంవస్తేభ్యఃకపవభగవాన్త్యభిహూవహూతః॥౨౭॥ఏకోమయేహభగవా
న్విబుధప్రధానశ్చేత్కృతఃప్రజననాయకథంనుయూయమ్॥అత్రాగతాస్తనుభృతాంసునసోపిదూరా
బ్రూతప్రసీదతమహానిహవిప్రయోమే॥౨౮॥మైత్రేయః॥కలితస్యవచఃశ్రుత్వాత్రయస్తేవి
బుధర్షభాః॥ప్రత్యాహుఃశ్లక్ష్మయావాచాప్రహస్యతమ్మపింప్రభో॥౨౯॥దేవాః॥యథాకృతస్తే

అహంకంపుష్పాదికంజలంజలాయస్యసః-ఉపతస్థేపూజయామాస-వృషాద్యారూధాపైర్విఃపైర్విఃచిహ్నైఃశ్రీమాలకమండలుచక్రా
దిభిః॥౨౪॥కృపేతి-కృపయాఅవలోకనంయస్త్విహసచ్ఛతద్వదనంచతేన-ఉపలంభితాప్రసన్నత్వేనజ్ఞాపితా-తేషాంరోచి
పాదీస్తా॥౨౫॥చేతఇతి-శ్లక్ష్మయామధురయా-సూక్తయాగంధిరాధయా॥౨౬॥విశ్వేతి-అనుయుగంకల్పకల్పవిభజ్యగృహీతోదేహూన్మై
త్రేప్రసీధాః-బ్రహ్మవిష్ణుగతిశాఃయూయం-వఃయుష్మాప్రణతోస్త్యైభ్యస్సకాశాత్కపవ-మేమయాఉపహూతః-శరణంతంప్రపద్యేహ
మిత్యేకస్త్యేవనిదేష్టత్వాత్సగయుష్మాసుకఇతియుష్మాభిరేవకథ్యతామిత్యభాః॥౨౭॥ఏకఇతి-అస్యప్రసవఃవివిధైఃప్రధానైరుప
చారైః-విబుధప్రధానఇతివాచాః-ప్రజననాయకుత్త్యైచిత్తీకృతఃచిత్తేనైక్యంసీతఃమనసోపిదూరాఃఅగోచరాస్సంతఃకథంను
త్రయోప్యత్రాగతాః॥౨౮॥యథాకృతఇతి-తేత్వయాయథాకృతస్సంకల్పఃతేనతథైవభావ్యంనాన్యథా-యతస్సత్సంకల్పస్యతేత
దసంకల్పః-తహికథమేకస్త్విహ్యామనైత్రయఃప్రతీతాన్-తత్రాహుః-యదేకంజగదీశ్వరాభ్యంతత్త్వంభవాద్భావ్యుతిత-

అంశము శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాశ్వాసే - ప్రథమోధ్యాయః ।

ఎతేవయంత్రయోపహితా - తదేవై కంతత్వంనాస్మాకంభవోస్తీత్యభావః ॥ ౩౦ ॥ అథతి - విప్రస్వయంతివిస్తరయిష్యంతి అంతర్భూత
 జీవభాగ్యస్యస్వగతావిత్వస్యరూపం ॥ ౩౧ ॥
 వివమిత-తాభ్యాంసమ్యక్సఖాజితాఃపూజితాస్సంతస్తతస్తదాత్రమాత్మ తిజగ్ముః ॥ ౩౨ ॥ సోమజితి - నిబోధబుధ్యస్య ॥ ౩౩ ॥ తాఃకస్యకాని
 దిశతి-సినీత్యాదినా ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ పులస్త్యజితి - పులస్త్యఃపావిభుజిపత్నాన్యమిత్యన్వయః - సఃఅగస్త్యఃదప్రస్నిఃపాతరాగ్నిః - వి
 శ్రవాశ్చపులస్త్యస్యసుతఃజితిశబ్దః ॥ ౩౬ ॥ తస్యేతి - తస్యవిశ్రవసఃజిలవిలాహం జాతస్సుతఃకుబేరః - అస్యస్యాంభారాధ్యాయంతైకస్యాం

సంకల్పాభావ్యంతేనైవనాన్యథా । సత్సంకల్పస్యేతేబ్రహ్మణయదైవధ్యాయతితద్వయమ్ ॥ ౩౦ ॥
 అథాన్తదంశభూతాస్తై ఆత్మజాలోకవిశ్రుతాః । భవితారోంగభద్రంతే విశ్రేష్ఠ్యంతిచ తేయశః ॥
 ౩౧ ॥ ఏవంకామవరందత్వాప్రతిజగ్ముస్సురేశ్వరాః । సభాజితాస్తయోస్సమ్యగ్దంపత్యోర్నిషతోస్త
 తః ॥ ౩౨ ॥ సోమోభూద్రుప్త్యుగోంశేన దత్తోవిష్ణోస్తుయోగవిత్ । దుర్వాసాశ్చంకరస్యాంశోనిబో
 థాంగిరసఃప్రజాః ॥ ౩౩ ॥ శ్రద్ధాత్వంగిరసఃపత్నీ చతస్రో సూతకన్యకాః । సినీవాలీకుహూరాకా
 చతుర్థ్యనుమతిస్తథా ॥ ౩౪ ॥ తత్పుత్రా వపగావాస్తాంఖ్యాతౌస్వా రోచిషాంతరే । ఉచభ్యో భగ
 వాన్సాతౌ ద్రుప్త్యిన్యశ్చబృహస్పతిః ॥ ౩౫ ॥ పులస్త్యోజనయత్పత్నాన్యమగస్త్యంచపావిభుజి
 సోన్య జన్మనిఃప్రగ్నిర్విశ్రవాశ్చ మహాతపాః ॥ ౩౬ ॥ తస్యయతుపతిదైవఃకుబేరస్త్విశవిలాసు
 తః । రావణఃకుంభ కర్ణశ్చతథాన్యస్యాం విభీషణః ॥ ౩౭ ॥ పులహస్యగతర్భార్యాత్రీనసూతసతీసు
 తాన్ । కర్మశ్రేష్ఠంవరీయాంసంసహిష్ణుంచమహామతే ॥ ౩౮ ॥ క్రతోరపీక్రియాభార్యా వాల
 ఖిల్యానసూయత । ఋషీషష్టిసహస్రాణిజ్వలతోబ్రహ్మతేజసా ॥ ౩౯ ॥ ఉర్జాయాంబజ్జిరేపు
 త్రావసిష్ఠస్య పరంతప । చిత్రకేతుప్రధానాస్తైస్సప్రహ్మషణ్డయోమలాః ॥ ౪౦ ॥ చిత్రకేతుస్సు
 రోచిశ్చ విరజామిత్రపవచ । ఉల్పగోవ సుభృద్ధ్యా నౌమ్యమాశక్త్యా దయోపరే ॥ ౪౧ ॥ చిత్ర
 స్త్వభర్తవణఃపత్నీ లేభేపుత్రంధృశత్రతమ్ । దధ్యంచమశ్వశిరసంభృగోర్వంశంనిబోధమే ॥ ౪౨ ॥ భృ
 గుఃఖ్యాత్యాంసుహాభాగఃపత్న్యాంపుత్రానజీజనత్ । థాతారంజ విధాతారంశ్రియంచభగవత్పు
 రామ్ ॥ ౪౩ ॥ ఆయశింనియతించై వసుతేమేరుస్తయోరదత్ । తాభ్యాంతయోరభవతాంమృకం
 జః ప్రాణపవచ ॥ ౪౪ ॥ మాకంజయోమృకం డస్య ప్రాణాద్వేదశిరామునిః । కవిశ్చ భాగ
 మ్రాయస్య భగవానుశనాసుతః ॥ ౪౫ ॥ నవై తెమునయఃక్షత్రగ్లోకాశ్చరైరభావయన్ । ఏషక
 ర్దనుదాహిత్రసంతానఃకథితస్తవ ॥ ౪౬ ॥ శృణ్వతఃశ్రద్ధధానస్య సద్యఃపాపహరఃపరః । ప్రసూ
 తింమానవీందతుఉపయేమేహ్యజాత్మజః ॥ ౪౭ ॥ తస్యాంసస్త్వదుహిత్యాష్టోడశామలలోచనాః । శ్ర
 యోదశాదాధర్మాయతథై కామగ్నయేవిభుః ॥ ౪౮ ॥ పితృభ్యపీకాంయుక్తేభ్యో భవామౌకాంభ
 వచ్చిదే । శ్రద్ధామైత్రీదయాశాంతిస్తుష్టిఃపుష్టిఃక్రియోన్నతిః ॥ ౪౯ ॥ బుద్ధిర్వేదాతితితౌప్రీక్షాద్వి
 ధర్మస్యవత్సయః । శ్రద్ధాసూతశ్రుతంపైత్రీప్రసాదమభయందయా ॥ ౫౦ ॥ శాత్రిస్సుఖంము
 దంతుష్టిస్త్యయంపుష్టిరసూయత । యోగంక్రియోన్నతిర్దర్పమర్థంబుద్ధిరసూయత ॥ ౫౧ ॥ మేధా
 ద్భృతిం తితితౌచక్షుశం హ్రీఃప్రశ్రయంతథా । మూర్తిస్సర్వగుహోత్పత్తీనరనారాయణావృషీ ॥ ౫౨ ॥
 యయోర్జన్మన్యదోవిశ్వమభ్యనందతునిర్వృతమ్ । మహాంసకకుభోవాతాఃప్రసేదుస్సరితోబ్ధయః ॥

రావణాదయఃత్రయోజాతాఃసుతాః ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ క్రతోరితి - జ్వలతఃప్రకాశమానాన్ ॥ ౩౯ ॥ ఉచభ్యాయామితి - చిత్రకేతుప్రముఖాః
 జ్జిర - రేచస్సప్రహ్మయోజాతాః ॥ ౪౦ ॥ తానెవాహ ॥ చిత్రకేతురితి - వసుభృద్ధ్యానామపికః - శక్త్యాదయోపరతస్యస్యాఃపుత్రాః ॥
 ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ భృగురితి - ఖ్యాత్యాంపత్న్యాంపుత్రాన్ పుత్రాన్ పుత్రీంచతానెవాహ - థాతారమితి ॥ ౪౩ ॥ ఆయతీమితి - తయాధర్మవిధాతౌః
 ౪౪ ॥ మాకంజయోమృక - కవిశ్చభాగ - వభృగౌఃపుత్ర ॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ శృణ్వత ఇతి - అజాత్మజఃబ్రహ్మపుత్రః ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ పితృభ్య ఇతి - యుక్త
 భ్యస్సంయుక్తేభ్యస్సంయుతేభ్యఃమితేభ్యోవా ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ మేధా - సద్భవంగుణానామత్పత్తిర్యదాస్తే ॥ ౫౨ ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ స్వత్యంత

తి-ఉపతప్తఃభజాః॥౫౫॥ మఱితి-నిజయామాయయా-యస్మిన్నాత్మని-భగవన్-రూపభేదంగంభగవత్సగరమివ-ఇదంవిశ్వంవిరచితం-తస్మాత్త
 నఃప్రతిచక్షుశాయప్రకాశనాయ-అత్మానంతూన్యప్రాచుశ-కారప్రకటికృతవాత్-తస్మైపురుషాయనమః-తేనరూపేణప్రాచుశ్చ
 కార-ఋషిర్హుత్తరాకారోయస్మిన్తేనరూపేణ॥౫౬॥ స ఇతి-సోయంసోస్తాకసురగణా-అసల్పకరుణాయుతైనవిలోకనైన
 విశిష్టసత్వైః-దృశ్యాత్-పశ్యతు-కథంభూతైః-యస్మిన్చితేతమమలమరవిందంతత్-క్షీపతాతిరస్కర్యతా-కథంభూతః-అనుమే
 యంతాస్తతావేద్యంసత్వస్తాకమపరోక్షంతత్త్వంయస్య-కథంభూతానస్తాక-స్థితేజఃగన్తర్యాదాయాః-వ్యతికరః-అన్యథా
 త్వంతస్యోపశమాయ-సత్త్వేనగుణైస్సప్తైః॥౫౭॥ ఏవమితి-అథఃఅవలోకాయైస్సురగణైః-తైరభిప్రతాపచిత్తౌచనంతౌ-య
 యతుః॥౫౮॥ తావతి-భువోభారస్యవ్యయనాశాయ-చకారవివకారాధః-తౌచసాంప్రతమహాగతావిత్యధః-తదత్తం
 తంత్రైః॥౫౯॥ అజా-సేతునరావేశఃకృష్ణనారాయణస్సన్దయమితి-యదాద్వహఃశ్రీకృష్ణః-కురూద్వహాబుజః-ఉభావపిక్వష్ణనామా
 నౌ॥౬౦॥ స్వాహతి-అగ్న్యభిమానినోదేవా-స్వాహనామతస్యభార్యా-హుతభోజనమిత్రయాణాంవిశేషణం॥౬౦॥ తేభ్య ఇ

౫౩॥ దివ్యవాద్యంతుతూర్యాణిపేతుఃకుసుమవృష్టయః । మునయస్తుష్టుపుస్తుష్టజగుర్గంధర్వకిన్న
 రాః ॥ ౫౪ ॥ నృత్యంతిస్తస్త్రియోదివ్యాఅసీత్పరమఃసుంగళమ్ । దేవాబ్రహ్మాదయస్సర్వఉపతప్తుర
 భిష్టవైః ॥ ౫౫ ॥ దేవాః॥యోమాయయావిరచితంనిజయాత్మనీదంభూరూపభేదమివతత్ప్రతిచక్షుశా
 య । ఏతేనధర్మసదనెఋషిమూర్తినాద్యప్రాచుశ్చకారపురుషాయనమఃపరస్మై ॥ ౫౬ ॥ సోయంస్థి
 తివ్యశిరోపశమాయస్సప్తైఃసత్త్వేననస్సురగణానమమేయతత్త్వః । దృశ్యాదదభ్రకరుణైనవిలో
 కనైనయస్మిన్చితేతమమలంక్షీపతారవిందమ్ ॥ ౫౭ ॥ ఏవంసురగణైస్తాతభగవంతావభిష్టుతా । ల
 భావలోకైర్యయతురచితౌగంధమాదనమ్ ॥ ౫౮ ॥ తావిమావైభగవతోహరేరంశాపహాగతా ।
 భారవ్యయాయచభువఃకృష్ణాయమకురూద్వహౌ ॥ ౫౯ ॥ స్వాహాభిమానినశ్చాగ్నైరాత్మజాంస్త్రీన
 జీజనత్ । పావకంపవమానంచశుచించహుతభోజనమ్ ॥ ౬౦ ॥ తేభ్యోగ్నయస్సమభవంశ్చత్వారిం
 శచ్ఛపంచచ । తపవైకోనపంచాశత్సాకంపితృపితామహ్నాః ॥ ౬౧ ॥ నైతానికైకర్మణీయన్నామభి
 ప్రృష్టవాదిభిః । ఆగ్నేయ్యిష్టయోయజ్ఞేనిరూప్యంతేగ్నయస్తుతే ॥ ౬౨ ॥ అగ్నిష్వాత్తాబర్హిషద
 స్సామ్యాఃపితరభ్యతాః । సాగ్నయోనగ్నయస్తైషాంపత్నీదాతాయణీస్వధా ॥ ౬౩ ॥ తేభ్యోదధా
 రకస్యేద్యవయునాంధారిణీంస్వధా । ఉభేతేబ్రహ్మవాదినౌజ్ఞానవిజ్ఞానపారగ ॥ ౬౪ ॥ భవస్యప
 త్నీతుసతీభవందేవమనువ్రతా । ఆత్మనస్సన్యశంపుత్రంనలేభగుణశీలతః ॥ ౬౫ ॥ పితర్యప్రతిరూపే
 స్వేభవాయానాగసేరుషా । అప్రాధేవాత్కనాన్తానమజహద్యోగసంయుతా ॥ ౬౬ ॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - ప్రథమోధ్యాయః . * * * * *
 విచరః ॥ భవేశీలవతాంశ్రేష్ఠేదత్తోదుహితృవత్సలః । విద్వేషమకరోత్తస్మాదనాన్యత్యత్తజాం
 సతీమ్ ॥ ౧ ॥ కస్తంచరాచరగురుంనిరైవరంశాంతవిగ్రహమ్ । అత్తారామంకథంద్వేష్టిజగతోదైవ

తి-పితరస్త్రయఃపితామహః-వికఃతైస్సాకంసహ ॥౬౧॥ నైతానికైక-నైతానికైవైదికైకర్మణీయజ్ఞే-యేమాంనామభిః-ఆగ్నేయ్యః
 అగ్నిదేవతాకాఃఇష్టమానిరూప్యంతేత్రియంతే-తపితేఅగ్నయఃఅతాకికాః-అతోపమానాంసవైయధ్యమితిభావః ॥౬౨॥ అగ్ని
 మ్వాత్తాదితి-సామ్యాసోమహః-యేమమగ్నాకరణమస్తితేసాగ్నయః-తత్రహితాశ్చానగ్నయః ॥౬౩॥ తేభ్య ఇతి-తేనాస్తుసంతతి
 నాభవత్-జీవన్ముక్తత్వాదిత్యాహ-ఉభేతేఇతి ॥౬౪॥ భవస్యేతి-గుణశీలతఃఆత్మనఃసదృశందేవమనువ్రతాపి-సతీపుత్రంసలభే
 ౬౫॥ తత్రహతుః-పితరీతి-స్వేపితరీదత్తే-అప్రతిరూపే-అసదృశేప్రతిరూపేసతీత్యధః-ఆత్మనాస్వయమేవ-అత్తానందేహంఅజ
 హత్త్యత్తవతి-యోగసంయుతాయోగమాశ్రితేతి ॥౬౬॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం-ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
 శ్లో॥ ద్వితీయప్రథమాధ్యాయోపక్షిప్తభవదక్షయః । విద్వేషవణ్యతేహతుర్విశ్వసృజ్యజ్ఞసంభవః ॥ భవఇతి-సతీంసతీనామ్నాం॥
 ౧॥ సచాసాకస్యవిద్వేషాహ-ఇత్యాహ-కైక-చరాచరగురుం-జగతోదైవతంచ-తంకోద్వేష్టిసకోపిద్వేష్టిత్యధః-నిరైవరత్వే
 హతుః-శాంతమితిభావైకః-శాంతంశాంతిరేవవిగ్రహాయస్య-తదపిమతః-ఆత్మస్యభారాసారతిర్యస్యతం-యద్వాకఃప్రజా

పరివక్షః - కథం ద్వైత్య - వివంభాతేత స్త్రీ ద్వైత్యః అయ క్తాశక్యశ్చైత్యధః || ౨ || పితరీతి - యతో హతో విద్యైత్యః - యతో విద్యైత్య
 మౌ ప్రాణం సత్త్వాజితదాఖ్యాహి || ౩ || పితరేవాఖ్యా తుమితిహ సంప్రదతి - పురీతి - సమతా ఆసత్ || ౪ || తత్రైతి - ప్రవిష్టం
 కుమితిశ్చ మః - తత్ మహత్పదః - మహతీం సభాం || ౫ || ఉదతిష్ఠన్మితి - స్వధిష్ఠ్యభ్యః స్వీయాననభ్యః || ౬ || ౭ || ప్రాగితి - ప్రాగ్ స్వీపవేశనా
 త్పూర్వమేవ నిష్కణ్డం ఉపవిష్టం మృడంగవం - తదనాదృతః - తేనాభ్యుత్థానాదిభిరసత్త్వ తోదక్షః నామృత్యుత్ - నాసహత్ - వామంచక్రం
 యథాభవతితథాభివీక్ష్య || ౮ || శ్రు యతామితి - మేవచనం శ్రుయతాం - ఆ జ్ఞానాన్తత్సరాచ్చ సమ్రుచతః || ౯ || ఆయమితి - స
 త్తేన ఉచితక్రియాశూన్య స - భ్యస్తే నెతిపాతేభ్య త్తేన || ౧౦ || తదేవాహ - ఎవ ఇతి - యోయస్తాత్ - విప్రాగ్ని సమక్షం - సావిత్రి తు
 ల్యామమేదుహి తుః పాణిమ ప్రహీత్ || ౧౧ || గృహీత్యైతి - మృగశాబస్యహరిగపాతస్య అక్షిణీ ఇవ అక్షిణీయస్యాః - ప్రత్యుత్థానాభివాదా
 హేమయ - ఉచితం సమ్మనం వాచాపినాకరోత్ || ౧౨ || అసహాయకన్యాం దత్తవానస్తీత్యమతప్యమాస ఆహ - సాధే శ్చ తుభిః - లుప్త
 తి - ఉశతీం వెదలక్షణాంగిరః || ౧౩ || ప్రేతావా సేష్యైతి || ప్రేతావా సేష్యశానెమ - భ్యస్తాః వికీర్ణాః కేశాయస్య || ౧౪ || చితేతి - చితాభస్తనా
 కృతం న్న సంయేన - ప్రేతానాం స్రజోమాల్యాదియస్య సః ప్రేత స్రక్ - సృణామస్థీనిభూషణానియస్య సః - శివభిశ్చ పదేశో నామమాత్రం య

తం మహత్ || ౨ || పిత నాఖ్యాహి మే బ్రహ్మజామాతుశ్చ వ శురస్యచ | విద్యైవస్తుయతః ప్రాణం
 స్తత్యజేదు స్త్యజానతీ || ౩ || మైత్రేయః || పురావిశ్వస్య జాంసత్రే సమతాః పరమర్షయః | తదామ
 రగణాన్సర్వే సాను గామునయోగ్నయః || ౪ || తత్ర ప్రవిష్టమృషయోదృష్టావర్త మివరోచిమా | భ్రా
 జమానతివితిమిరంసుర్వంతంతన్తహత్సదః || ౫ || ఉదతిష్ఠన్మిదస్యాస్తేనస్వధిష్ఠ్యభ్యస్సహగ్నయః |
 యుతేవిరించింశర్వంచతద్భాసాక్షిప్తతేజసః || ౬ || సదసస్పతిభిర్దత్తో భగవాన్సాధుసత్త్వతః | ఆ
 జంలాకగురుం న త్వానిషసాదతదాజ్ఞయా || ౭ || ప్రాజ్ఞీషణ్డం మృడం దృష్ట్యా నామృష్య తదనాదృతః |
 ఉవాచ వామంచము ర్భావమభివీక్ష్య దహన్నివ || ౮ || శ్రుయతాం బ్రహ్మర్షయోమేసహదేవా
 స్సహగ్నయః | సాధూనాం బ్రువతోవృత్తం నాజ్ఞానాన్నచమత్సరాత్ || ౯ || ఆయంకులాకపాలానాం
 యతోఘ్నానిరపత్ర పః | సద్భిరాచరితః పంథాయేన స్తజ్ఞేనదూషితః || ౧౦ || ఏష మే శిష్యతాం ప్రాప్తో
 యన్తే దుహితురగ్రహీత్ | పాణిం విప్రాగ్ని ముఖతస్సా విప్ర్యా ఇవసాధువత్ || ౧౧ || గృహీ
 త్వాన్మృగశాబాత్యైః పాణిం సుర్వటలోదనః | ప్రత్యుత్థానాభివాదాద్వై వాచాపృకృతమోచితమ్ |
 ౧౨ || లుప్తక్రియా యాశుచ మేమాని నేభిన్న సేతవే | అనిచ్ఛన్న పృథాంబాలాంశూక్రామౌ పౌ
 శతీంగరమ్ || ౧౩ || ప్రేతావా సేష్యయోఘ్నైః ప్రేతైర్భూతగణైర్వృతః | అటత్యున్న త్వన్న
 గ్నోభ్యుప్తకేశోహసన్రుదత్ || ౧౪ || చితాభస్తకృతస్సానః ప్రేత స్రక్ స్రస్థిభూషణః | శివాప
 దేశోహ్యశే పౌమత్తోమత్తజనప్రియః | పతిః ప్రమథభూతానాంతమోమాత్రాత్కకాత్కనామ్ || ౧౫ ||
 తస్మాదున్నాదనాథాయనష్టశోచాయదుర్హృదే | దత్తాబతనుయాసాధీవోదనాత్పరమేషినః || ౧౬ ||
 మైత్రేయః || వినింద్యైవం సగిరిశమప్రతీపమవస్థితమ్ | దత్తోథాపఉపస్వృశ్యక్రుద్ధశ్చపుంప్రచ

స్యసః తమమాత్రాత్తకః కేవలతమారూపః ఆత్మాస్వభావోయేమాం || ౧౫ || తస్మాదితి - ఉన్నాదాః భూతవిశేషః తేషాం నాథాయ దుహృణా
 దెదుష్టచిత్రాయ - బతేతిభేదః - పూర్వోక్తజ్ఞోకచతుష్టస్య - వాస్తవ స్వయమథః - లుప్తాః క్రియాః యస్మిన్సరబ్రహ్మరూపత్వాదతపివ - నాస్తిశు
 చిర్యస్తాత్ - అమానినెతిస్మ సేతవేతిభేదః - ఆస్య పరమేశ్వరస్య కుడియామానుషికన్యాకథం యోగ్యా స్వాదితి లజ్జాది నా దా తు
 మనిచ్ఛన్న పితత్వం బంధలోభేన దత్తవాత్ - శూక్రామృత్యుసర్వత్వమాశ్రేదృష్టాంతః సహీనత్వే - యద్వా - శోకం ద్రావయతీతి శూ
 ద్రః - ఆత్మనిష్ఠః - తస్య వేదవాణీం కమవిద్యామివ పూర్వాపరస్వవచనవిరోధాపత్తేః - పితకు క్తంభవతి - యథాకృచ్ఛాద్రాయవేద
 మథలోభేన దదాతితద్వదితి - ప్రేతావా సేష్యత్వాదిసర్వం విడంబనమాత్రమితి - స్వయమేవాహ - ఉన్న త్వదితి - అస్యభాఉన్నత్త
 త్తేనైవ వదేత్ - అవః నా స్తిశివోయస్తాత్ - అమత్తః అమత్తజనప్రియ ఇతిచ్ఛేదః - పతిః ప్రమథభూతానామితి భక్తనాత్పల్యమాహ -
 తామసానామపి దోష ముశేష ముపనీయ పాతీతి శతిః - సహ్వానామపి శౌచం శుద్ధిః యోగస్తాత్ - దుష్టేష్యపి పితేమయానుకంప్యా ఇతి
 హృన్తనోయస్యసః దుహృత్తస్మై - బతేతిహేమ - బ్రహ్మణోవాక్యాన్లజ్జాభయాదికం పరిత్యజ్యదత్తేత్యర్థః || ౧౬ || వినింద్యైతి - ఆ
 ప్రతీపం ఆప్రతిహాలం యథాభవతిప్రతిపమవస్థిత మపి వినింద్య || ౧౭ || ఆయమితి - దేవానాం యజనసమయేదేవై స్సహయజే - భాగం నంభ

తాం - తింతుతేభ్యః పూర్వమవలభతాం - అగ్రభోజిత్యాత్ - యద్వాతేమభుక్తవత్సులభతాం - సర్వపాషకత్వా దత్రహతుః - దేవగ
 నిఃసహాయస్తత్పః || ౧౮ || నిషిధ్యమానసానాం - సదక్షః తస్మాత్ స్థానాత్ - వినిష్క్రమ్యజగామ - హాకారవ్యవహర || ౧౯ || విజ్ఞాయతి - గ
 రిశస్యమగా నామగ్రణీః ముఖ్యః - రోషవివ కషాయః తేనరూపితః - ఆరక్తనైత్రత్యర్థః - తస్యగిరిశస్యఅవాచ్యతాంవచనానహా
 తాం - వినిద్యతామిత్యర్థః - తేభ్యఃపిశాపం విససజ్జ || ౨౦ || దక్షంశపతిసాధే - స్త్రీభిః - యజతి - వితస్తత్యకందక్షశరీరముద్ది
 శ్య - శ్రేష్ఠంమత్వా - అప్రతిదుహప్రతిహ్రహమకుర్వతి - పృథగ్దృష్టిః భేదదశీ - తత్త్వతః - పరమాభాత్ || ౨౧ || ఆజ్ఞత్యమే
 వాహ - గృహపిత్వతి - కర్మతంత్రంకర్మపరికరం - వెదేమయేవాదాః అథవాదాః || శ్రు || అక్షయగ్ంహివై చాతుమాస్యయాజినస్సుకృ
 తంభవతిత్యాదయః - తైర్విపన్నావిసప్తాధీర్యస్య || ౨౨ || బుద్ధ్యతి - పరోదేహదిః తమేవాత్మత్యేనాభితోధ్యాతుం శీలంయస్యాఃతయాబు
 ధ్యా - విస్తృతాత్మనోగతిస్తత్త్వంయేన - అతివివచకుః - సకుతుల్యః - అతితరాం స్త్రీకామాస్తీవతిద్వితీయశ్శాపః - బస్తస్యముఖమి
 వముఖంయస్యేతిత్యతీయశ్శాపః || ౨౩ || ఆయంచశాపాస్యమరూపవివేత్యాహ - విద్యతి - విద్యా బుద్ధిరియమేవతత్త్వవిద్యేతిబుద్ధిర్య

క్రమే || ౧౭ || దక్షః || ఆయంతు దేవయజనకం ద్రోపేంద్రాదిభిర్భవః | సహభాగంనలభతాం దే
 వై దేవగణాధమః || ౧౮ || మైత్రేయః || నిషిధ్యమానస్ససదస్యముఖైర్దక్షోగిరిశాయవిస్మయశా
 పమ్ | తస్మాద్వినిష్క్రమ్యవివృద్ధనుమ్యర్జగామకారవ్యనిజంనికెతనమ్ || ౧౯ || విజ్ఞాయశాపంగిరిశా
 మగాగ్రణీర్నందిశ్వరోరోషకషాయరూపితః | దక్షోయశాపం విససర్జదారుణంయేచాన్వమోనం
 స్తదవాచ్యతాంద్విజాః || ౨౦ || నంది || యఏతన్తర్త్యముద్దిశ్యభగవత్యప్రతిదుహి | ద్రుహ్యత్యజ్ఞః
 పృథగ్దృష్టిస్తత్త్వతోవిముఖోభవేత్ || ౨౧ || గృహేషుకూటధర్మేషుసక్తోగ్రాహ్యసుఖభచ్చయా | క
 ర్మతంత్రంవితనుతాద్వేదవాదవివన్నధీః || ౨౨ || బుద్ధ్యాపరాభిధ్యానిన్యావిస్తృతాత్మగతిపకుః |
 స్త్రీకామస్సస్తవతితరాందక్షోబస్తముఖోచిరాత్ || ౨౩ || విద్యాబుద్ధిరవిద్యాయాంకర్మమయ్యా
 మసాజడః | సంసరంత్యహయేచేనుమనుశర్వావమానినమ్ || ౨౪ || గిరశ్శ్రుతాయాఃపుష్పిణ్యానుభు
 గంధేనభూరిణా | మథ్నాచోన్మథితాత్మానస్సంముహ్యంతుహరద్విషః || ౨౫ || సర్వభక్షోద్విజావృ
 త్త్యేధృతవిద్యాతపోవ్రతాః | విత్తదేహేంద్రియారామాయాచకావిచరంత్యహ || ౨౬ || తస్యైవం
 వదతశ్శాపంశ్రుత్వాబ్రహ్మకులాయవై | భృగుః ప్రత్యసృజచ్ఛాపంబ్రహ్మదండంమరత్యయమ్ || ౨౭ ||
 భృగుః || భవప్రతీధరాయేచయేచతాననువ్రతాః | పాపండినస్తేభవేయస్సచ్ఛాస్త్రపరిపం
 థినః || ౨౮ || నప్తశౌచామూఢధియోజటాభస్తాస్థిధారిణః | విశంతుశీవదీత్యాయాంయత్రదైవంసు
 రాసవమ్ || ౨౯ || బ్రహ్మచ బ్రహ్మణాంజైచవయద్యాయంపరినిందథ | సేతుంవిదారణంపుంసాను
 తఃపాపండమాశ్రితాః || ౩౦ || ఎషవీవహిలోకానాంశివఃపంథాస్సనాతనః | యంపూర్వేచానుసం
 తస్థుర్యస్మమాంజనాదనః || ౩౧ || తద్బ్రహ్మపరమంశుద్ధంసతాంవత్త్వేనాతనమ్ | విగర్హ్యయా

స్య - ఆతోపాజడవివ || ద్వితీయాశపతిసాధే - ద్వాభ్యాం - శర్వమవమ్యత్యభిశర్వావమానీతమముందక్షంయేచానుమ్యంకేఅనువతేం
 తె - సగసరంతుజస్తమరణాద్యమభవంత్వీత్యేకశ్శాపః || ౨౪ || గిర ఇతి - శ్రుతాయాః దేవరూపాయాః - పుష్పిణ్యాఃపుష్పాణీవా
 భవాదాః మనఃకోభకత్వాత్ - అథవాదబహుళాయాభిత్వభావః - మధుగంధతుల్యేనస్మరోచకేన - మథ్నామనఃకోభకేగడస్తధితః
 ఆత్మానునోమేమంతేసంముహ్యంతు - కర్మస్వాస్తాభవంత్వీతిద్వితీయశ్శాపః || ౨౫ || సర్వభక్షేతి - సర్వభక్షఃభక్ష్యభక్ష్యవిచారశూ
 న్యాః - పృత్యేదేహదిపోషణాయభృతానివిద్యాతపోవ్రతానియైః - విత్తదిష్టేవారామారతిర్యేపాంతే - యచకాస్సంతోవిచరంత్యిశాప
 స్త్రీతీయః || ౨౬ || తస్యైవం - ప్రత్యసృజత్ ప్రత్యదాత్ - శాపరూపంబ్రహ్మదండం || ౨౭ || భవేతి - నచ్చాస్త్రస్యపరిపంథినః ప్రతిమా
 లాః || ౨౮ || నప్తశౌచా ఇతి - సురాగోడీపైష్టిమాధీర - ఆసవఃతాళాదిసంభవం మద్యం - ద్వైత్వక్యాత్క్షీబ్రత్యం - తద్యత్రదైవం
 పూజ్యందేవతావదాదగణీయమితివా || ౨౯ || బ్రహ్మేతి - బ్రహ్మవేదం - కథంభూతంసేతుంమర్యాదరూపం - తదేవాహ - పుంసాంవ
 తాశ్రమాచారవతాంవిదారణందారకం || ౩౦ || సేతుత్వంప్రపంచయతిద్వాభ్యాం - ఎష ఇతి - ఎషఃదేహాక్షగవివశిషః పంథాఃయంపూ
 ర్వేముషయఃఅనుసంతస్థః ఆశ్రితవంతః - యోయస్మిజనాదనఃప్రమాణంముఖం || ౩౧ || తదితి - భూతరాట్భూతానాంతామసా

౧౯౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థస్తంభే - తృతీయోధ్యాయః :

నాంసతిః || ౩౨ || తస్యైతి - అన్యోన్యశాపకడధయోనానాభాద్విమనాభవతి - తథాపిభగవదనుగృహీతానాంనాశోనస్యదితిభావః || ౩౩ ||
తదితి - ఋషభస్సర్వశ్రేష్ఠః శ్రీహరిః - యత్రజ్యోతిఃపూజ్యః - తత్సహస్రపరివత్సంసత్రం - సమ్యక్విధాయ - హేమహేమ్యాగవిదుర || ౩౪ ||
అశ్లుత్యైతి - యత్రప్రయాగేఅన్వితాతత్రావబృథస్సానంకృత్యావతఃస్థానానాంస్వంస్వంస్థానంయయుః || ౩౫ || ఇతిభావాధాదిపికాయాం -
ద్వితీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
శ్లో || తృతీయేతుసతీతాతయజ్ఞార్చనదిన్మతయ | గమిష్యంతీమహాశనవారితానీతిహతుభిః || సదేతి - శ్రీయమాణయోఃజామాతుశ్చకుర
స్యాపిఅవతిష్ఠమానయోః - భృక్అవస్థానదిత్యస్మాద్విష్ణుస్సం || ౧ || యద్యపి-రుద్రవిహీనోయజ్ఞోనాస్యైవ - తథాపిదక్షస్యరుద్రపరిత్యా
గోద్యేషార్చనాస్స - తత్రద్యేషహతురుక్తః - గర్వేహేతుమాహ - యదేతి - యదాతుప్రజాపతీనామాధిపత్యైఅభిషిక్తః - తదాతస్యస్తయో
గవోధవత్ || ౨ || ఇప్యైతి - గర్వాదవసర్వాబ్రహ్మస్థాన - సేవ్యరాసభిభూయతిర్హస్తైత్య || శ్లో || నాజపేయేనెష్టాబృహస్పతిసవనయ
జేతేతిశ్రుతేః - నాజపేయేనెష్టాబృహస్పతిసవంసమారభే || ౩ || తస్మిన్నితి - కృతస్వస్త్యయనాఃకృతమంగళాః - సభత్యేకాఇతి - దక్షీణాదిభిః

శ పా ఖండాదైవంప్రాయత్ర ధూతరాట్ || ౩౨ || మైత్రేయః || తస్యైవంవదతశ్శాపంభృగో
స్సభగవాన్భవః | నిశ్చక్రానుతతఃకించిద్విమనాభవసామగః || ౩౩ || తేపివిశ్వస్సజస్సత్రంసహస్ర
పరివత్సరమ్ | సంవిధాయసుహేష్వాసయత్రైజ్యఋషభోహరిః || ౩౪ || అశ్లుత్యావబృథంయత్ర గం
గాయమునయాన్వితా | విరజేనాన్తనాసర్వస్వంస్వంధామయయుస్తతః || ౩౫ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - ద్వితీయోధ్యాయః . * * * * *
మైత్రేయః || సదావిద్విషతోరేవంకాలోవైశ్రీయమాణయోః | జామాతుశ్చవశురస్యాపిమమహా
నతీచక్రమే || ౧ || యదాభిషిక్తోదక్షుస్తుబ్రహ్మణాపరమేష్ఠినా | ప్రజాపతీనాంసర్వేషామాధిపత్యై
స్తయోధవత్ || ౨ || ఇప్యైవనాజపేయేనబ్రహ్మిష్టానభిభూయసః | బృహస్పతిసవంనామసమారభే
క్రతూత్తమమ్ || ౩ || తస్మిన్ప్రహ్మర్షయస్సర్వదేవర్షిపితృదేవతాః | ఆసక్తృతస్వస్త్యయనాన్త
త్పత్స్యశ్చసభర్తృకాః || ౪ || తమపశ్రుత్యనభసిభేచరాణాంప్రజల్పతామ్ | సతీదాతాయణీదేవీ
పితృయజ్ఞసుహూత్సవమ్ || ౫ || వ్రజంతీస్సర్వతోదిగ్భ్యుడపదేవవరస్త్రియః | విమానయానా
స్సప్రెష్టాన్విష్ణుకంఠీస్సువాససః || ౬ || దృష్ట్వాస్వనిలయాభ్యాశేలోలాక్షీర్మృకుండలాః | పతిం
భూతపతిందేవమాత్సుక్యాదభ్యభాషత || ౭ || సతీ || ప్రజాపతేస్తైశ్వశురస్యసాంప్రతనిర్యాపితో
యజ్ఞమహూత్సవశీల | వయంచత్రాభిసరాసువాసుతేయద్యర్థితామీవిబుధావ్రజంతీహి || ౮ ||
తస్మిన్భగిన్యోమమభర్తృభిస్సవ్యకైర్భ్రువంగమిష్యంతీసుహృద్విదృతువః | అహంచతస్మిన్భవతాభికా
మయేసహూపనీతంపరిబర్హమర్హితుమ్ || ౯ || తత్రస్వసహైవననుభర్తృసంమితామాత్మప్ససూక్తి
న్ననియంచమాతరమ్ | వ్రత్యైవిరోత్తంతమనామహర్షిభిరున్నీయమానంచమృడాధ్వరధ్వజమ్ ||

ప్రభమమహాతానామపిపత్న్యహాశనశునరహాణముక్త || ౪ || తదితి - తత్తదాభేదతాణాంప్రజ్ఞతాంసతాంపితృయజ్ఞమహూత్స
వంక్రత్యా || ౫ || వ్రజంతీరితి - తత్రవ్రజంతీరుసదేవానాం గంధర్వాదీనాం - వరస్త్రియశ్చస్వనిలయాభ్యాశే సమీపేదృష్ట్వా దేవు
క్యాత్పతిమభ్యభాషతేతిప్రయాణామన్వయః - కథంభూతాః స్త్రియోదృష్టాః - విమానానియానానియాసంతాః - ప్రెష్టాస్సహితాః - ని
ష్టానిపతకాదీనికంతేషుయాసాం || ౬ || దృష్ట్వాతి - శోభనానివాసాంసియాసంలోలానిచంచలానిలక్ష్మీణీయాసాంమృష్టాన్వజ్వలనికుండలా
నియాసంతాః || ౭ || ప్రజాపతేరితి - నిర్యాపితః ప్రవర్తితః - హేమామణివ - తేయద్యర్థితాఇచ్ఛా - తథావయంచత్రాభిసరామగచ్ఛా
మః - సచాద్యాపియాగోనివృత్తః - యతోమీవిబుధాః వ్రజంతీ || ౮ || దేవుక్యంప్రకటయంత్యాహషట్ఫిః || తస్మిన్నితి - పితృభ్యాముపనీతం
దత్తం - పరివహామలంకారాదివ్రవ్యం - భవతాసహ - అహేతుంస్వీకర్తుమభికామయే - అహేతమితిసాతేసత్త్వతంపరివహా
మిచ్ఛామితి || ౯ || తత్రేతి - స్వస్యాభిగీనః - భర్తృభిస్సమిత్తాః సదృశః - క్లిన్నధియంస్నేహద్రానితాంబరముత్తంతండుత్సుకంమ
నోయస్యాస్సాహం - హేమృదఉన్నయమానమూర్ధ్వంక్రియమాణం - ప్రవత్యమానం - అధ్వరేమభ్యజమివసృశ్యంక్రేష్ఠమధ్వరం -
యద్యాఉత్తిస్యమాణమితిపాతే - యజ్ఞతేజుంయూపనా || ౧౦ || అహేతాంత్రాశ్చర్యంయేనతతైతదాత్మక్యమితిచేదతలహాత్వయాతి -

పాతజవితద్విశ్వం ఆశ్చర్యరూపం - త్వయ్యేవ తస్మాదయయా విరచితం - విభాతి - అతో యద్యపితవనాశ్చర్య బుద్ధిః - తథాప్యహం యోషిత్ - ఉత్సుకస్వభావాతవతత్త్వంచనజానామి - అతో దీనాకృపణాసతి - హాభవ - మేభవక్షీతింజన్తధూమిం - ఉద్యతే ప్రప్లుమిచ్ఛామి || ౧౧ || ఉద్యతే మేవ కైముతికన్యాయేనవ్యసక్తిద్వాభ్యాం - పశ్యతి - హాలభవేతిసుహృద్విమోగదుఃఖంత్యయానానుభూతమితిభావః - అన్యామోషితః సంబంధరహితాలపిప్రయాంతిః పశ్య - కాంతసఖాః భర్తృసహితాః - వరూధశః సంఘశః - కథంభూతాః - యాసాం విభూనై సఖాభీమండితం - తాః - హాతికంతనీలకంతేతిపరామగ్రహణంత్యయావిషంభక్షేతమితిసూచయతి || ౧౨ || కథమితి - హేనుశక్రేష్టపితృగృహాత్పవంశిశమ్యసుతాయాః దేహః - కథం నెంగతే ప్రప్లుంసప్రచలతి - తథాప్యనాహూతాస్సంతః కథంగచ్ఛామస్తత్రాహ-సాహృదం - సుహృత్సంబంధితేతసంగృహం - తథాభత్రాదీనాం వగృహం - అనాహుతాలపి అభియాంతిసంతః ప్రస్వత్వమాహ || ౧౩ || తదితి - హాలమత్యంతతన్మత్ ప్రసీద - ఇదం మేవాభితంకతుం - భవానహతి - కారుణికత్వమేవాహ - అదభ్రచక్షుమాఅనల్పజ్ఞాననాపిత్యయా - అత్తనోదేహస్యాథే - అహం నిరూపితాభృతా - యతోధనారీశ్వర ఇతిభ్యాతోసి - అతోమామనుగృహణయాచితస్స || ౧౪ || వివమితి - అభిభాషితః అభియాచితః - కఃదక్షః యానాహ - మమహృదయంభిందంతీతితథాతా - కువాగిషూదురుక్తివాతా - సంస్తా రితస్స || ౧౫ || త్వయేతి - అనాహుతాలపిత్యయాయదుదితముక్తంతచ్ఛేభసమేవ - కింతు అనాత్వ్యం దేహదావహంకారః

౧౦ | త్వయ్యేతదాశ్చర్యమజాన్తమాయయా వినిర్మితంభాతిగుణత్రయాత్మకమ్ | తథాప్యహం యోషిదతత్త్వేచ్ఛతేదీనాదిదృశ్యేభవమేభవక్షీతమ్ || ౧౧ || పశ్యప్రయాంతీరభవాన్యయోషితోప్యలంకృతాః కాంతసఖావరూధశః | యాసాం వ్రజద్భిశ్చ కింతమండితంనభోవిమానైః కలహంసపాండుభిః || ౧౨ || కథంసుతాయాః పితృగేహకాతుకంనిశమ్యదేహస్సురవర్యనెంగతే | అనాహుతాలప్యభియాంతి సాహృదంభర్తుర్గురోద్దేహకృతశ్చ కేతనమ్ || ౧౩ || తన్మైప్రసీదేదమనుర్త్యవాంభితంకర్తుంభవాత్ కారుణీకోబతాహతిత్వయాత్మసోధేహమదగ్రచక్షుమానిరూపితమానుగృహణయాచితః || ౧౪ || మైత్రేయః || ఏవంగిరిత్రః ప్రియయాభిభాషితః ప్రత్యభ్యధత్తప్రహసన్ సుహృత్ప్రియః | సంస్తా రితోమర్తభిదః కువాగిషూయానాహకోవిశ్వస్సజాంసనుత్తతః || ౧౫ || శ్రీశంకరః || త్వయోదితంభోభనమేవభోభనే అనాహుతాలప్యభియాంతిబంధుషు | తేయద్యనుత్పదితదోషదృష్టమోబలీయసానాత్మ్యమదేనమన్యనా || ౧౬ || విద్యాతపోవిత్రవపుర్వయః కలైస్సతాంగులైష్టద్భిరసత్తమేతరైః | స్మృతౌహతాయాంభృతమానదుర్దృశః స్తథానపశ్యంతిహిధామభూయసామ్ || ౧౭ || నైతాదృశానాంస్వజనవ్యపేక్షయాగృహస్మతీయాదనవస్థితాత్తనామ్ | యేభ్యాగతాన్వక్రధియాభిచక్షుతేహ్యరోపితభ్రూభిరమర్షణాక్షిభిః || ౧౮ || తథారిభిర్నవ్యధతేశీలీముఖైశ్చేతేగ్దితాంగౌహృదయేనదూయతా | స్వానాంయథావక్రధియాందురుక్తిభిర్దివానిశంతవ్యతినుర్తతాదితః || ౧౯ || వ్యక్తంత్యముత్తృప్తగతేః ప్రజాపతేః ప్రియాత్తజానామసిసుభ్రుమేమతా | అథాపిమానంసపితుః ప్రపత్య సేమదాశ్రయాత్తః పరితప్యతేయతః || ౨౦ || పాపచ్యమానైశ్చావతురేం

తత్త్వేనమదేనమన్యనాచ - తెదంభవోయద్యనుత్పదితదోషదృష్టయః - సఉత్పదితాలరోపితాదోషదృష్టిర్యమంతే - యదిభవంతి || ౧౬ || తహిసనువిద్యాదిగుణయుక్తాదక్షః - త్వాదృశేమమహత్సుకథం దోషదృష్టిభావేత్తత్రాహ-విద్యేతి - విద్యాదిభిరవస్మృతౌహతాయాం - వివేకజ్ఞానవస్థైసతి - భూయసాం మహత్తమానాం - ధామతేజః - సపశ్యంతిహి - సనుగుణైః కథంవివేకనాశస్త్రాహ-సతాంగులైః వివేకహతుభిరపి - అసత్తమానామితరైః దోషభూతైః - అతఏవతైఃభృతఃభృతఃపుష్టవా - అహంవిద్యాతాపస ఇత్యాదిః - మానోగవణః - తేనదుష్టాదృష్టిమేషాంతే || ౧౭ || నైతాదృశానామితి - స్వజనవ్యపేక్షయాబంధుస్సృష్ట్య-గృహస్మప్రతీయాత్ నావలోకయేత్ - అనవస్థితచిత్తత్వమేవాహ - యేవక్రధియాకుటిలయా బుద్ధ్యాపశ్యంతి - ఆరోపితా ఉత్తంభితాభ్రూర్యమతాన్యారోపితభ్రూడి - తైరారోపితభ్రూభిరిలివా - అమమలైస్సక్రోధైరక్షిభిః || ౧౮ || సమస్వజనానాంగృహంసుహృద్భిగ్-తవ్యంతేషాందుశ్చేష్టితంచసోభవ్యంసతస్యాదిమస్సహత్వాదిత్యాహ - తథేతి - అరిభిశ్చలీముఖైవాదైరదితాంగః ఖండితగాత్రోపితథానవ్యధతే - యతఃతేతేస్వపితి - స్వానాందురుక్తిభిః - మర్మసుతాదితోయథా - నూయతావ్యధమానై - హృదాదివానిశంతవ్యతి || ౧౯ || మయితత్రగతాయాంనెయంశంతేచేత్తత్రాహ - వ్యక్తమితి - వ్యక్తంగిచ్ఛితం - ఉత్తృప్తగతిఃస్థితిర్యస్య - తస్యాత్తజానాంకన్యానాంమధ్య-త్వంగ్రిమైతిమేసంసుతాసి - తథాపిపితృసృకాశాత్ - మానంసలప్స్యసే - మదాశ్రయాత్ మత్సంబంధాత్ || ౨౦ || సన్వేదమభిభావత్యయాకి

మితిదక్షః తిరస్కృతః - యతోపాత్వాం ద్వేష్టి - అత ఆహ - పాపచ్యూతా నైవతి - పాపచ్యూతా నైవ అలం దవ్యమానన హృదా - ఆతురం ద్రి
యః దుఃఖితేంద్రియః - కాభిః పూరుషాజీవః తస్య బుద్ధిశ్చ త్తం - తత్సాక్షిణాం నిరహంకారిణామిత్యభావః - సమృద్ధిభిః పుణ్యకీర్త్యాదిభిః
విషాం సదంస్థాన మైశ్వర్యం - ప్రాప్తం అకల్యః ఆశక్తస్త్వ - తావత్ పరం కేవలం ద్వేష్టి - అసురాః యథా శ్రీహరిం ద్విషంతి ॥ ౧౧ ॥ సమత్వయా
ప్రత్యుత్థాన విసయాద్య కరణాదవజ్ఞాత వివాసాదక్షః తత్ప్రాహ - ప్రత్యుద్గమేతి - హసుమధ్యమే - ప్రత్యుద్గమాదికం మిథాజనై ర్యద్విధీ
యతే - తత్ప్రాజ్ఞే స్సాధువిధీయతే - సాధుత్వమేవాహ - పరస్మై శ్రీవాసుదేవాయ - గుహశయాయ అంతర్యామిణి వీవ - తచ్చ జేత సైవ - పరి
పూర్ణా తస్మై కా యికవ్యాపారాదాగాత్ - అతో అంతర్యామిర్యస్త్వా మన సైవ సర్వం కృతమితి భావః ॥ ౧౨ ॥ కించన కేవలం అభ్యాగతే
ష్యేవ శ్రీవాసుదేవదృష్ట్యానమనంక్రియతే - కింతు నిత్యమేవ మనసి శ్రీవాసుదేవశ్చింత్యత ఇత్యాహ - సత్త్వమితి - విశుద్ధం సత్త్వమంతఃక
రణం - సత్త్వగుణోపసుదేవశబ్దితలవసుదేవశబ్దేనోత్తం - కుతః యద్యస్మాత్ - తత్ర తస్మై సత్త్వై - పుమావ్వాసుదేవః - ఈయతే ప్రకా
శతే - అపగతమావృతం అవరణం యత్సత్త్వః - అయమగుణః - వసుదేవేభగవతి ప్రతీయత ఇతి హి వాసుదేవః పరమేశ్వరః - ప్రసిద్ధః - సచ
విశుద్ధసత్త్వై - ఈయతే ప్రతీయతే - అతః ప్రత్యయా ధౌన ప్రసిద్ధేన ప్రకృత్యర్థో నిర్ధార్యతే - తతశ్చ వాసయతి దేవ మితి భృతృత్వా
వా - వసత్వస్త్రిన్నితి వావసుః దీప్యతే ద్యోతత ఇతి దేవః - వసుభిః పుణ్యైః దీప్యతే ప్రకాశత ఇతి వా - వసుదేవశబ్ద వాచ్యం శుద్ధం సత్త్వం - త
తః కిమిత్యత ఆహ - సత్త్వై చ తస్మై - మేమయా - నమసానమస్తారేణ - అనువిధీయతే అచ్యుత ఇత్యభావః ॥ మన సేవిపాతే మనసా విశేషణాద్ధీ

అవిమూఢగీర్ణహాస్యేష్టాన్తమోయోర్ధమదాత్సతాంప్రియః॥౩॥తామన్వగచ్ఛక్త్రుతవిక్రమాం

యతేధార్య తేచింత్య తఇత్యర్థః - యతః ఆహో భూతేషు ప్రత్యావృత్తేషు అక్షేపణం ద్రిమేషు జాయతే ప్రకాశతే ఆహోక్షజః - ఇంద్రియా
గోచర ఇతి వాలర్థః || ౨౩ || తదితి - తస్మాదైత్యయా సనిరీక్ష్యః - దెహక్ష్మరసీవిపోషకత్వాద్భిరాసచారికపితృత్వవ్యాప్యత్త్యర్థం - ద్వీ
టేశ్రుః - తదేవాహ - హేవరోరు - యాదక్షః - విశ్వసృజాయజ్ఞగతంచాన్విరపరాధం - తిరఃఅకరోతి రస్కృతవాక్ || ౨౪ || విషయే
తోషయాహ - యదీతి - మద్వచోలిహయఆతిక్రమ్య - యతస్సంధావితస్య పూజితస్య సుప్రతిష్ఠితస్య - యదాపరాభవః - ఆనృణవతి - తదాస
పరాభవస్తస్య మరణాయ కల్పతే - అతస్తస్యంగతా నలీపున నాకాయా సీతి భావః - రక్షం దృష్ట్వా తజ్జమేనం దేహమపి విదారయ సీతి సూచితం
భవతి || ౨౫ || ఇతి భావాధాదీపికాయాం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యానములు * * * * *
లో || చతుర్థేనుపతింగాత్వా గతాపిత్రావమానితా | రుషానిభాత్స్య తంబుజ్జేజ్ఞాదేహమితీర్యతే || ఏతావదితి - ఉభయత్ర అనుజ్ఞా
దానెబలాన్నివారణచ - సుహృద్విద్యుః - నిష్క్రమతీభవాత్పరిశంకితా పుననివాళితచ - తదాసాసతీద్విధా - ఆంబోలితచిత్రా ఆనబభా
వ || ౧ || సుహృదితి - సుహృదాందిదృక్షాయాః ప్రతిభాతేనదుర్జనాః - అశ్రుణాంకలాభిలక్షైః అతివిహ్వలావ్యాకులా - అప్రతిపూరుషం
స్వసమానపురుషాంతరరహితం - ప్రధత్యుత్తీభస్తీకరిష్యంతీవ - రుషాచాతోవెషభుఃకంపోయస్యాః || ౨ || తత ఇతి - తతః తంత్రీరుద్రం
విహయసిత్రోగృహేనగాత్ - కథంభూతంయః ప్రీత్యా తస్యై ఆత్మనోదేహస్య అధణంబదాత్ - త్యాగేహతుః - స్తేనంప్రీత్యభా
వః తెనవిషూడాధీర్యస్యాన్న || ౩ || తామితి - దురవిక్రమాంశ్చుంగభంతీం - సహసాషడైయక్షైశ్చ వరణమానాః - మణిమాకృదశ్చ

ఆదిత్యమంతే - పురఃపురతోవృక్షంప్రయమంతే - గతవ్యధానిభావః - శ్రీమద్రామణ్యమంతసాగ్రామనాదాగతవ్యధానిభావః॥
 ౪॥ తామితి - తాంసతీం - వృషంప్రమాదోష్య - శారికాదిభిః శ్రీతోచకరజైః - శ్వేతాతపత్రాదిభిశ్చ - మహారాజవిభూతిభిశ్చ - విటం
 తైః శోభితాః యయః - శారికాః పతనపుణాః సమీగ్యః - గీతాయనైః - గీతాశ్రమైః ॥ ౫ ॥ ఆబ్రహ్మతీ - ఆసమంతాత్తూర్యావేదభూ
 మః తేనోజితం శోభితం - యజ్ఞసంబంధిపశుశనసంయస్తి - యద్యాతేనోజితం అతిశయితం యజ్ఞవైశసంపరస్పరస్ప ధావస్తి
 తత్ - యజనం యజ్ఞస్థానం - సమావిశత్ - విబుధైః జూష్టం - మృదాదిభిః నిసృష్టాని నిమిత్తాని భాండాని పాత్రాణి యస్తి ॥ ౬ ॥ తామితి - క
 శ్చననాత్రియన్ నావృతవా - యజ్ఞకృతః గయోయద్యయంతస్తాత్ - తత్ర హతుః - తేన విమానితాం - స్వస్థాః జననీంచయుతేవినా - తా
 మ్మసాదరాః - పరిషస్వజుః ఆనిగితవత్యః - ప్రేమాశ్రుభిః నిరుద్ధః కంఠోయాసాం ॥ ౭ ॥ సాదర్యతీ - అప్రతినందితా అనాదృతానతీ - నాద
 తనగృహీతవతీ - కథంసాదర్యతీ సాదర్యేన - భగినీనాం యస్స ప్రశ్నః - తత్ర సమథా యోగ్యా - యావత్తాతయాసహ - తాంచ
 నాదతనాశ్చోదిత్యధాః ॥ ౮ ॥ అరుద్రతీ - సవిద్యతేరుద్రస్య భాగో యస్తి తం - దేవేరుద్రై - కృతం హరనం అవజ్ఞాంచ - అహ్వనాద్య
 కరణాత్ ॥ ౯ ॥ జగహాతి ॥ జగహానిందితవతీ - అమఘాణకోపేన విపన్నా అవ్యక్తతయా గిరా - శివం ద్వేష్టితి శివద్వితీతం - ధూమప
 థః కర్తృమాగః - తత్ర శ్రమః అభ్యాసః - తేన స్తయోగవోయస్య - దక్షవధాయ సముత్థితా - స్వాజ్ఞయానిగృహ్య నివార్య ॥ ౧౦ ॥ నిందితా

సతీమేకాంత్రి నైత్రానుచరాస్స హస్తశః సపార్షద*యతౌమణీమన్తదాదయః పురోవృషేంద్రా
 స్తరసాగతవ్యధాః ॥ ౪ ॥ తాంశారికాకందుకదర్పణాంబుజైః శ్వేతాతపత్రవ్యజనస్రగాదిభిః | గీతా
 యనైర్దుందుభిశంఖవేణుభిర్వృషేంద్రమారోష్య విటంగితాయయః ॥ ౫ ॥ ఆబ్రహ్మఘోషోర్జితయ
 జ్ఞవైశసంవిప్రస్విజుష్టం విబుధైశ్చ కృతస్సశః | మృద్ధార్షయః కాంచనదర్భచర్తభిర్నిసృష్టభాండంయ
 జనంసమావిశత్ ॥ ౬ ॥ తామాగతాంత్రనకశ్చనాత్రియద్విమానితాంయజ్ఞకృతోభయాజ్ఞనః | ఋ
 తేస్వస్థాస్సాంజననీంచసాదరాః ప్రేమాశ్రుకంఠ్యః పరిషస్వజుర్ముదా ॥ ౭ ॥ సాదర్యసంప్రశ్నస
 మర్థవార్తయామాత్రాచమాతృప్వస్పృభిశ్చ సాదరమ్ | దత్తాంసపర్యాంవరమాసనంచసానాదత్తపి
 త్రాప్రతినందితానతీ ॥ ౮ ॥ అరుద్రభాగంతమవేక్ష్య చాధ్వరంపిత్రాచదేవేకృతహేళనంవిభా |
 అనాదృతాయజ్ఞసదస్యధీశ్వరీమకోపలోకానివధత్యుతీరుషా ॥ ౯ ॥ జగహాసామఘావిపన్నయాగిరాశి
 వద్విషంధూనుపకశ్రవాస్తయమ్ | స్వతేజసాభూతగణానముత్థితాన్నిగృహ్యదేవీజగతోభిశ్చణ్య
 తః | ౧౦ ॥ దేవ్యువాచ ॥ నయస్యలోకేస్త్యతిశాయనః స్రీయస్తథాప్రియోదేహభృతాంప్రియా
 త్తనః | తస్మిన్ సమస్తాత్మనిముక్తవైరకఋతేభవంతంకతమః ప్రతీషమేత్ ॥ ౧౧ ॥ దోషాన్పరేమాం
 హిగుణేషుసాధమోగృహ్యంతికేచిన్నభవాదృశాన్విజ | గుణాంశ్చఫల్గాన్పహుళీకరిష్టమోమహా
 త్రమాస్తేష్వవిదద్భవానఘమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాశ్చర్యమేతద్యదసక్సుసర్వదామహద్వినిందాకుణపాత్మవా
 దిమ్ ॥ సేష్యం మహాపూగుషపాదపాంసుభిర్నిరస్తతేజస్సుతదేవశోభనమ్ ॥ ౧౩ ॥ యద్వ్యయతరం

మోవాహత్రయోదశభిః ॥ నెతి - ముక్తవైరకేత్యుక్తవిరోధతస్మిన్ శబ్దే - భవంతమృతేవినా - కతమఃకః - ప్రతీషయేత్ ప్రతిహలమాచరేత్
 వైరాభావేనాతవః - యస్యలోకే అతిశయనః అతిశయితోనాస్తి - తథాప్రియోప్రియశ్చనాస్తి - సమాసపాతే - అతిశయేనప్రియోనాస్తి
 దేహభృతాంప్రియోయత్రాతస్య - సమస్తస్యాత్మనికారణభూతే - సమస్తరూపిణివా ॥ ౧౧ ॥ తస్యచప్రతిహలకరణం ద్వేషా - మహాత్మ
 మద్రోహణ - సాక్షాత్తద్వోహణచ - తత్రపురుషాణాంచాతువిధ్యంవదంతి - మహాత్మమద్రోహమాహద్యాభ్యాం - దోషానితి - హ
 ద్విశేత్యధిక్షేపః - భవాదృశాస్త్వద్విధాః అసూయకాః - పరమాంగుణేషుదోషానెవగృహ్యంతి - నతుగుణా - కేచిన్తధ్యస్తాః - పరగుణ
 మదోషాన్గృహ్యంతి - కింతుయథాస్థితాగుణా - దోషాన్వివేకేగృహ్యంతి - తేతుమహంతఉచ్యంతే - సాధవస్తుకేవలంగుణానెవగృహ్యం
 తి - నదోషా - తేతుమహాత్తరాఉచ్యంతే - మహాత్మమాస్తుదోషాన్గృహ్యంత్యేవ - ప్రత్యుత్తరభల్గాతుచ్ఛానపిగుణా - బహుళీకరిష్టవో
 భవంతి - భవానఘమవిదర్శవిదితవాకల్పితవానిత్యధాః - తద్వప్రహ్మస్థానభిఖాయసీత్య నెనసూచితం ॥ ౧౨ ॥ ఏతచ్ఛ్రుతుజానెమయ
 త్రమేవేత్యాహ ॥ నెతి - కుణపంపుతంశరీరం - తదేవాత్మేతియవదంతితేషు - ఈమ్యుకాంతిః తయాసహితం సేష్యం - యథాభవత్యే
 వం - మహతాంబినిందేయత్ - పితదాశ్చర్యంసభవతి - యద్యా - మహతాంపాదపాంసుభిస్సేష్యం - నిరస్తంతేజఃప్రభావోమహామితి -
 యద్యపిమహంతఃస్వనిందాగసహంతే - తథాపితత్పాదరణవఃతదసహమానాస్తేమాంజనానిరస్యంతి - అతోసక్సుమహద్విందనమేవ
 ఉచితమిత్యధాః ॥ ౧౩ ॥ తదేవం మహాత్మమద్రోహముక్తాత్మస్మైవకృతం ద్రోహమాహద్యాభ్యాం ॥ యదితి - యద్యన్యద్వ్యయతరంనా

౨౯౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - చతుర్థోఽధ్యాయః .

మృత్యువశాత్ ప్రసన్నానామ - సృజంత్యేషామమమంసశ్చమామహంతి - కేవలంస్తావేరితగచ్ఛంతం - సతుమనఃపూర్వకం - తచ్చసకృ
దపిప్రసంగాదపి - తంశివంద్యేష్టి - సలంఘ్యంతాససంజ్ఞాయస్య - అహమాశ్వతరఃఅమంగళరూపః || ౧౮ || పాపహరత్వముత్తమైశ్చ క్రిముక్తి
ప్రగత్యైవశివంపరాధ్యాయంత్యాహ - యదితి - యస్యపాదపద్మం - మహతాగమనాంస్యేవాళియఃప్రేః - బ్రహ్మరసోబ్రహ్మసందః - సవివాస
హామకరందః - తదభిః - యశ్చాభిఃసకామస్యలోకస్య - తాస్తా ఆశిషవషాతి || ౧౯ || యదుక్తంశివాపదేశోహ్యశివఇతి - యచ్చ
క్తంప్రతావాసేష్విత్యాది - తదాక్షిపంత్యా హ || కింవేతి - యాజ్ఞాతాఃఅపకీర్యశ్చశాసేఅవసత్వసత్త్వ - తస్యశ్చశాసన్యమాల్వానిభస్త్వ
స్యకపాలానిచభూషణత్వేనసంతియస్యతం - త్వత్తోన్యేనవిదుఃకింవాసవిదంతేవేతిచేత్ - తథాసతితేహంతద్దాన్యామపపత్యైత్యాహ - త
స్యచరణావస్థప్రంగళితంసిమాల్వంగ - యేముఖాభిధానయంతి || ౧౯ || ఇదానీందేహంత్య క్తుకామాధమకతత్త్వమాహ - కణావి
తి - కణాపిధాయఅభ్యాద్య - నిగఃభేద్యది - మతుఃసమరయతుగవా - అకల్యఃసమర్థోనభవతి - తథాభర్తావితిభర్తృక్షక - ఈ
శస్వామిని - అస్మడిభినిరంతుశ్చేః - సృశిః - అస్యమాసేఅధిక్షిప్యమాణ - ప్రభుశ్చక్తశ్చేత్ - రుశీంఅకల్యాణవాదినీం - ప్రసహ్యబలాత్ -
భింద్యాత్తథాస్వయంప్రాణావిస్మజేదితియత్ సభమః || ౨౦ || అతఇతి - తవత్వత్తత్త్వన్నంశరీరం - శితికంఠోనిలకంఠః - తన్నింద
కాత్ - ప్రమాదాదాపన్నస్యాపవిత్రస్యత్యాగంవిశాసవిశుద్ధిరిదృష్టాంతేనాహ - జగస్యభక్షితస్యాన్నస్య - ఉద్గిరణంవమనమేవ - పుం
సఃశుద్ధింప్రచక్షతే || ౨౦ || యదుక్తంబుప్రక్రియాయాశుచయఇతితత్ప్రత్యాహ || సతి - వేదవాదావిధినిపేదయాపాః - స్వవివలోకే

నామగిరీరితంసృజంత్యేషామమమంసశ్చమామహంతి తమ్ | పవిత్రకీర్తితమలంఘ్యశాసనంభవా
నహూద్యేష్టిశివంశివేతరః || ౧౮ || యత్పాదపద్మంమహతాంమనోభిభిన్నపేవితంబ్రహ్మరసాసవా
ద్భిః | లోకస్యయద్వషతిచాశిషోర్ధి నస్తస్మైభవాన్ప్రహ్యణివిశ్వబంధవే || ౧౯ || కింవాశివాశ్చ
మశివంనవిదుస్తద్దన్యేబ్రహ్మదయస్తనువకీర్యజ్ఞాతాఃశ్చశాసే | తన్నాల్వభస్త్వనృకపాల్వనసత్త్విశా
స్తేయేమూర్ధభర్తృధతితచ్చరణావస్థమ్ || ౧౯ || కణాపిధాయనిరయాద్యదకల్యఈశేభర్తావిత
ర్యస్యశిభిర్నృభిరస్యమానే | భింద్యాత్ప్రసహ్యరుశతీమసతాంప్రభుశ్చేజ్జిహ్వోమసూనపితతోవి
స్మజేత్సదమః || ౨౦ || అతస్తమోశ్చన్నమిదంకళేబరంసథారయిష్యేశితికంతగహిణః | జగస్యమో
హాద్ధివిశుద్ధినుంధసోజుగుప్సితస్యోద్గిరణంప్రచక్షతే || ౨౦ || నవేదవాదాననువర్తతేమతిస్సప్తపవలా
కేరమతోమహామునైః | యథాగిరీరైవమనుష్యయోఃపుభక్స్వప్నవధమేనపరంక్షిపేత్స్థితః || ౨౧ || క
ర్తృప్రవృత్తంచనివృత్తమప్యతంవేదేవిఃచోభయబింగమాశ్రీతమ్ | విరోధితద్యోగవదైకకర్తరిద్వ
యంతథాబ్రహ్మణీకర్తృనర్చతి || ౨౦ || మావఃపదవ్యఃపితరస్తదాస్థితాయాయజ్ఞశాలాస్వనుధూమవ
త్క్షాభిః | తదన్నత్యైరసుభృద్భిరీడితాఅవ్యక్తలింగాలవధూతసేవితాః || ౨౧ || నైతేనదేహేనహరేక్య
తాగసోదేహూద్భవేనాలమలంకుజన్తనా | ప్రీడామమాధూత్తుజనప్రసంగతస్తజ్జన్మగోమహతా

స్వాత్తస్యవరమమాణస్య - మహతోమునైః - సమ్యగ్విరక్తస్య - మతినానువతతే - నివృత్తాధికారిత్వాత్ - అధికారిభేదేషుప్రాంతః - య
థాదేవానాంగలిరాకాశవివ - మనుష్యాణాంసృధివామేవ - అతస్సవిధర్మవివప్రప్రతిక్షణనివృత్తిలక్షణవాస్థితస్య - పరంసన్యంభ
ర్తృపురుషంవా - సక్షిపేత్సనిందేత్ - వ్యవస్థితాధికారత్వేన - ఉభయోస్సత్యత్వాత్ - సక్షిపేదేవేతివాన్వయః || ౨౧ || పితడేవోపపాదయం
త్యాహ - కర్తృలి - యత్ప్రవృత్తంఅగ్నిహూత్రాది - నివృత్తంశమదమాదిచ - ఋతంసత్యమేవ - యతః - వేదలక్రీతంవిహితం - తచ్చవివి
చ్యవ్యవస్థయాక్రీతం - సత్త్వస్యవిశేషణవ్యవస్థామేవాహ - ఉభయంరాగవైరాగ్యలక్షణం - లింగంబిచ్ఛంఅధికారివిశేషణంయస్మిన్
తత్ - సను - సూ || యావజ్జీవమగ్నిహేత్రంబ్రహ్మలిశాంతోదాంతేతిత్యాదిమ - నైవంవ్యవస్థాప్రతీయతే - సత్యం - తథావ్యభిచారికాధికారి
త్వవిరోధాత్తథాపర్యవస్థిత్యాహ || యుగపద్మావోయాగపవం - యుగపదేనవికస్మిన్ - కర్తరి - తత్తర్కద్వయంవిరోధి - సమతహానివృత్త
కర్తృవేనాపితకతవ్యమేవ - సత్యాహ - బ్రహ్మణీసదాశివే - అదఃఉభయలక్షణం - కించిదపికర్త - సభాతీనప్రాప్నోతి - అతోయథాప్ర
వృత్తనివృత్తయోః - పరస్పరభర్తాకరణసహజః - వివక్షిత్వైతదుభయకర్తాకరణసహజమితిభావః || ౨౦ || ఐతాధిస్తకృతస్నానఃతథా
సగ్నత్యాదినాయాభాగాద్యభావఉక్తః - తత్రాహ - మేలి - హపితః - అన్నాభిః ఆస్థితా ఆక్రితాః - పదవ్యఃఅణిమాదిసమృద్ధయః - వః
యుష్మాకం - మాససంతిత్యభః - యతఃవఃపదవ్యః - యజ్ఞాలాస్వేవభవంతి - తాశ్చతదస్మేనయజ్ఞకేనాస్మేనత్యజైః కేవలంఉడితాః -
ధూమవత్క్షాభిశ్చభజ్యంతే - యశ్చాస్తత్పదవ్యః - తాస్తునైవంధూతాః - కింతుఅవ్యక్తలింగాః - సవ్యక్తంలింగంహతుఃయాసూంతాః -
శ్చిచ్ఛాహత్రప్రభవత్వాత్ - అవధూతైఃబ్రహ్మవిద్భిఃసేవితాః - అతోహమాధ్యః - శ్రీరుద్రోదరిప్రభృతిగర్వంసూక్ష్మాభిభావః || ౨౧ ||

జింబహునోత్తేనభిరంబుదైహంత్యత్యైమ్యవేత్యాహద్యాభ్యాం సతి-ఏతేననాలంసపూర్యతేతి-అపితు అలమవ-కథంభూతేన-కుజ
 న్ననా-తదేవాహ-శ్రీహరకృతాగసఃకృతావరాధస్యతవ-జేహమద్భుతేన-సమన్తాభ్యాం యంతేహఃకథంత్యాభ్యతేత్రాహ-కుజన
 స్యతవ-ప్రసంగతఃసంబంధాత్-మమలజ్ఞాభూత్-అతఃయఃమహతాంతప్రద్యకృత్-విప్రియకతా-తస్మాత్ యజ్ఞస్త-రితధిక్-త్వ
 త్సంబంధాదన్తాభ్యమిత్యధః॥౨౨॥ గౌత్రమితి-౩౦౪॥ పరిహసాదిమ వినోద వాక్యాదిమ-దాతౌయణీలిసంబోధయత్-త్వదీయం
 త్వత్సంబంధవాచకం-గౌత్రంనామ-యదాపృషథధ్వజలహగృహ్లాతి-తదాలహం-వ్యతేతంసర్వస్త్రితంయథాభవత్యేవం-సుదుర్జనాః
 అతిదుఃఖితచిత్తాభవామి-తత్తస్మాత్-హినిశ్చితం-ఏతత్తుణపప్రాయం-భృత్యత్యైత్యత్యైమి॥౨౩॥ ఇతితి-దక్షంప్రతిభిత్తమవదం
 కృత్వా-శత్రుహాన్త్రాధాదిరిపుహుతి-ఉదీచీందిశం-ఉదీచ్యాందిశ-పాతాంతత-ఉదబ్ధభి-శాంతవాక్ గృహీతమాహ-జలంస్పృ
 హ్యైవచమ్య-దృక్భృశం॥౨౪॥ యోగమాగమవాహ-కృత్యైతి-అనితామ్రాణాహ-ఉభ్యాంభృత్ప్రతినిరోధనసమానా-ఎకరూ
 పా-నాభిచక్రకృత్వా-తతః-ఉదానముత్థాప్య-ధియాసహపృథిహ్లాపయిత్వా-కంఠమాగేణ-భ్రువోమధ్యమనయత్॥౨౫॥ ఏవమి

మహ్యద్యకృత్ ॥౨౬॥ గౌత్రంత్వదీయంభగవాన్స్వషధ్వజోదాతౌయణీత్యాహయదాసుదుర్జ
 నాః॥ వ్యతేతంసర్వస్త్రితమాశుతధ్వహంవృత్ప్రత్యపతత్తుణపంత్యదంగజమ్ ॥౨౭॥ మైత్రేయః॥
 ఇత్యభ్యరేదతుమనూద్యశత్రుహాన్తీతాపునిదీనిషసాదశాంతవాక్॥ స్పృహ్యైవజలంపీతదుమాల
 సంవృతానిమూల్యదృగ్గోగపథంసమావిశత్ ॥౨౮॥ కృత్వాసమానావనిలౌజితాసనాసోదానముత్థా
 ప్యచనాభిచక్రతః॥ శనైహృదిస్థాప్యధియోరసిస్థితంకంతాద్భ్రువౌర్వధ్యమనిందితానయత్॥
 ౨౯॥ ఏవంస్వదేహంసుహతాంసుహీయసాముహుస్సమారోపితమంకమాదరోత్॥ జహసతీదతుగుహ
 మనస్విదీదధారగాత్రైష్వనిలాగ్నిధారణామ్ ॥౩౦॥ తతస్స్వభర్తుశ్చరణాంబుజాసవంజగద్గురో
 శ్చింతయతీనచాపరమ్॥ దదశదేహేహాగకల్మషసతీసద్యఃప్రజజ్ఞావలసమాధినాగ్నినా॥౩౧॥ తత్ప్ర
 శ్యతాంభాభుచిచాద్భుతంహుహాద్ధాహేలివాదస్సుకుహనజాయత॥ హంతప్రియాదైవతమస్యదేవీజ
 హంసూకేనసతీప్రకౌపితా॥౩౨॥ అహూలనాత్మ్యంసుహదస్యపశ్యతఃప్రజాపతేర్యస్యచ
 రావరంప్రజాః॥ జహంసూన్యద్వీమతాన్తజాసతీమనస్విదీమానమజస్రమహతే॥౩౩॥ సోయంమ
 ర్మషాహృదయోబ్రహ్మబంధులోకతేజకీర్తింమహతీమవాప్స్యతి॥ యదంగజాంపాపంపురుషద్విమ
 ద్యతాంనప్రత్యషేధన్త్యతయేపరాధతః॥౩౪॥ వదత్యేవంజనేసత్యాన్తస్త్వాసుత్యాగమద్భుతమ్॥
 తందతుంపాషాదాహంతుముదతిక్షున్నదాయుధాః॥౩౫॥ తేషామాపతతాంవేగంనిశామ్యధగ
 వాన్భ్రుగుః॥ యజ్ఞఘ్నఘ్నసయజాషాదతీణాగ్నోజుహవహ॥౩౬॥ అధ్వర్యుణాహూయమా
 నేదేవాఉత్పేతురోజసా॥ ఋభవౌనామతపసాసోమంప్రాప్తాస్సహస్రశః॥౩౭॥ తైరలాతాయు
 ధైస్సర్వేప్రమథాస్సహగుహ్యకాః॥ దహ్యామానాదిశోభేజుశద్భిర్బ్రహ్మతేజసా॥౩౮॥
 ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే-చతుర్థోధ్యాయః.
 మైత్రేయః॥ భవౌభవాన్యానిధనంప్రజాపతేరసత్త్వతాగూలవగమ్యనారదాత్॥ స్వపాషా

తి-మహతాంభాజ్యతమేన॥౩౯॥ తతేతి-తతః-చరణాంబుజాసవంచరణారవిందమకరదం-భతు-రసరం-నదదశ-దహశ్చస
 ద్యఃప్రజ్వలితోభూత్-సమాధినాయాగ్నిస్తేన॥౪౦॥ తదితి-భేభువిచహాత్యాదివాదః-తమనాహ-హంతేలివిమాదౌ-దైవతమస్య
 పూజ్యతమస్యప్రియా-కేనదతేణ-ప్రకౌపితాసతీ॥౪౧॥ అహూఇతి-మహత్ అనాత్మ్యందౌజాస్యం-అస్యసర్వత్రస్నేహఏవన్యా
 య్యైత్యాముః-యస్యేతి-యసవీమతాలవజ్ఞాతా॥౪౨॥ సతితి-దుర్మషంత్యసహసం-హృదయంయస్య-లోకేజనమధ్య-చకా
 రాత్సరకంచ-యత్యతః-స్వీయాంఅంగజాం-సుతాం-అపరాధతః-స్వావజ్ఞయా-మృతయమరణాయఉద్యతారి-సనివారితవా-పురు
 షద్విత్తేవద్యే॥౪౩॥ వదతితి-అద్భుతం-దృష్టవ॥౪౪॥ తేషామితి-యజ్ఞఘ్నఘ్నహంతీతియజ్ఞఘ్నఘ్నంకేన॥ శ్రు॥అసహతాలసురారయే
 గంసిపికాచాిత్యాదినా॥౪౫॥ అధ్వర్యుణితి-అధ్వర్యుణాభ్యగుణాయతపసాసోమంప్రాప్తాః-తేఋభవోనామదేవాఉత్థితాః॥౪౬॥ తైరితి-బ్ర
 హ్మతేజసాఉశద్భిర్దేవమనైః॥౪౭॥ ఇతిభావాధ-దీపికాయాం-చతుర్థోధ్యాయవ్యాఖ్యా.
 ॥ పంచమోత్సవశీదేహత్యాగమాకణ్యశంకరః॥ ఏరథత్రుంకుమత్పాద్యతేనదక్షమజేసునత్ ॥ భగవతి-ప్రజాపతేహాదోనిశా

౨౯౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థస్తంభే - పంచమోధ్యాయః .

శం - కుతఃతేనసత్త్వతాయాః - తస్యాభ్యుదయః - యేషుభవఃదేవాస్తేః || ౧ || త్రుధ్యతి - సఃసూరజాతీరుత్రుః - ఘోరస్సౌజాతాండ్ర్య
త్యుతాపట్య ఉత్థితస్సౌతాం భువివిససజా - సుదష్టపృథ్వీయన - తటితాంవహ్ని నాంచ - సటాఃజ్వాలాస్తద్వదుగ్రరోచిఃసా
స్తాం || ౨ || తతఃతతి - తతఃజటాయాస్సకాశాత్ - అతికాయఃవీరభద్రఃజాతఃతతిశః - తనువాదేహన - దివంస్పృశాత్త్యుచ్యత్య
భవః - ఘోరకృష్ణవణః - త్రయస్సూర్యాభవన్యశోయస్య - కరాళాదనగ్రాస్తుంగాదంప్రాయస్య - జ్వలదగ్నిరివమూర్ఖజాయ
స్య - కపాలమాలావిద్యంతేయస్య - వివిధానిఉద్యతాని ఆయుధానియస్య || ౩ || తమితి - హరుత్రభటయధకుశల - మద్భటానాంత్యంత
గ్రణీస్సౌ - సయజ్జంధక్షంజహి - బ్రహ్మతేజోదుజాయమితిమామంస్థాః - యతఃత్వంమేఅంశకః || ౪ || అజ్ఞప్రతి - మన్యనారుద్రేణ
పరిచక్రమేప్రదక్షిణంచకార - అసహ్యంతప్రతిభాతం - యత్తరంపూజేగపైస - భౌతాతమహీయసాంబలీయసామపి - సహస్సహస్థుం
బలంసోధుంక్షమం - మేనే || ౫ || అన్వీయమానఃతతి - జగదంతకః మృత్యుఃతస్యాప్యంతకంశూలం - ఘోషయంతిశబ్దంకుర్వంతితిఘోషణా
ని - నూపురాదీనిభూషణానియదాస్తావంప్రేయస్యసః || ౬ || అథేతి - కకుభిదా - తమానభవతి - తంతురజతిజ్ఞాత్వాపయః - రజవితక్తుతో

*దనైన్యంచతదభ్యుదయఃవిద్రావితంక్రొధమపారమాదధే || ౧ || త్రుధ్యస్తుదష్టపృథ్వీసహజాతీర
టాంతటిదహ్ని సటోగ్రరోచిషమ్ | ఉత్త్యత్యరుద్రస్సహసోత్థితోహసన్గంధీరనాదోవిససర్జతాం
భువి || ౨ || తతోతికాయస్తను *వాస్పృశాదివంసహస్రబాహుఘనరుక్మీసూర్యదృక్ | కరాళదంప్ర
జ్వలదగ్నిమూర్ఖజఃకపాలమాలీవివిధోద్యతాయుధః || ౩ || తంకింకరోమితిగృణంతమాహబద్ధాంజలిం
భగవాన్భూతనాథః | దక్షంసయజ్జంజహిమద్భటానాంత్యం గ్రణీరుద్రభటాంశకోమే || ౪ || అజ్ఞప్రప
వంకుపితేనమన్యనాసదేవదేవంపరిచక్రమేప్రభుమ్ | మేనేతదాత్మానమసహ్యరంహసామహీయ
సాంతాతసహస్సహస్థుమ్ || ౫ || అన్వీయమానస్సతురుద్రపాషాదైర్భ్య శంసదద్భిర్వ్యననత్నుభైర
వమ్ | ఉద్యమ్యశూలంజగదంతకాంతకంసంప్రాద్రవద్ధోషణభూషణాంఘ్రః || ౬ || అథర్విజోయజ
మానస్సదస్యాఃకకుభ్యుచీచ్యాంప్రసమీక్ష్య రేణుమ్ | తమఃకిమేతత్తుతపిత్రజోధూదితిద్విజాద్విజప
త్యుశ్చదధ్యుః || ౭ || వాతానవాంతినహిసంతిదస్యవః ప్రాచీనబహిర్ద్వితీహిగ్రదండః | గామౌ
నకాల్యంత ఇదంకుతోరజోలోకౌధునాకిం ప్రళయాయుకల్పతే || ౮ || ప్రసూతమిశ్రాస్త్రీయఉద్వి
గ్నచిత్రాఃఉచుర్విపాకోవృజినస్యైవకస్య | పశ్యంతీనాందుహిత్యాణాంప్రజేశస్సతాంసతీమవదధ్యా
వనాగామ్ || ౯ || యస్త్యంతకాలేవృప్తజటాకలాపఃస్వ శూలసూచ్యర్పితదిగ్గజేంద్రః | వితత్యన్య
త్యత్యుదితాస్త్రదోర్ధ్వజానుచ్ఛట్టహాసస్తనయిత్తుభిన్నదిక్ || ౧౦ || అమషయితాతమసహ్య
తేజసంమన్యప్లుతంచుర్నిగీక్ష్యం భ్రుశుట్యా | కరాళదంప్రభిరుదస్తభాగణంస్యాత్సన్తికింకోపయ
తోవిధాతుః || ౧౧ || బహ్వావముద్విగ్నదృశోచ్యమానేజనేనదక్షస్యముహూర్తహస్తనః | ఉత్పేతు
రుత్పాతతమాస్సహస్రశోధయావహాదివిభూషాచపర్యక్ || ౧౨ || తావత్సరుద్రానుచరైర్మహోమ

భూత్ - దధ్యుః చింతయామాసుః || ౭ || హత్వంతరాసంభవే దేత్వా తికంకల్పయంతి - వాతా ఇతి - దస్యానా మభావే హతుః - ప్రాచీనవి
హిఃతదానీంతనోరాజా - జీవతీతి - సకాల్యంతేనశ్రీస్తుంసీయంతే || ౮ || ప్రసూతీతి - ప్రసూతిదక్షపత్నీ - సామిత్రాముఖ్యాయాసాం
తాః - విపాకఃఫలం - పశ్యంతీనామపీతి తస్యాదుఃఖాధిక్యేహతుః - అవదధ్యే అవజ్ఞాతవా - అనాగామనాగసంఅసపరాధాం || ౯ || స
చేదంసుతావజ్ఞామాత్రం - తింతురుద్రావజ్ఞావ - అతోనాస్యభద్రంభవిష్యతీత్యాపయద్వాభ్యాం - యఇతి - పుస్త్రోవికీణోజటాక
లాపోయస్య - స్వశూలస్యసూచ్యాః - అగ్రేఅపితాఃప్రతాః - దిగ్గజేంద్రయన - ఉదితానిఉన్నమితాని - అస్త్రాణిమైస్తే - దోషఃవా
హవవిపద్యజాః - తాన్వితత్యహర్షేణన్యత్యతి - ఉద్యఃఅబ్జహసః - కతోరోహసపివ స్తనయిత్తుగజాతంతేన - భిన్నాఃవీధీతాః - దిశఃయ
నసః || ౧౦ || అమషయిత్యేతి - అమషయిత్యాఅసహనయ క్రంకృత్వా - మన్యప్లుతంక్రొధవ్యాప్తం - ఉదస్తఃఉత్తిప్తః - భాగణంక్షత్రసం
ఘఃయేనసః - పునశ్చతంకోపయతఃవిధాతురపికింస్వస్తీస్యాత్ - సస్యాదవ - తస్యజైవంసతిఅన్యస్యకాకథా || ౧౧ || బహ్వాది - ఉద్విగ్నాస్త్ర
చలితాద్యక్యస్యతేనజనేన - బహుయథాభవతీత్యేవఉద్యమానేసతి - ఉత్పాతతమాః మహూత్పాతాః ఉత్థితాః - పర్యక్ సర్వతశ్చ - క
థంభూతాః - మహత్తనోదక్షస్యభయావహః || ౧౨ || తావదితి - నానావిధానిఆయుధానయేషాం - వామనతైఃప్రస్తేవిః - ఉద్యతాయు

ధాః - పింగైఃకపిశైః - పిశంగైఃపీతవజ్రైః - మకరస్యవజ్రదరంజనసంచయేషాంతైః - పరితోధావద్భిఃఅవరుద్ధః || ౧౩|| కేచిదితి - యజ్ఞశాలాయాఃపూర్వపశ్చిమస్తంభమూరపితంబూర్వపశ్చిమాయాతంకాష్టంప్రాగ్వింశతిః - తంస్తంభం - యజ్ఞశాలాయాః - పశ్చిమతః పశ్చిశాలాం - యజ్ఞశాలాయాఃపురతఃస్థితం - సదామంటపం - సదసఃపురతఃహవిధానం - తస్యోత్తరతఃఆగ్నిప్రశాలాం - తద్విహారంయజమానగృహం - మహాసంపాకభజనశాలాం || ౧౪|| రురుజురితి - రురుజుఃబభంజుః - ఉత్తరవేద్యాఃమేఖలాఃసీమాసూత్రాణి || ౧౫|| ౧౬|| ౧౭|| సవణితి - గ్రావభిఃఅగ్నిమానాః - నైకథాఅనెకథాదుక్తుః || ౧౮|| జుహ్వతేతి - స్తువఃహస్తేయస్య - భవఃవీరభద్రః - లులుంభేఉత్పాటితవాన్ || ౧౯|| భగస్యేతి - ఉజ్జహరఉద్ధృతవాన్ - సదస్యః - సభాయాంస్థితస్య - శపంతంశవనిందాంకుర్వంతందతం - అత్థాలోచనైః - అసూసుచత్ - సూచితవాన్ ప్రేరితవానిత్యర్థః || ౨౦|| పూష్ణితి - కలింగదేశరాజస్య అనిరుద్ధోద్వాహబలభద్రయథామ్యుతేదంతాన్పాటితవాన్ - గృమణిగురుతరేరుద్రే - నింద్యమానేదతఃదంతాన్దశాయాన్ - యాజమానః - పూష్ణిరితిపాతేద్వివచనం - శ్రు || ఐంప్రాపాష్ణశ్చరుభావతీత్యత్ర - తత్పహితస్యపిపూష్ణః - దంతపాతనప్రాప్త్యర్థం - సూచితవాన్ - తథాహి - శ్రు || పూమాప్రపిష్ట

హాన్నా నాయుధే ర్వానునకై రుదాయుధైః | పింగైఃపిశంగైర్మకరోదగానవైఃపర్యాస్తవద్భిర్విదురాన్వరుధ్యత్ || ౧౩|| కేచిన్మభంజుఃప్రాగ్వింశంపత్నీ శాలామథాపరే | సదఆగ్ని ప్రశాలాందతద్విహారంమహానసమ్ || ౧౪|| రురుజుర్మజ్జపాత్రాణితథై కేగ్ని నశామయన్ | కుండేష్వమూత్రయస్త్రై చిద్విభిదుర్వేదిమేఖలాః || ౧౫|| అబాధంతమునీనన్యపకేపత్నీ గతజన్యన్ | ఆపరేజగృహుద్వైవాన్ప్రత్యాసన్నాన్పలామితాన్ || ౧౬|| భృగుంబబంధమణిమాన్వీరభద్రఃప్రజాపతిమ్ | చండీశఃపూషణందేవంభగంనందీశ్వరోగ్రహీత్ || ౧౭|| సర్వవన్ద్విజోద్భష్టాపనస్యాస్పదినాకసః | తైరర్ద్యమానాస్సుశృశం గ్రావభినైకథాద్రవన్ || ౧౮|| జుహ్వత స్తువహస్తస్యశ్రూణిభగవాన్భవః | భృగోర్లులుంభేసదసియోహసన్తశ్శ్రవదర్శయత్ || ౧౯|| భగస్యనైత్రేభగవాన్పావితస్యగుహాభువి | ఉజ్జహరసదస్థోత్థాయశ్శపంతమసూసుచత్ || ౨౦|| పూష్ణశ్చాపాతయన్దంతాన్తల్లింగస్యయథాబలః | శప్యమానేగరిమణియోహసద్దర్శయన్దతః || ౨౧|| ఆక్రమ్యోరసిదత్తున్యశితథారేణహేతినా | భిందన్న పితదుద్ధర్తుంనాశకోన్త్ర్యంబకస్తదా || ౨౨|| శస్త్రై రస్త్రాన్వివై రేనమనిర్భిన్న త్వచంహరః | విస్తయంపరమాపన్నోదభ్యోపశుపశిశ్చిరమ్ || ౨౩|| దృష్టాపంజ్ఞ పనంయోగంపశూనాంసవతిర్మథే | యజమానపశోస్తస్యకాయాత్రేనాహరచ్ఛిరః || ౨౪|| సాధువాదస్తగాతేషాంకర్తృతత్త్వశంసతాం | భూతప్రేతపిశాచానామ న్యేషాంతద్విపర్యయః || ౨౫|| జుహవై తచ్ఛిరస్తస్త్రిదక్షిణాగ్నా వసుషితః | తద్దేవయజనం దధ్ధాప్రార్తిష్ఠద్గుహ్యాకాలయమ్ || ౨౬|| * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - పంచమోధ్యాయః . * * * * * మైత్రేయః || అథ దేవగణాస్సర్వేరుద్రాన్దక్షిణైఃపరాజితాః | శూలపట్టసనిస్త్రీంశగదాపరిఘముగ్ధరైః || ౧|| సంభిన్నభిన్నసర్వాంగాస్సర్వికన్భ్యాభయాకులాః | స్వయంభువేనమస్త్రై త్వకాత్మైక

భాగోదంతకోహితందేవాఅబ్రువన్మితి - విహితస్యపిష్టభాగస్య - ద్విదైవత్యా భావాత్ - తత్రతస్యదంతాస్సంతీలిపక్తవ్యంస్యాత్ - నైతత్సంగచ్ఛతేత్యాశంక్య - తస్యాపితత్రవంతపాతావస్థాభేదప్రకృతైనద్వి వచనసజ్ఞాప్యతే - అతపివపూష్ణమగ్రహందేవభావత్స్యతి || ౧|| పూషాతుయజమానస్యదద్భిజః - క్షతిపిష్టభుగితి - కేవలశ్చేతిపిష్టభుగ్భవిష్యతి - అగ్నిసహితశ్చేత్ యజమానదద్భిఃభక్షయిష్యతీతి || ౨|| ఆక్రమ్యేతి - భిందన్నపీత్యత్రగితిమ్యుపవిష్యతీతి - త్ర్యంబకోవీరభద్రః || ౩|| శస్త్రై రితి - అస్త్రాన్వివై ముకంత్రసహవైః - సనిభిణ్నాత్వగ్యస్య - తథాభూతం దృష్ట్యేతిశేషః || ౪|| దృష్ట్యేతి - సఃపశూనాంపతిః - మథేసంజ్ఞాపనంయోగం - కంతనిష్ఠీదనాదిరూపం మరణోపాయం - దృష్ట్యాతేనోపాయనాహరత్ || ౫|| సాధువాద ఇతి - అన్యేషాంబ్రహ్మణాదీనాం - తద్విపర్యయః అసాధువాదః - అభూదితిశేషః || ౬|| జుహవేతి - గుహ్యాకాలయంకైలాసం || ౭|| ఇతిభావాథాదీపికాయాం - పంచమాధ్యాయన్యాఖ్యా . * * * * * || షష్టాధ్యాయోదంతాంభువనసహగత్వాభవంవిధిః | సాంత్యయామానదత్తేదిదీవితాద్యథామాదరాత్ || అథేతి - అథదేవగణాఃస్వయంభువేన్యకేదయ్యేతిద్వితీయనాన్వయః - శూలాదిభిః || ౧|| సంభిన్నైః - సంభిన్నానితృటితాని - భిన్నానివిదీతాని అంగానియేషాం - సహముత్సృజిఃస

భ్యైశ్చవతఃమానాః || ౨ || ఉపలభ్యతః కస్యదక్షస్యనైయతుఃసజగ్ముః || ౩ || తదితి విభుఃబ్రహ్మ తేజోసితలతేజస్వినిపురుష కృతా
గసినత్యపి స్వయంత్రకృతాగసం బుభూషతాంతపరాధంకతుమిచ్ఛతా సాతథాబుభూషా తేషాంక్షేమాణు సభూయాత్ ప్రా
యేణతిలోక్తైః నభవేదవేత్య ధాః || ౪ || అథాపితి అథాపిప్రసాదయధ్వంక్షేమాపణుధ్వం యేభవంతః బహిఃపఃయజ్ఞస్య భాగ
భుజం పరాదుః సారాదేవభండితవంతః ప్రగృహీతాంఘ్రిపద్మంయథాభవతితథా సాదాప్రగృహ్యత్యధాః || ౫ || ఆశాసానాదీతి ఆ
ధ్వరస్య జీవితంపునస్సంధానం ప్రాధాన్యమానాస్సంతః యస్మిన్కుపితేసతి సలోకసాలోలోకానభవేత్ సశ్యేదిత్యధాః || ౬ || వ
యంత్రగంతుంబిభిమః త్వమేవకంచుపాయంవిధత్స్వ తిచేత్తత్రాహ నెతి యజ్ఞఃతదానీంతసఇంద్రః యస్య తత్త్వం బలవీర్య
యోః ప్రమాణంఇయత్రాంచనవిమః వీర్యంపరాక్రమః పాపమితిపాతేఅపరాధం || ౭ || ౮ || కైలాసంపరాధాయతి చతుదశశిభిః || ౯ || జన్మై
తి సరతత్తైదేవైజుష్టం || ౧౦ || నానెతి శ్లోకప్రయస్యైకాన్వయః శృంక్షేమాతైఃరమణంరతిప్రదమిత్వత్తరణాన్వయః కథంభూ

నై తన్న్యవేదయత్ || ౨ || ఉపలభ్య పురైవై తద్భగవాన్బసంభవః | నారాయణశ్చవిశ్వాత్మానక
స్యాధ్వరమీయతుః || ౩ || తదాకర్ణ్యవిభుః ప్రాహతేజోసితకృతాగసి | పుంసితేమాయ సాభూయా
న్న ప్రాయేణబుభూషతామ్ || ౪ || అథాపియాయంకృతకిచ్ఛిసాభవంయేబర్హి పోభాగభుజంపరాదుః |
ప్రసాదయధ్వంపరిశుద్ధచేతసాక్షిప్రప్రసాదంప్రగృహీతాంఘ్రిపద్మమ్ || ౫ || ఆశాసానాజీవితమధ్వ
రస్యలోకస్సపాలః కుపితేనయస్మిన్ | తమాశుదేవంప్రియయావిహీనంతుమాపయధ్వంహృదివిధ్నం
దురుక్తైః || ౬ || నాహంనయజ్ఞోనచయాయమన్యే యేదేహభాజోమునయశ్చతత్త్వమ్ | తిమఃప్ర
మాణంబలవీర్యయోర్వాతే స్యాత్తత్రం స్రస్యకఉపాయంవిధిత్సేత్ || ౭ ||
స ఇ త్థమాదిశ్య సురానజస్తైస్సమన్వితః పితృభిస్సప్రజేజైః | యయాస్వధిష్ఠ్యన్విల
యంపురద్విషఃకైలాసమిద్రప్రవరంప్రియంప్రభోః || ౮ || జన్మైక్షధితపోకుంప్రయోగసిద్ధైర్నరై
తైః | జుష్టంకిన్న రగంధరైర్వరపురోభిర్వృతంసదా || ౯ || నానామణమమైఃశృంక్షేర్నానాథా
తువిచిత్రిజైః | నానాద్రుమలతాగుత్తైర్నామృగగణాన్వితైః || ౧౦ || నానాకులప్రప్రవజైర్నా
నాకందరసానుభిః | రమణంవిహారంతీనాంరమజైస్సిద్ధయోషితామ్ || ౧౧ || మయూరకేకాభిరుతం
మదాంధాభివిమూర్ఛితమ్ | ప్లావితైరక్తకంఠానాంపూజితైశ్చపతత్త్రిణామ్ || ౧౨ || ఆహ్వాయం
తమిప్రాధస్తైర్ద్విజాన్తా మమఘోద్రుప్తైః | వ్రజంతమివమాతంగైర్గృణంతమివనీర్మరైః || ౧౩ ||
కుందారైఃపారిజాతైశ్చసరలైశ్చోపశోభితమ్ | తమాతైస్సాలతాతైశ్చకోవిదారాసనార్జునైః ||
౧౪ || చూతైఃకదంబైర్మిషైశ్చ నాగపున్నాగదంపకైః | పాటలాశోకవకురైఃకుండైఃకురవకై
రపి || ౧౫ || స్వణాఞ్గశతపత్రైశ్చవరరేణుకజాతిభిః | కుటజైర్మల్లికాభిశ్చమాధవీభిశ్చమండితమ్ ||
౧౬ || పనసోదుంబరాశ్చత్థప్లతుస్యగ్రీధహింకుభిః | భూర్జైరోషధిభిఃపూగైరాజపూగైశ్చజంబుభిః ||
౧౭ || ఖర్జూరామ్లాతకామ్రాద్యైఃప్రియాళుమకుకేంగుదైః | ద్రుమజాతిభిరన్యాభీరాజితంవేణు
కీచకైః || ౧౮ || కుముదోత్పలకల్పారశతపత్రసమృద్ధిభిః | నలినీమకలంకూజస్థగబృందోకుశోభితమ్ |

త్రేనానాథాతుభివిచిత్రైః నానాద్రుమలతాగుల్మయైః || ౧౦ || నానెతి నానా అకులానిప్రప్రవణానియైః నానాకందరాస్యా
సవశ్యయైః తమణిస్సహస్రీడంతీనాం || ౧౧ || మయూరైః మయూరాణాంకేకాభిఃస్వనైః నాదితం మదాంధైరభిభిః విమూర్ఛితం
మూఢానారాగగతివిశేషాః తదాన్వయైశ్చతంతంరక్తకంఠానాంకౌకిలానాం ప్లావితైః పుతత్వంనీతైఃస్వనైః అన్యమింపతత్త్రిణాం
కపూజితైః || ౧౨ || ఆహ్వాయంతమితి ఉద్ధస్తైరున్నతశాఖైఃద్రుప్తైః ద్విజాఃపక్షిణఃఆహ్వాయంతమివ లోకేహిహస్రముత్క్షేప్యఉత్పై
స్వరణఆహ్వానమథివాంకుర్వంతి అద్రిశ్చక్షుఃప్రహస్తాకారైర్నామైస్తత్రత్యపక్షిస్వనైశ్చ తథాబ్యత ఇత్యధాః ప్రజ్ఞ
మాతంగైర్గణజైఃప్రజంతమివ నిరుణారధ్వనిభిఃగృణంతంభాషమాణమివ || ౧౩ || ౧౪ || చూతైరితి చూతాద్రుమూరవాంతరజాతిశ్చ
దః || ౧౫ || స్వణైః తేణుకజాతిభిరత్యత్ర తేణుకాఃవిలాః జాలిఃమాలతీ || ౧౬ || ౧౭ || ఖర్జూరైః ద్రుమజాతిభిరత్యత్ర జాలిరవాం
తరభేదసామాన్యావేణుకీచకయోనీకరంధ్రసరంధ్రత్వైసభవః || ౧౮ || కుముదైః కుముదాదీనమృద్ధిభిః పాతుభిః సనీమసరస్సుశ్చ

లంఘ్యురంభాభవత్యేవం - హజంతియానిపక్షేబుందానితైరుచశోభితం || ౧౯ || ౨౦ || కణ్డతి - మృగాదిభినిజాప్తంవిషేషితం - నా
భిఃకస్తూరీమృగః - పూర్వంమృగగణాశృంగవిశేషిత్యేవోక్తాః - ఇదానీంస్వాతంత్ర్యేణత్యేవపానరుక్త్యం - కణ్డతీమండై స్సంరుద్ధానిలవృతా
ని - సఖినాంపులినానితైః - శ్రీఃశోభాయస్త్రిక్ || ౨౧ || పర్యస్తమితి - సందయాగంగయా - పర్యస్తంపరివేష్టితం - సత్యాభవాన్యాః - స్నా
నైః - పుణ్యతరంతిసుగంధిఉదకంయస్యాం || ౨౨ || దదృశురితి - తత్రగిరా - వనంచ దదృశుః - యత్రవనై - తన్నామసాగంధికంనామపం
కజంభవతి - జాతావేకవచనం || ౨౩ || పురీంవణాయతి చతుభిః - సందేతి - పురఃపురాత్ - జాహ్యతఃభవతః - తీర్థపాదస్యహః - పా
దాంభోజరజసా || ౨౪ || యయోరితి - యయోవిగాహ్యప్రవిశ్యక్రీడంతి || ౨౫ || యయోరితి - యయోరంభః - విగతతృప్తిపిగజాఃపిబంతి -
తత్రహేతుః - తాసాంసురస్త్రిణాం - స్నానవిభ్రష్టంగళితం - యన్నవంకుకుమలైః - పింజరంపీతవణం - గజీకరిణీః || ౨౬ || తారతి -
తారంరూప్యం - తారామయవిమానానాం - శత్రైఃసంకులాం - తటిద్భిః స్త్రిణాం - ఘనైఃవిమానానాం - భేనపుర్యాస్సాదృశ్యం || ౨౭ || హి
త్వేతి - యత్వేశ్వరపురీం - హిత్యాతిత్రప్య - తద్వసంచదృష్ట్వ - తేదేవాః - ఆరాధూరాత్ - వటందదృశురితతుభేనాన్వాయః - కథం

౧౯ || మృగైశ్శాఖామృగైఃక్రోడైర్మృగైఃక్రోడైర్ముత్యశల్యకైః | గవయైశ్శరభైర్వాప్యైః
రురుర్మహిషాదిభిః || ౨౦ || కర్ణాణైకపదశ్వాద్యైర్విరుష్టంమృగానాభిభిః | కదళీపండసంరుద్ధనలినీపు
లినశ్రియమ్ || ౨౧ || పర్యస్తంసందయాసత్యాస్నానపుణ్యతరోదయా | విలోక్యభూతేశగిరివిబు
ధావిస్తయంయయుః || ౨౨ || దదృశుస్తత్రతేరమ్యామలకాంనామవైపురీమ్ | వనంసాగంధికంచాపి
యత్రతన్నామపంకజమ్ || ౨౩ || సందాచాలకనందాచసరితౌపాహ్యతఃపురః | తీర్థపాదపదాంభో
జరజసాతీవపావనే || ౨౪ || యయోస్సురస్త్రియఃకుత్తరవరుహ్యాస్పదిష్ట్యతః | క్రీడంతిపుంభిస్సించ్యం
త్యోవిగాహ్యరతికర్మితాః || ౨౫ || యయోస్తత్సానవిభ్రష్టనవకుకుమపింజరమ్ | విత్తపోపిపిబం
త్యంభఃపాయయంతోగజాగజీః || ౨౬ || తారహేమమహారత్నవిమానశతసంకులామ్ | జుష్టాంపుణ్య
జనస్త్రిశీర్యథాఖంసతటిద్భునమ్ || ౨౭ || హిత్యాయత్వేశ్వరపురీంవనంసాగంధికంచతత్ | ద్రు
మైఃకామమఘైశ్చాద్యంత్రమాల్యఫలచ్ఛదైః || ౨౮ || రక్తకంఠఖగానీకస్వరనుండితషట్పదమ్ |
కలహంసమలశ్రేష్ఠంఖరదండజలాశయమ్ || ౨౯ || వనకుంజరసంఘృష్టహరిచందనవాయునా | అధి
పుణ్యజనస్త్రిణాంముహుగున్తదయన్తనః || ౩౦ || వైడూర్యకృతసోపానావాపీరుత్పలమాలినీః |
వ్యాప్తంకింపురుషైర్దృష్టైఃఆరాద్దదృశుర్వటమ్ || ౩౧ || సయోజనశతోత్సేధఃపాదోనవిటపాయు
తః | పర్యక్తౌతాచలశ్చాయోనిర్నిడస్తాపవజితః || ౩౨ || తస్మిన్నహాయోగమయేముముక్షుశరణే
సురాః | దదృశుర్దైవమాసీనంత్యక్రామక్షమివాంతకమ్ || ౩౩ || సనందాద్యైర్నహసిద్ధైశ్శాంతై
స్సంశాంతవిగ్రహమ్ | ఉపాస్యమానంసఖ్యాచభద్రాగుహ్యకరతుసామ్ || ౩౪ || విద్యాతపోయో
గపథమాస్థితంతదధీశ్వరమ్ | చరంతంవిశ్వసుహృదంవాత్సల్యాల్లొకమంగళమ్ || ౩౫ || లింగంచతా

భూతంవనం - విచిత్రాణిమాల్యాని - ఫలానిభద్రాశ్చ యేషుతైర్బ్రహ్మైః - హృద్యంసుఖకరం || ౨౮ || రక్తకంఠతి - రక్తకంఠఖగానామసీ
కస్య స్వరైఃకుండితాష్టత్పదాఃషట్పదస్వరాయస్త్రిక్ - కలహంసానాంకులస్యశ్రేష్ఠం - ఖరదండానిపద్మాని - తద్యక్తాఃజలాశయాయ
స్త్రిక్ || ౨౯ || వనైః - వనకుంజరైఃసంఘృష్టాః - యేహరిచందనద్రుమాః - తత్సంబంధినావాయుసా - పుణ్యజనస్త్రిణాంముహుః - అధిఅధికం -
ఉన్నదయన్ || ౩౦ || వైడూర్యతి - యత్రచఉత్పలమాలినీయోనాప్యః - తత్కింపురుషైఃవ్యాప్తంవటాదృష్ట్యా - పాశాంతరి - కింపురుషైఃప్రా
ప్తావాపీశ్చదృష్టైఃత్యభః || ౩౧ || సయోజన - యోజనశతోత్సేధః - ఉచ్చాయోస్య - పాదోనైఃసర్వతః - సంచనప్రతియోజనప్రమాదైః -
విటపైఃశాఖాభిః - ఆయతఃవిస్తృతః - పర్యక్తసర్వతఃకృతా - అచలచ్ఛాయయేన - నిగతంనీడంయస్మాత్ || ౩౨ || తస్మిన్నితి - ముముక్షూ
శాంశరణాశ్రయై - త్యక్తఃఅమక్షయేననః - అంతకఃతత్తుల్యః || ౩౩ || తం విశిష్టపంచభిః - ససందాద్యైరితి - సఖ్యాకుబేరణ - ఉపాస్య
మానం || ౩౪ || విద్యతి - విద్యాఉపాసనా - తపశ్చిత్రైకాగ్ర్యం - యోగస్సమాధిః - తేషాంపంథానం - ప్రవతనద్వారాలోకస్య - మం
గళంహితంతపఃవాత్సల్యాత్ స్నేహత్ - ఆవరంతం || ౩౫ || లింగమితి - సంధ్యాశ్రయచారక్తవజ్రేన అంగేన - శస్త్రాదిలింగం చాత్రతి

భావచిత్తం 32 || ఉపవిష్టమితి - త్రుతినామససంబ్రుసీ - తస్యాముపవిష్టం - నారదాయబ్రహ్మప్రవోచంతంబ్రువంతం 32 || కృత్యే
తి - సవ్యం పాదపద్మం - దక్షిణే ఊరా - కృత్యావిన్యస్య - సవ్యే జానునిచ - సవ్యం బాహుంకృత్యా - దక్షిణ బాహు ప్రకోష్ఠే మణిబంధహన -
అక్షమాహంకృత్యా - దక్షిణ మాస్తకృతయతకముద్రయా ఉపలక్ష్మితమాసీనమిత్యథః || తదుక్తం యోగశాస్త్రే || శ్లో || ఏకంపాదమథైక
స్త్రికావిన్యసేదూరుసంస్థితమ్ | ఇతరస్త్రింస్తదాబాహుంబీరాససమిదంస్తృతమితి - తథాతకముద్రాచోక్తా || శ్లో || తజ్జన్యంగుష్ఠయో
రగ్రేమిథస్సంయోజ్యచాంగుళీః | ప్రసార్యబోధనంప్రాహుస్తకముద్రైలిమాంత్రికాఇతి || 33 || తమితి - బ్రహ్మనిర్వాణంబ్రహ్మసం
దః - తత్రసమాధింబికాగ్ర్యం - ఆశ్రితం - యోగకయ్యోయోగపట్టంచ - నామజానుదృఢీకరణాథంవిశేషణోపాత్రైతవంతం - మనసశ్చ
లాముసయః - తేషామాన్యంముఖ్యం || 34 || సఇతి - అహాత్తమోవిష్ణుః - నామనమూర్తిః - యథాకస్యకాశ్యసస్య || 35 || తథేతి - మహా
షికాభిస్సహితాఃయేనీలలోహితమనువతంతే - తేపితస్తే అభివాదనంపంచనంచక్రైః - ఏవంసర్వైఃసమస్తైఃప్రాహ - కృతఃప్రణా
మోదేవైర్యస్తేతం || 36 || యద్యపిత్వంనీచవన్తాంసమస్త రోషి - తథాపితవైశ్వర్యమహంవేదీత్యాహ || జానయతి - విశ్వస్య ఈశంజాన -
తత్రహేతుః - జగతోయోనిర్యాశక్తిఃప్రకృతిః - బీజంచయశ్చివఃపురుషః - తయోఃపరంకారణం - తథాపినిఖేదంయస్త్వహ్మ - నిర్వి

పసాధీష్టంభస్తదండజటాజినమ్ | అంగెనసంధ్యాభ్రరుచాచంద్రరేఖాంచబిభ్రతమ్ || 37 || ఉపవిష్టం
దర్శమయ్యాంబ్రస్యాంబ్రహ్మసనాతనమ్ | నారదాయప్రపూచంతంపుచ్చతే శృణ్వతాంసతామ్ |
38 || కృత్వోర్దక్షిణేసవ్యంపాదపద్మంచజానుని | బాహుప్రకోష్ఠేక్షమాలామాసీనంతర్గముద్ర
యా || 39 || తంబ్రహ్మనిర్వాణసమాధిమాశ్రితంవ్యపాశ్రితంగిరిశంయోగకయ్యోమ్ | సలోకపాలాము
నయోమనీనామాద్యంమునిం ప్రాంజలయఃప్రణేముః || 40 || సతూపలభ్యాగతమాన్తయోనింసురా
సురైశ్చైరభివందితాంఘ్రమ్ | ఉత్థాయచక్రైశ్చైరసాభివాదనంసుహృత్తుఃకస్యయథైవవిష్ణుః || 41 ||
తథాపరేసిద్ధగణామహర్నిభిర్యవై సమంతాదనునీలలోహితమ్ | నమస్తృతఃప్రాహశశాంకశేఖ
రంకృతప్రణామంప్రహసన్నివాత్మభూః || 42 || బ్రహ్మ || జానెత్వామిశవిశ్వస్యజగతోయోనిబీజ
యోః | శక్తైశ్చివస్యచపరంయత్తద్బ్రహ్మనిరంతరమ్ || 43 || త్వమేవభగవన్నైతచ్ఛివశక్తోస్య
హవయోః | విశ్వంసృజసిపాస్యత్ప్రీడన్నార్ణవదోయథా || 44 || త్వమేవధర్మార్థదుఃఖభివర్తయే
దక్షిణసూత్రేణసర్వథాధ్వరమ్ | త్వయైవలోకేవసితాశ్చసేతమ్రాయాన్ప్రాహ్మణాఃశ్రద్ధధతే
ధృతవ్రతాః || 45 || త్వంకర్తృణాంమంగళమంగళౌనాంకర్తుస్సలోకంతమషేస్వఃపరంవా | అనుం
గళౌనాంచతమిప్రముల్బణంవిపర్యయఃకేనతదేవకస్యచిత్ || 46 || నవై సతాంతవచ్చరణార్పితాన్త
నాంఘూతేషు సర్వేష్వభివశ్యతాంతవ | భూతానిచాన్తన్యపుగ్నిదృక్షతాంప్రామేణరోషోభిభవే
ద్యథావశుమ్ || 47 || పృథగ్ధియఃకర్తృదృగోదురాశయాఃపరోదయోనాన్పితహృద్రుజోనిశమ్ | పరా
దురుక్తైర్వితుదంత్యరుంతుదాస్తాన్తావధీదైవవధాన్భవద్విధః || 48 || యస్మిన్యదాపుష్కరనాభమా

కారంచతదేవత్వమితిజాన || 49 || సమవీరుధమేతత్త్రాహ || త్వమితి - త్వమేవనరూపయోఃఅవిభక్తయోః-శివశక్తోః-ప్రీడన్విశ్వస్య
ప్యోదికరోషి-ఉణానాభివ-స్వరూపయోరితిపాత-స్వాంశయోరతోసవిరోధః || 50 || త్వమేవేతి - ధర్మమథంచదాగ్ధి-యాత్రయా-
తస్యాఅభిపత్యయేరక్షణాయ - అధ్వరంసృష్టవాససి - యద్వా - హేధర్మథా మఘధర్మద్వ-అభిపత్యయేతత్ప్రాప్తమ - దక్షిణసూ
త్రేణనిమిత్తేన - సేతవోవర్ణాశ్రమాచారమర్యాదాశ్చ-అవసితాఃనిబద్ధాః-నిజితాఇతిహ-శ్రద్ధధతేశ్రద్ధయా అనుతిష్ఠంతీతి || 51 || సర్వక
ర్మఫలదాతాపిత్యమేవేత్యాహ || త్వమితి - హేమంగళ-మంగళౌనాంకుభానాంకర్తృణాం - కతుః-స్వఃస్వగణం-పరంమోక్షంవా - తమ
షే - తత్రఇహ - అమంగళౌనాంఅకుభానాంకర్తృణాం - కర్తుశ్చతమిప్రసరకం - తమషే - తత్రకేనాపిహేతునా - తదేవతస్మిన్నైవ - కస్య
చిద్విపర్యయోభవతి || 52 || కోపోత్రహేతురిత్యసంభావితమిదమితి - కైముతికన్యాయేనాహ || నేతి - సతాంసతః - రోషానాభిభవేత్ - త
వత్వాంద్వితీయాథేషష్ఠీ - పశుం అజ్ఞం - యథాభిభవేత్ - తద్వత్ || 53 || పృథగ్ధియ ఇతి - యతఃయేష్యథగ్ధియఃభేదపుశః - అతఃక
ర్తృత్వేవదృష్టిర్యహం - మస్యఃఆశనూయేమాం - పరేషాముదయేన సంసదా - అపితాహృదిరుగ్యమాం - అరుంతుదాఃమమభేత్తారః -
తైవేనవధోయేమాంతా - భవద్విధఃనిరుపమఃసాధుః - మావధీత్సహన్యాత్ || 54 || ప్రతుతసాధూనాంప్రతమాలోక్య - అనుగ్రహ
మృగకరుణామహాసీత్యాహద్వాభ్యాం || యస్మిన్నితి - యస్మిన్దేవే - యదాకాలే - స్ఫుష్టధియఃసోహితచిత్తాః-పృథగ్ధృతోభవంతి-త

త్రాపరాధే - సాధవో హ్యనుకంపయా - అనంతరమేవ పరమఃఖా సహిష్ణుతయా - చిత్తప్రకంపేన - కృపాంకుర్వంతి - నతు క్రమంపరా
 క్రమం - కుతఃదై వబలాత్తైతే అనభేదాసతి - మమైవదై వగవివంధూతం - కోత్రా సరాధస్తేషామితి మత్వా - హసనం సమర్పంతీత్యధాః ||
 ౧౮ || భవానితి - భవాంస్తు అస్పృష్టమతిః - అతస్సుమస్తద్యక్ సర్వజ్ఞః - తయామాయయా - అహతః ఆత్మాయేషాంతేషు - అతివికర్తానుగ
 తన్ తైషు - ఇహాపరాధే - అనుగ్రహంకర్తుమహాసి || ౧౯ || ఏవం సామాన్యేనోక్తౌప్రస్తుతమాహత్రిభిః కువి - త్వయాహతస్య - అత
 ఏవ అసమాప్తస్య - ప్రజాపతేరధ్వరస్య - హేమనోయత్రాధ్వర - కుయజ్ఞ కాః - భాగినోపితవభాగం నదదుః - భాగాహత్వమేవాహ - యే
 సత్వయేనం మఖోనినీయతే - ఫలంప్రాప్యతే || ౨౦ || దేవానామితి - హేమనోఅనాతురంతరోగ్యమస్తు || ౨౧ || భాగశ్చతవాస్తీవత్యా
 హ || ఏవ ఇతి - హేరుద్ర - యావదిత్యథేయదిత్యవ్యయం - యజ్ఞేకృతే - యావానుచ్ఛిష్టః అవశిష్టథాః - తావానెషః - తవభాగోస్తు - హేరు
 ద్రతేనభాగేన - అద్యయజ్ఞః - కల్పతాంసంపద్యతాం || ౨౩ || ఇతి భావాధాదీపికాయాం - షష్ఠాధ్యాయవ్యాఖ్యా .

యయాదురంతయాస్పృష్టనియః పృథగ్దృశః | కుర్వంతిత్రహ్యనుకంపయాకృపాంససాధమోదై
 వబలాత్తైతే క్రమమ్ | ౧౮ || భవాంస్తుపుంసః పరమస్యమాయయాదురంతయాస్పృష్టమతిస్తమస్త
 ద్యక్ | త్వయాహతాత్మస్పనుకమచేతస్సవ్యనుగ్రహంకర్తుమిహార్హసిప్రభో | ౧౯ || కుర్వధ్వరసో
 ధ్వరణంహతస్యభోత్వయాసమాప్తస్యమసోప్రజాపతేః | నయత్రభాగంతవభాగిసోదదుఃకుయజ్ఞ
 సోయేననుఘోనినీయతే || ౨౦ || జీవతాద్యజమాసోయంప్రపద్యేతాక్షిణీభగః | భృగోఃశ్శ్రా
 ణిరోహంతుపూజ్ఞోదంతాశ్చసూర్వవత్ || ౨౧ || దేవానాంభగ్నాత్రాణామృత్విజాంచాయుధా
 శ్చభిః | భవతానుగృహీతానామాశుమసోస్తవనాతురమ్ || ౨౨ || ఏషతేరుద్రభాగోస్తుయమచ్ఛి
 ష్టోధ్వరస్యవై | యజ్ఞస్తేరుద్రభాగేనకల్పతామద్యయజ్ఞహా || ౨౩ ||
 '*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థ స్కంధే - షష్ఠోధ్యాయః . ***
 మైత్రేయః || ఇత్యజేనానునీతేనభవేనపరితుష్యతా | అభ్యధాయినుహాహాహూప్రహస్యశ్రూయ
 తామితి || ౧ || భవః || నాఘంప్రజేశబాలానాంవర్ణయేనానుచింతయే | దేవమాయాభిగూతానాందం
 డస్తత్రధృతోమయా || ౨ || ప్రజాపతేర్దగ్ధశీర్ష్ణోభవత్వజముఖంశిరః | మిత్రస్యచక్షుషేక్షేతభాగం
 స్వంబద్ధిషోభగః || ౩ || పూషాతుయజమానస్యదద్భిర్జక్షతుపిష్టభుక్ | దేవాఃప్రక్ష్ప్రసర్వాంగాయేను
 ఉచ్ఛేషణందదుః || ౪ || బాహుభ్యానుశ్విసోఃపూజ్ఞోహస్తాభ్యాంకృతబాహవః | భవంత్యధ్వర్యవ
 వశ్చాన్యేబస్తశ్శశ్రుర్భుగుర్భువేత్ || ౫ || మైత్రేయః || తదాసర్వాణిభూతానిశ్రుత్వామిథుష్ట
 మోదితమ్ | పరితుష్టాత్తభిస్తంతుసాధుసాధ్విత్యథాబ్రువత్ || ౬ || తతోమిథ్యాంసమానుంత్ర్యశు
 నాసీరాస్సహషేభిః | భూయస్తద్దేవయజనంసమిథ్వద్వేధసాయయః || ౭ || విధాయకాత్స్యే
 నచతద్యథాహభగవాన్భవః | సందధుఃకస్యకామేనసవనీయపశోశ్శిరః || ౮ || సంధీయమానెశిరసిద
 త్తోరుద్రాభివీక్షితః | సవ్యస్సుప్తగ్రాత్రస్థాదద్యశేచాగ్రతోమృడమ్ || ౯ || తదావృషధ్వజద్వేష
 కలిలాత్ప్రాప్రజాపతిః | శివావలోకాదభవచ్ఛరద్ధదగ్రవామలః || ౧౦ || భవస్తవాయకృతధీర్వా

క్లో || సప్తమోవిష్ణురుద్భూతస్తుతోదక్షభవాదిభిః | యజ్ఞంప్రవతేయామాసదక్షేణేనిరూప్యతే || ఇతితి - అజేనయోనునీతః ప్రాధికతోభవ
 తైస - అభిహితం - హేమహాహావిదుర || ౧ || నేతి - అఘమపరాధం || ౨ || సావపరాధమపహ్నుత్యానుగృహ్ణతి - ప్రజాపతేరితి - దగ్ధం
 శీషణంయస్యతస్యప్రజాపతేరక్షస్య - అజస్యముఖంయస్తి - తత్తథాభూతంశిరోస్తుబహాపస్సంబంధినం - స్వంభాగం - మిత్రనామ్నో
 పివస్య || ౩ || పూషేతి - ప్రకషేణాక్ష్మాని - సర్వాణ్యంగానియేషాంతేభవంతు - ఉచ్ఛేషణంయజ్ఞావశిష్టం || ౪ || బాహుభ్యామితి - యేషాంతు
 అంగానివిసృజ్య - తేషు ఆశ్విసోబాహుభ్యాం - కృతబాహవః - పూజ్ఞోహస్తాభ్యాం - కృతహస్తాశ్చభవంతు - అధ్వర్యవః అన్యేచమున్యజః - బ
 స్తస్యశ్శ్రాణీయస్య || ౫ || తదేతి - మీథుష్టమశ్శివః - తేనోక్తం - పరితుష్టచిత్తైః || ౬ || తత ఇతి - మిథ్యాంసంభవం - త్వయా ఆగత్య సర్వంకా
 ర్యమితి - ఆమంత్ర్యసంప్రాధ్యక్ష - కునాసీరాదేవాః - సహమిథుషావేధనాచవతేమానాః - సమిథ్వద్వేధసః || ౭ || విధాయేతి - కాత్స్యే
 సప్త క్రహస్సహాధినా - సాధారణ్యంవిధాయ || ౮ || తదేతి - పూర్వంపృథక్ధ్వజద్వేష - కలలః కలుషీకృతః ఆత్మాయస్యసః - తదా

శరత్కాశీనోక్త దశవలమలోభవత్ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ధూయదితి || యదపి - యద్యపివిప్రలభః - పరాభూతోమయాభవాత్ - తథాపి
త్వయావందోభృతఃభృతః - శిష్యకృతా - సమాపేక్షితోస్తి - యుక్తమైవైతదిత్యాహ - సతి - బ్రహ్మబంధుశుచబ్రహ్మణాభాసేష్యపి - తు
భ్యంభవహరేశ్చితి - వాయువాయాః - అవజ్ఞాఉపేక్షే - నాస్తి || ౧౩ || తత్రహతుమాహ - విద్యేతి - బ్రహ్మభూత్యాత్వం - అస్మాకలస్మా
క్షీః - కిమగ్రం - ఆత్మతత్త్వమవితుం - యద్వాబ్రహ్మవేదంతత్తత్త్వంచ - అవితుంసంప్రదాయప్రవతన్సన్జ్ఞాపయితుమిత్వభాః -
తత్తస్మాత్ - హాసరమఉత్తప్త || ౧౪ || అత్రచప్రత్యుపకారోనాస్తిత్యాహ || యదపి - అవిదితతత్త్వదృశాప్రాప్తతత్త్వజ్ఞానస - తత్
విగణయ్యవిస్మృత్య - అహాత్తమస్యనిదయా - అర్వాగభఃపతంతంమాంఅపాత్రక్షితవాత్ - స్వకృతేనైవపరానుగ్రహజైవతుష్యేహ
సమయాతత్ప్రతికతుంశక్యమిత్వభాః || ౧౫ || ఓమాప్యేతి - అనుమంత్రితఃఅనుజ్ఞాతః - ఉపాధ్యాయసహితైఃబుద్ధిగాదిభిః - కర్తృ
మవతన్యామాస || ౧౬ || వైష్ణవమితి - వీరాణాంప్రమథాదీనాం - సంసగ్ధకృతదోషస్య - శుద్ధయేనవృత్త్యర్థం || ౧౭ || అధ్వర్యుణాం - ఉ
పాత్తహవిపాఅధ్వర్యుణాసహ - విశుద్ధయాబుద్ధ్యాదధ్య - హవిశాంపతేవిమర || ౧౮ || తదేతి - స్వయాశ్రభయా - తెహంతేజోముష్ణ - తి

శక్తోదనురాగతః | ఔత్తలత్యాద్భాష్యకలయాసంపరేతాంసుతాంస్తరత్ || ౧౧ || కృత్యాత్వంస్త
భ్యచమనఃప్రేమవిహ్వలితస్సధీః | శశంసనిర్వ్యభీకెనభావేనశంప్రజావతిః || ౧౨ || దక్షః || భూ
యాననుగ్రహఅహూభవతకృతోమేదండస్తప్తయానుయభృతోయదపిప్రలభః | నబ్రహ్మబంధు
మచవాంభగవన్నవజ్ఞాతుభ్యంహరేశ్చకుతపవధృశవ్రతేషు || ౧౩ || విద్యాతపోవ్రతపరాజ్ఞుభ
తస్తువిప్రాన్ప్రహ్లాత్తతత్త్వమవితుంప్రథమంతప్రసాక్తద్వాప్తాణాపరమసర్వవిపత్సుపా
సిపాలఃపశూనివవిభోప్రగృహీతదండః || ౧౪ || యోసామయావిదితతత్త్వదృశాసభాయాంక్షిస్తోదురు
క్తివిశిష్టైరగణయ్యతన్మామ్ | అర్వాక్వతంతకుర్వాన్తనునిదయాపాద్భృష్ట్యైర్ద్రయాసభగవాన్
స్వకృతేనతుష్యేత్ || ౧౫ || మైత్రేయః || ఓమాప్యేవంసమాధావంసంబ్రహ్మణాచానుమంత్రి
తః | కర్తృసంతానయామాససోపాధ్యాయర్విగాదిభిః || ౧౬ || వైష్ణవంయుజ్జనంతత్యైత్రికపాలం
ద్విజోత్తమాః | పురోదాశంనిరవపస్వీరసంసర్గశుద్ధయే || ౧౭ || అధ్వర్యుణాత్తహవిషాయజమానోవి
శాంపతే | నియావిశుద్ధయాదధ్యేతదాప్రాదురభూద్ధిః || ౧౮ || తదాస్వప్రభయాతేహంద్యోతయం
త్యాదిగోదశ | ముష్ణతేజఉపానీతస్తాయ్యేణస్తోత్రవాజినా || ౧౯ || శ్యామోహిరణ్యరశమోర్మ
కిరీటజుష్టోనీలాలకభ్రమరమండితకుండలాస్యః | కంబ్వజ్జక్రశరచాపగదాసిచర్తవ్యస్త్రై హిర
ణ్మయభుజై రివకర్ణికారః || ౨౦ || వక్షస్యభిశ్రితవభూర్వనమాల్యదారహఃసావలోకకలయారమయం
శ్చవిశ్వమ్ | పార్శ్వభ్రమద్వ్యజనచామరరాజహంసశ్శుభ్రాతపత్రశశిమోపరిరజ్యమానః || ౨౧ ||
తముపాగతమాలత్యుసర్వేసురగణాదయః | ప్రణేముస్సహసోథ్థాయబ్రహ్మాండ్రత్యక్షనాయ
కాః || ౨౨ || తత్రైజసాహతరుచస్సన్నజిహ్వస్ససాధ్వసాః | మూర్ధ్నాధృతాంజలిపుటాడపతస్థర
థోక్షజమ్ || ౨౩ || అప్యర్వాగ్వృత్తయోయస్యనుహితావృత్తభువాదయః | యథామతిగృణంతిస్తక్యతా
నుగ్రహవిగ్రహమ్ || ౨౪ || దక్షోగృహిత్యాహాణసాధనోత్తమయజ్ఞైశ్వరంవిశ్వస్సజాంపరంగు

రస్తుర్వత్ - ఉపానీతఃసమిపంప్రాపితః - స్తోత్రేబృహద్రథంతరేవ వాజోపవీతద్వతా || ౧౯ || బృహద్రథంతరేపవీతిశ్చతే || ౧౯ ||
తమోహమవణాయతిద్వాభ్యాం || శ్యామ ఇతి - హిరణ్యవద్రశనాయస్యేతి - వస్త్రంలక్ష్మతే - అకాతుల్యసకిరీపేనబుష్టః - నీలాలకాపి
వస్త్రమరాఃవై ముండితం - కుండలయుక్తమాస్యంయస్య - కంఠ్యాదిభిరాయుధైః - భృత్యరక్షేభాంపృష్టైః - హిరణ్మయైభాజైః - పు
ష్పితఃకణికాకారభవశోభమానః - భుజానాంహిరణ్మయత్వం - హిరణ్యకృతతేయారకంకణముద్రికాద్యలంకారైః || ౨౦ || వక్షసీతి - ప
క్షుసీతిధిశ్చిత్తా - వధూలఃక్షీయఃస్యఉదారోయోహాసఃఅవలోకశ్చ - తయోఃకళయాలేకేన - పాశ్వేఉభయతః - ప్రమంత్రివ్యజనచామ
రేవరాజహంసాయస్త్రి - సహరజ్యమానః - శోభాతిశయంసీయమానః || ౨౧ || తమితి - బ్రహ్మాండ్రత్యక్షైః - నాయకాఃముఖ్యాయజంతే
|| ౨౨ || తదేతి - హతరుచఃతిరస్కృతప్రభాః - సన్నజిహ్వఃగర్జనవాచః - ససాధ్వసాఃతన్నహమ్నాయుభితచిత్రాః - ఉపతస్థఃతుష్టుభః || ౨౩ ||
అపీతి - యస్యమహిమహిమాసంప్రతితు - అహాగవప్రతిర్యపాంతేపి - యథామతిగృణంతిస్తాస్తువత్ - కృతఃప్రకటికృతః - అనుగ్రహ
భాంవిగ్రహాయానతం - యద్వాతేమానురాగ్యైర్విత్తేహతుః - తెతున్యస్యమహిమహిమావిభూతిమాత్రరూపాద్యభావః || ౨౪ || తత్ర

తావద్దక్షస్తుప్రకారమాహ-దక్షఇతి-గృహీతంఅహాణసాధనోత్తమంయేనతం-ఉత్తమేపాత్రే-అగతేఅసాద్యఅహాణేనుసమపితేను-
 శ్రీత్యాసాహాణంపాత్రేమేవయేనగృహీతమిత్యథాః-యద్యా-కథంప్రపేదే-గృహీతంఅహాణసాధనోత్తమంయథాభవతితథా తద్వ
 హీత్యాప్రపేదఇత్యథాః-గృహీత్యేతిపాత్రస్తుసుగమః-గృణక్తువక్-ప్రపేదేరణంజగామ ||౨౫||శ్లో||దక్షిణ్యుక్తవస్యేశభృగుబ్ర
 హ్మంప్రయోషితః||యుషయశ్చతథాసిద్ధాః||యజమానీచలోకపాః||యోగిబ్రహ్మగ్నిదేవాశ్చస్తుపంజిగదీశ్వరః||తథాగంధర్వవిద్యాశ్ర
 వాహ్మశాశ్చపుగజ్జతైః||శ్రీధర్మ్యశ్లోకావేతా||నను సామౌత్పరమేశ్వర ఏవశ్రీరుద్రః-తస్యతుబ్రహ్మపుత్రత్వేనజీవత్వ మనుకరణమా
 త్రం-అతః-కిమితిప్యయాభేదదృష్ట్యాసోపజ్ఞాతఇతి-మాంభగవానామృష్యతీత్యాశంక్య-అత్రచ్యుతీస్వరూపస్య-జీవభర్తనాట్యం-
 తవైవసంగచ్ఛతే-నాస్యస్యత్యాహ||శుద్ధమితి-స్వభామ్నిస్వస్వ రూపే-తిష్ఠాభవాత్-శుద్ధంచిన్తాత్రంచైతన్య ఘనః-శుద్ధత్వేహ
 తుః-ఉపరతానిత్యనివృత్తాః-అభిలాఃబుద్ధ్యవస్థాఃయస్తాత్-అతఃఏకంభేదశూన్యం-అతఏవ-అభయం||శ్రు||ద్వితీయాదై వ్యభయంభవ
 తీతిశ్రుతేః-జీవస్యాపివస్తుతఏవం భూతత్వాత్-తదైవలక్షణ్యాభాముక్తం-మాయాంప్రతిషిధ్య అభిభూయ-స్వతంత్రవివసన్-త
 యామాయయా-పురుషత్వంమహత్వనాట్యముపేత్య-తస్యాంమాయాయాంతిష్ఠత్-అపరిశుద్ధఇవరాగాదిమానివ-అపైరామకృష్ణాద్యవతా
 రేషుతథాప్రతీయతే-భవానిత్యథాః-అన్యతుఅవిద్యోపాధయః-మాయాభిభూతాస్సంసరంతి-అత స్త్వమేవేశ్వరః-సరుద్రాదయఇతిభా
 వః-అతఏవేమాంభేదదృష్టిం-భగవాన్వారయిష్యతి||శ్లో||అహంబ్రహ్మచేశ్వరశ్చజగతః-కారణంపరమిత్యాదినా||వీ||తత్రప్రకృతిపురుషవి
 లక్షణంపరమాత్మస్వరూపంసర్వశక్తిమత్ విశోధ్యతమసందధానః-ప్రపద్యతిదక్షః||శుద్ధమపాపవిధంకర్మరూపాపాధిరహితమకర్మవశ్య
 మితియావత్-అతఏవస్వభామ్నిస్వస్వరూపేమాయాంప్రతిషిధ్య స్వేనరూపేణాస్మృష్టప్రకృతిజన్యదోషఇత్య థాః-శుద్ధత్వేహతుఃఉప
 రతాభిలబ్ధ్యవస్థంఉపరతాఃశశ్వన్నివృత్తాఃఅభిలాఃసర్వాఃబుద్ధ్యవస్థాఃమనోబృత్యయఃస్వతత్ నిత్యనివృత్తప్రకృతిపరిణామరూ
 పాంతపాహ్యాంద్రియసర్వవృత్తిత్వాదపాపవిధమితిభావఃయద్యాస్వభామ్నిఉపరతాఃప్రశాంతాఃఅభిలాబుద్ధ్యవస్థాఃస్వతత్ స్వ
 స్వరూపానుభవేనైవనిత్యనివృత్తసర్వమనోబృతీత్యథాః-తత్తుతఃఏకంసమాభ్యధికరహితంస్వస్వరూపస్యస్వ మాభ్యధికానంద

రుమ్ | సునందనం దాద్యనురైర్వృతంముదాగృణన్ప్రపేదేప్రయతఃకృతాంజలిః||౨౫|| దక్షః ||శు
 ధంస్వభామ్ని పరతాభిలబ్ధ్య వస్థం చిన్తాత్రమేకమభయంప్రతిషిధ్య మాయామ్ | తిష్ఠంస్తమై
 వపురుషత్వముపేత్యతస్యామాదైభవానపరిశుద్ధఇవాత్మతంత్రః || ౨౬ || యుక్తిజః || తత్త్వంనతే
 వయమనంజనరుద్రశాపాశ్చర్మణ్యవగ్రహధియోభగవన్సిదామః | ధర్మోపలక్షణమిదంత్రివృదధ్వ
 రాభ్యంజ్ఞాతంయదథామధిదైవమదోవ్యవస్థాః||౨౭|| సదస్యాః || ఉత్పత్త్యధ్వన్యశరణురక్షేష దు
 ర్గంతకౌగ్రవ్యాభాన్విప్రేవిషయమృగతృష్ణాత్మగేహలారు భారః | ద్వంద్వశ్వభేభిలమృగభయోశో

రూపత్వాత్తదేకానుభవేననిత్యనివృత్తసర్వంద్రియవృత్తిత్వాచ్చుద్ధమిత్యథాః-కిమేవంవిధం స్వరూపంజడంనెత్యాహ-చిన్తాత్రం
 జ్ఞానైకరసంక్వచిదప్యజడంసేవలంస్వయమేవశుద్ధమపిత్వస్యేమేమపిశుద్ధత్వాపాదకమిత్యాహ-అభయంసవిన్య తెభయంయస్తాత్తద
 భయంయదుపాసనాశుద్ధత్వాపాదకభయాత్కసంసారనివృత్తిస్తదభయమిత్వచ్యతే||తథాచశ్రుతిః||యదాహ్యవైషమితస్త్వద్వైశ్యనా
 త్వేనిరుకైనిలయనెభయంప్రతిష్ఠాంవిందతేఅథసోభయంగతోభవతీతిఏవలక్షణంసర్వరూపంప్రతిష్ఠత్అజమాన్నిత్యథాఃతయైవమా
 యయైవపురుషత్వంపురుషాకారతాముపేత్యమాయాందేవాదిశరీరరూపేణపరిణమయ్య తస్మిన్ జీవాంతరాత్తతయావస్థాయైత్యథాః-స్వ
 యమాత్మతంత్రః-స్వతంత్రోభవత్తస్యాంమాయాయాంఅపరిశుద్ధఃకర్మవశ్యఇనాపైఅహేమామహాదిదంసర్వశక్తిత్వమితిభావః||౨౮||యు
 క్తిజోపిస్వాసరాధంపరిహరంతస్తుపంతి-తత్త్వమితి-భోఅనంజనఉపాధిమలశూన్య-యద్యపిత్వ మేవరుద్రాదిదేవతారూపః-తథాపి
 సందీశ్వరశాపాత్-కర్మణ్యవదురాగ్రహధియస్సంతః-తవతత్త్వంసవిద్యః-కింతుభర్తస్యఅపూర్వస్య-ఉపలక్షణభూతం-త్రివృత్త
 యాప్రతిపాద్యం-అధ్వరాభ్యంతవరూపం-అస్తాభిజ్ఞాతం-శీద్యశంయదథాంయన్యసిద్ధయే-అధిదైవందేవాధికారణ-అదోవ్య
 వస్థాః-అమూర్త్యావస్థాః-అత్రఇయమేవదేవతానాన్యత్వేవంరూపాః-నియమాఇత్యథాః-యద్యా వ్యవస్థాఇతిక్రియాపదత్వే సవ్యా
 ఖ్యాతం-అదాగమాద్యభావఆషః-యదథాం-అదఃఇదం ఇంద్రాద్యధిదైవరూపం-విశేషణాస్థితవాసనీత్యథాః||౨౯|| సదస్యా
 మ్నుసిరీశ్వరపిదక్షిణ్య-ధనలోభేనస్వప్రవృత్తిమనుచింత్యామతస్తాః-విరక్తిమాశానానాస్తుపంతి||ఉత్పత్తి-హాశరణదఆశ్రయప్రద-
 ఉత్పత్త్యధ్వనిసంసారమార్గేవతేమానః-అజ్ఞానాంసాధాన్యమూహః-తేపాదోకఃత్వత్వాదరూపంనివాసం-కదాయానియాస్యతి-
 కథంభూతేసంసారమార్గే-అశరణేఅవిశ్రమస్థాన-ఉరుక్లేశావవదుగ్ధామస్థానానియస్మిన్-అంతకపివఉగ్రవ్యాశః-తేనాన్విప్రేలయీ
 కృతే-విషయరూపామృగతృష్ణికాయస్మిన్-ఆత్మాఅహంకారాస్పదంశరీరం-మమత్వాన్వదంశహంస-సపివఉరుభారోయస్యసః-ద్వం
 ద్యానిసుఖదుఃఖాన్యవశ్యభ్రాణిగతాయస్మిన్-భిలాపివమృగాఃవ్యాఘ్రాదయః-తేభ్యోభయంయస్మిన్-శోకపివదావాగ్నియాయస్మిన్-
 కామేనఉపసృష్టఃషీడితః||౩౦|| శ్రీరుద్రస్తుపూర్వంమమనిందామస్మహసీత్-ఇదాగీంతాః సగణయామిత్యాహ-తవేతి-అహికామ

శ- అసక్తైస్సామైః- రచితధియంతిభినివేశితచిత్తంమామాం- అవిద్యఃవిద్యాహీనోలోకః-యదిఅపవిధంఅచారశ్రద్ధం-జపజల్పత-
తజ్జల్పసంతవతే-యఃపరోసుగ్రహఃత్వత్పరాణాంవాయానుగ్రహఃతేన-తవచాంఘ్రారచితధియంకృతబుద్ధింభ-క్తంమాం-యదిజానీమ-
తహి-సాస్వనపిలోకా-కైలాసాదీ-నగణయేనజపమనస్య-త్వత్పరానుగ్రహేణపరిపూర్ణ-ఇతిశేషః-త్వత్పరాణాంవాయానుగ్రహః-
తేనవా || ౨౯ || భృగుస్తుస్వభావతఃతత్త్వజ్ఞానహీనాజీవాః-అతఃఅజ్ఞానకృతంమమమత్సేష్టితంక్షమస్వేత్యాహ-యదితి-అత్త-అత్తని-
శృతంఅనుగతం-తవతత్త్వగతవిదంతి-ప్రణతానామాత్మాబంధుశ్చ || ౩౦ || ౩౧ || అశబ్రహ్మనాత్మశృతంతవవిదంత్యధునాపితత్త్వమితి
భగవత్త్వత్త్వసూయేద్యత్త్వంయద్భృగుణోక్తంతదేవప్రపంచయన్నాహ || ౩౨ || తదితి || భవతిపితృవాఙ్మనసాగోచరంస్వరూపంపురుషజీ-
వఃపదార్థానాంభేదంసాస్వసూధారణంధర్మంగృహ్యంతీతపదార్థభేదగ్రహఃపదార్థభేదోగృహ్యతపిభిరితపదార్థభేదగ్రహరూపస్య
కా-దిగ్రాహకైశ్చక్షురాదిభిరిందియైరిత్యశేషః- నేత్యేనసాత్మాత్మరూప్-కుతఃయావత్యావతాయతఇత్యశేషః-అసాపురుషఃజ్ఞా-
నస్యజ్ఞాయతేనెనెతిజ్ఞానంకరణబుద్ధి-తస్యజిందియవగ-స్యఅర్థస్యశబ్దాద్యేషయస్య-గుణస్యచజ్ఞానాభేదాఃకారణస్యసత్త్వ-
దిగుణస్యచఆశ్రయఃత్వంతుమాయామయాన్నాయాపరిణామరూపాదసతోదేహాదేస్తత్త్వంసృష్టాచ్యజీవాత్వవీరిక్తః-అత్వంతవిలక్షణః
ప్రాకృతంహిచక్షురాదీందియంప్రాకృతమేవగృహ్యాయన్నత్వప్రాకృతంత్వత్త్వరూపమితిభావః || ౩౩ || బ్రహ్మదయోపినవిదంతి-భృ-
గుణోక్త-తదనుమానోబ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానమావిష్ణుర్వన్నాహ || ౩౪ || సతి-పదార్థభేదగ్రాహకైరిందియైః-గుణస్యజిందియస్య-య

కదావెజ్ఞసార్థఃపాదాకస్తైశ్చరణదకదాయాతికామోషస్సృష్టః || ౩౫ || రుద్రః || తవవరదవరాయామ్ర-
వాశీషేవాభిలాష్యేహ్యాపిమునిభీరన్నక్తేరాదరేణాన్వనీయే | యనిరచితధియంమావిద్యలోకోపవి-
ద్ధంజపతినగణయేతత్త్వరానుగ్రహేణ || ౩౬ || భృగుః || యన్తాయయాగహనయాషహృతాత్మ-
బోధాబ్రహ్మనయస్తమభృతస్తమసిస్వపంతః | నాత్మశృతంతవవిదంత్యధునాపితత్త్వంసోయంప్ర-
సీదతుభవాన్ప్రణతాత్మాబంధుః || ౩౭ ||

బ్రహ్మ || నైతత్త్వయావంభవతోసాపదార్థభేదగ్రహైః పురుషోయావదీక్షేత్ | జ్ఞానస్యచాభా-
స్యగుణస్యచాశ్రయోమాయామయాద్వ్యతిక్తోనతస్తవమ్ || ౩౮ || ఇంద్రః || ఇదమస్యచ్యుతవిశ్వ-
భావనంవపురానందకరంమమోన్మశామ్ | సురపిద్విట్ట వజ్రైరుదాయుధైభుజదండైరుపపన్నమ-
ప్తభిః || ౩౯ || పత్న్యః || యజ్ఞోయంతవయజనాయకేనస్మష్టవిధస్తవపవతినాద్యదక్షికోపాత్ | తం-
నస్తవ్వంశవశయతాభశాంతమేధంయజ్ఞాత్మన్నలినరుచాదృశాపునీహి || ౪౦ || ఋషయః || అనన్వి-
తంతవభగవన్విచేష్టితంయదాత్మనాచరసిహికర్మణాజ్యసే | విభూతయేయతఉషసెదురీశ్వరీంనమ-
స్యతేస్వయమనువర్తినీంభవా || ౪౧ || సిద్ధాః || అయంతేకథామృప్తపియ్యూషనద్యాంమమోవార-
ణఃక్షైశ్చదావాగ్నిదగ్ధః | తృషార్తోవగాఢానసస్కారదావంననిష్క్రమతిబ్రహ్మసంపన్నవన్నః || ౪౨ ||

ద్వాజ్ఞానాభేదాఃకారణస్యసత్త్వాదే || ౪౩ || ఇంద్రస్తుఇందియవిషయస్సర్వోపిమిథ్యేతి-బ్రహ్మణోక్తమసహమాసఆహ-ఇదమితి-
ఇదంతవవపురపిఉపపన్నమేవ-నబుప్రపంచవదనివచనీయతయామపన్నం-సురాణాంవిద్విషఃక్షపయంతీతథాతైభుజదండై-
రుపలక్ష్మీతం || ౪౪ || ఋత్విజాంపత్న్యస్తుపంతి-యజ్ఞజితి-యజ్ఞోయం-తవయజనాయత్వాంయజ్ఞం-కేసబ్రహ్మణా-పూర్వసృష్టః-హ-
యజ్ఞాత్మ-తంసఃయజ్ఞః-నశినకాంత్యాదృశానెత్రేణ-పునీహిపవిత్రంకురు-కథంభూతంయజ్ఞం-శవాఃక్షైరతేయస్త్రిన్వితిశవశయసం-
శ్చశానం-తద్వ్యతీభాప్రతీతర్యస్య-సచాసశాంతమేధశ్చఉపరతోత్పవః-మేధశ్చైనపమహింసాద్యత్వవోలక్ష్యతే-శరంఉదకంత-
త్రక్షేరతఇతితథాపద్మం-తన్నాభోయస్యేతిసంజోధనంవా || ౪౫ || ఋషయస్తాకర్మాణ్యనుతిష్ఠంతే-తత్పుణ్యసతత్సలనచయుజ్యంతే-భగవ-
తితదభావమాలక్ష్మీవిస్త్రితాస్తువంతి || అనన్వితమితి-అనన్వితంఅఘటమాసం-యత్యాస్తాత్-ఆత్మనాస్వయం-కర్మఆచరసిఅనుతిష్ఠసి-న-
త్వజ్యసేనలిప్యసే-యతఃఅన్య-విభూతయేసంపద-ఈశ్వరీంలక్ష్మీం-ఉపసేమఃభజాః-యద్వాయతఇతిసార్యభక్తికస్తసిః-యామిత్య-
శేషః-భవాంస్తుస్వయమేవానువర్తమానాంతాం-నమస్యతేనాత్రియతే || ౪౬ || సిద్ధాస్తుతత్తథాసుభమభిసందంతఃస్తువంతి-అయమితి-
అయంసఃమనోవారణఃమనోగజః-త్వత్తథైషమృప్తంకుంధంపియ్యూషం-తన్నయాయానదీతస్యాం-అవగాధఃప్రవిష్టః-దావాగ్నితుల్యం-
సంసారతాపం-నస్తరతస్త-నచతతోనిగచ్ఛతి-బ్రహ్మసంపన్నవత్-బ్రహ్మక్యంప్రాప్తఇవ || ౪౭ || దక్షశత్రీయజమానీస్తాతి-స్వాగ-
తమితి-తేస్వాగతం-భద్రమాగమనంజాతం-హరిశ-యథాశరసావిహీనః-కబంధమాత్రఃపురుషః-అంగైఃకరచరణాద్యవయతైః-
తోభమానైరపినశోభతే-తథాత్వాంవినా-సఃకేవలంప్రయాజాదిభిరంగైః-మహాసశోభతే-అతోసః-ప్రియాసహప్రియస్య-త్వత్ప-

కృత్వోత్సవః || 31 || లోకపాలాస్తుత్యురాధిమానరూఢాః భగవత్సత్త్వమపశ్యంత ఊహః || దృష్టౌతి - దృష్టః కిం న దృష్టత్య
భాః - కుతః అసత్ప్రహైః శుంస్తవమావిష్టలింగత్వాత్ అసత్ప్రకాశరూపాభిః - దృగ్భిః ఇంద్రియైః - అయంభావః - శుద్ధచిత్తానాం త్వంశు
భ సత్త్వమూర్తిభావః - అస్మాకంతుబహిముఖేంద్రియాణాం - పంచభూతోపలక్షితోజీవవిశేషఇవాభాసి - అతస్తవమస్తదింద్రియ
గోచరంభావః - భగవత్సజ్జీవితమితి || 31 || లోకపాలాస్తుభగవత్సౌభ్యంతన్నయావై భవంచానుసంవధానాః స్తుపంతి || దృష్టౌతి || వాద్భ
ననాగోచరస్వరూపస్వభావస్తవస్త్వంసః అస్మాకం దృగ్భిః మాంసచక్షుభిః - కిందృష్టః కిమితి దృష్టః కథందృష్టౌతి భాః స్వయంవాజ్ఞనసా
వేద్యస్వరూపస్వభావవత్వేనత్యభిలషననయనవిషయతాగతత్వరూపసాలభ్యేనైవదృష్టౌతి భాః - నో ఇతినిపాతోవాసపర్యాయః - దృ
గ్భిరోదృష్టః కిందృష్టపితృభాః - సాలభ్యమేనాత్ర కారణమితిభావః - యద్వాపిషాదృగవిషయోపిదృగ్విషయోజాత్యేషాభవదీయా
మాయాభవదీయోవిచిత్రసంకల్పౌతి భాః - మాయాశబ్దస్యవిచిత్రసగకారిత్యక్తివిశేషపరత్వేపూర్వోక్తవివాద్యసూక్తుః - ఇదమపి
తవమాయాకార్యమేత్యాహ - అసత్ప్రహైః అసతిదేహాతదనుబంధినీచగ్రహః - ఆగ్రహః అహంమమతాధిమానఃయేమాంతైః - దేహ
త్వాధిమానిభిరిత్యభాః - నృశ్యంశరీరంయేనకారణేనప్రత్యక్షౌప్యేభ్యతే - ప్రత్యక్షేననదృశ్యతే - అత్తేనాధిమనత్యభాః - విషా
దృశ్యస్యప్రత్యక్షేననదృష్టః భవదీయామాయావిచిత్రాశక్తిరిత్యభాః - తత్రారణ్యభూతాభవదీయామాయేతిభావః హిశబ్దః ప్రతీతిస్తా
రీంచప్రసిద్ధింబోధయతి || 32 || అస్మాన్మాయాసృజతేవిశ్వమేతత్తస్మిన్శాన్యోమాయయాసన్నిరుద్ధః || నాసదాసీన్నోసదాసీత్తదాసీంతమ
అసీత్తమసాగూఢమగ్రేప్రకేతం || 33 || దైవీశక్త్యామృతమయమమమాయామరత్యయేత్యాదికాశ్చుతిః - స్మృతిశ్చాత్రానుసంధయా - అన
నదేహత్వభ్రమభగవన్నాయామూలనివేత్తుక్తంభవతివివంజీవేశ్చైత్యభ్రమోపిత్వన్నాయామూలకవివేత్యామయః - హేభూమకాననజీవ
వైలక్షణ్యంసూచితం - జీవస్యానుస్వరూపత్వాత్ యః త్వంప్రకృతిపురుషవిలక్షణస్తవంపంచభిభూతైః పుణిన్యాదిభిః సహితఇతిశ్చ
మః అత్రపంచభిభూతైరితితత్పరిణామరూపంశరీరంలక్ష్యతే - తద్విశిష్టః పృథ్వీద్విలక్షణోజీవః పంచభూతప్రస్తావాత్పృథ్వీ ఇత్యుక్తః
భాసి హిజీవత్వేనప్రతీయసేవిషాపిప్రతీతిస్తవన్నాయైవమాయాకార్యభూతైవేత్యభాః హిశబ్దః స్వతంత్రాత్తత్వమవత్పురుషమప్రసి

యజమానీ || స్వాగతంతేప్రసేదేశతుభ్యంనమః శ్రీనివాసశ్రియాకాంతయాత్రాహి నః | త్వాన్మృతే
ధీశనాంకైర్మఖశ్శోభతేశీర్షహనఃకబంధాయథాపూరుషః || 34 || లోకపాలాః || నృష్టః కిం నోదృగ్భిర
సద్గ్రహైస్తవప్రత్యక్షౌప్యేనదృశ్యమ్ | మాయాసేషాభవదీయాహిభూమయస్తవం
పమః పంచభిర్భూసిభూతైః || 35 || యోగేశ్వరాః || ప్రయాన్నతేన్యోస్తవముతస్తవయిప్రభోవిశ్వా

ధీర్ద్యోతకః || 34 || యోగేశ్వరాస్తుత్యేదేశభజతామనుగ్రహభాక్త్యంమనసమానాః - సాన్విమిభృత్యభావేనభజతామప్యనుగ్రహంప్రాభా
యమానాః స్తుపంతి ద్వాభ్యాం - ప్రయానితి - విశ్వాత్సనిపరబ్రహ్మణీత్యయి - అత్తనాంపుభక్త్యంనైతేత్ - అముతః - అముష్టాత్ - అన్య
ప్రేప్రేష్టానాస్తి - అత్తనోజీవాత్పుభజ్నేదేతేనా - హవత్సలభక్తప్రియ అనన్యపుత్రా అవ్యభిచారిణ్యాభక్త్యాభజతః అమగృహణత్య
భాః || 35 || లోకపాలైభాః - భగవత్సౌభ్యంసంధానపూర్వకంమాయావై భవజీవేశ్చైత్యప్రతీతిభ్రామన్వేయోక్తేమాగేశ్వరాః జీవానాం
పరమపురుషత్వాత్వతంత్ర్యభేదంనారయంతస్తద్భేదస్యసారతంత్ర్యగతస్యబంధనత్వమావిష్టుంసంతోనత్సల్యగుణవిశిష్టత్వేనస్తుపం
తి || ప్రయానితి - హాప్రభోవిశ్వాత్సనివిశ్వస్యచిదచిదాత్మకప్రపంచస్యాంతఃప్రవిశ్వస్వయమపిత్యక్తస్వరూపస్వభావేనతాసననభా
రకేఅననవిశ్వస్య శరీరత్వముక్తమిజీవానాంపరతంత్ర్యభేదోభ్యుపగత ఇతివేదితవ్యంవిశ్వాత్సనిత్వయివిశ్వస్సాద్వి లక్షణత్వయియః పు
మాకాత్తనఃస్వస్వపుభక్త్యంపుభక్తిధర్మః స్వస్వాబ్రహ్మత్వకత్వమిత్యభాః - నైతేత్ - సహశ్యేత్ - అత్తానంపరమాత్మశరీరత్వేనతద
పుభక్తిధర్మత్వేనప్రహ్మత్వకత్వేనానుపశ్యేదిత్యభాః - అముతః - అముష్టాత్తత్త్వవిశేషః అన్యస్తేతవప్రయాన్ప్రీతివిషయోనాస్తితథైవ
హిగీతంభగవతా || 36 || ప్రయాహిజ్ఞానినోత్యభామహంసచమమప్రియఇతిగీతమితిభావః - అత్రపుభక్త్యంనైతేదిత్యసేనతాదాత్మేనవ
శానం - విహితమిత్యభావణానంత్యయుక్తంవిశ్వాత్సనిభృత్యేతయేతిపూర్వోక్తరవ్యామతాత్విశ్వతాదాత్మ్యంతునర్వసమయవిరుద్ధ
జదాజడమారవైక్యప్రసంగాత్ అతోవిశ్వాత్సనితివ్యతిరేకనిదేశవివ - అతత్తనఃపుభక్తిధర్మత్వేనైవదశానంప్రతిపద్యతే - అనన
పరతంత్ర్యభేదక్షతః శరీరాత్మభావవశనేనతదంతర్భూతాశ్మేషశేషభావాదయోస్వభావదుక్తాః వివంశరీరత్వేనశేషశ్వేనచాత్మానమన
సంధానోమప్రియఇతిత్వమైవోక్తమితిసః త్వయానుగృహ్యత ఇతిసిద్ధసేవక్తితుయోసాశాస్త్రసిద్ధశరీరాత్మభావాదిజ్ఞానశూన్యః కేవ
లస్వసాన్విమిభావజ్ఞానవాసోపివాత్సల్యవతాత్వయానుగ్రహ్యవివేత్యామయః - తథాపీతి - యద్యచ్ఛాత్మనోపుభక్త్యంసపశ్యతిలోక
త్తంసాన్విమిభృత్యభావమేవపశ్యతితథాపిభృత్యేతయభృత్యసాన్విమిభావేన ఉపభావతాంసమిషగతింప్రకాంతానాంఅనిష్పన్నజ్ఞా
నానామిత్యభాః - అనన్యపుత్రా అమగ్రహైకదృష్ట్యా అమగృహణప్రసేద - హవత్సలదోషేపిగుణబుద్ధిమదోషేపిగుణబుద్ధివాత్మ
న్యాయథామాతుః పుత్రైవత్సలస్యతత్కాన్యానుగ్రహఉచితఇతిభావః - యద్వాఅనన్యపుత్రా అవ్యభిచారిణ్యాభక్త్యాభక్త్యాపాభావతామనుగృ

హఃత్యస్యయః || 30 || అవ్యభిచారిణీభ క్తికథంస్యాత్ భజనీయానాంబహుత్వాదిత్యాశంక్యా హుః జగదితి జగతః ఉద్భవాదిమనిమి
త్రైమై దైవతఃజీవాదృష్టే - బహుభాభిద్యమానాఃగుణాఃయస్యాస్తయా - స్వమాయయా - ఆత్మనిస్వరూపే - రచితాబ్రహ్మదిభవమతిర్య
సతస్యై - స్వసంస్థయా కేవలస్వరూపావస్థాననచ - వినివర్తితః - భేదభ్రమః - గుణాశ్చ తద్భేదవః - ఆత్మనియేసతస్యై || 31 || సమభాగవతోవి
శ్వాత్మికత్వేవిశ్వగతవోమాణాంపరమాత్మన్యాపత్తిస్తతస్సుఖదుఃఖాద్యనుభవశ్చజీవవత్త్రాహుః - జగదితి || జగత ఉత్పత్తిస్థితిలయేమని
మిత్రభూతేమజగదుద్భవాద్యభామిత్యభావః - దైవతోదైవార్థేవోభగవాత్తత్సంబంధిసంకల్పే దైవస్తస్మాత్ బహుభిద్యమానగుణ
యాబహుభాభిద్యమానాఃగుణాఃసత్త్వాదిగుణకార్యబ్రహ్మరూప్రాదిదైవరూపేణ పరిణమ్య మాణాస్తత్త్వాదిగుణాయస్యాస్తయామాయ
యారచితాత్మభేదమతయేరచితఃఆత్మనిభేదఃదేవత్వమనుష్యత్వాదీరూపఃతద్విషయామతేమృద్ధియఃస్య తస్యైదేహత్వాభిమానాన్వితయే
త్రజ్జశరీరాయేత్యభావః - యద్వా - బహుభిద్యమానగుణయాబహుభిద్యమానాఃదేవమనుష్యపశుపాదపాదీరూపేణపరిణమ్యమాణాస్తత్త్వా
దిగుణాయస్యాస్తయా ఆత్మనఃపరమాత్మనోమాయయాతచ్ఛరీరభూతయమామయేత్యభావః || శ్రు || అజామేకంలోహితశుక్లకృష్ణాంబహ్వీం
ప్రజాంజనయంతీంసరూపాం - గుణైర్విచిత్రాస్సృజంతీంసరూపాఃప్రకృతింప్రజాభిత్వాదిత మత్రానుసంధయంపి వంఘాతయామా
యయాదైవతోభగవత్సంకల్పార్జగదుద్భవస్థితిలయేమసత్పుత్రాత్మమాయయేత్యనన ఆత్మసంబంధిత్యావగమాత్సంబంధసామాన్యస్య
తద్విశేషపర్యవసానజిజ్ఞాసాయం || శ్రు || యస్మాత్కరంశరీరంయస్యావ్యక్తంశరీరమితిశ్రుతివ్యవస్థాపితశరీరశరీరభావరూపసంబంధవి
శేషపర్యవసానా దృష్ట్యాత్మికాయామాయయాజగదుపాదానత్వ మవగంతవ్యంజగదుపాదానభూతయమామయాజగదుత్పత్త్యాదిమస
త్సుస్వసంస్థయాస్వస్వసంస్థానమ్యగవస్థితి స్తయారచితాత్మభేదమతయేరచితఃఆత్మభేదఃఆత్మగతాదేవత్వమనుష్యత్వాదయోభేదఃత
ద్విషయామతిర్యస్యతస్యై || శ్రు || తత్సృష్ట్యాతదేవానుప్రావిశత్తదనుప్రవిశ్యసచ్చత్యచ్ఛభవదితి - అననజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామ

త్వనీయేన్నప్రభగ్నాత్మనః | అథాపిభక్త్యైశతయోపధావతామనన్యవృత్త్యానుగృహీణవత్సల || 32 || జ
గదుద్భవస్థితిలయేమ దైవతోబహుభిద్యమానగుణయాత్మమాయయా | రచితాత్మ భేదమతయేస్వసంస్థ
యావినివర్తిత భ్రమగుణాత్మ నెనమః | 33 || శబ్దబ్రహ్మ | నమస్తేశ్రితసత్త్వాయధగ్నాదీనాంప్రసూత
యోనిగుణాయచయత్తాప్తాం నాహంవేదపరేపివా || ౪ || అగ్నిః | యత్రైజసాహం సుసమిద్ధతేజామా
వ్యంవహేస్వధ్వరఆజ్యసి క్తమ్ | తంయజ్ఞయంపంచవిధంచపంచభి స్సృష్టంయజ్ఞభిః | ప్రణతోస్త్రియ
జ్ఞమ్ || ౪ || దేవాః || పురాకల్పాపాయేస్వకృతముదరీకృత్యవికృతంతప్తమేవాద్యస్తస్మిన్ సలిల ఉ
రగేంద్రాధిశయనోపుమాన్ శేషీసిద్ధహృదివిమృదితాధ్యాత్మపదవిస్సవేవాద్యాష్టోర్యఃపథిచరసి
భృత్యానవసినః || ౪ || గంధర్వాః || అంశంశాస్తేదేవమరీచ్యాదయవేత్రబ్రహ్మాండ్రాద్యాదేవగణా

రూపేవ్యాకరవాణీ - నామరూపేవ్యాకరోదిత్యాదిశ్రుత్యక్తరీత్యాస్యస్యచిదచిదాత్మతయానుప్రవేశేనచిదచిదతనామరూపభేదస్య స్వ
పర్యంతత్వవ్యాఖ్యానేనచిదచిదతనామరూపభేదస్యచిదచిద్వాసాస్వపర్యంతత్వానుప్రప్రతిభ్యభావః - పి వంఘాతాయాపివినివర్తిత
భ్రమగుణాత్మ నెవిశేషణనివర్తితఃనిత్యనివర్తితః - శ్రమలస్యభాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానాదిరూపఃగుణాఃతద్భేదవోరజస్తమ ఆదిగుణాత్మ
నియేసతస్యై స్యేవై ప్రకాశేననిత్యనివర్తితతయాయేత్యభావః - అననవిశ్వగతవోమాపత్తిఃపరిపూతా ఎవంఘాతాయతేనమః కేవలంస
మస్మర్తృసేతుత్వద్గుణావణాయతుశక్తుమితిభావః || 35 || శబ్దబ్రహ్మస్తాతి - సమ ఇతి - శ్రీతంస్వీకృతంసత్త్వంయేన - అతోభక్తా
నాంధర్మాదిఫలప్రసవిత్రై - సత్త్వగుణత్వంనిగుణత్వంచకథమిత్యా శంక్యాహ - యస్య కాస్తాంతత్త్వం - నాహంవేద్య - అపరేబ్ర
హ్మదయశ్చనవిమః - తస్యైసమః || ౪ || అగ్నిస్తు - యజ్ఞమూర్తింప్రణమతి || యదితి - యస్యతేజసా - సుష్టుసమిద్ధంప్రదీప్తంతేజోయస్య - సా
హం - ప్రశస్తేఅధ్వర - హవివహమి - తంయజ్ఞయంయజ్ఞాయహితం పాలకం - యజ్ఞంయజ్ఞమూర్తిం - పంచవిధత్వమైతరయతేఉక్తం || శ్రు ||
సమిషయజ్ఞఃపంచవిధోగ్నిహేత్రందశకపూణామాసా చాతుమాస్యాసి పశుసోమ ఇతి - పంచభి ర్యజుభిఃయజ్ఞమంత్రైః - సిన్ధి
ప్తంసంపూజితం - తథాచశ్రుతిః || ఆత్రావయేతిచతురక్షరమస్తు ప్రాషడితిచతురక్షరంయజేతిద్వ్యక్షరం - యేయజామహితిపంచాక్షరం
ద్వ్యక్షరోవషట్కారఇతి || స్మృతిశ్చ - చతుభిశ్చచతుభిశ్చద్వాభ్యాంపంచభి రవచ | మూయతేచపునద్వాభ్యాంసనోవిష్ణుఃప్రసేద
త్వతి || ౪ || దేవాస్తుసత్వంవయమపిదేవాః - తథాపిజగదాద్యంతయోస్త్వమేవసాన్యః - కశ్చ దస్తీత్యా హుః || పురతి - కల్పాపాయేప్రశ
యే - వికృతంకార్యజాతం - ఉదరీకృత్యసంపూత్య - త్వ మేవఆద్యఃపుమాన్ - ఉరగేంద్రఃకష వివ - అధికంశయనంశయా యస్మిన్త
స్మిన్ - శేషశయనంకరోపి - సిద్ధ జానలోకాదివాసిభిః - హృదివిమృశితావిచింతితా - అధ్యాత్మపదవీలత్తతత్త్వమాగోణయన్య - స
పితత్వం - యఃఇదానీంఅక్ష్యఃపథిచరసి - ప్రత్యక్షోసి - అవసికక్షసి || ౪ || గంధర్వా స్పరసస్తుకయం భియా కేవలంసర్వాసపిపరమత్వ

తత్త్వేనోపప్లవకాయాదుః - త్వమవపరమేశ్వరః - అన్యత్వ దంభావినత్యాదుః - అంతేతి - హవిషామస్త హతమక్రీడాభాండంక్రీడాశక
 తణం - విశ్వంబ్రహ్మండంయస్యతస్మైతే - నమఃకరవామనమస్తుమే || ౨౩ || విద్యాధరాస్తు - కేవలంవిద్యాభిఃసంపదః ప్రాప్యంతే - అహం
 తారాదివ్యామోహనివృత్తిస్తు - త్వత్తథాశ్రవణంవినానాస్తీత్యాదుః - త్వదితి - అథాంపురుషాథాసాధనంకశబరం - అభిషద్యప్రా
 ప్య - త్వన్మాయయా - అస్మిన్కశబరే - మమతిఅహమితచ - అభిమానంకృత్యా - ఇమంతత్తమోహం - యుష్మత్తథామృతనిషేవకః - ఉరద
 ఘ్నేః - పునస్యేకపరిత్యజేత్ - నాన్యః - ననుపైవ్యఃపుత్రాదిభిరధిష్ఠితుః - దుఃఖితస్య - పరిత్యజేదాత నత్యాదుః - క్షీప్రపిబుర్తతిః - అస
 త్సువిషమేష్యవ - లాలసాతృష్ణాయస్యసః || ౨౪ || ౨౫ || బ్రాహ్మణాస్తుపంతిమృధః - త్వమితి - గాంపుష్కీం - రసాయాఃరసాతలాత్ - దంష్ట్ర
 యా - పుష్కజాభవికేషుఉద్ధృతవాససి - యాగిభిఃస్తూయమాసః - హత్రయాగాత్రవేదమూతే - యజ్ఞోయాగః - క్రతుస్సయాశః - తద్వి
 శేషస్త్రాపీ - యజ్ఞసంకల్పరూపఇతివా - యజ్ఞః - క్రతుఃకర్మయస్యేతివా || ౨౬ || సంప్రసేదేతి - సత్త్వ మస్తాకం - త్వద్దశఃసమాకాం
 తతాంప్రసేద - అస్తద్విజ్ఞముద్ధరత్యథాః - సచాశక్యంతవైతత్ - యతఃతవనామ్మిశ్రీత్యమాసపివ - యజ్ఞవిఘ్నః - క్షయంయాంతిపివం

రుద్రపురోగాః | శ్రీడా భాండంవిశ్వమిదంయస్యవిభూమం స్తస్మైనిత్యం నాధనమ సైకరవామ || ౨౩ ||

విద్యాధరాః | త్వన్మాయయార్థమభిషద్యక శేబరస్మైన్త్రాత్వామమాహమితిదర్శితరుత్పదైఃస్వైః |

క్షీప్రప్యసద్విషయలాలసఆత్మమోహంయుష్మత్తథామృతనిషేవకఉద్వ్యదస్యేత్ || ౨౪ || బ్రాహ్మ

ణాః || త్వంక్రతుస్తవహవిస్తవంఘృతాశస్వయంతవం హి నుంక్రస్సమిద్ధృపాత్రాణినైత్వం

సనస్యర్విజోదంపతీదేవతాహ్యగ్నిహాత్రంస్వధాసోమఆజ్యంపశుః || ౨౫ || త్వంపురాగాంరసాయా

మహాసూకరోదంష్ట్రయాపద్మినీంవారణేంద్రోయథాస్తూయమాసోనదలీలయామోగిభిర్వ్య

జ్ఞహాథత్రయాగాత్రయజ్ఞఃక్రతుః || ౨౬ || సంప్రసేదత్వమస్తాకమాకాంతతాందర్శనంసంపరిభ్రష్టస

త్తర్కణామ్ | కీర్త్యమానేనృభిర్నామ్మియజ్ఞేశతేయజ్ఞవిఘ్నఃక్షయంయాంతితస్మైనము || ౨౭ || మైత్రే

యః || ఇతిదక్షఃకవిర్యజ్ఞంభద్రరుద్రాభిమర్శితమ్ | కీర్త్యమానేహృషీకేశేసంనిన్యేయజ్ఞభావనే |

౨౮ || భగవాన్ స్వినభాగేనసర్వాత్మాసర్వభాగభుక్ | దక్షంబభాషతభాష్యప్రీయమాణఇవాన

మ || ౨౯ || శ్రీభగవాన్ || అహంబ్రహ్మచరర్వశ్చజగతఃకారణంపరమ్ | ఆత్మేశ్వరఉపద్రష్టాస్వయం

దృగవిశేషణః || ౩౦ || ఆత్మమాయాంసమావిశ్యసోహంగుణమయ్యాంన్విజ | సృజన్రక్షాహరన్విశ్వం

దధ్రేసంజ్ఞాంక్రియోచితమ్ || ౩౧ || తస్మిన్ప్రహ్లాణ్యన్వితీయేకవలెఫరమాత్మని | బ్రహ్మరుద్రాచ

భూతానిభేదేనాజ్ఞోనుచశ్యతి || ౩౨ || యథాపుమాన్నస్వాంగేషుశిరఃపాణ్యాదిషుక్వచిత్ | పారక్య

బుద్ధింకురుతపవంభూతేషుమత్పరః || ౩౩ || త్రయాణామేకభావానాంతోనపశ్యతవేభిదామ్ | సర్వ

భూతాత్మనాంబ్రహ్మణసశాంతిమధిగచ్ఛతి || ౩౪ || మైత్రేయః || ఏవంభగవతాదిష్టఃప్రజాపతిపతిహా

రిమ్ | అర్చితావక్రతునాస్వినదేవానుభయతోయజత్ || ౩౫ || రుద్రంభస్వినభాగేనహ్యపాధావ

త్సమాహితః | కర్తృనోదవసానెనసోమపానితరానపి || ౩౬ || ఉదవస్యసహస్త్రిన్భిస్ససా వవభృ

ప్రభావోయస్యతస్మైనమః || ౨౭ || ఇతితి - ఇత్యనెనప్రకారణ - సర్వైఃకీర్త్యమాన - హాథత్రవిదుర - సంనిన్యోప్రవతయామాస || ౨౮ ||

భగవానితి - సర్వాత్మకతయాసర్వభాగభోక్తాపి భగవాన్ - నిహసందత్వప్రసే - స్వినభాగేన - త్రికపాలపురోదాశేన - ప్రీయమాణఇహ

దక్షమాభాష్య - సంభోధ్య - బభాష || ౨౯ || అహమితి - యాహంజగతఃకారణం - ఆత్మాచక్షుశ్వరశ్చ - ఉపద్రష్టాసాక్షీవ - స్వయంప్రకాశ

శ్చ - సపివబ్రహ్మచ - శర్వశ్చైత్యన్వయః || ౩౦ || కుతఇత్యతహ - ఆత్మమాయామితి - అహమేవ ఆత్మమాయామధిష్ఠాయ - జగత్సృష్ట్యాదికు

ర్వణ - సచసచస్ - సర్వశక్తిక్రియోచితాంసంజ్ఞాంభారయామి || ౩౧ || తస్మిన్నితి - తస్మిన్కేవలె - అద్వితీయేసమానాసమాసజాతీయభే

దరహితే - బ్రహ్మణిమయి - బ్రహ్మరుద్ర - భూతానిదేవతాదేవ - అజ్ఞఃపశ్యతీత్యథాః || ౩౨ || విద్యాంస్తుభేదంసపశ్యతీత్యత్రసద్బ్రహ్మంత

మాహ - యథేతి || ౩౩ || తస్మార్పివంవిక్యంపశ్యక్యతాథోభవతీత్యాహ - త్రయాణామితి - త్రయాణామేకోభావఃస్వరూపంయమాంతే ||

౩౪ || ఏవమితి - స్వినక్రతునా - త్రికపాలేష్ట్య - ఉభయతఃఅంగైః - ప్రాధాన్యేనచ || ౩౫ || రుద్రమితి - స్వినభాగేనయజ్ఞావశిష్టేన - ఉద

వస్యతే - సమాప్యతేనెనలి ఉదవసానం - తేనకర్తృణా - సోమపానితరానపి - ఉపాధావదిత్యనుషంగః || ౩౬ || ఉదవస్యేతి - తత్తత్తదవస్య

300 శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంధే - అష్టమోధ్యాయః .

కర్తృసమాప్య. అవధృతరూపం ధావతతథాస్మతవా - స్యేనైవానుభావేన. అవాప్తరాధసేప్రాప్తసిద్ధయే || ౫౭ || ౫౮ || జ్ఞజ్ఞాతి. అవ్యక్తభజితే || ౫౯ || అనన్యభావేనానాంవికైవగతిర్యస్యతం. ప్రశయకాలేనుప్రాశక్తిరీశ్వరమివ. బృహస్పతేర్విషాత్ - మేమయాశ్రుతం || ౬౦ || ఇదమితి - సరంపవిత్రం - యః ఆకణ్యతథా అనుకీర్తయేత్ - ఆత్మనః పరస్యాప్యశుం. సంహరప్యసనం. సర్వదాభునోతి || ౬౧ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - సప్తమాధ్యా యవ్యాఖ్యా. * * * * * || మనుకన్యాస్వయేప్రాప్తాదక్షయజ్ఞకథోదితా. మనుపుత్రాస్వయేప్రాప్తాభువనర్యాభవంచభిః || అష్టమగురుదారోక్తిరోమమత్సరతఃపురాత్. నిగతేనభ్రువేణావతపసాతోషణంహరిః || ఏవంతావత్తమకన్యాస్వయాయాక్తైవ. మరీచ్యాదీనాం ప్రహ్లాదుత్రాణాం. వంశాఃవణితాః - తత్రావశిష్టంకించిదాహ - సనకాద్యాదితి. నావసన్నాత్రితాః. ఊర్ధ్వఽతసఃనైష్ఠికాః. అతస్తేహంవంశోనా

థంతతః. తస్మాదప్యనుభావేనస్వేనైవావాప్తరాధసే || ౫౭ || ధర్మపవమతిందత్వాత్రిదశాప్రిదివంయయుః. ఏవందాతాయణీదేవీత్యక్తాప్తపూర్వకలేబరమ్ || ౫౮ || జ్ఞజ్ఞాహిమవతఃత్రేత్రేమేనాయామితిశుశ్రుమః. తమేవదయితంభూయత్యవ్యజ్ఞేపతిమంబికా || ౫౯ || అనన్యభావైకగతింశక్తిస్సుప్తైవపూరుషమ్. ఏతద్భాగవతశ్శంభోఃకర్తృదత్తాధ్వరద్రుహః || శ్రుతంభాగవతాచ్చిష్యాదుద్ధవాన్దేబృహస్పతేః || ౬౦ || ఇదంపవిత్రంపరమీశచెష్టితంయశస్యమాయుష్యమఘాఘమమణమ్. యోనిత్యదాకణ్యనరోనుకీర్తయేద్ధుమోత్యనుంకారవభక్తిభావతః || ౬౧ || * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః. * * * * * మైత్రేయః || సనకాద్యానారదశ్చఋభుర్నంసోగుణిర్యణిః. నైత్యేహాన్ప్రహ్లాదుత్రాహ్యవసన్నూర్ధ్వరేతసః || ౧ || మృషాధర్మస్యభార్యాసీక్తంభంమాయాంచశత్రుహః. అసూతమిథునంతచ్ఛనిర్ఋతిర్జగృహేప్రజః || ౩ || తయోస్సనుభవల్లాభోనికృతిశ్చనుహమతే. తాభ్యాంక్రోధశ్చహింసాచయద్దురుక్తిస్స్వసాకలః || ౩ || దురుక్తానిరాధత్యభయంమృత్యుంచసత్తమః. తయోశ్చమిథునంజజ్ఞేయాతనానిరయస్తథా || ౪ || ఎతేహ్యధర్మవృక్షస్యశాఖాస్సంస్పృహితవః. శ్రేయస్తామోనసేవేతమతరామాశ్రమోత్తమః || ౫ || సంగ్రహేణమయాభ్యాతఃప్రతిసర్గస్తవానఘః. త్రిశ్శ్రుతైవతత్పుమాన్పుణ్యంవిధుమోత్యాత్మమోమలం || ౬ || అథాతఃకీర్తయేవంశంపుణ్యకీర్తైఃకురూన్వహ. సాస్యంభువస్యాపిమమోర్ధ్వరేతంశాంశజన్మనః || ౭ || ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌశతయాపాపతేస్సుతా. నాసుదేవస్యకలయారత్యాయాంజగతఃస్థితా || ౮ || జాయతేత్తానపాదస్యసునీతిస్సురుచిస్తయోః. సుగుచిఃప్రేయసీవత్యుర్నైతరాయత్సుతోధ్రువః || ౯ || ఎకదాసురుఃశేషుత్రమంకమారోప్యలాలయే. ఉత్తమంనారురుక్షంతంధ్రువంరాజాభ్యనందత || ౧౦ || తథాచీర్షమాణంతంసపత్న్యస్తనయంధ్రువమ్. సుగుచిఃశృణ్వతోరాజ్ఞస్సెర్ష్యమాహాతిగర్వితా || ౧౧ || నవత్సన్మపతేధిష్ణ్యంభవానారోఢుమర్హతి. నగృహీతోమయాయత్త్వంకుత్యోవపిన్యపాన్మజః || ౧౨ || బాలాసిబతనాత్మానమన్యస్త్రీగర్భసాధృతమ్. నూనంయస్యభవాన్స్వేదదుర్లభేర్థేమనూరథః || ౧౩ || తపసా రాధ్యపురుషం

|| ౧ || అధర్మోపిప్రహ్లాదుత్రస్వస్యవంశమాహచతుర్థిః. మృషేతి. దంభఃపరప్రతారణం. మాయాతదుచితాచెష్టా. అప్రజః అత్రత్రః || ౨ || తయోగితి - తయోస్సోదరయోరపిదాంపత్యం. అధర్మాంశతయా - ఏవముపర్యపి. నికృతిశ్చతా - యత్తయాభ్యాం. కలిశ్చతస్యస్వసాదురుక్తిశ్చైత్యథః || ౩ || దురుక్తానితి - యాతనానీప్రవేదనా || ౪ || ౫ || సంగ్రహేణితి - ప్రతిసర్గః అనుగతావత - యద్వాప్రతిసర్గః ప్రశయః. అధర్మస్యప్రశయపాతుత్వాత్. ప్రతిసర్గత్వంపాతుః - ఏతత్ఎతం. అధర్మవంశం - పుణ్యమితి వజ్రానద్వా రాత్యహేతుత్వాత్ || ౬ || అథేతి - మనోఃపుత్రవంశః. హరెంశోబ్రహ్మ. తస్య అంశాద్దేహాధాజ్ఞస్తయస్య || ౭ || ప్రియవ్రతేతి - జగతఃకక్షయాంస్థితా || ౮ || జాయతేతి - తస్యసునీతిస్సురుచిశ్చేతిద్వైజాయే - తయోమణ్య. ఇతరాసునీతిః - అప్రియా || ౯ || తయోః ప్రియాప్రియత్యైప్రపంచయే - ధ్రువచరిత్రమాహ. పంచభిరభ్యామైః ఏకదేతి - సుగుచేఃపుత్రంఉత్తమసంజ్ఞం. లాలయే || ౧౦ || తథేతి. తథాఅంకాభావానిచీర్షమాణం || ౧౧ || గర్వోక్తిమాహత్రిభిః. నేతి. నృపతేధిష్ణ్యంఅసనం. సృపాత్తజాపిభవా. ఆరోఢుంనాహతి || ౧౨ ||

౧౩|| తపసేతి - పురుషంశుశ్వరం || ౧౪|| మాతరితి - ముఖంతంపశ్యంతం - సన్నవాచంకుంతితవాచం || ౧౫|| తమితి - ఉదాహ్యారోష్యః
అంతఃపురజనముఖాః పృథ్వీ || ౧౬|| పేతి - శోకవివదావాగ్నిః - తేనదావాగ్నినా - దగ్ధాలతేవస్థితా - సూబాలా - విలలాపవిలాపంచకార ||
౧౭|| దీర్ఘమితి - పృథివీసృజఃఖస్యః - అమలగళమవరాధం - పరేషుమామంస్థాః - యత్కయతః - పరేభ్యోదుఃఖందదాతియఃస్వదత్తమేవత
ద్దుఃఖంభుజైః || ౧౮|| సత్యమితి - కుభాగాయాఉదర - గృహీతః - తస్యవివస్వస్యనవృద్ధశ్చ - కుభాగత్యమేవాహ - యంమాం - ఇతిస్మృతి
భాగవతిః - భార్యేతివోధుంస్వీకర్తుం - విలజ్జతే - వాశజ్ఞాద్దాసీత్యపి || ౧౯|| అతిష్ఠేతి - పితృభార్యత్యైవ - స్వమాత్రాకూతుస్సపత్నీత
యాపి - యదుక్తం - తపసారాధ్యపురుషమిత్యాది - తత్కతిష్ఠకురు - అధ్యాసనం - అధికంసర్వోత్తమంసనం - యదీచ్ఛసి || ౨౦|| యస్యే

తస్యైవానుగ్రహేణమే | గర్భైశ్చంసాధయాత్మానంయదీచ్ఛసిన్యపాసనమ్ | ౧౪ || మైత్రేయః || మా
తుస్సపత్నీస్సదుర్జీవిధఃశ్వసన్త్రుమాదంజహతోయథాహిః | హిత్యామిషంతంపితరం సన్నవా
చం జగామ మాతుః ప్రరుదన్ సకాశమ్ || ౧౫ || తంనిశ్వసంతంస్ఫురితాధరోష్ఠంసునీతిరుత్సంగము
దూహ్యబాలమ్ | నిశమ్యతత్పరముఖాన్ని తాంశంసావివ్యధేయద్గదితంసపత్నీ || ౧౬ || సోత్సృజ్య
ధైర్యంవిలలాపశోకదావాగ్ని నాదగ్ధాలతేవబాలా | వాక్యంసపత్నీఃస్వరతీసరోజశ్రియాదృశా
బాష్పకలామువాహ || ౧౭ || దీర్ఘశ్వసంతీవృజినస్య పారమపశ్యతీబాలకమాహబాలా | మామంగళం
తాతపరేష్వమంస్థాభు జైజ సోయత్పరమఃఖదస్తత్ || ౧౮ || సత్యంసురుచ్యాభిహితంభవాన్త్యైయద్వర్భ
గాయాఉదరగృహీతః | స్తస్యేనవృద్ధశ్చవిలజ్జతేయాం భార్యేతివా ప్రోథుమిదస్పతిర్కమ్ || ౧౯ ||
అతిష్ఠతత్రాతవిమత్సరస్వముక్తంస్వమాత్రాపియదవ్యభీకమ్ | ఆతాధయాహోక్షజపాదపద్మంయదీ
చ్ఛసేధ్యాసనముత్తమోయథా || ౨౦ || యస్యాంఘ్రిపద్మంపరిచర్యవిశ్వవిభావనాయాత్తగుణాభిపత్రైః |
అజోధ్యతిష్ఠత్థుపారమేష్వంపదంజితాత్తశ్వసనాభివంద్యమ్ || ౨౧ || తథామనురోవభగవాన్నితా
మహూయమేకమత్యా పురుషక్షణైర్మత్తైః | ఇష్టాభిపేదెదురవాపనున్యతోభామంసుఖందివ్యమ
థాపవర్గ్యమ్ || ౨౨ || తమేవవత్సాశ్రయభక్తవత్సలంముముతుభిర్మృగ్యపదాబ్జపద్ధతిమ్ | అనన్యభావే
నిజధర్మభావితేమనస్యవస్థాప్యభజన్సపూరుషమ్ || ౨౩ || నాన్యంతతఃపద్మహలాశలోచనాద్దుఃఖచ్ఛిదం
తేమృగయామికంచన | యోమృగ్యతేహస్తగృహీతపద్మయాశ్రియేతరైరంగవిమృగ్యమాణయా ||
౨౪ || మైత్రేయః || ఏవంసంజల్పితంమాతురాకర్ణ్యార్థగమంవచః | సంనియమ్యాత్తనాత్మానంనిశ్చ
క్రామపితుఃపురాత్ || ౨౫ || నారదస్తదుపాకర్ణ్యజ్ఞాత్వాచాస్యచికిషీతమ్ | స్పృష్టాప్సమూర్ధన్యఘ
ఘ్ననపాణినాప్రాహఃస్థితః || ౨౬ || శ్రీనారదః || అహూతేజఃక్షత్రియాణాంమానభంగమ
మృవ్యతామ్ | బాలోప్యయంహృదాధత్యైత్సమాతురసద్వచః || ౨౭ || క్వయాత్యేకోభవాన్వత్స
హిత్యాస్వగృహమృద్ధిమత్ | లక్షయేత్వావనుత్యాంగసంతప్తంస్వజమోర్థయా || ౨౮ || ధ్రువః || కిమే
తద్భగవద్ధ్యానాద్భుష్టంవాయోగరాధసా | సోత్సహేసురుచేర్వాచస్సమాధాతుంమనఃక్షతమ్ |
౨౯ || నాఘనాప్యవమానంతేనన్మానంవాపిపుత్రక | లక్షయామికుమారస్యరక్తస్యక్రీడనాదిషు || ౩౦ ||
వికల్పేవిద్యమానెపినహ్యసంతోషహేతవః | పుంసాంమోహమృతేభిన్నాయల్లోకేనిజకర్తృభిః || ౩౧ ||

తి - పరిచర్యనిషేధ్య - విశ్వస్యవిభావనాయపాలనాయ - ఆత్మాస్వీకృతా - గుణాభిపత్రైః - సత్త్వగుణాధిష్ఠానంయేనతస్య - జితఃఆత్మాచనః
శ్వసనః ప్రాణనాయశ్చమైత్రైః - అభివంద్యం || ౨౧ || తథేతి - వికమత్యాసర్వాంతర్యామిదృష్ట్యా || ౨౨ || తమితి - కృగ్యాపదాబ్జయోః
పద్ధతిః మాగోయస్య - తమేవాశ్రయశరణంప్రజ - తథాభజన్సనాస్యస్థితాహోయస్యతస్థితా - నిజధమైకాభావితేశోధితే || ౨౩ || తమే
వెత్యనేన సూచితం సర్వోత్తమత్వంప్రసంచయతి - నెతి - హస్తేనగృహీతందీపవత్ పద్మంయయా - ఇతరైః ప్రహృదిభిః || ౨౪ || వివమితి -
సంజల్పితంవిలాపితం - తతఃఅథాస్యాగమోయస్త్యత్ || ౨౫ || నారదఇతి - తత్తథాభూతంవచః - ఆకర్ణ్యః || ౨౬ || విస్తీర్ణమృక్తంత
దేవాహ - అహూతేజః - అహూతేజః ప్రభావః || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || వికల్పఇతి - వికల్పమానావమానవివేకేనత్యపి - మోహంవినా -
భిన్నాః పద్ధతిరిత్యైః - ససంతి - కింతుమోహవికల్పితావైతత్యథాః - కుతఃయత్సుఖంఃఖంవాలోకేతత్ నిజకర్తృభిరవభవతియతః || ౩౧ ||

302 శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - అష్టమోధ్యాయః :

ఎతదేవతామహాపదేశనవతామయతిషడ్భిః - పరితుష్ట్యదితి - ఈశ్వరగతింవీక్ష్య - ఈశ్వరానుభూయంవినానోద్యమాఃఫలహితవర్జితా
 త్యా - పరితుష్ట్యంసంతోషమేవమర్హత్ ॥ 32 ॥ కుష్టరస్రవాయముద్యమతిత్యాహద్వాధ్యాం - అథతి - యస్యప్రసాదం - అవరురుత్స
 సిఆవరోధంప్రాప్తమిచ్ఛసి ॥ 33 ॥ మునయఃపదవీంయస్యనిస్సంగేమోతుజన్మభిః ॥ నవిదుర్భుగయంతోపితీవ్రయోగసమాధినా ॥ 34 ॥
 సవిదుః - సదేవోదురాధ్యః ॥ 35 ॥ తతఃకతి - శ్రేయసాంకాలవృద్ధత్యై ॥ 36 ॥ యస్యేతి - సుఖదుఃఖయోమహాధ్యై - సుఖేనతి పుణ్యంయీయ
 తే - దుఃఖేనతిపాపంయీయతతిత్యాహ్వాసంతోషయన్ - తమసఃపారంమోక్షంప్రాప్నోతి ॥ 37 ॥ గుణాధికాదితి - కించ ॥ గుణైఃఅధికాత్
 పుంసతితిల్లభ్యోపేషంచమి - తందృష్ట్వాత్రీతింకుర్యాత్ - సత్వసూయాదిత్యర్థః - అనుక్రోశంకృపాం - లిప్సేత్ - సతుతిరస్తారం - సమానాత్మై
 త్రిం - సతుస్పృహం ॥ 38 ॥ 39 ॥ అథతి - తైత్త్రీంస్వభావంప్రాప్తవతః - అతపిచావినీతస్య - దువాక్యదైధి - నైపుది - సశ్రయ
 తేనతిష్ఠతి ॥ 40 ॥ పదమితి - అన్తే యరసద్భిష్ఠితం - త్రిభువనైశ్చైష్టంపదం - జేతుమిచ్ఛేమే - సాధువత్తే - మాగ్ధం - బ్రూహ ॥ 41 ॥ నూ

పరితుష్ట్యతతస్తాతతావన్నాత్రేణపూరుషః ॥ 32 ॥ ప్రాపసాదితంయావద్వీక్ష్యేశ్వరగతింబుధః ॥ 33 ॥
 అథమాత్రోపనిష్ఠేనయోగేనావరురుత్ససి ॥ 34 ॥ సాదంసవై పుంసాందురారాధ్యోనుతోమమ ॥
 35 ॥ మునయఃపదవీంయస్యనిస్సంగేమోతుజన్మభిః ॥ నవిదుర్భుగయంతోపితీవ్రయోగసమాధినా ॥ 36 ॥
 తతోనివర్తతామేషనిర్భంధస్తవనిష్ఠలః ॥ యతిష్యతిభవాన్తాతే శ్రేయసాంసముపస్థితే ॥ 37 ॥
 యస్యయదై వవిహితంసతేనసుఖదుఃఖయోః ॥ ఆత్మానంతోషయన్ దేహీతమసఃపారమృచ్ఛతి ॥ 38 ॥
 గుణాధికాన్తుదంలిప్సేదనుక్రోశంగుణాధమాత్ ॥ మైత్రీంసమానాదన్విచ్ఛేన్నతాపైరభిగూయ
 తే ॥ 39 ॥ ధ్రువః ॥ సోయంశమోభగవతాసుఖదుఃఖహతాన్తనామ్ ॥ దర్శితఃకృపయాపుంసాందు
 ర్భ్యోస్తద్విధైస్తుయః ॥ 40 ॥ అథాపిమేవినీతస్యతైత్త్రీధర్మముపేయుషః ॥ సుతుచ్యాదుర్వచోబాదై
 ర్నుభిన్నైశ్రయతేహృది ॥ 41 ॥ పదంత్రిభువమోక్తృష్టంజీవోస్సాధువత్తేమే ॥ బ్రూహ్యస్తత్త్వి
 తృభిర్భువ్నైవై యరసద్భిష్ఠితమ్ ॥ 42 ॥ నూనంభవాన్భుగవతోయోంగజీవరమేష్ఠినః ॥ వితు
 దన్నటతేవీణాంహితాయజగతోర్మవత్ ॥ 43 ॥ శ్రీనారదః ॥ జనన్యాభిహితఃపంథాస్సవైనిశ్రేయ
 సస్యతే ॥ భగవాన్వాసుదేవస్తంభజతత్ప్రవణాన్తనా ॥ 44 ॥ ధర్మార్థకామమోక్షైఖ్యంయతిచ్చై
 ఛైయతత్తనః ॥ ఏకంహ్యేవహరైస్తత్రకారణంపాదసేవనమ్ ॥ 45 ॥ తత్రాతగచ్ఛభద్రంతేయ
 మునాయాస్తటంశువి ॥ పుణ్యంసుధువనంయత్రసాన్నిధ్యంనిత్యదాహరేః ॥ 46 ॥ స్నాత్వా
 మసవనంతస్త్రిస్తాళింద్యాస్సలిలశివే ॥ కృతోవీచితానినివసన్నాత్తనఃకల్పితాసనః ॥ 47 ॥
 ప్రాణాయామేనత్రివృతాప్రాణేంద్రియమసోమలమ్ ॥ శనైర్వ్యదస్యాభిధ్యాయేన్తనసాగుగు
 ణాగురుమ్ ॥ 48 ॥ ప్రసాదాభిముఖంశశ్వత్ప్రసన్నవదనైతుణమ్ ॥ సునాసంసుభ్రువంచారుకపోలం
 సురసుందరమ్ ॥ 49 ॥ తరుణంరమణీయాంగమరుణోష్ఠేక్షణాధరమ్ ॥ ప్రణతాశ్రయణంనృన్ముంశర
 ణ్యంకరుణార్ణవమ్ ॥ 50 ॥ శ్రీవత్సాంకంఠునశ్యామంపురుషంవనమాలినమ్ ॥ శంఖచక్రగదాపద్మై
 రభివ్యక్తచతుర్భుజమ్ ॥ 51 ॥ కిరీటినంకుండలినంకేయూరవలయాన్వితమ్ ॥ కాస్తుభాభరణగ్రీవంపీ

సమితి - అంకజితిపాతే ॥ 32 ॥ ఉత్సంగాన్నారదోజాతఃకతి - యస్యభవాన్ - తత్త్రీంగంవీణాం - వితుదన్ వావయన్ - జగతోహితాయా
 టతీతి ॥ 33 ॥ జనన్యైతి - నిశ్రేయసస్యఅభిప్రేతాధాన్యపంథాః - మోసావిత్యతతహ - భగవాన్వాసుదేవవచ - అతస్తంభజ ॥ 34 ॥ 35 ॥
 తదితి - మధువనం తదేవాఖ్యంతటంగచ్ఛ - యత్రమధువనై ॥ 36 ॥ స్నాత్యేతి - అధ్యయనాద్యభావేపి - అత్తనఃఉచితానిదోగ్యాని - దేవ
 తాసమస్తాదీనికృత్వా - ఇతినియమాఉక్తాః - ఆసనకల్పనంచమశాదిభిఃస్వస్తికాదిభిశ్చ ॥ 37 ॥ ప్రాణాయామేనతి - ప్రాణేంద్రియమన
 సాం - ముతంచాంచల్యం - పుష్పదస్యేతిప్రాణాయామప్రత్యాహరా - ధారణామాహ - అభిధ్యాయేదితిషడ్భిః - గురుణాధీరణమనసా - గురుం
 శ్రీహరిం ॥ 38 ॥ ప్రసాదేతిసురమసుందరం ॥ 39 ॥ తరుణమితి - రమణీయాని అంగానియస్య - ఓష్ఠశ్చఈక్షణచఓష్ఠేక్షణం - అరుణం
 ఓష్ఠేక్షణం - ఆధారయతీతి తథాతం - అరుణమోష్ఠమీక్షణంచ ఆధారయతీతివా - నృన్ముంసుఖరూపం - యద్యానృన్ముంధనం - సర్వపురు
 షాభానిభివ్యర్థః ॥ 40 ॥ శ్రీవత్సేతి - పురుషంపురుషలక్షణయుక్తం ॥ 41 ॥ కిరీటినమితి - కాస్తుభాభరణగ్రీవాయాంయస్య ॥ 42 ॥

కాంచీతి - కాంచీకలాపపర్యస్తంపరివేష్టితం - మనసోసయనమూర్వభాసంహృతకరం || ౫౧ || పద్భ్యమితి - హృత్పద్మకణికాకాయం -
 ధిష్ణ్యంమధ్యస్థానంతత్ - ఆత్మమ్యసమచితా - అర్థవిమనసిస్థితం || ౫౨ || భ్యాసమాహ - స్థయమాసమితి - నియతేనప్రాగుత్తయాభార
 యాసుస్థిరణ - అతవివేకభూతేనవికాగ్రేణ - భారణోక్తానివిశేషణాని - భ్యాసేపిప్రప్తజ్ఞాని - యద్వా - యథోక్తమితదేకాదశసం
 తే || ౫౩ || నాన్యానిచింతయేద్భూయస్సుస్థితంభావయేన్మఖమితి || ౫౪ || సమాధిమాహ - వివమితి - తూర్ణాంశీఘ్రం - సంపన్నంసత్ || ౫౫ || జ్యో
 త్తితి - జ్యోతిమంత్రః || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || త్రవ్యాజ్యేవాహ - శస్తేయా - రావంకురైశ్చవైర్విత్తత్ర - అనైర్విరంకురై రహ - భూజాత్వగాది
 భిః - అధిష్ఠాసమాహ - లభ్యసంపాద్య - త్రవ్యమయూంశిలాదిభినిమితాం || ౫౯ || పూజాసాధ్యణ్య హేయానాహ - సాధాద్వాభ్యాం

తకాశేయవాసనమ్ || ౫౦ || కాంచీకలాపపర్యస్తంపరివేష్టితంపనమాప్రరమ్ | దర్శనీయతమంశాంతం
 మసోనయనవర్ధమ్ || ౫౧ || పద్భ్యంనఖమణి శ్రేణ్యావిలసద్భ్యంసమర్చితమ్ | హృత్పద్మకణికా
 కాధిష్ణ్యమాక్రమ్యాత్మన్యవస్థితమ్ || ౫౨ || స్థయమాసమభిభ్యాయేత్సనుగాగావలాకనమ్ | నియ
 తేనైకభూతేనమనసావరదక్షణమ్ || ౫౩ || ఏవంభగవతోరూపంసుభద్రంభ్యాయతోమనః | నిర్వృ
 త్యావరయాతూర్ణంసంపన్నంననివర్తతే || ౫౪ || జ్యోత్సవరమోగుహ్యః శ్రూయతాంమేన్మపాత్మజ
 యంసప్తరాత్రంప్రపతన్మమాన్వశ్యతిభేచరాణ్ || ౫౫ || ... ఓంనమోభగవతేవాసుదేవాయ...
 మంత్రేణానెనదేవస్యకుర్యాద్ద్రవ్యమయీంబుధః || ౫౬ || సపర్యాంవివిధైర్ద్రవ్యైర్దైశకా
 లవిభాగవత్ | సలిలైశ్చచిభిర్సవ్యైర్ద్రవ్యైర్మూలఫలాదిభిః || ౫౭ || శస్తేయా - రావంకురైశ్చవైర్విత్త
 లస్యాప్రియయాప్రభుమ్ | లభ్యాన్ద్రవ్యమయీమర్పాంక్షిత్యంబ్వాదిషుచార్చయత్ || ౫౮ || ఆహ్వా
 తాన్మామునిశ్శాంతోయతవాజ్ఞీతవ్యన్యభుక్ | స్వేచ్ఛావతారచరితైర్వర్జితంనిజమాయయా || ౫౯ ||
 కరిష్యమ్యత్తమశ్లోకస్తంభ్యాయేద్ధృజయంగమమ్ | పరిచర్యాభగవతోయావత్యఃపూర్వసేవితాః || తా
 మంత్రహృదయేనైవప్రయుంజ్యాన్తంత్రమూర్తయే || ౬౦ || ఏవంకాయేనమనసావచసాచమసోగ
 తమ్ | పరిచర్యమాణోభగవాన్భక్తిమత్పరిచర్యయా || ౬౧ || పుంసామమాయినాంసమ్యగ్భజతాంభా
 వవర్ధనః | శ్రేయోదిశత్యభిమతంయద్ధర్మాదిషుదేహినామ్ || ౬౨ || విరక్తశ్చేంద్రియరతౌభక్తియోగే
 నభూయసా | తంనిరంతరభావేనభజేతాద్ధావిముక్తయే || ౬౩ || ఇత్యుక్తస్తంపరిక్రమ్యప్రణమ్యచ
 నృపార్భకః | యయామధువనంపుణ్యంహరేశ్చరణదర్శితమ్ || ౬౪ || తపోవనంగతేతస్మిన్ప్రవిష్టోం
 తఃపురంమునిః | అర్హితాభ్యర్హణోరాజ్ఞాసుఖాసీనఉవాచహ || ౬౫ || శ్రీనారదః || రాజాకింభ్యాయ
 సేద్ధిర్నముఖేనపరిశుష్యతా | కింవానరిష్యతేకామోధర్మో వార్ధేనసంయుతః || ౬౬ || రాజా || సుతోమే
 జాలకోబ్రహ్మైస్త్వైతేనాకగుణాత్తనానిర్వాసితఃపంచవర్షస్సహమాశ్రమహస్తపః || ౬౭ || అప్య
 నాధంవనెబ్రహ్మన్యాస్తాదంత్యర్భకంవృకాః | శాంతంశయానంతమధిశంపరిష్కానముఖాంబుజమ్ || ౬౮ ||
 అహూమేబతదౌరాత్మ్యంస్త్రిజితస్యోపధారయ | యోంకంప్రేష్టూరురుత్తుంతంనాభ్యనందమస
 త్రనుః || ౬౯ || శ్రీనారదః || మామాశుచస్వతనయందేవగుప్తంవిశాంపతేతత్ప్రభావమవిజ్ఞాయప్రావృ

అహృతేతి - అహృతాత్పాద్యతచిత్తః - మితలవస్యంభుజ్జితితథాసత్ - యత్కరిష్యతీతి - తదానిమవతారప్రాచుర్యాభావాత్ || ౫౯ || కరి
 ష్యతీతి - పూర్వసేవితాస్వేవసంకారితాః - కార్యత్వేనవిహితాజిత్యర్థః - మంత్రహృదయేనద్వాదశాక్షరణ || ౬౦ || వివమితి - వివముక్తరీ
 త్యా - మనోగతలయభావవితథా - కాయాదిభిః - భక్తిమత్యాసరివర్యయా - పరిచర్యమాణః || ౬౧ || పుంసామితి - భర్తాభా - కామేమ - య
 దభిమతంతస్మైయోదిశతీతిద్వయోరస్వయః || ౬౨ || విరక్తజ్ఞితి - విరక్తశ్చభజేత - కిమథాం - విముక్తయే || ౬౩ || ఇతీతి - హరేశ్చరణాభ్యాం -
 వచితంమండితం || ౬౪ || తపోవనమితి - అహితంసత్ప్రత్యసమపేతం - అహణంఅహ్యుదియస్తే || ౬౫ || రాజస్మితి - కింవానరిష్యతే
 ననశ్యతీతి - సవిమశః - సవితకః ప్రశ్నః || ౬౬ || సుతజ్ఞితి - మాత్రాసహనిర్వాసితజ్ఞితి - తస్మాదప్యనాదృతత్వాత్ || ౬౭ || అపీతి - మా
 స్తాదంతికింస్విన్నభాదంతీత్యర్థః || ౬౮ || ౬౯ || మామేతి - యస్యయశః - జగత్ప్రావృత్త్యాప్నోతి || ౭౦ || సుదుష్కరమితి - విభులయేతి

స్తరయః || 20 || 21 || భువోమధువనైకిమకరోదిత్యపయోమహా - తత్రైతి - అభిషిక్తః స్నాతః - యస్యాం ప్రాస్తా || 23 || త్రైతి - కపిత్థా
నిబదరాణిచలనంయస్య - ఆత్మవృత్తిః దేహస్థితిః తదనుసారేణ || 24 || 25 || తృతీయమితి - తృతీయం మాసం చ ఆసయన్ ఈషదివసయన్ -
ఉపాధావదిత్యన్వయః - ప్రతిమాసమాహర నియమంతపో తిలకంచకృతవానిత్యర్థః || 26 || 27 || 28 || సర్వతథా - ధూతానిశబ్దాదీని - ఇం
ద్రియాణిచలనకలయస్థి - తస్య సః ఆకృష్య - బ్రహ్మధ్యాయః || 29 || ఆధారమితి - ధారయమాణస్య సతః - తస్య తేజస్వీభుమశక్తువం
తః - కంపితాః || 30 || యథేతి - తస్య అంగుష్ఠేన - నిషిడితా ఆక్రాంతా సలిమహి - తత్రతదా - అధాంసనామ - సమంశ కే అధాశబ్ద స్యన
భుంకతత్వాదంశాంశోరభేదాచైవంసమానాధికరణ్యం - ఇథేంద్రేణాధిష్ఠితా - తరీనాయకా - పదపదసవ్య తాదక్షిణతశ్చ - త
మతితన్వత్ || 31 || అస్య దహ్యశ్చర్యమాహ - తస్మిన్నితి - తస్మిన్ భువే - విశ్వం విశ్వాత్తకం విష్ణుం - ఆత్మసస్స కాశాత్ - అనన్యయాధియా

క్షేయద్యశోజగత్ || 20 || సుమన్తరం కర్మకృత్వాలోకపాలైరపి ప్రభుః పవ్యత్యచిరతారాజకాయశో
విపులయంస్తవ || 21 || మైత్రేయః || ఇతిదేవషికాణాస్త్రోక్తం విప్రభ్యజగతీపతిః | రాజ్యలక్ష్మీమనాదృశ్య
పుత్రమేవాన్వదంతయత్ || 22 || తత్రాభిషిక్తః ప్రయతస్తాముపోష్యవిభావరీమ్ | సమాహితః పర్యచ
రదృశ్యదేశేనపూరుషమ్ || 23 || త్రిరాత్రాంతే త్రిరాత్రాంతేకపిన్ధబదరాశనః | ఆత్మవృత్త్యనుసా
రేణమాసం నిన్యేర్చయన్ హరిమ్ || 24 || ద్వితీయంచతథామాసం షష్ఠేషష్ఠేర్భకోదినే తృణపర్ణాదిభి
ర్జీర్ణైః కృతాశోభ్యర్చయద్ధరిమ్ || 25 || తృతీయంచానయన్మాసం నవమేనవమేహని | అబ్జతుడత్రనుశ్లోక
ముపాధావత్సమాధినా || 26 || చతుర్థమపివైమాసం ద్వాదశేద్వాదశేహని | వాయుభతోజితశ్వాసో
ధ్యాయన్ దేవమధారయత్ || 27 || పంచమేమాస్యనుప్రాప్తైజితశ్వాసోనృపాత్తజః | ధ్యాయన్ప్ర
హ్మపదైకేనశస్థాస్థానిరివాచలః || 28 || సర్వతోమనఆకృష్యహృదిగూతేంద్రియాశయమ్ | ధ్యాయన్భగవతోరూపంనాక్రాక్షీత్రించనాపరమ్ || 29 || ఆధారంసుహదాదీనాం ప్రధానపురుషేశ్వ
రమ్ | బ్రహ్మధారయమాణస్యత్రయోలోకాశ్చకంపిరే || 30 || యథైకపాదేనసపార్థివార్భకస్త
థాతదంగుష్ఠనిషిడితామహి | ననామతత్రార్థమిథేంద్రధిష్ఠితాతరీషసవ్యేతరతః పదపదే || 31 ||
తస్మిన్నభిధ్యాయతివిశ్వమాత్మసోద్వారనిరుధ్యాసుమనన్యయాధియా | లోకానిరుచ్ఛాన్వసనిషిడి
తాభ్యశంసలోకపాలాశ్చరణంయయుర్హరిమ్ || 32 || దేవాః || నైవంవిదామోభగవన్ప్రాణరోధం
వరాచరస్యాఖిలసన్తృప్తామ్నః | విధేహితమ్నో వృజినాద్విమోక్షం ప్రాప్తావయంత్యాంశరణం
శరణ్యమ్ || 33 || శ్రీభగవాన్ || మాభైష్టబాలంతపసోదురత్యయాన్నివర్తయిష్యేప్రతియాతస్వ
ధామ | యతోహివః ప్రాణనిరోధఆసిదాత్తానపాదిర్మయిసంగతాత్మా || 34 || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - అష్టమోధ్యాయః - * * * * *
మైత్రేయః || తపవముత్సన్నభయాడరుక్రమేకృతావనామాః ప్రయయుస్త్రివిష్టపమ్ | సహస్రశీ
ర్వాపితతోగరుత్మతామధోర్వనంభృత్యదిదృక్షుయాగతః || 1 || సవైధియా యోగవిపాకతీవ్రయా
హృత్పద్మకోశేస్ఫురితతటిత్ప్రభమ్ | తిరోహితంసహపైమౌపలత్యబహిఃస్థితం తదవస్థందనర్క |

స్వీత్వాభేదదృష్ట్యా - అభిధ్యాయతిసతి - కింకృత్వా - ఆసుంప్రాగం - తద్వారంచనిరుధ్య - విశ్వం ఆత్మస్యకీకృత్య - స్వప్రాణనిరోధకృతే
సతి - విశ్వస్యప్రాణనిరోధోజాత ఇతిభావః || 1 || సతి - వివంవిధంప్రాణనిరోధం - కదాచిదపిసద్విద్యః - అఖిలసత్త్వకామ్నః - సర్వ
ప్రాణిశరీరస్య - తత్రస్తాత్ - వృజినాత్ - క్షేణాత్ || 2 || మతి - యతోబాలాత్ - కోసాబాలః - కథంచతస్తాత్ ప్రాణనిరోధఇత్యతలహ - ఉ
త్తానపాదస్యపుత్రః - మయివిశ్వరూప - సంగతాత్తావిక్యంప్రాప్తేవతతత ఇతి || 3 || ఇతిచతుర్థస్తంభే - అష్టమాధ్యాయవ్యాఖ్యా. *
శ్లో || సవమేతుమరింస్తుత్వా లభ్యతస్తాద్వరాన్ భువః | సత్త్వాగత్వాకరోద్రాజ్యంపిత్రాదత్రమితీర్యతే || తథా - వివంభగవద్వా
త్యేన - గతభయః || 4 || సతి - సవైభువః - యోగస్యవిపాకేనదాద్యేన - తీవ్రయానిశ్చలయా - గరుడాధిరూఢం పురతఃస్థితమపి - య
తాతంతద్భాష్టత్వాత్ - అసానాపశ్యత్ - తదాభగవతైవాంతస్త్వరూపమాకృష్టం - అతస్తీరోహితం - ఉపలత్యఉత్థితస్త్వా - తదవ

స్థాయాద్యగంతః స్ఫురితః తాదృశం । ౨॥ తదితి - ఆగతసాధ్వసః - జాతసంధ్రమః - విసమయ్యుతసతంకృత్యా - సంధ్రమమేవాహ - దృ
గ్భ్యాం ప్రపిబన్నివ - సశ్యన్నవంజత - ఆస్యేనచుంబన్నివావందత - భూభ్యామలింగన్నివావదంతేత్యర్థః ॥ 3॥ సత్తితి - వివక్షంతంతద్వ
శాస్యత్తుమిచ్ఛంతం - అతద్విదంస్తుత్యాదికర్తృమజానంతం - అస్యధ్రువస్య - సర్వస్యలోకస్యచ - పృథ్వీవస్థితత్వాత్ జ్ఞాత్వా - బ్రహ్మమ
యేనవేదాత్తతేన - శంఖేన ॥ ౪॥ సత్తితి - భగవతా ప్రతిపాదితాంగిరం - ప్రతిపద్యతిశేషః - ప్రతిపద్యతామితిపాతే - తాంవేదాత్తకాం - ప
రిజ్ఞాతః - పరాత్సోరీశ్వరజీవయోనిణామయేనసః - అతఏవభక్త్యా భావః ప్రేమయస్య - అసత్త్వరః - త్వరారహితః పరితః శ్రుతవిభా
తం - ఉరుశ్రవః - కీర్తిః - యస్య తం - ధ్రువాక్షితిః స్థానంయస్యేతి - భావనిదేశః ॥ ౫॥ శ్లో॥ శ్రీధరీయః ॥ ఈశానుగ్రహసంప్రాప్తవాగా
వృద్భుతవృత్తిభిః । ద్వాదశాదిత్యసంకాశే శ్లోకైరప్రాధ్వింధువః ॥ యజ్ఞితి - యోమే ప్రసుప్తాం - లీనాంవాచం - అన్యాశ్చప్రాణా
ఇంద్రియాణి - స్వధామూచిచ్ఛక్త్యా - సంజీవయతి - యతః - అభిలాః చక్షురాదిజ్ఞానక్రియాశక్తిః - ధారయతీతితథా - పురుషాయతంతర్యా
మిదే ॥ ౬॥ సనువాగాదీంద్రియశక్తిధరాః - వహ్న్వీదయః ప్రసిద్ధాః - నాహమిత్యత ఆహ - పికఇతి - ఆసువిశ్య - పురుషః అంతర్యామి - త్వం
పికపివ - తస్యః - చూయా - అసత్పుగుణేషు - ఇంద్రియాదిమస్థితస్త్వ - తత్తద్దేవతారూపానానెవభాసి - సతుత్వద్వ్యతిరేకేణ - జ్ఞానక్రి
యాశక్తిధరః - కచ్చదస్తీత్వభాః ॥ ౭॥ అపివకిమువక్తవ్యం - వహ్న్వీదయోజ్ఞానాదిశక్తిధరానభవంతీతియస్తా దృష్టానోపిజ్ఞానంత్యవ

౨॥ తద్దేశా నేనాగతసాధ్వసః ఊతావవందతాంగంవిననుయ్యదండత్ । దృగ్భ్యాం ప్రపశ్యన్నపిబ
న్నివార్భకశ్చుంబన్నివాస్యేనభుజేనచాశ్లిషత్ ॥ ౩॥ సతంవివక్షంతమతద్విదంహరిజ్ఞాత్వాస్యసర్వ
స్యచపృథ్వీనస్థితః । కృతాంజలింబ్రహ్మమయేనకంబునాపస్పర్శబాలంకృపయాకపోలే ॥ ౪॥ సవై
తదైవప్రతిపాదితాంగిరందైవీంపరిజ్ఞాతపరాత్తనిర్ణయః । తంభక్తిభాపౌభ్యగృణాదసత్త్వరః పరి
శ్రుతోరుశ్రవసంధ్రువక్షితిః ॥ ౫॥ ధ్రువః ॥ యోంతః ప్రవిశ్యమమవాచమిమాంప్రసుప్తాంసంజీవ
యత్యభిలశక్తిధరః స్వధామూ । అన్యాశ్చప్రాప్తచరణశ్రవణత్వగాదీన్నాణన్నమోభగవ
తేపురుషాయతుభ్యమ్ ॥ ౬॥ పికస్త్యమేవభగవన్నిదమాత్మశక్త్యామాయాభ్యయోరుగుణయామ
వాదాద్యశేషమ్ । సృష్ట్యానువిశ్యపురుషస్తదనన్గుణేషునానెవదారుషువిభావసువన్దిభాసి ॥ ౭॥ త్వ
ద్దేవతాయావయునయేదనుచేన్ద్రవిశ్వంసుప్తః ప్రబుద్ధభావనాభభవత్ప్రపన్నః । తస్యాపవర్గ్యశరణం
తవపాదమూలంవిస్తర్యతేకృతవిదాకథమార్తబంధం ॥ ౮॥ నూనంవిమృష్టమతయస్తవమాయయాతేయో
త్వాభనాప్యయవిమోక్షణమన్యఃకోతోః । అర్పంతికల్పకతరుంకుణపోషభోగ్యమిచ్ఛంతియత్సర్వజం
నరకేపినాణామ్ ॥ ౯॥ యానిర్వృతిస్తనుభృతాంతవపాదవద్భగ్యానాద్భవజ్జనకథాశ్రవణేనవా
ప్యోత్ । సాబ్రహ్మణీస్వమహిమన్యపినాధమాభూత్త్విన్నవంతకాసిలులితాత్పతతాంవిమానాత్ ।
౧౦॥ భక్తింముహుః ప్రవహతాంత్యయిమేప్రసంగోభూయాదనంతమహతామమలాశయానామ్ ।
యేనాంజసౌల్పణమురువ్యసవంభావాభింసేష్యేభవద్గుణకథామృతపానమత్తః ॥ ౧౧॥ తేనస్తరంత్య

భీషమేత్యాహ - త్వదితి - త్వద్దేవతాయా - వయునయాజ్ఞానేన - భవంతంశరణం ప్రపన్నః బ్రహ్మ - ఇదంవిశ్వం - అచప్త అపశ్యత్ - కథంసు
ప్తః పురుషః - ప్రబుద్ధస్త్వయాభావశ్యతితద్వర్ - అతఃయేలపవగ్యాః ముక్తాః - తేషామపిశరణం - కృతవిదాసన్వేంద్రియజీవసేనత్వ
త్ప్రతముహూకారంజానతా - కథంవిస్తర్యతే - పితంభూతంత్యామభజంతః కృతఘ్న ఇత్యర్థః ॥ ౮॥ యేచమాదృశాః - కామాద్యభాంభ
జంతి - తేతిమూఢా ఇత్యాహ ద్వాభ్యాం - నూనమితి - భవాప్యయాజన్త మగణ - తద్విమోక్ష హేతుంత్యాం - అన్యఃకోతోః కామాద్యభాంభ
యేభజంతి - తేనూనంవిమృష్టమతయః - వంఛితచిత్తాః - యత సైకల్పతరుంత్యాం అచాంతి - తతఃకుణపతుల్యేనదేహేన - ఉపభోగ్యంసు
ఖమిచ్ఛంతి - సచేచ్ఛాయాగ్యంతదిత్యాహ - యత్తతః - స్పృశజంవిషయసంబంధ జన్యంసుఖం - తన్నరకేపిభవతి ॥ ౯॥ సనుస్వగా
దిసుఖంసకామైః ప్రాప్యతే - నిష్ఠా మభజనేనతన్నస్యాదిత్యత ఆహ - యేతి - స్వమహిమవినిజానందరూపేషి - మాధూక్ - సభవతీత్య
భాః - అంతకస్య అసినాకాలేన - లులితాత్పండితాత్ - విమానాత్ - పతతాంసానాస్తీతి కిమువక్తవ్యం ॥ ౧౦॥ అతస్త్యత్తథాశ్రవణా
యసత్సంగంవిమాత్యాహ - భక్తిమితి - భక్తింత్యయి - ప్రవహతాంసాతత్యేనకుర్వతాం - సనుమోక్షంకింసయాచ సేతిత ఆహ - యేనమహ
త్ప్రసంగేన అంజసౌల్యత్వతపివ - ఉరూజీవ్యసనానియస్త్వీతం - సేష్యేపారంగమిష్యామి - భవద్గుణకథేపలమృతం - తస్యపాననమత్త
స్త్వ ॥ ౧౧॥ కథామృతపానస్వమాదకత్వమాహ - తద్వితి - తే అతితరాంప్రియమపి - మత్వంధేహం - సస్తరంతినానుసందధతే - యేచసుతా

దయః- ఆదఃమత్స్య-మనుసంబంధాః- తానపితేనస్తరంతి- యేచకృతప్రసంగాస్తేషుభవదీయపదారవిందసాగంధ్య-లుబ్ధంహృదయంయే
మంతేషు- తుశ్చబైనాన్యేనాంకేవలయోగాదినిష్ఠానాం- దేహభిమానినాం- నివృత్తిందశ్శయతి || ౧౨ || నన్వేపంవిద్వానపి- త్వంతిమత్వా
త్వాభిమానంవహసీత్యతతహ- తిర్యగితి- తిర్యగాదిభిః- పరిచితంచాస్తరం- సతా సతశ్చవిశేషః-యస్య- మహదాదీనిఅనెకానికారణా
నియస్య- హాపరమ అజతేజదంరూపం- స్థవిష్టంవిరాక్రూపం- కేవలంవేద్మి- అతఃపరం- తిర్యగస్వరూపంవేద్మి- యత్రవాదః- శ
బ్దవ్యాపారోనాస్తి- తద్బ్రహ్మస్వరూపంవేద్మి- అతఃఅభిమానోననివత-తత్యతిభావః || ౧౩ || తదేవంభగవదనుకంపయా-తయూపద్యయం
జ్ఞాత్వా- తిర్యగస్వరూపమనువణాయన్నమస్మ రోతి- కల్పంతఇతి- ఏత త్తే లోక్యం- యఃపుమాశ్చతే-స్వస్తిస్సేవద్యోగబహిర్యస్య-
యోగనిద్రాగూఢత్వాత్- అనంతసఖఃశేషసహాయః- తవంకేశేషత్వంకే- యస్య నాభిరేవ సింధుః- సముద్రః- తస్మిన్రోహతీతథా
తస్యకాంచనలోకపద్మస్య- గణైకణికాయాంద్యమాన్- ఓజస్వీబ్రహ్మభవతి- తంప్రణతోస్తీత్యథః || ౧౪ || ననుమమాపిస్వాపాప్య
వస్థావత్సేకోజీవాద్విశేషఇత్యతతహ- త్వమితి- త్వంతువ్యతిరిక్తఃజీవవిలక్షణః- ఆస్మేతిక్ష్మసి- వైలక్షణ్యమేవాహ-త్వంతునిత్యముక్తః-
జీవస్తుత్వత్ప్రసాదాన్తుచ్యతే- త్వంపరిశుద్ధః- సతుమనిసః- త్వంవిబుద్ధస్సర్వజ్ఞః- సతుకించిద్భః- త్వంఆత్మా- సతుజడః- త్వంహ
టసః- సతువికారీ- త్వంఆదిపూరుషః- సతుఆదిమాన్- త్వంభగవాన్- సతుభగహీనః- త్వంప్రయాణాంగుణానాంఅధీశః- సతుపర

తతరాంప్రియమీశమర్త్యంయే చాన్వదస్సుతసుహృద్భవవిస్తదాహః | యత్స్వబ్జనాభభవదీయస
దారవిందసాగంధ్యలుబ్ధహృదయేషుకృతప్రసంగాః || ౧౨ || తిర్యగ్భరద్విజనరీసృపదేవదైత్యమర్త్యా
దిభిఃపరిచితంసదసద్విశేషమ్ | రూపంస్థవిష్టమజతేమహదాద్యనీకంనాతఃపరంపరమవేద్మినయత్రవా
దః || ౧౩ || కల్పంతఏతదఖిలంజతరేణగృహ్యతేతేపుమాశ్చస్వద్భగనంతసఖస్తదంకే | యన్నాభి
సింధుగుహకాంచనలోకపద్మగర్భేద్యమాన్భగవతేప్రణతోస్తీతస్తే || ౧౪ || త్వంనిత్యముక్తపరిశుద్ధ
విబుద్ధఆత్మాకూటస్థఆదిపురుషోభగవాన్ప్ర్యధీశః | యద్బుద్ధ్యవస్థిలిమఖండితయాస్వద్బుద్ధ్యాద్రష్టా
స్థితావధినుభోవ్యతిరిక్తఆస్మి || ౧౫ || యస్త్విన్విరుద్ధగతయోప్యనిశంవతంతిభిత్వావయోవివిధశక్త
యతనుపూర్వాప్యత్ | తద్బ్రహ్మవిశ్వభవమేకమనంతమాద్యమానందమాత్రనువికారమహంప్ర
పద్యే || ౧౬ || సత్యాశిషాహిభగవంస్తవపాదపద్మమాశీస్తథానుభజతఃపురుషార్థమూర్తైః | ఆప్యేవ
మార్యభగవాన్పరిపాతిదీనానుప్రేవనత్సకమనుగ్రహకాతరోస్తాన్ || ౧౭ || మైత్రేయః || అ
థాభిష్టుతపవంవై సత్సంకల్పేనధీమతా | భృత్యామరక్తోభగవాన్ప్రతినంద్యదమబ్రవీత్ || ౧౮ ||
శ్రీభగవాన్ || వేదాహంతేవ్యవసితంహృదిరాజన్యబాలక | తత్ప్రయచ్ఛామిభద్రంతేమరాపమపి
సువ్రత || ౧౯ || నాన్వైరధిష్ఠితంభద్రయద్రాజిష్టుధ్రువక్షితి | యత్రగ్రహగ్రతారాణాంజ్యో
తిషాంచక్రమాహతమ్ || ౨౦ || మేధ్యాంగోచక్రవత్స్థాస్సు పరస్తాత్తల్పవాసినామ్ | ధర్మోగ్నిః

తంత్రః- కుతపిత ద్వైలక్షణ్యం- యోయతః- బుద్ధ్యవస్థిలింబుద్ధేస్తంతామవస్థాం- అఖండితయాస్వద్బుద్ధ్యా- చిశ్చక్త్య-త్రష్టాశశ్య
సి- త్రష్టేతిత్వన్ప్రత్యయాంతః- ప్రథమాంతం- అతోబుద్ధ్యవస్థితిమిత్యత్రష్ట్యభావః- తథాభూతవిజత్వం- స్థితోపాలన- అధిమఖః
యజ్ఞాధిష్ఠాతాశ్రీవిష్ణుః || ౧౫ || తమేవబ్రహ్మరూపేణజ్ఞాతం- సమస్మరోతి || యస్త్విన్వితి- పతంతిఅకస్తాదుర్భవంతి- విశ్వస్యభవోయ
స్తాత్- ఏకమఖండం- ఆద్యమనాదిం || ౧౬ || సకామభజనాదపిమోక్షమాశాసానతహ- సత్యేతి- హాభగవాన్ పురుషార్థః- పరమానందః-
సపివమూర్తిర్యస్యతస్య- తవపాదపద్మం- ఆశిషోరాజ్యదేస్సకాశాత్- సత్యా ఆశీః- పరమార్థః- ఫలంహినిశ్చితం- యస్య తస్య తథాతే
నప్రకారేణ- త్వమేవపురుషార్థఃఇత్యేవం- నిష్కామతయాలస్యనుభజతః- యద్యస్య వంతథాపిహి- ఆర్యస్వామి- దీవాన్ సకామాన
స్యస్తాన్- భగవాన్ భవాన్- పరిపాలిసంసారభయత్రక్షత్యేవ- యతః అనుగ్రహహితాచరణ- కాతరః- పరవశః- యథాఉప్రసవ
ప్రసూతాధనుఃవత్సంక్షీరంపాయయతివృకాదిభ్యోరక్షతీచతద్వత్ || ౧౭ || ౧౮ || వేదేతి || వ్యవసితంసంకల్పితం || ౧౯ || తత్ప్రయచ్ఛామి
త్వక్తం- కింతదిత్యపేక్షాగృహమాహసాధాద్వాభ్యాం- సేతి || హాభద్రాధ్రువాక్షిలిః- నివాసోయస్త్వి- యత్రయస్త్వి- ఆహితంఆహితం ||
౨౦ || మేధ్యామితి- ధాన్యాత్రమణాయత్రామ్యమాణానాంపశూనాంబంధనస్తంభామధిః- తస్యాం- బలీవదన్ సమూహవత్- అవాంతరక్తి
వాసినాం- పరక్షాదపిస్థాస్సు- లోకత్రయనాశే- పృథగ్వర్గంభర్తా- గ్నాద్యదయోగక్షత్రరూపాః- వశాకసస్స- క్షేముషయః- యత్రక్షేణీకృ

త్య- శ్రమంతశ్శరంతః ॥ ౨౧ ॥ ఏతచ్ఛరాజ్యానంతరంభవిషయీత్యాహ- ప్రస్థితఇతి- తుభ్యంపుభివీందత్వా- వసంప్రస్థితఇతిభావేత్తః-
వసంప్రతిగమనకృతేన- రక్షితారక్షిష్యసి ॥ ౨౨ ॥ త్వయాఅసంకల్పితమపి- మన్భక్తస్యతవప్రోహదేవంభవిషయీత్యాహ- త్వదితి-
సాసురుచిఃప్రవేక్ష్యతి ॥ ౨౩ ॥ కించ ॥ ఇష్టేతి- ఇష్టేమాం- యజ్ఞోహృదయంప్రియామూర్తిర్య- స్యతం ॥ ౨౪ ॥ తత ఇతి ॥ యతఃస్థానాత్ ॥
౨౫ ॥ ఇతితి ॥ అతిదిశ్యదత్వా ॥ ౨౬ ॥ సఇతి ॥ సంకల్పజంమనోరథం- పాద సేవయాప్రాపితం- సంకల్పస్యనిర్వాణంసమాప్తిర్యస్తాత్ ॥ ౨౭ ॥
సుదుర్లభమితి ॥ మాయావినస్సకామస్య- యత్సుదుర్లభం- హరేఃసదం- తదేకేనైవజన్మనాలభ్యపి- స్వమాత్మాసంమనః- ఆసిద్ధాథా-
అప్రాప్తమనోరథమివ- కథమమస్యత- పురుషార్థవిదపి ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ తాపమేవాహసాధౌక్షణ్యః- సమాధినై- నైకేలనకేథవా-
యాస్త్రికేన- అనెకభవేనసమాధినా- బహుజన్మాభ్యస్తేనైత్యథాః- ప్రణామస్తుత్యాదిసమయ- గరుడాధిరూఢస్య హరః- పాదచ్ఛాయా-
యాంస్థితం- ఆత్మాసంస్తరన్నాహ- ఛాయాముపేత్యేతి- పృథక్జ్ఞాతఃభేదవృష్టిస్స- హాకష్టమితిభావః ॥ ౩౦ ॥ అహూఇతి- అనాత్మ్యంఆత్మ-

కశ్యపశ్చక్రమునయోయేవనాకసః । చరంతిదక్షిణీకృత్యభ్రమంతోయత్సతారకాః ॥ ౨౧ ॥ ప్రస్థితేతువనంపిత్రాదత్వాగాంధర్వసంశ్రయః । షడ్వింశద్వషణసాహస్రంరక్షితావ్యాహతేంద్రియః ॥ ౨౨ ॥ త్వద్భ్రాతర్యత్తమేనప్తేస్సృగయాయాంతుతన్తనాః । అన్వేష్యంతేవనంమాతాదవాగ్నింసాప్రవేక్ష్యతి ॥ ౨౩ ॥ ఇష్టేమాంయజ్ఞహృదయంయజ్ఞైఃపుష్కలదక్షిణైః । భుక్త్వాచేహాశిషస్సత్యాటంతేమానస్తరిష్యసి ॥ ౨౪ ॥ తతోగంతాసిమత్స్థానంసర్వలోకనమస్తృతమ్ । ఉపరిష్టాదృషిభ్యస్తవ్యతోనావర్తతేగతః ॥ ౨౫ ॥ మైత్రేయః ॥ కృత్యర్చితస్సభగనానతిదిశ్యాన్యనఃపదమ్ । పాలస్యపశ్యతోథామస్వమాయాద్గుడధ్వజః ॥ ౨౬ ॥ సోపిసంకల్పజంపిష్టోపాదసేవ్రాపసాదితమ్ । ప్రాప్యసంకల్పనిర్వాణంనాతప్రీతోభ్యగాత్పురమ్ ॥ ౨౭ ॥ విదురః ॥ సుదుర్లభంయత్పరమంపదంహరేర్మాయావినస్తచ్ఛరణార్పణాద్భిత్తమ్ । లభ్యాప్యసిద్ధాథామినైకజన్మనాకథంస్వమాత్మానమమన్యతార్థవత్ ॥ ౨౮ ॥ మైత్రేయః ॥ నాతుస్సపత్న్యవాగ్వాజైర్హృదిపద్ధస్తుతాన్తరత్ ॥ నైచ్చన్మక్తిపతేన్మక్తింతస్మాత్తవముపేయివాత్ ॥ ౨౯ ॥ ధ్రువః ॥ సమాధినానైకభవేనయత్పదంవిదుస్సనందాదయఃఉధ్వరేతసః । మానైరహంషడ్భిరముష్యపాదయోశ్చాయాముపేత్యాపగతఃపృథక్జ్ఞాతః ॥ ౩౦ ॥ అహూబతశమానాత్మ్యంనుందభాగ్యస్యపశ్యత । భవచ్ఛిదఃపాదమూలంగత్వాయాచేయదంతవత్ ॥ ౩౧ ॥ మతిర్విరూషితాదేనైఃపతర్భిరసహిష్టుభిః । యోనారదవచస్తథ్యంనాగ్రహీషమసత్తమః ॥ ౩౨ ॥ దైవీమాయాముపాశ్రిత్యప్రసుప్తఇవభిన్నదృక్ । తప్యేద్వితీయేష్యసతిభ్రాతృభ్రాతృవ్యహృద్రుజా ॥ ౩౩ ॥ మమైతత్ప్రాధికతంవ్యర్థంచకిత్యేవగతాయుషి । ప్రసాద్యజగదాత్మానంతపసాదుష్ప్రసాదనమ్ ॥ ౩౪ ॥ భవచ్ఛిదమయాచేహంభవంభాగ్యవివర్జితః । స్వార్యాజ్యంయచ్ఛతోనూఛ్యాన్మాసోమేభిక్షితోబత ॥ ఈశ్వరాత్త్రిణపుణ్యేనఫలీకారానిపాదనః ॥ ౩౫ ॥ మైత్రేయః ॥ ననైముమందస్యపదారవిందయోరజోజుష్టస్తానభవాదృశాజనాః । వాంఛంతితద్దాస్యమృతేర్థమాన్మసోయదృచ్ఛయాలబ్ధమనస్సమృద్ధయః ॥ ౩౬ ॥ ఆకర్ణ్యాన్మజమాయాంతంసంపరేత్య

శూన్యత్వం- అజ్ఞత్వమితియవత్- భవభేత్తుఃభవతః- యత్ అంతవత్ అనిత్యం- తత్ ఆయాచేయానితవానస్తి ॥ ౩౧ ॥ అజ్ఞత్వేకారణంసంభావయతి- మతిరితి- పతర్భిఃమదపేక్షయాఅభిఃప్రాపువద్భిః- అతేపివఅసహిష్టుభిః- అసహనశీలైః ॥ ౩౨ ॥ నాథునాస్య పమానంతేఇత్యాదిసత్యమపి- నారదస్యవచః- యోనగృహీతవానస్తి- రస్యమేమితివిదూషితా ॥ ౩౩ ॥ కించ- దైవీమితి- ప్రసుప్తఃస్వప్నానిసశ్యత్- ద్వితీయేఅసత్యపి- భ్రాతృవభ్రాతృవ్యఃశత్రుత్రిపుష్ట్య- హృద్రుజాహృదయగతశోకేన- తప్యేతాపమనుభవామి ॥ ౩౪ ॥ మమైతి- కించమయాప్రసాద్యయత్ప్రాధికతం- తద్వ్యథాం ॥ ౩౫ ॥ ప్రాధికతమాహ- భవచ్ఛిదమితి- ఏతదేవసత్యమైతమాహ- స్వారాజ్యంనిజానందం- ప్రయచ్ఛతస్సకాశాత్- మానః అభిమానః- క్షీణసపుణ్యేనమయా- భిక్షితఃయనితః- క్షీణపుణ్యేనైతివాసంబంధః- యథాఅభినఃక్షీణపుణ్యతయా- ఈశ్వరాచ్ఛక్రవర్తిణః- ఫలీకారానమమతండులకణా- యాచతేతద్వత్ ॥ ౩౬ ॥ ఏవంనిస్సృహత్వంతస్యయత్తమేవేత్యాహ- శేతి- రజోజుష్టఃపరాగ్రాప్తః- తస్యదాస్యంవినా- అస్యమథాం- అత్తనోననైవంఛంతి- యదృచ్ఛ

30౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థా స్కంధే - నవమోధ్యాయః :

యైవలభ్యేనమనసస్సమృద్ధియేహంతే-ప్రాప్తమనోరథాభివ్యక్తః॥ ౩౬॥ ప్రస్తుతమాహ - ఆకర్షణం - సంపరత్వమృత్యావ-ఆగతమాక
 ణ్య-యథానశ్రద్ధాభివ్యక్తసంపదకార-అభద్రస్యమమభద్రంకులభివ్యక్తః॥ ౩౭॥ శ్రద్ధాదైతి-విషయత్వవిరత-ఇతిదేవపివాక్యం
 శ్రద్ధాయ॥ ౩౮॥ సదశ్వతి-బ్రహ్మజాతభిఃసర్వ-స్థఃపరిపృతః॥ ౩౯॥ ౪౦॥ సునీతిరితి-అస్యరాజ్ఞోమహిష్యా-ఉత్తమనిధాయ-వికా
 మవశిచికాంసరవిమానమారుహ్య॥ ౪౧॥ తమితి-ఉపపన్నాభ్యాశేసమిపే॥ ౪౨॥ పరిరభితి-విషయేనాంప్రసంస్పృశేన-హతం
 అశేషంఅనుబంధసంచయస్య॥ ౪౩॥ అవజిఘ్రున్నితి-జాతః-ఉద్దామఃమహస్తనోరథోయస్య॥ ౪౪॥ అభివంద్యతి-అభిమంత్రితః-పిత
 రాభిఃసత్ప్రతఃతేన-కృతసంభాషణః॥ ౪౫॥ ౪౬॥ సురుచ్యాఃప్రీతివా-సంభావితేత్యాహ-యస్యేతి-నమంతిఅనుసరంతి-ఆపో

యథాగతమ్ । రాజానశ్రద్ధాభివ్యక్తమభద్రస్యకుతోమమ్ ॥ ౩౬ ॥ శ్రద్ధాయవాక్యం దేవపివాక్
 ర్షవేగేనధర్మితః । వార్తాహర్తురతిప్రీత్యాహారం ప్రాప్తాహ్వాదనమ్ ॥ ౩౮ ॥ సదశ్వంసరధమారుహ్య
 కారస్వరపరిష్కృతమ్ । బ్రహ్మజైఃకులవృద్ధైశ్చపర్యస్తోమాత్య బంధుభిః ॥ ౩౯ ॥ శంఖదుందుభి
 నాదేనబ్రహ్మఘోషేణవేణుభిః । నిశ్చక్రామపురాత్పూర్ణమాత్మజాదేతుణోత్సుకః ॥ ౪౦ ॥ సునీ
 తిస్సురుచిశ్చస్యమహిష్యాగుక్తభూషితే । ఆరుహ్యశిచికాంసాధముత్తమనాభిజగ్ముతః ॥ ౪౧ ॥ తందృ
 ష్ట్వోపవనాభ్యాశాయాంతంతరసారథాత్ । అవరుహ్యనృపస్తూర్ణమాసాన్యప్రేమవిహ్వలః ॥ ౪౨ ॥
 పరిరేభేంగజందోర్భ్యాంవీఘోత్రంతమనాఃశ్వసః । విషయేనాంప్రసంస్పృశేహతాశేషానుబం
 ధనమ్ ॥ ౪౩ ॥ అవజిఘ్రున్ముహుర్ముద్ధి౯శాంతేనయనవారిభిః । స్నాపయామాసతనయంజాతో
 ద్దామమనోరథః ॥ ౪౪ ॥ అభివంద్యపితుఃపాదావాశీర్భి శ్చభిమంత్రితః । ననామమాతరౌశీష్ణా
 సత్ప్రశస్నజ్జనాగ్రణేః ॥ ౪౫ ॥ సురుచిస్తంసముత్థాప్యపాదావనతమర్భకమ్ । పరిష్కృత్యాహజీవేతి
 బాష్పగద్గదయాగిరా ॥ ౪౬ ॥ యస్యప్రసమోభగవాన్గజైర్మైత్ర్యాదిభిర్వరిః । తస్మై నమంతిభూ
 తానినిన్నమావశ్యవస్వయమ్ ॥ ౪౭ ॥ ఉత్తమశ్చక్రువశోభావనోన్యంప్రేమవిహ్వలౌ । ఆంగసంగ
 దుత్పులకావస్తాధుంముహురూహతుః ॥ ౪౮ ॥ సునీతిర్యస్యజననీప్రాణేభ్యోపిప్రియంసుతమ్ । ఉప
 గూహ్యజహానాధింతదంగస్పర్శనిర్వృతా ॥ ౪౯ ॥ పయస్తనాభ్యాంసుప్రావనైస్త్రిజైస్సలిలైశ్చివైః ।
 తథాభిషిచ్యమానాభ్యాంవీరవీరసుమ్రోముహుః ॥ ౫౦ ॥ తాంశశంసుర్జనారాజ్ఞోనిష్ఠాతేపుత్రఆర్తి
 హా । ప్రతిలబ్ధిర్భిరఃనష్టోరక్షితానుండలంభువః ॥ ౫౧ ॥
 అభ్యర్చితస్తవయానూనంభగవాన్ప్రణతాణిహా । యదనుధ్యాయినోధీరామృత్యుంజిగ్యుస్సుద
 ర్భయమ్ ॥ ౫౨ ॥ లాల్యమానంజనైరేవంక్రువంసభ్రాతరంనృపః । ఆహోపృథగ్గణంహృష్టఃస్తూయ
 మానోవిశత్పురమ్ ॥ ౫౩ ॥ తత్రతతోపసంక్ష్మైలకన్తకరతోరజైః । సంవృతైఃకదళీస్తంభైః
 పూగపోతైశ్చతన్విధైః ॥ ౫౪ ॥ చూతపల్లవవాసస్సృజ్మక్తాదామవిలంబిభిః । ఉపస్తృతంప్రతి
 ద్వారమపాంకుంభైస్సదీపకైః ॥ ౫౫ ॥ ప్రాకారైర్గోపురాగారైశ్చాతకుంభపరిచ్ఛదైః । సర్వతోలం
 కృతంశ్రీమద్విమానశిఖరద్యుభిః ॥ ౫౬ ॥ మృష్టచర్విరరథ్యాట్టమార్గంచందనచర్చితమ్ । లాజాక్షుతైః
 పుష్పఫలైస్తండులైర్పరిభిర్యుతమ్ ॥ ౫౭ ॥ ధ్రువాయపథిదృష్టాయతత్రత్రపురస్త్రియః । సిద్ధార్థాక్ష

మథా-స్వయమేవనిమ్నందేశమవతరంతి ॥ ౪౭ ॥ ఉత్తమజితి-ఉపాతుః-దధతుః ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ పయజితి-హీవీరవిరుర-వీరసువః వీరజ
 సన్యాఃక్రువమాతుః-అభిషిచ్యమానాభ్యాంస్తనాభ్యాంపయః-తథాసుప్రావ ॥ ౫౦ ॥ తామితి-చిరగతఃపృథగ్గణంహృష్టః-రక్షితా
 తక్షిప్యతి ॥ ౫౧ ॥ ౫౨ ॥ లాల్యమానమితి-ఎవమితివ్యవహితంపిత్రాద్యపలాసంసరామృత్యుతే ॥ ౫౩ ॥ పురంవణయతిచతుభిః ॥ తత్రే
 తి-సంవృతైఃఫలకుంజరీయకైః-పూగానాంపోతైర్బాలకృత్తైః-తన్విధైస్సంవృతైఃఉపస్తృతంప్రతిద్వారమిత్యత్రత్రాన్వయః ॥
 ౫౪ ॥ చూతేతి-చూతప్రవాళాశ్చనాసాంసచస్రజశ్చముక్తాదామనిచతేషాం-విశిష్టంలంబనమస్త్రీయేమకుంభేష ॥ ౫౫ ॥ ప్రాకారైరితి-
 గోపురైఃఅగారైశ్చ-శాతకుంభాఃపరిచ్ఛదాఃపరికరాయేషుతైః-విమానానాంశిఖరైఃద్యుతిర్యపాం ॥ ౫౬ ॥ మృష్టేతి-చత్వరమంగణం-రథ్యా
 దాజిహగః-అట్టఃఉచ్ఛస్యప్రాకారసోపరివినిమితోభూమికానుగః-అనంతరః-మృష్టాస్సమృజితాశ్చత్వరదయోయస్మి ॥

౫౭|| ధృవామైతి|| సిద్ధాధాఃశ్వతసమఃపః-అక్షతాయవాఃఉపజప్రూఃవ్యతిరక్తః|| ౫౮|| ఉపజప్రూరితి|| సతీఃసత్యః|| ౫౯|| ౬౦||
 ౬౧|| యత్రైతి|| యత్రభవనోత్తమే|| ౬౨|| ౬౩|| వాష్యతి|| కుముద్వతీః-కుముత్ కుముదపద్మాదితద్వత్యోవాష్యః|| ౬౪|| ౬౫|| వీక్ష్య
 తి|| ఉధవయనంప్రాస్తయవనం-అనురక్తాఃప్రజాయస్త్రితం|| ౬౬|| ౬౭|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం-సవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా. *
 ౬౮|| దశమేత్రాతృహంత్యాణాంయతేణామకరోద్వధమ్| ఏకవివాలకాంక్ష్యేత్యస్యవిక్రమశ్చర్యతే|| ఇత్యామైతి|| యోషితాంతర్మ

తదధ్యంబుదూర్వాపుష్పఫలానిచ || ౫౮ || ఉపజప్రూఃప్రయుంజానావాత్సల్యాదాశీషస్సతీః*|| శృ
 ణ్వంస్తద్వల్లుగీతానిప్రాచీశద్భ్యవనంపితుః|| ౫౯ || మహామణిప్రాతమయేనస్త్రిసభవనోత్తమే|
 లాలితోతితరాంపిప్రాన్యవసద్దివిదేవవత్|| ౬౦ || పయఃఘననిభాశ్శయ్యాదాంతరుక్తపచిచ్ఛదాః|
 అసనానిమహాహాణీయత్రరొక్తాఉపస్తరాః|| ౬౧ || యత్రస్ఫటికకుడ్యేషుమహామరకతేషుచ|
 మణిప్రదీపాః భాంతిలలనారన్న సంయుతాః|| ౬౨ || ఉద్యానానిచరమ్యాణివిచిత్రైరమరద్రుమైః|
 కూజద్విహంగమిథునైర్గాయన్తత్తమధువ్రతైః|| ౬౩ || వాహ్యోవైషూర్యసోపానాఃపద్మోత్పలకుముద్వ
 తీః| హంసకారండవకులైర్జాష్టాశ్చక్రాహ్వసారసైః|| ౬౪ || ఉత్తానపాదోరాజషిఃప్రభావంతన
 యస్యతమ్| శ్రుత్వాద్వష్టాప్తమ్భుతతమంప్రపేదేవస్త్వయంపరమ్|| ౬౫ || వీక్ష్యోధవయనంపుత్రంప్ర
 కృతీనాంచసన్తుతమ్| అనురక్తప్రజంరాజాధ్రువంచక్రేభువఃపతిమ్|| ౬౬ || ఆత్మానంచప్రవయ
 సమాకలయ్యవిశాంపతిః| వనంవిరక్తఃప్రాత్రిష్ఠద్విమృశన్నాత్మనోగతిమ్|| ౬౭ || * * * * *

* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - సవమోధ్యాయః. * * * * *
 మైత్రేయః|| ప్రజాపతేర్దుహితరంశుంశుమారస్యవైధ్రువః| ఉపయోమేథ్రమింనామతత్సతౌకల్పవ
 త్సరో|| ౧ || ఇలాయామపి భార్యాయాంవాయోఃపుత్రాన్మహాబలః| పుత్రముత్తలనామానంయో
 షిద్రత్నమజీజనత్|| ౨ || ఉత్తమస్తక్యతోద్వాహూమృగయాయాంబలీయసా| హతఃపుణ్యజ
 నేనాద్రౌతన్వాతాస్యగణింగతా|| ౩ || ధృవోబ్రాతృవధంశ్రుత్వాకౌపామర్షశుచార్పితః| జై
 త్రంస్యందనమాస్థాయగతఃపుణ్యజనాలయమ్|| ౪ || గతోద్దీప్తిచీందిశంరాజారుద్రానుచరసేవితమ్|
 దదర్శహిమవద్రోశ్యాంపురీంగుహ్యాకసంకులామ్|| ౫ || దధ్నైశంఖంబృహద్వాహుఃఖండిశశ్చను
 నానయన్|| యేమోద్విగ్నదృశఃక్షుత్తరుపదేప్యోత్రసన్భృశమ్|| ౬ || తతోనిష్క్రమ్యబలినఉపదేవ
 మహాభటాః| అసహంతస్త్వినాదమభిపేతురుదాయుధాః|| ౭ || సతానాపతతోవీరఉగ్రధన్వాను
 హారథః| ఎకైకంయుగవత్సర్వానహన్వాజైస్త్రోభిస్త్రిభిః|| ౮ || తేనైలలాటలగైస్తైరిమభిస్స
 ర్వేవహి| మత్వానిరస్తమాన్వానమాశంసన్తర్కతస్యతత్|| ౯ || తేపిచామునుమృష్యంతఃపాదస్స
 ర్మమిప్సారగాః| శరైరవిధ్యమ్యగపద్విగుణంప్రచీక్షీర్షవః|| ౧౦ || తగఃపరిఘనిస్త్రింశైఃప్రాసశూ
 లపరశ్వధైః| శక్త్యష్టిభిర్ముపంతీభిశ్చిత్తవాజైశ్చరైరపి|| ౧౧ || అధ్యవర్తన్ప్రకుపితాస్సహాయం
 సహసారథిమ్| ఇచ్ఛంతస్తత్ప్రతీకర్తుమయుతానాంత్రయోదశ|| ౧౨ || ఔత్తానపాదిస్సతదాశస్త్ర
 వర్షైరణభూరిణా| నచైవాదృశ్యతచ్ఛన్నాసారేణయథాగిరిః|| ౧౩ || హాహాకారస్తదైవాసిద్ధిద్ధానాం

మహ. అతిమనోహరం కన్యారత్నంచేతివా|| ౧|| ౨|| ఉత్తమఇతి|| యతేణాత్రాహిమవతి-హతః-అనానితిపాతేయధే-అస్యగతింగతే
 త్యశఃమృతేతిభావః|| ౩|| ధృవఇతి|| కోపామర్షశుచాంగ్వంజైవ్యం-తేన అపితఃవ్యాప్తః-జైత్రంజయహతుం-పుణ్యజనాలయం
 అలకా|| ౪|| గత్యైతి|| రుద్రానుచరాభూతాదయః|| ౫|| దధ్నాదితి|| దధ్నానాదితవా-యేనశంఖనాదేన-హేతుత్తః-ఉపదేవ్యః-యక్ష
 ప్రేయః|| ౬|| ౭|| సఇతి|| ఇత్యేవంసర్వా-త్రయోదశాయతానియతే-యుగపతాహజఘన|| ౮|| ౯|| తఇతి|| తేపితత్కర్మఅస
 హమానాః-అముంఅవిధ్య-ద్విగుణంయథాభవతితథాపద్భిః ప్రతికర్తుమిచ్ఛంతః|| ౧౦|| తఇతి|| చిత్తవాజైవిశాచిత్తపతైః|| ౧౧||

౧౨॥ బేత్తానపాదిలి॥ ఆసారణధారాసంపాతెన - ఛన్నోగిరివి - నైవాద్యశ్చత ॥ ౧౩॥ హహాకార ఇతి ॥ సూర్యతుల్యః ॥ ౧౪॥ యతు
ధానైముజయకాశిను - జితంజితమితిజయప్రకాశతేనుసత్సు ॥ ౧౫॥ భసురితి॥ వ్యధమత్సూచూణాయమాస ॥ ౧౬॥ తస్యేతి॥ పర్వాణి
తపచాని ॥ ౧౭॥ ౧౮॥ హరితి ॥ శిరఃప్రముఖైరంజైరాస్త్రితాః - ప్రక్షిప్తాః - రిజారితిద్వయోరన్వయః ॥ ౧౯॥ హతేతి॥ ప్రాయఃపాము
త్వేన విప్రక్ష్ణస్సంభిన్నాః ॥ ౨౦॥ అపశ్యమానఇతి ॥ ఆతతాయినంశస్త్రపాణిం ॥ ౨౧॥ ఇతితి ॥ ఇతిప్రవణఇత్వ
త్రాపినమాయినామిత్యాదేరనుషంగః - చిత్రరథఃధ్రువః - యత్తఃయత్నవాక్ - ప్రతియోగఃపునర్యోగః - తస్మాత్శంకితః - నభస్వతః
వాగ్మోహతోః ॥ ౨౨॥ దుజెనెతి॥ విస్ఫురంత్యఃతటతోయస్త్రితేన - త్రాసయగతఃస్తనయిత్తునః - అశనయఃయస్త్రితే ॥ ౨౩॥ వపుమ

నివిపశ్యతామ్ । హతోయం మానవ సూర్యోనుగ్మఃపుణ్యజనార్ణవే ॥ ౧౮ ॥ నదత్సుయాతుథా సేషుజ
యకాశిష్వథోమృథే । ఉదతిష్ఠత్రథస్తస్య నీహారాదివభాస్తరః ॥ ౧౯ ॥ ధమర్విస్సూర్ణయన్న
గ్రంస్విషతాంభేదముద్వహా । అస్త్రోఘంవృధమద్వాజైఘ్న నాసీకమివానిలః ॥ ౨౦ ॥ తస్యతేచా
పనిర్ముక్తాఃభిత్వావర్తాణీరతుసామ్ । కాయానావివిశుస్తిగ్రాఃగిరీనశనయోయథా ॥ ౨౧ ॥ భల్లైస్సం
భిద్యమానానాంశిరోభిశ్చారుకుండలైః । ఊరుభిహేమతాల్పాభైర్దౌర్భిర్వలయవల్లుభిః ॥ ౨౨ ॥ హ
రకేయూరమకుపైరుష్ణేపైశ్చమహాధవైః । ఆస్త్రతాస్తారణభుషోరేజుర్వీరమహోహరాః ॥ ౨౩ ॥
హతావశిష్టాశ్చరైరణాజిరాద్రక్ష్యగణాఃతృప్తయవర్యసాయకైః । ప్రాయోవివృక్తావయవావిదు
ద్రుపుర్మృగేంద్రవిక్రీడితయాధపాశ్చ ॥ ౨౪ ॥ అపశ్యమానస్సతదాతతాయినంనుహామృథేకంచన
మానపూత్రమః । పుగీందిదృతున్నపినావిశద్ద్విషాంనమాయినాంవేదచికిషితంజనః ॥ ౨౫ ॥ ఇతిబ్రు
వంశ్చిత్రరథఃస్వసారథియతఃపరేషాంప్రతియోగశంకితః । శుశ్రావశబ్దంజలధేవైరేతంనభస్వ
తోనితురజోన్వదృశ్యత ॥ ౨౬ ॥ తుణేనచ్చరితంప్ర్యానుఘనాసీకేనసర్వతః । విస్ఫురత్తటితాదితు
త్రాసయంత్యనయితునా ॥ ౨౭ ॥ వవృషూరుధిరౌఘాస్సక్పూయవిణ్ముత్రమేదసః* । నిపేతుగ్గనా
దస్యకబంధాన్యగ్రతోనఘ ॥ ౨౮ ॥ తతఃభేదృశ్యతగిరిర్నిపేతుస్సర్వతోదిశమ్ । గదాపరిఘనిస్త్రింశ
ముసలాస్సాశ్చవర్షిణః ॥ ౨౯ ॥ అహయోశనినిశ్వాసావమంతోగ్నంగుషాక్షిభిః । అభ్యధావన్గజాను
తాస్సింహావ్యాఘ్రాశ్చయూధశః ॥ ౩౦ ॥ సముద్రఉత్తిభిర్భీమఃప్లావయన్సర్వతోభువమ్ । ఆససాద
మహాహ్రదఃకల్పాంతశ్చవభీషణః ॥ ౩౧ ॥ ఎవంవిధాన్యసైకానిత్రాసనానిమనస్వినామ్ । సస్మజుస్తి
గ్నగతయఆసుర్యామాయయాసురాః ॥ ౩౨ ॥ ధ్రువేప్రయుక్తామసురైస్తాంమాయామతిదుస్తరామ్ ।
నిశమ్యతస్యమునయశ్శమాశంసన్సమాగతాః ॥ ౩౩ ॥ ఔత్తానపాదేభగవాంస్తవశౌర్ధాధన్వాదేవః
క్షీణోత్వవనతార్తిహరోవిపత్నా । యన్నామధేయమభిధాయనిశమ్యచాద్ధాలాకొంజసాతరతిదుస్త
రమంగమృత్యుమ్ ॥ ౩౪ ॥

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థః స్కంధః - దశమోధ్యాయః. *** మైత్రేయః.
 శశమ్యగదతామేవమ్మపిణాంధనుషిఘ్రవః । సంవధేస్తుముపస్పృశ్యయన్నారాయణనిర్మితమ్ ॥
 ౧॥ సంధీయమానపతస్త్విన్దాయాగుహ్యకనిర్మితాః । క్షిప్రంవినెశుర్విదురక్షేశాజ్ఞానోదయేయథా ।

[illegible]

శ్లో॥ వికారశతములైజాంక్షయందు జ్ఞానమనన్వయం॥ ఆగత్యవారయమానదు సంతత్యోపదేశతః॥ నిశమ్యతి-వివంగతాంబు

సం. ఉపదేశమివనిశమ్య- ఉపస్మశ్యతశమ్య- యన్నారాయణనిర్మితం- నారాయణాస్త్రం- తత్సంబధం ౧౧ ౨౧ ౩౦౪- తస్యేతి- తస్య
 అమృతం ఋషినారాయణాదుభూతమస్త్రం- ప్రయుంజతఃసందధతస్యతః- సువరామయాఃపుంభాఃమూలప్రాంతాయమం- కల
 హంసానాంవాసాంసీపయోమేమంతే- శరాఃవినిస్సుతాఇతిత్రప్రప్యంఉపరిష్టాచ్ఛివీముఖగ్రహణాత్ ౩౧తైరితి- ప్రథనెయధైఉన్న
 ధాఃఉచ్చితాః- ధణాఃమేమంతేసపాః ౪౧సఇతి- పృథ్వీపాదైః- నిత్యతాఃదాహ్యవయోమేమంతాః- పరలోకంనినాయ- కథం
 భూతాః- ఉధ్వఃతతస్సన్నావసినః- ఆకామండలంనిభిః- క్షయంప్రజంతితం ౪౧ తానితి- అనాగసఃనిరపరాధాః ౫౧ అలమితి-
 తమసఃసరకస్య- ద్వారేణ- మేసరోషేణ ౫౧ ౫౧ సమమద్భాత్యహంతారఃకథమకృతైసస్త్రాహాసన్వితి ౬౧ సత్య పృథరాధత
 వై తమచితంసభవతీత్యాహ ౬౧ నెతి- పరాగృహ్యపరాశ్చుతందహంతాస్తానంగృహీత్యా- పశవోయథాదేహభిమానానన్యస్యంఘ్నంతి-
 తథాభూతానాంవైశసంహంసెతియత్ ౭౧ ౮౧ యస్తస్యంబావ్యసాధుఃసఇదానీంకథమన్యథాకృతవానిత్యాహద్వాభ్యాం- సఇతి-
 అనుభూతఃప్రదిప్థితః- తత్పుంసాంహరిదాసానామపి- సాధుత్వే ససమ్మతః ౯౧ సతాంప్రతమేవాహ ౧౦౦తితియేతి- మహాత్ములితి

౨౧ తస్యామృతమస్త్రంధనుషిప్రయుంజతస్సు వర్ణపుంభాఃకలహంసవాసనః । వినిస్సుతాఽవివిశు
 ద్విషద్బలంయథావనంభీమరవాశ్శిఖండినః ౩౧ తైస్త్రిగ్ధానైఃప్రథనెశీమఖైరితస్తతఃపుణ్య
 జనాఉపమృతాః । తమభ్యధావన్త పితౄదాయుధాస్సుపర్ణమున్నద్ధృణాఇవాహయః ౪౧ స
 తాన్నృషత్తైరభిధావతోమృదేనికృతబాహూరుశిరోధరోదరాః । నినాయలోకంపరమఃకామండ
 లంప్రజంతినిర్భద్యయమూర్ధ్వరేతసః ౫౧ తాహన్యమానానభీవీత్యగుహ్యాకాననాగసశ్చిత్రరథే
 నభూరిశః । ఔత్తానపానింకృపయాపితామహూమనుర్జగాదోపగతస్సహషిః ౬౧ మనుః ౬౧
 అలంవత్సాతరోషేణతమోద్వా రేణపాత్సనా । యేనపుణ్యజనానేతానవధీస్తవమనాగసః ౭౧
 నాస్తస్మల్లోచితంతాతకమైతత్సద్విగహితమ్ । వధోయదుపదేవానామారబ్ధస్తైకృతైససామ్ ౮౧
 నన్వేకస్యాపరాధేనతత్సంగాద్భవామౌహతాః । భ్రాతుర్వధాభితపైనత్వయాంగభ్రాతృవత్స
 ల ౯౧ నాయంమార్గోహిసాధూనాంహృషీకేశానువర్తినామ్ । యదాత్మానంపరాగృహ్యపశువ
 ద్భూతవైశసమ్ ౧౦౧ సర్వభూతాన్తథావేనభూతావాసంహరింభవాత్ । ఆరాధ్యాపదురారా
 ధ్యంబిష్టోస్తత్పరమంపదమ్ ౧౧౧ సత్వంపంరేరనుభూతస్తత్పుంసామపిసమ్మతః । కథంతవద్యం
 కృతవాననుశీతుఃసతాంప్రతమ్ ౧౨౧ తితియోకరుణయామైత్ర్యాచాఖిలజంతుషు । సమత్వే
 సచసర్వాత్మాభగవాన్సంప్రసీదతి ౧౩౧ సంప్రసన్నైభగవతిపురుషఃప్రాకృతైర్గుణైః । విము
 క్తాజీవన్ముక్తోబ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి ౧౪౧ భూతైఃపంచభిరారబ్ధిర్యోషిత్పురుషవివచ । తయో
 ర్వ్యవాయాత్సంభూతిర్యోషిత్పురుషయోరిహ ౧౫౧ ఏవంప్రవర్తతేసర్గఃస్థితిస్సంయమపవచ । గు
 ణవ్యతికరాగ్రాజన్మాయయాపరమాత్మనః ౧౬౧ నిమిత్తమాత్రంతత్రాసీన్నిగ్గుణఃపురుషషభః ।
 వ్యక్తావ్యక్తమిదంవిశ్వంయత్రభ్రమతిలోహవత్ ౧౭౧ సఖిద్విదంభగవాన్ప్రాలశక్త్యాగుణప్రవా

యా- నీతేమకరుణయా- సమేమమైత్ర్యా- అభిరమజంతుమసమత్వైశచ ౧౩౧ తతఃకృతాభోభవతీత్యాహ ౧౪౧ సంప్రసన్నైతి- సంప్ర
 సన్నైసతి- గుణైవికముక్తః- అతఏవతత్త్వైశ- జీవేనలింగశరీరేణ- నిము- క్తస్య- నిర్వాణంసుఖాత్మకంబ్రహ్మ- ప్రాప్నోతి ౧౪౧
 పూర్వంభ్రాతృహంతృత్వమంగీకృత్యోక్తం- ఇదానీంనాత్మనోభ్రాతృపుత్రాదిసంబంధః- సచాన్యస్యంహంతృత్వాదికమపీత్యాహ- భూ
 తైరితి- భూతైఃపంచభిః- ఆరబ్ధిఃదేహద్వాకారేణపరిణతైః- యోషిత్పురుషశ్చేతిప్రసిద్ధం- తయోఃవ్యవాయాత్మైపునాత్- సంభూ
 తిఃఅన్యయోఃయోషిత్పురుషయోఃఇహసంసారభవతి ౧౫౧ ఏవమితి- ఏవంతావత్సర్గః- ప్రవతతే- ఏవంపాలకాకారేణపరిణతైభూ
 తైరేవస్థితిః- హంతృదేహకారపరిణతైఃసంయమస్సంహరశ్చ- సచపరమాత్మనోమాయాగుణాత్తనాంవ్యతికరాత్సంబంధాద్భవతి- సతు
 న్వతః ౧౬౧ సమజడానాందేహానాంగుణానాంవాకథంసగా-దిహాతుత్వంతత్రాహ ౧౭౧ నిమిత్తమాత్రమితి- నిమిత్తమాత్రం- పురుషషభ
 భఃఈశ్వరః- యత్రయస్త్రిన్నిమిత్తైసతి- కార్యకారణాత్మకంవిశ్వం- భ్రమతిపరివతతే- యథాఅయసాంతేనిమిత్తైసతి- లోహంపరివ
 తతేతద్వత్ ౧౮౧ సమసదేన్నిమిత్తం- తహితస్యావిశేషమ్యగపదేవ- సగా-దిత్రయంభవేనతతహ- సఇతి- కాలశక్త్యా- క్రమేణ
 గుణానాంప్రవాహఃక్షోభఃతేన- విభక్తంసృష్ట్యాదివిషయం- వీశ్వంశక్తిర్యస్యసః- సమకాలోపగుణాన్యగపదేవక్షోభయతుతత్రా

హ-చెష్టాకలశక్తిః-కువిభావాఅచింత్యా॥ ౧౦॥ సమపిత్రాదిస్య జలిపాలయతి-రాజాదిఃసహంతిచోరాదీ-సత్వీశరః-తత్రా
హ-సద్భి-జనెనపిత్రాదినా-జనంపుత్రాదింజనయన్-జనకఃఅదికృత్-అంతకం-చోరాదికం-తన్మృత్యుహతునామారయన్-అం
తకరః-స్వయమనంతఃఅనాదిశ్చ-అవ్యయఃఅక్షీణశక్తిః-అయంభావః-పిత్రాదయాలస్యతఉత్పత్త్యాదిమంతః-ససావతంత్రైణికా
రణం-కింత్వీశ్వరవివతన్నియంతా-సర్వకారణమితి॥ ౧౧॥ సచైవంతుర్వ తోపివైషమ్యప్రసక్తిః-వైషమ్యభావాదిత్యా హ-పక్షపా
తాదిత్యాహద్వాభ్యాం॥ నేతి-మృత్యురూపస్యసమయభావవతితథా-ప్రజాఃకర్తృభూతాః-విశతస్తస్య-సామ్యేషుభూతేషు-ఫలవై
షమ్యం-తత్తత్తర్కవశాదితి-సప్తష్టాంతమాహ-తంభావంతమనుభావంత్య నీశాః-కర్తృధీనాఃభూతసంఘాః-భావంతి-అనిలంభావం
తమనుగజాంసీవ-తత్రయథారజసాం-తమఃప్రకాశజలాగ్నాద్విప్రవేశాదపి-నానిలస్యవైషమ్యాదేవమీశ్వరస్యాపీతిభావః॥ ౧౨॥ ఆ
యుషణితి-అపచయంతికాలమృత్యుం-ఉపచయంతికాలమృత్యుం-యద్వాఅపచయంకుశకాదౌ-ఉపచయందేవాదౌ-స్వయంస్వస్థత్వా
దుపచయాపచయాభ్యాంరహితోసావిభుః-దుస్థస్యకర్తృధీనస్య-విదధాతికరోతి॥ ౧౩॥ ఏవంభూతశ్చేశ్వరస్సర్వకాదినాంసంమతః-వివా
దస్తునామమాత్రాదిత్యా హ-కేచిదితి-పుంసఃకామం-వాత్స్యాయనాయః॥ శ్రుతిశ్చ॥ కామోకాష్ఠీత్వా మఃకరోతినాహంకరోమి
కామఃకతానాహంకతాకామఃకారయతా-నాహంకారయితేత్యాది॥ ౧౪॥ సమకమాదీనాంజడత్వాత్ స్వరూపతోభిన్న
త్వాచ్చకథమైకమత్య-తత్రాహ-అవ్యక్తస్యేతి-అవ్యక్తస్యనిగుణస్యఅతఏవాప్రమేయస్య-తథాపిసత్త్వేహతుః-నానాశక్తీనాం

హేణవిభక్తవీర్యః । కరోత్యక తేజవనిహంత్యహం తాచెష్టావిభూన్నుః ॥ ఖలుదుర్విభావా ॥ ౧౦॥ సో
నంతోంతకరః కాలానాదిరాదికృదవ్యయః । జనంజనెనజనయన్తారయన్మృత్యునాంతకమ్ ॥ ౧౧॥
నచైస్వవక్షోస్యవిపక్షపవనావరస్య మృత్యోర్విశతస్సమంప్రజాః । తంభావమానమనుభావంత్యనీ
శాయథారజాంస్యనిలంభూతసంఘాః ॥ ౧౨॥ ఆయుషోపచయంజంతోస్తథైవోపచయంవిభుః । ఉ
భాభ్యాంరహితఃస్వస్థోమస్థస్యవిదధాత్యసా ॥ ౧౩॥ కేచిత్తర్కవదంత్యేనంస్వభావమపరేన్మవ । ఏకే
కాలంపరేదైవంపుంసఃకామముతాపరే ॥ ౧౪॥ అవ్యక్తస్యాప్రమేయస్యనానాశక్త్యుదయస్యచ । న
వైచిక్షీతంతాతకోవేదాద్ధాస్వసంభవమ్ ॥ ౧౫॥ నచైతేపుత్రకప్రాత్యహంతారోధనదానుగాః ।
విసర్గాదానయోస్తాతపుంసోదైవంహికారణమ్ ॥ ౧౬॥ సపవవిశ్వంస్యజతసపవావతిహంతిచ । తథా
వహ్యనహంకారాన్నాజ్ఞ్యతేగుణకర్తృభిః ॥ ౧౭॥ ఏషభూతానిభూతాన్తాభూతేశోభూతభావనః ।
స్వశక్త్యామాయయాయుక్తఃసృజత్యత్రిచపాతచ ॥ ౧౮॥ తమేవమృత్యుమమృతంతాతదైవంస
ర్వాన్మసోపేహిజగత్పరాయణమ్ ॥ యస్మై బలింవిశ్వస్యజోహరంతగామోయథావై నసదామయం
త్రితాః ॥ ౧౯॥ యఃపంచవషోజననీంతస్వంవిహాయమాతుస్సపత్న్యవచసాభిన్నమర్త్యు । వనంగ
తస్తంతపసాప్రత్యగతుమారాధ్యతేభేమూర్ధిపదంత్రిలోక్యాః ॥ ౨౦॥ తమేవమంగాత్మనిముక్తవిగ్ర
హేవ్యపాశ్రితంనిగుణమైకమతురమ్ ॥ ఆత్మానమన్విచ్ఛవిముక్తఆత్మన్యగ్యస్తిన్నిదంభేదమసత్ప్ర

మహదాదీనాముదయఃయస్మాత్-చిక్షీతమేవతావత్తోపిసవేద-అభస్వస్యసంభవోయస్మాత్-ఈశ్వరంకోవేద-సకూపివేద-అథై
తిహతేసాత్మో-అతస్తత్త్వజ్ఞానాభావాత్విశేషాలశేవివాదభివ్యక్తః-తథాచశ్రుతిః॥ కోఅథావేదకభావప్రవృత్తుతఉచితామతభి
యంవిస్మయః-అనాగ్నేనాలస్యవిసర్గనాయఅథాకోవేదయతఅబభూవేత్యాది॥ ౨౩॥ ఈశ్వరవాదస్యప్రకృతోపయోగమాహ-నేతి-స
చైతేప్రాత్యహంతారః-ఉక్తమేవహతుమనుస్సారయతి-విసర్గాదానయోమృత్యుజన్మనోః-దైవం-ఈశ్వరవివకారణం-యద్వా
విసర్గః-స్మయః-అదానంసంహారః-తయోఃదైవం-ఈశ్వరవివకారణం॥ ౨౪॥ తథాపినిలకపత్వమాహ-నద్భితి॥ ౨౫॥ ఆనహంకా
రత్వేహతుమాహవిషణితి॥ ౨౬॥ సత్యమీశ్వరవివకతా-తథాప్యహంకారాదిమత్తయానత్యకుంశక్యమితిచేత్తతలహచతుర్థిః॥
తమితి-మృత్యుమభక్తానాం-భక్తానాంత్యమృతం-ఉపేహిశరణంగచ్ఛ-తమేవత్యవధారణేహతుః-యస్మైససినాసికాయాందామ
భిజాధాఃగావభవ-విశ్వస్యజోపినామభిఃయంత్రితాఃబద్ధాస్సంతః-బలింహరంతితత్కారితంకర్తృమర్వంతీత్యర్థః॥ ౨౭॥ తదారాధనం
చతపసుకరమేవేత్యాహ-యద్భితి॥ యఃపంచవషోజన్మత్వం-యమారాధ్యత్రిలోక్యామూర్ధిపదంస్తానంలభేల్లబ్ధివాససి-ఇదా
నీంతమేవాన్విచ్ఛ-అవలోకయత్యత్తరణాస్వయః-ప్రత్యంబిఅతేజింత్రియాణియస్త్రితం-త్రియావిశేషణంవా॥ ౨౮॥ హరిం
ధ్యాయంతంప్రత్యాహ॥ తమితి-అంగధ్రువ-ముక్తవిరోధలత్తనిమనసివ్యపాశ్రితమవస్థితం-అత్తద్భక్తప్రత్యగ్భృష్టిస్స-అన్విచ్ఛ
అవలోకయత్యన్యమణంకుర్వీత్యర్థః-ఇదంభేదం-అయంభేదోయస్త్రితం-ఇదంభేదంవిశ్వమసదేవ-యస్త్రితం-ప్రతీయతే॥ ౨౯॥ తదస్య

పద్యభలమహా- త్వమితి- తదాపి స్వపదకాలవివ|| ౩౦|| ఉపదేశసారమహాద్వాభ్యాం- సంయచ్ఛేతి- ప్రతీపం ప్రతిహలం- అగదేనబోషభ
 స- యథారోగంనియచ్ఛేతి|| ౩౧|| యేనెతి|| యేనరోషేనఉపసృష్టేత్వాప్యైత్|| ౩౨|| ౩౩|| అన్యచ్ఛత్వయాకార్యమిత్యాహ- ద్వాభ్యాం
 వాశసమితి- యత్యతః పుణ్యజనాః- జహ్నువాః సూతితనాః|| ౩౪|| ఇతిభావాథాదీపికాయాం- ఏకాదశాభ్యాయవ్యాభ్యా|| ❀❀
 ణ్|| ద్వాదశేధనదేనాభినందితః పురమాగతః | యజ్ఞైరిష్టాహరః స్థానమారురోపాతికీర్త్య తే || ధ్రువమితి || వైశసాత్పథాత్- నిపు
 తంధ్రువంజ్ఞాత్వా|| ౧|| భాభోఇతి|| ఓమ్రయదాయాదమ్రయపుత్ర- అత్యజః త్యక్తవాససి|| ౨|| నచవైరస్య కారణమస్తీత్యాహ- నెతి- అ

తీయతే॥ ౨౯॥ త్వం ప్రత్యగాత్త నితదాభగవత్యనంతతనందమాత్ర ఉపపన్న సమస్తశక్తా । భక్తిం వి
ధాయ పరమాంశ న కై రవిద్యా గ్రంథిం విభేష్య సమమాహమితి ప్రయాథమ్॥ ౩౦॥ సంయచ్ఛరోషం
భగ్రంతే ప్రతీపం శ్రేయసాంపరమ్ । శ్రుతేన భూయసా రాజన్నగ దేనయథామయమ్॥ ౩౧॥ యో సో
పస్మష్టాత్పురుషాల్లోక ఉద్విజతేభ్యశమ్ । నబుధ స్తద్వశంగచ్ఛేదిచ్ఛన్నభయమాత్మనః ॥ ౩౨॥ హేళ
నంగరిశ భ్రాతుర్ధనదస్య త్వయాకృతమ్ । యజ్ఞఘ్ని వాన్పుణ్యజనాన్భ్రాతృఘ్నా నత్యమహితః ॥
౩౩॥ తం ప్రసాదయవత్సా శుసన్నత్యాప్రశ్రయోక్తిభిః । నయావన్మహతాం తెజఃకులం సోభిభవి
ష్యతి॥ ౩౪॥ పవంస్పాయంభువః పాత్రమను శాస్యమను ధ్రువమ్ । తేనాభివందితస్సాకమృషిభిస్సన్న్
పురంయయా ॥ ౩౫॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః * * * * *
మైత్రేయః॥ ధ్రువం నివృత్తం ప్రతిబుధ్య వై శసాద పితమన్యుంభగవాన్ధనేశ్వరః । తత్రాగత
శ్చారణయక్షకిన్నరై స్సంస్త్రాయమామోధ్యవదశ్శృతాంజలిః॥ ౧॥ ధనేశః॥ భోభోతుశ్రియద్వా
యాదపరితుష్టోస్మైతేనమ । యస్తస్వపితామహోదేశాద్వైరందు స్త్యజమత్యజః॥ ౨॥ నభవానవధీద్య
తాన్నయతా భ్రాతరంతవ । కాలపవహిశూతానాం ప్రభురప్యయభావయోః॥ ౩॥ అహంత్యమిత్య
పార్థాధీరజ్ఞానాత్పురుషస్యహి । స్వాప్నీవా భాత్యతథ్యానాద్యయాబంధవిపర్యయా॥ ౪॥ తగ్గచ్ఛ
ధ్రువభగ్రంతేభగంవంతమహోక్షుజమ్ । సర్వశూతాన్మభావేనసర్వశూతాన్మవిగ్రహమ్॥ ౫॥ భజ
స్వభజనీయాంఘ్రిమభవా యభవచ్ఛిదమ్ । యుక్తంపరహితం శక్త్యాగుణమయ్యాన్మమాయయా॥
౬॥ వృణీహికామంన్యవయన్త సోగతంమృతస్తప్తమా త్తానపదేవిశంకితః । వరంవరా గురూంబుజ
నాభపాదయోరనంతరంతావయమంగశుశ్రుమ॥ ౭॥ మైత్రేయః॥ సరాజరాజేనవరాయచోదితో
ధ్రువోనుహోభాగవతోనుహోమతిః । హరౌసవనైచలితాంస్తృతింయయాతరత్యయత్నై నదురత్య
యంతనుః॥ ౮॥ తస్యప్రీతేనమనపాతాందత్వైలబిలస్తతః । పశ్యతోంతదధేసోపి స్వపురం ప్రత్యవ
ద్యత॥ ౯॥ అథాయజతయజ్ఞేశంక్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః । న్రవ్యక్రియాదేవతానాంకర్తసాధ్యంఫల
ప్రదమ్॥ ౧౦॥ సర్వాత్మన్యచ్యుతేసర్వేతీవ్రాఘాంభక్తిముద్వహా । దదర్శాన్మనిభూతేషుతమే
వావస్థితంభుమ్॥ ౧౧॥ తమేవంశీలసంపన్నంబ్రహ్మణ్యంచీనవత్సలమ్ । గౌప్తారంధర్మసేతూనాం
మేనిరేపితరంప్రజాః॥ ౧౨॥ షడ్వింశద్వర్షసాహస్రంశశాసక్షీతి మండలమ్ । భోగైః పుణ్యక్షయం
కుర్వన్నభోగైరశుభక్షయమ్॥ ౧౩॥ ఎవంబహుసపంకాలంమహాన్యైవికలంద్రియః । త్రివర్గోపయ

శ్రవ్యభావయోః శృంగారాంతర్యామినిః || ౩ || కథంతహి అస్యా హంతుం తే త్వాదిబుద్ధిస్తత్రాచ - ఆహమితీ - ఆఖాతి ప్రకాశతే జాయత ఇత్య
భావః - అతః భ్యానాత్ - దెహత్వానుసంధానాత్ - యయాధియా - బంధః కర్తృ సంబంధః - విపర్యయః మఃఖాదిః || ౪ || తదతి || తత్తన్నాన్తచ్ఛ
త్వాచభగవంతంభజన్వైత్వైతరణాన్వయః - సర్వభూతాత్మకోవిగ్రహేనాన్వయః || ౫ || ౬ || వృణోమితి || కామం లసంకోచేన - అవిశంకితః
అనంతరం ఆతివికటం || ౭ || సజితి - సః పరాయచోపితఇత్యమవాదయాపంపుభగవాక్యం - అతస్సు వప్రజితతచ్చబ్దస్యాపానరుక్త్యం || ౮ ||
౯ || అథేతి - బ్రహ్మక్రియాదేవతానాం కర్తృసాధ్యం ఫలయాపంకర్తృఫలప్రదంచేత్యర్థః || ౧౦ || సర్వాత్మనీతి - సర్వాత్మని లసర్వసర్వో
పాధిని నదేతి || ౧౧ || ౧౨ || ఉడితి - ఆఖ్యైః యజ్ఞానస్తానైః || ౧౩ || ఏనమితి - బహుస్సవాః యగాః సంపత్సరానాయస్మిన్ - తం

కాంత్రీవగ్నాసాధకంసీత్యాదివికలానిసంయతానిఇంద్రియాణీయస్య ॥ ౧౪ ॥ మన్యమాన ఇతి - ఇదందేహాదిభగవన్నాయయా - ఆత్మై
స్వస్తిరచితంమన్యమానః - అత్రావిద్యాసృష్టింధృష్టాంతయతిఅవిద్యా రచితే ॥ ౧౫ ॥ అత్యైతి - అత్యైతహః అత్యైదిమాయాకమపిపునః
కాలేనోపసృష్టం - అనిత్యంఆకలయ్యవిదింత్యవికలాంబదరికాశ్రమం ॥ ౧౬ ॥ తత్రతత్త్వైతమన్యోగయోగమాహ ॥ తస్యామితి - తస్యాం
శబంవాశ్శుద్ధోదకం - విగాహ్యప్రవిశ్యేత్యనెనస్నానాదినియమాడుక్తాః - విశుద్ధకరణఇతిశమదహాదయోమాహః - ఆసనాదీనిస్ఫుటమ
బోక్తాని - జితఃమరుత్ప్రాణియేన - ఆహృతానిఅత్యైదింద్రియాణీయసః - భగవతఃప్రతినిధిభూతేష్టాలేవిరాక్త్రాపేషితస్తనోదభా
ర - భాగ్యైత్యవహితఃభాగ్యైత్యభేదభూస్యస్త్ - సమాధాస్థితఃతతఃస్థూలంవ్యసృజత్ ॥ ౧౭ ॥ భక్తిమితి - వివంబజస్రనిత్యం
హరాభక్తింప్రకటణపహా - అసాధుహామితి అత్యైనంనాస్తరత్ - ససస్తార - యతోముక్తిలింగఃశరీరాభిమానరహితః - తత్ర
హృతఃఆనందభావ్య కళయాదిండు ప్రవాహాని అభిభూయమానః - విక్లిద్య మానంప్రవర్ధ్యదయరియస్య సః - పులకైవ్యాస్తాంగః ॥

కంసీత్యాపుత్రాయాదాన్నపాసనమ్ ॥ ౧౪ ॥ మన్యమానఇదంవిశ్వంమాయాతచితమాన్యని ॥ అవి
ద్యారచితస్వప్నగంధర్వనగరోపమమ్ ॥ ౧౫ ॥ అత్యస్త్ర్యపత్యసుహృదోబలన్ముద్ధకౌశలమంతఃపురం
పరిహరభవశ్చరమ్యాః ॥ భూమండలంజలధిమేఖలమాకలయ్య కాలాపసృష్టమితిసప్రయయావిశా
లామ్ ॥ ౧౬ ॥ తస్యాంవిశుద్ధకరణశ్శివవాగ్విగాహ్యబధ్వాసనం జితమరుత్తనసాహృతాక్షః ॥ స్థా
లెదభారభగవత్ప్రతిరూపపత్యధ్యాయంస్తవవ్యవహితోవ్యసృజత్సమాధౌ ॥ ౧౭ ॥ భక్తింహరాభగవతి
ప్రవహన్నజస్రమానందభావ్యకలయాముహురర్ద్రమానః ॥ విక్లిద్యమానహృదయఃపులకాంచితాం
గోనాన్తానమస్తరదసావితిముక్తిలింగః ॥ ౧౮ ॥ సదదర్శవిమానాగ్ర్యంనభసోవతరద్భువమ్ ॥ విభ్రా
జయద్ధశదిశోరాకాపతిమిమోదితమ్ ॥ ౧౯ ॥ తత్రానుదేవప్రవరౌచతుర్భుజౌశ్యామాకిశోరావరు
ణాంబుజేక్షుశౌస్థితావవప్తభ్యగదాంసువాససాకిరీటహఃరాంగదచాగుకుండలౌ ॥ ౨౦ ॥ విజ్ఞాయతాపు
త్రమగాయకింకరావభృశ్చితసాస్థ్యసవిస్తృతక్రమః ॥ ననామనామానిగృణన్తథుద్విషఃపార్షత్ప్ర
ధానావితిసంహతాంజలిః ॥ ౨౧ ॥ తంకృష్ణపాదాభినివిష్టచేతసంబద్ధాంజలింప్రశ్రయనమ్రకంధరమ్ ॥
సునందనందాపుపసృత్యసస్తిరంప్రత్యోచతుఃపుష్కరనాభసమ్మతౌ ॥ ౨౨ ॥ సునందనందౌ ॥ భోభోరాజా
సుభద్రంతేవచోనూనహితః శృణు ॥ యః పంచవర్షస్తపసాభవాదేవనుతీతృపత్ ॥ ౨౩ ॥ తస్యా
ఖిలజగద్ధాతురావాం దేవస్యశాశ్లేణః ॥ పాషాదావిహసంప్రాప్తానెతుంత్యంభగవత్పదత్ ॥ ౨౪ ॥ సు
దుర్జయంవిష్ణుపదంజితంత్యయాయత్సారయోప్రాప్యవిచక్షుతేపరమ్ ॥ అతిష్ఠతచ్ఛంద్రదివాకరాద
యోగ్రహక్షతారాః పరియంతిదక్షిణమ్ ॥ ౨౫ ॥ అనాస్థితంతేపితృభిరవైరవ్యంగకర్ణిచిత్ ॥ అతి
ష్ఠజగతాంవంద్యంతద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఏతద్విమానప్రవరముత్రమశ్లోకమాళినా ॥ ఉపస్థా
పితమాయుష్కన్నధిరోధుంత్యమర్హసి ॥ ౨౭ ॥ మైత్రేయః ॥ నిశమ్యవైకుంఠనియోజ్యముఖ్యయో
ర్మధుచ్యుతాంవాచమురుక్రనుప్రియః ॥ కృతాభిషేకఃకృతనిత్యమంగళోమునీన్ప్రణమ్యాశిషసు
భ్యవాదయత్ ॥ ౨౮ ॥ పరీత్యాభ్యర్చ్యగిష్టాగ్ర్యంపాషాదావభివంద్యచ ॥ ఇయేషగదధిష్ఠాతుంవి

౧౮ ॥ ౧౯ ॥ తత్రైతి - అమలసంతరందేవప్రవరౌచతుర్భుజౌశ్యామాకిశోరావరుణాంబుజేక్షుశౌస్థితావవప్తభ్యగదాంసువాససాకిరీటహఃరాంగదచాగుకుండలౌ ॥ ౨౦ ॥ విజ్ఞాయతి - ఉత్తమగాయఃపుణ్యశ్లోకః - తస్యకింకరావితివిజ్ఞాయమధుద్విషఃపార్షత్ప్రధానావితి హతోస్సాధ్యసేనసంక్రమణవి
స్తృతపూజాక్రమః - కేవలంతస్యనామానిగృణన్తనామ్ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ భోభోఇతి - సుభద్రంతితిశరీరసైవవిష్ణుపదారోహణప్రాయం
అతీతృపత్తేపితనామ్ ॥ ౨౩ ॥ తస్యైతి - ఆనంతస్యపాషాదౌ ॥ ౨౪ ॥ సుమజాయమితి - సుమజాయత్యైహాతుఃసూరయస్సత్త
పాషాదౌ - యత్పదమప్రాప్యకేవలమధిష్ఠితాః - పశ్యంతియచ్ఛచంద్రదయః - ప్రదక్షిణంయథాభవతితథావివంబరిక్రామంతః
తదాతిష్ఠతిధిష్ఠః ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ వితదితి - ఆయుష్కన్నత్యపిసశరీరయానాధిప్రాయమేవ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ మధుచ్యోతతిస్రవతీతిమ
ధుచ్యుతాం - పాతాంతరేమధుచ్యుతంయస్యాంతామమృతమృచిమిత్యర్థః - కృతంనిత్యంకమమంగళంఅలంకరణంయేనసఃఆ
భ్యవాదయత్ - వాచయామాస ॥ ౨౮ ॥ పరీత్యైతి - తదేవరూపంహరన్తయంభోతిర్దయఃవిభ్రత్ ॥ ఇయేషవిచ్ఛత్ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥

సత్త్వి-నీనాంహిత్యాకథంబగంధుగఃకుంత్రివిష్టపంయాస్యమిత్యన్వర్తత || ౩౧ || ఇతితి || వ్యవసీతమగ్నిప్రాంతవ్యవసీయజ్ఞాత్వా
 దేవయాననదేవానాంకూగఃకవిమాననెతివా || ౩౨ || ౩౩ || త్రిలోకీమితి - మునీనాం సప్తముషీనపితతఃపరస్తాత్ - శ్రీవిష్ణుర్వత్పదంతద్య
 గాత్ - ధ్రువాగతిర్వస్య || ౩౪ || యదితి - యత్ ప్రాజమానమనుయస్యరుచాలాకావిప్రాజంతే - యేతస్మిన్ప్రహఃనిష్ప్రపాతే - యన్ నా
 ప్రజా - సగతవంతః || ౩౫ || శాంతాఇతి - అచ్యుతఃప్రియోబాంధవోయేమంతే || ౩౬ || ౩౭ || గంధీరతి - అనిమిషంఅనిలసంజ్యోతిషంచక్రం
 యస్మిన్ - ఆహితంఅపితంసత్ - భ్రమతి - మేధ్యాంఆహితః - గంధీరవేగఃగవాంగణ్యవ || ౩౮ || మహిమాసమితి - ఆతోద్యంపీణాంవితు
 దన్వాదయత్ ప్రచేతసాంసత్రప్రహసత్రేభగవన్తాహత్త్యసంసంగేనధ్రువమహిషప్రతిపాదనపరాత్త్రిన్లోకాసగాయత్ || ౩౯ ||
 తానాహ || నూనమితి - పతిరవదవతాయస్యస్తస్యస్మితస్యయస్తపఃప్రభావఃతస్యతాంగతింభలమధిగంతుంవెదవాదిన్వేదవదశీలా

భద్రాపహిరన్యయమ్ || ౨౯ || తదాదుంధుభయోనెమమ్మదంగపణవాదయః | గంధర్వముఖ్యాః
 ప్రజగుఃపెతుఃకుసుమవృష్టయః || ౩౦ || సచస్వర్లోకమారోక్షుః సునీలింజననీంధ్రువః | అన్వస్త
 రదగంహిత్యాదీనాంయాస్యే శ్రీవిష్టపమ్ || ౩౧ || ఇతివ్యవసీతంతస్యవ్యవసీయసురోత్తమా |
 దర్శయామానతుద్దేపిందేవయానేనగచ్ఛతీమ్ || ౩౨ || తత్రతత్రప్రశంసద్భిఃపథినైమానికై
 స్సురైః | అవకీర్యమాణోదదృశేకుసుమైః క్రమశోగ్రహాః || ౩౩ ||
 త్రిలోకీందేవయాననసోతివ్రజ్యమునీనపి | పరస్తాన్వధ్రువగతివిష్టోపదమథాధ్యగాత్ || ౩౪ || య
 ద్భ్రాజమానంస్వగుచ్ఛైవసర్వతోలోకాస్త్రయోహ్య నవిప్రాజంతవే | యన్నావ్రజజంతు
 మయేనమగ్రహవ్రజంతిభద్రాణీచరంతియేనిశమ్ || ౩౫ || శాంతాస్సమదృశశ్శుద్ధాస్సర్వభూతాను
 రంజనాః | యాంత్యంజసాచ్యుతపదమచ్యుతప్రియబాంధవాః || ౩౬ || ఇత్యత్రానపదఃపుత్రోధ్రు
 వఃకృష్ణపరాయణః | అభూత్ప్రియాణాంలోకానాంచూడామణిరివాసులః || ౩౭ || గంధీరవేగోనిమి
 షంజ్యోతిషంచక్రమాహితమ్ | యస్మిన్ భ్రమతికారవ్యమేధ్యామివగవాంగణ్యః || ౩౮ || మహిమా
 నంవిలోక్యాస్యనారదోభగవాన్పక్షిః | ఆతోద్యంవితుడల్లోకాసత్రేగాయత్రచేతసామ్ || ౩౯ ||
 నారదః || నూనంసునీతేఃపతిదేవతాయాస్తపఃప్రభావస్యసుతస్యతాంగిమ్ | దృష్త్వాభ్యుపాయాన
 పివేదవాదిమోనైవాధిగంతుంప్రభవంతికిన్యపాః || ౪౦ || యఃపంచవర్షోగురుదారవాక్చరైర్భిన్నైన
 యాతోహృదయేనదూయతా | వనంసుదాదేశకరోజితంపిభుంజిగాయతద్భక్తగుణైఃపరాజితమ్ || ౪౧ ||
 యఃతత్రబంధుర్భువితస్యాధిరూఢమన్వారురుక్షేచపివర్షపూజైః | పట్నంచవర్షోయదహూభిరన్వైః
 ప్రసాద్యవైకుంఠమవాపతత్పదమ్ || ౪౨ || మైత్రేయః || ఎతత్రైభిహితంసర్వంయత్ప్రజ్ఞోహమిహత్వ
 యా | ధ్రువసోద్యోగామయశసశ్చరితంసన్న్యతంసతామ్ || ౪౩ || ధన్యంయశస్యమాయుష్యంపుణ్యం
 శ్చస్త్యయనంమహత్ | స్వర్గ్యంధ్రౌవ్యంసౌమనస్యంప్రశస్యమమమషణమ్ || ౪౪ || శ్రుత్వైత
 చ్చృద్ధయాభీష్టమచ్యుతప్రియచెష్టితమ్ | భవేద్భక్తిభగవతియయాస్యత్రైశసంతుయః || ౪౫ ||
 మహత్త్వమిచ్ఛతాంతర్థంశ్రీశుశీలాదయోగుణాః | యత్రతేజస్తదిచ్ఛానాంకుమోయత్రమ

అహ్మకఃకూపిన్వైవప్రభవంతి - అభ్యుపాయాభగవద్ధర్మావృష్టాపికింపునస్యపాః || ౪౦ || తపఃప్రభావంతాంగతించవిశిష్టత్వా
 భ్యాం - యదితి - గురుదారాఃపితృపత్నీసురుచిస్తస్యాఃవాక్చరైఃనిభిన్వైవతపివదూయతాహృదయేనవసంయతస్సౌలజితమపియోజి
 ణాయవశీకృతవాత్ || ౪౧ || యదితి || తస్యాధిరూఢంతేనప్రాప్తంపదంయోభువిష్టత్రబంధుఃకృత్ప్రియాభవేత్ - సఃతమనుజపఃసమా
 భౌరపితరోధుమిచ్ఛేదపికింతత్వంకల్పప్యశక్యఃమారతఆరోహణమిత్యర్థః - కథంభూతంపదంపదాప్తంచవాపషణణియస్యసఃఅత్పైర
 వాహూభిఃవైకుంఠంప్రసాద్యయత్తస్యపదమవాపతత్ || ౪౨ || వితదితి || ఉద్గామముత్తృప్తంయశోయస్య || ౪౩ || ధన్యమితి || ధన్యంధ
 నాదేనిమిత్రంధ్రౌవ్యంధ్రువస్థానప్రాపకం - ప్రశస్యంప్రశంసాహం - అమమకఃగంపాపనాశనం || ౪౪ || శ్రుత్వైతి || అచ్యుత
 త్రియస్యధ్రువస్యచెష్టితంశ్రుత్వామోహరతేతస్యభక్తిభగవత్ || ౪౫ || మహత్త్వమితి || తీర్థంమహత్త్వప్రాప్తిస్థానగుణాఃయత్రభ

392 శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యాన - చతుర్థాస్తకం - ప్రయోగోద్యాయః .

పంలి ౪౬ ప్రయతతి || సమహయే శత్రుభాయం || ౪౭ ౪౮ || శ్రావయేతి || నచ్చ నిష్ఠామః తత్ర శ్రవణే తత్ర వాత్సానం శ్రుతి
సంతుష్టభవతి హి తోస్థిం ప్రాప్నోతి || ౪౯ || జ్ఞానమితి || కించ || సత్పథభగవత్పాదాభ్యుతరూపం జ్ఞానం యోగద్యోత || ౫౦ || ఇద
మితి || ధ్రువస్య చరితం మయా భిహితం మాతృగృహం చ హితావ్యక్తమ్ || ౫౧ || ఇతి భావార్థాదీపికాయాం - ద్వాదశాధ్యాయవాక్యాన్ ||
శ్లో || పిపంచంచ భిరభ్యామై ధ్రువచర్యానువర్తితా | అత్ర రాదశభిత్త్రం సృజుచారిత్ర ముచ్యతే || తత్ర త్రయోదశే వక్తుం సృజోజా
స్త్రువాన్యమే | అంగో వేనపితా పుత్ర కృత్యార్థతత్త్వేతి || నిశమ్యతి - ప్రయాధః భావోభక్తిర్యస్య సః || ౧ || క ఇతి || అన్యనాయవంశే
౨ || నారదేన ప్రచేతసాం పణికాః కథాః ప్రస్తుతస్త హి మానవాద్యాభ్యాం - మన్యతి - దేవస్య నిష్ఠానాశానం యస్య సః హః ప
రిచర్యాప్రకారః క్రియా యోగః పంచరాత్రయేన ప్రోక్తః || ౩ || స్వేతి || స్వధర్మశీలైః ప్రచేతోభిః || ౪ || ధ్రువస్య పంచతేజాతా ఇ

నస్య నామ్ || ౪౬ || ప్రయతః కీర్తయేత్వా తస్మిన్ వాయోద్విజన్మనామ్ | సాయంచ పుణ్యజ్ఞోకస్య ధ్రు
వస్య చరితం మహత్ || ౪౭ || పార్థమాస్యాంసినీ వాల్యాం ద్వాదశ్యాం శ్రవణే వా | నినక్షయే వ్యతీపా
తే సంక్రమేర్గది నేపి వా || ౪౮ || శ్రావయేత్తద్దధానానాంతీర్థపాదపదాశ్రయః | నేచ్ఛంస్తత్ప్రా
ప్తనాత్మానం సంతుష్టభవతి సిద్ధతి || ౪౯ || జ్ఞానమజ్ఞాతతత్త్వాయోగద్యాత్మత్వే ధేన్యుతమ్ | కృపా
లోద్ధీన నాథస్య దేవాస్తస్యానుగృహ్యతే || ౫౦ || ఇదం మయా తే భిహితం కురూన్వహ ధ్రువస్య విఖ్యా
తవిశుద్ధకర్తృణః | హితార్థకః శ్రీ జనకానిమాతృర్మహంచ విష్ణుం శరణం యోజగామ || ౫౧ || *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాస్తకం - ద్వాదశోద్యాయః * * * * *
శ్రీసూతః || నిశమ్య కామర విశోపవర్ణితం ధ్రువస్య వైకుంఠపదాధిరోహణమ్ | ప్రయాధ భావోభ
గవత్యథోక్ష జైప్రస్తుం పునస్తం విదురః ప్రచక్ర మే || ౧ || విదురః || కేతే ప్రచేతసా నామకస్యాపత్యా
నిసువ్రత | కస్యాన్వవాదే ప్రఖ్యాతాః కుప్రవాసశ్రమాసత || ౨ || మన్యే మహాభాగవతం నారదం
దేవదర్శనమ్ | యేన ప్రోక్తః క్రియా యోగః పరిచర్యా విభిహారైః || ౩ || స్వధర్మశీలైః పురుషైర్భగ
వాన్యజ్ఞపూరుషః | ఇజ్యమామోభక్తిమతా నారదే నేరితః || ౪ || యాస్తా దేవర్షిణా తత్ర వర్ణితా భగ
వత్తథాః | మహ్యం శుశ్రూష వె బ్రహ్మకాత్మైర్భగవాచప్తుమర్హసి || ౫ || మైత్రేయః || ధ్రువస్య
చోక్త లః పుత్రః పితరి ప్రస్థితే వనమ్ | సార్వభౌమ శ్రియం వై చ్ఛదధిరాజా సనంపితుః || ౬ || సజన్మనా ప్ర
శాంతాత్మానిస్సంగస్సమదర్శనః | దదర్శ లోకే వితతమాత్మానం లోకమాత్మని || ౭ || ఆత్మానం బ్రహ్మని
ర్వాణం ప్రత్యస్తమితవిగ్రహమ్ | అవబోధరైకాన్త్యమానం దమమసంతతమ్ || ౮ || అవ్యవచ్ఛిన్నయో
గాగ్ని దగ్ధకర్మమలాశయః | స్వరూపమవరుంధా సోనాశ్చ సోన్యంత దైక్షుత || ౯ || జడాంధబధిరో
న్మన్మమూకాకృతిరతన్మతిః | లక్ష్మితః పథిబాలానాం ప్రశాంతార్చిరివాసలః || ౧౦ || మత్వాతంజడము
న్మత్తం కులవృద్ధాస్సనుంత్రిణః | వత్సరంభూపతించ క్షుర్యవీయాం సంధ్ర మేస్సుతమ్ || ౧౧ || సర్వర్థి
ర్వత్సరస్యేష్ట భార్యా సూతపదాశ్చ జాణా | పుష్పార్ణంచంద్ర కేతుః శశిషమూర్ధ్వం వసుంజయమ్ ||
౧౨ || పుష్పార్ణస్య ప్రభాభార్యాదోషాచ ద్వేషభూవతుః | ప్రాతర్మధ్యం దినం సాయమిహ్యేన స్మ
భాసుతాః || ౧౩ || ప్రదోషోనిశిధోఽప్యష్టిరితిదోషాసుతాశ్రయః | పుష్టిస్సుతం పుష్ట రిణ్యాంసర్వతే

తివక్తుం ధ్రువస్య పంచమస్త్రమితి - ధ్రువస్యేత్యాది నా - పితుః సార్వభౌమ శ్రియం వై చ్ఛత్ - అధిరాజా ససంచ || ౬ || అనిచ్ఛాం హ
తుమాహ చతుర్థః స ఇతి || ౭ || ఆత్మానమితి - ఆత్మానం స్వరూపభూతం బ్రహ్మ అవరుంధానః ఆపుష్పకాశానా - అత్తనోస్య ద్యోతస్మి
మతః స్వయంతు సగ్వస్తాదన్యస్త్వా - కథంభూతం బ్రహ్మ నిర్వాణం శాంతం - ప్రత్యస్తమితః శాంతః విగ్రహః భేదో యస్మిన్ - అవబోధర
సేనవికాత్మ్యం యస్య || ౮ || అవ్యవచ్ఛిన్నైతి || కథంభూతః - అవ్యవచ్ఛిన్నో యోగోగః పివాగ్ని దేవదగ్ధః కర్మమలః ఆశయోవాసనా
యస్య || ౯ || జడైతి || జడాదీనామివాకృతిర్యస్య సతథా భూతో లక్ష్మితః అతన్మతిః - సతేషామివ మతిర్యస్య - సర్వజ్ఞత్వాత్ - ప్రశాంతానితి
భిః లక్ష్మిజ్వాలాః యస్య అనలస్య తద్వత్ స్థితః || ౧౦ || మత్వేతి || యవీయాం సంధ్ర లాత్త నిష్ఠం || ౧౧ || సర్వైతి || ఇష్టాప్రియాభార్యా || ౧౨ ||
౧౩ || ప్రభాషణైతి || నిశధః నిశిధః || ౧౪ || స ఇతి || సనవతేజాశ్చక్రుస్సంజ్ఞం మనుమతే మహాప - మనోమహాహి సద్భూతా - విరవాశ్చక్రై

పురుషముఖాద్వాదశసుతానసూత ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ యమితి ॥ అంగవిరుదవాగవజజ్రంయపాంతే ॥ ౧౯ ॥ మనసాహతుః ఆ
రాజకర్మ - ఆద్యః పురగ్రామాదీనాంతేరచితత్వాత్ ॥ ౨౦ ॥ తస్యైతి ॥ యాయస్యాః ప్రజాయాహతోః - విమనాస్సౌ యయా ॥ ౨౧ ॥
కించెః కించ - అహః అపరాధం వెనెడ్ది శ్యలక్ష్య ॥ ౨౨ ॥ యతః ఆయమధర్మ ఇత్యాహ - నెతి - నాపధ్యయోపజ్ఞేయోపిభవతి ॥ ౨౩ ॥
ఎతదితి ॥ పరావరవిదామధ్యతిత్రైత్యః ॥ ౨౪ ॥ అథాపిపుత్రః కామ్య కమణాబలాదాపాదితోపి నసుఖాయ భవెదిదిద్యోతయన్నం
గన్యపుత్రోత్పత్తిక్రమమాహ అంగఇత్యాదితా ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ రాజన్నితి ॥ అయాతయామాని అగతవీర్యాణి ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ అంగఇతి - యజ్ఞగృహీ
తమానోపివాచంవ్యసృజత్ ప్రాయశ్చ ॥ ౨౯ ॥ నెతి ॥ ఆహుతాః ఆహుతాః - గ్రహణోమపాత్రాణి ఇహయజ్ఞేనగృహ్ణంతి సదసత్పతయ

జనమాదధే ॥ ౧౪ ॥ సచక్షుస్సుతమామాత్యాంసునుంపత్న్యామనాపహ ॥ మనోరసూత మహిషీ
విరజాన్న ద్వలాసుతా ॥ ౧౫ ॥ పురుంకుశ్చంత్రితంమ్యన్నంసత్యవంతమృతంప్రతమ్ ॥ అగ్నిష్టోమ
మతీ రాగ్రంసుద్యున్నంబిబిముల్కుకమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఉల్కుకోజనయత్పుత్రాన్పుష్ట రిణ్యాః షడుత్రమా ॥
అంగంసునునసంఖ్యాతింక్రతునుంగిరసంగయమ్ ॥ ౧౭ ॥ సునీధాంగస్యయాపత్నీ సుషువేవేనముల్కు
ణమ్ ॥ యద్వేష్మిల్యాత్సరాజర్షిర్నిర్విణ్ణోనిరగాత్పుగాత్ ॥ ౧౮ ॥ యమంగశేషః కుపితావాగ్వజ్రా
మునయః కిల ॥ గతాసోస్తస్యభూయస్తేసునుంధుర్దక్షిణంకరమ్ ॥ ౧౯ ॥ అరాజకేతదాలోకేదస్యభిః
పీడితాః ప్రజాః ॥ జాతోనారాయణాంశేనపురురాద్యః క్షితీశ్వరః ॥ ౨౦ ॥ విదురః ॥ తస్యశీలనిధేస్సా
ధోర్మృషాణ్యస్యమహాత్మనః ॥ రాజ్ఞః కథనుభూష్టప్రాప్తజాయద్విమనాయయా ॥ ౨౧ ॥ కించాం
హూవేనెడ్దిశ్యబ్రహ్మదండమయూయుజ ॥ దండవ్రతధరరాజ్ఞీమునగ్నోధనుకోవిదాః ॥
౨౨ ॥ నావధ్యేయః ప్రజాపాలః ప్రజాభిరఘవానపి ॥ యనపాలోకపాలానాంభిభర్త్యోజఃస్వతేజసా ॥
౨౩ ॥ ఏతదాఖ్యాహిమేబ్రహ్మాంతునీధాత్వజచెష్టితమ్ ॥ శ్రద్ధధానాయభక్తాయత్వంపరావరవిత్త
మః ॥ ౨౪ ॥ మైత్రేయః ॥ అంగోశ్వమేధంరాజపితరాజహరసుహాత్మతుమ్ ॥ నాజన్తురైవతాస్తస్మి
న్నాహూతాబ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౨౫ ॥ తడిచుర్విస్తాస్త్రయజమానమథర్వీజః ॥ హవీంషిహూయ
మానానితేగృహ్ణంతిదేవతాః ॥ ౨౬ ॥ రాజహవీంష్యదుష్టానిశ్రద్ధయాసాదితానితే ॥ ఛందాంస్య
యాతగామానియోజితానిధృతవ్రతైః ॥ ౨౭ ॥ నవిదామేహాదేవానాంగేహశనంవయమణ్వపి ॥
యన్నగృహ్ణంతిభాగంత్సాప్తయేదేవాః కర్మసాక్షిణః ॥ ౨౮ ॥ మైత్రేయః ॥ అంగోద్విజవచఃశ్రు
త్వాంయజమానస్సుదుర్మనాః ॥ తత్ప్రప్టుంవ్యసృజన్వాచంసదస్యాస్తదనుజ్ఞయా ॥ ౨౯ ॥ నాగచ్ఛం
త్యాహుతాదేవావగృహ్ణంతిగ్రహణిహసదసస్సతయోబ్రూతకినువద్యంమయాకృతమ్ ॥ ౩౦ ॥ సదస
స్సతయః ॥ నరదేవహభవతోనాఘంతావన్నాకస్థితమ్ ॥ అస్మైకంప్రాక్తనమఘంయదిహేద్యక్త్వ
మప్రజః ॥ ౩౧ ॥ తథాసాధయశక్రంతతత్తానంసుప్రజంవృష ॥ ఇష్టసైపుత్రకామస్యపుత్రందాస్యతి
యజ్ఞభుక్ ॥ ౩౨ ॥ తథాస్వభాగధేయానిగ్రహిష్యంతిదివోకనః ॥ యర్యజ్ఞపురుషస్సాతౌదపత్యాయ
హరిర్యవతః ॥ ౩౩ ॥ తాస్తాన్తామాహారిర్ద్యాద్యాన్యాన్యానుయతేనరః ॥ ఆరాధితోయశ్చైవేషస్తథా
పుంసాంఫలోదయః ॥ ౩౪ ॥ ఇతివ్యవసితావిప్రాస్తస్యరాజ్ఞః ప్రజాతయే ॥ పురోదాశంనిరవపాశిపివి
ష్టాయవిష్టవే ॥ ౩౫ ॥ తస్మాత్పురుషఉత్తస్థాహేమమాల్వ్యామలాంబరః ॥ హిరణ్యయేనపాత్రేణసిద్ధమా

స్పృశస్యాః ॥ ౩౦ ॥ సరదేవైతి ॥ ఇహయజ్ఞేజన్మనివాతావత్మనాక్ ఈషదపిఘంసస్థితం - కథంచెజాతస్యాభ్యుభయసస్యవివప్రాయశ్చ
తైః యోనాత్ - కింతుప్రాక్తనమేకమఘమస్తి - యాయస్యాత్ - ఈద్యగుణాధికౌపిత్వంప్రజారహితః ॥ ౩౧ ॥ తథేతి ॥ అతః యథాదేవా
హవిగృహ్ణంతితథాతత్తానంసుప్రజసంసాధయః - కథంసాధనియంతదాహుః - ఇష్టఇతి ॥ ౩౨ ॥ తథేతి ॥ తథాసతిస్వభాగాగ్రహిష్యం
తి - యాయతః శ్రీహరిః సాతౌత్పుతస్యాత్ - అతస్మైసహసర్యదేవాః అగమిష్యంతీత్యర్థః ॥ ౩౩ ॥ సస్యతితుచ్ఛాకామాగ్రహరిః క
థంపద్యాత్తత్రాహతాంస్తానితి ॥ ౩౪ ॥ ఇతితి ॥ ప్రజాతయపుత్రోత్పత్తయే - శిష్యుపగుమయజ్ఞరూపేణవిశిష్టప్రతిష్ఠితీతథా - తథాచ
క్రతిః ॥ యజ్ఞావైవిష్టుః హవశ్శిష్యః - యజ్ఞవివశః సుప్రతిష్ఠితీతి ॥ ౩౫ ॥ తస్మాదితి - దాగృతయాత్ ॥ ౩౬ ॥ సత్తేతి - సత్తేయప్రదాత్ ॥

32౦ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానై - చతుర్థాస్తంధే - చతుర్దశోధ్యాయః .

32॥ సతి ॥ పుమాంసంసూతేననెలితథా - తతఃప్రాశ్యపత్యస్సకాశాగ్రహంఆనధ - అప్రజాసతీ 3౩॥ నభితి ॥ మాతామహంమృ
త్యం - మృత్యోహిఃపుత్రీసునీధా 3౪॥ నభితి ॥ మృగయులుకాభి కస్పిక - తంబృష్టవేనోసావాగచ్ఛతీలిజసస్సగోష్ఠిలరాత్తుక్రొశ ॥
౪౦॥ అత్రీడభితి ॥ అత్రీడత్రీడాధాన - బాలాశశునివతమారయత్ ॥ ౪౧॥ తమితి - విచక్ష్యదృష్టా ॥ ౪౨॥ కుమ - ససస్తస్యకుపుత్రనిందా
వాక్యాన్యాహత్రిభిః - ప్రాయెజతి - అప్రజసఃమతైరభ్యచితః - అత్రహతుఃకుప్తి తైరపత్యైస్సంభృతంధారయతుమశక్యంయః
ఖంయెనవిందంతి ॥ ౪౩॥ యతఃభితి ॥ సర్వేమాంసైస్సహాయతఃఆధిఃమాససీవ్యథా ॥ ౪౪॥ కభితి ॥ తంప్రజాపదేశంపుత్రనామమాత్ర
మపి - ఆత్మనోమాహసంబంధసం - యదథాఃయన్నిమిత్రాః కైశదాఃగృహభవంతి ॥ ౪౫॥ ఇదాసీంసవేద హతుత్వేనకుప్తితమేవాచ
త్యమభినందతి - కదపత్యమితి - శుచాంపదాశోకానాంస్థానాత్ - పరత్వేపిహతుఃనిర్విజ్యతేతి - తత్తుతఃయత్ యతఃకదపత్యాత్ - గృహః

దాయపాయసమ్ 3౬॥ సవిప్రానుమతోరాజాగృహితాన్వంజలినాదనమ్ । ఆవ మ్రాయముదాయు
క్తఃప్రాదాత్పత్న్యాడదారభిః 3౭॥ సాతత్పుంసువనంరాజ్ఞీప్రాశ్యవైపత్యరాదధే । గర్భంకా
లడిపావృతైకుమారంసుమువేప్రజాః 3౮॥ సబాలపవపురుషోమాతామహానువ్రతః । అధర్మాం
శోద్భవంమృత్యుంతేనాథవదధార్మికః 3౯॥ సశరాసనముద్యమ్యమృగయుర్వనగోచరః । హంత్యసా
ధుర్జుగాదీనాన్వేమోసావిత్యరాజ్ఞనః ౪౦॥ అత్రీడత్రీడతోబాలాన్వయస్యానతిదారుణః । ప్ర
సస్యానిరనుక్రోశఃపశుమారసుమారయత్ ॥ ౪౧॥ సవిచక్ష్యఖలంపుత్రంశాసనై ర్వివిధైర్నృపః ।
యదానశాసితుంకల్యోభృశమాసీత్సుదుర్జనాః ॥ ౪౨॥ ప్రాయెణాభ్యర్చితోదేవౌయెప్రజాగృ
హమేధినః । కదపత్యకృతంయఃఖంయెనవిందంతిదుర్భరమ్ ॥ ౪౩॥ యతః పాపీయసీకీర్తిరధర్మశ్చను
హంన్నృణామ్ । యతోవిరోధస్సర్వేషాంయత ఆధిరనంతకః ॥ ౪౪॥ కస్తంప్రజాపదేశంనై మోహ
బంధనమాత్మనః । పండితోబహునున్యైతయదర్థాఃకైశదాగృహః ॥ ౪౫॥ కదపత్యంపరంనున్యేనద
పత్యాచ్ఛుచాంపదాత్ । నిర్విద్యేతగృహాన్తర్వ్యయిత్రైశనివహగృహః ॥ ౪౬॥ మైత్రేయః ॥ ఏవం
సనిర్విణ్ణుమనాన్యపోగృహాన్ని శీఢఉత్థాయను హూదయోదయాత్ । అలబ్ధనిద్రోమపలక్షితోన్య
భిహితాత్వాగతోవేనసువంప్రసుప్తామ్ ౪౭॥ విజ్ఞాయనిర్విద్యపతింగతంప్రజాఃపురోహితామాత్యసు
హృద్గణాదయః । వివిక్యరుర్వాప్యమహిశోకకాతరాయథానిగూఢంపురుషంపుయోగినః ౪౮॥ అలక్ష
యంతఃపదవీంప్రజాపతేహతోద్యమాఃప్రత్యుపస్మత్యతేపురీమ్ । ఋషీంత్సమేతానభివంద్యసా
శ్రవౌన్యవేదయన్భారతభర్తృవిష్ణవమ్ ౪౯॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాస్తంధే - ప్రయోదశోధ్యాయః . * * * * *
మైత్రేయః ॥ భృగవాదయస్తుమునయోలోకానాంక్షేమనర్శినః । గోప్తర్యసఖినైన్యాణాంపశ్యం
తఃపశుసామ్యతామ్ ౫౦॥ వీరమాతరమాహూయసునీధాంబ్రహ్మచారినిః । ప్రకృత్యసమ్మతంవేనమ
భ్యషించన్పలింభవః ౫౧॥ శ్రుత్వాన్యపాసనగతంవేనమత్యగ్రశాసనమ్ । నిలియ్యర్హస్యవస్సన్యస్స
ర్పత్రస్తాశ్చవాఖవః 52॥ సఆరూఢన్మపస్థానఉన్నద్ధోష్టవిభూతిభిః । అవమేనెమహాభాగాంత్రస్థి

కైశనివహభవంతి ౫౩॥ ఏవమితి ॥ మహతాముదయానాంవిభూతీనాముదయోయస్త్రితస్సద్భృహద్గతః - యావేనంసూతేస్తతాం ౫౪॥
విజ్ఞాయతి ॥ ప్రజాఃపురోహితాదయశ్చవిచిక్యఃఅస్వేషితవంతః - తంతుతత్రై వసంతమపినాపశ్యన్తితిదృష్టాంతేనాచ - యథతి ५౫॥
అలక్షయంతభితి ॥ సాశ్రవఃరుదంతః - భతుఃవిశ్లేషంనాశం అదశాసమిత్యర్థః ५౬॥ ఇతిభావధా - దీపికాయాం - ప్రయోదశా
ధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
* * * * * చతుర్దశేతుదుష్టుత్రఫయాదంగగతేద్విజైః । అభిషిక్తస్యవేసస్యరోషైర్వధఉచ్యతే ॥ భృగవాదయ ఇతి - షేమదశాసఃషేమ
వింతకాః - పశుసమాసరూపతాంపశ్యంతః ౫౭॥ వీరమాతరమితి - అపూత్యాదీనాంప్రకృతీనామసమ్మతమితిచాతాంతర - ప్రకృత్యాస్య
రూపేణఅసమ్మతం ౫౮॥ శ్రుత్వేతి - గోరానిలియ్యఃవిలీనాఃవిభూతుః 59॥ సభితి - ఆరూఢంన్మపస్థానంరాజాససంయెనసః - అష్టవిభూతిభి

అకాకాలైశ్చైవైవైః ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ తేన స్యతి - సత్రిణః మిరితాస్సంతః ॥ ౭ ॥ అహూతిః - మూలతశ్చ గ్రతశ్చ దీప్తైః జ్వలితాః పృథక్ పృథక్
తేనాం పీపీకాదీనాం యథా ఉభయతో వ్యసనం - వివంతస్స రభ్యః పాలకాచ్యుతః శంప్రాప్తమిత్యుభయః ॥ ౮ ॥
తదేవామః - అరాజకైః - అతదహాణః రాజ్యాసహాణః ॥ ౯ ॥ అస్తాకమశ్య నిష్టంజాతమిత్యామః - అహారితి
అనార్యభాషయః పోషః యే రణబోషణం - పోషకశ్చాప్యసగం బిభర్షిత్ పుష్టతీతథా - తదేవామః వేదానైః ॥ ౧౦ ॥ నిరూపితభిః - నిరూ
పితః నియుక్తః అస్మాభిః - సాంత్యయే ముడుపపత్తిభిః ప్రాథమ్యా మహా - తస్య పాతకం ॥ ౧౧ ॥ తదితి - స్వస్య తత్పాతకస్య శాపాదుః

స్సంభావితస్సతః ॥ ౪ ॥ ఎవంనుదాంధఉత్పిక్తోనిరంకుశభవద్విషః । పర్యటన్త ధమాస్థాయకంవయన్ని
వరోదసి ॥ ౫ ॥ నయప్తవ్యంనదాతవ్యంన హూతవ్యంన్విజాః క్షచిత్ । ఇతిన్యవారయద్ధర్మంభేరీఘోషే
జానర్పతః ॥ ౬ ॥ వేనస్యావేత్త్యమునయోదుర్వృత్తస్యచిచ్ఛేత్తమ్ । విష్ణుశ్యలోకవ్యసనంకృపయోచుశ్చ
సత్రిణః ॥ ౭ ॥ అహూతిఉభయతః ప్రాప్తంబోకస్యవ్యసనంసుహత్ । దారుణ్యభయతోద్విషవతస్త
రపాలయోః ॥ ౮ ॥ అరాజకభయాదేషక్యతోరాజాతదహాణః । తలోప్యాసిద్భయంతప్తద్యకథంస్యా
త్స్వస్తిదేహినామ్ ॥ ౯ ॥ అహార్యభాషయః పోషః పోషకస్యాప్యనర్థభృత్ । వేనః ప్రకృత్యైవఖిలస్సునీ
ధాగర్భసంభవః ॥ ౧౦ ॥ నిరూపితః ప్రజాపాలస్సజిహూంసత్తేవై ప్రజాః । తథాపిసాంత్యయేమామునా
స్తాంస్తత్పాతకంస్పృశేత్ ॥ ౧౧ ॥ తద్విద్యద్భిరసద్వృత్తోవేషాస్తాభిః కృతోన్మపః । సాంత్యితోయ
దినోవాదంనగ్రహిష్యత్యధర్మకృత్ ॥ ౧౨ ॥ లోకధిక్తారసందిగ్ధందహిష్యామస్సవ్యతేజసా । ఏవ
మశ్యవసానైః నంమునయోగూఢమన్యవః । ఉపప్రజ్యాబ్రువన్వేనంసాంత్యయిత్యాధసామభిః ॥ ౧౩ ॥
మునయః ॥ నృపవర్మనిబోధే తద్యత్యైవిజ్ఞాపయామభోః । ఆయుః శ్రీబలకీర్తినాంతవతాతవివర్ధనమ్ ॥
౧౪ ॥ ధర్మతపఃపుంసాంవాఙ్మనఃకాయవృత్తిభిః । లోకాన్విశోకాన్వితరత్యథానంత్యమసంగినా
మ్ ॥ ౧౫ ॥ సతేమావినశద్విరప్రజానాంక్షుమలక్షణః । యస్మిన్పిన్మైన్మపతిరైశ్వర్యాదవరోహతి ॥
౧౬ ॥ రాజస్యోసాధవమాత్యేభ్యశోపరాదిభ్యః ప్రజాన్మప । రక్షయథాబలింగృహ్లాన్నిహప్రైత్యచ
మోదతే ॥ ౧౭ ॥ యస్యరాష్ట్రేపురైశ్చైవభగవాన్యజ్ఞపూరుషః । ఇజ్యతేస్సేనధర్మైః జనైర్వర్తా
శ్రమాత్కైః ॥ ౧౮ ॥ తస్యరాజ్ఞోమహాభాగభగవాన్భూతభావనః । పరితుష్యతివిశ్వాత్కాక్షతోని
జశాసనే ॥ ౧౯ ॥ తస్మిన్ప్రైక్తిమప్రాప్యంజగతామిశ్వరైశ్వరే । లోకాస్సపాలాహ్యైతస్మైహరంతిబ
లిమాదృతాః ॥ ౨౦ ॥ తంసర్వలోకామరయజ్ఞసంగ్రహంత్రయీమయంత్రవ్యమయంతిపామయమ్ । య
జ్ఞైర్విచిత్రైర్వజతోభవాయతే రాజస్వదేశాన్నవిరోధ్యమర్హసి ॥ ౨౧ ॥ యజ్ఞేనయుష్మద్విషయేద్వి
జాతిభిర్వితాయమానెనసురాఃకళాహరైః । స్విష్టాః ప్రతుష్టాః ప్రదిశంతిపాంధితంతద్భేదనంనాహాప
వీరచెష్టితుం ॥ ౨౨ ॥ వేనః ॥ బాలిశాబతయూయం పౌలధర్మైర్దత్తమానినః । యేవృత్తిదంపతంహి
త్వాజారంపతిముపాసతే ॥ ౨౩ ॥ అవజానంతియేమూఢాన్మపరూపిణమిశ్వరమ్ । నానువిందంతి తేభ
న్రమిహలోకేపరత్రచ ॥ ౨౪ ॥ కాయజ్ఞపురుషోనామయత్ర పౌభ కీరీదృశీభర్తృస్సేహవిదూరాణాం
యథాజారేకుయోషితమ్ ॥ ౨౫ ॥ విష్ణుర్విరించోగిరిశఇంద్రో వాయుర్యమోరవిః । పర్జన్యోధనద

తత్పాతకత్వంవిద్యద్భిజానద్భిః ॥ ౧౨ ॥ లోకైః - గూఢః మన్యవ్య మాంతే - సామభిః ప్రయోక్తైః ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ భమః ఇతి - అసంగినాంని
హమానామాసంత్యంమాక్షమపివతరతి ॥ ౧౫ ॥ సభిః - మువినశత్ సనశ్యతు ॥ ౧౬ ॥ రాజస్యభిః - అసాధవోయేఅమాత్యాః తేభ్యః - యథా
యథాశాస్త్రం ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ తమితి - సర్వాలోకైతత్పాలకాసమరాంశ్చ - తత్ప్రాపకాణ్యజ్ఞాంశ్చ సంగృహ్లాత్తనియస్య
తీతకథాతం - విచిత్రైః ప్రవ్యయజ్ఞాదిభిః - భవాయసమృద్ధయే - యజతః సః జనాః స్వదేశాతద్వాసినోజనాః అనురోధ్యమనువర్తితుం ॥
౨౧ ॥ యజ్ఞేనైతి - యుష్మద్విషయేత్వద్భేద - హరః కళాః అంశాః సురాః తేమంసురాణాం హాశసరివజ్ఞాం ॥ ౨౨ ॥ బాలిశాభిః - బాలిశాః అ
జ్ఞాః - పృథ్విదాలన్నాదిప్రదం గూంహత్వా ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ కభిః - భక్తుః స్వేహావిదూరాయసాంతాసాం ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ పితృభిః - కేహాభవం

తస్య సతేః ఆతోసృసతి రవేశ్వరః ఇతరతదంతా ఇతి భావః || ౩౨ || తస్మాదితి - బలింహుమిథాగాం - ఆగ్రభూగారాభ్యః || ౩౩ || ౩౪ || ఇతి
తి - తేన అసత్త్వతాః భవ్యా యాయా చ్ఛాయాం భగ్నాయాం సత్యాం || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || క ఇతి - పరిచక్షితవినిండేత - అశుభం వేసం వి
నా - కృతఘ్నతా మామః - యదనుగ్రహ విషయస్య - ఈదృశ మైశ్వర్యం యః ప్రాప్నోతి || ౩౪ || ఇత్యుతి - పూర్వయోగూఢమస్య వస్త్ర ఇదానీంచ
ధమస్య వః పుంకృతై పుంకంకారైః || ౩౫ || ఋషిభిరితి - సాస్త్రమపదం ప్రతిఋషిభిః తగమసేకృతే విద్యా యోగేన మంత్ర సహితయా
యుక్త్యా || ౩౬ || ఏక ఇతి - పుంసద్భావ ఆషః - సరస్వత్యా సులిల ఆపుతా ఇత్యభః || ౩౭ || వీక్ష్యతి - తదా తూత్వా తాన్విక్ష్య భువః - అభద్రం
సభవేదిత్యా హుశ్చ || ౩౮ || ఏవమితి - ఏవం మృశంత ఋషయః స్థితాః తథా భావతాం చోరాణాం ఘోరః పాంసుః సముత్థితః || ౩౯ || తదితి - త
త్తదాలోకస్య వసుధనంబుల పతాంజిహంసతాం హంతుమిచ్ఛతాం చ ఉపద్రవమాజ్ఞాయ || ౪౦ || చోర ప్రాయమితి - తథా చోర ప్రాయ

స్సమః క్షీరగ్నిరపాంపతిః || ౪౧ || ఎతే చాన్యే చ విబుధాః స్రగ్వైవోవరశాపయోః | దేసోభవంతి నృ
పతేన సర్వదేవమయోనృపః || ౪౨ || తస్మాత్కర్తృభిర్విప్రాయజభ్యం గతమత్సరాః | బలించమ
హ్యం హగతమత్తోన్యః కోగ్రభుక్పమా || ౪౩ || మైత్రేయః || ఇత్థం విపర్యయమితిః పాపీయానుత్పథం
గతః | అనునీయమానస్తద్యాజ్ఞాం నచ క్రేభప్రమంగళః || ౪౪ || ఇతి తేన త్త్వతా సైనద్విజాః పం
డితమానినా | భగ్నాయాం భవ్యయాజ్ఞాయాంతస్మై విమరచుక్రుధుః || ౪౫ || హన్యతాం హన్య
తామేష పాపః ప్రకృతిదారుణః | జీవజగదసావాశు కురుతేభిస్తసాద్భువమ్ || ౪౬ || నాయమహా
త్య సద్వృత్తీనరదేవవరాసనమ్ | యోహియజ్ఞపతిం విష్ణుం వినిందత్యనపత్రపః || ౪౭ || కోవైనం పరి
చక్షితవేన మేకమృతేశుధమ్ | ప్రాప్త ఈదృశ మైశ్వర్యం యదనుగ్రహభాగ్జనః || ౪౮ || ఇత్థం వ్యవసి
తాహంతుమ్మషయో రూఢమన్యవః | నిజఘ్నహుంకృతై ర్వేనం హతమచ్యుతనిందయా || ౪౯ || ఋ
షిభిః సాస్త్రమపదంగతేపుత్రక ర్భేరమ్ | సునీధాపాలయామాపదిద్యా యోగేన శోచతి || ౫౦ || ఏ
కదా మునయస్తేతు సరస్వతీర్పిలాపుతాః | హుత్వాగ్నిం సక్తధాశ్చక్రురుపవిష్టాస్సరితైః || ౫౧ || వీ
క్ష్యోన్యై తాన్తాహూత్వా తానాహుర్లోకభయంకరాః | అస్య భద్రమనాథాయానస్య భ్యోనభవే
ద్భువః || ౫౨ || ఏవం మృశంత ఋషయో భావతాం సర్వతోదిశమ్ | పాంసుస్సముత్థితో ఘోరిశ్చోరాణా
మభిలుంపతామ్ || ౫౩ || తదుపద్రవమాజ్ఞాయలోకస్య వసులుంపతామ్ | భర్త్యువరతే తస్మిన్నస్యో
న్యంచ జిహ్వాంసతామ్ || ౫౪ || చోరప్రాయం జనపదం హీనసత్త్వమరాజకమ్ | లోకాన్నావారయన్ తా
క్రాంతపిత్వోషదర్శినః || ౫౫ || బ్రాహ్మణస్సమదృక్చాంతోదీనానాం సముపేక్షకః | స్రవతేప్రహత
స్యాపిభిన్నభాండాత్పయోయథా || ౫౬ || నాంగస్య వంశో రాజపేక్షాపేక్షసంస్థాతుమహాతి | అమో
ఘవీర్యాహిన్యపావం శేష్కేశవాశ్రయాః || ౫౭ || వినిశ్చిత్యైవమృషయో విపన్నస్యమహీపతేః |
మమంధురూరుంతరసాత త్రాసేద్బాహుకోనరః || ౫౮ || కాకకృష్ణోతి హ్రస్వాంగోహ్రస్వబాహుర్
హాహనుః | హ్రస్వపాన్నిమ్న నాసాగ్రోరక్తాక్షస్తామూర్ధజః || ౫౯ || తంతుతేవనతం దీనంకిం
కరోమితి వాదినమ్ | నిషీదత్యబ్రువంతాతసనిషాదస్తతోభవత్ || ౬౦ || తస్య వంశ్యాస్తునై మదాగ

మరాజకం హీనసత్త్వంచ జనపదమాజ్ఞాయ - శక్తాపి వారణదోషదశానోమునయః లుంపతోలోకాన్నావారయన్తి త్యన్యయః - శక్తానాం
క్షత్రియాణామవారణదోష ఇతి కిమువక్తవ్యం || ౬౧ || బ్రాహ్మణ ఇతి - సమదృగపితాంతోపి బ్రాహ్మణోపి యదిదీనానాం సముపేక్షకోభ
వేత్తహితస్యాపి బ్రహ్మతపస్సవతేగచ్ఛతి || ౬౨ || ౬౩ || వినిశ్చిత్యైతి - అత ఉపేక్షదోషపరిహారాయ నాంగస్య త్యాది వినిశ్చిత్యమహీ
పతేరూరుంతరసామమంధురిత్యన్వయః - సంస్థాతుం నాశం గతుం - యద్యాఋషయః వివలుంపతః లోకానావారయన్త కథం భూతాః -
పుంకారై రెవ వేసం నివారయతుం శక్తాపి తత్త్విమభంతస్మి వారణతన్తరణాదిదోషదశానః - సచోదాసత - చోరోపద్రవేపి నోపేక్ష
యాంతపోహనిప్రసంగాత్ - సచాన్యంతస్మి వారకం రాజానమర్వత్ - అంగవంశోచ్ఛేదస్యానహాత్వాత్ - అతోవేన సైవ దేహం
మంధురితి యోజ్యం బాహుకోనామవామసకః జాతః || ౬౪ || తమేవాహ || కాక ఇతి - కాక ఇవ కృష్ణః కుహత్యో హనుకపోలప్రాంతోయస్య -
హ్రస్వపాదాయస్య || ౬౫ || ౬౬ || తస్యైతి - గిరిః కాశసంగోచరః ఆశ్రయః - సతుభూరాదిప్రవేశోయమాంతే - తత్ర హతుః యేన కారణ

సతానామహరత్ - తతస్తస్యవంశ్యాఃతథాభూతాః॥౪౭॥ ఇతిథావాగ్ధావీకాయాం - చతుర్థశాఖ్యావ్యాఖ్యా.***
 తతఃపంచదశవిప్రైర్ననాద్యనామృతః । నాతస్యతుస్యభోరుక్తమధిషకాహాణాదికమ్॥౧॥ ౨॥ ఉచ్యతేత్రక్రిమూచురిత్య
 తతఃచతుర్థిః - ఎషాది - లక్ష్మ్యస్సంఘాతిఃకథా॥ 3॥ అయమితి॥అత్రయఃపుమాన్ సతుమహారాజోభవిష్యతి॥ ౪॥ ఇయమితి ॥ సుదతీ
 భోభనదంతా - గుణానాంఘాషణానాంఘాషణరూపాలవరుంధలేభ్యత్వైసభజంతీభవిష్యతి॥ ౫॥ ఎషాది ॥ అత్రహతుఃలోకస్యరి
 రక్షయారక్షణేచ్ఛయా॥ ౬॥ ప్రశసంతితి॥ స్వప్రియఃఅపరసఃసృత్యంతిస్త॥ ౭॥ ౮॥ బ్రహ్మతి ॥ దైవైస్సహఉపసృత్యఆగత్యవైస్య

రికాననగోచరాః । యేనాహరజ్జాయమామోవెనకల్పషముల్పణమ్ ॥ ౪౭ ॥ ***

*** శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - చతుర్దశోధ్యాయః. ***

అథతస్యపునర్విప్రైరపుత్రస్యమహీపతేః । బాహుభ్యాంసుభ్య మానాభ్యాంమిథునంసమపద్యత ।
 ౧॥తద్దృష్ట్వామిథునంజాతమృషయోబ్రహ్మవాదినః॥ ఉచ్యతేపరమసంతుష్టావిదిత్వాభగవత్కథామ్॥
 ౨॥ ఋషయః ॥ ఎషవిష్ణోర్భాగవతఃకథాభువనపాలినీ । ఇయంచ లక్ష్మ్యస్సంఘాతిఃపురుషస్యాన
 పాయినీ ॥ 3॥ అయంతుప్రథమోరాజ్ఞాంపుమాన్ప్రథయతాయశః॥ పృథుర్నానుమహారాజోభవిష్యతి
 పృథుశ్రవాః॥ ౪॥ ఇయంచ దేవీసుదతీగుణభూషణభూషణా॥ అగ్నిర్నానువరాలోహపుథుమేవావరుం
 ధతే ॥ ౫॥ ఎషసాక్షాద్ధరంశోజాతోలోకరిరక్షయా । ఇయంచ తత్పరాహీశ్రీరమజజ్ఞేన
 పాయినీ॥ ౬॥ ప్రశంసంతిస్త్యంతిప్రాగంధర్షప్రవరాజగుః । ముముచుస్సునుమోధారాస్సిద్ధాన్సృ
 త్యంతిస్త్యప్రియః॥ ౭॥ శంఖతూర్యమృదంగాద్యానెదుర్దుఃఖయోదివి । తత్రసర్వఉపాజన్తురైవ
 వీపిత్య*ణాంగణాః॥౮॥ బ్రహ్మజగన్గురురైవఉపసృత్యసురేశ్వరైః । వైస్యస్యదక్షిణేహ పైవృష్టావై
 చిహ్నంగదాభృతః ॥ ౯॥ పాదయోరరవిందంచవైస్యంమనెహరైఃకథామ్ । యస్యాప్రతిహతంచ
 త్రమంశస్సవరమేష్ఠినః ॥౧౦॥ తస్యాభిషేకఆరభ్యబ్రాహ్మజైర్బ్రహ్మవాదిభిః । అభిషేచనికాన్య
 స్తాఆజహ్రుస్సర్వతోజనాః ॥౧౧॥ సరిత్యముగ్రాగిరయోనగాగావఃఖగాన్పుగాః । ద్యౌఃక్షీతి
 సర్వభూతానిసమాజహ్రురుపాయనమ్॥౧౨॥ సోభిషిక్తానుమహారాజస్సువాసాస్సాభ్యలంకృతః॥
 పత్నీర్బిషౌలంకృతయావిరేజ్యేరివాపరః॥ ౧3॥ తస్మైజహరధనదోహై నువీరవరాసనమ్॥
 వరుణస్సలిలస్రావమాతపత్రంశశిప్రభమ్॥౧౪॥ వాయుశ్చవాలవ్యజనెధర్మఃకీర్తిసుయాంప్రజమ్॥
 ఇంద్రఃకీరీటముశ్చృష్టందండుంసంయనునంయనుః ॥౧౫॥ బ్రహ్మేబ్రహ్మసుయంవర్తభారతీహరము
 త్రమమ్ । హరిస్సుదర్శనంచత్రంతత్పగ్నివ్యాహతాంశ్రియమ్॥ ౧౬॥ దశచంద్రమసింధుద్రశ్చ
 తచంద్రంతథాచికా । సోమోమృతమయానశ్వోస్తవస్తాపాపాశ్రయరథమ్॥ ౧౭॥ అగ్నిరా
 జగవంచాపంసూర్యోరశ్చినుయానిషూన్ । భూఃపాదుకేయోగమయాద్యోఃపుష్పబలిమన్వహమ్॥
 ౧౮॥ నాట్యంసుగీతావాదిత్రమంతర్ధానంచభేదరాః । ఋషయశ్చాశిషస్సత్యాస్సముద్రశ్శంఖ
 మాత్మజమ్॥ ౧౯॥ సింధవఃపర్వతానద్యోరథవీధీర్మహాన్యనః । సూతోథమాగధోవందీతంస్తాతుముపత
 స్థిరే॥ ౨౦॥ స్తావకాస్తానభిప్రేత్యపృథురైవన్యఃప్రతాపవాన్॥ మేఘునిప్రౌఢయావాచాప్ర

స్యపుణోవిష్ణుంరథాత్తకంచత్రం॥౨౧॥ పాదయోరితి-అప్రతిహతంరథాంతరైరభిన్నంచత్రంయస్సచిహ్నంసవరమేశ్వరస్యాంశః॥
 ౧౦॥ తస్యేతి-అభిషేచనికాని అభిషేకసాధనాని॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ తస్మాదేతి-హవీరవిదురవరమాసనంసలిలస్యస్రావోయస్తాత్తత॥
 ౧౪॥ వాయురితి-ద్యేవాలవ్యజనై॥ ౧౫॥ బ్రహ్మేతి-బ్రహ్మమయఃవేదమయః-వర్తకవచం-తత్పత్నిశ్రీః-శ్రియంసంపదం॥ ౧౬॥ ద
 శేతి-దశచంద్రకారాణిదీంబానికోశేయస్యతమసింఖద్గం-శతచంద్రంచర్మరూపాశ్రయమతీసుందరం॥ ౧౭॥ అగ్నిరితి-అజస్యగో
 శ్చశృంగాభ్యాంనిమిత్తంచాపం-రథాగమయాపాదస్పృశమాప్రేణాభిష్టదేశస్రావతే॥ ౧౮॥ నాట్యమితి-నాట్యాదికౌశలంభేదరాః
 ఆత్మజంశక్యప్రభవం॥౧౯॥ సింధవ ఇతి-తంస్తాతుముపస్థితాః॥ ౨౦॥ స్తావకానితి-స్తావకాస్తాతుముద్యుతాఃఆభిప్రేత్యజ్ఞాత్వా

౨౦॥ భోజిత- లోకే స్పష్టగుణస్య సతోమే స్తుతిస్స్యోత్ - అథునాతుమీమామ్రయోమే స్రవోయాజ్యతాం - అతోవఃగిరఃఅథునాజయిత
థాఃవ్యథాఃమాభూవత్ - యద్యాలోకే అథునాఅస్పష్టగుణస్యమేమీమామ్రయః స్రవస్స్యోత్ - అతపిష త్రియమాణ స్రవః - మేమదస్య
స్వయాజ్యతాం - సతుమయివితథాభిథానాభిస తైరిత్యథః॥ ౨౧॥ తస్మాదితి - తస్మాత్పరో యేకాలంతర - స్పష్టమగుణమసత్కు - అస్మా
కముపజ్ఞతాని ప్రశస్తానియశాంసి ప్రతిస్తోత్రంఅలమత్యథఃకంకడ్యథ - హరిపీచ్యనాచఃమధురగిరః సమసభ్యైః ప్రేరితావయాత్వా
మేవస్తుమఇతిచేత్తత్రాహ - ఉత్తమశ్లోకస్యగుణానువాదేకార్యసతిజుగుప్సితంఅవాన్ నీనంసస్తవయంతి॥ ౨౩॥ సమసంభావితై రేవగుణై
రాత్మాసంజనస్తవయతీతిచేత్తత్రాహ - మహాదితి - మహతాంగుణానాత్మ నిసంస్తావయతుంశక్తోపిఅసతోగుణాన్ సంభావనా మూత్రేణ
కస్తావయతేయద్యాఅదావేవసతోపికస్తావయతే - స్వతపివప్రఖ్యాతిసిద్ధిః - ఆస్యస్తుమిథ్యాగుణస్తుతిశ్లాఘీమండకత్యాహ - త ఇతి - య ద్య
యంశాస్త్రాభ్యాసాదికమకరిష్యత్ - తహ్యఃస్యతేవిద్యాదయోగుణా ఆభవన్యన్నితిక్రియాతిపత్త్యావిప్రభృఃజనానామపహసంసవేద॥
౨౪॥ ప్రభవఇతి॥ ౩౦చ - ప్రభవోపివిశ్రుతా ఆపిక్రీమంతఃజుగుప్సంతిపారుషంవేదిదృష్టాంతఃయథా అతిస్తుతౌక్రియమాణాయాంచి
గహితంప్రాహుణవథాదిపారుషంనిందంతి - తథాఉచితామపిస్తుతింససహంతఇత్యథః॥ ౨౫॥ వయమితి - వరీమధిరిది డిఘః ఆషణః

హసన్ని ద ముబ్రవీత్ ॥ ౨౦॥ పృథుః ॥ భోసూత హేమాగధ సౌమ్యవందిలోకేధునాస్పష్టగుణస్య
మేస్యాత్ ॥ కిమాశ్రయోయస్తవ పీషయోజ్యతాంమామయ్యభూవన్నితథాగిరోవః॥ ౨౧॥ తస్మాత్
రోయేస్తదుపన్లునాన్యలంకరిష్యథస్తోత్ర మపీచ్యవాచః ॥ సత్యత్తమశ్లోకగుణానువాదేజుగుప్సితంస
స్తవయంతినభ్యాః ॥ ౨౩॥ మహద్గుణానాత్మనికర్తుమీశఃకస్తావైకస్తావయతేసతోపి ॥ తేస్యాభవి
ష్యన్నితివిప్రలభ్యోజనాపహసంకుమతిర్నువేద ॥ ౨౪॥ ప్రభ ప్రాహ్యేత్తనఃఖ్యాతింజుగుప్సంత్యతివి
శ్రుతాః ॥ క్రీమంతఃపరమోదారాఃపారుషంవాపిగహితమ్ ॥ ౨౫॥ వయంత్యవిదితాలోకసూ
తాద్యాపివరీమభిఃకర్షభిఃకథమాత్మానం గోపయిష్యానుబాలవత్ ॥ ౨౬॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థ స్కంధే - షోడశోధ్యాయః * * * * *
మైత్రేయః ॥ ఇతిబ్రువాణంనృపతింగాయకామునిచోదితాః ॥ తుష్టుపుస్తుప్తమనసస్తద్వాగమృత సేవ
యా ॥ ౧॥ నాలంవయంతేమహిమానువర్ణనయోదేవవర్వోవత తారమాయయా ॥ వేనాంగజాతస్య
వపారుషాణితేవాచస్పతీనామపిబధ్రముద్ధయః ॥ ౨॥ అథాప్యదారశ్రవసఃపృథోహారైకలావ
తారస్యకథామృతాదృతాః ॥ యథోపదేశంమునిభిః ప్రచోదితాః శ్లాఘ్యానికర్తృణివయంవితన్త హే ॥
౩॥ ఎషధర్మభృతాం శ్రేష్ఠాలోకంధర్మైనువతయన్ ॥ గోప్తాచధర్మ సేతూనాంశస్తాతత్పరిపథి
నామ్ ॥ ౪॥ ఎషవైలోకపాలానాంవిభక్త్యైకస్తనాతనూః ॥ కాలేకాలేయథాభాగం లోకయోరుభ
యోహితమ్ ॥ ౫॥ వసుకాలఉపాదతైకాలేచాయంవిముంచతి ॥ సమస్తర్వేషుభూతేషుప్రాచ
క్షాత్సూర్యవద్విభుః ॥ ౬॥ తితిత్యక్రమంవైన్యఉపర్యాక్రమతామపి ॥ భూతానాంకరుణశ్శివ
దార్తానాంక్షీతవృత్తిమా ॥ ౭॥ దేవేవక్షాత్వసౌదేవోనరదేవవపుర్వః ॥ కృతప్రాణాఃప్రజా

భవితృప్రధానశ్చయంనిదేశః - వరిష్ఠైఃకర్తృభిరవిదితాఇత్యథః॥ ౨౬॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - పంచదశాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్యో
శ్లో॥ షోడశేసర్వలోకేతైస్సత్త్వతంభార్యయాయుతమ్ ॥ మునిప్రయుక్తానుతాద్యాస్తవంతిప్రేతిపణ్యతే॥ ఇతితి - గాయకానుతా
దయః॥ ౧॥ నేతి ॥ నాలంసమథాః రోధావత్ అవతారి ష్వప్యస్యాధిక్యమాముః - వేసస్యాంగాజ్జాతస్యతేపారుషాణిప్రతిఅవిత
క్యతయబ్రహ్మదీనామపిధిగూఢభ్రముఃకుతః పునవాయంతద్యనానై సమథాఃభవేషు॥ ౨॥ అథాపీతి ॥ అథాపియథావద్వణయ
తుమశక్తాపి - కథామృతేసాదరాఃమునిభిరుపదేశంయథాభవతితథాదూగబలెసభృదిప్రకాశసంతకుపదేశమసతిత్రమ్యవితన్త హేతి
స్తారయామః॥ ౩॥ ౪॥ ఎషఇతి - తసోస్యదేహలోకపాలానాంతనూర్ధ్వః కాలేకాలేవిభక్తి - యథాభాగంపాలనపోషణామరంజనాదికార్యా
నుసారేణయజ్ఞాదిప్రవతనసేసస్యగోస్యహతంప్రస్తాదినాచభూలోకస్యహితంయథాభవతితథా॥ ౫॥ వస్తితి ॥ సూర్యాదితమధారణమే
వాహాప్యభిః - వసుధసంకరాదానకాలఉపాదతై - మభిఃయేదికాలేవిముంచతిచ - అష్టామాసా సూర్యయథావసుజలమాదతై విముంచతి
వక్షాసుతద్వర్ ॥ ౬॥ తితితీతి ॥ మస్తకేపాదేనాత్రమతామపి ఆతానాంభూతానామతిక్రమంసహిష్యతే - షీతేవృత్తిఃసర్వసహసం
సాభృతిర్యస్యాస్తిసతథా॥ ౭॥ దేవఇతి ॥ దేవేనక్షాత్వసౌదేవోనరదేవవపుర్వః ॥ కృతప్రాణాఃప్రజాః స్వయంప్రప్తింకృత్వారూ

మృతిః తత్రవాతుః - అసానరదేవవపుహాః రిరితి || ౯ || అప్యాయయతీతి || వదనమేవ అమృతమూర్తిః శృంగైః తేన సానురాగః అపలోకోయ
 స్త్రికావిశదంత్యతరతేన చారుణా - అత్ర క్వచిద్వ్యతామసనిదేశః - వతామస సామీప్యేవతామసవద్యతి భూతనిదేశశశ్చ - ఆశంసా
 యాంభూతవచ్చేతి ద్రష్టవ్యః || ౯ || అవ్యక్తేతి || నవ్యక్తం అజ్ఞాతం వత్తాప్రవేశనిగమామూర్త్యాగోయస్య - నిగూఢం నిష్పత్యైః పూర్వ
 మవిజ్ఞాతం కార్యం యస్య - గంభీరామేధాయస్య - తచ్చ కార్యం గంభీరం కిమగ్ర మేతత్త - ప్రతమితి అన్యైరవిజ్ఞాతాభిప్రాయం విధత్త ఇత్వ
 ర్థః - ఉపగుప్తం సురక్షితం విత్తం యస్య - అనంతమాహత్వైశ్చ సాగుణానామేకంధామవిష్ణుర్వస్త్రికాసః - అనంతమాహత్వైశ్చ పేతాగుణా
 ఎవధామస్థానం యస్యేతిహ - సంభృతాత్మాసంయతముర్తిః సముద్రచరత్వేన పరుణస్యాస్యేగుణాత్రప్రవ్యాః || ౧౦ || దురాసదగతి || దు
 రాసదః శత్రోర్వనసాపిప్రాపుమశక్యః - దువికాషహః శత్రుభిస్సంధుమశక్యః - విదూరవత్ పారుషేణాభిభవతుమశక్యః వేన వివారణిః
 తస్మాదుత్థితః || ౧౧ || అంతంతి || చారణైగుప్తభృత్యైః పశ్యన్నపి - స్వస్థులసిందాదిషూదాసీన ఇవ వతీష్యతే - యథాదేహనామధ్య
 డేః అధిక్యతః అత్తభూతః వాయుస్సూత్రాత్మాతదవ్యక్తః || ౧౨ || సేతి అత్తద్విషయం సుతమపి సుత గ్రహణం స్యాత్తజసామ్యర్థం - ధర్మపథే

హ్యోషరక్షీమృత్యంజసేంద్రవత్ || ౧౩ || అప్యాయయత్యపాలకం వదనామృతమూర్తినా సానురాగా
 వలాకేన విశదంత్యతరతేన చారుణా || ౯ || అవ్యక్తవత్త్వేషు నిగూఢకార్యో గంభీరమేధా ఉపగుప్తవర్తిః | అనం
 తమాహత్వైశ్చ సుజైకధామాపృథుః ప్రచేతా ఇవ సంవృతాత్మా || ౧౦ || దురాసదో దుర్విషహా ఆసన్నో
 పివిదూరవత్ | వైవాభిభవతుం శక్యో వేనారణ్యస్థితో నలః || ౧౧ || అంతర్పహిశ్చ భూతానాం పశ్య
 స్తగ్మాణి చారణైః | ఉదాసిన ఇవాధ్యక్షో వాయురాతే వదేహినామ్ || ౧౨ || నాదంధ్యం దండ
 యల్యేష సుతమాత్మద్విషామపి | దండయత్యాత్మజమపి దండ్యంధర్మపథేస్థితః || ౧౩ || అస్యాప్రతిహ
 తంచక్రం వృథో రామానసాచలాత్ | వర్తతే భగవాన్స్త్రోయావత్తపతిగోగణైః || ౧౪ || రంజయిష్యతి
 యల్లోకమయమాత్మవిచేష్టితైః | అథామమహూరాజానం మసౌరంజనకైః ప్రజాః || ౧౫ || దృ
 ఢప్రతస్సత్యసంధో బ్రహ్మభ్యోవృద్ధసేవకః | శరణ్యస్సర్వభూతానాం మానదోదీనవత్సలః || ౧౬ ||
 మాతృభక్తిః పరస్త్రీషు పత్న్యమర్థమిచాత్మనః | ప్రజాసుపత్యవత్స్త్రిగ్ధః కింకరో బ్రహ్మపాదినామ్ ||
 ౧౭ || దేహినామాత్మవత్ప్రేక్ష్యస్సహృదాం నందివర్ధనః | ముక్తసంగప్రసంగోయం దండపాణి
 రసాధుషు || ౧౮ || అయంతు సాక్షాద్భగవాన్స్త్ర్యధీశః మాటస్థ ఆత్మాకలయావతీర్ణః | యస్మిన్నవి
 ద్యారచితం నిరర్థకం పశ్యంతినానాత్వమపి ప్రతీతమ్ || ౧౯ || అయం భువోమండలమోదయా ద్రేగో
 పైకవీరో నత దేవనాథః | ఆస్థాయైత్రం రథమాత్తచాపః పర్యస్యతే దక్షిణతో యథార్ధః || ౨౦ || త
 స్మైన్యపాలాః కిల తత్ర తత్ర బలింహరిష్యంతి సలోకపాలాః | మన్యంతే వషాంస్త్రైయ ఆదిరాజంచక్రా
 యుధంతద్యశఉచ్చరంత్యః || ౨౧ || అయం మహీం గాంధుదు హేధిరాజః ప్రజాపతిర్వృత్తకరః ప్రజా
 నామ్ | యోలీలయాశ్రీః స్వశరాసకోట్యాభిందన్ మాం గామకరోద్యథేంద్రః || ౨౨ || విస్ఫూర్జయ
 న్నాజగవంధనుస్సప్తయంయదాచరత్త్వా మవిషహ్యమాజౌ | తదా నిలియుర్ద్దిశిదిశ్యసంతోలాంగూలముద్య

యశుస్యవృత్తేస్థితః || ౧౩ || అస్యేతి || చక్రమాజ్ఞాసేనావారధస్యవాచక్రం - మానసాచలమభివ్యాప్య ప్రవతాతే - కియత్పర్యంతమిత్యత ఆ
 హ - అకోరశ్చ గజైర్యావత్తపతితావత్ || ౧౪ || రంజయిష్యతీతి || యోయస్మాద్రంజయిష్యతి అథ తస్మాత్ మనోరంజనకై హేతుభిర
 ముంరాజానమామః - మనోరంజనకై రితి చెప్పితవిశేషణం వా || ౧౫ || ౧౬ || మాతృభక్తిరితి ||
 మూతరీపభక్తిభావనం యస్య - అత్తనః దేహస్య అర్థమివ పత్న్యం ప్రీతిమా || ౧౭ || దేహినామితి || సందింసుఖం పథా యతీతినందివర్ధనః -
 ముక్తసంగమప్రకృప్తస్సంగోయస్య - దండపాణి రిత్యసరాధామపేక్షణముచ్యతే నాదంధ్యమిత్యత్ర తు సక్షపాతాభావఉక్తః || ౧౮ || అ
 యమితి || అయం సాక్షాద్భగవాన్ ఉద్భుజైశ్చర్యసంపన్నః - అయం త్వితి తు శబ్దే సేహస్మిరుపమత్వందశాయతి - కోనావాత్మాతమాహ - య
 స్త్రిస్త్రుతీతమపినానాత్వమర్థమాన్యం పశ్యంతి || ౧౯ || అయమితి || ఆఉదయాద్రేతత్పర్యంతం - గోస్తాగోషయిష్యతి - తదథాం పర్యస్యతే
 పర్యటిష్యతి ప్రదక్షిణీకరిష్యతీత్యర్థః || ౨౦ || తస్మాదగతి || తస్మై తథా ప్రదక్షిణం కుర్వతే మన్యంతే జ్ఞాన్యంతి తస్య యశః - ఉచ్చరంత్యః ఉదా
 హరంత్యః కీర్తయంత్యః || ౨౧ || అయమితి || ఇంద్ర ఇవాశ్రీః భింకన్ || ౨౨ || విస్ఫూర్జయన్నితి || లాంగూలముద్యమ్యమ్యగంధ్రోయథాచ

కలితభాగ్యమస్మిన్నజయదాక్షిణ్యమచరత్ || ౨౩ || విషణ్ణి || యత్ర సరస్వతీ ప్రాచురభావి ప్రాచురభావతా - కమకతరీణి తత్ర
అహపీఠ || ౨౪ || ౨౫ || తత్రేతి || విశ్రుతః విశ్రమాయస్యసః - గాధాః ప్రబంధాః || ౨౬ || దిశితి || ఉపగీయమానో మహానమభావో
యస్యసః || ౨౭ || ఇతి భావాధాదీపికాయాం - పుడకాభ్యాం శ్యాభ్యాం || * * * * *
శ్లో || తతస్సప్తదశలోకేషు ధః ప్రశమయన్పురుషః | గ్రస్తబీజాం మహిం హంతుం యత్తోభి త్యా తయాస్తుతః || పివమితి - భందయామాసతో
పితవా || ౧ || బ్రాహ్మణేతి - భృత్యానమాత్యా పురోధసః - పురోహితాంశ్చ శ్రేణీః శైలికతాంబూలికాదీ పారవిశేషాః ప్రకృతీని
యోగినః || ౨ || కస్తాదితి - ధోహసంపాత్రం || ౩ || ప్రకృత్యేతి || మధ్యం యజ్ఞాహం || ౪ || ససత్తు మారాదితి || సవిజ్ఞానం అపరోక్షజ్ఞానసహితం ||

మ్యయథామృగేంద్రః || ౨౩ || పషోశ్వమేధాశతమాజహరసరస్వతీ ప్రాచురభావియత్ర | ఆహారీ
ద్యస్యహయం పురందరశ్శతక్రతుశ్చర మేవర్తమానై || ౨౪ || పక్షస్పసద్వోపవ సేసమేత్యసనత్తు మా
రంభగవంత మేకమ్ | ఆరాధ్యభక్త్యా లభ తామలంతతోజ్ఞానం యతో బ్రహ్మ పరం వ్రజంతి || ౨౫ || త
త్ర తత్ర గిరస్తాస్తా ఇతి విశ్రుత విక్రమః | శ్రోమ్య త్యా శ్చాయా గాధాః పృథుః పృథుపరాక్రమః ||
౨౬ || దిశి విశిత్వా ప్రతిరుద్ధచక్రస్స వైజసోత్పాటితలోకశల్యః | మరాసురేంద్రై రనుగీయమానమ
హానుభావో వితాపతిన్యవః || ౨౭ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాశ్వాసే - పుడకాభ్యాం శ్యాభ్యాం || * * * * *
మైత్రేయః || ఎవం సభగవావై న్యఃఖ్యాపితో గుణకర్తృభిః | భందయామాస తాకామైః ప్రసిపూ
జ్యాభినంద్యచ | ౧ || బ్రాహ్మణ ప్రముఖాన్వర్ణాన్భృత్యా మాత్య పురోధసః | పారాజానపదా
శ్రేణీః ప్రకృతీన్సమపూజయత్ || ౨ || విదురః || కస్తాద్దధార గూరూపంధరణీబహుగూపిణీ | యాం
దువోహపృథుస్త్రక్వోవత్సోదోహనంచకిమ్ | ౩ || ప్రకృత్యా విషమా దేవీకృతాతేన సమాకథమ్ |
తస్య మేధ్యం హయం దేవః కస్య హేతోర పాహరత్ | ౪ || ససత్తు మారాద్భగవతో బ్రహ్మ బ్ర
హ్మవిదుర్తమాత్ | లభ్యాజ్ఞానం సవిజ్ఞానం రాజర్షిః కాంగతింగతః || ౫ || యచ్చాన్యనపి కృష్ణస్య బ్రహ్మ
స్థగవతః ప్రభోః | శ్రవస్సుశ్రవసః పుణ్యం పూర్వదేహకథాశ్రయమ్ || ౬ || భక్తాయ మేనురక్తాయ త
వచాధోక్షజస్యచ | వక్తుమహాసియోదుహ్యదైన్యరూపేణ గామిమామ్ || ౭ || శ్రీసూతః || చోది
తో విదురేణైవం వాసుదేవకథాం ప్రతి | ప్రశస్యతం శ్రీతమ నామైత్రేయః ప్రత్యభాషత || ౮ || మైత్రే
యః || యదాభిషిక్తః పృథురంగ విప్రై రామం శ్రీతోజనతాయాశ్చ పాలః | ప్రజానిరన్వేషితి పృష్టవీ
శ్యతున్తా మదేహః పతిమన్వనోచ || ౯ || వయం రాజన్లాత రేణాభితప్తాయథాగ్నినాకోటరస్థేన
వృతౌః | త్వనుద్యయా తాశ్శరణం శరణ్యం యస్సోధితో వృత్తిరః పరిరః || ౧౦ || తస్మాద్భవానీహ
తురాత వెన్నంతు ధార్మితానాం నరదేవదేవ | యావన్ననంత్యోమహాక్షిణ్యోర్ధ్వా వాత్రాపతిస్తస్యకి
లలోకపాలః || ౧౧ || మైత్రేయః || పృథుః ప్రజానాం కరుణానిశమ్య పరిదేవితమ్ | దీర్ఘం నర్థ్యోకురు
శ్రేష్ఠమిత్తం సోన్నపద్యత || ౧౨ || ఇతి వ్యవసితో బుద్ధ్యా ప్రగృహీతశరాసనః | సందధే విశిఖంభూ
మైః శ్రుద్ధస్త్రి పురహాయథా || ౧౩ || ప్రవేశమానా ధరణీని శామ్యోదాయుధం పృథుమ్ | గోస్సత్యపా
ద్రవద్భీతామృగీశమృగయుద్రుతా || ౧౪ || తామేవాన్వద్రవదైన్యః కుపితోత్య రుణేతుణః |

౫ || యచ్చేతి || పూర్వదేహః పృథ్వవతారః తత్రథా శ్రయం శ్రవోయశః - సుప్తశోభనం శ్రవోయస్య || ౬ || భక్తామైతి || ఆరుహ్యత్ మగ్ధవా || ౭ ||
౮ || యదేతి || జనతాయా స్వంపాలః పాలయితేత్యామంత్రితః నియుక్తః తదానిరన్వేషితి తలసతి యథా యోగః || ౯ || దేహః యాసాం
తాః ప్రజాపిత్యపతిం పృథుమబ్రువత్ || ౯ || వయమితి || జాతరేణ లగ్నినా అభితప్తాః యస్సోధితః విప్రైః మధనససంపాదితః తంత్యాంశ
రణం యతాః || ౧౦ || తదితి || తత్రస్మత్ సః అస్తాకమన్నం రాతవేరాతుందాతుం ఈహతః ఈహతాం యత్నం శరోతు - ఉజ్జితోజాస్త్య
ద్రావాన్వత్యః వాతాః యాః జీవికాయాః పతిః || ౧౧ || పృథురితి || పరిదేవితం విలాపం నిమిత్తం హతుం అస్య పద్యతజ్ఞాతవా || ౧౨ || ఇ
తి || పృథివ్యాపకధీశాని గ్రస్తాని త్యవసితః నిర్భీతవా || ౧౩ || ప్రవేశమానైతి || పృగయు తాద్రుతాని గతామృగీశ || ౧౪ || సతి

రోదసిద్ధావాపుత్రవ్యాతయోరంతరమంతరిక్షం - అనుభవ్యతః ఉద్యతమాయుధంయేన ॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥ సఖితి ॥ యోధర్మజ్ఞ ఇతిమతఃసఖ
వా యోమోమంకథంఅహనిష్యత్ హనిష్యతి ॥౧౯॥౨౦॥మామితి ॥అజరాంశృధాంనావంవిపాట్యకథమంభసిధాస్యసిధారయిష్యసి ॥
౨౧॥వసుధఇతి-బహిఃపీయజ్ఞేయాభవతీదేవతారూపేణభాగంపృజైభజతేవసుధాన్యాదికం ॥౨౨॥ యవసమితి ॥గోరూపేణయవసంత
భంజ్యతీతిత్యభః - పయస్తునైవదోగ్ధిదుగ్ధంసప్రసృవతిఅత్రాస్తిన్నపరాధః ॥౨౩॥త్వమితి ॥ఆత్మసిదేహేరుద్ధాని ॥౨౪॥ మద్యధేనవ్య
ధాలన్నంసస్యాదితిచేవతతహ-అమూషంప్రజానాంమేదసామాంసేన ॥౨౫॥యదుక్తంయోమం కథంహనిష్యసీతితత్రాహ-పుమానితి-
తస్యవధఃఅవధవివ ॥౨౬॥యచ్ఛక్తంకథమంభసిధాస్యసీతితత్రాహ-త్వామితి-తిలశస్త్రీలప్రమాణానిఖండానీత్యేవంభూతామవస్థాం
నీత్వా ॥౨౭॥ ఏవమితి ॥ మన్యమయీఽమూలికంబిశ్రుతమితికృతాంతతుల్యత్వముచ్యతే - సతుకృతాంతస్యమన్యమయీఽమూలికరితి ॥

శరంధనుషిసంధాయయత్రయత్ర పలాయతే ॥ ౧౨॥ సాదిశోవిదిశోదేవీరోదసిచాంతరంతయోః ।

ధావంతీతత్రతత్రై నందదర్శానూద్యతాయుధమ్ ॥౧౬॥లోకేనావిందతత్రాణంవై న్యాన్యతోఽ

రివప్రజాః । శ్రస్తాశదానివవృతేహృదయేనవిదూయతా ॥ ౧౭॥ ఉవాచచమహాభాగధర్మజ్ఞాపన్నవ

త్సల । త్రాహిమామపిసూతానాంపాలనేవస్థితో భవాన్ ॥ ౧౮॥ సత్వంజిహ్వాంససేకస్తాగ్ధీనామ

కృతకల్పషామ్ । అహనిష్యక్తథంయోమం ధర్మజ్ఞఇతియోమతః ॥౧౯॥ ప్రహరంతినవై స్త్రీ మకృతా

గస్సస్వపిజంతవః । కిముతత్పన్విధారాజన్తరుణాదీనవత్సలాః ॥ ౨౦॥ మాంవిపాట్యాజరాంనావం

యత్రవిశ్వంప్రతిష్ఠితమ్ । ఆత్మానంచప్రజాశ్చైమాఃకథమంభసిధాస్యసి ॥ ౨౧॥ పృథుః ॥ వసుధే

త్వాంవధిష్యామిమచ్ఛాసనపరాజ్ఞుభీమ్ । భాగంబహిఃపీయావృజ్ఞేనతేనోషిచయావసు ॥ ౨౨॥

యవసంజగ్ధ్యనుదినంతైవదోగ్ధ్యాధసంపయః । తస్యామేవంహిదుష్టాయాంనండోనాత్రనశస్యతే ।

౨౩॥త్వంఖల్వోషధిబీజానిప్రాకన్యప్టానిస్వయంభువా । నముంచస్యాన్మరుద్ధానిమానువజ్ఞాయసుం

దధీః ॥౨౪॥అమూషంతుత్పరీతానామార్తానాంపరిచేవితమ్ । శమయిష్యామిమద్వాజ్ఞైర్భిన్నానూ

స్తవమేదసా ॥ ౨౫॥ పుమాన్యోషిదుతక్లీబాత్త్యసంభావితోధమః । భూతేషు నిరనుక్రోశోన్మపా

ణాంతన్వభోవధః ॥ ౨౬॥ త్వంస్తభాందుర్మదాం త్వమాయాగాంబిలశశ్వరైః । ఆన్మయోగబలే

నేమాధారయిష్యాన్మహంప్రజాః ॥౨౭॥ ఏవంమన్యమయీఽమూర్తింకృతాంతమివబిశ్రుతమ్ । ప్ర

ణతాప్రాంజలిఃప్రాహుహిసంజాతవేషభుః ॥ ౨౮॥ మహీనమఃపరస్తైపురుషాయమాయయావి

న్యస్తనానాతనవేగుణాత్తనై । నమస్సర్వహాపానుభవేననిర్గుతద్రవ్యక్రియాకారకవిభ్రమోర్మయే ।

౨౯॥ యేనాహమాత్మాయతనంవినిర్మితాథాత్రాయతోయగుణసర్గసంగ్రహః । సఏవమాంహంతు

ముదాయుఃసస్వగామపస్థితోన్యంశరణంకమాశ్రయే ॥ ౩౦॥ యఏతదాదావస్మజచ్చరాచరంస్వ

మాయయాత్మాశ్రయయావితర్క్యయా । తమైవసాయంకిలగోప్తముద్యతఃకథంనుమాంధగ్ధవరో

జిహ్వాంససి ॥ ౩౧॥ నూనంబలేశస్యసూహిశంజనైస్తస్వన్యాయయాదుర్జయయాకృతాత్మభిః । నత

త్యుతేయస్తవకరోదకారయవోనైకఏకఃపరతస్సఈశ్వరః ॥ ౩౨॥ సర్గానియోస్యానురుణద్ధిశక్తిభి

౨౮॥ శ్లో ॥ శుద్ధసత్త్వతమందేవమకస్తాదతిదారుణమ్ । వీక్ష్యమాణాపురుషృఖీతుస్తావకరుణోక్తిభిః ॥ శ్లోకోయంక్రీధరీయః ॥ సమ
ఇతి ॥ మాయయావిశ్వస్తావిరచితాః నానాభూరాదితసహాయేనతస్తైగుణాత్తనైగుణమయత్వేనప్రతీయమానాయవస్తుతస్తునిధుఃతాః మా
యయానిరస్తాఃప్రవృక్రియాకారకేషు అధిభూతాధ్యాత్మాధిదైవేషువిభ్రమః అహలకారః తన్నిమిత్రాణిర్మయోరాగదేవేషాదయశ్చయ
స్త్రీతస్తై ॥౨౯॥ అహిసర్వజీవాశ్రయత్వేనసృష్టాంమాంకథంహంతుంప్రవర్తతఇత్యాహ - యేనెతి - విధాత్రాత్మానంజీనానాం
ఆయతనమహంవినిమితా - యతఃయస్యాంమయిగుణసగ్రాస్యవతువిధభూతత్రామస్యసంగ్రహః ధాగణంస్వరూప్యతంత్ర ॥౩౦॥
సృష్టిసంహరకర్తాహమేవేతిచేతథాపిప్రజాపాలనప్రవృత్తస్యమద్యభోనుభవవేత్త్యాహ - యఇతి ఆత్మాశ్రయయాజీవవిషయాన్య ॥౩౧॥
అతోదుష్టేషామిశ్వరచేష్టితమిత్యాహ - నూనమితి - అకృతాత్మభిఃవిక్షిప్తచిత్తైఃయః ఈశ్వరఃస్వతంత్రఃఅకరోతప్రహ్లాణంపరతఇతితేన
ప్రహ్లాణాచరాచరసుకారయత్ యశ్చస్వతంత్రఃపరతఃమాయయాతుల్యతః ॥౩౨॥తస్మాదచింత్యశక్తయైకేవలంసమగ్రత్యాహ - సగ్రాంతి-

సగాదిజన్మస్థితిభంగం అస్యజగతః అనుభవే అనుకరంతి - ప్రవ్యాజీమహాభూతానిక్రియాః ఇంద్రియాణి - కారకాః
వాః - చెతనాబుద్ధిః - అత్మా అహంకారః తైస్సవ్యశక్తిరూపై సమున్నతాః సముత్త టాః నిరుద్ధాశ్చక్తయోస్య ॥ 33 ॥ ప్రాణినాం భారణా
భాం మాంసాతలాద్యధృత్యేదానిం ప్రచారక్షణప్రవృత్త్యమద్యభాసయ క్షణిసకారణ మాహద్యాభ్యాం సజిత - హరిజయః పుష్ట
వాక్ సవివభవాక్ - స్వనిమిత్తంచరాచరంజగత్ సమ్యక్ స్థాపయతుమిచ్ఛా ఆదిసూకరస్పృక్ - మామభ్యుజ్జహం ॥ 34 ॥ అపామితి ॥ సతీ
వధరాధరః వరాహః అద్య అపాముప సే ఉపరిమయినా వి ఆధారభూతాయామవస్థితాః ప్రజాః రక్షీతుమిచ్ఛః - వీరమూర్తిః పృథ్వీ
సమభూత్ - యవివంభూతస్సత్వంపయసినిమి త్రైమాంజిభూంసతీవిచిత్రమిత్యర్థః ॥ 35 ॥ తస్మాద్విశ్వర చెష్టితంచుఖజ్ఞయ మితితైముతక
న్యాయోనోపసంహరతి - నూనమితి - తస్య ఈశ్వరస్యగుణసర్గ రూపయామాయయా మోహితంచ తమేవవత్త్వయోమోహం మోహితానిచిత్రవ
త్త్వానియేమామితివాతైః జనైః ఈశ్వరాణాం హరిభక్తా నామేవతావదీహితం సజ్జాయతే కింపున స్తస్యవీర మేశ్వరస్యచలతః పరమేశ్వరా
వివతేభ్యోపిసమవివతేవలంబీరాణాంజితేంద్రియాణాంయశఃకుర్వంతి - ఏతేభ్యః యథావీరాణాంయశోవధేత తథాయుక్తంచెష్టతాంస
తుయథేష్టమితిభావః ॥ 36 ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సప్తదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥

ద్రవ్యక్రియాకారకచెతనాత్మభిః తస్మై సమున్నతానిరుద్ధశక్తయే నమః పరస్మై పుగుమాయవేద సే
33 ॥ సవైభవానాత్మవినిర్మితం జగద్భూతేంద్రియాంతఃకరణాన్మకంవిభో ॥ సంస్థాపయిష్యన్నజ
మాంరసాతలాద్యభ్యుజ్జహంరాంభసఆదిసూకరః ॥ 34 ॥ అపాముపస్థేమయినావ్యవస్థితాః ప్రజాభవాన
ద్యరిరక్షిష్యః కిల ॥ సవీరమూర్తిస్సమభూద్ధరాధరోయోమాంచయస్యగ్రశరోజీమాంససి ॥ 35 ॥ నూ
సంజనైరీహితమిశ్వరాణామస్తద్విధై స్తద్గుణసర్గ మాయయా ॥ నజ్జాయతే మోహితచిత్రవత్త్వభిస్తై
భ్యోనమోవీరయశస్తై రేభ్యః ॥ 36 ॥
శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాస్తంభే - సప్తదశోధ్యాయః :
మైత్రేయః ॥ ఇథంపృథుగుభిష్టాయరుషా ప్రస్ఫురితాధరమౌపునరాహావనిర్భితాసంస్తభ్యాత్మానమా
త్సనా ॥ ౧ ॥ నుహి ॥ సంనియచ్ఛాభిభోమన్యంనిబోధశ్రావితంచమే ॥ సర్వతస్సారమాదత్రైయథామ
ధుకరోబుధః ॥ ౨ ॥ అస్మిన్లోకేభవామస్మిన్నునిభిస్తత్త్వనశీభిః ॥ దృష్టాయోగాః ప్రయుక్తాశ్చపుం
సాంశ్రేయః ప్రసిద్ధయే ॥ 3 ॥ తానాత్మికుతియస్సమ్యగుపాయాన్పూర్వదర్శితాః ॥ అవరః శ్రద్ధయో
పేతఉపాయాన్విందతేంజసా ॥ ౪ ॥ తాననాదృత్యయోవిద్యానర్థనారభతేస్వయమ్ ॥ తస్యచ్యభిచ
రంత్యగ్ధాః ప్రారబ్ధాశ్చపునఃపునః ॥ ౫ ॥ పురాసృష్టాస్తోషధయోబ్రహ్మణాయావిశాంపతే ॥ భుజ్య
మానామయాన్యష్టాసద్భిరధృతప్రతైః ॥ 6 ॥ అపాలితానాదృతాచధవద్భిర్లోకపాలకైః ॥ చోరీభూ
తేభలోకహంయజ్ఞార్థేగ్రసమోషధీః ॥ 7 ॥ నూనంతావీరుధఃక్షీణామయికాలేనభూయసా ॥ తస్మై
దృష్టేనయోగేనభవానాదాతుమహాణి ॥ ౮ ॥ వత్సంకల్పయమేవీరయేనాహంవత్సలాతవ ॥ ధో
య్యక్షీరమయాకామాననురూపంచదోహనమ్ ॥ 9 ॥ దోగ్ధారంచమహాబాహూభూతానాంభూత

శ్లో ॥ ఆలోచతులసీమాలమారూఢవిసతాసుతమ్ ॥ జ్యోతిరిందీవరశ్యామమవిగస్తమమగ్రతః ॥ ఆష్టాదశమహివాక్యాద్వత్సపాత్రాదిభవ
తః ॥ పృథ్వాదిభిస్తుక్రమశస్సాదుగ్ధతిరూప్యతే ॥ ౧ ॥ సన్నియచ్ఛేతి ॥ హరిభిభాస్రభో - యద్వా - భాదవ - అభిఅభయం యథాభవతి త
థా - మన్యంసంనియచ్ఛ - శ్రావితంచవిజ్ఞాపితం - సమద్యాక్యేఅనాదరఃకతావ్యభిత్వాహ - బుధో హిసర్వతస్సారమాదత్రై ॥ ౨ ॥ మయిజీతా
ఓషధీః ఉపాదేశగృహణతివత్సం - ఉపాయేనసర్వంసీధ్యతినాస్యధేత్యాహత్రిభిః - అస్మిన్నితి ॥ పుంసాంశ్రేయసః పురుషాథాస్యప్రసిద్ధ
యే - అస్మిన్లోకేకృష్యాదయః అముష్మింశ్చలోకే అస్మి హేమాత్రాదయః - యోగాః ఉపాయాః - దృష్టాః ప్రయుక్తాః అన్యతాశ్చ ॥ 3 ॥ తా
నితి ॥ పూర్వైర్వజ్జీతా అవరః అర్వావీరః ॥ ౪ ॥ తానితి ॥ అవిద్యావిద్యావహ - వ్యభిచరంతిసీధ్యంతి ॥ ౫ ॥ సహతుకముపా
యమాహషడ్భిః పురేతి ॥ 6 ॥ అపాలితేతి ॥ భవద్భిరితిరాజసామాన్యాభిప్రాయేణ అపాలితాచోరాద్య నివారణాత్ అనాదృతాచ - యజ్ఞాది
ప్రవతనాభావాత్ - యజ్ఞాథా అగ్రసంగీతవత్సన్ని - అన్యథాలభ్యతప్రతైః భక్తాః సప్రసవిష్యంతేతతస్య యజ్ఞాదయోసీధ్యరన్ని
తిభావః ॥ 7 ॥ నూనమితి ॥ ధోకాః జీతాః ॥ ౮ ॥ వత్సమితి ॥ వత్సం - దోహసందోహసపాత్రం - దోగ్ధారంచ - ఉపకల్పయ - ధోయ్యక్షప్రకార
యిష్యామి ॥ 9 ॥ దోగ్ధారమితి ॥ భూతానామభిసేతం అత్సంజ్ఞా - స్వత్సంజ్ఞాప్రకారం ॥ ౧౦ ॥ సమామితి ॥ అపగతేనవజాతా - యథామిస

శ్వతోపివతేత ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ప్రసంగాదథాంతరమాహ - యథాపురుషవంసర్వత్రువాత్యేపరేపిసారమాదవతే - తథేతి ॥ ప్రస్తుత మనువతాదయః - తతలన్యేచయుష్యాదయః పంచదశదుడుహుః - పురుషాభావితాగవశీకృతాం ॥ ౧౩ ॥ డేవీంపుత్రీంవాప్యసఃశ్రవణేవేద గ్రహణాదింత్రియాణాంపాత్రత్వం ॥ ౧౪ ॥ వత్సమితి ॥ సోమమమృతం - వీర్యంమనశ్శక్తిం - ఓజఃత్రియశక్తిం - బలందేహశక్తిం - తదేవ శయః ॥ ౧౫ ॥ దైతేయాఇతి ॥ సురా - ఆసవంతాలాదిమన్యం ॥ ౧౬ ॥ గంధర్వేతి ॥ మధువాజ్మధుర్యం - పాభగంపాంధర్యంతప్యహితం ॥ ౧౭ ॥ వత్సేనేతి ॥ కన్యంపితౄణామన్నం - ఆమపాత్రేఅపత్వేమృత్తయే - అభుక్షితదుడుహుః ॥ ౧౮ ॥ ప్రకల్ప్యేతి ॥ సంకల్పనామయాంఅణిమాది సిద్ధిం - యేవిద్యాధరాదయః - తెచతమవవత్సంపరికల్ప్య - సభ స్యేవపాత్రేభేచరత్వాదిహాపావిద్యాదుడుహుః ॥ ౧౯ ॥ అన్యేతి ॥ అ

భావనా అన్నమిప్పితమూర్జస్వద్ధగవావాంఛతేయది ॥ ౧౦ ॥ సమాంచకుయమాంరాజాదేవస్సప్తం యథాపయః ॥ అవగ్రావపిగద్రంతడపావరైతమేవిభో ॥ ౧౧ ॥ ఇతిప్రియంహితంవాక్యంభువఆదా యభూపతిః ॥ వత్సంకృత్యామనుంపాణావదుహుత్సకలౌషధీః ॥ ౧౨ ॥ తథాపరేచసర్వత్రసారమా దదతేబుధాః ॥ తతోన్యేచయథాకామందుదుహుఃపురుషాభావితామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఋషయోదుడుహుదేవా వీమింత్రియేష్వధసత్తనువత్సంబృహస్పతింకృత్యాపయశ్చందోమయంశుచి ॥ ౧౪ ॥ వత్సంకృత్యాసుర గణాఇంద్రంసోమమమాదుహా ॥ హిరణ్మయేనపాత్రేణవీర్యమోజోబలంపయః ॥ ౧౫ ॥ దైతేయా దానవావత్సంప్రక్షోదనుసురషాధమ్ ॥ విధాయదుడుహుఃక్షీరమయఃపాత్రేసురాసవమ్ ॥ ౧౬ ॥ గంధర్వాప్సరసోధుతున్నాత్రేపద్మమయేపయః ॥ వత్సంవిశ్వావసుంకృత్యాగంధర్వం మధుసాభా గమ్ ॥ ౧౭ ॥ వత్సేనపితరౌర్యమూకన్యంక్షీరమధుతుతామపాత్రేమహాభాగశ్రద్ధయాశ్రద్ధదేవ తాః ॥ ౧౮ ॥ ప్రకల్ప్యకపిలంవత్సంసిద్ధాస్సంకల్పనామయామ్ ॥ సిద్ధింనధసివిద్యాంచయేచవి ద్యాధరాదయః ॥ ౧౯ ॥ అన్యేచమాయామోమాయానుంతర్ధానాద్భుతాత్మనామ్ ॥ మయంప్రకల్ప్య వత్సత్వేదుడుహుర్ధారణామయామ్ ॥ ౨౦ ॥ యతురత్రౌంసిభూతానిపిశాచాఃపిశితాశనాః ॥ భూతే శవత్సాదుడుహుఃకపాలేతుతజాసవమ్ ॥ ౨౧ ॥ తథాహయోదందశూకాస్సర్పానాగాశ్చతక్షకమ్ ॥ వత్సంవిధాయదుడుహుర్బిలపాత్రేపిషంపయః ॥ ౨౨ ॥ పశభ్రాయవసంక్షీరంవత్సంకృత్యాచగౌ వృషమ్ ॥ ఆరణ్యపాత్రేచాభుక్షాన్మృగేంద్రేణచక్షంప్రేణః ॥ ౨౩ ॥ క్రవ్యాదాఃప్రాణినఃక్రవ్యం దుడుహుస్సృకలేబరే ॥ సుపర్ణవత్సావిహగాశ్చరంచాచరమేవచ ॥ ౨౪ ॥ వటవత్సావనస్పత్యఃపుగ గ్రోహమయంపయః ॥ గిరయోహిమవద్వత్సానానాథాతూకస్వసానుషు ॥ ౨౫ ॥ సర్వేస్వముఖ్యవ త్సేనస్వేస్వపాత్రేప్యశక్వయః ॥ సర్వకామదుహుంపుత్రీందుదుహుఃపురుషాభావితామ్ ॥ ౨౬ ॥ ఎవం పృథ్వాదయఃపుత్రీనున్నాదాఃస్వన్నమాత్మనః ॥ దోహవత్సావిభేదేనక్షీరభేదంకురుద్వహ ॥ ౨౭ ॥ తతోమహీపతిఃప్రీతఃసర్వకామదుహుంపురుః ॥ దుహితృత్వేచకారేమాంప్రేక్షాదుహితృవగ్నలః ॥ ౨౮ ॥ చూర్ణయకస్వధనుఃకోట్యాగిరీకూటానిరాజరాట్ ॥ భూమండలమిదంవైన్యఃప్రాయశ్చక్రే సమంవిభుః ॥ ౨౯ ॥ అథాస్త్రిన్భగవాన్వైన్యఃప్రజానాంవృత్తిదఃపితా ॥ నివాసాకల్పయాంచక్రే తత్రతత్రయథాహతః ॥ ౩౦ ॥ గ్రామాపురఃపట్టణానిదుర్గాణివివిధానిచ ॥ ఘోషాన్వజాస

న్యేచకింపురుషాదయః - అంతథానెనఅభ్యుతాత్మనాంసంబంధినీంహయాంఛారణమయాం - సంకల్పమాత్రప్రభవాం ॥ ౨౦ ॥ యతేతి ॥ భూతేశోరుద్రః - సవివత్సోయేహంతే - ఉతజంతుభిరంతదేవానవం ॥ ౨౧ ॥ తథేతి ॥ అహయఃనిష్పణాః - దందశూకావృశ్చికాదయః - సపాస్సపణాః - తపివకద్రుసంతతిజానాగాః - బిలపాత్రేముఖే ॥ ౨౨ ॥ పశవఇతి ॥ యవసంత్యగం - గౌవృషదుద్రవాహసంపుష థం - మృగేంద్రేణకుత్సరణాన్వయః ॥ ౨౩ ॥ క్రవ్యాదాఇతి ॥ క్రవ్యంహంసం - చరంకీటాది - అచరంఫలాది ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ అనుక్తసం గ్రహగ్రహహ - సర్వఇతి - సర్వస్వజాతౌయముఖ్యఃతేనవత్సేన ॥ ౨౬ ॥ ఉపసంహరతి ॥ ఏవమితి - స్వన్నంఅభీష్టంఅన్నం - తదేవక్షీర భేదేనైవందుదుహుః - దోహఃపాత్రం ॥ ౨౭ ॥ తతఇతి ॥ ఇమాంపుత్రీం ॥ ౨౮ ॥ చూర్ణాయత్తి ॥ చూర్ణాయకధనుషక్రేణగిశ్యంగాణిమా గాణ్య - రాజరాట్ - రాజ్యంరాజా ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ గ్రామానితి ॥ గ్రామాఃపట్టణానినాన్యఃపురఃపట్టణమత్యః - తాపివమహత్యః - పట్టణ

330 శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థస్తంభే - ఏకోనవింశోధ్యాయః :

ని - కుగాణివివిధాని - యథాహుహస్వతిః॥శ్లో॥ ఔదకంపార్వతంవాత్సమైరిణంధాన్యసంతథతి॥ ఘోషాఃఆభీరాణానివాసాః - ప్రజాఃగవానివాసాః - ఇదిరంసేనానిదేశస్థానం - తత్సహితాః - కరాణసువణాద్యుత్పత్తిస్థానాని - ఖేటాఃకషకగ్రామాః - ఖవటాఃపర్వతప్రాంతగ్రామాః - తాంశ్చ॥ 30॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * * శ్లో॥ ఉనవింశేశ్వమేధాంగహయాపహరణాత్ప్రభోః॥ ఇంత్రంహంతుంప్రప్యత్సహత్రావారణముచ్యతే॥ అథతి॥ హయమేధశతే సనిమిత్రేన - అదీక్షతదీక్షితోభూత్ - శతాశ్వమేధసంకల్ప మకరోదిత్యర్థః - బ్రహ్మవతేదేవవినిర్మితదేశే॥ శ్లో॥ సరస్వతీదృపదృప్తోదేవసద్యోయదంతరమ్॥ తద్దేవనిమిత్రందేశంబ్రహ్మవతంప్రచక్షతఇతిప్రసిద్ధేః॥ ౧॥ తదితి॥ అత్తసఃస్వస్య - కర్తృఅతిశేతఇత్యతిశయం - అభిప్రత్యజ్ఞాత్వా - తదితరం - పృథ్వీర్వజ్రముపాత్సవం - సమమృషేన సేహా॥ ౨॥ అతిశయమేవ దశాయతియత్రేత్యాదిన

శివిరానాకరాణభటభర్వటాః॥ 3౧॥ ప్రాకృప్యభారిహనైవైషాపురగ్రామాదికల్పనా॥ యథా సుఖంవసంతస్తతత్రత్రాకుతోభయాః॥ 3౨॥ * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - అష్టాదశోధ్యాయః॥ * * * * * మైత్రేయః॥ అథాదీక్షతరాజషిహహయమేధశతేనసః॥ బ్రహ్మవతేమనోఃక్షేత్రేయత్రప్రాచీసరస్వతీ॥ ౧॥ తద*భిప్రత్య భగవాన్కర్తృతిశయమాత్మనః॥ శతక్రతుర్న మమృషేష్య భోర్వజ్రముపాత్సవమ్॥ ౨॥ యత్రయజ్ఞపతిస్సాక్షాద్భగవాన్హరిరీశ్వరః॥ అన్వభూయతసర్వాత్మాసర్వలోకగురుఃప్రభుః॥ 3॥ అన్వితోబ్రహ్మశర్వాభ్యాంలాకపాలైస్సహానుజైః॥ ఉపగీయమానో గంధర్వైర్గుణిభిశ్చాప్సరోగజైః॥ ౪॥ సిద్ధవిద్యాధరాదై త్యాదానవాగుహ్యాకానయః॥ సునంద వందప్రముఖాఃపాషాదప్రవరాహరైః॥ ౫॥ కపిలోనారదోదత్తాయోగీశాస్సనకాదయః॥ తమనీయ యుభాగవతాయేచతత్సేవనోత్సుకాః॥ ౬॥ యత్రఘర్తమూఘామిస్సర్వకామదుఘానతీ॥ దోగ్ధస్తాభీప్సితానర్థాయజమానస్యభారత॥ ౭॥ ఉహుస్సర్వరసాన్న ద్యుఃక్షీరదధ్యన్న గోరపాః॥ తరమౌఘూరివమ్మాణః॥ ప్రాసూయంత మధుచ్యుతః॥ ౮॥ సింధమౌరత్ననికరాగిరయోన్నంచతుర్విధమ్॥ ఉపాయనముపాజస్రప్రస్పర్షేలోకాస్సపాలకాః॥ ౯॥ ఇతిచాగోతుజేశస్యవృథోస్తత్పరమోదయమ్॥ అసూయభగవానింద్రఃప్రతిఘాతమచీకరత్॥ ౧౦॥ చరమేణాశ్వమేధేనయజమానేయజుష్పతిమ్॥ వై న్యేయజ్ఞపతిస్సృధాన్నపావాహతిరోహితః॥ ౧౧॥ తమత్రిర్భగవానైక్షుర్నరమాణంవిహాయసా॥ ఆముక్తమివపాషండంయోధరైధర్మవిభ్రమః॥ ౧౨॥ అత్రిణాసూచితంహంతుంప్రభుపుత్రోమహారథః॥ అన్వధావతతంశ్రుద్ధస్తిష్ఠతిష్ఠేతిచాబ్రవీత్॥ ౧౩॥ తంతాదృశాకృతిం వీత్యమేదధర్మశరీరిణమ్॥ జటిలంభస్తనాచ్ఛన్నంతస్త్వేబాణంనముంచతి॥ ౧౪॥ వధాన్నివృత్తంతంభూయోహంతవేత్రిరచోదయత్॥ జహీయజ్ఞహనంతాతనుషేంద్రంవిబుధాధనుమ్॥ ౧౫॥ ఏవం వై న్యసుతః॥ ప్రోక్షస్తస్వరమాణంవిహాయసా॥ అన్వద్రవదభిశ్రుద్ధోవారణంమృగరాడివ॥ ౧౬॥ సో శ్వంరుపంచతద్ధిత్వాతస్థావంతహితఃస్వరాట్॥ వీరస్సవ్యసమదాయపితుర్వజ్రముపేయివాన్॥

ప్రభుః - యత్రేతి॥ సాక్షాదన్వభూయతప్రత్యక్షేణాదృశ్యత॥ 3॥ ౪॥ సిద్ధతి॥ సిద్ధాదయశ్చతంహరింఅన్వీయరిత్యుత్తరేణాన్వయః॥ ౫॥ ౬॥ యత్రేతి॥ ఘర్తమూహవిదోః శ్రీ సతీ॥ ౭॥ ఉహురితి॥ ఉహుపహంతిస్త - సర్వరసాఃఇముద్రాక్షేదరసాః - క్షీరంచ - దధిచ - ఆన్నంచ - పానకాది - గౌరసః - ఘృతం - తక్రంచ - తాంశ్చ - భూరిణివిస్తృతానివమ్మాణిశరీరాణియేషాంతే - ఖలాదిప్రాసూయంత - మధుచ్యుతః మధుప్రావిణస్సంతః॥ ౮॥ సింధవఇతి॥ చతుర్విధంభక్యంభోజ్యంబోహ్యంబేహ్యం॥ ఇతితి॥ అభోక్షజఃఈశోనాథోయస్య - పరమఉదయోభివృద్ధిర్వస్తింస్తత్త్వ - అసూయభాగహమానః - ప్రతిఘాతంవిఘ్నం - చకారత్యర్థః॥ ౧౦॥ చరమేణితి॥ వై న్యేయజుష్పతింవిఘ్నం - యజమానేసతిస్సృధామానఇంద్రః - తిరోహితస్సన్నశ్వమపహృతవాన్॥ ౧౧॥ తమితి॥ త్వరమాణంధావంతంఆముక్తం॥ ౧౨॥ ఆముక్తఃప్రతిముక్తశ్చపిసద్భావసద్భవసన్నద్ధోవర్తితస్సజ్జఇత్యుపరః - పాషండంవెపంకవచమివగృహీతవత్రమిత్యర్థః - అభర్తృధర్మవిభ్రమః - భక్త్యయమితిప్రతికరఃయఃతం॥ ౧౩॥ తమితి॥ సముంచతిస్త॥ ౧౪॥ వధాదితి॥ హంతవేహంతుం - యజ్ఞహనం

యజ్ఞం హతవంతం ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ సజతి ॥ తస్మై హితావతథా ముత్సృజ్య ॥ ౧౭ ॥ తదితి ॥ విచక్ష్య దృష్ట్వా ॥ ౧౮ ॥ ఉపసృజ్యేతి ॥ ఉపసృజ్య
సృష్ట్యా తేన సమ్యక్ భస్మస్థా - చ మాలయాపాతైః నిక్షిప్తైః రాక్షకటకైః తద్యుక్తా యూపా హిరణ్యనిమితా రశనాయస్య - రశనా
యాదృశత్వేన భేదాశ్చక్రశనా సహితమేవోద్ధృత్య యూపాగ్రాన్ధితవానిత్యథాః - విభుస్సమథాః ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ వీరజితి ॥ అత
ద్యం నిందితం రూపం - మందప్రజ్ఞాః జగృహుః ॥ ౨౨ ॥ తదేవ పాపం దనాను నిరుక్త్యా దశాయతి - యానీతి - బహువచనైచ అన్యాస్య పిగృ
హీతానీత్యుక్తం ॥ ౨౩ ॥ తత్ప్రభృతిపాపం ద మార్గాః ప్రవృత్తా ఇత్యాహ - ఏవమితి - తేన గృహీతేషు పునర్విసృష్టేషు ॥ ౨౪ ॥ ధర్మజితి ॥ స
గ్నాః జై నాః - రక్తపటాః బాధాః - ఆదిశబ్దైశ్చ కాపాలికాదయః - తేషు ఉపభక్తైశ్చ ధర్మవివాయమితి సజ్జత ఇతి ద్వయేనా ర కాశ్వయః - పెశత
మితాపాతతోరమ్యేషు - నాగ్నిశు హతా కైచతు రేషు ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ తదితి ॥ శక్రవధే లభిసంధితం కృతాభిప్రాయం - ప్రచోదితాత్మనో వ
భాదస్య స్యవధః - తవనయజ్యతే ॥ ౨౭ ॥ తద్వధంతువయం కరిష్యామ ఇత్యాహుః - వయమితి - వయమిహయజ్ఞే - అథాంశుం నాశయతి

౧౭ ॥ తద్దస్య చాచ్ఛతంకర్తృ విచక్ష్య పరమషాయః । నామ ధేయందదుస్తస్మై విజితాశ్వ ఇతి ప్రభో ॥
౧౮ ॥ ఉపసృజ్య తమస్త్రంజహారాశ్వం పునహారిః । చమాలయాపాతైః ఘోషై హిరణ్యరశనం
విభుః ॥ ౧౯ ॥ అత్రిస్సందశయామాసత్పరమాణం విహాయసా । కపాలఖట్వాంగధరం వీరో నై నమా
బాధత ॥ ౨౦ ॥ అత్రిణాచోదితస్తస్మై సందధే విశిఖం రుమా । సోశ్వంగూపంచతద్ధిత్వా తస్థావంతహి
తః స్వరాట్ ॥ ౨౧ ॥ వీరస్సావశ్యముపాదాయ పితుర్యజ్ఞముథా వ్రజత్ । తదవద్యం హరే రూపం జగృహు
జ్ఞానదుర్బలాః ॥ ౨౨ ॥ యానిరూపాణి జగృహ ఇంద్రో హయజిహీషయా । తానిపాపస్య మండా
నిలింగంపండమిహేవావ్యతే ॥ ౨౩ ॥ ఏవమింద్రో హరత్యశ్వం నై న్యయజ్ఞజిహూంసయా । తద్గృహీత
విసృష్టేషు పాపం దేషు మతిర్నృణామ్ ॥ ౨౪ ॥ ధర్మజిత్వపథైశ్చ నగ్న రక్తపటాదిషు । ప్రా
ణసజ్జతే భ్రాంత్యా పెశలేషు చ వాగ్నిషు ॥ ౨౫ ॥ తదభిజ్ఞాయ భగవాన్ పృథుః పృథుః గాత్రమః । ఇం
ద్రాయకుపితో బాణమాధతో ద్యత కాన్తుకః ॥ ౨౬ ॥ తమృత్విజశ్శక్రవధాభిసంధితం విచక్ష్య మ
త్సృజ్య మసహ్యరం హసమ్ । నివారయామాసురశూలా మహామతేన యజ్యతే త్రాన్యవధః ప్రచోదితాత్ ॥
౨౭ ॥ వయంసురుత్వం శమిహార్థనాశకం హ్వయామహే త్వచ్చవసాహతస్త్విషమ్ । అయాతయా
మోపహుతైస్తమగ్నయై ప్రసహ్యరాజా జహవాను తేహితమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యానుంత్ర్య క్రతువతిం
విదురాస్యర్త్విజోరుమా । సుగ్ధస్తాజహ్వాతో భ్యేత్యస్వయంఘూః ప్రత్యషేధత ॥ ౨౯ ॥ నవధ్యోభవ
తామింద్రో యద్యజ్ఞో భగవత్తమః । యంజిహూంసథయజ్ఞేన యస్యేష్టాస్తనవస్సురాః ॥ ౩౦ ॥ తదిదంప
శ్యతనుహధర్మవ్యతికరంద్విజాః । ఇంద్రేణానుష్ఠితం రాజ్ఞాకర్తైరదివిజిహూంసతా ॥ ౩౧ ॥ పృథుకి
రైః పృథోర్భూయాత్తహ్యేకోనశతక్రతుః । అలంతేక్రతుభిస్సేవైర్వద్యవాన్మోక్షధర్మవిత్ ॥
౩౨ ॥ నైవాత్మనామహేంద్రాయరోషమాహర్తుమహాసింహభావపహితద్రుంతఉత్తమశ్లోకవిగ్ర
హా ॥ ౩౩ ॥ మాస్త్విన్యహాభాగకృతాస్స చింతాని శామయాస్తద్వచ ఆద్యతాత్మా । యథ్ధ్యాయతోదైవ

త్యర్థనాశకం - యజ్ఞనాశకంత్యర్థీ తైర్వాచహతప్రభమింద్రమాహ్వయామహా - కైః అయాతయాస్తైః అగతవీరైః - ఉపహుతైః ఆ
హ్వసం క్రైః - అసంతరంతేతవ అహితంజుహువామహేవామ్యమ ॥ ౨౮ ॥ ఇతితి ॥ అస్య పృథోః - సుక్తహస్తయేషాంతా ॥ ౨౯ ॥ సే
తి ॥ యమింద్రం యజ్ఞేన జిహూంసథ - యజ్ఞేన ఇష్టాస్సర్వేసురాః యస్య తనవః - సః ఇంద్రః - భవతామవధ్యః పథా హేవానభవతి - యాయ
స్తాత్ - యజ్ఞానామాయమింద్రః - భగవత్తమః - అవతారః ॥ ౩౦ ॥ సయామాద్యైశ్చ సుగంధైరపాత్వా వ్యంఘావంతరమిత్వక్తవాన్ ॥
౩౦ ॥ అతోబలియసా తేన సఖ్యామేవ కతవ్యం - అస్య భాహుయః పాపం దం ప్రక్షుతీత్యాశయే నాహ - తదితి - తదిదమింద్రేణానుష్ఠితం - మ
హాదన్యావ్యం - చశ్యత - తత్త్రిమిత్యపేక్షయా మాహ - ధర్మస్య వ్యతికరణవిపర్యయం - పాపం దశబధ ॥ ౩౧ ॥ తహికోమత్రయైక్రమిత్యత
ఆహ - పృథోరితి - వితేనానాశతంయస్తే - తాదృశః క్రతుః ప్రయాగః పృథోర్భూయాత్ - పృథురితిపాత - విహానశతంత్రతతోయస్య
తాదృశోవిపృథుః - మహేంద్రాత్పృథుకితాభూయాదిత్యర్థః - తదేవం ఋత్విజః ప్రత్యుక్తస్స పృథుం ప్రత్యేవాహలమితి ॥ ౩౨ ॥ సేతి ॥
అత్తనైవ ఆత్మనైశ్చింద్రాయరోషంకతుం నాహాసి - తత్ర హతుః - ఉభావపీతి ॥ ౩౩ ॥ తథాపి క్రతుసమాప్తిరేవ భావంతం ప్రత్యాహ -

మాస్తిన్మితి అస్తి యజ్ఞవిఘ్నం తాం మాస్త కృతాః యత్యస్తాః దైవభావంతో ర్యాది కార్యం కతుం ధ్యాయతః మనః సమన్వి
తం భవతి అతిరుద్ధం సో అంధంతమః సో హం విశతి నతు శాంతిం లభతే ॥ 32 ॥ క్రతుర్వితి అతవతవక్రతు విరమతు సమఇంద్రః కిమి
సనివార్యతెలతతహ - యతః దేవేనురువగ్రహః కురాగ్రహాభవతీతి - యత్ర క్రతా ॥ 33 ॥ ఇంద్రమగ్రహకృతం అనభం సత్య
త్యాహ - విభిరితి - విభిరిం ద్రే గడుపసంస్పృష్టైః అధిష్ఠితైః - హరిభిశ్చైకమతైః - యః ఇంద్రః - తెల్య ముస్థాతీతథా - యజ్ఞాయ
క్రహతీతథా - తేన సంస్పృష్టైః ॥ 34 ॥ తతో మమ కిమితి తత్ర త్రాహ ద్యాభ్యాం భవానితి సాంఖ్యగూడాదివానా సిద్ధాంతానురూపం
ర్మం - వెన స్యాన్యాన్యాన్లు ప్రపరిత్రా తుం - తద్దేహం బిష్ణుః కలైవ త్వమవతీతి ॥ 35 ॥ స ఇతి అస్య విశ్వస్య భవంత్యవం - విచార్య
మైరుత్పాదితోసి - తెహం విశ్వస్య హం సంకల్పం భవసి తం - పిపి శ్రుహి త్యామక ప్రణాగః - పూరయేత్వర్థః ప్రచండోయః పాపం దమా
గః - సమవయిద్రీమాయా - ఉపధర్మమాతా అధర్మజననీ - తాంజహ ॥ 36 ॥ ఇత్యమితి తథా కృత్యా యజ్ఞాగ్రహంత్యత్వహిత్యా - వా

హతంతుక ర్దుంసు నోతిరుద్ధం విశ తేత మోంధమ్ ॥ 37 ॥ క్రతుర్విరనుతా మేష దేవేషు దురవగ్రహః ।
ధర్మవ్యతికరాయ శ్రపాపం దైరింద్రనిర్మితైః ॥ 38 ॥ ఎభిరింద్రో వసంస్పృష్టైః పాపం దై హారిభిర్ద
సమ్ । హీ యమాణాభిచక్ష్యేనంయై యజ్ఞ ద్దుగశ్వముత్ ॥ 39 ॥ భవాన్పరిత్రా తుమిహవతీ
ర్ణోధర్మంచనానా సమయానురూపమ్ । వెనాపచారా దవలు ప్రకుద్యత దేహతో విష్ణుకలాసివై న్య ॥
40 ॥ సత్వం విమృశ్య స్య భవం ప్రజాపతేస్సంకల్పనాం విశ్వస్య జాంపిపి శ్రుహిః । బింద్రీంచమాయా
ముపధర్మనూతరం ప్రచండపాపం దపథం ప్రభోజహి ॥ 41 ॥ మైత్రేయః ॥ ఇత్యం సతాకగురుణా సమాది
ష్టోవిశాంపతిః । తథా చ కృత్యా వాత్సల్యం సు ఘోనా చాపి సందధే ॥ 42 ॥ కృతావభృథ్యస్నానాయ
ప్రథవేభూరికర్తృణే । వరందమ సైవర దాయేతద్భూతి పితర్పితాః ॥ 43 ॥ విప్రా స్సత్యాశిష స్తుష్టా
శ్రద్ధయా లబ్ధవక్షిణాః । ఆశిషో యుయుజాః త్తైరాదిరాజాయ సత్కృతాః ॥ 44 ॥ త్వయాద్భ తామ
హా బాహూ సర్పవసనమాగతాః । పూజితా దానమానా భ్యాంపితృ దేవక్షిమానవాః ॥ 45 ॥
శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - వింశోధ్యాయః ।
మైత్రేయః ॥ భగవానపి వైకుంఠస్సాకం నుమతా విభుః । యజ్ఞైర్వజ్ఞపతిస్సిష్టో యజ్ఞభుక్తమభాషత ॥ 1 ॥
శ్రీభగవాన్ ॥ ఎష తెకారిషద్ధంగం హయమేధశతస్య హ । త్తమాపయత ఆత్మానమముష్య తుంతు మగ్న
సి ॥ 2 ॥ సుధియస్సాథ ప్రాలోకేనర దేవనరో త్తమాః । నాభి ద్రుహ్యంభిధూ తేభ్యోయహి నాత్మాక రే
బరమ్ ॥ 3 ॥ పుగుమాయదిముహ్యంతి త్వాద్భృశా దేవమాయయా । శ్రమవపరంజాతో దీక్షుయావృ
ద్ధ సేవయా ॥ 4 ॥ అతః కాయమిమం విద్వా నవిద్యాకామకర్తృభిః । ఆర్భభిశ్చైవై వాస్త్వే ప్రసిబుద్ధోను
షజ్జతే ॥ 5 ॥ అసంసక్తశ్శరీరేస్సిన్ము మోత్పాదితే గృహే । ఆప లేద్రవణే వాపికః కుర్యాత్సమతాం
బుధః ॥ 6 ॥ ఏక శ్శుద్ధస్త్వయంజ్యోతిర్నిర్గుణో సాగుణాశ్రయః । సర్వ గోసంవృతస్సాక్షీనిరాత్మా
త్మాత్మనః పరః ॥ 7 ॥ యపవంసంతమాత్మానమాత్మస్థం వేద పూరుషః । నాజ్యతే ప్రకృతిస్థోపితద్గుణై

త్వయం స్నేహం చ కృత్యా - ఇంద్రే గసహసంధానం కృతవా ॥ 36 ॥ కృతేతి కృతం అవభృథసంబంధిస్సాసంయేనతస్తే ॥ 40 ॥ 41 ॥ తక
స్తుష్టానాం వాక్యంత్యమేతి ॥ 42 ॥ ఇతి భావాథా దీపికాయాం - వింశవింశాధ్యా యవ్యాభ్యా
జ్ఞో ॥ వింశేతువిష్ణునా సాయత్ సృభోర్యజ్ఞేమశాసనమ్ । వరదాన ప్రసంగేన ప్రీతిశ్చాన్యోన్యమిర్యతే ॥ భగవానితి ॥ మమ వతా సాకం ఇంద్రే గ
సహవతక మానే ॥ 43 ॥ విష ఇతి ॥ ఆత్మాసంత్యాం - త్తమాపయతః త్తమాంకారయతః - అముష్య ॥ 44 ॥ సుధియ ఇతి యహి యస్తాః - కలేబరం
ఆత్మాన భవతి - అతస్తవభిమానేన భూతానినాభిద్రుహ్యంతి ॥ 45 ॥ అత ఇతి ॥ అవిద్యాస్వరూపాజ్ఞానం - తతః కామః - తతః కర్మ - తైరా
ర్భభిశ్చైవిద్యా - అతపితప్రతిబుధః - అత్తజ్ఞః అస్తిత్వైవానుషజ్జతే ॥ 46 ॥ తథాపి పుత్రాదిహ్యసక్తస్య మమభూతద్రోహాణచసంగో
భవేత్తత్రాహ అసంసక్త ఇతి ॥ 47 ॥ ప్రతిబోధత్రమంవివృణ్వ - దేహేనుషంగభావమాహ ద్యాభ్యాం ॥ విక ఇతి - అసావాత్మా అనాత్మ
తేదేహేన పరః శిన్ము - తత్రనవభావై లక్షణ్యనభేదం సాధయతి - విక ఇతి - నవభిః పదైః - దేహాపి బాలయవాదిభేదాద్యనకః - మనీషశ్చ అ
వాత్మజడశ్చ - సగుణశ్చ - స్వకారణభూతగుణాశ్రితశ్చ - పరిచ్ఛిన్నశ్చ గృహాదిభిరావృతశ్చ - దృశ్యశ్చ - సాత్మాచ - ఆత్మాతువైకమ

తోభిన్నః || ౭ || యథా - ఆత్మస్థంస్వస్థిః స్థితంప్రకృతిస్థాపిస్తవదహస్థాపి - తద్వికారైఃసలిప్యతే - యతస్సమయప్రకృతిస్థితః || ౮ || ఇ
 యమవస్థాకస్యోత్పద్యతఇత్యపేయాయమాహచతుభిః - యథా || ౯ || పరిత్యజేతి - యథావిశదాశయః ప్రసన్నమనాః తదాపరిత్య
 క్తగుణస్థోసమ్యక్సజ్జనోభూత్వా - శాంతిమశ్నుతే - శాంతిమవాహ - మమసమ్యగౌదాసీన్యనావస్థాసమేవప్రకృతదేవతైవల్య
 మశ్నుతే || ౧౦ || సమ్యక్సజ్జనమేవాహ - ఉదాసీనమితి - దేహజ్ఞానకర్తృత్రియమనసామధ్యక్షమివస్థితమాత్మానందోవేద || ౧౧ || సంసా
 రిణఃకూటస్థత్వంకథమత ఆహ - భిన్నస్యేతి - భిన్నస్యలింగస్యదేహస్యగుణప్రవాహస్సంసారః - భిన్నత్వేవాతుః - ప్రవ్యాద్యాత్మకస్య
 తత్రవేతనాచిదాభాసః - అతఃదృష్టానుప్రాప్తానుసంపత్తువిపత్తుచ - హమేశోకాదిభిన్యవిక్రియంతేవికారంప్రాప్నువంతి || ౧౨ ||
 సమయతి || త్వంచసూరిఃఅతస్సుభేదదుఃఖేచసమస్పృశ - సమానాఃఉత్తమమధ్యమాధమాఃయస్య - జితానీంద్రియాణిఆశయశ్చయేన - సత్వ
 మభిలలోకరక్షణంవిధత్స్వ - కథమేతేన మయారక్షణంకర్తుంశక్యంతత్రాహ - మయాశివ్యరేణఉపక్లప్తాస్సంపాదితాః అభిలలోకాః
 ఆనాత్వాదయఃతైస్సంయతః || ౧౩ || సమరక్షణంకర్తుంకర్తవ్యం - అతస్తపః అన్యద్వాపుణ్యంకరిష్యామిచేదత ఆహ - శ్రేయశ్చైతి -
 యోగ్యస్తాసాంపరామేపరలోకే - ప్రజాభిఃకృతాన్సుకృతాన్ - షష్టమంశంహతాహరిష్యతి - అరక్షణదోషమాహ - అన్యథాప్ర

స్సనుయిస్థితః || ౮ || యస్సద్ధైఃణమానిత్యంనిరాశీః శ్రద్ధయానివృతః | భజతే శనకైస్తస్య మమో
 రాజస్ప్రసేదతి || ౯ || పరిత్యక్తగుణస్సమ్యగ్గర్భసోవిశదాశయః | శాంతంమే సమవస్థానంప్రహ్లా
 కైవల్యమశ్నుతే || ౧౦ || ఉదాసీనమివాధ్యక్షంప్రవృజ్ఞానక్రియాత్మనామ్ | సూటస్థమమమాత్మానం
 యోవేదాప్నోసిసోభవమ్ || ౧౧ || భిన్నస్యలింగస్యగుణప్రవాహాద్రవ్యక్రియాకారకచేతనా
 త్వనః | దృష్టానుసంపత్తువిపత్తుసూరయోనవిక్రియంతేనుయిబద్ధసాహృదాః || ౧౨ || సమస్సమా
 నోత్తనుమధ్యమాధమస్సుభేదదుఃఖేచజితేంద్రియాశయః | మయోపక్లప్తాభిలలోకసంయుతోవి
 ధత్స్వవీరాభిలలోకరక్షణమ్ || ౧౩ || శ్రేయఃప్రజాపాలనమేవరాజ్ఞోయత్సంపరామేసుకృతాత్
 షష్టమంశమ్ | హస్తాన్యథాహృతపుణ్యఃప్రజానామరక్షితాకరహారోగుమత్తయత్ || ౧౪ || ఏవంద్వి
 జాగ్రాన్యమమతామవృణోధర్మప్రధానోన్యతమోవితాస్యాః | ప్రాప్స్వినకాలేనగృహాప
 యాతాన్ప్రస్థాసిసిద్ధానమరక్తలోకః || ౧౫ || వరంచమగ్తంచనమానవేంద్రవృణోష్వతేహంగుణా
 లయంత్రితః | నాహంమమైర్వైసులభస్తపోభిర్వోగేనవాయస్సమచిత్తవర్తీ || ౧౬ || మైత్రేయః ||
 సత్సత్త్వంకగురుణావిష్వక్సేనెనవిశ్వజిత్ | అనుశాసితఆదేశంశీరసాజగృహేహరే || ౧౭ || స్వృశం
 తంపాదయోః ప్రేక్షావీడితంస్వేనకర్తృణా | శతక్రతుఃపరిష్వజ్యవిద్యేషంవిససజహ || ౧౮ || భగ
 వానపివిశ్వాత్మాస్యగుసోవహృతాహణః | సముజ్జిహ్వనయాభక్త్యాగృహీతచరణాంబుజః || ౧౯ ||
 ప్రస్థానాభిముఖోపేనమనుగ్రహవిలంబితః | పశ్యన్వత్సపలాశాక్షోనప్రతస్థైసుహృత్సతామ్ || ౨౦ ||
 సఆదిరాజోరచితాంజలిర్హరింవిలోకితుంనాశకదశ్రులోచనః | నకించసోవాచచబాప్సవిక్లబోహృ
 దోవగూహ్యమునుధాదవస్థితః || ౨౧ || అథావమృజ్యాశ్రుకలాంవిలోకయన్నతృప్తదృగ్గోచరమా

జాభిహృతంపుణ్యంయస్యసః - ప్రజానామమమత్తిపాపంభుజైః - అన్యథేత్యస్యవివరణం - కరహరస్సృజితాతాచే || ౧౪ || ఏవంశ
 మాక్షోస్యనాయసేనభవిష్యతీత్యాహ - ఏవమితి - ద్విజాగ్రాన్యణామమమతః - అమవృత్తశ్చ - పరంపరాప్రాప్తో - యాధర్మస్సవిపప్రభా
 సం - అథాకామాతుప్రాసంగికాయస్య - అన్యతమః - అతిశయేనాన్యఃధర్మాదిప్వనాసక్తఇత్యర్థః - వికపద్యసాతేతుధర్మప్రధానావ
 స్యతమాఅర్థకామాయస్యేత్యర్థః - అస్యాఃపుభిన్యాఃఅవితాసాఅల్పనకాలేనగృహానాగతాన్ససకాక్షిన్ప్రస్తాసిప్రత్యసి - అమర
 క్తఃలోకోయస్థిః || ౧౫ || వరమితి || మత్మత్తస్సుకాశాత్ - కంచిద్వరంవృణోష్వయతః - గుణాఃశమదమాదయః - శీలంసిమత్సరత్వాదిస్వ
 భావఃతైరహంయగత్రితఃవశీకృతః - తత్రహితైస్తుమఖాదిభిన్యాహంసులభః - యతస్సమంచితంమేమంతేషేవవతితతుంశీలంయస్య
 సోహం || ౧౬ || ౧౭ || స్వృశంతమితి || క్షమాపయతుంపాదయోః స్వృశంతం - స్వేనకర్తృణాఅన్యపహరణేనప్రీడితం - ప్రేక్షాపరిష్వజ్య || ౧౮ ||
 భగవానితి || ప్రస్థానైతి || భగవాన్ప్రస్థానాభిముఖోపేనమనుగ్రహవిలంబితస్సృశప్రతస్థైసుహృణంసకృతవానితిద్వయోరన్వయః - క
 థంభూతఃఉపహృతమభిలలోకమహణంయస్తే - సముజ్జిహ్వనయాభక్త్యాగృహీతచరణాంబుజేయస్య -
 పద్మపలాశవదక్షిణీయవ్యతథాభూతస్సృజితంపుథుంపశ్య || ౧౯ || ౨౦ || భగవతస్తత్సహితైకముత్తాతస్యభక్త్యుద్రేకమాహ
 త్యాభ్యాం - సత్సత్త్వం - బాప్సవిక్లబోవ్యవస్థితస్థిమవస్థితస్థిః - అముంత్రహరింహృదాఉపగూహ్యఅథాత్థకనా || ౨౧ || అథైతి || అత్య

స్తూతాఃపురోఃగౌచరంవిషయభూతం - పదాక్షిప్తస్మృతంతమితి - ఆయంభావః - సఖిలుడేవాఃపదాభివంస్సుశంతి - ఆతఃకృపాశరవ
శోనూనంపరిరాత్నానంబిస్త్రుతవానివెతి - అతపివసంసపరిహారాయగరుడస్యఉన్నతేనంధేవిస్యస్తంహస్తాగ్రంయేనతం || ౨౨ || వ
రంవృణీష్యేతియదుక్తంతనసహమానలహ - వరానితి - హవిభోవరదానాంబ్రహ్మదీనామీశ్వరాద్వరప్రదాత్ - త్వత్త్వత్సకాశాబు
భఃకథంవరావృణీత - కీర్తనా గుణైవిక్రీయతఇతిగుణవిక్రీయః అహంకారః - సపితాత్మాయేమంతేమంబ్రహ్మదీనాంసంబంధిసః
దేహభిమానినాంభోగ్యానితివా - తథాచెద్భుధవివసభవతీత్యథః - జుగుప్సితత్వాదపీత్యాహ - యదలిబుధపివాహమతోసప్యగితిసముచ్చ
యాయచకారః || ౨౩ || తైవల్యపతఇతిసంబోధనాత్ - తైవల్యంవరిష్యతీతిమాశంకీరిత్యాహ - నెతి - మహత్తమానామంతహృదయాత్
ముఖద్వారేణనిగతః భగవత్పదాంబుజమకరంధః - యశఃప్రవణాదిసుఖంయత్రనాస్తితాన్యశంచేత్తైవల్యంతహితత్వచిత్క
తాచిదపిసకామయే - తహితాకింకామయసేతదాహ - యశస్సప్రవణాయకణానామయతంవిధత్స్వ - సమత్వదస్యఃకోవ్యవంసప్రతవా
నితీచేత్తి మన్యచింతయేత్వాహ - విషమేవరః || ౨౪ || సనుతహితైవల్యాభావేరాగద్యేపాద్యాకులానాంభక్తిసుఖమపిసహ్యాదిత్యాశం
క్యాహ - సతితి - భవత్పదాంభోజసుధాయఃకణాలేశఃతత్సంబంధీయః అనిలస్సపివమారాదపికించిద్యశఃప్రవణమాత్రమిత్యర్థః - విస్తృ
తంతత్త్వవత్త్వమైఃకుణ్దాగిభిఃతేమమపిపునఃస్త్రిలిమాత్తజ్ఞానంవితరతి - అతోసఖిలుభక్తానాంరాగాదిసంభవఃఅతఃసోస్తాకంసూర
గ్రాహితాంతైవల్యవరైరలంభతావేవమోక్షాదిసంపాదుభాంతభావాదితిభావః || ౨౫ || సమభక్తిఃముక్తిభలైవఅతఃఫలంవిహాయసాధ
నేభవతఃకోయమాగ్రహణిత్యాశంక్యాహ - యశఃకలి - హసుప్రవఃమంగళకీర్తే - శివంయశః సతాంసంగమయస్సకృదపియదృచ్ఛయాడి

హపూరుషమ్ | పదాస్మృతంతంక్షితిమంసఉన్నతేవిన్యస్తహస్తాగ్రమురంగవిద్విషః || ౨౨ || వృథుః ||
తరాన్విభోత్వద్వరదేశ్వరాద్భుగఃకథంవృణీతేగుణవిక్రీయాన్యనామ్ | యేనారకాణామపిసతిదే
హినాంతానీశశైవల్యపతేవృణేనచ || ౨౩ || నకామయేనాధతదప్యహంక్వచిన్నయ్యయ్యన్చరణాం
బుజాసవః | మహత్తమాంతర్హృదయాన్యభిచ్యతోవిధత్స్వకర్ణాయశమేషమేవరః || ౨౪ || సత్త
మగ్లోకమహన్యభిచ్యతోభవత్పదాంభోజసుధాకణానిలః | స్త్రిలింపునరిష్టస్త్రితత్త్వవత్త్వనాం
కుయోగినాంసోవితరత్యలంబరైః || ౨౫ || యశశ్శివంసుప్రవల్యసంగమయదృచ్ఛయాచోపశ్య
తోతితేనకృత్ | కథంగుణజ్ఞోవిరమేత్వతేవశుంశ్రీర్యప్రవప్రెగుణసంగ్రహేచ్ఛయా || ౨౬ || అథా
భజంత్యాభిలపూరుషోత్తమంగుణాలయంపద్మకరేవలాలసః | అప్యావయోరేకపతీస్సృభోఃకలిర్న
ప్యాత్తతత్త్వచరణైకతానయోః || ౨౭ || జగజ్జనన్యాంజగదీశవైశసంస్యాదేవయత్తర్జుణీనస్సమీ
హితమ్ | కరోషిఫల్గుపురుదీనవత్సలఃస్వపవధిష్ట్యభిరతస్యకింతయా | ౨౮ || భజంత్యభత్వాసుత
పవసాధప్రాప్యవస్తమాగూగుణవిభ్రమోదయమ్ | భవత్పదానస్త్రణాన్యతేసతానిమిత్తమన్య
ద్భగవన్నవిన్నహే || ౨౯ || మన్యేగిరంతేజగతాంవిమోహినీంవరంవృణీష్యేతిభజంతమాగ్ధమామ్ |
వాచాసుతంత్రాయదితేజమోసితఃకథంపునఃకర్తకరోతీమోహితః || ౩౦ || త్వన్నాయయాగ్ధాజ

పశ్యతోగుణజ్ఞశ్చైవ - సఃపశుం వినాఅస్యః కథంవిరమేత్గుణాలేశయం సూచయతి - శ్రీఃయత్యశవివప్రకషేణవప్రేవృతవతీ - గు
ణానాంసర్వపురుషాథానాంసంగ్రహఃస్వస్తి సమాహరఃతదిచ్చయా || ౨౬ || అతఃలక్ష్మీరివాస్యవరశంత్యాగేనత్వామేవాహంభజ
త్వాహ - అథతి - లాలసఃఉత్సుకస్స - కమఃకీక్రీయమాదేయథాఇంద్రేణసహకవిఃవివంభక్తావపికింలయ్యేస్సహకలహాసన్యాదితి
చితకణయతి - వికస్తి - పత్యత్వయివిషయేమిథఃస్పృహమానయోరావమూరపికింకనిసాస్యాదితి - కాక్వాచితకణః - సమపర్యాయేణసేవా
యాంసహ్యత్ - మైవంకృతఃత్వచరణగూరెవపికతాసః ఘనోవిస్తారోభాన్యంతయోః || ౨౭ || భవతుకలహఃతథాపిభజేయమేవత్వా
హ - జగదితి - జగజ్జనన్యాంవైశసంవిరోధఃస్యాదేవ - తత్రహతుః - యస్యాఃకర్తృణీసస్సమీహితంఇచ్చాభవతితథాపిఇంద్రవిరోధమ
త్పక్షపాతవత్ - అత్రాపితవచక్షపాతపివస్యాదిత్యాహ - ఫల్గుతుచ్ఛమపిఉరుబహుకరోషి - యతోదీనమవత్సలః - సనుబ్రహ్మదిభిరవిప్రా
ధితాంత్రాయంవిహాయత్వయిపక్షపాతపివకథంస్యాదతతహ - స్వేస్వరూపవివరతస్య - రయాకింప్రయోజనం - తాంనాద్రియసజ్జత్య
ర్థః - యతస్తస్వందీనవత్సలః || ౨౮ || భజంతీతి || అతపివసాధవఃనిష్ఠామాః - అథజ్ఞానానంతరమపి - త్వమేవభజంతి - కథంభూతంమా
యాగుణానాంవిభ్రమః విలాసఃతస్యఉదయఃకార్యంసః నిరస్తయస్తితం - సనుతేతిమర్థంభజంతిత్రాహ - భవత్పదానస్త్రణాన్వి
నాఅస్యతేజాంనిమిత్తంఫలంసమిద్ధహే || ౨౯ || వర్తఃప్రలోభనంకృపాశోస్తవామచితమిత్యాశయేనాహ - మన్యభి - మలహ - తేవాచా
తంత్రాయదిజనోయమసితః అబద్ధస్యాత్ - తహితాపునఃపునఃఫలైవిమోహితస్సకథంకర్తకరో || ౩౦ || త్వన్నాయయాగ్ధాజ

[illegible]

నకుశఖండితోయనస్య దాశస్తయుతాత్మనోబుధః । యథాచరేద్బాలహితంపితాస్వయంతథా
త్వమేవాహాసినస్సమీహతుమ్ ॥ ౩౧ ॥ మైత్రేయః ॥ ఇత్యాదిరాజేనమతస్సవిశ్వద్యక్తమాహరా
జన్తయిభక్తిరస్తుతే । దిప్త్యైద్యశీధీర్తయితేకృతాయయామాయాంమదీయాంతరత్వమస్త్యజామ్ ।
౩౨ ॥ సత్స్వంకురుమయాదిప్తమప్రమతఃప్రజాపతే । మదాదేశకరోలోకస్సర్వమాహ్నోతిశోభనమ్ ॥
౩౩ ॥ (సాధుతేవసితంరాజన్నా శాస్త్రైమత్తతిశిషః । స్వర్గాపవర్గనరకానమంపశ్యంతిమత్పరాః ॥
౩౪ ॥ ప్రీతోహంతేమహారాజరోషందుస్త్యజమత్యజః । శ్రద్ధధానోమదాదేశంతన్తహ్యంపరమా
హణమ్ ॥ ౩౫ ॥ మైత్రేయః ॥ ఇతివై న్యస్యరాజపేరభినంద్యార్థవద్యచః । పూజితోనుగృహీ
త్వైవనంగతుంచక్రేచ్యుతోమహీమ్ ॥ ౩౬ ॥ దేవపిపితృగంధర్వసిద్ధచారణవన్నగాః । కిన్నరా
స్సరసోమర్త్యాఃఖగాఘాతాన్యనెకశః ॥ ౩౭ ॥ యజ్ఞైశ్వరధియా రాజ్ఞావాక్పిత్రాంజలిభక్తిభిః । సభా
జితాయయస్సర్వేనైకుంతానుగతాస్తతః ॥ ౩౮ ॥ భగవానపిరాజదైస్సపాధ్యాయస్యచాచ్యుతః ।
హరన్మవమనోముష్యస్వధామప్రత్యగాద్విభుః ॥ ౩౯ ॥ అదృష్టాయనమస్త్యత్యన్తపస్సందర్శితా
త్మనె । వాసుదేవాయదేవానాందేవాయస్వపురంయయా ॥ ౪౦ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - వింశోధ్యాయః * * * * *
మైత్రేయః ॥ మాక్తికైఃకుసుమైస్సస్ఫిర్దుకూలైస్సర్వలోరజైః । మహాసురభిభిర్ధాపైర్మండితంత
త్రతత్రచ ॥ ౧ ॥ చందనాగరుతోయాత్రారథ్యాచత్వరమార్గవత్ । పుష్పాక్షతఫలైస్తోక్తైర్దాజై
రర్చిభిరర్చితమ్ ॥ ౨ ॥ సంవృతంకదళీస్తంభైఃపూగపోతైఃపరివృతమ్ । తరుపల్లవమాలాభిస్సర్వత
స్సమలంకృతమ్ ॥ ౩ ॥ ప్రజాస్తంధీపబలిభిస్సంఘృతాశేషమంగలైః । అభీయర్చ్యప్తకన్యాశ్చన్ముప్తకుం
డలమండితాః ॥ ౪ ॥ శంఖమందభిఘోషేణబ్రహ్మఘోషేణచర్చివజామ్ । వివేశభవనంవీరస్త్రాయ
మానోగతస్త్యయః ॥ ౫ ॥ పూజితఃపూజయామాసతత్రతత్రమహాయశాః । పౌరాణజానపదాంస్తాం
స్తాస్త్రితఃప్రియవరప్రచః ॥ ౬ ॥ సపవమాదీన్యవద్యచెష్టితఃకర్తాణిఘాయాంసిమహాన్తహత్ర
మః । కుర్వేత్తశాసావనిమండలయశఃస్థితంనిధాయానురుహేపరంపదమ్ ॥ ౭ ॥ శ్రీసూతః ॥ తదాది
రాజన్యయశోవిజృంభితంగుణైరదోష్టైర్గుణవత్సభాజితమ్ । త్తానుహభాగవతస్సదస్సతేకామా
రఙింప్రాహగృణంతమర్చయత్ ॥ ౮ ॥ విదురః ॥ సోభిషిక్తఃపృథుర్విప్రైర్బృహదేషసురాహణః । విశ్ర
చ్యవైష్ణవంతేజోబాహ్వాన్యభ్యాంమదోహగామ్ ॥ ౯ ॥ కోన్వస్యకీర్తింనశ్యతోత్యభిజ్ఞోయద్విక్ర

దానియొక్కః - మూర్తిరేఖి || ౧ || చందనా - చందనాగ్రయ కైస్తవైః అద్రాః రథానయః తద్యుక్తం తోక్తైః హరితయై శృంగ
 కురై రివాళిని - విదీయైః || ౨ || ౩ || ప్రజాపతి - సంభృతాని అశేషాణి మం గాని దధ్యాదీని సై స్సహ అభిజన్తుః - వృష్టాః ఉజ్జ్వలః
 కన్యాశృ || ౪ || శంఖతి - గతస్త్వయః నిరహంకారః || ౫ || పూజితతి - ప్రియావరా ప్రదదాతి తిథి కా || ౬ || సత్తితి - గుణై మహా అభి
 వమహ త్తమః పూజ్యతమః || ౭ || తదితి - గుణై విజృంభిత ముజితం గుణవత్ప్రసాదితం సత్త్వై రతం యశః గృణంతం - అచయే ప్ర
 హ - సదసస్మతే శాసక || ౮ || సత్తితి - లభ్యాని అశేష సురాణామహాణాని యే ససః - కిమకరోతి తిశేషః || ౯ || శ్రవణ తద్వక్తృ మావిజ్ఞాన
 ప్రార్థనయై - త్యాగితి - యస్య విత్తమః పృథివీ హసంతస్య ఉచ్ఛిష్టతుల్యం కామంత తస్య కర్తృ వద || ౧౦ || గంగతి - ప్రాచీనకర్మ

భిః ప్రాగ్భావప్రాప్తనైవబుభుజేనతుభాగాంతరాధాంకర్మాణికరోతి - తదపిభోగేనపుణ్యమనైవచ్యాయానతుసుఖాసత్వైత్యధః ॥ ౧౧ ॥
 సవకాత్రైతి - అసభితః అసత్రిహతః అదేశః అజ్ఞాయస్య - సప్తసుదీప్తమేషవికవివదండం ధారయతీతథా - కింసర్వత్ర - సత్యాహ - బ్ర
 హ్మణకులవ్యతిరేకేణ అచ్యుతగోత్రం ప్రవతనతుల్యంయేషాంవైష్ణవానాం - తద్వ్యతిరేకేణ ॥ ౧౨ ॥ ఏకదేతి - ఏకదాతస్యమహా
 సత్రదీప్తాసీత్ - తత్ప్రత్యేదేవాదీనాంసమాజాసీదిత్యధః ॥ ౧౩ ॥ తస్మిన్నితి - తస్మిన్ భూభ్యైశ్చమన్వచితేషుసత్సు - సదనః మధ్యేఉత్థిత
 స్సౌగంధంతతస్సమైక్షతేతిషక్తేనాన్వయః ॥ ౧౪ ॥ ప్రాంశురితి - ప్రాంశుః ఉన్నతః పీనాచతావాయతోచభుజోయస్య - కంజవదరుణే ఈ
 మనైవన్యసః - శోభనాద్విజాఃస్థితంచయస్య సః ॥ ౧౫ ॥ వ్యుధేతి - వ్యుధంవిస్తీర్ణంవక్ష్యేయస్య - వలిభిస్తీస్థభివకాల్లు సుందరం దళ
 వత్ అశ్వత్థపత్రమివఉపరివిస్తృతం అథస్తాత్పంకుచితముదరంయస్య - అవతావన్నిమ్నానాభియఃస్య - కాంచనవచుజ్జ్వలౌఢరూయస్య -
 ఉదగ్రా ఉన్నతాగ్రపాదాయస్య ॥ ౧౬ ॥ సూక్ష్మేతి - సూక్ష్మేశ్వతేవత్రాశ్చ అసితాసీలాఃస్థిగ్ధాశ్చ మూర్ధాజాయస్య - కంబువ
 త్రిరేఖాంకితాకంధరాయస్య - పరివీయధృత్వా - ఉపవీయఉత్తరీయంకృత్వా ॥ ౧౭ ॥ వ్యంజితేతి - నియమేనిమిత్యేనస్త్రినిత్యకూనిభూషణే

మోద్భిష్టనుశేషభూపాః ॥ లోకాస్సు పాలాఉపజీవంతికామమద్యాపితమైవదకర్తృశుద్ధమ్ ॥ ౧౦ ॥
 మైత్రేయః ॥ ౧౦ ॥ గాయమునయోర్నద్యోరంతరాక్ష్యేనూవసత్ ॥ ప్రార్థనైవబుభుజేభోగాశ్చ
 భ్యాజిహాసయా ॥ ౧౧ ॥ సర్వప్రాప్తృతాదేశస్సప్రదీప్తమైకదండధృత్ ॥ అన్యత్రబ్రాహ్మణకులాద
 న్యత్రాచ్యుతగోత్రతః ॥ ౧౨ ॥ ఏకదాసీన్తహాసత్రదీప్తాతత్రదివాకసామ్ ॥ సమాజోబ్రహ్మరీణాం
 చదేవరీణాంచసత్తమ ॥ ౧౩ ॥ తస్మిన్నహాత్సుసర్వేషుస్పర్శితేషుయథాహాతః ॥ ఉత్థితస్సదసామ
 ధ్యేతారాణాముడురాడివ ॥ ౧౪ ॥ ప్రాంశుః పీనాయతభుజోగౌరః కంజారుణేక్షణః ॥ సునాసస్సుము
 బుస్సౌగ్యః పీనాంసస్సుద్విజస్థితః ॥ ౧౫ ॥ వ్యుధవత్రాబృహచ్ఛోణిర్వలివల్లుదళోదరః ॥ అవర్తనా
 భిరౌజస్థికాంచమోరురుదగ్రపాత్ ॥ ౧౬ ॥ సూక్ష్మవక్త్రా సితస్థిగ్ధమూర్ధజః కంబుకంధరః ॥ మహాధ
 నైమకూలాన్యేపరివీయోపవీయచ ॥ ౧౭ ॥ వ్యంజితాశేషగాత్రశ్రీగ్ధ్రయమేన్యస్తభూషణః ॥ కృష్ణాజి
 నధరః శ్రీమాన్తా శపాణిః కృతోచితః ॥ ౧౮ ॥ శిశిరస్థిగ్ధతారాక్షస్సమైక్షతసమంతతః ॥ ఊచివానిద
 ముదీప్తశస్సదస్సంహాషాయన్నివ ॥ చారుదిత్రవనశ్శక్త్యంమృష్టం గూఢమపిక్లబమ్ ॥ ౧౯ ॥ రాజా ॥ సభ్యా
 శ్శృణుతథత్రంవస్సాధమోయథహాగతాః ॥ సత్సుజిజ్ఞాసుభిర్ధర్మమావేద్యంస్వమనీషితమ్ ॥ ౨౦ ॥ అ
 హందండధరోధాత్రాప్రజానామిహయోజితః ॥ రక్షితావృత్తినః స్వేషు సేతుషుస్థాపితాపుథక్ ॥
 ౨౧ ॥ తస్యమేతదనుష్ఠానాద్యానాపబుర్ప్రహ్నవాదినః ॥ లోకాఃస్యఃకామసందోహాయస్యతుష్యతిది
 ష్టదృక్ ॥ ౨౨ ॥ యఉద్ధరేత్తరంరాజాప్రజాధర్మైష్వశీతుయ ॥ ప్రజానాంశమలంభుజైభగంస్వం
 చజహాతినః ॥ ౨౩ ॥ తస్మైప్రజాధర్మపిండార్థంస్వార్థమేవానసూయవః ॥ కురుతాథోక్షజధియస్తస్మి
 మేనుగ్రహఃకృతః ॥ ౨౪ ॥ యూయంతదనుమోదధ్వపితృదేవషణ్యోనులాః ॥ కర్తుశ్చాస్తురనుజ్ఞా
 తుస్తుల్యంయత్రైత్యతత్ఫలమ్ ॥ ౨౫ ॥ అస్తియజ్ఞపతిర్నామకేషాందిదహాసత్తమాః ॥ ఇహాముత్ర

నియేనసః - అతపితవైరనాపుతత్వాత్ - వ్యంజితాఅశేషగాత్రైశ్చశ్రీఃస్వాభావికీశోభాదేన - కృతామృదితానికర్మాణియేన ॥ ౧౦ ॥ శి
 రతి - శిశిరసంతాపహరేస్థిగ్ధవతారయయాతై అక్షీణీయస్య - ఇదంవక్ష్యమాణంవాక్యము క్తవాత్ - చారుశ్రోత్రప్రియం - చిత్ర
 ణిపదానియస్థిత్ - శక్త్యంప్రసన్నం - మృష్టంశుద్ధం - గూఢంగంధీరార్థం - అవిక్లబంఅవ్యాకులం ॥ ౧౧ ॥ సభ్యాభి - భాషణేహేతుఃధర్మం
 జిజ్ఞాసుభిఃపుంభిఃసత్సుస్వమనీషితంఅవేద్యంవక్తవ్యం - అతఃప్రజానుభాసనమిషణజిజ్ఞాసై వక్రియతే - సతుయష్టాన్ప్రతిధర్మత్రవ
 చనమితిభావః ॥ ౨౦ ॥ ఇదానీంప్రజాభిక్షయిష్యన్ప్రజాశిక్షణాదికం మహావశ్యకమిత్యాహత్రిభిః - అహమితి - పృథక్స్వేషుసేతుషు
 ష్థాపితాస్థాపయితా ॥ ౨౧ ॥ తస్యేతి ॥ దిష్టదృక్ ప్రాక్తర్మసాక్షీతుశ్వరోయస్యతుష్యతి - తస్యవేదవాదినః యాలోకానాపః - ప్ర
 జారక్షణాద్యనుష్ఠానాత్ - తేలోకాఃమేస్యః - కథంభూతాః - కామానాంసమ్యగ్దోహః ప్రపూరణంయేతుతే ॥ ౨౨ ॥ అన్యథాత్వేన్ద్రం
 స్వాదిత్యాహ - యజితి - శమలంపాపం - భగమైశ్వర్యంపుణ్యంవా ॥ ౨౩ ॥ తదితి - తత్తస్మాత్ - హప్రజాఃభర్తృమేపిండార్థంపిండదాన
 వత్పురలోకహితార్థంస్వకార్యమేవకురుత - ధర్మమేవానుత్థంత - అథోక్షజేధీర్యమంతాదృశాస్పత్యః - వాసుదేవాపణదృష్ట్యేత్య
 ధః అనుగ్రహఃకృతఃభవేదితిశేషః ॥ ౨౪ ॥ యూయమితి ॥ శాస్తుశ్చానితుః - అనుజ్ఞాతురనుమోదితుశ్చప్రైత్యపరలోకయత్ఫలంతత్ఫలం ॥

౩౮౫॥ కమఃకథావ్యనిత్యమదామహానతువాసుడవేఅపఃజీయమితివేనాదిభిస్తదసంగికారాదిత్యేవంవాదినః - శస్త్రేస్సంబోధయ
న్నాహ - హలహాసత్రమాః యజ్ఞపతిహామపరమేశ్వరః కేహంచిత్తతావదస్తి - తథాపివిప్రతిపత్తేన తత్పిత్థిత్యాశంక్యజగ
తైస్సచిత్రావ్యసానుపపత్తింప్రమాణయతి - ఇహముత్రచభ్యోత్పన్నవత్యఃకాంతిమత్యోభువఃభాగభూమయఃశరీరాణివక్వచిత్తై
చిత్తైశ్వంతైతైవచిత్తైశ్వమిత్వరస్యాభావేఘటతత్వర్థః॥ ౨౬॥ నన్వివంకర్తవైచిత్ర్యాదేవసత్స్వతి - తథాపివిద్వదనుభవేన
ఈశ్వరసిద్ధిత్యాహుత్రిభిః - మనోరితి - అస్తత్పితామహస్యాంగస్య॥ ౨౭॥ ఉద్యతానామితి॥ కృత్యమస్తిఅవశ్యంకర్తృఫలదాత్రాభవిత
వ్యమితితేహంమతమితిభావః॥ ౨౮॥ దాహిత్రాదీనితి॥ మృత్యోదాహిత్రాదీన్యతేవేనాదీహిత్యాధర్మవిమోహితా అతశ్శో
చ్యాః - ననుకమైవఫలంధాస్యవిభక్త్యదైశగతాదేవతావా - కింపరమేశ్వరేణతత్రాహ - వగైతవగోత్రమివగః - స్వగఃభ
ర్తస్వఫలం - అపవగోత్రమోక్షః - తేహమైకాత్మైస్సవికరూపేణసర్వామగతేనహతునా - తత్రాపిప్రాయేణహతునా - అయంభావఃశ
తావజ్ఞడస్యకర్తృణఃఫలదాతృత్వంఘటతే - సచలర్వాదైవతానాం సావతంత్ర్యంఅంతర్యామిశ్మతేః - సచతథాకర్తృసామ్యే ఫలతారత
మ్యంక్వచైతదసిద్ధిశ్చసంభవతి - అతస్సావతంత్ర్యేణకతుమకతుమస్యథాకతుంసమథేనపరమేశ్వరేణభావ్యమితి॥ ౨౯॥ కి
చజీవానాంనోక్షదఃపరమేశ్వరవివ - నార్వాదైవతాః తాసామపిజీవత్వావిశేషాదిత్యాశయేనాహుత్రిభిః - యదితి - యస్యపాదయోస్సి
హయామభిభుచిః తపస్విసాంసంసారతప్తానాం అశేషైఃజన్మభిరుపచితం సరివృద్ధంధియః మలంసద్యఃక్షపయతి - తమేవభజతేతితృతీయ
వాన్వయః - కథంభూతాలహస్యహనివధమానాసతీసాత్త్వికీఅవ్యభిచారిణీభక్తిః - తత్త్వాదసంబంధస్యైవైషమహిమేతిసదృష్టాంతమా

చ దృశ్యంతేజ్యోత్సన్నవత్యఃక్వచిద్భువః॥ ౨౬॥ మమోరుత్తానపాదస్యధ్రువస్యాపిమహీపతేః॥
ప్రియత్రతస్యరాజషేఠరంగస్యాన్తస్త్రితుఃపితుః॥ ౨౭॥ ఉద్యతానామథాన్యేషామజన్మచభవస్య
చ॥ ప్రహ్లాదస్యబలేశ్చాపికృత్యమస్తిగదాభృతా॥ ౨౮॥ దాహిత్రాదీన్యతేమృత్యోశ్శోచ్యాభర్త
విమోహితా॥ వగైస్వగైపవగైతాంప్రాయేజైశ్చార్త్యహేతునా॥ ౨౯॥ యత్పాదసే
వాభిరుచిస్తపస్వినామశేషజన్మోపదితంనులంధియః॥ సద్యఃక్షిణోత్యన్వహమేధతీసతీయథాపదాం
గుచ్ఛఃనిస్సృతాసరిత్॥ ౩౦॥ వినిర్ధుతాశేషమమోమలఃపుమానసంగవిజ్ఞానవిశేషవీర్యవా॥ యదం
ప్రేమూలేకృతకేతనః పునర్న సంస్మృతింక్షైవహంప్రపద్యతే॥ ౩౧॥ తమేవయూయంభజతాత్మవృ
త్తిభిర్నమోవచఃకాయగుణైఃస్వకర్తృభిః॥ అమాయినఃకామదుఘాంఘ్రివంకజంయథాధికారావసితా
ర్థసిద్ధయః॥ ౩౨॥ అసావిహానైకగుణోగుణోద్వరఃపృథగ్విధద్రవ్యగుణక్రియోక్తిభిః॥ సంపన్యతేగ్ధా
శయలింగనామభిర్విశుద్ధవిజ్ఞానఘనస్వరూపతః॥ ౩౩॥ ప్రధానకాలాశయధర్మసంగ్రహేశరీరపషప్ర
తపన్యచేతనామ్॥ క్రియాఫలత్వేనవిభుర్విభావ్యతేయథానలోదారుమృతద్గుణాత్మకః॥ ౩౪॥ అ
హలూమమామీవితరంత్యనుగ్రహంహరింగురులయజ్ఞభుజామధీశ్వరమ్॥ స్వధర్మయోగేనయజం

హ - యథేతి॥ ౩౦॥ వినిర్ధుతేతి॥ వినిర్ధుతాఃఅశేషఃమనోమూఃయస్య - అసంగఃవైరాగ్యంతేన విజ్ఞానస్యవిశేషః సాక్షాత్కారః తదేవ
వీర్యంయస్య - యస్యాంప్రేమూలేకృతాశ్రయస్య॥ ౩౧॥ తమితి॥ ఆత్మవృత్తిభిఃఅధ్యయనాభ్యాపనాదిభిః - మనోవచఃకాయానాంగు
ణైఃభ్యాసమృతిపరిచర్యాభిఃస్వకమఃభిః - అమాయినః నిష్కపటాస్సంతః - ననుప్రహ్లాదిభిస్సేవ్యేతిమన్మధ్యక్త్యాభవిష్యతి - తత్రాహయ
థాఅధికారమేవఅవసితానిశ్చితాసమాప్తవాఅర్థసిద్ధిర్యమా॥ ౩౨॥ స్వకర్తృభిర్యాగాదిభిఃజతేత్వక్తంతత్రప్రహ్లాదృణంప్రహ్లా
హవిరితన్యామేన సర్వమయాగేమతదంగకల్పేమభగవద్దృష్టకర్తృకథావ్యంసభిన్నదృష్టేతివక్తుం తేహంభగవద్రూపతామాహ
ద్యాభ్యాం - అసావితి - అసాభగవానేవస్వరూపతఃవిశుద్ధవిజ్ఞానఘనోపిఅగుణః - నిర్విశేషగుణోపిసత్ - ఇహకర్మమార్గేఅనికగుణఃనానావిశే
షగుణవా అధ్వరఃయజ్ఞస్సంపద్యతే॥ శ్రు॥ యజ్ఞేవైవిష్ణురితిశ్రుతేః - అనేకగుణత్వమేవాహ - పృథగ్విధానియానిప్రవాదీనితైఃత
త్రప్రవాదీనీహ్యదీని - గుణాఃశుక్లాదయః - క్రియాఃఅవసూతాదయః - ఉక్తయఃమంత్రాః - అగ్ధఃయాగసాధ్యఉపకారః - ఆశయస్సం
కల్పః - లింగంపదాథానాంశక్తిః - నామజ్యోతిష్టమాది - తైశ్చాభ్యరస్సంపద్యతే॥ ౩౩॥ యాగతదంగానాంభగవద్రూపత్వముక్త్యా
గఫలస్యాపిభగవద్రూపతామాహప్రధానేతి - విషవిభుః పరమాసందోషశరీరచేతనాం విషయాకారాంబుద్ధింప్రతిపద్యతదభివ్యంగా
సందయాపస్య - క్రియాఫలత్వేనప్రతీయతే॥ శ్రు॥ పితస్యేవాసందన్యాన్యానిభూతానిమాత్రముపజీవంతీతిశ్రుతేః - యథాఅనలోదా
రుమృతఃతన్మతాత్మకః దారుధర్మదైఘ్యేవత్రత్వాదిమాతదవ్యత్ - కథంభూతేశరీర ప్రధానమవ్యక్తం - కాలఃతత్తోభకః - ఆశయః
వాసనాభిజ్ఞాత్రాదృష్టంతైస్సంగృహ్యతేజస్వతేజితథాతస్మిన్దేహా॥ ౩౪॥ తదేనమప్రవృత్తైభగవద్భజనేప్రవత్యస్వతఃప్ర

కృత్వానాంప్రవృత్తిమభినందనసృజయతి . అహూయతి - వితరంతికుర్వంతి || 31 || ఇదానీంహరిభక్తిదాధ్యాయప్రాప్తృణభక్తివిధితై
అష్టభిః - మేతి - మహత్వశ్చతాఃముద్ధయశ్చ - తాభిఃయద్రాజకులస్యతేజఃతస్మాత్సకాశాత్ - ద్విజానాంకులైఃజితఃహరిఃదేవతామౌచం
తేహంవైష్ణవానాంకులమానాతుప్రభవేకదాచిదపితప్రభావంసకుర్యాత్ - కథంభూతేసమృద్ధివివాహిస్వయమేవతితితేదిభిదే
దీప్యమానే || 32 || బ్రహ్మజానైవస్తువన్నాహ || బ్రహ్మజ్యేతి - యచ్చరణాభివందనాత్ హరిఃలక్ష్మీంయశశ్చవాపయత్యేవయాచఈశ్వ
రఃతుష్యతి - తదేవబ్రహ్మకులంనిషేవ్యతామితిద్వయారస్వయః || 33 || యదితి - తస్యహరలోకసంగ్రహరూపామోధర్మస్తవై || 34 || స
మబ్రహ్మకులవివనిత్యం సేవ్యమానసర్వదేవతాముఖభూతేగ్నయజ్ఞాద్యనుష్ఠానసహ్యత్ - సచతేనవినాచిత్రకుద్ధిః - సచతయావినామోక్ష
స్సాన్యదిత్యాశంక్యాహద్యాఖ్యాం - పుమానితి - యస్యబ్రహ్మకులస్య నిత్యసంబంధనిషేవయాపుమాన్స్వయమేవజ్ఞానాభ్యాసాదికం
వినాపితత్వంతశమంమోక్షంలభతేకుతఃయత్యేవయాస్వతవివనితవేలంకీ ఘంప్రసీదతఃకుద్ధ్యతఃఆత్మసశ్చిత్రాత్తతఃపరంశ్రేయందేవా
నాంకింముఖమస్తీబ్రహ్మణసేవయైవయజ్ఞాభిఫలంజ్ఞానఫలంసర్వంభవతీత్యర్థః || 35 || హరేరితదేవపరంముఖమిత్యాహ - అశ్నాతీతి - ఇ
జ్ఞానాంప్రాజ్ఞానాంజం ద్రాదీనాంనామభిఃయస్యముఖేశ్రద్ధయాపూతంహరిః - అనంతోయథాశ్నాతితథాచేతనయాబహుష్టతేరహి

తిమానుకానిరంతరంతోనేతలెదృఢవ్రతాః || 36 || మాజాతుతేజఃప్రభవేన్నహగ్ధిభిస్తీతిక్షయాతప
సావిద్యయాచ | దేదీప్యమానేజితదేవతానాంకులైస్వయంరాజకులాద్విజానామ్ || 37 || బ్రహ్మ
జ్యదేవఃపుగుమఃపురాతనోనిత్యంహరిర్యచ్చరణాభివందనాత్ | అవాపలక్ష్మీమనపాయినీంయశోజ
గత్సవిత్త్రంచమహత్తమాగ్రణీః || 38 || యత్యేవయాశేషగుహాశయస్వరాడ్విప్రప్రియస్తుష్యతికా
మమీశ్వరః | తదేవతద్ధర్మపైర్విసీతైస్సర్వాత్మనాబ్రహ్మకులంనిషేవ్యతామ్ || 39 || పుమాన్
భేతానతవేలమాత్మనఃప్రసీదతోన్యంతశమంస్వతస్స్వయమ్ | యన్నిత్యసంబంధనిషేవయాతతః
పరంకింశ్రాస్తీముఖంహవిర్భుజామ్ || 40 || అశ్నాత్యనంతఃఖలుతత్త్వకోవిదైఃశ్రద్ధాపూతం
యన్ముఖిజ్యనానుభిః | నవైతిథాచేతనయాబహిష్టతేహుతాశనెపారమహంస్యపర్యగుః || 41 ||
యద్రుహ్మనిత్యంవిరజంసనాతనంశ్రద్ధాతపోమంగళమానసంయమైః | సమాధినాబిశ్రదిహార్థవృష్ట
యేయత్రేనమాదర్శ్యవావభాసతే || 42 || తేమానుహంపాదసరోజరేణుమార్యావహేయాధికిరి
టమాయుః | యంనిత్యదావిభ్రతఆశుపాపంనశ్యత్యముంసర్వగుణాభజంతి || 43 || గుణాయనంశీల
ధనంకృతజ్ఞంశ్రద్ధాశ్రయంసంహృణతేనుసంపదః | ప్రసీదతుబ్రహ్మకులంగవాచజనార్దనస్సాను
చరశ్చనున్యమ్ || 44 || మైత్రేయః || ఇతిబ్రహ్మణంసతీపితృదేవద్విజాతయః | తుష్టుపుహృష్ట
మనసస్సాధువాదేనసాధవః || 45 || పుత్రేణజయతేలోకానితీసుత్యవతీశ్రుతిః | బ్రహ్మదండహతః
పాపోయద్యేనోశ్యతరత్తమః || 46 || హిరణ్యకశీపుశ్చాపిభగవన్నిందయాతమః | వివిక్షురత్యగా
త్సానోఃప్రహ్లాదస్యానుభావతః || 47 || వీరవర్యపతిఃపుభావ్యస్సమాస్సంజీవశశ్వతీః | యస్యే
దృశ్యమ్యతేధక్తిస్సర్వలోకైకభర్తా || 48 || అహూవయంహృద్యపవిత్రకీర్తనయైవనాధేనము

తేహుతాశనెపూతంనాశ్నాతి - కైహుతామశ్నాతి - తత్త్వకోవిదైఃసర్వదేవమయశ్చైతస్యమూర్తిరసంతతితత్త్వవిద్భిఃసర్వభాగస్యచిదవ
సానత్వంపశ్యద్భిరితివాకుతవివంభూతోసతత్రాహ - పారమహంస్యంయదజ్ఞానగతత్పరాసహంకారిధికుర్వంతీతిపారమహంస్యపర్యాః
ఉపనిషదఃతాఃగావోవాచోయస్త్రి - ఉపనిషద్భిఃజ్ఞానఘనత్వేనోక్తిత్యర్థః - యద్యాపరమహంసానాంజ్ఞాననిష్ఠానాంగమ్యఃపార
మహంస్యఃపరితఃఅయంతిగచ్ఛంతిగావఃఇంద్రియాణీయస్తాత్సపయగఃఇంద్రియనియంతా - సచాసాసచ - పారమహంస్యపర్యగుః - జ్ఞా
నరూపస్సర్వాంతర్యామిచేత్యర్థః || 49 || సతేవలంచేతనత్వేనముతాశనాద్విశేషఃకింకువేదజ్ఞానాదపిత్యాహ - యదితి - యదిత్యవ్య
యం - మేబ్రహ్మవేదనిత్యంబిభ్రుతితేహమిత్యత్రేణస్వయః - మంగళతనామ్ || 50 || ప్రశస్తాచరణంనిత్యమప్రశస్తస్యవజానమ్ | విత
ద్ధిమంగళంప్రాక్తంమునిభిస్తత్త్వదశాభిరితి - మానమధ్యయనవిరోధివాతాత్త్యాగః - సమాధినాచిత్రేకశ్రేయ అధాద్యప్రయేవ
దాభామపివిచారయతుమిత్యర్థఃయత్రవేదేజదంవిశ్వం || 51 || తేహమితి - హిరణ్యఃయావజ్జీవంఅధికిరీటంమకుటాస్యపరివహేయేతిప్రా
భానాయంలిక్ - యంతేణుం || 52 || గుణభజనస్యభూమాహ - గుణాయసంఅన్వయసంపదఃసంహృణతేసమ్యగ్భజంతే తస్మాత్ ప్రసీద
తుబ్రహ్మకులంగవాంకులంచ || 53 || 54 || సాధువాదమాహుషద్భిః - పుత్రేణితి - యత్యతఃవేనోపితమఃసరకంఅత్యతరకంఅతితతార || 55 ||
56 || 57 || అహూయతి - ముకుందనాథాఃస్వః - త్వన్నాధత్యమేవముకుందనాధత్వేపర్యవసితమిత్యర్థః - తత్రహతః - యదైతి || 58 ||

నేతి - జీవానాం సేవకానామసాసనం ప్రజానుతాపకః - ప్రకృతిః స్వభావః ॥ ౪౯ ॥ అద్యతి - ఉపాసాదితః సమీపం ప్రాపితః - క
మభిక్రామ్యతాం ॥ ౫౦ ॥ సమగతి - ఈశ్వరవృత్త్యా విప్రదయాపి ప్రణమంతి - బ్రహ్మవిశ్వబ్రహ్మణజాతిమధిస్తాయా - క్షత్రంక్షత్రి
యా విభర్తి - క్షత్రంచావిశ్వబ్రహ్మవిభర్తి - తదుభయంచావిశ్వ ఇదంవిశ్వంబిభర్తి ॥ ౫౧ ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాంపిక వింతా

భావనాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో॥ ద్వావింశేతుపరంజ్ఞానంపుత్రవేహరితాసనాత్ । సనత్తుమారోభగవానుపాదితదీర్ఘతే ॥ ౧ ॥ తానితి ॥ అర్చిమాల్యతా ససకాదయవిత
ఇతిజ్ఞాపితా - అచష్టలశ్యత్ ॥ ౨ ॥ తదితి ॥ తేషాం దశ నెనోద్గతా ప్రాణా ప్రాప్తుచ్చుగివ - అయంభావః ॥ శ్లో॥ ఉభవ్యం ప్రాణా
మ్యుత్త్ర మంతియూనః సవిరలగతే ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పునస్తా ప్రతిపద్యత ఇతి స్మృతేః - ప్రాణాస్తాపత్రతైజసామీప్తాస్తా
ప్రత్యుద్గచ్ఛంతి - అతః స్వయమమద్గచ్ఛతః ప్రాణహనిస్సావ్యదిభిరయాదివససంశ్రమం ప్రత్యుద్గమంచకారతి - సహసదస్యైరమగైశ్వవ
తేహానః - ఇంద్రియేభ్యోజీవః గుణా కంధాదీ ప్రతియథోద్గచ్ఛతీత్యాత్మకృత్యుష్టాంతః ॥ ౩ ॥ గౌరవాదితి ॥ యంత్రితోవశీకృతః కృహీ

కుందనాథాః । యఉత్తమశ్లోకతమస్యవిష్టోర్మృచ్ఛాణ్యదేవస్యకథాంవ్యనక్తి ॥ ౪౦ ॥ నాత్యద్భుతమి
దంనాథతవజీవ్యానుశాసనమ్ । ప్రజానురాగోమహతాం ప్రకృతిః కరుణాత్మనామ్ ॥ ౪౯ ॥ అద్యన
స్తమసః పారస్త్యయోపాసాదితః ప్రభో । భ్రామ్యతాం నష్టదృష్టి నాంకర్మభిరైవ సంజ్ఞితైః ॥ ౫౦ ॥ న
మోవివృద్ధసత్త్వాయ పురుషాయ మహీయసే । యో బ్రహ్మక్షత్రమావిశ్వవిభర్తిదంస్వతేజసా ॥ ౫౧ ॥

* * * * *
మైత్రేయః ॥ జనెషు ప్రకృణత్సేవంపురుషపురుషలవిక్రమమ్ । తత్రోపజగ్గుర్గునయశ్చ త్వారస్సా
ర్యవర్చసః ॥ ౧ ॥ తాంస్తుసిద్ధేశ్వరా నాజాప్యోమోవతరతోర్విషా । లోకానపాపాకగుర్వంత
స్సానుగోచష్టలక్షితా ॥ ౨ ॥ తద్దర్శనోద్గతా ప్రాణా ప్రత్యాదిత్సురివ్రాణ్ధితః । ససదస్యాను
గూవైన్యశ్చంద్రియేభ్యోగుణానివ ॥ ౩ ॥ గౌరవాద్యంత్రితః స్పృభ్యః ప్రశ్రయానతకంధరః । విధివత్పూ
జయాంచక్రేగృహీతాధ్యహాణాసనా ॥ ౪ ॥ తత్పాదశోచసలితైర్వార్జితాలకబంధనః । తత్రశీల
వతాంవృత్తమాచరన్తానయన్నివ ॥ ౫ ॥ హేటకాసనఆసీనా స్పృధిష్ట్యేష్యివపావకా ॥ శ్రద్ధాసం
యనుసంయుక్తః ప్రీతః ప్రాహభవార్గజా ॥ ౬ ॥ పృథుః ॥ అహమాఅచరితంకింమేనుంకశంనుంక
ళాయనాః । యస్య ప్రోదర్శనం హ్యసిద్ధర్షణానాంచయోగిభిః ॥ ౭ ॥ కింతస్యదుద్గభతరమిహలోకే
పరత్రచ । యస్యవిప్రాప్రసేదంతిశి ప్రోవిష్ణుశ్చసానుగః ॥ ౮ ॥ నైవలక్ష్యతేలోకోలోకాపర్య
టతోపియా ॥ యథాసర్వవృశంసర్వతత్త్వానంయేస్య హేతవః ॥ ౯ ॥ అథనాఅపితేథన్యాస్సాధ
ప్రోగృహమేధిసః । యగ్గృహోహ్యహావర్యాంబుతృణఘామిశ్వరావరాః ॥ ౧౦ ॥ వ్యాళాలయస్రు
మావతేప్యరిక్తాఖిలసంపదః । యగ్గృహోస్తీర్థపాదీయపాదతీర్థవివర్జితాః ॥ ౧౧ ॥ స్వాగతం ప్రోద్విజ
శ్రేష్ఠాయ ద్వితానిముముక్షవః । చరంతి శ్రద్ధయాధీరాబాలావపబృహంతివై ॥ ౧౨ ॥ కద్విన్నఃకుశలం

తమధ్యభాగమభ్యుమాసనంచయైతా ॥ ౪ ॥ తదితి ॥ మాజితం యేతమలక బంధనంకేశబంధనంయస్య - మానయన్నివస్వయతి
చచర ॥ ౫ ॥ హేటకాసనఇతి ॥ భవశ్యాప్యగ్రజత్వేనమాన్యా ॥ ౬ ॥ ప్రీతః ప్రాహక్యక్తం తదేవప్రీతిపూర్వకంవచనమాహదశ
భిః - అహమాఇతి ॥ హేనుంకళాయనాః ముంకశమయనంయేషాంనుయాకంముంకశమాచరితంయస్యమేయోగిభిరపిదుగళాణాం ॥ ౭ ॥ ౮ ॥
కుతశాత్వమాహ - నైవేతి ॥ సర్వవృశమాత్మానం - యథాసర్వవృశ్యాసలక్ష్యంతేలస్యవిశ్వస్యహేతవో మహదావయో మన్వాదయో
వా - యద్వాకభంభూతా యేఅస్యసర్వవృగత్తదశానస్యహేతవస్తా ॥ ౯ ॥ అథనాఇతి - యేషాంసాధూనాంగృహః అహాణాంపూ
జ్యానాంపర్యాః పరణీయాః స్వీకారాహాః - అ - బ్రహ్మదయాయేమతాదృశాః - అంబుతృణంర ఘామిశ్వ ఈశ్వరోగృహస్వామీచలవరా
భృత్యాదయశ్చ ॥ ౧౦ ॥ వ్యాళేతి ॥ వ్యాళానామాలయాస్రుమాపివతే - అంత్రైః పూణాః అఖిలాస్సంపదోయేమ - తాదృశాఅపియగృహః - తి
థాసాదీయైష్టవాపైహుపాదతీథానవివర్జితాః ॥ ౧౧ ॥ స్వాగతమితి ॥ స్వాగతంభద్రమాగమనంజాతం - యద్యస్తాత్తాలాపివశ
వంతోబృహంతిశ్రతాపివరంతి - యద్వామేషాంవోత్రతానిఅస్యపాలాశ్చరంతి ॥ ౧౨ ॥ కద్విదితి ॥ ఇంద్రియాథామేవాథాంపురుషా

భాంయవిందంతిమంసఃవ్యసనాన్యన్యంకైఃస్త్రికైఃతస్త్రికైఃసంసారే॥ ౧౩ ॥ సన్యభ్యగతానాంకుశలంఘ్యచ్యుతే-సత్వాత్సనస్త్రా
 హ-భవన్న్వితి॥ ౧౪ ॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్తత్తవిశ్వాసస్సకైఃతపస్వివాంసుతపసారి సుహృదోయమ్మకైఃపుచ్చమి॥ ౧౫ ॥ సఖ్యస్య
 గూగితుల్యాయూయంకింతుసాక్షేభ్యగవానెవేత్యాహ-వ్యక్తమితి-వ్యక్తంనిశ్చితంఆత్మవతాంఆత్మత్వేనప్రకాశమాసఃఆత్మాసంభావ
 యతి-ప్రకాశయతీతితథా-ఇమాంపుభివీంచరతి॥ ౧౬॥ వృథోతితి॥ సూక్తంశోభనంవచనం-సూరంన్యాయ్యంసు-ఘృగంభీరాభాం-మిత
 మల్పాక్షరం-మధుశ్రోత్రప్రియం-ముఖప్రసత్వాస్త్యయమానకవప్రతీయమాసః॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ స్వయమపిపుథోస్సంగమశ్చభిసంబంధి-
 సంగమఇతి-ఉభయమేవక్త్యాణాంచశ్రోత్యాణాంచయేమాంసంభాషణసహితస్సంప్రశ్నఃసర్వేషాంశంసుఖంవిస్తారయతి॥ ౧౯ ॥ త
 దేవంసంగమంప్రశ్నంచభిసంగద్యానువాదముఖేనైవమోక్షసాధనముపదిశతి-అస్మైవేతి గుణానామనువాదసేప్రశ్నద్వారేణానువా
 దఃప్రవతకతేత్రవగైత్యేర్థఃఆత్మబోమనసోఽతరంతస్థంకామాత్మకంమలంభిభునోతి-కషాయంఛాతురాగవదనివత్వం॥ ౨౦ ॥ చిత్ర
 శుద్ధైశ్చబహువైకారాగ్యమాత్మనిరతిశ్చభవతిసచతతోధికంసాధనమస్తిశాస్త్రే-మతేయోరేవమోక్షహేతుత్వనిశ్చయాదిత్యాహ-శాస్త్రే
 స్పృతి-సద్భ్యక్తివిమృశేషు సమ్యక్విచారవత్సుయేమస్యహేతురేతావానెవసునిశ్చితః-కూసావాత్మవ్యతిరిక్తదేహదా-అసంగోవా

నాథాభంధ్రియాథార్థవేదినామ్ । వ్యసనావాపవతస్త్రిన్వతితానాంస్వకర్తృభిః ॥ ౧౩ ॥ భవత్సుకుశల
ప్రశ్నాత్తా రామేషు నెష్యతే । కుశలాకుశలాయన్రనసంతిషతివృత్తయః ॥ ౧౪ ॥ తదహంకృతవిప్రం
భస్సుహృదోత్రతపస్వి నామ్ । సంప్రచ్ఛేభవవతస్త్రిన్వతితానాంజనాభవేత్ ॥ ౧౫ ॥ వ్యక్తమాత్మ
వతామాత్మాభగవానాత్మభావనః । సాప్తవామచగ్రహాయేమాంసిద్ధిరూపేచరన్యజః ॥ ౧౬ ॥ మైత్రేయః ॥
పృథోస్తత్సాత్తమాకర్ణ్యసారంసుమ్యమితంమధు । స్తయమానభవప్రేత్యాకుమారః ప్రత్యువాచహా ॥
౧౭ ॥ సనత్కుమారః ॥ సాధుపుష్టంమహారాజసర్వభూతహితాత్మనా । భవతాపదుషాచాపిసాధూనాంగతిరీ
ద్యశీ ॥ ౧౮ ॥ సంగమఃఖలుసాధూనాముభయేమాంచసన్తుతః । యత్సంభాషణసంప్రశ్నస్పర్శేషాంవిత
మోతిశమ్ ॥ ౧౯ ॥ అస్యైవరాజభవతోమధుద్విషఃపాదారవిందస్యగుణానువాదనే । రతిస్సదాయా
వితసోతి నైష్ఠికీకామంకషాయంకులనుంతరాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ శాస్త్రేష్వియా నెవసునిశ్చితోన్యథాం
తేమస్యసత్యగిష్ఠ్యుశేషుహేతుః । అసంగఆత్మవ్యతిరిక్తఆత్మభృథారణిర్బ్రహ్మజనిగుణైశ్చయ ॥
౨౧ ॥ సాశ్రద్ధయాభగవద్ధర్మచర్యయాజిజ్ఞాసయాథ్యాత్మికయోగనిష్ఠయా । యోగేశ్వరోపాసన
యాచనిత్యంపుణ్యశ్రవఃకథయాపుణ్యయాచ ॥ ౨౨ ॥ అర్థేంద్రియా రామసగోష్ఠ్యతృప్తయాతత్సన్తు
తానామపతిగ్రహేణచ । వివిక్తరుచ్యాపరితోషఆత్మనిష్ఠనాహరేర్గుణపీయూషపానాత్ ॥ ౨౩ ॥ అహిం
సయాపారమహంస్యచర్యయాస్మృత్యాముకుందాచరితాగ్ర్యసీధునా । యమైరకామైర్నియమైర
నిందయానిరీహయాద్వంద్యతీతితయాచ ॥ ౨౪ ॥ హరేర్గుహుస్తత్పరకర్ణపూరగుణాభిధానెనవిజృం
భమాణయా । భక్త్యాహ్యసంగస్పదసత్యనాత్మనిస్సాన్నిగ్గుణైర్బ్రహ్మజీవాంజనారతిః ॥ ౨౫ ॥

రాగ్యంలత్తునిరతిశ్చలత్తునోవిశేషణంనిగుణబ్రహ్మణీతి॥ ౨౧॥ సస్వేతదేవాతిమలభమిత్యాశంకోత్తమాధికారిణఃప్రవణమాత్రేణ
భవతి-అన్యస్యతుచిత్రశుద్ధ్యమసారణసాధనతారతమ్యతావధానమానభక్త్యైత్యశిప్రేత్యాహచతుర్థిణః-సేతి-సామ్రాట్కడిరతిర
సంగశ్చత్రగ్ధాదిభిఃస్వాదితచతుర్థేనాన్వయః-జిజ్ఞాసయాతత్తద్విశేషబుభుత్సయాపుణ్యంప్రబోధ్యశోయస్వతస్యహరిఃపుణ్యాక
థాతయాచ॥ ౨౨॥ అథేతి॥ అథా-రామాలభ-నిష్ఠాస్తామసాః-ఇంద్రియారామాః-కామనిష్ఠారాజసాః-తైఃసహయాగౌరవీతస్యా
మత్యష్టయాతేమాంచయేసమ్మతాలభాః-కామాశ్చతేమమసరిగ్రహణ-వివిక్తేవిజనెయారుచిస్తయాఅత్తస్వేవపరితోషచమతిఃస్యాత్
కింతుహరెగుణపియ్యాపహాద్వినాతస్త్వి-సతివిచిత్రేరుచిన-కార్యానచాత్మనిపరితోషః-కార్యభిత్వర్థః॥ ౨౩॥ అహింసయేతి॥ హ
రమహంస్యచర్యయాఉపశమాదిప్రధానయావృత్త్యాస్త్రైత్యాఅత్తహితామనంధాననముకుందాచరితమేవగ్ర్యంసీధుశ్రేష్ఠమమృతం
తచ్చరితస్తృతిసుఖైత్యర్థః-మాగాంతరస్యానించయా-నిరీహయానాగజేమాధాత్రియారామాత్వేన-ద్వంద్వతితిక్షయాశీతోష్ణాది
ద్వంద్వసహనసేతి॥ ౨౪॥ కథయేత్యత్రోక్తమపికథనం-భక్తావంతరంగత్వేనపునరుచ్యతే-హరితి-తత్పరాఃహరిభక్తఃతేహంతరగా
ఘారాఃకణాలంకారభూతాఃయేహరిఃగుణాఃతేమమభిధానననదసతికార్యకారణరూపే॥ ౨౫॥ భవత్వన్యత్రాసంగలత్తురతిశ్చతే
తఃకిమతలహ-యదేతి-యదానిష్ఠాంప్రాప్తరతిభవతితదాలచార్యవాగ్దేవాజ్ఞానవిరాగరంహసాజ్ఞానవైరాగ్యయాగేనఅవీర్యంని

ద్వావింశోధ్యాయః - తదాత్మకం - ఉక్తిః ప్రజ్వలితోస్త్రియోనిమరణిమివయద్వయదారితరాచార్యానుగ్రహశ్చతదాత్మజ్ఞాన
విరాగతానాం నోద్ధితః సాక్షాత్కారః అవీర్యంపునః ప్రరోహక్షమంయథానభవత్యేవంహృదయందహతి - శబ్దంసమాసం || ౨౬ || త
తః కిమత్రహ || దగ్ధశయజితి - దగ్ధః ఆశయాహృదయముసాధియస్య - అతఏవముక్తాః సమస్తాస్తద్భూతాః కర్మత్వాదయోదేశ - అత్తన
స్వకాశాన్మహిమూటాది - అంతఃసుఖదుఃఖాది - నైవవిచక్షేపశశ్యత్యేవ - కుతఇత్యపేక్షాయాం ప్రప్యదృశ్యప్రతీతైరంతఃకరణహతు
త్వాదిత్వాహ - పరోదృశ్యః ఆత్మాప్రప్తతగూర్వన్వ్యవధానంభేదకం పూర్వమాసీత్ - తస్యవినాశేసతి యథాస్వప్నైరాజాహమిత్యా
రోపితంపైన్యాదిత్రష్టారందృశ్యంసైన్యంచస్వప్నావస్థానాశేనపశ్యతీతదన్య || ౨౭ || త్రప్యదృశ్యభేదప్రతీతైరంతఃకరణహతుత్వమ
స్వయవ్యతిరేకకాభ్యాముపపాదయతి - ఆత్మానమితి - ఆత్మానంత్రప్తారంజింత్రయాభాంధృశ్యంఉభయోస్తయోః పరంసంబంధహతుమ
హంకారంచఆశయంతఃకరణసత్యవజ్రత్వస్మయోఃపశ్యతిఅన్యథామమస్తా - తదుక్తం || ౨౮ || దృశ్యామరంజితంత్రప్యదృశ్యంత్ర
ప్రసరంజితమ్ | అహంబృహ్మోభయంత్రంతన్నాశదైన్యతమాత్మనభితి || ౨౯ || ఏకస్త్రిన్నాత్మనీదృశ్యాదిభేదప్రతీతి రాహితీతివృత్తాం
తేనస్వప్తయతి - నిమిత్తభితి - లోకేపిచసర్వత్రజలనపాణాదాభేదనిమిత్తేనత్యేవ అత్తనోఽనిబభూతస్య పరస్యప్రతిబింబస్యచభేదంప
శ్యతిసతుజలాద్యభావే || ౩౦ || తదేవంచతుర్థిః అసంగాత్తరతోమోక్షహతుత్వముక్తం ఇదానీమనాత్మరతేనంసారహతుత్వమా

యదారతి ర్మహానైస్థికిపుమానాచార్య వాణ్జ్ఞానవిరాగరంహసా | దహత్యవీర్యంహృదయంజీ
వకోశంపంచాత్మకంయోనిమి ప్లాఢ్యతోస్త్రిః || ౨౬ || దగ్ధశయోముక్తసమస్తతద్భూతోనై వాత్మనో
బహిరంతర్విచక్షే | పరాత్మనోర్యద్వ్యవధానంపురస్తాత్స్వపైయథాపుగువస్తద్విదాశే || ౨౭ ||
ఆత్మానమింద్రియార్థంచపరంయమభయోరపిసత్యాశయఉపాధౌనైపుమాన్వశ్యతీనాన్యథా || ౨౮ ||
నిమిత్తేనతసర్వత్రజలాదావపిపూరుషః | అత్తనశ్చపరస్యాపిభిదాంపశ్యతీనాన్యథా || ౨౯ || ఇంద్రియై
ర్విషయాకృష్టైరాక్షిప్తంధ్యాయతాంనునః | చెతనాంహరతేబుద్ధేః స్తంబస్తాయమివప్రాదాత్ || ౩౦ ||
ప్రశ్యత్యనుస్మృతిశ్చిత్తంజ్ఞానభ్రంశఃస్మృతిక్షయోతద్రోధంకవయః | ప్రాహురాత్మపహ్నావమాన్య
నః || ౩౧ || నాతఃపరతరోలోకేపుంసస్సావర్థవ్యశిత్రముః | యదభ్యన్యస్యప్రేయస్తవమాత్మనఃస్వవ్య
తిత్రమాత్ || ౩౨ || అథేంద్రియార్థాభిధానంసర్వాగ్ధాపహ్నాపూన్పణాం | భ్రంశితోజ్ఞానవిజ్ఞానా
ద్యనావిశేషిముఖ్యతామ్ || ౩౩ || నకుర్వాత్రైవచిత్తంగంతమస్తీవ్రంతితీరుకః | ధర్మార్థకామమోక్షా
ణాంయదత్యంతవిఘాతుకమ్ || ౩౪ || తత్రాపిమోక్షపవార్థాత్యంతింకతయేష్యతే | ప్రేవర్గ్యోగ్ధో
యతోనిత్యఃకృతాంతభయసంయుతః || ౩౫ || పరేవరేచయేథావాగుణవ్యతికరాదను | నతేషాంవిద్య
తేయేమతఃశవిధ్వంసితాశేషామ్ || ౩౬ || తత్త్వంసరేంద్రజగతామధితస్థుచంచదేహేంద్రియాసు

హ - ఇంద్రియైరితి - భావయతాంగుణారోపణస్తరతాంపురిసామింద్రియాణిస్త్వైవిచక్షేత్సాకృత్యంతే-విషయాసక్తింప్రాప్యంతే-తై
శ్చమనఆక్షిప్యతేతచ్చబుద్ధస్యకాశాచ్యేతనానిచారసామగ్ధ్యంహరణివితచ్చావివేకినాసలక్యతఇతిదృష్టాంతేనాహ - తీరజఃకుశాదిస్త
బోయథామూలైస్త్రయంప్రాదాదపహరతితదన్య || ౩౦ || ప్రశ్యతీతి || చిత్తంచేతనామనుతస్యామపహృతాయాంస్మృతిః పూర్వాపరాను
సంధానంభ్రశ్యతివివంతప్రభంజ్ఞానభ్రంశంఅత్తనవివహతోః అత్తనోపహ్నావంనాశంప్రామా || ౩౧ || వివంభూతోనాశోభవతుతత
శ్చకిమిత్యత్రహ - నెతి - యదధియమధిక్యత్య - అన్యన్యవిషయస్యప్రియతమత్వం || ౩౨ || అత్తనస్త్రకామాయసర్వంప్రియంభవతీతిప్రతేః
తస్యాత్మనఃస్వేనైవనూవ్యతిత్రనూపహ్నావఃతస్మాత్యఃస్వభావాశఃఅతఃపరతరఃస్వాభావాశోనాస్తీ || ౩౩ || కుతఇత్యత్రహ || అ
థేతి - విషయస్యఅథాస్వాభిధానంఇంద్రియార్థః కామస్తస్యాభిధానం సర్వాభావాశః జ్ఞానంవిజ్ఞానం పరోక్షపరోక్షంయేన
భావనైముఖ్యతాంస్థాపరతాం || ౩౪ || అనాత్మగతేనభావాతుత్వముక్తంసంగస్యాప్యాహ - నెతి - యద్యస్తథర్మాదీనాం విఘాతుకంత
స్తీకాసంగంతమస్యంసారం || ౩౫ || తుల్యశన్నిదేశాశాత్పరుషాభావాద్యక్రాంతింవారయతి - తత్రైతి - తత్రాపికృతాంతఃకాలః || ౩౬ ||
భయసంయుతత్వమేనాహ || పరభితి - పరప్రాప్త్యదయఃఅవరేఅస్తదాదయః గుణయోభాదమపహృత్యవంతితుశః కాలఃతేనవిధ్వంసితాఆ
హయేషాం || ౩౭ || తత్త్వమితి || యస్తాదనాత్మరతితసభావాతుతత్త్వాజ్జగతాంజగమానాం - తస్మిన్సంస్థాపరాణాంచ - దేహాదిభిరా
త్మనాహంకారాణాంఅమృతానాంహృదియశ్చకాస్తీప్రకాశతేతమవేహి - కథంసోస్తీతిసోస్తీతిపాతనవివకోస్తీతతోన్యగసదిత్యభావః
భావజోహృదిచకాస్తీనాన్యస్త్రాహ - తేత్రవివంజీవంతపతినియమయతీతితేత్రవిత్తపస్తస్యభవస్తత్రతయా - అంతర్యామిరూపే

౩౫౦ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - ద్వావింశోధ్యాయః :

అయద్యాత్రైవితైతహంకురుతాస్సుదేవతీతైత్రైవిత్రపఃతేనరూపేణజీవస్తుపారతంత్ర్యాన్నపాతి-ననుకర్తజీవంనియచ్ఛతి-సతవిః
 ప్రత్యక్షః-తహి-బుద్ధిః-సప్రత్యక్-ప్రతిలోమంచకాస్తీ-బుద్ధిస్తుపరాగ్విషయాకారేణ-తహ్యేహంకారః-సవిపక్షోన్యస్త్యైవై-స
 తుపరిచ్ఛిన్నః-విపంభూతోయోధగవాతమవేహితి॥ ౩౭॥ ఘోరరజంగమాదీనాంహృదిచకాస్తీమ్యక్తేమంసత్వంతర్వంబంధాదీశ్వర
 స్యమానిత్యంచప్రసక్త-నిరాకురవన్నుద్రిక్తభక్త్యాతంత్రణమతి॥ యస్మిన్నితి-యస్మిన్నిదంసదసతాత్మతయాదిత్యైష్ట్యకృష్టభా
 వేనకార్యకారణభావేనవా-మామైవవిభాతి-తంత్రప్రపద్య-మాయాన్వేహతుః-వివేకేనవిధుతిః-నిరాకృత్యేన్యోన్యత-స్రజివేతివాశబ్దో
 దృష్టాంతే-నిత్యముక్త-యతఃపరిశుద్ధం-తత్తుతః-విబుధంతత్త్వంసత్యం-ఆతవిప్రచూర్యాధాతిభిః-కర్మభిః-కలిలామలినాప్ర
 కృతిర్యనంతం॥ ౩౮॥ తమవేహితిజ్ఞానముపదిష్టంతస్యజ్ఞానస్యదుష్టరత్వేనభక్తిముపదిశతిద్వాభ్యాం॥ యదితి-యస్యపాపపంకజయోఃప
 లాశానిఅంగుళయః-తేహంవిలాసః-కాంతిఃతస్యభక్త్యాస్త్యైత్యాకర్మాశయంతహంకారరూపంహృదయగ్రంథి-కర్మభిరేవగ్రథితం-
 రిక్తానిర్విషయామతర్యేషాం-రుద్ధః-ప్రత్యాహుతిః-ప్రోతోగణ్యంద్రియవగోధైః-అరణ్యశరణం॥ ౩౯॥ నను॥ శ్రు॥ బ్రహ్మవిదా
 బ్ధౌతిపరమితిశ్రుతేకథంయతయోనోద్ధ-ధయంతిత్వచ్యతేతత్ప్రాహ-కృత్యైతి॥ అష్టవేశాః-ష్టవస్తరణాహతుః-ఈశోయమం-తేనభ
 వంతితితథామహానిహతరణకృత్యైః-తేఽపిసుఖేనయోగాదినాగంతియమద్వ్యగ్రహంభవాణావంతితిపరాంతితత్త్వమదౌ

ధిషణాత్కర్మభిరావృతానామ్|యః|తైత్త్రైవిత్రపతయాహృదివిష్వగావిః|ప్రత్యక్చకాస్తీభగవాతమవే
 హిసోస్తి॥ ౩౭॥ యస్మిన్నిదంసదసతాత్మతయావిభాతిమానూవివేకవిధుతిస్రజివాహిబుద్ధిః|తంనిత్య
 ముక్తపరిశుద్ధవిబుద్ధతత్త్వంప్రత్యాధకర్తృకలిలప్రకృతీంప్రపద్య॥ ౩౮॥ యత్పాదపంకజపలాశవిలా
 సభక్త్యాకర్మాశయగ్రథితముద్గ్ర-థయంతిసంతః|తద్వన్నరిక్తమతయోయతయోపిరుద్ధప్రోతో
 గుణాస్తనురణంభజవాసుదేవమ్॥ ౩౯॥
 కృత్యోనుహానిహభవాగ్లవముష్టవేశాఃషడ్వర్గనక్రమసుఖానంతర్యయంతి|తద్వంహరెర్భగవతోభజ
 నీయగుంఘ్రంకృత్యోజుపవ్యసనముత్తరమస్తరార్థమ్*॥౪౦॥మైత్రేయః॥ సేవంబ్రహ్మపుత్రేణకు
 మారేణాత్మమేధసా|దర్శితాత్మగతిస్సమ్యక్ప్రశస్యోవాదగంన్యపః॥ ౪౧॥రాజా॥కృతోమేనుగ్రహః
 పూర్వంహరిణార్తానుకంపినా|తమాపాదయితుంబ్రహ్మభృగవాయూయమాగతాః॥౪౨॥నిష్పాది
 తంతుకాత్సైన్యనభగవద్భిర్భృణాళుభిః|సాధూచ్ఛిష్టంహిసర్వంమేఆత్మనాసహకిందః॥ ౪౩॥
 ప్రాణాదానాస్సతాబ్రహ్మన్యహాశ్చసపరిచ్ఛదాః|రాజ్యంబలంమహీకోశమితినర్వంనివేదితమ్|
 ౪౪॥ సేనాపత్యంచరాజ్యంచదండనెత్యత్వమేవచ|సర్వలోకాధిపత్యంచవేదశాస్త్రవిదహాని॥
 ౪౫॥స్వమేవబ్రాహ్మణోభుజైస్సంవస్తైస్సందదాచిచ|తస్యైవానుగ్రహణాన్నంభంజతేతుప్రి
 యాదయః॥ ౪౬॥ యైరీశ్వరీభగవతోగతిరాత్మవాదవేకాంతతోనిగమిభిః|ప్రతిపాదితానః|తుష్యం
 తప్తదశ్రుకరుణాస్సవృతేననిత్యంనానుతప్రకీకరోతివిమోదపాశ్రమ్| ౪౭॥ మైత్రేయః॥

జంస్త్వంకుస్తరాణంకుస్తరాణవమిత్యధః-యద్యాఅణశ్చైవకారాభావతః-కుస్తరోదకరూపంచ్యససమిత్యధః॥ ౪౦॥
 సజ్జతి॥ అత్తమేధసాబ్రహ్మవిదా-దశాతాఅత్తనోగతిస్తస్యేన్యస్తైః॥౪౧॥కృత్యైతి॥బ్రహ్మన్నితసంభాధనం-ప్రాధాన్యాదేకస్య-
 యూయమిత్వక్తిఃసర్వాప్రతి॥ ౪౨॥ నిష్పాదితమితి॥
 అత్తనాదేహేనసహసర్వంరాజ్యాదికంమదీయంసాధూచ్ఛిష్టంసాధుభిఃస్వీయంసన్నహ్యంప్రసాదరూపేణదత్తంఅతస్తత్రమమస్వ
 త్యాభావాగురుదక్షిణాధఃకిందదేనహిపిత్రాదత్తంనాచకాదితస్యేదానరూపేణప్రత్యప్యతే॥౪౩॥నివేదనంతుతదీయస్యేవసమ
 పణంయథాభ్యుత్థోరాజ్ఞేసేనారూపేణతాంబూలాదికమపణయతితథామయాపిసర్వంనివేదితంస్వీకురుతేత్యాహ॥ ప్రాణాది॥౪౪॥
 అత్తనఃస్వత్యాభావంప్రపంచయతిసేనాపత్యంచేతిద్వాభ్యాం॥ ౪౫॥ స్వమితి॥ వస్తేపరిధతే-అన్నమాత్రంకేవలంభంజతేనతుదా
 నేస్వతంత్రాః॥ ౪౬॥ సత్యపిస్వత్యేసర్వస్వేనాపినగురోఃప్రత్యపకతుంశక్యమిత్యాహ-యైరితి॥ అత్తవాదేఅభ్యాత్మవిచార-వి
 కాంతతఃనిశ్చయేన-నిగమిభిఃవేదవిద్భిః-తేనిత్యమసృకరుణాఃస్వకృతేనైవదీనోద్ధరణకమణాతుష్యంతు-కోనానుతత్త్వముపకా
 రంప్రతిస్వయముపకరోతి-ఉపపాత్రమంజనింవి నామయఅంజనిరేవతేభ్యోబద్ధిత్యధః-యద్వావిదోదపాత్రంఆపహసాన్నదంప్ర
 త్యపకారేప్రకృతోజనానామపహసాన్నదంభవేదిత్యధః॥ ౪౭॥ త్యైతి॥ భూపణాకాశమాగ్నేతాః॥ ౪౮॥ వైస్యైతి॥ భూ

త్యోముఖ్యః - ఆధ్యాత్మశిష్యుడు సంస్థితరీతాగ్రతాతయ ఆత్మస్య వస్థితస్సమన్ ॥ ౪౯ ॥ కర్మాణి ॥ బ్రహ్మసాత్త్వతంత్రబ్రహ్మగృహీ
తంయథాభవతితథా ॥ ౫౦ ॥ ఫలమితి - నిర్విషంగః కర్మస్వనాసక్తః - కర్మాధ్యక్షంకర్మసాక్షిగముదాసీనంమన్వానోకరోతితిపూర్వైతైవా
న్వయః - నాసజ్జతేమ్యత్తరేణవ ॥ ౫౧ ॥ ౫౨ ॥ ఏవమితి ॥ అచి-షథార్యాం ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ ౫౫ ॥ రాజేతి ॥ సోమశ్చాసారాణాచసజ్జ
త - భవోవసుధసంగృహ్యైవిస్సజంశ్చాసామూర్యవత్ - రాజ్ఞః ప్రతపనమాజ్ఞాకగం ॥ ౫౬ ॥ దుధఃపానం ॥ అస్మిరివదుధఃపానం ద్యో
స్స్వగఃజవ ॥ ౫౭ ॥ వషఃతీతి ॥ సముద్రోయథాగాంధీర్వైతావానితినబుధ్యతేతథా - అసావభిప్రాయతోమనోభః - అచలరా
టమేరురివ ॥ ౫౮ ॥ ౫౯ ॥ మాతరిశ్వేతి ॥ సర్వాత్మాసర్వత్రసంచారశక్తిఃబలాదిభిఃసర్వాత్మామాతరిశ్వేవ - భూతరాట్కీరుద్రః ॥ ౬౦ ॥

తతః త్తమోగపతయతదిరాజేన పూజితాః । శీలంతదీయంతం సంపః ఘాహువన్తి పతాన్యశామ్ ॥ ౪౮ ॥ వై
స్యోపేకుర్యోమహతాన్ సంస్థిత్యాధ్యాత్మశిక్షయా । అప్తకామమివాత్మానం మేనతత్త్వన్యవస్థితః ॥ ౪౯ ॥

కర్తాణిచయథాదేశంయథాకాలంయథాబలమ్|యథోచితంయథావ్యవసరం(ప్ర)స్తాప్నోతమ్||

౫౦॥ ఫలంబ్రహ్మణిఃన్న స్య నిర్విషంగస్సమాహితః॥ కర్మాధ్యయంచమన్వానతత్త్వానఃప్రకృతేః

పరమ॥ ౨౧॥ గృహమున ర్థమా నోపిససామ్రాజ్యశ్రియాన్వితః॥ నాసజ్జతేన్ద్రియార్థైస్స నిరహంసు

చిర్రు వత్ ॥ ౫౨ ॥ ఎవసు ధ్యాస్త్యయోగైనకర్తాణ్యనుసమాచరన్ ॥ పుత్రానుత్పాదనూమాసపం

చార్మిష్యాన్తసంమతః॥ ౫౩॥ విజితాశ్వంధూమ్రకేశంహర్షశ్వంప్రవిణంవృకమ్। సర్వేషాంలాః

కపాలానాదధైర్యకఃపృథ్వీశాన్ ॥ ౫౪ ॥ గోపీధాయజగత్సృష్టేకాలస్వస్వచ్ఛయశాన్తకః । మ

సూవాజ్ఞా రిశిస్స మైర్గు జైస్సంరంజయన్మ జాః॥౫౫॥ రాజేన్ద్రా న్నాను ధేయంసోమరాజ్య

వా.పరః । సూర్యవర్షిస్సృజన్మహాన్మతమశ్చభూమౌవసు । ౫౬ । దుర్బహుః సైజసేవాగ్నిర్మహేం

ప్రతివదుజయః । తిరుమయధరిత్రవద్యోరివాభీష్టదొన్నకామ్ ॥ ౫౭ ॥ వషణిస్తయథాకానుంప

రస్మత్తవతర్పయన్ । సముక్రొత్తవదుర్మోదస్సత్వేనాచలరాడివ । ౫౮॥ ధర్మరాడివశీతూచూమేశ్వ

రైనువువానివ । కుజెరభవకోశాఢ్యోగుప్తార్థోవరుణోయథా ॥ ౫౯ ॥ మాతరిశ్వేవసర్వాః బల

ననుహసాజసా । అవిషహ్యతయా దే ప్రాభగవాన్ముతరాడివ ॥ ౬౦ ॥ కందపజ్జవసౌందర్యము

నస్సేమ్యగరాడివ। వాత్సత్వమనువన్నగ్రాణాంప్రభుత్వైభగవానజః॥౬౦॥బహుస్సత్త్విబృహహావా

దత్తశ్రవణ తేస్వస్యయంహారిః । భక్త్యా శౌగురువి సేషు విషగ్ధేనానువ గిషు ॥ హి । యా । ప । శ । య ॥

శ్రావణ, తులసీపర్యవేక్షణ ౬౨ | తీర్థం దుగ్గిరయ్యాపుంబి | సేవాశ్చర్యం చరణాశ్చర్యం | పరిమళం

రరం దైవం సీ శాం రామం శామివ॥ ౬౩॥

[illegible]

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థః స్కంధః - ద్వావింశోధ్యాయః. ***

శ్రావణముః॥ దృష్ట్యానం ప్రవయస మేకదా వై నృత్యవాక్ । ఆత్మనావర్ధితా శేషస్వానుసర్గః ప్ర

జాపతిః॥ ౧॥ జగత స్తస్మాదౌత్సాహి పివృత్తిదోధర్మభృన్సతామ్ నిష్పాదితేశ్వరాదేశోయదర్మమహాబజ్జి

పా. ౨. ఆత్మజేష్ఠాష్టజాన్యస్యవిరహోద్రవతీమివ । ప్రజాసువిమనస్స్వీకన్స దారోగ్యాత్తపో

తేంద్రపాదవితి॥ అష్టాదశాక్షః॥ ౧౭॥ పృథ్వీతరణి॥ ఆత్మవత్ప్రేక్షితేంద్రియస్సభక్త్యాదిభిః పరాభోగ్యమచాత్మనైవభుజ్యః॥ ౧౮॥

మః ॥ ౧౦ ॥ శీత్యైశ్చ ॥ పుంభిః సత్పురుషైః రామః సీతా పతిర్యథా సతాంకణరంభైః ప్రవిభ్యః ॥ ౧౧ ॥ ఇతిభానాథః దీపికాయాం -

[illegible]

ప్రతి || అయోవింశతిభార్యస్య వివాహాంతర్యామినిః | వివాహపథియన్యభిజ్ఞైః కుంభగతిర్యతే || ౧ || పృష్ఠపతి - ప్రజయనంకృత్యంబుజ్ఞాత
హావనమగాదితృతీయవాన్యయః - సృత్యభోజనరతఃత్వాదిసరతఃపురగామదినసృత్యభిజ్ఞైఃకృత్యేజఃసృజనరత్యయః || ౨ || సృత్యభి

విష్ణుదితః ఈశ్వరాదేశో ప్రసాదానాదియోగ - జన్మివాన్ సతః॥ ౨॥ ఆత్మజెహ్యత - ఆత్మజాంపుత్ర్యం - విజయప్రసంగం రామరాజు -

సదాః సకార్యః ॥ తత్రేతి - అదాభ్యాః విష్ణునాశయతుమశక్త్యానియమాః యస్య - వాసప్రస్థానాం సుసంపన్నైః కైరవసి అత్యుః

...

3౫౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - శ్రయోవింశోధ్యాయః :

శ్రువత్తఃకరణాత్తఃస్వస్వధరామండలస్యవిజయేభూర్వంశామహతాయశ్చైవప్రవృత్తఃతత్త్వః | ౪ | ఉగ్రంతపోదర్శయతిత్రిభిః - కందమూలైరితి - క్వచిత్కదాచిత్ | ౫ | శ్రీశ్చైతి - చతుర్థాస్తంభాత్కారోగ్నయఃఉపసూర్యఇతిపంచానాంతపతాంతపఃసంతాపో యస్యపంచతపాః - అసారంసహతఇతిఅసారమేత్ - శిశుఃకలుత - స్థితితేజయఃభూమిశయనఃసర్వదా | ౬ | ౭ | తేనతి - తేనతపసాశ్ర మానుసిద్ధేనశనైఃప్రాప్తేన - భవస్తానినిరస్తానికర్మాణీయస్య - ఆతపవలమలఃఆశయాయస్య - భిన్నానిబంధనానివాసనాయస్య | ౮ | ౯ | ౧౦ | తస్యేతి - పరికర్తృణాపరిచర్యయా - శుద్ధసత్త్వఃఅత్మామనోయస్యతస్య - జ్ఞానమభావ - కీదృశంయేననిజముపాధింజీవతూశం - హృదయగ్రంధింసంశయానాంఅసంభవాదీనాంపదమాశ్రయం - విచ్ఛేద - కీదృశేనఅనయాభక్త్యానిశితేన - కథంభూతయాతస్యధగవతః సంస్తరణేనానుభూతిఃసంప్రాప్తిఃయస్యాఃతయానిశితేన | ౧౧ | భిన్నేతి - కించభిన్నాఅన్యధీదేహమాత్మబుద్ధిర్యస్య - యతోధిగతాత్మగతిః అతపవనిరీహఃప్రాప్తానుసిద్ధిమసిస్సృహః - యేనవయునేనజ్ఞానేనఇదంసంశయపదంవిచ్ఛేద - తత్తత్త్వజేత్యక్తవాత్ - తత్ప్రయత్నాద ప్యపరరామేత్యర్థః - తస్య యోగసిద్ధిప్వపినిస్సృహత్వంయుక్తమేవేత్యాహతావన్నప్రమత్తఃకంతుప్రమత్తోభవతి - తస్యశ్రీకృష్ణక థారతత్వాన్నతానులోభోవాయతఇత్యర్థః | ౧౨ | ౧౩ | దేహత్యాగప్రకారమాహ || పంచభిఃసంపీడ్యతీపాయంగుపంసంపీడ్యతి - ము క్తాససంసూచితం || శ్లో || సంపీడ్యసీవసంసూక్ష్మంగుల్ఫేనైవతుమధ్యతః | సవ్యదక్షిణగుల్ఫేనముక్తాసమితిరితమితి || మూలాధారాద్వా యుముత్సావయత్ఉభయం సయత్ నాభ్యామవస్థాస్యతతఃకోష్ఠేవ్యవస్థాస్యఅయూయుజితువ్యతరేణావ్యయః - కోష్ఠావ్యవహః హృ

ర | కందమూలఫలాహారస్తృణవగ్జాశనఃక్వచిత్ | అబ్బతుఃకణిచిన్తా సావామయభతు స్రగఃవరమ్ ||

౫ | శ్రీశ్చైవంచతపావీరోవషాస్వాసారమాన్యునిః | ఆకంఠమగ్నశ్శిశిరఉదకస్థండిలశయః || ౬ ||

తితిఃపూర్వ తవాద్ధాంతఉద్వేగతేతాజితానిలః | ఆరిరాధయిమఃకృష్ణమచరత్రపఉగ్రమమ్ || ౭ || తేన

శ్రమానుసిద్ధేనధ్వస్తకర్తామలాశయః | ప్రాణాయామైస్సన్నిరుద్ధపద్వర్గశ్చిన్నబంధనః || ౮ ||

సనత్తు మారోభగవాన్యదాహాధ్యాత్మికంపరమ్ | యోగంతేనైవపురుషమభజత్పురుషమభాః

౯ | భగవద్ధర్మిణస్సాధోః శ్రద్ధయాయత తస్పదాభక్తిర్భగవతిబ్రహ్మణ్యనన్యవిషయాభవత్ | ౧౦ |

తస్యానయాభగవతః పరికర్తృశుద్ధసత్త్వత్వనస్తదనుసంస్తరణానుభూత్యాజ్ఞానంవిరక్తిమదభూన్తి

శితేనయేనవిచ్ఛేదసంశయపదంనిజజీవకోశమ్ || ౧౧ || భిన్నాన్యధీరధిగతాత్మగతిర్నిరీహస్తస్తన్యజే

చ్ఛి నదినంవయునేనయేన | తావన్నయోగగతిభిర్య తిరప్రమత్తోయావద్దదాగ్రజకథాసురతంసమ

ర్భాత్ || ౧౨ || ఏవంసవీరప్రవరస్సంయోజ్యాత్వా సమాన్యవి | బ్రహ్మభూతోద్భవంకాలేగత్యాజస్వ

కలేబరమ్ || ౧౩ || సంపీడ్యపాయంపాష్టిభ్యాంవాయుముత్సారయత్శనైః | నాభ్యాంకోష్ఠేష్య

వస్థాప్యహృదురఃకంఠశ్చేషణి | ౧౪ || ఉత్సర్పయన్నసూన్యాధిక్రమేణావేశ్యసిస్సృహః | వా

యుంవాయాక్షితోకాయంతేజస్తేజస్యయాయుజత్ | ౧౫ || భాన్యాకాశేద్రవంతోయేయథాస్థానం

విభాగశః | షితిమంభసితతేజస్యదోవాయానభస్యముమ్ || ౧౬ || ఇంద్రియేషుమనస్తానికన్తాత్మై

దాదీనాంవ్యంజైవ్యంశిష్యాభ్రామధ్యంతస్త్రి || ౧౭ || ఉత్సర్పయన్తి || తదివాయుం - పాతాంతర - వివమహాప్రాణానత్సపా యత్ - శ్రమేణముద్ధిక్రమ్యరంధ్రేచావేశ్యతతోదేహరంభకపంచభూతానిసమప్తిభూతేమవిలాపితనాత్ - తదాహ - వాయుఃపాహ్యా వాయుః - అయూయుజత్పీతీకృతవాత్ - కాయందేహగతంకతినాంశంక్షితమ్ || ౧౮ || భాసిత || భానిఇంద్రియచ్ఛిద్రాణి - ద్రవాంశంతోయే - తదేవందేహంప్రవిలాస్యాద్వితీయాత్ప్రతిపత్త్యర్థంమహాభూతానామపిలయమాహ - షీతింఅంభసీపీతీకృతనాత్ - అత్తంభఃఅదస్తే జఃఅముంనాయుగ || ౧౯ || తదేవంతామసాహంకారకార్యస్యాకాశపర్యంతస్యలయముక్త్యాసాక్ష్యకరాజసాహంకారకార్యణంలయ మాహ - ఇంద్రియేష్యతి - ఇంద్రియేషు - మనఇతిదేవానామపుష్పలక్షణం - సవికల్పకన్ధానమనసఃఇంద్రియైరాకషణాత్తేమలయాభిధా నేనతుకార్యత్వాత్ - తదుక్తంశితాను || శ్లో || ఇంద్రియాతాంహవరతాంయస్తనోమవిధీయతఇతి || శ్లో || ఇంద్రియైవిషయాకృష్టైరాక్షి స్తంధ్యాతాంమనఇతిఇంద్రియేషునభితిపాతేప్యయమేవాధాః - భట్టాదీనాంభుతేనభగ్నామృషంకేసాంచిన్తాసంసంసమానికత్వమ తేషీంద్రియవ్యాపారోద్యేవ - నతోగుణశ్చక్షుఃశ్రోత్రగ్రాహ్యః - అతేషీంద్రియగ్రాహ్యత్వాదింద్రియేషునభోవిలాపితమితి - తానిం ద్రియాణియథోద్భవంఉద్భవోక్తప్రవృద్దిలాభఃసచవిషయాధీనఇతిశ్రోత్రాదీనాంవిషయేషుతాదిములయః - యద్వాతన్నాత్రకార్యా జ్యవేంద్రియాణిమనోస్యపంఛీకృతపంచతన్నాత్రకార్యం - అహంకారాదికత్వాభిధానం తదధీనత్వవిషయైత్యవిరోధః - భూతాదినా హంకారేణప్రాగభిప్రేక్షనస్సహితానీంద్రియాణి - ఉక్తిప్రపరతోసత్వా - భూతాదీస్తా తేనసహమహత్తత్వేసందర్భఇత్యర్థ || ౧౭ ||

తమితి॥ సర్వమంగుళానాంకార్యాణాంవిన్యాసస్థితిఃయస్మిన్ - తంమహావ్రం నూయామమేమామూ సాధిప్రధానజీవే - తంచానుశయ
ముసాధింయఃపూర్వమనుశయీపుమాజీవఃఅసాన్మధుఃప్రహ్లాబీస్థితస్సుజహతిత్యర్థః॥ ౧౮॥ వనప్రవేశమారభ్యరాజ్ఞాఃకథామా
హచతుర్థిఃఅవివాహమతి-అనుగతాఅనుజగామ-అతదహ-అతదపినామాతియాశింపద్భ్యాంభవఃస్వశాసమితియత్॥౧౯॥అతీవే
తి-భతుకప్రతం యద్భూమిశయనాదితస్మిన్ భర్తృయానిచ్చితయాముషీణామయ మాషీదేహయాత్రాకందమూలాదివృత్తిస్తయాచటి
తీందుఃఖింసప్రాపతత్రహతుఃప్రేయసఃకరణస్వశాసంమానశ్చతాభ్యాం నివృత్తిర్యసాః॥ ౨౦॥ దేహమితి॥ పృథివ్యాఃపత్యఃదు
హిర్మత్వంతుతస్యాదేవతారూపేణవిషన్మంసప్తమఖిలంచేతనాదికంయస్మిన్ - తథాభూతందేహమాలక్య-తద్దేహంచితామారోఽయత్॥

మ యథోద్భవమ్ । భూతాదినాగ్ధాన్యత్ ఓష్యమహత్యాత్మనిసందధే॥౧౯॥ తంసర్వగుణవిన్యాసం
జీవేమాయామయేన్యథాత్ । తంచానుశయమాన్యస్థమసావనుశయీపుమా॥ ౧౮॥జ్ఞానవైరాగ్య
వీర్యేణస్వయాపస్థోజహత్ప్రభుః । అవిరూనునుహోరాజ్ఞీతత్పన్న్యమగతావనమ్ । సుకుమార్యత
దత్తాదయత్పద్భ్యాంస్వశాసంభవః॥౧౯॥అతీవభర్తృప్రతభర్తృనిష్ఠయాశుశ్రూషయాచార్షదే
హయాత్రయా । నావిందతార్తింపరికర్మితపిసాప్రేయఃకరస్వశాసమాననిర్వృతిః॥౨౦॥ దేహంపి
పన్నాఖిలచేతనాదికంపత్యఃపృథివ్యాదయితస్యచార్జినః । ఆలక్యకించచ్చవిలప్యసాసతీదితానుథా
రోపయదద్రిసానుని॥౨౧॥విధాయకృత్యంప్రాదిసీజలాప్లుతాకృతోద్దకంభర్తృరుదారకర్తృణః॥నత్వా
దిఃస్థాంస్త్రిదశాంస్త్రిఃపరీత్యవివేశవహ్నింధ్యాయతీభర్తృపాదమ్॥౨౨॥విలాక్యానుగతంసాగ్ధీం
వృసుంవీరవరంహమ్ । తుప్తపుర్రరదాదైవైదైవపత్న్యస్సహస్రశః॥ ౨౩॥ కుర్వంస్యఃకుసుమాసా
రంశస్త్రిన్దంవరసానునినవత్సవసురతూర్యేషుగృణంస్తపరస్పరమ్॥ ౨౪॥ దేవ్యః॥ అశూలాశయం
వధూర్ధన్యానానైవంభూభుజాంపతిమ్ । సర్వాన్మనావశింభేజేయజ్ఞేశంశ్రీవధూరివ॥౨౫॥సైమానూ
నంప్రజత్యూర్ధ్వమనువైన్యంపసంసతీ । వశ్యతాస్తానతీత్యార్చిమృవిభావ్యేనకర్తృణా॥౨౬॥తేహం
దురాపకింవాన్యన్తర్త్యానాంభగవత్పదమ్భువిలోకాయుషామైవైవైష్ణర్త్యంసాధయంతుత
॥౨౭॥సపంచితోబతాత్మదృక్తృచ్చైణమహతాభువిలభ్యావవర్త్యంమానుష్యంవిషయేషువిషజ్జతే॥
౨౮॥మైత్రేయః॥స్తువంతీషుసురస్త్రిష్టపఃపిలోకంగతావధూః । యంవాఆత్మవిదాంధుర్యోవైన్యః
ప్రాపామ్యతాశ్రయమ్॥౨౯॥ ఇన్ధంసూతానుభావౌసాప్మధుస్సభగవత్తమః । కీర్తితంతస్యచరిత
ముగ్ధామచరితస్యతే॥ ౩౦॥ యఇదంసుమహత్పుణ్యంశ్రద్ధయావహితఃపతేత్ । శ్రావయేచ్ఛ
ణుయాదాసినప్రథోఃపదవీమయాత్ । ౩౧॥ప్రాహ్మణోబ్రహ్మవర్చస్వీరాజమ్యోజగతీపతిః । వై
శ్యఃపతన్వీట్పతీస్సాన్యచ్ఛాన్త్రఉత్తమతామియాత్॥ ౩౨॥త్రిఃకృత్యమిదమాకర్ణ్యనరోనాన్యథా
దృతా । అప్రజస్సుప్రజతమోనిర్ధమోధనవత్తమః॥ ౩౩॥ అస్పృక్తీర్తిస్సుయశామూర్ఖోభవతిపండి
తః । ఇదంస్వస్త్యయినంపుంసామమంగళ్యనివారణమ్॥౩౪॥ ధన్యంయశస్యమాయుష్యంస్వర్గ్యంకలి
మలాపహమ్ । ధర్మార్థకామమోక్షాణాంసమ్యక్సిద్ధినుభీషుభిః॥ ౩౫॥ శ్రద్ధయైతదనుశ్రావ్యంచతు
ర్ణాంకారణంపరమ్ । సంగ్రామాభిముఖోరాజాశ్రుత్వైతదభియాతియా॥ ౩౬॥ బలింతస్మైహ
రంత్యగైరాజానఃవృథవేయథా ॥ ముత్రాన్యసంగోభగవత్యమలాంభక్తిముద్వహా॥ ౩౭॥ వైన్య

౨౧॥ విధామితి॥ కృత్యంతర్జాలోచితంవిధాయ-ప్రాదిన్యాజలెలపుతాస్తాతాసతీ-భతు-రుదకంపత్వాదివిలంతరీక్షితాన్నత్యా
వహ్నింత్రిఃప్రదక్షిణీకృత్య॥ ౨౨॥ విలాక్యామితి॥ దైవైస్సహతాః॥ ౨౩॥ కుర్వంత్యితి॥ గృణంతిస్తలభాషంత॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ తె
హమితి॥ భగవాన్పద్యతేగమ్యతేనెనెతితథా-తనైష్టర్త్యంజ్ఞానం-యేదగచలాయుషపిసాధయంతి-తేహమన్యదేవాదిపదంకిండు
లభంసకించిత్యర్థః॥౨౭॥ సఇతి॥ అన్యక్తంశోచంతి-సపంచిత్యితితత్తనైద్రుహ్యతిఅపవగ-సాధనంమానుష్యంబ్రాహ్మణవిష
యేష్యసత్తింయాతి॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ప్రాహ్మణ్యితి॥ విశాంపశ్యాదీనాంపతిఃసాః॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ బలిమితి॥ యద్యత్
భగవాన్సఖాని భవంతితథాపిముత్రన్యసంగపిత్రవజాదికుర్యాత్॥ ౩౭॥ వైన్యస్యేతి॥ మహతోభగవతోమహత్త్వస్యసూచకంపా

ధావీంపురుషసంబంధినీం పాథివా మితి వాచాః || 34 || అనుదినమితి || ప్రథమకీర్తయన్ - భవసింధాపాతాపదాయస్య || 35 ||
 * * * * * ఇతిధావాధాదీపికాయాం - త్రయోవింశాధ్యాయవాఖ్యా || * * * * *
 స్తోమికాదశభిరధ్యామైఃపుష్కరితమితితత్ప్రచేతసామథాష్టాభిస్తస్యధ్యపంచభిఃపితుః || ౧ || చతుర్వింశే ప్రపాత్రాత్పుష్కరితః ప్రాచీ
 నబహిఃపః || ప్రచేతసాంజనిస్తేభ్యరుక్రగీతంచవణ్యతే || ౨ || విజితాశ్వజితి - అధిరాజఅసీదిత్యనఃయవీక్షాభ్యఃకనిష్ఠభ్యఃకాష్ఠాః
 దిశః || ౧ || హర్యశ్వామితి - తుర్యాంచతుర్థీఽదిశం || ౨ || అంతర్ధానైతి - శ్రాల్లభ్యపృథోరశ్వమేధాశ్వవిజయవిసరే || 3 || అప
 త్యత్రయమేనాహ - పావకజితి - పురాయణాపతస్తాస్తమప్యేషాత్పన్నాఃసంతఃకూగగతింఅగ్నిత్యగప్రాప్తే || ౪ || అంతర్ధానైతి - న
 భస్యత్యాంఅస్యస్యాంధార్యాణాం అంతర్ధాన వితేషణం యజితి - పితౄశక్రాదంతర్ధానగతిలాభేకారణముత్తం || ౫ || రాజ్ఞామితి -
 సచాంతర్ధానోరాజ్ఞాంవృత్తిం - కరాదానాదిభిదాదుజాం పరపీడాత్పికాం - కుస్యమానోవిససజహ || ౬ || తత్రైతి - హంతిస్వా

స్య చరితం పుణ్యంశృణుయాచ్ఛాప్నవయేత్పతేత్ | వైచిత్రవీర్యాభిమతంమహన్యాహోర్మ్యసూచ
 కమ్ || అస్తిన్యైతమతీర్త్యర్త్యఃపార్థవీంగతమాపుయాయత్ || 3౮ || అనుదినమిదమాదరేణశృణ్వన్న
 ధుచరితంప్రథయంశ్చముక్తసంగః | భగవతిభవసింధుపోతపాదేనచనిపుణాంలభతేమతీంమనుష్యః ||
 3౯ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాస్తంభే - త్రయోవింశోధ్యాయః, * * * * *
 మైత్రేయః || విజితాశ్వోన్దిరాజోనీత్యుభోఃపున్రిఃపురుష్రవాః | యవీయేభ్యోదదాత్తాస్తాభ్రాత్ప
 భ్యోభ్రాత్పవత్సలః || ౧ || హర్యశ్వామితి శాప్తచీంసూక్రకేశాయదక్షిణామ్ | ప్రతీచీన్యకసం
 జ్ఞాయతుర్యాండ్రవిణసేవియః || ౨ || అంతర్ధానగతింశ్రాల్లభ్యంతర్ధానసంజ్ఞితః | అపత్యత్రయమాధ
 త్తశేఖండిన్యాంసుసన్న్యతమ్ || 3 || పావకఃపవమానశ్చసుదిగ్యగ్నయఃపురా | వసిస్థశాపాదుత్పన్నాఃపు
 నర్యోగగతింతాః || ౪ || అంతర్ధానోనభస్యత్యాంహపిధానమవినత | యశంక్రమశ్వహర్తారం
 విద్యానపినజఘ్నివా || ౫ || రాజ్ఞాంవృత్తింకరాదానదండశుల్కాదిగారుణామ్ | మన్యమామోషీర్ష
 సత్రవ్యాజేనవిససర్జహ || ౬ || తత్రాసీహంసంపురుషంపరమాత్మానమాన్యన్యక్ | యజంస్తల్లకతా
 మాపకుశలెనసమాధినా || ౭ || హవిర్ధానాద్ధవిర్ధానీవిమరాసూతషట్సుతాః | బహిష్కృదంగయంసుక్తం
 కృష్ణంసత్యంజతవ్రతమ్ || ౮ || బహిష్కృత్సమహాబాహుహావిర్ధానిఃప్రజాపతిః | క్రియాకాండేషునిష్ఠా
 తోయోగేషుచకురూన్వహ || ౯ || యస్యేదం దేవయజన మనుయజ్ఞంవితన్వతః | ప్రాచీనాక్రైఃకుశై
 రాసీదాస్తృతంవసుధాతలమ్ || ౧౦ || సాముద్రీందేవదేవోత్తాముషయమేశతధృతిమ్ | యాంవీత్య
 చారుసర్వాంగీకీశోరీసుష్ప్వలంకృతామ్ | పరిక్రమంతీముగ్ధాహేచకమెగ్నిశ్శుకీమివ || ౧౧ || విబు
 ధాసు రగంధర్వమునిసిద్ధనరోరగాః | విజితాస్సూర్యయాదితుక్వణయంత్రైవనూపురైః || ౧౨ ||
 ప్రాచీనబహిష్కషఃపుత్రాశ్శతధృత్యాందశభవన్ | తుల్యనామప్రతాప్సరైఃపర్వసాతాఃప్రచే
 తసః || ౧౩ || పిత్రాదిష్టాఃప్రజాసర్గైతపసేవసమావిశన్ | దశవషసహస్రాణితిపసార్చంస్తపస్స

నాంకేశమితి హంసఃతంపురుషం - పూణ్యంకుశలం పుణ్యంతస్మాదేణగమాధినా || 2 || బహిష్కృదితి - హవిర్ధానిఃహవిర్ధానస్య
 భ్రాతృయోగేషుచక్రాణామూదిభు || ౯ || క్రియాకాండనిష్ఠాతత్వమాహ || యస్యేతి || ఇదంవసుధాతలం - దేవయజనంయజ్ఞవాటం
 వితన్వతః - యత్రైకోయజ్ఞఃకృతః - తత్సమిపపితయజ్ఞాంతరంకుర్వతస్సతః అతఏవప్రాచీనబహిష్కరిత్యుచ్యతే || ౧౦ || సాముద్రీమితి - స
 ముద్రస్యకన్యాం - దేవదేవేనప్రహ్లాదపదిష్టం - శతధృతింనామకీశోరీందాలాం - పరిక్రమంతీంప్రదక్షిణంగచ్ఛతీం - శుకీమివేతిపవం
 హ్యభ్యామితే - సప్తపీణాంసత్రేతద్భార్యదశానెనాగ్నిఃకామసంతపోభూత్ - తంచతద్భార్యస్వాహానామసప్తపీణార్యరూ
 పధారీసతీరమయామాస రమయిత్వాచత్రైతఃశుకీయాపేణశరస్తంబేనిధాయగచ్ఛత్ - తాంయథాసప్తపీణార్యక్రాంత్యాగ్నిఃకా
 మితవాతద్యదితి - సుకీమివేతిపాతస్తోకస్తోకభృతధారామివేత్యధాః || ౧౧ || విబుధాఇతి - సూర్యయానవోధస్తేవ - విబుధాదయోది
 జితా అధిభూతాః - తచ్చనూపురైఃపాదాఃకైవలయంత్రైవద్యనిమాత్రైజత్యధాః || ౧౨ || ప్రాచీనబహిష్కష ఇతి - తుల్యంనామ
 వ్రతమాచారశ్చయేషాం - ధర్మస్సాతాంధర్మపారగాః || ౧౩ || పిత్రైతి - తపసాతపసాంపతింహరిం అనన్త అచయమానుః |

౧౪|| ౧౫|| ౧౬|| సంగమజతి - మునహాపిసంగత్యాగేనా పుమిన్ద్రయంసభ్యరేవ - కేవలం సతుప్రాప్తః సేనశివేన|| ౧౭|| సమముసీనాం
కింతధ్యానేనఘోరత్వాదిత్యాశంక్యాహ - ఆత్మరామజితే - ఆత్మరామోలోకరచనాయాః రాధసేసాలనాయ|| ౧౮|| గుర్వాజ్ఞాకారి
జాంభవదశశంస్వతపివభవతీత్యాశయేనాహప్రచేతసజతి|| ౧౯|| నమున్రమితి || సమున్రముపసముద్రాత్త్రించిన్నాన్యసం - ఉపోధికే
చేతికమకప్రవచనీయః - ప్రసన్నాస్సలీలాశయః మత్స్యదయాయస్మిత్ || ౨౦|| నీలెలి || నీలోత్పలాదీనామాకరంజన్మభూనం - ఉత్ప
లాంభోజకల్పారాణిరాత్రిదిసంధ్యావికాసీని - ఇందివరంసీలోత్పలం - తస్యపునరుత్తిః ప్రాచుర్యజ్ఞాపనార్థం - హంసాదిభినిహూజితం||
౨౧|| మత్తైతి || మత్తానాం భ్రమరాణాంసాస్వర్యణమృప్తరోమాణోలతాంప్రేపాయస్మిత్ - పద్మకోశరజః దిక్షువిక్షీపతాపవనోత్ప
వోయస్మిత్ || ౨౨|| తత్తైతి || తత్త్రమృదంగపణవాదినాద్యమనుపశ్యాద్వివైకమాకాగభేదై మకానోహరంగాంధర్వగానమాకణ్యకావిసి
స్త్రివిస్తయంప్రాప్తాః పాతాంతరమృదంగపణవాది అవతీరక్షితేషాం భవనిమతిరస్తుర్వదిత్యర్థః || ౨౩|| తహేతి || కేచత్రిలోచనంపీ

తిమ్|| ౧౪|| యమక్తంపభిద్యుష్టేనగిరిశేనప్రసీదతా | తద్ధ్యాయంతోజవంతశ్చపూజయంతశ్చనయ
తాః|| ౧౫|| విదురః || ప్రచేతసాంగిరి ప్రేణయథాసీత్పద్మినుగమః | యదభ్యాహూహరః ప్రీతస్తస్మో
బ్రుహ్మన్వదార్థవత్|| ౧౬|| సంగమఃఖలువిప్రమేశివేనహాశరీరిణామ్ | దులభోమునయోదభ్య
రసంగాద్యనుభీస్సిమ్|| ౧౭|| ఆత్మరామోపియస్తస్యలోకకల్పస్యరాధసేశక్త్యాయుక్తోవిజా
రలిఘోరయాభగవాన్మహరః|| ౧౮|| మైత్రేయః || ప్రచేతసాపితుర్వాక్యంశిరసాదాయసాధవః | ని
శంప్రతీక్షీం ప్రయయుస్తపస్యాదృతచేతసు|| ౧౯|| సమున్రముపవిస్తేర్ణసమశ్యకసుమహత్సరః | మహన్మ
నభివస్వచ్ఛంప్రసన్నసవిలాశయమ్|| ౨౦|| నీలరక్తోత్పలాంభోజకల్పారేందీవరాకరమ్ | హంససారసచ
క్రాంగకారండవనిహూజితమ్|| ౨౧|| మత్తభ్రమరసాస్వర్యహృష్టరోమలతాంప్రేపమ్ | పద్మకోశరజో
దిక్షువిక్షీపతాపవనోత్పవమ్|| ౨౨|| తత్త్రగాంధర్వమాకర్ణ్యదివ్యమార్గమమోహరమ్ | విసిస్తూరాజ
పుత్రాన్యేషుదంగపణవాద్యమ్ || ౨౩|| తద్వైకన సుసస్తస్మాన్నిస్తా మంతంసహానుగమ్ | ఉపగీ
యమాననుమరప్రవరంవిబుధానుగైః || ౨౪|| తత్తహేమనుకాయాభశితకంఠప్రలోచనమ్ | ప్ర
సాదసుముఖంవీత్యుప్రణేముర్జాతకాతుకాః|| ౨౫|| సతాప్రపన్నాన్గిరిశోభగవాన్ధర్మవత్సలః | ధ
మజ్ఞాశీలసః పన్నాన్ప్రీతిఃప్రీతానువాచహ || ౨౬ ||

శ్రీరుద్రగీతాప్రారంభః

శ్రీరుద్రః || యూయంవేదిషదఃప్రతావిదతంవశ్చికిషితమ్ | అనుగ్రహాయభద్రంవ పవంమే
దశశంకృతమ్|| ౧౭|| యఃపరంరంహసస్సాత్మోత్తిగుణాజ్జీవసంజ్ఞితత్ | భగవంతంవాసుదేవంప్రప
న్నస్సప్రియోహిమే|| ౧౮|| స్వధర్మనిష్ఠశ్శతజన్మభిఃపుమాన్విరించతామేతితతఃపరంహిమామ్ | అవ్యా
కృతంభాగవతోభవైస్తవంపవంయథాహంఽబుధాఃకలాగ్యయో|| ౧౯|| అథభాగవతాయూయంప్ర
యాఃస్థగవాన్యథా|నమేభాగవతానాచప్రయానన్యోసికహిచిత్ || ౩౦|| ఇదంవిపక్తంజ
ప్రస్యంపవిత్రంమంగళంపరమ్ | నిశ్రేయసకరంచాపి శూయతాయున్వదామివః || ౩౧|| మైత్రే
యః || ఇన్యనుక్రోశహృదయోభగవానాహతాశివః | బద్ధాంజలీనాజపుత్రాన్నారాయణప

త్యజాతాశ్చర్యాఃప్రణేమరిత్యతరణాన్వయః|| ౨౪|| తత్తైతి || తత్తహేమరాశిసదృశకాంతం - శిశినికలఃకంఠోయాస్యతం|| ౨౫|| ౨౬||
యూయమితి || వేదిషదఃవిహిమచశ్చికిషితంభగవదారాధనంవిదితం|| ౨౭|| అనుగ్రహకారణమాహ - యదేతి - యఃసాత్మేద్యాసుదేవం
ప్రపన్నఃసహామేత్రియః - కథంభూతంరంహసఃసూక్ష్మైశ్ - త్రిగుణాత్మధానాత్ - జీవసంజ్ఞితాత్మరుషాచ్య - పరంప్రకృతిపురుష
యోనియంతారమిత్యర్థః|| ౨౮|| తత్త్రింతస్యమహత్తమత్వాదిత్యాహ - స్వేతి - స్వధర్మమేనిష్ఠఃపుమాన్బహుజన్మభిః విరించతాంప్రా
ప్నోతి - తతోపిపుణ్యాతిశయేనమామేతి - భాగవతస్త్రుతగదేహంతే - అవ్యాకృతంప్రపంచాతీతం - వైష్ణవంపదమేతి - యథాహంరుద్ర
భూత్వాఅధికారికభివవతామాసః - విబుధాదనాశ్చాధికారికాః - కలాత్యయేఅధికారాంతే - లింగభంగసత్యేష్యంతే|| ౨౯|| అథేతి|| అ
థభాగవతత్వాత్యూయంమేత్రియాఃస్థ - భవద్భిరపిమయిప్రీతిఃకార్యత్యాశయేనాహ - మదన్యోభాగవతానాంచప్రయాన్నాస్తి|| ౩౦|| ఇ
దమితి|| అత్యదంజప్రస్యంప్రాయశామిభిదివిక్రమసంకీర్ణాయథాభవతితథా|| ౩౧|| ౩౨|| శ్లో|| సృష్టౌదాబ్రహ్మణసృష్టౌపుత్రేభ్యః

ప్రకృతిమిదమ్ । స్త్రోత్రం ప్రాచీనమైతద్భక్త్యశ్చయోగవాక్యభిః ॥ శ్రీధర్మయోగోన్మేకః ॥ జితమితి - తెజితంత్రాత్మకః - ఆత్మవిద్ధు
 ర్వాణాంస్వస్థయోగోభససత్తయై - స్వానందలాభాయైత్యభావః - అతోమస్వస్థిఃస్వానందసత్తాస్తు - సమమమత్త మేకమదభావవివరిత
 స్యాత్తత్రాహ - భవతారాధనానానందరూపేణ - రాధంసద్ధం - త్వంసరితశయపరమానందరూపేనైవనిత్యంస్థితభక్త్యర్థః - అతవివంధూతా
 యాత్మనైతుభ్యంసమఃసర్వస్త్వైసర్వరూపాయచ ॥ వీరరాఘవీయే ॥ స్వరూపస్వభావై స్వకత్తప్రప్త్యంభక్తానుగ్రహభావమేవసాధకమితి
 వదన్ - సర్వాంతరాత్మత్వగుణవిశిష్ట - జితమితి - హా ఆత్మవద్ధర్య ఆత్మవతాంజ్ఞానినాంధుర్యరక్షక - తెతవ - జితంస్వరూపేణగైశ్చని
 రతిశయోత్తమః - జితమితిభావేత్తః - స్వస్థయైతద్విదామితిశేషః - యద్యా - ఆత్మవిద్ధుర్వాణాగీశ్వరాః - తేహంస్వస్థయేసుఖాయ -
 త్యాముపాసీనానాంసరితశయసందవహ స్వత్వస్వరూపగుణభక్తానుగ్రహైకప్రయోజనాభిభావః - అతోమత్వాముపాసీనస్యమమ -
 స్వస్థిఃత్వదనుభూతిసంభూతంసుఖం - అస్తు - సత్వసత్తాంప్రాప్తయైత్యభావః - మేష్టాయిత్యేనావతిష్ఠత్విత్వభావః - సమవిషయానంద
 సంభూతానందోపిక్షణికవివహూతత్రాహ - రాధసాసద్ధరూపేణభవతా - రాధంసంసద్ధంరాధ్యత్వేనవిషయానామస్థిరత్వాత్తదవభవ
 సంభూతానందోపిక్షణికః - తవమసిద్ధరూపత్వాత్వాస్మిత్వ మనుభవతోమమత్వదనుభవ సంభూతానందః స్థాయాతిభావః - అత్రపర
 మాత్మానందసాధనభూతత్వవిషయభక్త్యైస్థిర్యంప్రాప్త్యేతి - సమమమకథంసర్వోత్తమతా - మమాపిదేవాదీనాంమధ్యస్థమత్వా
 దిత్యత్రాహ - సర్వస్త్వైతి - సర్వస్త్వైప్రపంచరూపాయ - తత్రాహతుః - ఆత్మనైతి - యథాదేవమనుష్యాదిశరీరస్వాత్మతయానుప్రవిష్ట
 జీవఃదేవోయమితివ్యవధిశ్యతేతద్వత్పరమాత్మా ॥ శ్రు ॥ యఃపుష్పివాంతిష్ఠా య ఆత్మనిత్యమితి - చిదచిదంతరాత్మతయాచక్రిత స్వస్వప్ర
 దేశనవ్యవధిశ్యతే - తత్తదంతరాత్మత్వమేవతత్తద్వ్యవధేశవ్యవధేశ్యత్వ నిమిత్తమితియుక్తమాత్మత్వస్వస్వత్వవ్యవధేశహతుత్వం - య
 ద్యా ॥ శ్రు ॥ ఆత్మనాకాశస్సంభూతభక్త్యత్రైవాత్మకశబ్దః - కారణాత్మకః - తథాచాయమభావః - కారణంహిమృద్ధవ్యం - కార్యా
 త్తనాపరిణతంమృదయంఘట ఇతికార్యాభిదేనవ్యవధిశ్యతే - తథాసూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టఃకారణభూతః - పరమాత్మాస్థూలచిదచిద్విశిష్ట
 ప్రహ్లదాపప్రపంచవ్యవధేశవ్యవధేశ్య ఇతియుక్తంకారణాత్మత్వస్వస్వత్వవ్యవధేశహతుత్వం - వివంచేద్యశంసర్వాత్మత్వస్వస్వ
 కారణత్వప్రయుక్తసర్వాత్మకత్వంత్యయ్యైవైకాంతమితిత్వమేవసర్వోత్తమతా ॥ ౩౩ ॥

రోవచః ॥ ౩౨ ॥ శ్రీమద్రుః ॥ జితంత్రాత్మవిద్ధుర్యస్వస్థయైస్వస్థిరస్తుమే । భవతారాధనారాధంసర్వస్త్వ
 ఆత్మనైనమః ॥ ౩౩ ॥ నమఃపంకజనాభాయభూతసూక్ష్మేన్ద్రియాత్మనై । వాసుదేవాయ శంభాయ
 కూటస్థాయస్వరోచిషే ॥ ౩౪ ॥ సంకషణాయసూక్ష్మాయ మరంతాయాంగకాయచ । నమోవిశ్వ

సర్వరూపత్వంప్రపంచయై ప్రణమతిసూరైఃదశభిః - సమఇతి - పంకజంబోకాత్మకంపద్మనాభాయస్యతస్మైకారణాత్మనైనమః
 కారణత్వాదేవస్వస్థానాంప్రాణినాంయేకపాదయఃభూతానిహూలానిసూక్ష్మేణితన్మాత్రాణిచంద్రియాణిచరేషుమాత్మనైనియంత్రేఅం
 తఃకరణవతుప్రయాధిస్తూత్యైస్వస్థప్రణమతిచతుభిఃశ్లోకాధైః - వాసుదేవాయచిత్రాధిష్ఠాత్రే - కూటస్థాయచిద్వికాభాయ - చిత్రస్థై
 జరూపత్వాత్ ॥ ౩౧ ॥ అన్యదభ్యుత్తమేకపాదకంగుణబాంధవవదత్తద్విశిష్టంసమస్త రోతి ॥ సమఇతి ॥ సంకజనాభాయబోకాత్మ
 కంపంకజంనాభాయస్యతస్మై - వివంకార్యావస్థప్రపంచరూపత్వముక్త - కారణావస్థప్రపంచరూపతామాహ - భూతసూక్ష్మేణామం
 ద్రియాణాంచాత్మనైత్రయాయ - ఉభయనిర్వాహకమంతరాత్మత్వంత్రయైక్తంబోహస్పృష్టత్వంచాహ - వాసుదేవాయవాసుశ్చదే
 వశ్చతస్మై ॥ శ్లో ॥ సర్వత్రాసామస్తంచవసత్వత్రైవవైయైతత్వైక్తకత్రాధికరణభ్యుత్పత్తినిరుక్తవాసుశ్చబావ్యసర్వాంతరాత్మ
 త్వగుణవిశిష్టాయ - తథాపి - దేవాయతద్వ్యవ్యగతిహామస్పృశానైవ - దేదీప్యమానాయ - అతవివశాంతాయ - అశనామూపిపాసాశోకనా
 హజరామృత్యుభిరూర్తిభిర్విరహితాయ - అతవివహూటస్థాయనిర్వికారాయ - అతవివస్వరోచిషేనిత్యాసంకుచితాపరిశ్చిన్నత్వప్రకాశాయ ॥
 ౩౨ ॥ సంకషణాయైతి ॥ సంకషణాయఅహంకారాధిష్ఠాత్రే - సూక్ష్మేయఅవ్యక్తాయ - మరంతాయఅనంతాయ - అంతకాయముఖాగ్ని
 నాలోకదాహకాయ - విశ్వస్యప్రకృష్టబోధోయస్సోత్ - అంతరాత్మనైబుద్ధ్యధిష్ఠాత్రే ॥ ౩౧ ॥ కారణావస్థప్రపంచాత్మకత్వస్వప్రపం
 చసంహరణార్వకత్వాజ్జగత్సంహత్వత్వగుణవిశిష్టతామాహ ॥ సంకషణాయైతి ॥ సంకషణాయసమిక్యేకకార - అవిభక్తనామరూ
 పత్వేనకషణాయ - కషణయాత్మాకషణయతిస్వస్థిజగదుపసంహరతి - తథాతస్మైకేనాకారేణసంహత్వత్వంత్రాహ - అంతకా
 యముఖాగ్నినాభిలలోకవినాశకాయ - అతవివసూక్ష్మేయనామరూపవిభాగానహాసూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టాయ - వివంధూతాయాపిదురంతాయ
 అంతరహితాయ - అనుసంహరణ్యయైత్యభావః - సంహరోహికార్యస్య కారణసహసంజ్ఞేషః - తస్యకారణంతరాభావేనానుసంహ
 ర్యత్వాత్కారణకమృతాభావఃభలితః - వివంకార్యావస్థప్రపంచరూపత్వతదనుగుణయుక్తంసమస్తైత్యజగత్త్రయకత్వతదుప
 యుక్తగుణవిశిష్టంసమస్త రోతి - సమఇతి - విశ్వప్రబోధాయవిశ్వంప్రబోధయతిభర్తృదిభురుపాధాతత్సాధనప్రకాశకవేదాభ్యశా
 త్రోపదేశనవేదయతివిశ్వప్రబోధస్త్వైవిశ్వజ్ఞేయత్రైత్యభావః - సతేవలముపదేశమాత్రేణఅపితుప్రభావవిభావాంతర్యామిత్యా

దిరూపేణవిభవములతనసాధ్యసాధునిగ్రహమగ్రహదేశాంద్రియాదిసంజేవయత్పత్వాదిభిశ్చత్యాహ - ప్రద్యుమ్నాయ - దుష్టనిగ్రహ
సాధ్యుగ్రహైకప్రయోజనరామకృష్ణాదివిభవములప్రద్యుమ్నప్రభావాయ - అంతరాత్మనై - దేశకాలాపస్థానుయ్యుగపత్వర్వజనజగదం
తఃప్రవేశపూర్వకంప్రశాసకాయ - భక్త్రేణమభిలిప్తిరుక్తిస్తద్గుణవిశేషవిభిష్టత్వాభిప్రాయతః॥ 31॥ సమోనమభిలి॥ హృషీకాకామీ
శంయత్ ఇంద్రియంమనఃతదాత్మనై - సూర్యరూపేణప్రణమతిసరమహంసాయసూర్యాయ - పూజాకాయతేజసావిశ్వవ్యాపిన్ - నిభృతాత్మనై
క్షయవృద్ధిశూన్యాయ॥ 32॥ సమభిలి॥ అనిరుద్ధాయఅనిరుద్ధప్రభావాయ - హృషీకాకాం ఇంద్రియాణాంయదీశంమనః - ఇంద్రియాణిచ - త
దాత్మనై - తద్రూపాయ - సర్వాత్మకత్వేపి విశిష్టహృషీకేంద్రియగ్రహణమనిరుద్ధోపాసనస్థానకృతం - తథాచోక్తంభూతీయై॥ శ్లో॥ యద్వి
దుహ్యోనిరుద్ధాభ్యంహృషీకాకామధీశ్వరమ్ । తారదేందీపరశ్వామంసంరాధ్యమృషిశిశ్నవైరిత్యుక్తస్యజగత్ప్రభాత్యాదేజీవస్యేవదే
వాదిరూపత్వవత్తద్భూతత్వశంకాయామాహ - పరమహంసాయ - హంసీకర్తృభ్యంపుణ్యాపుణ్యరూపంమలమాత్రిలేమస్వస్తింశ్చేతి
హంసః - తతఃకర్తృభారయాచ్చతుర్థీ - అపహతపాస్తనభిత్వభావః - పూజాకాయ - అంతఃకాశ్చవ్యాప్యస్థితాయ - నిత్యనిరుపాధికాంత
పహవాన్యాప్తికృతంజగత్ప్రపత్వం - సభగవతబోపాధికం - జీవస్యతుదేవాదిశరీరేష్యభివ్యాప్తిఃకమఃకృతేతి - తస్యదేవాదిరూపత్వ
జ్ఞాపాధికమితి - తతఃపరమాత్మనోవైలక్షణ్యసిద్ధిః - యద్వా - పరమహంసాయ - అపహతపాస్తనై - అతపివనివృత్తాత్మనై - శోకరహితా
య - నిభృతాత్మనభిలిపాతేక్షయవృద్ధిశూన్యాయ - అతపివపూజాకాయ - సర్వదాఅంతఃకాశ్చవ్యాప్యస్థితాయ - యద్వా - పూజాకాయన్యా
సకాయ - నిభృతాత్మనైఅవాప్తసమస్తకామాయ - అయమపిజగత్ప్రక్షణోపయుక్తపివగుణః - అవాప్తసమస్తకామహిహ్వాత్రితాన
మీహితకామప్రదానైసమస్తకామలయతి - సతుదరిత్రః॥ 33॥ స్వగౌతీ॥ స్వగౌతీపవగౌతీద్వారాయచ శుచిస్యంతఃకరణేనీచతినిషీదతి
తిశుచిమత్తస్యై॥ శ్రు॥ హగ్ంసశ్శుచిమచితిశ్రుతే॥ అగ్నిత్వమాహ - హిరణ్యంవీర్యంయస్యతస్మైఅగ్నిరూపాయ - చాతుహేలాత్రంక
ర్తృతస్మైతత్సాధనాయైత్యర్థః - కుతఃతంతవేతద్విస్తారకాయ॥ 34॥ అన్యదపిరక్షణోపయుక్తంగుణజాతమాహ॥ స్వగౌతీ॥ స్వగౌతీపవగౌ
తీయోద్వారాయసాధనభూతాయ॥ శ్రు॥ ఇష్టాపూతంబహుధాజాతంజాయమానంవిశ్వంవిభిత్తీ భవనస్యనాభిః - అమృతస్యేహసేతు

ప్రబోధాయప్రద్యుమ్నాయాంతరాత్మనై॥ 35॥ సమోనమోనిరుద్ధాయహృషీకేకేంద్రియాన్తనై
నమఃపరమహంసాయపూజాయనిభృతాత్మనై॥ 36॥ స్వగౌతీపవగౌతీద్వారాయనిత్యంశుచిషడనమః ।
సమోహిరణ్యవీర్యాయచాతుహేలాత్రాయంతవే॥ 37॥ సమక్షిర్జగేత్రయ్యాఃపతయేయ
జ్ఞరేతనై । తృప్తిదాయచజీవానాంసమస్పర్షరసాత్మనై॥ 38॥ సర్వసత్త్వాన్తదేహాయవిశేషాయస్థ

రిత్యాదిశ్రుతేః - సేతుంసేతులకంభకఃప్రాసకః - స్వగౌతీపవగౌతీద్వారత్వమేవోపపాదయన్నమస్త రోలి - నిత్యంసదా - శుచిషడయోగి
చిత్రేక్షునీచతిరమతీతిశుచిమత్ - యోగిభినిత్యముపాస్యత్వేనతత్సమీహితాపవగౌతీప్రదాత్రభిత్వర్థః - హిరణ్యంవీర్యంయస్యసోగ్నిస్త
స్మై - అగ్నిరూపాయ - చతుహేలాంహేలాత్పూజామయంచాతుహేలాత్రః - చతుభిఃహేలాత్పూజిసాధ్యఃతస్మై - తంతవేయజ్ఞాయ - తద్రూ
పాయైత్యర్థః - యజ్ఞరూపత్వయజ్ఞారాధ్యత్వతత్ఫలసత్త్వాదిశ్చస్వగౌతీద్వారాయైత్యభావః॥ 39॥ సమభిలి॥ సోమత్వమాహ - ఊర్జేపితృ
జామన్నాయఇషేదేవానామన్నాయయజ్ఞరేతసేసోమాయసహిపితృజాండేనానాంచాన్నం - వివరరూపాయ - త్రయ్యాఃపతయేహరణే
మఃసూర్యాగ్నిసోమత్వేనైవతేజస్త్వముక్తం - జలత్వమాహ - సర్వరసాత్మనైజలరూపాయ॥ 40॥ సమభిలి॥ ఊర్జేపితృజామన్నం - ఇట్టదే
వానామన్నం - తద్రూపాయ - ఊర్జేదాదిరూపేణపితృదీనాలభ్యప్తిమాపాదయన్ - తదంతయామిరూపేణయఃఫలదఃతస్మాభిత్వభావః - త్ర
య్యాఃవేదస్య - పతయేరక్షకాయ - ప్రతిపాద్యాయచ - యజ్ఞస్యరేతఃఫలం - తద్రూపాయ - అత్రహిరణ్యరూపాయైత్యాహవనీయాద్యగ్ని
రూపత్వముక్తం - చాతుహేలాత్రాయతంతవభిలిత్రవ్యక్రియామంత్రాద్యాత్మకయజ్ఞరూపత్వం - ఊర్జేఇతియజ్ఞారాధ్యత్వదేవతా
రూపత్వం - త్రయ్యాఃపతయైతిస్వగౌతీపవగౌతీతత్సాధనప్రకాశకవేదకారణత్వమేవం స్వగౌతీపవగౌతీద్వారత్వముక్తం - స్వగౌ
తీద్వారశబ్దేన - విహితకౌకికసుఖసాధనత్వమన్యభిప్రేతం - తమపపాదయన్నమస్త రోలి - జీవానాంతృప్తిదాయశబ్దస్పృశవిషయానుభవజ
సుఖప్రదాయైత్యభావఃతమపపాదకంసర్వరసాత్మనభిలి - సర్వరసాఃకట్వాన్లులవణమాధుర్యాదయః తదాత్మనైతద్రూపాయైత్యభావః -
శ్లో॥ రసోహమపుకాంతేయేతిరసస్యతద్విభూతిత్వగానాత్సర్వరసాత్మనభిత్వముక్తం ఇదంశబ్దస్పృశరూపాత్మకత్వస్యాప్యఫలక్షణం - స
వీయసేస్థూలాయ - విశేషాయపుభివ్యాత్మనై - గంధరూపాయైత్యర్థః॥ శ్లో॥ పుణ్యోగంధః పృథివ్యాశ్చేతిగానాత్॥ 41॥
సవేతి - విశేషాయపుభివీరూపాయ - సర్వసాంసత్త్వానాం ప్రాణినాంయేతత్సానైహంజేహయస్థనీయసే విరాడ్యేహయచ - త్రై
క్యపాలాయవావే - సహాదిరూపాయ - ప్రాణరూపేణత్రైలోక్యంపాలయతే - సహాదిభర్తాయ॥ 42॥ వివంగంధరసాదిభోగ్యరూపేణ
తృప్తికత్వముక్తం - అభభోక్తృభోగోపకరణభోగస్థానాదిరూపేణతృప్తికత్వమాహ - సర్వభిలి - సర్వసత్త్వాత్తదేహాయస్వమచేతనజా
తంభోగోపకరణభోగస్థానరూపం - సర్వేతత్సానోభోక్తారోజీవాశ్చ - దేహఃశరీరంయస్యతస్మై - ప్రకారాంతరేణాపిసృష్టికత్వమాహ

32౫ శ్రీ మద్భాగవతే - సప్తాభ్యాసే - చతుర్థా స్కంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః :

సహః ప్రవృత్తిసామధ్యమింద్రియశక్తిః - ఓజస్తేజః - బలంభారణసామధ్యమందేహశక్తిస్త్రూపాయేత్యధః - సహాదిరూపేణపితృ
ప్రిదాయేత్యధః - వివమాకారేణజగత్ప్రక్షకత్వమిత్యాహ - త్రైలోక్యపాలయన్ కృతకారణ త్రైలోక్యంతథూతకృత్సజగ
త్పాలయేత్యధః || ౩౯ || అథలలింగాయేతి - సభ సేవకాశాయ - అథానాంబింగాయజ్ఞానకాయశబ్దగుణకత్వాత్ - అంతరబహిరా
త్సనైలంతరబహిర్యవహారా లంబ నాయ - వివమాకాశాదిమహాభూతరూపత్వము క్తం - అముష్మేస్వగాయ - భూరివచనం || శ్రు ||
విషవైజ్యోతిష్కంతంపుణ్యం లోకలయోతీతి శ్రుతేః || వీ || వివంజగదుపాదానత్వతనంతరాత్తత్వతదవసత్వతత్సంహత్యత్యాదినిస్తదేకా
సాధారణై ధామైస్సర్వోత్తమ్యంసమస్తైత్యాభివచనాదాత్మకంసర్వమపి వస్తుత్వచ్ఛరీరమేవ - అతస్తస్త్వోత్తమ్యమస్తీత్యభిప్రాయే
యేణసర్వాత్మకత్వేనసమస్త రోతి - శబ్దలింగాయేతి - శబ్ద ఆకాశగుణః - సలింగంశరీరంయస్యతస్మై - సభ సే - ఆకాశరూపాయచ - ఇదం
వాయుదిత్యుదాహరణకత్వస్యాప్యసంక్షణం - శబ్దాదిమనియమసపూర్వకంవ్యాప్య తచ్ఛరీరకత్వేనస్థితాయేత్యధః - వ్యాప్తిశ్చ వేద్యా
మగ్నిరివసహారేవ - తిలేమతైలమివనాంతరేవ - కింత్వంతరబహిశ్చైత్యాహ - అంతరబహిరాత్సనైతి - అపిసంతతమవిచ్ఛేదేనవ్యా
ప్తోతీత్యాత్మాంతరబహిశ్చవ్యాప్యస్థితాయేత్యధః - తథాచ శ్రుయతే || శ్రు || అంతరబహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణస్థితఇ
తి - పుణ్యయజ్ఞదానాదిరూపపుణ్యశరీరాయ - అముష్మేతత్సాధ్యస్వగాయదిలోకరూపాయ - లోకాయపితల్లోకరూపాయభూరివచనం
జ్ఞానప్రచురజీవరూపాయ || ౪౦ || ప్రవృత్తాయేతి - ప్రవృత్తాయనివృత్తాయచ కర్తవ్యేపితృదేవాయథాక్రమంపితృదేవ ప్రాప్తిఫలాయ - అథ
ర్మఫలరూపాయచ మృత్యవే || వీ || ప్రవృత్తాయేతి - ప్రవృత్తాయనివృత్తాయచ కర్తవ్యేప్రవృత్తినివృత్త్యాత్మకకర్తరూపాయపితృదేవాయ - ప్రవృ
త్తికర్తారాధ్యతత్ఫలప్రదపితృదేవాదిశరీరాయ - ధర్మవిపాకాయధర్మత్రాసభిసంహితఫలభగవదాధానరూపః - తస్యవిపాకఃఫలం - త
స్మైనివృత్తిధర్మఫలరూపాయేత్యధః - తథామృత్యవేదఃఖదాయినైదుఃఖప్రదమృత్యురూపాయ || ౪౧ || సమగ్నితి - హేళుశఆమంకారణత్వ

వీయసే । నమస్త్రైలోక్యపాలయసహజోబలాయచ || ౩౯ || అర్థలింగాయనభ సేనమోంతర్వహి

రాత్త నే । నమఃపుణ్యాయలోకాయచాముష్మేగూరివర్చసే || ౪౦ || ప్రవృత్తాయనివృత్తాయపితృదేవాయ

కర్తవ్యే । నమోధర్మవిపాకాయశ్చుత్యవేదుఃఖదాయినే || ౪౧ || నమస్తాతీయమీశమనవేకారణాత్త

నై । నమోధర్మాయబృహతేకృష్ణాయామంతమేధసే || ౪౨ || పురుషాయపురాణాయసాంఖ్యయోగే

శ్వరాయతే । శక్తిత్రియసమేతాయమీధుషేహంకృతాత్త నే । చైతన్యకృతరూపాయనమోవాచోవి

భూతయే || ౪౩ || దర్శనంసోనిదృశ్యూణాందేహిభాగవతార్చితమ్ । రూపంప్రియతమంస్వానంస

సేసర్వకర్తఫలదాత్రై - మనవేసర్వజ్ఞాయమంత్రాత్తకాయేతివా - విష్ణుస్వేనప్రణమతి - బృహతేశ్వరాయశరమధర్మాత్తనైకృష్ణాయ || వీ ||
సమగ్నితి || హేళుశఆమంశ - యద్వా - హేళుశఆమంశమంస ర్వాత్మకత్వేనసమస్తైత్యసాత్మేన్నమస్త రోతి - కారణాత్తనైకలప్రకాశకా
య - మనవేసర్వజ్ఞాయ - మనరూపాయవా - మన్వంతరాధిదైవతాయవా - మంత్రరూపాయవా - సమః - బృహతేస్వరూపేణగుణైశ్చసి
రతిశయబృహత్త్వాయ - ధర్మాయ - కృష్ణాయకృష్ణాశ్యాసిద్ధరూపధర్మాయ - సిద్ధరూపేపిధర్మశబ్దః ప్రయజ్యతే - తథాచ శ్రీమహాభారతే || శ్లో ||
యేచవేదవివోవిప్రాయేచాధ్యాత్మవివోజనాః । తేవదలలిమహాత్మానంకృష్ణంధర్మసనాతనమితి || అకుంత మేధసేఅప్రతిహతజ్ఞానాయ ||
౪౨ || పురుషాయేతి - రుద్రరూపేణప్రణమతి - మీధుషేరుద్రాయ - అహంకృతమహంకారస్తదాత్తనై - సచకర్తకరణకర్తశక్తిత్రియ
సమేతస్తస్మైప్రహ్లాత్వేనప్రణమతిచైతదితి - చైతోజ్ఞానం - ఆకృతిఃత్రియ - తత్ప్రూపాయ - వాచోవివిధాభూతిఃసృష్టిఃయస్తాత్తస్మై || వీ ||
పురుషాయేతి - పురాణపురుషాయకపిలాద్యతావతారరూపేణ సమస్త రోతి - సాంఖ్యశ్వరఃకపిలః - గూగేశ్వరోహిరణ్యగర్భస్త్రూ
పాయ - శక్తిత్రియంసగాదిసామధ్యమం - తద్యుక్తాయ - బ్రహ్మాంత్రకాలరుద్రరూపాయేత్యధః - మీధుషేమహాసేచసగ్నితాతుః -
వక్షాప్రదసూర్యాత్మకపజాన్యరూపాయ || శ్లో || తపామ్యహమహంవక్షాంసిగృహ్లాముత్సృజామిచైతి - పజాన్యస్యాపిభగవద్విభూతి
త్వగానాత్ - ధర్మాదీనాంఅహంకృతంతాహంకారత్వత్వంతస్యాత్తనై - ఆకృతిరూపాయచేతసఆకృతిః - స్వరూపంతదేవయస్వరూపంసతథో
క్తస్తస్మై || శ్రు || యస్యాహంకార శరీరంయస్యమనశ్శరీరమితి శ్రుతేః - వాచోవిభూతయేవాక్రమంచాయ - యద్వా - చైతన్యకృతిశ్శరీరం
చయస్వరూపంసతథోక్తస్తస్మై - మనోవాక్తాయరూపత్రయాత్మకమనఆదివిషయరూపాయేత్యధః - ఇవమయక్తరూపత్వసంక్రాహకం -
కించిద్యస్తుషీరశకారాదిగతమాధుర్యాదివదేవంవిధమితివాచావత్తుమశక్యమపిమనసాచింతయితుంశక్యంకించిచ్ఛవస్తుదూరస్థమేర్వాది
వచ్ఛ్రురాదిభిరనుభవితమశక్యమప్యేవంవిధమితివాచావత్తుంశక్యం - కించిత్కాయేనానుభవితంశక్యం - యథాస్మిన్కృష్ణగుటపటా
దికం - వివంవిధవస్తుశరీరాయేత్యధః || ౪౩ || వివంసమస్తైత్యదశానంప్రాధాన్యతేనవభిః - దశానమితి - భాగవతైఃసత్త్వతంద
శానందేహిత్యస్యవివరణం - రూపమిత్యాదిప్రదశామేత్యంతం - స్వానాంభక్తానాంప్రియతమంరూపంప్రదశామేతినవమేనాన్య

యః సర్వేషామింద్రియజాన్మేగుణావిషయాస్తేమామంజనవ్యంజకం సర్వేంద్రియవిషయవిషయరూపమిత్యథః సర్వేంద్రియాణి
స్వగుణైరనంతిరంజయతీతివా || ౪౪ || స్మిద్ధతి - స్మిద్ధః ప్రాప్యపియోఘనః తద్వత్ శ్యామం - సర్వేషాంసౌందర్యాణాంసంగ్రహణాయ
స్మిత్ - చారవత్ప్రయతాశ్చత్వారోపాహవోయస్మిత్ - సుజాతంయథోచితసర్వావయవంరుచిరమాననయస్మిత్ || ౪౫ || పద్మేతి - పద్మస్యకోశే
మధ్యయానిపలాశానితద్వదక్షిణీయస్మిత్ సుందరే భువాయస్మిత్ - సుకపోలమాస్యయస్మిత్ - సమాకణౌవిభూషణంయస్య కుండలయో
రగ్రవత్సమాణత్వాత్ || ౪౬ || ప్రీతితి - ప్రీత్యాప్రహసితాపాంగయస్మిత్ || ౪౭ || స్ఫురతి - స్ఫురంతికిరీటాదీనియస్మిత్ - శంఖాదీనాముత్త
మధిఃపక్షిః - యదాప్సితైరుత్తమాఘుర్ధిరుత్త మాంసాస్తీతత్ || ౪౮ || సింహతి - సాభగయుక్తాగ్రీవాయేన సింహస్యస్థంధేపంతః ప్ర
సరంతః కేసరావినత్విషః తాదృశః సర్వతః విషబిభ్రచ్చాసాసాభగగ్రీవఃకాస్తభాయస్మిత్ సింహస్యవయాస్థంధౌతయోః విషఃకుండ
లహారాదీదీప్తివిభ్రతీతిపునర్విశేషణం - సాభగయుక్తాగ్రీవాయేన సకాస్తభాయస్మిత్ త్రియాహేతుభూతయాక్షీప్తస్తిరస్థౌతొనికమా
శ్చాస్యణాచేభాంకితోనికపాపాణోయేన - తాదృశేనోరసాడల్ల సహృభమాన || ౪౯ || పూరతి - శ్వాసోచ్ఛ్వాససాభ్యాంసంవిగ్నాశ్చంచలా
వశయాస్తాభివశ్యుదశవజశ్చత్రసదృశముదరయస్మిత్ - ప్రతిసంక్రామయత్ యతోవినిగతంతేనైవదావరేణపునఃప్రవేశయతి
వ || ౫౦ || శ్యామేతి - శ్యామశ్రోణ్యుచికింరోచిష్ణుయత్ప్రేతంకులం - తత్రస్వణమయూమేఖిలాయస్మిత్ - అంశ్మీచజంఘవడూద

ర్వేంద్రియగుణాంజనమ్ || ౪౪ || స్మిద్ధప్రాప్యప్లునశ్యామంసర్వసౌందర్యసంగ్రహమ్ | చార్వాయత
చతుర్పాహంసుజాతరుచిరాననమ్ || ౪౫ || పద్మకౌశలలాశాతుంసుందరభ్రుసూనాసికమ్ | సుద్విజరి
సుకపోలాస్యంసమకర్ణవిభూషణమ్ || ౪౬ || ప్రీతిప్రహసితాపాంగమలక్ష్మేరుషకోభితమ్ | లనత్పం
కజకింజల్కదుకూలంఘృష్టకుండలమ్ || ౪౭ || స్ఫురత్కిరీటవలయహారనూపురమేఖలమ్ | శంఖచక్రగ
దాపద్మనాలామణ్యగ్ధనుద్ధిమత్ || ౪౮ || సింహస్తంధవిషాబిభ్రచ్చాసాభగగ్రీవకాస్తభమ్ | త్రియా
నపాయిన్యాక్షీప్తనికమాశ్చోరసోల్లసత్ || ౪౯ || పూరతేచకసంవిగ్నవళివల్లుదళోదరమ్ | ప్రతిసంక్రా
మయద్విశ్వంనాభ్యావర్తగభీరయా || ౫౦ ||
శ్యామశ్రోణ్యుచికించిష్ణుదుకూలస్వర్ణమేఖలమ్ | సమచార్వంఘ్రిజంఘోరునిష్పజానుసుదర్శనమ్ ||
౫౧ || పదాశరత్పద్మపలాశరోచిహనఖద్యభిశ్చంతరఘంవిధున్వతా | ప్రదర్శయస్వీయమపాస్తసా
ద్యసంపదంగురొమార్గగురుస్తమోజుహమ్ || ౫౨ || పతక్రావసుమధ్యయనాత్మగుద్ధిగుభీష్ణతామ్ | య
ద్భక్తియోగోభయవస్సప్తధర్మమనుతిష్ఠతామ్ || ౫౩ || భవాభక్తినుతలభ్యోదుర్లభస్సర్వదేహీనామ్ |
స్వారాజ్యస్యావ్యభినుతోహ్యేకాంతేనాత్మవిగ్ధతిః || ౫౪ || తందురారాధ్యమారాధ్యసతానుపిమరాప
యా | ఎకాంతభక్త్యాకౌవాంఛేత్పాదమూలంవినిబహిః || ౫౫ || యస్త్రినివికప్తమరణక్షృతాంతో
నాభిమన్యతే | విశ్వంవిశ్వంసయస్వీర్యశౌర్యవిస్ఫూజితభ్రువా || ౫౬ || తుణారేణాపితులయేనస్వ
ర్గంనాప్నోత్యవమ్ | భగవత్సంగిసంగస్యమర్త్యానాంకిముతాశిమః || ౫౭ || అథానమూంఘ్రిస్తవకీర్తిత

నిమ్నోఅపన్నతేజానునీచసమైశ్చారుభిరేతైఃకోభనందశశనంయస్య - సమాశ్చరవోంహ్ర్యదయోయస్మిత్ నిమ్నోజానునీయస్మిత్ శోభా
నందశశనంయస్యేతిపదత్రయంవా || ౫౮ || పద్మేతి - పదాదీపస్థానియేన - యదాప్సితైరుత్తమాఘుర్ధిరుత్త మాంసాస్తీతత్ || ౫౯ || పూరతి - శ్వాసోచ్ఛ్వాససాభ్యాంసంవిగ్నాశ్చంచలా
వశయాస్తాభివశ్యుదశవజశ్చత్రసదృశముదరయస్మిత్ - ప్రతిసంక్రామయత్ యతోవినిగతంతేనైవదావరేణపునఃప్రవేశయతి
వ || ౬౦ || శ్యామేతి - శ్యామశ్రోణ్యుచికింరోచిష్ణుయత్ప్రేతంకులం - తత్రస్వణమయూమేఖిలాయస్మిత్ - అంశ్మీచజంఘవడూద
ర్వేంద్రియగుణాంజనమ్ || ౬౧ || స్మిద్ధప్రాప్యప్లునశ్యామంసర్వసౌందర్యసంగ్రహమ్ | చార్వాయత
చతుర్పాహంసుజాతరుచిరాననమ్ || ౬౨ || పద్మకౌశలలాశాతుంసుందరభ్రుసూనాసికమ్ | సుద్విజరి
సుకపోలాస్యంసమకర్ణవిభూషణమ్ || ౬౩ || ప్రీతిప్రహసితాపాంగమలక్ష్మేరుషకోభితమ్ | లనత్పం
కజకింజల్కదుకూలంఘృష్టకుండలమ్ || ౬౪ || స్ఫురత్కిరీటవలయహారనూపురమేఖలమ్ | శంఖచక్రగ
దాపద్మనాలామణ్యగ్ధనుద్ధిమత్ || ౬౫ || సింహస్తంధవిషాబిభ్రచ్చాసాభగగ్రీవకాస్తభమ్ | త్రియా
నపాయిన్యాక్షీప్తనికమాశ్చోరసోల్లసత్ || ౬౬ || పూరతేచకసంవిగ్నవళివల్లుదళోదరమ్ | ప్రతిసంక్రా
మయద్విశ్వంనాభ్యావర్తగభీరయా || ౬౭ ||
శ్యామశ్రోణ్యుచికించిష్ణుదుకూలస్వర్ణమేఖలమ్ | సమచార్వంఘ్రిజంఘోరునిష్పజానుసుదర్శనమ్ ||
౬౮ || పదాశరత్పద్మపలాశరోచిహనఖద్యభిశ్చంతరఘంవిధున్వతా | ప్రదర్శయస్వీయమపాస్తసా
ద్యసంపదంగురొమార్గగురుస్తమోజుహమ్ || ౬౯ || పతక్రావసుమధ్యయనాత్మగుద్ధిగుభీష్ణతామ్ | య
ద్భక్తియోగోభయవస్సప్తధర్మమనుతిష్ఠతామ్ || ౭౦ || భవాభక్తినుతలభ్యోదుర్లభస్సర్వదేహీనామ్ |
స్వారాజ్యస్యావ్యభినుతోహ్యేకాంతేనాత్మవిగ్ధతిః || ౭౧ || తందురారాధ్యమారాధ్యసతానుపిమరాప
యా | ఎకాంతభక్త్యాకౌవాంఛేత్పాదమూలంవినిబహిః || ౭౨ || యస్త్రినివికప్తమరణక్షృతాంతో
నాభిమన్యతే | విశ్వంవిశ్వంసయస్వీర్యశౌర్యవిస్ఫూజితభ్రువా || ౭౩ || తుణారేణాపితులయేనస్వ
ర్గంనాప్నోత్యవమ్ | భగవత్సంగిసంగస్యమర్త్యానాంకిముతాశిమః || ౭౪ || అథానమూంఘ్రిస్తవకీర్తిత

210 శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః :

వశీలిః యశః శీఘ్రం గంగాతటాః క్రమేణాంతరహిస్సాహస్యాం - విధూతః పాస్తామేషాం అతపితభూతేషు క్రోధః కృపాతేన
 సుఖధ్వంసాదీరహితం సత్త్వం బిత్తం శీలం చాజ్ఞావాదివిద్యతేయేషాం తేషాం సంగోస్తాకం స్యాత్ - విషవివసస్త్వదనుగ్రహః || ౫౦ ||
 తత్త్వజ్ఞానంచత్వస్త్వత్సంగాదేవభవతీత్యాహ - నయస్యేతి - యేషాం సతాంభక్తియోగేనానుగృహీతం శుద్ధం సత్త్వం సత్త్వంచిత్రం
 బాహ్యభావవిష్టం సభవతి - తమోరూపాయాంగుహాయాంచనావిశత్ - లయం సప్రాప - తత్ర తదాసమునిస్తేతవగతింతత్త్వంచిత్రైశ్చ
 త్యతి || ౫౧ || తద్వజ్ఞానమపిభాగవతసంగాదేవభవతీత్యాహ || సతి || యేషాంభాగవతానాంభక్తియోగేనానుగృహీతం శుద్ధం సత్త్వప్రవణం స
 ద్యస్యపుంశ్చిత్తబహురథాశ్చబ్ధాదిబాహ్యవిషయాః - తేషువిభ్రమంసభవతి - ప్రాప్యతాత్ప్రాంతమన్నభవతి - తమోరూపాయాంగుహ
 యాంచ - నావిశత్ సతీసంస్యాత్ - తదాసమునిః - తేగతింస్వరూపం లంజసాసుభేన - విచక్షేజానాతి || ౫౨ || కీదృశంతత్త్వంతదాహ - య
 త్రైతి || ౫౩ || గతిం విశిష్టాప్రపద్యతి ద్వాభ్యాం || యత్రైతి - ఇదంకృత్సంచిత్రదచిత్రత్వకం విశిష్టం - యత్రైతి భూతేత్యన్వయాపే - త్య
 జ్యతేవ్యక్తంభవతి - యచ్చత్వత్త్వరూపం విశిష్టస్థితృత్వప్రపంచే - అవభాతిప్రకాశతే - వ్యాప్నోతి - తదేవపరబ్రహ్మభ్యుత్థితవత
 త్వమిత్యర్థః - యత్రైదమిత్యససాధారత్వముక్తం - కథమముతా - స్యాధారత్వమితి శంకాయామభివ్యాసకత్వరూపమాధారత్వమి
 త్యాశయేన విశిష్టస్థితృత్వభాతియదిత్యుక్తం - ఆధారోపాత్రివిధః - బౌద్ధశ్లేషకోవైషయమోభివ్యాసకశ్చైతి - సర్వం వ్యాప్యవస్థితస్యాపి
 వ్యాప్యవస్తుగతదోమాస్సశ్చైవప్రాంతమాహ - జ్యోతిరాకాశఇవవిస్తృతమితి - విస్తృతమాకాశఇవ - జ్యోతిస్సూర్యాదివివేద్యప్రాం
 తద్వయమభిప్రేతం - తదాపయ్యభయంప్రస్తుంతీకృతమభియుక్తైః - ఆకాశమేకంహి - యథాఘటాదిమపుకృపుకృ - తథాత్వైకోహ్య
 నైకస్థోజలాధారేష్యవాంశుమానితి - అయమభిప్రాయః ఘటకరకాదిషు యథావృద్ధిప్రసభాషుపుకృత్కృత్యంయుజ్యమానమప్యాకా
 శం - దోషహత్యభావాన్వృద్ధిప్రసాదిదోషైః సస్పృశ్యతే - యథాచజలాధారేషువిషమేషు - వస్తులోనవస్థితస్తత్రదృశ్యమానోప్యం
 శుమాదోషహత్యభావాత్తద్దత్తతవృద్ధిప్రసాదిభిః సస్పృశ్యతే తద్వదితి || ౫౪ || జగతఉపాదానత్వేన తత్త్వం లక్షితం - నిమిత్తత్వేనా
 పితదేవలక్షయన్నాహ - యజితి - యజిదం విశిష్టసదివపరమాభామివమాయయాస్పృజత్ - కథంభూతయాయత్యయాభేదబుద్ధిరన్వేషం

ర్థయోరంతర్వహిస్సాహస్యావవిధూతపాస్తానామ్ | భూతేషు క్రోశసుసత్త్వశీలినాం ప్యాత్సంగమో
 నుగ్రహఎషనస్తవ || ౫౦ || నయస్య సత్త్వం బహిరర్థవిభ్రమంతమోగుహాయాంచవిశుద్ధమావిశత్ | య
 ద్భక్తియోగానుగృహీతమంజసామునిర్విచక్షేననుతత్రతేగతిమ్ || ౫౨ || యత్రైదంవ్యజ్యతేవిశిష్టం
 శ్వస్థిన్నవభాతియత్ | తత్త్వం బ్రహ్మపరంజ్యోతిరాకాశఇవవిస్తృతమ్ || ౫౩ || యోమాయయేదం
 పురుషాపయాపుజద్భిభృత్యభూయః త్పయత్యవిక్రియః | యద్భేదబుద్ధిస్సదివాత్తదుస్థగూతమాత్మ
 తంత్రంభగవన్ప్రేతమహి || ౫౪ || క్రియాకలాపైరిదమేవయోగినః శ్రద్ధాన్వితాస్సాధుయజంతిసి

భవతి - తయాతత్త్వనిత్యయి - దుస్థయాస్యకార్యంకతుమసమభావా - తంత్యాంనిరస్తభేదం ప్రతీకుహిజానీమః || ౫౧ || తివంవిత్వాధార
 త్వముక్తం - అభవిశ్వస్యనిమిత్తముపాదానంచకారణంత్యమేవేత్యాహ || యజితి || యోభవాత్ ఇదంస్యాత్త్వకం విశిష్టం - బహురూపయాబ
 హుథాపరిణామశీలయామాయయా - సృజత్ విభలిః - పునఃక్షపయతి సంహరితథాప్యవిక్రియః అవికారః - కథంభూతయాయయాత
 త్రదుస్థయా ఆత్మసుజీవేషు - దుస్థయాదుస్తేయథాభవతితథాస్థితయా - సంసారరూపాసభాకారిత్వేనస్థితయేత్యర్థః - యయాయత్ య
 స్తునిశ్చరాద్భేదబుద్ధిః సనిష్ఠబుద్ధిః - సదివసదభావిషయమజ్ఞానమివభవతి - తంత్యామాత్మతంత్రంస్వతంత్రం ప్రతీకుహిప్రపద్యామి
 త్యర్థః - అత్రాత్మదుస్థయేతిజీవేషు దుస్థత్వకథనసరమాత్మస్యసభాకారిత్వముక్తం - యద్భేదబుద్ధిస్సదివేతిస్వతంత్రాత్మభ్రమ
 హతుత్వముక్తం - ఇదం దేవత్వభ్రమహతుత్వస్యాపుష్పలక్షణం - అవిక్రియైత్యసేనోపాదానత్వముక్తం - నిష్కథోహప్రసక్తిపూర్వ
 కః - ప్రసక్తిశ్చోపాదానత్వేననిమిత్తస్యవికారప్రసక్త్యభావాత్ - భావ్యవస్థావిశేషతః ప్రాగవస్థాయోగోపయ్యుపాదానత్వం - తతశ్చావ
 థాయోగిత్వప్రయుక్తవికారప్రసక్తాత్మనిష్కథోయత్కః - వికారస్యస్వాపుకృత్సిద్ధవిశేషణీభూతచేతనాచేతనగతత్వాద్విశేష్యవికా
 రాభావాదవిక్రియైత్యుక్తం - నమనిమిత్తకారణస్యాపికులాలాదేస్పృహద్రుమాదివికారగణానాత్తద్వత్పరస్థిన్నపినిమిత్తత్వప్రయుక్త
 వికారోనిష్కథ్యతేతిచెన్న || శ్రు || తదైక్షతబహుస్యాంప్రజాయేతి || తత్రైజోసృజతేత్యాదిశ్రుతిభ్యః సంకల్పమాత్రేణజగత్సృజతోవి
 కారప్రసక్త్యభావాత్ సృజన్నినిమిత్తత్వముక్తం - కర్మత్వమేవహినిమిత్తత్వం - తత్రవిశిష్టత్వాకారణోపాదానత్వం - నిష్కలప్రవి
 శేష్యాకారణనిమిత్తత్వమితివివేకః - విభలిక్షపయతి - నిక్షిప్తత్వంసంహత్యత్వంచ - తస్యైవేత్యుక్తంభవతి - ఆత్మతంత్రమిత్యసే
 నాకర్తవ్యత్వముక్తం - అనైశ్శక్త్యయేన || శ్రు || బ్రహ్మవసంబ్రహ్మసప్యక్షానీద్యతోద్యావాపుధివీనిష్ఠతయః - మనీషిణోమనసాప్ర
 బ్రవీమివోయదధ్యతిష్ఠభృపనానిధారయన్తిశ్రుత్యర్థః కః - ఆత్రకింసిద్ధ్యసమిత్యాదినాపుష్కశజ్ఞోపలక్షితముపాదానంసనశబ్దోప
 లక్షితమాధారః - యదధ్యతిష్ఠదినిమిత్తంచ - కిమితిప్రశ్నపూర్వకంబ్రహ్మణవివోపాదానత్వనిమిత్తత్వాధారత్వాదీనినాన్యస్యేత్యతి

జ్ఞాపూర్వకాత్తరపరత్వ మస్యవాక్యస్యావగమ్యతే - యతోపమశబ్దోపలక్షితాదు పాదానా ద్భుక్తాః ద్వావాప్తభిప్రాయపలక్షితం శ్చ
త్సంజగత్ నిష్పతయః - నిష్పతమససజాత్యధాః || ౬౧ || యద్యపిత్వమేవనిభేదంబ్రహ్మ - తథాపిప్రాగుక్తంసాకారంతవరూపంయ
యజంతి - తపివవేదాగమతత్త్వజ్ఞాత్యాహ - త్రియై - త్రియాకలాపైఃస్వకమభిః - యయోగినఃపూజయంతి - తపివకోవిదాః - తత్వైత
దనాద్యత్యేవలజ్ఞానప్రప్యతాః - తంత్రైఆగమ - కథంభూతమిదం - భూతేంద్రియాంతఃకరణైరన్వతంత్రై ర్యదుపలక్ష్యతే - నియంతృ
తూపంతర్ || ౬౨ || సస్యభిన్నమయిభేదంకుర్వంతస్సంతఃకథంతకోవిదాః - సహితై భేదాదక్రియతే - కింతుత్వమైవత్రీదాభావంచేతనా
చేతనాత్మకాభేదఃకృతత్యాహ || త్వమితి || ఆద్యస్తవమేకమిదం - సుప్తామాయాభ్యాశక్తిర్యస్య - పశ్చాత్తయాశక్త్యా - రజస్సత్త్వతమసూల
వ్వందై వ్యక్తం - యతోరజఆదిమహానహంకారః - ఖంచమరుదగ్నివాధాధరాశ్చవాఃఉదకం - సురాశ్చఋషయశ్చభూతగణాశ్చవిషమి
దంజగద్యతోభవతితహిభిద్యతత్యత్యయః || ౬౩ || అవిక్రియత్యనెనోపాదానకారణత్వముక్తీప్రసంగిభతీతభత్వత్వంక్షపయతితి
సంహత్యత్వం చతదుపపాదయతి చతుర్థిః || త్వమితి || తత్త్వమిత్వపాదానత్వమూపపాదయతి - ఉక్తవిధస్వరూపరూపగుణవిభూ
తిస్త్యంపురుషః - ఆద్యఃఆపౌసృష్టైఃపూర్వంభవః - సృష్టైఃపూర్వంప్రళయదశాయామాసీతిత్యధాః - కథంభూతమసీతిత్యత్రాహ - సుప్తశ
క్తిఃసుప్తాఃస్వస్తికలీనాఃశక్తయః చిదచిదాదిశక్తయోయస్య - అతపివపికఃఅసహాయః - వక్ష్యమాణనామరూపవిభాగనిబంధనబహుత్వ
ప్రతిబంధినామరూపవిభాగానహాసూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టత్వేనాసహాయవివాదస్థితత్యధాః - తత్త్వయాస్వాప్తభిప్రాయపలక్షితమభూత
యాశక్త్యా - రజస్సత్త్వతమితిద్వంద్వై వ్యక్తం - తదపేక్షయావిభిద్యతత్యత్యకవచనంరజస్సత్త్వతమాంసీవిభిన్నానివిభక్తాన్వభూవాయ
తోరజఆదః - మహామహతోహంకారస్త్రివిధః - తతోభూతేభ్యఃక్రమేణఖగతాశంతతోమరుద్వాయుస్తతోగ్నిస్తతోవాఃఆపఃతతో
భరాప్తభివేద్యః - ఖాదిభ్యఃపంచీకృతేభ్యః - అంహోత్పత్తిద్వారాసురాఃబ్రహ్మదయః - ఋషయోమరీచ్యాదయః - అన్యేభూమనజతి
ర్యగాదయఅభూవత్ - సృష్టైఃపూర్వంస్వస్తిన్నపసంప్రతచిదచిచ్ఛతినామరూపవిభాగానహాసూక్ష్మచిదచిచ్ఛరీరకస్తవమేకమిదం

ద్ధయే! భూతేంద్రియాంతఃకరణోపలక్షణంవేదేవతంత్రైతపవకోవిదాః || ౬౨ || త్వమేకఆద్యఃపురు
షస్సుప్తశక్తిస్తయారజస్సత్త్వతమోవిభిద్యతే! మహానహంభంసురుదగ్నివార్ధరాసురర్షయోభూత
గణాభిదంయతః || ౬౩ || స్వప్తంస్వశక్త్యేదమనుప్రవిష్టశ్చతుర్విధంపురమాత్మాంశతేన! అభోవిదుస్త
పురుషంసంతమంతర్భుజైహృషీకైర్మధుసారఘంయః || ౬౪ || సపషల్కానతదండవేగోవికర్షసి
త్వంఖలుకాలయన్నః! భూతానిభూతైరనుమేయతత్త్వం నావభీర్వాయురిపావిషహ్యః || ౬౫ ||
ప్రమత్తముచైర్పితికృత్యచింతయాప్రవృద్ధలోభంవిషయేషులాలసమ్! త్వమప్రమత్తస్సహసాభిప

కారణతయావస్థితఃకర్తృకరణాధికరణాద్యపకరణజాతస్సర్వజ్ఞస్సర్వశక్తిస్సర్వవీలైకప్రయోజనస్సావ్యత్తికాంక్షాయాంజీవద్వారానా
ప్రవిశ్యమాయాశరీరకం స్వాత్మానమేవసంకల్పమాత్రేణమహాదాదిపృథివ్యంతసమష్టిరూపేణవాపిచతుర్విధస్సృష్టిభూతరూపేణచపరిణ
మయ్యస్వపర్యంతతత్త్వామరూపభాగాసీతిత్యధాః || ౬౩ || వితదుపపాదయతి - సృష్టమితి || జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జరూపేణచతుర్వి
ధంస్వాంశేనప్రవిష్టఃఅభోఇతిహతోః పురస్యాంతస్సంతమంశంచిదాభాసం పురిశయనాత్పురుషంవిదుః - తహిఃకీమీశ్వరమేవసంసారి
ణంవిదుః - నెత్వాహ - సరణాఃమధుమక్షీకాస్తాభిః సృష్టంమధివత్సుల్లకంవిషయసుఖంఅవిద్యావృతస్సృయోభుజైతంజీవంవిదుః - తథాచ
క్రూతిః || తయారస్యఃపిష్టలంస్వాద్యత్వత్సన్నోఅభిచాకశీతి - నిజితంచ || సూ || గుహంప్రవిష్టవాత్తానాహితద్దశనాదిత్యత్ర ||
౬౪ || త్వంపురుషఇత్వక్తం - తత్త్వపురుషశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తందశాయకపురుషశబ్దవాచ్యతామాహ || సృష్టమితి || యతఃయోభవాస్వ
శక్త్యాప్రవృత్తిరూపయాస్వప్తమిదంచతుర్విధందేవమనుష్యతిర్యక్స్థావరభేదేనచతుర్విధం - పురంశరీరం - ఆత్మనోశతేనఅంశభూత
సజీవేనజీవాంతరాత్తతయాపురమనుప్రవిష్టః - అభోఅతఃతంభవంతం - అంతఃపురస్యాంతః - జీవాంతరాత్తతయాసంతంపురుషంవిదుః - పు
రుషశబ్దవాచ్యంవిదుః - తథాచోక్తం || ౬౫ || పూస్సంజ్ఞేవైశరీరస్త్రిశయనాత్పురుషహారిః! శకారస్యషకారోయంవ్యత్యయేనెతికథ్య
తే || కోసావాత్మనోశఃయదంతరాత్తతయాపురమనుప్రవిష్టస్త్రాహ - యఃజీవఃహృషీకైరింద్రియైఃసారఘంసరణాఃమధుమక్షీకాః - సా
రంపుష్పాదిగతంఘ్నంతిగచ్ఛంతిప్రాపువంతీతిపుత్యత్వైః - అత్రసారఘశబ్దస్తమపాజితమధునిలాక్షణికః - మధుకరోపాజితమ
ధివమధుకరస్థాసీయేంద్రియోపాజితశబ్దాభిభాగ్యజాతంభుజై - అనుభవతీతత్యధాఃఅత్రజీవారీతరాత్తతయానుప్రవేశకథనంనియ
తదేశకాలకర్తాద్యానుగుణ్యేనతజ్జగత్త్రక్షణాథానుప్రవేశానిప్రాయకం || ౬౪ || తదతుసర్వనియంతః కుతఃసంసారఇత్యాహ - నఇతి -
యఃస్వశక్త్యేదంస్వప్తవా - సపిషత్వంఖలు - భూతైరేవభూతాని - మేఘపక్షీవాణ్యురిత - కాలయకవిచాలయక - లోకావిక
షణ్సీసంహారి - అనుమేయతత్త్వఃఅలక్ష్యస్వరూపః || ౬౫ || వికషణప్రకారమాహ - ప్రమత్తఇతి || ఇతికృత్యంపివమేవమిదంకతా
త్యమితిచింతయైచ్చేప్రమత్తం - తత్త్వహతుర్విషయేషులాలసంతికాముకం - ప్రాప్తేపివిషయేప్రవృద్ధలోభం - అంతకస్త్యమభిప
ద్యసేఅత్రమసి - యథాతేలిహాసః జిహ్వయాప్తప్రాంతేస్సృశసహా మూలకమిదం || ౬౬ || కథితిఅతఃశస్తవపాదాబ్జంత్యజేత్ - పండి

తస్మాత్ కథంభూతః సప్తవాచమానోనాదరస్తేనవ్యయమానంకెతనంశరీరంయస్యసః - యదస్తాకంగురుబ్రహ్మచారిప్రైతిశవేషాం
స్తోత్రాణాంవాక్యం విశంకయా వినాశంకయా వినోప పత్తిమితిదృఢవిశ్వాసేనమనవశ్చతుదశాచారిస్త ॥౬౨॥ ఉపసంహరతి - అథతి-
రుద్రభయేనధ్వస్తంతతఃనకుతశ్చిద్భయంయస్యాంతాన్యగీతిరసి ॥౬౩॥ ౬౪ ॥ ౬౫ ॥ యోగేతి ॥ యోగాదేశంనామైతత్స్తోత్రముపాసా
ద్యచావతఃప్రాప్యమనసాధారయంతః అభ్యాసేనజవత ॥ ౬౬ ॥ ఇదమితి ॥ విశ్వస్యజాంపతిబ్రహ్మ ॥ ౬౭ ॥ త ఇతి ॥ సిస్యక్ష్యస్యప్రవంతః
౬౮ ॥ అథతి ॥ యుక్తఃపికాగ్రచిత్తః ॥ ౬౯ ॥ శ్రేయసామితి - జ్ఞానమేవనార్యస్య ॥ ౭౦ ॥ య ఇతి ॥ యోధియానోభవతి ॥ ౭౧ ॥ వింద త ఇతి - అ
సావముష్మాద్ధరఃఅసత్వరకస్థిరస్సకమగ్నీతంస్తోత్రంతేనగీతాత్స్తుతాత్ ఏకపివపల్లభఃప్రియత్రయాయస్తస్తాత్ ॥ ౭౨ ॥ య ఇతి - కా
ల్యేఉపసి ॥ ౭౩ ॥ గీతమితి - తపశ్చరధ్వంతపసంతేతుస్థితంప్రాప్యస్యభ ॥ ౭౪ ॥ ఇతిభావాభాదిపికాయాం - చతువింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా

ద్యసెతులైలిహానోహిరివాఖుమంతకః ॥ ౬౬ ॥ కస్త్యత్పదాబ్జంవిజహాతిపండితోయ సైవమానవ్య
యమానకేతనః । విశంకయాస్తద్గురురర్చితస్తయద్విమోషపత్తింమనవశ్చతుర్దశ ॥ ౬౭ ॥ అథత్వ మసి
మోబ్రహ్మ న్నరమాన్మన్విపశ్చితామ్ । విశ్వంరుద్రభయధ్వస్తమకుతశ్చిద్భయంగాతిః ॥ ౬౮ ॥ ఇదంజ
వతభద్రం ప్రావిస్త్రభాన్మపనందనాః । స్వధర్మమనుతిష్ఠంతోభగవత్సగ్నితాశయాః ॥ ౬౯ ॥ తమేవా
జ్ఞానమాత్మస్తంసర్వభూతేష్వవస్థితమ్ । సూజయధ్వంగుణంతశ్చధ్యాయంతశ్చాసకృద్ధరిమ్ ॥ ౭౦ ॥
యోగాదేశముపాసాద్యధారయంతోమునివ్రతాః । సమాహితధియస్సర్వవతదభ్యసతాద్యతాః ॥ ౭౧ ॥
ఇదమాహపురాస్తాకంభగవాన్విశ్వస్యటపిః । భృగవాదీనామాత్మజానాంసిస్యతుస్సంసిస్యతుతామ్ ॥
౭౨ ॥ తెవయంచోదితాస్సర్వేప్రజాసర్గేప్రజేశ్వరాః । అనెనధ్వస్తతమసస్సిస్యక్ష్యవివిధాఃప్రజాః ॥
౭౩ ॥ అథేదంనిత్యయుక్తోయోజపన్నవహితఃపుమా ॥ అచిరాశ్చైయతపోతివాసుదేవపరాయ
ణః ॥ ౭౪ ॥ శ్రేయసామిహసర్వేషాంజ్ఞానంనిశ్రేయసంస్తృతమ్ । సుఖంతరతిదుష్పారంజ్ఞాననా
వ్యసనార్ణవమ్ ॥ ౭౫ ॥ య ఇదంప్రయతోనిత్యంమగ్నీతంభగవత్సవమ్ । అధీయామోమరారాధ్యం
హరిమారాధయత్యసా ॥ ౭౬ ॥ విందతేపురుషోముష్మాద్యద్యదిచ్ఛత్యసత్వరక ॥ మగ్నీతగీతాత్సుప్రీతా
శ్చైయసామేకవల్లభాత్ ॥ ౭౭ ॥ య ఇదం కాల్యఉత్థాయప్రాంజలిఃశ్రద్ధయాన్వితః । శృణుయా
చ్ఛాచ్ఛవయెన్నత్యోముచ్యతేకర్మబంధవైః ॥ ౭౮ ॥ గీతంమమైతంసరదేవనందనాఃపరస్యపుంసః
పరమాత్మనఃస్తవమ్ । జపంతఏకాగ్రనియస్తపామహచ్ఛరధ్వమంతేతదవాప్సుభేపీతమ్ ॥ ౭౯ ॥

*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - చతుర్వింశోధ్యాయః ***
మైత్రేయః ॥ ఇతిసందిశ్యభగవాన్సాహితైరభిపూజితః । పశ్యతాంరాజపుత్రాణాంతత్రైవాం
తదేధేహరః ॥ ౧ ॥ రుద్రగీతంభగవతఃస్తోత్రంసర్వేప్రచేతనః । జపంతస్తేతప సైపుర్వగ్నాణామయు
తంజలై ॥ ౨ ॥ ప్రాచీనబహిష్కంతుకర్తృస్వాసక్తచేతనమ్ । నారదోధ్యాత్మనత్వజ్ఞఃకృపాళుః
ప్రత్యబోధయత్ ॥ ౩ ॥ శ్రేయస్తస్వింకతమద్రాజన్తర్కణాత్మనకుహసే । దుఃఖహానిస్సుఖావాప్తిః
శ్రేయస్తస్మైహచెష్యతే ॥ ౪ ॥ రాజా ॥ నజానామిమహాభాగపరంకర్తృపవిద్ధధీః । బ్రూహిమేవిమ
లంజ్ఞానంయెనముచ్యేయకర్మభిః ॥ ౫ ॥ గృహేషుకూటధర్మేషు పుత్రదారధనార్థభిః । నపరంవిందతే
మూఢోభ్రామ్యసంసారవత్తేసు ॥ ౬ ॥

జ్ఞో ॥ ప్రచేతస్సుతపస్యత్పుతర్మిత్రేనారదోఘృణీప్రాచీనబహిష్కధ్యాత్మం పరోక్షేహ చంచభిః ॥ పురంజనకథావ్యాజాత్పంచవిం
శతునారదః । అత్తనోబుద్ధిసంగసవివిధామాహసంస్మృతిమ్ ॥ ప్రచేతస్సుతపస్తీత్రంతప్యమానేమనారదః । పురం జనకథామూటం
ప్రాహప్రాచీనబహిష్క ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ప్రాచీనబహిష్కమితి - ప్రచేతస్సుతపశ్చరత్పునారదః ప్రాచీనబహిష్కంబోధితవా అతః
ప్రచేతసాంకథామసమాప్త్యేవతర్మితువృత్తమాహ - ప్రాచీనబహిష్కమితి ॥ ౩ ॥ శ్రేయ ఇతి - భూమిదిశుకతమత్ శ్రేయఃఫలంఈ
మాసే ఇచ్ఛసి నను మోక్షదోననత్యాహ - దుఃఖహానిరితి - శేషదుఃఖనివృత్తినిరతిశయాసందావాప్తిశ్చేతియత్తదుభయంమోక్షాభ్యం
శ్రేయః - ఇహకర్మణితదుభయంతేనవ్యతేవిచారతైః ॥ ౪ ॥ నతి - పరం శ్రేయఃసాక్షః - కర్మభిరపవిద్ధాక్షిప్తాధీర్యస్య ॥ ౫ ॥ గృహేషు

కించగృహమస్థితః పుత్రాదిష్యవపురుషాభాధీర్వస్య ॥౬॥ కమఃఫలమనై రాగ్యముత్పాద్యబ్రహ్మవిద్యాముపదేక్షుంక్షాగామభావే
 నయజ్ఞపూజాప్రత్యక్షం ప్రదశ్యన్మాహ - భోభోఇతిసంజ్ఞాపితామూరితా ॥ ౭॥ ఏత ఇతి - ఏతేత్వాంసంపరేతంమృతంసంప్రతీ
 క్షంతే - వైశసంత్యత్ప్రతాంపీడాంస్తరంతః తతశ్చయఃకూటైఃలోహయంత్రమయైశ్చంగైఃఘండలిభేత్సంతి ॥ ౮॥ అత్రేతి - అ
 త్రాస్తి సంకటే - నిస్తారకమముమితిహాసంకథయిష్యమి ॥ ౯॥ తత్రజీవస్యవిషయాసక్త్యాసంసారఃసచేశ్వరానుగ్రహణనివర్తజ
 తివత్తుంవిపర్యయగృహీతస్యసూక్ష్మోభయతుమశక్తేఃరాజవృత్తాంతమేవాహ ॥ ఆసీదితి ॥ పురంజనాదీనస్వయమేవాతఃపంచమేధ్యాయే
 వ్యాఖ్యాస్యతి - తథాపిసుఖగ్రహణాయుథోపయోగంకించి ద్వ్యాఖ్యాస్యమః - తత్రస్వకర్తృభిఃపురంజనయతీతిపురంజనోజీవః - సవిజ్ఞా
 తంనామయస్య సచవిజ్ఞాతంచేష్టితంయస్య స తాత్పర్యసహ - యద్వావిజ్ఞాతంచేష్టితంజీవప్రేరణాదిలక్షణంయస్య - జీవపారతంత్ర్య
 స్యానుభవసిద్ధత్వాత్ ॥ ౧౧॥ ఏవంప్రతిజ్ఞాయఇతిహాసంప్రస్తాతి ॥ ఆసీదితి ॥ అత్రాన్యాపదేశముభేనాధ్యాత్మోపదేశఃక్రియతే - ననుసాక్షా
 దేవాధ్యాత్మోపదేశఃకింనక్రియతే - సాక్షాత్తమపదేశేపివై రాగ్యాదయసంభవాత్ - ఉచ్యతే - దేహత్వాభిమానవృత్తంత్రాత్మాభిమాన
 గ్రస్తస్య - తత్త్వహితపురుషాధ్యానభిజ్ఞస్యవై మయికమేవసుఖంపరమంపురుషాభామభిమన్యమానస్య - మాతాత్మోపదేశఃక్రి
 యమాణోపి - సప్రతిష్ఠితస్యాదిత్యాలోచ్య - చిరమభ్యస్తస్త్రిపుంసకగభాజన్తజరామరణజాగ్రత్సప్తసుమప్త్యాద్యాత్మకనంసార
 మనువద్యః - తత్రదోషానుద్భూత్యహేయతాబుద్ధ్యత్పాదనద్వారాక్రియమాణస్తత్త్వోపదేశస్సప్రతిష్ఠితస్యాదితి - తత్రజీవోరాజ
 త్వేన - శరీరంపురత్వేన - పరమాత్మాసుభిత్వేన - బుద్ధిభావార్యాత్వేనేతిరూప్యతే - తత్రపురంజనాదీనస్వయమేవేతఃపంచమేధ్యాయేవ్యా
 ఖ్యాస్యతి - తథాపిసుఖగ్రహణాయుథోపదేశాత్కించి ద్వ్యాఖ్యాస్యమః - తత్రహేరాజపురంజనస్తజీవనయతినిర్వాపయతీతిపురంజనః -
 కశ్చిద్రాజాస్వకర్తృభిఃపురస్థానీయశరీరోత్పాదకజీవస్థానీయోవివక్షితః - ఆసీదిత్యనెనరూపజీయేజీవేలనాదిసత్తావివక్షితా - తంవిశిష్టే

పురంజనోపాఖ్యానప్రారంభః .

శ్రీనారదః ॥ భోభోప్రజాపతేరాజన్మశూన్యశ్యత్వయాధ్వరే । సంజ్ఞాపితాజీవసంఘాన్నిఘృణ
 ణెనసహస్రశః ॥ ౭॥ ఏతేత్వాంసంప్రతీక్షంతేస్తరంతోవైశసంతవ । సంపరేతమయఃకూటైశ్చిందం
 త్యుద్ధితమన్యవః ॥ ౮॥ అత్రతేకథయిష్యేముమితిహాసంపురాతనమ్ । పురంజనస్యచరితంనిబోధగదతో
 మను ॥ ౯॥ ఆసీత్పురంజనోనామరాజారాజకబృహచ్చవాః । తస్యావిజ్ఞాతనామాసీత్సఖావిజ్ఞా
 తచేష్టితః ॥ ౧౦॥ సోన్వేషమాణశ్శరణంబభ్రామపుథివీంప్రభుః । నానురూపంయథావిందదగూత్స

బృహచ్చవాఃబృహత్విస్తృతం ప్రహఃకీర్తిర్యస్య ॥ శు ॥ నివాణమయమేవాయమాత్మేతి - ప్రజాపతివాక్యే - అపహతపాస్తావిజ
 రో వి మృత్యునిఃకోకోజిఘ్తోపిపాసస్సత్యకామస్సత్య సంకల్పః ॥ శ్లో ॥ అచ్చేద్యోయమదాపేహ్యాయమల్లద్యోశోష్యవివచ । నిత్యస్స
 ర్వగతఃస్థాణరచలోయగసనాతనఇత్యాదిశుతిస్తృతిప్రసిద్ధకల్యాణగుణవిజ్ఞప్త్యభావః - తస్యపురంజనస్య - అవిజ్ఞాతంనామధేయం
 యస్య - సతథాభూతఃకశ్చ ద్విజ్ఞాతచేష్టితస్సఖా ఆసీత్ - అత్రపరమాత్మస్థానీయంమిత్రంవివక్షితం - పరమాత్మాహిజీవస్యమిత్రంశ్రా
 యతే - మాతాపితాభ్రాతానివాసశ్శరణంసుహృద్గతిశ్చనారాయణఇతి - ఏవంహితాచరణశీలంసఖాయంపరమాత్మాసంతదాన్జామలంఘ్య
 మంససారీజీవఃనామతోపినజానాతి - కిముతస్వరూపరూపగుణవిభూతిభిరితిభ్యాషనాయావిజ్ఞాతనామేత్వక్తం - యద్వా - సఖేనాభి
 ప్రేతంయద్యోషానపేక్షణసహితాచరణశీలత్వం - తత్త్వాపయితుంఅవిజ్ఞాతనామేత్వక్తంఅవిజ్ఞాతేతి ॥ సూ ॥ గతిబుద్ధిత్యాదినాకతారి
 కః ॥ శ్లో ॥ అవిజ్ఞాతాసహస్రాంశురిత్యవిజ్ఞాతృజ్ఞోహినామసహస్రేభగవన్నామతయావినియుక్తః - తత్రస్వాక్రితాస్వసమత్వేనానుసం
 థాయ - తద్ధితైషణపరః కారుణ్యపరవశః - ఆక్రితదోషన్నజానాతీత్యవిజ్ఞాతేత్యభియుక్తేర్వాఖ్యాతం - ఏవంచవిపులాపరాధవత్వే
 పిసంత్రయణమాత్రరూపకించిదానుమాన్వేనరిరక్షేమరిత్యభావః - అవిజ్ఞాతచేష్టిత ఇతిభేదే - జీవేనావిజ్ఞాతంచేష్టితంయస్య సతథా - క
 థాపక్షేతుఅన్వేయవిజ్ఞాతచేష్టితఇత్యభావః - ప్రసిద్ధంజగద్వ్యాపారరూపచేష్టితంయస్య - యద్వా - విజ్ఞాతంచేష్టితంజీవప్రేరణాదిలక్ష
 ణంయస్య - జీవపారతంత్ర్యస్యానుభవసిద్ధత్వాత్ - కథాపక్షేతురాజవత్సఖావిపులకీర్తిరిత్యభావః ॥ ౧౦॥ సఇతి ॥ శరణంభోగాయతనం
 దేహం - పుథివీంబ్రహ్మాండం ॥ ౧౧॥ నఇతి - సఃపురంజనఃప్రభుః - శరణాధిపత్వాత్ శరణంభోగాయతనం - శరీరం - కథాపక్షేనివాసస్థా
 నం - ఆన్వేషమాణః - పుథివీంకర్తృభలోదయతద్భోగాయతనప్రకృతిపరిణామరూపంబ్రహ్మాండం - బభ్రామ - దేవాదిస్థావరాంతశరీరేష్య
 నువిష్టః - ప్రకృతిమండలెనసారివదిత్యభావః - కథాపక్షేభూమండలస్థపురాణ్యనుప్రవిశ్యతత్రత్రకంచిత్రాలంబితసః - కృత్వాపిం
 పుథివీంబచారిత్యభావః - యథాచస్వస్యానురూపంశరణందేవముష్యాదిశరీరంనావిందన్నాభత - కింతుచిర్యక్పాదపాదిశరీరమింద
 తతథావిమనాఇవబభూవపాదపాదిశరీరమైతన్యాసభివ్యక్తేవిమనాఇవేత్వక్తంనిశ్చైతన్యఇవాధూదిత్యభావః సతుదుఃఖితమనాఇతి
 దేహత్వాభిమానినోజీవస్యవిహీనశరీరస్యాపిప్రీతివిషయత్వాత్ - కథాపక్షేభూమిఃభిత్తమనాభిత్త్యభావః ॥ ౧౧॥ నఇతి ॥ యావత్సఃపురస్తాన్

స్వతస్యకామస్యోపపత్తయే ప్రాప్తయే - సాధుసమే - గవాది దేహానామైహికపారతాకికభాగ్యాగ్యాత్వాభానాత్ - తథాచక్రతిః॥ తా
భ్యోగామానయతాఅబ్రవన్నవై నోయమలమితి - తాభ్యోశ్చమానయతాఅబ్రవన్నవై నోయమలమితి॥ ౧౨॥ సత్తితి - హి మవ తోద షీణ
మసాను - కర్మ యేత్రేభారతవషే - పురంమనుష్యశరీరం - లక్ష్మీతానిదృష్టానిసర్వాణిలక్షణానియస్యాం అంధపంగుత్వాదిదోషరహి
తామిత్యర్థః॥ ౧౩॥ సత్తితి॥ అథఏకదాసుకృతవిశేష పరిపాకద శాయాం - హిమవతోదక్షిణమసాను - కర్మతత్ఫలత్పత్తియోగ్యేను - కర్మ
క్షేత్రేను - భారతవషేఇత్యర్థః॥ పురగమనుష్యశరీరం - లక్ష్మీతానిదృష్టానిసర్వాణిలక్షణానియస్యాంతాం - అంధపంగుత్వాదిదోషర
హితామిత్యర్థః॥ కథాపక్షే - పక్ష్యమాణప్రాకారాదిసర్వవిశేషా పయంతాం - సవభిఃద్వాభిఃసవభిఃరంధైః - చతుర్థాస్తంభే
త్రవ్వయనాసి కాన్వయముఖపాయాపస్థూపై రుపలక్ష్మీతాం - పక్షంతరేస్పష్టం - దదశాఅభివ్యక్తసర్వంత్రియంసర్వవిషయాపభాగో
పయంత్రంమనుష్యశరీరముపలబ్ధ వానిత్యర్థః॥ ౧౩॥ తామనువణయతిత్రిభిః - ప్రాకారేతి - అత్రకించిత్పాద్యశ్యమవలంబ్యకథాసాం
వర్తయ ప్రాకారాదీనివణ్యంతే - పరిమైరితిపుంస్త్యమార్దం - అక్షేగివాతైః త్వగాదయఃశరీరావయవాః - ప్రాకారాదిపురావయ
వత్వేననిరూప్యంతే - స్వతఃకాదిశృంగైఃశిఖరై యుక్తాయుగ్మహస్తైః సంకులామితి - ఆభారాదీనాదీగృహఃశృంగాణీచ - రాజసాది
స్వభావావివక్షితాః॥ ౧౪॥ నీలైతి॥ నీలాదిభిఃక్లృప్తహర్షస్థిస్థియస్యాం - అరుణంమాణిక్యం - స్థవీహృదయం - నాద్యోనీలాదిభావేననిరూ
ప్యంతే - తత్తద్విషయవాసనావాభాగవతీలనాగానాంపురీమివ॥ ౧౫॥ సత్తితి॥ సభాసమాజస్థానం - చత్వరంచతుష్పదః - రథ్యాఃరాజమా

విమనాశ్చివ॥ ౧౧॥ ససాధుమేనెతాస్సర్వాఘాతలెయావతీఃపురః॥ కామాన్తామయమామోసాత
స్వతస్యోపపత్తయే॥ ౧౨॥ సవక దాహిమవతోదక్షిణమవసానుము॥ దదర్శనవభిర్ద్వార్భిఃపురంలక్ష్మీ
తలక్షణమ్॥ ౧౩॥ ప్రాకారోపవనాట్టాలపరిమైరక్షతోరణైః॥ స్వర్ణరూపాయపైఃశృంగైఃసం
కులాంసర్వతోగృహైః॥ ౧౪॥ నీలస్ఫటికవై డూర్భ్యముక్తామరక తారుణైః॥ క్లృప్తహర్షస్థిస్థిందీప్తాం
శ్రియాభోగవతీమివ॥ ౧౫॥ సభాచత్వరరథ్యాభిరాక్రీడాయతనాపణైః॥ వైత్యధ్వజపతాకాభిర్యు
క్తాంవిద్రుమవేదిభిః॥ ౧౬॥ పుర్యాశ్చ బాహ్య్యాపవనైదివ్యద్రుమలతాకులైః॥ నదద్విహంగాళికులకొ
లాహలజలాశయైః॥ ౧౭॥ హిమనిర్ఘోరవిప్రుఃపత్ను సుమాకరనాయునా॥ చలత్ప్రవాళవిటపనలినీత
టసంపది॥ ౧౮॥ నానారణ్యమృగప్రాతైరనాభాధేమునివ్రతైః॥ ఆహూతంమన్యతేపాంథోయగ్రకో
కిలకూజితైః॥ ౧౯॥ యదృచ్ఛయాగతాంత్రదదర్శప్రమదోత్తమామ్॥ భృత్యైర్దశభిరాయాంతీమే
కైకశతనాయకైః॥ ౨౦॥ పంచశీరాహినాగుప్తాంప్రతిహారేణసర్వతః॥ అన్వేషమాణామృషభాను
ప్రాధాంకామరూపిణీమ్॥ ౨౧॥ సునాసాంసుదతీంబాలాం సుకపోలవరాననామ్॥ సమవిన్యస్తకర్ణా
భ్యాంబిభ్రతీంకుండలత్రయమ్॥ ౨౨॥ పిశంగనీవీంసుశ్రోణీంశ్యామాంకనకమేఖలామ్॥ పద్భ్యాంకప

గాః - ఆక్రీడాయతనంయతాదిస్థానం - ఆపణోహట్టః - వైత్యంజనానాంవిశ్రమస్థానం - భృత్యేమపతాకాతాభిశ్చయంతాం - అత్రచ
విషయయుక్తబుద్ధియోగేనజీవస్యదేహసంబంధఇతివివక్షయావిషయవగ్ధంబాహ్య్యాపవనత్వేనరూపయతి - తద్విశేషాన్ప్రకృందనా
దీ - దివ్యద్రుమలతాదిభావేనెతితేషః కథాలంకారః॥ ౧౬॥ పుర్యాశ్చితి॥ బాహ్య్యాపవనప్రమదాందదశైతిచతుర్థేనాన్వయః - ది
వ్యద్రుమైఃలతాదిభిశ్చకులైవ్యాప్తైః - సదతాంవిహంగాళికులానాంకోలాహలోనాదీయేషు తెజలాశయాస్త్యైః॥ ౧౭॥ హిమైతి॥ హిమ
నిర్ఘోర విప్రుఃపిందవః - తద్వతాకుసుమాకరసంబంధినావాయునా - చలంతఃప్రవాళాఃవిటపాఃశాఖాశ్చయేషాంతైఃవృక్షైః - సలిని
నాంసరసీనాంతటేషుసంపత్సమృద్ధియన్తి॥ ౧౮॥ నానైతి - అనాభాధేతత్ప్రతాభారహితే - మునివ్రతైరహంప్రేరాత్సానమా
మూతంమన్యతేయత్ర॥ ౧౯॥ యదృచ్ఛయేతి॥ తత్రప్రమదోత్తమాంప్రకషేణపురుషంకుదయంతీతిప్రమదాఃతాసాంమధ్యేత్రమాం
వివేకవతీంబుద్ధిందదశా - యదృచ్ఛయాగతామితితేషాః సంబంధస్యదునిరూపత్వందశాయతి - తామనువణయతి సాధైశ్చతు
భిః - దశభిజ్ఞానకర్తృంద్రియైః - ఏతైకంప్రత్యేకంశతంఅనంతావృత్తయః తాసాంనాయకైఃపరిభిస్సహ - పాతాంతరేనాయకాః
స్త్రియఃయేషాంతైః॥ ౨౦॥ పంచశీరాహి - పంచశీరాహీవృత్తయోయస్యతేన - అహినాప్రాణేన - ప్రతిహారేణపాలకేనగుప్తాంఋషభంభర్తా
కం॥ ౨౧॥ సునాసామితి - గంధజ్ఞానాదిభిఃపుణ్యవయవైః - సునాసత్వాదిరూప్యతే - సమవిన్యస్తాచితౌకణాతాభ్యాంకుండలతోభాంభ
భతీం॥ ౨౨॥ పిశంగనీ - పిశంగనీవీంపీతవస్త్రం॥ శు॥ అన్నమయంహిసోమ్యమనఇతియత్త్ర్యంబదన్నస్యేత్యాదిక్రుత్యమసారణశ్యామా
మిత్వక్తం - గూఢైఃకృతద్భ్యం - గూఢైరితిపాదాంగుళికానానుభృతలక్షణాద్భవమననం॥ ౨౩॥ ప్రనావితీ - న్యంజితం కైశరం

యోవ నోపక్రమాణాభ్యాం సమాచర్యతైచవస్తాంతేననిగూహంతీం ॥ ౨౪ ॥ తామితి - తామః హేతి తయోః సంవాదోక్తి స్సంబంధా
 బాధ్యాణయః అపాంగవివపుః భూమాలప్రాంతాయస్యకటాక్షస్యజాణస్య - తేనస్పృష్టవిధః - ప్రేక్షాఉచ్చైభ్రామంతీ ధూఃఘనఃసా
 గీయాన్యస్తికతేన ॥ ౨౫ ॥ కతి - కుతః స్థానాదిహాగతాని - హాసతిపుర్యాః సమీపస్థానాపపుగీయాభూః తామాక్ష్యకం కమి - మిశ్రసీత్య
 ర్థః ॥ ౨౬ ॥ కతి - తేనవయేనుపథాః అనువతి - నవతే - ఎకాదశోమహాభటోబృహదృపలత్వేనవక్ష్య మాణోయేమదశసులేబుధ్ధిః మన
 సఃపుగగుపాదానంబుద్ధిపరిచారకేంద్రియసహాయతయాతత్పరిచారకత్వవివక్షయః - కృతాః - అలనాద్యింద్రియవృత్తయః ॥ ౨౭ ॥ త్వమితి -
 త్వం ప్రాఃకింపతింధమణంవిచిన్వతీ - ఆభవాభవానిపతింశివంవిచిన్వతీ - కింవాక్ సరస్వతీపతింబ్రహ్మణంకిం - రమావాపతింవిష్ణుం - ము
 విరివసంయతాసతీకథంధూతం పతింత్వదంఘ్రి కామసయైవప్రాప్తాస్సమస్తాః కామాః యేనతం ॥ ౨౮ ॥ నేతి - హావరోదు - ఆసాంమ
 థ్యేత్వమస్యతమాపినభవసి - యతోభవిన్వృక్ సహిదేవతాభవంస్పృశంతి - చీరవరణ మయః పరంవై కుంతం ॥ ౨౯ ॥ యదితి - యద్య
 స్తత్తవాపాగైనవిఖంధితమింద్రియంమనోయన్యతం - మామాంమనోభావైవాభాతే - అభతస్తాదమగృహణ - స శ్రీరంయద్భావేనప్రేక్షా
 శ్చితింతేనవిభ్రమంతీ యా ధూఃతయాఉపస్పృష్టః ప్రేరితః ॥ ౩౦ ॥ త్వదితి - యద్వీడయాసమ్ముఖంనభవతితత్త్వదానసమున్నయమే
 దశాయ - శోభనై ధృవాయస్తిక - సుతారశోభనకనీకేలోచనైయస్తిక - వ్యాలంబినోదీభూయేనీలాఅలకాపై హంబుం దేనసంవృ
 తం - వల్గానివాచకానివాక్యనియస్తిక ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యమితి - హేవీరవీరం ప్రత్యగాత్మానంకూ హయతుం శీలం యన్యాః సూపితం దృష్ట్య

ణద్భ్యాంచలతీంనూపురైదేవతామివ ॥ ౩౨ ॥ స్రవ్యావ్యంజితకైశోరౌసమవృత్తైనిరంతరౌ వస్త్రాం
 తేననిగూహంతీం ప్రీడయాగజగామిగీమ్ ॥ ౩౩ ॥ తామాహాలలితంవీరస్సప్రీడస్తితశోభనామ్నిగ్ధేనా
 పాంగపుంభనస్పృష్టః ప్రేక్షాభ్రమద్భ్రువా ॥ ౩౪ ॥ కాత్వంకంజపలాశాక్షీకస్యాసీహమతస్సతీ ఇ
 మాముపపురీంభీరుకించికీర్షసిశంసమే ॥ ౩౫ ॥ కపతేనుపథావ తపకాదశనుహాభటాః ॥ ఏతావాలల
 నాస్సభ్రుకోయంతేహిఃపురస్సరః ॥ ౩౬ ॥ త్వంప్రీర్భవాన్యస్యథవాగ్రమావతింవిచిన్వతీకిం ముని
 వద్ర హూవనె త్వదంఘ్రి కామాప్తసమస్తకామంకృష్టకోశః పతితః కరాగ్రాత్ ॥ ౩౭ ॥ నాసాం
 వరోర్వన్యతమాసిభూస్పృక్ పురీమిమాంవీరవరేణసాకమ్ ॥ అహాన్యలంకర్తుమదభ్రకర్తృణాలోకం
 పరం శ్రీరీవయజ్ఞపుంసా ॥ ౩౮ ॥ యదేషమాపాంగవిఖండితేంద్రియంసప్రీడభావస్తితవిభ్రమభ్రువాః
 త్వయోపస్పృష్టభగవాన్త సోభవః ప్రబాధతేభానుగృహణశోభనై ॥ ౩౯ ॥ త్వదాననంసుభ్రుసు
 తారలోచనంవ్యాలంబినీలాలకబృందసంవృతమ్ ॥ ఉన్నీయమేదర్మయవల్లువాచకంయద్వీడయా
 నాభిముఖంశుద్వితే ॥ ౪౦ ॥ ఇత్థంపురంజనంనారీయాచమానమగీరవత్ ॥ అభ్య నందతతంవీరంహ
 సంతీవీరమోహితా ॥ ౪౧ ॥ నవిదామవయంసమ్యక్త ర్తారంపురుషర్షభ ॥ ఆత్మనశ్చపరస్యాపిగోత్రం
 నానుచయత్కృతమ్ ॥ ౪౨ ॥ ఇహోద్య సంతమాత్మానంనవిదామతతఃపరమ్ ॥ యేనైయంనిర్మితావీర
 పురీశరణమాత్మనః ॥ ౪౩ ॥ ఏతేషభాయస్సభ్యోమేనరానార్యశ్చమానద ॥ సుప్తాయాంమయిజాగర్తినా

మోహితాసతీతమాహ ॥ ౪౪ ॥ యత్పృష్టంకస్యాసీత్యనేనకస్యపుశ్రీగోత్రజేతి - కాత్వమితిచకిం నామాసీతిచతత్రాహ - నై - ఆత్మనో
 మమ - పరస్యతవాపి - కతాకారంసమ్యక్సవిద్యః - గోత్రం నామచయత్కృతంభవతితంచనవిద్యః ॥ ౪౫ ॥ యత్పృష్టంకస్యాసీతి - కస్యపు
 శ్రీవాతేతి - కాత్వమితి - కింస్వరూపాకింనామాసీతి - తత్రాహ ॥ నై ॥ ఆత్మనోమమ పరస్యతవాపికతాకారంప్రక్షారం - సమ్యక్సవి
 ద్యః - కతాకారం విశిష్ట - గోత్రం నామచయత్కృతంయేనకత్రాకృతంభవతి ॥ ౪౬ ॥ తత్కాకింవెత్పితదాహ - ఇహేతి - ఆత్మనోమ
 మకరణం - ఇమంపురీయేననిర్మితాతంచనవిద్యః ॥ ౪౭ ॥ ఇహేతి - ఇహఅన్యంపుర్యాం - అధునాసం తం వసంతంఆత్మానంపురీమంతః ప్ర
 విశ్యనియంతారం - త్వంనానీమః - తతఆత్మన స్వత్వః మత్తశ్చ - పరంవిలక్షణంపురుషం - నవిదామః - కోసాపరః - యంసవిద్య ఇతివదసి
 తత్రాహ - హేవీరఆత్మన స్తవమమ చశరణమియం పురీనిమిత్తా - తమిత్వగః ఇహోద్య సంతమాత్మానంన విదామఇత్వ నేనకేవలసరి
 సారిణోజీవస్యబుద్ధితత్త్వరూపమవిశదావభాసంగృహ్యతినతుయాథా త్వేనైత్యుక్తంనవిదామవయం వీరకతాకారంతతఃపరంయేనేయం
 నిమిత్తా తవపురీత్యనేన - జీవస్యకరణకశబరాదిసంపాదనచతురంకృత్సజగుదయవిభవలయలీలం ప్రకృతిపురుషవిలక్షణం - ప
 రమపురుషమాపతత స్వస్యతశ్చనవిషయాకరోతీత్యుక్తం ॥ ౪౮ ॥ యత్పృష్టం కపితేఅనుపథాఇతితత్రాహ - ఏతేతి ॥ ౪౯ ॥ యత్పృష్టం
 కపితేనుపథా ఇతితత్రాహ ॥ ఏతేతి ॥ ఏతేఏకాదశభటాః - సరానార్యశ్చ మేమమసభాయః - సభ్యశ్చ అనువతి - నోభృత్యాఇత్వ
 ర్థః - అనైన్ద్రియోగంతద్వ్యవహించబుద్ధ్యేకాయత్తత్త్వముక్తం - యత్పృష్టంకోయంతేహిః పురస్సరణితితత్రాహ - మయి సుప్తా

311 శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థా స్కంధే - పంచవింశోధ్యాయః.

యంపాలయః పురింపాలయః జాగతిః - అననబుద్ధిం ద్రియమన ఆదిమన ర్వేషమనుజుపానిర్వాహితే మనత్వపి - ప్రాణవాహితోస్తే
 తిసర్వాపేక్షయా ప్రాణస్య ప్రాణస్యముక్తం || 31 || దిప్యతి - ఆస్తంతా వన్నామగోత్రాదియదత్రాగతోసి - వితద్విప్యభద్రంజా
 తం - గ్రామ్యాః ఇంద్రియగ్రామాహాః - ఉద్వహి మ్యామిసంపాదయిష్యామి - స్వబంధుభిస్సభిభిశ్చ || 32 || దిప్యతి - ఆస్తంతామ
 గోత్రాది - దిప్యపుర్యామాగతోసి - అననమనుష్యదేహసంబంధో దైవకృతాదుఃఖభిత్వక్తం - అతస్తేభద్రంతావత్ - గ్రామ్యానిం
 ద్రియగ్రామాహాః శబ్దాదీ - అభీష్ట్యసి - హారిందమలహంస్వబంధుభిః సభిభిః - ఇంద్రియైస్సహత్యభాః - తాగ్రామ్యాః
 భాగాః తేతుభ్యంఉద్వహిష్యామిసంపాదయిష్యామి || 33 || ఇమామితి - సమాః సంవత్సరాః - మనుష్యదేహప్రవేశాచ్చత మిత్వక్తం ||
 34 || ఇమామితి - హవిభో - సవద్వా రామిమాం పురిం - త్వంతంసమాస్మం వత్సరాః - మయాపనీతాః ప్రాపితాః కామాగృహ్లానః -
 అధితిష్ఠస్వమనుష్యదేహప్రవేశాభిప్రాయేణ తమిత్వక్తం - సంసారోజీవస్య ప్రవృత్తిస్వభావత్వాత్ || 35 || ప్రవృత్తిస్వభావ
 త్వాన్నిప్రతినిందాపూర్వకంతత్సంగమమభినందతిపంచభిః - కమితి - త్వత్సంతంకంఋరమయే - అరతిజ్ఞునైష్ఠికంఅకోవిదంఅనిషిద్ధసు
 భిత్వాగినం - సంపరామ్యామృత్యుస్తదనభిముఖం - పరలోకం తాశూన్యం - అశ్వస్తనవిదంశ్వఃఇదంకతవ్యమితిహలోకచింతాశూ
 న్యంపశుతుల్యం || 36 || నిప్రతినిందాపూర్వకంతత్సంగమమభినందతిపంచభిః || కమితి || త్వత్సంతంకం - రమయే శ్రీడయామి - అననని
 ప్రతిమాగణిష్ఠానబుద్ధ్యధీనభిత్వక్తం - తత్రహతుః - అరతిజ్ఞునైష్ఠికంవిరక్తమిత్వభాః - అతవలకోవిదంఅనిపుణం - అనిషిద్ధసుభి
 న్యాపిత్యాగినంఅసాంపరామ్యాభిముఖం - సాంపరామ్యామృత్యుస్తదనభిముఖం - మరణీభిరుమితవా || 37 || కృతకృత్యాః ప్రతీక్షం తేమృత్యుం
 ప్రయమివాతిథిమిత్వక్తే - అశ్వస్తనవిదం - శ్వభవంశ్వస్తనం - కాలాంతరానుభావ్యం - స్వగాఢభాగ్యత్వేనవేత్తిత్వశ్వస్తనవిత్ -

గోయంపాలయః పురిమ్ || 31 || దిప్యతి గతోసిభద్రంతే గ్రామ్యాః కామానభీష్ట్యసి | ఉద్వహి
 ష్యామి త్వాం సేహంస్వబంధుభిరరిందమ | 32 || ఇమాంతస్వనితిష్ఠస్వపురింనవముఖంవిభో | మయో
 పనీతాగృహ్లానః కామభోగాశతంసమాః || 33 || కంఠస్వదన్యంరమయేహ్యరతిజ్ఞ మకోవిదమ్ | అ
 సాంపరామ్యాభిముఖమశ్వస్తనవిదంపశుమ్ || 34 || ధర్మోహ్యత్రార్థకామాచప్రజానందోమృతంయశః |
 లోకావిశోకావరజాయాన్నకేవలినోవిదుః || 35 || పితృదేవర్షిమర్త్యానాంభూతానామాత్మనశ్చహ |
 త్మేన్యంవదంతిశరణంభవేన్న్యాయద్భూహశ్రమః || 36 || కానామవీరవిఖ్యాతంవదన్యంప్రియదర్శ
 నమ్ | నవృణోతపతింప్రాప్తమాదృశితాన్వృశంస్వయమ్ || 37 || కస్యామనఃస్యాత్తవభాగిభాగయోః
 స్త్రియోనసజ్జెద్భుజయోర్మహాభుజ | యోనాథవగ్ధాధిమలంఘ్నోద్ధతఃస్త్రితావలోకేనచరన్యపో
 హితుమ్ || 38 || ఇతితౌదంపతీతత్రసముద్యసమయంమిథః | తాంప్రవిశ్యపురంరాజన్యుముదాతేశతం
 సమాః || 39 || ఉపగీయమా నోలలితంతత్రతత్రచగాయకైః | శ్రీడన్పరివృతః స్త్రీభిఃప్రేక్షాదినీమావి

తం || 31 || ఏతేవై నిరయాస్తాతస్థానస్యపరమాత్మనభితి - వాసుదేవే మనోయస్యజపహామాచకా నాదిషు | తస్యంతరానామైత్రేయదే
 వెంద్రత్వాదికంఫలమితి || స్వగాఢాదుభిస్సముముఖోహయత్వాదిత్య భాః - పశుం పశు తుల్య మితినిందతి || 32 || ధర్మభితి - అ
 త్రగాహాః ధ్యేప్రజానందఃపుత్రసుఖం - అమృతంమోక్షః కేవలినోయతయః || 33 || ఏవంనిప్రతిధర్మస్థంనిందితాః - ప్రవృత్తిస్వభా
 వంస్తాతి || ధర్మోహితి || అత్రప్రవృత్తిమాగేధర్మః - స్వగాఢాదిసాధనోయాగాదిరూపధర్మః - తథాలభకామా - ప్రజానందః పు
 త్రసుఖం - అమృతంమోక్షః - కీర్తిః విశోకాః నిరుఃఖాః - విరజాః నిశ్చలాలోకాః - పుణ్యలోకాశ్చ - సిద్ధ్యంతీతి శమః - లోకా
 నివృత్తిస్థి - యాలోకాకేవలినోనిప్రతిధర్మస్థాః సవిదుః || 34 ||
 పితృదేవతి || గృహశ్రమభితియదేవతే మహాహం - శరణమాశ్రయంపదంతి || 35 || 36 || కస్యాభితి || భోగిభోగయోః సపదేహకార
 యోఃతవభుజయోః - యన్నసజ్జతేవంభూతంకస్యాః స్త్రియఃమనఃస్యాత్సకస్యాఅపి - యోభవానాథవగాఢాదీనస్తోమాసైమామాధిం -
 అలమత్యధం - అపోహతుంసర్వత్రచరసి - కేనాపోహతుంఘ్నానాద్ధతః - అతిశయితోయఃస్త్రితపూర్వకోవలోకస్తే || 37 || ఇతి || సముద్య
 సముదీర్య - సమాః సంవత్సరాః || 38 || తత్రజాగ్రదవస్థాసంతేపేజాహ - ఉపగీయమానభితి - జాగ్రదవస్థాయంతత్రప్రతీంద్రి
 యవిషయం - గాయకైర్విషయశబ్దాదిభిరుపగీయమానస్సేవ్యమానః - స్త్రీభిఃప్రేక్షాదీనిప్రతిభిస్సహక్రీడకా - సుమస్త్యవస్థామాహ - ప్ర
 దినంపృథయాకాశంస్వాపస్థానం - శుచోనిదాఘే || 39 || ఏవంజీవబుద్ధ్యాజీవకమానురూపదైవాభ్యుపరమపురుషసంకల్పాయత్రర్ప
 ణతరసంబంధంతత్రయ్యుక్తందేహసంబంధంచపారోక్ష్యరూపేణాభిభావ - శుశ్రూషాః ప్రాచీనబహుఃప్రాప్యపరబ్రహ్మవ్యతి
 క్తదైత్యజ్ఞజననాథాంచ - సంసరతోజీవస్యజాగ్రత్సుమప్తిస్వప్నమరణావస్థాసుదోషానుష్ఠాటయతుం - జాగ్రదాద్యవస్థాః ప్రతిపాద
 యిషుఃకథావ్యాజేనతావత్సమాసతస్సుమస్త్యవస్థామాహ - ఉపగీయమానభితి - లలితం యథాభవతి తథా - గాయకైరుపగీయమానతి

పురంజనః - శ్రీ భిఃపరివృతస్తత్రతత్రత్రీడణ - శుచోపహత - శ్రీదానిమిత్రమాపనోదనాయ - ప్రదీపింసరసీమావిశదికథాప
 డేనః - పతంతరేతు - జాగ్రదవస్థాయాం శ్రీ భిరింద్రియవృద్ధిస్తత్రతత్రత్రీడణ - శబ్దాదివిషయాననుభవణాన్యపుతకరణత్వా
 తత్రయ క్త్రమనిహారణాయశుచోప్రదీపిమావిశత్ - ప్రదీపింసరసీమావిశత్తాభ్యానాదీవివక్షితా - శుచోబ్రహ్మణి - అవిశ్యతద్వారా
 ప్రదీపిమావిశదిత్యర్థః - ప్రాసాదఖట్వాపర్యంకవత్సముచ్చయేనాదీపురీతమిబ్రహ్మణిజీవస్వసుమిప్తిస్థానం ॥ శ్రు ॥ అథయత్ర తత్స
 ప్రస్థమస్తంసంప్రసన్నఃస్వప్నంసవిజానాత్యాసుతదానాదీసుప్తోభవతి - అథయదాసుమప్తోభవతి - యదానకస్వచనవేదహితానామ
 నాన్యోద్వస్వస్తతిసహస్రాణిహృదయాత్పరీతతిమభిప్రతిష్ఠంతేతాభిఃప్రత్యవస్వత్యపురీతతితేతతి - తథాయత్ర తత్సరుషఃస్వపితి
 నామసతాసోమ్యతదాసంపన్నోభవతి - త్రయాణామపిసుమిప్తిస్థానత్వవత్ - కార్యభేదేనసముచ్చయేసంభవతి - పాక్షికవాధగభా
 వికల్పస్యాన్యాయత్వాత్ - సంభవతిచ ప్రాసాదఖట్వాపర్యంకతన్నాద్యాదీనాంకార్యభేదః - తత్రనాదీపురీతతిప్రాసాదఖట్వాస్థానీ
 యే - బ్రహ్మచర్యంకస్థానంఅత్రబ్రహ్మచర్యాత్సముచ్చయే ॥ ౨౮ ॥ ఇదానీంసపద్వారపుర్యకంజాగ్రదవస్థాంప్రపంచయతి - స
 పైతి - యావదధ్యాయపమాప్తి - తస్యాఃపురఃపరికృతాఃద్వారఃసప్త - పృథాకలిపాతేసంపృతాః - నైత్రేనాసీకేశ్రేముఖంచేతిస
 ప్త - అథోద్వేద్వారాగుదలింగం - యఃకశ్చనైతి - ఆత్మనఃసమ్యగవిజ్ఞానాదనియతత్వాచ్చ ॥ ౩౦ ॥ ఇదానీంజాగ్రదవస్థాంప్రతిపాదయతి -
 యావదధ్యాయపమాప్తి - తత్రనవభిద్వా - భిఃపురీంలక్ష్మీతలక్షణమిద్వారత్వేనరూపితానాచక్షురాదీంద్రియస్థానానామింద్రియా
 ణాం - గౌణనామానితత్తార్యాణీతద్విషయాంశ్చ - కథయన్నాహ - సపైతి - తస్యాఃపురఃపుర్యాఃసప్తద్వారఃపరికృతాః - చక్షుఃద్వార
 యశ్రోత్రద్వయనాసీకాద్వయముఖంచేతి - ద్వేద్వారలభఃకృతేకన్వితేగుదలింగంచేతి - కిమథామేవంకల్పితాత్వత్రాహ - తస్యాః
 పుర్యాః - యఃకశ్చన - తస్యరఃతస్యపురగంకరణవిషయాశబ్దాదీప్రతగత్యథావిషయానవగంతుమిత్యథః - సంసారిణో
 జీవస్వస్వపరయాథాత్మ్యజ్ఞానాభావాన్తనుష్యశరీరత్వానియతత్వాచ్చయఃకశ్చనైత్యుక్తం - తథాపయే - విషయశబ్దోదేశపరఃదేశస్మ

శచ్చుచా ॥ ౨౮ ॥ సప్తోపతికృతద్వారఃపురస్తస్యాస్తుద్వేలథః ॥ పృథగ్విషయగత్యర్థంతస్యాయఃకశ్చ
 నైశ్వరః ॥ ౨౯ ॥ పంచద్వారస్తుపారస్త్యాదక్షిణైకాతథోత్తరా ॥ పశ్చిమేద్వేలమూషాంతేనామాని
 నృపవర్ణయే ॥ ౩౦ ॥ ఖద్యోతావిర్బుభీచప్రాగ్ద్వారావేకత్రనిర్మితే ॥ విభ్రాజితంజనపదంయాలితా
 భ్యాంమృనుత్సఖః ॥ ౩౧ ॥ నళినీనాళినీచప్రాగ్ద్వారావేకత్రనిర్మితే ॥ అవధూత సఖస్తాభ్యాంవిష
 యంయాలిసారథమ్ ॥ ౩౨ ॥ ముఖ్యానామపురస్తాద్వాస్తయాపణబహూదనా ॥ విషయాంయాలిపుర

తిగత్యథామిత్యథః ॥ ౩౩ ॥ పంచేతి - తానుపంచసుపంచద్వారఃపారస్త్యాఃపుర్యదిగ్భవాః ॥ ౩౪ ॥ పంచేతి ॥ తత్రతాసుస్తసుద్వా
 మ - పంచద్వారఃపారస్త్యాఃపుర్యదిగ్భవాః - ఏకాదక్షిణా - తథాఏకాఉత్తరా - ద్వేపశ్చిమేపశ్చిమదిగ్భవే - హేన్రుసలేతుభ్యమమూ
 షాంద్వారా - నామానిగుణనామానిసంజాయే ॥ ౩౬ ॥ ఖద్యోతేతి - ఖద్యోతవద్బ్రహ్మకాశా - వామనేత్రరూపా - ఆవిఃప్రకటంముఖం
 యస్యాస్సావిహుప్రకాశాదక్షిణనేత్రలక్షణా ॥ శ్రు ॥ తన్నాద్యక్షిణోధాత్రనోవీర్యావతరణిశ్రుతేః - స్వానుభవాచ్చతత్రప్రకాశాధి
 క్యం - ఏకత్రనిమిత్తేసంలగ్నవిభ్రాజితంరూపం - ద్యుమత్సఖఃచక్షుస్సహితఃపురంజనఇతిశేషః ॥ ౩౭ ॥ ఖద్యోతేతి - ఖద్యోతాఖద్యోత
 వద్బ్రహ్మకాశావామనేత్రరూపా - ఆవిఃప్రకటంముఖంయస్యాస్సా - విహుప్రకాశాదక్షిణనేత్రరూపా - స్వానుభవాత్తత్రప్రకాశాధి
 క్యమవగంతవ్యం - ఏతద్వారావేకత్రనిర్మితే - లగ్నతాభ్యాంఖద్యోతావిర్బుభీభ్యాంద్వాభ్యాం - ద్యుమత్సఖఃద్యుమాసూర్యః - తద
 ధిష్ఠేయంచక్షురింద్రియమపి - ద్యుమత్ - తదేవసఖాయస్యసః - యద్వా - ద్యుమత్సఖాద్యుమత్సఖః ॥ ౩౮ ॥ రాజాహస్సభిభ్యతిటచ్ -
 చక్షుమాసహితఇత్యథః - విభ్రాజితంఅఖోకాదినాప్రకాశితంరూపం - జనపదం విషయంయాలిఅవగచ్ఛతి - కథాపయేతు - ఖ
 ద్యోతాదిశబ్దాశ్చక్షణాదిశబ్దవత్ప్రళయబ్దాత్వవగంతవ్యంజనపదందేశంయాలిచచ్ఛిత్యథః ॥ ౪౦ ॥ నళినీ - నళినాశబ్దాభిద్ర
 వచనా - తద్వలీనళినీనాళినీచవామదక్షిణనాసీకే - అత్రాపిసంజ్ఞాభేదాదేవకార్యన్యూనాధిక్యంపుర్యవత్జ్ఞేయం - అవధూతోవా
 యధిష్ఠితోమూఢః - సారథంగంధం ॥ ౪౧ ॥ నళినీ ॥ నళినాశబ్దాభిద్రవచనా - సలమస్యాస్తీతినళినీవిపనానినీవామదక్షిణనాసీకే -
 అత్రాపిసంజ్ఞాభేదాదేవకార్యన్యూనాధిక్యంపుర్యవత్జ్ఞేయం - అవధూయతికంపయతీత్యవధూతోవాయుఃతత్సఖోవాయధిష్ఠితోమూ
 ఢః - తాభ్యాంసళినీభ్యాంద్వాభ్యాంసారథంగంధంవిషయంయాలి ॥ ౪౨ ॥ ముఖ్యేతి - ముఖ్యాప్రధానమాస్యం - అపణోభాషణం - బ
 హూదనశ్చిత్రమన్నం - బహూదనఇత్యస్యోక్తిః - పరోక్షవాదత్వాయరస్జ్వరసంక్రియం - విశణోవాగింద్రియం - తాభ్యామన్వితః ॥
 ౪౩ ॥ ముఖ్యేతి - ముఖ్యాప్రధానాస్యరూపాద్వాః - పుర్యదిగ్భవతయాముఖ్యయాద్వారా - పణఃపణసంవ్యవహారః - భాషణంబహూ
 దనశ్చిత్రమన్నం - బహూదనఇత్యస్యోక్తిఃపరోక్షవాదత్వాయపణబహూదనావిషయాపురరాట్పురంజనః - రసజ్ఞారససంక్రియంవిష
 ణోవాగింద్రియం - తాభ్యామన్వితః ॥ ౪౪ ॥

పితృహూరితి॥నక్షీణేనెతిచసత్పత్రియా-కింతుచక్షీణస్యాంధీత్యస్తిన్నభాతధితప్రత్యయాంతోయమవ్యయసంజ్ఞః-వివముత్తరేజేతి-అయో
మథాః-పంచానాంవిషయాణామన్యతోసవగతానాంప్రకాశనాయాలమితిపంచాలంశాస్త్రం-శ్రవణకాలచబలాధిక్యాద్దక్షిణఃక
ణః-ప్రథమంప్రవతాతే-శాస్త్రేచప్రథమంశ్రోతవ్యంకమకాండమిత్యేతావతానామ్యేనప్రవృత్తసంజ్ఞస్యకన్యకాండస్యద
క్షిణకణేనప్రవణమిద్యతే-తత్సదభామనుస్థాయపితృభిరాహూతఃపితౄలోకప్రాసకంపితౄయానంప్రపద్యతే-తదననప్రకారేణపి
తౄణాణామాహ్వసమనసభవతీతిపితృహూరితిచక్షీణకణః-వివంతదైవపరీత్యేనోత్తరఃకణఃదేవహూః-తథాచవ్యాఖ్యానైతి॥శ్లో॥పి
తృహూరితిచక్షీణకణాడుత్తరోదేవహూఃస్తోతః॥ప్రవృత్తంచనివృత్తంచశాస్త్రంపంచాలసంజ్ఞికమ్॥పితౄయానందేవయానంశ్రోత్రా
మృతధరాద్వ్యజేదితి॥వీ॥పితృహూరితి॥పుర్యాఃచక్షీణేనచక్షీణస్యాంధీ-ఎనబంతోవ్యయం-పితృహూరితామద్యాః-పితౄణాంజహీ
తేగచ్ఛత్యనయేతిపితృహూః-ఓహాగతావిత్వస్తూత్-కూప్రత్యయేనిష్పన్నాయంశబ్దః-తథాచపితౄలోకప్రాప్తిగూఢసభూతాయగా
దిత్రియా-తదవహోధనీత్రయాపూర్వభక్తిశ్చపితృహూశబ్దభావత్రచక్షీణకర్ణస్యబలాధిక్యాచ్యేత్యాణాంప్రథమంత్రివగకప్రావ
భ్యాచప్రవృత్తిశాస్త్రశ్రవణేప్రవతాతేతిప్రథమంశ్రోతవ్యపితౄలోకప్రాప్తిసాధనకర్తృప్రకాశకప్రవృత్తిశాస్త్రశ్రవణసాధన
త్వాద్దక్షిణకణఃపితృహూః-అనంతరశ్రోతవ్యనివృత్తిధర్మప్రకాశకాత్తరశాస్త్రగభాశ్రవణసాధనత్వాద్వామఃకోదేవహూః-
సనూత్తరభాగవదభాశ్రవణాదావపిబలాధిక్యాద్దక్షిణకణః-వివప్రథమంప్రవతాతేతితికథమేతదుచ్యతే-ఇతిచేత్-వివంతహ్యూ
తపివగుణనామధేయబలాత్పూర్వభాగతదభానాంప్రాధాన్యేనచక్షీణకణాశ్రవణవిధానముత్తరభాగవదభానాంవిచామక
ణాప్రాధాన్యేనశ్రావణంవిధానంచానుమీయతే-యథా॥శ్లో॥చక్షీణాంధీత్యేపూర్వమాజ్ఞేసవ్యగ్ంహిమనుష్యాఃసంజతేత్యేత్రదృష్టా
భాత్వాన్మనుష్యాస్సవ్యనయనాంజనంపూర్వంకుర్యుగిత్యేవలప్రమాణాంతరేణప్రాప్తస్యసవ్యనయనాంజనస్యసిద్ధవన్నిదేశానుపప
త్రాసవ్యనయనస్యప్రథమమాంజనేనదృష్టవిశేషాలభాత్-ప్రసిద్ధవన్నిదేశానుపపత్రావమానుషీభిరవశ్యంప్రథమంసవ్యనయనాంజ
నంకతావ్యమితివిధిరనుమీయతే-తద్యో-యథావా-తస్మాదపివధ్యంప్రపన్నంప్రతిప్రయచ్ఛంతీతిశరణాగతస్యప్రత్యనపాణంప్రమా

రాష్ట్రసంజ్ఞవివక్షాన్వితః | ౪౯ | పితృహూరితామపుర్యా ద్వార్దక్షిణేనపురంజనః | రాష్ట్రంధక్షిణ
పాంచాలంయాతిశ్రుతధరాన్వితః | ౫౦ | దేవహూరితామపుర్యా ద్వారుత్తరేణపురంజనః | రా
ష్ట్రముత్తరపాంచాలంయాతిశ్రుతధరాన్వితః | ౫౧ | ఆసురీనామపశ్చాద్వాస్తయాయాతిపురంజనః |
గ్రామకంనామవిషయందుర్జదేనసమన్వితః | ౫౨ | నిర్మతిర్నామపశ్చాద్వాస్తయాయాతిపురంజనః |
వైశసంనామవిషయంలుబ్ధకేనసమన్వితః || ౫౩ || అంధావమీషాంపారాణాం నిర్వాకైశస్త్రరావు

జాంతరేణప్రాప్తమపితస్తాదితిప్రసిద్ధవన్నిదేశానుపపత్రావశాగతోసప్రత్యపాణీయతితివిధిరనుమీయతే-తద్యత్పూర్వోత్తరభా
గతాయాథాక్రమంధక్షిణోత్తరకణాప్రాధాన్యేనశ్రవణమన్యతోప్రాప్తమవ్యనైవసిద్ధవన్నిదేశగుణనామధేయబలేనవిధీయతే
తినిరవద్యం-పురంజనఃపితృహ్వద్వారాశ్రుతధరఃశ్రోత్రేంద్రియం-శ్రుతంశ్రవణవిషయంశబ్దంధరతిఅవగచ్ఛత్యనెతిచ్యుత్వతైః-తే
నాన్వితోయుక్తః-చక్షీణపాంచాలంధక్షిణద్వారగమ్యంపాంచాలం-పంచతేవ్యక్తికరోతీతిపాంచాలం-పంచతేవ్యక్తిక్రియతేఇతివాపాంచా
లం-పంచవ్యక్తికరణిత్యస్తూత్॥సూ॥తమివిశిబిడిమృణికులికపివలిపంచభ్యఃకాలజిత్యేజాదికఃకాలచ్యుత్యయాంతఃపాంచాలశబ్దః
తతఃప్రజ్ఞాదిత్వాత్వావిభేద-ప్రవృత్తిధర్మప్రకాశకశాస్త్రత్తకంరాష్ట్రంయాతి॥౫౦॥దేవహూరితి॥వివంపుర్యాఃఉత్తరేణ
ఉత్తరస్యాంధీదేవహూరితామద్యాస్తయపురంజనఃశ్రుతధరాన్వితఃఉత్తరపాంచాలంయాతి-యద్యపిప్రవృత్తినివృత్త్యనవహోధినశ్చ
ద్వాస్సంతి-సంసారిణోజీవస్యశ్రోతవ్యాస్తథాపిశ్రోతవ్యానామధ్యేప్రవత్త్యవహోధిశాస్త్రత్తకశబ్దసేవశ్రోతవ్యత్వాభిప్రా
యేణచక్షీణపాంచాలముత్తరపాంచాలమిక్యుక్తం-వివంపుర్యాప్రాపియాతిసారభమిత్యాదిముద్రప్రవృత్తం॥౫౧॥ఆసురీతి-ఆసురాఇం
ద్రియారామాస్తేషామియమాసురీశ్చద్వాఃగ్రామకంగ్రామస్థం-జనానాంకంసఖంవ్యవాయం-దుర్జదేనగుహ్యేంద్రియేణ॥వీ॥
ఆసురీతి॥పుర్యాఃపశ్చాదాసురీనామద్యాః-అస్యతేషీష్యతేఅనెంద్రియమితిఅసురంమేధం-తతస్సవ్యభేదాణిట్థాణజీతిజీవ-త
యాపురంజనః-దుర్జదేనదుర్భగమదోయస్యతేన-ఉపధేంద్రియేణసమన్వితః-గ్రామ్యకంగ్రామస్థజనానాంకర్తృమైథునాదికం-
యాతి॥౫౨॥నిర్మతిరితి-నిర్మతినామగుడః-మృత్యుద్వారత్వాత్॥వైశసంమలవిసగం-లుబ్ధకేనపాయునా-తేనోత్త్రాంతస్యమః
ఖప్రాప్తేలుభ్యకసామ్యం॥వీ॥నిర్ముతిరితి॥పుర్యాఃపశ్చానిర్ముతినామద్యాః-నిర్ముతినాశఃమృత్యుద్వారత్వాద్గుడంవి
ర్ముతిః-తయాపురంజనఃలుబ్ధకేనపాయుంద్రియేణతేనోత్త్రాంతస్యమఃఖప్రాప్తేలుభ్యకసామ్యంతేనసమన్వితఃవైశసంసంసారికం
మఃఖంయాతి॥౫౩॥అంధావమి-అమిషాంమధ్యేనివాకపాదః-వేశస్తృధస్తః-తాపుభావంధా-భిద్రాభావాత్స్వతోజ్ఞానక్రియా
శక్తిశ్చభావాచ్ఛ-అక్షణ్యతామింద్రియవతాందేహనాగుణిపతిఃపురంజనః-త్వగింద్రియస్యాకర్తృస్యవ్యంభావం॥వీ॥అంధా

త - అమిహంపారాణాంపుర్యాఃసంబంధినాం - ద్వారాణాంమధ్య - ఉభాద్వాపాదపాణీనిర్వాప్తేశ్చైత - వాక్చబైనాత్రవాగిరి
 ద్రియాధిష్ఠానమాస్య రూపంభిద్రుంక్ష్యతే - నిశ్చిద్రుపేశ్చైత - నిర్వాప్తేశ్చైత - వాక్చబైనాత్రవాగిరి
 విశేషస్సపానాన్నిసృజేత్త - సంభుజస్సనివాసభూతంకరండంనిర్వాయస్యనిగమద్వారంతత్తుభిమప్యజ్ఞానసపిథాయ - త త్రై
 శ్యతి - తద్వత్పాణిపాదయోనిశ్చిద్రుత్వాత్జ్ఞానాభావాచ్ఛతానిర్వాప్తేశ్చైత - తాభ్యాంద్వారాభ్యాం - ఆక్షణ్యతామిగ
 ద్రియవతాందేహానామధిపతిఃపురంజనఃయాతిగచ్ఛత్యాగచ్ఛతి - కరోతికర్తకరోతిన ॥౫౮॥ స ఇతి - అంతఃపురంహృదయంగతః - విషూ
 శీనంసర్వతోముఖంమనః - మోహప్రసాదహాదే - సమస్సత్వరజఃకార్యాణిజాయబుద్ధిః ఆత్మజాఃఇంద్రియపరిణామాస్తదుచ్ఛవం ॥ ౫౯॥
 స ఇతి ॥ అంతఃపురంహృదయంగతఃప్రవిష్టః ॥ శ్రు ॥ హృదిహ్యయమాత్మాప్రతిష్ఠితఇతిశ్రుతేః - పురంజనఃయథావిషూచీనేనమనసా - వి
 ష్వగంచతిసర్వతోవ్యాప్రియత ఇతివిషూచీనమితివృత్తతైః - సమన్వితోభవతితథాజాయబుద్ధిః - ఆత్మజాఃఇంద్రియవృత్తయః
 తాభ్యుచ్ఛవంమోహాదినామస్యతమంయతి - మోహప్రసాదహాదే - సమస్సత్వరజఃకార్యాణిమనోగుణాః ఆత్మత్వగింద్రియస్యానుక్తి
 స్సర్వేష్వంతభావాత్ ॥ ౫౯ ॥ ౧ ॥ ఏవమింద్రియస్థానవిషయాణాం గౌణనామానికార్యాణిచాభిధాయ - మనఃపర్యంతసర్వేంద్రియ
 యుక్తస్యజీవస్యబుద్ధిపారవశ్యమాహ - ఏవమితి ॥ అజ్ఞఃఅతఏవకామప్రవణమాత్మామనోయస్యకర్తసుకామసాధనైః - కర్తస్వాసక్తః
 అతఏవదైవేనవంచితః - మహాపీబుద్ధిర్యద్యదీహతవ్యాప్రియైతయద్యచ్ఛబ్దాదివిషయం - ప్రతీంద్రియాణిప్రవతయతీత్యభావః - తత్త
 దేవాన్వవతతఅమవతితవాత్ ॥ ౬౦ ॥ క్వచిదితి ॥ జక్షత్యాంభక్షయంత్యాం ॥ ౬౧ ॥ ౧ ॥ క్వచిదితి ॥ ఆసత్తీఅసీనాం ॥ ౬౨ ॥ ౧ ॥

భౌ । అక్షుణ్వి తానుధిపతి స్తాభ్యాంయాశికరోజిచ ॥ ౫౪ ॥ సయహ్యాంతఃపురగతౌవిషూచీనసమన్వి
తః । మోహంప్రసాదంహర్షంవాయాతిజాయాత్మజోద్భవమ్ ॥ ౫౫ ॥ ఎవంకర్తృసుసంయుక్తఃకామా
త్వావంచితోబుధః । మహిషీయద్యదీహేతతత్తదేవాన్సవర్తత ॥ ౫౬ ॥ క్వచిన్నిబంత్యాంపేబతిమది
రాంసుదవిహ్వలః । అశ్నంత్యాంక్వచిదశ్నతిజక్షంత్యాంసహజక్షతి ॥ ౫౭ ॥ క్వచిద్గాయతిగాయం
త్యాంరుదంత్యాంరోదిశ్క్వచిత్ । క్వచిన్ధసంత్యాంహసతిజల్పంత్యామనుజల్పతి ॥ ౫౮ ॥ క్వచిద్ధావతి
ధావంత్యాంతిష్ఠంత్యామనుతిష్ఠతి । అనుశేతేశయానాయామనాప్సైక్వచిదాసతీమ్ ॥ ౫౯ ॥ క్వచి
చ్ఛ్చునోతిశ్చణ్షంత్యాంపశ్యంత్యామనుపశ్యతి । క్వచిజ్జిఘ్రతిజిఘ్రంత్యాంస్పృశంత్యాంస్పృశతి
క్వచిత్ ॥ ౬౦ ॥ కహిచిచ్ఛోచతీంజాయామనుశోచతిదీనవత్ । అనుహృష్యతీసంహృష్టాంముదితామ
నుమోదతే ॥ ౬౧ ॥ విప్రలబ్ధోనుహిస్త్వైవంసర్వప్రకృతివంచితః । నెచ్ఛన్ననుకరోత్యజ్ఞః కైవ్య
శ్రీ డామ్మగోయథా ॥ ౬౨ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంధే - పంచవింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీనారదః ॥ ఏకదాసమహేష్వాసోరథంపంచాశ్వమాశుగమ్ । దీప్తపద్మచక్రమేకాక్షుఃశ్రీవేణుం

[illegible]

తే - జాగ్రద్దేహస్యాశుగత్యానంభవత్ - ద్వైతహంకారమమకారాశుకేదండితేయస్య - ద్వైతపుణ్యపాపచక్రేయస్య - ఏకంప్రధాన
 మయ్యస్య - త్రయోగుణాఃవేదవోద్వజాయస్య - పంచప్రాణాబంధురణిబంధనానియస్య ॥ ౧ ॥ ఏకైతి ॥ ఏకంమనోరత్తిఃప్రగ్రహణాయ
 స్య - ఏకాబుద్ధిదేహమనస్సుతోయస్య - ఏకంప్రదయంనీడంరథినడపవేశస్థానంయస్మిన్ - ద్వైతోకమోహా - మాబరాయగబంధనస్థానం
 యస్య - పంచశబ్దదయోవిషయాః - ప్రహీయంతేప్రక్షీప్యంతేయస్మిన్ - అస్యవ్యాఖ్యానంభవిష్యతిపంచెంద్రియాభావప్రక్షేపణి - స
 ప్రధాతవోవరూథాః రత్తేభాంచర్తాద్యావరణాయస్య - పంచకర్తృంద్రియాణి - విక్రమాఃగతిప్రకారాయస్య ॥ ౨ ॥ ఏకైతి ॥ ఏకంమ
 నోరత్తిఃప్రగ్రహణాయస్య - ఏకాబుద్ధిదేహమనస్సాధిగ్యస్య - ఏకంప్రదయంనీడంరథినడపవేశస్థానంయస్య - ద్వైతోకమోహామా
 బరాయగబంధనస్థానంయస్య - పంచశబ్దదయోవిషయాఃప్రహీయంతేప్రక్షీప్యంతేపాత్యంతేయస్మిన్ - సప్రధాతవోవరూథాః - చర్తా
 ద్యావరణాయస్య - పంచకర్తృంద్రియాణివిక్రమాఃగతిప్రకారాయస్య ॥ ౩ ॥ హైమైతి ॥ హైమోపస్థరంసావణాభరణం - స్వణాంప
 ర్తకవచం - రజోగుణావృతః - అక్షయేషుధినిఃషంగః - అనంతవాసనాహంకారోపాధిః - ఏకాదశోమనోరూపశ్చమూనాధఃసేనాపతిగ్య
 స్య - వాసనామయస్యమనసః ప్రగ్రహత్వాత్ - సంకల్పవికల్పాత్కస్యబ్రహ్మలత్యైవ - వక్ష్యమాణస్యచమూనాధత్వమితిభావః - పంచ
 శబ్దదయోవిషయాఃప్రస్థాఃసానవోయస్మిన్ - తద్వసంభవనీయందేశమగార్ ॥ ౪ ॥ హైమైతి ॥ హైమోపస్థరంసావణాభరణవిశిష్టసా
 ప్తదేహస్పృష్టిసంభవాధిప్రామేణహైమోపస్థరణమిత్యుక్తం - కథాసాందర్యాయవా - ఏవమనుషయుక్తం కథాసాందర్యయేతిత్రుప్త
 వ్యం - స్వణామయంవర్తకవచంరజోగుణావృత్తియోగ్యసః - అక్షయేషుధిఃఇషవోపాణాః ధీయంతేస్మిన్నితీషుధినిఃషంగః - అక్షయేషు
 ధిఃఅనంతవాసనావిద్యాప్రకృతిరుచికర్తృత్రయఃఆనహమథేదేహాఅహంభావహేతురాశ్రయఅహంకారోయస్యసః - తత్రాబుద్ధి
 పూర్వకప్రవృత్తిహేతుస్సంహారవిశేషవాసనాసాచాజ్ఞానవాసనాకర్తృవాసనాప్రకృతిసంబంధవాసనాచేతిత్రిప్రకారా - అవిద్యానా
 మజ్ఞానానుదయాన్యథాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానరూపేణత్రివిధమజ్ఞానంప్రకృతిసంబంధస్థూలసూక్ష్మరూపాచ్యుత్సంబంధఃసచదేవమనుష్యాదిదే
 హభేదేభవమువిధః - సజాతీయకర్తృరంభేచారుచిః - సాచవిషయభేదాభ్యముప్రకారా - పుణ్యాపుణ్యరూపేణద్వివిధంకర్తృత్వేయం - ఏ

పంచబంధురమ్ ॥ ౧ ॥ ఏకరత్నైకదమనమేకనీడంద్వికూబరమ్ ॥ పంచప్రహరణంస్తవనూధంపంచ
 విక్రమమ్ ॥ ౨ ॥ హైమోపస్థరమారుహ్యస్పర్శవక్తాక్షయేషుధిః ॥ ఏకాదశచమూనాధఃపంచప్రస్థ
 మగాద్వనమ్ ॥ ౩ ॥ చచారమృగయాంతత్రన్యప్రతితైసుకార్ముకః ॥ విహాయజాయానుతదహం
 మృగవ్యసనలాలసః ॥ ౪ ॥ ఆసురీంవృత్తిమాశ్రిత్యఘోరాత్మానిరనుగ్రహః ॥ న్యహనన్నిశితైర్వాజై
 ర్పనెషువనగోచరా ॥ ౫ ॥ తీర్థేషుప్రతిదృష్టేషురాజామేధ్యాన్పశూన్సనై ॥ యావదథేషు
 లంలుభ్యోహన్యాదితినియమ్యతే ॥ ౬ ॥ యవంకర్తృనియతంవిద్యాకుర్వీతమానవః ॥ కర్తృణాతెనరా

కాదతేంద్రియవృత్తాత్కసేనాధిపతిః - పంచశబ్దదయోవిషయాః - ప్రస్థాస్సానవోయస్మిన్ - తద్వసంభాగస్థానమగార్ ॥ ౩ ॥ చచారైతి ॥
 అత్రాఃగృహితాః - ఇషవోరాగద్వైతాదిరూపాః - కార్ముకంచభాగాద్యధినివేశరూపంయేన - జాయాంవివేకవతీంబుద్ధింవిహాయ - అతద
 హంకార్యాగానహంకార - త్యాగేహేతుః - మృగ్యంతితిమృగాఃవిషయాః - తేషువ్యసనంభాగస్థానక్తిః - తేనలాలసాఅతిస్పృహయస్య ॥ ౪ ॥
 చచారైతి ॥ తత్రవనెదృష్టఃగవిఃతః - స్వాప్నదేహపరవశత్యభావః - అత్రాః స్వీకృతాఃఇషవఃవాసనారూపాః - కార్ముకఃకర్తృత్వా
 ద్యధినివేశోయస్యసః - అతదహంకార్యాగానహంకార్యాగాంవివేకాత్మికాంసాత్త్వికీంబుద్ధింవిహాయత్యాగేహేతుః - మృగ్యంతితిమృ
 గాఃశబ్దాదివిషయాః - తేషుయస్యస్వసమూహనిమిత్తంయఃఖంతేనలాలసః అన్వేషణాసక్తిః - మృగయాంవిషయాన్వేషణరూపాంత్రజా
 యాంవిహాయాసురీమాశ్రిత్యత్యనెనంద్రాయాస్తామసగుణకార్యత్వమిత్యుక్తం - చచారకథాపక్షేస్పృష్టభావః ॥ ౫ ॥ ఆసురీమైతి ॥ రాజైః
 రాగాదిభిః - వనెషుభజనీయదేశేషు - వనగోచరాభజనీయవిషయా - న్యహనత్ ఆత్మసాత్త్వతవా - కథాపక్షేతుస్పృష్టమేవ ॥ ౬ ॥ ఆసు
 రీమైతి ॥ ఆసురీంతామసీంవృత్తింబుద్ధిమాశ్రిత్య - ఘోరాత్మాఘోరమసాత్త్వికంత్రాదిత్తయస్యసః - రజోగుణకార్యప్రభావిష్టనిత్రః
 కామవిరోధిమక్రద్ధనిత్రత్యభావః - అతఏవనిరనుగ్రహఃవిరోధివ్యనుగ్రహరహితః - నిశితైఃకార్యక్షమైః విషయసాన్నిధ్యాపాదకైరి
 తియావత్ - జాడైఃకర్తృవాసనారూపైశ్చరైఃవనెషుభాగస్థానెషువనగోచరాభజనగోచరమృగతుల్యాదైవోపసాదితానిత్యభావః
 న్యహనత్ ఆత్మసాత్త్వతవా - కథాపక్షేతుస్పృష్టమేవభావః ॥ ౭ ॥
 సన్యాసురీంవృత్తిమాశ్రిత్యతికిమితిమృగయానింద్యతే - కథాపక్షేతావప్రాజ్ఞోవిహితైవసా - అధ్యాత్మసత్వేజీవస్యవిషయభాగోవిహి
 తవివేత్త్యాశంక్యాహ ॥ త్రిభిఃతీర్థేషు ॥ ఆయంభావః - సహిమృగయావిధీయతేరాగప్రాప్తత్వాత్ - కింతునియమ్యతే - ప్రవృద్ధి
 స్సంకోచ్యతే - నియమమేవషడ్విధంనశాయతి - యద్యలమత్యభంలుభ్యోరాగాసక్తిః - హన్యాత్ - తహాతీర్థేషుప్రాధానియేవ -
 తత్రాపిప్రతిదృష్టేషుప్రఖ్యాతేషు - సనిత్యప్రాధానియే - తత్రాపిరాజైవ - మేధ్యానెవ - వనవివ - యవదుషయోగమేవేతి - వి
 త్తంజీవస్యాపివిషయసేవా - యావదుషయోగం - సయథేష్టమితినియమవినెత్యభావః ॥ ౮ ॥ అతోనావశ్యకమిత్యాహ ॥ యజ్ఞైః - విషంనియ

తంకర్త - విద్వాన్ తేనైత్యుపలక్షణం - తేనాన్యేన నా కర్తృజై వమనుస్థితేనయద్జ్ఞానంభవతి - తేనజ్ఞానేనహేతునా - సోమస్థితా - సలి
స్యతే॥ ౭॥ అన్యథేతి - అన్యథానియమోల్లంఘనసే - అంతఃకరణశుద్ధ్యభావాత్ - కర్తృత్వాభిమానమారూఢః - కర్తృభరమబద్ధ్యతే - త
తశ్చగుణప్రవాహే - సతితోథో ప్రజతి॥ ౮॥ ప్రాసరికంపరిసమాప్యపునర్మృగయామేవానుపదానయతి - తత్రైతి - చిత్రా వాజాః
పయోమయైః - విష్ణవోనాశఃకరుణాత్మనాంకృపాశూనాందుస్సహః॥ ౯॥ ౧౦॥ తదేవంస్వప్నావస్థాదధికా - ఇదానీంపునరవివేక
వత్సాబుద్ధ్యరమమాణస్య - పుత్రా దిసంపత్తింప్రపంచయిష్యత్ - కథాసందర్భాయ - తస్యాః ప్రణయకుపితాయాః అమనయం - ప్ర
స్తావసహితమాహ - యావదధ్యా యసమాప్తి - తతఃఇతి - వియవాత్ ఆగతః - కృతంస్నానముచితాహరశ్చయేన - సంవివేకశయ్యామాత్ర
తః॥ ౧౧॥ ౧౨॥ తృప్తితి - కథంభూతః - తుప్తఃపాప్యాచ్య రహితః - పృష్టస్సంతోషంప్రాప్తఃఅ తపివసుష్టద్వత్తః - ఆ
త్మానమన్యంవానజానాతి - సంతోష - కారణమాహ కందపేతికంస్వరూపసుఖంసహాయప్రకటయతీతికందపఃస్వాపః - తేనా
కృష్టంమానసంయస్యసంతభాగృహమేధిసంసాత్వికీంబుద్ధిం - రాజస్యాంబుద్ధ్యాంవతమానానాపశ్యత్॥ ౧౩॥ అంతఃపురతి - హేవేదిషణ

జేంద్రజ్ఞానననసలిప్యతే॥ ౭॥ అన్యథాకర్తృకుర్వాహోమానారూఢోనుబధ్యతే॥ గుణప్రవాహపణితో
వప్తప్రజ్ఞోప్రజత్యధః॥ ౮॥ తత్రనిర్భిన్నగాత్రాణాంచిత్రవాజైశ్శీలీముఖైః॥ విష్ణవౌభూద్భుఃఖ
తానాందుస్సహఃకరుణాత్మనామ్॥ ౯॥ శశాన్సరాహేన్నహిషాన్గవయాఃకురుశల్యకాః॥ మేధ్యా
నన్యానమేధ్యాంశ్చవినిఘ్నౌశ్రమనుభ్యగాత్॥ ౧౦॥ తతస్తూరుషశ్రాంతోనివృత్తోగృహమే
యివాత్॥ కృతస్నానోచితాహరస్సంపివేశగతక్షమః॥ ౧౧॥ ఆత్మానమహాయాంచ క్రేఢూపా
లెపస్త్రగాదిభిః॥ సాధ్వలంకృతసర్వాంశ్శూమహిష్యామాదధేమనః॥ ౧౨॥ తృప్తోహృష్టస్సుద్వత్తశ్చ
కందర్పకృష్టమానసః॥ నవ్యచప్తవరాహోహ్యగృహిణీగృహమేధిసీమ్॥ ౧౩॥ అంతఃపుర స్త్రీయో
పుచ్ఛన్తిమనాభివవేదిషణ॥ అపివఃకుశలంరామాస్సేవ్యరీణాయథాపురా॥ ౧౪॥ నతథైవహిరో
చంతేగృహేషుగృహసంపదః॥ యదినస్యాద్గృహేమాతాపత్నీవాపతిదేవతా॥ వ్యంగేరథభవప్రా
జ్ఞఃకోనామాసితదీనవత్॥ ౧౫॥ క్వవర్తతేసాలలనామజ్జంతంవ్యసనార్ణవే॥ యామాముద్ధరతిప్రా
జ్ఞాబోధయంతీవదేవదే॥ ౧౬॥ రామాః॥నరనాథనజానీమస్తప్తప్రియాయద్వ్యవస్యతిభూతలేనిరవ
స్తారేశయానాంవశ్యశత్రుహాత్॥ ౧౭॥ పురంజనస్సవ్యమహిషీంనిరీత్యౌవధుతాంభువి॥ తత్సంగోన్య
ధితజ్ఞానోవైక్లబ్యంపరమంయయా॥ ౧౮॥ సాంత్యయశ్శత్రుయావాచాహృదయేనవిదూయతా॥
ప్రేయస్యాఃప్రేమసంరంభలింగమాత్మనిచాధ్యగాత్॥ ౧౯॥ అనునిన్యేథశన్తైర్విరోనునయశ్శో
విదః॥ వస్పశ్శేపాదయుగళమాహచోత్సంగలాలితామ్॥ ౨౦॥ నూనంత్యకృతపుణ్యాపైభృత్యాయే
షీవశ్వరాశ్శుభేకృతాగస్సావత్సాత్తృత్యాశీత్యోదండంసయుంజతే॥ ౨౧॥ పరమోనుగ్రహా
దండోఽప్యత్యేషుప్రభుణార్పితః॥ బాలానవేదతత్రన్విబంధుకృత్యమనుషణః॥ ౨౨॥ సాత్యంముఖంను
దతిసుభ్రవ్యనురాగభారప్రీడావిడంబికసవిధ్ధసితావలోకమ్॥ నీలాలకాళిభిగుష్కృతమున్నసంస
స్సావనాప్రదశ్శయమనస్సేనివల్లువాక్యమ్॥ ౨౩॥ తస్మిన్దేవదేవమమహంతవవీరపత్నియోన్య

ప్రాచీనబహుః - అంతఃపుర స్త్రీయఃతత్సభిః - సేవ్యరీణాంస్వామిసీసహితానాం - యథాపురేత్వాదిపునర్వాక్యం॥ ౧౪॥ నెతి -
వ్యంగేచప్రదిహితే॥ ౧౫॥ క్వేతి - చతేపదేక్షణక్షణ - కర్తృభోక్తాసుఖదుఃఖయోరితి ప్రాజ్ఞామత్స్వరూపందశాయంతీయామాము
ద్ధరతి॥ ౧౬॥ శరనాథేతి - నిరవస్తాశేతస్తరణరహితే॥ ౧౭॥ పురంజనఇతి - అవధుతాంత్యకదేహదరాం - తత్సంగేనాన్తధితంవ్యాకులం
జ్ఞానంయస్య॥ ౧౮॥ సాంత్యయన్తితి - ప్రేమసంరంభఃప్రణయమోపస్తస్య - లింగంకుటిలకృష్టాది - ఆత్మనిస్వస్తికల్పవాత్॥ ౧౯॥
అనునిన్యేతి - ఉత్సంగమంకమారోప్యలాలితాం॥ ౨౦॥ నూనమితి - కృత మాగః అశరాధోమైస్సేమ - ఆత్మసాత్త్వత్యాఅస్తదధీనోయమి
తిమత్వా - శిష్యేణాండంసంసమర్పంతి తేభృత్యాఃమందభాగ్యాః॥ ౨౧॥ పరమఇతి - యతఃపరమోనుగ్రహాదండః - యస్సుగంధితోవిషీ
దతి - సోజ్జిత్యాహ - బాలఇతి - బంధుకృత్యంశిష్యేకరణం అమషణః క్రోధీ॥ ౨౨॥ సేతి - హేనుదతిహేనుభు - హేమసస్విని - సా
త్యమస్తాకంస్వామిని - అతఃస్వానాంసఃముఖంప్రదశ్శయ - కీదృశం - అమరాగభారేణప్రీడయాచ - యావిశంబఃమంధరతా - తేనవిల
సృజాహసితావలోకయన్తి - నీలాలకావినాశయః - తైరుషస్సృతంభూషితం - ఉచ్చనాసికం - వల్లువాక్యంయస్మిన్తతః॥ ౨౩॥ తస్మిన్

తి - హేవీరసత్వి వీరస్య మమభార్య - యస్తేకృతాపరాధస్తస్మిన్ - అహంబ్రహ్మణకులాద్యత్ర అస్యస్మిన్ - మురరిపోదాసాశో
గవద్భక్తాః - ఇతరత్రవమందధే - దండంకరోమి - కింతుకంవిగతభయం - ఉచ్చైఃముఖాదితంబ - త్రిలోక్యామస్యత్రలోకత్రయాద్భ
హిరసి - సపశ్యామి - మద్భయదేవసోపిమరిష్యతీత్యథాః || ౨౪ || వక్త్రమితి - తేవక్త్రమితఃపూర్వం కదాచిదపివిలిలకంసపశ్యామి -
సంరంభేణకోపావేశేన - భీమంభయంకరం - అవిమృష్టమనుజ్జ్వలం - అపేతరాగంస్నేహశూన్యం - తథాతేసుజాతాశోభనాస్తనావపిశో
కాశ్రుభిరుపహతాశపశ్యామి - తథాచింబళలాకారమధరంబ - విగతఃకుంకుమ సగకరాగస్తాంబూలరాగోయస్తాత్తాదృశంసపశ్యామి ఇ
దానింకుతపివంజాతమితిశేషః - పాతాంతరేచివంభూతంముఖంస్తనాచపశ్యన్ - శంసవిందామిత్యన్వయఃవిగతఃకుంకుమసంకరాగోయా
భ్యామితిస్తనయోవిశేషణంబ || ౨౫ || తనితి - తత్తస్మాత్కృతంకిల్బిషంఅపరాధోయేనతస్య - కిల్బిషమేవాహ - స్వైరంస్వాతంత్ర్య
ణ - త్వామస్తుప్రాప్యగయాంగతస్య - దివోదేవఃసాశ్రీదాతాంతాతినదాతీతిదేవరః - కాంతఃతం - కామవేగేనవిప్రస్తంగతం - పాం
శ్చంపారుషంధైయంయస్యతం - ఉశలీకామయమానా - కృత్యేకతుంయోగ్యేతిథే - కానభజేత్ || ౨౬ || ఇతిభావాథాదీపికా
యాం - ఉద్వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || సప్తవింశేప్రియాపుత్రాద్యాసక్త్యావిస్తృతాత్తనః | కాలకన్యాద్యసాఖ్యానైజ్జరారోగాద్యదీర్యతే || తదేవంజీవస్యామనయాదిక
థాసాందర్యచిత్వంతముపాధివశ్యత్వముత్వ - తన్నిమిత్తాంసంసారపరంపరాం నిరూపయితుమాహ - ఇత్యమితి || అత్రచప్రతిప

త్రభూసురకులాశ్చతకిల్బిషస్తమ్ | పశ్యేనవీతభయమున్ముదితంత్రిలోక్యాంకుద్ధస్యమేమురరిపోరిత
రత్రదాసాత్ || ౨౪ || వక్త్రంనతేవిలిలకంసులినంవిహషణంసంరంభభీమమవిమ్మప్తనుపేతరాగమ్ |
పశ్యేస్తనావపిశుచోపహతాసుజాతాచింబాధరంవిగతకుంకుమసంకరాగమ్ || ౨౫ || తన్వైప్రసీద
సుహృదఃకృతకిల్బిషస్యస్వైరంగతస్యగయాంవ్యసనాతురస్య | కాదేవరంబశగతంసుమాస్త్ర
వేగవిప్రస్తపాంస్తముశతీనభజేతకృత్యే || ౨౬ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్తంభే - ఉద్వింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీనారదః || ఇత్థంపురంజనంసదృగ్వశమానీయవిభ్రమైః | పురంజనీమహారాజ్జీరేమేరమయతీప
తిమ్ || ౧ || సరాజామహిషీంరాజసున్నాతాంరుచిరాంబరామ్ | కృతస్వస్త్వయనాంతృప్తానుభవ
నందమపాగతామ్ || ౨ || తయోపగూఢఃపరిరబ్ధకంధరోరహూనుమం త్రైరపకృష్టచేతనః | నకాల
రంహూబుబుధేచరత్యయందివానిశేతిప్రమదాపరిగ్రహః || ౩ || శయానఉన్నద్ధమదోమహామ
నామహాహతలైమహిషీభుజోపధిః | తామేవవీరోనుమతవ్యవాయతస్తమోభిభూతోననిజంపరతి
యత్ || ౪ || తయైవంరమమాణస్యకామకశ్చలచేతనః | తుణార్ధమివరాజేంద్రవ్యతిక్రాంతంనవం
వయః || ౫ || తస్యామజీజనత్పుత్రాపురంజన్యాంపురంజనః | శశాన్యేకాదశవిరాడాయుషో
ర్ధమథాత్యగాత్ || ౬ || దుహితృర్దశోద్గిరశతంపితృభ్రాతృయశస్తరీః | శీతాదార్యగుణోపేతాః

చంకభంచదధ్యాత్తపతేపియోజయితుంశక్యమేవ - శ్రీనారదేనతు - జీవస్యస్త్రీపుంసవాసనాదాధ్యేన - విచిత్రాసంస్కరిభా
వతీత్యేనతావదేవకథాతాత్పర్యందశితం || శ్లో || క్వచిత్పుమాక్వచిచ్ఛ్రీక్వచిన్మోభయమంధధీః | దేవోమమస్యస్తీగ్యగ్వాయథా
కర్మగుణంభవజ్జితవదతాతత్రాదౌపుంస్త్వేనసంస్కరిభావ్యత్రమేణోక్తా - తత్తత్తేనాధ్యాయేనస్త్రీత్వేనసంస్కరింప్రదర్శ్యఈశ్వ
రప్రసాదలబ్ధజ్ఞానసమోక్షజిత్వక్తం - తత్తస్దేవయథోపయోగంవ్యాఖ్యాతమితిపంచమాధ్యాయార్థః ప్రతియతే - ప్రతిపదకుధ్యాత్తయో
జనాతుద్భుతానిప్రయోజనాచేతిస్వప్రాధిప్రఖ్యాపనమనాన్వత్య - యథోపయోగమేవవ్యాఖ్యాన్యమః - సప్రయోగోసమ్యక్ - విలా
ప్తేః || ౧ || సజితి - కృతంస్వస్త్వయనంకుంకరం - కుంకుమసిందూరాదిభిర్యస్యః || ౨ || తయేతి - ఉపగూఢఃపరిరబ్ధః - పరిరబ్ధాకంధరారస్యామే
న - రహఃపికాంతేతిమమంత్రిః - అనుమానైగుహ్యభాషణైఃఅపకృష్టచేతనానివేకోయస్య - కాలరంహః - అముష్యాయః - ప్రమదేవపరిగ్ర
హూజ్ఞానసాధనంయస్య || ౩ || శయానజితి - మహాహతలైఉత్తృప్తశయ్యాంశయానః - మహిమ్యాభుజఉపధిరుపధానంఉచ్ఛిషకంయ
స్య - అవిసగ - పాత - శయనప్రియావిశేషణంతాంమహిషీమేవపరంపురుషాథామమన్యత - సతుయన్నిజంరూపంబ్రహ్మ - తత్తమసాత
జ్ఞాననాభిభూతోయతః || ౪ || తయేతి - నవం వయః - పరిశుద్ధజ్ఞానానందస్వరూపం - వ్యతిక్రాంతంగతప్రాయమాసీత్ || ౫ || తస్యామితి - పు
త్రాణింప్రియపరిణిమా || ౬ || దుహితృరితి - దుహితృఃతదనంతరబుద్ధివృత్తిః - పుత్రసంఖ్యాచపాపశ్యమాత్రవివక్షయా - త

పౌరంజన్యః ప్రజాపతే ॥ ౭ ॥ సపాంచాలపతిః పుత్రాః పితృ వంశవివర్ధనాః । దారైస్సంయోజ
యామాసదుహితౄన్సదృశైర్వరైః ॥ ౮ ॥ పుత్రాణాంచాభవన్పుత్రా పతైకస్య శశంశతమ్ ।
మైర్వై పౌరంజనోవంశః పాంచాలేషు సమేధితః ॥ ౯ ॥ తేషుతద్విక్రహారేషు గృహకోశానుజీవి
షు । నిరూఢేనమనుత్వేనవిషయోష్వన్వబధ్యత ॥ ౧౦ ॥ ఈదేచక్రతుభిర్మైర్దీక్షితః పశుమారకైః ।
దేనాః పితౄణామతపతీన్నానాకామోభవాన్యథా ॥ ౧౧ ॥ యుక్తేష్యేవంప్రనుతస్యకుటుం
బాసక్తచేతసః । ఆససాదసవై కాలోయోప్రియః ప్రియయోషితామ్ ॥ ౧౨ ॥ చండవేగభిఖ్యాతో
గంధర్వాభిపతిర్నృప । గంధర్వాస్తస్యబలినష్టస్య తతశతత్రయమ్ ॥ ౧౩ ॥ గంధర్వస్యస్తాద్యశీరస్య
మైధున్యశ్చసితాసితాః । పరివృత్త్యావిలుంపంతిసర్వకామవినిర్మితామ్ ॥ ౧౪ ॥ తెచండవేగానుచరాః
పురంజనపురింయదా । హర్తుమారభిరేతత్రప్రశ్యషేధత్ప్రజాగరః ॥ ౧౫ ॥ ససప్తభిశ్చతైరేకో
వింశత్యాచశతంసమాః । పురంజనపురాధ్యక్షోగంధర్వైర్వృయుధేబలీ ॥ ౧౬ ॥ క్షీయమాణస్వ సం
బంధవకస్తిన్వహుభిర్ముగ్ధి । చింతాంపరాంజగామార్తస్సరాస్త్రపురబాంధవః ॥ ౧౭ ॥ సపవపుర్యాం
మధుభుక్వాంచాలేషుస్వపార్షదైః । ఉపానీతంబలింగృహ్లాస్త్రిజితోనావిదద్భయమ్ ॥ ౧౮ ॥ కాల
స్యదుహితాకాచిన్ద్రిలోకింవరమిచ్ఛతీ । పర్యటత్రాంసబహిష్కృతప్రశ్యనందతకశ్చన ॥ ౧౯ ॥ మ
ర్చ్యగేనాత్మనాలోకవిశ్రుతాదుర్భగశిసా । యాతుష్టారాజఋషయేవృతాదాత్పురవేవరమ్ ॥ ౨౦ ॥
కదాచిదటమానాసాబ్రహ్మలోకాన్తహింగతమ్ । వప్రేబృహద్రస్ తంమాంతుజానతీకామమోహి
తా ॥ ౨౧ ॥ ప్రత్యాఖ్యాతామయాసాతు కాలకన్యావిశాంపతే ।

మయి సంరభ్య విపులమదాచ్ఛాపం సుదుస్తరమ్ । స్థాతుమహాసినై కక్రమద్యాష్టావిము
ఖోమునై ॥ ౨౨ ॥ తతోవిహతసంకల్పాకన్యకాయవనైశ్వరమ్ । మయోపదిష్టమాసాద్యవప్రేనామ్నా
భయంపతిమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఋషభంయవనానాం త్వాంవృణేవీరేస్సితంపతిమ్ । సంకల్పస్త్యయిభూతానాం
కృతఃకిలనరిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ ద్వావిమావనుశోచంతి బాలావపదవగ్రహా । యల్లోకవేదోపనతంనరా
తినతదిచ్ఛతి ॥ ౨౫ ॥ ఆతోభజస్వమాంభద్రభజంత్యామేదయాంకురు । పతానాన్పారుషోధర్మోయ

ప్రాణః ॥ ౧౫ ॥ సభితి - వింశత్యాచశచ ॥ ౧౬ ॥ క్షీయమాణభితి - స్వసంబంధస్వసంబంధినిప్రాణ ॥ ౧౭ ॥ సభితి - సవివక్షుభుభుత్వో
ద్రసుఖభోక్తా - స్వపాదకైరింద్రియైః - నావిదన్నాలోచితవాన్ ॥ ౧౮ ॥ కాలస్యేతి - కాలస్యదుహితాజరాస్త్రీతాం సప్రశ్యనం
నర్తనైశ్చ - బహిష్కృతాహప్రావీణబహిః ॥ ౧౯ ॥ మర్చ్యగేనైతి - పూరవేయయాతిపుత్రాయ - తేనపుతాసతీవరమదాత్ - యయా
తిఃకుక్రశాపాజ్జరాం ప్రాప్య పుత్రానువాచ - ఇమాంగృహ్లాతేతి - తాంజ్యేష్టాశ్చత్వా రోసజగృహుః - పూరుసుజగృహ - తతోయయా
తిఃతస్మైరాజ్యందదావితి - జగైవాదాదిత్యుక్తం ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ప్రత్యాఖ్యాతేతి - ప్రత్యాఖ్యాతవతీ - మయినంరభ్యక్రధంశ్చత్వా - కైకక్ర
తుమహాసీతి శాపమదాత్ ॥ ౨౨ ॥ తతభితి - ఆధిదేవావ్యాధయశ్చయవనాస్తేషామీశ్వరంభయనామాసంవత్రే ॥ ౨౩ ॥ ఋషభమితి -
హవీరత్వామిప్పితంసతిం - వృణే - నరిష్యతిననశ్యతి ॥ ౨౪ ॥ ద్వావితి - లోకతోవేదతశ్చయద్వైత్యేన గ్రాహ్యత్వేనచ - ఉపనతం ప్రాప్తం -
తద్యాచ్యమాసంయోగదదాతి - యశ్చదీయమాసం నేచ్ఛతినగృహ్లాతి - ఇమాద్వాకమహాధాతా - అనుశోచంతిసంతః ॥ ౨౫ ॥ ఆతభితి - పురు

328 శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థస్తంభే - అష్టవింశోధ్యాయః :

మౌనకథావ్యధముఃపారుషః॥ ౨౬॥ కాలకన్యతి - దేవగుహ్యం మరణం - తద్ధిప్రాచీనాంవైరాగ్యా మదయాదైవైగోశ్యతే॥
 ౨౭॥ మయతి - తుభ్యంతవ - ఆత్మసమాధినాజ్ఞానదృష్ట్యా - యచ్యమానోయం లోకః త్వాం నేచ్ఛతి॥ ౨౮॥ త్వమితి - అతోఅవ్యక్తగతిః -
 తుభ్యః ప్రాప్తేత్యలక్షితగతిస్సతి - లోకమాత్ర మ్యభుంక్ష్వ - వివంసర్వపిలోకస్తవపరిగ్రహిశ్చ స్యాదిత్యర్థః - నచైవం త్వయాశంకనీయం
 మాంప్రతిమాలాం లోకోహనిత్యతీతి - యస్మాత్త్వమేవప్రజానాశంకరిత్యసీత్యాహ - యాహితి - యామదీయా యవనపుతనాతయాయు
 క్తా॥ ౨౯॥ కించప్రజ్వారణం ప్రజ్వారణమితి మారకోవైష్ణవోజ్వరః - మాహాశ్వరస్య వ్యాధ్యంతఃపాతిత్వాత్ - భీమాః ఘోరాః సైనికా
 యస్య॥ ౩౦॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - సప్తవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యాతః॥ * * * * *
 శ్లో॥ అష్టవింశతువైదఖ్యాఖ్యానైశ్రీవిచితయా॥ శ్రీత్వంప్రాప్తస్యైవేనకదాచిన్దుక్తిరుచ్యతే॥ ఇదానీపురంజనస్యపుండ్రహ
 త్యాగ్రతాతపూర్వకం శ్రీత్వప్రకారమాహ - సైనికాఇత్యాది - రాజసింహస్య వేత్తసీత్యం నేనదిష్టం దైవం కుర్వంతీతితథా - మృ

దార్తాననుకంపతే॥ ౩౧॥ కాలకన్యోదితవచానిశన్యాయవనైశ్వరః॥ చికిష - తీందేవగుహ్యంస
 స్థితంతామభాషత॥ ౩౨॥ నుయానిరూపితస్తుభ్యంపతిరాత్మసమాధినా॥ నాభినందతిలోకోయంత్యా
 మభాద్రామ సత్తమామ్॥ ౩౩॥ త్వమవ్యక్తగతిర్భుంత్వలోకంకర్తవినిర్మితమ్॥ యాహిమేపుతనా
 యుక్తాప్రజానాశంప్రణేష్యతి॥ ౩౪॥ ప్రజ్వారోయమనుభ్రాతాత్వంచమేభగినీభవ॥ చరామ్య
 భాభ్యాం లోకేస్సన్నవ్యక్తోభీనునైనికః॥ ౩౫॥ * * * * *
 శ్రీనారదః॥ సైనికాభయనామోయోబహిష్కర్తాదిష్టకారిణః॥ ప్రజ్వారకాలకన్యాభ్యాంవిచేరురవ
 నీమిమామ్॥ ౧॥ తపకదాతురభసాఃపురంజనపురీంనృప॥ రురుధుర్భృమభోగాభ్యాంజరత్పన్నగపాలి
 తామ్॥ ౨॥ కాలకన్యాపిబుభుజేపురంజనపురంబలాత్॥ యయాభిభూతఃపురుషస్సద్యోనిస్సారతా
 మియాత్॥ ౩॥ తయోపభుజ్యమానాంవైయవనాస్సర్వతోదిశమ్॥ ద్వార్భిఃప్రవిశ్యసుభృశంప్రా
 ర్దయన్తకలాంపురీమ్॥ ౪॥ తస్యాంప్రవిశ్యమానాయావభిమానీపురంజనః॥ అవాపోరువిధాంస్తా
 పాన్తటుంబనుమతాకులః॥ ౫॥ కన్యోషగూఢానప్తశ్రీఃకృపావోవిషయాత్మకః॥ నప్తప్రజ్ఞోహృ
 తైశ్వర్యోగంధర్వయవనైర్మలాత్॥ ౬॥ విశీర్ణాంస్వపురీంవీత్యప్రతిమాలాననాదృతా॥ పుత్రపా
 త్రానుగామాత్యాజాయాంచగతసౌహృదామ్॥ ౭॥ ఆత్మానంకన్యకాగ్రస్తంపాంచాలానరిదూ
 షితాత్॥ దురంతచింతామాపన్నోనలభేతత్ప్రతిక్రియామ్॥ ౮॥ కామానభిలషన్దీమోయా
 తయామాంశ్చకన్యయా॥ విగతాత్మగతిఃస్నేహాత్పుత్రదారాంశ్చలాలయన్॥ ౯॥ గంధర్వయవనా
 క్రాంతాంకాలకన్యోపమగ్నితామ్॥ హతుంప్రచక్రమేరాజాతాంపురీమనికామతః॥ ౧౦॥ భయ
 నామోగ్రజౌభ్రాతాప్రజ్వారఃప్రత్యుపస్థితః॥ దదాహతాంపురీంకృత్సాగ్రభ్రాతుఃప్రియచి
 కీర్షయా॥ ౧౧॥ తస్యాంసందహ్యమానాయాంసపారస్పరచిచ్ఛదః॥ కౌటుంబికఃకుటుంబిన్యాఃఉపత
 ప్యతపాన్వయః॥ ౧౨॥ యవసోపరుద్ధాయతమోగ్రస్తాయాంకాలకన్యయా॥ పుర్యాంప్రజ్వార

త్యోరాదేశకారిణితివా॥ ౧॥ తదితి॥ ప్రార్థకమక్షయే సైనికావ్యాధయఃరురుధుః - భౌమభౌగాభ్యాంభాదనపానాదినాస్థూలాం - యా
 వసఇతిశేషః - జరత్పన్నసేనజీర్ణప్రాతేనపానితా॥ ౨॥ కాలేతి॥ యవనానంతరంజరాప్రవివేశేత్యర్థః॥ ౩॥ తయేతి॥ జరావ్యాప్తాంత
 మంయవనాఃవ్యాధయః - ద్వార్భిఃచక్షురూదిభిః - రోగరూపేణప్రవిశ్య॥ ౪॥ ౫॥ కన్యేతి॥ కన్యయాజరయోపగూఢస్సతప్రతిక్రి
 యాంసలభే - ఇతిత్యర్థీయేనాన్వయః॥ హృతైశ్వర్యఃఉత్థానాదిష్వశక్తః॥ ౬॥ విశీర్ణామితి॥ ప్రతిమాలాఅనపేక్షితవిషయప్రాసజాత్ -
 అనాదృతానాదరమమర్యాజాత్ - స్వాధీనత్వాభావాత్ - అనుగాఇంద్రియాణి - అమాత్యాఃఇంద్రియవతాః - గతసౌహృదాంఅధ్యవ
 సాయాభావాత్॥ ౭॥ ఆత్మాసమితి॥ అరిభిఃవిన్నూదిభిరూషితాత్॥ ౮॥ కామానితి॥ కాలకన్యయాపేతుధూతయా - యతయామాని
 హృరాసపికామాసభిలషన్ - విగతాత్మనోగతిః పారతాకీర్షికాఃపుత్రాదిస్నేహాశ్చయస్యస్నేహాదితినాపాతః॥ ౯॥ గంధర్వేతి॥ సరా
 జాపురంజనోహతుంప్రచక్రమేఉపక్రాంతవానిదిద్వయారస్వయః - అనికామతఃఅనిచ్ఛయాపి॥ ౧౦॥ ౧౧॥ తస్యామితి॥ సపరిచ్ఛదఃభృ
 త్యవగ్రసహితః - కుటుంబేనదీవ్యతీతికౌటుంబికః - కుటుంబిన్యాసహితయాసంధినాత్రవిగతీతః - సాన్వయఃపుత్రాదినహితః॥ ౧౨॥

యవనైః || యవనై రుపరుద్ధాన్యాయతనానియస్యసః పురపాలః || ౧౩ || సతి || పురుబహుకృతం తేన - ఉరువేన పభుర్యస్య - పృథుకోటరాత్ స
ప ఇవ || ౧౪ || శిథిలైః || కంఠేషు పరుద్ధోరురోద - ఘురుఘురుధ్వనించకార || ౧౫ || దుహితృః || దుహిత్రా దీక్షాధ్యాయితృతరణా
స్వయః జామతృత్సుమాః - స్వత్వమాత్రేణావశిష్టంభోగస్తుప్రాగ్భూతీతి || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ధ్యానమేవాహ - సతి - అనాశితేలభో
జితే - భర్తృణాం భర్తృణాం కృతే - యతవాగ్భవతి || ౧౯ || ప్రబోధయతీతి || అవిజ్ఞం అనివేశనం మాం - పున్యపితృదేశాంతరంగతే - గృహమేధీయం
వత్సగృహధర్మం - అపికిం నెవ్యతి అనువతయిష్యతి - యుక్తమేతత్ - యతోవీరసూః పుత్రవతీ - కింవామద్విరహమసహమానామరిష్య
త్యైవేత్యర్థః || ౨౦ || కథమితి || సవిద్యతేపరమయసమాశ్రయాయేమంతే - అపరాయణాః పుత్రాః కన్యాశ్చ యద్వాపరాశ్రయః కన్యాః -
భిన్నానాదౌహమ్ || ౨౧ || ఏవమితి || అతదహాణం - వస్తుతస్తస్యబ్రహ్మత్వాత్ || ౨౨ || పశువదితి || ఏషయదాక్షయం స్థానం - నీయమా
నః తదా - అనుపథాః ప్రాణాః ఇంద్రియాణిచ - తథాచక్రతిః - తముత్తా మంతం ప్రాణానా త్తా మతిప్రాణమనా త్తా మంతం సర్వ
ప్రాణానా త్తా మంతీతి || ౨౩ || పురీమితి || యవనై రుపరుద్ధా భుజంగమః యదా పురం విహయాపగతః తదానీమేవ ప్రాణమను - పురీవిశి
తా ప్రకృతిం మహాభూతానిగతా పంచభూతేభ్యమితి ఎవాః పంచభూతాత్తతాంగతేభ్యః - ప్రకృతిం మహాభూతాత్తతాం || ౨౪ ||

సంస్పృష్టః పురపాలాన్వతప్యత || ౧౩ || నశశాకోపితుంత ప్రపురుకృత్రోరువేషభుః | యాతుమైచ్ఛ
త్రతోవృక్షకోటరాదివసాహిరాట్ || ౧౪ || శిథిలావయవైరాయహిగంధరైర్విచృతపౌరుషః | యవ
నైర్పలిభీరాజన్నపరుద్ధోరురోదహ || ౧౫ || దుహితృః పుత్రపౌత్రాంశ్చజామిజామాతృపార్షదాః |
స్వత్వావశిష్టంయత్కించద్వహోశపరిచ్ఛదమ్ || ౧౬ || అహంనుమేతిసాత్త్వత్వాగృహేమకు
మతిర్గృహీ | దధౌప్రనుదయావీమోవిప్రయోగఉపస్థితే || ౧౭ || లోకాంతరంగతవతినుయ్యనాథా
కుటుంబినీ | వర్తిష్యతేకథంత్యేకాబాలకాననుశోచతీ || ౧౮ || నమయ్యనాశితేభుజైనాన్నాతేన్నానిను
త్సరా | నుయిరుషేనుసంత్రస్తాభర్తృణాంయతవాగ్భయాత్ || ౧౯ || ప్రబోధయతిమావిజ్ఞంపున్యపితే
శోకకృతా | వత్సేతద్గృహమేధీయంవీరసూరపి నెవ్యతి || ౨౦ || కథంనుదారకాదీనా దారికావా
ప్రరాయణాః | వతేవ్యంతేమయిగతేభిన్ననావఇవౌదధౌ || ౨౧ || ఏవంకృపణయాబుద్ధ్యాశోచంత
మతదహాణమ్ | గృహీతుంకృతధీరేనంభయనామాభ్యవద్యత || ౨౨ || పశువద్యవనైరేవంసీయమా
నస్సవ్యకంక్షయమ్ | అన్వప్రవన్నమషభాశోచంతోభ్యశమాతురాః || ౨౩ || పురీంవిహయాపగత
ఉపరుద్ధోభుజంగమః | యదాతమేవానుపురీవిర్హాప్రకృతింగతా || ౨౪ || వికృష్యమాణః ప్రసభంయ
వనైవలీయసా | నావిందత్రమవిప్రస్సఖాయంసుహృదంపురా || ౨౫ || తంయజ్ఞపత్రేవోనేనసంజ్ఞ
ప్రాదేదయానునా | కుతారైశ్చిచ్ఛిదుఃక్రుద్ధాఃస్తరతోమీవనుస్యయత్ || ౨౬ || అనంతపారేతమసి
మగోన్మన్వస్తృప్రీన్నమాః | శాశ్వతీరనుభూయార్తిప్రనుదాసంగదూషితః || ౨౭ || తామేవజనసా
గృహ్లాన్పభూవప్రనుదోన్మమా | అనంతరంవిదర్భస్యరాజసింహస్యవేత్సని || ౨౮ || ఉపయేమేవీర్యవ
తాంవైదధ్ధంమలయధ్వజః | యుధినిర్జిత్యరాజన్యాన్పాండ్యఃపరపురంజయః || ౨౯ || తస్యోంసంజన

వికృష్యమాణితి || నావిందత్ససస్తార - పురాపూర్వం - సఖాయంసంతమిశ్వరం || ౨౫ || తమితి || అదయానునా - కామ్యకమనమేసం
జ్ఞప్తాః హతాః - అమివంపాపంక్రృత్యంవా || ౨౬ || అసంతేతి || శాశ్వతీస్సమాః - ఆతిమనుభూయ || ౨౭ || తామితి || అంతకాలతాంభా
ర్యామేవ - మనసాగృహ్లాన్స్తరణ - అనంతరంవిదర్భాస్యవేత్సని - ప్రమదోత్రమాభూవ - అతఃపరమస్తిన్న కరణేతావదేవప్రకృతో
పయోగివివక్షితం - శ్రీధ్యానేన శ్రీత్వంప్రాప్తవపి - పతిప్రతాధ్యానేనపూర్వాదృష్టేనధామికాద్విదభాజ్జన్మాభూత్ - ధామికా
కసంగేనచవిశుద్ధస్యభాగవతేనమలయధ్వజేనసంగోభూత్ - తతోవిష్ణుభక్తిః - తతోవైరాగ్యం - తతస్తమేవభర్తృరూపంగురుం - పాతి
ప్రత్యథమేణభజతోభగవత్ప్రసాదలబ్ధజ్ఞానేమోక్షితి - అన్యత్తుకథాలంకారమాత్రం - తథాపికించద్వత్కించామ్యేనహయోజయ
మ్యామః - విదర్భాస్యవిశిష్టదభావలక్షితస్య - కమతస్యరాజసింహస్య - భక్త్యాహిప్రజాశరిపాలనేన - యజ్ఞాదినాచక్షుత్రయారాజం
తే - తేమశ్రస్యవేత్సని || ౨౮ || ఉపయేమితి || మలనూపలక్షితేదక్షిణదేశ - భ్వజివదశానీయః - సహశ్రీవిష్ణుభక్తిప్రధానోప్రదే
శః - తత్రముఖ్యః మహాభాగవతఇత్యర్థః - సందానిశ్చయబుద్ధిః - తామహాతీతిపాండ్యః - సఉపయేమేపురంజయోభాగవతసంగంప్రాప్త
ఇత్యర్థః || ౨౯ || తస్యమితి || ఆత్మజంశ్రీకృష్ణసేవారుచిం - తత్సంగేనభగవద్ధమేరుచిరభూదిత్యర్థః - అసితస్యశ్రీకృష్ణస్యేక్షణంయ
యాతాం - యదీయసఃసప్రసూతా || ౩౦ || శ్రవణంతేనసంవిజ్ఞఃస్తరణంపాదసేవనమ్ | అచానంపందసందాస్యమితిసప్రభక్తిప్రకా

అంశము ౧వ తే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - అష్టవింశోధ్యాయః :

రాజ-సభ్యాత్తనివేదనయోగ్యంపదాభిజ్ఞానోత్తరకాలత్వాత్సవభగవత్సేవభగవత్సేవోత్తరత్రోపదేక్ష్యమాణత్వాదిదాసీమమత్వ
 తైఃసప్తైశ్చక్రం భగవద్ధమరుచ్యాత్తచ్చ వణితకానాదికంజాతమిత్యర్థః - ప్రవిడధూమిసాలకాప్రవిడధూమిసాలకాప్రవణాదిభ
 క్తిభిరవసురయీతాస్తీతిప్రసిద్ధం॥౩౦॥పైకస్యేతి - అబుదమితిప్రవణాదీనాంప్రత్యేకమనేకప్రకారాఃఅభవన్మిత్యర్థః - తదుక్తం॥శ్లో॥
 భక్తియోగోబహువిధోమార్గఃభామినిభావ్యతఇతి - యోమోచవంశభమైకాయతఃప్రవృత్తైః - సంప్రదాయభేదైః కృతామహి-
 మన్వంతరం - తతఃపరంచభావ్యతే - అవిద్యాకామకర్మభ్యపిరక్ష్యతే॥౩౧॥అగస్త్యఇతి॥ అగస్త్యఃఅగానినిప్రియణిగాత్రాణి
 స్త్రావ్యయతిసంసారయతీత్యగస్త్యమనః - సప్రాకప్రథమంజాతాంబుహితరం - కృష్ణసేవారుచిముపయోమే - తస్యాఃమనః - కృష్ణధృధాం
 తింబంధిత్యర్థః - భృతానిశమదమాదీనిప్రతానియయాతాంతరిం - దృఢభ్యఃసత్యలోకాదిభాగభ్యపి - మృతస్త్రహితఃకృష్ణరతాస
 త్యామహముప్రచభాగవిరాగోజాతఇత్యర్థః - సవితోపశమాత్తకత్వాన్మనఃకథంభూతఃఇత్తవాహఃఅత్తజ్ఞోయస్యసః॥ శ్లో॥ తద్విజ్ఞా
 నాథం సద్గురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్యాణిఃశ్రోత్రియంబ్రహ్మనిష్ఠమిత్యాదిశ్రుతిప్రసిద్ధాసమిద్వహనోపతీతాగురుపసత్తిః - వైవా
 యాదధూదిత్యర్థః - సవ్యాఖ్యరక్తస్యగురుపసత్తిస్సంభవతి - కథాపతీయథాశ్రుతమే॥౩౨॥విభజ్యేతి॥ యోవిభజ్య - తత్రశ్రవణాది
 భక్తిభదంవ్యవస్థాప్య॥౩౩॥ఇదానంపురంజనస్యస్త్రీభావంప్రాప్తస్య - సర్వతోవిరక్తస్య॥శ్లో॥ పతిరవగురుఃస్త్రీశామితివచనాత్పతి
 పేవయాగురుశుశ్రూహప్రకారందశయతుమాహ - హిత్యేత్వాదినామనోదభిర్యంతేసగ్రంథేన - మదయతీతిమదిరం - ఈడణంయ

యాంచక్రఆస్త్రజానుసితేక్షణమ్ । యవీయసస్సప్తపుత్రానప్రవ్రవిడభూభృతః । ౩౦॥ పైక
 స్యాభవంస్తేషాంరాజన్నర్బుదమర్బుదమ్ । భోక్త్యతేయత్వంశధమైర్మహీమన్వంతరంపరమ్ ॥౩౧॥
 అగస్త్యఃప్రాగ్బుహితరముపయోమేధృతప్రతామ్ । యస్యాదృగ్మృతోజాతఇత్తవాహోగ్నజోమునిః॥
 ౩౨॥ విభజ్యతనయేభ్యఃక్షౌంరాజషీర్మలయభ్యజః । ఆరిరాధయిషుఃకృష్ణంసేవగామగులాదలమ్ ।
 ౩౩॥ హిత్యాగృహాసుతాస్యోగావైవదర్శీమదిరేక్షణా । అన్వగచ్ఛతపాండ్యశంజ్యోత్యై
 వరజనీకరమ్ ॥౩౪॥ తత్రచంద్రమసానామతామ్రపణీనమౌదతా । తత్పుణ్యసగిలైర్నిత్యముభ
 యత్రాస్త్రసౌమ్యజా ॥ ౩౫॥ కందాష్టిభిర్మూలభైఃపుష్పపక్షైశ్చస్త్రోదకైః । వతమానశ్చ
 వైర్గాత్రకర్మనంతపరిస్థితః ॥ ౩౬॥ శీతోష్ణవారవమాణియుత్పిపాసేప్రియాప్రియే । సుఖదుఃఖైశ్చి
 ద్విందాన్యజయత్సమదర్శనః ॥ ౩౭॥ తపసావిద్యయాపక్వకషాయోనియమైర్యమైః । యుయుజేబ్ర
 హ్మణాత్తానంవిజితాత్మవిలాశయః ॥ ౩౮॥ ఆస్తైష్ఠాణిరైవైకశ్రుణివ్యంవషణశతంస్థిరః । వాసుదే
 వేభగవతినాన్యద్యదోద్వహారతిమ్ ॥ ౩౯॥ సవ్యాపకతయాత్తానంవ్యతిరిక్తతయాన్మని । విద్యా
 స్పష్టభవామర్మసాక్షిణివిరరామహ ॥ ౪౦॥ సాత్మాద్భగవతోక్తేనగురుణాహరిణాన్మప । విశు
 ధ్భజ్జానదీపేనస్ఫురతావిశ్వతోముఖమ్ ॥ ౪౧॥ పరేబ్రహ్మణిచాత్మానంపరంబ్రహ్మతథాన్మని । వీక్ష
 మాణోవిహాయేత్సామస్తామపరరామహ ॥౪౨॥పరింపరమధర్మజ్ఞావైర్దర్శీమలయభ్యజమ్ । ప్రేక్షా

స్యాః ॥ ౪౩॥ తత్రేతి ॥ తత్రచంద్రమసాద్యానద్యఃప్రసిద్ధాః - తాసాంపుజైఃసలితైః - ఉభయత్రాంతరహిత్యాత్తనోమలయో
 యా - తపరిస్థితభక్త్యుత్తరణాస్వయః ॥ ౪౪॥
 కందేతి - అన్యతేభావాయీపురత్యిష్టబీజం॥ ౩౬॥ ౩౭॥ తపసేతి - విద్యయాఉపాసనయా - పక్వకషాయఃదగ్ధకామాదివాసనః - యు
 యుజేఅత్తనోబ్రహ్మతాంభావయామాస - అక్షిణేంద్రియాణి - అనిలఃప్రాణః - ఆశయఃచిత్తం - విజితాలక్షణయోగేన॥ ౪౦॥ ఆస్తై
 తి - ఆస్తైస్తపషణశతమిజ్ఞానస్యగుస్పాధనతాంబశయతి - అతపివహరాథక్రింకృతవానిత్యాహ - వాసుదేవేగతిముష్వహా - అన్య
 ద్దేహాదికంసవేద ॥ ౪౧॥ సఇతి - సపిపంవతమానస్స - ఆత్మన్యాత్తానం - విద్యాఅన్యస్తామపరరామ - కథంవిద్యా - వ్యతి
 రిక్తతయాదేహాదివ్యతిరిక్తత్వేన - కుతఃవ్యాపకతయా - దేహాదిప్రకాశత్వేన - సమదేహాద్యాకారావిశమవివేచితత్వకాశఇతి - సతు
 నిరాకారఃఆత్మా - అతపహ - ఆమశాస్యాపిసాక్షిణం - అయంభావఃఆమశోనామాంతఃకరణవృత్తిః - సుచజడత్వాదాత్మప్రకాశై
 వేతి - యథాస్వప్నమసందోరశ్చిన్నమిత్యాదిప్రతితాదవ్యతిరిక్తమాత్మానంవేదితస్య॥ ౪౦॥ తేనవిద్యాతత్రాహ - సాత్మాదితి -
 సాత్మాద్భరితవయాగురుసైనోక్తేన - సర్వతోముఖంయథాతథాస్ఫురతా - అపవద్ధిస్సేనజ్ఞానేన॥ ౪౧॥ తదేవాహ - పరఇతి ॥ శ్లో॥ బ్ర
 హ్మేవాహంసంసారీతిబ్రహ్మణ్యత్తనిఈడణోకాదినివృత్తిః - అహమవబ్రహ్మత్యాత్మనిబ్రహ్మణఈడణబ్రహ్మపరోక్ష్యనివృత్తిః -
 ఆలోచ్యతిహరేడమణిఅస్త్యంసారాదుపరరామ - సర్వేవశుభీనస్యతోబ్రహ్మతాపత్తిః - ఈడణపైవ - వ్యవధాయకత్వాది

త్యాశంక్యాహ - తుయంవిహయ - యద్దశ్చంధసానలవత్తస్యాఃస్వయమేవోపశాంతి రితిభావః || ౪౨|| ౪౩|| చీరతి - ఉపశలంపత్యః
 కించిన్నాత్రంమ్యానా - తత్సమానాసలీబభావిత్వభావః|| సూ|| ఉపోధికేచేతి కర్తవ్యవచనీయః - తద్యోగద్వితీయా - శాంత మం గారా
 వస్థ మనలం నిధూమాశాంతాశుద్ధాజ్వాలాయథాభ వతితద్వత్|| ౪౪|| అజానతీతి - తదానీమపిసుస్థిరమానసంయస్య అభివాజానతీ - ప
 త్యఃకించిన్నాత్ర మాదాసీన్యలయథాతథా - యథాపూర్వమపేవత|| ౪౫|| యదేతి - సత్యరంప్రీ మచయంతీయదాతస్త్రిస్తంప్రా
 మాప్తాణంనాపశ్యత్|| ౪౬|| అత్తానమితి - అబలంధుంపతిరహితం - అశ్రుభిరాసీచ్య|| ౪౭|| ఉత్తిష్ఠేతి - క్షత్రబంధుభ్యఃఅథామికక్ష
 త్రిమేభ్యః|| ౪౮|| వివమితి - ఆవతాయత్ ప్రవతాయామాస|| ౪౯|| చితిమితి - తస్యాంనిధాయఅగ్నిదాననాదీష్యచ|| ౫౦|| తత్రే
 తి - పూర్వతరఃఅనాదిరీశ్వరఃకశ్చిత్సఖా || శ్రు || ద్వాసుపజౌసయుజావిత్తశ్రుతేః - సామ్నప్రియవాక్యేన - సంబోధయత్|| ౫౧|| అ
 తి - యస్యయంశోచసి - అగ్రేస్యష్టైఃపూర్వం - విచచభా - మయిస్థితకేవలవివిధంసఖ్యసుఖంఅనుభూతవత్ససి|| ౫౨|| అపీతి - యస్యపి
 మాంసజానాసి - తథాప్యాత్మాసంత్యామవిజ్ఞాతసఖంఅవిజ్ఞాతఃకశ్చిత్సఖాఅసీదిత్యేవంకింస్తరసి - సఖితిపుంస్తవ్విదేశఃప్రాక్తన

వర్యచరద్ధితావభోగాసాపతిలేవతా|| ౪౩|| చీరవాసావ్రతతౌమావేణీభూతశిరోగుహా | బభావు
 పపతింశాంతశిఖాశాంతమివానలమ్ || ౪౪|| అజానతీప్రియతమంయథోపరతమంగనా | సుస్థిరాన
 నమాసాద్యయథాపూర్వముపాచరత్ || ౪౫|| యదామోపలభేతాంప్రామాప్తాణంపత్యరర్చితీ |
 ఆసీత్సంవిగ్న హృదయా యూధభ్రష్టామృగీయథా|| ౪౬|| అత్తానయోచతీదీనమబంధుంవిక్లబాశ్రు
 భిః | స్తనానాసీచ్యవిపినేసుస్పరంప్రరురోదహ|| ౪౭|| ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠరాజషణ్ణమాముదధిమేఖలామ్ |
 దస్యభ్యఃక్షత్రబంధుభ్యోవిభ్యతీంపాతుమహాసి|| ౪౮|| ఏవంవిలపతీబాలావిపినేనుగతాపతిమ్ |
 పతితాపాదయోర్భర్తూరుదత్యశ్రూణ్యవతాయత్ || ౪౯|| చితిందారుమయీంచిత్యాతస్యాంపత్యఃక
 లేబరమ్ | ఆదీప్యచానుమరణేవిలపంతీమమోదధే|| ౫౦|| తత్రపూర్వతరఃకశ్చిత్సఖా బ్రాహ్మణాత్మ
 వాణ | సాంత్యయత్వల్లునాసామ్నా తామాహరుదతీంప్రభో || ౫౧|| కాత్వంకస్యాసికోవాయంశ
 యామోయస్యశోచసి | జానాసీకింసఖాయంమాంయేనాగ్రేవిచచభాహ|| ౫౨|| అపిస్తరసిచాత్మా
 నమపిజ్ఞాతసఖంసఖే | హిత్యామాంపదమన్విచ్ఛన్భామభోగరతోగతః || ౫౩|| హంసావహంచత్వం
 చార్యేసఖాయామానసాయనా | అభూతామంతరావ్రాకస్సహస్రపరిత్సరా || ౫౪|| సత్వంవిహాయ
 మాబంధోగతోగ్రామ్యమిర్తహీమ్ | విచరన్పదమక్రాక్షీకయాచిన్నిర్జితంస్త్రీయా || ౫౫|| పం
 చారామంనవద్వారమేకపాలంత్రికోష్ఠకమ్ | షట్సులంపంచవివణంపంచప్రకృతస్త్రీధవమ్ || ౫౬||
 పంచేంద్రియార్థాతరామాద్వారోఘ్రణాదయఃప్రభో | తేజోభిన్నానికోష్ఠానికులమింద్రియసం
 గ్రహః || ౫౭|| వివణస్తుక్రియాశక్తిర్భూతప్రకృతిరవ్యయా | శక్త్యధీశఃపుమానగ్రప్రవిష్టానావబు
 ధ్యతే || ౫౮|| తస్మింస్తవ్వంరామయాస్పృష్టోరమమాణో శ్రుతస్తృతిః | తత్సంగాదీదృశీంప్రాప్తోద
 శాంపాపీయసీంప్రభో || ౫౯|| సత్వంవిదర్భదుహితానాయంవీరసుహృత్తవ | నపతిస్తవ్వంపురంజన్యా

శ్రుంస్తవ్వస్తరణీయసఖ్యంస్తారయత్ - స్వవిరూగకృతమనభామాహ - సూక్తేఃపద్మిఃపదంస్థానం || ౫౩|| హంసావతి - హంసాశుద్ధా-
 మానసంహృదయమయసంయయోః - కథాశత్రేమానసనరసిస్థితా పక్షిణావ భూతాంజాతా - ఓకాగృహంతంతరావినైవ - వాశబ్దవివా
 థా - సహస్రపరివత్సరామహాప్రశంసాయావత్ || ౫౪|| సఖితి - హేబంధోగ్రామ్యేన్వైరసుఖేమతిర్యస్య - స్త్రీయామా యయా ||
 ౫౫|| పంచారామమితి - పంచశబ్దాదయః ఆరామాఃఉపవనానియస్తిక్ - సవద్వారాణిప్రాణశ్చిద్రాయస్తిక్ - వికఃప్రాణఃపాలో
 యస్తిక్ - శ్రీశిష్యభివ్యతైహంసికోష్ఠానిప్రాకారాయస్తిక్ షట్స్థానేంద్రియమనాంసికులాని అభీష్టవిషయ సమపా కావణిజోయ
 స్తిక్ - పంచవివణిఅట్టాఃకర్మేంద్రియాణియస్తిక్ - పంచభూతానిప్రకృతిఃఉపాదానకారణంయస్య - స్త్రీబుద్ధిరవధవః పతిఃస్వామి
 నీయస్తిక్ || ౫౬|| స్వయమేవేమంక్షోకంవ్యాచప్తే - పంచేంద్రియాథాణి - షట్సులమితి - షట్పంచవికపాలమితి చస్పృష్టత్వాస్మత్సా
 ఖ్యాతం || ౫౭|| వివణితి - భూతాన్యేవఅవ్యయాప్రకృతిరుపాదానంయస్య - స్త్రీధవమిత్య స్యవ్యాఖ్యాతంశక్తిరధీశోయస్య - తద్వశ
 సుస్థిత్యభావః || ౫౮|| తస్మిన్నితి - స్ఫుష్టఃఅభిభూతః - అతోసవిద్యతేశ్రుతేబ్రహ్మత్యేస్తృతిర్యస్య || ౫౯|| తద్వముపదిశతిచతుభిః

32౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - ఏకోనమ్రంశోధ్యాయః :

సతి - సుహృత్సతిః - సవద్యారేపుర - యయరుద్ధాసితస్యాః || ౬౦ || చూమెతి || పుమాంసంపూర్వజన్త నియదమన్యథాః - ఇదానీంచసతీంక్ర
 స్థాం స్త్రీయంయన్తస్య సే - ఏషామాయా - యతఉభయమపివస్తుతోనాస్త్రీ - యస్తాదావాంహంసాశుద్ధౌ - నాఆవరూః - వక్ష్యమాణాంగ
 తింస్వరూపంపశ్య || ౬౧ || తత్త్వంపదాధామ్యాశ్చిదంశేనై క్యమాహ - అహమితి - అహమేవభవాత్ - ఉపచారంవారయతి - సచాన్యజ
 తివ్యతిహారోపదేశఃఉక్తాభిప్రాయః - భిద్రమంతరం || ౬౨ || తహికథమావయోరజ్జ త్వసర్వజ్ఞ త్వాదిభమభేదస్తత్రాహ - యథేతి -
 ఆత్మాసందేహం - ఆదేశేనిర్మలంమహంతంస్థిరంచావేదేతపరస్యచక్షుషిచ - తద్విచరీతం విద్యావిద్యోపాధిక్యతోభమభేదఇత్యర్థః ||
 ౬౩ || ఏవమితి || తద్వ్యభిచారణతుశ్వరవియోగేన || ౬౪ || కథామాత్రమితిబుద్ధింవారయతి - బహిష్కృత్తి - పారోక్షికరాజకథామిష
 ణ - తత్రాహతుఃయద్యస్తాత్ || ౬౫ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టావింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || ఉపన్త్రంశేపరోక్షార్థవ్యాఖ్యానోపసంహృతమ్ || శ్రీసంగతోభవత్వీశసంగాన్తుక్తిరుదీర్యతే || భగవన్నితి - కవయఃఆధ్యాత్మవి

రుద్ధోనవముఖేయయా || ౬౦ || మాయాహ్యేషామయాసృష్టాయత్పుమాంసం స్త్రీయంసతీమ్ | మన్య
 సే నోభయంయదాహంసాపశ్యాథనాగతిమ్ || ౬౧ || అహంభవాన్న చాన్యస్తవ్వింత్వమేవాహం
 విచక్ష్యభో | ననాపశ్యంతికవయశ్చిద్రంజాతుమనాగపి || ౬౨ || యథాపురుషఆత్మానమేకమాదగ్మచ
 యువోః | ద్విధాభూతమవేక్షేతతథై వాంతరమావయోః || ౬౩ || ఏవంసమానసోహంసోహంసేనప్ర
 తిబోధితః | స్వస్థస్తద్వ్యభిచారేణనస్తామావపునఃస్మృతిమ్ || ౬౪ || బహిష్కృన్నైతదధ్యాన్తంపారో
 క్షేణప్రకర్మితమ్ | యశ్చరోక్షప్రియోదేవోభగవాన్విశ్వభావనః || ౬౫ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థాస్తంభే - అష్టావింశోధ్యాయః * * * * *
 ప్రాచీనబహిః || భగవం దైవచోస్తాభిర్నసమ్యగవగమ్యతే | కవయస్తద్విజానంతినవయంకర్త మో
 హితాః || ౧ || శ్రీనారదః || పురుషంపురంజనంవిద్యాద్యద్వ్యన క్త్యాన్తనఃపరమ్ | ఏకద్విత్రచతుష్పా
 దంబహుపాదమపాదకమ్ || ౨ || యోవిజ్ఞాతాహృతస్తస్యపురుషస్యసఖేశ్వరః | యన్నవిజ్ఞాయతేపుం
 భిర్నానుభిర్వాక్రియాగుణైః || ౩ || యదాజిఘృక్షన్పురుషఃకా రైర్నన్తప్రకృతేర్గుణాత్ | నవదాన్వి
 రంద్విహస్తాంఘ్రింతత్రామన్యతసాద్వితి || ౪ || బుద్ధింతుప్రమదాంవింద్యాన్తమాహమితియగ్తృత
 మ్ | యామధిష్ఠాయ దేహాస్త్రిన్మమాన్భుజైశ్చిభిర్గుణాత్ || ౫ || సఖాయఇంద్రియగుణాజ్ఞానంకర్త
 చయశ్చృతమ్ | సఖ్యస్తవ్యృతయఃప్రాణఃపంచవృత్తిర్వ్యభోరగః || ౬ || బృహద్బలంమనోవిద్యాదు
 భయేంద్రియనాయకమ్ | పంచాలాఃపంచవిషయాన్తద్యైనవఖంపురమ్ || ౭ || అక్షీణీనాసికేశర్ణ
 ముఖంశిశ్నగుదావితి | ద్వేద్వద్వారౌబహిర్యాతియస్తదింద్రియసంయుతః || ౮ || అక్షీణీనాసికేశాస్య
 మితిపంచపురస్తృతాః | దక్షిణాదక్షిణఃకర్ణ ఉత్తరాచోత్తరఃస్త్వతః | పశ్చిమేత్యభోద్వారౌగుదశిశ్న
 విహూదితౌ || ౯ || భద్రోతావిర్భుభాచ్ర నైత్రేఏకగ్రనిర్నితౌరూపః | విభ్రాజితంతాభ్యాంవిచప్తేచ
 త్సుపేశ్వరః || ౧౦ || నలిసీనాళిసీనాసెగంధస్సరభముచ్యతే | పూణోవధూతోముఖ్యాన్యఃపిపసో

దః || ౧ || పురుషమితి - వ్యసక్తిలింపతి - చేతనీకరోతీత్యధాః - యద్యాశ్యనక్తిప్రకటయతి - తతశ్చ - స్వకర్తృణపురం జనయతీతిపురం జనవ
 థంవ్యాఖ్యాతంభవతి - ఏకద్యాదయఃపాదాయస్య || ౨ || యఇతి - అవిజ్ఞాతశబ్దేన - ఆహృతః వ్యాహృతఃఉక్తయః సకుశ్వరః - అవిజ్ఞా
 తనామనిరుక్తిః - యద్యస్తాత్పుంభినామాదియోగేనసవిజ్ఞాయతే || ౩ || యదేతి - తత్రతేమపురేమమధ్యే || ౪ || బుద్ధిమితి - అక్షీణీంద్రియైః ||
 ౫ || సఖాయఇతి - పంచవృత్తిత్వాత్పంచశిరాఃసపజివప్రాణః || ౬ || ఏకాదశభటఇత్యనైకాదశోమహాభటోనాయకఇత్యుక్తంసం
 దేశాయబద్ధిహుదితి - బృహద్బలంయస్యతత్త్వనః - సవఖానిద్యారాణియస్య || ౭ || ద్యుమత్సఖఇత్యాదెరభంసం - తేపేణహ - అక్షీణీఇతి - యస్త
 దింద్రియసంయుతఃసఆత్మా - తాభిఃద్యాభిః బహియాతీతి || ౮ || అక్షీణీఇతి - పురఃపూర్వభాగకృతాః || ౯ || భద్రోతేతి - నైత్ర
 తి - రూపమితి - చక్షుషేతి - భద్రోతాదీనాంవ్యాఖ్యానం - శేషునువాదః - ఈశ్వరఃపురంజనః || ౧౦ || నలిసీతి - నాసెఇతివ్యాఖ్యా - అ
 వభుసోతీత్యవధూతోవాయుః - తదాత్త కేనోచ్ఛ్వాసేనసహైకస్థానత్వాత్ - పూణోవధూతః ఆస్యమితివ్యాఖ్యా - రసజ్జీవసజ్జాన్వితత్వ
 త్రరసజ్జీవజ్జీవిష్టస్య - రసవిదిత్యనువాదః - రసఇతివ్యాఖ్యా - రసనంద్రియమిన్యర్థః - విపణోవాగ్రసవిద్రసఇత్యేవపాతః - అహ

త్వాన్న దోషాక్షరాధిక్యం ॥ ౧౧ ॥ ఆపదాభి - అంధః అన్య ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ హరంతితి - పరీవృత్త్యాపరిభ్రమణేన ॥ ౧౪ ॥ స్వసారమితి - భగవత్స్వ
సజగ్మహ - లోకానాం క్షయాయచరాస్యంచారిణః ॥ ౧౫ ॥ భూతేతి ॥ భూతానాముపసగే - పీడాయామాశ్రీస్తుమృత్యుహతుః రయోజే
గోయస్యేతి ప్రజ్ఞావరణి ప్రజ్వరశబ్దస్య వ్యాఖ్యాపాతాంతరేభూతలభూతకృతా ఉపసగే - అరయః అనెనచ అరిభిః రుద్ధ ఇతిపదం వ్యా
ఖ్యాతం ద్వివిధః శీతోష్ణభేదేన ప్రవేశభేదాత్ ॥ ౧౬ ॥ పిత్రితి - గ్రామకమిత్యన్యనువాదః ॥ గ్రామిణాం రతిరితి తస్య వ్యాఖ్యాత్యనాయజితి ॥ ౧౭
౧౮ ॥ హస్తేతి - విమూచినపదాథానువాదో విమూచిరితి - తద్గుణై మనోగుణై సమస్తైర్వరజోభిః ॥ ౧౯ ॥ మహిషీయద్యదీహిత్యాదేర
భాంసంస్కృత్యహ - యథేతి - యథాయథాబుద్ధిః స్వప్నైవిక్రియతే - జాగ్రతివికరోతివా - ఇంద్రియాణి పరిణామయతి - తస్య గుణై రక్తోలి
ప్తః - అత్తాతథాతథాతస్యాః పృథ్విః - దశశస్పర్శనాద్యాః - కేవలముచక్రప్తైవసగే - బలాదనుకార్యతే ॥ ౨౦ ॥ ఆశుగమిత్యేతద్వాచ్యచప్తే -
దేహాభి - సంవత్సరస్యేవాప్రతిహతోరయోవేగః ప్రతీతోయస్యసః - సంవత్సరయః - వస్తుతస్తు - అగతిః స్వప్నశరీరాదేర్బుద్ధావేవపుత్తి

వాగ్రసవిద్రుసః ॥ ౧౧ ॥ ఆపనోవ్యవహారోప్రచిన్త్రమంధోబహూదనమ్ ॥ పితృహూర్దక్షిణః కర్ణః
త్తరోదేవహూః స్పృతః ॥ ౧౨ ॥ సంవత్సరశ్చండవేగః కాలాయోమోవలక్షితః ॥ తస్యా హనీహగంధ
ర్వాగంసరోవ్యరాత్రయః స్పృతాః ॥ ౧౩ ॥ హరంత్యాయుః పరీవృత్త్యాపర్ణ్యుత్తరశతత్రయమ్ ॥ కా
లకన్యాజరాపాతౌల్లోకస్తానాభినందతి ॥ ౧౪ ॥ స్వసారంజగృహేమృత్యుః క్షయాయయవనైశ్వరః ॥
ఆభయోవ్యాధయస్తస్యనై నికాయవనాశ్చరాః ॥ ౧౫ ॥ భూతోపసర్గాశురయః ప్రజ్వరోద్వివిధోద్వి
రః ॥ ప్రవృత్తంచనివృత్తంచశాస్త్రంపాంచాలసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౬ ॥ పితృయానందేవయానంశ్రోత్రా
న్ముతధరాద్వజేత్ ॥ ఆసురీమేత్రఅర్వాగ్ద్యర్వ్యవాయోగ్రామిణాంరతిః ॥ ౧౭ ॥ ఉపస్థోదు
ర్మదః ప్రాక్తానిర్ముతిర్గుదఉచ్యతే ॥ వైశసంనరకంపాయుర్లుబ్ధింధౌతుమేశ్వణమ్ ॥ ౧౮ ॥ హస్త
పాదౌపుమాంస్తాభ్యాంయక్తోయాతికరోతిచ ॥ అంతఃపురంతుహృదయంవిమూచిర్ననఉచ్యతే ॥ తత్ర
మోహంప్రసాదంవాహర్షంప్రాప్నోతితద్గుణైః ॥ ౧౯ ॥ యథాయథావిక్రియతేగుణాక్తోవికరోతి
వా ॥ తథాతథోపప్రస్తాత్తాతద్వృత్తిరనుకార్యతే ॥ ౨౦ ॥ దేహూరథస్త్రీపంక్తియాశ్వస్సంవత్స
రరయోగతిః ॥ ద్వికర్తచక్రస్త్రిగుణధ్వజఃపంచాసుబంధురః ॥ ౨౧ ॥ మమోరగ్నిర్బుద్ధిసూతోహృదీ
తోద్వంద్వకూబరః ॥ మదేంద్రియార్థప్రత్యేషస్తప్తధాతువరూధకః ॥ ౨౨ ॥ ఆసురీవిక్రమోబా
హూమృగతృప్తాంప్రథావతి ॥ ఏకాదశేంద్రియచమూఃపంచసూనావిమోదకృత్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవంబ
హువిధైర్గుణైర్దైవభూతాన్తసంభవైః ॥ క్లిశ్యమానశ్శతంవర్షాదేహీదేహేతమోవృతః ॥ ౨౪ ॥
ప్రాణేంద్రియమసోధర్మానాత్మన్యధ్యన్యనిర్గుణే ॥ శేతేకామలవాణధ్యా యన్తమాహమితికర్త
కృత్ ॥ ౨౫ ॥ యదాత్మానమవిజ్ఞాయభగవంతంపరంగురుమ్ ॥ పురుషస్తువిషజ్జేతగుణేషుప్రకృతేఃస్వ
దృక్ ॥ ౨౬ ॥ గుణాభిమానీసతదాకర్మాణిమరుతేవశః ॥ శుక్లంకృష్ణంలోహితంవాయుథాకర్మాభిజా
యతే ॥ ౨౭ ॥ శుక్లాత్ప్రకాశభూయిష్టాలోకాన్ప్రాప్నోతికర్త్రిచిత్ ॥ మఃఖోదర్తాన్ద్రియాణా
సాంస్తమశ్శోకౌత్తటాన్తస్త్వచిత్ ॥ ౨౮ ॥ క్వచిత్పుమాన్తస్త్వచిచ్ఛస్త్రీక్వచిన్మోఘభయమంధధీః ॥

త్వేనదేశాంతరగత్యథావాత్ - పాతాంతరే - సంవత్సరశ్చతత్తతంవయశ్చతాభ్యాంగతిర్యస్యేతి - ద్విషమిత్యన్యవ్యాఖ్యా - ద్వి
చక్రమిత్యన్యవ్యాఖ్యాద్వికర్తచక్రణితి - త్రివేణుధ్వజఇతిత్రివేణుపదవ్యాఖ్యా ॥ ౨౧ ॥ మనఇతి ॥ పంచప్రహరణమిత్యేతద్వాచ్యచప్తే - పం
శేంద్రియార్థప్రత్యేషఇతి ॥ ౨౨ ॥ ఆసురీతి ॥ పంచేంద్రియైః సూనాహింసాతయా - విషయసేవాంకరోతీతపంచసూనావినోదకృత్ - అనెన
చచారమృగయాంతత్రేత్యాదివ్యాఖ్యాతం ॥ ౨౩ ॥ ఎవంపరోక్షత్వేనఉత్తమధాంవ్యాఖ్యాయసర్వకథాతత్పర్యమాహ - ఏవమిత్యాదివిర
మక్రమేదత్యంతేన - ఏవమితి - ఆధిదైవికాదిభిరుః - క్లిశ్యమానోమమాహమితి - దేహశతంబహుజితేతేవతేతతేతదేవయోరస్వయః ॥
౨౪ ॥ ప్రాణేతి ॥ అశనాపిపాసాదీన్ప్రాణధర్మా - అంధత్వాదీనంద్రియధర్మా - కామాదీన్మనోధర్మాంశ్చ - నిగుణేపాత్యత్తన్యధ్య
స్య - కామలవాణవిషయసుఖలెశా - ధ్యాయకమకృత్ ॥ ౨౫ ॥ తతః కిమతతహద్వాఖ్యా - యదేతి - స్వస్యకస్వప్రకాశస్వభావో
పి ॥ ౨౬ ॥ గుణేతి ॥ శుక్లంసాత్త్వికం - కృష్ణంతామసం - లోహితంరాజసం - యథాకమతథాజాయతే ॥ ౨౭ ॥ తదేవాహద్వాఖ్యా - శు
క్లాదితి - ప్రకాశోభూయిష్టామేషా - మఃఖముదకకముత్తరఫలంమేషా - త్రియయాప్రియాసోమేషుతాకా - లోహితాకతమశ్శోకాత్తటా

300 శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - ఎకోనమింశోధ్యాయః .

యేషుతా - కృష్ణాదిత్యైః ॥ ౨౭ ॥ కృష్ణాదిత్యైః ॥ నోభయంనపుంసకం - యథాకమగుణం - కమగుణావసరిత్రమ్య ॥ ౨౮ ॥ తేషుదైవ
వశేనసుఖదుఃఖే ప్రాప్తోలీలసృష్టాంతమాహ - ద్వాభ్యాం - యుదితి - యథాపరీతోవాస్తవః - సారమేయః శ్వా - నందందందేనతాడనం ॥
30 ॥ వివమితి ॥ కామవ్యాస్తాశయాయస్య ॥ 31 ॥ సమతహి - సుఖస్యసంభవాత్ - దుఃఖస్యప్రతీకారసంభవానై - కాంతతోహయత్వం
తత్రాహ - దుఃఖేష్వతి - దుఃఖస్యప్రతీకారస్తావన్నాస్తి - స్యాచ్చేత్తస్యతస్యప్రతిక్రియా - తథాపిమివిధేమదుఃఖమమధ్య - వికతరణాపి
దుఃఖేన - వ్యవచ్ఛేదోవియోగోనాస్తి ॥ 3౨ ॥ ప్రతిక్రియాణామపిదుఃఖస్యరూపత్వాదిత్యసృష్టాంతమాహ - యథాహితి ॥ 33 ॥ దుఃఖస్యరూ
పభూతానితుకర్తాణి - ప్రతిక్రియాదికమభినై - వనివతంతతత్త్వాహ - నెతి - నై - కాంతతః అత్యంతంసవాసనం - కేవలంజ్ఞానరహితం -
అవిద్యయాఉపసృతంప్రాప్తం - అతోవిరోధాన్ననివర్తకనివర్తకత్వమితిభావః - అత్రప్రప్తాంతః - స్వప్నప్రప్తః స్వప్నః - ప్రబోధం
వినాయథాతంస్వప్నం అత్యంతంప్రతికరోతీత్యర్థః ॥ 3౪ ॥ సమతహి - అజ్ఞానవిలసితత్వేన సంస్కృతిహతోడేహాదేరప్యసత్వత్వా
త్తీంతహితన్నివర్తకప్రయాసేతత్రాహ - అథేహితి - లింగరూపేణఉపాధిభూతేన ॥ 3౫ ॥ తదేవంసంస్కృతిప్రకారముత్వతన్నివృత్తి
ప్రకారమాహ - అథేతి - అథతస్మాత్పురుషార్థభూతస్యైవార్తనః - యతోజ్ఞానాత్ - మనసోవా - అనధఃపరంపరాసంస్కృతిభావతి -
తస్యవ్యవచ్ఛేదోగురురూపేవాసుదేవేభక్త్యైవ ॥ 3౬ ॥ సమసంస్కృతినివృత్తిః - వైరాగ్యభూత్వకాత్జ్ఞానాదేవ - సతుభక్త్యా ॥ శ్రు ॥ తరతితో

దేవోమనుష్యస్తిర్యగ్వాయథాకర్తగుణంభవః ॥ ౨౯ ॥ యుత్పరీతోయథాదీనస్సారమేయోగృహం
గృహమ్ ॥ చరన్ద్విందతియద్దిష్టందండమోదనమేవవా ॥ 3౦ ॥ ఎవంతామాశయోజీవఉచ్చనీవపథా
భ్రమన్ ॥ ఉపర్యథోవామధ్యేవాయాతిదిష్టంప్రియాప్రియమ్ ॥ 3౧ ॥ దుఃఖేష్వతిరణాపిదైవ
భూతాత్తహేతుషుజీవస్యనవ్యవచ్ఛేదస్సాన్యచ్ఛేదత్ ప్రతిక్రియా ॥ 3౨ ॥ యథాహిపురుషోభారం
శిరసాగురుముద్వహన్ ॥ తంస్తంధేనసతతతైతథాసర్వాః ప్రతిక్రియాః ॥ 33 ॥ నై - కాంతతః ప్రతీ
కారఃకర్తాంకర్తకేవలమ్ ॥ ద్వయంహ్యవిద్యోవసృతంస్వప్నైస్వప్నఇవానఘ ॥ 3౪ ॥ అర్థేహ్యవి
ద్యమానెపిసంస్కృతిర్ననివర్తకతే ॥ మనసాలింగరూపేణస్వప్నవిచరతోయథా ॥ 3౫ ॥ అథాత్మసా
ర్థభూతస్యయతోనర్థపరంపరా ॥ సంస్కృతిస్తద్వ్యవచ్ఛేదోభక్త్యాపరమయాగురో ॥ 3౬ ॥ వాసుదేవే
భగవతిభక్తియోగస్సమాహితః ॥ సద్వీచీనెనవైరాగ్యంజ్ఞానంచజనయిష్యతి ॥ 3౭ ॥ సోచిరాదేవరా
జదైస్యాదమృతకథాశ్రయః ॥ శృణ్వతఃశ్రద్ధధానస్యనిత్యదాస్యాదధీయతః ॥ 3౮ ॥ యత్రభాగవ
తారాజ్ఞసాధవ్రావిశదాశయాః ॥ భగవత్కుణానుకథనశ్రవణవ్యగ్రచేతసః ॥ 3౯ ॥ తస్మిన్నహస్య
ఖరితామధుభిచ్ఛరిత్రపియ్యాషశేషసరితఃపరితఃప్రవంతి ॥ తాయేపిబంత్యవిత్యమోన్మపగాఢకణ్డైస్తా
న్నస్మశంత్యశనతృడ్భయశోకమోహః ॥ ౪౦ ॥ ఏతైరుపద్రుతోనిత్యంజీవలోకఃస్వభావజైః ॥ నక
రోలిహరేర్నూనంకథామృతనిధౌరతిమ్ ॥ ౪౧ ॥ ప్రజాపతిపతిస్సాత్మాద్భగవాన్గిరిశోమనుః ॥ దత్తౌదయః
ప్రజాభ్యతౌనైష్ఠికాస్సనకాదయః ॥ ౪౨ ॥ మరీచిరత్ర్యంగిరసాప్రలస్త్యః పులహః క్రతుః ॥ భృగు
ర్వసిష్ఠశ్చత్యేతేనుదంతాబ్రహ్మవాదినః ॥ ౪౩ ॥ అద్యాపివాచస్పతయస్తపావిద్యాసమాధిభిః ॥ పశ్యం

కమాత్మవిదిత్యాదిశ్రుతేస్తత్రాహ ॥ వాసుదేవఇతి - సద్వీచీనెనసమీచీనెనప్రకారేణ ॥ 3౭ ॥ సస్యసామహాభలోభక్తియోగః - కథంస్యాత్త
తత్రాహ - సఇతి - హేరాజ్ఞపే - సతుఅచ్యుతస్యకథామాత్రిత్యవతమానోచిరాత్స్వార్ - కస్యస్యాత్తదాహ - శృణ్వతఃఅధీయానస్య
త ॥ 3౮ ॥ సమసాకథామత్రస్యాత్తదాహ - యత్రేతి - భగవతోగుణానుకథనశ్రవణచ - వ్యగ్రంసత్వరంచేతోయేమంతే ॥ 3౯ ॥ సమసా
ధుసంగంతినాస్యయమేవహరికథాచింతనాదినాభక్తిభావేదేవేత్యాశంక్యాహ - ద్వాభ్యాంతస్మిన్నితి - తస్మిన్స్థాన - మహద్భిముఖ
రితాఃకీర్తితాః - మధుభిదశ్చరిత్రమేవపియ్యాషం - తదేవవిషయత్యైశేషోయాసు - అసారాంతరహితశుద్ధామృతవాహిన్యైత్యర్థః - అవి
త్యమఃఅలంబుద్ధిమాన్యాస్సంతః - గాఢైఃసూచకానైఃకణ్డైః - వితాస్సరితః పిబంతిసేవంతే - అశనశబ్దేనతృడ్భయత - అశనాదయస్తాన్న
స్మశంతి - భక్తిరసికానాభాధంతత్యర్థః ॥ ౪౦ ॥
సత్సంగమంతరేణస్వయమేవకథాచింతనాదావాలస్యాదినారసావేశాభావాచ్ఛుత్పిపాసాద్యభిభూతస్యభక్తిసంభవతీత్యాహ - విదై
రితి ॥ స్వభావజైః - అప్రమాణకైః - దేహప్రయుక్తైర్వాపితైరశనాదిభిః నిత్యముపద్రుతోయంజీవలోకః - అమృతంనిధీయతేస్మిన్నితిఅమృ
తనిధిఃశ్రీహరః కథైవామృతనిధిః తస్మిన్రతింసకరోమీనాసంనిశ్చితం ॥ ౪౧ ॥ భగవదమగ్రహమంతరేణనునకస్యాపివిజ్ఞానసంభవఇతి
తైముత్యన్యానాహాచతుర్థిః - ప్రజాపతిరితి - ప్రజాపతిపతిఃబ్రహ్మ ॥ ౪౨ ॥ మరీచిరితి - మదంతాః అహం నారదోంతేయేమంతే ॥

౪౩|| అద్యతి - వాచాంపతయాపి - తపోవిద్యాసమాధిభిరుపాయైః - పశ్యంతోవిచిన్వంతోపి - పశ్యంతగసర్వసాక్షిణంసపశ్యంతి|| ౪౪|| కు
తదిత్యతాహ - శబ్దబ్రహ్మణీతి - శబ్దబ్రహ్మణీవేదేఉరువిక - స్వరోయస్య - అథాతోపిపారశూన్యేతస్మిన్వతామానాః - మంత్రాణాంతిం
వైవజ్రహస్తత్వాదిగుణయక్తవివిధదేవతాభిధాన సామధ్యైః - పరిస్థిన్నమేవేంద్రాదిదేవతారూపం - తత్తత్తమాభిమానాత్
తత్తద్రూపేణభజంతః - పరమేశ్వరంసవిదుః|| ౪౫|| తహ్యైస్యఃకోనామకమాద్యాగ్రహంహిత్యా - పరమేశ్వరమేవభజేదతాహ - యదే
తి - యంయదాఅనుగృహ్యతి - అనుగ్రహాహతుః - అత్తనిభావితస్స - సతదాలోకే - లోకవ్యవహారేచ - వేదవేదికమాగ్రే - పరిస్థితాం
మంత్ర్యజతి|| ౪౬|| తన్నుదితి - అథాకాశిమపరమాథా - త్వేనప్రకాశమానెమ - పురుషాథాబుద్ధింమాకృతాః ప్రరోచనాయకేవలం
శ్రోత్రప్రియేమ - తత్త్వతస్తుసస్పృష్టంపరమాథాభూతంవస్తుమైస్త్వేమ|| ౪౭|| నమవేదేనస్వగాదిసాధనత్వేనోక్తానికర్మాణీతివేదవా
దినోవదంతి - కథమస్పృష్టవస్తుస్విత్వవ్యతే - తత్రాహస్వమితి - యేథామ్రాధియోమలనబుద్ధయః - సకర్తకంకర్తసరంవేదమామయః -
తేఅతద్విదః - అవేదజ్ఞాః - యతస్తే - స్వంస్వరూపభూతం - లోకమాత్మతత్త్వం - వేదతాత్పర్యగోచరంసవిదుః - యత్రదేవోస్తీర్హ|| ౪౮|| త్వం
తుమహామూఖాభిత్వాహ - ఆస్తీర్యతి - బృహద్వధాత్బహుపశువధాత్ - మానీమహాయజ్ఞాహమిత్యహంకారీ - అతస్తద్భిఃఆవీనతః సత్ -
కమానావైషిపరంఅత్తతత్త్వజ్ఞానోపాయభూతంవిద్యాస్వరూపంయత్తచ్చనవేత్సి - నారదఃస్వయంకృపయా - తదుభయంనిరూపయతి - త

తోపినపశ్యంతిపశ్యంతంపరమేశ్వరమ్ || ౪౪|| శబ్దబ్రహ్మణీదుమ్పారేచరంతఉరువిస్తరే | మంత్రలిం
వైర్వ్యవచ్చిన్నంభజంతోనవిదుఃపరమ్ || ౪౫|| యదాయమనుగృహ్యతిభగవాన్నాన్యభావితః | సజహా
తిమంతంలోకవేదేచపరినిష్ఠితామ్ || ౪౬|| తస్మాత్తత్తసుబ్హిన్నన్నజ్ఞానావర్థకాశిమ | మార్గదృష్టిం
కృతాః శ్రోత్రస్పర్శేష్వస్పృష్టవస్తుమ || ౪౭|| స్వంలోకంనవిదుస్తేవైయత్రదేవోజనాగ్దనః || ఆ
హుర్థామ్రాధియోవేదంసకర్తకమతద్విదః || ౪౮|| ఆస్తీర్యదర్శ్యేప్రాగస్త్రైఃకాత్సేన్యైఃనక్షితి
మాండలమ్ | స్తద్భోబృహద్వధాన్తానీకర్తనావైషియత్పరమ్ || తత్తత్తహరితోషంయత్సావిద్యాతన్వ
తిర్యయా || ౪౯|| హరిదేహభృతామాత్మాస్వయంప్రకృతిరీశ్వరః | తత్త్వాదమూలంశరణంయతః త్సే
మోన్యణామిహ || ౫౦|| సోయంప్రియతమశ్చాస్యయతోనభయమణ్వపి | ఇతివేదసవైవిద్యావ్యోవి
ద్యావసగురుహారిః || ౫౧|| ప్రశ్నపవంహిసంభిమోభవతఃపురుషషభ | అగ్రమేవదతోగుహ్యం
నిశామయసునిశ్చితమ్ || ౫౨|| తుద్రుంచరంసుమనసాంశరణేమిథిత్వారక్తంషడంఘ్రిగణసానుసు
లుబ్ధకర్ణమ్ | అగ్రేవృకానసుతృపావిగణయ్యయాంతంప్రష్టేమృగంమృగయలుబ్ధకబాణభిన్నమ్ || ౫౩||
ఇ (సుమనస్సమానధర్మాణాంస్త్రీణాం - శరణాశ్రయే - పుష్పమధుగంధవత్తుద్రుతమంకామ్యక
ర్తవిపాకం - కామసుఖలవంజి - హింసాపస్తాదివిచిన్వంతం - మిథునీభూయరక్తంతదభినివేశితమానసంష

దితి - హరింతోషయతీతి - హరితోషంయత్ - తదేవకర్త - యయాతస్మిన్హరౌమతిథావతి - వైవవిద్యా - మహాఫలత్వాత్ || ౪౯|| కుతఇ
త్యపేక్షయాంహరఃపరమఫలత్వందశాయన్నాహ - ద్యాభ్యాం - హరిరితి - హరిదేహభృతామాత్మా - ఈశ్వరశ్చ - తత్త్రహతుః - స్వయం
హృతంత్వేణ - ప్రకృతిఃకారణం - అతస్తత్త్వాదమూలమేవ శరణంత్రయః యతః యస్మిన్ || ౫౦|| సచతద్భజనైరసభజనభవదుఃఖం
భయంచెత్వాహ - నఇతి - అస్యపుంసఃసోయంత్రీహరిః - ప్రియతమః - సవైఅత్తత్వాత్ - రాజాదిస్తుత్రవ్యాద్యుపాధినాప్రియః - యతఃస్త్రీ
హరిచరణశరణస్యఅణ్వపినభయం - అతస్తత్త్వాదమూలం శరణమిత్యనేనసంబంధ్యతే - ఇదానీమేవంవిధంస్తాతి - ఇతియోవేదసపిపవి
ద్యాత్ - సగురుః - సపిపహరిశ్చ || ౫౧|| ఉక్తముపసంహరతి - ప్రశ్నఇతి - వివరణవతః ప్రశ్నః - సంభిన్నః పరిహృతః - తదేవమాత్మనో
బంధమాత్మప్రకారకథారూపేణకథితేపి - నాతినివిణ్ణచిత్తం - పుత్రాగమనంప్రతీక్షమాణంసంతం - తతణమేవమహాభయకంపిత
సకలగాత్రం - గృహాన్నివాసయతుం - హరిణరూపకమాహ - అత్రేతి - వదతోమేవచః - శృణు || ౫౨|| తుద్రుమితి - తుద్రుమల్పంచ
రతీతితథాతం - అలుక్ - సుమనసాంపుష్పణం - శరణాశ్రయేవాటికాయాం - మిథిత్వామిథః - పరస్పరంప్రియాసహమిథిత్వా - తత్రే
వరక్తమాసక్తం - షడంఘ్రియోభ్రమరాస్తేషాంగణేస్తేషాం - సామసుగీతేమ - లుబ్ధకణౌయస్యతం - పరేషామసుఖిఃప్రాప్తేస్తీయాన
సూంస్తపాయంతీత్యనుత్పాదః - తానవిగణయ్యఅగణయిత్వా - లుబ్ధకస్యబాణసభిన్నంమృగంమృగయఅన్వేషయ || ౫౩|| స్లోకంప్రస్తుతేయో

ఇ అత్రేత్యవ్యాఖ్యానపజ్జీబకముముమూలగ్రంథేష్యకరీత్యావిద్యమాసత్వాత్ - వ్యాఖ్యాకర్తాభిశ్చీధరాచార్య - రాఘవాచా
ర్యప్రభృతిభిః - ఇయంమూలకత్రావాన్యాసమహాపిజైవప్రణీతేనిశ్చిత్య - అస్యాఅపివ్యాఖ్యానంసప్రతీకంవిరచితం - తస్మాదేత
ద్యాఖ్యానపజ్జేమాత్రేస్యప్రవేశోన్మాధిరప్యంగీకృతః .

352 శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థాస్తంభే - ఎకోనమింశోధ్యాయః :

జయన్వాచక్యై - సుమనోభిః సమానో భవః పరిణామః విరసత్వం యసాం శ్రీణం మిథిత్వేత్వస్య వ్యాఖ్యామిథునీభూయశ్రీభిః
 సహాతిశయః రక్తమిత్యస్య వ్యాఖ్యాతాస్య భినివేశితం మనోయేన అనుత్యపరిత్యస్య వ్యాఖ్యా ఆయుహారత ఇతి యంతమిత్యస్య
 వ్యాఖ్యావిహారంతమితి అంతనాడికాయాంగూఢేన శరణపరావిధ్యతీతాదేవతాడయతి ॥ ౫౪ ॥ ఉపదేశ సార మహా సత్వమితి
 విరక్త్యవిచార్య అంతర్భూతి చిత్తంకణాయోధునింసదీమివ బహిర్భూతం ప్రాతన్నతాదిరూపంకర్తృచచిత్రేనియచ్ఛ-వితచ్ఛ
 సర్వేంద్రియూపలక్షణాభిరం అంగనాశ్రమంగృహశ్రమంచజహా కీదృశం అసత్తమానాం అతికాముకానాం యానియూథానితే
 మాం గాధావాతాన్యస్త్వికాహంసానాంజీవానాం పరమహంసానాంవా శరణమీశ్వరం శ్రీణీహాశ్రీణయ తస్మిన్ సైహానవిశ్వాస
 లక్షణాంభక్తింకుర్విత్యభిః వివంక్రమేణసర్వతోవిరమ ॥ ౫౫ ॥ అథాంతరంప్రప్టుంపూర్వోక్తమథామనువదతి శ్రుతమితి శ్రు
 తమనీవీక్షితంవిచారితంచ హేబ్రహ్మకనారడ-వితత్వదుక్తమాత్మతత్త్వం ఉపాధ్యాయాః యేమమకర్తృపదేష్టారః ఆచార్యాస్తేనజా
 సంతి ॥ ౫౬ ॥ సంశయఇతి అతస్తత్త్వతః ఉపాధ్యాయకృతః తద్వాక్యవిరోధేనాత్మతత్త్వే అసంభావనారూపోమహాసంశయః సంభ
 వ్యస్తస్యయా అత్రతుకశ్చిత్సంశయోవతతే యత్రేంద్రియప్రతీనామప్రప్యతైర్దుహ్యంతి ॥ ౫౭ ॥ సంశయమాహద్వాఖ్యాం కర్తాదీ
 తి కర్తాదీయేనదేహేనకరోతి తమత్రైవవిహయ అముత్రలోకాంతరే కమోపస్థాపితేనాన్యేనదేహేన జుష్టానిఉపభుక్తాని జీవో
 భూతేప్రాప్నోతి ॥ ౫౮ ॥ ఇతితి ఇతివాదః శ్రూయతే ॥ శ్లో ॥ ప్రాప్యపుణ్యకృతాం లోకానితి ॥ శ్లో ॥ శరీరజైః కమోదో మైయాతిస్థావ

డం ఘ్రిగణసామగీతవదతి మమోహరవనితాజనాలాపెష్వతితరాంప్రలోభితకర్ణం అగ్రేవృకయూ
 ధవదాత్తనఆయుహారతోహేమారాత్రాదికాకాలపితేషానవిగణయ్యగృహేషువిహారంతంపుష్ప
 తః పరోక్షమనుప్రవృత్తౌలుబ్ధకః కృతాంతఆత్మశరోయమిహపరావిధ్యతీతమిమమాత్మానమహేమ
 రాజన్నిత్తీన్న హృదయంద్రష్టుమర్హసితియథామృగయుహతంమృగమితి ॥ ౫౯ ॥)
 పత్వంవిచక్ష్యమృగచేష్టిశమాత్మమోంతశ్చిత్తంనియచ్ఛహృదికర్ణధునీంచ చిత్తే జహ్యాంగనాశ్రమ
 మసత్తమయూథగాధంప్రీణీహేహంసశరణంవిరమక్రమేణ ॥ ౬౦ ॥ రాజా శ్రుతమనీవీక్షితంబ్ర
 హ్మన్మృగవాన్యదభావత నైతజ్ఞానంతుపాధ్యాయాఃకింనబ్రూయుర్విదుర్యది ॥ ౬౧ ॥ సంశయో
 త్రతుమేవిప్రసంభిన్నస్తత్త్వతోమహా ॥ ఋషయోపివిముహ్యంతియత్రనేంద్రియవృత్తయః ॥
 ౬౨ ॥ కర్తాత్యారభతేయేనపుమానిహవిహాయతమ్ అముత్రాన్యేనదేహేన జుష్టాన్యసకృదశ్ను
 తే ॥ ౬౩ ॥ ఇతివేదవిదాంవాదః శ్రూయతేతత్రతత్రహ కర్తచక్రియతేప్రోక్తంపరోక్షంనప్రకా
 శతే ॥ ౬౪ ॥ శ్రీనారకః యేనైవారభ్యతేకర్తతేనైనాముత్రతత్పుమా ॥ భుజైహ్యవ్యవధానెనలిం
 గెనమనసాస్పృకమ్ ॥ ౬౫ ॥ శయానమిమముశ్చృప్యశ్వసంతంపురుషోయథా కర్తాత్మన్యాహితంభు
 జైతాద్యశేనెతరేణవా ॥ ౬౬ ॥ మమేతిమనసాయద్యదసావహమితిబ్రువన్ గృహ్ణీయాత్తత్పుమా
 న్రాధంకర్తయేనపునర్భవః ॥ ౬౭ ॥ యథానుమియతేచిత్తముభయైరింద్రియై హిత్వైః ॥ ఏవంప్రా

కతాంసరఇతి త్వయాచోక్తం ॥ శ్లో ॥ శాశ్వతీరమభూయతిమితి - వితచ్ఛకర్తృభోక్తృదేహభేదసకృతనాశాకృతాధ్యాగమప్రసంగాన్న
 సంగచ్ఛతఇతిభావః సంశయాంతరమాహ - ప్రోక్తంవేదోక్తంకర్త - త్రియతేజజైః - తచ్చానంతరక్షణవివ - పరోక్షంఅదృశ్యంసన్న
 ప్రకాశతే - అతఃకమోదోనప్రత్యాత్మదోగోపిదుఘటఇతిభావః ॥ ౬౮ ॥ ప్రభమస్యోత్తరమాహ - యేనైవేతి-లింగశరీరస్యమనఃప్ర
 థానత్వాత్ మనసానింశేనెతిసామానాధికరణ్యం-యేనైవలింగసపుమాకర్తారభతే-యేనైవలవ్యవధానెనకర్తృభోక్తృదేహవిచ్ఛేదం
 వినా-అముత్రతత్స్వంకమభుజై-స్థూలదేహనాశేపిమనఃప్రథానస్యలింగదేహస్యానాశాన్నోక్తదోషప్రసంగఇత్యర్థః ॥ ౬౯ ॥ లింగ
 దేహవిశిష్టస్యభోక్తృత్వంస్వస్మదృష్టాంతేనస్పృష్టయతి - శయానమితి - శయానమిమంజాగ్రదైహం-శ్వసంతంజీవం-ఉత్సృజ్యతదభిమా
 నంత్యక్త్వా-ఆత్మనిమనసి - సంసారరూపేణహితంకర్త - యథాభుజై-తాదృశేనశయానదేహసదృశేన - కర్తృపస్థాపితేనదేహేనాన్యేన
 హాపశ్వాదిదేహేనతథాలోకాంతరేపీతిభావః ॥ ౭౦ ॥ ననుభవతునామ - లింగవిశిష్టస్య అనెనదృష్టాంతేనభోక్తృత్వం - కర్తృత్వంతుదా
 నప్రతిగ్రహేదిమ - స్థూలదేహవిశిష్టస్యైవదృశ్యతే - తత్రాహ - మమేతి - మమైతేపుత్రాదయః-అసావహంప్రహ్లాణఇతిబ్రువన్-మన
 సాయశ్వదేహంగృహ్ణీయాత్ - తతోదేహాన్త్రాధంసిద్ధంకర్త - పుమాగృహ్ణీయాత్ - యేనకర్తణా ఏవమహంకారగృహీతేన - పునభావౌ
 భవతి - అన్యథాజన్మానుషపత్యై - అతోభిమాతుమోవిశిష్టస్యైవ - కర్తృత్వం - అభిమానివిషయస్యతుదేహస్య - పుత్రాదిదేహ
 తత్త్వార్థమాత్రమితిభావః ॥ ౭౧ ॥ యదుక్తంకర్తృభోనప్రత్యాత్మానుత్రభోగఇతితత్రాహ - యథేతి-ఉభయైఃజ్ఞానకర్తరూపైః-ఇంద్రి

యాణామిహితైః - కదాచిత్త మప్రప్యత్తిశ్చిత్తమమయితే - సత్యపిసర్వేంద్రియవిషయసంబంధే - యుగపక్షానానుత్పత్తైః - తమ
క్షమక్షపాదేన॥ సూ॥ యుగపక్షానానుత్పత్తిర్నసోలింగమితి - ఎవంచితప్యత్తిశ్చిరపిపూర్వదేహజంకర్మలక్ష్యతే - తాసామపియుగపదను
త్పత్తైః॥ ౬౩॥ ఇతోపికర్మలక్ష్యతఇత్యాహ - ద్వాభ్యాం - నానుభూతమితి - అనెనవతామానెనదేహేన - క్వచకుత్ర చిదపి - యన్నానుభూ
తంఅనుపభుక్తం - అవృష్టంచాశ్రుతంచ - యత్రా సయదాత్మకం - యదృక్యత్ప్రకారంచ - తత్తదాచిత్ సప్తమనోరథాదిమ - ఆ
త్మనిమనసిఉపలభ్యతే॥ ౬౪॥ తేనహేతునాఅస్యలింగినోవాసనాశ్రయస్యజీవస్య - తాదృశంతదనుభవాదియుక్తం - పూర్వదేహసంభవం
శ్రద్ధత్సవినిశ్చయేనమన్యస్య - సహ్యసనుభూతోఽథోమనః స్పృష్టుంమనసిస్ఫురితుమహాచి॥ ౬౫॥ కించమనోవృత్త్యైవపూర్వా పరాణి
శుభాశుభనిమిత్తానిశరీరాణి - విజ్ఞాయంతఇత్యాహ - మనఏవేతి - భద్రంతఇతిసమ్యగవధానాథామాశిషేషిసందలి - భవిష్యతఃఉద్భవం
ప్రాప్యతఃసభవిష్యతఃసీచత్వంప్రాప్యతోపి - భావీనిరూపాణిశంసతి - మనఏవాదార్యకాపాణ్యాదివృత్తిభిః - పూర్వమప్యేవమేవా
సీత్ - ఉత్పాదప్యేవమేవభవిష్యతీతిజ్ఞాపయతీత్యర్థః॥ ౬౬॥ సమకదాచిద్దశానానహామపిస్యస్మిప్రతీయతే - యథాపర్వతాగ్రేసము
ద్రః - దివానక్షత్రాణి - స్వశిరశ్చేదఇత్యాదితత్రాహ - అదృష్టమితి - అస్యదేశాశ్రయంసముద్రాదికం - పర్వతాగ్రే - నిశాశ్రయంసక్ష
త్రాదికం - దివాఅభ్యంగాదిక్రియాశ్రయంస్వశిరశ్చేదనాశ్రయంనిద్రాదితోపేక్ష - ప్రతీయతఇత్యనుమంతవ్యం - పరస్యాపితదనుపప
త్తైర్బుల్యత్వాదివిధావః॥ ౬౭॥ సమదరిద్రః క్వచిదాత్మానంమహారాజంపశ్యతి - మహారాజశ్చదరిద్రమాత్మానంపశ్యతి తత్తథమసం
భావితంసంగచ్ఛేత్తత్రాహ - సర్వఇతి - ఆయాంతిభాగ్యత్వేనప్రాపుపంతి - యాంతిచభాగాసంతరం - యదికచ్ఛిదమనాభవేత్ - తస్మిన్

దేహజంకర్మలక్ష్యతేచిత్రవృత్తిభిః॥ ౬౩॥ నానుభూతంక్వచానెనదేహేనాదృష్టమశ్రుతమ్ । కదాచి
దువలభ్యతయత్రాపంయాదృగత్తని॥ ౬౪॥ తేనాస్యతాదృశంరాజలింగమోదేహసంభవమ్ ।
శ్రద్ధత్సాననుభూతార్థోనమనః స్పృష్టుమర్హతి॥ ౬౫॥ మనఏవనునుష్యస్యపూర్వరూపాణిశంసతి
భవిష్యతశ్చభద్రంతేతథైవనభవిష్యతః॥ ౬౬॥ అదృష్టమశ్రుతంచాత్రక్వచిన్తనసిద్ధ్యతే । య
థాతథానుమంతవ్యందేశకాలక్రియాశ్రయమ్॥ ౬౭॥ సర్వేక్రమానురోధేనమనసింద్రియగోచ
రాః । ఆయాంతిసర్వభోయాంతిసర్వసమనసోజనాః॥ ౬౮॥ సత్త్వైకనిష్ఠేమనసిభగవత్పార్శ్వవ
త్తిని । తనుశ్చంద్రమసీవేదముపరజ్యావభాసతే॥ ౬౯॥ నాహంమమేతిభాషాయంపురుషేవ్యవధీ
యతే । యావద్బుద్ధిమనోత్పాద్ధగుణవ్యూహాహ్యనాదిమా॥ ౭౦॥ సుప్తిమూఢావతాపేషు
ప్రాణాయానవిఘాతతః । నేహతేహమితిజ్ఞానంమృత్యుప్రజ్వరయోరపి॥ ౭౧॥ గర్భబాల్యవృష్టా
ప్త్యుల్యాదేకాదశవిధంతథా । లింగంనదృశ్యతేయానఃకుహ్వంచంద్రమసాయథా॥ ౭౨॥ అర్థేహ్య
విద్యమానెపిసంస్మరిర్నునివర్తతే । భ్యాయతోవిషయానస్యస్వప్నైర్నర్థాగమోయథా॥ ౭౩॥ ఏవం

బంసస్యాత్ - సత్వేతదస్తీత్యాహ - సర్వసమనసఇతి - అతఃసర్వమంసమనస్తత్వాత్ - మనసిచసర్వాథానాంక్రమేణప్రవేశాన్నా
త్యంతాదృష్టచరః - కస్యాపికచ్ఛిదభోఃస్తీత్యథాః॥ ౬౮॥
తదేవంసర్వైరపిసర్వేథాఃక్రమేణదృశ్యంతఇత్యుక్తం - ఇదానీం యుగపదపిసర్వదశాసంకదాచిద్భవతీత్యాహ - సత్త్వైతి - సత్త్వైక
నిష్ఠేసత్త్వమేవవికానిష్ఠాఅలంబనంయస్యతస్మిన్ - భగవత్పార్శ్వేవతి - నిభగవద్ధ్యానపర మనసి - ఇదంవిశ్వముపరజ్య సంయోగమి
వప్రాప్యవభాసతే - ప్రతీత్యసహాస్యాపికదాచిత్ప్రతీతాదృష్టాంతః - చంద్రమస్య పరజ్య - తమః రామరివ - తదినంశుద్ధమనసిసర్వ
విషయస్ఫురణం - యోగిప్రత్యక్షమితిప్రసిద్ధం॥ ౬౯॥ తదేవంస్థూలదేహనాశేలింగదేహస్యానాదనయఃకలాన్యోభోతైలివోజనాస్తీ
త్యుక్తం - తత్రైవంశంకతే - నమలింగదేహస్యస్థూలదేహద్వారైవకర్మత్వభోక్తృత్వై - సతు కేవలస్య - తత్రకదాచిత్ స్థూలదేహభావ
జీవస్యకర్మత్వ భోక్తృత్వావాన్ముక్తిః ప్రవజ్జేత - తత్రాహ - నాహమితి - అహంమమేతిభావః స్థూలదేహసంబంధః - పురుషేజీవ
సవ్యవధీయతేనవిచ్ఛిన్నోభవతి - కించర్యంతంబుద్ధ్యాదీనాంభూతః పుణ్యమోలింగం యావద్దస్తి - అనాదిమాఅనాదిస్స॥ ౭౦॥ స్వా
పాదావహంకారాద్యభావాత్తద్విచ్ఛేదమాశంక్త్యాహ - ద్వాభ్యాం - సుప్తిమితి - సుప్త్యాదిమఉపతాపఇష్టవియోగాదిదుఃఖం - తేషు అ
హమితిజ్ఞానమహంకారః నేహతేనప్రకాశతే - ప్రాణాయతనానామింద్రియాణాం - విఘాతాత్ ఇంద్రియైఃపాతభేదమిదిదమహం
కారాస్పదవస్తుగ్రహణేహ్యహంకారఃస్ఫురతినాస్యధేత్యర్థః॥ ౭౧॥ గర్భాఇతి - అపాష్టల్యుత్అసంపూర్ణత్వాత్ - ప్రాణాయతనానా
మితిశేషః - యానః తరుణస్య - యదేకాదశవిధమకాదశేంద్రియైఃస్ఫుటంలింగమహంకారకారణం - తన్నదృశ్యతే - గర్భాదేరితిశేషః -
సతోష్యసశివ్యైదృష్టాంతః - కుహ్వమహావాస్యాం - చంద్రమసోలింగం రూపమివ॥ ౭౨॥ తన్నదృశ్యంకారాస్పదస్యస్థూలదేహ

స్వాదిత్యే దాద్యస్తూతాథాభావేపిసంస్కృతినివృత్తిని తాత్పర్యేనా - అథేహితి || 23 || యావత్స్థింగంస్థూలదేహవిచ్ఛేదాత్సంసారాన్ని
వృత్తిత్యేతత్ప్రపంచయతిసాధేః స్త్రీభిః - విజమితి - పంచవిధంపంచతన్మాత్రాత్మకం - త్రిపుత్త్రిగుణాత్మకంఋషిదశవికారాత్మ
నావిస్తృతం || 24 || 25 || సన్యేకాదేహంవిసృజ్యదేహంతరప్రవేశాత్ పూర్వమదేహతాస్యాదేవత్యతలహ - యథేతి || నాపయాతి పూర్వ
త్యణస్యాత్యాదాదపయాతిచ - త్యణంతరధారణత్ - తథాజనః మ్రియమాణోపి ప్రాగ్దేహభిమతింపూర్వదేహభి మానసత్యజేత్ - అన్యం దే
హంకర్తృణాంప్రాగ్దేహరంభకాణాం - వ్యవధానసవిచ్ఛేదేన - సమాప్త్యా || 26 || ప్రకరణార్థముపసంహరి - మన విదేతి - భవభావ సంసం
సారహేతుః - కథమితితదాహ - యదితి - చరితాన్ ఉపాధుక్తాన్ యతః కర్తృణిసరి || 27 || సన్య సంకస్యకుతః కర్తృత్రాహ - సలి - అవి
ద్యాయాంసత్యాంఅనాత్మనోదేహదేః కర్తృణిబంధోభవతితేషా మవిద్యాదీనాం - నాశవివలభో - యస్యతథానా విశ్వస్థిత్యాదయాయతో
హరభావంతి || 28 || 29 || 30 || 31 || భాగవతేతి - హంసయోజీవేశ్వరయోః || 32 || ప్రాచీనబహిరవి - ప్రజాసగఃపుత్రా

పంచవిధంలింగంత్రిపుష్కోడశవిస్తరమ్ | ఏషచైతనయాయు క్తోజీవిత్యభిధీయతే || 28 || అనేనపు
రుషోదేహానుపాద త్తైవిముంచతి | హమేవశోకంభయందుఃఖంసుఖంచా నెనవిందతి || 29 || యథా
త్యణజలూకేయం నాపయాత్య పయాతీచ | నత్య జేన్త్రి యమాణోపి ప్రాగ్దేహభిమతింజనః || యావ
దన్యంనవిందేతవ్యవధా నెనకర్తృణామ్ || 30 || మనఏవమనుష్యేంద్రభూతానాంభవ భావనమ్ | య
దత్తై శ్చరితంధ్యాన్త గ్నాణికురుతేసకృత్ || 31 || సతికర్తృణ్యవిద్యా యాంబంధఃకర్తృణ్య నాత్మ
నః | అతస్తదవబోధార్థోభజనర్వాత్తనాహరిమ్ || 32 || పశ్యంస్తదాత్మకంవిశ్వస్థిత్యు త్పత్త్యవ్య
యాయతః | భక్తిఃకృష్ణేయథాజీవేష్వకుంతజ్ఞానమాత్మని || 33 || యర్హిస్యా దాత్మ సోభూయాదపవ
ర్గస్తుసంస్కృతేః | అదృష్టంనృష్టవన్న స్టంభూతంస్వప్నవదన్యథా || భూతంభవద్భవిష్యచ్ఛుప్తంసర్వ
మ హూరహః || 34 || అన్నమయ్యాసముజ్జిన్యావ్యభిచార్యత్ర సంకమః | తత్ర శారీర ఆనంద ఆకాశఃపు
రుషోన్వయాత్ || 35 || మై త్రేయః || భాగవతముఖ్యోభాగవాన్నారదోహంసయోర్గతిమ్ | ప్రదర్శ్య
న్యపమామంత్ర్యసిద్ధలోకంతతోగమత్ || 36 || ప్రాచీనబహిర రాజర్షిఃప్రజాసగ్భిరక్షణమ్ | ఆది
శ్యపుత్రానగమ త్తప సేకపిలాశ్ర మమ్ || 37 || తత్రై కాగ్రమనాధీరోగోవిందచరణాంబుజమ్ | వి
ముక్తసంగోమభజన్భక్త్యాతత్సమ తామగాత్ || 38 || ఏతదధ్యాత్వ పారోక్ష్యంగీతం దేవషిణానఘ |
యశ్చావయేద్యశ్శృణుయాత్సలింగేనవిముచ్యతే || 39 || ఏతన్నకుందయశ సాభువనంపు నానందే
వషిణవర్యముఖని స్తుతమాత్మశోచమ్ | యఃకీర్త్యమానమభిగచ్ఛతిపార మెష్ట్యంనాస్తిన్భవేథ మతి
ముక్తసమస్తబంధః || 40 || అధ్యాత్వ పారోక్ష్యమిదంసుయాభిహితమద్భుతమ్ | ఏవం స్త్రియాశ్ర
మఃపుంసశ్చి మ్నోము శ్రచ సంశయః || 41 || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - చతుర్థస్కంధే - ఎకోనత్రింశోధ్యాయః - * * * * *
విమరః || యేతస్యాభిహితాబ్రహ్మ సుతాఃప్రాచీనబర్హిషః | తెరుద్రగీతేనహరింసిద్ధిమాపుః ప్ర
తోష్యకామ్ || 42 || కింబాహస్పత్యేహపరశ్ర వాఫలంకై వల్యనాధప్రియపార్శ్వ వర్తినః | ఆసాద్య దే

త్వాదనం - జగదభిరక్షణంచేతివ్యవస్థా - పుత్రానాదిత్యేతిపుత్రాణామాదేశంమంత్రిణామ గ్రేకథయిత్వా || 43 || 44 || వితదితి -
లింగసవిముచ్యతేవిదేహకై వల్యంప్రాప్నోతి || 45 || వితదితి - వితదధ్యాత్వ పారోక్ష్యం - ఆత్మశాచంమనశ్శోధకంపారమెష్ట్యంసర్వ
త్ప్రప్తఫలప్రదం || 46 || అధ్యాత్మేతి - స్త్రీబుద్ధిస్తత్సహితస్యా శ్రమోహంకారశ్చిన్నో భవతి అముత్రకర్తృఫలభోగః కథమితిసంశయ
శ్చచిన్మః || 47 || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ఎకోనత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
* * * * * ప్రసంగాత్పంచభిః ప్రాక్తంపుత్రాప్రాచీనబహిర రాజర్షిఃవల్య తేచపునద్వాభ్యాంప్రస్తుతంచ ప్రచేతనామ్ | తత్ర లింశేతప
స్తుష్టాదేవాల్లిభిపరాస్తతః | ఆగత్య వాషీముద్వాహ్య రాజ్యంచక్రవర్తిర్యతే || యదేతి || హరింప్రతోష్య - కాంసిద్ధిమాపుః || 48 || కిమితి -
హాహాహాస్పత్యకస్యాంచిద్విద్యాయాంబ్రహ్మతేః మైత్రేయః శిష్యఇతిజ్ఞాతవ్యం - తెయదృచ్ఛయాగిరి శంప్రాప్య - తస్యైవకై వల్య
నాధప్రియస్యగిరిశస్యపార్శ్వ వర్తినః స్తదమగ్నహితాస్సంజోనూసంపరం సోమంప్రాపురేవతతః పూర్వం తుభి హల భవాపరశ్రీం

ప్రాచుః | ౨॥ ప్రచేతసజితః - రుద్రగీత ప్రోత్రజపరూపేణ యజ్ఞతపసా చ నిరంజనం భవతి ॥ ౩॥ దశవషణతి - తేమాంకృత్రంతపః ॥
 ౪౦ - రుచాకాంత్యా - శమయకాంతేన శుద్ధసత్త్వేన వపుషా - ఆవిభావతః ॥ ౪॥ సుపణణతి - సుపణణస్తంభమారూఢిత్యా దినాబ
 హిణ్యతస్సతానానాచారిత్ర తీయనాన్వయః ॥ ౫॥ కాశిష్టునతి - కాశిష్టునాదీప్తిరీతన - కనకమయేన సువణావతా - విభావజన భ్రాజమా
 నంకపోలం వదనంచయస్య - అష్టభిరాయుధైః గరుడవివకిన్తరః తేన పక్షస్వనైః గీతాకీర్తియకస్య ॥ ౬॥ పీనతి - పీనాశ్చలేతయతాః - ఆ
 ప్తేభువాపైమాంకులంబలంసముహః తస్య ధ్యేయైతయాలక్ష్మ్యై స్పృహ మానాశ్రీః శోభాయస్యాః తయావనమాలయా పరిపృతః ఆద్యః పురు
 షః - పజాన్వయనానభవరుశంనాదోయస్యాః తయావాచా - ఆహ - సఖ్యుణోవలోకోయస్య ॥ ౭॥ వరమితి ॥ యూయం మేమత్తోపరంవృణో
 ధ్వం - సాహదేన హేతునా - అపృథక్ధర్మయేషాంసంబోధనం - వఃపరస్పరంసాహృదేనమష్టహం ॥ ౮॥ యజితి - భ్రాతృష్వాత్త సా
 మ్యం - భూతేమసాహృదంభవిష్యతి ॥ ౯॥ యజితి - తేభ్యోదాస్యేకింపునయకాన్వశ్యమితిశిష్యః ॥ ౧౦॥ యదితి - అగ్రహీష్టగృహీతవంతః -
 ఆధోవిహితా - లోకాననులోకేముభవిష్యతి - యద్వాలోకాననుభవిష్యతి - త్రక్ష్యతివ్యాప్యతీత్యర్థః ॥ ౧౧॥ భవతితి - అనవమః అనూ

వంగిరిశంయదృచ్ఛయా ప్రాచుః పరంనూనమకప్రచేతనః ॥ ౨॥ మైత్రేయః ॥ ప్రచేతసోంతరుదకౌపి
 తురాదేశకారిణః | జపయజ్ఞేనతపసానిరంజనమతోషయ ॥ ౩॥ దశవషణసహస్రాంలేపురుషస్తున
 నాతనః | తేషామావిరభూక్తౌ శ్రంశాంతేనశమయన్రుచా ॥ ౪॥ సుపర్ణస్తంభమారూఢోమేరు
 శ్చంగమివాంబుదః | పీతవాసామణీగ్రీవఃకుర్వన్వితిమిరాదిశః ॥ ౫॥ కాశిష్టునాకనకవర్ణవిభూషణే
 నభ్రాజత్తపోలవదనోవిలస్మిరీటః | అష్టాయుధైరనుచరైర్నునిభిస్సురైర్దైరాసేవితోగరుడకి
 న్నరగీతకీర్తిః ॥ ౬॥ పీనాయతాప్తభుజనుండలమధ్యలక్ష్మీస్పర్థశ్రియాపరివృతోవనమాలయాద్యః |
 బద్ధిష్టతఃపురుషఆహసుతాన్రుపన్నాన్పర్థస్యనాదరుతయాసఖ్యుణావలోకః ॥ ౭॥ శ్రీభగవాన్ ॥ వ
 రంవృణోధ్వంభద్రం ప్రాయూయం మేనృపనందనాః | సాహదేనాపృథగ్ధర్మస్తుష్టహంసాహృదేనవః ॥
 ౮॥ యోనస్తరతశయాంయాయాంయమ్నాననుదినంసరః | తస్యభ్రాతృష్వాత్తసామ్యంతభాభూతేమ
 సాహృదమ్ ॥ ౯॥ యచమాంసుద్రగీతేనసాయంప్రాతస్సమాహితాః | స్తువంత్యహంకామవరా
 దాస్యేప్రజ్ఞాంచశోభనామ్ ॥ ౧౦॥ యద్యాయంపితురాదేశమగ్రహీష్టముదాన్వితాః | ఆధోవఉశతి
 కీర్తిర్లోకాననుభవిష్యతి ॥ ౧౧॥ భవితావిశ్రుతఃపుత్రోనవమోబ్రహ్మణోగుణైః | యవతామాత్మపీ
 ర్యేణత్రిలోకీంపూరయిష్యతి ॥ ౧౨॥ కంఠోఃప్రమ్లొచయాలభ్యాకన్యాకమలలోచనా | తాంచాపవి
 థ్ధాంజగృహుర్భూరుహోన్యపనందనాః ॥ ౧౩॥ త్సుక్షమాయాముఖేరాజాసామఃపియూషవషణీమ్ |
 దేశి నీంరోదమానాయానిదధేనదయాన్వితః ॥ ౧౪॥ ప్రజావిసర్గఆదిష్టాపిత్రామామనువర్తత |
 తత్రకన్యాంవరారోహంతామున్వహంతమాచిరమ్ ॥ ౧౫॥ అపృథగ్ధర్మశీలానాంసర్వేషాంసస్సుమధ్య
 మా | అపృథగ్ధర్మశీలైయంభూయాత్పత్న్యర్పితాశయా ॥ ౧౬॥ దివ్యవషణస్తూప్రాణాంసహస్రమ
 హతేజసః | భౌమాస్సౌత్వ్యధభోగానైవదీన్యాంశ్చానుగ్రహంతమ ॥ ౧౭॥ అథమయ్యనపాయ
 న్యాధక్త్యాపక్వగుణాశయాః | ఉపాయాన్యథమద్ధమనిర్విద్యనిరయాదతః ॥ ౧౮॥ గృహేష్వవ

శః - బ్రహ్మపుత్రాణాంమధ్యే అనవమోదక్షజితివా అత్తనోపీర్యేణసంతానైః ॥ ౧౨॥ శ్రుతార్థమాదౌభార్యాతసంపాదయతి - త్రిభిః -
 కంఠోరితి - తపోనాశాథామింద్రప్రేషితయాప్రజ్ఞాచయా - కందునామముషిః - బహుకాలంరమే - సాచతతఃస్వగంకచ్ఛంతి - కరి
 ఠోజాతంకథం - వృత్తేమత్వక్త్యాజగామ - తదేతమక్తంపిపవిధాంత్యక్తాం - భూరుహఃవృక్షైః - హేస్థపనందనాః ॥ ౧౩॥ త్సుదితి - స
 ప్రసిద్ధోవనస్సతీనాంరాజాసోమః - అమృతప్రావిణీందేశినింతజానిం - రుదంత్యాస్తస్యాముఖేనిదధే - అనెనాప్సరోగళాసంభవేనా
 మృతాహరణచతస్యాలవణ్యంక్తమస్వేదదౌగంధ్యాదిరాహిత్యంబోక్తం ॥ ౧౪॥ ప్రజేతి - మామనువతమానైపిత్రా - నియుక్తాః
 సంతః - తత్రప్రజాసగేనిమిత్రై - తాముద్వహత ॥ ౧౫॥ నమబహునాంకథమేకాభార్యాస్యాదితిలోకకాస్త్రవిరోధాత్తత్రాహ - ఆ
 పృథగీతి - అపృథక్ధర్మఃశీలంచయేషాంతేమాంవః పత్నీభూయాత్ - అపితోభవత్పుత్రయాయయా - ధర్మశీలయోరైక్యాత్మద్యా
 క్యాచ్ఛనదృష్టాదృష్టవిరోధజితిభావః ॥ ౧౬॥ అన్యదపిమదారాధనభలంగృహీతేత్యతరహ - దివ్యేతి - అహతేజసఃఅప్రతిహతబలాస్సంతః ॥
 ౧౭॥ అథేతి - పక్వగుణోదగ్ధకామూనిమలతయాయేషాం - అతఃలోకద్వయభోగాన్నిరయాప్రాప్త్యాన్వివిధద్వయస్థానంప్రాప్యభి

౧౦౮ || సనుగృహేషు ప్రవిష్టానామస్తాకంతదాసత్వబంధవివస్యాత్ కుతఃత్వద్భక్తినివేదోవాతత్రాహ - గృహేష్విరి - కుశలంమయ్య
పితంసర్వంకమయేమాం - మద్యాతాయాయాతోయః - కాలోయేషాం || ౧౦౯ || త్వద్వాతాశ్రోత్యాణాంగృహాసాంబంధవికృత
సత్రాహ - సవ్యవదిలి - యద్యస్తాత్త - థాత్రవణాత్ - జ్ఞఃసర్వజ్ఞోహమీశ్వరః - బ్రహ్మవాదిభిఃకుత్త - థాత్రవక్త్రభినిమిత్తభూతైః
శ్రోత్యాణాంహృత్ హృదయం - సవ్యవత్ ప్రతిపదంనూతనవత్ - అయేప్రాప్సౌమి - మనస్వభివ్యక్తోభవామి - బ్రహ్మసాక్షాత్కారోభవతీత్య
ర్థః సమత్వత్త - థాత్రవణేకథంబ్రహ్మసాక్షాత్కారస్త్రాహ - యోహమేతదవప్రహ్మ - తత్రహేతుః - యతోగతాఃయంకంప్రాప్తాస్యం
తః - మోహశోకహామోహస్సప్రాప్తౌపరి - అతోమత్త - థాత్రవణేనసవ్యవన్త - మహృద్వావిభావావస్థైవప్రహ్మసాక్షాత్కారత్వాద్భ
హామవసతా మపినబంధవిత్సర్థః || ౧౧౦ || వివమితి - పురుషాశంభాజయతిప్రాపయతి తితథాతం || ౧౧౧ || సమవితి - వెదైఃసకలశ్రేయ
స్సృధనత్వేననిరూపితాః - ఉదారగుణాఃఆహ్వానానామచనియస్య - మనోవచసా - వెగాదపి - పురోగ్రతోజవోవే గోయస్య - మనోవచ
సోగ్రవారాయత్వర్థః అత వివసర్వమామయేమింద్రియాణాంమాగైః రగతః అనవగతోధ్యాయస్యత స్తై సమః || ౧౧౨ || శుద్ధా యేతి
స్వనిష్ఠయాస్వరూపస్థిత్యా - శుద్ధాయతః శాంతాయ - మనసినిమిత్తైసతి - అపాథాంవ్యథా మేవవిలసత్ విస్ఫురితం - న్వయం రూపం
యస్తే - గృహితాఃమాయా గుణైః - విగ్రహాఃబ్రహ్మ దిక్షాతేయామైన || ౧౧౩ || సమవితి - స్వతస్త్వవిశుద్ధస్తత్త్వరూపాయ - సంసారరూపా

సతాంచాపిపుంసాంకుశలకర్తృణామ్ | మద్యార్తాయాతయామానాంసంబంధాయగృహేమతాః || ౧౦౯ ||
సవ్యవద్భవయేయజ్ఞోబ్రహ్మైతద్బ్రహ్మవాదిభిః | నముహ్యంతినశోచంతినహృష్యంతియతోగతాః ||
౧౦౯ || మై శ్రేయః || ఎవంబ్రహ్మవాణంపురుషార్థభాజనంజనార్దనంప్రాంజలయః ప్రచేతసః | తద్దర్శనధ్వ
స్తరజస్తమోనులాగిరాగృణన్తదయాసుహృద్భవమ్ || ౧౧౦ || ప్రచేతసః || నమోనమః క్లేశవినాశనా
యనిరూపితోదారగుణాహ్వయాయ | మనోవచోవేగపురోజవాయసర్వాత్మమాగైరగతాధ్వ
నేనమః || ౧౧౧ || శుద్ధాయశాంతాయనమస్త్వనిష్ఠయామనస్య పార్థంవిలసద్ద్వయాయ | నమోజగత్
స్థానలయోదయేషుగృహీతమాయాగుణవిగ్రహేయ || ౧౧౨ || నమోవిశుద్ధస్తత్త్వయహరయేహరిమే
ధసే | వాసుదేవాయకృష్ణాయప్రభవేసర్వసాత్త్వతామ్ || ౧౧౩ || నమఃకమలనాభాయనమఃకమలమాలి
నే | నమఃకమలనైత్రాయనమస్తైకమలార్ఘ్యయే || ౧౧౪ || నమఃకమలకింజల్కపిశంగామలవాససే |
సర్వభూతనివాసాయనమోయుంక్షుహిసాక్షిణే || ౧౧౫ || రూపంభగవతాత్వేతదశేషక్లేశసంక్షయమ్ |
ఆవిష్కృతంసఃక్లిష్టానాంకిమన్యదనుకంపితమ్ || ౧౧౬ || ఏతావత్త్వంహవిభుభిర్భావ్యందీనేషువత్సలైః |
యదనుష్ఠర్యతేకాలేస్వబుద్ధ్యాభిప్రరంధన || ౧౧౭ || యేనోపశాంతిర్భూతానాంక్షుల్లకానామపి
హతామ్ | అంతర్నితోంతర్నదయేకస్తాస్మోవేదనాశిషః || ౧౧౮ || అసావేవవరోస్తాకమిప్పితోజగ
తఃపతే | ప్రసన్నోభగవాన్యేషానుపవర్గగురుర్గణి || ౧౧౯ || షరంవృణోమహేధాపినాథత్వత్పరతః
పరాత్ | నహ్యంతోయద్విభూతీనాంసోనంతభిరగీయసే || ౧౨౦ || పారిజాతేంజసాలభైసారంగోన్యం

రంభీమథాజ్ఞాసంయస్యత స్తై || ౧౨౧ || ౧౨౨ || సమవితి - కమలకింజల్కపిశంకంజలం చనాసోయస్య త స్తై ఆయుంక్షు హి కృతవం తోవ
యం || ౧౨౩ || యదుక్తంషరంవృణోభ్యమితితస్స ససినీధాయామః || రూపమితి || సమస్తానాంక్లేశానాం సంక్షయాయస్తాత్త్వ - సఃఆవిష్కృ
తం ప్రకటతం - అతోన్యదస్తాత్త్వమనుకంపితం - అనుకంపాదయమేనాస్తాకంపరమానుకంపేత్వర్థః || ౧౨౪ || కుతభిత్వ తలహుః వితాప
త్వమితి - హాత్రధర్మరంధనఅమంగళనాశక - సత్వం - ప్రత్యయోత్రసభివక్షీతః - వితాపదేవ దీనేషు వత్సలైః ప్రభుభి భావ్యంకా
త్యం - కింతత్తదాహ - యదితిఅస్త దీయావితేజితిబుద్ధ్యా - ఉదితేకాలేఅనుష్ఠర్యతేఅనుష్ఠరగంక్రియతేజితియత్ - త్వయా తురూపమపిదశా
తమితిభావః || ౧౨౫ || యేనైతి - యేనానుష్ఠరణే - స్మృతానాం తేమముపశాంతిస్సుఖంభవతి - కింవక్ష్యల్లకానామపి భూతానాం - అంత
హృదయేఅంతరహితః అంతర్యామిత్వేన స్థితోభవానీహతామీహామనానామిభ - తాంత్యమపానకానాంనోస్తాకమాశిషః కామా
కస్తృద్ధతోనవేదజానాత్వేవత్వర్థః || ౧౨౬ || అసావితి - తథా వివక్తవ్యంచైత్తహి - యేషామస్తాకంభవాప్రసన్నః - అసావేవవరః
భగవత్ప్రసాదపినాస్తాకమిప్పితోవరభిత్వర్థః - అపవగ - గురుమోక్షమార్గప్రవతాకః - గణిఃస్వతశ్చపురుషార్థభూతః || ౧౨౭ || వర
మితి - యద్యప్యేవమథాపి హనాధత్వత్త్వత్తఃవరమేకంవృణోమహ - కథంభూతాత్పరతః కారణిదపిపరాత్ || శ్రు || అక్షరాత్పరతఃపర
భితిశ్రుతేః - అతోయద్యపిత్యందాతుంసమధః - సచదివ్యానాంత్యద్విభూతీనామంతోస్తే - యతోసం తవిభూరిత్యాదనంతభిరగీయసే
3౦౭ || పారిజాతభితి - తథాపియథాసారంగోబ్రహ్మసరః - పారిజాతేసుఖసంభవేనతి - సులభమప్యస్యంపుత్యంతరంసేవతే - తథావయమపి

సాక్షాత్త్వదంః ప్రముఖం ప్రాప్య కింకిర్యచీమహానకించిదిత్యధాః యద్వాకిమశ్యస్యత్తుచ్ఛంకిమశాంపృణీమహేయద్వాయదివృణీ
 మహాతహికింకిర్యచీమహానకించిదిత్యధాః || 31 || అతఃపితావదేవప్రాణాయామహిత్యామః -
 యావదితి - స్మృత్యాః వ్యాప్తా స్మంతః - భవతి ప్రకృష్టః సంగోయేషాంతేషాం - సంగోస్తాకంశ్చత్ || 33 || సమరాజ్యభాగాన్ స్వగాణ
 పవగౌచవిహయకిమదం ప్రాప్య తేతత్రామః తులయామేతి - భగవత్సంగసంగస్యలవేనాపి || 34 || సత్సంగస్య శ్రేణ్యంత్ర
 పంచయతిత్రిభిః - యత్రేతి - యత్రమేమ - యతః యాభ్యః కథాభ్యః - నిరైవరంజై రాభావః ఉద్వేగః భయం || 35 || యతేతి - న్యాసి
 నాంసన్నాస్యసినాం - గతిరిష్టుపాయః || 36 || తేషామితి - పద్భ్యాం పావనెచ్ఛయాసం సారాద్భీతస్య || 37 || సత్సంగఫలమస్తాభిరవాన
 భూతమిత్యామః || వయంత్వితి - తవయః ప్రియస్సఖా - తస్యభవస్య - అత్యంతమచికిత్సస్య - భవస్యజన్మనోమృత్యోశ్చ - భిషక్తమృగ
 ద్వైద్యం - త్యాగితిత్యా - గతింప్రాప్తిః || 38 || వరాంతరంవృణీతే - ద్వాభ్యాం - యన్న ఇతి - సతాః సమస్తృతాః || 39 || యదితి - నిరంధ

న సేవతే | త్వదంః ప్రముఖమాపాద్య సాక్షాత్త్వంకించ్యణీమహా || 31 || యావ త్రేమాయయాస్పృ
 ష్టా భ్రమామశహకర్తృభిః | తావద్భవ త్ప్రసంగానాంసంగస్యాన్మోభవేభవే || 33 || తులయాను
 లవేనాపినస్వర్గంనాపురర్భవమ్ | భగవత్సంగసంగస్యమర్త్యానాంకిముతాశీషః || 34 || యత్రే ద్యంత్రేక
 భామృష్టాత్మస్థాయాః ప్రశమోయతః | నిరైవరంజయత్రభూతేమ నోద్వేగోయత్ర కశ్చన || 35 || య
 త్రనారామణస్సాక్షాద్భగవాన్నాస్యసినాంగతిః | ప్రస్తూయతేసక్తభాసుముక్తసంగైఃపునఃపునః ||
 36 || తేషాంవిచరతాంపద్భ్యాంతీర్థానాంపావనెచ్ఛయా | భీతస్యకింసరోచేతతావ కానాంసమాగ
 మః || 37 || వయంతుసాక్షాద్భగవన్భవస్యప్రియస్యసఖ్యః క్షణసంగమేన | సుదుశ్చికిత్సస్య భవస్య
 మృత్యోర్భిక్షక్తమంతాద్వ్యగతింగతాఃస్తః || 38 || యన్నస్వధీతంగురవః ప్రసాదితాఃవిప్రాశ్చసి
 ధ్ధాశ్చసదానువృత్త్యా | అత్యానతాస్సుహృదోభ్రాతరశ్చసర్వాణిభూతాన్యనసూయయైవ || 39 ||
 యన్నస్సుతత్తంతపవిత్రదీశనిరంధసాంకాలమదభ్రమపు | సర్వంతదేతత్పురుషస్యభూమోవృణీ
 మహేతే పరితోషణాయ || 40 || మనుస్సవ్యయంభూర్భగవాన్భవశ్చయేవైతపోజ్ఞానవిశుద్ధసత్త్వాః |
 అదృష్టపారాలపియన్తహిముఃస్తువంత్యథత్వాత్సమంగ్యణీమః || 41 || నమస్సమాయశుద్ధాయపు
 రుమాయవరాయచ | వాసుదేవాయసత్త్వాయతుభ్యంభగవతేనమః || 42 || మైత్రేయః || ఇతిప్రచే
 తోభిరభిష్టుతోహరిః ప్రితస్తథేత్యాహశరణ్యవత్సలః | అచిచ్ఛతాంయానమత్ప్రచక్షుషాంయయా
 స్వధామానవర్గవీర్యః || 43 || అథనిర్యామసలిలాత్ప్రచేతసఉదన్వతః | వీర్యోక్తుప్యక్తమైశ్చ
 వ్నాంగాంగారోధమిషాచ్ఛితైః || 44 || తతోగ్నిమారుతౌతాజన్నముంచన్తుభిరౌమ | మ
 హీంనిర్వీరుధంకర్తుంసంవర్తకభివాప్యయే || 45 || భస్మసాత్త్రియమాణాంస్తాత్త్రుమాన్వీర్యుపితా
 మహాః | ఆగతశ్శనుయామాసపుత్రాన్పర్నిష్కతోనయైః || 46 || తత్రావశిష్టయేవృథాభీతాదుహి
 తరంతదా | ఉజ్జహుస్తైప్రచేతోభ్యఉపాదిష్టాఃస్వయంభువా || 47 || తేచప్రహ్లాణఆదేశాన్తా
 రిషాముపయేమిరే | యస్యాంమహదవజ్ఞానాదజన్యజనయోనిజః || 48 || చాక్షుషేత్వంతరేప్రా

సాంనిరన్నానాం - అదృష్టంపముకాలం - తేపరితోషణయభవద్విచివృణీమహా || 40 || అజానతామశ్యస్తాకంత్వక్స్తుతినాన్యత్రేత్యా
 మః || మనురితి - యస్యతవమహిష్టానదృష్టంపారం యైః - తేపిత్యాం - అత్తసమంస్వమత్యమరూపం యథాతథా - స్తువంతి - అభోఅతః -
 వయమపిగృణీమః || 41 || సమగ్ని - సమాయవైషమ్యహినాయ - శుద్ధాయరాగాదిరహితాయపూర్ణాయఉత్తేజస్వయ - సత్త్వమారణయేవాసు
 దేవాయ || 42 || ఇతితి - యానం స్వప్రయాణంఅచిచ్ఛతామపిసతాం - స్వధామయయా - అసపవగవీర్యః అమంతితప్రభావః || 43 || ఆ
 తేతి - ఉదన్వతః సింధోః - సలిలాన్నిర్యామసలిలాత్ - గాంస్వగం - రోధుమివ - ఉచ్ఛితైత్రైత్రాస్తైః - గాంమహిం - భన్నాంవీర్యు -
 త్రమైశ్చోక్తుప్యక్ - తథాహి - ప్రాచీనబహిషః ప్రప్రజితత్వాదరాజకేకపణాద్యభావాత్ ప్రమైధూమిః భన్నాభూత్ || 44 || త
 తేతి - నిరస్తావీరుధోయస్యాః - తథా భూతాంకతుకం - సంవతః - కాలాగ్నిరుత్రః అప్యయేప్రశయే || 45 || భస్మసాదితి - సమైయకా
 త్రిభిః || 46 || తత్రేతి - ఉజ్జహుః సమపకాయమాసుః || 47 || తేతి - మారిషాంవాక్యేణ - అజినయోనిః బ్రహ్మ - తస్మాద్భూతోదయః -
 మహతః మహాదేవస్యావజ్ఞానాత్పురస్కయోనిజోబ్రహ్మపుత్రోసింహాక్షుషేత్రయదాతాయస్యామగనిజాతః || 48 || చాక్షుషేతి

ప్రాకృతేభ్యోర్వదేహః - కాలేనవిక్రమేనతేన - దైవేనశ్వరేణచోదితస్త్వ - ఇష్టైః ప్రజాః - ససజాసదక్షుణ్ణిప్రసిద్ధః || ౪౯ ||
యథితి - స్వయానాచాప్రభయా - తెజఃపాదతలచ్యుదితవా - యం చకర్తదాక్ష్యోద్దక్షమబ్రువత్ || ౫౦ || తమితి - తమభిషిచ్య - ఆ
నాదిః ప్రహ్లా - ప్రజాసర్గరక్షయోం - యథాజ - సచదక్షః ఆన్యామరీచ్యా దీ - తత్తద్వాన్యపారమనియుక్తవా || ౫౧ || ఇతి భావా
ధా - దీపికాయాం త్రింశాధ్యాయాభ్యాం || * * * * *
|| ఏకత్రింశోధ్యాయే తేద యేధురంస్యస్య ప్రచేతసః | నారదో క్షేన మాగ్ధాణగతాముక్తిమితి ర్యతే || తత ఇతి || తతః దివ్యవక్షాసహ
ప్రాణాంసహస్రస్యాంతే - ఉత్పన్నవివేకజ్ఞానాపై || ౫౨ || ఉపయాస్య భమద్ధామనివిద్యనిరయాదత ఇత్యభోక్షజ భాషితం స్మరంతః ఆ
శుప్రాప్రజా || ౫౩ || దీక్షితా ఇతి || బ్రహ్మసత్త్రేణ తత్త్వవిమర్శన - దీక్షితాః కృతసంకల్పాః బహుభుః - సర్వభూతేషు తైరిహ భాజ్ఞానం
యస్మిన్ తేన - క్ష - వెలాయాం సముద్రతటే - జాబలినామముషిః || ౫౪ || తానితి - నిజితాః ప్రాణమనోవచోద్యోహేస్తా - శాంతాః
ఉపరతాః - సమానాః మూలాధారాదారభ్యముజవోవిగ్రహః యేషాం - బ్రహ్మజీనూజితః ఆత్మాన్తైః - సురాసురై రీహ్యోదృష్టవా || ౫౫ ||

పైప్రాకృతైకాలవిద్రుతే | యస్స సర్వ ప్రజా ఇష్టాస్సదక్షోద్దేవచోదితః || ౪౯ || యోజాయమానస్స
ర్వేషాంతేజ సైజస్సేనాంరుచా | స్వయోపాదత్తదాక్ష్యోచ్చకర్త తాదక్షమబ్రువత్ || ౫౦ || తం ప్రజా
సర్గరక్షాయామనాదిర్భరతక్షాభ | యుయోజయుయుజేన్యావైస్స సవై సర్వ ప్రజాపతీ || ౫౧ ||
* * * * *
మైత్రేయః || తత ఉత్పన్నవిజ్ఞానా ఆశ్వభోక్షు జ భాషితమ్ | స్మరంత ఆత్మజేభార్యాం
విస్మజ్యప్రాప్రజన్యహత్ || ౫౨ || దీక్షితా బ్రహ్మసత్త్రేణ సర్వభూతాత్మమేధసా | ప్రతీచ్యాందిశివెలా
యాంసిద్ధోభూద్యక్రజాబలిః || ౫౩ || తాన్నిర్జిత ప్రాణవచోమమోద్యోజితా సనాత్ శాంతసమాన
విగ్రహాః | పరేమలెబ్రహ్మణియోజితాత్మనస్సురాసురైశ్చోదదృశేన్తనారదః || ౫౪ || తమాగతంత
ఉత్థాయ ప్రణిపత్యాభివాద్యచ | పూజయిత్వా యథాదేశం సుఖాపీనమథాబ్రువత్ || ౫౫ || ప్రచేత
సః || స్వాగతం తే సురముషేదిష్ట్యా మోదర్శనంగతః | తవచంక్రమణం బ్రహ్మన్నభయాయయథార
వే || ౫౬ || యదాదిష్టంభగవతాశివేనాభోక్షుజేనచ | తద్గృహేషు ప్రసక్తానాం ప్రాయోనః క్షుపితం ప్ర
భో || ౫౭ || తన్నః ప్రద్యోతయాధ్యాత్మజ్ఞానంతత్త్వార్థదర్శనమ్ | యేనాంజసాతరిష్యామోదు స్మరంభ
వసాగరమ్ || ౫౮ || మైత్రేయః || ఇతి ప్రచేతసాపృష్టభగవాన్నారదోమునిః | భగవత్యుత్తమశ్లోక ఆవి
ష్టాత్ బ్రహ్మీన్నపాత్ || ౫౯ || శ్రీనారదః || తజ్జన్మతానికర్మాణి తదాయుస్తన్త మోవచః | నృణాంయేన
హివిశ్వాత్సావ్యతేహరిరీష్వరః || ౬౦ || కింజన్మభిస్త్రిభిర్వేహశౌక్లసావిత్రయాజ్ఞితైః | కర్తృభిర్వా
త్రయాస్త్రైః కైఃపుంసోపవిబుధాయుషా || ౬౧ || శ్రుతేనతపసావాకింవచోభిశ్చిత్తవృత్తిభిః | బుద్ధ్యావా
కింనిపుణయాబలైరేంద్రియరాధసా || ౬౨ || కింవా యోగేనసాంఖ్యేనన్యాసస్వాధ్యాయయోరపి |
కింవా శ్రేయోభిరవైశ్యశ్చనయత్రాత్మప్రదోహరిః || ౬౩ || శ్రేయసామపినర్వేషమాత్మాహ్యవ

తమితి || ఉత్థాయ తం ప్రణిపత్య - యథాదేశం యథావిధిపూజయిత్వా || ౫౬ || యదితి - ఆదిష్టముపదిష్టం - యదాత్మతత్త్వం - క్షుపితం విస్తృ
తం || ౫౭ || తదితి - ప్రద్యోతయ ప్రకాశయపునరుపదేశేన - తత్త్వం బ్రహ్మలక్షణమథాం దశా యతీతి తత్త్వాభాదశానం || ౫౮ || ఇతితి -
ప్రచేతసాపృష్ట ఇతి ప్రాధాన్యాదేకస్యనిదేశః - ప్రచేతోభిః పృష్ట ఇత్యభావః || ౫౯ || అహూగృహప్రసక్త్యాహరిసేవాంవిసాసర్వంజ
న్మకర్తృదికంవ్యభాం కృతమితి తా శోచన్నాహచతుభిః - తజ్జన్మతే - యతోజన్మాదేహారిసేవైవఫలం - అతః తద్విహీనం సర్వంవ్య
భామిత్యభావః || ౬౦ || కిమితి || శుక్లసంబంధిజన్మ - విశుద్ధమాతాపితృభ్యాముత్పత్తిః - సావిత్రముపనయసేన - యాజ్ఞికం దీక్షయా - విబుధా
నామివదీక్షా - యుషాపికిం || ౬౧ || శ్రుతేనైతి || వచోభిః వాగ్విలాసైః - చిత్తవృత్తిభిః నానావధానసామధ్యైః - ఇంద్రియాణాం రాధసా
పాటవేన || ౬౨ || కిమితి - యోగేన ప్రాణాయామాదినా - సాంఖ్యేన దేహాదివ్యతిరీక్తత్వజ్ఞానమాత్రేణ - సన్యాసేన దేహాద్యయనాభ్యామపి -
అస్మై రపి త్రతవై రాగ్యాది శ్రేయస్సాధనైః || ౬౩ || సన్వేషం నానాఫలసాధనానాం హరిసేవాభావమాత్రేణ కుతోవై యథ్యంతత్రా
హ - శ్రేయసామితి - శ్రేయసాంఫలానాం - అత్యైవావధిః పరాకాష్ఠా - అథాతః పరమాథాతః - ఆత్మాభావైస్సైవాన్వేషాంప్రయత్నా
దిత్యర్థః - భగవాన్తైవావధిః గౌరవః కింగాయాతంత్రానా - సర్వభూతానాం - ఆత్మప్రదత్తావిద్యానిధానైస్సర్వభూతాభివ్యంజకః - భగవత్

జానియావేగబలిప్రభృతిభ్యోవాత్ప్రదః - ప్రియశృపరమానం దరూపత్వాత్ || ౧౩ || కించనానాకర్మభిస్తతద్దేవతాప్రీతినిమిత్తాస్యపిత
లానిహరిప్రీత్యాభవంతి - కేవలంతద్దేవతారాధనైతత్సకించిదిసదృష్టాంతమాహ - యథేతి - మూలాత్ప్రభమవిభాగాః స్తంభాః - త
ద్విభాగాభిజాః - తేషామపిభాగాశ్శాఖాః తాసామపిభాగాః ఉపశాఖాః పితరుపలక్షణం పత్రపుష్పదయోపితృప్యంతి - సతుమూలసేకంవి
నాస్యస్యనిమిశనైస - ప్రాణసోమహరోభాజనం - తస్మాదేవేంద్రియాణాంతృప్తిః - సతుతత్తదింద్రియేషుపుకృత్యభగన్నైవపనైస - తథాఅ
మృతారాధనమేవసర్వదేవతారాధనంసృతగిత్వభాః || ౧౪ || తత్సర్వమూలత్వాదితదృష్టాంతాంతరమాహ - యథేతి - యథేవవారః జలా
ని - వహేత్తాతానూర్యాదుభవంతి - శ్రీష్టతస్మిన్నైవప్రవిశంతి - అహ్యాపిప్రసిద్ధత్వేనదృష్టాంతాంతరమాహ - యథాభూతానిభూమావిలి
గుణప్రవాహః తేనాచేతనాత్మకః ప్రపంచః || ౧౫ || సమహరావేవగుణప్రవాహాత్మకైతదాధారత్వేనసోపాధికత్వంహరస్సాదిత్యా
శంక్యాహ - పితదితి - పితద్విశ్వం - విష్ణోస్తత్సర్వతాస్త్రప్రసిద్ధంపదం - పరంసర్వోపాధిరహితం - తదుత్పన్నత్వాన్నతతఃపుకృత్యభాః -
తహికథమన్యథాభావితత్రాహ - సకృత్తదావిద్వభాతంస్ఫురితం - గంధర్వనగరవత్ - యథాసవితుః ప్రభా - సతతోభిన్నా - యథాచ
జాగ్రతి - అసవః ఇంద్రియాదిస్ఫురంతి - సుశుప్తాతుసుప్తశక్త్యాభవంతిత్యర్థః - కథంభూతోపాహరిః - ప్రవ్యాదినాంత్రివిభాహంకా
రకార్యాణాం - తన్నిమిత్తస్యభేదశ్రమస్యవాత్యక్షాయస్తాత్మః - యద్వాఅజాగ్రతిసుశుప్తా - అసవః సుప్తాశ్చక్తయోయేషాంతేభ
వంతి - ప్రవ్యాదేరప్యత్యయోభవతి - సవితుః ప్రభేత్సుద్ధతౌదృష్టాంతభితి || ౧౬ || సస్యసంగమాకాకథంప్రపంచోత్పత్తిలయాతత్రాహ -
యథేతి - అశ్రుతమః ప్రకాశాః అగమాపాయినోరజస్తమస్తత్వస్థానీయాః - శాఖాపాః ప్రవేతసః - అమూశ్చక్తయః ప్రభవంతిఉత్పిద్యం
తే - సభవంతియంతేఇతివమయంబగత్ప్రవాహః || ౧౭ || తేనైతి - తేనసర్వకారణత్వేనహతునా - కాలోనిమిత్తం - ప్రధానముపాదానం -

ధిరభాతః | సర్వేషామపిభూతానాంహరిరాత్మాత్మదఃప్రయః || ౧౩ || యథాతరోర్ములనిషేచనైన
తృప్యంతితత్స్తంభభుజోపశాఖాః | ప్రాణోపహారాశ్చయథేంద్రియాణాంతద్దేవసర్వాహణ
మమృతేజ్యా || ౧౪ || యథైవసూర్యాత్ప్రభవంతివారఃపునఃశ్చతస్మిన్ప్రవిశంతికాలేభూతానిభూ
మాస్థిరజంగమానితథాహరావేవగుణప్రవాహాః || ౧౫ || పితత్పదంతజ్జగదాత్మనఃపరంసకృన్విభాతం
సవితుర్యథాప్రభా | యథాసతోజాగ్రతిస్సప్తవృత్తయోద్రవ్యక్రియాజ్ఞానభిదాద్రమాత్యయే ||
౧౬ || యథాసభస్యభ్రతమఃప్రకాశాభవంతిభూయోనభవంత్యనుక్రమాత్ | ఏవంపరేబ్రహ్మణీశ
క్తయస్తస్వమూరజస్తమస్తత్వమితిప్రవాహాః || ౧౭ || తేనైకమాత్మానమశేషదేహినాంకాలంప్ర
ధానంపుగుషంపరేశమ్ | స్వతేజసాధ్వస్తగుణప్రవాహమాత్తైకభావేనభజధ్వమధ్ధా || ౧౮ || నిరస్త
సంకల్పవికల్పమద్వయంద్వయాపవాదోపరమాత్మలంభనమ్ | అనాదిమధ్యాంతమజస్రనిర్వృతింసం
జ్ఞప్తిమాత్రంభజతాముయాదృశ || ౧౯ || దయయాసర్వభూతేషుసంతుష్ట్యాయేనకేనచిత్ | సర్వేం

పురుషఃకతా - వివరితయత్తత్సర్వకారణంపరమిశ్వరం - అథాసామృద్భజధ్వం - కథంఆత్మనాపికథావేన || ౧౮ || నిరరాఘవీయే ||
కీదృశంతద్రుష్టాస్వరూపంయద్భజధ్వమిత్యవ్యతభివివిత్యాహం - ప్రకృతిపురుషవిలక్షణంసత్యంజ్ఞానమనంతమితిస్వరూపశోధక
వాక్యావగతంప్రహ్లాస్వరూపంశోధయత్ - తత్భజతేత్యాహ || నిరస్తేతి || నిరస్తసంకల్పవికల్పంమానసబుద్ధిసుఖచ్యుద్వేషాదివికల్పర
హితమిత్యభాః - అనైసబద్ధజీవవ్యాప్తిః - ఆద్యయం - ద్వయోస్సముదాయఃతదస్యత్ - స్వసహితీయద్వితీయతస్వభావాత్ - యథా -
జ్ఞో || సతత్పుమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతభి - అద్వితీయమిత్యభాః - అనైసముక్తవ్యాప్తిః - తేషాంసహితీయద్వితీయాసద్భావాత్ - ద్వయాప
వాదోపరమావలంబనం - ద్వయాశబ్దేనద్వైతంవివక్షితం - తదేవాపనాదప్రహ్లానబాధకం - దేవమమమ్యాదిభేదాపనాదవిరమేఉపలం
భనంయస్యతత్తథోక్తం - దేహత్ప్రమనివృత్తాపుపలభ్యమిత్యభాః - అజస్రనివృత్తంనిత్యానందధర్మకం - నిత్యానందస్వరూపంవాఅ
తోపిప్రాగుక్తాధాఉచితః - అనాదిమధ్యాంతమినిత్యత్వస్య కథితత్వాదజస్రశబ్దస్యపునరుక్తిప్రసంగాత్ - సంజ్ఞప్తిమాత్రంక్వచిద
ప్రజడమూపం - అముయాదృశాపూర్వోక్తసర్వాత్తక్తప్రహ్లానైస - భజతే - నిరస్తసంకల్పవికల్పమితిపదేన || శ్రు || విశోకావిఘ్నోపిహ
సః - అథూలమనన్వప్రాస్యమితి - శ్రుత్వక్తప్రకృతిపురుషవైలక్షణ్యమమలత్వముక్తం - అనాదిమధ్యాంతమినిత్యత్వముక్తం - నిర్వికా
రత్వంహసత్యత్వం - సంజ్ఞప్తిమాత్రమితిజ్ఞానశబ్దాఉక్తః - అజస్రనివృత్తమిత్యనైస || శ్రు || సవికోబ్రహ్మణఆనందః - ఆనందోబ్ర
హ్మాత్యాద్యభాఉక్తః - సమాభ్యధికరాహిత్యవాచినాఅన్వయశబ్దేనానంతత్వముక్తం - సద్వితీయంహిసర్వందేశాదిభిఃపరిచ్ఛిన్నం - అతో
ద్వితీయత్వాదనంతత్వసిద్ధిః - తదేవంసత్యత్వజ్ఞానత్వానందత్వామలత్వానంతత్వవిష్టంశోధకవాక్యావగతంపరమాత్మస్వరూపముక్తం ||
౧౯ || అజ్ఞత్వేనసాధనమాహ - దయమేతి - దయాదిభిః శ్రుంతుష్యతి || ౨౦ || తతోనకదాదిత్యజిత్యాహ - ఆపహతేతి - ఆపహతానిరస్తాః

శ్రీమద్భాగవతము - పంచమ స్కంధ ప్రారంభః

శ్రీమద్భాగవతము - పంచమ స్కంధ ప్రారంభః

అథాతః పంచమ స్కంధావ్యాఖ్యానైకవిశేషవాక్ । ప్రియవ్రతాన్వయాయత్ర సప్రసూచః ప్రసూచ్యతే ॥ ౧ ॥
పద్మింశత్యాధునాభ్యామైః పంచమ స్థానమిర్యతే । లోకద్వీపాదిమర్యాదాపాలనాథమనెకథా ॥ ౨ ॥
పుణ్యపుష్పశ్రవణోక్తైః మర్యాదామ్రవిధామతా । పునశ్చైతైః కశస్తే మమర్యాదాబహుధామతా ॥ ౩ ॥
భువిద్వీపాదిమర్యాదాః పాల్యంతే రాజభిః పుంసః । భూమిరుపరిదేవాదై స్తతశ్చాభోసురాదిభిః ॥ ౪ ॥
తత్రాభ్యామైస్తువింశత్యాప్రియవ్రతపురస్సరైః । భువిద్వీపాదిమర్యాదాః పాలితా ఇతి వన్యతే ॥ ౫ ॥
త్రిభిః స్వర్యాదిభిః శ్చైత్యైః కృత్వా దిష్ఠిః పరీర్యతే । అతలాదిమదై త్యాదైః పాలనంచతత స్త్రిభిః ॥ ౬ ॥
తత్రతుస్రగమభ్యామైష్టానో రాజ్యనివృత్తిః । పునశ్చైష్టానోపైత్యైః ప్రియవ్రతకథాద్భుతా ॥ ౭ ॥
వదశం ప్రియవ్రతస్యాపినిబోధస్య పసత్తమ । యోనారదాదాత్మవిద్యామధిగమ్య పునమహీమ్ ॥ ౮ ॥
భుక్త్వవిభజ్య పుత్రైశ్చ విశ్వరంసమగాత్మజమితి ॥

పూర్వస్కంధాంతే - ప్రియవ్రతస్య ప్రభమమాత్మవిద్యా - తతోగృహశ్రమః - తతస్సర్వసంగత్యాగసమోక్ష ఇత్యుక్తం - తత్రవిస్తీ
తః పుచ్చిరాజా - ప్రియవ్రతఇతి - ప్రియవ్రతోభాగవతఆత్మరామః - అతపివగృహకథమరమత - సమరమతాంకోదోషఇతిచేదతలవా - క
ర్తాబంధః - పరాభవశ్చస్వరూపతిరస్థారః - యన్ములోభవతియద్యహంసూలకారణంయస్య ॥ ౧ ॥ గృహేష్వితి ॥ గృహమరశిశ్చతత్రా
భినివేశసతిస్యాత్ - సచభాగవతానాంసంభవతీత్యాహసమాసమితి ॥ ౨ ॥ గృహసక్తిహీనుః కుటుంబాదిస్సహాయభవతి - సూచతేమాంనాస్తీ
త్యాహ - మహతామితి - ఉత్తమశ్లోకపాదయోః ఛాయాకామాదిసంతాపహరిణీ - తయానివృత్తంచిత్రంయేషాంతేషాం - స్వహాయక్రమ
తినా ॥ ౩ ॥ దారాద్యాసక్తస్య తుమోక్షః - శ్రీకృష్ణమతిశ్చాస్థలితాలభూదితియత్ - అయంచమహాసంశయఇత్యాహ - సంశయఇతి ॥
౪ ॥ అగ్నికృత్యపరిహరతి - బాధమితి - అభినివేశాదికంనాస్తీతిసత్యమేవ - తథాపివిఘ్నవశేనతేషాంప్రవృత్తిః - పూర్వాభ్యాసబలసపున

రాజోవాచ ॥ ప్రియవ్రతోభాగవతఆత్మరామః కథంమునె । గృహేషామతయన్మూలః కమబంధః
పరాభవః ॥ ౧ ॥ గృహేష్వభినివేశోయంపుంసాంభవితుసుమాణి । ననూనంముక్తసంగానాంతాద్యశా
నాంద్విజషణభ ॥ ౨ ॥ మహతాంఖలువిప్రషేహుయ్యత్తమశ్లోకపాదయోః ఛాయానివృత్తచిత్తానాంన
కుటుంబేస్సహానుతిః ॥ ౩ ॥ సంశయాయంమహాబ్రహ్మదారాగారనుతాదిషు । సక్తస్యయత్సిద్ధిరభా
స్త్వైష్టేచమతిరమ్యతా ॥ ౪ ॥ శ్రీమతః ॥ ౫ ॥ బాధముక్తం - కింతు - భగవతఉత్తమశ్లోకస్య శ్రీమచ్ఛరణా
రవిందమకరందరసావేశితచేతసః భాగవతపరమహంసదయితకథాంకసంచందంతరాయవిహతామపి
స్వాంశివతమాంపదవీంనప్రాయేణహిన్వంతి ॥ ౬ ॥ యహివావరాజకసరాజపుత్రః ప్రియవ్రతః

ఇత్యుక్త్యసంగచ్ఛతఇత్యాహ - భగవతశ్రీమచ్ఛరణారవిందమకరందరూపోయారసః తస్మిన్నావేశితంచేతః మైష్టేపికథంచందంతరాయ
ణవిఘ్నసవిహతామపిస్వాంపదవీంనూకంసహస్వంతినత్యజంతి - కాం - భాగవతావివచరమహంసాః తేమాండయితస్యశ్రీకృష్ణ
స్వహరఃకథాం ॥ ౭ ॥ ప్రియవ్రతస్యబ్రహ్మజ్ఞేవారితరాయరూపాభూవేతినస్రసంగమాహ - యహివా ॥ ౮ ॥ విముక్తసంగః ప్రకృతింభజ
స్వేత్వంతేనగ్రంథేన - యద్వివావయదాహివావేతిప్రసిద్ధ్యాదౌ - సరాజపుత్రః - స్వపిత్రామమనా - అవసితలపరిపాలనాయోపామంత్రితో
నియంత్రేనవాభ్యసందర్శనైచ్చత్ - అగ్రహతథైవభగవానాదిదేవోబ్రహ్మస్వభవనాదవతతాత్యస్వయః - ఉపామంత్రణేహతుః - అష్టా
తాః - రాజాంశాస్త్రేణోక్తాఃయేప్రవరాః శ్రేష్ఠాఃగుణాస్తేషాంగణస్యవికాంతభాజనతయానియతాశ్రయ్యైవ - అనిచ్ఛాయాంహతుః - ప
రమాథకసత్త్వంత్యయథాభ్యుత్తంతు - అవగతంయేనసతథా - అతః - బ్రహ్మసత్రేణాభ్యాత్మభ్యాసేన - కార్యగదీషీప్యమాణః

యమంగ్రహిష్యత్ - ప్రాగపిశ్రీవాసుదేవపిత నిరంతరసమాధియోగేన చైత్రకాగ్ర్యణసమావేశఃసమపితః - సకలకారకాణామం
 ద్రియాణాంయః శ్రీయాస్తాసాంకలాపోయేనసః - యద్యపితత్పిత్రై కంసప్రత్యాభ్యయం - తథాపితదధి కరణరాజ్యాధికార - అసతమి
 థ్యాభూతాదపిరాజ్యే ప్రపంచాదాత్మసఃపరాభవమూలచయన్ నాభ్యసందర్శం || ౬ || అథశాంతి || గుణవిసగ్ - స్యగుణస్పృహః - పరిబృం
 హణంసమృద్ధిః - తదనుచింతయావ్యవసితస్సకలజగతామభిప్రాణాయేనసః - యథారాజ్ఞాచారైః మండలశ్వరాణామభిప్రాణాయానిశ్చయ
 తే - తద్వచభిలై నిగ్గమైమూలకామద్భివేదై నిగ్గజగదై శ్చ మరీచ్యాదిభిః పరివృతః సత్యలోకాదవతీణః || ౭ || సశాంతి || సచబ్రహ్మతత్ర
 తత్రోదుపతిశ్చంద్రభివప్రకాశమానోగంధమాదసస్యప్రణీం దరీమపథాసయన్ ఉపససపేత్యస్వయః - అమరపరివృథైః దేవేం
 ద్రాదిభిః || ౮ || తత్రేతి - హంసయానెనోపలక్షణేనసంపితరముపలభమాసః మత్పితాయమితలక్షణం - పితాపుత్రాభ్యాం మమప్రియప్ర
 తాభ్యాం సహకృతాంజలిస్సన్ సహసైనాభ్యుత్థాయ అహంజేన పూజయాసమూపతస్థేతుష్టావచ - ప్రియత్ర తంతథామందరద్రోణ్యాం
 సూరదఉపదిశలమనుశ్చతం నెతుమాగత్య స్థితశ్చితిజ్ఞాతవ్యం || ౯ || భగవానతి - శాభారతభగవానాదిపురుషబ్రహ్మపితంప్రియత్ర తమితీహివా
 వాచిత్యస్వయః - తేననారదేనఉపసితమహాణంయస్య - సూక్తవాతేనయథోచితవాక్యేన - అతిశయేనఉచితావచితా - గుణగణాః అవ

పరసుభాగవతోనారదస్య చరణసేవయాంజసా వగత పరమార్థః సత్తత్త్వోబ్రహ్మ సత్రైణదీక్షిష్య
 మానోవసితలపరిపాలనాయామ్నాత ప్రవరగుణగణై కాంత భాజనతయాస్వపిత్రోపామంత్రితో
 భగవతివాసుదేవఏవావ్యవధానసమాధియోగేనసమావేశితసకలకారకక్రియాకలాపోనైవాభ్యసం
 దద్యద్యపితదప్రత్యామ్నాతవ్యంతదధికరణతత్త్వ సోన్యస్తాదసతోపిపరాభవమనీప్తిమాణః || ౬ || అ
 థహాభగవానాదిదేవఏతస్యగుణవిసగ్ - స్యపరిబృంహణానుధ్యానవ్యవసితసకలజగదభిప్రాంత్య
 ణానిరఖిలనిగమనిజగణపరివేష్టితః స్వభవనాదవతతార || ౭ || సచతత్రతత్రగగనతలెహ్యమపరివవిమా
 నావళిశ్చరనువథమమరపరివృథై రభిపూజ్యమానః పథిపథిచవయాధశః సిద్ధగంధర్వసాధ్యచారణమునికి
 స్నరగణై రుపగీయమానోగంధమాదనద్రోణీనువభాసయన్నవససపే || ౮ || తత్రహావావపనంసురరి
 హంసయానెనపితరంభగవంతంహిరణ్యగర్భముపలభమానస్సహసై ప్రొత్థాయాహణేనసహప
 తాపుత్రాభ్యామవహితాంజలిరుపతస్థై || ౯ || భగవానపిభారత - తదుపసితార్హణస్సూక్తవాకే
 నాతితరాంముదితగుణగణావతారసువిజయః ప్రియత్ర తమాదిపురుషస్తంసదయహాసావలోకభిహి
 వాచ || ౧౦ || బ్రహ్మో స్తో || నిబోధతాలెదమృతంబ్రవీమిమాసూయితుం దేవమహాస్యప్రమేయమ్ |
 వయంభవాం స్వైషుతతోమహాపివహామనర్వేవివశాయస్యదిప్తమ్ || ౧౧ || నతస్యకశ్చిత్తపసావి
 ద్యయావానయోగవీర్యేణమనీషయావా | నైవాథాథ రైః పరతస్త్వతోవాక్యతంవిహంతుంతను
 భృద్విభూయాత్ || ౧౨ || భవాంవాశాయచకర్తృకతుంశోకాయమోహాయసదాభయాయ | సుఖా
 యమఃఖాయచదేహయోగమవ్యక్తదిప్తంజనతాంగధత్తే || ౧౩ || యద్వాచితంత్యాంగుణకర్తృదామభిస్సు
 దుస్తరైవకృతవయంసుయోజితాః | సర్వేవహామోబలిమిశ్వరాయప్రోతనసీవద్విపదచతుష్పు

తారాః - నువిజయాస్సర్వోత్తమాశ్చయస్య || ౧౦ || ప్రకృతినిషయంకుద్వాక్యంప్రతిహాలంకత్యామయ్యసూయాంకరిష్యతీతశంకమానో
 నాహమేవం వదామికింతుమన్త్యభేనశ్రీహరిరెవత్వామాజ్ఞాపయతీతవదన్ ప్రకృతినివృత్తిరహస్యమాహవభిః - నిబోధతి - ఋతంగ
 త్యంతప్రమేయం దేవంతసూయితుం దోమారోపణేనప్రస్తుం మాహాసి - తేతవ - తతఃతాతవిషయస్వద్భరుః - మహాపిశ్చదిషంతదిప్తంత
 జ్ఞాంవివశాః అస్యతంత్రాస్సంతోవహమ || ౧౧ || వివశత్యమేవాహుచతుభిః - నేతి - తస్యకృతంజేననిర్మితతమభ్యుజ్జీవఃతపలదిభివ
 హంతుంతస్యభాకతుంసంవిభూయాత్ ప్రభుసభావే - మనీషయాసామాదిబుద్ధి బలెనపరతఃబలవదాశ్రయాత్ || ౧౨ || తత్రదేహయో
 గతావత్పారతంత్ర్యంప్రసిద్ధమిత్యాహ - భవామితి - భవఃజన్మభవాద్యభాంలవ్యతేనఈశ్వరణాదిప్రగత్రందేహయోగంజనతాజీవ
 సమూహః - సదాథత్తేనత్వస్యభాకతుంశక్తి - అంగహప్రియత్రత || ౧౩ || కర్తృకరణపిపారతంత్ర్యమాహ || యదితి - యస్యవాచిత
 లక్షణాయంతంత్యాందామన్యాంగుణాస్సత్త్వాదయః తత్పూర్వకాణివ - యానికర్తృణిత్తన్నిబంధకభనైదామభిః బ్రహ్మణాదిశబ్దైః స
 దుస్తరైస్సుదృఢైః - హవత్సవయంసర్వసుయోజితానిబద్ధాస్సంతః తస్మైఈశ్వరాయబలింపహమతదిచ్చయా కర్మమర్కః నసినాసి కా
 యంత్రతాః బద్ధాస్సంతశ్చతుష్పదః శబ్దదాః యథావద్విసదేపురుషాయ || ౧౪ ||

భాగవతపారతత్వ ము హ ॥ ఈశతి ॥ ఈశావస్సుప్తః ॥ ఈశ్వరణవిస్సుప్తందత్తమవ అంగశ్రీయ ప్ర త అవ దు ధృహస్వీకు
ర్మః-యథాస్వామినాదత్తమవ కణికాది-బలవదాభిక్షయంతి-సస్వేచ్ఛయాతద్వత్-సచైవంవై షమ్యమిశ్వరస్యయతోగుణకర్తృసం
గాత్ నాభోయస్యత్ దేవతీర్యగాదిలక్షణం దేహమయ్యుజ్జయజితవాత్ తత్తదాస్థాయీవృత్త్య-యథాఅంధాశ్చక్షుష్టతాభాయామూతపం
వానీయమానాస్సంతః ॥ ౧౫ ॥ నస్వేతత్సర్వం అవిదుషపివసత్వాత్త్వవిదభిత్వాశంక్యాహ ॥ ముక్తోపితి ॥ యావత్ప్రార్థంత్యతావత్-య
థాస్వప్నైశుభూతం ప్రతియాతని ద్రుఃఖతనిద్రః-అభిమానశూన్యవివానుస్థ రతి-తటాభోగవాసనయాపునజన్త భవేత్తత్రాహ-తింతుదే
హంతరాం భకాగ్గుణాకర్తాణివాసనాశ్చనప్రజ్ఞసంభజతే ॥ ౧౬ ॥ సనుగృహవతమానస్యభోగాభుంజానస్యకుతోభిమానాభా
వః సూక్ష్మవా-అతస్తత్యాగనవనవాసోవాప్యయ్యుక్తస్తత్రాహ ॥ భయమితి ॥ భయంసంసారః స్యాదేవ-ప్రమత్తస్యఅజితేంద్రియస్య-వ
శేష్యపిసంభియావనాద్యనాంతరంగచ్యుతోపిత్యభావః-సహజమట్టపత్నాశ్చత్రతోమనోబుద్ధింద్రియాణిచ యస్య సతిథాభూతవిష
వశేష్యపియతలపైబుధత్వేనజితేంద్రియత్వాదాత్మరామస్యఅవద్యంరాగాదిదోషంకింకరోధినకరోత్యేవ ॥ ౧౭ ॥ సనుగృహవసతః పురు
షస్యరాగాదయస్సంభవంతి-సతువసభిత్వాశంక్యాహ ॥ యతితి ॥ యావిజిగీషమాణస్సపూర్వం గృహేషుస్థిత్యాతేషామత్యంతనిహా
మమర్షాజేమయితేత-క్షేణేష్యరిషుకామంగృహాలస్య త్రవావిచరే-యతోలోకేషాజితాసర్వీదుగాశ్రితవివాత్యేతిజయతి-ప
శ్చాత్తుగౌ ఆస్యత్రవావతేతయుధ్యతేతిపాతే ప్రహరదిత్యభావః ॥ ౧౮ ॥ త్వమితి-ఇదంచగృహదుగాత్రయణంప్రకృతానాం

దః ॥ ౧౮ ॥ ఈశావస్సుప్తంహ్యవ రుద్ధ హేంఽగమఃఖంసుఖంవాగుణకర్తృసంగాత్ ॥ ఆస్థాయతన్తద్వద
యుజ్జనాధశ్చక్షుష్టతాంధాభివనీయమానాః ॥ ౧౫ ॥ ముక్తోపితావద్విభృయాత్స్వదేహమారబ్ధసు
శ్చన్నభిమానశూన్యః ॥ యథానుభూతం ప్రతియాతని ద్రుఃకింత్యన్యదేహాయగుణాన్న వృజే ॥ ౧౬ ॥
భయంప్రమత్తస్య వశేష్యపిస్యాద్యతస్సఆస్థైరహమట్టపత్నః ॥ జితేంద్రియస్యాత్మరతేబుధస్య
గృహేశ్రమఃకిన్న కరోత్యవద్యమ్ ॥ ౧౭ ॥ యష్టట్టపత్నా నివజిగీషమాణోగృహేషు నిర్వశ్యయతే
తపూర్వమ్ ॥ అత్యేతిదుగాశ్రితక్షేణేతాదీక్షేణేషుకామంపిచరేద్విపశ్చిత్ ॥ ౧౮ ॥ త్వంత్యజ్జనా
భాంఘ్రుసరోజతోశదుగాశ్రితోనిజితమట్టపత్నః ॥ భుంక్త్యేహభోగాభుమతిదిష్టావిముక్త
సంగః ప్రకృతింభజన్త ॥ ౧౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ గన్య ॥ ఇతిసమభిహితోనుహాభాగవతోభగవతస్త్రైభువనగురో
రనుశాసనమాత్మమోలఘుతయావనతశిరోధరోబాధమినిసబహుమానమువాహ ॥ ౨౦ ॥ భగవానపిను
న నాయథావదుషకల్పితాపచితిఃప్రియవ్రతనారదయోరవిషనునుభిషమిక్షమాణయోరాత్మనస్స
మవస్థానసువాక్తానసక్షయమవ్యవహృతంప్రవతాయన్నగమత్ ॥ ౨౧ ॥ మనురపివరేణేతంప్రతినం
ధితనుమోరథఃసురషేవరానుమతేనాత్మజమఖిలధరానుండలస్థిగుప్తయేవస్థాప్యస్వయమతివి
షమఃషయవిషజలాశయాశాయాడపరరామ ॥ ౨౨ ॥ ఇతిహవావనజగతపతిరాత్మేచ్ఛయాధినివేశి
తకమాధికారోఖిలజగద్వంధధ్వంసపరానుభావస్యభగవత ఆదిపురుషస్యాంఘ్రియుగలానవరత

త్వంతుఅజ్ఞనాభస్యాంఘ్రి సరోజకలాశపివదుగంతదాత్రతః-అతపివనిజితమట్టపత్నశ్చ-తథాపి పురుషేణఈశ్వరణాదిదిష్టాద
త్తాభోగాతావద్భుంక్త్యసశ్చాద్విముక్తసంకస్య-ప్రకృతింస్వరూపంభజన్తస్వఆత్మనిష్ఠ భవేత్త్యభావః ॥ ౧౯ ॥ ఇతితి-ఆత్మనస్తతో
లఘుతయాఅబ్బితయా-తచ్ఛాసనమంగీచకారయద్యా-ఆత్మనోయదనుశాసంతత అలఘుతయా గౌరవేణపాథం తథాసమభిక్షతోకరి
ష్యామిత్యవసతకంధరస్సజగ్రాహ ॥ ౨౦ ॥ భగవానతి ॥ మనునాసంతుప్తైరణిపకల్పితాభూతాయస్య-ప్రియవ్రతస్యయోగభంశాన్నా
రదస్యచక్షిప్యనాశ్చాత్మ టి అమిక్షణంసంభవతి తత్తునాస్తీత్యాహ ॥ అవిషమంయథాభవతితథాతయోరభిసమిక్షమాణయోస్సతోః-
ఆత్మనస్సమ్యగవస్థానం అవాక్తానసంవాక్తానసమోరవిషయంక్షయంనివాసం-పాతాంతర అవాక్వాచామగోచరం-కథంచిన్తనసః
సంక్షయంవిషయంతతఃఅవ్యవహృతం-వ్యవహారశూన్యంబ్రహ్మఅనివృతంప్రవర్తయన్వ్యవహారాద్విషణ్ణస్సవ్యవహారాతీతంస్వ
రూపంచింతయన్అంతహితభిత్త్యభావః ॥ ౨౧ ॥ మనురతి-పుత్రమభిషిచ్యవసం యాస్యామిత్యేవంయోమనోరథః-సః పరేణబ్రహ్మజ్ఞే
వప్రతినంధితః సంపాదితోయస్యసః-నారదస్యానుమతేనరాజ్యేస్థాపయిత్వాఅతివిషమః కుస్తరోయోవిషయవిషజలాశయఃగృహంతస్యా
శాచిక్ ప్రవృత్తివాసనాభోగచ్ఛవా-తస్యాఉపరతోభూత్ ॥ ౨౨ ॥ యత్ప్రేష్టంగృహకథమరమతేతితత్ప్రేక్షముత్తరముపసంహరతి-భా
తీతి-ఇతిహవావ ఇత్యమేవహి-అధినివేశితః ప్రాపితఃకర్తాధికారోయస్య-అఖిలస్యజగతోబంధధ్వంససపరః అనుభావోయస్యతస్య-య
దంఘ్రియుగ శంతస్యఅనవరతధ్యానం-తదనుభావేనపరిరంధితకషాయఃకర్ణదాగాదిషుః ఆశయాస్య-అతః అనదాతః శుద్ధోపిషు

3౯౪ శ్రీమద్భాగవతే - నవ్యాఖ్యానే - పంచమ స్కంధే - ప్రథమోధ్యాయః :

మతాంబ్రహ్మదీనాంబ్రహ్మపాలనసమావధానః || ౨౩ || అథైతి - ఉత్తరవిస్తయేహాత్మిప్రసిద్ధావావేతినిశ్చయే - ఆత్మనాసమానైశ్చ
 లాదిభిఃఉదారాణామహతఃదశపుత్రాణామయామాస|| ౨౪ || తానాహ-ఆగ్నిధైతి-అగ్నినాంనామానియేషాంతేఅగ్నినామానః|| ౨౫ ||
 పితౄషామితి - అథా భావాద్భూతాదారభ్య|| ౨౬ || తస్మిన్నితి - తస్మిన్పారమహంస్యాశ్రమశ్రమచ్యరణరవిందయోగవరతస్సరజేనా
 విగళితఃఅఖండితః యః పరమోభక్తియోగఃతస్యామహావేనవిశోధితాంతః కరణప్రతీతోయోభగవాత్తస్మాత్తనఃత్వంపదాభాగస్య
 తాదాత్మ్యంఅవిశేషణ- విశేషదేహద్యుపాధిః తదపోహసప్రాప్తుః|| ౨౭ || ౨౮ || ఏవమితి - ఉపశమాశ్రయేమసత్సుదశమోటిభిరేక
 ముమూదంతాదృశానివమాణాంపాదశాబుదానిజగతీంబుభుజిత్యన్యాయః- రాజ్ఞోధర్మపాలనవిషయభాగప్రభావైభావ్యం- త
 త్రఅనాయాసేనైవధర్మపాలనమాహ- అవ్యాహతాఃఅభిలాః పురుషకారాః పారుషాణిస్తాత్తేనసారణబలసంభృతౌపూర్ణాదో
 త్తాండౌతయోయుగళంతేనాపీడితఃఆకృష్టఃపూర్ణగుణః-తస్యఃస్థితితంటంకారః తేనైవయుద్ధంవినావిరమితానిరహఃధర్మప్రతిప

ధ్యానానుభావేనపరిరంధితకషాయాశయోవదాతోభిమానవధానో మహతాంమహీతలమనుశ
 శాస || ౨౩ || అథసదుహితరంప్రజాపతేవిశ్వకమణఉపయేమేబహిన్స్వతీంనామ- త
 స్యాముహవావాన్తజానాత్మనస్సమానగుణలీలకర్తృరూపవీర్యోదారాదశసంభావయాంబభూవ -
 కన్యాంచయవీయసీమూజస్వతీంనాను || ౨౪ || ఆగ్నిధైర్మజిహ్వయజ్ఞబాహుమహావీరహిరణ్య
 రేతోఘృతపృష్ఠసవనమేధాతిథివీతిహేమాత్రకవయితీసర్వపవాగ్నినామానః || ౨౫ || ఏతేషాంకవిర్త
 హావీరస్సవనతీత్రయఅసన్నాధ్వరేతసస్తతత్తవిద్యాయామభాభావాదారభ్యకృతపరిచయాః
 పారమహంస్యమేవాశ్రమమభజన్|| ౨౬ || తస్మిన్నహవాహో ఉపశమశీలాఃపరమమయఃసకలజీవని
 కాంనానాసస్యభగవతోవాసుదేవస్యభవభీతానాంశరణభూతస్యశ్రీమచ్ఛరణావిందావిరతస్తరణా
 విగళితపరమభక్తియోగానుభావేనపరిభావితాంతమృదయాధిగతేభగవతీసర్వసాంభూతానామా
 త్మభూతేప్రత్యగాన్తస్యేవాన్తతాదాత్మ్యమవిశేషణసమీయః|| ౨౭ || అన్యస్యామపిజాయాయాం
 త్రయఃపుత్రాఃఆసన్ఉత్తమస్తామసోరైవతత్తీతిమన్వంతరాధిపతయః|| ౨౮ || ఏవముపశమాయసే
 ముస్వతనయేష్యభగవేషతిజగతీమబుదాన్యేకాదశపరివత్సరాణానువ్యాహతాఖిలపురుషకార
 పారసంభృతదోదండయుగళాపీడితకోదండనాత్వీగుణస్తనితవిరమితధమన్ప్రతిష్ఠోబహిష్క
 త్యాశ్చనుదినమేధమానప్రమోదప్రప్రవణయావణ్యవీడాప్రముషితహాపావలోకరుచిరత్వే
 తాదిభిఃపరాభూయమానవివేకోనవబుధ్యమానత్వనమహామనాబుభుజే|| ౨౯ || యావదవభాసయతిసు
 రగిరిమనుపరిక్రామణభగవానాదిత్యోవమథాతలనుధేనైవప్రతపత్యధేనాచ్ఛాదయతి- తథా
 హిభగవదుపాసనోపవిత్రాతిపురుషప్రభావస్తనుభినందన్సనుజవేనరథేనజ్యోతిమయేనరజనీమపి
 దినంకరిష్యామీతినప్రకృత్వస్తరణినుమవర్యక్రామద్వితీయత్వపతంగః || ౩౦ ||
 యేవా ఉహగద్రథచరణనెమిక్యతపరిమాతాస్తే సప్తసింధవ ఆసన్ - యతఏవ కృతాస్సప్తభువో
 ద్వీపాఃజంబూష్టుశల్మలికుశక్రాంచశాకపుష్కరసంజ్ఞాః || ౩౧ || తేషాం పరిమాణం పూర్వ
 స్వాదుత్తరోత్తరోయథా సంఖ్యంద్విగుణేనబహిఃసమంతరఉవక్లప్తాః || ౩౨ || త్వరోదేతురసోద

యేయేన-భోగాతిశయమాహ-బహిష్కత్యాఃస్వభార్యాః-అనుదినమేధమానైః ప్రమోదాదిభిఃపరాభూయమానవివేకభవలతఏవవి
 క్షయాశక్త్యాఆత్మానమనవబుధ్యమానత్వబుభుజే-తత్రప్రమోదఃపరిదృష్టహృషః-తతప్రసరణంఅభ్యుత్థానాదిలీలా-తతోయాపి
 ర్ణ్యంయోపిత్వభావకృతశృంగారానుభావప్రకాశసం-తతోవ్రీడయాప్రముషితాస్సంకోచితాఃహాసలోకాః తతోరుచిరత్వేకావ
 యఃపరిహాసకవాక్యానితైః || ౨౯ || ప్రభావాతిశయమాహ-యావదితి-యావద్వసుథాతలం లోకాలోకపర్యంతమవభాసయతి-మెరు
 ఘ్రవంప్రదక్షిణీకుర్వతాదిత్యస్తస్మిన్ధేనైవోపలక్షితం-ప్రతపతిప్రకాశయతి-అథేనాచ్ఛాదయతితమసాఅప్రహేతి-తథాద్వితీయః
 పతంగస్సూర్యభవపర్యక్రామన్తేజవసంభావితంయతోభగవదుపాసనోపచితఃఅతిపురుషఃపురుషానతిక్రాంతఃప్రభావోయస్య|| ౩౦ ||
 యేవాత్మి- నైఉహాత్మిప్రసిద్ధాతస్యరథచక్రాప్రకృతాః పరిమాణాః గతాఃయతః యైరవకృతాః || ౩౧ || తేషామితి - తేషాం ప
 రిమాణం కృణ్యతిశేషః- పూర్వస్యయద్విస్తారమానంఉత్తరస్తతోద్విగుణేనవిస్తారమానైవైవంసింధుభ్యోబహిస్సమంతరః ఉవక్లప్తాః-త
 తితా || ౩౨ || యథాయథాస్థింధుభ్యోబహిరేకకోద్విపాః-పిపంద్విపానాగుపిబహిస్సింధవత్త్యాహ-త్వరోదేతి-దధికుంభఃకుభితండ

భి - వితేనప్రజలభయః సప్రదీప్తపానాం పరిహరణం అభ్యంతరతై స్సంవెష్టితామేదీపాః తై స్సమానాః విస్తారతో బహు రంతః పృథక్ పృథక్ అసంక్తిరంతయా || 33 || 34 || అహోరత్యంతం రాజ్యస్సామన్యమితి పరీక్షి దభిప్రాయజ్ఞాభగవాన్ బాదరాయణీరామా నై పమితి - జితాష్టదుశాః ఇంద్రియాణిషడూర్తయో వామై సై హం - వివంవిధః పురుషకార ఇతి సమీత్రం - నా సంతాపితం - విచారవిగతః అగత్యజాపి - యస్య ఉరుక్రమస్య నామ - సకృదుచ్చారయేద్యః సః - అధునా తత్తు ఇమే వబంధం సంసారం - తత్త్వమితి పాతే ప్యయమేవాథాః పాతాంత రతత్త్వంచందాలత్వం - జహవిశుద్ధో భవతీత్యథాః || 35 || తస్య పరాక్రమము పసంహరణి వృత్తిక్రమమాహ - సభితి - దేవపీఠచర ఇయోరనుశయనమను సేవా ఉపసత్తితదనుపతితో యోగుణవిసగః - రాజ్యాదిప్రపంచః - తత్సంసారేణ ఆత్మనిమనసి నివేదోయస్య - మయా అసాధ్యమస్థితం - యత్తతః - అభినివేశితః - తత్తతః - అలమలం - విషయైవి నోదమృగం మకటం || 36 || పరదేవతేతి || పరదేవ తాయః శ్రీహరః - ప్రసాదేన అభిగతః ప్రాప్తోయః - ఆత్మప్రత్యవమశః వివేకః - తేన నారదస్య పదవీం - తదుపదిష్టమాగమేవ - పున రనుసారత్యన్వయః - కింకృత్వా - అనుగతేభ్యః పుత్రేభ్యః - ఇమాంపుధీం విభజ్య - భక్తోభాగో యస్యాంతాం - సమహిషీం మహావిభూతిం

మరోదఘృతోదక్షీరోదదధిమంధోదశుద్ధోదాస్సప్రజలభయః - సప్రదీప్తపరిహరణం అభ్యంతరదీప్తససమా నాపకైకస్య యథానుపూర్వం సప్రసవే బహిర్దీప్తా సేషు పృథక్ పృథక్ పరిత ఉపకల్పితాః - తేషు జం బాద్విషు బహిష్కృతీ పరిరనువృత్తా నాన్తజానాగ్ని శ్రేష్ఠజిహ్వాయజ్ఞబాహుహిరణ్యరేతోఘృతప్య వ్లమేథాతిథివీతి హూత్ర సంజ్ఞాయథా సంఖ్యా నైకైకస్త్రి నైకమేకమేవాధిపతిం విదధే || 33 || మ హితరం చోజాస్వతీం నామోశన సేప్రాయచ్ఛత్ - యస్యామాసీ దేవయానీ నానుకావ్యసుతా || 34 || శ్లో || నై వంవిధః పురుషకార ఉరుక్రమస్య పుంసాంతదంఘ్రిరజసాజితవద్గుణానామ్ | చిత్త్రం విచారవిగ తస్సకృదాదధీతయన్నానుభేయమథునా సజహాతి బంధమ్ || 35 || స ఎ వ మ పరిమిత బలపరాక్రమవ కదాతు దేవపీఠచరణానుశయనానుపతితగుణవిసగః సంసారేణ ఆత్మనివృత్తమివాత్మానం మన్యమాన ఆత్మనివేద ఇదమాహో హూ అసాధ్యమస్థితం యదభినివేశితో హమింద్రియై రవిద్యా విరచితవిష మవిషయాంధకూపే - తదలమలమముష్యావనితాయావి నోదమృగం మాంధిగితి గహాయాంచకార 36 || పరదేవతాప్రసాదాభిగతాత్మప్రత్యవమశః సేనానువృత్తేభ్యః పుత్రేభ్యః ఇమాంయథాదా యంవిభజ్య భుక్తభోగాంచమహిషీం మృతకమివ సమహావిభాజిమవహాయస్వయం నిహితనిర్వేదోహృ దిగృహీతరుచిరహారివిహారానుభావోభగవతో నారదస్య పదవీం పునరేవానుససార || 37 || తస్య హవా ఎతేశ్లోకాః || 38 || శ్లో || ప్రయత్ర తక్మతంకమణోమకుర్యాన్ని నెశ్వరమ్ | యో నెమిని మైరకరోచ్ఛా యాఘ్నుః సప్తవారిధీ || 39 || భూసంస్థానంకృతం యేన సరిద్ధిరీవ వాదిభిః | సీమాచక్షూతనివృత్తై స్త ద్వీపేద్వీపేవిభాగశః || 40 || భౌమందివ్యం మానుషంచమహత్త్వం యోగకమణజమ్ | యశ్చ త్రైనిర యాపన్యం పురుషానుజనస్త్రియః || 41 || * * * * * ఇతీశ్రమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - ప్రథమోధ్యాయః : * * * * * శ్రీగుకః || ఏవం పితరీనన్నివృత్తతదనుశాసనై నువతమాన ఆగ్నిధ్రోజంబూద్వీపాకసః ప్రజాబౌరస వద్ధర్తా వెక్షమాణః పర్యగోపాయత్ || 42 || సచకదాచిత్పితృలోకకామః - సురవరవనితాశ్రీదాచల

ప్రాజ్యసంపత్సహితాం మృతకశరీరమివ పరిత్యజ్య - తత్ర హేతుః - హృదినిహితో నిర్వేదోయేన - హృదిత్యస్య ఉత్తరత్రాప్యన్వయః హృదిగృహీతః చింతితః రుచిరః హరవిహారః తేనానుభావః త్యాగసామన్యం యస్య || 32 || తస్యేతి || తస్య మహిమోపనిబంధనశ్లోకాః - పూ ర్వసిద్ధాః కథ్యంతే యథా || శ్రు || తదప్యేషశ్లోకో భవతీతి || 33 || త్రియత్ర తేతి || కోనామకుర్యాచ్ఛాయాఘ్నుః తమోనిరస్య || 34 || భూ సంస్థానమితి || భూసంస్థానం ద్వీపై ర్యేనకృతం - సరిద్ధిరీవ నాదిభిస్సీమాచయేనకృతా - భూతానాం నివృత్తై స్సుఖాయ అవినాదాయ || 40 || భౌమమితి || భౌమం హతాశజం - దివ్యం స్వగజం - మానుషం మత్యలోకజం - మహత్త్వం వై భవం - యోనిరయతుల్యం మనె - పురుషా నుజనాః విష్ణుభక్తాః - తపితప్రియా యస్యేతి || 41 || ఇతి భావాథాదీపికాయాం - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * * శ్లో || ద్వితీయే ప్రోక్తమాగ్నిధ్రుచరిత్రం సై గసమృతమ్ | శత్నాం హి పూర్వచిత్త్యాం యోనాభిముఖ్యానజీజనత్ || అస్మిన్ వంశే శ్రుసి ధోయమాగ్నిధ్రుః సై గపుంగవః | విహసన్మితస్యేదం చరితం మునిరబ్రవీత్ || 42 || పమితి || జంబూద్వీపమోకోయాసాంతాః ప్రజాః త

త్రవత్పాలయామాస - భర్తావేక్షమాణః భర్తృమవేక్షమాణత్వభావః ॥ ౧ ॥ సత్తి ॥ పితౄలోకకామః పుత్రకామః - సురపరాజాంపనితా
స్తాసాంఆశ్రీదాచలః మందరః - తస్య ద్రోణ్యాం ఆహృతానిపరిచర్యోపకరణానిపుష్పదీనియేన ॥ ౨ ॥ తదితి ॥ తదుపలభ్యజ్ఞాత్వా - బ్రహ్మ
అభియాసయామాస సంభోగాభాం ప్రస్థాపయామాస ॥ ౩ ॥ సేతి - సాచతదాశ్రమోపవనముపబధ్నామత్వస్వయః - రమణీయత్వమేవా
హ - వివిధాశ్చనిబిదాశ్చయేవిటపిసః తేషాంవిటపాః తేషాంస్థిస్తుః - నికటపురటలతాః సన్నికృష్టస్వణవల్లభః - తాస్వరూధాః - స్థలవి
హంగాః మయూరాదయః - తేషాంవిధునైః - ప్రోచ్యమానాభిః శ్రుతిభిరుచ్ఛర్యమాణైః షడ్భాదిభిః స్వరైః - ప్రతిబోధ్యమానాయేసలి
లకుక్కుటాదయః తైర్విచిత్రంయథాతథా - ఉపమాజితానాదితాః - అమలాజలాశయాః - తేషుకమలాసితేషామాకరముపవస ॥ ౪ ॥ త
స్యాదితి ॥ సులలితగమనయోపదవిన్యాసాః తైర్గతావీలాసాయస్యాః - చకారస్తస్యాశ్చేత్యేకవాక్యత్వాయ - ఘుః ఘుః జితేఽన్వయంకుర్వతోరు
చిరస్యచరణభరణస్యస్వసంతమిలితనయనై - వివసశిషముకుతేతయోర్యగళం - ఈషద్వికచయ్యకింబుద్ధీన్యవ్యచష్టదదశ ॥ ౫ ॥ తా
మితి ॥ తామేవదేవీంమకరధ్వజస్యవశముపసీతస్సృజడవదితిహవక్యమాణాదశశ్లోకిమువాచ - బాద్యామకరణంచవైద్యైస్స - తస్య
శీకరణాభాం - దివిజానాందేవానాం మనుజానాంధయానిమనాంసిసయనానిచ - తేషామాప్లవదుష్టుః గత్యాదిభిన్యౄణాంమనసికామ

ద్రోణ్యాం - భగవంతంవిశ్వసృజాంవతిమాహృతవరిచర్యోపకరణాంతైకాగ్రణతపసారాధయాం
బభూవ ॥ ౨ ॥ తదుపలభ్యభగవానానిపురుషః - సదసిగాయంతీంపూర్వచిత్తిం నామాప్సరసమభియా
పయామాస ॥ ౩ ॥ సాచతదాశ్రమోపవనముతిరమణీయం - వివిధనిబిడవిటపివిటపాశ్లేష్టనికటపురట
లతాయాథస్థలవిహంగమవిధునప్రోచ్యమానశ్రుతిభిః ప్రతిబోధ్యమానసలిలకుక్కుటకారండవబకకల
హంసానిభిర్విచిత్రముపమాజితామలాజలాశయకమలాకరముపబధ్నామ ॥ ౪ ॥ తస్యాస్సులలితగమ
నపదవిన్యాసగతవిలాసాయాశ్చానుపదంఘుణఘుణాయమానరుచిరచరణాభరణస్వనముపాకణ్యౄ
నరదేవమూరః - సమాధియోగేనామిలితనయననళినముకుతయుగళమీషద్వికచయ్యవ్యాచష్ట ॥
౫ ॥ తామేవావిదూరేమధుః కగీమివసుమనసఉపజిఘ్రంతీం - దివిజమనుజమసోనయనాప్లవదుష్టు
గతావిహారవినయావలాకైస్సుస్వరాక్షరావయవైర్మనసిన్యౄణాంకుసుమాయుధస్యవిదధతీంపివ
రమ్ ॥ ౬ ॥ నిజముఖవిగళితామృతాసవసహసభాషణామోదమదాంధమధుకరనికరోపరోధద్రుత
పదన్యాసవల్లస్పందనస్తనకబరభారరశనాందేవీం - తదవలోకనైనవివృతావసరస్యభగవతోమకర
ధ్వజస్యవశముపసీతోజడవదితిహోవాచ ॥ ౭ ॥ శ్లో ॥ కాత్వంచీషాసిచకింమునివర్యశ్చైతేమాయా
సికాపిభగవత్పరదేవతాయాః ॥ విద్యేవిభషిధనుషీసుహృదాన్తసోధేకించాన్మృగాన్మృగయ
సేవిసేప్రమత్తా ॥ ౮ ॥ బాణావిమాభగవతశ్చతవత్రపత్రాకాంతావపుంఖరుచిరావతిత్కదం
తా ॥ కస్త్యేయాయుంతుసేవనైవిహరన్మవిద్యః తేమాయసోజడధియాంతివవిక్రమోస్తు ॥ ౯ ॥ శి
ష్యాభిమేభగవతఃపరితఃపతంతిగాయంతీసామసరహస్యమజప్రమాశ ॥ యుష్మచ్ఛిఖావిలులితాస్సు

స్వతివరః ప్రవేశద్వారంవిదధతీం - గతిశ్చవిహరశ్చశ్రీదావినయయక్తివలోకశ్చ - సుస్వరాణ్యక్షరాణిచలవయవాశ్చనైత్రాదయస్తే ॥
౬ ॥ నిజేతి ॥ నిజముఖాద్విగళితం - అమృతమివస్వాదులవభవమాదకంయత్పహసంభాషణంతస్త్విన్నామోదోనిశ్వాసగంధః - తేనమదాం
ధాఃయమధుకరనికరాః శైరుపరోధావరణంతేన - భయాద్దుతఃశీఘ్రః - యఃపదవిన్యాసఃతేనవల్లస్పందనంకించీచ్ఛసం - స్తనయోః -
కబరభార - రశనాయాంప - యస్యాస్త్రం - తస్యాఅవలోకనైనవివృతావసరస్యదత్తావకాశస్య ॥ ౭ ॥ కాత్వమితి ॥ కాత్వంచీ
ష్టికించీషాసి - మునివర్యత్యాదిపుంస్తేవసంబోధనాని బాద్యామకారాభాంనూనం భగవతఃపరదేవతాభూతస్యమాయాసి శ్రు
వావాల్యైహ - హసుహృత్సభ - విద్యేనిగుణైభనుషీవిభషికిమాత్తనోధే - తవైతాభ్యాంకింకర్యమస్తి - కింవాప్రమత్తాఅజ
తేంద్రియాన్మృగతుల్యాన్అస్తదాదీన్మృగయసేతాన్వశీకతుణధనుషీభారయసీత్వభావః ॥ ౮ ॥ కటాక్షేవాల్యైహ - బాణావితి - బా
ణావిమాభగవతశ్చతవత్రపత్రాకాంతావపుంఖరుచిరావతిత్కదం
తా ॥ కస్త్యేయాయుంతుసేవనైవిహరన్మవిద్యః తేమాయసోజడధియాంతివవిక్రమోస్తు ॥ ౯ ॥ శి
ష్యాభిమేభగవతఃపరితఃపతంతిగాయంతీసామసరహస్యమజప్రమాశ ॥ యుష్మచ్ఛిఖావిలులితాస్సు

జంతీత్యథాః - శుద్ధత్వేనోపమావేశశాఖాభివేతి || ౧౦ || నూపురస్వనమాకణ్యాహ - వాచమితి - తుభ్యంతవ - చరణపంకజయోమానూపుర
ణాః - తిత్తిరీణాంతరగతరత్నానాం - పరంతేవలం - వాచంశృణుమః - కథంభూతాంతరూపాంతదృష్టవక్తృకాం - ముఖరీంతిప్ర
కటితాంచ - పరిధానవస్త్రం నితంబకాంతిత్వేనప్రకల్ప్యాహ - కదంబస్యరుచిర్దీప్తిః - అంకవిటంకస్యబింబే - నితంబస్యసుందరమం
డలె - క్వలభా - పాతాంతరే - అంగెతిసంబోధనం - మెఖలామాలయ్యేహ - యన్యమలాతపరిధివత్తాతే - వస్త్రం నితంబకాంతిత్వేనప్రక
ల్ప్య - వస్త్రమదృష్టైవవపుచ్ఛతి - క్వచలెవల్లలమితి || ౧౧ || స్తనానాలయ్యేహ || కిమితి - శృంగయోః స్తనయోః కింసంభృతం - కింపూ
ణామస్తీమసోహరంకించదస్తీత్యేతావత్తుజానామి - యతోమధ్యేకృశోపి - కృశేణవహసి - యత్రచమెదృశిఃదృష్టిః - త్రితాసంలగ్నా -
అన్యథాభిదండ్యయంసంఘటతెతిభావః - స్తనగతంకుంకుమమాలయ్యేహ - పంకెరుణః - ఆత్మస్తవవిషాదేస్తనై - ఈదృక్అత్యపూర్వః - కు
త్యత్యతప్రహ - యేనపంకేన - ఆశ్రమంమెగంధాయమాసంకరోషి || ౧౨ || లోకమితి || లోకంస్థానం - యత్రత్యోజనః - ఇత్థమపూర్వావయవే -
ఉరసాబిభర్తే - మనఉన్నయనాబిభర్తే - పాతాంతరే - ఇత్థంభూతాక్షణాత్పతీయా - వస్త్రేచబహ్వద్భుతంబిభర్తే - కింతదాహసరసః
మధురాలాపః - రాసఃవిలాసః - తాభ్యాంసహితా - సుధాఅధరామృతం - ఆదిశబ్దాత్స్థితసమాది || ౧౩ || కేతి || కావాతజలోకే ఆత్మనఃదేహ
స్య - పృత్తిఃఆహరః - అంగహాసభే - అదనాచ్ఛర్యణాత్ - హవిరితత్పంచంధిగంధః - వతిఆగచ్ఛతీతి - తాంబూలాభిప్రాయం - అదనాచ్ఛ
హరంగభాతీతిపాతే - మమతావద్భోజనార్చహిభూతేవప్రతిభాతీత్యథాః - యతస్తస్వంశ్రీవిష్ణోఃకలాసి - విష్ణుశ్చనాశ్చతి || శ్రు || అన

మనోభివృష్టిఃసర్వభజంత్యపిగణాభవవేదశాఖాః || ౧౦ || వాచంపరంచరణపంకజతిత్తిరీణాంబ్ర
హ్మన్నరూపముఖరీంశృణువానుతుభ్యమ్ | లభ్యాకదంబరుచిరంకవిటంకబింబేయస్యామలాతపరిధిఃక్వచవ
ల్లలంతే || ౧౧ || కింసంభృతంరుచిరయోద్విజశృంగయోస్తైమధ్యేకృశోపహసియత్రదృశిశ్చితా
మే | పంకోరుణస్సరభిరాత్మవిషాదఈదృగ్యేనాశ్రమంసుభగమేసురభీకరోషి || ౧౨ || లోకంప్రదశే
యసుహృత్తనుతావకంమేయత్రత్యిత్థమురసావయవావపూర్వో | అన్యద్విధస్యనునఉన్నయనాబిభ
ర్తేబహ్వద్భుతంసరసరాససుధాదివక్త్రే || ౧౩ || కావాత్మవృత్తిరదనాద్ధవిరంగవాతివిష్ణోఃకలాస్యనిమి
షోన్మకరౌచకణౌ | ఉద్విగ్నమీనయుగళంద్విజపజ్జిశోచిరాసన్నభృంగనికరంసరవన్ముఖంతే || ౧౪ ||
యాసౌత్వయాకరసరోజహతఃపతంగోదిక్షుభ్రమౌభ్రమతపజయతేక్షిణీమే | ముక్తంనతేన్ద్రసివక్ర
జటావరూధంకస్తోనిలోహరతిలంపటపషణీవీమ్ || ౧౫ || రూపంతపోధనతపశ్చరలాంతపోఘ్నంహ్యోత
న్నకేనతపసాభవతోపలభ్యమ్ | చతుఃతపోహాసిమయాసహమిత్రమహ్యంకింవాప్రసీదతిసవైభవ
భావసోమే || ౧౬ || నత్యాంత్యజామిదయితంద్విజదేవదత్తంయస్త్రికామనోదృగపిసోనవియాతి
లగ్నమ్ | మాంచారుశృంగ్యహాసినేతుమనువ్రతంతేచిత్తంయతఃప్రణిసరంతుశివాస్సచివ్యః || ౧౭ ||
శ్రీశుకః || ౧ || ఇతిలలనానునయాతివిశారదోగ్రామ్యవైదగ్యపరిభాషయాతాంవిబుధవధూమధ్రువ

శ్చన్నోఽభిచాకశీతిశ్రుతేః - విష్ణోఃకలాసీత్యత్రహేతుః - తవచకణౌశ్రీవిష్ణోరివానిమిషోన్మకరా - అనిమిషానిద్రా రహితత్వేన - అ
లుప్తదృష్టిత్వేన - రత్ననైత్రత్వేననిమేషశూన్యపుల్లసంతో - మకరాతదాకారేకుండలయయాస్తా - కించతవముఖంసరవత్ శరత్పరశవ -
అత్రాదంతత్వమాషాంతదేవాహ - ఉద్విగ్నంచంశలం - మిసయుగళమివనైత్రద్వయంయస్త్రిక - ద్విజాఃదంతాః - తెషాంపజ్జ్యోశ్శ్చ
చిశ్శోభాయస్త్రిక - నరసితు - ద్విజాఃహంసాః - ఆసన్నోభృంగనికరవివకేస్తోమః - పరిమళలుబ్ధభృంగస్తోమోవాయస్త్రిక || ౧౪ || యద
తి || పతంగఃకంతుకః - భ్రమతేఃభ్రమచ్ఛిత్తస్యమే - అక్షిణీవిజయతేచంచలతాంసయతి - వక్త్రకేశసమూహంముక్తబంధనం - నస్తరసిన
సంభావయసికిం - కష్టఃధూతఃఅనిలః - నీవీంహరతి - ఏతచ్ఛస్తరసికిం || ౧౫ || రూపమితి || ఉపలబ్ధంప్రాప్తం - మహ్యంమమ - హమి
త్రమయాసహ - తపశ్చతుఃమహాసి - కించసవైభవభావనఃసంసృతివిస్తరకఃబ్రహ్మ - మేప్రసీదతి - త్వాంభార్యాంకల్పయతీత్యథాః ||
౧౬ || నేతి - ద్విజదేవేనబ్రహ్మణా - దత్తంశృజ్యసశ్చలగ్నంసత్ - నాపయాతిహచారుశృంగి - యతస్తేచిత్తం - తతోమాంత్యదధీనంనెతుమ
హాసి - సచివ్యస్తవసభ్యోపి - శివాఃఅనుకూలాస్సత్యఃమాంప్రతి - అనుసరంతుఅనువతంతాం - యద్వాషితావత్పర్యంతం - మేయాస్స
చివ్యఃసఖ్యః - శివాఃఘోరవాః - తాఃప్రతిసరంతునిర్యాంతు - యద్వాషనవాసేసహచర్యోహరిఃశివాఃప్రతిసరంతుప్రదక్షిణంచ్ఛం
తు - సరణ్యితిపాతే సరంతీతి సరణ్యోరాత్రయఃశివాఃమంగళరూపాః సరంతుగచ్ఛంతు || ౧౭ || ఇతి || గ్రామ్యమవైదగ్యంయస్యాః -
సభాజయమాస - సమ్ముభీచకారేత్యథాః || ౧౮ || సేతి || బుద్ధ్యాదీనాంద్వంద్వైక్యం - పరాక్షిప్తమాసక్తంమనః యస్యాః భామ

యంస్తోమంశక్తాభిప్రాయః సమాసమభిప్రాయతావదేవాస్తా కంసద్భిరుపలీతం శిక్షితంత్వద్ద్రాపస్యదుర్విజ్ఞేయత్వాత్తదేవామః - కో
హాతీతి ప్రకృతిగుణానాంవ్యతికరః ప్రపంచఃతస్మిన్నైవమతిర్యస్యతేవనీశః ప్రకృతిపురుషయోఃపరస్యతేవవేశ్వరస్య - అవా
క్తనాభిఃత్వామస్మృశంతీభిఃప్రపంచాంతగతాభిః - నామచరూపంచ - ఆకృతిశ్చకారః - తాభిఃతపస్వరూపనిరూపణంకతుకంకో
నామపుమాఅహాతి || ౮ || సహ్యాతావన్నాత్రమేవాహాతీనాధికమిత్యామః || సకలైతి || సకలజీవనికాయస్యవృజినంనిరస్యంతీతిత
థా - శివతమాః ప్రవరాశ్చయేగుణగణాః - తెషామేకదేశస్తస్య - కథనాద్యతేవినా - అధికంనాహాతి || ౯ || వాక్తనసోరగోచరోపిత్వంభ
క్తానాంసుఖరాధ్యవితేత్యామః - పరిజనైతి || హాపరమపరిజనైరనురాగేణ - విరచితాయేశబలసంశబ్దస్తవాఃగద్గదాక్షరస్తుతయః - సలి
లంచ - సితకిసలయాశ్చశుద్ధపల్లవాః - శిలైతిపాతే - శిలంకుశాదిమంజరీ - వివమాదిభిస్సంభృతయాసంపాదితయా - పూజయాకిలపరి
తుష్యసి || ౧౦ || అథైతి || అథైతిప్రకారాంతరే - అన్యథాతుఅనయాభిజ్యాయాగేనాపి - ఉరుభారభరయాఅనైకాంగసమృద్ధయాపి - భవత
స్సముచితంఅపేక్షితం - ప్రయోజనంనైవపశ్యామః || ౧౧ || ఆత్మనైతి || ఆత్మహతుఃఆత్మనస్సత్వవివ - అనునవసంసర్వదా - అంజసాసా
యే - అవ్యతిరేకేణసమన్వయేన - బోధాయమానాః అతిశయేనభవంతః - యే అశేషాఃపురుషార్థాః - తేస్వరూపేయస్య - పరమానంద

తిగనీశఃకుశ్వరపరస్యప్రకృతిపురుషయోరవాక్తనాభినామరూపాకృతిభిస్సర్వరూపనిరూపణమ్ || ౮ ||
సకలజీవనికాయవృజిననిరసనశివతమప్రవరగుణగణైకదేశకథనాద్యతే || ౯ || పరిజనానురాగవిరచిత
శబలసంశబ్దస్తవసలిలసితకిసలయతులసీదూర్వాంకురైరపిసంభృతయాసపర్యయాకిలపరమపరితుష్య
సి || ౧౦ || అథానయాపినభవతభిజ్యయోరుభారభరయా - సముచితమథామిహాపలభామహే || ౧౧ ||
ఆత్మనపవానుసవనమంజసావ్యతిరేకేణబోధాయమానాశేషపురుషార్థాస్వరూపస్య కింతునాధాశిష
అశాసానానామేతదభిసంరాధనమాత్రంభవితమహాతి || ౧౨ || తద్యథాబాలిశానాంస్వయమాత్మన
శ్రేయఃపరమవిమమంపరమపురుషప్రకషకరుణయాస్వమహిమానంచాపవగాభ్యముపకల్పయి
ష్యకస్వయంచనాపదితపవేతరవదిహాలాపలక్షితః || ౧౩ || అథహాయమేవవరోహ్యాహాత్తమయహిబ
హిషిరాజషేవవరదషభోభవాన్నిజపురుషేణక్షణవిషయఆసీత్ || ౧౪ || అసంగనిశితజ్ఞానా
నిలవిధూతాశేషమలానాం - భవత్స్వభావానామాత్మారామాణాం - మునీనామనవరతపరిగుణితగు
ణగణపరమమంగళాయనగుణగణకథనోసి || ౧౫ || అథకథంచిత్రలనక్షుతపతనజృంభణదురవస్థా
నాదిషు - వివశానాంనః - శ్రీమద్భాగవతారవిందస్తరణాయ - జ్వరమరణదశాయామపినకలకశ్మలనిరస
నాని - తవగుణకృతనామధేయాని - వచనగోచరాణిభవంతు || ౧౬ || కించాయం రాజషిరపత్యకా
మః - ప్రజాంచభవాద్యశీమాశాసానః - కుశ్వరమాశిషాంస్వగాపవగయోరసి భవంతముపధావ
తి - ప్రజాయామేవపురుషార్థప్రత్యయః - ధనమివాధనః ఫలీకరణమ్ || ౧౭ || కోవాగ్రహతేపరాజ
తయాపరాజితోమాయయానవసితపదవ్యానావృతమతివిషయవిషయానావృతప్రకృతిరనుపాసిత

స్య - నచైవంసత్వపియాగానధాక్యమిత్యామః - కింత్యైతి || సకామానామస్తాకమేవైతదుపయుజ్యతే - సతవేత్సథాః || ౧౮ || స్వోపయో
గమేవప్రదక్షయతి - తదితి - పరమేభ్యోపి - పరమపురుషప్రకషకయుక్తయాకరుణయా - ఉపకల్పయిష్యకసంపాదయిష్యక - చకారా
త్తామితంచ - నాపచితఃఅనపచితః - అపూజితవ - పూజానపేక్షత్వాత్ - స్వయమేవైవలీతఃదృష్టసి - ఇతరవత్సాపేక్షవత్ || ౧౯ || అ
థైతి || యద్యపివరాదాతుమావిధూతోసి - అథాపిహేఅహాత్తమ - రాజషేః - బహిష్యజే - నిజపురుషాంత్యధృక్తానామస్తా
కం - ఈక్షణవిషయోభవామహాషేః - యహియదా - ఆసీత్తదాఅయమేవవరస్సంజాతః || ౨౦ || దశానస్యదుర్భతామామః ||
అసంగైతి || అసంగేనవైరాగ్యే - నిశ్చింతయత్జానం - తదేవానిలఃతేనవిధూతాః అశేషమలాయేమాంతే - ఆతోభవతఇవస్వభావోయే
మాం - తానైవామః - ఆత్మారామాణాంపంచభూతానాంమునీనామపిపరమమంగళాయనగుణగణకథనమేవ - నతుదశానంయస్యత
స్తేతనవరతంపరిగుణితాఃఅభ్యస్తాఃగుణగణాఃస్యేతిసంబోధనం || ౨౧ || దశానైవైవకృతార్థాలపివరమేకంప్రాధాన్యంతే - అథ
తి - స్తరణాయవివశానాం - త్వంస్తతుకమశక్తానాంనః || ౨౨ || అన్యచ్చప్రాధాన్యమస్తీత్యామః - కించైతి - ఆశిషాంవిహితానాం -
స్వగాపవగయోరసి కుశ్వరంత్యాం - ఉపధావతి - ప్రజాయామేవపురుషార్థఇతిప్రత్యయాయస్య - అథనోయథాఫలీకరణంతు
మకణాదికమాశాసానః - ధనముపధావతి || ౨౩ || ఇదంచనాతిచిత్రమిత్యామః || కథితి - ఇహనంసారే - తేఅపరాజితయా - అనవసితపద

వ్యాఅలక్షితమాగయా - అపరాజితః - యోవైసకోపి - అతఃతయాఅనావృతమతిస్సకః - అతపివవిషయాపివవిషయః - తస్యరయాఃవెగాః -
తైరనావృతాప్రకృతిర్యస్యసకః - యద్యనుపాసితమహచ్ఛరణః - అతస్త్వన్తాయయా - మోహితస్త్వేవం - ఆశంసాఘటతఇత్యర్థః || ౧౪ ||
యదితి || అదభ్రకతః - హేబహుకార్యకారణాల్పీయసేకార్యా - త్వంయత్తస్మాదిహ - సమాహూతోసి - తత్రప్రజాయామథే
భీర్యమాంమదాంధానాం - తెహంనోయద్దేహహాశంలవజ్ఞానంతత్ - సర్వాత్మ - తవసామ్యేనహతునా - ప్రతివోధుంసోధుమహాసి ||
౧౫ || ఇతీతి || ఇతినిగదేనగద్యాత్కస్తోత్రేణవషణధరఃభారతవషణధిపతిఃనాభిః - తెనాభివాదితాయేముద్విజః - తైరభివందితాచరణా
యస్య || ౧౬ || అసులభత్వేహతుమాహ || అహేబాఇతి - మమాయమేవాభిరూపఃసదృశః - కైవల్యాత్అద్వితీయత్వాత్ - ద్విజైషుదేవాఇవ
బ్రాహ్మణాః - తెహంకులం || ౧౭ || తతఇతి || ఆగ్నిధీయేనాభిసంబంధినితేత్రే - మేరుదేవ్యామిత్యర్థః || ౧౮ || ఇతీతి || హేవిష్ణుదత్తతస్యా
వరోధాయనెఅంతఃపురమేరుదేవ్యాం - శుక్లయాశుద్ధసత్త్వమయ్యాతన్వా - అవతతార - తెహంధర్మ - నాతరశనానాందిగ్వాససాం - హ
షండివాప్యత్త్యర్థమాహ - శ్రమణానాంతపస్వినాం - ఋషీణాంజ్ఞానినాం - ఉధ్వమంధినాంవైష్ణికబ్రహ్మచారిణాం || ౧౯ ||
*** ఇతిభావాథాదీపికాయాం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || ***

మహచ్ఛరణః || ౧౪ || యదుహవావపునరదభ్రకతరిహసమాహూతస్తత్రాథధియాంమదాం
ధానాంనస్తన్యద్దేవహేళనందేవతదేవాహాసేసామ్యేనసర్వాత్మప్రతిసోధుమవిదుమామ్ || ౧౫ ||
ఇతినిగదేనాభిష్టాయమామోభగవాననిమిషషణ్భోవషణధరాభివాదితాభివందితచరణస్సదయమి
దమాహ || ౧౬ || శ్రీభగవాన్ || అహేబాతాహమృషయోభగవద్భిరవితథగీభిః - పరమసులభమభి
యాచితోయదముష్కాదాత్మజోమయాసదృశోభూయాదితి మమాహమేవాభిరూపఃకైవల్యాదథాపి
బ్రహ్మవాదోనమృషాభవితుమహాశిమమైవహిముఖంయద్ద్విజదేవకులమ్ || ౧౭ || తతఆగ్నిధీయే
తేత్రేఅంశకలయావతరిష్యామిఅత్మతుల్యమనుపలభమానః || ౧౮ || ఇతినిశామయంత్యామేరుదేవ్యాః -
పతిమభిధానూంతదధేభగవాన్బహిషేతస్మిన్ - ఏవంవిష్ణుదత్తభగవాన్ పరమషిభిఃప్రసాది
తోనాభిఃప్రియచికిషయాతదవరోధాయనెమేరుదేవ్యాంధర్మదశేయితుకామోవాతరశనా
నాంశ్రమణానామృషీణామూధ్వమంధినాంశుక్లయాతనువావతతార || ౧౯ || ***

*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - తృతీయాధ్యాయః ***
శ్రీశుకః || అథహతముత్పత్త్యైవాభివ్యజ్యమానభగవల్లక్షణం - సామ్యోపశమవైరాగ్యేశ్వర్యమహవి
భూతిభిరనుదినమేధమానానుభావం - ప్రకృతయఃప్రజాఃబ్రాహ్మణదేవతాశ్చావనీతలసమవనాయా
తితరాంజగృభః || ౧ || తస్యహవాఇత్థంవక్ష్యాణావరీయసాబృహహ్స్త్వేకనౌజసాబలెనశ్రియాయశసావీ
ర్యశౌర్యాభ్యాంచపితాఋషభఇతీదంనామచకార || ౨ || యస్యహింస్రఃస్పర్థమామోభగవాన్వ
షేనవవషణ - తదవధార్యభగవాన్మషభదేవోయోగేశ్వరః - ప్రహస్యాత్మయోగమాయయా
స్వవషణమజనాభంనామాభ్యవషణత్ || ౩ || నాభిస్తుయథాభిలషితంసుప్రజాస్తస్వనువరుధ్య - అతి
ప్రమోదభరవిహ్వలోగద్గదాక్షరయాగిరా - స్వైరగృహీతనరలోకధర్మం - భగవంతంపురాణపురు

ష్ణో || చతుర్థాదిమిభిఃప్రొక్తమృషభస్యహితంమహత్ | లోకాథాంయేనసత్తమనైష్ఠ్యర్థంచప్రదశితమ్ || చతుర్థే శతపుత్ర
స్యరాజ్యంతస్యోపవణ్యాతే | యస్యరాజ్యేజనస్సర్వస్సతోహమృతనిర్వృతః || అథేతి - అభివ్యజ్యమానాని - భగవల్లక్షణాని - పాదతి
లాదిమవబ్రాంకుశాదీనియస్య - సామ్యంసర్వభూతేషుసమత్వం - ఉపశమః అంతర్బాహ్యోంద్రియనియమః - వైరాగ్యంవిషయేష్వనాస
క్తిః - విశ్వరూపసర్వభూతనియంతృత్వం - మహావిభూతిస్సర్వసంపత్తిః - ఏతైస్సమ్యాదిభిస్సహవధమానప్రభావం - ప్రకృతయః అమా
త్యాదయః - ప్రజాఃజనాః - బ్రాహ్మణదేవతాశ్చ - గోవిలీవదేనాన్యాయేనబ్రాహ్మణదేవతాఇత్యుక్తం - అవనీతలరక్షణాయ - జగృభః అభి
కాంతుంతిస్త || ౧ || తస్యేతి - వక్ష్యాణాదేహాన - తస్యవిశేషణద్వయం - వరీయసాశ్రేష్ఠతమేన - బృహంతః శ్లోకాఃపద్యానికవీనాయ
స్మితేన - ఓజఃతేజః - వీర్యంప్రభావః - శౌర్యముత్సాహః - ఏతైగుణైరతిశ్రేష్ఠత్వాత్ - ఋషభఃశ్రేష్ఠ ఇతినామచకార || ౨ || య
స్యేతి || యస్యవషణమండల - అజనాభంనామస్వవషణం - భారతవషణస్యాజనాభమితిప్రాక్తనంనామ || ౩ || నాభిరితి - శోభనాప్రజా
సంతతిర్యస్య - తస్మాదసిత్తస్యభావః సుప్రజాస్తస్వ - అవరుధ్యప్రాప్య - స్వైరంభిచ్ఛయాగృహీతోనరలోకధర్మమునుమ్యకారోయే

సతం - ఆతపిషమాయయాస్వపుత్ర ఇతివిలసితామతిర్యస్య || ౪ || విదితేతి-ఆపారప్రకృతి-పారాప్రకృతీశ్చాభివ్యాప్య- విదితోనురాగో
యస్మిన్ - కథంభూతోనాభిః-జనపదః జనాఃపారాదయః పదంప్రమాణంయస్యసః- ఆత్మజంధర్మమర్యాదారక్షణంఅభిషిచ్య- బ్రా
హ్మణానాముత్సంగేనిధాయ విశాలాయాంబదరికాశ్రమేప్రసన్నంపరామధ్వజకంనిపుణంతీత్రంవిఘ్ననుపహతంవా- తేనఉపాసీనః సే
వ్యమానః తన్తహిమానంజీవన్తు క్తతామవాప || ౫ || కోన్వీతి- నాభేస్తత్ప్రసీద్ధంకర్త-అనుతదసంతరం-కౌనుపుమాఆచరత్ సకోపీత్య
భాః || ౬ || బ్రహ్మణ్యఇతి- మంగళైఃదక్షిణాభిః పూజితాస్సంతః ఓజసామంత్రబలెన || ౭ || అథేతి- అన్యేషాంప్రదక్షిణతోగురుకులవాసో
యేన- అనుశిక్షమాణః అనుశిక్షయన్ - ఉభయవిధంశ్రుతిస్తృతిలక్షణం- కర్మవిధింసమామ్నాతంవిహితం- అభియుం జన్ అనుశిష్టజ
యంత్యాంభార్యాయాం- ఆత్మజానాంశతంజనయామాస || ౮ || ౯ || తమితి- తంభరతమనుకుశావతాదయోనవశత్రాః- నవతేఃప్రథా

షం - మాయయావిలసితమతిః - వత్సతాతేతిసానునయముపలాలయన్ - పరాంనివృత్తిముపగతః || ౪ ||
విదితానురాగమాపార ప్రకృతిజనపదోరాజానాభిరాత్మజం - సమయసేతురయోయామభిషిచ్యబ్రా
హ్మణేషూపనిధాయసహమేరుదేవ్యావిశాలాయాంప్రసన్న నిపుణేన తపసాసమాధియోగేననగనారా
యణాఖ్యంభగవతంవాసుదేవముపాసీనఃకాలేనతన్తహిమానమువాప || ౫ ||యత్రహవాపాండవేయ
శ్లోకాపుదాహరంతి || శ్లో||కోనుతత్త మ్నరాజషేనాభేరన్వాచరేత్పుమాన్ | అపత్యతామగాద్య
స్యహరిస్కుదేనకర్తణా || ౬ || బ్రహ్మణ్యోన్యఃకుతోనాభేవిప్రామంగళపూజితాః | యస్య బహిః
షియజ్జేశందశయామాసురోజసా || ౭ || చూ-అథభగవాన్పృషభదేవఃస్వపషణంకర్తౌత్రమనుమన్య
మానఃప్రదక్షిణతగురుకులవాసోలబ్ధవరై గురుభి రనుజ్ఞాతోగృహమేధి నాంధర్మానను శిక్షమాణో జ
యంత్యామింద్రదత్తాయాముభయలక్షణంకమాసమామ్నాతమభియుంజన్నాత్మజానామాత్మసమా
నానాంశతంజనయామాస || ౮ ||
తేషాంఖలుమహాయోగీభరతోజ్యేష్ఠశ్రేష్ఠగుణాసీత్ - యేనెదంవషణంభారతమియతఆరభ్యవ్య

పదిశంతిహి || ౯ || తమనుకుశావతా ఇలావతోబ్రహ్మవతా ఆర్యావతో మలయకేతు భాన్త్ర
సేనఇంద్రస్పృగ్విదభాః కీకటఇతి - న వ నవతిప్రధానాః || ౧౦ || కవిహారిరంతరిక్షఃప్రబుద్ధఃపిష్ప
లాయనఆవిహూతాన్త్రమీథశ్చమనఃకరభాజనఇతి భాగవతధర్మదశనానవమహాభాగవతాస్తై
షాంసుచరితం భగవన్తహిమోపబృంహితంవసుదేవనారదసంవాదముపశమాయనముపరిష్టాద్యణ
యిష్యామః || ౧౧ || యవీయాంసవికాశీతిజ్ఞానంతే - యేపితురాదేశకరామహాశాలీనామహాశ్రో
త్రియాంజ్ఞాశీలాఃకర్మవిశుద్ధాబ్రాహ్మణాబభూవుః || ౧౨ || భగవాన్పృషభసంజ్ఞాత్మతంత్రః- స్వయం
నిత్యనివృత్తానభావరంపగః - కేవలానందానుభవఈశ్వరపవవిపరీతవత్త మాణ్యారభమాణః - కా
లెనానుగతంధర్మమాచారేణోపశిక్షయన్న తద్విదాంసగుడ పశాంతోమై త్రఃకారుణికోధర్మార్థయ
శఃప్రజానందాన్మృతానరోధేనగృహేషులోకాన్నయమయత్ || ౧౩ || యద్యచ్ఛీషణ్యాచరితంత
త్తదనువతతేలోకః || ౧౪ || యద్యపిస్వవిదితం సకలధర్మంబ్రహ్మగుహ్యంబ్రహ్మజైదక్షిణతమాగే
ణసామాదిభిరుపాయై జనతామనుశశాస || ౧౫ || ద్రవ్యదేశకాలవయశ్రద్ధత్విగ్విహౌద్దేశోపచితై

నాఃజ్యేష్ఠాః || ౧౦ || కవిరితి- తదనంతరంకవిప్రముఖాః సవ- భాగవతధర్మప్రదశకాః - వసుదేవనారదయోస్సంవాదోయస్మిన్ - ఉ
పరిష్టాదేకాదశస్తంధే || ౧౧ || యవీయాంసఇతి- మహాశాలీనాః అతివిసీతాః || ౧౨ || భగవానితి- కేవలశుద్ధః- విపరీతవత్ అనీశ్వరవత్ క
ర్మాచీమర్ష- స్వయమయత్ నియమితవాన్ - పాపాంతరే నితరామరమయత్ - కర్మకరణేహతుః- అనుగతంఉత్పన్నం- ధర్మంస్వయమాచ
రణేనతద్విదాముపశిక్షయన్ - కథం- ధర్మాదీనామవరోధేనసంగ్రహణ- ప్రజానందఃప్రజాభోభాగః- అమృతంమోక్షః || ౧౩ ||
యద్యదితి- శీషణ్యఃశ్రేష్ఠః- తేనాచరితంతత్తదనువతతేయతః || ౧౪ || యద్యపితి- సకలఃధర్మోయస్మిత్ - బ్రహ్మగుహ్యం వెదర
హస్యం- యద్యపిస్వవై పవిదితం- తథాపిబ్రాహ్మణాస్సప్తైవకరోతీత్య భాః || ౧౫ || ద్రవ్యమితి- ద్రవ్యాదిభిరుపచితైర్యజ్ఞైర్విష్ట
వాన్ - తత్రవయఃయావసం || శ్లో || యువై పధర్మమన్విచ్ఛేదితవచనాత్ - వివిధోద్దేశాఃనానాదేవతోద్దేశాఃయథోపదేశంయథావిధిచితై

స్వస్థత్రాహ - పుంగవః - ప్రత్యేకంతయోరైకేకః పృథ్వీగ్రంథిరస్యైవ - వివంశిభః స్థూలమన్యం హృదయయోగ్రంథిం - మభేదం
 పంచదంతి - మత ఇత్యతాహ - అతః అస్మాన్మిథునీభావాత్ ప్రత్యేకం హృదయగ్రంథినా తుదేహం ద్రియమాత్రే అహం మమేతి మోహః - తస్మాత్
 తుగ్రహేదిభిరేకమయథాత్మైః మహాన్మోహభావేదిత్యర్థః || ౧౦ || కదాతహి తస్య నిష్పత్తిరతాహ || యదేత || యదాస్య జనస్య కర్మభరణ
 బద్ధోద్భవో మనోరూపో హృదయగ్రంథిః శిథిలోభవత్ - తదాస్మాన్మిథునీభావాత్ - నివర్తతే తిత్తశ్చ హతుః అహంకారం - త్యక్త్వా ముక్త
 స్వైః పరంపదం యాస్య || ౧౧ || హతుమతిహయే త్యక్తం నతత్ర పంచవింశతిసాధనా న్యాహుతుభిః || హంస ఇతి - హంసే మయిగురా
 భక్తిః సేవా - అనువృత్తిః తిత్తరతా - విగతతృప్తయ నర్వత్రలోకాంతరేపి వ్యసనావగత్య దుఃఖానుసంధానైః - ఈహ నివృత్త్యా కామ్యక
 మత్యాగైః || ౧౨ || మదితి || మదతైః కర్మభిః - అహమేవ దేవోదేహంతైః - సంగాత్ - హపుత్రాః - దేహగేహయోరత్తబుద్ధేః
 హం మమేతి బుద్ధేః || ౧౩ || అధ్యాత్మేతి - అథ అధ్యాత్మయోగేన అధ్యాత్మశాస్త్రాభ్యాసేన - సత్కర్మైః - అసంప్రమాదేన కిరణవ్య
 స్యాపరిత్యాగైః || ౧౪ || సర్వత్రేతి - సర్వత్ర మద్భావః - మద్భావనా - తత్ప్రవిచక్షణేన నిపుణైః - విజ్ఞానవిరాజితేన అనుభవపర్యంతేన జ్ఞానై
 స - యోగైః సమాధినా - భృత్యుద్యమసత్త్వయుక్తైః ధైర్యప్రయత్నవివేకయుక్తస్వైః - అహంకారాభ్యముపాధిం వ్యపోహేత్ నిరస్యేత్ ||

హయేత్ర సుతాప్రవితైజానస్య మోహరూపాయనుహం మమేతి || ౧౫ || యదా మమోహృదయగ్రంథిరస్యక
 మానుబంధోద్భ్రమజ్ఞాతః | తదా జనస్సంపరివర్తతే స్వాత్మముక్త్యపరం యాత్యతిహయహేతుమ్ || ౧౬ ||
 హంసేగురౌమయిభక్త్యానువృత్త్యా వితృష్టయా ద్వంద్వతిత్తుయాచ | సర్వత్ర జంతోవ్యసనావగ
 త్యాజిజ్ఞానయాతపసేహ నివృత్త్యా || ౧౭ || మత్తమభిమత్తథయాచనిత్యం మద్దేవసంగాద్దు
 ణకీతేనాన్యైః | నివైరసామ్యోపశమేన పుత్రాజిహ్వసయాదేహగేహత్తబుద్ధేః || ౧౮ || అధ్యాత్మ
 యోగేన బివిక్తసేవయా ప్రాణేంద్రియాత్మాభిజయేన సధ్యక్ | సచ్చద్భూతాబ్రహ్మచర్యేణ శశ్వ
 దసంప్రమాదేనయమేనవాచామ్ || ౧౯ || సర్వత్ర మద్భావనిచక్షణేన జ్ఞానేన విజ్ఞానవిరాజితేన | యోగేన
 భృత్యుద్యమసత్త్వయుక్తోలింగం వ్యపోహేతుశ్చలోహమాఖ్యమ్ || ౨౦ || కర్మాశయం హృదయగ్రంథిబం
 ధమవిద్యయా సాదితమప్రమాత్తః | అనేన యోగేనయథోపదేశం సమ్యగ్వ్యపోహ్యూపరమేతయో
 గాత్ || ౨౧ || పుత్రాంశ్చ శిష్యాంశ్చ సృపోగురుర్వామల్లోకకామోమదనుగ్రహేథః | ఇత్తం విమన్యర
 నుశితేదత్త్వజ్ఞానయోజయేత్తమ సుకమమూఢాత్ || ౨౨ || కంయోజయన్తనుజోధం లభేతని
 పాతయన్నప్తదృశంహిగతే | లోకస్సప్తయంత్రేయసినప్తదృష్టిర్యోధాన్ సమీహేతనికానుకామః ||
 అమ్యోన్యవైరంసుఖలేశహేతోరనంతదుఃఖించనవేదమూఢః || ౨౩ || కస్తంస్వయంతదభిజ్ఞోవివశ్చేదవి
 ద్యాయామంతరేవతమానమ్ | దృష్ట్వాపునస్తంసఖుణ్ణిమబుద్ధిం ప్రయోజయేత్పథగం యథాంధమ్ ||
 ౨౪ || గురునాసస్యాత్సర్వజమోనసస్యాత్ప్రతానసస్యాజ్జననీనసస్యాత్ | దైవం నత త్స్యాన్నవతిశ్చ స
 స్యాన్నమోచయేద్యస్సముపేతమృత్యుమ్ || ౨౫ || ఇదంశరీరం మమ మమవిభావ్యం సత్త్వంహిమేహృ

౧౩|| తతస్సాధనాదుపరమేదిత్యాహ - కర్మాశయమితి - కర్మాణ్యశేరతేయస్త్రి - యోగైః ఉపాయైః - యద్యపి కలసిద్ధే - సాధనోపరమస్మి
 ధ్ధవివ - తథాపియావద్దేహపాతంతావదభ్యాసశంకావారణానూక్తం || ౧౪ || పుత్రానితి - పుత్రాపితా - శిష్యాగురుః - స్వపః ప్రజాః - వి
 వమనుః క్షయేత్ మమలోకం యః కామయతే - యద్వా - మదనుగ్రహవివలభ్యోయస్య - విమన్యః శిషీతస్యాస్యకరణకోపహాస్యః - అతదే
 జ్ఞాతాతత్త్వవిమన్యః సతుకర్మమూఢాత్ అనాదిపుణ్యపుణ్యరూపకర్మణామూఢానజ్ఞాత్ || ౧౫ || అస్యథోపదేశే ప్రత్యవాయమాహ - క
 మితి - మనుజః కామ్యకర్మసుపురుషంయోజయత్ - గతేన సంసారకూపే - తంపాతయతి - నమనుజః కమథంపురుషాథం లభేత - నకమ
 పీత్యథః - శ్రేయోబుద్ధ్యాకర్మసుమూఢాన్నయోజయేదిత్యేతదుపపాదయతిలోకఇత్యాదిభ్యుత్తిభిః - నప్తదృష్టిత్వేహేతుః - యజితి - ని
 కామంతిశయేన కామాయస్య || ౧౬ || కఇతి - తమీదృశంకుబుద్ధిందృష్ట్వా - తత్రైవకస్తంప్రవర్తయేత్ - నకోపి - ఉత్పథేన గచ్ఛంతమం
 ధం - తేనైవగచ్ఛేతికోబ్రూయాత్ || ౧౭ || గురునితి - సముపేతః సంప్రాప్తామృత్యుస్సంసారోదేనతం - తతోభక్తిమాగోపదేశేన - యోగ
 మోచయేత్ - సగుర్వాదిసేవవశీకర్మణః - యద్వా - యస్తంమోచయితుం నశక్నుయాత్ - నతస్యగుర్వాదిసేవస్యాదితినిషేధః - తస్యపితా
 సస్యాదితి - పుత్రోత్పత్తయతోనకార్యఇత్యర్థః - దైవం దేవతానస్యాదితి - పూజాసగ్రాహ్యత్యథః - వివమన్యసపిద్రప్తవ్యం ||
 ౧౮ || వివంసోదగర్వానుపదిశ్య - త్రాతృసుత్రాహేతి || ౧౯ || స్పృహాదినివృత్తయేతేనాంజన్తకధసపూర్వకమాహద్యాభ్యాం - ఇదమితి -

ఇదం మనుష్యాకారం శరీరం - మనుష్యభావ్యం అవితక్యం - మదిచ్ఛావిలసితం - సత్వరూప్రాకృతో మనుష్యభివ్యక్తః - మహదయం
 తు సత్త్వం - కిం తద్ధృదయం - యత్ర ధర్మః తచ్చుద్ధసత్త్వమిత్యర్థః - కుతః - యోగస్తాత్ - మయాలభ్యో దూరా దేవస్యైకృతః ఉత్సా
 రితః - అతఏవ మామృషభం శ్రేష్ఠం ప్రాప్తాః || ౧౯ || తస్మాద్దితి - భవంతశ్చ హృదయేన - శుద్ధ సత్త్వమయేన జాతాః - తస్మాత్తత్పరం హితాన్వ
 మహత్తమం సనాభం సోదరం - భజధ్వం - సమత్వత్పుత్రత్వాత్త్వాంవయం భజేమ - రాజపుత్రత్వాత్ప్రజాశ్చ పాలయామేతిచేదత ఆహ - త
 దేవమే శుశ్రూషణం - ప్రజానాంచ పాలనం - భరతానువృత్త్యేవ సర్వం కృతం స్యాద్దితి భావః || ౨౦ || ఇదానీం బ్రాహ్మణాశ్చ సేవ్యా ఇత్యా
 శయేన తేహం సర్వభ్యశ్రేష్ఠ్యమాహ పంచభిః - భూతేష్వితి - భూతేషు చేతనా చేతనేషు - వివిధం రోహంతీతి వీరుధః స్థావరాః - ఉత్ఉచ్చైః
 అతిశయేనోత్తమాః - తేభ్యోపి - యే సరీసృపాః సర్పంతీతి - జంగమాః - తే ఉత్తమా ఇతి - సర్వత్రానుషంగః - తేష్వపి సజ్జన్మణిః - బోధసహితా
 స్థితియే - హంపశ్వాదీనాం - తేకీటాదిభ్యః - తతః - తేష్వపి - మనుష్యాః - తతోపి ప్రమథాః భూతప్రేతాదయః - తతోపి గంధర్వాః - తతస్పి
 ధాః - తతోన్యే బిబుభానుగాః కిన్నరాదయః || ౨౧ || దేవేతి - తేభ్యః అసురాః - దేవాః అసురేభ్యః - సంధిరాషణః - దేవాశ్చ మఘవత్ప్రధా
 నాః - దేవేభ్యః ఇంద్రః శ్రేష్ఠ ఇత్యర్థః - తతోపి బ్రహ్మసుతాః దక్షాదయః - తేహం మధ్యభవః పరః శ్రేష్ఠః - సభవః విరించస్య వీర్యం శ
 క్తిః కారణం యస్య స విరించ వీర్యః - తతస్తజ్జనకత్వాత్ - విరించః తతః పరభివ్యక్తః - స విరించో మత్పరః - అహం పరో యస్య - ద్విజదే

దయం యత్ర ధర్మః | పృష్టైకృతో మేయదధర్మ ఆరాదతో హి మామృషభం ప్రాప్తామరాధ్యాః || ౧౯ ||
 తస్మాద్భవంతో హృదయేన జాతాస్స ర్వే మహీయాం సమముంసనాభమ్ | అక్షిప్తబుద్ధ్యా భరతం భజధ్వం
 శుశ్రూషణం మే భరణం ప్రజానామ్ || ౨౦ || భూతేషు వీరుద్ధ్య ఉదుత్తమాయే సరీసృపాస్తైశ్చ సబోధ
 నిస్తాః | తతో మనుష్యాః ప్రమథాస్తతోపి గంధర్వసిద్ధావిబుభానుగాయే || ౨౧ || దేవాసురేభ్యో మఘవ
 త్ప్రధానాదక్షాదయో బ్రహ్మసుతాశ్చ తేహమ్ | భవః పరస్సోధ విరించ వీర్యస్స మత్పరో హంద్విజదేవదే
 వః || ౨౨ || న బ్రాహ్మణైస్తులయే భూతమన్యత్పశ్యామి విప్రైః కిమతః పరంతు | యస్మిన్నభిః ప్ర
 హుతం శ్రద్ధయా హమశ్నామి కామం న తథాగ్నిహేత్రే || ౨౩ || ధృతతనూరుశతే మే పురాణీయే నే
 హ సత్త్వం పరమం పవిత్రమ్ | శమోదమస్స త్యమనుగ్రహశ్చ తపస్తితి తోనుభవశ్చయత్ర || ౨౪ || మ
 త్తోష్ఠ్యనంతాత్పరతః పరస్తాత్స్వగౌపవగౌధిపతేన కిం చిత్ | యేషాం కిముస్యాదితరేణ తేహమ్
 కించ నానాం మయి భక్తిభాజామ్ || ౨౫ || సర్వాణి మద్ధిష్ఠ్య తయా భవద్భిశ్చ రాణి భూతాని సుతా ధ్రువా
 ణీ సంభావితవ్యాని పదేపదే ప్రావివిక్తదృష్టిస్తదుతాహాణం మే || ౨౬ || మమోన చోద్భక్తరణేహితస్య
 సాక్షాత్ప్రతం మే పరిబహాణం హి | వినా పుమాణ్యేన న హావిమోహోత్ప్రతాంతపాశాన్న విమో
 క్తుమీ శేత్ || ౨౭ || శ్రీశుకః || సపవమనుశాస్యాత్తజ్జాతయమనుశిష్టానపిలోకానుశాసనాథం మహానుభా
 వః - పరమసుహృద్భగవాన్ముషభాపదేశ ఉసశ మశిలానాముపరతకమణాం మహామునీనాం భక్తిజ్ఞా
 నవై రాగ్య లక్షణం పారమహంస్యం ధర్మముపశీక్షమాణ స్సవితనయశతజ్యేష్ఠం పరమ భాగవతం భగ

వాః బ్రాహ్మణావపదేవాః పూజ్యాస్యస్య సోహం || ౨౮ || నెతి || బ్రాహ్మణైరస్య హృతం సతులయే - స సమం పశ్యామి - అతో బ్రాహ్మణాత్పరం
 భూతం - కిం పశ్యామి స కిం చిత్ - విప్రా ఇతి తత్ర త్యానాం బ్రాహ్మణానాం సంబోధనం - సమస్తైవ వాభావాదధికం కుతస్తత్త్వమిత్యర్థః - త
 త్ర హేతునాహ - సాధా ద్యాభ్యాం - యస్మిన్ బ్రాహ్మణైః శ్రద్ధయా ప్రకషేణమతమన్నాది - కామం యథేచ్ఛం - ఆహమన్నామి || ౨౩ ||
 భృతేతి - మే తనూః మూర్తిః వేదాభ్యా - యేన బ్రాహ్మణేన - ఇహ లోకే ధృతా - యత్ర చ బ్రాహ్మణైః - సత్త్వదయాష్టే గుణాస్సంధి - తతః ప
 రం కిం పశ్యామి త్యన్వయః || ౨౪ || నిస్సృహత్వమాహ - మత్తే ఇతి - మత్తోపి యేషాం స కిం చిత్ ప్రాధాన్యమస్తి - తేహ మితరేణ రాజాదినా -
 కిముస్యాన్న కిమపి తదేవం బ్రాహ్మణస్త్వా సంగిభావ ఇదానీం సర్వభూత సమ్మానం విధత్తే || ౨౫ || సర్వాణీతి - హసుతాస్స రాణి జంగ
 మాని స్థావరాణి చ భూతాని - మదధిష్ఠానతయా - తతో వోయుష్మాభి సమ్మాననీయాని - పదేపదేషు జేషు - వివిక్తాభూతా మత్పరాదిరహితా - నృ
 ప్తిర్యేమాంతైః - తదేవ హి మమాహాణం || ౨౬ || సర్వకర్తృణాం ఈశ్వరాపాణం విధత్తే || మన ఇతి - మనోవ చోద్భవాం అన్యే మాం కరణీనా
 మిహ తస్య వ్యాపారస్య - మే పరిబహాణం ఆరాధనమేవ - సాక్షాత్ప్రతం ఫలం - యేన పరిబహాణేన వినా - కాలపాశాత్ విమోక్తుం న శ
 కేత్ ఈతా సమధోన భవేత్ || ౨౭ || వివమితి - స్వతః పశ్యేత్ తా సపి - లోకానుశాసనాథం అనుశాస్య - మునీనాం పారమహంస్యం ధర్మము
 పశీక్షయిష్యత్ భరతమభిషిచ్య - ముషభభివ్యక్తపదేశోనా మయస్య సభగవాన్ - బ్రహ్మవతాత్స్వదేశాత్ - ప్రవత్రాజేత్యన్వయః - ఉర్వరి

తఃపరః - శరీరమాత్రపరిగ్రహేయస్య॥ ౨౯॥ జడేతి - అభిభాష్యమాణోపిజనానాంమధ్య - జడాదివద్వత్కమానః - తూష్ణింబభూ
వ - అవధూతస్యైవవేద్యస్య॥ ౩౦॥ తత్రైతి - తత్రతత్రపురుషాదిషు - అనుపధంమాగేమాగే - అవనిచరాపశదైఃదుజన్తైః -
తజనాదిభిఃపరిభూయమానోపి - తదవిగణయన్మైవైకచరఃపికాకీసన్ - పృథివీంపరిబ్రామేత్యన్వయః - తత్రపురంపట్టణం - గ్రామః
హస్తీహినః - అకరఃఖనిః - ఖటకఃకృషీవలగ్రామః - వాటఃపుష్పవాటికా - శిబిరంసేనాయాఃఆవాసస్థానం - ప్రజాగవాంస్థానం - ఘో
షః గోపానాం - సూధాః యాత్రికజనసంఘాతస్య - ఆశ్రమఃఋషీణాం - తజనంభయజననం - తాడనంప్రహరః - మేహనంఉపర్య
పరిమాత్రణం - స్థీవనంపూర్ణత్యజేత్ప్రత్యేషః - గ్రాన్థోశక్యతఃరజసశ్చప్రత్యేషః - పూతివాతఃఅథోనాయుః - దురుక్తంశాపఃపితైః -
అగణనైదృష్టాంతః - మక్షికాభిరివేతి - తత్రైవహతుః - అసతిమిథ్యాభూతే - సంస్థానెనన్నివేశే - దేహాభివ్యుపలక్షణంఆకారోయస్య -
సదిత్యపదేశమాత్రంయస్యతస్మిన్ - నిరభిమానత్వాత్తేనహతునా - ఉభయోస్సదసతోః - యోనుభవః తత్స్వరూపేణయత్స్వమహిమన్
వస్థానం తేన - అతపివాఖండితంమనోయస్యసపరిబ్రామ॥ ౩౦॥ అతిసుకుమారైతి॥ సచతదాగ్రహగృహీతఇవాదృశ్యత - తత్రహతుఃప
రాక్పరితః - అవలంబమానాశ్చతేజటిలాశ్చకుటిలాశ్చకపిశాశ్చకేశాఃతేజుగభూరిభారోయస్య - అవధూతమనాదృతం - అతపివమలినంనిజ

వజ్జనపరాయణంభరతం ధరణీపాలనాయాభిషిచ్యస్వయంభవనపమోవారితశరీరపరిగ్రహాన్మత్త
ఇవగగనపరిధానఃప్రకీర్ణకేశఃత్వన్యారోపితాహవనీయోబ్రహ్మవతాత్ప్రవవ్రాజ॥ ౩౧॥ జడాం
ధబధిరమూకపిశాచోన్మాదఇవావధూతవేషోభిభాష్యమాణోపిజనానాంగృహీతమానవ్రతస్తూష్ణిం
బభూవ॥ ౩౨॥ తత్రతత్రపురగ్రామాకరఖేచివాటశిబిరవ్రజఘోషసాధగిరివనాశ్రమాదిష్వను
పథమవనిచరాపశదైఃపరిభూయమామోమక్షికాదిభిరివవనగజః - తజనతాడనమేహనష్టవనగ్రావ
శక్యద్రజఃప్రత్యేషణపూతివాతమరుక్తైస్తదవిగణయన్మైవాసత్సంస్థానపతస్మిన్దేహిలాపలక్షణే
సదవదేశే - ఉభయానుభవస్వరూపేణస్వమహిమావస్థానేనాసమారోపితాహంమమాభిమానత్వాదవి
ఖండితమనాఃపృథివీమేకచరఃపరిబ్రామ॥ ౩౩॥ అతిసుకుమారకరచరణోరస్స్థివిపులబాహ్వాంసగళ
వదనాద్యవయవవిన్యాసః - ప్రకృతిసుందరః - స్వభావహాససుముఖోనవనళినదళాయమానశిశిరతారారు
ణాయతనయనరుచిరః - సదృశసుభగకపోలకణః - కంఠనాసోవిగూఢస్థితవదనమహేలాత్ప్రవేనపురవని
తానాంమనసికుసుమశరాసనముపదధానః - పరాగవలంబమానజటిలకుటిలాలకకపిశకేశభూరిభారో
వధూతమలినేననిజశరీరేణగ్రహగృహీతఇవాదృశ్యత॥ ౩౪॥ యహివావసభగవాక్లోకమినుంయో
గస్యాద్ధాప్రతీపమివాచతౌణస్తత్ప్రతిక్రియాకర్మభీభృణ్నితమితివ్రతమాజగరమాస్థితశ్శయానపవా
శ్చాతిపిబతిఖాదత్యవమేహతిహదతేస్త - వేష్టమానఉచ్చరితఆదిద్ధౌదైశః॥ ౩౫॥ తస్యహాయంపురీషసురభి
సౌగంధ్యోవాయుదిశోదశయోజనంసమంతాత్పురభీచకార॥ ౩౬॥ ఎవంగోమృగకాకచగ్యయావ్రజం
స్తిష్ఠన్నాసీనశ్శయానఃకాకమృగగోచరితఃపిబత్యవమేహతిస్త॥ ౩౭॥ ఇతి నానాయోగచర్యాచరణోభగ

శరీరంతేన - కథంభూతోవ్యవమదృశ్యత - అతిసుకుమారాణికరచరణోరస్థలానితథా - విపులాబాహ్వాదయః తపివావయవాఃతేజుంవిశిష్ట
న్యాసస్సన్నివేశోయస్యసతథా - ప్రకృత్యైవసుందరః - స్వభావసిద్ధోహాసః తేనశోభనంముఖంయస్యసతథా - సవనళినదళవదాచరతి
యోగిరతార - తాపహరిణీకనీనికే - అరుణేతయతే - నయనతాభ్యాంరుచిరఃతథా - సదృశాఃఅన్యూనాధికాః - సుభగాశ్చకపోలకణః - కం
ఠనాసికాయస్యతథా - విగూఢస్థితంయద్వదనం - తస్యమహేలాత్ప్రవేనవిభ్రమేణ - పురాంగనానాంమనసీకామముద్దీపయన్ - పివంభూ
తోపితథాఅదృశ్యతేత్యన్వయః॥ ౩౮॥ యహివా॥ యహివాదా - సభగవాన్యపథః - లోకంజనం - యోగస్యాద్ధా - సాక్షైత్ప్రతీపంప్రతిప
క్షం - ఆచతేణః - పశ్యన్బభూవ - తస్యప్రతిక్రియాకరణంచనిందితమితిచాచతేణః - తదాజగరంప్రతమాస్థితస్సన్ - శయానపివా
శ్చాతిస్తేత్యన్వయః - ఆజగరంప్రతంనామైకత్రైవస్థితాప్రాకర్మకర్మోపభోగః - అవమేహతిమూత్రయతి - హదతేపురీషముత్సృజతి -
ఉచ్చరితేపురీషే - వేష్టమానఃవిలుతన్ - తేనైవాదిగ్ధాఃఆలిప్తాః - ఉద్దేశాఃదేహప్రదేశాఃయస్య॥ ౩౯॥ భీభత్సమివాశృక్యాహ - తస్యైతి - త
స్యపురీషస్య - సురభిణాగంధేన - సౌగంధ్యంయస్యసః - వాయుః॥ ౪౦॥ పివమితి॥ పివంగవాదిచర్యయాపానాదికరోత్సి - తదేవాహ - ప్ర
జన్మిత్యాది - కాకమృగగవామివఅన్యదపిచరితంవృత్తిర్యస్య॥ ౪౧॥ ఇతితి - నానాయోగచర్యాచరణీతతథా - లోకయాత్రాపరిహ
రాయ - యోగిభిరవంశతితవ్యమితిప్రదశనాయ - తథాకృతవాన్ - వస్తుతస్తుభగవాన్యతఃపరమఃపహన్ - ఉత్తరోత్తరశతగుణ

[illegible]

వాక్యై వల్య పతియుషభోవిరతపరమానందానుభవ ఆశ్చనిసర్వై యోగూతానామాత్మభూతేభగవతి
వాసుదేవే-ఆత్మ సోమ్యవధానానంతరోదరభావేనసిద్ధసహస్రాక్షపరిపూర్ణయోగైశ్వర్యాణివై హా
యసమ సోజవాంత ధానపరకాయప్రవేశదూరగ్రహణశ్రవణాదీనియన్మచ్చయోపగతానినాం జ
సాన్మపహృదయేనాభ్య నంతత్ ॥ ౩౫ ॥ * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే- పంచమస్తంధే- పంచమోధ్యాయః * * * * *
రాజా॥ ననూనంభగవన్నాత్మారామాణాంయోగసమీరితజ్ఞానానలావభజితకర్మబీజానామైశ్వర్యా
ణిపురఃకైశ దానిభవితుమహాంతియన్మచ్చయోపగతాని ॥ ౧ ॥ శ్రీశుకః ॥ సత్యముక్తంకింతి హవాప
కైతుమనసోవిప్రంభమనవస్థానస్యశతకిరాత ఇవనసంగచ్ఛంతే ॥ ౨ ॥ తథావోక్తం॥ శ్లో॥ నకుర్యాత్త
హి చిత్సఖ్యంసునసిహ్యనవస్థితే । యద్విప్రంభాచ్ఛిరాచ్ఛీణంచస్తంతపవిశ్వరమ్ ॥ ౩ ॥ నిత్యం
దదాతికామస్య చిద్రంతమనుయోరయః । యోగినఃకృతమైత్రస్యపత్యుజామైవపుంశ్చలీ ॥ ౪ ॥ కా
మోమన్యుమదోలోభశ్శోకమోహభయాదయః । కర్మబంధశ్చయన్క్తాలస్త్వికుర్యాత్క్రొనుతద్బుధః॥
౫ ॥ చూ ॥ అక్తై నమఖిలలోకపాలలలామోపివిలక్షణై జడవదనధూతవేషభాషాచరితై రవిలక్షితభగ
వత్ప్రభా స్రోయోగినాంసాం పరాయవిధిమనుశీతయన్స్వకళేబరంజిహాసురాత్మన్యాత్మానమసం
వ్యవహితమనథాంతరభావేనాన్వీక్షమాణఉపరతానువృత్తిరుపరరామ ॥ ౬ ॥ తస్యహవాపవము
క్తలింగస్య భగవతయుషభస్యయోగమాయావాసనయాదేహభిమాంజగతీమభిమానాభాసేనచంక్ర
మమాణః ॥ ౭ ॥ ఏకదాతుకొంకవంకపదుకుటకాదక్షిణకణాటకాదేశాయదృచ్ఛయోపగతః

వః || ౨ || నెలి-యద్విప్రంభాత్ యస్య విశ్వాసాత్-చిరాచ్ఛీణం బహుకాలసంచితంతపః-చన్ద్రందనుప్రావ-విశ్వరంభిష్ణుమోహిన్
 రూపదశనైన-యద్వా-ఈశ్వరాణాం సమథానామపి-సాధరిప్రభృతీనాంతపః || ౩ || నిత్యమితి-తత్ర హేతుః-కృతవిశ్వాసో యో
 యోగీ-తదీయం మనః-కామస్య తమనుయేతి రయః తేషాంచ-భిద్రమవకాశం-దదాతి యథా కృతవిశ్వాసస్య పత్కుః-పుశ్చలీ జాయ-
 జారాణామవకాశం దత్వా పతిం సూతయతి-తథా మనోపి-కామాదిభిర్వోగినం భ్రంశయతీత్య శః || ౪ || అర్థే కథయే ఉపసంహర
 తి || కామ ఇతి || యన్మూలః యస్మి మిత్రోభవతి-తత్ మనః కోనుబుధః-స్వీకుర్యాత్ స్యాధీనమితి మన్యేత || ౫ || ప్రాసంగికం సమాప్య ప్రస్తు
 తమాహ-అథేతి-అభిలానాం లోకపాలానాం-లలామోమం దనధూతోపి-ఉపరతా బాధితా-విషయానుభృతిర్యస్తాత్మః ఉపరతామదే
 హాభిమానజహౌ-విలక్షణైః అనెక ప్రకారైః-అవధూతవేషాదిభిః-నవిలక్షితోభగవత్ప్రభావో యస్మిన్-సాంపరాయవిధిం దేహత్యా
 గప్రకారం-అథారాధయథావవ్యాప్త్య భామాహ-అనథాంతరభావేన-అభేదేన-ఉపాసనావ్యాప్త్య భామాహ-అసంవ్యవహి
 తం-వ్యవధానరహితం || ౬ || తస్యేతి-మనసా స్వయంత్యక్తేష్య భిమాన-తేనాపి సంగస్తా రణ-దేహః ప్రచలతి-యథాకులాలచక్రం-
 సోయమభిమానాభాసః-తేన సచ జీవన్ముక్తీనా విద్యావాసన యభవతీతి-తతోవీశే షమాహ-యోగమాయా వాసనయేతి || ౭ || వికడేతి-

కొంకణాదీదేశాగ్రతస్స - కయపివాససయా-ఆస్యేకృతః అశ్చ కబళోయేన- అసంవీతః- సగ్నః॥ ౧॥ అథేతి- సమీరవేగేన-విధూ-
తానాంకంపితానాం- వెణునాంసంఘమణైః- జాతఃఉగ్రదావానలః- ఆలెలిహసస్పర్శతోగ్రసత్॥ ౨॥ అవధూతవేషణముషభ-
దేవతత్రగత్యైతస్యసూచకమాహ- యస్యేతి- యస్యకీలాశ్రమాతీతమనుచరితం- తద్దేశవాసిభ్యఉపాకణ్య- అహాన్నితినామయ-
స్యసరాజా- స్వయంతిరుపశీక్ష్యశీత్వా- కుపభశ్చాపాపాషండశ్చతం- నిజమనీషయాసంప్రవతయిష్యతిభ్యత్వస్యః- తత్రాతుః
కలావిత్యాది- భవితవ్యేనప్రాణీనాంపూర్వసంచితపాపఫలేన॥ ౩॥ యేనేతి- యేనప్రవతకేన- మనుజేష్వసశదాః నికృష్టః- స్వవిధి-
నానియోగోయస్మిన్- శౌచచారిత్రై- తద్వహీనాదేవావజ్ఞారూపాణ్యస్నానాదీనికుర్వతా- నిగృహ్ణానాఃవేదాదీనాంధూషకాశ్చభవిష్యం-
తి॥ ౪॥ తత్ఫలంచాంధం తమఃప్రాప్యంతీత్యాహతేచేతి- ఆర్వాక్తనయాఅవేదములయా- నిజలోకయాత్రయాస్వేచ్ఛయా- కృతప్రవృ-
త్త్యా- ఆశ్వస్తాఃకృతవిశ్వాసాః॥ ౫॥ సనుతహ్య-సభా-కారీకిమభోయమృషభావతారః- తత్రాహ- అయమితి- రజావ్యాప్తానాం
మోక్షమాగో-పశీక్షణాభావః- తస్యకైవల్యోపశీక్షణస్యానురూపాత్॥ ౬॥ అధికం పుణ్యమయస్మిన్వీతిత్ భారతంపషణం-ముషభాద్య

కుటకాచలోపవనై-ఆస్యకృతాశ్చకబళఉన్మాదభవముక్తమూఢజోసంవీతపవచిచరార॥ ౭॥ అథసమీ-
రవేగవిధూతవేణువికలజాతోగ్రదావానలస్తద్వనమాలేలిహసస్పహతేనదదాహ॥ ౮॥ యస్యకీలాచ-
రితముపాకణ్యకొంకవంకపటానాంరాజాహాన్నామోపశీక్ష్యకలావధర్మఉత్తృప్త్యమాణేభవిత-
వ్యేనవిమోహితఃస్వధర్మపథమకుతోభయమపహాయకుపభాపాషండమసమంజసంనిజమనీషయామం-
వోమనుజాసంప్రవతయిష్యతే॥ ౯॥ యేనహవానకలౌమనుజాపశదాదేవమాయావిమోహి-
తాఃస్వవిధినియోగశౌచచారిత్రవిహీనాదేవహేళనాన్యపవ్రతానినిజేచ్ఛయానిగృహ్ణానాఅస్నానానా-
చమనాశౌచకేశోల్లుంఛనాదీనికలినాధర్మబహుళేనఉపహతధియోబ్రహ్మబ్రాహ్మణాయజ్ఞపురుష-
లోకవిదూషకాఃప్రాప్యేణభవిష్యంతి॥ ౧౦॥ తేచైవహ్యవాక్తనయానిజలోకయాత్రయాంధప-
రంవరయాతథైవాశ్వస్తాః- స్వయమేవతమస్యంధేనిపతిష్యంతి॥ ౧౧॥ అయమవతారోరజసోవపు-
తకైవల్యోపశీక్షాభావః॥ తస్యానుగుణాశ్లోకాగాయంతి॥ ౧౨॥ అహలూభవస్సప్తసముద్రవ-
త్పాదీప్రేక్షువషేష్వోపుణ్యమేతత్॥ గాయంతితత్రత్యజనామురారేకమాణిభద్రాణ్యవతా-
రవంతి॥ ౧౩॥ అహలూనువంశోయశసావదాతఃప్రియవ్రతోయత్రపుమాపురాణః॥ కృతావ-
తారఃపురుషస్సఆద్యశ్చచారధర్మంయదకమహౌతుమ్॥ ౧౪॥ కోన్వస్యకాష్ఠానువరోసుగచ్ఛే-
న్మమోరథేనాప్యభవస్యయోగీ॥ యోయోగమాయాఃస్పృహయత్యుదస్తాహ్యసత్తయామైనకృతప్ర-
యత్నః॥ ౧౫॥ చూ॥ ఇతిహస్తసకలవేదలోకదేవబ్రాహ్మణగవాంపరమగురోభగవతఃముషభా-
భ్యస్యవిశుద్ధచరితేరితంపుంసాంసనుస్తమశ్చరితాభిహరణంపరమవఃహోమంగళాయనమిదమనుశ్రద్ధ-
యోపచితయానుశ్చనోత్యాశ్రావయత్యవహితోభగవతితస్మిన్వాసుదేవేపకాంతతోభక్తిరనయో-
రపిసమనువతతే॥ ౧౬॥ యస్యామేవకవయత్యాననువిరతంవివిధవృజినసంసారపరితాపోపత-
ప్యమానమనుసవనంస్నాపయంతస్తయైవనివృత్త్యాపరయాహ్యపవగమాత్యంకంపరమపురుషా-
భామపిస్వయమాసాదితంమోషవాద్రియంతేభగవదీయత్వేనైవపరితస్సమాప్తసర్వాభాః॥ ౧౭॥

వతారయక్తానికర్తాణి॥ ౧౮॥ అహలూభి- ప్రియవ్రతస్యపంశః అవదాతః శుద్ధః- యత్రపంశ- యత్సాత్- అకర్తమోక్షః- తస్య
హతుంధర్మంచచార॥ ౧౯॥ కఇతి- అపరః కోనుయోగీ- అస్యకాష్ఠాంధిశమప్యనుగచ్ఛేత్- యోయోగీయేనముషభణ- అసత్తయాఅవ-
స్తుత్వేన- ఉదస్తానిరస్తుఃజాగమాయాస్పిధీః- వాంఛతి- కథంభూతాః- కృతఃప్రయతోయసు- తనభాంప్రయత్నంచకరోతీత్యభాః-
యద్వాకథంభూతాః- ఉదస్తాఃకృతప్రయత్నాః- సేవితుముద్యతాఅపీత్యభాః॥ ౨౦॥ ఇతి- విశుద్ధచరితం యత్- తురితంకథితం- తత్
సమస్తంధర్మరితం- అభితోహరతీతథా- పరమమహామంగళానామయసంచ- అవహితస్స- అసయోరపిశ్రోతృప్రవయిత్రైః-
అవిశేషేణభక్తిః- సమ్యగనువృత్తాభవతీత్యభాః॥ ౨౧॥ భక్తైఃపరమపురుషభావ్యహేహ-యస్యామితి- యస్యాంభక్తావేవ-సతుయో-
గాదిషు- అనుసవనంఅవిరతంఆత్మానంస్నాపయంతః- స్వయమాసాదితంఅప్రాధికతం- భగవతాస్వయమేవదీయమానమపి- అనాద-
రహేతుః- భగవదీయత్వేనైవ- పరితస్సమాప్తాః- సమ్యక్ప్రాప్తాః- సర్వపురుషభాఃయైస్తే॥ ౨౨॥ సనుభగవతోలిసులభత్వదశా-

నాన్మోక్షస్యచాలిదులభత్యాద్భక్తిరియమతిస్తుతిరెవత్యాశంక్యాహ-రాజన్నిలి-హారాజ్ భవతాంపాండవానాంయదానాంచ-
 పతిః పాలకః-గురురుపదమ్బ-దైవంఉపాస్యః-ప్రియః సుహృత్-కులస్యపతిః నియంతా-కింబము నాక్వచకదాచిత్-దూత్యాది
 వఃపాండవానాంకింకరోపి-ఆజ్ఞానువర్తితస్తునామైవం-తథాప్యన్యేపాంసిత్యంభజతామపిముక్తిందదాతి-నతుకదాచిదపిసప్రేమభ
 క్తియోగం॥ ౧౯॥ వణితమృషభావతారంసమస్తరోతి-నిత్యేతి-నిత్యమనుభూతంయన్నిజంరూపం-సవివలాభః-తేననివృత్తాత్మస్తా
 యస్యసః-అతప్రచనయాదేహద్యభం-మనోరథేనత్రైయసివిషయే-చిరంసుప్తబుద్ధిర్యస్యతస్యజనస్య-కరుణయానిభయ-మాత్మస్య
 రూపం-యతిభ్యాతవాత్తస్మైముషభాయనమః॥ ౨౦॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాంప-ష్టాధ్యాయవాగ్భ్యాః॥ * * * * *
 శ్లో॥ అధ్యాయానాంత్రయేదైవమృషభాభ్యాసమీరితమ్| అష్టభిభారతాభ్యాసమితఃప్రస్తూయతేమృతమ్॥ సప్తమభరతోరాజ్యేచిరం
 యజ్ఞేహారింయజ్ఞః| ఆరబ్ధకర్మనిర్వాణోహరిత్యేత్రభజద్ధరిమ్॥ భరతఇతి-సచింతితస్సంకల్పేనైవరాజ్యాదానియుక్తః॥ ౧॥ తస్యామితి-
 ఆత్మనఃఅనురూపాత్-భూతాదిఃఅహంకారఇవ-భూతసూక్ష్మజీవితంతతివృద్ధౌదృష్టాంతః॥ ౨॥ సుమతిమితి-భారతమితిస్వనామ్నాభా
 పకత్వేన-భర్తృద్యుతిశయస్సాచితః॥ ౩॥ సఇతి-బహువిత్సర్వజ్ఞః॥ ౪॥ ఈజేచితి-యజ్ఞఃఅయూపాః-త్రతవస్సయాపాః-తత్రాపైరు
 చ్చావతైమహాద్భిరైవశ్చక్రతుభిఃకర్మభిఃశ్రద్ధయాఈజేచ-తానెవాహ-అమృతాస్సాద్భికారేణత్వసత్త్వతాః యెల్లెగ్గిహూత్రా

శ్లో॥ రాజ్ భగవతిగురురలంభవతాంయదానాందైవంప్రియఃకులపతిఃక్వచకింకరోవః| అస్తైష్వివమం
 గభగవాన్ భజతాంముకుందోముక్తిందదాతిఃకహిన్చిన్నతుభక్తియోగమ్॥ ౧౯॥ నిత్యానుభూతనిజ
 లాభనివృత్తతృప్తిః త్రైయస్యతప్రచనయాచిరసుప్తబుద్ధేః॥ లోకస్యయఃకగుణయాభయమాత్మలోక
 మాభ్యాతవాభగవతేముషభాయతస్మై॥ ౨౦॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - షష్టోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః॥ భరతస్తునుహాభాగవతోయదాభగవతావనీతలపరిపాలనాయసంచితస్తదనుశాసనపరః
 పంచజనీంవిశ్వరూపదుహితరమువయేమే॥ ౧॥ తస్యాముహవాఅత్మజాకాత్స్యేన్యనానురూపానా
 త్మనఃపంచజనయామాసభూతాదిరివభూతసూక్ష్మేణి॥ ౨॥ సుమతింరాష్ట్రభృతంసుదర్శనమాచరణం
 భూన్మకేతుమితిఅజనాభంనామైతద్వషణంభారతమితియతలభ్యవ్యపదిశంతి॥ ౩॥ సబహువిన్దహీ
 పతిఃపితృపితామహవదురువత్సలతయాస్వేస్వేకర్మణీనతమానాఃప్రజాస్వధర్మమనువతమా
 నఃపర్యపాలయత్॥ ౪॥ ఈజేచభగవంతంయజ్ఞక్రతురూపైఃక్రతుభిరుచ్చావతైఃశ్రద్ధయాహుతా
 గ్నిహూత్రైఃదర్శపూర్ణమాసచాతుమాస్యపశుసోమానాంప్రకృతివికృతిభిరనుసవనం చాతు
 హూత్రవిధినా॥ ౫॥ సంప్రచరత్సనానాయోగేషువిరచితాంగక్రియేష్వపూర్వంయత్తస్మి
 యాఫలంధర్మభ్యంపరేబ్రహ్మణీయజ్ఞపురుషేనర్వదేవతాలింగానాంమంత్రాణామథనియామక

దయః-తేషాంప్రకృతివికృతిభిఃఅగ్నిహూత్రాదయోద్వివిధాః-సకలాంగయక్తాఃప్రకృతయః-వికలాంగావికృతయఇతి-తైద్వివి
 ధైఃరపీష్టవానిత్యభాః-అనుసవనమిత్యంతంవా-చాతుహూత్రవిధినత్యంతంవాగద్యం॥ ౫॥ సంప్రచరత్సనా-కించసంప్రచర
 త్సప్రవతమానెషునానాయోగేషు-విరచితాలపష్టితాలింగక్రియాయేషాంతేషు-యదపూర్వంతద్వాసుదేవవ-భావయమానః-చింత
 యత్-సయజమానః-యజ్ఞభాజోయదేవాస్సూర్యాదయః తాత్-పురుషస్యవాసుదేవస్యవయవేషుశ్చతురాదిష్వభ్యభ్యాయత్-నతుపు
 థత్వేనత్యస్యయః-అపూర్వేషుద్వయంమీమాంసకానాం-తదాసీమేవసూక్ష్మత్వేనోత్పన్నఫలమేవాపూర్వం-కాలాంతరఫలోత్పాది
 కాకర్తృత్వేతి-తదుక్తం॥ శ్లో॥ యాగాదేవఫలంతద్భిక్షక్తిద్వారణసిభ్యతి-సూక్ష్మంశక్త్యత్తకంవాపిఫలమేవోపజాయతఇతి-తదేత
 దాహ-క్రియాఫలంధర్మాభ్యమితిచ-ననుయద్యంగదేవతాః కర్మప్రధానమితిమతంతహికత్వేనిష్ఠమపూర్వంస్యాత్తదుక్తం॥ శ్లో॥ క
 ర్మభ్యఃప్రాగయోగ్యస్యకర్మణఃపురుషస్యవా| యోగ్యతాశాస్త్రగమ్యాహుతసాపూర్వమిష్వతఇతి-అథదేవతాప్రధానంకర్మతు
 దేవతారాధనాథం-తదాదేవతాప్రసాదరూపత్వాత్-అపూర్వస్యదేవతాశ్రయత్వమేవయుక్తం-ప్రోక్షణాద్యపూర్వస్యైవత్రీ
 హ్యద్యాశ్రయత్వం-మతఃవాసుదేవాశ్రయమపూర్వంభావయతి-ఉచ్యతే-యదికత్వేనిష్ఠమపూర్వంతహికశ్రీవాసుదేవస్యాం
 తేర్యామిణః-ప్రవతకత్వేనముఖ్యకత్వేత్వాత్తదాశ్రయమేవాపూర్వం-నతుతత్ప్రయోజ్యయజమానాశ్రయం-శాస్త్రఫలంప్ర
 యోక్తరీతినాయాత్-అన్యథాముష్విజానుష్యపూర్వాశ్రయత్వప్రసంగాత్-తదేతదాహ-సాక్షాత్తరీతి-దేవతాశ్రయత్వేపిశ్రీవాసు

దేవాత్రయత్వమవత్యాహ - పరదేవతాయామితి - పరదేవతాత్వే హేతుః - సర్వదేవతాలింగనాంతర్దేవతాస్రకాశకానాం మంత్రాణాంయైతథాః ఇంద్రాదిదేవతాః తేహంనియామకతయాతస్యైవప్రసాదనీయత్వాత్ ఫలదాతృత్వాచ్చయుక్తమేవాపూర్వాశ్రయమిత్యర్థః - ఏవంభావనమేవాత్మనోనైపుణ్యంకౌశలం - తేనమృదితాః యీతాః - కమాయాః రాగాదయోయస్య - అభ్యర్థ్యభిరితిబహువచసంనానాకర్మాభిప్రాయేణ॥ ౬॥ ఏవమితి - ఏవంభూతయాకర్మవిశుద్ధ్యావిశుద్ధసత్త్వస్యభక్తిరజాయతేత్యన్వయః - క్షయంతమృతాదయోయతాశఃసవివశరీరమభివ్యక్తిస్థానంయస్యతస్మిన్ - బ్రహ్మణి - కీదృశమహాపురుషరూపస్యోపలక్షణమాకారోయస్యతస్మిన్ - కించ - శ్రీవత్సాదిభిరుపలక్షితే - నిజపురుషాణాంనారదాదీనాంపృథి - నిభితవత్ నిశ్చలతయాస్థితేనక్షత్రైశ్చపురుషరూపేణ ఆత్మనిగ్ధమనసి విరోచమానై కీదృశభక్తిః అత్యంతాతిశయైవభిమానోఽయః వెగః ప్రకర్షణయస్యాః॥ ౭॥ ఏవమితి - ఏవమనువృత్త్యా - వషణాణామయుతానితే మాంసహస్తంతత్పర్యంతేకాలే - అవసితః సిద్ధితః - కర్మనిర్వాణావసరః రాజ్యభోగాదృష్టనమాప్తినమయోయేనసః - అధిక్యత్యభుజ్యమాసంతిక్తంధనంయథావిభాగంవిభజ్య - సకలసంపదానికేతాత్ ఆశ్రయత్ స్వగృహాత్ - పులహశ్రమంహరిత్యేత్రంప్రవత్రాజయత్రయే

తయాసాక్షాత్తతఃపరదేవతాయాంభగవతివాసుదేవపనభావయమానఆత్మనైపుణ్యమృగితకమామోహవిస్సద్వర్ష్యభిగృహ్యమాణేషుసయజమానోయజ్ఞభాజోదేవాంస్తాఃపురుషావయవేష్వభ్యధ్యాయత్॥ ౮॥ ఏవంకమావిశుద్ధ్యావిశుద్ధసత్త్వస్యాంతమృతదయతాశశరీరేబ్రహ్మణిభగవవాసుదేవేమహాపురుషోపలక్షణైశ్రీవత్సకౌస్తుభవనమాలారిదరగదాసిభిరుపలక్షితేనిజపురుషహృల్లభితేనాత్మనిపురుషరూపేణవిరోచమానఉచ్చైస్తరాంభక్తిరనుదినమేధమానరయాజాయత॥ ౯॥ ఏవంవషణాయుతసహస్తపర్యంతావసితకర్మనిర్వాణావసరోధిభుజ్యమానంస్వతనయేభ్యోరిక్థంపితృపైతామహాయథాదాయంవిభజ్యస్వయంసకలసంపన్నికేతాత్స్వనికేతాత్పులహశ్రమంప్రవత్రాజయత్రహవావభగవాహరిరద్యాపితత్రత్యానానిజజనానాంవాత్సల్యేనసన్నిధాప్యతఇచ్ఛానురూపేణయత్రాశ్రమపదాన్యభయతోనాభిభిద్యుషచ్చక్రైశ్చక్రనదీనామసరిత్ప్రవరాసర్వతఃపవిత్రీకరోఽ॥ ౧౦॥ తస్మిన్హవావకలసవేకలఃపులహశ్రమోపవనైవివిధకుసుమకిసలయతులసీకాంబుభిః - కంఠమూలఫలోపహారైశ్చ - సమీహమామోభగవతఆరాధనంవివిక్తఉపరతవిషయాభిలాషఉపభృతోపశమః - పరానివృత్తిమవాప॥ ౧౧॥ తయైతథమవిరతపురుషపరిచర్యయాభగవత్ప్రవర్ధమానానురాగభరద్రుతహృదయశైథిల్యఃప్రహషణవేగేనాత్మన్యచ్చిద్యమానరోమపులకకులకబేత్తంత్యప్రవృత్తప్రణయబాష్పనిరుద్ధావలోకనయనఎవంనిజరమణారుణచరణాగవిందానుధ్యానపరిచితభక్తియోగేనపరిపుతపరమాహ్లాదగంభీరహృదయప్రదావగాఢధిషణస్తామపిక్రియమాణాంభగవత్ప్రసర్యాంనసస్తా॥ ౧౨॥ ఇత్థంధృతభగవద్వ్రతవిణేయవాససానుసవనాభిషేకాద్రాకపిశకుటిలజటాకలాపేనచవిరోచమానః - సూర్యచాభగవంతంహిరణ్మయంపురుషముక్షిహానేసూర్యమండలేభ్యుపనిష్ఠన్నైత

త్రేవిద్యాధరకుండే - వాత్సల్యంకతుం - తేనసన్నిధాప్యతేనస్నిహితఃత్రియతే - ఇచ్ఛానురూపేణభక్తానామపేక్షితేనరూపేణ - సన్నిహితోభవతీత్యర్థః - ఆశ్రమస్థానానిఉభయతఃఉపర్యధశ్చనాభిర్యపాంతైః - నృపచ్చక్రైః - శిలామధ్యగతైఃచక్రైః - చక్రనదీగండకీసరిసరితాంశ్రేష్ఠా - పవిత్రీకరోఽ॥ ౧౦॥ తస్మిన్నితి - ఏకలఃఏకః - ఆరాధనంసమీహమానః - కుర్వాణః - వివిక్తఃశుద్ధః - అతఎవోపరతోవిషయాభిలాషోయస్యఉపభృతస్సమృద్ధః - ఉపశమాయస్య॥ ౧౧॥ తయేతి - ప్రవధణమానానురాగస్యభరణయద్వ్రతంప్రవీభూతంహృదయంతస్మిన్తైథిల్యమనుద్యమోయస్య - ఆత్మనిదేహాఉద్భిద్యమానగిరోమపులకకులంరోమాంచబృదంయస్య - కకారస్సమాసాంతః - బేత్తంత్యాత్మప్రవృత్తేనప్రణయబాష్పేణనిరుద్ధావలోకోయయోః - తేనయనైయస్య - సఎవంతతమానః - తామపిభగవత్ప్రసర్యాంనసస్తాత్యన్వయః - తత్రహేతుః - నిజరమణస్యస్వప్రీతిదాతుర్యలరుణచరణారవిందతయోరమధ్యానేనపరిచితస్సమృద్ధఃభక్తియోగప్రసరిపుతఃసర్వతోవ్యాప్తఃపరమఆహ్లాదః - పరమానందోయస్మిన్ - గంభీరగంభీరహృదయప్రదేతస్మిన్నవగాఢానిమగ్నాధిషణాయస్య॥ ౧౨॥ ఇత్థమితి - ధృతానిభగవద్వ్రతానియేనసభగవంతంసూర్యమండలేభ్యుపనిష్ఠన్నైతదుమోహావాచేత్యన్వయః - కీదృశఃపిణ్యాఃహరిణ్యాఃఅజినమైశ్చయంతదేవవాసః - తేనఅనుసవనాభిషేకేణఆద్రాకః - కపిశాశ్చయః - కుటిలాజటాః - తాసాంకలాపేనచవిరోచమానః - సూర్యప్రకాశకయా

రుచాహరణ్యయం || శ్రు || ధ్యేయస్సదాసవిత్సమండలమధ్య వర్తేత్యాదిన్ క్తం - ఉజ్జిహసే ఉద్గచ్ఛతిసతి - సకారాంతసాతెసనగతా
 ద్యత్ - అథాస్తుసవిత || ౧౧ || పరజతి - పరోరజః రజసః ప్రకృతేః పరంశుద్ధసత్త్వాత్తక్తంసవితుడే వస్య సూర్యస్య - భగవాన్వరూప
 భూతంతేజాజాతం - వెదోధనం - కర్తృభుంధస్తాత్తత్తర్కఫలదమిత్యథాః అత్ర హేతుః - యత్ మనసైవవిదంవిశ్వంజజానససజ్జా - పునశ్చ
 అదశ్చస్మద్భవంవిశ్వమంతర్యామిరూపేణప్రవిశ్య - గృధ్రాణం కాంక్షంతం - హంసంజీవం - సురతసూచిచ్ఛక్త్యా - విచక్షైశ్చ తపాలయతీ
 త్యథాః - సృమసీదతి ఉపాధితయాతిష్ఠతీత్యమృతబుద్ధిః తస్యాః ఋంగిఋంగగణగతింరాతీతీస్యపద్యంగిరాం - వాఘందసీ త్యమిపూర్వ
 రూపత్వాభావః - లింగత్రయనిర్దిష్టంతద్భగః ఇమఃశరణంత్రజామః || ౧౨ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సప్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || శ్లో
 శ్లో || అష్టమేభజతోవిష్ణుంతస్యకర్తాంతరాయతః | విణరక్షాప్రసక్తస్యజాతమేతత్సమీర్యతే || కృపయాపికృతస్సంగః పతనాయైవయో
 గినః | ఇతిప్రదశాయన్నాహభరతస్యేణపోషణమ్ || ఏకదశి - నైయమికంనిత్యనైమిత్తికవిధిప్రాప్తం - ఆవశ్యకమథాప్రాప్తంమూర్తీ
 త్వజానాదికృతమభిషేకాదికంయేన - బ్రహ్మక్షరంప్రణవంఅభిగృణానోజపణ - ఉదకాంతేనద్వాస్తీరజలాశయాభ్యాశంసద్వాస్సు
 మిషంపేపీయమానైత్యాసక్త్యాపీయమానసతి - తావదేవతత్తణమేవ - అవిహారసన్నిధౌ - మృగపతేస్సింహస్య - ఉన్నతామహాన్నాదఉ

దుహూవాచ || ౧౧ || పరోరజస్సవితుజాత వెదోదేవస్యభగోమన సేదంజజాన | సురతసాదఃపునరా
 విశ్యచక్షైహంసంగృధ్రాణంనృపద్యంగిరామిమితీ || ౧౨ ||
 శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః
 శ్రీశుకః || ఏకదాతుమహానద్యాంకృతాభిషేకనైయమికావశ్యకోబ్రహ్మక్షరమభిగృణానోముహూ
 తాత్రయముదకాంతఉపవివేశ - తత్రతదారాజహరిణీపిపాసయాజలాశయాభ్యాశమేకైవ్రౌపజ
 గామ - తయాపేపీయమానఉదకేతావదేవావిదూరేనదతోమృగపతేరున్నాదోలోకభయంకరఉదప
 తతే || ౧ || తముపశ్రుత్యసామృగవధూఃప్రకృతివిక్తబాచకీతంనిరీక్షమాణాసుతరామపహరిభయాభి
 వివేశన్యగ్రహృతయాపారిష్టవదృష్టిరగతతృషాభయాత్సహపై ప్రౌచ్చక్రామ || ౨ || తస్యాఉత్పతం
 త్యాంతవత్స్యాఉరుభయావగళితోయోనెనిగః తోగభఃస్తోతసినిపపాత - తత్ప్రసమో
 తప్రణభయభేదాతురాస్వగణేనవియుజ్యమానాకస్యాంచిద్వర్యాంకృష్ణసారసతీనిపపాత - అథచమ
 మారచ || ౩ || తంత్యేణకుణకంకృపణంస్తోతసానూహ్యామానమభివీక్ష్యోపవిధ్ధంబంధుమివఅనుకంప
 యారాజషిభారతఆదాయస్మృతమాతరంనిజమాశ్రమపదమనయత్ || ౪ || తస్యహవావైణకుణకఉ
 చ్ఛైస్తరాంతస్త్రికృతనిజాభిమానస్యాహరహస్తోష్ణణపాలనప్రీణనలాలనానుధ్యానైనాత్మనియ
 మాస్సహంసమాఃపురుషపరిచర్యాదయఎకైశశఃకలిపయేనాహగణేనవియుజ్యమానాఃకిలసర్వఎవ్రౌ
 దవస || ౫ || అహూబతాయంహరిణకుణకఃకృపణఃశ్వరరథచరణపరిభ్రమణరయేణస్వగణసుహృ
 ద్భృంధుభ్యఃపరివజితశ్శరణంచమోపసాదితఃమామేపమాతాపితరౌభ్రాతృబంధుజ్ఞాతీయాధికాం
 శోచ్యపేయానాన్యంకంచనవేదమయ్యోఽప్రభృశ్చైతఎవమయామత్పరాయణస్యపోషణపాలనప్రీ

ద్గతః || ౧ || తమితి - ప్రకృత్యాస్యభావతవిత - విక్లబాన్యకులాసుతరాంతుహరిభయస్యాభినివేశేన - వ్యగ్రంవ్యాకులం - హృదయంయస్యాః -
 పారిష్టవదృష్టిఃపరిభ్రాంతసేత్రానగతాత్మమత్పట్యస్యాః - ఉచ్చక్రామనదీముల్లలిఘితవతీ || ౨ || తస్యాఇతి - అంతవత్స్యాః గ
 భిణ్యాః - ఉరుభయేనధూన్వచాలితోయోనెనిగః తస్మాస్తోతసిప్రవాహేనిపతితః - తత్ప్రసవోగభః పాతః - ఉత్పప్రణము
 ల్లంఘనంభయంచ వితైఃభేదేనాతురాపీడితా - దర్యాంగిగుహయాం - హరిణవధూః సపాత - అథఅసంతరంమృతాచ || ౩ || తమితి - విణకుణ
 కంహరిణబాహకం - అపవిధ్ధంబంధుభిః త్యక్తం - ఇత్యేతైఃకృపణత్వాదిహేతుభిః - యాలకుకంపాతయాఅనయత్ || ౪ || తస్యేతి - కృతః నిజః
 స్వీయఇత్యభిమానోయేన - పోషణంతృణాదినాపాలనం - పృకాదిభ్యోరక్షణం - ప్రీణనంకండూయనాదినా - లాలనంచుంబనాదినా - ఎతై
 ర్యదమధ్యానమాసక్తిః - తేనఆత్మనోనియమాః స్నానాదయః - యమాఃఅహింసాదయః - తత్సహితాఃఃశ్వరపరిచర్యాదయశ్చ ప్రత్య
 హమేకైశశోవియుజ్యమానాస్సంతః - కలిపయేనాహగణేనసర్వే - ఉదవసఉత్పన్నాబభూవుః || ౫ || సక్తింప్రపంచయతి - అహూబ
 ఇత్యాదినా - కృతానుషంగ ఇత్యేతత్పర్యంతేన - శ్వరరథచరణఃకాలచక్రంతస్యపరిభ్రమణవేగేనస్వగణాదిభ్యోవిభ్రంశితః - మ
 తిమాంచశరణప్రాపితః - మామేపమాతాపిత్రాదిబుద్ధ్యాఉపేయాప్రాప్తః - యోధికాఃకూర్ముధసంఘాతినః - అననూయనావితస్త్విన్వి

మిత్రం మమస్వాభోః శ్రశ్యతీతి దోషదృష్టిమకుర్వతా || ౬ || తదేవాహ - నూనంహీతి || ౭ || ఇతీతి - ఇత్యేవంకృతో నుషంగః ఆసక్తిర్యన -
మృగజహునామృగాపత్యేనసహ - స్నేహనానుబద్ధంహృదయంయేన || ౮ || స్నేహనుబద్ధమేవప్రసంచయతి - కుశకుసుమేత్యాదినాస్వ
భయతీత్యంతేన - సాలావృకాఃశ్వాసః - యదాభయంశంకమానోభవతి - తదాతేనసహవసంప్రపిశతి || ౯ || తదేతి - అతిశయితః ప్రణయ
భరోయస్యతద్భద్రయంయస్య || ౧౦ || క్రియాయామితి - క్రియాయాం దేవపూజాదిలక్షణాయాం - వషణపతిఃభరతః - ప్రకృతిస్థేనస్వస్థేన
స్తాత్ భూయాత్ || ౧౧ || అన్యథేతి - అన్యథాఅదశశాసేన - సకరుణయథాభవత్యేవ మనుశోచన్తితిహేమావచేత్యన్వయః అతితపేణాతి
త్యైత్సుక్యేనహరిణకుణక విరహాణవిహ్వలహృదయేన తాపోయస్య - కశ్యలంమోహంప్రాపితిస్స || ౧౨ || అపీతి - అపీతిసంభావనా
యాం - బతత్యనుకంపాయాం - అహేమాదిభిదే శతకిరాతయోరివవంచనపరాక్రూరాచమతిర్యస్య అకృతసుకృతస్యనిభాగ్యస్యమమ -
తత్కాత్యాదికమగణయన్మచింతయన్ ఆగమిష్యతీతి - అపరాధాచింతనావాతః - అత్తప్రత్యయేనస్వచిత్తశుద్ధ్యాకృతవిశ్వాసస్స సుజ
నోయథాసగణయతి - తద్వత్ || ౧౩ || అపీతి - శప్పణికౌములతృణాని || ౧౪ || అపీతి - నైకచరః యూథచరఃసూకరాదిః - యద్వాపికవివ

ణనలాలనమనసూయునానుష్ఠేయంశరణ్యోపేక్షాదోషవిమూఢ || ౬ || నూనంహ్యేర్యాఃసాధవఉవశమ
శీలాంకృపణసుహృదఎవంవిధాభేస్వాథానపిగుగుతరానుపేక్షంతే || ౭ || ఇతికృతానుషంగఆసనశ
యనాటనస్నానాదిమనహమృగజహునాస్నేహనుబద్ధహృదయఆసీత్ || ౮ || కుశకుసుమసమిత్పలా
శ ఫలమూలోదకాన్యాహరిష్యమాణోవృకసాలావృకాదిభ్యోభయమాశంసమానోయదాసహహ
రిణకుణకేనవనంసమావిశతి || ౯ || తదావధిపధిచముక్తభావేన - తత్రతత్రవిషక్తమతిః - అతిశయప్ర
ణయభరహృదయఃకార్పణ్యాత్ స్తంధేనోద్వహతి - ఎవమురస్యత్సంగేచాథాయోపలాలయన్ముదం
పరమామవాప || ౧౦ || క్రియాయాంనిర్వత్యమానాయామంతరాభేష్యుత్థాయోత్థాయ - యదై నమభి
చక్షీత్ - తహివావవషణపతిఃప్రకృతిస్థేనమనసా - తస్మా ఆశిషఆశాస్తైస్సస్తిస్తాద్వత్సతేసర్వత ఇతి ||
౧౧ || అన్యథాతుభృశముద్విగ్నమనానస్తద్రవిణఇవకృపణః - సకరుణమహీతపేణాహరిణకుణకవిర
హవిహ్వలహృదయసంతాపస్తమేవానుశోచన్తితికశ్యలంనుహదభిలంభితఇతిహేమావచ || ౧౨ || అపీ
బతవైకృపణపణబాలకోమృతహరిణీసుతఅహేమామమానార్యస్యశతకిరాతమాతేరకృతసుకృతస్యకృ
తవిస్రంభఆత్మప్రత్యయేనతదవిగణయన్సుజనఇవకిమాగమిష్యతి || ౧౩ || అపీతేమేణాస్తిన్నాశ్ర
మోపవనేశష్పణిచరంతం దేవగుప్తంద్రయ్యోమి || ౧౪ || అపినవృకసాలావృకోన్యతమోవానైకచ
రపకచరోవాభక్షయతి || ౧౫ || నిష్టో చతీహభగవాన్ సకలజగత్త్రైమోదయస్త్రయాత్మా - అద్యాపి
నమమమృగవధూన్యాసఆగచ్ఛతి || ౧౬ || అపిస్విదకృతసుకృతమాగత్యమాంసుఖయిష్యతి - హరిణరాజ
కుమారోవివిధరువిరదశశనీయనిజమృగదారకవిమోదైరసంతోషంస్వానామపసుడ || ౧౭ || త్వేలికా
యాంమాంమృషాసమాధ్యామీలితదృశంప్రేమసంరంభేణచకితచకితఆగత్యప్రపదపరుషవిమాణాగ్రై
లుతతి || ౧౮ || అసాదితహవిషిబహిషిదూషితేషుయోపాలభోభీతభీతఃసపద్యుపరతరభసఃఋషికుమా
రవదవహితకరణకలాపఆస్త్రై || ౧౯ || కింవాలరేఆచరితంతపస్తపస్సిన్వన్యానయా - యదియమవనిస్సవిన

చరతియఃక్రూరస్వభావఃన్యాహృదిఃసభక్షయతి || ౧౫ || నిష్టోచతీతి - సకలలోకస్యత్రైమోదయస్తాత్సఉదయోయస్య - వేదత్రయీ
ఆత్మస్వరూపంయస్య - ససూర్యోనిష్టోచతిఅస్తంయతి - మృగవధ్వాఃన్యాసః నిత్యేషభూతః || ౧౬ || అపిస్విదితి - హరిణవివరాజకుమా
రః - ఆగత్యమామపిస్విత్సుఖయిష్యతీత్యన్వయః - కింకుర్వన్వివిధైరుచితైరదశశశనీయైఃనిజై మృగాదారకవినోదైః - స్వీయానాంభేదమ
పసుడఆపనయన్ || ౧౭ || సంభవతిచైతదిత్యాహ - త్వేలికాయామితి - త్వేలికాయాంక్రీడాయాం - మృషాయస్సమాధిః తేనఆమీలితే
దృశాయేనతంమాంప్రేమసంరంభేణప్రణయకోపేన - పృషత్జలబింబుఃతద్వదపరుషేణమృదునావిమాణాగ్రై - లుతతిసంఘట్టయతి ||
౧౮ || అసాదితఇతి - అసాదితంహవిర్యస్త్రిబహిషిదభే - దంతాకషణాదినాచాపతేన - దూషితేసతి - దూషిత్యేతిపాతేబహిషివిష
యేదూషణంకృత్యేత్యధః - మయాలిధిక్షీప్తస్సత్తణమేవోపరతక్రీడోనిశ్చలస్త్రై || ౧౯ || ఇతిబహుధాప్రతిపాద్యతాయబహి
నిగత్యతత్తురభాతభూథాగోపలంభసంక్రాంతహృదయత్రహ || కింవేతి - అరఅహేమా ఆసయాక్షిత్వాకింవాతపఆచరితంతపస్విన్యా
సభాగ్యయాయద్యస్తాత్ఇయంసవి నయస్యకృణ్ణసారతనయస్య - తమతరాస్సుభగాశ్శివతమాఃఖరాశ్శఖురాః యేషుతేమాంపదానాం త

త్రతత్రాంతితానాంపజ్జీభిః- ప్రవిణంమృగఃతేనరహితస్యఅతపివాతురస్యదుఃఖితస్య మమప్రవిణమాగ్రం సూచయం తీసతీస్వాత్మా
నంచతాభిః కృతమండనంద్విజానాయజ్ఞభూమింకరోతి॥శ్లో॥యస్మిన్దేశేమృగః కృష్ణస్తస్మిధర్మాన్నిబోధతేస్త్వతే॥ ౨౦॥ తావదు
దితేచంద్రేమృగందృష్టోస్వమృగత్వంసంభావయన్నాహుతిసిద్ధితి॥ ౨౧॥ చంద్రరశ్మిభిః స్పృశేసుఖంప్రాప్యహ-కింవెతి-సపశ్యతే
హరిణకులోపనిధిః మయాగుప్తతి-కింవెతిసంభావనాయం-ఆత్మజవిశ్లేషణజ్వరః తాపః-సపిపదపదహసః తస్యజ్ఞానాభిః ఉపతస్య
మానాహృగయరూపాస్థలనశీయస్య-జలస్థంపద్మంతాపంసోధుంక్షమమిథిస్థలగ్రహణం-ఉపస్యతఃఅనుగతోమృగీతనయోయేనతంమం-
చంద్రఃస్వభయలిశాంతింగమయతి-తైః శిశిరంచతచ్ఛాంతంచమయ్యనురాగేణగుణితంచఆవతితంతంపునః పునఃస్మృవద్యద్వదనసలిలం-
తదేవామృతమయోగభస్తయఃతాభిః-లోకేహిమంత్రవాదినోవదనసలిలైః తాసంశమయంతీతిప్రసిద్ధం-ఉపస్యత్యమృగీతనయతిపా
తమనోరథాంతరమెవతత్-ఉపస్యత్యప్రాప్య మృగీతనయః కింవామాంస్వభయతీతి-శేషంసమాసం॥ ౨౨॥ ఎవమితి-మృగదారకవ

యకృష్ణసారతనయతనుతరసుభగశీవతమఖరఖురపనపజ్జీభిఃప్రవిణవిరహాతురస్యకృపణస్యనుమద్ర
విణపదవీంసూచయంత్యాత్మానంసర్వతఃకృతకాతుకంద్విజానాంస్వగౌపవగౌకామానాందేవయ
జనంకరోతి॥౨౦॥ అపిస్విదసౌభగవానుడువతిరేనంమృగపతిభయాన్మృతమాతరంమృగబాలకంస్వా
శ్రమపరిభ్రష్టమనుకంపయాకృపణజనవత్సలఃపరిపాతి॥౨౧॥ కింవాత్మజవిశ్లేషణజ్వరదవదహనశీభా
భిరుపతాతప్యమానహృదయస్థలనశీకంమాముపస్యత మృగీతనయంశిశిరశాంతానురాగగుణితనిజవ
దనసలిలామృతమయగభస్తిభిఃస్వభయతీతివా॥౨౨॥ ఎవమఖుటమానమమోరథామలహృదయోమృ
గదారకాభాసేనస్వార్థకర్తృణాయోగారంభణతోవిభ్రంశితః సయోగతాపసోభగవదారాధనలక్ష
ణాచ్చకథమితరథాజాత్యంతరపణకుణకఆసంగస్సాయాన్ని శ్రేయసప్రతిపక్షతయాప్రాకృతిత్యక్త
దుస్త్యజహృదయాభిజాతస్యతస్యైవమంతరాయవిహతయోగారంభణస్యరాజషేభభారతస్య
తావన్మృగాభాకపోషణపాలనప్రీణనలాలనానుషంగేణావిగణయతఆత్మానమహిరివాఖుబిలంమర
తిక్రమఃకాలః కరాళరభసఆపద్యత॥ ౨౩॥ తదానీమపిపాశ్వేనవతినమాత్మజమివానుశోచంతంత
మభివీక్షమాణోమృగపవాభినివేశితమనావిసృజ్యలోకమిమంసహమృగేణకలైబరంమృతమనునమృత
పూర్వజన్మానుస్త్వతిరితరవన్మృగశరీరమవాప॥ ౨౪॥ తత్రాపిహవావాత్మసోమృగత్వకారణం
భగవదారాధనసమీహానుభావేనానుస్త్వత్యాభృశమనుతప్యమానఆహ॥ ౨౫॥ అహివాకష్టంభ్ర
ష్టోహమాత్మవతామనుపథాత్-యద్విముక్తసమస్తసంగస్యవివిక్తపుణ్యారణ్యశరణస్యాత్మవతఆత్మనిస
ర్వేషామాత్మవతాంభగవతివాసుదేవేతదనుశ్రవణమననసంకీర్తనారాధనానుస్మరణాభియోగేనా
శూన్యసకలయామేనకాలేన సమావేశితంసమాహితం కాత్స్యేన్యనమనస్తత్పునమామాబుధస్యా
రాన్మృగసుతమనుపరిసుప్రావ॥ ౨౬॥ ఇత్యేవంనిగూఢనిర్వేదోవిసృజ్యమృగీంమాతరంపునభాగవతః
త్రైత్రముపశమశీలమునిగణదయితం సాలగ్రామంపులస్త్యపులహోశ్రమం కాలాంజనాత్ప్రత్యాజ
గామ॥ ౨౭॥ తస్మిన్నపికాలంప్రతీక్షమాణస్సంగాచ్చభృశముద్విగ్నఆత్మసహచరశ్శుష్టపణతృణ

రాభాసమానెనభగవదారాధనలక్షణాత్తర్కణశ్చవిభ్రంశితః ప్రార్థకరత్వే హతుః కథమితరథేతి-సాయేత్స్వపుత్రవత్తథమాసంగ
స్వాత్మపూర్వంపరిత్యక్తఃదుస్త్యజాఃదేరసాయేనంతరాయేణవిహతంయోగారంభణంయస్య-ఆత్మాసమవిగణయతఃఆత్మనింతామ
కుర్వతః-తావదేవతీప్రవేశఃకాలః మృత్యునమయశ్చఆపద్యత॥ ౨౩॥ తదానీమితి-లోకందేహంమృగేనసహితంవిసృజ్యప్రాకృతభవ
మృగశరీరమవాప-కథంభూతః-కలైబరంమృతమను-సమృతానవిసృష్టపూర్వజన్మానుస్త్వతిర్యస్య॥ ౨౪॥ తత్రాపి-ఆహాస్యచితై
౨౫॥ అహివాఇతి-అహివాకష్టంధీరాణాంమాగౌత్వభ్రష్టహం-భ్రంశమేవాహ-యత్యతః విముక్తాస్సమస్తాస్సంగాయేన-వివిక్తం
పుణ్యారణ్యంశరణంయస్య-ఆత్మవతఃధీరస్యమమ-మనస్సర్వేషాంభూతానామాత్మనిశ్రీవాసుదేవే-సమావేశితంసమాహితంచనిశ్చ
లంసత్-ఆరాధ్యరాదేవ-సుప్రావగతంతనిస్తుతం-కేనసమావేశితంతస్యామత్రవణాదిమలభియోగేనఅభినివేశేన-అశూన్యాస్సక
లాఃయామాయస్మి॥౨౬॥ఇతి-తేనకాలేననిగూఢఃఅనావిష్కృతోనిర్వేదోయేన-సాలవృక్షోపలతీతంగ్రామం-కాలాంజనాత్యత్ర
హరిణోజాతః తస్మత్పర్వతాత్॥ ౨౭॥ తస్మిన్నితి-ఆత్మేవసహచరోయస్యవికాశీప్రతీక్షణస్యైవప్రపంచః మృగత్వనిమిత్తేతిథోద

కేనక్లిన్నంత్రుఃకంఠోఽవకస్థమిత్యభాః || ౨౦ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || పితృః ప్రాప్తాత్తవిజ్ఞానోభరతోమృతాంతః || ప్రారబ్ధకర్తవేనతదంతేజడవిప్రతామ్ || నవమేజడవిప్రత్యేతస్యరాగాద్యభావ
 తః | భద్రకాళీపశుత్వేపి నిర్వికారత్వమీర్యతే || అథేతి || ఆంగీరసగోత్రజానాంప్రవరస్యశ్రేష్ఠస్య - శమాదియుక్తస్య - త్యాగోత్తరి
 థ్యాదిభ్యోన్నదానాది - విద్యాకర్తవిద్యా-ఆత్మజ్ఞానందేహాదివ్యతిరిక్తభాక్త్యాత్మజ్ఞాన-ఆనందోభర్తసంపత్తిజః - ఆత్మనాసదృశాః శ్రు
 తాదయోగుణాఃయేమాంతే - సమానోదరానవపుత్రాబభూవుః - యవీయస్యాంకనిష్ఠాయాంచమిథునంస్త్రీపుంసయుగ్మం || ౧ || యజ్ఞతి-
 ఉత్సృష్టంమృగశరీరంయేన || శ్లో || శుచీనాంశ్రీమతాంగౌహయోగభ్రష్టాభిజాయతఇతిస్త్యుతే || ౨ || తత్రాపీతి || తత్రాపిచాన్యసంగా
 దాత్తనోభ్రంశమాశంకమానః - ఆత్మానమున్నతాదిరూపేణదశాయామాసేత్యన్వయః - కింకుర్వత్కర్తబంధవిధ్వంసనంశ్రవణంస్త్ర
 ణంగుణినాంవివరణం కథనంచయస్యతత్ - భగవత్శరణరవిందయుగళం - మనసావిశేషేణధారయత్ - ప్రతిఘాతశంకాయాంహతుః -
 అనుస్తృతాస్వీయాపూర్వజన్తనామావలిః పరం పరాయేన || ౩ || తస్యేతి - పుత్రస్నేహానుబంధమనోయస్య - జడస్యగాహాః ధ్యేయనిధికా

వీరుధావివతమానోమృగత్వనిమిత్తావ సానమేవ గణయన్మృగశరీరంఽథోదకక్లిన్నముత్ససజః ||

౨౦ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - అష్టమోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీమతః || అథకస్యచిన్దివిజవరస్యాంగీరసప్రవరస్యశమదమతపస్సాన్విధ్యాయాధ్యయనాధ్యాపనసం
 తోషణితితావ్రత్రయత్యాగవిద్యానసూయాత్మజ్ఞానానందయుక్తస్యాత్మసదృశశ్రుతశీలాచారరూపా
 దార్యగుణానవసోదర్యా అంగజాబభూవుః - మిథునంచయవీయస్యాంభార్యాయాం || ౧ || యస్తుత
 త్రపుమాంస్తంపరమభాగవతంరాజషిప్రవరంభరతముత్సృష్టమృగశరీరంచరమశరీరేణవిప్రత్వం
 గతమాహుః || ౨ || తత్రాప్యన్యజనసంగాచ్ఛభృశముద్విజమానోభగవతఃకమబంధవిధ్వంసనశ్ర
 వణస్త్రరణగుణవివరణంచరణారవిందయుగళంమనసావిదధానఆత్మనఃప్రతిఘాతమాశంకమానోభగ
 వదనుగ్రహేణానుస్తృతస్వపూర్వజన్తావళిరాత్మానమున్నతజడాంధబధిరస్వరూపేణదర్శయామా
 సలోకస్య || ౩ || తస్యాపిహవావాత్మజస్యసవిప్రఃపుత్రస్నేహానుబంధమనాఆసమావతనాత్సంతా
 రాణ్యథోపదేశంవిదధానఉపనీతస్యచపునశ్శ్చోచాచమనాదీకర్తనియమాననభిప్రేతానపిసమ
 శిక్షయదనుశిష్టేనహిభావ్యంపితుఃపుత్రేణేతి || ౪ || సచాపితదుహపితృసన్నిధావేవాసద్ధీచీనమివస్తకరో
 తిభండాంస్యధ్యాపయిష్యత్సహవ్యాహృతిభిన్నప్రణవశిరస్త్రిపదీంసావిత్రింగైష్టవాసంత
 కామాసానధీయానమప్యసమవేతరూపంగ్రహయామాస || ౫ || ఎవంస్వతనుజఆత్మన్యనుగాగావేశి
 తచిత్తశ్శ్చోచాచమనాధ్యయనవ్రతనియమగుర్వనలశుశ్రూషణాద్యోపకుర్వాణకస్యకర్మాణ్యనభియు
 క్తాన్యపిసమనుజ్ఞేనభావ్యమిత్యసదాగ్రహఃపుత్రమనుశాస్యపితాస్వయంతావదనధిగతమమోర
 థఃకాలేనాప్రమతైనస్వయంగ్రహఎవప్రమత్తఉపసంహృతః || ౬ || అథయవీయసీద్విజసతీస్వగభాజా
 తంమిథునంసపత్న్యాఉపనిధాయస్వయమనుసంస్థయాపతిలోకమగాత్ - పితర్భ్యుపరతేభ్రాతరఎనమత
 త్ప్రభావవిదస్త్రేయ్యాంవిద్యాయామేవపర్యవసితమతయోనపరవిద్యాయాంజడమిరితిభ్రాతుర

రాత్ - సమావతనాంతా సంతారా విదధానస్తముచనీయ - ఉపనీతస్యపునశ్శ్చాచాదీతస్యానభిప్రేతానపిశీతవా - తత్ర హ
 తుః - అనుజ్ఞేనహిభావ్యంపితుస్సకాశాత్ప్రతేజేతి || ౪ || సజ్జతి - సోపచపితుశ్చియేనిజం భనిపుత్రయేఅసద్ధీచీనమసమీచీనమివకరోతి
 స్త-ఉపాకర్తవేదప్రతాద్యనంతరంప్రావణాదిమాసేషువేదానధ్యాపయిష్యత్ - ఆదౌతావద్యావృత్తిభిన్నహప్రణవశిరస్సహితాంత్రీప
 దీంజైత్రాదీచతురోమాసా అధీయానమప్యసమవేతరూపం - యథాభవత్యేవంగ్రహయామాస - తావతాపికాలేన స్వరానుపూ
 ర్వాదియుక్తంవ్యాహృత్యాదితస్యనాగతమిత్యభాః || ౫ || ఏవమితి - ఆత్మభూతేస్వతనుజే - అనురాగేణవేశితంచిత్రయేన - శౌచాదీని
 యానిదేపకుర్వాణస్యసావధిబ్రహ్మచర్యవతః - కర్మాణీతేనాసభియుక్తస్యనాదృతాన్యపి - తంపుత్రంప్రత్యనుశాస్యాపితి ప్రాప్తపుత్ర
 పాండిత్యమనోరథః - స్వయంకాలేనోపసంహృతః - మృతజిత్యభాః - అనుశాసననిబంధే పునస్తమేవహేతుమాహ - అనుజ్ఞేనభావ్య
 మిత్యసాఅయోగ్యఃఆగ్రహేయస్య || ౬ || అథేతి - సపత్నీస్య సమప్య - అనుసంస్థయా అనుమరణేన - సప్తమ్యంతపాతేప్యయమేవా

ధాః - నిబంధాన్యవివృతంత - నివర్త - తుమైచ్చ - నివృత్తాభివృద్ధిః || ౭ || సకలి - యదాభిభాష్యమాణః - తదాతదనురూపాణిప్ర
భాషతే - మూల్యమంతరణబలాద్యత్తర్కకార్యతే - సావిష్టిః - వెతసంమూల్యం - విష్ణుదిభిరుపసాదితముపహృతం అన్నం అభ్యవహరతి -
పరంభు - జైకేవలం - సత్వంద్రియప్రీతయే || ౮ || అత్ర హేతుద్వయమాహ || నిత్యేతి - నిత్యం సదానివృత్తం నిమిత్తయస్తాత్ - ఉత్పాదకశూ
న్యఃస్వసిద్ధః - అభివ్యంజకశూన్యః విశుద్ధః - కేవలాయోనుభవః సహవాసందరూపః - న్వాత్మా - తస్య లాభః - వివంభాతో హమితి జ్ఞానం - తస్యా
ధిగమః - ప్రాప్తిర్యస్య - ద్వంద్వనిసన్తా నావమానాదీని - తద్ధేతుకయోస్సుఖదుఃఖయోః అకృతదేహభిమానః - తస్మాన్నైంద్రియప్రీతినిమి
త్తమభ్యవహరతి త్యన్వయః || ౯ || శీతేతి - అతపవశీతోష్ణాదిప్యనావృతాంగస్య విచచారత్యన్వయః - కీదృశః పీనః పుష్టః - సంహసనాం
గఃసంహస్యంతే నిబిడీభవంతి అంగానియన్య - కఠినావయవభివృద్ధిః - స్థండిలసం వెశనంభూమిశయనం - అనున్తదానం మదనాభా
వః - అనున్తజ్ఞనంస్నానాభావః - తైర్యద్రుజఃతేనా ప్రకటంబ్రహ్మవచనంబ్రహ్మంతేజోయస్య - యథారజస్సంప్రతోమహామణిరసభి
వ్యక్తతేజాభవతి - కుత్సితేనపటేనావృతాకటిర్యస్య - ఉరుమషిణాఅతిమలైతత్త్వతస్సంభాసంతియైతేజానైరవమతస్స || ౧౦ || యదే

నుశాసననిబంధాన్యవివృతంత || ౭ || సచప్రాకృతైద్వి - పదపశుభిరున్మత్తజడబధిరైత్యభిభాష్య
మాణోయదాతదనురూపాణిప్రభాషతేకర్మాణిచకార్యమాణఃపరేచ్ఛయాకరోతివిష్టితోవేతనతో
వాయాచ్ఛయావాయదృచ్ఛయాప్రోపసాదితమల్పంబహుమృష్టంకదన్నంవాభ్యవహరతిపరంనైంద్రి
యప్రీతినిమిత్తం || ౮ || నిత్యనివృత్తనిమిత్తస్వసిద్ధవిశుద్ధానుభవానందస్వాత్మలాభాధిగమస్సుఖదుఃఖయో
ద్వంద్వనిమిత్తయోగసంభావితదేహభిమానః || ౯ || శీతోష్ణవాతవషేషువృష్యవానావృతాంగఃపీ
నస్సంహసనాంగఃస్థండిలసంవేశనానున్తదానామజ్ఞనరజసామహామణిరివానభివ్యక్తబ్రహ్మవచనః
కుపటావృతకటిరుపవీతేనోరుమషిణాద్విజాతిరితిబ్రహ్మబంధురితिसంజ్ఞయాతదజ్ఞజనావమతోవిచచా
ర || ౧౦ || యదాతుపరతపోరంకర్తవేతనతరుహమానఃస్వప్రాతృభిరపికేదారకర్తృణినిరూపితస్త
దపికరోతి - కింతు నసమవిషమమన్యూనమధికమితివేదకణపిణ్యాకఫలీకరణకుల్కాషస్థాలీపురీషాదీనప్య
మృతవదభ్యవహరతి || ౧౧ || అథకదాచిత్తశ్చిద్వృషలపరిభద్రకాల్వైపురుషపశుమాలభతాప
త్యకానుః || ౧౨ || తస్యహదైవముక్తస్యపశోఃపదవీంతదనుచరాః పరిధావంతోనిశినిశీధసమయే - తను
సావృతాయామనధిగతపశవః - ఆకస్మికేనవిధినాకేదారాన్వీరాసనైసన్మృగవరాహాదిభ్యోభిరక్షమా
ణమాంగిరసప్రవరసుతనుపశ్యత్ || ౧౩ || అథతపనమనవద్యలక్షణమవమృశ్యభతుః కమన్తిష్ఠ
త్తింసున్యమానాః - బద్ధారశనయాచండికాగృహముపనిన్యర్తుదావికసితనయనాః || ౧౪ || అథఫణయ
స్తంస్వవిధినాభిషిచ్యహతేనవాససాచ్ఛాద్యభూషణానులెపనస్తక్తిలకాదిభిరుపస్తృతం - భుక్తవం
తం - ధూపదీపమాల్యలాజకిసలయాంకురఫలోపహారోపేతయావైశససంస్థయామహతాగీతస్తుతిమృ
దంగపణవఘోషేణచ - తంపురుషపశుంభద్రకాల్వైఃపురతఉపవేశయామానుః || ౧౫ || అథవృషల
రాజఫణిః - పురుషపశోరస్యగాసవేనదేవీంభద్రకాలీయత్యుమాణః - తదభిమంత్రితమసిమితికరాశంని
శితముపాదదే || ౧౬ || ఇతితేషాంవృషలానాంరజస్తమఃప్రకృతీనాంధనమదరజఉన్మిక్తమనసాంభగవ

తి - యదాతుపరభ్యఃకర్తమూల్యనాహరమపేక్షమాణోభవతి - తదాకేదారకర్తృణామిత్యేత్రైకదామవిలోదనాదా - ఆహరప్రలోభ
సేసనియుక్తస్సకరోతి - కింత్వత్రకదామస్యప్రత్యేకేత్యేత్రంసమంభవేత్ - ఇతఉద్ధరణవిషమం స్యాదిత్యాదినవేద - భ్రాతృభిదా
త్తాకణాదీనపిఅమృతవదభ్యవహరతిభుజై - కణాఃమాణా తండులాః - పిణ్యకంతైలయంత్రోద్ధృతం తిలపిష్టం - ఫలీకరణంతుషాః - కు
ల్కాషః కీటదష్టామాహః - స్థాలీపురీషం స్థాలీలగ్నందగ్ధాన్నం || ౧౧ || తస్యరాగాదిరాహిత్యమలౌల్యంచైవమిరితమ్ - ఆభాస్యచ్చరి
తంప్రాహచిత్తంమృత్యావసంప్రమమ్ || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || అథేతి - వృషలపశుశ్చప్రసామంతశ్చరరాజః - ఆలభతలబంధుం
ప్రవృత్తః || ౧౨ || తస్యేతి - దైవాత్ బంధనవిముక్తస్యపశోః - తమసాన్యాస్తాయాంనిశి - తత్రాపినిశీధసమయేఅథరాత్రావసర -
ఆకస్మికఃదైవనిర్మితోవిధిః ప్రకారః - తేనవీరాససేషాభ్యావస్థాసే || ౧౩ || అథేతి - అవమృశ్యజ్ఞాత్వా || ౧౪ || అథేతి - ఫణయః చోరాః -
ఆహతేననూతనైషపస్తృతమలంకృతం - వైశససంస్థయాహింసావిధానై - గీతాదిఘోషేణచసహ || ౧౫ || అథేతి - వృషలరాజస్యఫణిఃపురో
హితత్యైనవతమాసశ్చరః - తదభిమంత్రితంభద్రకాలీమంత్రాభిమంత్రితం || ౧౬ || ఇతితి - ధనమదపిపరజః - తేనోన్మిక్తత్వక్తమ
ర్యాదంమనోయేషాం - భగవత్తత్తాయుక్తంవీరాణాంబ్రహ్మణానాంకులంతుభీకృత్యయథేచ్ఛంవతమానానాంయత్తర్కతదుపలభ్య -

దేవీఉచ్చచాలప్రతిమాంత్యక్వాబహినిగతా - కథంభూతంఅలంభనం - సూనాయామష్యనుజ్ఞాతాయాం - అననుజ్ఞాతంభద్రకాశ్యేత్యవ
 గంతవ్యం - యద్వా - సూనాయాం - హింసాయామష్యమమతస్యతస్య - దువిషషహణతేజసా ॥ ౧౭ ॥ భృశమితి ॥ అమషః అపరాధాసహ
 నం - కోపశ్చవపుషాదాహన తయారావేశస్యరభసేనవేగేన - విలసితోవిజృంభితోభృకుటిలక్షణో విటపశ్శాఖా - కుటిలాః గంష్ట్రశ్చ
 అరుణాని ఈక్షణానిచ - తెషామాటాపఃసంధ్రమః - తెనాతిభయా నకంపదనంయస్యాః - ఇదం జగద్ధంతుముద్యతేవమహం తంత్రప్రహసం
 సన్నాదంహసం - తతఃస్థానాదుత్పత్యవిప్రక్లానిభిన్నానిశీషాణియేషాంతేషాంగణేనపరివారేణసహ - శిరాంస్యేవకందుకాని తెమాంలీల
 యాచిక్రీడిచ ॥ ౧౮ ॥ ననుకథందేవ్యారాధకానాం - వివంవిపరీతంతత్రాహవివమితి - మహత్పుత్రభిచార రూపాతిక్రమఃఅపరాధః -
 ౧౯ ॥ నస్వసంభావిత మేవేదంయస్తరణేష్యవ్యాకులత్వంమూరకేమక్రోధాభావ ఇత్యాదితత్రాహ - నెతి - విముక్తోదేహోద్యాత్తభావాదిలక్ష
 ణఃసుదృఢోహృదయగ్రంథిరైవః - సర్వసత్త్వానాంసుహృత్తత్త్వాచయేషాం - తెషాం - సచతేషాందేహోద్యభిమానసద్భావేపిమ రణిదిభ

త్త భాయుక్తం వీరకులం కదర్థీ కృత్యోత్పథేనసైవ్వరంవిహరతాంహింసావిహారాణాం - కర్మాణిదా
 రుణం - యద్బ్రహ్మభూతస్య - సాత్రాద్బ్రహ్మషుతస్య - నిరైవ్వరస్యసర్వభూత సుహృదసూనా
 యామష్యనుజ్ఞాతాయామనభి మతమాలంభనం తదుపలభ్య - బ్రహ్మ తేజసాతిదువిషషహణ - దంద
 హ్యమానేనవపుషాసహసోచ్చచాలపైవదేవీభద్రకాళీ ॥ ౧౭ ॥ భృశమమషరోమా వేశరభసవిలసిత
 భృకుటివిటపకుటిలదంష్ట్రురణేక్షణాటోపాతిభయానకవదనా - హంతుకామేవేదంహహట్టహాసమతి
 సంగంభేణవిముంచంతీ - తతఉత్పత్యపాపీయసా మతిదృప్తానాం - తెనైవాసినావివృక్ష్ణశీష్టాంగళా
 త్వప్రవంతమస్యగాసవమత్యుష్ణం సహగణేననిపీయాతిపానమదవిహ్వలోచ్చైస్తరాం - స్వపాషా
 దైస్సహజగౌననతవిజహారచశిరః కందుకలీలయా ॥ ౧౮ ॥ ఏవమేవఖిలుమహాదభిచారాతిక్రమఃకా
 త్స్యేనాత్మనిభలతి ॥ ౧౯ ॥ నవాపతద్విష్ణుదత్తమహాదమ్భతం యదసంభ్రమః స్వశిరశ్చేదతపతితే
 పి - విముక్తోదేహోద్యాత్తభావసుదృఢహృదయగ్రంథీనాంసర్వసత్త్వసుహృదత్తనానిరైవ్వరాణాం
 సాత్రాద్భగవతా నిమిషారివ రాయుధేనాప్రమతేనతేస్తైభావైరభిరత్యమాణానాంతత్పదమూ
 లమకుతశ్చిద్భయమువస్మతానాంభాగవతపరమహంసానామ్ ॥ ౨౦ ॥

శ్రీశుకః ॥ అథసింధుసావీరవతేరహూగణస్యవ్రజతఇక్షుమత్యాస్తటే - తత్తులపతినాశీబికావాహపు
 రుషాన్వేషణసమయేదైవేనోపసాదితస్సద్విజడపలభః - ఏషపీవాయువాసంహననాంగోగోఖరవద్ధు
 రంప్రోధుమలమితి పూర్వంవిష్టిగృహీతైస్సహగృహీతఃప్రసభ మతదహాఉవాహాశీబికాం సమ
 హానుభావః ॥ ౧ ॥ యదాహిద్విజవరస్యేషుమాత్రావలోకానుగతేనసమాహితా పుగుషగతిస్తదావి
 షనుగాంశీబికాంరహూగణఉపధార్య - పురుషానధివహతఆహ - హేప్రోధారస్సిద్ధిభిక్రమతకిమి
 తివిషమమూహ్యతేయానమితి ॥ ౨ ॥ అథతఈశ్వరవచస్సోపాలంభ ముపాకగ్యోపాయాత్తురీయా

యమస్తీత్యాహ - సాత్రాద్భగవతాలభిరత్యమాణానాం - కేసలనిమిషః కాలః సపివారిః - చక్రంతేనవరాయుధేనతేస్తైభావైఃఅంతర్యా
 మితయాప్రవత్యమానైః - భద్రకాళ్యాదిరూపైశ్చ నకుతశ్చిదపిభయంయస్మిన్ - భాగవతానాంభగవమహాసకానాం - తపివపరమహం
 సాఃతేషాం ॥ ౨౦ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - సవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో ॥ దశమక్షిపతారాజ్ఞాశీబికాంస్వాంవహన్తునిః ॥ స్వదువాదానువాదేనవిజ్ఞాయాశుప్రసాదితేః ॥ ఏవంభూతావికారిత్వమజ్ఞసర్వ
 జ్ఞయోస్సమమ్ ॥ ఇతిసర్వజ్ఞతాసిద్ధ్యేరహూగణకథరణమ్ ॥ రహూగణోనామసింధుసావీరయోః రాజా తత్త్వజ్ఞానుః - కపిలాశ్రమంయ
 దాగచ్ఛంతదాయద్వ్యతంతదాహ - అథేతి ॥ ఇక్షుమత్యాసద్యాస్తీర - తెమాంశీబికావాహకానాం - కులస్యనాథేన - పీవాతిపుష్టాంగఃవిష
 గౌరివఖరఇవచ - భారంవోధుంసమథాఇతిధియా - పూర్వంయేవిష్ట్యబలాగృహీతాః - తైస్సహప్రసభంబలాగృహీతస్సౌతతవ
 హేహాపిసమహా మభావః శీబికామువాహత్యన్వయః ॥ ౧ ॥ యదేతి - హింసాపరిహారాధాం - ఇమమాత్రప్రదేశావలోకస్య - అమషశ్చాత్ -
 యాగతిః - తస్యాహతుభూతాయాః - పురుషాణాంగతిః ససమ్యగాహితా - ఏకరూపానాభూత్ ॥ ౨ ॥ అథేతి - సోపాలంభంసాక్షేపం - సా

మదానభేదదండేషూపాయేమచతుర్థాః చ్చంతితచిత్రాః- భవన్నియమానుషధాఃత్వదాజ్ఞానువర్తినః-నపారయానునశక్తుమః॥ ౩॥ సాం
సగికకెతి- కృపణీనాం పచోనిశమ్య- సాంసగికఃసం సగికనిమిత్తః- ఏకస్యాపిదోషః సవేమమేవ భవితమహా తీతినిశ్చిత్త- ర
హూగణితహేత్యన్వయః- కథంభూతః- ఊపాసితావృద్ధాయన- సోపిస్వభావేనబలాత్పరవశఃకృతస్సౌ- కథంభూతంప్రత్యాహ- నదృ
ష్టంబ్రహ్మతేజోయస్తిక- భస్మనాభస్మమగ్నిమివస్థితం॥ర॥ అహూకెతి- భ్రాతరితిసంబోధనంఆక్షేపాభిప్రాయం- వ్యక్తంనిశ్చితం-ఉ
రుతిధికంపరిశ్రాంతోసీత్యాదీనివిపరీతాధాః నిషడ్వాక్యాని-ఉహితవాక్ప్రతిపవాక్- తత్రాపిసుచిరంజరసూచవృద్ధత్వేన-సం
ఘట్టినఃసహచరాః- నతథాభవంతి- వివంబమాధావిప్రలభ్యోపివక్రేత్త్య ఉపహసితోపి- తూష్టింఉవాహేత్యన్వయః- తూష్టింభావే
హతుః- అవిద్యయారచితాఃద్రవ్యాదయోయస్తిక- సంస్థానవిశేషేఅవయవవిన్యాసవిశేషరూపే- స్వచరమకశేబరెఅనధ్యారోపితః
మిథ్యాప్రత్యయోయేన- తత్ర ద్రవ్యాణిమహాభూతాని- గుణాః ఇంద్రియాణి- కర్మాణిపుణ్యపాపాని- ఆశయః అంతః కరణం- యతో
బ్రహ్మభూతః॥ ౪॥ అథేతి- మామనాదృత్యభతుః స్వామినః- మమశాసనమాజ్ఞాం- ఆతిక్రమసి- చికత్వాంశ్వాసిం- చండపాణీయ
మఃయథాజన సమూహస్యశ్వాసింకరోతి తథాస్వాంప్రకృతింఅప్రమత్తతాం॥ ౫॥ ఏవమితి- అబద్ధమనన్వితంసరదే వోహమిత్యభిమానో

చ్చంకితమనన స్తంవిజ్ఞాపయాంబభూపుః- నవయంనర దేవప్రమత్తాఃభవన్నియమానుపథాస్సాధ్యేవవ
 హామః - కింత్యయమధునై వప్రయుక్తోపినద్రుతంప్రజతినా నేనసహవ్రోధుమిహవయం పారయామ
 ఇతి ౩॥ సాంసర్గికోదోషఎవనూన మెకస్యాపినర్వేషాం సంసర్గికాణాం భవితమహాతీతినిశమ్య
 కృపణవచోరాజారహూగణఁపాసితవృద్ధోపినిసగ్గణబలాత్క్రృతశుషదుత్థితమన్యురవిస్పష్టబ్రహ్మ
 తెజసంజాతవేద సమివరజసావృతం తమసావృతమతిరాహ ॥ ౪ ॥ అహూకష్టం భ్రాతవ్యక్త
 మురుపరిశ్రాంతోసి- దీర్ఘమధ్వానమెకపవ సుచిరమూహితవాక్-నాతిపీచానానిసంహననాంగోజర
 సాచోపద్రుతోభవాక్-సఖేనో ఏవాపర ఏతేసంఘట్టిన ఇతిబహువిప్రలభ్యోప్యవిద్యావిహితద్రవ్య
 గుణకర్తృశయోస్వచరమక తేబరే-అవస్తుని సంస్థానవిశేషే - అహంమమేత్యనధ్యారోపితమిథ్యాప్ర
 త్యయః - బ్రహ్మభూతస్తూష్ణీంసూర్వవచ్ఛిబికామువాహ ॥ ౫ ॥ అథనుస్సవ్విభికాయాంవిషమగతా
 యాంప్రకుపితఉవాచరహూగణః- కిమిదమరేత్వంజీవన్త్రతోమాంకదధీకృత్య-భర్తృశాసనమతి
 చరసిప్రమత్తస్యచ తేకరోమిచికిత్సాందండపాణిరివజనతాయాః - యథాప్రకృతింస్వాంభజిష్యసఇతి॥
 ౬॥ ఏవంబహ్వబద్ధమభిభాషమాణం నరదేవాభిమానినం - రజసాతమసానువిద్ధేనమదేనతిరస్తృతా
 శేషభగవత్ప్రియనికేతం - పండితమానినం - సభగవాక్బ్రాహ్మణోబ్రహ్మభూతః - సర్వభూతసు
 హృదాత్తాయోగేశ్వరచర్యాయాంనాతివృత్పన్నమతింస్తయమానఇవవిగతస్తయఇదమాహ ॥ ౭॥
 శ్లో॥ త్వయోరితంవ్యక్తమవిప్రలబ్ధంభర్తృస్సమేస్యాద్యదివీరభారః । గంతుర్యదిస్యాదధిగమ్యమధ్వాపీ
 వెతిరాశౌనవిదాంప్రవాదః॥ ౮॥ స్థౌల్యంకాశ్యంవ్యాధయఅధయశ్చక్షుత్తృద్భయంకలిరిచ్ఛజరా

యస్య తం అనువిధేన సంగుణితేన - తిరస్కృతః అశేషః - సంపూర్ణో భగవతః ప్రణానికేతత్రయోయేన తం - యద్వా - అశేషాణాం భగవత్ప్రియాణాం నికేతః సర్వేషాం భూతానాం సుహృచ్చ - ఆత్మచ - యోగేశ్వరాణాం చ ర్యా జడాదివదా చరణం - తస్యాం చాత్మంతం పృథ్విత్పన్నా పరిచితా మతిర్యస్య తం - స్తయమానః హసన్నివేతి ముఖాప్రసత్తిర్బోత్త్య తే - విగతస్తయః గతదశః ॥ ౭ ॥ తత్ర వక్త్రక్రూరయదుక్తం - త్వంచనశ్రాంతః సచదీక్షుః మధ్యానమాగతఇతి - తత్రోత్తరమాహ ॥ త్వయేతి ॥ త్వయా యదీరితం ఉక్తం - శ్రమాదినా స్తీరితదన్యై కం స్ఫుటం - తత్రథేవ అవిప్రబంధం లోకవృష్ట్యా సత్యం స్యాత్ - తదేవాహ - హేవీర - యదిభారో నామ కశ్చిత్ స్యాత్ - సచభతుః బోధుః దేహస్య యదిస్యాత్ - సచమేయదిప్రసక్తస్యాత్ - తహి - దానీం భారభావః విప్రలంభస్యాత్ - సత్వేతదస్తి - భారస్య వోధుశ్చానిరూప్యత్వాత్ - మమచతత్సంబంధాభావాత్ - తథా గంతురధిగమ్యం ప్రాప్య మధ్యావాయదిస్యాత్ - అద్ధేతి హతే సాయేత్ - పరమాధఃతః - తచ్చమేయదిస్యాదిత్యాదియోజ్యై - యత్వయోక్తం నాతిపీవేతి తత్రాహతేతన ముద్భిశ్యపీవేతి ప్రవాదోవిదాం విరుమాంసభవతి - కింతు మూఢాణాం - యతోయం ప్రవాదః రాశాభుతసంఘే - దేహ - సత్వాత్తని - దేహవివక్షీనో నాహమిత్యధః ॥ ౮ ॥ ఏతత్ప్రపంచయతి - స్థావరమితి - కలిః కలహః - అహంకారో మదశ్చ - దేహేన సహ - తదభిమానేన జాతస్య హి భవంతి - మమతు నిరభిమానస్య ససంతిత్యధః - యద్వా - దేహజాతేయో జాతస్తస్యైవ తాని - మమతు తత్ర న జాతస్య ససంతీతి ॥ ౯ ॥ యచ్ఛక్తం జీవస్త్య తోసీతి తత్ర

హ-జీవన్ముతతస్మితి-జీవన్ముతత్వంసకేవలంమమ- కింతువికృతస్యసర్వస్యపరిణమిన్దృష్టం- యద్యస్తాత్ - వికృతంప్రతిక్షణమా
ద్యంతవత్- యదుక్తంభర్తృశాసనమతిచరసీతత్రాహ- స్వంచస్వామిచతయోథావఃతత్ర- హేతుః-యిత్రపక్షేధువః-
యదివ్యవస్థితస్వాదిత్యథః- తహి-విధినియోగః- కృత్యంకమ- తయోయోగోగ్రాధువభిత్తుచ్యతే- ఉచితోభవతి- ఉచసమ
వాయుభిత్తుః- యదితవరాజ్యభ్రంశోమమరాజ్యంస్యాత్- తదాసర్వమేతద్వపరీతంస్యాదిత్యథః॥ ౧౦॥ ననుయావద్రాజాహం
తావత్తవస్వామిభవామ్యేవేతిచేత్తత్రాహ- విశేషేతి॥ విశేషరాజభృత్యాదిభేదస్తద్భుద్ధేఃపరమవకాశం- వ్యవహారాదస్యస్మపశ్యా
మి- మనాకృతృషదపి- అథాపితవాయమభిమానశ్చైత్రహి-బ్రూహికింతెకరవామేతి॥ ౧౧॥ యత్తాక్తంప్రమత్తస్యతేచికిత్సాంకరోమి
యథాస్వాంప్రకృతింభజిష్యసఇతితత్రాహ॥ ఉన్నతైతి॥ ఉన్నతాదివద్యతేమానస్య- వస్తుతఃస్వసంస్థాంబ్రహ్మభావం- గతస్యభవ
తాకృతేన- చికిత్సితేనదండేన- శిక్షితేనవా- కియానభః- ముక్తస్యాథానభయోరసంభవాత్- యదిపునరహంసముక్తః-కింతుప్ర
మత్తస్తద్భవిత-తథాపి- మమశిక్షేదికంపిష్టపెషణంవ్యథామిత్యథః- నహిజడస్వభావఃశిక్షయాపిసమ్యక్తుంశక్యతఇతిభావః॥ ౧౨॥
తావదితి- అనువాదరూపయాపరిభాషయాభాషణేనతు- ప్రత్యుత్తరందత్వా- ఉపరతలనాత్మైదహత్తత్వేనిమిత్తమవిద్యాయస్యఆవి

చ । నిద్రారణిమన్యరహంమదశ్చదేహేనజాతస్యహిమేనసంతి॥ ౯॥ జీవన్ముతత్వంనియమేనరా
జన్నాద్యంతవద్యద్వికృతస్యదృష్టమ్ । స్వస్వామిభావోధువ- ఈద్యయత్రతహ్యుచ్యతేసావిధిక్య
త్యయోగః॥ ౧౦॥ విశేషబుద్ధేవివరంమనాకృత్యమియన్నవ్యవహారతోన్యత్ । కఈశ్వరస్తత్ర
కిమీతేవ్యమథాపిరాజకరవానుకింతే॥ ౧౧॥ ఉన్నతమూకాంధజడవత్స్వసంస్థాంగతస్యమేవీరచి
కిన్సితేన । అథఃకియాభవతాశిక్షితేనస్తద్భవమత్తస్యచపిష్టపెషః॥ ౧౨॥ శ్రీశుక్ః॥ ఏతావదనువా
దపరిభాషయాప్రత్యుదీర్య-సమునివర్యఉపశమశీలఉపరతానాత్మ్యనిమిత్తః-ఉపభోగేనకర్తారబ్ధంవ్య
పనయన్- రాజయానమపితథైపూవాహ॥ ౧౩॥ సచపాండవేయసింధుసేవీరపణిస్తత్వజిజ్ఞాసాయాంస
మ్యక్చుద్ధయాధిక్యతాధికారస్తద్భవయగ్రంధివిమోచనంద్విజవచఉపశ్రుత్య-బహుయోగగ్రంథసమ్మ
తంత్వరయావరుహ్య-శిరసాతత్వాదమూలముపస్పృతః- క్షమాపయన్విగతన్మదేవస్త్వయఉవాచ॥ ౧౪॥
రహూగణః॥ కస్తంపనిగూఢశ్చరసిద్ధిజానాంబిభక్షిసూత్రంకతమోవధూతః॥ కస్యాసికుత్రత్యగ్రహపి
కస్తాత్క్షమానశ్చేదసిమోతశుక్లః॥ ౧౫॥ నాహంవిశంకేసురరాజవజ్రాన్నత్రక్షమానా
న్నయమస్యదండాత్ । నాగ్నృకసోమానిలవిత్రపాస్త్రాచ్ఛంకేభృశంబ్రహ్మకులావమానాత్॥ ౧౬॥
తద్బ్రూహ్యసంగోజడవన్నిగూఢవిజ్ఞానవీర్యోవిచరస్యపారః । వచాంసియోగగ్రధితానిసాధోననఃక్ష
మంతేమనసాపిభేత్తుమ్॥ ౧౭॥ అహంచయోగేశ్వరమాత్మతత్త్వవిదాంమునీనాంకపిలంగురుంవైప్రప్టుం
ప్రవృత్తఃకిమిహోరణంయత్సితౌద్ధరింజ్ఞానకలావతీణమ్॥ ౧౮॥ సవైభవాలోకనిరీక్షణార్థామవ్య
క్తలింగోవిచరస్యపిస్విత । యోగేశ్వరాణాంగతిమంధబుద్ధిఃకథంచీతగృహోనుబద్ధః॥ ౧౯॥ వృష్టశ్ర

రబ్ధఫలంకమక్షపయన్॥ ౧౩॥ సఇతి- హేసాండవేయసమ్యక్- యాత్రధా- తయైవతత్వజిజ్ఞాసాయాంప్రాప్తః- అధికారోయేన- యథా
దశాపూర్ణమాసాధిక్యతస్యేవగోదోహనేనపశుకామస్య- అపఃప్రణయేదితిగుణఫలసంబంధేనధికారః- పిపరిసాత్త్వికశ్రద్ధాయా
మధిక్యతస్యేవాస్యామధికారఇత్యథః- బహుయోగగ్రంథసంమతం- ద్విజస్యతద్యచః- శ్రుత్వా- విగతోన్మదేవోధిరాజఇతిగర్వో
యస్య॥ ౧౪॥ కఇతి- ద్విజానాంమధ్యకతమః- యతఃసూత్రముపవీతంబిభక్షి-యద్వా- దత్తాత్రేయాదీనాంమధ్యకతమోవధూతః-
ఇహపికస్తాద్ధేతోఃప్రాప్తః- నోస్తాకంక్షేమాయచేత్ప్రాప్తస్తహి- శుక్లఃకపిలోమునిసభవసికిం-ఉతేతి- వితకే॥ ౧౫॥ కిమనయా
చింతయా- శిచికాంతావద్యహమితిచేదతత్రాహ- నాహమితి- విత్తపఃకుదెరః॥ ౧౬॥ తదితి- యస్తాత్భృశంశంకే- తస్తాత్స్తస్యమిత్యా
దిప్రశ్నానాముత్తరంబ్రూహి- నిగూఢంపిహితంవిజ్ఞానరూపంవీర్యంప్రభావోయేన- అపారః-అసంతమహిమా- తత్రహేతుః- నోమనసా
పిభేత్తుంసక్షమంసశక్యం- కింభేత్తుమిత్యపేక్షేయామాహ- తెవచాంసీతి-యద్వా- మనసాయుక్తఃసూక్ష్మదృష్టయోపి- భేత్తుంసశక్నువం
చీత్యథః॥ ౧౭॥ స్వస్యజ్ఞానాధికారందశయతి- అహమితి- ఇహసంసార- యత్అరణంశరణం- తత్కిమితిప్రప్టుంప్రవృత్తోస్తి-జ్ఞా
నశక్త్యావతీణంకపిలం॥ ౧౮॥ సఇతి- సపిపభగవాన్- కింస్విదేవంవిచరతి- గృహవిష్టః- కథంచీత- తపశ్యేత్॥ ౧౯॥ పిపంతత్స్వరూ
పంపుష్టావత్తకోత్తరాణ్యక్షిపతి- తత్రయదుక్తంమమశ్రునానాస్తీతత్రాహ- నృష్టఇతి- యథాత్మనోమమ- శ్రమోదృష్టః- తథా

రంగ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః .

అత్తసామాన్యాత్ - భతుః గంతుశ్చ భవతః - శ్రమమనుమన్యే అనుమమే - అనుమానం వై పంచ - భవాభారవహనాదినా శ్రాంతః - కర్తృణా
త్వాత్ - యః కర్తా సః శ్రామ్యతి - యథాహం యథాధికతేతి - సస్వదంవ్యవహరమాత్రం - సతుసత్వం - తదుక్తం - వ్యవహరతోన్యం
సపశ్యామితి త్రాహ - యథేతి - వ్యవహరమాగః ప్రపంచః - సమూహః సప్రమాణక వివేచనః - యథాయథావత్ - అ సతా ఘటాది
నా - ఉదకానయనాదెరభావాత్ - వివంప్రయోగః ప్రపంచః సత్వః - అభక్తియా కారిత్యాత్ - యః పునరసత్వః నానావధక్తియాకా
రీ - యథామిథ్యాఘటాదిరితి || ౨౦ || యదుక్తం ఉపాధిభర్తాః స్థాల్యాదయః వస్తుతోమనసంతీతి - తత్త్రచౌపాధికత్వేపి సత్వత్వంకింసన్యా
దిత్యాహ - స్థానీతి - స్థాల్యాన్నితాతాపాత్తన్యధ్యవతేనః యీరస్యతాపః - తస్యతాపాతండులానాం విభాగాగస్య - తత్తద్దభాగస్య చ
రంధిః పాకః - సచాత్రకించిన్నిధ్యా - వివందేహాదిభిస్సన్నికర్మాత్సంబంధాత్తన్నిమిత్తాసంస్పృశిః - పురుషస్యభవతి - అసవః ప్రాణాః - ఆ
శశూమనః - అమరోధాత్ ఉపాధిభర్తానువృత్తేః - తథాహ - నిదాఘాదినాదేహతప్తే - ఇంద్రియాణాంతాపః - తతః ప్రాణస్యతతోమన
సఇత్యేవం - యథాయథముహ్యం || ౨౧ || యదుక్తం స్వస్వామిభావోద్భవఇతి త్రాహ - శాస్తేతి - అధ్రువత్వే యదాయోనృపతిః స
ప్రజానాం శాస్తా - గౌప్తావ - యచోక్తం స్తద్భాదేః యేపిప్తపేషఇతి త్రాహ - యాచ్యుతస్యకింకరః సపిప్తంసపిసప్తిసిద్ధులంకరోతి -
స్తద్భత్వాద్యసపగమేపిశాస్త్రురీశ్వరాజ్ఞాసంపాదనైవసఫలత్వాత్తదాహ - స్వభమరూపమచ్యుతస్యా రాధసంక్షర్వ - యస్మాదఘా
ఘంవిజహతి || ౨౨ || తదితి - యస్మాదేవంమమ - త్వదుక్తం విపరీతం ప్రతిభాతి తత్తన్నరదేవాభిమానమదేనతుచ్ఛీకృతాః తిరస్కృతాః -

మఃకర్తృతత్తనోవై భతుః గంతుభవతశ్చానుమన్యే | యథాసతోదానయనాద్యభావాత్సమూల
ఇష్టోవ్యవహరమాగః || ౨౦ || స్థాల్యాన్నితాతాపాత్తన్యయోపితాపస్తత్తాపతస్తండులగభారంధిః | దే
హేంద్రియాస్పృశయసన్నికర్మాత్తత్సంస్పృశిః పురుషస్యానురోధాత్ || ౨౧ || శాస్తాభిగోప్తాన్యవః
ప్రజానాం యఃకింకరోనైవపిసప్తిసిద్ధమ్ | స్పదర్శమా రాధనమచ్యుతస్యయదీహమానోవిజహత్యఘా
ఘమ్ || ౨౨ || తన్యైభవాన్నరదేవాభిమానమదేనతుచ్ఛీకృతసత్తమస్య | కృషీప్తమైత్రీంద్రుశమాతా
బంధోయయాతరేసదనజ్ఞానమంహః || ౨౩ || నవిక్రియావిశ్వసుహృత్సఖస్యసామ్యేనవీతాభిమతేస్తవా
పి | మహద్విమానాత్సప్తకృతాద్ధిమాదృజ్యంతుశ్చదూరాదపిశూలపాణిః || ౨౪ ||
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - దశమోధ్యాయః * * * * *
బ్రాహ్మణః || అకోవిదఃకోవిదవాదవాదావదస్యసోనాతివిదాంవరిప్యః | నసూరయోహిన్యవహరమే
నంతత్వానుమశేన సహామనంతి || ౧ || తథైవరాజన్నరుగాహామేధవితానవిద్యోరువిజృంభితేషు |
నవేదవాదేషుహితత్వవాదః ప్రాయోణశుద్ధోనచకాస్తసాధుః || ౨ || నతస్యతత్త్వగ్రహణాయసా
క్షాద్వరీయసి * రసివాచస్సమాసః | స్వప్నైవిరుక్త్యాగృహమేధిసాఖ్యంనయస్య హేయానుమితం

సత్తమాభవాదృశాయేన - తస్యమైత్రీంశృశంస్మైహయ క్తాంశృష్టింకృషీప్తకరోతు - సతామవజ్ఞా రూపంపాపం యయాతరిష్యామి -
౨౩ || సమమమావజ్ఞాకృతవికారాభావాత్ - కుతః పాపంత్రాహ || నేతి || యద్యపి తవక్రియానాన్తి - విశ్వస్యసుహృచ్చాసాసఖాచ
తస్యఅతః సర్వత్రసామ్యేనస్వదేహ - విగతాభిమానస్య - తథాపిమహతామవమానాత్ - మాదృశోవిసంక్షృతి - అదూరాత్త్రిప్రం - శూల
పాణిరివాతి సమఘోపీత్యభాః || ౨౪ || ఇతి భావాభాదీపికాయాం - దశమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || ఏకాదశేధసంస్పృష్టరహూగణమహిభృతా | ఉపాదితత్పరంజ్ఞానంసయోగీతి నిగద్యతే || అకోవిదఇతి || అకౌవిదః అవిద్యానపి - త్వం
కోవిదానాంవాదాః ఉక్త్రహణికాః ఉక్త్రంధాః - తుల్యాన్వాదావదసి - అథో అతః - అత్యంతంవిరుమాంకుధ్యే శ్రేష్ఠసభవసి - కు
తః - హియస్త్వాత్ - యంస్వామిభృత్యాదితాకికవ్యవహరం - త్వంసత్వమాత్ - వివంసూరయస్తత్త్వవిచారణసహనవదంతి - కింత్యవిచార
సుందరంవదంతి - అతోససత్వః || ౧ || వైదికోపి కర్మఫలవ్యవహరోససత్వఇత్యాహ - తథైవేతి || ఉరవోగాహః గృహసంబంధినః - మథాః
యజ్ఞాః - తేషాంవితానోవిస్తారః - తద్విషయానువిద్యానుజరుఅధికం - విజృంభితేషువిలసితేషు - వేదవాదేషు - తత్త్వవాదః పరమార్థవాదః సు
నిశ్చితంనచకాస్తినప్రకాశతే - తథాచక్రతిః || నేహనానాన్తికించనత్యాది - శుద్ధోహింసాదిశూన్యః - సాధుః రాగాదిశూన్యశ్చ - ప్రాయో
ణేతి ఈశ్వరాపితకర్మణంపరమాభాఫలత్వాన్నిప్రాయోణోక్తం || ౨ || సమశ్రుతవేదాంతస్యాపిభంసః - కర్మసుప్రవృత్తేః కథమసత్వ
తాత్రాహ || నేతి || సాక్షాద్యభావత్ - తత్త్వజ్ఞానాయవరీయస్యపి - ఉత్తృప్తాఅపిఅత్రాహత్యాద్వివీయా - వేదాంతవాక్సస్యస
మ్యుగాసక బభూవుః - స్వప్నైయానిరుక్తిః - తయాస్వప్నదృష్టం తేనదృశ్యత్వాది హేతునా - స్వయమేవ హేయత్వేనానుమితం యస్యన

స్యాత్ ॥ ౩ ॥ ఏవంప్రపంచస్యసత్యత్వంతదుక్తంనిరాకృత్యసంసారస్యాపితదుక్తాంసత్యతానిరాకర్తుం - తస్యమనోనిమిత్తతామాహ -
యావదధ్యాపరిసమాప్తియావదితి - మనోయావద్రజబిదిభిగుణైరనురుద్ధంవశీకృతంభవతి - తావత్తస్యనోనిరంకుశంసత్ - పురుషస్య
కుశలంధర్మయితరమధమణానా - ఆతనోతితైఃచేతోభిఃజ్ఞానేంద్రియైః - ఆకూతిభిః కర్మేంద్రియైశ్చ ॥ ౪ ॥ తతశ్చధర్మాధర్మవాసనాయుక్తంతదే
వానకదేహాదివైచిత్ర్యంకరోతీత్యాహ ॥ సజితి ॥ సజితి - పుంస్త్వమాత్మశబ్దవిశేషణత్వేన - తస్యనజిత్యథాః - వాసనాయుక్తం ఆత్మోపాధి
త్వాదాత్మా - ఆత్మోవిషయైరుపరక్తోనువిధిః - ఆత్మగుణప్రవాహః గుణైరితస్తతశ్చాన్యమానః - అతఏవవికృతః కామాదిపరిణామవాణ్ -
జుడశాత్మాజుడశకళాసుధూతేంద్రియరూపాసుముఖ్యః - పృథక్పృథక్మఖిః నహస్పృథక్రూపభేదంబేవతిర్యగాదిరూపభేదంబిభ్రత్ - ఆం
తదేహాప్త్యంఉత్పత్త్యంత - నికృష్టత్వంచ - పురైస్తైరేవదేహైకాతుభూతైః - తనోతి - నామభిరిత్యత్రైఫలోపేదీమాణాభావఆషాః -
౫ ॥ ఫలంచతదనురూపం కరోతీత్యాహ - దుఃఖమితి - తీవ్రందునివాహరం - కాలప్రాప్తంఫలం - సర్వతోభివ్యవక్తిస్సజితి - సమకథంజడః
సృజతితత్రాహ - స్వదేహినమామింగ్య - ఆలింగనే కారణమాహ - మాయాయరచితః - అంతరాత్మాజీవోపాధిః - ఉపాధితామాహ - సంస్క
తిచక్రంకూటయతిచలయతితితథా - యథాగ్రామకూటజితి ॥ ౬ ॥ ఏవమయం మనోనిబంధనః సంసారోజీవేఫలతీత్యాహ - తావానితి - ఆ
విఃప్రకాశమానః - సదాతైత్రజ్ఞస్య - సాక్ష్యఃసృశ్యోభవతి - స్థూలసూక్ష్మఃసూక్ష్మత్వస్మిన్నరూపః - మనసఃసంసారకాతుత్వముపసం
హరణ్మోక్షస్యాపితదేవకారణమిత్యాహ - తస్మాదితి - ఆదోమనః - లింగం - కారణం - గుణత్వంగుణాభిమానిత్వం - అగుణత్వంతద్రాహి
త్యం - తదేవపరమపరంచతస్య ॥ ౭ ॥ కథమేకమేవవిలక్షణయోః కారణం - అవస్థాభేదాదిత్యాహ - గుణేతి - సైగుణ్యంగుణాని -

స్వయంస్యాత్ ॥ ౩ ॥ యావత్తమోరజసాపూరుషస్యసత్త్వేనవాతమసావానురుద్ధమ్ । యేతోభిరాకూ
తిభిరాతమోతినిరంకుశం కుశలంవేతరంవా ॥ ౪ ॥ సవాసనాత్మావిషయోపరక్తోగుణప్రవాహా
వికృతక్షోణాత్మా । బిభ్రత్పృథక్పృథక్మఖిః రూపభేదమంతబహిష్ట్యంచపురైస్తమోతి ॥ ౫ ॥ దుః
ఖంసుఖంవ్యతిమిశ్రంచతీవ్రంకాలోపపన్నంఫలమావ్యవక్తిఃఆలింగ్యమాయారచితాంతరాత్మాస్వదేహి
నంసంస్కృతచక్రకూటః ॥ ౬ ॥ తావానయంవ్యవహారస్సదావిఃతైత్రజ్ఞసాక్ష్యోభవతిస్థూలసూక్ష్మః ।
తస్మాత్తమోలింగమదోవదంగుణాగుణత్వస్యపరావరస్య ॥ ౭ ॥ గుణానురక్తంవ్యసనాయజంతోః
తైమాయనైగుణ్యమభోమనస్స్యాత్ । యథాప్రదీపోఘృతవణిమశ్మశిఖాస్సధూమాభజతిహ్య
న్యథాస్వమ్ ॥ ౮ ॥ ఏవంతదాగుణకర్మానుబద్ధంవృత్తింమనశ్చయతేవ్యత్రతత్త్వమ్ । ఏకాదశాసన్త
నసస్తువృత్తయతీకూతయఃపంచనియోభిమానాః ॥ ౯ ॥ మాత్రాణికమాణిపురంచతాసాంవదంతి
చైకాదశపీఠభూమీః । గంధాకృతిస్పృశరసశ్రవాంసివిసగగత్యాత్యభిజల్పశిల్పః ॥ ౧౦ ॥ ఏకా
దశంస్వీకరణంమమేతిశయ్యామహంద్వాదశమేకఅహః । ద్రవ్యస్పృశావాశయకర్తృకాలైరేకాదశా
మీమనసోవికారాః ॥ ౧౧ ॥ సహస్రశశ్చతశఃకోటిశశ్చతైత్రజ్ఞతోనమిథోనస్వతస్స్యః । తైత్రజ్ఞప

అభోజితికాన్యైః - సదృష్టాంతేనస్ఫుటయతి - యథేతి - అన్యథాతుఘృతక్షయ - స్వంపదంకుక్షభాన్వరరూపం - మహాభూతాత్మత్వంవా -
౧౦ ॥ ఏవమితి - అన్యత్రఅన్యథా - వృత్తిదః - శాంతి - ఏకాదశవృత్తయః ఆసత్ - ఆకూతయః క్రియాకారాః పంచధియశ్చ - జ్ఞానాకారాః
పంచ - అభిమానశ్చేతి ॥ ౧౧ ॥ మాత్రాణితి - హవీరభూమీః విషయా - విషయానెవాహ - గంధాదయః పంచ - జ్ఞానేంద్రియద్వారాదివృత్తీనాం
విషయాః - ఆకృతిః రూపం శ్రవః శబ్దః - విసగాదయః పంచకర్మేంద్రియద్వారాకర్మాకారవృత్తీనాం విషయాః - రతిః సంభోగః ఆలిః గతిః -
౧౦ ॥ పురస్యాభిమానవిషయత్వప్రకారమాహ - ఏకాదశమితి - ఏకాదశంపురంస్వీక్రియతఇతిస్వీకరణం - ఆయమధాః - శరీరమభిమాన
స్యనజ్ఞేయతయాగంధాదివిషయః - నాపికార్యతయావిసగాదివత్ - కింతుమమేతిభోగాయతనత్వేనస్వీకార్యతయావిషయజితి - ఏకేతు -
వివేకినామేవపురం మమత్వాభిమానవిషయః - సతుమూఢానాం - ఆత్మమాధదృష్ట్యా - అహంఅహంకారం - ద్వాదశంవృత్త్యంతరమా
హుః - తస్యచపురమేవశయ్యాసంజ్ఞం ద్వాదశంవిషయమాహుః - తత్రహి - జీవః అహంకారణశ్చేతః - పురిశయనాత్పురుషఇత్యుచ్య
తే - తాసాంవృత్తీనామవాంతరభేదైరాసంత్యమాహ - ద్రవ్యాణివిషయాః స్వభావః పరిణామకాతుః ఆశయః - సంస్థారః - కర్తృఅదృష్టం - కాలః
క్షోభకః - తైః నిమిత్తభూతైః ॥ ౧౧ ॥ సహస్రశజితి - ప్రథమంశతశః - తతఃసహస్రశః - తతఃకూటిశఃస్యః - సతుమిథస్స్యః - సచస్వతః -
కింతు - తైత్రజ్ఞతఃపరమేశ్వరాత్ - తస్యచాసంతశక్తిత్వాత్ - ఆసంతాస్సురిత్యథాః - యద్వా - తాసాంమిథ్యాత్వమనేనోచ్యతే - కో
టిశోభవంత్యతస్తాః తైత్రజ్ఞతఏవస్యః - తత్పత్తయేవసత్తాంలభేరణ - సచమిథోసచస్వతజితి - యద్వా - తైత్రజ్ఞోజీవః - తస్మాత్స్వస్యః -
తస్యావిచారిత్వాత్ - సమిథజితరేతరాత్రయాపతైః - సస్వతఃఆత్మాత్రయత్వాపతైః - ఆత్మమిథ్యాభూతాపివేతితదేవం - శ్లోకత్రయ

అగుణకర్తానురుద్ధం మనోవృత్తిః శ్రయత ఇతియదుక్తంత శ్రుపంచితం - అన్యత్ర - తత్త్వం శ్రయత ఇతియదుక్తంత తత్త్వ మాహ - షేత్ర
జ్ఞాతి - జీవస్య జీవోపాధేః || ౧౨ || అవిహితా ఇతి - అవిశుద్ధ కర్తుమనః - నిత్యాః ప్రవాహరూపేణ అవిచ్ఛిన్నాః - జాగ్రత్స్వప్న
యోరావిభూతాః - పశ్యతి క్వాపి - సుమస్తానిరోభూతాః పశ్యతి - అవస్థా త్రయసాక్షీ షేత్రజ్ఞ ఆత్మా తత్త్వ మిత్య థ - షేత్రజ్ఞోద్భవి
భః - త్వంపదార్థోజీవః - తత్పదార్థః - ఈశ్వరశ్చ - తత్రాద్వోనిరూపితః - ఇదానీంత త్రాప్యమిశ్వరం నిరూపయతి షేత్రజ్ఞాతి - షే
త్రజ్ఞాతిత్వన్యాపి - పురాణోజగత్కారణభూతః - పురుషః పూర్ణః - సాక్షాదపరోక్షః - సచస్వయంజ్యోతిః - నతుజ్ఞానస్య విషయస్వేనా శ్ర
యత్వేనవాపరోక్షః - అజోజన్మాదిశూన్యః - పరమేంద్రప్రహ్లాదీనామపీశ్వరః || ౧౩ || నారాయణ ఇతి - నారం జీవస మూహః - సః ఆయనం
యస్య - ఆయంతుభగవాన్ విశ్వరూపిషడ్గుణవాన్ - వాసుదేవః సర్వభూతానామా శ్రయః - స్యాధీనయామా యయా - ఆత్మనిజేవేలవధీయ
మానః అవస్థాప్యమానః - కర్మకతకరిప్రయోగః - తన్నియంత్యత్వేనవతమాన ఇత్య థ - వితత్పద్మప్రాంతమాహ - యథేతి అత్తస్వరూ
పేణ ప్రాణరూపేణ - ఈశేత్ - ఈశతానియం తాస్యాత్ - ఇదం విశ్వం || ౧౪ || తదేవమాత్మనః శుద్ధత్వం సం సారస్యచమిథ్యా త్వం ప్రద
శ్యత్ - ఇదానీంతన్నివృత్తిత్రమమాహ - నయావదితి - తనుభృత్ దేహీ - వయనోదయేనజ్ఞానోత్పత్త్యా యావన్నాయాంవిభూతా - ఆత్మతత్త్వం
సవేద - తావదిహ శ్రమతి || ౧౫ || యావచ్ఛవిషయానురక్తం మన వివానథః హతురితేనవేద - తావన్నివేదాభావాత్పరిశ్రమవివేత్యా

తామనసోవిభూతీ జీవస్యమాయారచితస్య నిత్యాః || ౧౨ || అవిహితాః క్వాపితిరోహితాశ్చ శుద్ధో
విచక్షేహ్యవిశుద్ధకర్తుః | షేత్రజ్ఞ ఆత్మా పురుషః పురాణసాక్షీత్వస్వయంజ్యోతిరజః పరేశః || ౧౩ || నా
రాయణోభగవాన్ వాసుదేవః స్వమాయయాత్మన్య వసీయమానః || యథానిలస్థావరజంగమానామా
త్మస్వరూపేణ నివిష్టః ఈశేత్ | ఎవంపరోభగవాన్ వాసుదేవః షేత్రజ్ఞ ఆత్మేదమనుప్రవిష్టః || ౧౪ || న
యావదేతాంతనుభృన్నరేంద్ర విధూయమాయాంవయుమోదయేన | విముక్తసంగోజితషట్పవతోవే
దాత్మతత్త్వం భ్రమతీహతావత్ || ౧౫ || నయావదేతన్యన ఆత్మలింగం సంసారతాపావపనంజనస్య |
యచ్ఛీకమోహోమయరాగలోభవైరానుబంధం మమతాంవిధతై || ౧౬ || భ్రాతృవ్యమేనంతస్వను
దభ్రవీర్యముపేక్షయాధ్యేధితమప్రమత్తః | గురోహన్రెశ్చరణోపాసనాస్త్రోజహివ్యళీకంస్వయమా
త్రమోషమ్ || ౧౭ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః . * * * * *
రహూగణః || నమోనమఃకారణవిగ్రహోయస్వరూపతుచ్ఛీకృతవిగ్రహోయ | నమోవధూతద్విజబంధు
లింగనిగూఢనిత్యానుభవాయతుభ్యమ్ || ౧ || జ్వరామయాతస్యయథాగదంసన్నిహఘదగ్ధస్య య
థాహిమాంభః | కుదేహమానాహివిదప్తదృష్టైర్బ్రహ్మన్వచస్తైమృతమాషధంమే || ౨ || తస్మాద్భ
వంతంసుమసంశయాథంప్రత్యౌమిపశ్చదధునాసుబోధమ్ | అధ్యాత్మయోగగ్రథితంత్వయోక్త

హ - నెతి - ఆత్మనోలింగముపాధిభూతం - మనఃసంసారతాపానామావపనం షేత్రం - యావన్నవేదతావత్ప్రమతీశ్వమషంగః - తాపావపన
త్వేహేతుః - యస్తనఃశోకాద్యనుబంధం మమతాంచవిధతై || ౧౬ || భ్రాతృవ్యమితి - తస్మాద్భ్రాతృవ్యం శత్రుం - అధ్యేధితం సంప్రవృ
ద్ధం - స్వయంవ్యళీకంమిథ్యాభూతం - తథాప్యాత్మానం ముష్ణాతిచితథాతం - గురురెవహరిః తస్యచరణోపాసనమేనాస్త్రంయస్యతథా
భూతస్సజహితయ || ౧౭ || ఇతిభావాథదీపికాయాం - ఏకాదశాధ్యా యవ్యాఖ్యా || * * * * *
ద్వాదశే పునరాపుష్టస్సందేహానమహీభృతా | సయోగీనర్వసందేహానపానుదదితీర్యతే || నమోనమ ఇతి || కారణమిశ్వరః - తస్యైవలో
కరక్షణార్థోవిగ్రహేయాదేహేయస్య - స్వరూపేణపరమాంసదప్రకాశేన - తుచ్ఛీకృతోవిగ్రహేయైస - హేలవధూతయోగేశ్వర - ద్వి
జబంధోలింగంసేవేషేణనిగూఢోనిత్యానుభవోయేన - తస్మై నమః || ౧ || విశేషతః ప్రస్తుతం ద్వాక్యమభినందతి || జ్వరేతి || జ్వరపినామయో
రోగః - తేనాతస్య - యథాసత్సాక్షి - అగదమాషధం - యథాచ - నిదామైసదగ్ధస్యసంతప్తస్య - హిమాంభః శీతలముదకం - గంధోద
కంవా - తథా - హేబ్రహ్మ - కుత్పితేదేహయోమానః అహంకారః - సవలహిః సపః - తేనవిశేషేణదప్తాదృష్టివివేకలక్షణాయ
స్యతస్యమే - తవేదంవచః - అమృతతుల్యమాషధం || ౨ || తస్మాదితి || మమసంశయవిషయమథం - పశ్చాత్ప్రత్యౌమి - అథునాతావత్ -
త్వదుక్తంవచః - అధ్యాత్మయోగేనగ్రథితంబోధం - సుబోధయథాభవత్వేవంవ్యాఖ్యాహి - కౌతూహలయుక్తంచేతోయస్యతస్య

మమ ॥ ౩ ॥ యదితి ॥ శ్లో ॥ త్వయాదితంవ్యక్తమవిప్రలబ్ధమిత్యాదినా - భారవహనాదిక్రియాతత్ఫలంచశ్రమాది - ప్రత్యక్షాదిభిర్దృశ్యమా
సంసృ - అపాధితమపి - వ్యవహరమాత్రస్యమూలం - యద్వా - సతఃఅపాధితవ్యవహరస్య - మూలంకారణమపి ॥ శ్లో ॥ నహ్యంజసాతత్త్వ
విమశానాయక్షమమితి - భవాన్యదాహ - అముష్మిన్నభే - మమనోభ్రమతి ॥ ౪ ॥ అపాధితత్వమసిద్ధమిత్యాహ - అయమితి ॥ హేపా
ధివ - యఃపాధివోవికారః - కస్యహతోఃకస్యచిత్తారణాత్ - పృథివ్యాంచలన్నయంభారవాహకాదజానోనామప్రసిద్ధః - యస్తు
సచలతి - సహజాదిరిత్యేతావానెవభేదః - తస్యచజడత్వాన్నభారఃత్రమశ్చ - కించభవేదెవంయది - త్రమస్యాత్రయోనిరూపైత - సత్వే
తదస్తి - అవయవవ్యతిరేకేత్రమాస్పదస్యావయవినః - అనిరూపణాదిత్యాశయేనాహ ॥ తస్యాపీతి ॥ తస్యాపిపృథివీవికారస్యాపి - అం
ప్రాయరధిగుల్ఫజంఘాజానూరుమధ్యోర - గుల్ఫదయః - అత్రఉరశ్శబ్దస్యసల్పరూపకాః ॥ ౫ ॥ శిరీకాయామప్యవయవిత్వంనాస్తి - త్వయ్యపినాస్తి - తదా
హ ॥ సావీరరాజిత్యపదేనామమాత్రంయస్య - సపాధివోవికారఆస్తే - రాజేత్యత్రసంధిరాకాః - (యద్వా - సమాసాంతవిధేరని
త్యత్వాట్టజభావిత్యపిసమాధేయం -) యస్మిన్భవానిరూపాత్మాభిమానః - సింధుమరాజాస్తితిదుర్దదేనాంధస్య ॥ ౬ ॥ శోచ్యానితి -
శోచ్యా విష్ట్యానిగృహ్య - నిష్క్రూపావతానె - అతోవృధైవగోప్తాస్తితిజ్ఞానుమానోమహతాంసభాసుసశోభసయతోదుష్టః ॥ ౭ ॥ సచో
త్తరోత్తరావయవభారః - పూర్వపూర్వావయవనానాంభవేదితవాచ్యం - తెషామప్యనిరూపణాదిత్యాశయేనాహ - యదేతి ॥ నిష్టాంనాశం -
ప్రభవముత్పత్తిం - విదామవిద్యః - తత్తదా - షీతైరస్యస్యవికారస్యాభావాత్ - నామమాత్రదస్యోక్త్యవహరస్యమూలంకారణం - అ

మాఖ్యాహికాతూహలచేతనోమే ॥ ౩ ॥ యదాహయోగేశ్వరదృశ్యమానంక్రియాఫలంసద్వ్యవహార
రమూలమ్ ॥ నహ్యంజసాతత్త్వవిమశానాయభవానముష్మిన్భ్రమతేనుమోమే ॥ ౪ ॥ బ్రాహ్మ
ణః ॥ అయంజనోనామచలపృథివ్యాంయఃపాధివఃపాధివకస్యహతోః ॥ తస్యాపిచాంప్రాయ
రధిగుల్ఫజంఘాజానూరుమధ్యోర * శిరీధరాంసాః ॥ ౫ ॥ అంసేచదాగ్విశీభికాచయస్యాంసావీరరా
జే * త్వపదేశఆస్తే ॥ యస్మిన్భవారూఢనిజాభిమానోరాజాస్తిసింధుష్వితిదుర్దాంధః ॥ ౬ ॥ శో
చ్యానిమాన్వానతికష్టనీనాన్విష్ట్యానిగృహ్యన్నిరనుగ్రహమాసి ॥ జనస్యగోప్తాస్తిదికత్థమామోన
శోభసేవృద్ధసభాసుదుష్టః ॥ ౭ ॥ యదాహితావేవచరాచరస్యవిదామనిష్టాంప్రభవంచనిత్యమ్ ॥ త
న్నానుతోన్యద్వ్యవహారమూలంనిరూప్యతాంసక్రియయానుమేయమ్ ॥ ౮ ॥ ఏవంనిరుక్తంక్షీతిశ
బ్దవృత్తమసన్నిధానాత్పరమాణసోయే ॥ అపిద్యయామనసాకల్పితాస్తేయేషాంసమూహేనకృతోవి
శేషః ॥ ౯ ॥ ఎవంకృతంస్థూలమణుబృహద్యదసచ్చసజ్జీవమజీవమన్యత్ ॥ ద్రవ్యస్వభావాశయకా
లనామ్నాబుద్ధ్యాజయావేహికృతంద్వితీయమ్ ॥ ౧౦ ॥ జ్ఞానంవిశుద్ధంపరమాఖ్యమేకమనంతరంతప్తబ
హిబ్రహ్మసత్యమ్ ॥ ప్రత్యక్ష్శాంతంభగవచ్ఛబ్దసంజ్ఞాయద్వాసుదేవంకవయోవదంతి ॥ ౧౧ ॥ ర
హుగాగైతత్తపసానయాతినచేజ్యయానిర్వపణాన్త్రహదా ॥ నచ్ఛందసామోతజలగ్నిసూరైర్వి

ధాక్రియయాసదిత్యనుమేయం - నిరూప్యతాంసకిమపీత్యధాః - తథాచక్రుతిః ॥ నాచారంభణంవికారోనామధేయంపుత్తికేత్యేవస
త్యమితి ॥ ౮ ॥ తహిక్షీతేసత్యతాన్యత్రత్రాహ - ఏవమితి ॥ ఏవంక్షీతిశబ్దస్యాపివృత్తంవతానం - అథాంవిస్తేవనిరుక్తం - యద్వా -
క్షీతిశబ్దస్యవృత్తంయస్మిన్ - తదపిమిత్యాత్వేననిరుక్తమిత్యధాః - కుతః - అసత్సుసూక్ష్మేషుపరమాణు - స్వకారణభూతేషు - నిధానా
త్విలయాత్ - అతఃపరమాణువ్యతిరేకేక్షీతినాస్తీత్యధాః - పరమాణవస్తహిస్తత్యాస్యస్యః - తత్రాహ - తేషససాకార్యానుపప
త్త్యా - వాదిభిఃకల్పితాః - కల్పనాబీజమాహ - యేషాంసమూహాన - విశేషఃకృతః - యేషాంసమూహాస్సృగ్ధీబుద్ధ్యాలంబనమిత్యధాః - అహ
యవిసోనిరస్తత్వాత్సమాహగ్రహణం - తథాపితేసత్యాస్యస్యః - స - అపిద్యయాప్రసంచస్యభగవత్ప్రాయావిలసితత్వాగజ్ఞానైకకృతాః ॥
౯ ॥ ఏవమితి - ఏవమన్యదపికృతత్వాదికంధర్మబుద్ధ్యాప్రతీతంద్వితీయంద్వైతంత్రవ్యాదినామ్నాఉపలక్షితయజయమా యయా - కృ
తమవేహి - తత్రకృతంప్రస్వం - స్థూలంతత్ప్రయోగి - అణుబృహతోఃపృథగుపాదానాత్ - అసత్కారణంసత్కార్యం - జీవంచేతనం -
అజీవంజడం ॥ ౧౦ ॥ తహిక్షింసత్యంతదాహ ॥ జ్ఞానమితి ॥ జ్ఞానంసత్యం - వ్యావహారికసత్యత్వంవ్యావతాయతి - పరమాఖ్యం - కృత్తి
జ్ఞానవ్యవచ్ఛేదాధానిషడ్విశేషణాని - విశుద్ధం - తత్తులవిద్యకం - ఏకం - తత్తునానారూపం - అసంతరంత్యబహిః - బాహ్యభ్యంతరశూన్యం -
తత్తువిపరీతం - బ్రహ్మపరిపూర్ణం - తత్తుపరిచ్ఛిన్నం - ప్రత్యక్ - తత్తువిషయాకారం - ప్రశాంతంనిర్వికారం - తదేవంస్వగ - రూప
జ్ఞానంసత్యమిత్యక్తం - కీదృశంతత్ - విశ్వరూపిషడ్గుణత్వేన - భగవచ్ఛబ్దసంజ్ఞాయస్య - యచ్ఛజ్ఞానంవాసుదేవంవదంతి ॥ ౧౧ ॥ విత
త్ప్రసిక్తమహత్సేవాంవిసానభవతీత్యాహ ॥ రహుగాగైతి ॥ హరహుగాణ - వితత్జ్ఞానం - తపసాపురుషసయాతి - ఇజ్యయావైదికక

[illegible]

నామహత్య దరజోభిషేకమ్ | ౧౨ | యత్రోత్తమశ్లోకగుణానువాదః ప్రస్తాయతే గ్రామ్యకథా
విభాతః | నిషేవ్యమాణోనుదినంముముతోమృతంసతీయచ్ఛతివాసుదేవే || ౧౩ || అహంపురాభర
తోనామరాజావిముక్తదృష్టశ్రుతసంగబంధః | ఆరాధనంభగవతః ఈహమామోక్ష్యుగోభవంస్యగసం
గార్థతాథః || ౧౪ || సామాన్యస్త్రిమృగదేహేపివీరకృష్ణాచనప్రభవామోజహతి | అథోఅహం
జనసంగాద్విముక్తోవిశంకమామోవివృతశ్చరామి || ౧౫ || తస్మాన్నరోసంగసుసంగజాతజ్ఞానాసినై
వేహవివృక్ష్ణమోహః | హరింతదీహాకథనశ్రుతాభ్యాంలభ్యస్త్రీత్యత్యతిపారమధ్వనః || ౧౬ ||
*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - ద్వాదశోధ్యాయః . ***
బ్రాహ్మణః || దురత్యయేధ్వన్యజయానివేశితోరజస్తమస్సత్త్వవిభక్తకర్మదృక్ | సపషసాధోధాప
రఃపరిభ్రమభవాటవీంయాతినశమృవిందతి || ౧ || యస్యామిమేషణ్ణరదేవదస్యవస్సాధాంవిలుం
పంతికునాయకంబలాత్ | గోమాయమోయత్రహరంతిసాధాకంప్రమాతమావిశ్యయథోరణంవృ
కాః || ౨ || ప్రభూతవీరుత్తృణగుల్మగహ్వరైకతోరచంశైమృశశ్చైరుపద్రుతః | క్వచిత్తుగంధర్వపు
రంప్రపశ్యతిక్వచిత్క్వచిచ్ఛశురయోల్కుకగ్రహమ్ | ౩ | నివాసతోయద్ద్రువిణాత్కబుద్ధిస్తతస్తతో
ధావలిభోఅటవ్యామ్ | క్వచిచ్ఛవాతోఽశ్లితపాంసుధూమ్రాదిశోనజానాతిరజస్వలాక్షః || ౪ || అదృ
శ్యద్భువీస్వనకణశూలఉలూకవాగ్భివ్యధితాంతరాత్ | అపుణ్యవృక్షాశ్రయతేక్షుధాదితో

ధ్యః-సాధో-జీవ-సమూహః- అథ-పరః-సుఖాధీ-స-యథా-వణి-సాధో-ధా-జ-నాయగ-చ్ఛ-టవీ-య-లిత-ద్వ-అస్యా-ధ్యా-య
 స్య-వ్యాఖ్యా-రూ-ప-త-యో-త్త-రా-ధ్యా-యో-భి-వ-ణి-తః- తథా-పి- సుఖ-ప్ర-తి-ప-త్త-య-కి-ంచ-ి-ద్వ్యా-ఖ్యా-య-తే || ౧ || య-స్యా-మి-తి- య-స్యా-ం-భ-వా-
 ట-వ్యా-ం- ఇ-మే-ఇ-ం-ద్రి-య-నా-మా-నః- ష-డ్వ-స్య-వః-చో-రాః- కు-త్సి-తో-నా-య-కః- సార-థి- బు-ద్ధ-ర్శ-స్య-త-ం- సా-ధ-ం-వి-లు-ం-ప-ంతి-త-స్య-ధ-మ-ం-
 ధ-న-ము-ప-భో-గ-న-ము-ష్ణ-ంతీ-త్య-థ-ః- గౌ-మా-య-వః- సృ-గా-ల-తు-ల్య-దా-రా-ప-త్యా-ద-యః- త్వ-ం-మ-భ-తా- పి-తే-శ్వ-వ-ం- ప్ర-వి-శ్య-మ-త్త-ం-సా-ధ-
 క-ం-సా-ధ-స్థి-త-ం-హ-ర-ంతి-ఇ-త- స-త-అ-క-ష-ం-తి- ఉ-ర-ణ-ం-మ-ష-ం-|| ౨ || ప్ర-భూ-తే-తి- వీ-రు-ధో-ల-తాః- తృ-ణా-ని-చ-గు-ల్తా-ని-చ-ల-తా- జౌ-లా-ని-ప్ర-భూ-
 తై-ర-తై-గ-ఽ-హ-వ-ర-దు-ప్ర-వేశ-యే-తై- క-వో-రై-స్తీ-వ్రై-ద-ం-శైః-మ-క్షీ-కా-ని-శే-షైః- మ-శ-కై-శ్చ- య-థా-క-శ్చి-దు-ప-ద్ర-తో-భ-వ-తి- ఏ-వ-ం-కా-మ-
 క-మా-ది-భి-గ-ఽ-హ-వ-ర-గృ-హ-శ్ర-మే- వ-త-మా-నో-దు-జ-నై-రు-ప-ద్ర-తో-భ-వ-తీ-త్య-థ-ః- గ-ం-ధ-ర్వ-పు-ర-వ-ద-ఘ-ట-మా-న-మే- వ-దే-హ-ది-క-ం-ప్ర-క-
 ష-ణ-ద-న-త్య-మే-వ-ద-మి-తి-ప-శ్య-తి- క్వ-చి-త్త్వ-చి-త్-క్వా-పి- అ-శు-ర-యః-అ-తి-వె-గః-య-ఉ-ల్తు-కా-కా-రో-గృ-హః-వి-శా-చః- త-త్తు-ల్య-ం-సు-వ-ణ-ము-సా-
 దే-య-త్యై-న-ప్ర-ప-శ్య-తీ-త్య-థ-ః-|| ౩ || ని-వా-స-త-ఇ-తి- ని-వా-సా-ది-హ-వ-త్స-స్వ-భా-వో-య-స్యా-న్-బు-ద్ధి-య-ఽ-స్య-సః- త-త- స-తో-ధా- వ-తీ-త్య-థ-య-
 త్ర-తా-వా-నె-వా-ధ-ః- భో-వా-ధి-ఽ-వ- వా-త్యా-చ-క్ర-నా-తః- త-స్యా-ము-ద్ధి-తః-పా-ం-స్తు-సై-న-ధూ-మ్ర-ది-శః- ర-జ-స్వ-లే-ర-జో-వ్యా-పై-అ-క్షీ-ణీ-య-స్య-
 స-య-థా-న-జా-నా-తి- తథా-వా-త్యై-వ-శ్ర-మ-య-ంతీ-యా-స్తీ-త-స్యా-ము-ద్గ-తై-రా-గా-ది-భిః-ధూ-మ్ర-అ-ప్ర-కా-శ-మా-నా-ది-గ్ద-వ-తాః- క-మ-సా-క్షీ-ధూ-
 తా-వ-జా-నా-తీ-త్య-థ-ః-|| ౪ || అ-దృ-శ్యై-తి- అ-దృ-శ్యా-నా-ం-ద్రి-శ్చ-నా-ం-భృ-ం-గా-లి-కా-స-ం-జ్ఞా-నా-ం-కీ-ట-వి-శే-ష-ా-ణా-ం- స్వ-నైః-క-ణ-యోః- శూ-ల-ం-వ్య-

ధాయస్య - ఉలూకాః ఘోకాః సైమలినాగ్నివ్యధితోఽతరాత్మామనోయస్య - ఆత్రచశరోక్షమప్రియవక్తారోఽపిల్లితుల్యః - స్రవ్యక్ష
మప్రియవక్తారోఽపిల్లితుల్యః - యేమాంశ్చాయాపిపాపకాతుః - తేఅపుణ్యప్రయోః విభీతకాః తత్తుల్యసభామికాకా సేవతే మరీచితో
యానీతినిష్ఫలత్వేనవిజ్ఞాతానపివిషయాః || ౫ || క్వచిదితి || వితోయాసుసరిత్పుపతితస్యగాత్రభంగాత్పద్మోమఃఖంభవతి - సచోదకలాభః -
తద్వదిహవశరత్రచమఃఖదాన్వాపండానభియాతి - ఆలవతేఅభిలషతే - దాయాదభ్యః అన్నాదినాంభతి - ఉభయత్రాపిసపివాధాః - దా
వందావాగ్నితుల్యంమఃఖదంగృహంప్రాప్య - శోకాగ్నినాతప్తోనివిద్యతేవిషీదతి - క్వచిత్తత్రచ - యత్క్షేః రాక్షసతుల్యైరాజభిః హృత
మసువత్ప్రేష్టంధనంయస్య సనిర్విద్యతే || ౬ || శూరైరితి || అన్యైశ్చశూరై హృతంస్వంవిత్తంయస్య - నివిణ్మంవిషణ్మంచేతోయస్య -
కత్తలంమూఢాః - గంధర్వపురమివ మనోరథోఽగత పితృపుత్రాదిసమాజంప్రవిష్టస్య || ౭ || చరన్తితి || కంటకాదివిధ్ధాంఘ్రిరివవి
ఘ్నిరభిభూతస్య - సగతుల్యంమహత్తమా రోహంకతుమిచ్ఛువిమనాదినై - పదేపదేక్షణేక్షణే - అభ్యంతరేణవహ్నినాజాతరే
ణ || ౮ || క్వచిదితి || అజగరాహినానిద్రా రూపేణ - గీరితోనవేత్తి - విపినేత్యక్తః - శవభివదందశూక్తేః హింస్రైః దుజన్తేదప్తః పీడితః -
అంధోలుప్తవివేకః - ఆంధమాపేనూహ - పతితః - తమిసై దునివేతే - తేతేనీయతే || ౯ || కహీతి || యుద్రరసాన్ పరయామాదీన్ - వి
చిన్వన్ గవేషయా - తన్మక్షికాభిః యోషాదిసావ్విమిభిః - విమానః అవజ్ఞాతః తాదితస్య - వ్యధితోభవతి - యదికథంచిత్తత్రాదిక్లేశేన

మరీచితోయాన్యభిభూతావతిక్వచిత్ || ౫ || క్వచిద్వితోయాన్సరితోభియాతిపరస్పరంచాలషతేనిరన్తః |
అసాద్యదావంక్వచిదగ్నితప్తోనివిద్యతేక్వచయత్యై హృతాసుః || ౬ || శూరై హృతస్వః క్వచని
విణ్మంచేతాశోచన్విముహ్యన్ముపయాభికత్తలమ్ | క్వచిచ్ఛగంధర్వపురంప్రవిష్టః ప్రమోదతేనివృత
వన్ముహూతమ్ || ౭ || చరన్ క్వచిత్తంటకశకరాంఘ్రినగారురుక్షువిమనాదినై | పదే
పదేభ్యంతరవహ్నినాదితఃకంటుంబికః క్రుధ్యతివైజనాయ || ౮ || క్వచిన్నిగోజగరాహినాజ
నోనావైతికించిద్విపినేపవిద్ధః | దప్తస్త్వేతేక్వచవంశశూక్తైరంధోంధమాపేపతితస్తమిసై || ౯ ||
కహీన్మచిత్ యుద్రరసాన్విచిన్వన్ తన్మక్షికాభివ్యధితోవిమానః | తత్రాతిక్యత్రాత్ప్రతిలబ్ధమా
మోబలాద్విలుంపంత్యథతాంస్తతోన్యై || ౧౦ || క్వచిచ్ఛశీతాతపవషవాతప్రతిక్రియాంకతుమనీ
శఆస్తి | క్వచిన్నిగోవిహరన్యచ్ఛకించిద్విద్యేషమృచ్ఛత్యథవిత్తశాత్యాత్ || ౧౧ || క్వచిత్త్వచిత్క్షీ
ణధనస్తుతస్త్విశయ్యాసనస్థానవిహారహీనః | యావత్పరాదప్రతిలబ్ధకామః పారక్యదృష్టిలభతేవ
మానమ్ || ౧౨ || అన్యోన్యవిత్తవ్యతిషంగవృద్ధవైరానుబంధోవివహన్విభశ్చ | అధ్వన్యముష్మన్సురు
కృచ్ఛవిత్తబాధోపసగైవిహరన్విపన్నః || ౧౩ || తాంస్తాన్విపన్నాన్సహితత్రతత్రవిహాయజా
తంపరిగృహ్యసాధాః | ఆవతతేద్యాపినకశ్చిదత్రవీరాధ్వనః పారముపైః యోగమ్ | ౧౪ | మనస్వి
సోనిజితదిగ్గజేంద్రానుమేతినర్వేభువిబద్ధవైరాః | మృథేషయీరన్నతుతద్రుజంతియన్న్యస్తదం
డోగతవైరోభియాతి || ౧౫ || ప్రసజ్జతీకాపిలతాభుజాశ్రయస్తదాశ్రయాన్యక్తపదద్విజస్పృహః |

ప్రతిలబ్ధ మానః ప్రాప్తయాషాదిభావతి - తదా - బలాదన్యే అపహరంతి - తాన్యదాభియజైతదాతతోఽన్యన్యహరంతి || ౧౦ || క్వచిది
తి || యత్త్రించితాత్మల్యమపి - మిథోవ్యవహరన్త్రయాదినాగృహ్లా - విత్తశాత్యాత్ ధనవంచనాత్ || ౧౧ || క్వచిదితి || శయ్యాదిహీనః - ఆ
స్యతేస్త్రిన్విత్యాసనంకంబశాది - స్థీయతేస్త్రిన్వితిస్థానంగృహం - విహరంత్యసేనైవిహరోయానాది - తాన్యచమానోపి - యదా - పరస్మా
దప్రాప్తకామః - తదాపరకిమేవస్తునిదృష్టిరభిలాషాయస్య - సోవమాసంప్రాప్నోతి || ౧౨ || అన్యోన్యైతి || పివమన్యోన్యంవిత్తవ్యతిషంగ
ణధనవినిమయేన - విప్రథోవైరానుబంధోయస్య - తథావిధోపిపరస్పరంవివహన్వివాహాదిసంబంధంకుర్వన్ - ఉరుభిః కృత్యైశ్చమై
విత్తబాధాభిః - ఉపసగైశ్చద్యేషాదిభిః - విపన్నః మృతప్రాయాభవతి || ౧౩ || చరత్యయత్యమధ్వనోదశాయతి || తానితి || తాంస్తాన్
విపన్నాన్మృతాన్ - విహాయ - జాతంజాతంపరిగృహ్య - విహరన్ - యతః ప్రతిస్థితః - తంప్రతినామవతతే - హవీరలభ్యనః పారింయో
యోగస్తంచనోపైతి - ఆత్రసాధాకశ్చిదతిసమథోఽపి || ౧౪ || తదేవాహ || మనస్విసజ్జతి - మనస్విసః శూరాః - నిజితాదిగ్గజేంద్రాన్యైః -
మమేయం భూమకమేయమితిభువినిమిత్తభూతాయాంబద్ధంవైరంగయైః - స్యస్తదండః సన్నాస్యసీ - యద్విష్టః పదమభియాతితత్తునప్రజంతి ||
౧౫ || సింహావలోకనైస పునభవాటవీమే వానువణాయతి - ప్రసజ్జతీతి - ప్రసజ్జతిలసక్తింకరోతి - కీర్తనః లతానాంభుజాః శాఖాః - త
ద్వత్సుమమారాయే స్త్రీణాంభుజాః - తదాశ్రయస్యన్ - తదాశ్రయాన్యక్తపదాః అస్సహితాః - కలభాపితోయేద్విజాః పక్షిణః - త

త్తుల్యమస్త్రీసంకప్రసక్తేష్వపత్యమస్పృహయస్య - తాదృశోభూత్వా - హరిచక్రంసింహాసముహః - తతుల్యత్రాలచక్రనిమిత్తజ్జ
స్సమరణాదః - త్రసత్తత్పరిహరాయైశ్చైవప్రలోభితో బకాదివద్వంచకైఃకుదైఃక్రూరైశ్చపాషండైఃసహసఖ్యంకరోతితేమ
ప్రవిశతి ॥ ౧౬ ॥ తైరితి ॥ తైవఽంచితఃతత్రఫలాభావంజ్ఞాత్వా - హంసానాంప్రాప్తౌనాంకులంపునఃప్రవిశత్ - తేహంశీలంప్రాయ
శ్చిత్రపూర్వకం - పునరుపసయనాద్యాచారరూపం - ఆరోచయత్ - ఆప్రియంపశ్యత్ - వాసరతుల్యత్ భ్రష్టసదాచారాశూద్రప్రా
యానుష్ఠేతి - తజ్జాతిరాసేనవాసరజాతిశ్రీదయా - స్త్రీయామిభునీభూయ - పరస్పరముఖాద్వీక్షణేనవిస్తృతోజీవితావధిర్యన ॥ ౧౭ ॥ త్రు
మేష్యితి - త్రుమవత్రైవలదృష్టాథేమగృహమవ్యవాయదీనః - సురతేచ్ఛయాకృపణః - వివంస్వస్యయద్భంధనంప్రాప్తం - తస్మిన్వివశః -
పరిహతుఃమశక్తః - పాతాంతరేతు - వసేసంసారచరన్నిత్యధః - గరికందరవదతిభయానకేరోగాదిమఃఖే - పతత్ - కందరసః గజతు
ల్యాత్మ్యతోభీతస్సత్ - వల్లీతుల్యంప్రాశీనంకమావలంబ్యస్థితోభవతి ॥ ౧౮ ॥ ఆతఇతి - సాధంప్రవిశతి - యథాపూర్వంప్ర
వృత్తిమాగేరమతే ॥ ౧౯ ॥ రహూగణేతి - హరహూగణ - త్వమపిఅధ్వనినివేశితత్వమమంగః - ఆత్సాధ్యధ్వనః పారమితర - అసజ్జితా
త్వావిషయేష్వనభివేశితచిత్రస్సత్ - హరిసేవయాశీతంతీక్షీకృతం ॥ ౨౦ ॥ అహూగతి - అఖిలజన్తసు - శోభనంస్వజన్తైవపరంక్రైష్టం -

కవచిత్రదాదిధరిచక్రతస్త్రసత్సఖ్యంవిధతైబకకంకగృధ్రైః ॥ ౧౬ ॥ తైవఽంచితోహంసకులంస
మావిశన్నరోచయత్శీలముపైతివానరాత్తజ్జాతిరాసేనసునిజేతేంద్రియఃపరస్పరోద్వీక్షణవిస్తృ
తావధిః ॥ ౧౭ ॥ త్రుమేషురంస్యసుతదారవత్రలోవ్యవాయదీనోవివశస్త్వబంధనే ॥ కవచిత్ర
మాదాద్ధరికందరేపతవల్లీంగృహీత్వాగజభీతఆస్థితః ॥ ౧౮ ॥ ఆతఃకథంచిత్రవిముక్తపదఃపునశ్చసా
ధంప్రవిశత్యరిందమ ॥ అధ్వన్యముష్మిన్నజయానివేశితో భ్రమజమోద్యాపినయాతిపారమ్ ॥ ౧౯ ॥ ర
హూగణత్వమపిహ్యధ్వమోస్యసన్న్యస్తదండఃకృతభూతమైత్రః ॥ అసజ్జితాత్వాహరిసేవయాశీతం
జ్ఞానాసీమాదాయతరాతిపారమ్ ॥ ౨౦ ॥ రాజా ॥ అహూగన్తజన్తాఖిలజన్తశోభనంకింజన్తభిస్తస్త్వ
పరైరప్యముష్మిన్ ॥ నయద్ధృషీకేశయశఃకృతాత్మనాంమహాత్మనాంవఃప్రచురస్సమాగమః ॥ ౨౧ ॥
నహ్యచ్ఛృతంతప్తచృరణాబ్జరేణుభిహతాంహసోభకిరధోక్షజేమలా ॥ మాహూతికాద్యస్య సమా
గమాచ్ఛమేచుస్తకములాపిహతోవివేకః ॥ ౨౨ ॥ నమోమహద్భ్యోస్తునమశ్శిశుభ్యోనమోయు
వభ్యోనమఆవటుభ్యః ॥ యేబ్రాహ్మణాగామవధూతలింగాశ్చరంతితేభ్యశ్శివమస్తురాజ్ఞామ్ ॥ ౨౩ ॥
శ్రీశుకః ॥ ఇత్యేవముత్తరామాతః - సవైబ్రహ్మషీసుతస్సింధువతయలక్ష్మతత్త్వమవిగణయతేవిగ
ణితపరమానుభావః పరమకారుణికతయోపదిశ్య - గహూగణేనసకరుణమభివందితచరణః - పూణా
ణవభివనిభృతకరుణోగ్ద్యాశయోధరణీమిమాంచితచార ॥ ౨౪ ॥ సోవీరపతిరపి - సుజనసమవగత
పరమాత్మసుతత్త్వత్యన్యవిద్యారోపితాండేహాత్మాభినుతించినసజ్జ - ఎవంహిన్యపభగవదాశ్రితా
శ్రితానుభావః ॥ ౨౫ ॥ విష్ణురాతః ॥ యోహవాగ్విహబహువిదామహాభాగవతత్వయాభిహితఃపారో
త్యైవచసాజీవలోకస్యభవాధ్వసహ్యర్యమనీషయాకల్పితవిషయోనాంజసామృత్యన్నలోకసమ

యేభ్యదేవాదిజన్తభ్యః - తైరితికిం - అముష్మిన్స్వగేపిజన్తభిఃకిం - సకించిత్ - తత్రకారణమాహ - యత్తయేమజన్తసు - యత్రస్వగే
వా - హోమహాత్మనాం - సమాగమః ప్రచురసభవతి - వఃకథంధూతానాం - హృషీకేశస్యయశసాకృతః శోభితలక్ష్మణైస్తేషాం ॥ ౨౧ ॥
నేతి - సంతతముపాసితైఃత్వత్పదాంబుజరేణుభిః - హతమంహూయస్య - తస్యాధోక్షజేనిమలాభక్తిభావతీతినైవాద్భుతం - యస్యతవ -
ముహూతభవాత్సమాగమాదపి - చుస్తకేణబద్ధమూలోపి - మమఅవివేకోనష్టః ॥ ౨౨ ॥ బ్రహ్మవిదః కేనరూపేణ విచరంతీత్యజ్ఞానాత్ప
రాన్వన్నమస్యతి ॥ నమఇతి ॥ యేవటవఃశ్రీదారతత్వాదశ్రద్ధయథోరయాస్తాసప్యభివ్యాప్యసర్వభ్యోనమ ఇత్యధః - స్వదృష్టాంతేనరా
జ్ఞాంమహదవజ్ఞాంసంభావ్యాహ - రాజ్ఞాంశవమస్త్వితి ॥ ౨౩ ॥ ఇతితి - ఉత్తరామాతాయస్యతస్యసంబంధనం - ఆవిగణితః ఆగణితఃపరమఃఆ
నుభావోయస్యసః - ఆవిగణయతేఅవమంక్రేపి - పరమకరుణాకరత్వేన - సింధువతయే - ఆత్మతత్త్వముపదిశ్య - నిభృతాఃకాంతాః - కరుణా
నామూమయోయస్త్వి - సఆశయోయస్య ॥ ౨౪ ॥ సోవీరేతి - సుజనాత్సత్సత్వమ్యగవగతంపరమాత్మసుతత్త్వంయేన - తథాభూతస్సత్ -
తదానీమేవ - దేహాత్మమతించవినసజ్జ - హస్యప - భగవదాశ్రితోభరతః - తదాశ్రితోరహూగణః - తస్యానుభావః సద్యోదేహహం
కారత్యాగః ॥ ౨౫ ॥ యఇతి - పారోత్యైవచసాజీవలోకస్యభవాధ్వసహ్యర్యమనీషయాకల్పితవిషయోనాంజసామృత్యన్నలోకసమ

మాయుస్థానీయాన్యపత్యాదీనీత్యేవం - కల్పితవిషయః - అప్యత్పన్న స్యతులోకన్యజనస్య - సమ్యగధిగమ్యానభవతి || ౨౬ || అథతి అ
థఅతః - తదేవభవాధ్వరూపం - సమవేతానుకల్పేనప్రస్తుతతత్తదనురూపాథోపకల్పనైః || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - త్రయోదశాధ్యాయ
యవ్యాఖ్యా || * * * * * || చతుర్దశాధ్యాయార్ణవకృత్యాకృతిఃకృతా | ప్రస్తుతేదస్యగోమాయ మశకాద్యథాకల్పనైః || సహూవాచేతి || యః పరీక్షి
తాపుష్టః - సఃశుకః - ఉవాచహేతిసూతోత్తిఃఅత్రాపిహేతిప్రసిద్ధా || శ్లో || దురత్యయేధ్వన్యజయానివేతఇతియదుక్తం - తదేవవననివే
నప్రకారకథనైప్రపంచయతి || యఇతి || యవిషఃప్రసిద్ధః - అయం జీవలోకః - విష్ణుమానయయా - అసుగమేఅధ్వని - ఆపతితఃభవాట
వీంగతస్య - వారిరూపస్యగురోః - చరణారవింద - యేమధుకరాః - సేవకాపైమామనుషదవీంతైరస్థితంభక్తిమాగ్నం - అద్యాపినావ
రుంధేనప్రాప్తోతీత్యన్వయః - మాయాయః స్వకార్యద్వారేణసంసారమాగ్నాపాతహేతుత్వమాహ || దేహత్వమానినాంసత్త్వాదిగుణ
విశేషైః - వికల్పితానివిధక్తాని - యానికుశలాకుశలమిత్రకమాణి - తైవిణిమిత్రాభివిణివిధదేహవళిభిః - వియోగసంయోగాదిః -
యోనాదిః సంసారః - తదనుభవస్యద్వారభూతేన - షడింద్రియవగ్గేణ - తస్మిన్సంసారరూపేదుగ్మమాగ్నావదసుగమే - అధ్వని -

ధిగమః || ౨౬ || అథతదేవైతద్దురవగమంసమవేతానుకల్పేననిర్దిశ్యతామితి || * * * * *

* * * * * శ్రీ మద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - త్రయోదశోధ్యాయః * * * * *

సహూవాచ || యవిషదేహత్వమానినాంసత్త్వాదిగుణవిశేషవికల్పితకుశలాకుశలమిత్రవినిమితప

విధదేహవళిభిః - వియోగసంయోగాద్యనాదిసంసారానుభవస్యద్వారభూతేన షడింద్రియవగ్గేణ -

తస్మిన్మమాగ్నాధ్వవదసుగమేధ్వన్యపతితకుశ్వరస్యభగవతోవిష్ణోవశవతీన్యామాయయాజీవలో

కోయం - యథావణిక్సాధోధాపరస్స్వదేహనిష్పాదితకర్మానుభవః - శ్చ శానవనశివతమాయాంసం

సారాటవ్యాంగతోనాద్యాపివిఫలబహుళప్రణియోగేహః - తత్తాపోషశమనీంహరిగురుచరణారవింద

మధుకరానుపదవీమవరుంధే || ౧ || యస్యాముహవావితేషడింద్రియనామానఃకర్మణాదస్యవజ్రవతే || ౨ ||

తద్యథా పురుషస్యయత్త్రింధిన్ధనంధర్మై పయికంబహుకృతాధిగతంయత్సత్త్వైత్వరమశ్చిగుషారాధ

నలక్షణోయోసాధర్మస్తంతుసాంపరాయకముదాహరంతి - తద్ధర్మ్యంధనం - దశానస్పశానశ్రవణా

స్వాదనావఘ్రాణసంకల్పవ్యవసాయగృహగ్రామ్యోపభోగేన - కునాధస్యాజితత్వమోయథాసా

ధాస్యవిలుపంతి || ౩ || అథచయత్రకౌటుంబికస్యదారాపత్యాదయోనామ్నాకర్మణావృకస్యగా

లాపవానిచ్ఛతోకదర్యస్య కుటుంబిన ఉరణవత్సంరత్యమాణంమిషతోపహరంతి || ౪ || యథాహ్యను

వత్సరంకృష్యమాణమప్యదగ్ధబీజంశ్చైత్రంపునరేవావపనకాలే - గుల్మతృణవీరుద్భిగ్నహ్వరమివభవ

త్యేవమేవగృహశ్రమఃకర్మశ్చైత్రంయస్త్రిన్నహికర్మాణ్యుత్పీదంతి - యదయంకామకరండపషటవసభః ||

౫ || యత్తత్రరతోదంశమశకసమాపశదైనునుజైశ్శుభశకుంతతస్త్రమూషకాదిభిరుపరుధ్యమానబ

హిఃప్రాణఃకృచిత్పరివతమామోస్త్రిన్నధ్వన్యవిద్యాకామకర్మభిరుపరక్తమనసానుపపన్నాథాంనర

ఆపతితః - యథావణిజాం - సాధాః సమూహః - అథాజానపరః స్వదేహనిష్పాదితానాం కర్మణాం ఫలద్వారేణానుభవోయస్య -

విఫలాశ్చబహుళప్రతియోగాః బహువిఘ్నశ్చ - ఈహఃచెష్టాయస్యసఃతస్యాంసంసారాటవ్యాంగయేతాపైమాముపశమనీంనాశనీం -

౧ || యస్యామిత్యాదివ్యాచష్టై - యస్యామితి - యస్యాంభవాటవ్యాం || ౨ || దస్యతుల్యంతేషాంకర్మదశాయతి - తద్యథేతి - ధర్మాప

యికంధర్మకారణం - తమేవస్వాధిప్రేతంధర్మమాహ - సాత్వేదితి - తంతుసాంపరాయకం పరలోకాథాముదాహరంతి - తద్ధ

మ్యంధర్మాహంధనం - దశానాద్యాఃపంచజ్ఞానేంద్రియాణాంవృత్తయః - సంకల్పవ్యవసాయాంతః కరణస్య - ఏతైశ్చైహ

యోగ్రామ్యఉపభోగఃతేన - కునాధస్యకుబుద్ధేః అజితాత్మనోవిలుంపంతి - యథాచోరాః - కుపాలకస్యానవహితాత్మనః సాధాస్యధనం

హరంతితద్వత్ || ౩ || గోమాయవోయత్రైత్యేతద్వ్యాచష్టై || అథచేతి || అథచేత్యథాంతరోపన్యాసే - కర్మణాతుప్యకః సృగాలాశ్చక

దర్యస్యాతిలుభన్య || ౪ || ప్రభూతవీరుత్ప్రణగుల్మగహ్వరవిశ్రేతద్వ్యాచష్టై - యథాహేతి - నదగ్ధానిబీజానియస్త్రిన్ - యద్యస్త్యై - యో

యమావసథప్రమః - విషకామానాంకరండః - యథాకర్మా రభాజనెకర్మరక్షయేపిపరిమళోనక్షీయతే - వివమత్రవాసనానామక్షీ

ణత్వాన్నకర్మాణ్యుత్పీదంతీత్యథా || ౫ || యదితి - దంశమశకతుల్యైరపశదై నీచైః - శలభాదిభిశ్చ - ఉపరుధ్యమానఃపీడ్యమానః - బహిఃప్రా

ణోవిత్తయస్య - తథావిధోప్యస్త్రిన్నధ్వనిపశ్రమః - అవిద్యాదిభిరుపరతైనమనసా - గంధర్వపురతుల్యమఘటమాసంసరలోకం - సత్య

తయమిథ్యాదృష్టిరనుప్రసవ్యతి || ౬ || ప్రసవ్యతీతి ప్రశబ్దసూచితమథాంతరందశాయతి - క్వచిదితి - తత్రచగంధవః పురేక్షవిచా
తపోదకంక్షుగత్యష్టాబలం - తత్తుల్యా విషయానుపధావతీతి || ౭ || క్వచిత్ క్వచిచ్ఛాశురయోక్తగ్రహమిత్యేతద్వాద్యచప్తే || క్వచిచ్ఛా
శేషాణాం దోషాణాం నిషదనంస్థానం - పురీషవిశేషం అగ్నే విశేషం - తస్య పురీష స్యేవ లోహితో వణో యస్య రజోగుణస్య - తేనని
మితాతద్విషయామతి యోగ్యసః - సువణ ముపాదాతుమిచ్ఛతి - అగ్నికామనకతరః పరవశః ఉల్లుకసదృశం పితౄచమివ శీతా
తురోహ్యరణ్యే - అగ్నివజ్జ్వల్యమానంతతస్తతోధావంతముల్లుకపితౄచమగ్నిబుద్ధ్యాలుకధావతినతుతంప్రాప్నోతి - కథంచిత్ ప్రాప్త
శ్చేత్ - తహాతేన భక్షితస్య మ్రియతే - వివంసువణ ముపాదాతు మనుధావన్న పీత్యథా || ౮ || నివాసతోయద్ద్ర విశేషేతద్వాద్య
చప్తే || అథేతి || నివాసాదిష్యనేకేషాత్తనఉపజీవ్యేవ్యభినివేశోయస్యసః || ౯ || క్వచిచ్ఛావాత్సోర్ధితేత్యేతద్వాద్యచప్తే || క్వచిచ్ఛేతి || ఆ
రోహంతంకం - తస్మిన్కాలేయద్రజఃరాగః - తేనస్యదృష్ట్యావారకేణ రజన్యాంతా త్ర - ఖాతా ఇవ - హస్తపాతే - రజనీభూతస్తసా
మయఇవ అతీవరజసాశ్చ మతిః - అతపివరజోవ్యాప్తచక్షురివ - దిక్షుస్థితామర్యాదాతిక్రమసాక్షీభూతాదేవతాః - నజానాతి || ౧౦ || ఆ
సుపాదేయమేవోపాదేయతయాగృహ్యతీతి ప్ర క్రమసాజాత్యాదుత్తరశ్లోకచతుర్థా పాదం ప్రథమం వ్యాచప్తే - క్వచిదాతపోదకనిభాన్విషయా
త్రదేహభినివేశేన మిథ్యావిషయేషులం పటత్వము క్తం - నివాసతోయేత్యత్రతదాజానప్రయాస ఉక్తః - అత్రతుబాధితేష్వపిపునఃప్ర

లోకంగంధర్వనగరోపమముపపన్నమితి మిథ్యాదృష్టిరనుపశ్యతి || ౧ || క్వచిదాతపోదకనిభాన్విషయా
నుపధావతి - పానభోజనవ్యవాయాదివ్యసనలోలుపః || ౨ || క్వచిచ్ఛా శేషదోషనిషదనంపురీషవిశే
షంతద్వణగుణనిర్మితమతిస్సువణముపాదిత్సత్త్వగ్నికామకాతరఇస్సాల్లుకపితౄచమ్ || ౩ || అథక
దాచిన్నివాసపానీయద్రవిణాద్యనేకాత్మేపజీవ్యాభినివేశపతస్యాంసంసారాటవ్యామిత సత్రఃపరిధా
వతి || ౪ || క్వచిచ్ఛావాత్సోపమయాప్రమదయారోహమారోపతస్తత్త్రా లరజసారజన్యాంభూతాఇవ
సాధుమర్యాదారజస్వలాత్ నెగ్దవలాతిరజస్వలమతినవిజానాతి || ౫ || క్వచిత్సక్త దవగతవిష
యవైతథ్యః - స్వయంపరాభిధ్యా నేనవిభ్రంశితస్తృణిస్తయైవమరీచితోయప్రాయాంస్తానేవాభి
ధావతి || ౬ || క్వచిదులూకఋణీస్వనవదతిపరుషరభసాటోపంప్రత్యక్షంపరోక్షంవారిపు
రాజకులనిభాత్మితేనాభివ్యభితకణ మూలహృదయః || ౭ || సయథాదగ్ధ పూర్వసుకృతస్తదా
కారస్తరకాకతుండాద్యపుణ్యప్రమలతావిషోదపానవదుభయాథాశూన్యద్రవిణాజీవన్యతా
స్వయంజీవన్మ్రయమాణఉపధావతి || ౮ || ఏకదాసత్ప్రసంగాన్నికృత మతినిగుదకస్తోతఫ్ఫల
నవదుభయతోపమఃఖదంపాషండమభిధావతి || ౯ || యదాతుపరబాధయాంధరిత్వనేమోపనమ
తి - తదాహిపితృపుత్రబహిష్కాపిత్యాపుత్రాన్వాఖిలుభక్షయతి || ౧౦ || క్వచిదాసాన్యగృ
హందావవప్రియాథావిధురమసుభోదకంశోకాగ్నినాదహ్యమామోభృశంనివేదముపగచ్ఛతి ||
౧౧ || క్వచిత్త్రాలవిషమితరాజకులరక్షసాపహృతప్రియతనుధనాసున్యతేత్యవవిగతజీవలక్షణతైః ||

వృత్తిరుచ్యతఇత్యపానరుక్త్యం || ౧౨ || క్వచిదితి || స్వయమేవంసక్తదవగతం విషయాణంవైతథ్యంవిఫలత్వంయేన - పరాభిధ్యానేనదేహభినివే
శేన - విభ్రంశితాస్తృణిర్యస్య - తయైవవిభ్రంశితయాస్తృత్యాస్తృతిభ్రంశాదేవత్యథా || ౧౩ || అదృశ్యఋణీస్వనేత్యేతద్వాద్యచ
ప్తే || క్వచిదులూకేతి || అతిపరుషరభసఉత్సాహస్తేనాటోపః సంప్రమాయథాభవత్యేవం - రిపూణాం రాజకులస్యచ - నిభాత్మితేన
అభివ్యభితం కణమూలం హృదయంచయస్య || ౧౪ || అపుణ్యవృక్షానిత్యేతద్వాద్యచప్తే || సయథేతి || దుగ్ధముపభుక్తంపూర్వసుకృతం
యేన - తదాకారస్తరోవిషతింకుః తత్ప్రముఖాయేపుణ్యరూపః - తథావిధాలతాశ్చ - విషదపానాశ్చవిషమాపః - తత్తుల్యాదృష్టా
దృష్టప్రయోజనశూన్యథనా || ౧౫ || క్వచిద్వితోయాః సరిత్యేతద్వాద్యచప్తే || ఏకదేతి || ఏకదాక్వచిత్ అసతాంప్రసంగాత్ నికృతా
వంచితామతిర్యస్యసః - నిరుదకనదీగతపాతేయథాసద్యశ్శిరఃస్ఫుటతి - పశ్చాదపిచతద్వదనానువతతే - వివమిహచపరత్రచయః
ఖదం || ౧౬ || పరస్పరం చాలపతే నిరస్త్యత్యేతద్వాద్యచప్తే || యదాత్వేతి || అంధఃఅన్యం - నోపనమతినోపతిష్ఠతే - పితృపుత్రాణాం -
హింసాశుశః - తద్వతః - పితుఃపుత్రాణాంనా - కుశాదిత్యేణమపిదేహుపశ్యతితాభక్షయతి - బాధత ఇత్యథాః - పితృపుత్రబహిష్కా
నిలరుపాతస్సుగమః || ౧౭ || ఆసాద్యదావమిత్యేతద్వాద్యచప్తే || క్వచిదాసాద్యేతి || ౧౮ || నిర్విద్యతేక్వచయత్యైహృతాసురిత్యేతద్వాద్య
చప్తే - క్వచిత్త్రాలనవిషమితం ప్రతిహాలతాంసీతం - యద్రాజకులం - తదేవరక్షః తేనాపహృతాః ప్రియతనుధనరూపః అసమైయస్య వి
గతనిజీవలక్షణానిహమాణీనియస్య - శూరై హృతస్విత్యప్యనేనైవ వ్యాఖ్యాతం || ౧౯ || క్వచిచ్ఛగంధర్వపురంప్రవిష్టత్యేతద్వాద్య

చప్టే॥ కదాచిదితి॥ కదాచిన్తనోరథ ప్రాప్తంపిత్రాద్య సదేవసదితిమత్వా - పూర్వం గంధర్వ పురపదఘట మూసదశశముక్తం - ఇదా
 వీంత్ మిత్రసుఖాసక్తిరుద్యతభిభేదః॥ ౧౮॥ చరణ క్వచిది త్యేతద్యావప్తైః క్వచిదితి - క్వచిద్దృష్టా శ్రమోహాః కమః బోధనా ప్రాసాదు
 తిభరోచివిస్తారః - సపవగిరి సమారురుక్షతదంతం గంతుమిచ్ఛ॥ ౧౯॥ పదేపదేభ్యంతరవహ్ను నైత్యేతద్యావప్తైః॥ క్వచిచ్ఛదుస్సహ
 నే॥ ౨౦॥ క్వచిచ్ఛనిగోణో జగ రాహునైత్యేతద్యావప్తైః॥ సపవతి॥ ౨౧॥ దప్తస్స తేతద్యేతద్యావప్తైః॥ కదాచిదితి॥ మానోగ
 ర్వవివదం ప్రా - పరపీడాకరత్వాత్ - భిగ్నా మానదం ప్రాయస్య - అ తపి వలభ్యోని ప్రాయాః క్షణోపయేన॥ ౨౨॥ కహిణస్త్వచిత్ య
 ద్రసానిత్యేతద్యావప్తైః॥ కహిణతి॥ యదానిహ తోభవతి - తదాసద్యవివనిరయః పతతి॥ ౨౩॥ ప్రసంగాత్ప్రప్రతస్య కమః గంధ
 సారహతుత్వంస్ఫుటయతి॥ అథచేతి॥ యద్యస్తాదేవంతస్తాత్ - అథ అ సంతరమేవ - ఉ భయభావి హవపరమ్రచ - అ స్త్రిప్రప్రతిమా
 గంసంసారస్యావపనంజన్తయేత్రంకమోదాహరతి॥ ౨౪॥ తత్రాతికృతా త్ప్రతిలబ్ధమానభవేత్యేతద్యావప్తైః॥ ముక్తః॥ య
 విబంధాన్మత్తాభవతి - తహిణతతస్స కాశాదన్యోహరతి - తస్మాదప్యస్యః - సత్వ స భోక్తులభతేతత్వ భాః॥ ౨౫॥ క్వచిచ్ఛ శతాతప
 త్యేతద్యావప్తైః॥ క్వచిచ్ఛేతి॥ శతాదయః అనెకాల భిదై వికాద్యాదయదశాః - దుఃఖావస్థాః - తా సాం॥ ౨౬॥ క్వచిన్ది భవత్యేతద్యావ

౧౭ | కదాచిన్తనోరథప్రపితృపితామహాన్యసత్సద్భిస్సప్తనిన్వృతలక్షణమనుభవతి | ౧౮ | క్వచి
 ద్దృష్టా శ్రమకర్తృబోధనవాతిభరగిరిమారురుక్షమాణో లోకికవ్య సనకశీతమనాఃకంటకశకరాక్ష
 త్రంప్రవిశన్నివసేదతి॥ ౧౯॥ క్వచిచ్ఛదుస్సహనకాయాభ్యంతరవహ్నినాగృహీతసారః - స్వకుటుం
 బాయుక్రభృతి॥ ౨౦॥ సపవపుననిద్రాజగరగృహీతోంధేతమసివగ్నః - శూన్యారణ్య ఇ న శేతే
 నాన్యస్త్రించనవేదశవతి వాపవిధిః॥ ౨౧॥ కదాచిద్భగ్న మానదం ప్రోదజనదందశూకైరలబ్ధని
 ద్రాక్షణోవ్యధితహృదయేనానుక్షీయమాణ విజ్ఞానాంధకూపేందవస్పృతః॥ ౨౨॥ కహిణచిత్ స్త్రకా
 ముమధులతాన్విచిన్వృత - యదాపరదాదపరప్రవ్యాణ్యవరుంధానోరాజ్ఞాన్వమిభిర్వా నిహతఃపత
 త్యపారేనిరయే॥ ౨౩॥ అథచతస్మాదుభయభావిహితకర్తృన్విష్నాత్తనస్సంసారావపనముదాహ
 రంతి॥ ౨౪॥ ముక్తస్తతోయదిబంధాద్దేవదత్తఉపాచ్చినత్తి - తస్మాదపివిష్ణుమిత్రభత్యనవస్థిః॥ ౨౫॥ క్వ
 చిచ్ఛశీతాతపవాతాద్య నెకాధిదైవికభాతికాత్త్రియానాందశానాంప్రసనివారణాయాకల్యోదురంత
 చింతయావిషణ్ణతైః॥ ౨౬॥ క్వచిన్దిభోన్యేభ్యోవాకాకణికామాత్రమప్యేవవ్యవహరణయస్త్రిం
 చిద్వావిద్వేషమేతివితనాత్యాత్॥ ౨౭॥ అధ్వన్యముష్మిన్నిమఉపసగాస్తథాసుఖదుఃఖరాగద్వేష
 భయాభిమానప్రమోదమోదగోకమోహమాత్సర్యేష్యావమానక్షున్విపాసాధివ్యాధిజన్మజరామ
 రణాదయః॥ ౨౮॥ కాపిదేవమాయయాస్త్రియాభుజలతోపకూఢఃప్రస్తన్నవివేకవిజ్ఞానస్తద్విహ
 రగృహారంభాకులహృదయస్తదాశ్రయావసక్తసుతమహిత్రకళత్రాభాషితావలోకవిచ్ఛేష్టితాపహృ
 తహృదయతత్తనమజితాత్మాపారేంద్రతమసిప్రహిణోతి॥ ౨౯॥ కదాచిదీశ్వరస్యభగవతోవిష్ణోశ్చ
 క్రాత్పరమాణ్వాదిద్విపరాధావవగ్నకాల్పలక్షణపరివర్ణితేనవయసారం హసాహరతతి బ్ర

చప్టే॥ క్వచిన్ది భవతి - క్వచిన్దిభోయత్కించిత్రసంవ్యవహరణ - కాకణికామాత్రం వింశతికపదికా మాత్రం - తతోపిన్యూనంయత్కించితపహ
 రణవిద్వేషమేతి॥ ౨౭॥ అధ్వన్యముష్మిన్నిమఉపసగాస్తథాసుఖదుఃఖరాగద్వేష
 ముష్మిన్నిమేరుకృత్రవితనాదయఃతథా ఉపసగాఃసుఖదుఃఖాదయశ్చ॥ ౨౮॥ శ్లో॥ భ్యస్త్రైఃపునరుక్తైశ్చనానాపాతైరతఃపరమృదు
 ర్గమోపిభవాధ్యాయస్సంప్రదాయేనతీర్యతే॥ తత్రప్రసజ్జతి క్వాపీత్యాదినాసింహవలోకనన్యాయేనోక్తమగ్ధమపకృవ్యప్రమేణవ్యచప్టే॥
 క్వాపీతి॥ ప్రస్తన్నంఅపగళితంవివేకజ్ఞానంయస్యతస్యాః స్త్రియావిహరగృహం క్రీడాగృహం - తదారంభేఆకులంహృదయంయస్య - అ
 నేనప్రసజ్జతి త్యాదివ్యాఖ్యాతం - తదాశ్రయేత్యాదివ్యాచప్టే - తస్యాః ఆశ్రయేవసత్తాః సంలగ్నాః సుతాదు హితరశ్చకళత్రంచనైవ స్త్రీ
 తేషాంభాషితాది భిరపహృతం హృదయంయస్య - ప్రహిణోతిప్రక్షిపతి॥ ౨౯॥ క్వచిత్తదాచిద్ధరితత్రతః త్రసన్నిత్యేతద్యావప్తైః॥ క
 దాచిదితి॥ పరమాణు రాదిఃక్విపరాధా - పవగ్నో - తఃయస్య కాలస్యసకాఃఉపలక్షణంయస్య - పరివర్ణితస్య - తేనపరివర్ణితేనప
 రిభ్రమణేన - కామాలక్షణాదితిపునర్వద్యేనపాత - కాలస్య రూపాదిత్య భాః - రంహసాశీఘ్రణ - పరివర్ణితేనపరిభ్రమణేన - వ
 యసాబాల్యాదిక్రమేణ - బ్రహ్మణమభివ్యాప్యత్యణస్తంభాదీని భూతాని - హరతః చత్రతఃసకాశాత్ - నిత్రస్తహృదయస్సకాః - పాపంధ

౪౨ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమస్తంధే - చతుర్వశోధ్యాయః .

దేవతాభిముఖ్యేనధత్తత్యస్వయః - అనిమిషతః నిమిషమ కువతః - అప్రమత్తాదిత్యధః - నిమిషతాంప్రతీకారం కతుమశక్తానామిత్యధః - కతుజిషస్త్రి - కాలచక్రంనిజంనిత్యమాయుధంయస్య - సాంకత్యేనమూలప్రమాణశాస్త్రేన - పాపండాగమేన ॥ ౩౦ ॥ తైవచంచితత్యేతద్వ్యవహృతైః ॥ యదాత్వితి ॥ అత్తాభివంశితోయైస్తైః - ఉరుఅధికంపంచితస్సృ - తేషాంబ్రహ్మణాం - యచ్ఛీలముపనయనాది - తదరోచయన్ శూద్రవద్వతః - నిగమోక్తాచారాశుద్ధితఃస్వస్య శుద్ధ్యభావాత్ - యస్యశూద్రస్య కేవలం మిథునీభావఃకుటుంబభరణంచవ్యాపారః - నాగ్నిహూత్రాది ॥ ౩౧ ॥ తజ్జాతిరాసేనత్యాదివ్యాచక్షేత్ ॥ తత్రాపితి ॥ తత్రాపినిరవరోధఃప్రతిబంధరహితః - స్వైరేణస్వేచ్ఛయా - క్రీడణవిస్తృతమృత్యుకాలస్సృ ॥ ౩౨ ॥ ద్రుమేషురంస్యన్విత్యేతద్వ్యవహృతైః ॥ క్వచిదితి ॥ వానరోద్రమవత్ - పృథ్వీష్టివగృహేషు - రంస్యన్ క్రీడణ - వ్యవాయతూణఃమైథునోత్పవోభవతి ॥ ౩౩ ॥ క్వచిత్ప్రమాదాదిత్యేతద్వ్యవహృతైః ॥ ఎవమితి ॥ ఏవమధ్వని సుఖదుఃఖాద్యవరుంధానః - గిరికందరప్రాయతమసి - రోగాద్యాపది - పతన్నితికేషఃక్వచిచ్ఛీతవాతేత్యాదిపూర్వస్మిన్

హస్తంబవర్యంతాదీనాంభూతానామనిమిషతోనిమిషతాంవిత్తస్తహృదయస్తమేవేశ్వరంకాలచక్రం నిజాయుధంసాక్షాద్భాగవంతంయజ్ఞపురుషమనాదృత్యపాపండుదేవతాఃకంకగృధ్రబక్ప్రాయాఆర్య సమయపరిహృతాః సాంకత్యేనాభిధత్తై ॥ ౩౦ ॥ యదాతుపాపండురాత్వాభివంచితైరురువంచితోబ్రహ్మకులంసమావిశంస్తైషాంశీలముపనయనాదిశ్రౌతస్తాతఃనిత్యకర్మానుష్ఠానైనభగవతోయజ్ఞపురుషస్యారాధనమేవతదరోచయన్ - శూద్రకులంభజతనిగమాచారే - అశుద్ధితోయస్యమిథునీభావఃకుటుంబభరణంచయథావానరజాతైః ॥ ౩౧ ॥ తత్రాపినిరవరోధస్వైరేణవిహరన్నతికృపణబుద్ధిరమోన్యముఖనిరీతుణాదిగ్రామ్యకర్మజైవవిస్తృతకలావధిః ॥ ౩౨ ॥ క్వచిద్ద్రుమవదైహికాథేషుగృహేషురంస్యన్ - యథావానరస్సతగారవత్సలోవ్యవాయతూణః ॥ ౩౩ ॥ ఎవమధ్వన్యవరుంధానోమృత్యుగజభయాత్తమసిగిరికందరప్రాయే - క్వచిచ్ఛీతవాతవషాద్యనేకాధిదైవికభౌతికాత్మీయానాందశానాంప్రతినివారణాయాకల్యోదురంతచింతయావిషణ్ణతైః ॥ ౩౪ ॥ క్వచిన్ద్రిగోవ్యవహరణకాకణికామాత్రమపిహరణయత్కించిద్పాపిద్వేషముపయాతివిత్తశాస్త్రేనకదాచిత్ ॥ ౩౫ ॥ క్వచిత్త్వచిత్ క్షీణధనశ్శయ్యాసనాద్యుపభోగవిహీనోయావదప్రతిబంధమునారభోపగతస్వాదానేవ్యవసితమిత్తతోవమానాదీనిలభతే ॥ ౩౬ ॥ ఏవంచిత్రవ్యతిషంగవివృద్ధవైరానుబంధోప - పూర్వవాసనయామిథుడద్వహాసపమోద్వహత్యపవహాచ ॥ ౩౭ ॥ ఏతస్మిన్సంసారాధ్వనినానాక్లేశోపసగజాధితే - ఆపస్నోవిపస్నోయస్తముహతేతరస్తత్రతత్రవియుజ్యజాతంజాతముపాదాయ శోచణముహ్యభిద్యవినదసంహృష్యగాయన్నహ్యమానస్సాధువజ్జితోనైవావతతేద్యాపియతఆరబ్ధపషనరలోకసాధన్తమధ్వనఃపారముపవిశతి ॥ ౩౮ ॥ యదిదంయోగానుశాసనంనామనవాపతదవరుంధతేయైస్సదంతామునయడపరతాత్మానస్సమవగచ్ఛంతి ॥ ౩౯ ॥ యనపిదిగభజయి నోయైవైరాజషయోనైవైతద్వజంతి - కింతుపరంమృతేశయారణమమైవేయంనుహితకృతవైరానుబంధాః - యాంవిస్సృజ్యస్వయముపసంహృతాః ॥ ౪౦ ॥ కర్మవల్లీనువలంబ్యతతలపదఃకథంచిన్నరకాద్విముక్తిఃపునరప్యేవంసంసారాధ్వన్యనివర్తమానోనరలోకసాధన్మేషోపయాత్యేవముపరిగ

ధికోక్తిః - రోగాద్యాపదిపతస్సృ - శీతాదిభిః క్లిశ్యన్నాస్తత్యధః ॥ ౩౪ ॥ తదేవంసింహవలోకనన్యాయోక్తమథామపకృష్యవ్యాఖ్యాయ - క్రమస్థమపవతయితుం - పూర్వోక్తమేవామవదతి - క్వచిన్ద్రిగభి - యత్కించిద్ధనంహరణద్వేషముపయాతి ॥ ౩౫ ॥ క్వచిత్త్వచిత్క్షీణధనత్యేతద్వ్యవహృతైః ॥ క్వచిదితి ॥ అప్రతిబంధంయస్తనోరథేనోపగతంవాంఛితం - యత్స్వం - తస్యాదానేస్వీకార - నిశ్చితమతిస్సృ ॥ ౩౬ ॥ అన్యోన్యవిత్తవ్యతిషంగత్యేతద్వ్యవహృతైః ॥ ఏవమితి ॥ అపవహతిత్యజి ॥ ౩౭ ॥ అధ్వన్యముష్టిన్విత్యేతదాదివ్యాచక్షేత్ ॥ ఏతస్మిన్ద్రిగి ॥ ఆపస్నఃఆపదంప్రాప్తః - విపస్నోవిపత్తః - యఃతమితరస్తత్రైవవిస్సృజ్య - సహ్యమానఃబధ్యమానః - సాధువజ్జితః సాధువ్యతిరక్తః ॥ ౩౮ ॥ అనాపుత్రాహతుమాహ - యదిదమితి ॥ ౩౯ ॥ మనస్వినత్యాదివ్యాచక్షేత్ ॥ యదపితి ॥ యైవైరాజషయఃతేషినావరుంధతే - కింతు - పరంకేవలం - మృతేశయారణ ॥ ౪౦ ॥ ప్రసజ్జత్యాదిగిరికందరత్యేతదంతం - అపకృష్యవ్యాఖ్యాతంగ్రంథమిత్రమ్య -

పల్లీగృహీత్యైత్యాదిగ్రంథం వ్యాచక్షే || కర్మవల్లీమితి || వివముః పరిస్వగం తోపి - సరలో కసాధా మేవోపయాతి || ౪౧ || తదేవంభ
రతోక్తిం వ్యాఖ్యాయ - తచ్చరితే సంగ్రహశ్లోకానాహ || తస్యేతి || తస్యేదంకర్మ - శ్లోకై రుపగాయంతి || ౪౨ || ఆపభస్యేతి - ఆపభ
భస్యముపభవుత్రస్య - అన్యోన్యపః అనువత్త నాహాతివత్త అనుగతుం సశక్నోతి || ౪౩ || తత్ర హేతుమాహ || యదేతి || సుహృద్రాజ్య
యోద్యోగం ద్వైక్యం - యోదుస్యజ్ఞాదారాదీ - విష్ణుమివజహా - తస్యా పభస్యే తిసంబంధః - దుస్త్వజ్ఞే హేతుః - హృదిస్పల
శః మనోజ్ఞా - త్యాగహేతుః - ఉత్తమశ్లోకే లాలసః లంపటః యః || ౪౪ || తస్యైవంవిషయ త్యాగోనవిచిత్రమిత్యాహ || యదేతి ||
యవివంభాతో సాన్యపః - సః శ్రీత్యాదీనై చ్చదితి యత్తదుచితం - సదయావలో కాంభరతస్యదయాయ ధాభవస్యేవమవలోకోయస్యా
దితి - పరిజనావలోకః శ్రీయాముపచర్యతే - యతిః - మధుద్విషః సేవాయామనురక్తం మనోయేషాం తేషాం మహతాం ఆభవో మోక్షోపిభ
ల్లుః తుచ్చ విష || ౪౫ || సేవానురాగ మేవాహ || యజ్ఞాయేతి || యజ్ఞరూపాయ - భర్మపతయేయజ్ఞాదిఫలప్రదాత్రై - విధానై పుణ్యంయస్య
తస్యై - భర్మానుష్ఠాత్రైత్యభావః - యోగోష్టాంగస్తస్యై - సాంఖ్యంజ్ఞానం - తద్విరః ప్రధానంభ లంయస్యతస్యైః ప్రకృతీశ్వరాయ మాయా

తోపి || ౪౧ || తస్యేదముపగాయంతి || ౪౨ || శ్లో || ఆపభస్యే హారాజమే మనసాపి మహత్త్వనః |

నానువత్కాహాతి నృపో మక్షికేవగరుత్మతః || ౪౩ || యోదుస్యజ్ఞాదారసుతా సుహృద్రాజ్యం

హృదిస్పృశః | జహోయై వనులవదుత్తమశ్లోకలాలసః || ౪౪ || యోదుస్యజ్ఞాక్షీతి సుతస్వజనా

థాదారాప్రాధ్యాంశ్రియం సురవరై స్సదయావలోకామ్ | నైచ్చన్నప్రపస్తదుచితం మహతాం

మధుద్విష్ సేవానురక్తమనసా మభవౌపిఫల్లుః || ౪౫ || యజ్ఞాయధర్మపతయేవిధినై పుణాయయో

గాయసాంఖ్యశిరసే ప్రకృతీశ్వరాయ | నారాయణాయ హరయే నమశ్చ త్యుదారం హాస్యన్త్రై గత్వ మపి

యస్సముదాజహర || ౪౬ || ఇదంభాగవత సభాజితావదతగుణకర్తృణోరాజమే భారతస్యానుచ

రితంస్వస్త్వయనమాయుష్యంధన్యంయశస్యంస్వగృహ మషగృహంచానుశృణోత్యాఖ్యాస్యత్యభినం

దశిచ సర్వావ్యోవాత్మన ఆశిష ఆశాస్తై కాంచిన్న వరత ఇతి || ౪౭ ||

శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - చతుదశోధ్యాయః

శ్రీశుకః || భరతస్యాత్మజస్స మణినామాభిహితోయముహవావకేచిత్పాపండిన ఋషభపదవీమనున

తమానను నార్యామవేద సమామ్నా తాం దేవతాం - స్వమనీషయా పాపీయస్యాంకలౌకల్పయిష్యం

తి - తస్మాద్ధృవసేనాయాం దేవతాజిన్నా మపుత్రోభవత్ || ౧ || అథానుర్యాంతత్రనయోదేవద్య

మ్నస్తతోధేనుమత్యాం సుతః పరమేష్ఠీ - తస్య సువచలాయాం ప్రతీహ ఉపజాతః - యత్ర విద్యామా

ఖ్యాయస్వయం సంశుద్ధో మహాపురుష మనుసస్సార || ౨ || ప్రతీహాత్సువచలాయాం ప్రతిహత్రాద

యస్త్రయత సన్నిజ్యాకోవిగాస్సానవః - ప్రతిహతుః స్తుత్యాంప్ర్యామభూమానావజనిమాతామ్ || ౩ ||

భూమ్న ఋషికుల్యాయా ముద్గీతస్తతః ప్రస్తోతాదేవ కుల్యాయాం ప్రస్తోతువరరుత్సయాం హృద

యజతీద్విభుః || ౪ || విభోభారత్యాంచపుణిషేణః - తస్మాన్న క్త ఆకూత్యాంజజ్ఞై || ౫ || నక్తాదృషి

పుత్రోగయోనామ రాజషీప్రవరఉదారశ్రవాజాయత || ౬ || సాక్షాన్భగవతోవిష్ణోజగద్విర

నియంత్రై - అతపిత - నారంజిత సముహాః - సవివాయనమాశ్రయాయస్య - సవజీవనియంత్రైత్యభావః వివంకర్మజ్ఞానదేవతాకాం

దైః ప్రతిపాదితాయ - హరయే నమశ్చితి - ఉదారం ఉచ్చైః - యః సమ్యగుచ్చ్యతవా - మృగత్వం మృగదేహమపి - మస్య త్యక్త్య - యవి

వంభూతః తస్య - తదుచితమితివా - తస్యానువత్తనాహాతీతివాసంబంధః || ౪౬ || భరతచరిత్రవ్రవణాదిఫలమాహ || ఇదమితి || భాగవతైః

సభాజితాః అవదాతాః - శుద్ధాః గుణాః కర్మాణిచ - యస్య - తస్య భరతస్యానుచరితం - యోనుశృణోతి - స ఆత్మన వివసకాశాత్ - సర్వా ఆ

శిష ఆశాస్తై - స్వతపిత ప్రాప్నోతి - స తుకాంచినపిపరస్తాదపేక్షతైత్యభావః || ౪౭ || ఇతి భావాధాదీపికాయాం - చతుదశాధ్యాయ వ్యాఖ్యా

శ్లో || వివమప్తభిరధ్యాదై భారతస్యోక్తిమీహితమ్ | తతః పంచదశేతస్య కీర్త్యంతేనంశజాన్మహాః || భరతస్యేతి - ఋషభపదవీంజీవన్మక్తిమా

ర్గం - అనువతమానం - యం - గృహ్యైతీశేషః - యద్వా యం సుమతిం - అవేద సమామ్నా తాం దేవతాం కల్పయిష్యంతి - బుద్ధోయం సాక్షాదవతి

ణా ఇతి మన్యంతే తైత్యభావః || ౧ || అథేతి || తత్తనయః దేవతాజితః పుత్రః - ఆత్మవిద్యా - బహుభ్యః ఆఖ్యాయ - వ్యాఖ్యానై వస్వయం సంశుద్ధో

మసస్సార ఆపరోక్షతయా అనుభూతవా || ౨ || ప్రతీహాదితి || ప్రతిహతా - ప్రస్తోతా - ఉద్ధాతేతి - త్రయోయజ్ఞనిషణః - మోనవలసే -

అజనిమాతాంజాతే || ౩ || భూమ్న ఇతి || హృదయజః పుత్రః || ౪ || ౫ || ౬ || సాక్షాదితి || జగతోరీరక్షిషుతయా గృహీతం సత్త్వంయేన - తస్య

౪౩౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః.

విష్ణుః - కళాఅంశస్సృజన్మహాపురుషత్వమేవాహ|| సవాగతి|| ధర్మః తస్య ద్వివిధః - అభిషిక్తత్వాత్ప్రజాపాలనాదిరెకః - గృహస్థత్వా
దివ్యోద్భావరః - ద్వివిధోపి భగవతి - సర్వాత్మనాపి తస్మై - పరమాధికలక్షణః - తేన పరిభావితా సంస్కృతా - ఆలోచితుర్ధామతి
ర్యస్య - అతపివోపరతమనాత్త్వం దేహద్యహంభావోన్మిత్తస్థితై - ఆత్మనిభి తై - స్వయమే వోపలభ్యమానై బ్రహ్మణ్యత్వానుభవో య
స్య - తాదృశోపనిరభిమానవివ - అవనింజనాగుపత్ పాలయామాస|| ౮|| ౯|| గయమితి|| కర్మభిగ్నాయం - కఃప్రతియతి అనుకరోతి -
నకోపిత్యధః - అత్ర హేతుః - యజ్ఞాదిరూపః - భగవత్ శాంగయమృతే - అన్యః కఙ్కత్యమషంగః - అభిమానీ సర్వతో మానా స్పదం - మన
స్వీతివా - సమాగతా సంప్రాప్తా శ్రీయోన - యమితివా - సతాంసదసః సభాయః పతిః సతాంసేవకః - యద్యా - యజ్ఞా దిరూపాపి -
భగవత్ శామృతే గయంకోన్యః ప్రతియతీత్యన్వయః|| ౧౦|| యమితి|| సతీః సత్యః - అత్ర షణ్ణత్వాత్ప్రభూభేద్యతీయా - సత్యాః ఆ
శిష్యాసాంతాః - నక్షకన్యాః శ్రద్ధామైత్రీ - దయత్యాద్యాః - నిరాశిషోపి - యస్య ప్రజానామాశిషః కామా - ధరాదుదుహ - తస్య గుణవి
వవత్సః - తేన స్మృతమూహో యస్యాః పృథివ్యాః - యచ్ఛబ్దానాం - తంగయంకః ప్రతియతీతి సంబంధః|| ౧౧|| ఛందాంసీతి - ఛందాంసివేదాః -

క్షిప్తుతయాగృహీత సత్త్వస్య కళాత్కవత్త్వాదిలక్షణేన మహాపురుషతాం ప్రాప్తః|| ౭ || సవైధర్మేణ
ప్రజాపాలనప్రీణనోపలాలనానుశాసనలక్షణేనైజ్యాదినాచ - భగవతి మహాపురుషే పరాపరే బ్రహ్మ
ణీ సర్వాత్మనాపి తపరమాధికలక్షణేన - బ్రహ్మవిచ్ఛరణాను సేవయోపాసాదితభగవద్భక్తియోగ
నచాభీష్ట్యశః పరిభావిత విశుద్ధమతిరుపరతానాత్మైస్వాత్మాత్మనిస్వయముపలభ్యమాన బ్రహ్మత్వాను
భవైపనిరభిమానపవావనిమజ్జగుపత్|| ౮ || తస్యేమాంగా ధాంపాండవేయ పురావినడపగాయం
తి|| ౯ || శ్లో|| గయంన్యపఃకః ప్రతియతి కర్మభిర్యజ్ఞాభిమానీ బహువిధర్మగోప్తా|| సమాగత శ్రీస్సదస
స్వతిస్సతాంసత్యైవకోన్యోభగవత్ శామృతే|| ౧౦ || యమభ్యషించన్ పరయాముదాసతీ * స్వత్యా
శిషోదక్షకన్యాస్సరిద్భిః|| యస్య ప్రజానాం దుమహేధరాశిషో నిరాశిషోవై గుణవత్సస్మతోధాః|| ౧౧ ||
ఛందాంస్య కామస్య చయస్య కామా దుదుశ్రురాజశ్రురభోబలింస్యపాః|| ప్రత్యంచితాయుధిధ
ర్మేణ విప్రాయథా శిషాంషప్రమంశంపరేత్య|| ౧౨ || యస్యాధ్వరేభగవానధ్వరాత్మానుఘోనిమా
ద్యత్పురుషోమపీథే|| శ్రద్ధాశిషుద్ధాచలభక్తియోగ సమపితేజ్యాఫలమాజహోర|| ౧౩ || యశ్రీణ
నాద్భూహి దేవతీర్యజ్ఞుష్య వీరుత్త్రణ మాచరించాత్|| ప్రియేతసద్యస్సహ విశ్వజీవః ప్రీతస్స
యంప్రీతిమగాద్గయస్య|| ౧౪ || చూ|| గయాజ్ఞయంత్యాంచిత్రరథఃస్వాతిరవరోధన ఇతిత్రయః పు
త్రాబభూవుః|| ౧౫ || చిత్రగథాదూణాయాంసమ్రాడజనిష్ట - తతడల్కాయాం మరీచిమూరీచే
బింందుమత్యాంబిందుమానుదజాయత|| ౧౬ || తస్మాత్సరఘాయాం మధునామాభవత్ - మధో
స్సుమనసివీరవ్రతః|| ౧౭ || తతోభోజాయాం మన్యుప్రమన్యూజిజ్ఞాతే - మన్యోస్సత్యా యాంభు
వనః|| ౧౮ || తతోదోషాయాం తప్తేజ్జనిష్ట - తప్తేజ్జువిరోచనాయాం విరజః|| ౧౯ || తస్య శతజిత్ప్ర
వరంపుత్రశతం కన్యాచవిషూచ్యాంకిలజాతం|| ౨౦ || తత్రాయంశ్లోకః|| ప్రేయవ్రతంవంశమి
మంవిరజశ్చరమోద్భవః|| అకరోచ త్యలంకీత్యా విష్ణుస్సరగణంయథా|| ౨౧ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః * * * * *

తద్విహిత కర్మాణిచ - దుదుశ్రుః దుదుముః - యుధిప్రశ్వంచితాః బాణైః ప్రతిపూజితాః సృపాః - యస్య బలిమాజశ్రుః అపయా
మాసుః - ధర్మేణ పాలనెనదక్షిణాదిభిశ్చ - యథాప్రత్యంచితా విప్రతథాపరేత్యలోకాంతర - ఆశిషాం ధర్మభలానాం - షష్టమంశ
మాజశ్రుః|| శ్లో|| పుణ్యోష్మద్భాగమాదతైనాయేన పరిపాలయన్నిత్యైతి|| ౧౨|| యస్యేతి|| ఉరుషోమపీథే బహుషోమపాన - ఆ
ధ్వరేయజ్ఞే - మఘోని ఇంద్రే - మాద్యతిమదంప్రాపువతిసతి - శ్రద్ధయావిశుద్ధోయః అచలోభక్తియోగః - తేన సమపితే మన్యోఫలం -
ఆజహర అహ - ఇమివ ప్రత్యక్షతః స్వీకృతవానిత్యధః|| ౧౩|| యదితి|| యస్య భగవతః ప్రీణనాత్ - దేవాదీనాం ద్వంద్వైక్యం - తత్స
ద్యః ప్రియేత - ప్రీతింగచ్ఛేత్ - సవిశ్వజీవః సర్వాంతర్యామి - స్వయం ప్రీతిరూపవివ - బహిఃపియజ్ఞే - గయస్య - హస్సుటం - ప్రీతిమా
గాత్పుష్పోస్తీతి ప్రత్యక్షం ప్రీతిమావిష్కృతవానిత్యధః|| ౧౪|| ౧౫|| ౧౬|| తస్మాదితి|| సుమనసి - ప్రీయాం|| ౧౭|| ౧౮|| ౧౯|| ౨౦|| ప్రే
యవ్రతమితి|| కీత్యా - అశిష్యేన అలమకరోత భూషితవా|| ౨౧|| ఇతి భావాధాదీపికాయాం - పంచదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా|| * * *

శ్లో॥ పూర్వోక్తద్వీపసింధ్యాదిమానచిహ్నస్వరూపతః | స్పష్టంప్రవక్తుమారభ్యాపంచాధ్యానావ్యాతఃపరమ్ || షోడశేధస్తథాచోధ్యైకంప
రితస్సన్నివేశతః | మేరోస్థిలిమహాకంజకణికాచోపవణ్యతే || ప్రియత్రుతచరిత్రోక్తాసప్తద్వీపాదికల్పనా | తద్విశేషవిజ్ఞానఃక
థాంతెపరిపూర్వతి || ఉక్తఇతి || కింపర్యంతముక్తస్తదాహ-యావదాదిత్యస్తపతి-యత్రయత్రచాసాశుక్లకృష్ణపక్షయోనాక్షత్రగజైస్సహ
చంద్రమావాద్యశ్యతేతావత్ || ౧ || యతఇతి || యతఃయేభ్యఃసింధుభ్యః- పితస్యాఃభువః- సూచితఃసంక్షేపతోదశితః || ౨ || జిజ్ఞాసా
యాఃఫలమాహ || భగవతఇతి || ౩ || నేతి || యామాయాగుణవిభూతిస్తస్యాః- కాష్టాంతం- రూపంసన్నివేశః- లక్షణంచిహ్నం || ౪ || య
ఇతి || కువలయం ధూమండిలం- తదేవకమలం- తస్యకోశాఃసప్తద్వీపాః- తేష్యభ్యంతరకోశః- ప్రథమోజంబూద్వీపః- నియుతయోజన
విశాలఃలక్షయోజనవిస్తీర్ణః- నవయోజనసహస్రంతయామోయేషాం- ఆయామిత్రవిస్తారః- పితచ్చేతావృతభద్రాశ్వకేతుమాల
వ్యతిరేకేత్రప్రవృత్త్యంశితావృతస్యచతుస్త్రింశద్యోజనసహస్రాంతయామత్వాత్- తయోచ్చైకత్రింశద్యోజనసహస్రాంతయామత్వాత్తే
చిత్తునీలనిషధయోఃసంలగ్నాద్యోఃసమగ్రప్రదేశమంగీకృత్య- తయోరపిమధ్యసంకుచితత్వేననవయోజనసహస్రాంతయామత్వంసంపా
దయంతి- సన్నివేశశ్చవాయునోక్తః || శ్లో || ధనువత్పంక్తితేజ్జయేద్వవషేదక్షిణోత్తరః | ఓహాణితత్రచత్వారిచతురశ్రమితావృత

రాజా || ఉక్తస్తస్వయాధూమండలాయామవిశేషోయావదాదిత్యస్తపతియత్రయత్రచాసాజ్యోతిషాంగజై
శ్చంద్రమావాసహద్యశ్యతే-తత్రాపిప్రియత్రుతరథచరణపరిభూతైస్సప్తసింధవఉపక్లప్తాః || ౧ || యత
పితస్యాస్తప్తద్వీపవిశేషవికల్పస్తస్వయాభగవత్ఖలుసూచితః || ౨ || పితదేవాఖిలమహామానతోల
క్షణతశ్చసర్వంజిజ్ఞాసామిభగవతోగుణమయపవస్థాలరూపఆవేశితంమనోహ్యగుణేషసూక్ష్మతమఆ
త్మజ్యోతిషిపరేబ్రహ్మణిభగవతివాసుదేవాభ్యేసాక్షాత్సమావేశితం-తదుహైవైతద్గురోహ్యహాస్యను
వణయితుమితి || ౩ || శ్రీశుకః || నవైరాజన్యహాభగవతోమాయాగుణవిభూతేఃస్థానవిశేషాణాంనామ
రూపతఃకాష్టాంశునసావచసావాధిగతుమలంవిబుధాయుష్యేణాపిపురుషస్తస్మాత్ప్రాధాన్యేనైవ
భూగోళవిశేషంనామరూపలక్షణతోవ్యాఖ్యాస్యామః || ౪ || యోవాయంద్వీపఃకువలయకమలకోశా
భ్యంతరకోశోనియుతయోజనవిశాలస్సమవతులోయథాపుష్కరపత్రం-యస్త్రిన్నవవషేణిన
వయోజనసహస్రాంతయామాన్యప్రభిమర్త్యాదాగిరిభిస్సవిభక్తానిభవంతి || ౫ || ఏషాంమధ్యేభిరా
వృతంనామాభ్యంతరంవషేం-యస్యనాభ్యామవస్థితస్సర్వతసావణఃకులగిరిరాజోమేరుః-ద్వీ
పాయామసమున్నాహఃకణికాభూతః-కువలయకమలస్యమూర్ధనిద్వత్రింశతహస్తయోజనవి
తతోమూలేషోడశసహస్రయోజనవితతస్తావతాంతభూమ్యాంప్రవిష్టః || ౬ || ఉత్తరోత్తరేణేరా
వృతంనీలఃశ్వేతఃశృంగవానిత్రయోరమ్యకహిరణ్మయకురూణాంత్రయాణాంవషేణాంమర్త్యా
దాగిరయఃప్రాగాయతాః-ఉభయతఃత్రోరోదావధయోద్విసహస్రంపుథవపకైకశఃపూర్వస్తా
త్పూర్వస్తాదుత్తరోత్తరోదశాంశాదధికాంశేనదైఘ్యేపవప్రాసంతి || ౭ || ఎవందక్షిణేనెలావృతం
నిషధోహేమకుటోహిమాలయఇతిప్రాగాయతాః-యథానీలాదయోయుతయోజనోత్పేధాహరి
వషేకింపురుషవషేభారతవషేణాంయథాసంఖ్యం || ౮ || తథైవేలావృతమపరేణపూర్వేణచ

మితి || ౧ || ఏషామితి || నాభ్యామధ్యద్వీపస్యామాలక్షణాజనప్రమాణస్తానా సమున్నాహఃఉచ్చయోయస్యమూలఃషోడశయో
జనసహస్రవితతః-తావతాషోడశయోజనసహస్రమానన-చతురశీతియోజనసహస్రమాననచ-బహిర్భూతే-ఏవంలక్షణాజన
సమున్నాహః || ౨ || ఉత్తరోత్తరేతి || ఉత్తరోత్తరేణేరావృతం-ఇతావృతస్యోత్తరోత్తరతఃక్రమేణనీలాదయస్త్రయోమర్త్యాదాగిరయః-
ప్రాగాయతాః-పూర్వతోదీపః-త్రోరోదపివావధియేషాం-ద్విసహస్రయోజనవిస్తీర్ణః-దశాంశాదీపదధికౌయోజనస్తేన
దైఘ్యేపవప్రాసంతి-సతూచ్ఛత్వేపురుషేన || యథోక్తంవిష్ణుపురాణే || శ్లో || లక్షప్రమాణద్వామధ్యదశహిస్తథాపరఇతి || ఎత
చ్చస్థూలదృష్ట్యేవోక్తం-తయోరపియథావస్తధ్యసంస్థత్వాభావేనలక్షప్రమాణత్వాభావత్ || ౩ || ఏషామితి || అయతయోజనఉత్పేధఉచ్చ
యోయేషాం-అయంచోత్పేధోనీలాదీనామపి-ప్రప్తవ్యః-నీలాదిపురుషత్వంజైషామపిప్రప్తవ్యం-యథాసంఖ్యంమర్త్యాదాగిరయఇతి
శేషః || ౪ || తథైవేతి || అనీలనిషధాయతాఉత్తరోనీలపర్యంతందక్షిణతోనిషధపర్యంతంచదీపః-పుథూనిస్తీర్ణభవతః-తా
వేవకేతుమాలభద్రాశ్వయోనాశ-షేడాః-నీమాసంకుర్వాతే-సస్వవంసతి-పూర్వాపరేణాయామితావృతవేష్టితోమేరుమధ్యే-

తతః పూర్వా పరతోగిరిద్వయం వక్ష్యాద్యయంచ - నాతః కించిదస్తి - దక్షిణోత్తరరేఖాయాంతు - తథైవ శాస్త్రవైష్ణవోపాధి - ఉభయతః స్త్రీణామీదమేదా - గిరియశ్చపట్ - తత్తథానరవ తోలక్షణాజన ప్రమాణత్వంబుబాద్ధి పశ్య - ఉచ్యతే - మరోః షోడశసహస్రాణి సర్వతఃస్థితత్వాదితావత్సహస్రైరదశ - అన్యేషాంషత్నాంచతుఃపంచాశత్ - గిరిణాంద్వాదశైవ్యేవందక్షిణోత్తరరేఖాయంతావల్లక్షంపూర్వాపరరేఖాయా మపిసుమేరోరితావత్సచతుస్త్రింశత్ - గిరియఃచత్వారిశహస్రాణి - ఓషధ్యైశ్చసహస్రాణి పూర్వాపరవక్ష్యాద్యాయాసముద్రం దై ఘృణాద్రుప్తవ్యాని - అతోసవిరోధః || ౯ || మందర ఇతి || అయత యోజన ప్రమాణావిస్తారోన్నాహాయే హం - విస్తీర్ణామూర్ధ్వై - మేరోరవష్టంభత్వాత్ - పూర్వపశ్చిమాగిరి - దక్షిణోత్తరవిస్తారాదక్షిణోత్తరాచ - పూర్వాపరవిస్తారాద్రుప్తవ్యా - సర్వతోదశయోజనసహస్ర విస్తారాంగీకారేణ తావత్పాత్ - పూర్వైశ్చ తమపస్తావయతీత్యాదివిరోధస్యాత్ || ౧౦ || చతుష్వితి || అధికశతసహస్ర మేకాదశ శతానిఉన్నాహాయేషాం - తావత్ప్రమాణావిటపవితరీయేషాం || ౧౧ || శతయోజనైః శత

మాల్యవద్గంధమాదనావానీలనిషధాయతేద్వి సహస్రప్రథమాకేతుమాలభద్రాశ్చ యోస్సీమానంచదధాతే || ౯ || మందరోమేరుమందరః సుపాశ్వోకుముదగత్యయతయోజనవిస్తారోన్నాహమేరోశ్చతుర్దిశమవష్టంభగిరియడపల్లవైః || ౧౦ || చతుష్విపితేషుచూతజంబూకదంబన్యగ్రధాశ్చత్వారఃపాదపప్రవరాః - పర్వతకేతవగవాధికశతసహస్రయోజనోన్నాహస్తావద్విటపవితతయః || ౧౧ || శతయోజన పరీణాహః ప్రదాశ్చత్వారఃపయోమధ్విత్సూరసమృష్టజలాః - యదుపస్పశీనఉపదేవగణాయోగైశ్వర్యాణిస్వాభావికానిభరతక్షణధారయంతి || ౧౨ || దేవోద్యానానిభవంతితత్వారి - నందనం - చైత్రరథం - వైభ్రాజికం - విశ్వతోభద్రమితి - యెష్వమరపరిబృథాః సహసురలలనాలలామయూధపతయః - ఉపదేవగణైరుపగీయమానమహిమానః కిల విహరంతి || ౧౩ || మందరోత్సంగపకానశశతయోజనోత్తంగదేవచూతశిరసోగిరిశిఖరస్థూలాని ఫలాన్యమృతకల్పానిపతంతి || ౧౪ || తేషాంవిశీర్యమాణానామతి మధుర సురభిగంధిబహుళౌరుణరసోదేనారుణోదానామనదీనుందరగిరివరశిఖరాన్నిపతంతీ - పూర్వైశ్చైతావత్తమపస్తావయతి - యదుపజోషణాద్భవాన్యాఅనుచరీణాంపుణ్యాజనవధూనామవయవస్పశీనుగంధహరోవాతోదశయోజనంసహంతాదనువాసయతి || ౧౫ || ఏవంజంబూఫలానామత్యుచ్చనిహత విశీర్ణానామనస్థిప్రాయాణామిభకాయని భాసాంరసేనజంబూనదీమేరుమందరశిఖరాదయుతయోజనాదవనీతలెనిపతతి || ౧౬ || దక్షిణేనాత్మానంయావదితౌవృతముపస్పందయతి - తావదుభయోరపిరోధసోర్యామృత్తికాతద్రసేనానువిధ్యమానాచవాయ్వికాసంయోగవిపాకేనసదామరలోకాభరణం జంబూనదంనామ సువణంభవతీయదుహవావవిబుధాదయస్సహయువతిభిర్ముకుటకటకకటిసూత్రాద్యాభరణరూపేణఖలుధారయంతి || ౧౭ || యస్తమహాకదంబస్సుపాశ్వోనిరూఢస్తస్యకోటరేభ్యోవినిస్సృతాః పంచాయామపరీణాహఃపంచమధుధారాః - సుపాశ్వో శిఖరాత్పతంత్యోపరేణాత్మానమితౌవృత మనుమోదయంతి - యాహ్యపయుంజానానాం ముఖనివాసితోవాయుస్సమంతాచ్ఛతయోజనమనువాసయతి || ౧౮ || ఎవంకుముదనిరూఢోయశ్శతవల్గోనామవటస్తస్యస్తంధేభ్యోనీచీనాః పయోదధిస్ఫుతమధుగుడాన్నాద్యంబరశయ్యాసనాభరణా

యోజనంపరీణాహేపావిస్తారోయేషాం - యదుపస్పశీనఃయత్యేవినః || ౧౨ || దేవోద్యానాని || దేవోద్యానానిచస్పష్టం - లలామోధూషణం - సురలలనానాంధూషణధూతాః శ్రేష్ఠాః || స్త్రీయః - తాసాంయూధస్యపతయః - సహసంధూయయే మువిహరంతి || ౧౩ || మందరైః || ఏకాదశశతయోజనముతుంగోయోదేవచూతః - తస్యశిరసః సకాశాత్ || ఫలప్రమాణముక్తంవాయుపురాణై || శ్లో || అరత్నీనాం శతాన్యస్తావేకషష్ట్యధికానిచ || ఫలప్రమాణమాఖ్యాతమృషిభిస్తత్త్వదశాభిరితి || ౧౪ || తేషామితి || అతిమధుర శ్వాసాన్యతస్సురభిశ్చసుగంధిశ్చ - సచాన్యేషాంగంధైరనువాసితః - బహుళశ్చ రుణశ్చయోరసః సవితఉదముదకం - తేన - యదుపజోషణాత్ యస్య రసస్య సేవనాత్ || ౧౫ || ఏవమితి || అనస్థిప్రాయాణాంఅతిసూక్ష్మవీజానాంయత్రనిపతతి || ౧౬ || దక్షిణేనైతి || తతఃరథ్యాత్తనోదక్షిణతః సర్వమితౌవృతంవ్యాప్యవహతీత్యధః తావత్పర్వతః రోధసోస్తటయోః || ౧౭ || యైతి || ఆయామోత్రవ్యామః - సచ || శ్లో || వ్యామోపాహవాన్యస్సకరణాస్తతయోస్తీర్యగంతరమిత్యుక్తలక్షణః - పంచవ్యామాఃపరీణాహః స్థూల్యంయాసామిత్యధః - కేచిత్తుపంచవ్యామపరీణహైత్యేవంచంతి || ౧౮ || ఏవమితి || నీచీనాఅథోముఖాః || ౧౯ || యానితి || చతుర్దిశ్చ మేరుమూర్ధ్వోజనసహస్రంత్యత్వాత్సైవపరితః

పరిధయః ఇవ జరదేవ మాటాదయ స్తీవ్యంతి - అతోష్టాదశయోజనసహస్రం ప్రమాణం || అ త్రోక్తం వైష్ణవాదిపురాణేషు - పరిమాణాది -
యత్పునరన్యథావణితం - తత్తుకల్పభేదాద్యపేక్షయా - ధ్వజసహస్రం పృథ్వావతుంగౌచ || ౨౦ || మేరావతి || యథాది శంప్రాప్త్యాది
దిగ్భు - యథారూపం ఇంద్రాదివణానతిక్రమేణ - తురీయమాస ససాధాద్విసహస్రప్రమాణేన నామా నిపురాణం తరాత్ - జ్ఞాతవ్యా
ని యథోక్తం || శ్లో || మేరాసవ పురాణిస్యమనోవత్సమరావతీ | తేజోవతీసం యమనీతథాకృష్టాంగనాపరా || త్రాధ్వాపతీగంధవతీత
థాచాన్యామహేదయా | యశోవతీచ బ్రహ్మాండ్రవహ్నీదీనాం యథాక్రమమితి || ఇతి భావాథాపి కాయాం - మండశాధ్యావ్యాఖ్యా ||
శ్లో || తతస్సప్తదశగంగా గమనంతచ్ఛతుదిశమ్ | ఇతావృతేచరు ద్రేణసంకషణానిషేవణమ్ || తత్రైతి || యజ్ఞలింగస్య బలః యజ్ఞ -
లింగం త్రివిక్రమమూర్తిర్యస్య - విక్రమతః - దక్షిణేన సదాభువం త్రాంత్యా - వామపద ముత్తమీపతః వామపదాం గుప్తనభేన - నిభి -
న్నమూర్ధ్వముపరిథా గోయస్యాండకటాహస్యతస్య - వివరణాంతఃప్రవిష్టా - యా - బాహ్యజలధారా - సాదివోమూర్ధా - స్యవతతార

దయస్సర్పవకామదుఘానదాః - కుముదాగ్రాత్పతంతస్తముతరేణైర్వావృతమువభాజయంతి || ౧౯ ||
యానుపజోష మాణానాంకదాచివపిప్రజానాం వళిపలితక్లమస్వేదదౌగ్ధాంధ్యజరామరణామయాప
మృత్యుశీతోష్ణవైవణ్యోపసంగాదయస్తాపవిశేషానభవంతి - యావజ్జీవంసుఖం నిరతిశయమేవ కురం
గకురరకుసుంభవైకంకతత్రికూటశిశిరపతంగరుచకనిషధశితివాసకపిలశంఖవైడూర్యచారువిహంగషణ
భనాగకాలాంబుజననారదాదయోమేరోః కణికాయా ఇవకెసరభూతాః మూలదేశేపరితఉపక్ల
ప్తాః - జతరదేవకూటౌమేరుంపూర్వేణాష్టాదశయోజనసహస్రముదగాయతోద్విసహస్రపృథ్వా
త్తుంగౌభవతః - ఏవమపరేణపవనపారియాత్రాదక్షిణేనకైలాసకరవీరౌప్రాగాయతౌ - ఏవముత్ర
రతస్త్రిశృంగమకరావిత్యప్తభిరైతైః పరిశ్రితోగ్నిరివపరితశ్చకాస్తికాంచనగిరిః || ౨౦ || మేరామూర్ధ్వి
భగవత ఆత్మయోనైర్మధ్యతఉష్ణప్రాంపురీమయుతయోజనసాహస్రీంసమచతురత్రాంశతకాంభిం
వదంతితామనుపరితోష్టలోకపాలానాం యథాదిశంయథారూపం తురీయమానేనపురోష్టాపుష్ణప్తాః ||

శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - సప్తదశోధ్యాయః || శ్రీమదాంధ్రాధ్యాయః || శ్రీమదాంధ్రాధ్యాయః || శ్రీమదాంధ్రాధ్యాయః || శ్రీమదాంధ్రాధ్యాయః ||
శ్రీమదాంధ్రాధ్యాయః || తత్రహభగవతస్సాక్షాద్విజ్ఞలింగస్య విష్ణువిక్రమతోవామపాదాంగుప్తనఖనిభిః స్నో
ధ్వాండకటాహవివరణాంతఃప్రవిష్టాయా బాహ్యజలధారా తచ్ఛరణపంకజావనెజనారుణకింజ
ల్కకుంకుమోవరంజితాభిలజగదభిలమలాపహలూపస్పృశనామలాసాక్షాద్భగవత్పదీత్యనుపలక్ష్ిత
వచోభిధీయమానాతిమహతాకాలేనయుగసహస్రౌపలక్షణేనదిమోమూర్ధాన్యవతతార || ౧ || య
త్రద్విష్ణుపదమాహుః || ౨ || యత్రహవావవీరవ్రతబోత్తానపాదిః పరమభాగవతోస్తత్కులదేవతా
చరణారవిందోదకమితియామనుసవనంవధమానభగవద్భక్తియోగైరదృఢంవిక్లిద్యమానాంతహృ
దయబోత్తంత్యవివశామీలితలోచనయుగళకుట్ఫలవిగళితామలబాష్పకళయాభివ్యభ్యమానరోమపు
లకకులకోధునాపిపరమాదరేణశిరసాబిభ్రతే || ౩ || తతస్సప్తఋషయస్తత్ప్రభావాభిజ్ఞాత్రయంన
నుతపసత్యంతికిసిద్ధిరేతావత్యేవేభగవతీసర్వాత్మనివాసుదేవేనవరతభక్తియోగలాభేనైవోప
క్షితాన్యపురుషార్థాత్కృతయోముక్తిమివాగతాం ముముక్షువగ్రవసబహుమానమద్యాపిజటాజా

త్యన్యయః - తస్యయచ్చరణపంకజం - తస్యావనెజనైసత్కేసన - అరుణం - తద్గతంకుంకుమంతదేవకింజల్కః - తైరుపరంజితా - అతపివాభి
లస్యజగతః - అభిలమలాపహముపస్పృశనంయస్యాః - తథాప్యమలాతస్తలసంగశూన్యాసాక్షాద్భగవత్పదీతి - యదనుపలక్ష్ితంజా
హ్మవీధాగీరధీత్యద్యుపలక్షణాంతరరహితం - వచోనామ - తేనాభిధీయమానా - తస్మిన్సమయేభగవత్పదీతినామ - పశ్యాన్నామాంతరా
ణినాతానీతిభావః || ౧ || కోసాదివోమూర్ధాతమాహ - యదితి || ౨ || కింతద్విష్ణుపదంతదాహ || యత్రైతి || వీరవ్రతఃదృఢసంకల్పః -
అస్తత్కులదేవతాయాః శ్రీహరః - చరణారవిందోదకమితి హతోః పరమాదరేణ బిభ్రతేత్యన్వయః - కసంభూతస్స - ప్రతిక్షణంవ
ధమానైభగవద్భక్తియోగైరదృఢమత్యంతలక్లిద్యమానమంతహృదయం యస్య - అతపివ - బోత్తంత్యనవివశమామీలితంయలోచన
యుగళం - తదేవకుట్ఫలతాథ్యాగవిగళితమలగబాష్పం - తస్య కళయాసహ - అభివ్యభ్యమానం రోమపులకానాంకులంయస్య || ౩ || తత
ఇతి || తతస్సప్తఋషయః - తస్యాగంగాయాః ప్రభావాభిజ్ఞాస్సంతః - యాంజటాజూత్పైరుద్వహంతీత్యన్వయః - పితావత్యేవనాతోధికా

స్తీత్యభిప్రాయవంతః తత్ర హతుః భగవతి సతతం భక్తియాగ లాభేనైవోపేక్షితాః అన్యైపురుషా భావాః ఆత్మజ్ఞానంచయైః కా
మివకవివధారయంతి ప్రత్యక్షముక్తిమితా ముగతాంము ముక్షువోజనా ఇవతే ॥ ౪ ॥ తత ఇతి ॥ తతోనైకసహస్రకోటినాం విమానా
నామనైకైః సంకులైః దేవయానైనా కాశమాగైః జావతరంతి - సప్తముషిభ్యోనాగైవప్రాయశః కర్షిణిం గతిరితి - తతోవాగైవసం
కుల్యముక్తం ఆవార్య ఆస్థావ్య - మెరుమూర్ధా స్థేబ్రహ్మ సదనైపతతి ॥ ౫ ॥ తత్రేతి ॥ ఆభిస్యందంతి అభితోగచ్ఛంతి ॥ ౬ ॥ సీతేతి ॥ కేస
రాచలానాం మెరుస మానో చ్చా యత్వా త్ప్రభుమంతే మామాది భిరెముముఖ్య శృంగేముపతతి - తత్ర పైభ్యోభోధః ప్రసవంతీసతి -
౭ ॥ ఏవమితి ॥ మాణ్యవచ్ఛిఖరా త్రైతు మాలస్యాభిముఖం నిష్పతంతీ చక్షుస్సంజ్ఞా ॥ ౮ ॥ భద్రేతి ॥ గిరిశిఖరాదితి కుముద శిఖరాదుచ్ఛలితా -
నీలశిఖరం - తత ఉచ్ఛలితా శ్వేతః శిఖరం - తదప్యతీహయ - శృంగవతః శృంగాదధః ప్రసవంతీ ॥ ౯ ॥ తథేవేతి ॥ అతిరభసతర రంహసా
అసలితతీ ప్రతరవేగేన ॥ ౧౦ ॥ అన్య ఇతి ॥ బహుశః బహుధా - మేర్వాదిగీతాం - జహి తరః తత్ప్రసూతాః ॥ ౧౧ ॥ అత్రాపీతి ॥ దివ్య

తైరుద్వహంతి ॥ ౪ ॥ తతోనైకసహస్రకోటివిమానానీక సంకులదేవయానైనావతరంతీంచుమండల
మావార్య బ్రహ్మ సదనైపతతి ॥ ౫ ॥ తత్ర చతుర్థాభిద్య మానాచతుర్థి నామభిశ్చ తుర్దిశమ
భిస్యందంతి నదనదీపతి మేవాభిని విశతీసీతాలక నందాచక్షుభాద్రేతి ॥ ౬ ॥ సీతాతుబ్రహ్మ సదనా
త్రై సరావప్తంభాదిగిరిశిఖరేభ్యః కుముదకుకురాదిశిఖరాణ్య తీత్యా భోధః ప్రసవంతీ గంధమాదనమూ
ర్ధాసుపత్యాంతరేణభద్రాశ్వ వషణంప్రాచ్యాందిశేత్యోరసముద్రమభిప్రవిశతి ॥ ౭ ॥ ఏవంమా
ణ్యవచ్ఛిఖరాన్నిష్పతంతీ - తత ఉపరత వేగాకేతుమాలమభితశ్చక్షుః ప్రతీచ్యాందిశీసరిత్పతిం ప్రవిశతి ॥
౮ ॥ భద్రాచోత్తరతోమెరుశిఖరాన్నిష్పతంతీ - సాగిరిశిఖరాద్గిరిశిఖరమహాయశృంగవతశ్శృంగా
దవస్యందమానామానసోంతరాంస్తుకుమానభీత ఉదీచ్యాందిశిలవణాణవంప్రవిశతి ॥ ౯ ॥ తథేవా
లకనందాదక్షిణేనతు బ్రహ్మ సదనాద్బహునిగిరికూటాన్య తీక్రమ్య హేమకూటహేమకూటాన్య రభస
తరరంహసాలుతంతీ భారతమభివషణంకర్తృతే త్రందక్షిణస్యాందిశిజలధిమనుప్రవిశతి ॥ ౧౦ ॥ అన్యేచన
దానద్యశ్చవషేవషేవసంతిబహుశోమేర్వాదిగిరిజహితరశ్శతసహస్రశః ॥ ౧౧ ॥ అత్రాపీజంబూ
ద్వీపే - భారత మేవవషణంకర్తృతే త్రమన్యాన్యప్రవహణీస్వ గిణాంపుణ్య శేషోపభోగస్థానాని
భోమస్వగైవదానివ్యపదిశంతి ॥ ౧౨ ॥ ఏతేషులరుషాణామయత పురుషాయువమాణాం దేవ
కల్పానాం నాగాయుతప్రాణానాంవజ్రసంహననబలవయోమోదప్రముదితమహాసేరతమిథునవ్య
వాయాపవగైకవషాయుధ్యతైకగభాకళత్రాణాంత్రైతాయుగసమఃకాలోపవతతే ॥ ౧౩ ॥
యత్ర హదేవపతయస్సైవస్సైవగణనాయకై విహిత మహాహాణా స్సర్వతుకుసుమస్తబకఫల
కిసలయశ్రీయానన్య మానవిటపలతావిట పిభిరుపశుంభమాన రుచిరకాననాశ్రమా యత నవషగిరి
ద్రోణీమృతథాచానులజలాశయేషు వికచవివిధనవవనరుహోమోద ముదిత రాజహంసజలకుక్కు
టకారండువసారసచక్రవాకాదిభిరుధుకర నికరాకృతిభిరుపకూజితేషు జలక్రీడాదిభివిచిత్రవిమో
దైస్సులితసురసుందరీణాంకామకలవిలాసహాసావలోకాకృష్టమనోదృష్టయః స్వైరంకిలవిహరం

భామబైలభేదాత్ప్రవిధఃస్వగణః - తత్ర భామస్వగణః స్వసదానిస్థానానివ్యపదిశంతి ॥ ౧౨ ॥ ఏతేస్వైతి ॥ అయతం పురుష మానస ఆయువ
మాణియేషాం - వజ్రవత్ - దృఢంసంహనసంశరీరం - తస్మిన్బలవయోమోదాః - త్రైప్రముదితానియాని మహాసారతాని మిథునాని -
తేషాంవ్యానాయాపవగైసంభోగావసానై - ఏకవషణ శేషేఆయుషి ధృతవికోగభోద్యైః - తాదృశానికళత్రాణియేషాం - త్రైతాయుగ
సమఃవిషయ సుఖోత్తమాత్ - కృతయుగేహిస్వధ్యాసనిస్థాః ద్వాపరా దౌతుడుః ఖబహుశాః ॥ ౧౩ ॥ యత్రేతి ॥ యత్ర హదేషు హివ
షేషాః దేవపతయః సైవస్సైవస్సైవకగణేముముఖ్యైః - కృతమహాపచారాస్సంతః - స్వైరం విహరం తితిలత్యస్వయః - కేమస్థానై
షు - సర్వేషుముతుషు - కుసుమస్తబకాదీనాం - త్రయాసమృద్ధ్యా అత్యంతసమ్య మానా విటపాః - తదా త్రైతాలతాశ్చయేషుతైః - విటపి
భిః - ఉపశుంభ మానాని శోభమానాని - రుచిరాణికాన నానియేషుతేషు - ఆశ్రమాయతనేషు - వషణగిరి ద్రోణీమృత - తథాఅమలేషు జలా
శయేషుచ - వికచానివి విధానిసవానిచ - యానివనరు హాణినిరజాని - తేషామామోదేనముదితైః రాజహంసాదిభిః - మధుకరనికరాణాంచా
కృతిభిజ్జాలివి శేషైరుపకూజితేషు - కామేనకలితైః యుభిత్తైః విలాసాదిభిరాకృష్టంమనోదృష్టమేషాంతే ॥ ౧౪ ॥ నవస్వీతి ॥ నవస్వపి

వహేనుః - యేపురుషాస్తేహం - తదనుగ్రహాయ - సచాపావక్ష్యమాణోనుగ్రహః - తదభావ మత్తే తత్త్వపూర్వహేనస్వమూర్తిః సమూహాన -
 సన్నిధీయతేసన్నిహితోభవతి || ౧౫ || ఇథావృతేతి || అపరః అర్వాచీనః - పశ్చాత్ సవమస్తంధే || ౧౬ || భవానీతి || భవానీనాథాస్వామినీ -
 యేహంతైః - స్త్రీగణానామర్చనసహస్రైః - అవరుధ్యమానః - నైవతః సేవ్యమానః ఆత్మనః ప్రకృతింకారణం ఆత్మనః సమాధిధ్యానం -
 యస్య తేనరూపేణ - వితద్వక్ష్యమాణం మంత్రాదికం అభిగృణాజపః || ౧౭ || ఓమితి || సర్వహంగుణానాం సంఖ్యాసంప్రకాశో యస్తాత్ -
 స్వయంతు - అవ్యక్తాయ అప్రమేయాయ || ౧౮ || భజతి || హాభజన్యభజనీయ - త్వాం పరమేశ్వరం భజతి త్వస్యః - అరణ్యరణంపాదపంక
 జంబుస్య - కృత్స్నస్య భగవ్యవిశ్వరూపిమాధ్వణ్యస్య - పరమయనమాశ్రయం - భక్తైశ్చ అమత్యభావం భావితం ప్రకటితం - భూతభావ
 సంస్వరూపం - యేన - భవాపహంసం సారహరం - భక్తైష్వత్వమపంగః - భవంభావయతీతథాతం అథాదభక్తైష్వత్వే ద్రష్టవ్యః || ౧౯ ||
 ఈశ్వరత్వముపపాదయంస్తామసత్వేన ప్రసక్తమనాదరం వారయతి || నయస్యేతి || యస్య నిరీక్షమాణస్యాపిదృష్టిః మాయాగుణై విశిష్టైః
 చిత్తవృత్తిభిః కరణైశ్చ - అణ్వపి ఈషదపి - నాజ్యతేనలిప్యతే - కిమభావం - నిరీక్షణమాస్య - ఈశే ఈశనాయ - యమనాయ - ఈశనమిత్ -
 సంపదాదిత్వాత్ భావేష్విత్ - అత్ర వై భక్త్యా నృప్తంతః - యథా అజితక్రీడవేగానాం - నోస్తు కం - దృష్టిరజ్య తేనతథేతి - అతి ఆత్మన
 జ - ద్రియాణి జగీషుజే - తుమిచ్ఛుః - ముముక్షుః - తంకోనమన్యేతనాద్రియేతి || ౨౦ || నను సురా సవాభ్యాం మత్స్యకుతోదృష్టినాభ్యా

తి || ౧౮ || నవస్పపివ షేషమభగవాన్నా రాయణోవ హేపురుషః - పురుషాణాంతదనుగ్రహాయా
 తత్తత్త్వపూర్వహేనాత్మనాద్యాపిసన్నిధీయతే || ౧౫ || ఇథావృతేతుభగవాభవపకపవపుమాన్న
 హ్యన్యస్తత్రాపరః ప్రవిశతి - భవాన్యా శ్చ పనిమిత్రానభిజ్ఞోయత్ర ప్రవిశ్యకశ్చనసానుచరస్త్రీస్వ
 భావంగతః - తత్పశ్చాద్వత్సృనుః || ౧౬ || భవానీనాథస్త్రీగణాబుదనహస్రై రవరుధ్యమానా
 భగవతశ్చతుర్ముఖతేనుహేపురుషస్యతురీయాంతమసీఽమూర్తిం ప్రకృమాత్మనస్సంకషణ
 సంజ్ఞామాత్మనమాధిరూపేణసన్నిధాప్యైతదభిగృణాభవఉపధావతి || ౧౭ || శంకరః || ఓంనమో
 భగవతేవాసుదేవాయసర్వగుణసంఖ్యానాయావ్యక్తాయనమః || ౧౮ || భజేభజన్యారణచాదపం
 కజంభగవ్యకృత్స్నస్యపగంపరాయణమ్ | భక్తైష్వలంభాఽతభూతభావనంభవాపహంత్యాంభవ
 భావమీశ్వరమ్ || ౧౯ || నయస్యమాయాగుణచిత్తవృత్తిభినిరీక్షతోహ్యణ్యపిదృష్టిరజ్యతే | ఈశే
 యథానోజితమన్యరంహసాంకస్తంనమన్యేతజగీషురాత్మనః || ౨౦ || అసద్దృశోయః ప్రతిభాతిమా
 యయాక్షీబోవమధ్వాసవతామ్రలోచనః | ననాగవధోహ్వాణ ఈశేరేహియాయత్పదయోస్సప
 శనధర్షితేంద్రియాః || ౨౧ || యమాహురస్యస్థితిజన్మసంయమంప్రభివిహీనం యవనంతమ్యూ
 షయః | నవేదసిద్ధాభామివక్వచిత్ స్థితంభూమండలం మూర్ధానహస్రధామసు || ౨౨ || యస్యాద్యఅసీ
 ద్గుణవిగ్రహమావహాన్నిజ్ఞానధిష్ఠ్యోభగవానజః కిల | యత్సంభవోహంత్రివృతాస్వతేజసావై
 కారికంతామసమైంద్రియంసృజే || ౨౩ || పతేవయంయస్యవశేషహత్వనఃస్థిరాశ్శకుంతాశ్చవసూత్ర

తేతత్రాహ || అసతితి || అసతీదృక్ దృష్టిర్యస్య తస్య - స్వమాయయాక్షీబోమత్తదవయోభయంకరః ప్రతిభాతితివాథావేత్త్యవ్యయం
 మధ్వాసవాభ్యాం ఆతామ్రలోచనభవచ - నాగపథా విమోహనచ తథాప్రతిభాసంయుక్తమిత్యాహ || సేతి || అహాణేపాదాచాన
 యస్యపాదయోస్సపశన - ధర్షితం నోహితమింద్రియంమనోయాసంతాః - హ్రీయాలజ్జయా - పూజాద్యహాణే నేరసశేకుః -
 కస్తంసమన్యేతేతిపూర్వైవాగ్ధ్యయః || ౨౧ || యమితి || అస్యవిశ్వస్య - స్థితిజన్మసంయమహేతుంయమాముః - అతపివత్రిభిఃస్థిత్యాదిభిః -
 విహీనంఅనంతం - యమాముః - ఋషయోమంత్రాః - భందోమరోధనదిఘాపాత - ఋకార్దేవమాతా లక్ష్మీః - సాచఋషయ
 త్యైత్యభావః - అనంతత్వందశాయతి - మూర్ధాసహస్రమేవ - భామానిస్థానాని - తేషుక్వచిదేకదేశేస్థితంభూమండలం - యోనవేద - సిద్ధా
 భాంసప - సమివ - తస్మైనమతి చతుర్థేనాస్యయః || ౨౨ || తత్రజన్మహేతుత్వం మహాదాదిద్వా రణప్రపంచయతి || యస్యేతి ||
 యస్యగుణనిమిత్తోమహాన్నామవిగ్రహాసీత్ - విజ్ఞానంసత్త్వంధిష్ఠ్యమాశ్రయాయస్యః - తస్యచిత్తరూపస్వేనసత్త్వప్రధానత్వాత్ స
 వివకిలాదిదేవః శ్రీవాసుదేవాభేదవివక్షయా - భగవానజోబ్రహ్మ - యత్సంభవః యస్మాత్ బ్రహ్మణ్యకాశాత్ సంభూతః అహంరుద్రః -
 ప్రవృతాత్రిగుణేనస్వతేజసాస్వపిభూతిరూపేణాహంకారేణ - వైకారికం దేవతావగణం - తామసంభూతవగణం - వింద్రియంఇంద్రి
 యవగణం చసృజామి || ౨౩ || విశేషితి || కించపిపతేవయం మహదాయః - సర్వయస్యామగ్రహదిదంబ్రహ్మాండం - సృజామః - కథంభూ
 తాః - యస్యమహత్తనోవశేస్థితాస్సంతః - యతః సూత్రేణత్రియాశత్య - యంత్రితాః ప్రతాః - శకుంతాః - పక్షిణా ఇవ - తాకేన సూ

త్రైవిద్యమిత్యుక్తం - తానెవాహ - మహానహం కారశ్చవై కృతాదయః - పురోవక్తావగాశ్చ || ౨౪ || స్థితీయహతుత్వందశా యా
ప్రణమతి || యతి || యేననిమి తామేతాం మాయామేవ - అయంజనోంజసావేద - సతుతన్ని స్తారేయోగముపాయం - కహిణ చిదపివేదెతి
స్థితీహతుత్వందశాతం - కీదృశం - కమాణ్యేవ - పర్వాణిగ్రంథయః - తానిసయతి ప్రాచయతీతి తథాతాం - ప్రశీయహతుత్వమాహ -
విలీయతేస్త్రిన్నితివిలయః - ఉదేత్యస్తాదితిఉదయః - తస్యాఃవిలయశ్చేదయశ్చాత్మాస్య రూపంయస్యతస్మైనమః || ౨౫ || ఇతిభావా ధాదిపి
కాయాం - సప్తదశాధ్యా యవ్యాఖ్యా || * * * * *
హ్లా || అష్టదశేత తోమేరోః పూర్వాదిత్రయత స్త్రి మి త్రి ముచోత్తరవ ష్టా ము సేవ్య సేవక వణానమ్ || తథేతి || భద్ర శ్రవావ ష్టాప
తిః - తస్యకులపతయః సేవకముఖ్యాః || ౧ || భద్ర శ్రవసఙ్గచురితి || ప్రాణభృతఉపధావంతీతివత్ - తద్గుణలక్షణయా - తద్యోగాద్గుణిమలింగ
సమవాయన్యాయేన - బహువచనం || ౨ || అహూఇతి - అయంజనోమిషన్నపిపశ్యన్నపి - ఘ్నంతం హింసంతం - సపశ్యతినాలోకయతీతి - భగ
వద్విచేష్టితమేవ - తచ్చవిచిత్రం - అదశానెలింగం - పుత్రంబాలం - పితరంచపృథగ్ - మృతంనిహృత్యదగ్ధాన్ స్వయం తదుభయభస్తైః -
జిజీవిషుః చిరకాలంజీవీతు మాకాంక్షమాణస్స వతాతే - జిజీవిషతీతి పాతాంతరే - భందోవిరోధఅషాఇతిమంతవ్యం - కింధమాద్య

యంత్రితాః | మహానహంవై కృతతామసేంద్రియాస్సృజామసర్వేయదనుగ్రహాదిదమ్ || ౨౪ || య
న్ని మితాంకహ్యేపికర్తృవర్షణీం మాయాం జనోయంగుణ సగమోహితః | నవేదనిస్తారణయో
గమంజసాతస్మైనమస్తద్విలయోదయాత్కనై || ౨౫ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - సప్తదశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః || తథాచభద్రశ్రవానామధర్మసుతస్త్రులపతయః పురుషాభద్రాశ్చైవ ష్టాసాక్షాద్భగవ
తోవాసుదేవస్యప్రియాంతనుంధర్మ మయీంహయ శీషాభిధానాంపరమేణసమాధినాసన్నిధాప్య
దమభిగృణంతఉపధావంతి || ౧ || భద్రశ్రవసఙ్గచుః || ఓంనమోభగవతేధర్మాయాత్మవిశోధనాయన
మఇతి || ౨ || అహూవిచిత్రంభగవద్విచేష్టితంఘ్నంతంజనోయంహిమిషన్నపశ్యతి | ధ్యాయన్న
సద్యహివికర్తృసేవితుం నిహృత్యపుత్రంపితరంజిజీవిషుః || ౩ || వదంతివిశ్వంకవయస్త్వనశ్వరంప
శ్యంతిచాధ్యాత్మవిదోవిపశ్చితః | తథాపిముహ్యంతి తవాజమాయయాసువిస్మితంకృత్యమజంతోస్త్రి
తమ్ || ౪ || విశ్వాద్భవస్థాననిరోధకమతేహ్యకతురంగీకృతమప్యపావృతః | యుక్తంనచిత్రంతప్
యికార్యకారణేసర్వాత్మనివృత్తిరిక్తేచవస్తుతః || ౫ || వేదాయుగాంతేతమసాకరస్సృతాకరసా
తలాద్యోన్మతురంగవిగ్రహః | ప్రత్యాదదేవై కవయేభియాచతేతస్మైనమస్తేఽతథేహితాయ || ౬ ||
హరివషేచాపిభగవాన్నరహరిరూపేణాస్తి - తద్రూపగ్రహణనిమిత్తముత్తరత్రాభిధాస్యే || ౭ ||
తద్దయితంరూపంమహాపురుషగుణభాజనంమహాభాగవతోదైత్యదానవకులతీర్థీకరణశీలాచరితః -
ప్రహ్లాదోవ్యవధానానన్యభక్తియోగేనసహతద్వషపురుషైరుపాస్యై || ౮ || ఇదంబోదాహరణి || ఓం
నమోభగవతేనరసింహాయ - నమస్తేజస్తేజసే - ఆవిరావిభవ - వక్త్రనఖ - వజ్రదంష్ట్ర - కర్మాశ

ధాం - స - యహియతః - ఆసత్తుచ్చంవిషయసుఖం సేవితుంవికమపాపమేవధ్యాయే || ౩ || సస్యవిద్యాన్నపశ్యతి - కిమత్రచి
త్రంతత్రాహ - వదంతీతి || సశ్వరంవదంతీతాస్త్రతఃపశ్యంతీచ - సమాధా - హాలజ - తథాపి - మాయాయాముహ్యంతి - పితచ్చతవకృత్యం
విచేష్టితం - సువిస్మితంఅతిచిత్రం - అతఃశాస్త్రాదిశ్రమంవిహాయ - తంత్యామజంసతోస్త్రి || ౪ || ఇదమపరంచిత్రవత్ప్రతీయమానమపి -
త్వయినాతిచిత్రమిత్యాహ - విశ్వేతి || విశ్వాద్భవాదికమలకతురపి - ఆపగతా ఆప్యక ఆవరణంయస్తాత్ - తాదృశస్యాపితి - అంగీకృ
తంవేదేన - త్వయితన్నచిత్రం - యతః - మాయయాసర్వాత్మనికార్యకారణేస్థితి - కమాయుక్తం - వస్తుతఃసర్వవృత్తిరిక్తేనిరుపాధా - అ
నావృతత్యమకర్తృత్వంచయుక్తం || ౫ || షరమశ్వరత్వేనస్తుత్వా - స్త్రుతావతారచరితమాహ || వేదానితి || తేమసాదైత్యరూపేణశం
భాసురేణ - తిరస్సృతాకరసాకరసా - నాచతురంగశ్చపురురంగ - తద్రూపావిగ్రహాయస్య - కవయేబ్రహ్మణ - తదధాం - అవితథే
హితాయసత్వసంకల్పాయ || ౬ || హరివషేతి || ఉత్తరత్రప్రహ్లాదచరిత్రే || ౭ || తదితి || మహాపురుషస్యగుణానంభాజనంఅత్రయః -
దైత్యదానవకులస్యతీర్థీకరణం శీలమాచరితం చయస్య - ఫలసంకల్పేనవ్యవధాన శూన్యశ్చాసావ సస్యశ్చావ్యభిచార్ద్యోభక్తియోగః -
తేనఉపాస్తి సేవతే || ౮ || ఇదమితి || తేజసామపితేజసే - ఆవిరావిఃఅతిప్రకటోభవ - వీష్ణవా - కర్మాశయాకమవాసనాః - కమా

శ్రుతానితపాతే - రాగాదీ - రంధయనిదహ - భూయిస్తాఃభూయాః || ౯ || స్వస్తీతి || విశ్వస్యస్వస్తిప్రాథమే - ఖలస్యాపిభవేత్ - తచ్చ
సాధుపీడాంవిదానస్యాత్ - అన్యోన్యమంగళంధ్యాయతాచ భూతానామన్యోన్యభూతంవిదానభవేత్ - ఉత్యాశంక్యాహ ఖలఃప్రసీద
తాంక్రృత్యంత్యజతు - భూతానిచమిథశ్శివమేవధ్యాయతు - తేషాంమనశ్చ - భద్ర ఉపశమాదికం - భజతు - నోస్తా కమపి - మఃః - అపి
శబ్దాభూతానాంచమఃః - అహైతుకీనిష్ఠామాసత్ || ౧౦ || మేతి || సఃసంగః - క్వాపిమాస్యాత్ - యదికథంచిత్యాత్ - తహి అగారాది
శుమాస్యాత్ - కింతుభగవత్ప్రియైష్వేవ - అగరాది సంగేదో మమాహ || య ఇతి || ఇంద్రియప్రియోగృహద్యాసక్తః || ౧౧ || భగవత్ప్రియ
సంగేగుణమాహ || యదితి || యేషాంభగవత్ప్రియాణాం - సంగాత్ బంధం - ముకుందవిక్రమం - శ్రుతిభిః శ్రవణాదిభిః - సుస్పృశతాంసే
వమానానాం - పుంసామం తకాతఃఅజః - మానసమలం - హరతి - కథంభూతంవిక్రమం - నిజమసాధారణం - వీర్యవైభవంప్రభావతి
శయాయస్య - తీర్థాతుగంగాది - ముహుస్సంస్పృశతాం - అంగజంమలంకేవలం - హరతి - సతువాసనాః - విముక్తాకృతావైససేవేతే
త్యస్వయః || ౧౨ || మానసమలాపగమఫలమాహ || యస్యేతి || అకించనానిష్ఠామా - మనశ్శుద్ధౌ హరేభాక్తిభావతి - తతశ్చతత్ప్రసాదేసతి -
సర్వదేవాః సర్వైగుణైర్భావజ్ఞానాదిభిస్సహ - తత్రసమ్యగాసతేనిత్యం వసంతి - గృహద్యాసక్తస్యతు - హరిభక్త్యసంభవాత్ -
కుతోమహ తాంగుణాః జ్ఞానవైరాగ్యా దయోభవంతి - అసతివిషయసుఖే - మనోరథేన బహిర్భావతః || ౧౩ || ననుహరివిముఖస్యగృహ

యా రంధయరంధయ - నమ ఉగ్రస్వభావాయ - మహాత్మనే - తమోగ్రసగ్రస - స్నాహ - అ భ
యమభయమాత్మనిభూయిష్టాశి || ౧౪ || స్వస్త్యస్తువిశ్వస్యఖలఃప్రసీదతాంధ్యాయంతుభూతానిశివం
మిథోధియా | మనశ్చభద్రంభజతాదధోక్షజేహ్యవేశ్యతాంమోమహిరప్యహైతుకీ || ౧౫ || మాగార
దారాత్మజవిత్తబంధుషుసంగోయదిస్యాద్భగవత్ప్రియేషునః | యఃప్రాణవృత్త్యాపరితుష్టఆత్మవా
సిధ్యత్యదూరాన్నతథేంద్రియప్రియః || ౧౬ || యత్సంగలబ్ధంనిజవీర్యవైభవంక్షణముహుస్సం
స్పృశతాంహిమానసమ్ | హరత్యజోంత శ్రుతిభిగతోంగజంకోవైనసేవేతముకుందవిక్రమమ్ || ౧౭ ||
యస్యాస్తిభక్తిభగవత్సకించనాసర్వైగుణైస్తత్రసమాసతేసురాహరావభక్తస్యకుతోమహ
ద్గుణానుసోరథేనాసతిధావతోబహిః || ౧౮ || హరిహాసాత్కృద్భగవాశరీరిణామాత్మారు ధాణా
మివతోయమీప్సితమ్ | హిత్వామహంస్తంయదిస్వజ్జతేగృహేతదామహత్త్వంవయసాదంపతీనామ్ |
౧౯ || తస్మాద్రజోరాగవిషాదమన్యుమానస్సహభయదైన్యాములమ్ | హిత్వాగృహంసంస్మృతీచ
క్రవాశంనృసింహపాదంభజతామతోభయమ్ || ౨౦ || గద్య || కేతుమాలేభగవాకామదేవస్వరూపేణ
లక్ష్మ్యైఃప్రియచికిషయాప్రజాపతేమహిత్యాణాంపుత్రాణాంచతర్షషపతీనాంపురుషాయు
షాపూరాత్రపరిసంఖ్యానానాం-యాసాంగభావమహాపురుషమహాస్త్తేజసోద్వేజితఘనసాం-
విధ్వస్తావ్యసవస్సంవత్సరాంతేనివతంతి || ౨౧ || అతీవసులలితగతివిలాసలసితరుచిరహాసలేశావలోకలీ
లయా - కించిదుత్తంభితసుగదరభ్రామండలసుభగవదనారవిందశ్రియారమాంరమయన్నాత్మేంద్రి

ద్యాసక్తస్యాపిలోకమహత్త్వందృశ్యతే - సతినన్యశ్యతే - తత్త్వసహసాస్పదమితి సహతు కమాహ || హరిరితి || యథాగృహాణాంమీనా
నాం - ఈప్సితంతోయమేనాత్మా - తేనవిదాజేవనా భావాత్ - మహానతిప్రసిద్ధోపి - గృహాయదిస్వజ్జతే - తదా - పంపతీనాం మిథునానాం-
శూద్రాదిష్వప్రసిద్ధా - వయపై వకేవలంయత్తహత్త్వం - తదేవతస్యభవతినతుజ్ఞానాదినా - మిథునెమపూజ్యమానేమ - స్త్రీభ్యఃపుం
సాంమహత్త్వం - బాలమిథునెభ్యశ్చవృద్ధమిథునానాంమహత్త్వంయథేత్యథాః || ౨౨ || యస్మాదేవంతస్మాద్గృహంహిత్యాఅకుతోభయం
సృసింహపాదంభజతేత్యనురానుపదిశతి || తస్మాదితి || కీర్త్యంగృహం - రజస్తృష్టా - రాగోభినివేశః - రజ ఆపీనాం మూలం కారణం -
అతవివసంస్మృతీనాంజన్మమరణాదీనాం - చక్రనాశంమండలమవిచ్ఛేదోయస్మాత్ || ౨౩ || కేతుమాల ఇతి || కేతుమాలేపికామదేవస్వరూ
పేణ - ఆస్తేఇతితేషః - కిమభామాస్తేతదాహ - లక్ష్మ్యై ఇతి - ప్రజాపతిస్సంవత్సరః || ౨౪ || సంవత్సరోవై ప్రజాపతిరితిశ్రుతేః - తస్యకు
హితరోరాత్ర్యభిమానిన్యోదేవతాః - పుత్రాః దివసాభిమానినోదేవాః - తేషాంచప్రియచికిషయా - పురుషాయుషా పురుష వషణ
తేన - యస్యపూరాత్రాణి తైఃపరిసంఖ్యాసంగణనా - యేషాం-చక్రంత్యహస్రాణామిత్యథాః - యాసాంకుహిత్యాణాం మహాపురు
షస్యకుహాస్త్వంచక్రంతస్యతేజసా || ౨౫ || అతీవేతి || రమాంరమయన్ - స్వీయానంద్రియాణి - రమయతేతేనసాధనైరమయన్ - తదా
హ - అతీవసులలితయాగత్యా - యోవిలాసస్తేనవిలసితః - రుచిరోహసలేశోమందస్తితం - తత్సహితోవలోకపవలీలా - తయాకించిదుత్తంభి

౪౩౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమస్తంధే - అష్టదశోధ్యాయః .

తం ఉత్తుంగితం - సుందరం యత్ ప్రాచీనం డలం - తేన సుభగం వదనా రవిందం - తస్య త్రియ ॥ ౧౭ ॥ తదితి - తద్భర్తృభిరేవ సాధిష్ఠృభిరు
పేతా ॥ ౧౮ ॥ ఇదమితి - సర్వైగుణవిశేషైశ్చైష్టవస్తుభిరేవ తేన తేన కృతతత్త్వాయస్య అహతీనాం త్రియాణాం - చిత్తీనాం జ్ఞానానాం -
చేతసాం సంకల్పభ్యవసా యదీనాం - విశేషాణాం తత్త్వవిషయాణాం - మౌడశకభాత్యంశః - ఏకాదశేంద్రియసంఘ విషయలక్షణాయ
స్య - ఛందోమయాయవేదోక్తకమప్రాప్తాయ - అన్నమయాయ - అన్నాద్యపభోగ్యత్వాత్ - అమృతమయాయ పరమా నందవికార
త్వాత్ - సర్వమయాయ సర్వవిషయత్వాత్ - సహసే - ఓజసే - బలాయ - తద్దేతుత్వాత్ - ఏవం విధాయ కాంతాయ - కామాయ - ఉభయ
త్రమనసావచసా ॥ ౧౯ ॥ తద్వత్తామైవ తద్వత్సేవ కత్వాదహం కృతాథాన్తి - అస్య కామనయా తుత్వామచ యంత్యోన పరిపూర్ణామ
నోరథాస్సు ర్విరిత్యాహ ॥ స్త్రీయతి ॥ స్వతవివ మృషీకాణామిశ్వరం చ తింసంతం - త్వామారాధ్య - యః స్త్రీయోన్యం పరింప్రాథక
యంతే - పతికామా నాంహికా మారాధనం ప్రతేషు ప్రసిద్ధం - తాసామపత్యాదీని - తేషతయోనపాతుంశక్తాః ॥ ౨౦ ॥ అతస్తే పతయవి
వసభవంతీత్యాహ ॥ సవాతితి ॥ సచైవంభూతః పతిః భవానెక వివనాన్యః - యోభవానాత్మలాభాత్పరమస్య దధికం సమస్య తే - ఇతరథాచ
న్యాధీనసుఖస్య అస్వతంత్రతా - స్వతంత్రనానాత్వే మండలశ్చ రాణా మివ మిథోభయం స్యాదిత్య భాః ॥ ౨౧ ॥ కించనిస్తా మభజనత
ప్రాధికతావినసర్వైకామా భవంతి - సకామ భజనతు - కామితమాత్రమనిత్యంచేత్యాహ ॥ యేతి ॥ యాస్త్రీ - తస్య ఉక్తలక్షణస్య తే -

యాణీరమయతే ॥ ౧౭ ॥ తద్భాగవతోమాయామయం రూపం పరమ సమాధియోగేన రమా దేవీ సంచత్స
రస్య రాత్రిమప్రజాపతేరుహితృభిరుపేతాహస్సుచ తద్భర్తృభిరుపాస్తే ॥ ౧౮ ॥ ఇదంచోదాహరం
తి ॥ ఓం హ్రం - హ్రీం - హ్రూం - ఓం నమోభాగవతే - హృషీకేశాయ - సర్వగుణవిశేషవిలక్షితాత్మ
నే - అహతీనాం - చిత్తీనాం - చేతసాంచ - విశేషాణాం చాధిపతయే - మౌడశకభాత్యంశః - ఛందోమయాయ -
అన్నమయాయ - అమృతమయాయ - సర్వమయాయ - సహసే - ఓజసే - బలాయ - కాంతాయ -
కామాయనమస్తే - ఉభయత్ర భూయాదితి ॥ ౧౯ ॥ స్త్రీయోన్యత్రైస్తాం హృషీకేశస్వరం స్వతోహ్య
రాధ్యలోకపతిమాశాసతేన్యమ్ ॥ తాసాంనతేవై పరిపాంత్యపత్యంప్రియంధనాయాంషియతోస్వతం
త్రాః ॥ ౨౦ ॥ సచైవంభూతమతోభయస్త్వయం సమంతతః పారిభయాతురంజనమ్ ॥ సపకపవే
తరథామిథోభయంనైవాత్మలాభాదధిమస్య తేపరమ్ ॥ ౨౧ ॥ యాతస్య తేపాదసరోరుహాహాణంన
కామయేత్సాఖిలకామలంపటా ॥ తదేవరాసిస్థితమీస్థితోచితోయద్భగ్నయాచ్ఛాభాగవప్రతప్య
తే ॥ ౨౨ ॥ మత్ప్రప్తయేజేశసురాదయః ప్రభోతప్యంత ఉగ్రంతపపం ద్రియేధియః ॥ ఋతేభవ
త్పాదపరాయణాన్నమాంవిందంత్యహంత్యధృదయాతోజితః ॥ ౨౩ ॥ సత్త్వం మమాప్యచ్యుత
శీర్ష్ణీవందితంకరాంబుజంయత్త్వదధాయీ సాత్వతామ్ ॥ బిభక్షేమాంలక్ష్మవరేణ్యమాయయాక
ఈశ్వరస్యేహితమూహీతుంవిభుః ॥ ౨౪ ॥ చూ ॥ రమ్యకేపి - భాగవతఃప్రియతమం మాత్స్యమవతా
రూపంతద్వక్షేపురుషస్యమనోః ప్రాక్ప్రదశీతం - ఇదానీమపినుహతాభక్తియోగేనారాధయతి -

పాదసరోరుహ స్యాహాణం పూజామేవ కామయేత్ - సఖలాంతరం - సాఅభిలెషు కామేషులంపటా - సర్వాకామాప్రాప్తోతీత్య
భాః - ఈస్థితమీస్థితః ఖలాంతరమాపుమపేక్షితస్య - అచితశ్చైత్రహితశ్చైవైకం - రాసిదదాసి - కించ - యద్యతః - ఛాభోగాద
సంతరంభగ్నయాచ్ఛాయాచితోభోయస్యాసా - ప్రతప్యతేమః ఖంప్రాప్తోతి - తదేవరాసి నతునిత్యం ॥ ౨౨ ॥ ససుమమాహాణే -
మతస్సర్వకామప్రాప్తిః - త్వమేవహికామాధిభిస్సేవ్యసే - అతటిహ ॥ మదితి ॥ మత్ప్రప్తయే - బ్రహ్మదయస్తపస్తప్యం - తేమత్వతే -
కథంభూతాః - వింద్రియసుఖధీర్యేషాం - అలుక్సమాసః - తథాపిభవత్పాదపరాయణాద్యతే - మాంసవిం దంతిమత్తటాక్షవిలసితావి
భూతీనలభంత ఇత్యభాః - యతఃత్వయ్యేవ హృదయంయస్యాస్స అహంత్యత్పరతంత్రత్వాత్ త్వగమ వతికనమేవవిలోకయామి
నాన్యమిత్యభాః ॥ ౨౩ ॥ ఇదానీంతత్ప్రపాంప్రాథకయతే ॥ సత్త్వమితి ॥ యద్భజనంవినా - సకశ్చిత్పురుషార్థః - సత్త్వం - త్వదితి -
త్వయా - యత్తరాంబుజం - సాత్వతాంభక్తానాం - శీర్ష్ణీ - అథాయీకృపయాస్యస్తం - తస్మాత్సాపి శీర్ష్ణీనిధిహితీశేషః - కథంభూతం - వం
దితంసర్వకామవక్షిత్వేనసద్భిః స్తుతం - సచమయితవానాదరః - యతః - హవరేణ్యమాం వక్షసిలక్ష్మబిభక్షే - అమూహిచిత్రమేతత్ -
మయికేవలమాదరమాత్రం - భక్తేషుపుషరమకృపా - అతఃఈశ్వరస్యతవ - యత్ మాయయా ఈహితం - తతోవితకయతుం సమర్థః -
౨౪ ॥ రమ్యకేపి - సత్త్వాయ సత్త్వప్రధానాయ - ముఖ్యతమాయ - ప్రాణాయనూత్రత్తన ॥ ౨౫ ॥ అంతరితి ॥ ఉరుఃస్వనోవేదాత్తకోనాహో

యస్య-యద్యదంబిశ్వం- బ్రహ్మణాదినామ్నా విధినిషేధా లంబనభూతేన- పశేఅనయత్ నియమితవా- సఃత్వమీశ్వరః || తథాచ శ్రుతిః ||
తస్యనా క్తంతినామా నిదామానీతి || ౨౬ || సస్విద్రా దయోవశంసయంతి-లోకపాలకత్వాత్ కుతోహంతత్రాహ || యమితి || మత్స
రవివజ్వరోమేషాంతే- యంహిత్యాద్విపదశ్చతుష్పదః- సరీసృపంజంగమం- స్థాన్సుస్థావరంచ- యదత్రదృశ్యతే- తత్తించిదపిపాతుంసశ
క్తాః- సత్వమేవప్రాణరూపేణ పాలక-ఈశ్వరశ్చైత్యధాః || తథాచ శ్రుతిః || తాలహంసంతాహముద్ధమస్త్య హముక్తమస్తీత్యాది-
౨౭ || అవతార చరితమాహ || భవానితి || భవా- ఇమాఽక్షోణీం- మయామను నాసహ- మత్స హితాంధృత్వే త్యధ్యాహరః- ఊర్జిమా
లావతిప్రళయాణవే- ఓజసాఉరుక్రమతేవిచరతి- యద్వాపాతుమిత్యస్త్యా మషంగః- ఊర్జీంపాతుంక్రమతేఉత్సహత ఇత్యధాః- య
తః అజఃకీదృశీం ఓషధీనాం వీరుధాంచ నిధిమాశ్రయభూతాం- తస్మైతేనమః- జగతోయః ప్రాణగణ స్తస్యాత్మసేనియంత్రే || ౨౮ || హి
రణ్మయఇతి || తి త్ప్రియతమాంతాంప్రియతమాంతమాపారాయ మార్తాయ- సర్వః సంపూర్ణఃసత్త్వగుణోవిశేషణంయస్య- నడపలక్షీ
తంస్థానంయస్యవారిచరత్వాత్- వక్ష్యణేవషీయసే-కాలానవచ్ఛిన్నాయ-భూమౌసర్వగతాయ-అవస్థానాయఅథారాయనాయ || ౨౯ ||

ఇదంచోదాహరతి - ఓంనమోభగవతేముఖ్యతమాయనమస్తత్త్వాప్రాయప్రాణాయోజసేనహసేబలా
యమహామత్స్యాయనమఇతి || ౨౫ || శ్లో || అంతర్బహిశ్చ ఖిలలోక పాలకై రదృష్టరూపోవిచరన్య
రుస్వనః | సఈశ్వరస్తవ్యయద్యదంవశేనయన్నా మ్నా యథాదారుమయాంనర స్త్రియమ్ || ౨౬ ||
యంలోక పాలాః కిలమత్సరజ్వరా హిత్యావతంతోపి పృథక్సమేత్యచ | పాతుంనశేకుద్విపదశ్చతు
ష్పదస్సరీసృపంస్థాన్సు యదత్రదృశ్యతే || ౨౭ || భవాణ్యుగాం తాణవ ఊర్జిమా మాలిని క్షోణీమి
మామోషధి వీరుధానిధిమ్ | మయాసహూ రుక్రమతేజఓజసాతస్మైజగత్ప్రాణగణాత్మ సేనమః ||
౨౮ || చూ || హిరణ్మయేతుభగవాన్ని వసతికూర్మతనుంబిభ్రాణస్తస్యతప్రియతమాంతనుమర్యమా
సహతద్వషపురుషైః పితృగణాధిపతి రుపధావతి - మంత్రమివంచానుజపతి || ఓంనమోభగవతే - అ
కూపారాయ - సర్వసత్త్వగుణవిశేషణాయ - సోపలక్షిత స్థానాయనమోవక్ష్యణేనమోభూమౌ
నమోవ స్థానాయనమస్తే - ఇతి || ౨౯ || యద్భూ పమేతన్ని జమాయ యాపితం చాధాన్వరూపంబ
హురూపరూపితమ్ | సంఖ్యానయస్యా స్త్యయథోపలంభ నాత్తస్మైనమస్తేవ్యవదేశరూపితే || ౩౦ || జ
రాయజంస్వేదజమండజోద్భిజంచరాచరందేవ*షీభూత మేంద్రియమ్ | ద్యౌఃఖంక్షీణి శ్చైలసరిత్సము
ద్రాద్విపగ్రహక్షౌత్యభిధేయపకః || ౩౧ || యస్మిన్న సంఖ్యయ విశేషనామరూపాకృతౌ కవిభిఃక
ల్పితేయమ్ | సంఖ్యాయయాత త్త్వదృశాప నీయతేతస్మైనమస్సాంఖ్యనిదేశనాయ || ౩౨ || చూ || ఉ
త్తరేషుకురుషు - భగవాణ్యజ్ఞ పురుషః కృతవరాహరూప ఆస్తే - తంతుదేవీ హ్యేషాభూస్సహకురుభి
రస్థలితభక్తియోగేనోపధావతి - ఇమాంచపరమాముపనిషదమావతయతి || ఓంనమోభగవతేనుం
త్రతత్త్వలింగాయ - యజ్ఞక్రతవే - మహాధ్వరా వయవాయ - మహీధరాయ - మహాపురుషాయన
మః - కర్మశుక్లాయ - త్రియుగాయా గుణాయనమస్తే - ఇతి || ౩౩ || శ్లో || యస్యస్వరూపంకవయోవిప

యదితి || నిజమాయయాఅపితం ప్రకాశితమేత దధాన్వరూపం- దృశ్యంపుభివ్యాదియస్యై వరూపం- యతఃపు థక్ నా స్తి- కథంభూ
తం- బహుభిః రూపైః రూపితం నిరూపితం- యస్యచసంఖ్యానా స్తి- కుతః- అయథామిత్యేవోపలంభనాత్- సహిమరీచి జలమేతావదితి
సంఖ్యాతుంశక్యతే- ఆవ్యవదేశరూపితే అనిరుక్తప్రపంచాకారాయ || ౩౦ || బహురూపత్వం దశాయత్ సైవేశ్వరాదవ్యతిరేకమా
హ || జరాయజమితి || ద్వీపగ్రహక్షౌత్యభిధేయ స్తవమేవై కః- సత్వద్వ్యభి రిక్తోస్తి || శ్రు || సర్వంఖిన్వి దంబ్రహ్మే త్యాదిశ్రుతిరిత్య
ధాః || ౩౧ || సప్రపంచతా మనూద్యత్స్నిరా సేనప్రణమతి- యస్మిన్నితి- అసంఖ్యయాః అసంతాః విశేషాఃయే మాంతాని- నామానిరూ
పాణ్యాకృతయశ్చయస్య- తాదృశేయస్మిత్వయ- కవిభిః కపిలాదిభిః- ఇయంచతువింశ త్యాదిసంఖ్యాకల్పితాసలి- యయాతత్త్వదృ
శాయసతత్త్వజ్ఞానస- అపనీయతేతస్మైతే- సాంఖ్య సి ధ్ధాంతరూపాయసమః- పరమాధికరూపాయేతివా || ౩౨ || ఉత్తరేషితి || విషాభూ
రుపధావతీత్యస్వయఃమంత్రైస్తస్మైసరింగ్య తఇతితథాతస్మై- యజ్ఞఃఅయూపాః- క్రతవఃసయూపాః- తయ్రూపాయ- అతవివ- మహం
తః అధ్వరాః- అవయవ భూతాయస్య- కమణాశుక్లాయశుక్లాయ- యజ్ఞాధిస్థాత్రే- త్రియుగాయకృతయగేయజ్ఞా భావాత్- యద్వా -
కలియుగేభన్నత్వాత్ || ౩౩ || యస్యేతి || కవయో విద్వాంసః- విపశ్చితోనిపుణాః- గుణేషుదేహంద్రియాదిషు- శుక్లం తివీచిన్ద్రం తి- మ

[illegible]

శ్చిత్తోగుణేషు దారుష్టివజాతవేదసమ్ । మక్షంతిమథ్నామనసాదిదృక్షప్రాగూఢంక్రియాభైః ॥ మే
ధనేరితాత్మనః ॥ ౩౪ ॥ ద్రవ్యక్రియాహేత్వయనేశకర్తృభిర్మాత్రాగూఢైః ॥ వస్తునిరీక్షితాత్మనః ।
అస్పీక్షయాంగాతిశయాత్కబుద్ధిభినిరస్తమాయాకృతయనమోనమః ॥ ౩౫ ॥ కరోతివిశ్వస్థితిసంయ
మోదయంయస్యేస్థితంనెస్థితమీక్షితగుణైః ॥ మాయాయథాయోభ్రమతేతదాశ్రయంగా
ప్లౌనమస్తైగుణకర్తృసాక్షిణైః ॥ ౩౬ ॥ ప్రనుభ్యదైత్యంప్రతివారణంవృథేయోమాంరసాయాజగదా
దిసూకరః ॥ కృతాప్సగ్రదంప్రైనిరగాదుదన్వతఃక్రీడన్నివేభఃప్రణతోస్త్యతంవిభుమ్ ॥ ౩౭ ॥ ***

❖❖❖❖❖❖❖ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - అష్టాదశోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖
 శ్రీశుకః॥ చూ॥ కింపురుషేవ షేభగవంతమాదిపుగుషంలక్ష్మణా గ్రజంసీతాభిరామంరామం
 తచ్చరణసన్నికషాభిరతఃపరమభాగవతోత్తమోహనూమా సహకింపురుషైరవిరతభక్తిరుపాస్తై-
 ఆష్టైషేణేనసహగంధర్వైరనుగీయమానాంపరమకర్మాణీంభర్తృభగవత్తథాం సంశృణోతిస్వయం
 చేదంగాయతి॥ ఓంనమోభగవతే- ఉత్తమశ్లోకాయ- నమఃఅర్చ్యలక్షణశీలవ్రతాయ- నమఃఉపశిషీతాత్మ-
 నై - నమఃఉపాసితలోకాయ - నమఃస్పృధువాదనికషణాయనమోబ్రహ్మణ్యదేవాయ- మహాపురు-
 షాయ- మహారాజాయనమఃఇతి॥ ౧॥ శ్లో॥ యత్తద్విశుద్ధానుభవైకమాత్రంస్వతేజసాధ్వస్తగుణవ్యవస్థమ్-
 ప్రత్యక్ప్రశాంతంసుధియోపలంభనంహ్యనామరూపంనిరహంప్రపద్యే॥ ౨॥ మత్యావతారస్త్విహ-
 మత్యశిక్షణంరక్షోవధాయై వనకేవలంపిభోః॥ మతోన్యధాస్యాద్రమతస్త్వితత్త్వసీతాకృతానివ్యస-

శ్లో ॥ ఊహించి కేకింపురు పెభారతేచోపవణ్యతే । నెవ్వ నెవక భావశ్చభారత శ్రేష్ఠ్యమేవచ ॥ కింపురుషభి ॥ భతాచాసాభావాం
శ్చతస్యకథాం-ఆర్యాణాంలక్షణాని - శీలం - వ్రతంచ - యస్తిక - ఉపశయీతాత్మ నెసంయతచిత్తాయ - ఉపాసితోనుస్మతోలోకూయేన -
సాధునాదఃసాధుత్వప్రసిద్ధిః - తస్యనికషణాయ - నికషాత్తవన్నిధాణరణస్థానాయపరమసీమృత్యుభయ భాః ॥ ౧ ॥ శ్రీరామంపరమా
ధరూపేణప్రణమతి ॥ యదితి ॥ యదేకంవేదాంతేమప్రసిద్ధంతత్త్వంతత్ప్రపద్యే - కథంభూతం - విశుద్ధశ్చాసావనుభవశ్చ-సవివమా
త్రాస్వరూపంయస్య - విశుద్ధత్వేహేతుః - ప్రశాంతం - తత్రాపిహేతుః - స్వతేజసా - స్వరూపప్రకాశేన - ధ్వస్తాగుణీనాంవివిధా
జాగ్రదాద్యవస్థాయస్తిక - అనుభవమాత్రత్వేహేతుః - ప్రత్యక్షశ్చాచార్యత్ - తత్తు తః-అనామరూపం-ననువస్తుతపివంభూతస్యా
పిజీవస్యోక్తసర్వవిపర్యయోద్భవ్యతే - తత్రాహ-నిరహంఅహంకారాభావాత్ - సతభావై పరీత్యమిత్యభాః - ననుశ్రీరామస్య రూపం
నైవంప్రతీయతే - తత్రాహ - సుధియాపుంసాఉపలభ్యతఇత్యుపలంభనం - శుద్ధచిత్తైనబ్రహ్మత్వేనైవోపలభ్యతఇత్యభాః ॥ ౨ ॥ కథం
తహేదశరథపుత్రత్వంతత్రాహ ॥ మత్యేతి - ॥ విభామత్యావతారస్తురక్షసోరావణస్య వధామైవ - సతస్య మనుష్యో దన్యతః
అవధ్యత్వాత్ - సకేవలమేతావత్ - కింత్యహంసంసారే - శ్రీసంగాదికృతందుఃఖంబుర్వారవితి - మత్యావనాంశ్చగంచశయీభామ

పీత్యథాః అన్యథా - స్వస్వరూపే - రమమాణస్య - జగదాత్మనః - సీతావిరహకృతానివ్యసనానీతి - కుతస్యాత్ ॥ ౩ ॥ విషయాసక్త్యభావేన
వ్యసనానహతత్వముపపాదయతి - సవాగతి ॥ సవైభగవాన్ త్రిలోక్యాంకావపినసక్తః - యతః ఆత్మవతాంధీరాణమాత్మాసుహృత్తమశ్చ -
అతోన స్త్రీకృతం మోహం ప్రాప్నుయాత్ - సలక్ష్మణంచేతిదేవమాతేన శ్రీరామమమంత్రయతా విజ్ఞాపితం - ఆపయోగోన్మీలకుర్వతో
ర్య ఆగచ్ఛతి సత్వయావధ్యుతి - తథైవ ద్వారసిథిలక్ష్మణం దుర్వాససంగసమాగతం విజ్ఞాపయతుం ప్రవిష్టంహంతుముద్యతోఽసిష్టవాక్యా
త్తత్యాజ - తచ్చసయుజ్యేతేత్యథాః ॥ ౪ ॥ అతః శ్రీరామవివసరై వ్విస్సేవ్య ఇతివక్తుంసతస్యతాపహతుః సత్తుల జన్మాది - కింతుభక్తి
తేవేత్యాహ ॥ సజన్మైతి ॥ మహతః పురుషజన్మ - మహతః శ్రీరామస్యేతివా - సాభగంసౌందర్యం - ఆకృతిః జాతిః - యద్యస్తాత్ - తైజా
న్మాదిభిః విసృష్టాత్త్యక్తానపి - నోవసచరా - బతఅహేహ - లక్ష్మణస్యాగ్రజోపిసఖిత్యైకృతవా ॥ ౫ ॥ సురఇతి ॥ తస్మాత్ - సురోవాఅ
వ్యోవా - యఃకోపి - శ్రీరామమేవ సర్వప్రకారణభజేత్ - సుకృతజ్ఞంఅల్పీయసిభజసెబహుమానిసం - యఉత్తరా కోనలా ఆయో
ధ్యావాసిసః - దివంస్వగ - మనయత్ ॥ ౬ ॥ భారతేపీతి ॥ ఉపచితై ధామా - దిభిరాత్మా ఉపలభ్యతేయేనతత్తపశ్చరతి - తత్ర - ఉపశమః
ఇంద్రియాణాం సంయమః - ఉపరమోని రహంకారతా - ఆత్మవతామనుగ్రహయ - సన్వాధాం - ఈశ్వరత్వాత్ ॥ ౭ ॥ తమితి ॥ భగవదను

నానీశ్వరస్య ॥ ౩ ॥ నవైస ఆత్మాత్మవతాంసుహృత్తమఃసక్తస్త్రీలోక్యాంభగవాన్వాసుదేవః ॥ న స్త్రీకృ
తంకత్కలమశ్చ పీతనలక్ష్మణంచాపివిహతు మహతి ॥ ౪ ॥ నజన్మనూనంమహతోన సేభగం నచాపి
బుద్ధినాకృతిస్తోషహేతుః ॥ తైర్యద్విసృష్టానపి నోవనౌకసశ్చ కారసభ్యే బతలక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౫ ॥
సురోసురోవాధనరోధవానరఃసర్వాత్మనాయస్సుకృతజ్ఞముత్తమమ్ ॥ భజేతరామంనునుజాకృతంహ
రింయఉత్తరాననయత్తో సలాదివమ్ ॥ ౬ ॥ చూ ॥ భారతేపివషేభగవాన్ నారాయణాఖ్యుతక
ల్పాంతముపచితధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యోపశమోపరమమాత్మోపలంభనమనుగ్రహాయాత్మవతా
మనుకంపయాతపోవ్యక్తగతశ్చరతి ॥ ౭ ॥ తంభగవాన్నారదోవణాశ్రమవతీభిభాణరతీభిః ప్ర
జాభిభాగవత్ప్రొక్తాభ్యాంసాంఖ్యయోగాభ్యాంభగవదనుభవోపవణానంసావణేరుపదేక్ష్య
మాణఃపరమభక్తియోగై నోపసరతి ॥ ౮ ॥ ఇదంచాపిగృణాతి - ఓంనమోభగవతే - ఉపశమశీలాయ -
ఉపరతానాత్మాయ - నమోకించనవిత్తాయ - ఋషిఋషుషభాయ - నారాయణాయ - పరమహం
సాయ - పరమగురవే - ఆత్మారామాధిపతయే - నమోనమఃఇతి ॥ గాయత్రీచేదం ॥ ౧౦ ॥ శ్లోకతా
స్యసగాదిషుయోనబధ్యతేనహన్యతేదేహగతోపిదైహికైః ॥ ద్రష్టునా దృగ్యస్య గుణైవిదూష్య
తేతస్మైనమోసక్తవివిక్తసాక్షిణే ॥ ౧౧ ॥ ఇదంహియోగైశ్వరయోగనైపుణంహిరణ్యగభోభగ
వాజగదయత్ ॥ యదంతకాలేత్వయినిగుణైనుమోభక్త్యాదధీతోష్ణితదుష్టతేబరః ॥ ౧౨ ॥
యదైహికాముష్మికకామలగపటస్సుతేషుదారేషుధనైషుచింతయే ॥ శంకెతవిద్వాత్సుకతేబరాత్వ
యాద్యస్తస్యయత్నశ్చమపవకేవలమ్ ॥ ౧౩ ॥ తన్నఃప్రభోత్వంసుకతేబరాపేతాంతస్వన్తాయ
యాహం మమతామధోక్షజ ॥ భింద్యామయేనాశువయంసుదుభిదాం విధేహియోగంతస్వయినస్స్వ

భావఉపవణ్యతేయేనపాపరాత్రేణ - తత్సావణేఃమనోః - ఉపదేక్ష్యమాణః - ఉపదేశందాస్యమానః - ఉపసరతిసేవతే ॥ ౧ ॥ ఇదమితి -
ఉపరతానాత్మాయనిరహంకారాయ ॥ ౧౦ ॥ కతేతి ॥ అసక్తశ్చసావివిక్తసాక్షీచతస్మైనమః - అసక్తత్వందశాయతి - అన్యవిశ్వస్య -
సగాదిషుకతాఃపి - యోనబధ్యతేఅహంకరేణ - వివిక్తత్వమాహ - దేహగతోపి - దైహికైః షుష్టిపాసాదిభిర్యోనహన్యతే
నాభిభూయతే - సాక్షీత్వమాహ - యస్యద్రష్టురసిసతోదృష్టిః - గుణైదృశ్యైస్సగదూష్యతేసవిత్రియతే ॥ ౧౧ ॥ యోగకోశలం నిరూప
యే - యోగంప్రాధానయతే - త్రిభిః ॥ ఇదమితి ॥ హయోగైశ్వర - హిరణ్యగభాః - యద్యోగనైపుణంజగద - ఇదమేతద్ధిజన్మప్రభృతి
భక్త్యా - అంతకాలేపి పుమాత్వయి మనోధారయేదితియత్ - కథంభూతస్స - ఉర్నితందుష్టతేబరంతదభిమానోయేన ॥ ౧౨ ॥ అన్య
భాతస్యశాస్త్రాభ్యాసశ్రమోవ్యథా ఇత్యాహ ॥ యదితి ॥ విహికాముష్మికకామేషులంపటోముఖాః - సుతాదిషుయోగతేమంచిం
తయే - కున్పితస్యకతేబరస్యాత్మయాత్ - పుత్యోశ్చంకేత - తథావిద్వాసపిసే - యఃశంకేతతస్యయత్నఃప్రమవివ ॥ ౧౩ ॥ తదితి ॥ య
స్తాద్విదూషీయమేవదశా - తతస్మాత్ - హప్రభోఅధోక్షజ - త్వమేవనోయోగంవిధేహి - కీదృశం - త్వయిస్వభావజంసహజవాసశారూ
పంయేనయోగై - వయంతస్వన్తాయయా - సఃకుకతేబరే అపేతాం - అహంమమతాం - శీఘ్రం - భింద్యామత్యజేమ - సుదుభిదాంఉపా

యాంతరైః సర్వభాత్యక్షమశక్యం ॥ ౧౪ ॥ భారతేపీతి ॥ ఇతావృతపదస్తిన్నపివషే - సరితః శైలాశ్చ సంతి - నితంబప్రభవాః తటేభ్య
స్సంభూతాః ॥ ౧౫ ॥ ఏతాసామితి ॥ ఆత్మనాచదేహనాభ్యుపస్పృశంతి ॥ ౧౬ ॥ అస్తిన్నతి ॥ లభ్యంజన్మయైస్తైః పురుషైః - సాత్త్వికాది
స్వైతేనకమణా - దివ్యాదిగతయత్రాత్మనోవిధీయంతేసాధ్యంతేహి - యస్మాత్ సర్వాపివగతయః కమానుసారేణ సర్వేషాం భవంతి -
యస్యవణాస్య యద్విధానం నూక్షప్రకారః - సన్నాసగృహస్థత్వాది - తదనతిక్రమేణాస్తిన్నేవపషేనృణామపవగేశ్చ భవ
తి పుచ్చకమాదిబహుసాధన సంభవాభిప్రాయేణోక్తం - సత్త్వస్యత్రాపవగాభావేతాత్పర్యం ॥ సూ॥ తదుపర్యపిబాదరాయణస్సం
భవాదితి - దేవానామపినూక్షస్య బాదరాయణేన సూచితత్వాత్ ॥ ౧౭ ॥ అపవగేశ్వరూపమాహ ॥ యదీతి ॥ అనాత్మైః - ఆత్మని భవమా
త్త్వంరాగాది - తద్రూపితే - అరుక్తేనాచామగోచర - అపిలయసేఅనాధార - అసస్యనిమిత్తః ఆహాతుకోభక్తియోగపివగతాంస్వరూ
పయస్య - కథంభవతి - నానాగతీనాంనిమిత్తః యోవిద్యాగ్రంథిః - తస్యరంధనం చహసం - తద్వారణ - మహాపురుషపురుషాః విష్ణుభక్తా

భావజన్మ ॥ ౧౪ ॥ చూ॥ భారతేప్యస్త్రివషే సరిచ్చైలాస్సంతిబహవః - మలయోమంగళప్రస్థోమైనాక
స్త్రికూటఋషభఃకూటరఃకోల్లస్సహ్యావేదగిరిర్భృశ్చ మూకశ్రీశైలోవేంకటోమహేంద్రోవా
రిధరోవింధ్యశ్చ క్తిమాన్యక్షగిరిఃపారియాత్రోద్రోణశ్చిత్రకూటోగోవధామోరైవతకఃకుకుంభో
నీలఃకాకముఖ్యంద్రకిలోరామగిరిరిచ - అన్యే చశతసహస్రశైలాః - తేషాంనితంబప్రభవానదాన
ద్యశ్చసంత్యసంభూతాః ॥ ౧౫ ॥ ఏతాసామసోభారత్యః ప్రజానానుభిరేవప్రసంతినామాత్మనాచో
పస్పృశంతిచంద్రపటాతామ్రపణీలవటోదాకృతమాలావైహాయసీకాశేరివేణీపయస్వి నీపయో
దాశకణరావతాతుంగభద్రాకృష్ణవేణీభీమరథీగోదావరీనిర్వింధ్యాపయోష్ణితాపీరేవాశిలాసుర
సానర్కదాచర్కణ్వతీసింధుశ్శోణశ్చనదాః - మహానదీవేనస్త్రివిఋషికుల్యాత్రిసమాకాశీకీమందా
కినీయమునాసరస్వతీదృషద్వతీగోమతీసరయూభోగవతీపషమాశతద్రుశ్చంద్రభాగామరుద్వ
ధావితస్తాఅసిక్కివిశ్వేతిహహానద్యః ॥ ౧౬ ॥ అస్తిన్నేవపషేపురుషైర్లభజన్మభిశ్చక్షుల్లోహితకృష్ణవ
ణేనప్రార్థనకర్తృణాదివ్యమానుషనారకగతయోబహ్వత్యనలనుభూర్వేణసర్వాహ్యేవస
ర్వేషాంవిధీయంతే - యథావణవిధాననుపవగేశ్చాపిభవతి ॥ ౧౭ ॥ యోసేభగవతీసర్వభూతా
త్మస్యనాత్మైర్నిరుక్తేనిలయనేపరమాత్మనివాసుదేవేలనన్యనిమిత్తభక్తియోగలక్షణోనానాగతీనిమిత్తా
విద్యాగ్రంథిరంధనద్వారేణభవతియథాపిమహాపురుషప్రసంగః ॥ ౧౮ ॥ ఏతదేవహిదేవాగాయంతి ॥ శ్లో॥
అహూజతైషాంకినుకారిశోభనంప్రసన్నపషాంస్విదుతస్వయంహరిః ॥ యోజన్మలబ్ధంనృమభారతా
జిరేముకుందసేనోపయికంస్పృహహీనః ॥ ౧౯ ॥ కింమష్టరేనఃకృతుభిస్తపోవ్రతైర్దానాదిభి
వాద్యజయేనఫల్లునా ॥ నయత్రనారాయణసాదపంకజస్త్వఃప్రమృష్టాశిశయేంద్రియోత్సవాత్ ॥
౨౦ ॥ కల్పాయుషాంస్థానజయాత్పునభవాత్క్షణాయుషాంభారతభూజయోవరః ॥ క్షణేనమ
త్వేనకృతంనునస్వినస్సన్నస్యసంయాంత్యభయంపదంహరే ॥ ౨౧ ॥ నయత్రవైకుంఠకథాసు
ధాపగానసాధపౌభాగవతాస్తదాశ్రయాః ॥ నయత్రయజ్ఞేనమఖామహూత్సవాస్సురేశలోకోపిన
వైససేవ్యతామ్ ॥ ౨౨ ॥ ప్రాప్తాన్యజాంతిహయేచజంత్యోజ్ఞానక్రియాద్రవ్యకలాపసంభృ

స్తైఃప్రకృష్టఃసంగోయోగోయథాభవతితథా ॥ ౧౮ ॥ అహూజతి ॥ ఏతదేవమానుష్యమేవ - సర్వపురుషాణాసాధనంగాయంతి - ఆ
మీషాంవిధిః ఉత్తీర్ణ - అథవా - స్వయమేవ సాధనంవిదైవ - హరిరేషాంప్రసన్నోభూత్ - ఎవంభూతస్యధర్మస్యమహర్భూత్ - భారతా
జిరేభారతాంగణ - సఃకేవలంస్పృహవయత్తన్నకుండసేవోపయోగి - పృథుజన్మయైర్లభం ॥ ౧౯ ॥ స్పృహమేవాహసస్తభిః ॥ కిమి
తి ॥ దుష్టైః ప్రత్యాదిభిః - సః - ఫల్లునాతుచ్ఛేన - ద్యుజయేనస్వగణప్రాప్త్యా - కిం - సక్తింశిత్వం - కుతః - యత్ర - నారాయణసాదపంకజ
స్త్వలినా - స్తి - ప్రత్యుత - అతిశయితాత్ - ఇంద్రియాణాముత్సవాత్ భాగాత్ ప్రమృష్టాభూత్ ॥ ౨౦ ॥ కల్పాయుషామితి ॥ క్షణమల్పమే
వాయుర్యేషాం - వర్యేహతుః - మత్వేనాపిదేహన - క్షణేనైవకాలేన - కృతంకమణస్సన్నస్య - హరేఃపదంసమ్యగ్యాంతి ॥ ౨౧ ॥ సే
తి ॥ అతః - యత్రవైకుంఠకథామృతనద్యాససంతి - తదాశ్రయాఃకథాపగాశ్రయాః - మహంతోస్యత్రాద్యుత్సవాయేషు - తాదృశాయజ్ఞేన
మఖాశ్చప్రజాః - సః - సురేశస్యప్రహ్లాదాపిలోకోనసేవ్యతామ్ ॥ ౨౨ ॥ అముముక్షున్నరాన్నిందంతి ॥ ప్రాప్తాఇతి ॥ జ్ఞానంచతద

ధాః క్రియాశ్చ తదధానిద్రవ్యాణిచ- యేమాంకలాపేన- సంభృతాంపుణీం- అపునమృతాయమోక్షయ- వనాకాశివ- వనా
 కసఃపక్షిణః- అత్రాదంతత్వమాషణం- యథాబుభుకాత్ ముక్తాఅపిపునయేదితస్మిన్నైవవృక్షేప్రమత్తావిహరంతి- తహియథా
 పునఃబధ్యంతేతద్వత్ || ౨౩ || అమౌ- భారతవాసినాం భాగ్యమిత్యాముః || యైరితి || శ్రు- అగ్నే జుష్టంనివపామి || ఇంద్రా- యజుష్టం
 నివపామి త్యేవం భాగశః- నిరుస్తంపుథక్క్రతం- కథం- విధినాప్రకారేణ- మంద్రేణచ- వస్తుతశ్చరుపురోదాశాదిభేదేన- ఇష్టం
 దేవతాముద్దిశ్యత్యక్తం- నిరుస్తంమమేద మితిస్వీకృత్యత్యాగానంతర మశ్నాతీత్యథాః- సృథగింద్రాదినామభిః- ఆముతః ఆహూతః-
 ఆమేంద్రభుః- స్వయంపుణీం పిహరిః || ౨౪ || తత్రాపినిస్తామాఃకృతాధాః ఇత్యాముః || సత్యమితి || అధితః ప్రాధితస్స-
 అధితదదా తీతిసత్యం- అథాపిపరమాథదోసభవత్యేవ- యద్యస్తాత్- యతోదత్తాదనంతరం- పునరప్యధితాభవతి- నమఅనధిత
 శ్చేత్ కిమపిదద్యాదిత్యాశంక్యాముః అనిచ్ఛతానిస్తామా నాంతు ఇచ్ఛాపిథానమాచ్ఛాదకం సర్వకామపరిపూరకం- నిజపాదపల్లవం

లామ్ | సచేద్యతేరన్న పునమృతాయతేభూయోవనౌకా * ఇవయాంతిబంధనం || ౨౩ || యై శ్శ్రు
 ధ్యాయాబహాపి భాగశో హవినిరుప్తమిష్టంవిధిమంత్ర వస్తుతః | ఏకఃపుథక్క్నానుభి రాహుతోము
 దాగృహ్లాభిపూణాస్త్వయమాశిషాంప్రభుః || ౨౪ || సత్యంనిశిత్యధితమధితోన్మణాంనై వాథా
 దోయత్పునగధితాయతః | స్వయంవిధ తైభజతానునిచ్ఛతామిచ్ఛా పిథానంనిజపాదపల్లవమ్ || ౨౫ ||
 యద్యత్రనస్త్వగ్గఃసుఖావశేషితంస్విష్టస్యసూక్తస్య కృతస్యశోభనమ్ | తేనాబ్జనాభేన్మృతిహజ్జన్మ
 నస్సాన్యద్వషేహారిర్యద్భజతాంశంతమోహి || ౨౬ || చూ|| జంబూద్వీపస్య రాజన్న పద్వీపానష్టావిహైక
 ఉపదిశ తి- సగరాత్తజైరశ్వాన్వేషణే - ఇమాంసుహీంపరితోనిఖనద్భిరుపకల్పితా || ౨౭ || తద్యథా
 స్పణాప్రస్థశ్చంద్రశుక్లఆవతా మోరమణికోమందేహారుణఃపాంచజన్యఃసింహలోలంకెతి - ఏవంభా
 రతోత్తమజంబూద్వీపవషావిభాగోయథోద్దేశముపవణితః || ౨౮ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - ఏకోన వింశోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీ శుకః || చూ|| ఆతఃపరంప్లతాదీనాంప్రమాణలక్షణసంస్థానతోవషావిభాగోయథోద్దేశముపవణ్యతే
 జంబూద్వీపోయావ త్రప్రమాణవిస్తారస్తావతాత్మారోదధినాపరివేష్టితోయథామెరుజంబ్వాభ్యన-
 లవణోదధిరపితతోపిద్విగుణవిశాలేనప్లతాభ్యేనపరిక్షిప్తః - యథాపరిపూర్ణాచూర్ణాపవనెన || ౧ || ప్ల
 తోజంబూప్రమాణోద్వీపోభ్యాతికరోహరణ్మయ ఉద్ధితోయత్రాగ్నిరుపానైసప్తజిహ్వః - తస్యా
 ధివణిఃప్రియవ్రతాత్తజిహ్వజిహ్వస్తందీపంసప్తవషాణివిభజ్య - సప్తభ్యోవషానానుభ్య అత్తజే
 భ్యఆకలయ్య స్వయమాత్మయోగమోపరరామ || ౨ || శివంయశస్యంసుభద్రంశాంతంక్షేనుమభ
 యమమృతమివషాణి - తేషుగిరయోనద్యశ్చస్తపైవాభిజ్ఞాతాః - మణిమూటోవజ్రకూట ఇంద్రసే
 నోజ్యోతిస్తాగ్రామ్రవణోహిరణ్యగ్రీవోమేఘమాలాగ్నిసప్తసేతుశైలాః || ౩ || అగుణాస్మమ
 ణాఆంగిరసీసావిశ్రీసుప్రభాతాఽముతంభరాసత్యంభరేతిమహానద్యః - యాసాంజలోనస్స శానవి
 ధూతరజస్తనుసోహంసపతంగగోధ్వాననసత్యాంగసంజ్ఞాశ్చ త్వారోవణాస్స హస్త్రాయుషోవి
 బుధోపమసందశానప్రజననాః - స్వగ్ధ్వా రంత్రయ్యా విద్యయాభగవంతంత్రయీగుయంసూ

స్వయమేవ సంపాదయతి || ౨౫ || యదీతి || స్విష్టస్యసమ్యగ్యజనస్య- సూక్తస్యప్రవచనస్య- అన్యస్యాపి కమణః- స్వగ్ధ్వా సుఖా
 మపభుక్తాదవ శేషితం- యదికించదస్తి- తేనాబ్జనాభేవషే- సఃఅస్మాకంజన్మస్యాత్- కీదృశం- స్మృతిమత్ హరిరెవ సేవ్య ఇత్యనుసం
 ధానయుక్తం- యతఃహరిరేవభజతాం శంసుఖంతనోతి || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం- ఏకోనవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||
 శ్లో|| వింశేష్టతేదిషడ్వింశతిమా హసహణావైః | లోకాలోకస్థితిం చాంతబహిథా గాదిమానతః || అతిఇతి || తావతాల్లవిస్తారేణ-
 పరిక్షిప్తఃపరివేష్టితః || ౧ || ప్లక్షుఇతి || ఉపానైతిష్ఠతి- ఆకలయ్యసమష్య || ౨ || శివమితి || అభిజ్ఞాతాఃప్రసిద్ధాః- సప్తవ- అన్యేచసర్వ
 తానద్యశ్చసహస్రశఃసం తీత్యథాః- మానసోత్తరస్య మండలాకారతోష్ఠైః- ప్లతేదిపంచద్వివేమవషాత్రయస్తిర్యగ్రభాకారా
 ఉభయతోభిస్సృజతిగమ్యతే- అన్యథాసప్తభిఃసప్తవషావిభాగాసంభవాత్- వైష్ణవే- వషాణాంపుర్వాదిక్రమేణోక్తైశ్చ || ౩ || అరుణ
 తి || జలోపస్పశానెన- విధూతంరజస్తమశ్చమేషం- హంసాదయా ప్రహ్లాదిస్థానీయాః- విబుధోపమం సందశానం- క్లుమస్వేదాది

రహితం రూపం - ప్రజనసమపత్యోత్పాదనంచ యేషాం || ౪ || విదితాపిదీప్తపమం త్రాచ్యాఖ్యానం తే || ప్రత్న స్యేతి || ప్రత్న స్యేతి
రాణపురుషస్య విష్ణోర్యత్రా పంసూర్యం - ఈమహి శరణం ప్రజేమ - కథంభూతం సత్యాదీనామాత్మానంతిధిష్ఠాతారం - తత్ర సత్యమహ
స్థీయమానో ధర్మః - ఋతం ప్రతీయ మానో ధర్మః - బ్రహ్మణః తద్బోధకస్య వేదస్య అమృతస్య శుభఫలస్య - మృత్యోరశుభఫలస్య -
౫ || ప్లయేదిష్టితి || శ్రు || సుపణోః సిగరుత్వాత్రిప్య తైశ్చరణ్యాదిశ్రుతైః - ఛందోభిః స్వావయవభూతైః - శ్రీవిష్ణురస్తాతీతి ఛందస్తత్ -
తస్య దీప్తపస్య హూతయేవ్యపదేశాయ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || స్వేతి || స్వగోభిః స్వరశ్శ్చభిః - అంధః అన్మం - సోమో నః రాజా ఆస్తు - అభిముఖ్యే

ర్యమాత్మానం యజంతే || ౪ || ప్రత్న స్య విష్ణోరూపం యత్సత్యతః స్య బ్రహ్మణ అమృతస్య మృత్యోశ్చ
సూర్య మాత్మానమీమహీతి || ౫ || ప్లయేదిష్టుపంచసుపురుషాణా మాయురింద్రియమోజస్స హివాబలం
బుద్ధివిక్రమభిచస ర్వేషామాత్వ జ్ఞీకీసిద్ధిరవిశేషణవధః తే - ప్లక్షస్తు సమా నే నేక్షురసోదేనావృతోయ
థా - తథా సద్విపోపశాల్మలోద్విగుణవిశాలస్స మా నే నసురోదేనావృతః - పరితఃయత్ర హవై శాల్మలిష్ట
త్రాయామా - యస్యాం వాధః కిల నిలయన మాహుభగ వతశ్చంద స్తుతఃపత త్త్రి రాజస్య - సాద్విప
స్య హూతయడపలత్యతే || ౬ || తద్దీప్తపాధిపతిః ప్రియత్ర తాత్తజోయజ్ఞబా హు స్వస్వతేభ్యస్తప్తభ్య
స్తన్నామానిన ప్రవహాణివ్యభజత్ - సురోచనం సౌమనస్యం రమణకం దేవబహుం పారిబహు మాప్యా
యనమభిజ్ఞాతమితి || ౭ || తేషు వహాన్త్రయోనద్యశ్చస్తప్తై వాభిజ్ఞాతాః - స్వరసశ్చ తశ్మంగోవామదే
వః కుముదో ముకుందః పుష్ప వహశ్చ తశ్రు తిరితి - అనుమతిస్సినీ వాలీ సరస్వ కీకుహూరజనీనం దారాకెతి ||
౮ || తద్విషణ్ పురుషాః శ్రు తథరవిద్యాధరవసుంధ రేద్ధధరసంజ్ఞాభగవంతం వేదమయం సోమమాత్మా
నం వేదేనయజంతే || ౯ || శ్లో || స్వగోభిః పితృదేవేభ్యోవ్యభజత్ శుక్లకృష్ణయోః | అంధః ప్రజానాం సర్వా
సాం రాజానస్సోమ ఆస్తివేతి || ౧౦ || చూ || ఏవం సురోదాద్భహిస్తద్దీప్తగుణః - సమా నేనావృతోఽమృతోదేనయ
థా పూర్వం కుశ దీప్తపః - యస్మిన్ కుశ స్తంభోదేవకృత స్తద్దీప్తపాఖ్యాప మోజ్జ్వలన ఇవాపరః స్వశష్ట పుష్ప
రోచిషాదిశోదశవిరాజయతి || ౧౧ || తద్దీప్తపతిః ప్రైయత్ర తోరాజాహిరణ్య రేతానామ స్పందీపం సప్త
భ్యస్తస్వస్వతేభ్యోయథా భాగం విభజ్య స్వయంతుతపతిష్ఠత్ || ౧౨ || వసుదానదృఢరుచినాభిగుప్తసత్యత్ర
తవిప్రవామదేవ నామభ్యః పు త్రేభ్యః - తేషాం వ షేషసీమాగిరయోనద్య శ్చాభిజ్ఞాతాస్తప్తస్తప్తై
వ || ౧౩ || బ్రహ్మశ్చ తుశ్మంగః కపిలశ్చిత్ర కూటోదేవానీక ఊర్ధ్వరోమాద్రవిణిగతి || ౧౪ || రసకుల్య
మధుకుల్య శ్రు తవిందామిత్రవిందాదేవగ భాఘృతచ్యు తామంత్రమా లేతి - యాసాం పయోభిః కు
శ దీప్త పౌక సః కుశ లకోవిదాభియు క్తకులక సంజ్ఞాభగవంతం జాత వేదస్స వ్య రూపిణం కర్తృకౌశ లేనయజం
తే || ౧౫ || శ్లో || పరస్య బ్రహ్మణస్సాత్మాజ్ఞాత వేదోసిహవ్యవాత్ | దేవానాం పురుషాం గానాయజ్ఞే
నపురుషం యజేతి || ౧౬ || తథా బహిః క్రాంచ దీప్తపోద్విగుణః - సమా నేన దధిమంధోదేన పరితఉపక్లప్తో
వృతోయథా కుశ దీప్తపోఽమృతోదేన - యస్మిన్ క్రాంచోనామ పర్వత రాజోద్దీప్తనామ నివతక ఆస్తి ||
౧౭ || యోసాగుహప్రహరణోన్మథితనితంబకుంజోపదధిమంధోదేనాసిచ్య మా మోభగవ తావరుణే
నాభిగుప్తోవిభయోబభూవ || ౧౮ || తస్మిన్న పి ప్రైయత్ర తోఽమృ తపృ ష్టోనామాధిపతిః స్వే దీప్తపేవ
హాణిస్తథా విభజ్య - తేషు పుత్ర నామసున ప్రతిక్థాదావషణ్ పాణివేశ్య స్వయంభగ వాభగవతః
పరమకల్యాణయశ సతత్కథూతస్య హ రేశ్చరణారవిందముపజగామ || ౧౯ || ఆమోదోమధువ హూ

సభవతు - త్రా స్వపాతత్వవివక్ష యాసంధ్యభావఇతిజ్ఞాతవ్యం || ౧౦ || వివమితి || ఏవం సురోదాద్భహిః - ఘృతోదేనావృతః కుశ దీప్తపాత్య
స్వయః - స్వశష్ట ణిస్వకోమల శిఖాః - తేషాం రోచిషా || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || పరస్వేతి || హజాతవేదః - త్వంసాత్మత్ - పరబ్ర
హ్మణోహరేః - హవ్యవాదసి - అతోదేవా నాయజ్ఞేన - పురుషం హరి మేవయజ - అంగానాం - నామ్నార్తతమంగి నేనమపా యత్యధః -
౧౬ || తథేతి || ఉపక్లప్తోవేస్తితః - యథా కుశ దీప్తపోఽమృతోదేనవృతః - దధ్నో మంధః - రసః - సవితఉదకం యస్య || ౧౭ || యతితి || గుహస్య
కారిణి కేయస్య - ప్రహరణేన ఆయుధేన - ఉన్మథితనితంబాః కుంజానివయస్య || ౧౮ || తస్మిన్నతి || స్వయంభగవాన్జ్ఞానీ - పరమకల్యా

నంయశోయస్య ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ శుక్లతీతి ॥ ఆపోమయం అన్తయం ॥ ౨౧ ॥ ఆపతీతి ॥ శీతాపః పురుషవీర్యాః ఈశ్వరాత్ అభిసామధ్యాః - సభవథ - అతః పరభూభావస్సువః - త్రైలోక్యం పునంత్యః - తాః భవంత్యః - నోస్తాకం - స్మృతాం స్మృతాం కుర్వతాం - భవః శరీరాణి పునంతు - ఆత్మనా స్వరూపేణై వ అమీవఘ్నైః పాపహంత్ర్యః ॥ ౨౨ ॥ వివమితి ॥ క్షీరోదన - క్షీరవదతిస్వచ్ఛేనోదకేన - యస్య పణిన్యంతః ఖరస్పృశాని - బహిః పృథుస్పృశాని - సశాకోనామ వృక్షిః ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ అంతరితి ॥ ఆత్మకేతుభిః ప్రా

మేఘపుష్పస్సుదామాఋషిజ్యోలోహితాణోవనస్పతిరితిఘృతపుష్పసుతాః - తేషాం వషణిరయస్స ప్రసప్తైవనద్యశ్చాభిఖ్యాతాః ॥ ౨౦ ॥ శుక్లోవధమానోభోజనఉపబహాణానందోనందనస్సర్వతో భద్రతీతి - అభయా - అమృతౌఘా - ఆర్యకా - ఊర్ధ్వతీ - తృప్తిరూపా - పవిత్రవతీ - శుక్లేతి - యా సామంభః పవిత్రం సకలముపయుంజానాః - గురు - ఋషభ - ద్రవిణకదేవక సంజ్ఞావషణపురుషా ఆపోమయం దేవమయమపాం పూణేనాంజలినాయ జంతి ॥ ౨౧ ॥ శ్లో ॥ ఆపః పురుషవీర్యాః స్థపునంత్యో భూభావస్సువః ॥ తానః పునంత్యమీవఘ్నైః స్మృతామాత్మనాభవతీతి ॥ ౨౨ ॥ చూ ॥ ఏవం పరస్తాద్గతి మంథోదాత్పరితఉపవేశిత శ్చాకన్దీపోద్వాత్రింశల్లక్షయోజనాయామః సమానైవక్షీరోదనపరివేష్టితోయస్త్రిశాకోనామనుహీరుహః - స్వశ్చైత్రవ్యపదేశః - యస్య పణాన్యంతరబహిః ఖరమృదుస్పృశాని - యస్య హిమహా సురభిగంధస్తందీపమనువాసయతి ॥ ౨౩ ॥ తస్యాపి ప్రైయత్రతేవాధిప తిన్నామ్నామేధాతిథిః - సోపివిభజ్యస్తప్తవషణిపుత్రనామానితేషుస్వాత్మజాః - పురోజవమసోజ వవేపమానధూమ్రానీకచిత్రరథబహురూపవిశ్వవారసంజ్ఞాన్నిధాప్యాధిపతీః - స్వయంభగవత్యనంత ఆవేశితమతిస్తపోవనం ప్రవివేశ - తేషాం వషణమర్యాదాగిరయోనద్యశ్చస్తప్తసప్తైవాసత్ ॥ ౨౪ ॥ ఈశా నఉరుశ్శృంగోబలభద్రశ్శతకెసరస్సహస్రస్రోతాదేవపాలోమహానసతీతి ॥ ౨౫ ॥ అనఘా ఆయుదాఉ భయస్పృష్టిరపరాజితా - పంచపదీ - సహస్రస్పటిః నిజధృతిరితి ॥ ౨౬ ॥ తద్వషణపురుషాఋతవ్రతసత్య వ్రతదానవ్రతసువ్రతనామానోభగవంతం వాయాత్మకం ప్రాణాయామవిధాతరజస్తమసః పరమ సమాధినాయకం తే ॥ ౨౭ ॥ శ్లో ॥ అంతః ప్రవిశ్య భూతానియోబిభర్త్యాత్మకేతుభిః ॥ అంతర్యామీశ్వరస్సా త్మత్పాతుమోయన్వశేషదమ్ ॥ ౨౮ ॥ చూ ॥ ఏవమేవక్షీరోదాత్పరతః ప్రస్ఫురదీప్యస్తతోన్విగుణాయా మస్సమంతతఉపకల్పితస్సమానైస్వాదూదకసముద్రైణబహిరావృతః - యస్త్రిభుహత్పుష్టరంజ్య లనశిఖామలకనకపత్రాయుతాయుతం - భగవతః కమలాసనస్యాధ్యాసనం పరికల్పితమ్ ॥ ౨౯ ॥ త ద్దీప్యమధ్యమానసోత్తరోనామైకపవావాచీనపరాచీనయోవషణయోమర్యాదాచలోయు తయోజనోచ్చాయాయామః - యత్రచతస్పమనిక్షుచత్వారిపురాణిలోకపాలానామింద్రాదీ నాం - యదుపరిష్టేత్సర్వరథస్య మేరుంపరిక్రమతః సంవత్సరాత్మకంచక్రందేవానామహాలారా త్రాభ్యాంచక్రవత్పరిభ్రమతి ॥ ౩౦ ॥ తద్దీప్యస్యాధిపతిః ప్రైయత్రతోవీటిహాలాత్రోనామ - స్వా త్మజౌరమణకధాతకనామానోవషణవతీనియుజ్యస్వయంఘ్రార్వజవన్భగవత్తర్కశీల ఆస్తి ॥ ౩౧ ॥ త ద్వషణపురుషాభగవంతం బ్రహ్మరూపిణం సకర్తృకేణకర్తృణాచారాధయంతి ॥ ౩౨ ॥ ఇదగచ్ఛోదాహ రంతి ॥ శ్లో ॥ యత్రత్ర ముమయం లింగం బ్రహ్మలింగంజనోచతీతి ॥ భేదేనైకాంతమదైవ్యతంతస్త్వే భగవతే నమః ॥ ౩౩ ॥ చూ ॥ తతః పరస్తాత్ - లోకాలోకోనామాచలోలోకాలోకయోరంతరాభేదపరిత

తాదివృత్తిభిః అత్రవశేషదమితిసంధ్యభావఆషణః ॥ ౨౮ ॥ వివమితి ॥ జ్వలనశిఖావదమలానాం కనకపత్రాణాం - అయుతానాం అయు తానియస్య ॥ ౨౯ ॥ తదితి ॥ దేవానామహాలారాత్రాభ్యాం - ఉత్తరదక్షిణాయనాభ్యామిశ్యధాః ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ తదితి ॥ బ్రహ్మరూపిణం కమ లాసనముచితం - సకమకేన బ్రహ్మసాలోక్యాదిసాధనైః ॥ ౩౨ ॥ యత్ర తదితి ॥ కమమయం కమఫలరూపం - బ్రహ్మలింగ్యతేయస్తత్ - వికస్తిస్త్వేవపరమేశ్వరే అంతోనిష్ఠాయస్యతత్ - అతవివ-వస్తుతః అదైవ్యతం ॥ ౩౩ ॥ తతః ॥ తతః శ్చుద్ధోదాత్ - పరస్తాత్ లోకః సూర్యా ద్యాలోకవాదేశః - అలోకః తద్రూపతః - తయోరంతరాభేదమధ్య - తయోవిభాగాభావమిత్యర్థః ॥ ౩౪ ॥ తతః పరస్తాదిత్యుక్తంతదే

వక్రియతాం తరణత్యపేయాయం - తదంతవత్ తిన్దీం భూమిమాహ - యావదితి॥ సాధాసప్తలక్షోత్తరంసాధాకోటి పరిమితం - తావత్
 భూః - శుద్ధోదాత్పరతోస్తీ - తత్రచస్రాచినోపిసంచి - తతఃకాంచనీ భూమిరన్యాస్తీత్యథాః - సాచైవోసచత్వా రింశ్లక్షోత్తరమౌట్వ
 ప్తకపరిమితాజ్ఞయా - అథాపుష్కరద్వీపేనసహ శుద్ధోదఃషడ్మ వలెలయేణి - వివంహీసతి మేరులోకా లోకయోరంతరం సాధాద్వాద
 శకోటిపరిమితం తావత్భూరితి వక్ష్యమాణ ముపపన్నంభవతి - వితదేవశ్చైవతంత్రేషూక్తం॥ శ్లో॥ కోటిద్వయంత్రిపంచాశ్లక్షయేణిత
 తఃపరమ్ పంచాశచ్ఛహస్రాచినస్తద్వీపాస్ససాగరాః॥ తతోహేమమయోభూమిదా శకోట్యో వరాసాదేనానాంక్రీడనాథా య
 లోకాలోకస్తతఃపరఇతి॥ అత్రచదశకోటిత్వంపూర్వోక్తభూమ్యాసహద్రప్తవ్యం - సర్వసత్త్వపరిపూతేతిదేవవ్యతిరేకేణిజ్ఞేయం - దేవా
 నాంక్రీడనాథాయేత్యుక్తత్వాత్॥ ౩౧॥ లోకాలోకఇతి॥ లోకత్రయస్యంతే పరితోమర్యా దారుపో విహితః - యస్తాత్ ప్రతిబం
 ధకాత్ - సూర్యః ఆదిర్యషాం భ్రువోపవగోణం తోయేమాం - ఆవితన్వానాః సమంతాత్ప్రకాశయంతః - పరతోగంతుంసశక్నువంతి -
 ౩౨॥ తావదితి॥ తావదున్నహసముత్పేధః తదనురూప ఆయామశ్చ విస్తారోయస్య - భ్రువాదపుష్పి తత్వాత్రి లోకీమర్యా దాభూతఇ
 త్యథాః॥ ౩౩॥ సఇతి॥ సోయంతులోకా లోకాచలః - తురీయభాగః చతుర్థోణంశః - సాధాద్వాదశకోట్యః - మేరోరకతఇతిద్రష్ట

ఉపల్లవః॥ ౩౪॥ యావన్యానసోత్తరమేర్వోరంతరంతావత్భూమిః - కాంచన్యాదశతలోపమా - య
 స్యాంప్రహితఃపదాధోనకథంచిత్పనః ప్రత్యుపలభ్యతే - తస్మాత్సర్వసత్త్వపరిపూతా - ఆసీత్॥ ౩౫॥
 లోకాలోకఇతిసమాఖ్యా యద నెనాచలెన లోకాలోకయోరంత వత్ రినావ్యవస్థాప్తతత్తరసలోక
 త్రయాంతేపరితఈశ్వరేణవిహితః - యస్తాత్సార్యాదీనాంధ్రువాపవగాణాంజ్యోతిగణానాంక
 భస్తయోవాచీనాం స్త్రీణాలోకానాపితన్వానానకదాచిత్ప్రాచీనాభవితుముత్సహంతే॥ ౩౬॥
 తావదున్నహనాయానుః - ఏతావానెవలోకవిన్యాసోమానలక్షణసంస్థాభిశ్చింతితఃకవిభిః॥ ౩౭॥ స
 తుపంచాశత్క్రీడిగుణితస్యభూగోళస్యతురీయభాగోయంలోకాలోకాచలః - తమపరిష్టాచ్ఛతస్సప్త
 శాస్వాత్తయోనినాఖిలజగదురుణాధినివేశితాయేదిగభవతయఃఋషభఃపుష్కరచూడోవామనోప
 రాజితఇతిసకలలోకస్థితిహేతవః॥ ౩౮॥ తేనాంస్వవిభూతీనాంమహేంద్రాదీనాంలోకపాలానాం
 వివిధవీర్యోపబృంహణాయ - భగవాన్ పరమమహేంద్రుమహావిభూతిపతిరంతర్యామ్యాత్మనోవి
 శుద్ధసత్త్వధర్మజ్ఞానమహావైరాగ్యైశ్వర్యాద్యప్రమహాసిద్ధ్యుపలక్షణం - విష్వక్సేనాదిభిస్సర్వపా
 షణ్దప్రవరైః - పరివారితోనిజనరాయుధోపగోభితైర్దోదణ్డై స్సంధారయమాణస్తస్మిన్గిరివరే
 సమంతాత్సకలలోకస్పస్తయతస్తే॥ ౩౯॥ ఆకల్పమేషభగవానాత్మమాయావిరచితవివిధలోకయా
 త్రాగోపీధాయేతి॥ ౪౦॥ యోంతవిన్స్తారవతేనహ్యలోకపరిమాణంచవ్యాఖ్యాతం - యద్వహి
 లోకాలోకాచలాత్తత పరస్తాద్యోగైశ్వరగణించిశుద్ధాముదాహరంతి॥ ౪౧॥ శ్లో॥ అండమధ్య
 గతస్సూర్యోద్యావాభూమ్యోర్యదంతరమ్ - సూర్యాండగోళయోర్మధ్యేకోట్యస్సస్యఃపంచవింశతిః॥
 ౪౨॥ గృతేండపషపతస్త్రియతోమాతాండఉచ్యతే - హిరణ్యగభాగ్భియద్ధిరణ్యాండసముద్భ
 వః॥ ౪౩॥ సూర్యేణహివిభజ్యంతేదిశఃఖండ్యోమహాహిదా - స్వగాణపవగానరకరసాకాంసిచస

వ్యం - ఆశాసుదినుయేధినివేశితాః - తేఆసతే॥ ౪౪॥ తేమామితి॥ తేమాండగజానాం - స్వవిభూతీనాం స్వాంశభూతానాం - మహేంద్రా
 దీనాంచ - వివిధవీర్యోపబృంహణాయసకలలోకస్వస్తయేచ - భగవాన్తస్మిన్నాస్త్రైత్యవ్యయః - కింకుర్వత్ - ఆత్మనఃస్వస్వయద్విశు
 ధంసత్త్వం - తత్సంధారయమాణః ఆవిష్కర్వత్ - కీదృశంధర్మజ్ఞానాద్యప్రమహాసిద్ధయశ్చపలక్షణంయస్యతత్ - దోదణ్డైరుపలక్షిత
 స్స - మహావిభూతేః పరమైశ్వర్యస్య - పతిత్వాదేకమైవమూల్యాత్ - సమంతాదాస్తే॥ ౪౫॥ సస్వంతర్యామిణి అంతస్థేనైవసర్వంక
 తుంశక్యం - కింతస్య బహిస్సమంతాదవస్థానెనెత్యాశంక్యతస్యాధాంస్వయమేవవ్యచప్తే॥ ఆకల్పమితి॥ ఆత్మనోయోగమాయయా
 విరచితాయ - వివిధాలోకయాత్రా - తస్యాః గోపీధాయరక్షణాయ - విషభగవానెవంభూతం - ఆకల్పంవేషంగతః - వీలయాస్రాస్త్రై
 తిసమంతాదాస్త్రైత్యస్యాథాః॥ ౪౬॥ యఇతి॥ ఆలోకపరిమాణంచమేరోరకతః - సాధాద్వాదశకోటయః - తతోలోకాలోకాత్త
 లోకాద్వాదపరస్తాద్విశుద్ధాంద్విజపుత్రానయనైజానస్యత్రీ కృష్ణేనప్రదక్షితాం॥ ౪౭॥ విస్తరణోక్తంబ్రహ్మాండమానం సర్వతో
 వినిరూపయతి - అండేతి॥ అండమధ్యగతః - కింతస్త్వధ్యం - తదాహ - ద్యావాభూమ్యాః పూర్వోత్తరకపాలయోర్యదంతరం మధ్యమస్థానం
 సర్వతః పంచవింశతికోట్యస్సస్యః॥ ౪౮॥ అండమధ్యావస్థానెకారణంతరంతన్నామనిర్వచనెనాహ - మృతఇతి॥ మృతేఅచేతన - ఏష

సూర్యోవై రాజరూపేణయస్మాత్ప్రవిష్టః ॥ ౪౩ ॥ సూర్యశ్చైతి ॥ కించనసూర్యశ్చైవవిభజ్యంతే - దిశః - భిమంతరిక్షం - భిదాలన్యోపివిభా
గః - స్వగాఽపవగౌఽభగ్మేక్షదేశౌ - రసాకాంసి అతలాదీని ॥ ౪౪ ॥ ఉపాసనాభామాహ - దేవాదీనాం సూర్యః అత్తా - ర్యగీశ్వరః
నెతాఅధిస్థతాచ ॥ ౪౫ ॥ ఇతిభావాథా దీపికాయాం - వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ ఏవమధ్యాయవింశత్యాభూమర్యాదానిరూపితా । అతఃపరంధ్యమర్యాదాపాలనంత్రిభిరుచ్యతే ॥ ఏకవింశతవేకాలచక్రేణప్ర
మతోన్యహమ్ । స్వగత్యా రాశిసంచారై లోకయాత్రానిరూప్యతే ॥ ఏతావానితి ॥ ఏతావాన్విస్తారేణకోట్యఃపంచాశత్ - ఉత్పేధన
పంచవింశతిః - నిష్పవాదీనాం నిష్పవబీజవద్విదశవద్బీజాదీనాం - ద్విదశయోమధ్యే - యతై కస్యమానెనాపరస్య మానముపదిశ్య
తే - తద్వత్ - తదంతరేణతయోమధ్యే - తదుపసంధితంతాభ్యాముభయతస్సంలగ్నం ॥ ౧ ॥ సజ్జతి ॥ ఉదగయనాదిసంజ్ఞాదిభిమంధ
క్షీప్రసమగతిభిః - యథాకాలం - ఆరోహణాదిస్థానైః - ఆరోహణాభ్యాభిపద్యమానః - మకరాదిష్వపూరాత్రాణిదీఘప్రాస్వసమా
నానివిధతే ॥ ౨ ॥ తత్ప్రపంచయతి ॥ యదేతి ॥ అత్యంతవైషమ్యాభావాత్ప్రమానానీత్యుక్తం - సర్వభాసామ్యంత్యైకస్యైవాపూరా
త్రస్య ॥ ౩ ॥ యదేతి ॥ యద్యపివృషభమిభునయారెవఅహ్నంవృద్ధిః - కకటాదిమృగైః - తథాపిరాత్ర్యపేక్షయావధాంతఇత్యు
క్తం - ఏవంరాత్రివృద్ధావపి - దినాపేక్షయాప్రాసంతీత్యుక్తం ఏకైకతీచ - స్థూలదృష్ట్యుక్తం - వృద్ధిప్రాసయోఃప్రతిమాసంవైషమ్యా
త్ - విపర్యయాణీతి - అహనిన్యూనాని - రాత్రయోధికాఇత్యభావః ॥ ౪ ॥ తాత్త్వికంవృద్ధిప్రాసకాలమాహ - యావదీతి ॥ ఏవంమందా
దిగతిభిఃసవకోటయితి - మెరోరుభయతః - మానసోత్తరస్యాంతవిస్తారేణ - పంచదశలక్షాధికకోటిత్రయపరిమితేన - ఇదంపరిమండల

ర్వతః ॥ ౪౪ ॥ దేవత్యజ్ఞునుష్యాణాంసరీస్పట్నగవీరుధామ్ । సర్వజీవనికాయానాంసూర్యఅత్పాదృ
గీశ్వరః ॥ ౪౫ ॥ * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - వింశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః ॥ యావత్తావానెవభూవలయస్యసన్నిదేశః - ప్రమాణలక్షణతోవ్యాఖ్యాతః - ఏతేనహిదిన్యోమం
డలమానంతద్విదఉపదిశంతి - యథాద్విదశయోనిష్పవాదీనాం తదంతరేణాంతరిక్షంతదుపసంధి
తం - యత్కథ్యంతోభగవాంస్తపతాంపత్రిస్తపనతతపెనస్త్రిలోకీంప్రతపత్యవభాసయత్యాత్మభాసా ॥
౧ ॥ సపషడదగయనదక్షిణాయనవైమువత సంజ్ఞాభిరారోహణావరోహణాభ్యాం మందక్షీప్రసమా
నాభిగతిభిరారోహణావరోహణసమస్తానేషుయథాసవనమభిపద్యమామోమకరాదిషురాశిష్వ
పూరాత్రాణిదీఘప్రాస్వసమానానివిధతే ॥ ౨ ॥ యదామేషతులయోవతతేతదాపూరా
త్రాణిసమానిభవంతి ॥ ౩ ॥ యదావృషభాదిషుపంచసురాశిషుచరతి - తదాహస్యేవవర్ధంతే - ప్రాసజిత
మాసిమాన్వైకైకాఘటికారాత్రిషు - యదావృద్ధికాదిషుపంచసువతతే - తదాపూరాత్రాణివిప
ర్యయాణిభవంతి ॥ ౪ ॥ యావద్దక్షిణాయననుహానివధాంతేయావదుదగయనంరాత్రయః - ఎవంనవ

మానమున్నయం - ఏవంపంచదశభిఘటికాదిభిరిత్యాదిష్వపిస్త్రాశికగుణితేనతత్త్వానమున్నయం - తత్రాపేక్షితోవిశేషఃపురా
ణాంతరాదవగంతవ్యః ॥ తత్రారోహణాదిస్థానానివాయుపురాణదశాతాని ॥ శ్లో ॥ సర్వగ్రహణాంత్రిజ్యేష్ఠానానిద్విజసత్తమాః । స్థా
నంజరద్గవంకుభ్యంతరైరావతముత్తరమ్ । వైశ్వానరందక్షిణతోనిదిఃప్రమిహతత్త్వతఇతి ॥ తదేవంకుభ్యమోత్తరదక్షిణమాగ్ర
యంప్రత్యేకం - వీధిత్రయేణత్రివిధాభిద్యతే - త్రిభిస్త్రీభిరశ్వవ్యాదిసక్షత్రాణాగవీధిగజవీధిరైరావతవీధిశ్చైతి - ఉత్తరమాగ్ర
వీధిత్రయం - ఆషాఢీగౌవీధిః జారద్గవీచెత్తైమువతేకుభ్యమాగ్ర - వీధిత్రయంఅజవీధిః మృగవీధిః వైశ్వానరవీధిశ్చైతి - దక్షిణమాగ్ర
వీధిత్రయంతదవ్యుక్తం - తత్రైవవాయుపురాణే ॥ శ్లో ॥ అశ్వినీకృత్తికాయామ్యానాగవీధీశబ్ధితా । రోహణ్యాద్రామృగశిరోగజవీ
భ్యభిధీయతే ॥ పుష్యశ్చైవతథాదిత్యావీధితైచరావతీస్సృతా ॥ ఏతాస్తువీధయస్త్రీప్రఉత్తరోమాగ్ర ఉచ్యతే ॥ తథాద్వచాపిఫల్గువ్యా
మహుచైవాషాఢీమతా ॥ హస్తశిత్రాతథాస్వాతిగౌవీధిరితివిశ్రుతా ॥ జ్యేష్ఠావిశాఖాసూరాధావీధిజారద్గవీమతా ॥ ఏతాస్తువీధ
స్త్రీప్రామధ్యమామాగ్ర ఉచ్యతే ॥ మూలామాధోత్తరామాధాహ్యజవీభ్యభిశబ్ధితా ॥ శ్రవణంచధనిస్తాచమాగ్ర శతభిషక్తథా ॥ వైశ్వా
నరీభాద్రపదిరవతీచైవకీతితా ॥ ఏతాస్తువీధయస్త్రీప్రాగక్షిణోమాగ్ర ఉచ్యతేఇతి ॥ యామ్యాభరణీ - ఆదిత్యా అదితి దేవతాకాపు
సర్వసుః - మాగ్రమృగవీధిః - ఎవంస్థితే - ఉత్తరాయణేధ్రువేణయుగాక్షకౌటినిబ్ధదవాయుపాశద్వయాకషణే - రథస్యారోహణం - త
దాభ్యంతరమండలప్రవేశగతిమాంద్యంచ - తేనదిసవృద్ధిః - రాత్రిప్రాసశ్చ - దక్షిణాయనంచ - పాశప్రసారణాదవరోహణే - బహిమంబ
డలప్రవేశగతికైశ్చున్యంచేత్యపూరాత్రయోవిషద్యయః - వైమువతేతు - పాశసామ్యాత్ప్రమావస్థానై - మధ్యమండలప్రవేశగతిసా

మ్యం చేత్య హారాత్ర యోగస్సమ్యమితి తథాచ పురాణంతరే ॥ శ్లో॥ ఆకృత్యైవేదా హ్యేతా ధ్రువేణ సమధిష్ఠితా తదాభ్యంతరతస్మా
 ర్యోభ్రమతేమండలానితు ॥ ధ్రువేణముచ్య మానసపునారన్యాయగేసతు తథైవ బాహ్యతస్సార్యోభ్రమతేమండలానిచేతి ॥ తదేతదుక్తం-
 యదా మేష తులయో రిత్యాదితా ॥ ౫ ॥ ఉదయాస్తమయాదికం వక్తవ్యమాహ ॥ తస్మిన్మితి ॥ తస్మిన్మానసోత్తర- మేరోః పూర్వతపంత్రింపు
 రీండుపదిశంతీత్యనుషంగః ॥ ౬ ॥ తాస్మిన్మితి ॥ తాసుపురీమ- ఉదయాదీన్య పదిశంతి- చతుర్దిశ శమిత్యత్రైః- యేమేరోద- యీతేదేతేమ
 మేంద్రీమారభ్య పూర్వాదయః- యేషశ్చ మే- లేమాయా మ్యామారభ్య- యేఉత్తర- లేమాయా రుణీమారభ్య- యేపూర్వ- లేమాయా సామ్యా
 మారభ్య తత్రత్యానాం మేరుస్థానాం- సవ్యేనైతి- సక్షత్రాభిముఖయాస్వగత్యా మేరుంవామతః కుర్వన్నపి- ప్రగక్షిణావతప్రవహ
 ఖ్యవాయు భ్రామ్యమాణజ్యోతిశ్చక్రవశాత్ప్రత్యహం చక్షుణతఃకరోతి- అతశ్చక్రగతివశాదతి దూరంగతోభూసంలగ్న స్యేవదశానము
 దయః- ఆ కాశమారూఢ స్యేవదశానం మధ్యాహ్నః- భూమిప్రవిష్ట స్యే వాదశానమ సమయః- తతోతీవదూరగమన- నిశీధజితి- సము
 ద్రతీరస్థస్థావ ॥ శ్లో॥ అభ్యోవా విష ప్రాతరుదేత్య పన్నయం ప్రవిశతీతి శ్రుతిసిద్ధోలోకవ్యవహరః- సహ స్రవికః- తదుక్తంవైష్ణ
 వే ॥ శ్లో॥ ఉదయాస్తమనేచైవ సర్వ కాలం తుసంముఖే దిశాస్వతేషామతథామైత్రేయవిదిశాసుచ ॥ యైర్యత్రదృశ్యతేభాస్వాన
 తేషాముదయఃస్త్యతః తిరోభావంచయత్రైతత్రైవాస్తమనంరవేః ॥ నైవాస్తమనమకాస్య నోదయస్సర్వదాస్త్యతః ఉదయాస్త

కోటయ ఏకపంచాశల్లక్షణాణిచయోజనానాంమానసోత్తరగిరిపరివతానసోపదిశంతి ॥ ౫ ॥ తస్మిన్నేంద్రీం
 పురీంపూర్వస్థాన్మేరోదేవధానీంనామ - దక్షిణతోయామ్యాం సంయమనీంనామ - పశ్చిద్వారణీం
 నిష్టావనీం నామ - ఉత్తరతస్సోమ్యాంవిభావరీంనామ ॥ ౬ ॥ తాసూదయమధ్యాహ్న స్తమయ నిశీధా
 నీతిభూతానాం ప్రవృత్తినివృత్తినిమిత్తాని- సమయవిశేషేణమేరోశ్చ తుర్దిశంత త్రత్యానాందివసమ
 ధ్యగతపవనదాదిత్యస్తవతి- సవ్యేనాచలం చలన్ దక్షిణేన కరోతి ॥ ౭ ॥ యత్రోదేతితస్యహిసమాన
 సూత్రనిపాతేనిష్టావతి- యత్ర క్షచనస్యందేనాభితపతితస్య హ్యేషసమానసూత్రనిపాతేప్రస్యా
 పయతి- తత్ర గతంనవశ్యంతి- యేతమనుపశ్యేరన్ ॥ ౮ ॥ యదాహ్యోంప్రాయఃపుర్యాఃప్రచలతి- పం
 చదశభిర్ముటికాభి యామాం సపాద కోటిద్వయంయోజనానాంసాధాద్వాదశల్లక్షణాణిసాధికా
 నిచోపయాతి- ఎవంతతోవారుణీంసోమ్యామైంద్రీంచపునః ॥ ౯ ॥ తథాన్యేచగ్రహాస్సోమాదయోన
 త్తత్రైస్సహజ్యోతిశ్చక్రై సమభ్యుద్యంతి- సహవాభినిష్టావంతి ॥ ౧౦ ॥ ఎవంముహూతేనచతుస్త్రిం
 శల్లక్షయోజనాన్యష్టశతాధికానిసోరోరథస్త్రయీమయశ్చతస్సమవరివతాతేపురీమ- యస్యైకంచ
 క్రంద్వాదశారంషణ్మేమిత్రినాభిసంవత్సరాత్త్యకంసమామనంతి ॥ ౧౧ ॥ తస్యాత్రోమేరోక్తుధానికృతో
 మానసోత్తరైకృతేతరభాగోయత్ర ప్రోతంరవిరథచక్రంతైలయంత్రచక్రవన్తానసోత్తరగిరౌపరిభ్రమ
 తి ॥ ౧౨ ॥ తస్మిన్నైకృతమూలోద్వితీయోక్షస్తూరీయమానసంమితస్తైలయంత్రాక్షవద్భువేకృతోప
 రిభాగః ॥ ౧౩ ॥ రథనీడస్తుషట్త్రింశల్లక్షయోజనాయతస్తూరీయభాగవిశాలస్తుతావా రవిరథయుగః-

మనాఖ్యంహిదశానాదశానంరవేః ॥ శత్రాదీనాం పురతిష్ఠా స్పృశత్యేషపురత్రయమ్ వికణౌద్వ వికణౌస్థస్త్రీకోణౌద్వి
 పురతథేతి ॥ అతవివతత్రైపైక్తం ॥ శ్లో॥ సర్వమేంద్రియ పవనాణాం మేరురుత్తరతస్థితజితి ॥ యతోయత్రయస్సూర్యముదయంతంప
 శ్యతి- పైవతస్యప్రాచీ- తస్యచవామతోమేరుస్థిపృథీతి ॥ ౭ ॥ యథోక్తముదయాస్తమనాద్యనియమం తందశాయతి ॥ యత్రైతి ॥ స్యం
 దనసస్వేదోద్గమనప్రస్వాపయతిని శీధంకరోతి- యేతంసమనుపశ్యేరన్ ప్రస్వాపన మానసూత్రస్థాః ॥ ౮ ॥ యదేతి ॥ సాధికాని
 పంచవింశతీసహస్రాధికాని ॥ ౯ ॥ తథేతి ॥ సహవాసస్తావ- యద్యపివస్తుతఃసూర్యస్యాపిసక్షత్రైస్సహజ్యోదయాస్తమయా- తథాపి-
 తస్యతత్సహిత్యా దశానాతోమాదీనామేవతత్సహిత్యముక్తం ॥ ౧౦ ॥ వివమితి ॥ త్రయీమయిత్యాద్యపాననాధానం- ద్వాదశమా
 సాఅరాయస్య- షడ్భుతవోన మయోయస్య- త్రిణిచతుర్మాస్యాని నాభయోయస్య ॥ ౧౧ ॥ తస్మేతి ॥ కృతజితరథాగోయస్య- మానసోత్త
 రగిరౌలక్షణాదుపరివాయుబద్ధభూమితిగ్రహ్యవ్యం- చక్రంవాతావదుక్రమితిమంతవ్యం- ఆస్యభాఅయతమాత్రోచ్చాయత్యా
 న్మానసోత్తరస్యమేరోశ్చతురశీత్యుచ్చాయత్యాదక్షస్య- సామ్యామపచత్రైః ॥ ౧౨ ॥ తస్మిన్మితి ॥ తస్మిన్నైకచక్రప్రాంతే- కృతమూలః
 బద్ధపూర్వభాగః- ప్రథమాక్షోమేరుమానసోత్తరాయతః- సాధానప్రతిక్షాసాధాకోటిప్రమాణః తస్యతురీయమానస సాధానప్ర
 త్రింశత్సహస్రాధికై తానచత్వారింశల్లక్షమానస- ధ్రువేకృతఃవాయుపాశేనబద్ధఃఉపరిభాగోయస్య ॥ ౧౩ ॥ రథేతి ॥ నీడండుపవేశ

స్థానం గాయత్ర్యాదిభిః నామానః - అరుణసయోజితాస్సంతోదేవం వహంతిపురస్తాత్ స్థితోపిపశ్యాత్ ప్రత్యక్షుభాతైః - యదాద్వి-
యత్సూర్యస్యపురఃతస్యైవపశ్యమత్వాత్ పశ్యాదిత్యుక్తం - అన్వస్థానం చ వాయునోక్తం ॥ ౧౧ ॥ సప్తశ్వరూపచక్రం దాంసి వహంతీ
సంహివామథః చక్రాక్షుసంసిబద్ధానిచక్రేచాక్షుః సమాహితాతి ॥ ౧౨ ॥ తథేతి ॥ సూక్తవాకాయ సుభాషితాయ ॥ ౧౩ ॥ తథేతి ॥ ఏకైక
శశ్చతుదశ - ద్వంద్వశస్త్రగణాస్సంతామాసి మాన్యపాసత ఇత్యన్వయః ॥ ౧౪ ॥ లక్షణితి ॥ గృహ్యతిః క్రోశద్వయం ॥ ౧౫ ॥ ఇతిభా
వాథాదీపికాయాం - ఏకవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ ద్వావింశోసోమశుక్రాదేః స్థానమాహూత్రోత్తరమ్ తత్తద్గత్యనుసారేణాత్విష్టాసిష్టేతథాన్యకామ్ ॥ యదితి ॥ రాశీనామభిముఖంప్రచ
ప్రదక్షిణంచ ఉపవర్జితం - సవ్యేనాచలంచలత్ దక్షిణేనకరోతీతివదతా - అముష్యవయం కథమనుమీమహీతి - తత్తద్ధంజ్ఞాస్యామః -

యత్రహయాశ్చందోనామానసప్తారుణయోజితావహంతి - దేవమాదిత్యం - పురస్తాత్సవితురరుణః ప
శ్యాచ్ఛనియుక్తస్సేత్యకర్మణికిలాస్తే ॥ ౧౪ ॥ తథావాలఖిల్యాఋషయోంగుప్తవర్షమాత్రాః షష్టి
సహస్రాణిపురతస్సూర్యంసూక్తవాకాయనియుక్తాస్సంస్తువంతి ॥ ౧౫ ॥ తథాన్వేచక్షయోగంధ
ర్వాప్సరసోనాగ్రాగ్రామణ్యోయాతుధానాదేవాభిత్వైకైకశోగణాస్సప్తచతుదశరథస్తోమానిమా
సిమాసిభగవంతంసూర్యమాత్మానంనానానామానఃపుథజ్ఞామానఃపుథక్తర్మభిద్వంద్వశఉపా
సతే ॥ ౧౬ ॥ లక్షోత్తరసాధానవకోటియోజనపరిమండలంభూవలయంయస్యక్షణేనద్విశతగవ్యాయు
త్తరద్విసాహస్రయోజనానిసభుజై ॥ ౧౭ ॥ * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధేఏకవింశోధ్యాయః * * * * *
రాజా ॥ యదేతద్భగవతదిత్యస్యమేరుంధ్రువంచప్రదక్షిణేనపరిభ్రమతోరాశీనామభిముఖంప్రచ
లితం భవతోపవర్ణితం - అముష్యవయం కథమనుమీమహీతి ॥ ౧ ॥ సహజావాచ - యథామలాలచక్రే
ణపరిభ్రమతాసహభ్రమతాంతదాశ్రయాణాంపీఠికాదీనాంగణిరన్వేషప్రదేశాంతరేష్వప్యపల
భ్యమానత్వాత్ - ఎవంనక్షత్రరాశిభిరుపలక్షితేనకాలచక్రేణధ్రువంమేరుంచప్రదక్షిణేనపరిధావతా
సహపరిధావమానానాంతదాశ్రయాణాంసూర్యాదీనాంగ్రహాణాంగణిరన్వేషనక్షత్రాంతరేరా
శ్యంతరేచోపలభ్యమానత్వాత్ ॥ ౨ ॥ సవిషభగవానాదిపురుషఎవసాక్షాన్నారాయణోలోకానాం
స్వస్త్యుతత్త్వానంత్రయీనుయంకర్మవిశుద్ధినిమిత్తంకవిభిరపివేదేనజిజ్ఞాస్యమానోద్వానశధావిభజ్య
షట్సువసంతాదిముఋతుషయథోపజోషంఋతుగుణావిదధాతి ॥ ౩ ॥ తమేనమిహపురుషోస్త్ర
య్యావిద్యయావణాశ్రమాచారానుపథాఉచ్ఛావచైఃకర్మభిరామ్నాతైర్యోగవితానైశ్చశ్రద్ధయా
యజంతోంజసాశ్రేయస్సమధిగచ్ఛంతి ॥ ౪ ॥ అథసవిషత్కాలోకానాంద్యావాపుథిస్యోరంతరేణన
భోవలయస్యకాలచక్రగతోద్వాదశమాసాభుజైరాశిసంజ్ఞా - సంవత్సరావయవామాసంపక్షద్వ
యంసపాదఋతుద్వయందివానక్తంచైవదంతి ॥ ౫ ॥ యావతాకాలేనషష్ఠమంశంభుంజీత - సవా
ఋతురిత్యుపదిశంతిసంవత్సరావయవః - అథయావతాథేననభోవీధ్యాం ప్రచరణితంకాలమయన
మాచక్షుతే ॥ ౬ ॥ అథచయావన్నభోమండలంసహద్యావాపుథిస్యోమండలాభ్యాంకాలైస్సృజనస

విరుద్ధత్వాదిత్యభః ॥ ౧ ॥ సహేతి ॥ చక్రవశాత్ప్రత్యక్షగతిద్వయమవిరుద్ధమితి పరిహారాథః ॥ ౨ ॥ సజితి ॥ తత్తత్తాలనియమేనకమణ
ణంవిశుద్ధిఃపాద్మణ్యస్యనిమిత్తభూతమాత్మానం - విభజ్య - జిజ్ఞాస్యమానోచితక్యమాణః - యథోపజోషంయథాకమణోగం - ఋతుగు
ణాశీతోష్ణాదీ ॥ ౩ ॥ తమితి ॥ వణాశ్రమాచారానుపథానఃపురుషాః - శ్రయ్యాత్మానైః కమణిః - ఇంగ్రాదిరూపం - యోగవి
తానైశ్చభానాదిభిః అంతర్యామిరూపం పూజయంతః ॥ ౪ ॥ అథేతి ॥ సవిషస్వగత్యా మాసాదిష్వవహరకారణమిత్యాహ సవిషలోకా
నాంతా - ద్యావాపుథివ్యోరంతరేణమధ్యే - యన్నభోవలయమంతరిక్షంతస్య మధ్యయత్నాలచక్రంతద్గతః - రాశిభిమేషాదిభిస్సంజ్ఞా
యేమాం - చైత్రాదిసంజ్ఞాస్తుచాంగ్రమానానాం మాసమాసయః - పక్షద్వయంమాసజి - చాంగ్రేణమాసేన - సపాదంమహానక్షత్రద్వ
యం - సారణాదిచానక్తంచ - అహారాత్రమితిపిత్ర్యేణ ॥ ౫ ॥ యావతేతి ॥ షష్ఠమంశం రాశిద్వయం ॥ ౬ ॥ అథచేతి ॥ మండలాభ్యాంసహ

భుంజీత - సహ - సహ - సూర్యః - యదాశుక్ల ప్రతిపదిసంక్రాంతిభావతి - తదాసార చాంత్రయోః మాసయోమాస సాయుగ పదుష
క్రాంతోభవతి - ససంవత్సరః - తతః సారమానెన వషేష షట్పదినాని వధేంతే - చాంత్రమానెన షట్పద్య సంతతి - ద్వాదశదివస
వ్యవధానాదు భయోగ్రుహ్యద్భావోభవతి వివంశంచవ మాణిగచ్ఛంతి - తస్మద్భ్యద్వామలమా సా భవతః - తతఃపునఃపృథ స్సంవత్స
రోభవతి - తదేవమనంతర భేదేనసంవత్సరాదిపంచకం సమామనంతి ॥ ౭ ॥ సోమాదీనామపిస్తానం కార్యంచాహ ॥ ఏవమితి ॥ అకశగభ
స్తిభ్యఃమండల రూపాభ్యః సపాదత్యైభ్యాం సపాదనక్షత్ర ద్వయే ॥ ౮ ॥ అథేతి ॥ సర్వేషాంజీవ నివహానాం ప్రాణాన్మమయ త్వార
మృతమయత్వాచ్చ - అతివివరీవసహ తుత్వాజ్జీవశ్చ ॥ ౯ ॥ తదేవాహ ॥ యవిష్యతి ॥ దక్షిణేనైవసతుతేషాం పృథగన్యా గతిరస్తీత్య భావః -

హభుంజీత - తంకాలంసంవత్సరంపరివత్సరమిథావత్సరమనువత్సరమిద్వత్సరమితిభానోమాండ్య
తైశ్రు సామ్యగతిభిస్సమామనంతి ॥ ౭ ॥ ఎవంచంద్రమాఅకశగభస్తిభ్యడపరిష్టాల్లక్షయోజనాదపల
భ్యమానోకశస్యసంవత్సరభుక్తిపత్యై భ్యాంమాసభుక్తిసపాదత్యైభ్యాందినైనైవపక్షభుక్తిమగ్ర
చారీద్రుతతరగనుసోభుజై ॥ ౮ ॥ అథచాపూర్యమాణాభిరపక్షీయమాణాభిశ్చకలాభిఃపితౄణామ
హూరాత్రాణిపూర్వపత్యైవరపత్యైభ్యాం - విదధానః సర్వజీవనివహప్రాణోజీవతైచ్చకమేకంనక్ష
త్రంక్రింశతాముహూతైభుజై ॥ ౯ ॥ యఎషషోడశకలఃపురుషోభగవాన్మమయోన్ననుయో
మృతమయోదేవపితౄనునుష్యభూతపశుపక్షీసరీసృపవీరుధాం ప్రాణాప్యాయనశీలత్వాత్సర్వమయభి
తివణయంతి - తతడపరిష్టాల్లక్షయోజనతోనక్షత్రాణిమెరుండక్షిణేనైవ కాలాయనఈశ్వరయోజితా
నిసహాభిజితాస్తావింశతిః ॥ ౧౦ ॥ తతడపరిష్టామశనాద్విలక్షయోజనతడపలభ్యతే - పురతఃపశ్చాత్స
హైవాకశస్యతైశ్రు మాంద్య సామ్యాభిగతిభిరకవచ్చరతి - లోకానాంత్య దానుకూలఎవ
ప్రాయెణవషేషాయచ్చారేణానుమీయతే - సవృష్టివిష్టంభగ్రహూపశమనః - ఉశనసాబుధోవ్యా
భ్యాతః ॥ ౧౧ ॥ తతడపరిష్టాద్విలక్షయోజనతోబుధస్సేమ్యడపలభ్య మానఃప్రాయెణశుభకృద్య
దాకశమగిరిచ్యతే - తదాణివాతాభ్రప్రాయానావృష్ట్యాదిభయమాశంసతే ॥ ౧౨ ॥ తతడధ్వ
మంగారకోపియోజనలక్షద్వితయడ పలభ్య మానః - త్రిభిస్త్రిభిఃపత్యైరైకైకశోరాశీద్వాదశచా
నుభుజై - యదివక్త్రేణాభివతతే ప్రాయెణాశుభగ్రహూఘోషంసః ॥ ౧౩ ॥ తతడపరిష్టాద్విలక్ష
యోజనాంతరతోబృహస్పతిరైకైకస్త్వరాశేపరివత్సరంప్రచరతి - యదినవక్త్రస్సాస్యత్ప్రాయశ్శో
భసోబ్రాహ్మణమలస్య ॥ ౧౪ ॥ తతడపరిష్టాద్యోజనలక్షద్వయాత్ప్రతీయమానశ్శనైశ్చరఎకైక
స్త్విరాశేక్రింశన్తాసావిశంబమానస్సర్వానైవానుపర్యేతి - తవద్భిరనువత్సరైఃప్రాయెణహి
సర్వేషామశాంతికరః ॥ ౧౫ ॥ తతడపరిష్టాద్వపయఎకాదశలక్షయోజనాంతరడపలభ్యంతే - యపవ
లోకానాంశమనుభావయంతోభగవతోవిష్ణోర్యత్పరమంపదంప్రదక్షిణంప్రక్రమంతి ॥ ౧౬ ॥ ***

శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధే - ద్వావింశోధ్యాయః
శ్రీసుకః ॥ అథతస్మాత్పరతస్త్రియోదశలక్షయోజనాంతరతోయత్తద్విష్ణోఃపరమంపదమభివదంతి - య
త్రమహాభాగవతోధ్రువబేత్తానసాదిరగ్నినైంద్రేణప్రజాపతినాకాశ్యపేనధర్మైణచసమకాలయుగ్మి

కాలాయనకాలచక్రేక్షత్రరామధ్రువణసంధా - అభిజిన్నక్షత్రంఘటిశేషేణసృభక్తన్మిత - తేనసహ - తథాచక్రుతిః ॥ శ్రు ॥ అభిజి
న్నామనక్షత్రం - ఉపరిష్టాదమాధానాం - అథస్థాచ్యోణాయాశ్చత్యై ॥ ౧౦ ॥ తతఇతి ॥ పురతస్సూర్యేణభంక్ష్యమాణేనక్షత్రే - పశ్చాద్భు
క్తిస్సహైవభుంజ్యమానెచారణక్రమశఃనక్షత్రాద్యతిక్రమేణ - పృష్ఠేఃవిష్టంభఃస్తంభసంయస్తాత్ గ్రహాత్ - తముపశమయతీతితథా - బు
ధోవ్యాభ్యాతః - పురతః - పశ్చాత్సహైవవాచరతీతి ॥ ౧౧ ॥ కించిద్విశేషంచాహ ॥ తతఇతి ॥ ఆశంసతేనూచయంతి ॥ ౧౨ ॥ తతఇతి ॥ అ
ఘోశంసఃకుః భిసూచకః - యదివక్త్రేణాభివతతే తేహి - త్రిభిస్త్రిభిఃపత్యై ॥ ౧౩ ॥ తతఇతి ॥ యదినవక్త్రస్సాస్యత్ప్రాయే పరివత్సరం
౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ద్వావింశోధ్యాయవాఖ్యా ॥ ***

శ్లో॥ త్రయోవింశే ధ్రువస్థానంజ్యోతిశ్చ త్రయంతతః | శంకుమారస్వరూపేణ హరేశ్చస్థితరుచ్యతే || అథేతి || యత్ర త్రుసిద్ధంవిష్ణుః
 పదం - యత్ర ధ్రువః ఉపాస్తేతిష్ఠ తీత్యన్వయః - సమకాల మెవయుజ్యంత ఇతితథా తైనక్షత్రరూపైః || ౧ || సజితి || మెధిస్తంభేబద్ధా
 ధాన్యాక్రమణపశవో బలీవదాః || ౨ || సభసీతి || కర్మసారథిః సహజాయామే || ౩ || ఈశ్వరాధారత్వా త్పునఃపత సశంకైవనాస్తీతి
 వక్తుంమతాంతరమాహ || కేచనైతి || జ్యోతిరనీకం జ్యోతిశ్చక్రం - యోగధారణాయాంస్థితమిత్యేషః లంగూలై అగ్రాదధోభాగే || ౪ ||
 తస్యేతి || ఉదగయనాని అభిజిహాదీని పునర్వస్వం తానిచతుర్దశ - దక్షిణపాశ్చేష్వ - దక్షిణాయనాని పుష్య ద్యుత్తరామధాం తానిచతు
 ర్దశ - వామపాశ్చేష్వ || ౫ || తదేవస్థానవిశేషేణ విభజ్యదశాయతి || పునర్వస్వీతి || పునర్వస్వ సురుదగయనాం త్యంసత్ త్రం - పుష్యదక్షి

స్వబహుమానందక్షిణతః క్రియమాణ ఇదానీనుపికల్పజీవినామా జీవ్యఉపాస్తేతస్యహవాఅనుభావఉపవ
 ర్జితః || ౧ || సహిసర్వేషాంజ్యోతిర్గణానాంగ్రహనక్షత్రాదీనామని మిషేణావ్యక్తరంహసాభగవతాకా
 లేనభ్రాన్యుమాణానాంస్థాణురివావప్తంభ ఈశ్వరేణవిహితశ్శశ్వదవభాసతే - యథామెధిస్తంభేధా
 న్యాక్రమణపశవస్సంయోజితాః - త్రిభిస్సవనై ర్యథాస్థానంమండలమాచరంతి - ఎవంభగణగ్రహోదయ
 ఎతస్మిన్నంతర్బహిర్యోగినఃకాలచక్రత్రయోజితాః ప్రవమేవావలంబ్య - వాయుమోదీర్యమాణాఆక
 ల్పాంతంపరిక్రమంతి || ౨ || నభసీయథామేఘశ్యేనాదయోవాయువశత్తర్కసారథయఃపరివర్తంతే - పవం
 జ్యోగిణాః ప్రకృతిపుగుషసంయోగానుగృహీతాఃకర్మనిర్మితగతయోభువినపతంతి || ౩ || కేచనైతజ్యో
 తిరనీకంశంకుమారసంస్థానైస్యభగవతోవాసుదేవస్యయోగధారణాయామనువణాయంతి - యస్యపు
 చ్చాగ్రేవాక్చీరసఃకుండలీభూతదేహస్యధ్రువఉపకల్పితః - తస్యలాంగూలైప్రజాపతిర్గిరిం ద్రోధర్మ
 ఇతి - పుచ్చమూలైధాతావిధాతాచ - కట్యాంసప్తషయః || ౪ || తస్యదక్షిణావతఃకుండలీభూతశరీర
 స్యయాన్యుదగయనానిదక్షిణపాశ్చేష్వనక్షత్రాణ్యుపకల్పయంతి - దక్షిణాయనానితుసవ్యే - యథాశిం
 శుమారస్యకుండలాభోగసన్నివేశస్య - పాశ్చేష్వయోరుభయోరప్యవయవాస్సమసంఖ్యాభవంతి - పృ
 థైత్వజవీధిరాకాశగంగాచఉచరతః || ౫ || పునర్వస్వపుష్యదక్షిణవామయోః - శ్రోత్యోరాద్రా
 శ్లేషాచ - దక్షిణవామయోః పాదయోరభిజిదుత్తరాషాఢదక్షిణవామయోనాసికయోర్యథాసం
 ఖ్యంశ్రవణపూర్వాషాఢదక్షిణవామయోర్లోచనయోధానిష్ఠామూలంచదక్షిణవామయోఃకణ్ఠా
 మఖాదీన్యష్టేనక్షత్రాణిదక్షిణాయనానివామపాశ్చేష్వక్రైష్యాయుంజీత - తథైవమృగశీమేదీ
 న్యుదగయనానిదక్షిణపాశ్చేష్వముప్రాతిలోమ్యేనప్రయుంజీత - శతభిషగ్జ్యేష్టేస్తంధయోః - దక్షిణవా
 మయోన్యసేత్ || ౬ || ఉత్తరహనావగస్త్యః - అధరహనాయమః - ముఖేచాంగారకః - శనైశ్చ
 రఉరస్థలే - బృహస్పతిఃకకుది - పక్షస్యాదిత్యోహృదయేనారాయణః - మనసించంద్రఃనాభ్యాముశనాః -
 స్తనయోరశ్వినౌ - బుధఃప్రాణాపానయోః - రాహుగణే - కేతవస్సర్వాంగేషు - రోమసుసర్వేతా
 రాగణాః || ౭ || ఎతదుహవైభగవతోవిష్ణోస్సర్వదేవతామయంరూపం - అహరహస్సంధ్యాయాంప్రయ
 తోవాగ్యతోనిరీక్షమాణ ఉపస్థైత || నమోజ్యోతిలోకాయకాలాయనాయ - అనిమిషాంపతయే - నుహం
 పురుషాయాభిధీనుహేతి || శ్లో || గ్రహక్షతారామయమాదిదైవతంపాపాపహంమంత్రకృతాంత్రి
 కాలమ్ | నమస్యతఃస్మరతోవాత్రికాలేనశ్యేతతత్రా లజమాసుపాపమ్ || ౮ ||

తాయసహృద్యం - అద్రాశ్లేషేతయోనిఃరంతరే అభిజిదుత్తరాషాఢే - ఉత్తరదక్షిణయనయోర్యంతనక్షత్రై - శ్రవణపూర్వాషాఢే
 తయోరుత్తరపూర్వేధనిష్ఠామూలంచ - తయోరప్యుత్తరపూర్వే - మఖాదీనియాస్య సూరాధాంతానిదక్షిణాయనాన్యష్టే - తానివామపాశ్చేష్వ
 షు - మృగశీమేదీనిప్రాతిలోమ్యేనపూర్వాభాద్రపదాంతానియాన్యుదగయననక్షత్రాణ్యష్టే - దక్షిణపాశ్చేష్వ - శతభిషగ్జ్యేష్టే ఉత్తరద
 క్షిణాయనయోరపశ్చిష్టేస్తంధయోః || ౯ || ఉత్తరేతి || యమోనక్షత్రరూపః - తథానారాయణః అశ్వినాచ - కకుదిగళపుష్కేశ్వంగే || ౧౦ || ఏత
 దితి || జ్యోతిషాంలోకాయాశ్రయాయ - కాలచక్రరూపాయ - సమోభిధీనుహేతి - మంత్రేణోపతిష్ఠేత్ || ౧౧ || గ్రహాతి || మంత్రకృతాం
 పూర్వోక్తమంత్రంజపతాం || ౧౨ || ఇతిథావాధాదీపికాయాం - త్రయోవింశాధ్యాయస్యాఖ్యా ||

శ్లో॥ ఏవంత్రిభిర్భూమిర్యాదాపాలనంవణితంతథా॥ అథోభువనమర్యాదాపాలనంత్రిభిరుచ్యతే॥ చతుర్వింశతవేరవాక్స్వభావా
న్వాదిస్థితిఃక్రమాత్॥ అతలాదిబిలస్వగణమర్యాదాస్సప్తవణితాః॥ సూర్యమారభ్యేభువాంతంసన్నివేశంనిరూప్యేదాసీంసూర్యాద
భస్మాన్నిరూపయతి॥ అథస్థాదితి॥ స్వభావామః రాహుః - ఆలభతలెభే - సింహికాయఃపుత్రః॥ ౧॥ గ్రహణంవక్షమాహ॥ యదితి॥ య
దధస్తరణేమండలం - అమృతపానమధ్యప్రదేశతయో వ్యవధానంకరోతీతితథా - అతపితాభ్యాంసూచితత్వద్వైరమనుబద్ధాతీ
తితథా - భాగవతంచక్రం పరివతమానం పరిశ్రమత్ - అభిముఖం ముహూర్తమావస్థితస్సన్నిత్యైవమంతరాతదవస్థాన ముపరాగంగ్ర
హణంవదంతి - తత్రచ - ఋజువక్రస్థితిభ్యాంసర్వగ్రాసాసర్వగ్రాసానతువస్తుతోగ్రాసోస్తీహారాంతరత్వాత్॥ ౨॥ తత ఇతి॥ తావ
న్వాత్రపితయోజనాయుతే - అంతరిక్షంగ్రహహీనం - తస్యావధిమాహ - యావద్వాయుఃప్రవాతీతీవ్రవాతీతి - తస్యాప్యవధిమాహ -
యావన్నైః॥ ౩॥ తత ఇతి॥ పృథివ్యాఉపరభూలోకావధిమాహ - యావద్ధంసాదయఃపాథివావికారాః॥ ౪॥ ఉపవణితమితి॥ యో

శ్రీమకః॥ అథస్థాత్సవితుర్యోజనాయుతేస్వభావనునక్షత్రవచ్చరతీత్యేకేయోసావమరత్వంగ్రహ
త్వంచాలభత - భాగవదనుకంపయాస్వయమసురాపశదఃసైంహికేయోహ్యతదహణస్తస్యతావ
జ్జన్మకర్మాణిహపరిష్టాద్వత్స్యోమః॥ ౧॥ యదధస్తరణేమండలంప్రతపతి - తద్విస్తరణోయోజనా
యుతమాచక్షతే - ద్వాదశసహస్రంసోమస్య - త్రయోదశసహస్రంరాహుః - యఃపర్వణితద్వ్య
వధానకృత్తద్వైరానుబంధస్సూర్యాచంద్ర మసావభిధావతి - తన్నిశామ్యోభయత్రాపిభాగవతా
రక్షణాయప్రయుక్తంసుదశనం నామ భాగవతం - తత్తైజసాదుర్విషహం చక్రంముహుః పరివ
తమానమభ్యవస్థితోముహూర్తముద్వైజమానశ్చలితహృదయతరాదేవనివతతే - తదుపరాగ
భ్రతవదణిలోకః॥ ౨॥ తతోధస్థాన్నిధ్ధచారణవిద్యాధరాణాంసదనానితావన్వాత్రేవ - తతోధస్థాన్య
క్షుపిశాచప్రేతభూతగణానాం విహారాజిరమంతరిక్షంయావద్వాయుఃప్రవాతీ - యావన్నైఃపల
భ్యంతే॥ ౩॥ తతోధస్థాచ్చతయోజనాంతరేణేయంపుథివీ - యావద్ధంసభాసశ్యేనసుపణాదయః
పతత్త్రిప్రవరాఉత్పతంతి॥ ౪॥ ఉపవణితంభూమేర్యథాసన్నివేశావస్థానం - అవనెరవ్యధస్థాత్
ప్రభూవివరాః - ఏకైకశోయోజనాయుతాంతరేణాయామవిస్తారేణోపక్లప్తాః - అతలం
వితలం - సుతలం - రసాతలం - తలాతలం - మహాతలం - పాతాళమితి॥ ౫॥ ఎలేషుహిబిలస్వగణ
మస్వగణాదవ్యధికకామభోగైశ్వర్యానందభూవిభూతిసుసమృద్ధభవనోద్భావనక్రీడావిహారేషు
దైత్యదానవకాద్రవేయానిత్యప్రముదితాసురక్తకళత్రాపత్యబంధుసుహృదనుచరాగృహపతయ
ఈశ్వరాదవ్యప్రతిహతకామామాయావిసోదానివసంతి॥ ౬॥ యేషుమహారాజమయేనమాయా
వినాభినిమితాః పురోనానామణిప్రవగప్రవేకవిరచితవిచిత్రభవనప్రాకారగోపురసభాజైత్య
చత్వరాదిభిన్నాగాసురమిథునపారావతశుకశారికాకీణకృత్రిమభూమిభివీవరేశ్వరగృహా
త్తమైఃసమలంకృతాశ్చకాసంతి॥ ౭॥ ఉద్యానానిచాతరాంసునశింద్రియానందిభిఃకుసుమఫలస్త
బకసుభాగకిసలయావనతరుచిరవిటపినాం - కనకలతాంగాలింగితానాం - శ్రీభిస్సముదితమిథునవివిధ
విహంగకులకోలాహలజలాశయానాం - అమలజలపూర్ణానాం - ఝషాకుల్లోంఘనక్షుభితనీరసీ

జనాయుతాంతరేణప్రత్యేకముచ్చితాః ఆయామోయాండకటాహస్యతావద్విస్తరేణ॥ ౫॥ సామాన్యేనవివరాణివణయంతి॥ ఎ
తేష్వితి॥ అథాతలయత్యతఃప్రాకృతనగ్రంథేనపితేషుదైత్యాదయోనివసంతీత్యన్వయః - కథంభూతేషు - అధికఃకామభోగైశ్వర్యానం
దశ్చభూతిఃసంపత్తిః - విభూతిః - అణిమాదిసిద్ధిలభ్యైశ్వర్యవిశేషః - తైస్సుసమృద్ధాభవనాదయోయేషు - కథంభూతాః - నిత్యప్రముదితా
అసురక్తాఃకళత్రాదయోయేషు - సప్రతిహతఃకామోయేషు - మాయయావినోదోయేషు॥ ౬॥ కించయేష్వితి॥ హమహారాజయే
షుమయేననిర్మితాః పురశ్చకాసంతీత్యన్వయః - కథంభూతాః - నానాయేమణిప్రవరాః - తేషుప్రవేకాః ముఖ్యాః - తైర్విరచితైవి
చిత్రభావనాదిభిః - తథావివరైర్వరాణాంగృహాత్తమైశ్చ - సమలంకృతాః - కీర్త్యైఃగృహాత్తమైః - నాగాశ్చఅసురాశ్చమిథునభూ
తాఃపారావతాదయశ్చ - తైరాకీణాః - కృత్రిమాభూమయోయేషుతైః - నానాస్వనమిథునేతిపాతాంతరే - నానాస్వనత్వంమిథునవిశే
షణం॥ ౭॥ ఉద్యానానీతి॥ ఉద్యానానిచ - అతితరామసురలోకప్రియమిశయితానియేషు - చకాసంతీత్యన్వయః - కాభిఃశ్రీభిః - తే

మం - కుసుమఫలస్తబకాశ్చసుభగ కిసలయానిచ - తైరవసతారుచిరావిటపాయేషాంతేషాం - విటపినాం - లతానామంతై రానింగితానాం
 శ్రీభిః - తథాసమిధునాః చక్రవాకాదిమిధున సహితాయేవి విధావిహంగాః - తద్భుక్తానాంజలాశయానాంచ శ్రీభిః - కీదృశానాం - అ
 మలైఃజలైః పూర్ణానాం - పునరపి కైరతిశయితాని - ఝషకుల్లోల్ల ఘనైశ్చభితం - యజ్జలాశయా నాంసీరం - తస్మిన్యానిసీ రజాని - తె
 షాంబనెమకృతనికెతసంయై సైమం - అథాత్ప యీణాంపికఃఅఖండోయోవిహరః - తేనాకులాశ్చతేమధురాశ్చ - వివిధస్వరాదయై సై
 యేణాంద్రియాత్పవాఃతైశ్చ - యద్వా - మిధునెత్యాదేరుత్తరైశ్చ వసంబంధః - మనఃకంద్రియాసందిభిరితిస్వ నాదీనాంవిశేషణం - తత్రనీ
 రజంసామాన్యే సకమలం - లోహితంశతపత్రంతద్విశేషః || ౮ || యత్రహేతి || అపహరా త్రాదిభిర్యద్యంతన్నోపలక్ష్య తే - సూర్యా
 ద్యభావాత్ || ౯ || సతి || క్షమఃశ్రమః - గ్లానిరమత్సాహః || ౧౦ || సహేతి || కల్యాణానాం మంజరూపాణాం యస్మిన్భాగవతైజసిప్రవిష్టే -

రజకుముద కువలయ కల్పారనీలోత్ప లలోహితశతపత్రాదివ నేమకృత నికెతనానాం - ఏకవిహారా
 కులమధుకర నికరాణాం - మధుర వివిధస్వ రాది భిరింద్రియోత వైరమరలోకశ్రీయమతిశయితాని ||
 ౮ || యత్రహావా వనభయ మహూరాత్రాదిభిఃకాలవిభాగైరుపలక్ష్య తే - యత్రమహాహిప్రవ
 రశిరోమణయస్సర్వశార్వంగంతమఃప్ర బాధంతే || ౯ || నవాపతేషువసతాందిన్యాపధిరసరసాయనా
 శనపానస్నా నాదిభిరాధయోవ్యా ధయఃపరిపలిత జరాదయశ్చ - దేహవైవణ్యదౌర్బాగధ్య స్వే
 దక్షనుగ్లానిరితివయోవస్థాశ్చ భవంతి || ౧౦ || సహితేషాంకల్యాణానాంప్ర భవణకుతశ్చ నమృత్యు
 విహాభగవతైజసశ్చక్రాపదేశాత్ - యస్మిన్ప్రవిష్టేసురవధూనాంప్రాయఃపుంస వనాని భయా
 దేవస్తవంతిపతంతిచ || ౧౧ || అథాతలెమయపుత్రోబలోనామాసురో నివసతి - యేనహవాభహస్య
 స్తాఃషణ్ణవతీమాణయాః కాశ్చనాద్యాపి మాయావి సోధారయంతి - యస్య చజృంభమాణస్య
 ముఖత స్త్రయస్త్రీ గణాడదవన్యంత-తాస్సైస్వరిణ్యఃకామిన్యఃపుంశ్చ ల్యగతి - యావై బిలాయనం
 ప్రవిష్టంపురుషంర సేనహటకాభ్యే నసాధయిత్వా స్వ విలాసావలోక నానురాగస్థితసల్లాపోప గూహ
 నాదిభిస్సైస్వరంకిలరమయంతి || ౧౨ || యస్మిన్ను పయు కై - పురుషఈశ్వరోహంసిద్ధోహమిత్యయు
 తమహా గజబల మాత్మానమి తిమన్య మానఃకత్తతేనుదాంధగవ || ౧౩ || తతోధస్తాద్వి తలెహరోభగ
 వాణహూకేశ్వరఃస్వ పాషాదభూతగణావృ తఃప్ర జాసగోపబృంహణాయభ వాన్యా సహమిధు
 నీభూయాసై - యతఃప్రవృ త్తాసరి త్ప్ర వరాహాంకినా మభవయో ర్హి ర్యేణ - యత్రచిత్ర భాను
 మాతరిశ్వనాసమిధ్యమానఃజసాపిబతి-తన్ని శ్శ్వాతంహటకాఖ్యంసువణాంభూషణేనసురేంద్రా
 వరోధేఃపురుషాస్సహపురుషీభిధాగయంతి || ౧౪ || తతోధస్తాత్సుతలె - ఉదారశ్రవాఃపుణ్య శ్లీకో
 విరోచనాత్మజోబలిః - భగవతామహేంద్రస్య ప్రియంచీషమాణేనాదితెలభ్యకాయోభూత్వా వ
 టుర్వా మనరూపేణపరాక్షి ప్తలోకత్ర యోభగవదనుకంపయై వపునఃప్ర వెశితః - ఇంద్రాదిష్వవిద్య
 మానయాసుసమృ ధయాశ్రీయాభిజుష్టః - స్వ ధర్మేణారాధయం స్తమేవభగవంత మపగతసాధ్వస ఆ
 దైధునాపి || ౧౫ || సోఎవై తత్సత్తాత్కారోభూమిదానస్య - యత్రద్భగవత్య ఛోక్షజై - అశేషజీ
 వనికాయానాంజీవభూతాత్మభూతే - పరమాత్మనివాసుదేవే - తీర్థతమే - పాత్రుడ పపన్నే - పర

పుంసవనాని గభాః || శ్లో || ఆచతుర్థాభవే త్ప్ర వఃపాతఃపంచమషష్ఠయోరితి ప్రావపాతాజ్ఞేయా || ౧౧ || అథేతి || సవణేరతాః సైస్వరి
 ణ్యః - కామిన్య స్వసవణేపిరతాః - తత్రాప్యచించలాః పుంశ్చల్యః - బిలాయనం బిలాయతనం - సూరయత్వా సుభాగ సమధాం
 కృత్వా - సైవసూరారణ నిలాసాః - తత్పూర్వకోవలోకః - తేనామరాగయ క్తస్థితం - తేనసల్లాప ముపగూహసంచ - తదాదిభిః || ౧౨ ||
 యస్మిన్మితి || యస్మిన్సేఉపయు కై సేవితే || ౧౩ || తత ఇతి || భవయోః భవన్య భనాన్యాశ్చ - చిత్రభానురగ్నిః - తేననిష్ఠ్యా తం పూర్వైత్య
 త్యక్తం - అసురేంద్రాణామవరోధేషు అంతఃపురేషు - పురుషీభిః శ్రీభిః || ౧౪ || తత ఇతి || సుతలెబలిర ధునాప్యా స్తత్యత్వ స్వయః - కథం
 భూతః - మహేంద్రస్య - ప్రియంకతుణ్మిచ్చ తాభగవతా - ప్రథమంపరాక్షి ప్తమపహృతం లోకత్రయంయస్యసః - పునభాగవతోమ
 కంపయై వతత్రప్రవేశితస్స - కీదృశేన - యోదితేస్స కాశాద్భూ త్వాపటువాణమనరూపేణ - లబ్ధకాయ సైన || ౧౫ || కేచిత్తస్య సుతలరా
 జ్యంభూమి దానశలం మన్యంతేతన్నిరాకరోతి || నోఏవై తదితి || యద్బిలయే వివరస్థానై - విశ్వర్యం - ఏతద్భూమిదానస్య - సాక్షిత్వారః

౪౫౪ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమస్తంభే - చతుర్వింశోధ్యాయః

ఖలం - సభవత్యేవ - కుత ఇత్యపేక్షయా మే పంథా తస్య దానస్య సాక్షాదపవగ్ - హేతుత్వాదిత్యాహ - యత్ ప్రసిద్ధం దానం తస్య తదే
నాహ - భగవతి - అశేషజీవని - కాయానాం జీవభూతశ్చ సావాత్మభూతశ్చ - సర్వజీవనియం తాచాసావాత్మరామశ్చ త్యగః - తస్మిన్
సంప్రదిసాదితస్య సమ్యక్ ప్రతిపురస్కరతస్య మపి తస్య ॥ ౧౬ ॥ యస్య హేతి ॥ కించ - యస్య నామ త్సాదిమ - వివశోపి న కృణో
కమబంధం విధునోతి - కథంభూతం - యస్య ప్రతిబాధనం నై హముముక్షువో న్యధే వోపలభంతే - యస్మిన్ త్యగః ॥ యోగసాంఖ్యాది
శ్లోకాననుభవం తీత్యగః - తంకర్తృబంధం త్యజంతి - తత్తస్మిన్ భాగవతానాం భక్తానాం జ్ఞానినాంచ - యథా యథా ఆత్మదెజ్ఞానదేహ
రా ఆత్మతమేచ - సమపితస్య భూమి దానస్య సతత్స లమితి పూర్వే జై వసంబంధః ॥ ౧౭ ॥ కించ నైదం భగవ ననుకంశయా లబ్ధం భలం - కిం
త్యే కాంతభక్తస్య తస్యాంతరాయమా త్రమిత్యాహ ॥ నైతి ॥ భగవాన్ అముష్య అముం నై వా మగ్న హీతవాన్ - తత్ప్రహేతుః - యదుతేతి ఆ
త్మన ఈశ్వరస్యానుస్మృతిం ముష్టా తీతథా తదుక్తం వై ష్ణవే ॥ శ్లో ॥ నాను దేవే మనో యస్య జపహృదా మాచనాదిమితస్యాంతరాయో మై త్రే
య దేవేంద్రత్వాదికం భలమితి ॥ ౧౮ ॥ తస్మై కాంతభక్తిం సప్రపంచమాహ ॥ యదితి ॥ యత్తత్ అతిప్రసిద్ధమితి వక్ష్యమా మువాచ హ
త్యన్వయః - కథంభూతః - అనధిగతః అస్యః ఉపాయో యేన - తేన భగవతా యాచ్ఛాచ్ఛలెనాపహృతం స్వశరీరమా త్రా వశేషితం లోకత్ర

యా శ్రద్ధయా పరమాదరసమాహితమనసా సంప్రతిపాదితస్య సాక్షాదపవగ్ ద్వారస్య యన్ద్వి లనిల
యై శ్వర్యమ్ ॥ ౧౯ ॥ యస్య హవావ - త్సుతపతనప్రస్థనాదిమవివశస్స కృన్నా మాభిగృణాణ పురు
షః కర్తృబంధనమంజ సావిధు సూతి - యస్య హవై ప్రసిబాధనం నై హముముక్షు పౌన్యధే పౌ పలభం
తే - తద్భగవతోభక్తానాం సర్వేశామాత్ర నామాత్మదే - ఆత్మతమే ॥ ౨౦ ॥ నై వ భగవాన్ను నమ
ముష్యా నుజగ్రాహ - యదుతపునరాత్మానుస్మృతీ మోషణం మా యామయభోగై శ్వర్య మేవాతను
తేతి ॥ ౨౧ ॥ యత్తద్భగవతానధిగతా మ్యోపాయేనయాచ్ఛాచ్ఛలెనాపహృతస్వ శరీరావ శేషితలో
కత్రయః - వరుణపాశైశ్చ సంప్రతిముక్తః - గిరిదర్శ్యాం చాపవిధృతా హిమాలా వాచ ॥ ౨౨ ॥ నూనంబ
తాయంభగవానర్థేషు ననిష్ఠాతో యోసాచింద్రో యస్య సచివోమంత్రాయవృ తవ కాంతతోబృహ
స్పతిః - తమతిహాయస్వ యముపేంద్రేణాతదహా మాత్మాననుయాచ తాత్మన ఆశీషో సూచి వై తద్దా
స్య మతిగంభీరవయసః కాలస్య మన్వంతరపరివృత్తం కీయల్లోకత్రయమిదమ్ ॥ ౨౩ ॥ యస్యా నుదాస్య
మేవాస్తస్మి తామహాకిలవప్రే - నతుస్వపి త్ర్యం - యదుతాకుతోభయం పదందీయమానంభగవతోప
రతేస్వపితరి ॥ ౨౪ ॥ తస్య మహానుభావస్యానుపథమలనున్మృదితకషాయః కోవాస్తద్విధః - పరిక్షీణభ
గవదనుగ్రహణపజిగమిషతీతి ॥ ౨౫ ॥ తస్యా నుచరితము త్తరస్తాద్విస్తరిష్యతే - యస్య భగవాన్ స్వ
యమఖిలజగద్గురునాన్ రాయణోద్వారిగదాపాణీరవతీష్ఠతే - నిజజనానుకంపితహృదయః - యేనాం
గుప్తేన పదాదశకంధరోయో జనాయుతాయుతం దిగ్విజయఉచ్చాటితః ॥ ౨౬ ॥ తతోధస్తాత్తలాతలమ
యోనామదానవేంద్రస్త్రిపురాధిపతీభగవతాస్త్రిపురానితాస్త్రిలోక్యాశ్శంభికింశుణాని దక్ష
పురత్రయస్తత్ప్ర సాదాల్లభ్యపదోమాయావినామాచార్యో మహాదేవే నపరిరక్షితో విగతసుదశనభ

యం యస్య - సమ్యక్ ప్రతిముక్తబద్ధః - అపవిద్ధః ప్రక్షిప్తోపి న ॥ ౨౭ ॥ నూనమితి ॥ బతేతి శ్లో - భగవాన్ విద్వాంసపి - యోసాచింద్రః -
యస్మై కాంతేన బృహస్పతిః సచివః సహాయః - యతోమంత్రాయమంత్రా భాంవృతః - సోపి పురుషార్థేషు - నూనంసనిష్ఠాతః సనిపుణః -
యతఉపేంద్రేణ ద్వా రభూతేన - తముపేంద్రం విహయాత్మాసంమూలలోకత్రయమయాచత - తంతుం త్ర ప్రదంబృహస్పతిమతి త్రమ్యేతి
వా - తస్మిన్ ప్రసన్నై సచివవరణీతానలోకత్రయం - యత్ ప్రసతితుచ్ఛమిత్యాహ - అతిగంభీరం అసంతంపయో యస్య తస్య - కాలస్య - య
న్వన్వంతరం - తేన పరివృత్తం - విపర్యస్తంలోకత్రయమిదం కీయత్ ॥ ౨౮ ॥ ప్రహ్లాద స్తుపితీవినాథే నిష్ణాత ఇత్యాహ ॥ యస్మైతి ॥ స్వపితరి
ఉపరతేమృతే సతి - స్వంపిత్ర్యం పదం - భగవతాదీయ మానమపి - భగవతః ఖలు న పరమస్య దితి కృత్వా సతుజగ్రాహత్య భాగ ॥ ౨౯ ॥ స
నుత్వ మతిహీరః కుత ప్రమేవ బహుమన్య సేతత్రాహ ॥ తస్మైతి ॥ తస్యానుపథం అనుపత్త - అమృదితా అక్షిణాః కషాయా రాగాదయో య
స్య - పరిక్షీణో భగవదనుగ్రహాయస్య - సకోవా - ఉపగంతుమిచ్ఛతీ ॥ ౩౦ ॥ సన్వేవంభూతశ్చేచ్ఛలిః - తహితస్మై వచరితం విస్తరణ
కథ్యతా గతత్రాహ - అభశామోక్తిః ॥ తస్మైతి ॥ తస్య బలెరనుచరిత ముపరిష్టాదప్యసే - విస్తరిష్యతే - యస్య ద్వా ర్యవతిష్ఠతే - నిజజనే
వ్యనుకంపితం కృతానుకంశం హృదయం యస్య - ద్వారపాలకర్షదశకాయతి - యేన శ్రీ నారాయణేన బలైః ద్వానివిశకదశకంధరః - ఉచ్చా
టితః - తేన పదా - తత్రాస్యంగుప్తేనైవ ॥ ౩౧ ॥ యథా హరిణాన్వభక్తోబలిః సుతలెనిహితః సుఖమాప్తే - వివంశుహదేవభక్తోపి మయస్త

లాతలెసుఖమాస్తజిత్యాహ ॥ తతఃపి ॥ లబ్ధంపదంస్థానంయేన- మహీయతేపూజ్యతే ॥ ౨౦ ॥ తతఃపి ॥ నై కశిరసాంతినకఫణానాం- గణో
స్తి- పితత్ప్రచంచయతి- కుమారేతి- మహాభోగవంతో మహాకాయాః- పురుషాత్తమవాహన్ హరవాహనాన్ ॥ ౨౧ ॥ తతఃపి ॥ విబుధ
ప్రత్యసిక్తః దేవశత్రవః- సకలేష్వపిలోకేష్వనుభావోయస్య- తస్యైవతేజసా- సుదశణనేనప్రతిహతోబలా వలెపోవీర్యమదోయే
షాం- బిలేశయాః సహా ఇవఇంద్రయాత్యాప్రయుక్తాభిమణత్రయాపాభివాగ్భిః- ఏవలహివైదికమాఖ్యానం- ఫణిభిరనురైనా
నూథాంగాంతస్వేష్టంసరమాం దేవశునిమండ్రేణప్రహితాం- సంధిమచ్ఛంతః- ఫణయఃప్రాముః- కిమిచ్ఛంతీసరమేత్యాది- సాచసంధి
మనిచ్ఛంతీద్రస్తుపుర్వార్వకం- తాప్రతిపరుషమాహ- హతాదింద్రేణఫణయశ్శయద్వమిత్యాది- తేచతచ్చుత్వావిభ్యతీతి ॥ ౨౬ ॥ తత
ఃపి ॥ మహాభోగినః మహాఫణాః- మహానమషాఃక్రోధోయేషాం- పంచాదిసంఖ్యాని శీషాణి యేషాం- శీష్టామిలివత్తవ్యే శీషాణామి
త్యాపాః ॥ ౨౭ ॥ ఇతిభావాథా దీపికాయాం- చతుర్వింశత్యా యవ్యాఖ్యా ॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యోగహీయతే | ౨౪ | తతోధస్తాన్మహతలెకాద్రవేయాణాంనైకశిరసాంక్రోధవశానాంగణః
కుహక - తక్షక - కాళీయ - సుషేణాది - ప్రధానానుహోభోగవంతఃపతస్త్రి రాజాధిపతేఃపురుషోత్త
మవాహోననవరతముద్వైజనూనాః - స్పకశత్రాపత్య సుహృత్తు టుంబసంగేనక్వ చిత్ప్రమత్తావి
హరంతి | ౨౫ | తతోధస్తాద్రసాతలెదైతేయాదానవాఃఫణయోనామనివాతకవచాఃకాలకేయా
హిరణ్యపురనివాసినశ్శతివిబుధప్రత్యనీకాఃత్వత్త్వామహజసోఃహోసాహసినోభగవతఃసకలలో
కానుభావస్యహరేరేవతేజసాప్రతిపతబలావలేషాబిలేశయాభివనివసంతి - యేవై సరమయేంద్ర
మూత్యావాగ్భీమకంఠవణాభిరింద్రాద్భిభ్యతి | ౨౬ | తతోధస్తాత్పాతాలే - నాగలోకపతయో
వాసుకిప్రముఖాః - శంఖ - కుళిక - మహాశంఖ - శ్వేత - ధనంజయ - ధృతరాష్ట్ర - శంఖమూడ - కం
బళాశ్వతర - దేవదత్తాదయోమహాభోగినోమహామహానివసంతి - యేషాముహూవైపంచషట్క
ప్తదశశతసహస్రశీషాణాం * ఫణాసువిరచితామహామణయోరోచిష్టవఃపాతాళవివరేణిమిరనిక
రంస్వతేజసావిధనుంతి | ౨౭ |

శ్రీమద్భక్తగోవిందాష్టకం - పంచమాస్తకం - చతుర్వింశోధ్యాయః
 శ్రీగురుకృపా || తస్య మూలదేశే శ్రింగాయ జనసాహస్రాంతరళైః - యావై కలా భగవత స్తామసీ సమా
 భ్యాతా నంత ఇతి - సాత్త్వతీయా యం ద్రప్రృథ్వీ యో స్సన్ని కషణా దహమితీచాభిమానలక్షణా
 త్సంకషణ ఇత్యాచక్షుతే || ౧ || యస్యైదంక్షిణిమండలం భగవతో నంత మూలేః సహస్రశిరసపకస్త్రి
 నై వశీషణి శ్రీయమాణం సిద్ధార్థ ఇవ లక్ష్యతే || ౨ || యస్య హవాఇదం కాలేనోపసంజహీషణతో
 మాష విరచిత రుచిరబ్రహ్మ ప్రారంత రేణ సన్ని కషణో నామ రుద్రప కాదశ వ్యూహ స్త్ర్యక్ష
 స్త్రీ శిఖంశూలముత్తంభ యన్న దతిష్ఠత || ౩ || యస్యాం ఫ్రొకమల యుగళారుణ విశదనఖమణి మండ
 మండలేష్వహిపతయ స్సహసాత్త్వత ఋషభై రెకాంత భక్తియోగేనావనమంతఃస్పవదనానిపరిస్ఫుర
 త్తండలప్రభామండల మండిత గండస్థలాన్యతి మమోహ రాణి ప్రముదిత మనసఃఖలువిలోకయంతి || ౪ ||

శ్లో॥ పంచవింశతతో ధస్తాదాహ శేషస్య సంస్థితః | సగజీహీషాః కరిదంకాలయత్రురుద్ర సముద్భవః || తస్యైతి - కోనావనంతస్సత్త్వతీయాః
సాత్త్వతతంత్రస్థాః చతుర్భూతా హేమాపాసనై - యం సంకషణ ఇత్యాచక్షతే - తథాభ్యాసే హేతుః ద్రష్టే దృశ్యయోః సమ్యక్ నికషణ
ణమేతీకరణం యేన - తత్తుతః - అహమిత్యభిమానోలక్షణంచిహ్న మధిష్ఠాతుర్యస్య - అహంకారాధిష్ఠానేన ద్రష్టే దృశ్యయో స్సన్నికషణ
కాత్పంకషణ ఇత్యధాః || ౧ || అనంతత్వమాహ || యస్యైతి || యచ్ఛబ్దానాం సవిషభగవాననంత ఇత్యుత్తరేణాన్వయః || ౨ || తామసత్వ
మాహ || యస్య హేతి || యస్య హీదం విశ్వ ముపసం హతుః మిచ్ఛతః - అమషేణ విరచితే కుటిలీకృతే - అతవి వరుచిరే మనోజ్ఞే - శ్రమం
త్యక్తు వాతయోమః ధ్యేత్తంభయన్నన్నమయః || ౩ || సుభగత్వమాహ || యస్యైతి || యస్యాంఘ్రికమలయుగళే - అరుణావిశదానభా
వితమణయః - తేహంపండః సమూహః - తస్య మండలమ - పరిస్ఫురతాం కుండలానాం ప్రభయామండితా నిగండసలాని యేమతాని || ౪ ||
యస్యైతి || చారుణి అంగదవలయైః - విలసితాశ్చ తే విశదాశ్చ - విపులాశ్చ - ధవతాశ్చ - సుభగాశ్చ - రుచిరాశ్చ భుజావహరజత సంతాపై

౪౫౬ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమస్తంధే - పంచవింశోధ్యాయః.

సు- అగరుచందన కుంకుమానాం పంకవివాసులేషః- తేనావనింపమానాః- తేషామభిమతానోన్మథితేహృదయే- మకరధ్వజస్యావేశేన
 రుచిరంచ- లలితంచ- స్థితంయాసంతాః- తస్యామరాగేణమదేనచ- ముదితంచతత్- మదేనవిఘ్నాణేనైవప్రచలితే- ఆ- ఈషదరుణకరు
 తావలోకయు కైనయనైయస్త్రి తద్వదనారవిందం విలోకయంతి || ౫ || సజిత || అమృతాః అసహసం- రోషః క్రోధః- ఉపసంహృతః త
 యోవేగోయోన || ౬ || ఉపాసనాభామాహ || ధ్యాయమాన ఇతి || సురాదిభిధ్యా కాయమానః చింత్య మానః- అసవరతం మదేనముది
 తశ్చాసావికృతవిహ్వలలోచనశ్చ- సులలితేనముఖరితామృతేన వచనామృతేనస్వపాషాదా- బుధయాధపానాంపతీంశ్చ- ఆప్యాయమా
 నః హృషీకాయ- నీలవాససీయస్య- ఎకమేవకుం డలంయస్య- హలస్యకకుడిప్పై- కృతఃస్యస్తః- సుభగశ్చ సుందరశ్చ భుజోయేన- ఉ
 దారావీలాయస్యస్యః- నపరిమలనోరాగః కాంతిర్య స్యాః- తస్యానవతు లసికాయః- ఆమోదమధ్యా సవేనసురభి మధురపేన- మాద్య
 తాంమధుకరాణాం- యేవ్రాతాః- తేషాంమధురగీతేన- శ్రీయస్యాః తాంమాలాం- కయ్యేంవరత్రా || ౭ || యజిత || సంశ్లోకయామాన
 రణాయమాన || ౮ || ఉత్పత్తి || అస్యజగతఉత్పత్త్యాదిహతవో గుణాయస్యేక్షయా- కల్యాఃస్వస్వకార్య సమథా ఆసత్- యస్యతు

యస్యైవహినాగ రాజకుమార్య ఆశిష ఆశాసానాశ్చార్పంగ దవలయవిలసిత విశదవిపుల ధవళసుభగ
 రుచిర భుజ రాజ త స్తం భేష్టగరుచందన కుంకుమపంకాను లేపనావలింప మానా స్తదభిమతేనో
 న్మథితహృదయమకరధ్వజా వేశరుచిరలలితస్త్రితాః- తదనురాగమదముదిత మదవిఘ్నాణేతారుణక
 రుణావలోకనయన వదనారవిందంసప్రీడంకిలవిలోకయంతి || ౫ || సపవభగ వాననంతోనంతగుణాణావ
 ఆదిదేవ ఉపసంహృతా మృషోషవేగోలోకానాంస్వస్తయతస్యై || ౬ || ధ్యాయమానస్సురాసురోరగ
 సిదగంధర్వవిద్యాధర మునిగణై రన వరతనుద ముదితవికృత విహ్వలలోచన స్సులలితముఖరి తామృతే
 నాప్యాయమానః- స్వపాషాదవిబుధ యూధపతీన పరిమన్న రాగన వనిజతులసికామోదమధ్యాన
 వేనమాద్యన్మధు కరవ్రాతమధుర గీతశ్రీయంవై జయంతీం స్వాంవనమాలాం నీలవాసాపకకుండలో
 హలకకుడికృతసుభగసుందరభుజోభగవాన్తా హేంద్రో వారణేంద్రశ్చవ కాంచనీంక య్యైము దారలీలో
 విభతీ || ౭ || యపష పవమనుశ్రుతోభిధ్యా యమా నోముముక్షునామనాదికాలకర్త వాసనా
 గ్రథితమవిద్యామయం హృదయగ్రంథింస త్త్వరజస్తమో మయమంత హృదయంగత ఆశువినిభి
 నత్తి- తస్యానుభావ మిమంభగవాన్ స్వాంభు పోనారద స్సహతుంబురుణాసభాయాంబ్రహ్మణ
 స్సంశ్లోకయామాన || ౮ || శ్లో || ఉత్పత్తిస్థిలయహేత సౌస్యకల్యాసత్త్వాద్యాః ప్రకృతి గుణాయదిక్ష
 యాసత్ | యద్రూపంధ్రువమకృతం యదేకమాత్మ*నానాధాత్త ధ ముహవేద తస్యవత్త్వ || ౯ ||
 మూర్తీంనః పురుకృపయాబభారస త్త్వంసంశుద్ధం సదసదిదంవిభాతీయిత్ర | యల్లీలాంమృగపతిరాగ
 ధేనవద్యామాదాతుంస్వజనమనాంస్య దారవీర్యః || ౧౦ || యన్నా మశ్రుతమనుకీర్తయేదకస్మాదా
 తోవాయది పతితఃప్రలంభ నాద్వాహంత్యం హస్సపదిన్పణామశేష మన్యంకంశేషాద్భగవతఆశ్ర
 యేస్తుముక్షుః || ౧౧ || మూర్ధన్యపిత మణివత్సహస్ర మూర్ధ్నో భూగోళం సగిరిసరిత్సముద్రస
 త్త్వమ్ | ఆనంత్యాదవిదితవిక్రమస్యభూమ్నః కోవీర్యాణ్యసిగణయేత్సహస్ర జిహ్వః || ౧౨ || ఏవంప్ర

రూపం- ధ్రువమసంతంకకృతంచలనాది- తత్రహతుః- యదేకమేవసత్- ఆత్మ ఆత్మని నానా-కార్యప్రపంచమథాత్- తస్యప్రహ్లా
 రూపస్యవత్త్వతత్త్వం- జనఃకథము హవేదనవేదైవేత్యథాః || ౯ || తహిక కథమసాము ముక్షుభిః సేవ్యతేతత్రాహ || మూర్తీమితి ||
 యత్రేదంసదసద్విభాతి- సఃనోన్మకంభ తానాం- కృషయాసంశుద్ధంస త్త్వంమూర్తీం బభార- స్వజనానాం మనాంస్యా దాతుం వశీక
 తుం- కృతాయస్యలీలాం- మృగపతిఃసింహః- ఆదధేఆశీక్షత్- యతఃఉదారాణివీర్యాణీయస్య తస్మాదస్యంముముక్షుః కమాత్రయే
 దిత్వత్తరణాస్వయః- యద్వా- కృషయేత్య త్రహతుః- యద్యస్మాత్- స్వజనానాం మనాంస్యాదాతుంలీలామాదదే- మృగపతిరివఉదా
 పవీర్యః- యద్వా- మృగ్యంతఇతిమృగాః కామప్రదాః- తేషాంపతిర్ముఖ్యః || ౧౦ || కించఅస్తాంతస్య కృషయావపు థాకరణం- తద్భజనం
 వా- తన్నామాదార్యమేవాతివిచిత్రమేవేత్యాహ || యదితి || యస్యనామ- యదిపతితో మహాపాతక్యపి- అనుకీర్తయేత్- తహికాసశ్శుభే
 దిరికిమువక్తవ్యం- యతోసావేవస్య తామశేషమంహః- సవ్యోహంతి- కథమనుకీర్తయేత్ అన్యతఃశ్రుతంవాఅ కస్మాద్వా ఆతోవా
 సత్- ప్రలంభనాద్వా పరిహానాత్- తస్మాచ్ఛేషాదస్యం || ౧౧ || మూర్ధానీతి || గిర్యాదిసహితం భూగోళం- సత్త్వాని ప్రాణినః- సహ
 స్రజిహ్వాపికోగణయేత్ || ౧౨ || ఏవమితి || దురంతవీరంబలంయస్య- ఉరవోగుణః అమథావశ్యయస్య- సచరస- యః భూమే మూర్తయే

మమేతి - మత్వా - స్వంచకుటుంబమేవపుష్కలి - తేనాశుభేన - రురవోభూత్యైతి - కర్మాజ్యేవ తథాపరిణామః ప్రాప్యేత్యధాః - అతిక్రూ
రస్యభారశృంగాఖ్యస్యసత్త్వస్యాపదేశః సంజ్ఞాయస్యసః || ౧౦ || ఏవమితి || త్రవ్యేణనిమిత్తేన - మాంసాథామిత్యధాః || ౧౧ || యస్త్వి
తి || ప్రాణభృతస్సజీవా - ఉపరుంధయంతిపంచతి అపకరుణం నిష్క్రమం || ౧౨ || యస్త్వితి || సోభిరసమస్తదేశే || ౧౩ || యస్త్వితి || స్వ
ధర్మహాస్వధమత్వాగ్ || ౧౪ || యస్త్వితి || స్వసయోరుదత్ - కశ్యలంమోహం - ఉపగతోభవతి - అదృష్టవోపైవోపరుద్ధాస్సంతో
యథాకశ్యలముపగతాః తద్వత్ || ౧౫ || యస్త్వితి || ఈశ్వరేణోపకల్పితా మనుష్యరక్తసానాదిలక్షణావృత్తిర్యహం మత్తుణాదీనాం -

మోయాతనా వస్థోవేదనయా నష్టస్త్వతినష్టదృష్టిశ్చభవతి - యథాహివనస్పతివృశ్చ్యమానమూ
లః - తస్మాదంధతామిస్రంతముపదిశంతి || ౧౬ || యస్త్విహవాపతదహమితి మేదమితి భూతద్రోహేణ
కేవలం - స్వకుటుంబమేవానుదినంపుష్కలి - సతదిహవిహాయస్వయమేవతదశుభేనరౌరవేనిపతతి - యేచే
హయథై వామునావిహింసితాజంతవః పరత్రయమయాతనాఉపగతవంతపవరురప్రోభూత్వాతథా
తమేవవిహింసంతి - తస్మాక్రౌరవమిత్యాహుః - రురితిసపాదతిక్రూరసత్త్వాపదేశః || ౧౭ || ఏవమేవ
మహారౌరవః - యత్రనిపతితంపురుషంక్రవ్యాదారురవస్తత్త్రవ్యేణభాదయంతి - యః కేవలంహిదే
హంభరః || ౧౮ || యస్త్విహవాఉగ్రఃపశూపక్షిణోవాప్రాణభృతఉపరుంధయతితమపకరుణం
పురుషాదైరపగహితమముత్రయమానుచరాః - కుంభీపాకేతప్తతైలఉపరుంధయంతి || ౧౯ || యస్త్వి
హమాతృపితృబ్రహ్మదుక్ష్కాలసూత్రసంజ్ఞకేనరకే - అయుతయోజనపరిమండలేతామ్రమయేఖిలే
ఉపర్యధస్తాఃగ్నకాభ్యామగ్నితప్యమానే - అభినివేశితఃకుత్సిపాసాభ్యాం దహ్యమానాంతర్బా
హిశ్చరీరఆస్తేశేతేవనిష్ఠతేపరిధావతియాచతేచయావంతిపశురోమాణితావద్వషణసహస్రాణి |
౨౦ | యస్త్విహవై నిజవేదపథాదనాపద్యపగతఃపాషండంప్రోపగతస్తమసిపత్రవనంప్రవేశ్యకశ
యాప్రహరంతి - తత్రతత్రాసాదితస్తతస్తతోధావమానఉభయతోధారైస్తాశవనాసిపత్రైశ్చిద్య
మానసర్వాంగోహహతోస్త్విపరమయావేదనయామూర్ఖతః పదేపదేనిపతతి - స్పధమహోపాషం
డానుగతఃఫలంభుజై || ౨౧ || యస్త్విహవై రాజారాజపురుషోవా - అడండ్యేదండంప్రణయతి - బ్రా
హ్మణేవాశరీరదండం - సపాపీయాన్నరకేముత్రసూకరముభేనిపతతి - తత్రాతిబలైవినిష్ఠిష్యమా
ణావయప్రోయథైవేహేతుదండతతస్వరేణస్వనయోక్తవిన్యాభితః - కశ్యలముపగతోయథై
వేహదృష్టదోషాఉపరుద్ధాః || ౨౨ || యస్త్విహసర్వభూతానామీశ్వరోపకల్పితవృత్తినానువివిక్తపర
వ్యథానాంస్వయంపురుషోపకల్పితవృత్తివివిక్తపరవ్యధోవ్యథామాచరతి - సచాముత్రాంధకూపే
తదభిద్రోహేణనిపతతి - తత్రహాసాతైస్తైజఃతుభిః పశుపక్షిభిస్సరీస్పై మౌశకయాకమత్తుణమ
క్షికాదిభిర్యేకేచనేహాభిమ్రుద్ధాస్తైస్సర్వతోభిమ్రుహ్యమాణస్తమసివిహతనిద్రానివృణ్ణిరలభ్యావస్థా
నఃపరిక్రామతి - యథామశరీరేజీవః || ౨౩ || యస్త్విహవాఅసంవిభజ్యాశ్చితియత్త్రించనోపనతమని
ర్మితపంచయజ్ఞో వాయునైస్సంస్తతస్తపరత్రక్రిమిభోజనెనరకాధమేనిపతతి - తత్రశతసహస్రయో
జనైక్రిమికుండైక్రిమిభూతస్సవ్యయంక్రిమిభిరేవభక్ష్యమాణఃక్రిమిభోజమోయావత్తదప్రత్రాప్రహు
తాదోననిర్వేశమాత్మానంయాతయతే || ౨౪ || యస్త్విహవైస్తయేనబలాద్వాహిరణ్యరత్నాదీని

అవివిక్తావిజ్ఞాతాపరవ్యథాద్వైః - అవివేకిభిస్తేహం - పురుషేణబ్రహ్మణాదిభావేన - విధినిషేధపూర్వకముపకల్పితావృత్తిర్యస్య -
వివిక్తాపరవ్యథాద్వైవేకినా - అభిమ్రుద్ధాఃహింసితాః - విహతానిద్రాపానివృణ్ణిర్యస్య - సలభ్యమవస్థానయేన - సతమసిపరి
క్రామతీతి || ౨౫ || యస్త్వితి || కించనభిషేదికం ఉపనతంప్రాప్తం - తదసంవిభజ్య - సనిర్మితాఃపంచయజ్ఞాద్వైః - అతపివ - వాయునై
స్సంస్తతఃసమన్వేనవణితః - క్రిమిభోజనఃక్రిమినేవభుంజానః - యావత్తత్రయావంతి యోజనానితత్క్రిమికుండం - తావంతిపహా
ణీయావద్వాతత్వాపమిత్యధాః - అస్త్రమసంవిభక్తం - అస్త్రముతంచాత్తిరితథాసః - సనివేశంతి కృతప్రాయశ్చిత్తం || ౨౬ || యస్త్వి

తి॥ నిష్కపంతిభిందంతి॥ ౧౦॥ యస్త్వితి॥ తిగ్గయాతప్తయా - సూమ్యాప్రతిమయా॥ ౧౧॥ యస్త్వితి॥ సర్వాభిగమః పశ్వాద్యుపగంతా॥ ౨౦॥ యతితి॥ అపాపందాఃసత్తునీనాన్పంతః - ద్వితీయాంతపాత - సేతువిశేషణం - సదీంవిశిష్టవిణ్నాత్రేతి॥ ౨౧॥ యేత్వితి॥ పశుచర్యాంస్వేచ్ఛాచారం॥ ౨౨॥ యేత్వితి॥ అతీథేవిహితాదన్యత్ర - విధ్యంతీతిప్రాణనిరోధాదశతః॥ ౨౩॥ యేత్వితి॥ నిరయపతయాయమపురుషః॥ ౨౪॥ లాలాభక్షమాహ॥ యస్త్విహేతి॥ రతఃపాపంకారయంతి॥ ౨౫॥ యేత్వితి॥ యమనూతాపివశ్వాసః - తేసరశ

బ్రాహ్మణస్యవాపహరతి అన్యస్యవానాపదిపురుషస్తమముత్ర రాజన్యమపురుషాలయస్తయైరగ్నిపిండైస్తందంతైస్తప్తవినిష్టుషంతి॥ ౧౦॥ యస్త్విహవాఅగమ్యాంస్త్రియమగమ్యంవాపురుషంయోషిదభిగచ్ఛతి - తావదముత్రకశయాతాడయంతస్తజన్యంతస్తిగ్గయాసూర్యాలోహమయ్యాపురుషమాలింగయంతిస్త్రియంచపురుషరూపయాసూర్యా॥ ౧౧॥ యస్త్విహవైసర్వాభిగమస్తమముత్రనిరయేతమానంవజ్రకంటకశాల్మలిమారోప్యనిష్టుషంతి॥ ౨౦॥ యేత్విహవారాజన్యోరాజపురుషాఅపాపందాధర్మసేతునుద్భిందంతి - తేసంపరేత్యవైతరణ్యానిపతంతి - భిన్ననుర్యాదాస్తస్యానిరయపరిపూర్ణతాయానద్యాంయాదోగజైరితస్తతోభక్త్యమాణాత్తనానవియుజ్యమానైశ్చాసుభిరూహ్యమానాస్సాన్వేనకర్మవిపాకమనుస్తరంతోవిణ్నాత్రపూయశోణితకేశనఖాస్థిమేదోమాంసవసావాహిన్యాముపతప్యంతే॥ ౨౧॥ యేత్విహవైవృషలీపతయోనష్టశౌచాచారనియమాస్త్యక్షలజ్ఞాఃపశుచర్యాంచరంతి - తేపాపినఃప్రేత్యపూయవిణ్నాత్రశ్లేష్మలాలాపూణాణాణవేనిపతంతి - తదేవాతీభీభన్సితమశ్నంతి॥ ౨౨॥ యేత్విహవైశ్వగదభసతయోబ్రాహ్మణాదయోన్ముగయాపిహారాః - అతీథేచన్ముగాన్నిఘ్నంతి - తానపిసంపరేతాలక్యభూతాయమపురుషాశ్చమభివిధ్యంతి॥ ౨౩॥ యేత్విహవైదాంభికాదంభయజ్ఞేషుపశూన్విశసంతి - తానముష్టిలోకేవైశసేనరకేనిపతీతాన్నిరయపతయోమారయిత్వావిశసంతి॥ ౨౪॥ యస్త్విహవైసవణాంభార్యాంరతఃపాయయికామమోహితః - తమముత్రరేతఃకుల్యాయాంపాతయిత్వా రేతఃపాయయంతి॥ ౨౫॥ యేత్విహవైదస్యపైగ్నిదాగరదాగ్రామాసార్థావావిలుంపంతి - రాజభటావా - తాంశ్చాపిహిపరేతాయమనూతావజ్రదంస్త్రైశ్చాన్వనస్తప్తతానివిశసంతి - సరభసంనిభాదయంతి॥ ౨౬॥ యస్త్విహవాఅన్యతంవదతిసాక్ష్యేద్రవ్యవినిమయేవా - కథంఽత్నవైప్రేత్యనరకే - ఆవృచిమత్యధశ్శిరానిరవకాశేయోజనశతోచ్ఛ్వాయాద్దిరిమూర్ఖాన్సంపాత్యతే - యత్రజలమివస్థలమశ్చపృష్ఠమవభాసతేతదవీచిమత్ - తత్రతిలశోవిశీర్యమాణశీరానమ్రయమాణఃపునరారోపితోనిపతతి॥ ౨౭॥ యస్త్విహవైవిప్రోరాజన్యోవైశ్యోవాసోమపీథస్తత్రశత్రంవాసుగాంవ్రతస్థోవాపిబనిప్రమాదతః - తేషానిరయంనీతానామురసిపదాక్రమ్యాన్యేవహ్నినాద్రవమాణంకాలాయసంనిషించంతి॥ ౨౮॥ యస్త్విహవాఆత్మసంభావనైస్సయమధమోజన్మవిద్యాచారవణాశ్రమతోవరీయసోనబహుమన్యతే - సమృతకఎవమృత్వాతౌరకదమేనిరయోర్వాక్చిరానిపతితోదురంతాయాతనాహ్యశ్చుతే॥ ౨౯॥ యేత్విహవైపురుషమేధేనయజంతే - యాశ్చస్త్రియోన్యపశూభాదంతి - తాంశ్చతేపశవఇహనిహతాయమసదనేపాతయంతోరక్షోగణాస్సేనికాశవస్పథినావిదార్యాస్తృక్పిబంతి - నృత్యంతి - హసంతి - గాయంతిచ - హృస్యమాణాయథాహిపురుషాదాః॥ ౩౦॥ యేత్విహవాఅనాగసోరణ్యేగ్రామేవావైప్రంభకైరుపవిప్రంభయ్యజిజీవిషూశూలసూత్రాదిమస్త్రోతాక్రీడనతయా

సంసంసంభ్రమం॥ ౩౧॥ యస్త్వితి॥ త్రవ్యవినిమయేత్రయవీత్రయాదా - నిరవకాశేనిరాలంబే - అవీచిశబ్దాధమాహ - యత్రేతి - వీచిస్తరంగఃతద్రహితత్వాదవీచిః॥ ౩౨॥ యస్త్వితి॥ యోవిప్రస్తత్తశత్రంవాసుగాంపిబతి - అన్యోపివాత్రతస్థస్థ - రాజన్యోవావైశ్యోవాసోమపీథఃకృతసోమపానఇత్యన్వయః - తయోస్సేమస్థానెళలచమసవిధానాత్సోమపాననిషేధాచ్చ - తథాచశ్రుతిః॥ ౩౩॥ యస్త్వితి॥ సపూర్వమపిమృతకపివసన్ముత్యా॥ ౩౪॥ యేత్వితి॥ పురుషస్యమేధేనహింసయా - భైరవాదీన్యజంతే - యాశ్చస్త్రియః - కామరూపఃగణాభూత్వాయథేహతేపు

రుషాదాస్సంతఃపూర్వమసృక్పిబంతస్తద్వత్ ॥ ౩౦ ॥ యేత్వితి ॥ వైస్రంభతైఃవిశ్వాసోపాయైః - ఉపవిస్రంభయ్యవిశ్వాస్య ॥ ౩౧ ॥ యేత్వితి ॥ బిలేశయాన్ మూషికాదీన్ ॥ ౩౨ ॥ యేత్వితి ॥ సగరేణ సవిషణ ॥ ౩౩ ॥ యస్తీతి ॥ అతిథయఃఅజ్ఞాతపూర్వాః - అధ్యాగతాఃజ్ఞాతపూర్వాః - తాన్ సావేనప్రకీర్తయేత్ ॥ ౩౪ ॥ యస్తీతి ॥ అధ్యాభిమతిః ధనగవితః - అహంకృతః శ్రేష్ఠామితిమానీ - తిర్యక్ప్రేక్షణంయస్య - సర్వతః గుర్వాదయోపిధనం చోరయిష్యంతీతి విశంకమానః - పరిశుష్యమాణంహృదయంవదనంచయస్య - అనవగతఃఅప్రాప్తః - తస్యాథాసోత్పాదనాదిభిశ్చమఖంశృణోతితథా - పరివయంతిహృత్ప్రోతాన్ మవణం ॥ ౩౫ ॥ ఏవమితి ॥ ఇతరప్రస్వగాన్ దౌ - ఇహ

యాతయంతి - తేపిచప్రేత్య యమయాతనానుశూలసూత్రాదిషు ప్రోతాత్మానఃక్షుత్తృద్భ్యాం చాభిహతాఃకాకకంకబకాదిభిశ్చైతస్తతస్తిగ్గుతుండై గాహన్యమానాఅన్యశమలంస్తరంతి ॥ ౩౧ ॥ యేత్వి హవై భూతాన్యదేవజయంతినరాల్పణస్వభావాయథా దందశూకాస్తై పిప్రేత్య నరకేదందశూకా ఘోనిపతంతి - యత్ర నృపదందశూకాఃపంచముఖాన్స్తప్తముఖాడపస్త్యత్యగ్రసంతియథా బిలేశయాన్ ॥ ౩౨ ॥ యేత్వి హవై బాలానంధాన్వాన్వా నిదుబలాన్య వటకుసూల గుల్తాదిషుభూతానినిరుంధంతి - తథాముత్ర తేష్వేషాపవేశ్య - సగరేణ వహ్ని నాధూమేనిరుంధంతి ॥ ౩౩ ॥ యస్తీహవాళిభీ నభ్యాగతాన్ గృహమాగతాన్వాగృహపతిరసకృషపగతమన్యదిధత్తు రివ పాపేన చక్షుషానిరీక్ష తే - తస్యచాపినిరయేపాపదృష్టైరక్షిణీవజ్రతుండాగృధ్రకంకకాక బకాదయః ప్రసహ్యా రుబలా హ్యుత్పాటయంతి ॥ ౩౪ ॥ యస్తీహవాళిధ్యాభిమతిరహంకృత స్తిర్యక్ప్రేక్షణస్సర్వతశ్శంకితహృ దయోవ్యయనాశచింతయాపరిశుష్య మాణహృదయవదనోనివృణోతునవగతోగ్రహణ వాధామ భిరక్షుతి - సచాపిప్రేత్య సంపాదనోత్త షణ్ణనంస్తరణశమలగ్రహఃసూచీముఖేనరకేనిపతంతి - యత్ర హవిత్త్యగ్రహంపాపపురుషంధర్మరాజపురుషస్తంతు వాయాశ్చవసర్వతోంగమసూత్రైఃపరివయంతి ॥ ౩౫ ॥ ఎవంవిధానరకాయమాలయేసంతి సహస్రశః - తేషుసర్వేషుచసర్వపనాధర్మవర్జినోమోయేకే చిదిహూదితాశ్చావనీపతేపర్యాయేణవిశంతి - తథైవధర్మానువర్తినశ్చతరత్ర - ఇహతుపునభావ ఉభయశేషాభ్యాంవిశంతి ॥ ౩౬ ॥ నివృత్తిలక్షణమాగతాదావేవవ్యాఖ్యాతః - ఏతావానెవాండ కోశోయశ్చతుర్దశధాపురాణేషువికల్పితఉద్గీయతే ॥ ౩౭ ॥ యత్రస్థగవతోనారాయణస్య సాక్షో న్నహపురుషస్య - స్థవిష్ణురూపమాత్మమాయాగుణ మయగునువర్ణితమాదృతఃపఠితశ్చోతావ్రావయ తి - సేనాయంభగవతఃపరమాత్మనఉపగేయంహ్యణిష్ఠమపిశ్రద్ధాభక్తివిశుద్ధబుద్ధివేద ॥ ౩౮ ॥ శ్రు త్వా యథాస్థూలసూక్ష్మరూపే - భగవతోహ్యశిష్ఠాతేనిజితమాత్మానంశనైస్సు త్కై - ధియానయే త్ ॥ ౩౯ ॥ శ్లో॥ భూదీప్తవవక్షాసరిదన్త్రినభస్సముద్రపాతాశ్చదిక్షు రకభాగణలోకసంస్థా ॥ గీతామయా తవనృపాద్భుతమీశ్వరస్యస్థూలంవపుస్సకలజీవనికాయథామ ॥ ౪౦ ॥ * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - పాఠమహంస్యాం సంహితాయాం - * * * * * పంచమస్తంధే - షడ్వింశోధ్యాయః . * * * * *

మత్స్యలోకే - పునఃకావేపునఃకాస్త నిమిత్తం - ఉభయోధామాధమకాయాఃశేషాభ్యాం ॥ ౩౬ ॥ నివృత్తితి ॥ ఆదావేవఉద్గీతీయస్తంధే - వైశ్వానరంయతీత్యాదినా ॥ ౩౭ ॥ యేత్వితి ॥ ఉపగేయంబోధవిషయం - శ్రద్ధాభక్తిభ్యాంవిశుద్ధబుద్ధిర్యస్య ॥ ౩౮ ॥ శ్రుత్యేతి ॥ యథావచ్చుత్వా ॥ ౩౯ ॥ భూదీప్తేతి ॥ కథంభూతాసంస్థా - సకలానాంజీవనికాయానాంధామత్యయభూతంవపుః ॥ ౪౦ ॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచమస్తంధవ్యాఖ్యానాయం - శ్రీధరాచార్యవర్యవिरచితాయాం - భావాధాదీపికాయాం - షడ్వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానాయం * * * * *

పంచమస్తంధసంబంధిపథభానాథాఃపైః ॥ ప్రియతాం పరమానందనృహరిబాణలజ్జేష్ఠైః ॥

శ్రీమద్భాగవతము - గోపాలకృష్ణవరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమద్భాగవతము - గోపాలకృష్ణవరబ్రహ్మణేనమః.

పుణ్యరణ్యసంహితాకామసంహితావిరాజితే | యన్నాదతఃపలాయంలేమహాకల్పపకుంజరాః ||
విశగంసంభవాన్ జీవాన్ స్వమర్యాదాసుసంస్థితాన్ | విష్ణుఃపాత్యభిలైరూపైరిత్యేకంపంచమస్థితమ్ ||
విశ్వవింశదధ్యాయైష్ట్యైపోషణముచ్యతే | అతిలంఘితమర్యాదభక్తరక్షణలక్షణమ్ ||
తత్రాదౌత్రిభిరధ్యాయై రజామిశకథోచ్యతే | విశ్వరూపకథాపద్భిరింద్రదోషక్రయేతతః ||
ఇంద్రస్యైవతుదోషక్త్యైపుత్రాభ్యాసంతతోష్టభిః | ద్వాభ్యాంచమరుదాభ్యాసమేవంప్రకరణక్రమః ||
తత్రాదౌప్రథమవిష్ణుదాతైః పాతకిమోచనమ్ | తత్పాపభ్యాసనాయోక్తం యమైర్ధమాదిలక్షణమ్ ||

పూర్వోక్తానువాదపూర్వకం నిరంతరోక్తపరకరిహరోపాయంపు చ్చతి - పద్భిః || నివృత్తిమాగ్-ఇతి || ఆదోద్వీతీయసంధి - వై
శ్వానరం యాతీత్యా దినా - భగవతాత్వయా - యథాయథావత్ - యత్ యేనమాగ్-ఇతి - క్రమేణయోగః | అచిరాదిప్రాప్తిః - తేనోప
లభ్యోబ్రహ్మ - తేనహాసంసృతిమోక్షోభవతి || శ్లో || బ్రహ్మతాసహతేనస్వసంప్రాప్తిప్రతిసంచర | పరస్యాంతేకృతాత్మానఃప్ర
విశంతిపరం పదమితివచనాత్ || ౧ || ప్రవృత్తిః || త్రైగుణ్యంస్వగాదిసుఖం - తతేతవిషయః | ప్రాప్త్యంయస్య - సతీనాప్రకృతిర్యస్య
తస్య పుంసః - పునఃపునఃగుణసగః - భోగాభోజనోపాధిభిరూపా వశరోమాగ్-ఇతి - సచకథితస్త్యతీయే || శ్లో || దక్షిణానపథా
ర్యమ్యఃపితౄలోకంప్రజంతితత్త్వాదినా || ౨ || అధర్మఇతి || అనువర్తితాః నిరంతరాధ్యాయైష్ట్యాభ్యాతాః - చతుర్ధాస్యాదా - యతోయ
స్తి || ౩ || ప్రియవ్రతఇతి || ద్వీపాదీన్ || ౪ || ధరామండలైః || భాగతోలక్షణతో మానతశ్చ - ధరామండలస్యసంస్థానంచ జ్యోతిషాం వి

రాజా || నివృత్తిమాగ్-ఇతికథితఆదోభగవతాయథా | క్రమయోగోపలభ్యేనబ్రహ్మణాయదసంసృతిః || ౧ ||
ప్రవృత్తిలక్షణశ్చైవ త్రైగుణ్యవిషయోమునె | యోసావలీనప్రకృతేగుణసగఃపునఃపునః || ౨ || అధ
ర్మలక్షణానానానరకాశ్చనువర్తితాః | మన్వంతరశ్చ వ్యాఖ్యాతఆద్యస్సాన్వీయంభువోయతః || ౩ ||
ప్రియవ్రతోత్తానపదోవంశస్తచ్చరితానిచాద్వీపపక్షా సముద్రాద్రినమ్యద్యానవనస్పతీన్ || ౪ || ధ
రామండలసంస్థానంభాగలక్షణమానతః | జ్యోతిషాంవివరాణాంచయథేదమస్మజన్విభుః || ౫ || అథునెహ
మహాభాగయథైవనరకాన్నరః | నామోగ్రయాతనాన్నయాత్తన్యైవ్యాఖ్యాతుమహాసి || ౬ || శ్రీశు
కః || నచేదిహైవాపదితంయథాంహసఃకృతస్యకుర్యాన్ననడక్తిపాణిభిః | ధ్రువంసవైప్రేత్యనరకాను
మైతియోక్తితామేభవతస్త్రిగ్గ్రయాతనాన్ || ౭ || తస్మాత్పురైవాగ్నిహపాపనిష్క్రృతాయతేతన్మృత్యో
రవిపద్యతాత్మనా | దోషస్యదృష్ట్యాగురులాఘవంయథాభిషక్చిక్తేతరుజానిదానవిత్ || ౮ || రాజా || దృ

వరాణాంచ - ఇదంసంస్థానంవిభుర్యథాసృజత్రథావ్యాఖ్యాతమిత్యర్థః || ౫ || అథునెతి || నానాఉగ్రయాతనాః యేషుతాన్ - నరకాన్ -
యథాయేనోపాయేన నరః నెయాత్సగచ్ఛేత్ - తన్మైఅథునావ్యాఖ్యాతుమహాసి || ౬ || తత్రతావన్తవాన్యక్తంప్రాయశ్చిత్తంవినానరకా
దునివారాగిత్యాహద్యాభ్యాం || సచేదితి || మనడక్తిపాణిభిః మనోవాక్తాయైః - కృతస్యాంహసః పాపస్య - తైరేవఇహైవాపచిణంప్రా
యశ్చిత్తం - యథాయథావత్ - యోగకుర్యాత్ - తహింసపురుషః - ప్రేత్యమృత్యా - నరకాన్ అత్రభందోభంగస్త్యాపః - ధ్రువముపైతి - మ
మయామేభవతః కీర్తితాఃతిగ్గ్రదారుణాయతనాః యేషుతాన్ - అత్రాప్యక్షరాధి క్యమాషణం || ౭ || తస్మాదితి || యద్యస్తాదేవంతస్మా
త్పాపస్యనిష్క్రృతౌప్రాయశ్చిత్తేయతేత - కదా - మృత్యోఃపురైవ - తత్రాపి అవిపద్యతా అహీయమానేన - అమ్రయమాణత్యధః - ఆ
త్మనాదేహీన - యద్వా - అవిపత్విపత్తిరహితో యావన్ - యతాత్మనాసంయతేనమనసా - తత్రాపి అశుశ్రుం - అన్యథా || శ్లో || అతీతేభి
రకాలేతుద్విగుణప్రతమహాతీతిద్వైగుణ్యాపతైః - తత్రపాపస్యమహత్త్వమల్పత్వంనాఅవేక్ష్యతవమరూపేప్రాయశ్చిత్తేయతేత -

కుజాంరోగాణాం నిదానవిత్ యథావైద్యః - తదనురూపంచకిత్సేతతద్వత్ || ౧ || అత్రచోదయతిద్వాభ్యాం దృష్టేతి || దృష్టంరాజదందాది .
శ్రుతసంఃపారతాది - తాభ్యా మత్తసః పాపమహితం - జానన్మపి - భూయః ప్రాయశ్చిత్తానంతరంపునః కిరతి - అథా అతఃకారణాత్ -
ద్వాపశాబ్దాది ప్రాయశ్చిత్తంకరం - తేనసములస్యదోషస్యానివృత్తేః - నివృత్తానా పునశ్చ పాపస్రగోహయా గాదితిభావః || ౯ || క్వచిది
తి || కింశ - క్వచిత్తదాచిత్ - అభిప్రాయాత్ - నివర్తతే - క్వచిత్తదేవపునరావృత్త్యా అచరతి - యథాకుంజరః స్నాతోపిరజో భిరాత్వా
సంకుభిసౌ కరోతి - తథాపాపస్య పునరున్వేనారణ్యేనసరకపాతస్యావశ్యం భావిత్యాత్ - ప్రాయశ్చిత్తంవ్యధామితిమన్యే || ౧౦ || ప
రిహరతి || కర్తృణితి || కర్తృణాకృతచాన్త్రాయణాది ప్రాయశ్చిత్తేన - కర్తృణఃపాపస్య - నిహారోనాశః - అత్యంతికః - సములోనహీ
ష్యతే - అవిద్వానధికారియస్త్రితస్యభావస్తత్త్వం - తస్మాదవిద్యా యనా శాభావాత్ - నప్రైపితస్త్రిపాపేవిత్తంసూరణ పాపాంతర
స్యపునఃస్రరోమూళవత్వేన - కుతః ప్రాయశ్చిత్తస్య అవిద్వానధికారిత్యాత్ - కింతహిమూఖ్యం ప్రాయశ్చిత్తంతదాహ ప్రాయశ్చిత్తంతు
విమశణసంజ్ఞానం || ౧౧ || తత్తునిత్యమప్రమత్తశనైలన్ భేతనాస్య ఇతిసదృష్టాంతమాహ || సతి || పున్యమేవాన్నమశ్నతః - పురుషాన్ -
యథావ్యాధయోనపాదంతే - తథా - నియమాదికతాత్మేయాయిత్యన్తా నాయసమర్థోభవతి || ౧౨ || ఏతదేవవిశదయతిద్వాభ్యాం || త
పసేతి || తపసావికాగ్ర్యణ || శ్లో || మనసశ్చేంద్రియాణాంచహైయకాగ్ర్యంపరమంతపఇతిస్మృతేః || బ్రహ్మచర్యణాప్రాంగేన - తదుక్తం
శ్లో || స్మరణంతీతాసంకేతిః ప్రేక్షణంగుహ్యభావః || సంకిల్పేభ్యవసాప్రాయశ్చక్రియనివృత్తిరేవచ || ఎతన్వైభునమష్టాంగంప్రవచం

ప్రశ్నలభ్యాంయత్ప పంజానన్నప్యాత్మనోహితమ్ | కరోభూయోవివశః ప్రాయశ్చిత్తమథోకథ
మ్ || ౯ || క్వచిన్నివర్తతేభద్రాత్త్వచిదాచరతేపునః | ప్రాయశ్చిత్తమథోపాధాంనున్యేకుంజరశౌచ
వత్ || ౧౦ || శ్రీబాదరాయణః | కర్తృణాకర్తృహారోనహృత్యంతికభవ్యతే | అవిద్వాదధికారిత్వాత్ప్రా
యశ్చిత్తంవిమశణనమ్ || ౧౧ || నాశ్నతః పున్యమేవాన్నంవ్యాధయోభిభవంతిహి | ఎవంనియమకృద్రా
జశనైఃక్షేమాయకల్పతే || ౧౨ || తపసాబ్రహ్మచర్యేణశమేనచదమేనచ | త్యాగేనసత్యశౌచాభ్యాం
యమేననియమేనచ || ౧౩ || దేహవాగ్బుద్ధిజంధీరాధర్మజ్ఞాత్మధ్యూనిప్తితాః | క్షవంత్యఘంసుహదపివేణు
యల్కమివానలః || ౧౪ || కేచిత్తైవలయాభక్త్యావాసుదేవపరాయణాః | అఘంఘన్వంతికాత్సేన్యైకాన
నిహరమివభాస్తరః || ౧౫ || సతథాహృషువాన్రాజన్భూయేతతపఆదిభిః | యథాకృష్టాపితప్రా
ణస్తత్పూరుషనిషేవయా || ౧౬ || సద్గ్రీవీసోహ్యయంలోకేపంథాః | క్షేమోమతోభయః | సుశీలాస్యాధ
మోయత్రనారాయణపరాయణాః || ౧౭ || ప్రాయశ్చిత్తానిచీణానినారాయణపరాజ్ఞుభైః | ననిష్ఠు
నంతిరాజేన్ద్రసురాభాండమివాపగాః || ౧౮ || సకృన్తనఃకృష్ణపదారవిందయోనివేతంతద్గుణరాగి
యైరిహ || నతేయమంపాశభృతశ్చతస్థటాన్స్పృష్టేసివశ్యంహిచీణానిష్కృతాః || ౧౯ || అత్రచోదా
హరంతిమమిహోసంపురాతనమ్ | దూతానాంవిష్ణుయమయోస్సంవాదంతునిబోధమే || ౨౦ || కన్యాకుబ్జే

తిమనీషిణః | విపరీతంబ్రహ్మచర్యమేతదస్త్రాంగలక్షణమితి || శమోమనసోనియమసం - దమోబాహ్యేంద్రియాణాంనిగ్రహః - త్యాగఃదా
సం - యమః అహింసాదిః సయమోజపాదిః || ౧౩ || ౧౪ || అన్యతిదుష్కరత్వాత్ - ముఖ్యమేవాన్యత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ - కేచిది
త్యసేనైవంభూతాభక్తిప్రధానావిరళాఇతిదశాయతి - కేవలయతఃఅదిసరక్షేమయా - వాసుదేవపరాయణాదినిధికారిణాంవిశేష
ణమేతత్ - కింత్యన్యేమమత్రద్ధయాతత్రాప్రవృత్తేరథాత్తైష్ట్యవపర్యవసానాదనునాదమాత్రం || ౧౫ || ఏతచ్ఛ్లోనమాగాదపిత్రే
ప్యమిత్యాహ || సతి || సతథాపూయేతకుద్ధ్యేత్ - తత్పూరుషనిషేవయాకృష్టాపితాః ప్రాణాఃదేన || ౧౬ || తత్రపతుః - సద్గ్రీవీనదితి ||
సద్గ్రీవీనః సమీచీనః - అయంపంథాః భక్తిమార్గాః - యతః - క్షేమఃక్షేమత్వేనాతుః - సకుతశ్చిద్విష్ణుదేభయంయస్త్రితదేవాహ -
సుశీలాఃకృపాశవః - సాధవోనిష్ఠామాః - యత్రయస్త్రికమార్గా - ధర్మనిష్ఠాః - అతోనజ్ఞానమార్గా ఇవాసహాయతా నిమిత్తంభయం - నా
పికర్మమార్గావత్ మత్సరాదియుక్తేభ్యోభయమితిభావః || ౧౭ || భక్తైరిసిరిపేక్షత్వముక్తం - కృత్రాదీనితుభక్తింవినానశోభంతఇత్యా
హ || ప్రాయశ్చిత్తానీతి || మహతామప్యశోభకత్వేదృషాంతః - సురాకుంభమాపగాఇవే || ౧౮ || భక్తిస్సస్వల్పపిపునాత్వేవేత్యాహ || స
కృదితి || అపిశబ్దః ప్రత్యేకంసంబధ్యతే - సకృనపి - కి - పునరభ్యాసేన - మనఃసంశయాత్మకమన్యంతఃకరణం - కింపునఃనిశ్చయత్క్రికాబుద్ధిః -
పాదారవిందయారపి - కింపునఃసర్వమూర్తా - నివేశితే - బలాదపి - కింపునఃస్వతోనివిప్తః - తద్గణేష్వపిరాగి - కింపునస్తత్స్వరూపేయైరి
హౌతిసామాన్యవాచిభ్యాంసర్వనామభ్యామనోనివేశనజాతిదేశవిశేషానపేక్షత్వంగమ్యతే - తస్యగుణేమరాగమాత్రమస్తి - సతుజ్ఞానం
గుస్యతస్సనఃతావత్తేవచీణాంనిష్కృతంప్రాయశ్చిత్తంమైః || ౧౯ || ఇమమథామితిహ సేనోపపాదయతి || అత్రచేతి || మేమత్రః || ౨౦ ||

కన్యాకుబ్జభిః || కన్యాకుబ్జపుర - దానాః సతినా నామ అజామిళః || ౨౧ || బందీతి || బందీగ్రహణత్యైశ్చద్యుతేన - కైతవై వశం చ
నాదిభిః - వృత్తిం జీవికాం చిశ్రో పుష్క - యతయామాస - పీడయామాస || ౨౨ || ఏవమితి || ఆయుషః సంబంధిమహాకాలోత్యగాః -
సకియానిత్యపేయయామాస - అష్టాశీత్యాసంఖ్యాయుక్తాః సమాః సంవత్సరాః || ౨౩ || తస్యేతి || ప్రవయసోవృద్ధస్య || ౨౪ || సభితి ||
బద్ధం హృదయం యేన - జరతో వృద్ధః - ఏతచ్ఛతమశూలనాదిశ్రీనారాయణనామోచ్చారణ మాహత్వై నతన్వక్తిరేవాధూదితి సిద్ధాంతో
పర్యాగిత్వేనాపిద్రష్టవ్యః || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || సభితి || వక్రత్రాణితుండానిముఖానియేమాంతాః - ఊర్ధ్వానిరోమాణియేమాంతాః ||
౨౮ || దూరభిః || ప్లావితేన పుతత్వంసీతేన || ౨౯ || నిశమ్యేతి || హరికీర్తనం నిశమ్యాపతా - యతస్తద్భతునామ || ౩౦ || ౩౧ || ఊచురి
తి || పురస్సరాభ్యుత్యాః || ౩౨ || కస్యేతి || అస్యనయనంసిషేధథ || ౩౩ || వయంయుష్మాన్నజాసిమభిసకోపఃకార్యః - యతఃఅలౌకికాద్భుత

ద్విజఃకశ్చిద్దాసీపరిరజామిళః | నామానస్తసదాచారోదాస్యాస్సంసర్గదూషితః || ౨౧ || బంధ్యతైః
కైతవై శ్చైరై గ్రహితాంవృత్తిమాశ్రితః | బిభ్రత్తు టుంబనుశుచిర్యాతయామాసదేహినః || ౨౨ ||
ఎవనివసతస్తస్యలాలయానస్యతత్సుతాః | కాలోత్యగాన్తహారాజన్నప్రాశీత్యాయుతాస్సమాః ||
౨౩ || తస్యప్రవయసఃపుత్రాదశతేషాంతుయోవనుః | బాలోనారాయణోనామాపిత్రోశ్చదయితో
భృశమ్ || ౨౪ || సబద్ధహృదయస్తస్మిన్నభాకైకలభాపిణి | నిరీక్షమాణస్తల్లిలాం ముముదే జరతోభృ
శమ్ || ౨౫ || భుంజానఃప్రపిబభాదభాలకంస్నేహయంత్రితః | భోజయేపాయయే మూఢో
నవేదాగతగుంతకమ్ || ౨౬ || సేవనంవతమామోజ్ఞో వృత్త్యుకాలఉపస్థితే | నుతించకారతనయేబా
లేనారాయణాహ్వయే || ౨౭ || సపాశహస్తాంస్త్రీణాదృష్టాప్తురుషానతిదారుణాః | వక్రతుండా
మాధ్వరోష్ణాత్కానంనేతుమాగతాః || ౨౮ || దూరేక్రీడనకాసక్తంపుత్రంనారాయణాహ్వయమ్ |
ప్లావితేనస్వరేణోచ్చైరాజహవాకులేంద్రియః || ౨౯ || నిశమ్యమ్రయమాణస్సముఖితోహరికీర్తనమ్ |
భతునామ నహారాజపాషణదాస్సహసాపతా || ౩౦ || వికషతోంతహృదయాద్దాసీపరిను
జామిళమ్ | యమదూతా విష్ణుదూతావారయామాసురోజసా || ౩౧ || ఊచునిషేధితాస్తాంస్తేవై
వస్వతపురస్సరాః | కేయూయంప్రతిషిద్ధారోధర్మరాజస్యశాసనమ్ || ౩౨ || కస్యవాకుతతయాతాఃక
స్మాదస్మనిషేధథ | కిందేవాఉపదేవా వాయూయంకింసిద్ధసత్తమాః || ౩౩ || సర్వేపద్మపలాశాఽపీ
తకశేయవాససః | కిరీటినఃకుండలినోలసత్పుష్కరమాలినః || ౩౪ || సర్వేచనుత్తవయసస్సర్వేచా
రుచతుభుజాః | ధనునిషంగాసిగదాశంఖచక్రాంబుజశ్రియః || ౩౫ || దిశోవిఃమిరాలోకాఃకుర్వం
తస్స్వినరోచిషా | కిమథాంధర్మరాజస్యకింకరామ్నోనిషేధథ || ౩౬ || శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తాయమనూ
తైస్తేవాసుదేవోక్తకారిణః | తాప్రత్యుచుఃప్రహస్యేదంమేఘునిహ్రోదయాగిరా || ౩౭ || విష్ణు
దూతాః || యూయంవైధర్మరాజస్యయదినిదేశకారిణః | బ్రాతధర్మస్యనస్తత్త్వీయచ్ఛాధర్మస్యల
తుణమ్ || ౩౮ || కథంస్విచ్ఛ్రయతేదంఙఃకించాస్యస్థానమీప్సితమ్ | దండాఃకింకారిణస్సర్వప్రహాసిన్తత్త్వీచి
న్నుణామ్ || ౩౯ || యమదూతాః || వేదప్రణిహితోధర్మోహ్యధర్మస్తద్విపర్యయః | వేదోనారాయణస్సా

రూపాయామిత్యామః - సర్వైత్యాదిత్రిభిః - సర్వైతి || ౨౧ || సవత్యఃపుష్కరమాలాఃయేషాం || ౩౨ || సర్వచేతి || నూత్నంసంపదయే
మాం - నిషంగఃఇమభిః - ధనునిషంగాదిభిఃశ్రీశోభాయేషాంతే || ౩౩ || దిశభిః || విగతంతిమిరం అలోకశ్చాన్యస్యప్రకాశోయాభ్యస్త
థాధూతాదిశఃకుర్వంతః భవతామేతదనుచితమిత్యామఃకిమథామితి || ౩౪ || అహోదండాదండాదిజ్ఞానగూన్యావితేచోరావవాస్త
ద్భియాధర్మరాజస్యకింకరాభివృత్తంపదంతీవిస్తయేనప్రహస్యతాప్రత్యుచుః || ఇతితి || మేఘుస్యేవనిహ్రోదోధన్వియేసాస్యస్త
యా || ౩౭ || యూయమితి || తత్త్వీయస్యరూపం - లక్షణంప్రమాణం || ౩౮ || కథంస్విదితి || కథంస్విత్తేనప్రకారేణ - స్థానంవిషయః - కా
రిణఃకర్తృణః - సృణామితి - సరావసనపశ్యాదయః - తేషుపికతిచిదేవత్యథాః || ౩౯ || వేదభిః || వేదేనప్రణిహితోవిహితోధర్మః - వే
దప్రమాణకర్తృత్యథాః - అనైసయావేదప్రమాణకః - సధర్మః - యాధర్మఃసవేదప్రమాణకభిధర్మస్యస్వరూపంలక్షణంవోక్తం - య
థాహజైమినిః || సూ || చోదనా లక్షణోధోధర్మభి - వ్యాఖ్యాతంచభట్టపాదైః - ద్వయమేకేనసూత్రేణశ్రుత్యథాఖ్యానిరూప్యత

ఇతి॥ అదృష్టమప్యధర్మస్వస్వరూపం లక్షణంచ దండస్థానకథనాయాముః - తద్విపర్యయః - యోవేదనిషిద్ధః సః అధర్మః నిషేధశ్చ తస్మిన్ ప్రమాణమిత్యర్థః - వేదస్య ప్రామాణ్యహాతుః - వెదోనారాయణాదుభృతః - సవివసాదైదిత్యుపచారః - స్వయంభూరితచనిశ్వాసమాత్రేణ స్వయమేవ భవతీతి॥ తథాచ శ్రుతిః॥ అన్యమహతోభూతస్య నిశ్వాసితమేతదృగ్వేదఇత్యాది॥ ౪౦॥ కోసానారాయణస్తత్రాముః॥ యేనేతి॥ యేనస్వధామ్నిస్వస్వరూపే - అమీభావాః ప్రాణినః - గుణాః శాంతత్వాదయః - నామాని బ్రహ్మణ ఇత్యాదీని - క్రియాశ్చాధ్యయ నాద్యాః - రూపాణి వణిశ్చ మాదీని - తైవికభావ్యంతే వివిచ్యంతే - యథాతథం యథాథం వనారాయణః॥ ౪౧॥ తథాప్యధర్మసేన కృతఇతి కుతోజ్ఞాయతేతత్రాముః॥ సూర్యఇతి॥ అహనీ అహశ్చ రాత్రిశ్చ - కంఠదకం - కుఃపుధీ - దైహ్యస్య జీవస్య - యథాముః॥ శ్లో॥ ఆదిత్య చంద్రావనిలోనలశ్చ ద్యౌభూతామిరాపోహృదయం మనశ్చ॥ అహశ్చ రాత్రిశ్చ తథైవ సంధ్యధర్మశ్చ జానాతీనరస్య వృత్తమితి ౪౨॥ స్థానమాముః - విత్తైరితి॥ విత్తైని - మిత్రభూతైవికజ్ఞాతః - దండ్యానాముః - సర్వఇతి॥ ౪౩॥ సంభవంతీతి॥ విపరీతాస్య భద్రాణ్య పికర్తృణాం సంభవంతి - యత సైమాంగుణసంగోగోస్తి యదికశ్చిదకతాన్యాత్ - తహి తస్యాభద్రాణి నన్యః - న త్వేతదస్తీత్యాముః - సహిదేహవానకర్తృకృదస్తీతి - అతః సర్వేషాం కర్తృణాం సావస్యావశ్యం భావతైసర్వేదండమహాంతిత్వగ్గాః॥ ౪౪॥ కథంస్వీకృతీయ తేనండఇత్యపోత్యతరం యేనై - ధర్మః అధర్మో వేదిత్యుక్తాంతః - అధర్మససారేణ దండః ధర్మససారేణ సుఖవత్త్వగ్గాః॥ ౪౫॥ సకేవలం సూర్యాదయవధర్మాధర్మజ్ఞాపకాః - కింత్యథాపత్తిరస్తీత్యాముః॥ యథేతి॥ హేదేవప్రవరాః - ఇహజన్తని - శాంతఘోరమూఢత్వై సవా - సుఖదుఃఖమిత్రత్వైసవా - ధర్మికత్వాదినావా - త్రైవిధ్యంభూతేసుయథోపలభ్యతే - తథాస్యత్రజన్మాంతరస్యముమితే - త్రై

త్రైత్వస్వయంభూరితచ శ్రుతిః॥ ౪౦॥ యేనస్వధామ్నిస్వమీభావారజస్తత్త్వతమోమయాః॥ గుణనామ క్రియానూపైవికభావ్యంతేయథాతథమ్॥ ౪౧॥ సూర్యోస్త్విభుంమరుద్ధావస్సోమస్సంధ్యాహనీదిశః॥ కం కుఃకాలస్త్వయంధర్మఇతిదైహ్యస్యసాక్షిణః॥ ౪౨॥ ఎతైరధర్మోవిజ్ఞాతః స్థానందండస్వయుజ్యతే॥ సర్వైక మానురోధేనదండమహాంతికారిణః॥ ౪౩॥ సంభవంతిహిభద్రాణివిపరీతానిచానఘ॥ కారిణాంగుణసంగోస్తిదేహవాన్నహ్యకర్తృకృత్॥ ౪౪॥ యేనయావాన్యథాధర్మోహ్యధర్మోవాసమీహితః॥ సేవతత్ఫలంభుజైతథాతావదముత్రవై॥ ౪౫॥ యథేహదేవప్రవరాస్త్రైవిధ్యముపలభ్యతే॥ భూతే ముగుణవైచిత్ర్యాత్రథాన్యత్రానుమీయతే॥ ౪౬॥ వతమామోన్యయోఃకాలోగుణాభిజ్ఞాపకోయథా॥ ఏవంజన్మాన్యయోరేతద్ధర్మాధర్మనిదశానమ్॥ ౪౭॥ మనసైవపురేదేవః పూర్వరూపంవివశ్యతి॥ అనుమీమాంసతేపూర్వంనునసాభగవానజః॥ ౪౮॥ యథాజన్తమసాయుక్తఉపాస్తైవ్యక్తమేవ హి॥ నవేదపూర్వమవరంనప్తజన్తస్త్పత్తిస్తథా॥ ౪౯॥ పంచభిఃకురుతేస్వాధాన్పంచవేదాధపంచభిః॥ ఎకస్తుహోదశేనత్రీన్వయంసప్తదశోశ్నుతే॥ ౫౦॥ తదేతత్తోడశకళంలింగంశక్తిత్రయంమహత్॥ ధత్తైనుసంస్మృతింపుంసిహమణోకభయార్థిదామ్॥ ౫౧॥ దేహ్యజ్ఞోజితషడ్వగోనేచ్ఛకర్తాణికా

విభాస్యథానుపపత్త్యాకల్ప్యతే॥ ౪౬॥ వతమానజన్తనాపూర్వాపరజన్తధర్మాధర్మజ్ఞానంభవతీనిసదృష్టాంతమాముః॥ వతమానఇతి॥ వతమానోవసంతాదికాలః - అన్యగూఢాతథావినోయేగుణాఃపుష్పఫలాదయః - తేషామభిజ్ఞాపకః - యథా - ఏవమేతజన్త - అన్యగూఢాభూతథావినోజన్తనోః - ధర్మాధర్మానిదశాన్యతీతథా - అయంచధర్మాధర్మజ్ఞానప్రకారః॥ ౪౭॥ అన్యేషాంధర్మరాజస్తు మనసైవాజస్రంసర్వంపశ్యతీత్యాముః - మనసేతి - పురేసంయమిన్యాం - స్థితివివదేవోయముః - దేహేస్థితోతర్యామివా - జీవస్యపూర్వ రూపంధర్మాధర్మాదియుక్తం - విశేషణపశ్యతి - అనుసంతరం - అపూర్వంరూపంమిమాంసతే - యదస్యానురూపం తద్విచారయతి - యతోసాభగవానజః॥ ౪౮॥ జీవస్తీవశ్వరేణఉపస్థాపితంవతమానుదేహంపశ్యతి - సతుపూర్వమవరంచేత్యాముః॥ యథేతి॥ అజ్ఞః అవిద్యోపాధిజీవస్తు - వ్యక్తమేవదేహదిఉపాస్తే - ప్రాచీనకర్మాభివ్యక్తం వతమానదేహమేవఅహమితి మన్యతే - పూర్వమావరం వానవేద - అత్రహాతుః - నప్తజన్తనాస్త్పత్తిర్యస్య - అత్రదృష్టాంతః - తమసానిద్రయాంకౌయథాస్వప్నైభివ్యక్తమేవదేహోద్యుపాస్తే - సతుజాగ్రద్దేహది - పూర్వస్వప్నాధిగతంవా - తద్వదిత్యగ్గాః॥ ౪౯॥ ఏవంభూతస్యజీవస్య సంసారంప్రపంచయతి పంచభిః॥ పంచభిరిత - పంచభిః కమేంద్రియైః - స్వాధాన్మపాతానాదీ - పంచశబ్దాదీవేద - పంచభిః జ్ఞానేంద్రియైః షడ్దేశసమనసావహ - సప్తదశః - షడ్దశోపాధ్యంతగతోపిస్వయంత్యేకవ - సర్వేంద్రియవిషయప్రతిసంధానాత్ - త్రైజ్ఞానేంద్రియకమేంద్రియమ నోవిషయాన్ప్రాప్నోతి॥ ౫౦॥ తదేతదితి॥ తదేతల్లింగశరీరం - శక్తిత్రయం - గుణత్రయకార్యంమహత్ ఆనాది - పుంసీజీవే - అన్యమ సంస్మృతింధత్తే॥ ౫౧॥ దేహీతి॥ నేచ్ఛన్ననిచ్ఛన్నపి - అనేనైవకర్మాణికార్యతే - కోశకారః కీటువిశేషఇహ - ముహ్యతి నిగ్గమోపాయం

సజానాతి || ౫౨ || కార్యతత్త్వత్రామభవంప్రమాణయతి || సహిత - గుణై గుణకార్యరాగాదిభిః - స్వాభావికైః పూర్వజన్త సంస్తా
 రోద్భూతైః || ౫౩ || కర్మవశేనచతద మరూపోదేహబాధవలీత్యామయః || లభ్యేతి || అవ్యక్తంఅదృష్టం - నిమిత్తంబద్ధావ్యక్తావ్యక్తం - తద
 మరూపంస్థూలంసూక్ష్మంచ శరీరంభవతి - యథాయోని - మాతృ సదృశం - యథాబీజం - పితృసదృశం - స్వభావోవాసనా - శుక్లశోణిత
 యోరేకరూపత్వేపి - కర్మవాసనయా మాతాపితృసదృశోదేహబాధవలీత్యభావః || ౫౪ || సంసారచక్రముపసంహరం తోముక్తిప్రకార
 మామయః || వివక్షితి || ఈ శసంగాత్పరమేశ్వరభజనాత్ || ౫౫ || తదేవంసామాన్య తోధర్మాదినిర్ణయముక్త్యా ప్రస్తుతస్య ఆజామిశ
 స్య అధర్మంప్రపంచయంతో దండ్యత్వమామయః అయంహిత్యా దియావదధ్యామసమాప్తి - తత్రద్వాభ్యాంతత్పూర్వపుత్రాంతానువా
 దః - అన్యాయాతిరేకప్రదశనాభావః || ఆయమితి || శీలంసుస్వభావః - వృత్తంసదాచారః - గుణాఃక్షమాదయః - తేషామాశ్రయః || ౫౬ ||
 గుర్వితి || నిరహంకృతిః నిరహంకారః || ౫౭ || ఏకదేతి || తతఃఆవృత్తవనాత్ పరావృత్తః || ౫౮ || దదశేతి || భజిష్య యాభాగ స్త్రీయా

ర్యతే | కోశకార ఇవాత్మానం కర్మణాచ్ఛాద్యముహ్యతి || ౫౯ || నహికశ్చిత్త నిమిష జాతుఃప్రత్యకర్మ
 కృత్ | కార్యతేహ్యవశః కర్మగుణై స్సాన్విభావితై బలాత్ || ౬౦ || లబ్ధానిమిత్రమవ్యక్తంవ్యక్తావ్యక్త
 క్తంభవత్యుత | యథాయోనియథాబీజం స్వభావేనబలీయసా || ౬౧ || ఎవప్రకృతీసంగేన పురుషస్యవి
 పర్యయః | ఆసీత్సేవన చిరాదీశసం గాద్విలీయతే || ౬౨ || అయంహిత్రు సంగంపన్న శీలవృత్తగుణాశ్ర
 యః | ధృతవ్రతోవృదుర్దాంతస్సత్యవాన్తంత్రవిచ్ఛిజిః || ౬౩ || గుర్వగ్నృతిధివృద్ధానాంశుశ్రూషు
 నిరహంకృతిః | సర్వభూత సుహృత్సాధుమితవాగనసూయకః || ౬౪ || ఏకదాసేవనంయాతఃపితృ
 సందేశకృద్విజః | ఆదాయతతలవృత్తఃపలప్రస్పసమిత్ర శాన్ || ౬౫ || దదశేకామినంకందిచ్ఛాన్త్రం
 సహభుజిష్యయా | పీత్వాతుమధు మైరేయం మదాఘూణిత నేత్రయా || ౬౬ || మత్తయావిశ్లేఖన్
 వ్యావ్యపేతంనిరపత్రవమ్ | క్రీడంతమనుగాయంతంహసంతమనయాంతికే || ౬౭ || దృష్ట్వాతాంకామ
 లిప్తైనబాహునాపరిరంభితామ్ | జగమహృచ్ఛయవశంసహసైవవిమోహితః || ౬౮ || స్తంభయన్నా
 త్మనాత్మానంయావత్స త్రప్తంయథాశ్రుతమ్ | నశశాకసమాధాతుంమమోమదనవేపితమ్ || ౬౯ || తన్ని
 మిత్రస్తరవ్యాజగ్రహగ్రస్తోఽచేతనః | తామేవమనసాధ్యాయస్పధర్మాద్విరరామహ || ౭౦ || తామే
 వతోషయామాసపిత్రేణాథేనయావతా | గ్రామ్యైర్మమోరమైకామైఃప్రసీదేతయథాతథా ||
 ౭౧ || విప్రస్సప్తభార్యామప్రాధాంసులెమహతిలంభితామ్ | వినసజాచిరాత్పపస్సైస్సరిణ్యాపాం
 గవిద్ధధీః || ౭౨ || ఇతస్తతశ్చపనిన్యేన్యాయతోన్యాయతోధనమ్ | బభారాస్యాఃకుటుంబిన్యాఃకుటుంబంమం
 దధీరయమ్ || ౭౩ || యదసాశాస్త్రముత్సృజ్యసైవరచార్యార్యగహితః | అవతతచిరంకాలమహుః
 యురశుచిమలాత్ || ౭౪ || తతఎనందండుపాణేస్సకాశంకృతకిల్బిషమ్ | నెస్యామోకృతనిర్వేశంయ

త్రదండేనశుద్ధతి || ౭౫ ||
 శ్రీమద్భాగవతే - షష్టస్తంధే ప్రథమోధ్యాయః
 శ్రీశుకః || ఎవంతేభగవద్గతాయనుదూతాభిభాషణమ్ | ఉపధార్యాథతా రాజప్రత్యాహునా

దాస్యా - మైరేయం - మధు పైష్టిం - సురాం - పీత్వా - మదేనఅఘూణితేత్రాంతే - నేత్రేయస్యః || ౫౯ || మత్తమేతి || విశేషణశ్లథంతీనీ
 వీయస్యాతయా - సహవ్యపేతంస్వాచారాద్భుష్టం || ౬౦ || దృష్ట్వేతి || కామబుప్తేన కామోద్దీపితేనత దంకరాగణహరిద్రాదినాలిప్తేన
 విటవామనాపరిరంభితాం || ౬౧ || స్తంభయన్తి || సత్త్వంధైర్యంశ్రుతంజ్ఞానం - తద్భులేన స్తంభయన్మపి - మదనేనవేపితం కంపితంమ
 నః - సమాధాతుంసశక్తౌఘాత్ || ౬౨ || తదితి || తద్దశేనమేవనిమిత్తంయస్యస్తరవ్యాజస్య - గ్రహస్య - తేనగ్రస్తః - విచేతనోగతస్తృ
 తిః || ౬౩ || తామితి || యవతాసమగ్రే || ౬౪ || విప్రజితి || లంభితాంపరిణీతాంఅపాంగవిద్ధధీః - ఈషత్తటాక్షవిశ్రష్టమనోవృత్తిస్సృ
 ౬౫ || ౬౬ || యదితి - అఘరూప మాయర్యస్య - మలమేవత దీయమన్నాదితీతిమలాత్ || ౬౭ || తతఇతి || అకృతనిర్వేశంఅకృత ప్రాయశ్చిత్తం -
 అపైవచహితాథాం నెస్యామిత్వామయః యత్రేతి || ౬౮ || ఇతిభావాథ - దీపికాయం - షష్టస్తంధే - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||
 శ్లో || ద్వితీయైష్ట్యైస్సైవైర్యామ్యాన్నామమాహత్త్యమద్భుతమ్ | ప్రవయత్వాద్విజోవిష్ణులోకంనీతఇతిర్యతే || వివమితి || నయకోవిదాన్యా

తేపిఆసత్పథేపాపమాన్యమనోభావతీచేత్ - తత్తస్మాత్తారణాత్కర్తృజాంపాపానాంనిర్ధారమాత్యంతికంనాశమిచ్ఛతాంభూరేర్గుణమహాదపివ -
 ప్రాయశ్చిత్తంయతోపాఖిలుసత్త్వభావనఃచిత్తశోధకః॥౧౨॥అథేతి॥అథతస్మాదేనం-అపమార్గేణమానయత-కృతమశేషాణిమహానాంని
 హ్నైతంప్రాయశ్చిత్తంయేన-యద్యస్తాత్-సమగ్రహీత్సంపూర్ణం-ఉచ్చరితవాఃపాపపరిహారాయనామైకదేశోప్యలమితిభావః-మియమా
 గాభిత్వనైసపునఃపాతకాంతరాసంభవ ఉక్తః॥నచతత్కాలత్వమేవవివక్షితంతదానీంకృత్యాదివిధివన్నామోచ్చరణవిధిభేదస్యసంభవాది
 తివాచ్యం-సతువిధింవి నాకాకతాతీయం నామోచ్చరణంస పాపహరమితిప్రమాణమస్తీ॥౧౩॥నస్వయంపుత్రనామాగ్రహీత్ సతుభగవ
 న్నామతత్రా హుః॥సాంకేత్య మితి ॥సాంకేత్యంపు త్రాదాసంకేతితం-పారిహాస్యం-పరిహాసేనకృతం-స్తోభంగతాలాపపూరణా
 భాంకృతం-హేళసంకింవిష్టునెతిసావజ్ఞమపివావైకుంఠ నామోచ్చరణం॥౧౪॥సనునాయంసంకల్పపూర్వకంవైకుంఠనామాగ్రహీత్ -
 కింతుపుత్రస్నేహపరవశస్సృ- తత్రా హుః ॥పతితఇతి ॥అవశేనాపియోహరిరిత్యాహ-సయాతనాఃసయాతి-పుమానిత్యనైననాత్రవ
 ణే-త్రమాదినియమితిత్వక్తం-అవశత్వమేవాహ-పతితః ప్రాసాదాదిభ్యః-స్థలితోమాగ్-భగ్నఃభగ్నగాత్రః-సగదప్తః సపాది
 భిః-తప్తోజ్వ రాదినా-ఆహతోదం డాదినా॥౧౫॥సమమహతః పాతకస్య మహాదేవ ప్రాయశ్చిత్తంయత్తంసత్వత్వం-నామగ్రహణమా
 త్రం-పాపతారతమ్యేకృత్యాదితారతమ్యవత్తత్రా హుః-ద్యాభ్యాం॥గురూణిమితి॥గురూణాంపాపానాం-గురూణి ప్రాయశ్చిత్తాని
 లఘూనాంచలఘూని-తారతమ్యంజ్ఞాత్వామన్నాదిభిరుక్తాని-అతస్తత్రతథైవవ్యవస్థా-హరినామ్నస్తునేయంవ్యవస్థోక్తా॥శ్లో॥వి
 ష్ణోస్తరణమాశ్రేణముచ్యతేసర్వపాతకైరితివచనాత్॥సచసురాబిందు పానెమహాపాతకీత్వస్తరణవత్ నామ్నస్తప్రాయశ్చిత్తత్వస్తర

నై కాంతికంతద్ధిక్యతేమనిష్క్రైతేమనఃపునర్భావతిచేదసత్త్వ కే । తత్తత్త్వ నిహారమభీష్టతాం హరే
 గుణానువాదఃఖిలుసత్త్వభావనః॥౧౨॥అథే నంమాపనయతకృతాశేషామనిష్క్రైతమ్ । యదసౌభగ
 వన్నామ మ్రియమాణస్సమగ్ర హీత్ ॥౧౩॥సాంకేత్యంపారిహాస్యంవాస్తోభం హేళనమేవవావైకుంఠ
 నామగ్రహణమశేషామహరంవిదుః॥౧౪॥పతితఃస్థలితోభగ్నస్సందప్తస్తప్తఆహతః । హరిరిత్యవశే
 నాహపుమాన్నాహాతియాతనామ్ ॥౧౫॥గురూణాంచలఘూనాంచగురూణిచలఘూనిచ । ప్రాయ
 శ్చిత్తానిపాపానాంజ్ఞాత్వాక్తానిమనీషిభిః॥౧౬॥తైస్తాన్యహునిపూయంతేతపోదానవ్రతాదిభిః । నా
 ధమబీజంతద్ధృదయంతదపీశాంఘ్రి సేవయా॥౧౭॥అజ్ఞానాదధవాజ్ఞానాదుత్తమశ్లోక నామయత్ ।
 సంకీర్తిత ముఘంపుంసోదహత్యేధోయథానలః॥౧౮॥యథాగదంవీర్యతమముపయుక్తంయదృచ్ఛ
 యా । అజానతోవ్యాత్సగుణంకుర్యాన్తంత్రోప్యదాహృతః॥౧౯॥పతింవఃపుచ్ఛతభటాధర్మైస్త్రి
 యదిసంశయః । సవేదపరమం గుహ్యంధర్మస్య భగవాన్యమః॥౨౦॥శ్రీశుకః॥తేవంసువినిశ్చేయధ
 ర్మంభాగవతంనృప । తంయామ్యపాశాన్నిర్మచ్యవిప్రంమృత్యోరమూముచ ॥౨౧॥ఇతిప్రత్యుదితా
 యామ్యాగూతాయాత్వాయమాంతికమ్ । యమరాజ్ఞేయథాసర్వంసమాచఖ్యురరిందమ॥౨౨॥ద్విజఃపా

ణిదితిభావః॥౧౬॥కించ-తైరితి॥తైస్తపోనాదిభిస్తాన్యహుస్యేవపూయంతేసశ్యంతి-అథర్మాజ్ఞాతం మనిసంతుతస్యపాపకర్తృహృద
 యం-యదా-తేషామహానాంకృదయంసాక్ష్యరూపం-సంస్తారాఖ్యంసమగ్రధృతి-తదపీశాంఘ్రి సేవయాకీర్తనాదినామగ్రధృతీత్యర్థః-
 ఆయంభావః-మహంత్యపిపాపాని-సకృదుచ్చరితేనైవనామ్నసశ్యంతి-సకృత్ప్రవర్తితేనైవప్రదీపేనగాధధ్వాంతానియథా-తదా
 వృత్త్యాతుపాపాంతరస్యామత్వతైః-దీపధారణివతమోంతరస్య-తతశ్చవాసనాక్షయాత్ హృదయగుద్ధిః-వితదధామేవతత్రతత్రా
 వృత్తివిధానం॥శ్లో॥పాపక్షయశ్చభవతిస్తరతాంతదహనిశశమిత్యాదిస్థలైః-తదేవాత్రాపుష్కం॥శ్లో॥గుణినువాదఃఖిలుసత్త్వ
 భావనఇతి-తదపీశాంఘ్రి సేవయేతిచ-అతోస్యహరినామ్నైవసర్వపాపక్షయః-వాసనాక్షయస్తుమహా పురుషదశా నాదిభిరితి॥౧౭॥త
 థాపిపాపప్రాయశ్చిత్తమిదమితిజ్ఞాత్వా నోచ్చరితమితిచేత్తత్రా హుః॥అజ్ఞానాదితి॥బాలకేనాజ్ఞానాదపిప్రక్షీప్తోర్నిర్యథాతాప్త
 రాకింద హతితద్యత్॥౧౮॥సన్యేవమపిపరిషదమపదిష్టంప్రధాహీసంకథంప్రాయశ్చిత్తంస్యాత్తత్రా హుః॥యథేతి॥అగదమాచ
 థం-వీర్యవత్తమమితి వక్తవ్యవీర్యతమమిత్వక్తం-యదృచ్ఛయాప్రధాహీసంకపయ్యుక్తంభక్షితం పురుషముఖాదజానతోపి-స్వగుణ
 మారోగ్యం-కుర్యాత్-మంత్రోపినామాత్మకఃస్వకార్యంకుర్యాదేవచ-సహివస్తుశక్తిఃప్రధాదికమపేక్షతఇత్యర్థః॥తదుక్తంవిష్టుధ
 మే॥శ్లో॥హరిహారతిపాపానిదుష్టచిత్రైరపిస్త్యతః॥అనిచ్ఛయాపిసంస్పృహ్యద హత్యేవహిపావకఇతి॥౧౯॥౨౦॥తఇతి॥తంవి
 ప్రంఅమూముచ ॥నోచయామాసుః॥౨౧॥ఇతి॥ప్రత్యుదితానిరాకృతాస్సగతః-యాత్వాగత్వామరాజ్ఞేయమరాజాయయా
 వత్తగయామాసుః॥౨౨॥ద్విజఇతి॥దశానెనోత్సవోయస్య॥౨౩॥తమితి॥వివక్షుంవక్తుమిచ్ఛంతంఅభిప్రేత్యజ్ఞాత్వా॥౨౪॥అథ

తి॥ త్రైవిద్యంవేదత్రయప్రతిపాద్యం - గుణాశ్రయం - యమమాతానాంధర్మం - కృష్ణమాతానాంచ భాగవతం - భగవత్ప్రణీతంశుద్ధం - నిగుణం - ధర్మమకర్మైతియోజ్యం - భక్తిమానాసీతిత్యుత్తరణిమరికః॥ ౨౫॥ ౨౬॥ అనుతాపంప్రసంచయతిచతుర్థిః॥ అహంబాధి
తి॥ యేనఆత్మనామయా - పృషత్సౌఽపుత్రతయాజా యమానెన - బ్రహ్మబ్రహ్మణజాతిః - విష్ణువితంనాతగ॥ ౨౭॥ ధిగితి॥ దుష్కృతంబోషక
త్వారం - కులస్యకజ్జలంకశంక॥ ౨౮॥ పృథ్వావిధి నాస్త్యసోఽబంధుఃపుత్రాదిర్యయోః - తపస్వినాసంతప్తా - అధునాతత్త్వమేవ॥ ౨౯॥ ౩౦॥
ఇదానీంతస్యవిమళాపుర్వకంమోక్షత్రమమాహవ్యభిః॥ కిమితి॥ సాక్షాత్ప్రత్యక్షమహజాగ్రవైవద్యప్తం॥ ౩౧॥ అథేతి॥ యమాంవ్యమో
చయతేచక్ష్వగతాః॥ ౩౨॥ యద్యప్యహమస్మిన్జన్మని - దుభాగః పాపీయా - అథాపిజన్మాంతరమానంపుణ్యవాసిత్వాహ॥ అథేతి॥
విబుధోత్తమదశానఇతినిమిత్తసప్తమీ - తేమందశానాభాం పూర్వేణమంగళేనమహతాపశ్చైత్యభివితవ్యం - యోగదశానెన॥ ౩౩॥ అ

శాద్వినిరుక్తోగతభిఃప్రకృతింగతః॥ వవందేశిరసావిష్ణోఃకింకరాదశానోత్సవః॥ ౩౩॥ తంవివక్ష్యమభి
ప్రేత్యనుహాపురుషకింకరాః॥ సహసాపశ్యతస్తస్యతత్రంతదాధిరేనఘ॥ ౩౪॥ అథాజామిశఆక
ణ్యదూతానాంయమకృష్ణమోః॥ ధర్మంభాగవతంశుద్ధం త్రైవిద్యంచగుణాశ్రయమ్॥ ౩౫॥ భక్తిమా
భగవత్పాశుమాహాత్మ్యశ్రవణాద్ధరేః॥ అనుతాపోమహానాసితస్తరతోశుభమాత్మనః॥ ౩౬॥ అ
హంబామెపరమంకష్టమభూదవిదితాత్మనః॥ యేనవిష్ణువితంబ్రహ్మవృషభౌంజాయతాత్మనా॥ ౩౭॥ ధి
క్ష్వాంవిగహితంసద్భిదుష్కృతంకులకజ్జలమ్॥ హి త్వాబాలాం సతీం యోహం సురాపామసః॥ మ
గామ్॥ ౩౮॥ వృథావనాథోపితరౌనాన్యబంధూతపస్వినా॥ అహంబామయాధునాత్యక్తావకృతజ్ఞేననీచ
వత్॥ ౩౯॥ సోహంవ్యక్తంపతిష్యామినరకేభృశదారుణే॥ ధర్మఘ్నోకామినోయత్రవిందంతీయను
యాతనాః॥ ౪౦॥ కిమిదంస్వప్నమాహంసీతస్మాత్సృష్టమిహామ్భుతమ్॥ క్షయాతాఅద్యతేయమాం
వ్యకషణపాశపాణయః॥ ౪౧॥ అథతేక్షిగతాస్సిద్ధాశ్చత్వారశ్చర్చరుదశానాః॥ వ్యమోచయన్తీయ
మానంబధ్వాపాశైరగ్రహోభువః॥ ౪౨॥ అథాపిమేదుభాగస్యవిబుధోత్తమదశానైః॥ భవితవ్యంమంగ
ళేనయేనాత్మామేప్రసీదతి॥ ౪౩॥ అన్యథామ్రయమాణస్యనాశుచేవృషభీపతేః॥ వైకుంఠనామ
గ్రహణంజిహ్వకతుమిహాహతి॥ ౪౪॥ క్వచాహంకితవః పాపోబ్రహ్మఘ్నోనిగపత్రపః॥ క్వచ
నారాయణేత్యేతద్భగవన్నానుమంగళమ్॥ ౪౫॥ సోహంతథాయశిష్యామియతచిత్రేంద్రియానిలః॥ య
థానభూయత్యానమంధేతనుసిమజ్జయే॥ ౪౬॥ విముచ్యతమినుంబంధగువిద్యాకామకమజమ్॥ స
ర్వభూతసుహృచ్ఛాంతోమైత్రకరుణఆత్మవా॥ ౪౭॥ మోచయేగ్రస్తమాత్మానంయోషిన్తయ్యా
త్మమాయయా॥ విక్రీడితోయయేవాహంక్రీడాన్మృగఇవాధనుః॥ ౪౮॥ మమాహమితిదేహదౌహి
త్వామిథ్యాభాధీమతిమ్॥ థాన్యేమనోభగవతిశుద్ధంత్రీతనాదిభిః॥ ౪౯॥ ఇతిజాతసునివేదఃక్ష
ణసంగనసాధుషు॥ గంగాద్వారముపెయాయముక్తసర్వానుబంధనః॥ ౫౦॥ సతస్త్విదేవసదనఆసీనో
యోగమాశ్రితః॥ ప్రత్యాహృతేంద్రియగ్రామోయుయోజమనఆత్మని॥ ౫౧॥ తతోగుణైభ్యఆత్మా
నంవియుజ్యాత్మసమాధినా॥ యుయోజభగవద్ధామ్నిబ్రహ్మణ్యనుభవాత్మని॥ ౫౨॥ యహ్యూపా
రతధీస్తస్మిన్నద్రాక్షీశ్చురుషాపురః॥ ఉపలభ్యోపలభ్యాప్రాగ్వవందేశిరసాద్విజః॥ ౫౩॥ హి
త్వాకలేబరంతీథేగంగాయాందశానాదను॥ సద్యస్సప్తరూపంజగృహేభగవత్పాశ్వవతి నామ్॥

స్వధేతి॥ అన్యథాపూర్వపుణ్యంవినా - కథంభూతం వైకుంఠనామ - గృహ్యతేవక్రీయతేచిత్రంఅనెనెతిగ్రహణం॥ ౪౪॥ క్వచేతి॥ బ్ర
హ్మఘ్నఃవిప్రత్వనాశకః॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ మమేతి॥ అమిథ్యాభూతేథాధీర్యస్యసః - తథాభూతస్త్వ - దేహదౌమమామితి - మ
తింహిత్వాథాస్యే॥ ౪౯॥ ఇతితి॥ ముక్తసర్వమనుబంధసంపుత్రాదిస్నేహాయానసః॥ ౫౦॥ సఇతి॥ ప్రత్యాహృతఃఇంద్రియగ్రామో
యేనసః॥ ౫౧॥ తతఇతి॥ గుణైభ్యదేహేంద్రియాదిభ్యః - ఆత్మాసంవియుజ్యవిశోభ్య - ఆత్మసమాధినాచిత్రైకాగ్ర్యణ - భగవతోధామ్ని
స్వరూపే॥ ౫౨॥ యహీతి॥ తస్మిన్భగవద్ధామ్నిఉపారతానిశ్చలాధీర్యస్యసః - తస్మిన్కాలేఅద్రాక్షీదితివా - పురఃపురతః - తతశ్చ
ప్రాగుపలభ్యానెన - తానుపలభ్యప్రత్యభిజ్ఞాయవవందే॥ ౫౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ఉపసంహరణద్వాభ్యాం పివమితి॥ విష్ణువితాఃసర్వధర్మా

శాస్త్రా - శుభాశుభవివిసక్తితథా ॥ ౭ ॥ తస్యేతి ॥ విప్రలంభితావంభితా - లంఘితేత్యర్థః ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ తదేవాముః - ద్వాభ్యాం ॥ తానితి ॥
తేత్వత్తఃయదినోస్తాకం - త్తమంహితం - మన్యసే - అన్యథాఅజ్ఞానత సదవజ్ఞానతవాన్యసభాస్సన్యత్ - ఆతక్యోహితేమంప్రభావః -
యతోనారాయణేతి కేవలమభిహితే మాభయంకుర్వితవదంతః క్షీప్రమాగతాః ॥ ౧౦ ॥ ఇతితి - ప్రజాఃసంయమయతీతితథా ॥ ౧౧ ॥ పరఇతి ॥ మ
దన్యఃమత్తోన్యః - జగతః - జంగమస్యతస్థుషశ్చస్థావరస్య - పరోధీశ్వరోస్తి - అహంతుజంగమానామేవ - తత్రాపిస్యజామేవ - తత్రాపి
హాపినామేవ - తత్కంకరస్స - త్తత్త్వరః - సతుసర్వేశ్వరః - కోసా - యత్రయస్తి - విశ్వం - ఓతంఓఘతం తుమపటవద్గ్రథితం - ప్రో
తంచ - తిర్యక్తంతుమపటవద్గ్రథితం - యస్యచాంకేభ్యోవిష్ణుబ్రహ్మరుద్రైభ్యః అన్యజగతః - స్థిత్యాదయోభవంతి - యస్యచవశేలోకో
వతాతే - నసినాసికాయాం - ప్రోతబలివదవత్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతత్ప్రపంచయతి ॥ యఇతి ॥ బ్రహ్మజాదినా మభివాగ్రూపాయాం - ని
జాయంతం త్యాంధామన్యాం - జనంధూబధ్నాతి - దామభిగాః - బలీవదా నివ - తజ్జమేజీవాః - నామకర్తృభినిబంధైః బంధససా
ధనైఃబద్ధాస్సంతఃయస్తేబలింహహంతి - యదధీనాఃకర్మకుర్వంతీత్యర్థః ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ యస్యచలీలా కువిభావ్యే త్యాహ ద్వాభ్యాం ॥ అన్య

భిరద్భుతైస్సిద్ధైరాజ్ఞాతేవిప్రలంభితా ॥ ౮ ॥ నీయమానంత్యదాదేశావస్తాభిర్యాతనాగృహాః ॥ వ్య
మోచయన్ పాతకినంభితాపాశాప్రసహ్యతే ॥ ౯ ॥ తాంస్తేవేదితుమిచ్ఛామోయదిమోమన్యసేత్తు
మమ్ ॥ నారాయణేత్యభిహితేమాభైరిత్యాయయద్రుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ శ్రీ శుకః ॥ ఇతి దేవస్సఅపృష్టఃప్రజాసం
యమమోయమః ॥ ప్రీతస్సవదూతాప్రత్యాహత్తరపాదాంబుజంహరైః ॥ ౧౧ ॥ యమః ॥ పరోమ
దన్యోజగతస్తస్థుషశ్చ హ్యాయతం ప్రోతంపటవద్యత్రవిశ్వమ్ ॥ యదంశతోస్యస్థితిజన్తనాశాన
స్యోతవద్యస్యవశేచలోకః ॥ ౧౨ ॥ యోనామభివాచిజనంనిజాయాంబధ్నాతి తంత్యా మివదామ
భిగాః ॥ యస్తేబలింతజ్జమేనామకర్తృనిబంధబద్ధాశ్చకితావహంతి ॥ ౧౩ ॥ అహంమహేంద్రోనిర్మతిః
ప్రచేతాస్సోమోగ్నిరీశఃపవనోకోవిరించః ॥ ఆదిత్యవిశ్వేవసమౌఖసాధ్యామరుద్గణారుద్రగణాశ్చసి
ద్ధాః ॥ ౧౪ ॥ అన్యేచయేవిశ్వస్యజఃప్రజేశాభృగ్వాదయోస్సప్తరజస్తమస్తాః ॥ యస్యేహితంనవిదుః
స్సప్తమాయాస్సత్ప్రధానాఅపికింతతోన్యే ॥ ౧౫ ॥ యంవేనగోభిమనసాసుభివాహృదాగి
రావాసుభృతోవిచక్షతే ॥ ఆత్మానమంతహృదిసంతమాత్మనాంచక్షుర్మధైవాకృతయస్తతఃపరమ్ ॥
౧౬ ॥ తస్యాత్మతంత్రస్యహరేరధీశితుఃపరస్యమాయాధిపతేమహాత్మనః ॥ ప్రాయోణదూతాఇహవై
మమోహరాశ్చరంతితద్రూపగుణస్వభావాః ॥ ౧౭ ॥ భూతానివిష్టోస్సరఫూజితానిదుదేశలింగా
నిమహామ్భుతానిరక్షంతితద్భక్తిమతఃపరేభ్యోమత్తోపిమర్త్యానభసర్వతశ్చ ॥ ౧౮ ॥ ధర్మంతుసాక్షాద్భుగ
వత్ప్రణీతంనవైవిదుర్మమయోయేచదేవాః ॥ నసిద్ధముఖ్యాఅసురామనుష్యాఃకుతోనువిద్యాధరచారణా
దయః ॥ ౧౯ ॥ స్వయంభూనానారదశృంభుఃకుమారఃకపిలోమనుః ॥ ప్రహ్లాదోజనకోభీష్టోబలివైయ్యాన
కివయమ్ ॥ ౨౦ ॥ ద్వాదశామీవిజానీమోధర్మంభాగవతంభటాః ॥ గుహ్యాంవిశుద్ధందుబోధంయద్జ్ఞా

ఇతి ॥ సస్పృష్టంరజస్తమశ్చయైః - తుహితంఅభిప్రాయం - చేష్టితంవాసవిదుః - స్పృష్టమాయాఃమాయయాస్పృష్టైః - తతస్తేభ్యన్యేనవిదు
రితికింపునర్వక్తవ్యం ॥ ౧౫ ॥ తన్మాయామోహితత్వాన్నజానంతీత్యుక్తం - అవిషయత్వాచ్చతస్యేత్యాముః ॥ యమితి ॥ యంగోభిరింద్రి
యైః - హృదాచితైః - నవిచక్షతేనపశ్యంతి ॥ శ్రు ॥ యద్వాచానభ్యుదితంయస్తనోనమనుతఇత్యాదిశ్రుతిః - ఆత్మనాంజీవానాం - ఆత్మానం
ప్రప్టారం - ఆకృతయోరూపాణి - చక్షుర్యథాకర్తృభూతంసజానంతి - తతఃపరమాకృతీనాంప్రకాశకం - సహిప్రమాతాప్రమాదస్యవిష
యఇతిభావః - వివంభూతః - పరమేశ్వరోమదన్యోస్థితిపూర్వజైవసంబంధః ॥ ౧౬ ॥ భవత్వేవంభూతోన్యః - పరమేశ్వరఃయేపునరస్తాన్ని
భాత్వ్య - హాసినంరక్షితవంతస్తే - తానాహద్వాభ్యాం ॥ తస్యేతి ॥ తస్యేవరూపంమేఘశ్చ మలత్వచతుర్భుజత్వాది - గుణాఃప్ర
భావాదయః - స్వభావోభక్తవాత్సల్యాదిర్యపాంతే ॥ ౧౭ ॥ భూతానితి ॥ విష్ణుభూతానిభృత్యాః - కుదేశాణి - ద్రష్టుమశ్యశక్త్యాని -
లింగానిరూపాణి యేమాంతాని - తద్భక్తిమతః - విష్ణుభక్తా - పరభ్యఃశత్రుభ్యః - సర్వతఃఅగ్న్యదిభ్యశ్చమత్తశ్చరక్షంతి ॥ ౧౮ ॥ న
మవిష్ణుభక్తాశ్చైత్రభమధర్మపక్షపాతంకృతవంతస్తత్రాహ ॥ ధర్మమితి ॥ ఋషయోభృగ్వాదయః ॥ ౧౯ ॥ ననుకేపిచేన్నజానంతీత్యసత్తే
కింప్రమాణంతత్రాహద్వాభ్యాం - స్వయంభూరితి - కుమారఃసనత్కుమారః - వయమితిదూతేభ్యఅత్తానమేవబహుమన్యమానోనిదిశతి ॥
౨౦ ॥ ద్వాదశేతి ॥ భటాఇతి - సంబోధనం - భాగవతంధర్మంభాగవత్సంబంధిపరమత్త్వాభావం ॥ ౨౧ ॥ తమేవధర్మమాహ ॥ ఏతావానితి ॥ ౨౨ ॥

సచాత్రప్రమాణంవక్తవ్యం - దృష్టత్వాదిత్యాహ || నామోచ్చారణేతి || యేనైవ కేవలైశ్చ || ౨౩ || సమకేవలైశ్చ సకృదుచ్చారితేన నామాభాసే
 సకథంసర్వపాపక్షయస్సృజతతాహ || శ్రద్ధాభక్త్యావృత్త్యాదేరపివిధానాత్ - తథాహ || శ్లో || సాయం ప్రాతర్గృహణ భక్త్యామఃఖ
 గ్రామాద్విముచ్యత ఇతి || శ్లో || అనుదినమిదమాదరణశృణ్వన్విత్వాది || శ్లో || శ్రవణంకీర్తనంధ్యానంహరేరద్భుతకమణః | జన్మకర్మ
 గుణానాంచతదభేదిలచెష్టితమిత్యాద్యస్మిన్నైవపురాణే - తత్రతత్రపత్యతే - పురాణాంతరేచ || శ్లో || పాపక్షయశ్చభవతిస్తరతాంతర
 హనిశామితి || అత్రైవచ || తస్మాత్సంకీర్తనంవిష్ణుజగన్మంగళమంహసామ్ | మహతామపికోరవ్యవిధైశ్చకాంతికసిష్ఠైశ్చతమిత్యాది
 నా || సమ్యక్ కీర్తనా దేవావగమ్యతే-కించతథాసతికిమితిమన్వాదయోద్వాదశాబ్దాదీనిస్తరయుస్తస్మాదిదమనుపపన్నమివతత్రాహ || ఏ
 తావతేతి || భగవతోగుణానాంకర్మణాంచనామ్నంచ - సమ్యక్ కీర్తనమితియత్ - ఏతావతాపుంసంఅఘనిహారణాయపాపక్షయమా
 త్రాయ - అలముపయోగోనాస్తి - అలంశబ్దోత్రవారణ-యథాహమరసింహః || ని || అలంభూషణపర్యాప్తిశక్తివారణవాచకమితి - ఉప
 యోగాభావమేవాహ - అజామిలోమహాపాతక్యపినారాయణేతివిక్రమ్య - సతుసమ్యక్ కీర్తనాయత్వా - తచ్చ పుత్రంవిక్రమ్యసతుహరిం-
 అఘవానశుచిరపిమియమాణఃఅస్వస్థచిత్తోపి - ముక్తిమవాప - నత్వఘనిహారణమాత్రం - అతోనామాభాసేనాపి సర్వపాపక్షయశ్చైత్యే
 వతత్త్వం || ౨౪ || ఆపృతిశ్రద్ధాదివిధయస్తు - పాపవాసనాక్షయాథాభివ్యక్తమేవ - హరెగుణానువాదఃఖలుస్తత్త్వభావనైత్యత్ర-
 యత్తా క్రంవ్యధాంతహిద్వాదశాబ్దాదీస్తరణమితతత్రాహ-ప్రాయేణేతి || మహాజనోమన్వాదిః - అయంభావః - యథాఅమృతసంజీవనా

త్వామృతమశ్నుతే || ౨౫ || ఎతావానెవలోకెన్ద్రికపుంసాంధర్మఃపరఃస్మృతః | భక్తియోగోభగవతన్నా
 మగ్రహణాదిభిః || ౨౬ || నామోచ్చారణమాహత్మ్యం హరేః పశ్యతపుత్రకాః | అజామిలోపియేనై
 వమృత్యుపాశాదముచ్యత || ౨౭ || ఎతావతాలమఘనిహారణాయపుంసాంసంకీర్తనంభగవతోగుణ
 కర్మనామ్నామ్ | విక్రమ్యపుత్రమఘవాన్యదజామిలోపినారాయణేతిమియమాణఃపైతిముక్తిమ్ ||
 ౨౮ || ప్రాయేణ వేదతదిదం నమహాజనోయం దేవ్యావిమోహితమతిబాతమాయయాలమ్ | త్ర
 య్యాంజడీకృతమతినుభుపుష్పితాయాంవై తానికెమహాతికర్మణియుజ్యమానః || ౨౯ || ఎవంవిమృశ్యసు
 ధియోభగవత్యనం తేసర్వాత్మనావిదధతేఖలుభావయోగమ్ | తేమేనదండమహాంత్యధయద్యమీషాం
 స్యాత్పాతకంతదపహంతురుగాయవాదః || ౩౦ || తేదేవసిద్ధపరిగీతపవిత్రగాథాయే సాధవస్సమదృ
 శోభగవత్ప్రపన్నాః | తాస్మోపసీదతహరేగదయాభిగుప్తానైషాంవయం నచవయఃప్రభవా
 మదండే || ౩౧ || తానానయధ్వమసతోవిముఖాన్తుకుందపాదారవిందమకరందరసాదజస్రమ్ | నిష్ఠిం
 చనైఃపరమహంసకులైరనజ్జేజుష్టాన్తృప్తహరిరయవత్కనిబద్ధతృష్ణా || ౩౨ || జిహ్వనవక్త్రభగవద్గు
 ణనామధేయంచేతశ్చనస్తరతితచ్చరణారవిందమ్ | కృష్ణాయనోనమఃసియచ్చిరఎకదాపితానానయధ్వ
 మసతోకృతవిష్ణుకృత్యా || ౩౩ || తత్త్వమ్యతాంభగవాన్పురుషః పురాణోనారాయణస్త్వ

షధ మజానంతోవైద్యాః - రోగనిహారణాయ - త్రికటుకనింబాదీనిస్తరంతి - తథాస్వయంభూశంభుప్రముఖద్వాదశవ్యతిరేకేణ
 అయంమహాజనఃఅతిగుహ్యమిదమజ్ఞాత్వా - ద్వాదశాబ్దాదికంస్తరతితి - కించ - మాయయాదేవ్యాఅలం విమోహితమతిరయంజనః - అతః
 మధుమధురం యథాభవతితథా - పుష్పితాయాం పుష్పసాసీయైరథవాదేమేనోహరాయాం - త్రయ్యాంజడీకృతాఅభినివిష్టామతిర్య
 స్య - అతోమహాత్యేవకర్మణి - శ్రద్ధయాయుజ్యమానోయం జనోనాల్పప్రవతతే - దృశ్యతేహిప్రాకృతస్యలోకస్య మహతిమంత్రా
 దాశ్రద్ధా - అస్యత్రాల్పవాశ్రద్ధా - తస్మాదస్యగ్రహకోనాస్తితేనోక్తం - యద్వా - స్వాధీనః సింహయాస్తిత్యేతావతాశ్వస్స
 గాలాదినివారణాయ - తంయథానప్రయుంజంతే - తథాతితుచ్ఛత్వాత్పాపస్య - సతన్నిరసనా యపరమమంగళం హరేనామస్తరంతి-
 యద్వా - నామమాహత్మ్యజ్ఞానే సర్వముక్తిప్రసంగాదిత్యేషాదిక్ - గ్రంథవిస్తరభయాన్నాతిప్రపంచ్యతే || ౩౪ || ఏవమితి || భావయోగం
 భక్తియోగం - అమీషాంతావత్పాతకం సస్యాత్ - యదిన్యాత్ - ఉరుగాయస్యవాదఃకీర్తనం || ౩౫ || తదేవంధర్మతత్త్వంనిరీయభ్య
 త్యాససుశాస్తి || త ఇతి || యేభగవంతంప్రపన్నాః - తేదేవైస్సిద్ధైశ్చపరిగీతపవిత్రగాథాః - వణితపుణ్యకథాః - అతస్తాస్మోపసీదతత
 త్సమీపమపిగచ్ఛత - వయఃకాలోహనప్రభవతి || ౩౬ || కేతహిదండాథమానయాభివ్యత్రాహ - ద్వాభ్యాం || తానితి || అసతఃదు
 స్త్వాతానెనాహ - ముకుందపాదారవిందయోయోమకరందరూపోరసః - తస్మాద్విముఖాత్కథంభూతాత్ - నిష్ఠించనైః - అపరిగ్ర
 హైఃపరమహంసకులైరనజ్జేఃసారాసారవివేకనిపుణైః - అజస్రంజుష్టాతేషాంజ్ఞాపకమాహ - నిరయవత్కనిస్వధర్మశూన్యగృహబ
 ధాత్వస్థాయైస్తే || ౩౭ || కించ || జిహ్వతి || యద్యేషాంజిహ్వత్యాద్యస్వయః - సకృతంవిష్ణుకృత్యంభగవద్ప్రతంద్యైః || ౩౮ || భగవం

తంక్షమాశయతి || తదితి || సఃస్వపురుషైరస్తదీయత్వేనస్థితైః - స్వీయైరవపురుషైర్యద్యస్తైః - అసత్తాన్యాయ్యంకృతం - తత్తత్తత్ -
స్వయమేవక్షమ్యతాంసహతాం - స్వానాంస్వీయానాం - అవిదుషాంఅజ్ఞానాం - అహూ - గరీయసీతస్త్రి - యంతియఃకైవ - మహా
ఇతిపాతే - స్వీయానాంమాహత్వమవిదుషాం - సక్షమాంకరోత్విత్వర్థః || ౩౦ || తస్మాదితి || తస్మాదిత్యాదిశుకోక్తిః - జగతోపిమంగళరూ
పం || ౩౧ || వికాంతికత్వమేవాహ || శృణ్వతామితి || ప్రతాదిభిస్తథాసశుద్ధైః || ౩౨ || ఏతదుపపాదయతి || కృష్ణాంఘ్రితి || కృష్ణాంఘ్రిప
ద్వయోః - మధులెథి ఆస్వాదయతీతితథా - మధులిత్ - తుచ్ఛత్వేనవిస్మయే మాయాగుణాః - విషయాః - తేషు పుననారమతే - అన్యస్తు
తస్త్వాస్వాదరహితః - అతవివకామాభిధూతస్త్రి - ఆత్మనోరజఃపాపం - ప్రమాఙ్ఘ్రమపికత్వేనప్రాయశ్చిత్తరూపం - ఈహతయ
తఃకర్తృణః - పునరపి - రజఃపాపంస్వాదేవ - కుంజరశాచవత్ - తస్యశోభకత్వాభావాత్ || ౩౩ || ఇథేమితి || వైవస్వితధియోబహుపుః - కిం
తుసత్యముక్తమిత్యేవమేనిరే - తతఃప్రభృతిశంకమానాః - అస్మాన్వైషమాన్యాదితశంకాంబహంతః - తద్రుష్టమపిభిభ్యశ్చ - పాతాం
తర - విస్మితధియోజాతాః - తేచతతఃప్రభృతిభిభ్య తిష్టేత్వగణః || ౩౪ || ఇతి హాసమితి - కుంభ సంభవోగస్త్యః - మలయేషర్యతేఆ
సీనోవ్యగ్రః - హరిమచయః - పునఃపునవిశ్వాసార్థం హరః పాదాస్పృశన్విత్వర్థః || ౩౫ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం - తు

పురుషైర్యదసత్త్వతంసః | స్వానామహూనవిదుషాంరచితాంజలీనాంయోగరీయసినమఃపురుషా
యభూమ్నై || ౩౦ || శ్రీశుకః || తస్మాత్సంకీర్తనంవిష్టోజగన్తంగళమంహసామ్ | మహతామపికారవ్య
విధ్యేకాంతికనిష్క్రమమ్ || ౩౧ || శృణ్వతాంగృణతాంవీర్యాణ్యస్తామానిహరేర్ముహుః | యథాను
జాతయాభక్త్యాశుద్ధ్యన్నాత్మానప్రతాదిభిః || ౩౨ || కృష్ణాంఘ్రిపద్మమధులిణ్నపునవిస్మయమా
గుణేషురమతేవృజినావహేషు | అన్యస్తుకామహతఆత్మరజఃప్రమాఙ్ఘ్రమీహేతకర్తృయతేవరజఃపు
నస్సాన్యత్ || ౩౩ || ఇథంస్వభత్వగదితంభగవన్తహత్త్వంసంస్తృత్యవిస్మితధియోయనకింకరాన్తై
తేచాచ్యుతాన్ప్రయజనంప్రణిశంకమానాన్ద్రష్టుంచభ్యశితతఃప్రభృత్స్తరాజః || ౩౪ || ఇతిహాసమిమం
గుహ్యంభగవాన్కుంభసంభవః | కథయామాసమలయఆసీసోహరిమచయః || ౩౫ ||
రాజా || దేవాసురనృణాంసగోనాగానాంచృగపక్షిణామ్ | సామాసికస్తవ్యాస్త్రోక్తోయస్తుస్వా
యంభువాంతరే || ౧ || తస్మైవవ్యాసమిచ్ఛామిజ్ఞాతుంతేభగవాయథా | అనుసగంయయాశక్త్యా
ససజభగవాన్పురా || ౨ || శ్రీసూతః || ఇతీసంప్రశ్నమాకణ్యభగవాన్బాదరాయణిః | ప్రతీనం
ద్యనఃహయోగీజగాదమునిసత్తమాః || ౩ || శ్రీశుకః || యదాప్రచేతసఃపుత్రాదశప్రాచీనబహిఃషః |
అంతస్సముద్రాదున్మగ్నాదవృశుగాన్ప్రమైవృతామ్ || ౪ || ద్రుమేభ్యఃక్రుధ్యమానాస్తేతపోదీ
పితమన్యవః | ముఖతోవాయునగ్నించసస్పృజస్తద్విధక్షయా || ౫ || తాభ్యాంనిదహ్యమానాంస్తాను
పలభ్యకురూన్వహ | రాజోవాచనహహోసోమోగున్యంప్రశమయన్నివ || ౬ || మాద్రుమేభ్యోమహా
భాగాదీనైభ్యోక్రోధుమహాథ | వివధయిషపౌయాయంప్రజానాంపతయస్త్సృతాః || ౭ || ఆదా

తీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || చతుర్థాదిత్రిభివిశ్వరూపజన్మవిషయః | సుచేతస్సుతదక్షస్య వంశస్తావత్ప్రతస్యతే || చతుర్థేతుప్రజాస్మప్త్యైరగ్నేణ
రాధనంపారః | తపసాహంసగుహ్యఖ్యస్తోత్రేణచనిరూప్యతే || సుసక్తానుప్రసక్తేనన్వాయుభువనుతాన్వయే | నామప్రభావమాకణ్య
వంశన్వాసంబుభుత్వతే || దేవాసురత్యాదిద్వాభ్యాం || సామాసికః సంక్షిప్తయః - ప్రక్షః తృతీయస్తంభః || ౧ || తస్మైతి || వ్యాసంవి
స్తారం - తేత్వజ్ఞః - యయాశక్త్యా - యథాదేనప్రకారేణససజః - తాంశక్తితంతప్రకారంజ్ఞాతుమిచ్ఛామి - అనుసగంమనువృత్తంస
గం || ౨ || ౩ || గమేదిరూపేణ ససజేతివక్తుండక్షజన్మప్రకారమాహ || యదేతి || ప్రాచీనబహిః షఃపుత్రాః - యదాసముద్రమ
ధ్యాత్ - ఉన్మగ్నానిగతాః - తదాగాంపుధీన్ - ద్రుమైవృతాంధృతుః - నారదోపదేశతః ప్రాచీనబహిఃజునివృత్త్యా - అరజతే
నతికృష్యాద్యభావాత్ || ౪ || ద్రుమేభ్యఃక్రుధ్యమానాస్తేతపోదీపితమన్యవః - తేషాంద్రుమాణాం - దగ్ధమిచ్ఛయ || ౫ || తాభ్యామితి || తా
భ్యాంనాయస్త్విభ్యాం - గహ్యమానా - తాన్ద్రుమాన్వనస్పృతీదృష్ట్యావనస్పృతీనారాజాసోమఉవాచసవభిః || ౬ || మాద్రుమేభ్యో
ఇతి || హేమహాభాగాః విశేషేణవధయితుమిచ్ఛసః || ౭ || ప్రజాపతీనాంధృత్యభోజ్యదామౌనుచితత్యాహత్రిభిః || ఆదాదితి || ఉ

దేహశ్చ-అసవశ్చప్రాణాః అయోఃఅయోనిశ్చంద్రియాణి- మనవః అంతఃకరణాని- భూతానిచమాత్రాశ్చతన్మాత్రాణి- అత్మానంస్వస్వ
రూపందృశ్యం- అన్యంశ్చంద్రియవగ్- తయోఃపరం దేవతావగ్- సవిదుఃపుమా జీవన్ముసర్వమేతత్త్రియంవేద-గుణంశ్చతత్
న్మూలభూతావేద- తద్జ్ఞాపిసగ్- యంసర్వజ్ఞంసవేద- తమసంతమీదే ప్రామి|| ౧|| అదృష్టభావత్వము క్త్వా-స్వప్రకాశత్వమాహ ||
యదేతి || యదామనసఉ ప రామఃసమాధిః- సతుసుమ ప్రావివలయః- సతుజాగ్రత్వస్మయోరి వవిత్తేపః- తదా నామరూపే రూప్యేతే
యేనతత్తథా- తస్యఉపరమేహేతుః- దృష్టందశశంస్తృతిశ్చతయోఃసంప్రమోమత్ నాశాత్- తదాయఃకేవ లెనస్వరూపజ్ఞానేనప్ర
వీయతే- తస్మైహంసాయశుద్ధాయ- శుచిశుద్ధంమనఃసద్వప్రతీతిస్థానంయస్యతస్మైనమః|| ౨౬|| సమవేదంభూతః కేమంప్రతీయతేతత్వపే
యోయామాహ- ద్వాభ్యాం || మనీషిణశ్చ || వివేకినోయంసద్వప్రకాంతి-వివిచ్యభ్యాంయంతి- అత్రవగ్-గౌర వమాపగం- సనివాణసు
ఖానుభూతిమకమప్రసీదతామితిద్వయోరన్వయః- ఏవంసద్వప్రకాంతి-ప్రతీయతేతిభావః- కిమితిసద్వప్రకాంతి- స్వశక్తిభిగూఢంత
ప్రకాశమానం- కతిభిసగ్-వభిః- పునశ్చత్రివృద్ధిః- త్రిగుణాభిః- సద్వప్రకాంతి-పాధిభిగూఢం- అత్మావింశంసద్వప్రకాంతిత్వభావః- య
ద్వా- నవభిః- ప్రకృతిపురుషమహా దహంకారపంచ తన్మాత్రరూపాభిఃఉపాధిభిఃత్వవృద్ధిః- త్రిగుణాత్ప్రకాభిః చకారాత్ జుడిశవికార
రూపాభిశ్చ- కథంభూతంసద్వప్రకాంతిమనీ షయాంతప్య కాది సన్నివేశితంసద్వప్రకృతం- పాంచదశ్యంపంచదశసామిధేనీమంత్రైః
ప్రకాశ్యం-అతాఃకంచ-వహ్నిమివాతాఃకంతహంకారాస్పదాత్ అత్తనోస్యం పరమాత్మానంసద్వప్రకాంతిత్వభావః|| ౨౭|| సజ్జతి||అతే
పావికేమయస్యాస్తస్యాఃమాయాయఃనిషేధేననివాణసుఖే అనుభూతియోగస్య- అప్రసక్తనిషేధాసంభవాత్- ప్రసక్తిమాహ- సమి
వసర్వనామా- సమివవిశ్వరూపశ్చ- తద్రూపత్వేపివాస్తవత్వా భావాన్నిషేధ స్సంభవత్త్యాహ- అనిర్వచనీయఅత్తనిశక్తిమాణాయా
యస్యసః|| ౨౮|| సమయది కేవలయా స్వసంస్థయా ప్రతీయతే- తహిగ్-సర్వనామత్వం విశ్వరూపత్వంచామపపన్నం- వాగాద్యగోచర

త్యోమన నౌభూతమాత్రా నాత్మానమన్యంచవిదుఃపరంయత్ | సర్వంపుమా నైదగుణాంశ్చతద్జ్ఞోన
వేదసర్వజ్ఞమనంతమీదే|| ౨౫|| యదోపరామోమనసోనామరూపరూపస్వదృష్టస్తృప్తీసంప్రమోమత్ |
యోఈ యతేకేవల యాస్వసంస్థయాహంసాయత స్తైశుచిషద్వై నేనమః|| ౨౬|| మనీషిణోంతప్యాకాది
సన్నివేశితంస్వశక్తిభిసగ్-వభిశ్చత్రివృద్ధిః|| వహ్నింయథాదారుణిపాంచదశ్యంమనీషయానిష్ప్రకాంత
తీహగూఢమ్|| ౨౭|| సవై మమా శేషవిశేషమాయానిషేధనిర్వాణసుఖానుభూతిః | ససర్వనామాసచవి
శ్వరూపఃప్రసీదతామనిరుక్తాత్మశక్తిః|| ౨౮|| యద్యన్నిరుక్తంవచసానిరూపితంధియాతుభిః*ర్వామనసోత
యస్య| మాభూత| వరూపంగుణరూపబృంహితంసవైగుణాపాయవిసగ్-లక్షణః|| ౨౯|| యస్మిన్యతో
యేనచయస్యయస్మై యద్యోయథాకురుతేకార్యతేచ| పరాపరేషాంపరమం ప్రాక్ప్రసిద్ధంతద్వప్ర
తద్ధేతురనన్యదేకమ్|| ౩౦|| యచ్ఛక్తయోవదతాంవాదినాం వైవివాదసంవాదభుప్రోభవంతి | కుర్వం

త్వాదిత్యాశంక్య-సవైకానామభివాచ్యంప్రత్యక్షేదిదృశ్యంచతస్యస్వరూపంవస్తుతోమాభూత్తథాపిమాయయాఘటతఇతిశ్లోక
త్రయేణోపపాదయన్నమస్మ రోతి-యద్యదితి-యద్యద్వచసానిరుక్తంఅభిహితం-ధియానిరూపితంవ్యవసితం- అక్షభిర్వాచ్యంద్రియైనికరూ
పితం-గృహీతం-అత్రవిసభావఅపఃః ఉతఅపిమనసానిరూపితం-సంకల్పితం-యస్యఈశ్వరస్వస్వప్రకాశత్వం- తస్యతద్రూపంమాభూ
త్-స్వరూపత్వాభావేహేతుః- హియస్మాత్తత్తద్గుణీనామేవరూపం-పాతాంతర గుణైర్వధికతం సతుగుణవ్యతిరక్తః యతోగుణీనామహ
యవిసగ్-భ్యాంప్రశ్నోత్పత్తిభ్యాంలక్ష్యతేతి- తదధిస్తానత్వంవినాతయోరసంభవాత్- యద్వా- యస్యస్వరూపంమాభూత్సభవతి-
తస్మైనమితిత్వ తీయేనాన్వయః|| ౨౯|| తదేవంవస్తుతస్త్వస్వరూపత్వాభావమంగీకృత్య- అనిరుక్తాత్మశక్తిత్వ నేనద్యోతితం మా
యాయఃసర్వశబ్దవాచ్యత్వేనవిశ్వరూపత్వమాహ-యస్మిన్నితి || యస్మిన్నధికరణే- యతఃఅపాదానాత్- యేనకరణేన- యస్యసంబంధిః-
యస్మైసంప్రదానాయ- యదీప్సితతమం- యఃకతా- కురుతేస్వతంత్రః- కార్యతేచాన్యేనప్రయోజ్యకతా-తస్మైప్రేతి-ప్రత్యే
కంసంబంధః- అత్రచసప్తభిఃయచ్ఛబ్దైః సప్తవిభక్త్యభావదశాతాః- యథేతిచక్రియాకారకసంబంధప్రకార నామనామవ్యయనా
మథాః-ప్రదశాతాః- కురుతేకార్యతేచేతి స్వాభావరాధాక్రియాన్వయశ్చ సర్వసూందరతాః- చశబ్దేనభావ కమాకదివిహితప్ర
త్యయాథాఃసంగృహీతాః- తద్వప్రేతికుతస్తత్రాహ- తద్ధేతు సైమంకారణం- తత్తుతః- సర్వభ్యఃప్రాక్ప్రసిద్ధం- సమప్రహ్లా
దయస్తద్ధేతవశ్చాయంతే- అపరచదృశ్యంతే- తత్తథంబ్రహ్మవత్తద్ధేతుస్తత్రాహ- పరమామపరేషాం చహేతూనాం- పరమంకార
ణం- సమసర్వ కారణత్వేతస్యకింనామసహకారిభవేత్తదానీమన్యస్యాభావాత్- సత్యగిరిపేక్ష మేవతత్తారణమిత్వాహ- అనన్యత్పి
జాతీయశూన్యం- ఏకంసజాతీయశూన్యంచ- తస్మైనమితిత్వతరేణాన్వయః|| ౩౦|| సన్వేదంబ్రహ్మచ్యేష్వస్వస్వహేతుః తహిగ్-సర్వకదాచిద

నీవృశంజగదితివదంతో మిమంసకాః కుతోత్ర వివదంతే-తతశ్చాస్యస్వభావవాదినః కుతస్సంపదంతే-తేచతత్త్వవిధిబోధితాఅపి
 కుతఃపునఃపునః ముహ్యంతితత్రాహ ॥ యదీతి ॥ యస్యబ్రహ్మణఃసంబంధిన్యాః మాయయాశ్చక్తయోవివాదస్య క్వచిత్సంవాదస్యభువః
 స్థానానిభవంతి-తస్మైనమః॥ ౩౧॥ ననుకింత్యబ్రహ్మయస్యశక్తయోవివాదాదిభువోభవంతితత్రాహ ॥ అస్తీతి ॥ యోగఃఉపాసనాశాస్త్రం
 తత్రవిరాత్రాపెజోపాసనాయం-పాతాశ్చపాదత్వాదికమస్తీత్యుపాస్యత్వేనవిధీయతే-సాంఖ్యంజ్ఞానశాస్త్రం-తత్రహ్యపాణిపా
 దః-అచక్షురశ్రోత్రమితిచ-పాదాదినాస్తీతినిషేధ్యతే-తయోయోగసాంఖ్యయోగశ్చింత్యమంతమవతమానం-అవేక్షితంప్ర
 తీతం-తద్బ్రహ్మబ్రహ్మ-వివాదేష్యవివాదాసపదంబ్రహ్మత్యభావః-వివాదంస్ఫుటయతి-భిన్నైతీనాస్తీత్యేవంభూతావిరుద్ధాభ
 ర్తాయయోః-తయోభిన్నవిషయత్వేపివిరోధోనస్యాదిత్వేకస్థయోరిత్యుక్తం-ఏకవిషయయోఃకుతఃవస్తునిష్ఠయోఃపాదాదివిధిప్ర
 తిషేధయోరేకవస్తునిష్ఠత్వాత్-సమత్వేహేతుః-పరంహియతోవిధిప్రతిషేధయోరవిషయఃతయోఃపాదాదివిశేషవిషయత్వాత్-త
 హి-తథాఅవిషయస్యసద్భావేకింప్రమాణం-తదాహ-అనుమానమధిష్ఠానంవినాపాదాదికల్పనాయోగాత్-అవధించినాతన్నిషేధా
 యోగాచ్చ-తయోరుపపాదకత్వేనసిద్ధమిత్యర్థః-తస్మైనమజితీపురస్సస్యానుషంగః॥ ౩౨॥ ననూదాసీనస్య సమస్యనమస్తా రకోలాభస్త
 త్రాహ ॥ యదీతి ॥ పాదమూలంభజతాం-అనుగ్రహభావంప్రాకృతనామరూపరహితోపి-జన్మభిరవతారైవిశుద్ధోజాతసత్త్వానిరూ
 పాణికమభినాకమానిచయోభేదే-తత్తుతఃభగవానచింత్యైశ్వర్యఃసమహ్యంప్రసీదతు ॥ ౩౩॥ ననుత్వాస్యభావఃసకామాఃగణేశాదీ

తి తేహంముహురాత్మ మోహంత స్మైన మోనంత గుణాయభూమ్నః ॥ ౩౧ ॥ అస్తీతి నాస్తీతి చ వస్తు నిష్ట యో రైక
స్థూర్భూత్సన్నివిరుద్ధధర్మయోః ॥ ఆ వెక్షితం కించనయోగ సాంఖ్యయోస్సమంపరం హ్యనుకూలంబృహత్తత్ ॥
౩౨ ॥ యోసుగ్రహాక్షణంభజతాంపాదమూలంహ్య నామరూపోభగవాననంతః ॥ నామానిరూపాణిచ
జన్మకర్మభిభేజేసమహ్యంపరమః ప్రసిద్ధతు ॥ ౩౩ ॥ యః ప్రాకృతైర్జ్ఞానపదైర్జానానాంయథాశ
యందేహగతోవిభాతి ॥ యథానిలఃపాథిః వమాశ్రితోగుణంసశ్శర్వ రోమేకురుతాన్తమోరథన్ ॥
౩౪ ॥ ఇతిస్తవైస్సంస్తువతస్సతస్మిన్ననుమమణే ॥ ప్రాదురాసీత్తురుశ్రేష్ఠభగవాభక్తవత్సలః ॥
౩౫ ॥ కృతపాదస్సుపణాంసేప్రలంబాప్తమహాభుజః ॥ శంఖచక్రాసించర్తైశ్శుధనుఃపాశగదాధరః ॥
౩౬ ॥ పితవాసాఘనశ్యామః ప్రసన్నవదనేక్షణః ॥ వనమాలానివీతాంగోలసశ్చీవత్సకాస్తుభః ॥ ౩౭ ॥
మహాకిరీటకటకస్ఫురన్తకరకుండలః ॥ కాంచ్యంగుళీయవలయనూపురాంగదభూషితః ॥ ౩౮ ॥ త్రైలో
క్యమోహనంరూపంబిభ్రశ్శ్రీభువనైశ్శరః ॥ వృతోనారదనందాద్యైఃపాషణ్డైస్సురయూథపైః ॥ స్త్రా
యమానోనుగాయద్భిస్సద్ధగంధర్వచారణైః ॥ ౩౯ ॥ రూపంతన్తహదాశ్చర్యంవిలక్ష్యగతసాధ్వసః ॥
ననామదండవదృఢమాప్రహృష్టాత్కాప్రజాపతిః ॥ ౪౦ ॥ నకించమోదీరయితుమశక్తీప్రయాముదా ॥
ఆపూరితమనోదాప్తరైర్హృదిన్యిగవనిర్భూరైః ॥ ౪౧ ॥ తంతథావనతంభక్తంప్రజాకామంప్రజాప

ప్రాథమికమున - త్వంతృతాన్విహ యశిమిభిగ్గవంత మెవ ప్రాథమికమున - తత్తాహ ॥ యశిమి ॥ ప్రాకృతైరర్వాచీనైః - జ్ఞానపదైరు
పాసనామూర్తైః - యథాశయంతతద్వాసనారూపేణ యోదేహగతః - అంతర్యామితత్వద్వైవతాస్వరూపేణ వివిధోభాతి - యథావాయుః
పాథికవంగుణం పంకజాదిగంధభేదమాశ్రిత్య - నానాగంధవాత్ విభాతి - రణోగుణం ధూసరత్వాదికమాశ్రిత్యనానా రూపవాత్
ప్రతీయతే - తద్వత్తస్యైవతత్వద్వైవతాస్వరూపేణఫలదాత్మత్వాత్ - స ఈశ్వరవిషమమమనోరగంసత్యంకరోతు - కిమంతగ్తైదేవ
తాంతరైరిత్యధాః - తదుక్తంగీతాసు ॥ శ్లో ॥ యోయోయాంయాం తమంభక్తశ్శ్రద్ధయాచిత్తుమిచ్ఛతి | తస్యతస్య చలాంశ్రద్ధాం
తామేవవిదధామ్యహమ్ ॥ సతయాశ్రద్ధయాయుక్తస్తస్యారాధనమీహతే | లభతేచతతః కామాన్తయేవవిహితాహితానితి ॥ యేయథా
మాంప్రపద్యంతేతాంస్తథేవభజామ్యహమిచ్ఛి ॥ ౩౪ ॥ ఇతితి ॥ సంస్తువతోదక్షస్య భగవాత్ ప్రత్యక్షోభూత్ ॥ ౩౫ ॥ తంవణయతిసా
ధేశ్చతుభిః ॥ కృతపాదఇతి ॥ సుపణాస్యాంసెస్థంధ - కృతపాదాయేన - ప్రలంబః అష్టామహంతో భుజాయస్య - చక్రద్యష్టా
యుధధరః ॥ ౩౬ ॥ వీతవాసాఇతి ॥ ప్రసన్నంవదనం ఈక్షణేచయస్య - వనమాలయాని వీతంకతాదిపాదాంత వ్యాప్తమంగయస్య - లసం
తాశ్రీవత్సకాస్తుభాయస్య ॥ ౩౭ ॥ మహాకిరీటేతి ॥ మహాంకిరీట కటకాదీనియస్య - స్ఫురతీమకరకుండలయస్య - కాంచ్యాదిభిర్విభూషి
తః - వలయమత్రపాదభూషణం - ద్రుప్తవ్యం - కటకస్యోక్తత్వాత్ ॥ ౩౮ ॥ త్రైలోక్యమితి ॥ త్రైలోక్యమాహనంశ్రీపురుషోత్తమాఖ్యం -
సురయూధపైలోకపాలైః ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ నకించిదితి ॥ ఆఘరితానిమనోద్వారాణీంద్రియాణితైః - యథాప్రదినో నద్యఃవిరుణతైరా
పూర్వం - తథామహానందాపూర్ణైస్సలవ్యైకత్వాద్వాగాదీనాం - నకించిద్వక్తుంశక్తోభూదిత్యర్థః ॥ ౪౧ ॥ తమితి ॥ యగ్యస్యసానాతో

చ త్రథాపిచిత్తజ్జగదంపక్ష్యమాణమాహ || ౪౨ || ప్రాచేతసేతి || భావంభక్తియోగంగతః ప్రాప్తః || ౪౩ || ప్రీతఇతి || యత్ కారణః - తేతపః -
అస్యవిశ్వస్య ఉద్భవంహంపృథ్వికరం - అత పైహంప్రీతః - మత్తపహలోకసమృద్ధ్యభావైవత్ప్రీతిఃకంకారణం - తత్రాహ || మ
మేతి || భూతానాం విభూతయఃసమృద్ధయోభూయా సురితియత్ - విషవ వమమకామః - అతోమత్తామ పూరణాదేవతహంప్రీతోస్తీత్య
భావః || ౪౪ || భూతవిస్తారప్రయత్నశ్చతపోచితఇత్యాహ || బ్రహ్మేతి || భవంతఃప్రజాపతయః - భూతోద్భవస్య హేతవః || ౪౫ || విశ్వ
పృథ్వికరత్వేనత్వత్తపసాహంప్రీతోస్తీత్యుక్తం - తదేవతపస్తువత్ప్రసంగాదన్యాస్యపిలోకపృథ్వికరాణివిద్యాదీనిస్తూతి || తపఇతి || త
పః - యమనియమాది సహితసంధ్యావందనమేవప్రదయం - విద్యాసంగమంత్రజపవద్ధ్యానం - తనోలితి తనుదేహః - శ్రీయాధ్యానా
దివిషయః - పుంశ్చాపారోభావనాది శబ్దనాచ్యస్తేసహాధ్యానాదికం - ఆశ్రీయతఇత్యాకృతిఃజాతాఃసునిష్పన్నాఃత్రతవఃఅంగాని || శ్రు ||
శిరోవాచితద్యజ్ఞస్యత్ప్రవగ్యః - శ్రీవాడపసదః చతుషీవా వితేయజ్ఞస్య యదాజ్యభాగావిత్యాదిశ్రుతిః || భర్తఃతత్త్వాద్యపూ
ర్వం - అత్తామసఃపృథయాశ్రయత్వాత్ - సురాయజ్ఞభుజస్తవినాసవః ప్రాణః - సంతపః ధీయత్వాత్ || ౪౬ ||

తిమ్ | చిత్తజ్జస్సర్వసత్త్వా నామిదమాహజనాదనః || ౪౨ || శ్రీభగవాన్ || ప్రాచేతసమహాభాగ
సంసిద్ధస్తపసాభవాన్ | యచ్చధ్యాయామత్పరయామయిభావంపరంగతః || ౪౩ || ప్రీతోహంతేప్రజా
నాథయత్తేస్యోద్భవంహంపృథ్వికరం - మమైషకామోభూతానాంయద్భూయాసువిభూతయః || ౪౪ || బ్ర
హ్మేభి పూర్వవంతశ్చమనపూర్విబుధేశ్వరాః | విభూతమమహ్యేతేభూతానాంభూతహేతవః || ౪౫ ||
తపో మేహృదయంబ్రహ్మతనువిద్యా శ్రీయాకృతిః | అంగానిత్రతనౌజాతాధర్మతత్త్వాసవస్సు
రాః || ౪౬ || అహమేవాసమేవాగ్రే నాన్యత్త్రించాంతరంబహిః | సంజ్ఞానమాత్రమవ్యక్తంప్రసుప్తమివవి
శ్వతః || ౪౭ || మయ్యనంతగుణేనంతేగుణతోగుణవిగ్రహః | యథాసీత్తతేవాద్యస్వయంభూ
స్సమభూదజః || ౪౮ || సవైయదామహదేవౌమహావీర్యోవబృంహితః | మనెభిలమివాత్మానముద్యత
స్సగకర్తృణి || ౪౯ || అథమేభిహితోదేవస్తపోతప్యతదారుణమ్ | సచవిశ్వసృజోయష్కాయేనాదా
వస్సృజత్ప్రభుః || ౫౦ || ఎషాపంచజనస్యాంగదుహితావైప్రజాపతేః | అసిక్ష్మినామవత్ప్రీత్యైప్రజేశః
ప్రతిగృహ్యతామ్ || ౫౧ || మిథునవ్యవాయధర్మస్తస్త్వంప్రజాసగమిమంపునః | మిథునవ్యవాయధర్మి
ణ్యాంభూరిశోభావయిష్యసి || ౫౨ || త్వత్తోధస్తాత్ప్రజాస్సర్వామిథునీభూయమాయయా | మదీయయా
భవిష్యంతిహరిష్యంతిచమేబలిమ్ || ౫౩ || ఇత్యుక్త్వామిషతస్తస్యభగవాన్విశ్వభావనః | స్వప్నోపలభ్యా
థభవతత్రైవాంతదేధహరిః || ౫౪ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంభే - చతుర్థోధ్యాయః * * * * *
* * * * * శ్రీగుకః || తస్యాంసపాంచజన్యాంవైవిష్ణుమాయోపబృంహితః | హర్యశ్వసంజ్ఞానయుతంపుత్రానజన
యద్విభుః || ౧ || అపృథగ్ధర్మశీలాస్తేసర్వేదాత్యయణానృప | పిత్రాప్రోక్తఃప్రజాసగేప్రతివీంప్ర

తపసః సంతానపృథ్వి హేతుత్వందశయతుం ద్వితీయతృతీయాక్తమితిహసమాహ చతుర్థః - అహమితి || అహమేవేతి వస్త్యంతర
వ్యాప్యత్తి - ఆసమేవేతిశ్రీయాంతరవ్యాప్యత్తి - అంతరంగ్రాహకం - బహుగ్రాహ్యం - సంజ్ఞానమాత్రంవైతస్యమాత్రం - అవ్య
క్తంఇంద్రియవృత్తిభిరనభివ్యక్తం - అతిపవప్రసుప్తమివవిశ్వతః సవత్ || ౪౭ || మయీతి - గుణతోమాయతః - గుణమయోవిగ్ర
హేవాబ్రహ్మండం - తతస్తథైవఅజః అయోనిజః || ౪౮ || సఇతి - భిలమనమథామివ || ౪౯ || అథేతి - మేమయా - తపతపేత్యభిహ
తస్సగయేనతపసా || ౫౦ || సంతతిపృథ్విపాయమాహ - విషేతి - అంగహేదత్ - పంచజనాభ్యస్య ప్రజాపతేః || ౫౧ || మిథునేతి -
మిథునస్యయోవ్యవాయారతిః - సవధమోయస్య - సత్త్వంతథాభూతాయంతస్యాం || ౫౨ || త్వత్త ఇతి || మాయయా నిమిత్తభూత
యాశ్రీయాసహ - మిథునీభూయభవిష్యంతిపుత్రాదిరూపేణోత్పత్స్యంతే || ౫౩ || ౫౪ || ఇతిభావాథాదిపికాయాంచతుర్థాధ్యా
యవ్యాఖ్యా. * * * * *
* * * * * శ్రీపంచమేనారదేనాథవాచః మాతైస్తునాశితాన్ | సుతానాకణ్యదత్తోముంశశాపేతినిరూప్యతే || ౧ || అపృథగితి || అపృథగ్ధర్మ
శీలాః ఏకాచారస్వభావాః || ౨ || తత్రేతి - తత్రప్రతీచ్యాందిశి - సింధోనాద్యాః సముద్రస్యచ - యత్రసంగమస్తత్ర - నారాయణసరో

నామతీర్థం - ప్రయయిరిత్యన్వయః - సుమహా అతివిస్తీర్ణం ॥ ౩ ॥ తదితి - వినిధూతోమలోరాగాదియన్తాత్సః అమలః ఆశ
యః మనః యేషాం ॥ ౪ ॥ తేపిరణితి - తాన్ శుద్ధసత్త్వానపిప్రాదేశజాడ్యసప్రజావివృద్ధయే - యత్తానుద్యుక్తాః దదశః ॥ ౫ ॥
అపహమాక్షమాగాధికారిణస్సంతః పితృప్రృత్తినిష్ఠైః కర్మభిసన్త్యయిరితికృపయాతాన్నిగూఢాథేవాన్త్యైరుపదిశతిస్త - తదా
హవతుభిః ॥ ఉవాచేతి - పాలకాస్సంతోపి - బాలిశాః అజ్ఞాః - యాయంకథం - ప్రజాః సత్కృత - బలేలిఖేదే - బాలకా ఇతి పా
తాంతరే - బాలిశత్వే హేతుః ॥ ౬ ॥ తథేతి - ఏకపివపురుషాయస్త్రికతద్రాష్ట్రం - అదృష్టవ్యనుషంగః - బిలంచేత్యాదిద్వితీయాంతానాం -
అభిజ్ఞాయ కథం సగంకరిష్యథేతి తృతీయేనాన్వయః ॥ ౭ ॥ నదీముతి - పంచపంచానాం పంచవింశతేః - అద్భుతం గృహం - యేరపవ్యం
త్తురైః పవిభిః వస్త్రైశ్చనిమితమివాతి తీక్ష్ణం దృఢంచేత్యభిః - స్వయం స్వతంత్రం భ్రమిం భ్రమణస్వభావం ॥ ౮ ॥ కథమితి -
పశ్యతః సవజ్ఞస్య - స్వపితురాదేశం - ఆత్మనోనురూపం - అవిద్యాసః ఆజానంతః - పువోక్తంచైకపురుషంరాష్ట్రమిత్యాద్య
విజ్ఞాయాపహాకథం సగంకరిష్యథేత్యన్వయః ॥ ౯ ॥ తమితి - వాచః కూటంపరోక్షవాదేనాథాంతరమివప్రతీయమానం వచనం -
బేత్పత్తికీ సహజా మనీషా విచారశక్తిర్యస్యాస్తయా - ధియాన్వయమేవ విమమృశః విచారతవంతః ॥ ౧౦ ॥ నారదాక్షదశవాక్యనాంతే
విమృశ్య - నిజీతానథానాహదశభిః - తత్రాదృష్టాంతం భువనత్యత్రభూతద్భావమాహుః - భూరితి - యేత్రంతచ్ఛాత్రజీవసం

యయునిశమ్ ॥ ౧ ॥ తత్రనారాయణసరస్తిథంసింధుసముద్రయోః ॥ సంగమాయత్ర సుమహాన్తు
నిసిద్ధనిషేవితమ్ ॥ ౩ ॥ తమవస్పశనాదేవవినిధూతమలాశయాః ॥ ధర్మై పారమహం స్యేచప్రోత్ప
న్నమతయోభవత్ ॥ ౪ ॥ తేపిరేతవపపౌగ్రంపిత్రాదేశేనయంత్రితాః ॥ ప్రజావివృద్ధయేయత్తాదే
వషేస్తాదదశహా ॥ ౫ ॥ ఉవాచచాధహర్యశ్వాఃకథం సత్కృతవైప్రజాః ॥ అదృష్టాంతం భు
నోయూయంబాలిశబతపాలకాః ॥ ౬ ॥ తథైకపురుషంరాష్ట్రంబిలంచాదృష్టనిగమమ్ ॥ బహురూ
పాం స్త్రీయంచాపిపుమాంసంపుంశ్చలీపతిమ్ ॥ ౭ ॥ నదీముభయతోవాహంపంచపంచాద్భుతం గృహమ్ ॥
కృచిద్ధంసంచిత్రకథం యేరపవ్యంస్వయం భ్రమిమ్ ॥ ౮ ॥ కథంస్వపితురాదేశమవిద్యాంసోవిపశ్చితః ॥ అ
నురూపమవిజ్ఞాయహ్యపహాసగంకరిష్యథ ॥ ౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ తంనిశమ్యాధహర్యశ్వాబేత్పత్తికమనీష
యా ॥ వాచఃకూటంతుదేవషేస్త్వయంవిమమృశుధియా ॥ ౧౦ ॥ భూఃయేత్రంజీవ సంజం చయద
నాదినిబంధనమ్ ॥ అదృష్టాంతస్యనిర్వాణంకిమసత్తమభిభవేత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏకపవేశ్వరస్తుర్యో భగ
వాన్సాస్త్రయఃపరః ॥ తమదృష్టాభవంపుంసంకిమసత్తమభిభవేత్ ॥ ౧౨ ॥ పుమాన్నైవైతియ
ద్గత్వాబిలంస్వర్గంగతోయథా ॥ ప్రత్యధామావిదగ్ధహకిమసత్తర్కభిభవేత్ ॥ ౧౩ ॥ నానారూపాత్మ
నోబుద్ధిస్త్వేరిణీవగుణాన్వితా ॥ తన్నిష్టామగతస్యేహకిమసత్తర్కభిభవేత్ ॥ ౧౪ ॥ తత్సంగభ్రం
శితైశ్వర్యంసంసరంతంకుభార్యవత్ ॥ తద్గతీరబుధస్యేహకిమసత్తమభిభవేత్ ॥ ౧౫ ॥ సృష్టివ్య

జ్ఞంలింగశరీరం - యన్నిబంధనమాత్మనోబంధకారణం - అంతశ్చైకభావమాహ - నివాణగనాశం - అసద్భిః మోక్షేనుపయోగిభిః -
కర్మభిః కింభవేత్ - నకిమపి ॥ ౧౧ ॥ ఏకపురుషవాక్యస్యాథమాహ - ఏకపివేతి - తుర్యస్సవసాక్షీ - స్వాత్రయః స్వాధారః - ఆశ
వంనిత్యముక్తం - అసద్భిః ఈశ్వరేఅసమపితైఃకర్మభిః ॥ ౧౨ ॥ బిలంచాదృష్టనిగమమిత్యస్యాథమాహ ॥ పుమానితి - పుమాన్
యద్గత్వాప్రాప్య బిలం స్వగం సాతాశంగతఇవ - నైవైతిసనివతతే - తత్ప్రత్యక్థామజ్యోతీరూపంబ్రహ్మ - అవిదఃఅవిదమః - అ
సద్భిః సత్త్వరస్వగాదిసాధనైఃకర్మభిః ॥ ౧౩ ॥ బహురూపాం స్త్రీయమిత్యస్యాథమాహ - నానేతి - స్వేరిణీపుంశ్చలీవ - విమోహకైః
రజఆదిగుణైః - అన్వితా తన్నిష్టాంతస్యాః ఆవసానం వివేకం - ఆగతస్య అప్రాప్తస్య అసద్భిః అశాశ్వతైః ॥ ౧౪ ॥ పుమాంసం పుం
శ్చలీపతిమిత్యస్యాథమాహ - తత్సంగఇతి - తస్యాః సంగేనప్రాంతమైశ్వర్యం స్వాతంత్ర్యం యస్య - కుత్సితాథార్యాయస్యతద్వ్యవ
తస్యాః గతీః సుఖదుఃఖలక్షణాః - సంసరంతం గచ్ఛంతం జీవమబుధస్యాజానతః - అసద్భిః బుద్ధివివేకాప్రాప్తైః ॥ ౧౫ ॥ నదీముభ
యతోవాహమిత్యస్యాథమాహ - సృష్టితి - సృష్టివ్యయాకరోతీత్యుభయతః ప్రవాహాదశతః - వెలకూలంప్రవాహపతితానాం ని
గమస్థానం - తపోవిద్యాదితస్యాంతేనమివ - వేగితాం నిగమప్రతిబంధాయ - క్రాధాహంకారాదిభిః కృతవేగాం మత్తస్యతద్వ్య
గనవివశస్య - అతపితాంతథాభూతాం అవిజ్ఞస్యావిచారయతః - అసద్భిః మాయితైః - యద్వా - వెలకూలంసముద్ర వ్యవహర

హాసం - తస్య సమిపే సముద్రపుద్గి హ్రస్వాభ్యాం - యథా ఉభయతోంతరభాగః - కృతవేగానదీభవతి - ఏవం సముద్ర తుల్య స్వాత్మనో
వ్యవహరస్థానై దేహేజన్త మరణదిభిః కృతవేగామిత్యర్థః - వెగినీమితిపాతేవేగవతీం || ౧౬ || పంచపంచేత్యస్యాథమాహ - పంచనిం
శతీతి - పంచవింశతి తత్త్వానాం పురుషోంతర్యామిసత్ - అద్భుతదశణం ఆశ్చర్యభూతలదశః ఆశ్రయః - అథాత్మాకార్యకా
రణ సంఘాధిష్ఠాతా - త మ బు ధ స్వఅసద్భిః మిథ్యాస్వాతంత్ర్యకృతైః || ౧౭ || క్వచిద్ధం సమిత్యస్యాథమాహ - విశ్వరమితి - విశ్వ
రంతాశ్వరస్త తిపాదకం - వివిక్తంపదం చిజ్జడరూపం పస్తు యే నే ల హం సపదం వ్యాఖ్యాతం - బంధమోక్షోపనుదశాయతీతితథా ఆ
నెనచిత్రాః కథాః య స్యేతి చిత్ర కథమితిపదం వ్యాఖ్యాతం - తదత్పృజ్య ఆసభ్యస్వఅజ్ఞాయ - అసద్భిః బహిర్ముఖైః || ౧౮ || ఔరప
వ్యమిత్యస్యాథమాహ - కాలచక్రమితి - భ్రమత్ భ్రమణాత్తకం - తీక్షణమితి నిష్క్రమణయదితి ఔరపవ్యపదం వ్యాఖ్యాతం - త ద బు
ధస్వ అతపివఫలస్వ నిత్యత్వబుద్ధ్యా కామ్యకమానుస్థానైవై గుణ్యబాహుళ్యాదసద్భిః || ౧౯ || స్వపితురాదేశమిత్యస్యాథమాహ - శా
స్త్ర స్యేతి - శాస్త్ర స్యస్వపితుర్ద్వితీయజన్త హతోః - తదనురూపాయనిపుత్యహాయనివతకమాదేశంయోనవేదసకేవలం - గుణవి
స్రంభీగుణమయప్రవృత్తిమాగవిశ్వాసవాగ్ సత్ కథముపక్రమేత్ సృష్ట్యాదౌప్రవతేత్ || ౨౦ || మోక్షే శబ్రహ్మబుద్ధీనాం జీవమా

యకరించూయాం వెలూకూలాంత వెగితామ్ | మత్తస్య తదవిజ్ఞస్యకిమసత్త మభిభవతే || ౧౬ || పంచవిం
శతీత త్వానాంపురుషోద్భుతదశణమ్ | అధ్యాత్మమబుధస్య హకిమసత్త మభిభవతే || ౧౭ || వి
శ్వరంశాస్త్ర ముత్పృజ్యబంధమోక్షోపనుదశానమ్ | వివిక్తంపదమజ్ఞాయకిమసత్త ర్మభిభవతే || ౧౮ ||
కాలచక్రం భ్రమత్తీక్షణందృఢం నిష్క్రమణయజ్జగత్ | స్వతంత్ర మబుధస్య హకిమసత్త మభిభవతే ||
౧౯ || శాస్త్ర స్యపితురాదేశంయోనవేదనివతకమ్ | కథంతదనురూపాయగుణవిస్రంభ్యపక్రమేత్ ||
౨౦ || శ్రీశుకః || ఇతివ్యవసితారాజహర్యశ్వాపిక మేధసః | ప్రయయుస్తంపరిక్రమ్యపంథానమనివతక
కమ్ || ౨౧ || స్వరబ్రహ్మణినిభాతహృషీకేశపదాంబుజే | అఖండచిత్తమావేశ్య లోకాననుచరన్మునిః ||
౨౨ || నాశనిశమ్యపుత్రాణాంనారదాద్భిలశాలినామ్ | అన్వతప్యతకశ్శోచకసుప్రజాస్తవ్వంశుచాం
పదమ్ || ౨౩ || సభూయఃపాంచజన్యాయానుజేనపరిసాంస్వితః | పుత్రానజనయద్దక్షశ్శబరౌశ్వాస
హస్రిణః || ౨౪ || తెపిపిత్రాసమాదిష్టాఃప్రజాసగేధృతవ్రతాః | నారాయణసరోజన్మర్యత్రసి
ద్ధాస్త్వపూర్వజాః || ౨౫ || తదవస్పశేనాదేవవినిధూతమలాశయాః | జపంతోబ్రహ్మపరమంతేపు
స్త్రమహత్తపః || ౨౬ || అబ్భ యోకతిచిన్తాసాకతిచిద్వాయుభోజనాః | ఆరాధయన్మంత్రమిమమ
భ్యసంతఇడస్పతిమ్ || ౨౭ || ఓంసమోనారాయణాయపురుషాయమహాత్మనే | విశుద్ధస్తత్త్వధిష్ఠాయమ
హాహంసాయధీమహి || ౨౮ || ఇతితానపిరాజేంద్రప్రజాసగేధియోమునిః | ఉపేత్యనారదఃప్రాహ
వాచఃకూటానిపూర్వవత్ || ౨౯ || దాక్షాయణాస్సంశృణుతగదతో నిగమంమమ | అన్విచ్ఛతానుపర
వీంభాతహాణాంభాతృవత్సలాః || ౩౦ || భ్రాతృహాణాంప్రాయణంభ్రాతాయోనుత్పత్తిధర్మవితే |
సపుణ్యబంధుః పురుషోమరుద్భిస్సహమోదతే || ౩౧ || ఏతావమక్తాప్రప్రయయా నారదోమోగుదశా

యంతరాత్తనామ్ | శాస్త్ర కాలోపదేశానా మజ్ఞానేకిముకమభిరితి || వాచఃకూటసంగ్రహశ్లోకః || ౨౦ || ఇతీతి - ఇతివ్యవసితాః
ఏవంనారదోక్తం నిశ్చితవంతః - ఏకచేతసః - ఏకమత్యాయుక్తాః - తంనారదంప్రదక్షిణీకృత్య - అపునరాపుత్తిమాగ్గంప్రయయుః ||
౨౧ || స్వరబ్రహ్మణీతి - నిభాతః సాక్షాత్ప్రతానూహ్యపీకేశః - తస్యపదాంబుజే అఖండితం చిత్తమావేశ్య - అనుచరదన్వచరత్ ||
౨౨ || నాశమితి - నాశమదశానంస్వధమభ్రంశంవా - శీలేనశాలంతేశోభంతిఇతితథాతేమం - కఃదక్షిః - సుప్రజాస్తవ్వంశుత్వ
త్త్వం - శుచాం శోకానాం స్థానంహి || ౨౩ || సఇతి - అజేనబ్రహ్మణ - సహస్రిణఃసహస్రసంఖ్యాకాః || ౨౪ || ౨౫ || తదితి - పరమంబ్ర
హ్మప్రణవం - వత్సమాణం మంత్రంవా || ౨౬ || అబ్భ యోఇతి - ఇడస్పతిం - వాచాంమంత్రాణాంపతిం - విష్ణుమారాధయమానుః || ౨౭ ||
ఓమితి - విశుద్ధస్తత్త్వాశ్రయాయ పరమహంసాయసమోధీమహితి || ౨౮ || ఇతీతి || ప్రజాసగేధీర్యమాంతా - వాచఃకూటాని అదృ
ష్టాంతంభువఇత్యాదీని - పూవోక్తానిప్రాహ || ౨౯ || దాక్షాయణాఇతి || హదాక్షాయణాః - సంశృణుతేత్యాదిపునరన్వదపిప్రాహ - ని
గమముపదేశం అన్విచ్ఛతానలోకయత్ || ౩౦ || భ్రాతృహాణమితి - ప్రాయణంప్రకృష్టం గమనం - పుణ్యమేవబంధుర్యస్య - మరుద్భిభౌ
త్వవత్సలైదేవైః || ౩౧ || ఏతావదితి || అమోగుదశానంయస్య హేమూరిషార్య || ౩౨ || సగ్రీచీనమితి || సగ్రీచీనం సమీచీనం -

ప్రతీచీనం ప్రత్యగ్యైర్లభ్యం - అనుపథం అనుగుణం - పంథానం - పశ్యమామాయామినీః గతాః రాత్రయశ్చ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ పుత్రా
 నాం పారమహంస్య నిష్ఠాముపశ్రుత్య - దక్షిణిప్రాయశోచిరక్తస్సృదితి తదనుగ్రహం ధేవషిః స్తత్పాశ్వకం గతః - తదా తముప
 లభ్యదక్షతా - అహోబాధితి ॥ సూర్యోరవలింగం వెషయస్య - తేన త్వయా - నోస్త్వదీయానామభిరేకాణాం - అసాధు ఆకారికృతం - కడ
 వాహ - సాధూనాం స్వేధమే ప్రవృత్తానాం - భిక్షిః యో యోగస్సమాగతః ప్రదశితః ॥ ౩౬ ॥ సనుసన్నాన్యసి నోపి మాగతః సాధు
 రేవ మోక్షహేతుత్వాత్ - సత్యం - ఋణత్రయపాకరణం వినా తు మహాసనభావవేత్త్యాహ - ఋణైరితి ॥ శ్రు ॥ జాయమానో వై బ్రా
 హ్మణ స్త్రిభిర్ఋణవాజాయతే బ్రహ్మచర్యేణ షిః భ్యయజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయాపితృభ్య విషవా అన్యణోయః పుత్రీయజ్ఞాబ్రహ్మచారి
 వాసీతి శ్రుతేః ॥ ఋణైరముక్తానాం - సమీమాంసితాని అవిచారితాని కర్తాణ్యైః తేషాం - తావద్యపి ఋణవిమోక్షోనాస్తి - తదుత్తరకాల
 భావిత్యాచ్యపుత్రోత్పాదనమజ్ఞానుష్ఠాన యారభావేన పితృదేవఋషిఋణాన్వముక్తిశ్చనాస్తిలతః - హేపాప - విషయభగత్పాదాదిహ
 లోక - శ్రేయసోవిఘాతః కృతః - మోక్షేనధికారిత్వాచ్యపరలోకేపి శ్రేయసోవిఘాతః కృతఇత్యర్థః - తథాచమనుః ॥ శ్లో ॥ ఋణానిత్రీ
 ణ్యపాకృత్యమనోమోక్షేన వేశయేత్ ॥ అసపాకృత్యమోక్షంతు సేవమానో ప్రజత్యధితి ॥ ౩౭ ॥ ఏవమితి ॥ బాలానాం మతింపుత్రాదివిషయాం -
 భిసత్తీతితథా - వివంసిరనుక్రోశః నిఘ్నణః - హరయోశోహతన్నాశకస్సృ - తత్పాపదానాం మధ్యే అత్ర ఛందోభంగస్తాపః

నః ॥ తేపిచాన్వగమూ మాగతం భ్రాతృణామేవమారిష ॥ ౩౮ ॥ సద్ధీచీనం ప్రతీచీనం పరస్యానుపథం
 గతాః ॥ నాద్యాపి తే నివతం తే పశ్యమామాయామినీరివ ॥ ౩౩ ॥ ఎతస్మిన్ కాల ఉత్పాతా బహూప
 శ్యకప్రజాపః ॥ పూర్వవన్నా రదకృతం పుత్రనాశముపాశ్యణోత్ ॥ ౩౪ ॥ చుక్రోధనారదాయూథ
 పుత్రశోకవిమూఢితః ॥ దేవషిః ముపలభ్యాహరోషాత్ప్రస్ఫురితాధరః ॥ ౩౫ ॥ దక్షః ॥ అహోబాధసా
 ధోసాధూనాం సాధులింగేన స్తవ్యయా ॥ అసాధ్వకార్యభిరేకాణాం భిక్షోర్మాగతః ప్రదశితః ॥ ౩౬ ॥
 ఋణై స్త్రిభిరముక్తానా మమీమాంసితకర్తృణామ్ ॥ విఘాత శ్రేయసః పాపలోకయోరుభయోః కృ
 తః ॥ ౩౭ ॥ ఏవంతస్వంసిరనుక్రోశో బాలానాం మతిభిర్ధరైః ॥ పాపద*మధ్యే చరసియశో హనిరపత్రపః ॥
 ౩౮ ॥ ననుభాగవతానిత్యం ధూతానుగ్రహకాతరాః ॥ ఋతేత్వాంసాహృదఘ్నం వైవైరంకరమవై
 రిణామ్ ॥ ౩౯ ॥ నెత్థంపుంసో విరాగస్సృత్ స్వయా కేవలినామృషా ॥ మన్యసేయమృషశమంస్నేహ
 పాశనికృంతనమ్ ॥ ౪౦ ॥ నానుభూయ నజానాతిపుమా విషయతీక్షణతామ్ ॥ నిర్విద్యేతస్వయం తస్మా
 న్న తథాభిన్నధీః పరైః ॥ ౪౧ ॥ యన్న స్తవ్వంకర్తృసంధానాం సాధూనాంగృహమేధినామ్ ॥ కృతవాన
 సిమమూషకం విప్రయంతచ్చమషితమ్ ॥ ౪౨ ॥ తంతుకృంతనయన్న స్తవ్వమభద్రమచరః పునః ॥ త
 స్మాల్లోకేషు తెమూఢనభవేద్భ్రమతః పదమ్ ॥ ౪౩ ॥ శ్రీశుకః ॥ ప్రతిజగ్రహతంబాధం నారదస్సాధు
 సత్రమః ॥ ఏతావా సాధువాదోయ త్రితీయే తేష్వరస్వయమ్ ॥ ౪౪ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంభే - పంచమోధ్యాయః

కథంచరసి ॥ ౩౮ ॥ నిలజ్జత్వశేవాహ ॥ సన్వతి ॥ సనుత్వామృతే - భాగవతాః సర్వభూతానుగ్రహపరవశాః - త్వంతుభూతవిప్రియంకు
 ర్వక - కథంసలజ్జసగ్నిభావః ॥ ౩౯ ॥ సనువైరాగ్యాదుపశమః ఉపశమాచ్యభూతస్నేహ పాశచ్ఛేదో నూనం సంభవతీతి - సచవిరక్తస్య ఋ
 ణత్రయాపాకరణం అవశ్యకం ॥ శ్రు ॥ యదహరేవవిరజేత్తదహరేవప్రప్రజేత్ ॥ యదివేతరథాబ్రహ్మచర్యాదేవప్రప్రజేదిత్యాది శ్రు
 తేః ॥ అతోవైరాగ్యాపదేశేన తేషాం మయానుగ్రహపితృకృతఇతిచేత్తత్రాహ ॥ నెతి ॥ యద్యపి త్వమేవం మన్యసే - తథాపి - మృషా కేవలి
 నాజ్ఞానం వినా అవధూతవేషేణ త్వయా ఇత్థం మతిచాల నెకృతేపి - పుంసః విరాగోనైవ స్యాత్ - సచవిరాగం వినోపశమః - సచతేనవినా
 స్నేహపాశనికృంతనమిత్వర్థః ॥ ౪౦ ॥ ఇత్థం విరాగో సస్యాదిత్యత్ర హేతుమాహ ॥ నానుభూయేతి ॥ నానుభూయ అసనుభూయ - విషయా
 నాంతీక్షణతాం దుఃఖహతుత్వం - సజానాతి - తస్మాద్విషయానుభవేన తత్తీక్షణత్వజ్ఞానాత్ ॥ ౪౧ ॥ అత స్తవ్వయా అన్నాకం విప్రియమేవ కృ
 తం - తథాపి వయంసమర్తృఇత్యాహ ॥ యదితి ॥ కర్తృసంధానాంకర్తృమర్యాదానాం - కతుకమంధానామితిపాతే - విప్రియంకతుకమజాన
 తామిత్వర్థః - యదనుసహంతత్త్వం కృతవానసి - తస్త్వపితంసోధం ॥ ౪౨ ॥ తథాపితవాభద్రంభవిష్యత్యేవేత్యాహ ॥ తంత్వీతి ॥ హ
 తంతుకృంతనసంతానచ్ఛేదక - యద్యస్తాదభద్రంపుత్రాణాంస్థానప్రశం - పదంస్థానంసభవేదితి మృదుచ్ఛలనశాపః ॥ ౪౩ ॥ ప్రతీతి ॥
 బాధంతథేతి స్వీకృతవా - ఈశ్వరోపస్వయంప్రతిశ్చుంసమథోపి తీతీయేత సహతేతియత్ ఏతావానేవ ॥ ౪౪ ॥ ఇతిభావాధాదిపి
 కాయం - పంచమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥

శ్లో || షష్ఠేదక్షిణసృష్టయం కన్యాషష్ట్యం ప్రకీర్తితాః | పృథగ్వంశాయతోజాతో విశ్వరూపోదితస్సుతాత్ || తతఃపి || నారదాత్ పు
త్రాణాంనాశమాశంక మానోదుహితృజనయామాస || ౧ || దశేతి || కాయకశ్యపాయ - ద్విషట్ ద్విగుణాః షట్ ద్వాదశయస్యాః తాం -
త్రయోదశేత్యర్థః - ఇంద్రవేసోమాయత్రివంశస్తవంతి - తాత్యైయనామాంతరం ప్రాప్తాయకశ్యపాయైవేత్యర్థః - అపరాఅవశిష్టా
శ్చతస్రః || ౨ || నామధేయానీతి || సాపత్యానామపత్యసహితానాం - మేమత్తః - శృణుప్రమాతి ప్రసవైః పుత్రపౌత్రాదిభిః || ౩ || ౪ || భానో
రితి || తతోవేదఋషభాత్ || ౫ || కకుభఇతి || యతః కీకటాత్ - భువోదుగాణిదుగాణిభూమినోదేవతాః - జామయాః జామ్యాః పుత్రా
స్సవగః || ౬ || విశ్వేదేవాఇతి || తత్తుతః సాధ్యానాం సుతః అథ సిద్ధిః || ౭ || ౮ || సంకల్పయాఇతి || వసోవశస్యభూయస్త్యాదంతే

శ్రీశుకః || తతః ప్రాచేతసోసిక్నామనునీతస్త్వయంభువా | సషష్టింజనయా మాసదుహితృఃపి
త్యవత్సలాః || ౧ || దశధర్మాయకాయాదాద్విషట్ప్రిణవచేందవే | భూతాంగిరఃకృతాశ్వేభ్యోద్వద్వ
తాత్యైయచాపరాః || ౨ || నామధేయాన్యమూమాంత్వంసాపత్యానాంచమేశృణుయాసాంప్రమా
తిప్రసవైలోకాఅపూరితాస్త్రయః || ౩ || భానులంబాకకుబ్జామివిశ్వాసాధ్యామరుత్వతీ | వసు
ముహూతాసంకల్పధర్మపత్న్యస్సుతాశృణు || ౪ || భామోస్తువేదఋషభఇంద్రసేనస్తతోన్య
ప | విద్యోతతీల్లంబాయాంతతశ్చస్తనయితవః || ౫ || కకుభస్సంకుటశ్చాసీక్రీకటస్తనయోయతః | భు
మోదుగాణిజామయాస్సవగోనందిస్తతోభవత్ || ౬ || విశ్వేదేవాస్తువిశ్వాయాఅప్రజాస్తాప్ర
చక్షుతే | సాధ్యాగణాస్తుసాధ్యాయాఅథ సిద్ధిస్తుతత్తుతః || ౭ || మరుత్వాంస్తుజయంతశ్చమరుత్వత్యా
బభూవతుః | జయంతోవాసుదేవాంశఉపేంద్రఇతియంవిమః || ౮ || మాహూతికాదేవగణాముహూ
తాయాంచజజ్ఞిరే | యేవై ఫలంప్రయచ్ఛంభుతానాంస్వస్వకాలజమ్ || ౯ || సంకల్పయాస్తుసం
కల్పః కానుస్సంకల్పజస్తన్మృతః | వసప్రాప్తేవసోఃపుత్రాస్తేషాంనామాని మేశృణు || ౧౦ || ద్రోణః
ప్రాణోఽధుప్రాణోఽగ్నిదోషోవస్తువిభావసుః | ద్రోణస్యాభినుతేఃపత్న్యహమశోకభయా
దయః || ౧౧ || ప్రాణస్యోజస్వతీభార్యాసహాయుఃపురోజవః | ధ్రువస్యభార్యాధరణీహ్యమాతవి
విధాఃపురః || ౧౨ || అకస్యవాసనాభార్యాపుత్రాస్తమాదయఃస్తృతః | అగ్నేభార్యావసోధా
రాపుత్రాద్రవిణకాదయః || ౧౩ || స్తందశ్చక్రత్తికాపుత్రోయేవిశాఖాదయస్తతః | దోషస్యశర్వరీపు
త్రశ్శింశుమాకోహరైకళా || ౧౪ || వస్తోరాంగిరసఃపుత్రోవిశ్వకర్మకృతేఃపతిః | తతోమనుశ్చాక్షుషో
భూద్విశ్వేసాధ్యామమోస్తుతాః || ౧౫ || విభావసోరసూతోమాపుష్టింరోచిషమాతపమ్ | పంచయా
మోధభూతానియేనజాగ్రతికర్మసు || ౧౬ || సురూపాసూతభూతస్యభార్యారుద్రాంశ్చకోటిశః | రైవ
తోజోభప్రాభీమోవామఉగ్రోవృషాకపిః || ౧౭ || అజైకపాదహిర్బుధ్నోబహురూపోమహానితి | రు
ద్రపారిషదాశ్చన్యేఘోరాఃప్రేతవినాయకాః || ౧౮ || ప్రజాపతేరంగిరసస్స్వధాపత్నీపితౄనథ |
అథర్వాంగిరసంవేదంపుత్రత్యేచాకరోత్సతీ || ౧౯ || కృతాశ్వోవిషిభార్యాయాంధూన్రుకేశమజీజ
నత్ | భిషణాయాంవేదశిరాదేవలంవయునంమనుమ్ || ౨౦ || తాత్యైస్యవినతాకన్రూపతంగియా

దేవశః - మేమత్తః || ౧౦ || ద్రోణఇతి || అభిమతినామపత్నీ - తస్యాః హమాదయః పుత్రాః || ౧౧ || ప్రాణస్యేతి || సహశ్చఅయశ్చపు
రోజవశ్చపుత్రాః పురఃపురాణి || ౧౨ || ౧౩ || స్తందశ్చక్రత్తికాసుతః - అగ్నేఃపుత్రః మాత్తాతురఇతి అగ్నిభూరిచప్రసిద్ధః -
తతః స్తందాత్ || ౧౪ || వస్తోరితి || ఆకృతేః పతిః శిల్పాచార్యః - తతోవిశ్వకర్మణః చాక్షుషః మనురాసీత్ || ౧౫ || విభావసోరితి || ఉషాభార్యా -
అథ ఆతపాత్ - పంచయామోదివసోజాతః - అతవరాత్రిస్త్రియామాప్రదోషప్రత్యూషయోదివసావయవత్వాత్ || ౧౬ || భూతస్య
ద్వభార్యతన్మూర్వంశమాహద్వాభ్యాం || సురూపేతి || మహానిత్యేవమేకాదశిరూపస్యరుద్రస్యపాషాదాః ప్రేతాదయః - అత్రరేఫషకా
రయోవిశ్లేషఆషః - అన్యేఅన్యస్యాంజాతాః || ౧౭ || ౧౮ || ఆంగిరసః స్వధాసతీవేతి ద్వభార్య - తన్మూర్వంశమాహ || ప్రజాపతేరితి ||
స్వధానామపత్నీపితౄనాపుత్రత్యేచాకరోత్ - అథ - సతీ - అథర్వాంగిరసం నామవేదంపుత్రత్యే - అకరోత్ || ౧౯ || కృతాశ్వస్యవిశిష్ట

మణిమణిభార్యతనూ ర్వంశమాహ || కృతాశ్వత్థి || ౨౦ || ౨౧ || వినతేతి || వినతాఅనూరుంబరుణం || ౨౨ || కృత్తికాదీనీతి || రోహిణ్యా
మేవప్రేమాతిశయేన - అన్యసాముపేక్షణాత్ - కుపితస్యదక్షస్యశాపాత్ - యత్కుగ్రహాదితఃక్షయరోగపీడితస్త్వ - తాస్యసపత్యభూత్ ||
౨౩ || పునరితి || తందక్షంప్రసాద్య - కేవలంకళావలభే - సత్వపత్యాని - కథంభూతాఃక్షయకృష్ణపక్షేఅదితాఃఖండితాః - సతీతిపా
తాంతరే - క్షయసతిపునరేధితాఃతేనైవవధితాస్సతీః || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || అల్పత్వేనసుగమత్వాద్యథాయథంపుత్రమే
తాసాంపంశానాహ || ఇత్యాదితి || సారసాఃసురసాయాఃపుత్రాఃఅరిష్టాయామితి - ప్రాధానికా ముఖ్యానమ్మదశశృణు || ౨౯ || ౩౦ ||

మినీతిచ | పతంగ్యసూతపతగాణ యామినీశలభానథ || ౨౧ || వినతాసూత గరుడం సాత్రాద్యజ్ఞేశవా
హనమ్ | సూర్యసూతమనూరుంచ కద్రూ నాగాననేకశః || ౨౨ || కృత్తికాదీనినక్షత్రాణీం దోష
త్యశ్చభారత | దక్షశాపాతోనవత్యస్తాసుయత్కుగ్రహాదితః || ౨౩ || పునఃప్రసాద్యతంసోహఃక
ళాలేభేక్షయాదితాః | శృణునామానిమాతృణాంహ్లాకానాంశంకరాణిచ || ౨౪ || అథకాశ్యపపత్ని
నాంయతసూతమిదంజగత్ | అదితిదితీదీనఃకాస్తాఅరిష్టాసురసాత్విధా || ౨౫ || మునిఃక్రౌఢవశాతా
మ్రాసురభిస్సరమాతిమిః || ౨౬ || తిమేర్యాదోగణాసన్ శ్వాపదాస్సరమాసుతాః | సురభేమహిషా
గాపౌయేచాన్యేద్విశఫాన్వప || ౨౭ || తామ్రాయాశ్శ్యేనగృధ్రాద్యామునెరస్సరసాంగణాః | దంద
శూకాదయస్సపాణరాజక్రౌఢవశాత్కజాః || ౨౮ || ఇత్యాదిభూరుహస్సర్వేయాతుధానాశ్చసార
సాః | అరిష్టాయాంచగంధర్వాఃకాస్తాయాంద్విశఫేతరాః | సుతాదమోరేకషష్ఠిస్తేషాం ప్రాధాని
కా శృణు || ౨౯ || ద్విమూర్ధాశంబరోరిష్టోహయగ్నిస్సోవిభావసుః | అయోముఖశ్శంకుశీరాస్సద్వి
భానుఃకపిలోరుణిః || ౩౦ || పులోమావృషవర్షాచవ్యౌకచక్రేనుతాపకః | ధూమ్రకేశోవిరూపాత్ప్రో
విప్రచిత్తిశ్చదుజ్జయః || ౩౧ || స్వభానోసుస్సుప్రభాంకన్యామువాహనముచికిల | వృషవర్షణస్తుశ
ర్మిస్తాంయయాతినాహుషోబలీ || ౩౨ || వైశ్వానరసుతాయాశ్చచతస్రశ్చరుదశేనాః | ఉపదా
నవీహయశీరాఃపులోమాకాలకాతథా || ౩౩ || ఉపదానవీంహిరణ్యాక్షఃక్రతుహాయశీరాంనృప | పులో
మాంకాలకాంచైవవైశ్వానరసుతేతుకః | ఉపయేమెన్మభగవాన్కాశ్యపోబ్రహ్మచోదితః || ౩౪ || పౌ
లోమాఃకాలకేయాశ్చదానవాయుద్ధశాలినః | తయోష్షష్ఠిసహస్రాణీయజ్ఞఘ్నాస్తేపితుపితా || జఘా
నస్వగతోరాజన్మేకఇంద్రప్రియంకరః || ౩౫ || విప్రచిత్తిస్సంహికాయాంశతంచైకమజీజనత్ | రా
హుజ్యేష్ఠంకేతుశతంగ్రహత్వంయఉపాగతాః || ౩౬ || అథాతశ్శూయతాంవంశోహ్యదితేరానుపూ
ర్వశః | యత్రనారాయణోదేవస్సద్విశేనావతరద్విభుః || ౩౭ || వివస్వానర్యమాపూషాత్వప్రాథసవితా
భగః | ధాతావిధాతావరుణోమిత్రశ్శక్రఉరుక్రమః || ౩౮ || వివస్వతశ్శ్రద్ధదేవంసంజ్ఞాసూయత
వైనునుమ్ | మిథునంచనుహాభాగాయమందేవంయమీంతథా || ౩౯ || సైవభూత్వాథబడబానాసత్యో
సుమువేభువి | ఛాయాశ్చనైశ్చరంలెభేసావణీంచనునుంతతః | కన్యాంచతపతీంచూవైవప్రేసంవర
ణంపతిమ్ || ౪౦ || అర్యష్టామాతృకాపత్నీతయోశ్చష్ణణయస్సతాః | యత్రవైమానుషీజాతిః | బ్రహ్మ
ణాచోపకల్పితా || ౪౧ || పూషానవత్యఃపిష్టాదోభగ్నదంతోభవత్పురా | యోసాదత్రాయకుపితంజహ

౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ఉపదానవీమితి || వైశ్వానరోదనోఃపుత్రఃతస్యసుతే || కఃప్రజాపతిఃకశ్యపఃఉసమేమే - దానవీపరిణయనౌహతుః | బ్ర
హ్మణాచోదితఇతి || ౩౪ || పౌలోమాఇతి || తయోఃషష్ఠిసహస్రాణినివాతకవచాఃపుత్రాఃజాతాః || తాంశ్చస్వగంకతస్త్వ - తేపితామ
హఃఅజునోజఘాన || ౩౫ || విప్రచిత్తిరితి || రాహుఃజ్యేష్ఠఃయస్య || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || సైవేతి || భువివతఃమానాఃతతఃవివస్వతః ||
౪౦ || అర్యష్టాఇతి || కృషంతిజానంతి - సర్వేషాంపుణ్యాపుణ్యఫలానీతి - చక్షణయఃకృతాకృతజ్ఞానవంతః - అత్ర || సూ || కృషేరాదే
శ్చభేత్యణాదికసూత్రేణ - నిస్సత్యయః - ఆదేశ్యకారశ్చ అత్రసుతాఃఇత్యస్య - కృతాఇతిపాతాంతరే - బ్రహ్మజైవకృతాకృతజ్ఞానవం
తఃకృతాఇతిజ్ఞేయం - వితేన - ఉత్తరాధాస్థవకారస్యసామరస్యంచ సంఘటతే - యత్రయేషు ఆత్మానుసంధానవిశేషేణ మానుషీ
జాతిశ్చోపకల్పితా || తథాచశ్రుతిః || శ్రు || పురుషత్వేచావిస్తరామాత్మేతి || ౪౧ || పూష.తి || కుపితంహరమితిశేషః - వివృతద్విజఃప్రకటిత
౧౨౧

సంతస్పృక్ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ తమితి ॥ యత్తదావిమతేన అవజ్ఞాతేన - గురుణాబృహస్పతినా - పరిత్యక్తాః - తదా - ద్విషతాంశత్రాణాం -
భాగినైయమపి - విశ్వరూపం - పారోహిత్యేవృతవంతః ॥ ౪౪ ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - షష్ఠాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ సప్తమేవిశ్వరూపోపాపారోహిత్యేవృతస్సురైః । గురుణాసంపరిత్యక్తైఃపారోహిత్యమథాకరోత్ ॥ కస్యేతి ॥ కస్యహతోః - కస్తాధే
తోః - ఆత్మనశ్చిప్త్యాఃసురాః - పరిత్యక్తాః - అత్రమమపరాధం ॥ ౧ ॥ సఇంద్రోయదాసంప్రాప్తగవాచస్పదినాభ్యనందత్ - తదా - స
ఆంగీరసఃతతోనిగత్యతూష్ణిం స్వగృహమాయయా విత్యష్టానామస్వయః అనాదరహేతుం మదంచదర్శయితుం తంవిశనప్తి ॥ ఇంద్ర ఇతి ॥
త్రిభువనైశ్వర్యమదేనోల్లంఘితః సతాంపంథాఃయేనసః ॥ ౨ ॥ విశ్వేదేవైరితి ॥ పరిశ్రితఃపరివృతః ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ఉపగీయమానఇతి ॥ ఆస్థా
నంసభాతస్త్రిన్నధ్యాసనం సింహాసనం - తదాశ్రితః - అత్రప్రథమపాదే వణాధిక్యమాదౌ ॥ ౫ ॥ యుక్తఇతి ॥ పారమేష్ఠ్యైఃమహారా

సవివృతద్విజః ॥ ౪౨ ॥ త్వనుదైత్యానుజాభార్యా రచనానామకన్యకా । సన్నివేశస్తయోజజ్జైవిశ్వ
రూపశ్చవీర్యవా ॥ ౪౩ ॥ తంవప్రిరెసురగణాస్సప్తస్త్రియంద్విషతామపివిమతేనపరిత్యక్తాగురుణాం
గిరసేనయత్ ॥ ౪౪ ॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంధే - షష్ఠాధ్యాయః . * * * * *
రాజా ॥ కస్యహతోఃపరిత్యక్తాఅచార్యేణాత్మనస్సురాః । ఎతదాచత్వభగవత్శిష్యేణామత్రమంగు
రౌ ॥ ౧ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇంద్రస్త్రిభువనైశ్వర్యమదోల్లంఘితసత్పథః । మరున్ధివసుభీరుద్రైరాదిత్యై
ర్యపిభిన్యప ॥ ౨ ॥ విశ్వేదేవైశ్చసాధ్యైశ్చనాసత్యాభ్యాంపరిశ్రితః । సిన్ధుచారణగంధర్వైర్విముని
భిబ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౩ ॥ విద్యాధరాప్సరోభిశ్చక్షిన్నరైఃపతగోరగైః । నిషేవ్యమాణో భగవాంస్తూ
యమానశ్చభారత ॥ ౪ ॥ ఉపగీయమామౌలలితమాస్థానాధ్యాసనాశ్రితః । పాండరేణాతపత్రేణచం
ద్రమండలచారుణా ॥ ౫ ॥ యుక్తశ్చాన్యైఃపారమేష్ఠ్యైశ్చమరవ్యజనాదిభిః । విరాజమానఃపౌలోమ్యా
సహాధాననయాభృశమ్ ॥ ౬ ॥ సయదాపరమాచార్యందేహనామాత్మనశ్చహ । నాభ్యనందతసం
ప్రాప్తంప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః ॥ ౭ ॥ వాచస్పతింమునివరంసురాసురనమస్తృతమ్ । సౌచ్ఛచాలాస
నాదింద్రఃపశ్యన్నపిసభాగతమ్ ॥ ౮ ॥ తతోనిగత్యసహసాకవిరాంగిరసఃప్రభుః । ఆయయాస్వగృహం
తూష్ణింవిదవాశ్రీమదవిక్రియామ్ ॥ ౯ ॥ తస్యోవప్రతిబుధ్యేంద్రోగురుహేళనమాత్మనః । గ
హాయామాససదసిస్వయమాత్మానమాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ అహూబతమమాసాధుకృతంవైదభ్రబుద్ధినా ।
యన్తయైశ్వర్యమతైగురుస్సదసికాత్మృతః ॥ ౧౧ ॥ కోగృధ్యేత్పండితోలక్ష్మీంత్రివిప్తపపతేరపి । యయా
హమాసురంభావంనీతోద్యవిబుధేశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ యేపారమేష్ఠ్యంధిషణమధిష్ఠన్నకంచన । ప్రత్యుత్తిష్ఠే
దితిబ్రూయుథార్థంతేనవిమఃపరమ్ ॥ ౧౩ ॥ తేషాంకుపథదేష్టవాణాంపతలాంతమసిహ్యధః । యేశ్ర
ద్ధధ్యవచనైవైమజ్జంత్యశ్శృష్టవాఇవ ॥ ౧౪ ॥ అథాహమమరాచార్యమగాధధిషణంద్విజమ్ । ప్రసా
దయిష్యేవిశతశ్శీఘ్రతచ్చరణంస్పృశత్ ॥ ౧౫ ॥ ఎవంచంతయతస్తస్యమఘోమోభగవాంగృహీత్ ।
బృహస్పనిగతోద్వప్తాంగతిమధ్యాత్మమాయయా ॥ ౧౬ ॥ గురోనాధిగతస్సంజ్ఞాం పరీత్యభగవాన్
స్వరాట్ ॥ ధ్యాయేధియాశుచాయుక్తశ్శర్మనాలభతాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ తచ్ఛుతైవవాసురాస్సర్వై

జచిహ్నేః - ఆసనస్యాధేస్థితయా పౌలోమ్యాసహ - విరాజమానస్స ॥ ౬ ॥ సఇతి ॥ ప్రత్యుత్థానాదినా - నాభ్యనందతనాదృతవా ॥
౭ ॥ వాచస్పతిమితి ॥ సహోచ్ఛచాల - ఆసనవివస్థితోనకించచ్చలితవా ॥ ౮ ॥ తతఇతి ॥ శ్రీమదేనయావిక్రియాతాంవిదవాజాన ॥ ౯ ॥
తహీతి ॥ ప్రతిబుధ్యఅనుస్తృత్య ॥ ౧౦ ॥ అహూఇతి ॥ మమకృతంకమఅహూఅసాధు - యద్యస్తాత్ - దభ్రబుద్ధినాఅల్పమతినా - మ
యా - కాత్మృతఃతిరస్కృతః ॥ ౧౧ ॥ కఇతి ॥ విబుధానాంసాత్త్వికానాందేవానాం - ఈశ్వరోప్యహం ॥ ౧౨ ॥ సనుసింహాసనస్థారాజా
ప్రత్యుత్థానం సమర్యాదితి వృథావదంతిత్రాహద్యాభ్యాం యఇతి ॥ ధిషణమాసనం ॥ ౧౩ ॥ తేషామితి ॥ కుపథంధిశంతీతికుపథదేష్టార
స్తేషాం వచః - అత్తవయఃప్లవోయేషాంతే - యథామజ్జంతం స్లవమనుమజ్జంతితద్వత్ ॥ ౧౪ ॥ అథేతి ॥ అగాథాగంధీరాధిషణాయస్యతం
విశతః శాత్యహీనస్స ॥ ౧౫ ॥ వివమితి ॥ అధికయాఅత్తమాయయా ॥ ౧౬ ॥ గురోరితి ॥ గురోఃసంజ్ఞాం సమ్యజ్ఞానోపాయం పరీక్షమాణోపి
వాధిగతఃఅప్రాప్తస్స ॥ ౧౭ ॥ తదీతి ॥ ఆతాయనఃఉద్యతాస్త్రః ॥ ౧౮ ॥ తైరితి ॥ నిభిణ్ణాన్యంగానిఉత్తమాంగాని ఊరవోబాహవ

శ్చమైషాంతే॥ ౧౯॥ ౨౦॥ అహూతిః॥ వాయుస్తాభిః - కృతంకార్యం మహదభద్రంతదాహ - బ్రహ్మిష్ఠమితి - నాభ్యసంధానాభినందిత
వంతః॥ ౨౧॥ తస్యైతి॥ పరభ్యః శత్రుభ్యః వః పరాభవతియత్ - అయంతస్య అసయస్య అన్యాయస్య సంబంధీభలరూపీతీత్ ఉక్తంచ॥
శ్లో॥ బ్రహ్మణంకులసంపన్నం భక్తం విష్ణుమహాత్మనః॥ ఆయాంతం వీర్యవం త్త్రిపుత్యదుఃఖైః పరిభూయత ఇతి - స్వయమేవ వై రిణోహంతా
రోయేషాంతభ్యః॥ ౨౨॥ గురుతిరస్తార సత్తారా వేనాపచయోపచయకారణ మిత్యసుర సృష్టాంతేనాహ - మఘవన్నితి - ద్విషతః శ
త్రూకావ్యంభాగవంగురుమేవ ఆరాధ్యఉపచితా॥ ౨౩॥ ఉపచితత్వమేవాహ - ఆదదీరన్నితి - ఆదదీరకగృహ్ణాయః॥ ౨౪॥ త్రి
విష్టపమితి - అభేద్యమంత్రయేషాంత - అనుశీతాథాః శిష్యాః - యతః - విప్రాః - గౌరిందోగావశ్యేశ్వరాః - అనుగ్రహకాయ
షాంతేషామేవాభద్రాణీనభవంతి - అన్యేషాంతుభవంతీత్యధః॥ ౨౫॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్ అభాసంతరమేవ - భజత - అస్యకర్త - అ

హ్యశ్రిత్యశనసంమతమ్ । దేవాప్రత్యుద్యమంచ క్రుదుర్మదాతతతాయినః॥ ౧౮॥ తైవిస్సప్త
ముభిస్తైస్త్వైవిభిణ్ణాంగోరుబాహవః । బ్రహ్మణంశరణంజగ్గుస్సహేంద్రానతకంధరాః॥ ౧౯॥ తాం
స్తథాహ్యదితా వీర్యభగవానాత్మభూరజః । కృపయాపరయా దేవానువాచపరిసాంతప్వయః॥
౨౦॥ బ్రహ్మ । అహూబతసురశ్రేష్ఠాహ్యభద్రంవఃకృతంమహత్ । బ్రహ్మిష్ఠంబ్రహ్మణందాంత
మైశ్వర్యాన్నాభ్యనందథ॥ ౨౧॥ తస్యాయమనయస్యాసీత్పరేభ్యోవఃపరాభవః । ప్రక్షీణేభ్యస్సప్త
వైరిభ్యస్సమృద్ధానాంచయత్సురాః॥ ౨౨॥ మఘవన్ద్విషతఃపశ్యప్రక్షీణాగుర్వతిక్రమాత్ । సంప్ర
త్యుపచితా భూయఃకావ్యమారాధ్యభక్తితః॥ ౨౩॥ ఆదదీరన్నిలయనంమహాపిభృగుదేవతాః । అ
ధునాదైత్యదైతేయాః కిముతప్రిదశేశ్వరాః॥ ౨౪॥ త్రివిష్టపంకింగణయంత్యభేద్యమంత్రాభృగూ
ణామనుశీతాథాః । నవిప్రగోవిందగవీశ్వరాణాంభవంత్యభద్రాణీనరేశ్వరాణామ్॥ ౨౫॥ తద్వి
శ్వరూపంభజతాశువిప్రంతపస్వినంతాస్త్రమథాత్మవంతమ్ । సభాజితోథాః సవిధాస్యతేషోయ
దిక్షుమధ్వంయదుతాస్యకర్త॥ ౨౬॥ తపవముదితారాజబ్రహ్మణావిగతజ్వరాః । ఋషింతాస్త్ర
ముపవ్రజ్యపరిష్వజ్యేదమబ్రువన్॥ ౨౭॥ దేవాః । వయంతేతిథయఃప్రాప్తాఆశ్రమంభద్రమస్తుతే ।
కామస్సంపద్యతాంతాతపిత్యాణాంసమయోచితః॥ ౨౮॥ పుత్రాణాంచపరోధర్మఃపితృగుశ్రూషణం
సతామ్ । అపిపుత్రవతాంబ్రహ్మకీముతబ్రహ్మచారిణామ్॥ ౨౯॥ ఆచార్యోబ్రహ్మణోమూర్తిపితా
మూర్తిఃప్రజాపతేః । భ్రాతామరుత్పతేమూర్తిర్మాతాసాక్షాత్ప్రేతస్తనుః॥ ౩౦॥ దయాయాభ
గినీమూర్తిధర్మస్యాత్మాతిథిస్సవ్యమ్ । అగ్నేరభ్యాగతోమూర్తిస్సర్వభూతానిచాత్మనః॥ ౩౧॥ త
స్మాత్ప్రేత్యాణామాతానామూర్తింపరపరాభవమ్ । తపసాపనయంస్తాతసందేశంకతుమహాసి॥
౩౨॥ వృణీసుహేతోపాధ్యాయంబ్రహ్మిష్ఠంబ్రహ్మణంగురుమ్ । యథాంజసావిజేష్యమన్నపత్నాం
స్తవతేజసా॥ ౩౩॥ నగహాయంతి హ్యభేషుయవిష్టాంఘ్ర్యభివందనమ్ । ఛందోభ్యోన్యత్రనబ్ర
హ్మవయోజ్యేష్ఠస్యకారణమ్॥ ౩౪॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్యథితస్సురగజైఃపారోహిత్యేనుహతపాః । సవి
శ్వరూపస్తానాహప్రహసన్లక్ష్మణ్యాగిరా॥ ౩౫॥ విశ్వరూపః॥ విగహితంధర్మశీలైబ్రహ్మవచన్

సురపక్షపాతం॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ అతిథీనాంపితృణాంచప్రశంసాధమాహ ద్వాభ్యాం - ఆచార్యఇతి - ఆచార్యః - ఉపనీయ
వేదాధ్యపకః - బ్రహ్మణోవేదస్యమూర్తిః॥ ౩౦॥ దయాయాఇతి॥ ధర్మస్యాత్మామూర్తిరతిథిరితి - స్వయంసాక్షాత్ - ఆత్మనఃశ్రీవిష్ణుః - య
ద్వా - ఆత్మనఃస్వస్య - సవభూతేషుఆత్మసృష్టికతవ్యేత్యర్థః॥ ౩౧॥ తస్మాదితి - పరభ్యఃపరాభవవినాతిః - తాం॥ ౩౨॥ సంజేశ
మామః వృణీమహితి॥ ౩౩॥ నమదసాధ్యాయత్యేకనిష్ఠస్యమహాభవందనంకథంకరిష్యథ - తచ్చగహితంతత్రాచుః॥ నేతి॥ అ
థామప్రయోజననిమిత్తం - యవిష్టాఘ్ర్యభివాదనంసనిందితం - కించ - ఛందోభ్యఃమంత్రేభ్యఅన్యత్రవయః జ్యేష్ఠస్యకారణం - సతు
మంత్రేషు - అతోస్తభ్యంమంత్రదాతృత్వేన - త్వమేవజ్యేష్ఠభవిష్యసి - యద్వా - ఛందోభ్యోన్యత్రవేదావిహాయ - వయవివజ్యేష్ఠస్య
కారణంనభవతి - కింతువేదావివమున్యకారణం - తత్సామ్యేతువయః - అతావేదజ్ఞత్వాత్వమేవజ్యేష్ఠఇత్యధః॥ ౩౪॥ ౩౫॥ నింది
తమసీదంయుష్మద్వాఘ్నాభంగభయేనకరిష్యామిత్యాహ సాధేన - విగహితమితి - విగహితం - పారోహిత్యం - భమణీలైఃఅధర్మ

హేతుత్వాత్-కించ - బ్రహ్మవచన ఉపవ్యయం పూర్వసిద్ధసబ్రహ్మవచనః వ్యయకారణం - ప్రత్యాఖ్యాతుంచమద్యశోనాహా
తీత్యాహ - కథంతితి - తెహంశిష్యః శిక్షణహాః - సవప్రత్యాఖ్యానాభావవివశిష్యస్య స్వాధికారతే || ౩౬ || సమపారోహిత్యే
సధనలాభాద్ధమః సిద్ధ్యేత్ - అన్యథానిధానస్య కుతాధమః - అతఏవతేన లోకా హృష్యతి - తత్రాహ - అకించనానామితి - అకి
చనానాంహి శిలోంభనంభనం - తేత్రేస్వామ్యుపేక్షితకణిశోపాదానం శిలం - హట్టదాపతిత ప్రహ్యదేరుపాదాన ముం ఖః - ఇహగృ
హశ్రమే - తెనై వనివతితా సాధూనాం సత్త్రి యాయేన || ౩౭ || తథాపీతి || కియదేత త్ప్రాధికతమత్యబ్దమేవ - అత్యధికమపి కరిష్యామి
త్యాహ - భవతామితి || ౩౮ || తేభ్యఇతి || పరమేణసమాధినా పరమోద్యమేన || ౩౯ || సురద్విషామితి || వైష్ణవ్యాశ్రీనారాయణకవచార్చికయా ||
౪౦ || యయేతి || అసురచమూఃదైత్యసేనాః || ౪౧ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
జ్ఞో || అష్టమవిశ్వరూపస్తువర్తనారాయణాత్మకమ్ | ఇంద్రాయప్రాహయేనెంద్రో గుప్తోదైత్యానథాజయత్ || యేనేతి || త్రిలోక్యాఃసం

ఉపవ్యయమ్ | కథంనుమద్విధోనాథోలోకైరభియాచితః || ప్రత్యాఖ్యాస్య తీతచ్ఛిష్యస్స ఎవస్వాధిక
ఉచ్యతే || ౩౬ || అకించనానాంహిధనంశిలోంభనం తెనేహనివతితసాధునత్త్రియః | కథంవిగహ్యం
నుకరోమ్యధీశ్వరాఃపారోధసంహృష్యయేనదుర్మతిః || ౩౭ || తథాపీనప్రతిబ్రూయాంగురుభిఃప్రా
ధికతంకియత్ | భవతాం ప్రాధికతంసర్వంప్రాజైరభైశ్చసాధయే || ౩౮ || శ్రీశుకః || తేభ్యఎవం
ప్రతిశ్రుత్యవిశ్వరూపోమహతపాః | పారోహిత్యంవృతంచక్రపరమేణసమాధినా | ౩౯ || సురద్వి
షాంశ్రియంగుప్రామాశనస్యాపివిద్యయా | ఆచ్ఛిద్యాదాన్తహేంద్రాయవైష్ణవ్యావిద్యయావిభుః ||
౪౦ || యయాగుప్తస్సహస్రాక్షోజ్యైసురచమూవిభుః | తాంప్రాహసమహేంద్రాయవిశ్వరూప
ఉదారధీః || ౪౧ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంభే - సప్తమోధ్యాయః * * * * *
రాజా || యేనగుప్తస్సహస్రాక్షస్సవాహనరిసైనికాః | క్రీడన్నివవినిజిత్యత్త్రిలోక్యాబుభుజేశ్రి
యన్ || ౧ || భగవంస్తన్మమాచక్షువర్తనారాయణాత్మకమ్ | యథాతతాయినశ్శ్రూయేనగుప్తోజ
యన్మృశే || ౨ || శ్రీశుకః || వృతఃపురోహితస్తాస్త్వోమహేంద్రాయానుపృచ్ఛతే | నారాయణాఖ్యం
వమాహతదిహైకమనాశ్శృణు || ౩ || విశ్వరూపః || ధౌతాంఘ్రిపాణిగాచవ్యసపపిత్ర ఉదమ్బ
భిః | కృతస్వాంగకరన్యాసోమంత్రాభ్యాంవాగ్యతశ్శుచిః || ౪ || నారాయణమయంవర్తసన్నహ్యార్థ
యఆగతే | దైవభూతాత్మకర్మభ్యోనారాయణమయఃపుమా || ౫ || పాదయోజానునూరూర్వో
రుదరేహృద్యధోరసి | ముఖేగిరస్యానుపూర్వ్యాదోంకారాదీనివిన్యసేత్ || ౬ || ఓం-నమోనారాయణా
యేతివిపర్యయనుథాపివా | కరన్యాసంతతఃకుర్యాద్వాదశాక్షరవిద్యయా || ౭ || ప్రణవాదియకారాం
తమంగుళ్యంగుప్తపర్వసు || ౮ || న్యసేద్ధృదయః ఓంకారంవికారమనుమూఢని | షకారంతుభ్రువౌ
మధ్యేణకారంశిఖయాన్యత్ || ౯ || వేకారంనెత్రయోయుంజ్యాన్నకారంసర్వసంధిషు | మకారమ
స్త్రముద్దిశ్యమంత్రమూర్తిభావేచ్ఛుధః | సవిసగంఫడంతంతుసర్వదిక్షువినిదిశేత్ || ౧౦ || ఓంవి

బంధినీంశ్రియం || ౧ || ౨ || ౩ || ధౌతాంఘ్రిరితి || మంత్రాభ్యామస్తాక్షరద్వాదశాక్షరాభ్యాం - కృతఃస్వాంగేమకరయోశ్చన్యాసఃయేన || ౪ ||
నారాయణేతి || నారాయణమయంవర్తసంసహ్యత్బద్ధీయత్ || ౫ || తత్రాస్తాక్షరేణపాదాద్యష్టాంగేమన్యాసమాహ - సాధాన - పా
దయోగితి || ప్రణవసంపుటితమోంకారాద్యేకైకమక్షరంవిన్యసేత్ || ౬ || ఓమితి || విపర్యయంయథాభవత్యేవం - శిరఃపాదాంతంవా
విన్యసేత్ - ఉత్పత్తిన్యాసంసంహరన్యాసంవాకుర్యాదిత్యర్థః || ౭ || ప్రణవేతి || ద్వాదశాక్షరస్యోద్ధారః - ప్రణవాదియకారాంతమితి - ప్ర
ణవసంపుటితమేకైకమక్షరందక్షిణతజానీమా రభ్య - నామతజానీపర్యంతమంగుళీమ - పరిశిష్టమక్షరచతుష్టయమంగుప్తయోరాద్యంత
పర్వసున్యసేత్ || ౮ || మంత్రాంతరన్యాసమాహ - న్యసేదితి || షకారణకారయో విశ్లేషణషడక్షరాణి పృథ్వియాదిమన్యసేత్ || ౯ || వే
కారమితి || మకారమస్త్రముద్దిశ్యభ్యాత్వా - సమకారః అస్త్రమంత్రః అస్త్రాయఫడిత్యేవం దిగ్బంధవినిదిశేత్ || ౧౦ || ఇతితి || ధ్య
యమిశ్వరరూపమాత్మానంధ్యాయేత్ - షట్పక్షిభిఃవిశ్వరూపిభిః - భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాభిః - విద్యాచతేజశ్చతపశ్చమూర్తియఃస్యతం - ఇ

మంవక్యమాణం శ్రీ నారాయణకవచాఖ్యం ॥ ౧౧ ॥ హరిరితి ॥ అష్టగుణః అణిమాదై యశ్వర్యయుక్తః - అత్ర కవచప్రారంభక్రియమాణభాగవద్భాగవత్సంకాదా - ఓంకారసాహిత్యం మంకభాగవత్కర్తవ్యమనుమూలగ్రంథేషు - శిష్టజనైరంగీకృతం ॥ తథాహ ॥ శ్లో ॥ ఓంకారశ్చాభశబ్దశ్చ ద్వావేతాబ్రహ్మణః పురా ॥ కంఠం భిత్వా వినిర్యాతో తస్మాన్మంకభాగవతవిశిష్టవచనాత్ ॥ తస్మాన్మతస్య శ్లోకాంతఃపాతిత్వం వతత ఇతి మంతవ్యం ॥ ౧౨ ॥ జలెష్వతి ॥ యదసాంకా వివచరుణస్య పాశస్తస్మాత్ ॥ ౧౩ ॥ మగ్నేష్వతి ॥ అటవీచలజిముఖంచ సంప్రామాసక్రమశ్చ ఆదిర్యేషాంతేషు మగ్నేషు సంకటస్థనేషు ॥ ౧౪ ॥ రక్ష్యతే - అసాప్రసిద్ధో వరాహః - మామాం - అధ్వసరక్షితు - యజ్ఞైరవయవరూపైః కల్ప్యతే నిరూప్యత ఇతి తథా - ఉన్నీతా ఉద్భృతా భరామేనసః - అద్రికూటేషు గిరిశిఖరేషు - రామోజామదగ్న్యః ॥ ౧౫ ॥ మామితి ॥ ఉగ్రధమాదభిచారాదిలక్షణాత్ నారాయణః పాతుహాసాత్ - గవాత్ - సరః - సరావతారోభగవాన్ - అవతు - దత్తాత్రయైః - ఆయాగాత్ యోగభ్రంశాత్ ॥ ౧౬ ॥ సనత్కుమార ఇతి ॥ పథియద్దేవానాం హేళనం - సమస్తారమకృత్వా గమనం - తస్మాత్ - పురుషాచానస్య దేవభూజాయః అంతరాభిద్రావ్యత్రింశదపరాధరూపాత్ - ద్వాత్రింశదపరాధానాహ - నారదః ॥ శ్లో ॥ యానైవాకాపామకైవాకపి గమనం భగవద్భృహే ॥ దేవోత్పవాద్య సేవాచ ప్రమాదశ్చ తదగ్రతః ॥ ఉచ్ఛిష్టే వై వవాశాచే భగవద్వందనాదికమ్ ॥ ఏకమా

ష్టవేనమః ॥ ఇత్యాత్మానంపరంధ్యాయేధ్యేయంషట్చక్తిభిర్యుతమ్ ॥ విద్యాతేజస్తపోమూర్తిమిమంమంత్రముదాహరేత్ ॥ ౧౧ ॥ ఓం ॥ హరివిదధ్యాన్మనుసర్వరక్షాన్యస్తాంఘ్రిపద్మఃపతగేంద్రవృష్టేదరారిచర్మాసిగదేషుచాపపాశాదధానోష్టగుణోష్టబాహుః ॥ ౧౨ ॥ జలేషుమాంరక్షితుమత్స్యమూర్తిర్యాదోగణేభ్యోవరుణస్య పాశాత్ ॥ స్థలెషుమాయావటువాను సోవ్యాప్త్రీవిక్రమఃఖేవతువిశ్వరూపః ॥ ౧౩ ॥ మగ్నేష్వటవ్యాజిముఖాదిషుప్రభుఃపాయాన్నస్మింహేలూసురయూధపారిః ॥ విముంచతోయస్య మహాట్టహాసం దిశోవినేమన్యపతంశ్చగభాః ॥ ౧౪ ॥ రక్షత్వసామాధ్వనియజ్ఞకల్పస్త్విదంప్రయోన్నీతధరోవరాహః ॥ రామోద్రికూటేష్వధవిప్రవాసే సలక్ష్మణోవ్యాన్భరతాగ్రజోమామ్ ॥ ౧౫ ॥ మాముగ్రధర్మాదఖిలాత్ప్రమాదాన్నారాయణఃపాతునరశ్చహాసాత్ ॥ దత్తస్త్యయోగాదధయోగనాథః పాయాన్దుణేశఃకపిలఃకర్మబంధాత్ ॥ ౧౬ ॥ సనత్కుమారోవతుకామదేవాద్ధయానసోమాంపథిదేవహేళనాత్ ॥ దేవషివర్యః పురుషాచానాంతరాత్మర్యోహరిర్మాంనిరయాదశేషాత్ ॥ ౧౭ ॥ ధన్వంతరిభగవాన్ పాతవ్యపథ్యాద్ధన్వంద్వాద్భయాద్వృషభోనిజితాత్ ॥ యజ్ఞశ్చలోకాదుతతత్ప్రతాస్నోబలోగణాత్ ॥ క్రోధవశాదహేంద్రః ॥ ౧౮ ॥ ద్వైపాయసోభగవాన్సంప్రమోహంబుద్ధశ్చపాపండుగణాత్ప్రమాదాత్ ॥ కల్కిఃకలెకాలమలాత్ప్రమాదాద్ధర్మావనాయోరుక్మతావతారః ॥ ౧౯ ॥ మాంకేశవోగదయాప్రాతరవ్యాద్గోవింద ఆసంగవమాత్రవేణః ॥ నారాయణః ప్రాప్ణోడదాత్తశక్తిమధ్యం దినేవిష్ణురీంద్రపాణిః ॥ ౨౦ ॥ దేసోపరాష్ణానుధుఃపూగ్రధనాపసాయంత్రీధామావతుమాధవోమామ్ ॥ దోషేహృషీకేశఉతాధరాశ్రేణిశీధవికోవతుపద్మనాభః ॥ ౨౧ ॥

స్త్రుణామశ్చ తత్పరస్త్రుదక్షిణమ్ ॥ పాదప్రసారణంచాగ్రేతథాపర్యంకబంధనమ్ ॥ శయనంభక్షణంచాపి మిథ్యాభాషణమవచ ॥ ఉచ్చైభాషామిథోజల్పరోదనానిచవిగ్రహః ॥ నిగ్రహానుగ్రహశ్చైవస్త్రీశ్రుమూరభాషణమ్ ॥ కంబళావరణంచైవపరిసిందాశరస్తుతిః ॥ అశ్లీలభాషణంచైవహ్యభోవాయువిమోక్షణమ్ ॥ శక్తాగోణోపచారస్తుహ్యనివేదితభక్షణమ్ ॥ తత్తత్తాలోద్భవానాంచఫలాదీనామసపణమ్ ॥ వినయక్తావశిష్టస్య ప్రదానం వ్యంజనస్యహి ॥ పృష్టికృతాసనంచైవ పరేషామభివందనమ్ ॥ గురౌమానంజస్తోత్రం దేవతానిందనంతథా ॥ అపరాధాస్తథావిష్ణోద్వాత్రింశత్పరిక్షితాతాః ॥ ౧౭ ॥ ధన్వంతరిరితి ॥ లోకాజ్ఞానాపవాదాద్యజ్ఞః తత్ప్రతాజనననిమిత్తోయోంతఉపహారః - తస్మాత్ - బలభద్రః - అవతాత్ - కృతాంతాదితిపాతకృతాంతాత్థాలాద్రక్షు - క్రోధవశాత్పాశాణాగణాత్ - అహేంద్రఃశేషఃరక్షతు ॥ ౧౮ ॥ ద్వైపాయన ఇతి ॥ కాలమలభూతాత్ - కలెఃకల్కిఃధర్మావనాయధర్మరక్షణాయ - ఉరుర్మహాకృతఃఅవతారోయేన ॥ ౧౯ ॥ దినస్యషట్సుభాగేమక్రమేణ - ప్రాతరాదిసంజ్ఞేషు - రాత్రీశ్చప్రదోషాదిసంజ్ఞేషు రహస్యాధానం ప్రధిరాహ ॥ మామితి ॥ గదయాయుక్తః ఆసంగవంసంగవమభివ్యాప్య - ఆరీంద్రపాణిః చక్రపాణిః ॥ ౨౦ ॥ దేవ ఇతి ॥ త్రిధామాబ్రహ్మదిమూర్తిః - శ్రీమాధవః - దోషేహృషీకేశ ఉతాధరాశ్రేణిశీధవికోవతుపద్మనాభోవతు ॥ ౨౧ ॥ శ్రీవశే

తి || అపరరాత్రే - ఈశః శ్రీవత్సభామాఅవతు - ప్రత్యూష - ఈశః అసిధరః - జనాదనః - దామోదరః ప్రభాతే - శ్రీవిశ్వేశ్వరోమనః
భ్యం ప్రతిసంధ్యం || ౨౨ || చక్రమితి - యుగాంతానలతిక్కు నెమి భ్రమత్సమంతాద్భు
ద్ధిదంద్ధి అతిశయేన దహతి - తస్యా యంస్వభావవనతు తత్ప్రాధాన్యమిత్వార్థః - యదా - దంద్ధితి లాన్త్యధ్యమ పురుషః అ
త్రత్వమెవంభూతంచక్రమితి స్వరూపముక్త్యా - సంబోధ్యప్రాధ్యకాతే - అతిశయేన దహదహతి - కక్షంశుష్కత్యుతం || ౨౩ || గదగతి ||
అశనివత్సవోకాయేషాంతే - విస్ఫులింగాయహ్యః తస్యాస్సంబోధనం - హగదే - త్వమజితస్య ప్రియాసి - ఆహంచ తస్యదాసః ఆతః
కూశ్మాండాదీన్ నిష్పిండి నిష్పిండి సంచూణాయ సంచూణాయ - సర్వత్రవీహ - అతిశ్రుత్వాయ || ౨౪ || త్వమితి || హదరం
ద్రపాంచజస్య త్వంయాతు ధానాదీన్ - విద్రావయ - విప్రగ్రహః బ్రహ్మరాక్షసాః - యన్యేచ ఘోరదృష్టయస్తాన్ || ౨౫ || త్వమితి ||
తిక్తాధారాయస్య - హతిగ్ధార - అసివరఖడ్గశ్రేష్ఠత్వం మమ అరిసైన్యం - భింధిభింధిశతచంద్రాకారాణామండలానియస్తి - హాశత
చంద్రచర్మకాహలక - అఘోనాం అసుపతాం ద్విమం - చక్షూంషి ఛాదయ - పాపచక్షుషాంచ ఉగ్రదృష్టినాం చక్షూంషి ఛాదయ

శ్రీవత్సభామావరరాత్ర ఈశః ప్రత్యూష ఈశో సిధరోజ నాదనః | దామోదరో వ్యాదనుసంధ్యం ప్ర
భాతే విశ్వేశ్వరో భగవాన్ కాలమూర్తిః || ౨౨ || చక్రం యుగాంతానలతిక్కు నెమి భ్రమత్సమంతాద్భు
గవత్ప్రయుక్తమ్ | దంద్ధిదంద్ధ్యరిసైన్యమాశుకక్షంయథా వాయుసభోహుతాశః || ౨౩ || గదేశనిష్ఠ
శ్చనవిస్ఫులింగే నిష్పిండి నిష్పిండ్యజితప్రియాసి | కూశ్మాండవై నాయకయక్షరక్షోభూతగ్రహంశుచ్చ
ణాయచూణాయారీన్ || ౨౪ || త్వంయాతు ధాన ప్రమథప్రేతమాతృపిశాచవిప్రగ్రహఘోరదృ
ష్టీన్ | దరేంద్రవిద్రావయకృష్ణపూరితోభీమస్వనారేహృదయానికంపయ || ౨౫ || త్వంతిక్తాధారా
సివరారిసైన్యమీశప్రయుక్తోమమభింధిభింధి | చక్షూంషిచర్మకశతచంద్రఛాదయద్విహమఘోనాం
హరపాపచక్షుషామ్ || ౨౬ || యస్మాం భయంగ్రహభ్యోభూతైతుభ్యోన్యభ్యవచ | సరీస్యపె
భ్యోదంప్రిభ్యోభూతైభ్యోఘోభ్యవచ || ౨౭ || సర్వాణ్యేతాని భగవన్నామయాపాస్త్రకీర్తనా
త్ | ప్రయాంతుసంక్షయంసద్యోయన్యే శ్రేయఃప్రతీపకాః || ౨౮ || గరుడోభగవాన్స్తోత్రస్తోభశ్చం
దోమయఃప్రభుః | రక్షత్వశేషకృతైభ్యోవిష్వక్సైన్యవాహనమ్ | ౨౯ || సర్వాపద్యోహరేనామ
రూపయానాయధానినః | బుద్ధీంద్రియమనఃప్రాణాపాంతుపాషణదభూషణాః || ౩౦ || యథాహి
భగవానెవవస్తుతస్సదసచ్చయత్ | సత్యేనానెనస్స ర్వేయాంతునాశముపద్రవాః || ౩౧ || యథై
కాత్మ్యానుభావానాంవికల్పరహితస్సవ్యయమ్ | భూషణాయుధలింగాభ్యాధతైశ్చక్రీస్వమాయయా ||
౩౨ || తేనైవసత్యమానెనసర్వజ్ఞోభగవాన్ హరిః | పాతుసర్వస్వరూపేణసదాసర్వత్రసర్వః || ౩౩ ||
విదిక్షుదిక్షూధర్షమధస్స మంతాదంతబహిభగవాన్నా రసింహః | ప్రహాపయన్లోకభయం
స్వనెనస్వతేజసాగ్రస్తసమస్తతేజాః || ౩౪ || శ్రీవిశ్వరూపః || మఘవన్నిదమాభ్యాతంవర్తనారాయణా
త్కమ్ | విజేష్యస్యంజసాయెనకంశితోసురయాధపాన్ || ౩౫ || ఎతద్ధారయమాణస్తుయంయంపశ్యతి
చక్షుషా | పదావాసంస్పృశేత్సద్యస్సాధ్వసాత్సవిముచ్యతే || ౩౬ || నకుతశ్చిద్భయంతస్యవిద్యాంధా

హర || ౨౬ || యదితి || యత్యేభ్యః - అభయం అఘోభ్యః పాపేభ్యః || ౨౭ || సర్వాణీతి || శ్రేయః ప్రతీపకాః ఇష్టవిఘాతకాః || ౨౮ ||
గరుడగతి || స్తోత్రాణిబృహద్రథంతరాదిసామాని - తైః స్తోభ్య తేసంస్తూయతఇతిస్తోత్రస్తోభః - ఛందోమయోవేదమూర్తిః || శ్రు ||
సుచకోసిగరుత్మానిత్యాదిశ్రుతిః || వికపద్య పాతేస్తోత్రస్తోభానిగీతపూరకాక్షరాణి - స్తోత్రస్తోమతిపాతే సామాధారధూతముక్
సముదాయఃస్తోమః || ౨౯ || సర్వాపద్యగతి || నామానిరూపాణియానాని - ఆయుధానిచ - సఃబుద్ధ్యాదీన్ పాంతు పాషణదభూష
ణాః పాషణదముఖ్యాశ్చ పాంతు || ౩౦ || యథేతి || సచ్చ అసచ్చ మూర్తామూర్తాయత్ - తత్సర్వంజగత్ || ౩౧ || యథేతి || వికా
త్త్యస్తానుభావోనుభ్యాసంయేషాంతే మం - వికల్పభేదస్తద్రూపాతోపి || ౩౨ || తేనైతి || సత్యమానెన సత్యభూతేన ప్రమాణేన || ౩౩ ||
పునరపిశ్రీస్యసింహవప్రాధ్యకాతే - విదిక్ష్యతి || పాత్విత్వమంగః - యదా - నారసింహః ప్రహ్లాదస్వనెనశ్రీస్యసింహనామగజానె
న - స్వతేజసాస్వప్రభావేన - గ్రస్తానిసమస్తానాం దిగ్విషయస్త్రజలవాయవ్యాధీనాం - తెజాంసి ప్రభావాః యేనసః || ౩౪ || మఘవ
న్మితి || దంశతః కవచితః || ౩౫ || ఎతదితి || సోపిసాధ్వసాద్భయాన్ - విముచ్యతే - తస్యతుభయం నభవేదేవ || ౩౬ || ౩౭ || ఎతద్విద్యా

ప్రభావమితి హసేనాహసాదైస్త్రిభిః-ఇమామితి || మరుధన్వని నిరుదకైదేశే - అనన్యవిద్యాయాః డైత్రతీథానపేక్షిత్యం దశా-
 తం || ౩౮ || తస్యేతి || యత్ర ద్విజస్య క్షణాదేహ త్యాగః - తస్యోపరి || ౩౯ || గగనాదితి || సద్యః తత్తణమేవ గగనాత్ స్యపతత్ - హ-
 తాంతరే అంగనాభిస్సహ - వాలఖిల్యోపదేశాత్ - తస్యాస్థిని ప్రాప్త్యప్రక్షిప్త్య విస్తీతస్స - స్వధామ గంధర్వలోకం జగామ || ౪౦ ||
 ౪౧ || అధికతః ప్రాప్తస్స || ౪౨ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టమాధ్యాయ న్యాఖ్యా || * * * * *
 త్లో || సవమే విశ్వరూపేతుహతేశ క్రేణకోపతః | త్వష్ట్రాచోత్పాదితేపత్రే భీతైదేవై హారఃస్తుతిః || తస్యేతి || సోమస్య పీఠంపానం
 యస్మిన్ - ఎవం సురాపీఠం - అన్నమతీత్యన్నాదం - అత్ర || శ్రు || విశ్వరూపోవై త్వష్ట్రః పురోహితో దేవానా మూసీత్స్వస్త్రియోసు
 రాణాంతస్య త్రిణిమూణ్యాసన్నిత్యాదిశ్రుతిప్రతిపాదితకథాత్రా మసంధేయా || ౧ || తస్యా సుర పక్షపాతమాహద్వాభ్యాం || సనా-
 ఇతి || ప్రత్యక్షం ప్రకటంయథా భవతితథా - సవినయం - దేవభ్యో హవిభాగం - ఇంద్రాయేదం అగ్నయఇదమిత్యుచ్చతై రవదత్ -
 అత్ర హతుః - యస్యపితరో దేవాః || ౨ || స ఇతి || సః - అసుర భ్యస్తుపరోక్షం గుప్తం భాగం దదౌ - తదేవాహ - దేవా యజమానః అ

రయతోభవేత్ | రాజదన్యుగ్రహాదిభ్యో వ్యాధ్యాదిభ్యశ్చ కహిచిత్ || ౩౭ || ఇమాంవిద్యాం పురాక-
 శ్చిత్రై శికోధారయన్ ద్విజః | యోగధారణయాస్వాంగంజహౌ సమరుధన్వని || ౩౮ || తస్యోపరివిమానే
 నగంధర్వపరిరేకదా | యయాచిత్రరథ స్త్రీ భివృతోయత్ర ద్విజక్షయః || ౩౯ || గగనాన్న్యపతత్స-
 ద్యస్తవిమానోహ్యవాక్చిరాః | సవాలఖిల్యవచనాదస్థిన్యాదాయవిస్తీతః | ప్రాప్త్యప్రాచీనరస్వత్యాం
 స్నాత్వాధామస్వమన్వగాత్ || ౪౦ || యఇదంశృణుయాత్తా లేయోధారయతిచాదృతః | తంనమస్యం
 త్రిభూతానిముచ్యతేసర్వతోభయాత్ || ౪౧ || శ్రీశుకః || ఎతాంవిద్యామధిగతోవిశ్వరూపాచ్ఛతక్రతుః |
 త్రైలోక్యలక్ష్మీంబుభుజేవినిజైత్యమృధేసురా || ౪౨ || * * * * *
 శ్రీశుకః || తస్యాసన్ విశ్వరూపస్య త్రిణిమూణిభారత | సోమపీఠంసురాపీఠమన్నాదమితిశుశ్రుమాః ||
 ౧ || సవై బహిషదేవేభ్యో భాగం ప్రత్యక్షముచ్చతైః | అవదద్యస్యపితరోదేవాస్సంప్రశ్రయంనృప ||
 ౨ || సఎవహిదదౌ భాగంపరోక్షమసురాప్రతి | యజమానోవహద్భాగంమాతృస్నేహావశానుగః ||
 ౩ || తద్దేవహేళనంతస్యకర్తా భీకంసురేశ్వరః | ఆలక్యతరసాభీతస్తచ్ఛిషాణ్యచ్ఛినద్రుసా || ౪ || సోమ
 పీఠంతుయత్రస్యశిరసీత్రపింజలః | కలవింకస్సురాపీఠమన్నాదంయత్సతిస్తిరి || ౫ || బ్రహ్మహత్యామంజ-
 లినాజగ్రహాయదపీశ్వరః | సంవత్సరాం తేతదఘంభూతశంసావిశుద్ధయే || భూమ్యంబు ద్రుమయోషి-
 ద్భ్యశ్చ తుథాన్యభజద్ధరిః || ౬ || సూమిస్తురీయంజగ్రహఖాతపూరవరేణవై | ఇరిణంబ్రహ్మహత్యా
 యారూపంభూమాప్రదృశ్యతే || ౭ || తుర్యంధేదవిరోహేణవరేణజగ్రహు ద్రుమాః | తేషాంనిర్యా-
 సరూపేణ బ్రహ్మహత్యాప్రదృశ్యతే || ౮ || శశ్వత్తా మవరేణాంహస్తురీయంజగ్రహు స్త్రియః |
 రజోరూపేణ తాన్వం హూమాసిమాసిప్రదృశ్యతే || ౯ || ద్రవ్యభూయోవరేణాపస్తురీయంజగ్రహుర్న

సా - అసురా స్మృతిభాగమ వహత్ కేనాభ్యసాయేన ప్రాపయామాస - యతః - మాతృస్నేహావశేన అసురా అనుగచ్ఛతి || ౩ || తదితి ||
 అధికంకర్తృప్రయక్యత్యం - ఆలక్యజ్ఞాత్వా || ౪ || సోమపీఠమితి || కపింజలః కలవింకః - తిలకిరితి - ప్రసిద్ధపక్షివిశేషః || ౫ || బ్ర-
 హ్మహత్యేతి - యదపి యద్యపి ఈశ్వరః తాంవారయతుంసమర్థః - తథాపి జగ్రహ - సంవత్సరంతథైవస్థిత్యా సంవత్సరాంతేభూతా-
 క్రోశభీతస్స - భూతానాంమధ్య - శంసావి శుద్ధయేలోకాపవాద పరిహారాయ - సహరింద్రః భూమ్యాదిభ్యస్తమఘంవిభజ్యదదౌ ||
 ౬ || భూమిరితి - తురీయంబ తుర్థా భాగం - ఖాతస్య గతస్య పూరఃపూరణం - తేనవరేణ - యదిఖాత పూరణం స్వతపవమేభవిష్యతి
 తహగ్రహిష్యేమిత్యేవం భాషేబంధన - జగ్రహత్యర్థః - ఇరిణముషరం - అత విషాషరే అభ్యయనాదినిషిధ్యతే || ౭ || తుర్యమి-
 తి || భేదేసతి పున విరోహః ప్రరోహేభావత్వీతి వరేణ - నిర్యాసరూపేణ బ్రహ్మహత్యా యదృష్టత్వాత్ - నిర్యాసోభత్యః || ౮ || శ-
 శ్వదితి శశ్వత్తా మవరేణ - యావత్ప్రసవంగభానుపహతేనైవసంభోగవరేణ - అతోరజోదశానై - తత్సంగాదిన కార్యం || ౯ ||

ప్రవృత్తిః || ప్రవృత్త్యాదావరణ - యస్మిన్ ప్రవృత్తిరేవాదావరణమితి భవేయః - తస్య భూయస్తస్మాద్భిక్యం స్యాదితి వరణ - యద్వా -
స్వస్యైవ నిర్గుణోద్గమాది నాభూయస్తస్యం స్యాదితి వరణ - ప్రవృత్త్యాదావరణే - అయమేవాధానః - యద్వా - ప్రవృత్త్యాదావరణం సాం
సిద్ధికప్రవర్తనం - తేన వరణ జగృహుః ఆత్ర - ఇంద్రః విశ్వరూప శరశ్చేదాత్తబ్రహ్మహత్యా రూపకింబిషం - చతుర్థావిభజ్య - భూ
వనస్సతి శ్రీ జలభ్యోదత్వా - స్వయం నిలేపోభవదిత్యభిహతంభవతి || శ్రు || విశ్వరూపో వై త్వాప్త ఇత్యమవాకేతు - త్రిధావిభాగవివాధి
హితః - నాపాంకిల్బిషదానముఖి వణితంకథమస్యా పపత్తిరితిచేదచ్యతే - తత్ర త్యప్త భివీశబ్దస్య - ఆజహత్వాప్తధానక్షణయా - ఆ
బుభుతాధానకత్వమప్యవశ్యం వక్తవ్యం అన్యథా ఇరిణనిర్యాసాదివత్సేన బుద్ధుగదారస్యస్పృశ్యత్వా భక్త్యత్వాది రూపశిష్టాచారభం
గః ప్రసజ్జేతేతి మంతవ్యం || తద్విభాగ ఫలమాహ || తత్త్వాపం హరితి నిరాకరోతి - కః - ఓషణ బుద్ధుదాది - జలాద్భూ హిః ప్రక్షిపన్తి త్య
ధాః - యద్వా - ఓషణ జలం నిందత తత్త్వాపం హరితి గృహ్యతీత్యధాః - అయంచ || శ్రు || తస్మాదాపోనపరిచక్ష్య ఇత్యాది శ్రుత్యధా
ఉక్తః - పాతాంతరే - హరికిల్బిషం ఇంద్రపాపం || ౧౦ || హతపుత్ర ఇతి || ఇంద్రాయ ఇంద్రుహంతుం - శత్రవేశ ద్రూత్వత్వైః - త
దాహ - ఇంద్రశత్రో వివిధా సేవతి - ఆత్రచేంద్రశత్రు పదస్య ద్యుదాత్తత్వాత్ - బహుప్రీహః || సూ || బహుప్రీహశ్రుత్యపూర్వప
దమిత్స్యైవేవాహుప్రీహాలక్షణావృత్త్యా ఇంద్రవివరస్యశత్రు రభూత్ - తదుక్తగ - శ్రుత్యా || శ్రు || యదబ్రవీత్ స్వాహేంద్రశత్రు
వధాధా సేవతి - తస్మాద సేవేంద్రశత్రు రభవదితి - తథాచ శ్లోకాయాం || శ్లో || మంత్రో హి నః స్వరతో వణితో వా మిథ్యా ప్రయత్నోన

లమ్ | తానుబుద్ధుదాహనాభ్యాం దృష్టంతద్ధరికిల్బిషమ్ | ౧౦ || హతపుత్రస్తతస్తస్వస్థాపహవేంద్రాయ
శత్రవే | ఇంద్రశత్రో వివిధా స్వమాచిరంజహి విద్విషమ్ | ౧౧ || అథాన్వాహార్యపచనామధ్యతో ఘోర
దశానః | కృతాంత ఇవలోకానాం యుగాంత సమయేయథా | ౧౨ || విషగిష్టవధామానంతమిషుమాత్రం
దినేదినే | దగ్ధశైలప్రతీకాశం సంధ్యాభ్రా నీకవచనమ్ | ౧౩ || తత్తతామ్రుశిఖాశ్శ్రుంతుం ధ్యాహ్న
కోగ్రలోచనమ్ | దేదీప్యమా నేత్రిశిఖామాల ఆరోప్యరోదసి | ౧౪ || నృత్యంతమున్నదంతంచ చాలయం
తంపదామహీమ్ | దరీగంభీరవక్త్రేణ పిబతాచనభస్థలమ్ | ౧౫ || లిహతాజిహ్వాయ ట్టాణి గ్రస
తాభవనత్రయమ్ | మహతా రౌద్రదంష్ట్రేణ జృంభమాణం ముహుర్ముహుః || వితస్తామద్రువు
లోకావీక్ష్య సర్వేదిశోదశ | ౧౬ || యేనావృతా ఇమేలోకాస్తపసాత్పాస్త్ర మూర్తినా | సవైవృత
ఇతి శ్రోక్తః పాపః పరమదారుణః || ౧౭ || తన్నిజఘ్నూరభి ద్దుత్య సగణాః పుధుషణభాః | సైవ సైవ
దివాస్త్ర శస్త్రాఘోసోగ్రసత్తానికృత్సృజః || ౧౮ || తతస్త్వేవిస్త్రితాస్సర్వే విషణ్ణాగ్రస్తతేజసః |
ప్రత్యంచమాదిపురుషముపతస్థస్సమాహితాః || ౧౯ || దేవాః || వాయ్వంబరాగ్నృపక్షితయస్త్రిలో
కాబ్రహ్మదయోయేవయముద్విజంతః | వహోమతస్త్వే బలిమంతకోసా విభేదియస్తాః పరణంతతోనః || ౨౦ ||

తమధామాహ | సవాగ్న్యజ్ఞాయజమానం హి సక్తియథేంద్రశత్రుగ్న్యరతోపరాధాదితి || ౧౧ || అథేతి - అన్వాహార్యపచనాత్ దక్షి
ణాగ్నేః || ౧౨ || విషగితి || తంవీక్ష్య వితస్తాలోకాదశదిశోవిదు ద్రువురితి పంచమేనాన్వయః - కథంభూతం - విషక్ సమంతతః ఇమ
విక్షేపణమాత్రం - ప్రతిదినం వధామానం - దగ్ధశైలప్రతీకాశం - కృష్ణవణం - సంధ్యాభ్రా నీకవద్వచోదీప్తిర్యస్యతం || ౧౩ ||
తద్దేతి || తత్తతామ్రువత్ - శిఖాశ్శ్రుణుచిచయస్యతం - మధ్యాహ్నకాలవదుగ్రలోచనయస్య - రోదసి ఆరోప్య వెత్సగ్ధః || ౧౪ || సృత్యం
తమితి || దరీవత్ గంభీరణవక్త్రేణ - ముహుర్ముహుః - జృంభమాణమిత్యన్వయః - కథంభూతేన సభస్థం విబతా || ౧౫ || లిహతేతి || ఋ
ట్టాణి జిహ్వాయాలిహతా - భవనత్రయంగ్రసతా - మహతా విస్తీర్ణాన - రాత్రాగంష్ట్రే యస్మిన్ || ౧౬ || పృత్రనామనిర్వక్తి || యేనావృతా
ఇతి - త్వాప్తః మూర్తిర్యస్య - తపసః - తేన - తథాచ శ్రుతిః || స ఇమాం లోకాన వృణోద్యదిమాం లోకాన వృణోత్తద్వైవృతస్య పృ
త్రత్యమితి || ౧౭ || తమితి || అగ్రసత్ భక్షితవా || ౧౮ || తత ఇతి || గ్రస్తం తేజో యేషాం ప్రత్యంచ మంతర్యామిణం - త్రిభువనస్య తేన
వాస్తవత్వాత్ - త్వాపిగమనాసంభవాత్ - తత్రైవస్థిత్యా - తుష్టుపురిత్యర్థః || శ్రీధరీయాయం శ్లోకః || మహాభయే పరిత్రాణమస్యతో
నభవేదితి | హరిమేవ ప్రపద్యంతే సురాశ్వరణమాతురాః || ౧౯ || వాయ్వంబరేతి || వాయ్వదీని పంచమహాభూతాని - తేనిమితా
స్త్రేణాలోకా సైవామధిపతయోబ్రహ్మదయశ్చ - తతోవాచీనావయంచ - సర్వయస్మై అంతకాయ కాలాదాద్విజంత స్సంతోబ
లింపహు - అసావపియస్తాద్భిభేతి - తతః పరమిశ్వరాదేవ - నోస్తాకం అరణం శరణం రక్షణమస్తు || ౨౦ || తతవివేక్యవధారణా హతుమా

మః || అవిస్మితమితి || అవిస్మితం పరిపూర్ణకామం - కుతూహలశూన్యంవా - కుతః - ప్రశాంతం రాగాదిశూన్యం - తచ్చకుతః - స్వేనైవలాభేన - పరిపూర్ణకామం - తచ్చకుతః - సమం - ఉపాధిపరిచ్ఛేదశూన్యం - వివంఘాతం పరమేశ్వరంవినా - అపరంయః శరణాథకముపసహతి - సహితాల్పజ్ఞః - యతోపా - శునోలాంగులెనపుచ్ఛేన - సముద్రమతితితి - అతితమమిచ్ఛతీత్యర్థః - యథాతేన - సముద్రతరణం ససంభవతి తథా అసీశ్వరాశ్రయజేన వ్యసనాణావతరణంభవతితిథావః || ౨౧ || మహాభయే సత్యపి సవినరక్షక ఇతిర్బుష్టమిత్యాము ద్వాభ్యాం || యస్యేతి || యస్య మహాశృంగే జగతీంపుభీష్టమేవస్వనావం అబధ్యబధ్యా - మనుః సత్యప్రతః - యథాయథావత్ - మగం సంకటం - తతార - సవినహరిచ రోమత్వమునినోన స్సానపి ఆశ్రితా సతః - నూనం ప్రాతారక్షిప్యతి || ౨౨ || పురతి || సంయమాంభసి ప్రశయోదతే - ఉదీయే రుద్ధతే వా తేయే - ఉమాయ సైమాం రవైః కరాతే - భయంకరే అరవిం దాన్నాభికమలాత్ - పటతః యః పికః అసహాయవివ - తిస్తుభ్యయాద్యేన తతార - సవినసః పారః - తారకోస్తు || ౨౩ || కించ పయం భగవత్తేవస్మప్తాః పాలితాశ్చ బహుశః - అతస్తమేవ శరణం ప్రజామే త్యాముస్తీభిః || యపిక ఇతి || యే సత్వయా అనుగృహీతా స్సంతః - విశ్వం సృజామ - నను యాయమేవ ప్రప్తారః - నాన్యోయ మ్మాకమనుగ్రాహకోస్తీ - తస్యాదశానాత్తత్రాముః - అస్తత్తః పురః పుర్వ మేవాంతర్యామితయా సమీహమా సస్యాపి - యస్యలింగం రూపం - సహ్యామః తత్ర హేతుః - పృథగీశాత్పృథి మునిసః || ౨౪ || యోన ఇతి || దేవ

అవిస్మితంతం పరిపూర్ణకామం స్వేనైవలాభేన సమం ప్రశాంతమ్ | విమోహసహత్య పరంహి బాలిశ శ్శ్వలాంగులె నాతితితి సింధుమ్ || ౨౧ || యస్యోరుశృంగే జగతీంస్వనావం మనుర్యథాబధ్యత తారదు గమ్ | సపవన స్తాప్త్ర భయాద్ధురంతా త్రా తాశ్రితాన్వారిచరోపనూనమ్ || ౨౨ || పురాస్వయం భూర పి సంయమాంభస్య దీణవాతోర్మి రవైః కరాతే | ఎకోరవిందా త్పటితస్తతారత స్సాద్భయాద్యేన సమోస్తు పారః || ౨౩ || యపిక ఈశో నిజమాయయా నస్స సజయే నాను సృజామ విశ్వమ్ | వయం నయస్యాపి పు రస్సమీహితుః పశ్యామలింగం పృథగీశమానిసః || ౨౪ || యోన స్సపత్యై భృశమద్యమా నాన్ దేవషి తిర్యక్ష్ణు మునిత్యపకః | కృతావతారస్తనుభిస్స వ్మాయయా కృత్యాత్మ సాత్పాతియుగేయుగేచ || ౨౫ || తమేవ దేవావయమాత్మదై వతం పరం ప్రధానం పుగుషం విశ్వమన్యమ్ | ప్ర జామ సర్వేశరణం శరణ్యం స్వానాం సమోధాన్యశిశం మహాత్మా || ౨౬ || శ్రీ శుకః || ఇతి తేషాం మహారాజసురాణాముపశిష్టతామ్ | ప్రతీచ్యాం దిశ్య భూదావిశ్మంశ్చ చక్ర గదాధరః || ౨౭ || అత్తతుల్యైష్టోడశభివి నాశ్రీవత్సకాస్తుభా | పర్యుపాసితమున్ని ద్ర శరదంబురు హేతుణమ్ || ౨౮ || దృష్టా తమవనౌ సర్వ ఈక్షణాహ్లాదవిక్ల బాః | దండవత్పతీతారాజశ నైరుత్థాయ తుష్టువుః || ౨౯ || దేవాః || నమ స్తై యజ్ఞవీర్యా యవయ సే ఊతయేనమః | నమ స్తైః అస్తవక్రాయ నమ స్సుపురుషూతయే || ౩౦ || య త్రైగతీ నాంతిస్మణామీశితుః పర మంపదమ్ | నావాచీ నోవిసగ్గస్యధాత వేదితుమహతి || ౩౧ || గద్య || ఓం నమ స్తైల స్తుభగవన్నా

మఉపేంద్రతన్వా-ముషిమ పరశురా మత న్వా-తిర్యక్ష్ణుమత్స్వాదితమభిః-సృశుశ్రీరామాదితమభిః-కృతావతారస్స-అత్తసాత్మత్వా పాలిత || ౨౫ || తమితి || అత్తభూతం దైవతం - కుతః - విశ్వం విశ్వాత్మకం - తథాపి - వికారం వారయంతి - అస్యం విశ్వాత్మకత్వే హేతుః - పరంకారణం - సమప్రధానం పురుషశ్చ విశ్వస్య కారణం - తత్రాముః - ప్రధానం పురుషం చేతి - తదాత్మకోపి సవినత్యర్థః - సవినసః శంవిధాన్య తీతి || ౨౬ || ఇతితి || ప్రతీచ్యాం దిశి ప్రసమమా విరభూత్ || ౨౭ || అత్తేతి || దృష్టేతి || పునశ్చతం పురోదృష్ట్యా - ఈక్షణా హ్లాదేన వివశాః - అవవాపతి తాస్సంతః - శ్చనైరుత్థాయ - తుష్టువుః || కథంభూతం - శ్రీవత్సకాస్తుభావినా - స్వతుల్యైః షోడశభిః - సుసం దాదిభిః పరితః సేవితం ఉన్నిద్ర శరదంబురుహవ దీక్షణయస్యతం || ౨౮ || ౨౯ || సమ ఇతి || యజ్ఞవీర్యం స్వగాది ఫలజనన సామ భ్యం - యస్య తస్మై నమః - వయసే - ఉతయే ఉతిః ఫలం తత్పరిచ్ఛేదక కాలాత్మనెపి - తద్విహితకేషు దైత్యేషు అస్తం ప్రక్షిప్తంచక్రం యేన వివంభూతైః ప్రభావైః - సుపురుషూతయే శోభన బహునామ్నై || ౩౦ || సనుమమ గుణాతీతం రూపం విహాయ గుణోపాధికం యజ్ఞవీర్య త్యాదికమితి వణ్యతే తత్రాముః || యడితి || య దైతవ - గుణత్రయ స్యోతునియంతుః - త్రిగుణాత్మిక నాం సృణాం గీ నాం పరమం పదం నిగుణ స్వరూపం - తత్ విసగ్గస్య అవాచీనః ఇదానీంతనః - హేధాతః - వేదితుం నాహతితః కేవలం తస్మై తేన మోస్తు || శ్రీధరీయాయం శ్లోకః || మితాక్షరాణి పద్యాని సమీయంతే హృగుణాః | ఇతి పద్యై రతుప్యంతస్స ద్యోగద్యేన తుష్టువుః || ౩౧ || భక్త్య ద్రైకేణ బహుధాసం బోధయం తోదుజ్జేయత్వం ప్రపంచయంతి - ఓం నమ స్తైభగవన్నీరి || పరమం ముగ్ధం శ్చ ద్యోధర్మో యస్మిన్ - అ

త్తణూగేనాస్త్రంగయోగేన . యఃసమాధిశ్చితైకాగ్ర్యం . తేనపరిభావితఃసుఖీలతఃపరిస్ఫుటితఃయఃపారమహంస్యధర్మోభగవద్భజనం .
తేన - ఉద్భాటితం తమోరూపంకవాటంయస్మిన్ - తస్మిన్ - ద్వారభూతేనైతే - అపావృతేప్రకటే - ఆత్మలోకేప్రత్యగ్రూపే - స్వయ
మేవోపలబ్ధమభివ్యక్తం - యన్నిజసుఖం - తదనుభవరూపోభవాత్ || ౩౨|| సమకేవలానుభవరూపత్వేమమస్పష్ట్యాదికర్తృత్వంకుతస్త
త్రాహుః || దురవబోధఇతి || దురవబోధఇవ - తవాయంవిహారయోగః - శ్రీ యోగాయః - యద్యస్తాత్ - అశరణోనిరాశ్రయః - ఇదంవి
శ్వం - అనవేషితః - అస్తాకంసమవానూ మేశసంసాహయ్యం యేనసః || ౩౩|| దుష్టేయత్వాంతరమాహుః || అథేతి || యథేహదేవదత్తో
గృహాదినిర్ణయ - తత్రస్వకృతశుభాశుభయోః ఫలముపాదత్తే - ఎవంభవాత్ బ్రహ్మస్వరూపో జీవరూపేణగుణవిసర్గేపతితస్మిన్ - ఉ
పాదదాతి - యద్వా - సమంజసంప్రచ్యుతం - నశనంచిచ్ఛక్తియస్య - సభవానుదాస్తేఉదాసీనఃసాక్షితయావతతఇతి || ౩౪|| త
దేవంవిరోధేనదుష్టేయత్వముక్త్యా - తత్పరిహారేణజ్ఞానప్రకారమాహుః || సహితీ || విరుధ్యతఇతివిరోధః - ఉభయంసవిరుద్ధమిత్యర్థః -
సహ్యస్యదృష్టాంతే సత్వయవికల్పోయుజ్యతే - అతక్షేత్రస్వర్యాదిత్యాహుః - భగవతీతి - అపరిమితగుణగణాఃయస్య - తస్మిన్నీశ్వరస్వ
తంత్రే - అనవగాహ్యంఅతక్యం - మాహత్మ్యంయస్యతస్మిన్ - వివంపేతివికల్పః - అన్తే వంపేతి వితకః - కిమత్రయ్యుక్తమితివిచారః -
ఇత్థమేవేతిప్రమాణాభాసః - తదనుగ్రహకాః కుతకాశ్చ - అవాచీనావస్తుస్వరూపాసంస్పృశనఃయేవికల్పాదయస్తే - యేషా

రాయణవాసుదేవాదిపుగుషమహానుభావపరమమంగళపరమకల్యాణపరమకారుణికపరమహంసప
రివ్రాజకైఃపరమేశాన్తయోగసమాధినాపరిభావితపరిస్ఫుటితపారమహంస్యధర్మోద్భాటితతమః
కవాటద్వారేహ్యపావృతాత్మలోకేస్వయముపలబ్ధనిజసుఖానుభవోభవాత్ || ౩౨|| దురవబోధఇవత
వవిహారయోగోయనశరణోశరీరఇదంజగదనపేక్షితాస్తత్సమవాయసాహాయ్యమాన్తనైవావిక్రియ
మాణేనసగుణగుణస్త్వయంసృజసిపాసిహరసి || ౩౩ || అథతత్రభవాకిందేవదత్తవనిహగుణవిస
ర్గేపతితఃపారతంత్రేణస్వకృతకుశలాకుశలఫలముపాదదాతి - ఆహూస్విదాత్కారామఉపశమ
శీలస్సమంజసదశనఉదాస్తఇతిహవావనవిదానుః || ౩౪ || నహివిరోధఉభయంభగవత్పరిమితగుణ
గణఈశ్వరేనవగాహ్యమాత్మేయవాచీనవికల్పవితకవిచారప్రమాణాభాసకుతకశాస్త్రకలిలాం
తఃకరణాధికరణమరవగ్రహవాదినాంవివాదానవసరఉపరతసమస్తమాయామయేకేవలేప్యాత్మమా
యామంతథాయకోనుదుఘటఇవభవతి - స్వరూపస్వయాభావాత్సమవిషమమతీనాంమతమనుస
రసి - యథారజ్జుఖండసపాధియామ్ || ౩౫ || సేవహిపునస్సవవస్తుషువస్తుస్వరూపస్సర్వేశ్వరస్సకలజగ
త్తారణభూతస్సర్వప్రత్యగాత్మత్వాత్ సర్వగుణావభాసోపలక్షితఎకపవపర్యవశేషితః || ౩౬ || అథహ
వావ - తవమహిమమహామృతరససముద్రవిప్రుసాసక్యశ్లీఘయాస్వమనసినిష్యందమాననిగంతరసుఖే
నవిస్తారితదృష్టశ్రుతవిషయసుఖలేశాభాసఃపరమభాగవతాఎకాంతినోభగవతిసర్వభూతప్రియ
సుహృదిసర్వాత్మనినితరాంనివృతమనసః - కథముహవా ఎతేమధుమధనపునస్సాన్విధకుశలాహ్య

ప్రేమఃతైఃకలిలంవ్యామిత్రంవ్యాకులమిత్యర్థః - అంతఃకరణమేవఅధికరణంఆశ్రయాయస్యదురవగ్రహస్య - దురాగ్రహస్య - తేనవా
దినాంవివాదస్యానవసరే - అగోచరే - సమత్రధామాత్రమేతద్యక్తిరుచ్యతాంతత్రాహుః - ఉపరతోమాయామయఃసంసారోయస్మిన్ - కే
వలేప్యాత్మమాయాం మధ్యనిధాయ - కోన్వధః - కర్తృత్వానిదుఘటోభవతి - యదివస్తుతః కర్తృత్వాదిభవేత్తహివిరోధ
స్పృశ - సతుతనస్తీత్యాహుః - స్వరూపద్వయాభావాదితి - అనుగ్రహనిగ్రహాదికంతుతత్తన్తథేదేన - త్వన్తాయయా త్వయిస్ఫురతి
త్యాహుః - సమాచవిషమాచమిర్యేషాంతేషాం - మతమభిప్రాయం - సహాదివిషయాధీర్యేషాంతేషాం - యథారజ్జుఖండస్తథాతథా
భాతి - యద్వా - తమేవావిరోధం పురుషమతిథేదేన దశాయతి సమవిషమేతి || ౩౫ || తమేవవిరోధం పరిహృత్యనిశ్చితం పరమాధామా
హుః || సఇతి || సేవహియోనానారూపేణప్రతీతః - వస్తుస్వరూపః - సత్రూపః - సర్వమాంగుణానాంవిషయాణామాభాసేఃప్రకాశైః
ఉపలక్షితః - సమతైఃజీవఎవోపలత్యతే - స - సర్వప్రత్యగాత్మత్వాత్ సర్వజీవాంతర్యామిత్వాత్ - జడతాదాత్మ్యాభ్యాసేనజీవస్వా
పిజడప్రాయత్వాన్నతేనవినాప్రకాశఇతిభావః - పర్యవశేషితః - నెతినేత్యాదిశ్రుతిభిః || ౩౬ || అతస్త్వద్భక్తిరేవ పరమపురుషార్థఇ
త్యాహుః || అథహేతి || పర్యావతతఇత్యంతేన - యన్నదేవంభూతస్త్వంపరమేశ్వరః - అథహవావఅతఎవహి - హేమధుమధన - ప
రమభాగవతాఎతేత్వత్పదాంభోజామసేవాంకథముహవాపునవిశ్రజంతీత్యన్వయః - హియస్తాత్ - స్వాధేపురుషాధే - కుశలాఃని
పుణఃఅతపివఅత్తాత్వమేవప్రియఃసుహృచ్చయేషాంతే - సాధవోరాగాదిశూన్యాః - తత్రహేతుః - తవమహిమైవమహాఅమృతరసస

ముద్రః - తస్యచిత్తప్రసాదించుమాత్రేణ - సకృదపి - చీధయః ఆస్వాదితయా - స్వమనసి నిష్క్రంధమానం - అతిశయేన స్రవత్ - యత్ - ని
 రంతరం సుఖం - తేన విస్తారితాః దృష్టశ్రుతవిషయాః - సుఖలెశాభాసాః యేషాంతే - అతఏవ భగవదత్వయ - నితరాం నిరంతరం నివృత్తం
 చ మనో యేషాంతే - యత్ర యస్యామను సే వాయాంసత్యాం || ౩౭ || ప్రస్తుతం విజ్ఞానయంతి యావదధ్యాయ పరిసమాప్తి || త్రిభువనేతి ||
 త్రిభువనమాత్మాస్వరూపం భవనంచయస్య - త్రిభువనస్యాత్మాభవనంచేతివా - త్రయోవిక్రమాయస్య - త్రిలోకాన్నయతీతితథా -
 త్రయోజాలోకానామనోహరోమథావోయస్య - వివంచతుర్థాసంజోధ్యామః || తవేతి || తేషామనుపక్రమసమయః - ఉద్యమ-కా
 లోయంభవతీతిమత్వా - హేదండధర - పూర్వం యథాదండం దధధాభృతవాససి - వివమేనంత్యాప్త మపిజహి - యదిఉతమన్యసే -
 హంతుంయదీచ్ఛసి - ప్రథమంతావత్ - త్వదీయానామస్తాకం - అంతస్తాపంచ మయితుమహాసి - తావకానామిత్యత్ర హేతుః - హేపి
 తః - హేపితామహ - తవచరణసళిన యుగళధ్యానేనై వానుబద్ధోహృదయేనిగళః శృంఖలాయేషాం - స్వలింగవివరణే న నిజమూర్తిప్రక
 టనెనస్వీకృతానాం - కేనానుకంపయా - అనురంజితంసానురాగంచతద్విశదంచరుచిరంశిరంచయత్ స్థితంతత్సహితేనావలోకేన - త
 థానుకంపమైవవిగళితో మధురోయోముఖరసఃప్రియవాక్సవివామృతకళాతయచ || ౩౮ || కించాస్తదభిప్రాయస్వయాజ్ఞాయతఏవకమ
 త్రాస్తాభివిజ్ఞాపనీయమిత్యామః || అథేతి || అథహేభగవత్ - తథాస్తాభిరిహితీయాన్వా అథావిశేషో విజ్ఞాపనీయస్సాన్యదిత్యస్వ

త్మప్రియసుహృదస్సాధవస్త్యచ్ఛరణాంబుజానుసేవాంవిస్మజంతి - నయత్ర పునరయంసంసారపర్యా
 వతః || ౩౭ || త్రిభువనాత్మాభవనత్రివిక్రమత్రినయనత్రిలోకమమోహరానుభావ - తవైవవిభూత
 యోదిలిజదనుజమనుజాదయశ్చాపి - తేషామనుపక్రమసమయోయమితిస్వాత్మమాయయాసురనర
 మృగమిశ్రితజలచరాకృతిభిర్యథాపరాధం దండధరదండం దధధా-ఎవమేనమపిభగవంస్తాప్త్రంజ
 హి - ఉతయదిమన్యసేస్తాకంతావకానాంపితఃపితామహతవచరణసళినయుగళధ్యానానుబద్ధహృ
 దయనిగళానాం - స్వలింగవివరణేనాత్మసాత్త్వతానామనుకంపానురంజితసానురాగవిశదరుచిరశి
 శిరస్థితావలోకేనవిగళితమధురముఖరసామృతకళయాచాంతస్తాపమనఘాహాసేశమయితుమ్ || ౩౮ ||
 అథభగవంస్తవాస్తాభిరభిలజగదుత్పత్తిస్థితిలయవిమితాయమానదివ్యమాయావినోదస్యసకలజీవ
 నికాయానామంత హృదయేషుబహిరపిచబ్రహ్మప్రత్యగాత్మస్వరూపేణప్రధానయాపేణచయథా
 దేశకాలదేహవస్తానవిశేషంతదుపాదామోపాలంభకతయా - అనుభవతస్సర్వప్రత్యయసాక్షిణా
 కాశశరీరస్యసాక్షాత్పరబ్రహ్మణఃపరమాత్మనఃకియానిహాథావిశేషోవిజ్ఞాపనీయస్సాన్యస్వస్ఫులింగాది
 భిరివహిరణ్యరేతసః - అతఏవస్వయంతదుపకల్పయాస్తాకంభగవతఃపరమగురోస్తవచరణశతపలా
 శచ్ఛాయాంవివిధవృజినసంసారపరిశ్రమోపశమనీముపస్యతానాంవయంయత్రామేమోపసాదితాః ||
 ౩౯ || శ్లో || అథోఈశజహిత్యాప్త్రంగ్రసంతంభవనత్రయమ్ | గ్రస్తానియేననఃకృష్ణతేజాంస్యస్తాయు
 ధానిచ | ౪౦ || హంసాయదహ్రానిలయాయనిరీక్షకాయకృష్ణాయమృష్టయశసేనిరుపక్రమాయ | సత్సం

యః - యథాహిరణ్యరేతసోస్తాస్తదంభూతైర్విస్ఫులింగాదిభిః - ప్రకాశోనక్రియతేతథాతవఅస్తాభిఃకార్యాభాప్రకాశనంసకా
 ర్యమిత్యర్థః - అత్రహేతుగర్భాణివిశేషణాని - అభిలజగతాముత్పత్త్యాదిమ - నిమిత్తాయమానోదివ్యమాయయావి నోదోయస్య - అ
 తఏవ - సర్వజీవనికాయానామంత హృదయేషు - బ్రహ్మస్వరూపేణప్రత్యగాత్మాంతర్యామి - తయ్రాపేణ - బహిరపిచప్రధానరూపేణ
 దేశకాలదేహవస్తానవిశేషాననుల్లంఘ్యానుభవతః - కథంతేషాముపాదానతయచ - ఉపలంభకతయావా - ఉపాదానస్యోపలంభకతయ
 తివా - అతఏవ - సర్వేషాంప్రత్యయానాంబుద్ధ్యాదీనామపిసాక్షిణః - సాక్షిత్యేహేతుః - ఆకాశవదలిప్తంశరీరం స్వరూపంయస్య - అలి
 ప్తత్వేహేతుద్వయం - సాక్షాత్పరబ్రహ్మణోనిరుపాధేఃపరమాత్మనః - శుద్ధసత్త్వముత్తేశ్వ - అతఏవ - సర్వజ్ఞత్వాదేవవయం - యత్రా
 మేన - యస్యకార్యస్యకామనోపసాదితాః ప్రాపితాః - తదస్తాకంకార్యం - స్వయమేవోపకల్పయసంపాదయేతి - చరణమేవశతపలా
 శంకమలం - తస్యథాయాంవివిధైర్వృజినైయేనాస్సంసారపరిశ్రమఃతస్యోపశమకరీం - ఉపస్యతానాంప్రాప్తానాం || ౩౯ || పూర్వంభ
 క్తేరుత్తమోక్తేస్తత్తామశంకామాధూదితిస్వకామంకథయంతి || ౩౯ || అథోఇతి || అథోసంతరమేవ || ౪౦ ||
 శ్రీమంతద్వధాయపునః ప్రణమంతి || హంసాయేతి || హంసాయశుద్ధాయ - హరయే ఆలిహారాయ తేనమః - శుద్ధత్వే హేతవః - దహ్రానిల
 యాయహృదయాకాశనికేతనాయ - నిరీక్షకాయబుద్ధ్యాదిసాక్షిణై - కృష్ణాయ సదాసం దరూపాయ || శ్లో || కృషిభూవాచ కశ్యబ్దోణ
 కృషివృత్తివాచకః | తయోరై క్యం పరంబ్రహ్మకృష్ణభిత్వభిధీయతఇతినిరుక్తేః || ఆలిహారత్వే హేతవః - మృష్టంరుచిరంయశోయ

స్వనిరుపక్రమా య ఆదిశూన్యాయ - సద్భిః సంఖ్యహ్యత ఇతి తథా - తస్మై భవపాంథః భవరూపే పథితః మానః - తస్య నిజా శ్రయా
ప్రాప్త్యపదప్రాప్తాసత్వాం - సంసారస్యాం తెవరిష్టా సర్వతః పూజితా ఉత్తమాగతిః ఫలం యస్మాత్తస్మై || ౪౦ || అథేతి || అభినందితః సం
తోషితః || ౪౧ || ప్రీత ఇతి || మదీయముపస్థానంస్తోత్రం - తత్పూజితయా విద్యయా జ్ఞానైః - ఆత్మసంవిష్ట ర్యమనం సారిత్యం - తస్య స్మృతి
ర్యథాసహివిరోధ ఉభయమిత్యాది నాకర్తృత్వభోక్తృత్వాదేమా యికతోవ్యక్తేః - భక్తిశ్చయయా భవతి || ౪౩ || అథ హా భగవన్నిత్యాది
నాభక్తే స్మర్వోత్తమాః తైః భక్తిమభినందితి || కిమితి || ౪౪ || యదుక్తం దేవైః స్వయంతమపకల్పయాస్తా కమిత్యాది - తత్సంపాదనం కృపాభో
మమానుచిత మిత్యాశయేనాహ - ద్వాభ్యాం || నవేతి || గుణేషు విషయేషు తత్త్వదశాతా - విషయా తథా విభోజ్యవివ || ౪౫ || స్వయ
మితి || కర్తృనవక్తి - ప్రవృత్తిమాగ్ - నోపపాదయతిహి - అపభ్యం యథాసరాతి నదదాతి - భిషక్తమః సద్వైద్యః || ౪౬ || వివంతత్త్వక
భనేనానాభిత్యం పరిహృత్య తదభిప్రాయము సరన్నాహ || మఘవన్నితి || విద్యయా వ్రతైః సపసాచ - సారం దృఢంగాత్రం - శరీరం
యాచతయాచధ్వం || ౪౭ || తత్ర తదీయం విద్యాతిశయ మాహ ద్వాభ్యాం || స ఇతి || వివంహ్యత్ర ప్రసిద్ధాకథా || ౪౮ || నిశ్చ మ్యాభర్వణం
దక్షం ప్రవగ్యత్ర బ్రహ్మవిద్యయాః | దధ్వంచంసముపాగమ్య తమూచతురథాభ్యానా || భగవత్ దేహినా విద్యా మితి శ్రుత్వా నచాబ్ర
వీత్ | కమణ్యవస్థితోద్యాహం పశ్చాద్వ్యక్తేమిగచ్ఛతమ్ || తయోనిః కథయోరవశక్ర ఆగత్య తంముసిమ్ | ఉవాచ భిషజో విద్యా
మావాదీరశ్వినోమునై || యదిమద్వాక్యముల్లంఘ్య బ్రవీషిసహపై వతే | శిరశ్చంద్యాన్నసందేహ ఇత్సుక్త్యసయూహారిః || ఇంద్రేగ

గ్రహాయభవపాంథనిజా శ్రయా ప్రాప్తం తెవరిష్టగతయోహరయేనమస్తే || ౪౦ || శ్రీశుకః || అథైవమీడితో
రాజా సాదరం త్రిదశై హారిః | స్వముపస్థానమాకణ్యత్రా హతానభినందితః || ౪౧ || శ్రీభగ
వాన్ || ప్రీతోహంవస్సు రశ్రేష్ఠామదుపస్థానవిద్యయా | ఆత్మైశ్వర్యస్త్వైశ్చిపుంసాంభక్తిశ్చైవయ
యానుయి || ౪౩ || కిందురాపం మయి ప్రీతేతథాపీవిబుధషభాః | మయ్యేకాంతమతినాన్యంమాతో
వాంఛితత్త్వవితే || ౪౪ || నవేదకృపణ శ్రేయ ఆత్మసోగుణవస్తునృక్ | తస్య తానిచ్చతోయచ్చే
ద్యదిసోపితథావిధః || ౪౫ || స్వయంనిశ్రేయసంవిద్యానవక్తృజ్ఞాయకర్తృహి | నరాతిరోగిణోపభ్యం
వాంఛితోపి భిషక్తమః || ౪౬ || మఘవయాతభద్రం పౌడధ్వంచమృషిసత్తమమ్ | విద్యావ్రతతప
స్సారంగాత్రం యాచతమాచిరమ్ || ౪౭ || సవాఅనిగతోదధ్యజ్ఞశ్చిభ్యాం బ్రహ్మనిష్ఠశమ్ | యద్వాఅ
శ్వశిరోనామతయోరమరతాంవ్యథాత్ || ౪౮ || దధ్యజ్ఞాభర్వణస్తస్మై వర్తాభేద్యం మదాత్మక
మ్ | విశ్వరూపాయయత్ప్రదాత్త్వస్థాయత్త్వమథాస్తతః || ౪౯ || యుష్మభ్యం యాచితోశ్చిభ్యాం
ధర్మజ్ఞోంగానిదాస్యతి | తతస్మైరాయుధ శ్రేష్ఠోవిశ్వకర్మవినిర్మితః || ౫౦ || యేనవృత్రశిరోహతామ
త్రైజఉపబృంహంతః | తస్మై వినిహతేయాయం తెజోస్త్రాయుధసంపదః || భూయః ప్రాప్స్యథభద్రం

తేతథాభ్యత్యనాసత్వాపూచతుర్విజమ్ | తన్నుఖాదింగ్రాగదితం శ్రుత్వా తాపూచతుఃపునః || ఆవాంతవశిరశ్చిత్వా పూర్వమశ్వస్యమ
స్తకమ్ | సంధాస్యావస్తతోబ్రూహితేనవిద్యాంచనాద్విజమ్ || తస్మిన్నింద్రేణసంభిన్నేపునస్సంధాయమస్తకమ్ | నిజంతేదక్షిణాందత్వా
గమిష్యావో యథాగతమ్ || ఏతచ్ఛ్రుత్వా తథోవాచ దధ్యజ్ఞాభర్వణస్తయాః | ప్రవగ్యత్రం బ్రహ్మవిద్యాంచసఖుణోసత్వశంకిత ఇతి ||
తతశ్చాయమభః - సదధ్యజ్ఞే నిష్ఠశంకుద్ధం బ్రహ్మధిగతః జ్ఞాతవాన్ - పాతాంతరే - నితరాంకృతం భవతి యేన తం ప్రవగ్యత్రం చాధిగ
తః - జ్ఞాతవాన్ - తతోశ్చిభ్యాం ప్రాదాదిత్యుత్తరస్యమంగః - ఉపదిదేత్యర్థః - కథంభూతం బ్రహ్మ - మద్వైతశ్వశిరసాప్రాక్తత్వా
దశ్వశిరోనామ ప్రసిద్ధం - తయోరమరతాంజీవన్తుక్తత్వం శ్చిభాత్ - తథాచ శ్రుతిః || శ్రు || అశ్వస్య శ్చిష్టాప్రయథీమువాచేతి || కించ - స
వై దధ్యజ్ఞదాత్మకం వమనారాయణ కవచంచలధిగత ఇతి పూర్వస్యానుషంగః - తత్ర హేతుః యద్యస్తత్ త్వస్మై ప్రాదాత్ - కిం
తత్ - యత్ త్వస్మై విశ్వరూపాయ పుత్రాయ ప్రాదాత్ - కీదృశం - యత్ - త్వంతతః విశ్వరూపాత్ అథాః భృతవాససి - తదేవం విద్యయా
సారంగాత్రం యాచధ్వమిత్యర్థః || ౪౮ || ౪౯ || నను ప్రేష్టం దేహం కథందాగ్య తిత్రాహ - యుష్మభ్యమితి || యుష్మభ్యమంగాని అస్థీని -
యాచితస్మై దాస్యతి - యతోధమజ్జః - విశేషతోశ్చిభ్యాం శిష్యప్రీత్యా దాస్యతి అస్థీనీత్యనైః హేయత్వం దశాతం - వైరస్థిభిః
విశ్వకర్మణా వినిర్మితాయుధ శ్రేష్ఠోవజ్రో భవిష్యతీతిశేషః || ౫౦ || యేనైతి || యేనభవాన్ పుత్రశ్వశిరోహతా హరిష్యతి - మమతేజసా
ఉపబృహితస్మై తేజశ్చలస్త్రాజీచ ఆయుధానిచ సంపదశ్చ భూయః ప్రాప్స్యథ - మహాకాయస్త్రిభువనగ్రాసీసమివాస్తా హవ్యా

దివిశంకావ్యాకులభిర్రాస్త్రత్యాహ-మత్పరాశ్చ కేపిహిసవిషీదంతి అతోయష్టాకం భద్ర మేవేతి || ౫౧ || ఇతిథావాధా దీపికాయాం -
 నవమోధ్యాయవాక్యాః || * * * * * ||
 శ్లో || దశమకేశవాదిష్టదధ్యక్షస్థిజవప్రభృత్ | ఇంద్రోయధ్యతవృత్రేణసోమ్యనేనవినిజితః || ౧ || తథేతి || మోదమానభవ - తన్నభా
 ధమకంశ్రోతుకామః ప్రత్యాచ యేణఇవోవాచ - ద్వాభ్యాం || ౨ || అసీతి || హేబృందారకాః - అపికిం-సంస్థాయాం - మృతౌ - యస్తస్య
 భిద్రోహః మఃఖం - తంసజానీథ || ౩ || జిజీవిషూణామితి || అత్తాదేహః - వయంజానీమవీవ - కింతు - శ్రీవిష్ణురస్తన్నభేన - యాచతఇతిచే
 తత్రాహ - యాచతేవిష్ణవేపి - దాతుంకడత్సహేత || ౪ || కిన్నివీతి || పుణ్యశ్లోకైరీద్యాని కర్తాణియేమాం || ౫ || నూనమితి || యాచక
 లోకః - పరస్యదాతుః - సంకటంసవేద - యాచకౌయదివేద - తహి - నయాచేత్ - యదీశ్వరఃదానసమర్థః - యాచకసంకటంవే
 ద - తహి - సోపినెతినాహ - అతోయథాతవ సంకటంపయం - స్వాధాపరాసజానీమః - ఏవంప్రత్యాచ యేణస్తవమపి అస్తత్సంక

మోనవిషీదంతిమత్పరాః || ౫౧ || * * * * * ||
 * * * * * || శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంభే - నవమోధ్యాయః . * * * * * ||
 శ్రీశుకః || ఇంద్రమేవంసమాదిశ్య భగవాన్విశ్వభావనః | పశ్యతామనిమేషాణాం త త్రైవాంతద
 ధేహరిః || ౧ || తథాభియాచితోదేవైర్మ పిరాధవణోమహాః | మోదమాన ఉవాచేదం ప్రహస
 న్నివభారత || ౨ || అపిబృందారకాయూయం నజానీథశరీరిణామ్ | సంస్థాయాంయస్తస్యభిద్రోహేనా
 దుస్సహశ్చేతనాపహః || ౩ || జిజీవిషూణాంజీవానామాత్మాప్రేక్ష్యహేషితుః | కడత్సహేతతందా
 తుంభిక్షుమాణాయవిష్ణవే || ౪ || దేవాః || కిన్నతద్దుస్త్యజంబ్రహ్మ పుంసాంభూతాసుకంపినామ్ | భవద్వి
 ధానాంమహతాం పుణ్యశ్లోకేద్యకమణామ్ || ౫ || మానంస్వాధా పరోలోకా నవేదపరసంకటమ్ |
 యదివేదనయాచేత నెతినాహయదీశ్వరః || ౬ || ఋషిః || ధమకంవ శ్రోతుకామేన యూయః మే
 ప్రత్యుదాహృతాః | ఏషవఃప్రియమాత్మానం త్యజంతంసంత్యజాన్యహమ్ || ౭ || యోధ్రువేణాత్మ
 నానాథా నధమకంనయశఃప్రమాణ | ఈహేతభూతదయయా సశోచ్యః స్థావరైరపి || ౮ || ఏతావా
 నవ్యయోధమః పుణ్యశ్లోకైరుపాసితః | యోభూతశోకహమాభ్యామాత్మాశోచహృష్యతి || ౯ ||
 అహూదైన్యమహూకప్తం పారకైః క్షణభంగురైః | యస్మో వకుర్యాదస్వాక్షేమకర్త్య
 స్వప్నజాతివిగ్రహైః || ౧౦ || శ్రీశుకః || ఏవంకృతవ్యవసితోదధ్యక్షాధర్వణస్తనుమ్ | పరేభగవతిబ్ర
 హ్మణ్యాత్మానంసన్నయజహౌ || ౧౧ || యతాత్మాసుమసోబుద్ధిస్తత్త్వద్భగవస్తబంధనః | ఆస్థితః
 పరమంయోగంనదేహంబుబుధేగతమ్ || ౧౨ || అథేంద్రోవజ్రముద్యమ్య నిర్మితంవిశ్వకర్తణా | మునె
 రస్థిభిరున్మిక్తోభగవతైజసాన్వితః || ౧౩ || వృతోదేవగణైస్తైర్వైగజేంద్రోపర్యశోభత | స్తూయమా
 మోమునిగణైస్తైలోక్యంహమయన్నివ || ౧౪ || వృత్రమభ్యద్రవచ్ఛత్రుమసురానీకయాధపైః |
 పర్యస్తమోజసారాజక్రద్ధోరుద్రశివాంతకమ్ || ౧౫ || తతస్సురాణామసురైరణఃపరమదారుణః |
 త్రైతాముఖేనర్కదాయామభవత్ప్రథమేయుగే || ౧౬ || రుద్రై వాసుభిరాదిత్యైరశ్వభ్యాంపితృవ

టంసజానీతిభావః || ౬ || ధర్మమితి || మేమయా - ప్రత్యుదాహృతాః ప్రత్యుక్తాః - త్యజంతమాంత్యక్తావ్యాయంతం - అత్తానందే
 హః || ౭ || యఇతి || అధ్రువేణఅనిత్యేన - అత్తనాదేహేన - హనాథాః || ౮ || ఏతావాసీతి || భూతానాంశోకేన - శోచతి - హమేణహృ
 ష్యతి - యశ్చఅత్తాస్వయంతస్య - యోధర్మస్సఏతావాసేవ - అవ్యయః ధర్మఇత్యర్థః || ౯ || అహూఇతి || పారకైః శ్వస్సగాలాది
 భక్ష్యైః - అస్వాక్షేః అత్తోపభోగశూన్యైః - స్వంవితం - జ్ఞాతయః పుత్రావయః - విగ్రహేనాదేహః - త్రైలోకపకుర్యాదితియత్ ||
 ౧౦ || ఏవమితి || కృతంవ్యవసితంనిశ్చయాయేన - అత్తానందేత్రజ్ఞంసన్నయన్నీకీకుర్వణ - తమంజహౌ || ౧౧ || యతేతి || యతాః అ
 యేదయాయేన - తత్త్వంపశ్యతీతితథా - ధ్వస్తానిగతానిబంధనానియస్య || ౧౨ || అథేతి || అథేంద్రః - అశోభతేత్యుత్తరణావ్యయః -
 మునెః ఆస్థిభిః - నిర్మితం - ఉత్పిత్తః ఉజితః - మునెఃసక్తిభిరితివాపాతః || ౧౩ || ౧౪ || వృత్రమితి || అసురానీకానాంయాధపైః - పర్య
 స్తంపరివృతం || ౧౫ || తతఇతి || రణఃసంగ్రామః - ప్రథమే ఆద్యే - యగేమహాయుగాభ్యయుగచతుష్టయే - త్రైతాయుగస్య ముఖే ఆ

రంభే ౧౬ ౧౭ దృష్ట్యతి ॥ నామృష్యన్ నాస హంత ॥ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ॥ శూలై రితి ॥ ౨౪ ॥ శత్రుః కుచతుహా
స్త్రాలోహ కంటకసంచితా ॥ ముసుంతీసర్వతో లోహకంటకానుక్రమోన్నతే త్యభిధానాత్ ॥ ౨౫ ॥ నెతి ॥ పుంఖోమూలదేశః వికస్య
మూలదేశమనుతత్సంలగ్నః ॥ అపరస్య పుంఖోయథా భవతితథా ॥ ఆసమంతాత్పతితై రిత్యర్థః ॥ సభస్థేఘనై జ్యోతింషీవత్యనేన
తేషాంతదప్రాప్తిస్సూచితా ॥ ౨౬ ॥ తామేనాహ ॥ సత ఇతి ॥ శస్త్రాణామస్త్రాణాంచయానివమాణే-తేషామేషానా సేదుఃసప్రాపుః ॥
౨౭ ॥ అథతి ॥ సిద్ధపథ ఆకాశే క్షీణః ॥ అస్త్రాణాంశస్త్రాణాంచ ఓహఃయేషాం ॥ గిరిశృంగైః ద్రుమైరుపలైశ్చ ॥ ౨౮ ॥ తానితి ॥ తా
నింద్రపై నికాశస్త్రాణామస్త్రాణాంచ-ఘనై స్సముపైరక్షతాక్షతశూన్యా-స్వస్తిమతః సుఖినః ॥ ద్రుమాదిభిశ్చ అక్షతాన్ని
శామ్యు ఆకణ్య - పృత్రోనాథోయేమాంతే - తత్ర సుఃఖితాః ॥ ౨౯ ॥ సర్వ ఇతి ॥ కృతాః కృతాః - పునఃపునః కృతాః కృష్ణాను మూలో

హ్నిభిః ॥ మరుద్భిర్భుభిస్సాధ్యై విశ్వేదేవై నురుత్పత్తిమ్ ॥ ౩౦ ॥ దృష్టావజ్రధరంశత్రుంరోచ
మానంస్వయాశ్రీయా ॥ నామృష్యన్న సురారాజన్యథేవృత్రపురస్సరాః ॥ ౩౧ ॥ నముచిశ్శంబరోన
ర్వాద్విమూఢావృషభోంబరః ॥ హయగ్రీవశ్శంకుశిరావిప్రచిత్తిరయోముఖి ॥ ౩౨ ॥ పులోమావృష
పర్వాచప్రహేతిహేతిరుత్తటః ॥ ధూన్యకేశోవిరూపాక్షః కపిలోధవిభావసుః ॥ దైతేయాదానవా
యతౌరతౌంసించసహస్రశః ॥ ౩౩ ॥ ఇల్వలఃపల్వలశ్చైవ దందశూకౌవృషధ్వజః ॥ కాలనాభ మహానా
భౌభూతసంతాపమోవృకః ॥ ౩౪ ॥ సుమాలిమాలిప్రముఖాకార్తస్వరపరిచ్ఛదాః ॥ ప్రతిషధ్యేంద్రసే
నాగ్ర్యంశ్చుతోరపిదురాసదమ్ ॥ ౩౫ ॥ అభ్యద్రవన్నసంభ్రాంతాస్సింహ నాదేనదుర్గుదాః ॥ గదా
భిఃపరిఘై బాణైః ప్రాసముద్గరతోమరైః ॥ ౩౬ ॥ శూలైఃపరశ్వధైఃఖడ్గైశ్చతఃస్థిభిర్నుసంతిభిః ॥ సర్వ
తోవాకిరన్నస్తైశ్చస్తైశ్చవిబుధషభాభా ॥ ౩౭ ॥ నతేదృశ్యంతసంఘన్నాశ్శరజాలైస్సహంతతః ॥
పుంఖానుపుంఖాపతితై జ్యోతింషీవనభోఘనైః ॥ ౩౮ ॥ నతేశస్త్రాస్త్రవమోఘావృషసేదుస్సరసై
నికాశ ॥ భిన్నాస్సిద్ధపథేదేవై లఘుహస్తైస్సహస్రథా ॥ ౩౯ ॥ అథక్షీణాస్త్రాస్త్రాఘాగిరిశృంగైర్ద్రు
మోపలైః ॥ అభ్యవషణ్సురబలంచచ్ఛిదస్తాంశ్చపూర్వవత్ ॥ ౪౦ ॥ తానక్షతాన్స్వస్తిమతోనిశా
మ్యశస్త్రాస్త్రపూగై రథవృత్రనాథాః ॥ ద్రుమైర్దృఢద్భివివిధాద్రిశృంగై రథాక్షిపంస్త్రత్రసురిం
ద్రపైనికాశ ॥ ౪౧ ॥ సర్వేప్రయాసాలభవవిమోఘాఃకృతాఃకృతాదేవగణేషుదైత్యైః ॥ కృష్ణాను
మాలేషుయథామహత్సుత్సుదైఃప్రయుక్తారుశశిరూక్షవాచః ॥ ౪౨ ॥ తేస్వప్రయాసంవితథంగిత్వ
హరావభక్తాహతయుద్ధదపాః ॥ పలాయనాయాజిముఖేవిస్సృజ్యపతింమనసైదధురాత్తసారాః ॥ ౪౩ ॥
వృత్రోసురాంస్తానసుగాన్మనస్విప్రథావతః ॥ ప్రేక్ష్యబభాషవేతత్ ॥ పలాయితంప్రేక్ష్య బలంచభ
గ్నంభయేనతీవ్రేణవిహస్యవీరః ॥ ౪౪ ॥ కాలోపపన్నాంరుచిరాం మనస్వినామువాచవాచంపురుషప్ర
వీరః ॥ హేవిప్రచిత్రేనముచేపులోమృమయానర్వశంబరమేశ్వరుధ్వమ్ ॥ ౪౫ ॥ జాతస్యమృత్యు
ద్రువవేవ సర్వతఃప్రతిక్రియా యస్యనచేహక్ష్మా ॥ లోకోయశశ్చాథ తతోయదిస్యాత్రో నామమృ
త్యుంనవృణీతయుక్తమ్ ॥ ౪౬ ॥ ద్వాసంమతావిహ మృత్యుదురాపాయద్భ్రష్టసంధారణయాజితా

యేషాంతేషు దేవగణేషు-షుదైఃప్రయుక్తాః - రుశతీః రుశత్యః అత్రాప్రత్యాద్విక్షీయా-అకల్యాణ్యః - రూక్షఃపరుషః వాచో-య
థామహత్సుత్తోభికానభవంతితన్వత్ ॥ ౪౭ ॥ త ఇతి ॥ హతోయుద్ధేదపోయేషాంతే - ఆత్రఃపరై గృహీతః సురోధై ర్యంయేషాం - తే
అతిప్రసిద్ధాఅపి - తేదైత్యాః - వివంత ఇత్యసృషా నరుక్త్యం - ఆజిముఖేయధారంభ - పతింవిస్సృజ్య - పలాయనాయ - మనోదధుఃయ
తోహరావభక్తాః ॥ ౪౮ ॥ వృత్ర ఇతి ॥ ప్రథావతః పలాయమానా - ప్రేక్ష్య - ఆదావేవతీవ్రేణభయేన - పలాయితం భగ్నంచ యద్భ
లంపై న్యం - తచ్చప్రేక్ష్య - వితద్వక్ష్యమాణం - బభాషే ॥ ౪౯ ॥ తదేవవిశిష్ట ॥ కాల ఇతి ॥ కాలోపపన్నామ వసరోచితాం - మనస్వి
నాంరుచిరాం-హేవిప్రచిత్రే - హమయ-హేఅనవ-హేశంబర-మేవాచం శృణుత ॥ ౫౦ ॥ జాతస్య ॥ తతోమృత్యోః ఇహయశః లో
కః - స్వగేశ్చ - యదిస్యాత్ - అథతహి-అముంమృత్యుంయుక్తం సమీచీనం - ప్రాప్తంవా ॥ ౫౧ ॥ ద్వావితి ॥ ద్వాసంధారణయా

కళేబరంజహ్యదితియత్ - సవకోమృత్యుః - వీరశయేరణ భూమా - అనివృత్తః అపరాజ్యభిస్సృ - జహ్యదితియత్ - సవైకః తద్వాఇ
 హాశాస్త్రై సమంతౌపురూప్య ॥ తథాచస్త్రుతిః ॥ ద్వావిమాపురుషాలోకే సూర్య మండల భేదినా । పరివ్రాద్యోగయుక్తశ్చరణచా భిము
 ఖోహతఇతి ॥ ౩౪ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాః-షష్టస్తంధే-దశమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో॥ ఏకాదశేతువృత్తస్యయుధ్యమానస్యవజ్రణి । భక్తిజ్ఞానబలోదకాభ్యుత్పాదాచస్సువణితాః ॥ తఇతి ॥ శంసతః కథయతః - ప
 త్యువచః ॥ ౧ ॥ విశిర్యమాణామితి ॥ కాలానుకూలైః కాలానువర్తిభిః - కాల్యమానాంవిద్రావ్యమాణాం ॥ ౨ ॥ దృష్టేవీతి ॥ అమ
 షితఃఅసహమానః - తా - త్రిదశాన్నివార్య - నిభాత్వై - ఇదంపక్ష్యమాణ మువాచహ ॥ ౩ ॥ తదాహద్యాభ్యాం ॥ కింవఇతి ॥
 మాతురుచ్చగితైః - పురీషప్రాప్తైః - ప్రథమాంతపాతే - దేవానాంసంబోధనం - పృథ్వీహతైదైతైః - వః - కించిత్ - నయశఃనాపి
 భువః తదేవాహ - నహితి ॥ ౪ ॥ యదీతి ॥ ప్రథనైసంగ్రామై - సారంధైర్యం - హేతుల్లకాః ఘోరాః - మాత్రంక్షణమాత్రం - మే

సుః । కళేబరంయోగరతోవిజహ్యద్యనగ్రణీవీరశయేనివృత్తః ॥ ౩౪ ॥ * * * * *

* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - షష్టస్తంధే - దశమోధ్యాయః . * * * * *

శ్రీశుకః ॥ తవవంశంసతోధర్మ్యంవచఃపత్యురచేతసః । నైవాగృహ్లాభయత్రస్తాఃపలాయనపరాన్మప ॥
 ౧ ॥ విశిర్యమాణాంపుతనామాసురీమసురషభః । కాలానుకూలైస్త్రిదశైఃకాల్యమానామనాథవ
 త్ ॥ ౨ ॥ దృష్టేవీతిదస్యసంక్రుద్ధశత్రురమషితః । తాన్నివార్యజసారాజానిభాత్వై
 దమువాచహ ॥ ౩ ॥ కింవఉచ్చరితైమాతుధావద్భిఃపృథ్వీహతైః । నహిభీతవధశ్లాఘ్నైః నస్వ
 గ్యశ్శూరమానినామ్ ॥ ౪ ॥ యదివఃప్రథనైశ్రద్ధాసారంవాతుల్లకాహృది । అగ్రైతిష్టతమాత్రంమేన
 చెద్రామ్యేసుఖస్పృహ ॥ ౫ ॥ ఎవంసురగణాక్రుద్ధోభీషయవపుషారిపూ । వ్యనదత్సునుహ
 ప్రాణోయేనలోకావిచేతసః ॥ ౬ ॥ తేనదేవగణాస్సవేవృత్తవిస్ఫోటనైనవై । నిపేతుమూభితా
 భూమాయైవైవాశనినాహతాః ॥ ౭ ॥ మమదేవద్భ్యంసురపై న్యమాతురంనిమీలతాక్షంరణరంగ
 దుర్మదః । గాంకంపయన్నద్యతశూలఃజసానాశంవనంయూధపరిర్యథోన్మదః ॥ ౮ ॥ విలోక్యతంవజ్ర
 ధరోత్యమషితస్త్వశత్రవేభిద్రవతేమహాగదామ్ । చిత్తేపతామాపతితాంసుమస్సహంజగ్రాహ
 వామేనకరేణలీలయా ॥ ౯ ॥ సృగంధ్రశత్రుఃకుభితో భృశంతయామహేంద్రవాహంగదయోగ్రవిక్ర
 మః । జహూనకుంభస్థలఉన్నదన్యైతత్తర్కసర్వైసమపూజయన్నృప ॥ ౧౦ ॥ విరావతోవృత్తగదా
 భిన్ముష్టోవిఘ్నాణీతోద్రిఃకులిశాహతోయథా । అపాసరద్భిన్నశిరాస్సహేంద్రోముంచన్నస్థక్ష్మ
 ధనుభృశాతః ॥ ౧౧ ॥ నసన్నవాహోయవిషణ్ణచేతసేప్రాప్త్యుజ్జహూయస్సగదాంనుహత్యా । ఇం
 ద్రోమృతస్సందికరాభిమృశవీతవ్యగతుతవాహూభితస్థ ॥ ౧౨ ॥ సతంస్యపేంద్రాహవకామ్యయా
 రిపుంవజ్రాయుధంభ్రాతృహణంవిలోక్య । స్మరశ్చత్రమన్యశంసమంహ్యోకేనమోహేనహసన్
 జగాద ॥ ౧౩ ॥ వృత్తః ॥ దిష్ట్యాభవాన్మైసమవస్థితోరిపుయోబ్రహ్మహగురుహాభ్రాతృహాచదిష్ట్యాన్య

ఆగ్రతః తిష్ఠత - సచేదిహలోకభోగస్పృహస్తి ॥ ౫ ॥ వివమితి ॥ సురగణా రిపూ సుమహాప్రాణోబలంయగ్య - యేనవిచేతసోబ
 భూపుః ॥ ౬ ॥ తేనైతి ॥ వృత్తస్యవిస్ఫోటనైసనాదేన ॥ ౭ ॥ మమదేవైతి ॥ ఉద్యతంశూలంయేన - నానానాపద్మానాంసంబంధినా శం
 వనంఉద్గతోమదోయస్య - సయూధపతిః గజోయథామదకాయతి ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ విరావతఇతి ॥ సప్తధనుఃప్రమాణందేశం ॥ ౧౧ ॥
 నైతి ॥ సన్నోవసన్నః త్రస్తఇత్యధః - వాహూగజోయస్య తస్మై - సప్రాయుజ్జఅమృతస్యందీ - అమృతప్రావీయః స్వకరః - తేనాభిమ
 శఃస్పశః - తేనవీతవ్యథోగతదుఃఖః - క్షతోవాహూయస్య - సతథాహతోవతస్థే ॥ ౧౨ ॥ సఇతి ॥ సవృత్తః - హేన్యపేంద్ర - అ
 హవకామ్యయాయుధేచ్ఛయావస్థితం - భ్రాతృహణంభ్రాతరంవిశ్వరూపం హతవంతం - శృశంసంక్రూరం - తదేవఅంహః పాపం - త
 స్యకర్తస్తర ॥ ౧౩ ॥ దిష్టేవీతి ॥ తస్మాత్ - యోబ్రహ్మహాబ్రహ్మణం హతవా - విశేషితస్వగురుం మమచభ్రాతరం - సభవాఅ
 గ్రతఃసమవస్థితః - వితద్దిష్ట్యాభ్రంజాతం - దిష్ట్యైవ్యయమానందాథే - అసృణః జాతఇత్యనః - హేఅనత్తమ - మమశూలైసనిభి
 న్నంపృషత్తుల్యంహృత్ హృదయంయగ్య - తేనత్వయా నిమిత్తభూతేన - అద్యఅభిరాదేవభ్రాతురన్యోహంస్యం - వితచ్ఛదిష్ట్యాభ్ర

మిత్యుక్తం || ౧౪ || యదృశి || స్వగతామో యోధావా అపృశ్యత్ - స్వగతామో యాజ్ఞికః పశోరవేరివా || ౧౫ || శ్రీతి || తంత్రాంతం
అస్పృష్టవహ్నిం అనగ్ధదేహం సమదంతి - వతః మానసామిష్యే వతః మానవన్నిదేశః || ౧౬ || అన్యథా || అన్యేపి - యే అజ్ఞాః ఇహ
త్వాత్వాం - సృశంసమను - మహ్యముద్యతాస్త్రాస్త్రం తః - యది ప్రహరంతి - తై భూతనాథాః శైరవాదీః - యత్యేమి కథంభూతైః
నిశాతంత్రీకృతం యస్త మత్రిశూలం - తేన నిభిన్నాః గతాః యేషాంతైః || ౧౭ || అథో ఇతి || అథో అథవా - హరేభ్యో ఇంద్ర - యదిభవా
నేవ మమకిరో హతాః హరిష్యతి - తత్ర తథా సతి అసృణో విము క్తకర్తృ బంధస్య - భూతేభ్యో బలిం - దేహానవిధాయ - మనస్వినాం పాద
రజః - ప్రపత్యై - ధీరాణాం పదం ప్రాప్య మి || ౧౮ || జీవితాదపి మమృత్యురేవా భిమత ఇత్యాశ యేనాహ || సురేంద్రతి || న హి
నోషిన హిక్షిపసి - గదేవ నిష్ఫలం యాతీతి సంగయం మా కాషిః - కృపణాదథః - ప్రయోజనం యస్యా స్పృహయా చ్ఛా - యథా నిష్ఫలాభవ
తి తథా నస్యాత్ - || ౧౯ || అమోఘత్వే హి తుల్యదత్తం ప్రాప్తా హయతి || సన్నితి || తేజితః - తీక్ష్ణీ కృతః - శత్రుం మాం జహి - విష్ణు
నాయం త్రితః ప్రేరితః || ౨౦ || హననేన మమపీడా స్యాదిత్యపి మా సంగయిష్య ఇత్యాహ || అహమితి || సంకషణో మత్పతిః - యథాహ -

శోద్యహమన త్రమత్పయామచ్ఛాలనిభిన్నదృశద్ధృదాచిరాత్ || ౧౪ || యో నో గ్రజస్యాత్త్వవిదో
ద్విజాతే గురోరపాపస్య చ దీక్షితస్య | విప్రభ్య ఖడ్గై నశిరాంస్య పృశ్యత్ పశోరివాకరుణస్స స్వగతా
మః || ౧౫ || శ్రీప్రీదయా కీర్తిభిరుద్భుతం త్వాం స్వకర్తృణామరుషాదై శ్చ గహ్యమ్ | కృత్యై నమ
చ్ఛాలనిభిన్నదేహమస్పృష్టవహ్నిం సమదంతి గృధ్రాః || ౧౬ || అన్యే చ యే త్వానున్యశంసమజ్ఞాయ ఉద్య
తాస్త్రాః ప్రహరంతి మహ్యమ్ | తై భూతనాథాః సగణా నిశాతత్రిశూల నిభిన్నగతై యే జా
మి || ౧౭ || అథో హరే మే కులిశేన వీరహతాః ప్రమథ్యే హశిరో యదిత్వమ్ | తత్రాన్యశో భూతబలిం వి
ధాయ మనస్వినాం పాదరజః ప్రపత్యై || ౧౮ || సురేంద్రకన్తాన్ న హి నోషి వజ్రం పురఃస్థితై వై రిణిమ
య్యమోఘమ్ | మాసంశ యిష్టాన గదేవ వజ్రం స్యాన్నిష్ఫలం కృపణాథే వయాచ్ఛా || ౧౯ || న న్వేషవ
జ్రస్తవశక్ర తేజసా హరేదధీచస్తవ సాచ తేజితః | తేనై వశత్రుం జహి విష్ణుయం త్రితోయతో హరి
విజయః శ్రీగుణాస్తతః || ౨౦ || అహంసమాధాయ మనోయథా హసంకషణస్తచ్చరణారవిందే |
త్వద్వజ్రరంజనాలులిత గ్రామ్యపాశో గతిం మనె ర్యామ్యపవిధ్లోకః || ౨౧ || పుంసాంకిలై కాంతధి
యాంస్వకానాం యాస్సంపదో వివిభూతా రసాయామ్ | న రాతితాయ ద్వేష ఉద్వేగ ఆధిమదః కలివ్య
సనంసంప్రయాసః || ౨౨ || త్రై వగీకాయాన విఘాతమస్తత్పతి విధతై పురుషస్య శక్ర | తతోను
మేయోభగవత్ప్ర సాదోయో దుల్భోకించనగోచరో నైః || ౨౩ || అహంహరేతవపాదై కమూల
దాసానుదాసోభవితాస్త్రిభూయః | మనస్స రేతాసు పతేగుణాం సైగృణీత వాక్తర్తకరోతుకాయః ||
౨౪ || న నాకపుష్టం న చ పారమెష్ట్యం న సార్వభౌమం న రసాధిపత్యమ్ | నయోగసిద్ధిరపునభవం వాస
మంజసత్వాం విరహయ్య కాంక్షే || ౨౫ || అజాతపత్రౌ ఇవ మాతరంభగాస్తన్యాయథావత్సతరాః త్ను

తథా - తదీయచరణారవిందే - మనఃసమాధాయ - మునెః దోగినోగతిమహం యా స్యామి - తవవజ్రస్య రంజనా వేగేనలులితః భిన్నో
గ్రామ్యపాశో విషయభోగలక్షణో యస్య - అపవిధ్లోకః - త్యక్తదేహః || ౨౧ || తహి భగవాన్ సంకషణః స్వభృత్యా మహ్య
మే వస్వగాదిసంపదో దాస్యతీత్యపి మా సంగయిష్య ఇత్యాహ || పుంసామితి || స్వగతా భూమా - రసాతలచ - యః సంపద స్సృస్తాః
కిలనిశ్చితం - సరాతినదదాతి - తత్ర హేతుః - యోయాభ్యః ద్వేషాదయోభవంతి || ౨౨ || తహి స్వభక్తస్య కింవిధతైతత్రాహ - త్రై
వగీక ఇతి || త్రై వగీకౌ ధర్మాభావా కామ విషయాయ ఆయా సః తస్య విఘాతం విధతై - తతః ఆయాసో పరమాదేవ అనుమేయః -
సత్యై వ్యర్థాదినా - అతస్పృశ్యత్ భగవత్ప్ర సాదాభావాత్ - తవ సంపదో భవిష్యంతీతి భావః || ౨౩ || ఎవమి - త్రాయస్వాభిప్రాయం ని
వేద్యభగవంతం ప్రాథయతే || అహమితి || తవపాదావేవ - ఏకములమాశ్రయో యేషాం - తేషాం దాసానా మనుదాసః - భూయోభ
వితాస్త్రి - భవిష్యామి - భవేయం - అనుపతేః ప్రాణనాథస్య - తవగుణాస్త మమనః - స్తరతు - నాగపితావైవ కీర్తయతు - కాయస్తవై
వకర్తకరోతు || ౨౪ || సనుకిందా స్యేనతుభ్యం మహాఫలానిదా స్యామితత్రాహ || సత్తి || నాకపుష్టం ధ్రువపదం - త్రైలోకాదికం -
వాసమంజస - నిభిల సాధాగ్యసిధి - త్వాం విరహయ్య - పృథక్ కృత్య - సకాంతే నెచ్చామి || ౨౫ || తహి కిమిచ్ఛసి - తదాహ అజాత

ఇతి ॥ అజాత శత్రుః ఖగాః - ఘూకాదిభిః పీడితాః - యథామాతరం - యథాచ దామ్నబద్ధాః బాలవత్సాః స్తనన్యం - యథాచ పృష్ఠి
తం మూరదేశగతం - ప్రియం - కామేన విషణ్ణాప్రియా - తథామేమనస్తాపత్రయిపీడితం కర్తృభిర్బాధ్యంచ - కామాదిభిర్విషణ్ణంచ - త్వాంది
దృక్షతే ప్రస్తు మిచ్ఛతీత్యర్థః ॥ ౨౬ ॥ మమేతి ॥ ఉత్తమశ్లోకస్య తవ - జనేశుభ కైష్వేవ - సఖ్యం ధూయాత్ - త్వన్మాయయా - దేహాది
మోస క్తచిత్తస్య - ధూయోపి - తేమోస క్తినా ధూయాత్ ॥ ౨౭ ॥ ఇతి భావాధా దీపికాయాం - వికాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్తి ॥ ❀❀❀
శ్లో॥ ద్వాదశేతి విషణ్ణేన స్వయముత్సాహితేన తు । మహాం ద్రైణ మహాయుద్ధే వృత్రస్య వధ త్కర్యతే ॥ ఎవమితి ॥ మహాపురుషం శ్రీవిష్ణుం - అ
ప్స సుశయాదకే ॥ ౧ ॥ తత ఇతి ॥ యుగాంతాగ్ని వత్ - కరోరాజి హ్వ శిఖాయ స్యతత్ - ఆవిధ్య భ్రామయిత్వా ॥ ౨ ॥ ఖగి తి ॥
తత్ ఫలపతత్ ఆగచ్ఛత్ - విచక్షత్ - పరిశ్రమత్ - గ్రహశ్చక్షుచ్ఛాచ గ్రహేల్లాంతర్వత్ - దుష్ప్రేక్ష్యం - శతం పర్వాణియస్యసః - తె
న ఉరగరాజావాసుకిః - తస్య భోగోదేహ స్తదాకారం ॥ ౩ ॥ భిన్నైక బాహు రితి ॥ హనాకపోల ప్రాంతే - అమరేభ మైరావతం చ ॥ ౪ ॥

ధాతాః । ప్రియంప్రియేవాప్యపితం విషణ్నానుసౌర విందాక్షుదిదృక్షుతేత్వామ్ ॥ ౨౬ ॥ మమో
త్రమశ్లోక జనైషుసఖ్యంసంసార చక్రభ్రమతస్త్వకమభిః । తస్మాద్యయాత్మాత్మజదారగేహే
హ్వాసక్తచిత్తస్యనాథభూయాత్ ॥ ౨౭ ॥ * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే షష్ఠస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీ శుకః ॥ ఎవంజిహ్వేసున్మృపదేహమాజౌమృత్యుంవరంవిజయాంత్యన్యమానః । శూలంప్రగృహ్యభ్యపత
త్సురేంద్రంయథామహాపురుషంకైటభోపు ॥ ౧ ॥ తతోయుగాంతాగ్నికరోరజిహ్వమావిధ్యశూలంత
రసాసురేంద్రః । క్షిప్తావ్తమహేంద్రాయవినద్యవీరోహతోసిపాపెతిరుషాజగాద ॥ ౨ ॥ ఖిలపత తద్వి
చలద్ద్రహ్మాల్యవన్నిరీత్యమష్ట్ర్యమజాతవిక్లబః । వజ్రేణవజ్రీశతపర్వణాచ్చినద్భుజంచతస్యో
రగరాజభోగమ్ ॥ ౩ ॥ భిన్నైకబాహుఃపరిఘేణవృత్రస్సంరబ్ధఃసాద్యగృహీతవజ్రమ్ । హనౌతతా
డేంద్రమథామరేభంవజ్రంచహస్తాన్న్యపతన్తఘోనః ॥ ౪ ॥ వృత్రస్యకర్తామహద్భుతంతత్సురా
సురాశ్చరణసిద్ధసంఘాః । అపూజయంత్యత్పురుషూతసంకటంనిరీత్య హోహేతిచచక్ర శుభ్రమ్ ॥
౫ ॥ ఇంద్రోనవజ్రంజగృహేవిలజ్జితశ్చ్యుతంస్వహస్తాదరిసన్నిధౌపునః । తమాహవృత్రోహరఽత్త
వజ్రోజహిస్వశత్రుంనవిషాదకాలః ॥ ౬ ॥ యయుశ్సతాంకుత్రచిదాతతాయినాంజయస్స దైకత్రన
వైపరాత్తనామ్ । వినైకముత్పత్తిలయస్థితీశ్వరంసర్వజ్ఞమాద్యంపురుషంసనాతనమ్ ॥ ౭ ॥ లోకస్సపా
లాయస్యమేశ్వసంతివివశావశేద్విజాఇవసిచాబద్ధాస్తకాలిహకారణమ్ ॥ ౮ ॥ ఓజస్సహూబలంప్రా
ణమమృతంమృత్యుమేవచ । తమజ్ఞాయజసోహేతుమాత్మానంమన్యతేజః ॥ ౯ ॥ యథాదారుమయీ
నారీయథాయంత్రమయోమృగః । ఎవంభూతానిమఘవన్నీశతంత్రాణీవిద్ధిహో ॥ ౧౦ ॥ పురుషఃప్రకృ
తివ్యక్తమాత్మాభూతేంద్రియాశయాః । శక్నువంత్యస్యసర్గాదౌనవినాయదనుగ్రహమ్ ॥ ౧౧ ॥ అవి
ద్వానైవమాత్మానంమన్యతేనీశమీశ్వరమ్ । భూతైస్సృజతిభూతానిగ్రసతేతానితైస్త్వయమ్ ॥ ౧౨ ॥

ఇం ద్ర ఇలి || పునశ్చతమాహ వృత్రః హహరే ఇం ద్ర || ౬ || యుయుత్స తామితి || సదా జయోనైవ - కింతుకుత్ర శిజ్జయః - ఎకత్రకు
 త్రచిత్ సనై - యద్వా - కుత్ర చిదపి - యుయుత్సతాం - సదా జయోనైవ - కింత్వైకత్రై వకదాచిదే వేత్సర్థః ఆతతా యినాం శ స్రమ
 ద్యమ్యవధాథముద్యతానాం || శ్లో || అగ్నిదోగరదశ్చైవ శస్త్ర సాణిగ్ధనాపహః | తేత్రదారహరశ్చైవ షడతెహ్యతతా యిన ఇలిస్తృతేః ||
 శ్లో || ఆతతా యాపథో ద్యత ఇత్యమరశ్చ || పరోదేహః ఆత్మాయేమాం - పరాధీనాత్త నామితి వ - ఆద్యం అనాదిం - సనాతనం నిత్యం || ౭ || పరాధీనతా
 మేవాహ సప్తభిః || లోకా ఇతి || యస్య వశేస్థితాః - స్వయం వివశాస్సంతః శ్వసంతి చెష్టంతే - ద్విజాః పక్షిణః - సిచా జాలన - కాలః కలయతీతి సభ
 గవాన్ - ఇహ జయదా - కారణం || ౮ || ఓజ ఇతి || ఓజ ఆదిరూపంతం హతుం - అజ్ఞాయ అవిజ్ఞాయ జడం సంతమాత్మానం హేతుం మన్యతే || ౯ ||
 ౧౦ || సమస్వారంభ కప్రధాన పురుషాదితంత్రాణీలియుక్తంతత్రాహ || పురుష ఇతి || వ్యక్తం మహత్తత్త్వం - ఆత్మా అహంకారః || ౧౧ || సమక
 ర్తద్వారాజీవఎవసృష్ట్యాదిహతురితి మిమాంస కామన్యంతే - తత్రాహ || అవిద్వానితి || ఎవమవిద్వాన్ - అనీశమేవాత్మానమిశ్వరం
 స్వతంత్రం మన్యతే - సమపిత్రాదయః స్రష్టారోద్భవ్యంతే - వ్యాసూదయస్తు హంతారస్తత్రాహ - భూతైరితి - స్వయం ఈశ్వరః || ౧౨ ||

సమత్వయాపరాజితస్యమమజయదిశంతైవనాస్తి - కిమితిమాంబలాత్ యద్ధైప్రవతే యసి తత్రాహ || ఆయురితి || తత్రాలెజయాది
కాలయథావిపర్యయాః అకీర్త్యాదయః || ౧౩ || తస్మా దితి || యస్మా దెవంసర్వం ఈశ్వరాధీనం - తస్మా త్పమః స్యాత్ - హమ విమనహీ
నోభవేత్ || ౧౪ || సమదృష్టాపుపాయమాహ || స త్వమితి || హమాదిభిన్దబధ్యతే || ౧౫ || హమ విమనదనివృత్తైతవాహమేవగురు
రిత్యాహ || పశ్యేతి || పృక్ల మాయుధం భుజశ్చ యస్య || ౧౬ || అనియతత్వంద్యుతరూపకేణోపసంహరతి || ప్రాణేతి || ప్రాణవివగ్లహః
పణోయస్త్రి - ఇషవపవలయేః - పాశకాః యస్త్రి - వాహనాన్యే వ త తస్తతశ్చాప్యమానాని ఆ స నాని ఫలకాయస్త్రి || ౧౭ || ఇం
ద్రజితి || గతాశీకం నిష్కపటం || ౧౮ || అహుజితి || భక్తః సేవితవాససి || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || యస్యేతి || తస్యతవ ఖాతకోదకైః గతా

అయుః శ్రీః కీర్ణై రైశ్వర్యమాశేషః పురుషస్యయాః | భవంత్యేవహితత్త్రా లె యథానిచ్ఛోర్విపర్యయాః ||
౧౩ | తస్మా దకీర్తయశసోజయాపజయయోరపి | సమస్సృ త్పుఖదుఃఖాభ్యాంమృ త్పుజీవితయోర
పి || ౧౪ || స త్వం రజస్తమితి ప్రకృతేనాత్మ నోగుణాః | త త్ర సాక్షిణమాత్మానంయో వేదనసబధ్య
తే || ౧౫ || పశ్యమాంసిజితంశ క్రవృక్లా యుధభుజంమృ కే | ఘటమానంయథాశక్తితవ ప్రాణజీహీ
షయా || ౧౬ || ప్రాణగ్లహాయంసమరశ్చష్ట్యో వాహనాసనః | అత్ర నజ్ఞాయ తెముష్యజయోము
ష్యపరాజయః || ౧౭ || శ్రీశుకః || ఇంద్రో వృత్రవచ శ్శ్రు త్వా గతాశీక మపూజయత్ | గృహీతవజ్రః
ప్రహసంతస్తమాహవిగతస్తయః || ౧౮ || ఇంద్రః || అహుదానవసిద్ధోసియస్య తెమతిరీదృశీ | భక్తస్సర్వా
త్తనాత్మానంసుహృదంహరిమీశ్వరమ్ || ౧౯ || భవానతాపీన్తాయాంవైవైష్ణవీంజనమోహినీమ్ |
యద్విహాయా సురంభావం మహాపురుషతాంగతః || ౨౦ || ఖల్విదంమహదాశ్చర్యంయద్రజః ప్రకృతే
స్తవ | వాసుదేవేభగవతీసర్వాత్మనిదృధామతిః || ౨౧ || యస్యభక్తిభగవతిహరౌనిశ్రేయసేశ్వరే |
విక్రీడతోమృతాంభోధౌకింకు ద్రైః ఖాతకోదకైః || ౨౨ || శ్రీశుకః || ఇతిబ్రు వాణావన్యోన్యంధర్మ
జిజ్ఞాసయాన్మప | యుయుధా తెమహావీర్యావింద్రవృత్రో యుధాంపతీ || ౨౩ || ఆవిధ్యపరిఘంవృత్రః కా
ష్టాయ సమరిందమ | ఇంద్రాయప్రాహిణోద్ధోరం వామహస్తేనమారిష || ౨౪ || సతువృత్రస్యపరి
ఘంకరౌచకరభోపమా | చిచ్ఛేదయుగవద్దేవౌవజ్రేణశతపర్వణా || ౨౫ || దోభ్యాముత్త్ర త్తమూ
లాభ్యాంబభౌరక్తస్ర పౌసురః | భిన్నపయోయథాగోత్రభాద్భజోవజ్రినాహతః || ౨౬ || కృత్వాధ
రాంహనుంభూమాదై త్యోదిపుత్ర రాంహనుమ్ | నభోగంభీరవక్త్రేణలెలిహూల్పణజిహ్వయా ||
౨౭ || దంష్ట్రాభిః కాలకల్పాభిర్గ్రసన్ని వజగత్త్రయమ్ | అతిమాత్రమహాకాయ ఆక్షిపత్తరసాగి
రీత్ || ౨౮ || గిరి రాట్పదచారీవపద్భ్యాం నిదారయన్తహీమ్ | జగ్రాసచసమాసాద్యవజ్రేణంసహవా
హనమ్ | మహా ప్రాణోమహావీర్యోమహాసర్వభవన్విజమ్ || ౨౯ || వృత్రగ్రస్తంసమాలక్యసప్రజాప
తయస్సరాః | హాకప్తమినిరిప్పణ్నాశ్చ క్రుశుస్సమహషయాః || ౩౦ || నిగీణోవ్యసురేంద్రేణనమ
మారోదరంగతః | మహాపురుష సన్నద్ధోయోగ మాయాబలెనచ || ౩౧ || భిత్వావజ్రేణతత్తుక్షింని
శ్రృ మ్యబలభిద్విభుః | ఉచ్చకతశీరశ్శత్రోగిరేశ్వృంగమినాజసా || ౩౨ || వజ్రస్తుతత్తంధరమా

దిజలోపమైః - స్వగాదిభిః ౩౦ || ౨౨ || ఇతితి || యుధాంసంగ్రామాణాం పతీముఖ్యా || ౨౩ || ఆవిధ్యేతి || హమారిష - శ్రేష్ఠరాజ్ ||
౨౪ || ౨౫ || దోర్భ్యామితి || ఉత్త్ర త్తంమూలంయయోస్తాభ్యాం - రక్తంప్రవతీతి తథా - గోత్రః - పర్వతః || ౨౬ || కృత్వాధరా మిత్యా
దేః జగ్రాసేతి తృతీయేణాన్వయః || కృత్యేతి || సభోవద్గంభీరేణ - వక్త్రేణ - లేలిహసపః - తద్వత్ - ఉల్పణయాజిహ్వయా - || ౨౭ ||
దంష్ట్రాభిరితి || కాలకల్పాభిః మృత్యుతుల్యాభిః - అతిమాత్రోచ్చితోమహా కామాయస్య - ఆక్షిపత్ - చలయత్ || ౨౮ || గిరిరాడి
తి || నిదారయత్ చూణయత్ - మహాప్రాణోమహాబలః - మహావీర్యోమహాప్రభావః || ౨౯ || ౩౦ || నిగీణా ఇతి || మహాపురుష
ణకవచరూపేణ - శ్రీనారాయణేన - సంసద్ధోదంతః - యోగబలెన - మాయాబలెనచ || ౩౧ || భిత్వేతి || బలభిత్ ఇంద్రః - ఉచ్చకతశా
చిచ్ఛేద || ౩౨ || వజ్రజితి || తస్యకంధరం - ఆశువేగః - అతివేగవాత్ - జ్యోతిషాం - సూర్యాదీనాం - అయన - దక్షిణోత్తరగతిరూపే

సంవత్సరే - యోహగణః - షష్ఠ్యంతరశతత్రయదినాత్తకః - తావతాహగణజనవా - వాత్రాహత్యేవృత్రహత్యామౌగ్యకాలస్యపా
తయో - యద్యా - స్యాథేతద్ధితః - వృత్రహత్యాయం వృత్రహననాథం పరివతేమన ఇత్యర్థః || ౩౩ || తదేతి || వాత్రాఘ్నులిం
గై మణంత్రైఃవృత్రహంతువీర్యప్రకాశకైః || శ్రు || వాత్రాహత్యాయశవసే - పృతనాసూహ్యయితేత్యాద్యైస్తమింద్రమభిష్టువా
నాః - అభితఃస్తువంతః || ౩౪ || వృత్రస్యేతి || అలోకంలోకాతీతం భగవంతం || ౩౫ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం ద్వాదశాధ్యాయ
వ్యాఖ్యా || * * * * *
త్రయోదశేతువృత్రస్య బ్రహ్మహత్యామహాభయత్ - చిరంసంప్రవితశ్చక్ర విష్ణునెతిని రూప్యతే || ౧ || తదేతి || స్వయం - అనివృణ
తంశక్రమపుష్టా - స్వయమేవప్రతిజన్తుః || ౨ || ఇంద్రస్యేతి || హరేరింద్రస్య || ౩ || కుఃఖహతుంవక్తుం ప్రస్తావకథామాహ ||

శువేగఃకృంతే సమంతాత్పరివతేమానః | న్యపాతయత్తావ దహగణజేనయోజ్యోతిషామయనేవా
త్రాహత్యే || ౩౩ || తదాచభేదందు భయోవినేషగణం ధర్వసిద్ధాస్సమ హషీసంఘాః | వాత్రా
ఘ్నులింగైస్తమభిష్టువానామంత్రే ముదాకుసుమైరభ్యవషణ్ || ౩౪ || వృత్రస్యదేహాన్నిప్రాం
తమాత్మజ్యోతిరరిందమ | పశ్యతాంసర్వలోకానామ లోకంసమపద్యత || ౩౫ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంధే - ద్వాదశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీ శుకః || వృత్ర హతేత్రయోలోకావినాశ క్రణభూరిద | సపాలాహ్యభవన్ సద్యోవిజ్వరానివృత్తేం
ద్రియాః || ౧ || దేవషీపితృభూతానిదైత్యాదేవానుగాస్త్వయమ్ | ప్రతిజన్తుస్త్వధిష్ఠ్యానిబ్రహ్మ
శేంద్రాదయస్త్వయమ్ || ౨ || రాజా || ఇంద్రస్యానివృత్తేహేతుంశ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంమునె | యో
నాసన్ సుఖిసోదేవాహరేమఃఖంకుతోభవత్ || ౩ || శ్రీ శుకః || వృత్రవిక్రమసంవిగాస్త్వరైదేవా
స్సహషీభిః | తద్వధాయాథాయన్నింద్రంనై చ్చచ్ఛీతోబృహద్వధాత్ || ౪ || ఇంద్రః || స్త్రీభూజల
మ్రుమైరేనోవిశ్వరూపవధోద్భవమ్ | విభక్తమనుగృహ్లాద్భివృత్త హత్యాంకప్రమాజ్యహమ్ || ౫ ||
శ్రీ శుకః || ఋషయస్తదుపాకణ్యమహేంద్ర మిదమబ్రువన్ | యాజయిష్యామభద్రంతేహయమే
ధేనమాస్తభైః || ౬ || హయమేధేనపురుషంపరమాత్మానమీశ్వరమ్ | ఇష్టానారాయణందేవంమోక్ష్య
సేపిజగద్వధాత్ || ౭ || బ్రహ్మహాపితృహాగోఘ్నామాతృహాచార్యహాఘవాన్ | శ్వాదఃపుల్ల సకౌవా
పిశుధ్యేరయస్యకీతనాత్ || ౮ || తమశ్వమేధేనమహామఖేనశ్రద్ధాన్వితోస్తాభిరనుష్ఠితేనహత్వా
పిసబ్రహ్మచరాచరంత్రంనలిప్యసేకింఖలనిగ్రహేణ || ౯ || ఎవంసంచోదితోవిప్రైరమరుత్వానహన
ద్రిపుమ్ | బ్రహ్మహత్యాహతేతస్త్విన్నాససాదవృషాకపిమ్ || ౧౦ || తయేంద్రంస్తహసంతప్తనివృత్తి
నాముమావిశత్ | ప్రామంతంవాచ్యతాంప్రాప్తంసుఖయంత్యపిసోగుణాః || ౧౧ || తాండదశా
నుధావంతీంచండాలీమివరూపిణీమ్ | జరయావేషమానాంగీయత్కుగ్రస్తామసృక్పటామ్ || ౧౨ || వికీ
ర్యపలితాకేశాకేస్తృతిష్ఠేతిభాషిణీమ్ | మీనగంధ్యసుగంధేనకుర్వంతీమాగణాదూషణమ్ || ౧౩ ||
తతోగత్వాదిశస్త్వవాస్సహస్రాక్షోవిశాంపతే | ప్రాగుదీచీందిశంతూణాంప్రవిప్తః ప్రాప్య మాన
సమ్ || ౧౪ || సఆవసత్పుష్ట రనాశతంతూ నలబ్ధభోగోయదిహోగ్నిదూతః | వషాణీసాహస్రమలక్ష్మితో

వృత్రేతి || అథాయన్ ప్రాథమ్యంతః - బృహద్వధాత్ బ్రహ్మణవధాత్ - భీతస్స || ౪ || స్త్రీతి || ఎనఃపాపం - విభక్తంవిభజ్యగృ
హీతం - మాజ్ఞిశోధయామి || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ఏవమితి || వృషాకపిమింద్రం || ౧౦ || తయేతి || తయాదేవ విభిః కారితయా - స్తహేత్యవధా
రణే - ఇంద్రఎవతాపమసహతనాన్యః - అముమింద్రం - నివృత్తి రాసందః - నావిశత్ - సమధైర్యాదిగుణయైక్తస్యకుతోననివృత్తి
స్త్రాహ - ప్రామంతం వాచ్యతాంనిగద్యతాం || ౧౧ || తామితి || యత్కుగ్రస్తాంక్షయరోగవ్యాప్తం || ౧౨ || వికీర్యేతి || మీనస్యేవ
గంధోయస్యసమీనగంధిః - సచాసావసుశ్చశ్వాస వాయు స్తస్యగంధే || ౧౩ || తతేతి || ప్రాగుదీచీందిశంకతస్స - చూణాంమాన
సంసరః - ప్రవిప్తః || ౧౪ || సఇతి || సఇంద్రః - సహస్రంవషాణి - పుష్టరనాశస్య - తంతూనావసత్ - తంతుష్టవసత్ కథంభూతః
అలబ్ధభోగోయదేనసః - కుతః - యత్యస్తాత్ - ఇహజలఅవసత్ - అగ్నిదూతశ్చస్వయం - అగ్నేఃస్వయాతస్య - హవిభాగాగ్నైతుం -

జలప్రవేశాసంభవాత్ - అలభ్యభోగభవ్యార్థః - పాతాంతరసంభోధ్యభాగోయోగసః || ౧౫ || తావదితి || త్రినాకం - స - అకండుఃఖం
యస్మిన్ ఇతి నాకః - పుణ్యలోకః - తృతీయనాకం - స్వగం - సనుమనుష్యస్యకుతఃస్వగం రాజ్యంతత్రాహ - విద్యాదిభిరనుభావః
స్వగం పాలనసామర్థ్యం యస్యసః - తహాత్మస్మిన్ సతికథమింద్రస్య పునః స్వగం ప్రాప్తిస్తత్రాహ - ససముషః - సంపదైశ్చ
ర్యాభ్యాం యోమదస్తేనాంధాబుద్ధిర్యస్య సః - ఇంద్రపత్నీశ్చాచ్య - తిరశ్చాంగతిం - సహ యోనిం నీతః - ఉపాయేన ప్రాపితః - ఎ
వంహ్యభ్యాయతే - సముషః కిలకదాచిదిం ద్రాణీమేవమభ్యవాదీత్ - ఇంద్రస్తవదహం - అతస్తస్మాం భజేతి - తయా చావేదితపు
తాంతోబృహస్పతిస్తాం ప్రత్యేవమాదిష్టవాత్ - బ్రహ్మణవా హ్యశిబికామారుహ్యగతంతాంతాంభజిష్యామి - అన్యథానత్వామహంవర
యఇతి బ్రూహి - తతోపా బ్రహ్మణశాపాత్పతిష్య తీతి - తయా తథోక్తౌనముషోగస్త్యాదీత్ శిబికాంవాహయామాస - తథాచశీఘ్రం
సహసహేత్యగస్త్యంపదాపస్పశత్ - తేనచకుపితేనసపోశ్వవేతిశస్త్రోమహాసహకా అజగరోభూదితి || ౧౬ || తతః || తతః ఇంద్రః -
స్వగం గతః ప్రాప్తః - కథంభూతః - బ్రహ్మగిరా ఇంద్రాగచ్ఛేత్యాది బ్రహ్మణ వాక్యేనోపహూతస్త్వ - ఋతంభరః సత్యపాఠో
హరిః - తస్యభ్యానేన - నివారితమఘంయేన - ప్రాగపితు - పాపోబ్రహ్మవధః - తమింద్రం నాభ్యభూత్ - తస్యాభి భవం నాకరోత్ - కు

ద్భిస్సచింతయన్ బ్రహ్మవధాద్విమోక్షమ్ || ౧౫ || తావత్త్రినాకంసహుషశ్శశాసవిద్యాతపోయోగ
బలానుభావః | ససంపదైశ్చర్యమదాంధబుద్ధినితస్తిరశ్చాంగతిమింద్రపత్నీ || ౧౬ || తతోగతో
బ్రహ్మగిరోపహూతః ఋతంభరభ్యాననివారితాఘః | పాపస్తుద్విగ్నేవతయాహతోజాస్తన్నాభ్యభూ
దవితంవిష్ణుశక్త్యా || ౧౭ || తంబ్రహ్మఋషయో భ్యేత్యహయమేధేనభారత | యథావద్దీక్షయాంచ
క్రుఃపురుషారాధనేనహ || ౧౮ || అభేజ్యమానెపురుషేసర్వదేవమయాత్మని | అశ్వమేధేమహేంద్రే
ణవితతేబ్రహ్మవాదిభిః || ౧౯ || సవైత్వాత్ప్రవధోభూయానపిపాపఃపరంతప | నీతస్తేనైవశూన్యా
యనీహారితవభానునా || ౨౦ || సవాజిమేధేనయథోదితేనవితాయమానేనమరీచిమిశ్రైః | ఇష్టాస్థియ
జ్ఞంపురుషంపురాణమింద్రోమహానాసవిధాతపాపః || ౨౧ || ఇదంమహాభ్యానమశేషపాప్తనాంప్ర
త్యౌశనంతీర్థపదానుకీర్తనమ్ | భక్త్యుచ్చయంభక్తజనానువణానంమహేంద్రమోక్షంవిజయం
మరుత్పతః || ౨౨ || పతేయురాభ్యానమిదంసదాబుధాశ్శృణ్వంత్యథోవర్షణీవర్షణీంద్రియమ్ | ధన్యం
యశస్యంనిఖిలాఘమోచనంరిపుంజయంస్వస్త్వయనంతథాయుషమ్ || ౨౩ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంభే - త్రయోదశోధ్యాయః * * * * *
రాజా || రజస్తమస్త్వభావస్యబ్రహ్మవృత్తస్యపాప్తనః | నారాయణే భగవతికథమాసీద్ధృధామ
తిః || ౧ || దేవానాంశుద్ధసత్త్వానామృషీణామమలాత్మనామ్ | భక్తిముకుందచరణేనప్రాయోగోపజా
యతే || ౨ || రజోభిస్సమసంఖ్యాతాః పాథివైరిహజంతవః | తేషాంయేకేచనెహంతేశ్రేయోవైమ
నుజాదయః || ౩ || ప్రాయోముముక్షువస్తేషాంకేచనైవద్విజోత్తమ | ముముక్షూణాంసహస్రైషుకశ్చి

తః - దిగ్దేవతయాప్రాగుదీచ్యాందిశ్శివతయాశ్రీరుద్రేణ - అవితంరక్షితం || ౧౭ || తమితి || పురుషస్య హరే రారాధనం యస్మిన్ తేన || ౧౮ ||
అథేతి || సర్వదేవమయ ఆత్మామూర్తియన్ స్య తస్మిన్ - వేదమయాత్మనీతివాపాతః - బ్రహ్మవాదిభి వితతతే అనుష్ఠితే - అశ్వమేధే - మ
హేంద్రేణేజ్యమానేసతిపురుషే || ౧౯ || సఇతి || తేనైవపురుషేజైవ - శూన్యానీతః నాశితభవ్యార్థః || ౨౦ || సఇతి || అధిక్యతాయజ్ఞాయ
నతం || ౨౧ || పాతాదివిధాతుమాభ్యాసంస్తతి || ఇదమితి || ప్రత్యేశ్యతేనెనెతిప్రత్యేశనం - తీర్థపదస్యానుకీర్తనం యస్మిన్ - భక్తై
రుచ్చయాయస్మిన్ - భక్తజనానామనువణానం యస్మిన్ - మహేంద్రస్యమోక్షోయస్మిన్ - మరుత్పతః ఇంద్రస్య విశేషేణజయ
స్మిన్ || ౨౨ || పతేయురితి - ఇంద్రియంతత్పాటవకరం - ఇంద్రసంబంధీతివా - ఆయుషం ఆయుష్యం || ౨౩ || ఇతిభావాథాదీవికా
యాం - త్రయోదశాధ్యాయవాఖ్యా || * * * * *
* * * * * || పుత్రస్యజ్ఞానభక్త్యాదిప్రత్యాపృష్టః పరీక్షితాశ్రీతుమాహచతుర్భిస్తప్తాగస్త్యచరితాన్యతః || చతుర్దశేతుసహసాకృత
లభ్యసుతేమృతే | చిత్రతతోరతిస్నేహదతిశోకానిరూప్యతే | రజఇతి || రజశ్చతమశ్చస్యభావోయస్య || ౧ || భక్తేర్దుర్లభభవ్యంప్రపంచయ
తిత్రిభిః - దేవానామిత్యాది || ౨ || రజోభిరితి || పాథివైరిహజంతవః - సమాస్సంఖ్యాతాః - అనంతాభవ్యార్థః - జంతవోజీవాః -
తేషాం మధ్య - యేకేచనకతిపయాః - శ్రేయోధర్మమీహంకేకుర్వంతి || ౩ || ప్రాయఇతి || ముచ్యేత్యుహదసంగాద్వియుజ్యతే - సిద్ధతిత

త్వంజానాతి || ౪ || ౫ || ౬ || అత్రేతి || సచేంద్రభియాశరణంగత ఇత్యాహ || య ఇతి || ౭ || ౮ || శృణుస్వేతి || యథాయథావశ్యం
 య || ౯ || ౧౦ || తస్యేతి || భార్యాసహస్రాణాం దశసహస్రాణికోటిరిత్యర్థః - సాంతానికః స్వయంసంతానామౌకాపి - పుత్రోత్పాద
 నసమర్థోఽపి - తాసుసంతతింసలభే - సర్వాస్తవంధ్యావవదై వయోగైసమితి ఇతిభావః || ౧౧ || రూపేతి || తదేన హ వంధ్యాపతేరి
 త || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || తమితి || ఉపాసీదత్ - తస్య సమిపే - ఉపవివేశ - సమాహితః సంయతః || ౧౫ || ౧౬ || అపీతి || అపికన్యిత అనామయ
 మార్గ్యం - స్వస్తిశుభం || ౧౭ || ప్రకృత్యధీనమేవహిరాజ్యమితిసదృష్టాంతమాహ || యథేతి || యథామహదాదిభిః సప్తభిః - ప్రకృతిభిః
 పుమాణ్ జీవోనిత్యంగుప్తోభవతి - సతుతద్వ్యతి రేకేణక్షణమపిత్వతి - తథారాజాపి - సప్తభిః || శ్లో || స్వామ్యమాత్యోజనపదమగ్ర
 విణసంచయాః - దంఢోమిత్రంచతస్యైతాస్సప్తప్రకృతయోమతా ఇత్యుక్తలక్షణాభిః - నిత్యంగుప్తస్సత్ - ఆత్మానంప్రకృతిమతిథా
 సాక్షాన్నిధాయ - తదనువతేనంకృత్వా - శ్రేయోరాజ్యసుఖం - ప్రాపుయాదిత్యర్థః - స్వామిగురుః - స్వయంవా ఆ మాత్యః మంత్ర

న్యచ్యేతసిద్ధ్యతి || ౪ || ముక్తానామపిసిద్ధానాం నారాయణ పరాయణః | సుదుర్లభః ప్రశాంతాత్మా
 కోటిష్వపిహ హామునై || ౫ || వృత్రస్తుసకథంపాపస్సర్వలోకోపతాపనః | ఇత్థందృఢమతిఃకృష్ణఅసీత్సం
 గ్రామఉల్బణే || ౬ || అత్రనస్సంశయోభూయాత్ శ్రీతుంకౌతూహలంప్రభో | యఃపారుషేణసమరే
 సహస్రాక్షమతోషయత్ || ౭ || శ్రీసూతః || పరీక్షితోధనంప్రశంభగవాణ్ బాదరాయణః | నిశమ్య
 శ్రద్ధధానస్యప్రతినంద్యవచోబ్రవీత్ || ౮ || శ్రీశుకః || శృణుష్వావహితోరాజన్నితహాసమిమంయథా |
 శ్రుతంద్వైపాయనముఖాన్నారదాద్వైవలాదపి || అసీద్రాజాసార్వభౌమశ్శూరసేనేషువైస్స ప |
 చిత్రకేతురితిఖ్యాతోయస్యాసీత్తా మధుజ్యహీ || ౧౦ || తస్యభార్యాసహస్రాణాంసహస్రాణిదశాభ
 వన్ || సాంతానికశ్చాపిన్యహానలభేతాసుసంతతిమ్ || ౧౧ || రూపాదార్యవయోజన్యవిద్యైశ్వర్యశ్రియా
 దిభిః | సంపన్నస్యగుణైస్సర్వైశ్చింతావంధ్యాపతేరభూత్ || ౧౨ || నతస్యసంపదస్సర్వామహిష్యోవామలో
 చనాః | సార్వభౌమస్యభూశ్చైయమభవన్ప్రీతిహేతవః || ౧౩ || తస్యైకదాతుభవనమంగిరాభగ
 వాన్యషిః | లోకాననుచరన్నేతానుపాగచ్ఛద్వద్వచ్చయా || ౧౪ || తంపూజయిత్వావిధివత్ప్రత్యుత్థానా
 హాణాదిభిః | కృతాతిథ్యముపాసీదత్సుఖాసీనంసమాహితః || ౧౫ || మహషిస్తముపాసనంప్రశ్ర
 యావనతంక్షితౌ | ప్రతిపూజ్యమహారాజసమాభాష్యేనమబ్రవీత్ || ౧౬ || అంగిరాః || అపితేనామ
 యంస్వస్తిప్రకృతీనాంతథాత్మనః || ౧౭ || యథాప్రకృతిభిగుప్తఃపుమాణరాజాచనప్తభిః | ఆత్మానంప్ర
 కృతిష్వద్ధానిధాయ శ్రేయఆపుయ్యాత్ || ౧౮ || రాజ్ఞాతథాప్రకృతయోనరదేవాహితధేయః || ౧౯ ||
 అపిదారాః ప్రజామాత్యమిత్రశ్రేణ్యోధమంత్రిణః | పారజానపదాభూపాఆత్మజావశవతీనః ||
 ౨౦ || యస్యాత్మానువశశ్చైత్స్యైత్సర్వైతద్వశగాభిమే | లోకాస్సపాలాయచ్ఛంతిసర్వైబలిమతంద్రి
 తాః || ౨౧ || ఆత్మనాప్రియతేనాత్మాపరతస్సప్తవివవా | లక్షయెల్లభకామంతాప్వించితయాశబళంము
 ఖమ్ || ౨౨ || ఎవంవికల్పతోరాజావిమమామునినాపినః | ప్రశ్రయావనతోప్యాహప్రజాకామస్తదా
 మునిమ్ || ౨౩ || చిత్రకేతుః || భగవన్కిన్నవిదితంతపోజ్ఞానసమాధిభిః | యోగినాంధ్వస్తపాపానాంబహిరం
 తశ్శరీరిషు || ౨౪ || తథాపిపుచ్ఛతోబ్రూయాంబ్రహ్మన్నాత్మవిచింతితమ్ | భవతోవిదుషశ్చాపిచోదిత

సహాయః మంత్రీకర్తృసహాయావా || ౧౮ || ప్రకృతీనాంచసుఖంరాజ్యాధీనమేవేత్యాహ || రాజ్ఞేతి || హాసరదేవ - తథాప్రకృతయో
 పి - రాజ్ఞాఆహితధేయః నిహితనిత్యేహః - ధన్వైస్సమృద్ధాభవంతి - పాతాంతరే ఆసమంతాత్ హతాధయోనిరస్తమనోదుఃఖాభవం
 తీత్యర్థః || ౧౯ || అపీతి || ప్రసాశ్చ - అమాత్యాశ్చ - శ్రేణ్యః సమయవిశేషేణసంఘశోవతమానావణి కృత్యతయః - పారాః పురశాసి
 నః - జానపదాః - భూపాః - తత్తద్దేశాధికారిణః అపీతిప్రశ్న || ౨౦ || తవమనస్స్యవశంవాసవేత్యథాత్మచ్ఛతి || యస్యేతి || యస్యా
 త్మామనః - అనువశః అనువతీ - అధీనఃస్యాత్ - తథాచేత్ - తస్యవశగాభిమేసర్వభవంతి - కించలోకాశ్చ తస్యైబలించుచ్ఛంతి || ౨౧ ||
 ఆత్మనైతి || ఆత్మాభవాత్ - ఆత్మనామనసాసప్రియతేనతుష్యతి - తత్త్రింపరతోవా - స్వతోవా - కించ - అల్పభకామంతాప్వంలక్షయే - చిం
 తయాశబళంచుచ్ఛాయం - ముఖంలక్షయే || ౨౨ || ఏవమితి || విమమాసర్వజ్ఞేనాపి || ౨౩ || అల్పభకామత్వంగకథయత్ పుత్రయాచతేభగవ
 న్నిత్యాదిచతుర్థిః || ౨౪ || ౨౫ || లోకేతి || ఆప్రజమపుత్రం - త్పుత్రౌద్భవ్యమన్నపానకామం - అపరేప్రకృంవనాదయో యథా

ససుఖాయంతి || ౨౬ || తదితి || పూర్వాః పితృదిభిః - సహగతం ప్రాప్తం - తమఃసరకం ప్రజయాయథాతరమ - తథావిధేహ || ౨౭ ||
౨౮ || జ్యేష్ఠేతి || యజ్ఞోచ్ఛిష్టయజ్ఞశేషం || ౨౯ || అథేతి || జన్తనాహుషం - మరణేనచశోకం - ప్రదదాతీతితథా - ఇతిఎవముక్త్యా
యయా || ౩౦ || ౩౧ || తస్యాఇతి || శూరసేనానామీశస్యతేజసావీర్యేణ - యోగభాః సవవృథ || ౩౨ || ౩౩ || హృష్టిఇతి || జాతకంజాతకర్త || ౩౪ ||
తేభ్యఃఇతి || అబుధదశకోటయః - వెదతు - కోటిరవాబుధదం || శ్రు || నియుతంచప్రయుతంచాబుధదంచెతి - అబుధదశబ్దస్యప్రయు
తానంతరనిదేశాత్ || ౩౫ || వవషేతి || ధన్యంధనకరం - ఆయుష్యం ఆయుష్కరం || ౩౬ || ౩౭ || మాతురితి || మోహస్యసముద్భవోయస్తి -

స్తద్విదనుజయా || ౨౫ || లోకపాలైరపి ప్రాధ్యోసాన్నిమాజ్యైశ్వర్యసంపదః | ననందయంత్యప్ర
జంమాంతుత్పత్కామమివాపరే || ౨౬ || తన్నఃపాహిమహాభాగపూర్వైస్సహగతంతమః | యథాత
రమదుస్తారంప్రజయాతద్విధేహినః || ౨౭ || శ్రీశుకః || ఇత్యధితస్సభగవాక్యపాళుబ్రహ్మణస్సు
తః | శ్రవయిత్వాచరుంతాప్రప్తంతప్తారమజయద్విభుః || ౨౮ || జ్యేష్ఠా శ్రేష్ఠాచయారాజ్ఞోమహిషీ
ణాంచభారత | నామ్నాకృతమృతిస్తస్యైయజ్ఞోచ్ఛిష్టమదాద్విభుః || ౨౯ || అథాహనృపతింరాజభవి
తైకస్తవాత్రజః | హుషశోకప్రదస్తుభ్యమితిబ్రహ్మసుతోయయా || ౩౦ || సాపితత్వాశనాదేవచి
త్రకేతోరధారయత్ | గభాంకృతమృతేదేవీకృత్తికాగ్నీరీవాత్తజమ్ || ౩౧ || తస్యాఅనుదినంగభా
శ్శుక్లపక్షాప్రాదురాత్ | వవృథశూరసేనాతేజసాశనకైర్నృప || ౩౨ || అథకాలఉపావృత్తైకుమార
స్సమజాయత | శృణ్వతాంశూరసేనానాంజనయోపరమాంముదమ్ || ౩౩ || హృష్టోరాజాకుమారస్య
స్నాతశ్శుచిరలంకృతః | వావయిత్వాశివోవిప్రైఃకారయామాసజాతకమ్ || ౩౪ || తేభ్యోహిరణ్యంర
జతంవాసాంస్యాభరణానిచ | గ్రామా గజా హయా ప్రాదాద్ధేనూనా మబుధానిషత్ ||
౩౫ || వవషకామానన్యేషాంపజన్యభవదేహినామ్ | ధన్యంయశస్యమాయుష్యంకుమారస్య మహా
మనాః || ౩౬ || కృచ్ఛ్రలభ్యేథరాజషేస్తనయేనుదినంపితుః | యథానిస్పస్యకృతైధనెస్నేహా
న్వవధాత || ౩౭ || మాతుస్తవ్వితితరాంపుత్రైస్నేహామోహసముద్భవః | కృతమృతేస్సపత్నీనాంప్ర
జాకామజ్వరోభవత్ || ౩౮ || చిత్రకేతోరపిప్రీతిర్యథాదాతేప్రజావతి | నతథాన్యేషుసంజ్ఞజైబా
లంలాలయతోన్వహమ్ || ౩౯ || తాఃపర్యతప్యన్నాత్మానంగహాయంత్యోభ్యసూయయా | అనపత్యే
నదుఃఖానరాజ్ఞోనాదరణేనచ || ౪౦ || ధిగప్రజాంస్త్రయంపాపాంపత్యుశ్చగృహసంమతమ్ | సుప్ర
జాభిస్సపత్నీభిర్దాసీమివతిరస్తృతమ్ || ౪౧ || దాసీనాంకొనుసంతాపస్సాప్సమినఃపరిచర్యయా |
అభీక్ష్యంలభమానాయాదాస్యాదాసీవదుభాగా || ౪౨ || ఎవంసందహ్యమానానాంసపత్నీఃపుత్ర
సంపదా | రాజ్ఞోసంమతవృత్తీనాంవిద్వేషోబలవానభూత్ || ౪౩ || విద్వేషనప్తమతయస్త్రియోదా
రుణచేతసః | గరందదుఃకుమారాయదుర్మహానృపశింప్రతి || ౪౪ || కృతమృతేరజానంతీసపత్నీనామ
ఘంఘహత్ | సుప్తవేషిసంచిత్యనిరీక్ష్యవ్యచరద్భృహే || ౪౫ || శయానంసువిరంబాలముపధార్యమసీ
షిణి | పుత్రమానయమెభద్రఇతిథాత్రీమచోదయత్ || ౪౬ || సాశయానముపప్రజ్యదృష్టాప్తోతా
రలోచనమ్ | ప్రాణేంద్రియాత్తభిస్త్యక్తంహతాస్తీత్యపతచ్ఛువి || ౪౭ || తస్యాస్తదాకణ్యభృశా
తురంస్వనంఘ్నంత్యాకరాభ్యామురఉచ్చకైరపిప్రవిశ్యరాజ్ఞేత్వరయాత్తజాంతికందదశబాలంస

ప్రజాకామరూపోజ్వరస్తాపః || ౩౮ || చిత్రేతి || దారిత్యేకవచనమాషం || ౩౯ || తాఇతి || అనపత్యేనాపుత్రత్వనిమిత్తేన || ౪౦ || ధి
గితి || ఆగృహసంమతాంగృహేసంమతాంబహుమతాంసభవతీతితథా - యద్వాగృహజ్యేష్ఠగృహం - సభార్యేతిసంమతామిత్యర్థః || ౪౧ ||
దాసీనామితి || దాస్యఃదాసీయథా మభాగాతథా - వయందుభాగాఇత్యర్థః || ౪౨ || ఎవమితి || ససంమతావృత్తిఃజీవనంయసాంతా
సం || ౪౩ || విద్వేషఇతి || విద్వేషేణనప్తమతిర్యాసంతాః - గరంవిషం - దుర్మహాఃఅసహమానాః || ౪౪ || ౪౫ || శయానమితి || థాత్రీం
స్తనదాయినం || ౪౬ || సేతి || ఉద్గతేతాదెకసీనికేయయోస్తేలోచనై - యస్యతం || ౪౭ || ౪౮ || పసాతేతి || విశ్రమ్భఃశిరోరుహః - అంబ

రంచయస్యాస్య || ౪౯ || తతః || తాశ్చసపత్నీషి || ౫౦ || శ్రుత్వైతి || అలక్షితః అంతఃకః మృత్యుహాతుయః స్యతం - అనుగతాః
 ప్రకృతయః - అమాత్యాదయోస్య సోమప్రకృతిః || ౫౧ || పపాతేతి || బాష్పకతాభిః అశ్రు బిండుభిః - ఉపరోధతః సంవృతత్వేన - నిరు
 ధః కంఠోయస్య || ౫౨ || సతిమితి || ఉరుగుచాపితంబహుశోకేన వ్యాప్తం - వికమవసంతతిరూపం || ౫౩ || స్రవేతి || విగళంత్య స్రుజోయభ్యః -
 తాకతాకా || ౫౪ || అహూయతి || ఆత్మసృష్టేరప్రతిరూపం అననురూపం - చెప్త సేను - అహూయతి సంతాపే - తదేవాహ - పరబృధైవ
 తి - అపరస్య బాలస్య - యామృతిః - తథాహి - వృద్ధస్య సృష్టిసామథ్యాభావే బాలే చ మృతే సతి - తవ సృష్టినా న్యదిత్యర్థః - సాంప్రతం సస్య
 షః విపరీతాస్తీతి చెత్తత్రాహ - విపర్యయః విపరీతాసి చేత్ - తహి - త్వం ప్రాణినామతిమఃఖకారిత్వాత్ - ధ్రువః నిత్యః - పరః శత్రుర
 సినతుకృపాశుంత్వభావః || ౫౫ || సమజీవకర్తానుసారేణ జన్తా దిమర్వతోమమకోపరాధఇతి చెత్తత్రాహ || సహితి || పుత్రే జీవత్యేవ పితా

హసామృతం సుతమ్ || ౪౯ || పపాత భూమౌ పరివృద్ధయా శుచాముమోహవిభ్రష్టశీరోరుహంబరా || ౪౯ ||
 తతోన్యపాంతఃపురవర్జితా నో జనానరాశ్చ నార్యశ్చ నిశమ్యరోదనమ్ | ఆగత్య తుల్యవ్యసనాన్సుదుఃఖ
 తాస్తాశ్చ వ్యభీకంరురుదుఃకృతాగసః || ౫౦ || శ్రుత్వా మృతం పుత్రమలక్షితాంతకం వినష్టదృష్టిః ప్రప
 తన్థలపథి | సైహానుబంధై ధితయా శుచాన్యసోవిముఖితోను ప్రకృతిర్ద్విజైవృతః || ౫౧ || ప
 పాత బాలస్య సపాద మూలైశ్చ తస్య విభ్రష్టశీరోరుహంబరః | ధీఘంశ్వసక బాష్పకలాపరోధతోని
 రుద్ధకంఠోనశశాకభాషితుమ్ || ౫౨ || పశంసిరీత్యోరుశుచార్పితంత దామృతంచ బాలం సుతమేకసంతతిమ్ |
 జనస్య రాజ్యః ప్రకృతేశ్చ హృద్భ్రజం సతీదధానావిలంబనైకధా || ౫౩ || కృతద్యుతిః || స్తనద్వయం కుంకుమ
 పంకమండితం నిషించతీసాం జనబాష్పబిందుభిః | వికీర్య కేశా విగళన్త్య జస్సుతం శుశోచ చిత్రం కురరీ
 వసుస్సరమ్ || ౫౪ || అహూయిధాత స్త్వనుజీవబాలిశోయస్తా వత్ససృష్ట్యప్రతిరూపమీహ సే | పరేను
 జీవత్య పరస్య యా మృతిర్విపర్యయశ్చైత్త్వమసిద్ధువః పరః || ౫౫ || సహిక్రమశ్చేదిహ మృత్యుజన్త
 నోశ్శరీరిణామస్తుత దాత్మకర్తృభిః | యస్సైహ పాశోనిజ సర్వవృద్ధయోస్వయంకృతశ్చైత్త్వమిమం వివృ
 శ్చసి || ౫౬ || త్వంతాతనాహాసినమాంకృపణామనాథాంత్యక్షుం విచక్ష్య పితరంతవశోకతప్తమ్ | అం
 జస్తరేమభవతాప్రజదుస్తరం యద్ధృష్టింతం నయాహ్యకరుణేనయమేనదూరమ్ || ౫౭ || ఉత్తిష్ఠతాతత
 ఇమేశిశవ్రావయస్యాస్తా వ్రామాహ్వానంతి నృపనందన సంవిహతుమ్ | సుప్తశ్చిరం హ్యశ నయాచభ
 వాపరీతోభుంక్త్వ స్తనంపిబశుచోహరనస్త్వకానామ్ || ౫౮ || నాహంతనూజదదృశేహతమంగళాతే
 ముగ్ధస్త్రితం ముదితవీక్షణమాననాజ్ఞమ్ | కింవాగతోస్య పునరన్వయమన్యలోకం నీతోఘృణేన నశ్యోమిక
 లాగిరస్తే || ౫౯ || శ్రీశుకః || విలపంత్యామృతం పుత్రమితి చిత్రవిలాపనైః | చిత్రకేతుభృశంతస్తో
 ముక్తకంఠోరురోదహ || ౬౦ || తయోర్విలపతోస్స వేదంపతోస్తదనువ్రతాః | గురుదుస్త్స నరానా
 ర్యస్సర్వమాసీదచేతనమ్ || ౬౧ || ఎవంకత్కలమాపన్నం నప్తసంజ్ఞమనాయకమ్ | జ్ఞాత్వాంగరామహ
 షిస్తుహ్యజగామ సనారదః || ౬౨ ||

శ్రీమద్భాగవతే - షష్టస్తంధే - చతుర్దశోధ్యాయః.

మృత్యుతే - పితరీవ త్యేవ పుత్రో నాయత ఇతి త్రమోనాస్తి - కర్తా ధీనత్వా విరిచేత్ - తహి - ఆత్మకర్తృభిరవతజన్తాదికమస్తు - కింత్యయా కృ
 త్వం - సనుమయే శ్వరేణ వినా - జడైః కర్తృభిరదంకభంసిధ్యదితీచేత్ - భవతునామ - తథాపినిజ సగళవృద్ధయే - త్వయాయః సైహ పాశః కృ
 తస్తమిమం స్వయమేవ వివృశసి - భిన్నత్యాక్రశతి - నహ్యపంవిధుఃఖం దృష్ట్యా క్షిదపి పుత్రాదిమసైహంకరిష్యతీతి భావః || ౫౯ ||
 త్వమితి || అప్రజదుస్తరం అప్రజసాదుస్తరం అత్రాక్షాత్వా స్సమాసాంతోసి చృత్యయః - అకరుణేన సహ || ౫౭ || ఉత్తిష్ఠేతి || అశన
 యాక్షుధా || ౫౮ || సేతి || హతనూజహపుత్ర - అహంప్రభమంత్వత్వా శ్వమాగతాసతీ - తవ ముగ్ధస్త్రితం వక్త్రం - సదదృశేన దృష్టవత్వ
 స్తి ఇదానీమపి గిరోనశ్యజోమి - తహి కిం అపునరన్వయం పునరాగమనం యథానభవతి - తథాగతోసి || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ఇతి భావాభా
 దీపికాయాం - చతుర్దశోధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

శ్లో॥ తతః పంచదశే చిత్రకతోశ్చ కాపనోదనమ్ । కృతంతత్త్వోపదేశేన నారదేనాంగిరోయజాః ॥ ఉచతురితి ॥ మృతకోపాంతేశవసమిపే ॥ ౧ ॥
కోయమితి ॥ త్వంచాస్య బంధూనాం మధ్యకథమః - సృష్టే ప్రవాహరూపాయంతయంపుత్రః - అహంచాస్య పితేచిత్రత్రాహతుః - పురె
తి యే పూర్వజన్తని - పిత్రాదిరూపేణ సంయుక్తా సన్ - తపివ మరణేపి వియుక్తా సంతః - వతః మానజన్తని - కదాచిత్తస్యైవాస్యస్యవా
పుత్రాదిరూపేణ భవంతి - తపివ జన్తాంతరేతస్యైవ అన్యస్య వా కళత్రాదయః శత్రుమిత్రాదయో భవంతి - అతోనాయం నియమ ఇతిభా
వః ॥ ౨ ॥ తమేనాభిప్రాయం ప్రకటయతి ॥ యథేతి ॥ ప్రతసః ప్రవాహస్య - వెగేన - యథాప్రయాంతి వియుజ్యంతే - సంయాంతి సంయు
జ్యంతే - తథా కాలవెగేన - దేహినోజీవా అపి ॥ ౩ ॥ తథాప్యేతావంతంకాలం మమపుత్రోనాథూత్ - వాధాకేజాతోమృత ఇతిభావః ఖమితి
చేత్తత్రాహతుః ॥ యథేతి ॥ యథాధానాసుబీజేషు - ధానాః బీజాంతరాణి - భవంతి - కాసుచిత్రదాచీన్నభవంతి - నోత్పన్నంతే - నశ్యం
తి చ - నతుభవంత్యేవ తిష్ఠంత్యేవేతి వానియమః - ఏవమేవ భూతానిపుత్రాదిరూపాణి - భూతేషు పిత్రాదిషు - అతోధానానాం జన్యజనకత్వేపి
యథా - పుత్రాదిభావోనాస్తి - ఏవమత్రాపీతనశోకః కార్య ఇతిభావః - ఈశమాయాప్రేరితానామేవ భవనమభవనంచ - నవస్తుతః

శ్రీశుకః ॥ ఉచతుమృతకోపాంతే పతితం మృతకోపమమ్ । శోకాభిభూతం గాజానంబోధయం తౌన
దుక్తిభిః ॥ ౧ ॥ కోయంస్యాత్తవరాజేంద్రభవాన్యమనుశోచతి । త్వంచాస్యకతమస్సృష్టేపురేదానీ
నుతః పరమ్ ॥ ౨ ॥ యథాప్రయాంతి సంయాంతిస్త్రోతోవెగేన వాలుకాః । సంయుజ్యంతే వియుజ్యంతే తథా
కాలేన దేహినః ॥ ౩ ॥ యథాధానాసువైధానాభవంతినభవంతి చ । ఏవంభూతేషుభూతానిచోదితానీ
శమాయయా ॥ ౪ ॥ వయంచత్వంచయేచేమేతుల్యకాలాశ్చరాచరాః । జన్మన్మతోర్యథాపశ్చత్వా
త్పైవమధునాపిభో ॥ ౫ ॥ భూతైర్భూతానిభూతేశస్సృజత్యవతిహంత్యజః । ఆత్మస్మైరస్వతంత్రై
రనపేక్షోపిబాలవత్ ॥ ౬ ॥ దేహినదేహినోరాజాదేహాద్దేహూభిజాయతే । బీజాదేవయథాబీ
జందేహ్యాథాశ్చవశాశ్చతః ॥ ౭ ॥ దేహీదేహవిభాగోయమవివేకకృతః పురా । జాతివ్యక్తివిభాగోయం
యథావస్తునికల్పితః ॥ ౮ ॥ నానాత్వంజన్మనాశశ్చక్షుయోవృద్ధిః క్రియాఫలమ్ । ద్రష్టుశ్చభాంత్యతథ్త
ర్క్తాయథాగ్నేదాఽరువిక్రియాః ॥ ౯ ॥ తథమేదేహసంయోగాదాత్మన్యభాంత్యసద్గతాత్ ॥ స్వప్నై
యథాతథానాన్యధ్యాయేత్సర్వంభయంచయత్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రసుప్తస్యానహంమానాన్నఘోరాభాతినం
సృతిః । జీవతోపియథాతద్వద్విముక్తస్యానహంకృతేః ॥ ౧౧ ॥ తస్మాదన్యత్తమోమాత్రంజహ్యాహం
మమతాతమః । వాసుదేవేభగవతిమసోధేహ్యత్మనీశ్వరే ॥ ౧౨ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఏవమాశ్వాసితోరా
జాచిత్రకేతుద్విజోక్తిభిః । ప్రమృజ్యపాణినావక్త్రమాధిష్ఠానమభాషత ॥ ౧౩ ॥ చిత్రకేతుః ।
కోయువాంజ్ఞానసంపన్నా మహిష్ఠాచమహీయసామ్ । అవధూతేనవేషేణ గూఢావిహసమాగతౌ ॥
౧౪ ॥ చరంతిహ్యవనౌకామంబ్రాహ్మణాభగవత్ప్రియాః । మాదృశాం గ్రామ్యబుద్ధీనాంబోధాయో
న్నత్తలింగినః ॥ ౧౫ ॥ కుమారోనారదః పురుషోరాదేవలోసితః । అవాంతరతమోవ్యాసోమాకం
డేయోధగౌతమః ॥ ౧౬ ॥ వసిష్ఠోభగవాన్ రామః కపిలోబాదరాయణిః । దూర్వాసాయాజ్ఞవల్క్యశ్చ
జాతుకణస్తథారుణిః ॥ ౧౭ ॥ రోమశశ్చ్యవమోదత్త ఆసురిస్సపతంజలిః । ప్రరాశరోథమైత్రేయో

౪ ॥ తస్యచసర్వసాధారణత్వాన్నపుత్రవివశోచనీయ ఇత్యాహతుః - వయమితి ॥ తుల్యకాలావతః మానకలీనాః - జన్తనః ప్రాక్మృ
తోఽస్యః పశ్చాచ్ఛయథానసంతి - ఏవమధునాపినసంతి - భారాజా - ఆద్యంతయోరసత్వాన్నవదిత్యర్థః ॥ ౫ ॥ అసత్వేకభంప్రతీతిః క
థమన్యజనకః పాలక ఇత్యాద్యభిమానస్త్రాహతుః - భూతేతి ॥ ఈశ్వరేణ మాయా సృష్టత్వాత్ప్రతీతేనామిత్రమాత్రత్వేనైవచ
భూతానామయమభిమాన ఇతిభావః - నన్వీశ్వరస్య సృష్ట్యాదిభిః సాధ్యమస్తిచేత్ - అపూర్ణతాప్రాప్తానాస్తిచేత్ - కుతః ప్రవృత్తిస్త్రా
హతుః - అనపేక్షోపి - బాలవల్లీలయాకరోతీతి ॥ ౬ ॥ అయంచజన్తాదివ్యవహారోదేహనామేవనత్వాత్సత్య ఇత్యాహతుః ॥ దేహినేతి ॥ దేహి
నఃపితుః - దేహినదేహినఃపుత్రస్యదేహః - దేహినఃమాతుఃదేహదభిజాయతే - యథాబీజాదేవబీజంజాయతే - దేహీతుశాశ్వతమేవ - ఆ
థోభూమ్యాదియథా - తదవత్ ॥ ౭ ॥ ననుశ్వరదేహప్రతియోగిత్యాత్ దేహ్యాపినశాశ్వతస్సృష్టత్రాహతుః - దేహీతి ॥ దేహదేహినో
రయంపరస్పరప్రతియోగికోవిభాగః - పురాతనాదిః - అవివేకకృతః - అజ్ఞానకల్పితః - జాతిస్సామాన్యం - వ్యక్తివిశేషః - తయోవిభా
గోయథావస్తునిసన్తాత్ - కల్పితః - పరస్పరాపేక్షసిద్ధత్వేనానిరూప్యత్వాత్తద్వత్ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ఏవమితి ॥ ఆధినామ్నానం

వక్త్రం ౧౩ ౧౪ చరంతి ॥ ఉన్నతస్యేవలింగంయేమంతే ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ తస్మాదితి ॥ మమప్రభూరక్షకా - బోధసమ
 థావితివా - అతోయవాభ్యాంజ్ఞానదీపః ప్రవత్యతాం ౨౦ ౨౧ ఇత్థమితి ॥ మహాపురుషగోచరంవిష్ణుభక్తగ్ ౨౨ ౨౩ తథే
 తి ॥ తథే వయథాపూర్వమాగతాస్త్రి ౨౪ అథునెతి ॥ రాయఃఅథాః ౨౫ శబ్దదయఇతి ॥ కించ - చలానిత్యాః - రాజ్యవిభూత
 యఃఅధికారసంపదః - రాజ్యంఅప్రవిహతస్వాధికార గౌచరగ్రామజనపదపట్టణాదిసముదాయదేశవిశేషః - మహి - స్వాధికారావిష
 యసాధారణయావచ్ఛాదితేషః - హాశూరసేన - ఇమేనర్వేపిశోకాదిప్రదాః ॥ ౨౬ ॥ గంధర్వైతి ॥ కించ ఆగమాపాయిత్యేనగంధర్వ
 నగరతుల్యః - గంధర్వనగరంహ్యకస్మాదేవక్వవిదాయత్య పయతి చేతిప్రసిద్ధం - తదేవమనిత్యత్వం - శోకాదిహేతుత్వ మాగమాపా
 యిత్యంచోక్తం - మిథ్యాత్వమప్యాహ - స్వస్మశ్చ - మాయాచ - మనోరథశ్చ - యథాతద్వత్ - మనోభవామనోమాత్రవిజృంభితాః - అత్ర
 హేతుః - అథేనతాత్త్వికస్వరూపేణవిద్యాదృశ్యమానాః - తత్తుతః - యస్మాత్క్షణాంతరేనదృశ్యంతే - తాత్త్వికత్వేహక్షణాంతరేనా
 భాసన్యాత్ - అతోమనోమాత్రవిజృంభితత్వేన స్వస్మాదవన్తి థ్యాభూతాఇత్యర్థః ॥ ౨౭ ॥ నన్వేతేపుణ్యాపుణ్యకర్తృకృత ఇతిమిమాంసకాః

భరద్వాజశ్చవారుణిః ॥ ఋషిర్దేవశిరాబోధ్యోమునిఃపంచశిఖస్తథా ౧౮ ॥ హిరణ్య నాభఃకౌసల్య
 శ్శుతదేవఋతధ్వజః ॥ ఎతేపరేచసిద్ధేశాశ్చరంతిజ్ఞానహేతవః ౧౯ ॥ తస్మాద్య వాంగ్రామ్యపశో
 మామమూఢధియఃప్రభూ ॥ అంధేతమసిమగ్నస్యజ్ఞానదీపఉదీర్యతామ్ ౨౦ ॥ అంగిరాః ॥ అహంతేపుత్ర
 కామస్యపుత్రదోష్ట్యంగిరానృప ॥ ఎషబ్రహ్మసుత స్సాక్షాన్నారదోభగవాన్పషిః ౨౧ ॥ ఇత్థంతాన్వం
 పుత్రశోకేనమగ్నంతమసిదుస్తరే ॥ అతదహామనుస్త్వత్వమహాపురుషగోచరమ్ ౨౨ ॥ అనుగ్రహ
 యభవతఃప్రాప్తావావామిహప్రభో ॥ బ్రహ్మణ్యోభగవద్భక్తోనావసీదితుమహతి ౨౩ ॥ తథే
 వతేపరంజ్ఞానందదామిగృహమాగతః ॥ జ్ఞాత్వాస్యాభినివేశంతేపుత్రమేవదదామ్యహమ్ ౨౪ ॥ అథు
 నాపుత్రిణాంతాపోభవతై వానుభూయతే ॥ ఎవందారాగృహారాయోవివిధైశ్వర్యసంపదః ౨౫ ॥ శబ్దా
 దయశ్చవిషయాశ్చలారాజ్యవిభూతయః ॥ రాజ్యంమహీబలంకోశోభృత్యామాత్య సుహృజ్ఞనాః ॥ సర్వే
 పిశూరసేనేమేశోకమోహభయప్రదాః ॥ ౨౬ ॥ గంధర్వనగరప్రఖ్యా స్వస్మమా యా మ నో
 రథాః ॥ నృశ్యమానావినాథేననదృశ్యంతేమనోభవాః ౨౭ ॥ కర్మభిధ్యాత్యతోనానాకర్మాణి
 మనసోభవన్ ౨౮ ॥ అయంహిదేహి నోదేహి నానాప్రవృత్తానక్రియాత్మకః ॥ దేహి నోవివిధక్లేశసంతా
 పకృదుదాహృతః ౨౯ ॥ తస్మాత్స్వస్థైరమనసావిమృశ్యగతిమాత్మనః ॥ ద్వైతేధ్రువాథావిప్రంభం
 త్యజోపశమమావిశ ౩౦ ॥ శ్రీనారదః ॥ ఎతాంమంత్రోపనిషదంప్రతీచ్ఛప్రయతోమమ ॥ యాంధా
 రయన్సప్తరాత్రాన్ద్రష్టాసంకషణంప్రభుమ్ ౩౧ ॥ యత్పాదములముపసృత్యనరేంద్రపూర్వైశ
 ర్వాదయోభ్రమమిమంద్వితయంవిసృజ్య ॥ సన్న్యస్తదీయమతులానధికంమహత్త్వంప్రాపుభవ వాన
 పిపరంనచిరామపైతి ౩౨ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః.

ప్రాచుః - తత్తుతఃమనోభవత్వంతత్రాహ - కర్మభిరితి ॥ కర్మభిఃకర్మనాసనాభిః - అథాఽథ్యాయతః - పుంసోమనస వివనిమితత్వా
 కర్మాణ్యభవన్ - హేతాంతర - కర్మకుపిత్తమమభిధ్యాత్యత్యక్త్యర్థః - కర్మణోపిమనోభవత్వాత్తత్సాధ్యాఅథాఅపి - మనోభవావివేచి
 భావః ౨౯ ॥ తదేవంమమతాస్పదానాం పుత్రాదీనాండుఃఖాదిహేతుత్వముక్తం - తత్రచ - దేహసంబంధోములమిత్యాచుః - అయమి
 తి ॥ హిత్వవధారణ - అయంప్రవృత్తానక్రియాత్మకః - అధిభూతాధిదైవాధ్యాత్మికరూపాదేహవిష - దేహి నఃదేహి నామితిమన్యమానస్య -
 దేహి నోజీవస్య - వివిధాః క్లేశాఃసంతాపాంశ్చకరోతీతితథా ౩౦ ॥ తస్మాదితి ॥ స్వస్థేనావ్యగ్రేణ - గతింతత్త్వం - ద్వైతే - ధ్రువో
 యమభావఇతి - విప్రంభంవిశ్వాసం - ప్రణయంనా - త్యజ - తతశ్చఉపశమమావిశఆశ్రయ ౩౧ ॥ అంగిరసోపదిష్టౌతత్త్వం - పరమేశ్వ
 రప్రసాదంవినాసప్రాప్యతఇతితత్ప్రసాదాయ - మంత్రవిద్యా - నారదఉపదేశతి ॥ ఎతామితి ॥ ఉపనిషద్వింశత్యోగోసామిత్వప
 నిషత్ - మంత్రవివోపనిషత్ - తాంప్రతీచ్ఛగృహణ - ద్రష్టాద్రక్ష్యతీభవాన్ ౩౨ ॥ యదితి ॥ అతులంచతదనధికంచ - సమానాధికమా
 న్యం - పరంమహిమానం - ప్రాప్తుఃఉపైతి - ఉపైత్యతి - ౩౩ ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాంపంచదశోధ్యాయవాఖ్యా ॥

శ్లో || షోడశేతత్పుతో క్త్యవవిశోక్తికృత్యతస్యపమ్ | ఆదిదేశమహావిద్యానారదశ్చైవతోషణీమ్ || ఆదౌతావత్పత్రముఖేనైవపితృపు
త్రాదిసంబంధోమిథ్యేతిదశాయతుం - యోగబలైః - తమవజ్ఞాతీనాందశాయితావ - జీవాత్మన్నిత్యాద్యువాచ || ౧ || ౨ || కశేబర
మితి || శేషమవశిష్టమాయః - అపమృత్యునామృతత్వాదిత్యర్థః తదేవ కశేబరం ప్రవిశ్యోధితో జీవఉవాచ - యద్వా-అంతరాశ్చైత్ర
శరీరస్థిత్యైతిజ్ఞేయం || ౩ || ౪ || మయిమృతేపుత్రస్యమృత్యోకశ్చేత్ శత్రుస్యస్థాపామఃకింనక్రియత్యత్యాశయేన - సంబంధస్యానిత్య
త్వమాహ || బంధురితి || బంధవోవినాహాదిభిఃసంబంధినః - జ్ఞాతయఃసపిండాః - అరయోమూతుకాః - మిత్రాణీరక్షకాః - మధ్యస్థాఃఉ
భయవ్యతిరిక్తాః - విద్విజుప్రవ్యాదినిమిత్రేనద్వేషిణః - ఉదాసీనాస్తద్వ్యతిరిక్తాఃఉత్తిభేదః || ౫ || కర్మభిభ్రామ్యమాణవైద్యస్తాం
తః - యథేతి || యథాపణ్యానిత్రయవిక్రయాద్యహాణి - కర్మకామవ్యవహార్యము - పరిశ్రమంతి - ఏవంజీవోపి - గౌనిమజనకేషు || ౬ ||
ఏకస్మిన్నపిజన్మసిసంబంధస్యానియతత్వంసద్భిష్టంతమాహద్వాభ్యాం || నిత్యస్యేతి || నిత్యస్య జీవతో పృథక్సృష్ట్యాదే - అనిత్యఃఅ
నియతః - విక్రయాదినాసంబంధనివృత్తైః || ౭ || ఏవమితి || ఏవంయోనిగతఃపిత్రాదిసంబంధంప్రాప్తోపి - సజీవోనిత్యః - దేహజన్మా
ది నా త స్యజన్మాద్యభావాత్ - అతఃసవ స్తుతోనిరహంకృతః - అహమస్యపుత్రత్వత్వభిమానశూన్యః - యత్రపిత్రాదాసంబంధిని - యా
వదుపలభ్యేత - కర్మవశేనవతేకత - తావదేవతస్యపిత్రాదే - తస్మిన్ స్య త్వం - సతువిక్రయాద్యుత్తరకాలమపి - అథదే వసం

శ్రీ శుకః || అథదేవఋషీరాజన్సంపరేతంనృపాత్మజమ్ | దశాయితైవేతిశూలవాచ జ్ఞాతీనామను
శోచతామ్ || ౧ || నారదః || జీవాత్మకపశ్యభద్రంతేమాతరంపితరంచతే | సుహృదోబాంధవాస్త
ప్తాశ్శుచాత్పత్రైతయాభృశమ్ || ౨ || కశేబరంసమావిశ్య శేషమాయుస్సు హృద్వృతః | భుంత్స్వ
భోగాకాపితృప్రతా నధితిమృతపాసనమ్ || ౩ || జీవః || కస్మిన్జన్మన్యమీబ్రహ్మకాపితరోమాతరోభ
వత్ | కర్మభిభ్రామ్యమాణస్యదేవతీర్యజ్ను యోనిషు || ౪ || బంధుజ్ఞాత్యరిమధ్యస్థమిత్రోదాసీ
నవిద్విషః | సర్వపవహీసర్వేషాంభవంతీక్రమశోమిథః || ౫ || యథాపణ్యానివ స్తునిహేమాదీనితత
స్తతః | పర్యటంతినరేష్వేవంజీవోయోనిషుకర్మణు || ౬ || నిత్యస్యాథాస్య సంబంధోహ్యనిత్యో
దృశ్యతేనృషు | యావదస్యహిసంబంధోమమత్వంతావదేవహి || ౭ || ఏవంయోనిగతోజీవస్సనిత్యో
నిరహంకృతః | యావద్యతోపలభ్యేతతావత్స్వత్వంహితస్యతత్ || ౮ || ఎషనిత్యోవ్యయస్సన్ముక్తు
ఎకస్సర్వాశ్రయస్సప్రదృక్ | ఆత్మమాయాగుణైవిశ్వమాత్మానంనృజతిప్రభుః || ౯ || నహ్యస్యాతి
ప్రియః కశ్చిన్నాప్రియస్సప్రపరోపివా | ఎకస్సర్వధియాన్ద్రష్టాకర్తృకాణాంగుణదోషయోః || ౧౦ ||
నాదత్తప్రాప్తాహిగుణంనదోషంనక్రియాఫలమ్ | ఉదాసీనశ్చవాసీనఃపరావరదృగ్గోచరః || ౧౧ || ఇత్యుదీర్య
గతోజీవోజ్ఞాతయస్తస్యతేతదావిన్దితాముముచుశ్చోకంభిత్వాత్మస్నేహశృంఖలామ్ || ౧౨ || నిహృ
త్యజ్ఞాతయోజ్ఞాతేదేహంకృత్వోచితాఃక్రియాః | తత్త్యజుర్మన్యజంస్నేహంశోకమోహభయా

బంధోపి - యదుక్తం - కశేబరంస్వ మావిశ్యేతి - తత్రతస్మిన్ కశేబర - మమదాసీంస్వత్వంనివృత్తమితిసద్భిష్టంతమాహ - నిత్యస్య చి
రకాలావస్థానినః - సువణాదేః - యోనిగతోదేహంప్రవిష్టః - యత్రదేహ - తస్య జీవస్య తత్రతస్మిన్ దేహస్వత్వం - సతుమర
ణోత్తరకాలమపీత్యర్థఃశేషంసమానం || ౨ || జీవస్యనిత్యత్వంసాధయతి || ఎవమితి || ఏవనిత్యః - తత్ర, హతుః - అవ్యయః అపక్షయశూ
న్యః తత్తుతః - సూక్ష్మఃజన్మాదిశూన్యః - తచ్చ మతః - సర్వాశ్రయఃజన్మాదిమతోదేహదేరాశ్రయః - సతుదేహదిరూపః - యతః - స్వదృక్స్వ
స్రకాశః - సర్వాశ్రయత్వముపపాదయతి | ఆత్మమాయాయాగుణై రాత్మానమేవ - విశ్వంవిశ్వాత్కం - సృజతి || శ్రు || తదాత్మానగ్న్ స్వయమమ
రుతేతిశ్రుతేః || ఉపాదానకారణత్వాత్సర్వాశ్రయత్వార్థః - జీవస్యవస్తుతోబ్రహ్మత్వాత్ - బ్రహ్మణవివచిచ్ఛక్తివిశిష్ట స్యేశ్వరత్వేనప్ర
ప్తృత్వాత్ జీవస్సృజితీతివాచోయ్యుక్తిర్యుక్తేతి - యద్వా - స్వకర్మద్వారా సృష్టినిమిత్రత్వేనప్రప్తృత్వం - భోగ్యస్య చసర్వస్యభోక్తృత్ర
యత్వాత్సర్వాశ్రయత్వంచోక్తమితిప్రప్తవ్యం || ౯ || యదుక్తంసుహృద్వృతాది - సుహృదోబాంధవాస్తప్తాదితచ - తత్రాప్యాహ || నైతి || త
త్రహతుః - ఏకఃసుహృదాదిసంగరహితః - తత్తుతః - గుణదోష యోహితాహితయోః - కర్మకాణాంమిత్రాదీనాం - సర్వాధియఃవి
చిత్రాబుద్ధయః - తాసాన్ద్రష్టాసాక్షీ || ౧౦ || యచ్ఛోక్తంభుంక్ష్యభోగానిత్యాదితత్రాప్యాహ || నైతి || గుణంసుఖం - దోషందుఃఖం - క్రియా
ఫలంచరాజ్యాదికం - ఉదాసీనత్వేహతుః - పరావరదృక్కారణస్య కార్యస్యచసాక్షీ - సతుభక్తా - యతఃశ్వరఃదేహదిపారతంత్ర్యశూ
న్యః - అచివసంభూతస్యమమచయుక్తాకంచ - సంబంధాభావాచ్ఛోకంమామరుతేతివాక్యార్థః || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || బలక్షుణ్ణితి || ద్విజ

భాషితం అంగిరసాప్రోక్షం - పుత్రాదీనాం దుఃఖ హతుత్వం స్మరంత్యః - పుత్ర కామనాశునాన్యః - నిర్మత్సరాస్పత్య ఇతి భావః || ౧౪ || నిది
డపంక తున్యం గృహం విహాయ నిష్క్రమణమతిధీరస్య తస్యైవ యోగ్యం నాన్యస్యైవ సదృష్టా తమాహ || స ఇతి || సరసః పంక త్ ద్విపోగజ ఇవే
తి || ౧౫ || కాళింద్యామితి || కృతాః పుణ్యాః జలక్రియాః పితృతపణాద్యా యేన - సంయత ప్రాణోనియ తేంద్రియః || ౧౬ || ౧౭ || సమ
ఇతి || స మోధీమహిధ్యాయేమ - మనసా సమస్యామ ఇత్యర్థః || ౧౮ || సమ ఇతి || నిపృతా ద్వైత దృష్టియన్తాత్ || ౧౯ || ఆత్మైతి || న్యస్తానిర
స్తాశ్చక్రమణయః మాయానిమిత్త రాగ ద్వేషాదయోయేన || ౨౦ || వచసీతి || మనసా సహవచసి - ఆప్రాప్య - ఉపరతే సతి - యః ఎక ఎవ ప్ర
కాశతే - వచసీతి సర్వేంద్రియోపలక్షణం - సోస్తాన వ్యాత్ - సదసత్పరః కార్య కారణయోః కారణం || ౨౧ || తదేవాహ || యస్మిన్నితి ||
యస్మిన్నిదంకార్య కారణంతిష్ఠతి - అప్యేతిచ - క్షయం ప్రాప్నోతి - యతశ్చ జాయతే - మృణ్మయే ముఖుటాదిభు - మృజ్జాతిః మృజ్జాత్రమివ - స
ర్వానుస్మృతం యతః తస్మై || ౨౨ || సమసర్వానుస్మృతంచేత్ మృజ్జాతివత్ ప్రతీయేత్ - కథం మనోవచసోరప్రాప్తిస్తత్రాహ || యదితి || య
ద్రుష్టావ్యోమవత్ - వితతమపి - అసవః ప్రాణాః - క్రియాశక్త్యానస్పృశంతి - మనఆదీనిచ - జ్ఞానశక్త్యానవిదుః - తద్రుష్టానతోస్మి || ౨౩ ||

తిదమ్ || ౧౩ || బాలఘ్నో వీడితాస్తత్ర బాలహత్యాహత ప్రభాః | బాలహత్యావ్రతంచేరుబ్రాహ్మ
హ్మజైర్యన్నిరూపితమ్ || యమునాయాం మహారాజస్తరంత్యోద్విజభాషితమ్ || ౧౪ || సజ్జన్తం ప్రతిబుద్ధా
త్వాచిత్రకేతుద్విజోక్తిభిః | గృహంధకూపాన్నిస్త్రాంతస్సరః పంకాదివద్విపః || ౧౫ || కాళింద్యాం వి
ధివత్సాన్వితాప్కృతపుణ్యజలక్రియః | మానెన సంయత ప్రాణో బ్రహ్మపుత్రావవందత || ౧౬ || ఆథత
స్మై ప్రపన్నాయభక్తాయ ప్రయతాత్మనై | భగవాన్నారదః ప్రీతో విద్యా మేతామువాచహ || ౧౭ || న
మస్తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ ధీమహి | ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ నమస్తంక షణ్ణాయచ || ౧౮ ||
నమోవిజ్ఞాన మాత్రాయ పరమానందమూతయే | ఆత్మారామాయ శాంతాయ నివృత్తద్వైతదృష్ట
యే || ౧౯ || ఆత్మానం నానుభూత్యైవ న్యస్తశక్త్యుర్తయేనమః | హృషీకేశయనుహతేనమస్తేనంత
శక్తయే || ౨౦ || వచస్య పరతే ప్రాప్య ఎకోమనసా సహ | అనామరూప విన్నాత్ర సోస్తి వ్యాన్నస్సదస
త్పరః || ౨౧ || యస్మిన్నిదంతయశ్చైదంతిష్ఠత్యప్యేతిజాయతే | మృణ్మయేషీవ మృజ్జాతిస్తస్మై తే బ్రహ్మ
ణేనమః || ౨౨ || యన్నస్పృశంతినవిదుమన్మోబుద్ధీంద్రియాసవః | అంతర్బహిశ్చ వితతం స్యామవ
త్తన్నతోస్మ్యహమ్ || ౨౩ || దేహేంద్రియప్రాణమసోధియోమీయదంశవిద్ధాః ప్రచరంతికర్మసు | నై
వాన్యథాలోహమివ ప్రతప్తంస్థానైమతద్ద్రష్టృపదేశమేతి || ౨౪ || ఓం నమోభగవతే మహాపురుషాయ -
మహానుభావాయ - మహావిభూతయే - సకలసాత్త్వతపరిబృధనికరకరకమలకుట్టలోపలాలితచరణార
విందయుగళ - పరమ - పరమేష్ఠిన్నమస్తే || ౨౫ || శ్రీశుకః || భక్తాయై తాం ప్రపన్నా యవిద్యామాది
శ్యనారదః | యయావంగిరసాసాకంధామస్వాయంభువంప్రభో || ౨౬ || చిత్రకేతుస్తుతాం విద్యాం య
థానారదభాషితామ్ | ధారయామాస సప్తాహమబ్భుక్షుస్సుసమాహితః || ౨౭ || తతశ్చ సప్తరాత్రాంతే

తేషాంతదజ్ఞానహతుమాహ || దేహేతి || దేహేంద్రియదయః ఆమీ - యదంశవిద్ధాః - యచ్చైతన్యాంశేనావిష్టాస్సంతః - కర్మసుస్వస్వవిషయ
మ - ప్రచరంతిజాగ్రత్స్వప్నయోః - అన్యథా - సుమప్తిమూఢాదౌనైవ ప్రచరంతి - యథా అప్రతప్తం లోహం నదహతి - కింతు ప్రతప్త
మేవ అత్యాయథా - లోహమగ్నిశక్త్యైవదాహకం సత్ ఆగ్నిం వినా నదహతి ఎవం బ్రహ్మగతజ్ఞానక్రియాశక్తిభ్యాం ప్రవర్తమానాః దేహదయ
స్సంస్పృశంతి - నవిదుశ్చైతిభావః - జీవస్తహి - ద్రష్టృత్వాజ్ఞానాత్ - నైత్యాహ - స్థానైమజాగ్రదాదిభు - ద్రష్టృపదేశం ద్రష్టృసంజ్ఞాం -
తత్రైవైతి - ప్రాప్నోతి || శ్రు || నాన్యోజీవోనామాస్తి నాన్యతోస్తి ద్రష్టృత్వాచిత్రకేతి || యదా - ద్రష్టృపదేశం ద్రష్టృసంజ్ఞం - జీవమపిత
త్రైవైతిజానాతి - సతు జీవః తజ్ఞానాతీత్యర్థః - తదుక్తం || హంసగుహ్యస్తోత్రే దేహసవోక్షా ఇత్యాది || ౨౪ || ఓమితి || సకలాయేనాత్త్వత
పరిబృధాః - తేషాం నికరస్సమూహః - తస్య కరకమలానా - కుట్టలై ముఖుతైః - ఉపలాలితంచరణారవిందయుగళం - యస్య తస్య సం
బోధనం - పరమ ఉత్తమ - పరమేష్ఠి సర్వేశ్వర || ౨౫ || భక్తాయైతి || పూర్వం - సనారదోంగిరాజగమత్యంగిరాః ప్రాధాన్యేనోక్తః -
చిత్రకేతోః పుత్రప్రదత్వైవతస్య ప్రథమగురుత్వాత్ - ఇహతునారదః అంగిరసాసాకం యయా వితినారదస్య ప్రాధాన్యేన నిదేశః - త
దుపదేశేనైవతస్య వైరాగ్యోత్పత్తిః - ప్రభోహేనమథ || ౨౬ || చిత్రకేతురితి || యథాయథావత్ - ధారయామాస || ౨౭ || తత ఇతి ||

విద్యాధరాధిపత్యంచ - అవాంతరంఖలంబే - అప్రతిహతమస్థితం || ౨౮ || తతః || కలిపయైరహూభిః - విద్యయాభిధేనదీతైః - మన
సాగతిర్యస్య || ౨౯ || మృణాళమితి || మృణాళవద్గౌరం - శితివాససం - నీలాంబరం - స్ఫురంతికిరీటాదీనియస్య - కటిత్రంకటిసూత్రం - ప్రస
న్నానివక్త్రాణీయస్య - అరుణానిలోచనానియస్య - తంచ || ౩౦ || తదితి || నృప్త్యై - ముముముః - తమాదిపురుషంబభ్యయాశరణం
గతః - ననామైత్యథాః - కథంభూతః - తస్యదశానైకస్య స్తంసమస్తం కిల్బిషంయస్య - స్వచ్ఛమమలంచాంతఃకరణంయస్య - ప్రణయేనా
శ్రుయ్య కైలోచనైయస్య - ప్రహృష్టానిరోమాణీయస్యః || ౩౧ || సతితి || తంప్రసమీడితుంస్తోతుం - చిరంనైవాశకత్సశశాక - తత్రవా
తుః - ఉత్తమశ్లోకస్యపాదాబ్జయోవిష్టరమాససం ఉపసేచయన్ అభిషేచయన్ - ప్రేక్షాఉపరుద్ధఃఅభిలానాంవశానాంనిగణాః
ఉచ్చారణంయస్యః || ౩౨ || తతః || మనీషయాబుద్ధ్యా - సమాధామైతద్వక్ష్యమాణంబభాషే - ప్రతిల్భవాగ్మసః - సాత్త్వతశాస్త్రోక్తవి
గ్రహూయస్యతం || ౩౩ || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || శ్లో || అన్యోన్యప్రేమజానందనిపుణ తాన్ స్యామిసేవకాన్ | అభినందన్తుదాస్తాదిదశ
భిఃపంచభివిభుం || అజితః || హరితః - అన్యైరజితోపిభవాన్ సాధుభిభావైః - జితస్సాధీనవివక్యతః - యతోభవానతికరుణః - తేపి
చనిష్ఠామపిభవతావిజితాః - యోభవాన్ - అకామాత్మనామాత్మానమేవదదాతీతథా || ౩౪ || సనతకైరేవజితఃకథంస్పృహమానై
రపిస్సృష్ట్యాదికర్తృభిరన్యైరీశ్వరైః జయసంభవాన్ - తత్రాహ || తవేతి || జగతఃఉదయాదీని - తవైవవిభవఃమహిమా - శీలతియావత్ - ఆ

విద్యయాధార్యమాణయావిద్యాధరపతిత్వంచలేభేప్రతిహతంన్యప || ౨౮ || తతఃకలిపయాహూభి
విద్యయైద్ధమమోగతిః | జగమదేవదేవస్య శేషస్యచరణాంకమ్ || ౨౯ || మృణాళగౌరంశితివాససం
స్ఫురత్త్రిరీటకేయూరకటిత్రకంకణమ్ | ప్రసన్నవక్త్రారుణలోచనంవృతందదశాసిద్ధేశ్వరమండలైః
ప్రభుమ్ || ౩౦ || తద్దశానధ్వస్తంసమస్తకిల్బిషస్వచ్ఛామలంతఃకరణోభ్యయాన్ముహుః | ప్రవృద్ధభ
క్త్యాపరయాశ్రులోచనఃప్రహృష్టరోమాతమనాదిపూరుషమ్ || ౩౧ || సఉత్తమశ్లోకపదాబ్జవిష్టరం
ప్రేమాశ్రులేశైరుపసేచయన్ముహుః | ప్రేమోపరుద్ధాభిలవణానిగణమోనచాశకత్తంప్రసమీడితుం
చిరమ్ || ౩౨ || తతస్సమాధాయమమోమనీషయాబుభాషపతప్రతిల్భవాగ్మసః | నియమ్య సర్వేం
ద్రియబాహ్యవతానంజగద్గురుంసాత్త్వతశాస్త్రవిగ్రహమ్ || ౩౩ || చిత్రకేతుః | అజితజితస్సమమ
తిభిస్సాధుభిభావాన్ జితాత్మభిభావగన్ || విజితాస్తేపిచభవతాకామాత్మనాంయదాత్మదోతికరు
ణః || ౩౪ || తవవిభవఃఖలుభగవన్ జగదుత్పత్తిస్థితిలయాదీని విశ్వస్య జస్తేంశాంశాస్త్రముధాస్స
ధాంతేపృథగభిమత్యా || ౩౫ || పరమాణుపరమమహతోస్తవమాద్యంతాంతరవర్తిత్రయవిధురః |
ఆదావంతేపిచసత్త్వానాయద్ధ్రువంతదేవాంతరాల్లేపి || ౩౬ || ఓత్యాదిభిరేషకిలావృతస్సప్రభి
దశగుణోత్తరైరండకోశః | యత్రపతత్యణుకల్పస్సహండకోటిభిస్తదనంతః || ౩౭ || విషయత్యషోన
రపశస్రాయఉపాసతేవిభూతీనా పరం త్వామ్ | తేషామాశిషశతదనువినశ్యంతియథారాజకులమ్ ||
౩౮ || కామధియస్త్యయిరచితానపరమరోహంతియథాకరంబబీజాని | జ్ఞానాత్మన్యగుణమయేగుణగణ

దిశదైవప్రవేశనియమాదీని - విశ్వస్యజస్తుబ్రహ్మదయః - సత్వరాః - కింతు - తేతవాంశోయః పురుషఃతస్యాంశాః - తత్రవివంశితేపి - పృథక్
పృథగీశ్వరాభివ్యభిమానైవృద్ధే వస్పృథాంతే || ౩౫ || సత్త్వమేవస్సృష్ట్యాదికతేత్యైతదుపపాదయతి || పరమాణీయః || పరమాణుఃసూక్ష్మం
మూలకారణం - పరమమహదంతిమంకార్యం - తయోస్తవమాద్యంతాంతరవర్తితా - ఆదావంతే - చాంతరేమధ్యేవ - వర్తితంకిలంయ
స్యః - అతపివ - త్రయవిధురఃఆద్యంతమధ్యగూన్యోధ్రువః - తేచత్వయాస్యజ్యంతేనతుధ్రువాః - కుతఃత్యాహ - సత్త్వానాంసత్త్వేన
ప్రతీతానాంకార్యణాం - ఆదావంతేపియద్ధ్రువంతసపాయి - అంతరాల్లేపి - తదేవధ్రువంసువశాదివత్ || ౩౬ || ఏవంధ్రువత్వేనకా
లతఃపరిచ్ఛేదోనాస్తీత్యుక్తం - దేశతోష్యపరిచ్ఛేదమాహ || ఓత్యాదిభిరితి || పూర్వస్సాత్దశగుణాదుత్తరైరధికైరావృతః - యత్ర - త్వ
య - అణుకల్పఃఅణుతుల్యః - పతతిపరిశ్రమతి - తత్తస్మాదనంతస్త్వం || ౩౭ || యస్మాదేవంపరమేశ్వరస్త్వమేవ - అన్యేదేవాస్తవవిభూ
తయః - అతస్త్వంవిహాయవిషయకామనయాఅన్యోపాసకాలిమందాభివ్యాహ || విషయేతి || విషయేషు - తృప్తీతృప్త్యామేషాంతే - సరాకా
రాఃపశవః - యేవిభూతీరింద్రాద్యాఉపాసతేనతుపరంత్యాం - తతఃకింతత్రాహ - తేషామితి - తదనుఉపాస్యనాశాదనంతరం - యథారా
జకులమను - రాజకులనాశానంతరంయథాతత్వేవకానాం - ఆశిషశ్యంతితద్వత్ - అయంచపరమోవధిః - మధ్యపివినశ్యంత్యేవ || ౩౮ || వి
షయకామనాపిక్యతాత్వేనామోక్షఫలైవేత్యాహ || కామేతి || కామధియః విషయకామనా అపి - హపరమ - త్వయిరచితాఃక్రతా

శ్చేత్ - సరోహంతిదేహంతరోత్పత్తయేనభవంతి - కరంబబీజానిభజితబీజాని - యథాయతోస్యజీవస్యగుణాణాదేవద్వంద్వసముపాభవంతి - అతఃకామనాపినిగుణాస్యత వభజనాచ్చనైశ్చనైజైగుణాన్యంభవతీత్యర్థః || ౩౯ || ఇలకామనయాపిత్యదారాధనంయదామోక్షహతుః - తదాకింశక్తవ్యంభగవద్ధర్మమాహత్వ్యం - ఇతి - వస్తుతత్వంప్రదాయప్రవతకకత్వేన - భగవంతంస్తూతి - జితమితి || యదాభవాత్ - భాగవతంధర్మమాహ - తదాహజితభగవత్ - త్వయాజితంసర్వోత్తమైకైకస్థితం - తత్ర హతుః - యేనిష్ఠింశనాఃసనత్తుమారాదయోమునయస్తే - యంభగవంతం - అపవగాయసేవంతే - తేనభవతాజితం - యంధర్మమితివా || ౪౦ || అనవద్యతామేవ హా || విషమేతి || విషమమతిః - యత్ర యస్మిన్ భాగవతధర్మే - నాస్తియదన్యత్ర - యథాస్యస్మిన్ కామ్యధర్మే - సమసోపివేదోక్తత్వాదనవద్యవతత్రాహ - విషమధియాశత్రుమరణాది కామనయా రచితోవిహితోయః - సహ్యవిశుద్ధః రాగద్వేషాదిమత్వాత్ - త్వియమృత్యు - సశ్వరపరత్వాత్ అధర్మబహుళ్య - హింసాదిబాహుళ్యాత్ || తదుక్తంశబరస్వామిభిః || సూ || ఉభయమిహచోదనయాలక్ష్మితే - అథోకనభాశ్యే త్యాది || ౪౧ || ఎతత్ప్రపంచయతి || కఇతి || కఃక్షేమఃకింశుశలం - సకించిత్ - నిజపరయోఃస్వస్యపరస్యచ - స్వపరప్రహస్యస్తేపరస్తే చప్రహ్యతీతిస్వపరప్రకృతేన - యతః స్వద్రోహాత్ అత్యంతకాయకైశ్చాత్తవకోపఃపీడానంభవతి - తదుక్తగీతాసు || శ్లో || కశాయంతశ్చ రీరంస్వంభూతగ్రామమచేతసః || మాంచైవాంతశ్చరీరస్థంతా విధ్యాసురసిశ్చయానితి || తథా ప ర పీ డ స యా అన్య హింసయా అభ

తోస్యభవంతిన్వంన్వజాలాని || ౩౯ || జితమజితతదాభవతాయదాహభాగవతంధర్మమనవద్యమ్ | నిష్ఠింశనాయేమునయత్రా రామాయముపాసతేపవగాయ || ౪౦ || విషమమతినయత్ర న్యాణాంతప్రమహమితిమమతవచేతియోన్యత్ర | విషమధియా రచితస్స హ్య విశుద్ధఃత్వియమృతధర్మబహుళః || ౪౧ || కఃక్షేమోనిజపరయోఃకియానభాస్వపరప్రహాధర్మేణ | స్వద్రోహోత్తవకోపః పరపీడనయా చతథాధర్మః || ౪౨ || నవ్యభిచరతేతవేత్రాయయాహ్య భిహితోభాగవతోధర్మః | స్థిరచరసత్త్వకదంబెష్వపుథగ్ధియోయముపాసతేత్రా ర్యాః || ౪౩ || నహిభగవన్న ఘటితమిదంతద్వద్దశానాన్న ప్రణామభిలపావత్తయః | యన్నా మ్న స్సకృచ్చ వణాత్పుల్లసోపివిముచ్యతేసంసారాత్ || ౪౪ || అభభగవత్వయమధునాత్పదవలోకపరిమృష్టాశయమలాః | సురముషిణాయదుదితం తావకేన కథమన్యథాభవతి || ౪౫ || విదితమనంతసమస్తంతవజగదత్మనోజనైరిహోచరితమ్ | విజ్ఞాప్యంపరమగురోఃకియదిహసవితురివభిద్యోతైః || ౪౬ || నమస్తుభ్యంభగవతేసకలజగత్ స్థిలయోదయేశాయ | దురవసితాత్మగతయోకుయోగినాంభిదాపరమహంసాయ || ౪౭ || యంచైశ్వసంతమనువిశ్వసృజశ్శ్వసంతీయంచెకితానమనుచిత్తయఉచ్చకంతి | భూమండలంసషణ్ణపాయతియస్య మూర్ధ్నితస్త్వేనమోభగవతేస్తుసహస్రమూర్ధ్నే || ౪౮ || శ్రీశుకః || సంస్తుతోభగవా నేవమనంతసమభాషత | విద్యాధరపతింప్రీతశ్చిత్రకేతుంకురూదప్రహ || ౪౯ || శ్రీభగవాన్ || యన్నారదాంగిరోభ్యాంతేవ్యాప్యతంమేనుశాసనమ్ | సంసిద్ధోసితయారాజవిద్యయాదశేనాచ్చమే || ౫౦ || అహంచై సర్వభూతాని

ర్మః - చశబ్దాత్తవకోపశ్చ - అత స్వయా రాగాంధ ఇతిమాంకధంశుద్వేదమాగే ప్రవతేయతుంకామ్యధమోక్షహతుః - సతత్త్వపుష్ట్య || ౪౨ || భాగవతధర్మేణతుసద్రాహ ఇత్యోహ || సెతి || సవ్యభిచరతి సపరమభాంజహతి - తవ ఈ యేద్యష్టిః - అవ్యభిచారే హతుః || స్థిరేతి || స్థావరజంగమప్రాణసముపామ - సమబుద్ధయోభాగవతాయంధర్మంసేవంతే || ౪౩ || ఏవంభూతస్యభాగవతధర్మప్రవతకకస్య తవనశానాత్ - సర్వపాపక్షయోభవతీతికించి త్రమిత్యాహ || సహితి || పుల్లసఃచండాలః అత్ర త్యా ర్యాసు పిగణిదిప్రయోగి అషణ్ || ౪౪ || అతోహంకృతాథాన్స్తీత్యాహ || అథేతి || అతోహతోఃతవావలోకసేనపరిమృష్టానిరస్తా ఆశయేచిత్తేమలామేమాంతే - తద్వద్దశానంచ మమనారదోపదేశేనజాతమిత్యాహ - సురముషిణేతి || ౪౫ || యథాచాహంపూర్వమతిమూఢఆసం - యథాచనారదేనానుగృహీతోస్మి - తత్పర్వాంతర్యామిణస్తవమయాకింప్రకాశనీయమిత్యాహ || విదితమితి || విశేషేణజ్ఞాప్యంప్రకాశనీయం - కియదిహసకిమపీత్య భాః - సవితుర్యథాభిద్యోతైఃప్రకాశనీయనాస్తితద్వత్ || ౪౬ || ఉక్తలక్షణం భగవంతంప్రణమతిద్వాభ్యాం || సమ ఇతి || సకలస్య జగతఃస్థిత్యాదీనామిశాయసమథాయ - దురవసితా అవిజ్ఞాతాత్మగతినేజతత్త్వంయస్యతస్త్వే - కేమంకుయోగినాం - కేనభిదాభదపుష్ట్యా || ౪౭ || యమితి || శ్వసంతిచేష్టంతే - చెకితానంపశ్యంతమనుచిత్తయఃజ్ఞానంద్రియాణి - ఉచ్చకంతిసా రూఢంపశ్యంతి || ౪౮ || ౪౯ || యదితి || మేనుశాసనంమద్విషయఉపదేశః - తేనవతయచవిద్యయా - అస్మాచ్చదశానాత్ - సంసిద్ధోసి || ౫౦ || తద్బోధదాధ్యాన్

యస్యయమప్యపదిశతి॥అహమితి॥సర్వభూతాన్యహమేవ-భూతానామాత్మాభోక్తృప్యహమేవ-భోక్తృభాగాత్కంవిశ్వంమదస్యతిరిక్తం
నాస్తీత్యర్థః-యతోహంభూతభావనః-భూతానాంప్రకాశకః-కారణంచ-ననుశబ్దబ్రహ్మప్రకాశకం-పరబ్రహ్మకారణంప్రకాశ
కంచ-నన్యః-తే-ఉభే-మమైవరూపేతిత్యాహ-శబ్దబ్రహ్మ-శాశ్వతీశాశ్వతీ॥౫౧॥అత్తస్యమేవంపశ్యేత్యాహ॥లోకకలి॥
లోకేభాగ్యప్రపంచే-భోక్తృత్వేనవితతమనుగతమాత్మానం-లోకంచాత్మనిభాగ్యత్వేన-సంతతంవ్యాప్తం-తదుభయంచమయాకార
ణాత్తనావ్యాప్తం-మయిచైవోభయంకృతంకల్పితం-స్మరదితిత్యుచీయేనాన్వయః-పశ్యేత్యధ్యాహుర్వా॥౫౨॥ననుజాగ్రదాద్య
వస్థాభేదేన-భోక్తృభాగాత్కంవిశ్వంస్ఫుటంప్రతీయమానం-కథంకల్పితంస్వాదిత్యాశంక్య-స్వప్నగతజాగ్రదాదిదృష్టాంతేన-సా
ధయన్నాహ-ద్వాభ్యాం॥యథేతి॥యథాప్రసుప్తఃసుప్తింగతః-విశ్వంగిరివనాదిరూపం-దేశాంతరసమాత్మ్యేవపశ్యతి-స్వప్నమధ్యమ
సుప్తింస్వప్నంచపశ్యతీత్యర్థః-తథాస్వప్నవిషఉత్థితస్సౌఆత్మానమేకదేశస్థంశయనదేశస్థితంమన్యతే-జాగ్రదవస్థామనుభవతి॥
౫౩॥ఏవమితి॥ఏవంప్రసిద్ధాన్యపిజాగరాదీనిజీవస్థానాని-జీవోపాధేబుఃకైరవస్థానాని-అత్తనోమాయమాత్రాణీత్యేవంవిజ్ఞాయ-తే
షాన్ద్రహ్మారంఆతవివపరంతదవస్థాఃహితం-ఆత్మానంస్మరేత్॥౫౪॥ననుతేషాన్ద్రహ్మారమితికథముచ్యతే-స్వాపేదృశ్యాభావేన
ద్రష్టుత్వాభావాత్-తత్రాహ॥యేనెతి॥ప్రసుప్తఃపురుషజీవః-యేనరూపేణ-తదాస్వాపకాలే-ఆత్మనిఃస్వాపంనిగుణం
అతీంద్రియంసుఖంచవేద-తమాత్మానంబ్రహ్మమామవేహి-తదాస్వాపసుఖయోరసంవేదనెసుఖమహమన్వాప్నోమితిస్మృతేరసంభవాత్॥

భూతాత్మాభూతభావనః । శబ్ద బ్రహ్మపరబ్రహ్మమమోభేశాశ్వతీతనూ॥ ౫౧॥ లోకేవితతమాత్మా
నంలోకంవాత్మనిసంతతమ్ । ఉభయంచమయావ్యాప్తమయిచైవోభయంకృతమ్॥ ౫౨॥ యథా
ప్రసుప్తఃపురుషోవిశ్వంచాత్మనిపశ్యతి । ఆత్మానమేకదేశస్థమన్యతేస్వప్న ఉట్థితః॥ ౫౩॥ ఎవంజాగ
రణాదీనిజీవసంస్థానిచాత్మనః । మాయామాత్రాణీవిజ్ఞాయతద్ద్రష్టారంపరంస్మరేత్॥ ౫౪॥ యేనప్ర
సుప్తఃపురుషస్వాపంవేదాత్మనస్తదా । సుఖంచనిగుణంబ్రహ్మతమాత్మానమవేహిమామ్॥ ౫౫॥ ఉ
భయంస్తరతఃపుంసఃప్రస్వాపప్రతిబోధయోః । అన్వేతివ్యజిరిచ్యేతతద్జ్ఞానంబ్రహ్మతత్పరమ్॥ ౫౬॥
యదెతద్విస్తృతంపుంసోమద్భావంభిన్నమాత్మనః । తతస్సంసారవేతస్యదేహాద్దేహామృతేమృతః॥
౫౭॥ లభ్యేహమానుషీంయోనింజ్ఞానవిజ్ఞానసంభవామ్ । ఆత్మానంయోనబుధ్యేతనకస్వచిత్తైమమాపు
యాత్॥ ౫౮॥ స్మృత్యైహోయాంపరిక్లేశంతతఃఫలవిపర్యయమ్ । అభయంచాప్యనీహోయాంసంకల్పా
ద్విరమేత్త్రవిః॥ ౫౯॥ సుఖాయదుఃఖమోక్షాయకుర్వాతేదంపతీక్రియాః । తతోనివృత్తిరప్రాప్తి
దుఃఖస్యచసుఖస్యచ॥ ౬౦॥ ఏవంవిపర్యయంబుధ్వాన్యణాంవిజ్ఞానమానినామ్ । ఆత్మనశ్చగతింసూ
త్మాన్ధానత్రయవిలక్షణామ్॥ ౬౧॥ దృష్టశ్రుతాభిమాత్రాభినిర్ముక్తస్సేవనతేజసా । జ్ఞానవి
జ్ఞానసంతుష్టోమద్భుక్తఃపురుషోభవేత్॥ ౬౨॥ ఏతావానెవనుంత్రజ్ఞేర్యోగనైపుణబుద్ధిభిః । స్వాధ్యాయ

౫౫॥ ననుస్వాపసాక్షీణాదృష్టం-కథంజాగ్రదవస్థఃస్మరేత్-నహ్యన్యేనదృష్టమన్యఃస్మరతితత్రాహ॥ఉభయమితి॥ఉభయంప్రస్వా
పంప్రతిబోధంచ-స్తరతఃఅనుసందధతః-తయోఃప్రస్వాపప్రతిబోధయోః-ప్రకాశకత్వేనయదన్వేతి-తాభ్యాంవ్యతిరిచ్యేతచ-వి
క్తేకాసాయేష్యనపాయాత్-జ్ఞానంజ్ఞానరూపంపరంబ్రహ్మతదేవనతుభిన్నం-తస్మాన్దస్యతిరిక్తంనాస్తీత్యర్థః-అతోపాద్యేదృ
ష్టస్యయావనైస్తృతివదవస్థాంతరత్వేపిస్వాపానందయోః-స్మరణంఘటతఇతిభావః-తదేవంభూతంబ్రహ్మాత్మానమవేహిత్వనుషంగః॥
౫౬॥ విపక్షేపాధకమాహ॥యదితి॥యత్యది-ఏతన్నద్భావంమత్స్వరూపం-బ్రహ్మవిస్తృతం-తదాత్మనఃసకాశాత్భిన్నంభవతి-తతవి
తస్యపుంసఃసంసారోభవతి-సంసారస్వరూపమాహ-దేహాద్దేహఃజన్మానంతరంపునజన్త-మృతేరనంతరంమృతిశ్చేతి॥౫౭॥యోగ్యం
తరేపిభోగాదిసంపాదనంశక్యం-జ్ఞానాధికాంతం-అత్రేవయతితవ్యమిత్యాహ॥లభ్యేతి॥జ్ఞానంశాస్త్రం-విజ్ఞానమపరోక్షం-త
యోఃసంగభవోయస్యాంతాం॥౫౮॥వైరాగ్యాధికంవివేకమాహ॥స్మృత్యేతి॥ఈహయాన్ద్రవృత్తిమాగే-తతఈహతః-అనీ
హాయాన్ద్రవృత్తిమాగేతు-అభయంమోక్షోభవతీతి-స్మృత్యా-ఫలసంకల్పోవిరమేత్-పాతాంతరే-నోభయం-పరిక్లేశఃఫలవిపర్య
యశ్చనాస్తీత్యేవంస్మృత్యా॥౫౯॥ఏతద్విప్రణోలిత్రిభిః॥సుఖాయైతి॥దుఃఖస్యానివృత్తిఃసుఖస్యాప్రాప్తిః॥౬౦॥ఏవమితి॥విజ్ఞాన
ఉద్యమే-ప్రవీణావయమిత్యభిమానవతాం-స్థానత్రయవిలక్షణాన్తురీయాం-బుధ్వా॥౬౧॥దృష్టేతి॥దృష్టశ్రుతాభిమాత్రాభి
విహితాముష్మికైవిషయైః-స్వేనతేజసావివేకబలనచ॥౬౨॥నచాతఃపరఃపురుషోఽస్తీత్యాహ॥ఏతావానితి॥యోగనైపుణ్యం

యథాభూయోమహతాంకిర్నిష మపరాధంకతానకరివ్యసి - తథాయాహిత్యర్థః || ౧౫ || ౧౬ || ప్రతిగృహ్ణామితి || పూర్వదిష్టప్రా
చీనకర్తప్రాప్తమేవ || ౧౭ || అయంచసంసారచక్రస్వభావవిపరీతమిత్యాహ || సంసారేతి || ౧౮ || అతఏవాత్రమమచతవచనకోపిదో
షఇత్యాహ || నైవేతి || ౧౯ || ఏవంతావత్సుఖదుఃఖాదికమంగీకృత్యోక్తం - ఇదానీంతదపివస్తుతోనాస్తీత్యాహ || గుణేతి || గుణానాం
మాయామయానాం - ప్రవాహసంసారే || ౨౦ || సమమాయాగుణానాంచేదయంప్రవాహస్తహితేషాంజడత్వాద్బంధమోక్షోద్యమభ
వౌనస్యాత్తత్రాహ || ఏకఇతి || ఏకఃపరమేశ్వరః - మాయయానిమిత్తభూతయా - భూతానిప్రాణినః - సృజతి - ఏమాంబంధాదికంచసృజ
తి - నిష్కలఃస్వయంబంధాదిశూన్యః || ౨౧ || సస్వేవంభూతవిషమసృష్టే - తస్య కింకారణం - ప్రియాదివైషమ్యాభావాదిత్యాశంక్య -
యద్యపిప్రియాదయోనసంతి - తథాపితత్తత్తమవశాత్సర్వంఘటతఇత్యాహ - ద్వాభ్యాం || సతస్యేతి || ప్రతీపఃఅప్రియః - సజ్జాతిబలాం
భుశ్చైత్యర్థః - తత్రహేతుః - సర్వత్రసమస్య - తత్తుతః - నిరంజనస్యనిస్సంగస్య - అతఏవతన్నిమిత్తేసుఖేరాగోనాస్తి రాగానుబంధా
భావేరోషఃకుతస్సాన్యత్ || ౨౨ || యద్యప్యేవం || తథాపీతి || తథాపి - తస్యశక్త్యా మాయయాదౌవిసగఃపుణ్యపాపాదిలక్షణంకర్త -

ప్రసాదయామాససతీంమూర్ఖానమ్రణభారత || ౧౬ || చిత్రకేతుః || ప్రతిగృహ్ణామిశాపంతేహ్యత్త
సోంజలినాంబికే | దేవైర్మత్యామయ త్వోక్తంపూర్వదిష్టంహితస్యతత్ || ౧౭ || సంసారచక్ర
ఎతస్మింజంతురజ్ఞానమోహితః | భ్రామ్యత్సుఖంచదుఃఖంచభుజైసర్వత్రసర్వదా || ౧౮ || నైవాత్మ
నఃపరస్యాపికతాస్యాత్సుఖదుఃఖయోః | కతారంమన్యతే ప్రాజ్ఞాత్మానంపరమేవచ || ౧౯ || గు
ణప్రవాహపతస్మికశ్శూపకోన్వనుగ్రహః | కస్యస్వగోనరకఃకోవాకింసుఖంచదుఃఖమేవవా || ౨౦ ||
ఏకస్యజతిభూతానిభగవానాత్మమాయయా | ఏమాంబంధంచమోక్షంచసుఖంచదుఃఖంచనిష్కలః ||
౨౧ || నతస్యకశ్చిద్దయితోనప్రతీపోనజ్ఞాతిబంధునాపరోనచస్వః | సమస్యసర్వత్రనిరంజనస్యకుతోను
రాగఃకుతపవరోషః || ౨౨ || తథాపితచ్చక్తివిసగఃఏమాంసుఖాయదుఃఖాయహితాహితాయ | బంధా
యమోక్షాయచమృత్యుజన్మసోశ్చరీరిణాంసంస్మృతయేవకల్పతే || ౨౩ || అతఃప్రసాదయేనత్వాంశా
పమోక్షాయభామిని | యన్యన్యసేహ్యసాధూక్తంమమతత్త్వమ్యతామితి || ౨౪ || శ్రీబాదరాయణః || ఇ
తిప్రసాద్యగిరిశౌచిత్రకేతురరిందమ | జగామస్వవిమానెనపశ్యతోఃస్త్వయతోస్తయోః || ౨౫ || తత
స్సభగవాన్ద్రోరుద్రాణీమిదమబ్రవీత్ | దేవషిదైత్యసిద్ధానాంపాషాదానాంచశృణ్వ
తాం || ౨౬ || శ్రీరుద్రః || దృష్టవత్యసిసుశ్రోణీహరేరద్భుతకర్తణః | మాహాత్మ్యంభృత్యభృత్యానాం
నిస్సృహాణాంమహాత్మనామ్ || ౨౭ || నారాయణపరాస్పర్షేనకుతశ్చనవిభ్యతి | స్వగావవగనర
కెష్వపితుల్యాథాదశీనః || ౨౮ || దేహినాందేహసంయోగాద్దవ్వంద్వనీశ్వరలీలయా | సుఖంచదుఃఖం
మృతిజన్మశాపోనుగ్రహపవచ || ౨౯ || అవివేకకృతఃపుంసోహ్యథాభేదఇహాత్మని | గుణదోషవికల్పా
శ్చభిదైవప్రజీవద్యథా || ౩౦ || వాసుదేవేభగవతిభక్తిముద్వహతాంనృణామ్ | జ్ఞానవైరాగ్యవీర్యా
ణాంనేహకశ్చిద్వ్యపాశ్రయః || ౩౧ || నాహంవిరించౌనకుమారనారదౌనబ్రహ్మపుత్రమునయస్సు

ఏమాంశరీరిణాంసుఖాద్యర్థమవకల్పతే - సమగ్నోభవతి - యథాక్తంగీతాసు || ౨౩ || భూతభావోద్భవకరోవిసగఃకర్తసంజ్ఞితఇతి || ౨౪ ||
అతఇతి || అతః - తస్మాత్ - హేభామిని - కోపనత్వాంకేవలంప్రసాదయామి - సతుశాపమోక్షయ - తహాకింప్రసాదనై - అత ఆహ - మ
మోక్తంసాధ్యపిఅసాధువస్తస్యసే - తత్త్వయాత్మమ్యతాం || ౨౫ || ఇతీతి || గిరిశాభవానీశంకరా - ప్రసాద్యస్తయతోఃవిస్తయంకుర్వతో
స్సతోః || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || నారాయణేతి || స్వగావాదేవంతుల్యార్థఃప్రయోజనమితిప్రస్తుతీలంయేమాంలేతథా || ౨౯ || తత్ర
తదుక్తమేవహేతుమాహ - ద్వాభ్యాం || దేహినామితి || దేహినాంసుఖదుఃఖమిత్యాదిదవ్వంద్వని - ఈశ్వరస్యలీలయామాయయాభవంచ || ౩౦ ||
అవివేకేతి || తెనుచగుణదోషవికల్పశ్చైత్యన్వయః - ఇష్టానిష్టభేదఇవ - యఃస్ఫురతి - సఃఆత్మస్యథాభేదఃసుఖాదిభేదః - పుంసఃస్వస్మై
యథాఅవివేకకృతోభవతి - ప్రజీవత్సపమాలాదిభిదాయథాతథైవకృతఇత్యర్థః - సగ్వదితివక్తవ్యేప్రజీవదిత్యాపః - స్వస్మైక
ల్పితేతిపాతేసుగమం || ౩౦ || అతోభాగవతానాంనిస్పృహత్వముచితమేవేత్యాహ || వాసుదేవఇతి || జ్ఞానవైరాగ్యయోగవీర్యంబలంయేమాం
తేమాం - వ్యపాశ్రయఃసృష్టేవిశిష్టబుద్ధ్యాత్రయణీయాభోనాస్తి || ౩౧ || అస్యచహరిదాసత్వేన - తత్త్వభావత్వాన్నైతచ్ఛ్రుతిమితి
వక్తంహరేర్మాహత్మ్యమాహ - ద్వాభ్యాం || నాహమితి || ఈహితమభిప్రాయం - లీలాంవా - యదావయంసవిద్యః - తదాతస్యస్వరూపం -

శాదిత్యా నా మన్వయకథనానంతరం - దైతేయాన్ దితేఃపుత్రాన్ - కీతేయామి కథయామి || ౧౦ || దితేరితి || హిరణ్యకశిపుహిరణ్యాక్ష
శ్చైతీప్రథమంద్వావేతాచ కీతేతా - తృతీయస్తంభే || ౧౧ || ౧౨ || ప్రహ్లాదమితి || విప్రచిత్తోదాసవాదృతుః సకాశాత్ - రాహుంపు
త్రమగ్రహీత్ || ౧౩ || ౧౪ || తతఃసంహ్లాదాదనూత|| ౧౫ || హదస్యేతి || యోగమౌషధరూపం వాతాపింపెచె-తమిల్వలం చ వాతాపిం చానూ
తేత్యన్వయః || ౧౬ || ౧౭ || బాణేతి || తతోబలెస్సకాశాదభవత్ - తస్యబలెః - అనుభావః సుశ్లోక్యః పుణ్య కీర్త్యహః - యద్వా-అనుభా
వ్యతేనద్భిస్తాయత-త్యనుభావం సుశ్లోక్యం శబ్దేతి శేషః || ౧౮ || బాణేతి || తస్య గణేషు - ముఖ్యతాం ప్రాధాన్యం || ౧౯ || మరుతశ్చితి ||
సాత్త్వతాంసమానరూపతాం || ౨౦ || కథమితి || సాత్త్వం దేవత్వం - ప్రాపితాః || ౨౧ || ౨౨ || తదితి || ఆదృతంసాదరం అబ్బంమితాక్ష
రం - అథావత్ బహ్వశ్చయక్తు - సత్రమయనం అశ్రయాయస్య హేసత్రయణ శాసక || ౨౩ || హతేతి || పాష్టిగ్రాహణపుష్ట
తస్యహయేన || ౨౪ || కదేతి || భ్రాతృహంతారం - ఇంద్రం - మారయత్వాసుఖినిస్యామితి చింతయామాసదీతిః - ఉల్బణంత్రారం - అక్లిన్న

వామనరూపిణః || ౨౫ || కీర్త్యాంసత్త్వంబృహద్దోహకాస్తస్యాసకసౌభగాదయః | తత్తర్కగుణవీర్యా
ణికాశ్యపస్యనుహత్త్వనః | పశ్చాద్వత్సృమహేదిత్యాంయుధై వావతతారహ || ౨౬ || అథకాశ్యపదాయా
దాదై తేయాన్ కీతేయామి తే | యత్రభాగవత శ్రీమాన్ ప్రహ్లాదోబలిరేవచ || ౨౭ || దితేద్వా
వేవదాయాదౌదై త్యదానవవందితౌ | హిరణ్యకశిపునామహిరణ్యాక్షశ్చకీతేతౌ || ౨౮ || హిరణ్యక
శిపోభాన్ర్యాకయాధునామదానవీ | జంభస్యతనయాదత్తాసుషువేచతురస్సతా || ౨౯ || ప్రహ్లాదం
ప్రాగనుహ్లాదంసంహ్లాదంహ్లాదమేవచ | తత్స్వసాసింహికానామరాహుంవిప్రచిత్తోగ్రహీత్ || ౩౦ ||
శిరోహరద్యస్యహరిశ్చక్రేణపిబతోమృతమ్ | సంహ్లాదస్యగతిభాన్ర్యాసూతపంచజనంతతః || ౩౧ ||
హ్లాదస్యదమనీభాన్ర్యాసూతవాతాపిమిల్వలమ్ | యోగస్థాయాప్యతిథయేపెచెవాతాపిమిల్వలః ||
౩౨ || అనుహ్లాదస్యసూర్వాయాంబాప్తలోమహిషస్తథా | విరోచనస్తుప్రాహ్లాదిబలిస్తస్యా
భవత్కిల || ౩౩ || బాణజ్యేష్ఠంపుత్రశతమశనాయాంతతోభవత్ | తస్యానుభావస్సుశ్లోక్యః పశ్చాదే
వాభిధాన్యతే || ౩౪ || బాణఆరాధ్యగిరిశంలేభేతద్గణముఖ్యతామ్ | యత్పాశ్వేభగవానాస్తైహ్యద్యా
పిపురపాలకః || ౩౫ || మరుతశ్చదితేఃపుత్రాశ్చత్వారింశన్నవాధికాః | తలసన్నప్రజాస్సర్వేనీతా
ఇంద్రేణసాత్త్వతామ్ || ౩౬ || రాజా || కథంతఆసురంభావమపాస్యోత్పత్తికంగురో | ఇంద్రేణప్రాపి
తాస్సాత్త్వంకింతత్సాధుకృతంహితైః || ౩౭ || ఇమేశ్రద్ధతేబ్రహ్మన్నృషయోపిమయాసహ | పరి
జ్ఞానాయభగవంస్తస్మాద్వాఖ్యాతునుహాసి || ౩౮ || సూతః || తద్విష్ణురాతస్యసబాదరాయణివహో
నిశమ్యాదృత మల్పమథవత్ | సభాజయంస్తస్మిభృతేనచేతసాజగాదసత్రాయణసర్వదశానః ||
౩౯ || శ్రీబాదరాయణిః || హతపుత్రాదితిశ్చక్రాత్పాష్టిగ్రాహణవిష్ణునా | మన్యునాశోకదీప్తేన
జ్వలంతీపర్యచింతయత్ || ౪౦ || దితిః || కదానుభ్రాతృహంతారమింద్రియారామముల్పణమ్ | అక్లిన్న
హృదయంపాపం ఘాతయిత్వాశయెసుఖమ్ || ౪౧ || క్రిమివిడ్భస్తసంజ్ఞాంతేయస్యేశాభిహతస్యవా |
భూతమృక్తతైతేస్వాథ్కంకింవేదనిరయాయతః || ౪౨ || ఆశాసానస్యతస్యేదంధ్రువమున్నద్ధచే
తసః | మదశోషకఇంద్రస్యభూయాద్యేనసుతోపిమే || ౪౩ || ఇతిభావేనసాభతురాచచారాసకృప్రి
యమ్ | శుశ్రూషయానురాగేణప్రశ్రయేణదమేనచ || ౪౪ || భక్త్యాపరమయారాజామసోజ్ఞేవ

హృదయంకలిసచిత్తం || ౪౫ || సమరాజాన్వదేహరక్షాభావస్యేహం ఘాతం కరోత్యేవకిమత్రచిత్తం - తత్రాహ || క్రిమితి || ఈశఃప్ర
భుః - ఇత్యభిహితస్యాపియస్య - పూర్వేహంరాజ్ఞాందేహస్య - అంతేమరణానంతరం - ద్విత్రిదివావస్థితస్య - క్రిమయతి - శ్వాభిభావ
తస్యతువిష్టేతి - దగ్ధస్యభస్తేతి - సంజ్ఞాతీతి - తత్త్వతేతస్యదేహస్యాథే - యోభూతేభ్యోద్రుహ్యతి - సకింహ్వభాంవేదనవేదేవ - త
త్రహేతుః - యతఃఘాతద్రోహాన్నిరయోభవతి || ౪౬ || ఆశాసానస్యేతి || ఇదందేహదికం - ధ్రువనిత్యం - ఆశాసానస్య మన్య మానస్య
అతః - ఉన్నద్ధంఉచ్చంఖలంచేతోయస్య - తస్యేంద్రస్య - యోమదస్తస్య శోషకఃపుత్రోమమయేనహేతునాభూయాత్ భవేత్ || ౪౭ ||
ఇతితి || తద్భుతుః ప్రియాదరణమేవేతిభావేన - సాభతుః ప్రియమసకృదాచచార || ౪౮ || ౪౯ || ఏవమితి || వివశః స్తీపరతాత్రస్య -

బాధంతవమనోరథం ప్రరయిష్యామీతియదాహతన్నచిత్రం || ౨౯ || తత్ర హేతుమాహ || విలోక్యచి || ఏకాంతభూతానినిస్సంగానిమైఘ
నెనసృష్టిపుద్గళ్యేన - స్వదేహధామప్రియంచక్రే || ౩౦ || ఏవమితి || ఏవం ప్రయాశుశ్రూషితస్త్వ || ౩౧ || వరమితి || ఇహాత్ర - చకారా
త్పరత్రచ - అగమఃప్రాప్త్యః || ౩౨ || నమపరమేశ్వరసుప్రీతేసర్వకామప్రాప్తిరితిప్రసిద్ధంతత్రాహ || పతిరితి || నమమనసిస్థితః శ్రీ
వాసుదేవవివలక్ష్మీపతిః - పరందైవమితిప్రసిద్ధం - సవితస్వాధికారణరూపభేదైః పూజ్యత ఇత్యాహమనస్విత్వాదిసాధాన || ౩౩ || సఇ
తి || దేవతాలింగైర్ముత్యాభిః - ఉపలక్ష్మితః - తాన్యేవాహ - నామ ఇంద్రాది - రూపంపజ్రహస్తత్వాదితాభ్యాంవిషధంకల్పితైః || ౩౪ || ౩౫ ||
౩౬ || వరదఇతి || ఇంద్రహణ్ ఇంద్రహంతారం - ఆమత్యం మృత్యుశూన్యం - యేన ఇంద్రాదివిష్ణునా - సహయేనఘాతితో || ౩౭ || ౩౮ ||
౩౯ || కఇతి || స్వభావమనుపతకమానాయః యోషితః - కోతిక్రమోపరాధః || ౪౦ || స్వభావమేవాహద్యాభ్యాం || శరదితి || శరత్పద్మస్య

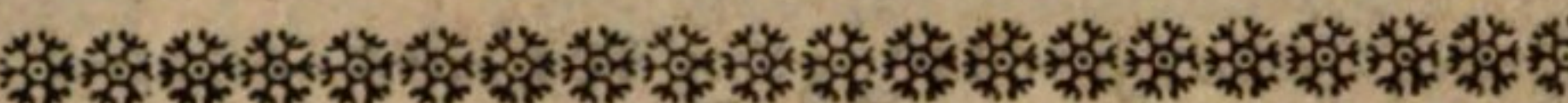
ల్లుభాషితైః | మనోజగ్రహ భావజ్ఞానస్థితా పాంగవీక్షణైః || ౨౮ || ఎవం ప్రీయాజడీభూతోవి
ద్వానపివిదగ్ధయా | బాధమిత్యాహ వివశోనతచ్చిత్రం హియోషితి || ౨౯ || విలోక్యైకాంతభూతాని
భూతాన్యాదౌప్రజాపతిః | ప్రీయంచక్రే స్వదేహధామయాపుంసాంమతీహృతా || ౩౦ || ఎవం
శుశ్రూషితస్తాతభగవాన్కాశ్యపః ప్రీయా | ప్రహస్యపరమప్రీతోదితిమాహాభినంద్యచ || ౩౧ || వ
రంవరయవామోరుప్రీతస్తైహమనిందితే | ప్రీణాంభరేరిసుప్రీతేకఃకామఇహాచాగమః || ౩౨ || ప
తీరేవహినారీణాందైవతంపగమంస్త్వతమ్ | మనస్సుసర్వభూతానాంవాసుదేవశ్రీయఃపతిః || ౩౩ || స
ఎవదేవతాలింగైర్నామరూపవికల్పితైః | ఇజ్యతేభగవాన్పుంభిస్త్రీభిశ్చపతిరూపధృత్ || ౩౪ || త
స్మాత్పతిప్రతానార్యశ్రేయస్తామాస్సుమధ్యమే | యజంత్యనన్యభావేనపతిమాత్మానమీశ్వరమ్ || ౩౫ ||
సోహంత్యయాచితోభద్రైర్వీధృగ్భావేనభక్తితః | కంతేసంపాదయేకామమనతీనాంసుదుర్లభమ్ ||
౩౬ || దితిః || వరదోయదిమేబ్రహ్మపుత్రమింద్రహణంవృణే | అమత్యంహతపుత్రాహంయేనమే
ఘాతితాసుతా || ౩౭ || నిశమ్యతద్వచోవిప్రోవిమనాఃపర్యతప్యత | అహూఅనధాసుమహానద్యమే
సముపస్థితః || ౩౮ || అహూఅథేంద్రియారామోయోషిన్తయ్యోహమాయయా | గృహీతచేతాః
కృపణఃపశ్యేనరకేధ్రువమ్ || ౩౯ || కోతిక్రమోనువతంత్యాస్త్వభావమిహయోషితః | ధిక్ష్మాం
బతాబుధంస్వాథేయదహంలాలితేంద్రియః || ౪౦ || శరత్పద్మోత్సవంవక్త్రంవచశ్చశ్రవణామృతమ్ |
హృదయంక్షురధారాభం ప్రీణాంకోవేదచెష్టితమ్ || ౪౧ || నహికశ్చిప్ప్రియస్త్రీణామంజసాస్వాశి
షాత్తనామ్ | పఠేంపుత్రంభ్రాతరంవాఘ్నం త్యథేభూతయంతీచ || ౪౨ || ప్రతీశ్రుతందదామీతివచ
స్తన్నమృషాభవేత్ | వధంనాహాతిచేంద్రోపితత్రేదముపకల్పయే || ౪౩ || ఇతీసంచింత్యభగవాన్
మారీచఃకురునందన | ఉవాచకంచిత్తుపిత ఆత్మానంచవిగహాయ || ౪౪ || కాశ్యపః || పుత్రస్తుభవితా
భద్రైర్వింద్రహాదేవబాంధవః | సంవత్సరంవ్రతమిదంయద్యంజోధారయిష్యసి || ౪౫ || దితిః || ధార
యిష్యేవ్రతంబ్రహ్మబ్రూహికార్యాణియానిమే | యానిచేహనిషిద్ధానినవ్రతంఘ్నంతియాన్యత ||
౪౬ || కాశ్యపః || నహింస్యాద్భూతజాలానినశపెన్నానృతంవదేత్ | నచ్చింద్యాన్నఖరోమాణీనస్సృ

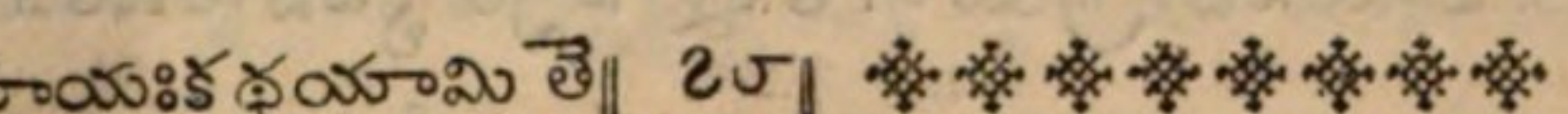
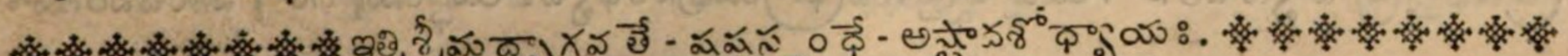
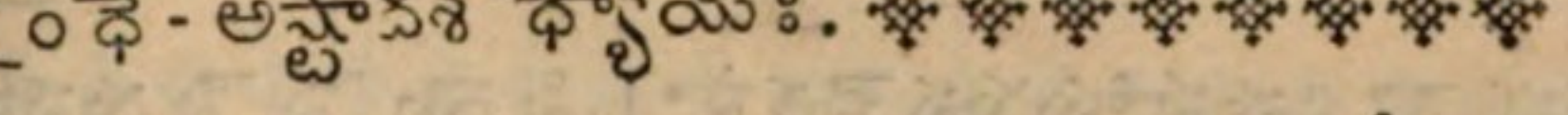
వోత్సవోవికాసోయస్త్రి - శ్రవణేశ్రుతి - తనూరమృతం - షురధారోపమంచిత్రం || ౪౦ || సహితి || అతః - స్వాశిషాత్తనాం - స్వాథా - కా
మనయాత్మవప్రేక్ష్యత్యేన - ప్రతీయమానానామిత్యథః || ౪౧ || ప్రతీశ్రుతమితి || తత్రేదముపకల్పయే - యోగ్యంభవతీతినిశ్చినోమి -
అయంభావః - వైష్ణవంవ్రతంతావదుపదేయమితివైవాసాన్యఃకుద్ధచిత్రాయః - ఇంద్రాక్రోధోనివర్తిత్యతే - పుత్రశ్చమత్యోభావి
ష్యతి - దీక్షాకాలత్వేచత్రతస్యకథంచీద్యైగుణ్యసతీంద్రస్యవధోపిసభవిష్యతీతి || ౪౩ || ౪౪ || పుత్రఇతి || హేభద్రే - అఽజఃయథా
వత్ - యదిధారయిష్యసి - తహింద్రహాభవిష్యతి - వైగుణ్యసతి - దేవబాంధవోభవిష్యతి - వైష్ణవత్వాద్వ్రతస్య - కథంచీద్యైగుణ్యస
త్యపిసర్వథావైఖల్యాభావాత్ || ౪౫ || ధారయిష్యతి || కార్యాణిఅవశ్యకరణీయాని - వ్రతానియానిసఘ్నంతి - నావశ్యకానినచనిషి
ద్ధాని - కింత్యభ్యమజ్ఞాతానిసర్వాణ్యపి - బ్రూహి || ౪౬ || తత్రేకత్రింశన్నిషిద్ధాన్యాహ - పంచభిః || సహింస్యాదితి || సశపెన్నాక్రోశేత్ -

యదమంగళంకపాలాస్థాదికం - తస్మస్మృతే || ౪౭ || నతి || నాపుష్పప్రవిశ్యస్నాయాత్ - పూర్వంవిధృతాన్త్రజం - పుననాధారయేత్ ||
౪౮ || భోజనైశుచనిషేధానాహ || నోచ్ఛిష్టమితి || చండికాన్నంభరకాత్యైనివేదితం - పిపీలికాదిదూషితంవా - అంజనినాఅపఃసపిబేత్ ||
౪౯ || కృహద్యహనిగ్గమేన స్తనిషేధానాహ || నోచ్ఛిష్టేతి || అనచితామండనహీనా - అసంవీతాప్రావృతా || ౫౦ || శయనెష్టనిషేధా
నాహ || నాధౌతపాదేతి || పరాశక్తి మధరాః || ౫౧ || కార్య త్యాహవాద్యాభ్యాం || ధౌతేతి || ప్రాతరాశాత్ ప్రథమభోజనాత్ || ౫౨ ||

శైద్యదమంగళమ్ || ౪౭ || నాపుష్పస్నాయాన్నకుప్యేత నసంభాషేతమజన్తైః | నవసీతాధౌతవాస
స్త్రజంనవిధృతాంక్వచిత్ || ౪౮ || సోచ్ఛిష్టంచండికాన్నంచనామిషంవృషలాహృతమ్ | భుంజీతోదక్య
యాదృష్టపిబేన్నాంజలినాత్వపః || ౪౯ || సోచ్ఛిష్టాస్పృష్టసలిలాసంధ్యయోముక్తమూర్ధజా | అ
నచితాసంయతవాజ్ఞాసంవీతాబహిష్కరేత్ || ౫౦ ||
నాధౌతపాదాప్రయతానాద్రవసాపుష్పదక్ష్పి రాశిశయితనపరాజ్ఞాన్వైరననగ్ననచసంధ్య
యోః || ౫౧ || ధౌతవాసాశ్శుచినిత్యంసర్వమంగళ సంయతా | పూజయేత్ప్రాతరాశాత్ప్రాగ్గో
విప్రాశ్రియమచ్యుతమ్ || ౫౨ || స్త్రియోవరవతీశ్చచేత్సృగ్గంధబలిమండనైః | పఠించావ్యో
పతిష్ఠేతధ్యాయేత్క్రొత్తగతంచతమ్ || ౫౩ || సంవత్సరంపుంసువనంవ్రతమేతదవిప్లుతమ్ | ధారయిష్య
సిచేత్తుభ్యంశత్రుహాభవితాసుతః || ౫౪ || శ్రీశుకః || బాధమిత్యభ్యుపేత్యాధదిగ్గిరాజన్తహామనాః |
కాశ్యపాద్గభామాధత్తవ్రతంచాంజోదధారసా || ౫౫ || మాతృష్వసురభిప్రాయమింద్రజిహ్వాయ
మానద | శుశ్రూషణేనాశ్రమస్థాందితింపర్యచరత్త్వ విః || ౫౬ || నిత్యంవనాత్సు మనసఃఫలమూలసమి
త్తు శాన్తిః | పత్రాంకురమృదాపశ్చకాలేకాలఉపాహరత్ || ౫౭ || ఏవంతస్యావ్రతస్థాయావ్రత
చ్ఛిద్రంహరిన్యప | ప్రేపుఃపర్యచరజ్జిహ్వాయగహైవమృగాకృతిః || ౫౮ || నాభ్యగచ్ఛవ్రత్వత
చ్ఛిద్రంతత్పరోపినుహీపతే | చింతాంతీప్రాంగతశ్శక్రః కేనమేస్యాచ్ఛివంతి || ౫౯ || ఎక దాసాతు సం
ధ్యాయాముచ్ఛిష్టావ్రతకశీతా | అస్పృష్టవార్యధౌతాంఘ్రిస్సుష్పాపవిధిమోహితా || ౬౦ || లభ్యైత
దంతరంశక్రోనిద్రాపహృతచేతసః | ది తేఃప్రవిష్టఉదరంయోగేగోయోగమాయయా || ౬౧ || చ
కతనస్తథాగభాంవజ్రోకనకప్రభమ్ | రుదంతంస్తప్తధైకేకంమారోదీరితాపునః || ౬౨ || తే
తమూచుఃపీడ్యమానాస్సర్వేప్రాంజలయోన్మవ | భ్రాతరోమరుతనైద్యకిన్న ఇంద్రజిహ్వంససి || ౬౩ ||
ఇంద్రః || మాభైష్టభ్రాతరోమహ్యాయూయమిత్యాహకాశికః | అనన్యభావాన్నాషణదానాన్మసో
మరుతాంగణాన్ || ౬౪ || నమమారదితేగభాశ్రీనివాసానుకంపయా | బహుధాకులిశక్షుణ్ణో
ద్రోణ్యస్తేణయథాభవాన్ || ౬౫ || సకృద్దృష్వాసీపురుషంపురుషోయాతిసాత్త్తాత్ | సంవత్సరం
కించిదూనందిత్యాయద్ధరిరవితః || ౬౬ || సజారింద్రేణసంచాశద్వైవాస్తే మరుతోభవన్ | వ్యపోహ్యమా
త్పదోషంతేహరిణాసోమపాఃకృతాః || ౬౭ || దితిరుత్థాయదదృశేకుమారాననలప్రభాన్ | ఇంద్రేణసహి
తాదేవీపర్యతుష్యదనిందిత || ౬౮ || అథేంద్రమాహతాతాహమాదిత్యానాంభయావహమ్ | అపత్య
మిచ్ఛంత్యచరంవ్రతమేతత్సుదుశ్చరమ్ || ౬౯ || ఎకస్సంకల్పితఃపుత్రస్తప్తసప్తాభవకథమ్ | యదితేవిది

స్త్రీయధి || వరవతీఃజీవద్భర్తృకాః - ఆచర్యసంపూజ్యకోవ్యగతంబహురంతరగతం || ౫౩ || సంవత్సరమితి || పుంసువనంపుత్రోత్పత్తికరం
కుశ్యంతవ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ || ౭౦ ||
లుభికః - యథామృగవంచనాయమృగజేషుభవతితద్వత్ || ౫౮ || నతి || కేనమేషవంస్యాదితిచింతాన్త్రజః || ౫౯ || ఏకదేతి || అస్పృ
ష్టవారిశ్వాసావధౌతాంఘ్రి || ౬౦ || లభ్యైతి || నిద్రయ అపహృతంచేతోయశ్యాః || ౬౧ || చకతేతి || మారోదీరిత్యపలాలయన్నివ
తాపునఃసప్తధా - చకంబిచ్ఛేద || ౬౨ || ౬౩ || మేతి || కాశికఃఇంద్రః - గణానస్త్రు || ౬౪ || సప్తగణాన్మరుతాన్మేతి || ౬౫ ||

౬౫ || ౬౬ || సజూరితి || సజూఃసహ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ || ౭౦ || దిత్యానిష్ఠ పటము కైసరిఇంద్ర పినిష్ఠ పటమెవాహ || అంబెతి || సభి
మంతరంయెన - అథాపివబుద్ధిర్యస్య || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ఆరాధనమితి || అపిపరం మోక్షమపి || ౭౪ || ఆరాధ్యతి || గుణస్పృశంవిష
యభోగం - బుధఃకోవృణీత - యద్యస్తాన్నరకెపివిషయభోగఃస్యాత్ || ౭౫ || తదితి || హేమకూయస హేమహ త్తమే - మృతస్సృజితః || ౭౬ ||
౭౭ || ౭౮ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్ || ||
జ్ఞో || ఉనవింశత్రయత్రోక్తౌకశ్యపెనదితేప్రతమ్ | తదేవంవిపుతంలోకహితాయహంతోషణమ్ | ప్రతమితి || తస్యప్రకారమితిశేషః ||

తంపుత్రసత్యంకథయమామృషా || ౭౦ || ఇంద్రః || అంబతేహంవ్యవసితమవధార్యాగతోంతికమ్ | అభ్రాం
తరోచ్ఛిదంగభామథబుద్ధినాధర్మవిత || ౭౧ || కృతస్తైసప్తధాగభా అసా సప్తమమారకాః | తేపిచై
కైకశోవృణ్ణాస్తప్తధానాపిమమ్రై || ౭౨ || అంబతత్పరమాశ్చర్యంవీక్ష్యాధ్యవసితంమయా | మహాపు
రుషపూజాయాస్సిద్ధిః కార్యానుషంగిణీ || ౭౩ || ఆరాధనంభగవతశాహమానానిరాశిషః | యేతునె
చ్చం త్యపిపరం తెస్వాథాకుశలాఃస్మృతాః || ౭౪ || ఆరాధ్యాత్మపదందేవంస్వాత్మానంజగదీశ్వరమ్ |
కోవృణీతగుణస్పృశంబుధస్సాన్యన్నరకెపియత్ || ౭౫ || తదిదంమమదౌజన్యంబాలిశస్యమహీయసి |
తుంతుమహాసిమాతస్తవ్విదిష్ట్యాగభోమృతోత్థితః || ౭౬ || శ్రీశుకః || ఇంద్రస్తయాభ్యనుజ్ఞాతశ్శుద్ధ
భావేనతుష్టయా | మరుద్భిస్తహతానత్వాజగామత్రిదివంవిభుః || ౭౭ || ఎతత్రై సర్వమాఖ్యాతంయ
న్తాంత్రంపరిపృచ్ఛసి | మంగళంమరుతాంజన్మకంభూయఃకథయామి తే || ౭౮ ||
 ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - షష్టస్తంభే - అష్టాదశోధ్యాయః .
రాజా || వ్రతంపుంసవనంబ్రహ్మభవతాయదుదీరితమ్ | తస్యవేదితుమిచ్ఛామోయెనవిష్ణుః ప్రసీదతి ||
౧ || శ్రీశుకః || శుక్లమాగశిరేపత్యైయోషిద్భతురనుజ్ఞయా | ఆరభేత వ్రతమిదంసార్వకామికమా
దితః || ౨ || నిశమ్యమరుతాంజన్మబ్రాహ్మణాననుమంత్ర్యచ | స్నాత్వాశుక్లదత్తీశుక్లవసితావలంకృ
తాంబరేపూజయేత్ప్రతరాశాత్ప్రభృగవంతంశ్రియాసహ || ౩ || అలంకేనిరపేత్యాయపూర్ణా
కామనమోస్తుతే | మహావిభూతిపతయెనమస్సంకల్పసిద్ధయే || ౪ || యథాత్వంకృపయాభూత్యాతేజ
సాసహసాజసా | జుష్టశశగుణైస్తైర్వైస్తతోసిభగవాన్విభుః || ౫ || విష్ణుపత్నిః మహాయోమహాపురుష
లక్షణే | ప్రియేధామ్ని మహాభాగలోకమాతనామోస్తుతే || ౬ || మంత్రః || ఓంనమోభగవతే - మహా
పురుషాయ - మహానుభావాయ - మహావిభూతిపతయే - సహమహావిభూతిభిర్బలిముపహరాణీతి || ౭ || అ
నైనాహరహర్తం త్రైణ - విష్ణోరావాహనాసనాఘృహాద్యాచమనీయస్నానవాసడపవీతభూషణగం
ధపుష్పధూపదీపాపహారాద్యుపచారాంశ్చసమాహితోపచరేత్ || ౮ || హవిశ్శేషంచజుహుయాదనలే

౧ || శుక్లఇతి || మార్గశీషేమాసి - శుక్లపక్షే - ఆదితః ప్రతిపది || ౨ || నిశమ్యతి || అనుమంత్ర్యస్సృష్టే - శుక్లాదంతాయస్యాఃసాశుక్ల
దతీ - ధాతదంతత్యథాః అలంకృతాసతీ - పూజయేత్ || ౩ || ఆదాతావన్నమస్తూరమంత్రానాహత్రిభిః || అలమితి || తేతుభ్యం అలంప
ర్యాప్తమేవసర్వం - సకించిదన్యైఃకృత్యమస్తి - అతఃతేతుభ్యం నమోస్తు - సర్వాస్తాహేతవః - నిరపేత్యహేపూర్ణాకామ - మహావిభూ
తిపతయేత్ప్రీతయే - సకలాఃసిద్ధయఃఅణిమాద్యాయస్త్రితస్త్వై || ౪ || యథేతి || భాశశ - యథాయథావత్ - త్వంకృపాదిభిఃజుష్టః - అ
న్యైశ్చసత్య సంకల్పాదిభిఃసర్వైగుణైః - తతస్తస్మాత్ || ౫ || విష్ణుపత్నీతి || మహాపురుషస్యపరమేశ్వరస్యేవలక్షణానిరపేక్షత్వాదీని
యస్యాఃతస్యాఃసంబోధనం || ౬ || పూజామంత్రచూహ || ఓమిత్యాది || ౭ || ౮ || హవిరితి || హవిశ్శేషంచసహారావశిష్టం || ౯ || హోమమం

౫౧౮ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - షష్ఠస్తంభే - ఏకోనవింశోధ్యాయః.

త్రందశశయతి॥ ఓమిత్యాది॥ ౧౦॥ శ్రీయమితి॥ ప్రకషణభవంత్యాభ్యామితిప్రభవా॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ తస్య ఇతి॥ ఇజ్ఞా యజ్ఞ
నివ ర్తకః పురుషవ్యాపారో భావనాఖ్యః - త్రియాలౌకికీ॥ ౧౪॥ గుణవ్యక్తిరితి॥ ప్రత్యయః నామరూపణాః ప్రకాశః - ఉపాశ్రయః తయో
రాధారః॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ పతిమితి॥ మహాపురుషచేతనా ఈశ్వరబుద్ధ్యా - ఉపనమేత్ భజేత్॥ ౧౯॥ విభృయాదితి॥ పతిశ్చ
స్వయంప్రేమశీలస్స - పత్నీకర్తా ణివిభృయాత్ - తదనుమూలభవేదిత్యర్థః॥ ౨౦॥ పత్నీమితి॥ యతః సంపత్యోమన్ద్యేవికతర

ద్వాదశాహుతీః॥ ౧॥ మంత్రః॥ ఓం నమోభగవతే - మహాపురుషాయ - మహావిభూతయోస్సాహేతి॥ ౧౦॥ శ్రీ
యంవిష్ణుంచవరగావాశిషాంప్రభవాపుభౌభక్త్యా సంపూజయెన్నిత్యం యదీచ్ఛేత్సర్వసంపదః॥ ౧౧॥
ప్రణమేద్దండవద్భూమాభక్తిప్రహ్వణచేతసా॥ దశవారంజపేన్మంత్రంతతస్తోత్రముదీరయేత్॥ ౧౨॥
యువాంహివిశ్వస్య విభూజగతః కారణంపరమ్॥ ఇయంహిప్రకృతిస్సా త్కృతా మాయాశక్తిర్మూర్త్య
యా॥ ౧౩॥ తస్య అధీశ్వరస్సా త్కృతృ మేవపురుషః పరః॥ త్వంసర్వయజ్ఞఇజ్యేయంక్రియేయంఫలభు
గ్భవాత్॥ ౧౪॥ గుణవ్యక్తిరియం దేవీవ్యంజకః ఫలభుగ్భవాత్॥ త్వంహిసర్వశరీర్యా త్కృతీశ్వరీరీం
ద్రియాశ్రయా॥ నామరూపేభగవతీప్రత్యయస్తవముపాశ్రయః॥ ౧౫॥ యథాయువాంత్రిలోక
స్యవరదౌపరమెష్మినా॥ తథేమాం త్తమగ్లోకసంతుసత్యామమాశిషః॥ ౧౬॥ ఇత్యభిషూయవరదంశ్రీ
నివాసంసహశ్రియా॥ తన్ని సస్పిర్యోపహరణందత్వాచమనమచయేత్॥ ౧౭॥ తతస్తువానాస్తో
త్రేణభక్తిప్రహ్వణచేతసా॥ యజ్ఞోబ్ధిప్తమవప్త్రాయపునరభ్యచయేద్ధరిమ్॥ ౧౮॥ పఠించపరయా
భక్త్యా మహాపురుషచేతసా॥ ప్రియైస్తైస్తైరుపనమేత్ప్రేమశీలస్త్వయంపతిః॥ ౧౯॥ విభృయాత్స
ర్వకర్తాణిపత్నీ ఉచ్ఛావచానిచ॥ కృతమేకతరేణాపిదంపత్యోరుభయోరపి॥ ౨౦॥ పత్నీంకు
ర్యాదనహాన్యాంపతిరేవసమాహితః॥ విష్ణుప్రతమిదంబిభ్రన్నవిహన్యాత్తథంచన॥ ౨౧॥ విప్ర
స్త్రియోవీరవతీస్త్రగంధబలిమండనైః॥ అచేదహరహభాక్త్యా హ్యేవంనియమమాస్థితః॥ ౨౨॥
ఉద్వాప్యదేవంస్వేధామ్ని తన్ని వెదితమగ్రతః॥ అద్యాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థంసర్వకామాప్తయేతదా॥
౨౩॥ ఎతేనపూజావిధినామాసాద్వాదశహాయనమ్॥ నీత్వాచోపచరేత్సాధ్వీకాతికైచరమేహని॥
౨౪॥ శ్వేభూతేపడపస్పృశ్యకృష్ణమభ్యచ్యపూర్వవత్॥ పయశ్చితేనజుహుయాచ్ఛరుణాసహస
పేషా॥ ౨౫॥ పాకయజ్ఞవిధానైనద్వాదశైవాహుతీఃపతిః॥ బ్రాహ్మణాభోజయెద్భక్త్యా స్వ
న్నాద్యైర్వాదశాత్మవాత్॥ ౨౬॥ తేభ్యోదద్యాత్తిలా రాజసోదపాత్రానిడాన్వితాః॥ ఆ
శిషశ్చిరసాదాయద్విజైఃప్రీతైస్తమీరితాః॥ ౨౭॥ ప్రణమ్యశిరసాభక్త్యాభుంజేతతదనుజ్ఞయా॥ ఆ
చార్యమగ్రతఃకృత్వా వాగ్యతస్సహబంధుభిః॥ ౨౮॥ దద్యాత్పత్నీచరోశ్శేషంసుప్రజస్తవంసు
సాభగమ్॥ ౨౯॥ ఎతచ్ఛిరీత్యావిధివద్వ్రతంవిభోరభీష్టితార్థంలభతేపుమానిహ॥ స్త్రీచైతదా

ఇత్యుత్తముభయారపిభవతి - సవిహన్యాత్సవిచ్ఛిద్యాత్॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ వితేనెతి॥ ద్వాదశమాసానిత్యుక్తేకదాచితస్తథ్య-
మలమాసే సతి - తేన సహద్వాదశసంఖ్యాయాం శుద్ధవైకస్యత్యాగస్సర్వో హయసమిత్యుక్తేతస్తథ్యపాతినస్తస్యాపిప్రసంగస్సర్వ
త్ - తదుభయంవారయితుముభయము క్తం - ఉపచరేత్ ఉపవసేత్॥ ౨౪॥ శ్వఇతి॥ శ్వేభూతేప్రభాతేసతి - పయశ్చితేనపక్షేన॥ ౨౫॥
పాకయజ్ఞేతి॥ పాకయజ్ఞవిధానైన - పార్వణస్థాలీపాకవిధానైన॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ దద్యాదితి॥ సుప్రజస్తవంసతుష్టత్వపాతుంసు

మృతసౌభగంభాగ్యంయస్తాత్ - తం - చరోశ్చపంఅవశిష్టచరుభాగం || ౨౯ || ౩౦ || కన్యతి || అవీరావిధవా - ధనైశ్వరీసత్యపి - యాసుదుభాగా - సాసుభగాభవతి || ౩౧ || విందేదితి || యఆమయావీరోగీ - సఃవిరుజావిశిష్టయారుజా - విముచ్యతే - ఇంద్రియైః సహితంకల్యందేహంచ - విం

ధ్తాయలభేతసౌభగంశ్రీయంప్రజాజీవపతింయశోగుణాత్ || ౩౦ || కన్యా చవిందేతసమస్తలక్షణంప
తింతవీరాహతకీర్తిషాగతిమ్ | మృతప్రజాజీవసుతాధనైశ్వరీసుదుభాగాసుభగారూపమగ్ర్యమ్ ||
౩౧ | విందేద్విరూపావిరుజావిముచ్యతేయఆమయావీంద్రియకల్యదేహమ్ | ఏతత్పతన్నభ్యుదయేచ
కర్తవ్యనంతతృప్తిపితృదేవతానామ్ | ౩౨ | హృష్టైఃప్రయచ్ఛంతిసమస్తకామాః హిమామావసా
నైహుతభుగ్గురిశ్చ | రాజన్తహన్తరుతాంజన్తపుణ్యందితేవ్రతంచాభిహితంమహతై || ౩౩ || ***

*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టాదశసహస్రికాయాం - సంహితాయాం - ***
*** పారమహంస్యాం శ్రీవైయాసిక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం - ***
*** షష్ఠస్తంధే - ఏకోనవింశోధ్యాయః.***

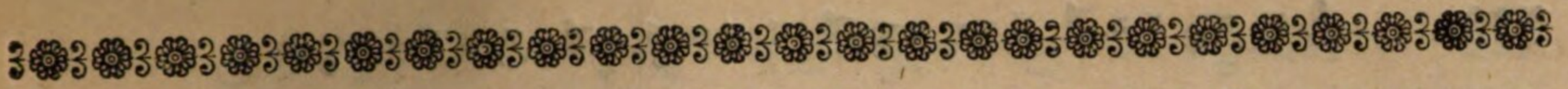
దేదితిశేషః - ఏతత్పతన్తావతేత - తస్యపితృణాందేవతానాంచానంతతృప్తిభావవీత్యర్థః || ౩౨ || హృష్టైఃఇతి || ఉపసంహరతిరాజ
న్నితి - మహాత్పుణ్యంజన్త - మహద్వ్రతంచ || ౩౩ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - షష్ఠస్తంధవ్యాఖ్యాయాం - శ్రీధరాచార్యవర్య విరచితాయాం -
భావాధాదీపికాయాం - ఏకోనవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా || ***

షష్ఠస్తంధేనిగూఢార్థపదభావాధాదీపికా | సద్భిరాసేవ్యతామేషాయతిశ్రీధరనిర్మితా ||

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

షష్ఠస్తంధస్తమాప్తః.

శ్రీ రుక్మిణీ సత్య భామా సమేత - శ్రీ గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - సప్తమస్తంధ ప్రారంభః.

స్వభక్తసక్షపాతేనతద్విపక్షవిదారణమ్ | సృసింహమద్భుతంవందేపరమానందవిగ్రహమ్ ||
 ఉలిఃపంచదశాధ్యాయైస్సప్తమేవణ్యకతేధునా | ఉలిశ్చవాసనాప్రొక్తతత్తత్తమానుసారిణీ ||
 అశుభాచశుభాచేతిద్విధాసాహతుభేదతః | అశుభామహతాంకోపాచ్ఛుభామహదమగ్రహే ||
 హరద్వారపయోధ్యద్వైవ్యకంఠవసతోరపి | చతుస్సరమవిష్ణుద్వైపాద్యశుభవాసనా ||
 యథాహిదైత్యగభేకపిప్రహ్లాదస్యసతఃస్థిరా | నారదానుగ్రహదాసవిష్ణోసద్భక్తివాసనా ||
 స్వభక్తంచసదావిష్ణుద్వికషంతమపిఽక్షుః | తృతీయేధభవద్వాస్థాకవకరోదాత్మసాత్మనః ||
 అతోమనీషితాయత్నఃకార్యమహదమగ్రహే | ఇత్యేతదధామూతీనామత్రలక్షణముచ్యతే ||
 అత్రాదౌదశభిదైత్యతత్పుత్రమతిభేదతః | మహత్సోపామకంపోతథవాసనాభేదఉచ్యతే ||
 సద్వాసనాచయ్యజ్యేతకమభిశ్శుద్ధచేతసః | పరైస్తుపంచభిస్తస్మాత్ప్రియతేధర్మనిణాయః ||
 తత్రతుప్రథమేధ్యాయేహిరణ్యకకపోస్తుతే | విష్ణుభక్తేవిరోధస్తువిప్రశాపజఈర్యతే ||

యదుక్తంపూర్వస్తంభాంతే || శ్లో || హతపుత్రాదిలిశ్శక్తపాస్థికాగ్రాహణవిష్ణునా | మన్యునాశోకదీప్తైస్సజ్వలంతీశర్యచింతయదివి ||
 తస్మత్త్వావిస్మితఃపరీక్షీత్పుచ్చతిత్రిభిః || సమగ్రితి || సహిసమస్య సుహృదశ్చవైషమ్యంనామాస్తి - నచప్రియస్యప్రీతికత్పుకామవైష
 మ్యంయ్యుక్తమిత్యథాః || వీరరాఘవీయే || పూర్వస్థితస్తంభేష్టదశేధ్యాయే || శ్లో || హతపుత్రాదిలిశ్శక్తపాస్థికాగ్రాహణవిష్ణునా - వి
 ష్ణురింద్రపక్షపాతిత్వముక్తం - తత్రసర్వాంతరాత్మసస్వర్వభూతసుహృదానిరతిశయప్రియరూపస్యాప్రకామస్యనిరస్తనిభిలదోషస్యప
 రమకారుణికస్యభగవతః - కథంప్రాకృతవద్వైషమ్యనైపుణ్యాన్యోదికమితీపుచ్చతిరాజా - సమగ్రిత్యాదినాత్రిభిః || యద్యపితతజ్జీవకర్త
 గుణానుగుణ్యనాంతరాత్మతయానియంతునావైషమ్యాదిదోషప్రసక్తిరితి - తత్రబహువారముక్తమినిశశంకావకాశః - తథాపితతత్ర
 ప్రసంగాదుక్తమేవతద్రథయతుం - కింగుణానాంకర్తణాంచప్రత్యేకంసుఖదుఃఖాదినిమిత్తత్వముపసముచ్చితానాం - అథనా - కర్తణా
 మేవనిమిత్తత్వంగుణానాంతర్యేతత్త్వం - ఉత - గుణానామేవతన్నిమిత్తత్వం - కర్తణాంతుగుణోపచయాపచయాదినిమిత్తత్వమిత్యాదిశం
 కాపరిహారాత్ శ్లోతుప్రశ్నః || సమగ్రితి || హబ్రహ్మ - భగవాన్ పూణమాధ్యుగ్యః - నిరస్తనిభిలదోషశ్చ - అనెనాప్రకామత్వంనూ

సమఃప్రియస్సుహృద్బ్రహ్మభూతానాంభగవాన్స్వయమ్ | ఇంద్రస్యాధైకభండైత్యానవధీన్విష
 మోయథా || ౧ || నహ్యస్యార్థస్సరగజైస్సాత్మాన్నిశ్రేయసాత్మనః | నైవాసురభ్యోవిద్వేషోనూద్వే
 గచ్ఛాగుణస్యహ || ౨ || ఇతిసస్సుమహాభాగనారాయణగుణాప్రతి | సంశయస్సుమహాజాతస్తం

చితం - తతపివస్వప్రయోజననిరపేక్షత్వంచ - సమఃనిరస్తనిభిలదోషత్వాదేవద్వైష్యప్రియవిభగరహితః - సహిరాగద్వేషాదిమూలకః -
 తదభావాత్సమగ్రితిభావః - కించ - సర్వభూతానాందేహదీనామసురాదీనాంచ - సుహృత్ హితైషీ - ఆత్మత్వాదిలిభావః - నహ్యత్వనఃకించుచ్చ
 రీరగహితమన్యదహితం - ఆత్మత్వాదేవచనిరతిశయప్రియః - విపంధూతస్యస్యంసాక్షాదేవేంద్రస్యాథేప్రయోజనాయ - కథంజైత్యా
 నవధీర్ధతవా - యథావిషమః రాగద్వేషాదిప్రాకృతగుణయుక్తస్తద్వత్ || ౧ || కించయస్యయైఃప్రయోజనంసిద్ధతి - సతత్పక్షపాతీభ
 వతి - యభ్యోవిభేదితాద్వైష్టి - ద్వైషేణహంతి - సతుతత్రాస్తీత్యాహ || సహితి || నిశ్రేయసంపరమానందవివాత్సాస్వరూపంయస్య
 అసురభ్యోద్వేషగోభయంనాస్తి - అతోవిద్వేషోపినాద్వైష - తత్రహేతుః - అగుణస్యేతి || ౨ || సాత్మాన్నిశ్రేయసాత్మనఃపురుషాథా
 స్వరూపస్య - నిరతిశయానందరూపస్యేత్యథాః - అస్యభగవతస్సరగజైరింద్రాదిభిరహ్యథాః - తదనుగృహీతేంద్రాదిభిస్సృభ్యః
 కశ్చిత్పురుషాథోనతస్యాస్తి - స్వయమేవసాత్మాన్నిశ్రేయసాత్మత్వాదిత్యథాః - తథాఅసురభ్యోద్వేషగోభయం - తేషుద్వేషశ్చనాస్యై
 చ - తత్రహేతుంవదతంవిశిష్టే || అగుణస్యేతి || హయస్తాదగుణస్యస్త్యాదిగుణమూలకరాగద్వేషభయరహితస్య || ౨ || ఉతీతి || శ్రీనారా

యదస్యగుణా అనుగ్రహాదీ ప్రతి - తం సంశయం || వీ || ఇతీతం - హేమహాభాగ - నారాయణస్యగుణా ప్రతి - గుణవిషయకోమహాసం
శయోజాతః - సద్గుణాస్తు సమత్వాదయశ్చైష్టాతుగుణాననుగుణైత్యేతత్సంశయాత్తకంజ్ఞానం - ఛేత్తుమపోహితుంభవానెవాహతి || ౩ ||
సాధ్యతి || భాగవతస్యప్రహ్లాదస్యమాహత్వం || ౪ || గీయత ఇతి || కృష్ణాయవాసాయ - మునయేనత్వా - వ్యాసమునిసమస్తైత్యేత్యథాః -
అత్రాపరాత్వాద్వివేచితాథేచతుర్థీ || ౫ || నిగుణా ఇతి || యస్తాత్ప్రకృతేఃపరః - అతోనిగుణాః - అతపివాజః - అతపినావ్యక్తః -
రాగద్వేషాదినిమిత్తభూతదేహాం ద్రియాదిరహితోపి - స్వస్యమాయాగుణంసత్త్వాదికం - ఆవిశ్య అధిష్టాయ - బాహ్యస్త్రిబాధకత్వం -
యద్వా - దేవాసురాదీనాం - యాపరస్పరంబాధ్యబాధకతా - తాంగతః ప్రాప్తః - తత్ర హేతుజాత ఇత్యథాః || వీ || ఏవంకథా
కథనం ప్రతిజ్ఞాయాథ సత్త్వాదిగుణోద్భవాభిభవాదీనా - దేవాదీనాంజయపరాజయ - సత్త్వాదిగుణశ్చతత్తజ్జీవకర్తాయత్తోష్ణవాభిభ
వంతః ప్రసిద్ధాః || శ్లో || కర్తవశ్యాగుణహేత్యేతత్త్వాద్యాః పృథివీపతే ఇత్యాదిభిః - అతస్సర్వాంతరాత్తతయావస్థాయతత్తద్భృక్తృక
ర్తానుగుణంగుణస్మైరయత ఈశ్వరస్యనవైషమ్యాదికమితిపరిహరతి || నిగుణోపి || నిగుణః హేయగుణరహితః - రాగద్వేషాదిర
హిత ఇత్యథాః - అవ్యక్తః ప్రమాణంతరాణా మగోచరః - అనెనప్రత్యక్షేదిప్రమాణగోచరరాగద్వేషాదిహేయగుణయుక్తప్రకృతవై
లక్షణ్యముక్తం - అతపివహ్యజః కర్తాయ తోత్పత్త్యాదిరహితః - భగవాన్ పూణాపాధ్యుః - ప్రకృతేఃపరః || శ్లో || భూమిరాపోసలో
వాయుః - అపరయమిత స్వస్వామిత్వం - చిదచిదాత్మకప్రకృతిద్వయాద్విలక్షణః - అపిశబ్దేనైవంవిభస్యవైషమ్యాద్యనహాతాసూ
చ్యతే - యద్యప్యేవంవిభః - తథాపిస్వమాయాగుణ మవిశ్య - స్యాంశ భూతాంగుణ విశిష్టం ప్రకృతిమావిశ్యేత్యథాః - ఆవేశశ్చాత్ర
ప్రేరణపర్యంతః || శ్రు || అంతః ప్రవిష్టశ్చాస్తాజనానామితి శ్రుతేః || ఈరయతీతి వక్ష్యమాణత్వాచ్చబాధకతాంగతః - బాధ్యబాధకదేవా
సురవగ్గయోరంతరాత్తతయా - తచ్చరీరకత్వేన అవస్థిత ఇత్యథాః - గుణకర్తానుగుణప్రేర్యమాణశరీరభూతదేవాసురవగ్గయోబాధ్య
బాధకభావః - సప్రకృతిద్వయవిలక్షణతదాత్మభూతపరమాత్మగతః - యథాదేహాదికతావస్థానాత్మగతాస్తథేతిభావః || ౬ || తత్రగుణానాం

భవాంశ్చైత్తుమహతి || ౩ || శ్రీశుకః || సాధుపృష్టం మహాభాగహరేశ్చరీతమద్భుతమ్ | యద్భాగవత
మాహాత్మ్యంభగవద్భక్తివర్ధనమ్ || ౪ || గీయతేపరమంపుణ్యవృషిభినారదాదిభిః | నత్వాకృష్ణాయ
మునయోకథయిష్యేహారేకథామ్ || ౫ || నిగుణోపిహ్యజోవ్యక్తోభగవాన్ప్రకృతేఃపరః | స్వమా
యాగుణమావిశ్యబాధ్యబాధకతాంగతః || ౬ || సత్త్వంరజస్తమ ఇతిప్రకృతేనాత్మనోగుణాః | నతే
షాంయుగపద్రాజప్రసంహ్లాసవివవా || ౭ || జయకాలేతుసత్త్వస్యదేవషీకరజసాసురా | త

స్వీయత్వేనప్రకృతపురుషవత్ - విషమస్మృత్ - సతుతదస్తీత్యాహ || సత్త్వమితి || సనుస్వేచ్ఛయాగుణాధిష్టానెనాపి - పక్షపాతేనతవై
షమ్యంహ్యదేవ - సతస్యకాలకృతత్వాదిత్యాహ - సతేమామిత్యాదిసాధేన - ఉల్లాసోవృద్ధిః || వీ || ఏతదేవప్రపంచయతుంతావద్గుణా
నాంప్రకృతేరేవసంబంధిత్వం - తెషాంతత్తజ్జీవకర్తానుసారేణపరిణామస్వభావత్వంచాహ || సత్త్వమితి || సత్త్వాదయః ప్రకృతేరేవగు
ణాః - సత్త్వాత్సఃపరమాత్మనః - పరమాత్మశరీరభూతప్రకృతేస్సర్వరూపగతాః సతుపరమాత్మస్వరూపగతాః త్యథాః - తెషాంసత్త్వా
దీనాంసర్వేషాం - ప్రసఃఆభిభవః - ఉల్లాసఉద్భవశ్చ - యుగపన్నభవతి - కింతు - తత్తత్తర్కపరిపాకకాలానుగుణంకదాచిత్తస్యచిత్త
సః - కదాచిదుల్లాసశ్చభవతీత్యథాః || ౭ || జయేతి || సత్త్వస్యజయకాలే - దేవాదీన్ముషీంశ్చఅభజత్ - తత్తదేహంప్రవిశ్యవధాయతీ
త్యథాః - రజసోజయకాలే - తమసోజయకాలే - ఇత్యన్వయః - తస్యకాలస్యానుగుణస్సృ || వీ || తతఃకథంవైషమ్యపరిహర ఇత్యత ఆహ ||
జయేతి || సత్త్వస్యజయకాలేకర్తాయత్సత్త్వగుణోపచయకాల ఇత్యథాః - దేవాస్సృషీంశ్చఅభజత్ - తదనుగ్రహకోభవతి - రజసః
జయకాల ఇత్యన్వయః - ఆసురానభజత్ - తమసోజయకాలేతుయయేకరయేసితత్తాలానుగుణః - తత్తత్త మేవపాకకాలానుగుణోభ
జత్ - అయంభావః || శ్లో || గుణప్రవాహపలితోభూతవగ్గయోపియాత్యయః | కర్తవశ్యాగుణావ్యాతేసత్త్వాద్యాః పృథివీపతే ఇతిభగవత్పరా
శరవచనాత్సత్త్వాదిగుణానాంతత్తజ్జీవకర్తవిపాకకాలానుగుణప్రసంహ్లాసరూపపరిణామత్వంసిద్ధం || శ్లో || ఆత్యంతి కేససత్త్వేనదివందే
వాః ప్రపేదిరే | ధరాంరజస్స్వభావేనెత్యాద్యుక్తరీత్యా - దేవాదీనాంస్వస్వకర్తాయత్సత్త్వాదిగుణప్రాచుర్యంచసిద్ధం - సత్త్వాదిగుణా
నాముల్లాసస్సుఖదుఃఖమోహాద్యాపాదక ఇతిభగవతాగీతం || శ్లో || జ్ఞానంయదాతదావిద్యావివృద్ధంసత్త్వమిత్తుత | లోభఃప్రవృత్తిరారం
భఃకర్తణామశమస్పృహ || రజస్యేతానిజాయంతేవివృద్ధేపురుషపాదా | అప్రకాశోప్రవృత్తిశ్చప్రమాదోమోహవివచ || తమస్యేతాని
జాయంతేవివృద్ధేపురుషపాదాభేతి || ఈశ్వరస్యతుసర్వాంతరాత్తత్వంబహుప్రమాణప్రతిపన్నం - ఏవంసతి - ఏతదుక్తంభవతి - సర్వాంత
రాత్తతయావస్థిత ఈశ్వరస్వరూపకస్యచిదేవవిజయంకస్యచిత్స్వరూపరాజయంచసప్రతిదిశతి - అపితుతత్తదేవాదికర్తపరిపాకకాలా
నుగుణసత్త్వాదిగుణోద్భవకాలేషు - దేవాదీనాంవిజయంప్రతిదిశతిఅన్యమాంతుపరాజయం - సత్త్వాద్యుద్భవాభిభవయోశ్చ కర్తాగీన
త్వాత్తదనురూపప్రవృత్తేశ్వరస్యనవైషమ్యమితి - సనుకర్తపరిపాకకాలానుగుణోల్లాసస్సుఖకరసత్త్వోపచయదశాయంతద్గుణప్రచు

రాజాం- దేహదీనాంవిజయమావహతీతియ క్తం-ఇదంత్యయ క్తంరజ సమసోరుపచయదశాయామసురయఃదీక్షభజతదితదుపచయస్య
దుఃఖమోహాదిఫలకత్వేనపరాజయాద్యావహత్వాత్- ఉచ్యతే- రజ సమసోరుల్లాసకాలే అసురాదీక్షభజతీత్యస్య-తేమాంజయమావహ
తీతినాథః-అపితు- రజ సమసోరుల్లాసఫలభూతదుఃఖమోహాదినిమిత్తపరాజయాదికమావహతీతి-వివంచ- యథేవాసురాదీనామపిస్వక
ర్తవిశేషపరిపాకానుగుణంసత్త్వోల్లాసస్తదాజయంప్రతిదిశతి- అన్యథా- పరాజయం- వివంచేవాదీనామపి- కర్తవిశేషపరిపాకానుగు
ణంసత్త్వోద్వైకదశాయాంజయం- తేమామేవపునఃకర్తవిశేషపరిపాకానుగుణరజ సమసోరుల్లాసేసతిదుఃఖాదికరంపరాజయాదికమితి-ఇ
యాంస్తువిశేషః-దేవాదీనాంపుణ్యకర్తణంసత్త్వప్రచురత్వాత్ప్రాయశస్తస్యేవోల్లాసాత్ప్రాయశోవిజయఃకాదాచిత్తః పరాజయః-
అసురాదీనాంత్యపుణ్యేనరజ సమఃప్రచురత్వాత్తస్యేవప్రాయశ ఉల్లాసాత్ప్రాయశః పరాజయః కాదాచిత్తోవిజయ ఇతి ||
౮ || సమస్యాపినిమిత్తభేదేనవైషమ్యదృష్టాంతః || జ్యోతిరితి || జ్యోతిర్యథాకాష్టాదిషు- జలంయథాపాత్రేషు-ఆకాశంయథాఘటాదిషు-
తథానానారూపలభాతి- సమతహితద్వదేవవివేకేనకింప్రతీయతతత్త్వాహ- సంఘాతాన్సురాదిదేహాన్- సవివిచ్య తేనపు థక్ప్రతీ
యతే- తహితానభజదితికుతోజ్ఞాయతే- తత్త్వాహ- విదంతీతి- ఆత్మసంపరమాత్మానంకవయోనిపుణాః- మధిత్యాకార్య కారణలింగద
శానేనవిచార్యజానంతి- అంతతస్య విభావకర్తాదివాదనిషేధేన- విదంతీతిపాతే- లభంతఇత్యథః- తత్రలాభోపిజ్ఞానమేవ- అత్రా
పిజ్ఞాతిరాదిరివేతిప్రప్తవ్యం- యథాసూర్యకాంతాదౌదాహదశానాత్- జ్యోతిజ్ఞాయతే- యథాచ- గంధదశానాద్వా యురిత్యా
ది- తదేవంమాయాగుణవశేనైతద్వైషమ్యం- సస్వాభావికమిత్వక్తం || వీ || స్వమాయాగుణమావిశ్య-బాధ్యజాథకతాంగతఇత్యనేనతత్త
ద్బాధ్యబాధకేమదేవాసురాది వశాన్వీశ్వరస్యానుప్రవేశఉక్తః- కథమనుప్రవిష్టేవిజ్ఞాయతఇత్యపేక్షాయంత తదనుప్రవేశేనుప్రవి
ష్టేస్యవివిచ్యత్రప్రమశక్యత్వేనమ్యగుపాయేనవివేచనీయత్వేననృష్టాంతమాహ || జ్యోతిరితి || కాష్టాదిషుజ్యోతిఃప్రభృతివస్తువత్-అనుప్ర
విష్టేవిభాతి- తద్గతదోషసంప్రప్తఃప్రకాశతే || శ్రు || అనశ్చనన్యో అభిచాకశీతీతిశ్రుతేరితిభావః-సంఘాతాత్కాష్టాది సంఘాతా దివదే
హాం ద్రియభోక్తృవగ-రూపసంఘాతాన్సవివిచ్యతే- ప్రకృతిపురుషశ్వరతత్త్వయాథాత్మావిదిభిఃప్రకృతిపురుషాభ్యాంవిలక్షణ త్వేన

మసోయతురత్రాంసితత్త్రాలానుగుణోభజత్ || ౮ || జ్యోతిరాదిరివాభాతिसంఘాతాన్నవివిచ్యతే | విదం
త్యాత్మానమాత్మస్థంమధిత్యాకవయోంతతః || ౯ || యదాసిస్య క్షుఃపరమాత్మనఃపరోరజస్సృజత్యేష
పుథక్స్వమాయయా | సత్త్వంవిచిత్రాసురిరంసురీశ్వరశ్శయిష్య మాణస్తమఈగయత్యసా || ౧౦ ||
కాలంచరంతంసృజతీతీత్రయంప్రధానపుంభ్యాంనరదేవసత్త్వకృత్ | సతత్రతత్రోభయసిద్ధిమా
పున్నయాల్లింగాత్మనూలింగగుణాశ్చసంతి || ౧౧ || యపషరాజన్నపికాల ఈశితాస్తత్త్వంసురానీకమివై

జ్ఞాయతఇత్యథః- కవయస్తత్త్వత్రయయాథాత్మ్యవిదస్తు- ఆత్మస్థంజీవాత్మనిస్థితం || శ్రు || యఆత్మ నితిష్కాదౌవిజ్ఞానతిష్ఠన్నితిశ్రుతేః ||
ఆత్మానంపరమాత్మానంమధిత్యా- వివేకపూర్వకంతద్భక్తియోగమభ్యసేత్యథః- అంతతఃఅనెకజన్మావసానవిదంతీసాత్మత్వ ర్వంతి-
౯ || తహితగుణపారతంత్ర్యాదనీశ్వరత్వమాశంక్యాహ || యదేతి || యదాఆత్మనోజీవస్య- భోగాయ-పురఃశరీరాణి- పరఃపరమేశ్వరః-
సిస్సృక్షుథావతి- తదాసామ్యేనస్థితంరజః- పు థక్స్య జతివిచిత్రాసుతాసుపూషు- రిరంసుఃప్రీడితుమిచ్ఛుః- సత్త్వంపుథక్స్యజ
తి- శయిష్యమాణఃసంహరిష్య- తమఃపుథగీరయతి ప్రేరయతి || వీ || స్వమాయాగుణమావిశ్యేత్యనేనప్రేరణపర్యంతానుప్రవేశోభిసంహి
తః- తదేవగుణప్రేరకత్వంవివృణోతి || యదేతి || విషపరఃపురుషాభగవాన్- యదాస్వమాయయాసంకల్ప రూపజ్ఞానేనప్రకృత్యావా-
ఆత్మనోజీవస్య- జాత్యభిప్రాయకమేకవచనం- ఆత్మనామిత్యథః- పురశ్శరీరాణిసిస్సృక్షు స్సృష్టుమిచ్ఛుః- తదారజస్సృజతిప్రేరయతీ
త్యథః- తమఈరయతీత్యనేనైకాథ్యాత్- యదాస్సృష్ట్యనంతరం- విచిత్రాసుపూషుదేహాను-రిరంసుఃరంతుమిచ్ఛుః- రిరక్షురిత్య
థః- తదాసత్త్వంసృజతియదాదేశ్వరశ్శయిష్యమాణఉపసంజిహీషుః- తదాసాపరమపురుషస్తమ ఈరయతి || ౧౦ || యదాసిస్సృక్షు
రిత్యాదినిదేశాత్ప్రతీతంకాలపారతంత్ర్యం- వారయ- ప్రధానపురుషపారతంత్ర్యమపివారయతి || కాలమితి || హానరదేవ- ప్ర
ధానపుంభ్యాంప్రకృతిపురుషాభ్యాంనిమిత్తభూతాభ్యాం- సత్త్వకృత్ అమోఘకతా- ఈ శ్వరః- తణూః సహకారిత్వేనా శ్రయభూ
తం- చరంతంవతా మానం- కాలంస్వయమేవసృజతి- స్వదేహైరూపత్వాత్కాలస్య- సతత్పారతంత్ర్యమిత్యథః || వీ || అథతత్త్వా
లానుగుణోభజదితిసూచితం- కాలప్రేరకత్వంవివృణోతి || కాలమితి || హానరదేవ- ఈ శఃపరమాత్మా- చరంతంప్రవతామానం- ఆశ్ర
యంస్వవ్యాప్యతయాశరీరభూతంకాలం- సృజతినిమేషకాష్టాద్యవస్థంకరోతి- వివంకాలంసృష్టే- ప్రధానపురుషాభ్యాంచిదచిత్పమప్తి
భ్యాం- సత్త్వకృత్- సత్చిద్యత్యిః- త్యంతచిద్యత్యిః- తమథయంకరోతీతితథా- సత్త్వచ్ఛబ్దయోచ్చిదచిద్యత్యిఃప్రణాగః || శ్రు ||
తదనుప్రవిశ్య-సచ్చత్యచ్ఛాభవదిత్యాది- శ్రుతాప్రసిద్ధః- తథాసత్త్వశ్చబ్దయోస్తత్పరత్వేశ్రుతిః || అథయద్దేవేశ్యఃప్రాణేశ్యశ్చతత్సత్-
అథయద్దేవాశ్చతత్త్వంతదేకవాచాసమభివ్యాప్రియతేసత్త్వమితి || దేవాఃదేవాధీష్ఠితానంద్రియాణీత్యేత్యఃపరస్తత్సంసృష్టశ్చేతనస్సత్

దేవాద్యచిద్యన్తీస్తుత్యం - తదేతదభయం సత్త్వమిత్యేకవాచామికశబ్దేన - సమభివ్యాప్రియతేజోభ్యతగ్నితరగణః || ౧౧ || తథాపిప్రస్తు
తేకిమాతంతత్రాహ || యదృతి || యవిషకాలః - ససత్త్వమేధయతివధాయతి - అతోహతోః - ఈతాపిఈశ్వరోప - సత్త్వప్రధానంసు
రానీకందేవసమూహం - విధయతి - తత్ప్రత్య నీకాన్సురప్రతిపక్షే - ప్రహణోతిహినస్తీత్యన్వయః - ఉరుశ్రవఃకీర్తిర్యస్యసః || ౧౨ ||
వివమీశ్వరస్యతత్తజ్జీవకర్తృపరిపాకానుగుణకాలప్రేరకత్వముక్తం - తచ్చాత్మత్వేనతదనుప్రవేశపూర్వకమితిచ - ఈశ్వరాధీనఃకాలోదేవా
దీనాం - తత్తత్కర్తృపరిపాకానుగుణనత్వాదిగుణవృద్ధిహతురితివదత్ - సర్వాంతరాత్మతయాదేవాదికర్తృనుగుణంగుణాన్ప్రేరయతోనై
శ్వరస్యవైషమ్యమిత్యత్తరముపసంహరతి || యదృతి || హారాజన్ - అతఃకర్తృనుగుణ్యైశ్వరస్య గుణకాలప్రేరకత్వాత్ - యవిషఃగుణ
ప్రేరకఃకాలః - కాలశరీరకస్తప్రేరకశ్చేతా ఈశ్వరస్యత్వంకర్తృపరిపాకాయత్కాలకృతగుణోన్మేషసజ్జగుణప్రచురంసురానీకమ
వవధాయతి - తస్యైవజయమావహతీత్యర్థః - తస్యైదేస్తత్ప్రతిపక్షకషణపూర్వకత్వాత్పరాణాంప్రియస్థితత్ప్రత్యనీకాన్సు
రానీకప్రతిపక్షరూపాన్ - రజస్తమఃప్రచురాన్ - ప్రహణోతిహినాయతి - ఉరుశ్రవఃవిఫులకీర్తిః - అసురానీకవినాశనైవైషమ్యా
దిసంభావనయానాపకీర్తిమాన్ ఈశ్వరః - కింతు - విఫులకీర్తిమానైవేత్యర్థః || ౧౩ || సవేతి || కాలశక్తియుభితగుణగతంవైషమ్యంస
న్నిధిమాత్రేణతదధిష్ఠాతరిస్సురతీతిప్రకరణార్థః - కల్పతరుస్వభావత్వాత్ - సవైషమ్య మిరిముఖ్యఃపరిహరస్తత్రతత్రోక్త ఏవ ||
౧౩ || ఇదానీంతుతయోవధఃససురపక్షపాతేన - కింతుప్రచ్ఛానాపసంహరంయోనింప్రాప్తయోరమగ్రహణవివేచితక్షుమితిహసముప

ధయత్యజః | తత్ప్రత్య నీకానసురాన్సురప్రియోరజస్తమస్తాన్ప్రమిణోత్యురుశ్రవాః || ౧౨ || స
వాపునస్సన్తస్యస్థితిరతానువృత్తయే | సత్త్వంసురగణాన్విష్ణురుపబృంహాయతేముహుః ||
౧౩ | అత్రేవౌదాహృతఃపుణ్యితీహసస్సురపీణా | ప్రీత్యామహాక్రతోరాజన్పుచ్ఛతేజాతశ
త్రవే || ౧౪ || దృష్ట్వానుహాద్భుతంరాజారాజసూయేమహాక్రతో | వాసుదేవేభగవతిసాయుజ్యంచేది
భూభుజః || ౧౫ || తత్రాసీనంసురముషింరాజాపాండుసుతఃక్రతో | పప్రచ్ఛవిస్తీత మనామునీనా
మువశ్యంప్రతామ్ || ౧౬ || యుధిష్ఠిరః || అహూతత్యద్భుతంహ్యేతద్గుణభైకాంతీనామపి | వాసుదేవే
వరేతత్త్వేప్రాప్తిశ్చేద్యస్యవిద్విషః || ౧౭ || ఎతద్వేదితుమిచ్ఛామస్సర్వేవవయంమునై | భగవ
న్నిందయావేసోద్విజైస్తమసిపాతితః || ౧౮ || దమఘోషసుతఃపాపరభృకలభాషణాత్ | సంప్ర
త్యమషీగోవిందేదంతవక్త్రశృంగుర్మతిః || ౧౯ || శపతోరసకృద్విష్ణుంయద్రుహ్మపదమవ్యయమ్ | శ్వి
త్రోనజాతోజిహ్వయాంనాంధంవాప్యవిశత్తమః || ౨౦ || కథంతస్త్రిభగవతిమరవగ్రాహ్యధామని |
వశ్యతాంసర్వలోకానాంలయమీయతురంజసా || ౨౧ || ఇతిభ్రామ్య తిమేబుద్ధిర్దీపాచిరివవాయు
నా | బ్రూహ్యేతదద్భుతతమంభగవన్నత్రకారణమ్ || ౨౨ || రాజ్ఞస్తద్వచకణ్యోనారదోభగవా
న్మషిః | తుష్టఃప్రాహతమాభాష్యశృణ్వంత్యస్సంసదఃకథాః || ౨౩ || నారదః || నిందనస్తవస్త్రాతర

క్షీపతి || అత్రేతి || అత్రేవేతిద్వపాదిరహితస్యాపిదైత్యవధే || ౧౪ || దృష్ట్వాతి || చేదిభూభుజఃశిశుపాలస్య || ౧౫ || ౧౬ || అహూతత్య ||
ఏకాంతభక్తానామపిదుర్భాప్రాప్తిః - విద్విషజాతేత్యేతదద్భుతంహి || ౧౭ || ఏతదితి || తస్యవేనవన్నరకపాతవివోచితత్వాహ || భగవ
న్నితి || తమసిసరతే || ౧౮ || దమఘోషసుతఇతి || దమఘోషస్యసుతఃశిశుపాలః - కలభాషణాత్ బాల్యకోమలభాషణమారభ్య - సంప్రతి
అధునాపి - అమషీ - క్రోధీ - మత్సరీచ || ౧౯ || శపతోరితి || శ్విత్రఃశ్వేతకుష్ఠం || ౨౦ || కథమితి || దురవగ్రాహ్యందుష్ప్రపంథామ
స్వరూపోయస్యతస్త్రి - లయం సాయుజ్యం - ఈయతుఃజగతుః - అభూతస్యాపిదంతవక్త్రలయస్యాపితజ్జాతకప్రమాద్యససిద్ధవన్ని
దేహః || ౨౧ || ఇతీతి || ఏతదద్భుతతమంహి - అతివివబుద్ధిభ్రామ్యతి - భగవత్సర్వజ్ఞత్వంబ్రూహి || ౨౨ || రాజ్ఞఇతి || ఆభాష్యసం
జోభ్య - సమ్యక్సీదంత్యస్యామితిసంసత్ - సభా - తస్యాఃశృణ్వంత్యాఃసత్యాః - కథాఃప్రాహేత్యన్వయః || ౨౩ || భగవన్నిందకస్యసర
కపాతేనభాష్యమితివదతస్తవకోభిప్రాయః - భగవత్ప్రీడాకారకత్వేనవా - తదభావేపిసురాపానాదివన్నిషిద్ధనింద్యాచరణాద్వా - తత్ర
తావదేహభిమానకృతనిందానిమిత్తత్వాత్ - పీడాదీనాంభగవతశ్చతదభావాన్నపీడాశంకస్తీత్యాహ - సాధేన్ప్రీతిః || నిందనైతి || నింద
నందోషకీర్తనం - స్యక్తారస్తీరస్తూరః - నిందనస్తత్యాదిజ్ఞానార్థం - ప్రధానపురుషయోరవివేకేన - కశేబరంకన్వితంవిరచితం || ౧౪ ||
ప్రశ్నపరిహరరూపాంకథామేవాహ || నిందనమిత్యాదినాదశభిరధ్యాయైః || అస్యప్రశ్నస్యముఖ్యముత్తరంవక్తంతావత్సంసారిచేతనా
నామివేశ్వరస్యదేహత్వాభిమానప్రయుక్తస్తునిందాద్యభిమానత్వంనాస్తీతి - చైత్యస్యముక్తిందదావిలికించిత్పరిహరమాహ || నిందనైతి ||

హారాజకానిందనంహోషకశనం - స్రవోగుణకథనం - సత్కారశ్చందనలెపాదిః - స్యక్తారంహంసుతేషణాదిః - విమామథో - విషయఃకశే
 బరం - స్రుధానశబ్దోదేహవద్ధస్రుధానవచనః - పరశబ్దోదేహత్పరజీవవచనః - తదూరవివేకేనపరస్పరవిలక్షణత్వవిషయకజ్ఞానాభావేన -
 దేహత్వాభిమాననెతియావత్ - తేనావివేకేనహేతునాకల్పితం - కతేబరస్యనిందనాదివిషయత్వమవివేకకృతం - సతుస్వతః - జడత్వాత్ -
 సహికామ్యంచందనలెపాదిరూపసత్కారాదికంమనస్తత్త్వేతి - తావన్నిర్వివాదమిత్యర్థః ॥ ౨౦ ॥ హింసేతి ॥ తదభిమాననభూతానాంయ
 భామమాహమితివైషమ్యం - తత్త్వతంహింసాదికంవాభవతి - తథానయస్యేత్యుత్తరణాన్వయః - దండస్తాదనం - పారుష్యంనిందా - త
 యోహేతుభూతయోః - హింసాపీడాచభవతి ॥ ౨౧ ॥ హింసేతి ॥ ఎవంస్థితే - హేచాభివా - యథేహసంసారభూతానాందేహత్వాభిమా
 నినాం - దేవమనుష్యాదీనాం - మమాహమితివైషమ్యంమమేయంనిందానిందితోహమిత్యభిమానరూపవైషమ్యం - తదభిమాననమమేయం
 విందేత్యభిమాననందేపారుష్యయోనికామిత్రయోహికలసాచసాన్యో - దండస్తాదనంపారుష్యంనిందనం - పరణదండపారుష్యయోఃకృ
 తయోస్సతోః - తత్త్వయుక్తోమమేయంనిందానిందితోహంమమాయందండః - దండితోహమిత్యేవంరూపానానావిభోభిమానస్తత్త్వ
 యుక్తంపరమనిందాదికారిమహింసాచరణంచ - యథాలోకానాంద్యతే - తథానయస్యేత్యుత్తరణాన్వయః - దేహవిషయమపిదండ
 పారుష్యాదికం - పరకృతందేహత్వాభిమాననాత్తగతంమత్వా - తదభిమాననపరమహింసాన్యాదిత్యనెనయథాహింసాకాఠిమ - దండపారు
 ష్యాదికందేహగతమేవ - సత్వాత్తగతందేహత్వోరవివేకేనత్వాత్తగతంమనస్తే - తథా - హింస్య మానెష్యపిహింసాచదేహగతైవ - స
 త్వాత్తగతా - దేహత్వాభిమానాత్తుహింసితోహమిత్యభిమానఇతిసూచితం ॥ ౨౫ ॥
 యదితి ॥ యస్మిన్నిబంధః - ఆయమభిమానః - తస్యదేహస్యవధాన్వధశ్చయథాతథా - యస్యభిమానోనాస్తిఆస్యపరమేశ్వరస్యహింసా
 కేనహేతునాకల్ప్యతే - సకేనాపి - అభిమానాభావేహేతుః - కైవల్యాత్ - ఆద్వితీయత్వేనాభిమంతవ్యాభావాత్ - వైషమ్యాభావేహేతుః -
 అభిలాత్తనఃసర్వాత్తనఇతి ॥ ౨౬ ॥ తదేవస్పష్టమాహ ॥ యస్మిన్నిబంధఇతి ॥ ఆయమభిమానః - దండితానానిందితానాంచలోకానాం - య

న్యక్తారాధాంకళేబరమ్ | ప్రధానపరయోరాజన్మవివేకేనకల్పితమ్ ॥ ౨౦ ॥ హింసాతదభిమాననదం
 జపారుష్యయోర్యథా | వైషమ్యమిహభూతానాంమమాహమితిపాథివా ॥ ౨౧ ॥ యస్మిన్నిబంధోభిమా
 నోయంతద్వధాత్ప్రాణినాంవధః | తథానయస్యకైవల్యాదభిమామోఖిలాత్తనః ॥ ౨౨ ॥ పరస్యద
 మకతుఃహింసాహింసాకేనాస్యకల్ప్యతే ॥ ౨౩ ॥ తస్మాద్దేవరానుబంధేననిరైవరేణభయేనవా | స్నేహ
 త్రామేననాయంజ్యోత్తధంచిన్నేతుతేష్యథక్ ॥ ౨౪ ॥ యథావైరానుబంధేనమత్యస్తన్నయతామి
 యాత్ | సతథాభక్తియోగేనత్వితమెనిశ్చితామతిః ॥ ౨౫ ॥ కీటుఃపెశస్త్వతారుద్ధఃకుఢ్యాయాం*తమ
 నుస్తరక | సంరంభభయయోగేనవిందతేతత్త్వవరూపతామ్ ॥ ౩౦ ॥ ఎవంకృష్టేభగవత్మాయామను

భాదండితోహంనిందితోహమిత్యాద్యభిమానః - యస్మిన్నిబంధః - యద్దేతుకః - దేహహేతుకఇత్యర్థః - దేహత్వాభిమానస్యదేహహేతు
 కత్వాదేహత్వాభిమానహేతుకోదండితోహమిత్యాద్యభిమానోపి - దేహహేతుకపివేత్యభిప్రాయేణ - యస్మిన్నిబంధాభిమానోయమిత్యుక్తం
 వివంతద్వధాత్ - హస్యమానెతుతస్యదేహస్యవధాదేవప్రాణినాందేహత్వాభిమానినాంవధః - దేహగతపివ వధోసత్వాత్తగతః - దేహత్వా
 భిమానాత్తు - హతోహమిత్యభిమానఇత్యర్థః - వివంసంసారిణినిందనాదికం - సర్వం దేహత్వాభిమానకృతమిత్యుక్తం - అథోక్తా
 భావిపర్యయమిశ్వరదశాయతి - తథేతి - యథాసంసారిణాందేహత్వాభిమానశ్చ - తథానయస్యేత్యుత్తరణాన్వయేనాస్తి - తస్యస్య అభిమానప్ర
 యుక్తాపరమహింసా - కేనహేతునాకల్ప్యతేఇత్యన్వయః - అభిమానాభావేహేతుః - అభిలాత్తనః - కేవలస్యేతి - అభిలస్యజగతః - అత్తత్వాద
 భిమానోనాస్తిత్యర్థః ॥ సత్వాత్తత్వేపితస్యజీవవదభిమానసస్యదేవతత్రాహ ॥ కేవలస్యేతి ॥ నిరస్తనిఖిలదోషత్వాదిత్యర్థః ॥ శ్రు ॥
 అన్యతేనహిప్రయోధా ఇతిశ్రుత్యుక్తరీత్యా - జీవానామనాదిపుణ్యసాపాత్తకకర్తములకోహిదేహత్వాభిమానః - తస్యతుపరమపురుష
 స్య - సర్వాంతరాత్తనోనిరస్తనిఖిలకర్తవశ్యత్వాదిదోషత్వాదభిమానాభావ ఇతిభావః ॥ ౨౬ ॥ తహికామితి హంసేతితత్రాహ ॥ పర
 స్యేతి ॥ దమకతుః - హితాధాంకలంకమర్మతఇత్యర్థః ॥ ౨౭ ॥ నిందితోహమిత్యాద్యభిమానవివ - నాస్తికింపునస్తత్త్వయుక్తం - ప
 రమనిందకేషు - హింసాదికరణంనాస్తిత్వాహ ॥ పరస్యేతి ॥ అస్యనిందనాభిప్రయుక్తాభిమానరహితస్య - హింసానిందకకర్తకా - కేన
 హేతునాకల్ప్యతే - హింసాహతోరభిమానస్యాభావాదేత్వంతరస్యాదశానాత్సానాస్యేవేత్యర్థః ॥ ౨౮ ॥ యస్మాద్భగవతోనిందాది
 కృతంవైషమ్యంనాస్తి - తస్మాద్దేవకేనాపుష్పాయేనధ్యాయతః - తేనైవనిందాదికృతపాపస్యాపినాశాత్తత్త్వయుజ్యంయుక్తమిత్యాశయ
 నాహసప్రధిః ॥ తస్మాదితి ॥ నాస్తివైరంకేనాపియస్తికేన - భక్తియోగేనెత్యర్థః - యుజ్యో - మనఇతిశేషః - తస్మాద్దేవసామ్యైః
 పృథక్ - నేషుతేనైతేత ॥ ౨౯ ॥ తేషుపివైరానుబంధః శ్రేష్ఠ ఇత్యాహ ॥ యథేతి ॥ సతథాభక్తియోగేనాపీతి ॥ ౩౦ ॥ అత్రదృషం
 తేతి ॥ కీటుఃపెశస్త్వతారుద్ధః - సంరంభోద్వేషః - భయంచ - సపివయోగ సైవ ॥ ౩౦ ॥ ఎవమితి ॥ వైరేణ - యాఅనుచింతా -

తస్మై వః పూతః పాస్తా యేషాం - తం ప్రాపుః || ౩౧ || కామాదితి || తదఘంకా మాదినిమిత్రం పాపం - హితా || ౩౨ || ౩౩ || తహి వేనః కమితి
సరకపాతితః - తదీయస్రధ్యానాభావాత్ - పాపమేవతత్ర ఫలితమిత్యాహ || కతమితి || పురుషం శ్రీహరిం ప్రతి - పురుషే పురుషస్య కా
మాసంభవాత్ - భయాదిభిశ్చింతయతాం పంచానాం మధ్యేన కతమోపీత్య క్తం || ౩౪ || తదేవమితి హసప్రస్తావకథాముక్త్యా - శ్రీకృష్ణే
శుచాలస్యవై రానుబంధ - కోహతురీత్యపేక్షాయాం - తమవేదిహసంవక్తమాహ || మాతృష్వసేయ ఇతి || సదాత్ వైకుంఠాత్ మృతే || ౩౫ ||
కీదృశ ఇతి || హరిదాసా అభిమృశతి అభిభవతీతితథా - అశ్రద్ధేయః అనా దరణీయ ఇవ అసంభావాత్ - భవోజస్త || ౩౬ || అసంభవమనా
హ || దేశీతి || జన్మ హతుభూతైః ప్రాకృతైః దేహేంద్రియాసుభిః - హీనానాం శుద్ధసత్త్వమయదేహా నామిత్య భావః - ప్రాకృతదేహసం
బంధనసంబంధం - ఏతదాఖ్యాన మాఖ్యాతుమహాసి || ౩౭ || ౩౮ || పంచేతి || కథంభూతాః - పంచవాష డ్వాహయనానియేమాంతే - అ
భావాదీతః - తద్వదాభాయేమాంతే - పూర్వహం మరీచ్యాదీనామపి - దిగ్వాససః దిగంబరాః - అతః - శిశూ మత్వా || ౩౯ || అశపన్నితి ||

జతుశ్వరే | వై రేణపూత పాస్తాన స్తమాపురనుచింతయా || ౩౧ || కామాద్వైసాద్భయాత్సేషోన్య
థాభక్త్యైశ్వరేమనః | ఆవేశ్యతదఘంహితాబహవస్తద్ధరింగతాః || ౩౨ || గోప్యః కామాద్భయాత్తం
సోద్వేషాచైవద్యాదయోన్యపాః | సంబంధాద్వైష్ణవస్సేషోన్యాయంభక్త్యావయంన్యప || ౩౩ ||
కతమోపీనవేనస్సీతంచానాంపురుషంప్రతి | తస్మాత్తై నాపుష్పాయేనమనఃకృష్ణేనివేశయేత్ ||
౩౪ || మాతృష్వసేయోవశైవద్యోదంత వక్తృశ్చపాండవ | పాషాదప్రవరావిష్కోవిప్రశాపాత్ప
దచ్యుతే || ౩౫ || యుగిష్ఠిరః || కీదృశః కస్యవాశపోహరిదాసాభిమృశనః | అశ్రద్ధేయ ఇవాభాతిహ
రేరేకాంతినాంభవః || ౩౬ || దేహేంద్రియాసుహీనానాం వైకుంఠపుర వాసినామ్ | దేహసంబంధ
సంబంధమేతదాఖ్యాతుమహాసి || ౩౭ || శ్రీనారదః || ఏకదాబ్రహ్మణఃపుత్రా విష్ణోర్లోకంయదృచ్ఛ
యా | సనందనాదయోజన్తుశ్చరంతోభువనత్రయమ్ || ౩౮ || పంచషడ్భ్యాయనాభాభాః పూర్వేషా
మపిభూర్వజాః | దిగ్వాససశ్శిశూన్తత్వాద్వాప్తేతాప్రత్యషేధతామ్ || ౩౯ || అశపకపితాప
వంయువాంవాసంనచాహాధః | రజస్తమోభ్యాంరహితేపాదమూలెమధుగిష్టపః || పాపిష్ఠామాసురీం
యోనింబాలిశౌయాతమాశ్వితః || ౪౦ || ఎవంశ ప్రాన్వభవనాత్పతంతాతైకృపాళుభిః | ప్రోక్తాపున
జన్మభివాంత్రిభిలోకాయకల్పతామ్ || ౪౧ || జజ్ఞాతేతాదతేపుత్రౌదైత్యదానవవందితౌ | హి
రణ్యకశిపుర్జ్యేష్ఠోహిరణ్యాక్షోనుజస్తతః || ౪౨ || హతోహిరణ్యకశిపుహారిణాసింహరూపిణా |
హిరణ్యాక్షోధరోద్ధారేబిభ్రతాసౌకరంవపుః || ౪౩ || హిరణ్యకశిపుఃపుత్రంప్రహ్లాదంకేశవప్రియ
మ్ | జిఘాంసురకరోన్నానాయాతనామృత్యుహేతవే || ౪౪ || తంసర్వభూతాత్కభూతంప్రశాంతం
సనుదశనమ్ | భగవత్తైజసాస్పృష్టంనాశకోద్ధతుముద్యమైః || ౪౫ || తతస్తారాక్షసాజాతాకైక
స్యాంవిశ్రవస్సుతౌ | రావణఃకుంభకణశ్చసర్వలోకోపతాపినా || ౪౬ || తత్రాపిరాఘవోభూతాప్స
న్యహనచ్ఛాసముక్తయే | రామవీర్యంశ్రోష్యసిత్వంమాకణండేయముఖాత్ప్రభో || ౪౭ || తావద్యక్ష
త్రియాజాతౌమాతృష్వస్రాత్తజౌతవ | అధునాశాపనిర్ముక్తౌకృష్ణచక్రహతాంహసా || ౪౮ || వైరా
నుబంధతీవ్రేణధ్యానెనాచ్యుతసామ్యతామ్ | నీతహరేఃపునఃపాశ్వంజగ్గుతువిష్ణుపాషాదౌ ||

వాసమపినాహాధః - కుతః - పునస్తస్మైవామితచ కారాభావః - హేదానిశా అతోహేతోః - ఆశుయాతం || ౪౦ || ఏవమితి || వాంయువ
ణూః - త్రిభిజన్మభిః - లోకాయస్వస్థానప్రాప్తయే - కల్పతాం - తావతాలయంశాపఃసమాప్యతామితి పునః ప్రోక్తావిత్యభావః || ౪౧ ||
౪౨ || హత ఇతి || ధరోద్ధారెనిమితై - తత్ప్రతిఘాతీహతః || ౪౩ || హిరణ్యకశిపోవేదకారణంసూచయతి || హిరణ్యకశిపురితి || ౪౪ || తమి
తి || సర్వభూతానామాత్మభూతం - కుతః - సమంబ్రహ్మేవపశ్యతీతితథాతం - అతః ప్రశాంతందేవ మేదిరహితం - అతపివభగవత్తైజసా
స్పృష్టంన్యాత్తం - ఉద్యమైః శస్త్రప్రహారాదిభిః || ౪౫ || తత ఇతి || విశ్రవసః సుతౌ || ౪౬ || తత్రేతి || న్యహనత్ నిహతవానిత్యభావః -
తహివేదవకథనియమిత్యుక్త్యంప్రత్యాహ - రామవీర్యమితి || ౪౭ || తావితి || కృష్ణచక్రేణహతమంపదాయయోస్తా - తయోః - పాపమ
వవ్యాహతం - శతుతావిత్యభావః || ౪౮ || ౪౯ || విద్వేష ఇతి || యేనకారణేనప్రహ్లాదస్యాచ్యుతాత్మకాఅచ్యుతైకచిత్తత్వం - తదపిప్ర

హితకేషః ॥ ౫౦ ॥ ఇతిభావాభావపితకాయం - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
క్లో - ద్వితీయవిష్ణుర్-పై గ లోకంవిష్ణుదానవైః తద్ధతత్రాత్యపుత్రా దీనితహ సైరసాంత్యయత్ ॥ భగవద్వైషవతద్వైషకారణమి
త్యాశయేనాహ ॥ త్రాతరీత్యాదినా ॥ ౧ ॥ ఆహతి ॥ ఏవందేవ పక్షపాదేనకోపేన - ఉత్తతిశయేనజ్వలద్భ్యాం - యోహగ్నిధూమేనైవధూ
మ్రుంబంబర - నిరీక్షమాణః ॥ ౨ ॥ కరాశదం - కరాశదం మ్రోభిఃయుక్తయా - ఉగ్రయాన్యప్తే - కుప్రేక్ష్యంశ్రు కుటీయుక్తంముఖం
యస్యసః ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ సపత్యైరితి ॥ సమేనాపుష్పధావనైభజనైః - నిమిత్తభూతైః - పాష్టిగ్రాహణసతా ॥ ౬ ॥ తస్యైతి ॥ ఏవం-త్య
క్తఃస్వభావః సమత్వంయేనతస్య-పుణ్యశుద్ధిజోమయస్యాపి - మాయయావనాకసఃవరాహ రూపస్యనతః - అస్థిరాత్మనఃఅవ్యవస్థితచ
త్తస్య - కుతః - యోయోభజతితం తంభజమానస్య - అనుసరతః ॥ ౭ ॥ మచ్ఛాలేతి ॥ తస్యరుధిరేణ యావత్తపయిష్యామితావద్యాయంభు
వంయాతేతిత్యతీయేనాన్వయః ॥ ౮ ॥ సమదైవైస్తద్వభిఃకారితః - అతస్తైకింసహస్యంతతత్రాహ ॥ తస్మిన్నైతి ॥ తస్మిన్మాటేకపటే - అ

౪౯ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ విద్వేషోదయితేపుత్రైకథమాసీన్యహత్త్వని ॥ బ్రూహిమేభగవత్యయేనప్రహ్లాదస్యా
మృతాత్మతా ॥ ౫౦ ॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - ప్రథమోధ్యాయః * * *
శ్రీనారదః ॥ భ్రాతర్యేవంవినిహతేహరిణాక్రోడమూర్తినా ॥ హిరణ్యకశిపూరాజపర్యతప్యమ్రషా
శుచా ॥ ౧ ॥ ఆహచేదంరుషాఘూర్ణణసందప్తదశనచ్ఛదః ॥ కోపోజ్జ్వలభ్యాంచక్షుభ్యాంనిరీక్షణ
ధూమ్రమంబరమ్ ॥ ౨ ॥ కరాశదం - మ్రోగ్రదృప్తేమ్రేక్ష్యభు కుటీముఖః ॥ శూలమున్యమ్యసద
సిదానవానిదమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ భోభోదానవదైతేయాస్త్రిమూర్ధంస్త్యక్షశంబర ॥ శతబాహూహ
యగ్నీవనముచేపాక * ఇల్వల ॥ ౪ ॥ విప్రచిత్రేనుమవచఃపులోమశకునాదయః ॥ శృణుతానంతరంస
ర్వేక్రియతామాశుమాచిరమ్ ॥ ౫ ॥ సపత్యై ఘాతితఃకుద్రేభాతామేదయితస్సహృత్ ॥ పా
ష్టిగ్రాహణహరిణాసమేనాపుష్పధావనైః ॥ ౬ ॥ తస్యత్యక్తస్వభావస్యపుణ్యైర్కాయావనాకసః ॥
భజంతంభజమానస్యబాలస్యేవాధిరాత్మనః ॥ ౭ ॥ మచ్ఛాలభిన్నగ్నీవస్యభూరిణారుధిరేణవై * రుధి
రస్త్రియంతపయిష్యేభ్రాతరంమేగతవ్యధః ॥ ౮ ॥ తస్మిన్మాటేహితేనప్తైకృత్తమూలేవనస్సతా ॥
విటపాశ్రవశుష్యంవిష్ణుప్రాణాదివాకసః ॥ ౯ ॥ తావద్యాతభువంయూయంబ్రహ్మక్షత్రసమేధితామ్ ॥
సూదయద్వంతసోయజ్ఞస్వాధ్యాయత్రతదానినః ॥ ౧౦ ॥ విష్ణుర్విజక్రియామూలోయజ్ఞధర్మమాయఃపు
మా ॥ దేవషిఃసితృభూతానాంధర్మస్యచపరాయణమ్ ॥ ౧౧ ॥ యత్రయత్రద్విజాగాసోవేగావ
ణాశ్రమక్రియాః ॥ తంతంజనపదంయాతసందీపయతవృశ్చ్యత ॥ ౧౨ ॥ ఇతితేభత్యనిదేశమా
దాయశిరసాదృతాః ॥ తదాప్రజానాంకదనగవిదధుఃకదనస్త్రియాః ॥ ౧౩ ॥ పురగ్రామప్రజోన్యాన
త్రైత్రా రామాశ్రమాకరాః ॥ ఖటఖిపటఘోషాంశ్చదదహుఃపట్టణానిచ ॥ ౧౪ ॥ కేచిత్తనిత్రైవి
భిదుస్సేతుప్రాకారగోపురాః ॥ ఆజీవ్యాంశ్చిచ్ఛిదుర్వృక్షాకేచిత్పరశుపాణయః ॥ ప్రాదహాశ
రణాన్యస్యేప్రజానాంజ్వలితోల్లుకైః ॥ ౧౫ ॥ ఏవంవిప్రకృతేలోకేదైత్యేంద్రానుచరైర్దుహుః ॥ ది
వందేవాపరిత్యజ్యభువిచేరురలక్ష్మితాః ॥ ౧౬ ॥ హిరణ్యకశిపుభ్రాతుస్సంపరేతస్యదుఃఖతః ॥ కృతాస్

హితేప్రతిపక్షే - మాటమహితంయస్యేతివా - సప్తైత్యుత్పేసతి - దేవాఃశుష్యంతి - స్వయమేవనాశంయాస్యంతి - కుతః - విష్ణురేవప్రాణోయే
షోతే ॥ ౯ ॥ తావదితి ॥ తపోయజ్ఞాదియక్తా సూదయద్వంభూతయత్ ॥ ౧౦ ॥ సమదైః కిమపరాధం తత్రాహ ॥ విష్ణురితి ॥ ద్వితీయాం
త్రియాంబుష్టానం - మూలంయస్యసః - యతోసాయజ్ఞోధర్మమయశ్చ - పరాయణం పరమాశ్రయః - అతోయజ్ఞ రూపస్య విజ్ఞానముల
త్వాత్ - మామనాదృత్య - తదాశ్రయణాచ్ఛ - తేవభ్యాఇతిభావః ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్పరమమంత్రంశృణుతేత్యాహ ॥ యత్రైతి ॥ సందీపయత
దహత - వృశ్చ్యతచేదంకురుతబునీతేత్యధాః ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ పురైతి ॥ పురంతట్యాదిమత్ - గ్రామస్తత్రహితః - ప్రజఃగవాంవాసః - ఉద్యా
నంకృత్రిమంవనం - యేత్రగ్రీహ్యదేః - ఆరామః అకృత్రిమంవనం - ఆశ్రమఃఋషీణాంస్థానం - ఆకరోరత్నాదీనాం - ఖటఃకృషీవలా
నాంవాసః - ఖర్పటఃగిరిప్రణ్యాశ్రయోగ్రామః - ఘోష ఆభిరాణాంవాసః - పట్టణంరాజధానీ ॥ ౧౪ ॥ కేచిదితి ॥ ఇనిత్రైః ఖననసాధ
నైః - ఆజీవ్యాఉపజీవ్యా - శరణాగృహాః ॥ ౧౫ ॥ ఏవమితి ॥ విప్రకృతేఉపద్రుతే - యజ్ఞభాగానా మభావాత్ - దివంపరిత్యజ్య ॥ ౧౬ ॥

స్మృత్యేన ప్రతీతిః ప్రాంతియాపాస్యాత్ - తచ్చా యుక్తం - శరీరప్రతిభాసదశాయంతదప్రతీతిదశాయంచ - సుమస్త్య దావహమథా
 న్యత్తనోమవృత్త్యేన ప్రతీయమానత్వా దితి || ౨౪ ||
 విషణ్ణి || లింగభావనా దేహభిమానః - విషత్తనోవిపర్యాసః అన్యథాభావః - తమేవాహ - ప్రియైవియోగః - అప్రియైయోగశ్చ - కర్మ
 చ - సంస్కృతిశ్చ - నానాగణామప్రవేశతత్తత్ || ౨౫ || వివందేహద్విలక్షణస్య నిత్యస్యాత్తనః కర్మ పరిపాకా మగుణసత్త్వా దిగుణపరిణామరూ
 పదేహసంబంధః - తదనుభూతనిమిత్తస్తదభిన్నత్వప్రత్యయశ్చ త్త - మరూపభిత్వక్తం - అథయథా దేహసంబంధ స్తదనుభూతనిమిత్తతద
 భేదభ్రమశ్చయథాకర్మమూలకః - వివంసుభదఃభాదికమపి సర్వం కర్మమూలకమేత్యాహ || ౨౬ || విషణ్ణి || అలింగేలింగాదన్యస్థి - శరీరాద్భి
 న్నేతత్తని - లింగభావనా దేహత్వేనానుభూతనం - దేహాహమిత్యాదిదేహభేద ప్రతీతిరిత్యేష ఆత్మనోవిపర్యయః - అన్యథా ప్రతీతిః - కర్మ సం
 స్కృతిః - కర్మకృతసంసారః - వివంప్రియాప్రియైర్నిష్టానిష్టవస్తుభిర్వోగోవియోగశ్చ - సుభదఃభాద్యత్యథాః || ౨౭ || సంభవణ్ణి || సంభవ
 ఉత్పత్తిః - వివేకస్యాస్త్పత్తిః ఆననుసంధానమితియవత్ || ౨౮ || సంభవణ్ణి || సంభవః ఉత్పత్తిః - వినాశోమరణం - నానావిధశ్చోకః - అవివే
 కః చిదచిదీశ్వరయథాత్వా వివేచనం - చింతావిషయానుభూతనం - వివేకస్యాస్త్పత్తిః క్వచిదప్రోపదేశాదినాజాతస్యా పివివేకస్యానను
 సంధానంచేతి - విషసర్వోపి - కర్మ సంస్కృతి రివ - కర్మకృతసంసారరూపవివస్త్పత్తిః || ౨౯ || అత్రాపీతి || అత్రాపిశోకహతుంవినాశ్య

ష ఆత్మవిపర్యాసోహ్యలింగోలింగభావనా । ఏవంప్రియాప్రియైర్వోగోవియోగః కర్మ సంస్కృతిః || ౨౪ ||
 సంభవశ్చ వినాశశ్చోకశ్చ వివిధః స్త్పత్తిః । అవివేకశ్చ చింతాచవివేకాస్త్పత్తి రివచ || ౨౫ || అత్రాప్య
 నాహరంతీమమితిహాసంపురాతనమ్ । యమస్య ప్రేతబంధూనాం సంవాదంతన్నిబోధత । ౨౬ || ఉశీన
 రేష్వగూద్రాజాసుయజ్ఞ ఇతివిశ్రుతః । సపత్యై నిహతోయధైజ్ఞాతయస్తముపాసత । ౨౭ || విశీణ
 రత్నకవచంవిభ్రష్టాభరణస్రజమ్ । శరణిభిన్నహృదయం శయానమస్య గావిలమ్ । ౨౮ || ప్రకీణకే
 శస్త్రబాహుంరభసాదప్తదచ్చదమ్ । రజఃకుంతముఖాంభోజంభిన్నాయుధభుజంమృధే । ౩౦ || ఉశీనరేంద్రం
 విధినాతథాకృతంపతింమహిష్యః ప్రసమీక్ష్యదుఃఖితాః । హతాస్త్ర నాథేతికరైరురోభృశంఘ్నంత్యోము
 హుస్తత్పదయోరుపాపతః || ౩౧ || రుదంత్యుచ్చైద్యైదయితాంఘ్రుపంకజంసించంత్యఅస్రైః కుచకుంకు
 మారుణైః । విస్త్రస్తకేశాభరణాశ్శుచంనృణాంసృజంత్య ఆక్రందనయావిలెపిరే । ౩౨ || అహలూవిధా
 త్రాకరుణేననః ప్రభోభవాప్రణితో దృగగోచరాందశామ్ । ఉశీనరాణామసివృత్తిదఃపునఃకృతోధు
 నాయోనశుచాంవివధానః || ౩౩ || త్వయాకృతజ్ఞేనవయంమహీపతే కథంవినాస్యామసుహృత్తమేన । త
 త్రానుయానంతవవీరపాదయోశ్శుశ్రూషతీనాందిశయత్రయాస్యసి || ౩౪ || ఎవంవిలపతీనాంవై పరిగృ
 హ్యమృతంపతిమ్ । అనిచ్ఛతీనాంనిహోరసుకోస్తంసన్న్యవతతః || ౩౫ || తత్రహిప్రేతబంధూనామా
 శ్రుత్యపరిదేవనమ్ । ఆహతాబాలకోభూత్వా యమస్త్వయముపాగతః || ౩౬ || యమః || అహలూఅమీ
 హంవయసాధికానాంవివశ్యతాంలోకగతింవిమోహః । యత్రోద్భవస్తత్రగతంమనుష్యంస్వయంసథ

ధై నాయంశోకభిత్వస్థిన్నథా - ప్రేతస్యకృతస్యయేబంధవపైహంచ || ౨౭ || ఉశీనరేష్వగీతి || ఉపాసతతత్పమిపేతవృత్త్యస్థితాః || ౨౮ ||
 విశీణకేతి || విశీణకేరత్నమయంకవచంయస్య - విభ్రష్టానిభరణాని స్రజశ్చ మస్య - శరణిభిన్నహృదయం శయానమస్య - అస్యచారత్యై
 నఆవిలంబితం || ౨౯ || ప్రకీణకేతి || ప్రకీణకేః కేశాయస్య - స్తద్ధేనిమేషశూన్యే ఈక్షణేయస్య - రభసాసంరంభేణ - దప్తదచ్చదఃదంతచ్చ
 దఃఃఘ్నంత్యోము - రజసాకుంతలవృతంముఖాంభోజంయస్య - భిన్నమాయుధంభుజశ్చయస్య || ౩౦ || ఉశీనరేంద్రమితి || తస్యపాదయోః - ఉ
 పసమీపే - ఆసమంతాదపతః || ౩౧ || ౩౨ || నిలాపమేవాహ - ద్వాభ్యాం || అహలూ ఇతి || అకరుణత్వ మేవాహుః - దృశామగోచరాంద
 శాం - యోనభవాప్రణితోగమితః - తేనవిధాత్రాత్వమధునాశుచాంవివధానః కృతోసీత్యన్వయః || ౩౩ || త్వయేతి || త్వయాసుహృత్తమేన
 వినా - వయంకథం - స్వామభవేమజీవేమిత్యథాః - అతః - హీవీర - యత్రత్వంయస్య సి - తత్రతే - అనుయానం అనుగమనం - తవపాదయోః
 శుశ్రూమాంకుర్వతీనా మస్తాకందిశదేహి || ౩౪ || వివమితి || నిహారందాహభాంసయనం - అస్తంబస్తాచలంప్రతి || ౩౫ || తత్రేతి || పరిదేవనం
 రోదనం - స్వపుర్యామేవఆశ్రుత్యశ్రుత్వా || ౩౬ || తత్రస్వయమేవోపాగతోయమస్తానాహ || అహలూ ఇతి || వయసాలస్తత్తోధికానామపిలో
 కస్యవిధింజన్త మరణాదిప్రకారం - వివశ్యతామపి - విమోహమేవాహ - యత్రయస్తూత్ అవ్యక్తాదాగతః - తత్రై - వగతస్తమపాథాశోచం
 తి || తదుక్తంగీతాసు || జ్ఞో || అవ్యక్తాదీనిభూతానివ్యక్తమథ్యానిభారత || అవ్యక్తనిధనాన్యవతత్రకాపరిదేవనైతి || కించస్వయమపిగధర్మాః -

తేన సహ సమానో మృత్యు లక్షణో ధర్మో యోగః - తథా భూతా అపి అత్రా మతా వా దనిజ భావః || ౩౭ || అహో దితి || అబలా బలం లాటిపి - వృ
కాదిభిరభక్త్య మాణావయం - తత్ర హేతుః - యోగం గణభేద రక్షతి - సమీప హి విశ్వం రక్షితా రక్షతి || ౩౮ || సమతస్య రక్షణ కిం ప్రయోజ
నం సకించిదపి - కింత హి - శ్రీ దై వ కేవల మిత్యాహ || యదైతి || యదైదం విశ్వం సృజతి రక్షతి - సహ రతిచ - భావ లాః - తస్యే శితు శ్చరా
చరం శ్రీ దన సాధన మామయః - అతః సమీప - నిగ్రహే సహజం - సంగ్రహే హల నెవ - ప్రభుః || ౩౯ || ప్రభుత్వ మేవ న్యయ వ్యతీత కాభ్యాం
దశ యతి || పథీతి || దిప్తే న దై వేన చుశ్వ రేణ - తద్విహతం తేన శ్వ రేణ విహతం - అన్య హతః అన్యేన తేనా పేక్షితః || ౪౦ || తదేవ మాత్మనోజ
న్తమరణాదిక మంగీకృత్యైశ్వర్యాధీన త్వాన్న శోకః కార్య ఇత్యుక్తం - ఇదానీంతు - దేహ నా మేవ జన్మాది - న త్వాత్మన ఇత్యాహ - త్రిభిః || భూ
తానీతి || భూతాని దేహః - నిజయోనిః స్వకారణ భూతం లింగ శరీరం - తన్నిమి త్తైః కర్మ భిభావంతి జాయంతే - న భవంతి న శ్యంతిచ - సర్వతః
దేవాదిదేహా అపి - తత్ర హతదా - ప్రకృతా - దేహా స్థితో ప్యాత్మా - తస్యాః గుణైః దేహా భక్త్యైః జన్మాదిభిః - స నిబధ్య తేన యజ్ఞ తే - యతః - ఆ
న్యత మో దేహా దత్యంత విలక్షణః || ౪౧ || కింత హ్యాయ మిశ్వరో విషమః - న త్యాహ || భూతానీతి || సర్వాణి భూతాని దేహ మనుష్యా దిని - తైస్తై
నిజయోనిక కర్మ భిః స్వస్య జాతి ప్రాప్తి నిమిత్త కర్మ భిః - కాలే నిజయోనిక కర్మ పరిపాక కాలే - భవంతి - పునః స్తత్కర్మయే - న భవంతి - దేవ
మనుష్యాదిభూతానాం భావాభావ తత్తత్త్వానుగుణ ప్రవృత్త్యైశ్వరాయ తా విధి నతస్య వైషమ్య మితి భావః - సమమాస్తు వైషమ్యం తస్య అపి
తు అంతరాత్మతయా వస్థితః - న్యూన భావూపం సహారం స్వయమేవావతరతి - కిమ యమజ్ఞః న త్యాహ - నేతి - తత్ర ప్రకృతా దేవాదిశరీర - జీ
వాంతరాత్మతయా స్థితో ప్యాత్మా పరమాత్మాన బధ్య తేన సంసరంతి త్యభావః - హేతి విస్తయ - దేహా స్థితస్యా ప్యకస్య సబంధః - అన్యతరస్య తుబం
ధ ఇతి విస్తయః - ఇతరస్య - బంధ మేవాహ - తస్యాః ప్రకృతేః - గుణైః దేహో హంస్థూలో హ మిత్యాదిరూప ప్రతీతి విషయైః - దేహ గత దేవత్వా
దిభిః దేహ త్తత్త్వ మాది నైత్య భావః - అన్యతమః దేహేంద్రియాదీనా మన్యత మోజీవః - నిబధ్య తేనిబద్ధో భవతి సంసరంతి త్యభావః - యదా -

ర్మా * అపి శోచంత్య పార్థమ్ || ౩౭ || అహో దితి || అబలావయంధన్యతమాయన త్రత్యక్తాః పితృభ్యాం నవి చింతయా
మః | అభక్త్య మాణా అబలావృకాదిభిస్సరక్షితారక్షణియోహిగభే || ౩౮ || యదైచ్చయోశస్స ప్రజీదమవ్య
యోయఎవరక్షత్యవలుంపతేచయః | తస్యాబలాః శ్రీ దనమాహురీశితుశ్చరాచరం నిగ్రహసంగ్రహే
ప్రభుః || ౩౯ || పథిచ్యుతంతిష్ఠతి దిప్తరక్షితంగృహస్థితంతద్విహతం వినశ్యతి | జీవత్య నాథోపితదీక్షితో
వనెగృహేపిగుప్తోవిహతోనజీవతి || ౪౦ ||
భూతాని తైస్తై నిజయోనిక కర్మ భిభావంతి కాలేన భవంతి సర్వతః | నతత్ర హేత్వా ప్రకృతావపిస్థితస్త
స్యాగుణైరన్యతమోనిబధ్యతే || ౪౧ || ఇదం శరీరం పురుషస్య మోహజంయథా పృథగ్భౌతికమీయతేగృ
హమ్ | తథోదకైః పాథివతై జనైజానః కాలేన జాతో వికృతో వినశ్యతి || ౪౨ || యథానలోదారుషు

గుణైశ్చ బద్ధిభిః పయే హేతుభిః తద్భావేన హేతునా నిబధ్యత ఇత్యేభావః - తద్భావ శ్రు
తిః || తయారస్యః పిషులం సావ్యత్త్యనశ్చన్నో అభిచాకశీతి || ౪౦ || సన్యహంకృతః స్థూల ఇత్యాదౌ సత్తై లక్షణ్యం ప్రతీయతే - తత్రా
హ || ఇదమితి || ఇదం మోహజం - అవివేకాదాత్మత్వేన జ్ఞాతం - వస్తుతస్తు - పృథగేవ - యతః - ఈయతేదృశ్య తే - భౌతికం చ - యథా - గృహ
మిత్యన్వయః - అత్రై వం ప్రయోగః - ప్రజ్ఞురభౌతికాచ్యపురుషాత్ - శరీరం భిన్నం - దృశ్య తాన్త భౌతిక త్యాచ్య - యథా త్యంతా వివేకినః
అత్తత్వేనాభిమతి మపి గృహంతతః పృథక్ - తద్వదితి భౌతిక త్యానుమానం విప్రస్థా - అత్త నో జన్మాద్యభావమువసంహరతి - యథా బేదకైః
పరమాణుభిః - జాతోబుద్బుదాదిః - యథాచ పాథివతై జాతోఘటాదిః - యథాచ తైజస్వైః జాతః కుండలాదిః - వినశ్యతి - తథా తైరేవ
త్రివిధైః పరమాణుభిః జాతోజనోదేహావవికృతః పరిణతస్య వినశ్యతిన త్యాత్మైత్యభావః || ౪౧ || ఎవం సర్వభూతానా ముత్పత్తిలయాదేస్త
త్తత్త్వానుగుణ ప్రవృత్త్యైశ్వరాయ తత్త్వాన్న శోకః కార్య ఇత్యభిధాయ - ఇదానీం దేహాస్య వినాశిస్వభావత్వా దాత్మనస్తుతద్వి పరీతయాప
త్వాదుభావపినశోకవిషయా వితివత్తుంతా వద్దేహత్వనోః పరస్పరవై లక్షణ్య మాహ || ఇదమితి ద్వాభ్యాం || ఇదం పరిదృశ్యమానం రాజాదిశరీ
రం - పురుషస్య జీవస్య మోహజం అవిద్యానం చిత్తకర్మకృతం - పురుషస్య మోహజమిదం శరీరమితి వ్యతిరేకనిదేహ తేన దేహత్వనోః పరస్పరభే
దోదశితః - తత్ర దేహాస్య నాత్మత్వం వృష్టం తేనాహ - యథేతి - యథా గృహం గృహిణః - పృథగ్భిన్నం - తథా భౌతిక భూత సంఘాత పరిణా
మరూపమిదం శరీరమపి - పృథక్ శరీరోభిన్నం - ఈయతే అవగమ్యత ఇత్యభావః - యథా గృహస్య గృహిస్వరూపత్వ మత్యంతా సంఘాతం
తద్వద్దేహాస్య దేహాస్య రూపత్వ మితి దృష్టాంతాభిప్రాయః - ఎవం గృహదృష్టాంతేన జీవాదేహాస్య భేద ఉక్తః - తైస్తై వదృష్టాంతేన దేహాస్య వి
నాశిస్వభావత్వంచాహ - తథేతి - యథా మృత్యాష్టాదివికారాత్మకం గృహం కాలేన వినశ్యతి - తథా బేదకైః పాథివతైజస్వైః ఇదం నా
యదీయా కాశీయయోరప్యపలక్షణం - ఉదకాదీనా మంతైః - కాలేన తత్తద్దేవాదిజాతి ప్రాప్తి నిమిత్త కర్మ పరిపాక కాల ఇత్యభావః - జాతోజనో
దేహః జన్తనః పశ్చాదపి వికృతః బాల్య యౌవన స్థవిరత్వాదిభిరవస్థాదిభిర్వికారం ప్రాప్తః - పునః స్పృహంభకకర్మ వినాశ కాలేన వినశ్యతి || ౪౨ ||

పునః గవస్తానాభావేపిభిన్నత్వేదృష్టాంతద్వయమాహ - యథేతి॥ యథానలోదారుష్యేవస్థితోపిదాహకత్వేనప్రకాశకత్వేనభిన్నవివప్రతీ
యతే - యథాచదేహగతోప్యనిలోనాసి కాదియపునః స్థితవివప్రతీయతే - దేహస్థత్వేపిఆత్మనస్తద్ధర్మయోగాభావేదృష్టాంతమాహ॥ యథాన
భానసజ్జితేకావసం గంసప్రాప్నోతి - తథాపుమానససర్వమాంగుణానాం దేహేంద్రియాదీనామాశ్రయః - తేషామితోవాపరః పునఃకేవ
త్యధః॥ ౧౧॥ అథాత్మనోదేహద్వేరంసదృష్టాంతమాహ॥ యథేతి॥ యథా - అనలః అగ్నిదా - రుమస్థితోభిన్నః - ఈయతేదారుగత హ్రస్వత్వదీ
ఘోత్యకుటితానాది - ర్మగహితస్తేభ్యోభిన్నవివదృశ్యతే - యథాచ - దేహగతోప్యనిలస్తతః పునఃకేవదృశ్యతే - యథాచ - సభస్సర్వగతం
సర్వత్రవ్యాప్తమపిసజ్జితేసర్వగతధర్మైవసంబధ్నాతి - తథాసర్వగుణాశ్రయః సత్త్వాదిసర్వగుణపరిణామరూపదేహేంద్రియాద్యా
శ్రయోపిపుమాజీవః - పరః గుణభ్యః పరః - దేహద్భిన్న ఇత్యధః - దేహగతజన్మజరామరణాదిభిరవికృతస్తస్మాద్విలక్షణత్వేనావతిప్రత
ఇత్యధః - అవిభాగేనావస్థితస్యాపితగ్ధతధర్మాస్యకేవలదృశ్యనిదశకసంవిజాతీయస్యాపిసహవస్థానేద్వితీయం - తృతీయంతుతదవస్థాన
పిపునస్తద్గతధర్మాస్యకేవలైతిభేదః॥ ౧౩॥ కించ - సుయజ్ఞైతి॥ హేమూధాః - యమనుశోచథ - సోయంయుక్తృభృతా - సుయజ్ఞఃకేతే - కిమితి
శోచథ - నన్వేతావంతంకాలమసాశృణోతి - అనంతరం ప్రతివక్తృచ - ఇదానీంతస్యాదశకానాన్తృత్యైతిశోచామజ్జితేచేత్ - సతుశోచనీయా
నభవతిప్రాగపితస్యాదశకానాదిత్యాహ - యశ్చైతేతి॥ ౧౪॥ ఏవం దేహత్మనోః సరస్పరవిలక్షణస్వరూపయోరభిహితయోరప్యవితరే
హత్తప్రాంత్యానుశోచతాంశోకమపనేతు - కశ్యోకవిషయఇత్యాశంక్యప్రతిషేపతి - సుయజ్ఞైతి॥ హేమూధాఃభవత్పతే - యమనుశో
చథ - సోయం సుయజ్ఞకేతే - యుక్తృభిశ్శోచ్యస్సుయజ్ఞకేతవిద్యతవివకిమథః - శోకఇతిభావః - సనుభవత్పతేశయాసపివహిసుయజ్ఞైతిశం
కాథః - తత్ప్రతిషేపతి - యః శ్రోతేతి - యః శ్రోతాభవద్విరాపశ్రవణక్షమః - యశ్చ సువక్తాప్రతివచనశ్చ - స ఇహకహిచపిచి
రంసుసూక్ష్మంరీక్ష్యమాణోపివదృశ్యతే - శయానోదేహవివసుయజ్ఞకేతృభవద్విలపితంకిమితిసభృణోతీనప్రతివక్తృచ॥ ౧౫॥ సను
ముఖినాసి కాసంచారీప్రాణః శ్రోతావక్తాచదృష్టపివ - నాసాశ్రోతావక్తావా అచేతనత్వాదిత్యాహ॥ నేతి॥ మహాసర్వేంద్రియతే
ష్టాహతుః - అతపివముఖ్యః॥ శ్రుప్రాణోవైముఖ్యఃతిశ్రుతేః - కస్తహి - వక్తాశ్రోతాచ - తత్రాహ - యస్త్విహదేహేంద్రియైస్తత

భిన్న ఈయతేయథానిలోదేహగతః పునః స్థితః । యథానభస్సర్వగతం సజ్జితే తథాపుమాన సర్వగు
ణాశ్రయః పరః ॥ ౧౩॥ సుయజ్ఞోనన్వయం శేతేమూధాయమనుశోచథ । యశ్చైతాయోనువక్తేహ
నసదృశ్యేతకహిచిత్ ॥ ౧౪॥ నశ్రోతానానువక్తావాముఖ్యోహ్యత్రమహానసుః । యస్త్విహేం
ద్రియవానాత్మానచాన్యః ప్రాణదేహయోః ॥ ౧౫॥ భూతేంద్రియమమోలింగాదేహోనుచ్ఛావ
చాన్విభుః । భజత్యుత్సృజతిహ్యన్యస్తచ్చాపిస్వేనతేజసా ॥ ౧౬॥ యావల్లింగాన్వితోహ్యత్తాతావ

దథాప్రప్తేఆత్మా - సతుప్రాణదేహభ్యామచేతనాభ్యామన్యశ్చైతనః॥ ౧౧॥ ముఖ్య ప్రాణోపిశ్రవణప్రతివచనక్షమోనస్యత్ - కింపున
దేహేనానక్షమత్యత్యాహ॥ నేతి॥ ముఖ్యోప్యనుః ప్రాణోవానశ్రోతా - సభవద్విలపితస్యశ్రోతా - నాప్యనువక్తా - కింపునదేహఇత్య
ధః - సనుశ్రోతారంప్రతివక్తారంప్రత్యేవానుశోచామ ఇత్యత్రాహ॥ యస్త్వితి॥ యస్త్వింద్రియవాశ్రవణప్రతివచనాదిసాధ
నశ్రోత్రవాగాదేంద్రియయుక్తః సత్త్వాత్ ఇహశరీరే - ప్రాణదేహభ్యామన్యవివాసీత్॥ ౧౫॥ సనుచేతనత్వేనస్యత్వేచ - తస్య - అహం
కృతః - పూర్వః - కాణః - బధిరఇత్యాదిదేహధర్మోచలభిః - కుతస్తత్రాహ॥ భూతేతి॥ భూతేంద్రియమనోభిలింగాంగులైలక్ష్యంతఇతితథా
తాదేహే - తేభ్యోన్యవివత్యాభజతి - అహమితిమన్యతే - అహంకథంమోక్షస్త్రాహ - తచ్చభజనంస్వేనతేజసావివేకబలెన - ఉ
త్సృజతి - అపిహిత్యనుభవంప్రమాణయతి॥ ౧౧॥ సతుతేతేభ్యోదేహభ్యోన్యవివసత్ - స్వేనతేజసాజ్ఞానేన - ఉపలక్షితః - భూతైఃపుభి
వ్యాదిభిః - ఇంద్రియైశ్చానంభర్తృభయేంద్రియైః - మనసాచలింగాంగులైలక్ష్యంతఇతితథా - తానుచ్ఛావచానుత్సృష్టాపకృష్టాదేహే - భ
జతివిధి - ఉత్సృజతిత్యజతిచ - అపిహిత్యనుభవంప్రమాణయతి - ఇంద్రియవానాత్మాదేహభ్యాగతమసాదాసీలః శయాసమిమం దేహం
త్యక్త్వాగతఇతిసోపిదానీంశోచ్యతఇతిభావః॥ ౧౬॥ సనువివేకానంతరమప్యాహారాదికర్మసుప్రవృత్తేబంధస్యాదేవత్యతత్రాహ॥
యావదితి॥ యావల్లింగాశరీరేణాన్వితః - తదభిమానవానాత్మాభవతి - తావదేవతన్యతత్త్వమనిబంధనంబంధాతుభావతి - తతోవిపర్య
యః దేహధర్మభాక్త్వం - తతః క్షేశ్చానువతేతే - సతులింగాభిమానేనివృత్తేపియతోయంమాయాయోగోవిపర్యయాదిమాణ్యాయుజ్య
తఇతి - తథానపరమాధః ఇత్యధః॥ ౧౧॥ సన్వస్తాకముపభోగ్యమిమం దేహమంతరేణాపిహతుంత్యక్త్వాగతఇత్యనుశోచామస్త్రాహ॥
యావదితి॥ యావన్నిబంధనం దేహసంబంధకారణం - కర్మపుణ్యాపుణ్యాత్కంకర్మవతే - తావద్దేహిదేహానాన్వితోభవతి - ఆత్మాతత
వివదేహస్వయాదేవహేతోః - విపర్యయః దేహత్తప్రాంతః - తతః క్షేశ్చైత్యేవంరూపోమాయాయోగః ప్రకృతినంబంధరూపస్సంస్కరితమ
వతేతే - అయంభావః - సతిదేహసంబంధనిమిత్తకర్మణిదేహేనాన్వయః - తస్మింశ్చసతి - మమాయంపరిహమస్య శార్యత్యాభ్యాత్తికో
దేహత్తప్రయః - తస్మింశ్చసతిక్షేశః - తత్రనిదానస్యకర్మణివనివృత్తత్వాత్తస్యాత్తనః పునశ్చయానదేహసంబంధస్వేనాభావాన్నిహే

తుకోవ్యధశ్చకోకః - దేహసంబంధావహకర్తృనివృత్తిరేవచదేహాత్మకేహేతురితి || ౪౭ || ననుసుఖదుఃఖాదీనాంతత్సాధనానాం చ-
సత్యత్వప్రతీతేః - కుతోమాయామయత్వం - తథాచబహువోవాదినః సత్యత్వమేవవదంతి - తత్రాహ || వితథేతి || వితథామిథ్యాధూతః - అ-
యమభినివేశః - కోసా - గుణేమతత్కార్యమనుభూదిమ - అథః - పరమాథకృతి - దృక్వచశ్చేతియత్ - కుతఇత్యతలహయథేతి || ౪౮ || దేహ-
సోపభోగ్యత్వంప్రతీక్షిపతి || వితథేతి || అయమభినివేశోభిమానోవితథావ్యధః - దేహదేరపురుషాథకరూపత్వాదిరిథావః - కోసావభినివే-
శః - యద్గుణేమసత్త్వాదిగుణపరిణామాత్మకేమదేహాదిమ - తదుపభోగ్యమాశబ్దాదిమచ - అథకర్తృత్వః - ప్రయోజనత్వ దశానవచఇత్యేవ
దేహాదిమూపభోగ్యత్వజ్ఞానంతద్యవహరశ్చేత్యభిమానోవ్యధకృతిత్వధః - వైతథ్యమేవదృష్టాంతముఖేనవిశదయతి - యథేతి || యథామ-
నోరథః మనోంధరూపఃస్వప్నః - స్వప్నద్రష్టృకర్తృమగుణమనోవృత్తిరూపసంకల్పవికల్పత్వకస్వప్నా మగుణతయే శ్వసృష్టపదా-
ధః - మృషాఅనిత్యః - స్వప్నకాలమాత్రవస్థాయా - తథాసర్వమైంద్రియకంబాప్యేంద్రియవివయశబ్దాదికమపి - మృషాఅనిత్యః - అ-
నిత్యత్వాదపురుషాథకః - స్వప్నద్రష్టృకానుభావ్యతత్కాలమాత్రవస్థాయాపదాధః సృష్టినిమిత్తకర్తృమగుణమిశ్వరసృష్టంసాస్వప్నం
పదాధకంప్రతీవ - జాగ్రదవస్థానుభావ్యసర్వైంద్రియగమ్యభోక్తృదృష్టసమానకాలికపదాధకంప్రత్యుపభోగ్యత్వా ద్యభిమానోవ్య-
ధః - అనిత్యత్వేనాపురుషాథకరూపత్వాదిరిథావః - మృషాశబ్దస్యానిత్యత్వవాచిత్యమథః త్యత్వమనిత్య - చేత్యసంకరగ్రంథాదపగమ్య-
తే || శ్లో || అనాశీపరమాథశ్చప్రాజ్ఞైరభ్యుపగమ్యతఇతిపరాశరవచనాచ్చ - పరమాథానాశ్యా దిశబ్దానామనాశిపరత్వ మపగమ్యతే ||

త్తర్కనిబంధనమ్ । తతోవిపర్యయః క్లేశోమాయాయోగోనువతతే ॥ ౪౭ ॥ వితథాభినివేశోయంయ
ద్గుణేష్వధశ్చదృగ్వచః । యథామనోరథస్వప్న స్సర్వమైంద్రియకంమృషా ॥ ౪౮ ॥ అథానిత్యమని
త్యం వానానుశోచంతితద్విదః । నాన్యథాశక్యతేకతుంస్వభావశ్శోచతామితి ॥ ౪౯ ॥ లుబ్ధకోపిపినే
కశ్చిత్పక్షిణాంనిర్మితోంతకః । వితత్యజాలంవిదధేతత్రతత్రప్రలోభనమ్ ॥ ౫౦ ॥ కుళింగమిథునంత
త్రవిచరత్సమదృశ్యత । తయోఃకుళింగీసహసాలుబ్ధకేనప్రలోభితా ॥ ౫౧ ॥ సాసజ్జతసిచస్తంత్యాం
మహిషీకాలయంత్రితా । కుళింగస్తాంతథాపన్నాంనిరీత్యభృశదుఃఖతః ॥ ౫౨ ॥ స్నేహోదకల్యఃకృ
పణఃకృపణాంపర్యదేవయత్ । అహూఅకరుగోదెవఃస్త్రియాకరుణయావిభుః ॥ ౫౩ ॥ కృపణంమా
నుశోచంత్యాదీనయాకింకరిష్యతి । కామంనయతుమాందెవఃకిమధేనాత్మసోహిమే ॥ ౫౪ ॥ దీనేన
జీవతాదుఃఖంనుందెనవిధురాయుషా । కథంస్వజాతపత్రాంస్తాన్తాత్మహీనాబిభర్తృహమ్ ॥ ౫౫ ॥
మందభాగ్యాఃప్రతీక్షంతేనీడేమేమాతరంప్రజాః ॥ ౫౬ ॥ ఎవంకుళింగంవిలపంతమాదరాప్రియావియో
గాతురమశ్రుకంతమ్ । సపవతంశాకునికశ్శరేణవివ్యాధకాలప్రహితోవిలీనః ॥ ౫౭ ॥ ఎవంయూయ
మపశ్యంత్యతత్తాపాయమబుద్ధయః । నైనంప్రాప్స్యథశోచంత్యఃపలింపషశతైరపి ॥ ౫౮ ॥ హిర

౪౮ || ఉపసంహరతి || అథేతి || అథతస్మాత్ - నిత్యమాత్మానం - అనిత్యం దేహంవా - తద్విదః నిత్యమనిత్యంచజాసంతః - సన్వేషముపదేష్టా-
రోపిశోచంతోదృశ్యంతే - తత్రాహ - నాన్యథేతి - జ్ఞానదాధ్యాకథావాత్ స్వభావోననివతతఇత్యధః || ౪౯ || ఎవందేహత్వనోరుభయూ-
రపిశోకావిషయత్వముక్తం - సహేతుకముపసంహరతి || అథేతి || అథ - హాలిబలాః నిత్యమాత్మానమనిత్యందేహంప్రత్యపి - తద్విదః దేహత్వ-
యాథాత్మ్యవిదః - సశోచంతి - కుతః ఇరిశబ్దోపాత్వధః - యస్తాత్స్వభావఃవస్తునః స్వాభావికోధర్మః - శోచద్భిరఽన్యథాకర్తుంశక్యతే-
నసత్యత్వసస్వాభావికంనిత్యత్వమపనియానిత్యత్వ - కేనచిచ్ఛాకాద్యపాదేనాపాదయితుంశక్యం - నవాదేహస్యానిత్యత్వమపనుద్యనిత్య-
త్వం - సహివత్సారాస్థ్యాపనయేనశ్చైత్య మాపాదయితుంశక్యమితిథావః || ౪౯ ||
స్వయంసథర్కాఅపీతియదుక్తంతత్రేతిహాసమహ || లుబ్ధకఇత్యాదివా || పక్షిణామంతకశ్చశ్వరేణనిమిత్తన్వ - యత్రయత్రతత్రతత్ర-
తాప్రలోభయ - జాలంవిస్తార్యవిశేషేణధృతవా - పాతాంతర - తేషామమిమాదిభిః ప్రలోభసంకృతవానిత్యధః || ౫౦ || కుళిం-
గేతి || కుళింగఃకంద భక్షిపక్షివిశేషః - కుళింగణామిథునం || ౫౧ || సేతి || సీచస్తంత్యాంజాలస్యమాలే - అసజ్జతబంధంప్రాప - ఆప-
న్నాంతపదంప్రాప్తం || ౫౨ || స్నేహేతి || ఆకరుణయాసర్వతోసుకంపయా || ౫౩ || కృపణమితి || ఆత్మనోదేహస్యాధాన || ౫౪ || దీనేనేతి ||
విధురాయుషాభార్యాశుస్య జీవితేన - అనేనదుఃఖంయథాభవత్వే వంజీవతా - కింమప్రయోజనం - అతోమామపి కామంనయత్వి తిష్ఠా-
ర్వజాన్వయః - సుమనసాతాపత్రయేషాంతా - కథంబిభమిపోషయామి || ౫౫ || మందేతి || మేప్రజామాతరంప్రతీక్షంతే || ౫౬ || వివ-
మితి || శాకునికః పక్షిహంతా - విలీనస్త్వ || ౫౭ || ఏవమితి || అత్తాపాయంస్వమృత్యుం || ౫౮ || బాలఇతి || అయథోద్ధితంమిథే వావిధూ-

తం॥౫౯॥ యమభితి॥ సాంపరాయి కంపరలోకకృత్యం॥౬౦॥ అతభితి॥ అశోచతేతిపాత- అదాగమలక్షణః- స్వఃపరభిత్వభినివేశవవాజ్ఞా-
సంతేనవినా॥ ౬౧॥ ఇతితి॥ సస్సుమాస్సుమేసహితా॥ ౬౨॥ ఇతిభావాధాదీపికాయం- ద్వితీయాధ్యాయవాఖ్యా॥ * * * * *
శ్లో॥ తృతీయేతస్యతపసాత పుంపీక్ష్య జగద్విధిః॥ ఆగత్యవిస్మిత సైససంస్తుతస్య వరాసదాత్॥ తదేవసాధూనాంకదనె దానవానాదిశ్య-
బంధూనాం శోకంచతత్త్వనిరూపణనాపనీయ- యత్ప్రతవాత్తదాహ॥ హిరణ్యకశిపురిత్యాదినా॥ అప్రతిద్వంద్వంప్రతిపక్షహీనం-
ఎకరాజంఏకమేవరాజానం- వ్యధిత్సతకర్తుమైచ్ఛత్॥ ౧॥ సభితి॥ ఉద్ధౌర్వాబాహూయస్య- నభసిదృష్టిర్యస్య- పాదాంగుష్ఠేనాశ్రితా
అవనియేన॥ ౨॥ జటేతి॥ జటానాం దీధిలిభిః అంశుభిః- ప్రశయకతాఅకాశివరజే- పూర్వంయే అలక్ష్మితాస్సంతఃభువిచేరుః- తె-
దేవాఃతదాపునస్సాన్వినిస్థానానిభజిర౩॥ తస్యేతి॥ విష్వగీరితః సర్వతఃప్రస్ఫుతః॥౪॥ చుక్షుభురితి॥ ద్వీపైరద్రభిశ్చసహితాధూశ్చలితా॥
౫॥౬॥౭॥లోకాభితి॥ తవబలిహారాఃకరప్రదాః- పూజాకారిణిభితివా- అభితోభవతీత్యభిభావతస్యామఃత్రణం- హేఅభిభోసర్వాధిపతే-
పాతాంతరభోఇతిసంజోధనం- అభితోయావన్న సంక్షంఠీతిసంబంధః॥ ౮॥ బ్రహ్మణస్తస్మిన్ద్వేషముత్పాదయతుంతత్సంకల్పమా-

ణ్యకశిపుః॥ బాలపవంప్రవదతిసర్వేవిస్మితచేతసః॥ జ్ఞాతయోమేనిరేసర్వమనిత్యమయథోఽర్థితమ్॥౫౯॥
యమేతదుపాఖ్యాయత త్రైవాంతరధీయత॥ జ్ఞాతయోపిసుయజ్ఞస్యచక్రర్య త్సాంపరాయికమ్॥
౬౦॥ అతశ్శోచతమాయూయంపరంనాత్మానమేవవా॥ కఆత్మాకఃపరోవాత్ర స్వీయఃపారక్యేవవా॥
స్వపరాభినివేశేనవినాజ్ఞానెనదేహినామ్॥ ౬౧॥ నారదః॥ ఇతిదైత్యపతేవాక్యందితిరాకణ్యసస్సు-
మా॥ పుత్రశోకంక్షణాత్త్యక్తౌత త్వేచిత్తమధారయత్॥ ౬౨॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - ద్వితీయోధ్యాయః * * * * *
నారదః॥ హిరణ్యకశిపురాజన్నజేయమజరామరమ్॥ అత్కానమప్రతిద్వంద్వమేకరాజంవ్యధిత్సత॥
౧॥ సతేపేమందరద్రోణ్యాంతపఃపరమదారుణమ్॥ ఉద్ధౌర్వాబాహునభోదృష్టిఃపాదాంగుష్ఠశ్రి-
తావనిః॥ ౨॥ జటాదీధిలిభీరేజేసంవతాకాకాశివాంశుభిః॥ తస్మిన్స్తపస్తప్యమానదేవాఃస్థానానిభేజి-
రే॥ ౩॥ తస్యమూర్ధ్నస్సముద్భూతస్సధూమోగ్నిస్తపోమయః॥ తిర్యగూర్ధ్వమథోలోకానసకృద్వి-
ష్వగీరితః॥ ౪॥ చుక్షుభునద్యుదన్వంతస్సాద్రిదీప్తిపాచచాలభూః॥ నిపేతుస్సగ్రహస్తారాజజ్వలు-
శ్చదిశోదశ॥౫॥ తేనతప్తాదివంత్యక్తౌబ్రహ్మలోకంయయుస్సరాః॥ ధాత్రేవిజ్ఞాపయామాసుదే-
వదేవజగత్పతే॥౬॥ దైత్యేంద్రతపసాతప్రేదివిస్థాతుంనశక్నుమః॥ తస్యచోపశమంభూమన్విధేహీయ-
దిమన్యసే॥౭॥లోకానయావన్నంక్షంఠీబలిహారస్తవాభిభో॥౮॥ తస్యాయంకిలసంకల్పశ్చరంతోదుశ్చ-
రంతపః॥ శ్రూయతాంకిన్నప్రదితంతవాథాపినివేద్యతే॥౯॥ సృష్టౌచరాచరమిదం తపోయోగసమాధి-
నా॥ అధ్యాసైసర్వధిష్ణేభ్యఃపరమేష్ఠీనిజాసనమ్॥ ౧౦॥ తదహంవధమానెన తపోయోగసమాధినా॥
కాలాత్సమోశ్చనిత్యత్వాత్సాధయిష్యేతథాత్మనః॥౧౧॥ అన్యధేదంవిధాన్యేహమయథాపూర్వమో-
జసా॥ కిన్మనైఃకాలనిధూతైఃకల్పాంతేవైష్ణవాదిభిః॥ ౧౨॥ ఇతిశుశ్రుగునిబంధంతపఃపరమమా-
స్థితః॥ విధత్సాన్వంతరంయుక్తంస్వయంత్రిభువనైశ్చర॥ ౧౩॥ తవాసనంద్విజగవాంపారమైష్యంజ-

మః- చతుర్భుజః॥ తస్యేతి॥ అథాప్యస్తాభినివేదితం త్వయా శ్రూయతా॥ ౧౪॥ సృష్టేతి॥ తపోయోగయోః- సమాధినానిష్ఠయా-
సర్వధిష్ణేభ్యఃశ్రేష్ఠంనిజాసనం- సత్యలోకం- యథాఅధ్యాసైఅధిష్ఠతి॥ ౧౫॥ తదితి॥ తత్తతే వాత్సనఃసాధయిష్యామి- ననుబ్రహ్మణ-
అతిదీర్ఘాయుషాతపస్తప్తాతత్పాధితం- అన్యఃకుతస్తత్సాధయేత్- తత్రాహ- కాలాత్సనోరితి- యద్యప్యాయుషల్పత్వేన- దేహేనావా-
రంవారంమిత్రైః- తథాపికాలస్యాత్సనశ్చనిత్యత్వాత్ బహుభిజాన్స్తాభిస్తపస్తప్తాతత్సాధయిష్యామ్యేవేతి॥౧౬॥ వధమానెనెతియ-
దుక్తంతస్యఫలమాహ॥ అన్యథేతి॥ ఇదంసురాసురాది- అయథాపూర్వంపుణ్యపాపాదివ్యత్యయేన ఇదంజగద్విధాస్యామి- వైష్ణవాది-
భిఃశ్రువాదిపదైః- కింప్రయోజనం- అతస్తదేవసాధయిష్యామి॥౧౭॥ ఇతితి॥ ఇతిత్వత్పదాపహరణతస్య నిబంధంశుశ్రుమ- అలవినా-
సాతపఃపరమమాస్థితః- యదత్రయుక్తం- తత్తాసంతరమేవవిధత్స॥ ౧౮॥ అన్యథాతపస్థానభ్రంశేసతీసాధూనామనిష్ఠంస్యాదితిశో-
చంతఅహుః॥ తవేతి॥ తవపారమైష్యమిదమాసనం- ద్విజానాంగవారంచభవాన్ఉద్భవాన్- శ్రేయసేసుఖాయ- భూతైవిశ్వరూపాయ-

క్షేమాయలభ్యపాలనాయ - విజయాయఉత్తమాయ || ౧౪ || ౧౫ || నేతి || వల్లీకాదిభిః ప్రతిభన్నం - ప్రభమంసదశః - పశ్యత్తే ధందిద్వి
లక్ష్మతంప్రాకృతిద్వయోరస్వయః - ఆచీణం సమంతాద్భూతం - మేదశ్చ త్వక్చమాంసం చశోణితంచయస్య || ౧౬ || తపంతమితి || ఆ
శ్చైః పీహితంభన్నంరవిమివవిలక్ష్మ || ౧౭ || ౧౮ || అద్రాక్షమితి || హృత్పారంధైర్యం - దంతై మక్షికావిశేషై భక్షితోదేహాయ
స్య || ౧౯ || నైతదితి || నిరంబుః నిషిద్ధమంబుయేనసః - త్యక్తోదకభిత్వభాః - నిరంబితిపాతే క్రియావిశేషణం || ౨౦ || వ్యవసాయేనైతి || తే
అనెనవ్యవసాయేనై వదృఢసంకల్పరూపోద్యమేనై వతావజ్జితోహం - తపోనిష్ఠేనభవతాతు - సుతరాంజితః || ౨౧ || తతఇతి || ఆమత్య
స్యమమదశానం - అభలంసభవతి || ౨౨ || ఇతితి || ఆదాభవతీత్యాదిభవః అమోఘరాధసాలమోఘప్రభావేన - ఔక్షత్ ప్రాక్షీతవా -
౨౩ || తతఇతి || వజ్రవత్సంహనసగలంగదాధ్యాయస్య || ౨౪ || ఉక్తితఇతి || తస్తస్యహేముః ఆభేవఆభాయస్య || ౨౫ || ననామేతి || త
స్యదశానమేవమహానుత్పవోయస్య || ౨౬ || హామేలి || హామేణామూణిపులకోద్భవశ్చయస్య || ౨౭ || కల్పాంతఇతి || ఆంధన నిబిడ
న - తత్రహేతుః - కాలస్యప్తేనప్రకృతిగుణరూపేణ - ధ్వంతే సతమసా - ఆవృతమిదంజగత్ - యః అభివ్యసత్ - అభివ్యక్తమకరోత్ || ౨౮ ||
ఆత్మనైతి || యశ్చత్రిగుణేనాత్మనా - ఇదంస్పృజతి - ఆవతి - లుంపతిచ - తస్మైరజస్సత్త్వతమసాంధామ్నోఆశ్రయాయ - మహాతే పరాయపర

గత్వతే । భవాయ శ్రేయసేభూత్యైక్షేమాయవిజయాయచ । ౧౪ | ఇతివిజ్ఞాపితోదైవైభాగవా
నాత్మభూన్మవ । పరితోభృగుదత్తాద్యైర్యయాదై త్యేశ్వరాశ్రమమ్ || ౧౫ || నదదశాప్రతిభన్నం
వల్లీకతృణకీచకైః । పిపీలికాభిరాచీణమేదస్తప్విడ్మాంసశోణితమ్ | ౧౬ || తపంతంతపసాలోకాయ
థాభ్రపిహితంరవిమ్ । విలక్ష్మవిస్మితః ప్రాహహంసస్తంహంసవాహనః | ౧౭ || బ్రహ్మ || ఉత్తిష్టో
త్తిష్టభద్రంతేతపస్సిద్ధౌసికాశ్యవ । వరదోహమనుప్రాప్తోవియతామీప్సితోవరః || ౧౮ || అద్రాక్షమ
హమేతతైహృతాగ్రంమహదమ్భతమ్ । దంశభక్షితదేహస్యప్రాణాహ్యాస్థిమశేరతే || ౧౯ || నైతత్ను
ర్వషణ్యశ్చక్రున్కరిష్యంతిచాపరేనిరంబుధారయేత్ప్రాణాకోవైదివ్యసమాశ్చతమ్ | ౨౦ ||
వ్యవసాయేనతేనైవదుష్కరేణమనస్విభిః | తపోనిష్ఠేనభవతాజితోహందితినండన | ౨౧ || తతస్తలశిషస్స
ర్వాదదామ్యసురపుంగవ । మత్యస్యతేహ్యమత్యస్యదశానంనాఫలంమమ | ౨౨ || నారదః || ఇ
త్యుక్త్వాదిభావౌదేవౌభక్షితాంగంపిపీలికైః । కమండలుజలెనాక్షుద్ధివ్యేనామోఘరాధసా | ౨౩ ||
తతఃకీచకవల్లీకాత్సహజోబలాన్వితః । సర్వావయవసంపన్నోవజ్రసంహనమోయువా | ౨౪ || ఉక్తి
తస్తప్తహేమాభోవిభావసురివైధనః । సనిరీత్యౌంబరేదేవంహంసవాహమవస్థితమ్ | ౨౫ || ననామశి
రసాభూమాతద్దశానమహూత్సవః | ఉత్థాయప్రాంజలిః ప్రహ్వః ప్రేక్షమాణోదృశావిభుమ్ || ౨౬ ||
హమాశ్రుపులకోద్భవోగ్రాగద్గదయాగృణ || ౨౭ || హిరణ్యకశిపుః || కల్పాంతేకాలస్యప్తేనయోం
ధేనతమసావృతమ్ । అభివ్యసజ్జగదిదంస్వయంజ్యోతిస్స్వరోచిసా | ౨౮ || ఆత్మనాత్రివృతాచేదంస్పృజత్య
వతిలుంపతి । రజస్సత్త్వతమోధామ్నోపరాయమహతేనమః | ౨౯ || నమఆద్యయబీజాయనమోవిజ్ఞా
నమూతయే । ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధివికారైర్యక్తిమీయుషే | ౩౦ || త్వమీశేషజగతస్తస్థుష

మేశ్వరాయ - సమగ్రిద్వయోరస్వయః || ౧౪ || ఆత్మనేతి || యశ్చత్రివృతాశ్చక్రుద్వికృతయవతా - ఆత్మనాపేన్వనైవ - ఇదంజగత్ - స్పృజ
తి - అవతిరక్షతి - లుంపతి సంహరతిచ - తస్మైరజఆదిగుణత్రయస్యాశ్రయాయ - పరాయసర్వోత్త్యస్తాయమహతే - తుభ్యంసమః || ౨౯ ||
అత్రచస్వప్రకాశకత్వం - జగత్ప్రకాశకత్వం - తత్తారణత్వం - తత్ప్రకృష్టాదికత్వత్వం - మహత్త్వం - పరమేశ్వరత్వంచేతి - షడ్విధ
త్వముక్తం - తదేవప్రపంచయన్నమస్మరోతిచతుర్భిః || సమగ్రితి || బీజాయకారణాయ - తత్రహేతుః - ఆద్యాయ - జ్ఞానంజ్యోతిః - విజ్ఞా
నంవిషయాకారంజ్ఞానం - మూర్తికార్యస్యతస్మై - అనెనస్వప్రకాశత్వంజగత్ప్రకాశకత్వంచదశాతం - బీజాయేతినిమిత్తత్వముక్తం -
ఉపాదానత్వమాహ - ప్రాణాదయోయేవికారాస్తేః రూప్యైర్యక్తిః శార్యాకారం - ఈయుషేప్రాప్తవతే || ౧౪ || సమగ్రితి || యతవివమ
తవివ - ఆద్యయబీజాయకారణకారణాయ - జ్ఞానవిజ్ఞానమూర్తయశ్చాస్త్రవివేకోత్తజ్ఞానగమ్యమూర్తయే - ప్రాణేంద్రియైరుభయేంద్రి
యైర్నసాబుద్ధ్యావికారైఃపుణివ్యాదిభూతైశ్చ - వ్యక్తింకార్యరూపతాం - ఈయుషేప్రాప్తవతేతుభ్యంసమః || ౩౦ || వివమూర్తనాత్రివృ
తాచేత్యనోక్తంకారణత్వంద్వేధాదశాతం - మహత్త్వమీశ్వరత్వంచాహ || త్వమితి || త్వమేవజగతోజంగమస్య - తస్థుషః స్థావరస్య
చ - ఈషేషనియంతాభవసి - కేన - ముఖ్యేనప్రాణేనమాత్రాత్మరూపేణ - అతస్తస్యంప్రజానాంపతిః - తాసాం - చిత్తస్యచిత్తైశ్చ - తత్పరిణ

మఘాతాయశ్చైతనాయః - మనసశ్చ - తన్నియమ్యనామింద్రియాణాంచ - పతిః - అతస్తస్వమేవమహాః - ఘాతానామాకాశాదీనాం -
తద్గుణీనాం శబ్దాదివిషయాణాం - ఆశయానాంతద్వాసనానాం - ఈశశ్చ - ఏతేనైవసప్రప్యత్యందశితం ॥ ౧ ॥ ఏవంకార్యకారణరూపే
శావస్థితత్వముక్తంతరాత్తత్వమాహ ॥ త్వమితి ॥ జగతోజంగమస్య - తస్థుషఃస్థావరస్యచ - త్వమేవఈశే - అంతరాత్తతయానియమ
యసి - ధారకత్వమాహ - ప్రాణేనముఖ్యేనముఖ్యప్రాణేన - ఉపలక్షితస్వమేవ - ముఖ్యప్రాణనిర్వాహకస్వమేవేత్యథాః - అతఏవప్ర
జానాంపతిః - యతఏవమనఃపర్యంతసర్వేంద్రియధారకముఖ్యప్రాణనిర్వాహకస్తతఏవచిత్తస్యచిత్తేబుద్ధేర్నసగ్గింద్రియాణాంచప
తినీర్వాహకః - సకేవలంఘటాదెర్భూతలాదివద్ధారకః - కింతు - మఘాతానాం పృథివ్యాదీనాం - గుణానాంశబ్దాదిగుణగ్రాహకా
ణాం - ఇంద్రియాణాం ఆశయస్యాంతఃకరణస్యచేశః - అంతఃప్రవిశ్యనియంతాంతఃప్రవిశ్యప్రశాసనేనధారక ఇత్యిథాః ॥ ౩౦ ॥ ఇదా
నీంయజ్ఞప్రవతాకత్వేనాంతర్యామిత్వేనచజగత్పాలకత్వమాహ ॥ త్వమితి ॥ త్వమేవసప్రతంతూః అగ్నిష్టోమాదియజ్ఞాః - అగ్నిష్టో
మః - అత్యగ్నిష్టోమః - ఉక్త్యః - యదశీ - వాజపేయః - అప్తోర్యామః - అతిరాత్రః - ఏతేనస్తతంతవః - విస్తారయసి - కథం - త్రయ్యతన్వావే
రత్రయరూపేణ - కథంభూతయా - చత్వారోహితారోయత్రతచ్ఛతుహేతాత్మకంకర్త - తద్విషయయావిద్యయా - ఆత్మవతాంప్రాణీనా
మాత్మభూతస్వమేవాంతరాత్తాచఅంతర్యామీ - కుతః - యతఃకవిః - సర్వజ్ఞః - తత్తుతః - ఎకఃఅఖండః - తత్రహేతుః - అవాదిః అసం
తపారశ్చైతి - నాస్త్యంతఃకాలతః - పారంచదేశతః - యస్యసః ॥ ౧ ॥ అంతరాత్తత్వమేవప్రపంచయతి ॥ త్వమితి ॥ సప్రతంతూఃసప్ర
విధాతంతూః - తస్యంతేవిస్తార్యంతగతితంతవః - వైదికాఃక్రియాః - వశుసోమేష్టిసత్రాహీనహేమేషక్తచిదగ్నిరూపేణసప్రవిధాః
తాః - యద్వా - సప్రభిస్తస్యంతఃకాలితథాతాః - అధ్వర్యుహేతాత్మప్రస్తోతృప్రతిహతృఉద్గాతృబ్రహ్మయజమానైస్సప్రభిర్వితస్యంత
ఇతివా - సప్రతంతవస్తాః - సప్రసంస్థావా - వితనోపిఅంతరాత్తతయాప్రవతాయసి - కయా - త్రయ్యవేదత్రయేణ - కథంభూతయా -
చతుహేతాత్మకవిద్యయాచతుహేతాత్మాదిసంజ్ఞకమంత్రవిద్యాయుక్తయా - అనేనయజ్ఞాదికర్తప్రవరకత్వమంతరాత్తతయోక్తం -
అథోపాసనాత్కర్తజ్ఞానప్రవరకత్వమాహ - ఆత్మవతాంప్రశస్తమనస్తానాం - యోగినామిత్యథాః - త్వమేకఏవాత్మాలంతరాత్తతయా

శ్చప్రాణేనముఖ్యేనపఃస్రజానామ్ | చిత్తస్యచిత్తైర్ననభిన్ద్రియాణాంపతిర్నహాభూతగుణాశయే
శః || ౩౧ || త్వంసప్తతంతూన్వితమోషితన్వాతయ్యాచతుషేభాత్కవిన్యయాచ | త్వమేకతత్త్వాత్
వతామనాదిరనంతపారఃకవిరంతరాత్ || ౩౨ || త్వమేవకాలోనిమిషోజనానామాయుర్వాద్యావ
యవైఃషీగోషి | కూటస్థతాపరమేష్ట్యజోమహంస్తంజీవలోకస్యచజీవతత్త్వా | ౩౩ || త్వత్తఃప
రంనాపరమప్యనేజ్జగచ్చకించిన్వ్యతిరిక్తమస్తి | విద్యాకథాదైతనవశ్చసర్వాహిరణ్యగభోసంబ్ధ

యోగ ప్రవర్తక ఇతి భావః - త్వమేవ సత్యాదివాక్య ప్రతిపాద్య స్వరూప ఇత్యాహ - అనాదిరసంతపారశ్చైతి - అనాదిః కాలతః పరిచ్ఛేదరహితః - అసంతపారః అంతోదేశతః పరిచ్ఛేదః పారోపస్తుతః పరిచ్ఛేదః - తదుభయం యస్య నాస్తి సంతపారః - అనెనాసంతశబ్దార్థ ఉక్తః - క వి స్మర్యజ్ఞః - అనెన జ్ఞానశబ్దార్థ ఉక్తః - అంతరాత్మా అంతర్వాన్యవ్యాప్యగతవికారాస్మ శేననియంతృత్వమేవ - అనేన సత్త్వశబ్దార్థ ఉక్తః ॥ ౩౨ ॥ కాలరూపేణ సంపాతృత్వమాహ ॥ త్వమితి ॥ అనాద్యైరవయవైః షీణోపిక్షపయసి - తదేవం సృష్ట్యాదికర్తృత్వైః పినిర్వికారత్వమేవాహ - మాటస్థ ఇతి - తత్ర హేతవః - ఆత్మాజ్ఞానరూపః - పరమేష్ఠీ పరమేశ్వరః - అజః జన్మశూన్యః - మహా అపరిచ్ఛిన్నః - కించ - జీవలోక వివక్షర్తృవశాజ్ఞాన్యాదిభివిక్రియతే - త్వంతుతస్య జీవః జీవసస్య హేతుః - యతస్తస్యాత్మానియంతా ॥ ౩౩ ॥ అథకాలాంతరాత్మతయా తన్నియంతృత్వమాహ ॥ త్వమేవేతి ॥ త్వమేవ అనిమిషః కాలః - కాలశరీరకః - తస్మియంతా - అతఏవలనాద్యైః కాలావయవైః త్వమేవజనానామాయుః జీవసం - షీణోపిక్షపయసి - త్వమేవ మాటస్థః - నిర్వికారః - ఆత్మా - పరమాత్మా - పరమేష్ఠీ నిరతిశయస్థానవర్తి - అజః కర్తాయ త్తజన్మాదిశూన్యః ॥ శ్రు ॥ మహానజితేతి శ్రుత్యథోత్రాభిసంహితః - కృత్స్నస్య జీవలోకస్య జీవః జీవయతా - ఆత్మాత్వమేవ ॥ శ్రు ॥ కౌశ్యావాన్యాత్తః ప్రాణ్యాదిశ్రుత్యథోత్రాభిసంహితః ॥ ౩౩ ॥ తత్తు తస్త్రాహ ॥ త్వత్త ఇతి ॥ త్వత్తోవ్యతిరిక్తం యదికించిచ్ఛవేత్ - తహేతస్మాత్తవజన్మాదివికారోనియమ్యత్వాదికంవాభవేత్ - త్వత్తః పరంకారణం - అపరంకార్యం - తత్రచ విజ్ఞజంగమం - అనెజక్ స్థావరం - వ్యతిరిక్తం నాస్తి - బోధకం శాస్త్రం వ్యతిరిక్తమస్తీతిచేత్ - న - యతః - విద్యాః వేదోపవేదాదివిద్యాస్థానాని - కళాశ్చ తదంగాని - తవైవతనవః సత్వద్వ్యతిరిక్తాః - తత్తు తః - యతః - త్వంబృహత్ బ్రహ్మేవాసి - తదపికుతః - తత్రాహ - హిరణ్యరూపబ్రహ్మండంగభేదయస్య సః - త్రిపుష్టః త్రిగుణాత్మకస్య ప్రధానస్య పృష్ఠే పరతః స్థితః ॥ శ్రు ॥ అక్షరాత్పరతః పరఇత్యాదిశ్రుతేః ॥ ౩౪ ॥ త్వత్త ఇతి ॥ కింబహునా - యత్కించిత్ - విజ్ఞచరం - అనేజక్ స్థావరంచ - త్వత్తః పరముత్కృష్టమపరగుతుల్యం - చకాస్తే - తథావ్యతిరిక్తమత్వదాత్మకం నాస్తి - త్వత్తోపకృష్టం త్వదాత్మకంచ సర్వంచ రాచరాత్మకం జగదిత్యర్థః - వివంరూపస్య తదాత్మకత్వముక్తం - అతః నామ్నస్తదాత్మకత్వమాహ - విద్యాః వేదాః - కళాః ఉపవేదాదయస్సర్వే శబ్దాత్తకాః - తెతవ - తనవః శరీరభూతాః - హిరణ్యగర్భో - సిహిరణ్మయాత్మకం బ్రహ్మండంగభేదయస్య - తథాభూతోసి ॥ శ్రు ॥ హిరణ్యగర్భో మవర్తతాగ్ర ఇత్యాద్యష్టచ ప్రతిపాద్య స్వరూపః

తదాహ॥ ఏవమిత్యాదినా ॥౧౫౬॥ సర్వేతి॥ సర్వహంసత్త్వానాం ప్రాణీజాతానాం యేషతయస్తాః ॥౨॥ దేవేతి॥ త్రివిష్టపంస్వగ్గం-
అధ్యస్తైస్తాధిష్ఠితవాః - తత్రమహాద్రభవసమధ్యవాసాధివసతిస్త ॥౩॥ అభిలసమృద్ధి యక్తవ్యమేవాహ-యత్రైత్యాదిత్రిభిః॥
యత్రైతి॥ ముక్తాదామనిపరిచ్ఛదాః పరికరాయనాం ॥౧౦॥ కూజద్భిరితి॥ సుదతీః సుదత్యః ॥౧౧॥ తస్మిన్తి॥ ఉజ్జితమధికంచండంత్రం
శాసనంయస్య ॥ ౧౨ ॥ తమితి॥ అంగహారాజః - ఉరుగంధినా ఉగ్రగంధినా - మధునా సురయా - మత్తం - అతఏవవివృతేవిఘ్నాణితేతా
మైఅక్షిణీయస్య తం - ఆశేషధిష్ఠ్యపాః సర్వేలోకపాలాః - ఉపాయనయైకైః పాణిభిరుపాసత - త్రిభిబ్రహ్మవిష్ణురుద్రైః వినా - పశం
ఆశ్రయభూతం ॥ ౧౩ ॥ ఉపాసనాప్రకారమాహ॥ జగురితి ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ రత్నైతి॥ తత్పత్నోన్యసద్యః - ఉపాసః వహంతిస్త - ర

స్తూయమానః ప్రజేశ్వరైః ॥ ౩ ॥ ఏవంలభ్యవరోదై త్యోవిభ్రదై మమయంవపుః । భగవత్యకరోదై వ
షం భ్రాతువధమనుస్తర ॥ ౪ ॥ సవిజిత్యదిశస్సర్వాలోకాంశ్చప్రీతమహాసురః । దేవాసురమ
నుష్టేంద్రాగంధర్వగరుడోరగాః ॥ ౫ ॥ సిద్ధచారణవిద్యాధ్రాన్యషిన్వితృ పతేమనీ ॥ యక్షుర
క్షుపిశాచేశాః ప్రేతాభూతపతీనపి ॥ ౬ ॥ సర్వసత్త్వపతేజిత్యావశమానీయవిశ్వజితే । జహంరలో
కపాలానాంస్థానానిసహతేజసా ॥ ౭ ॥ దేవౌద్యానశ్రియాజుష్టమధ్యాస్తైస్తత్త్రివిష్టపమ్ । మహేం
ద్రభవనంసాక్షాన్నిర్మితంవిశ్వకర్తృణా । త్రైలోక్యలత్యైయతనమధ్యవాసాఖిలధిమత్ ॥ ౮ ॥
యత్ర విద్రుమసోపానామహామరకతాభువః । యత్ర స్ఫటికకుడ్యానివైశూర్యస్తంభపజ్జయః ॥
౯ ॥ యత్ర చిత్రవితానానిపద్మరాగాసనానిచ । పయః ఘననిభాశ్శయ్యాముక్తాదామపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౦ ॥
కూజద్భిరూపురైర్దేవ్యశృంగయంత్యృతస్తతః । రత్నస్తంభేషువశ్యంతిసుదతీఃస్సందరంముఖమ్ ॥
౧౧ ॥ తస్మిన్తహేంద్రభవనమహాబలోమహామనానిజితలోకఎకరాట్ । రేమేభివంద్యాంప్రియా
గస్సురాదిభిఃప్రతాపితైరూజితచండశాసనః ॥ ౧౨ ॥ తమంగమత్తం మధుసూరుగంధినా వివృతతా
మ్రాక్షమశేషధిష్ఠ్యపాః । ఉపాసతోపాయనపాణిభివినాత్రిభిస్తపోయోగబలౌజసాంపదమ్ ॥ ౧౩ ॥
జగుర్మహేంద్రాసనమోజసాస్థితంవిశ్వావసుస్తుంబురురస్తదాదయః । గంధర్వసిద్ధాఙ్ముషయో
స్తువన్తుహువిద్యాధరాఅస్పరసశ్చపాండవ ॥ ౧౪ ॥ సేవవణాశ్రమిభిఃక్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః ।
ఇజ్యమానోహవిభాగానగ్రహీత్స్వినతేజసా ॥ ౧౫ ॥ అకృష్టపచ్యాతస్యాసీత్సప్తద్వీపవతీమహీ ।
యథాకామధుఘాద్యోశ్చనానాశ్చర్యప్రదంనభః ॥ ౧౬ ॥ రత్నాకరాశ్చరత్నైశ్చాంస్తత్త్వశోచీ
హురూర్త్తిభిః । త్వారసీధుఘృతయోద్రదధిక్షీరామృతోదకాః ॥ ౧౭ ॥ త్రైలోద్రోణీభిరాక్రీడంసర్వతుః
స్సగుణాన్ద్రుమాన్ । దధారలోకపాలానామేకఎవపుథగ్గుణాన్ ॥ ౧౮ ॥ సగ్ధ్రంనిజితకకురేకరాడ్వి
షయాన్ప్రియాన్ । యథోపజోషంభుంజానోనాతృప్యదజితేంద్రియః ॥ ౧౯ ॥ ఎవమైశ్వర్యమత్త
స్యద్వప్తశోచీచ్ఛాస్త్రవతీనః । కాలోమహావ్యతీయాయబ్రహ్మశపముపేయుషః ॥ ౨౦ ॥ తస్యో
గ్రదండసంవిగ్నాస్సర్వేలోకాస్సపాలకాః । అన్యత్రాల్భశరణాశ్శరణంయయురచ్యుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ త
స్యైనమోస్తుకాష్టాయైత్రాత్మాహరీశ్వరః । యంగత్వాననివతంతేశాంతాస్సన్న్యాసినో
మలాః ॥ ౨౨ ॥ ఇతితేసంయతాత్మానస్సమాశ్చంతధియోమలాః । ఉపతస్థహృషీకేశంవినిద్రానా

త్వాకరానెవాహురేతి ॥ ౧౭ ॥ త్రైలక్వితి ॥ ఆక్రీడంక్రీడాస్థానం - గుణాః పుష్పఫలానీ - సచలోకపాలానాం - పృథగ్విభాగగుణాః
వషణదహనశోషణాదీనెకవివదధార ॥ ౧౮ ॥ సగ్ధితి ॥ నిజితాః కకుభోయేన - యథోపజోషంయథాప్రీతి ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ॥ శరణవర
ణప్రకారమేవాహ ॥ తస్యైతి ॥ తస్మైకాష్టాయైదిశేనమః కాష్టాండిశంవిశేషయంతి - యత్రైతియత్రయస్యాంకాష్టాయామిశ్వరస్సర్వని
యంతాహరిరాత్రితాతీహరోభగవానాస్తేశాంతారాగాదిరహితా అతఏవశుద్ధాంతఃకరణాః సన్న్యాసవిద్యానిష్ఠాః యత్తయంచకా
ష్టాంగత్వాప్రాప్యసనివర్తంతేపునరావతంతేనపునస్సంసరంతితస్యైకాష్టాయైసమగ్ధియస్యాండిశప్రణతార్తిహరోభగవానాస్తేత
ద్విగధీనోస్త్రక్షణోపాయఇత్యభ్యవసాయపూర్వకంభగవంతంశరణంయయుః కాష్టాయైసమగ్ధిదిక్పరణవరణకథనేదేవానామపిభగవ
త్స్వరూపంజరవగ్రాహ్యమితిసూచితం ॥ ౨౨ ॥ ॥ ఇతితీర్థంతేదేవాస్సంయతాత్మానః సవివభగవాన్రక్షిష్యతీతివిప్రగణ్యుక్తమన

సఃసమాహితధియః-యద్వా-సంయతాత్మానభిబాహ్యోద్రియజయఉక్తః-సమాహితధియభిత్వనేనలంతరింద్రియజయః-వాయుభోజనా
భిత్వనేనప్రాణజయః-వినిత్రాభిత్వనేనకాయజయః-వివంధిధామృషీకేశముపతస్థుఃతుప్తుః-వత్సమాణంమంత్రం-దేవూర్వా-౨౩||వీ||
ఓన్నమభితి|| భగవతేచాత్యుభ్యుపాణాయపురుషాయసర్వాంతరత్వనమహత్వనమహానమకంపాయుక్తతత్త్వమనోయస్యతస్మైవిశుద్ధః-అ
మభవోజ్ఞానం-ఆనందస్సుఖం-తయోస్సందోహః-పూర్వస్త్రూపాయ-యతఃయత్స మాశ్రయణాదాత్రితానామభయంతస్మైనమః||
౨౪|| తేషామితి|| ఆరూపావక్తృరహితా|| ౨౫|| మేతి|| మమదశానంశ్రవణం-నర్వేషంశ్రేయసాం-ఉపపత్తయేప్రాప్తయే||
౨౬|| ౨౭|| ౨౮|| సనుదేవదివిద్వేషేష్యస్యవివాహోనాస్తి-బ్రహ్మవరణోజితత్వాత్తత్రాహ||నిర్వైరయేతి|| సర్వమహంసహే-
సమద్భక్తద్రోహమితిభావః|| వీ|| సనుదేవాదిషువిద్వేషేపితస్యనాశః||బ్రహ్మవరణోజితత్వాదిత్వత్త్రాహ||నిర్వైరేతి|| యదాప్ర
హ్లాదాయద్రుప్త్యాత్తదావరైరూజితమపిహనిష్యే-కథంభూతాయమదాత్మనలహమేవాత్మాయస్యసమదాత్మ-యద్వామయత్తామ

యుభోజనాః|| ౨౩|| ఓన్నమోభగవతేవాసుదేవాయవహాత్మనే| విశుద్ధానుభవానందసందోహాయ
యతోభయమ్|| ౨౪|| తేషామావిరభూద్వాణీహ్యరూపామేషునిస్సనా| సన్నానయంకమభస్సాధూ
నామభయంకరా|| ౨౫|| మాభైష్టవిబుధశ్రేష్ఠాస్సవేషాంభద్రమస్తువః| మద్దశానంహిభూతా
నాంసర్వశ్రేయోపపత్తయే|| ౨౬|| జ్ఞాతంమేతస్యదౌరాత్మ్యందైతేయాపశదస్యయత్| తస్యశాంతిం
కరిష్యామికాలస్తావత్ప్రతీక్ష్యతామ్|| ౨౭|| యథావేదేషుదేవేషుగోషువిప్రేషుసాధుషు|ధర్మేషుయచ
విద్వేషస్సవాతశువినశ్యతి|| ౨౮|| నిర్వైరాయప్రశాంతాయస్వసుతాయమహాత్మనే| ప్రహ్లాదాయ
యదాప్రహ్లాధనిష్యేషివరోజితమ్|| ౨౯|| భిత్వక్తాలోకగురుణాతంప్రణమ్యదివాకసః| న్యవతాం
తగతోద్వేగామేనిరేచాసురంహతమ్|| ౩౦|| తస్యదైత్యవతేషుత్రాశ్చత్వారఃపరమాద్భుతాః| ప్ర
హ్లాదోభూత్తహంస్తైషాంగుణైర్మహదుపాసకః|| ౩౧|| బ్రహ్మణ్యశీలసంపన్నస్సత్యసంఘోజితేంద్రి
యః| ఆత్మవత్సర్వభూతానామేకఃప్రియసుహృత్తమః|| ౩౨|| దాసవత్సన్నతార్యాంఘ్రిఃపితృవద్దీన
వత్సలః| భ్రాతృవత్సదృశస్త్విగ్ధోగురుష్వీశ్వరభావనః||విద్యాధాజనయాపాద్యైర్నానస్తంభవివజిత
తః|| ౩౩|| మోద్విగ్ధచిత్తోవ్యసనెషునిస్సృహఃశ్రుతేషుదృష్టేషుగుణైష్వనస్తుదృక్|దాంతేంద్రియ
ప్రాణశరీరధీస్సదాప్రశాంతకామోరహితాసురోసురః|| ౩౪|| యస్మిన్మహాగుణారాజదృశ్యంతే
కవిభిర్ముహుః| నతేషునాపిధీయంతేయథాభగవతీశ్వరే|| ౩౫|| యంసాధుగాథాసదసిరిషమౌ
పిసురాన్మప| ప్రతిమానంప్రకుర్వంతకిముతాన్యేభవాదృశాః|| ౩౬|| గుణైరమలసంఖ్యేయైర్మాహా
త్వ్యంతస్యసూచ్యతే| వాసుదేవేభగవతీయస్యనైసగీకీరతః|| ౩౭|| న్యస్తక్రీడనకోబాలోజడవత్తన్య
నస్తయా| కృష్ణగ్రహగృహీతాత్మానవేదజగదీదృశమ్|| ౩౮|| ఆసీనఃపర్యటన్మశ్చశయానఃప్రపిబన్
బ్రువన్| నానుసందధవతానిగోవిందపరిరంభితః|| ౩౯|| క్వచిద్బ్రుదతివైకుంఠచింతాశబళచేతనః|
క్వచిద్ధసతీతచ్చింతాహ్లాదఉద్గాయతీక్వచిత్|| ౪౦|| క్వచిత్తద్భావనాయుక్తస్తన్మయోనుచకారహ|న

తిర్యస్యసమదాత్మతస్మై-నిర్వైరాయసర్వభూతసుహృదే-ప్రశాంతాయరాగాదిరహితాయ-స్వస్యాత్మజాయనిరతిశయప్రియభక్తవిష
యే-యదాద్రోహంకంఠ్యతితదాద్యైవహనిష్యామి-మద్భక్తవిషయాపరాధస్యమమనితరామసహ్యత్వాదిభావః|| ౨౯|| ఇతితి|| ఆ
సురంచహతంమేనిరే-తదానీంతద్వేషస్యప్రవృత్తత్వాదిభావః|| ౩౦|| తమేవద్వేషంవక్తుంఆదౌసుతస్యమహత్త్వంవక్తుమాహ||తస్యే
తి|| గుణైఃమహానభూత్-గుణానెవాహ-మహదుపాసకభిత్వాదినా|| ౩౧|| బ్రహ్మణ్యభితి|| సత్యాసంధాప్రతిజ్ఞాయస్య-ఏకవివప్రియశ్చ
సుహృత్తమశ్చ|| ౩౨|| దాసవదితి|| సమ్యక్సతాః ఆర్యాణామంఘ్రియాయేన-ఈశ్వరభిభావనాయస్య|| ౩౩|| నేతి|| వ్యసనెమనోద్వ
గ్ధచిత్తః-గుణేషువిషయేషునిస్సృహః-యతః-తేషుఅపస్తుదృక్-దాంతాఇంద్రియాదయాయస్య రహితఆసురోభావోమత్సరాదిర్యస్య
సః-ఆసురోపిసన్|| ౩౪|| యస్మిన్మితి|| అభునాపితేగుణాః సపిధీయంతే-తిరోహితానభవంతి|| ౩౫|| యమితి|| సాధుగాథాసదసిసాధు
కథాప్రసంగవత్సాంసభాయాం-ప్రతిమానందృష్టాంతం|| ౩౬|| గుణైరితి|| సూచ్యతేమయాకేవలంద్యోత్యతే-సుక్తుకథ్యతభితి|| ౩౭||
నైసగీకరతేఽలింగాన్యాహ-మడ్మిః|| న్యస్తేతి|| తన్మనస్తయాతదేకచిత్తత్వేన|| ౩౮|| ఆసీనభితి|| వితానిఆసనాదీని-గౌవిందసపరిరంభి
తఃఆత్మనావికీకృతః|| ౩౯|| క్వచిదితి|| రుదతిరోదితి-వైకుంఠస్యచింతయా-శబళాన్యామిక్రా-క్షుధితాచేతనాయస్య-తస్యచింతయా

మంతరణాచ్చనైః || ౭ || గృహమితి || దైత్యైః గృహమానీతం || ౮ || వసేతి || బాలానరాన్ - అతితక్రమ్య - తుభ్యంతః || ౧౦ ||
అహమామాయా మోహితాభవంతో మామాక్షి పంథిత్యాశయేనతావదాహ || పరశ్చితి || పరఃస్వీయశ్చేతిమిథ్యాభినివేశః - యదీయమా
యమైవకృతః - సతువాస్తవః - అతపివ - తయావి మోహితబుద్ధినాంభవతామేవదృష్టః - సతుమను - తస్మైచింత్యమాయేశ్వరాయనమః ||
వీ || ఏవము క్తరహస్రహ్లాదఃపరశ్చిత్వాదినాచతుర్భిః - యత్ప్రప్తంబుద్ధిభేదః పరకృతః - ఉతస్వాభావికశ్చితి - తత్రతమిమంస్వ పరవిభా
గం దేహ త్వాభిమానరూపజ్ఞాన మూలకంభగవన్తాయామోహితానామితి నిందితుంతావద్దేహత్వాభిమానాదిరూపమోహనిమిత్తవిచి
త్రమాయాశక్తియుక్తంభగవంతం - సమస్తరోతి || పరశ్చితి || యస్యేశ్వరస్య - మాయయాహేతునా - స్వఃపరశ్చేత్యసద్భావః - ఇదమి
త్రమయమమిత్రాయందేహైమనుష్యబ్రహ్మణశ్చిత్వాదిదేహత్వభ్రమఃకృతఃసంపాదితః - విమోహితధియాంభగవన్తాయామోహితా
తాధీర్యమంతేమంత - భవతామేవదృష్టసమమేతిభావః - తస్మైపూర్ణమేధ్యుత్యానమః - విమోహితధియామిత్యనేన || శ్లో || దైవీహ్య
మగుణమయీమమ మాయాదురత్యయేతి - భగవదుక్తరీత్యాభగవదప్రపన్నానాంభవతామేవాసద్భావమానతుతత్ప్రపన్నస్యమమేతి
సూచితం || ౧౧ || అహూకిమేతత్ప్రలపసి - తవబుద్ధిభేదోయతోజాతస్తత్తథయేత్యాక్షిప్తస్స - తత్ప్రసాదాదేవత్యుత్తరమాహత్రిభిః ||
సశ్చితి || సభగవాన్ - యదాఅనువ్రతః అనుమాలోభవతి - తదా - పశూనామివబుద్ధిభేదగతాసతీ - మిథ్యావిషయావిభిద్యతే - అభిన్నా
త్వనిష్ఠాభవతి || వీ || తదేవవ్యంజయస్ససద్భావానిందితి - సశ్చితి - సభగవాన్ యదాపుంభిః అనువృతః ఆత్రితఃతదాపుంసాంపశుబు
ద్ధిఃదేహత్వాభిమానరూపబుద్ధిఃవిభిద్యతేనిరస్యతేకాశాపశుబుద్ధిఃయాలస్యవిషయోహమిత్యేవంరూపాసర్వశరీరేషుజ్ఞానైకాకారత
యాపరమాత్మశరీరతయాచావస్థితానాత్మనోవిస్తరతాంస్వఃపరశ్చేత్యేవంరూపాభేదగతాలనాత్మభూతదేవాసురమనుష్యాదిశరీరగతా -
అతపివాసతీదుష్టానథావహపైషాపశుబుద్ధిరిత్యభావః || ౧౨ || భేదస్యసత్త్వవిదశాయన్నాహ || సశ్చితి || సపవరమాత్మైవ -

ర్యతాంబాలోగురుగేహద్విజాతీభిః | విష్ణుపత్యైఃప్రతిచ్ఛనైఃసర్వభిద్యేతాన్యధీర్యథా || ౭ || గృహమా
నీతమాహూయప్రహ్లాదందైత్యయాజకాః | ప్రశస్యశ్శత్రుయావాచాతమపృచ్ఛహిసామభిః || ౮ || వత్స
ప్రహ్లాదభద్రంతేసత్యంకథయమామృషా | బాలానతికుతస్తుభ్యమేషబుద్ధివివర్యయః || ౯ || బుద్ధిభేదఃప
రకృతఉతాహూతేస్వతోభవత్ | భణ్యతాంశ్రోతుకామానాంగురూణాంకులనందన || ౧౦ || ప్రహ్లాదః |
పరస్స్విత్యేత్యసద్భావఃపుంసాంయన్తాయయాకృతః | విమోహితధియాందృష్టస్తస్మైభగవతేన
మః || ౧౧ || సయదానువృతః పుంసాంపశుబుద్ధివిభిద్యతే | అన్యవిషయదామోహమామితిభేదగతాసతీ ||
౧౨ || సపవరమాత్మస్వపరేత్యబుద్ధిభిర్మరన్వయానుక్రమణోనిరూప్యతే | ముహ్యంతియన్వత్కానివేద
వాదిసోబ్రహ్మాదయోహ్యోషభినత్తిమేమతిమ్ || ౧౩ || యథాభ్రామ్యత్యయోబ్రహ్మస్వయమా

స్వఃపరశ్చితి - ఆవివేకిభినిరూప్యతే - యుక్తంచైతత్ - యతః - యస్యవత్కాని - జ్ఞానాయాంబ్రహ్మాదయోపిముహ్యంతి - తత్రహేతుః -
దురత్యయందుఘటమనుక్రమణఃఆచరితమనువహనంవా - యస్య సః || వీ || ఎవంస్వపరవిభాగహేతుభూతదేహత్వభ్రమాదేభగ
వన్తాయాహేతుకత్వకథనేనతద్వరణాత్తన్నివృత్తికథనేనభగవతపివాజ్ఞానప్రదత్వంతన్నివతఃకత్వంచోక్తం - అభిజ్ఞానప్రదత్వత్వ
మపితస్యేవేత్యాహ || సశ్చితి || సపవరమాత్మస్వపరేత్యబుద్ధిఃస్వఃపరశ్చితిబుద్ధిరహితఃసర్వాంతరాత్మతయాసర్వత్రస
మత్వాదిత్యభావః - దురన్వయం పురుషాంతరేష్యఘటమానమనుప్రకరణంవ్యాపారోయస్య - తాదృశోనిరూప్యతేఅన్వేషకృంసర్వంస
ర్వశక్తిశీలయాకరోతీత్యభావః - యస్యవత్కానిమాగేయత్వరూపవిషయకానైవేదవాదినోబ్రహ్మాదయోపిముహ్యంతిసపవరమా
మమతింభినత్తి - స్వపరేత్యబుద్ధిరిత్యనేనదేవాసురాదివిభాగమంతరేణనర్వేషాంజ్ఞానప్రదత్వముక్తం - దురన్వయమనుక్రమణఃత్యనేనస
ర్వశక్తిత్వంవైషమ్యాదిరాహిత్యంచోక్తం - యద్వత్కానిబ్రహ్మాదయోపిముహ్యంతిత్వనేనతత్ప్రసాదాదేవబ్రహ్మాదీనామిజ్ఞానోద
యోగ్యథాకేవలం తేషామపిమోహావేత్వముక్తం - స్వపరేత్యబుద్ధిభిరితిపాతాంతరం - తత్రస్వఃపరశ్చితివిద్యతేబుద్ధిరేషాంతైః స్వపరవి
భాగాత్తకావివేకరహితైరిత్యభావః - తాదృశైఃదురన్వయానుక్రమణఃఅనితరసాధారణవ్యాపారోనిరూప్యతే - జ్ఞాయతేత్యభావః - తత్ప్ర
సాదాన్నివృత్తదేహత్వాభిమానాదిభిః జ్ఞానాదిప్రదత్వేనపరమాత్వాజ్ఞాయతేత్యభావః || ౧౩ || నమన్వికారస్యకథంమతిభేదకత్వంత
త్రాహ || యథేతి || అహూయథాలోహః - ఆకషణస్యయస్మాంతస్యసమీపే - స్వయమేవభ్రమతి - చెతశ్చక్రపాదేఃసన్నిధౌ - సన్నిధిర
వమతోజాతస్త్రాహ - యదృచ్ఛయేతి - కస్యతపోదానాదేః ఫలమేతదితేజ్ఞాయతేత్యభావః || వీ || ఎవంజ్ఞానప్రదత్వముక్తంఅభత
పైవతత్ప్రదానేనస్వస్యప్రవతఃకత్వమాహ || యథేతి || ఆకషణస్నిధావయస్మాంతస్నిధౌఅహూలోహంస్వయమేవయథాక్రమ్య
తితథామమచేతోపితక్రపాదేఃసన్నిధౌయదృచ్ఛయాహేత్వంతరనిరేక్షంభిద్యతేతత్ప్రసాదసంప్రాప్తతాన్నిధ్యాదేవమమైవవిభా

జుద్ధివృత్తిరభూదిత్యథాః - అనేనబుద్ధిభేదః పరకృతఉతాహూతస్వతోభవదిప్రశ్నస్యోత్తరముక్తంభవతి || ౧౪ || ఏతావదితి || రాజ
సేవకఉవాచేతిశ్రవః || ౧౫ || ఆనీయతామితి || వెత్రంకశా ఉపాయానాంమధ్యేచతుర్థాః - దమోదండః అస్య దుబుధైః ఉ దితఃఉక్త
శ్వాస్త్రేషు దుబుధైర్వై హేతుః కులస్యాంగారవన్నా శహితోః || ౧౬ || తత్తు తఃతత్రాహ || దై తేయేతి || దై తేయావచందనయ
మాః - తేషాంవన - ఆ యంకంటకమ్రమతుల్యో జాతః - తదేవాహ - యస్య దై త్యవసస్య - మూ లోన్మూలనె - పరశుస్థానీయస్య విష్ణోరయ
మథాకవివ - నాశాయితః నాశమివాచరితః - యథా - పరశోభేదకత్వేబుబుధాదిమ్రమనిమిత్తోదండఃసహకారీ - తేనవినా భేదనాసం
భవాత్ - తథాయవిష్ణోదైత్యమూలభేదే హేతుజాత ఇత్యథాః || ౧౭ || ఇతి || ఇతి - తం ప్రహ్లాదంభీషయన్ - ధర్మాధర్మా కామవ
గ్గస్యప్రతిపాదకంశాస్త్ర మధ్యాపయామాస || ౧౮ || తత ఇతి || జ్ఞాతంజ్ఞేయముపాయ చతుష్టయం - యేనతం - జ్ఞాత్వా దై త్యేంద్రంప్ర
తి - మాత్రామృష్టంఉద్వత్యస్మాపితం || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || శ్రవణమితి || పాద సేవనంపరిచర్యా అచానంపూజా - దాస్యంక
మాపణం - సఖ్యంతద్విశ్వాసాది - ఆత్మ నివేదనం దేహ సమపణం - యథా విక్రీతస్యగవాశ్వాదేః భరణపాలనాది చింతానక్రియతే -
తథా దే హంతస్మై సమప్యత తచ్చింతా వజా సమిత్య థాః || ౨౩ ||
ఇతి || ఇతిపూర్వోక్తప్రకారేణవలక్షణానియస్యాస్మా - అథా - యేనాధీతేనచేద్భగవతివిష్ణోభక్తిఃక్రియత - సూచ ఆపితైవసతీయదిక్రి
యతే - సతుకృతాసతీపశ్చదస్యేత - తదుత్తమమధీతంమన్యే - సత్వస్త్వద్గురోరధీతంశీతంవా - తథావిధంకించివస్తీతిభావః || ౨౪ || యదుక్తం
పూర్వం - వసంగతోయద్ధరిమా శ్రయేతేతి - తదేవాశ్రయణంవిపుణోతి || ౨౫ || ఇతి || పుంసా శ్రవణాదీనిసవలక్షణానియస్యాస్మాభక్తిశ్చేత్ - స

కషణస్మిదౌ | తథామేభిద్యతేచేతశ్చక్రపాణేయేదృచ్ఛయా || ౧౪ || నారదః || ఎతావద్బ్ర
హ్మణాయోక్తావిరరామనుహామతిః | తంసునిభాత్స్యేకుపితస్స దీమోరాజసేవకః || ౧౫ || ఆనీ
యతామరేవేత్ర మస్మాకమయశస్త్రైతః | కులాంగారస్యదుబుధైశ్చతుర్థోస్యోదితోదమః || ౧౬ ||
దై తేయచందనవ నేజాతోయంకంటక మ్రమః | యన్మూలోన్మూలపరశోవిష్ణోనాశా యితోభాకః ||
౧౭ || ఇతితంవివిధోపాయైర్భీషయం స్తజ్జానాదిభిః | ప్రహ్లాదం గ్రాహయామాస త్రివగ్గస్యోపపా
దనమ్ || ౧౮ || తతఎనంగురుజ్ఞాత్వాజ్ఞాతోపాయచతుష్టయమ్ | దై త్యేంద్రందశేయామాసమా
తృన్మృష్టమలంకృతమ్ || ౧౯ || ప్రణమంతం పదో బాణం ప్రతినంద్యాశీమాసుగః | పరిష్వజ్య చిరం
హోభ్యాంపరమాం ప్రా పనిన్వృతిమ్ || ౨౦ || ఆరోప్యాంకమవప్రూ యమూర్ధన్యశ్రుకణాంబుభిః |
ఆసించావికసద్వక్త్ర మిదమాహాయునిష్ఠిర || ౨౧ || హిరణ్యకశీపుః || ప్రహ్లాదఉచ్యతాంతాతస్వధీ
తంకించిదుత్తమమ్ | కాలేనై తావతాయుష్షయదశిక్షద్గురోభావాన్ || ౨౨ || ప్రహ్లాదః || శ్రవ
ణంకీర్తనంవిష్ణోస్మరణంపాద సేవనమ్ | అచానంవందనం దాస్యంసఖ్యమాత్మనివేదనమ్ || ౨౩ || ఇతి

వలక్షణభక్తియోగప్రతిపాదకంశాస్త్ర మధీతంచేత్ - తదేవస్వధీతముత్తమంమన్యే - సత్వధు నాగురోస్స కాశాదధీతం - తత్తుగురుభి నా
ధ్యాపితమితిభావః - స్వధీతప్రశ్నోత్తరనిగమనముత్తమమధీతమితి - శ్రవణమిత్యా దితుపూర్వోక్తాశ్రయణవివరణపరం - భగవత్సద్భాక్తి
యతేచేత్ - అధీతవిద్యావలక్షణభక్తిః - నిష్కపటభావేనభగవతి త్రియత ఇతియత్ - కృతాపిభక్తిర్విష్ణువపితేతి - యచ్చతదేతదుత్తమంమన్యే
స కేవలంసవలక్షణభక్తిప్రతిపాదకశాస్త్రాధ్యయనమా త్రమివోత్తమం - అపితుతదథానుష్ఠానం - అనుష్ఠితస్యేవై - సమర్పణంచేత్య
పున్యత్తమంమన్యే - కేవలాధ్యయనమాత్రస్యవ్యభాత్వాదితిభావః - అపితావిష్ణువిత్యనేనభక్తేరసస్యప్రణాజనత్వేనకర్తవ్యతోక్తా - త
త్రవిష్ణుః - శ్రవణంతత్స్వరూపరూపగుణవిభూతిశ్రవణం - కీర్తనంనామోచ్చరణాత్మకం - స్మరణంస్వరూపాదివిషయకమేవపాద సేవ
నాచానంవందనదాస్యసఖ్యానితుతదీయపర్యంతాని - వందనంనమస్కారః - పాద సేవనంపాదయోగస్సంపూజనం - తచ్ఛాచావిగ్రహతది
యపాదయోగేతివేదితవ్యం - పరపూజావిభవాదేరతీంద్రియత్వేన - తల్పాదపీడనాసంభవాత్ - యద్వా - భగవద్విషయేమాససికం - తది
యవిషయేతుకాయకంవివక్షితం - ఆత్మనివేదనమోమిత్యాత్మానంయంజీతేత్సుక్తరీత్యా - తచ్ఛేషత్వానసంధానం - యద్యపి - భక్తినా
మధ్యాసోపాసనాదిశబ్దనాచ్యా - అపారహరభ్యాససాధేయాతిశయా - ఆప్రయాణాదమవర్తమానా - వివేకాదిసాధనస్తక్రమగృహీతా -
తైలధారావదవిచ్ఛిన్నస్త్రైతీసంతానాత్మికా - ప్రీత్యాత్మికా - సత్వక్షతాపన్నా - ధూనానుష్ఠృతిః - సతుశ్రవణాదిరూపేణసవలక్ష
ణా - తథాపున్యక్తవిభాయాభక్తేరేవకర్మజ్ఞానయోగాదివచ్ఛమదమాదివచ్ఛ - శ్రవణాదీన్యప్యవిలంబేననిర్వర్తకాన్య చ్యంతే - యద్వా - స
వలక్షణా - లక్ష్యతేవిధివిలక్షణానివిహ్న ని - జ్ఞాపకాని - భక్తియోగపరిపాకావస్థాజ్ఞాపకానీయవత్ - ఉక్తవిధభక్తియోగనిష్ఠేనరాగ
తవివ శ్రవణాదీనిక్రియంతే - లోకేపిహ - యద్వస్తువిషయాప్రీతిస్తద్విషయశ్రవణాదీనిస్వతవివ ప్రాప్తానీతి - సతత్రయత్నే సభవితవ్యం

అతః శ్రవణాదీని ప్రత్యాత్మకభక్తియోగకారితావస్థావిశేషరూపాణి - తన్నిష్ఠత్వసూచకానీతితాత్పర్యం - వివరితీకారితశ్రవణాదిపర్యంతభక్తియోగానుష్ఠానమేవవసంగతోయద్ధరిమాశ్రయేతేత్యుక్తమాశ్రయణమిత్యుక్తంభవతి || ౨౪ || వీ || నిశమ్యతి || పితదేవంవిధం సుతస్యవచః - నిశమ్యకణ్య - తదా - హిరణ్యకశిపుః - రుషా - ప్రస్ఫురితః కంపమానః అధరోన్మయస్యతాదృశఇదంవక్ష్యమాణంగురుపుత్రం ప్రత్యువాచ || ౨౫ || తదేవాహ - బ్రహ్మబంధోఽతి || హేబ్రహ్మబంధో బ్రహ్మణాభాసకిమతతైత్వయాకృతమితిశేషః - అతీవానుచితమేతత్కృతమిత్యథః - కింతత్ - యన్మామనాదృత్యవిపక్షంశత్రుపక్షమాశ్రయతా - అతఏవ - అసతామహ్యమహితకారణా - త్వయా - హేదుర్జితే - అసారంగ్రాహితోబాలశ్రేయత్ || ౨౬ ||
మిత్రత్వేనవతమానస్యాపితవవిరోధాచరణంనాసంభావితమిత్యాహ || సంతీతి || దుష్టంమైత్రంమిత్రత్వంయేమాంతే-రోగ ఇవేతి || శ్లో || బ్రహ్మహక్షయరోగీస్యాత్పురాపీశ్యావదంతకః - స్వణాపహాకీమనభీదుశ్చమాగురుతల్పగః - యత్యాదస్త్యత్వక్తఃపాతకినాంగోగోయథోదేతి - తథాతేమామఘంవిద్వేషాదికముదేతీత్యథః || వీ || మిత్రత్వేనవర్తమానస్యాపితవవిరోధాచరణంనాసంభావితమిత్యాహ || సంతీతి || దుష్టంమైత్రంమిత్రత్వంయేమాంతే - అతఏవాసాధవః - ఛద్వవిశేషకపటవేషధారిణోభవాదృశాపిహిలోకేసంతి - తేమామఘం ద్రోహః - కాలే - ఉచితకాలే ప్రకటోభవతి - రోగఃపాతకినామివ - యథా || శ్లో || బ్రహ్మహక్షయరోగీస్యాత్పురాపీశ్యావదంతకః | స్వణాపహాకీమనభీదుశ్చర్మాగురుతల్పగః - ఇతిస్త్యత్వక్తః - పాతకినాంగః - ఉచితకాలే ఉదేతి - తథాతేమామఘంద్రోహాదికముచితకాలేఉదేతీత్యథః || ౨౭ || సేతి || మత్ప్రణీతంమయాపాదితం - నోస్తభ్యం - కత్ కుత్పితందోషంమాస్తాదాః - అదాగమ ఆషః - మయిదోషురోపమాకృతాభివ్యథః - ఇంద్రశత్రోభివ్యథేన - సహిబ్రహ్మణేమతవకోపఉచిత ఇతిభావః || వీ || ఎవముపాలబ్ధ ఆహగురుపు

పుంసాపిలావిష్టేభక్తిశ్చైన్నవలక్షణా | క్రియతేభగవత్యధాతన్మన్యేధీతముత్తమమ్ | ౨౪ | నారదః || నిశమ్యేతత్పుత్రవచోహిరణ్యకశిపుస్తదా | గురుపుత్రమువాచేదంరుషాప్రస్ఫురితాధరః | ౨౫ | హిరణ్యకశిపుః || బ్రహ్మబంధోకిమేతతైవిపక్షంశ్రయతాత్వయా | అసారంగ్రాహితోబాలమామనాదృత్యదుర్జితే | ౨౬ | సంతిహ్యసాధనోలోకేదుర్జైత్రాశ్చద్వవేషిణః | తేమాముదేత్యఘంకాలేరోగఃపాతకినామివ | ౨౭ | గురుపుత్రః || నమత్ప్రణీతంనపరప్రణీతంసుతోవదత్యేషతవేంద్రశత్రో | నైసగీకీయంమతిరస్యరాజన్నియచ్ఛమన్మంకద*దాస్త్యమానః || ౨౮ || నారదః || గురుజైవంప్రతిప్రోక్షోభూయఆహాసురస్సుతమ్ | నచెష్టగుముఖీయంతేకుతోభద్రాసతీమతిః | ౨౯ | ప్రహ్లాదః || మతినకృష్ణైపరతస్త్వతోవామిసోభివద్యేతగృహప్రతానామ్ | అదాంతగోభివిశతాంతమిప్రంపునఃపునశ్చర్వితచర్పణానామ్ || ౩౦ ||

త్రః || సేతి || సమయాపాదితం - నాపిపరేణ - కింతు కేవలమేషతవపుత్రవివదత్యేవం - హేఇంద్రశత్రో - ఇంద్రశత్రోస్తవబ్రహ్మణేహ్యగ్రహః - అనుచితః - అవిషయత్వాదితిభావః - సమనపరప్రణీతంచేత్తుతోస్యాభూదియంమతిస్తత్రాహ - నైసగీకీతి - హేరాజ - అస్యతస్త్వత్ప్రస్య - ఇయంమతినై - సగీకీస్యాభావికీ - సతుపరైరుత్పాదితా - అతోమన్యంక్రొధంనియచ్ఛ ఉపసంహర - నోస్తభ్యం - కత్ కుత్పితం - దుఃఖమిత్యథః - మాస్తాదాఃనదేహీత్యథః - మాజ్యోగేష్యతాషః - కదనాత్తనాఽనఇతిపాతాంతరం - తత్ర - కదనాత్తనాందీనాత్తనాం - మన్యంమద్విషయకక్రొధం - నియచ్ఛేత్యథః || ౨౮ || గురుజైతి || గురుముఖీగురువాక్యజనితా - హేఅభద్ర || ౨౯ || ఆస్తామియంవాతాభవాదృశానాంవిషయాసక్తానామత్రాసధికారాదిత్యాశయేనాహ || మతిరితి || పరతఃగురోః - స్వతోవా - మిథోవా అన్యోన్యతః - నాభిపద్యేతససంపద్యేత - కేషాం - గృహఎవప్రతిసంకల్పః ఇతికృత్యచింతాయేషాం - అతఏవ - అదాంతైరనుపరతైః - గోభిరింద్రియై హేతుభూతైః - తమిప్రంసంసారం - విశతాంతత్రచవిశతస్త్వేవచవణయేషాం || వీ || యత్పుష్టంకుతస్తవేయం మతిరితితత్రమహతామనుగ్రహపదేదృశమతిహేతురితివక్తుంతావస్తహద్భిరనుగృహీతానాంభవాదృశామీదృశమతిదుఃఖేత్యాహ || మతిరితి || గాహాస్థ్యరతానాం - స్వతఃపరతోవా - మిథః - అన్యోన్యస్త్వాదా - కృష్ణమతిభక్త్యాత్మికా - నాభిపద్యేత - ససంపద్యేత తత్రహేతుంవదగృహప్రతాన్విశిష్ట - అదాంతగోభిః - అదాంతైరజితైః - గోభిరింద్రియైః - హేతుభిస్తమిప్రం - నిరయరూపం - సంహరం - పునఃపునఃవిశతాంచర్వితమనుభుక్తం - తస్త్వేవపునశ్చర్వణముపభోగోయేషాం - పూర్వపూర్వభూక్తమేవవిషయం - భంజానానాంపూర్వభూక్తానైవవనితాదీవిషయాన్వసరపరదృష్టంజానామిలివా || ౩౦ || సమక్రీకృష్ణస్యపరమానందరూపత్వాతైవితన్నిష్టావకీర్తనస్యః తదజ్ఞానాదిత్యాహ || సేతి || యదురాశయాఃవిషయవాసితాంతఃకరణాః - తేహివిష్టుంసవిదుః - తత్రహేతుః - స్వస్తిస్త్వేవాభఃపురుషాభోయేషాంతేషాం - గతింగమ్యం - సను - తేపిగురూపదేశాద్విష్టుంజ్ఞాస్యంతి - తత్రాహ - బహివిషయేవ్యథోయేషాంతేషాం

హిరణ్యః - తానెవగురుత్వేనమగుతుంకిలంయేమంతే - అతఃఅంతే రుషనీయమానాఅంధాయథాసంధానంనవిదుః - కింతుగతేపతంతి -
తథాతేపిచుశస్య - తంత్రాప్యంధీఘోరజ్వాంవేదలక్షణాయం - ఉరూణిదామానిబ్రాహ్మణాదినామానియన్యంతస్యాం - కామ్యైఃకర్మభిః
బద్ధావంభవంతీత్యథః - తదుక్తం॥౩౧॥ విషయావిష్టచిత్తానాంవిష్టవేశస్సుమారతః॥ వారుణీద్గితంవస్తుప్రజన్యైంత్రింకిమాఘ్నయా
త్॥౩౨॥ విషంవిషయాసక్తచిత్తానాంతావృశాంకృష్ణమతిదుఃఖంభేత్సుక్తం - మాస్తుకృష్ణమతిస్సృష్టేయోపిస్వయంనజానాతీత్యాహ॥
నేతి॥ స్యాథోగతిశ్చ స్యాథోగతిస్తంస్వస్యపురుషాథోభూతం - తదుపాయభూతంచవిష్ణుం - తేగృహప్రతాః - నవిదుః - తత్రహతుంపదా
తాన్విశిష్టబహిరథమానినః - బహిశ్శబ్దాదివిషయేషు - అథమానినః - పురుషాథోభూతానినః - అతేపైఅంతే రుషనీయమానాఅంధాః -
యథాసంధానం - నవిదుః - కింతుశ్చభ్రేపతంతి - తథాతేపిచుశస్య - తంత్రాప్యం - వేదలక్షణాయం - స్థూలరజ్వామురుదామ్ని - వణాశ్రమ
ధర్మాదిరూపనానావిధకంఠసూత్రబద్ధాభవంతి - వెదోక్తకేవలకామ్యకర్తవ్యసత్తైః - ప్రలోభితాస్తత్రేనాసక్తాః - పునఃపునస్సంసరం
తోదుఃఖమేవప్రాపువంతి - సతునిరతిశయానందరూపపరమపురుషాథోలక్షణంభగవంతంప్రాపువంతీతిభావః ॥ ౩౧॥ సనుచ॥ శ్రు ॥
ఏకోదేవస్సర్వభూతేషుగూఢస్సర్వవ్యాపీసర్వభూతాంతరాత్మేత్యాది - శ్రుతిప్రతిపాదితంవిష్ణుంకథంనవిదుః - కుతోవాతేషాంతమఃప్రవే
శస్తత్రాహ॥ నైమామితి॥ నిష్క్రించనానాంనిరస్రవిషయాభిమానానాం - పాదరజసాఅభిషేకంయావన్నప్రణీత - తావత్ - శ్రుతివాక్యతో
జాతాపిషాం మతిరుక్తమస్యాంఘ్రింసస్పృశతిసప్రాప్నోతి - అసంభావనాదిభిఃపాస్యతఇత్యథః - అనథాస్యసంసారస్యాపగ
మోయదరః - యస్యాఉరుక్రమాంఘ్రిస్పృశన్యామతేరథః - ప్రయోజనం - మహదనుగ్రహభావాన్నతత్త్వనిశ్చయోనాపిమోక్షపైమామి
త్యథః॥౩౩॥ తదేవవ్యసక్తి - నైమామితి - విషముక్తవిధానాం - విషయాసక్తచిత్తానాం - మతిర్బుద్ధిః - ఉరుక్రమస్యనిరతిశయమహిమశా
విదో - భగవతః - నిరతిశయపురుషాథోరూపమంఘ్రిం - సస్పృశతి - సవిషయాకరోతి - తదంఘ్రిస్పృశన్సంవిశిష్ట - యథాభః - యస్య

నతేవిదుసాన్వర్థగతింహివిష్ణుంమరాశయామేబహిరథమానినః । అంధాయథాంతే రుషనీయమా
నావాచీతంత్రాప్యమురుదామ్నిబద్ధాః॥ ౩౧॥ నైషాంమతిస్తావదురుక్రమాంఘ్రింస్పృశత్యనథాపగ
మోయదరః । మహియసాంపాదరజోభిషేకంనిష్క్రించనానాంనవృణీతయావత్ । ౩౨॥ ఇత్యుక్తో
పరతంపుత్రంహిరణ్యకశిపూరుషా । అంధీకృతాత్మాసోత్సంగాన్నిరస్యతమహీతలే॥ ౩౩॥ ఆహామష
రుషావిష్టంకషాయాభూతలోచనః । వధ్యతామాశ్వయంవధ్యోనిస్సారయతనైర్మతాః॥ ౩౪॥ అయంమే
భ్రాతృహానూనంహితాస్వాస్వాసుహృదోధమః । పితృవ్యహంతుయః పాదౌవిష్ణోదాసవదచణతి॥
౩౫॥ విష్ణోవాసాధ్వసాకిన్ముకరిష్యత్యసమంజసః । దుస్త్యజంసౌహృదంపిత్రోరజహత్పంచహ

ఉరుక్రమాంఘ్రిస్పృశన్సాధః - ప్రయోజనం - ఫలం - అనథాపగమః - దుఃఖనిరాసరూపః - కియత్పగ్యంతం - సస్పృశతి తత్రా
హ - యావన్నిష్క్రించనానామనన్యప్రయోజనానాం - మహియసాం - మహాభాగవతానాం - పాదరజస్పేవాం - సప్రణీతసప్రణయో - మ
హాత్మేవాం - సకుర్యాత్తావన్నస్పృశతీత్యథః - మమమాతృగర్భావస్థానదశాయామేవమహియసఃశ్రీనారదస్యామగ్రహదియంబుద్ధిరు
రుక్రమాంఘ్రివిషయాభూదితిగూఢోభిప్రాయః॥ ౩౨॥ ఇతితి॥ నిరస్యతనిరాస్యత్ - చిత్తేనేత్యథః - నిరస్యతిల్యబగత పాతేయాత్తరణా
న్వయః॥౩౩॥ ఇతితి॥ ఇతీతముక్తా - ఉపరతంతూష్ణిమాసీనంపుత్రం - రుషాక్రోధేన - అంధీకృతః - ఆత్మావివేకోయస్యస - హిరణ్యకశిపుః -
స్వస్యఉత్సంగాన్తహీతలేనిరస్యపాతయత్వాఆహచేత్సుత్తరణాన్వయః - నిరస్యతఇతిపాతేన్యపాతయదిత్యథః॥ ౩౩॥ ఆహతి॥ అమ
షః - అసహనం - తేనసహితయారుషా - ఆవిష్టవ్యాప్తః - కషాయాభూతేఆతామ్రలోచనేయస్య - హనైర్మతాఃరాక్షసాః ॥ ౩౪॥ ఆ
హతి॥ అమషాసహనం - తత్సహితయారుషా - ఆవిష్టవ్యాప్తః - అతపివకషాయాభూతేఆతామ్రలోచనేయస్యసః - ఆహచఉక్తవాంశ్చ -
తదేవాహ - వధ్యతామితి - హనైర్మతాః - ఇతపిసంనిస్సారయతబహిరథమానయత - అయంబాలోవధ్యోవధాహః - అతోవధ్యతామాశ్చ
హస్యతా॥ ౩౪॥ వధ్యత్వేహతుః॥ అయమితి॥ యతోయంమేభ్రాతృహ - కుతః - యోవిష్ణోః పాదౌదాసవదచణతితత్పక్షపాతీత్యథః -
అతఃసవివాయమిత్యన్వయః॥ ౩౫॥ అయమితి॥ వధ్యత్వేహతుః - యతోయం - మమమభ్రాతృహంతా - కుతఃయాయమధమఃబాలః - స్వా
స్వకీయా - సుహృదోస్తా - హితాపితృవ్యస్యహంతుర్విష్ణోః - పాదౌచరణౌ - దాసవదచణతి - తత్పక్షపాతీత్యథః - అతస్సవివాయ
మిత్యన్వయః - హితాస్వాస్వాసుహృదఇతిపాతే - అయంమేభ్రాతృహ - కుతః - యతోయస్తాదధమాయం సుహృదఃప్రియా - ఆసూ
ప్రాణాహితా విష్టవేసమప్య - దాసవత్ తత్పాదావచణయతి - అతోయమేవప్రస్తాదోమేభ్రాతృహత్యథః॥ ౩౫॥ ఆహ
విష్ణురస్యవిశ్వసనియంకిమితి స్వీకృతవానిత్యాహ॥ విష్ణువేతి॥ అజహత్జహత్ ॥ ౩౬॥ విష్ణురితి - మద్భ్రాతృహంతేనవిష్ణురప్యసావసమంజ
సోన సమూలః - సాధుకరిష్యతికిన్ము - సకరిష్యత్యేవ - అవ్యవధితచిత్తత్వాదిభావః - యతోసాపంచహయనః - పంచవపణవయస్కపివ
సత్ - దుస్త్యజంత్యక్షుమశక్యం - పిత్రోఃమాతాపిత్రోః - సౌహృదమజహదత్యాక్షిత్ ॥ ౩౬॥ సమతవాయమపత్యంకథంవధ్యస్తత్రా

తత్తుత్తంతద్దనసంకర్తనాభ్యపద్యతఉపాయంతరంసలేభిత్వభాః - ప్రతుత్త - దీఘతమాంచంతాప్రాప్తః - చింతామేవప్రపంచయతి ॥ ౪౪ ॥ చింతామేవాహుత్రిభిః ॥ ఏషఇతి ॥ మేమయాఅసాధుపరుషంయథాభవతితథోక్తః - అసద్ధర్మైరపకారైరభిచారైర్వా ॥ ౪౫ ॥ ఏష ఇతి ॥ ఏష బాలః - మేమయాబహ్వ సాధుయథాభవతితథా ఉక్తః - వధోపాయాశ్చనిర్మితాః కారితాః - అసద్ధర్మైరభిచారాదిభిస్తేప్రోహైశ్చులసూతాదిభిశ్చముక్తః - అవిహతః స్వేనైవతేజసామాహత్తే ॥ ౪౬ ॥ వతమాన ఇతి ॥ అవిదూరేవతమానోపిబాలోప్యయంబజడధీనిభయచిత్తః - మేఅనార్యంఅన్యాయ్యం - శత్రుత్వంవాసవిస్తరతి - అజగత్సమధ్యమశుత్రశ్చునశ్చేభానామ - పితృభ్యాంహరిశ్చంద్రాయవిశ్రీతస్సౌతయోరపకారమవిస్తరంస్తద్విషక్షంవిశ్వామిత్రమాశ్రిత్య - గోత్రాంతరమాపన్నస్తద్వత్ - యద్వా - స్వభావాపరిత్యాగేదృష్టాంతశ్చునశ్చేభాఃపుచ్చమివేతి ॥ ౪౭ ॥ వతమాన ఇతి ॥ ఉక్తౌపాయేభ్యోవిదూరఏవవర్తమానః బాలోప్యయం - అజడానిపుతాధీర్యస్యతాదృశః - మే మమ అనార్యంప్రోహంసస్తరతి - శునశ్చేభాః - యథాశునశ్చేభాః పితృభ్యాంహరిశ్చంద్రాయవిశ్రీతస్సౌతయోరపకారంవిస్తరత్తద్విషక్షం విశ్వామిత్రమాశ్రిత్యగోత్రాంతరమాపన్నస్తద్వత్ - యద్వా - స్వభావాపరిత్యాగేదృష్టాంతశ్చునశ్చేభాఃపుచ్చమివేతిప్రభుజితేంద్రియః ॥ ౪౮ ॥ అప్రమేయ ఇతి ॥ అప్రమేయః అపరిమేయోనుభావోయస్య - నకుతచ్ఛిద్భయంయస్య - నవాభవితా - అస్యభామృత్యునైవభవిష్యతీత్యర్థః ॥ ౪౯ ॥ అప్రమేయ ఇతి ॥ అప్రమేయః అపరిమేయః అనుభావోయస్య - నకుతచ్ఛిద్భయంయస్య - అతఏవ - అమరః మరణరహితః - పితృస్యవిరోధేనవాతునా - నూనంమమైవమృత్యుర్భవితాభవిష్యతి - నవాభవితా - పితర్విరోధేనమమృత్యోరభావేహత్వంతరేణనైవభవిష్యతీత్యర్థః ॥ ౫౦ ॥ ఇతితి ॥ ఔశనసాఉశనసఃపుత్ర - నీతిజ్ఞోవివిక్తేపికాంతే ॥ ౫౧ ॥

హిమవాయ్వగ్నిసలిలైః పర్వతాక్రమణై రపి । నశశాకయదాహంతుమపాపమసురస్సుతమ్ ॥ చింతా దీఘతమాంచాప్రాప్తస్తత్తుత్తంతాభ్యపద్యత ॥ ౪౪ ॥ ఎషమేబహ్వసాధుక్తో వధోపాయాశ్చనిర్మితాః । తైస్సైర్మోఘైరసద్ధర్మైర్ముక్తస్సేనైవతేజసా ॥ ౪౫ ॥ వతమానోవిదూరే వాబాలోప్యజడధీరయమ్ । నవిస్తరతిమానార్యంశునశ్చేభావప్రభుః ॥ ౪౬ ॥ అప్రమేయానుభావోయమకుతచ్ఛిద్భయోమరః । నూనమేతద్విరోధేనమృత్యుర్భవితానవా ॥ ౪౭ ॥ ఇతితచ్ఛింతయాకించిత్వానశ్రియమధోముఖమ్ । చందామకావాశనసావివిక్తఇతిహిమచతుః ॥ ౪౮ ॥ జితంతస్యమైకేనజగత్ప్రయంప్రభో విజృంభణత్రస్తసమస్తధిష్ణ్యవమ్ । నతస్య చింత్యంతవనాథచక్షుహేనవైశిశూనాంగుణదోషయోఃపదమ్ ॥ ౪౯ ॥ ఇమంతుపాశైర్వరుణస్యబద్ధంనిధేహిభీతోనపలాయతేయథా । బుద్ధిశ్చపుంసోవయసార్యసేవయాయావద్దురుభాగవతగమిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ తథేతిగురుపుత్రోక్తమనుజ్ఞాయేదమబ్రవీత్ । ధర్మాహ్యసోపదేష్టవ్యారాజ్ఞాంయెగృహమేధినామ్ ॥ ౫౧ ॥ ధర్మమథంచకామంచనితరామనుషూర్వశః । ప్రహ్లాదాయోచతూరాజప్రశ్రితావనతాయచ ॥ ౫౨ ॥ యథాత్రివగంగురుభిరాత్మనేహ్య

ఇతితి ॥ ఇతితచ్ఛింతయాపుత్రవిషయకచింతయా - మ్లానక్రియంనిస్తేజస్సం - కించదధఃకృతముఖంహిరణ్యకశిపుం - ఔశనసాఉశనసఃపుత్ర - చందామకా - వివిక్తేనజనేదేశే - ఇతివక్ష్యమాణప్రకారేణోచతుః ॥ ౪౮ ॥ జితమితి ॥ భువోవిజృంభణేనైవత్రస్తాఃధిష్ణ్యపాయస్త్రితస్య - చింత్యం - నచక్షుహేనపశ్యామః - పదమాలంబనంనైవాస్తి - యద్వా - శిశూనాంపుత్రంగుణదోషయోఃపదంవిషయోనభవతీత్యర్థః ॥ ౪౯ ॥ తదేవాహ ॥ జితమితి ॥ తవభువోర్విజృంభణేనచలనమాత్రేణ - త్రస్తాభీతాఃసర్వేధిష్ణ్యపాలోకపాలాయస్త్రిత - తజ్జగత్ప్రయంత్యమైకేనాసహయేన - జితం - ఎవంభూతస్యతవ - హనాథప్రభో - చింత్యంచంతనీయం - నచక్షుహేనపశ్యామః - శిశూనాంపుత్రమితిశేషః - తద్గుణదోషయోఃపదంవిషయః - నవైనభవతీత్యర్థః ॥ ౪౯ ॥ తథాపిబంధనమసోచితమిత్యాహతుః ॥ ఇమంతితి ॥ యావద్దురురాగమిష్యతితావద్భవానిధేహి - తతఃకిమతఉచతుః - బుద్ధిశ్చసమీచీనావయసాభవతీతి ॥ ౫౦ ॥ ఇమమితి ॥ అతఇమంబాలంయావద్దురుభాగవాన్భాగవతగమిష్యతితావద్వరుణస్యపాశైర్బద్ధం - విధేహిగురు - భీతోయంయథానపలాయతే - తథాబద్ధంనిధేహిత్యర్థః - తతఃకింత్రాహతుః - వయసాఆర్యాణాంసేవయాచాస్యబుద్ధిభావిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ తథేతి ॥ అనుజ్ఞాయతథత్వంగీకృత్య ॥ ౫౧ ॥ తథేతి ॥ ఎవంగురుపుత్రోక్తంతథేత్యనుజ్ఞాయంగీకృత్య - దైత్యేంద్రఃఇగంవక్ష్యమాణమబ్రవీత్ - తదేవాహ - ధర్మాఇతి - అస్యపాలస్య - ధర్మాఉపదేష్టవ్యాః - కేతే - యేరాజ్ఞాంయెచగృహస్థానాంతే ॥ ౫౧ ॥ ధర్మమితి ॥ తతశ్చతాప్రహ్లాదాయధర్మాదికమూచతుః - ప్రశ్రితశ్చసావవనతశ్చతస్తే ॥ ౫౨ ॥ ఏవముక్తౌగురుపుత్రతథైవోపదిదేశతురిత్యాహదేవషిః ॥ ధర్మమితి ॥ ధర్మాథకామస్వరూపానసాధనాన్నితరామత్యంతమనుషూర్వశః హరాజప్రశ్రయేణవినయేనఅవనతాయనమ్రాయప్రహ్లాదాయోచతురుపదిదేశతుః ॥ ౫౨ ॥ యథేతి ॥ యథావత్త్రివగంమనుశ్చితమపిసాధునమేన - తాంశియంచ - కుతః - ద్వంద్వైరాగద్వైపాదిభి

విశాఖయోష్యరమణంయోషాం తైరుపవణితాం || వీ || యథేతి || తద్యథావత్రి వగ్గం - ఆత్మసేవ్యస్తే - ఉపశిక్షితమపి - సాధుసమేన - నా
మస్యత - తచ్చిత్తంచ - కుతః - ద్వంద్వైర్వాగ్ద్యేషాదిభిర్విషయేష్యరమణంయోషాంతైః - ఉపవణితాం || ౫౩ || ౫౪ || యథేతి || పరావృ
త్తః అస్యత్ర గతః - ఉపపూతః అత్ర || సూ || సోవిలోపచేత్వా దపూరణమితి సూత్రేణ - సంధిః పాదపూరణాధాః - శ్రీదాధాం కృతక్ష
ణైః కృతోత్పన్నైర్లభాభావసరైరితివా || వీ || యథేతి || కించయదాచార్యః గాహాస్యధర్మేషు - పరావృత్తః పరోక్షప్రవృత్తః - వ్యాసంగం
తరపరభిర్యథాః - తదాకృతలక్షణైర్లభాభావకాశైర్వాయస్యైస్సమానవయస్యైః - బాలైస్తత్రోపపూతః - సః ప్రహ్లాదః || ౫౫ || అథ
తి || తేషాం నిష్ఠాంజనమరణాదిలక్షణాం - విద్యాత్ || వీ || అథేతి || మహాబుధస్సుధీర్విద్యాత్ - శ్లక్షణానాచాతానాబలకాస్త్రత్యాహూయసం
బోధ్య - కృపయాప్రహసన్నివతన్నిష్ఠాంజ్ఞానమాగ్గనిష్ఠాంఉవాచ || ౫౬ || తథేతి || ద్వంద్వైర్వాగ్ద్యేషాదిభిర్విషయేష్యరమణంయోషాంతైః - ఉపవణితాం || ౫౭ || తథేతి || తేతుబాలకాస్సుధీర్వతద్గౌరవాత్తద్వచనగౌరవాత్త్యక్తః శ్రీదాపరిచ్ఛదాః శ్రీదోపకరణానియైః -
ద్వంద్వైర్వాగ్ద్యేషాదిభిర్విషయేష్యరమణంయోషాంతైః - ఉపవణితాం || ౫౮ || పర్యుపాసతేతి || తస్మిన్నైవస్య స్తంభృదయమీక్షణంచయైః || వీ || ప
ర్యుపాసతేతి || పారాజేంద్ర - తస్మిన్నైవప్రహ్లాదే - స్వస్థంభృదయం మనశ్చక్షణంచయైః - తం ప్రహ్లాదమేవ పర్యుపాసతశ్చ సూపయా
తం పరివేష్ట్య పవీవిశురిత్యథాః - తాస్పర్యుపాసీనాకారుణ్యమైత్రయైర్మహాభాగవతోసురః ప్రహ్లాదలహ || ౫౯ || ఇతిభావాధా
దీపికా యాగ - సంచమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

పశిక్షితమ్ | నసాధుమనోతచ్చిత్తంద్వంద్వైర్వాగ్ద్యేషాదిభిర్విషయేష్యరమణంయోషాంతైః - ఉపవణితామ్ | ౫౩ | వ్యవహారప్రసిద్ధ్యధాంవి
కల్పేత్ర సృభిఃకృతః | యథాభాత్యస్య సత్యధేప్రత్యాభాసశ్చ నిర్భ్రమః | ౫౪ || యదాచార్యః పరావృ
త్తోగృహమేధీయకర్తృసు | వయస్యైర్బాలకైస్తత్ర సోపపూతః కృతక్షణైః | ౫౫ || అథతా శ్లక్షణాయా
వాచాప్రత్యాహూయమహాబుధః | ఉవాచవిద్వాంస్తన్నిష్ఠాంకృపయాప్రహసన్నివ || ౫౬ || తేతుత
ద్గౌరవాత్సర్వేత్యక్తశ్రీదాపరిచ్ఛదాః | బాలాఅదూషితధియోద్వంద్వైర్వాగ్ద్యేషాదిభిర్విషయేష్యరమణంయోషాంతైః | ౫౭ || ప
ర్యుపాసతరాజేంద్రతస్మిన్ స్తంభృదయేక్షణాః | తానాహకరుణోమైత్రోమహాభాగవతోసురః ||
౫౮ || ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - పంచమోధ్యాయః ||

ప్రహ్లాదః || హంతాభాకామేశ్వరుతవహోవస్సర్వతశ్శివమ్ | వయస్యావశ్యతమృతాక్రీడంతోమా
ప్రమాద్యత || ౧ || నపు రాపి వయం బాలా ఆత్మ సోధప్రియైషిణః | గురూక్తమపిన గ్రాహ్యంయదన
థేథా కల్పనమ్ | ౨ || యదుక్త్యానప్రబుధ్యేతసుప్తస్వప్నాననిద్రయా | నశ్రద్ధధ్యాన్తతంతస్య
యథాంధోహ్యంధనాయకః || ౩ || కశ్శత్రుః కడదాసీనః కింమిత్రంకోథాఆత్మనః | భవత్సవినయైః
కింస్యాద్దేవంసంపద్విపత్ప్రదమ్ || ౪ || యోనహింస్యాద్ధర్మకామావాత్మసోవైజనస్యచ | పునస్త్రి
లోకయోహేతుస్సంతుతోధోతిదుర్లభః || ౫ || కామారతిచరైర్వాజ్ఞోధర్మభాగవతానిహ |

శ్లో || షష్ఠగురౌగృహవ్యగ్రప్రహ్లాదోదైత్యబాలకాః | అనుకంశ్యపరంతత్త్వంనారహోక్తముపాదిశత్ || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || నిరధా
కక్రియాల్లాపైరాయువ్యాయమజానతామ్ | ప్రహ్లాదస్సపయంప్రాహధర్మంభాగవతంకృతీకౌమారభిత్వాదినా || ఇహైవమానుషజన్త
ని - ధర్మానాచరత్ - యతోరదమేతత్ - తత్రకౌమారవీర - యతః - తదవ్యభువం - నచైవగభూతేజస్త్వాంతరే - యతఃదుర్లభంతత్రచ -
ధర్మా నేవాచరత్ - నసుఖార్థంప్రయాసాత్ - తత్రభాగవతానైవ - నకామ్యత్ || వీ || ఏవందైత్యమూలైః పర్యుపాసితో మహాభాగవతః
ప్రహ్లాద సైభ్యః కరుణయానంతస్థిరఫలరూపబ్రహ్మసందానుభవసాధనభాగవతధర్మానుపదిక్ష్యరుపదేక్ష్యమాణధర్మప్రతిష్ఠాపనాయ -
తద్ధేతువైరాగ్యజననాయచ - వైషయికసుఖానామల్పస్థిరత్వం - దుఃఖగర్భత్వం - అతపివశా యత్వం - అయత్నలభ్యత్వంచ - వివిక్షుస్తా
వస్తసువ్యజన్తనవివభాగవతధర్మాచరణాహత్యం - తత్రాప్యస్థిరత్వేనబాల్యాత్ప్రభృత్యైవతదమహానస్యకతావ్యత్వంచాహ || కామా
రభేతి || ఇహమానుషజన్తస్యైవ - ప్రాజ్ఞః - హయోపాదేయవిభాగాభిజ్ఞః - పుమాకౌమారబాల్యవివతత్ప్రభృతీత్యధాః - భాగవతాత్ -
భాగవత్సంబంధినః - భాగవత్ప్రాప్తిసాధనాత్ - ధర్మానేవాచరత్ - భాగవచ్ఛబ్దేనతేషాం నిష్ఫలత్వశంకాప్రయుక్తానమప్యేయత్వశంకా
వ్యదస్యతే - తథాహి || శ్లో || శుద్ధమహావిభూత్యాభ్యుపరప్రాప్తిశబ్ద్యతే | మైత్రయభాగవచ్ఛబ్దస్సర్వకారణకారణ || సంభూతైతథాభర్తా
భాకరోధావ్యాధాన్వితః | నేతాగమయితాప్రహ్లాగకారాధాస్తథామునై || విశ్వరూప్యసమగ్రస్యవీర్యస్యయశస్సప్రయః || జ్ఞానవైరాగ్య
యోచ్యవషణ్ణాంభాగవత్పీఠి || వసంతియత్రభూతానిభూతాత్తన్యభిలాత్సని | సచభూతేష్వకేషేషువకారాధాస్తతోవ్యయః || జ్ఞానశక్తి

బలైశ్వర్యవీర్యతేజాంస్యశేషతః | భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినాహేయై గుణాదిభిః || ఇత్యాదినా శ్రీమత్పరాశరోక్తప్రత్యక్షరసముదాయ
నిర్వచనావగతాస్సంభృత్య-భర్తృత్వ-సేతుత్వ-గమయితృత్వ-ప్రప్యృత్వ-సర్వశరీరకత్వ-సర్వభూతాంతరాత్మత్వ-నిరస్తనిఖిలదా
షత్వ-షాద్భూత్యాణాం తాదాత్మ్యాణాం అత్రవివక్షితాః-తత్రసంభరణంనామోపకరణసంవిధానం తచ్చప్రకృతిపురుషకాలానాం
కార్యోత్పత్తియోగ్యాతాపాదనరూపం-భర్తృత్వం నిరుపాధికస్వామిత్వం-సేతుత్వంగమయితృత్వరూపస్థితకర్తృత్వం-గమయితృత్వం
సంగమయితృత్వరూపసంహర్తృత్వం-ప్రప్యృత్వం ఉద్గమయితృత్వరూపసంప్రప్తికత్వత్వం-యశాగుణవత్ప్రథా-శ్రీభోగ్యసం
పత్-వైరాగ్యంవిరక్తిః-సాచపరిపూర్ణత్వాదనాదరరూపా-ఏవంచానుష్ఠితైః ధర్మైః ప్రాప్యస్య-భగవత్పవంవిభత్వాత్తత్ప్రాప్తై
శ్చనిశ్చయసరూపత్వాత్తత్ప్రాప్తిసాధనభూతాభిరూః-పరమపురుషాభిరభిరవశ్యమనుష్ఠేయః-తేచబాల్యాదారభ్యవకర్త
వ్యాభివ్యక్తః-ఇహావేత్యసేనమనుష్యజన్తనవభగవద్ధర్మాచరణోపయుక్తత్వం-అన్యస్యతు-తదననుగుణత్వంచాభిప్రేతం-తత్రాపి
పురోవర్తిపరామర్శినేహశబ్దప్రకృతిభూతేనదంశబ్దేన-అథునావతమానమనుష్యజన్తస్యభగవద్ధర్మకర్తవ్యతాభిప్రేతా-సన్వయస్తి
న్నపిమనుష్యజన్తనితేమాంకతులశక్యత్వాత్తింవిశేషణాభునికవితజన్తనికతత్వత్వచ్యతత్వతత్వతత్వ-దుర్లభంమానుషంజన్తే-వి
విభవిత్రపుణ్యపాపాత్తకకర్తృభిః-దేవతిర్యక్తునుష్యస్థావరాదిరూపేణ-సంసరతోజీవస్యనియమనప్రతిజన్తమానుషంజన్తేవేలివిశ్వాస
హతోరథావాద్దుర్లభంమానుషంజన్త-సుకృతపరిపాకవిశేషలబ్ధమితి-తత్రైవభగవద్ధర్మానాచరణిభావః-సనుకింవిశేషేణకామాదివి
వాచరణిత్వచ్యతే-యథేష్టంవిషయభాగాంతరంచతుర్థేవయసితేమాంకతులశక్యత్వాదిత్యతత్వ-తదప్యధ్రువమితి-చతుర్థే
వయఃపర్యంతజీవసహతోవిశ్వసనీయస్యాభావాత్తామరాత్ప్రభృత్యేవాచరణిభావః-సనుచిరకాలసాధ్యాఃభగవద్ధర్మాఃకథమస్థిర
ణమానుషజన్తనానిర్వర్తంతే-కథంతరాంసిశ్రేయసప్రాప్తిరతత్వ-అథాదమితి-యద్యప్యధ్రువంతథాప్యథాదమిత్వభావః-అయం
భావః-యద్యప్యధ్రువం-తథాపి-చిరకాలజీవసనిమితైకర్తవ్యభగవద్ధర్మవిరోధికర్తాభావేచసతి-యథావత్ఫలపర్యంతభగవద్ధర్మ
పసంహరద్వారానిశ్చేయసరూపనిరతిశయపురుషాభావంచిరజీవసహత్వభావేవారభ్యభగవద్ధర్మవిరోధికర్తృసద్భావేపివా||శ్లో||సేవభిత్త
మనాశోస్తి||సహికల్యాణకృత్తద్భిర్గుణలంతాతగచ్ఛతీత్యాది-భగవదుక్తరీత్యాజన్తంతరయథావచ్ఛభగవద్ధర్మపసంహరద్వారానిశ్చే

దుర్లభంమానుషంజన్తతదప్యధ్రువమథాదమ్||౬||యథాహిపురుషస్యేహవిష్టోపాదోపసవణమ్|

యదేషసర్వభూతానాంప్రియతైశ్చిరస్సహృత్||౭||సుఖమైంద్రియికందైత్యాదేహయోగనదేహి

నామ్|సర్వత్రలభ్యతేదైవాద్వృథాదుఃఖమయత్తతః||౮||తత్రప్రయాసోనకతతప్యోయతలయు

యసరూపాభావంభవతీతి-అత్రసర్వంవాక్యంసావధారణమితిన్యాయేన-అభ్యుక్తేనాయభావేఇత్యాదివత్తేమాదివభాగవతాభర్తా
నెవ-ఇహావేత్యవధారణమభిప్రేతం||౬||
ఇహభాగవతానెవధర్మానాచరణిత్వేతదుపపాదయతిచతుర్థిః|యథాహి||ఇహపురుషస్య-విష్టోపాదోపసవణంమేవయథానురూపం
యోగ్యమిత్వభావః-యద్యస్తాత్-ఏషప్రియఇత్యాది||వీ||తత్రభాగవతానెవధర్మానాచరణిత్వవధారణంతావదుపపాదయతి||యథా
హి||హితథాహిత్యభావః-యథాయోగ్యాతాద్యోతకః-ఇహమనుష్యజన్తని-విష్టోపరమపురుషస్య-పాదయోరుపసర్పణంభజనం-యథా
యోగ్యం-తదేవయుక్తమిత్వభావః-యద్యప్యస్తాదేషపరమపురుషస్సర్వభూతానామాత్మా-ఈశ్వరః-అంతఃప్రవిశ్యప్రశాసనపూ
ర్వకంభర్తాశరీరస్యాత్మానువర్తనంయుక్తమితిభావః-సన్వాత్తాప్యపురుషాభావరూపత్వాన్నానువతేనయోతతహ-ప్రియఇతి-ప్రియఇ
ష్టతమః-నిరతిశయాసందరూపఇత్యభావః-ఆనందవివహీష్టస్సవివహిపురుషాభావరూపఇతిభావః-సన్వేపంభూతోపిన్దిష్టృపత్వాదనువతే
మానాస్సప్రచ్యావయేత్తత్రాహ-సుహృదితి||శ్లో||ఏషవివహిసాధుకర్తకారయతి-తంయమున్నినీషతీతిశ్రుత్యుక్తరీత్యా-స్వానువృత్త్యప
త్రమమాత్రేణావిభావేపరమకారుణ్యయుక్తఉత్తరోత్తరంస్వానువృత్తిప్రవర్తనారూపహితకారీత్యభావః||౭||భోగోద్యమఃకథంత్యా
జ్యఇతిచేత్తత్రాహ||సుఖమితి||సర్వత్రపశ్యాదావపి-దైవాత్పూర్వాదృష్టాదేవ||వీ||విష్టోపాదోపసర్పణంమేవయుక్తమిత్వనేనవైషయి
కసుఖసాధనయతోన్యయుక్తఇత్యుక్తం-తదేవసహేతుకంసదృష్టంతంబోపపాదయన్నిహావేత్యవధారణమప్యపాదయతి||సుఖమితి||
హేదైత్యాఃదేహినాందేహయాగేనదేహసంబంధమాత్రేణైంద్రియికంసుఖంసర్వత్రపశ్యాదిజన్తస్వఃఅథునికయత్తమంతరేణాపి-దైవా
త్ప్రాప్తీనకర్తృజైవలభ్యతే-తత్రదృష్టంతోయథాసుఖమితి-అసుఖందుఃఖంయథాయత్తమంతరేణాపిదైవాదేవలభ్యతే-తథానైషయి
కంసుఖమపీత్యభావః-సర్వత్రలభ్యతేఇత్యనేనవైషయికసుఖభావస్సర్వజన్తసాధారణః-భగవద్ధర్మలాభస్తుమనుష్యజన్తసాధారణిత్వ
క్తంభవతి||౮||తదితి||అతస్తదభావంప్రయాసోనకతతవ్యః-యతఃప్రయాసాత్-పరంకేవలం-ఆయుష్యయవివ-యతః-తథాతే
నప్రకారేణ-తేమంసప్రాప్నోతి||వీ||తదితి||యతోనైషయికంసుఖంసర్వజన్తసాధారణంతచ్చదైవాదేవలభ్యమసుఖవత్తస్మాత్తత్ప్ర
యాసోనైషయికసుఖభావంప్రయాసోనకతతవ్యః-ఏషమవిజానతాకృతోఃప్రయాసః-కేవలమాయుర్వ్యయకరఇత్యాహ||యతేతి||య

తోవైషయకసుఖాధాత్ప్రయాసాత్పరంకేవలమాయుఃక్షయవివనాన్యత్తించిదస్తి - ప్రణాజనమిత్యథః - సనుజన్మాంతరే పునరైం
ద్రియకసుఖలాభాయ - కర్తవ్యవివయత్సత్తాహ - సతథేతి - యద్యపి కృతోపితదథప్రయాసోజన్మాంతరీయవైషయకసుఖసాధనంత
థాపి - తథాతద్వత్తైమంసప్రాప్నోతి - కథంయథాముకుందచరణాంబుజంభజన్నితశేషః - యః ఖనిష్ఠత్తిపూర్వకంనిత్యనిరుపాధికనిరతి
శయాపరిచ్ఛిన్నబ్రహ్మసందానుభవరూపంక్షేమంసప్రాప్నోతి - తథావైషయకసుఖాధాయతమాసస్తాదృశంక్షేమంసవిందతే - కింతుయః
ఖమిశ్రానిత్యసోపాధికాత్వబ్బమిదాసీమనుభూయమాససజాతీయంసప్రాప్నోతిత్యథః || ౯ || తతః || భవమాశ్రితఃసంసారంప్రాప్తః -
పురుషరూపంశరీరంయావత్పుష్కలమస్తిసతువిపద్యేత - అక్షమంసభవేత్ - ససశ్యేదితివా - తావచ్ఛ్రుంక్షేమాయయతేత || ౧౦ || తతః || త
తఃకారణాత్ - భవమసథావాహంసంసారమాశ్రితఃపుమాన్కుశలఃహయోపాదేయవిభాగకుశలస్స - క్షేమాద్దేవోక్తవిధక్షేమాధామే
వ - యతేతకౌమారవేత్త్యక్తమవధారణంప్రతిపాదయతుంతదవతారయతి - శరీరమితి - పారుషంపురుషస్యజీవస్య - స్వస్యసంబంధిశరీరం
యావత్పుష్కలంపటుతరమస్తి - సతువిపద్యేతవిపన్నంసభవతి - తావదేవక్షేమాయయతేతేతిపూర్వజాన్వయః - బాల్యాదారభ్యేవయతేతే
తిథావః || ౧౦ || ఆయుర్యవ్యక్తమమాహత్రిభిః || పుంసః || యద్యస్తాత్ శేతే || ౧౧ || వితదేవప్రతిపాదయన్విషయాసక్తస్యకేవలంవృథా
యుర్వ్యయమాహ || పుంసః || పుంసోమనుష్యస్య - తావద్వషశతంహ్యయుజీవసయాగ్యకాలః - శతవషపరిమితః - తస్యశతవష
పరిమితస్యాయుషధంపంచాశద్వషాత్తక్తమజితేంద్రియస్యనిష్ఫలమేవయతీత్యుత్తరేణాన్వయః - నైష్ఠ్యేనయానేహతుంపదన్వ
మాంసంవిశిష్టే - యదితి - యద్యస్తాదసావజితాత్తాపుమాన్రాత్ర్యామంధంతమఃసిద్రాత్తకంప్రాపితస్తూష్ణింశేతే - జితేంద్రియఃకౌమా
రవివరభిభక్తియోగరూపభగవద్ధర్మస్తు - రాత్ర్యామపిమధ్యమంయమన్వయంనిద్రాథముపయోజ్య - పూర్వోత్తరయోవామయో

వ్యయఃపరమ్ | నతథావిందతేక్షేమంముకుందచరణాంబుజమ్ || ౯ || తతోయతేతకుశలఃక్షేమాయ
భవమాశ్రితః | శరీరంపారుషంయావన్నవిపద్యేతపుష్కలమ్ || ౧౦ || పుంసోవషశతంహ్యయుస్తద
ధమజితాత్తనః | నిష్ఫలంయదసారాత్ర్యాంశేతేందంప్రాపితస్తమః || ౧౧ || ముగ్ధస్యబాల్యేకైశో
రేక్రీడతోయాంతివింశతిః | జరయాగ్రస్తదేహస్యయాత్యకల్యస్యవింశతిః || ౧౨ || దురాపూరేణకామేన
మోహనచబలీయసా | శేషంగృహేషుసక్తస్యప్రమత్తస్యాపయాతిహి || ౧౩ || పశ్యధ్వంనుతివైతథ్యం
జ్ఞాతీనాంనఃకుటుంబినామ్ | శ్రేయోభిఘాతాదాయాసాదీహతామనుసంస్మృతిమ్ || ౧౪ || నానాయో
నిషుగభాదిష్వవస్థాసుసదాపదామ్ | కాయమాపతనంబిభ్రత్రింవిందేచ్ఛంస్వరాడపి || ౧౫ || కిందుష్టం
కర్మకింస్వస్తియతః కాలః క్రియాపణః | యేనక్షణేహితస్యాంతంనెయాజ్జన్మశతైరపి || ౧౬ || కోగృహే
షుపుమాన్సక్తమాత్మానమజితేంద్రియః | స్నేహపాశైర్దృఢైర్బద్ధముత్సహేతవిమోచితుమ్ ||

రనియతకాలంభగవద్ధర్మమచరతీతిథావః || ౧౧ || ముగ్ధస్యేతి || వింశతివషాణిఆయుర్యాతి || ౧౧ || ముగ్ధస్యేతి || ఎవంబాల్యేముగ్ధస్యమా
ధస్యదశవషాణికోమారేక్రీడతోదశవషాణిశేవంవింశతివషాణియాంతి - జితేంద్రియఃకుశలస్తు - తస్యామపివింశత్యాంభగవద్ధ
ర్మమనుతిష్ఠతీతిథావః - వివముత్తరత్రాప్త్యాహ్యం - జరయాగ్రస్తఃదేహాయస్య - అతవివ - అకల్యస్యఅసమథాస్య - స్వాసధీనదేహస్యవ
షాణాంవింశతిర్యాతిబాల్యాప్రభృత్యార్థభగవద్ధర్మస్తు - తదభ్యాసశీతదేహత్వాత్తస్యామపివింశత్యాంతమనుతిష్ఠతీతిథావః || ౧౨ ||
దురాపూరేణేతి || దురాపూరేణదుఃఖైస్సమంతాదాపూర్యమాణేన || ౧౩ || దురాపూరేణేతి || వివమహర్షాగాత్తకాథాయషశ్చత్వారింశద్వ
షాగతాః - శేషమవశిష్టందశవషాత్తక్తమాయదురాపూరేణదుఃఖైస్సమంతాదాపూర్యమాణేనకామేనతదనుబంధినాబలీయసామో
హన - చకారాత్ప్రేధేనచ - గృహేషుగృహధర్మేషు - సక్తస్యాతవివప్రమత్తస్యస్వహితమజానతోపయాతిజితేంద్రియస్తుకుశలఃకామా
ధ్యుపశమనేనతస్మిన్నపిదశవషాత్తక్తేవయసిభగవద్ధర్మమనుతిష్ఠతీతిథావః || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || కఠితి || సమయావసేగృహేనక్తోపి -
శుశ్చాద్విరక్తస్స - క్షేమంయాన్యతీత్యాశంక్యతదసంభవందశాయ - కౌమారవివరచరేదిత్యేతదుపాదయతిసప్తభిః || ౧౧ || వివమజితేం
ద్రియస్యవైషయకసుఖరతస్యాయుషానైష్ఠ్యం - ఆరభభక్తియోగస్యకుశలస్యజితేంద్రియస్యతు - నిశ్రేయససాధనభగవద్ధర్మప్రసాధ
నోపయుక్తత్వేనసాఫల్యం - భాగవతధర్మాణామేవనిరతిశయశ్రేయస్సాధనత్వంతేమాంచవర్తమాసమనుష్యజన్మనైవానుష్ఠేయత్వంచోక్తం
అథవైరాగ్యమంతరేణోపదిష్టపిభాగవతధర్మఃప్రతిష్ఠితోనభవతీతివైరాగ్యేణతావదేహంభవితవ్యం - తచ్చసత్సంగతిమంతరేణసత్త్వ
చితయాభవితవ్యం - సాచవిషయాసక్తచిత్తజనసంగపరిహారమంతరేణదులభేత్యభిప్రేత్యతత్పరిహరశ్చగృహవితకళత్రాపత్యాదిష్వ
మరక్తచిత్తస్యయద్యప్యశక్యః - తథాప్యపాయేనవివేకాత్తనాదుస్సంగఃపరిహర్యఃకఠివక్తుంతావద్గృహేదిష్వమరాగస్యదుస్త్వజత్వమన
థావాహత్వంచాహ - కోగృహేష్విత్వాదినాతావద్గృహేమరాగస్య - స్త్వజత్వమాహ - కఠితి - గృహేష్వసక్తంమమేదంగృహమిత్యభిమా

నయంత్రం - దృఢైర్దూరమోచనమైః స్నేహవపాశాస్తైర్బద్ధమాత్మానం విమోచితుమజితేంద్రియశ్చ తైః పుమాన్ ఉత్సహేతకోవ్యత్యా
హంసకుర్యాదిత్యథాః - జితేంద్రియస్తూత్సహేతైవేతిభావః || ౧౭ || కథమితి || యం లభ్యం - అనుభిః శ్రీ శాంతి - ప్రాణహనిమంగీకృత్యాపి - త
స్మాదాదిరథాంసాధయతి - తస్మిన్నధైర్యస్థాంకోనువిప్యజేత్ || ౧౮ || అనెనహిత్యాత్మపాతంగ్య హమంధమాపమిత్యుర్వముక్త్య హానినివేశ
త్యాగవపాశవదాశ్రయజే ప్రథమంకారణమిత్వక్తంతదభినివేశత్యాగశ్చవిత్తకశత్రాపత్యాద్యసరాగత్యాగభార్యకస్సోప్యజితేంద్రి
యస్యదుశ్శక్తిత్యాహ || కోన్వృతి || అథాత్మస్థాంవిత్తస్పృహమజితేంద్రియశ్చ తైః పుమాన్విస్మజేత్ త్యజేత్ - దుస్త్వజత్వే హేతుంపదకాతాం
విశిష్ట - ప్రాణభ్యాపిగరీయసీమితి - ప్రాణస్పృహవేక్షయాగరీయసీంద్యధతరామిత్యథాః - ప్రాణభ్యాగరీయస్త్వమేవదృష్టాంతముఖేన
దశకాయస్సథాంవిశిష్ట - యమితి - యమథామనుభిః ప్రాణైః - తస్మరశ్చరః - సేవకః ఆయుధో పజీవీ - పజీవీనావికశ్చ శ్రీ శాంతి - ప్రాణ
హనిమంగీకృత్యాపితస్మాదాదిర్యమథాంసాధయతి - తస్మిన్నధైర్యస్థాంకూనువిస్మజేదిత్యథాః || ౧౯ || కథమితి || ప్రియాయాః సంగా
దికంస్తరత్ - కథంత్యజేతేతితృతీయనాన్వయః - మంత్రాహిత్యాహిలాపాత్ - సుహృత్సుచసంగం - తేమాంస్మై హానసితోబద్ధః - కలా
నిమధురాణిఅక్షరాణియేషాంతేషాంచ - సంగంతేష్వచరక్తంచిత్రంయస్య || ౨౦ || కథమితి || కించ అనుకంపితాయాః దయాయుక్తాయాః ప్రి
యాయారహసిభవంసంగం - రుచిరాకమనోజ్ఞాహితాలాపాంశ్చ - సుహృత్సుచసంగంస్తరత్ - కథ - ప్రియాసంగాదికాభ్యజేతేతితృతీయ
నాన్వయః - కథంభూతతత్త్వేహాసితః తేమాంప్రియాదీనాంస్మై హానసితోబద్ధః - కలానిమధురాణ్యక్షరాణియేషాంతేషాంశూనాంచసం
గమిత్యనుషజ్యతేతేష్వచరక్తంచిత్రంయస్యసః || ౧౯ || పుత్రానితి || తాః శ్వశురగృహస్థితాః - పృథ్వ్యాపృథ్వీకాయాః - మనోజ్ఞాః -
ఉరవః పరిచ్ఛదాయేమతాత్ - పృతీజీవితాః - కుల్యాః కులపరంపరాగతాః || ౨౧ || పుత్రానితి || పుత్రా హ్యధ్యాయః పృథ్వీకాయాః -
దుహిత్యాః శ్వశురగృహస్థితాః తథా ప్రత్యాగస్వస్థాభాగిన్చదీనామాతాపితరాచ - ఉరవః బహవః పరిచ్ఛదాః భౌగోపకరణాని

౧౭ || కోన్వృథైత్మస్థాంవిస్మజేత్ ప్రాణభ్యాపిగరీయసీమ్ | యం శ్రీ శాంత్యనుభిః ప్రేష్టైస్తన్తరస్సేవకో
వణి || ౧౮ || కథంప్రియాయాఅనుకంపితాయాస్సంగంరహస్యంరుచిరాంశ్చమంత్రాత్ | సుహృత్సుత
త్వేహాసితశ్శీశూనాంకలాక్షరాణామనురక్తచిత్రః || ౧౯ || పుత్రాస్తరంస్తానుహిత్యాపృథ్వీకాయా
భ్రాతృహస్తస్వారాపితరౌచదీనా | గృహాకమనోజ్ఞాంపరిచ్ఛదాంశ్చ పృతీశ్చకుల్యాః పశుభృ
త్యవగాః || ౨౦ || త్యజేతకోశస్సృదివేహమానః కర్మాణిలోభాదవితృప్తకామః | ఔపస్థ్యజైహ్వ్యం
బహుమన్యమానః కథంవిరజ్యేతమరంతమోహః || ౨౧ || కుటుంబపోషాయవియన్నిజాయునకబు
ధ్యతేథాంవిహతంప్రమత్తః | సర్వత్రతాపత్రయదుఃఖతాత్మానివిద్యతేనస్వకుటుంబరామః || ౨౨ ||
విత్తేషునిత్యాభినిష్ఠచేతావిద్యాంశ్చదోషంపరవితృహతుః | ప్రేత్యేహచాథాప్యజితేంద్రియస్త
దశాంతకామోహారతేకుటుంబీ || ౨౩ || విద్యానపీత్యందనుజాః కుటుంబంపుష్ట్యాస్సలోకాయనకల్ప

యేమతాత్ - మనోజ్ఞాగృహంశ్చ - కుల్యాః కులక్రమాగతాః పృతీజీవితాశ్చ - పశుభృత్యవగాః || ౨౦ || త్యజేతేతి || కౌశస్కృత్
కోశకారీకీటః - యథాగృహంకుర్వాన్నాత్మనోనిగమాయద్వారమపినావశేషయతి - తథా - కర్మాణిహమానః సన్వదితృప్తకామోపిదోష
దశానెనవిరక్తస్త్వజేత్రాహ - ఔపస్థ్యంజైహ్వ్యంచ - జైహ్వ్యంచయత్ సుఖంతదేవాధికంమన్యమానః - అతోదురంతోమోహాయ
స్యసః - కథంవిరజ్యేతవిరక్తస్త్వత్ || ౨౧ || త్యజేతేతి || కథంత్యజేతకథంతరాంవిరజ్యేతవిరక్తస్త్వత్ కథంభూతతకోశస్కృత్కోశకారీకీ
టజీవకర్మాణిహమానః యథాకోశస్కృత్సృద్ధృహంకోశాత్కథంకుర్వాన్నాత్మనోనిగమాయద్వారమపినావశేషయతితథాస్వబంధకానిక
ర్మాణికుర్వాణితిత్యథాః - అవితృప్తః కామాయస్యతాదృశః - ఔపస్థ్యంజైహ్వ్యంచ సుఖంబహుఅధికంమన్యమానః - అతోదురంతోమో
హాయస్య || ౨౧ || మరంతమోహాత్త్వందశాయన్నాహ || కుటుంబేతి || కుటుంబపోషణాయయత్ కీయమాణంనిజమాయః పురుషార్థంచవిహ
తంసబుధ్యతే - అతపితతాపత్రయేణదుఃఖితచిత్రోపినివిద్యతేదుఃఖబుద్ధింసకరోతి - యతఃస్వకుటుంబేరామోరతిర్యస్య || ౨౨ || దురంతమో
హంపశయాన్వీశిస్తే || కుటుంబేతి || కుటుంబపోషణాయవియత్ కీయమాణంనిజాయః పరిచ్ఛిన్నాయుయాస్యతాగృహః - విశేషేణహిత
మనుకూలమథాం పరమపురుషార్థాంసవేద - విహతమితిపాతేవిహతమపిసావిప్రేతమథాంసవేదదృష్టాంతేవైననానుసంభత్తే - సర్వత్ర
దేశేకాలేచతాపత్రయేణదుఃఖితతామనోయస్యతాదృశోసనిర్విర్యతేసంస్మృతౌహయత్వబుద్ధింసకరోతి - యతఃస్వకుటుంబేరామో
రతిర్యస్య || ౨౨ || ప్రత్యుతచార్యంకరోతీత్యాహ || విత్తేష్వితి || నిత్యమభినివిష్టంచేతోయస్యసః - పరవితృహతుః - ప్రేత్యనరకలక్షణం -
ఇహచదందాదిరూపందోషంయద్యపివిద్యాత్ - అథాప్యశాంతకమఃఅశాంతాభిలాషః - తత్ పరవితృహరత్యేవ || ౨౩ || ప్రత్యుతాకా
ర్యంకరోతీత్యాహ || విత్తేష్వితి || పరత్రవ్యాపహరిణోదోషః - ప్రేత్య మరణానంతరంసరకలక్షణః - ఇహచలోకేదండరూపశ్చతంవి
ద్యాకాజానన్మపి - విత్తేషునిత్యమభినివిష్టంచేతోయస్య - అజితేంద్రియఃఅశాంతకమఃకుటుంబీచసత్ - తత్పరస్యవితృహరతి || ౨౩ || తదే

వంకోగృహమపుమానిత్యాదిసప్తభిశ్చైతరుపాదితంగృహాదిమప్రసక్త్యవై రాగ్యాద్యసంభవముపసంహరతి॥ విద్వానపీతి స్వలో
కాయాత్మసరామశానాయనకల్పతే-కింతువిమూఢోయథాతథావిద్వానపితమఃఅభినివేశమేవప్రపద్యతే తత్రాహతుఃయఇతి స్వీయమి
దంపారక్యమిదమితిభిన్నోభావోభావనాయస్యః॥వీ॥ వివంకోగృహాపిత్వాదిభిస్తప్తభిశ్చైత్రైగృహాదిష్యమం గోదస్త్యైత్యుక్తం-
అథతస్యానథావహత్వమాహ॥విద్వానపీతి॥ హదనుజాః ఇత్థంవిద్వానపి ఉక్తవిధంసంసారంజానన్నపి కుటుంబంపుష్కాభిభ్రత్-
యఃస్వలోకాయాత్మయాథాత్మ్యదశానాయనకల్పతేనసమర్థోభవతి- ప్రకృతిపురుషేశ్వరయాథాత్మ్యవమశానపరోభవతి- కిం
త్విదంస్వీయమిదంపరకీయమిత్యే వంభిభిన్నోభావోయస్య- సర్వస్యపరమాత్మశేషతామజానన్నిత్యథాః- యథావద్విమూఢస్తతమో
నరకమేవ- ప్రపద్యతే యద్వా-తత్త్వవిదపికుటుంబభరణాసక్తోదేహత్వాభిమానస్వతంత్రాభిమానయుక్తోమూఢవన్నరకమేవప్రపద్య
తే- నముక్తిం- కింపునఃకేవలమూఢత్వాహ॥ విద్వానపీతి॥ విద్వానపిప్రకృతిపురుషేశ్వరయాథాత్మ్యవిదపి- యఃపునఃస్వీయపారక్యవి
భిన్నభావః- ఇత్థంకుటుంబంపుష్కభవతి- స్వలోకాయపరమపదప్రాప్తయేనకల్పతే- కింతునితరాంమూఢవత్తమ వివప్రపద్యతే- విదు
షవివేయంగతిః- కింపునరవిదుషాభిభావః- యథావిమూఢఇతిదృష్టాంతవశాత్కింపునన్యాద్యోత్రద్యోత్యతే॥ ౨౪॥ తస్మాత్కమారవి
వభాగవతాధర్మాఆచరదితిసహతుకముపసంహరతి॥యతః॥యతఃకశ్చిదపిస్వమాత్మానంమోచితుంసమర్థతతఃనారాయణము
పెతశరణయాతేత్యుక్తరణాన్వయః- అసామధ్యేహతుఃఅలం దీనోలంపటః॥తఃకామోద్యశియాసాంతాసాంవిహరత్రీడామృగనిమి
త్రైత్రీడామృగః విహరమితిసృథక్పాతే-తాసాంవిహరసాధనమాత్మానం-యతస్తాసాంత్రీడామృగఃసఇత్యన్వయః కించ యత్యాసునిగ
శఃశృంఖలాతుల్యోవిసగఃపుత్రాదిరూపోభవతి॥వీ॥ ఎవంగృహాద్యాసక్తేడుస్త్యజత్వ మనథావహత్వ చోక్తం-అథోక్తముప
సంహరతుస్త్యజగృహాద్యనురాగనిమిత్తమసత్సంగంపరిత్యజ్యసత్సంగాదిప్రణాళ్యాభగవంతమాశ్రయేతేత్యాహ॥ యతః॥ యతఃక
శ్చిదపిపుమాగృహాద్యభినిష్టశ్చైదాత్మానం- క్వచిదపి కాల- కుత్రచిద్దేశ- మోచితుంసమర్థస్తతఃత్యుక్తరణాన్వయః- అసామ
ధ్యేహతుః అలమత్యథాం దీనఃవిషయలంపటః- అతఃనామాదృశోయాసాంతాసాంవిహరత్రీడామృగఃత్రీడాభాంసంవధితశా

తేవై । యస్స్వీయపారక్యవిభిన్న భావస్తనుఃప్రపద్యే తయథావిమూఢః ॥౨౪॥ యతోనకశ్చిత్ ।
చకుత్రవిద్వాదీనస్త్వమాత్మానమలంసమథః । విమోచితుంకామదృశాంఃహరత్రీడామృగోయన్ని
గళోవిసగః॥౨౫॥ తతోవిదూరాత్పరిహృత్యదై త్యాదైత్యే ముసంగంవిషయాత్మకేషు । ఉపేతనారా
యణమాదిదేవంసముక్తసంగైరిషితోపవగః॥ ౨౬॥ నహ్యచ్యుతంప్రీణయతోబహ్వయాసోసురాత్మ

భామృగాదితుల్యః- విహరమితిపాతేవిహరస్థానమాత్మానమిత్యన్వయః- వామదృశాంవిహరత్రీడామృగత్వంవిశిష్ట యన్నిగళోవిసగఃఇ
తి-యత్యాస్తాద్వామదృశాంత్రీడామృగత్వైన్ధితోనిగళరూపోవిసగఃస్సంసారబంధోభవతి-అయమితివాచేదః- యత్త్రీడామృగఇత్యే
తదయమేవనిగళరూపస్సంసారఇత్యన్వయః- యన్నిగళఇతి పక్షే యచ్చదై నవామదృశాంవాపరామశాః- యత్యాసునిగళశృంఖలరూ
పోవిసగఃపుత్రాదిరూపస్సగఃఇత్యన్వయః- అవిసగఃఇతివాచేదః- యత్యాస్తాత్త్రీడామృగత్వాదవిసగః-అవిమోచ్యోనిగళశృం
ఖలతుల్యస్సంసారబంధోభవతిత్యన్వయః॥ ౨౫॥ తతః॥ విదూరాత్ దూరతఃసంగంపరిహృత్య- యద్వా-అవిదూరాచ్ఛ్రుంనారాయణ
ముపేతేత్యన్వయః- యస్మాత్- సవివఅపవగఃఃఃపి తోః॥వీ॥ తతః॥తతఃయతోగృహాదిష్యసక్తఃఅత్మానంమోచితుంసమర్థః-
తతఃవిషయేషుశబ్దాదిష్యవాత్మామనోయేషాంతేష్యసత్సదై త్యేముసంగందూరాత్పరిహృత్యఅదిదేవంజగదుదయస్థితలయలీలంస్వతేజసాదే
దీప్యమానంనారాయణంజీవానాం ప్రాప్య ప్రాపకమాధారంచభగవంతముపేతసత్సంగాదిప్రణాళ్యా శరణంప్రజత- యద్యప్యత్రస
త్సంగతేఃకంతోక్తివాస్తీ- తథాపి స్వస్యసత్సంగతేవహతోజ్ఞానోదయస్యస్వేనైవవత్స మాణత్వాత్సత్సంగత్యేవతై సత్సం
గతేఃకృతప్రాయత్వాత్తదనుక్తావపిసాభిప్రేతేవ- వివంగృహాద్యాసంగస్యదుస్త్యజత్వదోమావహత్వాదికథనైవైవతేషాంవైరాగ్య
ముదేష్యతీతివైరాగ్యమపిసంపాదనీయమిశబ్దతోనోక్తం- స్వపైవజ్ఞానోపదేష్టత్వాదాచార్యత్వేనావస్థితత్వాద్ధర్మభగవదనుపీహ
నశబ్దతః- కర్తవ్యత్వేనోక్తం-కింతు-శ్రీశ్రుపత్తి మాత్రమేవమరుతేతిశబ్దేనోక్తం- ధర్మాన్భాగవతానితిభగవచ్ఛబ్దేనాభిప్రేతంసిఘ్న
త్వశంకాభ్యుదాసంవ్యనక్తిసః॥ స ఉపేనూ నారాయణః- అపవగః- పరమపురుషాభావక్షణాపవగః- హయత్వేనముక్తస్సం
గోదేహతదనుబంధిమయైస్తేరిషితః॥ సవివముక్తసంగానామిష్టోపవగఃఃఫలరూప ఇత్యన్వయః॥ ౨౬॥ ననుబాలానామస్తాకంతద్భజ
సమశక్యమితిచేత్రతాహ॥ సహీతి॥ బహ్వయసఃఅతిప్రయాసః॥వీ॥ వితదేవప్రతిపాదయతుంతావత్తత్సమాత్రయగస్యజ్ఞశక్యత్వశంకాం
నిరాకతుమాహ॥ సహీతి॥ హేఅసురాత్మజాః-అచ్యుతంసకృదాశ్రయణాదేవఆత్మాన్నచ్యావయతీత్యచ్యుతస్తంప్రీయతః॥సో
బహ్వయాసోసహివిద్యతే- దేవతాంతరప్రీత్యత్వాదకసాధనానుస్థానవచ్ఛగవప్రీత్యత్వాదకతద్ధర్మానుస్థాన-నాయసోవిద్యత ఇత్య
న్వయః- అనాయసహేతుఃఅత్తత్వాదిసర్వభూతానామాత్మత్వాత్సర్వతస్సిద్ధత్వాత్సులభత్వాత్- సర్వతఃసర్వవిభక్తికఃషష్ఠ్యథా

తసిః - ఇహలోకే - సర్వతస్సర్వమే - దేవాసురాదిస్త్రీపుంసవణాశ్రమాదివిభాగమంతరణసర్వమే - సిద్ధత్వాదిత్యధాః - ఆయమభిప్రాయః - సహిసులభస్యత్యుగలోప్తాదెరన్వేషణాయవిదూరగమనాదిరూపః - ప్రయాసోపేక్షితః - సర్వత్రసర్వమంసులభత్వాత్ - ఏవంసర్వమేమాత్మత్వేనసర్వత్రసులభస్యప్రీతినేనాతీ వాయసఇతి - యద్వాసిద్ధత్వాదిత్యస్యస్వగాఢవిన్నపాభ్యఃపురుషాభాః - అపితుసిద్ధరూపః - సాధ్యపురుషాభాసాధనహియాగాద్యనుష్ఠానరూపప్రయాసబాహుళ్యం - సిద్ధస్యతుతల్లాభోపయుక్తప్రీతినోపాయతత్పమాశ్రయణమాత్రమపేక్షితమిత్యధాః - యద్వాఆత్మత్వాదిత్యనాయాసెవృథామః - ఆత్మాహిస్వశరీరనిరతిశయప్రీతియుక్తస్తద్రూపిణశిలశ్చలోకేదృష్టః - ఏవంసర్వమేందేవానాంపరమాత్మానంప్రతి - శరీరత్వాత్తద్విషయకప్రీతేస్తస్యస్వతస్సిద్ధాయాఅపివిపులాపరాధైరసభివ్యక్తాయాస్తదభివ్యక్తావహంకించిదానుమూ్యాదికమాత్రమపేక్షితమితిభావః - సిద్ధత్వాదితత్రై నాన్యోహేతుః - సహిసిద్ధస్యహిరణ్యనిధేస్తత్ప్రేక్షానమంతరణతల్లాభోపయుక్తోన్యః - ప్రయాసోపేక్షితః - ఏవంపరమాత్మనోనిరతిశయపురుషాభారూపస్యహృదయేసిద్ధత్వాత్తల్లాభోపయుక్తస్వామిత్యకేషిత్యాదితద్యాథాత్మ్యజ్ఞానపూర్వకతత్పమాశ్రయణమాత్రేణతస్యసమాక్రితవిషయకప్రీతిరుదేప్యతీతినాతివాయాసోవిద్యతఇత్యధాః || ౨౭ || ఆత్మత్వాత్సర్వత్రసిద్ధత్వాదితచపేతున్వయమపవాదయేచతుర్థిః || పరాపరేష్వీతి || బ్రహ్మఅంతోయేమంస్థావః ఆదిత్యమంతేమజీవేమభౌతికేమఅజీవేమఘటాదిమమహత్సూచభూతేమ్యేకాశాదిమ || ౨౮ || ఆత్మత్వాత్సర్వభూతానామిత్యేతదేవప్రపంచయతి || పరాపరేష్వీతి || బ్రహ్మచతుర్భుజంతోయేమంస్థావః ఆదిత్యమంతేమపరాపరేమూచ్ఛాపచేషభూతేమచరాచరాత్మకదేహభాజ్జుచేతనేష్విత్యధాః - తథాభౌతికేమపుభివ్యాదిభూతపరిణమరూపేష్వచేతనేమఘటపటాదిమ - మహత్సూచభూతేమపుభివ్యాదిమహాభూతేమ || ౨౯ || గుణేష్వీతి || గుణసామ్యేప్రధానగుణవ్యతికరమహత్త్వాదౌచ - పరః బ్రహ్మస్వరూపః || ౩౦ || గుణేష్వీతి || గుణానాంసత్త్వాదీనాంసామ్యంయస్మిన్తస్మిన్ప్రధానమూలప్రకృతావిత్యధాః - గుణవ్యతికరగుణవైషమ్యవతిమహాదహంకారాదౌచ || ౩౧ || కథంతహిప్రప్రదృశ్యభోక్తృభాగ్యాదిభేదః - మాయయేత్యాహ || ప్రత్యగాత్మేతి || ప్రత్యగాత్మాప్రప్రాభోక్తాతత్స్వరూపేణవ్యాపకతయానిదేశ్యః - దృశ్యంభాగ్యందేహది - తయ్రుపేణవ్యాప్యతయాచనిదేశ్యః - మాయయాతయతఇత్యుత్తరణాన్వయః - వస్తుతస్తు

జాః | ఆత్మత్వాత్సర్వభూతానాంసిద్ధత్వాదిహసర్వతః || ౨౭ || పరాపరేషుభూతేషుబ్రహ్మాంతస్థావరాదిషు | భౌతికేషువికారేషుభూతేష్వధమహత్సూచ || ౨౮ || గుణేషుగుణసామ్యేచగుణవ్యతికరేతథా | ఏకేవపరోవ్యత్యాభగవానీశ్వరోవ్యయః || ౨౯ || ప్రత్యగాత్మస్వరూపేణదృశ్యరూపేణచస్పయమ్ | వ్యాప్యవ్యాపకనిదేశ్యోవ్యానిదేశ్యోవికల్పితః || ౩౦ || కేవలానుభవానందస్వరూపఃపరమేశ్వరః | మాయయాంతహిప్రేక్ష్యరూపాయతేగుణసగ్గయా || ౩౧ || తస్మాత్సర్వేషుభూతేషుదయాంకురుతసా

స్వయం అవికల్పితోనిదేశ్యోపిసగ్ - యద్వానిదేశ్యోఽపిఏవంనిదేశ్యస్యవికల్పితతయతేఇత్యన్వయః || ౩౧ || ప్రత్యగాత్మేతి || ప్రత్యగాత్మస్వరూపేణప్రత్యగాత్మాజీవఃస్వంస్వాసాధారణరూపంశరీరంయస్యతేనప్రత్యగాత్మశరీరకత్వేనైత్యధాః - దృశ్యమచేతనంరూపంయస్యతేనాచేతనశరీరకత్వేనచేత్యధాః - ఏకఃస్వసమానరహితఏవపరః - ఆత్మాపరమాత్మా - అంతఃప్రవిశ్యథర్తావస్యయఃఆస్పృష్టశరీరగతవికారఃనిరస్సంభిలదోషఃషాద్గుణ్యభూతః - ఈశ్వరోజీవకర్తానుగుణనియంతావ్యాప్యవ్యాపకనిదేశ్యః - వ్యాప్యేషువ్యాపకతయానిదేశ్యప్రవ్యఃఅవికల్పితఃజాతిగుణాదిరహితః || ౩౦ || కేవలైతి || యతః కేవలానుభవాత్కలనంద ఏవస్వరూపంయస్య - సమవేషచేత్సర్వత్రతహిసర్వత్రసర్వజ్ఞత్వాద్యపలభ్యేతతత్రాహ - గుణాత్మకః - సర్గోయస్యాస్సగుణసర్గాతయామాయయా - అంతర్హితస్తైశ్వర్యంయేనసః || ౩౧ || కేవలైతి || కేవలానుభవఃకుంభప్రభటజ్ఞానంఆనందలనందరూపంతదేవస్వరూపంయస్యసపరమేశ్వరః - స్వవ్యతిరికైశ్వరాంతరరహితః - గుణసగ్గయానంసారిణాంమోహదిగుణిన్సృజతీతథాతయామాయయా - అంతహిప్రేక్ష్యర్యఃసంసారిణామప్రకాశమానమహిమా - తయతేగమ్యతే - సదాచార్యోపదేశేనజ్ఞాయతఇత్యధాః - ఉక్తవిధతద్యాథాత్మ్యజ్ఞానపూర్వకంతత్పమాశ్రయణమాత్రమేవతత్ప్రప్రీతిమిత్రప్రీతిహేతురుసాయతిభావః - ఆత్రఅవికల్పితః - కేవలానుభవానందస్వరూపఃఇతిపదద్వయేనఅఘాలమనణ్యప్రస్వంసత్వంజ్ఞానమనం - విజ్ఞానమానందమిత్త్రత్యధాప్రత్యభిజ్ఞాపనేనప్రాప్యంబ్రహ్మస్వరూపముక్తం - అవశ్యప్రేరకేవతేత్యాదిభిఃప్రథమాంతపదైఃప్రత్యగాత్మస్వరూపేణదృశ్యరూపేణచేతపదద్వయేనచప్రాప్యస్యగుణిఉక్తః - పరాపరేషుభూతేషుప్రత్యగాత్మస్వరూపేణచేత్యనేన - జీవస్యతచ్ఛేషత్వాపరపర్యాయతచ్ఛరీరకత్వకథనేనప్రాప్యస్వరూపముక్తం - గుణసగ్గయామాయయాంతహిప్రేక్ష్యర్యఇత్యనేన - అబ్రహ్మత్వకత్వస్వతంత్రాత్మత్వాదిరూపమాహదిప్రకృతగుణవివప్రప్రీతిరోధీతికథనేనవిరోధిస్వరూపమవ్యక్తం - తత్ప్రప్రీతిఫలంతుతచ్ఛరణకైంకర్యాదిరూపంసారంజుషాంచరణదూరితవక్ష్యతి ఏవమర్థపంచకమువదిష్టంభవతి - పూర్వముపేతనారాయణమితత్పమాశ్రయణంకర్తవ్యత్వేనవిహితం - తస్యదుష్కరత్వశంకాపరిహరప్రసంగాత్సమాశ్రయణోపయుక్తాధాపంచకజ్ఞానంసదాచార్యోపదేశాత్సంపాద్యమిత్యుక్తం - ఏవమథాపంచకజ్ఞానపూర్వకతత్పమాశ్రయణమేవతత్ప్రసాదజననద్వారాతత్ప్రప్రీ

హతురిత్యభిప్రేతం - తత్సమాశ్రయణంచతద్భక్తిప్రసత్త్యనృతరాత్తకమధికారిభద్రదేవ్యవస్థితమితితాత్పర్యం || ౩౧ || తస్మాదితి || యస్మా
దేవంతస్మాత్సర్వముయథోచితందయాంసాహృదంచకురుత - యయాదయయా - ఉన్మచ్యసంత్యజ్య || ౩౨ || యదు క్తంసహ్యమ్యతంప్రీణయతో
బహ్వయానభితితదుపసంహరణ - తస్మిన్నిమిత్తతత్సంతోషజనకంహత్వంతరమాహ || తస్మాదితి || తస్మాత్సర్వమ్యతంసాత్తత్వాది
ప్రాప్త్యబ్రహ్మస్వరూపాదిజ్ఞానపూర్వకతత్సమాశ్రయణమాత్రమేవతత్ప్రాప్త్యవహతస్మిత్తీహతుః - తస్మాద్భూయమాసురంభావఽభూత
ద్రోహశీలత్వాదిరూపంఉన్మచ్యసమూలంత్యక్త్యాసరమాత్తశరీరమసర్వముభూతేముయథోచితందయాంసాహృదంచకురుత - యయాద
యయాఅథోక్షజాభగనాంస్తుష్యతి - తాదృశీంభూతేమదయాంకురుతేత్యథః || ౩౩ || తతఃకిమిత్యతలహ || తుష్టఇతి || తత్రతస్మిన్ కిమల
భ్యం - తథాపిగుణపరిణామాదేవస్వసిద్ధాలయత్నతఃసిద్ధాయేధర్మాదయఃతైఃకిం - ఆగుణేనచమోక్షేణకాంక్షితేనకిం - తముపగాయతాం
నోస్తాకమనాకాంక్షితస్యాపితస్యసిద్ధేః - యద్వా - మాభూన్మోక్షః - తస్య చరణయోఃసారంజుషాంసుధాంసేవమానానాంతేనాపికిమిత్య
థః || ౩౪ || తుష్ట్యత్వథోక్షజఃతతఃకిమతలహ - తుష్టఇతి || తత్రతస్మిన్నా ద్యేజగత్కారణభూతే - అసంలెభగవతితుష్టేనతి - అలభ్యంకింకి
మస్తి - తస్మిన్ తుష్టేనతిఅభిలషితంసర్వంసులభమేవేత్యథః - యద్యపిసులభంతథాపిచరణయపురుషాథానూపతచ్ఛరణారవిందాను
భవరూపమమృతమనుభవద్భిర్భూద్భుతైర్ధర్మైశ్చసర్వకామకైవల్యాదికంఅమృతంపిబద్ధిరూపరోదకమివనైష్యత ఇత్యభిప్రాయన్నాహ -
కింతైరితి - నోస్తాకంగుణవ్యతికరాత్తర్మానుగుణసత్త్వాదిగుణపరిణామాదేవస్వసిద్ధాఃఅయత్నతస్మిన్ధాయేధర్మాదయఃధర్మాథాకామా
స్తైఃకింసకిమప్రయోజనమిత్యథః - కాంక్షితేనాభిలషితేనా గుణేన గుణత్రయరహితేనకైవల్యేనమాక్షేణవాకింసోపిసపురుషాథా
ఇత్యథఃఃసకథంభూతానాంభగవచ్ఛరణయోస్సారమనుభవత్తకమమృతసార - జుషతాంసేవమానానాంఉపగాయతాంతద్గుణాన్తు
వతాంమనసాతచ్ఛరణారవిందానుభవమృతమనుభవతాంవాక్చృవణాభ్యాంతద్గుణానుభవమృతంచానుభవతాం - అస్తాకం - ధర్మాదయ
ఉపరోదకప్రాయఇత్యథః || ౩౫ || ననుచ - ధర్మాదేరపురుషాథాత్వేకిమిత్యా చార్యాభ్యాంవేదోక్తత్వేనసత్యవివాధిహితఃతత్రాహ -
ధర్మైతి || ధర్మైథఃకామశ్చేతియస్మిన్పగఃతదధః - యేఈక్షోద్యాలభిహితాః ఈక్షోలత్పరిద్యా త్రయీకర్షవిద్యా - నయదమాసి

హృదమ్ | భావమాసురమున్ముచ్యయయాతుష్యత్యథోక్షజః | ౩౨ | తుష్టేచత్రక్తిమలభ్యమనంతల
ద్యేకింతై గుణై వ్యతిక రాదిహయేస్వసిద్ధాః | ధర్మాదయఃకిమగుణేనచ కాంక్షితేనసారంజుషాంచర
ణయోరుపగాయతాంసః || ౩౩ || ధర్మాథాకామ*ఇతియోభిహితస్మిన్పగఃఈక్షోత్రయీనయదమా
వివిధాచవాలాః | మన్యేతదేతదభిలంనిగమస్యసత్యంస్వాత్పాపణంస్వసుహృదఃపరమస్యపుంసః ||

లిఃదండశ్చవివిధాచవాలాఃజీవికా-తదేతత్సర్వంనిగమస్యార్థజాతం-స్వసుహృదఃస్వాంతర్యామిణః-పరమస్యపుంసఃస్వాత్పాపణం
స్వాత్పాపణసాధనంచేత్-తహి-సత్యంమన్యేసత్యపరత్వాత్ అన్యథాతదసత్యమేవ-యద్వా-తదేతదభిలంనిగమస్యత్రై గుణ్యవిషయ
స్యప్రతిపాద్యంమన్యేసత్యంపునని-స్త్రై గుణ్యలక్షణంపరమస్యపుంసఃస్వాత్పాపణమేవేత్యర్థః-తదుక్తంభగవతా-శ్లో || త్రై గుణ్యవి
విషయావేదాని-స్త్రై గుణ్యోభవాజుకానెతి || ౩౪ || సమత్వదుక్తమేతత్సర్వంజానంతోప్యస్తద్గురవ-స్త్రై పగఃమేవపురుషాథాత్వే నోపదిది
శుః-త్వంతుత్రిపగఃమనాదృత్యభగవచ్ఛరణారవిందాశ్రయణమేవసూరతమగమస్య సే-కించ-గుర్వనుశీతాన్వీక్షక్యాదిశాస్త్రేమన
త్వదుక్తధర్మఃకతఃవ్యత్యేనోపలభ్యతే-అతఃకింతద్ధర్మప్రమాపకంత్రాహ || ధర్మైతి || ధర్మాదీనాంసమాహరద్వ్యంస్వఃపుంస్త్వమాపణం
ధర్మైథఃకామశ్చేతియస్మిన్పగఃభిహితఃఅస్తదాచారైర్భాగవాదిభిరితిశేషః-యస్మిన్పగఃపురుషాథాత్వేనాచారైర్భుక్త
త్యథఃయచ్చతత్ప్రతిపాదితేక్షోదిరూపావిద్యాచతదేతత్సర్వ మహంమన్యే-తత్రేక్షోలన్వీక్షకీనంజ్ఞాతకవిద్యా-త్రయీవేదపూర్వభా
గః-నయదమాదండనిప్రతిపాదకేనాస్త్రై వివిధావార్తాకృష్యాద్యాజీవికాజ్ఞానజనకంశాస్త్రంపితత్సర్వమహంమన్యేజానాన్యేవకిం
తుయచ్చస్వసుహృదఃపరమస్యపుంసఃనిరుపాధికసుహృదేపఽమపురుషాయేత్యథః-సంప్రదానస్యైవశేషత్వవిషయూపకీ-స్వాత్పా
ర్పణంభగవతిస్వాత్సమర్పణంతదేతన్నిగమస్యవేదోత్తరభాగస్యప్రమేయమితిశేషః-ఉపనిషద్భాగస్యప్రతిపాద్యంసత్యంనిత్యంఅక్షయ
జ్ఞపురుషాథాసాధనంమన్యేఇత్యథః-అస్తద్గురుజ్ఞాతమప్యహంజానామి-నిత్యనిరతిశయపురుషాథాసాధనంభగవత్యాత్సమర్పణంవే
దాంతప్రతిపాద్యంత్యధికంజానామిత్యథః-గురవస్తునైతజ్ఞానంతీత్యభిప్రాయః-అసాతతోజానంతోవామహదమప్రహభావాన్నానుష్ఠా
నోపయోగితయానిస్సంశయంజానంతీతీతాత్పర్యం-నిగమన్యేత్యసేనాస్తదుక్తాథేవేదాంతభాగఃప్రమాణమిత్యుక్తంసచ || శ్రు || ఓమిత్యా
త్సానంయుంజీతముముక్షురైశ్చరణమహంప్రసన్యఇత్యాదిరూపః-స్వాత్పాపణమిత్యసేనచోపేతనారాయణంహరిమాత్రమేతేత్యాద్య
క్తమాశ్రయణమాత్సమర్పణరూపమితివిశృతం-భగవతిస్వాత్సమర్పణంనామ-స్వాత్సనోభగవచ్ఛేషకస్యభావత్వానుసంభాన
పూర్వకంభగవతిస్వాత్సరక్షోభగవత్సమర్పణరూపం-వివంనారాయణోపాయసంనామతచ్ఛరణాగతిరిత్యుక్తంభవతి-సమనంతరాధ్యాదేత

సర్వస్వాపహరణనాశతవంతః || ౬ || ౭ || ప్రాచీతి || అనాగసీనిరసరాధామనాంనెతుంనాహాసీతి ప్రాహ || ౮ || ఆస్తజితి || అవిష
హ్యంబుస్సహంతతః అసయాప్రసవపర్యంతమత్రాస్యతాం - తతశ్చార్థస్య పదవీంమాగ్గంకతః ప్రాస్తస్సజాతంపుత్రంహత్వామో
క్ష్యేమాక్ష్యేమీత్యర్థః || ౯ || సాయమితి || సాయత్సగుణైరవమహా - సతుపిత్రాదిసంబంధాత్ - త్వయాహేతుభూతేనసంస్థామృత్యుం
నయాస్యతి - తత్రాతవోనిష్ఠిల్లిషణిత్యాదయః || ౧౦ || ఇతితి || అనంతస్య ప్రియోయోహంసవాప్రియోయస్యతస్య మమభక్త్యాపినాం
ప్రదక్షిణీకృత్య || ౧౧ || తతఃతి || ఇహేవాష్యతామిత్యాహతిశేషః || ౧౨ || తథేతి || అంబిసమిపే || ౧౩ || ఋషిమితి || అంతవత్త్విగభిణీ-
ఇచ్ఛయాభతుకారాగమనానంతరం - ప్రసూతయే - వివమపిస్వగభాస్యక్షేమాయ || ౧౪ || ఋషిరితి || తస్యాః శోకశాంత్యైర్ధర్మస్యతత్త్వం
భక్తిలక్షణగజ్ఞానంతత్తానాత్మవివేకః తదుభయం ప్రాదాత్ - ఈశ్వరః సమభాః || ౧౫ || ౧౬ || భవతామితి || భూయత్ భవేత్ వైశారదీ
స్వాభేతద్ధితః దేహద్యహంకారభేదనిపుణత్వభాః || ౧౭ || కాసావై శారదీధీర్త్యపేక్షయాంనాశదోక్తమేవదహత్ప్రకారమాహనశ
భిః || జన్మాద్యాఇతి || జన్మాద్యాః - అస్తిజాయతేవభాతేపరిణమతేఅపక్షీయతేవినశ్యతి - ఇత్యేవగభూతాః - మద్భావవికారాః పృథ్వీస
త్యేవయథాఫలానాంధృశ్యంతేతద్వదాత్మనినయవనాద్యవస్థాః తేదేహస్యదృష్టా ఇత్యర్థః - ఈశ్వరీవికారసమభాముఖిర్యస్యతే

దృష్టవాపధి || ౭ || ప్రాహచై నాంసురపతేనెతుంనాహాస్యనాగసీమ్ | ముంచముంచమహాభాగ
సతీంపరపరిగ్రహమ్ || ౮ || ఇంద్రః || ఆస్తైస్యాజతరేషీర్యమవిషహ్యంసురద్విషః | ఆస్యతాంప్రసనోయా
వత్ మోక్ష్యేథవదవీంగతః || ౯ || నారదః || సోయంనిష్ఠిల్లిషసాక్షాన్మహాభాగవతోమహా | నత్వ
యాప్రాప్యతేసంస్థామనంతానుచరోబలీ || ౧౦ || ఇత్యుక్తస్తాం విహాయేం ద్రోదేవషేర్హనయన్వ
చః | అనంతప్రియభక్త్యై నాంపరిక్రమ్యదివంయయా || ౧౧ || తతోమన్తారమృషిస్సమున్నీయనిజా
శ్రమమ్ | ఆశ్వస్యేహయాష్యతాంవతేయ్యావతైభతుకారాగమః || ౧౨ || తథేత్యవాల్మీకేవషేరంతి
సాప్యకుతోభయా | యావద్దైత్యపతిఘోరాత్తపసోనన్యవతేత || ౧౩ || ఋషింపర్యచరత్తత్ర
భక్త్యాపరమయాసతీ | అంతవత్త్విస్వగభాస్యక్షేమాయేచ్ఛాప్రసూతయే || ౧౪ || ఋషిఃకారు
ణికస్తస్యాః ప్రాదామభయమీశ్వరః | ధర్మస్యతత్త్వంజ్ఞానంచమామపుద్గిశ్యనిర్మలమ్ || ౧౫ || తత్తుకా
లస్యదీఘతాప్తస్త్రీ తాప్నాతుస్తిరోదధి ఋషిణాసుగృహీతంమాంనాఘనాప్యజహాత్ స్త్రీః ||
౧౬ || భవతామపిభూయాన్యైదిశ్రద్ధభతేవచః | వైశారదీధీశ్శ్రద్ధాచస్త్రీ బాలానాంచమేయథా ||
౧౭ || జన్మాద్యాప్లడిమేభావాదృష్టాదేహస్యనాత్మనిఫలానామివవృక్షస్యకాలేనెశ్వరమూర్తినా || ౧౮ ||
ఆత్మానిత్యోవ్యయశ్శుద్ధోహ్యేకఃక్షేత్రజ్ఞఆశ్రయః | అవిక్రియస్వదృష్టువాక్యపకోసంగ్యనావృతః ||
౧౯ || ఎతే ద్వాదశభిర్విద్వానాత్మసౌలక్షణైః పరైః | అహంమమేత్యసద్భావందేహదోమోహజం
త్యజేత్ || ౨౦ || స్వర్ణంయథా గ్రావసుహేమకారఃక్షేత్రేషుయోగైస్తదభిజ్ఞాపున్నయాత్ | క్షే
త్రేషుదేహేషుతథాత్మయోగైరధ్యాత్మవిద్యుష్కగతింలభేత్ || ౨౧ || అష్టాప్రకృతయః ప్రోక్తా

స || ౧౨ || తదేవందేహధర్మైః - తద్వైలక్షణ్యసత్త్వనోదేహధేదోదశాతః - ఇదానీంతత్తధర్మైరవభేదంస్ఫుటయత్తదహంకారాదికంత్యా
జయతి || ఆత్మైతి || ఆత్మానిత్యః || శ్రు || అవినాశీవాచరేయమాత్మైతి - అవ్యయః అపక్షయశూన్యః || శ్రు || ఋషోఅక్షరేపరమేవోమన్నితి -
శుద్ధః నిరవద్యః || శ్రు || నిరవద్యంనిరంజనమితి - వికః || శ్రు || వికమేవాద్వితీయమితి - క్షేత్రజ్ఞః || శ్రు || విజ్ఞాతారమరేకేనవిజానీయాదితి -
ఆశ్రయః || శ్రు || యస్మిన్ద్యోః పృథివీత్యాది - అవిష్ట్రయః || శ్రు || నిష్కళంనిష్ట్రయంశాంతమితి - స్వదృక్ || శ్రు || ఆత్మజ్యోతిరితి - హతుః ||
శ్రు || సజ్జమాలోకానసృజతేతి - వ్యాపకః || శ్రు || సత్యంజ్ఞానమనంతమితి - అసంగీ || శ్రు || అసంగోహ్యయంపురుషఇతి - అనావృతః || శ్రు ||
పూర్ణాస్యపూర్ణమాదాయపూర్ణమేవావశిష్యతేతి || ౧౯ || ఏతేరితి || పరైః శ్రేష్ఠైః - దేహధేదంవిద్వాన్ - అసద్భావంమిథ్యాదృ
ష్టిః || ౨౦ || సన్న్యవంవివిక్తత్వనోప్యపరోక్షమభవనబ్రహ్మతాప్రాప్తిః కథంశ్చ్యోత - యతోహంకారాదికంత్యజేతిత్యపేక్షయాంతప్రా
ప్తిప్రకారంసదృష్టాంతమాహ || స్వర్ణమితి || స్వర్ణకారఃస్ఫురత్స్వర్ణకణేషుగ్రావసు - యోగైఃధమనాద్యుపాయైఃతదుపయజ్ఞః హే
మకారఃయథాస్వర్ణమాపున్నయాత్ ఆత్మయోగైః ఆత్మప్రాప్త్యుపాయైః బ్రహ్మగతింబ్రహ్మతాంఅధ్యాత్మవిత్ ఆత్మాధిక్యతకార్యకారణ
సంఘాతంజ్ఞాతా || ౨౧ || అధ్యాత్మవివేకపూర్వకంఆత్మప్రాప్త్యుపయానాహత్రిభిః || అష్టావితి || మూలప్రకృతిః - మహదహంకారా-

చంచతన్త్రాణిచేత్యజ్ఞా-త్రయఃసత్త్వదయః-తేచప్రకృతిగుణావసనతుభిన్నాః-వికాదశంద్రియాణి-పంచమహాభూతానిచేషా
 దశ-పుమానాత్మావకఃప్రకృతః-కపిలాదిభిరాచార్యైః-వికల్పేనాతుః-ఎతేమసాక్షీత్యేనాన్వయాత్ || తదుక్తం || శ్లో || మూలప్రకృతి
 వికృతిమహాదాద్యాఃప్రకృతివికృతయఃసప్తః || షడశకశ్చ వికారోనప్రకృతినావికృతిఃపురుష ఇతి || ౨౨ || దేహఇతి || జగత్ జంగ
 మం తస్యఃస్థావరం-అత్రైవసర్వసంఘాతాత్మకేదేహవివ-మృగ్యఃఅస్వప్తవ్యః-సుకరఃచైతన్యతాహ-నెతినేతీత్యన్యాపోహాత్రియ
 మాణే-స్వయమేనాతత్యజ్జాతాత్మవగాత్ప్రభక్ష్పభగుపభ్యమానఇత్యర్థః || ౨౩ || అన్వయేతి || మణిమసూత్రమివ-సర్వత్రాను
 మ్యాతత్యేనాన్వయః-అతవివ-మణిభ్యఃసూత్రస్యేవైకవ్యతిరేకశ్చ తయాద్వైకత్వేన్ద్ర్యం-తేన-యావివేకః-పూర్వోక్తోవా-తేన-ఉ
 శతాశుద్ధేనాత్మనామనసా-సగ్గస్థానసమామూయైఃసృష్టిస్థితిసంహరైః || శ్రు || యతోవా ఇమానిభూతానిజాయంతఇత్యాదిశ్రుత్యుక్త
 సగ్గాద్యనుసంధానైత్యర్థః-విమృశద్భిఃవిచారయద్భిః-అసత్త్వైఃఅవ్యక్తైః-మృగ్యైఃతిపూర్వ తాన్వయః || ౨౪ || విమృశప్ర
 కారమాహద్యాభ్యాం || బుద్ధిరితి || అభ్యక్షః సాక్షీ || ౨౫ || ఎభిరితి || అతః-ఎభిఃబుద్ధిభేదైః-పరిణామైః-పర్యస్తైఃపరితఃక్షీప్తైః-అనా
 త్తభర్తృవ్యసనిరస్తైః-బుద్ధిభర్తృవ్యహతుః-త్రివజ్రైఃత్రిగుణాత్మకైః-క్రియాద్భవైఃకర్మజన్యైః-బుద్ధిరవత్రిగుణాత్మకత్వాత్-క
 ర్మకర్తృత్వాత్ తస్యేవైతాలవస్థాః-అత్తాతుబుద్ధ్యన్వయాత్ తదవస్థావానివభాతి-నతత్త్వత ఇత్యాత్మనఃస్వరూపం-బుద్ధ్యేకా

స్త్రయఎవహితద్గుణాః | వికారాష్టాదశాచార్యైఃపుమానేకస్సమన్వయాత్ | ౨౨ | దేహస్తుసర్వసం
 ఘాతోజగత్తస్థురితిద్విధా | అత్రైవమృగ్యఃపురుషోనేతినేతీత్యతత్త్వజ్ఞః | ౨౩ | అన్వయవ్యతిరేకణవివేక
 మోశతాత్మనా | సగ్గస్థానసమామూయై విమృశద్భిరసత్త్వైః | ౨౪ | బుద్ధేజాగరణంస్వప్నస్సు
 ముప్తిరితివృత్తయః | తాయేనైవానుభూయంతేసోధ్యక్షఃపురుషఃపరః || ౨౫ || ఏభిస్త్రీవజ్రైఃపర్యస్తై
 బుద్ధిభేదైఃక్రియాద్భవైః | స్వరూపమాత్మనోబుద్ధ్యద్గంధైర్వాయుమివాన్వయాత్ | ౨౬ || ఎత
 ద్వావరోహిసంసారోగుణకర్మనిబంధనః | అజ్ఞానమూలోపాధోపిపుంసస్సప్త ఇవాప్యతే | ౨౭ || మ
 సోమయత్పాత్మవేర్థాస్సప్త జాగరయోస్సమాః | దృష్టానష్టా ఆపిధ్యాతుఃశోకమోహభయప్ర
 దాః || ౨౮ || పరస్యనిగుణస్యాపిగుణసంగాదనివృత్తిః | వ్యక్తంజన్మాత్యయోవ్యక్తఃశయానస్యేహన
 స్వతః || ౨౯ || తస్మాద్భవద్భిఃకతవ్యఃకర్మణాంత్రిగుణాత్మనామ్ | బీజనిహారణంయోగఃప్రవాహూ
 పరమోధియః || ౩౦ || తత్రోపాయసహస్రాణామయంభగవతోదితః | యదీశ్వరేభగవతేభక్తిస్సాన్య
 ద్వైర్యథారతిః || ౩౧ || గురుశుశ్రూషయాభక్త్యాసవలాభాపణేనచ | సంగేనసాధుభక్తానామీశ్వరా
 రాధనైవ || ౩౨ || శ్రద్ధయాతత్రథాయాంచకీతనైగుణకర్మణామ్ | తత్పదాంబురుహధ్యా
 నాత్తల్లింగేత్యుహాణాదిభిః || ౩౩ || హరిస్సర్వేషుభూతేషుభగవానాస్తత్సర్వరః | ఇతిభూతానిమన
 సాకామైస్తేస్సాధుమానయేత్ || ౩౪ || ఏభినిజితపద్మగైఃక్రియతేభక్తిరీశ్వరే | వాసుదేవేభగవ
 తియయాసంలభతేరతిమ్ || ౩౫ || నిశమ్యకక్తాణిగుణానతుల్యాన్వీర్యాణీలీలాతనుభిఃకృతాని | యథాతి

నీయాదిత్యర్థః-అత్రదృష్టాంతః-కుసుమధర్మైర్జగంధైః-తదాశ్రయంవాయుమివ || ౨౬ || సమతహా యథా కుసుమోపాధికోపివా
 యోగంభోవివేకజ్ఞాన-సనివతతే-వివమాత్మనఃసంసారోననివతతఇత్యాశంక్యాహ || ఏతదితి || ఏతద్ద్వారఃబుద్ధిద్వారకః-తేదవస్థా
 ద్వారకోవా-సస్వతః-హియస్తాత్-బుద్ధేయగుణాఃకర్మాణిచ-తేనిబధ్యతేఇతితథా-సచాజ్ఞానమూలః-అతః-అపాధోమిథ్యాభూ
 తః-అపితు-స్వప్నఇవాప్యతే-వాదాస్తుగంధవద్ద్రవ్యసంబంధస్యవాస్తవత్వాద్విషమోదృష్టాంతః || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || తస్మాదితి || య
 దేవంనివృత్తిఃపుటతేతస్మాద్బీజమజ్ఞానం || తస్యనిహారణంపదహనం-కింతత్-యోగఃకథంభూతః-ధియః ప్రవాహంజాగ్రదాదిరూప
 ముపరమయతీతితథా || ౩౦ || తదేవంజ్ఞానప్రకారముక్త్యాతత్పాదసంధమునస్యతత్త్వంనారదోక్తమేవాహపంచభిః || తత్రైతి || యై
 భామైః-యథాయథావదనుష్ఠితైఃరతిరితియత్-అయముపాయోభగవతోక్తః-తథాహి-గీతాసు || శ్లో || యత్తరోషియదత్నా సయజ్ఞా
 హివాషిదదాసియత్-యత్తపస్యసికోతేయతత్తురుష్వమదపణమితి-భక్త్యామామభిజానాతియావాన్యశ్చాస్తితత్త్వతఇత్యాదిచ || ౩౧ ||
 తత్రైవాంతరంగాధర్మానాహ || గుర్వితి || గురోఃశుశ్రూషయా-భక్త్యప్రేక్షా-సర్వమంలభానామపణేన || ౩౨ || శ్రద్ధయేతి || తస్య
 లింగానాం మూర్తీనాంశుక్షణమహాణంచాదియోగమాం-వందనాదీనాం-తైశ్చ || ౩౩ || ౩౪ || ఏభిరితి || నిజితః పద్మాంకామక్రీడ
 లోభమోహమదమాత్పర్యాణం పగోయైః || ౩౫ || భగవద్రతేలింగాన్యాహ త్రిభిః || నిశమ్యతి || గుణాభక్తవాత్సల్యా ది

అతిహాషణాదీనతాః పులకాః అశ్రుణీచతైః - గద్గదంయథాభవత్యేవం ప్రోత్తంతండ్రాయతి || ౩౬ || ౩౭ || తదతి || తస్యభావః చెష్టాదిః - తస్య
భావోభావనా - తేనానుకృతే - ఆశయాకృతీ - మనశ్శరీర - యస్య - నిదః - గ్ధబీజమజ్ఞానం ఆసుశయోవాసనాచయస్యసః - సమ్యగేతి ప్రాప్నోతి ||
౩౮ || తతః కిమతప్రహ || అధోక్షజైతి || అధోక్షజస్య లంబం మనసాస్పృశం - పాతాంతరే - తస్యాశ్రయణం - అశుభః రాగాదియుక్తతాప
నోయస్య - సంస్కృతీచక్రశతసంతన్నివతఃకం - బుధావిద్యాంసః విదుః - తదేవప్రహ్లాదీనిర్వాణం లయోమోక్షః - తదాత్మకం సుఖం విదుః -
హృదీశ్వరమంతర్యామిణం || ౩౯ || భక్తిరశక్యేతిచసమంతవ్యమిత్యాహ || కథితి || భిప్రవత్ ఆకాశవత్ - విషయానాముపపాదనైరాజా
నైః - కం - తత్ర హేతుః - సర్వదేహీనాం సామాన్యతః - విషయనిష్ఠత్వేన సూక్తరాదిసాధారణ్యాపత్రైరిత్యథః - సచైవమాదౌపాసరుక్త్యం
దోషః - నారదోక్తానువాదరూపత్వాదస్యప్రకరణస్య || ౪౦ || అసర్థకంచవిషయాజ్ఞానమిత్యాహ || రాయతి || రాయః అర్థః - తుణభం
గురమాయుర్యస్య - తదుక్తమితిహసేము || ౪౧ || భనంహి పురుషో లోకపురుషం భనమేవనా - అవశ్యమేకంత్యజితస్తాత్మింధనత్వ
ష్టయేతి || ౪౨ || శ్లో || యన్న దుఃఖేన సంభిన్నం సచగ్రహమంతరమ్ | అభిలాషుపపన్నంచ సుఖం న్య గాపదాస్పదమిత్యేవం భూతాః స్య

హామో త్పులకాశ్రుగద్గదం ప్రోత్తంతండ్రాయతిరౌతీనృత్యతి || ౩౬ || యథాగ్రహగ్రస్తభవకపచిద్ధన
త్యాక్రందతిధ్యాయతివందతేజనమ్ | ముపయశ్శ్వసన్ వక్తీహరేజగత్పతేనారాయణేత్యాత్మమగత
త్రవః || ౩౭ || తదాపుమాన్సుక్తసమస్తబంధస్తద్భావభావానుకృతాశయాకః || నిదః గ్ధబీజానుశ
యోమహీయసాభక్తిప్రవాహేణసమేత్యధోక్షజమ్ || ౩౮ || అధోక్షజాలంబమిహాశుభాత్మనశ్శరీర
ణస్సంస్కృతీచక్రశతనమ్ | తస్మిన్నానివాణసుఖం విదుబుధాస్తోభజధ్వంహృదయోహృదీశ్వ
రమ్ || ౩౯ || కోతిప్రయాసోసురబాలకాహరేరుపాసనైస్సహృదిభిద్రవత్సతః | సత్యాత్మనస్సఖ్య
రశేషదేహీనాం సామాన్యతః కిం విషయోపపాదనైః || ౪౦ || రాయః కశత్రం వశవస్సుతాదయోగృ
హామహీకుంజరకోశభూతయః | సర్వేథాకామాః తుణభంగు రాయుషః కుర్వంతిమత్స్యస్య కియత్ప్రి
యంచలాః || ౪౧ || ఏవంహిలోకాః క్రతుభిః కృతా అమీక్షయిష్టవస్సాతిశయాననిర్మలాః | తస్మాదదృ
ష్టశ్రుతమాషణంవరంభక్త్యేకయాతంభజతాత్మలబ్ధయే || ౪౨ || యదథాభిహకర్తాణివిద్వాన్వా
న్యసకృన్నరః | కరోత్యతోవిపర్యాసమమోఘంవిందతేఫలమ్ || ౪౩ || సుఖాయదుఃఖమోక్షాయసంక
ల్పభిహకర్తృణః | సతప్నోతీహయాదుఃఖమనీహాయాస్సుభావృతః || ౪౪ || కామాకామయతేకా
మ్యైర్యదథామిహాపూరుషః | సచైదేహాస్తుపారకోభంగురోపైత్సుపైచ || ౪౫ || కిమువ్యవహి
తాపత్యదారాగరథనానయః | రాష్ట్రకోశబలామాత్యభృత్యాప్తామమతాస్పదాః || ౪౬ || కిమే
తైరాత్మనస్తచ్చైస్సహదేహేననశ్వరైః | అనథైరథాసంకాలై నిత్యానందరసోదధైః || ౪౭ || ని
రూప్యతామిహాస్వాథః కియాదేహభృతోసురాః | నిషేకాదిష్టవస్థాసుక్తిశ్యమానస్య కర్తృభిః || ౪౮ ||
కర్తృణ్యారభతేదేహీదేహీనాత్మానువతినా | కర్తృభిస్తనుతేదేహముభయంత్యవివేకతః || ౪౯ ||
తస్మాదథాశ్చ కామాశ్చ ధర్మాశ్చ యదుపాశ్రయాః | భజతానీహయాత్మానమనీహంహరిమీశ్వ

గాదిభాగాలపినసేవాహానిత్యాహ || వివచితి || తుయిష్టత్వే హేతుః - క్రతుభిః కృతా ఇతి || శ్రు || తద్యథాకర్తృచిత్తోలోకః క్షీయత
వివమేవాముత్రపుణ్య చిత్తోలోకః క్షీయతి ఇతి శ్రుతేః - అతివివ - పుణ్యతారతమ్యేన సాతిశయాః - సచనిర్మలాః - స్పృహాదిమత్వాత్ -
సవిద్యతేదృష్టంశ్రుతంచదూషణంయస్మి || ౪౨ || కించ || యదితి || యదథాభిహకర్తృణాం - అతః సంకల్పితాత్ - విపర్యాసంవిపరీతం
ఫలం లయోఘం అవశ్యం ప్రాప్నోతి || ౪౩ || తదేవందశాయతి || సుఖాయేతి || ఈహయాభిచ్ఛయా - క్రియయావా - యః పూర్వమనీహయాః
హేతుః - సుఖేనాపృతోవ్యాప్తప్రసీత్ - స ఈహయాదుఃఖమాప్నోత్యేవ || ౪౪ || కించ || కామానితి || కామాభాగా - కామైః విష
యైః కమభివా - పారక్యః శ్వాదిభాగ్యః - సత్వాత్మియః భంగురశ్చ || ౪౫ || కిమితి || కిముదేహోవ్యవహితాః - అపత్యాదయః - మమ
తావిషయాః - పారక్యాదికిమువక్తవ్యం || ౪౬ || కించ || స్వయంపురుషార్థకరూపస్య కిమేతైరిత్యాహ || కిమేతైరితి || ౪౭ || భోగావసరా
భావాచ్చైః కడిపయోగిత్యాహ || నిరూప్యతామితి || ప్రాచీనైః కమభిః క్లిశ్యమానస్య - కమభిః కియాసథాభివాఅస్వయః || ౪౮ ||
ననుకమ - సుసమాప్తేమభోగావసరస్సృష్టత్రాహ || కమాణీతి || నచేదగకమ - తత్ఫలందేహాదికంచ - పరమార్థాభిత్వాహ - ఉభయం
కమాచదేహంచ - అవివేకతః - అత్తాజ్ఞానైవేవతనుతే || ౪౯ || తస్మాదితి || యదుపాశ్రయాః - యదధీనాః || ౫౦ || సర్వేషామితి || భూతానాం

ప్రాణిసంజీవనంజీతః అంతర్యామి || ౫౧ || అసురాణామస్తాకమత్రనాధికారభక్త్యపినవాచ్యమిత్యాహపంచభిః || దేవభిః || ౫౨ || ౫౩ ||
 నెతి || అమలయానిమ్నామయా విడంబసంసటసమాత్రం || ౫౪ || ౫౫ || దైతేయాభిః || అచ్యుతతాం అచ్యుతత్వం || ౫౬ || అధ్యాయద్వ
 యోక్తముపసంహరతి || పితావానితి || తదీక్షణం గౌవిందస్యస్థైర్యసంమానసం || ౫౭ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యా
 నో || అష్టమతిరుమాసుసంసిఘ్నై దైత్యోహతస్త్వయమ్ | అవిభావాయస్యపింహ ససచబ్రహ్మాదిభిస్తుతః || అంతఃకృ పాసుధాపుణో
 బహిఃక్రోధోస్యకెసరి || దైత్యేంద్రమరిభావేనభజంతంస్త్వమభాదయత్ || ౧ || అథేతి || ఏకాంతసంస్థితాం ప్రత్యక్షిస్తాం - యథా - యథావత్ ||
 ౨ || శ్రుత్యేతి || సదైత్యః పుత్రం హంతుంకుమారదధ - కథంభూతః - కూపస్యా వెకేనోదైత్యచలత్ గాత్రం పుత్ర్య స్యసః || ౩ || క్షిప్తై

రమ్ || ౫౦ || సర్వేసామపిభూతానాం హరిరాత్యైశ్వరః ప్రియః | భూతైర్మహద్భిస్త్వక్వతైః కృతానాం
 జీవసంజీతః || ౫౧ || దేవోసురోమనుష్యో వారక్షో గంధర్వఎవ వా | భజన్తుకుంద చరణంస్వప్తిమాణ
 స్యాద్యభోదయమ్ || ౫౨ || నాలంద్విజత్వం దేవత్వం మృషితత్వంచాసురాత్తజాః | ప్రీణనాయము
 కుందస్యనవృత్తం నబహుజ్ఞతా || ౫౩ || నదానం నతపో నేజ్యానశోచం నవ్రతానిచ | ప్రీయతేమలయా
 భక్త్యా హరిరన్యద్విడంబనమ్ || ౫౪ || తతోహరౌభగవతిభక్తింకురుతదానవాః | అత్యైవమ్యే నసర్వ
 త్రసర్వభూతాత్మనీశ్వరే || ౫౫ || దైతేయాయతరతాంసి స్త్రీయశ్శూద్రావ్రజౌకసః | ఖగామృ
 గాః పాపజీవాస్తంతిహ్యచ్యుతతాంగతాః || ౫౬ || ఎతావా నేవలోకేస్త్రిపుంసః స్వాధాపరః స్త్రృ
 తః | ఏకాంతభక్తిగోవిందేయత్సర్వత్రతదీక్షణమ్ || ౫౭ || * * * * *
 * * * * * శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీనారదః || అథదైత్యసుతాస్తర్పేశుత్వా తదనువణితమ్ | జగృహునిరవద్యత్వానైఽవగుర్వను
 శిక్షితమ్ || ౧ || అథాచార్యసుతస్తైషాంబుద్ధిమేకాంతసంస్థితామ్ | ఆలక్యభీతస్తస్వరితోరాజ్జలవేదయ
 ద్యథా || ౨ || శ్రుత్వా తదప్రియం దైత్యో గురుణోక్తం సుతానయమ్ | కోపావేశచలన్తాత్రః పుత్రం
 హంతుమ్ నోదధే || ౩ || క్షిప్తా పరుషయా వాచా ప్రహ్లాదమతదహాణమ్ | అవేక్షమాణః పాపే
 నతిరశ్చీనేనచక్షుషా || ౪ || ప్రశ్రయావనతం గాంతం బద్ధాంజలిమువస్థితమ్ | సపః పాదాహతభవ
 శ్వసన్ ప్రకృతిదారుణః || ౫ || హిరణ్యకశిపుః || హేమవిః సీతమందాత్మకమలభేదకరాధను | త్వాం
 తుమచ్ఛాసనోద్వృత్తం నేష్యామ్యద్యయమక్షయమ్ || ౬ || శ్రుద్ధస్య యస్యకంపం తే త్రయోలోకా
 స్స హేశ్వరాః | తస్య మేభీతవన్నాథశాసనంకింబలోత్యగాః || ౭ || ప్రహ్లాదః || నకేవలం మేభవతశ్చ
 రాజా సవై బలంబలినాంచాపరేషామ్ | పరేపరేమీస్థిరజంగమాయే బ్రహ్మదయోయేనవశం ప్రణీతాః ||
 ౮ || సఈశ్వరః కాలంకరుక్రమోంజసాహాయ్యాజస్సహస్త్వత్వబలేంద్రియాత్తా | సేవవిశ్వంపరమః
 స్వశక్తిభిస్సృజత్యవత్యత్తిగుణత్రయేశః || ౯ || జహ్యసురంభావమిమంతప్వమాత్మనస్సమంమనోధత్స్వ
 నసంతివిద్విషః | ఋతేజితాదాత్మనడత్పశస్థితాత్తద్ధిహ్యనంతస్య మహత్స మహాణమ్ || ౧౦ || ద
 స్యూకపురాషణ్ణవిజిత్యలుంపతోమన్యంతవకెస్వజితాదిశోదశ | జితాత్మసోజ్ఞస్య సమస్య దేహినాం

తి || క్షిప్తైతిరస్త్వత్వ. పాపేసరోషణ తిరశ్చ నెనవ త్రేణ || ౪ || ౫ || హేమవిః సీతేతి || మందాత్మక అల్పబుద్ధే - మదాజ్ఞాలంఘనం
 త్యాం అద్యయమాలయం నేష్యామి || ౬ || శ్రుద్ధస్యేతి || ఆ భీతవత్ - కింబలంయస్య సః కింబలః || ౭ || ౮ || వశం ప్రణీతా ఇత్యత్రహ
 తుః || సఈశ్వర ఇతి || ఉరవః క్రమాః పాదవిక్షేపాయస్య - బహుపరాక్రమ ఇతివా - ఓజః ఇంద్రియపాటవం - సహామనసః పాటవం - ఓజ
 ఆదిరూపః - సత్త్వంధైర్యంబుద్ధివా || ౯ || మచ్ఛత్రుః అసా - కథంమమాపిసేవబలంస్యగతతాహ || జహీతి || అత్తనః స్వస్యస్వభావంత్యజ
 యతః - అజితాదాత్మనోమనసః ఋతే - వినా - అన్యవిద్విషాసంతి - కించ - తద్ధితదేవహిసామ్యేనమనసోధారణమేవ - సమహాణం అరా
 ధనం || ౧౦ || మయాదిగ్విజయే సర్వజితాః - ఆ తః - సాంప్రతం ససం తీతితే - తత్రాహ || దస్యూ నితి || ఏకేభవాద్య శామందాః - పు
 రాటదా - లుంపతః సర్వస్వం హరతః - షడింద్రియగృహణ శత్రుః - సవిజిత్య అజితాత్వా - దశదిశః స్వయంజితా ఇతిమన్యంతే - సాధోస్తు -

జితచిత్తస్య-దేహినాంసమస్య-జ్ఞస్య విరుషః-స్వాజ్ఞానకల్పితాఃపరశత్రవఃకుతస్యః|| ౧౧|| వ్యక్తమితి || వ్యక్తంనిశ్చితం-విప్లు
తాఃఅనన్వితాథా|| ౧౨|| యజితి|| హేమందభాగ్య-యద్యపా-అస్తి-తహికావ్యస్తి-ప్రహ్లాదతపా-ససర్వత్రాస్తి-హిరణ్యకశిపు
రాహ-కన్దుత్సంభేనాస్తి-ప్రహ్లాదస్తు-తంస్తంభంనిరీక్షమాణఃసృత్యన్నాహ-దృశ్యతఇతి|| ౧౩|| హిరణ్యకశిపుస్తత్రతమపశ్యన్నా
హ|| సోహమితి|| ౧౪|| ఏవమితి|| ప్రహ్లాదేనమూర్ఖబద్ధాంజలినా-నిరీక్షమాణంస్తంభం-తాడితవా|| ౧౫|| ౧౬|| అభిక్రమన్నితి||
తత్పదంతస్యధ్వనెరాత్రయం|| ౧౭|| సత్యమితి|| భగవాన్ తదాఅదృశ్యతదృశ్యోబధూవ-కిమథాం-నిజభృత్యేనప్రహ్లాదేన-యద్భాషి
తందృశ్యతఇతి-తత్పత్యంవిధాతుంకతుం-తథాఅభిలెషుభు-తేషుసావ్యత్తనోవ్యాప్తించసత్యాంకతుం-స్తంభాదృశ్యత-తత్కిమ
థాం|| శ్లో|| భౌతికేషుచభావేషుభూతేష్వభిమహతుచ|| భగవాన్సాగతి|| తేనైవభృత్యేనయద్భాషితం తత్పత్యంకతుం-తథాఅత్యద్భుతం
దైత్యమాతుకమతిఘోరంరూపముద్వహాదధత్-తత్కిమథాం-నిజభృత్యేనసనకాదిభిఃశాపానంతరమనుతపైర్యద్భాషితంత్రిభిజ్ఞాన్త
భిఃశాపమాక్షోభవత్వితి-తత్పత్యంకతుంతథా-అథవా-అత్యద్భుతంబ్రహ్మసృష్టావదృష్టమశ్రుతంచరూపముద్వహాదధత్-తత్ప
సమృగాకారంసచమనుష్యాకారముద్వహా-సభాయాంమధ్యేఅదృశ్యత-తత్కిమథాం-నిజభృత్యేనహిరణ్యకశిపునాప్రహ్లాణంప్రతి-
యద్భాషితం|| శ్లో|| భూతేభ్యస్తద్విసృప్తేభ్యోమృత్యుమాభూన్తమప్రభో-ఇతి || తథానాంతసంభ హిరితి-ససరైసమృగైరిచ-బ్ర

సాధోస్తుమోహప్రభవాఃకుతఃపరే || ౧౧ || హిరణ్యకశిపుః || వ్యక్తంతప్తంమతుకామోసియోతిమా
త్రంవికత్థసే | ముమూక్షాణాంచమందాత్మననుస్య విప్లుతాగిరః | ౧౨ | యస్తస్యయామంద
భాగ్యోక్తోమదన్యోజగదీశ్వరః | కావసాయదిహసర్వత్రకస్మాత్ స్తంభేనదృశ్యతే | ౧౩ | సోహం
వికత్థమానస్యశిరఃకాయాద్ధరామితే | గోపాయేతహరిస్తాద్వయస్తైశరణమీప్సితః || ౧౪ | ఏవంచ
రుక్మైర్ముహురదయైరుషాసుతంమహాభాగవతంమహాసురః | ఖడ్గంప్రగృహ్య్యాత్పతితోవరా
సనాత్ స్తంభంతతాడోరుబలస్త్వముష్టినా || ౧౫ ||

— శ్రీమన్న సహాయాత్మకవతారముట్టిః —

తదైవతస్మిన్నినదోతిభీషణో బభూవయేనాండుకటాహమస్ఫుటత్ | యంవైస్వ నిష్ఠ్యోపగతంతస్వ జాద
యః శ్రుత్వాస్వధామవ్యయహంగమేనిరే || ౧౬ || అభిక్రమన్పుత్రవధేపురోజసానిశవ్యనిహ్రా
దమపూర్వమద్భుతమ్ | అంతస్స భాయాంనదదశతత్పదం వీతత్రసుర్యేనసురారియాధపాః || ౧౭ ||
సత్యంవిధాతుంనిజభృత్యభాషితం వ్యాప్తించభూతేష్వభిలెషుచాత్మనః | అదృశ్యతాత్యద్భుతరూపము
ద్వహం స్తంభేనభాయాంనమృగంసమానుషమ్ || ౧౮ || ససత్త్వమేవంపరితోవిపశ్యం స్తంభస్యమధ్యాద
నునిజిహానమ్ | నాయంనరోనాపిమృగోవిచిత్రమహూకిమేతన్నమృగేంద్రరూపమ్ || ౧౯ || మీ
మాంసమానస్యసముత్థితోగ్రతోన్యసింహరూపంతదలంభయానకమ్ | ౨౦ || ప్రతప్తచామీకరచండలో
చనం స్ఫురత్సటాకైసరజృంభితాననమ్ | కరాళదంష్ట్రంకరవాళ చంచల యురాంత జిహ్వంభ్రుకుటీ

హృణాచనిజభృత్యేనయద్భాషితం తత్తథాస్తిన్యతి-తత్పత్యంకతుం-సహితద్రుహ్మసృష్టంభూతం-సచసరోవామృగౌవా-సచసభా
గృహస్యాంతః-సచప్రాంగణవత్చహః-ఏవంతాభ్యాంభాషితంసత్యంకతుం-యచ్చహిరణ్యకశిపునాభాషితం|| శ్లో|| నూనమేతద్విరో
ధనమృత్యుమేభవితేతి-తథా|| శ్లో|| అయమకుతశ్చిద్భయోమరజితి-యచ్చనారదేననిజభృత్యేనస్వయమింద్రప్రతిభాషితం-అయంకు
హాసంస్థాంసప్రాప్యతి-అసంతామచరఇత్యనేనస్వస్యభక్తపక్షపాతిత్వంచయద్భాషితంతచ్చ-సత్యంకతుం-అదృశ్యత-చకారా
న్నిజభాషితంచయత్|| శ్లో|| కౌంతేయ-ప్రతిజానీహసమేథక్తఃప్రణశ్యతీతి|| తథా|| తేమామహంసముగ్ధతామృత్యుసంసారసాగరాది
త్యాదిచ-సత్యంకతుంఅదృశ్యతేతిద్రుష్టవ్యం-అలమతివిస్తరణ|| ౧౮|| సజితి|| సనైత్యః-ఎవంధ్వనింశ్రుత్వా-తదాత్రయంసత్త్వం
ప్రాణివికేషం-సర్వతోవలోకయన్-స్తంభస్యమధ్యాన్నిగచ్ఛత్-సృమృగేంద్రయోమిత్రంరూపమహూకిమేతత్పతిమీమాంసితవా
నితికేషః|| ౧౯|| మీమాంసమానస్యేతి|| తస్యైవమలంభయానకం-తత్సృసింహరూపం-మీమాంసమానస్యాగ్రతోన్యసింహరూపోహ
రిః-సముత్థితః|| ౨౦|| భయానకత్వమేవదశశయన్-తద్రూపమనువణయతిత్రిభిఃప్రతప్తైః|| ప్రతప్తంచామీకరంస్వణమివపింగాని-
చండానిలోచనానియస్తి-సటాఃజటాః-కైసరాఃకంతరోమాణి-స్ఫురద్భిఃసటాకైసరైర్జృంభితంసటోపఃఅననంయస్తి-కరా
ళాఃకుంఠాఃదంష్ట్రాయస్తి-కరవాళఃఖడ్గః-తద్వత్చంచలాశూరాంతవత్త్వైజిహ్వాయస్తి-భ్రుకుటీయుక్తేనముఖేన-ఉల్బణం||

౨౧|| సప్తతి || సప్తతిస్తతాశంఖవదాధ్వకణాయస్తి - గిరికందరవదద్భుతంవ్యాత్రంప్రసృతమాస్యంనాసాచయస్తి - హనూ
కపోలస్తాంతా - తయోధాదేన విదారణేనభీషణం - దివిస్సుశకాదాయస్తి - అలుక్ సమాసః - అదీక్షాప్రసావీవరాస్థూలా
గ్రీవాయస్తి - ఉరువిశాలంవక్షస్థలంయస్తి - తచ్ఛతచ్ఛ - అల్పంమధ్యమండదరంయస్తి || ౨౨|| చంద్రైః చంద్రాంశువద్దైః
తనూరుహైలోకమఖిః - ఘృతంవ్యాప్తం - విష్వక్ సర్వతః - ప్రసృతాభజా పైమమనీకానిస్తోమాపైమంశతానియస్తి - సఖాన్య
వాయుధానియస్తి - దురాసదంప్రాపుమశక్యం - సర్వాణిచసజానిచక్రాదీని - ఇతరాణివజ్రాదీని - తఏవాయుధప్రవేకాః శస్త్ర
త్రమాః - తైవిద్రావితాదైత్యదానవాదైః - తయ్రాపంమీమాంసమాసస్యతస్యాగ్రతఃసమవస్థితఇతిపూర్వేణాన్వయః || ౨౩|| తదావి
భావప్రయోజనవిమర్శాపూర్వకంతేనసహదైత్యస్య యుద్ధమాహసప్తతిః || ప్రాయేజేతి || ప్రాయేణమహామాయావినా హరిణా మెరియ
మేవంభూతోవధఃప్యత్యుపాతుః - స్మృతఃచింతితః - తథాప్య నేనసముద్యతేనకింసా ది త్యేవంబ్రువన్నభ్యపతదిత్యన్వయః || ౨౪||
అలక్ష్మితేతి || తదాసోసురః - నృసింహస్యాజసిదీప్తా - పతితస్య అలక్ష్మితః అదృష్టభూత్ - సత్త్వధామనిసత్త్వప్రకాశహరాపతితస్య
తమోమయస్యాదశకానంతద్విచిత్రంసభవతి - తత్రపాతుః యాహరిఃపురాసృష్టౌదౌ - ప్రశయకాలీనంతమః - ను అహూ - అపిబత్ ||

ముఖోల్బుణమ్ || ౨౧|| సప్తభోధ్వకణం గిరికందరాద్భుతంవ్యాత్రాన్యనాసంహనుభేదభీషణమ్ | ది
విస్సుశక్త్రాయమదీక్షుసీవరగ్రీవౌరువక్షస్థలమల్పమధ్యమమ్ || ౨౨|| చంద్రాంశుగౌరైః శుభ్రితంత
నూరుహైవిష్వగ్భుజానీకశతంనఖాయుధమ్ | దురాసదంసర్వనిజేతరాయుధప్రవేకవిద్రావితదైత్య
దానవమ్ || ౨౩|| ప్రాయేణమేయంహరిణోరుమాయినావధఃస్మృతోనేనసముద్యతేనకిమ్ | ఎవంవిమృ
శ్యాభ్యపతన్తదాయుధోనదన్తనృసింహంప్రతీదైత్యకుంజరః || ౨౪|| అలక్ష్మితోగ్నపతితఃపతంగమో
యథాన్యసింహౌజసిసోసురస్తథా | నతద్విచిత్రంఖలుసత్త్వధామనిస్వతేజసాయోనుపురాపిబత్తమః ||
౨౫|| తతోభివత్త్యాభ్యపతన్తహాసురోమృషా నృసింహంగదయోరువేగయా | తంవిక్రమంతంసగదంగ
దాధరోమహూరగంతాత్యుసుతోయథాగ్రహీత్ || ౨౬|| సతస్యహస్తోత్రలితస్తదాసురోవిక్రీడతో
యద్వదహిగర్భుత్తతః | అసాధ్వమన్యంతహృతాకసోమునాఘనచ్ఛదాభారతసర్వధిష్ణ్యపాః || ౨౭||
తంమన్యమామోనిజవీర్యశంకితంయద్ధస్తముక్తోనృహరైర్మహానునాః | పునస్తమానజ్జతశిష్టచర్మణీప్రగృ
హ్యవేగేనగతశ్రమోమృశే || ౨౮|| తంశ్యేనవేగంశతచంద్రవత్త్వభిశ్చరంతమచ్ఛిద్రముపర్యధోహరిః |
కృత్వాష్టహాసంఖరముత్సవ్నోల్బుణంనిమీలితాక్షంజగృహేమహాజవః || ౨౯|| విష్వక్స్ఫురంతంగ్రహణా
తురంహరివ్యాలోయథాఘంకులిశాక్షతత్వచమ్ | ద్వార్యురుమాపాత్యదదారలీలయానఖైర్యథా
హింగరుడోమహావిషమ్ || ౩౦|| సంరంభదుష్ప్రేక్ష్యకరాళలోచనోవ్యాత్రాననాంతలిలిహాస్వ
జిహ్వయా | అస్సృగ్వాసాక్తారుణకేసరానమోయథాంత్రమాలీద్విపహత్యయాహరిః || ౩౧|| నఖాంకు
రోత్పాటితహృత్సరోరుహంవిసృజ్యతస్యానుచరానుదాయుధాః | అహంసమంతాన్నఖశస్త్రపాణి

౨౫|| తతేతి || తస్మిన్ విక్రమంతంతతస్తతఃప్రహరంతం || ౨౬|| సేతి || హస్తాదుత్పలితఃనిస్సృతః - తదామరాఃదేవాః - సర్వధిష్ణ్య
పాఃలోకపాలాశ్చ - అసాధ్వమన్యంత - హృతానోక్తాంసిస్థానానియేషాంతే - తద్భియా - ఘనచ్ఛదాఃమేఘంతరితాస్సంతః || ౨౭|| తమితి ||
యస్యహస్తాత్ స్యయంముక్తః - తంసృహరిం - స్వవీర్యాచ్ఛంకితంమన్యమానః - ఖడ్గచమణీప్రగృహ్య - పునస్తంసజ్జతఅభ్యపద్యతేత్యన్వ
యః || ౨౮|| తమితి || శ్యేనస్యేవవేగోయస్యతం - శతచంద్రవత్త్వభిఃఖడ్గచమణీమూర్తేః - అచ్ఛిద్రంయథాభవత్యేవముపర్యధశ్చరం
తం - అట్టహాసమేవాహ - ఖరంతీప్రండత్స్వనేనమహాశబ్దేన - ఉల్బణంభయంకరం - తద్భయేన - హరైఃజసాచనిమీలితేఅక్షిణీయస్య || ౨౯||
విష్వగితి || గ్రహణేదృష్టాంతః - వ్యాలోయథా - అఘంముషకః - విదారణేదృష్టాంతః - అహింగరుడేతి - విష్వక్ సర్వతః - స్ఫురంతంసి
స్ఫురంతం - గ్రహణేనాతురంవివశం - ఇంద్రేణసహాయధైత్యయైకేనకులిశేన - అక్షతాత్వగపియస్య - ద్వారిసఖాయం - నాంతబా
హిః - ఉరుంఉరౌనిపాత్య సఖామానచాంబర - నఖైః - నతువ్యసుభీరసుమద్భివా - ఎవందివానక్రపరిహరాయ - సంధ్యా యామితిద్ర
ష్టవ్యం || ౩౦|| దైత్యేంద్రవధముక్తాతద్భుత్యవధమాహద్వాభ్యాం || సంరంభేతి || సంరంభేదదుష్ప్రేక్ష్యకరాళానిలోచనానియస్య -
అస్సృజౌరక్తస్య - లవై బింబుఖిః - ఆక్తాఃసిక్తాః - అతపివ - అరుణాః కేసరాననంచయస్యసః - క ఇవ - ద్విపహత్యయాగజవధన - హ
రిఃసింహాయథా - ఏవంభూతస్తస్యానుచరా అహన్నిత్యుత్తరేణాన్వయః || ౩౧|| సేతి || సఖాంకురైరుత్పాటితంహృత్సరోరుహం

స్వతం - దోదాంతానాం యూథాని యస్య - తమనుసంధామేమంతా - అన్యసపితత్వకుపాతినత్యధాః॥ ౩౨॥ దైత్యవళవ్యర్తస్య
సృహరరాటాపమాహ - ద్వాభ్యాం॥ సతేతి॥ సతాభిరవధూతాః ప్రకంపితాః - పరాపతృవ్య శీర్షగత - తస్యర్పప్ర్యావిమృష్టంరోచిర్య
మంతే - తిరస్కృతప్రభాః - అభవన్నితిశేషః - దిగిభాద్గజాః॥ ౩౩॥ ద్వారితీ॥ తస్యసతాభిరుత్తి ప్రానివిమానాని తైస్సంకులావ్యాకులావ్యాప్తాన
తీప్రోత్సపకతస్వస్థానాత్ ప్రకషేణోదసపకత్॥ ౩౪॥ తత ఇతి॥ స్వభృత్తైశ్చవ్యమాశ్చర్యమివమత్వా - కాయామల నెవతస్యసనెడ
పవిష్టం - భయాత్తాపెన - సబభాజనా నెవత - నలక్ష్మితోదైవరథః ప్రతియోధాయేన॥ ౩౫॥ నిశామ్యతి॥ లోకత్రయస్యమస్తకజ్వరంఃరోవ్య
థామివదుస్సహం - ప్రహషేస్యవెగెనఉత్తలితానివికసితాన్యాననానియాసంతాః - సృహరింవప్యమః॥ ౩౬॥ తదేతి॥ నాకినాండేవా
నాం - విమానావళిభిః - సురాణామానకాఃపటహః - తైజఃఘ్నిరవాదితాః - స్త్రియోష్య రసానసృతుః॥ ౩౭॥ ౩౮॥ మనవఇతి॥ గంధర్వా
అపరసశ్చరణాశ్చేత్యధాః - అత్రాపరత్య దంతత్యమాషం॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ఈడిరఇతి॥ నరశామాలంపురుషత్తమం॥ ౪౧॥ బ్రహ్మద
యోస్ససింహస్యశంకయకులచేతసః॥ ఆరాదేవాస్తువత్సప్తదశజ్ఞోక్త్యా పృథక్పృథక్॥ శ్రీధరీయాయంశ్లోకః॥ ౪౨॥ నత ఇతి॥ అనంతా
యఅనంతంప్రసాదయతుంసతోస్త్రి - అనంతత్వేహతుః - దురంతాఃశక్తయాయస్య - తత్తుతః - విచిత్రాణివీర్యాణిప్రభావాయస్య - తల్లి

భిదోదాంతానాం యూథాని సహస్రశః॥ ౩౨॥ సతావధూతాజలదాఃపరాపతృగ్రహశ్చతస్త్వస్తి
విమృష్టరోచిషః॥ అంభోదయశ్శాస్వసహతావిచుత్సుభునిహ్రోదభీతాదిగిభాజహుమదమ్॥ ౩౩॥
ద్వాస్తత్సత్త్రిప్తపిమానసంకులాప్రోత్సపకతత్త్వచపదాతిపీడితా॥ శైలాస్సముత్పేతురమువ్యరంహ
సాతతైజసా శంకకుభోనరేజిరే॥ ౩౪॥ తతస్సభాయామువవిష్టముత్తమేనృపాసనెసంహృతతేజసంవి
భుమ్॥ అలక్ష్మితదైవీరథమత్యమమణంప్రచండవక్త్రంనబభాజకశ్చన॥ ౩౫॥ నిశామ్యలోకత్రయ
మస్తకజ్వరంతమాదిదైత్యంహరిణాహతంమృథే॥ ప్రహషేవేగోత్తలితాననాహరింప్రసూనవషైక
వవృషుస్సురస్త్రియః॥ ౩౬॥ తదావిమానావళిభిరభస్థలందిదృశుతాంసంకులమాననాకినామ్॥ సు
రానకాదుండుభయోథజఘ్నిరేగంధర్వముఖ్యాననృతుజాగుః స్త్రియః॥ ౩౭॥ తముపప్రజ్యవిబుధాబ్ర
హ్మాన్ద్రగిరిశానయః॥ ఋషయఃపితరస్సిద్ధావిద్యాధరమహూరగాః॥ ౩౮॥ మనవఃప్రజానాంపత
యోగంధర్వాప్సరఃచారణాః॥ యత్యఃకింపురుషాభూతవేతాశాస్సహకింనరాః॥ ౩౯॥ విష్ణుపారిషదా
స్సర్వేసునందనుముదాదయః॥ మూర్ఖిబద్ధాంజలిపుటాఆసీనంత్రతేజసమ్॥ ౪౦॥ ఈడిరెనరశా
మాలంనాతిదూరచరాఃపృథక్॥ ౪౧॥ బ్రహ్మ॥ నతోస్త్వనంతాయమరంతశక్తయేవిచిత్రవీర్యాయప
విత్రకర్తృణే॥ విశ్వస్యసగౌఢీతినయమాగుణైస్సవ్వలీలయాసందధతేవ్యయాత్తనై॥ ౪౨॥ రుద్రః॥
కోపకాలోయుగాంతస్తేహతోయమసురోల్పకః॥ తత్పుతంపాహవ్యపసృతంభక్తంతేభక్తవత్సల॥ ౪౩॥
ఇంద్రః॥ ప్రత్యానీతాఃపరమభవతాత్రాయతానస్సవ్విభాగాదైత్యాక్రాంతంహృదయకమలంతస్వ
ద్గ్రహంప్రత్యబోధి॥ కాలగ్రస్తంకియదిదమహూనాథశుశ్రూషతాంతేముక్తిస్తేషాంసహిబహుమతా
నారసింహపరైఃకిమ్॥ ౪౪॥ ఋషయః॥ త్వంనస్తపఃపరమమాధ్యయథాత్మతేజోయేనెదమాదిపురుషాత్మ

మగళం - పవిత్రాణిశోధకానికర్తాణియస్య - విచిత్రవీర్యత్వమేవాహ - విశ్వస్యరిసందధతేసమ్యక్కుర్వతే - విషమపి అవ్యయాత్తనైతప్ర
మృతస్యరూపాయ॥ ౪౨॥ రుద్రస్తుతత్తోపకాలాభిజ్ఞోనాయంకోపావసరఇతి - తంప్రాథేయతే॥ కోపకాఇతి॥ సహస్రయుగాంతస్త
వకోపస్యకాలః - కోపాయోగ్యశ్చాయమిత్యాహ - అల్పకఃఅత్యల్పః - అతఃకూపానివృత్త్యా - ప్రహ్లాదంమహింసీరిత్యాహ - తత్పుతమితి -
యద్వా - అకాలేష్యయంకోపః - అస్యభక్తస్యరక్షణాథమితిచేత్ - తహిణ - ఇదానింకోపంత్యక్త్యాఇమంపాహీత్యధాః॥ ౪౩॥ ఇంద్ర
స్తునాస్తకంహవిభాగాదిలాభఃపురుషాధాః - కింతు - త్వత్పరిచయైవ - భవతాపునరనెససంరంభేదైవ - తత్తార్థమేవసాధితం -
తస్యచసిద్ధత్వాదుపసంహర - విసంక్రోధమిత్యాశయేనాహ॥ ప్రతీతి॥ హవరమనోస్తా - త్రాయతారక్షతాభవతాస్త్రియవివభాగా
దైత్యాత్ప్రత్యాహృతాః - అంతర్యామిణఃతదైవయజ్ఞేమథోక్త్యాత్ - అస్తదీయంహృదయకమలంత్వద్గ్రహమేవైతావత్పర్యంతంభ
యహతుత్వేనాస్తత్స్మృతిపథేస్థితేనదైత్యేనఅక్రాంతంవ్యాప్తంసత్ - ప్రత్యబోధి - తద్భయాపాకరణేనవికాసంసీతం - తవత్రైలోక్త్య
శ్వర్యసాధనాధమయముద్యమితిచేత్తత్రాహ - కాలగ్రస్తమితి - తెత్వాం - హనారసింహవరస్యసింహస్యచాకారాభ్యాంఅవిర్భూతరర॥
ఋషయస్తుతఃప్రవతేనైనాస్తాకంషహసగుహః కృతేఇత్యామయః॥ త్వమితి॥ త్వంనోయథాత్మ - పరమంధ్యానలక్షణంతపః - పర

మత్స్యేనాతుః - అత్సనస్తవ - తెజఃప్రభావరూపం - తదేవాహుః - యేనతపసా - అత్సని - వీనమిదం నిశ్చయం - ససజ్జన్మప్రవాణ భవానితిశ్చ
 షః - తత్ అమునాదైత్యేనవిప్రులుప్రంకుంతితం - కాశరణ్యపాల - అన్యరక్షేధం గృహీతేనానైవపుమా - పునరపితపః కురుతేత్యభ్యును
 జాతవానసి - తస్మైతేనమగ్నత్యుత్తగ్గోకగతచతుర్థపాదస్యామకం గః || ౪౫ || పితరస్తుశ్రాద్ధోద్ధరజ్జన తంపరమోచకారిణం ప్రణమంతి ||
 శ్రాద్ధానీతి || శ్రాద్ధానిత్రద్ధయాయుక్తానిపిందాదీని - సః అస్తభ్యంపుత్రై గతానిప్రసభం బలాత్ - స్వయమధి కృత్యబుభుజే - కించ -
 తీర్థాస్నాన సమయేదత్తంతి లోదకమచ్యుపిబత్ - తానితస్యోరరాత్ యతః తత్ అపృతవాన్ - కథంభూతాన్ శైవిదీన్ వపాయస్యత
 స్సాత్ - వపావిదార ఇన్యతద్గతపిందోద్ధరణమేవ ఫలమితిభావః || ౪౬ || యగితి || యోగసిద్ధాంగతింబిహీమాదిసిద్ధిం - నానాదపాః బహు
 విధాహంకార వికారాయస్యతం - తస్మైతుభ్యం - తంత్యామద్విశ్య || ౪౭ || విద్యామితి || విద్యామంతథానాదిలక్షణం - అనురాధ్యాంసం
 ప్రాప్తం - సంఖ్యయుద్ధే || ౪౮ || యేనైతి || రత్నానిభణిసుస్థితాని - శ్రీరత్నానిచ - ఉత్తమాః స్త్రీయః - ఆసాం శ్రీతాందత్తలనందోయే
 నతత్సంబోధనం - అస్తద్దత్తానందతి సాహంతరే - అస్తాకందత్తలనందోయేనైతి || ౪౯ || సృసింహేనావలోకితా స్సంతఃకూర్చిబ

గతంసనజః | తద్విప్రులుప్రమమునాద్యశరణ్యపాలరక్షాగృహీతవపుషాపునరన్వమంధాః || ౪౫ || పితరః ||
 శ్రాద్ధానిమోధిభుభుజేప్రసభంతనూజైదత్తానితీర్థ సమయేప్యపిబత్తిలాంబు | తస్యోదరాన్న
 ఖిదిదీణవపాద్యతః తస్మై నమోనృపారయేఖిలధర్మగోప్తై || ౪౬ || సిద్ధాః || యోనోగతింయో
 గసిద్ధామసాధురహోషీద్యోగతపోబలైన | నానాదపాంతంనవైవిదదారతస్మైతుభ్యంప్రణమామో
 నృసింహ || ౪౭ || విద్యాధరాః || విద్యాంపుకథారణయానురాధ్యాన్యషెధదజ్ఞోబలవీర్యదృప్తః | సేవసం
 ఖ్యేపశువద్ధతస్త్వయామాయానృసింహంప్రణతాస్తస్మిన్మిత్యమ్ || ౪౮ || నాగాః || యేనపాపేనరత్నా
 నిశ్రీరత్నానిహృతానివః | తద్వక్షఃపాటనెనాసాందత్తానందనమోస్తుతే || ౪౯ || మనవః || మనఘో
 వయంతవనిదేశకారిణోదితిజేనదేవపరిభూత సేతవః | భవతాఖిలస్సండపసంహృతః ప్రభోకరవామతేకి
 మనుశాధికింకరా || ౫౦ || ప్రజాపతయః || ప్రజేశావయంతేపరేశాభిసృష్టానయేనప్రజావైస్సజామో
 నిషిద్ధాః | సేవత్వయాభిన్నవత్సామశేతేజగన్మంగళంసత్త్వమూతేవతారః || ౫౧ || గంధర్వాః || వ
 యంవిభోతేనటనాట్యగాయకాయనాత్మసాద్వీర్యబలౌజసాకృతాః | సేవనీతోభవతాదశమిమాంకి
 ముత్పథస్థకుశలాయకల్పతే || ౫౨ || చారణాః || హరేతవాంఘ్రిపంకజంభవాపవగమాశ్రితాః | య
 దేషసాధుహృచ్చయస్త్వయాసురస్సమాపితః || ౫౩ || యత్యోః || వయమనుచరముఖ్యాః కర్తృభిస్తేమనో
 జ్ఞైస్తృగహదితిమతేనప్రాపితావాహకత్వమ్ | సతుజనపరితాపీతత్త్వతంజానతాతేనరహరండపనీతః
 పంచతాంపంచవింశ || ౫౪ || కింపురుషాః || వయంకింపురుషాస్త్వంతుమహాపురుషశివరః | ఆయంకా
 పురుషోనష్టోధిక్త్వతస్సాధుభిస్సదా || ౫౫ || వైతాళికాః || సభామనత్రేషుతవామలంయశోగీత్వాన
 పర్యామహతీంభామహే | యస్తాననైషీద్వశమేషదుజ్జనోదిష్ట్యాహతస్తేభగవతయథామ

ధ్యాంజలజా మనవః ప్రాచుః || మనవగితి || మనవోవయంధర్మపాలకాః - పరిధూతాః సేతవోవణేశ్రమధర్మమర్యాదామేనంతే - ఆ
 మశాధిలమశిక్షయ || ౫౦ || ప్రజాపతయః పితదవలోకితాః ప్రాచుః || ప్రజేశాగితి || హాపరశ - తెత్వయా - అభిసృష్టాః ప్రజేశాః వయం -
 యేనసిద్ధాస్సంతః - ప్రజానృజామ - సవిషః - భిన్నంవక్షోయస్య - మనిశ్చితం - మృతశ్చేతే - అతఃపరంప్రజాస్మత్యైమగ్నిహృష్యంత
 ఆహుః - హాసత్త్వమూతే - తనాయమవతారః జగన్మంగళం || ౫౧ || వయమితి || హవిభో - వయంతేత్వదీయః - నటానతకాః - నా
 ట్యేనృత్యే గాయకాశ్చ - యేనఅత్ససాత్ స్యాధీనాః కృతాః - కథంభూతేన - వీర్యంశార్వర్యం - బలంశక్తిః - తాభ్యామేజఃప్రభావోయస్యతేన -
 ఇమాందశాంమృతిం - ఉచితమేతదిత్యాహుః కిమితి || ౫౨ || హరగితి || భవాపవగమాంసంసారనివర్తకం - ఆశ్రయజహతుః - యద్యస్తాత్ -
 సాధూనాంహృదిభయజనకత్వేనశేతేతిష్ఠతీతితథా - సవిషసురస్త్వయాసమాపితః అంతంసీతః || ౫౩ || వయమితి || మనోజ్ఞైః కమభిః - అను
 చరేషుముఖ్యాః - పంచతాంమృత్యుం - హాపంచవింశ - చతుర్వింశతీతత్త్వనియామక - తత్త్వతంబుచ్చేష్టితం - జానతాతేత్వయా || ౫౪ || కిం
 పురుషాస్తత్త్వాంస్తోతుంకేవయంవరాకాగిత్యాహుః || వయమితి || వయంకింపురుషాస్తచ్చప్రాణినః - త్వంతుమహానద్భుతప్రభావః పు
 రుషః - సన్వయంమహాదైత్యోహతగితికింసవన్యతేగిత్యాశ్చక్యకియదేతదిత్యాహుః - అయమితి || ౫౫ || సభాస్వీతి || సత్రేమయ

శ్లో - తత్త్వయాహతః - వితద్విష్ట్యభ్రంశ్యతం || ౫౬ || వయమితి || అమునాదితిజెన - విష్టింసిర్నూల్యంకమ - అనునిరంతరం - కారితాః -
అతఃపరం - సఃవిభవాయ సమృద్ధయే - భవ || ౫౭ || అద్యేతి || నోస్తాకంభక్తానాం - శరణదలశ్రయప్రస - సర్వేషాం లోకానాం శమ -
మంగళం - వితదద్భుతంరూపం - అద్యైవదృష్టం సతుభూత్వం - విధికరః కింకరః || ౫౮ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం - అష్టమాధ్యా
యవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || నవమేబ్రహ్మణాభీత్యాచోదితోసురపాలకః | కౌశంప్రశమయన్నస్తాన్నసింహమభీషణమ్ || ఉగ్రాప్య సగ్ర ఎవాయంస్వ
భక్తానాం సృతేసరీ | కేసరీవస్వపోతానామన్యేషాముగ్రవిగ్రహాత్వాద్యాగ మోక్తాంభక్తానుకంపితామాహసప్తభిః || ఏవమితి ||
ఏవందూరతవివస్థితాస్తవంతః - మన్యనాసంరంభః అవేశాయస్యతం - ఉపగతుం నాశక్తుః || ౧ || సాక్షాత్తి || మహాదద్భుతంరూ
పందృష్ట్య శంకితా సతీ - నోపేయాయ నోపజగామ - అద్భుతత్వేషాతుః - అదృష్టే || ౨ || ప్రహ్లాదమితి || ఉగ్రా ఉపగచ్ఛ || ౩ || ౪ || స్వ
పాదేతి || కాలఎవాహిస్తస్మాద్విత్తప్రాధీర్యేషాంతేషాం - కృతమభయంయేనతత్ || ౫ || సజ్జతి || తస్యకరస్పృశేన భుతం నిరస్తం - అభి
లమకుభంయస్య - సపదితత్ క్షణమేవ - అభివ్యక్తంఅపరోక్షభూతం - పరంతత్తదశానం బ్రహ్మజ్ఞానం యస్య - నివృత్తస్స || హృదిద

యః || ౫౬ || కిన్నరాః || వయమీశ కిన్నర గణాస్తవానుగాదితిజెనవిష్టిమ మునాను కారితాః | భవతా
హరేసవృజిమోవసాదితోనరసింహనాథవిభవాయమోభవ || ౫౭ || విష్ణుపారిషదాః || అద్యైతన్నర
హరిరూపమద్భుతంవైదృష్టంనశ్శరణదసర్వ లోకశర్మ | సాయంతేవిధికరఈశవిప్రశాపాత్తస్యేదంసి
ధనమనుగ్రహేయవిద్యః || ౫౮ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణేసప్తమస్తంధే - అష్టమోధ్యాయః . * * * * *
నారదః || ఎవంసురాదయస్సవేబ్రహ్మరుద్రపురస్సరాః | మోపేతుమశక్తన్యన్య సంరంభంసుదురా
సదమ్ || ౧ || సాక్షాచ్ఛ్రీఃప్రేషితాదేవైర్దృష్టాస్తన్నహదద్భుతమ్ | అదృష్టాశ్రుతపూర్వత్వాత్సా
మోపేయాయశంకితా || ౨ || ప్రహ్లాదంప్రేషయామాసబ్రహ్మవస్థితమంతికే | తాతప్రశామయోపే
హిస్వపిత్రేకుపితంప్రభుమ్ || ౩ || తథేతిశనకై రాజన్యహాభాగవతోభాకః | ఉపేత్య భువికాయేనననా
మవిధృతాంజలిః || ౪ || స్వపాదమూలెపణితంతమభాకంవిలోక్య దేవకృపయాపరిప్లుతః | ఉత్థాప్యతచ్ఛ్రీ
ష్ట్యేదధాత్త రాంబుజంకాలాహివిత్రస్తధియాంకృతాభయమ్ || ౫ || సతత్తరస్పృశేధుతాఖిలాశుభ
స్సపద్యభివ్యక్తపరాత్మదశానః | తత్పాదపద్మంహృదినివృత్తోదధౌహృష్యత్తనుక్లిన్నహృదశ్రులోచ
నః || ౬ || అస్తేషీద్ధరిమేకాగ్రమనసాసుసమాహితః | ప్రేమగద్గదయావాచాతన్న్యస్తహృదయేక్షణః ||
౭ || ప్రహ్లాదః || బ్రహ్మాదయస్సురగణామునయోధసిద్ధాస్తైవ్వికతానమతయోవచసాంప్రవాహైః |
నారాధనంపురుగుణై రధునాపిపెళుకింతోష్టుమహాతీసమేహరిరుగ్రజాతే || ౮ || మన్యేధునాభిజనరూ
పతపశ్చ తాజస్తేజఃప్రభావబలపారుషబుద్ధియోగాః | నారాధనాయహిభవంతిపరస్యపుంసోభక్త్యా
తుతోషభగవాగజయూధపాయ || ౯ || విప్రాద్విష్వక్కుణయంతాదరవిందనాభపాదారవిందవిము

ధా - హృష్యంతీ రోమాంచితా తమయఃస్యక్లిన్నంప్రెష్టాత్రుంహృత్యస్య - అశ్రుజిలోచనయోర్యస్య - పరమపురుషార్థతయాద
ధా - ససాధనత్వేనెత్యభావః || ౬ || సుసమాధిమేవాహ || అస్తేషీదితి || తస్మిన్నైవస్యస్తం హృదయమీక్షణచయేనెతి || ౭ || శ్లో || స్వస్త్రిన్నివస
మస్తేమతత్త్వేపాపుతవృష్టయే | ప్రహ్లాదస్తానిసత్పద్యైర్వచత్వారింశతా హరిమ్ || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || తత్రతావదాత్మనోభగవ
తఃస్తుతావసథికారమివాశం క్యాధికారం భావయన్నా హపంచభిః || బ్రహ్మాదయఇతి || మునయో మనసశీలాః - సిద్ధాఃజ్ఞానినోపి - కథం
భూతాః - సత్త్వవైకస్మిన్తానోవిస్తారోయస్యాస్సా - మతియేషాం - తథావిధాఅపి - వచసాంప్రవాహైరపితథాబముభివక్ష్యమా
జైగుణైరపి - యమారాధయతుంసపేళుః సపూజాఃసశక్తా ఇత్యభావః - సహరిః - మమయా - కింకరం - తోష్టంతోషంస్తాపుం - అ
హతి - తత్రహతుః - ఉగ్రాఘోరా ఆసురీజాతియఃస్య || ౮ || ఏవంహరితోషణస్వస్యాయోగ్యతామాశంక్య - యోగ్యతాం సంభావ
యతి ద్వాధ్యాయం || మన్యఇతి || అభిజనఃసత్తులజన్త - రూపంసాందర్యం - శ్రుతంపాండిత్యం - ఓజఃఇంద్రియనైపుణ్యం - తెజఃకాంతిః - ప్ర
భావఃప్రతాపః - పారుషముద్యమః - బుద్ధిఃప్రజ్ఞా - యోగోష్టాంకఃఏతేధనానయోద్వాదశాపిగుణాః - పరమస్యపుంసః - ఆరాధనాయ
వభవంతి - హియతః - కేవలయాథత్వేన - గజేంద్రాయతుష్టభవత్ || ౯ || ఏవంభక్త్యేవకేవలయాహరస్తోషస్సంభవతీత్యుక్తం - ఇదా

నీంభక్తిం వినానాశ్యతి చిత్తోపశాతురిత్యాహ || విప్రదితి || పూర్వోక్తాః ధనాదయః యే ద్విషట్ - ద్వాదశగుణాస్తైర్యుక్తా విప్రద
 పిశ్యపచంవరిష్టం మన్యే - యద్వా - సనత్సుజాతో క్తాః ద్వాదశజ్ఞానా దయోగుణాః - ద్రష్టవ్యాః - తదుక్తం || శ్లో || జ్ఞానంచ సత్యంచ దమస్తప
 శ్చ హ్యమాత్మర్యం ప్రాప్తియేన సూయా | యజ్ఞశ్చ దానంచ భృతీశ్చ మశ్చ ప్రతానివై ద్వాదశ బ్రహ్మణ్యైః || కథంభూతా విప్రాత్ - అ
 రవింద నాభిస్యపాదార విందాద్విముఖాత్ - కథంభూతం స్వపచం - తస్మిన్ అరవిందనాభే అపి తామన ఆదయోయేన తం - ఈహితంక
 మన్ - వరిష్టత్వే హేతుః సవినంభూతశ్శ్వపచః - సర్వం కులంపునాతి - భూరిమాన్ గోగోయస్య - సతు విప్రః - అత్తానమపినపునాతి -
 కుతః కులం - యతోభక్తిహీనస్యైతెగుణిగవాన్మైవభవంతి - సతుశ్శుద్ధయ - అతోహీన ఇతిభావః || ౧౦ || తహిన్కింధనాద్యపణెనసన్తానం
 ప్రాకృత ఇవభగ వాసపెక్షతే - సత్యాహ || నై వెతి || అయంప్ర భురీశ్వరః - అవిదుషోల్ప కాజ్ఞానాత్ - మానంపూజాం - అత్తనోభానవృణీతేన
 చ్చతి - యతోనిజలాభేనైవపుణాః - తహిన్ పూజాంనెచ్చత్వే వ - తత్రాహక రుణః కృపాళుః - అతోవృణీతేచ - తత్ర హేతుః - యద్యదితి
 యత్ - యంయం మానం - యద్వా - యద్యస్తాత్ - యద్యేన ధనాదినా - భగవతే మానంవిదధీత - తదేనాత్మనైవవతి - నాస్యస్య - యథాము
 ఖైకృతై వతిలకాదిశ్రీః శోభా - ప్రతిబింబస్యభవతి - సతుసాక్షాత్తస్యైవకతుశ్శక్యతేతద్వత్ || ౧౧ || యస్మాదేవంభగవాన్ భక్త్యైవ
 తుష్టతి || తస్మాదితి || తస్మాదహంసీచోపవిగతవిక్లబః గతాశంకస్త్వ - ఈశ్వరస్య - మహిమహిమానం సర్వప్రయత్నేనస్సమసీషానుసారేణా
 మవగాయామి - అజానతోపి స్తుతికరణే హేతుమాహ - నీచఇతి - యేనైవమహిమ్నా అమవణితేన అజయా అవిద్యయా - గుణవిసగంసం
 సారమనుప్రవిష్టః పుమాన్ - పూయేతశ్చ ధ్యేతతత్త్వహిమ్నః - అస్యస్యతథాశోభకత్వాభావాదిత్యభావః || ౧౨ || తదేవమాత్మనస్తుతావసధికా
 రంపరిహృత్య ఇదానీంతం సువన్ కోపోపసంహరం ప్రాధాన్యతే - ద్వాభ్యాం || సర్వఇతి భోతుశ్చ అమీ - ఉద్విజంతోబిభ్యంతః - సర్వ

భాచ్ఛ్వపచంవరిష్టమ్ | మన్యేతదపితమమోవచనేహితార్థప్రాణంపునాతినకులంనతుభూరిమానః ||
 ౧౦ | నైవాత్మనఃప్రభురయంనిజలాభపూర్వోమానంజనాదవిమషఃకరుణోవృణీతే | యద్యజ్జనోభ
 గవతేవిదధీతమానం తత్త్వాత్మనైప్రతిముఖస్యయథాముఖశ్రీః || ౧౧ || తస్మాదహంవిగతవిక్లబఃఈశ్వర
 స్యసర్వాత్మనామహిగృణామియథామసీషమ్ | నీచోజయాగుణవిసగం మనుప్రవిష్టఃపూయేతయేనహి
 పుమాననువణితేన || ౧౨ || సర్వేహ్యమీవిధికరాస్తవసత్త్వధామ్నోబ్రహ్మదయోవయమివేశనచో
 ద్విజంతః | తేమాయభూతయఉతాత్మసుఖాయచాస్యవిక్రీడితంభగతోరుచిరావతారైః || ౧౩ || తద్య
 చ్చమన్యుమసురశ్చహతస్తయాద్యమోదేతసాధురపివృశ్చికసర్పహత్యా* | లోకాశ్చనివృతిమితాః
 ప్రతియంతిసర్వేరూపంనృసింహపిభయాయజనాఃస్తరంతి || ౧౪ || నాహంబిభేహ్యజితతేభిభయానకా
 స్యజిహ్వకన్తేత్రభృకుటీరభసోగ్రదంష్ట్రత్ | అంత్రప్రజఃక్షతజకెసరశంకుకణాన్నిహ్రోదభీ
 తదిగిభాదరిభిన్నభాగ్రాత్ || ౧౫ || త్రస్తోన్యహంకృపణవత్సలదుస్సహౌగ్రసంసారచక్రకదనాద్గ్ర

బ్రహ్మదయఃసత్త్వమూర్తైస్తవ - విధికరాః త్వన్నియోగకర్తారోభక్తావినాన్యే - సచవయమసురా ఇవవై రభావనపితేభక్తాః - కింతు
 శ్రద్ధయైవతవరుచిరైరవతారై విక్రీడితంవివిధంక్రీడనంఅస్యవిశ్వస్యతేమాదిప్రయోజనాయ - సతుభయోత్పాదనాయ || ౧౩ ||
 తదితి || తత్తస్మాదేషాంభయపరిహరాయ - మన్యం - యచ్ఛుడపసంహర - యదభేదాయంమన్యః - సచాసురఃసాధూనాంసంతోషాధాన్
 అన్యహతః - అతఃపరంక్రోధనకార్యాభావాత్తంనియచ్ఛ - సమలన్యేమాంవధేనసాధుః కింమోదేతతత్రాహ - వృశ్చికాడఃపరోపద్ర
 వకారిణోన్యతపివజాతయా - హత్యావధేనతృతీయాభేదప్రథమా - తస్యైతద్భద్రంజాతమితి సాధురపిమోదేతైవ - తహిన్బహూనాంసు
 ఖావహత్వాదముంక్రోధంసత్యత్యేమీతిచేత్తత్రాహ - లోకాశ్చనివృతింఇతాః ప్రాప్తాస్సృతః - ప్రతియంతిక్రోధాపసంహరంప్ర
 తీక్షంతే - తహిన్జనానాంపునభేదయాభావాయమన్యంధారయామీతిచేత్తత్రాహ - రూపమితి - విభయాయభయనివృత్త్యై - ఎతయా
 పస్తరణిదేవభయనివృత్తేనమన్యధారణేనకృత్యమస్తీత్యభావః || ౧౪ || త్వంచేద్విభేషి - తహిన్ - త్యజామీతిచేత్తత్రాహ || నాహమితి ||
 భోలజిత - తెలస్త్వాత్ రూపాత్ - అహంసంబిభేమి - కథంభూతాత్ అస్యంజిహ్వచలకాసర్పశనత్రాణిచ - భృకుటీనాంరథనలటోపశ్చ -
 ఉగ్రాఃదంష్ట్రశ్చ వితానిఅతిభయనకానియస్మిన్తస్మాత్ - అంత్రమయ్యఃప్రజోయస్మిన్తత్అంత్రస్రతస్మాత్ - క్షతజాక్తాః
 కేసరాఃయస్మిన్తశ్చకువదున్నతౌస్తభాకణాయస్మిన్తచ్ఛతచ్ఛతస్మాత్ - నిహ్రోదేనభీతాదిగిభాయస్మాత్ - అరీశత్రుభిందంతి
 త్యరిభిందితానిసఖాగ్రాణీయస్మిన్ - విపంభూతాదపితేరూపానహంసంబిభేమి || ౧౫ || మహద్భయంత్యదస్యదస్తీత్యాహ || త్రస్తోస్తీతి || దుస్స
 హంయదుగ్రంసంసారచక్రకదనండుఃఖం - తస్మాదహంత్రస్తోస్తీతత్రచగ్రసతాంహంప్రాణంమధ్యస్యకర్తృభిభాధస్యప్రణీతఃని
 యేస్తోస్తీ - హక్యపణవత్సల - హింశత్రమ - కదాను - త్వంప్రీతస్య - అపవగ్గరూపంశరణంతవాంఘ్రికమలంప్రతిహ్వయసేమా

మాహ్వయః॥ ౧౬॥ దా స్యే సతిమ ప్రీతిరితిచేత్ - తహా - నానా యోనిమ క్లిశ్యమానస్య మమ - దా స్య జ్ఞానాభావాత్ - త్వమేవతదపది
శేతి ప్రాశ్నాయతే॥ యస్మాదితి॥ యస్మాత్ ప్రీతైరప్రీతైశ్చ యథాసంఖ్యం వియోగసంయోగాభ్యాంజన్యతేనతోకాగ్నినా - సకల
యోనిమదహ్యమావోన్మి - దుఃఖస్యప్రతీకారఃకార్యమితితత్త్రాహ - దుఃఖస్యపథంప్రతీకారః - తదపిదుఃఖమేవ - వివమపి - అతద్ధియా
దేహద్యభిమానేన - ముహ్యమి - అతఃపాథామన్ విభా - మేతవదాస్యరూపంయోగంనిస్తరోపాయం - వద॥ ౧౭॥ సమదాస్యయోగేప్రప్య
త్తస్యాపి - తదంతరాయభూతానాంపూర్వోక్తానాంనానాదుఃఖానాం కుతఃపరిహరః - తత్త్రాహ॥ స ఇతి॥ సోహంప్రియస్యసహ
హ - తవలీలాకథాఅమగృణత్ - దుఃఖాణిమహాదుఃఖాన్యంజసాతితమితరామి - సగణయమ్యమీత్యథః - తత్త్రాహతుః - గురైఃరాగా
దిభిఃవిశేషేణప్రముక్తస్య - తత్తుతః - తెపదయుగమేవాలయోయేమాంభక్తానామతస్సవహంసాః - జ్ఞానినఃతైస్సంగోయస్యమహా
హం - కథంభూతస్యకథాస్త్రాహ - ప్రియస్యేత్యాదికుతోజ్ఞాతాఃవిరించగీతాఃవిరించెనగీతాఃతత్సంప్రదాయప్రవృత్తాః - తథాచాధర్వ
ణీశ్చుతిః॥ దేవాహవైప్రజాపతిమబ్రువన్మిత్యాది - దా స్యేప్రప్య తస్యభగవదనుగ్రహణసత్పంగఃతతోవీతరాగతయాభగవద్గుణానువ
ణానం - తతశ్చనదుఃఖాదిభిరభిభవస్సాన్విదితవాక్యాథః॥ ౧౮॥ సమదుఃఖైస్తప్తస్య తత్ప్రతీకారోలోకేప్రసిద్ధవీవ - కింమద్దాస్య
దినాతత్త్రాహ॥ బాలస్యేతి॥ భాస్యసింహ తప్తస్య - తత్ప్రతివిధిదుఃఖప్రతీకారః - ఇహలోకే - యోంజసాఇష్టః - సత్య యోపేక్షితానాం
తావదేవక్షణమాత్రమేవసత్వాత్వంతికః - తదేవాహబాలస్యపితరాశరణంరక్షకా - ఇహ - సభవతః - తాభ్యాంపాల్యమానస్యాపితస్యదుః
ఖదశానాత్ - క్వచిద్గతాదిమ తాభ్యామేవతద్వభదశానాచ్ఛ - సచాతాస్యరోగిణఃఅగదహూషధంశరణం - కృతేష్వాషధ - మృత్యుద
శానాత్ - సచ - ఉదస్వతి - సముద్రై - మజ్జతఃపుంసో - నాఃశరణంతయాసహమజ్జనదశానాత్ - అతస్త్వ మేవశరణమిత్యథః - అథతై

సతాంప్రణీతః॥ బద్ధస్త్వకర్తృభిరుశ త్తమతేంప్రిమూలంప్రీతోపవగేశరణంహ్వయసేకదాను॥ ౧౬॥
యస్మాప్రియాప్రియవియోగసుయోగజన్యతోకాగ్నినాసకలయోనిమదహ్యమానః॥ దుఃఖాపథంత
దపిదుఃఖమతద్ధియాహంభూమన్ భ్రమామివదమేతవదాస్యయోగమ్॥ ౧౭॥ సోహంప్రియస్యసహ
దఃపరదేవతాయాలీలాకథాస్తవస్మసింహవిరించగీతాఃఅంజస్తితర్క్యనుగృణత్గుణవిప్రముక్తోదుగ్ధా
ణితేపదయుగాలయహంససంగః॥ ౧౮॥ బాలస్య నేహశరణంపితరౌన్యసింహనాతాస్యచాగదముదన్వ
తినుజ్జతోనాః॥ తప్తస్యతత్ప్రతివిధిర్యథాంజ సెష్టతావత్ప్రభౌతనుభృతాంతస్పదుపేక్షితానామ్॥
౧౯॥ యస్మిన్యతోయహిచయోనచయస్యయస్మాద్వస్తైయథాముతయస్తవపరః పరోవా॥ భావః
కరోతివికరోతిపృథక్స్వభావఃసంచోదితస్తదభిలంభగవత్స్వయావమ్॥ ౨౦॥ మాయానునస్సృజితకర్తృ
మయంబలీయఃకాలేనచోదితగుణానుమతేనపుంసః॥ ధందోమయంయదజయాపితపోడశారసంసారం
చక్రమజకోతిచరేత్త్వదన్యః॥ ౨౧॥ సత్సంహినిత్యవిజితాత్మగుణస్వభామ్నాకాలోవశీకృతవిస్మయ్య

వంకాకావ్యాఖ్యాయం - తప్తస్యతత్ప్రతివిధియఃఇహతావత్ప్రసిద్ధః - సత్త్వదుపేక్షితానాంకిమంజసాఇష్టః - అపితునెష్టవీవ - యద్వా -
యస్తావదిహప్రతివిధిరిష్టః - సకిమంజసానైవ - అంజసేత్యాదియోజ్యంబాలస్యేత్యాదిపూర్వవదేవ॥ ౧౯॥
సమక్వచీత్కుతశ్చీత్కేనచీత్కదాచీత్కశ్చీత్ రక్షకోపిద్యుతపితేత్యాశంక్యతత్త్రాపితయాపేణత్వమేవరక్షకఇత్యురరీకృత్య తస్యై
వసర్వాత్తకతామాహ॥ యస్మిన్నితి॥ అపరోఅవాచీవఃపిత్రాదిః - పరోబ్రహ్మదినా - భావఃకతా - తత్తత్తార్కైఃయద్యత్తరోతి -
తత్సవంభవతపివస్యరూపం - సతుప్రథక్ - యస్మిన్నధికరణే - యతోనిమిత్రాత్ - యహియస్మిన్కాలే - యేనకారణేనయేనహేతునా
కత్రాసంచోదితశ్చ యస్యసంబంధియస్మాదపదాదానాత్ - యస్మిన్సంప్రదానాయ - యమిస్సి తతమంయఃకతేత్యై వంసప్రవిభక్త్య
థాఃయథాయేనప్రకారేణేక్రియావిశేషణభూతానామవ్యయానామథః - పృథక్స్వభావఃసత్త్వాదిప్రకృతిః - కరోతిఉత్పాదయ
తి - వికరోతి - రూపాంతరంసయతీతి॥ ౨౦॥ అతోస్యస్యరక్షకస్యాభావాదసంసారిత్వాచ్చనిత్యముక్తస్త్వమేవమాంశరణాగతంరక్షేతిప్రా
ధానయతేద్వాభ్యాం॥ మాయేతి॥ త్వదంశస్యపుంసోనుమతేనఈక్షణరూపేణఅనుగ్రహణ - మనఃప్రధానంలింగం - మాయా - స్సజతి - క
థంభూతా - కాలేనచోదితాఃక్షీభితాఃగుణాఃయస్యాః - కథంభూతంమనః - కమణమయంకున్దయాపం - బలీయఃదుర్జయం - ధందో
మయం - వెదోక్తకమప్రధానంచ - అజయాజీవస్యావిద్యయా - తద్భోగాధాంఅపితాఃపోడశారాష్టదశవికారాయస్మిన్ - యదేవం
భూతంసంసారచక్రాత్తకంమనః - తతోతితరత్ - భోఅజ - గ్వదన్యఃత్వత్తేపుథక్స్థితఃత్వామభజన్మిత్యథః॥ ౨౧॥ సమ - మమాపి
మాయాసంబంధాత్ - కత్పుత్రావ్యవితేమాచ్ఛ త్వత్తేకోవిశేషఇత్యతహా॥ స ఇతి॥ స్వభామ్నాచిచ్ఛక్త్యా - నిత్యంవిజితాః అత్తనోబు
ద్ధేగుణాయేనసహిత్యం - యతఃకాలఃమాయాప్రకః - అతపివవశీకృతావిస్మయ్యానాంకార్యాణాం - విసగ్ధాణాంసాధనానాం - శక్తి

యోగ- అతః ఇత్యుదండవన్నిష్ఠిద్య మానం మాం- ఉ పక షణ్ స్వసమీపంసయ|| ౨౨|| ససులోకపాలనాంభోగాన్ భుంక్ష్య-పితృం
రాజ్యమిదంధాస్యామితత్ కిమితిసంసారాదుద్వీజ సేతత్రాహత్రిభిః|| దృష్టాంతి|| శ్రియఃసంపదః- విభవఃఉద్భవః ఆయురాదయోద్య
ష్టాంతికాక్వాతేహంతుచ్ఛత్వము కంతదేవాహ- యెలస్త్వ తుఃకోపహసవిజృంభిత భూభంగమాత్రేణవిధ్వస్తాః- సచత్వయానిరస్తాః||
౨౩|| యస్మాదేవం|| తస్మాద్దితి|| తస్మాత్ ఆశిషఃభోగాన్ జ్ఞఃతత్ప రిపాకవిత్ అహం- వింద్రియం ఇంద్రియైభోగ్యం- బ్రహ్మణోభో
గమభివ్యాప్యకిమపిసేచ్ఛామి- తేకాలాత్తనా ఉరువిక్రమేణవిలులితాన్ విధ్వస్తాన్ అణిమాదీనపి|| ౨౪|| కించవతేమానకాలేపినభో
గాహాణియాహ|| కుత్రేతి|| శ్రుతిఃశ్రవణం- తదేవసుఖంయసుతాః- మృగతృష్ణికావన్తిభ్యాభూతాశ్చాశిషఃక్వ- అశేషాణాంరుజాం
రోగాణాం- విరోహం ఉద్భవస్థానం- క్వచేదంకతేజరం- వివంచేత్- సర్వో పిజనః- కింసవిరజ్యతేతత్రాహ- యదపియద్యపి- ఇతివివంఘ
ద్యానయంజనస్తథాపిననివిద్యతేవిరక్తోనభవతి- కుతః- కామం వాస లఃతం- మధుతులై స్వఃసుఖంవైఃమస్మాద్ధైర్యపిశమయన్- కా
మాగ్నిశమనవ్యగ్రస్యనివేదేష్యవకాశోనాస్తీత్యధః- యద్వా అచింత్యమిదంత్యన్తాయాచెష్టితమితిభావః|| ౨౫|| తహాత్వంకథం
నివిణ్ణోసి- అసహాపిమయిప్రవృత్తయాత్వత్ప్రపయేవేత్యాశయేనాహ|| త్వేతి|| రజస్తే వప్రభవోజన్తయస్యసః- సప్తమ్యంతంవా
కులవిశేషణం- తమోధికంయస్త్వేతస్త్వే- సురతరాణాంఅసురాణాంకులజాతోహంక్వ- క్వచతివానుకంసా- తామేవాహ- బ్రహ్మాదీ
నాంకిరసియోనై నాపితఃసఃపద్మవత్సకలసంతాపహరఃకరఃప్రసూదఃపురుషార్థరూపోమేకిరస్యపితేతితియత్- యయానుకంపయేతి

విసగేశక్తిః | చక్రేవిస్మప్తమజయేశ్వరపోజశారేనిష్ఠిద్యమానముపకషణవిభోప్రపన్నమ్|| ౨౨|| దృ
ష్టామయాదివివిభోఖిలధిష్ణ్యపానామాయుశ్శ్రీయోవిభవభిచ్ఛటియాజసోయమ్| యెస్తత్పితుఃకుపి
తహాసవిజృంభిత భూవిస్ఫూజితేనలులితాస్సతుతేనిరస్తాః|| ౨౩|| తస్మాదమూస్తసుభృతాంమహమాశి
పోజ్ఞతయుశ్శ్రీయోవిభవమైంద్రియమావిరించాత్ | నెచ్ఛామి తేవిలులితానురువిక్రమేణకాలాత్తనోప
నయమాంనిజభృత్యపాశ్వేన్|| ౨౪|| కుత్రాశిష శ్శ్రుతిసుఖామృగతృష్ణరూపాఃక్వేదంకలైబరమశే
షరుజాంవిరోహమ్| నివిద్యతేనతుజసోయదపీతివిద్వాన్ కామానలంమధులవై శ్శునుయన్మరాపైః||
౨౫|| క్వాహంరజఃప్రభవఈశతమోధికేస్త్వేజాతస్సురేతరకులైక్వతవానుకంపా| నబ్రహ్మణోనతు
భవస్యనవైరమాయాయన్యేపితగ్గిరసిపద్మకరప్రసాదః|| ౨౬|| నైషాపరావరమతిభావతోననుస్యా
జ్ఞంతోర్యథాత్మసుహృదోజగతస్తథాపి| సంసేవయాసురతరోరివతేప్రసాదః| సేవానురూపముదయోన
పరావరత్వమ్|| ౨౭|| ఎవంజనంనివతీతంప్రభవాహికూపేకామాభికామమనుయఃప్రపతన్ప్రసంగా
త్ | కృత్వాత్మసాత్సుర*యుషిణాభగవన్గృహీతస్సోహంకథం నువిస్మజేతవభృత్యసేవామ్|| ౨౮||
మత్ప్రాణరక్షణమనంతపితువధంచమన్యే స్వభృత్యయుషివాక్యమృతంవిధాతుమ్ | ఖడ్గంప్రగృ
హ్యయదసౌచదసద్విధిత్సుస్తావమీశ్వరోమదపరోవతుకం హరామి | ౨౯ | ఎకస్త్యమేవజగదేతద

వా|| ౨౬|| ఇదానీంసచత్వయీదమతివిచిత్రమిత్యాహ|| నైషేతి|| ఏతేబ్రహ్మవయఃఉత్తమాః- ఆయుసురోనీచఇత్యేషాపరావరమతిః-
జంతోఃప్రాకృతస్య- యథాతథాభవతోనైవస్యాత్- అత్రహతుఃజగతఃఆత్మనఃసుహృదశ్చ- తహాసర్వత్రమత్ప్రసాదఃఏకరూపః-
కింసస్యాత్-తత్రాహ- సంసేవయాతవప్రసాదోభవతి- తత్రచ సేవానురూపంతత్తదిచ్ఛానుసారేణ- భర్తాదీనాముగయోభవతి- వివంప్ర
సాదవై చిత్రైస్సత్వపివై షహ్యాభావేదృష్టాంతః- సురతరుర్యథా సేవకస్యసంకల్పనుసారేణఫలందదాతినచవిషమస్తద్వత్సపరావర
త్వంఅత్రకారణమితిశేషః|| ౨౭|| ఏతచ్ఛత్వద్భృత్యకృపయామయాప్రాప్తమితిత్వద్భృత్యపాశ్వేమేవమానయేత్యాశయేనాహ|| ఏవమి
తి|| యథాత్వయానుకంపితోస్తి- ఏవంనారదేన ఆత్మసత్త్వత్వాపూర్వమనుగృహీతః- సోహంకథంనుత్వద్భృత్యసేవాంవిస్మజామికథం
భూతోనుగృహీతోస్తి- ప్రభవేవఅహిసేనయుక్తః- మాపఃతస్త్వేకామానభిఃకామయమానంజనంపతితమను- తత్ప్రసంగాత్ప్రపత
న్యోహంతదేవంత్యద్భృత్యస్యశ్రీనారదస్యానుగృహేణత్వయాత్వంతమనుకంపితోస్తి- అయమేవచమనుషరమోనుగృహః- సపునరిదమ
తితుచ్ఛం మత్ప్రాణరక్షణే|| ౨౮|| సచేదంత్యయామదనుగ్రహభాంకృతం- కింత్యన్యాభామిత్యాహ|| మదితి|| భోలనంతయదే
తన్తత్ప్రాణరక్షణంహం హంతుముద్యతస్యమత్పితువధశ్చతదుభయం స్వభృత్యయుషివాక్యమృతం విధాతుమిత్వహం మన్యే- కుతః
యద్యస్మాత్అసత్అయుక్తంవిధిత్సుఃఖడ్గంప్రగృహ్యవోచత్- కింమదపరోమద్వ్యతిరిక్తశ్చేదీశ్వరోస్తి- తహాత్వామిదానీమవతు- తప
శ్శంకిరోహం హరామిచి- సాతాంతరత్వయమేనాధః- యద్యదాఅవోచత్ తదామత్ప్రాణరక్షణమితి వాన్వయః- ఏతచ్ఛత్వం విధా
తుంనిజభృత్యభాషితమిత్వత్రైవబహుధావ్యాఖ్యాతం|| ౨౯|| సచేదంపక్షపాతేనరక్షణంధైర్యహాసనంచత్వయిస్వాభానికం- కింతుమా

యాగుణోపాధికం - సర్వాత్మకత్వయిస్వతస్తదయోగాదిత్యాహ || ఏకాదితి || ఏతజ్జగత్త్వమైవై కఃయద్యతఃఅముష్య దావంతేచపుథగవ
స్యసి విరామం కరిష్యసి || సన్మాత్రతయాకారణత్వేనావధిత్వేనావతఃసభిత్వధః-ః-అతోమధ్యతశ్చత్వ మేవ - కుతస్తహిభేదప్ర
తీతిస్త్రాహ - నిజమాయయాగుణ పరిణామాత్మకమిదంజగత్ - సృష్ట్యాతదనుప్రవిష్టస్త్వంజైగుణైహాతుభూతైనానప్రప్తేవ
రక్షకభవహంతేవచావసితఃప్రతీతః - తదుక్తంస్తంధోపక్రమే || శ్లో || నిగుణోపిహ్యజ్జోవ్యక్తోభగవాన్ ప్రకృతేఃపరః | స్వమాయాగుణ
మావిశ్యభాధ్యబాధకతాంగత్యత్యాది || ౩౦ || సనుయద్యేతజ్జగదహమేవతహాజగతోవైషమ్యేణమమవై షమ్యమపికింసస్యాదిత్యతలహ ||
త్వమితి || త్వంవాత్వమేవేదంసదసత్ కార్యకారణాత్మకంజగత్ - సత్త్వత్వఃపుథక్ - భవాంస్తుతతోస్యః-అద్యంతయోఃపుథగవస్థానాత్ -
యత్యస్తాదేవం - అతోయమాత్మీయాయంపరఇతియాబుద్ధిఃసాలపాథా - మాయైవ - కార్యకారణయోఃపరమకారణభేదందృష్టాంతే
ససాధయతి - యద్యతఃయస్యజన్మ ఈక్షణంప్రకాశశ్చ యస్మిన్నిధనంచస్థితీశ్చతద్యై - తదేవ - వసుకాలవదప్తితర్వఃఅప్తిబీజంకార
ణం - తరుఃకార్యం - తయోయాథావసుకాలమాత్రత్వం - అయమథః - కాలశబ్దేనీలత్వాద్యసాధారణగుణయోగాత్ పృథ్వీ - వసుశబ్దే
సవస్తుమాత్రంభూతసూక్ష్మంగసాది - జలంవాతత్రతరాయథాపృథ్వీమయబీజజలమాత్రత్వంతస్యచభూతసూక్ష్మాత్రత్వంఎవంసర్వమ
పికార్యకారణాత్మకంజగత్ పరమకారణాత్మకమేవేతి - తథాచపారమపఃసూత్రం - తదసస్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యఇతి || శ్రుతిశ్చ || వా
చారంభణంవికారోనామధేయంమృత్కత్వేవసత్యమితి || ౩౧ || తత్రతావదంతేపుథగవస్థానందశఃయతి || స్యస్యతి || ఇదంజగత్ - ఆత్మ
స్యేవనిషీష్య - స్వసుఖమేవానుభవోయస్య - నిష్క్రియస్య ప్రశయోదకమథ్య - శయనంకరోషి - తహికింజీవస్యే వమమాపితమౌవృ

ముష్యయత్త్వమాద్యంతయోఃపుథగవస్యసిమధ్యతశ్చ | సృష్ట్యాగుణవ్యతికరంనిజమాయయేదంనానెవ
తైరవసితస్తదనుప్రవిష్టః || ౩౦ || త్వంవాత్వదంసదసదీ శభవాంస్తుతోన్యోమాయాయనాత్మ పరబుద్ధిరి
యంహ్యపాథా | యద్యస్యజన్మనిధనంస్థితీక్షణంచతద్యైతదేవవసుకాలవదప్తితనోః || ౩౧ || స్య
స్యేదమాత్మనిజగన్విలయాంబుమధ్యేషేతమోనిజసుఖానుభవోనిరీహః | యోగనమీలితదృగాత్మని
పీతనిద్రస్తుర్యేస్థితోనతుతమోనగుణాంశ్చయుంతు || ౩౨ || తస్యైవతేవపురిదంనిజకాలశక్త్యాసంచో
దితప్రకృతిధర్మణాత్మగూఢమ్ | అంభస్యనంతశయనాద్విరమత్సమాధేనాభేరభూత్స్వకణికావటవన్త
హాబ్జమ్ || ౩౩ || తత్సంభవఃకవిరతోన్యదపశ్యమానస్తావీజమాత్మనితతంసబహివిచిన్వత్ | నావిందద
బ్జతమపునిమజ్జమాసోజాతేంకురేకథముహూపలభేతబీజమ్ || ౩౪ || సర్వాత్మయోనిరతివిస్త్రితలస్థితో
బ్జంకాలేనతీవ్రతపసాపరిశుద్ధభావః | త్వామాత్మనీశభువిగంధమివాతిసూక్ష్మంభూతేంద్రియాశయమ
యేవితతందదశః || ౩౫ || ఎవంసహస్రవదనాంఘ్రిశిరఃకరోరునాసాస్యకణనయనాభరణాయుతా
ధ్యమ్ | మాయామయంసదుపలక్ష్ితసన్నివేశందృష్ట్యామహాపురుషమాపముదంవిరించః || ౩౬ || తస్మైభ

త్విరూపానిద్రాస్తి - సహ - యోగపివతుబహిష్కర్తవ్యభావసామ్యాత్ నిద్రోచ్యత్యత్యాహ - యోగనమీలితేదృశాయేన - ఆత్మనాస్వరూప
ప్రకాశేన - నిపీతానిద్రాయేన - యతః - తుర్యులవస్థాత్రయాతీరికై - స్వరూపేస్థితస్త్వం - సతుసుప్తజనాత్మనితమాయంతు సయోజయ
సి - సజాగ్రత్స్వప్నయారివగుణావిషయాంశ్చైత్యధః || ౩౨ || ఇదానీంకారణత్వేనాదావపిపుథగవస్థానందశఃయన్తధ్యతశ్చత్వ
మేవేత్యేతత్ప్రపంచయతిచతుభిః || తస్యేతి || యస్త్వమంభసిశేషే - తస్యైవతేజదంజగత్ - వపుఃస్వరూపం - నాస్యస్య - యతస్తస్త్వం -
మధ్యతోపిన్యః - తస్యకథంభూతస్య - నిజయాకాలశక్త్యాసంచోదితాఃప్రకృతేథార్తాఃసర్వాదయోయేన - స్వరూపత్వేహతుః - అ
సంతశయనాత్ శేషపర్యంకాత్ - విరమత్సమాధియాస్య తస్య - తవనాభేస్స కాశాదేకాణవోదకే - మహాబ్జంలోకపద్మమథూత్ - కథం
భూతం - ఆత్మనిత్యయ్యేవగూఢంసత్ స్వకణికాతఃసూక్ష్మాద్వటబీజాన్తహావటభవ || ౩౩ || తదేవంకారణత్వేనానుగతస్సమధ్య తశ్చత్వ
మేవవతఃసభిత్వక్తం - ఎతదేవశుద్ధసత్త్వస్యబ్రహ్మణోనుభవేనస్ఫుటయతుంతస్యప్రాక్తనీమవస్థామాహ || తదితి || తస్మిన్నైసంభవో
యస్యసః - కవిబ్రహ్మ - అతఃపద్మాదస్యదపశ్యత్ - బీజంజపాదానకారణభూతం - త్వాంతతంస్వస్త్రివాన్తప్రం - సంతమపి - నావిం
దత్ - యుక్తంచైతత్ - ఉహఅహూ - అంకురజాతేసతి - బీజంతదనుగతంకారణం - పుథక్ - కథంనామబహిరుపలభేతపుమాపశ్యేత్ ||
౩౪ || భవదుపాసనయాతుస్వస్త్రిన్నైవదృష్టవానిత్యాహ || సత్త్వేతి || పరావృత్త్యాబ్జమాగ్రితస్సత్ - తీవ్రేణతపసాధ్యాసేన - అసేన - సన్మా
త్రరూపేణోపాదానతయాదశఃసముక్తం || ౩౫ || ఈశ్వరత్వేనచదృష్ట్యాకృతాథోభవతీత్యాహ || ఏవమితి || ఎవంఅసేనప్రకారణ - స
హస్రమపరిమితానియానివదనాదీని - తైరాధ్యంసమృద్ధం - మాయామయంమాయాప్రధానం - సతాప్రపంచోపలక్ష్ితఃసన్నివేశఃపాదా
దిరచనాయస్య || ౩౬ || తథాచ || భవాంస్తస్యానుగ్రహంకృతవానిత్యాహ || తన్మృతితి || మాయగ్రీవమూర్తిఃచిత్తత్వం - రజస్తమాయాపా

మధుకైటభాఖ్యా-హతావ-తస్మైశ్రుతిగణానమపితవా-తత్రాతుః-సత్వమితి॥ ౩౭॥ ఏకస్తవమెవత్యాదిభిరప్రభిన్నైః-య
దుక్తం-పక్షపాతేనరక్షణం-తద్విపక్షవధశ్చ-సత్వోపాధితోనతుస్వత ఇతి-తదుపసంహరతి॥ ఇత్థమితి॥ విభావయసిపాలయసి-హంసే
సూతయసి-కశాతుతత్తునకరోషి-యతః-తదాత్వంభన్నోభవః-యతః-త్రిష్టవయుగేష్వవిభావాత్పవీవంభూతస్తవంత్రియుగ
ఇతిప్రసిద్ధః॥ ౩౮॥ తదేవంభగవత్స్తత్త్వంనిరూప్యస్వస్వచతద్విచారాయోగ్యతానివేదయన్ప్రాధికాయతేత్రిభిః॥ నైతదితి॥ అసాధు
బహిముఖం-తీవ్రంబుభారం-హషణశోకభయైషణాత్రయేణచాతః-భుతమపి-త్వత్తథానుసంప్రీయతే-తస్మిన్-ఏవంభూతే
మనసిసతి-కథంతవతత్త్వంవిచారయమి॥ ౩౯॥ కించ॥ జిహ్వతి॥ జిహ్వలవిత్పస్తాసతీ-భౌతమృత-మామాం-యతోమధురాదిరసస్తత
ఆకషణి-ఉదరంతుక్షుధాసంతస్తంసద్య ఏవయత్కించిదాహరమాత్రుప్రతి-చపలాదృక్చక్షుః-కమణశక్తికర్మేంద్రియాణి-లు
సంతిత్రోటయంతి॥ ౪౦॥ సకేవలమహమేక ఏవంకష్టాందశామాపన్నః-కింతు-మహాజనోప్యేవమేవక్లిశ్యతి-అతఃసర్వ జనంపాలయేతి
ప్రాధికాయతే॥ ఏవమితి॥ భవఃసంసారఏవవై తరణీయమద్వారసదీ-తస్యాంతిన్యోన్యతోయానిజన్మాదీని-తేభ్యోతిభీతం-స్వేషాంపర
మంవిగ్రహామదేహేషు-యథాయథంవైరంమైత్రంచయన్య-ఏవంభూతం మూఢజనంపశ్యన్-హాపారచర-తస్యాఃపారస్థిత-నిత్య
ముక్త-హంతేతి అపరాకష్టమిత్యేవమనుకంప్యఅద్యపి సృహివై తరణీయత్రార్యపాలయ॥ ౪౧॥ ఏకేనమయా కథంసర్వోజనస్తారణీయ

వాహాయశీరస్తనుమత్రబిభ్రద్వేదద్రుహావతిబలౌ మధుకైటభాఖ్యా॥ హతావదిశ్చుత్తిగణాం
స్తరజస్తమశ్చస్తత్త్వంతవప్రియతమాంతనుమామనంతి॥ ౩౭॥ ఇత్థంనృతిర్యగృషిదేవర్షుషావతారై
లోకాకావిభావయసిహంసిజగత్ప్రతీపాక॥ ధర్మంమహాపురుషపాసియుగానువృత్తంభన్నఃకలౌయ
దభవస్త్రియుగోసిసత్వమ్॥ ౩౮॥ నైతన్యస్తవకథానువికుంతనాథసంప్రీయతేదురితమష్టమసాధుతీ
వ్రమ్॥ కామాతురంహషణశోకభయైషణాతఃతస్మిన్కథంతవగతింప్రమృశామిదీనః॥ ౩౯॥ జిహ్వై
కతోమృతవికషణి మావిత్పస్తాశీశ్చోన్యతస్తవగుదరంశ్రవణంకుతశ్చిత్॥ ఘ్రాణోన్యతశ్చపలదృ
క్త్వచకమణశక్తిబాహ్వ్యస్పత్యైవగేహపతింలునంతి॥ ౪౦॥ ఎవంస్వకర్మవతితంభవవైతర
ణ్యామన్యోన్యజన్తమరణామయభీతభీతమ్॥ పశ్యన్జనంస్వపరవిగ్రహవైరమైత్రంహంతేతిపారచర
పిషృహిమూఢమస్య॥ ౪౧॥ కోన్వత్రతేఖిలగురోభగవన్ప్రయాసఉత్తారణేస్యభవసంభవలోపహే
తోః॥ మూఢేషువైమహదనుగ్రహఆతఃబంధోకింతేనతేప్రియజనాననుసేవతాంనః॥ ౪౨॥ నైపౌ
ద్విజేభవదురత్యయవైతరణ్యాస్తవద్వీర్యగాయనమహామృతమగ్నచిత్తః॥ శోచేతతోవిముఖచేతస
ఇంద్రియాధామాయా సుఖాయభరముద్వహతోవిమూఢాక॥ ౪౩॥ ప్రాయేణదేవమునయస్తవవి
ముక్తకామామానం చరంతివిజనేపరమాధానిష్ఠాః॥ నైతన్విహాయకృపణాకా విముముక్షుపకోనాస్య
త్వదన్యశరణంభ్రమతోనుపశ్యే॥ ౪౪॥ యన్మైథునాదిగృహమేధిసుఖంహితుచ్ఛంకండుాయనేనకర

ఇతిచేత్తత్రాహ॥ కఇతి॥ కోనుతే-అత్ర-సర్వజనోత్తారణ-ప్రయాసః-సకూపి-కుతః-అస్యవిశ్వస్య-భవసంభవలోపానాంఉ
త్పత్తిస్థితిసంహారాణిహతోః-తతోపికిమేతత్తుష్టరమితిభావః-ఉచితంచైతదిత్యాహ-మూఢేష్యితి-త్వాంచత్వదీయాంశ్చతారయ
మ్యామి-ఇమంబురాగ్రహంమాకృతాఇతిచేత్తత్రాహ-తవయేప్రియజనాఃప్రియతమాభక్తాః-తాననుసేవమానానాంనోస్తాకం-తే
నోత్తారణసకిం-కోతిప్రయాసః-త్వద్భక్తజనసేవనయైవసంసారవైతరణీయమృతరణంభవిష్యతీతిభావః॥ ౪౨॥ ననుప్రియజనసే
వామాత్రైకకథంతవసంసారతరణమిత్యాశంక్యతదేవవివృణ్వన్పరిహరతి॥ నైవేతి॥ హాపరమసర్వోత్తమ-త్వద్వీర్యగాయనమేవ
మహామృతంతస్మిన్మగ్నచిత్తంయస్య-సోహం-భవవైతరణ్యఃనైవోద్వేదే-కింతు-విమూఢాశోచామి-తానెవాహ-తతోమహామృ
తాద్విముఖంచేతోయేషాం-ప్రత్యుత-ఇంద్రియాధానిమిత్రంయన్తాయాసుఖం-తదథాంభరంకుటుంబాదిభారముద్వహతః॥ ౪౩॥
త్వంతావస్తుక్తింగృహణ-తేషాంతుతత్త్వజ్ఞానమునయఉపదేక్ష్యంతిచేత్తత్రాహ॥ ప్రాయేణేతి॥ నవిముముక్షుక్తింనెచ్చామి-
తహ్యోన్యంకమపిప్రాధికాయ-మామేవకిమితినిబాధాసీతిచేత్-తత్రాహ-త్వత్తోన్యమస్యజనస్యశరణంసపశ్యామి॥ ౪౪॥ నన్వేతే
స్రీసంభోగాది నానుభవసకృపణాస్తత్రాహ॥ యతితి॥ కరణాఃకందూయనేనసంఘుషణేనెవ-దుఃఖమనుదుఃఖంయస్మిన్-
తహిదుఃఖత్వాదేవతతోనివిద్యముచ్యేరన్-తత్రాహ-కృపణాఃకాముకాః-బహుదుఃఖభాణోపి-ఇహగృహమేధిసుఖేనతృప్యం
తి-అలమిదనమన్యంతే-కందూతివత్తామస్యదుస్సహత్వాత్-ననుకేచిత్తందూతిమపిసహంతేకామంచేతిచేత్తత్రాహ-త్వత్ప్రసాదా

తుకశ్చిద్ధీరవివమనసిజం కామంవిషహత- ససర్వే- అత్రాపికందూతి వదితిన్యస్తాంతః॥ ౪౫॥ సమమానాదిభిః మోక్షసాధనైఃసులభైః
 పతేషా మపి ముక్తిః- తత్రాహ ॥ నూనెతి ॥ హపురుషఅంతర్యామిన్- యేమానానయోదశ- ఆపవగ్యాః- ఆపవగ- హతవఃప్రసి
 ధాః- రహఃవివిక్తవాసః- తేతుప్రాయశః అజితేంద్రియాణాంబంధింద్రియభోగాయఅర్థాధాం- విక్రీణతాం వాతాః జీవనోపాయాభవం
 తి- దాంభికానాంవాతాఃఅపిభవంతివా- సహదంభసాన్య నియతఫలత్వాత్॥౪౬॥తత్త్వజ్ఞానంభక్తింవినాసకామైః మానాదిభిన్-భవ
 త్యేవత్యాహత్రిభిః ॥ రూపేణతి ॥ బీజాంకురావివప్రవాహపన్నే - ఇమిసదసతీ కార్యకారణే వివ- తెరూప- ఉపలక్షణభూతే- వెదేన
 నృప్తైప్రకాశిత- సచాన్యత్వసమవేతం గౌరత్వా దికమి వదేవద త్తాదేః- కుతః- ఆరూపకస్యప్రాకృతరూపాః శూన్యస్య- అతః- యు
 క్తాఃసంయతావివ - భక్తియోగేనప్రత్యక్షంతస్వాముభయత్రకార్యకారణేచామగతంపశ్యంతి- మథనైనదా రుమవహ్నా మివనాన్యత
 స్యాత్- జ్ఞానమితీతేషః- యద్యా- జ్ఞానప్రకారమేవ హ- వితమభయమన్యతఃప్రధానపరమాణ్వదేనాస్యాత్ ॥ శ్రుసవిక్షతేత్యాది
 శ్రుతేః- అతస్త్వమేవకారణత్వాత్సర్వత్రానుసృతఇతి॥ ౪౭॥ తదేవాహ ॥ త్వమితి ॥ హృదయంమనః- చిత్-చిత్తం- అనుగ్రహఃఅహం
 కారః- తద్దేవతావగౌ-వా- సగుణః స్థూలః - విగుణః సూక్ష్మః- మనశ్చ- వచశ్చ- మనోవచః- తేననిరుక్తంప్రకాశితం- కిమపిత్వత్తోన్య
 న్నాస్తి॥ ౪౮॥ అథక్రాస్తుస్వస్తిన్నమగతమపిత్యాంనజానంతీత్యాహ ॥ నేతి ॥ ఎతేగుణేద్య భిమానో దేవాః- ఆద్యంతవంతః- జ్ఞా

యోరివదుఃఖదుఃఖమ్ | తృప్యంతినేహకృపణాబహుదుఃఖభాజకందూతివన్తనసిజంవిషహతధీరః॥౪౫॥
 మానవ్రతశ్రుతతపోధ్యయన స్వధర్మవ్యాఖ్యానపరాజపనమాధయఆపవగ్యాః | ప్రాయఃపరం
 పురుషతేత్వజితేంద్రియాణాంవాతా భవంతుతనవాత్రతుదాంభికానామ్ | ౪౬ | రూపేణమేసద
 సతీతవవేద దృష్టే బీజాంకురా వివన చాన్యదరూపకస్య | యుక్తాస్సమక్షముభయత్రవిచక్షతేత్వాం
 యోగేనవహ్నిమివ దారుమనాన్యతస్స్యాత్ | ౪౭ | త్వంవాయురగ్నిరవనివియదంబుమాత్రాః
 ప్రాణేంద్రియాణిహృదయంచిదనుగ్రహశ్చ | సర్వంత్యమేవసగుణో విగుణశ్చభూమన్నాన్యత్త్వద
 స్త్వపిమసోవచసానిరుక్తమ్ | ౪౮ | నైతేగుణానుగుణీసోమహదాయోయేసవేమనఃప్రభృత
 యస్సహదేవమత్యాః | ఆద్యంతవంత ఉరుగాయవిదంతిహిత్యామేవంవిమృశ్యమునయోవిరమంతిశ
 బ్ధాత్ | ౪౯ | తత్రైహాసత్తమనమస్తుతికమఃపూజాఃకమఃస్తృతిశ్చరణయోః శ్రవణంకథాయామ్ |
 సంసేవయాత్వయివినేతిషడంగయాకింభక్తింజనఃపరమహంసగతౌలభేత | ౫౦ | నారదః || ఎతావద్వ
 ణితగుణోభక్త్యాభక్తేననిగుణః | ప్రహ్లాదంప్రణతంప్రీతోయతమన్యరభాషత | ౫౧ | శ్రీభగ
 వాన్ || ప్రహ్లాదభద్రభద్రంతేప్రీతోహంతేసురోత్తమ | వరంప్రణీష్వాభిమతంకామపూరోస్త్వహం
 నృణామ్ | ౫౨ | మామప్రీణతఅయుష్మదశానం దుర్లభంహిమే | దృష్ట్వామాంసపునజన్తురా
 త్మానంతపుమహతి | ౫౩ | ప్రీణంతిహృదమాంధీరాస్సర్వభావేనసాధవః | శ్రేయస్తామామహా
 భాగాస్సర్వాసామాశిషాంపతిమ్ | ౫౪ | శ్రీనారదః || ఎవంప్రలోభ్యమాసోపివరైలోకప్రలోభ
 నైః | ఎకాంతిత్వాద్భగవతివైచ్చతానసురోత్తమః || ౫౫ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే సప్తమస్తంధే - నవమోధ్యాయః. * * * * *

పాధిత్వాత్- అనాద్యంతనిరుపాధికంత్యాం- సవిందంతి- హియస్తాత్- సుధిమోవిద్వాంసః- వివంవిచార్య- శబ్దాత్అధ్యయనాదిచ్యా
 పారాద్విరమంతి- త్వామేవస మాధినోపాసతఇత్యథఃతేభాచశ్రుతిః ॥ కిమథావయమధ్యేష్యామహాకిమథావయంయతేమహ
 ఇతి ॥ నానుధ్యాయాత్ బహూంచ్చబ్ధాన్వాచోవిష్టా పసంహిత దితిచస్తృతిశ్చ ॥ శ్లో ॥ యదాతేనా హకలిలంబుద్ధివ్యతితరిష్యతి తదా
 గంతాసినివేదంశ్రోతవ్యస్యశ్రుతస్యచేత్యాది ॥ ౪౯ ॥ ఉపనంహరతి ॥ తదితి ॥ హాలహాసత్తమ- సమస్తుతికమః పూజాఃప్రణీ
 పాతస్తుతికమాపణాని- కమచ పరిచర్యా- చరణయోఃస్తృతిశ్చ- కథాయంశ్రవణంచేత్యేవం- షడంగయా సమ్యక్సేవయావినా-
 పరమహంసానాంగతౌ- ప్రాప్యత్వయి- జనఃకథంభక్తింలభేత- యస్తాదేవంభక్తింవినా- సమోక్షః- సచభక్తిః సంసేవయావినా- అతః
 ప్రాప్తప్రాధికతదాన్యయోగమేవదేహితిప్రకరణాధః॥ ౫౦॥ ఏతావదితి॥ ఎతావతా వణితాగుణాయస్య- యతమన్యః ఉపసం
 హృతకోపః॥ ౫౧॥ ప్రహ్లాదేది॥ కామానురయతీతథా- యద్యా- పురుషాధాప్రవాహోస్తీత్యధః॥ ౫౨॥ మామితి॥ అప్రీణతఃఅ
 ప్రీణయతః- తత్తుంఅపూణ కామత్వేనశోచితుం॥౫౩॥ప్రీణంతితి॥ ప్రీణంతితోషయంతి॥౫౪॥వివమితి॥ఏకాంతిత్వాత్నిరుపాధికభక్తి
 త్యాత్ ॥ ౫౫॥ ఇతిభావాధా దీపికాయాం- సవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *

శ్లో॥ దశమేత్వనుగృహ్యముంభక్తమంతఃపితౄణాం ప్రసంగాన్త్యజాదుడై కృతోనుగ్రహాశుర్యతే॥ భక్తితి॥ తత్సర్వంవరజాతం॥ ౧॥
 మామితి॥ ఉత్పత్త్యాస్వభావేనైవాసక్తంమాం- తేమాంకామానాంసంగాద్భీతః॥ ౨॥ సనుకిమహంభక్తంప్రలోభయామి- నహి- కింతువ
 రంప్రణీష్వతివదతస్తవాభిప్రా యాన్యవివేత్యాహ॥ భృత్యేతి॥ హృదయస్యగ్రంథివద్భంభకేఘ॥ ౩॥ నేతి॥ అన్యథాఅనభాసాధనైప్రవ
 తానంసఖుతేత్యభాః॥ ౪॥ కథమేవంభృత్యలక్షణజ్ఞానంస్యాత్తత్రాహ॥ యద్యేతి॥ తేత్వత్తః॥ ౫॥ సనుకామనయాపిసేవ్యసేవకయో
 స్సాన్విమిభృత్యభావఃప్రసిద్ధః- సత్యం- సోపాధికోపాసతుతాత్త్వికఇత్యాహ॥ ఆశాసానఇతి॥ హ్యమిన్యాత్తన ఆశిషః అపేక్షమాణో
 నైవభృత్యః- భృత్యహతుకమాత్తనఃసాన్విమ్యమిచ్ఛత్- యాభృత్యా యదదాతీసచనైవహ్యమీ॥ ౬॥ ఆపయోస్తుతాత్త్వికౌసావిత్యా
 హ॥ అహంత్వేతి॥ అనపాశ్రయోనిరభిసంధిః- అన్యథా- కామాద్యభిసంధినా- అభాఃప్రయోజనం- నాస్తి॥ ౭॥ సనుతథాపిపరమో
 దారస్యమమసంతోషాభాంకిమపివృణోతిచేత్అతఆహ॥ యదీతి॥ కామాభిసంధిః- కామాంకురాణాం- అసంరోహం అనుత్పత్తిం-
 భవతస్స కాశాత్॥ ౮॥ సనుకామాత్పత్తౌసత్యాంతోదోషస్తత్రాహ॥ ఇంద్రియాణీతి॥ ఇంద్రియాదీనియస్యజన్తనానశ్యంతీతి- ఆత్మా
 దేహః॥ ౯॥ కామాభావేగుణమాహ॥ విముంచతీతి॥ భగవత్త్వాయత్వత్వమానైశ్వర్యాదు- తథాచశ్రుతిః॥ యదాసత్ప్రముచ్యంతేకా

నారదః॥ భక్తియోగస్యతత్సవమంతరాయతయాభావః॥ మన్యమానోహృషీకేశంస్త్వయమానఉ
 వాచహ॥ ౧॥ ప్రహ్లాదః॥ మామాప్రలోభయోత్పత్త్యాసక్తంకామేషుతైర్వరైః॥ తత్సంగభీతోనివి
 ణ్ణోవిముముక్షురుపాశ్రితః॥ ౨॥ భృత్యలక్షణజ్ఞానుభృత్యంకామేషుచోదయత్॥ భవానసంసా
 రబీజేషుహృదయగ్రంథిషుప్రభో॥ ౩॥ నాన్యథాతేఖిలగురోఘటేతకరుణాత్మనః॥ నష్టదృష్టైస్తమస్యంధే
 త్వమేకఃపారదశానః॥ ౪॥ యస్తఆశిషఆశానైనసభృత్యస్సవైవణిక్॥ సవైస్వామీసవైభృత్యోగుణ
 లుభౌనకాముకా॥ ౫॥ ఆశాసానోనవైభృత్యస్సాన్విమిన్యాశిషఆత్మనః॥ సస్వామీభృత్యతస్సాన్విమ్య
 మిచ్ఛత్యోరాతిచాశిషః॥ ౬॥ అహంత్వకామస్తస్త్వక్తస్తస్త్వంస్వామీహ్యనపాశ్రయః॥ నాన్యథా
 హ్యేవయోరభోరాజసేవకయోరివ॥ ౭॥ యదిదాసీశమేకామావరాంస్తస్త్వంవరదషభ॥ కామా
 నాంహృద్యసంరోహంభవతస్తువృణోవరమ్॥ ౮॥ ఇంద్రియాణిమనఃప్రాణాత్యాధర్మోధృతిర్మతిః॥
 ప్రీతీస్తైజస్తన్మతిస్తత్వంయస్యనశ్యంతీజన్తనా॥ ౯॥ విముంచతీయదాకామామానమోమనసిస్థి
 తా॥ తస్యోవపుండరీకాక్షభగవత్త్వాయకల్పతే॥ ౧౦॥ ఓం॥ నమోభగవతేతుభ్యంపురుషాయమహా
 త్మనే॥ హరయేద్భుతసింహాయబ్రహ్మణేపరమాత్మనే॥ ౧౧॥ శ్రీభగవాన్॥ నైకాంతిమోమేమయిజాత్వి
 హాశిషోహ్యశానతేముత్రచవైభవద్విధాః॥ తథాపిమన్వంతరమేతదత్రదైత్యేశ్వరాణామనుభుంక్ష్య
 భోగా॥ ౧౨॥ కథామదీయాజుషమాణఃప్రియాస్తవమావేశ్యమామాత్తనిసంతమేకమ్॥ సర్వేషుభూ
 తేష్వధియజ్ఞమీశంయజస్వయోగేనచకర్తహిన్వత్॥ ౧౩॥ భోగేనపుణ్యంకుశలెనపాపంకలేబరంకాల
 జవేనహిత్యా॥ కీర్తింవిశుద్ధాంసురలోకగీతాంవిస్తార్యమామేష్యసిముక్తబంధః॥ ౧౪॥ యఎతస్త్రితా

మామేస్యహృదిస్థితాః- అభమతోఽమృతోభవత్యత్రబ్రహ్మసమశ్చుతఇతి॥ ౧౦॥ నిదోసుకామాదాతుమిచ్ఛంతంప్రత్యాఖ్యా
 స్యన్నమస్యతి॥ సమఇతి॥ ౧౧॥ సత్యమేకాంతభక్తస్తస్త్వం- తథాపిమదాజ్ఞాకరణీయత్యాహ॥ నేతి॥ మేవీకాంతినః- కదాచిదపి- అహము
 త్రచ- మయ్యాశిషానవాంభంత్వేవ- తథాస్యతస్త్వన్వంతరమాత్రం- భోగాభుంక్ష్య॥ ౧౨॥ సనుతహి- బంధస్సాన్విదిత్యతఆహద్వా
 భ్యాం॥ కథాఇతి॥ సర్వమభూతేషు- సంతమేకమీశంయజ్ఞాధిస్థాతారం- మామాత్తన్యావేశ్య- యజస్వ- తహ్యకానైనైవకమేకాబంధ
 స్సాన్విన్నైత్యాహ- యోగేనమయ్యపాదేన- కమేహిన్వత్త్యజయజస్వ॥ ౧౩॥ కించ॥ భోగేనైతి॥ భోగేనసుఖానుభవేన- ప్రారబ్ధంపు
 ణ్యంహిత్యా- ముక్తబంధస్త్వ- లోకానుగ్రహార్థంకీర్తించవిస్తార్య- మాంప్రాప్స్యసి- కుశలసపుణ్యాచరణేన- పాపంహిత్యేతిబిభీషి
 కామాత్రం- అన్యథా- తస్యరాజ్యేఅప్రవృత్తేః- సతుతస్యప్రాచీనంపాపమస్తి- తదధిగమఉత్తరపూర్వాఘయోరల్లెషవినాశాత్॥ సూ॥
 తన్వ్యపదేశాదితన్యాత్॥ శ్రు॥ తత్సుకృతదుష్టుతేవిధూనుతఇతిశ్రుతేశ్చ॥ సచేదంప్రారబ్ధపాపాభిప్రాయం- తస్యభాగేనైవక్షయాత్-
 కుశలసహిత్యేతివచనానుపపత్తేః- సచాసావవిద్వానితినాచ్యం- భగవతైవకృతాభాత్వస్యాసంతరంవక్ష్యమాణత్వాత్- అతఏవయో
 గేనకమేహిన్వన్నీతి- తదపిలోకసంగ్రహార్థేకమేజిప్రవర్తితస్యానుద్వేగమాత్రాయేతి- సర్వమనవద్యం॥ ౧౪॥ కించ॥ యఇతి॥
 త్వాంచ- మాంచ- ఇదంమచ్చరితంచ- స్మరత్- వితత్ప్రాత్రంయఃకీర్తయేత్- సోపికర్తృబంధాద్విముచ్యతే- కుతస్తవబంధశంకేత్య

భావః || ౧౫ || ఈశ్వరాజ్ఞా ప్రాప్తకమాధికారస్వపితృనిష్ఠైతి ప్రాశ్నాయతేత్రిభిః || వరమితి || వరంవరణీయమేతదవరం - వృణ-
తేత్వత్తః || ౧౬ || బద్ధేతి || బద్ధః ఆమషేణక్రోధేన - ఆశయాన్యస్య || ౧౭ || తస్మాదితి || తే అహం గేన సంధ్యప్తః అంతః పూతవివ - తథాపిభో
కృపణవత్సలకాపణ్యేన ప్రాథమ్యేణ త్యభావః || ౧౮ || త్రిస్సప్తభిరితి || యద్యపికశ్య పః - మరీచిః - బ్రహ్మచేతి - తత్త్వితు ప్రయవితపూర్వ
జాతాః - తథాపి - త్రిస్సప్తభిస్సహతి ప్రాక్తల్పగతపిత్రాద్యభిప్రామేణోక్తం - యద్యస్తాత్ || ౧౯ || యత్రైతి || సమ్యగుత్తమలచారోయమే
తేకీకటానపిదేశా - తత్తుల్యావంశాంశ్చ పూయంతే శుద్ధా కుర్వంతి || ౨౦ || సనుత్వద్భక్తానామయం మహామేతినచిత్రం - అహంతునతాదృశో
భవామీతిచేత్రత్రాహద్యాభ్యాం || సర్వాత్మనైతి || మద్భావేనమద్భక్త్యా విగతాస్సహాయమాం || ౨౧ || భవంతితి || త్వామనుగతాయేకేచిత్పురు

యెన్నహ్యంత్యయాగీతమిదంనరః | త్వాంచమాంచస్తరకాలేకమబంధాద్విముచ్యతే || ౧౫ | ప్ర
హ్లాదః || వరంవరయేత తైవరదేశమహేశ్వర | యదనిందత్పితామెత్వామవిద్యాం సైజవిశ్వరమ్ || ౧౬ |
బద్ధామషేణయస్సాత్మాత్సర్వలోకగురుంప్రభుమ్ | భ్రాతృహతిస్సహృదృష్టిస్తద్భక్తేమయిచాఘ
వా || ౧౭ | తస్మాత్పితామేపూయేతదురంతాద్దుస్తరాదఘాత | పూత సైశాంతయాదృష్ట్యాదృష్టః
కృపణవత్సల | ౧౮ | శ్రీభగవాన్ || త్రిస్సప్తభిః పితాపూతః పితృభిస్సహతేనఘ | యత్సాధోస్యకులేజా
తోభవాన్వైకులపావనః || ౧౯ | యత్రయత్రచమద్భక్తాః ప్రశాంతాస్సమదశీనః | సాధవస్సన్తు
తాచారాస్తైపూయంతేపీకీకటాన్ || ౨౦ | సర్వాత్మనానహింసంతిభూతగ్రామేషుకించన | ఉచ్ఛా
వచేనుదైత్యేంద్రమద్భావేనగతస్సహాయః || ౨౧ | భవంతిపురుషాలోకమద్భక్తాస్తావమనువ్రతాః | భ
వాన్మేఖలుభక్తానాంసర్వేషాం ప్రతిరూపదృక్ || ౨౨ || కురుతేప్రేతకార్యాణిపితుః పూతస్యసర్వశః |
మదంగస్పృశనేనాంగలోకావశ్యంతిసుప్రజాః || ౨౩ || పితృంచస్థానమాతిష్ఠయథోక్తం బ్రహ్మవాది
భిః | మయ్యావేశ్యమనస్తాతకురుకర్మాణిమత్పరః || ౨౪ || నారదః || ప్రహ్లాదోపితథాచక్రేపితుర్యత్సాంప
రాయకమ్ | యథాహభగవాన్ రాజన్నభిషిక్తోద్విజోత్తమైః || మహాభాగవతసోస్థితచక్రే రాజన్వతీంభు
వమ్ || ౨౫ || ప్రసాదసుముఖందృష్ట్యాబ్రహ్మనరహరింహరిమ్ | స్తుత్యావాగ్భిః పవిత్రాభిః ప్రాహదేవాది
భిన్వతః || ౨౬ || బ్రహ్మ || దేవదేవాఖిలాధ్యక్షభూతభావనపూర్వజ | దిష్ట్యాతేనిహతః పాపలోకసంతా
పసోమరః || ౨౭ || యోసౌలభ్యవరోనుత్తోసవధ్యోనుమస్తృష్టిభిః | తపోయోగబలోన్మత్తస్సమస్తాన్నిగమాన
హన్ || ౨౮ || దిష్ట్యాస్యతనయస్సాధుర్మహాభాగవతోర్భకః | త్వయావిమోచితోమృత్యోర్దిష్ట్యాతాతాదృ
యకంరాత్ || ౨౯ || ఎతద్వపుస్తైభగవత్థ్యాయతః ప్రయతాత్మనః | సర్వతోగోష్ఠసంత్రాసాన్మృత్యో
రపిజిహ్వాంసతః || ౩౦ || అహూతాయం సహృద్ధన్యస్తేనలభ్యోమునాలయః | సర్వవేదమయేసాత్మాత్సర్వయ
జ్ఞతపోమయే | సర్వసీర్ధమయోత్సంగేస్సాతోగ్నావివకాంచనమ్ || ౩౧ || శ్రీభగవాన్ || మైవంసురాసురా
ణాం తేప్రదేయః పన్తసంభవ | వరః క్రూరనిసర్గాణాం మహీనామమృతంయథా || ౩౨ || నారదః || ఇత్సు
త్వాభగవాన్ రాజంస్తతశ్చాంతదేహరిః | అదృశ్యస్సర్వభూతానాంపూజితః పరమేష్ఠినా || ౩౩ || త
తస్సంపూజ్యగిరిశంవవం దేవరమేష్ఠినమ్ | భవంప్రజాపతిందేవాన్ ప్రహ్లాదోభగవత్త్రతః || ౩౪ || తతః
కావ్యాదిభిస్సాధాన్మునిభిః కమలాసనః | దైత్యానాందానవానాంచప్రహ్లాదమకరోత్పతిమ్ || ౩౫ || ప్ర

హః తేవ్యవంలక్షణాస్సంతోమద్భక్తాభవంతి - అతోభవాన్ - మేభక్తానాంసర్వేషాం ప్రతిరూపదృక్ ఉపమానాస్పదం - శ్రేష్ఠః ఖల్విత్య
భావః || ౨౨ || కుర్వతి || మదంగస్పృశనేన - సర్వశః పూతస్యతేపితుః - పాపశంకైవనాస్తి - కేవలంపుత్రకృత్యానిప్రేతకార్యాణి - కురు ||
౨౩ || పితృమితి || వేదవాదిభిరుక్తమనతిక్రమ్య - మత్పరస్వ - కర్మాణికురు || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || యద్యైతి || మమస్తృష్టిభిః మయాస్తృష్ట
భావతైః సమస్తాన్నిగమాన్ భర్తానిత్యభావః - అహన్ || ౨౮ || దిష్ట్యాత్మి || దిష్ట్యాసాధుజాతేత్యసన్వయాన్నపానరుక్త్యం || ౨౯ || ఏతదితి ||
సర్వతస్సంత్రాసాన్ - సోస్తృరక్షకం || ౩౦ || ౩౧ || మైవమితి || ఏవంవరస్తవయా - సప్రదేయః - క్రూరోనిసర్గాః స్వభావోయమే - అమృ
తంక్షీరం || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ఇకుపాలదంతవక్త్రయాః ద్విషతోః శ్రీకృష్ణసాయుజ్యం కథమితియత్సృష్టంతదేవతయోః పూర్వ

జన్మ కథనాదిభిరుపపాదితముపసంహరితస్తథాః॥ ఏవమితి॥ దితేపుత్రత్వంప్రాపితౌవిప్రశాపేనత్యుత్తరస్యానుషంగః॥ ౩౭॥ ౩౮॥ శ
యానావితి॥ తచ్చిత్తైశ్రీరామచింతయంతౌ॥ ౩౯॥ తావితి॥ కరూషజోదంతవక్త్రః- హరాసాయుజ్యంసమీయతుః॥ ౪౦॥ ఏన ఇతి॥ కృ
ష్ణనిందాదినాఘోర్యకృతంచయత్ ఏనఃపాపం- తత్థ్యానైతదాత్మాసంసృతోజహుః- తదాత్మత్వేషు హంతః- కీటఃపెశస్త్వతోధ్యానే
స- యథాతదాత్మాభవతీతి॥ ౪౧॥ యథేతి॥ అభిదా భేద దశ- నశూన్య యా-హ రః సూ త్యంసారూప్యం॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ప్ర
హ్లాదచరితాధఃముపసంహరితతుభిః॥ ఏవేతి॥ అవతారఃశ్రీసృసింహరూపః- తస్యకథాకథ్యాతేతిశేషః॥ ౪౪॥ ప్రహ్లాదస్యేతి॥
ప్రహ్లాదస్యచరితమిత్యాదేః- సమాహ్నతమితితృతీయేనాన్వయః- అస్యేత్యనేనోక్తం॥ ౪౫॥ సగ-స్థిత్యప్యయనాంసృష్టిస్థి
లయానామీశస్య- హరేయాథాత్మ్యంతత్వం- ప్రహ్లాదసకృతంహరేగుణకమానువణానంచేత్యధాః- పరాపరేషాందేవదైత్యా
దీనాంయానిస్థానానితేషాంవ్యత్యయోవిపర్యాసః॥ ౪౬॥ ధర్మ ఇతి॥ అధ్యాత్మికంఆత్మానాత్మావివేకాది॥ ౪౭॥ ఎతచ్ఛ్రవణాదిఫలమా
హద్యాభ్యాం॥ య ఇతి॥ ఎతచ్ఛ్రుత్వా యఃకీర్తయేత్॥ ౪౮॥ ఎతదితి॥ ఏతత్ ఎతా- మృగేంద్రస్యలీలాం- తామేవాహదైత్యేంద్రస్య

తినంద్యతతోదేవాః ప్రయుజ్యపరమాశీషః॥ స్వధామానియయూరా జ్జ బ్రహ్మ ద్యాఃప్రరిపూజితాః॥
౩౯॥ ఎవంతౌపాషణ్డౌవిష్ణోఃపుత్రత్వంప్రాపితౌదితేః॥ హృదిస్థితేనహరిణావైరభావేనతౌహతౌ॥ ౪౦॥
పునస్తౌవిప్రశాపేనరాక్షసౌన్వబభూవతుః॥ కుంభకణ్డదశశ్రీనౌహతౌతౌ రామవిక్రమైః॥ ౪౧॥ శ
యానౌయుధినిభిఃన్న హృదయా రామసాయకైః॥ తచ్చిత్తైజహతుదేహంయథా ప్రా క్తనజన్మని॥
౪౨॥ తావిహపిపునజాతౌశిశుపాలకరూషజౌ॥ హరౌవైరానుబంధేనపశ్యతస్తైసమీయతుః॥ ౪౩॥ ఎనః
ఘోర్యకృతంయత్ప్రద్రాజానఃకృష్ణవైరిణః॥ జహుస్తైపితదాత్మానఃకీటాఃపెశస్త్వతోయథా॥ ౪౪॥
యథాయథాభాగవతాభక్త్యాపరమయాభిదా॥ నృపాశ్చైద్యదయస్సాత్మ్యంహరేస్తచ్చింతయాయ
యుః॥ ౪౫॥ ఆఖ్యాతంసర్వమేతత్తేయన్తాంత్యంపుష్టవాన్నృప॥ దమఘోషసు తాదీనాంహరేస్సా
మ్యమపిద్విషామ్॥ ౪౬॥ ఎషాబ్రహ్మణ్యదేవస్యకృష్ణస్యచనుహత్కనః॥ అవతార కథాపుణ్యావధోయ
త్రాదిదైత్యయోః॥ ౪౭॥ ప్రహ్లాదస్యానుచ రితంనుహా భాగవతస్యచ॥ భక్తిజ్ఞానంవిరక్తిశ్చయాథా
త్మ్యంచాస్యవైహరేః॥ ౪౮॥ సగ-స్థిత్యప్యయేశస్యగుణకర్తానువణానమ్॥ పరాపరేషాంస్థానానాం
కాత్మేన్యైవనవ్యత్యయోమహాత్॥ ౪౯॥ ధర్మోభాగవతానాంచభాగవాత్ యేనగమ్యతే॥ ఆఖ్యానే
స్త్రి-సమాఖ్యాతమధ్యాత్మికమ శేషతః॥ ౫౦॥ యఎతత్పుణ్యమాఖ్యానంవిష్ణోవీర్యోపబృంహితమ్॥ కీ
ర్తయేచ్ఛ్రద్ధయాశ్రుతావకర్తృపాశ్చైవిముచ్యతే॥ ౫౧॥ ఎతద్యఆదిపురుషస్యమృగేంద్రలీలాం దై
త్యేంద్రయాధపవధంప్రయతఃపతేత్॥ దైత్యాత్మజస్యచసతాంప్రవరస్యపుణ్యంశ్రుత్వానుభావ మకు
తోభయమేతిలోకమ్॥ ౫౨॥ యూయంన్యలోకేబతభూరిభాగాలోకంపునానామునయోభియాంతి॥ యే
షాంగృహానావసతీతిసాక్షాద్గూఢంపరం బ్రహ్మనునుష్యలింగమ్॥ ౫౩॥ సవాఅయంబ్రహ్మనుహద్విన్ము
గ్యంకైవల్య నివాణసుఖానుభూతీః॥ ప్రియస్సుహృద్వఃఖలుమాతులెయ ఆత్మాహారిర్యోవిధిక్రద్గురుశ్చ
॥ ౫౪॥ నయస్యసాక్షాద్భవపద్మజాదిభిరూపంధియావస్తుతయోపవణితమ్॥ మానెనభక్త్యోపశమేనపూ

యాధపానాంచవధంయఃకుచిస్సృష్టపతేత్- పుణ్యమనుభావంప్రభావం- మతినీశ్చయంవా- లోకంవై కుంతం॥ ౫౫॥ అహేమాప్రహ్లాదస్యభా
గ్యం- యేనదేవోష్టైః- వయంతుమందభాగ్యాఇతివిషీదంతంప్రత్యా హత్రిభిః॥ యూయమితి॥ యేషాంయన్తా కంగృహా- మునయఃఅభి
యాంతిసర్వతస్సమాయాంతి- తత్తస్య హతోః ఎమగృహామనరాకారంగూఢంసత్ శ్రీకృష్ణాఖ్యంబ్రహ్మసాక్షాద్భవతీతి॥ ౫౬॥ సమకృష్ణస్తా
కంమాతులెయఃకథంబ్రహ్మత్వచ్యతేతత్రాహ॥ సవా ఇతి॥ సోయంబ్రహ్మవ- కథంభూతః- మహద్భివేమృగ్యంయత్కైవల్యనిర్వాణ
సుఖం- నిరుపాధిఃపరమానందః- తదనుభూతిరూపంవఃయుష్మాకంఖలుప్రియః- సుహృదిత్యాదిరూపోభవతి- విధిక్రత్ ఆజ్ఞానువతి॥ ౫౭॥
సనుపరంబ్రహ్మచేత్కథంద్యోష్టసహస్రస్త్రీమరతిః- కథంవాధర్మాద్యాచరణం- తస్యేత్యాశంక్యాహ॥ నేతి॥ యస్యరూపంతత్త్వం-
భవాదిభిరపిధియాస్వబుద్ధ్యా- వస్తుతయా- ఇహంఇత్థమితిసాక్షాన్నోపవణితం- సయన్తా కంస్వయమేవప్రసన్నః- అస్మాకంతుమానా
విసాధనైఃతత్ప్రసాదః ప్రాధానీయవైత్యాహ- మానెనెతి- సవిషఃసాత్త్వ తానాంపతినః॥ ప్రసీదతు- సహప్రహ్లాదస్య గృహాప
రంబ్రహ్మవసతి- సచతద్దశనాయమునయస్తద్భూతభియాంతి- సచతస్యబ్రహ్మ- మాతులెయాదిరూపేణవతేతా- సచస్వయమేవప్ర

హృద్రుసన్నం - అతోయూయమెవతతోపి అస్తత్తోపి భూరిభాగా ఇతిభావః || ౫౭ || సస్వనై యమృతం త్రిపురభేదాదికం శ్రీరుద్రః కృత
వా - సవీవంధూత ఈశ్వరోపి - అస్యతత్త్వం సజానాతివత్తుంకథంశక్యత ఇత్యపేక్షాయాం - తత్సాహాయ్య దేవాసామభావః - సకేవల
స్యేతివత్తుమాఖ్యానముపక్షిపతి || సవీష ఇతి || ౫౮ || క స్త్విన్నితి || జగదీశుదేవస్య కీర్తిం - కస్త్వికమణి - మయోహతవా || ౫౯ ||
నిజితా ఇతి || యేన శ్రీకృష్ణేనోపబృహతైః సంవధితైః || ౫౫ || స ఇతి || హృదయచరాప్యచాయసీచేతి స్రుః పురోనిమాంయ - తెభ్యో
దదావీతిశేషః - దులభ్యోపాయం సంయోగం గౌరవనాగమనయాసాం - దుర్వితక్యః పరిచ్ఛదాయసు || ౫౬ || తాభిరితి || అసురాణాం
సేనాస్యః సేనాపతయః - పూర్వవై రంస్తరంతః || ౫౭ || ౫౮ || అథేతి || అస్త్రం అభిమంత్రితం - పురేషువ్యముంచత్ || ౫౯ || తత ఇతి || త

జితః ప్రసీదతామేషససాత్త్వతాంపతిః || ౫౭ || నారదః || సపషభగవాన్ప్రాజ్ఞవ్యతనోద్వితతంయ
శః | పురాభవస్య దేవస్యమయేనామితమాయినా || ౫౮ || రాజా || కస్త్వికగర్భణీదేవస్యమయోహజగదీశీ
తుః | యథాచోపచితాకీర్తిః కృష్ణేనమమకథ్యతామ్ || ౫౯ || నారదః || నిజితా అసురాదేవైర్యుద్ధేయ
నోపబృహతైః | మాయినాంపరమాచార్యం మయంశరణమభ్యయః || ౫౫ || సనిర్మమేపురస్తిస్రో
హేమరౌప్యాయసీః ప్రభుః | దులభ్యోపాయం సంయోగం దులభ్యోరుపరిచ్ఛదాః || ౫౬ || తాభిస్తై
సురసేనాస్యోలోకాం స్త్రీకసేశ్వరాన్నృప | స్తరంతోనాశయాంచక్రుః పూర్వవై రమలక్షితాః ||
౫౭ || తతస్తై సేశ్వరాలోకాడపాసాద్యోచిరైభుమ్ | త్రాహినస్తావకాదేవవినష్టాం స్త్రీపురాల
యైః || ౫౮ || అథానుగృహ్యభగవామాభైష్టైతిసురావిభుః | శరంధనుషిసంధాయపురేష్వస్త్రం
వ్యముంచత్ || ౫౯ || తతోగ్నివణాశ్మవడత్యైతుస్సూర్యమండలాత్ | యథామయాఖిసందోహానా
దృశ్యంతపురోయతః || ౬౦ || తైస్సప్తౌష్టవ్యసవస్త్రైస్సపైతు స్త్రీపురౌకసః | తానానీయమహాయో
గీమయః కూపరసేక్షిపత్ || ౬౧ || సిద్ధాన్యతరసేక్షిప్తావజ్రసా రామహాజనః | ఉత్తష్ఠమే ఘదశ
నావై ద్యుతాశ్మవహ్నయః || ౬౨ || విలోక్యభగ్నసంకల్పం విమనస్తం వృషధ్వజమ్ | తదాయంభగ
వావిష్ణుస్త్రోపాయమకల్పయత్ || ౬౩ || వత్స ఆసీత్తదాబ్రహ్మస్వయం విష్ణురయం హిగోః | ప్ర
విశ్యత్రిపురంకాలతచ్ఛకూపామృతంపశా || ౬౪ || అసురాహ్యపిపశ్యంతోనన్యషేధావిమోహితాః |
తంవిజ్ఞాయమయోయోగీరసపాలానిదంజగౌ || ౬౫ || స్త్రయవిశోకశ్శోకాతాస్త్రరదేవగతింఛ
తామ్ | దేవై సురోనరోస్యోవానేశ్వరోస్తీహకశ్చన || ౬౬ || ఆత్మసోన్యస్య వాదిష్టం దైవేనాపోహితుం
ద్వయోః | అథాసాశక్తిభిస్సాన్విభిశ్శంభోః ప్రాథానికంవ్యధాత్ || ౬౭ || ధర్మజ్ఞానవిరక్త్యధీతపో
విద్యాక్రియాదిభిః | రథంసూతంధనువాహాధ్వజంవనుశరానియత్ || ౬౮ || సన్నద్ధోరథమా
స్థాయశరంధనురుపాదదే | శరంధనుషిసంధాయముహూర్తేభిజిత్వీశ్వరః || ౬౯ || భగవత్తేజసాగు
ప్తోదదాహత్రిపురంశివః | దివిదుందుభయోనేమవిమానశతసంకులాః || ౭౦ || దేవషిపితృసిద్ధేశాజ
యేతికుసుమోత్తరైః | అవాకిరజగుహ్మస్తానన్యతుశ్చాప్సరోగణాః || ౭౧ || ఏవందగ్ధాపురస్తి
స్రోభగవాన్పురహాన్మప | బ్రహ్మేదిభిః స్తూయమానః స్వంధామప్రత్యపద్యత || ౭౨ || ఏవంవిధాన్య
స్యహరైస్సప్తమాయయావిడంబమానస్యన్మలోకమాత్తనః | వీర్యాణీగీతాన్నృపిభిజగద్గురోలోక

తశ్చరాత్ - సూర్యమం డలాస్త్రయాఖి సందోహః రశ్మిసమూహాభివ - యతవిభ్యః || ౬౦ || తైరితి || కూపరసేనిమితమాపామృతే || ౬౧ || సిద్ధే
తి || వజ్రసారావజ్రవత్దృఢాంగాః - మహాజసోమహబలాః - మేఘదశనాః మేఘభేదినః - విద్యుద్రూపావహ్నయైవ || ౬౨ || ౬౩ || వ
త్సేతి || కాలమధ్యాహ్నం || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ఆత్మస ఇతి || ఆత్మనోవా అస్యస్యవా - ద్వయారపివా - దైవేనాదిష్టముపకన్పితం - అపో
హితుంపరిహతుం - ఇహకశ్చిదపీశ్వరః సమర్థోనాస్తి - అసాశ్రీకృష్ణః - ప్రధనంసంగ్రామః - తత్సాధనంప్రాథానికం || ౬౭ || ౬౮ ||
సన్నద్ధ ఇతి || అభిజితి మధ్యాహ్నం || ౬౯ || భగవదితి || విమానశతాని సంకులానిసంకీర్ణనియేషాంతేదేవాదయః || ౭౦ || ౭౧ || ౭౨ || ఆదిత్య
శ్చస్తంధాధికం నిగమయతి || ఏవంవిధానీతి || సృలోకంసరాకారం - ఆత్మనోవిడంబమానస్య అనుకుర్వతః || ౭౩ || ఇతిభావాధికాదీపి

కాయాం దశమధ్యాయాఖ్యాన్ || * * * * * ||
 శ్లో || తదేవందశభిజ్ఞానభక్తియోగాపుదీరితాః | అథపంచభిరధ్యామైః కమయా గౌనువణ్యతే || ఏకాదశస్మణాంధమాః సాధారణ్యనవణితాః || విశేషణచ వణితాః ముఖ్యాముఖ్యాశ్చ యోషితాః || శ్రుత్యైతి || దైత్యపతేః ప్రహ్లాదస్య - సాధూనాం సభాసు - సభాజితంసత్త్వతం - ఈహితంచరితం - శ్రుత్యాపుననా రదంపప్రచ్ఛ - కథంభూతస్యహితం - మహత్తమానామగ్రస్య ముఖ్యస్య - తత్రహతుః - ఉరుక్రమేతత్తామనోయస్య || ౧ || భగవన్నితి || శ్రవణేచ్ఛాయాంహతుః - యత్యతోధమాత్ అనుష్ఠితాత్ - పరంజ్ఞానంభక్తించవిందతే || ౨ || ౩ || సమస్తృతికారైః ధర్మఉక్తపితతత్రాహ || నారాయణేతి || ౪ || సత్యైతి || అజాయశ్రీనారాయణాయతస్యైవముఖాచ్ఛృతం || ౫ || తస్మిన్మాదాత్తనశ్చ వణంసంభావయత్విశిష్ట || యదైతి || ౬ || ప్రథమంతావద్ధర్మప్రమాణమాహ || ధర్మైతి || ధర్మస్యమూలంప్రమాణంస్తృతం స్మృతిః - తద్విదాంవేదవిదాం - యేనచత్వాప్రసీదతితుష్యతి - తథాచ || యజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || శ్రుతిస్తస్మిన్సదాచారస్యస్య చప్రియమాత్మనః | సమ్యక్సంకల్పితః కామోధమౌ మూలమిదంస్తృతమితి || మనుశ్చ || శ్లో || వేదోభిలో ధర్మమూలంస్తృతిశ్చైతదేవదామ్ | ఆచారశ్చైవసాధూనామాత్మనస్తుష్టిరేవచైతి || ౭ || తత్రతావన్నరమాత్రసాధారణధర్మమాహ

కాపునానాన్యపరంవదామికిమ్ || ౭౩ || * * * * * ||
 శ్లో || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - దశమోధ్యాయః * * * * * ||
 శ్రీశుకః || శ్రుత్యై హితంసాధుసభాసభాజితంమహత్తమాగ్రణ్యఉరుక్రమాత్మనః | యుధిష్ఠిరోదైత్యవతేముదాయుతఃపప్రచ్ఛభూయస్తనయంస్వయంభువః || ౧ || యుధిష్ఠిరః || భగవత్ శ్రీతుమిచ్ఛామిన్యణాంధర్మంసనాతనమ్ | వణాశ్రమాచారయంతయత్పుమావిందతేపరమ్ || ౨ || భవాప్రజాపతేసాగ్రేదాత్మజఃపరమేష్ఠినః | సుతానాంసమ్మతోబ్రహ్మతపోజ్ఞానసమాధిభిః || ౩ || నారాయణపరావిప్రాధర్మంగుహ్యాయథావిదుః | కరుణాస్సాధవశ్శాంతాస్తద్విధానతథాపరే || ౪ || శ్రీనారదః || నత్వాభగవతేజాయలోకానాంధర్మసేతవే | వత్స్యేసనాతనంధర్మంనారాయణముఖాచ్ఛృతమ్ || ౫ || యోవతీర్యాత్మసోశేనదాతాయణ్యాంతుధర్మతః | లోకానాంస్వస్తయేధ్యాస్తేతపోబదరికాశ్రమే || ౬ || ధర్మమూలోహిభగవాన్సర్వవేదమయోహరిః | స్మృతంచతద్విదాంరాజయేనచత్వాప్రసీదతి || ౭ || సత్యందయాతపశ్శౌచంతితైత్తైశమోదమః | అహింసాబ్రహ్మచర్యంచత్యాగస్సాస్విధ్యాయఆజవమ్ || ౮ || సంతోషస్సమదృశ్సేవాగ్రమ్యేహూపరమశ్శనైః | నృణాంవిపర్యయేహేతౌనానమాత్మవిమృశనమ్ || ౯ || అన్నాద్యాదేస్సంవిభాగోభూతేభ్యశ్చయథాహారతః | తేషాస్త్యదేవతాబుద్ధిస్తుతరాంనృషుపాండవ || ౧౦ || శ్రవణంకీర్తనంచాస్యస్తరణంమహతాంగతేః | సేవేజ్యావనతిస్సఖ్యందాస్యమాత్మసమపణమ్ || ౧౧ || నృణామయంపరోధర్మస్సవేషాంసముదాహృతః | త్రింశల్లక్షణవాక్సాధుస్సవాత్తాయేనతుష్యతి || ౧౨ || సంస్తారాయహ్యవిచ్ఛిన్నాస్సద్విజోజోజగాదయమ్ || ౧౩ || ఇజ్యాధ్యయనదానానివిహితానిద్విజన్తనామ్ | జన్తకర్తావదాతానాంక్రియాశ్చాశ్రమ

పంచభిః || సత్యమితి || తపఃకాదశ్య సవాసాది - ఈత్యయక్తాయుక్తవివేకః - శమోమనస్సంయమః - దమోబాహ్యేంద్రియాణాం - త్యాగః దానం - స్వాధ్యాయాభ్యోచితజపః || ౧ || సంతోషఇతి || సంతోషఃదైవలభైనాలంబుద్ధిః - సమదృశాంమహతాంసేవా - గ్రామ్యేహూపరమఃప్రపుత్రకర్మభ్యోనివృత్తిః - విపర్యయేహేతౌనిష్ఠుక్రియాణామీక్షణం - మానంపుధాత్రలాపనివృత్తిః - ఆత్మవిమృశనందేహదివ్యురీక్తాత్మానుసంధానం || ౯ || అన్నైతి || అన్నేతిదేవతేతిచబుద్ధిః || ౧౦ || శ్రవణమితి || అస్యశ్రీకృష్ణస్యశ్రవణావరూపనవ - ఇజ్యా ఆచారం || ౧౧ || నృణామితి || విపంత్రింశల్లక్షణవాక్ || ౧౨ || ఇదానింపణధర్మాన్వత్తుండ్విజానాంలక్షణమాహ || సంస్తారాఇతి || మంత్రవంతోగ్రాహాధానాదయోస్త్విన్నవిచ్ఛిన్నాః - సద్విజః - తహింశూద్రస్యాపిసంస్తారావిచ్ఛేదేసతిద్విజత్వం స్యాత్తత్రాహ - అజోబ్రహ్మ - యంవిపంభూతసంస్తారయక్తం - జగాద - సద్విజః - శూద్రంతుసమంత్రవత్సంస్తారయక్తంజగాద - సహోపనయనపంతం - అతోనాసాద్విజః - తథాచస్మృతిః || శ్లో || వివాహమాత్రసంస్తారంశూద్రోపిలభతాంసదా | సకేనచిత్తమస్మజచ్ఛందసాతంప్రజాపతితి || శ్రుతిశ్చైతి || గాయత్ర్యాప్రాహ్మణమస్య త్రిష్టుభాన్యజస్యంజగత్యావైశ్యంసకేనచిచ్ఛాద్రమితి || అతోవివాహవ్యతిరిక్తసంస్తారస్యానావశ్యకత్వాత్ - ఉపనయనస్యతుసర్వధానిషేధాన్నతస్యద్విజత్వమిత్యర్థః - వైదికాద్యా ఇతిపాతాంతరే - వైదికాద్యాఃగ్రాహాధానాదయిత్యర్థః || ౧౩ || త్రైవణికానామవశ్యకాధర్మానాహ || ఇద్యైతి || జన్తనావిశుద్ధేనకులెన - కమణా

చ ఆచారేణ - అవదాతానాం శుద్ధానాం దుష్టులనాం దురాచారాణాం చ - నైతాని విహితానీత్యర్థః . బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమవిహితాః
క్రియాశ్చ - శూద్రస్య వర్ణధర్మావితప్తమధేదకృతవిశేషభావాత్ || ౧౪ || బ్రహ్మజాతీనాం చతుర్ణామపి వృత్తిరూపాభర్తానా
హ - సాధేన స్పృహః || విప్రస్యతి || విప్రస్యపట్నర్హణీ విహితానీత్యర్థః . తత్రత్వధ్యాపనం యజనం ప్రతిగ్రహశ్చ జీవితా-
యథాహమనుః || శ్లో || షణ్ణాంతు కర్మణామస్య త్రిణీకర్మాణి జీవితా . యజనాధ్యాపనైవైవ విశుద్ధాచ్చ ప్రతిగ్రహజతి || అప్రతిగ్రహ
జతి - అన్యస్య క్షత్రియస్య ప్రతిగ్రహాదివ్యతిరిక్తం యజనం అధ్యాపనం చ - ఆపద్యమజానాతి - వత్సవీచానంతరమేవ ఋతేరాజస్యమితి ||
శ్రూయతే చ - అజాతశత్రుభీష్టప్రభృతీనాం క్షత్రియాణామపదేష్టత్వాది || ప్రజాపాలసే అధికృతస్య క్షత్రియస్య వృత్త్యంతర
మాహ - రాజ్యజతి ఆదిశబ్దేన దండశుల్కాది - వాతాక్య పివాణి జ్యోతిలక్షణావృత్తియోగ్యసః || ౧౫ || శూద్రస్యతి || శూద్రస్యద్విజశు
శ్రూమావిహితా - స్వామినోద్విజస్యతుశశ్రూమావృత్తిశ్చ వేత్ - విప్రస్యముఖ్యానుకల్పభేదేన వృత్త్యంతరాణ్యాహ || వారేతి || నా
తావిచిత్రాకృష్యాదిరూపా - శాలీనంధాప్యైకం వినైవ ప్రాప్తమయాచితం - యాయావరంప్రత్యహంధాన్యయాచ్ఛా - శిలంశాలిక్షేత్రా
దౌ హ్యమిత్యక్తకణిశోపదానం - ఉంభనం అపణివీసతి తణిపాదానం - శిలోంభనద్వయమేకీకృత్యచతుర్థాత్యక్తం క్రైయసీ ఉత్తమా

హోదితాః || ౧౪ || విప్రస్యాధ్యాపనాదీనితతోన్యస్యాప్రతిగ్రహః | రాజ్ఞోవృత్తిః ప్రజాగోపురవిప్రా
ద్వాకరాదిభిః || వైశ్యస్తువాతావృత్తిస్సాన్యనిత్యం బ్రహ్మకులానుగః || ౧౫ || శూద్రస్యద్విజశు శ్రూ
మావృత్తిశ్చ స్వామినోభవేత్ | వాతావిచిత్రాశాలీనం యాయావరశిలోంభనమ్ || విప్రవృత్తిశ్చ
తుర్థేయం శ్రేయసిచోత్తరోత్తరా || ౧౬ || జఘన్యోమోత్తమాం వృత్తిమనాపదిభజేన్నరః | ఋతే
రాజన్యమాపత్సు సర్వేషామపి సర్వశః || ౧౭ || ఋతామృతాభ్యాంజీవేతమృతేన ప్రమృతేన వా | సత్యా
న్యతేన వాజీవేన్నశ్వవృత్త్యాకథంచన || ౧౮ || ఋతముంభశిలం ప్రోక్తమమృతం యదయాచితమ్ | మృతం
తునిత్యయాచ్ఛాస్యాత్ప్రమృతం కర్మణం స్మృతమ్ || ౧౯ || సత్యాన్యతంతువాణీజ్యంశ్వవృత్తీనీచసేవ
నమ్ | వజ్రయేత్తాంసదావిప్ర రాజన్యశ్చ జగుప్సితామ్ | సర్వవేదమయోవిప్రస్సర్వదేవమయోన్యపః
|| ౨౦ || శమోదమస్తవశ్శేచంసంతోషః | ఋతం రాజవమ్ | జ్ఞానందయామ్యతాత్మత్వం సత్యంచ బ్రహ్మ
లక్షణమ్ || ౨౧ || శౌర్యం వీర్యం ధృతిః జస్త్యాగ ఆత్మజయః కుమా | బ్రహ్మణ్యతాప్రసాదశ్చ రక్షాచక్షుత్ర
లక్షణమ్ || ౨౨ || దేవగుర్వార్యగోభక్తిస్త్రీవర్ణపరితోషణమ్ | ఆస్తిక్యముద్యమోనిత్యం నైపుణ్యం
వైశ్యలక్షణమ్ || ౨౩ || శూద్రస్య సన్నతీశ్శేచం సేవాస్వామిన్యమాయయా | అమంత్రయజ్ఞోహ్యస్తై
యంగోవిప్రాణాంచరక్షణమ్ || ౨౪ || స్త్రీణాంతు పతిదేవానాం తఘ్నశ్రూషానుకూలతా | తద్భం
భుష్వనువృత్తిశ్చ నిత్యంత ద్రవ్యతథారణమ్ || ౨౫ || సంమాజః సోపలేపాభ్యాంగృహమండనవతః
నైః | స్వయంచనుండితానిత్యం పరిమృష్టపరిచ్ఛదా || ౨౬ || కామైరుచ్ఛావచైస్సాధీప్రశ్రయేణ దమేన
చ | వాక్యస్సత్యైః ప్రయోః ప్రేక్షాకాలేకాలేభజేత్పతిమ్ || ౨౭ || సంతుష్టాలోలుపాదతౌధమజ్ఞా
ప్రియసత్యవాక్ | అప్రమత్తాశుచిస్సిద్ధపతింతస్వపతితంభజేత్ || ౨౮ || యాపతింహరిభావేనభ

వృత్తిః || ౧౬ || వృత్తిష్యేవంవ్యవస్థాందశయో అసద్వృత్తిరాహ || జఘన్యజతి || జఘన్యోనీచః - ఉత్తమాం అధ్యాపనాదిరూపాంఋ
తేరాజస్యం - క్షత్రియస్తుప్రతిగ్రహదన్యాం - భజేత్ || ౧౭ || చతుర్విధాం పూర్వోక్తాం విప్రవృత్తిమితరేమామపి దశయన్తాహ || ఋతా
మృతాభ్యామితి || పూర్వోక్తవృత్త్యర్థం వ్యాచక్షేద్యాభ్యాం || ౧౮ || ఋతమితి || ౧౯ || సత్యేతి || తయోస్తద్వజనోహేతుమాహ || స
త్వవేదమయజతి || ౨౦ || వజ్రానామపి వ్యంజకరూపాభర్తానాహచతుర్థః || శమజతి || అచ్యుతాత్మత్వం శ్రీవిష్ణుపరత్వం || ౨౧ ||
శార్యమితి || శార్యం యద్ధోత్సాహః - వీర్యం ప్రభావః - తెజః ప్రాగ్భ్యం || ౨౨ || ౨౩ || శూద్రస్యతి || అమంత్రయజ్ఞః సమస్తా రజైవశం
చయజ్ఞానుస్థానం || తథాచ యజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || సమస్తా రణమంత్రేణ పంచయజ్ఞా సమాపయేదితి || ౨౪ || స్త్రీధర్తానాహపంచభిః ||
స్త్రీణామితి || పతిరపదేవోయాసాం - తస్య పత్యుః శుశ్రూషా - తదనుకూలతాచ - తస్యయ ద్రవ్యతంనియమస్తస్యధారణం - వితచ్ఛతుష్టయం
పతిత్రతానాం లక్షణం - ధర్మశ్చ || ౨౫ || కించ సంమాజః - సేత || సంమాజః నోపలేపాభ్యామిత్యాదేః పతింభజేదిత్యుత్తరజాన్వయః - సరిమృష్టా
ఉద్వతానాదీనానిమే లీకృతాః పరిచ్ఛదాగృహీతకరణానియయా || ౨౬ || ౨౭ || కించ || సంతుష్టా లోలుపాదతౌధమజ్ఞా
త్రభోగస్యలోలుపా - దక్షానలసా - ప్రియాసత్యాచవాగ్యస్యాః - సర్వత్రాపి - అప్రమత్తా అవహితా - అసతితంమహాపాతకశూన్యం -
యథాహయజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || అశుద్ధో సంప్రతీక్ష్యో హిమహాపాతకదూషితఇతి || ౨౮ || యేతి || తత్పరాసతిభజేత్త్రీః హరిమివ - హర్యా

త్వనాపత్యాసహ || ౨౯ || ప్రతిలోమజానాంప్రతిమాహ || వృత్తిరితి || తత్తత్తులకృతాకుల పరంపరాప్రాప్తా వంశపరంపరాప్రాప్తామ
 విహార్యహింసాదికంప్రతిషేధతి - అచోరాణామపాపానాం చెతి - తత్ప్రపదశానాథకాంక్షిత్ప్రతిలోమజవిశేషా నాహంత్యజే
 తి || శ్లో || రజకశ్చర్మకారశ్చ నటోబురుడపివచ | కై వతామెదభిల్లాశ్చసప్తైతహ్యంత్యజాస్త్వైతాః || అంతావసాయినస్తు - చండాల
 వల్లసమాతం గాదయః - తెమంపరంపరాప్రాప్తై వవస్రనిజేజనాదివృత్తిత్వభావః || ౩౦ || శ్రేష్ఠాదపి పరథమాన్మిచోపిస్వధర్మవి
 వశ్రేయానిత్యాహ || ప్రాయశ్చితి || స్వభావేనసత్త్వాప్రకృత్యావిహితో ధర్మః - శమశ్చైవ సుఖశాతుఃస్త్వైతః - కై - వెదపివ
 దృక్వయః యేషాంకైః - భగవతాచోక్తం || శ్లో || శ్రేయాన్స్వధర్మోవిగుణః పరథర్మాత్స్వ నిష్ఠితాదితి || ౩౧ || ననుస్వాభావికస్యక
 మణోబంధశాతుత్వాత్ కథంసుఖశాతుత్వంతత్రాహ || వృత్త్యైతి || ౩౨ || ననుకామ్యానికర్తాణికుర్వతః - తత్ఫలోపభోగ పరస్య -
 కథంనైగుణ్యంస్యాత్ - తదుక్తంప్రహ్లాదేన || శ్లో || ఔపస్థజైహ్వయంబహుమస్య మాసః కథంవిరజ్యేతదురంతమోహాదిత్యాది - తన్ని
 రాకున్వ - తత్ప్రసదృష్టాంత మాహద్వాభ్యాం || ఉప్యమానమితి || పునఃసూత్రైస్ససస్యప్రసనాయ || ౩౩ || పివమితి || కామాఅశే రతేవాస
 నారూపేణయస్తీతత్ కామాశయం - అయంభావః - ఉత్తటవాసనావిశిష్టస్యసహపై వకామత్యాగాసంభవాద్వేదోక్తనియమేనబహుశః
 కామా భంజానస్యేవనిత్యనైమిత్తికైః విశుద్ధచేతసస్తద్దోషదశాసేన - యయాతిసాభరిప్రముఖానామివశనై విరాగోభవతి - య

జై శ్రీరీవతత్పరా హర్యాత్మనాహరేలోకేవత్యాశ్రీరీవమోదతే || ౨౯ || వృత్తిస్సంకరజాతానాం
 తత్తత్తులకృతాభవేత్ | అచోరాణామపాపానామన్యజాతావసాయినామ్ || ౩౦ || ప్రాయఃస్వభా
 వవిహితోన్యకాంధర్మోయుగేయుగే వెదదృష్టిఃస్త్వైతోరాజా ప్రైత్యచేహచశర్మకృత్ || ౩౧ || వృత్త్యా
 స్వభావకృతయావతమానస్త్వైకర్మకృత్ | హిత్యాస్వభావజంకర్మశనై నిగుణతామియాత్ ||
 ౩౨ || ఉప్యమానంముహుఃక్షేత్రంస్వయంనిర్వీర్యతామియాత్ | నకల్పతేపునస్సూత్యాఉత్తంబీజంచ
 నశ్యతి || ౩౩ || ఏవంకామాశయంచిత్రంకామానామతినేవయా | విరజ్యేతయథారాజన్నాగ్నివన్స్త్వైత
 బిందుభిః || ౩౪ || యస్యయల్లక్షణంప్రాక్తంపుంసోవణా భిసూచకమ్ | యదన్యత్రాపిదృశ్యేతతతై
 నైవవినిదిశేత్ || ౩౫ || * * * * *
 * * * * * శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీనారదః || బ్రహ్మచారీగురుకులేవసాదాంతోగురోహితమ్ | ఆచరణదాసవన్నీచోగురౌసుదృఢసా
 హృదః || ౧ || సాయంప్రాతరుపాసీతగుర్వగ్నృకేశురోత్తమా | సంధ్యేఉభేచయతవాగ్జవక్ బ్రహ్మ
 సమాహితః || ౨ || ఛందాంస్యధీయాతగురోరాహిత్యశ్చైత్సయంత్రితః | ఉపక్రమేవసానేచచరణౌ
 శిరసానమేత్ || ౩ || మేఖలాజినవాసాంసిజటాదండకమండలూ | బిభృయామపవీతంచదభాపా
 ణిర్యథోదితమ్ || ౪ || సాయంప్రాతశ్చరేద్భృతుంగురవేతన్నివేదయేత్ | భుంజీతయద్యనుజ్ఞాతోనో
 చెదుపవసేత్త్వచిత్ || ౫ || సుశీలోమిత భుగ్గుతుఃశ్రద్ధధానోజితేంద్రియః | యావదథాంవ్యవ

ధాసవీర్యంక్షేత్రం - శనైనిర్వీర్యంభవతి - యథాచ - ప్రజ్వలితోగ్నిఃసఫృతబిందుభిఃశామ్యతి - మహతాఘృతపూరణశామ్యత్యేవ - తద్వ
 త - ప్రహ్లాదకృతస్తుతా కామాపివనివృత్త్యుపదశోమందవాసనానామధికారిణాం - తదుక్తం - తత్రైవ || శ్లో || బాలాసయాపితధియోద్వం
 ద్వారామెరితేహితైరితి - అతఃసర్వమనవద్యం || ౩౪ || శమాదిభిరవబ్రహ్మణాదివ్యవహరో ముఖ్యః - సజాతిమాత్రాదిత్యాహ || యస్యే
 తి || యద్యది - అన్యత్రవణాంతరేపి - దృశ్యేత - తద్వణాంతరంతేనైవలక్షణనిమిత్తేనైవవణాన - వినిదిశేన్నతజ్ఞాతినిమిత్తేనైత్యభావః ||
 ఇతిభావాధాదీపికాయాంచి కాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
 శ్లో || ద్వాదశేవగ్యతేధర్మోబ్రహ్మచారివసస్థయోః | చతుర్ణామాత్రమాణాంచసాధారణ్యేనకశ్చన || పణాదీనాంధర్మా ఉక్తాః -
 ఇదానీమాత్రమధర్మాఉచ్యంతే - తత్రాస్తిద్వాదశేధ్యా యేబ్రహ్మచారివసస్థయోరసాధారణ్యా తువణానసాధారణ్యాశ్చోచ్యం
 తే - త్రయాదశేయతేధమాణః - చతుర్దశేకృహస్థస్య - పంచదశేసర్వ ధర్మసారసంగ్రహః || బ్రహ్మచారితి || బ్రహ్మచారిగురుకులే
 ఆచార్యగృహే - వసన్గుర్వా దీనుపాసీతేత్సుత్రరణస్యయః || ౧ || సాయమితి || బ్రహ్మగాయత్రీం - జపణ - సంధ్యాత్రయముపాసీత - ఉ
 భాసంధ్యతుయతవాక్భవేత్ - సాయంప్రాతఃసంధ్యా కాలనిమిత్తంసాసంకుర్యాద్యిధా || ౨ || ఛందాంసీతి || గురోశ్చ రణౌనమేత్ ||
 ౩ || మేఖలైతి || యథోదితం || సూ || బాలాశోదండో బ్రహ్మణస్యేత్యాది - నియమమనతిక్రమ్య - జటాధారణంతుకేశప్రసాదనాభావమా

త్రం ౧౧ ౫॥ సుశీలః॥ యావదథం యథోపయాగమేవ॥ ౬॥ వజ్రయేదితి॥ భృహద్రతః బ్రహ్మచర్యనా - గృహస్థవ్యతిరేకః -
సర్వోపిప్రమదాగాధాం స్త్రీవిపయకవాతామపి - వజ్రయేత్ - తత్రహతుః - ఇంద్రియాణిబలవంతిసంయతస్యాపిమనోహరంతి॥ ౭॥
౮॥ సకారయేదిత్యత్రహతుః॥ సన్నితి॥ రహః ఏకాంతే - అస్యథాకేశప్రసాదనాదివ్యతిరేకావసరే - అనెకాంతావసరేనా - యావద
థం - తదుక్తంకుర్యాత్॥ ౯॥ సమమిత్యాత్వాదితకత్వలత్వాచ్యస్యయంత్య క్తప్రాయం స్త్యాదిజహ్యదికోయమితినిబంధస్తత్రాహ॥ క
ల్పయిత్వేతి॥ ఆత్మనాస్వరూపసాక్షాత్కారేణ - ఇదందేహేంద్రియాది - ఆభాసమాత్రంకల్పయిత్వా నిశ్చిత్య - యావదసాజీవ - ఈశ్వరఃస్వ
తంత్రోసభవత్ - ఇత్యుత్తరస్యామమంగః - తావద్దైవతంఅహంపుమానియం స్త్రీత్యాదిభిదోసవిరమేత్ - తతఃకిమత ఆహ - తతోహిద్వై
తాత్ - విపర్యయః గుణాధ్యాపేచభోగ్యతాబుద్ధిః - ఆతోజహ్యదేవేత్యథః॥ ౧౦॥ ఏతదితి॥ ఏతత్సర్వంసుఖేల ఇత్యాద్యుక్తం - గృహస్థ
స్యవిశేషమాహ॥ గురువృత్తిరితి॥ ౧౧॥ అంజనేతి॥ అంజనాదీనామామిషాంతానాంద్యంద్వైక్యం - అంజనంశరీరస్య - ఆశ్వంజనంశర
సః స్త్రీయంచ - అవలెఖ్యం చి త్రకమ - స్త్రీణాంకుడాదౌలెఖసంవా - తంనిరీక్షణంవా - అత్రాభ్యంగాది - స్వరూపతోనిషిధ్యతే - పూ
ర్వంతుకథంచిదాపదిప్రాప్తమపి స్త్రీకత్వకంనిషిధ్యమితిభేదః॥ ౧౨॥ ఉపిత్వేతి॥ అంగైః క్షేద్యైదిభిరుపనిషద్భిశ్చ సహితాం - వెదత్ర

హరే స్త్రీమస్త్రీనిజేతేసుచ | ౬ | వజ్రయేత్ప్రమదాగాధామగ్రహస్థోబ్రహ్మద్రతః॥ ఇంద్రి
యాణిప్రమాధీనిహరంత్య పియతేర్కనః | ౭ | కేశప్రసాదమోన్మదస్స పనాభ్యంజనాదికమ్ |
గురు స్త్రీభిర్యవతిభిఃకారయేన్నాత్మసోయువా || ౮ || సన్వగ్నిప్రమదనామఘృతకుంభఃపుమానతః |
సుతామపిరహజహ్యదన్యథాయావదర్థకృత్ | ౯ | కల్పయిత్వాత్మనాయావదాభాసమిదమీశ్వరః |
ద్వైతంతావన్నవిరమేత్తతోహ్యస్యవిపర్యయః | ౧౦ | ఏతత్సర్వంవ్రతస్థస్యసమామాతయతేరపిగు
రువృత్తిరికల్పేనగృహసస్యతుగామినః | ౧౧ | అంజనాభ్యంజనోన్మదస్సప్రవలెఖ్యామిషంమధు |
స్రగ్ధంధలెపాలంకారాంస్త్యజేయైర్యథృతవ్రతాః | ౧౨ | ఉపిత్వైవంగురుకులెద్విజోధీత్యావబుధ్య
చ | త్రయీంసాంగోపనిషదంయావదథంయథాబలమ్ | ౧౩ | దత్వావరమనుజ్ఞాతోగురోఃకామయ
దీశ్వరః | గృహంవనంవాప్రవిశేత్ప్రవ్రజేత్తత్రవావసేత్ | ౧౪ | అగ్నోగురావాత్మనిచసర్వభూతే
ష్వధోక్షజమ్ | భూతైస్సప్తధామభిఃపశ్యేదప్రవిష్టంప్రవిష్టనత్ | ౧౫ | ఎవంవిధోబ్రహ్మచారీవానప్ర
స్థోయతిగృహీచరవిదితవిజ్ఞానఃపరంబ్రహ్మధిగచ్ఛతి | ౧౬ | వనస్థస్యతువత్యోమోనియమామని
సంకుతా | యానాతిష్ఠన్తునిగచ్ఛేద్దృషిలోకమిహంజసా | ౧౭ | నకృష్టపచ్యమశ్నీయాదకృష్టం
వాప్యకాలతః | అగ్నిపక్వమథామంచాహ్యక పక్వముతాహరేత్ | ౧౮ | వనైశ్చ రుపురోడా
శాన్నివపెన్నిత్యచోదితా | లభేనవేనవేన్నాద్యపురాణంతుపరిత్యజేత్ | ౧౯ | అగ్న్యథమేవశర
ణముటజంవాద్రికందరమ్ | శ్రయేతహిమవాయస్గ్వివషాకాతపసాట్స్వయమ్ | ౨౦ | కేశరోమ
నఖత్కశ్రుమలానిజటిలోదధత్ | కమండల్వజినెదండవల్తలాదిపరిచ్ఛదాత్ | ౨౧ | చరేద్వనేద్వాద

యామధీత్య - అవబుధ్యతదథంచవిచార్య - యావదథంస్వాధికారానుసారేణ॥ ౧౩॥ దత్వేతి॥ యదీశ్వరఃశక్తః - తహి - గురోః
కామమపేక్షితంవరందత్వా - యథాధికారం - గృహస్థాశ్రమం - సన్నాతాశ్రమంవాసీ కుర్యాత్ - ఆత్రవనశబ్దఃకుచిదేవోపలక్ష
కః॥ శ్రు॥ కుటుంబేశుచేదేశఇవేతిశ్రుత్య సురోధాత్॥ సతువాసప్రస్థాశ్రమాపలక్షకః - బ్రహ్మచర్యావ్యవహితోత్తరకాలతత్పరిగ్ర
హనుపపత్తేః॥ శ్రు॥ బ్రహ్మచర్యంసమాప్యగృహీథవేత్ - గృహద్వనీభూత్వాప్రవ్రజేత్ - యదివేతరథాబ్రహ్మచర్యాదేఃప్రప్రజేద్గృహ
ద్వనాద్యేతిజాపాలిశ్రుతేః - తత్రైవవసేత్నైస్థికస్యావ్యతిరేకః॥ ౧౪॥ అగ్నావితి॥ స్వధామభిఃస్వాశ్రయైః - భూతైః - జీవైః స
హ - తంనియంతృతయా॥ ౧౫॥ ఏవమితి॥ చరణ వివహచరణ - విదితంవిజ్ఞానంవిజ్ఞేయంయేనసః॥ ౧౬॥ వనస్థస్యేతి॥ ఋషిలోకంమహ
లోకం॥ ౧౭॥ నేతి॥ కృష్టపచ్యం - శాల్యాన్నాదికం - అకృష్టంఅకృష్టపచ్యం - అకాలతఃపాకకాలాత్పూర్వమేవఃష్వస్నంచూతశలా
ట్వాదికం - తథా - అగ్నిపక్వమామంచనాశ్నీయాత్ - ఆకాశక్వంఫలాది - ఉతపిశు - ఆహరేత్అశ్నీయాత్॥ ౧౮॥ వనైశ్చరితి॥ వనైశ్చ
నీనారాదిభిః - కాలచోదితానిత్యానవేనవేనూతనేనూతనే - పురాణంపూర్వసంచితం॥ ౧౯॥ అగ్న్యథమితి॥ హిమాదీనహత
ఇతితథా॥ ౨౦॥ కేశేతి॥ కేశాదీ - దేహమలంచాప్రక్షేపనసధారయత్ - కమండల్వాదీంశ్చదధత్॥ ౨౧॥ చరేదితి॥ కృత్రతఃపపత్తే

శాన్ - యథాబుద్ధినానశ్యత్రాచరత్ || ౨౨ || ద్వాదశాబ్దావ్యసంతరమపియదిభర్తానుష్ఠానైశ్చక్రస్థావన వివవసేత్ - యదితుజ్ఞానా
భ్యాసేయోగ్యః - తహాసన్న్యసేదిత్యుత్తరాధ్యాయేవత్వ తి - తమభయరహితస్య తు - యత్ప్రత్యంతదాహ - యదేతి || అకల్యః అసమ
ధాః - ఆన్వీక్షక్యాంజ్ఞానాభ్యాసే || ౨౩ || అసశనాదికరిష్యతః పూర్వకృత్యమాహ - యావదధ్యాపరిసమాప్తి || ఆత్మనీతి || యథాహాతః
యథాయోగ్యం - స్వకారణేషాకాశాదిమ - సంఘాతం దేహం - స్య సేత్ ప్రవిలాపయేత్ || ౨౪ || తదవంభిభజ్యనశామతి || ఖితితి || కౌలకా
శ - ఖాని - దేహగతభిద్రాణి - ఆత్మవాణిధీమాణ - శేషం ఆస్థిమాంసాదికతినాం శం || ౨౫ || వివంస్థూలశరీరస్యలయముక్తాన్ - లింగశరీరరూ
పస్యభ్యాత్మాదిత్రయస్యలయమాహ || వాచమితి || తత్రయన్యపియథోద్భవం యస్య యుక్తత్వాదధ్యాత్మాదీనాం స్వస్వకారణేమరాజ
సాహంకారాదిమలయోవాచ్యః - తథాపీహతేషాంలయభావనయమర్చ్యతే - ప్రతిపత్తిపరతేయథాకథంచిల్లయే భావ్యే - దేవతానాం
ప్రవతకత్వేన ప్రాధాన్యాదిండియతద్విషయయోదేవతాసు - లయః కథ్యతే - వక్తవ్య సహితాంవాచమగ్నో స్య సేత్ - ఓవంసర్వ
త్ర - పదానిపాదా - వయసివిష్ణు || ౨౬ || మృత్యావీతి || సనాదేన శబ్దేన సహాభ్యాత్మనినాయ - అభ్యాత్మవదితిపాత - వాయా విజ్ఞాత
వ్యం || ౨౭ || రూపాణీతి || జ్యోతిషిఆదిత్యై - రసగంధయోస్స్వేంద్రియాద్యాకషకత్వేన ప్రాధాన్యవివక్షయా దేవతాసహితకేంద్రియ
స్యవిషయేలయమాహ || ప్రచేతసాసహజహ్వంరసనాం - అపురసరూపాసు - ప్రాణశబ్దేనాన్వోరపుష్పలక్షణం - అశ్వభ్యాంసహప్రాణం
ఘ్రేయైగ్గంధైరుపలక్షితాయాంక్షితావిత్యధాః || ౨౮ || మనఃశితి || పరకతౌబ్రహ్మణి అభ్యాత్మనాఅహంకారేణ - అభ్యాత్మనా
మితిపాతే - కమాణ్య హంకారం చేత్యధాః - కథంభూతేరుద్రే - యద్యస్తాదహంమమతాపుగ్వికాక్రియాభవతితస్మిన్ || ౨౯ ||

శాబ్దానష్టావాచతురోమునిః | ద్వావేకం వాయథాబుద్ధినా విపద్యేతకృత్రతః || ౨౨ || యదాకల్యః క్రియా
యాంచవ్యాధిభిజ్జరయాథవా | ఆన్వీక్షక్యాంచవిద్యాయాంకుర్యాదనశనాదికమ్ || ౨౩ || ఆత్మన్య
గ్నింసమారోప్యసన్న్యస్యాహంమమాత్మతామ్ | కారణేషున్యసేత్సమ్యక్సంఘాతంతుయథాహాతః ||
౨౪ || ఖాని వాయానిశ్వాసాంజైజస్యాస్తాణమాత్మవాణి | ఆప్నోవీస్మక్చేష్టుపూయానిక్షితా శేషంయ
థోద్భవమ్ || ౨౫ || వాచమగ్నోనవక్తవ్యామింద్రే శిల్పంక రావపి | పదానిగత్యావయసిరత్యోపస్థంప్ర
జాపతౌ || ౨౬ || మృత్యోపాయంచసోత్సగ్గంయథాస్థానంవినిదిశేత్ | దితుశ్రోత్రంసనాదేనస్ప
శేనాధ్యాత్మనితప్తమ్ || ౨౭ || రూపాణీచక్షుషారాజజ్యోతిష్యభినివేశయేత్ | అపున్ప్రచేతసాజి
హ్వంఘ్రేయైఃప్రాణంక్షితాన్యసేత్ || ౨౮ || మనోమనోరథైశ్చంద్రే బుద్ధిబోధ్యైఃకలౌపరే |
కర్మణ్యధ్యాత్మనారుద్రేయదహంమమతాక్రియా || ౨౯ || సత్త్వేనచిత్తంత్వేత్త్రజ్ఞేగుణైవైకారికం
పరే || ౩౦ || అపున్క్షితిమసోజ్యోతిష్యదోవాయానభస్యముమ్ | కూటస్థతచ్ఛనుహతితనవ్యక్తేక్షురేతు
తత్ || ౩౧ || ఇత్యక్షరతయాత్మానంచిన్యాత్ర మవశేషితమ్ | జ్ఞాత్వాద్వయోథవిరమేద్దగ్ధయోనిర్య
థానలః || ౩౨ ||

శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - ద్వాదశోధ్యాయః .

సత్త్వేనేతి || సత్త్వేనచేతనయా - గుణైఃగుణకార్యైః ప్రాగవశ్యైః దేవైస్సహ - యద్వాసత్త్వాదిభిగుణైః హతుభూతైః - వైకారికంభో
క్రృత్వాదివికారవంతంక్షేత్రజ్ఞం - పరనిర్వికారబ్రహ్మణి || ౩౩ || చిత్తంచిత్రావస్థమంతఃకరణంసత్త్వేనసత్త్వగుణకార్యభూతస్వ
చ్ఛత్యప్రకాశత్వాదిరూపచిత్తవృత్త్యాసహజేత్రజ్ఞేభిదైవతేన్యసేత్ - తతోవైకారికంసాత్త్వికాహంకారంగుణైస్సవ్వికార్యభూ
తైరిండియైస్సహపరతత్తారణమహత్తత్త్వేన్యసేత్ || ౩౪ || ననువికారవతఃకథంపరలయస్సాన్యోవికారహరూనాంసర్వోపాధీనాంల
యద్వారణత్యాహ || ఆస్పీవీతి || అదోజ్యోతిః - తచ్ఛసభఃకూటస్థేఅహం తత్త్వై - తచ్ఛకూటస్థం - మహతిమహత్తత్త్వైతనవ్యక్తేప్రధాన
తచ్ఛవ్యక్తమక్షరపరమాత్మని || ౩౫ || ఎవంవైకారికాహంకారస్యమహతిలయానుసంధానముక్తం - పూర్వంఖానీత్యాదినాతత్త్వకా
ర్యప్రశయానుసంధానముక్తం - అథతత్త్వేస్సహత్తారణభూతస్యతామసాహంకారస్యమహతిలయానుసంధానప్రకారమాహ || ఆస్పీవ
ితి || తావత్క్షితిమపు - అదోజ్యోతిషిఆదోజ్యోతిర్వాయా - అముంవాయం - సభస్యాకాశే - తచ్ఛకూటస్థేతామసాహంకారి - తంచమహతి
మహత్తత్త్వై - తన్మహత్తత్త్వమవ్యక్తేచిత్తమప్తీసంస్పృష్టేచిత్తమప్త్యైత్రేప్రధానతచ్ఛక్షరపరమాత్మకేజీవేన్యసేత్ || ౩౬ || ఇతితి || ఇతి
సర్వోపాధిలయాద్దేతోః - అవశేషితంచిన్యాత్రమాత్మాసంక్షేత్రజ్ఞం - అక్షరతయాజ్ఞాత్వా - అద్వయస్స విరమేత్ - దగ్ధకాష్టయథానలః ||
౩౭ || ఇతితి || వివమవశేషితంప్రత్యగాత్మానం - అక్షరతయాపరమాత్మశరీరాత్మకత్వస్వాభావికస్వరూపతయాజ్ఞాత్వా - అద్వయః ఆత్మనిజాతి
గుణాన్యభిమానరూపః - విరమేత్ దగ్ధయోనిదగ్ధకాష్టనలోగ్నిర్యథావిరమతితద్వద్ధర్మానుష్ఠానైశ్చోవానప్రస్థః - వివమనుసందధానోదే
హత్యాగాయానశనప్రతంకుర్యాదిత్యధాః || ౩౮ || ఇతిభావాథాదీపికాయాంద్వాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

శ్లో॥ త్రయోదశైతేధామః సాధకస్యోచ్యతేమహాః । అవధూతేతిహ సనసిద్ధావస్థావవణ్యతే॥ కల్యణితి॥ ఏవంధ్యాత్వా ఆకల్యః - సశనాదికంకుర్యాత్ - అన్వీక్ష్య క్యాంకల్యస్తు - ఏవంధ్యాత్వా పరిత్ర జేదితసంబంధః - కియదత్రత్యా జ్యం - దేహతిరి క్తంసర్వమిత్యా హదేహమాత్రేతి ॥ ౧ ॥ ఏవంస్వధమామస్తానెతుర్యాశ్రమథమేచాశ క్తస్యవాసప్రస్థస్యవివమసుంధానపూర్వ కానశసత్రతేనదే త్యాగఉ క్తః అథతచ్చ క్తస్య తుర్యాశ్రమపరిగ్రహంపదకతద్ధర్మానాహ త్రయోదశేన॥ కల్యణితి॥ ఆశ్రమాంతరధర్మాననూతుం సమథశ్చేవమసుంధధత్పరిత్రజ్యసన్న్య స్యదేహమాత్రేణావశేషితఃదేహవిరి క్తంతననబంధిసర్వంపరిత్యజ్యేత్యధః॥ ౧॥ తస్యధ ర్మానాహనవభిః॥ గ్రామైకరాత్రేతి॥ కాపీనమాచ్యుద్యతేయావతాతావన్నాత్రం - పరంకేవలం - అస్య దిలివా ॥ ౧ ॥ గ్రామైకరాత్ర విధినా - ఏకైకస్థి గ్రామైకైకాంరాత్రింసయసవిధినా - నిరపేక్షోమహించరత్ - యద్యసౌపరిప్రాట్ - త్యక్తందేహవ్య తిరిక్తంకిం చిత్ - బిభృయాచ్చేత్తహి - కాపీనం ఆచ్యుద్యతేయేనతచ్చవాసఃపరంకేవలం - బిభృయాత్ - దండకమండలాభ్యామగ్యత్త్రించిదప్య వా పది - సబిభృయాత్ - దండపాత్ర గ్రహణముపవీతకటసూత్రాదెరస్యవశ్యకస్యోపలక్షణం - ఆనాపదీత్యసేనశీతాద్యసహిష్ణుత్వ రూపాప దితు - కించిత్త్వవారకంవాసోంతరీయాదికమపిబిభృయాదితిహాచితం ॥ ౨॥ త్యక్తమితి॥ త్యక్తంప్రేషాచ్చ రణాయుగ్య మేవ ॥ ౩ ॥ అన పాశ్రయఃపరిత్యక్తనియతనివాసదేశః - ఏ కౌసహయః - భిక్షుఃభిక్షునో పజీవీ - ఆత్మారామశ్చరత్ ॥ ౩॥ సవకథాతేతి॥ సదసతఃపర కార్యకారణవ్యతిరిక్తే ॥ ౪ ॥ సర్వభూతేమతరతమేమ - సుహృత్ భగవదత్త కత్వామసుంధానసనితరామనూతూః - శాంతః శ్రాధరహితః - నారాయణఃపరాయణంప్రాప్యప్రాపకమాధారశ్చేత్యధ్యవసాయయ క్తః - సదసతఃచిదగి ద్భ్యంసరవిక్షణే - అత ఏవ త్యయేస్వరూ పతఃస్వభావతశ్చవికారరహితే - ఆత్మనిపరమాత్మని - అదః ఇదంవిశ్వంపశ్యేత్ - తదాయత్తసత్కీర్తిప్రకృతిమత్వే సతచ్చరీరవైసచప శ్యేదిత్యధః - తథా - పరంబ్రహ్మత్వానంపరమాత్మానం - సదసన్తయచిదచిదాత్మకే - సర్వ త్రజగతి - నియంతృ తయత్తతయాచస్థితం

శ్రీనారదః॥ కల్యస్తే వంపరిత్యజ్యదేహమాత్రావశేషితః॥ ౧ ॥ గ్రామైకరాత్ర విధినానిరపేక్షశ్చ రెన్తహీమ్ । బిభృయాద్యదసౌవాసఃకాపీనాచ్యాదనంపరమ్ ॥ ౨ ॥ త్యక్తంనలింగదండాదెరన్యత్త్రించి దనాపది । ఎకపవచరెద్భిక్షురాత్మారామోనపాశ్రయః॥ ౩ ॥ సర్వభూతసుహృచ్చాంతోనారాయణ పరాయణః॥ పశ్యేదాత్మన్యదోవిశ్వంపరేనదసతోవ్యయే॥ ఆత్మానంచపరంబ్రహ్మసర్వత్ర సదసన్తయే ॥ ౪ ॥ సుప్తప్రబోధయోస్సంధావాత్సనోగతిమాత్మదృక్ । పశ్యేత్ బంధం చమోక్షంచ మాయామా త్రంనవస్తతః॥ ౫ ॥ నాభినంద్యేద్ధృవంమృత్యుమధ్రువంవాస్యజీవితమ్ । కాలంపరంప్రతీక్షేత భూతానాంప్రభవాప్యయమ్ ॥ ౬ ॥ నాసచ్చాస్త్రై ముసజ్జేత సోపజీవేతజీవికామ్ । వాదివాదాన్స్త్య

పశ్యేత్ - ఏవంచవాసుదేవశబ్దాథామసుంధానము క్తం ॥ ౪ ॥ నన్వాత్మానంపరంబ్రహ్మతికథంసామానాధికరణ్యనిదేశః - సహిబద్ధ ము క్తయోరై క్యంసంభవతి - తత్రాహ ॥ సుప్తేతి॥ సుమ ప్రేహితమసావృతమాత్మతత్త్వంజాగ్రత్స్వప్నయానువిక్షిప్తంప్రకాశతే - సంధా తుసతమోనాపివిక్షేపః - అత స్తదాఆత్మదృక్ ఆత్మానంలక్ష్మీకృత్యస్థితస్సృ - ఆత్మనోగతింతత్త్వంపశ్యేత్ - అత ఏవబంధమోక్షంచ - మా యామాత్రంపశ్యేత్ - ఆత్మానంపరంబ్రహ్మ - సర్వత్రపశ్యేదిత్యన్వయః - తదుక్తం - యోగగ్రంథే ॥ శ్లో॥ నిద్రాదాజాగరస్యాంతయోథా వఉపజాయతే । తంథావంథావయన్నిత్యంముచ్యతేనెతరోయతిరితి ॥ ౧ ॥ సుప్తప్రబోధయోఃసంధాసాయంప్రాతరిత్యధః - యద్వాతేయో స్సంధిమేధ్యమావస్థా - స్వప్నావస్థాయామిత్యధః - తదానిశాయానదేహదాత్మనోవ్యతిరేకన్యంగ్రహఃపరమాత్మనోవిచిత్రస్య స్థియో గశ్చ ॥ శ్లో॥ సతత్రథాసరథయోగానపంథానోభవంత్యధరథాఃరథయోగాఃపథస్సృజత ఇతిహిక్రుతిః - ఏవంచ - సుప్తప్రబోధ యోస్సంధాస్వప్నావస్థాయామాత్మదృక్ - దేహవిలక్షణప్రత్యగాత్మస్వరూపవిమళానపరః - ఆత్మసఃపరమాత్మసః గతింవిచిత్రరథరథయో గాదిప్రప్యేత్వాదిప్రకారం - పశ్యేదనుసందధీత - తథా - బంధంమోక్షంచమాయామాత్రంసవస్తత ఇతిపశ్యేత్ - బంధాదికమిశ్వరసం కల్పరూపజ్ఞానాధీనంసత్వాత్తరూపప్రయుక్తమితిపశ్యేదిత్యధః - మాయాశబ్దఃజ్ఞానపరాయణః ॥ శ్లో॥ మాయాశబ్దయుసంజ్ఞానమితిస్థేఘం టుకః - బంధమోక్షయోశ్చపరమాత్మసంకల్పధీనత్వంసూచితం ॥ పరాభిధ్యాత్మతిరోహితంతతోహ్యస్యబంధవిపర్యయావితిబంధమో ష్మయోః ప్రకృత్యస్య మవ్యతిరేకరూపత్వాచ్చమాయామాత్రత్వం ॥ ౫ ॥ నేతి॥ అస్యదేహస్యప్రభవోప్యయశ్చయస్తాతతంకాలం ॥ ౧ ॥ న మకథంమోక్షస్యస్వరూపప్రయుక్తత్వాభావః - బంధప్రతియోగిత్వాది బ్రూమః - సహ్యబంధస్యమోక్షసంభవః - ధ్రువంనిశ్చితంమృ త్యుంఅధ్రువమస్థిరంజీవితంచనాభినందేత్ - మృత్యు మితిదృష్టాంతాథాంవా - యథామృత్యునాభినందతితథాధ్రువంజీవితమపినా భినందేదితి - పరంకేవలంతు - భూతానాంప్రభవాప్యయస్తాత్మముత్పత్తిప్రశయపాతుం కాలమవప్రతీక్షేత్ ॥ ౬ ॥ అసచ్చాస్త్రై ముసజ్జేత సోపజీవేతజీవికామ్ - కంచకమపిపక్షం - నిబలాంధసనసంప్రమేత్ ॥ ౧ ॥ అసచ్చాస్త్రై ముసజ్జేత సోపజీవేతజీవికామ్ - జీవికాంజీవనోపా

యాంశ్చ త్రింశోపజీవత - అతివాదాజ్జల్ప వితండాదినిష్కృతకాణ - త్యజేత్ - కమపిషక్షమాగ్రహణాశ్రయేత్ || ౭ || నేతి || నా
 నుబుద్ధీ తప్రలోభనాది నాబలాన్నా పాదయేత్ - ఆరంభాత్ మహాదివ్యా పారాత్ || ౮ || శిష్యాన్నా నుబుద్ధీ తవిత్రలోభా భావాదిరి
 భావః - బహూన్ప్రథానైవాభ్యసేత్సప తేద్యాభ్యాసో పయుంజీతస పాఠయేత్త్యధః - చిత్రస్యా న్యపరత్వప్రసం గాదితిభా
 వః - ఆరంభాన్తాపత్యా ద్యారంభాత్ - క్వచిదపినా రథేన్న మర్యాత్ - సిగ్రహనుగ్రహాదివైషమ్య ప్రసంగాది తిభావః || ౯ ||
 పరమహంసస్య విశేషమాహ || నయతేరితి || నయతేరాశ్రమోధర్మధః - కథంధాతస్య మహత్తనః - తస్య లక్షణంశాంత స్యేత్వాది - ప్రా
 యత్తస్యాభ్యాసంభావః - జ్ఞానోత్పత్తిపర్యంతంబహూద కాదిలింగమాశ్రయ - సత్త్వగుణధర్మధాన్యమాన్నియమాంశ్చాచరన్నవ - జ్ఞానోత్ప
 త్తాయతేత - ఉత్పన్నేతుజ్ఞాన - సనియమైః కృత్యమస్తి - యమాశ్చస్వతివివస్యః - అతస్తదా - లింగాదిభిః ప్రయోజనాభావాల్లోకసంగ్రహధాన్
 ధారయేద్వాత్యజేద్వేతి || ౧౦ || శాంతస్య సమచిత్రస్య మహత్తనోయతేరాశ్రమః ప్రాయోజనమహాతుః - అపితు - జ్ఞానప్రయోజనకః - అతో
 ధర్మంబిభృయాద్వాత్యజేద్వా - భరణత్యాగోవ్యవస్థితవికల్ప - జ్ఞానహీనసన్నాసాశ్రమనిష్ఠః - ధర్మప్రయోజనత్వేనబిభృయాత్ -
 జ్ఞానవాంస్తుధర్మాభ్యాంఫలంత్యజేదిత్యధః - యద్వా - ఉపవాసాదిదేహ కైశ్చకరూపధర్మ శ్శరీరదౌబలా ల్యముఖేనయోగ విఘాతకోనచే
 త్తంబిభృయాద్విఘాతక శ్చేత్తంత్యజేదిత్యధః - యద్వా - సమశిష్యానుబంధసంగ్రహాభ్యాసవ్యాఖ్యాపయోజనాదిభిః కశ్చిద్ధర్మ వివాజిత
 స్వాదితికిమధాన్తేనిషిధ్యంతతిత్యత్రాహ - నేతి - యదియతేరాశ్రమోధర్మధాన్యత్వహాకర్తవ్యాస్వస్తిష్యానుబంధనాదయః -
 సతుప్రాయశోరధర్మహాతుః - యత్యాశ్రమస్యధర్మహాతుత్వాభావేహాతుంబదీతంవిశిష్ట || శాంతస్యేతి || శాంతస్యజితేంద్రియస్యధర్మ
 సాధ్యేహికాముష్టికశబ్దాది విషయభోగేచ్ఛారహితస్య - సమచిత్రస్యఅధర్మస్యేవధర్మస్యాపిస్వఫలజననద్వారాముక్తిప్రతిబంధకత్వజ్ఞా
 నవత్వేనధర్మాధర్మయోగసమచిత్రస్య ప్రాయత్త్యసేన క్వచిద్యత్యాశ్రమస్యేపిధర్మహాతుత్వమప్యవేతినూతం - అతోయదియతిధా
 ర్మప్రయోజనకయత్యాశ్రమనిష్ఠశ్చిచ్ఛిష్యానుబంధనాదీ బిభృయాద్ధర్మహాతుత్వాభావేతుత్యజేదిత్యధః || ౧౧ || తస్యేవజ్ఞానదాధ్యాత్

జేత్త కాణపక్షంకంచినన్సంశ్రయేత్ || ౭ || నశిష్యాననుబుద్ధీతగ్రంథానైవాభ్యసేద్బహూత్ | న
 వ్యాఖ్యాముపయుంజీత నారంభానారభేత్త్వచిత్ || ౮ || నయతేరాశ్రమః ప్రాయోధర్మహాతుర్మహా
 త్యనః | శాంతస్య సమచిత్రస్య బిభృయాదుత వాత్యజేత్ || ౯ || అవ్యక్తలింగోవ్యక్తాభోమనీష్యున్మత్త

—*ప్రహ్లాదాజగరసంవాదః.*—

బాలవత్ | కవిర్ముకవదాత్మానంసప్రప్యోదశయెన్నుణామ్ || ౧౦ || అత్రాప్యదాహరంతీమమి
 తిహాసంపురాతనమ్ | ప్రహ్లాదస్యచసంవాదంమునెరాజగరస్యచ || ౧౧ || తంశయానంధరోపస్థేకావె

భావేయోగశ్రంశపరిహారాధామాహ || అవ్యక్తేతి || సబహవ్యక్తలింగంయస్య - వ్యక్తోధః ప్రయోజనమాత్మానుసంధానం యస్య
 సః - మనీష్యపిఉన్నతప్రదాబలవచ్చ - కవిరపిముకవత్ - అత్తానంసృజాంతత్వదృష్ట్యాదశయేత్ - తెయథోన్తతాదిరూపంమన్యరేతథా
 వతేత - స్వదృష్టేతిపాతే - బాహ్యుపసంధానాభావేనెత్యధః || ౧౦ || సమశిష్యానుబంధనాద్యభావేస్వస్యజ్ఞానిత్వాదిమాహత్త్యమప్రకా
 శితంస్యాదిత్యతాహ || అవ్యక్తలింగఇతి || అవ్యక్తలింగః అస్ఫుటచిహ్నః - స్వమాహత్త్యమనావిఘ్నర్వేదతయిరిరిభావః - యథాశారీరకం
 సూత్రం || అనావిఘ్నర్వేదస్వయాదితి - శ్రుతిశ్చ || తస్మాద్వాప్త్యాపాండిత్యంనిర్విద్య బాల్యేనతిస్థాసేదితి - బాలస్యకర్తస్వమాహత్త్యానావి
 ఘ్నారూపంబాల్యంతేనతిస్థాసేదిత్యధః - జ్ఞానిత్వాద్యనావిఘ్నరాశిప్రాయోగదృష్టాంతయిరి - ఉన్నతదాలవదితి - ఉన్నతప్రదాబలవచ్చ - కించా
 వ్యక్తాధః - పరైరవిదితప్రయోజనఃమునిరాలంబసంశీలనశీలశ్చవైత ఆలంబసంశీలనంశుభాశ్రయపరిశీలనం - వితదేవబాల్యంచపాం
 డిత్యంచనివిద్యాధమునిరితిమునిశబ్దేనవిహితం - తద్విషయకంచేదంసూత్రంసహకార్యంతరవిధిఃపక్షేణతద్వతోవిధానంవిధ్యాదివది
 తి - నత్వత్రబాలవదితిదృష్టాంతేనబాలస్యయత్కమకామచారాదికంతదభిప్రేతం || శ్రు || నావిరతోమశ్చరితానాశాంతోనాసమాహితః |
 నాశాంతమనసోవాపిప్రజ్ఞానైవమాపుయాదితి - మశ్చరితస్యపరినిష్పన్నసాధనవిరోధిత్యశ్రవణాత్ - మనీష్యున్మత్తబాలవదితిపాతాంత
 రం - తత్రమనీష్యున్మత్తాదివచ్చేదితి - యథోక్తవివాదః - కవిర్విద్వానపినిపుణంభాషితుంసమథోపి - స్వమాత్మానంముకవన్ముకమి
 వ - సృజాంధృష్ట్యాదశయేత్ - యథోన్తతాదిరూపంమన్యరేతథావతేత - స్వదృష్టేతిపాతే - స్వదృష్ట్యాదేహవిలక్షణస్వాత్మదృష్టే
 త్యధః || ౧౦ || పరమహంసధర్మమేవేతిహాసోత్తమేనస్ఫుటయతి - యావదధ్యాయసమాప్తి || ఆత్మేతి || ఆజగరప్రతస్యమునెచ్చ || ౧౧ ||
 ఆజగరప్రతస్యసన్నాసాశ్రమానపేక్షితత్వేపియదృశ్యమూపసతసంతోషస్య - మోక్షవిరోధిప్రవృత్త్యుపరజ్ఞానానావిఘ్నారస్యచ -
 తదపేక్షితత్వాత్తదవగమయేతిహాసంప్రస్తాతి || అత్రాపీతి || అత్రస్వమాహత్త్యానావిఘ్నరాదినాజ్ఞానినోవస్థాన - ఇతిహాసమపిదృ
 ష్టాంతత్వేన - ఉదాహరంబిదశాయంతి - ఇతిహాసంవిశనప్తి - పురాతనంనత్వస్తత్తపోలకల్పితం - ప్రహ్లాదస్యాజగరస్యఆజగరప్రతస్య
 మునెచ్చసంవాదరూపం || ౧౧ || తమితి || ధరోపస్థేభూపుష్టే - సహ్యత్రస్తటే - రజోభిధూఃసర్వైస్తనూజేశ్చైదేహహవయవైనిగూఢమ

మలంతేజోయస్యతం॥వీ॥ తమాజగరత్రతస్థం - సహ్యపర్వతస్య సానుని - కావేర్యాం కావేరీతటే - భరోపస్థేభూపుష్క - శయానంరజస్వ
 లై ధూళిభి ధూళసై స్తనూదైశై దేహవయవై గూఢం ప్రచ్ఛన్నం అమలంజేజోదేహకాంతిర్యస్యతం॥౧౨॥ వీ॥ దదశేతి॥ ప్ర
 హ్లాదోదదశక కథంభూతః - భగవ ప్రయఃకవిపయై రమాత్యైః పరిపుతః - లోకానాంతత్వస్యవివిత్సయావే త్తుమిచ్ఛయాచరత్॥౧౩॥
 కర్తృజైతి॥ కర్తా దిభిఃజనాఃయం నవిదుః ॥ వీ॥ కర్తాదిభిర్యం - సోసాభవతిస భవతివేత్యేవంజ నానవిదుః॥ ౧౪॥ తమితి॥ తంపాదయో శ్చ
 రసాస్పృశస్పృతాః - అస్మాక్షీదిత్యన్వయః ॥ వీ॥ పాదయోశ్చిరసాస్పృశస్పృతాః - విధివదభ్యచ్యవే త్తుమిచ్ఛుమహా భాగవతఃప్రహ్లా
 దః - ఇదంపక్ష్యమాణమప్రాక్షీత్ పృష్టవాత్॥ ౧౫॥ బిభక్షేతి॥ ఉద్యమసహితఇ వభోగవానివ - పీవానంస్థూల దేహం ధారయసి - తత్ర
 హేతుంపదేతితృతీయనాన్వయః - ఉద్యమంబినై వమమభోగో స్తీతిచేత్రత్రాహ - విత్తంచేతి - నుఇతినిశ్చయే - హఇతి ప్రసిద్ధా - తవార్థోనా స్తీతి
 ప్రసిద్ధమేవేత్యధాః ॥ వీ॥ ఉద్యమసహితః - భోగవాత్ - యథాతద్వత్త్వం - పీవానం కాయందేహంబిభక్షేత్ - ఉద్యమంబినైవమమ
 భోగో స్తీత్యత్రాహ - ఇహలోకేతావద్యమవతామేవవిత్తంబిత్తవతామేవభోగః - త్వంతునిరుద్యమః - క్షతస్తవవిత్తంక్షతస్తరాభో
 గఇతిభావః ॥ ౧౬॥ వీ॥ భోగమంతరేణ పిమమదేహః పీవేత్యత్రాహ ॥ భోగినామితి ॥ భోగినామేవదేహఃపీవాభవతిభోగేనైవపీవాభవతి
 త్యధాః - అన్యథాతుకృశీభవతి - తత్త ధంభోగమంతరేణపి దేహపుష్టిరితిభావః ॥ ౧౭॥ నెతి॥ యతోథాదేవ - యతోహతోః - పీవా - క్ష
 మంద్యోగ్యంచేత్ ॥ వీ॥ హబ్రహ్మేశయానస్య - అతపివ - నిరుద్యమస్య నిర్వాప్యపారస్య తవ - నమహాధాః నూనంబిత్తంనాస్తిహి -
 నుఇతినిశ్చయే - హఇతిప్రసిద్ధా - తవార్థోనా స్తీతిప్రసిద్ధమేవేత్యధాః - యతోవిత్రాదేవ హతోభోగాదేహజ్ఞాదయో భవం
 తి - అతోభోగ రహితస్య తవదేహః - హవిప్ర - యతోహతోః పీవా అభవత్తత్తారణంనోస్తుకంక్షమంచే చ్చోతుంద్యోగ్యంచేద్యద॥

ర్యాంసహ్యసానుని । రజస్వలై స్తనూదైశై నిగూఢామలతేజసమ్ ॥ ౧౨॥ దదశేలోకావిచరలో
 కతత్త్వవివిత్సయా । వృతోమాత్యైఃకతిపయైఃప్రహ్లాదోభగవప్రియః॥౧౩॥ కర్తృణాకృతిభిర్వాచాలింగై
 వాణాశ్రమాదిభిః । నవిదంతి జనాయంవై సోసావతినవేతిచ ॥ ౧౪॥ తంనత్వాభ్యచ్యవిధివత్పాద
 యోశ్చిరసాస్పృశత్ । వివితురిదమప్రాక్షీన్నహాభాగవతోసురః ॥ ౧౫॥ ప్రహ్లాదః ॥ బిభక్షేకాయం
 పీవానంసోద్య మో భోగవాత్ యథా । విత్తంచేహూద్య మవతాంభోగోవిత్తవతాంసుహ ॥ ౧౬॥
 భోగినాంఖలుదేహూయంపీవాభవతినాన్యథా ॥ ౧౭॥ నతేశయానస్యనిరుద్యమస్యబ్రహ్మన్నహార్థో
 యతఏవభోగాః । అభోగినోయంతవవిప్రదేహఃపీవాయతస్తద్వదనఃక్షమంచేత్ ॥ ౧౮॥ కవిఃకల్యోని
 పుణదృక్ప్రప్రియకథస్సమః । లోకస్యకుర్వతఃకర్తృ శేషేతద్వీక్షితాపివా ॥ ౧౯॥ నారదః ॥ సఇత్థందైత్య
 పతినాపరిపృష్టోహహామునిః । స్తయమానస్తమభ్యాహతద్వాగమృతయంత్రితః ॥ ౨౦॥ బ్రాహ్మణః ॥ వేదే
 దమసుర శ్రేష్ఠభవాన్నన్వార్యసమ్మతః । ఈహూపరమయాన్యాణాంపదమధ్యాత్మచక్షుషా ॥ ౨౧॥
 యస్య నారాయణోదేవోభగవాత్ హృగ్గతస్సదా । భక్త్యాకేవలయాతుష్టోధునోభిధ్వాంతమక

౧౨ ॥ కించవిత్తాజనాద్యసమర్థోఽప్యయంజనస్తదథాముద్య మంకరోతిత్వంతు సమర్థోఽపి కిమితి సకరోషీత్యాహ ॥ కవిరితి ॥ క
 విఃవిద్వాత్ - కల్యోదక్షః - నిపుణదృక్చతురః - చిత్రాఃయఃలోకరంజనాఃకథాయస్య - తథాపిలోకస్య కర్మకుర్వతస్సతః - శేష -
 తద్వీక్షితాపితత్తుసర్వంపశ్యన్నపి ॥ వీ॥ కించత్వంకవివికాద్వాత్ కల్యఃదక్షః - నిపుణదృక్చతురః - చిత్రాఃప్రియాలోకవంచనాఃక
 థాయస్య - సవపంభూతో పిలోకస్యకర్తవ్యాపారం కుర్వతస్సతః - తద్వీక్షితాపి - సమఉదాసీనస్య - తూష్టింశేషశయానోసి - తత్తా
 రణంచవ దేతిభావః ॥ ౧౯॥ సఇతి॥ తస్యవాగే వామృతంచేనయంత్రితోవశీకృతస్య ॥ వీ॥ ఇత్థందైత్య పతినాప్రహ్లాదేనపుష్టస్తమా
 హామునిః - తస్యప్రహ్లాదస్యవాగే వామృతంచేన - యంత్రితశ్చేదితః - స్తయమానస్తమభ్యాహ - అభిముఖముక్తవాత్ ॥ ౨౦॥ వేదేతి॥ అ
 థ్యాత్మచక్షుషా అంతర్వృష్ట్యా - భవావైవేద - ఆర్యాణాంజ్ఞానినాంసమ్మతోనను భవాత్ - ఇదమితియదు క్తంతదేవాహ - న్మాణామి
 హూపరమయోః ప్రపుత్తినిపుత్త్యోః - పదానిస్థానానిఫలానీత్యధాః ॥ వీ॥ తదేవాహ ॥ వేదేతి॥ యావదధ్యా యసమాప్తి - హే అసు
 ర శ్రేష్ఠ - ఇదంకింతత్ న్మాణామిహూపరమయోఃప్రపుత్తినిపుత్త్యోః - పదానికారణానీతియ త్తదిదంభవానధ్యాత్మచక్షుషాసర్వలోకమ
 నోభిప్రాయవిషయకజ్ఞానై - వేదజ్ఞానాశ్చేవ - కుతః - యతస్తస్యమార్యాణామతీంద్రియాధా దశానాంసమ్మతః అప్రసరః ॥ ౨౧॥
 వేదేత్యత్రాహుః ॥ యస్యేతి ॥ హృదిప్రవిష్టస్య - అజ్ఞానంధునోతి - అత్రోయథా బహిర్భావంతం ॥ వీ॥ కించ - భగవాత్ హేర్దు
 ణ్యపూణః - స్వతేజసాదీప్యమానః - నారాయణః - అనన్యప్రయోజనయాభక్త్యా తుష్టయస్య తావదృశస్య ససదాహృగ్గతస్సన్నకావ
 త్సూక్ష్మవద్ధ్యాంతమజ్ఞానరూప మంధకారం ధునోతినిరస్యతి - నిశ్చేషనిరస్తాజ్ఞానానాం సర్వజ్ఞానాంభవార్పణంకిమిది తమ స్తీతిభా
 వః ॥ ౨౨॥ అథేతి॥ యథాశ్రుతమిత్యేధత్యపరిహారాధాముక్తం - లోకఃకర్తృసుప్రవతేతే - త్వంతునిపుత్తస్యకించేషఇతి ॥ వీ॥

యద్యప్యేవమథాపి - పారాజితం - యథాశ్రుతంతవప్రశ్నాప్రతిబ్రూమహ - ప్రశ్నానాముత్తరాణివదానీత్యధాః - యథాశ్రుతమి
త్యనాథత్య పరిహారాయా క్తం - ఆత్మసస్వస్యశుద్ధిమిచ్ఛతాపుసాఅవశ్యంత్యంసంభాషణీయోహి || ౨౩ || యదుక్తంత్రాహచతు
భిః || తృప్తయేతి || భవప్రవాహకారిణ్యాయథోచితైరపి విషయైః పూరయితు మశక్య యాకర్తసుప్రవర్త్య మానోహం పూర్వంనా
నాయానిమప్రవేశితః || వీ || లోకఃకర్తసుప్రవర్తతే - త్వంతునిపుత్రస్య కింశేషఇతియత్ప్రప్తంత్రతావదుత్తరమాహ చతుభిః ||
తృప్తయేతి || అహంతావద్యోగైర్యథోచితైరపికామై రపూరయే పూరయితు మశక్యయా - భవవాహిన్యాజన్తపరంపరా కారిణ్య - తృ
ప్తయవిషయేచ్ఛయా - కర్తాణిపుణ్యపాపాత్తకాని - కార్యమాణఃకర్తసుప్రవర్త్యమాణః - పూర్వం నానాయానిమ యోజితఃప్రవేశితః ||
౨౪ || యద్యచ్ఛయేతి || తస్మై వెమంలోకంమనుష్యదేహం - యద్యచ్ఛయాప్రాపితః - కథంభూతంలోకం - ధర్మైశ్చగ్గగ్గస్యద్వారం సాధ
నం - అధర్మైశ్చవిరశ్చాంశ్వసూకరాదియో నీనాంద్వారం - మిత్రభావంతాభ్యాంపునరశ్యస్య మనుష్యత్వస్యద్వారం - సర్వతోనిపుత్రస్య
పవగ్గస్యద్వారమిత్యధాః || వీ || తైరవకర్తభిః శ్రమన్ - యద్యచ్ఛయాదై వాదిమంలోకంమనుష్యజన్త - ప్రాపితఃలోకంవిశిష్ట - స్వ
గ్గమాక్షయోస్తిరశ్చాంతర్యక్తానాంపునరశ్య మనుష్యత్వస్యచప్రాప్తేద్వా కరం కరణంధర్మైశ్చగ్గగ్గస్యద్వారంజ్ఞాన సంపాద
నేనత్య పవగ్గస్యా ధర్మైశ్చతీర్యక్తస్యపూర్వ సజాతీయసుశ్చ తాచరణేన తుపునమన్మనుష్యత్వస్యచకారణమిత్య ధాః || ౨౫ ||
అత్రాపి || అత్రాపిమనుష్యత్వేపి - అన్యాపనుత్తయేదుఃఖనివృత్త్యై విపర్యయార్దృష్టానివృత్తాన్తి || వీ || అత్రాస్యస్తిన్నపిమ మన్యజన్తని
స్వగాః - పవగ్గదేహి దంపతీనాంయన్తైఃపునాదిసుఖంతదధామన్యాపనుత్తయేదుఃఖనివృత్తయేచ - కర్తాణికుగ్గతాంలోకానాంవిపర్యయం
సుఖాధాంకృతేభ్యః - ర్మభ్యఃదుఃఖప్రాప్తిరూపంవిపర్యయార్దృష్టానివృత్తాన్తి || ౨౬ || ప్రవృత్త్యాకదాచి త్పుంస్యాదపిసివృత్త్యాతుకిం
స్యాదితిత్రాహ || సుఖమితి || సుఖమస్యజీవస్య - స్వరూపమేవ - తహికింప్రక శతేత్రాహ - స్వతి - తనోతీతనుః - సర్వక్రియాని

వత్ || ౨౭ || అథాపి బ్రూమహప్రశ్నంస్తవరాజయథాశ్రుతమ్ | సంభాషణీయోహిభవానా
త్తనశుద్ధిమిచ్ఛతా || ౨౩ || తృప్తయాభవవాహిన్యాయోగ్యకామై రపూరయ | కర్తాణికార్యమా
నోహంనానాయానిమయోజితః || ౨౪ || యద్యచ్ఛయాలోకమిమంప్రాపితఃకమభిభ్రామన్ ||
స్వగాఃపవగ్గయోద్వారంతిరశ్చాంపునరశ్యచ || ౨౫ || అత్రాపిదంపతీనాంచ సుఖాయాన్యాప
నుత్తయే | కర్తాణికుర్వతాంనృష్టానివృత్తాన్తివిపర్యయమ్ || ౨౬ || సుఖమస్యాత్మనోరూపంసర్వే
హూపరతిస్తనుః | మనస్సంస్పృశజాదృష్టాభౌగాస్పాన్స్యమిసంవిశే || ౨౭ || ఇత్యేతదాత్మని
స్వాధాంసంతంవిస్తృత్యవై పుమాన్ | విచిత్రామనతిద్వైతేఘోరామాస్మీనంసృతిమ్ || ౨౮ || జ
లంతదుద్భవైశ్చన్నంహితాన్వజ్ఞోజలకామ్యయా | మృగత్వస్థాముపాధావేత్తథాన్యత్రాథాదృక్స్వ

వృత్తాస్వతవివప్రకాశతత్వధాః - భోగాంశ్చమనస్సంస్పృశజామనోరథమాత్రజాఅశాశ్వతాదృష్టా - స్వపాన్యమినిరుద్య
మాస్తీత్యధాః - తహి - కదాచిత్తధంభంయేత్రాహసంవిశన్మరభా భాగాభంజాఇత్యధాః || వీ || ననుప్రవృత్త్యాకదా
చిదపిసుఖంస్యాదపి - కింనివృత్త్యాస్యాదిత్యత్రాహ || సుఖమితి || సుఖమస్యాత్మనఃప్రత్యగాత్తనోరూపంస్వరూపమేవ - అతానత దధాం
యత్తుః - కార్యఇతిభావః - తహి - స్వతస్సుఖరూపతత్త్వైవకింసంపలభ్యతేఇతిశంకాంనిరాకరోతి - సర్వాసామీహానాందేహగతివ్యా
పారాణాముపరమతథావోస్యాత్మనస్తనురాకారః - నిష్క్రియంసుఖమేవతస్యతమరిత్యధాః - కాత్స్యైవ - నేహూపరమపూర్వకతద్యా
థాత్వవిమశానెసుఖరూపతయోపలభ్యతేఇతిభావః - యతవివమతోభోగాశ్చబ్దాదివిషయభోగామనస్సంస్పృశజామనోరథమాత్ర
జానశాశ్వతాదృష్టా - సంవిశన్మాత్తయాథాత్వైవలోకనప్రవిష్టహంప్రారభానుభవేప్రవిష్టవాస్వపాన్యమిశయానోస్తి || ౨౭ || ఎవంచే
త్తోపిసంసారంప్రాప్నుయాత్త్రాహ || ఇతితి || ఇత్యేతదాత్మనఃసుఖాత్తకరూపం స్వాధాంస్వస్తిన్నపసంతంపురుషాధాం - విస్తృ
త్యఅసత్యపిద్యేతే || వీ || తహి - సర్వోపిలోక స్వమివసుఖరూపమాత్మాసంకింసంపలభ్యతే ఇతిశంకాంనిరాకరుణంస్వాభావికసుఖరూ
పాత్తస్వరూపావిమశానములకదేహత్త్రామేగనశేతే - కింతుసంసరణీత్యాహ || ఇతితి || ఇత్యేతదాత్మనస్సుఖాత్తకరూపం - స్వాధాం
స్వస్యపురుషాధాంసంస్వతవివసంతంవిస్తృత్య - స్వతవివసంతమాత్మనస్సుఖరూపస్వరూపాత్తకంస్వపురుషాధాంవిస్తృత్యేత్యధాః -
పుమాన్దేహి - అసతిస్వతత్యవిద్యమానపి - ద్వైతేదేవమమూర్తిభేదేదేహంమనుష్యహమిత్యభిమానరూపేద్వైతేభేదేనిమిద్యే
తేనత్యధాః - విచిత్రాంధజన్తజరామరణాదిరూపామతవివ - ఘోరాంధయంకరాంసంసృతిమాస్మీతి || ౨౮ || పితదేవదృష్టంతే
నస్పృష్టయతి || జలమితి || తదుద్భవైఃతృణై వాలాదిభిః - భన్నంహితాన్వజలకామ్యయాజలెచ్ఛయా - స్వతఃఆత్మస్వరూపాదన్యత్ర పురుషా
త్తాంపశ్యే || వీ || పితదేవదృష్టంతముఖేనాహ || జలమితి || జలంతదుద్భవై జలలోద్భవైస్తృణై వాలాదిభిశ్చన్నంహితాన్వజ్జాతా
యథా - జలకామ్యయామృగ్యస్థాంజలవత్ప్రతీయమానాముపాధావేత్తథాస్వతస్సుఖరూపమాత్మనస్వరూపంవిస్తృత్యస్యత్రవైషయా

కృచ్ఛిత్తదాచిత్తం - కదాచిచ్ఛ - భూరిబహు - కృచ్ఛిచ్ఛసాధు - కృచ్ఛిచ్ఛఅసాధుసమీచీనమమృష్టం - కృచ్ఛిచ్ఛగుణవత్రసవత్తదాచిచ్ఛగుణ
 ణం || వీ || శ్రద్ధయేతి || కదాచిచ్ఛద్ధయనీతం - కదాచిచ్ఛిందాభార్యకమానీతం వాన్నాదికం - భంజే - అద్వి - కదాచిచ్ఛిదానక్తంచయద్య
 చ్చయాప్రాప్తం - భంజే || ౩౮ || ౩౯ || టేమమితి || చీరంజీణావస్త్రభండం - వసేపరిగధ - దిష్టభక్ ప్రార్థభాగ్ || వీ || వివగవస్త్రమపి
 కుమాలద్యస్యతమమస్యద్యాదై వాల్లభం - వసేఅచ్ఛదయామి - పరిదధేచ - చీరంజీణావస్త్రం - వివగదిష్టభక్ ప్రార్థభక్ కృంతుష్టచిత్తస్యా
 హం || ౪౦ || కృచ్ఛిదితి || ప్రాసాదమధ్యపర్యంకే - తత్రాపికశిపా || వీ || కృచ్ఛిచ్ఛపృష్ఠవివ - కృచ్ఛిచ్ఛతృణాదిమశయే - కృచ్ఛిచ్ఛప్రాసాదో
 పరిపర్యంకే - తత్రాపికశిపావా - తస్యదౌలభ్యశంకాంనిరాకర్తుమాహ - పరేమమిచ్ఛయేతి - ఇదముత్తరత్రానుషంజనీయం || ౪౧ || కృ
 చిదితి || చరవిచరామి - కృచ్ఛిచ్ఛ హవద్విగంబరోవిచరామి || వీ || స్నాతమమలి పంచందసేనచాంగంయస్య - శోభనంవాపోవస్త్రంయస్యసః
 స్ఫీరలంకృతః - రథాదిభిర్యానైశ్చరేసంచరామి - కృచ్ఛిచ్ఛదిగ్వాసాదిగంబరోగ్రహవచ్ఛరేహవిభో || ౪౨ || సచమానావమానాదికత్వే
 మమమనైషమ్యమిత్యాహ || నెతి || నాహంనిందామి - మహత్తనివిష్టా || వీ || స్వభావవిషమంజనం - స్తుతినిందయోఃకర్తారంసప్తామి - సనిందే
 చ - కింతుతేమాంజనానాంసర్వే మాం - శ్రేయఃభర్తాదిరూపం - ఉతిఅపిచమహత్తనిభగవతై స్తకాత్వ్యమేకచిత్తత్వంచాశాసేప్రార్థయే ||
 ౪౩ || ఎవంభూతత్వేనస్థితాపుపాయమాహద్యాభ్యాం || వికల్పమితి || చిత్తేభేదగ్రాహకమనోవృత్తా - అథా రూపోవిభ్రమాయస్త్రికా -
 నైకారికేఅహంకారే - అనుఅసంతరం - మహత్తత్వద్వారేభేదభేదః || వీ || ఇతథమస్యస్వస్వవస్థితాపుపాయమాహ || వికల్పమితి || విక

చిచ్ఛారిభుంజేన్నంసాధ్వసాధువా | కృచ్ఛిచ్ఛారిగుణోపేతంగుణహీనముతకృచ్ఛిచ్ఛ | ౩౮ || శ్రద్ధయో
 సహృతంక్వాపికదాచిచ్ఛానవజ్జితమ్ | భుంజేభుక్త్వాథకస్త్విచ్ఛిద్దివానక్తంయదృచ్ఛయా || ౩౯ ||
 టేమంచుకూలమజినంచీరంవల్లలమేవవా | వసేన్యదపిసంప్రాప్తందిష్టభక్తుష్టధీరహమ్ || ౪౦ || కృచ్ఛిచ్ఛ
 యేధరోపస్థేతృణపణాశ్చభస్మసు | కృచ్ఛిచ్ఛప్రాసాదపర్యంకేకశిపావావరేచ్ఛయా || ౪౧ || కృచ్ఛిచ్ఛ
 తోనులిప్తాంగస్సవాసాఃస్రగలంకృతః | రథేభావైశ్చరేక్వాపిదిగ్వాసాగ్రహవద్విభో || ౪౨ || నా
 హలనిందేనచస్తామిస్వభావవిషమంజనమ్ | ఎతేమాం శ్రేయఆశాసఉతైకాత్వ్యంమహత్తని || ౪౩ || విక
 ల్పంజుహుయాచ్ఛిత్తేతంమనస్యథావిభ్రమే | మమోవైకారికేహుత్వాతన్నాయాయాంజుహూ
 వ్యను || ౪౪ || ఆత్మామభూతోతాంమాయాంజుహుయాత్తత్త్వదృజ్ఞునిః | తతోనిరీహూవిరమేత్స్వి
 నుభూత్యాత్మనిస్థితః || ౪౫ || సాత్త్వవృత్తంమయేత్థంతేసుగుప్తనాపివజ్జితమ్ | వ్యపేతంలోకశాస్త్రా
 భ్యాంభవాహిభగవత్ప్రియః || ౪౬ || శ్రీనారదః || ధర్మంపారమహంస్యంవైమునైశ్చుత్వా
 సురేశ్వరః | పూజయిత్వాతతఃప్రీతఅమంత్ర్యప్రయయాగృహమ్ || ౪౭ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - త్రయోదశోధ్యాయః * * * * *
 యుధిష్ఠిరః || గృహస్థవేతాంపదవీంవిధినాయేనసంవృతః | యాయాద్వైవర్ముషేబ్రూహిమాదృశోగృహ

ంజాతిరూపాదివికల్పం - చిత్తేమనోవ్యాపార - జుహుయాత్ ప్రవీనంభావయేత్తచ్చిత్తమథావిభ్రమేదేహత్త్రమహేతా - మససి - మ
 సశ్చవైకారికేసాత్త్వికాహంకారే - తంచనైకారికం - మాయాయాంములప్రకృతో - జుహుయాత్ - సర్వత్రమేవామోనామలయాను
 సంధానరూపః || ౪౪ || ఆత్మేతి || సత్యమేవపశ్యతీతితథా || వీ || తాంచమాయామాత్మానుభూతో - జుహుయాత్ - తతస్సత్యంసాత్త్వశరీ
 రకంపరమాత్మానంపశ్యతీతిసత్యదృక్ - మునిస్తన్తననశీలః - నిరీహూనిశ్చేష్టః - న్వానుభూత్యాత్మనిపరమాత్మాత్తకే - పరిశుద్ధజీవస్వరూ
 పెస్థితః - తదమసంధానపరః విరమేత్ప్రార్థావసాన - కశేబరాద్విరమేత్ || ౪౫ || స్వేతి || మందదృష్ట్యాలోకశాస్త్రాభ్యాంవ్యపేతం - స
 తుతత్త్వదృష్ట్యాయతోభనాథగవత్ప్రియః || వీ || ఉక్తంస్వవృత్తముపసంహరతి || సాత్త్వవృత్తమితి || ఇతథమయాగుప్తమపి - సాత్త్వ
 నోమమ - వృత్తంమందదృష్ట్యాలోకశాస్త్రాభ్యాంవ్యపేతం - సతుతత్త్వదృష్ట్యావ్యపేతం - బహిఃకారం - తెతుభ్యం - ఉపవణితం - హి
 యస్తాద్భవాభగవత్పరోతోగుప్తమపి - వృత్తముపవణితమిత్యసః || ౪౬ || వీ || ధర్మమితి || పారమహంస్యంతుర్యాశ్రమనిష్ఠానా
 మనుగుణం - ధర్మమునైస్సకాశాత్ - శ్చుత్వా - అనురేశ్వరః ప్రహ్లాదస్తంప్రీతస్సకపూజయిత్వా - ఆమంత్ర్యసుజ్ఞాప్యస్వగృహం
 యయా || ౪౭ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - త్రయోదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * * చతుదశోధ్యాయస్థపరమో
 భమ - తుత్యతే | దేశకాలాదిభేదేనచంసశ్రేయోవిశేషకృత్ || గృహస్థధర్మముల్లంఘ్యమోక్షంప్రత్యంతరంగత్వేనప్రథమంవసన్

యతిథమేష్యభిహితేను- గృహస్థస్యమోక్షోనన్యదితశ్చింతితఃపుచ్చతి॥ గృహస్థశ్చితి॥ ౧॥ ౨॥ తస్యమోక్షధర్మానాహయావదధ్యా
యసమాప్తి॥ గృహస్థశ్చితి॥ సామ్రాజ్య సుదేనాపరాధం- యథాభవత్యే వంతుర్వ- ఉపాసిత॥ ౩॥ ౪॥ సత్సంగాదితి॥ స్వయమేవము
చ్యమానెనువియుజ్యమానెను- యథాఉత్థితఃపుమాన్ స్వస్మదృష్టేషుపుత్రాదిమసంగం విముంచతి - తద్వత్॥ ౫॥ సస్వపలభూతస్యదు
జన్తైరభిధూయమానస్య కుతోగృహ్యాచితాఃక్రియాస్సస్త్తాహ॥ యావదధామితి॥ అంతరనాసక్తః బహిస్తాస్సక్త ఇవ- నృ
లోకేజనమధ్య- సరతాంమామస్యంస్య సేత్- పురుషాకారమావిష్టుర్యాదిత్యధా॥ ౬॥ ఆగ్రహంతుక్వాపిసకుర్యాదిత్యాహ॥ జ్ఞాత
యతితి॥ ౭॥ సస్వపంసర్వానుమాదనే- విత్తక్షయప్రసంగాత్తుతోజీవనం- కుతోవాకమకరణం- తత్రాహ॥ దివ్యమితి॥ దివ్యంపుష్ప్య
దిభిజాతం ధాన్యాది- భౌమంభూమ్యాంజాతంసువణాది- అతఃక్షమకస్తాదేవప్రాప్తం- ఏవంస్వతపవలచ్యుతనిమిత్తం- తందైవం
బంధుయత్- ఏతత్పూర్వోక్తకమాది॥ ౮॥ దైవాద్భురిలాభేనాతేపి- తత్రాభిమానోనకార్య ఇత్యాహ॥ యావదితి॥ శ్రీయతపూర్వతః॥
౯॥ అతపవయం కమపిస్వగృహంయేత్రంవాస్త్రవిశ్వభుజానంసనివారయేదిత్యాహ॥ మృగేతి॥ మకో- మక- టః- సరీసృపఃసపః-
విమక్షికాః మక్షికాశ్చ- తైఃపుత్రైః ఏహంపుగాదీనాం॥ ౧౦॥ త్రివర్గామితి॥ ఆతికృతేణసాధ్యనభజేత- కింతు- యావద్దైవప్రా

రూఢధీః॥ ౧॥ నారదః॥ సాధుపుష్టంమహారాజ్లోకానామనుగృహ్లాతా॥ తత్తైవనతదహంవత్సైవై
ష్టర్మ్యంయేనకర్మణామ్॥ ౨॥ గృహేష్టవస్థితోరాజక్రియాఃకుర్వగృహ్యాచితాః॥ వాసుదే
వాపరాధంసామ్రాదుపాసితమహామునీ॥ ౩॥ శృణ్వభగవతోక్షేమవతారకథామృతమ్॥ శ్రద్ధ
ధానోయథాకాలముపశాంతజనావృతః॥ ౪॥ సత్సంగచ్చనకైస్సంగమాత్మజాయాత్మజాదిషు॥ వి
ముంచెన్ముచ్యమానెముస్వయంస్వస్మదదృష్టః॥ ౫॥ యావదధామపాసీనోదేహేగృహేచపండితః॥
విరక్తోరక్తవత్తత్రనృలోకేనరతాంస్య సేత్॥ ౬॥ జ్ఞాతయఃపితరౌపుత్రాభ్రాతరస్సహృదఃపరైయ
ద్వదంతియదిచ్చంతిచానుమోదేతనిర్మమః॥ ౭॥ దివ్యంభౌమంచాంతరిక్షంవిత్తమచ్యుతనిర్మితమ్॥ తస్యర్వ
ముపయుంజానఎతత్పుర్యాత్స్వతోబుధః॥ ౮॥ యావద్భ్రుయేతజతరంతావత్సత్త్వంహిదేహినామ్॥ అ
ధికంయోధిమన్యేతసన్తేనోదండమహతి॥ ౯॥ మృగోష్ట్రఖరమకాఖుసరీసృపవిమక్షికాః॥ ఆత్మ
వత్పుత్రవత్పశ్యేతైరేషామంతరంకియత్॥ ౧౦॥ త్రివర్గానాతికృతేణభజేత్గృహమేధ్యపి॥ య
థాదేశంయథాకాలంయావద్దైవోపపాదితమ్॥ ౧౧॥ ఆశ్వాఘాంతావసాయాభ్యఃకామాన్ సంవిభజే
ద్యథా॥ అప్యకామహతాదారాన్యణాంస్వత్స్వగృహాయతః॥ ౧౨॥ జహ్యేద్యదధేసాప్తప్రా
ణాహన్యాదాపితరంగురుమ్॥ తస్యాంస్వత్స్వంస్త్రియాంజహ్యద్యస్తయాహ్యజితోజితః॥ ౧౩॥ క్రి
మివిద్భుస్తనిస్తాంతంకైవదంనుస్వకఃఖిబరమ్॥ క్వతదీయరతిభాన్యాక్వాయమాత్మానభశ్చదః॥ ౧౪॥ సి
ద్ధేగృజ్ఞావశిష్టాథేకకల్పయేద్వృత్తిమాత్మనః॥ శేషేస్వత్స్వంత్యజన్ప్రాజ్ఞఃపదవీంమహతామియాత్॥
౧౫॥ దేవాన్యషీన్యభూతానిపితౄనాత్మానమన్వహమ్॥ స్వవృత్త్యాగతవృత్తేనయజేత్పురుషంపు
థక్॥ ౧౬॥ యహ్యేత్తమోధికారాద్యాస్సర్వాస్సృర్యజ్ఞసంపదః॥ వైతానికేనవిధినాహ్యగ్నిహూ

పితంతావదేవభుజేత॥ ౧౧॥ ఆశ్వేతి॥ శ్వాసశ్చఅశ్వాశ్చపతితాః॥ అంతావసాయసః॥ నాపితప్రభృతయఃతాసభివ్యాప్యయథాహాం
కామాన్ సంవిభజేత్ స్వభోగ్యాన్ విభజ్యదద్యాత్- యస్యప్యేతేనత్తనోదారాఃభార్యా- తస్యాపరిధిశ్చక్రూషణేయక్తాయం- స్వ
శుక్రసాహిత- యతఃయన్యాంచ- నృణాంస్వత్స్వగృహఃమమైవేయమిత్యాగ్రహః- తాసేకామపిసంవిభజేత్- అథ్యాదిశుక్ర
షణేనియుంజేతేత్యధాః- సత్వస్య ధామంతవ్యం యథాహాం సంవిభజేదిత్యుక్తత్వాత్॥ ౧౨॥ ఏవంచైతేనెవ్యరోవకీకృతస్సాది
త్యాహ॥ జహ్యేదితి॥ యదధేయమిత్త అన్తైరజితోపీశ్వర సైవజితేవ॥ ౧౩॥ కథమేవతస్యాంస్వత్వాభిమానో హేతుశక్యః- త
త్త్వవిచారేత్యాహ॥ క్రిమిమితి॥ క్రిమివిద్భుస్తను- నిష్టపర్యవసానం- అంతేయస్య- తదీయాదేహాథా- రతిర్యస్యాంసా- స్వమహి
మ్నా సభోపిచాదయతీతితథా॥ ౧౪॥ సిద్ధేతి॥ కించ- సిద్ధిదేవలభ్యైః- యజ్ఞావశిష్టాథేకః- సంచయజ్ఞశేషైరన్నాదిభిః- మహతాని
వృత్తానాం॥ ౧౫॥ ఏతద్విప్రవృత్త్యాహ॥ దేవానితి॥ దేవాదీన్ సంచయజ్ఞదేవతాః- ఆత్మాసంచ- ఏవంపుథక్పురుషంఅంతర్యామిణం-
యజేత్॥ ౧౬॥ ౧౭॥ నపునరతినిబంధోయజ్ఞాధాన్యకార్య ఇత్యాహ॥ సహిత॥ విప్రముఖేషుతైరన్నాదిభిర్యథా ఇజ్యేతపుజ్యేత-

సతథా అగ్నిముఖతో హవిషా జ్యేతమ్ ॥ ౧౮ ॥ తస్మాద్దితి ॥ బ్రహ్మణః - దేవేషు పంచ యజ్ఞదేవతాసు - మత్యాదిభిః - అన్యేషు పినరేషు
 పశ్వాదిభిః - తే త్రజ్ఞమంతర్యామిణం - బ్రహ్మణా సమత్యాదియజనే బ్రహ్మణయజనా సంతరమన్యేషు యజస్వ - పాతాంతర - బ్ర
 హ్మణీ ఆసనం యస్య తమ్ ॥ ౧౯ ॥ కుర్యాద్దితి ॥ ప్రోక్తపదేభాద్రపదే ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ తృతీయా యామితి ॥ శుక్లే పక్షే అక్షతృతీయా యామిత్వ
 భావః - హిమంతే శిశిరచ - మాగశీమాది మాసచతుష్టయే - యశ్చ తప్రోష్ణకాస్తాసు ॥ ౨౨ ॥ మాఘాదితి ॥ సంపూర్ణాచంద్రాపా
 తా మాసీరాకా - న్యూనచంద్రాపై వానుమతిః - తాభ్యాం మాసయోజితే - తత్తత్సానామ ప్రవృత్తినిమిత్తానీక్షత్రాణి - యుతాని యదా
 న్యూతదా ॥ తదక్షంత్రాకాంధ్యాం ॥ శ్లో ॥ పుష్య యుక్తాపాతా మాసీపాషీ మాసేతుయత్రసా ॥ నామ్నా సపాబూమా నూద్యాశ్చైచ
 మేకాదశా పరభి ॥ ౨౩ ॥ ద్వాదశ్యామితి ॥ అనూరాధా - శ్రవణః - ఉత్తరా ఫల్గునీ ఉత్తరామాధా ఉత్తరాభాద్రపదిత్రా ఉత్తరాఃవా
 ద్వాదశ్యాం యదా న్యూతదా - ఆనూత్తరాసు - వికాదశీవా యదా న్యూతదా - తదాచ - జన్మక్షాశ్రోణయోగయుక్ జన్మనక్షత్రస్య శ్రవణస్య వా

త్రాదినాయజేత్ ॥ ౧౪ ॥ నహ్యగ్నిముఖతో యంవై భగవాన్ సర్వయజ్ఞభుక్ ॥ ఇజ్యేత హవిషా రాజా
 యథావిప్రముఖే హుతైః ॥ ౧౮ ॥ తస్మాద్బ్రహ్మణ దేవేషు మత్యాదిభిః యథాహతః ॥ తైస్త్వైకా
 మైర్యజన్వై నంతే త్రజ్ఞం బ్రహ్మణా నను ॥ ౧౯ ॥ కుర్యాదపరపక్షీయం మాసి ప్రోక్తపదేద్విజః ॥ శ్రా
 ధ్ధపిత్రోర్యథావిత్తంతద్బంధూనాంచ విత్తవా ॥ ౨౦ ॥ ఆయినేవిషువే కుర్యాద్వ్యవీచితే దినక్ష
 యే ॥ చంద్రాదిత్యోపరాగే చ ద్వాదశ్యాం శ్రవణే పిచ ॥ ౨౧ ॥ తృతీయా యాం శుక్లపక్షే నవమ్యామ
 భకాతికే ॥ చతస్రప్యప్యప్తకాసు హేమం తెశిశిరేతథా ॥ ౨౨ ॥ మాఘచ సితసప్తమ్యాం మఖారాకా
 సమాగమే ॥ రాకయాచాను మత్యావామాసయోజితో యుతాన్యపి ॥ ౨౩ ॥ ద్వాదశ్యామనూరాధా
 స్యాచ్ఛ్రవణస్త్రా ఉత్తరాః ॥ తిస్రష్టే కాదశీయానుజన్మక్షాశ్రోణయోగయుక్ ॥ ౨౪ ॥ తవతే శ్రే
 యసః కాలాన్యణాం శ్రేయోవివర్ధనాః ॥ కుర్యాత్సర్వాన్తనై తేషు శ్రేయోమోఘంత దాయుషః ॥
 ౨౫ ॥ ఏషుస్నానంజపోహనామ స్తోదేవద్విజాచనమ్ ॥ పితృదేవన్యభూతేభ్యో యద్దత్తంతద్ధన
 శ్వరమ్ ॥ ౨౬ ॥ సంస్తారకాలోజాయాయా అపత్యస్యాత్తనస్తథా ॥ ప్రేతసంస్థామృతాహశ్చ కర్తవ్యభ్యు
 దయోన్మప ॥ ౨౭ ॥ అథ దేశా ప్రవత్యోమిథర్వాది శ్రేయతపహా ॥ నవై పుణ్యతమో దేశస్తత్పాత్రం
 యత్ర లభ్యతే ॥ బింబంభగవతోయత్ర సర్వమేతచ్ఛరాచరమ్ ॥ ౨౮ ॥ యత్ర హి బ్రాహ్మణకులంతపో
 విద్యాదయాన్వితమ్ ॥ యత్ర యత్ర హరేరచా సదేశ శ్రేయసాంపదమ్ ॥ ౨౯ ॥ యత్ర గంగాదయోన
 ద్యః పురాణేషు చ విశ్రుతాః ॥ సరాంసి పుష్కరాదీనితై త్రాణ్యహా శ్రితాన్యత ॥ ౩౦ ॥ కురుక్షేత్రం
 హయగిరః ప్రయాగః పులహాశ్రమః ॥ నైమిశం ఫల్గునం సేతుః ప్రభాసోధకుశస్థలీ ॥ ౩౧ ॥ వారాణసీమధు
 పురీపంపాబిందుసరస్తథా ॥ నారాయణాశ్రమో నందాసీతారామాశ్రమాదయః ॥ ౩౨ ॥ సర్వే కులచ
 లారాజాను హేంద్రమలయాదయః ॥ పతే పుణ్యతమా దేశా హరేరచా శ్రితాశ్చయే ॥ ౩౩ ॥ ఎతా
 దేశాన్నిషేవేత శ్రేయః కామోహ్యాభీక్షశః ॥ ధర్మోహ్యతే హితః పుంసాం సహస్రాధిఫలోదయః ॥ ౩౪ ॥

పాత్రంత్రనిరుక్తం వైకవిభిః పాత్రవిత్తమైః ॥ హరిరేవైష ఉగ్ధీశయన్తయం సచరాచరమ్ ॥ ౩౫ ॥
 యోగేన యుక్తం దినం - యద్వా - యోగ గ్రహణం సంబంధబాహుళ్యజ్ఞాపనాభావం ॥ ౨౪ ॥ సకేవలం ప్రాధాన్యవైతేకా లాః - కింతుభ
 మమాత్రస్యేత్యాహ - ద్వాభ్యాం ॥ తదితి ॥ తథేవా యుషః - అమోఘం సాఫల్యమిత్వభావః ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ సంస్తారకా లభితి ॥ జాయా
 యః పుం సవనాది - అపత్యస్య జాతకర్తాది - ఆత్మనో యజ్ఞదీప్తి - ప్రేతస్య సంస్థాదహనాది - మృతాహశ్చ సాంవత్సరికం - యథా అన్యస్త్రి
 స్తస్య భ్యుదయాథేకమేతే - శ్రేయః కుర్యాదిత్యమపంగః ॥ ౨౭ ॥ అథేతి ॥ యత్ర యస్త్రి సర్వమేతచ్ఛరాచరమస్తీ - తస్య భగవతో
 బింబం రూపం - సత్పాత్రం - యత్ర లభ్యతే - సవై పుణ్యతమో దేశః ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ యత్రేతి ॥ అహోరుత్రమైరాశ్రితాని ఉత అపిచ ॥
 ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ వారాణసీతి ॥ సీతాయారామస్య చాశ్రమ ఆదియోగమం - ద్వయోః పృథగ్రహణం దియోగకాలాభిప్రాయే ॥ ౩౨ ॥ సర్వభి
 తి ॥ అచాశ్రితాశ్చ స్థిరప్రతిమాశ్రితాః - పూర్వంతు సాల గ్రామశిలాచా సదేశ ఉత్తత్వపానరుక్త్యు ॥ ౩౩ ॥ వితానితి ॥ అత్ర విషు -
 తాహితః కృతః - సహస్రగుణమధికస్య ఫలస్య ఉదయో యస్తా సతథా ॥ ౩౪ ॥ పాత్రమితి ॥ హరిరేవ పాత్రం నిరుక్తం నిజేతమ్ ॥ ౩౫ ॥ త
 దేవాహ ॥ దేవేతి ॥ దేవేషు - ఋషిషుచ - అహాత్పుచ తపోయోగాదిసిద్ధేషు - బ్రహ్మత్వజాదిషు సకాదిష్వపి సత్పు - తత్రత్వదీయరాజ

సూయ - యద్యన్తుః - అచ్యుతవివపాత్రతయాసమృతః || ౩౬ || సమృతత్వే హతుమాహ || జీవేతి || జీవరాశి భివ్యాః ప్రః - బ్రహ్మాండకో
శవివయోఽఘ్రిపః సర్వజీవానామాత్మసశ్చతపణం || ౩౭ || వితదేవపురుష నామసిరుక్త్యాదృఢయతి || పురాణీతి || సృరిర్యగాది రూపాణి
పురాణి శరీరాణి || ౩౮ || తేష్యితి || తేష్యంతర్యామిరూపేణ ప్రత్యగంతనచ - యతః కేతే - అతః పురుష ఇతి ప్రసిద్ధః - తారతమ్యే సతిర్యగా
దిభ్యః పురుషేయస్సాదాధి క్యేనవతతే - తస్మాత్పురుషః పాత్రం - తత్రాపియావానాత్మాజ్ఞానాంశః - యథాతథాతప ఆదిగూఢేనయ
త్రయత్రప్రతీయతే - తథాతథాసాపాత్రమిత్యర్థః - తథాచ శ్రుతిః || పురుషత్వేవావిస్తరామైత్యాది || ౩౯ || తహిప్రతిమాదేహ
రః పూజాంకిమితికుర్వంతి - తత్రాహద్వభ్యాం || దృష్ట్యేతి || మిథోఽజ్ఞానమసత్త్వానస్తస్మిన్నాత్మాబుద్ధయే హంతేహంభావందృష్ట్యా - త్రి
యాయైపూజాద్యర్థం || ౪౦ || తత ఇతి || హరిముపాసతే - ఉపాసితాప్యచా - పురుషద్వేషిణామథాదా నభవతిపురుషేమద్వేషంహి
త్వాఅచితాసతి - సాపిమందాధికారిణాంపురుషాథాప్రదాభవత్యేవేత్యర్థః || ౪౧ || పురుషేష్వపిజాత్యాతపఆదిశ్చ - పునస్త్వే

దేవమ్యహాత్మసత్సత్వే బ్రహ్మబ్రహ్మేత్తజాదిషు | రాజయదగ్రపూజాయాంమతఃపాత్ర
తయాచ్యుతః || ౩౬ || జీవరాశిభిరాకీణలండకోశాంఘ్రిపోషహాః | తన్మూలత్వాదచ్యుతేజ్యాస
ర్వజీవాత్మతపణమ్ || ౩౭ || పురాణ్యనెనసృష్టానిసృతిర్యగృషిదేవతాః | శేతేజీవేనరూపేణపురేణ
పురుషోహ్యసా || ౩౮ || తేష్యిశోభగవాన్రాజతారతమ్యేనవతతే | తస్మాత్పాత్రంహిపురుషం
యావానాత్మాయథేయతే || ౩౯ || దృష్ట్యేతేహంమిథోన్మాణామవజ్ఞానాత్మనాంనృప | త్రేతాది
షుహరేరచాక్రియామైకవిభిఃకృతా || ౪౦ || తతోచాయాంహరింకేచిచ్ఛద్ధయాచసపర్యయా |
ఉపాసతఉపాస్తాపినాథాదా పురుషద్విషామ్ || ౪౧ || పురుషేష్వపిరాజేంద్రసుపాత్రంబ్రహ్మ
ణంవిమః | తపసావిద్యయాశుష్ట్యాథతేవేదంహరేస్తనుమ్ || ౪౨ || నన్వస్యబ్రాహ్మణారాజకృష్ణస్య
జగదాత్మనః | పునతఃపాదరజసాత్రిలోకీందైవతంమహత్ || ౪౩ ||

శ్రీ మద్భాగవతే - మహాపురాణే - సప్తమస్తంధే - చతుదశోధ్యాయః .
శ్రీనారదః || కర్తృనిష్ఠాద్విజాఃకేచిత్తపోనిష్ఠాన్మపావరే | స్వాధ్యాయనేప్రవచనేహ్యన్యేచజ్ఞానయో
గయోః || ౧ || జ్ఞాననిష్ఠాయదేయానికవ్యాన్యానంత్యమిచ్ఛతా | దైవేచతదభావేస్యాదితరేభ్యోయ
థాహాతః || ౨ || ద్వైదైవేపితృకార్యేత్రినైకైకముభయత్రవా | భోజయెత్సు సమృద్ధోపిప్రార్థేకు
ర్యాన్నవిస్తరమ్ || ౩ || దేశకాలోచితశ్రద్ధాన్రవ్యపాత్రాహాణానిచ | సమృద్ధవంతినైతానివిస్తరా
త్స్వజనాపణాత్ || ౪ || దేశికాలేచసంప్రాప్తేమున్యన్నంహరిదైవతమ్ | శ్రద్ధయావిధివత్పా
త్రేన్యస్తంకామధుగక్షయమ్ || ౫ || దేవషిపితృభూతేభ్యఆత్మనెస్వజనాయచ | అన్నంసంవిభజన్
వశ్యేత్సర్వంతత్పురుషాత్మకమ్ || ౬ || నదద్యాదామిషంశ్రాద్ధేనచాద్యాద్ధర్మతత్త్వవిత్ | మున్యన్నై
స్యాత్పరాప్రీతిర్యథానపశుహింసయా || ౭ || నైతాదృశఃపరోధర్మోన్యణాంసద్ధర్మమిచ్ఛతామ్ | న్యాసోదం
డస్యభూతేషుమనోవాక్తాయజస్యయః || ౮ || ఎకైకర్మమయాన్యాజ్ఞాజ్ఞానిసోయజ్విత్తమాః | ఆ

హంతరమాహ || పురుషేష్యితి || యాథతైతంసుపాత్రంవిమః || ౪౨ || ఎతదేవకైముతికన్యాయేనదృఢయతి || సన్వస్యేతి || ౪౩ || ఇతిభావా
థా దీపికాయాం - చతుదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||
జ్ఞో || తతఃపంచదశేసర్వవణిశ్రమనిబంధనమ్ | సూరతస్సంగ్రహణాథవణ్యేతేమోక్షలక్షణమ్ || సర్వేషామపిమోక్షధర్మాణాంసార
సంగ్రహాథామధ్యాయారంభః - తత్రాద్ధగతాన్విశేషానాహ || కమేతి || స్వాధ్యాయాదిషు - పరినిష్ఠితాఇతిశేషః || ౧ || జ్ఞానైతి ||
కన్యానిపితృమద్విశ్యదేయాని - దైవేచకర్మణి - హవ్యాస్య పితస్తేజ్ఞాననిష్ఠాయదేయాని - యథాహా త ఇతిసర్వత్రజ్ఞానాదితారతమ్యేన
౨ || ౩ || సమవిస్తరః - కుతఃప్రాప్తః - యేననిషిధ్యతేతత్రాహ || దేశేతి || స్వజనానామపణాత్ - జామాతాచెన్నిమంత్ర్యతే - తత్త్వి
త్రాదయః కథంవజ్యాఇత్యేవంప్రాప్తేవిస్తరాదిత్యర్థః || ౪ || దేశ ఇతి || మున్యన్నంఆరణ్యంప్రీహ్యది - హరిఃదైవతంయస్య - హర
యేనివేదితమిత్యర్థః || ౫ || దేవేతి || సర్వంపురుషాత్మకంక్షుశ్వరరూపం || ౬ || ౭ || నేతి || దండస్యన్యాసః హింసాయాస్త్యాగః - యఃపి
తాదృశోన్యోనాస్తి || ౮ || ఆక ఏవోత్తమాధికారిణోబాహ్యనికమాణిత్యజంతీత్యాహ || ఏక ఇతి || అనీహఃనిష్ఠామాః - జ్ఞానదీపితేత్తస్మా

త్వమతి-ఆత్మసంయమనబుహ్వతి- మనోనియమ్యతదంతరాయతయత్యజంతీత్యధః-తమక్తంసర్వజ్ఞసూక్ష్మాత్ శ్లో॥ ప్రత్యక్స్ఫుటికారసత్
 స్ఫుటికస్సాన్వయమస్తానవిభూతకమ్ సరిత్యసంత్యజేత్తమత్యజకవిఘ్నహతోన్యధేతి॥ ౯॥ ద్రవ్యేతి॥ మామాం- విషః ధ్రువంహన్యా
 దితి- కుతఃఅకరుణః- తత్తుతః- అసుత్యప్రాణతపఃకః- తత్తిం- అతద్ జ్ఞఃఆత్మతత్వాసభిజ్ఞః- తథాచశ్రుతిః॥ సతంవిదాధయఇదంజ
 జానాన్యద్యుక్తకమంతరంభవతి - నీహరణప్రాప్యతాజల్యచాసుత్యపడక్తశాసశ్చరం తీత్యాది॥ ౧౦॥ ప్రస్తుతమనువణయతి॥ త
 స్సాదితి॥ ౧౧॥ విధర్తృఇతి॥ అధర్తవత్సాక్షాన్నిషిద్ధవత్- క్రమమనాద్యత్యపంచాపివ్యాచప్తే॥ ౧౨॥ ధర్తృబాధఇతి॥ ధర్తృబాధః ధమక
 బుద్ధ్యాపి- యస్మిన్క్రియమాణేస్వధమకబాధః- అన్యస్యచోదితఃఅన్యస్యపరమధమకః- వేదవిరుద్ధోయఃసఃపాపండుః- ధర్తృవదాభాస
 మానోయఃసదంభః- ధమకలక్షణరహితోధర్తృవదాభాసమానోవాయఃసదంభః- లోకంప్రలోభ్యధనాపహరణాధంక్రియమాణోయ
 స్సోపిదంభః- ఛలధర్తృంవ్యాచప్తే- శబ్దభిదితి- సచద్వివిధః- అథాచ్చలః- శబ్దచ్ఛలఇతి- అథాచ్చలోయథా- గాండద్యాదిత్యుక్తమరిష్యం
 త్యాగోదానం- శబ్దచ్ఛలయథా- దశావరాభోజయేదిత్యుక్తేదశభ్యుపరానితి- ధర్తృభృదితిపాఠే- ధమకశబ్దమాత్రంబిభ్రతీకాతిత
 థా॥ ౧౩॥ స్వధమానుస్తానానంతరంధమకాయస్త్యధమపిపరోధమోనానుష్ఠయః- అనుసయోగాదిత్యాహ॥ స్వభావేతి॥ కించ-

త్వసంయమనేనీహరణప్రాప్త్యానదీపితే॥ ౯॥ ద్రవ్యయజ్ఞేయత్వమాణాద్యుక్తాభూతానివిభ్యతి ।
 ఎషమాకరుణోహన్యాదతద్జ్ఞోహ్యసుత్యప్రధ్రువమ్॥౧౦॥ తస్మాద్దైవోపపన్నేనమున్యన్నేనాపిధర్తృవి
 త్ । సంతుష్టోహరహఃకుర్యాన్నిత్యవైమిత్తికాఃక్రియాః॥ ౧౧॥ విధర్తఃపరధర్తృశ్చాప్యభాసఉపమా
 చలః॥ అధర్తృభాభాసంచేమాధర్తృజ్ఞోధర్తృవత్వజేత్ । ౧౨॥ ధర్తృబాధోవిధర్తృస్సాన్వితృధర్తృన్యచో
 దితః । ఉపధర్తృస్తుపాపండుదంభోవాశబ్దభిచ్ఛలః॥ యస్త్విచ్ఛయాకృతఃపుంభిరాభాసోహ్యశ్రమః
 పృథక్॥ ౧౩॥ స్వభావవిహితోధర్తృఃకల్పతేన్యోపశాంతయే । ధర్తృధమపినేహతయాత్రార్థంవా
 ధమోధనమ్॥ ౧౪॥ అనీహనీహమానస్యమహాహారివవృత్తిదా॥ ౧౫॥ సంతుష్టస్యనీహస్యస్వాత్మా
 రామస్యయత్సుఖమ్ । కుతస్తత్తామలోభేనధావతోభేహయాదిశః । ౧౬॥ సదాసంతుష్టమనసస్స
 రాప్యశ్శివమయాదిశః । శకరాకంటకాదిభ్యోనుభోపానత్పదశ్శివమ్ । ౧౭॥ సంతుష్టఃకొనువారా
 జనవతేతాపివారిణా । బేషస్థ్యజైహ్వకాపణ్యాద్గృహపాలాయతేజనః॥ ౧౮॥ అసంతుష్ట
 స్యవిప్రస్యతేజోవిద్యాతపోయశః । స్రవంతీన్ద్రియలోల్యేనజ్ఞానంచైవావకీర్యతే॥ ౧౯॥ కామస్యాం
 తంహితుత్తృఘ్నాన్క్రోధస్యాంతంఫలోదయాత్ । జమోయాతినలోభస్యజిత్వాభుక్త్వాదిశో
 భువః॥ ౨౦॥ పండితాబహస్సారాజబహుజ్ఞాస్సంశయచ్ఛివః । సదసస్పతయోప్యేకేహ్యసంతోషా
 త్పతంత్యధః । ౨౧॥ అసంకల్పజయేత్తామంక్రోధంకామవివజనాత్ । అథేనథేక్షయాలోభం
 భయంతత్త్వాననుశనాత్ । ౨౨॥ ఆన్వీక్ష్యాశోకమోహాదంభంనుహదుపాశ్రయాత్ । యో
 గాంతరాయాన్కానెనహింసాంకాయాన్యనీహయా । ౨౩॥ కృపయాభూతజంఘంబైవంజహ్య
 త్సమాధినా । ఆత్మజంయోగవీర్యేణనిద్రాంసత్త్వనిషేవయా॥ ౨౪॥ రజస్తమశ్చసత్త్వేనసత్త్వం
 చోపశమేనచ । ఎతత్సర్వంగురౌభక్త్యాపురుషోహ్యంజసాజయేత్ । ౨౫॥ యస్యసాక్షాద్భగవతిజ్ఞాన

అధనోధమాధంధనం- నెహతనాపేక్షేత- ధనాధంనవ్యాప్రిమేతేతి॥ ౧౪॥ దైవోపపన్నేనైవస్వధమసిద్ధేరుక్తత్వాత్-
 యాత్రాధమపినేహతేత్యేతత్ప్రపంచయతిఅనీహత్యాదిసాధేక్షాద్భిః॥ ౧౫॥౧౬॥ సదేతి॥ ఉపాసహాసదోపాదయోయస్యస
 ఉపాసత్పత్తస్య॥ ౧౭॥ సంతుష్టఇతి॥ గృహపాలఃశ్వా- తద్వదాచరతి॥ ౧౮॥ ౧౯॥ కామస్యేతి॥ యథాత్మమాచ- జనః కామ
 స్యాంతంయతిఅన్నోదకాతిక్తకామాంతరాభావాత్- క్రోధస్యచాంతంయతి- వితస్యక్రోధస్యయత్ఫలంహింసా- తస్య ఉదయాన్నిష్ప
 తైః- దిశోజిత్వాభువోభుక్త్వాపి- లోభస్యనైవాంతంయతీత్యధః॥ ౨౦॥ ౨౧॥ఇదానీంకామాదిజగోపాయానాహచతుర్భిః॥ అ
 సంకల్పాదితి॥ జయేదితి- యథాపేక్షమన్వేతి- అథేనఅథేత్వదశానెతత్త్వావమశనాత్ అదైవతామసంధానెన॥ ౨౨॥ఆన్వీక్ష్యే
 తి॥ ఆన్వీక్ష్యాశోకాత్తానాత్తవివేకేన- మహతాంసాత్త్వికానాంసేవయా- యోగస్యాంతరాయాలోకనాతాదీత్॥ ౨౩॥ కృపయేతి॥
 యేభ్యోహుతేభ్యోభయంజాయతేతేష్యేవకృపయాహతాచరణేన- దైవందైవోపసగణిమిత్రంవృథామనఃపీడాది- తమక్తంయాజ్ఞవల్క్యేన
 శ్లో॥ విమనావిఫలారంభస్సంసీదత్యనిమిత్తతఇతి॥ ఆత్మజండేహజం- యోగవీర్యేణప్రాణాయామాదిబలెన- సత్త్వనిషేవయాసాత్త్వికా
 హరాదినా॥ ౨౪॥ ౨౫॥ సమకథంగురౌభక్త్యాసర్వస్యజయస్సాన్విత- తస్మాపిమనుష్యకైస్తదవస్థత్వాత్తత్రాహ॥ యస్యేతి॥ మత్యాక

సద్ధిః మనుష్య ఇతిదుర్బుధిః - తస్యశాస్త్రప్రవణంతుం జరస్మా నవద్యభాం || ౨౬ ||
 ననుగురోఃపితృపుత్రాదయ సైసరమేవమన్యంతే - అతఆహ || విషఇతి || విషగురుః సాక్షాద్భగవానెవ - లోకస్యసరోసావితిబుద్ధిక్రాంతిరిత్య
 భాః - యద్వాసహితత్పుత్రాదేమననుష్యబుద్ధ్యాప్రతీయమానోపి - గురుభాగవానెవభవేత్ - యథైషః శ్రీకృష్ణఇత్యభాః || ౨౭ || వి
 వంసర్వైరుపామైః కామాదివేగంజిత్వా - నియతేంద్రియాభూత్వా - ఆత్మభ్యానపరోభవేత్ - అన్యథా - తంప్రతిసర్వశాస్త్రవైఫల్యం
 స్యాదిత్యాహ || షడ్వగేతి || సర్వాఅపినియమచోదనాః ఇప్తాపూతాః దివిభయః - షడింద్రియవగేస్య - యః సంయమః తస్మిన్నైవైక
 స్థితిః అంతోయాసాం - తదేకపరాఇత్యభాః - సచతావతాపిచరితాథాః ఇత్యాహ - తదంతాః సత్యోపి - యదియోగాధారణభ్యానస
 మాధీ - నోఆపహాయః ససాధయేయః - తహి కేవలం శ్రమావహావివేత్యభాః || ౨౮ || తదేవద్బుష్టాంతేనాహ || యథేతి || యథావా
 తాదయః కృష్యాదయః - అథాకాతత్ఫలానిచ - యోగస్యాధాంమోక్షంససాధయంతి - ససాధయేయః - ప్రత్యుత - అనథాఽయసం
 సారాయైవ - అసతోబహిముఖస్యేప్తాపూతాద్యపి - తథా - ఎవంయోగంప్రయుంజతోపి - యస్యకుటుంబాదసంకేసచిత్తంవిక్షిప్యేత ||
 ౨౯ || తస్యకృత్యమాహ || యఇతి || యశ్చిత్తస్యవిజయేయత్రఃఉద్యుక్తః - సఖిషుః స్యాత్ సన్న్యసేత్ - తథాచస్తృతిః || ౩౦ || ద్వంద్వాహ

దీపప్రదెగురౌ మత్యాసద్ధీ శ్చ తంతస్యసర్వంకుంజరశౌచవత్ || ౨౬ || ఎషవైభగవానాక్షాత్
 ప్రధానపురుషేశ్వరః | యోగేశ్వరైర్విమృగ్యాంఘ్రిలోకోయంమన్యతేనగమ్ || ౨౭ || షడ్వగేసం
 యమైః కాంతాస్సర్వా నియమచోదనాః | తదంతాయది మోయోగానావహాయశ్చ మావహాః ||
 ౨౮ || యథావాతాదయో హ్యథా యోగస్యాధాంనబీభ్రతి | అనథాఽయభవేయశ్చపూ
 తామిష్టంతథాసతః || ౨౯ || యశ్చిత్తవిజయేయత్రః స్యాన్నిస్సంగోపరిగ్రహః | ఎకోవివిక్తశరణోభిక్షు
 భైక్షమితాశనః || ౩౦ || దేశేసమేశుచారాజన్నాస్థాప్యా సనమాత్మనః | స్థిరంసుఖంసమంతస్సినాసీత
 జ్వలంగఓమితి || ౩౧ || ప్రాణాపానాసన్నిరుధ్య త్పురకుంభకరేచకైః | యావన్తనస్త్వజేత్తా
 మాస్వనాసాగ్రనిరీక్షణైః || ౩౨ || యతోయతోనిస్సరతిమనః కామాహతంభ్రమత్ | తతస్తతఉపా
 హృత్యహృదిగుంధ్యచ్ఛనైర్బుధః || ౩౩ || ఎవమభ్యసతశ్చిత్తంకాలేనాల్పీయసాయతే | అనిశంత
 స్యనిర్వాణంయాత్యనింధనవహ్నివత్ || ౩౪ || కామాదిభిరనావిధ్యంప్రశాంతాఖిలవృత్తియత్ | చిత్తం
 బ్రహ్మసుఖస్పృష్టంనై పౌర్తిష్ఠేతకహిచిత్ || ౩౫ || యః ప్రవ్రజ్యగృహాత్పువణంత్రివగావ
 పనాత్పునః | యదిసేవేతతాభిక్షుస్సవాంతాశ్య నపత్రపః || ౩౬ || యైః స్వదేహః స్తృతోనాన్యా
 మత్యోవిత్త్రిమిభస్తసాత్ | తఎవాముంస్వసాత్త్వత్వాన్లఘుయంతిహ్యసత్తమాః || ౩౭ || గృహ
 ధస్యక్రియాత్యాగోవ్రతత్యాగోవటోరపి | తపస్విమోగ్రామసేవాభిక్షోరింద్రియలోలతా || ౩౮ ||
 ఆశ్రమాపశదాహ్యోతేఖిల్యాశ్రమవిడంబనాః | దేవమాయా విమూఢాంస్తానుపేక్షేతానుకంప
 యా || ౩౯ || ఆత్మానంచెద్విజానీయాత్పరంజ్ఞానధుతాశయః | కిమిచ్ఛకస్యవాహేతోదేహంపు
 స్థాతిలంపటః || ౪౦ || ఆహుశ్శరీరంరథమింద్రియాణిహయానభీషూకమనభింద్రియేశమ్ | వత్సాకని

తస్యగాహాస్థ్యంభ్యానభంగాదికారణమ్ | లక్షయత్వాగృహీస్వప్నంసన్న్యసేదవిచారయన్నితి తేజస్తాప్తమితమశనంయస్య || ౩౦ ||
 దేశఇతి || ఋజుసమమంగంయస్యసః - సుఖంయథాభవశ్యేవమాసీత - ఓమిత్వచ్చారయన్నితికేషః || ౩౧ || ౩౨ || వివమితి || వివమనిశమ
 భ్యసతస్తస్యయతేశ్చిత్తం - నిర్వాణంశాంతిం - యాతి || ౩౩ || సచపునవిక్షిప్యతఇత్యాహ - కామేతి || కామాదిభిరమృతంచిత్రంతోన్మ
 ష్టేత్ - యతః ప్రశాంతాఅభిలాషత్తయాయస్య - కుతః - బ్రహ్మసుఖేనస్పృష్టం || ౩౪ || యస్తుప్రవ్రజ్యాంకృత్యాపిభోగవిలిఖనస్యాత్ -
 తంనింగతి || యఇతి || త్రయాణాంధర్మాదీనాంవగేః - అసమంతాదుష్యతేయస్థితస్తాన్తృహతాధర్మాదీ - వాంతాశీభదితభో
 జీ - నిలజ్జన్మసః || ౩౫ || సచేదమఘటితందృష్టత్యాదిత్యాహ || యైరితి || యైః పూర్వం - స్వదేహః అనాత్మాదిరూపః స్తృతః - చింతితః -
 తపివపునరేనమాత్మేతిమత్వా - ల్లఘుయంతిస్తావయంతిహి || ౩౬ || యతిముపలక్షణీ కృత్యాన్యా సపిస్వస్యధర్మత్యాగినోనిందతి - గృహస్థస్య
 త్యాదిద్వాభ్యాం || ౩౭ || ౩౮ || సనాత్తతత్త్వజ్ఞస్యభిక్షోరింద్రియతాల్యపికోవోషస్త్రాహ || ఆత్మానమితి || ఆత్మానంపరంబ్రహ్మ
 చెజ్ఞానీయాత్ - జ్ఞానసధుతానిరస్తాఆశయావాసనాయస్య - తస్యజ్ఞానినః తాల్యమేవసంభవతీత్యభాః || తథాచస్తృతిః || ఆత్మానంచె
 ద్విజానీయాదయమస్తీతిపురుషః | కిమిచ్ఛకస్యకామాయశరీరమసుసంచరతి || ౪౦ || అజ్ఞస్యతుతాల్య నసరకపాతాపకైః - ఆప్ర

మత్తైససదాతత్త్వజ్ఞానయితవ్యమితీమమథాం || శ్రు || ఆత్మానందధీనంబిధిశరీరంరథమేవచెత్వాది - శ్రుత్వక్రరథరూపకవాదా
హుషడ్భిః || ఆహురతి || ఇంద్రియైశంమనః - అభీమా - రక్షణామయః - మాత్రాః శబ్దాదివిషయా - వత్సానిగంతవ్యదేశానామయః -
సత్త్వంచిత్రం - బృహత్తదేహవాతపిబుధురంబంధం - చిత్రంచినాహ్యనిబద్ధమివశరీరంభవతి - ఈశస్సప్తమితి - బంధనకర్తాత్వీశపితే
త్యథాః || ౪౧ || అక్షమితి || ప్రాణాదయః పంచ - నాగః హర్షశృక్పకరోదేవదత్తోధనంజయశ్చైవందశవిధం ప్రాణం - అక్షం అభిమాన
మహంకారం - జీవంరథీనంశుద్ధంజీవం - శరంపరంబ్రహ్మ - లక్ష్మ్యంయథా భనుషాశరోలక్ష్మ్యనిపాత్యతే - తథాప్రణవేనజీవోబ్రహ్మణిని
పాత్యతఇత్యథాః || ౪౨ || రాగఇతి || రాగాదయోజితవాతః శత్రవః రాగః ప్రేమాతిశయః - లోభః ధనాదేమత్పరః జాయాపత్యాదౌ || ౪౩ || రజ
ఇతి || తత్రరజోభినివేశః క్వచిత్ - ఆరూఢసమాధేః సత్త్విప్రకృతయోపిపరోపకారాదిప్రవృత్తయః శత్రవః || ౪౪ || యావదితి || నృకాయ
రూపంరథం - ఆత్మవశేషిపక్షం ఇంద్రియాదిపరికరయస్త్రితథాభూతం - యావద్ధత్తేతావదేవగరిష్ఠానాం గురూణాం - చరణపెవ
యానిశాతంజ్ఞానభిద్దంబిశ్రుత్ - అమృతాశ్రయః సన్నిరస్తశత్రురుపశాంతః - స్వానందేనతుష్టాభూత్వా ఇదంరథాదికముపేక్షేతేత్య
థాః || ౪౫ || అమృతాశ్రయథావేదాధకమాహ || నోచేదితి || ఆసంతోబహుముఖాయై ఇంద్రియవాజినః - సూతశ్చ - కేడత్పథం ప్ర
వృత్తిమాగః సీత్యా - విషయాభ్యే మదస్యమ - నిక్షిపంతి - హయైః సూతేనచసహ - వధామానం - తమోంధతమసావ్యాపై - ఉరుమృ
త్యుభయంయస్త్రి || ౪౬ || ౪౭ || సమవేదవిహితే ఘృతాతాధికారిణః పుంసః - కథమేతదనథాప్రాప్తిస్సాద్విదిత్యాశంక్య - వెదోక్తక

మాత్రాధిషణాంచసూతంసత్త్వంబృహద్బంధురమీశస్సప్తమ్ || ౪౧ || అక్షందశప్రాణమధర్మధర్మై
చక్రేభిమానంరథీనంచజీవమ్ | ధనుషాతస్యప్రణవంపరంతి శరంతుజీవంపరమేవలక్ష్మ్యమ్ || ౪౨ ||
రాగోద్వేషశ్చలోభశ్చశోకమోహభయంమదః | మాసోవమాసో సూయాచమాయాహింసాచ
మత్పరః || ౪౩ || రజఃప్రమాదః క్షున్నిద్రాశత్రవస్త్యైవమాదయః | రజస్తమః ప్రకృతయస్సత్త్వ
ప్రకృతయః క్వచిత్ || ౪౪ || యావన్నృకాయమిమమాత్మవశోపక్షప్రథతైగరిష్ఠచరణాచనయా
నిశాతమ్ | జ్ఞానాసిమమృతబలోధనిరస్తశత్రుస్సాన్విందతుష్టఉపశాంతఇదంబిజహ్యత్ || ౪౫ || సో
చేత్ప్రమత్తమసదింద్రియవాజినాతానీత్వోత్పథంవిషయదస్యమనిక్షిపంతి | తేదస్యవస హయసూ
తమముంతమోంధేనంసారకూపఉరుమృత్యుభయేక్షిపంతి || ౪౬ || ప్రవృత్తంచనివృత్తంచద్వివిధంక
ర్మవైదికమ్ | ఆవతేతేప్రవృత్తేననివృత్తేనాశ్చుతేమృతమ్ || ౪౭ || హింసంద్రవ్యమయంకామ్య
మగ్నిహూత్రాద్యశాంతిదమ్ | దశశ్చపూర్ణమాసశ్చచాతుర్మాస్యంపశుస్సుతః || ౪౮ || ఎతది
ష్టంప్రవృత్తాభ్యంపాతంప్రహుతమేవచ | పూతంసురాలయా రామకూపాజీవ్యాదిలక్షణమ్ || ౪౯ ||
ద్రవ్యసూక్ష్మవిపాకశ్చధూమోరాత్రిరపక్షయః | అయనందక్షిణంసోమోదశః ఓషధివీరుధః || ౫౦ ||
అన్నంరేతఇతిత్వైశపితృయానంపునభవః | పక్షైకశశ్చానుపూర్వాప్యద్భూత్వా భూత్వైహజాయ

మఃకాండైవిధ్యందశా యాఫలభదమాహప్రవృత్తమిత్యాదిదశభిః || హింసమితి || హింసంశ్యేనాదికమ - అశాంతిదం అత్యాస
త్తయై కం ఆదిశబ్దాధావివరణందశాశ్చైతి - పశుః పశుయాగః - సుతః సోమయాగః || ౪౮ || పితదితి || హుతంవైశ్వదేవం - ప్రహుతంబ
లిహరణం - ఎతత్సర్వమిష్టముచ్యతే - పితదేవయదికామ్యం - అశాంతిదంచ - తహిప్రవృత్తాభ్యమపీత్యథాః ఆజీవ్యం ప్రవాది || ౪౯ ||
ప్రవృత్తైస కర్మకాలోపరోహరోహభ్యాం ఆవృత్తిప్రకారమాహ || ద్రవ్యేతి || ద్రవ్యస్య పురోదాశాదేః సూక్ష్మవిపాకః పరిణామః - దే
హంతరా రంభకః || శ్రు || యేనసంపరిష్వక్తోగచ్ఛతియప్తవ - పంచమ్యా మామూతావాపః పురుషవచసోభవంతీతి శ్రుతావచ్ఛబ్దేనో
క్తః || పాతాంతరే || ద్రవ్యశబ్దేనతత్తదభిమానిన్యోదేవతాః తేజోమాత్రాశబ్దోక్తానింద్రియాణి ఊష్ణవిపాకశబ్దేన - హృదయాగ్రప్ర
ద్యోతః || తథాచక్రతిః || సపితాసైజోమాత్రాస్సమభ్యాదధానోహృదయమేవాస్యవక్త్రావతీతతథా || శ్రు || తస్య హైతస్య హృదయ
స్యాగ్రంప్రద్యోతతేతేనప్రద్యోతేనైవఆత్మానిష్ఠా మతీతి || ధూమాదిశబ్దేనతత్తదభిమానిన్యోదేవతాః - తత్రాపక్షయః కృష్ణపక్షః -
సోమః సోమలోకః - తత్రభోక్తృభోగస్యావరోహణప్రకారమాహ - దశాఇత్యాది - దశాఇతి విపరీతలక్షణయా విశిష్టభోగక్షయశో
కాగ్నినాదేహలయనాదశానముచ్యతే - పితదుక్తంభవతి - ధూతసూక్ష్మయైక్తోధూమాద్యలివాహికదేవతాభిః - సోమలోకంప్రాపితః -
తద్భోగావసాన - విలీనదేహః - వృష్టిద్వారేణాపధివీరుధాదిసామ్యాపత్తిత్రమేణజాయతే - విపంపునభవహేతుః || ౫౦ || అన్నమితి || పి
తృయానంప్రవృత్తకర్మమాగఃఇతి - త్వైశహేభూపతే - పునభవమేవాహ - పక్షైకశః ప్రత్యేకం - ఆహుర్వాప్యోక్తమేణ - ధూత్వాభూ
త్వా - తత్తత్సామ్యంప్రాప్య ఇహభూమాజాయతే || ౫౧ || తత్రాదికారణమాహ || నిషేకాదీతి || నిత్యాధికార్యస్యేవంజన్మలభతఇత్య

భా॥ ౫౭॥ నివృత్తకర్మనిష్ఠస్య పాపనా విశేషముపదిశన్న చిరాదిమారేణబ్రహ్మలోకప్రాప్తిమాహ యద్యాః శ్రవ్యయజ్ఞే
మహింసాయాదుర్వార త్యాదతిముఖ్యం నివృత్తకర్మైవదశా యన్నాహ ॥ ఇంద్రియేష్యతి ॥ జ్ఞానసదీప్యంత ఇతితథాతేమః ఇంద్రియ
వ్యాపారాణామిష్టాఘాతాదీనామింద్రియ తావన్నాత్రతాంభావయన్నిత్యభాః - ఎవముత్తరప్రాప్తిః శిష్యాదశానా దిసః కల్పమూ
లమనసి - వైకారికంవికారయ క్తమనః - వాచి-విద్యావిలక్షణయా వాచాహిమనః - కర్మత్యాది వికారం భవతితి ॥ ౫౩॥ వాచమితి ॥
వజ్రానాం సమామ్నయే సముదాయే తద్విశేష త్యాద్యావఃస్వర ఆకారాదిస్వరత్రయశ్చ కేః ఓంకారం బిందా - తంచ - నాదంచ -
ప్రాణేనాత్రాత్మని మహతిబ్రహ్మణి ॥ ౫౪ ॥ అగ్నిరితి ॥ తత్తదభిమానిన్యోదేవతాః - ప్రాప్నో తీతిపుర్వవత్ - దివ ఆహః - ప్రాప్నో
పైవనాంతః - రాకాశుక్లపక్షిస్యాంతః - యద్యాః - ప్రాప్నోరాకేతిచ పురాణమతం - ఉత్తరమయసం - స్వరాట్ప్రాప్నో - వివంబ్ర - వ్హలో
కం తస్యభోగావసానై మోక్షప్రకారమాహ ॥ విశ్వ ఇతి ॥ విశ్వః స్థూలం సూక్ష్మే విలాప్య సూక్ష్మే పాధి సైజసోభవతి - సూ
క్ష్మంచకార జేవిలాప్య - కారణోపాధిః ప్రాజ్ఞోభవతి - కారణంచ సర్వత్ర సాక్షిత్వేనాన్వయాత్ - సాక్షి స్వరూపే విలాప్య - తుర్యోభవతి -
తేమంచవ్యభిచారిణాం సూక్ష్మేణం - లయశుద్ధ ఆత్మాభవతిముచ్యత ఇత్యభాః ॥ ౫౫॥ దేవయానమితి ॥ యథేతరో ధూత్వాభూత్వానివ
తతే - తథాననివతత ఇత్యభాః ॥ ౫౬॥ య ఇతి ॥ వెదనిమితే ॥ శ్రు ॥ ధూమమభిసం భవంతీత్యాదినా ॥ తేచిరభిసంభవంతీత్యా
దినాచ ॥ నిశ్చయేనవివిచ్య జ్ఞాపితే ఇత్యభాః - జనస్థోపి దేహస్థోపి - నముహ్యతి ॥ ౫౭॥ తత్ర హేతుమాహ ॥ ఆదావితి ॥ జనానాం దేహాది
నాం - ఆదాకారణత్వేన - అంతేచావధిత్వేన - యత్సత్ - తథాబహిర్భాగ్యంతంతభాక్త్యుపరమశరంచ - ఉచ్యంతీచం - తమః ఆప్రకా

తే ॥ ౫౮ ॥ నిషేకాదిశ్చ నానాంతైస్సంస్తా రైస్సంస్తౌ తోద్విజః ॥ ౫౯॥ ఇంద్రియేష్యస్వ కర్మాణిజ్ఞాన
దీపేషుజుహ్వతి ॥ ఇంద్రియాణిమనస్సూమా వాచివైకారికంమనః ॥ ౬౩ ॥ వాచంచణాసమామ్న
యేతమోంకారేస్వరంన్య సేత్ ॥ ఓంకారంబిందునాదేతుతంతు ప్రాణేమహత్యముమ్ ॥ ౬౪ ॥ అగ్ని
స్ఫుర్యోదివాప్రాప్తశుక్లోరాకోత్తరంస్వరాట్ ॥ విశోష్ణతేజసః ప్రాజ్ఞస్త్యర్య ఆత్మాసమన్వయాత్ ॥
౬౫ ॥ దేవయానమిదంప్రా హుభూత్వాభూత్వానుపూర్వశః ॥ ఆత్మయాజ్యపశాంతాత్మాహ్యత్త
స్థోననివతతే ॥ ౬౬॥ యవతేపితృ దేవానామయ నేవేదనిర్మితే శాస్త్రేణచతుషావేదజనస్థోపినము
హ్యతి ॥ ౬౭ ॥ ఆదావంతేజనానాంయోబహిరంతఃపరాపరమ్ ॥ జ్ఞానంజ్ఞేయంవచోవాచ్యంతమోజ్యో
తిశ్చయస్త్వయన్ ॥ ౬౮ ॥ ఆజాధితోపిహ్యభాసోయథావస్తతయాన్యతః ॥ దుఃఖుటత్వాదైంద్రియ
కంతద్వదభావికల్పితన్ ॥ ౬౯ ॥ క్షిత్వాదీనామిహాథానానుద్వయఃకతమోపిహి ॥ నసంఘాతోవి
కారోపినపుథజ్ఞాన్వితోమృషా ॥ ౭౦ ॥ ధాత ప్రావయవి త్వాచ్యతన్మాత్రావయవైర్వి నానస్యహ్య
సత్యవయవిన్యసన్నవయసోంతతః ॥ ౭౧ ॥ ప్యాత్సాదృశ్య భ్రమస్తావద్వికల్పేనతేవస్తునః ॥ జాగ్ర

శః - జ్యోతిః ప్రకాశః తత్తుసర్వం - అయంజ్ఞానీస్వయమేవ - సతస్తుద్వ్యతిరిక్తంవస్తుకించదస్తి - దేనముహ్య రిశ్యభాః ॥ ౮౦॥ న
మకథంతహ్యభాగభాసస్యాపిప్రతీయతేతత్రాహ ॥ ఆజాధితేతి ॥ ఆజాధితఃకతావిరోధసర్వతోబాధితోపి - ఆభాసఃప్రతిబిం
బాదిః - వస్తుతయాయథాస్త్వతః - తద్వదైంద్రియకంసర్వమథాత్వేనవికల్పితం - నతుపరమాథాతః - దుఃఖుటత్వాత్ ॥ ౮౧॥ తదేవా
హ ॥ క్షిత్వాదీనామితి ॥ క్షిత్వాదీనాంచ భూతానాం - అద్వయఃవికృత మిథ్యా అలంబన రూపందేహాది - సంఘాతారంభపణామా
నాంమధ్యకతమోపిలగ్యతమోపి - నభవతి - సతావతేమోసంఘాతః - వృత్తేణమివవసం - ఎకదేశాకరణసర్వాకరణానుపపత్తేః -
సహ్యకస్త్వివృత్తేఆకృష్టే - సర్వంవసమాకృప్యతే - అతోసంఘాతః - నచవికారః - ఆరభావయదీ - అపిశబ్దాన్నపరిణమోపి - మతః -
సకింఆరభ్యఃసావివయవేభ్యోవా - పరిణవేభ్యోవాపుథక్ - తదన్వితోవా - సతావదత్యంతంపుథక్ - తథాఅప్రతీతేః - సచాన్వితః -
సకింప్రత్యవయవం సర్వోపిలగ్యతీఅంతేనవా - ఆద్యేఅంగుళిమాత్రేపిదేహబుద్ధిస్సాన్విత - ద్వితీయతస్యాప్యంశాంగీకారవతి - అనవస్థా
స్యాత్ - అతోమృత్యువేత్యభాః ॥ ౮౦॥ వివందేహాదేమిథ్యాత్వముక్త్యుత్థేరూపాంక్షిత్వాదీనామపిమిథ్యాత్వత్వమాహ ॥ ధాతవఇ
తి ॥ దధతిధాతవః మహాభూతానితన్మాత్రే సూక్ష్మేరవయవైవిదానానమ్యః - ఆనయవిత్యాదై మహపి - తహ్యవయవః సత్య ఇతిచేత్త
త్రాహ - ఉక్తప్రకారణావయవిన్యసతి - అవయవోప్యంతఃఅనన్వేపస్యాత్ - అవయవిప్రతీత్యస్యభానుపపత్తిం వినాతత్పద్యతే
ప్రమాణాభావాదిత్యభాః ॥ తదుక్తం ॥ సంవత్సరంధే ॥ శ్లో ॥ ఎవంనిరుక్తంక్షిశబ్దవృత్తమిత్యాది ॥ ౮౧॥
నస్యవం - అవయవివోభావేఆగమాపాయముబాల్యాదిమ - సోయందేవదత్తఇతిప్రత్యభిజ్ఞానస్యాత్ ॥ తదుక్తం భట్టైః ॥ శ్లో ॥ అవిభావతిరో
భావభర్తృకేష్యవయాయత్ ॥ తద్ధన్వితీ ॥ తత్రాహ ॥ ప్యాదితి ॥ వస్తునఃపరమాత్మనః - వికల్పేభిదేఅసతి - యద్యాః - వస్తునఃఅవిద్యాయాః

వికల్పైరతిహార్యరూపారోపసాధ్యత్వాత్ - సవితేతిశ్రమస్సృజ్యత్ - సచతావదేవయావదవిద్యానిపుత్తిః - సమసగమిథ్యాత్వే - శాస్త్రస్య విధినిషేధతాకథంతత్రాహ - స్వప్నమధ్యజాగ్రత్స్వాపవ్యవస్థాయథేతి || ౬౨ || ఇదాన్ముక్తమేవాద్యైతం - భావనాత్రయోపదేశన దృఢీకరోతిచతుర్థిః || భావాద్యైతమితి || పతన్యన్నాలోచయన్ - స్వానుభూత్యాతత్తత్త్వానుభవేన - శ్రీస్వప్నాజాగ్రదాదీన్ శ్రుత్తయితవసథాస్త్రయస్సప్నాఇతిశ్రుతేః || యద్వా - వస్తునిభేదబుద్ధిరకఃస్వప్నః - తత్తత్తదధికారభేదనకమభేదబుద్ధిర్విత్తి యః - తత్సత్తమనాధితమేతత్ఫలమమై వభోగ్యమితిత్వతీయః - తాత్థమతేనిపతన్యతి || ౬౩ || భావాద్యైతమాహ || కార్యతి || ఉత్పత్తేరసంతరం - పటస్యతంతూనామైక్యమివవికల్పస్యఅవస్తుత్వాత్మిథ్యాత్వాత్ - కార్యకారణయోర్యద్యైక్యస్యదశానంతరంఆలోచనంభావాద్యైతముచ్యతే || ౬౪ || శ్రీయాద్యైతమాహ || యదితి || మనోవాక్తమభిఃకృతానాంసర్వసాంకమన్తాయత్పరేప్రహ్లాది - సమపణింతైఃసమపణిమితివా - ఉద్దేశ్యఫలభేదోహిత్రయాభేదాకాతుః - ఈశ్వరాపణిభక్తియోజాంతదభావాత్ప్రహ్లాదజ్ఞానంక్రియాశక్తయవివకర్తాణికారణంతీత్యాలోచనంక్రియాద్యైతముచ్యతే || ౬౫ || ద్రవ్యాద్యైతమాహ || ఆత్మైతి || ఆత్మసస్వస్య - జాయతీనాంచ -

త్వస్వప్నాయథాస్వప్నైతథావిధినిషేధతా || ౬౨ || భావాద్యైతంక్రియాద్యైతంద్రవ్యాద్యైతంతథాత్మనః || పతన్యన్ - స్వానుభూత్యేహాశ్రీస్వప్నాధునుతేమునిః || ౬౩ || కార్యకారణవద్యైక్యదశానంపటతంతవత్ - అవస్తుత్వాద్వికల్పస్యభావాద్యైతంతదుచ్యతే || ౬౪ || యద్వస్తుమగేవ రేసాత్మాత్మవకర్తృసమపణిమ్ - మమోవాక్తమభిఃపాథన్క్రియాద్యైతంతదుచ్యతే || ౬౫ || ఆత్మజాయానుతాదీవానున్యే హమపిదేహినామ్ - యత్స్వాపథకామయోరైక్యంద్రవ్యాద్యైతంతదుచ్యతే || ౬౬ || యద్యస్యచానిషిద్ధంస్యాద్యైతయత్రయతోన్మప - పతేనేహేతకమాణినరోనాన్వైరనాపది || ౬౭ || ఏతైరన్వైశ్చవేదోక్తేవతమానస్సప్తకర్మభిః || గృహేప్యస్యగతింయాయాద్రాజంస్తద్భక్తిమాన్మరః || ౬౮ || యథాహియాయంన్యపదేవదున్యజాదాపద్ధణాదుత్తరతాత్మనఃప్రభోః - యత్పాదపంకెరుహసేవయాభవానహరిషీన్నిజితదిగ్గజఃక్రతుః || ౬౯ || అహంపురాభవంకశ్చిద్గంధర్వఉపబహుణః - నామాతీతేమహాకల్పేగంధర్వాణాంసుసంఘతః || ౭౦ || రూపపేశలమాధుర్యసాగంధ్యప్రియదశానః || స్త్రీణాంప్రియతమోనిత్యంమత్తస్సృగులంపటః || ౭౧ || ఎకదాదేవసత్రైతుగంధర్వాప్సరసాంగణాః || ఉపహూతావిశ్వస్సగ్భిహారిగాధోపగాయనే || ౭౨ || అగాయంతద్విదిత్వాహంస్త్రీభిఃపరివృతోగతః || జ్ఞాత్వావిశ్వస్సజస్తన్యేహేళనంశేపురోజసా || ౭౩ || యాహితప్వంశూద్రతామాశునష్టశ్రీఃకృతహేళనః || తావద్దాస్యామహంజ్ఞైతత్రాసీబ్రహ్మవాదినామ్ || ౭౪ || శుశ్రూషయానుషంగేణప్రాప్తోహంబ్రహ్మపుత్రతామ్ - ధర్మస్తైగృహమేధీయోవణిఃతఃపాపనాశనః || గృహస్థోయేనపదవీమంజసాన్యాసినామియాత్ || ౭౫ || యూయంన్యలోకేబలభూరిభాగాలో

స్వస్యఅధశ్చకామశ్చ - తయోదేహాదీనాంపంచభూతాత్మకత్వేన - భోక్తుశ్చపరమాత్మకత్వేన - అభేదాలోచననాథకామయోయదైక్యదశానంద్రవ్యాద్యైతమిత్వభావః || ౬౬ || ఉక్తానాత్రమథర్వాణసంక్షిప్తాహ || యదితి || యత్త్రవ్యం - యేనోపాయేన - యతఃసకాశాత్ || ౬౭ || ప్రస్తుతముపసంహరతి || ఏతైరితి || ఆస్యశ్రీకృష్ణస్య గతిం - తద్భక్తిమాతస్యభక్తః || ౬౮ || వితచ్ఛసర్వసాధారణముక్తం - భక్తస్యతుభక్తిరవసర్వపురుషార్థకాహతురిపాండవానెవలక్ష్మీకృత్యాహ || యథాహితి || హేనృపదేవ - నృపైఃదేవైశ్చసహయైః - దుస్యజాదితివా - ఆత్మనఃశ్రీకృష్ణాదేవప్రభోః - ఉత్తరతఉదతరత - అత్రాహత్వాదాత్మసేవదత్వమదభావశ్చ - ఉత్తరేణఅతరదిత్వభావః - యథాయథావత్ - తమేవభజేదితిశేషః - యద్వా - యథాఅపద్ధణాదుత్తీర్ణోభవాత్ - యథాచక్రతూసహషీత్ - (అత్రరథపకారయోవిశ్లేషఆపణః) తథాశ్రీకృష్ణాదేవతారకాత్ - సంసారాదపుష్కరైర్విత్తభావః || ౬౯ || శ్రీకృష్ణసేవా - మహతామవజ్ఞయాభశ్యతి - తత్ప్రపయాచసిద్ధిత్తితిదశాన్యస్వపూర్వప్రతాంతమాహ || సాధైఃపంచభిః || అహమితి || నామ్నాఉపబహుణః || ౭౦ || రూపేతి || పేశలంసాకుమార్యం - రూపాదిభిః ప్రియదశానంయస్య - తదాహ్వనంవిద్యాత్ - ఉన్నతస్సృగాయన్మేవగతః || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ ||

౨౪|| ౨౫|| త్వంతుకృతాథాపివేతిహృదయాయమిత్యాదిశ్లోకత్రయమేవవృత్తపఠతి || ౨౬|| ౨౭|| ౨౮|| అనంతరోక్త - ఇతిశేష

కంపునానామునయోభియాంతి | యేషాంగృహానావసతీతిసాత్మాగ్నాథంపరంబ్రహ్మనునుష్యలింగమ్ ||
 ౨౬|| సవాలయంబ్రహ్మమహద్విమృగ్యంకైవల్యనివాణసుఖానుభూతిః | ప్రియస్సుహృద్వఃఖలుమా
 తులెయతత్తాహాణీయోవిధిక్పద్గురుశ్చ | ౨౭ | నయస్యసాత్మాద్భవపద్మజాదిభీరూపంధియావస్తుత
 యోపవణీతమ్ | మానెనభక్త్యోపశమేనపూజితఃప్రసీదతామేషససాత్త్వతాంపతిః || ౨౮ | శ్రీశు
 కః || ఇతిదేవషిణాప్రాక్తంనిశమ్య భరతపాదభిః | పూజయామాససుప్రీతఃకృష్ణంచప్రేమవిహ్వ
 లః | ౨౯ | కృష్ణపాథావృపామంత్ర్యపూజితఃప్రయయామునిః | శ్రుత్వాకృష్ణంపరంబ్రహ్మపా
 థాఃపరమవిస్త్రితః | ౩౦ | ఇతిహాత్మాయణీనాంతేపుథగ్వంశాఃప్రకీర్తితాః | దేవాసురమనుష్యాద్య
 లోకాయత్రచరాచరాః || ౩౧ ||

***** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - పారమహంస్యాంసంహితాయాం - *****

***** సప్తమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః . *****

షిణేత్యాదిశ్లోకత్రికస్యావ్యధాఃసప్తతరపివేతిధియన్తేపవ్యాఖ్యాతం || ౩౧|| ౩౨|| ౩౩|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - సప్తమస్తంధవ్యా
ఖ్యాతం - శ్రీధరాచార్యవర్య విరచితాయాం - భావాధాదీపికాయాం - పంచదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || *****

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణావణమస్తు.

సప్తమస్తంధస్సమాప్తః.

శ్రీ రుక్మిణీ సత్య భామా సమేత - శ్రీ గోపాలకృష్ణ పర బ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - అష్టమస్తంధ ప్రారంభః.

అథాష్టమచతుర్వింశత్యధ్యాయమనువర్ణనమ్ । తత్పుత్రైర్యపిదేవేంద్ర మూర్తిభిశ్చహరేస్సహ ॥ ౧ ॥
 ప్రతిమన్వంతరేచైవమన్వాద్యాష్టత్పుథకృపృథక్ । ప్రవర్తయం తిసద్ధర్మా హలయంత్యావరంతిచ ॥ ౨ ॥
 అతోమన్వంతరస్యాత్మసద్ధర్మ ఇతిక్షణమ్ । యేనైవైత్రియమాణేన సరోసనిరయంప్రజేత్ ॥ ౩ ॥
 తత్రతుశ్రుథమస్వా యంభువస్వ్యురోచిషస్తథా । ఉత్తమస్తామసశ్చైత చతుర్మునునిరూపణమ్ ॥ ౪ ॥
 స్వా యంభువేంతరేనంతమరంతగుణవర్ణనాత్ । ముదితః పరిపూర్ణచృసర్వ మన్వంతరస్థితిమ్ ॥ ౫ ॥

స్వా యంభువ స్యేత్యాది త్రిభిః ॥ యత్ర - విశ్వసృజాం మరీచ్యాదీనాం - మనుకన్యాసుపుత్రపాత్రాదిసకాః ॥ ౧ ॥ యత్రైతి ॥ మహి
 యసోహరేః ॥ అత్ర - గరియసః - మహాజనిత్యాదివి విధనాతభద్రానాస్తాభిరాదృతాః ॥ ౨ ॥ సర్వైతి ॥ యస్మిన్ అతీతేయత్కృతవాణా - యస్మి
 న్ననాగతేయత్కృతాకతివృత్తి - అద్యవావర్తమాన - యత్తు రుతేతద్వదస్యేత్యన్వయః ॥ ౩ ॥ మనవ ఇతి ॥ అస్మిన్ కల్పేషన్యనవోవ్యతీతాః ॥ ౪ ॥
 ఆకూత్యామితి ॥ తస్య మనోమూహిత్రోః - కపిల యజ్ఞమూర్తిభ్యాంపుత్రతాంప్రాప్తః ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ సునందాయామితి ॥ ఘోరందుశ్చ
 రంతపస్తస్యమానః ॥ ౮ ॥ సమాధావను ధూతమిదంవక్ష్యమాణ నిద్రితోచ్ఛ్వాసితవద్విస్తృతభివృద్ధిపదిశన్ని వలనువగన్ని వచ - అష్టభిః
 శ్లోకైరన్వాహ ॥ వాసుదేవ ఇతి ॥ యేనచిదాత్మనా విశ్వంచేతయతేచేతనీభవతి - విశ్వంతు - యంసచేతనీకరోతి - స్వతఃపితృపత్యాహ -

విష్ణురాతః ॥ స్వా యంభువ స్యేహ సురోర్వంశోయవిస్తరా చ్చుతః । యత్రధర్మాశ్చ వివిధాశ్చాతు
 వాణ్యాశ్చిత్రాశ్చ భాః ॥ యత్రవిశ్వసృజాంసగోమనునన్యావదస్వనః । ౧ ॥ యత్రయత్రహ
 రేజన్యకర్తృణీచమహీయసః । గృణంతికవయోబ్రహ్మంస్తానిసోవదశృణ్వతామ్ ॥ ౨ ॥ సర్వమన్వం
 తరైబ్రహ్మభగవాన్విశ్వభావనః । కృతవాణురుతేకతాహ్యతీతేనాగతేద్యవా ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మరా
 తః ॥ మనమోష్ఠ్యవ్యతీతాష్టత్పుత్వస్వా యంభువాదయః । ఆద్యస్తుకథితోయత్రదేవానీనాంచసంభ
 వః ॥ ౪ ॥ ఆకూత్యాం దేవహూత్యాంచ మహిత్రోస్తస్యవై మనోః । ధర్మజ్ఞానో వదేశాధారంభగ
 వాపుత్రతాంగతః ॥ ౫ ॥ కృతంపురాభగవతఃకపిలస్యానువర్ణనమ్ । ఆఖ్యాస్యేభగవాన్యజ్ఞోయ
 త్పుకారకురూద్వహ ॥ ౬ ॥ విరక్తఃకామభోగేషుశతరూపావతిఃప్రభుః । విసృజ్యరాజ్యంతపసేనభార్యో
 వనమావిశత్ ॥ ౭ ॥ సునందాయాంవషణితంపదైకేనభువంస్పృశత్ । తప్యమానస్తపోఘోరమిద
 మన్వాహభారత ॥ ౮ ॥ మనుః ॥ వాసుదేవోవసత్యేషస్తర్వదేహేష్వనన్యదృక్ । యేనచేతయతేవిశ్వం
 విశ్వంచేతయతేనయమ్ ॥ ౯ ॥ యోజాగతిశయానెస్మిన్నాయంతంవేదవేదసః ॥ ౧౦ ॥ ఆత్మావాస్య
 మిదంసర్వంయత్త్రించిజ్జగత్యాంజగత్ । తేనత్యక్తేనభుంజేథామాగృథఃకస్యస్విద్ధనమ్ ॥ ౧౧ ॥ యంసప

తత్రహేతుః ॥ ౯ ॥ యఇతి ॥ అస్మిన్ శయానస్వపితి - యోజాగతి సాక్షితయావర్తతే - ఆమోహిత్రం - నాయంజనస్తవేద - సతుఇ
 ముంవేద ॥ ౧౦ ॥ తస్యేవ్యరత్వం దశయన్ లోకస్యహితముపదిశతి ॥ అత్యైతి ॥ అత్తనాశ్చర్యరేణ - ఆవాస్యంగస్వస్తాచైతన్యాభ్యాం
 సంవాప్యం - విశ్వంసర్వం - జగత్యాం లోకే - యత్త్రించిజ్జగద్భూతజాతం - అతః - తేనైవేవ్యరేణ - యత్తుత్యక్తందత్తంధనం - తేనైవభుం
 జేథాః - భాగాభ్యంక్ష్య - యద్యా - తేనహేతునా - త్యక్తేనాశ్చరాపణణైవ భుంజేథాః - సన్వారణం - కస్యస్విత్ కస్యచిదపి - భ
 నంమాగృథః మాభికాంక్షః - యద్యా - కస్యస్విదితికస్యాస్యస్యధనమస్త్యితోధనాకాంక్షేత్రియతదిత్యథాః ॥ తథాచశ్రుతిః ॥ ఈ
 శావాన్యమిదగ్ంసర్వంయత్త్రించిజ్జగత్యాంజగత్ - తేనత్యక్తేనభుంజేథామగృథః కస్యస్విద్ధనమితియథాశ్లోకమేవ ॥ ౧౧ ॥

నమయదిసఃసర్వంవ్యాప్తోతితహా చక్షురాదిభిః కింసప్రతీయతేతత్రాహ || యమితి || యంపశ్యంతంమనః చక్షునా నపశ్యతి- చ
క్షురాద్య విషయత్వాత్- నహిప్రమాతారంప్రమాణంవిషయాకరో తీతిభావః || తథాచ శ్రుతిః || చక్షుషశ్చక్షు శ్రోత్రస్యశ్రోత్రమి
త్వాది- నమతహా ఘటనాకేదేవదత్తస్యతద్విషయంచాక్షుషంజ్ఞానమివేశ్వరస్యాపిస్వరూపవిషయజ్ఞానంస శ్యేత్తత్రాహ || య
స్యతుపశ్యతః- చక్షుజ్ఞానం సరిష్కృతినపశ్యతి- తత్తదాకారేణోత్పన్నాయావృతైరేవనా శోనస్వతస్సిద్ధజ్ఞానస్య- నహిసవిత్ప్రకా
శఃప్రకాశ్యనాకేనశ్య తీతిభావః- ధూతానినిలయాయస్యతం- సర్వాంతర్యామిణః- తథాపి- సువణం శోభనతపనం అసంగం- ఉ
పధావతథజగద్వం || ౧౨ || తత్స్వరూపస్యనిత్యత్వమేవోపపాదయన్నాహ || నయస్యేతి || అమూనిత్యంతాదీనివిశ్వస్య-యస్మాద్భవంతి-
విశ్వంచయద్రూపం- అతపివ- అవ్యభిచారిత్వాత్- తత్తత్తుతంసత్యం- మహత్పరిపూర్ణంబ్రహ్మ || ౧౩ || నమవిశ్వంచేత్తద్రూపం- త
హి-తస్యకుతోజన్మాద్యభావః- స్వప్రకాశత్వంవా- జగజ్జన్మాదికర్తృత్వేనవికారేణసత్యత్వం పూర్ణత్వంవా- తత్రాహ || స ఇతి ||
స-ఈశఃసత్యశ్చ- స్వప్రకాశశ్చ- పురాణశ్చ- సిద్ధికారః- విశ్వంకాయస్య- పురాణీహూతానినామానియస్య-తథావిధోపి- యతః-
అస్యవిశ్వస్యజన్మాది- స్వశక్త్యా- మాయయా- ధత్తై- తాంచనిత్య సిద్ధయావిద్యయా- ఉదస్య హిత్వా నిష్క్రియవివాసై || ౧౪ || అత ఇ
తి || యస్మాదేవమిశ్వరఃకర్తృకర్తృత్వాదిసంత్యజ్య- నైష్టమేకత్వానై- అతఃఅస్మాద్దేతోః- ఋషయోఽప్యగ్రేభా- కర్తృణికుర్వంతి-
తిమథం-అకర్తృహ త వెమోక్షేథం- పాతాంతరేపి- కర్తృనాశాయ- హియస్మాత్ || ౧౫ || నస్వీహమాసఃకర్తృభిరవ కుంతితః కోశకార ఇ

శ్యతిపశ్యంతంచక్షుర్యస్యనరిష్కృతితంధూతనిలయందేవంసువణముపధావత || ౧౨ || నయస్యాద్యం
తమధ్యానిస్వఃపరోనాంతరంబహిః | విశ్వస్యామూనియద్యస్మాద్విశ్వంచతదృతంహహత్ || ౧౩ || సవి
శ్వకాయఃపురుహూతఈశస్సర్వస్యగోప్తాహ్యజరఃపురాణః | ధత్తేస్యజన్మాద్యజయాత్తశక్త్యాతాం
విద్యయోదస్యనిరీహాతై || ౧౪ || అతోగ్రఋషయఃకర్తృణీహంతేకర్తృహ తవే | ఈహమామోపిపు
రుషః ప్రాయోనీహంప్రపద్యతే || ౧౫ || ఈహతేభగవానీశోనహితత్రవిషజ్జతే | ఆత్మలాభేనపూ
ర్ణాథానావసీదంతియేనుతమ్ || ౧౬ || తమీహమానంనిరహంకృతంబుధంనిరాశిషంపూర్ణమనన్య
చోదితమ్ | న్యూశీక్షయంతంనిజవత్త్వసంస్థితంప్రభుంప్రపద్యేభిలధర్మభావనమ్ || ౧౭ || శ్రీశుకః || ఇతి
మంత్రోపనిషదంవ్యాహరంతంసమాహితమ్ | దృష్ట్వాసురాయాతుధానాజగ్ధుభ్యద్రవత్తుధా ||
౧౮ || తాంస్తథావసితావీక్ష్య యజ్ఞస్సర్వగతోహరిః | యామైఃపరివృతోదైవైహాత్వాశా
సత్త్రి విప్తవమ్ || ౧౯ || స్వరోచిషోద్వితీయస్తుమనురగ్నస్సతోభవత్ | మృమత్సుషేణరోచిష్టత్ప్ర
ముఖాస్తస్యచాత్మజాః || ౨౦ || తత్రేంద్రోరోచనస్తాసీద్దైవాశ్చతుషితాదయః || ఉజస్తంబాదయస్స
ప్రఋషయోబ్రహ్మవాదినః || ౨౧ || ఋషేస్తువేదశిరసస్తుషితా నామ పత్న్యభూత్ | తస్యాం
జజ్ఞేతతోదేవోవిభురిత్యభివిశ్రుతః || ౨౨ || అష్టాశీతసహస్రాణీమునయోయేధృతవ్రతాః | అన్వశి
క్షావ్రతంతస్యకౌమారబ్రహ్మచారిణః || ౨౩ || తృతీయఉత్తమోనాగుప్రియవ్రతసుతోమనుః | పా

వబధ్యేత- తత్రాహ ఈహత | ఇతి || అతస్తమనువర్తమానాఃయ-తేనావసీదంతి- సవిషజ్జంతే || ౧౬ || తదేవంబోకానుగ్రహేయవిశ్వసృష్ట్య
దియః కరోతి- శ్రీరామకృష్ణాద్యతత్తైశ్వరేవోక్తమర్యాదయాదోవతే- తంశరణంప్రజామిత్యాహ || తమితి || నిజవత్త్వసరా
వతారానురూపోమాగః- తత్రసమ్యక్స్థితం- అతఃఈహమానం కర్తృచరంతం- తథాపి- జీవనైలక్షణ్యమాహ- నిరాశిషంనిరహంకృ
తం- అనన్యచోదితమిచనిరహంకారత్వేహాతుః- బుధంనిరాశిషత్వేహాతుః- పూర్ణంఅనన్యనియుక్తత్వేహాతుః- ప్రభుంత
థాపికర్తృమస్థానైహాతుః- న్యూహ్యచారేణశీక్షయంతం- తత్త్రిమథం- తత్రాహ అభిలాభార్థార్థావయతిప్రవర్తయ తీతిత
థాతం || ౧౭ || ఇతీతి || సమాహితమపిసంతం- మంత్రోపనిషదంవ్యాహరంతం- దృష్ట్వా- సుప్రోభితవద్వివశమివమన్నానాఅసురాఃయా
తుధానాశ్చ- తుధానిమితైస- జగ్ధంఅత్తుం- అభ్యద్రవత్అభిదుశ్రుపుః || ౧౮ || తానితి || యామైఃసప్తపుత్రైః- త్రివిప్తపంస్వగమహ
లయన్స్వయమేవేంద్రోచిభూవేత్యథాః- తత్రప్రతిమన్వంతరం- మన్నాదయః- ఉదస్యేభవంతి- తథాహి- సూతోద్వాదశేవక్ష్యతి
శ్లో || మన్వంతరంమనుదేవామనుపుత్రాసురేశ్వరః || ఋషయోఽశవతారశ్చహరేష్వదీప్తధముచ్యతే ఇతి || తత్రాద్యోహి- స్వామి
భవోమనుః- ప్రియవ్రతోత్తాసపాదామనుపుత్ర- యమాదయోదేవాః- మరీచిప్రముఖాఃసప్తఋషయః- యజ్ఞహరేరవతారః- ఇం
ద్రశ్చసవివేతి- తన్వన్వంతరంపంచవిధమేతత్- తచ్చచతుర్థాస్సంధోషక్రమేనిరూపితం || ౧౯ || ద్వితీయదిమత్త్రిమమన్వంతరేమను
న్వాదిషట్టమాహ || స్వరోచిషఇతి- యావద్దజేంద్రమోక్షప్రశ్నం || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || విభోరసాఢారణంచరితమాహ || అష్టాశీతి

సహస్రాణీతి || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || సజితి || సత్యజితేంద్రస్యసఖాసఖా || ౨౭ || చతుర్థాదితి || ఉత్తమస్త్రోతామనుః తస్య
 బ్రాతా || ౨౮ || సత్యేతి || త్రిశిఖఃకుశ్వరః ఇంద్రః || ౨౯ || అన్యసపివిష్టపరాక్రమాన్ సురానాహ || దేవావై ధృతయః || ౩౦ || త
 త్రేతి || హరిరిత్యాహృతోవ్యాహృతః గ్రహాన్ గ్రహాన్ || ౩౧ || బాదరాయణాదితి || అమూముచత్ మోచయామాస || ౩౨ || తదితి || శ్రవ
 జెచ్ఛాయాం హేతుః తత్తథాసుతాసుకథాసు సాకథైవవా సుమహత్పుణ్యం పుణ్యవిశేషం సంధస్యమిత్యాది || ౩౩ || ఇతిభానా
 థాదిపికాయాం ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 త్ || తుర్యమస్వంతరప్రొక్తం గ్రహేంద్రస్యవిమాక్షణమ్ ద్వితీయాదిత్రివిస్త్రువిస్త్రాణాం పవణ్యతే || ద్వితీయేతు గ్రహేంద్రస్యగ్రహ
 భిఃక్రీడతోజలై దైవాన్త్రాహగృహీతస్యహరిస్త్రుతిరుదర్యతే || అసీదితి || అసీత్ అస్తే || ౧ || తావతేతి || తావతాయా జనాయుతేన - ప

వనస్సంజయోయజ్ఞోహూత్రాద్యాస్తత్తుతానృప || ౨౪ || వసిష్ఠతనయాస్సప్త ఋషయః
 ప్రమథాదయః | సత్యాదేవశ్రుతాభద్రాదేవాశ్చంద్రస్తుసత్యజిత్ || ౨౫ || ధర్మస్య సూన్యతా
 యాంతుభగవాన్పురుషోత్తమః | సత్యసేనశ్శిఖ్యాతోజాతస్సత్యవ్రతైస్సహ || ౨౬ || సోన్యతవ్రత
 దుశ్శీలానసతోయక్షరాక్షసాన్ | భూతద్రుహూభూతగణాన్శ్చవధీత్సత్యజిత్సఖః || ౨౭ || చతుర్థా
 ఉత్తమబ్రాతామనునామ్నాథతామసః | నృషాఖ్యాతినరఃకేతురిత్యాద్యాదశతత్పుతాః || ౨౮ || స
 త్యకాహరయోవీరాదేవాస్త్రిశిఖకుశ్వరః | జ్యోతిస్యోమాదయస్సప్త ఋషయస్తామసేంతరే ||
 ౨౯ || దేవావై ధృతయోనామవిధృతేస్తనయానృప | నష్టాఃకాలేనయైవేదావిధృతాస్సేవనతేజసా ||
 ౩౦ || తత్రాపిజజ్ఞేభగవాన్హరిణ్యాంహరిమేధసః | హరిరిత్యాహృతోయేనగ్రహేంద్రోమోచితోగ్ర
 హాత్ || ౩౧ || పరీక్షిత్ || బాదరాయణఽతత్తేశ్రోతుమిచ్ఛామహేవయమ్ | హరిర్యథాగజపతింగ్రాహ
 గ్రస్తమమూముచత్ || ౩౨ || తత్తథాసుమహత్పుణ్యంధన్యంస్వస్త్వయనంశివమ్ | యత్రయత్రో
 త్తమశ్లోకోభగవాన్గీయతేహరిః || ౩౩ || శ్రీసూతః || పరీక్షితైవంసతుబాదరాయణః ప్రాయోపవిష్టే
 నకథాసుచోదితః | ఉవాచవిప్రాః ప్రతినంద్యపాథివంముదామునీనాంసదసిన్తశృణ్వతామ్ || ౩౪ ||
 * * * * *
 శ్రీశుకః || అసీద్దిరివరోరాజంస్త్రికూటశ్శివీశ్రుతః | క్షీరోదేనావృతశ్శ్రీమాన్యోజనాయుతముచ్చి
 తః || ౧ || తావతావిస్తృతఃపర్యక్తీభిశ్శృంఖైఃపయోనిధిమ్ | దిశశ్చరోచయన్నాస్తైరోప్యాయస
 హిరణ్యయైః || ౨ || అన్యైశ్చకకుభస్సర్వారత్నధాతువిచిత్రైః | నానాద్రుమలతాగుల్మైర్నిఘ్నైః
 ఘ్నైర్నిర్ఘ్నైరాంభసామ్ || ౩ || సదావనిజ్యమానాంఘ్రీస్సమంతాత్పయఃకషిభిః | కరోతిశ్యామ
 లాంభూమింహరిన్దరకతాశ్శభిః || ౪ || సిద్ధచారణగంధర్వైర్విద్యాధరమహూరగైః | కిన్నరైరప్సరోభి
 శ్చక్రీడుద్భిజ్జాప్తకందరః || ౫ || యత్రసంగీతసన్నాదైర్నదద్గుహామమషయా | అభిగజాంతిహర
 యశ్శ్లోఘినఃపరశంకయా || ౬ || నానారణ్యపశువ్రాతసంకులప్రోణ్యలంకృతః | చిత్రద్రుమసురోద్యా
 నకలకంతవిహంగమః || ౭ || సరిత్సరోభిరచ్ఛేదైఃపుల్లినైర్మణివాలుకైః | దేవస్త్రిమజ్జనామోద

ర్యక్పరితఃత్రికూటసమాఖ్యాబీజమాహ || త్రిభిశ్శృంఖైఃముఖైస్సప్తవణా రాప్యల్లహమయైః || ౧ || అన్యైశ్చ || అన్యైశ్చశృంఖైః -
 నిర్ఘ్నైరాంభసాంఘ్నైర్నిఘ్నైః - కకుభఃసర్వారోచయన్నాస్తైశ్చిత్తైర్వైద్యాధరమహూరగైః - కిన్నరైః - రత్నైర్ధాతుభిశ్చ
 విచిత్రైః - నానావిధానాంద్రుమలతానాంగుల్మమైశ్చ || ౩ || సదేతి || పయసఃకర్మిభిః - సమంతాదవనిజ్యమానాంఘ్రీ యామూల
 ప్రాంతాయస్య - హరిద్భిః హలాశవజైః || ౪ || ౫ || యత్రేతి || కిన్నరాదీనాం - సంగీతసన్నాదైర్నదదంత్యోగుహయస్త్రిప్రదేశ
 తం అభిగజాంతి - హరయఃసింహః - అమషయా అసహనేన || ౬ || నా నేతి || నానాయే ఆరణ్యాఃపశవః - లేషాంవ్రాతైఃసంగు
 లాభిప్రోణిభిరలంకృతాస్తే - కించ - చిత్రాఃద్రుమాఃయేషు సురోద్యానేషు - కలకంతామధురస్వనావిహంగమాయస్త్రి || ౭ || కించ ||
 సందితి || స్వచ్ఛేదైఃసరిత్సరోభియఃతః - మణయవివహలుకాయేషుకైః - పుల్లినైశ్చయైః - దేవస్త్రిణాంమజ్జనేనయతీనాదఃతేన -

సౌరభాయ క్తాస్యంబూనిలనిలాశ్చతైశ్చ . యతఃపై || ౮ || తస్యైవ || తస్యైవ త్వాంబుజసంస్థానమా || ౯ || గిరివనాది సవం
భ్యయమితి వత్సతి - అతో గిరిముపవన్య - వనంవ గణయతి - సర్వతోలంకృతమతి || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || పునగిరిం వణయతి
మందారైరిత్యా దివ తుభిః మందారాదిభిర్వృత ఇత్యన్వయః || ౧౪ || తస్మిన్నితి || తస్మిన్ గిరౌసర ఆస్తి - తద్వ గణయతి - సువిభులమి
త్యాదిసాధనః పంచభిః లసంతికాంచన పంకజానియస్మిన్ - కుముదాదీనాంక్రియాణాజితం || ౧౫ || మత్తైతి || కలఃస్వనోయేషంతై
శ్చకుంతైశ్చ నిఘ్నంత్యం - చక్రాశ్చైవసార సైః ఆకీణం || ౧౬ || జలైతి || జలకుక్తుటాదీనాంకుతైః కూజితం - మత్స్యానాంకచ్ఛపా
నాంచసంచారేణ చలతాంపద్మానాంరజసాయుక్తం పయాయస్మిన్ తత్ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || శోభితమితి || నిత్యమృతవః ఫలపుష్పాదీనం

సౌరభాంబునిలైర్యుతః || ౮ || తస్యైవ త్వాంబుజసంస్థానమా హత్తనః | ఉద్యానమృతుమన్నామ
హ్యక్రీడంసురయోషితమ్ || ౯ || సర్వతోలంకృతందివైవ్యనిత్యపుష్పఫలద్రుమైః || ౧౦ || మందారైః
పారిజాతైశ్చపాటలాశోకచంపకైః | మూతైఃప్రియాల్లైఃపనసైరామైరామాతకైరపి || ౧౧ || క్ర
ముకై నాఠికైశ్చ ఖజూరై బీజపూరకైః | మధూకైస్తాలసాలైశ్చతమాలైరసనాజకైః ||
౧౨ || అరిష్టోమంబరప్లవైవతైఃకింశుకచందనైః | పిచుమందైఃకోవిదానైస్సరళైస్సరదారుభిః || ౧౩ ||
ద్రాక్షైశ్చూరంభాజంబూభిర్బదర్యక్షాభయామలైః | బిల్వైఃకపిథైజంబీరైవృతోభల్లాతకైరపి ||
౧౪ || తస్మిన్ సరస్సువిపులంలసత్తాంచనపంకజమ్ | కుముదోత్పలకల్పార శత పత్రశ్రియోజితమ్ ||
౧౫ || మత్తపట్టదనిఘ్నంత్యంశకుంతైఃకలనిస్సనైః | హంసకారండ్వకీణంచక్రాశ్చైవసార సైరపి ||
౧౬ || జలకుక్తుటకోయష్టిదాత్యూహకలకూజితమ్ | మత్స్యకచ్ఛపసంచారచలత్పద్మరజఃపయః || ౧౭ ||
కదంబవేతసనలసీపవంజులకైవృతమ్ | కుందైః కురవకాశోకైశ్శిరీషైఃకుటజైంగుదైః || ౧౮ || కుబ్జ
కైస్సన్వణాయూధీభినాగపున్నాగజాతీభిః | మల్లికాశతపత్రైశ్చమాధవీజాలకాదిభిః || ౧౯ || శోభితం
తీరజైశ్చందైవ్యనిత్యతుభిరలం ద్రుమైః || ౨౦ || తత్రై కదతద్గిరికాననాశ్రయఃకరేణుభిర్వారణ
యూధపశ్చరణ | సకంటకంకీచకవేణువేత్రవన్దిశాలగుల్మంప్రరుజ్జవనస్పర్శ | ౨౧ || యద్గంధమా
త్రాద్ధరయోగ జేంద్రావ్యాఘ్రాదయోవ్యాశ మృగాశ్చక్లిష్టాః | మహూరగాశ్చపిభయాత్త
వంతిసకారకృష్ణాశ్శరభాశ్చమర్యః || ౨౨ || వృకావరాహామహిషక్షశిల్యాగోపుచ్ఛసాలావృకమక
టాశ్చ | అన్యత్రశుద్రాహరిణాశ్శశాదయశ్చరంత్యభీతాయదనుగ్రహేణ || ౨౩ || సమర్థతప్తకరి
భిఃకరేణుభిర్వృతో మదమృత్యులభైరభిద్రుతః | గిరింగరిష్టాపరితః ప్రకంపయన్నిషేవ్యమానోలికు
తైర్మదాశనైః || ౨౪ || సరోనిలంపంకజరేణుకూషితంజిఘ్రుణవిదూరాన్మదవిహ్వలైక్షణః | వృతస్స
యూధేనతృషానితేనతత్సరోవరాభ్యాశమథాగమద్భ్రుతమ్ || ౨౫ || విగాహ్యతస్మిన్నమృతాంబుని
గ్మలంహేమారవిందోత్పలరేణువాసితమ్ | పపానికామంనిజ పుష్కరోద్ధృతంవృత్తానమద్భిస్సంప
యగతక్లమః || ౨౬ || స్పృశ్యై ర్మోద్ధృతశీకరాంబుభినిపాయయన్ సంస్పృశయన్ ధాగృహీ | జి
ఘ్రుణకరేణూఃకలభాంశ్చమర్మదానాచప్తకృచ్ఛంకృష్ణోజమాయయా || ౨౭ || తంతత్రకశ్చిన్నం
పదైవచోదితోగ్రాహూబలీయాం శ్చరణౌరుషాగ్రహితే | యదృచ్ఛయైవం వ్యసనంగతోగజోయ

పత్తిహేతవోయేషంతైః - అలంశోభితం || ౨౦ || తత్రైవ || తత్రైవంసతి - వికదా - తద్గిరికాననాశ్రయోవారణయూధపః - కరేణుభిశ్చ
రణ - తృషాదితేన యూధేనవృతః - సరోవరస్యాభ్యాశం సమీపము పాగమదితి పంచమే నాన్వయః - కింకర్షణ కీచకవేణువేత్రవం
తం - విశాలంగుల్మం - లతాదిసందభణం - వనస్పతీంశ్చప్రరుజ్జప్రభంజణ || ౨౧ || యదితి || కథంధారః - యస్యగంధమాత్రాద్ధర
యఃసింహఃగజేంద్రాదయశ్చ - భయాత్త వంతిపలాయంతే || ౨౨ || వృకైతి || వృకాదయస్తుషుద్రాఅపూరితః - అన్యత్రతద్దలపి
పథంత్యత్వారంతి || ౨౩ || సగతి || పునఃకీర్తనః - ఘమతప్తః - మదమృత్యుమదస్తావీ - మదమృత్మంతీతథాతైః || ౨౪ || ౨౫ || విగాహ్యతి ||
నిజేనపుష్కరేణరాకగ్రేణ - ఉద్ధృతం - గతక్లమస్సనికామంపపా || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || తథైతి || దీనధియః కరేణవః - తంకేవలంవిచుక్తు

శుః || ౨౯ || ౩౦ || తత ఇతి || మన ఉత్పాదకైః - బలంశాగీరం - ఓజఃవింద్రియం - శేషంస కలంబలాది - నిపర్యగూ విపరీతం - అధికం
జలకసో గ్రాహస్య || ౩౧ || ఇత్యుతితి || స ఇత్యంయదా ప్రాణసంకటమవాప - యతోదేహీ || ౩౨ || బుద్ధిమేవాహ || సమామితి || అహంచనప్రభ
వామి - యతః గ్రాహరూపేణవిధాతుః పాశేనావృతః - తథాపి - తంపరం పరమేశ్వరం - పరేమంబ్రహ్మదీనాంఅయసమాశ్రయభూతం -
శరణం యామి || ౩౩ || కోసాయంశ రణంయాసి - తత్రాహ || యఃకశ్చనేతి || అంతక వివోరగః - తస్మాత్తంశరణమీమహిప్రజేమహి - యద్భ
యాదిత్యత్ర శ్రుతిః || భీషస్తాద్యా తఃపవతే - భీషదేతిసూర్యః భీషస్తాదగ్నిశ్చైంద్రశ్చ - మృత్యుధావతి పంచమశ్లో || ౩౪ || ఇతిభావా
ధాదీపికాయాం - ద్వితీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || తృతీయేసగజేంద్రేణ సుతోహరిరుపేత్యతమ్ | సముద్భవార గ్రాహచ్ఛ్రాహం దేవలశాపతః || ఏవమితి || జప్యంతోత్రం ప్రాగ్జన్మనిజం
ద్రమృత్సంజ్ఞే || ౧ || సమ ఇతి || తస్మై సమోనమనం - అభిధీమహి అభిధ్యామేమ - కేవలం గ్రాహగృహీతత్వేనకాయప్రణతేశక్యత్వాత్ - స్వ
స్వతద్జ్ఞానంసంభావయితుంవిశిష్ట - యత్యీయాపాత్ - వితద్దేహాది - చిదాత్మకంచేతనంభవతి - తదుక్తం || శ్లో || యేనచేతయతేవిశ్వమితి -

ధాబలంసోతిబలోవిచక్రమే || ౨౮ || తథాతురంయూధపతింకరేణసౌవికృష్యమాణంతరసాబలీయసా |
విచక్రశుద్ధీనధియోవరేగజాఃపాష్టిగ్రహస్తారయితుంచాశకః || ౨౯ || నియుధ్యతోరేవమిభేం
ద్రనక్రయోవికషతోరంతరతోబహిర్నిధః | సమాస్సహస్రంవ్యగనున్తహీసతేసప్రాణయోశ్చి
త్రమమంసతామరాః || ౩౦ || తతోగజేంద్రస్యమనోబలౌజసాంకాలేనదీఘేణమహానభూద్వ్య
యః | వికృష్యమాణస్య జలెవసీదతో విపర్యయోభూత్సకలంజలౌకసః || ౩౧ || ఇథ్థంగంజేంద్రస్సయదా
పసంకటంప్రాణస్యదేహీవివశోయదృచ్ఛయా | అపారయన్నాత్మవిమోక్షణేచిరందధ్యావిమాంబు
ద్ధిమమథాభ్యపద్యత || ౩౨ || నమామిమెజ్ఞాతయత్రురంగజాఃకుతఃకరిణ్యఃప్రభవంతిమోక్షితుమ్ | గ్రా
హేణపాశేనవిధాతురావృతోహ్యహంచతంయామిపరంపరాయణమ్ || ౩౩ || యఃకశ్చనేశోబలిసాం
తకోరగాత్ప్రచండవేగాదభిధావతోభృశమ్ | భీతంప్రపన్నంపరిపాతియద్భయాన్మృత్యుఃప్రధావ
త్యరణంతమీనుహి || ౩౪ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - ద్వితీయోధ్యాయః. * * * * *
బాదరాయణః || ఎవంవ్యవసితోబుద్ధ్యాసమాధాయమనోహృదిజజాపపరమంజప్యంప్రాగ్జన్మస్యనుశి
క్షితమ్ || ౧ || ఓం - నమోభగవతేతస్మైయతఎతచ్చిదాత్మకమ్ | పురుషాయాదిబీజాయపరేశాయాభిధీమ
హి || ౨ || యస్మిన్నిదంయతశ్చైనంయేనెదంయఇదంస్వయమ్ | యోస్తాత్పరస్తాచ్ఛవరస్తంప్రపద్యేస్వ
యంభువమ్ || ౩ || యస్మాన్మనీదంనిజమాయయాపితంక్వచిద్విభాతంక్వచతత్త్తిరోహితమ్ | అవి
ద్ధృక్సాత్మ్యభయంతదీక్షితేసత్యమూలోవతుమాంపరాత్పరః || ౪ || కాలేనపంచత్వమితేషుకృత్స
శోలోకేషుపాలేషుచసర్వహేతుషు | తమస్తదాసీద్గహనం గభీరంయస్తస్యపారేభివిరాజతేవిభుః ||

౫ | నయస్యదేవాఋషయఃపదంవిడుజ్జంతుఃపునఃకోహాతిగంతుమీరితుమ్ | యథానటస్యాకృతిభిర్వి
తత్రాహతుః - పురుషాయ కారణత్వేనప్రవిష్టాయ - సమ - ప్రకృతిపురుషాకారణమితిప్రసిద్ధం - తత్రాహ - ఆదిఃప్రకృతిః - బీజంపురు
షః - తత్రాహ - ప్రవిష్టత్వేపిజీవవత్పారతంత్ర్యంవారయతిపరేశాయేతి || ౨ || పరమైశ్వర్యంవిపుణ్యాన్నాహయావదధ్యా
యపరిసమాప్తిః || యస్మిన్నితి || యస్మిన్నధిష్ఠానే - యతఉపాదానాత్ - యేనకత్రా - యశ్చస్వయమేవేదం విశ్వంభవతి - అస్తాత్పార్యాత్ - స
రస్తాత్పారణ్య - యఃపరస్తం - స్వయంభువంస్వతసిద్ధం - ప్రపద్యేశరణంప్రజామి || ౩ || విశ్వహతుత్వంస్వతసిద్ధత్వంచోక్తం - ఇ
దాసీంవిశ్వప్రకాశకత్వంస్వప్రకాశకత్వంచవణాయన్నాథాయతే || య ఇతి || విభాతంఅభివ్యక్తంసత్ - క్వచిత్ప్రయేతిరోహితం
లీనంసత్ - తదుభయంకార్యంకారణంచ - సాక్షీసత్ - సమీక్షితే - సాక్షీత్వేహతుః - అవిద్ధృక్అలుప్తదృష్టిః - ఆత్మమూలః స్వప్రకా
శః - కుతః - పరాత్ప్రకాశాచ్ఛురాదెరపి - పరః - తస్యాపిప్రకాశకఇత్యధః || శ్రు || చక్షుషశ్చక్షురిత్యాదిశ్రుతే || ౪ || రోహితమీక్ష
తఇత్యేతత్ప్రపంచపూర్వకంజ్ఞేయత్వంపదన్నాథాయతేద్యాభ్యాం || కాలేనేతి || పంచత్వమితేషునాశంప్రాప్తేషు - గహనంకు
రవగాహం - గంభీరమనంతం - తస్యతమసః || శ్రు || ఆదిత్యవణాంతమసః పరస్తాదిత్యాదిశ్రుతే || ౫ || నెతి || అతపివ - దేవాదయాయ

స్వస్వరూపసమితిః జగతురవాచీనః గంతుంజ్ఞాతుం తుంతుంవతుంవా దురత్యయంబుగమమమక్రమణంచరితం కథనంచాయ
స్వనః మామాంకథంతహి ॥ శ్రు ॥ తమేవంబిదిత్వాతిమృత్యుమేతినాన్యః పంథావిద్యతేయనాయతిశ్రుతిరిత్యాశంక్య- తద్జ్ఞానో
సాయంకథయన్నాహ ॥ దిదృక్షువత్సతి ॥ అలోకప్రతంబ్రహ్మచర్యాది- అప్రణంబిచ్ఛిద్రం- భూతానామాత్మభూతాః భూతేషుత్తదృష్ట
యస్సంతః సమగతిరస్తు ॥ ౭ ॥ దురత్యయానుక్రమణత్వంప్రపంచయన్ప్రణమతి సవిద్య తత్సతి ॥ లోకానామప్యయః ప్రళయః సంభ
వోజన్త- తయోద్వేషం దైవ్యకం- తదథకాయస్తానిజన్తాదీనివీకరోతతస్మైనమదత్తు తరేణాన్యయః ॥ ౮ ॥ తస్మాదతి ॥ బ్రహ్మజేబ్రహ్మ
రూపాయ- అసంతతక్తయే ఉరురూపాయ- అతః- అశ్వర్యాణికర్తాణియస్యతస్మై- పరేశాయనమః ॥ ౯ ॥ నమదతి ॥ ఆత్మప్రదీపాయప్రకా
శాంతరస్యావిషయా- కుతః- సాక్షిజేప్రకాశకాయ- పరమాత్మనైజీవనియంత్రే- అతః- గిరాంవిదూరాయ అప్రాప్తాయ- చేతసం
చితృత్వతీనాం- తథాచ శ్రుతిః ॥ యతోవాచోని వతంత- అప్రాప్తమనసాసాహ ॥ ౧౦ ॥ సత్యేనతి ॥ వివమపివివశ్చ తానిభుజేన- నై
ష్ఠ్యైర్వైకసన్నానీ సేన- సత్వేనశుద్ధేన ॥ శ్రు ॥ సన్నానయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాదిశ్రుతిః- ప్రతిభాన్యాయప్రత్యక్షైః ప్రాప్తా
య- నిర్వాణసుఖసంవిదేమోయేనం దామభూతయే ॥ ౧౧ ॥ నమదతి ॥ గుణధర్మిణేన త్వాదిధర్మానుపారిణే- జ్ఞానఘనాయచేతినిర్విశేషక్షైవి
ప్రధానవైలక్షణ్యముక్తం ॥ ౧౨ ॥ తేత్రజ్ఞాయతి ॥ సాక్షిజేతిసర్వాధ్యక్షైవీనిర్వికారత్వముక్తం- అత్తనాంతేత్రజ్ఞానాం- మూలా
య- మూలస్యప్రధానస్యాపి- ప్రకృతయేఉద్భవహేతవే- తత్రహేతుః- పురుషాయ పూర్వమేవసతే- తథాచ శ్రుతిః ॥ పూర్వమేవాహ

చెష్టితోదురత్యయానుక్రమణస్సమావతు ॥ ౬ ॥ దిదృక్షు నోయస్యపదంహిమంగళంవిముక్తసంగము
నయస్సుసాధవః ॥ చరంత్యలోకప్రతమవ్రణంవనేభూతాత్మభూతాస్సుహృదస్సమేగతిః ॥ ౭ ॥ నవిద్య
తేయస్య చజన్తకర్తవాననామరూపగుణదోషవేవవా ॥ తథాపిలోకాన్యయసంభవాయస్వమాయ
యాతాన్యనుకాలమృచ్ఛతి ॥ ౮ ॥ తస్మైనమఃపరేశాయబ్రహ్మజేనంతతక్తయే ॥ అరూపాయోరురూ
పాయనమఆశ్చర్యకర్తయే ॥ ౯ ॥ నమఆత్మప్రదీపాయసాక్షిణేపరమాత్మనె ॥ నమోగిరాంవిదూరాయ
మనసశ్చేతసానుపి ॥ ౧౦ ॥ సత్యేనప్రతిభాన్యాయనైష్ఠ్యైర్వైకవివశ్చితా ॥ నమఃకైవల్యనాథాయని
వాణసుఖసంవిదే ॥ ౧౧ ॥ నమశ్శాంతాయఘోరాయగూఢాయగుణధర్మిణే ॥ నిర్విశేషాయసామ్యా
యనమోజ్ఞానఘనాయచ ॥ ౧౨ ॥ తేత్రజ్ఞాయనమస్తుభ్యంసర్వాధ్యక్షాయసాక్షిణే ॥ పురుషాయా
త్మమూలాయమూలప్రకృతయేనమః ॥ ౧౩ ॥ సర్వేంద్రియగుణద్రష్ట్రై సర్వప్రత్యయహేతవే ॥ అస
తాచ్ఛాయయోక్తాయసదాభాసాయతేనమః ॥ ౧౪ ॥ నమోనమస్తేఖిలకారణాయనిష్టారణాయా
ద్భుతకారణాయ ॥ సర్వాగమామ్నాయగుహాణావాయనమోషవగాయపరాయణాయ ॥ ౧౫ ॥ గు
ణారణిచ్ఛన్నవిదూత్తపాయతస్త్వో భవిష్యాజ్జీతమానసాయ ॥ నైష్ఠ్యమ్యథాభావేననివర్తితాగ
మస్వయంప్రకాశాయనమస్తరోమి ॥ ౧౬ ॥ మాదృక్ప్రపన్నపశుపాశవిమోక్షణాయముక్తాయ

మహాసమితి- తత్పురుషస్యపురుషత్వమితి- పూర్ణాయేతివా ॥ ౧౩ ॥ సర్వేతి ॥ సర్వేంద్రియాణాం- యేగుణాః విషయానైహంద్రష్ట్రై- స
ర్వప్రత్యయాదింద్రియవృత్తయోహేతవోజ్ఞాపకాయస్యతస్మై- తదేవాహ- అసతాతిహం కారాదిప్రపంచేన- భాయయా అసత్రుప
యా- ఉక్తాయప్రతిబింబేన బింబమివ సూచితాయ- తత్రహేతుః- సత్రాపోవిషయేష్యాభాసోయస్యతస్మై ॥ తదుక్తంతృతీయే ॥ శ్లో ॥ య
థాజుష్ఠ ఆభాసఇత్యాదినా- పాతాంతరే- అసత్యస్యభాయయాఅభ్యాసేనఅక్తాయయుక్తాయ- తదధిష్ఠానాయేత్యథాః ॥ ౧౪ ॥ నమో
నమదతి ॥ అఖిలకారణాయసర్వకారకరూపాయ- అతఃపర- స్వయంనిష్టారణాయ- కారణత్వేపిమృదాదవద్వికారంచారయతి- అద్భుతకార
ణాయేతి- వివంభూతక్షేప్రమాణమాహ- సర్వేతిగమాఃపంచరాత్రదయః- ఆమ్నాయశ్చవేదాః- తెషామహాగణానాయస్తోతసామివ
పర్యవసానస్థానాయ- అపవగాయమోక్షరూపాయ- అతఃపరాయణాయఉత్తమానామాశ్రయాయ ॥ ౧౫ ॥ గుణేతి ॥ గుణవివారణీస్తయా
భస్మశ్చిహ్నాప్తపోజ్ఞానాగ్నిఃతస్మైతేషాంగుణానాం- త్వోభేదకార్య- విమ్భుజీత- తగబహిష్కర్తికంమానసంయస్య ॥ శ్రు ॥ సోకామయతవమా
న్యాంప్రజాయయేతిశ్రుతిః ॥ నైష్ఠ్యమ్యథామాత్మతత్త్వం- తస్యభావేనభావనయా- నివర్తితావివర్తితాఅగమావిధినిషేధలక్షణాదై
మస్వయమేవప్రకాశోయస్యతస్మై ॥ ౧౬ ॥ మాదృగితి ॥ మాదృక్వద్విధిచ్ఛాప్రపన్నపశుః- తస్యపాశఃఅవిద్యా- తస్యవిశేషేణమో
క్షణంయేన- తత్ర- యోగ్యతామాహ- ముక్తాయమోచనైహేతుః- భూరికరుణాయస్య అతస్తత్ర- అభయాయఅసలసాయ- స్వాంతేనఅం
తర్యామిరూపేణసర్వసాంతమభ్యతాంమనసి- ప్రతీతాప్రభ్యాతా- యప్రత్యక్షదృశ్యతస్మై- తథాచ శ్రుతిః ॥ యతస్త్వనిర్విశేషత్వాన

మంతరోయమేతీతి - భగవతేసర్వమాంతమభ్యతాంనియమనసమథాయ - తేహంమనసిస్థితత్వేపిబృహతేఅపరిచ్ఛిన్నాయ || ౧౭ || ఆత్మేతి ||
అంతస్థత్వేపిదేహాదిష్వాసక్తైర్మహాప్రప్రణాయ - ప్రాప్తమశక్యాయ - తత్రహేతుః - గుణసంగనవివర్జితాయ - అతఏవ - ముక్తత్వభిః
దేహాదిష్వాసానైః - చింతితాయ - తైఃపరిభావితంరూపమాహ - జ్ఞానాత్మనశ్చిత్యాదితా || ౧౮ || యమితి || ఇష్టాంగతిం కామితం - భర్తా
దిభలంప్రాప్తవంత్యేవ - సతుతావదేవ - కింతు - యాస్తేరకామితాలిన్యాఅస్యాశిషః - రతిదేహమవ్యవయంజరామగణరహితంరాఘ
వంయఃఅదభ్రదయః - సమేవిమోక్షణమేవతేవలంకరోతు - నాధికంప్రాథమ్యే || ౧౯ || ఎతావదప్యహంభక్తిసుఖానభిజ్ఞత్వేననాభా
మిత్యాహ || ఏకాంతినశ్చితి || యస్యత్వేకాంతభక్తానకించదశాంవాంఛంతి - తంపరమేశ్వరమిదేప్రామీత్యత్రతేజాన్వయః - తేహంనిష్ఠా
మత్వేహేతుః - యేనై - భగవతఃసర్వజ్ఞాముక్తా - ప్రపన్నాఃసేవితవంతః || ౨౦ || తమితి || అత్యద్భుతత్వసుమంగళత్వప్రదశానాభా
మక్షరత్వాదివిశేషతాన || ౨౧ || పరిపూర్ణత్వంప్రదశాయన్నాహత్రిభిః || యస్యేతి || ఖల్వాన్యస్యల్పమైవకళయాఅంశనకృతాః - స
జయతాదితితృతీయేనాన్వయః || ౨౨ || కథంకృతాశ్చిత్వపేక్షయాందృష్టాంతానాహ || యథేతి || యథాచిహ్నగ్నైరితిప్రవాహాదృష్టాం
తః - సవితుగభస్తయశ్చిత్యాసంత్య - నిర్యాంతిఉద్గచ్ఛంతిసంయాంతిలీయంతే - గుణసంప్రవాహమేవాహ - బుద్ధిర్మనఃఖానీతి - కరణాని

భూరికరుణాయనమోలయాయ | స్వాంశేనసర్వతనుభృన్తనసిప్రతీతప్రత్యగ్నృశేభగవతేబృహతేన
మస్తే | ౧౭ | ఆత్మాత్మజాప్తగృహవిత్తజనైషుసక్తైర్మహాప్రప్రణాయగుణసంగవివర్జితాయ | ము
క్తాత్మభిస్సప్తపాదయేపరిభావితాయజ్ఞానాత్మనైభగవతేనమహాశ్వరాయ || ౧౮ || యంధర్మకామా
భావిముక్తికామాభజంతభిష్టాంగతిమాపువంతి | కించాశిషోరాత్యపిదేహమవ్యయంకరోతుమేదభ్ర
దయోవిమోక్షణమ్ || ౧౯ || ఏకాంతిమోయస్యనకించనాథాంవాంఛంతియేవైభగవత్ప్రపన్నాః | అ
త్యద్భుతంతచ్చరితంసుమంగళంగాయంతఆనందసముద్రమగ్నాః || ౨౦ || తమక్షరంబ్రహ్మపరంప
రేశమవ్యక్తమాధ్యాత్మికయోగగమ్యమ్ | అతీంద్రియంమాత్మమివాతిదూగమనంతమీద్యంపరిపూ
ర్ణమీదే || ౨౧ || యస్యబ్రహ్మదయోదేవావేదాలోకాశ్చరాచరాః | నామరూపవిభేదేనఖల్వాన్య
చకళయాకృతాః || ౨౨ || యథాచిహ్నగ్నైస్సవిశుగభస్తయోనిర్యాంతిసంయాంత్యసకృత్స్వరోచి
షః | తథాయతోయంగుణసంప్రవాహాబుద్ధిర్మనఃఖానిశరీరసగాః || ౨౩ || సవైనదేవాసురమ
త్యేతిర్యజ్ఞస్త్రినమంఘోనపుమాన్నజంతుః | నాయంగుణకర్తృనసన్నచాసన్నిషేధశేషోజయతాదశే
షః || ౨౪ || జిజీవిషేనాహమిహోముయాకిమంతబహిశ్చావృతయేభయోన్యా | ఇచ్ఛామికాలేననయస్య
విప్లవస్తస్యాత్మలోకావరణస్యమోక్షణమ్ || ౨౫ || సోహంవిశ్వస్వజంవిశ్వమవిశ్వంవిశ్వవేదసమ్ | విశ్వాత్మా
నమజంబ్రహ్మప్రణతోస్త్రిపరంపదమ్ || ౨౬ || యోగరంధితకర్మాణోహృదియోగవిభావితే | యోగిసో
యంప్రసశ్యంతియోగేశంతంనతోస్త్వహమ్ || ౨౭ || నమోనమస్తుభ్యమసహ్యవేగశక్తిత్రయాయా
ఖిలధీగుణాయ | ప్రపన్నపాలాయమరంతశక్తయోకదింద్రియాణామనవాప్యవత్త్వేన || ౨౮ || నాయంవే

శరీరసగాః - కాయదేహప్రవాహశ్చయతోభవంతిసః || ౨౩ || అతఏవదేవాదీనాంమధ్యకోపినభవతీత్యాహ || సజితి || సజంతుఃలింగ
త్రయశూన్యంప్రాణీమాత్రమపిస - కింతుసర్వస్యనిషేధేఅవధిత్వేనశిష్యత ఇతినిషేధశేషః - మాయయాఅశేషాత్తకశ్చ - జయతాత్మమద్వి
మోక్షణాయఅవిభావతు || ౨౪ || సచప్రాహుచ్ఛరీరస్యమోక్షదేనాహంజీవితుమిచ్ఛామి - తత్రహేతుః || అముయా అంతబహిశ్చావి
వేకవ్యాప్తయా - గజయోన్యా - కింప్రమాజనం - అత్తలోకస్యఅత్తప్రకాశస్య - యదావరణమజ్ఞానం - తస్యైవతుమోక్షమిచ్ఛామి - య
స్యమోక్షస్యకాలేననాశోనాస్తి - యద్వా - దేహస్యబంధోదేహనాశేనశ్చేదేవ - కింతన్తోక్షప్రాథానేన - అత్తలోకావరణస్యతు - కాలే
నవిప్లవోనాస్తి - జ్ఞానైకనివర్తత్యాత్ - అతస్తస్యైవమోక్షణమిచ్ఛామి త్యభాః || ౨౫ || సజితి || సోహంముముక్షుః - విశ్వంవిశ్వ
రూపం - అవిశ్వంవిశ్వవ్యతిక్రంత - విశ్వంవేదోధనం ఉపకరణంయస్యతం - విశ్వస్యాత్మానంచతేవలం - ప్రణతోస్త్రి - సతులంజానా
మి || ౨౬ || యోగంవినాదుజ్ఞానత్వాదిత్యాహ || యోగేతి || యోగేనభగవద్ధర్మ - రంధితానిదగ్ధానికర్మాణియేమాంతే - యంప్రసశ్యం
తి || ౨౭ || తహిసర్వపియోగమేవకింనాస్తితాః - తత్రాహవాభ్యాం || సమజితి || అసహ్యావేగోరాగాదిలక్షణోయస్య - తథాధూ
తంశక్తిత్రయంయస్య - తస్యై - బహిశ్చఅఖిలధియంసర్వేంద్రియాణాం గుణయశ్చబ్దదిరూపేణప్రతీయమానాయ - అతః - కదింద్రియా
ణాంకుల్బితానిఇంద్రియాణియేషాంతేషాం - అనవాప్యంవత్త్వయస్య || ౨౮ || సేతి || యచ్ఛక్త్యాయస్యమాయయా - అహంధీః - తయాహతఃఅ

వృతః - అయంజనోననేచ - కురత్యయం మాహత్వ్యాయస్యతం - ఇతః ఆత్మతోస్తి || ౨౯ || వివమితి || ఉపవర్జితం నివి శేషం మూర్తిభేదం వినాపరంతత్త్వంయేనతం - వివిధాచాసా లింగభిదామూర్తిభేదః - తస్యామభిమా నోయేషాం - అతఏవతేయదానోపజన్తుః - తత్ర తదా - అభిలామ రమయః - సర్వదేవమయమూర్తిభిః || ౩౦ || తమితి || దివిజై దేవై స్సహ - భందోమయే నేత్యతిశై శ్చూయోక్తం || ౩౧ || సఇతి || భద్రస్త్యై ఉపాత్తం ఉద్యతంచ త్రయేన || ౩౨ || తమితి || గరుడోపిమందగతిరితి - తతః సహసాలవతీర్య - అంశాచ క్రైణ - విపాటితం ముఖంయస్య - ఉస్త్రి యాణిందేవానాం || ౩౩ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * * శ్లో || చతుర్థేతుత యోగ్రాహః ప్రాపగంధర్వ తాంపునః | గజంస్వపాషాదంకృత్వా హరిని న్యేనిజంపదమ్ || ౧ || ౨ || యఇతి || హూహూసంజ్ఞోగంధవశస్తమః - అసాదేవలస్యశాపేన - గ్రాహజాతః - సవైతతః - సద్యోముక్తస్స ఉత్తమశ్లోకమగాయ తెత్యస్వ

దస్వమాత్మానంయచ్ఛక్త్యాహంధియాహతః | తంకురత్య యమాహత్వ్యంభగవంతమితోస్త్వహమ్ || ౨౯ || శ్రీశుకః || ఎవంగజేంద్రమువవర్ణితనిర్వి శేషంబ్రహ్మేదయోవివిధలింగభిదాభిమానాః | నై తెయదోప సస్పృహనిభిలాత్మక త్వాత్తత్రాభిలామరమయోహరిరావిరాసీత్ || ౩౦ || తంతద్వదాతమువల భ్యజగన్నివాసస్తోత్రంనిశమ్యదివిజైస్సహసంస్తువద్భిః | భందోమయేనగరుడేనసఙ్కహ్యమానశ్చక్రా యుధోభ్యగనుదాశుయతోగజేంద్రః || ౩౧ || సోంతస్సరస్యరుబలెనగృహీతఆతోద్భ్రష్టోగరుత్మతిహ రింఖండపాత్తచక్రమ్ | ఉత్తిప్యసాంబుజకరంగిరమాహకృత్ప్రాన్నారాయణాఖిలగురోభగవన్నమస్తై || ౩౨ || తంవీక్ష్యపీడితమజస్సహసావతీర్యస గ్రాహమాశుసరసఃకృపయోజ్జహార | గ్రాహద్విపాటిత ముఖాదరిణాగజేంద్రంసంవశ్యతాంహరిర మూముచదుస్త్రియాణామ్ || ౩౩ || * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - గజేంద్ర మోక్షణంనామతృతీయోధ్యాయః * శ్రీశుకః || తదాదేవషిగంధర్వాబ్రహ్మేశానపురోగమాః | ముముచుఃకుసుమాసారంశంసంతఃకర్మత ధరైః || ౧ || నెచుచుందుభయోదివ్యాగంధర్వానన్మతుజగుః | ఋషయశ్చారణాస్సిద్ధాస్తుప్తుపుంపు రుషోత్తమమ్ || ౨ || యోసా గ్రాహస్సవై సద్యఃపరమాశ్చర్యరూపధృత్ | ముక్తోదేవలశాపేనహూ హూగంధర్వసత్తమః || ౩ || ప్రణమ్యశిరసాధీశముత్తమశ్లోకమవ్యయమ్ | అగాయతయశోధామకీర్త న్యగుణసత్తథమ్ || ౪ || సోనుకంపిత ఈశేనపరిక్రమ్యప్రణమ్యతమ్ | లోకస్యపశ్యతోలోకంస్వమా గాన్ముక్తకిల్బిషః || ౫ || గజేంద్రోభగవత్స్వశాద్విముక్తోజ్ఞానబంధనాత్ | ప్రాస్తోభగవతోరూపంపీ తవాసాశ్చతుర్భుజః || ౬ || సవై పూర్వమభూద్రాజాపాండ్యోద్రవిడసత్తమః | ఇంద్రద్యుమ్న ఇతి ఖ్యాతోవిష్ణువ్రతపరాయణః || ౭ || సఏక దారాధనకాలఆత్మవాగృహీతమానవ్రత ఈశ్వరంహరిమ్ | జటాధరస్తాపసఆప్లుతోచ్యుతంత మచయామాసమలాచలాశ్రమః || ౮ || యదృచ్ఛయాతత్రమహా యశామునిస్సమాగమచ్ఛిష్యగణైఃపరిశ్రితః | తంవీక్ష్యతూష్టిమకృతాహాణాదికంరహస్యపాసీనమృ పిశ్చుకోపహ || ౯ || తస్మాద్విమంశాపనుదాదసాధురయంమరాత్కృతబుద్ధిరత్ర | విప్రావమంతావిశ తాంతమిస్రంయథాగజస్తభమతిస్సేవ || ౧౦ || శ్రీశుకః || ఎవంశప్తాగతోగస్తోభ్యభగవాన్మపసాను గః | ఇంద్రద్యుమ్నోపిరాజషిడిప్తంతమపధారయ || ౧౧ || ఆపన్నఃకౌంజరీంయోనిమాత్మస్తృతి

యః - వివంజాఇతిహాసోత్తమకథా - సరసి శ్రీభిఃత్రీదన్మహాస్నాతుంసరఃప్రవిష్టండవలంపాదేప్రగృహ్యవిచకష - సచకుపితోగ్రాహజాతే లిశశాప - తేనచప్రసాదితస్స గజేంద్ర త్యైవమభ్యభాషత - త్వమనయై వరీత్యాగజేంద్రంగృహీష్వ - తతశ్చగజేంద్రముద్ధర హరిస్త్యమపిమోచయిష్యతీతి || ౩ || ప్రణమ్యతి || కథంభూతం - యశసోభామలశ్రయం - అతః - కీర్తనాః కీర్తనయాః - గుణాః సతీ కథాచయస్యతం || ౪ || సఇతి || స్వంలోకం గంధవలోకం || ౫ || ౬ || ౭ || సఇతి || కులాచలమలయద్రా - ఆశ్రమాయస్య || ౮ || య దృచ్ఛయేతి || తూష్టిం - రహసి - ఉపాసీనంవీక్ష్య || ౯ || శాపమేవాహ || తస్మాఇతి || అసాధురిత్యాది - అకృతా ఆశీతాబుద్ధిర్యస్య - గ జోయథాస్తభమతిస్తథై నాయం - అతః - సవివగజఏవ - భవత్వితిశేషః || ౧౦ || వివమితి || దిప్తందై వప్రాపితం తదుపధారయన్నాలోచ య || ౧౧ || ఆపన్న ఇతి || కౌంజరీం యోనిమాపన్నః - తహి - పశ్చాత్కథంస్తృతిజాతా - తత్రాహ - హరిరచా నామభావే నేతి

౧౨॥ వివమితి॥ అద్భుతంస్వభవసం-అగాత్ ॥ ౧౩॥ వివమితి॥ వితద్దజరాజమోక్షణంనామ-కృష్ణానుభావస్తవేరితః-కథంధూతంత
త్రాహ-స్వగ్యమిత్యాది-దుస్స్వప్నంనాశయతీతితథా॥ ౧౪॥ యథేతి॥ అతః-శ్రేయస్తామాః-వితద్దభావదనుకీర్తయంతి॥ ౧౫॥
అసేనత్రయోధవతీతి కుతోజ్ఞాతం-సాక్షాద్భగవద్వచనాదేవేత్యాహ-ఇదమాహత్యాదియావదధ్యానుపరిసమాప్తి॥ ౧౬॥ మేమామితి॥
ప్రసంగాదస్యస్యాపిస్తరణేఫలముచ్యతే-సర్వేమాండ్వతీయాంతానాంస్తరంతీత్యప్తమేనాశ్చయః॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ప్ర
వమితి॥ అవ్యక్తం మాయా-అవ్యయంధర్మంధత్తిలక్షణం-సోమకశ్యపయోరపి-ఉత్పిదా-యేయణీః॥ ౨౨॥ గంగామితి॥ సితవార

వినాశినీమ్ । హర్యచనామభావేనయద్దజత్యేష్యనుస్తృతిః । ౧౨ । ఎవంవిమోక్ష్యగజయూధపమబ్జ
నాభస్తైనాపిపారిషదతాం గమితేనయుక్తః । గంధర్వసిద్ధవిబుధైరనుగీయమానకర్తృద్భుతంస్వభు
వనంగరుడాసమోగాత్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవంమహారాజతవేరితోమయాకృష్ణానుభావౌగజరాజమోక్షణమ్ ।
స్వగ్యంయశస్యంకలికల్పశాపహందుస్స్వప్ననాశంకురువర్యశృణ్వతామ్ ॥ ౧౪ ॥ యథానుకీర్తయం
త్యైతచ్చైయస్తామాద్విజాతయః । శుచయః ప్రాతరుత్థాయమస్త్విష్నోద్వపశాంతయే ॥ ౧౫ ॥ ఇ
దమాహహరిః ప్రీతోగజేంద్రంకురుసత్తమ । శృణ్వతాంసర్వభూతానాం సర్వభూతమయోవిభుః॥
౧౬ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ యేమాంతాంచసరశ్చేదంగికిందరకాననమ్ । వేత్రకీచకవేణానాంగుల్కానిసుర
పాదపాన్ ॥ ౧౭ ॥ శృంగాణీమానిధిస్త్వనిబ్రహ్మణోమేశివస్యచ । క్షీరోదంమేప్రియంధామశ్చైతద్వి
పంచభాస్పరమ్ ॥ ౧౮ ॥ శ్రీవత్సంకాస్తుభంమాలాంగదాంకమోదకీంమమ । సుదర్శనంపాంచజన్యం
సుపణంపతగేష్వరమ్ ॥ ౧౯ ॥ శేషంచమృతశాంసూత్నాంశ్రీయందేవీంసుదాశ్రయామ్ । బ్రహ్మణం
నారదమృషింభవంప్రహ్లాదమేవచ ॥ ౨౦ ॥ మత్స్యకూర్మవరాహద్యైరవతారైఃకృతానిమే । కర్మా
ణ్యనంతపుణ్యానిసూర్యంసోమంహుతాశనమ్ ॥ ౨౧ ॥ ప్రణవంసత్యమవ్యక్తం గోవిందాధర్మమ
వ్యయమ్ । దాతౄయణీధర్మమపత్నీస్సోమకశ్యపయోరపి ॥ ౨౨ ॥ గంగాంసరస్వతీంనంగాంకాళిందీంసి
తవారణమ్ । ధ్రువంబ్రహ్మఋషీశస్తృపుణ్యశ్లోకాంశ్చమానవాన్ ॥ ౨౩ ॥ ఉత్థాయాపరరాత్రాంతే
ప్రయాతాస్ససమాహితాః । స్తరంతిమమరూపాణిముచ్యంతేతేహసోఘలాత్ ॥ ౨౪ ॥ యేమాంస్తు
వంత్యసేనాంగప్రతిబుధ్యనిశాత్యయే । తేషాంప్రాణాత్యయేచాహందదామివిపులాంమతిమ్ ॥ ౨౫ ॥
శ్రీశుకః ॥ ఇత్యాదిశ్యహృషీకేశఃప్రాధ్నాయజలజోత్తమమ్ । హషయన్విబుధానీకమారురోహభ
గాధిపమ్ ॥ ౨౬ ॥ * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే-మహాపురాణే-అష్టమస్తంధే-చతుర్థోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః ॥ రాజన్నదితమేతత్తేహరైఃకర్మాఘనాశనమ్ । గజేంద్రమోక్షణంపుణ్యంరైవతంతస్పంతరం
శృణు ॥ ౧ ॥ పంచమోరైవతోనామమనుస్తామససోదరః । ప్రతివింధ్యాదయస్తస్యసుతాఅజునపూర్వ
కాః ॥ ౨ ॥ విభురింద్రస్సురగణారాజభూతరయాదయః । హిరణ్యరోమావేదశిరాఙ్గధ్వబాహ్వదయో
ద్విజాః ॥ ౩ ॥ పత్నీవికుంతాశుభ్రస్యవైకుంఠైస్సురసత్తమైః । తయోస్త్వకశయాజజ్జైవైకుంఠోభగ
వాన్స్వయమ్ ॥ ౪ ॥ వైకుంఠఃకల్పితోయేనలోకోలోకనమస్తృతః । రమయాప్రాధ్యమానైనదే
వ్యాతప్రియకామ్యయా ॥ ౫ ॥ తస్యానుభావఃకథితోగుణాశ్చపరమోదయాః । భౌమాన్రేణూన్సవి

తమైరావతం॥ ౨౩॥ ఉత్థాయేతి॥ సుసమాహితాః-ఎకాగ్రచిత్తాః-మమరూపాణిమద్విభూతీః॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ఇతి॥ జలజోత్తమంశంభవరం-
ప్రాధ్నాయవాదయిత్యా॥ ౨౬॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం-చతుర్థోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *
శ్లో॥ అమృతాభ్యాసమష్టభిరభ్యామైరమవణ్యకౌతే-స్వభక్తపక్షపాతేనయత్రమోషాయితంప్రభోః॥ పంచమిపంచమంచాథకృష్ణం
చాకథయన్మమమ్ । విప్రకాపాచ్యనిశ్చితైఃకృతాదేవైహారిస్తుతిః॥ ౧॥ పంచమఇతి॥ తామసఃచతుర్థోమనుః-తస్యసోదరఃప్రాతా॥
౨॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ తస్యేతి॥ తస్యవైకుంఠసంజ్ఞాహరః-అనుభావఃససకాతిశాపేనదైత్యతాంప్రాప్తాభ్యాం-స్వపాషణదాభ్యాం-వ

రాహుడిరూపేణ యుద్ధాదిలక్షణః - గుణశ్చబ్రహ్మణ్యతాదయః - పరమానయాశ్చ మహద్ధామః - కథితాః తృతీయస్తంధాదిమః ॥ ౬ ॥
 ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ యథేతి ॥ యతో హేతోః - అంబుచరాత్తనామూర్త్యరూపేణ - సురాణాంసాధితాసుధేతువైక్యాయుద్ధాద్యపి - సూ-
 చితం - అతఃపుచ్చతి - కింవాన్యదితి ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ యథేతి ॥ నోత్తిష్ఠేరక్షణపునర్జీవంతీత్యర్థః ॥ ౧౫ ॥ దుర్వాససా హికదాచిన్తా-
 క్షేగచ్ఛంతమింద్రందృష్ట్యాస్వకంతస్థామలాతస్తేదత్తా - తేనచశ్రీమదేన - అనాదృత్యైరావతస్యకుంభయోస్సానిక్షిప్తా - సచగజోమ-
 త్తఃపద్భ్యాంతాంమాలాం చూడేత్ చకార - తతఃకుపితో దుర్వాసాస్తంశశాస - త్రిభిలోకైస్సహనిశ్రీకోభవేతి - తదేతదాహ ॥ యదా-
 దుర్వాససశ్శపాదితి ॥ ఇజ్ఞానయః యగాద్యాః ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ సఇతి ॥ అసురా - అయథాదేవవైలక్షణ్యసబలైపుణ్యాదియు

మమేయోవిష్ణోవణణయెద్వణా ॥ ౬ ॥ షష్టస్తుచక్షుషఃపుత్రశ్చక్షుషోనామవైమనుః ॥ పురుఃపురు-
 షసుమ్యమ్న ప్రముఖాశ్చక్షుషాత్తజాః ॥ ౭ ॥ ఇంద్రోమంత్రద్యుమస్తస్యదేవాఆప్యోదయోగణాః ॥
 మునయస్తత్రవైరాజహవిష్మద్వీరకాదయః ॥ ౮ ॥ తత్రాపిదేవస్సంభూత్యాంవైరాజస్యాభవత్సుతః ॥
 అజితోనామభగవానంశేనజగతఃపతిః ॥ ౯ ॥ పయోధింయెననిర్మథ్యసురాణాంసాధితాసుధా ॥ భ్రమ-
 మాణోంభసిద్ధతఃకూర్మరూపేణమందరః ॥ ౧౦ ॥ రాజా ॥ యథాభగవతాబ్రహ్మమథితఃక్షీరసాగరః ॥
 యదక్షంవా యతశ్చాద్రిందధా ॥ రాంబుచరాత్తనా ॥ ౧౧ ॥ యథామృతంసురైఃప్రాప్తంకింవాన్యదభ-
 వత్తతః ॥ ఏతద్భగవతః కర్మవదస్వ పరమాద్భుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ త్వయాసంకీర్త్యమానెనమహిమ్నా-
 సాత్త్వితాంపతే ॥ నాతితృప్యతిమేచిత్తం సుచిరంతాపతాపితమ్ ॥ ౧౩ ॥ సూతః ॥ విష్ణురాతేనసంపృష్టో-
 భగవాన్బాదరాయణీ ॥ అభినంద్యహరేవీర్యమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౧౪ ॥ శ్రీశుకః ॥ యదా-
 యుద్ధేసురైదేవావధ్యమానాశ్చితాయుధైః ॥ గతాసమౌని పతితానోత్తిష్ఠేరక్షపురశ్చతే ॥ ౧౫ ॥
 యదాదుర్వాససశ్శపాత్సేంద్రాలోకాస్త్రయోనృప ॥ నిశ్రీకాశ్చభవంస్తత్రనెశురిజ్ఞానయః ॥
 క్రియాః ॥ ౧౬ ॥ నిశామ్యైతత్సురగణానుహేంద్రవరుణాదయః ॥ నాధ్యగచ్ఛన్వయంనుంతైర్మ-
 త్రయంతోవినిశ్చయమ్ ॥ ౧౭ ॥ తతోబ్రహ్మసభాంజన్తుర్మైరోర్ముఖధానిసర్వశః ॥ సర్వంవిజ్ఞాపయాం-
 చక్రుఃప్రణతాఃపరమేష్ఠినే ॥ ౧౮ ॥ సవిలోక్యేంద్రవాయాదీన్నిస్తత్రావ్విగతప్రభా ॥ లోకా-
 నమంగళప్రాయానసురానయథావిభుః ॥ ౧౯ ॥ సమాహితేనమనసాసంస్తరపురుషంపరమ్ ॥ ఉవా-
 చోత్ఫుల్లనదనోదేవాన్సభగవాన్పరః ॥ ౨౦ ॥ అహంభవోయూయమథాసురాదయోమనుష్యతి-
 ర్యన్తుమమర్తజాదయః ॥ యస్యావతారాంశకళావిసజ్జితావ్రజామసర్వేశరణంతమవ్యయమ్ ॥
 ౨౧ ॥ నయస్యవధ్యోనచరక్షణీయోనోపేక్షణీయాదరణీయపక్షః ॥ తథాపిసగన్ధీనంయమాధం-
 ధత్తైరజస్సత్త్వతమాంసికాలే ॥ ౨౨ ॥ అయంతుతస్యస్థితిపాలనక్షణస్సత్త్వంజుషాణస్యభవాయదేహి-
 నామ్ ॥ తస్మాద్ప్రజామశ్శరణంజగద్గురుంస్వానాంసమోదాస్యతిశంసురప్రియః ॥ ౨౩ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇ-
 త్యాభాష్యసురావేధాస్సహదేవైరరిందమ ॥ అజితస్యపదంసాక్షాజ్జగామతమసఃపరమ్ ॥ ౨౪ ॥ త-
 త్రాదృష్టస్వరూపాయశ్రుతపూర్వాయచాభిభోః ॥ స్తుతిమబ్రూతదైవీభిగీభిస్తస్త్వహితేంద్రి-
 యః ॥ ౨౫ ॥ ఆవిక్రియంసత్యమనంతమాద్యంగుహాశయంనిష్కళమప్రతక్యమ్ ॥ మమోగ్రయానం

క్రా - విలోక్యేత్యర్థః ॥ ౧౯ ॥ సమాహితేనైతి ॥ హరింశరణంగతాస్సంతోయథాపూర్వం - సర్వంప్రాప్త్యామణిహాషేణోత్ఫుల్లంవిక-
 సితగవదనంయస్య ॥ ౨౦ ॥ అహమితి ॥ మనుష్యాదయః - జరాయజాం దృఢద్విజ్ఞస్తేదజాః - యస్యావతారఃపురుషః - తస్యాంశోబ్రహ్మ-
 తస్యకళామరీచ్యాదయః - తాభివిసజ్జితాఃపుత్రపాత్రాదిద్వారాజనితాః ॥ ౨౧ ॥ సమతహి - సర్వేష్యసానమస్మ్యుత్ - కింతచ్చరణ-
 శ్రయేణ - సత్యం - యద్యప్యేవంతథాప్యస్తత్త్వక్షపాతీభవిష్యతీత్యాశయేనాహ ॥ నయస్య త్యాది - ద్వాభ్యాం ॥ ౨౨ ॥ అయమితి ॥ స్థితిపా-
 లనస్యక్షణఃకాలః - అతః - సురప్రియస్సత్త్వీయానాంసః - శరణుఖంకరిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ ఇతితి ॥ యత్రక్షీరాజ్ఞా - హరివాన్సస్తదేవతమసః -
 పరంస్థానం - యద్వా - లోకాలోకాదైఃపరతోయత్తమస్తతఃపరంస్థానంజగామ ॥ ౨౪ ॥ తత్రైతి ॥ దైవీభిఃలోకేతప్రసిద్ధాభిః - వైదికీభి-
 గీభిః - స్తుతిమకరోత్ ॥ ౨౫ ॥ అవిక్రియమితి ॥ దేవవరంత్యాంసమామహాహదేవ వరంత్యాంసమామహాఇతివా - వరత్వేహేతుః సత్యం

కుతః అవిక్రియం తత్తు తః అసంతతద్యం చ అనాదిం ఆర్యంతవం తోహవృద్ధ్యాదివిక్రియాయుక్తాభవంతి కిం చ గుహశయం
సవాంతరం తత్తు తః నిష్కలం నిరుపాధికం తత్తు తః అప్రత్యక్షం తత్తు తః మనోగ్రయాసంమనసోపిజవిష్కం మనః ప్రాప్య స్థానైత
తః ప్రాగేవవిద్యమానత్వాత్ తథాచ శ్రుతిః అనేజదేకం మనసోజీవీయోనై నద్వేవాపిభృవృత్తాభ్యుదయ ముపాత్ తద్ధావతోన్యానత్యే తీ
త్యాది వచసాచ అనిరుక్తం అవిషయత్వాత్ శ్రుతి యద్వాచానభ్యుదయం యేన వాగిత్యాది శ్రుతిః మనోవచసోరగోచరత్వాద
ప్రత్యక్షం యథేష్టం వా సర్వేషాం హేతుహేతు మద్భావః ॥ ౨౬ ॥ విపశ్చితమితి కిం చ ప్రాణాదీనాం విపశ్చితం జ్ఞాతారం అ
త్తా అహంకారః దేహివా నతు తద్వ్యతిరీక్తం జ్ఞేయమస్తీత్యాహ అథో విషయః ఇంద్రియాణి తద్ద్రాహ కాణితమభయరూపేణ
భాసతే ఇతి తథాతం తథాప్యనిద్రంస్వప్నద్రష్టృవదజ్ఞానరహితం కుతః అప్రణంబదేహం అతవివ అక్షరంభూమివ వ్యాపినంచ స
ర్వత్ర హేతుః యత్ర యస్మిన్ గృహ్యతే జీవపక్షపాతినా ఛాయాతపాలవిద్యాచతన్వివతా కావిద్యాచనాస్తితం త్రిమయుగేష్వావి
భవంతం శరణం ప్రజామః ॥ ౨౭ ॥ తదేవమవిక్రియత్వాదిభిః సర్వజ్ఞత్వాదిభిః సత్యత్వం వరణ్యత్వం బోక్తం సంసారచక్రాధారత్వే
నాపితదేవదశాయన్నాహ అజస్యేతి అజస్యజీవస్యచక్రం చక్రవదావతా మాసందేహాది అజయామాయయా ప్రేర్యమాణం యత్
యః అహోయస్య యదధిష్ఠాన మామయః తమృతగసత్యం ప్రపద్యే కథంభూతంచక్రం మనోమయం మనః ప్రధానం జ్ఞానంద్రియాణి
పంచ కర్మేంద్రియాణి పంచ పంచ ప్రాణాః ఇత్యేవం పంచదశ ఆరాయస్య ఆశుశీఘ్రం త్రయోగుణః నాభిరివ మధ్యస్య విద్యుదివ
చలం అష్టాప్రకృతయోనేమయ ఇవావరణానియస్య ॥ ౨౮ ॥ సర్వజీవనియంతృత్వాదీనాచవరిష్టత్వమాహ యదితి యఉపసపకాణంజీవస

వచసానిరుక్తం నమామహే దేవవరం వరేణ్యమ్ ॥ ౨౯ ॥ విపశ్చితం ప్రాణమనోధియాత్మనామథేం
ద్రియాభాసమనిద్రమవ్రణమ్ ఛాయాతపాయత్రనగృహ్యతే తమక్షరంభం త్రియుగం ప్రజామ
హే ॥ ౩౦ ॥ అజస్యచక్రం త్వజయేర్యమాణం మనోమయం పంచదశారమాశు త్రినాభివిద్వ్యుచ్ఛలమ
ష్టనైమియదక్షమాహుస్తమృతం ప్రపద్యే ॥ ౩౧ ॥ యదేకవణంతమసః పరంతదలోకమవ్యక్తమనంత
పారమ్ ఆసాంచకారోపసువణం మేనముపాసతేయోగరథేనధీరాః ॥ ౩౨ ॥ నయస్యకర్పణితీతతీ
మాయాంయయాజనోముహ్యతివేదనాథమ్ తనిజితాత్మాత్మగుణం పరేశం నమామిభూతేషున
మంచరంతమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఇమేవయంయత్ప్రియయైవతనాప్సత్యైవనస్మష్టాబహిరంతరావిః గతినసూ
త్యైమృషయశ్చవిత్ హేతుతోసురాద్యా ఇతరప్రధానాః ॥ ౩౪ ॥ పాదోమహీయంస్పృశ్యతైవయస్యచ
తుపిథోయత్రహిభూతసగః సవై మహాపూరుషఆత్మతంత్రః ప్రసీదతాంబ్రహ్మమహావిభూతిః ॥
౩౫ ॥ అంభస్తుయద్రేతఉదారవీర్యంసిద్ధ్యంతిజీవంత్యుతవధమానాః లోకాస్త్రయోధాభిలలోక
పాలాః ప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః ॥ ౩౬ ॥ సోమోమనోయస్యసమామనంతిదివాకసాంయోబల

మీపే తనియంతృత్వేన ఆసాంచకార ఆస్తేస్త శ్రుద్వా సుపణిసయుజౌసఖాయాసమానంవృక్షంపరిషస్వజాతే ఇతి శ్రుతిః యద్వా
భక్తరక్షేణం గరుడసౌ పరిఉపరిష్ట ఇత్యధః తహి - దేహస్థత్వాత్ భక్తరక్షణదిక్రియాదేశాద్వా - జీవసామ్యంస్యాత్ - తత్తాహ
వికవణంజ్ఞానైకస్వరూపం తమసః ప్రకృతిః పరం అలోకం అదృశ్యం అవ్యక్తం నివికల్పం అసంతపారంకాలతోదేశతశ్చాపరిచ్ఛి
న్నం తత్ బ్రహ్మేవం అప్రచ్యుతస్వరూపత్వాత్ నజీవసామ్యం శ్రుతి తయారస్యః పిషులంస్వాద్యత్వనశ్చన్నోభిచాకశీలివిశేష
త్రవణాదిత్యధః అతవివ యంధీరాయోగసరథేనప్రాప్తిసాధనోపాసతే భజంతే తంసమామేత్యుత్తరేణాస్వయః ॥ ౩౭ ॥ మాయా
నియంతృత్వేనాపిజీవసామ్యంపరిహరస్వస్థత్వమాహ సయస్యేతి యస్యమాయాం కశ్యకశ్చిదపి నాతితతీనాతిక్రమతి కథంభూ
తాం జనోయయాముహ్యతి అథమాత్మస్వరూపం నతువేదనిజితః ఆత్మాత్మశక్తిమాణాయాచ తద్భూతశ్చయేనతం ॥ ౩౮ ॥ అథకంస
వేదేతియదుక్తంతత్ప్రపంచయన్నాహ ఇమేవయమితి ఇమేవయందేవాముషయశ్చ యస్యప్రియరూతనాస్వ సత్వైవైవస్మష్టాపి బ
హిశ్చాంతశ్చసత్తాప్రకాశాభ్యామావి ప్రకటమపి సూక్ష్మం గతిననిరుపాధిస్వరూపం నవిద్యః ఇతరప్రధానారజస్తమామయాః కుతో
విదుః తంసమామేతిభూతేనాస్వయః ॥ ౩౯ ॥ ఇదానీంవై రాజరూపేణస్తువప్రాథకాయతే ద్వాదశభిః పాదావితి యత్ర మహ్యంజ
రాయుజాభూతసగః సామహి యస్యపాదా సఃసః ప్రసీదతు ఆత్మతంత్రః పాదావిమత్వేపితత్పరతంత్రః కుతః బ్రహ్మ అప్ర
చ్యుతరూపః తత్తు తః మహాతీవిభూతిరైశ్వర్యంయస్యసః ॥ ౪౦ ॥ అంభ ఇతి ఉదారంవీర్యం శక్తిర్యస్య తదంభోయస్య రేతః ససః
ప్రసీదతు ఉదారవీర్యతామాహ యతోంభసోలోకదయః సిద్ధ్యంతిజాయంతే ॥ ౪౧ ॥ సోమ ఇతి యః సోమోదేవానాం అంభః అన్నం
అతవివ బలమాయుశ్చ నగానాంవృక్షేణం ప్రకృతేణజనయతివధకయతీతిప్రజనఃతం యస్యమనః సమామనంతి సప్రసీదతు ॥

౩౪॥ అగ్ని రితి॥ అగ్ని ర్యస్య తుముఖరజాతః - కథంభూతః - జాతంవేదోధనంయస్తాత్ - క్రియాకాం డంత త్ప్రతిపాద్యంకర్త తన్నిమి
తంజన్యస్య - అంతఃసముద్రే ఉదరమధ్య - స్వధాతూ - పాకాహా నేవాన్నా దీ - ప్రసిద్ధసముద్రే - బడపానలరూపేణ ఉదకా
స్యేవానుపచన్నస్తిః॥ ౩౫॥ యదితి॥ ఏషతరణీర్యస్యచక్షురాసీత్ - కథంభూతః - దేవయానంఅపిరాదిమాగ - దేవతా - త్రయీమయః॥
శ్రు॥ సై హేత్రమ్యువవిద్యాతపతీశ్రుతేః - బ్రహ్మణోధిష్ఠ్యం - ఉపాసనాస్థానం॥ శ్రు॥ యతిహం తరాదిత్యేహరణ్డయః పురుషభిశ్చ శ్రు
తేః - ముత్రేద్వా - రంజేవయానత్వాత్ - అమృతంచ పుణ్యలోకత్వాత్ - మృత్యుశ్చకాలాత్కత్వాత్ - ఏవంభూతఃతరణీయ - స్వచక్షుః॥ ౩౬॥
ప్రాణాదితి॥ కథంభూతోవాయుః - చరాచరాణాంసహాదిధర్మవాస్తావః - యంప్రాణం - వయంబుద్ధ్యాద్యధిష్ఠాతారోదేవః - సమ్రా
జంభృత్యాభవ - అన్వాస్త అమృత్యస్థితాః - ఏవంభూతోవాయుయ - స్వప్రాణాదభూత్వః॥ ౩౭॥ శ్రీత్రాదితి॥ ఖానిదేహగతానిభిద్రా
ణి - ప్రాణఃపంచవృత్తిః - ఇంద్రియాణిచ - ఆత్మామనశ్చ - అసహాగమాత్పాదయః - శరీరంచతేనాంకేతనంఆశ్రయభూతం - ఖంయస్యపు
రుషస్యనాభ్యాఃప్రజ్జ్ఞేసః॥ ౩౮॥ బలాదితి॥ యస్యబలాత్ మహేంద్రజ్జ్ఞే - ఖండాంసిముషయశ్చభేభ్యః - కః ప్రజాపతిః॥ ౩౯॥ శ్రీ

మంధలయః । ఈశోనగానాంప్రజనఃప్రజానాంప్రసీదతాంబ్రహ్మమహావిభూతిః॥ ౩౪॥ అగ్నిముఖ
ఖంయస్యతుజాతవేదాజాతఃక్రియాకాండనిమిత్తజన్మా । అంతస్సముద్రేతుపచన్స్వధాతూప్రసీద
తాంనస్సమహావిభూతిః । ౩౫॥ యచ్చక్షురాసీత్తరణీదేవయానంత్రయీమయోబ్రహ్మణవిషధి
ష్ఠ్యమ్ । ద్వారంచముక్తేరమృతస్యమృతోఃప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః॥ ౩౬॥ ప్రాణాదభూద్య
స్వచరాచరాణాంప్రాణాన్సహజబలమోజశ్చవాయుః । అన్వాస్తసంమ్రాజమివానుయంవయం
ప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః॥ ౩౭॥ శ్రీత్రాద్విశోయస్యహృదశ్చఖానిప్రజ్జ్ఞైరేఖంపురుషస్యనా
భ్యాః । ప్రాణేంద్రియాత్మానుశరీరకేతనంప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః॥ ౩౮॥ బలాన్మహేంద్రస్త్రి
దశాఃప్రసాదాన్మమ్యోగిరిత్రఃపరుషాద్విరించః । భేభ్యస్తుభండాంస్యృషయోమేధ్రతఃకఃప్రసీ
దతాంనస్సమహావిభూతిః॥ ౩౯॥ శ్రీవత్ససఃపితరశ్చాయయానథర్మస్తనాదితరఃప్యప్యతో
భూత్ । ద్వార్యస్యశీర్ష్ణోపరసోపిహసాత్ప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః । ౪౦॥ విప్రోముఖా
స్త్రహ్మచయస్యగుహ్యంరాజస్యఆసీచ్ఛజయోబలంచ । ఊర్వోర్విజోజ్ఞాంఘ్రిరవేదతూ
హ్నప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః॥ ౪౧॥ లోభోధరాశ్రీతిరువర్యభూద్యతినన్తఃపశవ్యఃస్పశే
నకానుః । బ్రుహ్మార్యమఃపక్షభవస్తుకాలఃప్రసీదతాంనస్సమహావిభూతిః । ౪౨॥ ద్రవ్యంవయజ్జర్మ
గుణాన్విశేషంయద్యోగమాయావిహితావనంతి । యద్భువిభావ్యంప్రబుధావబాధంప్రసీదతాంన
స్సమహావిభూతిః॥ ౪౩॥ నమోస్తుతస్తాఉపశాంతశక్తయేస్వారాజ్యలాభప్రతిపూరితాత్మనే । గుణే
షుమాయారచితేషువృత్తిభిన్సజ్జమానాయనభస్వదూతయే । ౪౪॥ సత్త్వంమోదశ్చయాత్మానమ
స్తత్తరణగోచరమ్ । ప్రపన్నానాందిదృక్షూణాంసన్నితంతేముఖాంబుజమ్ । ౪౫॥ తైస్సైస్సేవ్చా
ధృతైరూపైఃకాలైకాలేస్వయంవిభో । కర్మదుర్విషహంయస్మోభవావైతత్తరోతిహి । ౪౬॥

తి॥ ఇతరఃఅధర్మః॥ ౪౦॥ విప్రభితి॥ విప్రవైశ్యః ఓజఃనైపుణ్యం - తస్యపృత్తిశ్చ - అంఘ్రిఃఅంఘ్రిజావిత్యధాః - అవేదతూహ్ర - అ
వేదఃవేదవ్యతిరిక్తాశ్రుమాపృత్తిఃతద్వృత్తిమాశ్రుద్రశ్చ - విడంఘ్రిరభవంశ్చహ్రాభితిహాంతరంసుగమం॥ ౪౧॥ లోభభితి॥
ఉపరిఉత్తరోష్ఠాత్ - సస్తఃనాసికాతః - ద్యుతిఃకాంతిః - పశవ్యఃపశునాంహితః - కామఃస్పశేనాభూత్॥ ౪౨॥ ద్రవ్యమితి॥ ద్రవ్యం
భూతాని - వయఃకాలః - విశేషంభౌతికప్రపంచః - యద్యస్తాత్ - దుర్విభావ్యం - కుతఃప్రబుధావబాధంవిద్యద్భిరపోహ్యమానం - పా
తాంతరే - ప్రబుధానాం మాయేత్యవభోధోన్యస్తినిత్యధాః॥ ౪౩॥ తదేవంప్రపంచముపవణ్యానిప్రపంచముపవణయప్రణ
మితి॥ సమభితి॥ పృత్తిభిదశ్చనాదిభిః - సభన్వాన్వానయః - తస్యేషఉతిఃలీలాయస్యతస్యై॥ ౪౪॥ సభితి॥ తేసన్నితంముఖాంబుజం - ది
దృక్షూణాంసః - అస్తచ్ఛక్షురాదికరణగోచరంయథాభవత్యేవంచాత్మానందశ్చయ॥ ౪౫॥ భక్తేచ్ఛానువర్తిత్యంచ - తవబహుశోద్య
ప్రమేవేత్యాహ॥ తేస్సైరితి॥ యస్మోదుర్విషహమశక్యంకర్మతద్భవాన్స్వయమేవకరోతిహి॥ ౪౬॥ సచబహిముఖానామివత్వద్భక్తా
నాంఅస్మాకం - త్వయ్యపి తానిపూర్వపుణ్యానిపరీతఫలానిభవితుమహాంతీత్యాహ॥ కైశ్చితి॥ క్షేతోభూరిత్యమ - అల్పంసారంఫలంయే

మయద్యావిఫలాన్యేవసకామానాంకర్తాణి త్వయ్యపితంతునై వతథా ||౪౭||తత్రావై ఫల్యముపపాదయతి || సతి || అవమః అల్పపి . క
ర్తృకల్పః కర్తృభాసః ఈశ్వరాపితత్వేద్విఫలాయశ్రమాయసకల్పతే - హియస్తాత్సపిష ఈశ్వరః - పురుషస్యాత్తా - అతపివ - నయితోహిత
శ్చ - సహ్యత్సనిదయితేహితేచాపితంసంస్థలంస్యాత్ ||౪౮||అనంతఫలత్వమాహ || యథేతి || యథాహిమూలావసేచనస్త్రింధానాం శాఖా
నాంభవతి ||౪౯||ఏవంసత్యపితృదపితకమకాంత్యద్భక్తానామస్తాకంయన్నిమిత్రమిదంబుఃఖమితత్త్వమేవవేత్రిత్యాశయేనాహ || సమ
ఇతి || దువితక్యాక్యాత్కర్తృణీస్వభావచేష్టితానియస్యతస్త్రి ||౫౦||ఇతిభావాథాదీపికాయాం - పంచమోధ్యాయవాక్యాభ్యాః ||*||
శ్లో || షష్టేపునస్తుతివిఘ్నానావిభూతేసురైఃకృతా | తస్మంత్రాచ్చాసురైస్తుకమమృతాథాంమమౌద్యమః || ఏవమితి || సహస్ర
కాకాముదయేద్యుతిరివద్యుతిర్యస్య || ౧ || తేనేతి || మహాసాలేజసా - ప్రతిహతాసీత్తానిచక్షూంషియేషాం || ౨ || విరించఇతి || తామా
విభూతాంతనుం - విరించోదృష్ట్యతుష్టావేతిపంచమే నాన్వయః - కంజగభావదరుణేఈక్షణేయస్యాః || ౩ || తస్మైతి || తస్తహేమవదవ
దాతేనపీతేన - లస్తత్తాశేయవాససాయక్తాం - ప్రసన్నానిచారుణీసర్వాణ్యంగానియస్యాః - శోభనంముఖంయస్యాః - సుందరభ్రువా
యస్యాః || ౪ || మహామణీతి || మహంతోమణయాయస్త్రికా - తేనకిరీటేన - కణాభరణమండల - తాభ్యాంనిభాతౌ యాకపోతా తాభ్యాం -

క్షైశభూర్యల్పసారాణికర్తృణీవిఫలానిహి | దేహినాంవిషయాథానాంనతథై వాపితంతప్యయి ||౪౭||
నావమఃకమకల్పపివిఫలాయేశ్వరాపితః | కల్పతేపురుషస్యైషసహ్యత్తాదయితోహితః || ౪౮ ||
యథాహిస్తంధ శాఖానాంతరోక్తులావసేచనమ్ | ఏవమారాధనం విష్ణోస్సర్వేషామాత్మనశ్చహి ||
౪౯ || నమస్తుభ్యమనంతాయ దువితక్యాత్కర్తృకమణే | నిగుణాయగుణే శాయసత్త్వస్థాయచ
సాంప్రతమ్ || ౫౦ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - అష్టమస్తంధే - పంచమోధ్యాయః . *||*||*||*||*||*||*||
శ్రీశుకః || ఏవంస్తుతస్సురగణైర్భగవాహారిరీశ్వరః | తేషామావిరభూద్రాజసహస్రాకోద
యద్యుతిః || ౧ || తేనైవమహాసారైర్వేదవాఃప్రతిహతేక్షణాః | నాపశ్యఖండిశఃక్షోణీమాత్మానంచ
కుతోవిభుమ్ || ౨ || విరించోభగవాదృష్ట్యాసహసర్వేణతాంతనుమ్ | స్వచ్ఛాంమరకతశ్యామాంకంజగ
భాఋణేక్షణమ్ || ౩ || తస్తహేమావదాతేనలస్తాశేయవాససా | ప్రసన్నచారుసర్వాంగింసుముఖం
సుందరభ్రువమ్ || ౪ || మహామణీకిరీటేనకేయూరాభ్యాంచభూషితమ్ | కణాభరణనిభాతకపో
లశ్రీముఖాంబుజమ్ || ౫ || కాంచీకలాపవలయహారనూపురశోభితమ్ | కౌస్తుభాభరణాంలక్ష్మీంబిభ్ర
తీంవనమాలినీమ్ || ౬ || సుదర్శనాదిభిస్సాస్త్వైర్ముతాఃసుద్ధిరుపాసితమ్ | తుష్టావదేవప్రవర
స్సశవః పురుషంపరమ్ || సర్వానుగగణైస్సృకంసర్వాంగైరవనీగతః || ౭ || బ్రహ్మ || అజాతజన్మస్థితి
సంయమాయగుణాయనివాణసుఖాణవాయ | ఆణోరణిమైవరిగణ్యధామైవహానుభావాయ
నమోనమస్తే || ౮ || రూపంతవైతత్పురుషషభేజ్యం శ్రేయోధిభివైదికతాంత్రికేణ | యోగేన
ధాతస్సహస్త్రిలోకాపశ్యామ్యముష్మిన్నహవిశ్వమూర్తా || ౯ || త్వయ్యగ్రాసీత్త్వయిమధ్యగ్రాసీ

శ్రీముఖాంబుజేయస్యాః || ౫ || కాంచీతి || కౌస్తుభాభరణంకంతేయస్యాః - లక్ష్మీంవక్షసిభిభ్రతీం || ౬ || సుదర్శనేతి || దేవప్రవరో
బ్రహ్మ - సర్వాంగైరవనీగతైఃసాష్టాంగప్రగతైః || శ్లో || అనావిరావిరాసేయంనాభూతాభూదితిస్తవః | బ్రహ్మభిప్రేతసత్యత్వవిభు
త్వేభగవత్తనోః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || ౭ || శ్రీమూర్తేరయమావిభావవసనత్వస్సదాదివజ్జన్తాదితవాస్తీత్యాహ || అజాతేతి || సజాతా
జన్తాదయోస్య - కుతః - అగుణాయ - అతః - నివాణసుఖస్యాణవాయ - అపారమక్షుశస్వరూపాయైత్యథః - తథాపి - ఆణోర
ష్యణిమైవరిగణ్యై - దుష్టానత్వాత్ - వస్తుతస్తు - అపరిగణ్యంఇయత్రాతీతం - ధామమూర్తయస్యతస్త్వై - నవైతదసంభావితం -
యతః - మహానబింత్యోనుభావోయస్య || ౮ || తన్నుతేఃసనాతనత్వమపరిమేయత్వంచోపపాదయతి || రూపమితి || హేపురుషషభపురుషోత్త
మ - హేధాతః - వితత్తవరూపం - వైదికేనతాంత్రికేణ - యోగేనపాపయేన - శ్రేయోధిభిః - సదా - ఇజ్యంపూజ్యం - అతోనెదమిదానీ
మపూర్వంజాతమితిభావః - నను - యాయండేనాసదాపూజ్యత్వేనత్రసిద్ధాః - సత్యం - సర్వస్యత్రైవాంతభూతాఇత్యాహ - సహఅ
మౌస్సుటం - అముష్మికత్వయి - నోస్తాత్ - త్రిలోకాంశ్చసహపశ్యామి - తత్రహేతుః - విశ్వంమూర్తయస్య - అతస్తవైతద్రూపం
పరిచ్ఛిన్నమపినభవతీతిభావః || ౯ || విశ్వమూర్తీత్వమేవాహ || త్వయీతి || ఘటస్యమృత్తికా - యథా ఆదిరంతశ్చమధ్యంచ - తథా - త్వ

సుస్య జగతః - తత్ర హతుః - పరస్తాత్ ప్రథానాదపిపరః || ౧౦ || మృత్రికాదృష్టాంతేన పరిణామ ప్రాప్తం వారయతి || త్వదితి || స్వయా
హ్యధీనయా - అతః పిత - గుణానాం వ్యపాయేషు గుణమేవ త్వాం - యుక్తాః పశ్యంతి - మనీషిణో వివేకినః - విశచ్చితః శాస్త్ర
జ్ఞాః || ౧౧ || వితతే వసదృష్టాంతమాహ || యథేతి || యథా అగ్నిం - ఎథ సి కాష్టే - మంథ నేన - అమృత మాజ్యం - గోమదో హ నాధినా - భువి
అన్నం ప్రీహ్యది కషణాదినా - అంబుభువనేన - ఉద్యమనేన పురుషతాతేన నాణీజ్యా దినా వృత్తింజీవిత్వాం - యథా - అంబుఉత్య మ
నేనఘటియం ప్రాది నోద్ధరణేన - యోగైర్మనుష్యాః అధీయంతి ప్రాపువంతి - తథా కవయస్తాన్ బుద్ధ్యా గుణేష్వధీయంతి వింశంతి ||
౧౨ || తమితి || హనాథ - సరోజనాథ - అతిచిరాదీప్సితమథాం - తం - యోగైక ప్రాప్త్యం - త్వాం సమ్యగుజ్ఞహనం - ఆవిధానంతం -
ప్రత్యక్షతోదృష్ట్య - అద్యవయం ని వృత్తిం గతాః - దవాతాః - దావాగ్ని పీడితాః || ౧౩ || యద్యధేయంతత్తథయతేతిచేత్ - తత్రా
హ || సత్తితి || హంతరాత్తత్ - అశేషసాక్షిణస్తే - బహిఃకింవానైవ విజ్ఞాప్యమస్తి || ౧౪ || యాయమేవకించిత్తురుతేతిచేత్ త్రాహ ||
అహమితి || అగ్నేః కేతవోవిస్ఫులింగాభవ - తెత్వత్తః - వయంపుథగ్నివ తాతాస్సంతః - ఆత్మనః - శంక్రయః కింవావిద్యః - అతస్తస్య మేవ -

త్వయ్యంత ఆసీదిదమాత్మతంత్రం | త్వమాదిరంతోజగతో స్యమధ్యంఘటస్య మృత్యైషవపరః పర
స్తాత్ || ౧౦ || త్వన్మాయయా త్వాశ్రయయాస్వయేదం నిర్తా యవిశ్వం తదనుప్రవిష్టః | పశ్యంతి
యుక్తా మనసామనీషిణోగుణవ్యపాయేషు గుణంవిపశ్చితః || ౧౧ || యథాగ్ని మేధస్య మృతం
చగోమభువ్యన్న మంబూద్య మనేనవృత్తిమ్ | యోగైర్మనుష్యా అధీయంఽహి త్వాంగుణే మబు
ద్ధ్యాకవయోధీయంతి || ౧౨ || తంత్యావయం నాథ సముజ్జహానం సరోజనాథా తిచిరేఫ్నితార్థమ్ | దృ
ష్ట్యాగతానివృత్తిమద్య సర్వేగజాదవాతా ఇవగాంగవంభః || ౧౩ ||
సత్వంవిధత్సాన్విఖిలలోకపాలావయంయదథాస్తవపాద మూలమ్ | సమాగతాన్దైబహిరంతరా
త్త్వాకించాద్యవిజ్ఞాప్యమశేషసాక్షిణః || ౧౪ || అహంగిరిత్రశ్చసురాదయోయేదత్రాదయోగ్నైరివకేత
వస్తే | కింవావిదామేశపుథగ్నిభావితావిధత్స్వశంసోద్విజదేవమంత్రమ్ || ౧౫ || శ్రీశుకః || ఏవంవి
రించ్యాదిభిరీడితస్తద్విజ్ఞాయతేషాంహృదయంయథైవ | జగాదజీమూతగభీరయాగిరాబద్ధాంజలీసం
వృతసవకారకాః || ౧౬ || ఎకఎవేశ్వరస్తస్మిన్సురకార్యేన్మపేశ్వర | విహతుకామస్తానాహస
ముద్రోన్మథనాదిభిః || ౧౭ || శ్రీభగవాన్ || హంతబ్రహ్మన్నహూశంభోహేదేవామమభాషితమ్ |
శృణుతావహితాస్సవేత్త్రేయోవస్సోద్యధాసురాః || ౧౮ || యాతదానవదైతేయైస్తావత్సంధిర్వి
ధీయతామ్ | కాలేనానుగృహీతైస్తైర్యావదోభవతిత్వనః || ౧౯ || అరయోపహిసంధేయాస్సలికార్యా
థాగౌరవే | అహిమూషకవత్పశ్చదథాస్యపదవీంగతైః || ౨౦ || అమృతోత్పాదనేయత్నఃక్రియతా
మవిలంబితమ్ | యస్యపీతస్యవైజంతుమృత్యుగ్రస్తోమృతోభవేత్ || ౨౧ || క్షిప్తాక్షీరోదధాసర్వావీగు
త్ప్రణలతోషధీః | మంథానంహందరంకృత్వానేత్రంకృత్వాచవాసుకిమ్ || ౨౨ || సహాయేనమయాదే
వానిర్మంథధ్వనుతంద్రితాః | క్లేశభాజోభవిష్యంతిదైత్యాయూయంఫలగ్రహాః || ౨౩ || యూయంతద
నుమోదధ్వంయదీచ్ఛంత్యసురాస్సురాః | నసంరంభేణసిద్ధ్యంతిసర్వేథాస్సంత్యయాయథా || ౨౪ ||

ద్విజానాం దేవానాంచ - మంత్రంవిధత్స్వ - ఇదంకురుతేత్యపాయముపదేశేత్యథః || ౧౫ || వివమితి || పృథయం - మంత్రఉపదేశ
వ్యత్యభిప్రేతం - యథాతథైవవిజ్ఞాయ - జగాద - సంపృతానినియమితానిసర్వాణికారకాణికరణీంద్రియణియైస్తే || ౧౬ || ఈ
శ్వరస్యాపితథేవాభిప్రేతమిత్యాహ || ఏకఇతి || ఎకఎవేశ్వరఃసమథోఽపి || ౧౭ || హంతేతి || హసురాః దేవాః - అస్యచగంధవాద
యః || ౧౮ || యతేతి || వఃఆత్మనః - స్వతోయావద్భవోవృద్ధిభావతి || ౧౯ || అరయితి || అథాస్యప్రయాజనస్య - పదవీంసిద్ధిం - ప్రా
ప్తైః - పశ్యన్ - అహిమూషకవద్వధ్యఘాతకభావేనవతి - తవ్యమితిశేషః - యద్యా - పేటికాయాంనిరుద్ధఃఅహిః - యథానిగ - మద్యా
రవిథానాథాం ప్రథమంమూషకేణ సంధింవిధత్తై - పశ్చాత్తమేవకదాచిద్భక్షయతి - తథాథామగ - ప్రవృత్తైఃప్రథమంసంధేయా
ఇత్యథః || ౨౦ || తతస్తేస్సహయత్తార్థంతదాహ || అమృతేతి || యస్యఅమృతస్యపీతస్యసతః || ౨౧ || క్షిప్తేతి || నేత్రంరజ్జం || ౨౨ ||
సహాయేనేతి || సమతథా - తేష్యమృతపానేనామరాస్సుయః - తత్రాహక్లేశభాజఇతి || ౨౩ || బలిభిఃసహకారిభిః - సాధ్యాఅథాః - తదను
సరణంవిదా ససిద్ధ్యంతితికృత్వా - సామాదికముపదిశతిద్వాభ్యాం || యూయమితి || హసురాః - సంరంభేణసంక్రమేణ - సంత్యయాసా

మహాకాళః యథాసిద్ధ్యంతి ॥ ౨౪ ॥ శతమ్ ॥ వస్తుమమగ్రానామత్పన్నమ్ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ అథేతి ॥ సురాస్తుబలిముపేయః ఉపజగ్మః ॥ ౨౭ ॥
 దృష్టైతి ॥ అసంయతాసపిపుష్టాస్వనాయకాః స్వభటాః యథోక్తాః - స్వషధత్ - క్లోక్త్యః కీర్త్యహః ॥ ౨౮ ॥ తథేతి ॥ వై
 రోచనింబలిం జితమశేషం త్రైలోక్యంయేనతం ॥ ౨౯ ॥ మహేంద్రః ॥ తత్సవః అమృతోన్నభనాడి ॥ ౩౦ ॥ తథేతి ॥ తత్రయః ఆస్యచ -
 అసురాధిపాః - పోలోమకాలకేయాదయః శంఖరాదయశ్చ - కేళ్యశ్చారోచత ॥ ౩౧ ॥ తతః ॥ సంవిదంసమయం ॥ ౩౨ ॥ తతః ॥ పరిభా
 ఇవబాహువోయేషాం ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ అవరోప్యైతి ॥ విసజితః ప్రస్థాపితః - సుపణతత్రస్థితే - వాసుకేరాగమనా

నభేత్తవ్యంకాలకూటాద్విషాజ్జలధిసంభవాత్ ॥ లోభఃకార్యో నమోజాతురోషఃకామశ్చ వస్తుమ్ ॥

౨౫ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇతిదేవానమాదిశ్యభగవాంపురుషోత్తమః ॥ తేషామంతదేధేరాజస్వచ్ఛందగ
 తీరీశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ అథతస్మైభగవతేసమస్తైత్యపితామహః ॥ భవశ్చజగ్మతుస్సంస్వంధామోపేయ
 బలింసురాః ॥ ౨౭ ॥ దృష్టావీనప్యసంయతాజాతక్షోభాన్స్వనాయకాః ॥ న్యషేధదైత్యరాట్లాఞ్చ
 క్యస్సంధివిగ్రహకాలవితే ॥ ౨౮ ॥ తేవైరోచనిమాసీనంగుప్తంచాసురయూధపైః ॥ శ్రీయాపరమయాజుష్టం
 జితాశేషముపాగమన్ ॥ ౨౯ ॥ మహేంద్రశ్శక్త్యయావాచాసాంతస్యిత్వామహామతిః ॥ అభ్యభాష
 తతత్సర్వంశీతంపురుషోత్తమాత్ ॥ ౩౦ ॥ తత్త్వరోచంతదైత్యస్యతత్రాన్యేయసురాధిపాః ॥ శం
 బరోర్విష్టనెమిశ్చయేచత్రిపురవాసినః ॥ ౩౧ ॥ తతోదేవాసురాఃకృత్వాసంవిదంకృతసాహృదాః ॥ ఉద్య
 మంపరమంచక్రురమృతాథేపరస్పరమ్ ॥ ౩౨ ॥ తతస్తేనుందరగిరిమోజసోత్పాట్యదర్శదాః ॥ ననం
 తఉదధినిన్యశ్శక్తాఃపరిఘబాహవః ॥ ౩౩ ॥ దూరభారోద్వహాశ్రాంతాశ్శక్తవైరోచనాదయః ॥ అపా
 రయంతస్తంస్రోథుంవివశావిజహుఃపథి ॥ ౩౪ ॥ న్యపతత్సగిరిస్తత్రబహూనమరదానవాన్ ॥ చూణయా
 మాసమహతాభారేణకనకాచలః ॥ ౩౫ ॥ తాంత్రథాభగ్మమనసోభగ్మబాహూరుకంధరాన్ ॥ విజ్ఞాయభ
 గవాంస్తత్రబభూవగరుడధ్వజః ॥ ౩౬ ॥ గిరిపాతవినిష్ఠిష్టావిలోక్యామరదానవాన్ ॥ కటాక్షైర్జీవ
 యామాసనిజరాన్నివ్రణాణామథా ॥ ౩౭ ॥ గిరించారోప్యగరుడహస్తేనైకేనలీలయా ॥ ఆరు
 హ్యప్రయయావభింసురాసురగణైవృతః ॥ ౩౮ ॥ అవరోప్యగిరింస్తంధాత్సుపణఃపతతాంవరః ॥ య
 యాజలాంతఉత్సృజ్యహరిణాసవిసజితః ॥ ౩౯ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః ॥ శ్రీశుకః ॥ తేనాగరాజమామంత్ర్యఫలభాగేనవాసుకిమ్ ॥ పరివీయగిరోతస్మిన్నైత్రమభింముదాన్వి
 తాః ॥ ౧ ॥ ఆరేభిరేసురాయత్రామధితుంతేమృతాధినః ॥ హరిఃపురస్తాజ్జగృహేపూర్వందేవాస్తతోభ
 వన్ ॥ ౨ ॥ తనైర్చ్యుదైత్యపతయోమహాపురుషచెష్టితమ్ ॥ నగృహీమోవయంపుచ్చమహేరంగ
 మమంగళమ్ ॥ ౩ ॥ స్వాధ్యాయశ్రుతసంపన్నాఃప్రఖ్యాతాజన్మకర్తృభిః ॥ ఇత్యుష్ణింస్థితాదైత్యాన్
 విలోక్యపురుషోత్తమః ॥ ౪ ॥ స్త్రయమాసోవిసృజ్యాగంపుచ్చంజగ్రహసామరః ॥ కృతస్థానవిభాగా
 నైహ్యేనంకశ్యవనందనాః ॥ ౫ ॥ మమంభుజపరమాయత్రాఅమృతాథేపయోనిధిమ్ ॥ మధ్యమానాణా
 వేసోద్గిరనాధారోహ్యపోవిశత్ ॥ శ్రీయమానోపిబలిభిశ్శౌరవాత్పాంశునందన ॥ ౬ ॥ తేతునివిణ్ణ
 మనసఃపరిష్టానముఖశ్చియః ॥ ఆసన్స్వపారుషేనష్టేదైవేనాతిబలీయసా ॥ ౭ ॥ విలోక్యవిఘ్నేశవి

దాగాదితిభావః ॥ ౩౯ ॥ ఇతిభావాథా దీపికాయం - మహాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ శ్రీశుకః ॥ సప్తమమగ్రానామత్పన్నమ్ ॥ తథేతి ॥ ఫలభాగేనతవాప్యమృతేభా
 గోభవిష్యతీతిసంమంత్ర్య - వాసుకింసేత్రంగిరా - పరివీయసంవేష్ట్య - అభిం ॥ ౧ ॥ ఆరేభిరేతి ॥ మధితుమారేభిరే - వాసుకేముఖం
 తీత్రందైత్యాన్ గ్రహయితుమేవ - పూర్వంహరిః - పురస్తాన్పుఖంజగృహే - తతోభవన్ముఖంజగృహుః ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ స్త్రయమాస
 తీక్యతోధారణస్థానవిభాగోయైః ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ తేన్యైతి ॥ దైవేనహతునాస్వపారుషేనష్టేసతి ॥ ౭ ॥ విలోక్యవిఘ్నేశవిధింకేన

రచితంవిఘ్నం- అవితరఃసత్యః- అభిసంధిఃసంకల్పయస్య | ౮ || తమితి || లక్షణాజనవిస్తారోస్యాస్తీతితథా - తేనపుష్టేన | ౯ || సు
రతి || తస్యగిరరావతఃసంధ్రమణం- అంగకంఠాయసంమేసే || ౧౦ || తదేతి || ఆసురేణఆసురాకారేణ దైవేనదేవాకారేణ రూపేణావిత
త్ || ౧౧ || ౧౨ || ఉపరీతి || ఆత్మనిదేవదైత్యమధ్యే- గౌత్రదాధ్యాయేణ- నేత్రైరిభిర్య రూపేణ- పరేణ హరిణా - ఊర్భితం
సక్రాణాంచక్రంసమూహాయస్త్రి || ౧౩ || అహీంద్రైతి || దృశశ్చముఖానిచశ్వాసాశ్చ అహీంద్రస్యసాహస్రంఅపరిమితాః-కఠో
రాః- యద్య గాదయః- తేభ్యోనిగతాభ్యా మగ్నిధూమాభ్యా మాహతం వచోయమేంత- సరశాఃప్రమవిశేషాః || ౧౪ || దేవానితి || దే
వారిస్తు- భగవద్వ శాఖనాః- సమభ్యవషణ్ణ- సముద్రోద్భిః ఉపగూఢాః వాయవశ్చశీతలాః- విభుఃవాంతిస్త- కథంభూతా- త
స్యా హీంద్రస్యశ్వాసశిఖాగ్నిభినిహతా ప్రభామేమం- ధూమాణ్యంబరాదీనియేమం || ౧౫ || ౧౬ || మేఘశ్యావః || ఉద్భృతోద్భియే

ధింసశ్చశ్వరోదురంతవీర్యోవితథాభిసంధిః | కృతావపుఃకాచ్ఛపమద్భుతంమహాత్మ విశ్వతోయంగి
రిముజ్జహార | ౮ || తముజ్జితంవీర్య కులచలం పునస్సముద్యతానిర్మథితుంసురాసురాః | ధారపుష్టేన
సలక్షణాజనప్రస్తారిణాద్వీపభివాపరోమహా || ౯ || సురాసురేంద్రై భుజవీర్యవేషితంపరిభ్రమం
తంగిరిమంగపుష్టతః | బిభ్రత్తదావతఃనమాదికచ్ఛపోమేనెంగకంఠాయనమప్రమేయః | ౧౦ | త
దాసురానా విశదాసురేణ రూపేణతేషాం బలవీర్య మీరయన్ || ఉద్భవయన్నైవగణాంశ్చవిష్ణుదై
వేన నాగేంద్రమబోధరూపః || ౧౧ || ఉపర్య గేంద్రంగిరిరాడివాన్య ఆక్రమ్యహస్తేనసహస్రబా
హుః | తస్థేదివిబ్రహ్మభవేంద్రముఖైరభిష్టువద్భిస్సుమనోభిషృప్తః || ౧౨ || ఉపర్యధశ్చత్తనిగోత్ర
నేత్రయోఃపరేణతేప్రా విశతాసమేధితాః | మమంధురభిం తరసామదోత్త టామహాద్రిణాక్షోభితన
క్రచక్రమ్ || ౧౩ || అహీంద్ర సాహస్రకఠోరదృఙ్ముఖశ్వాసాగ్నిధూమాహతవచసోసురాః | పోలోమ
కాలేయబలీల్వలాదయోదవాగ్నిదగ్ధాస్సరళాభివాభవన్ || ౧౪ || దేవాంశ్చ తచ్ఛాప్తసగిఖాహతప్ర
భాణధూమాంబరస్రగ్వరకంచుకాననాన్ | సమభ్యవషణ్ణ భగవద్వ శాఖనావపుస్సముద్రోమ్ము
పగూఢవాయవః || ౧౫ || మధ్య మానెతథాసింధౌదేవాసురవరూధపైః | యథాసుధానజాయేతనిర్మ
మంథాజితస్త్వయమ్ || ౧౬ || మేఘశ్యామఃకనకపరిధిఃకణవిద్యోతవిద్యున్నాద్భిభ్రా జద్విలులిత
కచఃస్రగ్ధరోరక్తకంఠఃజైత్రే దోభిజగదభయదైదందశూకంగృహీత్వామగ్నమథా ప్ర
తిగిరిరివాశోభతాభోద్భృతాద్రిః || ౧౭ || నిర్మధ్యమానామదధేరభూద్విషంమహూల్పణంహాలహలా
హ్వానుగ్రతః | సంభ్రాంతమీమోన్మకరాహికచ్ఛపాత్రిమిద్విపగ్రాహతిమింగిలాకులాత్ || ౧౮ || తదుగ్ర
వేగంధిశిశిశ్యుపర్యధోవిసవదుత్స పదసహ్యమప్రతి | భీతాఃప్రజాదుప్రపురంగ సెశ్వరా అరత్యు
మాణాశ్శరణంసదాశివమ్ || ౧౯ || విలోక్యతందేవవరం త్రిలోక్యాభవాయదేవ్యాభిమతంమునీనామ్ |
ఆసీననుగ్రావపవగన్ హతోస్తపోజుషాణం స్తుతిభిఃప్రణేముః || ౨౦ || ప్రజాపతయఉచుః || దేవదేవమ
హాదేవభూతాన్త్యభూతభావన | త్రాహినశ్శరణాపన్నాన్త్రై లోక్యదహనాద్విషాత్ || ౨౧ ||
త్వమేకస్సర్వజగతామీశ్వరోబంధమోక్షయోః | తంత్యా మచంఠికుశలాఃప్రపన్నాతిహరంగు

ససఉద్భృతాద్రిః- భగవాన్స్వరమపురుషసం తరమశోభతేత్యన్వయః- కథంభూతః- కనకపరిధిఃపీతవాసాః- కణయోర్విద్యోతమానావి
ద్యుత్కుండలలక్షణాయస్యసతథా- మూర్ధ్నిభ్రాజంతోవిలులితాః కచాయస్యసతథా- జైత్రే జిహ్వుభిః- దంశశూకంసపఞం- ప్ర
తిగిరిఃప్రతిద్వంద్వీపర్వతః || ౧౭ || నిర్మధ్యైతి || హలహలమిత్యాహ్వానామయస్య- సంభ్రాంతామీనాఃఉద్గ్రతామకరాదయశ్చయస్త్రి- తిమ్య
దిధిరాకులాత్ || ౧౮ || తదితి || తద్విషంఅప్రతిఅప్రతిమం- ప్రతిక్రియాశూన్యమితివాకుతః- ఉగ్రవేగోయస్య- తదేవాహ దిశిదిశితి య
ద్వా- ఉగ్రవేగారోమాంచస్వేదాదయోయస్తాత్- అరవ- అసహ్యం- విలోక్యభీతాః- అన్యేనకేనాప్యరత్యుమాణాః- సదాశివంశర
ణందుప్రపుఃజగ్తుః || ౧౯ || విలోక్యేతి || త్రిలోక్యా ఉద్భవాదేవ్యాసహ ఆద్రాక్షేలాసే ఆసీనం- తథాపి- మునీనామభిమతం- తేషా
మహాపవర్ణాయ తపోజుషాణం || ౨౦ || శ్లో || నిగూణంసగుణంవై వశివంహరిపరాక్రమైః | స్తువంతశ్చప్రజేశానానామస్యంతాంతరం
తయోః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || ౨౧ || ౨౨ || సన్యేవంభూతోవిష్ణురితిప్రసిద్ధంతత్రాహ || గుణమయైతి || అస్యజగతః- యదాస గా

దీక్షాధర్మే - తదా - హేమమన్వద్యుక్తస్వతః సిద్ధజ్ఞానః త్వం బ్రహ్మదిసంజ్ఞాంధత్వే || ౨౩ || త్వమితి || తత్ర హేతుః - త్వం బ్రహ్మతి - సదస
తోభావాదేవవిర్యగాదిరూపా - భావయతీతితథా - సృజ్యంతుతద్వ్యతిరిక్తంనాస్తీత్యామయః - ఆత్మైవత్వం - నానాశక్తిభిఃజగద్రూ
పేణాభాతఃయస్తాదీశ్వరః || ౨౪ || స్వతస్సిద్ధజ్ఞానముపపాదయంతః జగదాత్మనా ఆభాసప్రకారమామయః || త్వమితి || త్వంశబ్దస్య
వేదస్యయోనిః - అతః - స్వతస్సిద్ధజ్ఞానః - త్వంజగదాదిమహత్త్వం - ఆత్మాచలహంకారః - కథంభూతః - ప్రాణేంద్రియద్రవ్యాణం
కారణభూతాగుణాయస్య - రాజసాదిప్రివిభజిత్యర్థః - స్వభావాదయశ్చ - త్వమేవ - క్రతుఃసంకల్పః - సత్యమృతంచేతియోధర్మఃసత్త్వం
మహదాదిరూపత్వేహేతుః - త్రివృత్తిగుణాత్కంయదక్షరంప్రధానం - త్వయిత్వదాశ్రయం - తదామనంతి - యద్యా - వివంభాతేత్వ
యా - త్రివృద్క్షరంప్రగవంప్రకాశకమామయిత్యర్థః || ౨౫ || అగ్నిరితి || అఖిలదేవతాత్మా || శ్రు || అగ్నిస్సర్వాదేవతాఇతిశ్రుతిః || స
అగ్నిస్తైముఖం - హేలోకభవ - ద్వితీయాంతేమవిదురిత్యస్యసంబంధః || ౨౬ || నాభిరితి || పర ఆపరేచయేఆత్మానఃజీవాస్తేమమాశ్రయస్తే
ఆత్మాహంకారః || ౨౭ || కుక్షీరితి || హేత్రయీమయాత్మవేదత్రయమూతే || ౨౮ || ముఖానీతి || పంచోపనిషదః - అత్రవణాధి
త్యమాషణం - తత్పురుషాఘోరసద్యోజాతవామదేవేశాసరూపామంత్రాః - యేముఖైరజ్ఞతరత్రింశస్తంత్రాణాంవగః - తేమమే

రుమ్ || ౨౯ || గుణమయ్యాస్వశక్త్యాస్యస్వగంధీత్యస్యయావిభోధత్యేయయాసద్యగ్భుమన్వబ్ర
హ్మవిష్ణుశివాభిధామ్ || ౩౦ || త్వంబ్రహ్మపరమం గుహ్యంసదసద్భావనమ్ | నానాశక్తిభిరాభా
తఃత్వమాత్మాజగదీశ్వరః || ౩౧ || త్వంశబ్దయోనిజగదాదిరాత్మాప్రాణేంద్రియద్రవ్యగుణస్య
భావః | కాలఃక్రతుస్సత్యమృతంచధర్మస్తస్వయీక్షరంయత్త్రివృదామనంతి || ౩౨ ||
అగ్నిముఖంతేఖిలదేవతాత్మాక్షితింవిదులోకభవాంఘ్రిపంకజమ్ | కాలంగతింతేఖిలదేవతాత్మా
దిశశ్చకణోరసనాంజలేశమ్ || ౩౩ || నాభినభస్తైశ్వసనంనభస్వాసూర్యశ్చచక్షూంషిజలంచ
రేతః | పరాపరాత్మాశ్రయణంతవాత్మాసోమోమమోద్యోభగవత్శిరస్తే || ౩౪ || కుక్షీస్సముద్రా
గిరయోస్థిసంఘోరోమాణీసర్వోషధివీరుధస్తే | ఛందాసేసాతాత్వవసప్తధాతవస్త్రయీమయాత్మా
హృదయంసధర్మః || ౩౫ || ముఖానిపంచోపనిషదస్తవేశయైస్త్రీంశడష్టోత్తరమంత్రవగః | యత్ర
చ్చిదాఖ్యంపరమాత్మతత్త్వందేవస్వయంజ్యోతిరవస్థితిస్తే || ౩౬ || ఛాయాత్వధర్మోర్విముయైవిశ
గోనైత్రత్రయంసత్త్వరజస్తమాంసి | సాతాన్మనుశ్శాస్త్రకృతస్తవేతాఛందోమయోదేవఋ
షిఃపురాణః || ౩౭ || నతేగిరిత్రాఖిలలోకపాలవిరించవైరించసురేంద్రగమ్యమ్ | జ్యోతిఃపరంయత్ర
రజస్తమశ్చసత్త్వంనయస్త్రహ్మనిరస్తభేదమ్ || ౩౮ || కామాధ్వరత్రిపురకాలగరాద్యనేకభూతద్రు
హఃక్షపయతఃస్తుతయేనతత్తే | యస్తస్వంతకాలఇదమాత్మకృతంస్వనేత్రవస్మిన్నులింగశిఖయాభాసి
తంనవేద || ౩౯ || యేత్వాత్మరామగురుభిహ్మదిచింతితాంఘ్రిద్వంద్వంచరంతముమయాతపసాభిత
ప్తమ్ | కర్తంతండ్రుపురుషంనితరాంశ్శానైతేనూనమూతిమవిదంస్తవహీనలజ్ఞాః || ౪౦ || తత్త్వస్యతేసదసతోః

వమంత్రాణాంపదచ్చేదేనఆష్టోత్తరత్రింశత్తాత్మకామంత్రాఇత్యర్థః - అవస్థితిఃఉపరతావస్థా || ౪౧ || ఛాయేతి || అధర్మస్వోర్విము
దంభలోభాదిమయైర్వాగ్నిభివిశగఃప్రశిసగః - సంహరః - యద్యా - యైఃసత్త్వాదిభివిశగఃతానినైత్రత్రయం - హేదేవ -
ఛందోమయః ఋషివేదః - సతవేతాఛక్షుణం - సాతాన్మనురిపితే - మనుర్వేదః || ౪౨ || తదేవాహ || సతి || హేగిరిత్ర - తేపరంజ్యో
తిరఖిలానాంలోకపాలాదీనాం - గమ్యంసధవతి - కుతఃయత్రరజఆదినాస్తీ - కింతజ్యోతిః - యన్నిరస్తభేదంబ్రహ్మ || ౪౩ || కామేతి || కామ
శ్చ - అధ్వరశ్చదక్షయజ్ఞః - త్రిపురాదయశ్చయే - తేఅనేకేభూతద్రుహస్తా - క్షపయతస్సంహరతై - తత్తర్క - స్తుతయేసభవతిఅత్యల్పమే
తదిత్యర్థః - గరభక్షుణస్యస్వవశ్యంభావిత్యేవసిద్ధవన్నిదేశః - స్తుతయేఅలంసభవతీత్యత్రహేతుః - యస్తుభవాస్వనేత్రవహ్నివి
స్సులింగస్య - శిఖయా - ఇదంజగత్ - భసితంభస్తసాజ్ఞాతంసవేద - నాలోడయత్యపి || ౪౪ || త్వామేవంనిత్యంసరామగ్రహవ్యగ్రం - యేనిండం
తి - తేలిమూఖాఇత్యామయః || యేవ్యితి || యేత్వాం ఉమయాసహచరంతం - తస్యాంనితరాంతం - కామినంకర్తంతేప్రలపంతి - తథాశ్చశా
నెచరంతండ్రుక్రూరం - పరుషంచహింస్ర - కర్తంతే - కథంభూతం - ఆత్మారామాశ్చతేగురవశ్చ - విశ్వహితోపదేష్టారస్తేహృది
చింతితమంఘ్రిద్వంద్వంయస్య - తథాభూతమపి - తపసాభితప్తమపి - తేనూనం - తవజ్ఞాతిమవిదన్నితికాకుః - కింతు - త్వస్మిలాంనైవవిదురి
త్యర్థః - అతః - హీనలజ్ఞాఃత్యక్తత్రసాః - కథమాత్మారామైస్సేవితచరణయగశస్యకామిత్వాదికమితిభావః - కథంనాతపసాభితప్త

స్వకాంతస్యోగ్రత్వం పరుషత్వం వాసంభవతీత్యవిచార్యవప్రలపంతీత్యధాః || ౩౩|| ఆస్తంతావన్నిందకానాం వాతాః - మహంతో
పితవతత్త్వం సజాసంతీత్యాముః || తదితి || తత్తస్మాత్తవస్వరూపస్య గమనజ్ఞాన - బ్రహ్మదగ్ధాపినసమథాః - సంస్తవనెతుకుతః శక్త
స్యైః - తత్రచయంకథంప్రభవేమ - యతస్తేషాం సర్వే అత్యంతమవాచీనాః - తథాపి - యదేతత్ స్తవసంపితదాత్తశక్తిపరిమితమాత్ర
మిత్యధాః || ౩౪|| తదేవాముః || పితదితి || ఎతత్ పరిమితం నాపరం రూపం - తథాపి - త్వద్దశనాదేవకృతాథావయమిత్యాముః - మృ
దనా యహీతి || ౩౫|| ౩౬|| మత్ప్రభావమవిచార్యవిషపానప్రప్యత్తం మాం - కథంఽదియంప్రియావారయతీతిశం కయాతామనజ్ఞానయ
వాహసాధౌశ్చతుర్థిః || అహిబాలేతి || వైశసంకుఃఖం || ౩౭|| ఆసామితి || ప్రాజేష్వానాం ప్రాణరక్షణేష్వానాం - మేవయా - ప్ర
భాసమథాస్య - అథాఃకార్యం || ౩౮|| కించ || ప్రాజైరితి || బద్ధవైరేషుభూతేషుపరస్పరం జిహంసత్సు || ౩౯|| వ్రంస ఇతి || కృప

పరతఃపరస్యనాంజస్వ రూపగమనై ప్రభవంతీభూముః | బ్రహ్మాదయః కిముతసంస్తవనెవయంతు తత్ప్ర
గఃసగఃవిషయాఅపిశక్తిమాత్రమ్ | ౩౪| ఎతత్పరంప్రవశ్యామోనపరంతేమహేశ్వర|మృడనాయ
హిలోకస్యవ్యక్తిస్తైవ్యక్తకర్తృణః || ౩౫| శ్రీశుకః|| తద్వీక్ష్యవ్యసనంతాసాంకృపయాభృశపీడితః| స
ర్వభూతసుహృద్దైవఇదమాహప్రియాంసతీమ్ || ౩౬| అహిబాలతభవాన్యేతత్ప్రజానాంపశ్యవైశ
సమ్| క్షీరోదమథనోద్యుతాత్తాలకూటాదవస్థితమ్ | ౩౭| ఆసాంప్రాణపరీష్వానాంవిధేయమభ
యంహినః| ఏతావాంశ్చప్రభోరథోయద్దీనపరిరక్షణమ్ | ౩౮| ప్రాణైస్సైన్విఃప్రాణినఃపాంతిసా
ధవఃక్షణభంగురైః| బద్ధవైరేషుభూతేషుమోహితేష్వాత్మమాయయా|| ౩౯|| వ్రంసఃకృపయతోభద్రై
సర్వాత్మాప్రియతేహరిః| ప్రీతేహరౌభగవతిప్రియేహంసచరాచరమ్||తస్మాదిదం గరంభంజేప్రజా
నాంస్తస్తిరస్తుమే| ౪౦ || శ్రీశుకః|| ఎవమామంత్ర్యభగవాభవానీంవిశ్వభావనః| తద్విషంజగ్ధు
మారేభేతంభవాన్యన్వమోదత| ౪౧| తతఃకరతలీకృత్యవ్యాపిహాలాహలంఽషమ్| అభక్షయన్తహ
దేవఃకృపయాభూతభావనః|| ౪౨|| తస్యాపిదశయామాసస్పీర్వంజలకల్మషమ్|యచ్చకారగళేనీలం
తచ్చసాధోర్విభూషణమ్| ౪౩|తప్యంతేలోకతాపనప్రాయశస్సాధమోజనాః|పరమారాధనంతద్ధి
పురుషస్యాఖిలాత్మనః | ౪౪| నిశమ్యకమతచ్చంభోదేవదేవస్యమీధుషః| ప్రజాదాతౌగుణీబ్ర
హ్మవైకుంఠశ్చశశంసరై| ౪౫ || ప్రస్తన్నంపిబతఃపాణెర్వత్త్రింజిజ్ఞగృహుఃస్తతత్ | నృశ్చికాహివి
షేషభ్యోదంనశూకాశ్చయేపరై | ౪౬ | * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః || పీతేగరేవృషాంకేనప్రీతాస్తైసురదానవాః| మమంధుస్తరసాసింధుం హవిథానీతతోభ
వత్ | ౧ తామగ్నిహిమశ్రీమృషయోజగృహుబ్రహ్మవాదినః | యజ్ఞస్య దేవయానస్య మేధ్యా
యహవిషేనృప| ౨| తతఉచ్చైశ్చ వానామహయోభూచ్చంద్రపాండరః| తస్మిన్బలిస్సన్వహం
చక్రైసంద్రఈశ్వరశీక్షయా|| ౩| తతఃపరావతోనామవారణేన్ద్రోవినిగతః| దంతైశ్చతుర్భి
శ్శ్వేతాద్రుహారశృంగవతోమహి| ౪| తతోభవత్పారిజాతస్సురలోకవిభూషణః| పూరయత్య
థిమోయోధైశ్శశ్వద్భువియథాభవా| ౫| తతశ్చాప్సరసోజాతానిష్టగ్రీవాసువాససః| ౬

యతఃకృపాంకుర్వతః పుంసః మేమత్తః - స్వస్తీశ్శోభనాస్తా - సుఖేనజీవితమస్తీత్యధాః || ౪౦|| పివమితి || జగ్ధుంఅత్తుం| ౪౧| తత
ఇతి || కరతలీకృత్యకరతలపరిమితమాత్రంకృత్వా|| ౪౨|| తస్యేతి || జలకల్మషంజలదోషః ౨షం - యస్మాత్తం - గళేనీలం చకార - సాధాః
కృపాభోః|| ౪౩ || ౪౪|| ౪౫ || ప్రస్తన్నమితి || ప్రస్తన్నంగతం - అపరచయసవిషః - తేపిజగృహుః - ఆననవిషస్యతీత్రతోక్త|| ౪౬||
ఇతిథావాధాదీపికాయాం - సప్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యా|| * * * * *
శ్లో|| అష్టమమధ్యమానెథాలక్ష్మ్యైవిష్టేప్రతేసురైః| కన్వంతరకృతేసోమమోహివ్యర్భవతుర్యతే || పీత ఇతి || హవిథానీసురభిః||
౧|| తామితి || దేవయానస్య - బ్రహ్మలోకమాగచ్ఛాపకస్యయజ్ఞస్య సంబంధినేహవిషే|| ౨|| తతఇతి || ఈశ్వరశీక్షయాప్రాగేవకృత
యా || ౩|| తతఇతి || శ్వేతాద్రిఃత్రైలాసః - తస్య - మహిమహిమాసం - దంతైఃశ్చరతురైః - హరచంద్రవత్పాండరత్యమషం|| ౪||

౫॥ తతశ్చైతి॥ వల్గుభిః గత్వాదిభిః - స్వగిణింరమణ్యఃరతికత్ర్యః॥౬॥తతః॥ సుదామాపర్యతః-తత్రైకస్యాందిశాజాతాసాదామి
 నీ- స్ఫటికమణి మయిలిశ్యంశవ్యధికంవిస్ఫురంతీవిద్యుదివ- కాంత్యాది శోరంజయంతీ- శ్రీఃసంపత్- సాక్షాన్తా లి- ధారిణీ సతీ - సై
 వభగవత్పరారమా- ఆవిరభూదిత్యధాః॥ ౭॥ తస్యామితి॥ తస్యాం రూపాదిమహిమ్నా అక్షీప్తంచేతోయేమాం॥౮॥ భగవద్వక్షసిస్థితయా
 శ్రియావిలో కితానాండేవానాం- యథాపూర్వంసర్వసంపత్ప్రాప్తిం- అసురాణాంచతద్విపర్యయంవక్తుంతస్య అభిషేకాదిమహి
 త్వవపూర్వకం- బ్రహ్మదిపరిహారే భగవత్ప్రాప్తిప్రకారంతావదాహ- తస్య ఆసనమిత్యారభ్య- అథాసీద్వా రుణీత్యతఃప్రాక్తనేన
 గ్రంథేన॥ ౯॥ అభిషేచనికాఙ్గితి॥ అభిషేచనికాః అభిషేకోచితాః- పంచపవిత్రాణిపంచగవ్యాని- మధుమాధవశ్చైత్రవైశాఖా-
 తద్భవంఫలపుష్పాది- పాతాంతరేపి- ద్వంద్వైవ్యక్యేసపివాభాః- మధుమాసే భవంమధ్యతివా॥ ౧౦॥ ఋషయః॥ అభిషేకంఅభిషేకో
 చితంవిధిం- నట్యఃనటానాం స్త్రీయః॥ ౧౧॥ మేఘాఙ్గితి॥ శంఖవేణువీణాశ్చ- వ్యనాదయః- తుములోనిస్వ నోయేషాంతాస్తృదంగా
 ది॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ విలోకయంతీతి॥ ధ్రువనిత్యం- పదంఅశ్రయః- అవ్యభిచారిణోనిత్యాః సంతోగుణాఃయ

మణ్యస్స స్వగిణాంవల్గుగతిలీలావలోకనైః॥ ౬॥ తతశ్చవిరభూత్సాక్షాత్ప్రీరమాభగవత్పరా॥ ౮॥
 జయంతీదిశఃకాంత్యావిద్యుత్సేదామినీయథా॥ ౭॥ తస్యాంచ క్రుఃస్సృహం సర్వే ససురా సుర మాన
 వాః॥ రూపాదార్యవయోవణామహిమాక్షీప్తచేతసః॥ ౮॥ తస్యాఆసనమానిన్యేమహేంద్రోమహ
 దద్భుతమ్॥ మూర్తిమత్యస్సరిచ్చేస్తాహేమకుంభై జలంశుచి॥ ౯॥ అభిషేచనికాభూమిరాహరత్స
 కతౌషధీః॥ గావఃపంచపవిత్రాణి వసంతోమధుమాధవౌ॥ ౧౦॥ ఋషయఃకల్పయాంచక్రురభిషే
 కంయథావిధి॥ జగుభాద్రాణిగంధర్వానట్యశ్చనన్యతుజాగుః॥౧౧॥ మేఘామృదంగపణవమురజాన
 కగోముఖాః॥ వ్యనాదయశంఖవేణువీణాస్తుములనిస్వనాః॥ ౧౨॥ తతోభిషిషిచుడేవీంశ్రి
 యంపద్మకరాంసః॥ దిగ్గజాఃపూర్ణకలశై స్సక్తవాక్వైద్విజేరితైః॥ ౧౩॥ సముద్రఃపీతకాశే
 యవాససీసముపాహరత్॥ వరుణస్త్రిజంవై జయంతీంమధునామత్తపట్పదామ్॥ ౧౪॥ భూషణానివి
 చిత్రాణివిశ్వకర్మాప్రజాపతిః॥హరంసరస్వతీపద్మమజోనాగాశ్చకుండలై॥ ౧౫॥ తతఃకృతస్వస్త్వయ
 మోత్పలస్రజంనదద్విరేఫాంపరిగృహ్య పాణినా॥ చచాలవక్త్రంసుకపోలకుండలంసవీడహాసందధతీ
 సుశోభనమ్॥ ౧౬॥ స్తనద్వయంచారుకృశోదరీసమంవిరంతరంకుంకుమచంగమోక్షితమ్॥ ఇతస్తతో
 మాపురవల్గుశింజితై విశసవతీహేమలతేవసాబభౌ॥ ౧౭॥ విలోకయంతీనిరవద్యమాత్మనఃపదంధ్రు
 వంచావ్యభిచారిసద్గుణమ్॥ గంధర్వయత్రామరసిద్ధచారణ త్రైవిప్తపెయాదిషునాన్వవిందత॥ ౧౮॥
 మానంతపోయస్యనమన్యనిజయోజ్ఞానంక్వచిత్తస్య నసంగవజ్జితమ్॥ కశ్చిన్నహం స్తస్య నకామని
 జాయస్సశుశ్పరఃకింపరతోవ్యపాశ్రయః॥ ౧౯॥ ధర్మఃక్వచిత్తస్యనభూతసౌహృదంత్యాగఃక్వచిత్త
 స్యనముక్తికారణమ్॥పీర్యంనపుంసోస్త్వజవేగనిష్క్రతుంనహిద్వితీయోగుణసంగవజ్జితః॥ ౨౦॥ క్వచి
 చ్చిరాయునహిశీలమంగళంక్వచిత్తదప్యస్తి నవేద్యమాయుషః॥ యత్రోభయంకుత్రచసోప్యమంగళ

స్తీతన్నా న్నవిందతక్వ చిత్తస్యచిద్దోషస్యసద్భావాత్॥ ౧౮॥ తదేవాహ త్రిభిః॥ మానమితి॥ మన్యనిజయోనాస్తీ- చుర్యసఃప్ర
 భృతిమ- గురుశుక్రాదిమ- సంగవజ్జితం జ్ఞానంనాస్తీ- మహత్వైపిబ్రహ్మసోమాదౌనకామనిజాయః- పరతోవ్యపాశ్రయఃపరాపెతుః
 ఇంద్రాదిః- సకిమీశ్వరః॥ ౧౯॥ ధర్మః॥ సభూతసౌహృదం- పరశురామాదిమ- సముక్తికారణం- త్యాగః- శిబిప్రభృతిమ- పుం
 సః- కార్తవీర్యా దేవీర్య మస్తి- అజవేగనిష్క్రతుంకాలవేగసనిష్క్రతుం పరిహృతంత్యక్తంసభవతి- అపితుకాలవేగ నాశితమే వేదిభా
 వః- గుణసంగ వజ్జితః- సనకాదిః- ద్వితీయః- మమవరః- సహసమాధి నిష్కత్వాత్॥ ౨౦॥
 క్వచిదితి॥ చిరాయుష్యపిమార్గందేయాదౌ- శీలమంగళంనాస్తీ- ఇంద్రియదమనశీలత్వాత్- క్వచిత్తదప్యస్తిహిరణ్యకశ్చప్రభృతౌ- అ
 యుషస్త్యుద్ధేర్యంనవేద్యందువిజ్ఞానం- భగవద్వైషేణాకస్తాదేవమృత్యుసంభవాత్- యత్రకుత్రచశ్రీరుద్రై- మాకాండేయాదివత్-
 ఇంద్రియదమనాద్యభావాత్- శీలమంగళంఅయునిశ్చయశ్చేత్యుభయమస్తి- సచాన్యఃపూర్వోక్తఃకశ్చిద్దోషః- తథాపి- సోప్యమంగళః
 స్తతానవాసాద్యమంగళచేష్టితః- శ్రీముకుందంబక్షీకృత్యాహ- కశ్చేతి- కశ్చిత్పుమంగళః- సరవద్యశ్చ- సతుమాంసహికాంక్షతే- అత్తారా

మత్వాత్ ॥ ౨౧ ॥ ఎవమితి ॥ వివంవిమృశ్య-గమానిరపేక్షమపిముకుందమేవవరంవప్రే-తల్లిం-ఆవృభిచారిభిఃసద్భిభావాజ్ఞానాదిభి
గుణైఃనిజై కాశ్రయతయాచ-నైరపేక్ష్యేణవరంసర్వోత్తమం-తత్రాహతుః-అగుణాశ్రయంప్రకృతిగుణాతీతం-పాతాంతరేపి-అయ
మేవాధాః-అతపితస్వస్యాఈప్సితం-కించ-సర్వైర్గుణైరణిమాదిభిరపేక్షితంవృతం-అమంభావః-యద్యపిస్వయమాత్మారామత్వేననిర
పేక్షః-తథాస్యాక్రతాఃఅణిమాదిసిద్ధీర్యథానోపేక్షతే-తథామామపినోపేక్షతే-తావతైవతేవేవయాహంకృతాథాస్యాం-కిమన్యైః
ప్రకృతైరితితమేవవృతవతీతి ॥ ౨౨ ॥ తదేవాహ ॥ తస్యేతి ॥ తస్యాంసదేశ-కమనీయాంసవకంజమాలాం-నిధాయ-తదనుగ్రహంప్ర
తీక్షమాణాతూష్టింతస్యనికటేతస్థా-కథంభూతాంమాలాం-మాద్యంతోయేషుభువ్రతాః-లేమాంవరూఢస్యయాధస్యగిరాఉపఘ్నం
నాదితాం-కథంభూతాశ్రీః-సప్రీడహసేనవికసన్నయనాంతేన-తస్యఉరఃస్వధామ-యాతాసతీ-వక్షఃప్రతీక్షమాణాతస్థావిత్వధాః ॥
౨౩ ॥ భగవాన్సప్రేలోక్యాభివృద్ధయేస్వవక్షస్తస్యాఃస్థానందదావిత్యాహ ॥ తస్యాఇతి ॥ విశిష్టాభుతయోవిభవాఃయస్యాఃతస్యాఃప్రి

స్సుమంగళఃకశ్చనకాంక్షతేహిమామ్ ౨౧ ॥ శ్రీశుకః॥ఎవంవిమృశ్యవృభిచారిసద్భుజైవరంనిజై కా
శ్రయతాగుణాశ్రయమ్ ॥ వప్రేవరంసర్వగుణైరపేక్షితం రమాముకుందంనిరపేక్షమీస్సితమ్ ౨౨ ॥
తస్యాంసదేశఉశతీంసవకంజమాలాంమాద్యన్తధువ్రతవరూఢగిరోపఘ్నమ్ ॥ తస్థానిధాయనికటేత
దురస్వధానుసప్రీడహసవికసన్నయనెనయాతా ॥ ౨౩ ॥ తస్యాశ్చీయస్త్రీజగతోజనకోజనన్యా
వక్షోనివాసమకరోత్పరమంవిభూతేః ॥ శ్రీస్సన్న్విఃప్రజాస్స కగుణేననిరీక్షణేనయత్రస్థితైధయతపాధి
పతీంస్త్రీలోకా ॥ ౨౪ ॥ శంఖతూర్యమృదంగానాంవాదిత్రాణాంచనిస్సనః ॥ దేవానుగానాంసస్త్రీ
ణాంనృత్యతాంగాయతామభూత్ ॥ ౨౫ ॥ బ్రహ్మరుద్రాంగిరోముఖ్యాస్త్రైవిశ్వస్సజోవిభుమ్ ॥ ఈడి
రేవితధైర్వంత్రైస్తల్లింగైఃపుష్పవక్షిణః ॥ ౨౬ ॥ శ్రీయావిలోకితాదేవాస్త్రప్రజాపతయఃప్రజాఃశ్రీ
లాదిగుణసంపన్నాభిరేనివృతంపరామ్ ॥ ౨౭ ॥ నిస్సత్త్వాలోలుపారాజన్నిరుద్యోగాహతత్త్విషః ॥
యథాచోపేక్షితాలత్యైబభూవుదైత్యదానవాః ॥ ౨౮ ॥ అథాసీద్వారుణీదేవీకన్యా కమలలోచ
నా ॥ అసురాజగృహుస్తాంవైహరేరనుమతేనతే ॥ ౨౯ ॥ అనౌదధైర్వధ్యమానాత్మాశ్యపైరమృతాథి
భిః ॥ ఉదఃస్థస్తహారాజపురుషఃపరమాద్భుతః ॥ ౩౦ ॥ దీఘుఃసీవరదోదండఃకంబుగ్రీపౌరుణేక్షణః ॥
శ్యామలస్తరుణస్త్రగ్వీసర్వాభరణభూషితః ॥ ౩౧ ॥ పీతవాసామహూరస్త్రస్సమృష్టమణిమండలః ॥
స్నిగ్ధకుంచితకేశాంతస్సహాసస్సింహవిక్రమః ॥ ౩౨ ॥ అమృతపూర్ణకలశంబిభ్రద్వలయభూషితః ॥
సవైభగవతస్సాక్షాద్విష్ణోరంశాంశసంభవః ॥ ధన్వంతరిరితిఖ్యాతఅయువేదదృగిజ్యభాక్ ॥ ౩౩ ॥ త
మాలోక్యాసురాస్త్రవేకలశంచామృతాభృతమ్ ॥ లిప్సంతస్సర్వవస్తూనికలశంతరసాహరణ ॥ ౩౪ ॥
నీయమానెసురైస్తస్త్రికలశేమృతభాజనోవిషణ్ణమనసోదేవాహరిం శరణమభ్యయః ॥ ౩౫ ॥ ఇతి
ద్వైత్యమాలోక్యభగవాభృత్యకామకృత్ ॥ మాఖిద్యతామృతాథాంవస్సాధయిష్యేస్వమాయ
యా ॥ ఇత్యుక్త్వాసాంతప్రయోదేవాంస్తత్రైవాంతదేహారిః ॥ ౩౬ ॥ మిథఃకలిరభూతైహంతదధే
తషాచేతసామ్ ॥ అహంపూర్వమహంపూర్వంనత్వంనత్వమితిప్రభో ॥ ౩౭ ॥ దేవాస్త్రస్వంభాగమ
హంతియెతుల్యాయాసహేతవః ॥ సత్రయాగఇవహ్యన్తిన్నైషధర్మస్తనాతనః ॥ ౩౮ ॥ ఇతిస్వాప్రతి

జగతోజనన్యాఃశ్రీయః-పరమంసుధీరంవిధయతలవధాయత్ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ బ్రహ్మైతి ॥ తల్లింగై విక్షణ్ణప్రతిపాదకైః-అవితతై యా
థాథేః ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ అథేతి ॥ వారుణీవరుణదైవత్యం-యదన్నం-తస్యయాసురా ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ దీఘుః ॥ దీఘాఃపీతరా
దోదండాయస్య-కంబుగ్రీవః-శంఖనాభిరవత్రిభాసువృత్తాగ్రీవాయస్య ॥ ౩౧ ॥ పీతేతి ॥ స్నిగ్ధఃకుంచితశ్చ కేశానామంతోయస్య ॥
౩౨ ॥ అమృతేతి ॥ ఇజ్యభాక్యజ్ఞభాగభక్తా ॥ ౩౩ ॥ తమితి ॥ అమృతేనఅభృతంపరిపూర్ణం ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ఇతితి ॥ దైత్యానాంపరస్పరం-క
లహూత్పాదనేన-యోగమాయయామోహిన్యా-వః ॥ అథాం సాధయిష్యమి-అతోమాఖిద్యతేతి-ఆహతిశేషః ॥ ౩౬ ॥ తదేవాహ ॥ మి
థఇతి ॥ తషాఃకామః-తమ్యుక్త్వానిచేతాంసియేషాం-ఇత్యేవంసమబలానాంకలిరభూత్ ॥ ౩౭ ॥ కుబేలానాంతాప్రత్యప్రకారమా
హ-ద్వాభ్యాం ॥ దేవాఇతి ॥ యదేవాఃతుల్యే ఆయాసేహేతవఃసాధకాః-తుల్యే ఆయాసోహేతుశ్చధనాదియోగమమితివా-సత్రయాగే

త్వితేన- శోభాయస్య స్తయామయా- కృతం- సాధుఅసాధువా- యద్యభ్యుపేతంఅంగీకృతం- తహావిభజే || ౧౨||ఇతి|| అసురయా
ధపాఃదైత్యశ్రేష్ఠాః- ప్రమాణమియ త్తామజానంతః || ౧౩|| ౧౪|| యథేతి|| యథోపజోషంయథాప్రీతి- అహతస్య లక్షణం|| శ్లో || అహ
తంయంత్రనిర్ముక్తము క్తంవాసః స్వయంభువా | శస్తంతమ్మ భకార్య మతావన్నా త్రేణసర్వదా|| ప్రాగై ముకుతేషు వివిశుః || ౧౫||
ప్రాజ్ఞుభేషితి|| ధూపై రామోదితా యాంసురభీకృతాయాంశాలాయాం || ౧౬|| తస్మామితి|| హనరేంద్ర- సాకలశ పాణిరా వివేశ -
కథంభూతా|| శ్లో || మణిబంధాదాకని వృంకరస్య కరభాబహు రిత్య మరః|| కరభసదృశైసుప్త తావూరూ యస్యా సా- ఉశత్త మనీయం
మకూలం యస్మిన్ - తేన శ్రోణీతతేన- విశాలయాశ్రణ్యా- ఆలసామందాగతిర్య స్యాసా- పాతాంత రె-కరభసదృశ యో రూపో లా
సత్తు మకూలం యస్యాసా చాసా శ్రోణీతటాల సగతిశ్చ- మదేన విహ్వలై అక్షీణీయస్యాః || ౧౭||
తామితి|| తాం- శ్రియఃసఖీం- సంవీక్ష్యదేవాఃఅసురాశ్చ- సంముముహుః కథంభూతాం- కనకమయేకుం డలెయస్యాసాచాసా- చార
వఃకణాద యాయస్యాసాచ- విగతీతోవిస్త్రస్యః స్తనపట్టికాయా అంతోయస్యాః|| ౧౮|| ఎవంతాన్తో హయిత్వా- యత్ప్రతవాన్ తదా
హత్రిభిః || అసురాణిమితి || అసురాణాం సుధాదానం- సపాణింక్షీర దానమివదుణయంత్యాన్యం- మత్వా తాంసుధాంతేభ్యన

శ్రీశుకః || ఇతితేత్వేలితైస్తస్యా ఆశ్వస్తమనసోసురాః | జహాసుభావగంభీరందమశ్చమృత భాజ
నమ్ || ౧౧|| తతోగృహీత్వామృత భాజనంహరిబా భాష ఈషత్కిన్తశోభయాగిరా | యద్య భ్యుపేతం
క్వచసాధ్వసాధువాక్య తంమయావ్రోవిభ జేసుధామిమామ్ || ౧౨ || ఇత్యభివ్యా హృతంతస్యాఆక
ణ్యాసురయూధపాః | అప్రమాణవిద స్తస్యాస్తత్త థేత్యన్వ మంసత | ౧౩|| అథోపోష్యకృతస్సానా
హుత్వాచహవిషానలమ్ | దత్వాగోవిప్రభూతేభ్యఃకృతస్వస్త్యయనాద్విజైః || ౧౪ || యథోపజోషం
వాసాంసిపరిధాయాహతానితేకు శేషుప్రా విశన్ సవేప్రాక్తూలెష్వభిభూషితాః || ౧౫|| ప్రాజ్ఞు
భేషూపవిష్టేషుసురేషుదితి జేషుచ | ధూపామోదిత శాలాయాంజుష్టాయామాజ్యదీపకైః || ౧౬ || త
స్యాంనరేంద్రకరభోరురుశద్దుమూలశ్రోణీతటాలసగతిమందవిహ్వ లాక్షీ | సాకూజతీ కన కనూపుర
శింజి తేనకుంభ స్తనీకలశ పాణిరథావివేశ | ౧౭|| తాంశ్రీ సఖీంకనకకుండలచారుకణ నాసాకపోలవద
నాంపర దేనతాఖ్యామ్ | సంవీక్ష్యసంముముహురుద్భయవీక్షీ తేనదేవాసురావిగళిత స్తనపట్టికాంతామ్ ||
౧౮ || అసురాణాంసుధాదానంసపాణాణామివదుణయమ్ | మత్వాజాతినృశంసానాంనతాంవ్యభజద
మృతః || ౧౯ || కల్పయిత్వాపుకక్వ జీఢభయేషాంజగత్పతిః | తాంశ్చోపవేశయామాసస్వేషు స్వేషు
చపజ్జీషు || ౨౦|| దైత్యాగృహీతకలశోవంచయన్నపసంచరైః | దూరస్థా పాయయామాసజరా
మృత్యుహరాంసుధామ్ | ౨౧|| తేపాలయంతస్సగుయమసురాస్తత్ప్రతంనృప | తూష్ణీమాసకృత
స్నేహః శ్రీ వివాదజుగుప్సయా || ౨౨|| తస్యాంకృతాభిప్రణయాఃప్రణయాపాయకాతరాః | బహు
మానేనచాబధానోచుఃకించనవిప్రియమ్ || ౨౩|| దేవలింగప్రతిచ్ఛన్నస్వభానుదేవసంసది | ప్రవి
ష్టసోమమపిబచ్ఛంద్రాకాభ్యాంచసూచితః | ౨౪|| చక్రేణ్యురథారేణజహారపిబతశ్శిరః | హరి
స్తస్యకబంధస్తుసుధయాప్లావితోవతత్ | ౨౫ || శిరస్తస్వమరతాంసీతమజోగ్రహమచీకరత్ | యస్తు
పర్వణీచంద్రాకావభిధావతివైరధీః || ౨౬ || పీత ప్రాయెమృతేదేవైభాగవాలోక భావనః | ప
శ్యతామసురేంద్రాణాంస్వరూపంజగృహేవిభుః || ౨౭|| ఎవంసురాసురగణాస్సమదేశకాలహేత్వధా

వ్యభజత్- అయంభావః- దైత్యమణీయంసాధ్వ సాధువాసర్వం అనుమతమేవ- అతోమన్మత్తాదేవానేవసు ధాంపాయయిష్యామి కిం
చ- తైర్యథాన్యాయంవిభజ స్వేత్వక్తం- సదైతేభ్యజాతైవప్రా రేభ్యదానంన్యాయ్యం- అత సైభ్యఃసుధాంసదదామీతి || ౧౯|| కల్ప
యిత్వేతి|| పజ్జీఃపుకక్ నివిక్తాః- కల్పయిత్వావిధాయ- తాసుప జ్జీషు- స్వేషు స్వేషుత తత్ప్రజాతీయేషు- తాంశ్చ అసురాసపి - ప్రతార
ణిభామేవోప వేశయామాస || ౨౦|| దైత్యానితి|| ఉపసంచరైఃబహుమానప్రియవాక్యా దినా - తానతిక్రమ్యాతిక్రమ్యగమనైరూర
స్థాసపిదే వానెవ || ౨౧|| తఇతి|| తయాకృతః స్నేహాయేషు- శ్రియాసహ వివాదస్య జుగుప్సయా || ౨౨|| తస్యామితి|| కృతఃఅతిప్రణ
యాః స్నేహాయైః- ప్రణయాపాయన కాతరాఃభితాః- పితేతావత్ప్రపణః పూర్వంతావత్పి బంతు- యాయంతు ధీరాఃక్షణంప్రతీక్ష్య
మిత్యాదిబహుమానేనచ- ఆబద్ధానియంత్రితాః- సమయపాలనాదిభిఃపడ్భిరేతైఃకారణైరప్రియంకించదపిసోమః- కింతుతూష్ణీమాసన్ ||
౨౩|| దేవేతి|| దేవపజ్జోచంద్రాకాదోమణ్య- ప్రవిష్టఃసోమమమృతం- అపిబత్ || ౨౪|| చక్రేణ్యురథారేణజహార -
అష్టాదితఃఅసంస్పృష్టః || ౨౫|| శిరఇతి|| గ్రహంసూర్యాదివ ద్ర హత్వాధికారిణం || ౨౬|| ౨౭|| హరిభక్తానామేవోద్యమఃఫలతి- నా

నేమిత్తేవమాఖ్యానతాత్పర్యమాహ ॥ ఎవమితి ॥ సమాః దేశాదయోమహం - హేతుర్నందరాత్రిః - అథః సముద్రేషీ ప్రగవిరుధాది
 వివిధః కల్పః - ఫలం కేమం చిజ్జాతం కేమం చిన్నేతి వై చిత్ర్యంయేమాంతే - ఫలైవై యమ్యవంతోబహుపురిత్యథః - తదేవాహ - తత్రేమ
 యస్యపాదపం కజరజః శ్రయణాదేవామృతం ఫలమాపుః - సవివసేవ్య ఇత్యథః - య తదోన్నిత్యసంబంధాత్ - వితదేవో పపాదయ
 తి ॥ ౨౦ ॥ యదితి ॥ అసుః ప్రాణః - వసుధసం - ప్రాణాదిభిదేహాత్మజాదిమ - సృభియత్ యజ్యతే ప్రయుజ్యతే - దేహద్యధః ॥ అ
 యత ఇత్యథః - తదసత్వ్య ధః ॥ అంభవతి - కుతః - పృథక్త్వాత్ - భేదాశ్రయత్వాత్ నాభానిషేచనవత్ - తైరేవ ప్రాణాదిభిర్వైరోద్ధే
 తేనయ త్రియతే - తత్తుసస్త్వఫలంభవతి - కుతః - అపుథక్త్వాత్ - ఈశ్వరస్య సర్వత్రా మపక్తత్వాత్ - తత్రదృష్టాంతః - యత్తరో
 మూల నిషేచనం - తత్తయథా సర్వస్యసంభవాభాదేరపిభవతి - యద్వాల్పజ్ఞాపేషంచమి - పృథక్త్వంపర్యాల్చ్య - భేదదృష్ట్యా దేహ

కర్మమతయోపిఫలవికల్పాః । తత్రామృతంసురగణాఃఫలమంజసాపుర్యత్వా దపంకజరజశ్శ్రయణా
 న్నదైత్యాః ॥ ౨౦ ॥ యద్యజ్యతేసువసుకర్మమమోవచోభిదేహాత్మజాదిమనృభిస్తదసత్ప్రథక్త్వా
 త ॥ తైరేవసద్భవతియ త్రియతేపుథక్త్వాత్సర్వస్యతద్భవతిమూలనిషేచనంయత్ ॥ ౨౧ ॥ ***

***ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - దశమోధ్యాయః ॥ ***

—* దేవాసురయుద్ధప్రారంభః *—

శ్రీశుకః ॥ ఇతిదానవదైతేయానా విందన్నమృతంనృప ॥ యుక్తాఃకర్మణీదృష్టాశ్చ వాసుదేవపరాజ్ఞు
 భాః ॥ ౧ ॥ సాధయిత్వామృతంరాజాపాయయిత్వాస్వకాసురా ॥ పశ్య తాంసర్వభూతానాంయ
 యాగరుడవాహనః ॥ ౨ ॥ సపత్నానాంపరాంసిద్ధింనృష్టా తేదితినందనాః ॥ అమృష్యమాణాఉత్పేతుదే
 వాప్రత్యుద్యతాయుధాః ॥ ౩ ॥ తతస్సురగణాస్సర్వేసురయాపీతయైధితాః ॥ ప్రతీసంయుయుధుశ్శ
 స్త్రై నాకాయణపరాయణాః ॥ ౪ ॥ తత్రదైవాసురోనామరణఃపరమగారుణః ॥ రోధస్యదన్వతో
 రాజంస్తుములోరోమహాక్షణః ॥ ౫ ॥ తత్రామౌన్యంసపత్నాస్తేసంరభరభసోరణే ॥ సమాసాద్యా
 సిభిర్బాణై నిజఘ్నవివిధాయుధాః ॥ ౬ ॥ శంఖతూర్యమృదంగాణాంభేరిడమరుణాంమహాహా
 స్త్యశ్వరథపతీనాంనదతానిస్పమోభవత్ ॥ ౭ ॥ రథిమోరథిభిస్తత్రపక్షిభిస్సహపత్రయః ॥ హయా
 హయైరిభాశ్చైభైస్సమసజ్జంతసంయుగై ॥ ౮ ॥ ఉష్ట్రైఃకేచిద్ద్విపైఃకేచిదపరేభియయుఃఖరైః ॥ కేచిన్దౌర
 మృగైర్మృతైర్ద్విపిభిర్హారిభిర్భటాః ॥ ౯ ॥ గృధ్రకంకైవృక్షైరన్యేశ్యేనభాసైస్త్రిమింగిలైః ॥ శర
 భైర్ముహిషైఃఖడ్గైర్గోవుషైర్గవయైరురైః ॥ ౧౦ ॥ శివాభిరాఖుభిఃకేచిత్కృకలానైశ్శునైరన్రైః ॥
 బస్తైరేకకృష్ణసారైర్హంసైరన్యేచసూకరైః ॥ ౧౧ ॥ అన్యేజలస్థలఖగైస్తత్రైవ్వికృతవిగ్రహైః ॥
 సేనయోరుభయోరాజావివిశుస్తైగ్రతోగ్రతః ॥ ౧౨ ॥ చిత్రధ్వజపటైరాజన్నాతపత్రైస్సితామలైః ॥
 మహాధనైర్వజ్రదండైర్వృక్షజైర్బాహుచానురైః ॥ ౧౩ ॥ వాతోద్ధాతోత్తరోష్ఠైస్సైస్సృద్భి
 వ్రజ్రభూషణైః ॥ స్ఫురద్భివివిధైశ్చస్త్రైస్సుతగాంసూర్యరక్తిభిః ॥ ౧౪ ॥ దేవదానవవీరాణాంధ్వ

జన్యోపాండునందన ॥ రేజతువీరమాలాభిర్యాదసామివసాగర ॥ ౧౫ ॥ వైరోచనిబలిస్సంఖ్యేసోసు

మ్యదేశేనయ త్రియతే - తదసత్ - అపుథక్త్వంపర్యాల్చ్యేశ్వరదృష్ట్యాతైరేవతేష్వవయ త్రియతేతత్పద్భవతి - శేషంసమానం ॥
 ౨౦ ॥ ఇతిభావాధా దీపికాయాం - సవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ ***
 ౨౧ ॥ దశమమత్సరాదైత్యేరారభేతుమృతేనురైః ॥ దైత్యమాయావిషణ్ణమదేవేష్య విబాభాహరిః ॥ తదేవమమృతావాప్తినాభక్తనా
 మితిరితమ్ ॥ ధక్తమృతఃప్రాణహనిః పునరుదీర్యతే ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ తత్రైతి ॥ రణఃసంగ్రామః - ఉదస్వతః సముద్రస్య - రోధసీతీర -
 బహువ ॥ ౫ ॥ తత్రైతి ॥ అన్యోన్యంసమాసాద్య - నిజఘ్నః ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ చిత్రైతి ॥ చిత్రధ్వజపటాదిభిశ్చ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥
 దేవదానవైతి ॥ వీరాణామాల దిభిః - చామరాదిభిదేహదానవవీరాణాం - ధ్వజన్యో యాదసాం - మాలాభిః - సాగరావివ రేజతురితి - త్ర
 యాణామన్వయః - యాదోభిరితివా - సితైరమలైరాతపత్రైశ్చ బాహుశ్చానురైశ్చ - వాతోద్ధాతైరుత్తరోష్ఠైః - సైస్సైశ్చ - సూర్యరక్తి

భిః సుతరాంసురద్భిః || ౧౫ || వైరోచనిరితి || అసురాణాం యాచమూః తస్యాః పతిః సజలిర్యాసమాస్థితః || ౧౬ || ౧౭ || ఆస్థితఇతి || ఉదయ
ఉదయగిరిశిఖరే - స్థితః చంద్ర ఇవ - రేణే ఇతి త్రయాణిమన్వయః || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || విరావ తమితి || స్రవంతి
ప్రస్రవజానియస్త్రిన్వితి - మదధా రాసాదృశ్యం || ౨౫ || తస్యేతి || నానావాహా తీనియేషాం || ౨౬ || తఇతి || తెడవా అసురాశ్చ - మిథో
యుయుధుః || ౨౭ || ద్వంద్వాన్యేవాహ - యుయోధేత్యాదిసప్తభిః || ౨౮ || ౨౯ || పరాజితేనైతి || సూర్యోదేవవికవీవ - శతేనబలిసుతైః -
బాణాజ్యేష్ఠయేషాంతైః || ౩౦ || రాహుణైతి || నిశుంభశుంభ భాభ్యాం దేవీ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || గజా ఇతి || ఆరోహంతీత్యారోహః

రాణాంచమూపతిః | యానంవై హేయసంనామకామగంమయనిర్మితమ్ | ౧౬ | సర్వసాం గ్రామికోపే
తంసర్వాశ్చర్యమయంవిభో | అప్రతర్కమనిదేశ్యందృశ్యమానమచశనమ్ | ౧౭ | ఆస్థితస్తద్విమా
నాగ్ర్యంసర్వానీకాధిపైర్వృతః | వాలవ్యజనభత్రాద్యైరేజేచంద్రఇవోదయే || ౧౮ | తస్యాసన్
సర్వతోయానైఃపుతనాపతయోసురాః | నముచిశ్శంబరోబాణోవిప్రచిత్తీరయోముఖః || ౧౯ | ద్విమూ
ధాకాలనాభోపిప్రహేతిహేతిరిల్వలః | శకునిభూతసంత్రాసోవజ్రదంష్ట్రోవిరోచనః || ౨౦ | హ
యగ్రీవశ్శంకుశిరాఃకపిలోమేఘదుందుభిః | తారకశోచగ్రద్భక్తుంభోనిశుంభోజంభఉత్తలః || ౨౧ ||
అరిష్టోరిష్టనైమిశ్చమయశ్చత్రిపురాధిపః | అన్యేపాలోమకాలేయనివాతకవచాదయః || ౨౨ | అలబ్ధభా
గాసోమస్యకేవలంక్లైశభాగినః | సర్వవతేరణముఖే బహుశోనిజితామరాః || ౨౩ | సింహనాదావి
ముంచంతశ్శంఖాదధ్దుర్మహారవాః | దృష్ట్వాసపతానున్మిక్తాబలభిత్తుపితోభృశమ్ || ౨౪ | విరా
వతందిక్తరిణమారూఢోవియతిస్వరాట్ | యథాస్రవత్ప్రసవణముదయాద్రిమహాపతిః || ౨౫ || త
స్యాసన్సవతోదేవానానావాహాధ్వజాయుధాః | లోకపాలాస్తహగజైర్వాయ్వగ్నివరుణాదయః ||
౨౬ || తేన్యూన్యమభిసంవృత్యక్షిపంతోనామభిర్భిః | ఆహ్వాయంతోవిశంతోగ్రయుయుధుద్వంద్వ
యోధినః || ౨౭ || యుయోధబలిరింద్రేణతారకేణగుహస్తథా | వరుణోహేతినాయుధ్యన్మిత్రోరా
జప్రహేతినా || ౨౮ || యమస్తుకాలనాభేనవిశ్వకర్మామయేనవై | శంబరోయుయుధేత్వస్త్రే సవి
త్రాతువిరోచనః || ౨౯ || పరాజితేననముచిరశ్వినౌవృషపర్వణా | సూర్యోబలిసుతైర్దేవౌబాణజ్యే
ష్ఠైశ్శతేనచ || ౩౦ || రాహుణాచతథాసోమఃపులోమా యుయుధేనిలః | నిశుంభశుంభయోదేవీభ
ద్రకాళీతరస్వినీ || ౩౧ || వృషాకపిస్తుజంభేనమహిషేణవిభావసుః | ఇల్వలస్సహవాతాపీబ్రహ్మపుత్రై
రరిందమ || ౩౨ || కామదేవేనదుర్మక్షఉత్తలోమాతృభిస్సహ | బృహస్పతిస్తూతనసానరకేణశనైశ్చ
రః || ౩౩ || మరుతోనివాతకవచైఃకాలేయైర్వససౌమరాః | విశ్వేదేవాస్తుపాలోమైరుద్రాఃక్రోధ
వతైస్సహ || ౩౪ || తపవమాజావసురైస్సురేంద్రాద్వంద్వేనసంహత్యనియుధ్యమానాః | అన్యూన్య
మాసాద్యనిజఘ్నురోజసాజగీవవస్త్రీక్ష్యశరాసితోమరైః || ౩౫ || ముసుంతిభిశ్చక్రగదేష్టిపట్టనైశ్చక్రు
ల్కుకైఃప్రాసపరశ్శధైరపి | నిస్త్రింశభల్లైఃపరిఘైస్సముద్ధరైస్సభిండివాలైశ్చశిరాంసిచిచ్ఛిదః || ౩౬ ||
గజాస్తురంగాఃసరథాఃపదాతయస్సరోహవాహావివిధావిఖండితాః | నికృత్తబాహూరుగిరోధరాం
ఘ్రుయశ్చిన్నధ్వజజ్యాసితసుత్రభూషణాః || ౩౭ || తేషాంపదాఘాతరథాంగచూణేతాదాయోధనా
దుల్బణఉద్ధితస్తదా | రేణుదిశఃశుంభ్యమణిం చఛాదయన్న్యవతతాస్సక్తుతిభిఃపరిప్లుతః || ౩౮ ||

వాహ్యః - తైస్సహితాన్యేచవాహః - పూర్వంతు కేవలాగజాదయఉక్తాః - కథంభూతాః - నికృతావాహ్యదయోదేవేషాం - భిన్నానిధ్వ
జాదీనియేషాంతై || ౩౭ || తేషామితి || - తేషాందేవాదీనాం - పదాఘాతేరథాంగైశ్చ - చూణేతాదాయోధనాత్ రణభూమేః - ఉద్ధితోర
ణః - దిశః - ఖం - ద్యుమణిం చ సూర్యం చ - ఛాదయన్ - తదైవభాదేన్యవతత - కథంభూతాత్ - అస్యక్తుతిభిఃరక్తక్షరజైః - పరిపు
తాత్ సిక్తాత్ - యదాస్ - పరిష్లవనాద్యేతోః - న్యవతతభావేక్తః - రక్తఛారాణాంతత్పర్యంతముచ్చలనాదిత్యధః - ప్రథమాంతపాతే
రేణువిశేషణం || ౩౮ || శిరోభిరితి || శిరోభిమహాభుజైశ్చ - కరభసదృశైరూరుభిశ్చ - సారణభూః - ప్రకషేణాస్త్రతాసతి - భా -

కథంభుతైః శిరోభిః ఉద్యుతానిఉత్పతతాని కిరీటానికుండలానిచయభ్యః తైః సంరంభయ క్తాః దృశ్యేషుతైః పరిదష్టాః చ
 చ్చదా ఒష్ఠయేషుతైః ౩౯॥ కంబధాస్తత్ర చోత్పేతుః పశ్యతస్సశిరోక్షిభిః ఉద్యతాయుధవో
 యైస్తేవోదదంధైర్యుక్తాః ౪౦॥ బలిరితి॥ వాహావిరావతపాదరక్షకాః ఆరోహంజ యంతారం ఆదయత్ వివాధ ౪౧॥
 ౪౨॥ తస్యైతి॥ కుమభుజః ఆసహమానోబలిః ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ తతః ౪౬॥ టంకవత్త్రైస్త్రిశ్శతైః సహతాః ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥
 తతః ౫౦॥ ససయిత్తువశ్య-అంగారాస్తుముచురిత్యనుషంకః ౫౧॥ సృష్టైతి॥ అథాత్ అథాక్షిదిత్యభావః పణలోపలక్షణః ౫౨॥ తతః
 ఇతి॥ ఉక్తాస్తైస్తరంజై రావ శైశ్వభీషణః ౫౩॥ వివమితి॥ ఎవమన్వైశ్చదైత్యైః సృజ్యమానాసు ౫౪॥ నెతి॥ యత్రయదా-తత్ర

శిరోభిరుద్యుత్తకిరీటకుండలై స్సంరంభవద్భిః పరిదష్టదచ్చదైః । మహాభుజై స్సావరజైస్స హాయుధై స్సా
 ప్రస్తౌతాజ్యాకరభోరుభిబాభా ॥ ౩౯॥ కంబధాస్తత్ర చోత్పేతుః పశ్యతస్సశిరోక్షిభిః ఉద్యతాయుధవో
 దంధై రాధావంతోభటాన్ముఖైః ॥ ౪౦॥ బలిమహేంద్రందశభి స్త్రిభిరై రారవతంశరైః చతుర్భిశ్చ
 తురోవాహనైకనారోహమాదయత్ ॥ ౪౧॥ సతానాపతతశ్చక్రస్తావద్భిశ్చై య విక్రమైః విచ్ఛేదనిశి
 తైర్భల్లైరసంప్రాప్తాహసన్నివ ॥ ౪౨॥ తస్యకర్తోత్తమంవీక్ష్యదుర్ధవశ్చక్తిమాదదే తాంజ్వలంతీం
 మహూర్తా భాంహస్తస్థానుచ్చినధ్ధరి ॥ ౪౩॥ తతశ్శూలంతతః ప్రా సంతత స్తోమరమృప్తయః । యద్య
 ద్ప్రేతఆదద్యాతర్వంతద్వ్యచ్చినద్విభుః ॥ ౪౪॥ ససజాభాసురీంమాయామంతథానంగతోసు
 రః । తతః ప్రాచురభూతై ఛలస్సరానీకోపరిప్రభో ॥ ౪౫॥ తతోనిపేతు స్తర సౌదహ్యమానాదవాగ్ని
 నా । శిలాస్సటంకశిఖరాశ్చాణయంత్యోద్విషద్వలమ్ ॥ ౪౬॥ మహూరగాస్సముత్పేతుదందతూ
 కాస్సవృశ్చికాః । సింహవ్యాఘ్రవరాహశ్చమదయంతోమహాజాః ॥ ౪౭॥ యాతుధాన్యశ్చశతశ
 శ్శూలహస్తావివాససః । భింభిభింధీతివాదన్యస్తదారక్షాణాః ప్రభో ॥ ౪౮॥ తతోమహాసునాప్యోమ్ని
 గంభీరపరుషస్సనాః । అంగారాస్తుముచువాతై రాహతాః స్తనయిత్తువః ॥ ౪౯॥ సృష్టోదై త్యేనమ
 మహావహ్నిః పవనసారథిః । సంవతకథివాత్సుగ్రోవిబుధధ్వజనీమథాత్ ॥ ౫౦॥ తతస్సముద్రఉ
 ద్వేలసర్వతః ప్రత్యదృశ్యత । ప్రచండవాతై రుద్ధాతతరంగావతభీషణః ॥ ౫౧॥ ఏవందైత్యేమహ
 హాఘోరైరలక్ష్మగతిభీషణైః । సృజ్యమానాసుమాయాసువిషెదుస్సరసైనికాః ॥ ౫౨॥ నత త్ప్రతివిధిం
 యత్ర విదురిం ద్రాదయోనృప । భ్యాతః ప్రాచురభూతై త్రభగవాభూతభావనః ॥ ౫౩॥ తతస్సు
 పణాంసకృతాంఘ్రిపల్లవః పిశంకవాసానవకంజలోచనః । అదృశ్యతాప్తాయుధబాహురుల్లసచ్చికో
 స్తుభానఘ్నకీరీటకుండలః ॥ ౫౪॥ తస్మిన్ప్రవిష్టైసురకూటకర్తృజామాయావి నేశుర్మహినామహీయ
 సా । స్వప్నోయథాహిప్రతిబోధకతేహరింస్తృతిస్సర్వవిపద్విమోక్షణమ్ ॥ ౫౫॥ దృష్టౌవృథగరు
 డవాహమిభారివాహఆవిధ్య శూలమహిషోదధికాలనెమిః । తల్లీలయాగరుడమూర్ధ్ని పతద్గ్రహీ
 త్వాతేనాహనన్నృపసవాహమరింత్ర్యధీశః ॥ ౫౬॥ మాలీసుమాల్య తిబలోయుధిపేతతుర్యచ్ఛక్రేణ
 కృత్తశిరసావధమాల్య వాంస్తు । ఆహత్యతిగ్గుగదయాహనదండజేంద్రంతావచ్చి రోచ్చి నదరెనద
 తోరిణాద్యః ॥ ౫౭॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - దశమోధ్యాయః .

తదా - తైర్భ్యాతస్సు ॥ ౫౩॥ తతః ఇతి॥ అష్టాయుధయ క్తా వాహవోయస్య- శ్రీ శ్చక్రం శుభశ్చ అసఘ్నం కిరీటంచకుండలైచ- ఉల్ల
 సంతి శ్రీ కౌస్తుభాదీనియస్తి ॥ ౫౪॥ తస్మిన్నితి॥ అసురాణాం హుం- కర్మయం త్రాదిప్రయోగః- తస్మాజ్జాతాః- మహినామహిమ్న-
 హరైః స్మృతిరేవసర్వా సుంవిషదాం విమోక్షణరూపా- క్తిముత హరైః ప్రవేశిత్యభావః ॥ ౫౫॥ దృష్ట్యైతి॥ ఇథారివాహః సింహవా
 హః- అహిణాత్చిక్షేప- లీలమైతద్గ్రహీత్వాఅహనత్- హేస్యప ॥ ౫౬॥ మాలీతి॥ యస్యచక్రేణకృత్తశిరసాపేతతుః తతథాభూతిమపి-
 ఆహత్యసం హత్య అండజేంద్రంగరుడమహనత్- తంహంతుం- గదామున్నిత్యభావః ఆద్యోహరిః ॥ ౫౭॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం-
 దశమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥

శ్లో॥ ఏకాదశేతుభగవత్ప్రసయాబిబద్ధతైః | అమరైస్సమరదైత్యాబలిప్రభృతయోజితాః || ౧ || వైరోచనాయైతి || ఉదయచ్ఛక్ ఉన్నన్యై || ౨ || ౩ || నటవదితి || నిబద్ధాన్యక్షీణియేషాంతాబాలా - జిత్యానటఃకపటవృత్తిర్యథాతేషాంధనంహరితథా - హేమూధ - మా యేశాఅస్మాజేతుమిచ్ఛసి || ౪ || మత్ప్రభావంశృణ్విత్యాహ || ఆరురుక్షంతీతి || ఆరురుక్షగతిరీధుమిచ్ఛంతి - యచ ఉత్పసాంతిఉల్లంఘితుమిచ్ఛంతిమాక్షమిచ్ఛంతిత్యర్థః - అసోవిధునోమిపాతయామి || ౫ || ౬ || ౭ || తమితి || కాలరశనంకాలయంత్రితం - ఆతోసహృష్యంతితత్ర - ఏవంవివేకయాయమపండితాః అనిపుణాః || ౮ || నెతి || తత్రకీర్తిజయదా - ఆత్మానందేహసాధనంమనస్యమానానాం - వోగరోస

శ్రీ శుకః || అథోసురాస్తైప్రతిలబ్ధచేతసఃపరస్యపుంసఃపరమానుకంపయా | జఘ్ను భృణశంశక్రసమీరణాదయస్తాంస్తాకరణేయైరభిసంగతాఃపురా || ౧ || వైరోచనాయసంరబ్ధోభగవాన్ పాకశాసనః | ఉదయచ్ఛక్యథావజ్రంప్రజాహోహేతిచుక్రుశుః || ౨ || వజ్రపాణిస్తమాహేదంతిరస్తృత్యపురస్థితమ్ | మనస్వినంసుసంరబ్ధంవిచరంతంమహామృతే | ౩ || నటవన్మూఢమాయాభిర్క్యాయేశాన్నాజిగీషసి | జిత్యాబాలాన్నిబద్ధాత్మాన్నటోహరితధనమ్ | ౪ || ఆరురుక్షంతిమాయాభిరుత్పసాంతిచయేదివమ్ | తాదస్యూవిధునోమ్యజ్ఞపూర్వస్త్వాచ్ఛపరాదధః || ౫ || సోహందుర్కాయినస్తైద్యవ జ్రేణశతపర్వణాశిరోహనిష్యేషాంనాత్మేఘటస్పజ్ఞాతిభిస్సహ || ౬ || బలిః || సంగ్రామేవతేమానానాంకాలచోదితకర్మణామ్ | కీర్తిజయోజయోమృత్యుస్సర్వేషాంస్యరనుక్రమాత్ | ౭ || తమిమంకాలరశనంజనంపశ్యంతిసూరయః | నహృష్యంతినశోచంతితత్రయాయమపండితాః || ౮ || నవయంసున్యమానానామాత్మానంతత్రసాధనమ్ | గిరోవస్సాధుశోచ్యానాంగృహ్ణామోమమతాడనాః || ౯ || ఇత్యాక్షిప్యవిభుంవీరోనారాచైవీరమానదః | ఆకణఘ్రాణైరహనదాత్మైపైరాహతంపునః || ౧౦ || ఏవంనిరాకృతోదేమోవైరిణాతథ్యవాదినా | నాన్మృష్యత్తదధిక్షేపంశోత్రాహతఇవద్విషః || ౧౧ || ప్రాహిణోత్తులిశంతస్తైహ్యమోఘమరిమదానమ్ | సయానోన్యపతద్భూమశాభిన్నపక్షిఇవాచలః || ౧౨ || సఖాయంపశితందృష్ట్వాజంభోబలిసఖస్సుహృత్ | అభ్యయాత్సైహృదంసఖ్యహాతస్యాపివిచింతయత్ || ౧౩ || ససింహవాహాసాద్యగదాముద్యమ్యరంహసా | జత్రావతాడయచ్ఛక్రంగజంచసుమహాబలః || ౧౪ || గదాప్రహారవ్యధితోభృశంవిహ్వలితోగజః | జానుభ్యాంధరణీంస్పృష్ట్వాకశ్శలంపరమయయా || ౧౫ || తతోరథామాతలి నాహయైదశశతైర్యుతః | ఆనీతోద్విపముత్సృజ్యరథమారురుహేవిభుః || ౧౬ || తస్యతత్పుజయత్కర్తయంతుదానవసత్తమః | శూలెనజ్వలతాతంతుస్తయమానోహనన్తృతే || ౧౭ || సేహేరుజంసుదుర్మహాంసత్వమాలంబ్యమాతలిః | ఇంద్రోజంభస్యసంక్రుద్ధోవజ్రేణాపహరచ్ఛిరః || ౧౮ || జంభంశ్రుత్వాహతంతస్యజ్ఞాతయోనారదాదృషేః | నముచిశ్చబలః పాకస్త్రోపేయుస్త్వరాన్వితాః || ౧౯ || వవోభిఃపారుషైరింద్రంఘట్టయంతోస్యమర్మసు | శరైరవాకిరన్యైఘాధారాభిరివపర్వతమ్ || ౨౦ || హరీదశశతాన్యాజౌహర్యశ్వస్యబలశ్శరైః | తావద్ధిరదయామాసయుగప్లఘుహస్తవాన్ || ౨౧ || శతాభ్యాంమాతలింపాకోరథంచతిలశఃపుకత్ | సకృత్సంధానమోక్షేణతదద్భుతమభూద్రణే || ౨౨ || నముచిఃపంచదశభిఃస్వణఘ్రంభైర్మహేషుభిః | ఆహత్యవ్యనదత్సంఖ్యేసతోయఇవతోయదః || ౨౩ || సర్వతశ్శరకూటేనశత్రుంసరథసారథిమ్ | ఛాదయామాసరసురాః ప్రావృట్సుర్యమివాంబుదాః || ౨౪ || అలక్షయంతస్తమతీవవిహ్వలావిచుక్రుశుడేవగణాస్సహానుగాః | అనాయకా

గృహ్ణిమః మమసుతాడనంయాభిస్తాఃమమతాడనాః || ౯ || ఇతీతి || విభుమింద్రం || ౧౦ || వివమితి || తోత్రమంకుశంతేనాహతఇవ || ౧౧ || ప్రాహిణోదితి || సయానఃవిమానసహితోబలిః - ఘోషాపహత || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || తస్యైతి || యంతుఃమాలేఃతస్యేంద్రస్యావయంకర్త - పూజయత్జంభః - తంశూలెనాభ్యహసత్ || ౧౭ || ౧౮ || జంభమితి || సముచిః-బలః-పాకశ్చేతి - త్రయజన్మః || ౧౯ || ౨౦ || త్రయాణాంపుకగ్విక్రమా నాహత్రిభిః || హరీనితి || హర్యశ్వస్యఇంద్రస్య - తావద్ధిఃదశభిఃశతైః || ౨౧ || ౨౨ || సముచిరితి || ఆహత్యఇంద్రవిధాన్ || ౨౩ || సర్వతఇతి || ప్రావృట్టానీసంసూర్యం || ౨౪ || అలక్షయంతఇతి || వడిక్పథాఃవడిజః - భిన్నానాన్యేషాంతే-అ

త్రదీక్షాభావతాపః - భిన్నసావత్సర్యభావః || ౨౫ || తత ఇతి || తురాషాడింధ్రః - అశ్వాదిసహితోవినిగతః - అగ్రణీసారథిః || ౨౬ ||
౨౭ || ౨౮ || సముచిరితి || శోకామషాభ్యాం క్షయరూపాక్రథేనాన్వితస్పృహ - ఇంద్రంహంతుం - పరమోద్యమంచకార || ౨౯ ||
అశ్మైతి || ఘంటావత్ఘంటాభిర్యుక్తం || ౩౦ || ౩౧ || నెతి || అతివీర్యంవృత్తం భిన్నతీతకథా || ౩౨ || ౩౩ || యెనెతి || పతత్రైఃపక్షైః || ౩౪ || త
ప ఇతి || సారమయంవీర్యాధికం - త్వాష్ట్రంతపవవృత్తః - సయేనవశ్రేణమయావిపాటితః || ౩౫ || స ఇతి || దండంలగ్నః తుల్యం - బ్రహ్మతే

శ్శత్రుబలై విమదితావణిక్పథాభిన్నన* వాయథాణవే || ౨౫ || తత స్తురాషాడిమృంజపంజరా
ద్వినిగతసాన్వితస్పృహభ్య జాగ్రణీః | బభౌదిశఃఖంపృథివీంచరోచయన్వతేజసాసూర్యభవతుపాత్య
యే || ౨౬ || నిరీక్ష్యపుతనాం దేవఃపరై రభ్యనితాంస్యథేఉదయచ్చద్రిపుంహంతుంవజ్రంవజ్రధరో
రుషా || ౨౭ || తేనై వశితథారణశిరసీబలపాంకయోః | జ్ఞాతీనాంపశ్యతాంరాజజహారజనయభయమ్ ||
౨౮ || సముచిస్తద్వధందృష్ట్వా శోకామషామనీవీతః | జిహ్వాంసురింద్రంస్య పతేచకారపరమోద్య
మమ్ || ౨౯ || అశ్మసారమయంశూలంఘంటావద్ధేమభూషితమ్ | ప్రగృహ్యభ్యద్రవత్తుద్ధోహతోసీతి
విభత్సయన్ || ప్రాహిణోద్దేవరాజాయవినదన్తృగరాడివ || ౩౦ || తదాపతద్దగనతలెమహాబలాద్విచ
చ్ఛిదేహారిరిముభిస్సహస్రధా | తథాగతంనృపకులిశేనకంధరైరుషాన్వితస్త్రిదశపతిశ్శిరోహరత్ || ౩౧ ||
నతస్యహేత్వచమపివజ్రఊజితోబిభేదయత్సురపతీనోజసెరితః | తదద్భుతంపరమవీర్యవృత్తభి
త్తిరస్త్రతోనముచిరోధరత్వచా || ౩౨ || తస్మాదింద్రోబిభేచ్ఛత్రోవజ్రఃప్రతిహతోయతః | కిమి
దందైవయోగేనభూతలోకం ముమోహయత్ || ౩౩ || యెనపూర్వంమహాద్రీణాంపతుచ్ఛేదఃప్రజాతు
యో కృతోనివసతాంభారైఃపతత్రైఃపతతాంభువి || ౩౪ || తపస్సారమయం త్వాష్ట్రంవృత్త్రోయెన
విపాటితః | అన్యేచాతిబలోపేతాస్సర్వాస్త్రై రతుతత్వచః || ౩౫ || సోయంప్రతిహతోవజ్రోమయాముక్తో
సురైర్బలైః | నాహంతదాదదేదండంబ్రహ్మతేజోవ్యకారణమ్ || ౩౬ || ఇతిశక్రంవిషీదంతమాహవాగ
శరీరిణీ | నాయంశుష్టై రథోనాద్రైఃవజ్రధమహాతిదానవః || ౩౭ || మయాస్త్రైర్వైర్వరోదత్తోమృ
త్యువైఃనాన్రూశుష్టయోః | అతోన్యశ్చింతనీయస్తైహ్యపాయోమఘవణిపోః || ౩౮ || తాండైపీం
గిరమాకణ్యమఘవాసుసమాహితః | ధ్యాయన్ధేనమథాపశ్యదుపాయముభయాత్మకమ్ || ౩౯ || న
శుష్టైఃనచాద్రైఃజహారనముచేశ్శిరః | తంతుమ్బుభుమునిగతామాలైశ్చావాకిరన్విభుమ్ || ౪౦ ||
గంధర్వముఖ్యోజగదువిశ్వావసుపరావసూ | దేవదుండుభయోనేదునతకాననృతున్నదా || ౪౧ ||
అన్యేప్యేవంప్రతిద్వంద్వైవావాప్సగ్నివరుణాదయః | సూరయామాసురస్త్రైఃపైమృణాగ్నాకైసరి
ణోయథా || ౪౨ || బ్రహ్మణాప్రేషితోదేవోదేవపేనాకారదోనృప | వారయామాసఽబుధాన్య
ష్టాదానవసంతుయమ్ || ౪౩ || నారదః | భవద్భిరమృతంప్రాప్తంనారాయణభుజాశ్రయైః | శ్రియాస
మేధిరాస్సర్పఉపారమతవిగ్రహాత్ || ౪౪ || శ్రీశుకః | సంయమ్యమన్యసంరంభంమానయంతోమునే
ర్వచః | ఉపగీయమానానుచరైర్యయుస్సర్వైశ్చవిష్టపమ్ || ౪౫ || యెవశిష్టారణేతస్త్రిన్నారదానుమతేన
తే | బలింవిపన్నమాదాయహ్యస్తంగిరిముపాగమన్ || ౪౬ || తదావినస్తావయవావిద్యమానశిరోధరా |
ఉశనాజీవయామాససంజీవిన్యాస్వవిద్యయా || ౪౭ || బలిశ్చోశనసాస్పృష్టఃప్రత్యాపన్నేంద్రియస్తృ
తిః | పరాజితోపినాభిద్యుల్లోకతత్త్వవిచతుణః || ౪౮ ||

జః - దధీచేసామధ్యం || ౩౬ || ౩౭ || మయేతి ఆన్రూశుష్టాభ్యాం - మృత్యుఃపై నేతి || ౩౮ || ౩౯ || ఉభయాత్తకత్వమేవాహ || నెతి || సశుష్టైఃస
చాద్రైఃజహారేన || తథాచక్రతిః || అహంశేనశరఉదవతకాయదిత్యాది || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || సంయమ్యైతి || అనుచరై రనుగీయమా
నాభిత్సభాః - ఉపగీయమానై రనుచరై స్సహేతి వా || ౪౫ || ౪౬ || తదేతి || విసష్టాఅవయవామేసాం - విద్యమానాఃశిరోధరాఃయేహంతాన్ ||
౪౭ || బలిరితి || ప్రత్యాపన్నాశ్రునఃప్రాప్తాన్ద్రియాణిస్త్వైశ్చయేనసః || ౪౮ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ఏకాదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

శ్లో॥ ద్వాదశేమో హి నీరూప విభ్రమాలోకనో త్సుకమ్ | భవంసంమో హయామాసహరిః పునరసాంత్యయత్ || అముహ్యన్న సురావిష్ణు
మాయయాన తదబ్భుతమ్ | ఇతివక్తుంమహాదేవమోహాయముపవణ్యతే || వృషధ్వజఇతి || హరిఃసోమ మపాయయది తీదంనిశమ్య-సయ
త్రాస్తైతత్రతత్రాపృథ్వ్యయయావిత్సుత్రరేణాన్వయః || ౧ || ౨ || సభాజితఇతి || సోమయా ఉమయాసహ || ౩ || శ్లో॥ త్వయికించినచా
శ్చర్యంవయంత్యాశ్చర్యమాససాః | ఇతివక్త్య న్మహాదేవస్తుష్టవహరిమప్టభిః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || త్వయిమహా మాయావిని పరమేశ్వ
రే - నహికింకించదఘటితమివ - వయంతుపర మకౌతూహలనద్రష్టుమాగతా ఇతి-బహుధాసంబోధయంత్యైవ || దేవదేవేతి || హాదేవదే
వ-కుతోహందేవా నాందేవ ఇత్యత ఆహ-హజగద్వ్యాపిణ-తత్తుతః-హజగన్తయ-తహి-కింప్రధానం-స-హజగదీశ-తచ్చతు
తః-తత్రాహసర్వేషామపితృహతుః-అతఃశ్వరః ఆత్మత్వాచ్చ-నజడంప్రధానత్వ మిత్యథః || ౪ || నమజగన్తయతోవక్త్యాజగ
తఉత్పత్త్యాదినాఅసత్యత్వేనచజాడ్యేనచ-మమాపికింతథాత్వంబ్రూహే-నహిత్యా హ|| ఆద్యంతావతి || ఆద్యంతామధ్యంచ-అస్యజగ
తః-యతఃబ్రహ్మణోభవంతి-యస్యచఆవ్యయస్య ఎతానిఆద్యంతమధ్యాని-నసంతి-యచ్చబ్రహ్మ-ఇదంకార్యాసృషద్దృశ్యం-అహం
కారణాసృషదంబ్రహ్మచ-బహిర్భాగ్యం-అస్యతథాకృచ-తత్పత్యంచ-చిత్త్రాపంచబ్రహ్మవభవా-అతోనతవవికారాదేశంతే
త్యథః || ౫ || తవైవంధూతత్వేముముక్షూణామాచారఃప్రమాణమిత్యాహ || తవైవేతి || ఉభయతఃఉహముత్రచ-సంగత్యక్త్యా || ౬ ||
నమబ్రహ్మైవదేవహంతర్యామసంగోదాసీనస్యమమ-చరణాంభోజోపాసనయాకింతేహం-తత్రాహ || త్వమితి || బ్రహ్మత్వేపిత్యం-నా

*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః ***

శ్రీశుకః || వృషధ్వజోనిశమ్యేదంయోషి త్రూపేణదానవాన్ | మోహయిత్వా సురగణాహరిస్తే
మమపాయయత్ || ౧ || వృషమారుహ్యగిరిశస్సగ్వభూతగజైర్వృతః | సహదేవ్యాయయాద్రష్టుంయ
త్రాస్తైమధుసూదనః || ౨ || సభాజితోభగవతాసాదరంసోమయాభవః | సూపవిష్టఉవాచేదంప్రతీపూ
జ్యస్త్యయన్ హరిమ్ || ౩ || దేవదేవజగద్వ్యాపిణజగదీశజగన్తయ | సర్వేషామపిభావానాంత్యమాత్మా
హేతురీశ్వరః || ౪ || ఆద్యంతాచాస్యయన్మధ్యమిదమాన్య దహంబహిః | యస్యావ్యయస్యనైతానితత్స
త్యంబ్రహ్మచిద్భవాన్ || ౫ || తవైవచరణాంభోజం శ్రేయస్తామానిరాశిషః | విస్మయోభయతస్సంగం
మునయస్సముపాసతే || ౬ || త్వంబ్రహ్మపూర్ణామమృతంవిగుణంవిశోకమానందమాత్రమవికారమనన్య
దన్యత్ | విశ్వస్య హేతురుదయస్థితసంయమానామాత్మేశ్వరశ్చతనపేక్షతయానపేక్షః || ౭ || ఎకస్త్యమే
వసవసద్వ్యయమద్వయంచస్వణంకృతాకృతమివేహనవస్తుభేదః | అజ్ఞానతస్త్వయిజనైవిహితోవిక
ల్పోయస్తాద్గుణవ్యతికరోనిరుపాధికస్య || ౮ || త్వంబ్రహ్మకేచిదవయంత్యుతధర్మమేకఅన్యే పగంసదన
తోఃపురుషంపరేశ | అన్యేవదంతినవశక్తియుతంపరంత్యాంకేచిన్మహాపురుషగుప్త్యయమాత తత్త్వమ్ ||
౯ || నాహంపరాయణుషయోనమరీచిముఖ్యాజానంతియద్విరచితంఖలుస్తత్త్వసర్గాః | యన్తాయయా

త్యంతముదాసీనఃకింతు-విశ్వస్యప్రపంచస్యోదయాదీనాఃహేతుః-తదుపాధీనామాత్మనాంజీవానామీశ్వరశ్చ-తత్ఫలదాతా-తహి-
కింరాజాదివత్కయాప్యపేక్షయాసేవకేభ్యఃసేవాఫలందదామి-నహి-అనపేక్షవితత్వం-తహి-కిమీశ్వరత్వేన-తత్రాహ-తైరాత్మభిః
తత్తత్ఫలదానాథామపేక్ష్యతిఇతితదపేక్షః-తస్యభావస్తదపేక్షతాతయా-అనపేక్షత్వమేవదశాయతుంతదీయంబ్రహ్మత్వంవిశనస్తి-
పూర్ణంఅమృతంచసుఖరూపంవిషయసుఖవైలక్షణ్యధామాహ-అవికారనిత్యం-ఆనందమాత్రంచకతః-విశోకం-తత్తుతః-విగు
ణం-కించ-అనన్యత్సవిద్యైఅన్యద్యస్తాత్-తస్తాత్త్వద్వ్యతిరిక్తాభావాదపినిరపేక్షస్త్యమిత్యథః-తహి-సర్వాత్మకత్వేతత్త్వద్వి
కారప్రసంగోదుర్వారః-తత్రాహ-అన్యత్సర్వతోవ్యతిరిక్తంచ-కారణత్వాత్-నహ్యేవంభూతసుఖాత్మకబ్రహ్మస్వరూపస్యతవా
న్యాపేక్ష్యస్తి-అతః-కేవలంభక్తానుగ్రహభామేవ-తవైశ్వర్యంసస్వాధామిత్యథః || ౧ || అన్యత్వమనన్యత్వంచైకస్యకుతభిత్వాశం
క్యదృష్టాంతేనోపపాదయతి || ఏకఇతి || సదసత్తార్థకారణరూపద్వయమద్వయంచ-పరమకారణంత్వమేవైకః-కృతంకుండలాదిరూ
పంగ్వయం-అకృతంచకేవలమద్వయం-స్వణాయతైకమేవ-తద్వదేవేహత్వయి-వస్తుతోభేదోనాస్తి-కథంతహి-భేదప్రతీతి
స్త్రాహ-అజ్ఞానతఇతి-కుతః-యస్తాన్నిరుపాధికస్యైవతేవాయంగుజైవ్యతికరోభేదః-నస్యతః || ౨ || అతవివంత్యాంబహుధావ
ణాయంతి-తత్త్వతస్తుకేపినజాసంతీత్యాహద్వాభ్యాం || త్వామితి || త్వాంబ్రహ్మవేదాంతినః-అవయంతిమన్యంతే-త్వామేవధర్మయీ
మాంసకామన్యంతే-ప్రకృతిపురుషయోఃపరంపుమాంసంసంఖ్యాః || శ్లో॥ విమలోత్తమఃజీజ్ఞానాత్రియాగౌగాతథైవచ | ప్రజ్ఞాస
త్వాతథేకానానుగ్రహసవశక్తయతిత్వేవంసవశక్తియుతం-పరంపాంచరాత్రాః-మహాపురుషంపాతఃజలాః || ౩ || నేతి || పరాయఃబ్ర

ప్ర - సత్త్వసర్వాః - సత్త్వగుణసృష్ట్యాపి - యేనత్వయా - విరచితంవిశ్వమపి - ఖలు - తత్త్వతోనజానంతి - కింపున స్తాన్వం - హేతుశ - అ
భద్రంరాజసంతామసంచవృత్తంతిప్రకృత్యైశ్చయేమాంతే - నజానంతీతికిమువక్తవ్యం || ౧౦ || కింతుత్వంసర్వంజానాసీత్వాహ || స
త్త్వమితి || సత్త్వంసర్వంఅవరుంక్షేవ్యాప్తోషి - జానాసి - కింతత్త్వం - సమీహితంస్వకృతం - అదఃస్థితిజన్తనాశం - అముష్య జగతోజ
న్తాదిభూతానామీహితంచ - జగతోభవబంధమాక్షంచ - వ్యాప్తాదృష్టాంతః - చరాచరాఖ్యం దేహజాతంఖంచ - యథావాయుతాదిశ
తి - తథా - కథమవరుంక్షే - తదాత్మకతయాతస్యసర్వస్యాత్మతయైత్యభావః - ఆత్మత్వేవాతుః - అవగమఃజ్ఞానరూపః || ౧౧ || ఏవంస్తుత్వా
ప్రస్తుతంవిజ్ఞాపయతిద్వాభ్యాం|| అవతారాశ్చ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || కౌతూహలాయేతి || సురకార్యాణియోషిద్వేషేణభవిష్యంతీతిపశ్య
తా - అయంభావః - అవశ్యంతావదుస్తత్త్వాద్వైత్యావంచయిత్వా - దేవేభ్యఃఅమృతందేయం - నచైవంవైషమ్యంరూపం తిరేణకర్తు
ముచితం - అతోవంచనమోహనాదిసారంకామినీరూపం - మయాభృతమితి || ౧౫ || తదితి || తద్రూపందశాయుష్యామి - సంకల్పప్రభవః
కామః - తస్యోదయాయస్తాత్ || ౧౬ || ౧౭ || తతః || విచిత్రాణిపుష్పాణి - అరుణాఃపల్లవాశ్చ - యేషాంతేద్రుమాయస్తీ - లగద్భూతా లెన

ముషితచేతసశుశదై త్యమత్యాదయఃకిముతశశ్వదభద్రవృత్తాః || ౧౦ || సత్త్వంసమీహితమవస్థిజ
న్తనాశంభూతేహితంచజగతోభవబంధమోక్షే | వాయుర్వ్యాధావిశతిఖంచచరాచరాఖ్యంసర్వంతదా
త్మకతయా వగమోనుభుజ్జై || ౧౧ || అవతారామయాదృష్టారమమాణస్య తెగుజ్జైః | సోహంతర్ద్ర
ష్టుమిచ్ఛామియత్రేనోషిద్వపుభృతమ్ || ౧౨ || యేనసంమోహితాదైత్యాఃపాయితాశ్చామృతం
సురాః | తందిదృక్షవఆయాతాఃపరంకౌతూహలంహినః || ౧౩ || శ్రీశుకః || ఏవమభ్యధికతోఽమృభా
గవాక్షులపాణినాప్రహస్యభావగంభీరంగిరిశంప్రత్యభాషత || ౧౪ || శ్రీహరిః || కౌతూహ
లాయదైత్యానాంయోషిద్వేషోమయాభృతః | పశ్యతాసురకార్యాణిగతేషీయాషభాజనై || ౧౫ ||
తత్రైహందశాయుష్యామిదిదృక్షోస్సురసత్తను | కామినాంబహుమంతవ్యంసంకల్పప్రభనోదయమ్ ||
౧౬ || శ్రీనారదః || ఇతిబ్రువాణోభగవాంస్తత్రైవాంతరధీయత | సర్వతశ్చరయంశ్చక్షుభావత్యై
సహమామయా || ౧౭ || తతోదదశోపవనైవరస్త్రియంవిచిత్రపుష్పారుణపల్లవమ్రమే | విక్రీడతీం
కందుకలీలయాలసద్గులపర్యస్తనితంబమేఖలామ్ || ౧౮ || ఆవతానోద్వతానకంపితస్తనప్రకృష్ట
హోరోరుభరైఃపదేపదే | ప్రభజ్యమానామివమధ్యతశ్చలత్పదప్రవాళంనయతీంతతస్తతః || ౧౯ || ది
క్షుభ్రమత్తందకచాపలైభృశంప్రోద్విగ్నతారాయతలోలలోచనామ్ | స్వకణవిభ్రాజితకుం
డలోల్లసత్ప్రపోలనీలాలకనుండితాననామ్ || ౨౦ || శ్లథద్దుకులంకబరీంచవిశ్యుతాంసన్నహ్యతీంవామక
రేణవల్లునా | వినిఘ్నతీంచాన్యతమేనకందుకంవిమోహయంతీంజగదాత్మమాయయా || ౨౧ || తాంబీత్య
దేవఇతికందుకలీలయేషద్వీడాస్ఫుటస్తితవిస్ఫుట్కటాక్షముష్ణః | స్త్రీప్రేక్షణప్రతిసమీక్షణవిహ్వలా
త్వానాత్మానమంతికడమాంస్వగణాంశ్చవేద || ౨౨ || తస్యాఃకరాగ్రాత్సతుకందుకోయథాగతోవిదూ
రంతమనువ్రజంత్యాః | వాసస్ససూత్రంలఘుమారుతోహరద్భవస్యదేవస్యకిలానుపశ్యతః || ౨౩ || ఎ
వంతాంరుచిరాపాంగీందశానీయాంమసౌరమామ్ | దృష్ట్వాతస్యాంమనశ్చక్రేవిషజ్జంత్యాంభవఃకి

పర్యస్తేపరివృతేనతంబేమేఖలాయస్యాఃతాం || ౧౮ || ఆవతానశ్చితి || ఉత్పత్తంకందుకలీలవశేన - యేఆవతానోద్వరనే - సమనోన్నమన - తా
భ్యాంకంపితయాః - స్తనయాః - ప్రకృష్టహరణాంచ - ఉరుభారైః - ప్రతిపదం - మధ్యప్రభజ్యమానామివ - చలత్పదమేవప్రవాళవత్కోమలం
తతస్తతోనయంతీం || ౧౯ || దిక్షీతి || దిక్షు - భ్రమతఃకందుకస్య - చాపలైశ్చాంచలైః - భృశంప్రోద్విగ్నతారాతాతయతే - లోలచంచలలో
చనయస్యాః - స్వకణాభ్యాంవిభ్రాజితయేకుండలతాభ్యాముల్లసంతాకపోతా - తాభ్యాం - నీలాలకైశ్చ మండితమానసంయస్యాః || ౨౦ ||
శ్లథదితి || సన్నహ్యతీంబద్ధంతీం - జగద్విమోహయంతీం || ౨౧ || తామితి || తాంబీత్య - దేవః శ్రీరుద్రః - ఆత్మానం - అంతికెసితాము
మాం - స్వగణింశ్చ - నవేద - కథంభూతః - ఇతిఎవంభూతయా - కందుకలీలయా - యా - ఈషద్వీడా - తయాఅస్ఫుటస్తితంలేనసహ - వి
స్ఫుష్టయః - కటాక్షః - లేనముష్ణఃపంచితః - ఆతపివ - స్వయంయత్ స్త్రీయః - ప్రేక్షణంతయాచప్రతిసమీక్షణం - తాభ్యాం - విహ్వలః - ఆత్మా
మనోయస్య || ౨౨ || తస్యాశ్చితి || కందుకం - అనువ్రజంత్యాః - స్త్రీయః - లఘుసూక్ష్మం - వాసః - ససూత్రంకాంబీసహితం || ౨౩ || ఏవ

శ్లో॥ త్రయోదశేతువణ్యకంఠేన ప్రమాదీన్యనుక్రమాత్ । మన్వంతరాణిసర్వాణిషడ్విధానిశృభక్ష్మభక్ ॥ మమరితి ॥ సప్తమాదిమన్వంత
రాణ్యహమమరిత్యాది నాయావదధ్యా యసమాప్తిః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ఆదిత్యాదితా ॥ ఆదిత్యాదనూదేన ఇత్యన్వయః ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ తత్రైతి ॥ భగవతోజన్మ అ
వతారః - తమేవాహ - ఆదిత్యానాం వివస్వానర్యమాపూషేత్యా ద్యుక్తానాం మధ్యే - అవరంజన్మన్వంతరస్య సః ॥ ౬ ॥ సంక్షేపతత్త్వం ॥ శత్రుత్వ
తారణాన్వితాని ॥ ౭ ॥ అష్టమం మనంవక్తుం - కథామాహ త్రిభిః ॥ వివస్వత ఇతి ॥ ౮ ॥ తృతీయామితి ॥ ఏకేబడబాంత్వతీ యమామః - మ
మతుసంక్షేపబడబెలిమతంతకు క్తంషడ్మ ॥ శ్లో ॥ సై వభూత్వా భబడ బానాసత్వోసుమవేభవీతి ॥ యమశ్చ - యమీయమునా - శ్రాద్ధదేవశ్చైతి

శ్రీశుకః ॥ మనువేదవస్వతఃపుత్రః శ్రాద్ధదేవ ఇతి శ్రుతః । సప్తమోవతమామోయస్తదవత్యా నిమె
శృణు ॥ ౧ ॥ ఇత్యైకునభగవైచవధృప్తశ్శర్యా తిరేవచ । నరిష్యం తోభనాభాగస్సప్తమోదిప్తడవ్య
తే ॥ ౨ ॥ కరూశకఃపుష్కధ్రశ్చదశమోవసుమాన్త్యుతః । మమోవైవస్వతస్యైతేదశపుత్రాఃప
రంతప ॥ ౩ ॥ ఆదిత్యావససౌరుద్రావిశ్వేదేవామరుద్రణాః । అశ్వినావృషభోరాజన్నింద్రస్తేషాంపు
రందరః ॥ ౪ ॥ కశ్యపోత్రివసేష్ఠశ్చవిశ్వామిత్రోభగౌతమః । జమదగ్నిభరద్వాజఇతితేయువయ
స్త్యుతాః ॥ ౫ ॥ తత్రాపిభగవజ్జన్మకశ్యపానదితేరభూత్ । ఆదిత్యానామవరజోవిష్ణువామనరూప
భృత్ ॥ ౬ ॥ సంక్షేపతోమయోక్తానిసప్తమన్వంతరాణితే । భవిష్యాణ్యపివత్యౌమివిష్ణోశ్చక్త్యన్వి
తానిచ ॥ ౭ ॥ వివస్వతశ్చద్వైజాయేవిశ్వకర్మసుతేఉభే । సంజ్ఞాభాయాచరాజేంద్రయైప్రాగభిహితే
తవ ॥ ౮ ॥ తృతీయాం బడబామేకేతాసుసంజ్ఞాసుతాస్త్రయః । యమోయమీశ్రాద్ధదేవశ్చాచార
యాశ్చసుతాశృణు ॥ ౯ ॥ సావణీస్తవతికన్యాభార్యాసంవరణస్యయా । శనైశ్చరస్తృతీయో
భూనశ్వినౌబడబాత్మజౌ ॥ ౧౦ ॥ అష్టమేంతరత్రయాతేసావణీభావితామనుః । నిమోహావిరజస్తా
ద్యాస్సావణీస్తనయానృపాః ॥ ౧౧ ॥ తత్రదేనాస్సుతపసోవిరజాలమృతప్రభాః । తేషాంవిరోచన
సుతోబలిరింద్రోభవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ దత్వేమాంయాచమానాయ విష్ణవేయఃపదత్రయమ్ । రాధమింద్ర
పదంభుక్తౌతతస్సిద్ధిమవాప్స్యతి ॥ ౧౩ ॥ యోసాభగవతాబద్ధస్త్రితేనసుతలెచనః । నివేశితోధికెస్స
గాదధునానైస్సరాడివ ॥ ౧౪ ॥ గాలమోదీప్తిమాణామోద్రోణపుత్రఃకృపస్తథా । ఋశ్యశృం
గఃపితాస్సాకంభగవాణబాదరాయణః ॥ ౧౫ ॥ ఇమేసప్తక్షయస్తస్త్రిభవిష్యంతిస్సయోగతః । ఇ
దానీమాసతేరాజాస్సేస్సత్రమమండలే ॥ ౧౬ ॥ వెదగుహ్యంసరస్వత్యాంసార్వభౌమఇతిప్రభుః ।
ధానంపురందరాధృత్యాబలయేదాస్యతీశ్వరః ॥ ౧౭ ॥ నవమోదక్షసావణీమణువరుణసంభ
వః । ధృతకేతుడీప్తకేతురిత్యాద్యాస్తత్పుతానృపాః ॥ ౧౮ ॥ పరోమరీచిగణాద్యాదేవాఇంద్రో
ద్భుతఃస్తృతః । ద్యుతిమత్ప్రముఖాస్తత్రభవిష్యంత్యృషయస్తతః ॥ ౧౯ ॥ ఆయుష్షతోంబుధారా
యామృషయోభగవత్తత్రాభవితాయేనసంరాధ్ధాంత్రిలోకింభోక్త్యతేద్భుతః ॥ ౨౦ ॥ దశమేబ్రహ్మసా
వణీరుపశ్లోకసుతోమహా । తత్పుతాభూరిషేణాగ్యాహవిష్ణుత్ప్రముఖాద్విజాః ॥ ౨౧ ॥ తత్రాపిజ
న్మభవితాహరేవిశ్వసృజోగృహే । ఆమూర్తిరితివిఖ్యాతోయేనాప్యాయేతవైజగత్ ॥ ౨౨ ॥ హవి
ష్టాసుకృతిస్సత్యోజటామూర్తిస్తదాద్విజాః । సుత్రామాణోవిబుధ్ధాద్యాదేవాశ్శంఖుస్సురేశ్వరః ॥
౨౩ ॥ విష్వక్సేనౌవిషూచ్యాంతుశంభోశ్చక్తింవిధాస్యతి । జాతోంశాంశేనభగవాగృహేవిశ్వసృజో
విభుః ॥ ౨౪ ॥ మనువైధర్మసావణీరేకాదశమత్యువాణ । అనాగతాస్తత్పుతాశ్చసత్యధర్మాద

త్రయః - సుతాః ॥ ౧౯ ॥ సావణీరితి ॥ సావణీఃపుత్రః ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ దత్వేతి ॥ పదత్రయంయాచమానాయ ఇహంసర్వాంమహీం
సప్తమమన్వంతర - దత్వా - అష్టమమన్వంతర - విష్ణుఃససాదేనైవ - రాధంలబ్ధమింద్రపదంభుక్త్యైత్యర్థః ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ గాలవఇతి ॥
రామః - పరశురామః - ద్రోణపుత్రోశ్వశృమా ॥ ౧౫ ॥ ఇమఇతి ॥ ఇదానీంతుస్వయోగతఆసతే ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥
౨౨ ॥ హవిష్టత్ప్రముఖాఇత్యుక్తానామేవకేహంచినామాన్యాహ ॥ హవిష్టునితి ॥ ౨౩ ॥ విష్వక్సేనఇతి ॥ విషూచ్యాం జాతస్స ॥

౨౪॥ మనురితి॥ వికాదశమభిత్వాదిరాజః॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ స్వధామతి॥ తస్యమనోరంతరంసాధయిష్యతీత్యత
 ససఃసూత్రయాశ్చసతస్స॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥ దేవహూత్రస్యతి॥ దివస్పతేరింద్రస్యఉపహతా॥ సంసాదకఃసంభవిష్యతి॥ ౩౩॥ ౩౪
 ౩౫॥ సత్రాయణస్యతి॥ త్రియాతంతూకర్తృసంతతిః- వితాయితానిస్తారయిష్యతి॥ ౩౬॥ రాజన్నితి॥ యుగసహస్రేణపర్యయఃపరివ
 తోకాయస్య- యుగసహస్రప్రమాణభిత్వధః॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం-త్రయోదశాధ్యాయవాఖ్యా॥ * * * * *
 శ్లో॥ చతుర్దశేతుసవేషాంమన్వాదీనాంయథాయథమ్॥ సృభక్తర్వాణివణ్యకంఠేభగవద్వశవతిశామ్॥ ౧॥ మనవఇతి॥ పురుషేణ
 ఈశ్వరేణ-యజ్ఞాద్యవతారైః శాశ్వంతేనియుజ్యంత ఇతితథా॥ ౨॥ తదేవాహ॥ యజ్ఞాదయఇతి॥ ౩॥ ఋష్యాదీనాంకర్తృణామచతు

యోదశ॥ ౨౫॥ విహంగమాఃకామగమానిర్వాణారుచయస్సరాః॥ ఇంద్రస్తువైధృతస్తేషామృషయ
 శ్చారుణాదయః॥ ౨౬॥ సూర్యకస్యసతస్త్రధర్మసేతురితిస్తృతః॥ వైద్యోయోహరేరంతస్త్రిలోకిం
 ధారయిష్యతి॥ ౨౭॥ భవితాభన్తసావణీరాజాద్వాదశమోమనుః॥ దేవవానుపదేవశ్చదేవజ్యే
 ష్ఠాదయస్సతాః॥ ౨౮॥ ఋతుధామాచతత్రేంద్రోదేవాశ్చహరితాదయః॥ ఋషయశ్చతపోమూ
 తికస్తవశ్చాగ్నిధ్రకాదయః॥ ౨౯॥ స్వధామాభ్యోహరేరంతస్సాధయిష్యతీతన్తమోః॥ అంతరంస
 త్యతపసస్సూన్యతాయాస్సతోవిభుః॥ ౩౦॥ మనుస్త్రయోదశోభావ్యైదేవసావణీరాత్మవా॥ వి
 త్రసేనవిచిత్రాద్యదేవసావణీదేహజాః॥ ౩౧॥ దేవాస్సకర్తృసుత్రామసంజ్ఞాఇంద్రోవివస్వతిః॥
 నిర్దోహతత్త్వదశాద్యభవిష్యంత్యృషయస్తదా॥ ౩౨॥ దేవహూత్రస్యతనయఉపహతా
 దివస్పతేః॥ యోగేశ్వరోహరేరంతోబృహత్యాంసంభవిష్యతి॥ ౩౩॥ మనువాఇంద్రసావణీశ్చతు
 ర్దశమపిష్యతి॥ ఉరుగంభీరవస్వాద్యఇంద్రసావణీపీర్యజాః॥ ౩౪॥ పవిత్రాశ్చతుషాదేవాస్సు
 చిరింద్రోభవిష్యతి॥ అగ్నిభాహుస్సుచిశ్శుక్రోమాగధాద్యస్తవస్వినః॥ ౩౫॥ సత్రాయణస్యతన
 యోబృహదానుస్తదాహరిః॥ వితానాయనుహారాజక్రియాతంతూన్వితాయితా॥ ౩౬॥ రాజంశ్చ
 తుదశైతానిత్రికాలానుగతానితే॥ ప్రోక్తాన్యైభిర్మతఃకల్పీయుగసాహస్రపర్యయః॥ ౩౭॥ * * *

* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - త్రయోదశోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీవిష్ణురాతః॥ మన్వంతరేషుభగవతయథామన్వాదయస్త్విమే॥ యస్త్వికర్తృణీయేయేననియుక్తా
 స్తవ్వదస్వనః॥ ౧॥ బ్రహ్మరాతః॥ మనమోమనుషుత్రాశ్చమునయశ్చమహీపతే॥ ఇంద్రాస్సరగణా
 శ్చైవసర్వేపురుషశాసనాః॥ ౨॥ యజ్ఞాదయోయాఃకథితాఃపారుష్యస్తనమోనృపా॥ మన్వాదయోజగ
 ద్యత్రాంనయంత్యాభిప్రచోదితాః॥ ౩॥ చతుర్యుగాంతేకాలేనగ్రస్తాశ్రుతిగణాయథా॥ తప
 సాఋషయోపశ్యయతోధర్మస్సనాతనః॥ ౪॥ తతోధర్మంచతుష్పదంమనమోహరినోదితాః॥ యు
 క్తాస్సంచారయంత్యధాన్వేన్వేకాలేమహీంనృప॥ ౫॥ పాలయంతిప్రజాపాలాయావదంతంవిభాగ
 శః॥ యజ్ఞభాగభుజోదేవాయేచాన్యేత్రానుకీర్తితాః॥ ౬॥ ఇంద్రోభగవతాదత్తాంత్రైలోక్యశ్రీ
 యమూజితామ్॥ భుంజానఃపాలిలోకాంస్త్రీకామంలొకేప్రవషణి॥ ౭॥ జ్ఞానంచానుయుగం
 బ్రూతేహరిస్సిద్ధేశరూపధృత్॥ ఋషిరూపధరఃకర్తృయోగంయోగేశరూపధృత్॥ ౮॥ సగంప్రజేశ

భిః॥ చతుర్యుగేతి॥ యతఃయేభ్యః- శ్రుతిగణభ్యః॥ ౪॥ తతఇతి॥ ఉదితాఉక్తాః- సంయతాస్సంతః- మహీంధర్మంసంచారయంతిమ
 హ్యంధమంప్రవర్తయంతీత్యధః॥ ౫॥ పాలయంతి॥ ప్రజాపాలామనుషుత్రాః- తంధమంపాలయంతి- యవదంతంయవస్త
 న్యంతరావసాసం- విభాగశఃపుత్రపౌత్రాదిక్రమేణ-యేచాన్యేద్యావాపుధివ్యాదయః- అత్రకర్తృణోక్తృత్వేనాన్వితాః- త్రైశ్చసహ॥
 ౬॥ ౭॥ ప్రసంగాదుపాంతరైరపిజగద్యత్రప్రవర్తనమాహద్యాభ్యాం॥ జ్ఞానమితి॥ సిద్ధేశాస్సనకాదయః- ఋషయోయాజ్ఞవల్క్యా
 దయః- యోగేశాఃతత్రాత్మేయాదయః- తత్త్రయూపస్థజ్ఞానం- కర్తృచ- యోగంచ- బ్రూతే॥ ౮॥ సగమితి॥ ప్రజేశామరీచ్యాదయః-
 తేనరూపేణ- సగంతరోచీతిశేషః- స్వరాద్వ్యుపరాజమూర్తిః- సర్వేషామభావయథవతి- పృథగ్విభాగుణః- శీతోష్ణాదయోయస్య॥

ఉద్యానానిపుష్పప్రథానానిదూరస్థానిచ - తైః రమ్యాంశుజంబువిహగమిభునానియేషు - గాయంతోమతామభ్యుతామేషు || ౧౨ || ప్రవా
శతి || ప్రవాళాదీనామురుభారోయాసుతాః - శాఖాయేమాంతే - ఆమరద్రుమాయేషు || ౧౩ || సశిష్యతి || తైర్వృత్రయాసు - సురసేవితాః ప్రవాదాః -
క్రీడంతి - తాః హంసాదికులైరాకులావ్యాప్తాః - సశిష్యః సరాంసీ - యత్రయేషుసంతి - తైరుపవనోద్యానైః రమ్యామితి పూర్వేణాన్వయః -
తించ - పరిభ్రమతయతాశగంగయా - వృతాం || ౧౪ || ప్రకారణేతి || ప్రకారేణసావజ్ఞేనావృతాం - అట్టాలః ప్రకారోపరచి
తామ్యస్తతానియుద్ధస్థానాని - తత్పక్షాతేనరుక్తపట్టానికవాటానియేషు - తైర్దావైరైరవాంతరైః స్ఫటికమయైగోళపురైశ్చపురద్వానైశ్చ ||
౧౫ || జుష్టామితి || జుష్టాంసంవృతాం - విభక్తః ప్రపథారాజమాగాయస్యాంసథాఉపవేశస్థానాని - చత్వరాణి - అంగణాని - రథార్థ
మాగాః తైరాభ్యాంసంపన్నాం - శ్యబుజదండశకోటయః - తైర్గణాదీయైరసంతై విమానైర్యుతాం - వజ్రవిద్రుమమయ్యోవేదియో
యేషుతైః శృంగాటకైః చతుష్పథైర్యుతాం || ౧౬ || యత్రేతి || నిత్యం - వయస్తాదుణ్యం - రూపంచసాకుమార్యం - యాసంతాః - రూప

ద్యానైశ్రీమద్భువందనాదిభిః కూజద్విహంగమిభునైర్గాయంత్రతమధువ్రతైః || ౧౨ || ప్రవాళఫ
లపుష్పోరుభారశాఖామరద్రుమైః హంససారసచక్రాహ్వకారండవకులాకులాః || ౧౩ || సశిష్యో
యత్రక్రీడంతి ప్రమదాస్సురసేవితాః ఆకాశగంగయాదేవ్యావృతాంపరిభ్రమతయా || ౧౪ || ప్రా
కారేణాగ్నివణేనసాట్టాలేమోన్నతేనచరుక్తపట్టకవాటైశ్చదావైః స్ఫటికగోళపురైః || ౧౫ || జుష్టాం
విభక్తప్రపథాంవిశ్వకర్మవినిర్మితామ్ | పథాచత్పరరథ్యాభ్యాంవిమానైర్యుజుజైర్యుతామ్ || శృం
గాటకైర్ముణిమయైవజ్రవిద్రుమవేదిభిః || ౧౬ || యత్రనిత్యవయోరూపాశ్శ్యామావిరజవాసవః |
ప్రాజంతేరూపవన్నార్యలచిభిరివవహ్నయః || ౧౭ || సురస్త్రికేశవిభ్రష్టనవసాగంధికస్రజామ్ |
యత్రామోదముపాదాయమాగఆవాతిమారుతః || ౧౮ || హేమజాలపినిగచ్ఛద్ధూపేనాగరుగంధి
నా | పాండరేణప్రతిచ్ఛన్నమాగేయాంతిసురస్త్రియః || ౧౯ || ముక్తావితానైర్ముణిహేమకేతుభి
నానాపతాకావలభీభిరావృతామ్ | శిఖండిపారావతభృంగనాదితాంవైమానికస్త్రికలగీతమంగ
ళామ్ || ౨౦ || మృదంగశంఖానకదుందుభిస్సనైస్తతాశవీణామురజైశ్చవేణుభిః | నృత్యైస్తవాద్యైరు
పదేవగీతైర్ముసోరమాంస్వప్రభయాజితప్రభామ్ || ౨౧ || నయాంప్రజంత్యధర్మిష్ఠాః పూతధర్మద్రు
హశ్శరాః | మానినః కామిమోలుభాషడ్భిహేనాప్రజంతియామ్ || ౨౨ || తాండవధానీంసవయాధినీవ
తీర్జహిస్తమంతాద్రురుధౌతస్యయా | ఆచార్యదత్తంజలజంమహాస్వనందగ్ధౌప్రయుంజాభయ
మింద్రయోషితామ్ || ౨౩ || మఘవాతమభిప్రేత్యబలైః పరమముద్యమమ్ | పర్వదేవగణోపతోగు
రుమేతదువాచహ || ౨౪ || భగవన్నుద్యమోభూయోయన్మలైః పూర్వవైరిణః | అవిషహ్యమినుంమన్వే
కేనాసీత్తైజసోజితః || ౨౫ || నైనంకశ్చిత్తుతోవాపప్రతివౌధుమధీశ్వరః | పిబన్నివముఖేనెధంలిహ
న్నివదిశోదశ || ౨౬ || దహన్నివయతోద్భగ్నిస్తంవతాగ్నిరిప్రాఢ్ధితః | బ్రూహికారణమేతస్యదుర్ధ
షత్స్వస్యయద్రిపోః || ఓజస్తహవాబలంతేజోయతపతత్సముద్యమః || ౨౭ || గురుః || జానామిమఘవ
శత్రోరున్నతైరస్యకారణమ్ | శిష్యయోపభృతంతేజోగురుభిర్బ్రహ్మవాదిభిః || ౨౮ || నచాస్యాద్య

వన్నార్యః స్వలంకృతాః స్త్రియః - యత్రయస్యాంప్రజంతే || ౧౭ || సురతి || సురస్త్రిణాం - కేశభ్యవిభ్రష్టానాం - సవసాగంధికస్రజా
మామాదం || ౧౮ || హేమేతి || హేమగచ్ఛేభ్యనిగచ్ఛతాధూపేన - సురస్త్రియః అపసరసః || ౧౯ || ముక్తైతి || ముక్తామయైవితానై
ర్ముణిహేమమయైః కేతుభిశ్చ - ధ్వజైః - నానాపతాకాయుక్తాభివలభీభిశ్చ - విమానానాంపురోభాగైరావృతాం - వైమానిక
స్త్రిణాంకలగీతైర్ముంగళాం || ౨౦ || మృదంగైతి || ఉపదేనానాంగంధరవాదీనాం - గీతైశ్చమనోరమాం - జితా - ప్రథాసాత్కీర్తిప్రధిష్ఠా
క్రీడవతా - యయాతాం - అన్వైరజితప్రథామితిహ - జితగ్రహమితి పాతాంతర - జితగ్రహః సూర్యాదయోయయా || ౨౧ || ౨౨ || తా
మితి || పృతస్యయా సేనయా || ౨౩ || ౨౪ || భగవన్నితి || కేసహేతునా - పివంతేజసాః ఉజ్జితలహరీః || ౨౫ || సేతి || ప్రతివోధుంలపాకర్తుం ||
౨౬ || దహన్నితి || యత్సత్తా రణాత్ - పితస్యఓజలది - యతః ఉజ్జితః పితస్యసముద్యమః || ౨౭ || జానామితి || ఉపభృతంసంచితం ||
౨౮ || ౨౯ || తత్రోచితమత్రమాహ || తస్మాదితి || తస్మాద్భూయం - త్రివిష్టపముత్సృజ్య - నిలయమదశాసం - యతః - యతః కాలాత్ ||

౩౦|| కేనాస్యవిచర్యయస్యాదిత్యతతహ || విషణ్ణితి || విప్రాణాంబలేన-ఉదకః-ఉత్తరో తర్తమధికంబలంయస్యసః||౩౧|| ఏవమితి|| సుమం
 త్రికఃఅథఃకాశ్యంయమంతే-నిలయంజన్తుః || ౩౨|| ౩౩|| తమితి|| ఏవంప్రాప్తమిద్రుపదం-స్థిరీకర్తమయా జయన్-అనువ్రతంఅ
 నువతిన్సం|| ౩౪|| ౩౫|| బుభుజతి|| ద్విజదేవై బ్రాహ్మణైః-ఉపలంభితాంప్రాపితాం|| ౩౬|| ఇతిభావాథా దీపికాయాం-పంచ
 దశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 ధో|| షోడశపుత్రనాశేనశోచంత్యాఅదితేఃపతిః|| ప్రాథితఃకశ్య పఃప్రాహపయోవ్రతమీర్యతే || యద్వా || షోడశకశ్య పోదిత్యా
 ప్రాథితోలీనపుత్రయా| మహా ధ్యేయస్థరంతస్యేపయోవ్రతముపాదిశత్ || ఇదానీంశ్రీవామనావతారప్రసంగమాహయావదధ్యా
 యపరిసమాప్తి || ఏవమితి || నష్టేమలదృష్టేమసత్పు||౧||౨||సగతి|| సఃకశ్యపఃపత్నీమిదమాహ||౩||దీనవదనత్వాదికమాలక్ష్మ్యబహుధావిక

క్షణమపి స్థాతుంశక్నోతినమ్ముఖే | భవద్విభోభవాన్వాసీవజ్జయిత్యేశ్వరంహరిమ్ ||౨|| తస్మాన్నిల
 యముత్సృజ్యయూయంసర్వేత్రివిప్తపమ్ | యాతకాలంప్రసీతుంతోయతశ్శత్రోవిపర్యయః || ౩||ఎ
 వవిప్రబలోదకన్సంప్రత్యుజితవిక్రమః | తేషామేవావమానెనసామబంధోవినంక్ష్యతి || ౩౧|| ఎ
 వంసునుంత్రితాథా హైగురుణాథానుదళీనాహిత్యాత్రివిప్తపంజన్తుగీర్వాణాఃకామరూపిణః||
 ౩౨|| దేవేష్వభవిలీనేషుబలివైరోచనఃపురీమ్ | దేవధానీమధిష్ఠాయవశంనివ్యేజగత్త్రయమ్ || ౩౩ ||
 తంవిశ్వజయినంశిష్యంభృగవశ్శిష్యవత్సలాః | శతేనహయమేధానామనువ్రతమయాజయన్ || ౩౪ ||
 తతస్తనసుభావేనభువనత్రయవిస్తృతామ్ | కీర్తిందిక్షువితన్వానస్సరేజేహ్యుడురాడివ || ౩౫ ||బుభు
 జేచశ్రియంస్పృధాంద్విజదేవోపలంభితామ్ | కృతకృత్యమివాత్సానంసున్యమామోమహామనాః || ౩౬ ||
 * * * * *
 శ్రీశుకః || ఎవంపుత్రేషునష్టేషుదేవమాతాదితిస్తదా | హృతేత్రివిప్తపేదైత్యైఃపర్యతప్యదనాభవ
 త్ || ౧|| ఎకదాకశ్యపస్తస్యాఅశ్రమంభగవానగాత్ | నిరుత్సవంనిరానందంసమాధేవిరతశ్చిరాత్ ||
 ౨|| నవత్నీందీనవదవాంకృతాననపరిగ్రహః | సంభావితోయథాన్యాయమిదమాహకుయాద్వహ || ౩||అ
 వ్యభద్రంనవిప్రాణాంభద్రేలోకేధునాగవామ్ | నధర్తస్యనలోకస్య మృత్యోశ్చందానువతిన్సః ||
 ౪|| అపివాకుశలంకించిద్దృహేషుగృహమేధిని | ధర్మస్యాథన్య కామస్యయత్రయోగోహ్యయోగ
 వామ్ || ౫ ||అపివాతిథయోహ్యత్రకుటుంబాసక్తయాత్సయా | గృహోదపూజితాయాతాఃప్రత్యుత్థా
 నేనవాక్సచిత్ || ౬|| గృహేషుయేత్వతిథయోనాచితాస్సలిలైరపి | యదినిర్యాణితేనానం ఘోరు
 రాజగృహేపాపమాః || ౭||అప్యగ్నయస్తేవేధాయాంనహుతాహవిషాసతి | త్వయోద్విగ్నధియాభద్రే
 ప్రోషితేనుయికహిచిత్ || ౮||యత్పుజయాకామమఘాన్యాతిలోకాగృహవ్రతః | బ్రాహ్మణో
 గ్నిశ్చవైవిష్ణోస్సర్వదేవాత్మసోముఖమ్ || ౯|| అపినర్వేకుశలినస్తవపుత్రామనస్విని | లక్షయేస్పష్ట
 మాత్సానంభవత్యాలక్షణైరహమ్ || ౧౦|| అదితిః || భద్రంద్విజగవాంబ్రహ్మధర్మస్యాస్యజనస్యచ |
 త్రివర్గస్యపరంత్వత్రంగృహమేధిగృహోభిమే || ౧౧ || అగ్నయోతిథయోభృత్యాభిక్షువోయేచ
 లిప్సవః | సర్వంభగవతోబ్రహ్మన్ననుధ్యానాన్నరిష్యతి || ౧౨ || కోనుమేభగవత్కామోనసంపద్యేత

ప్రయన్ పుచ్చుతినస్తథిః||అపీతి|| హాథత్ర-మృత్యోః-భండమిచ్చాం-అనువ్రతేతితథా-మృత్యువశవర్తినోజనస్యత్యథః||౪||అపీతి||
 హాగృహమేధిని-అపివాకింవా-గృహేషుధర్మదేః-కించివకుశలమితి కాక్వాప్రశ్నః-యత్రయేషుగృహాను-అయోగినామపియోగః-స్వ
 ధర్మాదినాయోగఫలంభవతి || ౫|| అపీతి|| ౩౦౪-త్వయాఅపూజితావలభ్యేత్య-గృహేద్యాతాః || ౬|| గృహేస్వితి||నాచితాఃఅనచిత
 తాస్సగతః-యదినిగ్గచ్ఛంతి-తేగృహః-ఘోరురాజఃస్వగాలరాజః-తదీయవివరతుల్యాః || ౭|| అప్యగ్నయతి|| వేదాయాంహుతామకా
 లే-కహాచిత్-నహుతాఃకిం || ౮|| ౯|| అపీతి|| భవత్యాఃఆత్మానంమనః-అస్వస్థమప్రకృతిస్థం-లక్షణైర్ముఖానాదిభిః లక్షయామి ||
 ౧౦|| అస్వాస్థ్యకారణమన్యదస్తీతివక్తుంత్వత్పుష్టమభద్రాదికంనాస్తీత్యాహద్వాఖ్యాం || భద్రమితి || ఇమేగృహః-త్రివర్గస్య
 పరంత్వత్రంఉద్భవస్థానం-త్రివర్గాపియథావద్వర్తత్యథః||౧౧|| అగ్నయతి|| భగవత్స్తనానుధ్యానంయన్తయాక్రియతే-త

స్తానగ్నహారికయశ్చత్యాదిసర్వం - సరివ్యతిసహాయతే || ౧౨ || ప్రస్తుతం విజ్ఞాపయతు మాహ || తౌన్వితి || ౧౩ || సంపాద్యంకామమాహ
చతుర్థః || తవేతి || ౧౪ || తస్మాదితి || సపత్యైర్దైత్యైశ్చ తాత్ప్రయేమాం - హృతంస్థానమేమామితిపుత్రాభిప్రాయేణబహువచ
నం || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || వివమితి || కఃకశ్యపః - ప్రథమంతావత్పుత్రస్నేహంత్యాజయతుంవిస్తయన్వాజేనతత్త్వముపదేశిసాధేన ||
అహోయతి || ౧౮ || ౧౯ || అత్రపరితుష్టంతంప్రత్యాహద్వాభ్యాం || ఉపతిష్ఠస్వేతి || ౨౦ || సజితి || సన్వేపం భూతకామప్రాప్తి కా
తుడేవాం తరసేవాప్రసిద్ధాతత్రాహ || అమోఘేతి || ౨౧ || కేనెతి || సయథాచమే మనోరథం విదధ్యాత్ || ౨౨ || ఆదిశేతి || యథాచ
మేలగుతుష్యతి - తథాతత్సేవాప్రకారమాదిశ || ౨౩ || ఎతదితి || మేమయా - పుష్టఃపద్మజోయ ద్వతమాహ - ఏతదైప్రవక్ష్యమీత్యన్వయః ||
౨౪ || ఫాల్గునస్యేతి || అమలెకుక్లే || ౨౫ || తత్రాదౌపూర్వేభ్యఃకృత్యమాహ || సినీవాల్వ్యామిత్యారభ్యబ్రహ్మచార్య భతద్రాత్ర్యామి
త్యంతేనగ్రంథేన || సినీవాల్వ్యామితి || యదిలభ్యతేతర్హి - క్రోడవిదీణయావస్య వరాహాత్థాతయా - ఆలిప్య || ౨౬ || తత్రమం
త్రః || త్వమితి || హదేవిత్యంరసాయాఉధృతాసి || ౨౭ || నివతితేతి || నివతితత్రాత్తనియమో నిత్యనైమిత్తికోదేన || ౨౮ ||

మానసః | యస్యాభవాప్రజాధ్యతుఎవంధర్మప్రభాషతే || ౧౩ || తవైవహదేవమనశ్శరీరజా
భిమాఃప్రజాస్సత్త్వరజస్తమోజుషః | సమోభవాస్తాసుసురాదిముప్రభోతథాపిభక్తంభజతేమహే
శ్వరః || ౧౪ || తస్మాదీశభజంత్యామేశ్రేయశ్చింతయసుప్రత | హృతశ్రియోహృతస్థానాస్సపత్యైః
పాహినఃప్రజాః || ౧౫ || పరైర్వివాసితాసాహంమగ్నవ్యసనసాగరే | ఐశ్వర్యంశ్రీగృహఃస్థానంహృ
తానిప్రబలైర్ముఖమ్ || ౧౬ || యథాతానిపునస్సిధోప్రపద్యేరక్షమమాత్మజాః | తథావిధేహికల్యా
ణ్యాధియా కల్యాణకృత్తమ్ || ౧౭ || శ్రీశుకః || ఏవమభ్యధితోదిత్యాకస్తామాహహసన్నిన || ౧౮ || కశ్య
పః || అహోమామాయాబలంవిష్ణోఃస్నేహబద్ధమిదంజగత్ | క్వదేహిభాతికోనాత్మాక్వచాత్మాప్ర
కృతేఃపరః || కస్యకేపతిపుత్రాద్యామోహఎవహికారణమ్ || ౧౯ || ఉపతిష్ఠస్వపురుషంభగవంతంజనాదక
నమ్ | సర్వభూతగుహావాసంవాసుదేవంజగద్గురుమ్ || ౨౦ || సవిధాస్యతీతేకామాహారిదీనాసుకం
పనః | అమోఘాభగవత్సేవానెతరేతిమనిమన్ || ౨౧ || అరితిః || కేనాహంవిధినాబ్రహ్మస్సవస్థాస్య
జగద్గురుమ్ | యథామేనన్యసంకల్పోవిదధ్యాత్సమసౌరథమ్ || ౨౨ || ఆదిశత్యంన్విజశ్రేష్ఠవిధింతమ
వధావనమ్ | ఆశుతుష్యతిమేదేవసీదత్యా సహపుత్రకైః || ౨౩ || కశ్యపః || ఎతస్మైభగవాప్రప్తఃప్ర
జాకామస్య పద్మజః | యదాహతేప్రవక్ష్యోమిప్రతంకేశవతోషణమ్ || ౨౪ || ఫాల్గునస్యా మలెపక్షే
ద్వాదశాహంపయోవ్రతమ్ | అచయేదరవిందాక్షంభక్త్యాపరమయాన్వితః || ౨౫ || సినీవాల్వ్యాంమృ
దాలిప్యస్నాయాక్రోడవిదీణయా | యదిలభ్యతేస్తోతస్యేతన్తంత్రముదాహరేత్ || ౨౬ || త్వం
దేవ్యాదివరాహాణరసాయాస్థానమిచ్ఛతా | ఉద్ధృతాసినమస్తుభ్యంపాప్తానంమేప్రణాశ
య || ౨౭ || నివతితాత్మనియమోదేవమచేత్సమాహితః | అచయేత్స్పండిలెసూర్యేజలేవహస్నే
గురావపి || ౨౮ || ననుస్తుభ్యంభగవతేపురుషాయమహీయసే | సర్వభూతనివాసాయవాసుదేవా
యసాక్షిణే || ౨౯ || నమోవ్యక్తాయసూక్ష్మాయప్రధానపురుషాయచ | చతుర్వింశగుణజ్ఞాయగుణ
సంఖ్యానహేతవే || ౩౦ || నమోద్విశిష్టేత్రిపదేచతుశ్శృంగాయతంతవే | సప్తహస్తాయయజ్ఞాయ

తత్రానాహనాదౌ - సవమంత్రానాహ || సమస్తుభ్యమితి || పాద్యాదౌవిశేషస్తుద్వాదశాక్షరంపక్ష్యతి || ౨౯ || సమజితి || చతుర్వింశతిగు
ణస్తత్త్వాని తాఃజానాతీతితథా - తస్మై - గుణసంఖ్యాసహేతవేసంఖ్యప్రవతేకాయ || ౩౦ || ఎవంసామన్యతోనత్వా - గుణావతా
రాస్పృణమరిత్రిభిః - తత్రాదౌమంత్రోక్తయజ్ఞరూపేణవిష్ణోఃప్రణామః || సమజితి || ద్వోషేయస్య - త్రయఃపాదాఃయస్య తంతవే
లవిస్తారకాయ - త్రయ్యాంవిద్యాయమాత్మాయస్యేతిత్రిధాబద్ధిత్యస్యాథాఉక్తఃతథాచమంత్రః || శ్రు || చత్వారిశృంగాస్త్రశూలస్య
పాదాద్వోషేసప్తహస్తాసోలస్య - త్రిధాబద్ధోవృషభోరోరవీధిమహూదేవోమత్యాగ్ంఆవివేశేతి || శ్లో || మాగ్ముగ్ధవదాలానః సో
యంప్రాజ్ఞైర్యథాయథమ్ | విష్ణుస్తుయజ్ఞరూపేణస్తాయతేనతత్త్వతః || అస్యథాఃమాగఃవిష్ణ్వరాధనం - తస్మిన్యాముత్ - తాంగచ్ఛం
తియ - హస్తైగ్ంయతేవా - తేముద్గాఃభక్తాః - తేవిద్యంతేయముతేముద్గవంతః - తైరాలానఃవ్యాప్తః - సాయోత్తరభిత్వగః - నివృత్తమా
గ్ంలభ్యమజానంతః - తత్రాపకఉపాసనామాగ్ంముదంగచ్ఛంతిదేమాగ్ంముద్గాః - తత్రవర్తకాలచార్యానైవిద్యంతేయముతర్యా

వీనెను - తెనుగఁముద్దవ పైః ఆలూసఃపుక క్షేవోపాసి తఇత్య థః - పాతాంతరే - ముదంవహంతీతిమాగఁ ముద్వహంతః - తైరా
లూసఃపుక క్షేవోపాసి తఇత్య థః - కించ - పూర్వోదాహృతశ్రుత్యథఁ పియాస్థాచావై వికృతః - చత్వారిశ్యం గతివేదావపడతాః
త్రయోస్యపాదాభిసవనానిత్రీణి - ద్వేషేష ప్రాయణీయోదయనీయే - సప్తహస్తాసః సప్తభందాంసి - త్రిభాజ్యం మంత్రప్రస్తుతక
లైః - పృషతోరోరవీతి - రోరవణం అస్య సవనక్రమణ - ఋషిః యజుః సామభిః || శ్రు || యదేనమృగ్భిశ్చంసంతి - యజుః జంతి - సామభి
స్తువంతీతి || ౩౧ || ౩౨ || సమభితి || ప్రాణాయానాత్తనై - యోగై శ్వర్యం శరీరం యస్య || ౩౩ || ౩౪ || సమభితి || అధికతా ప్రాప్తాః యేనతస్తే ||

త్రయ్యావిద్యా త్తనై నమః || ౩౧ || నమశ్చి వాయురుద్రా యనమశ్చ క్షిధరాయచ | సర్వ విద్యాధిపత
యేభూ తానాం పతయే నమః || ౩౨ || నమోహిరణ్యగభాః య ప్రాణాయ జగ దాత్మనై | యోగైశ్వ
ర్య శరీరాయ నమస్తేయోగ హేతవే || ౩౩ || నమస్త ఆదిదేవా యదేవ దే వాయతే నమః | నారాయ
ణాయ ఋషయే నరాయ హరయే నమః | ౩౪ || నమోమరకతశ్యామవపుషేధిగతశ్రియే | కేశ వాయ
నమస్తుభ్యం నమస్తేపీత వాససే || ౩౫ || త్వంసర్వవరదః పుంసాం వరేణ్యవరదషభ | అతస్తైశ్చైయ
సేధీరాః పాదరేణుముపాసతే || ౩౬ || అన్వవతంతయందేవా శ్చిశ్చయత్పాదపద్మయోః | స్పృహ
యంతఇవామోదంభగవామే ప్రసీదతు || ౩౭ || ఎతైర్మం త్రై హృషీకేశమావాహనపురస్కృతమ్ |
అచయే చ్చృద్ధయా యుక్తః పాద్యోపస్పృశనాదిభిః || ౩౮ || అచయిత్వా గంధమాల్యైః పయసా
స్నాపయేద్విభుమ్ | వస్త్రోపవీతాభరణపాద్యోపస్పృశనై స్తతః || ౩౯ || గంధపుష్పాదిభిశ్చాచేద్యై
దశాక్షరవిద్యయా | శ్రితంపయసి నైవేద్యం శాల్యన్నం విభవేసతి || ౪౦ || ససపిస్సగుడందత్వాజుహు
యాన్తు లవిద్యయా | నివేదితంతుభక్తాయదద్యాద్భుజీత వాస్పయమ్ || ౪౧ || దత్వాచమనమచి
త్వా తాంబూలంచనివేదయేత్ | జపేదష్టోత్తరశతం న్తువతః స్తుతిభిః ప్రభుమ్ || ౪౨ || కృతాప్రదక్షిణం
భూమా ప్రణమేద్దండవన్తుదా | కృతావశిరసితచ్ఛేషందేవముదావ సయేత్తతః || ౪౩ || ద్వ్యవరాభో
జయేద్విప్రా ప్రాణాయ సేనయథోచితమ్ | భుంజీత తైరనుజ్ఞాత శ్శేషం సేష్టస్స భాజితైః || ౪౪ || బ్రహ్మః
చార్యథతద్రాత్ర్యాంశోభూతే ప్రథమేహని | స్నాతశ్శుచిర్యథోక్తేనవిధినానుసమాహితః || ౪౫ ||
పయసాస్నాపయిత్వాచేద్యావద్రవ్య తసమాపనమ్ | పయోభక్షవ్రతమిదంచ రేద్విష్ణ్వచనాదృతః ||
౪౬ || పూర్వవజ్జుహుయాదగ్నిం బ్రహ్మణాం శ్చాపిభోజయేత్ | ఎవంత్వ హరహః కుర్యాద్దాదశా
హంపయోవ్రతమ్ || ౪౭ || హరేరాధానం హూమనుహాణంద్విజతపణమ్ | ప్రతిపద్దినమారభ్య
యావచ్ఛుక్లత్రయోదశీ || ౪౮ || బ్రహ్మచర్య మధస్స వృష్ణంస్నానం త్రిషవణంచరేత్ | వజయేద
సదాలాపంభోగానుచ్ఛావచాంతథా || ౪౯ || అహింస్రస్సర్వ భూతానాం వాసుదేవపరాయణః | త్ర
యోదశ్యామథోవిష్ణోఃన్న పనంపంచకై విభోః || ౫౦ || కారయేచ్ఛాస్త్ర దృష్టేనవిధినావిధికోవిదైః |
పూజాంచమహతీంకుర్యాద్విత్తశాత్యవివజితః || ౫౧ || చరుంసిరూప్యపయసిశిపిస్తాయవిష్ణవే | సూ
క్తేనతేనపురుషంయజేతసుసమాహితః || ౫౨ || నైవేద్యంచాధిగుణవద్దద్యాత్పురుషతుష్టిదమ్ | ఆచా
ర్యంజ్ఞానసంపన్నం వస్త్రాభరణధేనుభిః || ౫౩ || తోషయేన్మృగ్విజశ్చైవ తద్ధిహ్యేరాధనంహరేః | భో

౩౫ || ౩౬ || అన్వవతంతేతి || యత్పాదపద్మయోః ఆమోదంస్పృహయంతఇవ - దేవాశ్చశ్రీశ్చ - యమస్యవతంత - సమప్రసీదతు || ౩౭ || వి
తైరితి || ఆవాహనేనపురస్కృతంసన్నిధాపితం || ౩౮ || ౩౯ || గంధేతి || పయసిశ్రితంపక్వం || ౪౦ || సేతి || మూలవిద్యయా ద్వాదశాక్షర
భైః || ౪౧ || దత్వేతి || పూర్వోక్తాభిరన్యాభిశ్చస్తుతిభిః || ౪౨ || కృత్యేతి || తస్యశేషంసిర్వాల్యం || ౪౩ || ద్వీతి || ద్వౌ అవరాయేషాంతా
అసంభవద్వావపిభోజయేదిత్య థః - సభాజితైః పూజితైస్తైరనుజ్ఞాతస్య శేషం - సేష్టః బంధుభిః సహితః || ౪౪ || బ్రహ్మచరీతి || తస్యాం
రాత్ర్యాం బ్రహ్మచరీసశ్శ్శభూతే ప్రథాతేసతి || ౪౫ || పయసేతి || పయపివభక్షః ఆహారోయస్య || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || బ్రహ్మచర్యమి
తి || అధఃస్వప్నం శయనం || ౪౯ || అహింస్రేతి || పంచకైః పంచామృతైః || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ ||

పితామహేనతి || మయాచతేసముదాహృతం || ౫౯ || అత్తనతి || సర్వయజ్ఞాఖ్యాయంయజ్ఞః - సర్వప్రతమితచస్త్రతమతత్రవ్యతం || ౬౦ ||
౬౧ || ౬౨ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - షడశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || తతస్సప్తవశేడిత్యాకృతేతస్మిన్ ప్రతేహరిః | తత్తామపూరణాయదౌత్పుత్రోభావీర్యతే || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || సతి || ప్రీతి
విహ్వలత్వాదేవ - సాబద్ధాంజలిస్సతీ - సీతాకేవలం - ఈతితుంపుననో - సై హాసశశాక - అపితుతూష్ణింబధూవ - కథంధూతా - ఆనందజ
తైరాకులెఈక్షణయస్యాః - పులకైరాకులాకృతిదేహాయస్యాః - తస్యదశశనసయోత్యుత్పవః - తేనగాత్రేవేపభుఃకంపోయస్యాః || ౬ ||
ప్రీత్యేతి || తుష్టావపిబతీవోద్వీక్షమాణేవేతిచక్రియాభేదాసైత్యస్యద్విరుక్తిరవోపః || శ్లో || అయత్నతోవినిజీర్ణ్యదైత్యానత్యూజితాన

జయేత్తాగుణవతాసదన్నేనశుచిస్తితే || ౫౪ || అన్యాంశ్చబ్రాహ్మణాయుక్తాయోచతత్రసమా
గతాః | దక్షిణాంగురవేదగ్యాదృత్విగ్భ్యశ్చయథాహతః || ౫౫ || అన్నాద్యేనాశ్వపాకేభ్యఃప్రీణ
యేత్సముపాగతాః | భుక్తవత్స్వధనవేషుదీనాంధకృపణాదిషు || ౫౬ || విష్ణోస్తప్త్రీణనంవిద్వాన్
భుంజీతసహబంధుభిః | నృత్రవాదిత్రగీతైశ్చస్తుతిభిస్సప్తస్తివాచకైః || ౫౭ || కారయేత్తత్రథాభిశ్చ
పూజాంభగవతోన్వహమ్ | ఎతత్ప్రయోవ్రతంనామపురుషారాధనంపరమ్ || ౫౮ || పితామహేనాభి
హితంమయాతేసముదాహృతమ్ | త్వంచానెనమహాభాగేనమ్యగచయకేశవమ్ || ౫౯ || అత్తనాశు
ద్ధభావేననియతాత్మాభజావ్యయమ్ | అయంవైసర్వయజ్ఞాఖ్యస్తర్వప్రతమితస్త్రతమ్ || ౬౦ || త
పస్సారమిదంభద్రేదాసంచేశ్వరతపణమ్ | తఎవనియమాస్మాత్తౌతవచక్రతూత్రమాః || ౬౧ || త
స్మాదేతద్ప్రతంభద్రేప్రయతాశ్రద్ధయాయజ | భగవాన్పరితుష్టస్తైవరమాశువిధాన్యేతి || ౬౨ ||

* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - షడశోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తాసాదితీరాజస్వభ్రాతృకశ్యపేనవై | అన్వతీష్టద్ప్రతమిదంద్వాదశాహమతం
ద్రితా || ౧ || చింతయంత్యేకయాబుద్ధ్యామహాపురుషమీశ్వరమ్ | ప్రగృహ్యేంద్రియదుష్టేశ్వస్తన
సాబుద్ధిసారథిః || ౨ || మనశ్చైకాగ్రయాబుద్ధ్యాభగవత్యఖిలాత్మని | వాసుదేవేసమాధాయచచారహ
పయోవ్రతమ్ || ౩ || తస్యాఃప్రాదురభూత్తాతభగవానాదిపూరుషః | పీతవాసాశ్చతుర్బాహు
శృంఖచక్రగదాధరః || ౪ || తంనైత్రగోచరంవీక్ష్యనహసోత్థాయసాదరమ్ | ననామభువికాయేనదం
డవస్త్రీతివిహ్వలా || ౫ || సోత్థాయబద్ధాంజలిరీడితుంస్థితామోత్యేహానందజలాకులేక్షణా | బభూవ
తూష్ణంపులకాకులాకృతిస్తద్దశనాత్యుత్సృకగాత్రవేపభుః || ౬ || ప్రీత్యాశనైగేద్గదయాగిరాహ
రింతుష్టావసాదేవ్యదిశిఃకురూద్వహ | ఉదీప్యతూతీసాపిబతీవచతుషారమాపతింయజ్ఞపతింజగత్పతిమ్ ||
౭ || ఆదితిః || యజ్ఞేశయజ్ఞపురుషాచ్యుతతీర్థపాదతీర్థశ్రవశ్రవణమంగళనామధేయ | ఆపన్నలో
కవృజినోపశమోదయాద్యశంసఃకృతీశభగవన్నసిదీననాథ || ౮ || విశ్వావవిశ్వభవనస్థితిసంయమా
ర్థంస్వైరంగృహీతపురుశక్తిగుణాయభూమ్నై | స్వస్థాయశశ్వదుపబృంహితపూర్ణాబోధవ్యాపా
దితాత్మమనసేహరయేనమస్తై || ౯ || ఆయుఃపరంవపురభీష్టమతుల్యలక్ష్మీద్యోభూరసాస్సకలయోగగు

పిభక్తార్తమీశస్వమిత్యస్తావతిప్రీతిః || శ్రీధరీయాయశ్లోకః || ౭ || యజ్ఞేశత్యాదిదశభిఃసంబోధస్తైస్తవాశక్యంకిమపినాస్తితివ
దంతీప్రాథమ్యతే || యజ్ఞేశేతి || శంసః - కృతీకురు - యతః - దీనానాంనాథోసిత్వం - తీర్థం - శ్రవః - కీర్తియ - శ్రవణమేవమంగళంయస్య
తన్నామధేయంయస్య - ఆపన్నానాంశరణంగతానాంలోకానాం - వృజినోపశమః - ఉదయోయస్య || ౮ || విశ్వామైతి || భూమ్నైమహాతేనమః -
మహత్వైహేతవః - విశ్వావవిశ్వస్యభవనస్థితిసంయమాథం - స్వైరంగృహీతాఃపురుశక్తేమాణాయాగుణాయేన - తస్మై - తథాపి - స్వ
స్థాయాప్రమృతస్వరూపాయ - కుతః - శశ్వదుపబృంహితఃనిత్యోజితఃయఃపూర్ణోబోధస్తేన - వ్యాపాదితనిత్యనిరస్తం - అత్తనితమా
మాయలక్షణంయేనతస్మై || ౯ || అస్తదీయమనోరథపూరణమిషత్తరమేవతవేతితైముతికన్యాయేనాహ || ఆయురితి || ఆయుఃపరంబ్రహ్మయు
రపిద్యాశ్చభూశ్చరసాతలంచద్యోభూరసాః - ద్యౌరితిపుథక్వాత - భూశ్చరసాశ్చబిలస్వగా - ఇతివిగ్రహః - రసేతిపాతే - త్రిణిపదాని - సక

అయోగగుణాదిమాదయః || ౧౦ || అదిత్యైతి || తైత్తిర్యజ్ఞః అతర్కామీ || ౧౧ || దేవమాతరీతి || సపత్యై హృతాశ్రీత్యమంస్వభామతే
శ్వాదితానాంచపుత్రాణాం సంబంధి-యత్తద్భవత్యాః చిరంఽకాంక్షితం మయా విజ్ఞాతం || ౧౨ || కాంక్షితమేనాహత్రిభిః || తాని
తి || ప్రతిభాన్తోజయశ్చశ్రీశ్చయైస్తైః పుత్రైస్సహ-ఉపాసితం వికత్రస్థాతుమిచ్ఛసి || ౧౩ || ౧౪ || ఆత్మజానితి || ప్రత్యావృతం యశశ్చ
శ్రీశ్చయైస్తైః || ౧౫ || ప్రాయశ్చితి || అవారణీయాః అనతిక్రమణీయాః-యద్యస్మాత్-అనుకూలశుశ్రవః కాలోయేమం-తైర్విస్త్రై గుణ
ప్రాఃరక్షితాః అనుమానైర్విశ్వరైః సమక్షైర్విస్త్రై గుణప్రాప్తివా || ౧౬ || తథేతి || మమమయా-చింత్య ఎవ-తత్రహేతుః-సంతో
షితస్యేత్యాది-త్రధానురూపం ఇచ్ఛానుసారేణ ఫలహేతుత్వాత్ || ౧౭ || త్వయేతి || మారీచస్యతపసి-అవస్థితస్స-గోప్తాస్త్రిపాల
యిష్యామి || ౧౮ || ఉపధావేతి || అతః సతిముపాధావభజస్వ || ౧౯ ||

తాస్త్రివగః! జ్ఞానంచకేవలమనంతభవంతితుష్టోత్పత్తోన్మణాంకిముసపత్న జయాది రాశిః || ౧౦ ||
శ్రీశుకః || అదిత్యైవంస్తుతోరాజభగవాన్పుష్కరేక్షణః | తైత్తిర్యజ్ఞస్సర్వభూతానామిహహేమావా
చభారత || ౧౧ || శ్రీభగవాన్ || దేవమాతభవత్యామేవిజ్ఞాతంచిరకాంక్షితమ్ | యత్సవత్యై హృతా
తశ్రీణాంచ్యావితానాంస్వభామతః || ౧౨ || తావినిజిత్య సమరేమర్తదానసురక్షభాన్ | ప్రతి
లబ్ధజయశ్రీభిఃపుత్రై రిచ్ఛస్య పాసితమ్ || ౧౩ ||
ఇంద్రజ్యేష్ఠస్త్వతనయై హతానాంయుధివిద్విషామ్ | స్త్రియోరుదంతీరాసాద్యద్రష్టమిచ్ఛసిదుః
ఖతాః || ౧౪ || ఆత్మజాన్ సుసహృద్ధాన్తస్త్వంప్రత్యావృతయశశ్రీయః | నాకపుష్టమధిస్తాయక్రీడ
తోద్రష్టమిచ్ఛసి || ౧౫ || ప్రాయోధునాతేసురయూధనాథా అవారణీయా ఇతి దేవిమేమతిః | యతై
సుకూలేశ్వరవిప్రగుప్తానవిక్రమస్తత్రసుఖందదాతి || ౧౬ || తథాప్య పాయోమనుదేవిచింత్యస్సం
తోషితస్యప్రతచర్యయాతే | మమాచనంనాహతిగంతుమన్యథాశ్రద్ధానురూపం ఫలహేతుక
త్వాత్ || ౧౭ || త్వయాచితశ్చిహమపత్యగుప్తయేషయోప్రతేనానుగుణంసమీరితః | స్వాంశేనపు
త్రత్వముపేత్యతేసుతాగోప్తాస్త్రిమారీచతపస్యవస్థితః || ౧౮ || ఉపధావపతింభద్రప్రజాపతిమకల్మ
షమ్ | మాంచభావయతీపత్యాదేవరూపమవస్థితమ్ || ౧౯ || నైతత్పరస్మాదభ్యేయం దేవగుహ్యంకథం
చన | సర్వంసంపద్యతేదేవిదేవగుహ్యంసుసంవృతమ్ || ౨౦ || శ్రీశుకః || ఎతావదుక్తాభగవాన్తత్రై
వాంతరధీయత | అదితిదుర్లభంలభ్యాహరేజన్మాత్మనిప్రభో || ౨౧ || ఉపాధావత్పతింభక్త్యా
పరయాకృతకృత్యవత్ | సవై సమాధియోగైరకశ్యపస్తదబుధ్యత || ప్రవిష్టమాత్మనిహరేరంశంహ్యవిత
థేక్షణః || ౨౨ || సోదిత్యాంవీర్యమాధత్తతపసాచిరసంభృతమ్ | సమాహితమనారాజదాగుణ్యగ్ని
మివానలః || ౨౩ || అదిత్యాధిష్ఠితంగభాంభగవంతంసనాతనమ్ | హిరణ్యగర్భోవిజ్ఞాయసమీడేబ్ర
హ్మనామభిః || ౨౪ || బ్రహ్మ || జయోరుగాయభగవన్నుక్రమనమోస్తుతే | నమస్తేపుశ్నిగర్భా
యవేదగర్భాయవేదసే || శ్రీణాభాయత్రిపుస్తాయశిపివిష్టాయవిష్ణవే || ౨౫ || త్వమాదిరంతోభువనస్య
మధ్యమనంతశక్తింపురుషంయమాహయః | కాలోభవానాక్షిపతీశవిశ్వంస్తోత్రోయథాంతఃపతితంగభీ

వైతదితి || దేవానాంగుహ్యంరహస్యం-సర్వంసుసంవృతంసంగుప్తంసత్-సంపద్యతేసిధ్యతి || ౨౦ || ఎతావదితి || ప్రభోఃహతే
రాత్మనిజన్మలభ్యా || ౨౧ || ఉపాధావదితి || అవితథమీక్షణందృష్టిర్యస్యసః || ౨౨ || సఇతి || అనిలోయథాసర్వత్రసమోపి-దారుణీసం
ఘోషేణవనదాహకమగ్నిమాధతై-ఎవంస్వయంపుత్రైశుసమోపిదైత్యక్షపణాభాంవీర్యమాధతైత్యథః || ౨౩ || అదిత్యాఇతి || అదిత్యాః
గర్భాం-అధిష్ఠితంఅధిష్ఠాయస్థితం-సంధిరాషః-సమీడేతుష్టావ || ౨౪ || జయఇతి || అదితేరేవపూర్వస్త్రిజన్మనిపుశ్చిరినామ-తస్యాః
గర్భాయఅథాకాయ-వేదాగర్భాయస్య-యద్వా-వేదానాంగర్భాయవేదేషుప్రకాశమానాయేత్యథః-త్రయూలోకానాభాయస్య
సః-త్రిణాభఃతస్మై-త్రయాణాంలోకానాం-పుష్కరేణపరిస్థితాయ-శిపిశబ్దేనపశవోజీవాః-తేషాంతర్యామితయాప్రవిష్టాయ || శ్రు || య
జ్ఞోనైవిష్ణుఃపశవశ్చిపిర్యజ్ఞవివశకుమప్రతితిష్ఠతీతిశ్రుతిః || యద్వా || శిషయారశ్చయస్తేర్వేష్టితాయేత్యథః-తథాపి-విష్ణవేవ్యాపినే ||
౨౫ || త్వయితి || అంతఃపతితంత్వయాది-యథాగంభీరంస్తోతఃఅక్షిపతిఅకక్షణ-తథాకాలాత్తాభవా-విశ్వమాకక్షణతి || ౨౬ || త్వ

[illegible]

రమ్ ॥ ౨౬ ॥ త్వం వై ప్రజానాంస్థిగజంగమానాం ప్రజాపతీనామపిసంభవిష్ణుః । దివౌకసాం దేవదివచ్యుః
తానాం పరాయణం నౌరివమజ్జతోఽను ॥ ౨౭ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - సప్తదశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః ॥ ఇత్థం విరించస్తుతకర్తవీర్యః ప్రాదుర్బాహువామృతభూరదిత్యామ్ । చతుర్భుజశ్చంఖగదా
జ్జచక్రపిశంగవాసానళినాయకేక్షణః ॥ ౧ ॥ శ్యామావదాతోరుషరాజకుండలన్విషోల్లసన్ప్రీతవదనాం
బుజఃపుమాన్ ॥ శ్రీవత్సవత్రౌవలయాంగదోల్లసన్త్రిరీటకాంఘ్రిణహారనూపురః ॥ ౨ ॥ మధువ్రతవ్రా
తవిష్ణుష్టయాచ్ఛయావిరాజితశ్రీవనమాలయాహరిః ॥ ప్రజాపతేర్వేత్తతమస్త్వరోచిషావినాశ
యన్తంతరివిష్టకాస్తుభః ॥ ౩ ॥ దిశః ప్రసేదుస్సలిలాశయాస్తదా ప్రజాః ప్రహృష్టాఽయుతః పౌగుణాన్వి
తాః ॥ ద్యౌరంతరిక్షంక్షీతిరగ్నిజిహ్వగాపౌద్విజాస్సంజహృషునన్గాశ్చ ॥ ౪ ॥ శ్రీణాయాంభావ్ర
ద్వాదశ్యాంముహూతేభిజితిప్రభుః ॥ సర్వనక్షత్రతారాద్యాశ్చక్రస్తజ్జన్మదక్షిణామ్ ॥ ౫ ॥ ద్వాద
శ్యాంసవితాతిష్ఠన్మధ్యందినగతోహని ॥ విజయానామసాస్త్రోక్తాయస్యాంజన్మవిదుర్హరైః ॥ ౬ ॥ శం
ఖదుండుభయోనైదుర్ముదంగపణవానకాః ॥ చిత్రవాదిత్రతూర్యాణాం నిఘ్నోషస్తుములోభవత్ ॥
౭ ॥ ప్రీతాశ్చాపరసోన్మత్యగంధర్వప్రవరాజగుః ॥ తుష్టుపుష్పనయోదేవామనవఃపితరోగ్నయః ॥
౮ ॥ సిద్ధవిద్యాధరగణాస్సకింపురుషకింనరాః ॥ చారణాయక్షరత్రౌంసిసుపణభుజగోత్రమాః ॥ ౯ ॥ గా
యంతోభివ్రశంసంతోన్మత్యంతోవిబుధానుగాః ॥ అదిత్యా ఆశ్రమపదంకుసుమైస్సమవాకిరన్ ॥ ౧౦ ॥
దృష్ట్వాదితిస్తంనిజగర్భసంభవంపరంపుమాంసంముదమాపవిస్త్రితా ॥ గృహీతదేహాంనిజయోగమాయ
యాప్రజాపతిశ్చాహజయేతివిస్త్రితః ॥ ౧౧ ॥ యత్తద్వపుర్భాతివిభూషణాయుధైరవ్యక్తచిద్వ్యక్తమథా
రయద్ధరిః ॥ బభూవతేనైవసవామనోవటుస్సంపశ్యతోద్దివ్యగతిర్యథానటః ॥ ౧౨ ॥ తంవటుంవామనం

తస్మాంత్రాపి శ్రీణాయం శ్రవణధ్వజం ప్రతిష్ఠాభిరూపితం - తస్మాత్ శ్రవణస్య ప్రధమాంశే - అభిజిత్తక్షత్రే తచ్చ శ్రుత్యా దక్షిణతం ||
 శ్రు|| అభిజిత్తా మనక్షత్రం - ఉపరిష్టాదమాధానాం - అథస్తా చో గ్నియా ఇతి || విపంచితి ప్రైముమూతే - స్రభః ప్రాచుబాధావెత్సభః -
 కిం చ - నక్షత్రాణ్యశ్విన్యాదీని - తారాశబ్దేన తారాః గ్రహః గురుశుక్రదయః - తే ఆద్యాః యేషాంతే - సూర్యాదరూపి సర్వే తస్య జన్మ దక్షి
 ణిం ఉదారంచక్రః జన్మముహూర్తగుణాబహుబధూపురిత్యభః || ౫ || విశేషాంతరమాహ || ద్వాదశ్యామితి || యస్యాం ద్వాదశ్యాం హరజ
 న్త - తస్యా మహస్యే వ విదుః - తస్య - మధ్యందినగతిః సవితా అతిష్ఠత్ - సాచ ద్వాదశీ విజయానామ ప్రోక్తైత్యస్వయః || ౬ || శంఖే || శం
 ఖాదయాయేషాం - అస్యేషాంచ చిత్రతూర్యాణాం నిఘోషాభవత్ || ౭ || ప్రీతా ఇతి || దేవామనవభిత్వాదీనాం కుసుమైస్సమవాకిరన్మితి త్ప
 తీమేనాన్వయః || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || విస్తయాంతరమాహ || యత్తతితి || యత్తద్వపుహారిరధారయత్ప్రకటితవా - తేనైవవపుమా - మా
 తాపి త్రోః సతపశ్యతోరేవ - వామనోవటుబాధావ - దివ్యగతిః అద్భుతచేష్టితః స్వయం - కథంధూతః - అవ్యక్తచిన్మూఢః - కథమధార

యత్ - భాతి ధీః - విభూషణాని ఆయుధాని చ తైర్వ్యక్తం యథాభవతి తథా || ౧౨ || తమితి || కర్తృణామతకర్తృణాం || ౧౩ || ౧౪ || దదావతి || వస
స్పృశిః వనానాం పతిః సోమః || ౧౫ || ౧౬ || తస్మాదతి || పాత్ర కాంభితౌ సాత్రీం || ౧౭ || సదతి || సవీరం సంభావితః - మారిషః శ్రేష్ఠో వటుః - బ్రహ్మవ
చ సేన - బ్రహ్మ షీగణ సంఘుష్టాంతాం సభామతిక్రమ్య రోచత || ౧౮ || ౧౯ || యదభంవటుబభూవ తదాహయావదధ్యాపరిసమా
ప్తి || శు త్వేతి || యజమానం యజంతం - భృగూణాం భృగుభిః - ఉపకన్పితైః - ప్రవర్తితైః అభిలెస సారణబలెన - సంభృతః సంపూర్ణః || ౨౦ || త
దితి || సమదాయా ఉత్తరతటే భృగువత్స సంజ్ఞికే తే - క్రతూ తమం ప్రవతాయంతః - యెబలైః ఋత్విజోభృగవః - తం వ్యచక్షతతి

దృష్ట్వా మోదమానా మహాషయః | కర్తృణాం కారయామాసుః పురస్తత్ప్రజాపతిమ్ || ౧౩ || తస్యోపనీ
యమానస్య సావిత్రిం సవితా బ్రవీత్ | బృహస్పతి బ్రహ్మసూత్రం మేఖిలాంకశ్యపోదదౌ || ౧౪ || దదౌ కృ
ష్ణాజినం భూమిదండం సోమో వనస్పతిః | కౌపీనా చ్ఛాదనం మాతాద్యౌ శ్చ త్రంజగతీవతేః || ౧౫ || కమండ
లుం వెదగభః కుశా సప్తషయోదమః | అక్షమాలాం మహారాజసరస్వత్యవ్యయాత్మనః || ౧౬ || త
స్మాదతి త్వం పనీతాయయక్ష రాట్పాత్రి కానుదాత్ | భిక్షాంభగవతీ సాత్రాదుమాదాదంబికా సతీ || ౧౭ || స
బ్రహ్మవచ సేనై వంసభాం సంభావితో వటుః | బ్రహ్మ షీగణ సంఘుష్టామత్యరోచత మారిషః || ౧౮ || స
మిథ మాహితం వహ్నిం కృత్వా పరిసమూహనమ్ | పరిస్తీర్య సమభ్యర్చ్య సమిద్భిరజు హేద్విభుః || ౧౯ ||
శ్రుత్వా శ్వమైధైర్జమానమూర్జితం బలిం భృగూణాముపకన్పితైస్తతః | జగముతత్రాఖిలసార
సంభృతో భారణ గా సన్నమయ పదేపదే || ౨౦ || తన్నర్కదాయాస్తట ఉత్తరే బలైర్య మృత్విజ సై
భృగువత్స సంజ్ఞికే | ప్రవతాయంతో భృగవః క్రతూ తమం వ్యచక్షతా రాదుదితం యథారవిమ్ || ౨౧ ||
తమృత్విజోయజమానస్సదస్యాహతత్విషోవామనతేజసాన్యప | సూర్యః కిలాయాత్యు తవావిభావసు
స్సనత్తు మారోధదిదృక్షయాక్రతోః || ౨౨ || ఇత్థం సశిష్యేషు భృగుష్వ నేకధావితక్యమాణోభగ
వా సవామనః | సదండభ త్రంసజలంకమండలుం వివేశ బిభ్రద్ధయమేధ వాటమ్ || ౨౩ || మాంజ్యా మేఖ
లయావీతముపవీతాజి సోత్తరమ్ | జటిలం వామనం విప్రం మాయామాణవకం హరిమ్ || ౨౪ || ప్రవిష్టం
వీక్ష్య భృగవస్సశిష్యా సైసహగ్నిభిః | ప్రత్యగృష్ణా సముత్థాయ సంక్షిప్తాస్తస్య తేజసా || ౨౫ || యజమా
నః ప్రముదితోదశానీయం మసోరమమ్ | రూపానురూపావయవంతస్మా ఆసనమాహరత్ || ౨౬ || స్వా
గతేనాభివంద్యాభ పాదాభగవతోబలిః | అవనిజ్యాచయామాసముక్తసంగం మసోరమమ్ || ౨౭ || త
త్పాదశోచంకలికల్కపాపహంస్వధర్మవిన్ముద్భవదధాత్సుమంగళమ్ | యద్దేవదేవోగిరిశశ్చంద్రమా
ళిదధారమూర్ధ్నా పరయాచభక్త్యా || ౨౮ || బలిః || స్వాగతం తేన మస్తుభ్యం బ్రహ్మకంకర వాణి
తే | బ్రహ్మ షీగణాంతపస్సాత్రాన్త స్యేత్వార్యవపుధరమ్ || ౨౯ || అద్యనః పితరస్తృప్తా అన్యనః పావి
తంకులమ్ | అద్యస్సిష్టః క్రతురయం యద్భవానాగతోగృహా || ౩౦ || అద్యాగ్నయోమే సుహృతాయ
ధావిధిద్విజాత్మజత్వచ్చరణావనెజనైః | హతాంహసోవాభిరీయంచ భూరభూత్తథాపునీతాతనుభిః
పదైస్తవ || ౩౧ || యద్యద్భవావాంఛతే తప్రతీచ్ఛమేత్వా మథి నం విప్రసుతానుతకయే గాంకాం
చనంగుణవద్వా కథామమృష్టంతథాన్నమథవావిప్రకన్యామ్ || గ్రామా సమృద్ధాంస్తురగాగజా

పశ్యత్ - ఆరాత్సమిషవ - ఉదితం రవిమివ || ౨౧ || తమితి || తమాగచ్ఛంతం - ఋత్విగాదయః సూర్యః కిలైవేవమాది - వ్యతకాయన్ని
లిశేషః || ౨౨ || ఇత్థమితి || హయమేధవాటం అశ్వమేధమంటపం వివేశ || ౨౩ || సూంజ్యేతి || ఉపవీతాజినం ఉపవీతవద్ధృత మజినమేవ
ఉత్తరముత్తరీయం యస్య || ౨౪ || ప్రవిష్టమితి || సంక్షిప్తాః అభిభూతాస్సంతః || ౨౫ || యజమాన ఇతి || రూపస్యానురూపాః ఆవయనాయ
స్య తంభృష్టైరిశేషః || ౨౬ || ౨౭ || తదితి || చంద్రసూరిశ్చైత్యస్వయః - అప్యథేచకారః - చంద్రసూరిరపి గంగారూపం యన్నా
ర్షిదధారైత్యధః || ౨౮ || స్వాగతమితి || శీతర్య - త్వాత్వాం - సాత్రాత్ప్రత్యక్షం - బ్రహ్మ షీగణాంతపవీతమన్యై - కథంభూతంత
పః - వపుధరం మూర్తిధారి || ౨౯ || ౩౦ || అద్యేతి || హేద్విజాత్మజ - త్వచ్చరణావనెజనై వాభిహాతమం మూయస్యతస్యమే - పునీతా

[illegible]

స్వార్థోత్తమానహృతమప్రతీచ్ఛమే॥ ౩౨॥ ❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

శ్రీశుకః॥ ఇతివై రోచనైర్వాక్యంధర్మయుక్తంసుసూన్యతమ్ । నిశమ్యభగవాన్ ప్రీతిఃప్రతినంద్యన
మబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ వచస్తవై తజ్జనదేవసూన్యతంకులోచితంధర్మయుతంయశస్త్రరమ్ ।
యస్యప్రమాణంభృగవస్సంపరాయెపితామహఃకులవృద్ధఃప్రశాంతః ॥ ౨ ॥ నహ్యేతస్మిన్కులకశ్చి
న్నిస్తత్త్వఃకృపణఃపుమాన్ । ప్రత్యాఖ్యాతాప్రతిశ్రుత్యయోవాదాతాద్విజాతయే ॥ ౩ ॥ నసంతీతిథే
యుధివాధిన్ నాధిన్ తాఃపరాఙ్ముఖాయేత్వమనస్విమోన్యప । యుష్మత్కులైయన్యశసామలెనప్రహ్లాదఉ
ద్భాతియథోమపఃఖే ॥ ౪ ॥ యతోజాతోహిరణ్యాక్షశ్చరన్మైకభిమాంమహీమ్ । ప్రతివీరందిగ్విజయంనా
విందతగదాయుధః ॥ ౫ ॥ యంవినిజిత్యకృత్యై నివిన్లుఃక్ష్మాద్ధారకగతః । నాత్మానంజయినంమేనేతద్వి
ర్యంభూర్యనుస్తరన్ ॥ ౬ ॥ నిశమ్యతద్వధంభ్రాతాహిరణ్యకశేపుఃపురాహంతుంభ్రాతృహణంక్రుద్ధో
జగమనిలయంహరేః ॥ ౭ ॥ తమాపతంతమాలోక్యశూలపాణింకృతాంతవత్ । చింతయామాసకాలజ్ఞోవి
ష్ణుమాన్యావినాంవరః ॥ ౮ ॥ యతోయతోహంతత్రాసౌమృత్యుఃప్రాణభృతామివ । అతోహమస్య
హృదయంప్రవేష్యౌమిపరాగ్దృశః ॥ ౯ ॥ ఎవంసనిశ్చిత్యరిపాశ్శరీరకథావతోనివివిశేసురేంద్రః । శ్వా
సానిలాంతహితసూక్ష్మదేహస్తష్టాణరంధ్రై నివిగ్నచేతాః ॥ ౧౦ ॥ సతంనికెతంపరిస్పృత్యశూన్య
మపశ్యమానఃకుపితోననాద । త్సేంద్రియాంశిశఃఖంవివరాన్సముద్రాన్విష్ణుంవిచిన్వన్నదదశన్వీరః ॥
౧౧ ॥ అపశ్యన్నితీహాలావాచమయాన్విష్టమిదంజగత్ । భ్రాతృహంమేగతోనూనంయతోనావతన్తే
పుమాన్ ॥ ౧౨ ॥ వైరాసుబంధవతావానామృత్యోరిహదేహినామ్ । అజ్ఞానప్రభప్రౌమన్యురహం
మామోపబృంహితః ॥ ౧౩ ॥ పితాప్రహ్లాదపుత్రస్తైతద్విదాప్తవిష్ణుతత్పరః । స్వమాయుద్విజలింగే
భ్యోదేవేభ్యోదాత్సయాచితః ॥ ౧౪ ॥ భవానాచరితాధర్మానాస్థితోగృహమెధిభిః । బ్రా
హ్మణైఃపూర్వజైశ్శూరైరన్యైశ్చోద్ధామకీర్తిభిః ॥ ౧౫ ॥ తస్మాత్త్వతోమహీమీషద్వృణేహంవర

పృథ్వీసతమంసాంసజ్జాస్యతీత్యేవంసనిశ్చిత్య- శ్వాసానిలంతహితఃసూక్ష్మదేహాయస్య-వివిగ్నమతికంపితంచేతోయస్య- అకంపి
 తభి-తగ్నితవాస్తవోధాః ॥ ౧౦॥ సగ్నితి॥ నదదశక-అంతఃప్రవిష్టత్వాత్ ॥ ౧౧॥ అపశ్యన్నితి॥ పుమాన్యతఃసకాశాన్నావతకతే - త
 ద్ప్రజ్ఞావనూసంగతః- నిత్యముక్తత్వాదితివాస్తవోధాః॥ ౧౨॥ ఏవంమృత్యుపర్యంతమఖండంవిష్టవైరంయత్తైతవాన్-తదచితమే
 వ- తస్యాప్రతిద్వంద్వమహబలపరాక్రమస్య- శూరాహంమానవిజృంభితక్రూధామబంధస్యఅస్య- కథంనామాశశూరశిరోమణిజీవ
 న్నైవకాతరవద్వైరముపేక్షితవానిత్యాశయేనాహ॥ వైరామబంధగ్నితి॥ వైరామబంధఃఎతావాన్- ఆమృత్యోధావతి- దేహినాందేహ
 నిశూధాభిమానవతాంశూరాణాం- తథా- అహంమానోపబృంహితోమన్యశ్చభవత్యేవ-యతఃఅజ్ఞానప్రభవఃఅజ్ఞాననిష్పత్తైఃప్రాక-పా
 రుషత్వాగౌమాంద్యమేవేత్యధాః ॥ ౧౩॥ తదేవంపూర్వజాంస్తుత్వా- తద్భితరంస్తతి ॥ పితేతి ॥ ద్విజవేషధారిణోదేవావితే - నతుద్వి
 జాగ్నితి- తద్విద్వానపి సయాచితస్సన్- స్వీయమాయుదేవేభ్యోదదా ॥ ౧౪॥ ౧౫॥ తస్మాదితి ॥ మమపదాసంమితానీతిత్రివిక్రమప

దాభిప్రాయేన - సచాన్యతవాదః - తత్రాపి - స్వపదత్వానపాయత్ || ౧౬ || నాన్యదితి || యావదథామేవప్రతిగ్రహాయస్యసః || ౧౭ || ఈశ్వరస్యాపియాచాప్రకారంచోక్త్యా - బలేబంధనప్రశ్నోత్తరత్వేనతస్యగర్వాతిరేకేభిక్షేపప్రకార మాహత్రిభిః || అహూతి || తెనాచోభ్యధానాంసంమతాః - త్వంతుపాలః - బాలిశమతిశ్య - బాలిశానామజ్ఞానామివమతిశ్యస్య - అతఏవస్వాథాంప్రతి-యథావదబుధః - వస్తుతస్తుపాలభవ - అబాలిశమతిశ్యేతిపదచ్ఛేదః - స్వాథాంప్రత్యబుధఃభక్తానామేవాథాంబుధ్యసే - సస్వాథాంపరిపూణాస్యతవతద్యన్యతిరేకేనస్వాథాథావాదిత్యథాః || ౧౮ || అబుధత్వమేవాహ || మామితి || ద్విపస్యదాశిషంధాశ్వాంసంధాతారం-అబుద్ధిమాణవస్తుతస్తుబుద్ధిమానిత్యేవపదచ్ఛేదః || ౧౯ || నెతి || కామంయథేచ్ఛం - సమ్యక్పాదప్రసారణేత్యథాః - అతఏవతథాకరిష్యతి || ౨౦ || పునరపినిస్పృహత్వమేవావిష్టుర్వన్నాహయావంతత్యత్యాదినాసప్రభిః || ౨౧ || త్రిభిరితి || సవవషణసమేతేనద్వీపేనాపి - స

దక్షభాత్ | పదానిత్రీణిదైత్యేంద్రసంమితానిపదామమ || ౧౬ || నాన్యత్రైకామయేరాజణవదాన్యాజ్ఞగదీశ్వరాత్ | నైనఃప్రాప్నోతివైవిధ్యేయావదథాపరిగ్రహః || అధికంయోభికాంతైతసస్మైమోదండమహతి || ౧౭ || బలిరువాచ || అహూబ్రాహ్మణదాయాదవాచస్యైవద్ధసమ్మతాః || త్వంబాలోబాలిశమతిస్సాన్విధాంప్రత్యబుధోయథా || ౧౮ || మాంవచోభిస్సమారాధ్యలోకానామేకమీశ్వరమ్ | పదత్రయంయోవృణోతేబుద్ధిమాణద్విపదాశిషమ్ || ౧౯ || సపుమాణమామనువ్రజ్యభూయోయాచితుమహతి | తస్మాద్వృత్తికరీంభూమింవటోకామంప్రతీచ్ఛమే || ౨౦ || యావంతోవిషయాః శ్రేష్ఠాస్త్రీలోక్యామజితేంద్రియమ్ | నశక్నువంతితేసర్వేప్రతిపూరయితుంనృప || ౨౧ || త్రిభిఃక్రమైరసంతుష్టోద్వీపేనాపినపూర్యతే | నవవషణసమేతేనసప్రదీప్తవరేచ్ఛయా || ౨౨ || సప్రదీప్తపాధిపతయోన్మపావైన్యన్మగాదయః | అర్థేః కామైగతానాంతంతృప్త్యాయాశ్రితినశ్చుతమ్ || ౨౩ || యదృచ్ఛయోపపన్నేనసంతుష్టోవతతేసుఖమ్ | నాసంతుష్టస్త్రీభిలోకైరజితాత్మోపసాదితైః || ౨౪ || పుంసోయంసంస్మతేహేతురసంతోషోథాకామయోః | యదృచ్ఛయోపపన్నేనసంతోషోముక్తయోస్తృతః || ౨౫ || యదృచ్ఛాలాభతుష్టస్యతేజోవిప్రస్యవథాతేతత్ప్రశామ్యత్యసంతోషాదంభసేవాశుశుక్షుణిః || ౨౬ || తస్మాత్త్రీణిపదాన్యేవవృణోత్సంవరదక్షభ | ఎతావతైవసిద్ధోహంవిత్తంయావత్ప్రయోజనమ్ || ౨౭ || శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తఃప్రహసన్నాహవాంభితంప్రతిగ్రహ్యతామ్ | వామనాయమహీందాతుంజగ్రహజలభాజనమ్ || ౨౮ || విష్ణవేత్సాంప్రదాస్యంతముశనాహ్యసురేశ్వరమ్ | జానచికిషితంవిష్ణోశ్శిష్యంప్రాహవిదాంవరః || ౨౯ || శుక్రః || ఎషవైరోచనెసాత్యాన్భగవాణవిష్ణురవ్యయః | కశ్యపాదదితేజాతోదేవానాంకార్యసాధకః || ౩౦ || ప్రతిశ్రుతంత్యయైతస్త్వేయదనథామజానతా | నసాధుమన్యేదైత్యానామహానుపగతోనయః || ౩౧ || ఎషతేస్థానమైశ్వర్యంశ్రీయంతేజోయశస్తతమ్ | దాస్యత్యాచ్ఛిద్యశక్త్రాయమాయామాణవకోహరిః || ౩౨ || త్రిభిఃక్రమైరిమాణలోకావిశ్వకాయఃక్రమిష్యతి | సర్వస్పంవిష్ణవేదత్వామూఢవర్తిష్యసేకథమ్ || ౩౩ || క్రమతోగాంపదైకేనద్వితీయేనదివంవిభోః | ఖంచకాయేనమహతాతాతీయస్యకుతోగతిః || ౩౪ || నిష్ఠాంతేనరకంమన్యేహ్యప్రదాతుఃప్రతిశ్రుతమ్ | ప్రతిశ్రుతస్యయోనీశఃప్రతిపాదయితుంభవాణ |

ప్రానాంద్విపవరాణాంభిచ్ఛయా || ౨౦ || సప్తేతి || తృప్త్యాః - అంతఃగతాభిత్వస్సాభిఃశ్రుతం || ౨౩ || యదృచ్ఛయేతి || అసంతుష్టస్తుప్రాప్తేస్త్రీభిలోకైరపి - ససుఖంవర్తతే || ౨౪ || ౨౫ || యదృచ్ఛయేతి || ఆశుశుక్షుణిరస్తిః || ౨౬ || తస్మాదితి || సిద్ధోహంకృతాథాః - ఎతావతైవసర్వస్వాపహరసిద్ధిరితిగూఢోభిప్రాయః - తదేవాహ - విత్తంహి - యావత్ప్రయోజనమేవసుఖం - అధికస్యక్లేశావహత్వాదిత్యథాః || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ప్రతిశ్రుతమితి || అసయఃఅన్యాయః || ౩౧ || అన్యాయమేవాహ - విషభితి || ౩౨ || నమమయాపదత్రయమేవప్రతిశ్రుతంనాధికం - తత్రాహ || త్రిభిరితి || క్రమతామితివేత్తత్రాహసర్వస్వమితి || ౩౩ || తథాపిప్రతిశ్రుతంసంపాదనీయమితివేత్తత్రాహ - ద్వాభ్యాం || క్రమతభితి || వికేనపదన్యాసేనభూమిక్రమమాణస్యేత్యథాః - తాతీయస్యతృతీయపదన్యాసస్య || ౩౪ || ౩౫ || త

భావసర్వస్వదానాత్తీర్తిస్తావద్భవిష్యతీతిచేత్తత్రాహ॥ సతద్దానమితి॥ తపశ్చితైకాగ్ర్యం - కమఃపుత్రం - సమతహిఃప్రతిశ్రుత్యనే
తికథమనృతంవాచ్యం - తత్రాహదానమిత్యాదిసాధేః॥ ౩౬॥ ౩౭॥ అత్రాపి॥ అత్రాపిసత్యానృతవ్యవస్థాయం - బహ్వృచశ్రుత్యా
హి - ప్రధమం॥ శ్రు॥ ఓమితి సత్యం - నేత్యనృతమిత్యాదినా - సత్యానృతయోరక్షణపూర్వకం స్తుతినిందాభ్యాం - సత్యంవిహితం - అనృతం
చనిషిద్ధం - అనంతరంచ॥ శ్రు॥ పరాగ్వా ఏతద్రిక్తమక్షరమౌమిత్యాదినా - సత్యేదోమనసృతేచగుణామక్తా॥ శ్రు॥ తస్మాత్తా లవివదద్యా
త్తాలనదద్యాత్తత్పత్యానృతమిధునీకరోతీతుపసంహరణ - వృత్తిసంకటాదిమ - అనృతమప్యనుజ్ఞాతం - తమమంశ్రుత్యథాం దశయ
న్నాహ - ఓమిత్యంగీకారణయ త్వోక్తంతత్సత్యం - నేతియదాహ - తదేవానృతం॥ ౩౮॥ తత్తుసత్యమిషదనృతంవినాససిధ్యతీత్యాశయ
నాహ॥ సత్యమితి॥ సత్యంపుష్పఫలం - విద్యాజ్ఞానీయత్ - ఆత్మవృక్షస్యదేహరూపస్యవృక్షస్య - గీయతేశ్రుత్యాఉచ్యతేఇత్యర్థః - వాతాంతర -
సుగమం - యద్యపిశ్రుత్యా॥ శ్రు॥ వాచఃసత్యంపుష్పంఫలంచేత్సుక్తం - తథాపి - వాచోదేహనిర్వాహాధీనత్వాదాత్మవృక్షస్యేతి - ప్రస్తుతా
నుసారణోక్తం - భవతు - పుష్పఫలస్థానీయంసత్యం - తతఃకిమత్రాహ॥ వృక్షేదేహలజ్జవతిసతి - తత్పుష్పఫలంసస్యాత్ - సాసస్యాదితిపాతే -
శ్రుత్యుక్తాయఃవాచఃపరామశః - దేహశ్చానృతేనరక్షణీయఇత్యాహ॥ అనృతంత్యాత్మనోదేహస్య - మూలం॥ ౩౯॥ ఏతదేవదృష్టంతే
సస్పష్టయతి॥ తదితి॥ తద్యథావృక్షఉత్పాతీతమూలఃశుష్యతి - అచిరాదేవఉద్వేగతేపతించ - ఏవంసప్తమనృతంయస్య - ఆత్మాదేహః - శు
ష్యేత్ - యద్యపిశ్రుత్యాపి॥ శ్రు॥ ఇదమేవానృతంవదన్నాత్మానమావిర్భూతంకరోతీత్యేవం - నిందయా - అనృతంనిషిద్ధం - తథాపుపసం
హరానుసారణ - తత్కేవలానృతవిషయమిత్యభిప్రేత్యేవంవ్యాఖ్యాతం - దయేత్తత్త్వేనైతిచ తత్ప్రేవోక్తేః - తథాచశ్రుతిః॥ శ్రు॥ ఓమితి
సత్యం - నేత్యనృతం - తదేతత్పుష్పంఫలంవాచోయత్సత్యంసహిశ్చరోయశస్వీ కల్యాణకీర్తిభావితా - పుష్పంహిఫలంవాచ

౩౪॥ సతద్దానంప్రశంసంతియోనవృత్తివిఫలద్యతే॥ దానంయజ్ఞస్తపఃకర్మలోకేవృత్తిమతోయతః॥

౩౬॥ ధర్మాయయశసేథాయకామాయస్వజనాయచ॥ పంచధావిభజ్యతీత్రమిహాముత్రచమోద

తే॥ ౩౭॥ అత్రాపిబహ్వృచైగీతంశృణుమెసురసత్తమ॥ సత్యమౌమితియత్వోక్తంయన్నైత్యా

హానృతంహితత్॥ ౩౮॥ సత్యంపుష్పఫలంవిద్యాదాత్మవృక్షస్యగీయతే॥ వృక్షేజీవతీతన్నస్యాదనృతం

మూలమాత్మనః॥ ౩౯॥ తద్యథావృక్షఉత్పాదశుష్యత్యుద్వేగతేచిరాత్॥ ఏవంసప్తానృతస్పద్యతే

త్వాశుష్యేన్నసంశయః॥ ౪౦॥ పరాగ్రిక్తమపూర్ణంవాఅక్షరంయత్తదోమితి॥ తద్యత్త్రింవోమితి

బ్రూయాత్సనరిచ్యేతవైపుమా॥ ౪౧॥ భిక్షువేసర్వమోంకుర్వన్నాలంకామేభ్యతత్తనై॥ అథైత

త్పూర్ణమధ్యాత్మయచ్చనేత్యనృతంవచః॥ ౪౨॥ సర్వంనేత్యతిథింబ్రూయాత్సదుష్టీతిశ్శ్వస

న్వృతః॥ స్త్రీషునర్కవివాహచవృత్త్యథేప్రాణసంకటే॥ గోబ్రాహ్మణాథేహింసాయాంనా

నృతంస్యాజ్ఞగుప్సితమ్॥ ౪౩॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - ఏకోనవింశోధ్యాయః.

సత్యంవదంత్యేతన్నూలం - వాచోయదనృతంతద్యథావృక్ష ఆవిర్భూతఃశుష్యత్యుద్వేగత ఏవమేవానృతంవదన్నావిర్భూతమాత్మానంక
రోతిసశుష్యతిస ఉద్వేగతే - తస్మాదనృతంసవదేద్దయేత్తత్త్వేనేతి॥ యేన అనేన అనృతేనదయేత్సంకటేషాత్మానంరక్షేదితిశ్రుత్య
థః॥ ౪౦॥ సర్వదాసత్యవచనైదేహాననిర్వాహేదిస్సుతీకతుం - సత్యస్యదోషా - అనృతస్యచ గుణానాహ ద్యాభ్యాం॥ పరాగ
తి॥ యదోమిత్యక్షరం - తత్పరాగ్దూరేఅభిసంగృహీత్యాఅంచతీతిపరాక్ - రిక్తమితి శ్రుతిపదవ్యాఖ్యానం - అపూర్ణంవాఇతి - తత్తన్నూ
అథిశే - యత్త్రింవిదోమితిదాస్యామితిబ్రూయాత్ - తేనరిచ్యేతమాన్యోభవేత్॥ ౪౧॥ భిక్షువఇతి॥ కించ - భిక్షువేసర్వమోంకుర్వదాస్యా
మిత్యంగీకుర్వ - ఆత్మనైకామాయనాలంపర్యాప్తోనభవతి - తస్యభోగోససిధ్యతీత్యర్థః - తథాచశ్రుతిః॥ పరాగ్వా ఏతద్రిక్తమక్షరంయదేత
దోమితితద్యత్త్రింవిదోమిత్యాహ॥ అత్రేవాస్తేతద్రిచ్యతేయత్సర్వమోంకుర్యాద్రిచ్యాదాత్మానంసకామేభ్యనాలంస్యాదితి - నేతియద
నృతంవచః - ఏతత్పూర్ణం - అభివ్యయాభావాత్ - అధ్యాత్మంచేతిచకారస్యాన్వయః - ఆత్మనోభిముఖమస్యస్యాధామాకషణీత్యధ్యా
త్మం - యోహినిత్యం - మమకించిదపినాస్తీతి - సకిమపిదాస్యామితిబ్రూతే - సహితేనానృతేనపరమామథానాకషణీతిప్రసిద్ధం॥ ౪౨॥
సమతహిఃదమనృతమమృతమివసర్వదాసేవ్యంస్యాన్నైత్యాహ॥ సర్వమితి॥ తథాచశ్రుతిః॥ అథైతత్పూర్ణమధ్యాత్మయన్నైతి - సయత్స
ర్వంనేతిబ్రూయాత్పాపికాస్యకీర్తిజాతయతే - సైనంతత్రైవహన్యాదితి॥ అతోవృత్తిసంకటాదిమఅనృతంసదోమయేత్యుపసంహర
తి॥ స్త్రీష్యితి॥ స్త్రీషుప్రాప్తాహననవశికారణ - సర్వజీవరిహసే - వివాహచ వరాదిస్తుతాగవాంప్రాప్తానాంచహితాథాం
హింసాయాంచకస్యచప్రాప్తాయాం - తథాచయాజ్ఞవల్క్యః॥ శ్లో॥ వణీనాంహివధోయత్రతత్రసాక్ష్యనృతంవదేదితి॥ తథాచశ్రుతిః
తస్మాత్తా లవివదద్యాత్తాలనదద్యాత్తత్పత్యానృతమిధునీకరోతీతి॥ ౪౩॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ఏకోనవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ ❀

శ్లో॥ వింశేగురూక్తిముల్లంఘ్యదత్తాంత్యైంబలిసాహరిః | ప్రతిగృహ్యభిలాక్షాణీకావిశ్వరూపోవిచక్రమే || యద్వా || వింశేత్వస్యతథీ
తోసాజ్ఞాత్వాపికపటంహరేః | దదౌపుత్రీవంతదావిష్ణుస్సహసావధాతాద్భుతం || ౧ || సత్యమితి || ధృవతాత్వయాప్రోక్తంసత్యం - కింత
త్ - యాధాకామాదికంసదాధత - సగృహమేధినాంధర్మభితి || ౨ || సచేతి || కథంతప్రత్యాచయేనిరాకరోమి || ౩ || సస్వప్రత్యాఖ్యా
నెవోమేడక్తాఃతత్రాహ || నాహమితి || అథన్యాదౌద్రిష్ట్యాత్ - మృత్యోరపి || ౪ || యద్యపితి || కిం చ - యద్యద్ధరాదికం - తత్సర్వంసంపరే
తంమృతంపురుషం - హాస్యతిత్యక్త్యత్యేవ - ఏతత్తమితిజేవతైవస్వయంసదేయమితిభావః - తథాపి - తావద్వృత్తిసంకటపరిహారాధా - అ
ధాఃదేయఇతిచేత్తత్రాహ || తస్యేతి || విప్రశ్చేతేనాథేనదతేనాపినతుష్యేత్ - తహితస్యాధాస్యత్యాగేదానె - కింనిమిత్తంసకించి
త్ - యాచితాదల్పస్యదానెవిప్రస్యాసంతోషేణదానంవ్యధామేవస్యాత్ - అతస్తద్వాచితంసర్వందేయంసకించిదితిభావః - పాతాంత
ర - యద్యద్ధాస్యతితస్యత్యాగేకింనిమిత్తం - తేనచేద్విప్రస్తుష్యతీత్యధాః || ౬ || సమవిప్రోయదినతుష్యేత్తహితదేయమేవేతిచేత్తత్రా

శ్రీశుకః || బలిరేవంగృహపతిః కులాచార్యేణభాషితః | తూష్ణింభూత్వాక్షణంరాజన్నవాచావహి
తోగురుమ్ || ౧ || బలిః || సత్యంభగవతాప్రోక్తంధర్మోయంగృహమేధినామ్ | అథాకామయశోవృత్తి
ర్యోనబాధతకహిచిత్ || ౨ || సచాహంవిత్తలోభేనప్రత్యాచయేకథంద్విజమ్ | ప్రతిశ్రుతందహనీతి
ప్రహ్లాదికితమ్రాయథా || ౩ || నహిసత్యాత్పరోధర్మభిలాషావాచభూరియమ్ | సర్వంసౌధుమహం
మన్యేఽయుతేలికపరంనరమ్ || ౪ || నాహంబిభేమినిరయాన్నాధన్యాదనుభాణవాత్ | నస్థానచ్యవనా
న్త్యుత్యోర్యథావిప్రప్రలోభనాత్ || ౫ || యద్యద్ధాస్యతిలోకస్త్వి - సంపరేతంధరాదికమ్ | తస్యత్యా
గనిమిత్తంకించిప్రస్తుష్యేన్నతేనచేత్ || ౬ || శ్రేయఃకుర్వంతిభూతానాంసాధమౌదుస్త్యజాసుభిః | ద
ధ్యజే శిబిప్రభృతయఃకోవికల్పేధరాదిమ్ || ౭ || యైరియంబుభుజేయుద్ధేదైత్యేంద్రైరనివర్తిభిః | తే
షాంకాలోగ్రసీలోకాన్నయశోధిగతంభువి || ౮ || సులభాయుధివిప్రషేహ్యనువృత్తాస్తనుత్యజః | న
తథాతీధాతయాతేత్రధ్యాయేధనత్యజః || ౯ || మనస్వినఃకారుణికస్యశోభనంయదథికామోపన
యేనదుగ్ధాః | కుతఃపునబ్రహ్మవిదాంభవాదృశాంతతోవటారస్యదదానివాంఛితమ్ || ౧౦ || యజంతి
యజ్జైః క్రతుభిర్యమాదృతాభవంతఆత్మానామవిధానకోవిదాః | సఎషవిష్ణునరదోస్తువాపరోదాస్యా
మ్యముష్మేక్షిమీప్సితంమునై || ౧౧ || యద్యప్యసావధర్మైణమాంబధీయాదనాగసమ్ | తథాప్యేనంస
హింసీష్యేధృతబ్రహ్మతనుంహరిమ్ || ౧౨ || ఎషవాడతమశ్లోకోనజిహాసతియద్యశః | హత్వామైనాం
హరేద్యుద్ధేశయాతనిహతోమమ్ || ౧౩ || శ్రీశుకః || ఎవమశ్రద్ధితంశిష్యమనాదేశకరంగురుః | శశాప
దైవప్రహితస్సత్యసంధంమనస్వినమ్ || ౧౪ || శుక్రః || దృఢంపండితమాన్యజ్ఞస్తభోప్యస్తదుపేక్షయో |
మచ్ఛాసనాతిగోయస్తవమచిరాద్భృశ్యసేశ్రియః || ౧౫ || శ్రీశుకః || ఎవంశప్తస్సవగురుణాసత్యాన్న
చలితోమహాః | వామనాయదదావేతామచిత్వోదకపూర్వకమ్ || ౧౬ || వింధ్యావళిస్తదాగత్యపత్నీ
జాలకమాలినీ | ఆనిన్యేకలశంహైమమవనేజన్యపాంభృతమ్ || ౧౭ || యజమానస్సవ్యయంతస్యశ్రీగు

హ || శ్రేయఇతి || దుస్త్యజైరసుభిరపి - కోవికల్పఃవిచారః || ౨ || యైరితి || యైదైత్యేంద్రైర్యుద్ధేఆనవర్తిభిః - ఇయంభూర్భుభుజేఉపభుక్తా - తే
షామిహలోకాపరలోకాంశ్చ - భోగానితివా - కాలఃఅగ్రసీత్ - సంహృతవా - సతుభువితైరధిగతంప్రాప్తంయశఃఅగ్రసీత్ - అతః
కింకారేవసాధ్యానాస్యదితిభావః || ౩ || దేహత్యాగాదపిధనత్యాగేకింకారేవతీత్యాహ || సులభాఇతి || తనుంత్యజంతీతితథా - లీథేపా
త్రే - అతోతిదుష్కరోధనత్యాగఎవమయా - కార్యఇతిభావః || ౪ || తహినిధానత్యేనదైన్యంస్యాదిచేత్తత్రాహ || మనస్వినఇతి || యా
దృశానామప్యధికానాం - కామోపనయేనకామపురణేన - దుగ్ధాఃదైన్యమితియత్ - తచ్ఛోభనంధ్రమేవ - భవాదృశానాంతుకామోప
నయేనదుగ్ధాః - శోభనమితికింపునవక్తవ్యమితిభావః || ౫ || సమనాయం వటుఃకింతు - విష్ణుస్తవశత్రురిత్యుక్తం - తహి - సుతరామే
వదాస్యామిత్యాహ || యజంతీతి || పరశ్శత్రువాస్తు || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ || ౭౦ || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ || ౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ || ౮౪ || ౮౫ || ౮౬ || ౮౭ || ౮౮ || ౮౯ || ౯౦ || ౯౧ || ౯౨ || ౯౩ || ౯౪ || ౯౫ || ౯౬ || ౯౭ || ౯౮ || ౯౯ || ౧౦౦ ||
భ్యావళిరితి || జాలకంముక్తాభరణవిశేషః - తన్వా - లావణీ - అవనెజనీనామసాం - కలశంపూర్ణం || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || తదితి || అవధా

త॥శ్లో॥ యద్యద్వ టోవాంఘసిత త్ప్ర తీర్చ్యమేతి - బలినా పూర్వము కత్వాత్ - గుణత్రయమాత్మనియస్య తత్ - అత వివక్షాఃఖమిత్యా ద
యాయద్యస్త్రి - ఆసతస్థితవంః ॥౨౧॥ కాయశ్చితి॥ ఋత్విగాదిసహితోఽలిః - తస్యహరఃకాయే - వివిక్తశ్చందదశః ॥ ౨౨॥ తదేవప్ర
పంచయతిరసామిత్యాదిపాదౌ సైస్సప్తభిః॥ రసామితి॥ మూరుతంగణం వాయుసంఘం - ఇంద్రస్య సేనేవ సేనాయస్యసః - ఇంద్రపదేష్ఠిత
త్వాత్ ॥౨౩॥ సంధ్యామితి॥ విక్షత్ విక్షత - ఆత్మాస్వయంబలిముఖ్యయేమంతా అసురాః - ఋక్షమూలాంశక్షత్రపజ్జిం ॥౨౪॥ హృ
దీతి॥ అంగహారాజక సమస్తా వేదాశబ్దాః ॥ ౨౫॥ ఇంద్రేతి॥ ద్యౌశ్చద్యాంచ ॥౨౬॥ వాణ్యామితి॥ రసేరససే ॥౨౭॥ స్పృశకాది

త్వాద యుగంతదా । అవవీజ్యావహన్ముద్ధితదపోవిశ్వపావనీః । ౧౮॥ తదాసురేంద్రుండివిదేవతా
గణాగంధర్వ విద్యా ధరసిద్ధచారణాః । తత్తత్త సర్వై భిగృణంతతస్తువప్రసూనవమైవవృషు
ముదాన్వితాః । ౧౯॥ నేదుముహుర్ముందుభయస్సహస్రశోగంధర్వకింపూరుషకిన్నరాజగుః । మ
నస్వినానెనకృతంసుదుష్ట రంవిదానగాద్య ద్రిపవేజగత్రయమ్ ॥ ౨౦॥ తద్వామనంరూపమవధా
తాద్భుతంహరేరనంతస్యగుణత్రయాత్మకమ్ । భూఃఖండిశోద్యౌ వివరాః పయోధయస్త్రిర్యజ్నుదే
వామునయోయదాసత ॥ ౨౧॥ కాయేబలిస్తస్యనుహావిభూతేస్సహస్విగాచార్యసదస్యవతత్ । దద
శవిశ్వంత్రిగుణంగుణాత్మకేభూతేంద్రియాధాశయజీవయుక్తమ్ ॥ ౨౨॥ రసామచష్టాంఘ్రితలెఖ
పాదయోమహీంమహీధ్రాపురుషస్యజంఘయోః । పతత్త్రిశోజానువివిశ్వ మూర్తైరూరోర్వర్గణం
మూరుతమింద్రసేనః ॥ ౨౩॥ సంధ్యాంవిభోర్వాససిగుహ్యవితుత్ * ప్రజాపతీజఘనెస్వాత్మముఖ్యాః ।
నాభ్యాంనభఃకుక్షిమసప్తసింధూనురుక్త మస్యోరసిచక్షుమాలాన్ ॥ ౨౪॥ హృద్యంగధర్మంస్తనయో
ర్దురారెర్మతంచ సత్యంచమనస్య కేందుమ్ । శ్రియంచవక్షస్యరవిందహస్తాంకం తేచసామాదిసమస్తవే
దాః ॥ ౨౫॥ ఇంద్రప్రధానాసమరాభుజేషుతత్త్రణయోఃకకుభోద్యౌశ్చ* మూర్ధ్ని । కేశేషుమే
ఘాశ్చస్వసనంనాసికాయామక్ష్ణోశ్చసూర్యంవదనెచవహ్నిమ్ ॥ ౨౬॥ వాణ్యాంచఛందాంసిరసేజలేశం
భ్రువౌనిఃషెధంచవిధించపత్నసు । అహశ్చరాత్రించపరస్యపుంసోమన్యులలాటేధరఎవలోభన్ ॥
౨౭॥ స్పృశేచకామంనృపరేతసాం*భఃపుష్టైత్వధర్మంక్రమణేషుయజ్ఞమ్ । ఛాయాసుమృత్యుంహసితే
చమాయాంతమారుహేష్వోషధిజాతయశ్చ* ॥ ౨౮॥ నదీశ్చనాడీషుశిలానఖేషుబుద్ధావజందేవగణాన్
షీంశ్చ । ప్రాణేషుగాత్రేష్ఠిరజంగమానిహరేరనంతస్యవిలక్షణాని ॥ ౨౯॥ సర్వాత్మనీదంభువనంనిరీత్య
సర్వేసురాఃకత్తలమాపురంగ ॥ ౩౦॥ సుదర్శనంచక్రమసహ్యతేజోధనుశ్చశాఙ్గస్తనయిత్సుఘోషమ్ ।
పజన్యఘోషోజలజఃపాంచజన్యఃకమోదకీర్ణిష్టుగదాతరస్వినీ ॥ ౩౧॥ విద్యాధరోసిశ్శతచంద్రయుక్త
స్తూశోత్రమావక్షయసాయకాచ । సునందముఖ్యాఉపతస్థురీశంస్వపాషాద*ముఖ్యాఃసహలోకపాలైః ॥
౩౨॥ స్ఫురత్త్రిరీటాంగదమీనకుండల శ్రీవత్సరతోత్తమమేఖలాంబరైః । మధువ్రతస్రగ్వనమాలయా
వృతోరరాజరాజభగవానురుక్రమః ॥ ౩౩॥ శతహ్రదాయుక్తమహాఘమోయథా ॥ ౩౩॥ క్షీతింపదైకేన
బలేవిచక్రమేనభశ్శరీరేణదిశశ్చబాహుభిః । పదంద్వితీయంక్రమతస్త్రివిష్టవంనవై తృతీయాయ
తదీయమణ్వుపే ॥ ఉరుక్రమస్యాంఘ్రిరుపర్యుపర్యధోమహజనాభ్యాంతపసఃపరంగతః ॥ ౩౪॥ * *

తి॥ రేతసారేతసిక్రమేషుపాదన్యా సేషు ఒషధిజాతయఃఒషధిజాతీశ్చ ॥౨౦॥ నదీరితి॥ ప్రాణేషుఇంద్రియేషు ॥౨౧॥ సర్వైతి॥ సర్వాత్మనీత్యా
దివాక్యాంతరం ॥ ౩౦॥ సుదశశానమితి॥ సుదశశానమిత్యాదీనాంక్షుశ్చరముపతస్థురీతుత్తరేణాన్వయః ॥ ౩౧॥ విద్యాధరఇతి॥ విద్యాధర
సంజ్ఞాసిఃశతచంద్రంవర్తతేనయుక్తః సునందముఖ్యాః సునందాదయశ్చ తపివపాషాదముఖ్యాః ॥౩౨॥ స్ఫురదితి॥ మీనకుండలమకర
కుండలెస్ఫురంతికిరీటాదీనియస్యసః - మధువ్రతానాంస్రజాయస్యాం - తయావనమాలయాశ్రీవత్సాదిభిశ్చ వృతోవ్యాప్తః ॥ ౩౩॥ ఉరు
క్రమత్వమేవాహ ॥ క్షీతిమితి ॥ ద్వితీయంపదంక్రమతోవిక్షీపతస్త్రి విష్టవంతదీయంకించిత్తాత్రంజాతం - తృతీయాయతునకించదపి - త
త్రాహతుః - ఉరుక్రమస్యాంఘ్రిఃత్రివిష్టపాదుపర్యుపరిగచ్ఛత్ - మహజనాభ్యాంతపసశ్చ పరంగతః - సత్యలోకంగతఇతి ॥ ౩౪॥ ఇతి

భావాధా దీపికాయాం - వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా|| ***
శ్లో || ఏకవింశతీ పదాపురిమిషే నిబలిబంధనమ్ | నిష్ఠనాకృతముత్త పఞ్తస్య ఖ్యాపయితుంజనె || ఉరుక్రమస్యాఽప్రిః తపసఃస
రంగతత్త్వక్తం - తతఃకింపుత్రంతదాహ || సత్యమితి || సత్యంసత్యలోకంప్రాప్తం - తమఃప్రింసమీ య్యోబ్జభవోభ్యగాత్ - తదామరీచి
మిత్రా ఋషయశ్చైతి - ద్వయారస్యయః - కథంభూతోబ్జభవః - హరెరంఘ్ర సఖ్యావేందవః - తై హతాస్య థామోక్ష్య తియస్య
తంసత్యలోకంస్వయంచైరాపుతఃశస్త్రిః - తానరదేవ - బృహద్రవ్వితాఃయోగిశశ్చ || ౧ || వెదతి || అంగానిశ్చేదీని - పురాణాని - తత్సం

శ్రీమద్భాగవతే-మహాపురాణే- అష్టమస్తంధే - వింశోధ్యాయః

శ్రీశుకః || సత్యంసమీయ్యోబ్జభవౌనఖేందుభిహతస్పధామద్యుతిరావృతోభ్యగాత్ | మరీచిమిత్రా
ఋషయోబృహద్రవ్వి తాస్సనందనాద్యానరదేవయోగినః || ౧ || వెదోపవేదానియమానయాన్వితా
స్తకైతిహాసాంగపురాణసంహితాః | యేచాపరయోగసమీరదీపితజ్ఞానాగ్ని నారంధితకర్మకల్పమాః ||
౨ || వవందిరేయత్ స్మరణానుభావతస్సాన్వయంభువంధామగతాలకర్మకమ్ | అథాంఘ్రయేప్రోన్న
మితాయఃప్రోరుపాహరత్పద్మభవౌహాణోదకమ్ || ౩ || సమర్చ్యభక్త్యాభ్యగృణాచ్ఛుచిశ్శ్రవా
యన్నాభిషంకేరుహసంభవస్సప్తయమ్ | ౪ || ధాతుఃకమండలుజలంతదురుక్రమస్యపాదావనైజనపవి
త్రతయానరేంద్ర | స్వధున్యభూన్నభసినప్ర తినిమూ మాష్టిలోకత్రయంభగవతోవిశదేవకీ
తిః || ౫ || బ్రహ్మదయోలోకనాథాస్వనాథాయసమాదృతాః | సానుగాబలిమాజప్రలుస్సంక్షిప్తాత్మ
విభూతయే || ౬ || తోయైస్సమహాతైస్సస్థిధివ్యగంధానురేపనైః | ధూపదీపైస్సురభిభిలాజాక్ష
తఫలోత్తమైః || ౭ || స్తవనైజయశబ్దైశ్చతద్వీర్యమహిమాంకితైః | నృత్రవాదిత్రగీతైశ్చశంఖదుం
దుభినిస్సనైః || ౮ || జాంబవాన్మృధిపతిభేరీశబైర్మునోజవః | విజయందిక్షుసర్వాసుమహేమాత్మ
వనుఘోషయత్ || ౯ || మహీంసర్వాంహృతాందృష్టాన్ త్రిపదవ్యాజయాచ్ఛయా | ఊచుస్సభతుః
రసురాదీక్షితస్యాత్యమషితాః || ౧౦ || దైత్యాః || నవాలయంబ్రహ్మబంధువిష్ణుమాంయావినాం
వరః | ద్విజరూపప్రతీచ్ఛన్నోదేవకార్యంచీషతి || ౧౧ || అనెనయాచమానేనశత్రుణావటురూపి
ణా | సర్వస్వంసోహృతంభతున్యస్తదండస్యబహిషి || ౧౨ || సత్యవ్రతస్యసతతందీక్షితస్యవిశే
షతః | నాన్మతంభాషితుంశక్యంబ్రహ్మణస్యదయావతః || తస్మాదస్య వధోధర్మోభతుఃశుక్రాక్ష
ణంచనః || ౧౩ || శ్రీశుకః || ఇత్యాయుధానిజగృహుబలైరనుచరాసురాః | తేసర్వేవామనంహంతుం
శూలపట్టసపాణయః || ౧౪ || అనిచ్ఛంతోబలైరాజ్ఞాంప్రాద్రవజాతమన్యవః | తానభిద్రవతోద్ధృ
ష్టాదితిజానీకపాన్నృప || ౧౫ || ప్రహస్యానుచరావిష్ణోఃప్రత్యషేధన్నదాయుధాః | నందస్సనందో
థజయోవిజయఃప్రబలోద్భవౌ || ౧౬ || కుముదఃకుముదాక్షశ్చవిష్వక్సేనఃపతత్త్రిరాట్ | జయంతశ్శు
తదేవశ్చపుష్పదంతోథసాత్త్వతః || ౧౭ || సర్వేనాగాయుతప్రాణాశ్చ మూసైజఘ్నురాసురీః | హ
న్యమానాస్వకాదృష్టాపురుషానుచరైర్బలిః || ౧౮ || వారయామానసంరభ్యాకావ్యశాపమను
స్మరన్ || ౧౯ || బలిః || హేవిప్రచిత్రేహిరాహూహేహేతే శ్రూయతాంవచః | మాయుధ్య తనివ

హితాశ్చ - యోగవివసమిరః - తేనదీపితం - జ్ఞానమేవాగ్నిస్తేనరంధితం దగ్ధంకర్మకల్పషంకర్మమలం యేషాంతే || ౨ || వవందిరణి || తేసర్వత
కుంఘ్రంవవందిరే - యస్యాంఘ్రైఃస్మరణానుభావతః - అకమూకంకమూభిరప్రాప్త్యం - విష్ణురంఘ్రయే || ౩ || సమర్చ్యేతి || స్వయం
యస్యనాభిషంకేరుహసంభవః - తస్యవిష్ణురంఘ్రంసమర్చ్యచ్యవ || ౪ || ధాతురితి || లోకత్రయం - సమాష్టికపరిత్రయతి || ౫ || బ్రహ్మ
దయతి || సంక్షిప్తాక్షిపసంహృతా ఆత్మవిభూతిః స్వవిస్తారోయేనతస్మై - యథాపూర్వం - వామనరూపేణస్థితా యత్యథః || ౬ || ౭ || ౮ ||
౯ || మహిమితి || త్రిపదవిషయా - యయాచ్ఛా - తయా - స్వభతుకబలైరనుహీంహృతాందృష్టా - ఊచుః || ౧౦ || కిమూచుః - తదాహసాధై
ప్రీతిః || నెతి || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ఇతి || అనుచరాశ్చతేలసురాశ్చ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || హేవిప్రచిత్రేతి || అథాకృత్అను

మూలః॥౨౦॥యతి॥ పారుషైస్తంకాలమతివతి - తుంపుమా - సత్వరఃసమర్థఃసభవతి॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥ భవద్భిరితి॥ హరీశచరాదే
హః॥దైవేనైర్దైవ్యమృద్ధైభవద్భిః॥౨౪॥ఏతానితి॥అథతావాయామహావ్యాయ॥౨౫॥౨౬॥అథేతి॥ఋషయీ మరాజత ఇతివి
రాట్ - ప్రభాశ్చకీషితంజ్ఞాత్వా - ఆయమథః - అస్యసర్వస్వాసహారేణ - మమత్వభిమానంసంత్యాజితం - ఇనానీందెహస్వీకారేణ హం
కారమపిత్యాజయిత్వా - పరమానుగ్రహంకర్తుమిచ్ఛతి - సచాసేన తుల్యస్యఃకోపిత్యసంధాధీరోవాస్తీతి - తద్యతః ప్రత్యాఖ్యాసనా
థః० - కించిద్యాతయితుమపీచ్ఛతీతి ప్రభారభిప్రాయంజ్ఞాత్వాతంబబంధేతి - సాత్యేహనిసోమాభిషవదిన్ ॥౨౭॥ హాహాకార ఇతి॥ రోద
హ్యః॥ద్యావాపృథివ్యోః॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥యవదితి॥ అసామూర్యః॥౩౧॥పదేతి॥మయాలత్తసేత్యస్వయఃవ్యాపితేత్యథః - భంచదిశ్యత
నోతన్వా - తేస్వంత్యదీయంసర్వస్వం ॥౩౨॥ప్రతిశ్రుతమితి॥ గురుణశుక్రేణానుమోదితస్త్వ ॥౩౩॥ఏవముక్తేపి నిరయ పరిహారా
థః०స్వగాఢృంశపరిహారాథః० చమనోరథంకుర్వంతంప్రత్యాహ ॥వృధేతి॥యఃప్రతిశ్రుతస్యాప్రదాసేన - యాచకంబిప్రలం

తథాధ్వంసనఃకాలోయమథఃకృత్ ॥౨౦॥యఃప్రభుస్సర్వభూతానాంసుఖదుఃఖోపపత్తయోతంనా
తివతితుందైత్యాఃపారుషైరీశ్వరఃపుమా ॥౨౧॥యోనోభవాయప్రాగాసీదభవాయదివౌక
సామ్ ॥ సపషభగవానద్యవతతేతద్విపర్యయమ్ ॥౨౨॥బలెనసవివైబుధ్ధ్యాదుగైమాంత్రేష
థాదిభిఃసామాదిభిరుపాయైశ్చకాలంనాత్యేజైవైజనః ॥౨౩॥భవద్భినిజజితాహ్యేతేబహుశోనుచ
రాహరేః ॥దైవేనైర్దైవ్యవద్యయుధిజితానందతినః ॥౨౪॥ఎతావయంవిజేమ్యామోయదిదైవం
ప్రసీదతి ॥తస్మాత్తాలంప్రతీక్షధ్వంయోనోభవత్యా యకల్పతే ॥౨౫॥శ్రీశుకః ॥పత్యునిగదితం
శ్రుత్వాదైత్యదానవయూధపాః ॥రసాన్నివివిశూరాజ్జవిష్ణుపారిషదాదితాః॥౨౬॥అథతాత్మ్య
సుతోజ్ఞాత్వావిరాట్ప్రభుచిక్కితమ్ ॥బబంధవారుణైఃపాశైర్బలింసుత్యేహనిక్రతా ॥౨౭॥హా
హాకారోమహానాసీద్ద్రోదస్యోస్సర్వతోదిశమ్ ॥నిగృహ్యమాణేసురపతౌవిష్ణునాప్రభవిష్ణునా ॥౨౮॥
తంబద్ధంవారుణైఃపాశైర్భగవానాహవామనః ॥నప్తశ్రియంస్థిరంప్రాజ్ఞముదారయశసంన్మవ ॥
౨౯॥పదానిత్రీణీదత్తానిభూమేమహ్యంత్యయాసురః ॥ద్వాభ్యాంక్రాంతామహీసర్వాతృతీయము
పకల్పయ ॥౩౦॥యావత్తవత్యసాగోభిర్యావదిందుస్సహూడుభిః ॥యావద్గ్నిస్సపజన్యస్తావతీ
భూరియంతవ ॥౩౧॥పదైకేనమయాక్రాంతోభూలోకఃఖండితస్తమోః ॥స్వలోకస్తద్వితీయేన
పశ్యతస్తేస్వమాత్మనా ॥౩౨॥ప్రతిశ్రుతమాదాతుస్తేనిరయంవాసభవ్యతే ॥విశత్వంనిరయంతస్తాద్గు
రుణాచానుమోదితః॥౩౩॥వృధామసూరథస్తస్యదూరఃస్వగఃపతత్యథః ॥యోధి నేథంప్రతి
శ్రుత్యనాలంతదుపపాదనే ॥౩౪॥విప్రలభ్యోదదానీతిత్వయాహంచాధ్యమానినా ॥తదలీకఫలం
భుంక్తు నిరయోకతిచిత మాః ॥౩౫॥
శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - వామనచరితే - పకవింశోధ్యాయః
శ్రీశుకః ॥ఎవంవిప్రకృతోరాజ్జబలిభగవతాసురః ॥భిద్యమానోప్యభిన్నాత్ప్రత్యాహావిక్లబం
వచః ॥౧॥బలిః ॥యద్యత్తమగ్లోకభవాన్తమేరితంవచోహ్యలీకంసురవర్యమన్యతే ॥కరోమ్యతం

భతే - తస్యమనోరథావృద్ధే వ - స్వగఃశ్చతస్యదూరతవ - సచాధఃపతత్యేవ॥౩౪॥విప్రలభ్యతి॥త్వయాహంచాధ్యమానినా
యేభంత్యేత్యథః॥౩౫॥ఇతిభావాథా దీపికాయం - ఎకవింశాధ్యాయన్యాఖ్యా ॥
శ్లో ॥ద్వావింశేతుప్రసన్నస్త్వప్రథాప్యసుతలంబలిమ్ ॥దత్వావరాహరిమాసంకత్యాతద్వా రపోభవత్ ॥సమపితతమావిత్తనిర్మ
లాచలభక్తిభిః ॥చలితోబలినాచిత్రంస్వమేవాపయదచ్యుతః ॥ఏవమితి ॥విప్రకృతఃఅపకృతః - భిద్యమానః - సత్యాచ్యూమానో
పి - నిశ్చలవిత్తోబలిః॥౧॥యదీతి ॥హేతత్తమగ్లోకేతికటాక్షప్రాథానానుచకః - మమవచఃకురితంప్రచిశ్రుతం - సతావదలీకం -
త్వయాకపతేనవామనతయాభిక్షిత్వా - రూపాంతరస్యావిష్టుతత్వాత్ - ఏవమపియదిభవాఅలీకంఅస్మతంమన్యతే - తథాపి - యుత
మేవాహంకరోమి - మదుక్తం - విప్రలంభసంసభవతు - మేగీష్ణానిజంతృతీయంపదంకురు - సచద్వాభ్యాంవిశ్వంక్రాంతవతః మేతవ
రఃపదపర్యాప్తంసభవతీతిమన్యథాః - విత్తేనచేత్పదద్యయంజాతం - తహిదమధికమేవస్యాత్ - విత్తరపివిత్తవతోధికత్వాదిభా

వః॥ ౨॥ సమ॥ శ్లో॥ ఆపదభేదసంరక్షేద్ధారాః రక్షేద్ధనైరపి॥ ఆత్మాసంసతతం రక్షేద్ధాన్యైరపి॥ రక్షేత్సాధవచనాదాత్మభయపరిహారాదసర్వస్వంత్యజ్యతే-త్వంతుకుతోభీతస్సన్నాత్సాసంసపాసిఅతఆహ॥ బిభేషాతి॥ అసాధువాదాత్అపకీలేః-యథాహంభ్యశకుద్విజే-తథానిరయాదిభ్యోనబిభేషి॥ ౩॥ సమమయాకృతానిగ్రహతనాపకీర్తిజాతైవ-నైవేత్యాహ॥ పుంసామితి॥ అహతమైరపితం దండం-మాత్రాదయూపిసహ్యదిశంతినైవాపయంతి-హితైషిణీత్వయా-నిగృహీతోహంశ్లాఘ్యఏవాస్తీతిభావః॥ ౪॥ సస్వహండేవానాంహితైషీ-నాసురాణాం-తత్రాహ॥ త్వమితి॥ పారోక్ష్యఃశత్రుచ్చతనవర్తమానః॥ ౫॥ శత్రుత్వంతు-పునథక్తానివాస్తాసమగృహీతుమేవేత్యాహ॥ యస్త్రిన్నితి॥ ఉఅహూ-హప్రసిద్ధా॥ ౬॥ అతోమమనాత్రలజ్జానాపిదుఃఖమిత్యాహ॥ తెనెతి॥ తేనగురుణభవతా॥ ౭॥ ౮॥ శించనూయందం దరూపోమమనుగ్రహస్తవయాకృతః-సతుత్వద్భక్తపాత్రత్వేన-సత్వహమనుగ్రహస్యపాత్రమిత్యాశయేనాహ॥ పితామహాఇతి॥ భవదీయానాంసంమతఃయతః ఆవిష్కృతఃసాధువాదోయస్య-త్వమేవపరమఃఆశ్రయాయస్యసః-అతఃభవతోవి

తన్నభవేత్ప్రలంభనంపదంతృతీయంకురుశీష్ణి-మేనిజమ్॥ ౧॥ బిభేషినాహంనిరయాత్పనచ్యుతోనపాశబంధాద్వ్యసనాద్ధరత్యయాత్॥ నైవాథక్యశ్రాద్ధవతోవినిగ్రహదసాధువాదాద్భృశముద్విజేయథా॥ ౩॥ పుంసాంశ్లాఘ్యమహంమన్యేదండమహాత్తమాపితమ్॥ యన్నమాతాపితాభ్రాతాసుహృదశ్చాదిశంతిహి॥ ౪॥ త్వంనూనమసురాణాంనఃపారోక్ష్యఃపరమోగురుః॥ యోనోనెకమగాంధానాంవిభ్రంశంచతురాశిత॥ ౫॥ యస్త్రిన్వైరానుబంధేనరూఢేనవిబుధేతరాః॥ బహవౌతేభిరేసిద్ధింయాముహైకాంతయోగినః॥ ౬॥ తేనాహంనిగృహీతోస్త్రిభవతాభూరికర్తృణా॥ బద్ధశ్చవారుణైఃపాశైనానుప్రీడేనచవ్యధే॥ ౭॥ (సుశోభనమిదంమన్యేమమశ్లాఘ్యతమంప్రభో॥ యోమాంబబంధచోద్ధతుంభూత్వామేహ్యక్షిగోచరః)॥ ౮॥ పితామహూమేభవదీయసంమతఃప్రహ్లాదఆవిష్కృతసాధువాదః॥ భవద్విపక్షేణవిచిత్రవైశసంసంప్రాపితస్తవత్పరమఃస్వపిత్రా॥ ౯॥ కిమాత్తనానెనజహతియోంతతఃకింరిక్తహరైస్తస్వజనాఖ్యదస్యభిః॥ కింజాయయాసంసృతిహేతుభూతయామత్యేస్యగైహోకిమిహాయుషోవ్యయః॥ ౧౦॥ ఇత్థంసనిశ్చిత్యపితామహూమహానగాధబోధోభవతఃపదాంబుజమ్॥ ధ్రువంప్రపేదేహ్యకుతోభయంజనాద్భీతస్తస్వపక్షక్షపణస్యసత్తమః॥ ౧౧॥ అథాహనుప్యాత్మరిపోస్తవాంతికందైవేననీతఃప్రసభంత్యాజితశ్రీః॥ ఇదంకృతాంతాంతికవతిజీవితంయయాధ్రువంస్తభమతినబుధ్యతే॥ ౧౨॥ శ్రీశుకః॥ తస్యైత్థంభాషమాణస్యప్రహ్లాదోభగవత్ప్రియః॥ ఆజగామకురుశ్రేష్ఠరాకాపతిరిపౌత్థితః॥ ౧౩॥ తమింద్రసేనస్తస్వపితామహంశ్రియావిరాజమానంనలినాయతేక్షణమ్॥ ప్రాంగుంపిశంగాంబరమంజనత్విషంప్రలంబబాహుంసుభగంసమైక్షత॥ ౧౪॥ తస్మైబలివారూణపాశయంత్రితస్సమహాణంనోపజహోరపూర్వవత్॥ ననామమూర్ఖాశ్రువిలోలలోచనస్తప్రీడనీచీనముఖోబభూవహ॥ ౧౫॥ సతత్రహసేనముదీత్యసత్పఞింహరింసునందాద్యనుగైరుపాసితమ్॥ ఉపేత్యభూమాశిరసామహామనాననామమూర్ఖాపులకాశ్రువిక్లబః॥ ౧౬॥ ప్రహ్లాదః॥ త్వయైవదత్తంపదమైంద్రమచ్యుతంహృతంతదేవాద్యతథైవశోభనమ్॥ మన్యేమహానస్యకృతోహ్యను

పక్షేణవిద్విషా-హిరణ్యకశిపునావిచిత్రం-వైశసంహింసాంసంప్రాపితోపిదేహదీనామసారతాంనిశ్చిత్య-అకుతోభయంధ్రువంభృశవతఃపాదపద్మమేవప్రసేదే-అథతస్మాదహమపిదైవేనతస్యైవభాగ్యేనతవాంతికంనీతఇతిచతురామన్వయః॥ ౯॥ కిమితి॥ అంతతఃఆయుషంతే-రిక్తహరైఃపుత్రైః-ఇహగౌహాను-తేవలమాయుషవ్యయవివ-సతుసుఖంకించిత్॥ ౧౦॥ ఇత్థమితి॥ సఃప్రసిద్ధోమహా-స్వపక్షందైత్యకులంక్షపయతీతథా-తస్యాపి॥ ౧౧॥ అథేతి॥ అథతస్మాత్-అహమపి-దైవేనతస్యైవభాగ్యేన-తవాంతికంనీతః-ప్రసభంబలాత్-త్యాజితాశ్రీర్యస్య-యయాశ్రయా-స్తభమతిః-సపుమా-ఇదంజీవితమధ్రువంసబుధ్యతే-కథంభూతం-కృతాంతస్వాంతికవతిమృతోఃసన్నిహితం॥ ౧౨॥ తస్యేతి॥ రాకాపతిఃప్రహ్లాదః॥ ౧౩॥ తమితి॥ అంజనత్విషంశ్యామం॥ ౧౪॥ తస్మాఇతి॥ స్వకృతాహంకారాదిరూపాపరాధస్తరజేన-సప్రీడం-నీచీనమధోముఖం-యస్యసః॥ ౧౫॥ సఇతి॥ శిరసాసమన్నేవ-ఉపేత్యమూర్ఖాననామ-బలైస్తత్ప్రతమనుగ్రహందృష్ట్వా-పులకైరశ్రుభిశ్చవిక్లబఃవిహ్వలః॥ ౧౬॥ త్వయేతి॥ సప్తాంద్రంపదమేతదీయత్వయా

౬౪౨ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - అష్టమస్తంధే - ద్వావింశోధ్యాయః.

సహృదం - కింతు - స్వీయమేవపునఃస్వీకృతం - తచ్చశోభనమేవకృతం - తత్త్రహేతుః - మన్యజితి - యద్యస్తాత్ - శ్రీరేవయదాత్మనోమోహనం - తస్మాద్విభ్రంశితః || ౧౭ || విమోహనత్వమేవాహ || యదైతి || యయాశ్రియా - విద్యానపి - యతఃసంయతోపి - ముహ్యతే - తస్యాంసత్యాంకోన్యపుమానాత్మనోగతంతత్త్వం - యథావత్ - విచక్షేపశ్యతి - తస్మైమహాకారుణికాయ || ౧౮ || తస్యేతి || తస్యప్రహ్లాదస్యానుశృణ్వతః - ఉవాచైతికింఛిద్వక్తంప్రవృత్తత్యభావః || ౧౯ || తదైవవింధ్యావళిరపివక్తంప్రవృత్తా - తాంచసంమానయత్ - హిరణ్యగర్భః - క్షణంతూష్ణింస్థితః - అతస్తస్యాపివవాక్యంప్రథమమవతారయతి || బద్ధమితి || ౨౦ || శ్రీదైతి || త్రిజగతఃకర్తుః - ప్రభోఃపాలకస్య - అస్యతఃసంహతుకాశ్చ - ఈశ్వరస్యతవాన్యోకిమావహంతికింఛమపయంతి - త్వయావరోపితఃకర్తృవాదః - కర్తారఃస్వతంత్రావయమితి - వాదమాత్రమపియేమాంతే - అయంభావః - లోకత్రయంసమపితం - తృతీయపాదాయదేహంసమప్యుక్త - ప్రతిశ్రుతంముతంకరోమితిదేహదిమస్వామ్యావిష్టారేణబ్రువన్నయంకుబుద్ధినికలజ్జశ్చ - యతస్తస్యమేవసర్వస్యాపిస్వామీ - అతోమందబుద్ధిమేనంకేవలంకృపయావిముచ్యపాలయేతి || ౨౧ || తదేవంప్రహ్లాదస్యవింధ్యావశేషపరమాథాక్త్యా - స్రగ్వోహరిః - బ్రహ్మతు - లోకద్బష్ట్యవవిజ్ఞాపయతిత్రిభిః || భూతభావనైతి || ౨౨ || గ్రహసహకర్తృహేతుః || కృత్స్నేతి || సర్వస్యమేవాహ - అన్వేతి || ౨౩ || తదవత్రైమునికన్యాయై

గ్రహణావిభ్రంశితోయచ్చియత్యమోహనాత్ || ౧౭ || యయాహివిద్వానపిముహ్యతేయతస్తాంకోవిచక్షేగతిమాత్మనోయథా | తస్మైనమస్తైజగదీశ్వరాయనారాయణాయాఖిలకర్తృసాక్షిణే || ౧౮ ||

శ్రీశుకః || తస్యానుశృణ్వతోరాజప్రహ్లాదస్యకృతాంజలైః | హిరణ్యగర్భోభగవానువాచనుధునూదనమ్ || ౧౯ || వింధ్యావళిః || బద్ధంవీత్యపతంసాధీప్తత్పత్నీభయవిహ్వలా | ప్రాంజలిః ప్రణతోపేంద్రంబభాషేశ్రుముఖీనృప || ౨౦ || శ్రీడాధమాత్మనభదంత్రీజగత్ప్రతంతేస్వామ్యంతుతత్రకుధియోపరతుశకుర్యుః | కతుఃప్రభోస్తవకిమస్యతవహంతిత్యక్తప్రాయస్తదవరోపితకర్తృవాదాః || ౨౧ || బ్రహ్మ || భూతభావనభూతేశదేవదేవజగన్తయ | ముంచై నంహృతసర్వస్వంనాయమహాతనిగ్రహమ్ || ౨౨ || కృత్స్నేనైతదత్తాభూలోకాకర్తాజితాశ్చయే | నివేదితంచసర్వస్వమాత్మావిక్లబయాధియా || ౨౩ || యత్పాదయోరచలధీస్సలిలంప్రదాయదూర్వాంకురైరపివిధాయసతీంసపర్యామ్ | అత్యుత్తమాంగతిమసౌలభతేత్రిలోకీందాశ్వానవిక్లబమనాఃకథమాలిమృచ్ఛేత్ || ౨౪ || శ్రీవామనః || బ్రహ్మకాయమనుగృహ్లామితద్విత్తంవిధునోమ్యహమ్ | యన్తదఃపురుషస్తభోలోకమాంచావమన్యతే || ౨౫ || యదాకదాచిజ్జీవాత్మాసంసరన్నిజకర్తృభిః | నానాయోనిష్ప్వనీశాయంపాగుషీంగతిమాప్రజేత్ || ౨౬ || జన్మకర్తృవయోరూపవిద్యైశ్వర్యధనాదిభిః | యద్యస్యనభవేత్తన్మంభస్తత్రాయంమదనుగ్రహః || ౨౭ || మానస్తంభనిమిత్తానాంజన్మాదీనాంసమంతతః | సర్వశ్రేయఃప్రతిపానాంహంతముహ్యోన్నమత్పరః || ౨౮ || ఎషదానవదైత్యానామగ్రణీఃకీర్తివధానః | అజైషీదజయాంమాయాంసీదన్నపినముహ్యతి || ౨౯ || క్షీణధిభ్రంశితస్థానాత్ప్రొబద్ధశ్చరన్తిభిః | జ్ఞానిభిశ్చపరిత్యక్తోయాతనామనుయాపితః || ౩౦ || గురుణాభర్త్వితశ్చప్రోజహౌసత్యంనసుప్రతః | ఛలైరుక్తోమయాధర్మోనాయంత్యజతిన

నాహ || యదితి || యస్యతవ - పాదయోఃసలిలమాత్రమపి - ప్రదాయసర్వోపిజనః - అత్యుత్తమాంగతింప్రాప్నోతి - తస్మైశుభ్యం - అపాబలిః - త్రిలోకీం - దాశ్వాదత్తవా - అతిశయకథంత్రాపుయత్ || ౨౪ || సర్వభావహరః కోయమనుగ్రహః - తత్రాహ || బ్రహ్మన్వేతి || యస్తదోయైరభేదమోదోయస్యసః - అతపిత - స్తద్ధిఅనమృత్యు - మదస్తంభహేతునా మథానామపహరవిహనుగ్రహత్యభావః || ౨౫ || ములభం పురుషజన్మ - కథంచిల్లబద్ధతోజీవస్య - జన్మాదినిమిత్తోగవోమహాహనికరస్తస్యచనా శోమదనుగ్రహజేత్యాహ - ద్వాభ్యాం || యదైతి || అనీశఃపరతంత్రస్య - నిజైఃకమకాభినానానానానానిమిక్రిమికీటాదికుసంసరత్ || ౨౬ || జన్మేతి || తత్త్రపారుష్యాంగతో - జన్మాదిభిరస్య - యదిస్తంభోనభవేత్ - తహిఅయంమదనుగ్రహపిత || ౨౭ || కథంతహి - భూనాదిభ్యభావసంపదః - అదదాఇతి చేతత్రాహ || మానైతి || మానపితస్తంభఃఅనమృతా - తస్యనిమిత్తధూతానాం - సమంతతః - సర్వశ్రేయఃప్రతిపానాం జన్మాదీనాం - సత్త్వేసి - జన్మాదిభిరితివా - హంతహేత్రుత్వా - మత్పరోసముహ్యోత్ - అతోభక్తస్వేచ్ఛయాసంపదోపిదదామి - అభక్తస్తుముహ్యతి - తదహంకారాపహరరూపమేవతస్యానుగ్రహంకరోమితిభావః || ౨౯ || అస్యచేదానీం మత్పరత్వాదన్యైఃదుష్ప్రపమపిదాస్యామితివక్తం - తస్యమోహభావమాహ - త్రిభిః || విషణ్ణి || శ్లో || సహ్యతస్మిన్లెకచ్ఛిన్మిస్త్యైఃకృపణః పుమానిత్యాదినా - ఛలైరేవమయా

ధర్మక్షత్తః తథాపి తంధర్మం - అయంసత్యజతి - అతఃసత్యవాక్ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ విషణ్ణి ॥ మేమయా - మదాశ్రయః అహమేవా
శ్రయఃపాలకోయస్యసః ॥ ౩౨ ॥ స్థానంప్రాపితఇతియదుక్తం - తదేవస్థానమాహ ॥ తావదితి ॥ తావత్సావణీమన్వంతరశర్యంతం సుత
లమధ్యాస్తాం - అధివసత్విత్త్యధః - యద్యస్మిన్నవసతాంఅధ్యాదయః - మమేక్షయాససంభవంతి ॥ ౩౩ ॥ వివంబ్రహ్మణంప్రత్యక్షైకరు
తాపరవశః సాయోద్భవంప్రత్యాహ చతుర్థి ॥ ఇంద్రసేనేతి ॥ ౩౪ ॥ నెతి ॥ త్వచ్ఛాసనం అతిగచ్ఛంతి అతివర్తంతిఇతితథా - తా ॥
౩౫ ॥ తథాపిధగవద్వియోగా తదనిచ్ఛంతంప్రత్యాహ ॥ రక్షీష్య ఇతి ॥ ౩౬ ॥ తత్రైతి ॥ సంగాద్య ఆసురోభావః సవినంక్ష్యతి ॥ ౩౭ ॥ ఇతి
భావాధా దీపికాయం - ద్వావింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్రీ ॥ త్రయోవింశేబతాయాతెనుతలంసపితామహా ఉపేంద్రేణదివంగత్వాపూర్వవన్దేదహరిః ॥ ఇతి ॥ బహుస్యకళాభిఃబింబుభిః - ఆ
కులేకుక్షణేయస్య - భక్త్యాఉద్గర్హఃఉత్తంతః ॥ ౧ ॥ అహూఇతి ॥ అహూ - త్వత్ప్రణామస్య - మహిమా - యదభాంకృతః - సముద్యమవివ
ప్రపన్నానాంభక్తానాం - యోధాఃతస్యవిధా - అభక్తేపితస్యసంపాదన - సమాహితఃఅత్రమత్తస్పృక్తః - కుతః - యేనోద్యమేనలోక

త్పథమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఎషమేప్రాపితంస్థానందుష్ప్రా పమనురైరపిసావణేరంతరస్యా యంభవితేంద్రో
మదాశ్రయః ॥ ౩౨ ॥ తావత్సుతలమధ్యాస్తాంవిశ్వకర్తువినిర్మితమ్ ॥ యత్రాధయోవ్యాధయశ్చక్షు
స్తంద్రిఃపరాభవః ॥ నోపవగోనివసతాంసంభవంతిమమేక్షయా ॥ ౩౩ ॥ ఇంద్రసేనమహారాజయా
హిభోభద్రమస్తుతే ॥ సుతలంస్వగిభిః ప్రాధ్యంజ్ఞాతిభిఃపరివారితః ॥ ౩౪ ॥ నత్వామభిభవిష్యంతి
లోకేశాఃకిముతాపరే ॥ త్వచ్ఛాసనాతిగాదై త్యాంశ్చక్రంమే సూదయిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ రక్షీష్యసర్వతో
హంత్యాంసానుగంసపరిచ్ఛదమ్ ॥ సదాసన్నిహితంవీరంత్రమాంద్రత్యతేభవా ॥ ౩౬ ॥ తత్రదా
నవదైత్యానాంసంగాతైభావఆసురః ॥ దృష్ట్వామమానుభావంవైసద్యఃకుంఠోవినంక్ష్యతి ॥ ౩౭ ॥

* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టమస్తంధే - ద్వావింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః ॥ ఇత్యుక్తవంతంపురుషంపురాతనంవహానుభావోబలసాధుసంమతః ॥ బద్ధంజలిబాష్పక
ళాకులేక్షణోభక్త్యుద్గతోగర్హదయాగిరాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ బలిః ॥ అహూప్రణామస్యకృతస్సముద్యమః
ప్రపన్నభక్తాధావిధౌసమాహితః ॥ యల్లోకపాలైస్తద్వదనుగ్రహామరైరలబ్ధపూర్వోపశదేసురై
పితః ॥ ౨ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్యుక్త్వాహరిమానమ్యబ్రహ్మణంసంభవంతతః ॥ వివేశసుతలంప్రీతోబలిర్ముక్త
స్సహానుగైః ॥ ౩ ॥ ఎవమింద్రాయభగవాప్రత్యానీయత్రివిష్టవమ్ ॥ పూరయిత్వాదితేకామమశా
సత్సకలంజగత్ ॥ ౪ ॥ లబ్ధప్రసాదనిర్ముక్తంపాత్రంవంశధరంబలిమ్ ॥ నిశామ్యభక్తిప్రవణఃప్రహ్లాదభద్ర
మబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ప్రహ్లాదః ॥ నేమంవిరించోలభతేప్రసాదంనశ్రీనశర్యఃకిముతాపరేయో ॥ యస్మాను
రాణామపిదుగపాలోవిశ్వాభివంద్యైరభివందితాంఘ్రిః ॥ ౬ ॥ యత్పాదపద్మమకరదనిషేవణేన
బ్రహ్మదయశ్శరణదాశ్నువతేవిభూతిమ్ ॥ కస్త్యాద్వయంసుతయఃఖలయోనయస్తేదాక్షిణ్యదృష్టిపద
వీంభవతఃప్రణీతాః ॥ ౭ ॥ చిత్రంతవేహితమహూమితయోగమాయాలీలావిస్మయభువనస్య విశార

పాలైరమరైః - సత్త్వప్రధానైరపి - అలబ్ధపూర్వస్తద్వదనుగ్రహః - అపశదేనే - రాజసేమయి - అపితః - అయంభావః - పరమేశ్వరా
యతుభ్యం - అహంపరాకస్త్రిలోకిందత్తవానిత్యేతదాస్తాం - ప్రణమాపిససమ్యక్కృతః - కింతు - తదభాముద్యమమాత్రంకృతం - తేన
తపోదానాదికమణోటిభిరప్యలభ్యస్తద్వదనుగ్రహస్సంపాదితః - అహూత్వత్ప్రణామప్రభావాశ్చర్యమితి ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ వివమితి ॥ అశాసన్
ఉపేంద్రస్పృహలయామాస ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ నెతి ॥ దుగపాలఃరక్షీష్యసర్వతోహమిత్యుక్తత్వాత్ ॥ ౬ ॥ యదితి ॥ శాశరణదఆశ్రయద - యే
కుస్మతయఃకుప్యతాః - ఖలయోనయఃఉగ్రజాతయశ్చ - తేవయంతస్యభవతోదాక్షిణ్యదృష్టేః - పదవీంకస్తాదైతోః - ప్రణీతాఃప్రాపి
తాః - బహుమానేనచిత్రాయవతానందాక్షిణ్యం - తేనయాదృష్టిః - తద్విషయతాంప్రాపితాః ॥ ౭ ॥ భక్తప్రియత్వాదితేత్తరీకా ॥ చిత్రమి
తి ॥ ఎవంతవేహితం - అహూచిత్రం - కింతత్ - సర్వాత్మనః - సమదృశశ్చ - స్వభావోవిషమఇతియత్ - సర్వాత్మత్వేచిత్రచరిత్రత్వేచకేతుః - ఆ
మితాలచింత్యాయోగమాయా - తయాలీలయా - విస్మయేనివిరచితాని - యేనతస్య - అహూమితయోగత్యత్ప్రసంధిరాపః - సమదృత్వేహే
తుః - విశారదస్యసర్వజ్ఞస్య - అభవా - భక్తప్రియత్వేపితవవైషమ్యంనాస్త్యేవ - యతః - కల్పతరుస్వభావస్సృజ - భక్తప్రియోసి - సహ

కల్పతరురాశ్రితానామేతకామాః పూరయన్మపివిషమోభవతీత్యధః || ౮ || ౯ || నిత్యమితి || మద్భాగవతే - యోమహానాహ్లాదః - తేనభ్య
సృజత్త బంధనమజ్ఞానంయస్య || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || బ్రహ్మన్మితి || కమః వితస్వతః శిష్యస్యయత్ - ఛిద్రమం తరం - న్యూనంజాతం -
తత్సంతమవిసారయ - సంభత్వ - యజమానంవినా కథంసంభాతవ్యమితిసవాచ్యమిత్యాహ || యత్తదితి || బ్రహ్మదృష్టంబ్రహ్మజేద్యోప్త
మేవ - సమంభవేత్ - తింపున రమస్థితమిత్యధః || ౧౪ || కుతఇతి || భవా యస్యసర్వేశాపిభావేనవస్తుమాత్రేణపూజితః - తస్యకమః
సు - కుతోవైషమ్యం - కథంభూతః - కమః శామిశ్వరః ప్రవతః - యజ్ఞేశః యజ్ఞస్యఫలదః - యజ్ఞమయశ్చపురుషః || ౧౫ || ఆస్తాంతావ
త్పూజా || మంత్రతత్త్వేతి || యస్తాస్తంత్రతః స్వరాదిశ్రంతేన - తంత్రతః పుత్రస్త్రీ మాదినా దేశతః - కాలతశ్చ - అహతః పాత్రతః - వస్తుత

దస్య | సర్వాత్మనస్సమదృశోవిషమస్వభావోభక్తప్రియోయదసికల్పతరుస్వభావః | ౮ || శ్రీభగవాన్ ||
వత్సప్రహ్లాదభద్రంతేప్రయాహిసుతలాలయమ్ | మోదమానస్స్వపాత్రేణజ్ఞాతీనాంసుఖమావహా ||
౯ || నిత్యంద్రష్టాసిమాంతత్రగదాపాణిమవస్థితమ్ | మద్భాగవతమహాహ్లాదధస్తకర్తృనిబంధనః || ౧౦ ||
శ్రీశుకః || ఆజ్ఞాంభగవతోరాజప్రహ్లాదోబలినాసహ | బాధమిత్యమలప్రజ్ఞోముధాన్యోధాయకృ
తాంజలిః || ౧౧ || పరిక్రమ్యాదిపురుషంసర్వాసురచమూపః || ప్రణతస్తదనుజ్ఞాతఃప్రవివేశమహాబలమ్ ||
౧౨ || అథాహవాశనసంరాజహరినాఽరాయణోంతికే | ఆసీనమృత్విజాంమధ్యేనదసిబ్రహ్మవాది
నామ్ || ౧౩ || శ్రీభగవాన్ || బ్రహ్మసంతనుశిష్యస్యకర్తృచ్ఛిద్రంవితస్వతః | యత్త్రమఃసువైష
మ్యంబ్రహ్మదృష్టంసమంభవేత్ || ౧౪ || శ్రీశుకః || కుతస్తత్రమఃవైషమ్యంయస్యకర్తేశ్వరోభవాన్ |
యజ్ఞేశోయజ్ఞపురుషఃసర్వభావేనపూజితః || ౧౫ || మంత్రతస్తంత్రతశ్చిద్రందేశకాలాహావస్తుతః |
సర్వంకరోతినిశ్చిద్రమనుసంకీర్తనంతవ || ౧౬ || తథాపివదతోభూమకరిష్యామ్యనుశాసనమ్ | ఎత
చ్చైయఃపరంపుంసాయత్తవాజ్ఞానుపాలనమ్ || ౧౭ || శ్రీశుకః || ప్రతినంద్యహరేరాజ్ఞాముశనాభగ
వానితి | యజ్ఞచ్ఛిద్రంసమాధత్తబలేవీప్రషీభిస్సహ || ౧౮ || ఎవంబలెర్మహీంరాజభిక్షితావామ
నోహరిః | దదౌభాత్రేమహేంద్రాయత్రిదివంయత్పరైర్హృతమ్ || ౧౯ || ప్రజాపతిపతిబ్రహ్మ
దేవషీమనుభూమిపైః | దక్షభృగ్వంగిరోముఖైఃకుమారేణభవేనచ | ౨౦ || కశ్యపస్యాదితేఃప్రీత్యై
సర్వభూతసుఖాయచ | లోకానాంలోకపాలానామకరోద్వామనంపతిమ్ || ౨౧ || దేవానాంసర్వదేవా
నాంధర్మ్యతపసఃశ్రీయః | మంగళానాంవ్రతానాంచకల్యంస్వర్గాపవర్గాయోః || ౨౨ || ఉపేంద్రం
కల్పయాంచక్రత్రితసర్వవిభూతయోతదాసర్వాణిభూతానిభృశంముముదిరేనృప || ౨౩ || తతస్త్రింద్రః
పురస్తత్త్యదేవయానెనవామనమ్ | లోకపాలైర్దివంనిన్యేబ్రహ్మణాచానుమోదితః || ౨౪ || ప్రా
ప్యత్రిభువనంచేంద్రఉపేంద్రభుజపాలితమ్ | శ్రీయాపరమయాజుష్టోముముదేగతసాధ్వసః || ౨౫ ||
బ్రహ్మేశర్వకుమారశ్చభృగ్వోద్వామనయోనృప | పితరస్సర్వభూతానిసిద్ధావైమానికాశ్చయే ||
౨౬ || సుమహాత్మమఃతద్విష్ణోర్గాయంతఃపరమాద్భుతమ్ | ధిష్ణ్యానిస్వానితేజస్కరనితించశశంసిరే ||
౨౭ || సర్వమేతన్యయాఖ్యాతంభవతఃకురునందన | ఉరుక్రమస్యచరితంశ్రోతృణామఘమోచనమ్ ||
౨౮ || పారంమహిన్నుఉరువిక్రమతోగృణానోయఃపాథివానివిమమెసరజాంసిమత్యః | కింజాయ

స్తుదక్షిణాదితా - యచ్ఛిద్రంన్యూనంతత్సర్వం - తవానుకీర్తనమాత్రమేవనిశ్చిద్రంకరోతి || ౧౬ || ౧౭ || ప్రతినంద్యతి || ఇతి - హరేరా
జ్ఞాంప్రతినంద్య బలెర్మజ్ఞచ్ఛిద్రం - సమాధత్తసందధే - పాతాంతరేసమాధాయ - తస్యాజ్ఞాంసంపాదితవానితీతేషః || ౧౮ || ౧౯ || ప్ర
జాపతిరితి || దేవాశ్చముషయశ్చమనవశ్చభూమిపాశ్చతైస్సహితః || ౨౦ || ౨౧ || సమలోకాదీనాంపతిరింద్రస్యేవసత్యం - తథాపి || దే
వానామితి || దేవాదీనాంకల్యంపాలనదక్షం || ౨౨ || ఉపేంద్రమితి || వామనముపేంద్రం - కల్పయాంచక్రే || ౨౩ || తతఇతి || దేవయానెన
మారేణ - విమానేనవా || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || పితరస్త్రీసర్వమాఖ్యాతమితివిశేషాక్త్యా - అన్యాస్యపిసంతీత్యుక్తం - తాని
తహానిశ్చేహాణివణానీయానీత్యపేక్షయామాహ || పారమితి || ఉరుబహుధా - విక్రమతోవిష్ణుమహిమ్నః - పారంయోగృణిరోభవతి - స
మత్యః - పాథివానిరజాంస్యపి - విమమేగణితవాన్ - యథా - పాథివాపరమాణుగణసమశక్యం - తథా - విష్ణుగుణగణసమశక్య శక్య

మిత్యథః - తథాచమంత్రః || శ్రు || విష్ణునాకంవీర్యాణీప్రవోచన్యః పాథివానిమమేరజాన్ సయోజ్ఞాభావదుత్తరగ్ంసభసం
 విచక్రమాణస్తే ధోరుగాయత్యాది || పవమవమంత్రాంతరాధే-ంసూచయన్నాహ || యస్యపురుషస్యపూణాస్యమహిమ్నఃపారం-మం
 త్రదృగ్పిఃవసిష్ఠశ్చిరి-పవమాహ- కథంకింజాయమానోజాతోవా- ఉపైతి- సకోపీతివదన్నసంతత్యైవైవాహిత్యథః- తథాచమంత్రః
 శ్రు || సతేవిష్ణుజాయమానోసజాతశ్చిరి || ౨౯ || యశ్చితి || యశ్చిదంశ్యన్వగ్గృణా- భవతి- సపరాంగతిగయాతి || ౩౦ || క్రియమాణశ్చిరి ||
 సుకృతంయథావత్తృతంవిదుః || ౩౧ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం- త్రయోవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || చతువింశాధ్యాయతః కథామత్స్యస్వరూపిణః వివిచ్యతేయతస్సత్యవ్రతరత్నో మహాణావే || తనుంతనుంప్రదశ్యాదానిజై శ్వర్య
 నిదశానాత్ | మత్స్యంపుచ్చతిపుష్పీశోలీలయావా మనోపమమ్ || భగవన్నీతి || మాయయా- మత్స్యవిడంబనంమత్స్యరూపాను కరణాయ

మానఉతజాతఉపైతిమత్స్యఇత్యాహమంత్రకృదృపిఃపురుషస్యయస్య || ౨౯ || యశ్చిదంబేవదేవస్య
 హరేరద్భుతకర్తృణః | అవతారానుచరితంశృణ్వయాతిపరాంగతిమ్ || ౩౦ || క్రియమాణకర్తృణీదం
 దై వేపిత్రైధమానుషే | యత్రయత్రానుకీర్త్యతతతైషాంసుకృతంవిదుః || ౩౧ || * * * * *

—*మత్స్యవతారకథాప్రారంభశ్లోకః*

రాజా || భగవన్ శ్రీతుమిచ్ఛా మోహరేరద్భుతకర్తృణః | అవతారకథామాద్యాంమాయాను
 త్స్యవిడంబనామ్ || ౧ || యదథమాదధాన్త్రాపంమాత్స్యంలోకజుగుప్సితమ్ | తమఃప్రకృతిదుమన్
 షణ్ంకమన్గ్రస్తభవేశ్వరః || ౨ || ఎతస్మా భగవన్ సర్వంయథావద్వక్తుమహాసి | ఉత్తమశ్లోకచ
 రితంసర్వలోకసుఖావహమ్ || ౩ || సూతః || ఇత్యుక్తోవిష్ణురాతేనభగవాన్ బాదరాయణిః | ఉవాచచరితం
 విష్ణోర్మాత్స్యరూపేణయత్ర తమ్ || ౪ || శ్రీశుకః || గోవిందసురసాధూనాంధందసామపిచేశ్వరః | రత్న
 మిచ్ఛతనూధత్తైధమన్యార్థస్యచైవహి || ౫ || ఉచ్ఛావచేషుభూతేషువరన్ వాయురివేశ్వరః |
 సోచ్ఛావచత్వంభజతేనిగుణలవాద్ధియోగుణైః || ౬ || ఆసీదతీతకల్పాంతేబ్రాహ్మనైమిత్తికోల
 యః | సముద్రోవప్లుతాస్త్రలోకాభూరాదయోనృప || ౭ || కాలేనగతనిద్రస్యథాతుశ్శిశయిషోజా
 లే | ముఖతోనిస్సుతాన్వేగాహయగ్నిస్సాంహికహరత్ || ౮ || జ్ఞాత్వాతుదానవేంద్రస్యహయగ్ని
 వస్యచెష్టితమ్ | దధారశఘోరీరూపంభగవాన్ హరిరీశ్వరః || ౯ || తత్ర రాజఋషిఃకశ్చిన్నామాసత్య
 వ్రతోమహాన్ | నారాయణపరోతమ్యత్స నృపస్సలిలాశనః || ౧౦ || యోసావస్త్విమహాకల్పేతనయస్స
 వివస్వతః | శ్రాద్ధదేవఇతిఖ్యాతోమనుతేహరిణాపితః || ౧౧ || ఎకదాకృతమాలాయాంకుర్వతోజల
 తపణమ్ | తస్యాంజల్యదకేకాచిచ్ఛర్యేకాభ్యపద్యత || ౧౨ || సత్యవ్రతోంజలిగతాంసహతోయే
 నభారత | ఉత్ససజన్దీతోయశఘోరీంద్రవిలేశ్వరః || తమాహసాతీకరుణంమహాకారుణికంనృప || ౧౩ ||
 మత్స్యః || యాదోభ్యోజ్ఞాతిఘోభ్యో దీనాంమాందీనవత్సల | కథంవిస్మ జనెరాజన్భీతామస్త్విసరి
 జ్వలే || ౧౪ || శ్రీశుకః || సత్యమోనుగ్రహాథంప్రత్యా మత్స్యవపుధారమ్ | అజానన్ రత్నా

స్యాంతాం || ౧౫ || సమకస్తాదకస్తాదేవమత్స్యవతారశ్రవణేచ్ఛా- వామనావతారసాధృశ్యాదిత్యాహ- ద్వాభ్యాం || యదథామితి || మ
 మన్మణంకుస్మహం || ౧౬ || పితదితి || బలెరనుగ్రహాయజుగుప్సితమపియాచకరూపంధృతవానితియుక్తముక్తం- యదథాంతులోకజుగు
 ప్సితంమాత్స్యంరూపమథారయత్- పితన్నోయథావద్వక్తుమహాసీత్యథః || ౩ || ౪ || సమాన్యేనావతారప్రయోజనమాహ || గోవిందై
 తి || ౫ || జుగుప్సితత్వంపరిహరతి || ఉచ్ఛావచేష్టితి || ధియోగుణైర్యామ్యచ్ఛావచానిభూతాని- తెమనియంశ్యత్వేనచరన్పీశ్వరః- నోచ్ఛా
 వచత్వంభజతే- నిగుణత్వాత్- శుద్ధసత్త్వమయైమన్మాత్స్యస్యవతారైః- ఉచ్ఛావచత్వశంకాత్వేతిభావః || ౬ || విశేషతోమత్స్య
 వతారప్రయోజనమాహత్రిభిః || ఆసీదితి || బ్రహ్మణోనిద్రాయాంభవోబ్రాహ్మః- తేనైవనిమిత్తేనబాతోనైమిత్తికః- సముద్రేఉపప్లు
 తాఃనిమగ్నాః || ౭ || కాలేనైతి || అతితేని స్సుతాన్ || ౮ || జ్ఞాత్వేతి || శఘోరీరూపంమత్స్యరూపం || ౯ || ప్రయోజనాంతరం చలీలాప్ర
 కారలచాహ- తత్రైత్యాదినాయావదధ్యాయపరిసమాప్తి || ౧౦ || యశ్చితి || సపరాంగతిగయాతి || ౧౧ || ఏకదేతి || కృతమాలాయాంస

శ్యాం|౧౨|౧౩|౧౪|౧౫|౧౬|౧౭|నాహమితి||యత్ర హంసుఖంనివ సామి - తదోకఃస్థానం-కల్పయ|౧౮|స ఇతి|| దండనోదకమ
చేకస్థిజల|౧౯| ౨౦| ౨౧| సేతి||రక్షయాయాగెనోపాయేన-యథామహాప్రద ప్రాప్తైరవాగ్జలంవివాసశుష్యయంతేనోపాయేన-నిధే
హి-అవిదాసినిఅనుపక్షయే||౨౨|ఇతి|| సమితంత తజ్జలాశయపరిమితంసంతం||౨౩|౨౪|౨౫|నైవమితి|| అభివ్యాసకేఅభితోవ్యాస్త
వా|| ౨౬| ౨౭| సమఇతి|| ముఖ్యఃసత్యః-ఆత్మా-గతిశ్చఆశ్రయః|| ౨౮|| ౨౯|| సేతి|| హేఅరవిందాక్ష-పుథగాత్మనాందహ
ద్యభిమానినాం-సతామితరేషాం-పదోపసపణం-యథామృషాభవేత్-తథాసర్వసుహృత్ప్రియాత్మనస్తవ-పదోపసపణంమృషా

థాయశభర్యాస్తమసోదధే|౧౫|తస్యాదీనతమంవాక్యమాశ్రుత్యసమవాపః| కలశాపునిధా
యైతాందయాశునిన్యఆశ్రమమ్|౧౬|సాతుత త్రైకరాత్రైణవధమానాకమండలౌ| అలభ్యాత్వా
వకాశాసావిదమాహనుహీపతిన్| ౧౭| మత్స్యః|| నాహంకమండలావస్థిక్పృథంవస్తుమిహియా
త్సహే| కల్పయాకస్సువిపులంయత్ర హంనివ సేసుఖమ్ | ౧౮ | శ్రీ శుకః|| సఎనాంతతఆదాయన్య
థాదౌదంచనోదకే| తత్రక్షీ ప్రాముహూతేనహస్తత్రయమవధత|౧౯| నమఎతదలంరాజ్ఞ
సుఖంవస్తుముదంచనమ్| పృథుదేహిపదంమహ్యంయాత్వాహంశరణాగతా| ౨౦ | తతఆదాయసా
రాజ్ఞాక్షీ ప్రారాజ్ఞసరోవరే| తదావృత్త్యాత్మనాసర్వంమహామీనోన్వవధత | ౨౧ || నైతనై
స్సస్తయేరాజన్నదకంసలితౌకసః| నిధేహిరత్యోయోగేన హృదేమామవిదాసిని| ౨౨ | ఇత్యుక్తస్తో
నయన్తత్స్యంత త్రతత్రవిదాసిని|జలాశయేసంమితంతంసముద్రే ప్రాక్షిపర్షుషమ్|౨౩|క్షిప్యమాణ
స్తమాహేదమిహమాంమకరాదయః| అదంత్యతిబలావీరనమాముత్ప్రప్టుమహాసి || ౨౪ | శ్రీ శుకః||
ఎవంవిమోహితస్తేనవదతావల్లభారతీమ్|తమాహకోభవానస్తాన్తత్స్యరూపేణమోహయన్||౨౫||
నైవంవీర్యోజలచరోదృష్టోస్తాభిఃశ్రుతోపవా|యోభవాన్యోజనశతమహియాభివ్యానశేమరః||
౨౬| నూనంతస్వంభగవాన్సాత్మాధరిన్|రాణాయశోవ్యయః| అనుగ్రహాయభూతానాంధత్సేరూపం
జలౌకసామ్ || ౨౭ || నమస్తేపురుషశ్రేష్ఠస్థిత్వ త్పత్తి వ్యయేశ్వర| భక్తానాంనఃప్రపన్నానాంము
ఖ్యోహ్యత్కాగతివిభో|౨౮|సర్వేలీలవతారాస్తైభూతానాంభూతిహేతవః| జ్ఞాతుమిచ్ఛామ్యదో
రూపంయదథేభవతాధృతమ్ || ౨౯ | నతేరవిందాక్షపదోపసపణంమృషాభవేత్సవసుహృత్ప్రి
యాత్మనః| యథేతరేషాంపుథగాత్మనాంసతాంమదీదృశోయద్వపురద్భృతంహినః|| ౩౦ ||శ్రీ శుకః||
ఇతిబ్రువాణంనృపతింజగత్పతిస్తత్యవ్రతంమత్స్యవపుర్యుగక్షయే| విహతుకానుఃప్రశయాణవే
బ్రవీచ్ఛిక్షీతై కాంతజనప్రియఃప్రభుః || ౩౧ ||శ్రీభగవాన్ || సప్తమేద్యతనాదూర్ధ్వమహస్యేత
దరిందమ| నిసుంక్షుత్య వ్యయాంభోధౌ త్రైలోక్యంభూభువాదికమ్ || ౩౨ || త్రైలోక్యాంలీయమా
నాయాంసంవతాంభసిజైతదా| ఉపస్థాస్య తినారేకావిశాలాత్వాంసుయేరితా || ౩౩ || త్వంతావ
దోషధీస్తర్వాబీజాన్యచ్ఛావచానిచ| సప్తషిభిఃపరిన్వతస్సర్వసత్వోపబృంహితః || ౩౪ || ఆరుహ్యబృ
హతీంనావంచరిష్యస్యవిక్లబః| ఎకాణవేనిరాలోకేఋషీణామేవవచసా || ౩౫|| దోధూయమా
నాంతాంనావంసమీరేణబలీయసా| ఉపస్థితస్యమేశ్వంఘ్రిబద్ధీహివః హాహినా||౩౬|| అహంతామృషి
భిస్సౌకంసహనావముదన్వతి| వికషణవిచరిష్యామియావ ద్బ్రహ్మీనిశాప్రభో| ౩౭|| మదీయంమ
హిమానంచపరబ్రహ్మైతిశబ్దితమ్| వెత్స్యస్యనుగృహీతంమేసంప్రశ్నేవివృతంహృది| ౩౮ | ఇత్థ

సభవేత్ - యద్యస్తాన్తోభక్తానామద్భుతంవపురదీదృశఃదశాతవాససి-పుథగాత్మనోసతామితి-పాతాంతర-పుథగాత్మనోభదదశానః-
పుంసః-అసతాంపరిచ్ఛిన్నానాం-పదోపసపణంయథామృషేత్యర్థః || ౩౦|| ఇతి|| ఏకాంతజనాఃభక్తాః-తేమాంప్రియాణ్యవచి
క్షీతానియేన || ౩౧|| సప్తమఇతి || అప్యయాంభోధౌప్రశయాణవే-భూభువాదికమిత్యర్థః || ౩౨|| త్రైలోక్యామితి || సంహ
తాంభసిప్రశయాదకే-త్వాముపస్థాస్యతి-ప్రాప్యతి || ౩౩|| త్వమితి|| ఒషధిః-ఆదాయేతిశేషః || ౩౪|| ఆరుహ్యతి|| ఋషీణామే
వాలోకేనచరిష్యసి || ౩౫|| దోధూయమానామితి|| మహాహినావాసుకినా || ౩౬|| ౩౭|| మదీయమితి|| మేమయా-అనుగృహీతంప్రసాదే

౬౪౮ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - అష్టమస్తంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః .

యస్యసఃఅకాద్యై - అతఃసర్వదృశాంసర్వేంద్రియాణాం - సమీక్షణఃప్రకాశకః - అతఏవ - సుగతింబోధమిచ్చద్భిఃసోస్తాభిగురు
వృత్తోసి || ౫౦ || కించప్రాకృతోగురురసభాహేతురేవేత్యాహ || జనతతి || ఆదిశతేషుపదిశతి - అసతీంగతిమథాకామాదిగతి - త
మఃసంసారః || ౫౧ || సనుతమా - సర్వోపిలోకామామేవకింనోపసపతి - అజ్ఞానాదిత్యాహ || త్వమితి || ప్రియశ్చసావీశ్వరశ్చ || ౫౨ ||
అహంతుత్వామేవశరణంయామీత్యాహ || తమితి || ప్రతిబోధనాయఉపదేశాయ - అథాదీపైఃపరమాథాప్రకాశకైః - హృదయేభవాన్
గ్రంథీఅహంకారాదీన్ - స్వలోకః స్వరూపంవిప్రుణు - ప్రకాశయ || ౫౩ || ఇతీతి || స్పృహంతి || ౫౪ || పురాణేతి || పురాణ

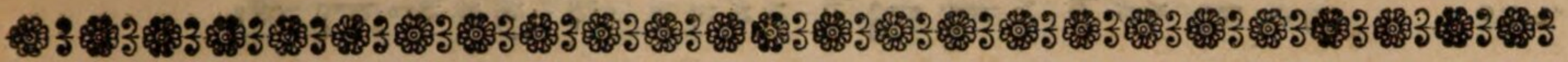
గురుః | త్వమకాద్యక్షవదృశాంసమీక్షణోవృతోగురునస్సుగతింబుభుత్వతామ్ | ౫౦ | జమోజన
స్యాదిశతేసతీంగతియయాప్రపద్యేతదురత్యయంతమః | త్వమవ్యయంజ్ఞానమమోఘమంజసాప్రప
ద్యతేయేనజమోనిజంపదమ్ || ౫౧ || త్వంసర్వలోకస్యసుహృత్ప్రియేశ్వరోహ్యత్వాగురుజ్ఞానమభీష్ట
సిద్ధిదః | అథాపిలోకోనభవంతమన్యధీజానాతీసంతంహృదిబద్ధకామః || ౫౨ || తంత్యామహందేవవరం
వరేణ్యంప్రపద్యతాశంప్రతిబోధనాయ | భింధ్యథాదీపైభాగవత్వచోభిగ్రంథీహృదయాన్యావి
ప్రుణుస్వలోకః || శ్రీశుకః || ౫౩ || ఇత్యుక్తవంతంనృపతింభగవానానిపూరుషః | మత్స్యరూపీనుహం
భాధావిహరంస్తత్త్వమబ్రవీత్ || ౫౪ || పురాణసంహితాందివ్యాంసాంఖ్యయోగక్రియావటీమ్ | సత్య
వ్రతస్యరాజఘోరాత్మగుహ్యమశేషతః || ౫౫ || సోశ్రోషీదృషేభిస్సాకమాత్మతత్త్వమనంశయమ్ |
నావ్యాసీమోభగవతాప్రోక్తంబ్రహ్మసనాతనమ్ || ౫౬ || అతీతప్రళయాపాయఉద్ధితాయచవేధసే |
హత్వాసురంహయగ్రీవంవేదాప్రత్యాహరద్ధరిః || ౫౭ || సతుసత్యవ్రతోరాజజ్ఞానవిజ్ఞానసంయు
తః | విష్ణోఃప్రసాదాత్తైస్త్రినాసీదైవస్వతోమనుః || ౫౮ || సత్యవ్రతస్యరాజఘోర్యామామ
త్స్యస్యశాశ్లేణః | సంవాదంమహాదాఖ్యానంశ్రుత్వాముఛ్యేతకిల్బిషాత్ || ౫౯ || అవతారంహరేర్యో
యంకీర్తయేదన్వహంనరః | సంకల్పస్తస్యసిద్ధ్యంతిసయాతిపరమాంగతిమ్ || ౬౦ || ప్రళయపయసి
ధాతుస్సుప్తశక్తేర్ముఖేభ్యశ్శ్రుతిగణముపనీతంప్రత్యుపాస్తతహత్వా | దితిజమకథయచ్ఛబ్రహ్మ
సత్యవ్రతానాంతమహమఖిలహేతుంజిహ్వామీనంనతోస్తి || ౬౧ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - అష్టాదశసహస్రికాయాంసంహితాయాం . * * * * *
* * * * * పారమహంస్యాం - శ్రీవైయాసిక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం . * * * * *
* * * * * అష్టమస్తంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః . * * * * *

సంహితాంమత్స్యపురాణం - అశేషతః - అబ్రవీదిత్యనుషంగః || ౫౫ || ౫౬ || అతీతేతి || అతీతఃపూర్వయఃప్రళయః - తస్యాపాయే
అవసానే || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || అవతారమితి || యాయంహరెవతారః - తంయఃకీర్తయేత్ || ౬౦ || ప్రళయేతి || సత్యవ్రతానాం
సత్యవ్రతస్యముషీణాంచ - కృత్రిణోగచ్ఛంతీతివత్ - లింగసమవాయాన్యాదృశమువచనం - జిహ్వామీనంమాయామత్స్యం || ౬౧ || ..
ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - అష్టమస్తంధవ్యాఖ్యానం - శ్రీధరాచార్యవర్యవిరచితాయాం - భావార్థాదీపికాయాం చతుర్వింశాధ్యాయ
వ్యాఖ్యా . * * * * *

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు .

అష్టమస్తంధస్తమాప్తః .

శ్రీ రుక్మిణీ సత్య భామా సమేత - శ్రీ గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః .

శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - నవమస్తంధ ప్రారంభః .

గుణాయంగుణతావాప్త్యైశ్వర్యతేకరుణానిధిమ్ । తమహంశరణాయామిపరమానందమాధవమ్ ॥
 త్రిగుణాష్టభిరధ్యామైవై వస్వతమతాన్వయః । నవమేకృష్ణసత్త్వీకప్రసంగాయవిరస్యతే ॥
 ఎవముక్తేష్టమస్తంధే సద్ధమస్సత్త్వశోభకః । కర్మకపాలకవక్త్రాదిమన్వాదీనాం నిరూపణైః ॥
 స్వధర్మశుద్ధసత్త్వానామంతరంశశసత్తథా । సూర్యపోమాన్వయాఖ్యానైరభునానంగతోచ్యతే ॥
 త్రయోదశభిరధ్యామైః సూర్యవంశోనువన్యతే । ఏకాదశభిరధ్యామైః సోమవంశస్తతఃపరైః ॥
 తత్ర తుప్రథమేధ్యామైవై వస్వతమతాన్వయే । సోమవంశప్రవేశోక్త్యైశ్వర్యమస్త్రీత్వముచ్యతే ॥

ఉక్తానువాదపూర్వకంవై వస్వతమనోవశంశంపుచ్చతిమన్వంతరాదీత్యాదిపంచభిః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ అనుక్తం పంచం
 వక్తుంపూర్వోక్తమేవతావద్వంశం - తత్ప్రవర్తకంశ్రీనారాయణమారభ్య - అనుస్తారయతి - పరాపరమేమిత్యాదిపంచభిః ॥ ౮ ॥ ౯ ॥
 ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ఇత్యైక్వీతి ॥ నాథాగంచేతిపాతేపి - నథాగంచేతిపాతేపి - కవిరిత్యస్యవసుమానిత్యపినామాంతరసద్భావత్ - అష్టమస్తంధీయత్ర
 యోదశాధ్యాయప్రతిపాదితనామానుక్రమణికాయానకోపివిరోధః ॥ విష్ణుపురాణే - హరివంశేచ - వై వస్వతస్య ఇత్యైశ్వర్యమప్రభృతిపుత్రనవ

విష్ణురాతః ॥ మన్వంతరాణీసర్వాణీత్వయోక్తాని శ్రుతానిమే । వీర్యాణ్యనం తవీర్యస్యహరేస్తత్రకృ
 తానిచ ॥ ౧ ॥ యోసోసత్యవ్రతోనామరాజషేష్ట్రావిభేష్యరః ॥ జ్ఞానంయోతీతకల్పాంతేలెభేపురుష
 సేవయా ॥ ౨ ॥ సవైవివస్వతఃపుత్రోమనురాసీదిశ్రుతమ్ । తతస్తస్యసుతాః ప్రోక్తా ఇత్యైశ్వర్యమప్ర
 ముఖాన్యపాః ॥ ౩ ॥ తెషాంవంశంపుత్రగ్రహ్నావంశానుచరితానిచ । వణాయస్వనుహాభాగనిత్యం
 శుశ్రూషతాంహినః ॥ ౪ ॥ యేభూతాయేభవిష్యాశ్చభవంత్యద్యతనాశ్చయే । తెషాంనఃపుణ్యకీర్తనాం
 పూర్వేషాంవదవిక్రమా ॥ ౫ ॥ సూతః ॥ ఏవంపరీక్షితారాజ్ఞానదసిబ్రహ్మవాదినామ్ । పృష్టః ప్రోవా
 చభగవాన్ శుకః పరమధర్మవితే ॥ ౬ ॥ శ్రీశుకః ॥ శ్రూయతాంమానసోవంశః ప్రాచుర్యేణపరంతప
 నశక్యతేవిస్తరేణవక్తుంవషణశతైరపి ॥ ౭ ॥ పరాపరేషాంభూతానామాత్మాయః ప్రకృతేః పరః । సపవా
 సీదిదంవిశ్వంకల్పాంతేన్యన్నకించన ॥ ౮ ॥ తస్యనాభేస్సమభవత్పద్మకోశోహిరణ్మయః । తస్మిన్జజ్ఞేను
 హారాజస్వయంభూభూతభావనః ॥ ౯ ॥ మరీచిర్ననసస్తస్యజ్జేతస్యాపికశ్యపః । దాతౌయణ్యాంత
 తోదిత్యాంవివస్వానభవత్పుతః ॥ ౧౦ ॥ తతోమనుః శ్రాద్ధదేవస్సంజ్ఞాయామాసభారత । శ్రద్ధాయాం
 జనయామాసదశపుత్రా సతత్రవా ॥ ౧౧ ॥ ఇత్యైశ్వర్యమన్యగశర్యాదిప్రథమప్రకరూశకా ॥ నరిష్యం
 తంవృషధ్రుంచనభగంచకవింవిభుమ్ ॥ ౧౨ ॥ అప్రజస్యమనోఃపూర్వంవసిష్టోభగవాన్కిల । మిత్రావ
 రుణయోరిష్టంప్రజార్థమకరోద్విభుః ॥ ౧౩ ॥ తతశ్శ్రద్ధామనోఃపన్నోహూతారంసమయాచత । మహి
 త్రర్థముపాగమ్యప్రణీపత్యపయోవ్రతా ॥ ౧౪ ॥ ప్రేషితోధ్వర్యుణాహూతాతద్ధ్యాయవ్యచరత

కమేవాభిహితం - నదశమస్యకవేః బాల్యవివమృతత్వాత్ - ఏవమేవాత్రద్వితీయేధ్యామై ॥ ౧౪ ॥ శ్లో ॥ వివేకతైశోరవయాః పరాంగతి
 మితివక్త్య మాణత్వాత్ ॥ ౧౫ ॥ సూర్యపాత్రః శుక్లమస్త్రీత్వేనతి - బుద్ధా తురూరవః ప్రభృతిసోమవంశసగచారంవ
 క్తుం - సప్రస్తావమిహోపాఖ్యానమాహ ॥ అప్రజస్యమనోఃపూర్వమిత్యాదినాయావదధ్యాయసమాప్తి ॥ అప్రజస్యేతి ॥ పూర్వమిత్వైశ్వర్య
 ప్రభృతినాముత్పత్తేః ప్రాక్ ॥ ౧౬ ॥ తత ఇతి ॥ ద్రుహిత్రథం - మమకన్యాయథాభవత్తథాయజేతిహేమాతారంసమ్యగయాచత - పయవి
 కప్రతమాహారనియమోయస్యః ॥ ౧౭ ॥ ప్రేషిత ఇతి ॥ అధ్వర్యుణా - హేమాతః - యజ - ఇతిప్రేషితోహేమాతా - తేనగృహీతేహవిషిసతి

తత్తయాప్రాధికతం - ధ్యాన్యవ్యవరత్తయన్ - తదధ్యాన్యత్వమాహత్యతి - పాతాంతరత్తయన్ - వాచావషట్కారంగుణా
వాషడిత్యుచ్చారయన్ || ౧౫ || ౧౬ || భగవన్నితి || బ్రహ్మవిక్రియామంత్రాన్యధాత్వం || ౧౭ || ౧౮ || తదితి || ప్రపితామహావసిష్ఠః ||
౧౯ || వితదితి || వ్యభిచారతః అన్యవృత్తిమనన్త్యాత్ - సుప్రజాస్త్వం - సుపుత్రవత్త్వం || ౨౦ || వివమితి || ఆదిపురుషంశ్రీహరిం - స
భగవాన్ వసిష్ఠః - అస్తాషీతత్త్వం త్రాణం యథోక్తప్రాయశ్చిత్తాద్యసమ్మానసయథావిధ్యసస్థితకర్తృజామివఫలప్రదాతారంహరిం

దా | గృహీతేతేనహవిషివషట్కారంగుణాద్విజః || ౧౫ || హూతుస్తద్వ్యభిచారేణకన్యేఘానామసా
భవత్ | తాంవిలోక్యననుప్రాహనాతిహృష్టమనాగురుమ్ || ౧౬ || భగవన్ కిమిదంజాతంకర్తృపౌబ్ర
హ్మవాదినామ్ | విపరీతమహూకష్టంమైవంస్యాద్బ్రహ్మవిక్రియా || ౧౭ || యూయంనుంత్రవిదోయు
క్తాస్తపసాదగ్ధకిల్బిషాః | కుతస్సంకల్పవైషమ్యమనృతంవిబుధేష్వపి || ౧౮ || తన్నిశమ్యవచస్తస్యభగవాన్
ప్రపితామహః | హూతువ్యతిక్రమంజ్ఞాత్వాబభాషేరవినందనమ్ || ౧౯ || ఎతత్సంకల్పవైషమ్యం
హూతుస్తేవ్యభిచారతః | తథాపిసాధయిష్యేహంసుప్రజాస్త్వంస్వతేజసా || ౨౦ || ఏవంవ్యవసితో
రాజభగవాన్ సమహాయశః | అస్తాషీదాదిపురుషమిళాయాఃపుంస్త్వకామ్యయా || ౨౧ || తస్మైకా
మవరంతుష్టోభగవాన్ హరిరీశ్వరః | దదావిళాభవత్యైనసుమ్యమ్మఃపుగుషషభః || ౨౨ || సపకదామ
హారాజవిచరన్మృగయాంవనై | వృతఃకతిపయామాత్యైరశ్వమారుహ్యసైంధవమ్ || ౨౩ || ప్రగృహ్య
రువిరం చాపం శరాం శ్చపరమాద్భుతాన్ | దంశితోనుమృగంవీరోజగామదిశముత్తరామ్ || ౨౪ || ససమా
రవనంమేరోరథస్తాత్ప్రవివేశహాయత్రాస్తేభగవాన్ శరోర్షరమమాణస్సహూమయా || ౨౫ || త
స్మైప్రవిష్టపవాసోనుద్యమ్మఃపరవీరహః | అపశ్యత్ప్రియమాత్మానమశ్వంచబడబాంనృప || ౨౬ || త
దాతదనుగాస్సర్పేహ్యత్కలింగవిపర్యయమ్ | సృష్టావిమనసోభూవనీక్షమాణాఃపరస్పరమ్ || ౨౭ || రా
జా || కథమేవంవిధోదేశః కేనవాభగవన్ కృతః | ప్రశ్నమేతంసమాచక్షుపరంకౌతూహలంహినః || ౨౮ ||
శ్రీశుకః || ఏకదాగిరిశంద్రముమృషయస్తత్రసుప్రతాః | దిశోవితిమిరాభాసాఃకుర్వంతస్సముపాగమన్ ||
౨౯ || తాన్విలోక్యంబికాదేవీవివస్తాప్రీడితాభృశమ్ | భర్తురంకాత్సముత్థాయనీవీమాశ్వధవర్య
ధాత్ || ౩౦ || ఋషయోపితయోవీక్ష్యప్రసంగంరమమాణయోః | నివృత్తాఃప్రయయుస్తస్మాన్నరనా
రాయణాశ్రమమ్ || ౩౧ || తదైవంబగవానాహస్రియాయాఃప్రియకృద్విభుః | స్థానంయుఃప్రవిశే
దెతత్సవైయోషిన్భవేదితి || తతః ధ్వంవనంతదైవపురుషవజ్రయంతిహి || ౩౨ || సాచా
నుచరసంయుక్తావిచారవనాద్వనమ్ | అథతామాశ్రమాభ్యాశేచరంతీంప్రనుదత్తమామ్ || ౩౩ ||
స్త్రీభిఃపరివృతాంభీక్ష్యచకమేభగవాన్ బుధః | సాపితంచకమేసుభ్రూస్సోమరాజసుతంపతిమ్ || ౩౪ ||
సతస్యాంజనయామాసపురూరవసమాత్కజమ్ | ఎవంస్త్రీత్వమనుప్రాప్తస్సుద్యుమ్నోమానమౌనృ
పః || ౩౫ || సస్మారస్వకులాచార్యంవసిష్ఠమితిశుశ్రుమః | సతస్యతాందశాందృష్టాకృపయాభృశపీడి
తః || ౩౬ || సుద్యమ్నస్యాథయన్పుంస్త్వముపాధావతశంకరమ్ | తుప్తస్సతస్మైభగవాన్పుషయేప్రీతి
మావహన్ || ౩౭ || స్వాంచవాచమృతాంకుర్వన్నిదమాహవిశాంపతే || ౩౮ || మాసంపుమాన్సభవితామా
సంస్త్రీతపసాతవ | ఇత్థంవ్యవస్థయాకామంసుద్యుమ్నోవతుమేదినీమ్ || ౩౯ || శ్రీశుకః || ఆచార్యాను

ప్రథమాయామసేత్యథః || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ఏకదేతి || విగతగిమిరం - ఆధాసః - అన్యస్యప్రకా
శఃయానుతథాభూతాదిశఃకుర్వంతః || ౨౯ || ౩౦ || ఋషయః || ప్రసంగంరత్యభినివేశం - స్త్రీప్రసంగదశానకలుషితమనసస్సంతః -
తత్కలుషనివృత్త్యథామేవ - తత్ప్రసంగశూన్యంసరనారాయణాశ్రమంప్రయయుః || ౩౧ || ౩౨ || ప్రసంగకముక్తాప్రస్తుతమమవ
యాదితి || సాదేతి || అనుచరీసంయుక్తాచరవక్తవ్యభూతపుర్వగత్యా - పుంస్త్వనిదేశః || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ఆచార్య

తి॥నాభ్యసందృశ్య-స్త్రీవైతస్యలజ్జయామాసంసీలియావస్థానాత్॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥ఇతిభావాధాదీపికాయంప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్తి॥
శ్లో॥ద్వితీయేమనుపుత్రాణాంద్వాపపుత్రావీరాగతః॥కరూశకాదిపంచానాంపంచానామాలఘుక్రమాత్॥వైవస్వతోమనుఃప్రాధ్దదేవః॥
౧॥తతఃకలి॥ఇత్వైకుఃపూర్వజాయేపాతాత్॥౨॥తత్రవృషధ్రువస్యపంశోనాభాగవదితిసహేతుకమాహ॥పృషధ్రస్త్రివ్యత్యారభ్య-క
విఃకనీయానిత్యతఃప్రాక్తనైగ్రంథేన-పృషధ్ర ఇతి॥ఖడ్గపాతేస్సతఃత్రిష్టతోజాగరణంవీరాససం-తదేవంప్రతంయస్య-యత్రఃఅవహిత
స్సృత్-గాఃపాలయామాస॥౩॥ఎకదేతి॥శాదూలోవామ్రుఃపషాతిసః-పజాన్యఇతిశేషః॥౪॥౫॥ఖడ్గమితి॥ప్రసీనాఉడుగణాయస్మిన్-

గ్రహాత్మానుంలభ్యాప్తుంస్తవ్వంవ్యవస్థయా॥పాలయామాసజగతీంనాభ్యసందృశ్యతంప్రజాః॥౪౦॥
తస్యాత్తలోగయోరాజ్ఞోవిమలశ్చసుతాస్త్రయః॥ఉత్తరాపథరాజామోబభూవుధర్మవత్సలాః॥
౪౧॥తతఃపరిణతేకాలేప్రతిష్ఠానపతిఃప్రభుః॥పురూరవసఉత్సృజ్యగాంపుత్రాయగతోవనమ్॥౪౨॥
~~*~*ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-మహాపురాణే-నవమస్తంధే-ప్రథమోధ్యాయః॥*~*~*~*
శ్రీశుకః॥ఎవంగతేథసుద్యుమ్నెనుమైవస్వతస్సుతే॥పుత్రకామస్తవస్తేపెయమునాయాంశతంస
మాః॥౧॥తతోయజన్తనుదేవమపత్యాధేహరింప్రభుమ్॥ఇత్వైకుఃపూర్వజాపుత్రాణలభేన్వస
దృశాదశ॥౨॥పృషధ్రస్తుమనోఃపుత్రోగోపాలోగురుణాన్వితః॥పాలయామాసగాంయతో
రాత్ర్యాంవీరాసనవ్రతః॥౩॥ఎకదాప్రావిశద్దోష్టంశాదూలోనిశివషాతి॥శయానాగావఉత్థా
యభీతాస్తాభిభ్రమువ్రజే॥౪॥ఏకాంజగ్రహబలవాసాచుక్రోశభృశాతురా॥తస్యాస్త
త్త్రందితంశ్రుత్వావృషధ్రోభిససారహ॥౫॥ఖడ్గమాదాయసహసాప్రసీనోషుగణేనిశిఅజానన్న
చ్చినద్భుభోశ్శీరశ్శాదూలశంకయా॥౬॥వ్యాఘ్రోపివృక్ష్ణశ్రవణోనిస్త్రీంశాగ్రహతస్తతః॥నిశ్చ
క్రామదృఢంభీతోరక్తంపథిసముత్సృజత్॥౭॥మన్యమామోహతంవ్యాఘ్రంవృషధ్రఃపరవీరహ॥
అద్రాక్షీత్సవహతాంబభ్రుంపుష్టాయాంనిశిదుఃఖతః॥౮॥తంశశాపకులాచార్యఃకృతాగసమకామ
తః॥నక్షత్రబంధుశ్శూద్రస్తవ్వంకర్తృణాభవితామునా॥౯॥ఏవంశప్తస్త్వగురుణాప్రత్యగృహ్లాకృ
తాంజలిః॥అధారయద్వ్రతంవీరఉధర్వరేతామునిప్రియమ్॥౧౦॥వాసుదేవేభగవతీసర్వాత్మనిపర
మలె॥ఏకాంతిత్వంగతోభక్త్యాసర్వభూతసుహృత్సమః॥౧౧॥విముక్తసంగశ్శాంతాత్మాసంయతాక్షో
పరిగ్రహః॥యదృచ్ఛయోపపన్నైనకల్పయన్వృత్తిమాత్మనః॥౧౨॥ఆత్మన్యాత్మానమాధాయజ్ఞానతృ
ప్తస్సమాహితః॥విదచారమహీమేతాంజడాంధబధిరాకృతిః॥౧౩॥ఏవంవృత్తోవనంగత్వాదృష్టాప్త
దావాగ్నిముద్ధితమ్॥తేనోపయుక్తకరణోబ్రహ్మవాపవరంమునిః॥౧౪॥కవిఃకనీయావిషయేషుని
స్పృహూవిస్మయరాజ్యంసహబంధుభిర్గుహాత్॥నివేశ్యచిత్తైపురుషంస్వరోచిషంవివేశక్తేశోరవ
యాఃపరాంగతిమ్॥౧౫॥కరూశాన్యానవాదాసకారూశాఃక్షత్రజాతయః॥ఉత్తరాపథగోష్టారోబ్ర
హ్మణ్యాధర్మవత్సలాః॥౧౬॥ధృష్టాధ్వాప్తమభూత్క్షత్రంబ్రహ్మభూయంగతంక్షితాన్యగస్యవంశ్యస్సు
మతిభూతజ్యోతిస్తతోవసుః॥౧౭॥వసోఃప్రతీతస్తత్పుత్రఃపసువామోఘవత్ప్రతా॥కన్యాచాఘవతీనా
మసుదశనఉవాహతామ్॥౧౮॥చిత్రసేనోనరిష్యంతాద్ధక్షస్తస్యసుతోభవత్॥తస్యమీధాన్వస్త

సమయఇతిశేషః-బ్రహ్మోకపిలయాగోః॥౬॥వ్యాఘ్రఇతి॥గాగకామతోనజహనేతిభ్యాషయతుంపృక్ష్ణశ్రవణఇత్యాద్యుక్తం-పృక్ష్ణశ్రవ
ణఃఖండితశ్రోత్రః॥౭॥మన్యమానఇతి॥పుష్టాఘాంప్రభాతాయాం॥౮॥తమితి॥క్షత్రబంధురపి-త్వంసభవితా-అపితు-శూద్ర
భవితేతి॥౯॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥పివమితి॥ఉపయుక్తకరణఃదగ్ధశేషః॥౧౪॥కవేరపిపంశోనాభవదిత్యాహ॥కవిరితి॥బంధుభిస్సు
హరాజ్యంవిస్మయ॥౧౫॥౧౬॥ధృష్టాదితి॥బ్రహ్మభూయంప్రాహ్మణత్వం-సృగస్య-వంశ్యఃపుత్రః-సుమతిః-తతోభూతజ్యోతిః-తతో
వసుః॥౧౭॥వసోరితి॥పసువతఃపితా-తత్పుత్రోప్యోఘవానైవేత్యధః॥౧౮॥తదేవంప్రభిఃశ్లోకైఃకరూశధృష్టసృగాణాంపంచాక్షత్రాః-స
దిష్యంతస్యవంశమాహచిత్రసేనఇత్యాదిసాధే॥స్త్రీభిః॥తత ఇత్యాదేర్యత్రాధిక్యంస్యాత్తత్రానం తర్యతత ఇత్యాదిపదంవ్యా

భ్యయం - యత్రయత్రతున్య నత్వం - తత్రపూర్వస్యపరస్యవాతమపంగాదిభిఃవ్యాభ్యయం ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ దేవదత్తస్యతి ॥ అగ్నివేశవి
వకానీనఇతిజాతుకణాదితవ్యాఖ్యాతః ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ నాభాగతి ॥ దిష్టస్యపుత్రోనాభాగః - వక్తృమాణాన్నాభాగాదన్యఇతిక్రాంతి
పుత్రదాసాభామనువాదమాత్రం ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ తస్యేతి ॥ అంగిరసఃసుతామహాయోగీసంపత్తః - యమయాజయత్ - సమరుత్రః ॥
౨౬ ॥ మరుత్రస్యేతి ॥ అస్యయత్తింబిత్వాత్రాదికమాసీత్తత్తుసర్వం - హిరణ్మయంశోభనమభవత్ ॥ ౨౭ ॥ అమాద్యదితి ॥ అమాద్యత్ మ
దంత్రాప ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ తమితి ॥ యతఃయస్యాంత్యుణ్విందోః - శత్రుఅభవత్ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ సోమేతి ॥ తత్తుత్రఃసహద

తశ్శర్వశంధ్ర సేన స్తుతత్తుతః ॥ ౧౯ ॥ వీతహేమాత్ర స్త్వింద్ర సేనా తస్యసత్యశ్రవాస్సుతః ॥ ఉరుత్ర
వాస్సుత స్తస్య దేవదత్తస్తతోభవత్ ॥ ౨౦ ॥ దేవదత్తస్యభగవానగ్నివేశస్సుతోభవత్ ॥ కానీనఇతివి
ఖ్యాతోజాతుకణామహానృపిః ॥ ౨౧ ॥ తతోబ్రహ్మకులంజాతమాగ్నివేశ్యానంనృప ॥ నరిష్యంతాన్వ
యఃప్రోక్తోదిష్టవంశమహోశృణు ॥ ౨౨ ॥ నాభాగోదిష్టపుత్రోన్యఃకర్తావైశ్యతాంగతః ॥ హలంధనస్సు
తస్తస్యవత్సప్రీతిహాలంధనాత్ ॥ ౨౩ ॥ వత్సప్రీతేఃసుతఃప్రాంశుస్తత్తుతఃప్రమితివిభో ॥ ఖమిత్రః
ప్రమితేస్తస్మాచ్ఛాశ్మజోధవివింశతిః ॥ ౨౪ ॥ వివింశతీసుతోరంభఃఖనినేత్రోన్యధార్మికః ॥ కరంధనో
మహారాజస్తస్యాసీదాత్మజోనృప ॥ ౨౫ ॥ తస్యావిత్తుతోయస్యమగుత్తశ్చక్రవర్త్యభూత్ ॥ సంవ
తోయాజయద్యేనమహాయోగ్యంగిరస్సుతః ॥ ౨౬ ॥ మరుత్రస్యయథాయజ్ఞోనతథామ్యోస్తికశ్చన ॥ స
ర్వంహిరణ్మయంచాసీద్యత్తిం చాస్త్యస్యశోభనమ్ ॥ ౨౭ ॥ అమాద్యదింద్రసోమేనగక్షితాభిద్విజాత
యః ॥ మరుతఃపరివెష్టారోవిశ్వేదేవాస్సభాసదః ॥ ౨౮ ॥ మరుత్రస్యదమఃపుత్రోతస్యాసీద్రాజవధానః ॥
సుధృతిస్తత్తుతోజజ్ఞేసాధృతేయోనరస్సుతః ॥ ౨౯ ॥ తత్తుతఃకేవలస్తస్మాద్భుధుమాన్వేగవాంస్తతః ॥
బంధుస్తస్యాభవత్తస్యతృణబిందుమహీపతిః ॥ ౩౦ ॥ తంభేజేలంబుసాదేవీభజనీయగుణాలయమ్ ॥ వ
రాప్సరాయతఃపుత్రాఃకన్యాచేలబిభాభవత్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాముత్పాదయామాసవిశ్రవాధనదంసు
తమ్ ॥ సోవాపవిద్యాంపరమామృషేర్యోగేశ్వరాత్పితుః ॥ ౩౨ ॥ విశాలశూన్యబంధుశ్చధూమ్రకేతుశ్చ
తత్తుతాః ॥ విశాలోవంశకృద్రాజావైశాలీనిర్మమేపురీమ్ ॥ ౩౩ ॥ హేమచంద్రస్సుతస్తస్యధూమ్రా
క్షస్తస్యచాత్మజః ॥ తత్పుత్రస్సహదేవస్తకృశాశ్వస్తస్యచాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ కృశాశ్వాత్సోమదత్తోభూద్యో
శ్వమేధైరిడస్పతిమ్ ॥ ఇష్టాపురుషమేవాగ్ర్యంగతియోగేశ్వరాద్భూతమ్ ॥ ౩౫ ॥ సోమదత్తా
త్తుసుమతిస్తత్తుతోజనమేజయః ॥ ఏతేవైశాలభూపాలాస్తృణబిందోర్యశోధరాః ॥ ౩౬ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - ద్వితీయోధ్యాయః * * * * *
శ్రీగుకః ॥ శర్యాతిమానమౌరాజాబ్రహ్మిష్టసంబభూవహ ॥ యోవాహ్యంగిరసాంసత్రేద్వితీయమ
హూచివా ॥ ౧ ॥ సకన్యానామతస్యాసీత్రన్యాకమలలోచనా ॥ తయాసాధంవనగతోహ్యగమ
చ్ఛ్యవనాశ్రమమ్ ॥ ౨ ॥ సాసఖీభిఃపరివృతావివిన్వంత్యంప్రేచాన్వనె ॥ వల్లీకరంధ్రైదదృశేఖద్యో
తేఇవజ్యోతిషి ॥ ౩ ॥ తేదైవచోదితాబాలాజ్యోతిషీకంటకెనవై ॥ అవిధ్యన్ముగ్ధభావేనసంప్రావాన్మక్త
తోబహు ॥ ౪ ॥ శకృన్మూత్రనిరోధోభూతైస్సవికానాంచతత్త్రణాత్ ॥ రాజషిస్తానుపాలత్యపు
రుషావిస్త్రితోబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ అప్యభద్రంనయుష్టాభిభాగవస్యవిచ్ఛేష్టితమ్ ॥ వ్యక్తంకేనాపినస్త

వః - సాతాంతరే నామాన్యత్వమాత్రం - అభాస్తుసంపత్ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ సోమేతి ॥ వైశాలభూపాలాః విశాలస్యాస్వయేజాతాః ॥ ౩౬ ॥
ఇతిభావార్థదీపికాయం - నవమస్తంధే - ద్వితీయోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ తృతీయమనుపుత్రస్యశర్యాతేకీర్త్యతేనైవయః ॥ యత్రసాకన్యమాఖ్యానంరైవతంచమహద్భుతమ్ ॥ శర్యాతిరితి ॥ బ్రహ్మిష్టః వేదార్థతత్త్వ
జ్ఞః - తదేవాహ ॥ యోవాఇతి ॥ ద్వితీయమహః - ద్వితీయేహ్ని - క్రియమాణంకమణాచివా ఉవాచ ॥ ౧ ॥ తస్యపంశంఉత్తానబహిరన్తరణి
త్యానీనావక్యతి - అదౌతావత్తత్త్వాప్యత్రాంతమాహ ॥ సకన్యానామేత్యాదినా ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ అపీతి ॥ భాగవస్యవ్యవసస్య - అభత్ర

మహారాధః॥ ౬॥ ౭॥౧॥ తదితి॥ నుగ్ధయంతుమకన్యా - తంతవ్యంతవ్యయేతువ్యమానేకతివమేణ్య స్యాఃవివాహఃకృతోనవేత్యాదివా
త్రైకై-తదభిప్రాయంతస్యభిప్రాయం-జ్ఞాత్వా-మునఃమునయే-తాంకుహితరంప్రదాత్॥౯॥౧౦॥కస్యేతి॥ హేతుశ్చరా సద్వేద్యా-
యువాం-మహ్యం వయఃతారుణ్యం-దత్తంసంపాదయతం॥౧౧॥ గ్రహమితి॥ అసోమపోఃసోమపానరహితయోరపి-వాఽయువయోఃసోమ
స్యగ్రహంసోమపూణంపాత్రం - గ్రహిష్యేదాస్యామి-యువాంసోమేనయత్యైతిత్యభిప్రాయః॥ శ్రు॥వింద్రవాయవంకృష్ణతీత్యాదిమగ్ర
వ్యస్య-దేవతాసంబంధానుపపత్త్యాగృహ్లాతెర్యాగపర్యవసాయిత్వాత్॥౧౨॥బాధమితి॥బాధమిత్యభినంద్యభవానస్తిస్తిమజ్జతామిత్యాచ

స్యకృతమాశ్రమదూషణమ్॥౬॥సుకన్యాప్రాహపితరంభీతాకించిత్రతంతమయాద్విజ్యోతిషీహ్యజా
నంత్యానిభి-న్నైకంటకేనతే॥ ౭॥ మహితుస్తద్వచశ్శ్రుత్వాశర్యాతిజాతసాధ్వసః॥ మునింప్రసా
దయామాసవల్మీకాంతహితంశనైః॥ ౮॥ తదభిప్రాయమాజ్ఞాయప్రాదాద్దహితరంమునైః॥ కృ
చ్ఛాన్తుగ్ధయమామంత్ర్యపురంప్రాయాత్సహానుగః॥౯॥ సుకన్యాచ్యవనంప్రాప్యపటంపరమకో
సనమ్॥ ప్రీణయామాసచిత్తజ్ఞాహ్యప్రమత్తానువృత్తిభిః॥ ౧౦॥ కస్యచిత్తవ్యథకాలస్యనాసత్యావాశ్ర
మంగతో॥ సపూజయిత్వాప్రోవాచవయోమేదత్తమీశ్వరో॥ ౧౧॥ గ్రహంగ్రహిష్యేసోమస్యయజ్ఞే
వామప్యసోమపోః॥ క్రియతాంమేవయోరూపంప్రమదానాయథేష్ఠితమ్॥ ౧౨॥ బాధమిత్యాచతువి-
ప్రమభినంద్యభిషక్తమానిమజ్జతాంభవానస్తిహృదేసద్ధవినిర్మితే॥ ౧౩॥ ఇత్యుక్తోజరయాగ్రస్తదే
హబాధమునిసత్తమః॥ హ్రదంప్రవేశితోశ్విభ్యాంవలీపలితవిక్రియః॥ ౧౪॥ పురుషాస్త్రయఉత్త
ష్ఠరపీచ్యావనితాప్రియాః॥ పద్మస్తంజఃకుండలినస్తుల్యరూపాస్సవాససః॥౧౫॥ తాన్నిరీత్యవరారోహః
సరూపాః సూర్యవచనః॥ అజానతీపతింసాధీప్యశ్విసౌశరణంయయా॥ ౧౬॥ దశేయిత్వాపటం
తస్యైపాతిప్రత్యేనతోషితౌ॥ ఋషిమామంత్ర్యయయతుఃస్తూయమానౌత్రివిష్టవమ్॥ ౧౭॥ య
త్య మాణోధశర్యా తిశ్చ్యవనస్యాశ్రమంగతః॥ దదశేమహితుఃపాశ్వేపురుషంసూర్యవచన
మ్॥ ౧౮॥ రాజామహితరంప్రాహకృతీపాదాభివందనామ్॥ ఆశిషోనప్రయుంజామోనాతిహృష్ట
మనాశ్చవ॥ ౧౯॥ శర్యాతిః॥ చికిషీతంతేకిమిదంపతిస్త్వయాప్రలంభితోలోకనమస్త్రతోమునిః॥
యాత్వంజరాగ్రస్తమసత్యసంకుతంవిహాయజాగంభజసేముమధ్వగమ్॥ ౨౦॥ కథంమతి నైవగతా
న్యథాసతాంకులప్రసూతేకులదూషణంత్విదమ్॥ విభషిజారంయదపత్రపాకులంపితుశ్చభతుశ్చన
యస్యధస్తమః॥ ౨౧॥ ఎవంబ్రువాణంపితరంస్త్రయమానాశుచిస్తితా॥ ఉవాచతాతజామాతాతవై
వభృగునందనః॥ ౨౨॥ శశంసపిత్రేతత్సర్వంవయోరూపాభిలంభనమ్॥ విస్త్రితఃపరమప్రీతస్తనయాం
పరిషస్పజే॥ ౨౩॥ సోమేనాయాజయదీప్యరంగ్రహంసోమస్యచాగ్రహీత్॥ అసోమపోరప్యశ్వి న్యో
శ్చ్యవనస్సేవనతేజసా॥౨౪॥ హంతుంతమాదధేవబ్రంశతమన్యరమషితః॥ సవజ్రంస్తంభయా
మాసభుజమింద్రస్యభాగవః॥ ౨౫॥ అన్వజానంస్తతస్సవేగ్రహంసోమస్యచాశ్వినోః॥ భిషజావి
తియత్పురస్సోమాహుత్యాంబహిష్టతౌ॥ ౨౬॥ ఉత్తానబహిరానతోభూరిషేణఇతిత్రయః॥
శర్యాతేరభవపుత్రాతనతాద్రైవతోభవత్॥౨౭॥ సోంతస్సముద్రేనగరీంవినిర్తాయకుశస్థలీమ్॥
అస్థితోభుజ్జవిషయానానతాదీనరిందమః॥ ౨౮॥ తస్యపుత్రశతంజజ్ఞేకకుద్విజ్యేష్ఠముత్తమమ్॥౨౯

మః॥ ౧౩॥ ఇతీతి॥ హ్రదంప్రవేశితః- తావపి-తమతివృద్ధంగ్రహితా-ప్రవిష్టవిశ్వభాః॥ ౧౪॥౧౫॥ తానితి॥ అశ్వినాశరణంయ
యా-యువాం-పుకస్థిత్యా-మత్పిందశేయతమితిప్రాధాన్యమాసేత్యభిప్రాయః॥ ౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥ చికిషీతమితి॥ప్రలంభ
తోవంచితః- హేతుశ్చ-అసంకుతంఅనభీష్టం॥ ౨౦॥ కథమితి॥ హేతంతాంకులప్రసూతే- తెమతిః- అన్యథాతద్విపర్యయేణకథంఅవగ
తాఅవసన్నాఅభ్యవసితేతివా-తదేవాహ-కులదూషణంత్విదమిత్యాది॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ సోమేనైతి॥ వీరంశర్యాతి॥ శ్లో॥
గ్రహంగ్రహిష్యేసోమస్యయజ్ఞేకకారణ-సోమస్యగ్రహమగ్రహీత్॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ సఇతి॥విషయాదేవాఅభు
౧౬౪

[illegible]

వతోరెవటింక న్యాంసమాదాయవిభుంగతః॥౨౯॥ పుత్రా వరంపరిప్రప్టుంబ్రహ్మలోకమపావృతమ్।
 ఆవతమానెగాంధర్వేస్థితోలబ్ధక్షణః త్షణమ్॥ ౩౦॥ తదంతఆద్యమానచ్యుస్పాభిప్రాయంన్యవేన
 యత్ । తచ్చుత్వాభగవాన్బ్రహ్మప్రహస్యతమువాచహ॥౩౧॥ అహూరాజన్నిరుద్ధాస్తైకాలేన
 హృదియెక్యతః । తత్పుత్రపౌత్రనప్తవాణాంగోత్రాణిచనశృణ్వహే॥ ౩౨॥ కాలోతియతస్త్రిణ
 వశ్చతుర్యుగవికల్పితః । తద్గచ్ఛదేవదేవాంగోబలదేవోమహాబలః॥ ౩౩॥ కన్యారత్నమిదంరాజన్న
 రరత్నాయదేహిభో । భునోభారావతారాభోభగవాన్భూతభావనః॥ ౩౪॥ అవతీర్ణోనిజాం
 శేనపుణ్యశ్రవణకీర్తనః । ఇత్యాదిజ్ఞోభివంద్యాజంనృపస్త్వపురమాగతః॥౩౫॥ త్యక్తాంపుణ్యజనత్రా
 సాద్భాతృభిర్దివ్యవస్థితైః । సుతాందత్వానవద్యాంగింబలాయబలశాలినే॥ బచర్యాభ్యంయయా
 రాజాతప్తంనారాయణాశ్రమమ్॥౩౬॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - నవమస్తంధే - తృతీయోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీశుకః॥ నాభాగోనభగావత్యంయన్నతద్భాతరఃకవిమ్ । యపిష్ఠంవ్యభజన్దాయంబ్రహ్మ
 చారిణమాగతమ్॥౧॥ భ్రాతరోభాంజుకింసుభజామపితరంతవ । నాభాగస్తుపితాపుత్రంప్రా
 హతంబ్రహ్మచారిణమ్॥౨॥ త్వంమమార్యాతతాభాంఘ్రుమాపుత్రకతదాదృథాః॥౩॥ ఇమేహ్యం
 గిరసస్సత్రమాసతేద్యసుమేధసః । షష్ఠంషష్ఠముపేత్యాహఃకవేముహ్యంతికర్మణి॥౪॥ తాంస్తస్త్వంశం
 సయసూక్తేద్వైవైశ్వదేవేమహాత్మనః॥౫॥ తేస్సర్వంతోధనంసత్రేపరిశేషితమాత్మనః । దా
 స్త్వంతితేథతాగచ్ఛతథాసకృతవాణయథా॥౬॥ శ్రీశుకః॥ తస్మైదత్వాంయయుస్త్వగ్గంతేసత్ర
 పరివేషితమ్॥౭॥ తంకశ్చిత్త్వీకరిష్యంతంపురుషఃకృష్ణదశనః । ఉవాచాంతరతోభ్యేత్యమమేదంవా

పాత్రాతరః - మహ్యంకిమభాజువ్యభజత - కంభాగంమదభాంయాయంప్రకల్పితవంతః - భాతర- ఆహుః॥ తదావిస్మృతమస్త్రాభిః - ఇ
దానీగతుతవపితరం - భజామవిభజామ - త్వంపితరంగృహణేత్యథాః॥ ౧॥ సచపితరంగత్వాహ॥ త్వమితి॥ తతఃపాతాత- ఆర్యాఃజ్యే
ష్ఠాః - మమత్వాం- అభాంఘ్నఃమదీయోభాగఃత్వమిత్యథాః - పాతాంతర- హతాత - కిమిదంమమఅభాంఘ్నః - భజామపితరంతవేత్సుక్త
వంతః ఆర్యాస్తాంమహ్యంకిమభాందదురిత్యథాః- పితాహ- హపుత్రకతత్తైర్దుక్తంమఅవృథాః - ప్రతారణమాత్రం- తైఃకృతం-
తస్మిన్నాదరంమాకాక్షిః - సహ్యహందాయఇవభాగస్యసాధనమిత్యథాః॥ ౩॥ తథాపితైభాగత్వేనకల్పతోహంతవజీవనోపాయము
పదేత్యైమీత్యాహ- సహదాభ్యాంద్యాభ్యాం॥ ఇమితి॥ శ్రు॥ అభిప్లవష్షడహౌభవలిపృష్ఠ్యష్షడహౌభవలితివిహితేమషడహమ్యవ
త్యేమానెమ- షష్ఠంషష్ఠమహః - కర్తృవేత్యప్రాప్య - కర్తణితదనుస్థానె - సుమేధసోపి - తెనూక్తవిశేషజ్ఞానేనముహ్యంతి - కవేహవి
ద్వే॥ ర॥ తాని॥ తాకమహత్తనోపి॥ శ్రు॥ ఇగమిద్ధారాద్రమిలిచ॥ శ్రు॥ యేయజ్ఞేసదక్షిణయేతిచ- వైశ్వదేవద్వేసూక్తేశంసయపాతయ॥ గ॥
తఇతి॥ తతఃకమణిసమాపైసతి- తెస్వర్యంతఃస్వగ్గంకచ్ఛంతః- స్వసత్రేపరిశేషితమవశిష్టమాత్మనోధనం- తెతుభ్యం- దాస్యంతి-
అభతస్తాత్- తాగచ్ఛేతి- తథేత్యాదిశుకవాక్యంయథావత్ప్రతీచాత్॥ ౬॥ తస్మాదితి॥ సత్రపరిశేషితంసత్రావశిష్టంధనం॥ ౭॥ త

మితి॥ పురుషః శ్రీరుద్రః-దృశ్యతదితదశానంశరీరం-కృష్ణందశానంయస్య సః-వాస్తుగంయజ్ఞామిగతం-వసుధనం-మమేత్యువా
 చ॥ ౮॥ మమేతి॥ తహిన్సతదైవ-మమేదమితి-మానవోనాభాగఉవాచ-పునశ్చరుద్రఉవాచ-నాఆవయాః-అస్మిన్వివాదే-తేపితరి
 ప్రశ్నః స్యాదితిపుష్టవానితిశుకౌక్తిః॥ ౯॥ పుష్టస్యమనోవాక్యం॥ యజ్ఞేతి॥ ఉచ్చిప్తమువారితం-కృచిదితిదక్షిణైః॥ శ్రు॥ ఉచ్చి
 పుణభాగోవైరుద్రః-భాగధేయైవరుద్రునిరవదయతదితిశ్రుతేశ్చ-కించ-సదేవతశ్చక్షః-సవేమప్యహతి-కింపునయజ్ఞావశ
 ష్టమిత్యథః॥ ౧౦॥ ౧౧॥ శ్రీరుద్రఆహ॥యత్తదితి॥ ఇదమాభ్యాసంశ్రుతిప్రసిద్ధం-తథాహి-బహ్వౌచప్రహ్మణం॥ శ్రు॥ నాభా
 గేదిష్టంవై మానవంబ్రహ్మచర్యంవసంతంభ్రాతరోనిరభజన్సోబ్రవీదిత్యాది॥౧౨॥౧౩॥అస్యాభ్యాసస్వస్థరతఃఫలమాహ॥ యఏ
 తదితి॥ ఆత్మనోగతించ-ప్రాప్తోతితిశేషః॥౧౪॥ నాభాగాదితి॥ కృచిదపి-అప్రతిహతోబ్రహ్మశాపోపి-ప్రాప్తజనదుర్వాససానిమి
 తః-కృత్యానలోపి-యంనాస్పృశత్-అతోసామహాభాగవతః-ఆతపివ-కృతీపుణ్యవా॥ ౧౬॥ భగవన్నీతి॥ తస్యశ్రీతుమిచ్ఛామి-
 చరితమితిశేషః-బ్రహ్మదండఃకృత్యానలః-నప్రాభూత్ససమర్థోబభూవ॥ ౧౭॥ అంబరీషుతి॥ శ్రియంసంపదం-విభవంసర్వో

స్తుగంవసు॥ ౮॥ మమేదమృషిభిదత్తమితితహిన్-స్తుమానవః॥ స్యాన్నోతేపితరిప్రశ్నఃపుష్టవాపిత
 రంతథా॥ ౯॥ యజ్ఞవాస్తుగతంసర్వముచ్చిప్తమృషయఃకృచిత్॥ చక్రువిభాగంరుద్రాయసదేవస్స
 ర్పమహతి॥ ౧౦॥ నాభాగస్తంప్రణమ్యాహతవేశకిలవాస్తుగమ్॥ ఇత్యాహమేపితాబ్రహ్మశిరసా
 త్వాంప్రసాదయే॥ ౧౧॥ శ్రీగురూయతేపితావదధర్మంతప్తంచసత్యంప్రభాషసే॥ దదామి తేమంత్ర
 దృశోజ్ఞానంబ్రహ్మసనాతనమ్॥ ౧౨॥ తస్మాదసత్యంన బ్రూయాత్పరస్యాంచాపదిక్వచిత్॥ సత్యేనపరి
 సంతుష్టోభవామీష్టస్సమేభవేత్॥ ౧౩॥ గృహాణద్రవిణందత్తంమత్సప్రపరివెష్టితమ్॥ ఇత్యుక్తాప్తంత
 త్వాధేరుశ్రోభగవాన్సత్యవత్సలః॥ ౧౪॥ యేతత్సంస్తౌరేత్ప్రాతస్సాయంచసుసమాహితః॥ కవిభా
 వతిమంత్రజ్ఞోగతించైవతథాత్మనః॥ ౧౫॥ నాభాగాదంబరీషోభూన్మహాభాగవతఃకృతీ॥ నాస్పృశద్బ్ర
 హ్మశాపోపియమప్రతిహతఃకృచిత్॥ ౧౬॥ విష్ణురాతః॥ భగవత్శ్రీతుమిచ్ఛామిరాజషేస్తస్యధీమ
 తః॥ నప్రాభూద్యత్రనిర్దుక్తోబ్రహ్మదండోదురత్యయః॥ ౧౭॥ శ్రీశుకః॥ అంబరీషోమహాభాగస్సప్రదీప్య
 పవతీంమహీమ్॥ అవ్యయాంచశ్రియంలభ్యావిభవంచాతులంవిభుః॥ ౧౮॥ మేనేతిదుర్లభంపుంసాంస
 ర్వంతత్సప్తవత్స్తుతమ్॥ విద్యావిభవనిర్వాణంతమోవిశతియత్పుమా॥ ౧౯॥ వాసుదేవేభగ
 వతితద్భక్తేషుచసాధుషు॥ ప్రాప్తోభావంపరంవిశ్వంయేనేదంలోకవత్స్మృతమ్॥ ౨౦॥ సవైమనః
 కృష్ణపదారవిందయోవేచాంసైవైకుంఠగుణానువణానై॥ కరోహరేర్మందిరమాజనాదిషుశ్రుతీచ
 కారాచ్యుతసత్త్రోదయే॥౨౧॥ ముకుందలింగాలయదశానైదృశౌతద్భుత్యగాత్రస్ప*శేంగసంగ
 మమ్॥ పూణంచతత్పాదసరోజసారభేశ్రీమత్తులస్యారసనాంతదపితే॥ ౨౨॥ పాదోహరేఃక్షేత్ర
 పదానుసర్పణేశిరోహృషీకేశపదాభివందనై॥ కామంచదాస్యేనతుకామకామ్యాయాభోతమశ్లోక
 జనాశ్రయారతిః॥ ౨౩॥ ఏవంసదాకర్తకలాపమాత్మనఃపరేధియజ్ఞేభగవత్యథోక్షజేసర్వాత్మభా

త్రైపుత్యం-అతులంనిరుపమం॥ ౧౮॥ మేనదితి॥ పుంసామతిదుర్లభమపితత్పర్యంస్వస్థవత్-స్తుతంనిరూపితం-అమపాదేయంమేనే-
 తత్రహతుః-విభవస్యనిర్వాణంనాశం-విద్యా-యత్యేనవిభవేన-తన్నాశేనవా-పుమా-తమోవిశతిమోహానిమజ్జితి॥ ౧౯॥
 సన్వేవంజానంతోపివిభవైషిణోదృశ్యంతేతత్రాహ॥ వాసుదేవదితి॥ భావంశక్తిం-ప్రాప్తః-యేనభావేన-ఇదంవిశ్వం-లోష్టవత్
 అతితుచ్ఛంస్మృతం॥ ౨౦॥ భక్తిమేవసర్వేంద్రియాణాంభగవత్పరత్వకథనప్రపంచయతిత్రిభిః॥ సదితి॥ శ్రుతీశ్రోత్ర-అచ్యు
 తస్యసత్తథానాముదయేశ్రవణే-చకారేత్యస్యసర్వత్రాస్వయః॥ ౨౧॥ ముకుందేతి॥ ముకుందస్యలింగానాం-ఆలయానిస్థానాని-తే
 హందశానై-దృశానైశ్రేతద్భుత్యాభాగవతాః-తేహంగాత్రస్పృశానంఆలింగనమాస్తస్పృశానాది-ఆత్రఫంధోభంగఆషకః-
 తస్మిన్అంగసంగమంకరచరణాద్యవయవసంబంధం-శ్రీమత్యాఃతులస్యాః-తత్పాదసరోజేయత్పరభం-తస్మిన్-తదపితేతస్మి
 నివేదితాన్నాదే॥౨౨॥ పాదావితి॥ కామంప్రకృందనాదిసేవాం-దాస్యేనిమితై-తత్ప్రసాదస్వీకారాయ-సతుకామకామ్యయావి
 షయేచ్ఛయా-కథంచకార-ఉత్తమశ్లోకజనాశ్రయారతిర్యథాభవేత్తథా-అనేనతద్భక్తేషుచపరంభావంప్రాప్తజిత్యేతత్స్ఫుటీకృతం॥
 ౨౩॥ ఏవమితి॥ సర్వత్రభక్తభావోభావనాయస్మిన్-తమాత్మనఃస్వస్య-కమణాంకలాపంసమూహం-భగవతివిదధేసమపాయన్-

ప్రతవైగుణ్యం-యత్ప్రత్యాపిస్త్యకృతే||౪౨|| ఏవం ద్వైజ్ఞస్సహచార్య-నిశ్చినోతి || అంభ సేతి || ప్రతస్యపారణంసమాప్తిం-తత్
అతితమాహుః-అతితంసేత్యాహుశ్చ || శ్రు || అపోశ్చాతితన్నవాశితంసేవా నశతమిత్యాది || ౪౩|| ఇతితి || ప్రత్యాచప్తప్రవైశ్చత || ౪౪||
౪౫|| మన్యనైతి || ప్రచలత్ కం సమానం-గాత్రంయస్య-భ్రు కుటిభ్యాం కుటిలమాసనంయస్య || ౪౬|| ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ప్ర
దిప్తమితి || శ్రుద్ధమహిం-పావకూదావాగ్నిరివ || ౫౧|| తదితి || నిష్కఃముద్వీక్ష్య || ౫౨|| తమితి || అనుష క్తంపుష్టతః సంసక్తం-మెరగు
హం-వివిక్షురథావత్ || ౫౩|| ౫౪|| అలభ్యేతి || అరణమషమాణఃశరణమిచ్ఛ - అజితతేజసః హరశ్చక్రాత్ || ౫౫ || స్థానమితి || ఎతత్స
ర్వంయస్యభ్రాభంగమా త్రైణతిరోభవిష్యతి-కదాక్రీడాయాఅవసూనె-తదపికదా-ద్విపరాధాసంజ్ఞేకాలే || ౫౬ || అహమితి || అ

తిక్ర మేవోషోద్వాదశ్యామవ్య పారణే | యత్ప్రత్యాసాధు మేధూయాదధర్మో వానమాంస్సృశేత్ ||
౪౨|| అంభ సాకేవలెనాథ కరిష్యే ప్ర తపారణామ్ | అహురబ్ధ తుణంవిస్తా అశితానశితంచయత్ ||
౪౩|| ఇత్యపఃప్రా శ్యరాజషిశ్చింతయమానసాచ్య తమ్ | ప్ర త్యాచప్తకురు శ్రేష్ఠద్విజాగమనమే
వసః || ౪౪|| దుర్వాసాయమునాకూలాత్ప్రత్యావశ్య కమాగతః | రాజ్ఞాభినందిత స్తస్యబుబుధేచెష్టి
తంధియా || ౪౫|| మన్యనాప్రచలద్ధాత్ప్రభ్రు కుటికుటిలాననః | బభుక్షేతశ్చసుతరాంకృతాంజలిమ
భాషత్ || ౪౬|| మర్వాసాః || అహూఅస్యనృశంసస్యశ్రియామ త్తస్యవశ్యత | ధర్మవ్యతిక్రమంవిష్ణోర
భక్తస్యేశమానినః || ౪౭|| యోమామతిథిమాయాంతమాతిథ్యేననిమంత్ర్యచ | అదత్వాభుక్త వాంస్త
స్యసన్యస్తేద శ క యె ఫలమ్ || ౪౮ || శ్రీశుకః || ఏవంబ్ర వాణడత్ప్రత్యజటాంరోషవిదీపితః | త
యాసనిర్మమేత స్తేకృత్యాంకాలానలోపమామ్ || ౪౯ || తామాపతంతీంజ్వలతీమసిహ స్తాంపదాభు
వమ్ | వెపయంతీంసముద్వీక్ష్యనచచాలపదాన్యపః || ౫౦|| ప్రదిప్తంభృత్య రత్యాయాంపురుషేణమహా
త్సనా | దదాహకృత్యాంతాంచక్రంశ్రుద్ధాహిమివపావకః || ౫౧ || తదభిద్రవచుద్వీక్ష్యస్వప్రయా
సంచనిష్ఠలమ్ | దువాసాదుద్రువేభీతోదిక్షుప్రాణపరీష్నయా || ౫౨|| తమన్వధావచ్ఛగవద్ర థాం
గంద వాగ్నిరుద్యాతశిఖోయథాహిమ్ | తథానుషక్తంమువీక్షమాణోగుహంవివిక్షుఃప్రససార మెరోః ||
౫౩ || దిశోనభః క్షైం వి వ రా క స ముద్రాకలోకాకాసపాలాం స్త్రీ దివంగతస్సః || యతోయతో
థావతితత్ర తత్ర సుదశనంమ స్ప్రసహందదశ || ౫౪|| అలబ్ధనాధస్సయ దామతశ్చిత్తం త్రస్తచిత్తోరణ
మేషమాణః | దేవంవిరించంసమగాద్విధాత స్తా హ్యత్తయో నేజిత తేజసోమామ్ || ౫౫|| బ్రహ్మ || స్థా
నంమదీయంద్విజవిశ్వమేత త్రీడావసా నేద్వి పరాధాసంజ్ఞే | భ్రాభంగమా త్రైణచసందిధక్షోఃకా
లాత్తమోయస్యతిరోభవిష్యతి || ౫౬|| అహంభ ప్రాదక్షభృగుప్రధానాఃప్రజేశభూ తెశ సురేశ ము
ఖ్యాః | సర్వేవయంయన్నియమం ప్రపన్నామూర్ఖ్యకపితంలోకహితంవహామః || ౫౭|| ప్రత్యాభ్యా
తోవిరించే నవిష్ణుచక్రో పతాపితః | మర్వా సాశ్చ రణంయాతశ్చ ర్వంకైలాసవాసినమ్ || ౫౮ ||
శంకరః || వయంనతాతప్ర భవానుభూమ్ని యస్త్వికపరేన్యే ప్య జజీవ కోశాః | భ వంతి కాలేనభ
వంతి హేదృశాస్స హస్తశోయత్రవయంభ్రమాణుః || ౫౯ ||
అహంసనత్తు మారశ్చనారదోభగవానజః | కపిలోవాంతరతమోదేవలోధర్మఆసురిః || ౬౦ || వరీచి
ప్రముఖాశ్చన్యేసిద్ధేశాఃపారదశీనః | విదామనవయంసర్వేయన్మాయాంమాయయావృతాః || ౬౧ ||

తోవయంసవే-యస్యనియమమాజ్ఞాం-ప్రపన్నాఃప్రాప్తాస్సంతోలోకహితం యథాభవత్యేవంతన్నియమంమూర్ఖ్యకపితంవహా
మః | అతస్తద్భక్తద్రాహిణంత్యాంరక్షీతుం-నసమథోహమితిశేషః-యత్తదోనికత్యసంబంధాత్ || ౫౭|| ౫౮ || శ్రీరుద్రోపిప్ర
త్యాచప్తే-చతుర్థః || వయమితి || భూమ్నిమహతి-మహత్త్వమేవాహ-యస్త్వికపరపరమేశ్వర-అహఃబ్రహ్మణః-తవివజీవాః-తేహంకో
శాఃఉపాధిభూతాబ్రహ్మండవిగ్రహః-ఈదృశాదృశ్యమానబ్రహ్మండ ప్రమాణాఃఅన్యేపిభవంతిజాయంతే-నభవంతినశ్యంతిచ-పరయ
త్ర-యేషుబ్రహ్మండేషులోకేశాభిమానినోవయంభ్రమాణుః || ౫౯|| ననుసర్వజ్ఞస్యతవ భ్రమఃకుతస్తత్రాహ || అహమితి || ౬౦|| వరీచి ||
౧౬౫

పారదశాసఃసర్వజ్ఞాపి-యస్యమాయాంసవిద్యః || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || సజితి || సతామిప్సి త-మాం- అవపాహి || ౬౪ || అపరాధం
నివేదయన్ ప్రాథమాయతే || అజానతేతి || అఘండుఃఖం- అపచితిం- మద్భక్తత్వో హనిష్క్తుమింసపశ్యామిచెత్ - తత్రా హ- యస్యత
వ- నాన్ని కీర్తితే- సరకస్థోపిముచ్యేత- తస్యతవ-కిమశక్య మితిభావః || ౬౫ || ౬౬ || నెతి || నాశాసెనస్పృహయామి || ౬౭ || యజ్ఞ
తి || ఇమంపరంచ- లోకంహిత్యా || ౬౮ || ౬౯ || మదితి || ప్రతీతంప్రాప్తమపి || ౭౦ || ౭౧ || అత ఇతి || ఆత్మనఃతవైవల భిచారో
హింసా- యతోధూత్ - తమేవభవాన్యాతుశరణంగచ్ఛతు - అశవసనభాం || ౭౨ || తపోవిద్యాసంపన్నస్యమమకథమనభాఃసమజ
నీతివిస్తయంమాకాక్షీరిత్యాహ || తప ఇతి || ౭౩ || ౭౪ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం- చతుర్థాధ్యాయవాఖ్యా || ❖❖❖❖❖

తస్యవిశ్వేశ్వరస్యేదంశ స్త్రందుర్విషహంహినః | తమేవశరణంయాహిహరిస్తేశంవిధాస్యతి || ౬౨ |
తతోనిరాశోదుర్వాసాఃపదంభగవతోయయా | వికుంఠాఖ్యంయదధ్యాస్తేశ్రీనివాసశ్చియాసహ ||

౬౩ || సవహ్యమామోజితశస్త్రవహ్నినాతత్పాదమూలెపతీతస్సవేషః | అహమ్యతానంతస
దీప్సితప్రభోకృతాగసంమామవవిశ్వభావన || ౬౪ || అజానతాతేమహిమానుభావంకృతంమయాసుం
భవతఃప్రియాణామ్ | విధేహితస్యాపచితింవిధాతర్షుచ్యేతయన్నామ్నూయదితేనారకోపి || ౬౫ || శ్రీభ
గవాన్ || అహంభక్తపరాధీనోహ్యస్వతంత్ర ఇవద్విజ | సాధుభిర్గ్రస్తహృదయోభక్తైర్భాక్తజన
ప్రియః || ౬౬ || నాహమాత్మానమాశాసెమద్భక్తైస్సాధుభిర్విదానా | శ్రియంచాత్యంతీకింబ్రహ్మాయే
షాంగతిరహంపరా || ౬౭ || యదారాగరపుత్రాప్తాప్రాణావిత్తమిమంపరమ్ | హిత్యామాం
శరణంయాతాఃకథంతాంస్త్యక్తుముత్సహే || ౬౮ || మయినిబద్ధహృదయాస్సాధవస్సమదశినః | వశీ
కుర్వంతిమాంభక్త్యాసత్ప్రియస్సత్పతింయథా || ౬౯ || మత్సేవయాప్రతీతంతేసాలోక్యాదిచతుష్ట
యమ్ | నేచ్ఛంతిసేవయాపూణాఃకుతోన్యత్తాలవిప్లుతమ్ || ౭౦ || సాధవోహృదయంమహ్యంసా
ధూనాంహృదయంహ్యహమ్ | మదన్యంతేనజానంతీనాహంతేభ్యోమనాగపి || ౭౧ || ఆతోహ్యత్సాభి
చారస్తేయతస్తంయాతువైభవాన్ | సాధుప్రహితంతేజఃప్రహతుఃకురుతేశీవమ్ || ౭౨ || తపో
విద్యాచవిప్రాణాంనిశ్రేయసకరేణభే | తేవేవదువిశీతస్యకల్పేతేకతురన్యథా || ౭౩ || బ్రహ్మం
స్తవంగచ్ఛభద్రంతేనాభాగతనయంనృపమ్ | తుమాపయమహాభాగతతత్సాంభావిష్యతి || ౭౪ ||

❖❖❖❖❖ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - నవమస్తంధే-చతుర్థోధ్యాయః.❖❖❖❖❖
శ్రీశుకః || ఎవంభగవతాదిష్టోదువాన్ సాశ్చక్రతాపితః | అంబరీషముపాగమ్యతత్పాదాఃఖతోగ్ర
హీత్ || ౧ || తస్యసోద్యమమావేక్ష్యపాదస్పృశేవిలజ్జితః | అస్తాషీత్తద్ధరేశ్చక్రంకృపయాపీడితోభృ
శమ్ || ౨ || అంబరీషః || త్వమగ్నిభాగవాన్సూర్యస్తవంసోమోజ్యోతిషాంపతిః | త్వమాపస్తవంక్షీతి
ప్ర్యోమవాయుర్మాత్రేంద్రియాణీచ || ౩ || సుదశననమస్తుభ్యంసహస్రా రాచ్యతప్రియ | స
ర్వాస్త్రఘాతీవిప్రాయస్పస్తిఘాయాఇడస్పతే || ౪ || త్వంధర్మస్తవంధృతిస్తత్వంతప్తంయజ్ఞోఖిల
యజ్ఞభుక్ | త్వంలోకపాలాస్సవాత్మాత్వంతేజఃపారుషంపరమ్ || ౫ || నమస్సునాభాఖిలధర్మసేతవే
హ్యధర్మశీలాసురధూమకెతవే | త్రైలోక్యగోపాయవిశుద్ధవచసేమసోజవాయాద్భుతకర్మణేగృ

శ్లో|| పంచమేవిష్ణుచక్రంతుప్రసాద్యప్రాణసంకటాత్ | కుర్వాసారక్షితస్తేనయథాతద్వృత్తమిర్యతే || ౧ || తస్యేతి || సఉర్యమమితిభేదః-సు
లోపఃపాదపూరణార్థః || ౨ || త్వమితి || జ్యోతిమాంసక్షత్రాణంపతిః-సోమస్తవంమాత్రాణిచ-త్వచ్ఛక్తైవ్యాగ్నై
దయః-స్వంస్వంకార్యంకుర్వంతీత్యభావః || ౩ || సుదశనెతి || ససాస్త్రంఅరాయస్య-హాసహస్రార-స్వస్తీశరణంధూయః-ఇడ
స్పతేపుణివీపతే || ౪ || బ్రహ్మణరక్షణంతవయక్తమవేత్యాహ || త్వమితి || సచతవేయంస్తుతిరిత్యాహ || పారుషంపురుషస్యేశ్వర
స్వపరంతేజః-సామధ్యకాంత్యం-అయంభావః || శ్రు || సతాక్షతేత్యాదిశ్రుతిప్రసిద్ధం-భగవతఃశోభనందశాసంహిసుదశనం-తతవేవ
సర్వంజాతం-అతస్తవమేవసర్వాత్మేతి || ౫ || నమఇతి || హసునాభ-అద్భుతకర్తాణంత్యాం-కఃస్తోతుంసమర్థః-అతస్తుభ్యంకే

వలంసమౌగృణేకరోమిత్యన్వయః - అద్భుతకర్తృత్వ మేవాహ - అఖిలానాంధర్మాణాంసేతవేమర్యాదరూపాయ - ఆతవివ - అధర్మశీలానా
మసురాణాం - ధూమకేతవేదాహకాయ - త్రైలోక్యంగోసాయతీతితథా - విశుద్ధమత్యుజ్జ్వలం వచనైజోయస్యతస్మై॥౬॥తదేవప్ర
పంచయతి - ద్వాభ్యాం ॥ త్వదితి ॥ సూర్యాదీనాంప్రకాశశ్చత్వమైవరూప్యతేప్రకాశ్యతఇతిత్వేన్ద్రాపం॥ ౭॥యదేతి॥అజిత - అనంజనే
నశ్రీహరిణా - యదావిస్మప్తఃత్వం - తదాదైత్యదానవానాంబలం - ప్రవిశ్యతేహంబాహ్వ డీక - భిందక విరాజసే - ప్రవిష్టో
జితేతిపాతాంతరే ఊర్జితాదైత్యదానవానుస్త్రితద్బలం - ప్రవిష్టస్సన్నిత్యభాః - ఘోరవపదేనసంధిరాషణః॥౮॥కించ - త్వయాభగ
వన్నియు కైస - ఖిలానామేవదండఃకార్యః - సాధవస్తురక్షణీయః - అతోవిప్రరక్షణేన - ఆస్మానమగృహణత్యాహ ॥ సత్వమితి ॥ హజ

శ్లో ౬॥ త్వత్తైజసాధర్మమయేనసంహృతంతమఃప్రకాశశ్చద్భుతోమహాత్మనామ్ | దురత్యయస్యైమ
హిమాగిరాంపతేత్వద్రూపమేతత్సదసత్పరాత్పరమ్ ॥ ౭॥ యదావిస్మప్తస్తవమనంజనేనవైబలంప్ర
విశ్యాజితదైత్యగానవమ్ | బహూదరోర్వంఘ్రిశిరోధరాణివృక్షన్నజస్రంప్రథనేవిరాజసే॥౮॥సత్వం
జగత్త్రాణఖిలప్రహణయేనిరూపితస్స వాసహేమాగదాభృతా | విప్రస్యచాస్తత్తులదైవహేతవేవి
ధేహిభద్రంతదనుగ్రహేహాహినః॥౯॥ యద్యస్తేదత్తమిష్టంవాస్పధర్మోవాస్వనుష్ఠితః | కులంసోవి
ప్రదైవంచేద్ద్విజోభవతువిజ్వరః॥౧౦॥యదిసోభగవాన్ప్రీతఏకస్సవగుణాశ్రయః | సవభూతా
త్మభావేనద్విజోభవతువిజ్వరః॥౧౧॥శ్రీశుకః॥ఇహసంస్తువతోరాజ్ఞోవిష్ణుచక్రంసుదశనమ్ | అశామ్యత్స
ర్వతోవిప్రంనాదహద్రాజయాచ్ఛయా॥౧౨॥సముక్తోస్తాగ్నిపాలేనదుర్వాసాస్సప్తమాంస్తతః | ప్ర
శశంసతమువీశంయుంజానఃపరమాశిషః॥౧౩॥దుర్వాసాః॥అహేమాఅనంతదాసానాంమాహాత్మ్యం
దృష్టమన్యమే | కృతాగసోపియద్రాజన్తంగళానిసమీహసే॥౧౪॥దుష్కరంకిన్నసాధూనాంచుస్త్వ
జంవామహాత్మనామ్ | యైస్సంగృహీతోభగవాన్సాత్వతామృషభోహరిః॥౧౫॥యన్నానుశ్రుతిమా
త్రేణపుమాభవతినిర్మలః | తస్యతీర్థపదఃకించాదాసానామవశిష్యతే॥౧౬॥రాజన్ననుగృహీతోహం
త్వయాతికరుణాత్మనా | మమాఘంపుష్పతఃకృత్వాప్రాణాయన్యైభిరక్షితాః॥౧౭॥శ్రీశుకః॥రాజాతను
కృతాహరఃప్రత్యాగమనకాంక్షయా | చరణాపుపసంగృహ్యప్రసాద్యసమభౌజయత్॥౧౮॥సోశిత్యా
ద్రుతమానీతమాతిథ్యంసార్వకామికమ్ | తృప్తాత్మానృపతింప్రాహభుజ్యతాంభుజ్యతామితి॥౧౯॥
దుర్వాసాః॥ప్రీతోస్త్వనుగృహీతోస్తేతవభాగవతస్యవై | దశనస్పశనాలాపైరాతిధ్యేనాత్మమే
ధసా॥౨౦॥కర్తృవదాతమేతత్తైస్సర్గాయంతిస్త్రీయోముహుః | కీర్తింపరమపుణ్యంచకీర్తయి
ష్యతిభూరియమ్॥౨౧॥శ్రీశుకః॥ఏవంసంకీర్త్యరాజానంచుర్వాసాఃపరితోషితః | యయావిహాయసా
మంత్ర్యబ్రహ్మలోకమహేతుకమ్॥౨౨॥సంవత్సరోత్యగాత్తావద్యావతానాగతోగతః | మునిస్తద్ద
శనాకాంక్షోరాజాబ్భ్యుత్ బభూవహ॥౨౩॥గతేభమర్వాససిసోంబరీపోద్విజోపయోగాతిపవిత్ర
మాహరత్ | ఋషేవేమోక్షంవ్యసనంచబుధ్వామేనెస్వవీర్యంచపరానుభావమ్॥౨౪॥ఎవంవిధా
నేకగుణస్సరాజాపరాత్మనిబ్రహ్మణివాసుదేవే | క్రియాకలాపైస్సమువాహభక్తింయయావిరించ్యాన్ని
రయాంశ్చకార॥౨౫॥అథాంబరీషస్తనయేషురాజ్యంసమానశీలేషువిస్మజ్యధీరః | వనంవివేశాత్తని

గత్రాణ - సవపంధూతఃత్వం - ఖిలానామేవ - ప్రహణయేప్రహరణిభం - నిరూపితఃనియుక్తః - అతోస్తత్తులస్యదైవహేతవేభాగ్యలా
భాయ - విప్రస్యభద్రంవిధేహి - తదేవంనోసుగ్రహః॥౯॥సర్వసుకృతాపణేనవిప్రరక్షేంప్రాథమ్యతేద్వాభ్యాం॥యదేతి॥వి
ప్రదైవంచేద్ద్విజోభవతువిజ్వరః॥౧౦॥౧౧॥ఇతితి॥రాజ్ఞస్తస్యేవయాచ్ఛయా॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥
ప్రీతఇతి॥ఆత్మనిమేధాయేనాతిధ్యేన॥౨౦॥కర్తేతి॥భూరియంత్రస్తోజనః - కీర్తయిష్యతి॥౨౧॥౨౨॥తస్యధైర్యాతిశయ
మాహ॥సంవత్సరఇతి॥గతోమునియావతానాగతః - తావత్సంవత్సరోతిక్రాంతఇతి॥౨౩॥గతఇతి॥ద్విజసోపయోగనభోజ
నేన - అతిపవిత్రంఆహరత్బుభుజే - స్వవీర్యంచధైర్యాదిలక్షణం - పరానుభావంభగవతఃప్రభావంమేన॥౨౪॥ఏవమితి॥ఏవంవిధా

నకగుణాయస్యసః - ఆవిరించ్యా విరించిపదస హితా భాగా - నిరయప్రాచయనపశ్య దిత్య భాః || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ఇతిభా
వాభావీపికాయాం - పంచ మా ధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || షష్ఠారంభేంబరీషస్య పంచము క్వాతతః పరమ్ | షష్ఠాద్యష్టభిరధ్యాయై రిత్వైకోవ శంశ ఉచ్యతే || తత్ర షష్ఠేశశాదాదిమాంధాత్రం
తోనిరూప్యతే | ప్రసంగాత్సోభరెరాఖ్యా మాంధాత్రతనయాపతే || విరూపఇతి || ౧ || రథీతరస్యేతి || తత్రవెసంతానాభాం || ౨ || ఏతే ఇతి ||
యేయే - అంగిరసా జనితాః - ఏతే రథీతరస్య - తే త్రైప్రసూతత్వేన రథీతరగౌత్రాస్సంతః - అంగిరసోవీర్యణప్ర సూతత్వాదాంగిరసాశ్చ -
పునరపి రథీతరాణాం అస్యేషాం జాతానాం ప్రవరాః ముఖ్యాః స్మృతాః - యతః క్షత్రోపేతాః బ్రాహ్మణా ఇత్య భాః || ౩ || తదేవం మనో
దేశసుపుత్రై మువృషశ్రుశ్చ కవిశ్చ విరక్తత్వాన్న పంచ ప్రవతాకౌ - కరూణాదీనాంచ స ప్రానాం పంచాస్తారతమ్య క్రమేణా క్తాః - ఇదా
నీమతివితత మిత్వైకోవ శమాహ - త్సువత స్వీత్యాదినా - యావత్సోమవంశప్రస్తావం || త్సువత ఇతి || త్సువంకుర్వతోమనోమ్రా
ణతోజజ్జే || శ్లో || శ్రద్ధాయాంజనయామాసదశపుత్రానితిపుర్వోక్తం - బాహుళ్యాభిప్రాయేణ తిగ్రష్టవ్యంపుత్రాణాం శతేజ్యేష్ఠాః || ౪ ||

వాసుదేవేను సోవధేధ్వస్తగుణప్రవాహః || ౨౪ || ఇత్యేతత్పుణ్యమాఖ్యా నమంబరీషస్య భూపతేః |
సంకీర్తయన్ననుధ్యాయభక్తోభాగవతోభవేత్ || ౨౫ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీ మద్భాగవతే - మహాపురాణే - నవమస్తంధే - పంచమోధ్యాయః * * * * *
శ్రీగుకః || విరూపః కేతుమాశంభురంబరీషసుతాస్త్రయః | విరూపాత్పృషదశోభూతత్పుత్రస్తు
రథీతరః || ౧ || రథీతరస్యాప్రజస్య భార్యాయాంతంత వెయుషిః | అంగిరాజనయామాసబ్రహ్మవచా
స్వినస్సుతా || ౨ || ఏతే తే త్రైప్రసూతావే పునశ్చాంగిరసాస్మృతాః | రథీతరాణాం ప్రవరాః క్షత్రో
పేతాద్విజాతయః || ౩ || త్సువతస్తుమనోజజ్జ ఇత్వైకుమ్రాణతస్సుతః | తస్యపుత్రశతజ్యేష్ఠావి
కుక్షినిమిదండకాః || ౪ || తేషాం పురస్తాదభవన్నార్యావతేభవన్నృప | పంచవింశతివశ్చాచ్చత్రయోమ
ధ్యేవరేన్యతః || ౫ || సవకదాష్టక శ్రాద్ధేత్వైత్వైకుస్సుతమాదిశత్ | మాంసమానీయతాం మేధ్యంవికు
త్సేగచ్ఛమాచిరమ్ || ౬ || తథేతేనవనంగత్వాన్ముగాహతాప్రక్రియాహాణాః | శాంతోబుభుక్షితోవీ
రః శశంచానదవస్తృతః || ౭ || శేషంనివేదయామాసపిత్రే తేనచతద్గురుః | చోదితః ప్రోక్షణాయాహదు
ష్టమేతదకర్తృకమ్ || ౮ || జ్ఞాత్వాపుత్రస్యతత్త్వమగురుణాభిహితంనృప | దేశాన్నిస్సారయామాససు
తంత్యక్తవిధింరుషా || ౯ || సతువిప్రేణసంవాదంజాపకేనసమాచరత్ | త్యక్త్వాకళేబరంయోగీసతేనా
వాపయత్పరమ్ || ౧౦ || పితర్యుపరతేభ్యేత్యవికుక్షిః పృథివీమిమామ్ | శాసన్నీజేహరింయజ్ఞేశశాదఇతివి
శ్రుతః || ౧౧ || పురంజయస్తస్య సుతఇంద్రవాహఉదీరితః | కకుత్స్థఇతిచామ్యుక్తః శృణునామానికర్తృభిః ||
౧౨ || కృతాంతఆసీత్ మరోదేవానాంసహదానవైః | పాష్టిగ్రాహూవృతోవీరోదేవైర్దైత్య
పరాజితైః || ౧౩ || వచనాద్దేవదేవస్యవిష్ణోర్విశ్వేశ్వరః ప్రభోః | వాహనత్వేవృతస్తస్య బభూవేంద్రో
మహావృషః || ౧౪ || ససన్నద్ధోధనుర్దివ్యమాదాయవిశేఖాశీతాత్ | స్తూయమానస్తమారుహ్యాయు

తేషామితి || ఆర్యావతే || శ్లో || ఆర్యావతాః పుణ్యభూమిమణిభ్యంవింధ్యహిమాగయోరితికోశప్రసిద్ధే - తస్మిన్
పురస్తాత్పముత్రపర్యంతం - మండలవిభాగేన పంచవింశతీన్ పాశ్చాభవత్ - హస్యప - తథైవపశ్చాచ్చ పంచవింశతీః - మధ్యతుజ్యే
ష్ఠాస్త్రయః - ఆపరతు - అస్యతః అస్యత్ర - దక్షిణోత్తరాదిష్విత్య భాః || ౫ || వికుక్షిరేవశశాద ఇతివిశ్రుతఇతి - తత్రవాతు
మాహచతుభిః || సఇతి || ౬ || తథేతి || త్రియాహాణాశ్రాద్ధాహాణా - ఆదర్శఅభక్షయత్ || ౭ || శేషమితి || తద్గురువశపిష్ఠః -
ప్రోక్షణాయ శ్రాద్ధోచితసంస్తారాయ || ౮ || జ్ఞాత్యేతి || త్యక్తోవిధిః సదాచారోయేనతంసతం || ౯ || సఇతి || సతుఇత్వైకుః జాపతే
నవసిష్ఠేన - రాజ్యభాగే వీరయోగీ సత్ - తేనయోగేనకళేబరంత్యక్త్వా - సయత్పరంత్యంతతలవాప || ౧౦ || పితరీతి || శాసనా
లయాహరిమీదే || ౧౧ || పురంజయ ఇతి || దైవపురస్యజయత్పరంజయః ఇంద్రోవాహూస్యేతీంద్రవాహః - కకుదిగ్ధితత్వాత్ కకుత్
స్థఇతిచ || ౧౨ || శశాదసుతస్య శ్రీణినామానితత్తత్త్వమనిమిత్రాని - తాస్యేవవ్యాచయేణఅహసప్రభిః || కృతాంతఇతి || కృతంవిశ్వమం
తయతీతితథా - పాష్టిగ్రాహః సహాయః || ౧౩ || వచనాదితి || ఇంద్రోయదిమమవాహసంస్యాత్ - తహిదైత్యాహనిష్యామి - తేనవా

ప్రతితిష్ఠతి అస్తంగచ్ఛతి || ౩౭ || శతబిందోరితి || ప్రసంగాత్సౌభరశ్చరితమాహ - తెషామిత్యాది - యావదధ్యాయపరిసమాప్తిః || తేషాంస్వసా
రఃసాంధాతుఃకన్యాః || ౩౮ || సమమహతాపసస్య - కుతోవివాహప్రసంగః - కథంవాజరాజగుణావతం - రాజకన్యావప్రిరేతత్రాహ
యమునెత్యాదిషడ్భిః || ౩౯ || జాతేతి || నృపంసాంధాతారం - సోపిమాంధాతా - స్వయంవరేకామంగ్యహ్యతామిత్యాహ - సజ్జతి || ౪౦ || సజ్జతి ||
సవిప్రః - స్త్రీణామప్రియంమాంబిచింత్య - అనెనాహంప్రత్యక్షః అత్తానంతథాసాధయిష్యామితి - వ్యవసితఃనిశ్చితవానితిత్యుత్తరేణా
స్వయః - అప్రియత్వేహేతుః - జరతోవృద్ధః - వశీభిర్యుక్తః - పలితిశ్చ - విజితఃకంపమానశిరాః - తాపసత్వాదినానా - అసమ్మతోహమి
తికృత్వా || ౪౧ || సాధయిష్యతి || తథేత్యసప్రసంచః - సురస్త్రీణామపీషితం - కింపునమానుజేంద్రాణాం - యః స్త్రీయఃతాసా
మితి || ౪౨ || తతఃకింవృత్తంతదాహద్యాభ్యాం || మునిరితి || క్షత్రాప్రతిహేతే - పంచాశతాపిరాజకన్యాభిః - సవకపివవరోవృతః ||
౪౩ || ౪౪ || తస్యగాహాన్ధ్యంవణాయతివతుభిః || సజ్జతి || బహ్వృచఇతిమంత్ర సామధ్యముక్తం - తాభిఃసహ - రమఇత్యు

౩౫ || ద్రవ్యంమం త్రైషధిర్యజ్ఞోయజమానస్తథత్విజః | ధర్మోదేశశ్చ కాలశ్చ సర్వ మేతద్యదా
త్మకమ్ | ౩౬ | యావత్సూర్య ఉదేన్తయావచ్ఛ ప్రణితిష్ఠతి | సర్వంతద్యేవనాశ్వ స్యమాంధాతుః
క్షేత్రముచ్యతే || ౩౭ || శతబిందోర్దుహితరిబిందుమత్యా మజ్జేజనత్ | పురుకుత్సాంబరీషోచము
చుకుందంచయోగినమ్ || తేషాంస్వ సారఃపంచాశత్సౌభరింవప్రిరేపతిమ్ | ౩౮ | యమునాంతజాలే
మగ్న స్తప్యమానఃపరంతపః | నివృత్తంమీనరాజస్యవీత్య మైథునధర్మిణః | ౩౯ | జాతస్త్వహి
నృపంవిప్రఃకన్యామేకామయాచత | సోప్యాహగృహ్యతాంబ్రహ్మకామంకన్యాస్త్వయంవరే || ౪౦ ||
సవిచింత్యాప్రియం స్త్రీణాంజరతోయమసంసృతః | వశీపలితవిజిత ఇత్యహంప్రత్యుదాహృతః || ౪౧ ||
సాధయిష్యేతథాత్తానంసురస్త్రీణామభీషి తమ్ | కింపునమానుజేంద్రాణామితివ్యవసితఃప్రభుః ||
౪౨ | మునిఃప్రవేశితఃక్షత్రాకన్యాంతఃపురమృద్ధిమత్ | వృతస్సరాజకన్యాభిరేకఃపంచాశతావరః ||
౪౩ | తాసాంకలిరభూద్భూయాంస్తదధేపోహ్యసౌహృదమ్ | మమానురూపోనాయంవ ఇతితద్గతచేత
సామ్ | ౪౪ | సబహ్వృచస్తాభిరవారణీయతపశ్శ్రియానఘంపరిచ్ఛదేషు | గృహేషునానోపవనా
మలాంభస్సరసుసౌగంధికకాననైషు | ౪౫ | మహాహాశయాసనవస్త్రభూషణసానానులేపాభ్య
వహారమాల్యకైః | స్వలంకృతస్త్రీపురుషేషునిత్యదారేమేనుగాయన్విజభృంగవందిషు | ౪౬ | యద్దా
హాన్ధ్యంసుసంవీత్యసప్తద్వీపావనీపతిః | విన్తితస్సంభవజహత్సూర్యభౌమశ్రియాన్వితః || ౪౭ || ఎవం
గృహేష్వభిరతోవిషయావివిధైస్సుభైః | సేవమానోనచాతుష్యదాజ్యస్తోకైరివానలః || ౪౮ || సకదా
చిదుపాసినఆత్మాపహ్నవమాత్మనః | నదశబహ్వృచాచార్యోమీనసంగసముద్భృతమ్ || ౪౯ || అహి
ఇనుంపశ్యతమేవినాశంతపస్వి నస్సచ్ఛరితవ్రతస్య | అంతజాలేవారిచరప్రసంగాత్సంప్రావితంబ్ర
హ్మచిరంభృతంయత్ || ౫౦ || సంగంత్యజేతమిథునవ్రతినాంముముత్సుస్సర్వాత్తనానవిసృజేత్ప్రహారిన్ది
యాణీ | ఎకశ్చరహసిదిత్తనునంత ఈశేయుంజేతతద్వ్రణిషుసాధుషుచేత్ప్రసంగః || ౫౧ || ఎకస్తప
స్వ్య హమాథాంభసిమత్ప్రసంగాత్సంచాశదాసముతపంచసహస్రసగః | నాంతంవ్రజామ్యుభయ

త్తరేణిస్వయః - క్వరేమే - ఆవారణీయంజరంతం - యత్తపః - తస్యప్రియాసశృద్ధ్యా అనఘాఃపరిచ్ఛదాదేమగృహేషు - తథానానా
విధేషుఉపవనేషుచ - అమలాన్ధ్యంధాంసీయేమాంతేషుసరస్సుచ - కథంధూతేషుసౌగంధికానాంకల్పరాణాంకానాన్తిసోమయేషు || ౪౫ ||
మహాహేతి || గృహేడిషుస్వలంకృతాః స్త్రీయః - పురుషేశ్వమేషు - అపగాయంతోద్విజాశ్చపక్షిణఃభృంగాశ్చ వందినశ్చయేషు - కథం
భూతః - మహాహాశయాదిభిరుపలీతస్స || ౪౬ || యదితి || స్తంభంగవణం || ౪౭ || వివమితి || ఆజ్యస్తోకైఃఘృతబిందుభిః || ౪౮ ||
ఇదానీతస్యామతాపపూర్వకంవాసప్రస్థాత్ర మమాహసప్తభిః || సకదాచిదితి || ఆత్మనోమనసాహతోః - ఆత్మనఃఅపహ్నవంతపోహ
నిం - దదశ || ౪౯ || అహిఇతి || సంత్యాసాచరితవ్రతశ్చ - యోహం - తస్యబ్రహ్మ - తపః || ౫౦ || సంగమితి || మిథునవ్రతి
నాందాంపత్యధర్మవతాంచేత్ ప్రసంగః - తహితద్వ్రణిషు ఈశ్వరాధాధర్మపరేష్వవ - కార్యఇతిశేషః || ౫౧ || సంగా
జ్ఞాతందోషంప్రపంచయతి || ఏకఇతి || పంచాశతాభార్యాభిఃసంబంధాత్ - అసంఅభూవమిత్యధాః - తతశ్చసుతైః - పంచసహస్ర

వగఃఆసం-ప్రత్యేకంతాసుపుత్రశతరూపేణోత్పత్తైః-ఉభయకృత్యాఃవిహికపరత్రికకర్తాణి-తద్విషయాణాంమనోరథానాం-ఆ
 భావభావఃపురుషార్థబుద్ధిమాన్ || ౫౨ || ఏవమితి || న్యాసోత్తరసంకత్యాగవచ-వాసప్రసంగమభివ్యక్తః || ౫౩ || ౫౪ || తా
 ఇతి || ఆధ్యాత్మికీంకరింబ్రహ్మణీలయం || ౫౫ || ఇతిభావాభావదీపికాయాం-మన్తాధ్యాయవ్యాఖ్యా || శ్లో || మాంధాతురస్వయఃప్రోక్తః
 సప్తమయత్రగీయతే | పురుకుత్సస్యచాఖ్యాసంహరిశ్చంద్రస్యచోత్తమమ్ || మాంధాత్యపుత్రేతి || పుత్రప్రవరఃపుత్రశ్రేష్ఠః-సపితామహా
 నయవనాశ్వేనప్రవృత్తఃపుత్రత్వేనసీక్యతః-అతస్తస్యేవమాంధాత్యప్రవరత్వం-సపురుకుత్సముచుకుందయాః-తత్పుత్రఃఅంబరీషస్య
 సుతః || ౧ || హరితశ్చ || ఇమయవనాశ్వాంబరీషహరితాఃమాంధాత్యగౌత్రస్యప్రవరాః-అవాంతరవిశేషస్యప్రవరకాః-యదాప్రవృ
 త్తఇతియావనాశ్వవిశేషణం-పితామహానమాంధాత్రాసహ-ఆపేక్షయప్రవరణప్రవృత్తాః-మాంధాతాప్రవరోయేషాంతే-ఇమేఅం
 బరీషయావనాశ్వహరితాః || యథాహశ్వలాయనః || హరితపురుకుత్సపింగళంభదభావైవతానామాంగిరసాంబరీషయావనాశ్వేతి-
 మాంధాతారముహూకేబ్రువతే-అంగిరసమాంధాత్రాంబరీషయావనాశ్వేతి-పురుకుత్సస్యవంశంకథయిష్యాన్నదేతావత్తస్యవివా
 హంప్రభావంచాహ-నమదేతి-ఉరగైభ్రాతృభిర్యాదతా-నమదా || ౨ || తయేతి || వధ్యావధాహా || ౩ || నాగాదితి || సచ

కృత్యమసౌరథానాంమాయాగుణైర్హృతమతివిషయభావః || ౫౨ || ఎవంవసగృహకాలం
 విరక్తోన్యాసమాస్థితః | వనంజగామానుయయుస్తత్పత్న్యఃపతిదేవతాః || ౫౩ || తత్రతప్తావతపస్తీక్షమా
 త్కశశనమాత్మవిత్ | సహైవాగ్నిభిరాత్మానంయుయోజపరమాత్మని || ౫౪ || తాస్సపత్యుమహారా
 జనిరీత్యౌధ్యాన్కింకరిమ్ | అన్వియుస్తత్ప్రభావేనశాంతమగ్నిమివాచిషః || ౫౫ ||

శ్రీమద్భాగవతే-నవమస్తంధే-షష్ఠోధ్యాయః || శ్లో || మాంధాత్యపుత్రప్రవరోయోంబరీషఃప్రకీర్తితః | పితామహానప్రవృత్తోయావనాశ్వస్తు
 తత్పుత్రః || ౧ || హరితస్తస్యపుత్రోభూన్నాంధాత్యప్రవరాఇమే | నమదాభ్రాతృభిర్యాదతాపురుకు
 త్సయయోరగైః || ౨ || తయారసాతలంనీతోభుజగేంద్రప్రయుక్తయా | గంధర్వానోవధీతత్ర
 వధ్యాంస్తాన్విష్ణుశక్తివృత్ || ౩ || నాగాల్లభవరస్సపాదభయంస్థరతామిదమ్ | త్రసదస్యఃపౌరుకు
 త్సోన్యోయోనరణ్యస్యదేహకృత్ || ౪ || హర్యశ్వస్తత్పుత్రస్తస్మాదురుణోధత్రిబంధనః | తస్యసత్యప్ర
 తఃపుత్రస్త్రిశంకురితివిశ్రుతః || ౫ || ప్రాప్తశ్చండాలతాంశాపాద్గురోఃకాశికతేజసా | సశరీరోగత
 స్సప్తగమద్యాపిదివిదృశ్యతే || ౬ || పాతితోవాక్చిరాదైవైస్తేనైవస్తంభిరోబలాత్ | త్రైశంకపౌ
 హరిశ్చంద్రోవిశ్వామిత్రవసిష్ఠయోః || యన్నిమిత్రమధూద్యన్ధంపక్షిణోబహువాషికమ్ || ౭ ||
 సోనవత్యోవిషణ్ణాత్తానారదస్యోపదేశతః | వరుణంశరణంయూతఃపుత్రోమేజాయతాంప్రభో ||
 ౮ || యదివీరోమహారాజతేనైవత్వాంయజే*ఇతి | తథేవరుణేనాస్యపుత్రోజాతస్తురోహితః || ౯ || జా
 తస్తుతస్తప్తనైనాంగమాంయజస్వేతిసోబ్రవీత్ | యదాపశునిదేశస్సాన్యదథమేధ్యోభవేదితి || ౧౦ ||
 నిదశేచసమాగత్యయజస్వేత్యాహసోబ్రవీత్ | దంతాఃపశోఃప్రజాయేరన్నథమేధ్యోభవేదితి || ౧౧ ||
 జాతాదంతాయజస్వేతిసప్రత్యాహాథసోబ్రవీత్ | యదాపతంత్యస్యదంతాహ్యథమేధ్యోభవేదితి ||

పురుకుత్సః-నాగాల్లభవరోధూత్-పరమాహ-ఇదంసమదయారసాతలనయనాదికం-స్తరతాంపుంసాంసపాదభయమితి-దేహకృ
 త్పితా-త్రసదస్యోన్యతఃఅనరణ్యభివ్యక్తః || ౪ || హర్యశ్వఇతి || త్రయఃశంకవభవదుఃఖహతవోదోమయస్యాసాత్రిశంకుః-తద్భక్తం
 హరివంశ || శ్లో || పితృశ్చాచరితోషణగురోవోక్తృవధనచ | అప్రాప్తీతోపయాగాచ్చత్రివిధస్తేవ్యతిక్రమఇతి || ౫ || ప్రాప్తఇతి || ప
 రిణీయమానవిప్రకన్యాపహరణాత్-క్రద్ధస్యగురోఃపితృఃశాపాత్-కౌశికస్యతేజసాప్రభావేన || ౬ || పాతితఇతి || తేనైవకౌశికేన-పక్షిణోః
 గృహ్రబకయోః-విశ్వామిత్రోరాజసూయదక్షిణాచ్చలన-హరిశ్చంద్రంసర్వస్వమపహృత్యయతఃయామాస-తచ్ఛ్రుత్వాకుపితోవసి
 ష్టోపివిశ్వామిత్రంత్వంధాసోభవేతిశాప-సచత్వంబకోభవేతివసిష్ఠంశశాప-తయోశ్చయద్ధమభూదిప్రసిద్ధం || శ్లో || హరిశ్చంద్రోహ
 వైసఇత్యేకోరాజాపుత్రఆసేత్యాదిశ్రుతిప్రసిద్ధం || ౭ || హరిశ్చంద్రస్యచరితమాహ-యావదధ్యాపరిసమాప్తి || స ఇతి || కథంశరణం
 యాతస్తహా-పుత్రోమేజాయతామితి || ౮ || యదివీరఃపుత్రోమేజాయతే-తహా-తేనైవపురుషశకునా-త్వాంయజేయజా
 ని-ఇతిభాషయా-తథేత్యుక్తవతావరుణేననిమిత్రేనాస్యరోహితోనామపుత్రోజాతః || ౯ || జాతఇతి || సవరుణః-జాతస్తుతః-మామనై
 యజేత్యబ్రవీత్-యదాపశునిదేశః || ౧౦ || తదశచిదస్మ్యదితి సరాజాబ్రవీదిత్యుపసంగః || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || పునరితి || తా

జ్ఞానావరుణ - రాజస్యః పశుః - యదాసాన్నాహికః కవచబంధనాహః - సంగ్రామసమర్థః - అథతదా - శుచిః || ౧౪ || ఇతీతి ||
ఇత్యేవం - తంతంకాలం - వంచయతా రాజ్ఞాక్షతం - ప్రాధితోదేవోవరుణః - తంతంకాలం ప్రత్యేక్షతేత్యథః || ౧౫ || రోహిత
ఇతి || చిక్కితః తంతంకాలం పశునావరుణయజనం || ౧౬ || పితరమితి || తతః - కుపితేనవరుణేన గ్రస్తం - అతపిత - జాతం మహాదరాఖ్య
రుగ్యస్యతం - పితరం శ్రుత్వా || ౧౭ || భూమేరితి || సమాంపయం || ౧౮ || వివమితి || ద్వితీయత్యతీయాదావ - వపే - పృత్రహలభ్య
త్యాభ్యత్య - తతే వ - తంప్రత్యక్షేథతకించిత్తించిదుత్వాప్రత్యక్షేథత్యథః || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ముక్తేతి || వరుణేన - ముక్తం - ఉదరం పూ
ర్వోక్తమహాదరాఖ్యాధియస్య - మహత్సుకథాయస్య || ౨౨ || విశ్వామిత్ర ఇతి || ఆత్మవాజమదగ్నిరధ్వర్యురభూత్ - ఆయాసోమునిః
సామగః ఉద్ధాతాఅభూదిత్యథః || ౨౩ || తస్మాదేతి || ఉపగిష్టాద్విశ్వామిత్ర సుతాఖ్యానప్రసంగే || ౨౪ || సత్యేతి || అవిహతాంగతింజ్ఞానం
|| ౨౫ || తామేవగతిమాహ సాధాదాఖ్యాం || మన ఇతి || మనఃపృథివ్యాంధారయే - జ్ఞానకలాంధ్యాత్వాతయా అజ్ఞానం వినిదహా - తాం

౧౨ | పశోమేపతితాదంతాయజస్విత్యాహసోబ్రవీత్ | యదాపశోపునదంతాజాయంతేథవశు
శుచిః || ౧౩ || పునజాతాయజస్వితినప్రత్యాహాసోబ్రవీత్ | సాన్నాహికోయదారాజరాజస్యో
థశుచిఃపశుః || ౧౪ || ఇతిపుత్రానురాగేనస్నేహాయంత్రితచేతసా | కాలంవంచయతాతంతముక్తోదేవ
స్తమైతుత || ౧౫ || రోహితస్తదభిజ్ఞాయపితుఃకమచిక్కితమ్ | ప్రాణప్రేపునధానుమ్పాణిరరణ్యం
ప్రత్యవద్యత || ౧౬ || పితరంవరుణగ్రస్తంశ్రుత్వాజాతమహాదరమ్ | రోహితోగ్రామమీయా
యతమింద్రఃప్రత్యక్షేథత || ౧౭ || భూమేపర్యటనంపుణ్యంతీథేత్త్రనిషేవణేః | రోహితాయాది
శచ్ఛక్రస్సోప్యరణ్యేవసత్సమామ్ || ౧౮ || ఏవంద్వితీయేతాతీయేచతుర్థేపంచమేతథా | అభ్యత్యాభ్య
త్యథవిరోవిప్రోభూత్వాథవృత్రహా || ౧౯ || షష్ఠంసంవత్సరంతత్రచరిత్వారోహితఃపురీమ్ | ఉపవ్ర
జన్నజీగతాదక్రీణాన్తథ్యమంసుతమ్ || ౨౦ || శునశ్శేఫంపశుంపిత్రేప్రదాయసమవందత | తతఃపురు
షమేధేనహరిశ్చంద్రోమహాయశాః || ౨౧ || ముక్తోదరోయజద్వైవాన్వరుణాదీన్తహత్తథః || ౨౨ || వి
శ్వామిత్రోభవత్తస్మిన్జూతాధ్వర్యురథాత్మవా || జమదగ్నివసిష్ఠోభూద్భ్రష్ట్యాస్యస్తు
సామగః || ౨౩ || తస్మైతుష్టోదదావింద్రశ్శాతకుంభమయంరథమ్ | శునశ్శేఫస్యమామాహాత్మ్యముపరి
ష్టాత్ప్రవక్ష్యతే || ౨౪ || సత్యసారాంధృతింధృష్టాసభార్యస్యచభూవతేః | విశ్వామిత్రోభృశంప్రీ
తోదదావవిహతాంగతిమ్ || ౨౫ || మనఃపృథివ్యాంతామద్భిస్తేజసాపోనితేనతత్ | ఖవాయుంధారయం
స్తచ్చభూతాదౌతంమహత్మని || ౨౬ || తస్మిన్జ్ఞానకలాంధ్యాత్వాతయాజ్ఞానంవినిదహా | పీత్వా
తాంస్వినభావేననిర్వాణసుఖసంవిదా || ౨౭ || అనిదేశ్యేప్రత్యేకణతస్థేవిధ్వస్తబంధనః || ౨౮ ||

శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంభే - సప్తమోధ్యాయః || శ్రీశుకః || హరితోరోహితసుతశ్చంపస్తస్మాద్వినిమితా | చంపాపురీసుదేవోతోవిజయోయస్యచా
త్యజః || ౧ || రురుకస్తత్సుతస్తస్మాద్వృకస్తస్మాచ్ఛబాహుకః | సోరిభిహృతభూరాజాసభార్యోవనమావి
శత్ || ౨ || వృద్ధంతంపంచతాంప్రాప్తంమహిష్యనుమరిష్యతి | ఔర్వేణజానతాత్తానంప్రజావంతంనివా

చహిత్యాముక్తబంధనస్తస్థాసిత్యన్వయః || శ్రు || మనోమూలోహిసంసారోమనశ్చాన్నమయంహిసోమ్యమనఇతిశ్రుతేః | అతోన్నశబ్దవాచ్యా
యాంపృథివ్యాం - మనోధారయేవచిక్కుర్వే - తాంపృథివీమద్భిరేకీకుర్వే - అపస్తేజసా - తతైజోనిలస - తంచభ - తచ్చభూతాదా
వహంకారే - తంచభూతాదిమహంకారంమహత్తని - మహత్తత్త్వే || ౨౬ || తస్మిన్నితి || తస్మిన్విషయాకారంవ్యాప్యత్యజ్ఞానకలాం
జ్ఞానాంశమాత్మత్వేనధ్యాత్వా - తయాధ్యానప్రతిరూపయా - ఆత్మావారకమజ్ఞానంవినిదహా - నిర్వాణసుఖసంవిదా - తాంచహిత్యా -
ముక్తబంధనస్య || ౨౭ || అనిదేశ్యేతి || అనిదేశ్యేనప్రత్యేకణస్వేనభావేనస్వస్వరూపేణతస్థే || ౨౮ || ఇతిభావాథాది
పికాయం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || శ్రీశుకః || హరితోరోహితసుతశ్చంపస్తస్మాద్వినిమితా | చంపాపురీసుదేవోతోవిజయోయస్యచా
త్యజః || ౧ || రురుకస్తత్సుతస్తస్మాద్వృకస్తస్మాచ్ఛబాహుకః | సోరిభిహృతభూరాజాసభార్యోవనమావి
శత్ || ౨ || వృద్ధంతంపంచతాంప్రాప్తంమహిష్యనుమరిష్యతి | ఔర్వేణజానతాత్తానంప్రజావంతంనివా

నందేహం - ప్రజావంతంసఖాం ౩॥ అజ్ఞాయేతి ॥ గరోవిషం - తేనగరణసంజ్ఞావజాతేః ౪॥ ౫॥ నెతి ॥ గురువాత్యనబోగ్యపచనేన - కాంక్షి
 దహత్యైవవిశృతవేషిణశ్చత్రే - తదేవాహముండానితి - ముక్తకేశానధాముండితాంశ్చ ౬॥ ౭॥ బోర్వేతి ॥ బోర్వేణోపదిష్టయోగః - ఉపాయ
 సైస ౮॥ తస్యద్వైభావ్యసుమతిః కేశీనీచ - తత్ర - సుమత్యాఃపుత్రాణాం ప్రభావంమృత్యుంచాహ - సుమత్యాభివృద్ధినా పుట్టిః ౯॥
 ౧౦॥ హన్యతామితి ॥ ఏషవాజిహరః - ఇతిబ్రువంతః - అభియయుః - పుష్టిసహస్రాణీపరిచ్యేనకతయా సంలియేషం - ఉన్మిమేషలోచనో
 న్నీలసంచకార ౧౧॥ ౧౨॥ కేచిత్కపిలస్య తూపాగ్నినాదగ్ధా ఇతివణ యంతి - తస్మిరాకరోతి ॥ నెతి ॥ కుతభిత్వతలహ - సత్త్వధా
 మనిశుద్ధసత్త్వమూలౌ - జగతఃపవిత్రఃవిశుద్ధికరతత్త్వా యస్యతస్మిన్ - కథంవిభావ్యతే - అసంభావ్యతభిత్వగః - అసంభావనాయాం
 దృష్టతః - భూరజః - భేకథంసంభావ్యతభిత్వ ౧౩॥ కించ ॥ యస్యేతి ॥ యస్యయేన తుతాప్రవణితా - తస్యవిపశ్చితః సర్వజ్ఞస్య - క
 థంపుగజ్జతఃఅరిమిత్రాదిభేదదృష్టిః ౧౪॥ తదేవంసుమత్యాఃపుత్రేషుమృతేషు - కేశిన్యాఃపాత్రేణ - అఃః సమానీతః - పితృవ్యధర

తా ౩॥ అజ్ఞాయాన్యైసపన్నీభిగరోద త్తోంభసాసహా సహతేనైవసంజాతస్సగరాభ్యోమహాయ
 శాః ౪॥ సగరశ్చక్రవత్త్యాసీత్సాగరోయత్సుతైఃకృతఃయస్తాశజంఘా యవనాశకా నైహ
 యబబరా ౫॥ నావధీర్గురువాత్యేనచ క్రైవికృతవేషిణః ముండాశ్చశ్రుధరా కాంక్షిన్సుక్తకే
 శాధముండితా ౬॥ అనంతర్వాససః కాంక్షిదబహివా ససోపరా ౭॥ సోశ్వమేధైరయజతసర్వ
 దేవంసురోత్తమమ్ ౮॥ బోర్వోపదిష్టయోగేనహరిమాత్తానమీశ్వరమ్తస్యోన్మిష్టపశుంయజ్ఞేజహ
 రాశ్వంపురందరః ౯॥ సుమత్యాస్తనయాదృప్తాపితురాదేశకారిణః హయమన్వేషమాణాసైసనుం
 తాదఖనన్తహిమ్ ౧౦॥ ప్రాగుదీచ్యాందిశిహాయందన్మశుఃకపిలాంతికే ఏషవాజిహరశ్చోరతైమీలిత
 లోచనః ౧౧॥ హన్యతాంహన్యతాంపాపభిషష్టిసహస్రీణః ఉదాయుధాలభియయురున్మిమేషత
 దామునిః ౧౨॥ స్వశరీరాగ్నినానావన్తహేన్ద్రహృతచేతసః నహద్వ్యతిక్రమహతాభస్తసాదభ
 వక్షణాత్ ౧౩॥ నసాధువాదోమునిగోపభజితాన్మహేన్ద్రపుత్రాభిసత్త్వధానుని కథంతమో
 రోషమయంవిభావ్యతేజగత్పవిత్రాత్మనిభేరజోభువః ౧౪॥ యస్యేతితాసాంశ్చిమయూదృధేహనా
 ర్యయాముముత్తుస్తరతేదరత్యయమ్ భవాణవంమృత్యుభయంవిపశ్చిఃపరాత్మభూతస్యకథంపు
 థజ్జః ౧౫॥ యోసనుంజసభిత్వక్తస్సుకేశిన్యాసృపాత్మజః తస్యపుత్రోంశుమాన్నావపితామహ
 హితేరతః ౧౬॥ అసనుంజసతత్త్వానందశయన్నసనుంజసమ్ జాన్త్యరఃపురాసంగాద్యోగీయోగా
 ద్విచాలితః ౧౭॥ ఆచరగహితోలోకజ్ఞాతీనాంకర్తృప్రయమ్ సగయాన్క్రీడతోబాలాప్రా
 స్యదుద్వేజయజనమ్ ౧౮॥ ఏనంవృత్తఃపరిత్యక్తపిత్రాస్సైహమహోహ్యవై యోగైశ్వర్యేణబా
 లాంస్తానశయితాత్వతోయయా ౧౯॥ అయోధ్యావాసినస్సర్వైబాలకాపునరాగతా దృ
 ష్టావిసిస్త్రిరేరాజరాజాచాధాన్వతప్యత ౨౦॥ అంశుమాంశ్చోదితోరాజ్ఞాతురగాన్వేషణేయయా
 పితృవ్యభాతానుపథంభస్త్వాతేదదృశేహయమ్ ౨౧॥ తత్రాసీనంమునింవీత్యకపిలాశ్చిమధోక్షజమ్
 అస్తైత్సమాహితమనాఃప్రాంజలిఃప్రణతోమహా ౨౨॥ నవశ్యతీత్వాంపరమాత్మసౌజమౌనబు

ఇప్రయత్నశ్చకృతః - ఇతిదశయతుమాహ ॥ యఇతి ॥ ఉక్తఃకేవలమజ్ఞైః - వస్తుతస్తు - సమంజస వివ - సతుకేశిన్యాఃసుతః తేత్రజ
 త్వమివప్రతీతిగవారయతి - తస్యైవసృషస్యత్తనోదేహజ్ఞాతః ౧౫॥ తస్యకథామాహచతుభిః ॥ అసమంజసఇతి ॥ పురాపూర్వజన్మని
 యోగీసకసంగాధతోః - యోగాద్విచాలితః - అతః - ఇదానీంజాతిస్తరస్ప ౧౬॥ ఆచరన్మితి ॥ సంగపహి - రాయజనం ఉద్వేజయన్ -
 లోకేగహితంజ్ఞాతీనాంచవిప్రమంకమాచరన్ - క్రీడతోబాలా - సరయాన్ప్రాప్యతప్రాక్షీపదితద్వయోరస్వయః ౧౭॥ వి
 వమితి ॥ ఏవంవిధంవృత్తంకమయస్యసః ౧౮॥ ౧౯॥ అంశుమానితి ॥ పితృవైఃభాతమను - యఃపంథాః - తంయయా - భస్మాంతేభస్మ
 సమిమే ॥ అజానంతో - వజానంతో - ప్యమకంప్యావయంత్యి ॥ తుష్టావపద్ధిరీశానమగమనైవమాశయః ॥ శ్రీధరీయాయంశ్లోకః ౨౦॥
 ౨౧॥ నెతి ॥ అజనఃఅజఃబ్రహ్మపి - త్వామద్యాపి - నపశ్యతిసబుధ్యతే - కథంభూతం - ఆత్మనఃస్వస్థాత్మరంపరమేశ్వరం - కైవాళతుభిః
 సమాధి - ముక్తిభిఃసమాధి - నాప్యపరోక్షంసపశ్యతి - యుక్తిభిః - పరోక్షమపి - సమ్యక్సబుధ్యతభిత్వగః - ఆపరచిరస్వీనామృతమృత్యుం

పశ్యేయః-అర్వాచీనత్వేహేతుః-తస్యబ్రహ్మణఃమనశ్చరీరంచదీశ్చసత్త్వతమోరజః-కార్యాణి-తాభిః-యేవివిధాఃదేవకీర్యజ్జురా
ణాంసగాః-తేషుసృష్టాః-తత్రాపివయంఅప్రకాశాఃఅజ్ఞాఃకుతః-పశ్యేమేత్యధః॥ ౨౨॥ అపరతహి-కించశ్యం-చితదాహ॥
యదలి॥ యేదేహభాజస్తే-స్వస్తి-సమ్యక్స్థితమపిత్యాంసవిమః-కింతుగుణానేవవిశ్వంతి-అథవా-సగుణాసపి-అపితు-తమవివచ
శ్యంతి-యతస్త్రిగుణాః-బుద్ధిరవప్రధానంయేషా-అతోబహిరవప్రకాశోజ్ఞానంయేషాంబుద్ధిపరతంత్రతయాజాగ్రత్సప్నయా
విషయా-పశ్యంతి-సుషుప్తాతుతమవివకేవలం-సతునిగుణాంత్యాం-సర్వత్రహేతుః-యథాయతః-యస్యతవ-మాయయేతివా-మో
హితంచెతోయేషాం॥ ౨౩॥ తథాప్యహంవిచారణజ్ఞాస్యామిచిచ్ఛే-తత్రాహ॥ తమితి॥ తంత్యామహం-విమూఢః-కథంపరిభావ
యామివిచారయామి-కథంభూతం-జ్ఞానఘనంశుద్ధజ్ఞానమూర్తిః-స్వభావతవప్రధ్వస్తామాయాగుణనిమిత్తైభేదమోహామేషాంతైః-
విభావ్యంవిచింత్య-అయంభావః-జ్ఞానఘనత్వాన్నతావత్జ్ఞానవిషయత్వం-విచారవిషయత్వేపి-మాయాగుణైరభిభూతోహంసవిచార
సమర్థః॥ ౨౪॥ ప్రశాంతితి॥ తస్మాత్-హప్రశాంత-త్వాంపురాణంపురుషంకేవలం-సమామహాత్మ్యస్వయః-పురాణపురుషత్వై
హేతుః-మాయాయాగుణాః-కర్మాణిచ-విశ్వస్యస్థైరీనిలింగాని-బ్రహ్మవిరూపాణియస్యతం-ప్రశాంతత్వేహేతుః-సదసద్భావ్యంకా

ధ్యతేద్యాపిసమాధియుక్తిభిః । కుతోపరేయస్యమనశ్చరీర దీ విసర్గ సృష్టావయమప్రకాశాః । ౨౨ ॥
యేదేహభాజస్త్రీగుణప్రధానాగుణాన్వివశ్యంతుత వాతమశ్చ । యన్మాయయామోహితచేతనస్సై
విమన్స్వసంస్థంనబహిఃప్రకాశాః । ౨౩ ॥ తంత్యామహంజ్ఞానఘనంస్వభావప్రద్వస్తామాయాగుణభే
దమోహైః । సనంననాద్యేమునిభిర్విభావ్యంకథంవిమూఢఃపరిభావయామి ॥ ౨౪ ॥ ప్రశాంతమా
యాగుణకర్తృలింగమనామరూపంసద సద్విముక్తమ్ । జ్ఞానోపదేశాయగృహీతదేహంసమామహి
త్వాంపురుషంపురాణమ్ ॥ ౨౫ ॥ త్వన్మాయారచితేలోకేవస్త్రబుద్ధ్యాగృహీదము । భ్రమంతికామలో
భేష్యామోహవిభ్రాంతచేతనః ॥ ౨౬ ॥ అద్యనస్సర్వభూతాన్త్యక్తామకమేంద్రియాశయః । మో
హాపాశోదృఢశ్చిన్నోభగవంస్తవదశనాత్ ॥ ౨౭ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్థంగీతానుభావస్తంభగవాన్కపిలో
మునిః । అంశుమంతమువాచేదమనుగృహ్యధియాన్మప ॥ ౨౮ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అశోష్యంసీయతాంవత్సపితా
మహాపశుస్తవ । ఇమేచపితరోధగ్ధాగంగాంభోహంఞ్చినేతరత్ ॥ ౨౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ తంపరిక్రమ్యశిరసా
ప్రసాద్య హయమానయత్ । సగరస్తేనపశునాక్రతుశేషంసమాపయత్ ॥ ౩౦ ॥ రాజ్యమంశుమతి
న్యస్యనిస్సృహూముక్తబంధనః । బిర్వోపవిష్టమాగ్ణేణలభేగతిమనుత్రమామ్ ॥ ౩౧ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-నవమస్తంధే-అష్టమోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః ॥ అంశుమాంశ్చతపస్తైపిగంగానయనకామ్యయా । కాలంశుహంతంనాశక్నోత్తతఃకాలే
నసంస్థితః ॥ ౧ ॥ దివీవస్తత్సుతస్తవ్విదశక్తఃకాలమేయివాన్ ॥ భగీరథస్తస్యసుతస్తైపిససుహహత్తపః ॥
౨ ॥ దశయామాసతందేప్రసన్నావరదాస్తితే । ఇత్యుక్తస్సప్తమభిప్రాయంశశంసావనతోన్మపః ॥

ర్యకారణాభ్యాంపుర్యపాసాభ్యాంవావిముక్తం-అతఃఅనామగూపంతత్త్వతనామరూపశూన్యం-కింతు-జ్ఞానోపదేశాయగృహీతః-ప్రకటి
తఃదేహఃశుద్ధసత్త్వమూర్తిఃయేనతం-యద్వా-హేప్రశాంతమాయేతి-హేఅగుణైచివసంబోధనం-కమణిఃసృష్టాదికారైలిం
గానియస్యేతియోజ్యం-యద్వా-ప్రశాంతాఃమాయాగుణాదయోస్త్రి-ఇత్యేకమేవపదం ॥ ౨౫ ॥ స్వభాగ్యంజ్ఞానమేద్యాభ్యాం
త్వదితి॥ కామాదిభిర్భ్రాతానిచేతాంసియేషాంతే-ఇమేసర్వభూతాన్త్యక్తమంతి ॥ ౨౬ ॥ అద్యేతి॥ హేసర్వభూతాన్త్యక్త-సఃఅ
స్తాకం-త్వత్త్వేపయేవఘటితాత్త్వద్దశనాత్-అద్యదృఢోపిమోహమయఃపాశః-భిన్నః-కథంభూతః-కామాదీనామాశయఃఅప్ర
యః-త్వత్ప్రసాదేనకృతాథోస్త్రిత్యధః ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ అశ్వదితి॥ అశ్వంబుద్ధాపి-సాకాంతంప్రత్యాహఇమేచేతి॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥
ఇతిభావాధాదీపికాయా-అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *
జ్ఞా॥ సవమేంశుమతోవంశఃఖిట్యాంగావధివర్ణితే । గంగాంభూతలమానిస్యేయస్యపాత్రోభగీరథః ॥ అంశుమానితి ॥ యథాసగరఃపా
త్రాయరాజ్యందత్వాతపస్తైపి-తథాఅంశుమాంశ్చ-స్వపుత్రాయరాజ్యందత్వా-మహంతంకాలంతపస్తైపిఇతిచకారన్యధః-నాశ
క్నోద్గంగామానెతుమితిశేషః-సంస్థితఃమృతః ॥ ౧ ॥ దివీపతితి॥ కాలంకృత్యం-వియవాన్ప్రాప్తః ॥ ౨ ॥ దశయామాసేతి॥ తంప్రత్యాత్వా

నందశా యామాస - తెవరదాస్తీతిగంగాయా క్తస్స - స్వమభిప్రాయంపూర్వ జోధరణం - శశంసక థయామాస || ౩|| కఇతి || కోపిగగ
నాత్మతంత్యామెవగం - ధారయతా ధారయిష్యతి || ౪|| కించేతి || కించ - ఆమృజం తిక్షయిష్యంతి - తత్రోపాయావిచింత్యతా || ౫||
సాధవఇతి || హరంతి హరిష్యంతి - అఘంభిన తీత్యఘభిత్ || ౬|| ధారయిష్య తీతి || ఆత్మాకథంభూతః - యస్మిన్ ఇదంవిశ్వమతంగ్రథి
తం - ఉభ్యతంతుశ - శాటీపటభవ - ప్రాతంచతిర్యక్తంతుశుపటభవ - అపాసర్వాధారస్త ద్వగంధా రయిష్యతీత్యథః || ౭|| ౮|| ౯||
తథేతి || రాజ్ఞాభిహితంతథేత్యంగీకృత్య - హరఃపాదేనభూతంజలంయస్యాస్తాం || ౧౦|| ౧౧|| ౧౨|| స్రసంగాత్ గం గామాహత్త్యమాహచ
తుభిః || యదితి || యస్యాఃజలస్స శామా త్రైణ - తచ్చ కేవలం దేహభస్మభిరవససాక్షత్ - బ్రహ్మణీస్వకృతేనదం దేనహతాఅపి తాం

౩| గంగా || కోపిధారయితావేగంవతంత్యామెమహీతలే | నచేచ్ఛా మితలంభితాన్వపయాన్యైరసా
తలమ్ | ౪ | కించాహంనభువంయాన్యై నరామయామృజంత్యఘమ్ | మృజామితదఘంక్వాహంరా
జంస్తత్ర విచింత్యతామ్ | ౫ | రాజా || సాధమోన్యాసినశ్శాంతాధర్మిష్ఠా లోకపావనాః | హరంత్య
ఘంతేగసంగా తైష్వాస్తైహ్యఘభిద్ధరిః || ౬ || ధారయిష్యతితేవేగంరుద్ర స్వాత్మాశరీరిణామ్ | యస్మి
న్నోతమిదంప్రాతంచతిర్యక్తంతుశుపటంతుమ్ | ౭ || ఇతితస్యవచస్సుత్వాగంగాతంపునరబ్రహ్మీత్ | ప్ర
సాదయ మహేశానం ధారణార్థం మదం భసామ్ | ౮ | తచ్చుత్వాసన్వపోదేవంతపసా రాధయ
చ్ఛివమ్ | కాలేనాల్పీయసారాజంస్తస్యేశానస్తృతుష్యత్ | ౯ | తథేతిరాజ్ఞాభిహితస్సర్వలోకహిత
శ్శివః | దధారావహితోగంగాంపాదపూతజలాంహరేః || ౧౦ || భగీరథోధరాజర్షినిన్యై భువనపావ
నీమ్ | యత్రస్వపితృణాందేహభస్మీభూతాశ్చ శైరతే | ౧౧ | రథేనవాయువేగేనప్రయాంతమనుధా
వణి | దేహేపునంతీనిదాద్ధానసించత్సగరాత్తజాన్ || ౧౨ || యజ్జలస్పశామా త్రైణబ్రహ్మదండహ
తాలపి | సగరాత్తజాదివంజన్తుః కేవలందేహభస్మభిః || ౧౩ || భస్మీభూతాంగసంగేనస్వర్యాతాస్సగ
రాత్తజాః | కింపునః శ్రద్ధయాదేవీంయెసేవంతేధృతవ్రతాః || ౧౪ || నవ్యేతత్పరమాశ్చర్యంస్వధున్
న్యాయదిహూదితమ్ | అనంతచరణాంభోజప్రసూతాయాభవచ్ఛిదః || ౧౫ || సన్నివేశ్యమమోయస్మిన్
శ్రద్ధయామున యోమలాః | త్రైగుణ్యందుస్త్యజంహితాన్వసద్యోయాలాస్తదాత్మతామ్ || ౧౬ || శ్రు
తోభగీరథాజ్జజ్ఞైతస్యనాభావరోభవత్ | సింధుద్వీపస్సుతస్తస్మాదయుతాయుస్తతోభవత్ || ౧౭ || ఋ
తుపగౌనశసఖోయోశ్వవిద్యామధాన్నభాత్ | దత్వాక్షహృదయంతస్తైసర్వ కామస్తుతత్సుతః ||
౧౮ || తతస్సుదాసస్తత్పుత్రో మదయంతీవతీన్యప | ఆహుమిత్రసహాయంవై కల్తాహంప్రిఃకృతః
క్వచిత్ || వసిష్ఠశాపాద్రక్షోభూదనపత్యస్సవ్కర్తృణా || ౧౯ || విష్ణురాతః || యన్నిమిత్రోగురోశ్శాపసోన్సి
దాసస్యమహత్త నః | ఎతద్వేదితుమిచ్ఛామికథ్యతాంనరహూయది || ౨౦ || శ్రీశుకః || సాదాసోమృగయాం
కించిచ్చరత్ రక్షోజఘానహ | శుశోచ భ్రాతరం భ్రాతాగతఃప్రతిచిక్షీషయా || ౨౧ || సచింతయన్న
ఘంరాజ్ఞస్సూదరూపధరోగృహే | గురవేభోక్తుకామాయపక్తాన్విన్యేనరామిషన్ || ౨౨ || పరివేష్యమా
ణంభగవాన్విలోక్యాభక్ష్యమంజసా | రాజానమశపత్త్రద్ధోరక్షోహ్యవంభవిష్యసి || రక్షఃకృతంత
ద్విదిత్వాచక్రే ద్వాదశ వాషికమ్ || ౨౩ || సోప్యపోంజలినాదాయగురుంశ పుంసముద్యతః | వారితో

శ్రద్ధయామెవంతఇతిశేషః - ఏతేమాంఫలంకింవ క్తవ్యమితిభావః || ౧౩ || తదేవప్రపంచయతి || భస్మీభూతేతి || భస్మీభూతేనాంగేనయస్సంగః
తేన || ౧౪ || ౧౫ || సన్నివేశ్యతి || యస్మిన్ అనంతే - త్రైగుణ్యం దేహబంధనం || ౧౬ || ౧౭ || ఋతుపగణఇతి || సలస్యసఖా - అథాత్
ప్రాప్తః - తత్పుత్రః ఋతుపగణస్యసుతః || ౧౮ || తతఇతి || తత్పుత్రః సాదాసః || ౧౯ || యదితి || సరహః సరహస్యం || ౨౦ || సాదాసఇతి ||
మృగయాంచరత్ - కించిత్ రక్షః కంచి ద్రాక్షసం - జఘాన - తస్యభ్రాతరం శుశోచ - సభ్రాతాపలాః య్యగతః || ౨౧ || సఇతి || అఘంత
విష్టం - సూదఃపావకః - తద్రూపధరస్స - రాజ్ఞోగృహ వతమాసః || ౨౨ || పరివేష్య మాణమితి || అభక్ష్యమంజసావిలోక్య - ఏవంస
రమాంసాశ్యవహరణ - వసిష్ఠవివ - తంశాపంద్వా దశవాషికంచక్రే || ౨౩ || సఇతి || రుశతీః తీక్ష్ణః - అపఃస్వపాదయోః జహౌ - నాశ్య

త్ర॥ ౨౪॥ తత్ర హతుః ॥ విశిష్యతి ॥ వివక్షనమిత్ర సహత్వమపి - గణితం - మిత్రస్యకళత్రస్యవాచస్పహనాత్ ॥ ౨౫॥ తదేవరాక్ష
సత్వే - కల్పామాంశ్చైత్యైచ - కాగణముక్తాస్యకర్తృణానసత్యియదుక్తం - తత్ప్రపంచయతి - వ్యవాయకాలక్షిత్యారభ్య - కర్తృణామ
జాగత్యంతేన ॥ వ్యవాయకి ॥ వనమోకోని వాసాయయోస్తా - వనకసాతేచదంపతీచ - వనాకౌదంపతీ ఇతిపు థక్ష్వ దవాదే - అదంత
త్వమాషణం - అకృతాథావత్ దీనవత్ ॥ ౨౬॥ ౨౭॥ దేహితి ॥ అకృతాథా రతింఆసమాప్తరతిం ॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ఆరిరాధయిమరితి ॥
సర్వభూతానామాత్మైతిభావనయా ఆరాధయితుమిచ్ఛుః - యద్వా - సర్వభూతానామాత్మభావేనభూతేషుస్థిత మపి - గుణైరంతహితంబ్ర
హ్మతింసంబంధః - పాతాంతర - అంతహితః సోయమిత్యత్రణాన్వయః ॥ ౩౦॥ సత్తితి ॥ సోయంత్య దధీనోబ్రహ్మషివర్యః - రాజ
షిశ్రేష్ఠత్వత్తోవధం నాహతి - యథాపితా - పుత్రకర్తృకంవధమివ ॥ ౩౧॥ తస్యేతి ॥ భూతస్యశ్రీతియస్య గణాస్యసత్యితి
వా - బభ్రోఃగోః - సతాంమతోభవాత్ - వధం - కథంసాధుమన్యత ఇత్యథాః ॥ ౩౨॥ యదీతి ॥ క్షణమపియేన వినానజీవిష్యామి - సోయం

మదయంత్యాసోరుశఃపాదయోజనాహృ ॥ ౨౪॥ దిశఃఖమవనీంసర్పాంపశ్యజీవనాయంనృపః ॥ రాక్ష
సంభావమాపన్నఃపాదేకల్పాషతాంగతః ॥ ౨౫॥ వ్యవాయకాలేదదృశేవనోకోదంపతీద్విజౌ ॥ క్షుధా
తోజగృహేవిప్రంతత్వత్స్యాహకృతాథావత్ ॥ ౨౬॥ నభవాత్ రాక్షసస్సాత్మాదిత్వాకూణాంమ
హారథః ॥ మదయంత్యాఃపతివీరనాథమంకతుమహాసి ॥ ౨౭॥ దేహిమేపత్యకామాయాఅకృతా
థారతింద్విజమ్ ॥ దేహిమాయంమానుషోరాజపురుషస్యాఖిలాథాదః ॥ ౨౮॥ తస్మాదస్యవధోవీరసర్పా
థావధఉచ్యతే ॥ ఎషహిబ్రాహ్మణోవిద్వాత్పశ్యేలగుణాన్వితః ॥ ౨౯॥ ఆరిరాధయిషుబ్రహ్మమ
హాపురుషసంజ్ఞితమ్ ॥ సర్వభూతాత్మభావేనభూతేష్వంతహితంగుణైః ॥ ౩౦॥ సోయంబ్రహ్మషివ
ర్యస్తేరాజషిప్రవరాన్విభోః ॥ కథమహతిథమజ్ఞవధంపితురివాన్తజః ॥ ౩౧॥ తస్యసాధోరపాప
స్యభూతస్యబ్రహ్మవాదినః ॥ కథంవధంయథాబభ్రౌర్తస్యతేసన్తతోభవాత్ ॥ ౩౨॥ యన్యయంక్రి
యతేభక్షస్తహిమాంఖాదపూర్వతః ॥ నజీవిష్యేవినాయేనక్షణంచమృతకంయథా ॥ ౩౩॥ ఎవంకరు
ణభాషిణ్యావిలపంత్యాఅనాథవత్ ॥ వ్యాఘ్రఃపశుమివాఖాదత్సేదాసశ్శపమోహితః ॥ ౩౪॥ బ్రా
హ్మణీవీత్యుదిగిషుంపురుషాదేనభక్షితమ్ ॥ శోచంత్యాత్మానముర్ద్విశమశపతుపితాసతీ ॥ ౩౫॥ యస్మాన్నే
భక్షితోపాపఃకామాతాంయాఃపశిస్తస్త్వయా ॥ తవాపిమృత్యురాధానాదకృతప్రజ్ఞదశితః ॥ ౩౬॥ ఎ
వంమిత్రసహంశప్రాప్తవతిలోకపరాయణా ॥ తదస్థినిసమిద్ధాగ్నౌప్రాప్త్యభత్యంగతింగతా ॥ ౩౭॥ వి
శాసోద్వాదశాబ్దాంతేమైథునాయసమున్యతః ॥ విజ్ఞాప్యబ్రాహ్మణీశాపంమహామ్యాసనివారితః ॥ ౩౮॥
తతఃఉధ్వంసతత్యాజస్త్రీసుఖంకర్తృణాప్రజాః ॥ వసిష్ఠస్తదనుజ్ఞతోమదయంత్యాంప్రజామథాత్ ॥
౩౯॥ సావైసప్తసమాగభామబిభ్రన్నవ్యజాయత ॥ జగ్ముశ్చమోదరంతస్యాస్సోత్కృతస్తేనకథ్యతే ॥
౪౦॥ అశ్చకాన్తూలకోజజ్ఞేయస్త్రీభిఃపరిరక్షితః ॥ నారీకవచఇత్యుక్తోనిక్షత్రేములకోభవత్ ॥ ౪౧॥
రాజావిశ్వసహూయస్యఖటాంశ్చక్రవర్త్యభూత్ ॥ యోదేవైరథితోదైత్యానవధీమృగిమజ్జ
యః ॥ ౪౨॥ ముహూతమాయుజ్ఞాత్వైవ్యస్వపురంసందధేమనః ॥ ౪౩॥ నమేబ్రహ్మకులాత్ప్ర
ణాఃకులదైవాన్నచాత్మజాః ॥ నశ్రియోనమహీరాజ్యంనదారాశ్చాతివల్లభాః ॥ ౪౪॥ నబాల్యేపిమత్తర్క

యవిభక్షఃక్రియతే తహి - మృతకంయథామృతప్రాయంమాం - పూర్వంభక్షయ ॥ ౩౩॥ ౩౪॥ బ్రాహ్మణీతి ॥ దిగిషుంగభా - ధానకతా
రం ॥ ౩౫॥ యస్మాదితి ॥ ఆధానాత్ మైథునాత్ - హేఅకృతప్రజ్ఞ - మృత్యుమయా దశితః ॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ తత ఇతి ॥ తదేవంకర్తృణా
అప్రజాః ॥ ౩౯॥ సేతి ॥ అభిభ్రౌదధారిత్యథాః - సవ్యజాయతనప్రాసూయత - అతోవసిష్ఠ వివతస్యా ఉదరమశ్చనాజహున - సఉత్ప
న్నఃసుతోత్కః ॥ ౪౦॥ అశ్చకాదితి ॥ స్త్రీభిఃసంవేష్ట్యపశురా మాత్పూరక్షితః - ఆతోనారీకవచ ఇత్యుక్తః - నిక్షత్రేజగతిసచిక్షత్ర
జంశస్యమూమభవత్ - అతోములక ఇతివోక్తః ॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ముహూతేతి ॥ ప్రసన్నదేవదైవరంభృణీపెత్వత్వై - ఖటాం
గేనోక్తం - ప్రథమంతావస్తమాయః కథ్యతామితి - దేవైశ్చోక్తం - ముహూతమాత్రమితి - తత్జ్ఞాత్వా - దేవైదేవదైవవిమాననక
స్మృత్యుపురమేత్య - మనఃసరమేత్వై - సందధే ॥ ౪౩॥ ఏతదేవస్వసాధువృత్తానుస్తరణపూర్వకం - తత్ప్రతేనశ్చయేనదశాయతి స
ప్రభిః ॥ సేతి ॥ మోదేవత్ బ్రహ్మకులాత్కాశాత్ - మేప్రాణదయోనాతివల్లభాఃనాతిప్రియాః ॥ ౪౪॥ సేతి ॥ మహ్యంమమ ॥ ౪౫॥ దేవై

రితి॥ భూతభావనోహరిః - తస్మిన్నైవభావనా యస్య సోహం - తంకామం నవ్యజే ॥ ౪౬॥ తత్రపాతుః ॥ యఇతి ॥ విక్షిప్తానంద్రియాణి
 శ్చ - యేషాంతే - దేనాఅపి ॥ ౪౭॥ అథేతి॥ అథతస్మాత్ - ప్రకృత్యాస్యభావన - ఆత్మనిరూఢం - గుణముసంగం - విశ్వకతుః భావన - హి
 త్యా - తమేవాహం ప్రపద్యే ॥ ౪౮॥ ఇతితి॥ అన్యభావం దేహద్యభిమానరూపం - అజ్ఞానఽహిత్యా ॥ ౪౯॥ స్వఽభావమేవాహం ॥ యత్రదితి॥
 శూన్యవత్త్వేనవాగాద్యవిషయత్వాత్ - వాసుదేవఇతియంగృణంతి - బ్రహ్మణివథ త్రానుగ్రహభావమవిష్కృతశక్తేఃవాసుదేవత్వాత్ ॥
 ౫౦॥ ఇతిభావాధాన దీపికాయాం - నవమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో॥ దశమేప్రాహఖటావంగంపంచే శ్రీరామసంభవమ్ తచ్చరిత్రంచలంకేశచహత్యయోధ్యామావధి ॥ యద్యా ॥ దశమేరామచరిత
 మావిభావవపురస్కరమ్ తుకేనవణ్యకాతేపుణ్యమభిషేకోత్సవాపధి ॥ ఖటావంగాదితి ॥ ఖటావంగాద్దీఘకాపముః ॥ ౧॥ రామేతి॥ ఋ
 షభిఃవాల్మీకిముఖైః - ధూరివణికాతం - త్వయాముహుః శ్రుతం - తథాపిసంత్యేపతః - కథ్యమానశృణ్వేతిశేషః ॥ ౩॥ శ్లో॥ గ్రంథకోటిభి
 రాకీర్ణమద్భుతంరామవిక్రమమ్ అథాయద్యయతావత్కృన్మేకశ్లోకేనమగ్యతి ॥ శ్రీభరీయాయంశ్లోకః ॥ గుర్వధాఇతి ॥ కోసలం ద్రః
 శ్రీరామః - సః అస్తూ - అవతాత్పాతు - కథంభూతః - యోగుర్వధా - పితుఃసత్యస్య పాలనాథాం శ్రీకృతాజ్యస్థ - పద్మవదతిసు

హ్యమధరై రమతెక్వచిత్ । నాపశ్యముత్తమశ్లోకాదన్యత్త్రించనవస్తవహం ॥ ౪౭॥ దేవైఃకామవరోద
 త్తోనుహ్యంత్రిభువనేశ్వరైః । నవృణేతమహంకామంభూతభావనభావనః ॥ ౪౮॥ యేవిక్షిప్తేంద్రియ
 ధియోదేవాస్తైస్సహృదిస్థితమ్ । నవించంతిప్రియంశశ్వదాత్మానంకిముతాపరే ॥ ౪౯॥ అథేతమాయా
 రచితేషుసంగంగుణేషుగంధర్వపురోపమేషు । రూఢంప్రకృత్యాత్మనివిశ్వభతుఃభావనహిత్యాతమ
 హంప్రపద్యే ॥ ౫౦॥ ఇతివ్యవసితోబుద్ధ్యానారాయణగృహీతయా । హిత్యాన్యభావమజ్ఞానంతతస్సస్వం
 భావమాశ్రితః ॥ ౫౧॥ యత్రస్మహ్మపరంసూక్ష్మమశూన్యంశూన్యకల్పితమ్ । భగవాన్వాసుదేవే
 తియంగృణంతిహిసాత్వతాః ॥ ౫౨॥ * * * * *
 శ్రీశుకః ॥ ఖటావంగాద్దీఘకాపముశ్చరఘుస్తస్మాత్పృథుశ్రవాః । అజస్తతోనుహరాజతస్మాద్దశర
 థోభవత్ ॥ ౧॥ తస్యాపిభగవానేషసాత్మాద్భ్రహ్మమయోహరిః । అంశంశేనచతుభాగాశ్చుత్ర
 త్వంప్రార్థితస్సురైః ॥ ౨॥ రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నభరతాఇతిసంజ్ఞయా । తస్యానుచరితంరాజన్న
 పిభిస్తత్త్వదశభిః ॥ శ్రుతంహివణికాతంభూరిత్వయాసీతాపతేముహుః ॥ ౩॥ గుర్వధేత్యక్తరా
 జ్యోవ్యచరదనువనంపద్మపద్భ్యాంప్రియాయాఃపాణిస్స శాత్రుమాభ్యాంనృజితపథరుజోయోహ
 రీంప్రానుజాభ్యామ్ । వైరూప్యాచ్ఛాపణఖ్యాఃప్రియవిరహరుషోపితశ్రూవిజృంభత్రస్తాభి
 బంధసేతుఃఖలదవదహనఃకోసలంక్రోవతాన్నః ॥ ౪॥ విశ్వమిత్రాధ్వరేయేనమాగీచాద్యానిశాచ
 రాః । పశ్యతోలక్ష్మణస్యైవహతానైర్వపతప్రంగవాః ॥ ౫॥ యోలోకవీరసమితౌధనురైశముగ్రంసీ
 తాస్వయంవరగృహేత్రిశతోపసీతమ్ । ఆనాయబాలగజలీలఇవేతుయష్టింసజ్జీకృతంనృపవికృష్యబ
 భంజనుధ్యే ॥ ౬॥ జిత్యానురూపగుణశీలనయోంగరూపాంసీతాభిధాంశ్రియమురస్యభిలబ్ధమానామ్ । మా

కుమారాభ్యాంపద్భ్యాం - తదేవాహ - ప్రియాయాఃపాణినాపి - స్పృశేనాస్తీక్షమాయయోః తాభ్యాం - ప్రతివసంవ్యచరత్ - హరీంక్రో
 హనూమా - సుగ్రీవోవా - అనుజోలక్ష్మణః - తాభ్యాంమృజితాఅపనీతాపథరుజా - మాగ్రాశ్రమాయస్య - శూపణఖ్యాఃవైరూప్యో
 కణానాసీ కాచ్చేదాధేతోః - తయాప్రలోభితేనరావణేనాపహరాత్ - ప్రియణకశత్రేణ - విరహః - శేనరూట్ - తయలరోపితయాః శ్రు
 వోః - విజృంభేనైవత్రస్తాభిఃయస్తాత్ - తతస్తద్విజ్ఞాననేనబద్ధఃపేతుఃయేన - తతఃఖిలాః రావణాదయః - రవివదవోవసం - తస్యదహనః
 ౪॥ సంత్యేపతావణికాతంరామచరితం - అదితలరభ్య - విస్తరణాహ - విశ్వమిత్రాధ్వరకిత్యాభ్యయవదుత్రాధ్యయపరిసమాప్తి ॥
 విశ్వమిత్రేతి ॥ పశ్యతవలక్ష్మణస్య - తమప్యనపత్త్యేవహతాఇత్యధాః - యచ్చబ్రాహ్మసలంక్రోవతాదిపూర్వజైవవాన్వయః
 ౫॥ యఇతి ॥ లోకేయవీరాస్తేషాం - సమితౌసమాజే - విశంక్రయంబకం - ధనుః - ఇక్షుయష్టిమివలీలయై నాదాయ - సజ్జీకృతమారోపి
 తం - వికృష్యమధ్యేయోబభంజ - హన్యప - ఉగ్రంకరిసంగరిష్ఠంవా - తదాహ - వహతాం - త్రిభిశ్చతైరుపసీతం - బాలగజస్యలీలవలీలా
 యస్యసః ॥ ౬॥ జిత్యేతి ॥ అనురూపాణిస్వయోగ్యానిగుణశీలాదిన - యస్యాస్తాం - సీతాసంజ్ఞాం - పూర్వం ఉరసిఅభిలబ్ధమానో యయా

తాం- శ్రీయంజిత్యా- భనుభాంగమ హానాదశ్ర వణమపితస్య- భృగుపతేః పర శురామస్యపపాంవ్యసయత్ ఆపనీతవా- కథంభా
తస్య- శ్రీః- శ్రీ సప్తకృత్వః- రాజబీజశూ న్యాంమహిం- యోకరోత్- తస్య||౭||ఇదానీంగుర్వ భాగితిశ్లోకంవిప్రవ్యాన్నాహ||యతి||కదా
చిత్ కై కేయ్యతుష్టేన రాజ్ఞా- త్వదపేక్షితందాస్య మీతిప్ర తిక్రతం- తతః శ్రీ రామస్యయావరాజ్యాభిషేకసమయే- తయాభరతస్యరా
జ్యంరామస్యచవనెవాసః ప్రాధికతః- తదా- సత్యపాతేన పరివీతస్యపితునిదేశమాజ్ఞాంశిరసాజగృహ- తతోరాజ్యా దికంత్యక్త్వా-
సభార్యోవసంయయా- దుస్త్వజస్యాపిసహపాంత్వాగేద్య ధ్రుంతః- ముక్తసంగోదోగీ- అహా ప్రాణానివేతి || ౮ || రక్షతి|| రక్ష
సోరావణస్య స్వసుః శూపణఖ్యాః- ఆశుద్ధబుద్ధఃసీతాంజిఘ్నః- కామాతు రాయాతివా- రూపం- వ్యకృతవికార మనయత్- త
స్యాః ఖర త్రి శిరోదూషణముఖ్యాఃఅదంతత్వమాషాంబాంధ వాయెమతా- చతుదశశహస్రం- అనారణీయగలంఘ్యం- జహానకో
దండంపాణాయస్య||౯||సీతేతి||సీతాయాఃకథాశ్రవణేన దీపితోహృచ్చయోయస్య- తేనసీతాగహరిష్యతాస్య స్తద్భీతేనస్వస్యా శ్రమాదప
కషణాథే- సృష్టంవిసృష్టం- మారీచంవిలోక్యజహాన- కథంభాతం- అద్భుతై ణవపుమాస్వణా హరిణదే హానోపలక్షితం- అతపిత-
ప్రలోభనేన- ఆశ్రమతః తేనాపకృష్టస్య- కందక్షప్రజాపతిం- యథా- ఉగ్రః శ్రీరుద్రః||౧౦||రక్షోభమనెతి|| తతశ్చరక్షోభమనరా
వణేన ఆసమక్షమపసీతాయాంప్రియాయాం-తయావియుక్తః- బ్రాత్రాలక్షణేనసహ- కృపణవద్వనచచార- కిమభిప్రాయస్య- ఇతిఅనె

గేవ్రజభృగుపతేవ్యనయ త్ప్రరూఢంపపాంమహిమకృతయస్త్రి రరాజబీజామ్|| ౭ || యస్స
త్యపాశపరివీతపితునిదేశం సై ణస్యచాపిజగృహేశిరసాసభార్యః| రాజ్యశ్రీయంప్రణయినస్సహృ
దోనివాసంత్యక్త్వాయయావనమసూనివముక్తసంగః||౮||రక్షస్త్వసువ్యక్తరూపమశుద్ధబుద్ధేస్తస్యాః
ఖర త్రిశిర*దూషణముఖ్యబంధూః|జఘ్నుచతుదశశహస్రమవారణీయంకోదండపాణీరటమానడవా
సకృచ్ఛమ్||౯||సీతాకథాశ్ర వణదీపితహృచ్చయేనస్పష్టంవిలోక్యనృపతేదశకంధరేణ| జఘ్నుద్భుతై
ణవపుమాశ్రమతోపకృష్టోమారీచమాశువిశేభేనయథాకముగ్రః||౧౦||రక్షోభమనవృకవద్విపనెసమక్షం
వై దేహరాజమహితర్యప యాపితాయామ్| బ్రాత్రావ నెకృపణవ స్త్రి యయావియుక్తః స్త్రీ సంగి
నాంగతిమితిప్రథయంశ్చచార|| ౧౧|| దద్ధావత్కృత్యహతకృత్యమహాకబంధంసఖ్యంవిధాయకపిభి
శయితాగతింతైః| బుద్ధావధవాలినిహతేష్టవగేంద్రసైన్యై వెలామగాత్సనునుజోజభ వాచితాం
స్త్రిః|| ౧౨|| యద్రోషవిభ్రమవివృత్తకటాక్షపాతసంభ్రాంతనక్రమకరోభయగీణాఘోషః| సిం
ధుశ్శిరస్య* హాణం పరిగృహ్య రూపీపాదారవిందముపగమ్య బభాషవేతత్ || ౧౩ || తంత్యాంవిభా
జడధియోన విదామభూమృకూటస్థమాదిపురుషంజగతామధీశమ్ | యత్స త్వత్స్మరగణారజసఃప్ర
జేశామన్యోశ్చగూతపతయస్సభ వాగుణేశః || ౧౪ || కామంప్రయాహిజహివిశ్రవసోవ మేహం
త్రై లోక్యరావణమవాపుహివీరపత్నీమ్ | బధీహి సేతుమిహతేయశసోవిత త్రైగాస్యంతిదిగ్విజ
యి సోయముపేత్యభూపాః|| ౧౫ || బధోద్ధౌరధౌరఘుపతివివిధాద్రికూటై సైతుంకపీంద్రకరకంపిత

స ప్రకారేణ- స్త్రీసంగినాంఘోదకాంగతిం- ప్రఖ్యాపయత్|| ౧౧|| దద్ధవతి || ఆత్మాభేనకృత్యేనకర్తృణా- రావణేనసహ- యు
ద్ధేనహతస్య- కృత్యంశా స్త్రీయందహనాదికంయవ్యతం- జటాయుషం- పుత్రవద్దగ్ధా- కబంధంస్వగ్రహణాయప్రసారిజ బాముంరా
క్షసంఅహా- అథ- వాలినిహతే- తైఃకపిభిఃదయితాగతింబుద్ధా- అజభవాభ్యా మచితావం స్త్రీయన్యస మనుజః- వేలాం సము
ద్రతీరం- అగాత్|| ౧౨|| యదితి|| తత్ర త్రిరాత్రముపవాసేనప్రతీక్షితోపసింధుః- యదానోపస్థితః- తదా- యస్యరోషవి భ్రమేణక్రో
ధలీలయా- విప్రత్తోయఃకటాక్షః- తస్యపాతేన- సంభ్రాంతానక్రాఃమకరాశ్చయస్త్రి- భయేనగీణాఃగ్రస్తః స్తంభితోఘోషయేనసః-
సింధుః- వితద్వక్ష్యమాణంబభాష- అహాణమస్యాదికం- ఆత్రుభందోభంగఆషాః-రూపీమూర్తిమత్|| ౧౩|| భాషణమేవాహ- ద్వా
భ్యాం || తమితి || పితావత్పర్యంతంసునిశ్చితంత్యాంసవిదామ- నజానీమతిత్యథాః- ఇదానీంతుజ్ఞాతోసీత్యాహ- యదితిపునకృదం-
యస్యేత్యథాః- యద్వతేభ్యఃసత్త్వాదిభ్యః- సురగణాదయోభవంతిసభనానితి|| ౧౪|| కామమితి|| కామంయథేచ్ఛం- జలమాత్రమ్యాపి
ప్రయాహ- ఆవమేహంపురీషప్రాయం- త్రై లోక్యంరావణయతిఆక్రందయతీతి తథా- తంజహి- హేవీర- యద్యపి- తవజలంప్రతిబంధ
కంసభజతి- తథాపీహ సేతుంబధీహి- తహా- కిమథాం- తేయశసోవిస్తారాయ- తదేవాహ- యంసేతుముపేత్యమక్ష రంకమావేక్ష్య
త్వద్వశోగాస్యం తి భూపాస్తం|| ౧౫|| తద్వాక్యమభినంద్యయత్ ప్రతంతదాహ || బద్ధవతి || వివిధై రద్రిణాంకూటైఃశృంగైః- సేతుంజ

ధ్యా అగ్రే సీతాన్వేషణహనుమతై వదగ్ధాంలంకామవిశత్ - కథంభాతైః శృంగైః - కపింద్రాణాంకరైః కంపితానిభూరుహజామంగా
నిశాఖాదీనియేషుతైః విభీషణస్యదృశాయధ్యా - కై స్సహవిశత్ - సుగ్రీవాదయః ప్రముఖాయేమాంశై రనీ కైః || ౧౬ || సతి || తతశ్చ - సాలంకా -
ఘూణాప్రచలితాబధూవ - కథంభాతా - వానరేంద్రాణాంబలైః రుద్ధాః విహారాద యాయస్యాం - నిభజ్య మానాః ధిషణదయాయ
స్యాంసా - తత్ర విహరః శ్రీదాస్థానం - కోష్ఠంధాన్యాగారాది - శ్రీకోశః - ద్వారంగృహదీనాం - గౌపురం - పురద్వా రం - సదఃసభా - వల
భీప్రాసాదాదిపురోభాగాచ్ఛా దినీ - విటంకః కపోతపాలికా - ధిషణంవేదికాది - శృంగాటకం చతుష్పదం || ౧౭ || రక్షఃపతిరితి || రక్షసాంపతిః
రావణః పుత్రమింద్రజితం - ప్రహస్తాదీంశ్చ - సమహి నోత్ ప్రాయుజ్జ || ౧౮ || తామితి || అసిఘ్నాలాదిభిరుగ్గమాంతాంయతుధానపుత
నాం - సుగ్రీవాదిభిరన్వితః - శ్రీరామః - ఆయాత్ - మరుత్సుతోహనుమా - ఋక్షజాంబవా || ౧౯ || త ఇతి || తేరఘు పతేరనీకపాః అంగదా
ద్యాః సర్వే - రావణస్య ఇథాదిభిః - యద్వరూథంపైస్యం - తత్ గ్వంధ్వం - యథాభవతితథాఅభిషత్యసంగమ్య - బ్రహ్మాదిభిజః ఘ్నుః కా -

భూరుహంకైః | సుగ్రీవనీలహనుమ త్ప్రముఖై రనీకై లంకాంవిభీషణదృశావిశదగ్రదగ్ధమ్ || ౧౬ |
సావానరేంద్రబలరుద్ధవిహారకోష్ఠశ్రీ ద్వారంగృపురసదౌవలభీవిటంకా | నిభజ్య మానధిషణధ్వజహే
మకుంభశృంగాటకాగజరుతై ప్రాదినీవఘూణా || ౧౭ || రక్షఃపతిస్తదవలోక్యనికుంభకుంభధూ
మ్రాక్షుదుముఖసుగాంతనరాంతకాదీ | పుత్రంప్రహస్తమతికాయనుకంపనాదీ సర్వానుగా
సమహి నోదధకుంభకణమ్ || ౧౮ || తాంయతుధానపుత నామసిఘ్నాలచాప ప్రాసప్టిశక్తిశరతో
మరఖడ్గదుగామ్ | సుగ్రీవలక్ష్మణమరుత్సుతగంధమాదనీలాంగదక్షపనసానిభిరన్వితోయాత్ || ౧౯ ||
తేనీక పారఘుపతేరభిషత్యసర్వేద్వంద్వంవరూథమిభవత్తిరథాశ్వయోధైః | జఘ్ను భృశంగిరిగదె
ఘభిరంగదాద్యాస్తీతాభిమశహతమంగళరావణేశా || ౨౦ || రక్షఃపతిస్త్వబలనష్టిమవేక్ష్యరుప్తఆ
రుహ్యయానకమథాభిససారరామమ్ | స్వస్త్వంద నెమ్య మతిమాతలి నోపనీతేవిభ్రా జమానమహ
నన్నిశితైః కురప్రైః || ౨౧ || రామస్తమాహపురుషాదప్రరీషయన్మఃకాంతాసమక్షమసతాపహృతా
శ్వవతై | త్యక్తత్రపస్యఫలమద్యజుగుప్సితస్యయచ్ఛామికాలభవకతురలంఘ్యవీర్యః || ౨౨ || ఎవంక్షీ
పద్ధనుషిసంధితముత్ససజబాణంసవజ్రమివతద్ధృదయంబిభేద | సోన్మగ్నమగదశముఖైవ్యపతద్వి
మానాదాహేతివాదినిజనెసుకృతీవరిక్తః || ౨౩ || తతోనిష్క్ర మ్యలంకాయాయాతుధాన్యస్తహస్తశః |
మందోదర్యాసమంతస్త్రి ప్రరుదంత్యఉపాద్రవ || ౨౪ || తాంస్తాబంధూన్పరిష్వజ్యలక్ష్మణేఘభిర
దితా | రురుమస్సుస్పరందీనాఘ్నంత్యఆత్మానమాత్మనా || ౨౫ || హాహతాస్తస్త్వవయంనాథలోకరా
వణరావణ | కంయాయూచ్ఛరణంలంకాత్పద్విహీనాపరాదితా || ౨౬ || నవైవేదమహాభాగభవా
కామవశంగతః | తెజోనుభావంసీతాయాయోననీతోదశామిమామ్ || ౨౭ || కృతేసావిధవాలంకావయం
చకులందన | దేహఃకృతోన్నంగృధ్రాణామాత్మానరకహేతవే || ౨౮ || శ్రీశుకః || స్వానాంవిభీషణశ్చ
క్రకోసలంద్రానుమోదితః | పితృమేధవిధానెనయదుక్తంసాంపరాయకమ్ || ౨౯ || తతోదనశభగ
వానశోకవనికాలయే | యమాంస్వవిరహవ్యాధింశిశుపామూలమాశ్రితామ్ || ౩౦ || రామఃప్రియత

సీతాయాఅభిషకేశహతంమంగళంయస్యసరావణః యోయేమాంతా || ౨౦ || రక్షఃపతిరితి || స్వబలస్యనష్టింనాశమవేక్ష్యరుప్తః కృ
ద్ధస్త్వయానకంపుష్పకవిమానం - రథంవా - ఆరుహ్యశ్రీరామమభిససార - అథ - తంస్వస్త్వందనేస్వగ్గస్థిబస్త్వరథే - మాతలినిఇం
ద్రసారధినోపనీతే - మ్యమతిదీప్తియైకై - విభ్రాజమానమహనత్ - ఆహ || ౨౧ || రామఇతి || హపురుషాదపు రీషరాక్షసపురీషప్రాయ - యద్వ
స్తాదపహృతా - శ్వవత్ - శ్వాయథాఅసమక్షంగృహంప్రవిశ్యకిమపిహరతితద్వత్ - తన్నజ్జుగుప్సితస్యకర్తవ్యః - కతుఃతేఅద్యకాలభవ -
అలంఘ్యవీర్యహంఫలంయచ్ఛామి - అథర్తకతుఃపుంసః కాలోయథాయచ్ఛతీతివా || ౨౨ || వివమితి || రిక్తక్షీణపుణ్యః - సుకృతీవిమా
నాదివ - విమానాత్పుష్పకాన్యపతదితివా || ౨౩ || రాక్షసశ్రీణాంవిలాపమాహ - పంచభిః || తతఇతి || మందంస్వల్పముదరంయస్యాఃత
యారావణభార్యయాసహ || ౨౪ || ౨౫ || హేతి || పరై రదితా || ౨౬ || ౨౭ || కృతేతి || గృధ్రాణామన్నంభక్ష్యః - నరకహేతవేనరకభోగాయ ||
౨౮ || స్వానామితి || సాంపరాయకంభిక్ష్యతై హికం || ౨౯ || ౩౦ || రామఇతి || ఆత్మనఃస్వస్యసందశకానెనఆహ్లాదః తేనవికసత్ ముఖ

పంకజంయస్యాస్తం॥ ౩౧॥ ఆరోహ్యతి॥ యానంపుష్పకం- భ్రాతృభ్యాంలక్ష్మణసుగ్రీవాభ్యాం॥ ౩౨॥ లంకామితి॥ ఆయుశ్చదత్వా-త
నాపిసహృదయయా॥ ౩౩॥ ఉపగీయమానెతి॥ గోమూత్రయావకం గోమూత్రపక్వయవాన్నభోజనం- భ్రాతరంధరతం॥ ౩౪॥ ౩౫॥ పా
దుకేతి॥ స్వశిబిరాత్ రామంవినాఅయోధ్యామప్ర విశత్ స్వస్య వాసంయత్రనిర్మితవాత్తస్మాత్ప కాశాద్గీతాదిభియుక్తోరామంశ్ర
తు్యద్యతః అభిముఖం యయా॥ ౩౬॥ బ్రహ్మఘోషేతి॥ బ్రహ్మఘోషేణబృహతాఘోషేణ- పతద్భిఃస్వస్తీవాచనికా దికంవదద్భిః-
స్వణా రసా క్తాఃకయ్యైఃప్రాంతాఃయాసంతాభిఃపతాకాభిః- హైమైరిత్యాదివత్సారిరథ విశేషణాని॥ ౩౭॥ ౩౮॥ పారమెష్ట్యానీ

మాంభార్యాందీనాంవీర్యోన్వకంపత॥ అత్తసందశనాహ్లాదవికసన్తుభిపంకజామ్॥ ౩౧॥ ఆరోహ్యరు
రుహేయానంభ్రాతృభ్యాంహనునుద్యు తః॥ విభీషణాయభగవాదత్వా రక్షోగణేశతామ్॥ ౩౨॥
లంకామాయుశ్చకల్పాంతంయయాతీణప్రతఃపురీమ్॥ అవకీర్యమాణఃకుసుమైలోకపాలాపితైఃప
థి॥ ౩౩॥ ఉపగీయమా నచరితశ్శతధృత్యాదిభియుక్తా॥ గోమూత్ర యావకం శ్రుత్వా భ్రాతరంవల్మ
లాంబరమ్॥ ౩౪॥ నుహాకారుణికోతప్యజ్జటిలంధండిలశయమ్॥ భరతఃప్రాప్తమాకణ్యపౌరామాత్య
పురోహితైః॥ ౩౫॥ పాదుకేశిరసిన్యస్యరామంప్రతు్యద్యతోగ్రజమ్॥ నందిగ్రామాత్స్వశిబిరాద్గీతవా
దిత్రనిస్సనైః॥ ౩౬॥ బ్రహ్మఘోషేణచముహూఃపతద్భిబ్రహ్మవాదిభిః॥ స్వణాకయ్యైవతాకాభిహై
మైశ్చిత్రధ్వజైరథైః॥ ౩౭॥ సదశైర్విరుక్త సన్నాహైభాహైఃపురటవర్తుభిః॥ శ్రేణీభిర్వాసరముఖ్యాభి
భృత్యైశ్చోపాయమోద్వహైః॥ ౩౮॥ పారమెష్ట్యాన్యపాదాయపణ్యాన్యచ్ఛావచానిచ॥ పాద
యోరపత త్వే మ్లాప్తక్లిన్నహృదయేక్షణః॥ ౩౯॥ పాదుకేన్యస్యపురతఃప్రాంజలిబాష్పలోచనః॥
తమాశ్లిష్యదృఢంధోభ్యాంస్సవయన్నైత్రజైజలైః॥ ౪౦॥ రామోలక్ష్మణసీతాభ్యాంవిప్రేభ్యో
హాత్తమాశ్చయో తేభ్యస్సవ్యయంనమశ్చక్రేస్త్రజాభిశ్చనమస్త్యతః॥ ౪౧॥ ధున్వంతఉత్తరాసం
గంపతంవీక్ష్యచిరాగతమ్॥ ఉత్తరాఃకోసలామాలైఃకిరంతోనన్మతుర్ముదా॥ ౪౨॥ పాదుకేభరతోగృ
హ్లాచ్ఛామరవ్యజమోత్తమే॥ విభీషణశ్చసుగ్రీవశ్శ్వేతచ్ఛత్రంమరుత్సుతః॥ ౪౩॥ ధనునిషంగాశ
త్రుష్నుస్సీతాతీథాకమండలుమ్॥ అభిభ్రదంగదఃఖడ్గం హైనుంచర్తుక్షాగ్రాణ్ణృప॥ ౪౪॥ పుష్పకస్థో
వృతస్త్రీ భిఃస్తూయమానశ్చవందిభిః॥ విరేజేభగవాదరాజగృహైశ్చంద్రగిషాదితః॥ ౪౫॥ భ్రా
తృభిరన్దితసోగీతసోత్సవాంప్రావిశత్పురీమ్॥ ప్రవిశ్యరాజభవనంగురువత్సీ స్వమాతరమ్॥ ౪౬॥ గు
రూవయస్యానుచరాపూజితఃప్రత్యపూజయత్॥ వైదేహీలక్ష్మణశ్చ కయథావన్న ముపేయతుః॥
౪౭॥ ప్రాప్యత్తజామాతరస్సాన్వితప్రాణాన్స్తస్వగిషాత్థితాః॥ ఆరోహ్యంకేభిషించంత్యోబా
హ్మైఘ్నేవిజహుశ్శుచః॥ ౪౮॥ జటానిముచ్యవిధివత్తు లవృద్ధేస్సనుంగురుః॥ అభ్యషించన్యథైవేంద్రం
చతుస్సింధుజలాదిభిః॥ ౪౯॥ ఏవంకృతశిరస్సానస్సవాసాస్సృష్టస్వలంకృతః॥ స్వలంకృతైస్సవాసోభి
భ్రాతృభిభార్యయాబభౌ॥ ౫౦॥ అగ్రహీదాసనంభ్రాత్రప్రణీపత్యప్రసాదితః॥ ప్రజాస్స్వ
ధమనిరతావణాశ్రమగుణాన్వితాః॥ ౫౧॥ జుగోపపితృవగ్రామోమెనిరేపితరంచతమ్॥ త్రేతా
యాంవతమానాయాంకాలఃకృతమోభవత్॥ ౫౨॥ రామేరాజనిగర్తజైసర్వభూతసుఖావహే॥ వ
నానినద్యోగిరయోవమాణీన్దీపసింధవః॥ ౫౩॥ సర్వైకామధుఘాతసాప్రజానాంభరతషభా॥ నా

తి॥ పారమెష్ట్యానిరాజాహాణి- శత్రువామరాదీని- ప్రేక్షాప్రక్లిన్నంహృదయం- ఈక్షణచనైత్రేయస్య॥ ౩౯॥ పాదుకేతి॥ సత్రజైఃజలైః-
తంధరతంస్సపయన్నాశ్లిష్య॥ ౪౦॥ రామకేతి॥ దైతహాత్రమాఃకులవృద్ధాః- తేభ్యోపినమశ్చక్రే॥ ౪౧॥ ౪౨॥ అయోధ్యాప్రవేశ
ప్రకారమాహ॥ పాదుకేతిత్యాది సాధేన్ద్రీధి॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ భ్రాతృభిరితి॥
గురుపత్నీఃత్రైకేయ్యాద్యాః॥ ౪౬॥ సుగూనితి॥ వయస్యాఅనుచరాశ్చ॥ ౪౭॥ ప్రాప్యేతి॥ బాహ్మైఘ్నేరభిషించంత్యః- శుచఃశోకా- వి
జహుః- కేషంస్పృష్టం॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం- దశమాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్తి॥ ❀❀❀❀

శ్లో॥ తతశ్చైకాదశేయాధ్యామాపసన్నమజై స్సహ యజ్ఞాదియచ్చకారశోరమస్తదనువన్యతే॥ యద్వా॥ రామవికాదశేయజ్ఞైరీజే
రాప్రైష్వవాసయత్ కుశాదీన్ పృథ్విరుదితాప్రజానాం రాఘవస్యచ॥ ౧॥ ౨॥ ఆచార్యాయైతి॥ తదంతరాతా సాందిశాం మధ్యే యా
వతీభూతాం- బ్రహ్మణవివాహా తీతిమన్యమాసః॥ ౩॥ ఇతి॥ ఆయం రామః- తత్తదా- సామంగళ్యమాభరణాదికం- తావన్నాత్రమవ
శేషితం యస్యాః- తద్వ్యతిరిక్తం హరణ్యావిసర్వందదావిత్యర్థః॥ ౪॥ ౫॥ అప్రత్యమితి॥ అప్రత్యంకిం అదత్తం- సర్వందత్తమిత్యర్థః-
విశ్వప్ర విశ్వ॥ ౬॥ నమ ఇతి॥ న్యస్తదంతై మునిభిః- అపి తాచి తైస్యస్తావం ప్రయస్య తస్మై- తేషవ్షి తాం ప్రయ ఇతి వ॥ ౭॥

ధివ్యాధిజరాత్మ త్రైక్షుఃఖశోకభయక్లమాః॥ ౫౪॥ మృత్యుశ్చనిచ్చత మాసీద్రా మేరాజన్యధోక్షజే॥
ఎకపత్ని వ్రతధరోరాజపిచరిత శ్శుచిః॥ ౫౫॥ స్వధర్మగృహమేధీయాశీక్షయన్ వ్రతమాచరత్॥
ప్రేక్షానువృత్త్యా శీలన ప్రశ్రయావనతాసతీ॥ భియాప్రియాచభావజ్ఞాభతుస్సీ తాహరన్మనః॥
౫౬॥ ఇతి శ్రీమద్భగవతే - నవమస్తంధే - దశమోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః॥ భగవానాత్మనాత్మానం రామ ఉత్తమకల్పకైః సర్వదేవసుయందేవమీజఆచార్యవాణుభైః॥
౧॥ హిమా త్రేదదౌదిశం ప్రాచీం బ్రహ్మణేదక్షిణాం ప్రభుః॥ అధ్వర్యవే ప్రతీచీం వాఉదీచీం సానుగాయ
నై॥ ౨॥ ఆచార్యాయదదౌ శేషాం యావత్ భూస్తదంతరా॥ మన్యమాన ఇదంకృత్సం బ్రాహ్మణోహా
తనిస్సృహః॥ ౩॥ ఇత్యయం సదలం కారవాసోభ్యామవశేషతః॥ తదా రాజ్యపివై దేహీసామంగళ్యా
వశేషితా॥ ౪॥ తత్ర బ్రాహ్మణదేవస్య వాత్సల్యం వీక్ష్య సజ్జనాః॥ ప్రీతాః క్షిన్నధీయస్తస్మై ప్రత్య ప్యే
దంబభాషిరే॥ ౫॥ అప్రత్యం నస్తస్వయాకింనుభగవత్ భువనైశ్వర॥ యమోంతహృత్ నయం విశ్వ
తమోహంసిస్వరోచిమా॥ ౬॥ నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ రామాయాకుం తమేధ సే॥ ఉత్తమశ్లోకధు
ర్యాయన్యస్తదంతా పితాంఘ్రయే॥ ౭॥ కదాచిల్లోకజిజ్ఞాసుగూఢో రాత్ర్యా ములక్షితః॥ చరన్
వచోశృణోన్రామో భార్యా ముద్దిశ్యకస్యచిత్॥ ౮॥ నాహం బిభృమి త్వాండస్తామసతీం పరవేశ్య
గామ్॥ స్తై నోహి బిభృయాత్ప్రీతాం రామో నాహంభ జేఘనః॥ ౯॥ ఇతి లోకాద్భు హుముఖాద్భురా రా
ధ్యాదసంవిదః॥ పత్యాభీతేన సాత్యక్రాప్రాప్తా ప్రాచేతసాశ్రమమ్॥ ౧౦॥ అంతర్వత్సాగతేకాలే
యమాసాసుషువేసుతా॥ కుశోలవ ఇతిఖ్యాతా తయోశ్చక్రేక్రియామునిః॥ ౧౧॥ అంగదశ్చంద్రకేతుశ్చల
క్ష్యణస్యాత్మజానుభౌ॥ తక్షః పుస్త్ర ల ఇత్యాస్తాంభరతస్య హహీపతేః॥ ౧౨॥ సుబాహు శ్శ్రుత సేనశ్చ
శత్రుఘ్నస్య బభూవతుః॥ గంధర్వాకోటిశోజఘ్నుభరతో విజయేదిశామ్॥ ౧౩॥ తదీయంధనమానీయ
సర్వం రాజ్ఞేన్యవేదయత్॥ శత్రుఘ్నశ్చమథోః పుత్రం లవణం నామ రాక్షసమ్॥ ౧౪॥ హత్వానుధువనే
చక్రే మధురాం నామ వైపురీమ్॥ మునోనిక్షిప్య తనయాసీతాభత్రా వివాసితా॥ ౧౫॥ ధ్యాయంతీ
రామచరణౌ వివరం ప్రవివేశహ॥ తచ్ఛృత్వా భగవాన్ రామోరుంధన్నపిధియాశుచః॥ ౧౬॥ స్తరం
స్తస్యాగుణాం స్తాంస్తాన్నాశక్నోద్ధ్రోధమీశ్వరః॥ స్త్రీపుంప్రసంగ ఏతావాన్ సర్వత్రా సమావ
హః॥ ౧౭॥ అపీశ్వరాణాంకిముతగ్రామ్యస్యగృహచేతసః॥ తతః డిధ్వం బ్రహ్మచర్యంధారయన్నజు
హూత్ప్రభుః॥ ౧౮॥ త్రయోదశాబ్దసాహస్రమగ్నిహూత్రమఖండితమ్॥ స్తరతాం హృదివిన్యస్యవి
ధ్ధందండుకకంటకైః॥ స్వపాదపల్లవం రామ ఆత్మజ్యోతిరగాత్తతః॥ ౧౯॥ నెదంయశోరఘువతేస్సురయా

౨౦॥ స్తై ణః స్త్రీ పరతంత్రః॥ ౨౧॥ ఇతి॥ ఆసంవిదః అజ్ఞాత- ప్రాచేతసావద్భీకిః- తస్యాశ్రమం- సాసీతా- ప్రా॥ ౧౦॥ అంతర్వ
త్సీతి॥ అంతరవత్సాగతేకాలే సావత్సరే ప్రాచేతసాశ్రమం ప్రాప్తేతి పూర్వకాన్వయః- క్రియాః చాతకమాద్యాః॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪
౧౫॥ ౧౬॥ స్తరస్మితి॥ ఈశ్వరోపికుచోరోద్ధం నాశక్నోత్- నచాతిచిత్రమేతదిత్యాహ- స్త్రీపుంప్రసంగః ఆసక్తిః- త్రాసమావ
హతీతి తథా- విభక్తేరలుగాషః- భయావహ ఇతి పాతాంతరేసుగమం॥ ౧౭॥ అపీతి॥ కిముతేతి ప్రాసంగికోక్తిః- అగ్నిహూత్రమజుహూత్
జుహవః॥ ౧౮॥ త్రయోదశేతి॥ అత్తజ్యోతినిజంధామ॥ ౧౯॥ నేతి॥ జలధిబంధనం అప్రపూజ్యైశ్చరక్షసాంపద ఇతి- ఇదంకవిభిరాశ్చ

ర్యమివవ తేతమపి- యశః స్తుతినాథవతి- తత్ర హతుః- అధిక సా మ్యభ్యాం విముక్తం ధామ ప్రభావో యస్య తస్య- కిం కపయః సహ
 యాః ఆతః సుగ్రీ వాద్యాశ్రయణం- యథావీలామాత్రం- తత్రైవేద మపి యుక్తంచైతద్దిత్యాహ సురాణాం యాచ్ఛాయాంత్రాన్వీకృతా
 వీలాధా- తమయోనతస్య॥ ౨౦॥ ఏవం విభవీలా ప్రయోజనం దశయన్- ప్రణమతి ॥ యస్యైతి ॥ యస్య యశః సృపాణాం యుధిష్ఠిరా
 దీనాం- సదస్సు ఋషయో మాకణ్డేయదయో గాయంతి- దిగిభేం ద్రాణాం- పట్టవదావరగరూపం- తత్పర్యంతం వ్యాప్తమిత్యర్థః-
 నాకపాలాదేవాః- వసుపాలాశ్చ వసుధాపాలాశ్చ- తేషాం కిరీటైః జుష్టం పాదాంబుజం యస్య తం రఘుపతిం- పాతాంతర- తత్తస్య రఘుప
 తేజః జుష్టం పాదాంబుజం ప్రపద్యతి త్యర్థః॥ ౨౧॥ స ఇతి॥ సరామః సంవిష్టః ఉపవిష్టః అనుగతో వాయ్మైః- తేకో సలదేశ వాసినః సర్వపి-
 యత్ర- యోగినో గచ్ఛంతి తత్సానం యయః॥ ౨౨॥ పురుష ఇతి ॥ ఆనృశంస్య పరః ఉపశమనిష్ఠ స్సృజ విముచ్యతే ॥ ౨౩॥ కథమితి॥ స
 రామః స్వయం కథమవతేత భ్రాతృ ప్రతివాకథమవతేత- కథం ధూతా- ఆత్మనః ఆత్మాంశధూతా- తస్మిన్ వాత్మశ్చర- తె
 భ్రాత్రాదయః- అను అనంతరం- కథమవతేతం తెతి ప్రశ్నత్రయం॥ ౨౪॥ తతః శ్రీరామస్య భ్రాత్రాదిమవృత్తిప్రకారమాహ ॥ ఆ

చ్ఛయా త్రలీలాత మోరధిక సామ్యవిముక్త ధామ్నః | రత్నో వధో జలధిబంధనమ్ | స్రా పూనైకింతస్యశ శ్రు
 హన నేకపయస్సహాయాః | ౨౦ | యస్యా మలం నృప సదస్సు యశో ధునాపి గాయంత్యఘ్ను మృషయో
 దిగి భేంద్ర పట్టమ్ | తన్నాక పాలవసు పాలకీరీటజుష్టం పాదాంబుజం రఘువ తేశ్వరణం ప్రపద్యే | ౨౧ | సయై
 స్స ఎలప్తోభిదృప్తో వాసంబ్ధిపోనుగతోపి వా | కోసలా సైయయుస్థానం యత్ర గచ్ఛంతియోగినః | ౨౨ | పురు
 షో రామచరితం శ్రవణై రుపధారయన్ | ఆనృశంస్య పరో రాజన్ కర్మ బంధై విమంచ్యతే | ౨౩ | పరీక్షిత్ ||
 కథంసభగ వాన్రా మోభ్రాతృన్ స్వాస్త్వ యమాత్మనః | తస్మిన్ వాతేన్వవతన్తంత ప్రజాః పౌరా
 స్తథేష్వరే | ౨౪ || శ్రీ శుకః || అథాదిశద్విజయే భ్రాతృన్ స్త్రీ భువ నేశ్వరః | అత్కానందశ్శయన్
 స్వానాంపురీమై తుతసానుగః | ౨౫ || ఆసి క్తమా గాం గంధోదై కరిణాం మదశీకరైః | స్వామినం ప్రా
 ప్తమాలోక్య మత్తాం వా సుత రామివ | ౨౬ || ప్రాసాదగోపురసభాచైత్య దేవగృహాదిషు | విన్యస్త
 హేమకలశైః పతాకాభిశ్చ గుండితామ్ | ౨౭ || పూగై స్సవృంతై రంభాభిః పట్టికాభిస్సువాసనామ్ | ఆద
 శైరంశుకై స్త్రస్థిః కృతకాతుకతోరణామ్ | ౨౮ || తముపెయుస్తత్రతత్రపౌరాఅహాణపాణయః |
 ఆశిషోయుయుజుదేవ పాహీమాం ప్రాక్త్వయోధృతామ్ | ౨౯ || తతః ప్రజావీత్య పఠించిరాగతంది
 దృక్షుయోత్సృజ్య గృహం స్త్రీయోనరాః | ఆరుహ్య హర్ష్యాణ్యరవిందలోచనం హ్యత్మప్తనైత్రాః
 కుసుమైరవాకిరన్ | ౩౦ || అథప్రవిష్టస్త్వగృహంజుష్టం సైవీపుర్వ రాజభిః | అనంతాఖిలకోశాఢ్యమ
 నఘ్నోరుపరిచ్ఛదమ్ | ౩౧ || విమ్రమోదుంబర గాస్పరై ర్వేదూర్యస్తంభపక్షిభిః | స్థలైర్మరకతస్వచ్ఛే
 దాంతస్సాటికభి త్తిభిః | ౩౨ || చిత్రస్థిః పతాకాభివాసోమణిగణాంశుభిః | ముక్తాఫలైశ్చిదుల్లా
 సైః కాంతకామోపపత్తిభిః | ౩౩ || ధూపైర్దీపైస్సురభిభిమండితంపుష్ప హండనైః | స్త్రీపుంభిస్సు
 రసంకాశై ర్జుష్టంభూషణభూషణైః | ౩౪ || తస్మిన్ సభగ వాన్రా మస్మిన్ గధయాప్రియచేష్టయా |
 రేమేభి రామోధీరాణామృషభస్త్రి తయాకిల | ౩౫ || బుభుజేచ యథాకాలం కామాధర్మమపీడ

థతి || అనెనై వ భ్రాతృజ్ఞానమపితదాజ్ఞానసూతయశ్చ త్తిరుక్తా - అథసింహ సనన్వీకారానంతరం || ౨౫ || పురీంవణయతి త్రిభిః || ఆ
 సి కైతి || గంధోద్దైమదబిందుభిశ్చ ఆసిక్తాః మాగాః యస్యాం - సుతరాం మత్తామివ మదసమృద్ధామివ - వెలివితకే - గామిలిపాతాంత
 రే - సుతరాంకా మోన్మత్తాంగామి వెత్యథః || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || పారాణాంతస్త్వివృత్తిమాహ || తమితి || వరా హరూ పెణ త్వయా
 ఉద్భృతా మిమాంపు ధివీంపాహీతి || ౨౯ || ప్రజానాంతస్త్వివృత్తిమాహ || తత ఇతి || ౩౦ || స్వయంకథమ వతాతెత్యసోత్తర మాహ -
 యావదధ్యాయపరిసమాప్తి || అథతి || స్వగృహంప్రవిష్టస్త్వతస్త్విరెమ ఇతి సంచ మేనాన్వయః - గృహంవణయతి సాధేత్ ప్రీతిః
 ఆకంతాయె అభి రత్నాదీనాంకోశాః తైరాధ్యం - అనన్యూకారవశ్యపరిచ్ఛదాయస్త్వి || ౩౧ || విద్రుమేతి || విద్రుమమయ ఉదుంబరాగేహ
 భ్యోయేమతైర్వా రైః మరకతస్వదైః - సర్పైః తృతీయాంతానాం మండితమితి తృతీయేనాన్వయః || ౩౨ || చి త్రితి || వాససాం మణిగణానాంచ
 అంకుభిః దీప్తిభిః - చిత్తై తస్యం - తవ్యదుల్లాసైః ఉజ్జ్వలైః - యద్వా - చిదితి క్వ చిత్ - వైదూర్య స్తంభాదిమయ థాశోభముజ్జ్వలైః ముక్తాఫలై
 మకండితమిత్యథః - కాంతాః కమనీయాః - కామోపపత్తయోభాగ సాధనానితాభిః || ౩౩ || ధూపైరితి || ధూపణానాం ధూపణధూతైః ||

[illegible]

య 1 వషః పూర్ణా గౌరవహాన్మహానామభిధ్యతాంఘ్రిపల్లవః | 32 | * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - ఎకాదశోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః || కుశస్య చాతిథిస్తస్మాన్నిషధస్తత్సతోనభః | పుండరీకోదతత్పుత్రః క్షేమధన్వాభవత్యతః ||
 ౧ | దేవానీకస్తతోహీనః పరియాత్రోదతత్సతః | తతోబలశ్చలస్తస్మాద్వజ్రనాభోకసంభవః || ౨ |
 శంఖణస్తత్సతస్తస్మాద్విధృతిశ్చభవత్సతః | తతోహిరణ్యనాభోభూద్యోగాచార్యస్తుజైమినః || 3 |
 శిష్యః కౌసల్య ఆధ్యాత్మయాజ్ఞవల్క్యోధ్యగాద్యతః | యోగం మహిమాయమృషిహృదయగ్రంధి
 భేదనమ్ || ౪ | పుష్యోహిరణ్యనాభస్యధ్రువసంధిస్తతోభవత్ | సుదశః సోధాగ్నివణశ్శేషుస్తస్య
 మరుస్సతః || ౫ | యోసావాస్తేయోగసిద్ధికలాపగ్రామమాశ్రితః | కలెరంతేసూర్యవంశంనష్టంభా
 వయితాపునః || ౬ | తస్మాత్ప్రశుశ్రుకస్తస్యసంధిస్తస్యాప్యమషణః | మహస్వాంస్తత్సతస్తస్మాద్వి
 శ్వసాహిరణ్యస్వజాయత || ౭ | తతోబృహద్భులోయస్తుపిత్రాతేసమరేహతః | ఎతేహిత్వాకుభూపా
 లాఅతీతాశ్శృణ్వనాగతా || ౮ | బృహద్భులస్యభవితాపుత్రోనామ్నాబృహద్రణః | ఉరుతుతస్తత
 స్తస్యవత్సప్రీతోభవిష్యతి || ౯ | ప్రతిప్యోమస్తతోభానుదిన్వాకావాహినీపతిః | సహదేవస్తతోవీరో
 బృహదశ్వోదభానుమా || ౧౦ | ప్రతీకాశ్వోభానుమతస్సుప్రతీకస్తతత్సతః | భవితామరుదేవోధను
 తక్షత్రోధఋతుకః || ౧౧ | తస్యాంతరిక్షస్తత్పుత్రస్సతపాస్తదమిత్రజిత్ | బృహద్వాజిస్తతస్యా
 పిబహిస్తస్మాద్ధనంజయః || ౧౨ | రణంజయస్తస్యసతస్సృంజయోభవితాతతః | తస్మాచ్ఛాకోదశు
 ధ్ధాదోలాంగలస్తత్సతస్త్వతః || ౧౩ | తతఃప్రసేనజిత్తస్మాత్తుద్రకోభవితాతతః | ఋణకోభవి
 తాతస్మాత్సురథస్తనయస్తతః || ౧౪ | సమిత్రోనామనిష్ఠాంతస్వైతేబాహుద్భలానృపాః | ఇత్వా
 కూణామయంవంశస్సుమిత్రాంతోభవిష్యతి || ౧౫ | యతస్తంప్రాప్యరాజానంసంస్థాంప్రాప్యతిజై
 కతా || ౧౬ | ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - ద్వాదశోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః || నిమిరిత్వాకుతనయోవసిష్ఠమవృతత్విజమ్ | ఆరభ్యసత్రంసోప్యాహశక్రేణప్రాగ్వృ
 తోస్త్రిభో || ౧ | తంనివత్యాగమిష్యమితావన్తాంప్రతిపాలయ | తూష్ణీమాసీద్గృహపతిస్సోపీంద్ర
 స్యాకరోన్మఖమ్ || ౨ | నిమిశ్చలమిదంవిద్వాసత్రమారభతాత్మవా || ఋత్విగ్భిరపరైస్తావన్నాగ
 మద్యావతాగురుః || 3 || శిష్యవ్యతిక్రమంవీక్ష్యనిర్వత్యగురురాగతః | అశపత్వతతాందేహివాని

దయాః సిద్ధయో స్థితం - హృదయ గ్రంథే భదనంచ || ౪ || ౫ || మరుం విశిష్ట || యా సా వితి || పున భావయతా - భావయన్యతి || ౬ ||
 ౭ || తత ఇతి || తేపి త్రా అభిమన్యనా || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || తస్యేతి || తత్తస్మాదమిత్రజిత్ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || సుమిత్ర ఇతి || నిష్ఠావంశ
 స్యస్థితిః - తస్యాః అంతః - తదేవాహ ఇత్వేకా నామితి || ౧౫ || ౧౬ || ఇతి భావాథా దీపికాయాం - ద్వాదశాధ్యాయ వ్యాఖ్యా || ❖❖❖❖
 శ్లో || ఇత్వేకోరవపుత్రస్య నిమేషం శస్త్రయోదశే | వణ్యతే జజ్ఞిరయత్ర బ్రహ్మజ్ఞా జనకాదయః || యద్వా || త్రయోద
 శే రిషద్వగజయీరాజాన్వ వాయక్య త్వాత్వే కస్య నిమేషే హస్తాధితా జ్ఞానకోభవత్ || నిమేషారసః పుత్రో నాభూదితి ద
 శాయకథా మాహ్నాకాదశభిః || నిమిరితి || సత్రమారభ్య వసిష్ఠంబుద్విజం అవృతవత్రే || ౧ || తమితి || తంశక్రస్య సత్రం - నివత్యే -
 ప్రతిపాలయ ప్రతీక్ష స్యేతి - గృహపతినిమిః || ౨ || నిమిరితి || ఇదం జీవితం - చలం అస్థిరం - విద్వాత్ || ౩ || శిష్యేతి || ఇంద్రస్య మఖం నివతా

త్యాగతోగురుః- శిష్యస్యవ్యతిక్రమమన్యాయం వీక్ష్య-నిమిదేహః-పతన్విత్వశః || ౪ || ౫ || ఇతి || ఉర్వశీదశానాత్-స్కన్ధంత
స్తాభ్యాంకుంభేనిషి క్తం-తస్మాత్ప్రపితామహేవావనిష్ఠఃజ్ఞై-తదాహమిత్రావరుణయోరితి-తథాచశ్రుతిః-కుంభేరతస్సి పిచతుస్సమా
సమితి || ౬ || ౭ || రాజ్ఞోజీవతుదేహాయం ప్రసన్నాఃప్రభవోయది | తథేత్యుక్తేనిమిః
భంతి-అపితుమోక్షమైవభజంతి || ౮ || ౧౦ || విదేహాఇతి || నిమిదేహవివస్థ ఉప్యతాం వసతు-కామంయథేభం-వివంసతి యుష్మా
భిః ప్రాధికతంజీవితమస్యభవిష్యతి-నచదేహ సంబంధ ఇతిభావః-సచఅధ్యాత్మసంస్థితః లాచనయాఃస్థితస్స-ఉన్మేషణ నిమేష

మేఃపండితమానినః || ౪ || నిమిఃప్రతిదదౌశాపంగురవేధమవతి నే | తవాపిపతతాందేహేవాలోభా
ధర్మమజానతః || ౫ || ఇత్యుత్సజస్వందేహానిమిరధ్యాత్మకోవిదః | మిత్రావరుణయోజ్ఞైహ్యూర్వ
శ్యాంప్రపితామహాః || ౬ || గంధవస్తుషుతద్దేహానిధాయమునిసత్తమాః | సమాప్తేనత్రయాగేభదేవా
నూచుస్సమాగతాః || ౭ || రాజ్ఞోజీవతుదేహాయం ప్రసన్నాఃప్రభవోయది | తథేత్యుక్తేనిమిః
ప్రాహమాభూన్మైదేహబంధనమ్ || ౮ || యస్యయోగంనవాంఛంతివియోగభయకాతరాః | భజంతీచ
రణాంభోజంమునయోహరిమేధసః || ౯ || దేహానవారురుక్షేహందుఃఖిమోహభయాశ్రయమ్ | సర్వ
త్రాస్యయతోమృత్యుమత్స్యనాముదకేయథా || ౧౦ || దేవాః || విదేహ ఉప్యతాం కామం లోచనేషు
శరీరిణామ్ | ఉన్మేషణనిమేషాభ్యాంలక్ష్మితోధ్యాత్మసంస్థితః || ౧౧ || అరాజకభయంనృణాంమన్యమా
నామహషయః | దేహాంమమంభున్త నిమేషుమారస్సమజాయత || ౧౨ || జన్మనాజనకస్సోభూదైవ
దేహస్తువిదేహజః | మిథిలోమథనాజ్ఞాతోమిథిలాయేననిమితా || ౧౩ || తస్మాదుదావసుస్తస్యపుత్రో
భూన్నందివధానః | తతస్సుకేతుస్తస్యాపిదేవరాతోమహీపతే || ౧౪ || తస్మాద్బ్రహ్మద్రథస్తస్యహహా
వీర్యస్సుధృత్పితా | సుధృతేర్దృష్టకేతువైహర్యశోధనగుస్తతః || ౧౫ || మరోఃప్రసంధకస్తస్మాజ్ఞా
తఃకృతరయోయతః | దేవమీథస్తస్యపుత్రోవిధృతోధనహాధృతిః || ౧౬ || కీర్తిరాతస్తతస్తస్మాన్మహా
రోమాథతత్సుతః | స్వణరోమాసుతస్తస్యప్రాస్వరోమావ్యజాయత || ౧౭ || తతస్సీరధ్వజోజ్ఞైజ్ఞైజ్ఞా
ధాంకషతోమహీమ్ | సీతాసీరాగ్రతోజాతతస్మాస్సీరధ్వజఃస్త్రైతః || ౧౮ || కుశధ్వజస్తస్యపుత్ర
స్తతోధర్మధ్వజోన్మపః | ధర్మధ్వజస్యద్వైపుత్రైకృతధ్వజమితధ్వజౌ || ౧౯ || కృతధ్వజైశ్చిధ్వ
జఃఖాండిక్యస్తుమితధ్వజాత్ | కృతధ్వజసుతోరాజన్నాత్మవిద్యావిశారదః || ౨౦ || ఖాండిక్యఃకర్మతం
త్రజ్ఞోభీతఃకేశిధ్వజాద్గతః | భానుమాంస్తస్యపుత్రోభూచ్ఛతమ్యమ్నుస్తుతత్సుతః || ౨౧ || శుచిస్తత్తన
యస్తస్మాత్సనద్వాజస్తతోభవత్ | ఉద్ధ్వకేతుస్సనద్వాజాదజోధకురుజిత్సుతః || ౨౨ || అరిష్టనెమి
స్తస్యాపిశ్రుతాయుస్తస్యపాశ్వకః | తతశ్చిత్రరథస్తస్యక్షేమాపిమిథిలాధిపః || ౨౩ || తస్మాద్దేనుర
థస్తస్యసుతస్సత్యరథస్తతః | ఆసీదుపగురుస్తస్మాదుపగుర్వోగ్నిసంభవః || ౨౪ || సావనోధతతఃపుత్ర
స్సువచాయత్సుభూషణః | శ్రుతస్తతోజయస్తస్మాద్విజయోస్తాద్ధృతస్సుతః || ౨౫ || అనఘస్తత్సుతోజ
జైవీతిహప్యోధృతిస్తతః | బహుళాశోధృతేస్తస్యకృతిస్తస్మాన్మహావశీ || ౨౬ || ఏతేవై మైథిలారాజ
న్నాత్మవిద్యావిశారదాః | యోగేశ్వరప్రసాదేనద్వందైవముక్తాగృహేష్యపి || ౨౭ || * * * * *

భ్యాంత్రప్రవర్తకత్వేన లక్ష్మితోవర్తక ఇతికేషః || ౧౧ || తదేవంమృతాదపి నిమిదేహాత్-పంశప్రవృత్తిందశాయతి || అరాజకే
తి || ౧౨ || తస్యాస్వధానిత్రీణినామాన్యాహ || జన్మనెతి || జన్మనాఅసాధారణేన-జనఎవజనకః-యద్వాస్వదేహద్వారాజనకత్వాత్సనిమి
జానకోభూదిత్యభావః-మిథిలాయేన నిమితేత్యనెనఉత్పత్త్యంతరంసామధ్యాదుక్తం || ౧౩ || ౧౪ || తస్మాదితి || సుధృత్సుధృతిః-తస్య
పితా || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ఖాండిక్య ఇతి || తస్యకేశిధ్వజస్యభానుమాన్ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || తస్మాదితి || అగ్నిసంభవః
ఆగ్నేరంశాత్సంభూతః || ౨౪ || సావన ఇతి || యద్యస్తాత్సుభూషణః || ౨౫ || ౨౬ || ఏత ఇతి || యోగేశ్వరాఃయజ్ఞ్యవల్క్యనయః-తేచాన్త్ర
సాదేనానుగ్రహణ || ౨౭ || ఇతిభావాధాదీపికాయం-త్రయోదశాధ్యాయాభ్యాః || * * * * *

శ్లో॥ చతుదశశ్చగురోఃపత్నాంతారాయాంసోమజాన్మధాత్ జాతశ్చైలష్టదూర్వాశ్చామాయముఖ్యానజీజనత్ ॥ యద్వా॥ చతుదశశ్చ
శ్రీమదాత్మోమాద్గురోః పత్నాంతరాయాంసోమజాన్మధాత్ జాతశ్చైలష్టదూర్వాశ్చామాయముఖ్యానజీజనత్ ॥ యద్వా॥ చతుదశశ్చ
అతపివవాక్యతమయః - కిలత్యాశ్చర్యే - పాతాంతరే - దృశఃసత్రాత్ - వక్ష్యమాణదపశ్యకారణమాహవి ప్రేతి॥ ౩॥సఇతి॥ సోమస్య
పుత్రోబుధఇతికథాద్వారణాహపత్నిమితిసాధేనానాపభిః॥ ౪॥ సఇతి॥ తత్ప్రతేతన్నిమిత్తం॥ ౫॥ సురాణాంధానవానాంచవిగ్రహ
కారణమాహ ॥ శుక్రఇతి॥ అసురైస్సహితః - ఉడుపమగ్రహీదిత్యర్థః - సంధిరాషః - గురోఃసతః బృహస్పతిమగ్రహీత్ - అంగిరస
స్సకాశాత్ప్రప్రవిద్యోహరఇతిప్రసిద్ధిః॥ ౬॥ సర్వేతి॥ తారైవతారకా తస్యాఃపాతాఃప్రవృత్తఃతారకమయః॥ ౭॥ నివేదితఇతి ॥

శ్రీమద్భాగవతే - న వ మ స్తం ధే - త్రయోదశో ధ్యాయః

శ్రీశుకః॥ అథాత శ్చూయతాంరాజవంశస్సోమస్యపావనః॥ యస్మిన్నైర్మదయోభూపాకిత్యం
తేపుణ్యకీర్తయః॥ ౧॥ సహస్రశిరసఃపుంసోనాభి హృదసరోరుహత్ ॥ జాతస్యాసీత్పుతోధాతురత్రిః
పితృసమోగుణైః॥ ౨॥ తస్మాన్ప్రగోభ్యభవత్పుత్రస్సోమోమృతమయఃకిల ॥ విప్రాషధ్యుడువగా
ణాంబ్రహ్మణాకల్పితఃపతిః॥ ౩॥ సోయజద్రాజసూయేనవిజిత్యభువనత్రయమ్॥ పత్నీంబృహస్పతేదణ
పాత్రాతారాంనామాహరద్బలాత్ ॥ ౪॥ సయదాదేవగురుణాయాచితోభీష్మశోమదాత్ ॥ నాత్యజత్త
త్ప్రతేజజ్ఞేసురదానవవిగ్రహాః॥ ౫॥ శుక్రోబృహస్పతేద్వేషదగ్రహీత్సా సురోఃకుపమ్॥ హరోగు
రుసుతంస్సేహోత్సర్వభూతగణైర్వృతః॥ ౬॥ సర్వదేవగణోపేతోమహేంద్రోగురుమన్వగాత్ ॥ సు
గాసురవినాశోభూత్సమరస్తారకామయః॥ ౭॥ నివేదితోధాంగిరసాసోమంభిభాత్యువిశ్వస్మత్ ॥ తా
రాంస్పభత్రేప్రాప్రయచ్ఛదంతర్వత్సీనువైత్పతిః॥ ౮॥ త్యజత్యజాశుదుష్ప్రజ్ఞేనుతై త్రేత్యాహి
తంపరైః॥ నాహంతావభస్తసాత్తు ర్యాంస్త్రియంసాంతానికొపభి॥ తత్యాజప్రీడితాతారాకుమా
రంకనకప్రభమ్॥ స్పృహమాంగిరసశ్చక్రేకుమారేసోమేవచ॥ ౧౦॥ మమాయంనతవేత్సుచైచస్త
స్త్రివివదమానయోః॥ పప్రచ్ఛుఘ్నషయోదేవానైవోచేప్రీడితాతుసా॥ ౧౧॥ కుమారోమాతరంప్రా
హకుపితోభీకలజ్జయా ॥ కింనాపౌచస్తవస్వప్రతేహ్యత్కావద్యంవదాశుమే॥ ౧౨॥ బ్రహ్మతాంరహా
హూయసనుప్రాక్షీత్తుసాంతవయః ॥ సోమస్యత్యాహశనైస్సోమస్తంసుతమగ్రహీత్ ॥ ౧౩॥ త
స్యాత్తయోనిరకృతబుధఇత్యభిధాన్మప ॥ బుధ్యాగంభీరయాయేనపు త్రేణాపోమరాణ్మదమ్॥ ౧౪॥ త
తఃపురూరవాజ్జగ్ధౌయాంయ ఉదాహృతః ॥ తస్యరూపగుణౌదార్య శీలద్రవిణవిక్రమా ॥ ౧౫॥
శ్రుతోర్వర్షశీంద్రభవనోగీయమానాసురషిణా ॥ తదంతికముపేయాయదేవీస్త్వరశరాదితా ॥
౧౬॥ మిత్రావరుణయోశ్శాపాదాపన్నానరలోకతామ్॥ నిశాన్యపురుషశ్రేష్ఠంకండపమివరూపి
ణమ్॥ ౧౭॥ దృఢింవిష్టభ్యలలనాహవ్యవతస్థైతదంతికమ్॥ సతాంవిలోక్యన్మపతిహాషేణోత్ఫుల్లోచనః॥
౧౮॥ ఉవాచశ్శక్త్యూహవాచాదేవీంహృష్టతనూరుహః॥ పురూరవాః॥ స్వాగతంతేవరాహోహేహ్యస్యతాంక
రవామకిమ్॥ ౧౯॥ సంరమస్వమయాసాకంరతినాశాశ్వకీస్సమాః॥ ౨౦॥ ఊర్వశీకస్యాస్తవ్యి నసజ్జే
తమమోదృష్టిశ్చనుందర ॥ యదంగాంతరమాసాద్యచ్యవతేహరిరంసయా ॥ ౨౧॥ ఎతాపురణకారా

నివేదితోవిజాపితః - విశ్వస్మత్ప్రహ్లా - అనైత్అబుధ్యత ॥ ౨॥ బృహస్పతిరాహ ॥ త్యజత్యజేతి ॥ పదేరాహితంగభాం - గభాత్యత్రే
భస్తీకరిష్యతీతిభిధ్యతీంప్రత్యాహ - నాహమితి - సంతానికః - సంతానాథీ - సంతానికే ఇతిపాతేహసత్పుత్రే ఇత్యర్థః॥ ౯॥ ౧౦॥
౧౧॥ ౧౨॥ బ్రహ్మేతి ॥ రహఃవికాంతే ॥ ౧౩॥ ౧౪॥ తతఇతి ॥ పురూరవసఃఉర్వశ్యాం - ఆయుఃప్రముఖాష్టభృతాజాతా ఇతివక్తుంక
థామాహ - తస్యేత్యాది నాయావత్సమాప్తి ॥ ౧౫॥ ౧౬॥ సమదేవీమతోమమష్య స్యాంతికం ఉపగచ్ఛేత్తత్రాహ ॥ మిత్రేతి ॥ మిత్రావరుణ
యోశ్శాపాత్ - సరలోకతాంమమష్యభావ మాపన్నాసతీ ॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ సంరమస్వేతి ॥ నాఆవయాఃరతిరస్త్రివీతి ॥ ౨౦॥ కస్యా ఇతి ॥
యస్యతవఅంగాంతరంవక్షః ఆపార్య - గిరంసయారంతుమిచ్ఛయాహ - స్ఫుటం - సచ్యవతేనా పయాలి - యద్యస్తాదితివా ॥ ౨౧॥ శాపావ
శానెభామాభంగమిషేణ - జిగమిషే స్తస్యాభామా బంధమాహ - ద్వాభ్యాం॥ ఏతా వితి ॥ ఉరణకౌమేషా - న్యాసానిక్షిప్తానిక్షిప్తపరూపా - రక్ష - యః
౧౭౦

శ్లాఘ్యః సవిప్రస్త్రీణాంవరస్తస్యతః అతోవిజాతీయత్వం సదోషభిభావః ॥ ౨౨ ॥ ఘృతమితి ॥ మేవీరః ఘృతం మే భక్త్యంస్యాత్ -
శ్రుతమృతం వా ఆజ్యమిత్యాదిశ్రుతైః ॥ దేవానాం చామృతాత్వాత్ మైఘనాదస్యత్ర వివాస సంత్యాంసేషీ ష్యేతి ప్రతిపేదే అంగీకృ
తవాత్ ॥ ౨౩ ॥ తదేవాహ అహోభితి ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ రమమాణభితి ॥ సర్వకింజల్క స్యగంధభవగంధో యస్యాః తస్యాః - ముఖామోదనము
షితః ప్రలోభితస్య ॥ ౨౬ ॥ ఆనెతుమితి ॥ మహ్యం మమ ॥ ౨౭ ॥ తభితి ॥ మహారాత్రే మధ్యరాత్రే ॥ శ్లో ॥ మహానిశాద్వేషుటికేరాత్రే మధ్యమ
యామగూర్తిస్త్వతైః ॥ ౨౮ ॥ నిశమ్యతి ॥ జిగమిషః తస్యాః - సరుషక్తిమాహ - హతోస్తీతి సాధేన - సపుంసా సపుంసకేస ॥ ౨౯ ॥ య
దితి ॥ యథానాతీతథాసంత్రస్తః - శేతే ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ తభితి ॥ విద్యుతః విశిష్టద్యుతిమంతః - వ్యద్యోత తదీప్తిమకుర్వత - యద్వా - తదై

జన్మాన్యసారక్షస్వమానత ॥ రంస్యహంభవతాసాకంశ్లాఘ్యస్త్రీణాంవరస్తస్యతః ॥ ౨౨ ॥ ఘృతం
మేవీరభక్త్యంస్యాన్మైత్యేత్వాన్యత్ర మైఘనాత్ ॥ వివాససంతత్రభేతి ప్రతిపేదే మహామనాః ॥ ౨౩ ॥ అ
హోరూప మహోభావో నరలోక విమోహనమ్ ॥ కోన సేవేత మనుజోదేవీంత్యాంస్వయమాగ
తామ్ ॥ ౨౪ ॥ తయాసపురుషవ్యాఘ్రో రమయంత్యాయథాహతః ॥ రేమేమరవిహారేషు కామంజై
త్ర రథాదిసు ॥ ౨౫ ॥ రమమాణస్తయానిత్యం సర్వకింజల్క గంధయా ॥ తస్మిఖామోదముషితోముముదే
బ్ధగణాబహూ ॥ ౨౬ ॥ ఆనెతుమూర్వశీమింద్రో గంధర్వానమచోదయత్ ॥ ఊర్వశీరహితం మ
హ్యమాస్థానం నాతిశోభతే ॥ ౨౭ ॥ తడపెత్యమహారాత్రే తమసిప్రత్యుపస్థితే ॥ ఊర్వశ్యురణకాజ
ప్రాయస్యస్తారాజనిమాయయా ॥ ౨౮ ॥ నిశమ్యాక్రందితం దేవీపుత్రయోనీయమానయోః ॥ హతా
స్త్వహంతునాథేన సపుంసావీరమానినా ॥ ౨౯ ॥ యద్విప్రంభాదహం నష్టాహతాపత్యాచదస్యభిః ॥ య
శ్చేతేనిశసంత్రస్తోయథానాతీతథాపుమా ॥ ౩౦ ॥ ముంచముంచాశ్వసరబాహూమద్భాత్రవేష్టితే ॥
అతీవకాతరోహత్యంమాయయామోతిలంపటః ॥ ౩౧ ॥ శ్రీ శుకః ॥ ఇతివాక్సాయకైవిధిః ప్రతోదైరి
వకుంజరః ॥ నిశి నిస్త్రీంశమాదాయవివస్త్రోభ్యన్త్రవప్రసా ॥ ౩౨ ॥ తేవిస్సజ్యోరణౌతత్రవ్యద్యోతం
తస్తవిద్యుతః ॥ ఆదాయమేషావాయాంతంసగ్నమైత్యతసాపటమ్ ॥ ౩౩ ॥ విలోపితయనెజాయామప
శ్యేవిమనాభవ ॥ తచ్చిత్తోవిక్లబశ్శోచణబభ్రామోన్మత్తవన్మసీమ్ ॥ ౩౪ ॥ సతాంవీత్యమరుక్షేత్రైర
హస్యన్యాశ్చతత్సఖీః ॥ పంచప్రహృష్టవదనః ప్రాహసూక్తంపురూరవాః ॥ ౩౫ ॥ అహోరూపామోతిష్టతిష్ట
ఘోరేనత్యక్తుమహాసిమంత్రమద్యాప్యనివృత్త్యవచాసిగృణవావహై ॥ ౩౬ ॥ సుదేహూయంప
తత్యద్యదేవిదూరంహృతస్తవయా ॥ ఖాదంత్యేనంవృకాగృధ్రాస్తవప్రసాదస్యనాస్పదమ్ ॥ ౩౭ ॥
ఊర్వశీ ॥ మామృథాఃపురుషోసిత్యంమాస్తత్వాద్యవృత్తాశ్చమే ॥ కాపిసఖ్యంనవైస్త్రీణాంవృకాణాం
హృదయంయథా ॥ ౩౮ ॥ స్త్రీయోహ్యకరుణాః క్రూరాదుర్మచాఃప్రియసాహసాః ॥ ఘ్నంత్యల్ప
థేసివిప్రభంపతింభ్రాతరమపుత ॥ ౩౯ ॥ విధాయాశీకవిస్రంభమజ్ఞేషుత్యక్తసాహృదాః ॥ నవంనవ
మభీషంత్యఃపుంశ్చల్యస్తైర్వరవృత్తయః ॥ ౪౦ ॥ సంవత్సరాంతేహిభవానెకరాత్రంమయోశ్వర ॥ వ
త్సృత్యవత్యానిచతేభవిష్యంత్యపరాణిభో ॥ ౪౧ ॥ అంతర్వత్సీముపాలత్యదేవీంసప్రయయాపురీమ్ ॥
పునస్తత్రాగతోబ్ధాంతేహూర్వశీంవీరమాతరమ్ ॥ ౪౨ ॥ ఉపలత్యతయాయుక్తస్సమువాసముదాని

వ - తటితః - ప్రకాశంతభిర్యథాః - సగ్నమైత్యత - అతోభాషాభంగానజణగామితిజ్ఞేయం ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ సభితి ॥ తస్యాస్సభీశ్చపంచ-వీ
త్య - సూక్తంశోభనం వచనం అహోరూపామిత్యాది ॥ ౩౫ ॥ తదేవాథాత ఆహద్యాభ్యాం ॥ అహోభితి ॥ మంత్రం అనివృత్త్యవచాంసీ - గృణవావహై - గోష్ఠీం
తాం నివృత్తిమప్రప్య - మామితి - పాతాంతర - మాం నివృత్తిమగమయిత్వా - మంత్రాననుక్రేతివా - వచాంసి - గృణవావహై - గోష్ఠీం
కరవావహై ॥ ౩౬ ॥ సుదేహాభితి ॥ సుదేహః ఆతికమనీయాయం మమదేహః ॥ ౩౭ ॥ పురూరవోమామృథా ఇత్యాదితస్యా స్మృక్తం - తదప్య
థాత ఆహచతుభిః ॥ మేతి ॥ మామృథాః మామ్రయస్వ - పురుషోసిత్యం అతోధైర్యమావహేతి భావః - ఇమేవృకాః ప్రసిద్ధాః - ఇంద్రి
యాదివా - త్యాత్వాం - మాస్త్రాద్యుఃసభక్షయేయః ఇంద్రియవశోమాభవేత్యథాః ॥ ౩౮ ॥ స్త్రీయభితి ॥ స్త్రీయనిమిత్తేసాహసంయాసాం
తాః ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ తంసాంత్యయతి ॥ సంవత్సరాంతభితి ॥ ౪౧ ॥ అంతర్వత్సీమితి ॥ అపరాణీతీవ చనాదంతవత్సీముపాలత్యజ్ఞాతా ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥

గంధర్వానితి॥ అనెనాగ్ని నాకమకృత్వా తద్వశామూర్వశీం ప్రాప్సుశీత్యభిప్రాయేణ అగ్నిస్థాలీందమః॥ ౪౪॥ ఊర్వశీమితి॥ సతు
తాంస్థాలీమేవోర్వశీం మన్యమానః తయాసహితో వనెవిచరన్తే యమూర్వశీ-కింత్వగ్నిస్థాలీత్యబుధ్యత-తతశ్చ తాంస్థాలీం వనెస్థాపయ
త్వాగ్నిహోగత్వానినిత్యం తామవధ్యాయతః॥ ౪౫॥ త్రైతాయామితి॥ తస్య మనసి త్రైతాయాం త్రయీఅవతత-కమ-బోధకం
వెదత్రయం ప్రాచురభూత్-తతః స్థాలీస్థానంగతస్య-తత్ర శమ్యాగభజాతమశ్వత్థం విలక్త్య అస్తిన్నశ్వత్థే అసావగ్ని రస్తీతి విశేషణ
లక్షయితావ్॥ ౪౬॥ తెనెతి॥ తెనాశ్వత్థేన ద్వే అరణీకృత్వా అగ్నిం మమంధేతి శేషః॥ శ్రు॥ శమీగభాదగ్నిం మంధతీతి శ్రుతే॥ ౪౭॥ మధన
ప్రకారమాహ॥ ఊర్వశీమితి॥ అథ రారణీమూర్వశీం ధ్యాయన్న త్రారణీ మాత్సానంధ్యాయ-ఉభయోర రణ్యోమధ్యే యత్నాత్తం-త
త్ప్రజననంపుత్రంధ్యాయ-తథాచ మంత్రః॥ శ్రు॥ ఊర్వశ్యా యురసి పురూరవా ఇతి॥ ౪౮॥ తస్యేతి॥ తస్య తేన కృతాన్నిమధనాద్విభావసు
రగ్నిజాతః-కథంభూతః జాతం వెదోధనం భోగ్యం యస్తత్సచ-త్రయ్యావిద్యయా విహితేనాధానసంస్తారేణ త్రివృత్ ఆహవనీయాది
రూపస్య-రాజ్ఞాపురూర వసాపుత్ర త్వేకల్పితః-పుణ్యలోక ప్రాపకత్వాత్॥ ౪౯॥ తదాహ॥ తెనెతి॥ ౫౦॥ నన్వనాదివెదత్రయబోధి
తో బ్రాహ్మణాదీనామిం ద్రాద్యనైకదేవతా యజనెనస్వగ-ప్రాప్తిహేతుః కమమగః-కథంస్యాదితి వణ్య-తేతత్రాహ ద్వాధ్యాయం॥

శామ్ । అథై నమూర్వశీ ప్రాహకృపణం విరహాతురమ్ ॥ ౪౩ ॥ గంధర్వానుపధావేమాంస్తుభ్యం దా
స్యంతిమామితి । తస్య సంస్తువతస్తుష్టా అగ్ని స్థాలీందమన్యప ॥ ౪౪ ॥ ఊర్వశీం మన్య మానస్తాంసో
బుధ్యతచరవనైస్థాలీన్యస్యవనైగత్వాగ్నిహోం స్తాంధ్యాయతోనిశి ॥ ౪౫ ॥ త్రైతాయాం సంప్రవృ
త్తాయాం మనసి త్రయ్యవతత । స్థాలీస్థానగతోశ్వత్థం శమీగభాం విలక్త్య సః ॥ ౪౬ ॥ తెన ద్వే అరణీ
కృత్వా హ్యూర్వశీలోక కామ్యయా ॥ ౪౭ ॥ ఊర్వశీం మంత్రతోధ్యాయన్నథ రారణీము త్రరామ్ । ఆత్మ న
ముభయోమధ్యే యత్త త్ప్రజననం విమః ॥ ౪౮ ॥ తస్య నిమగ్ధనాజ్ఞతోజాత వెదావిభావసుః । త్ర
య్యాసవిద్యయారాజ్ఞాపుత్ర త్వేకల్పిత స్త్రి వృత్ ॥ ౪౯ ॥ తెనాయజతయజ్ఞేశంభగవంతమధోక్ష
జమ్ । ఊర్వశీలోక మన్విచ్ఛ సర్వ దేవమయం హరిమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఎకఎవపురావేదః ప్రణవస్సర్వ వాక్య
యః । దేవోనారాయణోనాన్య ఎకోగ్ని ర్వణఎవచ ॥ ౫౧ ॥ పురూరవస ఎవాసీ త్రయీత్రై
తాముఖేనృప । అగ్ని నాప్రజయారాజాలోకం గాధర్వ మేయివా ॥ ౫౨ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః * * * * *
విశ్వచోర్వ శీగభాత్ సుడాసన్నాత్మజానృప । ఆయుశ్శ్రుతాయుస్సత్యాయూరయోధవిజయోజ
యః । ౧ । శ్రుతాయోర్వసుమాపుత్రస్సత్యాయోస్తుశ్రుతంజయః । రయస్య సుతఎకశ్చజయస్యత
నయోమితః ॥ ౨ ॥ భీమస్తువిజయస్యాధికాంచనోహూత్రకస్తతః । తస్యజహ్నుస్సతోగంగాం గంధూ
షీకృత్యయోపిబత్ ॥ ౩ ॥ జహ్నుస్తుపూరుస్తత్పుత్రో బాలకశ్చాజకోయతః । తతఃకుశఃకుశస్యాపికు
శాంబోధూతయోవసుః । కుశనాభశ్చచత్వరోగాధిరాసీత్కుశాంబతః ॥ ౪ ॥ తస్య సత్యవతీంకన్యాం ఋ
చికోయాచతద్విజః । వరంవిసదృశం పృష్ట్యా గాధిభాగవమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఎకతశ్శ్యామకణానాం

వికల్పితి॥ పురాకృతయుగై - సర్వవాక్యయః సర్వాసంవాచాం బీజభూతః-ప్రణవః వికల్పవేదః దేవశ్చనారాయణవికల్పవ-అగ్నిశ్చైచికల్ప
వలౌకికః॥ వణశ్చైచికల్పవహంసోనామ॥ ౫౧॥ పురూరవస ఇతి॥ వెదత్రయీతుపురూరవసః సకాశాదాసీత్-వియివాప్రాప-అయం
భావః-కృతయుగైస్తత్ప్రధానః ప్రాయశః సర్వపిధ్యాసనిష్ఠః-రజఃప్రధానైతు త్రైతాయగై-వేదాదివిభాగైసకమమగః-ప్రక
టోబధావేతి॥ ౫౨॥ ఇతిభావాథా దీపికాయం-చతుడశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *
* * * * * తతః పంచదశే గాధిరైశ్చ త్రాస్వయేజని యద్దాహిత్రసుతోరా మఃకాతవీర్యమహా రుషా॥ యద్వా॥ ఉక్తాః పంచదశేవంశా
శ్రుతాయః ప్రముఖోధితాః । ఆజానం గాధిజాహిత్రో రామా హంతేతిచేరితం॥ ౧॥ సుగ్రహత్వామై శాదిత్రమేణ శ్రుతాయః ప్ర
భృతీనాం పణ్ణాం వంశానాహ॥ శ్రుతాయానితి॥ వికః వికసంజ్ఞః-అమితః తత్సంజ్ఞః॥ ౨॥ ౩॥ జహ్నురితి॥ జహ్నుః పూరుః-తస్య బాలకః-తస్య
ఆజకః॥ ౪॥ గాధేః పుత్రో విశ్వామిత్రో బ్రహ్మషిరభూదిత్యుత్తరాధ్యాయం తెవక్యతి-గాధరభూన్తహాతేజా ఇత్యాదినా-తత్ర
తావదుపోద్ధాత త్వేనభృగువంశ సంభవస్య ఋచికస్య చరితం ప్రసక్తానుప్రసక్తం పరశురామా వతారచరితాదికలచాహ॥ తస్యేతి॥ వీస
దృశం అనసురూపం-భాగవమృచికం॥ ౫॥ వికల్పితి॥ దక్షిణవా మయోరెకతః శ్యామః కణోయేషాం-సర్వస్మిన్ ఆంకెచంద్రస్యేవ

చోఁయెఁపఁ-సచెదమపిపర్యాప్తమస్తత్తనాయాః-యతఃకౌశికాఃకుశికాస్వయాఃవయం॥౬॥౭॥సఇతి॥ ఉభయైఃపత్నైఃప్రాప్తామ౯ం
తైః-శ్వత్నైఃకుక్షైఃతైర్గం త్రైరిత్యథాః॥౮॥తావదితి॥యావత్స్నాత్వామునినా౯గతః-తావత్-భార్యాయంభర్త౯-స్నేహాధిక్యా
త్-పుత్ర్యాసుత్యతత్యాశ్చరుంశ్రేష్ఠంమన్వానయామాత్రా-సత్యవతీయాచితాసతీ-ప్రాప్తామంత్రాభిమంత్రితంస్వచరుం-మాత్రే
అయచ్ఛత్ప్రాదాత్-మాతుస్తుచరుంక్షేత్రమంత్రాభిమంత్రితం-స్వయమగత్ఆదత్॥౯॥తదితి॥కష్టంజుగ్మపీతం-తదేవాహ-తేపు
త్రోఁఘోరోభవిష్యతి-భ్రాతాతుప్రచ్ఛవిత్తమోభవిష్యతీతి॥౧౦॥ప్రసాదితఇతి॥వివంమాభూదితిప్రసాదితోభా౯వఆహ-అథ
తహ౯పాత్రోఁఘోరోభవేదితి-తతోజమదగ్నిః-పుత్రోభవదిత్యథాః॥౧౧॥సేతి॥సాచసత్యవతీ-కౌశికీనద్యభూత్॥౧౨॥త
స్యామితి॥భా౯వఋషేఃజమగన్మేఃసుతాః॥౧౩॥౧౪॥దృష్టమితి॥అనీనశత్నాశయామాస॥౧౫॥౧౬॥కాత౯వీర్యాజ౯నెన
కృతమపరాధంవక్తుం-తస్యదప౯హేతుమైశ్వర్యాదికమాహషడ్భిః॥స్తాహయానామితి॥పరికమ౯భిఃపరిచర్యాదిభిః-దత్తందత్తా

హయానాంచంద్రవచసామ్ | సహస్రందీయతాంశుల్కంకన్యాయాఃకాశికావయమ్ || ౧ || ఇత్యుక్తస్త
 న్నతంజ్ఞాత్వా గతస్సవరుణాంఠికమ్ | ఆనీయదత్వా తానశ్వానుపయోమేవరాననామ్ | ౨ || సఙ్ఘః
 ప్రాధికతఃపత్న్యశ్చ శ్వాచాపత్యకామ్యయా | శ్రవయిత్వోభయై ముంత్తైశ్చగుంస్సాతుంగ
 తోమునిః | ౩ || తావత్సత్యవతీమాత్రాస్వచరుంయాచితాసతీ | శ్రేష్ఠంసున్వాసాయాచ్చన్వా
 త్రైమాతురదత్స్వయమ్ || ౪ || తద్విజ్ఞాయమునిః ప్రాహపన్నీంకప్తమకా*రుషీః | పుత్రోఘోరోదండ
 ధరోభ్రాతాతేబ్రహ్మవిత్తమః | ౫ || ప్రసాదితస్సత్యవత్యామై వంభూదితిభాగవః | అథతహిభ
 వెత్పాత్రోజమగ్నిస్తతోభవత్ | ౬ || సాచాభూత్పుమహాపుణ్యాకాశికీలోకపావనీ | రేణోస్సుతాం
 రేణుకాఖ్యాంజమదగ్నిరువాహయామ్ | ౭ || తస్యాంవై భాగవఙ్ఘ్రిషిః సుతావసుమనాదయః | య
 వీయాజ్జజ్ఞతేషాంరామిత్యభివిశ్రుతః || ౮ || యమాహుర్వాసుదేవాంశంహైహయానాంకు
 లాంతకమ్ | త్రిసప్తకత్వోయితమాంచ క్రైనిక్షత్రియాంసుహీమ్ || ౯ || దృష్టంక్షత్రంభువ్రాభా
 రమబ్రహ్మణ్యమనీనశత్ | రజస్తమోవృత్తమహాఫల్గున్యపిక్వతేంహసి || ౧౦ || పరీక్షిత్ || కింతదం
 హూభగవతోరాజన్యైరజితాత్మభిః | కృతంయేనకులంనష్టంక్షత్రియాణామభీక్ష్యశః || ౧౧ || శ్రీశుకః ||
 హైహయానామగ్నిపతిరజానఃక్షత్రియషభః | దత్తంనారాయణాంశాంశమారాధ్యపరికమభిః ||
 ౧౨ || బాహూదశశతంలేభేదుధాషత్వమరాతిషు | అవ్యాహతేంద్రియాజగ్నీతేజోవీర్యయ
 శోబలమ్ | ౧౩ || యోగేశ్వరత్వమైశ్వర్యంగుణాయత్రాణిమాదయః | చచారావ్యాహతగతిలోక
 కేషుపవసోయథా || ౧౪ || స్త్రీరతైర్నరస్వితఃక్రీడరేవాంభసిమదోత్తటః | వైజయంతీస్రజంబిభ్ర
 త్పురోధసరితంభుజైః || ౧౫ || విష్ణావితంస్వశిబిరంప్రతిస్తోతస్సరిజ్జలైః | నామృత్యుత్తస్యతద్వీర్యంవీ
 రమానీదశాననః || ౧౬ || గృహీతోలీలయాస్త్రీణాంసమక్షంకృతకల్పిషః | మాహిష్ట్యాంసంనిగుడ్ధో
 ముక్తయోనకపిర్యథా || ౧౭ || సేవకదాతుమృగయాంవిచరణవిజనైవనై | యదృచ్ఛయాశ్రమపదంజమ
 దగ్గురుపావిశత్ || ౧౮ || తస్మైసనరదేవాయమునిరహాణమాచరత్ | ససైన్యామాత్యవాహాయహ
 విష్ణుత్యాతపోధనః || ౧౯ || సవీరస్తత్రతందృష్టావ్యత్యైశ్వర్యాతిశాయినమ్ | తన్నాద్రియేతాగ్నహూ
 త్ర్యంసాభిలాషస్సహైహయః || ౨౦ || హవిధానీమృషేదాపాన్నరాహతుమచోదయత్ |

త్రయం ఆరాధ్య ॥ ౧౭ ॥ జాహ్నునితి ॥ అవ్యాహతమింద్రియ దికం చ లభే ॥ ౧౮ ॥ యోగేతి ॥ యత్ర యస్మిన్ ॥ ౧౯ ॥ శశ్వత్య-అడిమానయో గు
ణాః ॥ ౧౯ ॥ స్త్రీ రత్నై రితి ॥ రవాంధసి నమోదాజల-సంతంసర్వదా ॥ ౨౦ ॥ విష్ణావితమితి ॥ రావణాద్విజయే మాహిష్మత్యాస్సమీ
పేనర్వదాయాంశవ పూజాంకుర్వత్-తేన ప్రవాహస్యావరోధాత్-ప్రతిస్తోతస స్సత్యాస్తస్యాస్సరితోజలైః విష్ణావితం స్వశివరమాల
త్య-తస్య తద్విర్యం సహే ॥ ౨౧ ॥ శృంగీరితి ॥ తతశ్చ కృతకింబుః శ్రీ డంతమ భిభవీతుం ప్రవృత్తస్త్వగ్న హితః మాహిష్మత్యాం
స్వపుర్యాం-కపిరివసన్నిరుద్ధశ్చ పునశ్చావజ్జయాయేనముక్తః ॥ ౨౨ ॥ ఇదానీంతత్త్వ తమపరాధం దశాయన్నాహ-సంకదత్యాదినా ॥
౨౩ ॥ తస్మాదేతి ॥ అహంకారాంత్యాద-హవిష్మత్యా కామధేన్వా ॥ ౨౪ ॥ సదేతి ॥ తదహంకారం నాద్రయేతత్స్త్వన్నా తుష్యత్-యతోస్త్వి
హేమా త్ర్యం హేమామధేన్వాం-సాభిలాషః-సహాయః హేమామై స్సహవతమానః ॥ ౨౫ ॥ హవిధానీమితి ॥ దహాద్దేతోః ఋషే

హావిధానీమగ్నిమోత్రధనం- హతుంసరాసచోదయత్ || ౨౬ || ౨౭ || ఘోరమితి || సతూణంకముకంవమకచాదయ || ౨౮ ||
తమితి || ఐణేయచర్మకృష్ణజనంబరంయస్య || ౨౯ || అచోదయదితి || హ స్తిరథాదిభిః అతిభీషణాః || ౩౦ || యతేతి || ప్రహరణ పరశ్వ
ధాయస్య- మనశ్చ అనిలశ్చతయారివ ఓజోవీర్యంయస్య- పరమంచక్రంసై న్యంసూదయతీతథా- భిన్నాః- భుజాః- ఊరవః- కంఠరా
శ్చయేహంతే- హతాః సూతాః వాహనానిచయేహంతే- వీరానిపెతుః || ౩౧ || దృష్టైవతి || వివృక్తాఃవర్షాదయాయస్య || ౩౨ || అ థ తి ||
పంచశతేషు ధనుస్సు- సోబాణాః- రామాయసందధే- వికమేవధనుర్య స్యసః- పాతాంతరే వికవవబంధఃసం ధానంయేహంతైరిమభిః -
తానిధనూగిషి- సమంసహ- తత్త్వేణమేవాచ్ఛినత్ || ౩౩ || పునరితి || మృథేసాధనభూ తానచలానంప్రే పాంశ్చ- ఉత్తి ప్య అభిధావత స్తస్య

తేతాంమాహిష్టుతీంనిన్యస్సవత్సాంక్రందతీంబలాత్ || ౨౬ || అథరాజనినిర్యాతేరామసాస్పిష్ట్రమ
మాగతః | శ్రు త్వాత త్తస్యదౌరాత్మ్యంచక్రోధాహిరివాహతః || ౨౭ || ఘోరమాదాయపరశుంస
తూణంవర్మకార్ముకమ్ | అన్వధావతదుధేమోహృగేంద్రభవయూధపమ్ || ౨౮ || తమాపతంతంభృగు
వర్యమోజసాధనుధరం బాణపరశ్వధాయుధమ్ | ఐణేయచర్మాంబర ముకధామభిర్యుతం జటాభి
దదృశేపురీంవిశత్ || ౨౯ || అచోదయద్ధ స్తిరథాశ్వపత్తిభిగదాసిబాణష్టిశతఘ్నశ క్తిభిః | అత్యో
హిణీస్సప్తదశాతిభీషణాస్తారామ ఎకోభగవానసూదయత్ || ౩౦ || యతోయతోసాప్రహరత్పరశ్వ
ధోను మోనిలౌజాఃపరచక్ర సూదనః | తత స్తతశ్చిన్నభుజోరుకంధరానిపెతురువ్యాంహతసూతవా
హనాః || ౩౧ || దృష్టా వస్వసైన్యంరుధిరోఘకదమేరణాజిరేరామకుతారసాయకైః | వివృక్తవమక
ధ్వజచాపవిగ్రహానిపాతితం హైహయఅపతద్రుషా || ౩౨ || అథాజానఃపంచశతేషుబాహుభిధను
స్సుబాణాణ్యుగవత్ససందధే రామాయరామో స్త్ర భృతాం సమగ్రణీస్తాన్యైకధన్వేషుభిరచ్ఛినత్స
మమ్ || ౩౩ || పునస్త్వహస్తైరచలాన్తృకేంప్రే పానుత్తి ప్య వెగాదభిధావతోయుధిభుజాకుతారైణక
రోర నేమినాచిచ్ఛేదరామః ప్రసభంఘణానివ || ౩౪ || కృత్తబాహుశ్చిర స్తస్యగిరేశ్వంగమివాహరత్ |
హతేపితరితశ్చుత్రాఅయుతందు ద్రుపుభయాత్ || ౩౫ || అగ్ని హూత్రీముపావృత్యసవత్సాంపరవీ
రహాసముపెత్యాశ్రమంపిత్రే పరిక్లిష్టాంసమపయత్ || ౩౬ || స్వకృతంతత్క్ర తంరామఃపిత్రేభ్రా
తృభ్యవేవచ | వణయామాసత చ్చు త్వాజగుదగ్గిరభావత || ౩౭ || రామరామమహాబాహూ
భ వాన్వాపనుకారుషీత్ | అవధీన్నర దేవంయత్సర్వదేవమయంరుషా || ౩౮ || వయంహి బ్రాహ్మణాస్తా
తక్షమయాహాణతాంగతాః | యయాలోకగురుదేవఃపారమేష్ఠ్యమయాత్పదమ్ || ౩౯ || త్షమయా
రోచ తెలక్ష్మీ బ్రాహ్మీసారీప్రభాయథా | త్షమిణామాశుభగవాం స్తుష్య తెహరిరీశ్వరః || ౪౦ || రాజ్ఞో
మూర్ధావసిక్తస్యవధో బ్రహ్మవధాద్ధురుః | తీర్థసం సేవయాచాం హూజహ్యంగాచ్యుతచేతనః || ౪౧ ||

శ్రీమద్భాగవతే - న వ మ స్తం ధే - పంచదశో ధ్యాయః .
శ్రీశుకః || పిత్రో పశిక్షితోరామ స్తథేఃకురునందన | సంవత్సరంతీర్థయాత్రాంచరిత్వాశ్రమమాప్ర
జత్ || ౧ || కదాచిద్రేణుకాయాతాగంగాయాంపద్మమాలినమ్ | గంధర్వరాజంక్రీడతమప్సరోభిరవై
క్షుత || ౨ || విలోకయంతీక్రీడంశముదకాయనదీంగతా | హూమవేలాంససస్థారకించిచ్చిత్రరథస్పృ
హా || ౩ || కాలాత్యయంతంవిలోక్యమునెశ్వపవిత్రంకితా | ఆగత్యకలశంతస్థాపురోధాయకృతాంజలిః ||

భుజాయుధిచిచ్ఛేదఅహః ఘణానివ || ౩౪ || ౩౫ || అగ్ని హూత్రీ మితి || పిత్రేపరిక్లిష్టాం అగ్ని హూత్రీంసమపయత్ సమపితవా ||
౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || వయమితి || అహాణతాంపూజ్యతాం అయాత్ అగాత్ || ౩౯ || త్షమయేతి || సారీసూర్యస్య ప్రభేవ || ౪౦ || రాజ్ఞేతి || తీర్థణ
సం సేవయా - చ కా రాద్యమనియమైశ్చ-అచ్యుతచేతనాచి త్తయస్యసః || ౪౧ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం-పంచదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా.***
శ్లో || పోడశేచాబాణసమై జణమదగ్నో హతేముముః | రామాత్క్షత్రవధః ప్రా క్తఃవిశ్వామిత్రస్యచాన్వయః || యద్వా || తీర్థాన్యటా
ప్రసూత్రాత్పూరామోహామోడశేనృపాః | గాధఃపుత్రోభవద్విప్రఃతద్వంశోభూదనకశః || ౧ || ౨ || విలోకయంతీతి || కించిదీషచ్ఛి
త్రరథేగంధర్వరాజేస్పృహయస్యాస్సా - కించిన్నసస్థారకించిచ్చిత్రరథే || ౩ || కాలేతి || కలశంపురోధాయ - అగ్రేనిధాయ || ౪ || వ్యభిచారమితి ||

వ్యభిచారం మానసం జ్ఞాత్వా || ౫ || రామ ఇతి || ఆహ్లాదిలంఘనాం శ్రాత్యాణాం - మాతుశ్చ వధే సంబోధితస్త్వ - ము నే యా స్స మాధిస్త
పశ్యతయోః ప్రభావజ్ఞః - యదిన హన్యాం - తహి - మామపిశ పుంసమథః - యదతు హన్యాంతహి - మయి సంతుప్తస్త్వ - తానపిజీవ
యతుం సమథః ఇతి - జానన్తి త్యథః || ౬ || ౭ || ఉత్తస్థురితి || సమనిండితంతేత్త ధంకృతవా తత్రాహ - పితువిద్వా నిలిపూర్వోక్తవివా
భిప్రాయః || ౮ || సర్వక్షత్రియవధేకారణం వక్తుమాహ - యేజానన్యసుతా తాత్పర్యాదినా || ౯ || ౧౦ || దృష్టావ్యతి || భగవత్పాదేతాభీప్రసవం ||
౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ఇతి || దుఃఖాదీనాం వెగేన విమోహితాః || ౧౫ || ౧౬ || గత్యైతి || బ్రహ్మహైవిహతా శ్రీయో స్యాస్తాం - హ

ర || వ్యభిచారం మునిజ్ఞాత్వా పత్నీప్ర కుపితో బ్రవీత్ | ఘృతై నాంపుత్ర కాః పాపామిత్యుక్తా
స్తేనచక్రీరే || ౫ || రామస్సంబోధితః పిత్రా భ్రాతృహన్యాత్రా సహవధీత్ | ప్రభావజ్ఞో మునే స్సవ్యక్స
మాధితపసోశ్చ సః || ౬ || వరేణ ధందయా మాసప్రీతస్సత్య వతీసుతః | వప్రేహతానాం రామోపిజీవితం
చాస్త్యుతిం వధే || ౭ || ఉత్తస్థుస్తేకుశలి సోనిత్రా పాయిత్రవాంజసా | పితుర్విద్వాంస్తపోవీర్యం రామశ్చ
క్రై సుహృద్వధమ్ || ౮ || యేజానన్యసుతా రాజస్త్రం తస్త్వపితుర్వధమ్ | రామవీర్యపరాభూతాలే
భిరేశమనకృద్విత్ || ౯ || ఎకదా శ్రమతో రామే సభ్రా తరివనంగతే | వైరంససాధయిష పౌలభ్యచ్ఛిద్రా
ఉపాగమః || ౧౦ || దృష్టావ్యగ్న గారతసినమా వెశితధియం మునిమ్ | భగవత్యత్తమశ్లోకేజముస్తై
పాపనిశ్చయాః || ౧౧ || యాచ్యమానాః కృపణయా రామమాత్రా తిదారుణాః | ప్రసవ్యశిరఉత్త్రైత్య
జన్తుస్తేక్షత్రబంధవః || ౧౨ || రేణుకాదుఃఖిశోకా తానిఘ్నంత్యాత్వా నమాత్తనా | రామరామైహి
తాతాశువిచక్రశోచ్యకైస్తతీ || ౧౩ || తమపశ్రుత్య దూరస్థాహ రామేత్యాతవన్స్వరమ్ | త్వరయా
శ్రమమాసాద్యదదృశుః పితరం హతమ్ || ౧౪ || తెమఃఖిరోహనుమాతిశోక వెగవిమోహితాః | హతా
తసాధోధర్మిస్త్యక్తా వస్త్యాస్వగతోభవాః || ౧౫ || విలప్త్యైవంపితుదేహానిధాయ భ్రాతృసు
స్వయమ్ | ప్రగృహ్య రామః పరశుంతుత్రాంతాయమ సోదధే || ౧౬ || గత్వా మాహిష్టతీం రామోబ్ర
హ్మఘ్నవిహతశ్రీయమ్ | తెహంసశీషభీరాజమధ్యేచక్రే మహారిమ్ || ౧౭ || తద్రక్తేననదీంఘో
రామబ్రహ్మణ్యభయావహమ్ | హేతుంకృత్వాపితృవధంతు త్రేమంగళకాణి || ౧౮ || త్రిసప్తకృత్యః
వృధివీంకృత్వానితుత్రియాంప్రభుః | శవంతపంచకైచక్రశోణితోదాహ్రదాన్నవ || ౧౯ || పితుఃకా
యేనసంధాయశిరఆదాయబహిఃపి | సర్వదేవమయం దేవమాత్మా నమయజన్తవైః || ౨౦ || దదౌప్రా
చీందిశంహూతై బ్రహ్మణేనక్షిణాందిశమ్ | అధ్వర్యవేప్రతీచీంవాడ ద్వాత్రేహ్యత్తరాందిశమ్ ||
౨౧ || అన్యేభ్యోవాంతరదిశః కశ్యపాయచమధ్యతః | ఆర్యావతముపద్రప్త్రై సవన్యేభ్యస్తతఃప
రమ్ || ౨౨ || తతశ్చైవభృశస్సానవిధూతా శేషకిల్బిషః | సరస్వత్యాంబ్రహ్మనద్వాంరేజేవ్యభృశవాం
శుమాః || ౨౩ || స్వదేహంజహదగ్నిస్తులభ్యావసంజ్ఞానలక్షణమ్ | ఋషీణాం నండతేసోభూత్సప్తమో
రామపూజితః || ౨౪ || జామదగ్న్యోపిభగవా రామః కమలలోచనః | ఆగామిన్యంతరేరాజవతా
యిష్యతివై బృహత్ || ౨౫ || ఆస్తేద్యాపిమహేంద్రాస్త్రైన్యస్తదండః ప్రశాంతనీః | ఉద్గీయమానచరిత
స్త్విధగంధర్వచారణైః || ౨౬ || పవంభృగుపచిత్వా భగవాహరీశ్వరః | అవతీర్యపరంభారంభుపౌ
హాబహుశోనృపాః || ౨౭ || గాధేరభూన్మహాతేజాస్స మిధ్య వపావకః | తపసాక్షత్రముత్సృజ్య

రాజ - సరామస్తేహంశీషభిమూహిష్టత్యాః మధ్యమహంతంగిరించక్రే || ౧౭ || తదితి || తెహంరక్తేన - అబ్రహ్మణ్యానాంభయవ
హం - ఘోరాంసదీచక్రత్యమపంగః - తథాపి - సర్వక్షత్రవధేకింకారణంతదాహ - హేతుంకృత్యైతిసాధేన - అమంగళకారిణి
న్యాయవతినిసతి || ౧౮ || త్రిసప్తకృత్యైతి || త్రిసప్తకృత్యః - రేణుకయాదుఃఖావేశాదరస్తాడసంకృతం - తతోరామస్తావత్కృత్యఃక్ష
త్రముత్పాదితవానిప్రసిద్ధిః || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || స్వదేహమితి || సంజ్ఞానంస్తృతిః తదేవలక్షణం చిహ్నంయస్యతం - స్వ
దేహంలభ్యా - సప్తఋషీణాంమండలే - సప్తమఋషిరభూత్ || ౨౪ || జామదగ్న్యైతి || బృహత్ బ్రహ్మ - వెదం - వెదప్రవతాకేమ
సప్తసింహ్వక తమోధవిష్యతీత్యథః || ౨౫ || ౨౬ || పవమితి || భువోభారమహా - భారమేవాహ - నృపాని || ౨౭ || తదేనంప్రసక్త

సప్రసక్తం సమాప్య ప్రస్తుతమాహ-గాధరితి-మహాతేజాఃవిశ్వామిత్రః॥౨౦॥విశ్వామిత్రస్యేతి॥తేనర్షే-లింగసమవాయనాన్యాయేన-ప్రా
ణభృతఉపదధాతీతివత్-మధుశ్చందస వివోచ్యంతే-తథాచక్రుతిః॥శ్రు॥తస్యహవిశ్వామిత్రస్యైకశతంపుత్రా ఆసుః-పంచాశదేవ
జ్ఞా యాంసోమధుశ్చందసః పంచాశత్ కనీయాంస ఇత్యాది-తత్రచవిశ్వామిత్రపుత్రేఋ-భాగ౯వస్యాజీగత౯స్యదేవరాతస్యజ్యేష్ఠత్వ
మవగమ్యతే-తథాఆశ్వలాయనబోధాయనాదిభిః-కౌశికానాందేవరాతప్రవరత్వముక్తం-ప్రవరశ్చతస్మిన్నేవవంశేలవాతరభేదః-న
తువంశాంతరం-తథాచస్మృతిః॥శ్లో॥ఏకఏవ ఋషియావత్ప్రవరత్వమవర్తతే-తావత్సమానగౌత్రత్వంవినాభ్యగ్వంగిరోగణాది
తి॥౨౧॥తత్తుతోభ్యగువంశప్రవరస్యదేవరాతస్యకౌశికప్రవరత్వమిత్యాశంక్య-తదుపపాదయన్నాహపుత్రంకృత్యైత్యాదియావత్సమా
ప్తి॥పుత్రమితి॥పూర్వమాజీగర్తం-సుతేఋమధ్యమల్యేనపితృభ్యాంమమతాంవిహయవిశ్రీతత్వాత్తస్య-కృషయాసుతానాహ-జ్యేష్ఠఏషప్ర
కల్ప్యతామితి॥౩౦॥ఎతదేవస్పష్టయతుంతంవిశింష్టిద్వాభ్యాం॥యఇతి॥ముముచేలముచ్యత॥౩౧॥యఇతి॥భాగ౯వోపి-గాధిఋగాధ
వ౯ంశజేఋ-దేవరాతఇతిభ్యాతః॥౩౨॥యఇతి॥తత్తస్యజ్యేష్ఠత్వంకుశలంసమేనిరె-మధ్యమత్వస్యానథా౯వహత్వంగృహ్మన్వనాం
గీకృతవంతః-మునివిశ్వామిత్రః॥౩౩॥సఇతి॥పంచాశతాకనిష్ఠైస్తాకం-సమధ్యమోమధుశ్చందాః-ఉవాచ-నోస్తాకంయత్ జ్యేష్ఠ
త్వంకనిష్ఠత్వంవా-భనా౯పితా-సంజానీతేమన్యతే-తస్మి౯వయంతిస్థామేతి॥౩౪॥జ్యేష్ఠమితి॥ఏవముక్త్వా-మంత్రదృశం॥శ్రు॥కస్యనూ

యోలెభేబ్ర మ్మవచనమ్ ॥ ౨౮ ॥ విశ్వామిత్రస్యచై వాసన్పుత్రావకశతంసృషా మధ్యమస్తుమధు
శ్చందోమధుశ్చందసఎవతే ॥ ౨౯ ॥ పుత్రంకృత్వాశునశ్శేఖండేవరాతంచభాగవమ్ ॥ ఆజీగతంసు
తానాహజ్యేష్ఠఎషప్రకల్ప్యతామ్ ॥ ౩౦ ॥ యోవైహరిశ్చంద్రమఖేవిక్రీతఃపురుషఃపశుః ॥ స్తుత్వాదే
వాప్రజేశాదీన్ముముచేపాశబంధనాత్ ॥ ౩౧ ॥ యోరాతోదేవయజనేదేవై గాఢిషుతాపసః ॥ దే
వరాతఇతిఖ్యాతశ్శునశ్శేషస్తుభాగవః ॥ ౩౨ ॥ యమధుశ్చందసోజ్యేష్ఠాఃకుశలంమెనిరెనతత్ ॥ ఆశప
త్రాన్మునిఃక్రుద్ధోష్టైచ్ఛాభవతదజనాః ॥ ౩౩ ॥ సహూవాచమధుశ్చందాస్సిధంపంచాశతాత
తః ॥ యస్మోభవాసంజానీతేతస్త్రితిష్ఠామహేవయమ్ ॥ ౩౪ ॥ జ్యేష్ఠంమత్రదృశంచక్రుస్తాప్తిమ
న్వంచోవయంస్తహి ॥ విశ్వామిత్రస్సుతానాహవీరవంతోభవిష్యథ ॥ యేమానంమెనుగృహ్లాంతోవీరవం
తనుకతమామ్ ॥ ౩౫ ॥ ఎషవఃకాశికావీరోదేవరాతస్తమన్విత ॥ అన్యే చాష్టకహారీతజయంతసుమ
దాదయః ॥ ౩౬ ॥ ఎవంకాశికగోత్రంతదైవశ్వామిత్రైఃపుథగ్విధమ్ ॥ ప్రవరాంతరమాపన్నంతధిహ్యే
వంప్రకల్పితమ్ ॥ ౩౭ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - పోడశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః ॥ యఃపురూరవసఃపుత్రాయస్తస్యాభవతుతాః ॥ నహుషఃకుత్రవృద్ధశ్చరజిరంభశ్చవీర్య
వా ॥ ౧ ॥ అనెనాఇతిరాజేంద్రకుత్రవృద్ధాన్వయంశృణు ॥ కుత్రవృద్ధసుతస్యాసహూవాత్రస్యా
త్తజాస్త్రయః ॥ ౨ ॥ కాశ్యఃకుశోగృహ్సమదఇతిగృహ్సమదాదభూత్ ॥ శునకశ్శౌనకోయస్యబహువీ

[illegible]

వయాన్యచసహ - వ్యచరదిద్వయోరన్వయః || ౬ || దేవయాన్యతి || కలగీతాః అశయోయేమతానిసలిసీపులినానియస్త్వి శురోద్యానైః అ
బలాశమిష్టా || ౭ || తా ఇతి || పించతీః పించంత్యః - ప్రథమాథే ద్విటీయా || ౮ || ౯ || శర్మిష్ఠితి || అనాసనీస్త్వియం మత్వా గురుపుత్రాః
వాసః సమప్యథాత్ పర్యథాత్ || ౧౦ || అహా ఇతి || అసాం ప్రతమన్యాయ్యం || ౧౧ || అన్యాయ్యమేవ బ్రహ్మణోత్తమకవణా నేనవ్యసక్తి
ప్రిథిః || యై రితి || యే బ్రహ్మణాః - పరస్యపుం సోముఖం - ముఖాదుత్పన్నత్వేనత్యస్తిదావరత్వేనచ శ్రేష్ఠాభివ్యథాః - జ్యోతిః - బ్రహ్మ -
పంథాః - వేదమగణాః || ౧౨ || ౧౩ || తదేవం బ్రహ్మణమాత్రమేవతావత్పూజ్యం || వయమితి || తత్రాపివయం భృగవః - అస్యాశ్చపితా అ
సురః - సః శిష్యః - వివంసత్యపి - అస్మాభిధాన్యం వాసః ఇయమసతీ - భృతవత్ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || నిషిద్ధోయం ప్రతిలోమ

భీసహస్ర సంయుక్తా గురుపుత్రాచభామినీ || ౬ || దేవయాన్యాశురోద్యానైపుష్పిత ద్రుమసంకులైః
వ్యచరత్ కలగీతాళినళినీపుళినైబలా || ౭ || తా జలాశయమాసాద్యకన్యాః కమలలోచనాః | తీరేన్య
స్య దుకూలానివిజ హ్రస్వి చతీమిథః || ౮ || వీక్ష్య వ్రజంతం గిరిశం సహ దేవ్యా వృష్ణీ తమ్ |
సహసోత్తీర్య వాసాంసిపర్యధువ్రీడితా స్త్రియః || ౯ || శమిష్టా జానతీ వాసా గురుపుత్రా
స్సమప్యథాత్ | స్త్వియం మత్వా ప్రకుపితా దేవయానీదమబ్రవీత్ || ౧౦ || అహూనిరీక్ష్య తామస్తద్దా
స్యాః కమహ్యసాం ప్రతమ్ | అన్తద్ధార్యంధృతవతీ శునీవహవిరధ్వరే || ౧౧ || యై రిదంతపసాన్యస్తంముఖం
పుంసః పరస్యయే | ధార్యతే యై రిహజ్యోతిశ్శివః పంథాశ్చ దశితః || ౧౨ || యాన్మనుంతు్యవశిష్ఠంతే
లోకనాథాస్సురేశ్వరాః | భగవానపివిశ్వాత్మాపావనశ్రీనికేతనః || ౧౩ || వయంతత్రాపిభృగవశ్శి
ష్యో నోస్యాపితాసురః | అన్తద్ధార్యంధృతవతీశూక్రే వేదమివాసతీ || ౧౪ || ఎవం బ్రువంతీం శర్మిష్ఠా గురు
పుత్రీనుభాషత | రుమాశ్వసంతీవ్యాళీవధషితాదప్తవచ్చదా || ౧౫ || అత్తవృత్తమవిజ్ఞాయకత్త సేబహు
భిక్షుకికిం న ప్రతీక్ష సేన్మాకంగృహ బలిభుజోయథా || ౧౬ || శ్రీ శుకః || ఎవం విధైస్సపరుషైః క్షిప్రా
చార్యసుతాం సతీమ్ | శర్మిష్ఠా ప్రాక్షివత్తూపే వాసశ్చ దాయసాయయా || ౧౭ || తస్యాంగతాయాంస్వ
గృహాయయాతిమృగయాంచరత్ | ప్రాప్తోయ దృచ్ఛయాకూపే జలాథంతాందదశహ || ౧౮ ||
దత్వాస్వముత్తరం వాసస్తస్యై రాజావివాససే | గృహీత్వా పాణినాపాణిముజ్జహరదయాపరః ||
౧౯ || తం వీరమాహాశనసీప్రేమనిభా రయాగిరా | రాజంస్తవ్వయాగృహీతోమే పాణిః పరపురంజయః |
హస్తగ్రాహూ పరోమాభూత్ గృహీతాయాస్తవ్వయాహిమే || ౨౦ || ఎషశశక్యతోవీరసంబంధోనాన
పౌరుషః | యదిదంకూపలగ్నయాభవతోదశానం మమ || ౨౧ || న బ్రహ్మణోమేభవితాహస్తగ్రా
హూ మహాభుజః | కచస్య బాహుస్సత్యస్యశాపాద్యమశపంపురా || ౨౨ || యయాతిరనభిప్రేతం దై
మోపహృతమాత్మనః | మనశ్చ తద్గతంబుధాప్రతిజగ్రహతద్వచః || ౨౩ || గతేరాజనిసావీరేతత్రస్త
రుదతీపితుః | న్యవేదయత్ర తస్సర్వముక్తం శమిష్ఠయాకృతమ్ || ౨౪ || దుమనాభగవానాకావ్యః పా
రోహిత్యం విగహాయత్ | స్తవకృత్పంచకాపోతీంచహిత్రా సయయాపురాత్ || ౨౫ || వృషపర్వా
తమాజ్ఞాయప్రత్యనీకవివక్షితమ్ | గురుంప్రసాదయన్ మూర్ఖాపాదయోః పతితః పథి || ౨౬ || త్వాణా
థమన్య భగవాన్ శిష్యం వ్యాచప్తభాగవః | కామోస్యాః క్రియతాం రాజనై నాంసంత్యక్తు

సంబంధ ఇతిచేత్తత్రాహ || ఎష ఇతి || ౨౦ || బ్రహ్మణమేవత్వం వృణుహికిమనెనాగ్రహణేచేత్తత్రాహ || సేతి || బృహస్పతేస్సుతః క
చః - శుక్రాకృతసంజీవనీం విద్యామఖ్యగాత్ - తదాదేవయానీ - తంపఠించకమే - సచగురుపుత్రీమమపూజ్యేతిసతా ముదవహత్ - త
తశ్చకుపితాసతీతవేయం విద్యానిష్ఠులాభవత్వితిశశాప - సచతవ బ్రహ్మణః పఠినకథవేదితాంశశాప - తదేతదాహ - కచస్యతి - య
మహామశపం - తస్యశాపాత్ || ౨౧ || యయాతిరితి || అశాస్త్రీయత్వాత్ అసభిప్రేతమపి - దైవేనోపహృతం ప్రాపితంబుధాప్రత్యగతం తస్యాం
సకామంస్వమనశ్చబుధా - సహ్యధర్మమదీయం మనః ప్రవిశేదితి - తస్యాః వచః - ప్రతిజగ్రహ అంగీకృతవాత్ || ౨౩ || శమిష్ఠాసం
బంధోపిదైవవశాదేవాభూదితిదశా - యన్నాహసవధిః || గత ఇతి || ఉక్తంభిక్షుకీత్యాది - కృతంకూపప్రక్షాపాది || ౨౪ || దుమనాభితి ||
కాపోతీముంభవృత్తిం || ౨౫ || వృషపర్వేతి || ప్రత్యనీకాదేవాపైవివక్షితాః - జయం ప్రాపణీయైతిత్యభిప్రేతాయస్యతథా భూతంష్టా

త్వా. ప్రత్యసీకానాంవివక్షితమితివా || ౨౬ || ౨౭ || తథేతి || సానుగాసభీభిస్సహితాశమిష్టామామనుయాత్వితి || ౨౮ || స్వానామితి ||
తస్మాన్నిగతాత్ శుక్రాత్ - సంకటంబీత్యతత్తస్మాదవస్థితాథాస్యప్రయోజనస్య గౌరవంబీత్య || ౨౯ || నాహుషయేతి || తల్పేనా
ధాన్యోపగచ్ఛేరిత్యథాః || ౩౦ || ౩౧ || రాజేతి || అపత్యాథామృతుకాలే ప్రాథనాయాస్తస్యాః కామపూరణంధర్మమవేక్ష్యశుక్రస్యవ
చశ్చస్తరణ - విష్టంధైవప్రాపితమేవతత్సంగమమభ్యపద్యత - సతుకామత ఇత్యథాః || ౩౨ || ౩౩ || గథేతి || ఆసుర్యాః శమిష్టాయాః
భతుస్యకాశాత్ || ౩౪ || ప్రియామితి || ఉపమంత్రయప్రసాదయత్ || ౩౫ || శుక్ర ఇతి || వికృతంరూపం కరోతీతితథా || ౩౬ || అత్యుక్త
ఇతి || లేదుహితరికామై రద్యాప్యత్యప్రోస్తి కామానాంభోగై రితివా - శుక్ర ఆహ - తహియా ధిధాస్యతిఅభితోధార యిష్యతి - తస్యవ

ముత్సహే || ౨౭ || తథేత్యవస్థితేప్రాహదేవయానీమసోగతమ్ | పిత్రాదత్తాయతోయాస్యేసాను
గాయాతుమామను || ౨౮ || స్వానాంతత్సంకటంబీత్యతదథాస్యచగౌరవమ్ | దేవయానీంపర్యచరన్తా
సీవత్ స్త్రీగణైస్సహ || ౨౯ || నాహుషాయసుతాందత్వా సహశర్మిష్టయోశనా | తమాహరాజ
శమిష్టామధాస్తల్పేనకహిచిత్ || ౩౦ || విలోక్యాశనసీంరాజ్ఞీంశమిష్టాసుప్రజాఃకప్తచిత్ | తమేవ
వప్రేరహసినఖ్యాపరివృతాసతీ || ౩౧ || రాజపుత్ర్యాధితోవత్యేధమణంచావేక్ష్యధమణిత్ | స్మరణ
శుక్రవచఃకాలేదిప్తమేవాభ్యపద్యత || ౩౨ || యదుంచతుర్వసుంచైవదేవయానీవ్యజాయత | ద్రుహ్యం
చానుంచపూరుంచశర్మిష్టావాషణపర్వణీ || ౩౩ || గథాసంభవమాసుర్యాభతువిజ్ఞాయమానినీ | దే
వయానీపితుగేహంయయాక్రోధవిమూఢితా || ౩౪ || ప్రియామనుగతఃకామీవచోభిరుపమంత్ర
యత్ | నప్రసాదయితుంశేకేపాదసమ్మదనాదిభిః || ౩౫ || శుక్రస్తమాహకుపితః స్త్రీ కామాన్పుతపా
రుష | త్వాంజరావిశతాంమందవిరూపకరణీన్యతామ్ || ౩౬ || యయాతిః || అత్యుక్తస్త్వద్యకామానాంబ్ర
హ్మణదుహితరిస్తతే | వ్యత్యస్యతాంయథాకామంవయసాయోభిధాస్యతి || ౩౭ || ఇతిల్భవ్యవస్థానఃపు
త్రంజ్యేష్ఠమయాచత || ౩౮ || యయాతిః || యదోతాతప్రతీచ్ఛేమాంజరాందేహినిజంవయః | మాతామ
హక్యతాంవత్సమాత్మస్తోవిషయేష్వహమ్ || వయసాభవదీయేనరంస్యేకఃపయాస్సమాః || ౩౯ || య
దుః || సోత్సహజరయాస్థాతుమంతరాప్రాప్తయానఘ | అవిదిత్వాసుఖం గ్రామ్యంశాంతింసోపై
తిపూరుషః || ౪౦ || తువసుశ్చోదితఃపిత్రాద్రుహ్యశ్చనుశ్చభారత | ప్రత్యాచఖ్యురధమణ్జ్ఞాని
త్యేనిత్యబుద్ధయః || ౪౧ || ఆపృచ్ఛతనయంపూరుంవయసోనంగుతాధికమ్ | నత్వమగ్రజవద్వత్సమాం
ప్రత్యాఖ్యాతుమహాసి || ౪౨ || పూరుః || కోనులోకే మనుష్యేంద్రపితురాత్మకృతఃపుమాత్ | ప్రతిక
తుంక్షుమోయస్యప్రసాదాద్విందతేపరమ్ || ౪౩ || ఉత్తమశ్చీంతితంకుర్యాత్ప్రేక్షకారీతుమధ్యమః |
అథమోశ్రద్ధయాకుర్యాదకతోచ్ఛరితంపితుః || ౪౪ || ఇతిప్రత్యుదితఃపూరుఃప్రత్యగృహ్లాంజరాంపి
తుః | సోపితద్వయసాకామాన్యథావజ్జుజుషేన్మపః || ౪౫ || సప్తదీప్తపవతీస్సమ్యక్పితృవత్పాలయన్ప్ర
జాః | యథోపజోషంవిషయాజ్జుజుషేవ్యాహతేంద్రియః || ౪౬ || దేవయాన్యవ్యనుదినంమసోవా
గ్దేహవృత్తిభిః | ప్రేయసఃపరమాంప్రీతిమువాహప్రేయసీరహః || ౪౭ || అయజద్యజ్ఞపురుషంక్రతుభి
భూరిదక్షిణైః | సర్వదేవమయందేవంసర్వయజ్ఞమయంహరిమ్ || ౪౮ || యస్మిన్నిదంవిరచితంప్యోమ్నీ
వజలదావళిః | నానైవభాతినాభాతిస్వప్నమాయామసోరథః || ౪౯ || తమేవహృదివిన్యస్యవాసు

యసాకామంవ్యత్యస్యతాం - యథేచ్ఛంజరావ్యత్యయంయాతు - వ్యత్యయంనీయతామితివా - యద్వా - వ్యత్యస్యేతిధేదః - తాంజరాంవ్య
త్యాసంగమయేత్యథాః || ౩౭ || ఇతితి || ఇతిల్భంవ్యవస్థానం జరాయావ్యవస్థియేనసః || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || తువసురితి || యతోసధర్మ
జ్ఞాః - అనిత్యేచయావనైనిత్యబుద్ధయః || ౪౧ || ఆపృచ్ఛతి || త్వంజరాంకింగ్రహిష్యసీత్యపుచ్ఛత్ ప్రత్యాఖ్యానంమక్యథాఇత్యాహ - స
త్వమితి || ౪౨ || కఇతి || అత్తకృతఃస్వదేహకతుః - ప్రత్యుపకారంకతుంకోనుక్షమః || ౪౩ || ఉత్తమఇతి || తథాపిపితుఃయశ్చీంతితంకు
ర్యాత్సఉత్తమః - యస్తుప్రాక్షకారీసమధ్యమః - యస్సశ్రద్ధయాకుర్యాత్సోధమః - అకతాపితురుచ్ఛరితం పురిషప్రాయః || ౪౪ ||
ఇతితి || జుజుషేనైవితవాత్ || ౪౫ || సప్తేతి || యథోపజోషంయథాప్రీతిజుజుషే || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || యస్మిన్నితి || నానైవభాతియావదిం

త్రియవ త్రిః తదుపరమే నాథాతచ - స్వప్నమాయాభ్యాం సహితోమహో రథఇవేత్యథాః || ౪౯ || ౫౦ || ఏవమితి || మనస్సుఖం కామభో
గం - కదిం ద్రియైఃకుత్పితైఃపరాజ్ఞుభై రింద్రియైః || ౫౧ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టాదశాధ్యాయవాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || ఉనవింశేయయాతిస్స స్వప్నైతంసస్వజోపమమ్ | దేవయానీంసమాశ్రావ్యవీరక్తోముక్తిమాప్తవాన్ || కించ || భుక్తభోగామజాం
హాస్యన్నజవద్వృత్తిమాత్మనః | విడంబయన్ప్రియామాహ నివేదయితుమాత్మనాన్ || సఇతి || కామానా చరన్ ఆపభుంజానః - గాథా
మితిహసం || ౧ || శృణ్వీతి || మద్విధనమత్పద్యతేన ఆచరితామమస్థితాంమద్విధస్యాచరితంయస్యామితివా - యస్యగ్రామని వాసినః కామి
నోమద్విధస్యఆచరితం - వనెస్థితాధీరాః - శోభంతి - తస్యగాథాంశృణు || ౨ || ఆత్మానమమలయ్యేహ || బ్రసఇతి || ప్రియామమలయ్యేహ - ఆ
జామితి - వనెసంసారే - ప్రియంవిషయం || ౩ || తస్యాఇతి || రోధసితటే - విషాతాగ్రణమృదాదికముద్భవత్య - తీర్థాంనిగ్గ - మమాగ్గం
వ్యధత్ || ౪ || సఇతి || బహ్వ్యితిశమిష్టాప్రముఖాః - కాంతంప్రతికామినీః కామయంత్యఃప్రథమాథే ద్వితీయా - పీవానంపుష్పం -

దేవంగుహాశయమ్ | నారాయణమణీయాంసంనిరాశీరయజత్ప్రభుః | ౫౦ | ఏవంవషణహస్తా
ణీమనష్టప్తైమునస్సుఖమ్ | విదధామోపినాతృప్యత్సార్వభౌమఃకదింద్రియైః || ౫౧ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - అష్టాదశాధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః || సఇత్థమాచరన్తామాంస్త్రైశ్చోపహ్నావమాత్మనః | బుధ్వాప్రియాయై నివిణ్ణో గాథా
మేతామగాయత | ౧ | యయాతిః || శృణుభాగవ్యమూం గాథాంమద్విధాచరితాంభువి | దీరాయ
స్యానుశోచంతివనెగ్రామనివాసినః | ౨ | బస్తవకోవనైకశ్చిద్విచిన్పన్ప్రియమాత్మనః | దదశకూ
పెపతీతాంస్వకమవశగామజామ్ || ౩ | తస్యాఉద్ధరణోపాయంబస్తః కామీవిచింతయన్ | వ్యధత్తతీ
ర్థముద్భవత్యవిషాతాగ్రణరోధసి || ౪ | సోత్తీర్యకూపాత్సుశ్రోణీతమేవచకమేకిల | తయాయుతం
సముద్వీక్ష్యబహూప్యజాఃకాంతకామినీః | పీవానంశ్చశ్రులంభేజుమీధాప్సంసంయభకోవిదమ్ || ౫ || స
ఎకోజవృషస్తాసాంబహ్వీనాంరతివధానః | రేమేకామగ్రహగ్రస్తఆత్మానంనావబుధ్యత || ౬ || తమేవం
ప్రేక్షతమయారమమాణమజాన్యయా | విలోక్యకూపసంలగ్నానామృష్యద్భస్తకర్తృతత్ || ౭ || తం
మహ్నాదంసుహృద్రూపంకామినంక్షణసౌహృదమ్ | ఇంద్రియారామమత్సృజ్యస్వామినందుఃఖితా
యయా || ౮ || సచైవానుగతస్త్రైణిక్యవణస్తాంప్రసాదితుమ్ | కుర్వన్నిలిబిలాశబ్దంనాశక్నోత్పథిసంధి
తుమ్ || ౯ || తస్యతత్రద్విజిక్ శ్చిదజాస్వామ్యచ్ఛినద్రుషా | లంబంతంవృషణంభూయస్సందధేథాన్
యయోగవిత్ || ౧౦ || సలబ్ధవృషణస్తత్రహ్యజయాకూపలబ్ధయా | క్రీడన్కాలంబహువిధంకామై
నాన్ద్యాపిశుష్యతి || ౧౧ || తథాహంకూపలబ్ధయాభవత్యాః ప్రేమయంత్రితః | ఆత్మానంనాభిజా
నామిమోహితస్తవమాయయా || ౧౨ || యత్పృథివ్యాంప్రీహియవంహిరణ్యంపశవః స్త్రీయః | న
దుహంతిమనఃప్రీతింపుంసఃకామహతస్యత్రై || ౧౩ || నజాతుకామఃకామానాముపభోగేనశామ్యతి | హవి
షాకృష్ణవత్కేవభూయఎవాభివధాన్త్రై || ౧౪ || యదానకురుతేభావంసర్వభూతేష్వమంగళమ్ | సమదృ
ష్టైస్తదాపుంసస్సర్వాస్సుఖమయాదిశః || ౧౫ || యాదుస్త్యజాదుమతిభిజ్జేర్యతోయానజీర్యతే |

శ్చశ్రులంశ్చశ్రు బహుశం రతిసమథా మిత్యథాః - మిథ్యాంసం - రతస్సైక్తారం - యథకోవిదం - మైథునాభిజ్ఞం - భేజాః || ౫ || సఇతి ||
నావబుధ్యతనాన్వబుధ్యత || ౬ || ౭ || తమితి || స్వామిసమితిశ్చాభిప్రాయేనాహ || ౮ || సఇతి || ఇలిబిలాకారంబస్తజాతిశబ్దం - సంధి
తుంప్రసాదయితుం || ౯ || తస్యేతి || వృషణమచ్ఛినత్ జరయాసంభోగాసమథామకరోత్ - అథాయస్వపుత్ర్యాః కామభోగాయ - యో
గవిత్ - ఉపాయజ్ఞః - జరావ్యత్యయేనరతిశక్తిందదావిత్యథాః || ౧౦ || సఇతి || కూపలబ్ధయాసహ - కామైఃసేవ్య మానైః - సతుష్యతి || ౧౧ ||
౧౨ || సమతహా - పునరపిబహవోవిషయాః సేవ్యంతాం - తతోమనసిప్రీతేసతి - కామోపశాంత్యామోహయానివర్తేతేతిచేత్తప్రాహ -
ద్వాభ్యాం || యదితి || సదుహంతి సపూరయంతి || ౧౩ || నెతి || హవిషాఘృతేన - కృష్ణవత్కాఅగ్నిరివ || ౧౪ || తహాకదాకేనోపాయేనవా
మనస్సంపూజాన్ప్రీతిస్సాన్యాయయా కామోపశమః స్యాదిత్యతలహషడ్భిః || యదేతి || అమంగళం భావంరాగ ద్వేషాదివైషమ్యం ||
౧౫ || యేతి || దుఃఖానినితరాం వహతీతితథాతాం || ౧౬ || స్త్రీసంనిధానంతుసర్వథాత్యాజ్యమిత్యాహ || మాత్రేతి || విచిక్తం - అసం

కీర్తమాససంయస్యసః కషణతికషణమ్ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ సమతృప్త్యాగ్రస్య అతిమక్తరత్వాత్త ఖంబ్రహ్మణీమనస ఆధానంసా
తత్రాహ ॥ దృష్టమితి ॥ యోనానుభూయేన్న సంవిశేన్న చోపఖంజీత - త త్ర - సృష్టశ్చ తయారనుభూనాదౌ - స ఆత్మద్భక్త్యవతి ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥
౨౨ ॥ భూమండలస్యేతి ॥ తస్య పూర్వోర్వకేనాపయిత్యా ॥ ౨౩ ॥ ఆ సే వితమితి ॥ విషయేషు శబ్దాదుః - ఆ సే వితం - షడ్వర్గాం షడింద్రియ
సుఖం - ముముచేతత్యాజయద్యా - విషయేషు ఆ సే వితం సే వాగకారితం - షణ్ణామింద్రియాణాం పగ్గాం ముముచేత్తైత్తత్యేత్యథః ॥ ౨౪ ॥
స ఇతి ॥ విధుతం నిరస్తం త్రిగుణాత్త కంలింగంయేన - ప్రతీతః ప్రఖ్యాతః ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వేతి ॥ ప్రస్తోభమేవాహ - పరిహాసమివేతి - యద్యా

తాంతృప్త్యాం దుఃఖనివహంశమకామోమ్రుతంత్యజేత్ ॥ ౧౬ ॥ మాత్రాస్వ సాదుహిత్రావానవివి
క్తాసనోభవేత్ ॥ బలవానింద్రియ గ్రామోవిద్వాంసమపికషణమ్ ॥ ౧౭ ॥ పూర్ణాంవషణ సహస్రం
మేవిషయా సేవతోసకృత్ ॥ తథాపిచానుసవనంతృప్త్యాతేషూపజాయతే ॥ ౧౮ ॥ తస్మాదేతామహం
త్యక్త్వాప్రహ్మణ్యాధాయమానసమ్ ॥ నిర్వహం దోషనిరహంకారశ్చరిష్యామిమృగైస్సహ ॥ ౧౯ ॥ దృ
ష్టం శ్రుతమసమ్భూధానానుభూయేన్న సంవిశేత్ ॥ సంస్మరించాత్మనాశంచతత్ర విద్వాన్స ఆత్మద్భక్ ॥
౨౦ ॥ ఇత్యుక్త్వానాహుషోజాయాంతదీయంపూరవేషయః ॥ దత్వాస్వాంజరసంతస్మాదాదదేవిగత
స్సృహః ॥ ౨౧ ॥ దిశీదక్షిణపూర్వస్యాం ద్రు హ్యండక్షిణతోయదుమ్ ॥ ప్రతీచ్యాంతువశసుంచ క్రే హ్యుదీ
చ్యానుసుమీశ్వరమ్ ॥ ౨౨ ॥ భూమండలస్య సర్వస్య పూరుషహాత్రమంవిశామ్ ॥ అభిషిచ్యాగ్రజాంస్తస్య
వశేస్థాప్యయయావనమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఆ సే వితంవషణపూర్గా షడ్వర్గాంవిషయేషుసః ॥ తుణేనముముచేనీడం
జాతపక్ష్యవద్విజః ॥ ౨౪ ॥ సతత్ర నిర్ముక్తసమస్తసంగఆత్మానుభూత్యావిధుత త్రిలింగః ॥ పరేమలెబ్రహ్మణీ
వాసుదేవేలెభేగతింభాగవతీంప్రతీతః ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వాగాధాం దేవయానీమేనప్రస్తోభమాత్మనః ॥ స్త్రీపుం
సోస్సృహవైక్లబ్యాత్పరిహాసమిమోదితమ్ ॥ ౨౬ ॥ సాసన్నివాసంసుహృదాంప్రపాయామివగచ్ఛ
తామ్ ॥ విజ్ఞాయేత్సర్వతంత్రాణాంమాయావిరచితంప్రభోః ॥ ౨౭ ॥ సర్వత్ర సంగముత్సృజ్యస్వపౌ
వమ్యేనభాగవతీ ॥ కృష్ణే మనస్సమావేశ్యవ్యధునోల్లింగమాత్మనః ॥ ౨౮ ॥ నమస్తుభ్యంభాగవతేవాసు
దేవాయవేధసే ॥ సర్వభూతనివాసాయశాంతాయబృహతేనమః ॥ ౨౯ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - ఎకోనవింశోధ్యాయః .
శ్రీశుకః ॥ పూర్వోవశంప్రవత్యోమియత్రజాతోసభారత ॥ యత్ర రాజషణ్యోవంశ్యబ్రహ్మవం
శ్యాశ్చజజ్ఞరే ॥ ౧ ॥ జనమేజయోభవత్పురోః ప్రాచిన్వాంస్తత్సుతస్తతః ॥ ప్రవిరోధనమన్యువైతస్మా
చ్చారుస్సుతోభవత్ ॥ ౨ ॥ తస్య సుమ్యరభూత్పుత్రస్తస్మాద్భూహుగతస్తతః ॥ శయాతిస్తస్య సంయాతి
రోద్రాశ్చస్తత్సుతస్తనృతః ॥ ౩ ॥ ఋతేపుస్తస్య కక్షేపుస్తేపుశ్చకృతేపుకః ॥ జలేపుస్తన్నతేపుశ్చధర్మ
సత్యవ్రతేపవః ॥ ౪ ॥ దశైతేపురసఃపుత్రావనెపుశ్చావమస్తనృతః ॥ ఘృతాచ్యామింద్రియాణీవముఖ్య
స్యజగదాత్మనః ॥ ౫ ॥ ఋతేపోరంతిసారోభూత్రయస్తస్మాత్తజాన్మప ॥ సుమతిధ్రువోమోప్రతిరథః
కనోప్ప్రతిరథాత్మజః ॥ ౬ ॥ తస్య మేధాతిథిస్తస్మాత్ప్రస్తందాద్యాద్విజాతయః ॥ పుత్రోభూత్సుమతేరై
భ్యోదుష్యంతస్తత్సుతోవతః ॥ ౭ ॥ దుష్యంతోమృగయాంయాతఃకణ్వాశ్రమపదంగతః ॥ తత్రాసీనాం

ప్రస్తోభం నివృత్తిమాగే ప్రాత్నాహనం - మేన ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ కథంసమావేశ్యేత్యత ఆహ ॥ సమ ఇతి ॥ సమనాదిభిః సమావేశ్య
త్యథః - శ్రీశుకోవాసమస్తరోతి ॥ ౨౯ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ఎకోనవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥
శ్లో ॥ వింశేపితృప్రసాదాస్తరాజాససమచాన్నతేః ॥ పూర్వోర్వకేతుదాష్యంలేఖారతస్యేర్యేయశః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ తస్యేతి ॥ తత్సుతఃసం
యాతేఃసుతః ॥ ౩ ॥ ఋతేపురితి ॥ ధర్మేపుశ్చసత్యేపుశ్చప్రతేపుశ్చధర్మసత్యవ్రతేపవః ॥ ౪ ॥ దశైతి ॥ పనెపుశ్చావమఃస్తనృతః - ఎవందశై
తేఋతేపుప్రముఖాస్తస్యరాద్రాశ్చస్యపుత్రాచ్యామస్తనృతః ॥ పుత్రాజాతాః - అపురసఇతిసప్రమ్యథేపక్షీ - పశవలికావ్యేదృష్టాంతః - జ
గదాత్మనఃజగతఃఆత్మభూతస్య - ముఖ్యస్యప్రాధన్య ఇంద్రియణీవ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ దుష్యంతస్యశకుంతలయాంభరదఃపుత్రోభవదివిత

భాద్యారణాహః - పంచదశభిః ॥ దుష్ట్యంతఇతి ॥ తదాశ్రమపదం మండయంతీం భూషయంతీం ॥ ౮ ॥ విలోక్యేతి ॥ స్త్రీ యం విలోక్యముము
హేతముహ్యత ॥ ౯ ॥ తదితి ॥ తస్యాః దశానానామితి - అతపిత - సన్నివృత్తః పరిశ్రమాయస్య ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ వ్యక్తమితి ॥ పారవాణాం
చేతోనహ్యధమేకరమతే - అతోమచ్చేతసః త్వయిరమణాదే వ అహంత్యాం రాజన్యతనయాం వెద్మి ॥ ౧౨ ॥ విశ్వామిత్రేతి ॥ విశ్వామిత్రస్య
త్వజాహం మనకాయంజాతా - తయాచస్య గంగాచ్యుత్యాత్రవనెత్యక్తా - అతోరాజన్యకన్యైవ హమిత్యధః ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ కింకరవా
మత్యాదివాక్యాత్ తదభిప్రాయంజ్ఞాత్వాహ ॥ ఉపపన్నమితి ॥ ౧౫ ॥ ఓమితి ॥ గాంధర్వవిధినామిథస్సమయపూర్వకేణ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥
౧౮ ॥ తమితి ॥ దురత్యయం విక్రాంతం విక్రమః యస్య ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ మాతేతి ॥ భస్తాచర్మపాత్రం - తద్వత్ మాతా - ఆధారమాత్రం - పితు
రెవపుత్రః - తత్రహేతుః - యేనైతి ॥ శ్రు ॥ ఆత్మావైపుత్రనామానీతి శ్రుతేః - పుత్రం - భరస్వపుషణ - అనెనభరత నామనిరుక్తం ॥ ౨౧ ॥ కిం

స్వప్రభయామండయంతీం రమామివ ॥ ౮ ॥ విలోక్యముము హేసద్యోదేవమాయామివ స్త్రీ యమ్ ॥ జగా
మతాం వరారోహంభటైః కటిపయైవృతః ॥ ౯ ॥ తద్దశానానామితి సన్నివృత్తపరిశ్రమః ॥ పప్రచ్ఛ
కానుసంతప్తః ప్రహసన్ శక్త్యయాగిరా ॥ ౧౦ ॥ దుష్ట్యంతః ॥ కాత్వంకమలగభాభేకస్యాసి హృదయం
గమే ॥ కింవాచికిషీతంతస్పత్రభవత్యాజినేవనై ॥ ౧౧ ॥ వ్యక్తం రాజన్యతనయాం వెద్మ్యహంత్యాం
సుమధ్యమే ॥ నహిచేతః పారవాణామధర్మైరమతేక్వచిత్ ॥ ౧౨ ॥ శకుంతలా ॥ విశ్వామిత్రాత్తజై
హహంత్యక్తామనకయావనై ॥ వెదైతద్భగవాన్ కణ్వోపీరకింకరవామతే ॥ ౧౩ ॥ ఆస్యతామగవిం
దాక్షగృహ్యతామహాణంచనః ॥ భుజ్యతాంసంతినీవారాడ్యతాంయదిరోచతే ॥ ౧౪ ॥ దుష్ట్యంతః ॥ ఉ
పపన్నమిదంసు భ్రుజాతాయాః కుశికాన్వయే ॥ స్వయంహివృణతే రాజ్ఞాంకన్యకాన్సదృశంవరమ్ ॥ ౧౫ ॥
ఓమిశ్చ కైయథాధర్మముపయేమేశకుంతలామ్ ॥ గాంధర్వవిధినారాజాదేశకాలవిధానవిత ॥ ౧౬ ॥
అమోఘవీర్యో రాజషిః మహిష్యాంవీర్యమాదధే ॥ శ్వేభూతేస్వపురంయాతః కాలేనాసూతసాసు
తమ్ ॥ ౧౭ ॥ కణ్వః కుమారస్యవనైచక్రే సముచితాః క్రియాః ॥ బధ్వామృగేంద్రా తరసాక్రీడతిస్త
సబాలకః ॥ ౧౮ ॥ తందురత్యయవిక్రాంతమాదాయప్రమదోత్తమా ॥ హరేరంశాంశసంభూతంభ
తురంతికమాగమత్ ॥ ౧౯ ॥ యదానజగృహే రాజాభార్యాపుత్రావనిందితే ॥ శృణ్వతాంసర్వభూ
తానాంభవాగాహాశరీరిణీ ॥ ౨౦ ॥ మాతాభస్తాపితుః పుత్రోయేనజాతస్సేవసః ॥ భరస్వపుత్రం
దుష్ట్యంతమావమంస్థాశకుంతలామ్ ॥ ౨౧ ॥ రేతోధాః పితరం పుత్రోనయత్యేవయమక్ష
యాత్ ॥ త్వంచాస్యధాతాగభాస్యసత్యమాహాశకుంతలా ॥ ౨౨ ॥ భరస్వపుత్రంభరతంవాసుదే
వాంశసంభవమ్ ॥ బ్రహ్మణ్యంసత్యసంధంచగుణజ్ఞంకీర్తివధానమ్ ॥ ౨౩ ॥ మహిషాత్సహంస్థూల
లక్షంకృతజంవృద్ధసేవకమ్ ॥ అశరీరవచశ్చుత్వాస్వీచకారతదాత్మజమ్ ॥ ౨౪ ॥ పితర్యుపరతేసోపిచ
క్రవతీమహాయశాః ॥ మహిమాగీయతేయస్యహరేరంశభుప్రోభువి ॥ ౨౫ ॥ చక్రంక్షణహస్తైస్యప
ద్మకోశశ్చపాదయోః ॥ ఈదేమహాభిషేకేణసోభిషిక్తోధిరాడ్విభుః ॥ ౨౬ ॥ పంచపంచాశతామైద్యై
గంగాయామనువాజిభిః ॥ దీఘతపఃసంపురోధాయయమునాయామనుప్రభుః ॥ ౨౭ ॥ అప్తసప్తతిమే
ధ్యాశ్వాబబంధప్రదదప్వసు ॥ ౨౮ ॥ భరతస్యహిదౌష్యం తెరగ్నిస్సాచీగుణేచితః ॥ సహస్రంగ్వంద్య

చ ॥ రేతోధాఇతి ॥ రేతోధాః రేతస్సైక్తా - వంశకృత్ - పుత్రః - యమక్షయాన్ నిరయాన్ పితరం - సయతితారయతి - తథాచస్తృతిః ॥ శ్లో ॥ పు
న్నామ్నోనరకాద్యస్తాత్పితరంత్రాయతేసుతః ॥ తస్మాత్పుత్రఇతిప్రాక్తః స్వయమేవస్వయంభువైతి ॥ రేతోధాః పుత్రంగయతి సరదేవ
లిహారాంతరమాతాపిత్రః పుత్రంప్రతివీవాదేయమక్షయాద్ధర్మనిజ్ఞేతుః యమస్యసభాయాస్సకాశాత్ - రేతోధాః రేతస్సైక్తాపిత్వైవ
ధర్మైవిజిత్వపుత్రంసయతినతుమాతేత్యధః ॥ ౨౧ ॥ ౨౩ ॥ మహిషాత్సహమితి ॥ తతశ్చభార్యాపుత్రాస్వీకృతవానితిజ్ఞేయం ॥ ౨౪ ॥ పితరీ
తి ॥ చక్రవర్తిబభూవెతిశేషః - తస్యమహిమాగీయతే ॥ శ్రు ॥ తదప్యేతేజోకాభిగీతా ఇత్యాదిబహ్వృచశ్చత్యా - హరేరంశభువః అం
శాజ్ఞాతస్య ॥ ౨౫ ॥ తత్రలింగమాహ ॥ చక్రమితి ॥ ౨౬ ॥ పంచైతి ॥ గంగాయామనుఅనులోమం - పంచపంచాశతావాజిభిరే - పురోధా
యపురోహితంకృత్వా - యమునాయామను - యమునాయాశ్చానులోమం ॥ ౨౭ ॥ అప్తైతి ॥ అప్తాధికసప్తతిమేధ్యాశ్వాబబంధ - కింకరవా

వసుధసంప్రకషణదదత్ ॥ ౨౮ ॥ భరతస్యేతి ॥ సూచ్యుః ప్రకృష్టగుణవతిదేశాన్నిభ్యతోభూత్ - యస్మిన్నన్నిచయనదేశేవా - స
హస్రంబ్రాహ్మణాః భరతేన భూరిదానసదతాః గాః - ద్వంద్వశః ప్రత్యేకద్వంద్వం - విభజిరవిభజ్యజ్యముః - చతురశీత్యధికైః
త్రయోదశసహస్రైరేకద్వంద్వంభవతి - తథాహ ॥ శ్రు ॥ హిరణ్యసపరివృతా కృష్ణాశుక్లదతోమృగా - మహారభరతోదదాచ
తద్వంద్వం దానిసప్తచేతిశ్రుత్య క్తాని - సప్తాధికశతం ద్వంద్వం దాని శ్రీశుకేనోత్తరశ్లోకేచతుర్దశలక్ష్యై నసంగ్రహీతాని - అదాత్ క
మణిమహారనియుతాని చతుర్దశేతి - ఏవంచతుర్దశలక్ష్యాణాం సప్తాధికశతభాగోద్వంద్వమిత్యక్తంభవతి - ఇయంచద్వంద్వసం
ఖ్యా - శోకేనసంగ్రహ్యతే ॥ శ్లో ॥ చతుర్దశానాం లక్ష్యాణాం సప్తాధికశతాంశకః | ద్వంద్వంచతురశీత్యగ్రసహస్రాణి త్రయోదశేతి ॥ శ్రీధ
రీయోయంశ్లోకః | అత్రాదాహృతశ్రుతిప్రతిపాదితసంఖ్యాయాశ్చ శ్లోకైర్దావాదశాధిక్యంవతః తదితిమంతవ్యం ॥ ౨౯ ॥ త్రయస్త్రింశది
తి ॥ దేవానామపిమాయాంవైభవం - అత్యగత్ అత్యశేత - యతః - గురుపుజ్యం - హరిః - ఆయయాప్రాప్తః - తదంశసంభవత్వాత్ - మాయ
వత్తరదితిపాతే ప్రాప్త్యంశ్రుత్యమసారణ - మాయవతాం శ్రేష్ఠః హరిరేవాసావిత్యథాః ॥ ౩౦ ॥ మృగాశుక్లదతః కృష్ణాహి
రజా భద్రమంత్రమృగాదయోగజజాతిభేదాః మహార ఇత్యస్య శ్రుతిపదస్య వ్యాఖ్యానం - కర్షణీతి - కస్తింజ్యత్ కర్షణీతి - కేళి త్తు
మహారతిభేదా ఇతి వ్యాచక్షతే ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥
జిత్యేతి ॥ పురా - దేవాజిత్యా - యే సురాః రసాకాంసిరసాతలాదిస్థానాని - భజిర - తైః ప్రాణిభిః - దేవస్త్రియోరసాతలంసీతా

శోయస్త్రిబ్రాహ్మణాగావిభజిరే ॥ ౨౯ ॥ త్రయస్త్రింశచ్ఛతం వ్యాఖ్యానం బద్ధవిస్తాపయన్ను
పాత్ ॥ దౌష్యంతిరత్యగాన్తాయాం దేవానాం గురుమాయయా ॥ ౩౦ ॥ మృగాశుక్లదతః కృష్ణాహి
రజ్యేన సమావృతాః | అదాత్త మణిమహారే నియుతాని చతుర్దశ ॥ ౩౧ ॥ భరతస్య మహత్తర్జున
పూర్వేనావరేన్మపాః | నైవాపునైవ ప్రాప్త్యంతి బాహుభ్యాం త్రిదివంయథా ॥ ౩౨ ॥ కిరాతహూ
ణాయవనానాంధ్రావంగాశకాకషాః | అబ్రహ్మణ్యాన్నుపాంశ్చ హామైచ్ఛాద్విజ
యేబలాత్ ॥ ౩౩ ॥ జిత్యా పురాసురాదేవా యేరసాకాంసిభజిరే | దేవస్త్రియోరసాంసీతాః ప్రాణిభిః
పునరాహరత్ ॥ ౩౪ ॥ సర్వాకామాదుమహతుః ప్రజానాంతస్యరోదసీ | సమాస్త్రిణవసాహస్రీ
దిక్షుచక్రమవతయత్ ॥ ౩౫ ॥ ససమాట్లోకపాలానామైశ్వర్యమధిరాత్ప్రియమ్ | చక్రం
జాయాస్సతాప్రాణాన్మృత్యుపరరానుహ ॥ ౩౬ ॥ తస్య సన్నుపవైదభ్యః పత్నీస్త్ర
స్సుసంమతాః | జఘ్నుస్త్యాగభయాత్పుత్రాన్నానురూపాత్సతీరీతి ॥ ౩౭ ॥ తస్యైవం వితథేవం శేతది
భ్యంయజతస్సుతమ్ | మరుత్ స్తోమేనమరుతోభరద్వాజముపాదదుః ॥ ౩౮ ॥ అంతవత్త్వంభ్రా
తృపత్త్వం మైథునాయబృహస్పతిః | ప్రవృత్తోవారితోగభ్యంశప్తావీర్యమపాస్పజ ॥ ౩౯ ॥ తంత్యక్తు
కామాం మమతాంభతుస్త్యాగవిశంకితామ్ | నామనివచనంతస్యశ్లోకమేతం సురాజగుః ॥ ౪౦ ॥ మూ

స్పతిః - పునరాహరత్ - ప్రాణిభిరనైవ మమహ్యదిభిస్సహసీతా ఇతివా - పణిభిరితిపాతేపదయః | అసురాః - తేనీతాః సతీః - యద్యా - పణ
యోదూతాః - తైః - మాతాప్రస్థాప్యాహరదిత్యథాః ॥ ౩౪ ॥ సర్వానితి ॥ త్రిణవసాహస్రీః సమాః సప్తవింశతిసహస్రసంవత్సరా -
చక్రం సేనాంజ్ఞాంవా ॥ ౩౫ ॥ తస్యవైరాగ్యేణమోక్షప్రకారమాహ ॥ సతితి ॥ మృషేతిచార్యుతిశేషః ॥ ౩౬ ॥ తస్యేతి ॥ నామరూపాః
మత్సృజానభవంతీతిభ్రాతృశురితేసతి - వ్యభిచారశంకయా అస్తాత్వ త్యక్తితీతిభయత్పుత్రాజఘ్నుః - పునఃపునఃపుత్రాణాం ద
శాన - వైసాదృశ్యానుసంధాన - త్యజేత్ - నాస్యభత్యాశయేన - హతః త్యః ॥ ౩౭ ॥ తస్యేతి ॥ వితథేవ్యథేన - తదభ్యంపుత్రా
భ్యం - మరుత్ స్తోమేనయాగేన - యజతస్తస్య - ప్రసన్నాస్సంతోమరుతః - భరద్వాజం నామపుత్రముపాదదుః సమపయామాసుః ॥ ౩౮ ॥
మరుతాంభరద్వాజాగమప్రకారందశాయన్నాహచతుభిః ॥ అంతర్వత్త్వమితి ॥ అంతవత్త్వం గభ్యంభ్యాం - భ్రాతురుచభ్యస్య
పత్నీం మమతాయాం - శౌర్యేణమైథునాయకదాచిత్ ప్రవృత్తోబృహస్పతిః - తదాద్వితీయగభ్యం స్యావకాశాభావాదాక్రొశపు
ర్వకంగభ్యం సైవారితః - తతః క్రుద్ధోబృహస్పతిః - అంధోభవేతితంగభ్యంశప్తా - బలాద్విర్యంస్యపిచత్ - తతోబృహస్పతేశ్వాపాత్ -
గభ్యంస్థోద్ధిఘతమాః అంధోబభూవ - తేనచ - తద్విర్యంపాష్టిప్రహరణయోనెబాహుః నిస్సరితంభూమాపతితం - సద్యవీవకుమారో
భవత్ ॥ ౩౯ ॥ తమితి ॥ తంపరవీర్యజంభతుస్త్యాగాద్విశంకితాంసతీంత్యక్తుకామాం మమతాంప్రతి - సురాః - వితంబృహస్పతేమ
మతాయాశ్చరీవాదరూపం - శ్లోకం జగుః - కిమభ్యం జగురత ఆహ - తస్యనామనిరుచ్యతేయేనతం - తన్నామనిర్వచనైవభర్తృత్యా
గశంకామపాకతుమిత్యథాః ॥ ౪౦ ॥ మూఢఇతి ॥ తత్రపుత్రంత్యక్తాయాం తీమమతాం - బృహస్పతిరాహ - హేమూఢేతిమంపుత్రం

స్తేసర్యక్షుత్తృదాదయోనిపుత్రాః॥ ౧౩॥ ఇతీతి॥ ఇత్యేవం ప్రభాష్య॥ ౧౪॥ తస్యేతి॥ త్రిభువనాధీశః బ్రహ్మదయః - మాయాః తదీయః
ధైర్యపరీయో ధాన్యం ప్రథమం మాయావృషలాదిరూపేణ ప్రతీతా స్సంతత్యథాః॥ ౧౫॥ స ఇతి॥ పరంకెవలం - వాసుదేవే భక్త్యా-
మనశ్చక్రే - సతుతాన్ కిమపియా చితవాన్ ॥ ౧౬॥ ఈశ్వరేతి॥ అనన్యరాధసః ఈశ్వరాతిరిక్తఫలంత రాసపేక్షస్య - స్రుత్యలీయత
త్తస్యేవనీనా బభూవ॥ ౧౭॥ ౧౮॥ మన్యుసుతస్య సరస్యవంశము క్వాతత్సుతస్యేవగృహస్యవంశమాహ ॥ గృహాదితి॥ మహావీర్యస్య
వంశమాహ - మహావీర్యాదురుక్షయః - తస్య - త్రయ్యరుణిః - కవిః - పుష్కరారుణిశ్చేతి - త్రయః పుత్రాః॥ ౧౯॥ పుష్కరారుణిరితి ॥ తెక
ధంభాతాః - యే అత్రక్షత్రవంశే - బ్రాహ్మణగతిం బ్రాహ్మణతాం గతాః మన్యుపుత్రాణాం పంచానాం జ్యేష్ఠస్యవంశమాహ - బృహత్
క్షత్రా త్సుపేమాత్రః - అస్మాత్ హస్తీ - యత్ యేన - హస్తీనా పురంకృతమిత్యధాః॥ ౨౦॥ అజమీధ ఇతి॥ అజమీధాదయస్త్రయా హస్తినః పు
త్రాః॥ ౨౧॥ అజమీధాదితి॥ అజమీధాదేవాన్యః పుత్రో బృహదిమనాన్ మాభవత్ ॥ ౨౨॥ ౨౩॥ రుచిరాశ్వేతి॥ పారస్యతనయోనీపః - నీపస్య

నీయం మ్రియమాణః పిపాసయా॥ పుల్ల సాయాదదాద్ధీరోనిసగృకరుణోన్మపః॥ ౧౪॥ తస్య త్రిభువనా
ధీశః ఫలదాః ఫలమిచ్ఛతామ్॥ ఆత్మా నందశే - యాంచ త్రుర్కాయా విష్ణువినిర్మితాః॥ ౧౫॥ సవై తెభ్యో
నమస్త్యత్యనిస్సంగోవిగతస్పృహః॥ వాసుదేవేభగవతే భక్త్యా చక్రే మనఃపరమ్॥ ౧౬॥ ఈశ్వరాలం
బనంచిత్రం కుర్వతోనన్యరాధసః॥ మాయాగుణమయీరాజస్వప్నవత్ప్రత్యలీయత॥ ౧౭॥ తత్ప్ర
సంగానుభావేనరంతిదేవానువతితనః॥ అభవన్యోగినస్సవేనారాయణపరాయణాః॥ ౧౮॥ గృహా
చ్ఛినిస్తతోగృహ్యః క్షత్రా బ్రాహ్మమవతత్॥ ఉరుక్షయోమహావీర్యాద్యస్యత్రయ్యారుణిః కవిః॥
౧౯॥ పుష్కరారుణిరీత్యత్రయే బ్రాహ్మణగతింగతాః॥ బృహత్క్షత్రాత్సుపేమాత్రోస్తాధస్తీ
యధస్తీనాపురమ్॥ ౨౦॥ అజమీధోద్విమీధశ్చపురుమీధశ్చహస్తినః॥ అజమీధస్యవంశ్యాస్సృగః ప్రియమే
ధాదయోద్విజాః॥ ౨౧॥ అజమీధాద్స్పృహదిమస్తస్యపుత్రో బృహద్ధనుః॥ బృహత్త్రాయస్తతస్తస్యపు
త్రాతసీజ్జయన్త్రుభః॥ ౨౨॥ తత్సుతోవిశ్వజితస్య సేనజిత్యమజాయత॥ రుచిరాశ్వోద్వృథహనుః కాశ్యోవ
త్పశ్చతత్సుతాః॥ ౨౩॥ రుచిరాశ్వసుతః ప్రాజ్ఞః పృథు సేనస్తదాత్మజః॥ పారస్తతనయోనీపస్తస్యపు
త్రశతంత్యభూత్ ॥ ౨౪॥ సకృత్స్వాంశుకకన్యాయాం బ్రహ్మదత్తమజీజనత్॥ యోగీశోగవిభార్యా
యాంవిష్వక్సేనమథాత్సుతమ్॥ ౨౫॥ జైగిషప్యోపదేశేనయోగతంత్రంచకారహ॥ ఉదక్సేనస్తత
స్తస్తాద్భల్లాదోబాహాదీ*షవాః॥ ౨౬॥ యమీనరోద్విమీధస్యకృతిమాంస్తత్సుతస్తతః॥ నామ్నాసత్య
ధృతిస్తస్తాద్వృథనెమిస్సుపాశ్వకృత్॥ ౨౭॥ సుపాశ్వకృత్సుమతిస్తస్యపుత్రస్సన్నతిమాంస్తతః॥ కృతి
హిరణ్యనాభాద్యోయోగంప్రాప్యజగ్స్తప్షత్॥ ౨౮॥ సంహితాః ప్రాచ్యసామ్నాంవైతస్యాప్య
గ్రాయుధస్సతః॥ తస్యత్యేమ్యస్సువీరోధసువీరస్యపురంజయః॥ ౨౯॥ తతోబహురథోనామపురుమీ
ధోప్రజోభవత్॥ నళిన్యమజమీధస్యనీలశ్శాంతిస్తతత్సుతః॥ శాంతేస్సుశాంతిస్తత్పుత్రః పురుజోక
స్తతోభవత్॥ ౩౦॥ భర్త్యశ్చస్తత్సుతస్తస్యపంచాసన్సుద్గలాదయః॥ యవీనరోబృహదిమనః కాంపిల్య
స్సృంజయస్సుతాః॥ ౩౧॥ భర్త్యశ్చప్రాహపుత్రమేపంచానాంరక్షణాయహి॥ విషయాణామల

పుత్రశతం॥ ౨౪॥ స ఇతి॥ సవితకృత్వీసంజ్ఞాయాంశుకకన్యాయాం బ్రహ్మదత్తంజనయామాస - తదుక్తం - హరివంశాదిషు ॥ శో ॥ పరాశర
కులోత్పన్నశ్శుకౌనామ మహాయశాః॥ వ్యాసాదరణ్యంసంధూతోవిధూమోగ్నిరివజ్వలన్ ॥ సతస్యాంపితృకన్యాయాంవిరణ్యంజనయ
ష్యతి॥ కృష్ణంగౌరపథంశంభుంతథాభూరిశ్రుతంజయం॥ కన్యాంకీర్తితమతీంకృత్వీయోగినీం యోగమాతరమ్॥ బ్రహ్మదత్తస్యజనసిం
మహిషీమణికస్యచేతి॥ యద్యపిశుకః జాతమాత్రపివవిముక్తసంగోనిగృహతః - తథాపివిరహతురంవ్యాసమనుభావంతంసృష్ట్యాచాయా
శుకంసమానుగతవాన్ - తదభిప్రా యేజై వాయంగాహస్థ్యాదివ్యవహరభిత్వవిరోధః - సచబ్రహ్మదత్తోయోగీగవివాచిసరస్వత్యాం॥
౨౫॥ జైగిషవ్యఇతి॥ సవితయోగతంత్రంచకార - బాహాదీషవాః బృహదిమవశాన్యాదిమే - ఇషేదీః ఘోత్యమాషం॥ ౨౬॥ య
మీసర ఇతి॥ సుపాశ్వకృత్ సుపాశ్వకస్యపితా॥ ౨౭॥ సుపాశ్వకాదితి॥ ప్రాచ్యసామ్నాం - షట్ - సంహితాః - జగోవిభజ్యాధ్యాపిత
వాన్ ॥ ౨౮॥ ౨౯॥ తత ఇతి॥ అజమీధస్యవంశ్యాః ప్రియమేధాదయః కేచిద్బ్రాహ్మణాబభూవుః - బృహదిమస్త్రభృతయః క్షత్రియా
శ్చేతివంశద్వయముక్తం - తస్యేవవంశాంతరమాహసళిన్యామితియవత్సమాపి ॥ ౩౦॥ భర్త్యశ్చ ఇతి॥ ముద్గలవకః - యవీనరాదయశ్చ

వా ॥ ౧౫ ॥ తదితి ॥ తతః పూర్వమేవ తస్య మంత్రిణాం శ్వరావసంజ్ఞేన దేవాపింపాపంఢీకృత్య రాజ్యానహంకరణం దే ప్రహితా వి
ప్రప్తైః పాపంఢమతాశ్రయయాగరావేదాత్ నిభంశితస్య వేదవాదస్య అతివాదానిం దావచనాః సోబ్రవీత్ - తత స్తస్య పాతిత్యేన
రాజ్యానహంకర్యే జాతేశంతనోదో ముఖావాద్దేవోవవషేత్ త్యధాః ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ బాహ్లికాదితి ॥ తతః సోమదత్తాద్భురిః - భూరిశ్ర
వాః శబ్దశ్చేతి త్రయః ॥ ౧౮ ॥ స ఇతి ॥ రామోపిచామదగ్మ్యః ॥ ౧౯ ॥ శంతనోరితి ॥ దాశకన్యా యమితి ఉపరిచరస్య వసోవీర్యేణ మత్స్య
గర్భాదుత్పన్నా కన్యాదాతైః కైవలైః పాలితా - అతోదాశకన్యేతి ప్రసిద్ధాయం సత్యవత్యాం నా మ్నతత్పమాననా మ్నచిత్రాంగదే
నగంధర్వేణ-యద్దేచిత్రాంగదః - హతః ॥ ౨౦ ॥ యస్యామితి ॥ యస్యాం సత్యవత్యాం శంతనుపరిగ్రహేత్ పూర్వమేవ - వేదాగుప్తాదున-

తన్మంత్రిప్రహితైవి ప్రవేశదాద్విభ్రంశేతోగిరా వేదవాదాతివాదావ్యే తతోదేవోవవషే
హ ॥ ౧౬ ॥ దేవాపియోగ మాస్థాయకలాపగ్రామమాస్థితః ॥ సోమవంశేకలౌనప్తైకృతాదాస్థాపయి
ష్యతి ॥ ౧౭ ॥ బాహ్లికాత్సోమదత్తోభూద్భూరిభూరిశ్రవాస్తతః ॥ శబ్దశ్చ శంతనోరాసీద్గంగాయాం
భీష్మత్యవౌ ॥ ౧౮ ॥ సచధర్మవిదాంశ్రేష్ఠోవహాభాగవతః కవిః ॥ వీరయూధాగ్రణీర్యేన రామోపి
యుధితోషితః ॥ ౧౯ ॥ శంతనోదాశకన్యా యాంజజ్ఞేచిత్రాంగదస్సుతః ॥ విచిత్రవీర్యోవరజోనా
మ్నచిత్రాంగదోహతః ॥ ౨౦ ॥ యస్యాం పరాశరాత్పతౌద వతీనోహరైకధా ॥ వేదగుప్తోమునిః
కృష్ణోయతోహమిద మధ్యగామ్ ॥ ౨౧ ॥ హితాస్వశీష్యాః పైలాదీభగవాన్ బాదరాయణః ॥ మ
హ్యంపుత్రాయశాంతాయపరంగుహ్యమిదంజగ్ ॥ ౨౨ ॥ విచిత్రవీర్యోధోవాహకాశీరాజసుతేబలాత్ ॥
స్వయంవరాదుపానీతే అంబికాంబాలికేచనః ॥ ౨౩ ॥ తయోరాసక్తహృదయోగృహీతోయక్ష్యణావృ
తః ॥ ౨౪ ॥ కైత్రే హ్యప్రజసోభ్రాతుమాశ్రోక్తోబాదరాయణః ॥ ధృతరాష్ట్రంచపాండుంచవిదు
రంచాప్యజీజనత్ ॥ ౨౫ ॥ గాంధార్యాంధృతరాష్ట్రస్యజ్ఞేపుత్రశతంనృప ॥ తత్రదుర్యోధసోజ్యే
ష్ఠోదుశ్శలాచాపికన్యకా ॥ ౨౬ ॥ శాపాన్తైధునరుద్ధస్య పాంఢోఃకుంత్యాం మహారథాః ॥ జాతాధర్మాని
తేంద్రేభ్యోఽఘ్నిధిష్ఠిరముఖాస్త్రయః ॥ ౨౭ ॥ నకులస్సహదేవశ్చమాద్రావ్యం నాసత్యదస్త్రయోః ॥
ద్రౌపద్యాంపంచవంచభ్యఃపుత్రాస్తైపిణిరోభవన్ ॥ ౨౮ ॥ యుధిష్ఠిరాత్మ తీవింధ్యశ్శుతసేనో
వృకోదరాత్ ॥ అజునాచ్చుతకీర్తిస్తృతానీకస్తునాకులిః ॥ సహదేవసుతోరాజన్ శ్రుతకర్మాత
థావరే ॥ ౨౯ ॥ యుధిష్ఠిరాత్పేరవత్యాందేవకోధఘటోత్తచః ॥ భీమసేనాద్ధిడింబాయాంకాశ్యాంస
ర్వగతస్తతః ॥ ౩౦ ॥ సహదేవాత్సుమూత్రంతువిజయాసూతపార్వతీ ॥ కరేణుమత్యాంనకులోనిర
మిత్రంతథాజునః ॥ ౩౧ ॥ ఇరావంతములూప్యాంవై సుతాయాంబభ్రువాహనమ్ ॥ మణిలూరుపతే
సోపితత్పుత్రఃపుత్రికాసుతః ॥ ౩౨ ॥ తవతాతస్సుభద్రాయామభిమన్యగజాయత ॥ సర్వాతిరథజీ
స్థిరఉత్తరాయాంతతోభవాన్ ॥ ౩౩ ॥ పరిక్షిణేషుకురుషుద్రౌణేబ్రహ్మస్త్రేజసాత్వంతుకృష్ణే
నుభావేనసజీవోమోచితోంతకాత్ ॥ ౩౪ ॥ శవేమేతనయాస్తాతజనమేజయపూర్వకాః ॥ శ్రుతసే
నోభీమసేనఉగ్రసేనశ్చవీర్యవాన్ ॥ ౩౫ ॥ జనమేజయస్తావ్జ్ఞాత్వాతక్షకాన్నిధనంగతమ్ ॥ సపాణ
వై సపయాగాగ్నౌ సహూష్య నిరుషాన్వితః ॥ ౩౬ ॥ కావషేయంపురోధాయతురంతురగమేధ

యతోహంజాతః - ఇదంశ్రీభాగవతంచరిత్యగాంధికత వాసస్తి ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ విచిత్రవీర్య ఇతి ॥ స్వయంపరాధీప్తేణబలాదుపానీతే ॥
౨౩ ॥ ౨౪ ॥ కైత్రే ఇతి ॥ మాత్రాసత్యవత్యా ఉక్త ఇతి - నిషేధాభావమాహ - అపరిచరస్యలిప్తుడేవరాధ్యుప్రయుక్తాదృతుమతీయా
యాదిత్యాదివచనాత్ ॥ ౨౫ ॥ గాంధార్యామితి ॥ దుశ్శలానామకన్యకాచజ్ఞైః ॥ ౨౬ ॥ శాపాదితి ॥ అరణ్యమృగశాపాత్ పైథునరుద్ధస్యప్ర
తిబద్ధస్య ॥ ౨౭ ॥ నకుల ఇతి ॥ నాసత్యదస్త్రభ్యామశ్వీభ్యాం - పంచభ్యోయుధిష్ఠిరాదిభ్యః - పంచ - అభవన్ ॥ ౨౮ ॥ యుధిష్ఠిరాదితి ॥ త
థాపరిచరభార్యాంతరేషు ॥ ౨౯ ॥ యుధిష్ఠిరాదితి ॥ కాశీనామచాన్యాభీమన్యభార్యాతస్యాం - తతోభీమాత్పర్వగతోనామపుత్రోభవది
త్యధాః ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ఇరావంతమితి ॥ ఉలూప్యాంనాగకన్యా యాం - మణిలూరుపతేః సుతాయాంపుత్రికాధర్మేణదత్తాయాంబభ్రువాహన
మసూత - అత స్తత్పుత్రస్సన్మపిసఃపుత్రికాసుతః మాతామహసుత ఇత్యధాః ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ కావషేయమితి ॥ తురసంజ్ఞం

పురోహితంకృత్వా||౩౭|| భవిష్యన్నాహాయవత్సమాప్తిః||౩౮|| యజ్ఞవల్క్యత్రయజ్ఞానం - పరంచాత్మజ్ఞానంశాసకాత్మాప్యతి
అస్త్రజ్ఞానంకృపాచార్యాదిత్రప్రవ్యం - యజ్ఞవల్క్యత్రయమధీత్యకృపాదస్త్రాణ్యవాపెతివైష్ణవోక్తేః - క్వచిత్తస్త్రజ్ఞానం
కృపాచార్యాదిత్యేవపాతః|| ౩౮|| ౩౯|| ౪౦|| తస్మాదితి|| యత్తస్మాత్సఖానిలఃపుత్రః|| ౪౧|| పరిష్టవతి|| తస్మాత్పరిష్టవాత్సఖానిలః -
తస్మాత్సఖామేధావీత్యధః|| ౪౨|| నిమేరితి|| తస్మాత్సఖానిలః - తతఃశతానీకత్యధః|| ౪౩|| ౪౪|| ౪౫|| భవితేతి|| బృహద్రథస్య
జరాసంధః - తస్యసహదేవః - తస్యమాజూరిః - యత్తస్మాత్సఖానిలః|| ౪౬|| ౪౭|| ౪౮|| సునీతతి|| సహస్రంసంవ

సా|| సమంతాత్పృథివీసర్వాంజితాప్యయత్యుతిచాధ్వరైః|| ౩౭|| తస్యపుత్రశ్చతానీకోయాజ్ఞవల్క్య
త్రయ్యాంపరః|| అస్త్రజ్ఞానంక్రియాజ్ఞానంశౌనకాత్పరమేష్యతి|| ౩౮|| సహస్రానీక*స్తత్పుత్ర
స్తతశ్చైవాశ్వమేధజః|| ఆసీమకృష్ణస్తస్యాసీన్నిచకస్తత్పుత్రస్త్వతః|| ౩౯|| గజాహ్వయేహతేన
ద్యాకాశాంబ్యాంసాధువత్స్యతి|| ఉప్తస్తతశ్చైత్రరథస్తస్మాచ్ఛుచిరథస్సతః|| ౪౦|| తస్మాచ్ఛుచివృష్టి
మాంస్తస్యసుషోధమహీపతిః|| సునీతస్తస్యభవితాన్యచతుర్యత్సఖానిలః|| ౪౧|| పరిష్టవస్సుతస్త
స్మాన్యేధావీసునయాత్మజః|| నృపంజయస్తతోదూర్వానిమిస్తస్మాజ్జనిష్యతి|| ౪౨|| నిమేర్బుహద్రథస్తస్మా
చ్ఛతానీకస్సుదాసజః|| శతానీకాద్దుదమనస్తస్యాపత్యంవిహీనరః|| ౪౩|| దండపాణిమితస్తస్యయే
మకోభవితాన్యపః|| బ్రహ్మక్షత్రస్యవైయోనివంశోదేవషీసత్త్వతః|| ౪౪|| యేమకంప్రాప్యరా
జానంసంస్థాంప్రాప్యతివైకలౌ|| అథనూగధరాజామోభావిమోయేవదామితే|| ౪౫|| భవితాస
హదేవస్యమాజూరియః|| త్రత్రవాః|| తతోయుతాయుస్తస్యాపినిరమిత్రోధతత్సతః|| ౪౬|| సున
క్షత్రస్సునక్షత్రాత్బృహత్క్షత్రోధకమజత్|| తతశ్చుతంజయోవిప్రశ్చుచిస్తస్యభవిష్యతి||
౪౭|| యేమోధసుప్రతస్తస్మాద్ధమనైశ్చశ్చుతస్తతః|| దృఢసేమోధసుమతిస్సుబలోజనితాతతః||

౪౮|| సునీతస్తత్యజిదధవిశ్వజిచ్ఛపురంజయః|| ఏతేబాహుద్రథాభూపాభావ్యాసాహస్రవత్సరాః||

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - నవమస్తంధే - ద్వావింశోధ్యాయః ***
శ్రీశుకః|| అమోస్సభానరశ్చతుః పరోక్షశ్చత్రయస్సతాః|| సభానరాత్త్రా లనాథస్సృంజయస్తత్పు
రంజయః|| ౧|| జనమేజయస్తస్యపుత్రోమహాశాలోమహామవాః|| ఉశీనరస్తితియుశ్చమహామనసఆత్మ
జౌ|| ౨|| శిబిర్వనఃక్రిమిదక్షాశ్చత్వారో* శీనరాత్మజాః|| వృషదక్షస్సువీరశ్చమద్రః కేకయఆత్మ
జాః|| ౩|| శిబిశ్చత్వారవివాసాతితిక్షోశ్చరుశద్రథః|| తతోహేమోధసుతపాబలిస్సుతపసోభవత్||
౪|| అంగవంగళింగాద్యాస్సింహపుండ్రాండ్రసంజ్ఞికాః|| జజ్ఞరేదీర్ఘతపసోబలైఃక్షేత్రేమహీక్షి
తః|| ౫|| చతుస్స్వనామ్నావిషయాషడిమాప్రాప్యగాంస్తతే|| అనుమానంగతోజ్జైతస్తాద్ధివిర
థస్తతః|| ౬|| సుతోధర్మరతోయస్యజజ్ఞైశ్చిత్రరథోప్రజాః|| రోమపాదఇతిఖ్యాతస్తస్తైదశరథస్సఖా|| ౭||
శాంతాంస్వకన్యాంప్రాయచ్ఛదృశ్యశృంగఉవాహతామ్|| దేవేవషాతియంరామాఅనిన్యహారిణీ
సుతమ్|| ౮|| నాట్యసంగీతవాదిత్రైవిభ్రమాలింగనాదిభిః|| సతురాజ్ఞోనపత్యస్యనిరూప్యేష్టేమరుత్ప
తే|| ౯|| ప్రజామదాద్దశరథోయేనలెభేప్రజాఃప్రజాః|| చతురంగోరోమపాదాత్పృథులాక్షస్తత

త్పరంపితే - భావ్యాభూపాలఃతతఃభావ్యాద్యాదశస్సంధేవత్సతి|| ౪౯|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ద్వావింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా||
జ్ఞో|| త్రయోవింశేత్వనోక్త్రామ్యోస్తువసోశ్చాస్వయఃక్రమాత్|| యదోశ్చపంశోనుక్రాంతోయావజ్ఞ్యమఖసంభవః|| యద్వా|| త్ర
యోవింశేత్వయమక్త్యాశుకోనుప్రముఖైఃకృతా|| జ్యామఖావధిమాచఖ్యాయదోవశంమహత్తరమ్|| తదేవంయాయతేఃపుత్రా
తాంపంచమస్య పురోర్వంశః|| అనుక్రాంతః|| ఇదానీం చతుర్థాస్యపంశమనుక్రామతి|| అనోరిత్యారభ్యకణాగ్న్యజగతీపతేరిత్యంతే
స|| ౧|| జనమేజయతి|| తస్యజనమేజయస్యమహాశాలః - తస్యమహామనాః|| ౨|| శిబిరితి|| చత్వారః|| ఉశీనరస్యఆత్మజాః - సంధిరాషాః|| ౩||

౪|| ౫|| ౬|| ౭|| ౮|| ౯|| ౧౦|| ౧౧|| ౧౨|| ౧౩|| ౧౪|| ౧౫|| ౧౬|| మరుత్తతః || సఃకుష్యంతః - స్వవంశంపారవవంశం || ౧౭|| ౧౮|| ౧౯|| యదో
రితి || ప్రథమస్యసహస్రజితఃఆత్మజః || ౨౦|| ౨౧|| సోభంజిరితి || కుంతేఃసోభంజిః - సోభంజేమహిష్టా - మహిష్టతోభత్ర సేనకః - తస్య
దుర్మదోధనికశ్చైతిద్వాపుత్రౌ కృతవీర్యసూః కృతవీర్యస్యజనకః - కృతవీర్యాదయశ్చత్వారోధనికస్యత్తజాత్యథః || ౨౨|| ౨౩||
౨౪|| ౨౫|| అనప్తైతి || అనప్తమవినాశంవిత్తంయేనతథావిధంస్తరణంయస్యఅక్షయ్యంషడ్వసుషడింద్రియవిషయంబుభుజే || ౨౬|| ౨౭||

త్తుతః || ౧౦ || బృహద్రథోబృహత్త్వార్కబృహద్భానుశ్చతత్తుతాః | తతోబృహన్తనాస్తస్మాజ్జయ
ద్రథఉదాహృతః || ౧౧ || విజయస్తస్యసంభూత్యాంధృతిస్తస్యధృతవ్రతః | సత్యకర్మాభవత్తస్యపుత్ర
శ్చాతిరథస్తతః || ౧౨ || యోసాగంగాతటేక్రీడన్తంజూషాంతగతంశిశుమ్ | కుంత్యాపవిన్ధంకానీనమనప
త్యోకరోత్సుతమ్ || వృషసేనస్సుతస్తస్యకణస్యజగతీపతే || ౧౩ || ద్రుహ్యూస్తతనయోబభృశ్చెతు
స్తస్యాత్మజస్తతః | ఆరభ్యస్తస్యగాంధారస్తస్యఘర్తస్తతోఘృతః || ౧౪ || ఘృతస్యదుర్మదస్తస్యాత్మచె
తాస్తత్సుతాశ్చతమ్ | మైచ్చాధిపతయోభూవన్నదీవీందిశమాశ్రితాః || ౧౫ || తుర్వసోస్తుమతోవహ్ని
వహ్నోభగోధభానుమా | శ్రిసానుస్తత్తుతోస్యాపికరంధమఉదారధీః || ౧౬ || మరుత్తస్తత్సు
తోపుత్రఃపుత్రంపారవమన్వగాత్ | కుష్యంతంసపునభేజేస్వవంశంరాజ్యకాముకః || ౧౭ || యయా
తేజ్యేష్ఠపుత్రస్యయదోవంశంనరవభ | వణయామిమహాపుణ్యంసర్వపాపహరన్యతామ్ ||
౧౮ || యదోవంశంనరశ్శ్మత్వాసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే | యత్రావతీనోభగవాన్పరమాత్మా
నరాకృతిః || ౧౯ || యదోస్సహస్రజిత్రోమృనలోరిపురితిశ్శ్మతాః | చత్వారస్సానవస్తత్రశతజిత్ర
థమాత్మజః || ౨౦ || మహాహయోవేణుహయోహేహయశ్చైతత్తుతాః | ధర్మస్తుహేహయసుతో
నేత్రఃకుంతేపితాతతః || ౨౧ || సోభంజిరభవత్తుంతేర్మహిష్టాభన్తసేనకః | దుర్మదోభన్తసేనస్య
ధనికఃకృతవీర్యసూః || కృతాగ్నిఃకృతవర్షాచకృతౌజాధనికాత్మజాః || ౨౨ || అజునఃకృతవీర్యస్యస్తప్త
ప్వీపేశ్వరోభవత్ | దత్తాత్రేయాధరెరంశాత్ప్రాప్తయోగమహాగుణః || ౨౩ || నమానంకాతవీర్య
స్యగతింయాస్యంతిపాథివాః | యజ్ఞదానతపోయోగైశ్శ్మతవీర్యజయాదిభిః || ౨౪ || పంచానీతిసహ
స్రాణిహ్యవ్యాహతబలస్సమాః | అకరోదజునోరాజ్యంహరించైవాన్వహంస్తర || ౨౫ || అనప్తవి
త్తస్తరణోబుభుజేక్షయ్యషడ్వసు | తస్యపుత్రసహస్రస్యపంచైవప్రథితామృతే || ౨౬ || జయధ్వజశ్చ
రసేనోవృషణోమధురూజితః | జయధ్వజాత్తాశజంఘస్తస్యపుత్రశతంత్యభూత్ || ౨౭ || క్షత్రంయ
త్తాశజంఘాఖ్యహూర్వతేజోవసంహృతమ్ || ౨౮ || తేషాంజ్యేష్ఠోవీతిహూత్తోవృక్ణఃపుత్రాచథోస్తన్మ
తః | తస్యపుత్రశతంత్యాసీత్ పృష్ఠిజ్యేష్ఠంయతఃకులమ్ || ౨౯ || మాధవావృష్ణయోరాజయాదవాశ్చై
తినంజితమ్ | యమపుత్రస్యచక్రేష్ఠోపుత్రోవృజినవాంస్తతః || ౩౦ || శ్వహితోభేరుశేకువైతస్య
చిత్రరథస్తతః || ౩౧ || శశిబిందుమహామోగీమహాభాగోమహానభూత్ | చతుర్దశమహారత్నశ్చక్ర
వత్యపరాజితః || ౩౨ || తస్యపత్నీసహస్రాణిదశానసమహాయశాః | దశలక్షసహస్రాణిపుత్రా
ణాంతాస్తజ్జీవనత్ || ౩౩ || తేషాంతుషట్ప్రధానానాంపురుషప్రవసత్తజాః | ధర్మోనామోశనా
స్తస్యహయమేధశతస్యయాత్ || ౩౪ || తత్సుతోరుచకస్తస్యపంచాసన్నాత్మజాశ్శృణు | పురుజిన్ద్రు

క్షత్రమితి || ఔర్వస్యతేజసాసగతానాం హృతమిత్యథః || ౨౦ || తేషామితి || తేషాంతాశజంఘపుత్రాణాంజ్యేష్ఠస్తస్యమథోపు
త్రశతం - పృష్ఠిజ్యేష్ఠోయస్మిన్ - యతోమథోః - పృష్ఠయోదోశ్చహతోః || ౨౯ || ౩౦ || శశిబిందురితి || చతుర్దశమహారత్నానీతత్రజ్జ
రిత్రేష్ఠానియస్యసః - తానిచమాకణండేయపురాణవర్ణితాని || శ్లో || గజవాజిరథక్రీమనిధిమాల్యాంబరద్రుమాః | శక్తిసాశమణిచ్ఛత్రివి
హానానిచతుర్దశైతి || ౩౨ || తస్యేతి || దశానాంపత్నీసహస్రాణాంభార్యాయతస్యప్రత్యేకంలక్షంలక్షమిత్యేవం - తాసుపుత్రాణాంద
శలక్షసహస్రాణిశతకోటిసంఖ్యాకాపుత్రానిత్యథః - జనయామాన్ || ౩౩ || తేషామితి || పురుషాఃపురుషకీర్తిఃపురుషయశాశిత్యా

నయః - షట్ప్రధానాః శ్రేష్ఠాః యేషాం తేషాం మధ్యే || ౩౪ || తదితి || పంచతత్తజాః ఆసత్ శృణుతా నేవాహపురుజిదితి || ౩౫ || భార్యభ
యాదేవై కథార్యస్య పంధ్యాపతేజ్యా మఖస్యాపుత్రస్య తద్భయమేవపుత్ర ప్రదమభవదితి దశ కాయన్నాహ || జ్యామఖితి || ౩౬ || ౩౭ || స్ను
షేతి || యదిమే సపత్నీ స్యాత్తహికా స్నుషేయం యుజ్యేతాపి - సత్సేతదస్తీత్యాహ || అసపత్నీచేతి || ౩౮ || ఆతిభయవ్యాకులతా || జనయ
ష్యసీతి || భార్యభయ ప్రకంపమానస్విన్న సర్వాం గ్రాజ్ఞః - ప్రాణసంకటమాలోక్యాను కంపితా పైసపూర్వం బహు కాలమారాధితాః
విశ్వేదేవాః పితరశ్చ తథేత్యన్వమోదంత || ౩౯ || శై బ్యేతి || తతశ్చ దేవతా ప్రసాదేన జనయష్యసీతి ప్రతివచనేన ముహూర్తా గుణే సచ-
నివృత్తరజస్తా పిశ్చై బ్యాగభా మధాత్ - తస్య చ మహిమా సరాశరాదిభిరుక్తః యథోక్తం || శ్లో || భార్య వశ్యాస్తుయేకేచిచ్ఛ ౭ష్యంత్య
భవామృతాః | తేషాంతు జ్యామఖ శ్రేష్ఠః శై బ్యాపతిరభూన్నృప || ౪౦ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం - త్రయోవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యాన్తః

మరుక్తేషుపుభుజ్యామఖసంజ్ఞితాః | ౩౫ || జ్యా మఖస్తస్మిప్ర జాహ్యన్యాంభార్యంశై బ్యాపతిభా
యాత్ | నావిందచ్చత్రుభవనా ద్భ్రష్టాంకన్యాంస మాహరత్ | ౩౬ || రథస్థాంతానిరీత్యాహ
శై బ్యాపతిమమషికాతా | కేయంకుహకమత్ స్థానంరథమారోపితేతివై | ౩౭ || స్నుషాతవేత్యభిహితే
స్తయంతీపతిను బ్రవీత్ | అహంవంధ్యాసపత్నీచస్నుషాయుజ్యేతమేకథమ్ || ౩౮ || జనయష్యసీయంరాజ్ఞ
తస్యేయముపలప్స్యతే | అన్వమోదంతతద్విశ్వేదేవాఃపితరేవచ | ౩౯ || శై బ్యాగభా మధాత్తా లె
కుమారంసుషువేశుభమ్ | సవిదభా ఇతి ప్రోక్తఉపయమేస్నుషాంసతీమ్ | ౪౦ || * * * * *
శ్రీశుకః || తస్యాంవిదభోజనయత్పుత్రా నామ్నా కుశ కుధౌ | తృతీయంరోమపాదంచవై దభాకుల
నందనమ్ | ౧ | రోమపాదమతోబభ్రు బా భ్రాఃకృతిరజాయత | ఉశికస్తత్పుత్రస్తస్యాచ్యేదిశ్చైవద్యాద
యోనృపాః | ౨ || క్రుధస్యకుంతిఃపు త్రోభూద్ధృష్టిస్తస్యాశనివృత్తిః | తతోదశాహారా నామ్నా
స్యతస్య ప్యోగుస్సుతస్తతః | ౩ || జీమూతోవికృతిస్తస్యయస్యభీమరథస్సుతః | ౪ || తతోనవరథఃపు త్రో
జాతోదశరథస్తతః | శకునిస్తత్పుత్రఃకుంతిఃదేవరాతస్తదాత్మజః || ౫ || దేవక్షత్రస్తతస్తస్యమధుఃకురువశ
స్తస్మినుః | పురుహూత్రస్తస్వమోఃపుత్రస్తస్యాంశుస్సాత్వతస్తతః || ౬ || భజమానోభజిదిప్యోవృ
ష్టిదేవాపృథోంధకః | సాత్వతస్యసుతాస్సప్తమహాభౌజశ్చమారిష || ౭ || భజమానస్యని మ్రోచిఃకం
కణోవృష్ణిరేవచ | ఎకస్యామాత్మజాఃపత్నీయమన్యస్యాంచత్రయస్సుతాః || ౮ || శతజిచ్ఛసహస్రజిత్ర
థాయుతజిదేవచ | బభ్రుదేవాపృథసుతస్తయోశ్లోకంపతంత్యముమ్ || ౯ || యథైవశృణుమోదూరా
త్సంపశ్యానుస్తథాంతికాత్ | బభ్రు శ్రేష్ఠోమనుష్యాణాందేవై దేవావృథస్సనుః || ౧౦ || పురుషాః
పంచషష్టిశ్చషట్పహస్రాణిచాప్తచ | యమృతత్వమనుప్రాప్తాబభ్రోదేవావృథాదపి || ౧౧ || మ
హాభౌజోతిథర్మాత్కాభౌజాఆసంస్తదన్వయో వృష్ణేస్సుమిత్రఃపుత్రోభూద్యథాజిచ్ఛపరంతప || ౧౨ ||
శినిస్తస్యానమిత్రశ్చనిమ్నోభూదనమిత్రతః | సప్రాజితఃప్రసేనశ్చనిమ్నస్యాథాసతుస్సుతౌ || ౧౩ ||
అనమిత్రసుతోహ్యన్యఃశినిస్తస్యచసత్యకః | యయుథానస్సాత్యకీవైజయస్తస్యకుణిస్తతః || ౧౪ ||
యుగంధరోనమిత్రస్యపృశ్నిఃపుత్రోపరస్తతః | శ్వఫల్లశ్చిత్రకశ్చైవగాడిన్యాంతుశ్వఫల్లతః || ౧౫ ||

శ్లో || చతుర్వింశేవిదభాస్యపుత్రత్రయసముద్భవాః | పంచానానాముఖాః ప్రోక్తాఃరామకృష్ణద్భవావధి || యదా || చతుర్వింశేవిదభా
దివణ్యతేయమజాన్వయః | యత్రాసీద్భగవాన్భ్యాతేవృష్ణ్యంధకముఖేస్యపై || ౧ || రోమపాదేతి || వైద్యాదయఃదమఘోషాదయః ||
౨ || ౩ || ౪ || తత ఇతి || తతోదశరథాత్ శకునిఃతస్యసుతఃకుంతిః పురాణాంతరా దేవమాదివిశేషోద్రప్తవ్యః || ౫ || దేవక్షత్ర ఇతి || తతఃకు
రువశాదనుః - అనోఃపుత్రఃపురుహూత్రః || ౬ || భజమాన ఇతి || మహాభోజశ్చైవ్యేవంస్తప్త - మారిషహార్య || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || పురుషా
ఇతి || తత్తమపదేశభేదేనయేపంచషష్ట్యదిసంఖ్యాఃపురుషా పై అమృతత్వంమోక్షంప్రాప్తాః || ౧౧ || ౧౨ || శినితి || రస్యయుథాజితః
శినిరనమిత్రశ్చ || ౧౩ || అనమిత్రేతి || సత్యకస్యపుత్రో యయుథానఃసాత్యకీః తస్యజయః - తస్యకుణిః || ౧౪ || యుగంధరః || తతఃకుణ
ర్యుగంధరః - అనమిత్రపైవ్యాపరఃపృశ్నివా మపుత్రః || ౧౫ || అత్రా దేతి || గాడిన్యాంశ్వఫల్లాత్ అత్రారప్రముఖాః అత్రారఃప్రము

భోయేషామిత్యతర్హణసంవిజ్ఞానబహుప్రీహిః - అతోమూరతిరిక్తాద్వాగశదశాయతి అసంగఇతి || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || పృథురితి || పృథురకఃవిదూరథాద్యాఅన్యచబహవః - విపురుయానాద్యాఇతిపాతేఅద్యశబ్దేనవిదూరథోప్యక్తః - తతశ్చ - శూరోవిదూరథాదాసీదితివక్ష్యమాణసిద్ధే శోపసత్తిః - కుకురాదయశ్చత్వారోంధకస్యసుతాఇతిజ్ఞేయం - తథాచపరాశరః - కుకురభజమానశుచికంబశబహిమాఖ్యాస్తథాంకస్యపుత్రాఇతి || ౧౯ || ౨౦ || అనోరితి || అనోరంధకఃఅంధకాత్ దుందుభిరిత్యపితృష్య చనాదపజ్ఞేయం || ౨౧ || ౨౨ || తేమామితి || ధృతదేవాఆదిర్యాసాంశాంతిదేవాదీనాంపణ్ణంతాస్సస్త || ౨౩ || కంసఇతి || ఔగ్రసేనయఃఉగ్రసేనస్యసుతాః || ౨౪ || కంసేతి || వసుదేవస్యయేఅనుజాదేవభాగాదయఃతేషాంస్త్రీయోభార్యాః || ౨౫ || అంధకస్యసుతానాంచతుణాంప్రథమస్యకుకురస్యవంశఉక్తః - ద్వితీయస్యభజమానస్యవంశమాహ || శూరఇతి || భజమానాచ్చవిదూరథఃపుత్రోభవత్ - విదూరథాచ్చశూరఇతి - పరాశరాదివచ

అమూరప్రముఖాఅస౯పుత్రాద్వాదశవిశ్రుతాః | అసంగస్సారమేయశ్చమృదుకోమృదుశచ్ఛివః || ౧౬ || వర్కదృగ్ధృష్టవర్కశ్చక్షుత్రోపెక్షురిమదనః | శత్రుఘ్నాగంధమాదాహ్వాఃప్రతిబాహుశ్చద్వాదశ || ౧౭ || తేషాంస్వసానుచారావ్యాద్వావక్తూరసుతావపి | దేవలోనుపదేవశ్చతథాచిత్రరథాత్మజాః || ౧౮ || పృథువిదూరథాద్యాశ్చబహుషౌవృష్టినందనాః | కుకురోభజమానశ్చశుచికంబశబహిమః || ౧౯ || కుకురస్యసుతౌవృష్టివిలోమతనయస్తః | కపోతరోమాతస్యానుస్సఖాయస్యచతుంబురుః || ౨౦ || అసౌశ్చమందుభిస్తస్యదవిద్యోతఃపునర్వసుః | తస్యాహుకశ్చాహుకీచకన్యాద్వావాహుకాత్మజౌ || ౨౧ || దేవకశ్చోగ్రసేనశ్చచత్వారోదేవకాత్మజాః | దేవలోనుపదేవశ్చసుదేవౌదేవవధానః || ౨౨ || తేషాంస్వసారస్వప్తాస౯ధృతదేవాదయోన్మప | శాంతిదేవౌపదేవాచశ్రీదేవాదేవరక్షితా || సహదేవాదేవకీచవసుదేవఉవాహతాః || ౨౩ || కంసస్సనామాన్యగ్రోధఃకహ్వాశ్శంకుస్సుభూస్తథా | రాష్ట్రపాలోవిస్మష్టశ్చతుష్టిమానౌగ్రసేనయః || ౨౪ || కంసాకంసవతీకంకాసురభూరాష్ట్రపాలికా | ఉగ్రసేనదుహితరోవసుదేవానుజస్త్రీయః || ౨౫ || శూరోవిదూరథాదాసీద్భజమానసుతాత్తతః | శినిస్తస్మాత్స్వయంభోజోహృదికస్తత్పుతోమతః || దేవమీడశ్మతధనుఃకృతవర్కైతతత్పుతాః || ౨౬ || దేవమీధస్యశూరస్యమారిషానామపత్న్యభూత్ | తస్యాంసంజనయామాసదశపుత్రానకల్కమా || ౨౭ || వసుదేవందేవభాగందేవశ్రవసమానకమ్ | స్వంజయంశ్యామకంకంకమనికంవత్సకంవృకమ్ || ౨౮ || దేవదుందుభయోనెదురానకాయస్యజన్మని | వసుదేవంహరేష్టానంవదంత్యానకదుందుభిమ్ || ౨౯ || పృథాచశ్రుతదేవాచశ్రుతకీర్తిశ్రుతశ్రవాః | రాజాధిదేవీచైతేషాంభగన్యఃపంచకన్యకాః || ౩౦ || కుంతేస్సఖ్యుఃపితాశూరోహ్యపుత్రస్యపుథామదాత్ | సాపదుర్వాససోవిద్యాందేవహూతింప్రతోషితాత్ || ౩౧ || తస్యావీర్యపరిత్రాధమాజుహోవరవింశుచిః | తదాప్రాహగతందేవంవీక్ష్యవిస్మితమానసా || ౩౨ || ప్రత్యయాథాంప్రయుక్తామేయాహిదేవక్షుస్సభో | అమోఘందేవసందశమాధాస్యేత్వయిచాత్మజమ్ | యోనిర్యథానదుష్యేతకతాహంతేసుమధ్యమే || ౩౩ || ఇతితస్యాంసతథాయగభాగసూర్యోదివంగతః | సద్యఃకుమారస్సంజ్ఞజ్ఞేద్వితీయఇవభాస్తరః || ౩౪ || తంసాత్యజన్నదీతోయేకృచ్చాల్లోకస్యబిభ్యతీ | ప్రపితామహస్తామువాహపాం

నాత్ - యద్వాపృథువిదూరథాద్యాశ్చేతిపూర్వోక్తచిత్రరథాత్మజాద్విదూరథాత్ || ౧౬ || దేవమీధస్యేతి || దేవమీధస్యయఃశూరోనామపుత్రఃతస్య - దేవమీధోహృదికస్యైవసుతః - యథాహపరాశరః - తస్యాపితృతవర్కశతధమదేవమీధాద్యాఃపుత్రాబహుపుఃదేవమీధస్యశూరస్యమారిషానామపత్న్యభవత్ తస్యాంచాసానశపుత్రా అజనయత్ వసుదేవభూర్వానితి || ౨౭ || ౨౮ || దేవేతి || ఆసకాశ్చసేదుః - హరేఃప్రాదుభావస్యస్థానం || ౨౯ || ౩౦ || పృథాయాఃకన్యకావస్తాయాం కణోత్పత్తిప్రకారమాహపంచభిః || కుంతేరితి || కదాచిత్ గృహమాగతందుర్వాససంపుథాపరిచర్యాదినాతోషయామాస - తతశ్చ సూతస్మాత్ దేవహూతిందేవాహ్వానజాతుంవిద్యామవాపతదాహ - సేతి || ౩౧ || తస్యాఇతి || దేవముపాగతంవీక్ష్యసాప్రాహ || ౩౨ || ప్రత్యయాథామితి || ప్రత్యయాథాంపరిత్రాధాంకుయావిద్యాప్రయుక్తానమత్వయాకింశితార్హమిష్టభిసంధినా - అతోయాహితిపివముక్తూరవిరువాచ - అమోఘందేవసందశమామితి

కన్యామితిచేత్రత్రాహ - యథాదాని సేద్యుతతథాహం కథాకరిష్యామి || ౩౩|| ౩౪|| ౩౫|| ౩౬|| ౩౭|| రాజాధిదేవ్యామితి|| ఆ
వంత్యేవిం దానువిందో|| ౩౮|| శిశుపాలఇతి|| తదేవంపసుదేవస్యభగినీనాంపతీపుత్రాంశ్చక్వాతద్రా త్నాణాంన వానాంపతీః
పుత్రాంశ్చహ - దేవభాగస్యేతిసాధేశ్చతుర్థిః|| ౩౯|| ౪౦|| ౪౧|| ౪౨|| ౪౩|| వసుదేవస్యపతీఃపుత్రాంశ్చహపారవీత్యేకాదశ
భిః|| ౪౪|| ౪౫|| ౪౬|| సందతి || కౌసల్యానామభద్రా || ౪౭|| ౪౮|| ౪౯|| ౫౦|| ౫౧|| ౫౨|| ౫౩|| అష్టమితి || అష్టమస్తుస్వయమే
వానీశ-సతుకర్తాదినాహతునాతాభ్యాంచజనితోవా-యతోసాశ్రీహరిః|| ౫౪|| తదేవోపపాదయతియదేతిత్రిభిః|| ౫౫|| నెతి|| ఈశ

దుస్తైసత్యవిక్రమః|| ౩౫|| శ్రుతదేవాంతుకారూపోవృద్ధకర్తాసమగ్రహీత్ | యస్యామభూద్దంతవ
క్రగ్గిశస్తోదితేస్తుతః|| ౩౬|| కేకయోధృష్టకేతుశ్చశ్రుతకీర్తిమవిందత | ప్రతదేనాదయస్తస్యాం
పంచాసకేకయాత్మజాః|| ౩౭|| రాజాధిదేవ్యామావంత్యజయత్యేనోజన్విష్టహా | దమఘోషశ్చే
దిరాజశ్రుతశ్రవసమగ్రహీత్ | ౩౮|| శిశుపాలస్తుతస్తస్యాఃకథితస్తస్యసంభవః | దేవభాగస్యకం
సాయాంవిత్రకేతుబృహద్భులో|| ౩౯|| కంసవత్యాందేవశ్రవః* సస్సవీరభిషుమాంస్తథా | బకఃకంకా
తుకంకాయాం సత్యజిత్పురుజిత్రథా | ౪౦|| స్పంజయోరాస్త్రపాల్యాంతువృషదుర్ముషణాది
కాః | హరికేశహిరణ్యాక్షోసురభూమ్యాంతుశ్యామకః || ౪౧|| మిశ్రకేశ్యామప్పరసివృకాదీవత్స
నామకః | తక్షపుష్కరసాల్వాదీదూర్వాప్యాయౌవృకఆదధే|| ౪౨|| సుమిత్రానీకబాణాదీననీకాత్తుసు
దామనీ | ఆనకఃకణికాయాంవాఙ్ముతధామజయావపి|| ౪౩|| పారవీరోహణీభద్రామదిరారోచ
నాశ్చరౌ | దేవకీప్రముఖాఆనకపత్న్యఆనకదుందుభేః|| ౪౪|| బలంగదంసారణంచదుర్మదంవిపులంధ్రు
వమ్ | వసుదేవస్తురోహిణ్యాంకృతాదీనుదపాదయత్|| ౪౫|| సుభద్రోభద్రబాహుశ్చదుర్మదోభద్ర
ఎవచ | పౌరవ్యాస్తనయాహ్యేతేభూతాద్యాద్వాదశాభవణ|| ౪౬|| నందోపనందకృతకశూరాద్యా
మదిరాత్మజాః | కౌసల్యాకేశినంత్యేకమసూతకులనందనమ్ || ౪౭|| రోచనాయాంతతోజాతాహస్త
హేమాంగదాదయః | ఇళోయామురువల్గ్రాదీన్యదుముఖ్యానజీజనత్ || ౪౮|| త్రిపుష్టోధృతదేవాయా
మేకఆనకదుందుభేః | శాంతిదేవాత్మజారాజప్రశ్రమప్రశ్రితాదయః || ౪౯|| రాజానఃకల్పవృ
ష్ట్యాద్యాఉపదేవాసుతాదశ | వసుహంససుధన్వాద్యాఃశ్రీదేవాయాస్తుషట్సుతాః|| ౫౦|| దేవరక్షిత
యాలభానవచాత్రగదాదయః | వసుదేవస్సుతానస్తావాతదేసహదేవయా|| ౫౧|| పురూఢశ్రుతముఖ్యాం
శ్చసాత్వాధర్మోవసూనివ | వసుదేవస్తుదేవక్యామప్తపుత్రానజీజనత్ || ౫౨|| కీర్తిమంతంసుషేణంచభ
ద్రసేనముదారణీః | ఋజుంసమదనంభద్రంసంకషణమహీశ్వరమ్ || ౫౩|| అష్టమస్తుతయోరాసి
త్స్వయమేవహరికిల | సుభద్రాచమహాభాగాతవరాజపితామహీ || ౫౪|| యదాయదేహధర్మ
స్యక్షయోవృద్ధిశ్చపాప్తనః | తదాతుభగవానీశ ఆత్మానంసృజతేహరిః || ౫౫||
నహ్యస్యజన్మసోహేతుఃకర్మణోవామహీపతే | ఆత్మమాయాంవి నేశస్యవరస్యద్రష్టురాత్మనః|| ౫౬||
యన్తాయాచెష్టితంపుంసస్థి నత్యుత్పత్యప్యయాయహి | అనుగ్రహస్తన్నివృత్తైరాత్మలాభాయచెష్యతే||
౫౭|| ఆక్షోహిణీనాంపతిభిరసురైర్నృపలాంఛనైః | భువఆక్రమ్యమాణాయాహ్యభారాయకృతోద్య
మః|| ౫౮|| కర్త్యాణ్యపరిమేయానిమనసాపిసురైశ్చరైః | సహసంకషణశ్చక్రైభగవాన్మధుసూద

స్వమయానియంతుః - పరస్యఅసంగస్య - ద్రష్టుఃసాక్షిణః - ఆత్మనఃసర్వగస్య - సహ్యవంభూతస్య - మాయావి నోదంబినా - జన్మనః క
మణోవాహతుస్సంభవతీత్యర్థః|| ౫౯|| కించ || యదితి || యస్యమాయాచెష్టితం - పుంసోజీవస్యానుగ్రహఃతస్య సర్వజీవానుగ్రా
హకస్యకుతఃకర్తాదిపారతంత్ర్యణజన్మాదిసంభవః - అనుగ్రహమేవాహ - హియన్తాత్ - తదేవస్థిత్యాదయేష్యతే - ప్రశయేనోపాధ
జీవస్యభర్తార్యసంభవాదుపాధిస్త్యుదినాభర్తాదిసంపాదననానుగ్రహఃతథాఆత్మలాభాయమోక్షాయచెష్యతే తత్రహతుః - తెనై
వశ్రూయమాదేవతస్యస్థిత్యాదేనివృత్తేః|| ౫౭|| తస్యచెష్టితంభూమిరప్యనుగ్రహిత్యాహద్యాభ్యాం || ఆక్షోహిణీనామితి || అభారాయ
భారపరిహారాయ|| ౫౮|| కర్తాణీతి || సురైశ్చరైరపిమనసాపిపరిమేయాని అవితక్యాణీసంకషణజనసహితశ్చక్రై|| ౫౯|| సంకల్ప

శ్రీ రుక్మిణీ సత్య భామా సమేత - శ్రీ గోపాల కృష్ణ పర బ్రహ్మణే నమః .

శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభ ప్రారంభః .

శ్లో॥ విశ్వసగః విసగాః దినవలక్షణలక్షితమ్ । శ్రీకృష్ణాఖ్యం పరం భామజగద్ధామనమామితమ్ ॥ ౧
దశమే దశమం లక్ష్య మాత్ర తాత్రయవిగ్రహమ్ । శ్రీదద్యదుకులాంభోధాపరానందముదీర్యతే ॥ ౨
దశమే కృష్ణసత్త్వ తిలకితానాయానువన్యతే । ధర్మగానినిమిత్తసునిరోధోదృష్టభూభుజామ్ ॥ ౩

ప్రాకృతాదిశ్చతుర్థా యోనిరోధస్సతువణితః ॥

టీ॥ అత్ర ప్రాకృతాదిచతుర్విధలయవివృతరేఖం విచ్యకథ్యతే ॥ ప్రాకృతః - నైమిత్తికః - ఆత్మం
తికః - నిత్యశ్చైతి - లయశ్చతుర్థా - సృకృతతత్త్వార్థబ్రహ్మండస్య లయః ప్రాకృతః - బ్రహ్మ
ణానిద్రానిమిత్తకృత్యప్రవర్తమానోలోకత్రయప్రళయోనైమిత్తికః - జ్ఞాననావిద్యాంస
కార్యాంభితాస్వరూపేణ వస్థానమాత్యంతికః - దేహస్య ప్రతిక్షణమవస్థాభేదేన ప్రవర్తమానో నిత్యః ॥

శ్లో॥ తత్తత్ప్రసంగతస్సృష్టిసంహారాదినిరూపణైః । కృతానవతిరధ్యాదశమే కృష్ణకీర్తయే ॥ ౪
అదైశ్చ తుభిరధ్యాయై బ్రహ్మ ప్రాధానయావనైః । భారం హతుం హరేజన్మసప్రసంగం నిరూప్యతే ॥ ౫
గోకులమధురాయాంచ ద్వారవత్సాంతతః క్రమాత్ । కృష్ణగీలాత్రిధాప్రోక్తతత్త్వద్వైస్త్వనైకధా ॥ ౬
పంచత్రింశద్భిరధ్యాయై బ్రహ్మద్బలందావనాదిభిః । గోకులవసతోగీలావన్యతే పరమాత్మనః ॥ ౭
ఏకేన యమునానారిణ్యమూరైకృతాస్తుతిః । ఏకాదశభిరభ్యాతాగీలామధుపురహరైః ॥ ౮
శైవేద్వారవతోగీలాతన్నిర్వాణాదివన్యతే । ఎవం నవతిరధ్యాదశమే విశదాధికాః ॥ ౯

అత్ర మునిభావప్రకాశికాఖ్యవిశిష్టాదైవితవ్యాఖ్యానాం

ఉపోద్ఘాతప్రకరణప్రకాశరూపతయా ప్రణీతశ్లోకా అపి విద్యజ్ఞనోల్లాసాయ ప్రకాశ్యంతే .

శ్లో॥ పురాణరత్న నిరూపణస్సతీకృతజగద్ధితమ్ । నిష్కల్పభగవత్తత్త్వం పరాశరముపాస్త హా ॥ కృష్ణదైవపాయసంపదేనా యోన్నారాయ
ణం మునిమ్ । యస్య స్మరణమాత్రేణ ధీస్సృత్య వాఢకాపండితా ॥ మూతామివ హరేభక్తిం శ్రీశుకం మనవామహై । యద్గీతాత్తల్పష్టచరి
తాస్తుక్తోభూదుత్తరాసుతః ॥ వందేనందప్రజవధూబృందావిపినదేవతాః । యత్పయోధరశైలేశుకృష్ణః కృష్ణః సునాయతే ॥ బ్రహ్మవిద్యా
ప్రదానేన మమ సవాఢునాశనమ్ । సంశ్రయేవేంకటాచార్యం వాదిభీకృత్తులాధిపమ్ ॥ వందే హాశ్యజలధిం సర్వవిద్యాప్రదం మమ । నై
ష్ఠికబ్రహ్మచర్యాధ్యంపితృవ్యం రామదేశికమ్ ॥ శ్రీవాదిభీకరకులోత్తమవేంకటాచార్యకారుణ్యపూర్ణా కమవీయకటాక్షశక్త్యై స్కంధం
విశిష్య దశమం శుకపక్షముఖ్యవ్యాఖ్యానానాం కలనయా వివృణోమి తోల్యాత్ ॥ నిమ్నం మహామునిగ్రంథం వ్యాచిక్రీషో శ్చలాత్మనః । సా
ధవ్యం కృపయా సద్భిజ్ఞానస్య మమ సాహసమ్ ॥ ఉపేక్షితానాం వివృతేరుక్తాధా విశదీకృతైః । క్వచిద్విశేషకథనాత్సఫలోమత్పరిశ్రమః ॥
అత్రావతరణతస్య పూర్ణాస్య పరమాత్మనః । కారణం భారసంతప్తమహాలోకమిహ వచన్ ॥

శ్లో॥ తత్రతుప్రథమేకంసఃస్వపుత్యుండవకీసుతాత్ । శ్రుత్వాభీతోవధీతస్యష్టద్భావానివన్యతే॥కృష్ణావతారచరిత్రవణా
మృతనిపుతః । ఉక్తానువాదేనాత్మక్యాద్రాజాపుచ్ఛతితత్పనః ॥ కథితోవంశవిస్తారఇత్యాదినా॥౧॥ యదొరితి॥అంశేనప్రతీత్యభి
ప్రాయోగోక్తం॥ మునిభావప్రకాశికా॥ యదొశ్యవంశవిస్తారఃకథితఇత్యన్వయఃతత్రయమవంశే-అంశేనకళయా-ఇదంతాకికప్రతీత్య
భిప్రాయోగోక్తం॥ శ్లో॥కృష్ణస్తుభగవాన్స్వయమిత్యాదినానిరంశస్యాంశకల్పనాయోగాత్-నాపిపరశురామాదివదావేశావతారాభిప్ర
యేణ॥ శ్లో॥ ఎవనారాయణశ్రీమాన్మూర్తీరాణావనికేతనః । నాగపర్యంకముత్సృజ్యహ్యగతోమధురాంప్రతీత్యాదినాపూణాప్రేయవావ
తారోక్తైః-యద్వాదీప్రొత్పన్నప్రదీపన్యాయేనాప్రకృతశుభవిగ్రహంశేనైతి॥౨॥ననూక్తానికర్తాణి॥ శ్లో॥ జాతోగతఃపితృగృహద్వ
జమేధితాథాఇత్యాదినా-సత్యం-పునర్విస్తరణవదేత్యాహ॥అవతీర్యైతి॥ము॥భూతానిభావయతిసృష్ట్యథారంసంకల్పవిషయాకరోతి
తిథూతభావనః-విశ్వస్యాత్మావిశ్వాత్మా-యానీతి-కమాణీతిశేషః-యానికర్తాణితిపాతాంతరం-నను॥ శ్లో॥ జాతోగతఃపితృగృహద్వ
జమేధితాథాఇత్యాదినోక్తమేవ-పునఃపుచ్ఛతీత్యతరహ-విస్తారాదిసూచనామాత్రేణతృప్త్యాభావాదిభావః॥౩॥అత్రలోకేత్రివిధా
జనాః-ముక్తాః-ముముక్షువః-విషయిణశ్చ-తేషాంమధ్యేఅత్రనకస్యాప్యలంప్రత్యయఇత్యాహ॥నివృత్తతప్తైఃరితి॥నివృత్తతప్తైఃగత
తృప్తైఃముక్తైరత్యథాః-ముముక్షూణామయమేవోపదేయఇత్యాహ-భవాషధాదితి-విషయిణామపిపరమోవిషయోయమేవేత్యాహ-
శ్రోత్రమనోభిరామాదితి-అపగతాశుక్యస్తాత్తమాత్మానంహంతీత్యపశుఘ్నఃతస్మాత్-పశుఘ్నతీనదితివా॥ము॥అగభగవద్గుణకీర్తన
నశ్రవణాదేస్త్రీవిధచేతనోపయోగంవదత్తద్వయే-నకస్యాపివిరాగఇత్యాహ॥నివృత్తైతి॥తమౌభిలాషః-సంపృత్తయేషాంత్రై
ముక్తైరత్యథాః-ఉపగీయమానాత్ స్వయపుంగుషాభావేనానుసంధీయమానాత్ భవాషధాత్-ముముక్షూణామపిప్రతిబంధక

శ్రీమద్భగవత శ్రీకృష్ణమూర్తే వివిధవిచిత్రలీలావిశేషవర్ణనాకణానాయ.

పరీక్షిన్నరేంద్రశ్శుకయోగీంద్రంపుచ్ఛతి.

రాజోవాచ ॥ కథితోవంశవిస్తారోభవతాసోమసూర్యయోః । రాజ్ఞాంవోభయవంశ్యనాంచరితంపర
మామ్భుతమ్ ॥ ౧॥ యదోశ్చధర్మశీలస్యనితరాంమునిసత్తమ । తత్రాంశేనావతీణస్యవిష్ణోవీర్యాణి
శంసనః ॥ ౨॥ అవతీర్యయదోర్వంశేభగవాన్భూతభావనః । కృతవాన్యానివిశ్వాత్మాతానిసూవ
దవిస్తరాత్ ॥ ౩॥ నివృత్తతప్తైరుపగీయమానాద్భవాషధాచ్ఛ్రోత్రమనోభిరామాత్ । కడత్త
మశ్లోకగుణానువాదాత్పుమావిరజ్యేతవినాపశుఘ్నాత్ ॥ ౪॥ పితామహమేసమరేమరంజయై
దేవప్రతాప్యాతిరథైస్త్రీమింగిలైః । దురత్యయంకారవసైన్యసాగరంకృత్వాతరణవత్సపదంస్తయ
త్సవాః ॥ ౫॥ ద్రౌణ్యస్త్రవిల్లప్తమిదంమదంగంసంతానబీజంకురుపాండవానామ్ । జుగోపకుక్షింగ

పాపనివర్తనద్వారా ఉపాయనిష్ఠుడకర్తవ్యంసంసారనివర్తకాత్-శ్రోతృమనోభిరామాత్-అతిభాగ్యస్వభావత్వేనశ్రోతృణాంబద్ధా
నామపిమనోభిరామాచ్ఛ్రోతకషణకాదిత్యథాః-అపగతాశుక్యశాశ్చోయస్యసోపశుగాత్-తస్యాపాధికశాకసద్భావేపానందస్వతద్ధర్మ
తయాస్వరూపస్యాస్యానందత్వేచవస్తుతః శోకరహితత్వాత్॥శ్లో॥ దాసభూతాఃస్వతస్సవేష్యాత్మానః-పరమాత్మనః । నాస్యభాల్మ
ణంతేషాంబంధమాక్షేత్రధైవచేతి-భగవన్నిరుపాధికశేషతయాప్రమాణసిద్ధం-తంహంతి అన్యశేషీకరణేన నాశయతీత్యపశుఘ్నః-త
స్మాత్కడత్తప్రకారనాశవ్యతిరేకేణత్రనోహననాద్యనహత్యాత్-అత్తాపహరరూపమహాపాపకారిణిత్వథాఃతమక్తం॥శ్లో॥యోస్య
భాసంతమాత్మానమస్యభాప్రతిపద్యతే । కింతెననకృతంపాపంచోరేణాత్మాపహరితేతి-ఏవంవిభాత్వాపిస్తాన్నకోప్యన్యోభగవద్గుణానువా
దేవిరక్తఇతిభావః-పశుఘ్నంసకాడితినాథాః॥౪॥ కించలస్తత్తులదైవతంశ్రీకృష్ణః-అతస్తత్తథైవనిత్యంశ్రోతవ్యేత్యాశయేనాహ॥పి
తామహేతి॥అమరాజయంధియే-తైః-దేవప్రతోభీష్టః-తదాద్యైరతిరథైరవనిమింగిలైఃదురత్యయం-వత్సపదమవత్యల్పంకృత్వా
తుచ్ఛీకృత్య-అతరణస్త్ర-యఃశ్రీకృష్ణవివస్థవోమేషాంతే-తస్యవీర్యాణివదస్వేతిత్వతీయశ్లోకగతపదేనాన్వయః॥ము॥ఎవంభగవత్తథా
యాఃసర్వసాధారణ్యేనశ్రోతవ్యత్వముక్త్యా-స్వస్యవిశేషతః శ్రోతవ్యతాయాంహతుత్వేన-స్వకీయానాంస్వస్యచ-తత్కృతముపకా
రమాహ॥ పితామహేత్యాది-అమరంజయై దేవానాపిజేతుంశక్తైః-దేవప్రతోభీష్టః-అతిరథైః-మహారథైరవనిమింగిలైః-వత్సప
దంకృత్వాతద్వదతితుచ్ఛీకృత్యేత్యథాః-యోభగవానేవస్థవస్తరణసాధనంయేషాంతేయత్సవాః-తస్యవీర్యాణీతు్యత్తరేణాన్వయః॥౫॥
నకేవలంపాండవానెవారక్షత్-ఇదంమమకరీరమపియోరక్షీతవానిత్యాహ॥ద్రౌణ్యస్త్రవిల్లప్తమితి॥ద్రౌణ్యస్త్రాత్మాత్మః-బ్రహ్మస్త్రై
ణదగ్ధం-ఇదంకుచ్ఛరీరంకురూణాంపాండవానాంచసంతానస్యబీజంనిదానం-మేమాతుఃకుక్షేప్రవిష్టయోధ్యుతచక్రోజుగోపేతి॥ము॥

ద్రాణిరశ్వత్థామాతస్యాస్త్రేణవిప్లుప్తం దగ్ధం ఇదమిత్యత్తం తాత్పర్యార్థే రణప్రదశాసం కురుపాండవానాముభయేషామపి సంతా
 నబీజం వికమేవసంతవికారణం ॥ ౬ ॥ వీర్యాణీతి ॥ అభిలదేహ భాజాంసవప్రాణినాం అంతఃపురుష రూపేణబహిః కాలరూపైశ్చఅం
 శాభి ప్రాయోగబహువచసం అమృతంముక్తిం మృత్యుంసంసారం ఉతపి - ప్రయచ్ఛతో వీర్యాణి-వదస్వ బ్రూహి అయంభావః అంతర్యా
 మిరూపేణఅంతర్వృష్టినాం ముక్తిం బహిర్వృష్టినాం కాలరూపేణమృత్యుంసంసారం ప్రదదాతి - యతః అతోంతర్వృష్ట్యాతద్వీర్యా
 ణ్యేవశ్రోతవ్యాసీతి ॥ ము ॥ పూరుషాః షేత్రజ్ఞాః కాలాశ్చ-తవ-రూపాణిశరీరణి-షేత్రజ్ఞానాం - కాలావయవనాంచ
 బాహుభ్యాద్భహువచసం-తైవిశిష్టస్యేత్యధః ॥ శ్రు ॥ యస్యాత్మాశరీరమిత్యాదిశ్రుత్యాఅత్తాదిసర్వతత్త్వానాంభగవచ్ఛరీరత్వప్ర
 వణాత్ - అతపివాభిలదేహభాజాంఅంతః శరీరాంతరే-అమృతంచ-మృత్యుముత మృత్యుమపి-ప్రయచ్ఛతః అంతః పురుషరూపేణ-శరీ
 రస్థితిహేతోః - బహిః కాలరూపేణ - తద్వినాశహేతోశ్చేత్యధః-యద్వా-అంతఃపురుష రూపేణంతర్యామిరూపేణమృతం కదా శుచ్చే
 తనానుకూల్యానుగుణంముక్తిం ప్రయచ్ఛతఇతి - మాయామనుష్యస్యఅశ్చర్యభూతమనుష్యస్య యద్వా ॥ శ్లో ॥ మాయాతుపయసంజ్ఞానమిత్తినై
 ఘంటుకాః-యద్వా-ప్రచ్ఛన్నమనుష్యస్యమాయాశబ్దఃసంకల్పజ్ఞానపరః - తయామనుష్యస్య ఇచ్ఛాగృహీతమానుష దేహస్యేత్యధః -
 విద్వత్-యోగమహిమసాక్షాత్ ప్రథగవదైవభవ-అతపివ-మహామహిమ స్తస్యవీర్యాణివదస్వతివదేత్యధః - యద్వా-వదేతిభేదః -
 స్వవిద్వత్ - స్వస్వరూపాద్యభిజ్ఞ-అత్ర ॥ శ్లో ॥ విశేషవిదుషశ్చాస్త్రం యత్తవోద్రాహ్యతేపురణిత్యాదౌ విశేషంవిద్వాసేవత్-స్వం
 విద్వత్-స్వవిద్వన్నితివిగ్రహః - యద్వా-భాసనోపసంభాసాజ్ఞానయత్నవిమత్యుపమంత్రజేషువదఇతి-భాసనాథేతత్ - వదస్వపరమ
 ప్రకాశంవదేత్యధః ॥ ౭ ॥ రోహిత్యా ఇతి ॥ నను శ్లో బలంకదంసారణంచదుర్దదంవిపులంధ్రువమ్ | వసుదేవస్తురోహిత్యాం కృతాదీనుద

తత్రచక్రమానుశ్చమేయశ్శరణంగతాయాః ॥ ౬ ॥ వీర్యాణితస్యాభిలదేహభాజామంతరబాహిః
 పూరుషకాలరూపైః | ప్రయచ్ఛతోమృత్యుముతామృతంచమాయామనుష్యస్యవదస్వవిద్వత్ | ౭ |
 రోహిత్యాస్తనయః ప్రోక్తోరామస్సంకషణస్తవ్యయా | దేవక్యగభాసంబంధః కుతోదేహంతరం
 వినా ॥ ౮ ॥ కస్తాన్ముకుందోభగవాన్పితృగోద్రవ్వజంగతః | క్వవాసంజ్ఞాతిభిస్సాకమకరోత్సత్త్వ
 తాంపతిః | ౯ ॥ వ్రజేవసన్కిసుకరోన్మధుపుర్యాంచకేశవః | భ్రాతరంచావధీత్రంసంమాతురద్ధాత
 దహాణమ్ ॥ ౧౦ ॥ దేహంమానుషమాశ్రిత్య కలివహాణివృష్టిభిః | యదుపుర్యాంసహావాస్తీత్వ
 త్స్యైకత్యభగవన్విభోః ॥ ౧౧ ॥ ఎతదన్యచ్ఛరస్వంమేమునైకృష్ణవిచేష్టితమ్ | వక్తుమహాసిసర్వ
 జ్జశ్రద్ధానాయవిస్తృతమ్ ॥ ౧౨ ॥ నైషాతదుస్సహాయాంత్యక్తోదమపిబాధతే | పిబంతంత్వన్ము
 ఖాంభోజాచ్ఛృతంహరికథామృతమ్ ॥ ౧౩ ॥ శ్రీ సూతః ॥ ఎవంని శమ్యభృగునందనసాధువాదం
 వైయాసకిస్సభగవానభవిష్ణురాతమ్ | ప్రత్యచ్యక్తృష్ణచరితంకలికల్పషఘ్నంవ్యాహతుమాారభత

పాదయదితిరోహిత్యాస్తనయః ప్రోక్తః ॥ శ్లో ॥ వసుదేవస్తుదేవ క్యామప్తపుత్రానజీజన్త | కీర్తిమంతంసుపేణంచభద్ర సేనముదార
 ధీః ॥ మృదుంసం మదానంభద్రంసంకషణ మహిశ్వరమ్ | అప్తమస్తుతయోరాసీత్స్వయమేవహరిఃకిలెతి-పునదేవక్యగభాసంబంధ
 స్తస్యైవోక్తఃసకుతోఘటతఇత్యాదేః ॥ ము ॥ ఇత్థం - మునింసం ప్రాభ్య-అపారభగవచ్ఛరీరై-స్వకురూపాలవిషయంశంపుచ్ఛ
 తి-రోహిత్యా ఇతి ॥ నను శ్లో ॥ బలంకదంసారణంచదుర్దదంవిపులంధ్రువమ్ | వసుదేవస్తు రోహిత్యాం కృతాదీనుదపాదయదితి రో
 హిణీసుతత్యేనోక్తస్య బలస్యపునస్తేనైవదేహాన ॥ శ్లో ॥ వసుదేవస్తుదేవ క్యామప్తపుత్రానజీజన్త | కీర్తిమంతంసుపేణంచభద్ర సేన
 ముదారధీః ॥ మృదుంసం మదానంభద్రంసంకషణ మహిశ్వరమ్ | అప్తమస్తుతయోరాసీత్స్వయమేవహరిఃకిలెతి-దేవకీగభాసంబంధః
 కథముక్తఇత్యాదేః ॥ ౮ ॥ కస్తాదితి ॥ భగవతఃకంసభయశంకాసంభవాదిత్యధః ॥ ము ॥ కస్తాదితి హేతుపరం - క్వకుత్ర-వా
 సంపసతిం ॥ ౯ ॥ వ్రజఇతి ॥ అద్ధాసాక్షాత్ - మాతుభ్రాతరంకంసం-తస్తాదతదహాణం వధానహాంకస్తాదవధీత్ ॥ ము ॥ అతస
 హాణంస్వస్వద్వధానహాం అద్ధాసాక్షాచ్ఛవధీత్ - కస్తాదిత్యనుషంగః-యద్వా-మాతుభ్రాతరంకస్తాదవధీత్ అనుచితమితిభావః-
 తహి-కిముచితమిత్యతహా-అద్ధాతదహాణమితి-తస్యమాతులస్యాహాణంపూజా-అద్ధాఉచితమిత్యధః-అవ్యయా నామనైకా
 భాకత్యా ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ము ॥ ఎతదితి ॥ శ్లో ॥ నశ్రద్ధావిముఖాయచేత్యశ్రద్ధాశవ-నవాచ్యమిత్యతహా శ్రద్ధానాయేతి ॥ ౧౨ ॥
 ననుశుత్రైర్దాహ్యంపీడితస్య తవకుతః శ్రవణావకాశస్త్రాహ ॥ నెతి ॥ త్యక్తోదకస్యాపిషేజీవసం హరికథామృతపాననిమిత్తం-తదు
 పరమేసగ్యవివజీవనంసన్యాదిత్యధః ॥ ము ॥ అబ్జశబ్దవంభోజశబ్దశ్చంద్రవాచీ-తస్యభాంభోజాత్వమ్మఖచంద్రాదిత్యధః-
 త్యక్తోదకంబుపానరహితం ॥ ౧౩ ॥ ఎవమితి ॥ ఎవంసాధువాదంసమీచీనప్రశ్నం-భాగవతప్రధానః భాగవతేషుశ్రేష్ఠః ॥ ము ॥ భృగుసం

దనెతి - శాసకం ప్రతి - సూతకృతసంబుద్ధిః - సాధువాదం సమీచిన ప్రశ్నంభాగవతప్రధానశబ్దస్యనియతన పుంసకస్యంపులింగ
 త్వంభాంగసం - యద్వా - భాగవతం భగవత్సంబంధిచరిత్రం - తదేవ ప్రధానముఖ్య ప్రతిపాద్యం - యస్యేతి - ప్రత్యక్షప్రతినంద్యం ॥
 ౧౪ ॥ సమ్యగితి ॥ వ్యవసితానిశ్చితా - యత్ యతోబుద్ధిః ॥ ము ॥ సమ్యగ్వ్యవసితా సమ్యగుద్యోగయుక్తా - యద్యస్తాత్ నైష్ఠికీనిష్ఠాయుక్తా ॥
 ౧౫ ॥ ము ॥ వాసుదేవేతి ॥ తత్త్వాదనలిలంచ - ద్రష్టారం స్నాతం - పాత్యం శృణ్వ - యథాపునాతి - తథాశ్రీ పురుషానిత్యభావః ॥ ౧౬ ॥ త
 త్రతావత్ ప్రథమంభగవదవతారకారణమాహ - నవభిక్ష్యకైః ॥ భూమిరితి ॥ దృష్టపృథ్వ్యాజాయదైత్యానైషామనీ కళతానామయ
 తైయోఽభూరిభారః తేనాక్రాంతా ॥ ము ॥ అథభగవదవతారాయోద్ధృతి భూమిరిత్యాదినా - దృష్టపృథ్వ్యాజాయదైత్యానైషామనీక
 శతాయుతైరితి - తదానంత్యముచ్యతే ॥ శతంసహస్రముయతం సవమానంత్యవాచకమిద్యభిధానాత్ - తైః ౭వభూరిభారేణాక్రాం
 తా ॥ ౧౭ ॥ గౌరితి ॥ విభారంతికేషుపస్థితాసత్ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ తత్రైతి ॥ పృథ్వీదేహజీవరూపేణ ప్రవిశ్యతకంపయతీతివృత్తాంతః ॥
 ౨౦ ॥ గిరిమితి ॥ పౌరుషీంపురుషస్యభగవతోగాంవాచం - మేమత్తఃకృత్వ - తమాచీరంబిలింబితంతథైవవిధీయతాంచేతి ॥ ౨౧ ॥ పురితి ॥

—* శ్రీభగవదవతారకారణప్రవచనఘట్టః *—

భాగవతప్రధానః ॥ ౧౪ ॥ శ్రీశుకః ॥ సమ్యగ్వ్యవసితాబుద్ధిస్తవరాజషీసత్త్వమ్ ॥ వాసుదేవకథాయాం
 తేయజ్ఞాతానైష్ఠికీరతిః ॥ ౧౫ ॥ వాసుదేవకథాప్రశ్నంపురుషాంశ్రీ పునాతిహి ॥ వక్తారంపుచ్ఛకం
 శ్రోత్రాంస్తత్త్వాదనలిలంయథా ॥ ౧౬ ॥ భూమిర్దృష్టపృథ్వ్యాజదైత్యానీకశతాయుతైః ॥ ఆక్రాం
 తాభూరిభారేణబ్రహ్మాణంశరణంయయా ॥ ౧౭ ॥ గౌర్భూతాస్పృశుముఖీభిన్నాదుదంతీకరుణంవిభోః ॥
 ఉపస్థితాంతికేతస్యైవ్యసనంసమవ్రాచత ॥ ౧౮ ॥ బ్రహ్మతదవధార్యాధసహదేవైస్తయాసహ ॥ జగా
 మసత్త్రిణయనస్తీరంక్షీరపయోనిధేః ॥ ౧౯ ॥ తత్రగత్వాజగన్నాథంవాసుదేవంవృషాకపిమ్ ॥ పూర్ణం
 పురుషసూక్తేనహ్యుపతస్థేనమాహితః ॥ ౨౦ ॥ గిరంసమాధౌగగనేసమీరితానిశమ్యవేధాస్త్రీదశా
 నువాచహ ॥ గాంపౌరుషీంమేశ్వణుతామరాః పునర్విధీయతామాశుతథైవమాచీరమ్ ॥ ౨౧ ॥ పురైవ
 పుంసావధృతోధరాజ్వరోభవన్భీరంశైర్యదమాపజన్యతామ్ ॥ సయావదుర్వ్యాభరమీశ్వరేశ్వరః
 స్వకాలశక్త్యాక్షపయంశ్చరేద్భువి ॥ ౨౨ ॥ వసుదేవగృహేసాక్షాద్భగవాన్పురుషఃపరః ॥ జనిష్యతేత
 త్పుజాధానంసంభవంతుసురస్త్రీయః ॥ ౨౩ ॥ వాసుదేవకథానంతస్సహస్రవదనస్సర్వరాట్ ॥ అగ్ర
 జోభవితాదేవోహరైఃప్రియచికిషయా ॥ ౨౪ ॥ విష్ణోర్మాయాభగవతీయయాసంమోహితంజగత్ ॥
 ఆదిష్టాప్రభుణాంశేనకార్యాధేనంభవిష్యతి ॥ ౨౫ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్యాదిశ్యామరగణాప్రజాపతిపతి
 విభుః ॥ ఆశ్వస్యచమహీంగీభిఃస్వధామవరమంయయా ॥ ౨౬ ॥ శూరసేనోయదుపతీర్మధురామా
 వసత్పురీమ్ ॥ మాధురాశూరసేనాంశ్చవిషయాబుభుజేపురా ॥ ౨౭ ॥ రాజధానీతతస్సాభూత్స
 ర్వయాదవభూభుజామ్ ॥ మాధురాభగవాన్యత్రనిత్యంసన్నిహితోహరిః ॥ ౨౮ ॥ తస్యాంతుకహిచ
 చ్ఛౌరిర్వసుదేవఃకృతోద్వహః ॥ దేవక్యసూర్యయాసాధానంప్రయాణైరథమారుహత్ ॥ ౨౯ ॥ ఉగ్ర

విజ్ఞాననాత్ పురైవ పుంసాశ్చరణంభరాహ్మజ్వరఃతాపః ॥ ము ॥ విజ్ఞాననాత్పువకమేవేత్యభావః - పుంసాపరమపురుషేణ - భర్తావరః
 భూమే స్సృతతాపః - భరాభరణిచపాతః - అవధృతఃజ్ఞాతః - పురైవ పుంసశ్చిపితే పుంసశ్చిపించమి - తదవతారాత్పువకమేవభవద్భి
 ర్యదుమాపజన్యతామిత్యవ్యయః - తదాప్రకృతత్వాదథాత్వంసైవభరాజ్వరోవధృతత్యభావః ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ము ॥ వాసుదేవకథానా
 రాయణాంశః - అనంతఃశేషఃస్వరాట్ స్వప్రకాశఃస్వతంత్రాదివా ॥ ౨౪ ॥ విష్ణురితి ॥ దేవకీగణాసంకషణయశోదామోహనాది
 కాయాధే - యశోదాయాంసంభవిష్యతి ॥ ము ॥ కార్యాధేకతావ్యాధేదేవకీగణాసంకషణయశోదామోహనాదిరూపే ॥
 ౨౫ ॥ ము ॥ ప్రజాపతయోదయోదయః - తేషాంపతివిభుశ్చతుముఖః ॥ ౨౬ ॥ భోజేంద్రబంధనాగారిఅవతారాయప్రస్తావకథామా
 హయావదధ్యాయపరిసమాప్తిః ॥ శూరసేనశ్చితి ॥ విషయాదేశాత్ ॥ ము ॥ అథభగవదవతారస్థలంబిదిశన్నాహ - శూరసేనశ్చిత్వాది - మధు
 రాంపురీమావసత్ అధిష్ఠితవా - మధురామావిశన్నితిపాతతత్రవసన్నిత్యభావః - మాధురామధురాసంబంధినః శూరసేనాశూరసే
 నాఖ్యాంశ్చవిషయాదేశాత్ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ తస్యామితి ॥ సూర్యయాసతోధయాసాకం - ప్రయాణైప్రయాణాథావం ॥ ము ॥ అథభోజేం
 ద్రబంధనాగారిభగవదవతారాయప్రస్తాతి - తస్యామిత్యాది - తస్యాంమధురాయాం - కహిచిత్ కదాచిత్ - శూరసేనామకశ్చిత్ యద

వః-తేనాపత్యంతంశాః- వసుదేవః- సూర్యయాసవాధయా- భార్యయైచపాతః॥౨౯॥ఉగ్రపెనెతి॥రశ్మీప్రగ్రహః-అగ్రహీత్॥ము॥
 రశ్మీముఖరజ్జాః॥ ౩౦॥ చతుశ్శతమితి॥ పారిబహాండుపస్తరం॥ము॥ పారిబహాంకౌతుకాదిమదంపత్యదేయమాపచారికలవస్తు
 జాతం॥ ౩౧॥ దాసీనామితి॥ దేవకీఉగ్రపెనః॥ ౩౨॥ ౩౩॥ పథితి॥ ఆభావ్యరెకంసెతిసంబోధ్య- హంతాహనిష్యతి॥ ౩౪॥ ఇతి॥ కు
 లపాంసనఃకులదూషణః- ఆరభ్యఉద్యుక్తః- కచేకేశబంధే॥౩౫॥తమితి॥ నృశంసంస్త్రాగం- మహాభాగఇతి- ఆయంభావః- స్వజన్మని-దేవై
 హా-పా-అనకదుండుభినిఘా-పె-ణ- భావిభగవదవతారణశంక్యప్రతికారతా సంభవతీతిసాంత్యయ- స్తుత్యాకృపావిషయై
 నోపపత్తిభిశ్చ-సన్తా-గ-ణసంబోధయ- ॥ము॥ నృశంసంస్త్రాతుకం- నిరపత్రపంలజ్జాహుస్యం-మహాభాగఇతి- పదం- భావిభగవదవ
 తారమహిమ్నాస్యసవా-పదై-వైదేకత్వంసూచయతి- పరిసాంత్యయ-ప్రగమంసూమా-త్తిభిరుపలాలయన్నిత్యభాః॥ ౩౬॥
 కించ-వసుదేవఃకంసంసామభేదాభ్యాంసంభేదయన్నాహ॥శ్లాఘనీయేతి॥తత్రసామపంచవిధం॥శ్లో॥అభోపకృతిసంబంధాహ్యభేదోగుణ
 కీతానమ్॥ సామపంచవిధంభేదోదృష్టాదృష్టభేదంవచఇతి- శ్లాఘనీయగుణ ఇతిగుణకీతానం- భగినీమితిసంబంధకథనం- పుత్రీకోపమే
 త్యభేదంవత్సయి- హన్యాదిప్రీ- వధనివృత్త్యాశోలాభందశయితి-ఉద్వాహపర్వణీతిసంతానవృద్ధ్యోపకారందశయతి॥ము॥ స
 భవా-కథంహన్యాత్-ప్రీ-హసనమేవాతి పాతకావహం- తత్రాపిభగిన్యాః-తదపివివాహపర్వణ్యైవేతికిమువ క్తవ్యమితిభావః॥ ౩౭॥
 మమమరణ భయేనహస్తీరితేత్రభాపిమరణస్యాపరిహరణీయత్వాద్దేహంతరస్యచావశ్యంభావిత్యా తత్రాపిభగప్రేమాస్పదత్వాదీనామవి

సేనసుతఃకంసోభగిన్యాఃప్రీతిమావహా॥రశ్మీహయానాంజగ్రహరౌక్మైరధశతైర్వృతః॥

౩౦॥ చతుశ్శతంపారిబహాంగజానాంహేమమాలినామ్॥అశ్వానామయుతంసాధాంగరథానాంచ
 త్రిషట్చతమ్॥ ౩౧॥ దాసీనాంసుకుమారీణాంద్వైశతేసనులంకృతేదహిత్రేదేవకీప్రాదాద్యానై
 దుఃహితృవత్సలః॥ ౩౨॥ శంఖతూర్యమృదంగానినెదుడుఁచభయస్సమమ్॥ప్రయాణోపక్రమేతా
 తవరవధ్యోస్సునుంగళమ్॥ ౩౩॥ పథిప్రగ్రహిణంకంసమాభామ్యాహశరీరవాక్॥అస్యాస్తామప్తమో
 గభోహంతాయాంనయసేబుధ॥ ౩౪॥ ఇత్యుక్తస్సఖిలఃపాపోభోజానాంకులపాంసనః॥భగినీంహం
 తుమారబ్ధఃఖడ్గపాణిఃకచేగ్రహీత్॥ ౩౫॥ తంజుగుప్సితకర్తాణంనృశంసంనిరపత్రపమ్॥వసుదేనోమ

—*— దేవకీహనమోద్యుక్తం కంసంప్రతివసుదేవకృతసామాద్యపదేశః.*—

హాభాగఉవాచపరిసాంత్యయ॥ ౩౬॥వసుదేవః॥ శ్లాఘనీయగుణశ్చురైభవాభోజయశస్తరః॥
 సకథంభగినీంహన్యాస్త్రియముద్వాహపర్వణి॥ ౩౭॥ మృత్యుజన్మవతాంవీరదేహేనసహజాయతే॥

అద్యవాబ్ధతాంతేవామృత్యువైప్రాణినాంధ్రువః॥ ౩౮॥ దేహేవంచత్వమాపన్నేదేహీకర్తా
 నుగోవశః॥ దేహంతరమనుప్రాప్యప్రాక్తనంత్యజతేవపుః॥౩౯॥ ప్రజన్తిష్ఠన్పదైకేనయథైవా

తేహత్తద్భయేనపాపాచరణమయుక్తమిత్యభిప్రేత్యాహ॥మృత్యురితి॥దేహానసహతి-విధాత్రాలలాటేనిభితత్వాదితి-దేహస్యక్షణభంగు
 రత్వాన్నిత్యమాశంకోమృత్యురితినా-తథాపికాలవిలంబాధాంహస్తీతిచేత్రాహ-అద్యవేతి-అవశ్యంభావినిమరణే-విలంబమాత్రా
 యపాపాచరణమయుక్తమితిభావః॥ము॥నన్వేవమపిమరణభియాహస్తీత్వాశంక్య-అకృత్యకరణత్వాతకంపరమవశిష్యతే-మరణంతునకే
 నాపిపరిహతుఃశక్యమిత్యాహ॥మృత్యురితి॥దేహానసహతి-పూర్వకమానుగుణ్యననియతోపస్థితకత్వాదిత్యభాః-తథాపికాలవిలం
 బాధాంహస్తీతిచేత్రాహ-అద్యవేతి-యథావిధిసమయంమృతావవశ్యంభావిన్యాం-దురాశయావివేకినఃపాపాచరణమనుచితమితి
 భావః॥౩౮॥కించ-త్వస్యదేహాగతేయది-దేహంతరంసస్యాత్-తదాపాపేనాప్యేతత్పాలనంయుజ్యేతనతుతదస్తీత్యాహ॥దేహఇతి॥ఆపన్న
 ప్రాయోకర్తవశాదయత్నతపివ-ప్రథమందేహంతరంప్రాప్య-పశ్యాత్-పూర్వంవపుస్త్యజతి॥ము॥కించ-తాకికభోగైకలంపటస్య
 భోగాయతనైస్త్యైపికమానుగుణందేహంతరప్రాప్తేరావశ్యకత్వాన్నియతవినాశస్యాస్యపాపాచరణేనాపిపాలనాశాప్యథేత్యభి
 ప్రయన్నాహ॥దేహఇతి॥పంచత్వంమృతింతపన్నప్రాప్తప్రాప్యేనతీత్యభాః-త్యజతేత్యజతి-కమానుగత్వాభోగాయతనందేహంతర
 మవశ్యంభజిత్యభాః॥ ౩౯॥ అత్రదృష్టాంతః॥ప్రజన్తితి॥ఏకేనఅగ్రతోనిహితేనపదాఃష్ట-భువమవష్టభ్యదేహంబిభృత్-పశ్చా
 దన్వేనపూర్వప్రదేశాదుత్థాప్య పురోనిహితేనగచ్ఛతితద్వత్-అత్రచక్షీకారపరిత్యాగోనాత్యంతభిన్నవిషయా విశిష్టప్ర-దృష్టాం
 తాంతరమాహ-యథాతృణజలూకేతి-సూహితృణాంతరమవష్టభ్యపూర్వతృణంత్యజతి-ఏవంకర్తృపథేవతమానోజీవోపి॥ము॥అత్ర
 దృష్టాంతమాహ-ప్రజగచ్ఛపురుషః-ఏకేనపదాలగ్రేనిహితేనత్యభాః-విష్ట-భువమవష్టభ్యదేహంవహా-ఏకేనపూర్వదేశా
 దాకృష్యాగ్రనిహితేనపదేత్యభాః-యథావాగచ్ఛతితద్వత్-యద్వా-జీవద్దశాయామపిదేహస్థితేభాంగురతయాపురుషోమృత్యుతపివే

త్యేతదధావోతకాయం దృష్టంతః-యథాగచ్ఛేపుమా-వికసాదేనర్థిష్టన్నపిగచ్ఛేవ-తద్వదితి-దేహంతరపరిగ్రహణమావదేహ
త్యాగేస్పష్టందృష్టంతమాహ-యథేతి-త్య గజలూకాపిత్య గంతరమవప్తభ్యైవ-భూవత్ప్ర గంత్యజతి-వివంకమాకనుగుణజీవాపీత్య
ధాః॥౪౦॥ దేహవిషయావేషస్వీకార పరిత్యాగోదశాయతుందృష్టంతాంతరమాహ॥ స్వస్మితి॥ దృష్టంరాజాదిదశానం-శ్రుతం
ఇంద్రాదిశ్రవణం తాభ్యాః ఆహతసంస్థా రణమనసా-తదేవానుచింతయత్-ఈదృశంజాగ్రద్దృష్టశ్రుతసదృశంరాజాదిదేహరూ
పం-కిమపిఅతితుచ్ఛమనిరుక్తపశ్యతి-క్షణాంతరేచ తదేవాహమితి ప్రతిపద్యతేమన్యతే-తతశ్చజాగ్రద్దేహదపగతస్త్వలిఖావలిపురు
షాయథేతి-జాగ్రత్యేవదశాయతుందృష్టంతాంతరమాహ-మనోరథేతి-అత్రాపిదృష్టశ్రుతాభ్యామిత్యాదిసహం యోజ్యం-తథాచ
వక్ష్యతి॥ శ్లో॥ జంతోవై-స్వచిద్ధేతోమృత్యురత్యంతవిస్తృతిః॥ జన్తత్వాత్తతయాపుంసస్పర్శభావేసభూరివ॥ విషయస్వీకృతింప్రా
మామయా-భాస్వస్మమనోరథా॥ స్వప్నేమనోరథచేత్తం ప్రాక్తనంసస్పర్శత్యసామిత్యాది-తద్వదత్రాపికర్తవశాద్దేహంతరంప్రాప్య-ప్రా
క్తనంత్యజతీతి॥ ము॥ పునరపున్తాథామేవస్వస్మజాగ్రద్దశానుభూతాథావృష్టాంతేనప్రతిపాదయతి॥ స్వస్మితి॥ దృష్టంరాజాదిద
శానం-శ్రుతమింద్రాదిశ్రవణం-ఉభయత్రభావేక్రైః-తాభ్యామాహతసంస్థారణేతిశేషః-మనసా-దృష్టశ్రుతాభ్యామితిచతుర్థేవా-
దృష్టశ్రుతమనీషితలా భాధామిత్యధాః-అనుచింతయత్-ధ్యాయత్-మనోరథేనదృష్టశ్రుతవిషయమనోరథేన-అభినివిష్టచేతనః-అత్రాం
తాత్పర్య-పుమా-అపస్తృతిః-జాగ్రద్దేహస్త్వలిఖితః-అపగతహితావబోధోవా-ఈదృశందృష్టశ్రుతరాజాదిసదృశం-కిమపిత
చ్ఛరీరంస్వప్నేయథాపశ్యతి-స్వయమాస్థితఇవానుభవతీత్యధాః-జాగ్రద్దశాయామపివివంచితయత్-పుమా-అపస్తృతిఃవతమాన
దేహస్త్వలిఖితస్వ-కిమపితదేవరాజాదిశరీరంప్రపద్యతే-తాదృశదేహమధిష్ఠాయవతమానఇవఅభిమానవాభావతి-తద్వదితి-య
దాప్-తత్రాజాదిశరీరమేవానుచింతయత్-ఈదృశంకిమపిస్వప్నేయథాపశ్యతి-స్వయమాస్థితఇవానుభవతీత్యధాః-జాగ్రద్దశాయామపి
తదేవానుచింతయన్నీదృశంకిమపిప్రపద్యతే-తద్వదితియోజనా॥ ౪౦॥ ననువిచిత్రదేహాపాతూనాంకర్తృణామకృతత్వాద్దేహాపిశేషప్రా
ప్తాకింకారణమతటిహ॥ యతోయతఇతి॥ దేహస్వపంచత్వసమయేపంచసుగుణేషు-పంచభూతేషు-మాయారచితేషు-మాయానానాదే

న్యైవగచ్ఛతి॥ యథాత్మణజలూకైవందేహీకర్తృగతింగతః॥ ౪౦॥ స్వప్నేయథాపశ్యతిదేహమీదృశంమ
నూరథేనాభినివిష్టచేతనః॥ దృష్టశ్రుతాభ్యాంమనసానుచింతయత్ప్రపద్యతేతత్త్రిమపిహ్యవస్తృ
తిః॥ ౪౧॥ యతోయతోభావతీదైవచోదితంమనోవికారాత్తకమాపపంచసు॥ గుణేషుమాయారచితే
షుదేహ్యాసాప్రపద్యమానసహతేనజాయతే॥ ౪౨॥ జ్యోతిర్వృక్షేషోదకపాథివేష్యదసమీరవే
గానుగతంవిభావ్యతే॥ ఎవంస్వమాయారచితేష్వసాపుమాగుణేషురాగానుగతోవిముహ్యతి॥ ౪౩॥

హరూపేణరచితేషు-దైవేనఫలాభిముఖేనకర్తృణాచోదితంనానావికారాత్తకం మనోయం యం దేహందేవత్యగాదిరూపం-ప్రతిభావ
తిభావచ్ఛసం-యంయమాపలభినివేశనప్రాప్తం-తత్రతత్రఅసాదేహీజాయతే-ననుమనసఃకర్తృకత్వత్వాత్తదేవజాయతాంసత్వక
తాత్త్యేత్యతటిహ-ప్రపద్యమానఇతి-తదేవాహమితిప్రపద్యమానసైసహజాయతఇతి॥ ము॥ స్వస్మదేహంతరప్రాప్తిరావశ్య
క్తితథాప్యేతాదృశదేహలాభేకింమానమతటిహ॥ యతోయతఇతి॥ మనఃదైవచోదితంఫలాభిముఖాదృష్టప్రేరితంసత్-భూవదేహవి
నాశసమయిత్యధాః-యతోయతోభావతియాయాయాదిశాప్రవతాతే-అథమాయయాభగవత్సంకల్పేనరచితేషు దేహత్తనాఘటితే
షుపంచసుగుణేషుభూతేషు-వికారాత్తకందేహంయమితిశేషః-అపలభిలలాషచేత్యధాః-అసాదేహీప్రపద్యమానఃఉత్పత్తిమాపు
వత్-తేనదేహానసహజాయతే-యదా-యతోయతఇత్యత్రాద్యం-ఇణశ్శత్రం-తంపదం-అన్యదవ్యయం-తథాచ-యతఃగచ్ఛతఃమి
యమాణస్యేత్యధాః-మనఃయతోయాయాదిశాభావతీతి-అన్యత్ప్రమానం-తదుక్తం-గీతాయాం॥ శ్లో॥ యంయంవాపిస్తరభావంత్యజత్యం
తేకశచరమిత్యాదినా॥ ౪౨॥ ననుసత్యంభవిష్యత్యేవకిమపిదేహమాత్రం-తథాప్యస్వలిప్రియస్వరాజదేహస్వరక్షణయ-అకృత్యమపి
క్రియతఇతిచేత్తత్రాహ॥ జ్యోతిరితి॥ అదశ్చంద్రాదిజ్యోతిః-ఉదకయుక్తేషుపాథివేషుఘటాదిషు-యదా-ఉదకేషుపాథివే
షుతేలఘృతాదిషు-ప్రతిబింబేనసితం-సమీరస్యవాయోవేగమనుగతంకంపాదియుక్తంప్రతీయతేయథా-వివంస్వావిద్యారచితేషుగు
ణేషుదేహేషు-అసారాగణానుగతఃప్రవిష్టముహ్యతిఅభినివేశంప్రాప్నోతి-అయంభావః-అత్తనస్తావదేహద్యభ్యాసాజ్జన్తోక్తంసహ
తేనజాయతఇతి-తతశ్చన్యోన్యధర్మాభ్యాసాద్యథాదేహధర్మాఃకాశ్యాదయః-అత్తనిప్రతీయంతేస్థూలౌహంకృశౌహమితి-వివమాత్తధ
ర్మాఃప్రమాస్పదత్వజ్ఞానాశ్రయత్వాదయోపి-దేహాదిష్వతి-అతఃరాజసూకరాదిదేహాయోవిశేషాభావాత్-వ్యభోమృత్యుప్రతీకారఇ
తి॥ ము॥ ఉక్తమేవాధాంసదృష్టాంతంవిశదయతి॥ జ్యోతిరితి॥ ఉదకపాథివేషుఉదకపూణతటాకాదిషు-అదఃప్రతిబింబత్యై
నపరిద్యశ్యమానం-జ్యోతిఃఅకాదితేజః-సమీరవేగేనఅనుగతం తరంగాత్తరంగాంతరంప్రాప్తంయథేవవిభావ్యతేప్రతీయతే-వివమ
సాస్వమాయయాభగవత్సంకల్పేన-రచితాఃస్వమాయారచితాః-తేషు-యదా-స్వప్నేమాయారచితాః-తేషు-స్వభోగాధాందేహత్తనామా
యాఘటితేష్విత్యధాః-గుణేషుభూతేషుమాయాసంకల్పనిర్మితేషు-గుణమయశరీరేష్వతివా-రాగేణనుగతఃఅనుప్రవిష్టః-విముహ్యతిమో

హంప్రాప్నోతి || ౪౩ || ఏవముక్తంసామోపాయముపసంహరణభేదమాహ || తస్మాదితి || పరతత్త్వవిభిన్నమృత్యుమాతా తత్సంబంధిన
శ్చయమాదితి - భయంభయముత్రచభయమితిభేదోదశితః || ము || ఏవంశ్లాఘనీయగుణాత్మాదిభిరుక్తం-గుణకీర్తనసంబంధాదిప్రవచ
నపూర్వకపరమాధాబోధాదిరూపం సామవాదముపసంహరణ - దృష్టాదృష్టభయవచనరూపంభేదమాహ || తస్మాదితి || మృత్యుదేహ
హంతరప్రాప్తేశ్చవశ్యకత్వాదిత్యధః - తథావిధఃఉక్తదృష్టాదృష్టజ్ఞానవాక్ - తేమమన్విచ్ఛన్నీదృష్టభయందశితం - పరద్రో
హాణశ్రేణాహనిస్సృదిత్యధః - ద్రోగ్ధఃద్రోహమాచరతః - పరతోభయంపరలోకేయమాన్భయమిత్యదృష్టభయముక్తం || ౪౪ || పున
స్సామైవాహ || ఏషేతి || పుత్రికౌపమాదారుమయీవాఅచేతనప్రాయః || ము || పునఃసామవాదమాహ || ఏషేతి || పుత్రికౌపమాసాంచాలికాతు
ల్యాతథాపరతంత్రైత్యధః || శ్లో || పాంచాలికాపుత్రికాన్యద్వస్త్రదంతాదిభిః కృతేతినిఘంటుః - యద్వా - అపత్యప్రాయః - అతిశ
యితప్రేమాస్పృహద్యోతనాధామిదంవిశేషణం - స్త్రీత్వానజాత్వబాల్యదైన్యాదిభిదకాయసీమైవ - తత్రాపిదీనవత్సలస్యతపకృపణావ
ధస్సుతరామనుచితవివేచిభావః - కల్యాణీమిత్యనైత్యయిక్తూరతైవపర్యవస్యతి - ఋభోద్యోగస్తుననలభావవేదిత్యాత్మతే || ౪౫ || ఏవ
మితి || చోద్యమానఃఉపదిశ్యమానః - స్వయందారుణఃపునః పురుషాదాదైత్యాత్మ - అనువ్రతఃఅనుగృతఃతి || ౪౬ || నిబంధమితి || ఆన
కదుందుభిలిపదంమహాభాగిత్యత్రోక్తాభిప్రాయం - ప్రతివ్యాఘంప్రతికతుకామిత్యధః - ఇదంవక్ష్యమాణంప్రత్యక్షణంఅన్వప
ద్యత - జ్ఞాతవాక్ || ౪౭ || ననుఖలోయమేతన్నమన్యేతేత్యాశంక్యాహ || మృత్యుతి || ౪౮ || తస్మాదుపేక్షాదోషపరిహారాయై

తస్మాన్నకస్యచిద్రోహమాచరేన్నతథావిధః | అన్యనఃతేమమన్విచ్ఛన్ద్రోగ్ధవై పరతోభయమ్ ||
౪౪ | ఎవతవానుజాబాలాకృపణాపుత్రికౌపమా | హంతుంనాహాసికల్యాణీమిమాంత్వందీనవత్స
లః || ౪౫ || శ్రీశుకః || ఏవంససామభిభేదైశ్చోద్యమామోపదారుణః | నన్యవతతకౌరవ్యపురుషాదా
ననువ్రతః || ౪౬ || నిబంధంతస్యతంజ్ఞాత్వావిచింత్యానకదుందుభిః | ప్రాప్తకాలంప్రతివ్యాఘమిదం
తత్రాన్వపద్యత || ౪౭ || మృత్యుబుద్ధిమతాపోహల్యాయావద్బుద్ధిబలోదయమ్ | యద్యసాననివ
తేతనాపరాధోస్తిదేహినః || ౪౮ || ప్రత్యక్షమృత్యువేపుత్రాన్మోచయేకృపణామిమామ్ | సుతా
మేయనిజాయెరమ్మృత్యువాణనమియేతచేత్ || ౪౯ || విపర్యయోవాకింనస్యాద్గతిథాతుదురత్య
యా | ఉపస్థితోనివతేతనివృత్తఃపునరాపతేత్ || ౫౦ || అగ్నేర్యథాదాగువియోగయోగయోరదృష్టతో
న్యన్ననిమిత్తమస్తి | ఏవంహిజంతోరపిదుర్విభావ్యశ్యగీరసంయోగవియోగహేతుః || ౫౧ || ఎవంవిమృ
శ్యతంపాపంయావదత్తనిదశనమ్ | సాంత్వయామాసవైశౌరిబహుమానపురస్సరమ్ || ౫౨ || ప్ర
హృష్టవదనాంభోజోన్మశంసంనిరపత్రవమ్ | మనసాదూయమానేనప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ || ౫౩ || నహ్య
స్యాస్తైభయంసామ్యయదైవ్విత్వాహోశరీరవాక్ | పుత్రానమపయిష్యే హంయతస్తైభయముల్లి
తమ్ || ౫౪ || శ్రీశుకః || స్వసుర్వధాన్నివవృతేకంసస్తద్వాక్యసారవీత్ | వసుదేనోపితంప్రీతఃప్రశస్య

వంకరిష్యామిత్యాహ || ప్రత్యక్షేతి || మృత్యువేకంసాయ - నన్విదమపినైవన్యాయమిత్యాశంక్యాహ - సుతాఇతి - అస్యాంయదిమేసుతా
జాయెరమ్ - తదాయద్భావి - తద్భవతు - జీవితంతుతావద్భవేదేవ - తదంతరా - యద్యయమేవమియేత - తదానకించినన్యాయ్యం || ౪౯ || య
దిత - సుతాభవిష్యంతినచాయంమియేత - తదా - మత్పుత్రాదేవాస్యమరణమిత్యాహ || విపర్యయ ఇతి || ననుప్రాధస్యకంసస్య
తవబాలకాత్తథంమృత్యుస్సృతత్రాహ - గీరితి - ధాతుః || శ్లో || అస్యాస్తామష్టమోగభోహంతాయాంనయసేబుధత్వక్తవతః - అ
తఃఇదానీమపత్యాపణప్రతిజ్ఞేవమంత్రః - తథాసతి - ఉపస్థితోమృత్యురయంతావన్నివతేత - ఇదానీనివృత్తఃపునఃకాలంతరేఅప
తేచ్చేత్తదానాపరాధోమమేత్యధః - అథనామత్పుత్రాదుపస్థితోమృత్యురస్యావధాద్యోనివతేత - తసపునరననస్తంత్రేణభవేదే
వేతి - యద్వా - గతిథాతుదురత్యయేత్యేతస్యప్రపంచఉపస్థితఇతి || ము || ధాతుఃఅఘటితఘటనాశక్తస్య - నివృత్తాపివరదానాదినాపగ
పితో || ౫౦ || ప్రాణీనామదృష్టందువికతక్యమితిసదృష్టాంతమాహ || అగ్నేరితి || వనెవృత్తేప్రదహావహ్నిఃసన్నిహితానపివృత్తే
పరిత్యజ్యకదాచిత్ దూరస్థానెవదహతిగ్రామగృహానా - నహితస్యప్రాణ్యదృష్టవ్యతిరేకేణకించన్నియమకమస్తి - యథా - ఏవంజం
తోజస్తమరణయోరపిహేతుదుకవిభావ్యఃఅచింత్యః || ౫౧ || ఏవమితి || యావదత్తనిదశనంసస్యప్రజ్ఞావధి - విమృశ్యవిచార్య || ౫౨ ||
ప్రహృష్టేతి || తస్యవిశ్వాసాయవికసితముఖాంభోజస్యప్రహసనాబ్రవీత్ || ౫౩ || నేతి || యత్తథాఅశరీరిణీవాగాహ - తథావైనిశ్చితం -
అస్యాస్పృశాత్తేభయంనాస్తిభిలు - యతఃయేభ్యఃపుత్రేభ్యఃతేభయంఉత్థితంఅష్టమోహంతేత్వతే అన్యన్యాపేక్షయాసవేష్యష్ట
మాభవేయురిత్యుద్భూతం - తా అస్యాఃపుత్రానమపయిష్యే || ౫౪ || స్వసురితి || నివృతేనివృత్తః - తద్వాక్యేసారః ఉపపత్తిస్త

ద్విర్ ౫౫॥ అథేతి ॥ కాలఉపావృతైస్త్రసూతికాలే ప్రాస్తే-సర్వఃసర్వాత్తాభగవానైవదేవతా యస్యాస్మ-భగవదాశ్రయత్వాత్ గో
వ-దేవతామయీతివా ॥ ౫౬॥ ౫౭॥ సనుమృత్యవేపుత్రంకథమపితవానిత్యపేయేయామావా ॥ కిండుస్సహమతి ॥ సాధూనాంసర్వసంధా
నాం- సనుమృత్రులాలససుఖాపేయేకథంకథ్యతైత్యతలహ- విదుమమితి- భగవానైవతత్త్వంనాస్యదితిజానతామిత్యధాః- సనుస్వయంసితే
సతి-కంసోపాలంసహన్యాదితి మత్వా-సితవానితికింసస్యాత్సత్యాహ- కిమకార్యమితి- సను దేవ కీపుత్రంకథంతత్యాజైత్యతలహ- కిం
దుస్త్యజమితి- చిత్రేభ్యతలత్వాహరియే-పైపాం ॥ ౫౮॥ ౫౯ ॥ ౬౦॥ ౬౧॥ కంసస్య శాంతిదేవ వకార్యా మగుణానభవతీతినారదస్య
ప్రత్యవస్థానం-తదాహ॥నందాద్యాఇత్యాదిత్ర యేణ॥౬౨॥ సర్వఇతి ॥ ఉభయోఃపసుదేవస-దకులయోః॥ ౬౩॥ ౬౪॥ భూమేరితి॥ దేవ

ప్రావిశద్ధృహమ్ ॥ ౫౫॥ అథకాలఉపావృతైదేవకీసర్వదేవతా ॥ పుత్రాప్రసమువేచాష్టైకన్యాం
చైవానువత్సరమ్ ॥ ౫౬॥ కీర్తిమంతంప్రథమజంకంసాయానకదుందుభిః ॥ అపయామాసకృత్యై
సోన్మతాదతివిహ్వలః ॥ ౫౭॥ కిండుస్సహంనుసాధూనాంవిదుషాంకిమపేక్షితమ్ ॥ కిమకార్యంకదర్యాణాం
దుస్త్యజంకింధృతాత్మనామ్ ॥ ౫౮॥ దృష్ట్వాసమత్వంతచ్చార్చేన్సత్యేచైవవ్యవస్థితమ్ ॥ కంసస్త్యుష్టమనా
రాజప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥ ప్రతియాతుకుమారోయంసహ్యస్తాదస్తిమేభయమ్ ॥ అష్టమా
ద్యువయోగభాన్యృత్యుమేభిహితఃకిల ॥ ౬౦॥ తథేతిసుతమాదాయయయావానకదుందుభిః ॥ నా
భ్యనందతతద్వక్య మసతో విజితాత్మనః ॥ ౬౧॥ నందాద్యాయే ప్రజేగోపాయాశ్చామీషాంచయోషి
తః ॥ వృష్ణయోవసుదేవాద్యాదేవక్యాయదుస్త్రీయః ॥ ౬౨॥ సర్వేవై దేవతాప్రాయాఉభయో
రపిభారతజ్ఞాతయోబంధుసుహృదోయేచకంసమనువ్రతాః ॥ ౬౩॥ అసురాస్సర్వేవై తెలోకోపద్రవ
కారిణః ॥ ఏతత్త్రంసాయభగవాన్ శశంసాభ్యేత్యనారదః ॥ ౬౪॥ భూమేభా-రాయమాణానాందై
త్యానాంచవధోద్యమమ్ ॥ ఋషివినిగ-మేకంసోయదూన్యత్వాసురానితి ॥ ౬౫॥ దేవక్యగభానం
భూతంవిష్ణ్వంశంస్వవధంప్రతి ॥ దేవకీంవసుదేవంచనిగృహ్యనిగల్గేగృహే ॥ జాతంజాతమహాపు
త్రంతయోరజనశంకయా ॥ ౬౬॥ మాతరంపితరంభ్రాతృవృత్త్రాంశ్చసుహృదస్సఖీ ॥ ఘ్నంతి
హ్యసుతృసోలుభ్ధారాజానః ప్రాయశోభువి ॥ ౬౭॥ అత్తానమిహసంజాతంజానన్ ప్రాగ్విష్ణునాహ
తమ్ ॥ మహాసురంకాలనెమింయదుభిస్సవ్యరుద్యత ॥ ౬౮॥ ఉగ్రసేనంచపితరంయదుభోజాంధకాధి
పమ్ ॥ స్వయంనిగృహ్యబుభుజేశూర సేనామహాబలః ॥ ౬౯॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-మహాపురాణే-అష్టాదశసహస్రీకాయాం-సంహితాయాం- * * * * *
* * * * * పారమహంస్యాం - శ్రీవైయాసిక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం. * * * * *
* * * * * దశమస్తంధే- ప్రథమోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః ॥ ప్రలంబబకచామారత్య తావత-మహాశనైః ॥ ముష్టికార్చిష్టద్వివిదపూతనాకేశీధేనుకైః ॥
౧ ॥ అన్యైశ్చాసురభూపాలై బాణభౌమాదిభిర్యుతః ॥ యదూనాం కదనంచ క్రైబలీమాగధసంశ్ర
యః ॥ ౨ ॥ తేపీడితానివివిశుః కురుపాంచాలకేకయా ॥ సాల్యవిదభాన్నిషధావిదేహకోసలా
నపి ॥ ౩ ॥ ఎకేతమనురుంధానాఃజ్ఞాతయఃపర్యుపాసతే ॥ హతేషుషట్సుబాలేషుదేవక్యాబేగ్రసేనినా ॥

కృతమితిశేషః ॥ ౬౫ ॥ దేవక్యఇతి ॥ నిగల్గేశ్చుంఖలైః- అజనోవిష్ణుః-తచ్ఛంకయా ॥ ౬౬ ॥ ౬౭ ॥ ౬౮ ॥ ౬౯ ॥ ఇతిభావాభా
దీపికాయాం - దశమస్తంధే - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥
* * * * * ఇతి-శ్రీమద్భాగవతే-సూర్యచర్యవిరచితభావాధాదీపికాయాం-దశమస్తంధే-ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
శ్లో॥ ద్వితీయేకంసహతాయదేవక్యగభాగోహరిః ॥ బ్రహ్మదిభిస్తుతహృదసాంస్త్వితేతినిరూప్యతే ॥ శ్లో॥ యదుభిస్సవ్యరుద్యతేత్సుక్తం-
తమేవవిరోధం ప్రపంచయతి-త్వరయాదేవకీగభాస్యాస్యత్రసంచారణభగవతః ॥ ప్రవేశంవక్తంసాధాత్రయేణహ ॥ ప్రలంబేతి ॥ మహాశ
వఃఅహునురః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ఏకఇతి ॥ అనురుంధానాఃఅనువర్తమానాః ॥ ౪ ॥ సస్తమితి ॥ భామకళా-తదేవస్తమోగభాబభూవ- కింత

ద్వామెత్యతలహ - యమసంతమితి - హషణోకవివధానః ఆనందరూపస్యావతీణత్యాధ్యక్షః - పూర్వగభాసాధారణదృష్ట్యోక
 ఇతి॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ౬౪॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥ ౬౮॥ ౬౯॥ ౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ ౭౩॥ ౭౪॥ ౭౫॥ ౭౬॥ ౭౭॥ ౭౮॥ ౭౯॥ ౮౦॥ ౮౧॥ ౮౨॥ ౮౩॥ ౮౪॥ ౮౫॥ ౮౬॥ ౮౭॥ ౮౮॥ ౮౯॥ ౯౦॥ ౯౧॥ ౯౨॥ ౯౩॥ ౯౪॥ ౯౫॥ ౯౬॥ ౯౭॥ ౯౮॥ ౯౯॥ ౧౦౦॥

౪॥ సప్తమోవైష్ణవంధామయమనంతంప్రచక్షుతే॥ గభోబభూవదేవక్యా హషణోకవివధానః॥

౫॥ భగవానపివిశ్వాత్మావిదిత్వా కంసజంభయమ్॥ యదూనాంనిజనాథానాంయోగమాయాంసమా

దిశత్॥ ౬॥ గచ్ఛదేవిప్రజంభద్రేగోపగోభిరలంకృతమ్॥ రోహిణీవసుదేవస్య భార్యాస్తేనందగోకులే॥

౭॥ అన్యాశ్చకంససంవిగ్నావివరేషువసంతిహి॥౮॥ దేవక్యజతరేగభాంశేషాఖ్యంధామమామకమ్॥

తత్సన్నికృష్యరోహిణ్యాఉదరేసన్నివేశయ॥ ౯॥ అథాహమంశభాగేనదేవక్యాఃపుత్రతాంశుభే॥ప్రా

ప్సామ్యమిత్యంయశోదాయాంనందపత్న్యంభవిష్యసి॥ ౧౦॥ అర్చిష్యంతిమనుష్యాస్తావంసర్వకామవ

రేశ్వరీమ్॥ నామోపహారబలిభిస్సర్వకామవరప్రదామ్॥ ౧౧॥ నామధేయానికుర్వంతిస్థానానిచనరా

భువి॥ దుగ్ధేతిభద్రకారీతివిజయావైష్ణవీతిచ॥ ౧౨॥ కుముదాచండికాకృష్ణాధవీకన్యకేతిచ॥ మా

యానారాయణీశానాశారదేత్యంబికేతిచ॥ ౧౩॥ గభాంసంకషణాంతంవాఆహుస్సంకషణంభు

వి॥ రామేతిలోకమరణాద్బలభద్రంబలోచ్చయాత్॥ ౧౪॥ సందిష్టేవంభగవతాతథేత్యోమితితద్వ

చః॥ పరిగృహ్యపరిక్రమ్యగాంగతాతత్రథాకరోత్॥ ౧౫॥ గభేప్రణేతేదేవక్యారోహిణ్యాంయోగని

ద్రయా॥ అహూవిస్రంసితోగభాఇతిపారావిచక్రశుః॥ ౧౬॥ ఆవివేశాంశభాగేనమనఆనకదుందు

భేః॥ అంశేనభగవాన్విష్ణుభూమౌభారాపనుత్తయే॥౧౭॥సబిభ్రత్పేరుషంధామభ్రాజమామోయ

థారవిః॥ దురాసదోతిదుర్ధామోభూతానాంసంబభూవహ॥ ౧౮॥ తతోజగన్తంగళమచ్యుతాంశం

సమాహితంశూరసుతేనదేవీ॥ దధారసర్పాత్మకమాత్మభూతంకాన్తాయథానందకరంమనస్తః॥ ౧౯॥

సాదేవకీసర్వజగన్నివాసనివాసభూతానితరాంనరేజే॥ భోజేంద్రగెహ్నిశిఖవరుద్ధాసరస్వతీజ్ఞానఖ

తేయథాసతీ॥ ౨౦॥ తావీక్ష్యకంసఃప్రభయాజితాంతరాంవిరోచయంతీంభవనంశుచిస్త్రితామ్॥ఆహై

త్రైతి॥వ్యపదేశాభవిష్యంతీత్యాహ॥ గభేతి॥ రామేతిచ సంబోధనం - కరిష్యంతి - త్వయాసంకృప్తేనతేనలోకస్వరమణార్తత్యు

త్పదనాత్॥ ౧౪॥ సందిష్టేతి॥ తథేతి - పునరపిఠమిత్యాదరణప్రతిగృహ్య.గాంపుగీర్షం॥ ౧౫॥ గభేతి॥ విస్రంసితఃవిస్రస్తజ్యేవం

చక్రశుః నతుతద్విమరిత్యధాః॥౧౬॥ఆవివేశేతి॥ మనఃఆవివేశ మనస్సావిభాభూవ-జీవానామివసథాతుసంబంధఇత్యధాః॥౧౭॥సజి

తి॥థామశ్రీ విష్ణుః॥ ౧౮॥ తతఇతి॥ జగన్తంగళంజగతోమూర్తిమన్తంగళం- అచ్యుతాంశం అచ్యుతాః చ్యుతిరహితాః అంశాఃవిశ్వ

ర్యాదయోయస్యతం-యద్వాఅచ్యుతస్యఅంశఇవాంశఃభక్తానుగ్రహభాంపరిచ్ఛన్నవపురిత్యధాః- సమాహితంసమ్యగ్భూతమేవఆహి

తంవెదదీక్షయాఅపితం- దేవీద్యోతమానాశుద్ధసత్వైత్యధాః- సవాత్మకంసర్వస్యాత్మాసం-అతపివాత్మభూతంస్వస్త్రిన్నాదావేవసం

తం-మనస్తఃమనస్తేవ-దధారధారణయాభృతవతీ-ఆత్మనురూపందృష్టాంతమాహ- యథాకాష్టాప్రాచీదిక్ఆనందకరంచంద్రమితి॥

౧౯॥ సేతి॥ సవజగన్నివాసస్యశ్రీహరేనివాసభూతాసత్యసి- నితరాంసవజనాహ్లాదకతయాసరేజే - కింతు స్వయమేవానంద

మన్వభూత్- యతఃకంసస్యగృహారుద్ధాఅస్తేనదృశ్యతే-ఘటాదిమరుద్ధాఅగ్నిశిఖాదీపఇవ-తథా-సతీశోభనా-సరస్వతీజ్ఞానఖలెజ్ఞా

నవంచకేరుద్ధాయథా-అస్యేషామనుషకారిణీనరాజితేతద్వత్॥ ౨౦॥ తామితి॥ ప్రభయాభవసందిరోచయంతీం- అజితః శ్రీకృష్ణః- అం

తరామకీమధ్యేయస్యాస్తం - విషవిరోచమానః గుహంత్రతః కథేన్ధితః - ధ్రువం హరిరెవయత్ యస్తా దీదృశీయం ఘావం నాసీత్ || ౨౧ || స
నుసంతి సామాదయ ఉపాయా నేతి స్వయమేవాహ || కిమితి || అయమథ తంత్రో దేవ కార్య ప్రధానః నిత్య మంస విహంతి - మద్యధే సరా క్రమం
తంత్ర్య త్యేవేత్యథాః - యదాప్య - తహియమి దానిమేవ హస్యతామి వివిచిత్రాహ - అథ తంత్రో పిపుమాత్ - స్వనిత్య మంస వి హంతిన
నాశయతి స్త్రీ పథేతన్నాశస్యాదీభావః తదేవాహ - స్త్రీ యా ఇతి - గురుమత్యాః గభీణ్యాః || ౨౨ || విహంతీతి కించ - స విషజీవన్న
వమృతస్యాత్ - నృశంసితేన క్రౌఢ్యణయోవతేత || ౨౩ || దేహ ఇతి || తంజీవంతమేవ మనుజాశ్శపంతి మర్యాత్యైధిక్తు ర్వంతి - దేహా
మృతే - తనుమానినః పాపినః - సర కంక్ష చ్చంతి - అథవా - శాప ప్రకారమాహ - తనుమానినో దేహ త్యాగ మానినో స్య దేహామృతే అయం ధ్రువ
మంథ త మోగమిష్యతీతి || ౨౪ || ౨౫ || ఆసీన ఇతి || సంవిశేషయానః || ౨౬ || బ్రహ్మేతి || రమ్యాభిః గీభిః - వృషణం కామవషిణం -
విడయత్తుష్టుభుః || ము || వృషణం కామవషిణం భగవంతం - విడయత్ అస్తువత్ - ధిషణమితి పాతేజ్జానయమిత్యథాః || ౨౭ || ప్ర
తిక్రుతం సత్యం కృతమితి హృష్టాః - సత్య త్వేనైవ ప్రథమం స్తువంతి || సత్య ప్రతమితి || సత్యం ప్రతంసంకల్పయన్యత - సత్య పరం సత్యం
పరం త్రైత్వం ప్రాప్తి సాధనం యస్మిత్తం - త్రీ సత్యం త్రైత్వపికా లెష్య త్వైః పూజాం ప్రశయానంతరం స్థితి సమయే చ సత్యం అభ్యధిచా
రణవర్తమానం - తదేవాహుః - సత్యస్య యోనిమితి - సచ్చదైవపుధివ్య పైజాంసి - త్యశదైవ వాయ్వాకాశా ఎవం సచ్చత్యం చ సత్యం ధూతపం
చకం || శ్రు || తత్సత్త్వమిత్యాచక్షత ఇతి శ్రుతేః - తస్య - యోనింకారణం - అనెన సృష్టేః పూజాం వత్త మానతోక్తా - తథా సత్యే తస్మిన్నై
వనిహితం అంతర్యామితయా సీతం - అనెన స్థితి సమయే పితృమానతోక్తా - తథా సత్యస్య సత్యం తస్యేవ సత్యస్య సత్యం పారమాధికం -
తన్నాశేష్యవశ్యమాణరూపం అనెన ప్రశయేష్యవధిత్వేన సత్యత్వం దశితం - ఎవం త్రీ సత్యత్వముపపాదితం - తథా ఋత సత్య నైత్రం -

షమే ప్రాణహరోహారిగుహం ధ్రువం శ్రితోయన్నపురేయమీదృశీ | ౨౧ | కిమద్యతస్మైకరణీయ
మాశుమేయమథ తంత్రో నవిహంతి విక్రమమ్ | స్త్రీ యాస్స వసుగురుమత్యా వధోయంయశ శ్శ్రి
యంహంత్యనువేలమాయుః | ౨౨ | విహంతీకీర్తింసుమరాసదాంపరై స్త్య జంతినంతోయశ సావిహీ
నమ్ | సవిషజీవణిలుసంపరేతోవతేతయోత్యంతనృశంసితేన || ౨౩ || దేహామృతేతం మనుజాశ్శ
పంకిగంతాతమోంధంతనుమానిసో ధ్రువమ్ | ౨౪ | ఇతి ఘోరతమాద్భవాత్సనివృత్తస్సప్తయంప్ర
భుః | ఆస్తైప్రతీక్ష్యతజ్జన్మహరైవైరానుబంధకృత్ | ౨౫ || ఆసీనస్సంవిశంతిష్ఠణభుంజానః పర్యటపి

—* బ్రహ్మేశానాది - దేవగణాః - దేవకీగభేన్ధితం పరమపురుషం స్తువంతి.*—
బత్ | చింతయా నోహృషీకేశమపశ్య తన్వయంజగత్ | ౨౬ | బ్రహ్మభవశ్చత త్రై త్యమునయోనార
దాదయః | దేవై సానుచరై స్సాకంగీభిః పూజయంతే || ౨౭ || దేవాడుచుః || సత్య ప్రతంసత్య
పరం త్రీ సత్యం సత్యస్య యోనిం నిహితంచ సత్యే | సత్యస్య సత్యమృత సత్య నైత్రం సత్యాత్మకంతాప్తంశ

ఋతంచ సూత్రవాణీ - సత్యంచ సమనశానం - తథా భగవతా వ్యాఖ్యాస్య మాన త్వాత్ || శ్లో || సత్యంచ సమ నశానం || ఋతంచ సూత్ర
తా వాణీకవిభిః పరికీర్తితేతి - తయోనై త్రం సయససాధనం నైతారం ప్రవతే కమితియావత్ - ఏవం సవిప్ర కారణ సత్యాత్మకంతాప్తి
భగవత్ వయం శరణం ప్ర పన్నాః ప్రాప్తా ఇతి || ము || అథ భగవతా సాధ రక్షణీయ ప్రతిజ్ఞా తాథాం సత్యం బ్రహ్మహమాత్మ ప్రథమం
తత్సత్యాత్మకత్వం స్తువంతి || సత్య ప్రతమితి || సత్య సంకల్ప మిత్యథాః - యదాప్య - సత్యం ప్రతంసంకల్పిత సంతక్షణ ప్రతంయ స్యేతి - సత్యం
సత్యవచనం పరం ప్రధానం యస్యతం - ఆ విషయథా ప్రతిక్రుతమవతార ఇతిభావః - యదాప్య - చిదచిదాత్మకం కక్షత్య మిత్యవ్యతే -
శ్రు || యదన్యదేవేభ్యః ప్రాణేభ్యశ్చ తత్సత్ - అథయదేవాశ్చ ప్రాణేశ్చ తత్సత్ - తదేకయా వాచనహి వ్యాప్తాయ తే సత్యమితి శ్రుతేః - త
తః పరం - యదాప్య - సత్యశదైవ ప్రమాణతమా ఉపనిషద ఉచ్యంతే - తత్సత్ - యథాథావేదవాక్ప్రతిపాద్యమిత్యథాః - త్రయః ప్రకృతిపురు
కాలాః సత్యా యస్య తంత్రీ సత్యం - యదాప్య - త్రిష్వ పుత్యత్వ త్రిస్థితి ప్రశయే మసత్యం నైయత్యేన కారణతయా వత్త మానమిత్యథాః - త
దేవాహుః - సత్యస్య యోనిమితి - సచ్చదైవపుధివ్య పైజాంసి - త్యశదైవ వాయ్వాకాశా చాచ్యంతే || శ్రు || తత్సత్త్వమిత్యాచక్షత ఇతి శ్రుతేః -
సచ్చత్యంచ సత్యమిత్యేకవద్భావః - తస్య ధూతపంచకస్య - యోనింకారణం || శ్రు || సచ్చత్యచ్చభవదితి శ్రుతేః - వితేననియతపూజా
విసః కారణత్వాత్ సృష్టేః పూర్వతస్య వత్త మానతోక్తా - సత్యే తస్మిన్నైవ సృష్ట ప్రసంచే - నిహితం అంతర్యామితయా సన్నిహితమిదిస్థితి
కాలేన త్యత్వముక్తం - సత్యస్య ప్రపంచస్య సత్యం వినాశరహిత విలయస్థాన మిత్యథాః || శ్రు || తమః పరే దేవ వికీభవతీతి శ్రుతేః - అనె
న ప్రశయే పిస్థితిరుక్తా - యదాప్య - సత్యే నివికా కారపరమాకాశేని హితం ప్రతిస్థితం - సత్యస్య సత్యం జీవేభ్యోపి సత్యం - జీవానాం స్వరూ
పతానిర్వి కారత్వేన సత్య త్వేపి - స్వభావవికారవత్వాదైభ్యో పిధమతో నివికా కార మిత్యథాః - ఋత సత్య నైత్రం - ఋతం నూ

సృతవాక్యం - సత్యం సమదశశాసం || శ్లో || సత్యంచ సమదశశాసం | ఋతంతు సూన్యతా వాణీకవిభిః పరిక్షితా తెలిభగవదుక్తైః - తయో నేనా
 త్రంసేతారం ప్రవతాకమిత్యథాః - యద్యా || శ్లో || ఏవమమృతాదాత్మానం జుగుప్సేదితి శ్రుతా - పుణ్యత్రతనంబంధిన్య మృతశబ్దప్ర
 యోగాత్ ఋతం పుణ్యం సచానుష్ఠీయమానోధమః - సత్యముచ్యమానోధమః తయో నేనా తారం - అథ వా - సత్యశబ్దాదిత్యవాచీ || శ్లో ||
 అసావాదిత్యస్స త్యమితి శ్రుతేః - తత్సాహచర్యావృతశబ్దశ్చంద్ర వాచీతన్నై త్రం || శ్లో || చక్షుషీచంద్రసూర్యాదిత్యశ్రుతేః - సత్యా
 త్తకం నిర్వికారస్వభావం - సత్యభూతా ప్రాకృతశుభవిగ్రహం వా || శ్లో || ఆత్మాజీవేభృతో దేహాదినిఘంటుః - వివంధూతంత్యాంశరణం
 ప్రపన్నాః - రక్షితారంతర హాపాయలివాప్రాప్తాః || శ్లో || ఉపాయేగ్య హరక్షీ త్రో శ్చ బిశ్వరణమిత్య యమిత్య భిధానాత్ || ౨౦ ||
 సమభవంతోపిలో కేవలైరామత్తుల్యావివ కిమితి మాంశరణం ప్రపద్యంతే - మైవంచాచ్యం - త్వమైవై కస్యైవైవరః - సవసృష్ట్యాదికార
 ణత్వాత్ - వయంతుత్వ దేకశరణావవ - లోకాదిరూపగదై వ్రతంచ సవకంత్యద్వ్యధిరే కేణనా స్తీలివత్తుం దై వ్రతప్రపంచం పృక్షరూపే
 ణనిరూపయంతి || ఏకాయనగతి || అసాప్రపంచః ఆదివృక్షః - వృక్ష్యత ఇతి వృక్షః - సమష్టివృష్టి దేహరూపః - కథంభూతః ఏకాయనః ఏకా
 ప్రకృతిః ఆయనం ఆశ్రయాయస్యసః - ద్వైసుఖదుఃఖైశ్చలెయస్యసః - త్రయోగుణాస్సత్త్వదయోమూలానియస్యసః - ధర్మాధాకామమో
 మౌశ్చత్వారోరసాయస్యసః - పంచ ఇంద్రియాణి శిషాజ్ఞాన ప్రకారాయస్యసః - పదూర్తయః || శ్లో || బుభుక్షేచపిపాసాచ ప్రాణస్యమన
 సః స్మృతా || శ్లోక మోహశాశరీరస్యజరామృత్యాపదూర్తయః - కోశానా - త్వగుధిరమాంసమిదోఽస్థి మజ్జాపిత్తేషట్టాశాః - ఆత్మానః స్వభావాః
 యస్యసః షడాత్మా - సప్తధాతవః త్వచోయస్యసః - పంచభూతాని మనోబుద్ధ్యహంకారాశ్చైత్యష్టైవిటపాః శాఖావిస్తరాయస్యసః - స
 వాక్షః సవద్యా రాణి ఆక్షీణిభిద్రాణియస్య - దశ ప్రాణాః - నాగకూక్కుకరదేవదత్తధనంజయప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాః ఛదాః
 పత్రాణియస్యసః దశచ్ఛదః - ద్వైజీవేవైరాఖగౌయస్త్రి సః ద్విభుగః || ము || అథ కారణం తుభ్యయమితి సవకారణం దైవోపాస్యత్వ
 శ్రవణార్చ్యవశ్లోక సూచితం - భగవతః కారణత్వం ప్రసంచయితుంతా వప్రసంచస్వరూపమామయః || ఏకాయనగతి || ఆదిః ప్రవాహ
 తోనిత్యః - వృక్ష్యత ఇతి వృక్షః - వినాశ - దేహరూపః ప్రపంచ ఇత్యథాః - సవవృక్ష ఇతి శ్చిప్తరూపకం - వికంప్రకృతితత్త్వం పరబ్రహ్మత
 త్వం చాతమనమాశ్రయాయస్యే కాయనః - ద్వైసుఖదుఃఖైశ్చలెయస్యసః ద్విభుగః - త్రిమూలః సత్త్వాదిగుణత్రయమూలకః - చత్వారః పు
 రుషాభావరసాయస్యసః చతురసః - పంచవిధః పంచభూత ప్రకారః - పంచేంద్రియాణి విభాజ్ఞాన ప్రకారాయస్యే తిహ - పంచశిష ఇతిపా

రణం ప్రవన్నాః || ౨౦ || ఏకాయమోసాద్విఫల స్త్రి మూలశ్చ తూరసః పంచశిషష్టడాత్మా | సప్తత్వగ్న్వ
 విటపోన వాత్మోదశచ్ఛదోద్విభుగోహ్యదివృక్షః || ౨౧ || త్వమేకపవాస్యసతః ప్రసూతి స్త్వం సన్నిధానంత్య

తాః షాశ్చైవ శాఖాభ్యధః ప్రసారీణిజటారూపాణ్యుచ్యంతే - పంచసూక్ష్మభూతాః శిషాయస్యేతి - షడాత్మా - బుభుక్షేచపిపాసాశాకమో
 హజరామృతిరూపాః షడూర్తయః - ఆత్మానః స్వభావా యస్యసః - మనసాసహషడింద్రియాణ్యాత్మనియస్యేతివా - చమకరుధిరమాంసమే
 దోమజ్జాస్థిశుక్లరూపాః సప్తధాతవః త్వచోయస్యసః - వాస్తపాదశరః కంతవక్షోజతరాశ్చష్టైవిటపాః శాఖాయస్యసః - సవాక్షః సవద్యా
 రణిటరః - దశ ప్రాణాః ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమాననాగకూక్కుకరదేవదత్తధనంజయభూతః ఛదస్థానీయా యస్యసః - దశచ్ఛదః
 శబ్దాయవివాసుమూలాః ప్రపిక్కులాశ్చరశచ్ఛదాయస్యేతివా - ద్వైజీవపరమాత్మానాఖగౌయస్యసః ద్విభుగః - అసాపిపంచభూత ఇత్యథాః ||
 ౨౧ || ఏవం రూపస్యసంసారవృక్షస్యసతః కార్యస్యత్వమేక ఏవ ప్రసూతిః ప్రకషేణ సూతిజన్మయస్తాత్మః కారణమిత్యథాః - త్వ
 మేవ సన్నిధానం సమ్యజ్జీధీయతేస్త్రి తిలయస్థానం - త్వమేవానుగ్రహశ్చ అనుగృహ్యతి పాలయతీతి - సనుబ్రహ్మ విష్ణురుద్రాః వివంభూతాః
 ప్రసిద్ధాః కథమహమవేతిచైత్రామయః - త్వన్మాయయేతి - సంప్రతంపిహతంచైతోజ్ఞానంయేషాంతే - త్వమేవనానాపశ్యంతి - యేతువి
 పశ్యంతోవిద్వాంసః - తేతథానపశ్యంతి || ము || తతః కిమత ఆహ || త్వమితి || సతః సత్యస్య కార్యభూతస్య వా - అస్యప్రపంచవృక్షస్యత్వమేకవి
 వప్రసూతిః కారణం - సన్నిధానం సమ్యజ్జీధనం - వినాశ హతురిత్యథాః - ప్రళయే సమ్యజ్జీధీయతేస్త్రి ప్రపంచ ఇతి సన్నిధానం - ల
 యస్థానమితివా - త్వమేవానుగ్రహః అనుగ్రహశీలః - ఇష్టప్రదానాదినాపాలక ఇత్యథాః - సనుమమైకవైవ్రవకథం సవవిధకారణత్వం
 అన్యేపుచ్యంతే - జగత్కారణతయాయుష్షదాదయ ఇత్యత్రామయః - త్వన్మాయయేతి - త్వన్మాయయాత్వర్చక్రిభూతయాజ్ఞానవిరోధిన్యాప్ర
 కృత్యా అసంగవృతచేతసః ఆతిరోహితజ్ఞానా ఇత్యథాః - త్వమేవ పశ్యంతి - ఉక్తరీత్యానవకారణం త్వమేవ పశ్యంతీత్యథాః - యేతు
 విశదంవిమృశ్యవాసపశ్యంతీతినవిపశ్యతః - సజ్జధాస్యసశబ్దస్య సుపుపేతినమాసః - త ఇతి శేషః - నానాపశ్యంతి - అస్తదాదినానాకార
 ణాని పశ్యంతీత్యథాః - యద్యా - మమైవ సవకారణత్వైకథం మాంసవజీవవిలక్షణం సజానంతీత్యత్రామయః - త్వన్మాయయా సంప్రత
 చేతసస్తూనానాపశ్యంతి అసంతజీవరూపేణనానావిధం పశ్యంతి - సతుజీవవిలక్షణం పరస్వరూపంజానంతీత్యథాః - యేతువిపశ్యతః త
 త్వజ్ఞాః - యేతు వివంసపశ్యంతి - కింతు సవజీవవిలక్షణం సవజగజ్జన్మసితివిలయైకకారణం పరస్వరూపంజానంతీత్యథాః - యద్యా
 త్వన్మాయయా సంప్రతచేతసస్తూ - నానాపశ్యంతి - జగగ్రక్షణాయరామకృష్ణాదిరూపేణబహువిధం సజానంతి || శ్లో || కృషిభూతానాచకశ్చ
 జ్యోనశ్చ నివృతతివాచకః | పూర్ణానందంపరం బ్రహ్మకృష్ణ ఇత్యభిధీయతే - ఇతికృష్ణశబ్దపువృత్తిః త్వదవతారరహస్యం సవిదంతీత్య

భావః. యే తు విపశ్యతః తపివచశ్యంతీతి || 30 || సనుదేవకీపుత్రం మాంకభమేవంబణాయథేతి త్రామః || బిభక్షితి || అత్తకాపరమాత్మకా
అవబోధః. అవబోధే కస్యరూపచరాచరస్యస్థావరజంగ మాత్మకస్య యేమాయనుభూయః సత్త్వగుణయుక్తానిఖలానాం అభద్రాణీసతాంసు
భూవహాని - రూపాణిమూర్తీభిః భిక్షాభిక్షాభిక్షేన తుత్వంకస్యాపిపుత్రైశ్చభావః || ము || ఎతదేవావతారవై భవమామః || బిభక్షితి || అవ
బోధః జ్ఞానస్వరూపః. అత్తాత్వం - సత్త్వస్య మోక్షోపయుక్తశుద్ధసత్త్వస్య ఉపపన్నాన్యపయుక్తానితత్ప్రవతకానీత్యభావః || శు || సత్త్వ
స్వైషప్రవతకాకర్తృత్వే - అప్రాకృతశుద్ధప్రవ్యమయానీతివా - రూపాణిమత్స్వరూపాదీని - లోకస్య యేమాయభమే సంస్థాపనాది
శ్రేయసే - బిభక్షితి - ఉక్తంభాగవతా || శ్లో || పరిత్రాణాయసాధూనామిత్యాది || 30 || సకేవలమేతావత్ భక్తానాం మోక్షోభావపీ
త్యామః || త్వయీతి || త్వయీసమాధినా ఆవేశితచేతసానిమితైః - త్వత్పాదపాతేనాత్రితేన - ఎకేమభ్యాః వివేకినః - మహద్భ్యః కృతేన సేవ్య
తయా సంపాదితేన - యద్వా - ఇదమపిమా యామయమిత్య నాదరంపరిత్యజ్య ఇదమేవమహత్సవోత్తలప్రమితిమనసికృతేన బహుమతేనైత్య
భావః - భవాభింతుచ్ఛీ కువంతి - అనాయాసేనైవభజనానునిష్ఠాదీని తేషాంముక్తిరీత్యభావః || ము || ఎతదవతార రహస్యవేదినోము
చ్యంతి ఇత్యామః || త్వయీతి || మహత్కృతేన మహత్కృతీరుపదిష్టేనైత్యభావః - సమాధినా భక్తిరూపాపన్నజ్ఞానేన - త్వయ్యావేశితచేతసా - ఆ
సంజితచిత్తేనోపలక్షితాః - ఏకేభాగవతవతారరూపప్రవహాః - త్వత్పాదేనైవపాతేనతరణసాధనేనతేనైవసిద్ధిపాయేనైత్యభావః - ఆమ
లసత్త్వభామ్నిత్యత్రపువతవదభోగగ్రాహ్యః || 31 || సనుతేనపాతేన పూర్వచెత్పరంగతాః - తహికాదానీంతనానాంకాగతిస్త్రా
మః || స్వయమితి || అయమభావః - హేమ్యమకస్వప్రకాశ - త్వత్పాదపాతేనామిష్యమాత్రేణభవాభావత్వపదమాత్రేజాతే - అతస్త
న్నిరపేక్షం - స్వయమేవ - అన్యేషాంభీమంసుదుస్తరమపిభవాణావంసముత్తీర్య - భవత్పదాంభోరుహనాపాంనావమత్రే వసిధాయభక్తి
మాగం సంప్రదాయంప్రవత్యైత్యభావః - పారంయతాః పారంగతాః - తత్త్రిం - యతోదభ సాహృదాః సవభూతేషు - ఆదభ సాహృ
దాః అతిప్రీతియుక్తాః - అతస్తే - అన్యేషాంతరణియనిధాయేతి - కథంమత్పాదపాతేనలీలాః అతఉక్తభవా సదనుగ్రహాసతోభ
దాః అతిప్రీతియుక్తాః - అతస్తే - అన్యేషాంతరణియనిధాయేతి - కథంమత్పాదపాతేనలీలాః అతఉక్తభవా సదనుగ్రహాసతోభ

మనుగ్రహశ్చ | త్వన్తాయయానంవృతచేతసస్తాప్తంపశ్యంతినానానవిపశ్చితోయే | 30 || బిభక్షిరూ
పాణ్యవబోధఅత్తకామేమాయలోకస్యచరాచరస్య | సత్త్వోపపన్నానిసుభావహానిసతామభద్రాణీ
ముహుఃఖిలానామ్ | 31 || త్వయ్యంబుజాతౌఖిలలోకధామ్నిసమాధినావేళితచేతసైకే | త్వత్పాదపా
తేనమహత్కృతేనకుర్వంతిగోవత్సపదంభవాభీమ్ | 32 || స్వయంసముత్తీర్యసుదుస్తరంద్యమభ
వాణావంభీమమదభ్రసాహృదాః | భవత్పదాంభోరుహనావమత్రతేనిధాయయాతాస్తదనుగ్ర
హూభవా | 33 || యన్యేరవిందాక్షువిముక్తమానినస్త్యయ్యస్తభావాదవిశుద్ధబుద్ధయః | ఆరుహ్య

క్తాసమగృహ్యంతీతి - యేనకేనచిత్తకారణభగవతిచేతోవేశనీయమితిభావః || ము || ఎవంత్య చ్చరణ రూపసాధనేన భవాభింతీత్వా -
కేవనభక్తాః - ఇతరేమామపితత్తరణతదేవ సాధనందశ్చయిత్యాగతా ఇత్యామః - స్వయమితి - హేమ్యమకస్వప్రకాశ - అదభ్రసా
హృదాః సవభూతేషు ధికసాహదాః కేవనభక్తా ఇత్యభావః - భవాణావంస్వయం సముత్తీర్య - తే - తాదృశసాహదాయుక్తవి
వభక్తాః - అత్రభవాణావే - భవత్పదాంభోరుహనావంసిధాయ - ఇదమస్యతరణోపాయమితిదశ్చయిత్యైత్యభావః - యతాః గతాః - త్వ
త్పాదపదాత్రితానాంభవోత్తారకత్వంతవసముచితమేవేత్యామః - సదనుగ్రహూభవానితి - సదనుగ్రహశీలైశ్చైత్యభావః - ద్యమద్భవా
ణావమితిపాతే - ద్యమత్ స్వగాదిస్థానోపేతంయథాతథాభవాణావంసముత్తీర్యతిక్రియావిశేషణం || శ్లో || ఆ బ్రహ్మభవనా
లోకాః పునరావతీనోజునెతిస్వగాదేరపిసాపాయతోవైకైః - యద్వా - ద్యమాస్వగాదిస్థానసహితోయోభవః తేషావాణావమి
తీసమస్తం పదంఅత్రేనాథాంతరం - తథాహి - పూర్వోక్తమేవాభావాదరాద్భంగ్యతరణిమః - సాహృదంసాహదంత్రేత్య
భావః - ఇదముపలక్షణం - ఇతరేషాంకరుణిముదితోపేక్షోరూపమానసపరికమణాం - అదభ్రసాహృదాః మైత్ర్యాదిగుణాపేతాఇ
భావః - తేయోగినః - అత్రభవసాగరే - భవత్పదాంభోరుహనావంసిధాయ - భవాణావంసముత్తీర్యయాతాః పారంగతాః || 33 ||
సనువివేకినాంకింకుద్భజనేన - ముక్తా వివహితే - తత్రామః || య ఇతి || విముక్తమానినః విముక్తావయమితిమన్యమానాః - త్వయిఅస్తోనిర
సః అతపివఅసన్ - యోభావః తస్తాత్ భక్తైరభావాదిత్యభావః - సవిశుద్ధాబుద్ధియేమాంతేతథా - యద్వా - త్వయి - అస్తభావిశేషదః - అ
స్తభాః అస్తమతయః వాదేష్యవవిశుద్ధబుద్ధయః - కృతేణబహుజన్తతపసా - పరంపదంమోక్షసన్నిహితం - సత్తు - అతపశ్చుతాది - శ
తంతివిష్ణురభిధూయంతే - సఆదృతౌయుష్మదంప్రేయైస్తే || ము || భగవచ్ఛరణారవిందభక్తిరహితానాం యాగతిః తామామః || య ఇతి ||
విముక్తమానినః - విముక్తావయమిత్యభిమానవంతః - త్వయ్యస్తభావాదితి - భావప్రధానోనిదేశః - భావబంధరహితత్వాదిత్యభావః -
అవిశుద్ధబుద్ధయః కలుషమతయః - అనాదృతయుష్మదంప్రయః - అన్యయేజనాః త ఇతిశేషః - యత్తదానిత్యసంబంధాత్ - కృత్యేణ
పూర్వాచరితప్రతవిశేషేణ - పరంపదంమోక్షసాధనయోగ్యసద్వణాశ్రమాద్యత్తలప్రసాన మారుహ్యపి - తత్స్థానాదభివ్రతంతి -

యద్యా-న-అ దృతయన్త దంఘ్రయజితభేదః - తథాచలనృతయన్త దంఘ్రయన్త సపతంతీత్యధః - అత్రే వాథాంతరం - త్వయి
 అస్తాక్షీస్తా - అసు యేషణితిథాతుః - భా స్రుతిభా - యేషాంతే - త్వద్విస్యస్తబుధిప్రకాశాత్త్యధః - విముక్తమానిసః త్వక్తదేహ
 త్వాభిమానాతి ॥ శ్లో ॥ కాకప్రీతిచకోరపారణపటుజ్యోతిష్కతీత్యా దివత్త భంచితాభుత్వంబాధ్యం - విద్యతేచాత్రే న సూసుర
 ప్రశంసెప్రయోగః ॥ శ్లో ॥ తతోతి కాయస్యనిరుద్ధమాగిణాతి - యద్యా - విముక్తాః మానోదేహాత్వాభిమానవంతోయైస్తేతథాత్వాః త్వ
 క్తమానసంసగాత్త్యధః - వాదేనసద్భిస్సహనిత్యసంవాదేనతత్త్వావతాకనెనెత్యధః - విశుద్ధబుద్ధయః నిమలజ్ఞానాః - వితేనము
 ముక్షీరుః సంగత్యాగః సత్సంగశ్చావశ్యకత్వత్వత్వం - ఆదృతయన్త దంఘ్రయః - యేఅన్యేశరణాగతాఃతే - కృచ్చ్రేణమహావిశ్వాసపూ
 వణకేణ-శరణవరణేనెత్యధః - పరంపదమమృతస్థానమారుహ్య-తతిఃపదాదభౌనపతంతీత్యధః ॥ శ్లో ॥ సచపునరావతేతే - ఇమంమా
 నవమావతంతాత్త్యాదిశ్రుతేః ॥ ౩౪ ॥ త్వద్వియాస్తున కదాచిదపిపతంతీత్యాముః ॥ తథేతి ॥ వినాయకాః విఘ్నపాతకః - తేమామనీకానిస్తో
 మాఃతానిపాంతియే - తేహంమూఢాసు - విచరంతివిఘ్నజయంతీత్యధః - యద్యా-త్వమ్రాఃప్రత్యేకంవినాయకానీకపమూఢాసుగ
 రుడానాంమూఢాసుచరంతి ॥ ము ॥ అథపూవణయోజనానుగుణ్యేన-ఉత్తరశ్లోకాథోవణ్యతే - తాదృశదురభిమానరహితాస్తద్వియా
 స్తుకదాచిదపిపతంతీత్యాముః ॥ తథేతి ॥ యే - త్వయిబద్ధసాహృదాస్తావకాః త్వదేకశరణాత్త్యధః - తేతథాపూవోక్తజనవత్ మా
 గాత్సత్పథాత్ - క్వచిదపిసశ్ర్యంతి - పూర్వయోజనాంతర-నుగుణ్యేన-త్వయి - బద్ధసాహృదాస్తావకాః - హేమాధవ - తేతవ -
 మాగాన్తోక్షపథాత్ - తథాపూవోక్తప్రకారేణైవక్వచిదపిసశ్ర్యంతి - తాదృశపురుషాధిపత్య - త్వత్తటాక్షేణైవవిఘ్నభ
 యాభావాన్నశంశజితవత్సంపూవోక్తాథామవాద ఇతిసకశ్చిద్విరోధః - తదాముః - త్వయేతి - వినాయకానీకపమూఢాసువిఘ్న సే
 నాపతిశరణ్య - విచరంతివిఘ్నజయంతీత్యధః ॥ ౩౫ ॥
 సతాంసుభావహనిరూపాణిధారయసీత్యుక్తంబిభక్షిరూపాణీతి-తత్రై నప్రకారేణసుభావహత్వమిత్యపేక్షాయామాముః ॥ సత్త్వమితి ॥ స
 త్త్వంపపుఃశ్రయతత్త్యధః - శ్రేయ ఉపాయసంకమ-ఫలదాత్మ - కథం - యేనవపుషా - జనస్తనాహాణంపూజాం - ఈహతేకరోతి -

కృచ్చ్రేణవరంపదంతతఃపతంత్యథోనాదృతయన్త దంఘ్రయః ॥ ౩౪ ॥ తథానతేమాధవతావకాః
 క్వచిద్భృశ్యంతిమాగాత్త్వయిబద్ధసాహృదాః ॥ త్వయాభిగుప్తాచరంతినిభయావినాయకానీ
 కపమూఢాసుప్రభో ॥ ౩౫ ॥ సత్త్వంవిశుద్ధంశ్రయతేభవాంస్థితాశరీరిణాం శ్రేయఉపాయనంవపుః ॥
 వేదక్రియాయోగతపస్సమాధిభిస్తవాహాణంయేనజనస్సమీహతే ॥ ౩౬ ॥ సత్త్వంనచెద్ధతరిదంజం
 వపుర్విజ్ఞానమజ్ఞానభిదాపమాజనమ్ ॥ గుణప్రకారైరనుమీయతేభవాప్రకాశతేయస్య చయేన

తైః - వేదశ్చక్రియాయోగశ్చతపస్సమాధిశ్చతైశ్చతురాశ్రమధర్మైరిత్యధః - వపుషానాశ్రయణేఅహాణాసంభవాన్నకర్మఫలసిద్ధి
 స్సాప్యదితి ॥ ము ॥ యదుక్తంబిభక్షిరూపాణీత్యత్ర వతారాణాంసాధుసుభావహత్వం - తత్ప్రకారమేవాముః ॥ సత్త్వమితి ॥ స్థితాశ్ర
 వ్యసృజగతఃస్థితీకాలే - విశుద్ధంరజస్తమాగంధామిత్రం - సత్త్వంశుద్ధసత్త్వమయం - ఉపపూవఃఅయనశబ్దస్సమీపాశ్రయవాచీ - శ్రేయ
 సాముపాయసంస్థితీకాలే - రామకృష్ణాదీనాందయాపాలభ్యవాత్సల్యాదిపూణాత్వేనశీఘ్రమేవతత్కాలభక్తశ్రేయఃప్రదత్వాత్ -
 వివంవిభంవపుః - భవాశ్రయతే - యేనదివ్యమంగళవిగ్రహాణహేతునా - జనస్తనాహాణంపూజాం - వేదాదిభిఃసమీహతేఉద్యుజై - వే
 దఃసాధ్యధ్యాయః - తస్యాపిభగవన్తుభాల్లాసహేతుత్వేనతదహాణత్వాత్ - క్రియాఃయజ్ఞాదికమాణి-యోగస్తన్మంగళవిగ్రహధ్యానం-త
 పఃఅనశనప్రతాది - సమాధిభక్తైః ॥ ౩౬ ॥ త్వయ్యంబుజాక్షేత్యాదినాశ్లోకత్రయేణభగవద్భక్తానామేవమోక్షోనాన్యేషామీత్యుక్తం - త
 త్రకర్మఫలంభక్తింవినామాభూత్ - మోక్షస్యతుజ్ఞానైకసాధ్యత్వాత్కింభక్త్యేతిసానుశయాప్రత్యాముః ॥ సత్త్వమితి ॥ హేధాతఃఇ
 దంసత్త్వంనిజంతవవపుః - సభవేచ్చేత్తహివిజ్ఞానంవిజ్ఞానపరీక్షంజ్ఞానంసభవేదిత్యనుషంగః - కథంభూతంఅజ్ఞానభిదా
 పమాజనం - అజ్ఞానంచతత్త్వతాభిదాచ-తయోరపమాజనంనివర్తకం-యద్యా - అజ్ఞానంభిసత్త్వజ్ఞానభిత్ విజ్ఞానంమాజనంనిరా
 సం - ఆపస్తాప - నమజడానాంబుధ్యాదీనాయతఃప్రకాశఃతద్భ్రష్టావిజ్ఞానంభవేదేవసభవాగర్వసాక్షీరీపు - యేగుణప్రకా
 శైఃగుణావచ్ఛిన్నైఃప్రకాశైః - కేవలమనుమీయతేకల్పితే-నతుసాక్షేత్రియతత్త్యధః - అనుమానప్రకారమేవాముః - ప్రకాశతే
 యస్యచయేనవాగుణాతి - యస్యసంబంధీఅయంబుధ్యాదిగుణఃప్రకాశతే - యోగుణసాక్షీత్యేవం - యేనవాబుధ్యాద్యరూఢేనప్రమా
 త్రా - బాహ్యగుణఃప్రకాశతత్త్యధఃమీయతత్త్యధః - శుద్ధసత్త్వవపుషీత్వయి - సేవ్యమానెతు తదాకారంతఃకరణ-త్వప్రసాదేనసా
 త్కారోభవేదితిభావః ॥ ము ॥ ఉక్తస్యదివ్యమంగళవిగ్రహస్యదురవజాధత్వమాముః ॥ సత్త్వమితి ॥ సత్త్వంసతేధామవిదంతిజంతవఇతి
 పాతః - విజ్ఞాయతేనెనదివ్యాత్సర్వరూపమితివిజ్ఞానం - న్వాంతగతహేమప్రకాశకమణికరండికావత్ప్రీగుణత్వకప్రకృతివిలక్షణశుద్ధ
 త్రవ్యత్వేనాత్మస్వరూపస్యాతిరోధాయకమిత్యధః - అజ్ఞానభిదా - దేవోహమిత్యావ్యజ్ఞానకృతదేవ మనుష్యత్వాదిభేదాభిమానః - త

సామజికానందనివతకం-ధ్యాత్వాణామితీతః-సత్త్వంశుద్ధసత్త్వ మయం-తేభామలైజారూపంవపుః॥శ్లో॥ అప్రణాత్యవణావి
వసువణః-అవిత్వవణామిత్యాదిశ్చతేః-జగత్సాక్షానహీనాః-సవిదంతిపివంవి ధంసవిజానంతి - కింతుఇతరసజాతీ యమెవమన్వత
ఇత్యధః॥శ్లో॥ సభూతసంఘసంస్థానోదేహేవాస్యపరమాత్మనభిమన్యతే-సత్త్వంసచైద్ధాతరిదంనిజంవపురితపాత-పాధాతః-నిజమి
దంసత్త్వంశుద్ధసత్త్వమయంవపుః-సభవేచ్ఛేత్-తహా-అజ్ఞానతత్త్వతభదాచత యారపమాజనం నివతకం-విజ్ఞానం విశిష్టా
పరొక్షజ్ఞానమిత్యధః-సభవేదిత్యమషంగః-యద్యా-అజ్ఞానభీత విజ్ఞానం-మాజనంఆప-లోపం ప్రాప్తమేవేత్యధః-ఏవంసా
క్షాత్తారయోగ్యస్యదివ్యమంగళవిగ్రహస్థైవమాహత్త్వంజురవబాధం-అనుమేయస్య దివ్యాత్మస్వరూపస్యతుకి ములైత్యభిప్రయంత
స్తస్యసావజ్ఞాపురస్కృతంసవక కారణత్వమాచుః-గుణైః-యేనవాత్వయాహేతునా-గుణగుణమయప్రపంచః-ప్రకాశతేఉన్మి
షతీతి-కతాసీత్యధః-యస్యతవ-ప్రకాశతేచప్రత్యక్షీభవతి-సవజ్ఞాసీత్యధః-సభవా-గుణప్రకాశైఃగుణ మయకా
రైః-అనుమేయతేకార్యస్యకారణభూతభివిజ్ఞాయతఇత్యధః॥ ౩౭॥ ఏవంతావద్భక్తానామభ్యుదయా పవగాధః-రూపాణిభిభ
షీతుక్తం-తాన్యపిభజనీయానికేవలం-సతుజ్ఞాతుంశక్యంతే-అనంతత్వాదతక్యత్వాచ్చమనోవచసోరగోచరత్వాదిత్యాచుః॥
సనామరూపేతి॥ గుణాశ్చకర్మాణిచజన్మానిచతై నిరూపితవ్యేనిరూపణాహేనభవతః-కుతః-అనుమేయంవత్త్వమాగోయస్య-త
వేతి-తత్రాపిహేతుః-తస్యసాక్షీణితి-సహసాక్షీణస్తత్త్వంమనోవచోగోచరమిత్యధః-హేదేవబహు ధాద్యోతమాన-అథాపిత్రి
యాయాంఉపాసనాదిలక్షణాయాం-త్వాంప్రతియంతిఉపాసకాస్మాత్త్వశ్చంతి-హిప్రసిద్ధే॥ము॥ అభభగవద్గుణజన్త కమనామ
రూపాణాంలోకసామ్యేనఅనిరూపణీయత్వమాచుః॥సనామరూపేతి॥ మనోవచోభ్యాంవేదవాక్యేనతదనుసారిమనసాచేత్యధః-అను
మేయవత్త్వేనఃఅనుమేయస్వభావస్య-సవకసాక్షీణఃతవతస్యసాక్షీణితిపాతే-తస్యతథాప్రసిద్ధస్యేత్యధః-గుణజన్త కమభిస్సహ-
నామరూపేననిరూపితవ్య-గుణజన్త కమనామరూపాణిఇతరసజాతీ యతయాననిరూపణీయాని॥ శ్లో॥ జన్త కమచ మేదివ్యమితివచనాత్-

వాగుణః॥ ౩౭॥ సనామరూపేగుణకర్మజన్తభినిరూపితవ్యేతవతస్యసాక్షీణః॥మనోవచోభ్యామనుమే
యవత్త్వమోదేవక్రియాయాంప్రతియంత్యథాపిహి॥ ౩౮॥ శృణ్వేగృణేసంస్తరయంశ్చచింతయ
న్నామానిరూపాణిచమంగళానితే॥క్రియానుయస్త్యచ్చ రణారవిందయోరావిష్టచిత్తోనభవాయక
ల్పతే॥౩౯॥దిప్త్యాహరేస్యాభవతఃపదోభ్యువ్రాభారోపనీతస్తవజన్తనెశితుః॥దిప్త్యాంకితాంత్యత్వదకై
స్సుశోభనైఃద్రవ్యైమగాంద్యాంచతవానుకంపింతామ్॥ ౪౦॥ నతేభవస్యేభవస్య కారణంవినా
విమోదంబతతకయామహే॥భవోనిరోధఃస్థిరప్యవిద్యయాకృతాయతస్త్యయ్యభవాశ్రయా

సస్యేవంచేత్ ధంవైదికాస్తత్తత్ మణి-అగ్నిం ద్రాదినామరూపసాజాత్యే సవ్యవహరంతీత్యత్రాపపత్తిమాచుః-వేదేతి-అథా
పి-త్వన్నామరూపాదేలోకవిలక్షణత్వేపి-వేదక్రియాయాంవైదికకమణి-ప్రతియంతిహి-అయంభావః-వైదికకమణిప్రస్తుతా
గ్నిం ద్రాదినామరూపసజాతీయతయాభగవన్నామరూపనిదేశేపిసేతరసాజాత్యక్లప్తిదోషః॥శ్లో॥ అంగాస్యన్యాదేవతాభితిహంత
డంగత్వాత్తన్నామరూపాణిత్వదీయానీతిబుద్ధ్యావేదక్రియాయాంప్రవదంతి-సహిత్యదీయైస్త్వదీయసాజాత్యేఇతరసజాతీయతానిరూపణ
దోషః-నైవమితరత్రనిరూపితవ్యమితి-వేదక్రియాయామితిపాతే-హేదేవబహు ధాద్యోతమానైత్యధః॥ ౩౮॥ తస్మాద్భక్త్యైవమాక్ష
ఇత్యుపసంహరంతి॥శృణ్వన్మితి॥ అన్యాసపిసంస్తరయే-క్రియానుదేవాచనామితి॥ము॥ అథేంద్రాదినామరూపేభ్యస్తస్వదసా
ధారణనామరూపాణాంధ్యేయత్వాదికంతత్ఫలంచాచుః॥శృణ్వన్మితి॥గృణేకీతయే-చింతయేధ్యాయే-సంస్తరయేఅ
వ్యేషామపితానిస్తరయే-ఆవిష్టచిత్తఃసంలగ్నచిత్తః॥ ౩౯॥ విశేషతఃశ్రీకృష్ణావతారమభిసందంతి॥దిప్త్యేతి॥సఃదిప్త్యభద్రంతవ
పదఃపాదభూతాయాః-ఈశ్వరస్యతవజన్తమాత్రేణభవోభారఃఅపనీతవ-కించ-త్వత్పదకైఃకోమలైఃపదైః-సుశోభనైవజ్రాం
కుశాదిగుభలక్షణైః-గాంపుధీన్ద్యాంస్వగ్గ్-తవత్వయానుకంపితాం॥ము॥ ఏవంసామాన్యతోభగవదవతారకృతంజగదుపకా
రమనుసంధాయ-ప్రస్తుతావతారకృతమప్యనుసందధానాఃస్వకృతాధ్యేమనుసందధతే॥దిప్త్యేతి॥దిప్త్యేతిభద్రవాచకం-అ
హేమఅస్త్రకంభద్రమిత్యర్థః-పదఃపాదభూతాయాఇత్యధః-ఈతుః-సవజగన్నియంతుః-తవజన్తనాఅపనీతఃఅపనీతప్రాయః-సు
శోభనైఃవజ్రధ్వజాదిగుభలక్షణైః-త్వత్పదకైః-కోమలచరణైః-అంకితాంగాంభువంద్రవ్యైమ-ద్యాంస్వగ్గ్-తవత్వయేత్యధః
తవజన్తనైత్యమషంగోవా-అనుకంపితాంభూభార భూతసురవిరోధినిరసనైదయావిషయాకృతాంద్రవ్యేమేతి॥ ౪౦॥ తవజన్తనాభారో
పనీతఇత్యక్త్యామమాపికింజీవవత్సంసారఉక్తః-సహిసహిత్యాచుః॥నెతి॥బత-హేఈశఅసంసారిణస్తేజన్తనః-కారణంక్రిడాంవి
నానతకయామః-కించ-హేఅభవాశ్రయ-అభవశ్చఅశ్రయశ్చ-సభవమాశ్రయతఇతివా-అభయాశ్రయేతిపాతాంతతే-సభయమాశ్ర
యతఇతితథాతత్సంబోధనం-హేనిత్యముక్తేత్యధః-తవజన్తకారణంనాస్తీతికిమువక్తవ్యం-యతఃఆత్మనిజీవాత్తస్యపి-భవాదయఃత్వయి

విషయోపనిషత్సాక్షాత్కృతాః సర్వమథాత్మసంజీవి ॥ ము ॥ తవజన్మనాభారోపసీతత్యక్తం - తచ్చనకమనిమిత్తకమిత్యాముః ॥
 నతఇతి ॥ అథవస్యప్రసృష్టసంసారగంధస్య - తేభవస్యజన్మనః - కారణం - వినోదం - క్రీడాంవినా - ఉక్తాథేఉపపత్తిమాముః - భవఇతి -
 భవఃసంసారః - తదాశ్రయోనభవతీత్యథవాశ్రయః ఆత్మాయస్యతస్మిన్ - త్వయిసతిసాక్షిణీసతీత్యథాః - యతఃభవః ఉత్పత్తిః - తదాద
 మ్నావికారాః - అవిద్యయాసంసారిణాంజ్ఞానవిరోధిన్యాప్రకృత్యా - కృతాః ప్రకృతిగతాః - నస్వరూపగతాః - అతస్తద్వారస్యతేకుతఇతి
 భావః - యద్వా అకృతాఇతిభేదః - త్వయిభవాదయోవికారాః అవిద్యయాలకృతాః - అతస్తవజన్మాదైః కారణంత్యాం - నిరంకుశమంతరేణ
 నకించిత్తకాయామహాఇతి - యద్వా - త్వయీత్యత్ర - తు - అయీతిభేదః - అయిఅసంగ - భవంనాశ్రయతఇత్యథవాశ్రయ - యతః - ఆత్మనితు
 జీవాత్మస్యపి - భవాదయః - అవిద్యయాకృతాః సతుస్వరూపప్రయుక్తాః ॥ ౪౧ ॥ ప్రస్తుతంప్రాథమ్యం తే ॥ మత్స్యేతి ॥ సః అస్మాన్ - త్రిభు
 వసంచ - మత్స్యేతి మయథాఅపాతథా - అథునాపి పాహీతి - వందనంతఇతివదంతః సవేశారోభిః ప్రణేముః ॥ ము ॥ ననుకేమకేప్యవతీర్యమ
 యారక్షణంకృతమిత్యత్రతత్వవంసంకలయ్య - ప్రకృతోపశాగిత్వేనోపసంహరంతి ॥ మత్స్యేతి ॥ నోస్మాన్ - పాసి - సమయాంత్రిభు
 వనెశ్వరాః - కథంమప్రత్యైత్యత్రాముః - త్రిభువసంచపాసీతి - వయంత్యప్రేమ్యే వివేత్యథాః - యదుజాతత్వేపితేసవేశ్వరత్వ
 ముజ్జ్వలమేవేతిద్యోతనాథామీశేతిసంబుద్ధిః - అథునాయదూతమేత్యత్రాయంభావః - యథాపూర్వావతార్తైస్తస్వంజగదపాలయః -
 తథాయదూతమావతారణాపీతి - వందనంతతుభ్యం - నమఇత్యథాః ॥ ౪౨ ॥ దేవకీంప్రత్యాముః ॥ దిష్ట్యేతి ॥ నోస్మాకంభవాయ
 తేమాయ - భవస్యప్రపంచోత్పత్తేః - అయనః స్థానభూతఇతివా - సాక్షాత్పరః పుమాన్ తేకుక్షీంగతః - అతోభయంమాభూదితి - యోంశేనా
 పిసదాస్మాకంభవాయభవతి - ససాక్షైతేకుక్షీంగతఇత్యేతదస్తద్భాగ్యం - యః - అంశేనమత్స్యేద్యవతారణనోస్మాకంకల్యాణాయఅసీత్ -
 ససంపూర్ణస్తవకుక్షీంగతఇతి - తవదుఃఖినాశేకోవాసందేహః ॥ ము ॥ అథదేవకీముపలాలయంతఆముః ॥ దిష్ట్యేతి ॥ భగవతోమా

త్సని ॥ ౪౧ ॥ మత్స్యేశ్వకచ్ఛపవరాహన్యసింహహంసరాజన్యవిప్రవిబుధేషుకృతావతారః ॥ త్వంపాహి
 నస్త్రిభువనంచతథాధునైశభారంభువోహరయదూతమవందనం తే ॥ ౪౨ ॥ దిష్ట్యాంబతేకుక్షీగతఃప
 రఃపుమానంశేనసాక్షైద్భగవాభవాయనః ॥ మాభూద్భయంభోజపతేముముషో - గోప్తాయ
 మానాంభవిలాతవాత్మజః ॥ ౪౩ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్యభిష్టాయపురుషంయద్రూపమనిదంయథా ॥ బ్ర
 హ్మేశానాపురోధాయదేవాఃప్రతియయుదివమ్ ॥ ౪౪ ॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ద్వితీయోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీశుకః ॥ అథసర్వగుణోపేతఃకాలఃపరమశోభనః ॥ యహ్యోవాజనజన్మక్షాంతక్షాంతక్షాగ్రహతా

తృత్వాత్తదంగభూతానాంస్వేషామపి - తస్యాస్తథాత్వమభిసంధాయంచేత్సుక్తం - అంశేనతిపూర్వవద్వ్యభ్యయం - సాక్షైద్భగవానితీ
 హైవవిరోధాత్ - నోస్మాకం - భవాయసమృద్ధ్యై - ముముషాః ఆసన్నమరణాదిత్యథాః ॥ ౪౩ ॥ ఇతీతి ॥ యస్యరూపమనిదంసవప్ర
 త్యస్ఫుతం - యథాయథావత్ - యద్రూపంమాయామనుష్యరూపమిదం - అనిదం - యథాలవిద్యాకృతజన్మమరణాదిరహితం - సర్వసాక్షిప్ర
 పంచసృష్టిస్థితిలయకారణమితివా - అస్మాన్ వంచయిత్వా - వితావిహస్థాస్యతఇతిమన్యమానాః - బ్రహ్మేశానాపురోధాయపురతఃకృత్యా - దే
 వాఃదివంయయురితి ॥ ము ॥ యథాయద్రూపంయస్యపురుషస్యస్వరూపం - అనిదం ఇదమితినిదేక్షామృతకృత - తంపురుషం - తదైవాభి
 ప్తాయైత్యన్వయః - స్వరూపతోగుణతశ్చాసంతతయాకబళిసఃస్తాతుమశక్యత్వాదిదమితివక్తుమశక్యమిత్యేవాభిప్రాయైత్యథాః ॥ ౪౪ ॥ ఇ
 తిథావాధాదీపికాయాం - ద్వితీయోధ్యాయవాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో ॥ తృతీయేనిజరూపేణసంభూతస్తుహరిస్సవ్యయమ్ ॥ పితృభ్యాంసంస్తుతోనీతఃపిత్రాభీతేనగోమలమ్ ॥ అథేతి ॥ అథేతిమంగళార్థః - యహీ
 యదాసర్వగుణోపేతఃకాలోబభూవ - తదాదేవక్యాంవిష్ణురావిరాసీదిత్యప్తమశ్లోకేనాన్వయః - పరమశోభనత్వమేవాహయహీత్యాది
 నా - అజనాత్నారాయణాత్ - జన్మయస్యప్రజాపతేస్తస్యముక్షంరోహిణీనక్షత్రం - కథంభూతం - శాంతానియుత్యాద్యన్వయాదీనిగ్రహస్సూ
 ర్యాదయఃతారకాశ్చయస్మిన్తత్ ॥ ము ॥ శ్లో ॥ స్వస్వరూపప్రకటనాత్పితృభావనివారణాత్ ॥ హరిస్సవ్యభక్తదాక్షిణ్యమసూచయది
 హ్యుజ్జ్వలమ్ ॥ అథమంగళానాంచమంగళమితికల్యాణతమేభగవతిజాయమానే - కాలాదీనాంసవేశామంగళభూయిష్ఠతాసంపన్నై
 చివణాయ - తజ్జన్మప్రకారంప్రస్తాతి ॥ అథేతి ॥ అథేతిమంగళార్థః - బ్రహ్మదిగమనాసంతర్యపరోవా - యహీతిసవప్రతానుష
 జ్యతే - తత్రతత్రైకవచనబహువచనాంతప్రయోగానుగుణ్యేన అభూదభూవన్నిత్యధ్యాహర్యం - యహీయదా - కాలాదయవివంబ
 భూపుః - తదా - దేవక్యాంవిష్ణురావిరాసీదిత్యప్తమశ్లోకేనాన్వయః - పరమశోభనత్వమేవాహయహీత్యాదినా - అజనాద్విష్ణుః - జన్మయ
 స్యప్రజాపతేఃతస్యముక్షంరోహిణీనక్షత్రం - కీదృశం - శాంతాస్యక్తరాణియుత్యాద్యన్వయాదీని - గ్రహఃగురుశుక్రదయః - తారకా

అన్యో శ్చయస్త్రితక్ ॥౧॥ దిశఇతి॥ యహీతిసవత్రానుషంగః - నిమలానాముడుగ జానాముదయోయస్త్రితక్ త్రథా - మంగళభూ
యస్థాః పురాదయో యస్యంసా॥ము॥ నిమలానాముడుగ జానాముదయోయస్త్రితక్ - నిమలఉడుగజోదయోయస్త్రితివా - మంగ
ళభూయస్థాః యేమప్రచురాః - పురాణీపట్టణాని - గ్రామాః ప్రసిద్ధాః ప్రజాకరాః గోపాలవసతయశ్చయస్యాంసా - తథాక్తా ॥ ౨॥ నద్య
ఇతి॥ జలరుహః శ్రీః శోభాయేమంతే - ద్విజాళికులనాం సన్నాదాయే మతే సబకాయాసుతాః ॥ ము॥ జలరుహః శ్రీః శోభాయేమంతే -
ద్విజానాం - అళికులనాం వ సన్నాదాయేమతే - తథాభూతా స్తబకాయాసుతాః ॥ ౩॥ వవావీతి॥ సమేధితాః సమ్యక్ దీప్తాబభూవురిత్య
ర్థః - సమింధతేతిపాతే అడభావఅపః॥ము॥ శాంతాః పూర్వం మందాః - ద్విజాతీనామగ్నయః సమేధితాః తదాజజ్వలురిత్యర్థః - యద్వా
శాంతాః అకలుషాః - సమేధితాఇతి - సమింధతేతిపాతే సమింధతేత్యర్థః - అదాగమా భావశ్చందసః ॥ ౪॥ మనాంసీతి॥ అసురద్రుహం
కంసాదివ్యతిక్రాంతాం సవత్రాప్రాణీనాం దేవానాం శైలి - స్వగేతువిశేషమాహ - జాయమానైతి - అజనైజాయమానైజనాదనైఉదయో
న్మతేసతి - ఆసన్నః ప్రసన్నోయస్త్రితక్ సమయేతస్త్రితక్ ॥ ము॥ అసురద్రుహం దేవద్రుహమపీత్యర్థః - తత్తా లెసవత్రాప్రాణీనామపిమనః
ప్రసాదద్యోతనాథమేవం ప్రయోగః - యద్వా - సాధూనాం మనాంసీ ప్రసన్నాని ప్రసాదయుక్తాన్యసత్ - అసురద్రుహం మనాంసీ
ప్రసన్నాని ప్రకషేణసన్నానిమఃఖ్యకృతానీత్యర్థః - అసురద్రుహమితిపాతే కంసాదివ్యతిక్రాంతాం సవత్రాప్రాణీనామితిర్థః - య
ద్వా - కంసాదీనాం - ద్రుహంతస్తరణాధీనామితి - దేవానామితివా ॥ ౫॥ ౬॥ ముముచురితి॥ తమసాఉద్భూతే - ఘనతమసినిశీధే॥ము॥ నిశీధే
తమఉద్భూతంయస్త్రితక్ త్రథాభూతేసతి - యద్వా - తమఉద్భవః తావేక్తః - తమసఉద్భూతంయస్త్రితిగాథాంధకారావృతేసతీత్యర్థః -

రకమ్ ॥ ౧॥ దిశః ప్రసేమగగనం నిర్మలోడుగజోదయమ్ | మహీమంగళభూయిష్టపురగ్రామ ప్రజా
కరా ॥ ౨॥ నద్యః ప్రసన్నసలిలాప్రాదాజలరుహశ్రియః | ద్విజాళికులసన్నాదస్తబకావనరాజయః ॥
౩॥ వవౌవాయుస్సుఖస్పృశః పుణ్య గంధవహశ్శుచిః | అగ్నయశ్చ ద్విజాతీనాం శాంతాస్తత్రసమేధి
తాః ॥ ౪॥ మనాం స్యాసత్ ప్రసన్నాని సాధూనామసురద్రుహమ్ | జాయమానైజనైతస్త్రిన్మైదుడులదు
భయోదివి ॥ ౫॥ జగుకిన్నరగంధర్వాస్తుష్టువుస్సిద్ధచారణాః | విద్యాధర్యశ్చనన్య తురప్సరోభిస్సమం
ముదా ॥ ౬॥ ముముచుమునయోదేవాస్సుమనాంసీముదాన్వితాః | మందంమందంజలధరాజగజారము

—*~*~*~*~ శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తే రవతారఘట్టః *~*~*~*~—

సాగరమ్ ॥ నిశీధేతమఉద్భూతేజాయమానైజనాదనై ॥ ౭॥ దేవక్యాం దేవరూపిణ్యాం విష్ణుసర్వగుహా శ
యః | ఆవిరాసీద్యథాప్రాచ్యాం దిశీం దురివపుస్తలః ॥ ౮॥ తమద్భుతంబాలకమంబుజేక్షణంచతుర్భుజం
శంఖగదాద్యుదాయుధమ్ | శ్రీవత్సలక్ష్యంగళశోభికాస్తుభంసీతాంబరంసాంగ్రహయోదసాభగమ్ ॥ ౯॥
మహాహావైహార్యకిరీటకుండలత్విషాపరిష్వక్తసహస్ర కుంతలమ్ | ఉద్ధామకాంచ్యంగదకంకణాదిభివి
రోచమానం వసుదేవవిక్షత ॥ ౧౦॥ సవిస్తయోత్ఫుల్లవిలోచనోహరిం సుతం విలోక్య నకమంచుభిస్త

తదా ॥ ౭॥ దేవక్యమితి॥ యథాయథావత్ విశ్వరూపై వరూపై ॥ ము॥ దేవక్యాం విష్ణుగతాయథావత్ - విశ్వరూపై వరూపై త్యర్థః -
ఆవిరాసీదిత్యన్వయః - సవేషాంగుహాసుహృదయంతరేమతే ఇతిసవత్ గుహాశయః నవాంతర్యామిత్యర్థః - పుష్కలః పూర్ణః -
అనెనదృష్టాంతేన - చంద్రస్యదిక్పంబంధ ఇవభగవతో దేవకీగర్భసంబంధః - సతుప్రాకృతశోభివహాయగర్భమలవజ్జ్వలీతిరీద్యోత్య
తే ॥ ౮॥ తమితి॥ తంబుధుతంబాలకంవసు దేవవిక్షతేతిద్వితీయశ్లోకస్థేనాన్వయః - అద్భుతత్వేపాతుగ భావిశేషణాని - అంబుజేక్షణమి
త్యాదీని - శ్రీవత్సలక్ష్యం గళశోభికాస్తుభంసీతాంబరంసాంగ్రహయోదసాభగమ్ ॥ ము॥ యథావదావిరాసీదిత్యుక్తంతదేవాహ॥ తమిత్యా
దీనా॥ తం వసుదేవ విక్షతేతిద్వితీయశ్లోకేనాన్వయః - అద్భుతంతాకికశిశువిలక్షణత్వాదాశ్చగ్యకరం - అంబుజేక్షణమిత్యాదీనితత్రపాతు
గభాతవిశేషణి - శంఖగదాదీన్యధృతాన్యాయుధానియస్యతం - శ్రీవత్సలక్ష్యం తల్లక్ష్యేణమిత్యర్థః - గ్రీయాం దేవక్యాం - వత్సలాసా
పత్న్యదోషనివృత్త్యా అనుమలా - త్విభూదేవీయస్యతమిత్యథాంతరంచాముః - సాంగ్రహయోదసాభగం జలధరితమేఘసుభగం ॥ ౯॥
మహాహాతి॥ పరిష్వక్తసహస్రకుంతలంకిరీటకుండలాదీనాం - విష్ణుమాకాంత్యా - స్ఫురదపరిమితకేళమిత్యర్థః ॥ ము॥ మహాహాత్యన
భూణాణి వై దూర్యాణియస్త్రితక్ - తస్యకిరీటస్యకుండలయోశ్చత్విషాపరిష్వక్తసహస్రకుంతలంవ్యాప్తాపరిమితచికురం ॥ శ్లో॥ శతంసహస్ర
మయుతం సవత్ మానం త్యనాచకమిత్యభిధానాత్ - కృష్ణవతారణయఉత్పవః లెసంభ్రమాయస్యసతథాక్తః ॥ ౧౦॥ సఇతి॥ విస్తయో
నోత్ఫుల్లవికసితేవిలోచనయస్యసః - గవామయుతమస్పృశత్ మనసాదత్తవాత్ - కంసనిగృహీతస్య దానా సంభవాత్ - స్పృష్టేహ
తుఃకృష్ణవతారణి - ముదా ఆపుతోవ్యాప్తః సన్నతఇతివా ॥ ము॥ దానైవాతుః - ఆపుతః సన్నతః - ముదా ఆపుతోవ్యాప్తఇతివా - గ

వామయతమస్పృశత్ మనసాప్రాదాత్ తదా - కారానిగృహీతస్య సాక్షాద్దానామోగాత్ - ఆతపవడ తరత్రకం సవధానంతరం అథశా
 రసుతా రాజ్నిత్యార్థ్యః॥ యాః కృష్ణరామజన్మయేనోదతా మహామతిః తా శ్చాదదాదనస్త్యైతి సాక్షాద్దానం వక్ష్యతే॥ ౧౧॥ అ
 థతి॥ కృతధీః కుశలబుద్ధిః॥ ము॥ అథ పరబ్రహ్మభూతపురుషోత్తమసాక్షాత్తా రణోత్పన్న తత్త్వజ్ఞానా తదంపతీ భగవంతమస్తువతామి
 తివదత్ - ప్రథమం వసుదేవ స్తుతి ప్రకారమాహ॥ అథతి॥ కృతధీః కుశలబుద్ధిః భారతేతి పరీక్షితం ప్రతి సంబుద్ధిః గతభీః కంసాద్భయరహి
 తః - తత్ర హేతుః - ప్రభావవిదితి॥ ౧౨॥ వసుదేవః ప్రథమం పుత్ర బుద్ధ్యావశ్యతాం పరిత్యజ్యాహ॥ విదితఇతి॥ అహోవిదితోసితి -
 కథం విదితోసి - భవాత్ ప్రకృతేః పరః పురుషఇతి సనుకిమత్రా శ్చర్యం పురుషస్య ప్రకృతేరస్య త్వాదవేత్యత ఆహ - సాక్షాదతి - ప్రత్య
 క్షతఇత్యర్థః - సన్వక్షీ సన్నికృష్టం ప్రత్యక్షత ఉపలభ్యతే కించిత్తమత ఆహ - కేవలతి - కేవలశ్చానావనుభవశ్చ - ఆనందశ్చ - తదవస్వరూ
 పంయస్యసః॥ శ్రు॥ ఆనందో బ్రహ్మ తివ్యజానాదిత్యాదిశ్చతేః॥ కించ - సవబుద్ధిదృక్ - సహ్యావంభూతోదృశ్యోభవతీత్యర్థః॥
 ము॥ సనుజీవాత్తనోపి సంచ వింశకత్వేన ప్రకృతేః పరత్వాత్ కంధమయ్యేవ పరమపురుషత్వమవధారితమిత్యత ఆహ॥ కేవలతి॥ కేవలా
 నుభవః కేవలజ్ఞానం - ఆనందశ్చ స్వరూపంయస్యసః - సవబుద్ధిం సవభవ స్తుగోచరజ్ఞానం భరతీతీతద్ధృత్ - సవజ్ఞా ఇత్యర్థః॥ ౧౩॥
 సనుదేవకీజతరే ప్రవిష్టస్య కిమియమతి స్తుతిః క్రియతేత్యత ఆహ॥ సపివేతి॥ సపివడ క్తస్వరూపపివ - త్వం - సదేవకీజతరే ప్రవిష్టఇత్యర్థః -
 సనువిశ్వం సృష్ట్యేతదేవాను ప్రవిష్టస్య కిమేతద్భము అత ఆహ - స్వప్రకృత్యైతి - స్వమాయయా ఉదం సృష్ట్యా తదను - త్వమ ప్రవిష్టపవేతి - ననుత
 హికథం శ్రుతోచ్యతే॥ శ్రు॥ తత్సృష్ట్యా - తదేవానుప్రా విశదితి అత ఆహ - ప్ర విష్టఇవేతి - యథాజలెతాశం ప్రతిబింబితంచంద్ర సూ
 ర్యాదివా - అప్రవిష్టమేవ ప్ర విష్టమితదవ్యత్ - భావ్య సేనిరూప్య సే - ప్రత్యక్షతావాసయైవలయ్యే ప్రవిష్ట ఇవలక్ష్య సే॥ ము॥ సనుజ్ఞానా
 నందస్వరూపత్వం ముక్తావస్థాయాం - సవజ్ఞా త్వంచ జీవాత్తనోప్యవశిష్ట మిత్యాశం క్యతదసంభావితం జగత్తారణత్వమాహ॥ సపివేతి॥ య

దా॥ కృష్ణావతారోత్పవసం భ్రమోస్పృశన్ము దాద్విజేభ్యోయతమాప్లుతోగవామ్॥ ౧౧॥ అథై నమ
 స్తాదవధార్యపూరుషంపరంనతాంగః కృతధీః కృ తాంజలిః॥ స్వరోచిషా భారతసూతికాగృహంవిరోచ

—* స్వస్వరూపేణా విభూతం భగవంతం ప్రతి - వసుదేవ కృత స్తుతిః. *

యంతంగతభీః ప్ర భావవిత్॥ ౧౨॥ వసుదేవః॥ విదితోసిభ వాత్ సాక్షాత్పు రుషః ప్రకృతేః ప రః॥ కే
 వలానుభ వానందస్వరూపస్సర్వబుద్ధిదృక్॥ ౧౩॥ సవసస్వప్ర కృత్యై దంసృష్ట్యా గ్రత్రిగుణాత్మకమ్॥
 తద నుత్పంహ్యప్ర విష్టః ప్ర విష్టఇవ భావ్య సే॥ ౧౪॥ యథేమేవికృతాభావాస్తథా తేవికృతై స్సహ॥ నా
 నావీర్యాః పృథగ్భూ తావిరాజంజనయంతిహి॥ ౧౫॥ సన్నిపత్య సముత్పాద్యదృశ్యం తేనుగతా ఇవ॥ ప్రా
 గేవవిద్యమానత్వాన్న తేమామిహ సంభవః॥ ౧౬॥ ఏవంభ వాత్ బుద్ధ్యనుమేయలక్షణై గ్రాహ్యైగుణ

స్వంమయా విదితః - సపివేత్యర్థః - స్వప్రకృత్యా స్వస్య కార్యోపయోగి విశేషణభూతయా ప్రకృత్యా - సమ॥ శ్రు॥ తత్సృష్ట్యా - తదే
 వానుప్రా విశదితి సృష్టప్రపంచమహాపిసృజ్యతయా ప్ర వెశః శ్రూయతే - తత్త థమయాసతివాద సవఇత్యత ఆహ - తదన్వీతి - భావ్య సేనిరూ
 ప్య సే - అతాత్త్వికై రితి శేషః - సృష్టస్య సత్తాదినిహారణార్థం అనుప్రవేశః - సత్య నాదికమేవాస నావశాత్సృజ్యేష్యను ప్రవేశ
 ఇతి శ్రుతేస్తుత్పర్యం॥ ౧౪॥ అత్ర దృష్టాంతః॥ యథేతి॥ ఇమేవికృతాభావాః మహదాదయో యథాతథేతి దృష్టాంతం వివృణోతి - తేవికృ
 తై రితి - తేవికృతైః షడ్వికారై స్సహసన్నిపత్య - విరాజంజనయంతి - సన్నిపతేన హేతుః - యతః - పృథగ్భూ తాస్సంతోనానావీర్యాః
 విష్టకార్యసమథాః సభవంతి॥ ము॥ అత్ర దృష్టాంతతయా భగవతా కార్యసృష్టయే ప్రేరితానాం భూతాదీనామండనిమాణప్రకా
 రం - తత్ర ప్రవిష్టానామపితేమామనత్పత్తిం - తేమామవాను ప్రవిష్టసభగవతాపిసృష్టబ్రహ్మాండస్య శయనస్థానమాత్ర త్వంచ స్ఫుటయ
 న్నాహ॥ యథేతి॥ వికారోనామ అధిష్టాత్ర భగవతా జనిత కార్యజనోపయోగిమహదాదీనామవస్థావిశేషః - ప్రాప్తాః వికృతాః సప్తమ
 హదహంకారాః - పంచతన్మాత్ర శ్చేదిమే ప్రసిద్ధాభావాః పదాథాః - నానావీర్యాః - విచిత్ర శ క్తియుక్తాః - అన్యథా విచిత్ర కార్యో
 త్పాదనామోగాత్ - పృథగ్భూతాః పరస్పరంభిన్న స్వరూపాః - నానావీర్యాః పృథగ్భూతా ఇమే సప్తభావాః వికృతాస్సంత ఇత్యన్వయః - వి
 కృతైః స్థూలభూతై స్సహ - సన్ని పత్యవిక్య విభావం ప్రాప్యేతి పంచీకరణోక్తిః - విరాజంబ్ర హ్మాండం శయన స్థాన భూతమిత్యర్థః - జనయం
 తి॥ ౧౫॥ అతః॥ సన్నిపత్యేతి॥ ఏవం సముత్పాద్య అనుగతాః ప్ర విష్టా ఇవ దృశ్యం తేన ప్రసః ప్రవిష్టాః - క్షతః - ఉత్ప త్తైః ప్రాగేవ కారణత
 యా విద్యమానత్వాన్న తేమామిహ స్పృష్టైః కార్యపశ్చాత్సంభవః - ప్రవేశఇతి॥ ము॥ ప్రకృతే కిమాయా తమత ఆహ॥ సముత్పాద్యేతి॥ ఏ
 వం నిమాణయేత్యర్థః - అనుగతా ఇవేతి వశబ్దః - కఇవేత్యాదివదనతిర్క్తా థ కః - అండాంతగతాదృశ్యంత ఇత్యర్థః - సతావతా - తే
 మాంత త్రొత్పత్తిరిత్యాహ - ప్రాగేవేతి - పృథివ్యాదీనామంతాత్పత్తైః ప్రాగేవ - విద్య మానత్వా దండాంతనోత్పత్తిరిత్యర్థః - తథై
 వ భవానపిశయనస్థానభూతేతత్రా నుప్రవిష్టపివేతి భావః॥ ౧౬॥ దాప్తాంతి కే అదిశతి॥ ఏవంభ వానితి॥ సమయద్యహను ప్రచ్యుతేస్వ

రూపవివకారణతయా కార్యమవతే - తహి - తేషింద్రియైర్గుణభూతాణామ - మమగ్రహణంకినా స్తీత్యతతహ - బుద్ధ్యమయే
లక్షణైరితి - బుద్ధ్యరూపాదిజ్ఞానైః - అమయేయంక్షణం స్వరూపంయేషంతైః - గుణైరింద్రియైః - గ్రాహ్యై గుణైస్సహ సన్నపిత
మానోపి - తద్గుణైః గ్రహితైః గుణైః సహనగృహ్యతే - అయగభావః - నహి గ్రాహ్యైస్సహభావమాత్రింద్రియజేకారణం - కింతు - ఇ
ద్రియాణాంశక్తిః - సాచకారైః కింసమధిగమ్య - యథాకార్యమేవకల్ప్యతే - అతోయథాచక్షుషేరూపగ్రహణరసాదిగ్రహణంనాస్తి
తథైవవిషయగ్రహణైర్వద్గ్రహణమపితి - అవిషయత్వేనచగ్రహణానభావత్వము క్తమేవ - ఆమ గ్రాహ్యప్రస్తుతివిప్లవీతర క్తరూపా
దిగ్రహణసామర్థ్యం - సమాధుర్యాదిగ్రహణసామర్థ్యం - రసస్వసహవర్తమానత్వేపిచక్షుర్విషయత్వాత్ - సవకబుద్ధిదృగిత్యత్ర -
వివంతావత్ప్రాగేవవిద్యమానత్వాత్ప్రవేశోనాస్తిత్వక్తం - కించ - పరిభిన్నస్వనీడేపత్యైదేరివప్రవేశోభవేత్ - తవత్వనావృతత్వా
దపరిభిన్నత్వేనబహిరంతరచక్షుషోనాస్తి కుతః ప్రవేశఇత్యాహ - అనావృతత్వాదితి - అనావృతత్వేహతూనాహ - సర్వస్యేతి - సహిసవక
స్వరూపస్య - అన్యదావారికమస్తి - సవాత్మనః - సహ్యేతేనావృతస్యస్యాత్మాభవేత్ - ఆత్మవస్తునాది ఆత్మనోవస్తునాద్యేతిహేతుద్వ
యం - అతసాతత్వగమనఇత్యస్తాత్ అతదివ్యాపౌతీత్యాత్మా - సహివాప్యకస్యావరణంఘటతే - తథావస్తునఃపరమాభిస్యలవస్తునాఅవ
రణంసఘటతఇత్యభాః - తస్మాత్తనాంతర్యామితయాపిప్రవేశోనముఖ్యాస్తి కుతస్తరాంగభావప్రవేశః - అతఃకేవలానుభవానందస్వ
రూపవివత్వంవిదితోసీత్యాశ్చర్యం - మమభాగ్యమిత్యభాః || ము || సమాక్రీత్యాహంజగత్కారణమితికథంజ్ఞాతవ్య ఇత్యతతహ || వివమితి || వి
వంవివంభూతఇత్యభాః - అనావృతత్వాదసంకుచితజ్ఞానత్వాత్ - తద్గుణైః గ్రహితైర్వద్గుణమయకార్యసాక్షాత్కారేణ - భవా - బుద్ధ్యమ
యేలక్షణైః జ్ఞాననిరూప్య స్వభావైః - గుణైః గుణమయకార్యైః - సన్నస్యేకకారణతయాస్థితీ గ్రాహ్యః - అతివివవిధవిచిత్రానంత
కార్యవస్తుప్యనుగతం కారణంత్యమేతివక్తం - తస్యాపరిభిన్నత్వమాహ - బహిరంతరం - సతఇతి - బహిర్భాగస్తత్ప్రతిసంబంధ్యంత
భాగశ్చ - తేనాస్తివాపిత్వాదితిభావః - తదాహ - సవకస్యేతి - సవకశబ్దనాచ్యస్యేత్యభాః - తత్రహేతుః - సవాత్మనఇతి - సవక
మాత్మాశరీరంయస్య - తస్యశరీర నచకశబ్దానాంశరీర ప్యంతత్వనియ మాత్మనఃశబ్దనాచ్యత్వంసవాత్మత్వేహేతురాత్మవస్తునాదీన
వేమామాత్మభూతస్యేత్యభాః - వివంవిధస్యతే - బహిరంతరంనైత్యన్వయః - అతఃసవకకారణభూతఇతిభావః - గ్రాహ్యైర్గుణైః సన్నపిత

జ్ఞైస్సన్నపితక్షణాగ్రహః | అనావృతత్వాద్బహిరంతరంనతేసర్వస్వసర్వాత్మనాత్మవస్తునః | ౧౭ |
యత్యమోద్భవ్యగుణేషుసన్నితివ్యవస్యతేస్వవ్య తిరెకతోబుధః | వినానువాదంచనత్వనీషితంసమ్య
గ్యతస్త్వక్తముపాదదత్పుమా || ౧౮ || త్వత్తోన్యజన్తస్థితీసంయమావిభోవదంత్యనీహదగుణాదవి

క్షణాగ్రహణిపాతత్వయమభాః - ఎవము క్రీత్యాభగవాన్సన్నపితవకాత్కారణతయావతమానోపి - బుద్ధ్య రూపాది జ్ఞాననాను
మయేయంక్షణంస్వరూపంయేషంతైః - ఇంద్రియాణాంచక్షురాదీనాంస్వజన్యజ్ఞానానుమయత్వాత్ - గుణైరింద్రియైః || శ్లో || గుణస్తాన్వి
వృత్తిశబ్దాదిజ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుషితినిఘంటుః - యే గ్రాహ్యఃపదాథాః - తైస్సమమితశేషః - తద్గుణైః గ్రహితైః గుణైః రింద్రి
యైర్గ్రహఃగృహీతుమశక్య ఇత్యభాః - అత్రాపపత్తిమాహ - అనావృతత్వాదిత్వాదినా - అపరిభిన్నత్వేనావరితుమశక్యత్వాదిత్య
భాః - పరిభిన్నగృహ్యవరణాసంభవః - సవకస్వసవాత్మనాత్మవస్తునై - అనావృతత్వాద్ధతోబహిరంతరంనైత్యపరిభిన్నతయా
విభుస్వరూపస్త్వంచక్షురాదిభిస్తద్గ్రాహ్యవస్తుతుల్యంసగ్రాహ్యఇతి - సందభాభిప్రాయః || ౧౭ || సన్వేతధేతుచతుష్టయంప్ర
పంచస్యావస్తుత్వేషుతేత - తత్తునసంభవతి - సత్త్వేనప్రతీతేరిత్యాశంక్యాహ || యఇతి || ఆత్మనోద్భవ్యేషుగుణేషు - దేహాదిషుస్వవ్యతిరెక
తః - ఆత్మవ్యతిరెకేణ - పృథక్సన్నయందేహాదిరివవ్యవస్యతేనిశ్చినోతియఃపుమా - సః - అబుధఃఅవిద్వాత్ - వ్యతిరెకాదశకనాత్ -
కించ - మనీషితంవిచారితంసత్ - దేహాదిసవకం - యతః - వినానువాదంనాచారంభణమాత్రింద్రియాససమ్యగృహతి - అతఃఅవస్తుత్వేనత్వ
క్తంబాధితమేతత్ - వస్తుబుద్ధ్యాడిపాదదత్ స్వీకువకా - అబుధఇత్యభాః || ము || వివంసవకకారణసవాత్మనసంతేత్వయ - పరమ
పురుషార్థభూతేసతి - యస్యనిత్యేషుప్రాకృతవిషయేషు - నిత్యత్వబుద్ధ్యాగ్రమతి - తస్యనిత్యేయఇత్యభిప్రాయన్నాహ || యఇతి || అబుధః
అవిద్వాత్ - యఃస్వవ్యతిరెకతఃఆత్మస్వరూపస్యేవనిత్యత్వాత్స్వస్వరూపవ్యతిరెకేత్యభాః - ఆత్మనోద్భవ్యగుణేషుభోగపదాథా
షు - సన్నినిత్యఇతివ్యవస్యతేవ్యవస్యతి - ఇత్యభ్యవసాయంకరోతీత్యభాః - తన్నీషితంతస్యాభ్యవసాయః - అనువాదంవినాతస్యనిత్య
త్వనిషిద్ధాభామనువాదమంతరేణ - ససమ్యజ్ఞప్రయస్తరఇత్యభాః - నిత్యత్వనిషేధాభామాత్మాస్యత్వమనాద్యతేజతత్వమ్యక్ - నిత్య
త్వప్రతిపాదనంతుససమ్యగిత్యభాః - సన్వేవంవిధపురుషబుద్ధిరసమ్యక్త్వంకుతఇత్యత్రాహ - యతఇతి - పుమానయం - యతోయస్తాదని
త్యత్వాద్ధేతోస్త్వక్తంవివేకిభిఃపరిహృతం - ఉపాదధత్ - స్వబుద్ధ్యాస్వీకరోతీత్యభాః - అత్రసత్త్వంనామసవకకాలసంబంధిత్యం - త
దేవనిత్యత్వంబాధ్యం - అస్యశ్లోకస్యప్రపంచావస్తుప్రతిపాదనపరత్వపక్షే - త్వమేకవివాస్యసతఃప్రమాతిరిత్యాదిరోధస్సాన్విత్ - అ
రణక్షవివాధోగ్రాహ్యః || ౧౮ || వివంపరమేశ్వరాద్భుత్వస్వతత్వవ్యతిరెకేసత్త్వముక్తం - పరమేశ్వరోపాదానత్వాదపితద్వ్యతిరెక
ణాసత్త్వమిత్యాహ || త్వత్తఇతి || సజైవంసత్వపివికారిత్వమిత్యాహ - అనీహదితి - అగుణత్వాదనీహత్వం - తతోవికారిత్వమిత్యభాః - స

స్వసీహత్వైకగంకత్వత్వం - కత్వత్వేవా - కుతః అవికారిత్వంతత్రాహ - త్వయాశ్వరభి - బ్రహ్మత్వాదవికారిత్వం - ఈశ్వరత్వాత్
 త్వత్వమితి - నన్వేతదపివిరుద్ధమేవనెత్యాహ - తదాశ్రయత్వాదితి - గుణైఃకత్వభిఃత్వయిస్సప్తాదీకత్వముపచర్యతే - గుణాశ్ర
 యత్వాత్ - యథాభ్యుత్పత్తృతంరాజనీతి || ము || నను || శ్రు || బహీష్వంప్రజాంజనయంతీగం సరూపామిత్యాదినుప్రకృత్యాదేరవజగదుత్ప
 త్వాదిత్రవణాన్తైఃకుతస్తదిత్యతాహ || త్వత్వతి || అస్యపరిదృశ్యమానస్యజగతః - సంయమోవిలయః - అనిహత్ సంకల్పేతరవ్యాపారర
 హితాత్ - అగుణాత్ గుణత్రయరహితాత్ - అవిక్రియాత్ స్వరూపస్వభావవికారరహితాత్ - త్వత్వవివేచనంతీత్యన్వయః - సత్యసంక
 ల్పవ్యతిరీక్తాల్పవ్యాపారశాలినశ్చిత్తః - స్వరూపవికారవతో చిత్తశ్చ - ససవవిధకారణత్వమితిభావః - పితదేవసమర్థయతి - త్వయీతి - ఈ
 శ్వరబ్రహ్మణి - త్వయినవిరుద్ధతే - సవశక్తిత్వాదిత్యధః - తహావికారాః శూన్యమయి - కథంసృజ్యత్వాదివ్యపదేశభిత్తత్రాహ ఆ
 శ్రయత్వాదితి - స్వశరీరభూతస్యకార్యవగ్నాస్యాంతరత్వతయాధారకత్వాదిత్యధః - గుణైఃశరీరభూతకార్యవగ్నాతైరుత్పత్త్యాదిభి
 విశిష్టైత్వయి - తత్సృజ్యత్వాదికముపచర్యతే - శరీరద్వారకముచ్యతే - సతుసాక్షిచ్యుతభిత్త్యధః - యద్వా - గుణైస్త్యచ్ఛరీరభూత
 గుణమయికారైర్వాద్యారభూతై హేతుభిః - తత్త్వయిఉపచర్యతే || ౧౯ ||

ఏవంధూతస్యైవతవయథావిశ్వస్థిసగలయాధాంత్రవణా గుణావతారాః - ఏవమయంధూధారాపనయనాధామవతారభావభి
 జ్ఞాతవ్యభిత్త్యాహాశ్లోకద్వయేన || సత్వమితి || ము || ఉక్తముత్పత్త్యాదికారణత్వంభంగ్యంతరణానుసంధతై || సత్వమితి || స్వమాయయా
 స్వసంకల్పేన - అత్రరజసోపబృంహితంరక్తం - తమసోపబృ - హితం కృష్ణమిత్తుక్తా - సత్త్వేనోపబృంహితం శుక్లమితిచ - పారిశేష్యాద్యో
 జ్యం - అజామితి శ్రుతౌలాహతశుక్లకృష్ణామిత్యత్రైవశుక్లాదిశబ్దైఃసత్త్వాదిగుణాలక్ష్యంతే - సతథాప్రసిద్ధః - త్వంత్రిలోకస్థితయే -
 అత్తనఃశుక్లంవణంస్థితి కారణంస్వత్వ తదసాధారణం వణమిత్త్యధః - సత్త్వగుణాభిభూతః - స్థితింకరోపితిభావః - ఏవమస్యగ

క్రియాత్ | త్వయాశ్వరైబ్రహ్మణీనూవిరుద్ధతేత్వ దాశ్రయత్వా దుపచర్యతేగుణైః || ౧౯ || స
 త్వంత్రిలోకస్థితయేస్వమాయయావిభక్షిశుక్లంశుక్లంఖలువణమాత్మనః | సగ్ధాయరక్తంరజసోపబృంహి
 తంకృష్ణంచవణంతమసాజనాత్యయే || ౨౦ || త్వమస్యలోకస్యవిభోరిరక్షిషుగృహేవతీగోసిమ
 మాఖిలైశ్వర | రాజస్యసంజ్ఞాసు రకోటియాధపైని న్యూహ్యమానానిహనిష్యసేచమూః || ౨౧ || అ
 యంత్వసభ్యస్తవజన్తమెగృహే శ్రుత్వాగ్రజాంస్తైన్యహనత్సు రైశ్వర | సతేవతారంపురుషైస్సమ

—* స్వస్వరూపేణా విభూతం శ్రీవరమపురుషం ప్రతి - దేవకీకృతస్తుతిః.*—

పితం శ్రుత్వాధునైవాభిసరత్యుదాయుధః || ౨౨ || శ్రీశుకః || అథై నమాన్త జంబీత్యువహాపురుషలక్ష
 ణమ్ | దేవకీతముపాధావత్తంసాద్భీతాశుచిస్త్రితా || ౨౩ || దేవకీ || రూపంయత్తత్ప్రా హురవ్యక్తమా

పూహ్యం - జనాత్యయేప్రశమేత్యధః - అత్రస్వేనరూపేణచతుర్ముఖరుద్రాఖ్యతేత్రజ్జివిశిష్టవేషణచ - స్థిత్యాదికత్వత్వం - త
 త్రజ్జగత్ప్రవాధిహానైతత్త్రజ్జణాభిభవశ్చేతి || ౨౦ || త్వమితి || రక్షితుమిచ్ఛు రవతీగోసి - కృష్ణైనవణేన - అతస్స ధూనాంరక్షణా
 థం - రాజస్యసంజ్ఞాఃయేఅసురకోటియాధపాఃతై నిన్యూహ్యమానాఃతతస్తతశ్చాన్యమానాః - చమూఃసేనాఃనిహనిష్యసేసం హరిష్య
 సి || ము || ఎవలసవ రక్షకస్యభగవతః - ప్రకృతౌపయోగ మనుసందధానం - స్తుతిముపసంహరతి || త్వమితి || లోకస్యగిరక్షిమః -
 రక్షేంకతుమిచ్ఛుః - రాజస్యసంజ్ఞాఃఅసురకోటి నాయూధపాః - తై నిన్యూహ్యమానాః సవతఃప్రైర్యమాణః - నిహనిష్యసేసంహ
 రిష్యసి || ౨౧ || కింతుతథాప్యప్రమతైనత్వయాభవితవ్యమిత్యాహ || అయమితి || అసభ్యఃఖలః - సమపితంకధితం || ము || ఏవంస్తుత్వా
 విదితోసీత్యాదినా - జ్ఞాతమపిభగవత్పరత్వంవిస్తృత్య - పుత్రోయమితివాత్సల్యేన - తస్యకంసాద్భయమాశంక్యాహ || అయమితి || తవ - అ
 స్యాస్త్రమప్తమోగభాగిత్యాదినాస్వహంతృతయాశ్రుతస్యేత్యధః - మెగృహే శ్రుత్వాభవిష్య తీరిపూవమేవశ్రుత్వా - అగ్రజా
 త్వత్తఃపూవముత్పన్నా - మత్ప్రత్రా - వ్యహనజ్ఞాన - అహూత్వయితాదృశస్తన్తత్పరః - యదయంభవిష్యతస్తవసంబంధమా
 త్రైజైవ - ప్రథమాత్పన్నమత్పత్రవగ్నవధపర్యంతం విక్రాంతభితిభావః - అసభ్యఃసభానహః - కుతః - ఖలైశ్వరఃకుష్టుగ్రసరః - అస
 భ్యఃఖలభిత్త్యాఖ్యానంతుపానరుక్త్యగ్రస్తంబాధ్యం - సురేశ్వరతనంబుద్ధ్యంతపాతేనకశ్చిద్విరోధః - పురుషైఃస్వభృత్యైః - సమపిత
 తంజ్ఞాపితం || ౨౨ || అథేతి || ఉపాధావత్ అస్తాత్ || ము || అథదేవకీకించిద్విజ్ఞాపయితు మాదౌతుష్టవేత్త్యాహ || అథేతి || ఉపాధా
 వత్ స్తుత్వాఉపతథై - శుచిస్త్రితాస్యపుత్రభూతభగవద్భగవేనభయనివృత్త్యావికసితముభీత్యధః || ౨౩ || దేవకీకించిద్విజ్ఞాపయితుం -
 త్వయిభయశంకైవతావన్నాస్థిశ్లోకచతుష్టయేనాహ || రూపమితి || యత్తత్కిమపి - రూపంవస్తు - ప్రాముఃవేదాః - కింతద్వస్తుతదా
 హ - అవ్యక్తం - అత్రహేతుః - ఆద్యంకారణం - కింపరమాణవః - న - బ్రహ్మబృహత్ - కింప్రధానం - న - జ్యోతిఃచేతనం - కింవైశేషికా
 నామివజ్ఞానగుణకం - న - నిగుణం - కింమీమాంసకానామివజ్ఞానపరిణామి - న - నివికారం - కింపుష్కరాక్షాదినామివశక్తివిక్షేపణపరిణా

మి.న. సత్తామాత్రం.తహి.కింసామాన్యం.న.నరీహం.సన్నిధిమాత్రేణకారణం.ఏవంభూతం కిమపికార్యంకల్ప్యం.యద్వస్తు -
సమివసాత్తత్వంవిష్ణురితి.అపరోక్షశ్చేత్యాహ.అధ్యాత్మదీపఇతి.బుద్ధ్యాదికార్యకారణసంఘాతప్రకాశకణ్యభావః.అభవా.అవ్య
క్తంనకేనాపిప్రమాణేన.వ్యజ్యత ఇత్యవ్యక్తం.కథం.ఉత్పత్త్యాతావన్నవ్యజ్యత ఇత్యాహ.ఆద్యంసర్వస్యకార్యస్యాద్యం.అనాదీత్య
భావః.తథా.బ్రహ్మ.జ్యోతిః.నిగుణం.నివికారం.ఇతిచతుర్భావఃపదైః.నిదేశేనచ.ప్రకాశేనచ.గుణేనచ.వికారేణచ.వ్యక్తిం
నిరాకరోతి.తథాసత్తామాత్రేమితివిశేషేణ.నివికేశమితిసామాన్యేన.నిరీహమితిక్రియయాచ.వ్యక్తింనిరాకరోతి.ఆన్యత్పమానం.
ఎవంభూతస్యతవ.నభయశంకేతిభావః || ము || మహాపురుషలక్షణమిత్యక్తమేవవిప్యణాతి.శ్లోకచతుష్టయేన || రూపమితి || యత్ర
సంప్రాప్తయః.సత్వమిత్యన్వయః.విధేయప్రాధాన్యాత్పంలింగనిదేశః.రూప్యత ఇతిరూపంస్వరూపం.నవ్యజ్యతే.ఇంద్రియై రిత్యవ్య
క్తం.అతీంద్రియమిత్యభావః.బ్రహ్మబృహత్త్వాదిగుణయుక్తం || శ్రు || బృహతిబృహాయతి.తస్మాదుచ్యతే.పరంబ్రహ్మైతిరుక్తిః.జ్యో
తిఃస్వయంప్రకాశం.నిగుణంసత్త్వాదిగుణశూన్యం.నివికారంశోకమోహదిషడ్వికారరహితం.సత్తామాత్రంవృద్ధిక్షయదిరహ
తం.నిర్విశేషంశబ్దస్పృశాదివిశేషశూన్యం.నిరీహంపుణ్యపాపాదిరూపన్యాపారరహితం.తత్తథా.అగమప్రసిద్ధం.ఆత్మజ్ఞానమధ్యాత్మశ
బ్దేనోచ్యతే.తదేవదీపాయస్యసః.దీపవత్పవప్రకాశకథమభూతజ్ఞానవానిత్యభావః || శ్రు || సహిద్రుష్టుర్వైషేషిపరిలోపావిద్య
తే.స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియచేతిశ్రూయతే.యద్వా.అధ్యాత్మమాత్మవిషయజ్ఞానం.తస్యదీపఃప్రకాశః.ఆత్మవిషయజ్ఞానప్రదఇత్య
భావః || ౨౮ || కించ.మహాప్రళయేష్యవశ్యమాణస్యకతోభయమిత్యాహ || నష్టఇతి || చరాచరలోకేమహాభూతేమనీనెమ.తేష్యపి.అది
భూతంభూతసూక్ష్మం.ప్రవిష్టేమ.తస్మిన్నపివ్యక్తేఅవ్యక్తంప్రధానంప్రాప్తే.అవశేషాత్తత్ప్రధానే.సంజ్ఞాప్రజ్ఞాయస్య.వివమ
పిరీసమిదమస్తీ.పశ్చాదేవముద్బోధనీయమితి.సఃఅశేషసంజ్ఞఃశేషసంజ్ఞ ఇతివా || ము || ద్విపరాధేతి.పరంనామబ్రహ్మణోవషణితా
త్తకమాయః.తస్యపంచాశద్వషణత్తకం పూర్వాధానం.ఉత్తరాధానంపరాధానముచ్యతే.తదుక్తం || శ్లో || బ్రహ్మస్వస్యమానస

ద్యంబ్రహ్మజ్యోతినిగుణంనిర్వికారమ్ | సత్తామాత్రంనిర్విశేషంనిరీహంసత్వంసాత్వాద్విష్ణుగధ్యా
త్మదీపః || ౨౮ || నష్టేలోకేద్విపరాధావసానైమహాభూతేష్యాదిభూతంగతేషు | వ్యక్తేవ్యక్తంకాల
వేగేనయాతేభవానైకశ్శిష్యతేశేషసంజ్ఞః || ౨౯ || యోయంకాలస్తస్య తేవ్యక్తబంధోచేష్టామాహు
శ్చేష్టతేయేనవిశ్వమ్ | నిమేషాదివత్సరాంతోమహీయాంస్తంత్యేశానంతేమథామప్రపద్యే || ౩౦ ||
మత్యోమృత్యువ్యాళభీతఃపలాయన్సర్వాలోకాన్నిభయంనాధ్యగచ్ఛత్ | త్వత్పదాబ్జం
ప్రాప్య * యదృచ్ఛయాద్యస్వస్థశ్చేతమృత్యురస్మాదప్రైతి || ౩౧ || సత్వంఘోరాదుగ్రసేనాత్మజాన్న
స్తాహిత్రస్తాభృత్యవిత్రాసహసి | రూపంచేదంపారుషంధ్యానధిష్ఠ్యం మాప్రత్యక్షంమాం

హ్యయవషణశతంస్తృతమ్ | తత్పరంవైతదధాంతుపరాధామభిధీయత ఇతి.తథాచక్షయోఃపరాధామారవసానైచతుర్ముఖస్య
ప్రళయఇత్యభావః.మహాభూతేషుపుణివ్యాదిమ.అదిభూతంభూతాదిం.స్వప్రకృతిభూతమహంకారమిత్యభావః || శ్లో || భూతాదిమిం
ద్రియాదించద్విధాహంకారమేవచేతివిష్ణుపురాణవచనాత్.వ్యక్తేతదహంకారప్రకృతిభూతమహాతీత్యభావః.అవ్యక్తంప్రధా
నం.శేషసంజ్ఞఃశేషాభ్యః.శేషాత్తనాసవజగద్భారవహఇత్యభావః.యద్వా || శ్లో || శిష్యతేశేషసంజ్ఞ ఇతిశేషశబ్దప్రకృతిరేవోచ్య
తే.తదాసవలోపేనస్వస్థైకస్థైకవాచ్యప్రత్యాత్మ.అశేషసంజ్ఞ ఇతిభేదేతు.అశేషశబ్దేనచరాచరాత్మకంశిష్యముచ్యతే.తత్సంజ్ఞా
నాతీత్యశేషసంజ్ఞః.సవజ్ఞ ఇత్యభావః.అశేషాసంజ్ఞాఅభ్యాఃయస్యసః.సవశరీరకత్వాత్సవశబ్దవాచ్యఇతివా || ౨౯ || కించ.య
ఇతి || విపంప్రళయహేతుః.యోయంకాలః.అవ్యక్తబంధోప్రకృతిప్రవతక.తస్య.ప్రళయవధిభూతస్య.తేతవ.చేష్టాంబీలాం.చే
ష్టతేవిపరివతతే.పునఃపునవత్సరావృత్త్యామహీయాద్విపరాధారూపః.యస్యచేష్టామాహుః.తం.త్వాత్వాం.తేమథామఅభ
యస్థానం.ప్రపద్యేశరణంప్రదే || ము || నిమేషాదివత్సరాంతోయోయంకాలోమహీయా.శిభః.యేనకాలేనవిశ్వంచేష్టతేప్రవ
తతే.తంకాలం.శేషావ్యక్తబంధోప్రకృతిబంధో.భగవతఃస్వశరీరభూతప్రకృతిధారకత్వాత్సంభుత్వం.తస్యతథాప్రసిద్ధస్య.
తేచేష్టంచేష్టాత్మ్యం.విశేషణమాహుః.తేమథామతేమస్థానం.తం.త్వా.ఈశాసమితిభేదః.త్వాత్వాప్రపద్యఇతి.యద్వా.యోయం
కాలఃమహీయా.తంకాలం.యేనభవతావిశ్వంచేష్టతే.తస్యతేచేష్టామాహురితియోజనా || ౩౦ || తేమథామత్వమేవాహ || మత్యే ఇ
తి || లోకాప్రతి.యదృచ్ఛయా.కేనాపిభాగ్యోదయేన.ఆత్రభందోభంగఆహుః.శేషాద్య || ము || తేమథామత్వమేవాహ || మత్యే
ఇతి || మృత్యురేవవ్యాళః.మృరసపః.లోకాప్రతి.పలాయణధావణ.శరణాన్వేషణభామితిభావః.నిభయంమృత్యుభయరా
హిత్యం.నాధ్యగచ్ఛత్.నప్రాప్తవా.శేషాద్య.యదృచ్ఛయా.యదృచ్ఛికాదిసుకృతపరిపాకవశేన || ౩౧ || ప్రస్తుతంజ్ఞాపయతి || సజ
తి || భృత్యానాంవిత్రాసంహంతీతిభృత్యవిత్రాసహ.భృత్యవిదితివాభేదః.పారుషం.విశ్వరం.ధ్యానధిష్ఠ్యం.ధ్యానాసేదం.మాం
సదృశాంమాంసచక్షుషాం.మాదృశామిత్యపిపాతాంతరం.ప్రత్యక్షంమాకృతాః || ము || విపంప్రత్యాప్రస్తుతంవిజ్ఞాపయతి || సత్వ

మితి॥ భృత్యమిత్ర సాశీల్యసభృత్యై స్సహమిత్ర వద్వ తామా నెత్యథాః అసహశ్చత్రా తోమస్సహాసి భృత్యవిత్రా సహసీతిపాతే.
భృత్యానామి త్రాసంభయం హంతీతథోక్తః భృత్యవిత్రా సహ ఆసీతివాభేదః భృత్యవిత్ర భృత్యమనోరథవేదీత్యథాః పారుషం
పరమపురుషత్వసూచకం ధ్యానధిష్ఠ్యంధ్యానవిషయం యోగి ధ్యానాలంబనమిత్యథాః మాధృశాంకమణచక్షుషాం మాకృషిస్తాఃమా
కాషీః॥ ౨౦॥ జన్మేతి॥ భవతపిపశతోనిమిత్తభూతాత్తంసాత్స ముద్విజేభిభేమి - యతః ఆధీరధీఃఅధీరచి త్తా ॥ ము ॥ మాతృత్వ
ప్రయుక్తప్రేమాతిశయనాహ॥ జన్మేతి॥ తేమయిజన్మమావిద్యాదిత్యన్వయః భవద్ధేతోః త్వదధాం కంసాత్సముద్విజే తస్మాత్తవానిష్ట
ము త్రైక్ష్యవిభేమిత్యథాః భవద్ధేతోః భవదవతారనిమిత్తభూతాత్ కంసాత్సముద్విజేభివా సనువిదితమ త్ప్రభావాయాస్తవ - కాశీ
రిత్యత్రాహ ఆధీరధీరితి అధైర్యమేవసవత్రభూతా త్రైక్ష్యములమితిభావః॥ ౨౯॥ ౩౦॥ కిమత్యుపసంహతావ్యం - వివరభూతేన
పుత్రేణ తవబృహతీజ్ఞానాస్యాదితిచేత్తత్రాహ॥ విశ్వమితి॥ నిశాంశైస్సశయవసానై - యథావకాశంసంకోచతః అసంభావితత్వాత్
అపహస్యతైవస్యాదిత్యథాః ॥ ము ॥ విశ్వాత్కవిశ్వశరీరక - విశ్వస్యాంతరాత్తన్నితివా రూపస్య పరమపురుషత్వసూచకతామేవహః
శంభేతి - సనుత్వద్గభజాతంమామేవంకథంవణాయసీత్యత్రాహ - విశ్వమితి - యత్తదానిత్యసంబంధాదత్రయైత్యధ్యాహరః - పర
మపురుషోయోభవాత్ స్వతనావేవనిశాంతేనదనై - యద్వా నిశాశబ్దేనమహానిశాఖ్యః ప్రశయఉచ్యతే - సవినాంతః సకలజగత్సమాప్తిః -
తస్మిన్నితి - విత్త్వన్వయం యథావకాశంసవిస్తారమిత్యథాః - విభవేసోయం భవాత్ మమగభోభూదితియత్ - తత్సృలోకస్యవిడంబన
మిత్యేవంయోజనా - విడంబనంతద్వదాచరణం - అపేక్షాభి - కుక్షిష్ఠాఖిలభువనస్య - స్వకుక్షిస్థిత్యమసంభానాశ్చర్యామకరణం॥ ౩౧॥

సదృశాంకృషిస్తాః॥ ౨౦ ॥ జన్మతేమయ్య సాపాసోమావిద్యాన్మధుసూదన । సముద్విజేభవద్ధేతోఃకం
సాదహమధీరధీః ॥ ౨౯॥ ఉపసంహరవిశ్వాత్సన్నదోరూపమలౌకికమ్ । శంఖచక్రగదాపద్మశ్రియా
జుష్టంచతుర్భుజమ్ ॥ ౩౦ ॥ విశ్వంయదేతత్స్వతనానిశాంతేయథావకాశంపురుషఃపరోభవాత్ । వి
భవేసోయంమమగభజోభూదహూన్మలోకస్య విడంబనంమహత్ ॥ ౩౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ త్వ
మేవపూర్వసగేభూఃపుష్పి స్సాన్వయంభువేసతి । తదాయంసుతపానామప్రజాపతిరకల్మషః ॥ ౩౨ ॥
యువాంవైబ్రహ్మణాదిష్టేప్రజాసగేయదాతతః । సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామంతేపాలేపరమంత
పః ॥ ౩౩ ॥ వషణవాతాతపహిమఘర్తకాలగుణానను । సహమానౌశ్వా సరోధవినిధూతమనోమ
తౌ ॥ ౩౪ ॥ జీణపణానిలాహారాపుపశాంతేనచేతసా । మత్తఃకామానభీష్పంతామదారాధనమీహ
తుః ॥ ౩౫ ॥ ఎవంవాంతవ్యతోభాద్రైతపఃపరమదుష్కరమ్ । దివ్యవషణసహస్రాణాంద్వదశేయర్క
దాత్మనోః ॥ ౩౬ ॥ తదావాంపరితుష్టోహముమునావపుషానఘై । తపసాశ్రద్ధయానిత్యంభక్త్యాచ
హృదిభావితః ॥ ౩౭ ॥ ప్రాదురాసంవరదరావ్యవయోఃకామదిశ్సయా । ప్రీయతాంవరభిత్వకైమా
దృశోవాంవృతస్సుతః ॥ ౩౮ ॥ అజుష్టగ్రామ్యవిషయావనపత్యైచదంపతీ । నవవ్రాధేవవగంమే

చతుర్భుజరూపేణావిభావే - కారణంతావదాహ - చతుర్భుఃశ్లోకైః ॥ త్వమితి ॥ పూర్వసగేప్రభుమజన్మని - అభూఃఆసీః - పుష్పి
నామ - స్వాయంభువే స్వాయంభువమన్వంతర - తదాయంవసుదేవః ॥ ము॥ అథభగవాన్తత్ప్రత్యైస్వస్యనిమిత్తమాహ॥ త్వమేవ
తి॥ పూర్వసగేప్రభుమజన్మని - స్వాయంభువీ స్వాయంభువమన్వంతరప్రభవా - పుష్పినామ - సతీ - స్వాయంభువదితిపాతే - తస్మిన్
న్వంతరభిత్వథాః - ఆయంవసుదేవః॥ ౩౨॥ యువామితి॥ తేసాశేషుర్ంతపఃకృతవృత్తా - యువాం॥ ము॥ యదాబ్రహ్మణాయువాంప్ర
జాసగేఆదిష్టే - తదాతపస్తేపాతభిత్వన్వయః ॥ ౩౩॥ ము॥ వషణతి॥ ఘమకాలస్య గ్రీష్మతోః - గుణఃరాత్రావపుష్పలభ్యమానఙ్గా
ష్టా - యద్వా - ఘమకాలగ్రీష్మకాలోష్టా - వషణదినేవకాలగుణాత్తత్తత్తాలవ్యంగ్యాత్వషణదీనిత్యథాః - అమరమనృత్య - సహ
మానౌశ్వాసనిరోధఃపూరకంభక్త్యాం - ప్రాణనిరోధః॥ ౩౪॥ ౩౫॥ వివమితి॥ తప్యతోఃఆచరతోః - ఈయుఃగతాని - మదాత్మనోఃమచ్చి
తనూః ॥ ము॥ తప్యతోఃతపఆచరతోఃఈయుఃఅతీతాని అహమేవాత్పాలంతథాకరకాయయోస్తయోఃమదాత్మనోః అతపివేద్యశకు
ష్కరతపశ్చక్తిరితిభావః - మదాత్మనోఃమద్గతచిత్తయోరితివా॥ ౩౬॥ తదేతి॥ అమునావపుషా॥ ము॥ అమునావపుషా - చతుర్భుజాదిమతా॥
౩౭॥ ప్రాదురాసమితి॥ ప్రాదుభూతోస్తి - పరదరాట్పరదేషుశ్రేష్ఠభిత్వథాః - తేనసకృద్వరణచ వారంవారమావిభావకారణము
క్తం - మాధృశంమయాసదృశః - కామస్యదిత్సయాదాతుమిచ్ఛయా ॥ ము॥ అనెనైవవిగ్రహణ పరదరాట్పరదశ్రేష్ఠః - అతీయదా
స్యమనోరథవరప్రదానానుగుణ్యేనప్రివారముత్పత్తిరితిభావః - కామస్యమనోరథస్యదిత్సయాదాతుమిచ్ఛయా - మయేతిశేషః - వరోప్రీ
యతామిత్వకైసతి - వాయుసయోః - మాధృశఃమత్సదృశః - సుతః - మేమత్తోవృతః॥ ౩౮॥ అజుష్టేతి॥ మేమత్తోపి - యువాం అపవర్గంస

వప్రాధనవృత్తవంతౌ || ము || మమమాయయామోహితాఅపత్యాద్యలాభాత్తత్రై వమన్తహిమ్నామోహంగతో - పరమపురుషార్థంనై
చ్యతఇతిభావః || ౩౯ || గతఇతి || వరందత్వా - మయిగతే || ౪౦ || ౪౧ ||
తయోరితి || అదిత్యాంకశ్యపాద్యామనాసెతి - యత్తదపిత్రద్రూపయోర్యువయోరహమేవపునరాసమిత్యర్థః || ౪౨ || ౪౩ || ఏతదితి || ప్రాక్
ప్రథమం - తావత్ - ఏత ద్రూపంమెజన్యైతి - స్మరణాయజ్ఞానాయ - దశతం - మద్భవంమద్విషయం - ఆనంతరంతద్విచ్ఛయా - బాలోపిభ
విమ్యామితిభావః || ౪౪ || సనుత్వయిప్రసన్నైపికథమావయోః పునః పునజన్యైతి - అతఃపరంసభవిష్యతీత్యాహ || యువామితి || ౪౫ ||
౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || తతఇతి || యదికంసాద్భిభేషిత్వమిత్యాదినా - ప్రథమమేవభగవతా - ప్రచోదితోవసుదేవః - యదాగంతుమైచ్ఛత్ - త
దైవ - అజాపియామోగమాయా - సానందజాయయా - అజనిజాతా || ౪౯ || తయైతి || హృతాః ప్రత్యయాథాః - సవావృత్తయోయేషాం -

మోహితౌమమమాయయా || ౩౯ || గతేమయియువాంలభ్యావరంమత్సదృశంసుతమ్ | గ్రామ్యాన్
భోగానభుంజాథాంయువాం ప్రాప్తసు నోరథౌ || ౪౦ || అదృష్టాన్యతమంలోకేనౌదార్యగుణై
స్సమమ్ | అహంసుతోవామభవంపుష్పిగభాభిస్తృతః || ౪౧ || తయోర్వాంపునరేవాహమదిత్యా
మథకశ్యపాత్ | ఉపేంద్రభిజిభ్యాతోవామనత్వాచ్చవామనః || ౪౨ || తృతీయస్త్రిభవేహంవైతే
నైవవపుషానఘే | జాతోభూయస్తయోరైవసత్యంమేవ్యాహృతంసతి || ౪౩ || ఎతద్వాందశీతంరూపం
ప్రాగ్జన్తస్మరణాయమే | నాన్యథామద్భవంజ్ఞానంమత్యేలింగేనజాయతే || ౪౪ || యువాంమాంపుత్ర
భావేనబ్రహ్మభావేనచాసక్యత్ | చింతయంతోకృతస్నేహాయాస్యేథేమద్గతింపరామ్ || ౪౫ || యదికం
సాద్భిభేషిత్వంతహిమామాంగోకులంనయ | యశోదాయాశ్చ తాంకన్యాంమన్తాయామానయద్రు
తమ్ || ౪౬ || స్వయంస్యవివృతాద్వారోయమునాచసుమస్తరా || ౪౭ || శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తాప్సీధరిస్తూ
ప్టీంభగవానాత్మమాయయా | పిత్రౌస్సంపశ్యతోస్సద్యోబభూవప్రాకృతశ్శీశుః || ౪౮ || తతశ్చశౌరి
భాగవత్ప్రచోదితస్సుతంసమాదాయససూతికాగృహాత్ | యదాబహిర్గాంతుమియేషతహ్యేజా
యాయోగమాయాజనినందజాయయా || ౪౯ || తయాహృతప్రత్యయసర్వవృత్తిషుద్వాస్థేషుపారే
షుచశాయితేష్వథ | ద్వారస్తుసర్వాఃపహితాదురత్యయాబృహత్తవాటాయసశృంఖలైఃకిల || ౫౦ ||
తాఃకృష్ణవాహేవసుదేవఆగతేస్వయంవ్యశీర్యంతయథాతమోరవౌ | వవషణపజన్యఉపాంశుగజిన్
తశ్శేషోన్వగాద్ద్వారినివారయన్ఫణైః || ౫౧ || మఘోనివషణత్యసకృద్యమానుజాగంభీరతోయాఘ
జల్లోర్మిఘేనిలా | భయానకావతేశతాకులానదీమాగ్గందదౌసింధురివశ్రీయఃపతేః || ౫౨ || నందవ్ర
జంశౌరిరుపెత్యతత్రతాగోపాప్రసుప్తానుపలభ్య నిద్రయా | శిశుంయశోదాశయనైనిధాయత
త్సుతాముపాదాయపునగృహానగాత్ || ౫౩ || దేవక్యాశ్శయనైన్యస్యవసుదేవోధదారికామ్ | ప్ర
తిముచ్యపదోతోహమానైపుర్వవదాన్వతః || ౫౪ || యశోదానందపత్నిచజాతంపరమబుద్ధ్యత |
నతల్లింగంపరిశ్రాంతనిద్రయాపగతస్తృతః || ౫౫ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే తృతీయోధ్యాయః * * * * *

శ్రీశుకః || బహిరంతఃపురద్వారస్సర్వాఃపూర్వవదాన్వతాః | తతోబాలధ్వనింశ్రుత్వాగృహపాలా
అథవా - హృతాః ప్రత్యయాః అన్యాశ్చ సవావృత్తయోయేషాంజగ్రతామపి - తథాభూతేషుద్వారపాలేషుసత్సు - బృహత్తవాటేషులో
హకీలకయుక్తశృంఖలైః - బృహద్భిఃకవాటాదిభిరురత్యయాఇతివా || ౫౦ || తాఇతి || స్వయమేవవ్యశీర్యంతవివృతాఇత్యర్థః - రవే
నిన్మిత్తభూతాత్ || ౫౧ || మఘోనీతి || గంభీరోయస్తోయాఘః - తస్యజవేన - దేహిమయః - తైఃఘేనిలాః ఘనవ్యాప్తాః - భయానకైరావ
తేశతేవ్యాప్తాపి - శ్రీయఃపతేఃసీతాపతేః || ౫౨ || నందవ్రజమితి || నిద్రయాఅజయ || ౫౩ || దేవక్యాఇతి || ప్రతిముచ్యబధ్వా - పదాః
పాదయోః - తాహం నిగళం - ఆస్తేస్త || ౫౪ || యశోదేతి || జాతంకించిదితి - కేవలంఅబుద్ధ్యత - సతుపుత్రఃకన్యాచేతి - యోగనిద్రయా
చమోహితేతి || ౫౫ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
* * * * * చతుర్థాచండికావాక్య మాకణ్యకాతిభయకులః | దుమంత్ర్యశిహితంమనెకంసోబాలానిహంసనమ్ || ౧ || తదైతి || తదప్యమంజన్త ||

౨॥ సజ్జతి॥ కాలోమృత్యుః॥ ౩॥ ౪॥ బహవజ్జతి॥ అంగశాస్త్రాతః॥ ౫॥ ౬॥ ఉపగూహ్యతి॥ దీనదీనవత్ దీనానపిదీనవత్ - సతుతథా -
పుత్రస్యాస్యత్రసీతత్వాత్సా చయో గమాదౌతిజ్ఞాతత్వాచ్ఛ - యాచిత్తోపి ఆచిచ్ఛి దౌత్యకృత్యజగ్రహ॥ ౭॥ తామితి॥ అపోధయత్ బతన
చిత్తేషు॥ ౮॥ సేలి॥ సద్యఎవదేవీధూత్వా॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ కిమితి॥ మామాం - కృ పణాంవృథా - ఆహింసీః హిం సితవాససి - కృ పణానితి
పాతాంతరే - అన్యాసపిః శూక హనిష్యతీతిజ్ఞాత్వావారయతీతి॥ ౧౨॥ ఎవమితి॥ బహునామ సునికేతేషువారాణ్యసృష్టినేషు॥ ౧౩॥ త
యేతి॥ పరమవిస్తి తఃకథం దై వీవాగన్యతావాతేతి॥ ౧౪॥ అహింసాజ్ఞాతి॥ భావభగినీభతః - పురుషాదోరాక్ష సోయథాస్వాపత్యమేవహిన్తసి -
తద్వత్॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ మాశోచతమితి॥ శామహాభాగా - స్వకృతంభుజఃస్వరభక్తమభోక్త్యా - కించ - జంతవః ప్రాణినః సదా
నాసతే - కింతు - అల్పకాల మేవాసతే - తథాపిఎకత్ర నాసతే - కింతువియుజ్యంతే - యతోదై వాధీనాః॥ ౧౮॥
సదానాసతజ్జతియదు క్తంజన్త మరణాది - తదపిదేహానామేవనాత్మసజ్జత్యాహ॥ భవీతి॥ ధూతానిదేహావీవయాంఽఅసయాంఽఽచ - భవంతి
నభవంతిచేత్యథః - యథాభువిభౌమానిఘటాదీని - తద్వత్ - ఏతేషుభూతేషు - జన్తాదిభివిక్రియమాణేషు - అయమపరోక్షతయాప్రత్య

స్సముత్థితాః॥ ౧॥ తేతుతూణాముపా వ్రజ్యదేవక్యాగభజన్తతత్ । ఆచఖ్యుభోజరాజాయయదు
ద్విగ్ధఃప్రతీక్షతే॥ ౨॥ సతల్పత్తూణాముత్థాయకాలోయమితివిహ్వలః। సూతీగృహమగాత్తూణాంప్ర
థ్వికముక్తముధజః॥ ౩॥ తమాహభ్రాతరం దేవీకృపణాకరుణంసతీ । స్ను షేయంతవకల్యాణప్రి
యంమాహంతుమహాసి॥ ౪॥ బహుప్రొహింసితాహ్యంగశిశవఃపావకోపమాః । త్వయాదేవనిస్పృష్టై
నపుత్రికై కాప్రదీయతామ్॥ ౫॥ నన్వహంతేహ్యవరజాదీనాహతసుతాప్రభో । దాతుమహాసిమందా
యామమేమాంచరమప్ర జామ్॥ ౬॥ శ్రీశుకః॥ ఉపగూహ్యత్కజామేవంరుదంత్యాదీనదీనవత్ । యా
చిత స్తాంవినిభత్స్య హస్తాదాచిచ్ఛి దేఖలః॥ ౭॥ తాంగృహీత్వాచరణయోజాతమా త్రాంస్వసు
స్సుతామ్ । అపోధయచ్ఛిలాపృష్టైస్పాథోన్మూలితసోహృదః॥ ౮॥ సాత ధస్తాత్సముత్పత్యసద్యోదే
వ్యంబరంగతా । అదృశ్యతానుజావిష్టోసా యుధాప్తమహాభుజాః॥ ౯॥ దివ్యస్త్ర గంబరా లేపరత్నాభరణ
భూషితా । ధనుశ్చు లెషుచ ర్త్వాసిశంఖచక్ర గదాధరా॥ ౧౦॥ సిద్ధచారణగంధరై వ్విరప్సరఃకిన్నరోరచైః ।
ఉపాహృతోరుబలిభిఃస్తూయమా నేదమబ్రవీత్॥ ౧౧॥ దేవీ॥ కింమయాహతయామందజాతఃఖిలుత
వాంతకృత్ । యత్రకప్తచిత్పూర్వశత్రు ర్త్వాహింసీకృపణాంవృథా॥ ౧౨॥ ఎవంప్రభాష్యతందేవీమా
యాభగవతీభువి । బహునామనికేతేషుబహూనామాబభూవహ॥ ౧౩॥ తయాభిహితమాకణ్యకం
సఃపరమవిస్తితః । దేవకీవసుదేవంచవిముచ్యప్రశ్రితోబ్రవీత్॥ ౧౪॥ అహింసాభగిన్యహింసాభావమ
యావాంబతపాప్తనా । పురుషాదగ్రవాపత్యంబహుప్రొహింసితాస్సుతాః॥ ౧౫॥ సత్వహంత్యక్తకారు
ణ్యస్త్యక్తజ్ఞాతిసుహృత్ ఖలః । కాంస్తులోకాగమిష్యామి బ్రహ్మ హేవమృతశ్వసః॥ ౧౬॥ దేవమ
ప్యన్యతంవక్తీనమత్యాఎవకేవలమ్ । యద్విస్త్రంభాదహంపాపఃస్వసునిహతవాశిశూః॥ ౧౭॥ మా
శోచతంమహాభాగావాత్స జాస్వకృతంభుజః । జంత ప్రానసదైకత్ర దైవాధీనాస్సహాసతే॥ ౧౮॥ భువి
భౌమానిభూతానియథాయాంత్యపయాంతిచ । నాయమాత్మాతథై తేషువిపర్యేతియథైవభూః॥ ౧౯॥ య

భిజ్ఞాయమానఆత్మానవిపర్యేతివిపర్యయంసప్రాప్నోతి-ఏకరూపవివవతతతత్వత్యథః - భౌమేషువిక్రియమాణేషుయథాభూస్తథేతి॥ ము॥
సన్వాత్సనాంనిత్యత్వాత్తథం సదానాసతజ్జత్యుక్తమిత్యాశంక్య - తత్తత్త మభాభోగాయతన దేహానామేవతథాత్వమితి సదృష్టాంతమా
హ॥ భవీతి॥ ధూతానిభూతసంఘాతరూపాదేహాజ్జత్యథః - భౌమానిభూవికారాఃఘటాదయః - యథాయాంత్యపయాంతి - తద్వత్ - ఆత్మ
నాంతుపూవాపరదేహానువృత్తిమాత్రమేవేతిసదృష్టాంతమాహ - నాయమితి - యథాభూఃపుధివీత్వజాతిః - ఏతేషుపూవంసదృష్టాంతీ
కృతేషు - అనిత్యేషుపూవాపరభౌమేషు - నవిపర్యేతి - విపర్యయంత తద్వస్తునాసహవినాశంసప్రాప్నోతి - కింతుఅనువతతతత్వత్యథః - త
థైతేషుపూవాపరదేహాన్వాత్స - నవిపర్యేత్యేవమాత్మనిత్యత్వదేహానిత్యత్వజ్ఞానసతి - దేహత్వ భ్రమఃసవానభాములోనస్యాదితి
భావః॥ ౧౯॥ ఎవంవిచార్యమాణేసతినశోకావకాశః - అజానతస్తునవివతతతత్వత్యాహ॥ యథేతి॥ యథాయథావత్ - నైవంవిదఃఏవంఅజాన
తః - ఆత్మవిపర్యయఃదేహత్వబుద్ధిభవతి - యతోవిపర్యయాద్భేదోభవతి - దేహహంకారణవ్యత్తనిపచిచ్ఛిన్నేసతి - అహంకారాస్పదంభి
న్నంభవతి - యతోభేదాత్పుత్రాదిదేహైర్వ్యగచ్ఛవియోగచ్ఛ - తతస్సంసృతిఃసుఖదుఃఖేజ్జితియావత్ - అజ్ఞానంసనివతతతత్వత్యథః॥ ము॥

ఏవమజానతోసిష్టమాహ॥ యథేతి॥ నైవంవిదఃదేహత్వవివేకరహితస్య-భేదాబాధ్యబాధకతారూపఃస్యాత్-యతోభేదాత్-ఆత్మనివిశ-
ర్యయఃప్రద్యప్యతావిషయభూతోభవతీత్యథాః-యద్వా-యథావదేవంవిధఃపురుషస్యభేదః-పూర్వోక్తస్యాత్-యతోభేదాదా-
త్మవిపర్యయఇతి-అథనానైవంవిధఃనిత్యస్యాత్తనః-అనిత్యదేహవిరిక్తత్వమజానతఃపుంసః-అభేదః-దేహవివాత్సేత్యభేదభ్రమఃస్యాత్-
యతః-అభేదభ్రమాదాత్మవిపర్యయశ్చగీరసంయోగవియోగరూపసంసారఃస్యాదిత్యథాః-తదాహ-దేహేతి॥ ౨౦॥ ఏవముక్తప్రకా-
రేణ-సతేతవతనయాః-అహంతుతాన్-సహతవాన్-తథాప్యజ్ఞానదృష్ట్యాస్వతనయాన్-మయాన్యాపాదితానపిమానుశోచేతిసాంత్యయ-
తి॥ తస్మాదితి॥ అజ్ఞానాశ్రయంకర్మవాదమాహ-యతేతి॥ ము॥ తస్మాత్ దేహసంయోగవియోగయోరావశ్యకత్వాత్-మానుశోచశాకం-
నకురు-మమనిమిత్తమాత్రత్వాదితిభావః॥ ౨౧॥ కథంతహి-బ్రహ్మణాదిహంతుస్తథతస్యచ-ప్రాయశ్చిత్తాదిశ్రవణం-అజ్ఞానమూల-
మేవేత్యాహ॥ యావదితి॥ అస్వద్భక్తదేహభిమానీ-తదభిమానీతితస్యదేహస్యహసనమాత్మస్యభిమన్యమానఇత్యథాః॥ ము॥ యతఃసవఃః-
దేతనపగః-అవశఃకమ-పరతంత్రః-అస్వద్భక్తానాత్మస్వరూపవేదీ-తదభిమానీదేహత్వాభిమానీ-ఆతపనాజ్ఞఃఆబుధః-బాధ్యబాధ-
కతామియాత్-బాధ్యబాధకత్వబుద్ధిమాన్-స్యాదిత్యథాః-సాచబుద్ధిభ్రమవిష-ఆత్మనోవినాశానహత్వాత్-అన్యాశ్చదేహత్వాభి-
మానమూలకత్వాత్తంనివృత్తావేతన్నివృత్తిరితిభావః॥ ౨౨॥ త్నమధ్యమితి॥ న్యాలఃకంసః-స్వప్రోరితిస్వస్వశబ్దేనద్వివచనానుపపత్త్యా-
మిధునగ్రహణద్వారామిధునీలక్షణయా-స్వస్వతత్వతోరభిధానం-లింగసమవాయేన-ప్రాణభృతఉపదధాతీలవత్-దేవకీవసుదేవ-
యోఃప్రత్యేకంపాదావగ్రహీదిత్యథాః-స్వాల్పశబ్దేనచ-కథంచద్వసుదేవాభిధానంయుజ్యతే-కంసస్వస్వప్రోరితిపాతే-తయోఃకంసఆ

థానైవంవిదోభేదోయతఆత్మవిపర్యయః । దేహయోగవియోగశ్చసంస్మృతినానివతేతి॥ ౨౦॥ తస్మాద్భు-
ద్రస్వతనయాన్-మయాన్యాపాదితానపి । మానుశోచయతస్సర్వస్వకృతంభుంజతేవశాః॥ ౨౧॥ యా-
వద్ధతోస్తీహంతాస్తీత్యాత్మానంమన్యతేస్వద్భక్ । రావత్తదభిమాన్యజ్ఞోబాధ్యబాధకతామియాత్ ।
౨౨॥ త్నమధ్యంగుమదౌరాత్మ్యంసాధమోబంధువత్సలాః । ఇత్యుక్తౌప్రముఖఃపాదోస్యాలస్య-
ప్రోరథాగ్రహీత్ । ౨౩॥ మోచయామాసనిగళాద్విప్రభఃకన్యకాగిరా । దేవకీంవసుదేవంచదశాయ-
న్నాత్మసాహృదమ్ । ౨౪॥ బ్రాతుస్సమనుతప్తస్యత్రాంత్యారోషంచదేవకీ । వ్యస్థజద్వసుదేవశ్చ-
ప్రహస్యతమువాచహ॥ ౨౫॥ ఎవమేతన్తహారాజయథావదసిదేహినామ్ । అజ్ఞానప్రభవాహంధీస్త్వ-
వరేతిభిదాయతః॥ ౨౬॥ శోకహాషభయద్వేషలోభమోహమదాన్వితాః । మిథోఘ్నంతంసపశ్యంతి-
భావైభావావాపుభగ్నృశః॥ ౨౭॥ కంసఎవంప్రసన్నాభ్యాంవిశుద్ధంప్రభాషితః । దేవకీంవసుదేవా-
భ్యామనుజ్ఞాతోవిశద్గృహమ్॥ ౨౮॥ తస్యాంరాత్ర్యాంవ్యతీతాయాంకంసఆహవాయమంత్రిణః । తే-
భ్యఆచప్తతత్సర్వంయదుక్తంయోగమాయయా॥ ౨౯॥ ఆకణ్యభత్సృగదితంతమూచుడేవశత్ర-
వః । దేవాప్రతీకృతామషాదైతేయానాణికోవిదాః॥ ౩౦॥ ఎవంచైత్రహిణభోజేంద్రపురగ్రా-

థాగ్రహీదితిపాతాంతరేచ-సకాప్యనుపపత్తిశంకేతివిద్వద్భిరూహ్యం॥ ౨౩॥ మోచయామాసేతి॥ అత్తసాహృదంప్రియవాదాదినాదశా-
యన్॥ ము॥ స్వాల్పస్వప్రోరితి-ఆత్మ-శ్లో॥ న్యాలఃస్వప్రోతరఃపత్న్యాఇతిపత్నీబ్రాతృవాచినాస్వాల్పశబ్దేన-కంసరూపముఖ్యార్థపరి-
త్యాగేనవసుదేవంక్షుతే-ప్రకృతేవసుదేవస్యకంసపాదగ్రహణానుపపత్తేఃతత్పంధస్యచలక్షణాబీజత్వాత్-ఏతదభిప్రాయేనస్వా-
లోచనమదేవఇత్యభియుక్తైరపివ్యాఖ్యాతం-స్వసాచదేవకీ-యద్వా-స్వాల్పఇతిభేదః-స్వాల్పఃకంసః-స్వప్రోదేవకీవసుదేవయోరిత్యథాని-
వాహఃకథంచితార్థః-స్వస్వశబ్దేనద్వివచనానుపపత్త్యామిధునగ్రహణద్వారామిధునీలక్షణయా-స్వస్వతత్వతోరభిధానాత్-లింగసమవా-
యేన-ప్రాణభృతఉపదధాతీలవత్-కేచిత్॥ ౨౪॥ ము॥ బ్రాతురితి॥ బ్రాతుఃక్షింత్యాతస్త్రిక్షమాంకృత్యేత్యథాః-రోషంవ్యస్థజత్-॥ ౨౫॥
ము॥ ఏవమితి॥ యతఃఅజ్ఞానప్రభవాదేహత్వభ్రమజన్యా-స్వపరేతిభిదాశత్రుమిత్రవైషమ్యబుద్ధిరవ-హంఆత్మనాశహతుభావతి-సతు-
కశ్చిద్ధంతి-ఆశక్యత్వాదిత్యథాః-ఆతస్త్వరయథావదసి-ఏతదేవమేవేతిపూర్వేణాన్వయః॥ ౨౬॥ స్వపరభేదదశాన-కింభవతితదా-
హ॥ శోకేతి॥ భావైభేదనిమిత్తభూతైః-మిథోభావాన్-ఘ్నంతంభావమీశ్వరం-పుభక్తృభ్యః-తేనపశ్యంతి-కింతవహమేవహంతాహత-
ఇతి-మన్యంతఇత్యథాః॥ ము॥ కించ-విచార్యమాణతత్తత్తమానుగుణ్యేనెశ్వరఎవదేహాదినాశహతుః-ఆతస్మైమత్స్వత్రహసనకృతాప-
రాధశ్చనైత్యభిప్రయన్నాహ॥ శోకేతి॥ పృథగ్గృహః-ఆత్మవ్యతిరిక్తదేహవిషయస్వబుద్ధిమంతః-ఈశ్వరవ్యతిరేకేనస్వవిషయహంతృ-
త్వాదిబుద్ధిమంతావా-భావైభిద్ధాద్యచేతనైః-భావంశరీరాద్యచిత్పదార్థం-ఘ్నంతమీశ్వరం-నపశ్యంతి-సజానంతీత్యథాః-ఆత-ఈ-
శ్వరస్యవహేతుత్వాన్నకశ్చిత్తవాపరాధఇతిభావః॥ ౨౭॥ కంసఇతి॥ విశుద్ధంయథాభవతికథా॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ఆకణ్యేతి॥ నాణికోవి

దాఃకృష్ణమాత్రమతయః॥ ౩౦॥ వివమితి॥ సనిగతానిదశదినానియేషాంతాఅన్యంత్రా॥ ౩౧॥ ౩౨॥ అస్యతఇతి॥ అస్యతఃవిభవతః-
ఉత్పజ్యరణంత్యక్తా ॥ ౩౩॥ ౩౪॥ సతి॥ అన్యసక్తా - విముఖాశ్చైత - సహంసినహినన్తి ॥ ౩౫॥ కిమితి॥ యేషానిభయదేశ - శూరైః-
సంయుగాదన్యత్రవికత్తసంప్రాధవాదోయేషాంతైః॥ ౩౬॥ సనుహరబిభేషి- శంఖాశ్చైతత్రత్రాహుః॥ రహూజుషితి॥ సవదా-
శ్యంతఃప్రవిష్టేన - క్వచిదపిబహిరదృష్టేనత్యధః - పురుషప్రవేశరహితమిశాభృతవషణవసమోకూయస్య - తేనశంభునా॥ ౩౭॥ య-
ద్యపుష్కలమైదేవాః - సకించిదపికతుంసమథాఃతథాపి - నీతిరనువతితద్యేత్యాహుః॥ తథాపితి॥ ౩౮॥ యథేతి॥ రూఢపదఃబద్ధ-
మూలః॥ ౩౯॥ మూలమితి॥ దేవానాంమూలంవిష్టుః - సచయత్రధర్మస్త్రాస్తే - ధర్మస్యచమూంబ్రహ్మగోవింద్రాః - వేదగోబ్రహ్మణః॥

మద్రజాదిషు । అనిదేశాన్నిదేశాంశ్చహనిష్యామోద్యవైశిఖా । ౩౦ । కిముద్యమైఃకరిష్యంతిదే
వాస్సనురభీరవః । నిత్యముద్విగ్నమనసోజ్యాఘోషైధనుషస్తవ । ౩౧ । అస్యతస్తేశర వ్రాతైహా
న్యమానాస్సమంతతః । జిజీవిషవ ఉత్పజ్య పలాయనపరాయయః । ౩౩ । కేచి త్ప్రాంజలయోభీ
తాన్యస్త్రస్తా దివౌకసః । ముక్తకచ్ఛశిఖాఃకేచిద్భీతాన్తన్మిశివాదినః । ౩౪ । నత్వంవిస్తృతశస్త్రా
స్త్రా విరథాభయసన్నతా । హంస్యన్యాసక్తవిముఖాభగ్నదపానయుధ్యతః । ౩౫ । కింయే
మశూరైవిబుధైరసంయుగవికత్తనైః । ౩౬ । రహూజుషాకింహరిణాశంభునావావనౌకసా । కిమిం
ద్రేనాల్పవీర్యేణబ్రహ్మణావాతపస్యతా ॥ ౩౭ ॥ తథాపిదేవాస్సపత్న్యామోపేత్యైతిహన్తహే ।
తతస్తన్మూలభన నెనియుంత్యస్తానను వ్రతా ॥ ౩౮ ॥ యథామయోంగెసముపేక్షితోనృభిరణశక్య
తేరూఢపదశ్చికిత్సితుమ్ । యథేంద్రియగ్రానుడపేక్షితస్తథారిపుర్వహాబద్ధబలోనచాల్యతే ॥ ౩౯ ॥
మూలంవిష్టుహిదేవానాంయత్ర ధర్మస్సనాతనః । తస్యచబ్రహ్మగోవి ప్రాస్తసోయజ్ఞాస్సదక్షిణాః ॥
౪౦ ॥ తస్మాత్సర్వాత్కనారాజబ్రాహ్మణాబ్రహ్మవాదినః । తపస్వి మోయజ్ఞశీలాగౌశ్చహ
మైహావిదుఃఖాః । ౪౧ ॥ విప్రాగావశ్చవేదాశ్చతపస్సత్యుండమశ్శమః । శ్రద్ధాదయాతితియోచ
క్రతవశ్చహరేస్తనుః ॥ ౪౨ ॥ సహిసర్వసురాధ్యక్షోహ్యసురద్విష్టుహాశయః । తన్మూలాదేవతాస్సర్వా
స్సైశ్వరాస్సచతుర్ముఖాః । అయంవై తద్వధోపాయోయదృషీణాంవిహింసనమ్ ॥ ౪౩ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఎవందు
ర్నంత్రిభిస్సాకంకంశస్సంమంత్ర్యదుర్మదః । బ్రహ్మహింసాంహితంమనెకాలపాశవృతోసురః । ౪౪ ॥
సంవిశ్యసాధులోకస్యకదనేకదనప్రియా ॥ కామరూపధరాదియుదానవాగృహమావిశత్ ॥ ౪౫ ॥
తేవైరజఃప్రకృతయస్తనుసామూఢచేతసః । సతాంవిద్వేషమాచెరురారాదాగతమృత్యవః ॥ ౪౬ ॥ ఆయు
శ్శ్రియంయశోధర్మంలోకానాశిషఎవచ । హంతి శ్రేయాంసినర్వాణిపుంసోమహదతిక్రమః ॥ ౪౭ ॥
శ్రీశుకః ॥ నందస్తావ్త్వజఉత్పన్నైజాతాస్థోదోమహామనాః । ఆహూయవిప్రావేదజ్ఞా సాత
శ్శుచిరలంకృతః ॥ ౧ ॥ వాచయిత్వాస్వస్త్వయనంజాతకర్తాత్వజస్యవై । కారయామాసవిధివత్ప్రీత్య
దేవాచానంతథా ॥ ౨ ॥ ధేనూనానియుతేప్రాదాద్విప్రేభ్యస్సమలంకృతే । తిలాద్రీసప్తరత్నై
ఘృతాతకుంభాంబరావృతా ॥ ౩ ॥ కాలేనస్నానశౌచాభ్యాంసంస్తారైస్తపసేజ్యయా । శుద్యంతి

౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ సఇతి॥ కించ - విప్రాదయోహరెవతనవోయన్తాత్తస్తాదయమేవోపాయఇత్యాహుః - అయమితి॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ తఇ
తి॥ ఆరాత్పమీషమాతోమృత్యుర్యహంతే ॥ ౪౬ ॥ సతాంవిద్వేషానమృత్యుమాత్రహేతుః - కింతుబహ్వనథాకారిత్యాహ ॥ ఆయురితి॥
ఇతిభావాధాదీపికాయాం - చతుర్థాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - పంచమోధ్యాయః ॥ పంచమోజాతకంసంపదస్సూనోః కృత్వామహాత్మవమ్ । గత్వాతుమధురాంప్రాపవసుదేవాగమోత్సవమ్ ॥ సందఇతి ॥ మహామనాః
ఉదారచిత్తః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ధేనూనామితి॥ నియుతేద్వేలయే - సప్త - తిలపర్వతాంశ్చప్రాదాత్ - కథంభూతా - రత్నైః - రత్నసమూహైః
శాతకుంభాంబరైఃసువణరసాక్షైః - ఆవృతా ॥ ౩ ॥ ద్రవ్యాణాంగో - హిరణ్యాదీనాం మధ్యకేమంచిద్రానైరవశుద్ధిః - తథా
దానాదియక్తజాతకర్తాదిస్నానసంస్తారైరవగభాణంశుద్ధిరితదశయతుంప్రతినియతానిశోధకానిదృష్టాంతత్వేనోదా

హరః॥ కాలేనతి॥ కాలేనభూమ్యాది-స్నానేన దేహాది-శాచేన ఆమెభ్యలిప్తాది-సంస్తూరై గణభావాది-తపసాభిరద్రీయతి-విజృంభయా బ్రహ్మణాది-దానైర్బ్రహ్మణాది-సంతుష్ట్యమనః-ఆత్మాత్మవిద్యయేతి॥ ౪॥ సామంగశ్యేతి॥ సామంగశ్యగిరస్సన్విష్టివాచకావిప్రానయోబభూవుః-తత్ర॥ శ్లో॥ సూతాఃపారాణికాఃప్రోక్తామాగధావంశశంసకాః॥ వందిన స్త్వమలప్రజ్ఞాఃప్రస్తావసదృశోక్తయతి॥ ౫॥ ప్రజఇతి॥ సంమృష్టానిసంలిప్తాని-సంసిక్తానిచ-ద్వారాణి-అంగణాని-గృహంతరాణి-గృహమధ్యానిచ-యస్మిన్సతథా-చిత్రధ్వజేషు-పతాకానాంప్రజశ్చ-చేలానిచ-పల్లవతోరణానిచ-తైర్భూషితాః॥ ౬॥ గావఇతి॥ రూషితాఃవిప్రాఃవిచిత్రధాతవశ్చ-బహుప్రజశ్చ-వస్త్రాణిచ-కాంచనమాలాశ్చ-అలంకారతయావిద్యంతేయమంతే-తథాభూతాఃగవాదయాభూపురిత్యథా॥ ౭॥ ౮॥ గోష్యఇతి॥ ఆకల్పఃఅలంకారాః॥ ౯॥ నవేతి॥ నవకుంకుమకింజల్కైఃముఖపంకజేషుభూతిఃశ్రీఃయాసాంతాః॥ ౧౦॥ గోష్యఇ

దానైస్సంతుష్ట్యానున ఆత్మాత్మవిద్యయా॥ ౪॥ సామంగశ్య గిరోవిప్రాస్సూతమాగధవందినః॥ గాయకాశ్చజగునేదుభేర్యోదుంచభయోముహుః॥ ౫॥ ప్రజస్సంమృష్టసంసిక్తద్వారాజిరగృహంతరః॥ చిత్రధ్వజపతాకాస్త్రక్పల్లవతోరణైః॥ ౬॥ గామౌవృషాశ్చ వత్సాశ్చహరిద్రాతైలరూషితాః॥ విచిత్రధాతు బహుప్రగ్వస్త్రకాంచనమాలినః॥ ౭॥ మహాహవస్త్రాభరణాఃకంచుకోష్ఠీషభూషితాః॥ గోపాస్సమాయయా రాజన్నామోపాయనపాణయః॥ ౮॥ గోష్యశ్చాకణ్యముదితాయ శోదాయాస్సతోదయమ్॥ ఆత్మానంభూషయాంచ క్రుర్వస్త్రాకల్పంజనాదిభిః॥ ౯॥ నవకుంకుమకింజల్కముఖపంకజరాజయః॥ బలిభిస్తవ్రితంజన్తుఃపుషుశ్రోణ్యశ్చలత్తుచాః॥ ౧౦॥ గోష్యస్సమృష్టమణికుండలనిష్ఠకంఠ్యశ్చిత్రాంబరాఃపథిశిఖాచ్యుతమాల్యవషాః॥ నందాలయంసవలయావ్రజతీర్విరేజువ్యాలోలకుంతలపయోధరహారశోభాః॥ ౧౧॥ తా ఆశిషంప్రయుంజానాశ్చిరంపాహీతిపాలకే॥ హరిద్రాచూణతైలాద్భిస్సించంత్యోజనముజ్జగుః॥ ౧౨॥ అవాద్యంతవిచిత్రాణివాదిత్రాణిమహూత్సవే॥ కృష్ణైవిశ్వేశ్వరేనంతేనందవ్రజముపేయషి॥ ౧౩॥ గోపాఃపగస్పరంహృష్టాదధిక్షీరఘృతాంబుభిః॥ ఆసించతోవిలింపంతోనవనీతైశ్చచిక్షిపుః॥ ౧౪॥ నందోమహామనానైభ్యోవాసోలంకారగోధనమ్॥ దదౌప్రీతమనాస్తత్రపుత్రజన్తస్సభేధితః॥ ౧౫॥ సూతమాగధవందిభ్యోయేన్యేవిద్యోవజీవినః॥ తైస్తైఃకామైరదీనాత్మాయథోచితమభూజయత్॥ ౧౬॥ విష్ణోరారాధనార్థాయస్వపుత్రస్యోదయాయచ॥ రోహిణీచమహాభాగానందగోపాభినందితా॥ ౧౭॥ వ్యచరద్దివ్యవాసస్త్రక్క్రంతాభరణభూషితా॥ తత ఆరభ్యనందస్యవ్రజస్సర్వసమృద్ధిమార్గా॥ ౧౮॥ హరేనివాసాత్కగుణైరమాత్రీడమభూన్నపగోపాగోకులరత్నాయాంనిరూప్యమధురాంగతః॥ ౧౯॥ నందఃకంసస్యవాషిక్యంకరందాతుంకురూద్వహ॥ వసుదేవఉపాశ్రుత్యభ్రాతరంనందమాగతమ్॥ ౨౦॥ జ్ఞాత్వాదత్తకరంరాజ్ఞేయకాతదవమోచనమ్॥ తందృష్ట్వాసహసోద్ధాయదేహఃప్రాణమివాగతమ్॥ ౨౧॥ ప్రీతఃప్రియతమందోభ్యాంసస్వజేప్రేమవిహ్వలః॥ పూజితస్సుఖమాసీనఃపుష్ట్వానామయమాద్యతః॥ ప్రసక్తగీస్సన్విత్తజయోరిదమాహవిశంపతే॥ ౨౨॥ వసుదేవః॥ దిష్ట్యాభ్రాతఃప్రవయసశ్చదానీమప్రజస్యతే॥ ప్రజాశయానివృత్తస్యప్రజాయత్సమపద్యత॥ ౨౩॥ దిష్ట్యాసంసారచక్రస్త్రివర్త

తి॥ సుమృష్టానిమణిమయానికుండలానియాసాంతాః-నిష్టానిపతకానికంతేసుయాసాంతాః-శిఖాభ్యఃచ్యుతానిమూల్యవహుణీయాసాంతాః-సందాలయం-ప్రజతీఃప్రజంత్యఃఆషాత్వాత్ప్రగమాథేద్వితీయా-పథివిరేజాః-సవలయాఃకంకణభూషితాఃసబలయశ్చతిపాత-గృహీతవివిధోపాయనాశ్చిత్యథాః-వ్యాలోలైఃకుంతలాదిభిఃశోభాయాసాంతాః॥ ౧౧॥ తాఇతి॥ అజనంసించంత్యః-అజనంభగవంతంప్రతి ఉజ్జగురితివా॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ నందఇతి॥ తేభ్యఃప్రాదాత్॥ ౧౫॥ సూతేతి॥ యథోచితమన్యాసపిఆభూజయత్॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ హరేరితి॥ హరేనివాసేన-యేఆత్మనిగుణాఃసహప్రేమాస్పదత్వాదయః-తైఃరమాయఃఆక్రీడంవిహరస్థానం॥ ౧౯॥ నందఇతి॥ వాషిక్యంప్రతివషంకండాతుయోగ్యంధనాది-భ్రాతరంసఖాయం॥ ౨౦॥ జ్ఞాత్యేతి॥ తదవమోచనంతస్యనందస్య-అపమోచనంనివాసస్థానం॥ ౨౧॥ ప్రీతఇతి॥ సస్వజేఅలింగితవా-ఆత్మజయఃస్వపుత్రయోఃరామకృష్ణయోః॥ ౨౨॥ ౨౩॥ దిష్ట్యేతి॥ పునర్భావఃపునర్జాత

భవ-తత్త్రామగుభావిశేషణం - సంసారచక్రేవతమానభి || ౨౪ || దులభత్వమేవాహ || నై కత్రైతి || ప్రియశ్చాసాసంవాసశ్చప్రి
 యసంవాసః - హేప్రియైతివా - ప్రోతసః ఓ ఘననీయమానానాంస్థవంతీతిస్థవాః - తృణకాష్టాదయః - తేషాంయథావికత్రనివాసః నాస్తిత
 ద్వత్ || ౨౫ || కచ్చిదితి || పశవ్యాదిరూపేతస్త్రికవనైనిదోకాః - గౌపయోదధ్యాదిప్రభూతగౌపికాస్తన్యాదినాపుత్రయేమవివక్ష
 యాపుచ్చతి || ౨౬ || ప్రసక్తధీస్వాత్మజయోరిత్యుక్తత్వాత్ || ౨౭ || బ్రాతరితి || భవద్భ్యాముపలాభితస్సత్ - కచ్చిత్ - వతాతఇతిశేషః || ౨౮ ||
 పుత్రాదశానకైశేనాహ || పుంసభితి || సుహృదోబంధూకప్రతి - అనుభావితః సంభావితః - యస్త్రీవగః - సహిపుంసోవిహితోయుక్తః -
 శాస్త్రేణవాప్రాక్తః - నస్వమాత్రపర్యవసితః - అతస్తేముక్తిశ్యమానెను - సుఖాయ - నభవతీత్యభావః || ౨౯ || సందోహసుదేవంహంత్య
 యన్నాహ || అపేయాభితి || ౩౦ || నూనమితి || అదృష్టేవనిష్ఠాసమాప్తిర్యస్యసః - యథైవపుత్రాదిసుఖప్రదం అదృష్టంహీయతే - తథైవ
 తేపుత్రాదయోనభవంతీత్యభావః - అదృష్టపరమః - అదృష్టమేవపరమంయస్యసః - యద్యపి - పుత్రాదయోవియుక్తాః - తథాపితానదృ
 ష్టమేవపునస్సంకమయతీత్యభావః - ఎవం అదృష్టమాత్మనస్తత్త్వం అవ్యభిచారికారణం - సుఖదుఃఖయోయోవేదనసముహ్యచి - తస్మాది

మానఃపునర్భవః । ఉపలబ్ధాభ వానద్యధులభంప్రియదశమ్ ॥ ౨౪ ॥ నై కత్రప్రియసంవాసస్సహృ
దాంచిత్ర కర్మణామ్ ॥ ఒ ఘననూహ్యమానానాంష్లవానాంప్రోతసోయథా ॥ ౨౫ ॥ కచ్చిత్పశవ్యంనిరు
జంభూమ్యం బు తృణవీరుధమ్ । బృహద్వనంతదధునాయత్రా సేత్వంసుహృద్వృతః ॥ ౨౬ ॥ భ్రాత
మృమసుతఃకచ్చి న్నా త్రాసహభవ ద్ప్రజే । తాతంభవంతంమనాన్వ సోభవద్భ్యముపలాలితః ॥
౨౭ ॥ పుంస స్త్రి వగోవిహితస్సహృదోహ్యనుభావితః । నతేషుక్లిశ్యమా నేషుత్రివగోథాథాయకల్ప
తే ॥ ౨౮ ॥ నందః ॥ అహూతేదేవకీపుత్రాఃకంసేనబహునౌహతాః । ఎకావశిష్టావరజాకన్యాసాపి
దివంగతా ॥ ౨౯ ॥ సూనంహ్యదృష్టనిష్ఠోయమవృష్టపరమోజనః । అదృష్టమాత్మనస్తత్త్వంయోవేదనస
ముహ్యతి ॥ ౩౦ ॥ వసుదేవః ॥ కరోహివాషికోదత్తోరాజ్ఞేదృష్టావయంచవః । నేహస్థైయంబహుతి
ధంనంతుత్పాతాశ్చగోకులే ॥ ౩౧ ॥ ఇతినందాదయోగోపాఃప్రోక్తాస్తేశౌరిణాయయుః । అనౌభిర
నమద్యుక్తైస్తనుజ్ఞాప్యగోకులమ్ ॥ ౩౨ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-పంచమోధ్యాయః. * * * * *

—❖ పూతనానందరఘట్యః . ❖—

శ్రీశుకః ॥ నందఃపథివచశ్శౌరేనఽమృషేతివిచితయన్ ॥ హరింజగమశరణముత్పాతాగమశంకితః॥
౧ ॥ కంసేనప్రహితాఘోరాపూతనాబాలఘాతినీ ॥ శిశూంశ్చచారనిఘ్నంతీపురగ్రామప్రజాదిను॥
౨ ॥ నయత్రశ్రవణాదీనిరక్షోఘ్ననిస్వకర్తుసు ॥ కుర్వంతిసాత్త్వతాంపత్యర్యాతుధాన్యశ్చతత్ర
హి ॥ ౩ ॥ సాఖేచర్యేకదోషేత్యపూతనానందగోకులమ్ ॥ యోషిత్వామాయయాత్కానంప్రావిశత్తా
మచారిణీ ॥ ౪ ॥ తాంకేశబంధవ్యతిషిక్తనుల్లికాంబృహన్నితంబస్తనకృచ్ఛమధ్యమామ్ ॥ సువాససం

దానీంత్యయానకుఃఖంభావసీయం - మృతానాంవియుక్తానామపిచ . కాలాంతరేదశణనయోగవియోగసంభవాత్ - అస్తదాదిభిరపికా
లాంతరేతద్వియోగే సత్యపీతి-నందస్యదై వీవాగెషుభావిసూచికా || ౩౦|| తాంబుధ్వావసుజెహదుఃఖంత్యక్త్యానందమాహ || కరణితి || పః
యుష్టాభిః || ౩౧ || ౩౨|| ఇతిభావాథకాదీపికాయాం - పంచమాధ్యాయవ్యాఖ్యా|| ❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀
❀❀ || షష్ఠసఖ్యుగిరానందో ప్రజంగచ్ఛ మృతాంపథి | దృష్ట్వాతురాక్షసీంతస్యామృత్యుంశ్రుత్వాతువిస్తీతః || ౧|| ౨|| శ్రీకృష్ణవిప్ల
యేశంకమానం రాజానం ప్రతి-అవిషయే ప్రవృత్తా- సై వమరిష్యతీతిమాచయన్నాహ || నెతి || యత్ర శ్రీకృష్ణస్య శ్రవణాదీనిససంతి -
తత్రైవతాసాంశక్తిః- సాక్షాత్తస్మిన్నైవసతి - కాశంకెతిభావః || ౩|| నెతి || యోషిత్యావేషతోవరాంనారీమివఆత్మానందిభాయగోపి
త్వేతిపాతాంతరే ఆత్మానందిరోధా యేత్యథాః- ననుతత్ర నిలఁజ్జానివిశంకాచసతీ- కథంపరసర్వప్రవిష్టు- అతఆహ - కామచారి
ణీతి- నహికామచారిణీముఇవంచిత్రమిత్యథాః || ౪|| తామితి || తాంవనితాం- పఠించ్రస్తుంజగతాం అతియాపవతించ్రయమివ- గౌఢ్యా
దుంసతేత్పుత్రరక్షకోనాన్వయః- శ్రీసామ్యథానివిశేషణాని- కేశబంధవ్యతిషి క్తముల్లికాం- కేశబంధః కేశపాశః- తస్మిన్- విస్యస్తముల్లి
కామసుమాం- బృహతానితంజేనస్తనాభ్యాంచ- ఉభయతలత్రాంతమివకృశంకృశంకుభ్యముదరంయస్యాస్తాం- సువాససంరమణీ

యోవాససీయస్యాస్తాం - కంపితయోః కణభూషణయోః - త్వయో - ఉల్లసద్భిఃకుంతలైః - మండితమానసంయస్యాస్తాం || ౫ || వల్లస్తితాపాంగవిసగవీక్షితైః - వల్లరమ్యం - స్థితంయ మతేతథా భూతా అపాంగవిసగయమతైః - వీక్షితైః - ప్రజౌకనాం మనఃపారం
తీం - అతోగోపాః - హృష్టమనసస్త్వేనాంసనివారితవంతఇత్యుక్తంభవతి - గోప్యశ్చక్రియమివమత్వా - తూష్ణమాసత్ - అతఃకేనాప్య
నివారితాసతీ - ప్రవివేకేతిభావః || ౬ || బాలగ్రహణతి || బాలగ్రహః పూతనా - అసదంతకంబాలం - దదశత్ - అసతామంతకంబృష్టైః -
కథంసభిభేతి - తత్రాహ - ప్రతిచ్ఛన్ననిజోరుతేజసం - బాలనామ్యేనప్రతిచ్ఛన్నంతిరోహితం - నిజంఉరుతేజోయేనతం - కమివ - భనీభస్మ
ని - ఆహతమగ్నిమివేతిభావః || ౭ || విబుధ్యైతి || చరాచరాత్మత్వాదేవ - తాంవిబుధ్యైః - నిమిలితేక్షణః - ఆస || ౮ || మహేశ్వరత్వేపీతి || స్వయమ
సంతం - దుష్టనామంతకం - సాఅంకమారోపయత్ - బాలమితిమత్వా - యథాఉరగంసుప్తం - అబుద్ధిశ్చసారజ్ఞధీశ్చసః - ఆజ్ఞానతోరజ్ఞబు
ద్ధ్యాగృష్టేతియథా - తద్వదితి || ౯ || సమయశోదారోహణ్యైః - తాంకథంసస్య వారయతాంతత్రాహ || తామితి || వామంవల్ల - జనన్యాఇ
వచేష్టితంయస్యాస్తాం - వరస్త్రియంచ - సహసైవ - అంతరాగ్రహమధ్యే - వీక్ష్య - అంతప్రేక్ష్యేనబహిర్మాదావేన - దృష్టాంతః - కోశప
రిచ్ఛదాసివత్ - మృదుచిత్రచమూమయఃకోశః - పరిచ్ఛదః ఆవరణంయస్య - అసః ఖడ్గస్య - తద్వత్ - తత్ప్రభయాచధషితేతిభావతే -

కంపితకణభూషణత్విష్టోల్లసత్కుంతలమండితాననామ్ || ౫ || వల్లస్తితాపాంగవిసగవీక్షితై మనో
హరంతీంవనితాంప్రజౌకసామ్ | అమంసతాంభోజక రేణురూపిణీంగోప్యః శ్రియం ద్రష్టుమివాగతాంప
తిమ్ || ౬ || బాలగ్రహస్తత్రవిచిన్వతీశిఖాయదృచ్ఛయానందగృహేనదంతకమ్ | బాలంప్రతిచ్ఛన్న
నిజోరుతేజసందదశతంచాగ్నిమివాహితంభసి || ౭ || విబుధ్యైతాంబాలకమారికాగ్రహంచరాచరా
త్మాసనిమీలితేక్షణః | ఆజ్ఞాయమానోధహరినిశాచరీంసగవిజ్ఞాతజగద్విచేష్టితః || ౮ || మహేశ్వర
త్వేపిచబాలభావంవిభావయత్ కించిదువాచనప్రభుః | అనంతమారోపయదంకమంతకంయథోరగం
సుప్తమబుద్ధిరజ్ఞధీః || ౯ || తాంతీక్ష్యచిత్రామతివామచేష్టితాంవీక్ష్యంతరాకోశపరిచ్ఛదాసివత్ | వర
స్త్రియంతత్ప్రభయాచధషితే నిరీక్షమాణే జననీ అతిష్ఠతామ్ || ౧౦ || తస్మిన్స్తనంబజరవీర్య
ముల్బు!ణంఘోరాతమాదాయశిశోదదావధ | గాథంకరాభ్యాంభగవాప్రవీడ్యత త్ప్రాజైస్స
మంరోషసమన్వితోపబత్ || ౧౧ || సాముంచముంచాలమితిప్రభాషిణీనిష్పీడ్య మానాఖిలజీవమర్తణీ | వి
వృత్యనైత్రేచరణౌభుజౌముహుఃప్రస్విన్నగత్రాక్షిపతీరురోదహ || ౧౨ || తస్యాస్త్వనెనాతిగభీర
రంహసాసాద్రిమహీద్యాశ్చచాలసగ్రహః | రసాదిశశ్చప్రతినేదిరేజనాఃపెతుఃక్షితౌవజ్రనిపాత
శంకయా || ౧౩ || నిశాచరీథంవ్యధితావ్యసుఃక్షితౌ వ్యాదాయకేశాంశ్చరణౌభుజావపి | ప్రసార్యగో
ష్ఠేనిజరూపమాస్థితావజ్రాహతోవృత్రగివాపతన్నృప || ౧౪ || పతమామోపితదైహః స్త్రిగవ్యు
త్యంతరద్రుమాత్ | చూణయామాసరాజేంద్రమహదాసీ తదద్భుతమ్ || ౧౫ || ఈషామాత్రోగ్ర
దంష్ట్రాస్యంగిరికందరనాసికమ్ | గండశైలస్తనంరౌద్రంప్రకీర్ణాఋణమూర్ధజమ్ || ౧౬ || అంధ

అహమస్యజననీఇయంవెతిమో హితేచసత్వైః - జననీజనన్యైః - నిరీక్షమాణేవ - కేవలమతిష్ఠతాం - నతునివారితవత్వైః || ౧౦ || తస్మిన్నితి ||
తస్మిన్స్థానై - దుజరంవీర్యంవిషంయస్మిన్తతం - స్తనం - తంశ్రీ కృష్ణం - అంకమాదాయ - తస్మిన్శిశవేదదౌ - అథఅనంతరమేవ - ప్రవీడ్య
కేవలంవిష మపథ్యమితి మత్వేవ - తస్యాః ప్రాజైస్సహపిబత్ || ౧౧ || సేతి || చరణౌభుజౌచముహుః - క్షిపతీ - స్పిన్నానిష్పీడ
య క్రానిగాత్రాణీయస్యాస్స || ౧౨ || తస్యాఇతి || రసాఃరసా తలానిచ || ౧౩ || నిశాచరీతి || వ్యాదాయముఖంవివృత్య - నిజరూపమాస్థి
తామరణసమయే - కాపట్యంసయజ్యతఇతిభావః - విక్రేయినిపాతాంతర - కేశావిక్రీర్య - చరణౌభుజావతిప్రసార్యైతిభావః || ౧౪ || పత
మాసఇతి || పతన్నపితస్యాఃదేహఃషట్కోశమధ్యవతి - నోద్రుమాంశ్చచూడిచకార || ౧౫ || ఈషేతి || ఈషామాత్రోగ్రదంష్ట్రాస్యం -
ఈషాలాంగలదండః - తత్ప్రమాణాడగ్రాదంష్ట్రయస్మిన్తత్తథాభూతమాస్యంయస్మిన్తత్ - సంత్రాసహతుత్వేన పునరప్తభిఃపదై
వి - శిశస్త్రి - గిరికందరవత్ నాసికేయస్మిన్తత్ - గిరిఃచ్యుతౌస్థూలోపతాతావివస్థూతాస్తనాయస్మిన్తత్ - రౌద్రంఘోరంప్రకీర్ణాలయ
ణామూర్ధజాయస్మిన్తత్ || ౧౬ || అంధకూషేతి || అంధకూషావివగభీరఅక్షిణీయస్మిన్తత్ - పునవదారోహజఘనేతాభ్యాంభీషణంబ
ద్ధాః సేతవఇవభుజౌఘోరాలంప్రేచయస్మిన్తత్ - శూన్యతోయప్రదఇవఉదరంయస్మిన్తత్ || ౧౭ || పూషామేవతస్యాఃశబ్దేనభీతాః

పునరేతాన్తరేనాతీతత్రసురిత్యాహ || సంతత్రసురితి || తస్యాఃనిస్సవితం అతిథయంకరశబ్దః - తేనభిన్నానిహృత్తణమస్తకానియో
 మంతే || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || గోమూత్రేణైతి || ద్వాదశాంగేములః టాటిమ - కేశవాదిద్వాదశనామభిః || ౧౩ || ఆనాచంతాపివప్రథమ
 మతిస్సంశ్రమజైవంరయంకృత్యా - కించిత్తలభ్యాశ్వాసాః - పునస్తాత్పర్యంబీజన్యాసమకుర్వతేత్యాహ || గోవ్యతి || సంస్పృష్టసలిలాః -
 ఆచంతాః - ఆత్మనిప్రథమం - ఆంగేముకరయోశ్చ పృథక్ - ఆచాద్యేకాదశబీజానామధ్యే - కశ్చుద్ధాత్రీణి - కరయోఃసంధిమచత్వారి
 చత్వారి - తథాంశ్రుదావైకత్వీన్నంగే - ఆచాద్యైకేకంబీజంస్యస్య - బాలస్యాప్యంగేముతథైవకువత్ || ౧౪ || అవ్యాదితి || అం
 ఘ్రీమంఘ్రీ - జామజామనీ - భుజంభుజౌ - కంఠిరః || ౧౫ || తథాదిత్యురయమకువత్పిత్యాహ || చక్రీతి || చక్రసహితోహరిస్తవాగ్ర

కూపగభీరాక్షంపులి నారోహభీషణమ్ | బద్ధసేతుభుజోర్వంఘ్రీశూన్యతోయప్రదోదరమ్ || ౧౬ || సం
 తత్రసుస్తదద్వీత్యుగోపా గోవ్యతి ఛేదరమ్ | పూర్వంతుతన్ని స్పృశితభిన్న హృత్తణమస్తకాః ||
 ౧౭ || బాలంచతస్యాడవరిక్రీడంత మకుతోభయమ్ | గోవ్యస్తాణాం సముత్పత్య జగృహుజాతసం
 భ్రమాః || ౧౮ || యశోదాహోహణీభ్యాంతాస్సమంబాలస్యసర్వతః | రయోవిదధిరేతస్యగోపుచ్చభ్ర
 మణాదిభిః || ౧౯ || గోమూత్రేణస్నా పయిత్యాపునగోరజసాభావకమ్ | రయోచక్రగోశశక్యతా
 ద్వాదశాంగేమునామభిః || ౨౦ || గోవ్యస్సంస్పృష్టసలిలాం గేముకరయోఃపృథక్ | న్యస్యాత్తన్యథబా
 లస్యబీజన్యాసమకుర్వత || ౨౧ || అవ్యాదజోఘ్రీమణిమాత వజాన్వధోరూయజ్ఞోమృతఃకటితటంజర
 రంహయాస్యః | హృత్తేశవస్తవదురతుశ ఇనస్తుకంతంవిష్ణుభుజం ముఖమురుక్రమ చుశ్వరఃకన్ ||
 ౨౨ || చక్రగ్రతస్సహగదోహరిరస్తుపశ్చాత్తవ్తాశ్వయోధామ రసీమధుహోజనశ్చ | కోణేము
 శంఖమురుగాయ ఉవర్యుపేంద్రస్తాత్యుః కీతోహలధరః పురుషస్సమంతాత్ || ౨౩ || ఇంద్రియాణి
 హృషీకేశఃప్రాణాన్నారాయణోవతు | శ్వేతద్వీపపశ్చిత్తంమమోయోగేశ్వరోవతు || ౨౪ || పృష్ఠి
 గభాస్తుతేబుద్ధిమాత్తానంభగవాపరః | క్రీడంతంపాతుగోపిందోశయానంపాతుమాధవః || ౨౫ ||
 వ్రజంతమవ్యాదైవ్మంత ఆసీనంతావంశ్రీయఃపః | భుంజానంయజ్ఞభుక్పాతుసర్వగ్రహభయంక
 రః || ౨౬ || ధాకిన్యాయాతుధాన్యశ్చకూశ్చాండాయేభాకగ్రహః | భూతప్రేతపిశాచాశ్చయతుర
 యోవినాయకాః || ౨౭ || కోటరాదేవతీజ్యేష్ఠాఃపూతనామాతృకావయః | ఉన్నాదాయేహ్యపస్సారాదే
 హప్రాణేంద్రియద్రుహః || ౨౮ || స్వప్నదృష్టామపూతావృద్ధబాలగ్రహశ్చయే | సర్వేనశ్యం
 తుతేవప్రోనామగ్రహణభీరవః || ౨౯ || ఇతిప్రణయబద్ధాభిర్గోసీభిః కృతరక్షణమ్ | పాయయిత్యాస్త
 నంమాతాపర్యంకేసన్న్యవేశయత్ || ౩౦ || తావన్నండాదయోగోపామధురాయావ్రజంగతాః | వి
 లోక్యపూతనాదేహంబభూపురతివిస్మితాః || ౩౧ || నూనంబతషిజ్ఞానీవాయోగీశోవాసమాససః |
 సేవదృష్టోహ్యత్యాతోయంప్రాహానకదుంనుభిః || ౩౨ || కఛేదరంపరశుభిశ్చిత్వాతత్రవ్రజౌకనః |
 గూరేక్షిప్తావయవశోదదహుః కాప్యవేష్టితమ్ || ౩౩ || దహ్యామానస్యదేహస్యధూమశ్చగరుసౌరభః |
 ఉద్ధితఃకృష్ణనిభుఃకైస్సపద్యాహతపాప్తవః || ౩౪ || పూతనాలోకబాలఘ్నిరాక్షసీరుధిరాశనా | జిహ్వాం
 సయాపిహరయేస్తనందత్వాపసద్గతిమ్ || ౩౫ || కింపునశ్రద్ధయా భక్త్యాకృష్టాయపరమాత్మనే | య
 చ్చప్రేయతరంకింసురక్తాస్తన్తాతరోయథా || ౩౬ || పద్భ్యాంభక్తహృదిస్థాభ్యాంవంద్యాభ్యాంలో

తోస్తు సహగదోగదా సహితోహరిస్తవపశ్చాదస్తు - త్వత్పాశ్వతాధానుధానోమధుహః - అసిధరఃఅజనశ్చ - శంఖధరఃఉరుగాయః -
 చతుష్టాణమ - కీతోఅభస్తాత్ || ౨౮ || వివంజహిః రయోకృత్యాంతరంగా మకువత్పిత్యాహ || ఇంద్రియాణీతి || ౨౯ || పృష్ఠిగభా
 దితి || ఆత్మసమహంకారం || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || సన్న్యవేశయత్ శాయయామాస || ౩౭ || ౩౮ || విస్మయమేవాహ || నూ
 నమితి || బతేతివిస్మయే - సాంప్రతంసంఘుషిః - తపఃప్రభావతో - యోగేశోజ్ఞానీవా సమ్యగాస - యతస్సవివదృష్టఇతి || ౩౩ || ౩౪ || విస్మయాం
 తరమేవాహ || దహ్యామానస్యేతి || కృష్ణనిభుఃకైః - అభవపసపద్యాహతః పాప్తాయస్య || ౩౫ || స్రసంగాత్ కైములికన్యా యేనభక్తి
 వైభవమాహ || పూతనేతి || ౩౬ || కిమితి || శ్రద్ధయాలస్తికేస - భక్త్యాకృష్టాయ - రక్తాస్మిద్ధాః - తన్తాతరఇతి - పత్వాపహరణలీలాశ్రీ

యోగబహువచనం - గోగోపికాస్తత్తారోభవన్నితి || 32 || 3౩ || 3౪ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || యదైతి || పితర్భూతనామోక్షం -
ఆధాకంభాకచరితం - కింతర్భూతనామోక్షాదైతి || ౩౫ || అత్తుండై త్యక్తునానశః పూతనాయాస్మిశ్చలాత్ || స్తనాపోశనతః ప్రాజ్ఞైః ప్రా-
ణిహుతిమకల్పయత్ || శ్రీధగీయాయంశ్లోకః || ౪౬ || ఇతిభావాభావీపికాయాం - పస్తాభ్యామప్యాభ్యా || * * * * *
శ్లో || ఉత్తి శ్చకటంవ్యమ్మిత్త్యణివగ్రమధిక్షిపత్ || దశయన్ విశ్వమాస్యేచకృష్ణః శ్రీదతిసప్తమే || కృష్ణాభా కసదాసింధుసంప్లవా
సందనిభావః || ధూయస్తదేవసం ప్రప్లుంరాజాస్యదభినందతి || యెనెతి || యెనయెనమత్సాన్యద్యవతారణాపి - యనియానికర్తాణికరో
తితానినః కణారంస్యానికణాసుఖావహాని - మనోజ్ఞానిమనఃప్రీతికరాణిచ - భవంత్యేవ || ౪౭ || తథాపి || యదితి || యత్ శృణ్వతః - పుంసః పు
రుషమాత్రస్య - అరతిః మనోగ్లానిః - తన్మూలభూతా - వివిధాత్మస్థాచ - అపగచ్ఛతి - తథాసత్త్వశుద్ధిః హరిభక్తిః - హరిదాససఖ్యాచ - భ

కవందితైః | అంగంయస్యాస్సమాక్రమ్య భగవానపిబత్ స్తనమ్ | 3౪ | యాతుధాన్యపిసాస్వగమ
వాపజననీగతిమ్ | కృష్ణభుక్తస్తనక్షీరాకిముగా న్రాసుమాతరః || 3౫ || పయాంసియాసామపిబత్పుత్ర
స్నేహస్నుతాన్యలమ్ | భగవాన్ దేవకీ పుత్రః కై వల్యాద్యఖిలాధాదః | ౪౦ | తాసామవిరతంకృష్ణై
కుర్వంతీనాంసుతేక్షణమ్ | నపునఃకల్పతేరాజన్ సంసారోజ్ఞానసంభవః | ౪౧ | కటధూమస్యసారభ్య
మవఘ్రాయప్రజౌకసః | కిమిదంకుతేవవేతివదతోవ్రజమాయయుః | ౪౨ | తేతత్రవణితంగోమైః
పూతనాగమనాదికమ్ | శ్రుత్వాతన్నిధనంస్వస్తిశిశోశ్చాసన్ సువిస్మితాః | ౪౩ | నందస్సప్తపుత్ర
మాదాయప్రోష్యాగతఉదారధీః | మూర్ఖ్యుః పాఘ్రాయపరమాంముదంలేభేకురూద్వహ | ౪౪ | య
ఎతత్పుతనామోక్షంకృష్ణస్యాద్భుతమాభాకమ్ | నిశమ్యశ్రద్ధయామత్యోగోవిందెలభతేరతిమ్ ||
౪౫ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - షష్ఠోధ్యాయః * * * * *
విష్ణురాతః || యెనయెనావతారేణ భగవాన్ హరీశ్వరః | కరోతికణారంస్యానిమసౌజ్ఞానిచనఃప్ర
భో || ౪౬ || యచ్ఛృణ్వతోపైత్యరతివిత్తృష్ణాసత్త్వంచశుభ్యత్యవిరేణ పుంసః | భక్తిహా రౌతత్పురు
షేషుసఖ్యంతదేవహారంవదమన్యసేచేత్ | ౪౭ | అథాన్యదపకృష్ణస్యతోకాచరితమద్భుతమ్ | మాను
షందేహమాసాద్యతజ్ఞాతిమనురుంధతః || 3 || శ్రీశుకః || కదాచిదౌత్థానికకాతుకాప్లవేజన్తక్షణాయో
గేనమవేతయోషితామ్ | వాదిత్రగీతద్విజమంత్రవాచనైశ్చకారనూనోరభిషేచనంసతీ || ౪ || నం
దస్యపత్నీ కృతమజ్జనానికంవిప్రైః కృతస్వస్త్వయనంసుపూజితైః | అన్నాదివాసస్త్రిగభిష్టధేను
భిస్సంజాతనిద్రాక్షమశీశయచ్ఛనైః || ౫ || బేత్థానికాత్సుక్యమనామనస్వినీసమాగతాపూజయతీ

శకటభంజనఘట్టః

ప్రజౌకసః | నైవాశృణోదై వరుదితంసుతస్యసాగుదంస్తనాధీచరణాపుదక్షిపత్ || ౬ || అథశృయా
నస్యశిశోరథాల్పకప్రవాళమృద్వంఘ్రిహతంవ్యవతేత | విధ్వస్తనానారసకుప్యభాజనంవ్యత్యస్తచ
క్రాక్షువిభిన్నకూబరమ్ | ౭ || దృష్ట్వాపిశోదాప్రముఖాప్రజస్త్రియోహ్యౌత్థానికైకర్తృణీయాస్స
మాగతాః | నందాదయశ్చాద్భుతదశనామలూకధంస్వయంవై శకటంవిపర్యగాత్ || ఇతిబ్రువంతోతి

వంతి - తదేవహారంహరేశ్వరితం - మనోహరంవా - వద || ౨ || తథాఅపగ్రహంయదికరోషీతి - అత్యేత్సుక్యేనపునవిశిషిష్టి || అథేతి || అప
రుంధతః అనుకువతః || 3 || కదాచిదితి || ఉత్థానంశిశోరంగపరివతేనం తత్రకరణీమేకాతుకాప్లవేజత్సవాభిషేకే - తథాతస్మిన్నేవదినేజ
నక్షణస్యాపియోగేనతి - అతః మహాత్మవ - సమవేతయోషితాం మిళితపురంధ్రీణంమధ్యే - వాదిత్రాదిభిః శోభితమభిషేచనం - యశో
దాచకార || ౪ || నందస్యేతి || అన్నాదిభిః సుపూజితైః విప్రైః - కృతమంగళం - సజాతనిద్రే అక్షిణీయస్యతం - అశీశయత్ శాయితవతి || ౫ ||
బేత్థానికైతి || శకటస్యాధస్తాత్ప్రేంభేఉదక్షిపత్ ఉద్ధ్వంచాలితవా || ౬ || అథశృయానస్యేతి || తదథశృయానస్య శిశోః - అల్పకశ్చా
పాప్రవాళవస్త్రదుశ్చయోగఘ్రిః - తేనహతం - అసఃశకటంవ్యవతేత తవిపరీతమపతత్ - కథంవిధ్వస్తానినానారసవంతికుప్యభాజనా
నిస్వణారజతవ్యతిరిక్తకాంస్యాదిమయానియథా భవతితథా - చక్రేచఅక్షుశ్చచక్రాక్షైః - వ్యత్యస్తాః చక్రాక్షైఃయస్మిన్ - విభిన్నః మా
బహోయుగం భరోయస్మిన్ తచ్ఛతచ్ఛయథా భవతితథావ్యవతేతి || ౭ || దృష్ట్వాపి || అద్భుతదశనైరలకులాబధూపుః - తదేవాహ - కథమి

తి - విపర్యయా విపరీతమపరత్ || ౧౮ || ౧౯ || నతి || సప్రద్యధిరవిశ్వాసంసజన్తుః - ఉతఅపి బాలస్యైతన్న సంభవతి. వికేచబాలాః కింజా
సంతీతి || ౧౦ || రుదంతమితి || రక్షిష్టైః సూక్తైః రక్షయంకృతాః || ౧౧ || భగవత్ప్రభావాసభిజ్ఞవిప్రచేష్టితం విదంబయన్నివాహ || పూర్వ
వదితి || బలిభిః శక్తైః యద్వా - అప్రదిక్షుబలిభిః సహితం - సపరికరం యథా పూర్వం స్థాపితం - విప్రాః దధ్యాదిభిరచయమానుః -
హుత్వా గ్రహదిహేమామంవిధాయ || ౧౨ || యతితి || అసూయాగుణేషు దోషావిష్కరణం - ఈష్యా అయ్యంతిః - తెషామశిషః కృతాస్తైః ప్ర
యుక్తాః ఇత్యేవమభిప్రేత్య || ౧౩ || ఇతితి || సామగ్యజుభిరుపాకృతైః సంస్కృతైః - పవిత్రాః ధర్మయోజుజలమతైః జలైః ద్విజోత్త
మైః కర్మభిరభిషిచ్య అభిషేకం కారయిత్వా || ౧౪ || వాచయిత్వేతి || హుత్వా హవయిత్వా || ౧౫ || గాతితి || గాశ్చ ప్రాదాత్ - తెచ
విప్రాః - అన్వయం జతఆశిషః అయం జన్ - తేతమన్వయిరితిపాపాంతరే - శతంతద్దత్తగౌశ తమన్వయః స్వీకృతవంతఇత్యధాః - య

విషాదమోహితాజనాస్సమంతాత్పరివప్త రాతవత్ || ౧౮ || ఉచుః * రన్యవసితమతీగోపాగోపీశ్చ
బాలకాః | రుదతానేనపాదేనక్షిప్తమేతన్నసంశయః || ౧౯ || నతేశ్రద్ధధిరగోపాబాలభాషితమిత్యత |
అప్రమేయం బలంతస్య బాలకస్యనతేవిదుః || ౧౦ || రుదంతం సుతమాదాయయశోదాగ్రహశంకితా |
కృతాస్తైస్త్వయనంవిప్రైః సూక్తైః స్తనమపాయయత్ || ౧౧ || పూర్వవత్ స్థాపితంగోపైబలిభిస్స
పరిచ్ఛదమ్ | విప్రాహుత్వాచయాయంచక్రదధ్యక్షతకుశాంబుభిః || ౧౨ || యేసూయాన్యతదంభే
ష్యాహింసామానవివజ్జితాః | నతేషాంసత్యశీలానామాశిషోవిఫలాః కృతాః || ౧౩ || ఇతిబాలకమానీ
యసామగ్యజురుపాకృతైః | జలైః పవిత్రాః ధిభిరభిషిచ్యద్విజోత్తమైః || ౧౪ || వాచయిత్వాస్త
త్వయనంనంగోపస్సమాహితః | హుత్వాచాగ్నిం ద్విజాతిభ్యః ప్రాదాదన్నం మహాగుణమ్ || ౧౫ ||
గాశ్చ సర్వగుణోపేతావాసస్స గ్రుక్తమాలినీః | ఆత్మజాభ్యుదయాధాన్యప్రాదాతైచాన్వయం
జత || ౧౬ || విప్రామంత్రవిదోయుక్తాస్తైర్యాః ప్రోక్తాస్తదాశిషః | తానిష్ఫలాభవిష్యంతినకదాచిదపి
ధ్రువమ్ || ౧౭ || ఎకదారోహమారూఢం లాలయంతీనతీసుతమ్ | గరిమాణంశిశోనోధుంనసేహగిరి

— * తృణావతాఖ్యాసుర సంహారఘట్టః. * —

కూటవత్ || ౧౮ || భూషానిధాయతంగోపీవిస్త్రితాభారపీడితా | మహాపురుషమాదధ్యోజగతామాస
కమను || ౧౯ || దైత్యోనామా తృణావతాః కంసభృత్యః ప్రచోదితః | చక్రవాతస్వరూపేణజహా
రాసీనమభకమ్ || ౨౦ || గోకులంసర్వమావృణ్వముష్ణంశ్చక్షునాంషిరేణుభిః | ఈరయన్ సుమహా
ఘోరశబ్దేనప్రదిగోదశ || ౨౧ || ముహూర్తమభవద్గోష్ఠంరజసాతమసావృతమ్ | సుతంయశోదానా
పశ్యత్తత్రన్యస్తవతీయతః || ౨౨ || నాపశ్యత్ శ్చిదాత్మానంపరంచాపివిమోహితః | తృణావతావిస్మ
ష్టాభిశ్శకరాభిరుపద్రుతః || ౨౩ || ఇతిభిరపవనచక్రపాంసువక్షేసుతపదవీమబలావిలక్త్యమాతా |
అతికరుణమనుస్తరంత్యశోచద్భువిపతితామృతవత్సకాయథాగౌః || ౨౪ || రుదితమనునిశమ్యతత్రగో
ప్యోభృశమనుతప్తధియోశ్రుపూణముఖ్యః | రురుదురనుపలభ్యనందసూనుంపవనఉపారతపాంసు
వక్షవేగే || ౨౫ || తృణావతాశ్శాంతరయోవాత్యాపధరోహరక | కృష్ణంనభోగతోగంతుంనా

ద్వా. శతంశతసంఖ్యాకాః - తెవిప్రా ఇతి || ౧౬ || విప్రా ఇతి || తాః తథైవబ భూపురిత్యధాః || శ్లో || ఉత్తిష్యమృదుపాదేనశకటంవ్యా
మ్నీలీలయా | తృణావతాంపదాపీడ్యభువ్యపాతయదభాకః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || ౧౭ || ఏకదేతి || ఆరోహణుత్సంగం || ౧౮ || భూమావి
తి || తృణావతాత్వాపమృత్యుపహారాయ కృష్ణేనైవాత్మనఉత్పంగాదుత్తారాయచ - కృతంభారమజానతీ - ఉత్పతశంకయామహాపురు
షమాదధ్య. శ్రీకృష్ణగరవర్తి నాంజగతాం భారేణపీడితావిస్త్రితాచసతీ - యద్వా - జగతాం మధ్యేకర్తసు ఆసబభూవ - సతుజగదుదరం
తువేదేత్యధాః || ౧౯ || ౨౦ || గోకులమితి || ఈరయన్నదయన్నిత్యధాః - పూరయన్నిత్యపిపాతాంతరం || ౨౧ ||
ముహూర్తమితి || యతఃయత్ర - న్యస్తవతీ - తత్రతస్మిన్ స్థానై - నాపశ్యత్ || ౨౨ || ౨౩ || ఇతితి || భిరపవనచక్రాత్ - పాంసువక్షేసతి ||
౨౪ || రుదితమితి || ఉపారతః శాంతః - పాంసువక్షేస్యవేగోయస్మిన్ - తథాభూతేపవనసతి - తత్రతస్యరుదితం - అనునిశమ్య - గౌ
ప్యోరురుదుః || ౨౫ || తృణావతా ఇతి || వాత్యాచక్రవాతః - తద్రూపధరః - కృష్ణంహరక - శాంతరయః - కథంచిన్నభోగతః - తతఃపరం

గంతుంభారాతిరేకాన్నాశక్నోదిత్యధాః॥ ౨౬॥ తమితి ॥ గురుమత్తయాతతిగౌరవేణభారణ తంత్రానంపవతప్రాయం. మన్యమా
నః. తేనైవత్రనోగత్యహితతః. తంత్రమిచ్చన్మపి. నాశక్నోదిత్యధాః॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ కృష్ణమితి ॥ తస్యోరసిలం బహుశం
కృష్ణమాదాయ. మాత్రే. ప్రతిహృత్యసమప్య. విస్తృతా శృబభూపురితి. విహయసాగగసమాగణ. పురుషాదేనత్యజావలేన. నీతం
తథాపిమృత్యుముఖాత్ప్రముక్తం. పునరాభ్యాసమాదంప్రాపురిత్యత్తరణాన్వయః॥ ౩౦॥ గోప్యమితి ॥ పరస్పరంపాపకథామామః
అహూబతేతి. నివృత్తింగమితోమృత్యుంప్రాపితః॥ ౩౧॥ కోత్రవిస్తయః. యుజ్యతపివైతదితితేష్వేవతేచిదాహుః॥ హింస్రమితి॥ సః
స్తాభిః. నీణాంకృతం. పూతాంవాపీహావతటాకాదినిమాణం. ఇష్టంపంచయజ్ఞాన్నిహేమాత్రాది. దత్తంధానం॥ ౩౨॥ యదితి॥ య
కయస్తాకతపతిః. ప్రణయకహమయక॥ ౩౩॥ ౩౪॥ శ్రీకృష్ణార్థగమేదృష్టగౌరవాశంకిసింహసూమ్. బోధయకదశాయామాస

శక్నోద్భూరిభారభృత్ ॥ ౨౬ ॥ తమస్తానంమన్యమానత్రానం గురుమత్తయా ॥ గత్యహితతః
త్రాప్తంనాశక్నోదద్యతాభాకమ్ ॥ ౨౭ ॥ గత్యహితనిశ్చేష్టోదైత్యోనిగతలోచనః ॥ అవ్యక్తరా
నోన్యవతత్సహబాలోవ్యసుప్రజే ॥ ౨౮ ॥ తమంతరితౌత్పతితంకరాశంవిశేణసర్వావయవంశిలా
యామ్ ॥ పురంయథారుద్రశరేణవిధంప్రియోరుదంత్యోదదృశుస్సమేతాః ॥ ౨౯ ॥ కృష్ణంచతస్యోర
సిలంబమానమాదాయమాత్రేప్రతిహృత్యవిస్తృతాః ॥ తంస్వస్తిమంతంపురుషాదనీతంవిహాయసామృ
త్యముఖాత్ప్రముక్తమ్ ॥ ౩౦ ॥ గోప్యశ్చగోపాకిలనందముఖ్యాఃపథ్యాపునఃప్రాపురీవమోదమ్ ॥
అహూబతాత్యద్భుతమెషరక్షసాబాలోనివృత్తింగమితోభ్యగాత్పునః ॥ ౩౧ ॥ హింస్రస్త్వపాపేన
విహింసితఃఖిలస్సాధుస్సమత్వేనభయాద్విముచ్యతే ॥ కింనస్తపశ్చీణావధోక్షజాచానంపూతేష్టద
త్తంహ్యతభూతసేహృదమ్ ॥ ౩౨ ॥ యత్సంపరేతఃపునరేషబాలకోదిష్ట్యాస్వబంధూప్రణయన్నుపస్థి
తః ॥ ౩౩ ॥ దృష్టోత్పాతానిబహుశోనందగోపోబృహద్వనె ॥ వసుదేవవచోభూయోమానయామానవి

—* స్తన్యపానసమయోజ్యంభణ వ్యాజేనమాత్రేవిశ్వరూపప్రదశానఘట్టః. *—
స్థితః ॥ ౩౪ ॥ ఎకదాభాకమాదాయస్వాంకమారోప్యభామినీ ॥ ప్రస్తుతంపాయయామాసస్తనంస్ను
హపరిప్లుతా ॥ ౩౫ ॥ పీతప్రాయస్యజననీసుతస్యరుచిరస్థితమ్ ॥ ముఖంలాలయశీరాజజ్యంభతో
దదృశేజగత్ ॥ ౩౬ ॥ ఖంరోదనీజ్యోతిరనీకమాశాస్సుర్యేందువహ్నిశ్వసనాంబుధింశ్చాద్విపాన్నగాం
స్తద్వహితార్వానానిభూతానియానిస్థిరజంగమాని ॥ ౩౭ ॥ సావీత్యవిశ్వంసహసారాజాసంజాతవేష
ధుః ॥ సంమీల్యమృగశాబాక్షీనైత్రేచాసీత్సువిస్తృతా ॥ ౩౮ ॥ *~~~~~*
~~~~~* శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః. *~~~~~*
శ్రీబాదరాయణః ॥ గగణపురోహితోరాజాయదూనాంసుమహాతపాః ॥ ప్రజంజగామనందస్యవసు
దేవప్రచోదితః ॥ ౧ ॥ తంస్పష్టాపరమప్రీతఃప్రత్యుత్థాయకృతాంజలిః ॥ ఆనచాధోక్షజధియాప్రణిపా
తపురస్సరమ్ ॥ ౨ ॥ సూపవిష్టంకృతాతిథ్యంగిరాసూన్యతయామునిమ్ ॥ నందయిత్వాబ్రవీద్బ్రహ్మ
పూణస్యకరవామకిమ్ ॥ ౩ ॥ మహద్విచలనంనృణాంగృహిణాందీనచేతసామ్ ॥ నిశ్రేయసా
యభగవన్నాన్యధాకల్పతెక్పచిత్ ॥ ౪ ॥ జ్యోతిషామయనంసాక్షాద్యత్తద్జ్ఞానమతీంద్రియమ్ ॥ ప్ర

జ్యంభమాణోముఖేజగత్ ॥ శ్రీధరీయాయంశ్లోకః ॥ ఏకదేతి ॥ ౩౫ ॥ పీతేతి ॥ పీతమస్తాస్థిపీతః. తత్ప్రాయః పీతప్రాయః. పీతవిదితా
దిశద్దానాంపానాదిమతిపుత్యత్పన్నత్వాద్విభక్తాత్తరణిత్యాదివత్. యదాస్థితప్రాయః. స్తనోయేనేత్యుత్తరపదలోపసమాసోవా ॥ ౩౬ ॥ ఖ
మితి ॥ ఖంస్వగాకాశం. సగాగరిక. తద్భూత్యాః. ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం. సప్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *~~~~~*
~~~~~* అష్టమోధ్యాయాంతర్యామిన్ శ్రీదామకూటాచల. పృథ్వీణదిమోగచవిశ్వరూపంసీరూప్యతే ॥ విశ్వరూపాదిబాలస్యనిశమ్యాశంకినః
పీతుః ॥ నామకృద్గగనావ్యేననిజంతత్త్వమసూచయత్ ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ పూణశ్చైత్యధంధనినాంగృహమాగతస్తత్రాహ ॥ మహద్విచలన
మితి ॥ మహతాంస్వాత్రయాగస్యత్రవిచలనం. సస్వధాం. కింతు. గృహణంమంగళాయ. సమతహా. తపివమహద్దశానాథాంకిమితిస
గచ్ఛంతిత్రాహ. దీనచేతసాంకృపణానాం. క్షణమపిగృహంత్యక్తుమశక్తువతామిత్యధాః ॥ ౪ ॥ త్వయా. బాఁయో. నామకరణాది.

కరణీయమివక్తుం - తస్యజ్ఞానాతిశయమాహ || జ్యోతిమామితి || యదతీంద్రియజ్ఞానసాధనం జ్యోతిషమయంత త్ప్రతిపాదకం - జ్యోతిశ్చాస్త్రమిత్యర్థః - తత్సాక్షాత్పరతాప్రణీతం - యేనాన్యోపిపుమాన్ - సరాపరం - పరంకారణం పూర్వజన్మకృతంకర్త - అపరంకార్యంఅస్మిజన్మనిభావిఫలం - తద్వేద-ఉక్తంచజాతకే || శ్లో || యదుపచితమస్యజన్మనిశుభాశుభంతస్యకర్తవ్యః ప్రాప్తిమ్వ్యంజయన్విశాస్త్రమేతత్తమసిశ్రవ్యాణీదీపఇవేతి || ౫ || వివక్షితమాహ || త్వంహీతి || దైవజ్ఞోమంత్రవిచ్ఛత్వం - అతోనామకరణాదిసంస్తారాకతుమహాసీత్యర్థః - నశ్వేతద్గుణికరణీయమివేత్తత్రాహ || న్యూనామితి || ౬ || అత్యుత్సాహానందంప్రతి - గుప్తమేతత్తార్యమిత్యుత్సాహేనప్రత్యాచక్షేణివాహ || యదానామితి || భవతుతథాపి - యమత్రాగతఇతిమతోవిద్యాదిచెదతతహ - భ్యాతశ్చేతి - తత్కమితతహ - దేవకీసుతమితి - కంసోమస్యతేకల్పయేదిత్యర్థః || ౭ || కంసఇతి || నమయదుకుమారఇతికథంచిజ్ఞానాతు - తత్ప్రవసుదేవస్యపుత్రః దేవక్యాంజాతఇతిమతోజానీయాత్తత్రాహ - పాపమతిరిత్యాది || ౮ || ఇతీతి || శ్లో || కింమయాహతయా మందేత్యాది దేవకీకన్యావచఃప్రత్యా || శ్లో || దేవక్యా అష్టమోగర్భోనస్త్రీభవతుమహాతీతచ - నిత్యం సంపితయన్ సామాన్యసక్యచిదస్తీతిజ్ఞాత్వా - యువయోశ్చసఖ్యంచితయన్ - త్వద్గృహేభవేదితిసంభావ్య - మత్సంస్తారణింగనవా - ఆతాశంకః ఆగతాశంకాయస్యసః అపి

ణితంభవతాయేనపుమాన్వేదపరాపరమ్ || ౫ || త్వంహీబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠస్సంస్తారాకతుమహాసీ | బాలయోరనయోన్యూణాంజన్మనాబ్రహ్మణోగురుః || ౬ || గర్భాచార్యః || యదానామహమాచార్యఃభ్యాతశ్చభువిసర్వతః | సుతంమయాసంస్తృతంతేమన్యతేదేవకీసుతమ్ || ౭ || కంసఃపాపమతిస్సఖ్యంతవచానకమందుభే | దేవక్యాఅష్టమోగర్భోనస్త్రీభవతుమహాతి | ౮ | ఇతిసంచితయన్ప్రత్యాదేవకీదారికావచః | అపిహంతాగతాశంకస్తహితమోనయోమహాన్ || ౯ || నందః || అలక్షితోస్త్విరహసిమామకైరపిగోవ్రజే | కురుద్విజాతినంస్తారంస్వస్తివాచనపూర్వకమ్ || ౧౦ || శ్రీశుకః || ఎవంసంప్రాధితోవిప్రస్వచ్ఛికిషీతమేవతత్ | చకారనామకరణంగూఢోరహసిబాలయోః || ౧౧ || అయంవైరోహిణీపుత్రోరమయన్సుహృదోగుణైః | ఆభ్యాస్యతేరామఇతిబలాధిక్యాద్భలంవిదుః || ౧౨ || యదానామపుభగ్భవాత్సంకషణముశంతు్యత | ౧౩ | ఆసన్వణాన్ప్రయోహ్యస్యశ్రుణ్ణోతోనుయుగంతనూః | శుక్లోరక్తస్తథాపీతఇదానీంకృష్ణతాంగతః || ౧౪ || ప్రాగయంవసుదేవస్యకృచిత్జ్ఞాతస్తవాత్తజః | వాసుదేవఇతిశ్రీమానభిజ్ఞాస్సంప్రచక్షతే || ౧౫ || బహూనిసంతినామానిరూపాణిచసుతస్యతే | గుణకగ్ధానురూపాణితాన్యహంవేదమోజనాః || ౧౬ || ఆధాస్యత్యేషవశ్రేయోగోపగోకులనందనః | అనైనసర్వదుర్గాణీయూయమంజస్తరిష్యథ | ౧౭ || పురానైవప్రజపతేసాధమౌదస్యపీడితాః | అరాజకైరత్యమాణాజఘ్నుర్దాస్యూన్సమేధితాః || ౧౮ || యవతస్త్వినుహాభాగేప్రీతింకుర్వంతిమానవాః | నారయోభిభవంత్యేతావిష్ణుపతౌనివాసురాః || ౧౯ || తస్మాన్నందాత్మజోయంతునారాయణసమోగుణైః | శ్రీయాకీత్యానుభావేనగోపాయస్వసమాహితః || ౨౦ || ఇత్యాత్మానంసమాదిశ్యగర్భేచస్వగృహంగతే | నందఃప్రముదితోమనోహ్యత్మానంపూణమాశిషామ్ || ౨౧ ||

యది - హంతాహనిష్యతి - తహితదా - తతోమహా అనయస్సాదితి || ౯ || అలక్షితఇతి || ద్విజాతినంస్తారమాత్రం - కేవలంస్వస్తివాచనపూర్వకంకుర్వతి || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || యదానామితి || యదానామపుభగ్భవాత్ కుతశ్చిత్పాతోః - విప్రతిపద్యమానానాం యదానామపుభగ్భవాత్ - భావోభావనం - తస్మాత్ అన్యోన్యక్షయ - సవైకకమత్యకరణీత్యర్థః - సమ్యక్కషణమి - ఎకీకరోతీతిసంకషణమపుశంతిమన్యంతేవత్వంతీత్యర్థః || ౧౩ || గర్భాసంకషణంతుస్ప్రకాశయతి || ఆసన్నితి || అస్యతవపుత్రస్య - అతఃకృష్ణఇత్యేకంనామభవిష్యతి || ౧౪ || ప్రాగయమితి || సామాన్యోక్త్యా - ఋషిరయంజన్మాంతరగతం నామకథయతీతసంబోమన్యతేస్త - అపిసంవాసుదేవఇతిసంప్రచక్షతఇతి || ౧౫ || బహూనితి || గుణానురూపాణి - ఈశ్వరఃసర్వజ్ఞఇత్యాదీని - కర్తానురూపాణి - గోఃపదః - గోవధానోద్ధరణఇత్యాదీని - తానిసవాన్యహమపినోవేద - జనాఅపినోవిదురితి || ౧౬ || జాతకఫలమాహ || ఆధాస్యతీతి || ఎషఃపరమపురుషః - శ్రేయఃముక్తిం - అంజఃఋషితి || ౧౭ || పురేతి || అనైసరత్యమాణాఃసమేధితాశ్చ - దస్యూజఘ్నురితి || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ఇతి || ఇతిఆత్మానంప్రతి - సమాదిశ్య ఆత్మానంకృష్ణంచ - ఆహంఆశిభిఃసందఃపూణాంచిష్ణుంమేనెఅమంస్త || ౨౧ || శ్లో || భాగ్యేదాదమత్తా రైఃకృష్ణాదామేదసంయుతః | పరమానందమాథత్తప్రదేశందయశోదయోః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || పూణాత్వమేవదశాయన్నాహ || కాలే

సేతి || ము || ప్రజతాగచ్ఛతా - జానుభ్యాంసహపాణిభ్యాం - రమమాణౌజానుద్యయేసహాణిద్వయేనచ - పృథివీమపప్రభ్య - చంక్ర
మణంకుర్వంతే || ౨౨ || తావితి || అనుకృప్యపునఃపునరాకృప్య - సరీసృపంతౌఅతిశయేనచ - యంతౌ - ఘోషాః కటిపాదభూషణకింక
ణ్యః - తెషాంప్రఘోషేణరుచిరంయథాభవతితథా - ఘోషాణాంనాదేనహృష్టంమనోయయోస్తా - లోకంతతస్తతోగచ్ఛంతంజనం - అను
సృత్యత్రిచతురాణిపదాని అనుగమ్య - ముగ్ధవత్ప్రభీతవత్ - మాత్రోరంతిసమీపే - ఉపేయతుఃఉపజగ్మతుః || ము || అనుకృప్యపునఃప్రసారి
తజాన్వయగతంయథాతథా - పశ్యాద్గతజానుసమాకృప్యేత్యభావః - సరీసృపంతౌఅతిశయేనసంచరంతౌ - ఘోషేతి - ఘోషాఃకటిపాద
బద్ధకింకిణ్యః - తెషాంప్రఘోషేణప్రకృష్టకింజితేన - యద్యా - ఘోషస్యప్రజస్య - ప్రఘోషేణశ్శాఖానీయభవినా - రుచిరంయథాత
థా - ప్రజకదృమేషు - సరీసృపంతౌవితి - తెననాదేన - హృష్టమనసా - లోకంఇతస్తతఃపర్యటంతంజనం - అనుసృత్యత్రిచతురాణిపదా
న్వయగత్య - ముగ్ధప్రభీతవత్ముగ్ధవత్ - భీతవచ్ఛ - మాత్రోరంతియశోదారోహిణ్యోరంతికం - ఉపేయతుఃఉపజగ్మతుః || ౨౩ || తదితి || త
దాచతన్తాతరా - నిజసుతౌ - దోభ్యాః - ముపగూహ్య - ప్రమోదం - యయతుః - కథంభూతే - ఘృణయాకృషయా - స్నువంత్యోక్షరత్వయఃపూ
ణాపయోధరేసత్యే - పంకెనాంగరాగేణచ - రుచిరా - కథంభూతంముఖంనిరీక్ష్య - ముగ్ధంమంత్రితంయస్త్రి - అల్పదశనాశ్చయ
స్త్రితచ్ఛతచ్ఛ || ము || స్నువంత్యోపయస్సావిషయోధరేసత్యే - పంకపివాంగరాగః - తెనరుచిరా - యద్యా - పంకెనహరిత్రాదికృ
తాంగరాగేణచ - రుచిరావితి - ముగ్ధంసుందరంస్త్రితంయస్త్రి - తచ్ఛ - తదల్పరదనమల్పద్వితదంతంచ || ౨౪ || యహితి || యహి - అం

—* బాలక్రీడాప్రారంభముట్టి *—

కాలేనప్రజతాతాతగోకులేరామకేశనా | జానుభ్యాంసహపాణిభ్యాంరమమాణౌవిజప్రాతుః || ౨౨ ||
తావంప్రియుగ్మనునుకృప్యసరీసృపంతౌఘోషప్రఘోషరుచిరంప్రజకదృమేషుతన్నాదహృష్టమన
సావనుసృత్యలోకంముగ్ధప్రభీతవదుపేయతురంతిమాత్రోః || ౨౩ || తన్తాతరౌనిజసుతౌఘృణయాస్ను
వంత్యోపంకాంగరాగరుచిరాపుపగూహ్యదోభ్యామ్ | దత్వాస్తనంప్రపిబతోసు ముఖంనిరీక్ష్యముగ్ధ
స్త్రితాల్పదశనంయయతుఃప్రమోదమ్ || ౨౪ || యహ్యేంగనాదశశనీయకుమారలీలావంతప్రజేత
దబలాఃప్రగృహీతపుచ్చైః వతై సరితస్తతఉభావనుకృప్యమాణౌప్రేక్షంత్యుక్షిత్తగృహజహృషు
హాసంత్యః || ౨౫ || శృంగ్యగ్నిదంప్ర్యహిజలద్విజకంటకేభ్యఃక్రీడాపరావతిచలోస్వసుతౌనిషే
ద్ధమ్ | గృహ్యణికతుఃకుపియప్రనతజ్జనన్యౌశేకాతఆపతురలంమనసోనవస్థామ్ || ౨౬ || కాలేనాత్పేన
రాజషేరామఃకృష్ణశ్చగోవ్రజే | ఆకృష్టజానుభిఃపద్భి విచంక్రమతురంజసా || ౨౭ || తతస్సభ
గవాకృష్ణోవయన్యైప్రజబాలకైః | సహరామోప్రజస్త్రీణాంచీక్రీడేజనయన్ముదమ్ || ౨౮ || కృ
ష్ణస్యగోప్యోరుచిరంవీక్ష్యకౌమారచాపలమ్ | శృణ్వంత్యాకిలతన్తాతురితిహేమాచుస్సమాగతాః || ౨౯ ||
వత్సాన్ముంచకన్వచిదసమయోక్రోశసంజాతహాసస్యైయంసాద్వత్త్వధదధివయఃకల్పితైఃస్యై

గనానాం దశశనీయకుమారలీలాయనాః - తథాభూతౌజాతౌ - తదాంతప్రజేప్రజస్యమధ్యే - తదబలాఃప్రజాంగనాః - ప్రేక్షం
త్యఃప్రేక్షమాణః - విస్తృతగృహకృత్యాః - హసంత్యోజహృషుఃహృష్టబహుభుః - కథంభూతౌ - తాభ్యాంప్రతిగృహీతానిచచ్ఛానియ
మాంతైఃవతైః - ఇతస్తతోనుకృప్యమాణౌ || ము || యహితియదా - అంగనానాందశశనీయాకుమారలీలాబాలచేష్టాయయోస్తా - జాతౌ
వితిశబ్దః - తతతదా - అంతప్రజేప్రజమధ్యే - ప్రగృహీతపుచ్చైః - తాభ్యామేవాలంబితపుచ్చైః - వాలైఃవతై సరితస్తతోనుకృప్యమాణౌ -
ప్రేక్షంత్యఃప్రేక్షమాణః - ఉత్సృతగృహఃవిస్తృతగృహవాసపారాః - ఉక్షిత్తగృహఃఇత్యపిపాతః - జహృషుఃహృష్టాఆభవన్ - జగృమురితిహ
తేతౌగృహీతవత్సత్వార్థః || ౨౫ || శృంగీతి || అతిచతౌ - శృంగ్యాదిభ్యోనిషేధం - గృహేవాచితానికర్తాణికతుః - యత్రయదా - తజ్జ
నన్యానశేకాతే - తదా - అలంమనసఃఅనవస్థామాపతురితి || శ్లో || గృహిణంగృహసౌఖ్యస్యపరాతుష్టిఃప్రదశితా | కృష్ణచాపలచౌర్యాణి
సహావాఖిలసద్దసు || ప్రజల్పంత్యస్సమాగత్య గోప్యోగౌప్యేముదందదుః || క్రీధిరీయాంసాధశ్లోకః || ము || క్రీడాపరాక్రీడాస
క్తౌ - అతపివాతిచతాసర్వతశ్చగంతౌ - అతిబలావిత్యపిపాతః - శృంగిణఃశృంగప్రహరణజంతవః - దంప్రీణఃదంప్రేప్రహరణజంతవః
అసిఃఖద్గః - అహిరితిపాతేనపః - ద్విజామయూరాద్యాః - కంటకాస్తరూణంతీర్ణవయవాః - విలేభ్యః - నిషేధంనివారయతుః - గృహ్యశబ్దే
సగృహేవాచితకార్యాణ్యుచ్యంతే - నశేకాతేశత్రేనన్యతాం - అతఃమనసోనవస్థామాకులతామాపతురిత్యభావః || ౨౬ || ము || కాలేనెతి || ఆకృ
ష్టజానుభిఃపద్భిః - విచంక్రమతుః - కదాచిజ్ఞానక్రమణం - కదాచిత్పద్భ్యాంగమనంచేరి - మిశ్రంచక్రరిత్యభావః || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ ||

సమయోపదేశాకాలే - క్రోశసంజాతహాసః - సైయంచార్యాజితం - సతుదత్తం - తత్రాపిస్వాదు - నేతరత్ - దధిచ - పయశ్చ - దధిపయః - అ
 త్తి-కించ - భోక్త్యభోక్త్యమాణః - స్వయంభుజానభ్యర్థః - మకాకామకటాప్రతి-విభజ్యదదాతి - తెహంమధ్యేప్రత్యక్షకోపి
 నాత్రిచేత్రహా - భాండంభినత్రి - క్వచిత్ - ద్రవ్యస్యాలాభేసతిసఃకృష్ణః - గృహయథయ్యేమితికుపితోయాతి - యద్వా - సగృహఃగృహణః -
 తేభ్యఃకుపితః - తెహంతోకాకటాలా - పర్యంకాదిమనుస్తా - ప్రహరణోదనాదిభిః - ఉపక్రోశ్యప్రరుదితాకృత్యాయాతీతి ||
 ము || అసమయోపదేశాకాలే - క్రోశసంజాతహాసః - క్రోశసజనానామాక్రోశస-సంజాతహాసః - సైయంచార్యాజితం - తత్రాపిస్వా
 దునేతరత్ - తస్యథూతాస్యచార్యాజితమేవస్వాదుభవతీతిభావః - దధిచ - పయశ్చ - దధిపయః - అత్తిభుజై - కల్పితైఃసంపాదితైః - సైయయా
 గైః - చార్యపాదైః - భోక్త్యభోక్త్యమాణః - స్వయంభుజానభ్యర్థః - మకాకావిభజతి - మకటాదీప్రతి-విభజ్యదదాతీత్య
 భావః - సచేన్నాత్రితేమత్ప్రత్యక్షకోపినాత్రిచేతిత్యభావః - మకాకాభోక్త్యభిభజతిసచేన్నాత్రితీపాతః - మకాకానవనీతం || ౩౦ || మకాకా
 దధిసారస్వాన్నవనీతంప్రచక్షత ఇత్యభిధాతాత్ - విభజతిసభిభ్య ఇతిశేషః - యద్వా - మకాకామకటాప్రతి-విభజతి - సోపభో
 జ్యాదధికంమకటాదిభోదదాతీత్యభావః - సచేన్నాత్రి-సః - మకాకాభోదధిసారః - సోపభూగాన్నాత్రిచేత్ - తెవలంభాండంభినత్రి-కృ
 త్పంచస్వయమేవభక్షయిత్వేతిభావః - యద్వా - మకోమకటాలోనాత్రిచేత్ - భుక్తావశిష్టగవ్యసహితంభాండంభినత్రిత్యభావః - ద్ర
 వ్యాలాభేదధిక్షీరాదైః - కృష్ణభయాత్ప్రచ్ఛన్నంనిహితతేనాక్వచిత్తదలాభేసతి - సగృహకుపితః - అస్త్యర్థగృహకుపిత ఇతి - గోపీనాంస్వస్వ
 గృహయాద్దేశోక్తిః - సగృహకుపిత ఇతిపాతే - సకృష్ణః - యత్రద్రవ్యాలాభః - తద్గృహయథయ్యేమితికుపితస్సన్నిత్యభావః - యద్వా - సగృ
 హఃగృహస్థాః - తేభ్యఃకుపితఇతివా - తోకాకటాలానుపక్రోశ్య - ప్రహరణోదనాదిభిః - ప్రరుదితాకృత్యేత్యభావః || ౩౦ || కల్పితైః - సై
 యయాగైరిత్యుక్తం - తత్ప్రపంచయతిద్వాభ్యాం || హస్తేతి || తుంగశక్యస్థభాండేషు - అంతనిహితేదధ్యాదా - వయునంజ్ఞానం - య
 స్యసః - భిద్రంరచయతి - తద్విత్ - భిద్రంరచనాదివిత్ - భావంతయుతైగృహ - స్వాంగమేవార్థప్రదీపంవిరచయతి - విశేషతోభృతమణిగణం -
 యహికాలేయస్త్రికాసమయే - అత్రభండోభంగ ఆషాః || ము || కల్పితైః - సైయయాగైరిత్యుక్తమేవప్రపంచయతి || హస్తేతి || అంత

యోగైః | మకాకాభోక్త్యభిభజతిసచేన్నాత్రిభాండంభినత్రిద్రవ్యాలాభేసగృహకుపితోయాత్మ్య
 వక్రోశ్యతోకా || ౩౦ || హస్తాగ్రాప్యారచయతివిధింపీతకోలాఖలాద్యేచ్ఛిద్రంహ్యంతనిహిత
 వయునఃశిక్య భాండేషుతద్విత్ | భావంతాగారే భృతమణిగణంస్వాంగమథప్రదీపంకాలేగోప్య
 యహికాలేగృహకృత్యేషుసువ్యగ్రచిత్తాః | ౩౧ || ఎవంధాప్యేన్యశతికురుతేమేహనాదీనివాస్తాస్తే
 యోపాద్యై విరచితకృతిస్సుప్రతీకోయథాస్తే | ఇత్థం స్త్రీ భిన్నభయనయన శ్రీముఖాలోకినీభివ్యా

నిహితవయునశిక్యభాండేషుతద్విత్విధిపాతః - యహికాలే - గోప్యగృహకృత్యేషుసువ్యగ్రచిత్తాః - వ్యాసక్రచిత్తాః - తదా - సః
 కృష్ణః - పీతకోలాఖలాద్యైవిధింతత్తద్వత్తవస్తుసాధనంకువత్ - సర్వభావ - హస్తాగ్రాప్య అంతనిహితం - వయునంసవనీతాది
 భోగ్యద్రవ్యం - యస్త్రితస్త్రి - శిక్యభాండేపాశరచితయంత్రవిశేషస్థితభాండే - దృషద్భిః - శిలాత్పై - పడైరిత్యభావః - భిద్రంరచయతి -
 తథాభ్యాంతాగారేఅంభకారావృతగృహ - భృతమణిగణందివ్యమణిభూషితం - అతివివాధప్రదీపంతత్తదభావప్రకాశకం - స్వాం
 గంరచయతిసన్నిధాపయతి - అథవా - భృతమణిగణంస్వాంగమథప్రదీపం - వస్తుప్రకాశకదీపంకువత్ - హస్తాగ్రాప్యవస్తుని
 పీతకోలాఖలాద్యైః - విధింరచయతితత్సాధనంకరోతీత్యభావః - ఎవమప్యసాధ్యశిక్యభాండే - భిద్రంరచయతీతి - భిద్రంహ్యంతనిహి
 తవయునఃశిక్యభాండేషుతద్విదితిపాతాంతరం - తత్రశిక్యభాండేషు సాధనాంతరైరుగ్రహిష్యేష్యత్యభావః - అంతనిహితేతదంత
 గతదధ్యాదిద్రవ్యే - వయునంజ్ఞానంయస్యసః - తన్నిశ్చయవానిత్యభావః - భిద్రంరచయతి - వివమేవాన్యదపిధాత్యంకరోతీత్యాహతద్వ
 దితి - అన్యత్పూనం - తద్విదితిపాతే - భావంతాగారేస్వాంగమథప్రదీపంకువత్ - తత్ - వస్తువై - త్రితీతద్విత్ - సన్నిత్యభావః || ౩౧ ||
 వివమితి || రెరచోర - ఇత్యాదుక్తః - శ్రీకృష్ణః - త్వమేవచోరః - అహంగృహస్వామిత్యాదీనిధాప్యేన్యప్రగల్భవచాంసి - ఉశతిజల్పితి - భా
 కమనీయోశాదే - యద్వా - ఉశతివాస్తాస్వవిశేషగృహ - మేహనాదీనిపురీషాత్పగాదీని - కురుతే - వివం - సైయూపాద్యైః - విరచితా - కృ
 తిః - కర్త - యేనసః - త్వత్పూపేసుప్రతీకః - సాధురివా - సై - యద్వా - సుప్రతీకః - దిగ్జవదభృష్య అస్తఇత్యభావః - సభయేనయనేయస్త్రితచ్ఛత
 శ్రీయుక్తంముఖంచ - తదాలోకినీభిః - వ్యాఖ్యాతాథాప్రఖ్యాపితకర్తృభూ - ఉపాలబ్ధం - నిభాత్పనాదికంకతుం - అయేచుమితియావత్
 సైచ్ఛత్ || ము || వివంభిద్రాదిధూతాస్యకృత్యవడవధాప్యేన్యరెరచోరఇత్యుక్తస్త్వమేవచోరః - అహంగృహస్వామిత్యాదీనిప్రగల్భ
 వచనాని - ఉశతిజల్పితి - వాస్తాతద్గృహదేవతాచానస్థానాదా - మేహనాదీనిపురీషాత్పగాదీనికురుతే - ఇత్థం - సైయూపాద్యైః - విరచి
 తకృతిః - ఉపాద్యైః - కల్పిత - సైయవాపరోపీత్యభావః - శోభనాశ్చార్యానుచితాః - ప్రతీకా - అవయవా - యస్యసః - సుప్రతీక ఇవాస్తే -
 త్వత్పూపేసాధురి - వవతత ఇత్యభావః - యద్వా - సుప్రతీకాభ్యదిగ్జవదభృష్య అస్తఇతి - సభయేనయనం - చకితేక్షణం - శ్రీకృష్ణస్య

తకమవాప ॥ ౪౧ ॥ తామహా ॥ కింస్వప్న ఇతి ॥ పరితోవిలోక్యాహ - నాయంస్వప్నః - తహాకిందేవస్వహరేః - మాయా - తథాచేద
స్వేకింసవశ్యంతి - తహా - కింవామదీయవివకశ్చిద్బుద్ధిమోహః - విపర్యాసః - దశజెముఖవత్ - ఎవంతహి - అయంకృష్ణపి - కథమం
తఃప్రతీయతే అంతబహిశ్చైకరూపేణచ కథంజగత్ప్రతీయతే - తథాసతి - బింబప్రతిబింబయోరివసరస్పరంవై పరీక్ష్యేన - ప్రతీతః
స్వాదిత్యాశంక్యాస్యథా వితకాయతి - అథోఇతి - అథోఅథనా - మమముష్యాభావకస్యాపిసతః - యఃకశ్చనాచింత్య - ఆత్మయోగః
యమైశ్వర్యం - ఔత్పత్తికఃస్వాభావికః ॥ ము॥ తదాహ ॥ కిమితి ॥ ఏతత్ శిశోరల్పవదనవిశ్వదశానం - కింస్వప్న ఇతిజాగరావస్థాయామయం
నసంభవేదితివిమృశ్యాహ - ఉతేతి - అథవేత్సథాః - మాయికంచేత్తథమస్వదశానీయంనెత్యాశంక్యాహ - కింవేతి - బుద్ధిమోహఃప్రాం
తిః - తథాచేత్పునఃపునవిమృశేపికథంయథావత్ప్రతీతిరిత్యాశంక్యాహ - అథోఇతి - అథోఅథనా - అముష్యమమాభావకస్య - యఃక
శ్చన - అనివాచ్యఇత్యథాః - ఔత్పత్తికఃఉత్పత్తిసిద్ధః - స్వాభావికఇతియావత్ - ఆత్మయోగఃస్వగతోజిమాదైశ్వర్యయోగః ॥ ౪౨ ॥ చ
రమంశక్షమాత్రిత్యఅయమిశ్వరఇతినిశ్చిత్యాహ ॥ అథోఇతి ॥ చేతఃబిత్తం - తదాదిభిఃసవితకగౌచరంజగత్ - యదాశ్రయంయదధిష్ఠా
నం - యేనకరణేనఅధిష్ఠాత్రాయతోబుద్ధివృత్తిభివ్యక్తాత్ - నన్విదమవితక్యకంభవతు - తత్పదంకీదృక్ - అతఆహ - సుదువిభావ్యమితి -
ఇదమత్యంతమచింత్యమిత్యథాః ॥ ము॥ అగతస్త్రితాదాత్తికతత్త్వబుద్ధ్యాహ ॥ అథోఇతి ॥ చేతశ్శబ్దోబుద్ధిపరః - మనఃకమమనో
న్యాపారః - చేతఆదిభిః - యథావత్ - యథాతథేత్యథాః - సవితకగౌచరం - అదోజగత్ - యదాశ్రయంయదాధేయం - యతఃయస్మాత్ -
పంచమ్యంతపదసామధ్యాయత్పద్యతఇతిలభ్యతే - యేనసర్వంతిప్రతీత్యపిలభ్యతే - ప్రతీయతేప్రతీనంభవతి - యత్రైత్యధ్యాహరః - ప్ర
తీయతఇతిపాఠేయతః ప్రతీయతే - వ్యజ్యతేఉత్పద్యతఇత్యథాః - సుదువిభావ్యమప్రతక్యకం - తత్ - పద్యతఇతిపదం - దివ్యాత్మస్వ

ప్రజంసహోత్తానమవాపశంకామ్ ॥ ౪౧ ॥ కింస్వప్న ఎతదుతదేవమాయాకింవామదీయోబతబుద్ధిమో
హః ॥ అథోఅముష్యేవమమాభావకస్యయఃకశ్చనాత్పత్తికఆత్మయోగః ॥ ౪౨ ॥ అథోయథావన్నవిత
కగౌచరంచేతోమనఃకమవచోభిరంజసా ॥ యదాశ్రయంయేనయతఃప్రతీయతేసుదువిభావ్యంప్ర
ణతాస్త్రితత్పదమ్ ॥ ౪౩ ॥ అహంమమాసావతిరేషమేసుతోప్రజేశ్వరస్యాఖిలవిత్తపాసతీ ॥ గోప్యశ్చ
గోపాస్సహగోధనాశ్చయన్తాయయేత్థంకుమతిస్సమేగతిః ॥ ౪౪ ॥ ఇత్థంవిదితతత్త్వయాంగోపికా
యాంస ఈశ్వరః ॥ వైష్ణవీంవ్యతమోన్తాయాంపుత్రస్మై హమయీంవిభుః ॥ ౪౫ ॥ సద్యోనప్తమతి
గోపీసారోప్యారోహమాత్మజమ్ ॥ ప్రవృద్ధస్మైహకలిలహృదయాసీత్పురాయథా ॥ ౪౬ ॥ త్రయ్యా
చోపనిషద్భిశ్చసాంఖ్యయోగైశ్చసాత్త్వతైః ॥ ఉపగీయమానమాహోత్త్యంహరింసామన్యతాత్మజమ్ ॥
౪౭ ॥ రాజా ॥ నందఃకిమకరోన్మృహ్మకశ్రేయఎవలను - హేలూదయమ్ ॥ యశోదాచమహాభాగావపా
యస్యాత్స్సనంహరిః ॥ ౪౮ ॥ పితరౌనాన్వవించేతాంరామకృష్ణాభావేహితమ్ ॥ గాయంత్యద్యాపికవ

రూపం - ప్రణతాస్త్రితి ॥ ౪౩ ॥ ఎవంప్రపంచప్రతీత్యా ఉన్నతంతత్త్వం - పునజీవసంస్కృతిహేతుమాయాశ్రయజ్ఞేనోన్నయంతీత్యా
హ ॥ అహమితి ॥ యశోదానామాహం - అసామమపతిః - అముష్యప్రజేశ్వరస్య - అఖిలవిత్తపాలిఖిలవిత్తాధిష్ఠాత్రీ - అహంసతీ జాయా -
ఎవకృష్ణమేసుతః - గోప్యాదయశ్చమదీయాః - ఇతీత్థంకుమతిః - యన్తాయయా - సవిషమేశరణమితి ॥ ము॥ యత్సంకల్పేకమమైతావతీసం
సారప్రాంతిః - సవిషమేగతిరిత్యాహ ॥ అహమితి ॥ మమాసానందఃసతిః - ఏషమేసుతః - సగోపాః సహగోధనాశ్చ - గోప్యః - మేమదీ
యాఇత్యథాః - సతీఅహం ప్రజేశ్వరస్యసందస్య - అఖిలవిత్తపాసమస్తగ్రవ్యగౌస్త్రీ - అస్తీత్యథాః - యన్తాయయాయత్సంకల్పేన -
ఇత్థంకుమతిరితి - భనామితిశేషః - సమేగతిః - అస్తీత్యథాః ॥ ౪౪ ॥ ఇత్థమితి ॥ వైష్ణవీంవ్యయాం ॥ ము॥ ప్రజాస్మై హమయీంపుత్రస్మై
హమయీం - వైష్ణవీంవ్యయామిత్యథాః ॥ ౪౫ ॥ సద్యఇతి ॥ ప్రవృద్ధైస్సహస - కలిలంవ్యాస్తం హృదయం యస్యాస్స - పురేనాసీత్ ॥
ము॥ ప్రవృద్ధస్మైహస - కలిలంవ్యాస్తం హృదయం యస్యాస్స - నస్తామతిః తత్త్వాస్తరణం - యస్యాస్స - ఆరోహమం కమారోప్య - య
థాపురాపూర్వవదేవ - ఆస ॥ ౪౬ ॥ మాయాబలోక్రేకమాహ ॥ త్రయ్యేతి ॥ త్రయ్యాగిం ద్రాదిరూపేణ ఉపనిషద్భిబ్రువాత్తేతి - సాంఖ్యైః
పురుషఇతి - మోగైఃపరమాత్మేతి - సాత్త్వతైఃభగవానితి - ఉపగీయమానంమాహోత్త్యంయస్యతం ॥ ము॥ తన్తాయావైభవంప్రకటయతు
మాహ ॥ త్రయ్యేతి ॥ త్రయ్యాఅపూర్వభావరూపయా - తత్తత్త మాకారాభ్యత్యేన - ఉపనిషద్భిబ్రువాత్తాః - సర్వకారణత్వాదినాసాం
ఖ్యైః పురుషత్వేన - మోగైః సర్వోపాస్యత్వేన - సాత్త్వతైఃపరమైకాంతిభిః - ప్రాప్యప్రాపకతయాభ - ఉపగీయమానంమాహోత్త్యం -
యస్యతం - హరిమాత్మజం - మన్యతేత్యహే - తన్తాయామాహోత్త్యమితిభావః ॥ ౪౭ ॥ అతివిస్తయేనపుచ్చతి ॥ నందఇతి ॥ మమేవాదయం
మహాఉదయఉద్భవాయస్త్రితత్ ॥ ము॥ యశోదానందయోస్తాదృశభాగ్యాతిశయంకృత్వా - అత్యాశ్చర్యేనపుచ్చతి ॥ నందఇతి ॥

మహాత్మాభ్యుః ఉగ్రయోగ్యతత్ ॥ ౪౮ ॥ పితరావితీ ॥ యయోః ప్రసన్నో వతీణః ॥ తౌపితరావపి - యంనాస్యవిందెతాం ప్రాప్తుశ్చ
తాం - కృష్ణస్య దారం మహాత్ అభా కేహితం బాలవీలాం - యచ్చ క్షయోగాయంతి - తత్ - యోగినో విందంతి - సకింశ్రయః ఆకరోదిరి ॥
ము ॥ కృష్ణః ప్రసన్నో యయోరవతీణః ॥ తౌపితరాదేవకీవసుదేవవచ - నాస్యవిందెతాం నాభితాం - ఉదారం కృష్ణచెప్పితమితిపాతః -
ఉదారం సకలఫలప్రదాత్య - కృష్ణస్య అభా కస్యచేష్టితం బాలచేష్టితం - కృష్ణరామాభా కేహితమితిపాతే - కృష్ణరామవేనాభాకౌ - త
యోః ఈహితమిత్యభాః - యల్లోకనమలాపహమితిపాతః - యల్లోకనం - యస్యకృష్ణస్య విలోకనం - మలాపహంపాపహరం - కవయః -
అద్యా పిగాయంతి - తత్ ప్రాప్తౌ దారభా కేహితం - పితరావపినా న్యవిందెతాం - తత్ యోవిందత - సకింశ్రయ ఆకరోదిరియోజనా -
యల్లోకనమలాపహమితిపాతే - యదీహితం లోకనమలాపహం - గాయంతి - తదిత్యభాః ॥ ౪౯ ॥ శ్రీ గణితీ ॥ బ్రహ్మణ ఆదేశా గో
పాలనాదిలక్షణా ॥ ము ॥ బ్రహ్మణ ఆదేశా గోరక్షణాదీ - కరిష్యమాణః - తంబ్రహ్మణం ॥ ౫౦ ॥ ము ॥ జాతయోరీతి ॥ జాతయో
నా వితిపాతః - భువి - యోనామర్త్యయోనా - జాతే అవతీణాదిత్యభాః - జాతయోనా ఇతిపాతే - భువి జాతయోరావయోరీత్యభాః -

యోయల్లోకనమలాపహమ్ ॥ ౪౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ శ్రోతో వసూనాం ప్రవరోధరయాసహభార్యయా ।
కరిష్యమాణ ఆదేశా బ్రహ్మణస్తమువాచహ ॥ ౫౦ ॥ జాతయోనో మహాదేవేభువివిశ్వేశ్వరేహరా ।
భక్తిసాన్యత్పరమాలోకేయయాజ్ఞోదుగ్ధతంతరేత్ ॥ ౫౧ ॥ అస్తివ్యక్తస్తవేహవ్రజే శ్రోతోమ
హాయశాః । జజ్ఞేనందభిభావోయశోనాసాధరాభవత్ ॥ ౫౨ ॥ తతోభక్తిభగవతిపుత్రభూతేజ
నాదానై । దంపత్యోనితరామాసిద్ధోపగోపీముభారత ॥ ౫౩ ॥ కృష్ణోబ్రహ్మణ ఆదేశం సత్యం కతుం
వ్రజేవిభుః । సహరామోవసంశ్చక్రతేషాంప్రీతింస్వలీలయా ॥ ౫౪ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - అష్టమోధ్యాయః * * * * *
బాదరాయణిః ॥ ఎకదాగృహదాసీషుయశోదానందగౌహినీ । కర్తాంతరనియుక్తాసునిర్మనుంధస్వయం
దధి ॥ ౧ ॥ యానియానీహగీతానితద్బలచరితానిచ । దధినిర్మంధనైకాలెన్ద్రగంధీతాన్యగాయత ॥ ౨ ॥
తౌమంవాసఃపుభుకటితటేబిభ్రతీసూత్రనద్ధంపుత్రస్నేహస్నుతకుచయుగంజాతకంపంచసుభ్రూః ॥
రజ్జ్వాకషాశ్రమభుజచలత్తంకణౌమండలెచస్విన్నంవక్త్రంకబరవిగళన్తాలతీనిర్మమంధ ॥ ౩ ॥ తాం
స్తన్యకామ ఆసాద్యమగ్నం తీంజననీంహరిః । గృహీత్వాదధిమంథానన్యషెధస్త్రీతిమావహా ॥ ౪ ॥
తమంకమారూఢమపాయతీస్తనంస్నేహస్నుతంసప్తితమీక్షుతీముఖమ్ । అశృవ్రముత్సృజ్యజవేనసా
యయాపుష్పిచ్యమానైవయఃత్వధిశ్రితే ॥ ౫ ॥ సజాతకోపస్ఫురితారుణాధరంసంవశ్యదద్ధిదాధిమంధ
భాజనమ్ । భిత్వాస్మృషాస్రదృషదశ్చనారచూరజహరహయ్యంగవనుంతరంగతః ॥ ౬ ॥ ఉత్తార్య
గోపీసుశ్రితంపయఃపునఃప్రవిశ్యసందృశ్యచదధ్యమత్రకమ్ । భగ్నంవిలోక్యస్వసుతస్యకర్తృతజ్జహానతం
చాసినతత్రపశ్యతీ ॥ ౭ ॥ ఉలూఖలాంఘ్రురుపరివ్యవస్థితంమత్తాయకామందదతంశుచిస్థితమ్ । హ

హరాభక్తిసాన్యదితివక్త్రానా ॥ ౫౦ ॥ అస్తివీతి ॥ సవితేహ శ్రోతోజజ్ఞే - సచనంద ఇతిభ్యాతః - సాధరాయశోదాభవత్ ॥ ౫౧ ॥
తత ఇతి ॥ గౌపగౌహినీ మపివస్తుస్వభావాదస్త్యవభక్తిః - తయోః పురనితరామితి ॥ ౫౨ ॥ కృష్ణ ఇతి ॥ స్వలీలయాపుత్రభావానుకారి
ణ్యా ॥ ౫౩ ॥ ఇతిభావాభా దీపికయాం - అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్రో ॥ సహమేషయ ఉత్పితైగత్వాగోప్యధతత్ ప్రమ్ । విలోక్యభాండభంగాదికృష్ణందామ్నబబంధతమ్ ॥ తత్తూదరాశ్రితంవిశ్వంధృష్టై
వీస్థితచేతసః ॥ బంధనద్వ్యంగుళాపూత్యాపూణతాసాన్యదశాయత్ ॥ ఎకదేతి ॥ స్వయందధినిర్మమంధ ॥ ౧ ॥ యానీతి ॥ తదాచాగా
యతేతిచకారాన్వయః ॥ ౨ ॥ తౌమమితి ॥ సూత్రనద్ధంకాంశీబద్ధం - రజ్జ్వరాకషాణశ్రమః యయోభా జయోశ్చలంతోకంకణౌచ -
కబరాద్విగళంత్యోమాలత్యోయసాస్సా ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ తమితి ॥ అధిశ్రితేచుల్లీమారోపితే - ఉత్పిచ్యమానైతితాపేనబహునిగ్ధాచ్యుతీసతీత్వ
భాః ॥ ౫ ॥ స ఇతి ॥ దృషదశ్చనారాపుత్రేణసేషణ్యశ్చనేత్యభాః - అంతరంగ్యహమధ్యంగతః - రహషికాంతే - హయ్యంగవంసవనీతమ
భక్షయత్ ॥ ౬ ॥ ఉత్తార్యితి ॥ సుశ్రితంసుతప్తం - దధిమంధనస్థానం - ప్రవిశ్య - భిన్నంసందృశ్యదృష్టై ॥ ౭ ॥ ఉలూఖలైతి ॥ ఉలూఖలాంఘ్రు
పరిపఠితతస్యోలూఖలస్యపరిస్థితా - చైత్యేణవిశంకితంబం చలమీక్షుణం యస్యతం - మకాయమకాటాయ - మకశబ్దోత్రమాజా

రాదీనాముపలక్షకః - యద్వా - మకంసవనీతం - తదథా మాగతాయసభీజనాయత్యన్యే || ౧౫ || తామితి || తపసావికాగ్రేణ - ఈ
రితంతదాకారతాంసీతం - అతవప్రవేక్షుంసక్షమమితి || ౧౬ || అన్వంచమానెతి || అన్వంచమానావివంకృష్ణమనుగచ్ఛంతీ - బృహత్వోః
చలంత్యోః - శ్రోణ్యోఃభరణిత్రాంతాస్తద్ధాగతిర్యస్యాస్య - విస్రంసితాత్తిథిరీకృతాత్ కేశబంధాత్ - చ్యుతైఃప్రసూనై రనుగతిర
నుగమనంయస్యాస్య - యద్వా - జవేనకంపితాల్లై శబంధాత్ - పునఃపునఃపతితానిప్రసూనాని - అనుపశ్యాత్ - గతిర్యస్యాస్య - సరా
మృశత్థృతవత్ || ౧౭ || కృతాగసమితి || అంజన్తషణీతంజంతీ - సవతఃప్రసరంతీమక్షికజ్వలంయయోస్తే - అంతమృషిణీత్యపిపా
తాంతరం - అక్షిణీస్వపాణినాకషణంతం సమ్మదాయంతం - భిషయంతీభిషయంతీ - హ్రస్వంఘాందసం - భయముత్పాదయంతీ అవాగు
రత్ అభత్వాయత్ - అసాగురదితిపాతాంతరే అపగోరణంమనసాద్రోహచింతనమకరోదిత్యథాః || ౧౮ || త్యక్తైతి || కయేషవిచ్ఛత్ - అ
తద్వీర్యకోవిదాతప్రభావాసభిజ్ఞా || ౧౯ || ఆకోవిదత్వమేవాహు పంచభిజ్ఞ్యైః || సచాంతరితి || బంధనంకూబహుఃపరివృతేనదామ్న -
అంతరావృతస్యనభవతి - తథా - పూర్వాపరవిభాగవతోవస్తునః - పూర్వం దామతోభృత్వా - పరితఃపరివెట్టనై నభవతి - నన్వేతదస్తీ
త్యాహ - సచాంతరితి - కించ - వ్యాపకేనవ్యాప్యస్యబంధోభవతి - తచ్చవిపరీతమిత్యాహ - పూర్వాపరమితి - కించ - తద్వీర్యైరిక్తస్యచా
భావాన్నబంధిత్యాహ - జగచ్ఛయజ్జి || ౨౦ || తిమితి || తంమత్యకలింగం - అథోక్షజంకత్తజం - మత్వా - బబంధ || ౨౧ || తదితి || స్వ్యం

య్యంగవంచార్యవిశంకితేక్షణంనిరీక్ష్యపశ్యాత్సుతమాగనుచ్ఛనైః || ౨౨ || తామాత్తయష్టింప్రసమీక్ష్యస
త్పరస్తతోవరుహ్యపససారభీతవత్ | గోప్యన్వధావన్నయమాపయోగనాంక్షమంప్రవేక్షుంతపసేరి
తంమనః || ౨౩ || అన్వంచమానాజననీబృహచ్ఛలచ్ఛోణీభరాక్రాంతగతిస్సుమధ్యమా | జవేనవిస్రం
సీతకేశబంధనచ్యుతప్రసూనానుగతిఃపరామృశత్ || ౨౪ || కృతాగ సంతంప్రరుదంతమక్షిణీకషణంత
మంజన్తషణీస్వపాణినా | ఉద్వీక్షమాణంభయవిహ్వలైక్షణంహస్తైగృహీత్వాభిషయంత్యవాగురత్ |
౨౫ || త్యక్తైవయష్టింసుతంభీతంవిజ్ఞాయాభాకవత్సలా | ఇయేష కిలతంబద్ధందామ్న తద్వీర్యకోవి
దా || ౨౬ || సచాంతనకబహిర్యస్యనపూర్వంనాపిచాపరమ్ | పూర్వాపరంబహిశ్చాంతజగతోయో
జగచ్ఛయః || ౨౭ || తంమత్వాత్తజమన్యక్తంమత్యకలింగమథోక్షజమ్ | గోపికోలూఖలైదామ్నబబంధ
ప్రాకృతంయథా || ౨౮ || తద్దామబధ్యమానస్యస్వాభాకస్యకృతాగసః | ద్వ్యంగులోనమఖూతైన
సందధేన్యచ్ఛగోపికా || ౨౯ || యదాసీత్తదపిన్యానం తేనాన్యదపిసందధే | తదపిద్వ్యంగుశంన్యానం
యద్యదాదత్తబంధనమ్ || ౩౦ || ఎవంస్వగేహదామానియగోదాసందధత్యపి | గోపీనాంవిన్యయంతీనాం
న్యయంతీవిన్యితాభవత్ || ౩౧ || సమాతుస్సిష్టన్నగ్రాన్త్రాయావిస్త్రస్తకబరస్త్రజః | దృష్టేష్టపరిశ్ర
మంకృష్ణఃకృపయాసీత్స్వబంధనే || ౩౨ || ఎవంసందగితాహ్యంగహరిణాభక్తవశ్యతా | స్వవశేనా
పికృష్టేనయస్యదంసెశ్వరంవశే || ౩౩ || నేమంవిరించోనభసౌనశ్రీరవ్యంగసంశ్రయా | ప్రసాదంతే
భిరెగోపీయంతంప్రాపవిముక్తిదాత్ || ౩౪ || నాయంసుబోధోభగవాదేహినాంగోపికాసుతః | జ్ఞాని

గుహోసంద్యాభ్యామంగుళీభ్యామూసమపూర్ణం || ౩౫ || ౩౬ || ఏవమితి || స్థితంకువంతీనాంమధ్య - స్వయమపిహసంతీ - విస్తయమా
ప || ౩౭ || ౩౮ || సచైవంస్వాతంత్ర్యభంగిత్యాహ || ఏవమితి || శేష్వరంప్రక్ష్యంత్రాదీశ్వరసహితమిదంవిశ్వం - యస్యవశే - యదధి
నమిత్యథాః || ౩౯ || భగవత్ప్రసాదమన్యేపిభక్తాలభంతి ఇదంత్యతిచిత్రమితి - సరోమాంచితమాహ || నెతి || విరించః - పుత్రోపి - భవః
స్వాత్మాపి - శ్రీజాతాయాపి || ము || యద్యపి - కేచిద్భగవదనుగ్రహంభంతే - తథాస్యేతత్సదృశంసకేపీతిహషాశ్చర్యాభ్యామాహ || నెమ
మితి || విరించఃసృష్టికర్తాపుత్రశ్చ - తత్ప్రసాదాహవివ - భవస్తారకప్రహ్లాపాసమౌభక్తస్తథైవ - అంగసంశ్రయానిత్యానపా
యినీశ్రీఃసర్వవైభవహేతుభూతాదేవీచ - తథైవ - తథాచశ్రీవిరించోభవశ్చేత్యేతే - విముక్తిదాద్భగవతః - ప్రసాదంసలభిరభిని - కిం
తు - గోపీయంప్రసాదం - ప్రాప - తమిమంసలభిరభినియోజనా - అత్రచతుర్విధపురుషార్థప్రదస్యభగవతఃప్రసాదస్య - పరమఫల
మాత్యంతికదుఃఖనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తిలక్షణోమోక్షః - తతోప్యచింత్యోయంగోప్యాంతత్ప్రసాదః - యదేతాదృశము
క్తిప్రసాదోభగవానెవసాక్షాదస్యానిగ్రహనుగ్రహాదివిషయసర్వంతవిధేయతోజ్ఞాన్విలమాత్తజత్వమనాటయదితి - గోపీ - యంతం
ప్రాప - విముక్తిదాదిత్యేతత్సందశాభిప్రాయః - నెదమితి - యత్రత్ప్రాపేతిచపాఠే - గోపీప్రసాదంప్రాపేతియత్ - తదిదం - విరించాద
యోపినలభిరభిత్వస్వయః || ౪౦ || ఫలితమాహ || నాయమితి || దేహినాం దేహభిమానినాం - తాపసాదీనాం జ్ఞానినాం - నివృత్తాభిమాని

సద్భక్తాంతమాహ॥ యథేతి॥ ముఖ్యమానాదిలింగైః సవేషాంజీవానాం సుఖదుఃఖై సమేతిజ్ఞాతవాసత్వభావః॥ ౧౪॥ కించ-దారిద్ర్య
మేవమాక్షమపిసాధయతీత్యాహ- శ్లోకచతుష్టయేన॥ దరిద్రాగతి॥ నిరహం స్తంభానిగతః అహంకారరూపః స్తంభో యస్మాత్త్వః॥ ౧౫॥
౧౬॥ దరిద్రస్యేతి॥ యజ్యంతేస్వతపివసంగచ్ఛంతి- తక్షణంతృప్త్యాం ఆరాభ్యుక్తుం॥ ౧౭॥ సమసాధూనామపిధనికపివప్రియస్సౌత్-
సదరిద్రాగతి- తత్రాహ॥ సాధూనామితి॥ ౧౮॥ ఉపేక్ష్యేరితి॥ ధనైస్తంభాగవోయేషాంతేః॥ ౧౯॥ తదితి॥ తమోమదం అజ్ఞానకృ-
తంమదం॥ ౨౦॥ యదితి॥ తమఃపుతౌతమోవ్యాప్తా॥ ౨౧॥ శపతి॥ అత ఇతి॥ అనుగృహ్యతి- స్యాతాంనైవమిత్యాదినా- మత్ప్రసాదే
నస్త్వతిఃస్యాత్॥ ౨౨॥ వాసుదేవస్యేతి॥ స్వలోకతాం దేవత్వం- పునర్లభ్యామదనుగ్రహాల్లభ్య క్తౌ భవిష్యత ఇతి॥ ౨౩॥ ౨౪॥
ప్రస్తుతమాహ॥ ఋషేరితి॥ అస్మిన్ శ్లోకే పూర్వశ్లోకే చాక్షరాధిక్యమాక్షణం॥ ౨౫॥ కిమితి సత్యంకతావ్యంతత్రాహ॥ దేవషిః
తి॥ యద్యతః తతః ఇమా ఆలక్ష్యయదీతం॥ ౨౬॥ ఇతితి॥ యమయో యమశ్చయోః సహజాతయోరిత్యభావః- ఆత్మనివేశమాత్రేణ-

చ్ఛతితాంవ్యధామ్॥ జీవసామ్యంగతోలింగై నతథావిద్యకంటకః॥ ౧౪॥ దరిద్రోనిరహం స్తంభోము-
క్తస్సర్వమదైరిహ॥ కృత్రంయచ్ఛయాసాక్షి తద్ధితస్య పరంతపః॥ ౧౫॥ నిత్యంతుష్టానుదేహస్య
దరిద్రస్యాన్నకాంక్షిణః॥ కంద్రియాణ్యనుశిష్యంతిహంసాపిచనివతే॥ ౧౬॥ దరిద్రస్యైవయుజ్యం
తేసాధవస్యనుదశిణః॥ సద్భిఃక్షీణోతే తక్షణంతమ ఆరాద్వినశ్యతి॥ ౧౭॥ సాధూనాంసమచిత్రానాం
ముకుందచరణైః పిణాన్॥ దశనాంతోభవేద్భంధః పుంసో ధ్యోస్తవితుర్యథా॥ ౧౮॥ ఉపేక్ష్యేః కింధన
స్తంభైరసద్భిరసదాశ్రయైః॥ ౧౯॥ తదహంమత్తయోర్వాధ్వో వారుణ్యాశ్రీమదాంధయోః తమోమ
దంహనిష్యామి స్త్రైణయోరజితాత్మనోః॥ ౨౦॥ యదిక్షాలోకపాలస్యపుత్రా భూత్వా తమఃపుతౌ
నవివాససమాత్మానంవిజానీతస్సుదుర్మదౌ॥ ౨౧॥ అతోహతః స్థావరతాంస్యాతాంనైవంయథాపునః॥
స్తృతిసాస్యస్త్రప్రసాదేనతత్రాపిమదనుగ్రహాత్॥ ౨౨॥ వాసుదేవస్యసాన్నిధ్యంలభ్యాదీవ్యశర-
చ్ఛతే॥ వృత్తైస్వలోకతాంభూయోలభ్యాభక్తౌభవిష్యతః॥ ౨౩॥ సేవముక్త్యాదేవషిః గతోనా-
రాయణాశ్రమమ్॥ నశకూబరమణీగ్రీవావాసతుర్యమభాజునౌ॥ ౨౪॥ ఋషేభాగవతము-
ఖ్యస్యసత్యంకతుంవచోహరిః॥ జగముశనకైస్తత్రయత్రాస్తాంయమభాజునౌ॥ ౨౫॥ దేవషిః
మేస్త్రియతమోయదిహాధనదాత్మజౌ॥ తత్తథాసాధయిష్యామి యదీతంతన్మహాత్మనా॥ ౨౬॥ ఇ-
త్యంతరేణాజునయోః కృష్ణస్తుయమయోర్యయా॥ ఆత్మనివేశమాత్రేణ తిర్యగ్గతములూఖలమ్॥
౨౭॥ బాలేననిష్కషయతాన్వగులూఖలంతద్దామోదరేణతరసోత్తలితాంఘ్రిబంధౌ॥ నిష్పేషతఃప-
రమవిక్రమితాతివేపస్తంధప్రవాళవిబుపాకృతచండశబ్దౌ॥ ౨౮॥ తత్రశ్రియాపరమయాకకుభఃస్ఫు-
రంతౌసిద్ధాపుపేత్యకుజయోరివజాతవేదాః॥ కృష్ణంప్రణవ్య శిరసాఖిలలోకనాథంబద్ధాంజలీవిరజసా

—* శాపవినిముక్తనశకూబరమణీగ్రీవకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః *—

విదమూచతుస్తౌ॥ ౨౯॥ గుహ్యకౌ॥ కృష్ణకృష్ణమహాయోగిత్వమాద్యః పురుషః పరః॥ వ్యక్తావ్య

ఆత్మనఃకృష్ణస్య-తద్భక్త్యప్రవేశమాత్రేణ అన్వంచతదులూఖలమితిపాతే అనుపశ్యాన్పృష్టభాగే అంగత్ శోభమానమిత్యభావః॥ ౨౭॥
బాలేనెతి॥ అన్వంచతీత్యన్వక్-తత్రాహతుః-దామోదరేణెతి-అతఏవ-తన్విష్టషయతా-తేనఉత్తలితాంఘ్రిబంధౌ-ఉత్తలితః ఉ-
త్పాటితః-అంఘ్రిబంధోములబంధోయయోస్తా-పరమస్యశ్రీకృష్ణస్య-విక్రమితేనాతివేషఃకంపోయేషుతే-స్తంధప్రవాళవిబుపాయ-
యోస్తా॥ ౨౮॥ తత్రేతి॥ కకుభఃప్రతిసవతః-స్ఫురంతావిత్యభావః-యద్యా-దిశఃప్రకాశయంతావితీ-అథవా-కకుభస్ఫురంతావిత్యే-
కంపదం-కకుభయోః అజ్ఞానవృక్షయోః-స్ఫురంతౌప్రభమంఛాయారూపేణప్రతిఫలంతావితీ॥ శ్లో॥ ఇంద్రస్తుకకుభౌజాన ఇతిని-
ఘంటుః-కుజయోఃవృక్షయోః-స్థితోగ్నిర్యథామూర్తిమానుసైతి-తథాపేత్యవిరజసానిమ-దోధనదసుతో॥ ౨౯॥ గోపాలంమాం-
యనాందేహ-కిమితిప్రణమత ఇతిచేత్రాహతుః॥ కృష్ణేతి॥ హాకృష్ణహాకృష్ణమహాయోగి-అచింత్యప్రభావత్వం-నగోపాలః-
కింతు-పరఃపురుషః-యతః-అద్యఃకారణభూతః-తత్రాపినిమిత్తమాత్రం-కింరూపాదానమపి-త్వమేవేత్యాశయేనతుష్టవతుః-
భ్యక్తాభ్యక్తమితి-స్థూలసూక్ష్మమిదం-తేరూపంవిదుః-ప్రాహ్మణీవిదురితిపాతే-ప్రాహ్మణాస్తత్త్వజ్ఞాః॥ము॥ పూర్వమేవనారదానుగ్ర-

హృదస్సప్రసంగవత్ - తందాలంభగ వంతంశ్చిత్తాహతుః || కృష్ణేతి || మహాగౌరీ అచింత్యవై భవ - అమోఘసంకల్పేతివా - త్వ
మాద్యః ప్రధానకారణభూతః - పరః పురుషః పరంబ్రహ్మ - సతు - ప్రాకృతపాలమాత్రమిత్యథాః నిష్కల్పస్వరూపస్యోపాదానకారణ
త్వామోగాత్తదనుగుణవిశేషమాహ - వ్యక్తవ్యక్తమితి - స్థూలసూక్ష్మరూపమిత్యథాః - ఇదంవిశ్వం - చేతనాచేతనాత్మకం జగత్ - బ్ర
హ్మణోబృహత్వాదిగుణవిశిష్టస్యై - రూపంశరీరం - విదుః - బ్రహ్మణాఇతిపాఠే - తత్త్వజ్ఞాత్యథాః || ౩౦ || నియంతాపితృమెవేత్యుచ
తుః || త్వమితి || దేహః - అసవః ప్రాణాః ఆత్మాలహంకారః - ఇంద్రియాణిచ - తేషామిశ్వరః || ము || సర్వశరీరకత్వమెవప్రపంచయ
తి || త్వమికైతి || సర్వభూతానాం దేహీదేహంతగతః - సర్వాత్మహృదయకమలస్థః - పరమాత్మాత్వమెకః జీవశరీరకత్వమెకైత్య
థాః - స్వాత్మనాంస్వస్వమనసాం - ఇంద్రియాణంచక్షురాదీనాంచ - ఈశ్వరోనియంతా - ఆతమవ - తస్యహృషీకేశసంజ్ఞా || శ్లో || హృ
షీకంవిషయేంద్రియమితినిఘంటుః - దేహస్వాత్మేంద్రియమేశ్వరైతిపాఠే - దేహనామసూనామాత్మనామింద్రియాణంచేశ్వరైత్యథాః || ౩౧ ||
సస్వస్వకాలోనిమిత్రం ప్రకృతిరుపాదానం - ప్రకృతేజాతోమహా విశ్వాత్మతయా - పరిణమతే - పురుషఃకతా నియంతాచ - కిమ
త్రాహం - అతఆహతుఃసాధేన || త్వమితి || యతోభగవాన్ఈశ్వరోవిష్ణుస్తత్త్వం అతః కాలోనామతవనీలాప్రకృతిఃశక్తిః - పురుషాం
శఃమహాకార్యం అతస్తత్త్వమెవసర్వమిత్యథాః || ము || కాలఃకాలశరీరకైత్యథాః - మహాప్రకృతేఃప్రకృతేఃప్రథమవికారః - స
ర్వత్రసామానాధికరణ్యంశరీరశరీరభావనిబంధనం - ఎవముపాదానత్వంభగవతఃప్రతిపాద్యతస్యైవాభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణత్వా
న్నిమిత్తంచత్వమెవేత్యాహతుః - త్వమెవేతి - అధ్యక్షఃఅధిష్ఠాతా - నిమిత్తకారణమిత్యథాః - యేత్రాణిశరీరాణి - తమవికారాః - ప్ర
కృతిపరిణమాః - తత్త్వత్ - వికారవిదిత్యపిపాఠః || ౩౨ || సస్వహమెవచేత్సర్వం - తహా - కీటాదిజ్ఞానమద్భజ్ఞానం కింసభవతి - భవతి
చేత్సహాపి - బ్రహ్మవిత్వాదతతాహతుః || గృహ్యమాణైరితి || దృశ్యత్వేనవతమానైః - బుద్ధ్యాద్యహంకారైఃతద్వికారైరింద్రియాది
భిః - త్రష్టాత్వం - సగృహ్యసంభవిభావః - సనుతహిజీవేనానాతు - నైవేత్యాహతుః - కోన్విహేతి - జీవాద్యతపత్రైఃప్రాగేవస్వప్రకా

క్తమిదంవిశ్వంరూపంతేబ్రహ్మణోవిదుః || ౩౦ || త్వమెకస్సర్వభూతానాం దేహస్వాత్మేంద్రియైశ్వరః ||

౩౧ || త్వమెవకాలోభగవాన్విష్ణురవ్యయఈశ్వరః | త్వంమహాప్రకృతిస్సూక్ష్మైరజస్సత్త్వతమో

మాయా || త్వమెవపురుషోధ్యక్షస్సర్వత్వైత్రవికారకృత్ | ౩౨ || గృహ్యమాణైస్తత్త్వమగ్రహ్యవి

కారైఃప్రాకృతైగుణైః | కోన్విహేహాతివిజ్ఞాతుంప్రాప్సిద్ధంగుణసంవృతః | ౩౩ || తస్మైతుభ్యంభ

గవతేవాసుదేవాయవేధసే | ఆత్మద్యోతగుణచ్చన్నమహిమ్నైబ్రహ్మణేనమః || ౩౪ || యస్యవతా

రాజ్ఞాయంతేశరీరప్వశరీరణః | తైస్తైరతుల్యాతిశయైవీరైర్వదేహేష్వసంగతైః || ౩౫ || సభవాన్

శతయాసిద్ధం త్వాంకోవాజానాతి - గుణసంవృతః దేహద్యావృతః || ము || ఉక్తంకారణత్వందృఢయత్ - తస్యదుర్విజ్ఞేయత్వమాహ
తుః || గృహ్యమాణైరితి || గుణైఃగుణమయైః - కారైః - గృహ్యమాణః - ఏతల్లా ర్యాణామయమెవకారణమిత్యవగమ్య - మాస్తస్వప్ర
కృతేవికారైరింద్రియైరిత్యథాః - అగ్రహ్యః - గృహ్యమాణైరితిపాఠే - రూపాదిజ్ఞాననామాయమానైరిత్యథాః - ప్రాకృతైర్వి
కారైః - ప్రకృతివికారభూతైగుణైరింద్రియైరగ్రహ్యైతి - అతః - ప్రాప్సిద్ధంప్రాగేవస్వప్రకాశతయాసిద్ధంతావం గుణసంవృ
తః గుణమయదేహద్యావృతః - కోన్విజ్ఞాతుమహాతి - గుణసంక్రతురితిపాఠే - దేహద్యావృతాజ్జీవవత్వాదిత్యథాః - ప్రాప్సిద్ధం -
స్వభావవికారదిరహితతయా - ప్రాగేవసిద్ధం - త్వమిత్యథాః || ౩౩ ||
అతోదుజ్జేయైత్యోత్తంత్యేనకేవలంప్రణమతః || తస్మాదైతి || ఆత్మనఃస్వస్మాత్ - ద్యోతఃప్రకాశయేమంతైః - గుణైః - ఛన్నమహి
మాయస్య అభైరివరవేరశ్చయస్తస్మై || ము || ఏవందుర్విజ్ఞేయత్వాత్తైవలంప్రణమతః || తస్మాదైతి || ఉక్తమహిమోజ్ఞ్వలాయైత్యథాః -
భగవతేజ్ఞానశక్త్యాదిసంపన్నాయ - వాసుదేవాయజగత్ప్రక్షణాథంవసుదేవసుతత్వేనావతీణాయ - జగతానివాసభూతాయైతివా
వేధసేసర్వద్రష్ట్రై - ఆత్మద్యోతగుణైఃస్వస్వప్రకాశమానైగుణమయకారైః - ఛన్నమహిమ్నైచేతనానాంత్రిగుణాత్మకశరీరసం
బంధస్య - భగవద్భానప్రతిబంధకత్వాత్తథోక్తిః - ఆత్మజ్యోతిగుణచ్చన్నమహిమ్నై ఇతిపాఠే - ఆత్మజ్యోతిఃస్వయంప్రకాశశ్చగుణచ్చ
న్నమహిమాచతస్మాదైత్యథాః - ఏతేభగవతఃసర్వజ్ఞత్వంజీవైదురవగమత్వంచోక్తంభవతి || ౩౪ || అహాలహం ఈశ్వరైతిహతో
జ్ఞాతః - తత్రాహతుః || యస్యేతి || ము || ఏవంవిధస్తత్త్వం - మనుష్యజాతీయతయావతీణోపి - దివ్యచరిత్రైఃపరమవివప్రతీయసంభావ
హతుః || యస్యేతి || శరీరముశరీరణాంమధ్య అశరీరణఃకర్తృకృతశరీరహితస్య యస్యేతి - అవతారాఃఅతుల్యాతిశయైఃసమాభ్యధికర
హితైః - దేహేష్వసంగతైఃఅసంభావితైః - తైస్తైవీరైః - జ్ఞాయంతే - సర్వోత్తమతయావిజ్ఞాయంతైత్యథాః || ౩౫ || సదైతి || భ
వాయఉద్భవాయ - విభవాయవికతోభవో - యస్మిత్తస్మై - కైవల్యాయైత్యథాః || ము || అవతారకృత్యమాహతుః || సదైతి || భవాయఉద్భ
వాయ - వికతోభవస్సంసారోయస్మిత్తస్మైవిభవాయకైవల్యాయైత్యథాః - అభివృద్ధయైతివా - అహిమంపతిఃప్రదాతా || ౩౬ || ము || పునః

పునః-ఆదరాతిశయోత్తమతః॥ సమగ్రితి॥ పరమంకల్యాణంయస్తాదితిపరమకల్యాణ-విశ్వమంగళసర్వమంగళరూప-తేతుభ్యం-శాంతా
యఃపార్తిషట్టరహితాయ॥32॥అనుజానీహీతి॥ నాతినాం-అనుచరః-తుజేరోనారదోవా-తస్యకింకరా-భగవత్సవదశానం॥33॥తత్ర
గతయో-ఆవయోఃపూవశస్యభావోమాధూత్కింశ్వేవంప్రాభవయావహాఇత్యాహతుః॥ వాణీతి॥ నగితి-అస్తత్పంగినాంసర్వమేమి
త్యభిప్రాయేణబహువచనం-తవనివాసధూతంయజ్జగత్-తస్యప్రణామత్వేవాసధూతమితి-బహుమానెన-జగతఃప్రణామేశిరో
స్త్రీవ్రత్యభావః-భవత్తనూనాంభవతోమూర్తీనాం॥ 34॥ ఇత్థమితి॥ సంకీర్తితఃసంస్తుతః॥ ౪౦॥ జ్ఞాతమితి॥ వాగ్ధిః॥ శ్లో॥ నహ్యనో
బుష్తోజోష్యానిత్యాద్యాభిః-శ్రీవిభ్రంశరూపోసుగ్రహఃకృతగితి॥ ౪౧॥ యుక్తమేవైతదిత్యాహ॥ సాధూనామితి॥ సాధూనాంస్వ
ధర్మవర్తినాం-సమచిత్తానాంఆత్మవిదాం-సుతరాంమత్తృతాత్తనాంమయ్యపితచిత్తానాం-తేషాంకృపాతిరెకాత్పుతరామిత్పుక్తం-
సవితుదశాశానాదక్ష్యోర్యథాబంధోనభవత్తద్యత్॥ ౪౨॥ చిదితి॥ ప్రాధాన్యదేశస్యసంబోధనం-హానశమాబర-యువాం-తత్తస్మా

సర్వలోకస్య భవాయ విభవాయ చ । అవతీర్ణోంశ భాగై నసాం ప్రతంపతి రాశిషామ్ ॥ ౩౬ ॥ నమః పర
మకల్యాణనమస్తైవిశ్వమంగళే । వాసుదేవాయ శాంతాయ యదూనాం పతయే నమః ॥ ౩౭ ॥ అనుజానీహి
నౌ భూమంస్తవానుచరకింకరౌ । దశానం నౌ భగవత ఋషే రాసేదనుగ్రహాత్ ॥ ౩౮ ॥ వాణీగుణాను
కథనైశ్రవణంకథాయాం హస్తాచకమృసుమనస్తవపాదయోనయః । స్మృత్యాంశిరస్తవనివాసజగ
త్ప్రణామేదృష్టిస్తతాందశానైస్తుభవత్తనూనామ్ ॥ ౩౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్థం సంకీర్తితస్తాభ్యాం భగ
వాగ్గోకులేశ్వరః । దామూచో లూఖలెబద్ధః ప్రహసన్నాహగుహ్యకౌ ॥ ౪౦ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ జ్ఞాతం
మయా పురైః వైతదృషిణాకరుణాశ్చ నా । యచ్ఛ్రీమదాంధయోవాగ్భివిభ్రంశోనుగ్రహః కలతః ॥
౪౧ ॥ సాధూనాం సమచిత్తానాం సుతరాం సుత్రైతత్తనామ్ । దశానాంతోభవేద్బంధః పుంసోక్ష్ణోస్త్వ
వితుర్యథా ॥ ౪౨ ॥ తద్వచ్ఛతం మత్పరమానశకూబరసాదనమ్ । సంజాతోమయిభావోవామీప్సితః పర
మోభవః ॥ ౪౩ ॥ ఇత్యుక్తాతుపరిక్రమ్య ప్రణమ్య చ పునః పునః । బద్ధో లూఖలమామం త్ర్యజగ్గుతుడిశ
ముత్తరామ్ ॥ ౪౪ ॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - దశమోధ్యాయః ॥ * * * * *
శ్రీబాదరాయణః ॥ గోపానందాదయశ్శ్రుత్వా ద్రుమయోః పతతోరవమ్ । తత్ర జన్తుః కురుశ్రేష్ఠని
ఘాతభయశంకితాః ॥ ౧ ॥ భూమ్యాం నిపతితౌ తత్ర దదృశుర్యమశౌజానౌ । బభ్రుముస్తదవిజ్ఞాయల
క్ష్యం పతనకారణమ్ ॥ ౨ ॥ ఉలూఖలం వికషంతం దామూబద్ధంచ బాలకమ్ । కస్యేదంకుత ఆశ్చర్యము
త్పాత ఇతి కాతరాః ॥ ౩ ॥ బాలాఙ్గమరనే నేతి తిరశ్చీనములూఖలమ్ । వికషంతామధ్యగై ననిహతౌయ
మశౌజానౌ ॥ వృక్షాభ్యాం నిగతౌ దివ్యా పురుషౌ వప్యచక్షుహి ॥ ౪ ॥ నతేతదుక్తం జగృహునన్ ఘటే
తేతి తస్య తత్ । బాలస్యోత్పాటనంతర్వోకే చిత్సందిగ్ధచేతసః ॥ ౫ ॥ ఉలూఖలం వికషంతం దామూబద్ధం
స్వమాత్మజమ్ । విలోక్య నందః ప్రహసన్ బంధనాద్విముమోచ హ ॥ ౬ ॥ గోపీభిః స్తోభితో నృత్యభగ
వాన్ బాలవత్త్వచిత్ । ఉద్ధాయ తిక్ష్వ చిన్తుగ్ధస్తద్వశో దారుయంత్రవత్ ॥ ౭ ॥ చిభితిక్ష్వ చిదాజ్ఞప్తపీ

తాననందనం స్వనికెతనం - మత్తరమాసంతోగచ్ఛతం - యవయోరపేక్షితోమయి - ప్రమాజాతపవ - అభవఃనభవాయస్తి ౯ సః॥ ౪౩॥
 ఇతితి॥ బద్ధోలూఖలంబద్ధంఉలూఖలంయస్తి ౯ తం॥ ౪౪॥ ఇతిభావాభావదీపికాయాం - డశమాధ్యాయవ్యాఖ్యాతి॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖
 శ్లో॥ ఏకాదశేసమాగత్యబృందావసమథాభావైః । వత్సాపాలయతాననహతావత్సబకాసురా॥ గోపాఇతి॥ నిఘాతోవజ్రపాతఇ
 తి - భయేనశంకితాః॥ ౧॥ భూమ్యామితి॥ తల్లక్ష్యం - స్రుత్యక్షతఃపురతోదృశ్యమపి - పతనకారణమవిజ్ఞాయ - బ్రహ్మముః॥ ౨॥ లక్ష్యంకా
 రణందశయతి॥ ఉలూఖలమితి॥ భ్రమస్రుకారమాహ - కస్యేదంరాక్షసాదేకర్త - కుతోవాకరణాత్ - అపహరిత్యర్థం - ఉత్పాతఇతి -
 కాతరాఃభీతాస్సంతోబ్రహ్మమురిత్యభావః॥ ౩॥ జాలాఇతి॥ మధ్యగెనవృక్షయోమధ్యగతేన - పతితావిరూపముః - నకేవలమేతావత్ -
 పృథ్విభ్యాంనిగతాదివ్యాపురుషావపి - ఆచక్షుః - దృష్టవంతోవయమితి॥ ౪॥ నైతి॥ నకేవలంతాకికాజగృహురెవ - అన్యేతుసందే
 హాయుక్తచిత్తాబభూవురితి॥ ౫॥ భగవన్న్యామోహితస్యనందస్యాచరితమాహ॥ ఉలూఖలమితి॥ ౬॥ జ్ఞాన్యతేమామితిశంకమానోహీ
 వదాల్యమనుకరోతిస్త - తదాహ॥ గోపీభిరితి॥ స్థాభిరఃకరతాశాదినాప్రత్యాహతః॥ ౭॥ విభలీకతి॥ ఇదమానయత్యాజ్ఞప్తః - అన్యేతుమ

సమభాగవదభిధాన - కేవలంపీతాది - ఉన్నానంప్రస్థావిబాహుతేషం - కరచాలనంచతద్విదాంచెతిచకారస్యస్వయః || ౮ || దశా
యన్తి || తదైశ్వర్యంవిందంతియే - తేషాంతద్విదాం - వివంప్రజస్యహషణమువాహతి || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ ||
౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || శ్లో || రంతుంబృందావసంగంతుమంతఃకృష్ణేనయంప్రితాః | స్వతం

తకోన్నానదారుకాః | బాహుయేషంచకురుతేస్వానాంచస్తీతిమావహాః | ౮ | దశాయంస్తద్విదాం
లోకేహ్యత్తమోభృత్యవశ్యతామ్ | ప్రజస్యోవాహవై హషణంభగవాన్ బాలచెష్టితైః | ౯ | గోపీ
నామంతికైశ్రీడన్ భగవాన్ లోక భావనః | శ్రీణిధ్వంభోఫలానీతివచ శ్శ్రుత్వాతుసత్పరః | ౧౦ | కరా
భ్యాంధాన్యమాదాయయయాసర్వఫలప్రదః | ఫలవత్యేహిధాన్యానిమయానీతానిభూరిశః | ౧౧ | గృ
ష్టీష్యతవమానెనమానయత్వంఫలానిమే | ఫలవిక్రయిణీతస్యవచ శ్శ్రుత్వానుహాత్మనః | ౧౨ | ఆయాం
తమరవిందాక్షంకరిపోతమివాగతమ్ | ప్రేక్షమాణాముహుఃపుల్లైర్నయనైరచ్యుతంతదా | ౧౩ | ఫల
విక్రయిణీతస్యచ్యుతధాన్యంకరద్వయమ్ | ఫలైరఘోరయద్రతైర్నిఫలభాండమపూరితమ్ | ౧౪ | ఫ
లానీమానిసర్వాణిగోపీభ్యోభ్యదదాత్ప్రభుః | వయస్యైవప్రజవీధ్యాంసశ్రీడన్ సర్వఫలప్రదః | ౧౫ | ఉ
త్తిష్టంతౌప్రస్థలంతేచరంతౌ రామకేశవాః | పద్భ్యాంగంతుంశక్ను వంతౌకథంచిత్ర ద్వజాంగణే ||
౧౬ || సరిత్తీరగతంకృష్ణంభగ్నా జ్ఞానమథాహ్వయత్ | రామంచరోహిణీదేవీచరంతౌ బాలకైభృ
శమ్ | ౧౭ || సోపయాతాం యదాహూతౌ లీలాసంగైనపుత్ర కా | యశోదాంప్రేషయామాసరోహి
ణీపుత్రవత్సలా | ౧౮ || శ్రీడంతంసానుతంబాలైరతివేగంసహగ్రజమ్ | యశోదాచాహ్వయద్వీత్య
పుత్రస్సహస్సుతస్తనీ | ౧౯ || కృష్ణకృష్ణారవిందాక్ష తాతచైహిస్తనంపిబ | అలంవిహరైఃకుచ్చాం
తస్తద్భవాభోక్తుమహాతి || ౨౦ || హేరామాగచ్ఛతాతాశుసానుజఃకులనందన | ప్రాతరేవకృ
తాహరఃశ్రీదాశ్రాంతోసిపుత్రక || ౨౧ || ప్రతీక్షతేత్వాందాశాహాభోక్త్యమాణోవ్రజాధిపః | ఎ
హ్యేవయోఃప్రియందేహిస్వగృహేయాతబాలకాః || ౨౨ || ధూళిధూసరితాంగస్తవంతాతమజ్జన
మావహ | లింత్రిణీఫలసంయుక్తంస్నానీయంతైలసంయుతమ్ || ౨౩ || కల్పయిత్వాప్రతీక్షేహంచరం
చంచలచెష్టితః | జన్మక్షణంతేభ్యభవతివిప్రేభ్యోదేహిగాశ్శుచిః || ౨౪ || పశ్యపశ్యవయస్యాంస్తైమా
తృన్పుష్టాన్స్వలంకృతాః | త్వంచస్నాతఃకృతాహరోవిహరస్వస్వలంకృతః || ౨౫ || ఇత్థంయశోదాత
మశేషనాథంమత్వాసుతంస్నేహనిజధర్మీన్యేష | హస్తైర్గృహీత్వాసహరామమచ్యుతంనీత్వాస్వవా
టంకృతవత్యథోదయమ్ || ౨౬ || శ్రీశుకః || గోపవృద్ధామహేమాత్పతాననుభూయబృహద్వనై | నం
దాదయస్తమాగమ్యప్రజకార్యమమంత్రయన్ || ౨౭ || తత్రోపనందనామాహగోపోజ్ఞానవయోధికః |
దేశకాలార్థతత్త్వజ్ఞఃప్రియకృత్రామకృష్ణయోః || ౨౮ || ఉత్థాతవ్యమితోస్తాభిగోకులస్యహితై
షిభిః | ఆయాంత్యత్రమహేమాత్పతావ్రజానాంనాశహేతవః || ౨౯ || ముక్తఃకథంచిత్రాక్షస్యా
బాలఘ్నృబాలకోప్యసా | హరైరనుగ్రహాన్నానమనశ్చోపరినాపతత్ || ౩౦ || చక్రవాతేననీతో
యందైత్యేనవిపదంవియత్ | శిలాయాంపతేతస్తత్రపరిత్రాతస్సరేశ్వరైః || ౩౧ || యన్నమియైత
ప్రమయోరంతరంప్రాప్యబాలకః | అసావన్యతమోవాపితచ్చాప్యచ్యుతరక్షణమ్ || ౩౨ || యావ
దాత్పాదీకోరిష్టోవ్రజంనాభిభవేదితః | తావద్బాలానుపాదాయయాస్యామోన్యత్రసానుగాః || ౩౩ ||

ప్రాజ్ఞవనందాద్యామంత్రమేతమమంత్రయన్ || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || గోపవృద్ధాఇతి || ప్రజకార్యంగోకులస్యహితకృత్యం ||
౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || చక్రవాతేనై || విపదం వీనాంపక్షిణాంపదంవిహరస్థానం వియత్ - విగతప్రతిష్ఠంవా - అపరిచ్ఛిన్నమిత్వ
ధాః || ౩౧ || యదైతి || అన్యతమోవాకశ్చిద్బాలః - ఆచ్యుతేనైవరక్షణమాసీత్ || ౩౨ || యావదై || అప్రేక్షఃఅనధాః - ఇతఃస్థానాత్ || ౩౩ ||

వనమితి॥ పశవ్యంపశుభ్యహితం - సవానికాననా నిస్థలాంతరాణి - విద్యంతేయస్త్రీతత్ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ తదితి॥ ఏకధియఃవిప్రతిపత్తిరహితాః - ప్రజాశకటపూహా - రూధాఃశకటేష్వరోపితాః పరిచ్ఛదాఃయైస్తే ॥ ౩౬ ॥ వృద్ధానితి॥ యత్రాఃకృతప్రయత్నాః ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ గోప్యజితి॥ నూత్నేఃకుచగతైఃకుంకుమైఃకాంతిర్యాసాంతాః - నూత్నేఃకుచచేషు - యత్కుంకుమంజెనకాంతిర్యాసామితివా ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ బృందావనమితి॥ ప్రజావాసంగోకులవసతిస్థానం ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ వివమితి॥ స్వకాలేనతద్యాగ్యాకాలేన ॥ ౪౩ ॥ కౌమారశీలానిరూపయతి॥ అవిదూరజిత్యాదినా ॥ ౪౪ ॥ క్వచిదితి॥ యేషజైఃవిల్వామలకాదిభిః - కింకిణీయైఃపాదైః - క్షిపతస్తాడయతః ॥ ౪౫ ॥ వృషాయ

వనంబృందావనంనానుపశవ్యంనవకాననమ్ । గోపగోపీగవాంసేవ్యంపుణ్యాద్రిత్యణవీగుధమ్ ॥ ౩౪ ॥ తత్తత్రాద్యైవయాస్యామోశకటాన్యుజ్జమాచిరమ్ । గోధనాన్యగ్రతోయాంతుభవతాంయదిరోచతే ॥ ౩౫ ॥ శ్రీశుకః॥ తచ్చుత్వైకధియోగోపాస్సిధుసాధ్వితీవాదినః । ప్రజాస్వాస్వాస్వాసమాయోజ్యయయాధాపరిచ్ఛదాః ॥ ౩౬ ॥ వృద్ధాబాలాస్త్రీయోరాజాసర్వోపకరణానిచ । అనస్సాస్వరోప్యగోపాలాయతైతత్తశరాసనాః ॥ ౩౭ ॥ గోధనానిపురస్తృత్యశృంగాణ్యాపూర్యసర్వతః । తూర్యఘోషేణమహతాతేయయుస్సపురోహితాః ॥ ౩౮ ॥ గోప్యరూఢరథానూత్నకుచకుంకుమకాంతయః । కృష్ణలీలాంజగుఃప్రీత్యానిష్క్రకంఠ్యస్సవాసనః ॥ ౩౯ ॥ తదాయశోదారోహిణ్యావేకంశకటమాస్థితే । రేజతుఃకృష్ణరామాభ్యాంతత్తథాశ్రవణోత్సుకే ॥ ౪౦ ॥ బృందావనంసంప్రవిశ్యసర్వకాలసుఖావహమ్ । తత్రచక్రువ్రజావాసంశకటైరధఃచంద్రవత్ ॥ ౪౧ ॥ బృందావనంగోవధానంయమునాపులినానిచ । వీత్యాసేదుత్తమాప్రీతీరామమాధవయోన్మృష ॥ ౪౨ ॥ ఏవవ్రజౌకసాంప్రీతింయచ్ఛంతౌబాలచెష్టితైః । కలవాక్వైస్సవ్కాలేనవత్సపాలౌబభూవతుః ॥ ౪౩ ॥ అవిదూరేవ్రజభువస్సహగోపాలబాలకైః । చారయామాసతుర్వత్సన్నానాక్రీడాపరిచ్ఛదా ॥ ౪౪ ॥ క్వచిద్వాదయతోవేణుంక్షిపంతౌక్షేపజైఃక్వచిత్ । క్వచిత్పదైఃకింకిణీభిఃక్షిపతశ్చక్వచిత్పునః ॥ ౪౫ ॥ వృషాయమాణౌనదంతౌక్వచిత్తృప్తిమగోవృషైః । గోపైరుగ్ధానుచరితౌయుయుధాతేపరస్పరమ్ ॥ ౪౬ ॥ చకోరక్రొంచచక్రంగభారద్వాజాసబహిణః । అనురోదితినత్వావైభీతవద్వ్యాఘ్రుసింహయోః ॥ అను

—* వత్ససురబకాసురవధఘట్టః *—

కృత్యరుతైజ్జంఘాంశ్చైరతుఃప్రాకృతౌయథా ॥ ౪౭ ॥ కదాచిన్యమునాతీరేవత్సంశ్చైరయతోభావైః । వయస్యైఃకృష్ణబలయోజ్జిఘాంసుదైత్యఆగమత్ ॥ ౪౮ ॥ తంవత్సరూపిణంవీత్యవత్సయాధగతంహరిః । దశయబలదేవాయశనైర్దుగ్ధివాసదత్ ॥ ౪౯ ॥ గృహీత్వాపరపాదాభ్యాంసహలాంగూలమచ్యుతః । భ్రామయిత్వాకపిథౌగైప్రాహిణోద్గతజీవితమ్ ॥ ౫౦ ॥ సకపిథేమహాకాయఃపాత్యమానైఃపపాతహ । తంవీత్యవిస్త్రితాబాలాశ్శశంసుస్సిధుసాధ్వితీ ॥ ౫౧ ॥ దేహశోఛసరిసంతుష్టావవక్షుఃపుష్పవక్షిణః । తౌవత్సపాలకౌభూత్వాసర్వలోకైకపాలకౌ ॥ సప్రాతరాశోగోవత్సంశ్చైరయంతౌవిచేరతుః ॥ ౫౨ ॥ స్వంస్వంవత్సకులంసర్వేపాయయిష్యంతఏకదా । గత్వాజలాశయాభ్యాశంపానుయిత్వాపపుజలమ్ ॥ ౫౩ ॥ తేతత్రదన్వశుభాణామహాసత్వమవస్థితమ్ । తత్రసుర్వప్రభిన్నస్యగిరేశ్వ్రంగమివచ్యుతమ్ ॥ ౫౪ ॥ సవైబకోనామమహాననురోబకరూపధృత్ । ఆగ

మాణివితి॥ వత్సపాలావీవపుషాః - కృష్ణకంబువాదిపిహితాః - వృషాయకారిణోనదంతౌ - తైస్సహస్వయమపితథైవవృషాయమాణౌ - సదంతౌతదనుకారిశబ్దాకువంతౌ - యుయుధాతఇత్యధః ॥ ౪౬ ॥ చకోరేతి॥ రుద్రైఃశబ్దైః - జంతుకాహంసమయూరాదీ ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ తమితి॥ ముగ్ధజాజానన్తివ - ఆసదత్ సమిపమాగమత్ ॥ ౪౯ ॥ గృహీత్వేతి॥ అపరపాదాభ్యాంసహలాంగూలంయథాథవతితథా - గృహీత్వా ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ దేవాదితి॥ సవేమంభోకానాం - ఏకముఖ్యాపాలకౌ - ప్రాతరాశఃప్రాతర్భోజ్యంఅన్నం - తేనసహితౌ ॥ ౫౨ ॥ స్వమితి॥ అభ్యాశంసహిషం ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ ౫౫ ॥ కృష్ణమితి॥ రామఆదిర్యేసాంత - అతద్గుణసంవిజ్ఞానబహుప్రీహిః - తస్మాత్ -

సతురామభక్త్యర్థో బోధ్యః ॥ ౫౬ ॥ ౫౭ ॥ తమిలి ॥ తుండయోః చంబోః - వీరణవత్ అగ్రంధిత్వణ విశేషవత్ ॥ ౫౮ ॥ తదేతి ॥ సమాదిత
తుష్టువుః - ఆసక్తైః పటహైః - శంఖైః - అన్యైశ్చ సంస్తవైః సహ ॥ ౫౯ ॥ ముక్తమితి ॥ స్వస్థానమాగతం - ప్రాణమివ కృష్ణం చ - ప్రణీయవి
కీకృత్య ॥ ౬౦ ॥ శ్రుత్వేతి ॥ అతిప్రమేణ ప్రీత్యా - ఆదృతాః సాదరాః - ప్రేత్యాగతమివ లాకాంత రాదాగతమివ - తృప్తితాన్యత్ ప్రాని -
అమృతం పిబంతీవ - ఈక్షణానియమాంతే ॥ ౬౧ ॥ అహూతితి ॥ అహూతత్యాదిశ్లోకత్రయస్య - ఇతినందాదయః భక్త్య నేనాన్వయః - అపి
వమపి - తెమామేవాన్విష్టమాసీత్ - యత స్తైః - పూర్వమన్యేషాం భయంకృతం ॥ ౬౨ ॥ అథేతి ॥ అథ ఘోరదశానా అపినాభిభవంతి సభా
యంతి ॥ ౬౩ ॥ అహూతితి ॥ గగోయదాహ ॥ శ్లో ॥ తస్మాన్మందాత్తజోయం తేనారాయణ సమాగుణైరిత్యాది ॥ ౬౪ ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥

త్యసహసాకృష్ణంతీక్షణ తుండో గ్రసీద్భువీ ॥ ౫౫ ॥ కృష్ణం మహాబక గ్రస్తందృష్టా రామాదయోర్భాకాః ।
బభూవురింద్రియాణీవ వినా ప్రాణై విచేతసః ॥ ౫౬ ॥ తంతాలుమూలం ప్రదహంత మగ్నివద్గోపాల
సూనుంపితరంజగద్గురోః । చఛదన్ద్యోతిరుమాక్షతంబక స్తుండేన హంతుంపునరభ్యవద్యత ॥ ౫౭ ॥ త
మాపతంతంసనిగృహ్య తుండయోదో భ్యాంబకంకంససఖంసతాంగతిః । పశ్య త్సుబాలేషుదదారలీ
లయాముదావహూవావీరణవద్దినాకసామ్ ॥ ౫౮ ॥ తదాబకారింసురలోక వాసినస్తమాకిరన్నందనమల్లి
కాదిభిః । సమీడిరెచానకశంఖసంస్తవైస్తద్వి త్యగోపాలసుతావిసిస్త్రిరే ॥ ౫౯ ॥ ముక్తంబకాస్యాదుప
లభ్యబాలకం రామాదయః ప్రాణమివైంద్రియోగణః । స్థానాగతంతంపరిరభ్య నిర్వుతాః ప్రణీయవ
త్సాప్రజమేత్యతజ్జగుః ॥ ౬౦ ॥ శ్రుత్వా తద్విస్త్రితాగోపాగోప్యశ్చాతిప్రియాదృతాః । ప్రేత్యాగత
మినాత్సుక్యాదైక్షంతతృప్తితేక్షణాః ॥ ౬౧ ॥ అహూతత్యాద్యబాలస్యబహుమౌమృత్యమౌభవత్ । అ
ప్యాసీద్విప్రియంతేషాంకృతంపూర్వంయతోభయమ్ ॥ ౬౨ ॥ అథాప్యభిభవంత్యేనంనైవైతేఘోర
దశానాః జిహ్మాంస్తయే నమాసాన్యనశ్యంత్యగ్నోపతంగవత్ ॥ ౬౩ ॥ అహూతప్రహ్మవిదాంవాచోనా
సత్యాస్పృతికహిచిత్ । గగోయదాహభగవానన్వభావితధైవతత్ ॥ ౬౪ ॥ ఇతినందాదయోగో
పాఃకృష్ణరామకథాంముదా । కుర్వంతోరమమాణాశ్చనావిందభవవేదనామ్ ॥ ౬౫ ॥ ఎవంవిహారైః
కామారైఃకామారంజహతుప్రజైః । నీడాయనైస్సేతుబంధై ముక్తకటస్థవనాదిభిః ॥ ౬౬ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీ మద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ఏకాదశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః ॥ క్వచిద్వ నాశాయ మమోదధ ద్ప్రజాత్వా తస్యముత్థాయవయస్యవతపాత్ । ప్రబోధ
యశ్శృంగరవేణచారుణావినిగతోవత్సపురస్సరోహరిః ॥ ౧ ॥ తేనైవసాకంపుభుకాస్సహస్రశస్సి
గ్ధాన్న శిగ్వేత్రవిషాణవేణవః । సాస్వాసాస్వాసహస్రోపరిసంఖ్యయాన్వితావత్సాపురస్త్రైత్య
వినిర్యయుముదా ॥ ౨ ॥ కృష్ణవత్రైరసంఖ్యాతైర్యుధీకృత్యస్వకాస్వకాః । చారయంతోభలీ
లాభివిజహుస్తత్రత్రహి ॥ ౩ ॥ ఫలప్రవాళస్త్రబకసుమనఃపింఛనామభిః । కాచగుంజామణిస్స
ణభూషితాఅప్యభూషయత్ ॥ ౪ ॥ ముష్టంతోన్యోన్యశిక్యాదీజ్ఞాతానారాచ్చచిక్షిపుః । తత్ర
త్యాంశ్చతతోదూరాద్ధసంతఃపునరాదమః ॥ ౫ ॥ యదిదూరగతఃకృష్ణోవమోద్దేశేక్షణాయతమ్ । అహం
పూర్వమహంపూర్వమితిసంస్మృశ్యరేమిరే ॥ ౬ ॥ కేచిద్వేణానాదయంతోద్ధ్వాంతశ్శృంగాణికేచన ।

శ్లో ॥ వత్సయాధగతంహత్వా వత్సదంభాసురంహరిః । మునియూధగతంచాహన్నగ్రణ్యందంభినాంబకమ్ ॥ శ్రీధరీయోయంశ్లోకః ॥ ఇతి
భావాధాదీపికాయాం - ఏకాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ ద్వాదశేతుమహాసహవపుధౌరమహాసురమ్ । వత్సపాలగిశంక్రద్ధోగతహన్నివణ్యతే ॥ మహాబకగత్రీడాకేవలస్యసకాతుకమ్ ।
ఇతివాహుసురముఖేససఖః ప్రావిశద్ధగః ॥ క్వచిదితి ॥ క్వచిత్తదాచిత్ - వనాశాయవనవివప్రథమంభోజసంకతుః ॥ ౧ ॥ తెనైతి ॥ తె
నైవశృంగరవేణ - కృష్ణేనవా - పుభుకాఃబాలాః - స్నిగ్ధాఃస్నేహాయుక్తాః - శిక్షిక్యం - రమ్యాఃశిగ్వేత్రాదయోయమాంతే - సహస్రా
ధికసంఖ్యాయుక్తావత్సాప్ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ఫలేతి ॥ కాచాదిభిః పూర్వంమాతృభిఃపాషితాలపి ఫలాదిభిరాత్మాసమభూషయన్నిత్యధాః ॥
౪ ॥ ముష్టంతితి ॥ ముష్టంతశ్చైరయంతః ॥ ౫ ॥ యదితి ॥ యదిదూరగతఃకృష్ణోభవతి - తహి ॥ ౬ ॥ కేచిదితి ॥ ధ్వాంతఃముఖవాయుంశృం

గేమఉత్సృజంతః - గాయంతఃవాదయంతఃశృంగైస్సహ || ౭ || విచ్ఛాయాభిరితి || విచ్ఛాయాభిఃపక్షిణాంఘాయాభిః - కలాపిభిఃమయా
 రైశ్చ || ౮ || వికషణంతభితి || కీశవాలాన్వృక్షశాఖాసులంబ మానానివాసరలాంగులానివికషణంతఃలాంగులాన్వముంచంతఃతైస్స
 హస్త్రమానారోహంతః - వికుషణంతఃదంతదశానఘ్రా విజృంభాదిభిఃతైస్సహవికారాన్వకుషణంతః - పలాశిమృష్యేషు - స్లవంతఃశా
 ఖాయఃశాఖాంతరముద్గచ్ఛంతః || ౯ || సాకమితి || ప్రతిచ్ఛాయఃప్రతిబింబానిహసంతః || ౧౦ || తానతివిస్తృతఃశ్లోకవ్యయేనాభినం
 దతి || ఇత్థమితి || సతాంవిదుమాం - బ్రహ్మచ - తత్పుఖంచ - అనుభూతిశ్చ - తయాస్వప్రకాశపరమసు ఖనెత్వథః - భక్తానాంపరదైవ
 తైసాత్మప్రదేన నాథేన - మాయాశ్రితానాంతున రదారకతయా ప్రతీయమానెనసహవిజప్రయః - కృతానాం పుణ్యానాం - పుంజాఃరాశ
 మాయామాంతే - బ్రహ్మవిదాం - తగనుభవవివభక్తానామతిగౌరవేదైవ - భజనం - వితేతుతేనసహసఖ్యేనవిజప్రయః - అమృతాభ్యాగ్యమితి
 భావః || ౧౧ || యదితి || బహుజన్తభిః - కృతైర్భూతతత్త్వామనోయైస్సైరపి || ౧౨ || అథేతి || సుఖక్రీడనవీక్షణే - అక్షమాశుష్యాన్వయస్యసః -
 కథంభూతః - అంతఃఅంతరంభిత్త్రం - పీతామృతైరపి తతోమృత్యుభీతైరమరైః - ప్రతీక్ష్యతే - కథంమరిష్యతి - కదాచేతి - యద్వా - క
 థంభూతంసుఖం - క్రీడనంయత్ - అంతర్భూదయేఅమరైః ప్రతీక్ష్యతే విచింత్యతే - పీతామృతైరపి - నిజజీవితేభ్యభిః - అయంభావః -
 నామృతపానమాత్రేణ - జీవనంస ఫలంభవతి - కింతు - భగవద్గీలానుస్థరణేనతి - తదేవనిత్యమం తశ్చింత్యతేతి || ౧౩ || దృష్టేతి || కృష్ణము

కేచిద్భృంగైఃప్రగాయంతఃకూజంతఃకోకిలైఃపరై || ౭ || విచ్ఛాయాభిఃప్రధావంతోగచ్ఛంతస్సాధుహం
 సకైః | బక్తైరుపవిశంతోన్యైన్మత్యంతశ్చ కలాపిభిః || ౮ || వికషణంతఃకీశవాలానారోహంతశ్చతై
 స్ప్రమాణాః | వికుర్వంతశ్చతైస్సాధణంప్లవంతశ్చ పలాశిమృ || ౯ || సాకంభేకై విలంఘంతస్సరితోయ
 పరిపుతాః | హసంతశ్చప్రతిచ్ఛాయాశ్శవంతశ్చప్రతిస్వనాన్ || ౧౦ || ఇత్థంసతాంబ్రహ్మసుఖానుభూ
 త్యా దాన్వంగతానాంపరదైవతేన | మాయాశ్రితానాంనరదారకేణసాధణంవిజప్రయఃకృతపుణ్య
 పుంజాః || ౧౧ || యత్పాదపాంసుబహుజన్తకృతృతృభిర్వోగిభిరప్యలభ్యః | సపవయద్భృగ్విష

—* అమాసుర సంహారఘట్టః *—

యెస్వయంస్థితఃకింవణ్యతేదిప్తమహిమప్రజౌకసామ్ || ౧౨ || అథామనామాభ్యవతన్తహాసురోతే
 హంసుఖక్రీడనవీక్షణాక్షుమః | నిత్యంయదంతోనిజజీవితేపుభిఃపీతామృతైరప్య మరైఃప్రతీక్ష్యతే ||
 ౧౩ || దృష్ట్వాభక్తాన్కృష్ణముఖానఘాసురఃకంసానుశిష్టస్స బకీబకానుజః | అయంతుసోదర్యవినాశకృ
 త్తయోద్వేయోమృమైనంసబలంహనిష్యే || ౧౪ || ఎతేయదామత్సుహృదోస్తిలాపఃకృతాస్తదానప్త
 సమాప్రజౌకసః | ప్రాణైగతేవష్ట్య సుఖానుచింతాప్రజాసవఃప్రాణభృతోహిలోకే || ౧౫ || ఇ
 తివ్యవస్యాజగరంబృహద్వపుస్సయోజనాయామమహాద్రిపీఠరమ్ | భిత్వాద్భుతంవ్యాత్తగుహాన
 నంతదాపథివ్యశేతేగ్రసనాశయాఖిలః || ౧౬ || ధరాధరోష్ఠోజలదోత్తరోష్ఠోదర్యాననాంతోగిరిశృంగ
 దంష్ట్రః | భావంతాంతరస్యోవితతాధ్వజిహ్వఃపరుషానిలశ్వాసదవేక్షణోష్ఠః || ౧౭ || దృష్ట్వాతంతా
 దృశంసర్వేమత్వాబృంహావనశ్రియమ్ | వ్యాత్రాజగరతుండేనహ్యుప్రేక్షుంతేస్తలీలయా || ౧౮ || అ

ఖానభక్తాన్కృష్టాన్ - సభివ్యవస్యనిశ్చిత్య - ఆజగరంపపుధృత్వా - తేహంగ్రసనాశయా - పథివ్యకేతభిత్వ తీయేనాన్వయః - కం
 సేనానుశిష్టఃప్రహితః - బకీపూతనా - బకీబకాసురః తయోరనుజః - కథంవ్యవస్యేత్యత్రాహ - అయంద్విత్వాదిసాధాన - మమతయో
 ద్వేయోఃసోదరయోః స్థాన - పినంకృష్టంసబలంబలరామసహితం - యద్వా - సబలం స సైన్యంవత్సతత్పాలకసహితంహనిష్యేతిత్యథః -
 సకులమితి పాతేసాన్వయంసగృహమితివా || ౧౪ || సమతథావిప్రజన్తాస్త్యవశిష్యక - నత్యాహ || ఏతేతి || విలాపఃకృతాః విలోద
 కతయాకల్పితాః - వష్ట్యసుదేహామ - ప్రజావలసప్రామేషాంతేతథా || ౧౫ || ఇతితి || సయోజనాయామంయోజనప్రమాదేనదైఖ్యే
 ణదేహానయుక్తంచ - తన్తహాద్రిపీఠరమ్ - వ్యాత్తంప్రసారితం - గుహాతుల్య మానసంయస్తికతత్ || ౧౬ || అద్భుతమితియద్యుక్తం
 తద్దశాయతుంవిశిష్ట || ౧౭ || ధరాయామధరోష్ఠోయస్యసః - జలదేహాత్తరోష్ఠోయస్యసః - దర్యావీవలససాంతాస్సక్తియస్యసః -
 గిరిఃశృంగాణీవదంష్ట్రయస్యసః - భావంతవదంతరాస్యంయస్యసః - వితతాఅధ్వజిహ్వయస్యసః - పరుషానిలవత్ ఘంఘామా
 రుతవత్ - శ్వాసోయస్యసః - ఆత్రవణాధిక్యమాషణం - దవవదీక్షణయోరుష్ఠః - దావదృష్టిరిత్యథః - పరుషానిలశ్వాసశ్చాసాదవేక్ష
 ణోష్ఠశ్చ - తథా || ౧౮ || దృష్టేతి || వస్తుతఃఆజగరతుండేనహ్యుప్రేక్షుంతేస్తలీలయా - విపరీ
 తం - వ్యాత్రాజగరతుండసాదృశ్యోప్రేక్షితవంతః || ౧౯ || ఉప్రేక్షుంతేస్తలీలయా - అమృతాభి || సత్వమాటం

సత్వాభాసమిదం నవా - తత్రాప్యస్తత్వంగ్రసనాయవ్యాత్తం - యద్వాత్తశతుండం - తద్వదాచరతివా - నవా || ౧౯ || నిశ్చితంతతైవే
త్యాహ || సత్యమితి || అకకరైరారక్తం - ఘనంఉత్తరోష్ఠవత్పశ్యత - తస్యఘనస్యప్రతిచ్ఛా యయాఅరుణంరోధఃస్థలంఅధరోష్ఠవత్ప
శ్యతేతిసవత్రాన్వేతి || ౨౦ || ప్రతిస్పర్థతేతి || సృక్విభ్యామౌష్ఠప్రాంతాభ్యాం - ప్రతిస్పర్థతేతుల్యతయావతేతే - నగోదరగిరిత
ర్యా - తస్యగంప్రైభిఃస్పర్థమానాః || ౨౧ || ఆస్తృతేతి || ఆస్తృతాయామమాగఃవిస్తృతోదైఃస్యకానాన్మాగః - ప్రతిగజతే
ప్రతిస్పర్థతే - ఎషాంశృంగాణాం - అంతగతంమధ్యగతం - ఛావంతం - ఎతత్అంతరాససంఆసనస్యమధ్యంప్రతిగజతే || ౨౨ || దా
వేతి || దావవదుష్టఃఖరోవాతోయం - తేనవనాగ్నినా - దగ్ధానాంసత్వానాం యోజగఃంధః - సవితసపాస్యాంతగతామిషగంధవ
ద్భాతి || ౨౩ || అస్తానితి || వివంసత్య మేనాజగరం - ఆస్యభోత్ప్రేక్ష్యనిభయాః - యయః - కింగ్రసితాగ్రసిష్యతి - అసేనక్రీకృష్టేన
హంత్రా - బకారః - ఉశత్కమనీయం - ముఖం || ౨౪ || ఇత్యమితి || అమృషావస్తుతః - సపావపురసురవిషః - మృషాయతే - స్వానాంసపా
సాన్యశ్యగోధరత్వేనప్రతీయతేతివిచింత్య - తాన్నిషేధ్యంవరయితుం - యావత్సవోదధే - తావత్ప్రవిష్టాజతుత్తరణాన్వయః || ౨౫ ||

హయామిత్రాణిగదతసత్వకూటంపురధితమ్ | అస్తృత్వంగ్రసనవ్యాత్తవ్యాశతుండాయతేనవా || ౧౯ ||
సత్య మకకరైరారక్తముత్తరాహనువద్భునమ్ | అధరాహనువద్రోధస్తత్ప్రతిచ్ఛా యయారుణమ్ ||
౨౦ || ప్రతిస్పర్థతేసృక్విభ్యాంసవ్యాసవ్యేనగోదరే | తుంగశృంగాశయోహ్యేతాస్తద్గంప్రైభిశ్చ
వశ్యత || ౨౧ || ఆస్తృతాయామమాగోయంరసనాంప్రతిగజతే | ఎషామంతగతధ్వాంతమేతద
ప్యంతరాననమ్ || ౨౨ || దామౌష్ఠఖరవాతోయంశ్వాసవద్భాతివశ్యత | తద్గదస్తత్పదుగఃంధోహ్యం
తరామిషగంధవత్ || ౨౩ || అస్తాన్నివిష్టాగ్రసితాకిమేతానయంతథాచేష్టకవద్విసంక్ష్యతి | తుణా
దనెనెతిబకార్యుశస్త్తుఖంపీత్యోద్ధసంతఃకరతాడనైర్యయః || ౨౪ || ఇత్థంవిభోతభ్యమతద్జ్ఞభాషితం
శ్రుత్వావిచింత్యేత్యమృషామృషాయతే | రత్నోవిదిత్వాఖిలలోకహృత్ఫినితస్సాన్విహానిషేధ్యంభగ
వామమోదధే || ౨౫ || తావత్ప్రవిష్టాస్తవసురాంతరోదరంపరంనగీణాశ్శిశవస్సవత్స కాః | ప్రతీ
క్షమాణేనబకారివేశనంహతస్వకాంతస్తరణేనరక్షసా || ౨౬ ||
తావీత్యకృష్ణస్తకలాభయప్రదస్తవనన్యనాథాస్వకరాదపచ్యుతా | దీనాంశ్చమృతోజత
రాగ్నిఘాసాఃఘృణాదితోద్విష్టకృతేనవిస్త్రితః || ౨౭ || కృత్యంకిమిత్రాస్యఖలస్యజీవనంసోవాఅమీ
షాంచసతాంవినాశమ్ | ద్వయంకథంస్యాదితినంవిచింత్యతద్జ్ఞాత్వావిశత్తుండమశేషదృగ్గురిః || ౨౮ ||
తదాఘనచ్ఛదాదేవాభయాద్ధాహేతిచుక్రుశుః | జహృమృత్యుచకంసాద్యాఃకాణపాస్తవీమబంధ
వాః || ౨౯ || తచ్చుత్వాభగవాన్కృష్ణస్తవ్యయస్సాభవత్సకమ్ | చూణీచిశీషోరేవాదాతర
సావవృధేగళే || ౩౦ || తతోతికాయస్యనిరుద్ధమాగీణోహ్యుద్గీణదృష్టేభ్రమతస్త్రివితస్తతః | పూ
ణోంతరంగేపవసోనిరుద్ధోమూర్ధా* పినిభిద్యవినిగతోబహిః || ౩౧ || తేనైవసర్వేషుబహి
గతేషుప్రాణేషుసర్వాసుహృదఃపరేతా | దృష్టాస్వయోత్థాప్యతదన్వితఃపునఃకృచ్ఛా
న్యకుందోభగవాన్వినిర్యయా || ౩౨ || పీనాహిభోగోద్ధితమద్భుతంమహాజ్ఞోతిస | ఏధామోజ్జ్వలయ

తావదితి || ప్రవిష్టావపరంకేవలం - నతుతేనగీణఃగిరితాః - జీణాఇతిపాతేపి - సవితాభః - కథంభూతేన - హతయః స్వకయః
అంతఃస్తరతీతథాతేన - అతఏవబకారఃశ్రీకృష్ణస్య - ప్రవేశంప్రతీక్ష్యమాణేన || ౨౬ || తానితి || స్వకరాదపచ్యుతా వినిస్సృతా -
విస్త్రితస్స || ౨౭ || కృత్యమితి || కృత్యంకిమిత్రేత్యాదివిచింత్య - తత్రోపాయంజ్ఞాత్వా స్వయమప్యవిశదిత్యన్వయః - కథంవిచింత్య -
అస్యజీవనంఅమీషాంచవిహింససమితిద్వయం - వైనిశ్చితం - కథంసస్యాదితి || ౨౮ || తదేతి || ఘనచ్ఛదాః మేఘాంతరితాః - కాణపాః
కుణపాశివోరాక్షసాః - కోణపానిర్యతిస్తదీయాఇతివా || ౨౯ || తదితి || సాభావత్సకమాత్మానం - చూణీకతుమిచ్ఛోస్తస్యగతే - ఆ
దావేవతరసావవృధాఅవధతే || ౩౦ ||
తతేతి || నిరుద్ధోముఖాదీనాం మాగఃభూతః కంఠోయస్యతస్య - యద్వా - నిరుద్ధమాగోప్రాణోచ్ఛాన్విసరంధ్రేఅస్యస్తేతివా - ఉ
ద్గీణదృష్టేబహినిగతలోచనస్య - అంతరంగేదహమధ్య - పూణఃపరిభృతః - మూర్ధామూర్ధాని - జిలోపలః - బ్రహ్మ
రంగ్రంనిభిద్య - బహిగతేతి || ౩౧ || తేనైతి || ప్రాణేషుకంద్రియేషు - స్వయాఅమృతపషణ్యాదృష్టే || ౩౨ || పీనైతి || అహిద

మూర్ధితంశుద్ధసత్త్వమయంజ్యోతినిగతం - ఖేవస్థితం - తస్మిన్నైవతాత - వివేశ ॥ ౩౩ ॥ తతః ॥ స్వకృతఃస్వకార్యకృతః - శ్రీకృష్ణ
స్వాహాణం - అకృతపూజామకువణ - సుమృగాయంతీతిసుగాఃగంధర్వాదయః ॥ ౩౪ ॥ కించ ॥ తదితి ॥ తెషాంయాస్యద్భుతస్తోత్రాదీని-
నైతాత్పనాఃఅనెకోత్పనాఃయేమంగళస్వనాః - తాన్స్వధామ్నఃఅంతిసమిపే - శ్రుత్వా - అజోబ్రహ్మ - అచిరాదాగతః - ఈశ్వరస్వ
శ్రీకృష్ణస్వ మహిమహిమానంద్యుష్ట్య-విస్తయంప్రాపేత్ ॥ ౩౫ ॥ రాజన్నితి ॥ బహుతిథంబహుకాలం ఆశ్రీడగహ్వరంశ్రీదాధేమహాబి
లం ॥ ౩౬ ॥ అస్యచ్చాతిచిత్రంవృత్తమిత్యాహ ॥ ఏతదితి ॥ శ్లో ॥ కామారంపంచమాబ్ధంతం పాగండం దశమావధి ॥ కైశోరమా పంచదశా
ద్యావనంతుతతఃపరం ॥ హరఃకౌమారజం పంచమాబ్ధకృతంకర్త - తథైవద్యుష్ట్యపాగండకేషుజై - బాలాబద్ధ్యవతద్యుత్తమిత్యా
చుః - కింతత్త మ్ - మృత్యోస్స కాశాదాత్త నాం - అహేశ్వమోక్షణం ఆత్మనాం ప్రసిద్ధాత్ మృత్యోః - అహన్తుసంసారలక్షణాత్ - అహ
సురస్వజ్యోతిషః శ్రీకృష్ణప్రవేశమపి - తదాద్యుష్టంకథితవంతఇత్యథాః ॥ ౩౭ ॥ నైతి ॥ నైతద్విచిత్రంకింతదిత్యపేక్షాయామాహ - అఘో
షీతి - ఆత్మసామ్యంస్వసమానరూపతాం ॥ ౩౮ ॥ సకృదితి ॥ యస్యాంగంమూఢః - తస్యప్రతిమాప్రతికృతిః - తత్రాపికేవలంమనోమయా -

ద్వికోదశ ॥ ప్రతీత్యఖేవస్థితమీశనిగతమంవివేశతస్మిన్మిషతాందివాకసామ్ ॥ ౩౩ ॥ తతోతిహృష్టాస్స ఏకృ
తోకృతాహాణంపుష్పై స్సురాఅపురసశ్చ నతఃనైః ॥ గీతైస్సు గావాద్యధరాశ్చ వాద్యకైః స్త
వైశ్చవిప్రాజయనిస్వనై గణాః ॥ ౩౪ ॥ తదద్భుతస్తోత్రసువాద్యగీతికాజయాద్యనెకోత్పనమంగళ
స్వనాః ॥ శ్రుత్వాస్వధామ్నాంత్యజలగతోఽరాన్తృప్తావమహీశస్య జగామవిస్తయమ్ ॥ ౩౫ ॥
శ్రీశుకః ॥ రాజన్నా జగరంచర్మశుష్టంబృందావనెచ్చుతమ్ ॥ ప్రజౌకసాంబహుతిథంబభూవాశ్రీడ
గహ్వరమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఏతత్త్రామారకంకర్తహరేరాత్మాహిమోక్షణమ్ ॥ మృత్యోః పాగండకేబాలాద్యుష్ట్యచు
విన్న్వితావ్రజే ॥ ౩౭ ॥ నైతద్విచిత్రంమనుజాభామాయినఃపరాపరాణాంపరమస్యవేదసః ॥ అఘో
షితత్సృశానధూతపాతకఃప్రాపాత్మసామ్యంతప్రసతాంసుమలభమ్ ॥ ౩౮ ॥ సకృద్యదంగప్రతి
మాంతరాహితాంమమోమయాంభాగవతీందవోగతిమ్ ॥ సపవనిత్యాత్మసుఖానుభూత్యభిపుర్యదస్త
మాయఃపరమోంగకింపునః ॥ ౩౯ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఇత్థంద్విజాగ్రాద్యదధదేవదత్త శ్రుత్వాస్వభతుశ్చ
రితంవిచిత్రమ్ ॥ పప్రచ్ఛ భూమోపితదేవపుణ్యంవైయాసకింయన్నిగృహీతచేతాః ॥ ౪౦ ॥ విష్ణురా
తః ॥ బ్రహ్మకాలాంతరకృతంతత్త్రావీనంకథంభవేత్ ॥ యత్రామారేహరికృతంవిదుఃపాగండకేభా
కాః ॥ ౪౧ ॥ తద్బ్రూహిమమహాయోగి పరంకాతూహలంగురోనూనమేతద్ధరేరేవ మాయాభవతి
నాన్యథా ॥ ౪౨ ॥ వయంధన్యతమాలోకేగురోపిక్షుత్రబంధవః ॥ యద్విబామోముహుస్తప్తఃపుణ్యం
కృష్ణకథామృతమ్ ॥ ౪౩ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఇత్థంస్తప్తప్తస్సతుబావరాయణస్సంస్తారితానంతహృతాఖిలం
న్రియః ॥ కృత్రాత్పునలబ్ధబహిర్దృశశ్శనైఃప్రత్యాహతంభాగవతోత్తమోత్తమ ॥ ౪౪ ॥ ***

శ్రీశుకః ॥ సాధుపుష్టంమహాభాగత్వయా భాగవతోత్తమ ॥ యన్నాతనయసీశస్య శృణ్వన్నపిక
థాంముహుః ॥ ౧ ॥ సతామయంసారభృతానిసగోయదథావాణీశ్రుతిచేతసామపి ॥ ప్రతిక్షు

సాపిబలాదంతరాహితాసతి - భాగవతీంగతిం - దదౌ - ప్రహ్లాదాదిభ్యఃసపివసాత్పత్న్యమంతగతః - కింపునఃనిత్యాచాసానాత్మసు
ఖానుభూతిశ్చతయా - అభితోఽపురస్తామాయామెనసః ॥ ౩౯ ॥ ఇత్థమితి ॥ దేవదత్తఃపరీక్షిత్ - ద్రాణ్యస్తేనదగ్ధాపి - భగవతాశ్రీకృష్ణేన
దత్తత్వాత్ - యేనత్రవణేననితరాంగృహీతంవశీకృతంచేతోయస్యసః - యదాస్ - భగవతి - నిగృహీతంనియమితంచేతోయస్యేతివా ॥ ౪౦ ॥
బ్రహ్మన్నితి ॥ కాలాంతరకౌమారకృతంపాగండకేకథంజ్ఞాత్వా - ఊచురిత్యథాః ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ వయమితి ॥ హేగురో - క్షుత్రబంధవోపిపాపి
స్థాఅపీత్యథాః ॥ ౪౩ ॥ ఇత్థమితి ॥ తేనయఃస్తారితోనంతః - తేనహృతాశ్యఖిలంన్రియాణీయస్యసః - తథాఘాతోపి - కథంచిల్లబ్ధహి
ర్దృష్టిః - హేభాగవతోత్తమోత్తమశాసక ॥ ౪౪ ॥ ఇతిభావాగదీపికాయాం - ద్వాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్ ॥ ***
శ్లో ॥ త్రయోదశేహరద్భ్రహ్మపత్నాపాలాంశ్చ మాయయా తదాతత్సవరూపోబ్ధంకృష్ణఃపూర్వవదాచరత్ ॥ సాధ్వీతి ॥ నూతనయ
సిసదీకరోపి ॥ ౧ ॥ సతామితి ॥ తథాహి - సారభృతాంసారగ్రాహిణాం - అయంనిసగః - స్వభావః - కొసా - అచ్యుతస్యవాతాప్రతి
క్షణంసాధునవ్యవద్భవతీతియత్సః - విటానాం ప్రేణానాం - స్త్రియాఃకమిన్యాః - వాతేవ - కథంభూతానామపిసతాం - యత్సయా -

అచ్యుతస్యవాదైవ-అథో-యేషాం తానివాణీ శ్రుతిచేతాంసియేషాం - తథాధూతానామపి || ౨|| ౩|| ౪|| భోజనవిధానాయపునః
స్తాతి || అపూజితీ || స్వీయానాంకేరీనాం - సంపదోవిద్యంతేయస్త్రితత్ - మృదులాః అచ్ఛాః వాలుకాయస్త్రితత్ - కించ - స్ఫుటోవిక
సత్ - సరః - సరోజబాహుశ్చ స ఉపచారతః సరవవికసదిత్యుక్తం - తస్య గంధ సైనహృతాః ఆకృష్టాః అశయః పత్రిణశ్చ - తేషాం - కే
ఉదకే - భవనయః - తేషాం ప్రతిధ్వనాః - తైలగంధోద్రుమా సై రాకులంవాస్తం || ౫|| అత్రేతి || దివాదినం ఆరూఢం ప్రవృద్ధం -
భోజనవేళాఅతీత్యధః || ౬|| తథేతి || ఆరుధ్యసంరుధ్య - శాడ్వలహరితత్పణదే || ౭|| కృష్ణస్యేతి || తదా - తేవిరజః - కృష్ణస్య విష్వక్
రితః - పురురాజిమండలైః బహుభిః ప జ్జిమండలై స్సహ - నైరంతర్యణోపవిష్టాః శ్రీ కృష్ణాభిముఖా న్యాసనానియేషాంతే - పుల్లదృశోవిక
సితసయనాః - కమలకణికాయాః పరితః - పత్రాణి - యథేతి || ౮|| కేచిదితి || పుష్పైస్తద్భవైః - అన్తే శ్చ పత్రైః - కృతానిభాజనాని
యై పై || ౯|| సర్వ ఇతి || రుచింస్వామిశేషం - అభ్యవజహ్రుః బుభుజిర - సహేశ్వరాః శ్రీ కృష్ణసహితాః || ౧౦|| చిత్తదితి || యజ్ఞభగవి-

ణంనవ్యవదమృతస్యయ త్త్రి యావిటానామివసాధువారా || ౧|| శృణుష్యేవహితోరాజన్నపిగుహ్యంవ
దామితే | బ్రూయుస్మి ౨ ధస్యశిష్యస్యగురపౌగుహ్యమపుత | ౩| తదామవదనాన్త్యత్యోరక్షిత్యా
స్వాభావత్సకా | సరఃపుళినమానీయభగవానిదమ బ్రవీత్ | ౪| శ్రీ భగవాన్ || అపూజాతిరమ్యం
పుళినంవయస్యా స్వకేళిసంపన్నదులాచ్ఛ వాలుకమ్ | స్ఫుటత్సరోగంధ హృతాళిపత్రిక
ధ్వనిప్రతిధ్వనలసద్ద్రుమాకులమ్ | ౫ || అత్రభోక్తవ్య మస్తాభిదివారూఢంతుథాదితాః | వ
త్సాస్సమీపేపపీత్యాచరంతుశనకైస్త్రణమ్ | ౬| తథేతి పాయయిత్వాభావత్సానారుధ్యశాడ్వలై |
ముక్తాశ్చిక్యానిబుభుజస్తమంభగవతాతదా || ౭|| కృష్ణస్యవిష్వక్పురురాజిమండలైరభ్యాసనాః పుల్ల
దృశోవ్రజాభాకాః | సహూపవిష్టాః పుళినేవిరేజుశ్చదాయథాంభోరుహకణికాయాః || ౮|| కేచి
త్పుష్పైర్దళైః కేచిత్పల్లవైరంకురైః ఫలైః | శిశ్చిస్తవ్విధృష్టాద్భిశ్చబుభుజఃకృతభాజనాః || ౯|| స
ర్వేమిథోనశాయంతస్సాన్వంస్వాంభోజ్యరుచింపుథక్ | హసంతోహసయంతశ్చభ్యవజహ్రుస్త
హేశ్వరాః || ౧౦|| చిత్త ద్వేణుంజతరపటయోశ్చృంగవేత్రైచకత్తువామేపాణౌమస్త్రణకబళంతత్స
లాన్యంగుళీషు | తిష్ఠామధ్యస్వపరిసుహృదోహసయన్నర్కభిసైన్వస్త్వగేలోకేమిషతిబుభుజేయజ్ఞ
భుగ్బాలకేళిః || ౧౧|| భారతైవంవత్సపేషుభుంజా నేష్వచ్యుతాత్మసు | వత్సాశ్చాంతర్వనెదూరంవివిశు
స్త్రణలోభితాః || ౧౨|| తానదృష్టాభయత్రస్తానూచేకృష్ణోస్యభీభయమ్ | మిత్రాణ్యశాన్తావిరమః
తహ్య నేష్యేవత్సకానహమ్ || ౧౩|| ఇత్యుక్తాప్రిదరీకుంజగహ్వరేష్వాత్మవత్సకా | విచిన్వభగ
వాన్కృష్ణస్తపాణికబలోయయా || ౧౪ || అంభోజన్తజనిస్తదంతరగతోమాయాభాకస్యేశితుద్ర

—* వత్సపహరఘట్టః *—

ప్టుంనుంజుమహత్త్వమన్యదపితద్వత్సానితోవత్సపా | నీత్యాన్యత్రకురుద్వహంతరదధాతైవస్థి
తోయఃపురాదృష్టాః పూసురమోక్షణంభగవతః ప్రాప్తః పరంపిస్తయమ్ | ౧౫ | తతోవత్సానదృష్టే
త్యపుళినేపిచవత్సపా | ఉభావపివ నెకృష్ణోవిచికాయసమంతతః || ౧౬ || కావ్యదృష్టాంతవిపినేవ
తేషు బుభుజే - బాలానామివకేళిర్యస్యసః - తదాహ - ఉదరవస్త్రయోమధ్య వెణుంచిత్త్రదధాన ఇతిసర్వత్రాన్వయః - వామ
ఇతికాకాక్షీన్యాయాత్కక్షపాణ్యోవిశేషణం - మస్త్రణంస్త్రిగం - దధ్యోదనకబళం - తమచితానిబిల్వామలకాదిఫలాని - అంగుళీషుఅం
గుళిసంధిషు - కణికాకేవసవాన్ భిముఖోమధ్యేతిష్ఠా - స్వపరిస్వస్యపరితః - ఉపవిష్టానిత్యధః - సుహృదః - స్వీనామభిః పరిహ
సనాత్తైః - స్వగేస్వగేనివాసినిజనై - ఆశ్చర్యణ - మిషతిపశ్యతిసతి - లోకేఇహ - వత్సపజనానాం మధ్యేబుభుజే || ౧౧|| ౧౨|| తానితి ||
భీభయం భయహేతుభ్యోభయం - అస్యఅపాస్యనిరస్యేత్యధః - యద్వా - అస్యనిశ్చస్య భియాపిభయంయః శ్రీ కృష్ణః - ఆశాభోజనాన్ -
అత్రాక్షరాధిక్యమాషం || ౧౩|| ఇతితి || అత్రిశుతద్దరీషు - కుంజేషులతాదిపిహితోదరవివరేషు - గహ్వరేషుసంకటస్థానైషు || ౧౪||
అంభోజన్తైః || అంభోజన్తనఃపద్మాత్ - జనిరుత్పత్తిర్యస్యసఃబ్రహ్మ - తదంతరతస్త్రిన్నవసర - గతఃఆగతః - తచ్చిద్రంప్రాప్తోవా - అన్యద
సిమహత్త్వంకుమూసం - ద్రష్టుం - తస్యవత్సాన్ఇతఃస్థానాత్ - వత్సపాంశ్చ - అన్యత్రనీత్యా - స్వయంతిరోబభూవ - భగవతః శ్రీ కృష్ణ
స్య || ౧౫|| తత ఇతి || ఉభావపివత్సాన్వత్సపాంశ్చ - విచికాయఅన్వేషితవాన్ || ౧౬|| క్వేతి || నిధిక్య తంబ్రహ్మణాకృతం || ౧౭|| తత ఇతి ||

ఉభయాయితంవత్సతత్పాలరూపేణఉభయధావతమానమిత్యధః - ఆయంభావః - యదితూష్టిమాసే - తహి - తన్నాత్యూణాంవిషాద
స్వ్యుత్ - యదిచ - తానెవానయామి - తహి - బ్రహ్మణోమోదోనస్యాదితదభయప్రీతయేతథాచత్రజితి ॥ ౧౦ ॥ తదేవదశాయతి ॥ యా
వదితి ॥ వత్సపానాంవత్సకానాంచాప్యకవపుః ప్రమాణమనతిక్రమ్య - ఎవముపర్యపియోజ్యం - యద్వా - యావద్వత్సపాదివపుః తావత్స
ర్వస్వరూపః - అజఃకృష్ణః - బభావీత్యుత్తరత్రాన్వయః ॥ ౧౧ ॥ సవకంవిష్ణుమయంజగదితి - ప్రసిద్ధాయగీః - తస్మాఅంగవత్ మూర్తీవత్ -
సాగీరవాధ - స్వరూపేణప్రత్యక్షయథాతథా - బభూవెత్యధః ॥ ౧౨ ॥ స్వయమితి ॥ ఏవంసవాత్సాసక - త్రజంప్రావిశత్ - కథంస్వ
యమాత్మైవప్రయోజకః - ఆత్మరూపాగౌవత్సానితి - కర్తాఃస్వయమైవత్యుక్తం - ఆత్మరూపైవకత్వపైః - ప్రతివార్య - ప్రయోజ్యక
తాపిస్వయమేవ - ఆత్మవిహరైఃశ్రీడన్నితి - క్రియాకారకాన్వపి - స్వయమైవెత్యధః ॥ ౧౩ ॥ తత్తదితి ॥ తత్తదాత్మాతత్తద్గోపబాలరూ
పోభవత్ - తత్తత్తత్సద్వప్రవిష్టః ॥ ౧౪ ॥ గోపికామోహనమాహ ॥ తన్నాతరజితి ॥ తన్నాతరోవేణురవేణ - త్వరయాఉత్థితాస్సత్యఃసు
తామత్వా - పరంబ్రహ్మైవదోభిరుత్థాప్యఉపగూహ్య - పయస్సుధాసవం - పయవీవసుధావత్సావ్విదు - ఆసవవదున్నాదకం - పాయ
యామాసురిత్యధః ॥ ౧౫ ॥ తత్తదితి ॥ ఏవం యామయమేనతత్తత్పాలశ్రీదానియమేన - సాయంగతఃప్రాప్తః - స్వాచరితైఃస్వస్వాచరితైః

త్సాపాలాంశ్చవిశ్వదృక్ ॥ సర్వంవిధిక్రతంజ్ఞాత్వాసహసాభిజగామహ ॥ ౧౬ ॥ తతఃకృష్ణోముదంక
తులంతన్నాత్యూణాంచకన్యచ ॥ ఉభయాయితమాత్మానంచకైవిశ్వదృగీశ్వరః ॥ ౧౭ ॥ యావద్వత్స
పవత్సకాల్ప కవపుర్యావత్త రాంఘ్ర్యదికంయావద్దృష్టివిషాణవేణుదశశిగ్యావద్విభూషాంబరమ్ ॥
యావచ్ఛీలగుణాభిధాకృతివయోయావద్విహారాదికంసర్వంవిష్ణుమయంగిరోంగవదజస్సర్వస్వరూపో
బభౌ ॥ ౧౮ ॥ స్వయమాత్మాత్మగోవత్సాప్రతివార్యాత్మవత్సపైః శ్రీడన్నాత్మవిహరైశ్చసర్వాత్మా
ప్రావిశద్వజమ్ ॥ ౧౯ ॥ తత్తద్వత్సాపుథగ్జ్ఞాత్వాతత్తద్గోప్యప్రవేశ్యసః ॥ తత్తదాత్మాభవప్రా
జంస్తత్తత్సద్వప్రవిష్టవా ॥ ౨౦ ॥ తన్నాతరోవేణురవత్పరోత్థితాఉత్థాప్యదోభిఃపరిరభ్యనిభరమ్ ॥
స్నేహస్సుతస్తన్యపయస్సుధాసవంమత్వాపరంబ్రహ్మసుతానపాయయ ॥ ౨౧ ॥ తతోన్మపోన్మదక
నగంధలెపనాలంకారరత్నాతిలకాశనాదిభిః సులాలితస్సన్విచరితైఃప్రహషయసాయంగతోయా
మయమేనమాధవః ॥ ౨౨ ॥ గావస్తతోగోష్ఠముపెత్యసత్వరంహుంకారఘోషైఃపరిహరతసంగతా ॥
స్వకాస్వకావత్సతరానపాయయముహులిహంత్యస్త్రవదౌధసంపయః ॥ ౨౩ ॥ గోగోపీనాం
మాతృతాస్త్విన్నాసీత్సేహధికాంవినా ॥ పురోవదాన్వసిహరేస్తోకతామాయయావినా ॥ ౨౪ ॥ ప్ర
జౌకసాంస్వతోకేషుస్నేహవల్ల్యాబ్జనున్వహమ్ ॥ శనైనిఃస్సీమవవృధేయథాకృష్టేతుపూర్వవత్ ॥
౨౫ ॥ ఇత్థమాత్మాత్మనాత్మానంవత్స బాలమిషేణసః ॥ పాలయభగవావషణ్డచీడేవనగోష్ఠ
యోః ॥ ౨౬ ॥ ఏకదాచారయవత్సాసరామోవనమావిశత్ ॥ పంచషట్సుత్రియామాసుహా
యనాపూరణీష్వజః ॥ ౨౭ ॥ తతోతిదూరాచ్ఛరతోగామోవత్సానుపవ్రజమ్ ॥ గోవధనాద్రిశిఖ
రెచరంత్యోదదృశుస్తృణమ్ ॥ ౨౮ ॥ దృష్ట్వాథతత్సేహవశోస్తృతాత్మాసగోవ్రజోత్యాత్మప

శోభనైరాచరితైవా - మాత్యఃప్రహషయ - తతస్తాభిరున్మదకనాదిరూపాలితజితి ॥ ౨౩ ॥ గవాంమోహనమాహ ॥ గావజితి ॥ ప
రిహరతాఆహరతాశ్చతే - సంగతాశ్చతా ॥ ౨౪ ॥ ఏతావత్తువైషమ్యంకృష్ణస్యాపిరునివార్యమాసీదిత్యాహ ॥ గౌగోపీనామితి ॥ గ
వాంగౌగోపీనాంచాస్త్వికృష్ట - మాతృతాఉపలాలనాదిరూపా - పురోవదేవాసీత్ - కింతు - స్నేహధికాంవినా స్నేహధిక్యంత్యిదాసీంవి
శేషజిత్యధః - ఆసుగోపీమహరైః - తోకతాచబాలభావనాపి - పూర్వవదేవాసీత్ - కింతు - మాయయావినా - మమయంమాతా - అహం
ఆస్యాఃపుత్రజితి - మోహంవినెత్యధః ॥ ౨౫ ॥ స్నేహధికమేవదశాయతి ॥ ప్రజౌకసామితి ॥ యథాకృష్టయశోదానందనే - స్వపుత్ర
భ్యోపిస్నేహధిక్యం - పూర్వమాసీత్ - ఇదాసీం - స్వతోకేష్వపి - తత్తైవావధతేత్యధః - ఆబ్దంయావద్వత్సరం - నీసీమయథాతథా - స్నే
హవల్లీవవృధ ॥ ౨౬ ॥ ఇత్థమితి ॥ ఏవమాత్మాశ్రీకృష్ణః - వత్సపోభూత్వా - తత్రాపితావద్వత్సానాంతత్పాలకానాంచమిషేణాత్మానమాత్మ
నాసాలయ - శ్రీడితవానిత్యధః ॥ ౨౭ ॥ ఏతావత్పర్యంతం రామస్యాపి మోహవివాసీత్ - సంవత్సరాంతేతు - కథంచితజ్ఞాతవాని
తిదశాయన్నాహ ॥ ఏకదేతి ॥ పంచసుషట్సునారాత్రిమ - హయసస్యాపూరణీషుపూరకతయాఅవశిష్టేస్విత్యధః ॥ ౨౮ ॥ తత్తదితి ॥ త
తోతిదూరతవీవగోవధకాశిఖరచరంత్యోగామోవ్రజసమీపే - చరతఃవత్సాదదృశుః ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్వాతి ॥ తదైవసగోవ్రజఃగ

వాంకలాపః-తస్మై హవశః తేహం వత్సానంస్సే హనాకృష్టః అతఏవ-నస్త్యతతత్తాయేనసతథా-జవేన-ఉపప్రజమగాత్-క
 ధంధూతః-అత్యాత్మపదుగణమాగణః-అతిక్రాంతః-ఆత్మపాగోపాలా-యఃసోత్పాత్తపః-తథాదుగణమోమాగోయస్య
 సచ-తథాయుక్తభ్యాంపద్భ్యం-ధావణద్విపాదివ-ప్రతీయమాసః-కకుదిఆకుంచితాశ్రీవాయస్యసః-ఉదాస్యపుష్పఃఉన్నమితా
 న్యాస్యానిపుచ్చానిచయేనసః-ఆస్నుపయాః-సవతః-ప్రవంతిపయాంసియస్యసః-గోప్రజభత్యసేనపుషభాదయోష్యగురిత్యుక్తం॥
 ౩౦॥ తత్రవిశేషతోధేనూనాంచెష్టితమాహ॥ సమేత్యేతి॥ గోవధానస్యాధః-వత్సవంత్యః-పునఃప్రసూతాఆపి॥ ౩౧॥ రామేణదృష్ట
 వత్సేమగవాంస్సే హతిశయముక్త్యా-గోపానామపిదశయితుమాహ॥ గోపాజి॥ తాసాంగవాంరోధనే-యతీయాస్తస్యమాఘ్య
 సమోఘత్వేన-లజ్జయాసహఉరుమన్యనా-దుగణమాగణజనితకైకేనచాభ్యత్యగోవత్సేనసహసూతాదద్యశుః॥ ౩౨॥
 తదితి॥ తతశ్చతేహమీక్షణేనోద్ధతోయఃప్రేమరసః-తస్మిన్నాపుతాః-నిమగ్నాః-ఆశయామేషాంతే-లజామన్యకృతైస్తాసపితాడయతు
 మాగతాస్సంతోషి-గతమన్యవః-ప్రత్యుత-జాతోమరాగోయేషాంతే-మూధాని-శూద్రైఃఅవశూద్రైః-పరమాంముదమవాపుః॥ ౩౩॥
 ఎవమితి॥ కృచ్ఛాత్-తతః-అపగతాఃనివృత్తాః-తేహంసూతానాం-అనుస్తృత్యా-ఉద్గచ్ఛంతిఅశ్రుణీయేషాంతే॥ ౩౪॥ ప్రజస్యేతి॥

దుగణమాగణః॥ ద్విపాత్తకుశ్రీవఉదాస్యపుచ్చోగాద్ధంకృతైరాస్నుపయాజవేన॥ ౩౦॥
 సమేత్యగామోగోవత్సావత్సవంత్యోష్యపాయయత్॥ గిశంత్యభివచాంగానిలిహంత్యసేన్విధనం
 పయః॥ ౩౧॥ గోపాస్తద్రోధనాయాసమాఘ్యలజ్జోరుమన్యనా॥ దుగణధ్వకృతతోభ్యత్యగోవ
 త్సేనదాద్యశుస్సతా॥ ౩౨॥ తదిక్షణోప్రేమరసాపుతాశయాజాతానురాగాగతమన్యపౌభా
 కా॥ ఉదూహ్యదోభిఃపరిరభ్యమూర్ఛి-మూతైరవాపుఃపరమాంముదంతే॥ ౩౩॥ ఎవంసపశసౌ
 గోపాస్తోకాశ్లేషసునివృతాః॥ కృచ్ఛాచ్ఛనైరపగతాస్తదనుస్తృత్యుదత్రవః॥ ౩౪॥ ప్రజస్యరా
 మఃప్రేమధేవీత్యైత్రంత్యమనుక్షణమ్॥ ముక్తస్తనెష్వపత్యేషుద్యాహేతువిదదంతయత్॥ ౩౫॥
 కిమేతదద్భుతమివవాసుదేవేఖిలాత్మని॥ ప్రజస్యసాత్తనస్తోకేష్వపూర్వంప్రేమవధతే॥ ౩౬॥ కే
 యంవాకుతఆయాతాదేవీవానాయుతాసురీ॥ ప్రాయోమాయాస్తుమేభతునాన్యామేపివిమో
 హినీ॥ ౩౭॥ ఇతిసంచింత్యదాశాహూవాత్సాసవయసానపి॥ సర్వానాచప్తవైకుంఠంచక్షుషావ
 యునెనసః॥ ౩౮॥ నైతేమదంశాఙ్ముషయోనచైతత్వమేవభాసీశభిదాశ్రయేన్కి॥ సర్వంపునక్త్యం
 నిగమాత్తథంవదేత్యుక్తేనవృత్తంప్రభుణాబలోవైత్॥ ౩౯॥ తావదేవాత్మభూరాత్మమానెనతృప్య
 నేహసా॥ పురోవదాబ్లంక్రీడంతందదృశేనకలంహరిమ్॥ ౪౦॥ బ్రహ్మ॥ యావంతోగోకులేపాలాస్స
 వత్సాస్సర్వపవహి॥ మాయాశయేశయానామేనాగ్యాపిపునరుద్ధితాః॥ ౪౧॥ ఇతపతేత్రకుత్రత్యా
 మన్తాయామోహితేరతే॥ తావంతోయావదద్యాబ్లంక్రీడంతోవిష్ణునాసహ॥ ౪౨॥ ఏవమేతేషుభేదేషు

ప్రేమధేరాత్మంత్యమతిశయం-ముక్తస్తనెష్వపత్యేషు-వీక్ష్య-అహేతువిహేతుమజానన్నచింతయత్॥ ౩౫॥ చింతామేవాహద్యా
 భ్యాం॥ కిమితి॥ వాసుదేవేయథాపురా-తథాస్యతోకేష్వఃప్రజస్యప్రేమవధతే-కిమేతదద్భుతమితి-కించ-సాత్తనఃఆత్మసహితస్య
 ప్రజస్య-మమతేషుప్రేమకారణంకిమితిభావః॥ ౩౬॥ కేతి॥ కేయంమాయా-దేవానాంవా-సరాణాంవా-అసురాణాంవా-కుతోవా-క
 స్తాత్ప్రయుక్తా-తత్రాస్యమాయాసంభవతి-యతోమమాపిమోహూవతతే-అతః-ప్రాయశోమత్వాన్విమిసఃశ్రీకృష్ణస్యైవ-మా
 యేయమస్తీవ్రిసంభావయతి॥ ౩౭॥ ఇతితి॥ సవయసాగోససభీనపి-వయునెనజ్ఞానమయేనచక్షుషా-వైకుంఠంశ్రీకృష్ణమేవాపశ్యత్॥ ౩౮॥
 ఏవంకృష్ణరూపాసామాన్యతోజ్ఞాత్వా-శ్రీకృష్ణందృష్ట్వా-కృష్ణపదేశేనవిశేషతోజ్ఞాతవానిత్యాహ॥ నేతి॥ అయమగణః-పాల్యమా
 నాస్తావద్వత్సాఙ్ముషామంశాః-పాలకాశ్చదేవానామంశాఇతితావదహం-దెద్ది-ఇదానీంతునతథా-కింతు-అస్మిభిదాశ్రయేపి-
 త్వమేవభాసి-అతస్తస్వంసర్వంపునక్త్యంవివిచ్య-కగంపుత్రమితివదేత్యుక్తేనప్రభుణావక్త్రా-నిగమాత్సంక్షేపతవివోక్తంవృత్తం-వి
 లఃఅవైవీదితవానిత్యథా॥ ౩౯॥ తతఃకింపుత్రమిత్వపేక్షయామాహ॥ తావదితి॥ వషేజాతే-ఆత్మనోమానెనతృప్యనేహసాత్మ
 టిమాత్రేణకాలేన-సకలంసానుచరంహరిం-దదశ॥ ౪౦॥ దృష్ట్వాచప్యతకాయదిత్యాహద్యాభ్యాం॥ యావంతితి॥ మేమాయశ
 యేమన్తాయాతత్పే॥ ౪౧॥ ఇతఇతి॥ మన్తాయామోహితేభ్యిఇతరకుత్రత్యాః॥ ౪౨॥ ఇతివితకాయత్-అముహ్యదిత్యాహఏవమిత్యాది

ద్వాభ్యాం ౮౩ ౮౪ సమమాయాశ్రయస్యతస్యకుతోమహాభక్త్యతాపా ॥ తమ్యామితి ॥ మహామాయావినిభగవతి - అన్యమాయాయాతప
రణవిక్షేపకత్వాభావే - రృష్టాంతద్వయమాహ - తమ్యాంతమిన్ద్రాయాం రాత్ర్యాం - నైహారం హిమకిరణప్రభవంతమభవ - తద్ధితా
భోపసజ్జనస్యాపి తమసా నైహారమితి - విశేషణంధాందసం - తత్తమాయథాపుభగావరణం సకరోతి - కింతు - తత్త్రైవనీయతేయ
థావ - భద్రాతాచిరహనిపుభక్ ప్రకాశంసకరోతి ఎవంమహాపురుషే యంజతఃపుంసః - ఇతరానీచామాయా - తత్త్రైవకించిత
రోతి - కింతు - ఆత్మనిస్వస్తి నైవ - విశ్వంసామభ్యం నిహంతి ॥ ౮౫ ॥ అన్యదప్యాశ్చర్యమాహ ॥ తావదితి ॥ వత్సపాలాఃవత్సాః పాలాః
పాలాశ్చ - సవేయస్థివిషాణాదయశ్చ ॥ ౮౬ ౮౭ ॥ శ్రీవత్సేతి ॥ శ్రీవత్సప్రభానాయుక్తానిఅంగదాని - దోష్టుయేషాంతే - రత్నమయాని
కంబు వత్తిరభాధారాణి కంకణాని - పాణిమయేషాంతేచతేచ తథా ॥ ౮౮ ॥ అంఘ్రితి ॥ భూరిబముబన్దాజతంపుణ్యం - తద్వ్య
క్తజానైరపితైః ॥ ౮౯ ॥ చంద్రికేతి ॥ చంద్రికావద్విశదస్థితయైఃసహరుణగుణైః వతమానాః - యేఅపాంగాఃనైవీక్షితైః -
స్వకాథానాంస్వభక్తమనోరథానాం రజస్వత్వాభ్యాంప్రప్తృపాలకాభవ - వ్యదృశ్యంత - సత్త్వఃద్విశదస్థితేనపాలకాభవరజోవద
రుణగుణైః - స్వకాథానాంప్రప్తృరభవ - తద్భక్తటాక్షైః - ద్యోతమానాభక్త్యభావః ॥ ౯౦ ॥ ఆత్మేతి ॥ ఆత్మాబ్రహ్మ - తదాదిస్తంబ

చిరంధ్యాత్వాసచాత్మభూః ॥ సదాశ్రయాపతభిజ్ఞాతుంనెశేకథంచన ॥ ౮౩ ॥ ఏవంవిమోహయావి
ష్టుంవిమోహంవిశ్వమోహనమ్ ॥ స్వయైవమాయయాజోపిస్వయమేవవిమోహితః ॥ ౮౪ ॥ తమ్యాంత
మోవనై హారం*భద్రోతాచిరవాహని మహతీతరమాయైశ్వంనిహంత్యాత్మనియుంజతః ॥ ౮౫ ॥ తా
వత్సరైవత్సపాలాఃవత్సతోజస్యతత్క్షణాత్ ॥ వ్యదృశ్యంతఘనశ్యామాఃపీతకాశేయవాససః ॥ ౮౬ ॥ చ
తుభుజాశ్చంశచక్రగదారాజీనపాణయః ॥ కిరీటినఃకుండలి నోహారిణోవనమాలినః ॥ ౮౭ ॥ శ్రీవ
త్సాంగదదోరత్నకంబుకంకణపాణయః ॥ నూపురైఃకటకై భ్రాజత్తటిసూత్రాంగుళీయకైః ॥ ౮౮ ॥
అంఘ్రి నుస్తకమాపూర్ణతులసీనవదామభిః ॥ కోమలైస్సగ్ధాత్రైమభూరిపుణ్యవదపితైః ॥ ౮౯ ॥
చంద్రికావిశదస్థైరైస్సారుణాపాంగవీక్షితైః ॥ స్వకాథానామివరజస్వత్వాభ్యాంప్రప్తృపాలకాః ॥
౯౦ ॥ ఆత్మాదిస్తంబవర్యంతైర్ముతీమద్భిశ్చరాచరైః ॥ నృతగీతాదినై కాహైఃపుభక్త్యభగుపా
శ్రితాః ॥ ౯౧ ॥ అణిమాద్యైశుహిమభిరజాద్యాభివిభూతిభిః ॥ చతుర్వింశతిభిస్తత్తైఃపరీతామ
హదాదిభిః ॥ ౯౨ ॥ కాలస్వభావసంస్తారకామకర్మగుణైరపి ॥ స్వనుహిధ్వస్తనుహిభిరముతీమద్భిరు
పాసితాః ॥ ౯౩ ॥ సత్యజ్ఞానానంతానందమాత్రైకరసమూతయః ॥ అస్పృష్టభూరిమాహాత్మ్యాఅ
పిహ్యుపనిషద్వృశామ్ ॥ ౯౪ ॥ ఏవంసకృద్వదశాజిపరబ్రహ్మేన్మమోఖిలా ॥ యస్యభాసాసర్వమిదం
విభాతినచరాచరమ్ ॥ ౯౫ ॥ తతోతికుతుకో * ద్వైశ్వస్తిమితైకాదశేంద్రియః ॥ తద్ధామ్నా భూనజ
స్తూష్టింపూర్ణదేవ్యంతీవపుత్రికా ॥ ౯౬ ॥ ఇతీరేతేతక్యేనిజమహిమనిస్వప్రమితీకెవరత్రాజాతౌత

శర్యంతైః నైకాహైరనెకాహాదైః ॥ ౯౦ ॥ అణిమాద్యైః ॥ అజాద్యాభిః - అజామాయా - తప్రభృతిభిః - విభూతిభిః శక్తిభిః - మ
హదాదిభిరి - మహత్స్వరూపాఃపుభక్త్యవివక్షయాచతుర్వింశతితత్తైఃజగత్తారదైః ॥ ౯౧ ॥ కాలేతి ॥ కాలాదిభిశ్చతత్సహకారి
భిశ్చ - తత్త్రస్వభావః సగణామజాతుః - సంస్తారఉద్బోధకః - స్వమహిధ్వస్తమహిభిః - భగవన్మహిమూర్తిరస్సతసాత్త్వతంత్రైః ఉత్తైః
సవైరణిమాద్యైః ॥ ౯౩ ॥ సవేషాంమూర్తి మన్వేపివిశేషమాహ ॥ సత్యేతి ॥ సత్యాశ్చ - జ్ఞానరూపాశ్చ అసంతాశ్చ అందరూపా
శ్చ తత్రాపితదేకమాత్రాః - విజాతీయసజాతీయభేదరహితాః - తత్రాపిచైకరసాఃసదైకరూపామూర్తయోయేషాంతే - యద్వా - సత్య
జ్ఞానాదిమాత్రైకరసంయదృష్ట - తదేవమూర్తిర్యమామితి - అతపివ - ఉపనిషత్ ఆత్మజ్ఞానం - నైవదృక్చక్షుఃపాంతేషామపి -
హినిశ్చితం - అస్పృష్టయారిమాహత్వాఃసప్రప్తంస్పృశానామోగ్యం - భూరిమాహత్వ్యంయేషాంతే - తథా భూతా స్సంతఃసర్వవ్య
దృశ్యంతే ॥ ౯౪ ॥ ఏవమితి ॥ ఏవంసకృత్ వికదైవ - ధదశా - సరబ్రహ్మణోవిశేషణంయస్యేతి ॥ ౯౫ ॥ తత ఇతి ॥ అతికుతుకేనఅత్యాశ్చ
గ్ధా ఉద్వైశ్వస్తివృష్టింసరాశ్చత్య హంసపుష్కేసరాశ్చత్యేతివా - కుతుకశబ్దేత్యతీయాయః ఛాందసోలుక్ - పాతాంతరేతు - అతికు
తుకేనోద్వైత్తఃక్షుభితః - తేషాంధామ్నాతేజసా - స్తిమితఃసవేంద్రియోబ్రహ్మ - రూష్టింనిశ్చలోభూత్ - అత్రృష్టాంతః - పూర్ణదేవీ
ప్రజాధిపాశ్రీ కాచిదైవతా - తస్యాః - అంతిసమీపే - పుత్రికాచతుర్ముఖీ - కనకప్రతిమేవ ॥ ౯౬ ॥ ఏవంమోహనిమగ్నమజముజ్జహ

రత్యాహ || ఇతి || ఇరాసరస్వతీ తస్యా ఈశబ్రహ్మణి - కిమిదమితి ముహ్యతీసతి - పశ్చాత్ ద్రష్టుమప్యసీతే సతి - పరమోజః శ్రీకృష్ణః - స
పది - అజాయవనికాం మాయరూపాంతరస్థ రణీం - యయాద్భుతందశాతం - తాం - చ ఛాదతిరోధ త్త - అపసారితవానిత్యధాః - అథవా
అయం లోకా భిమానీమమైశ్వర్యం - ద్రష్టుమయోగ్య ఇతి తస్యోపరిమాయాం ప్రసారితవానిత్యధాః - క్వముహ్యతీసతి - అత్యేతకా
గౌరవరే - నిజః అసాధారణోమహిమాయస్యతస్మిన్ - ఇతిమోహహతురుక్తః - దశనా యోగ్యత్వాత్ ప్రణివేశణాని స్వప్రమితిః
స్వప్రకాశంచ - యత్తం సుఖంచయస్మిన్ - అతపివ - అజాతః - ప్రకృతేః - పరత్రపరస్మిన్ - అతపివ అతన్నిరసనముఖేనబృంహకైః శ్రు
తిశిరోభిః - మితిః జ్ఞానంయస్మిన్ తస్మిన్ స్వరూపే || ౫౭ || తత ఇతి || అవాన్ బహిః - ప్రతిలబ్ధాస్యక్షీణియేనసః - పరతవత్ మృతోయథా - క
థంచిత్ ఫనరుత్తిష్ఠతి - తథాదృష్టిః సత్రాణి || ౫౮ || సపదీతి || జనానామాజీవైర్వరుపజీవైః - ద్రుమైరాకీణాం - సమాప్రియంస
మ్యగాతసమంతాత్ ప్రియాణియస్మిన్ తత్ || ౫౯ || తదాహ || యత్రైతి || సైసగికరురైర్వరాః స్వాభావికా ప్రతికార్యవైరపంతోపిన
రాః - సింహదయశ్చ - మిత్రాణీవయత్ర సహ్వానానా - ఆజితస్య శ్రీకృష్ణస్య - ఆవాసేన - ద్రుతాః పలాయితాః - రుట్తమాదయః క్రో
ధలోభాదమూయాస్తా తత్రథాధూతం - అత్రతరుషేతి వణావిక్లేపః ఛందోమరోధన - బృందావనమపశ్యదితి || ౬౦ || తత్రైతి || తత్రచ - పరమే
షీబ్రహ్మ - పురాపూర్వవదేవ - బ్రహ్మ అచప్త అపశ్యత్ - కథంభూతం - పశుపపంశశశుత్వనాట్య ముద్వహత్ - నాట్యమిత్యత్రహతుః -

న్నిరసనముఖ బ్రహ్మకమితౌ | అనీ శేపిద్రష్టుంకిమిదమితివాముహ్య తీసతిచఛాదాజోజ్ఞాత్వా సపదిపర
మోజాయవనికామ్ || ౫౭ || తత్రోర్వాక్ప్రతిలబ్ధాక్షుఃకఃపరేతవదుత్థితః | కృత్రాచ్చనైమీల్య* దృష్టి
రాచప్టేదంసహోత్తనా || ౫౮ || సపద్యై వాభితఃపశ్యద్దిశోపశ్యత్పురఃస్థితమ్ | బృందావనంజనాజీవ్య
ద్రుమాకీణాం సమాప్రియమ్ || ౫౯ || యత్రనైపగోదువైరాస్సహోసన్నమృగాదయః | మిత్రా
ణీవాజితావాసాద్రుతరుట్టరు*షాదికమ్ || ౬౦ || తత్రోద్వహత్పశుపపంశశశుత్వనాట్యంబ్రహ్మాద్వ
యంపరమనంతమగాధబోధమ్ | వత్సాన్సఖీనివపురాపరితోవిచిన్వ దేకం సపాణికబళంపరమేష్ఠ్య
చప్ట || ౬౧ || దృష్టాప్తస్య రేణనిజధోరణతోవతీర్యపుథ్వాప్యవపుఃకనకదండమివాభిపాత్య | స్పృష్టాప్త
చతుర్మకుటకోటిభిరంఘ్రియుక్తంనత్వాముదశ్రు సలిలైరకృతాభిషేకమ్ || ౬౨ || ఉత్థాయోత్థాయకృ
ష్ణస్యచిరస్యపదయోఃపతత్ | ఆస్తైమహత్త్వంప్రాగ్లప్తంస్తృప్తాప్తస్త్వత్వాపునఃపునః || ౬౩ || శనై
రథోత్థాయవిమృశ్యలోచనైముకుందముద్వీత్య వినమ్ర కంధరః | కృతాంజలిః ప్రశ్రయవాన్సమాహి
తస్సవేపఘగోద్గదయై డతేరయా || ౬౪ || * * * * *

—* వత్సపహరణే - భగవన్తహిమాభిజ్ఞేన బ్రహ్మణాకృతస్తుతిః. *

బ్రహ్మ || నామీద్య తెభ్రవపుషేతటిదంబరాయగుంజావతంసపరిపింఛలసన్తుఖాయ | వన్య ప్రజేకబ

అద్యయమిత్యాది - అన్వయం చవత్సాన్ విచిన్వత్ ఎకంచసఖీన్ - అగాధబోధంచ విచిన్వత్ - అసంతంచపరితోవిచిన్వత్ - పరంచశశు
త్వముద్వహత్ - బ్రహ్మచసపాణిక బళమితి నాట్యమేషాద్వహదిత్యధాః || ౬౧ || దృష్టాప్తి || నిజధోరణతః స్వవాహనాత్ - త్వ రేణవేగేన ఆ
వతీర్య - దండవన్నత్వా - చతుర్ణాంమకుటానాం - అగ్రైరంఘ్రియుక్తంస్తృప్తాప్త - ముదశ్రుసలిలైరానందాశ్రురూపైః - సుజలై
రభిషేకమకరోదితి || ౬౨ || ఉత్థాయైతి || చిరస్యచిరం - పాదయోఃపతన్నాస్తే || ౬౩ || శనై రితి || సవేపఘః సకంపః - అతపివ - గద్గదయాఅ
సుకరణమేతత్ - ఇరయానాచా - విడతఅస్తాత్ || ౬౪ || ఇతిథావాగ్దీపికాయాం - త్రయోదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
జ్ఞో || చతుదశాద్భుతంప్రప్తాపూర్వాగంతుకనిశ్చయమ్ | అనీశఃకతుమస్తాప్తీత్తృప్తంబ్రహ్మతీమోహితః || స్వకృతాపరాధేనభి
యా సకంపయా - భగవన్త హిమానమనవగాహమానోయథాదృష్టస్వరూపమేవకీతయన్నాహ || నామీతి || హేతుడ్యస్తుత్య - తెతుభ్యం
నామినమిత్యధాః - యదాప్త - ద్వితీయాధాచతుర్థీ - అథవా - నామీత్యుక్త్యాప్రస్తుతస్యభగవతఃకర్తృత్వేజ్ఞాతే - ప్రయోజనాపేక్ష
యామేవంభూతఃభగవానెవ - ప్రయోజనమితితాద క్యేచతుర్థీ - యదాప్త - తుభ్యం - ప్రసాదయితుంత్యామేవనామీత్యధాః - అశ్ర
వద్వ పుర్యస్య తస్మై - తటిద్వదంబరయస్యతస్మై - గుంజాపుంజాభిరవతం సాకణాభూషణే - పరితఃపింఛంబహాపీడంచ - త్రైలోక
స్సుఖంయస్యతస్మై - వన్యాః ప్రజోయస్యతస్మై - కబళాదిభిః లక్ష్మభిః - శ్రీః శోభా - యస్యతస్మై - మృదూపాదాయస్యతస్మై - పశుపన్యాంగ

జాయ-యద్వా-పశునింద్రియాణి-పాంతిరక్షంతీతిపశుపాదేవాః-తపవాంగజాః-యస్యతస్తే॥ ౧॥ సమనామితి ప్రతిజ్ఞాయ-కింస్య
రూపానువానమాత్రంక్రియతే-అతఆహ॥ అస్యాపీతి॥ హదేవ-అస్యాపిసులభత్వేనప్రకాశితస్యాపి-తవవపుషఃఅవతారస్య-మహిమ
హిమానం-అవసితంజ్ఞాతుం-కోపి కఃబ్రహ్మ-అహమసి-నెశేనశక్నోమి-యద్వా-కశ్చిదపి-నెశేనసమథాఆసీత్-సులభత్వాయవి
శేషణన్వయం-మదనుగ్రహస్య-మమానుగ్రహాయస్తాత్-తన్మదనుగ్రహంతస్య-కించ-స్వేచ్ఛామయస్య-స్వీయానాయథాయ
థా ఇచ్ఛాతథాతథాభవతః-తహాకిమితిజ్ఞాతుం-సశక్యతే-అతఆహ-సతుభూతమయస్యఅచింత్యశుద్ధసత్త్వకస్య-యథాస్యా
స్వేవంతథా-కథంపునఃసాక్షాత్తవకేవలస్యాత్మసుఖానుభూతేః-తావకస్యసుఖానుభవమాత్రస్యానవతారణోగుణాతీతస్య-మహిమా
నం అంతరేణ-నిరుద్ధేనాపిమనసా-కోవా-జ్ఞాతుం-సమర్థోభవేత్-అథవాసతు-భూతమయస్య-అపితు-విరాడ్రూపస్యతవ-త్వ
న్వియమ్యస్యాపివపుషః-మహి-అవసితం-కోపినెశే-తదాసాక్షాత్తవైవాసాధారణస్యనియమ్యస్యియంత్యభేదరహితస్య-ఉక్తలక్షణస్య
అస్య-మహిమహిమానం-అవసితం-కోపినెశఇతి-కించ క్తవ్యమిత్యథాః॥ ౨॥ తహాఅజ్ఞాః-కథంసంసారంతరేయరతఆహ॥ జ్ఞాన
ఇతి॥ ఉదపాస్య ఈషదప్యకృత్వా-సద్భిముఖౌతాంస్వతవనీత్యంప్రకటితాంభవదీయాంవాతాం-స్వస్వస్థానవివస్థితాస్సంతః
సన్నిధిమాత్రేణ-స్వతవ-శ్రుతిగతాంశ్రవణంప్రాప్తాం-తనువాజ్ఞనోభిః-సమంతఃసత్తువంతః-యేజీవంతికేవలం-యద్యపి-
నాన్యత్కువంతి-తైఃప్రాయశఃత్రిలోక్యామన్వేయరజితోపి-హాలజిత-త్వంజితఃప్రాప్తాసీతి-కింజ్ఞానశ్రమేణత్యథాః॥ ౩॥ భక్తిం
వినాజ్ఞానంతునైవసిద్ధ్యదిత్యాహ॥ శ్రేయశ్చితి॥ శ్రేయసామభ్యుదయాపవగ్లక్షణానాం-సృతిఃప్రవణం-యస్యాః-సరసఇవని
ర్ముకారాణాం-తేతవ-భక్తింఉదస్యత్యక్త్వా-శ్రేయసాంమార్గభూతామితివా-తేషాంకైశలఃకైశవివశిష్యతేఅవశిష్యతే-నాన్యత్ అ
యథావః-యథాఅల్పప్రమాణంధాన్యం-పరిత్యజ్య-అంతఃకణవిహీనాన్స్థూలాన్-ధాన్యాభాసాన్-తుషానెవావఘ్నంతి-తేషాంస

శవేత్ర విషాణ వెణులత్తుశ్రియెమ్మచుపదేపశుపాంగజాయ | ౧ | అస్యాపిదేవవపుషోమదనుగ్రహస్య
స్వేచ్ఛామయస్య సతుభూతమయస్య కోపి | నెశేమహితప్వవసితంమనసాంతరేణసాక్షాత్తవైవకిము
తాత్మసుఖానుభూతేః || ౨ || జ్ఞానైప్రయాసముదపాస్యనమంతవజీవంతిసన్ముఖరితాంభవదీయవా
తామ్ | స్థానేస్థితాశ్రుతిగతాంతనువాజ్ఞసోభిర్యేప్రాయశోజితజితోప్యసి తైస్త్రిలోక్యామ్ ||
౩ || శ్రేయస్సృతింభక్తిముదస్య తెవిభోక్తిశ్యంతియేకేవలబాధలబ్ధయే | తేషామసాక్షలవశిష్యతేనా
న్యద్యథాస్థూలతుషావఘాతినామ్ | ౪ | పురేహభూమౌ బహుపౌపియోగినస్తద్వదపి తేహనిజకర్త
లబ్ధయా | విబుధ్యభక్త్యైవకథోపనీతయాప్రపేదిరేంజోమ్యతతేగతింపరామ్ || ౫ || తథాపిభూమౌ
మహిమాగుణస్య తెవిబోద్ధమహత్వమలాంతరాత్మభిః | అవిక్రియాత్స్వినుభవాదరూపతోహ్యన

కించిత్ ఫలం-వివంభక్తిం-తుచ్ఛీకృత్య-యేకేవఅవోధాయ-ప్రయతంతే-తేషామపీతి॥ ౪॥ భక్త్యైవజ్ఞానం-నాన్యథత్యత్రసదాచా
రంప్రమాణయతి॥ పురేతి॥ హేభూమౌ-ఇహలోకే-పూవం యోగినోపిసంతః-యోగైజ్ఞానమప్రాప్య-పశ్చాత్త్వదపి తేహః
త్వయ్యపి తాతాకిక్యపి-ఈహచేష్టామై పై-నిజకర్తలబ్ధయా-త్వదపి తైఃనిజైఃకర్తృభిఃలబ్ధయా-యద్వా-త్వయ్యపి తా-ఈహచ-ని
జానికర్తాణిచ-తైలభ్యయైకంపదం-కథోపనీతయాకథయాత్వత్వమిషంప్రాపితయా-భక్త్యైవవిబుధ్య-అత్తానంజ్ఞాత్వా-అంజః
సుఖేనైవ-తేపరాంగతింప్రాప్తాఃవివంతావత్సగుణనిగుణయోరపిజ్ఞానం దుఘటమపి త్వత్తథాశ్రవణాదినైవ-త్వత్ప్రాప్తిః-
నాన్యథత్యక్తంభవతి॥ ము॥ భక్తేభాగవత్ప్రాప్తిసాధనత్వే-వృద్ధాచారంప్రమాణయతి॥ పురేతి॥ హేభూమౌ-ఇహలోకే-త్వద
పి తేహఃత్వత్సమపి తసర్వ వ్యాపారాః-యోగినః-నిజకర్తలబ్ధయాత్వదపి తనిజకర్తామగృహీతయా-త్వదపి తేహనిజకర్తలబ్ధయై
త్యైకంపదం-తదేహశబ్దేనజ్ఞానంవివక్షీతం-త్వదపి తంతు తద్విషయకకర్తృణం-ఫలాంతరబుద్ధిత్యాగేన సమపణంత
థా-కర్తజ్ఞానామగృహీతయేత్యథాః-కథయాగమనప్రతిపాదితతద్వేయవస్తుస్వరూపగుణవివణయోపనీతయా-ప్రత్యక్షసమానా
కారతాంప్రాపితయాభక్త్యైవ-విబుధ్య-సమ్యక్పురుషంజ్ఞానోపరీకృత్య-అంజఃఅథాపరాంతేగతింప్రపేదిరగతి॥౫॥యద్యపుభయో
రపి-విశేషేణదుష్టేయత్వముక్తం-తథాపి-గుణాతీతస్యజ్ఞానంకథంచిద్భవేత్-సతుసగుణస్యతవ-అచింత్యానంతగుణత్వాదితిప్రా
తి-శ్లోకద్వయేన॥ తథాపీతి॥ హేభూమౌఅపరిచ్ఛిన్న-అగుణస్యతేమహిమా-అమలైరంతరాత్మభిః-ప్రత్యావృతేంద్రియైః-వి
బోద్ధంబోధగౌచరీభవతుం-అహాతియోగ్యాభవతి-అథవా-విబోద్ధంజ్ఞాతుమహతి-శక్యతఇత్యథాః-యద్వా-మహిమేతిమ
హిమానం-కశ్చిద్బోద్ధమహతీత్యథాః-కథం-స్వానుభవాత్అత్తాకారంతఃకరణవృత్తిసాక్షాత్తార్థ-సన్వంతఃకరణమపిసవికార
మవవిషయాకరోతి-కథమాత్మకారతాతస్యేత్యతఆహ-అవిక్రియాదితి-విక్రియావిశేషాకారః-తద్రూపితాత్-విశేషపరిత్యాగం
వాత్మకారతేత్యథాః-సన్వంతఃకరణసాక్షాత్తార్థవిషయత్వేనానాత్మత్వప్రసంగస్యాదతఆహ-ఆరూపతఇతి-రూపంవిషయః-అ

విషయాత్-వృత్తివిషయత్వమేవాత్మనః-నఖలవిషయత్వం-అతోనాయం దోషఇతిభావః-కథంతహివాస్థుః-అనన్యబోధ్యాత్మత
యాస్వప్రకాశత్వేనైవ-నతస్సన్యథా-ఇదంతదివిషయత్వేనైత్యభావః-అనవా-మా-సవతోంతరంగాలక్ష్మీరపి-అగుణస్యతే-మహిమ
హిమానం-అమలైరంతఃకరణవృత్తిభిః-ఇంద్రియైరపి-యథాయాదృగ్విస్తు-తథాతేనరూపేణ-విబోధ్యం-కిమహాతి-నాహాత్వేవే
త్యభావః-కథంతహ్యేహాతితదాహ-స్వానుభవాదిత్యాదినా-ఉక్తాభావమైతత్ || ము || అథైసంభక్త్యాప్రపత్త్యావా-సమా
శ్రుతానాంరక్షణ ఉపయుక్తానాం భగవద్గుణానామనైవమ-రవబోధమహిమత్వమసంఖ్యాతత్వంచద్వాభ్యాంపరత్-సరస్వర
రూపాదపి-విభవావతారస్వైవసాలభ్యాదికల్యాణగుణపూర్తిమనుసంధత్తే || తథేతి || హేమామ-అవిక్రియాత్వంకోచాదివికారరాహిత్యాత్-అరూపతఃవిభుత్వేనపరిచ్ఛేద్యరూపరహితాత్-స్వానుభవాత్ || శ్లో || స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ || యోవైత్తియుగపత్నీర్వంశప్ర
త్యక్షేణసదాస్వతీత్యాదిప్రమాణసిద్ధాత్వవేషవధర్మభూతజ్ఞానాదిత్యభావః-అన్యథా-ప్రకారాంతరేణ-మాలక్ష్మీరపి-అమలాం
తరాత్మభిఃనిత్యశుద్ధస్వరూపైస్సనకాదిభిస్సహత్యభావః-తేతవ-గుణస్వైకస్వైవానందాదేరిత్యభావః-మహిమహిమత్వం-బో
ధ్యంనాహాతి-కుతస్తస్యానన్యబోధ్యాత్మతయా-భగవద్జ్ఞానవ్యతిరేకేణైవబోధ్యమశక్యస్వభావతయా-పేతునైత్యభావః-తథాపీ
త్యత్ర-అపిశబ్దేనాన్వయంకృత్వా-మాపి-తథావిబోధ్యంనాహాతీతియోజనా-యథాభగవాన్స్వజ్ఞాన-స్వగుణమహత్త్వంవైత్తి-త
థా లక్ష్మీరపి-సనకాదయోపి-స్వస్వజ్ఞానవిబోధ్యంనాహాంతీత్యభావః-యద్వా-తే-గుణస్యాప్యేకస్యాపీత్యభావః-మహిమమలాం
తరాత్మభిఃప్రత్యాహృతేంద్రియైర్హత్తభిః-అన్యథాయోగచక్షురాదిప్రకారాంతరేణ-తథావిబోధ్యం-బోధగోచరీభవతుం-నా
హాతి-హియస్తత్పమహిమేతిశేషః-స్వానుభవాత్పస్వతవ-ధర్మభూతజ్ఞానాదేవవిబోధ్యమహాతిజ్ఞాతుమహాతీతి-నశక్యతఇత్య
భావః-యద్వా అగుణస్యహేయగుణరహితస్యతవేత్యభావః-మహిమావిక్రియత్వాదివిశేషితాత్పాస్వభవాదపి-అన్యథాచ-స్వయం
ప్రకాశకత్వశక్త్యాచేత్యభావః-అమలాంతరాత్మభిఃత్యముక్తైస్సహ-తేత్వయాపితదావిబోధ్యం-తస్మిన్హిమ్నోయాదృశత్వం-త
త్తథాజ్ఞాతుంనశక్యతఇతియోజనా-ద్యమేష్యనన్యబోధ్యాత్మత్వమేవహేతుః || శ్లో || సోగవేదయదివానవేదేతిహి శ్రూయతే అత్రయోజ
నాయాం-ధ్యయస్య భగవతోహేయప్రత్యసికత్వమస్మిన్స్థల్యాణగుణైకతానత్వం-ఉత్తరశ్లోకేచేత్యభయలింగత్వముక్తం-తథాపీతిచ

న్యబోధ్యాత్మతయానచాన్యథా | ౬ | గుణాన్తనస్తైపిగుణావిమాతుంహితావతీణస్యకళశిరే
స్య | కాలేనయే ర్యావిమితాస్సుకలైవ్యూహంపాంసవఃఖమిహికాద్యభాసః | ౭ || తత్తైనుకంపాంసు
సమీక్షమాణోభుంజానఎవాత్మకృతంవిపాకమ్ | హృగ్వాగ్విపుభిఃవిదధన్న మస్తేజీవేతయోము
క్తిపదేసదాయభాత్ || ౮ || పశ్యేశమేనార్యమనంతఆద్యేపరాత్మనిత్యయ్యపిమాయమాయని | మాయాం

దం-పూర్వశోకాథా సంగతిఘటకంవాస్యాత్తథాపుష్కరీత్యాతవభక్త్యాదిసలభత్వేపి || ౬ || గుణితనైతి || గుణాత్మనః గుణానామా
త్మనఃగుణాధిష్టాతుః-తేతవపునః-గుణావిమాతుంపితావంత ఇతిగణయితుమపి-కళాశిరసమథా బహుపుః-దురత సద్విశేషవా
తా-కథంపూతస్యతవ-అన్యవిశ్వస్య-హితాయపాలనాయ-బహుగుణావిష్టారణమతీణస్య-నమకాలేననిపుణైః కింకతు-మశక్య
మతలహ-కాలేనైతి-వాశబ్దోవితకే-సుకలైవ్యరినిపుణైః-బహుజన్తనాకాలేన-భూపరమాణభ్రావిమితావిశేషేణగణితాభవయః-
తథాభ-మహికాద్యభాసః-మహికాహిమకణాఅపి-తథాద్యభాసః-దివిసక్షత్రాదికిరణపరమాణవోపి || ౭ ||
తస్మాద్భక్తిరేవసంగచ్ఛబిత్తిత్యాహ || తదితి || తేతవ-అనుకంపాంసుసమీక్షమాణః కదాకృపాభవిష్యతీతితాంబహుమన్యమానః-స్వాజీ
తంచకర్తృభృమనానక్తస్వభుంజానఎవనాతీవతపతిదినాక్లిశ్యన్తే వయోజీవేత్-సముక్తేదాదయభాగ్యవతి-భక్తస్యజీవనవ్యతిరే
కేణదాయప్రాప్తావివముక్తానాన్యమపయున్య ఇతిభావః || ము || అథతత్ప్రమాత్రతస్యయవచ్ఛరీరముచితవృత్తిం-తదనంతరం ఫలం
చాహ || తదితి || తత్తస్మాత్పూర్వప్రకారసమధికత్వాదిత్యభావః-తేనుకంపాంసుసమీక్షమాణః-భక్తిప్రపత్త్యేరుభయోరపి-తత్ప్రధమో
పాయత్వాత్తదావా-మయిభగవత్ప్రపాభవిష్యతీత్యాకాంక్ష-విశేషేణపాకోయస్య-తద్విపాకం-ఫలాన్ముఖమాత్మకృతంస్వకృ
తం-పుణ్యపాపస్వరూపంకర్మ-భుంజానఎవఫలభోగేననాశయన్నిత్యభావః-హృద్వాగ్విపుభిః కరణత్రయేణ-తేతుభ్యం-సమోవిద
ధత్-యోజీవేత-సముక్తిపదేదామభాగం శభాగ్యవతి || ౮ || తదేవంస్తుత్వాభగవంతంక్షమాపయితుంస్వాపరాధంనివేదయతి || ప
శ్యేతి || హేతుశ-మెలినార్యందోజన్యం-పశ్య-యదహంఅనంతేత్రివిధపచ్చెనరహితే-ఆద్యేసగ్విప్రపంచోపాదానభూతే-మయి
నామపిమాయనివిమోహతేత్వయ్యపి-స్వమాయాంవితత్వప్రసార్య-అత్తేశ్వర్యమీక్షీతుం-విచ్ఛంభితపితవా-అహేమోవంకతుం
త్వయి-అహంకియా-నకించిత్-యథాగ్నైరుద్భూతాజ్వాలా-అగ్నౌ-నకించిత్తద్వదితి || ము || వివం-దేవమగ్నమాయ-తం-క్షమా
పయితుం-స్వాపరాధం-తావన్నివేదయతి || పశ్యేతి || హేతుశ-మెలినార్యందోజన్యం-పశ్య-మయినామపిమాయని-ఆశ్చర్యశ
క్తిమతామపివ్యామోహకాశ్చర్యశక్తిశివయవతి-అనంతేఅపంచ్చేద్యే ఆద్యేప్రధానకారణ-పరాత్మనిపరమాత్మని-త్వయ్యపి-మా
యాంవితత్వప్రసార్యాహమాత్మవైభవం-తస్మహిమాసమీక్షీతుం-యదైచ్ఛమేతదేవమెనార్యమిత్యభావః-వితదేవస్వనైచ్యానుసంధా

సేవదృశయతి - అగ్నావచితస్తదతితాజ్ఞాలెవాహం - త్వయి - కియా అతితుచ్చిత్యభావః || ౯ || అత ఇతి || రజోభువఃరజసోజాతస్య -
అతఃఅజానతః - అతఃపితృభావలెపాంధతమోంధచక్షుషః - అజోజగత్తా - అహమితిమదేన - గాధతమోయాపేణాంధీభూతనైత్రస్య -
అతస్త్యతః - పృథగీశమానిసః అన్యత్రప్రభుత్వేనవతమానోపి - మయినాథేసతినాథవాస్త్యుత్పత్తిపిత - అతపినామకంప్యఇతిమన్వి -
క్షమస్వేత్యభావః || ము || ఆత్మతసంరక్షణప్రతాన్నచ్యుతేత్యచ్యుత - రజోభువఃరజోగుణాత్రయస్య - రజసోజాతస్యేతివా - అజానత
స్త్యస్తహిమానభిజ్ఞస్యఅజఃజగత్తాహమితియోవలెపోగర్వః - సపివాంధతమోంధకారః - తెనాంధచక్షుషః - అజాత్రిగుణాత్తికాప్ర
కృతిః - తస్యాః అవలేపస్యమాత్రమణం - తెనాంధతమోజ్ఞానాంధకారః - తెనాంధచక్షుషః ఇతి - త్వత్తఃపృథగీశమానిసః - పృథక్తా
హమిత్యభిమానవతః - మేఆగః దౌజకస్యజస్య మాగ ఇత్యభావః - సకేవలమాగవక్షంతవ్యం - తవదయనీయోహమపిత్యాహ - మయివి
మయే - ఎవజనఃస్వయమిత్యభావః - నాథవాగ్మరతంత్రఇతి - బుద్ధ్యానుకంప్యఇతి || ౧౦ || బ్రహ్మాండవిగ్రహస్త్యమపీశ్వరవిపేతిత్రత్రా
హ || క్వాహమితి || తమఃప్రకృతిః - మహత్ - అహంఅహంకారః - శంకాశం - చరోనాయః - అగ్నిః - తెజః - వాః - జలం - భూశ్చప్రకృత్యా
పృథివ్యంతైరైతే - సంవేష్టితోహౌండఘటః - సవతస్త్రిక - స్వమానస - సస్తవితస్త్రికాహౌయస్య సాహం - క్వక్వచ - తెమహిత్యం
కథంభూతస్య - ఈప్యగ్నిధానియాశ్విగణితాస్యందాని - అతపివపరమాణవః - తెపాంచర్యాపరిశ్రమణం - తదభావం - వాతాధ్వరోగభా
వైజవ - రోమవివరాణీయస్య తస్యతవ - అతఃఅతితుచ్చత్వాత్తస్యయానుకంపోహమితి || ౧౧ || ఉత్తేషణమితి || అపిచ - గభాగతస్యశి
శోః - పాదయోర్మతేషణం - మాతుఃకిమపరాధాయభవతి - లోకేఅస్తి నాస్తివ్యపదేశభావ్యం భావాభావశబ్దభావ్యం - స్థూలసూక్ష్మకార్యకా
రణశబ్దైవా - భూషితమభిహితం - ఎతేషాంశబ్దానాం భువివిషయే - ఉపితింధీతమితివా - సవకంవస్త్యిత్యభావః - హేఅథక్షజ - తవ

వితత్యేక్షితుమాత్మవైభవంహ్యహంకియానైచ్చమివాచిరగ్న || ౯ || అతఃక్షమస్వాచ్యుతమేరజో
భువోహ్యజానతస్త్యత్పృథగీశమానిసః | అజావలెపాంధతమోంధచక్షుషోహ్యోమోనుకంపోమయి
నాథవానితి || ౧౦ || క్వాహంతమోమహదహంభుచరాగ్నివాభూసంవేష్టితాండఘటసప్తవితస్త్రి
కాయః | క్వేద్యగ్నిధానిగణితాండపరానుచర్యావాతాధ్వరోమవివరస్యచతేమహిత్యమ్ || ౧౧ || ఉ
త్తేషణంగభాగతస్య పాదయోఃకింకల్పతేమాతురథోక్షజాగసే | కిమస్తి నాస్తివ్యపదేశభూషితంత
వాస్తికుక్షేకియదప్యంతః || ౧౨ || జగత్ప్రయాంతోదధిసంప్లవోదేనారాయణస్యోదరనాభినా
థాత్ | వినిగతోజస్త్వితివాజ్మవైమృషాకింక్షీశ్వరత్వంనవినిగతోస్త్రి || ౧౩ || నారాయణస్త్యంన
హిసర్వదేహినామాత్మాస్యధీశోభిలలోకసాక్షీ | నారాయణోంగంనరభూజలాయనాత్తచ్చాపిసత్యం
నతవైవమాయయా || ౧౪ || తచ్చైజ్జలస్థంతవసజ్జగద్వపుఃకింమేనదృష్టంభగవంస్తవైవ | కింవాసుదృ

కుక్షేఃఅనంతఃబహిః - కియదపికించిన్నాత్రమపి - కిమస్తి - సకించివస్త్యభావః - అతఃసర్వస్యత్వమక్షీగతత్వేన - మహాపితథాత్వాత్ -
మాతృవత్ మదపరాధః సోధవ్య ఇతిభావః || ౧౨ || కించవిశేషతోపిత్వతోమమన్తప్రసిద్ధమిత్యాహ || జగదితి || జగత్ప్రయస్యాంతే
ప్రశయే - యఉదధీనాంసంప్లవః సంక్షేపః - తస్మిన్నుదేఉదతే - నారాయణస్యాదరయానాభిఃతస్యానాథాత్ అజోవినిగత ఇతియాజన
వాక్ - సాతావస్తృషానభవతి - వైనిశ్చితం - తథాఅపితు - హేఈశ్వర - త్వత్తఃఅహంకింసవినిగతః నోత్పన్నోక్తి - అపితుత్వత్తపివో
త్పన్న ఇత్యభావః || ౧౩ ||
తహివానారాయణపుత్రస్యమమకిమాయతంత్రాహ || నారాయణఇతి || సహితీకాక్వాత్వమేవనారాయణఇత్యాపదయతి కతోహంనా
రాయణఇతిచేదతఆహ - సవకదేహినామాత్మాసి వివమపికింనారాయణోనభవసి - నారంజీవసమూహః - ఆయనమాత్రయోగస్యసతథేతి -
త్వమేవసర్వదేహినామాత్మాత్వాన్నారాయణఇతిభావః - హేఅధీశ - త్వంనారాయణోనహితీపునఃకాకుః - అధీశః ప్రవర్తకః - తతశ్చనార
స్యాయసంప్రప్యతిర్యస్తాత్సతథేతి పునస్త్యమేవాసావీతి - కించ - త్వమభిలలోకసాక్షీఅభిలలోకంసూక్ష్మత్వశ్చసి - అతోనారమయ
సేజానాసీతి - త్వమేవనారాయణఇత్యభావః - సన్వేషంనారాయణపదభ్యుత్పత్తభవేదేవం - తత్త్వస్యథాప్రసిద్ధమిత్యాశంక్యాహ -
నారాయణోంగమితి - సరాదుమ్భతాయేతిభావః - చతుర్వింశతితత్త్వాని - తథానరాజ్ఞతంయజ్జలం - తదయనాద్యోనారాయణః ప్ర
సిద్ధః - సాపితవైవాంగంమూర్తిః - తథావస్త్యతే || శ్లో || సరాజ్ఞతానితత్త్వాని నారాణీతివిదుర్భువాభావః | తస్యతాస్యయనంప్రక్రం
తేననారాయణఃస్మృతఇతి || తథాచమనుః || శ్లో || ఆపానారాణిప్రక్రూతాపోవైసరసూనవః | తాయదస్యాయసంపూర్వంతేననారాయ
ణఃస్మృతఇతి || సమమన్తతేరపరిచ్ఛిన్నాయః - కథంజలాత్రయత్వం - కింతు - తవైవమాయయాకల్పితం - అపరిచ్ఛిన్నత్వాదితిభావః -
అతఆహ - తచ్చాపిసత్యంనైతి || ౧౪ || అపరిచ్ఛేదమేవోపపాదయతి || తచ్చేదితి || జగదాత్రయభూతం - తవతద్వపుః - జలస్థమివైవయది -

సత్సత్వంస్యాత్ తహాతదైవ-కమలనాశ ముగ్ధాంతఃప్రవిశ్య-సంవత్సరశతంవిచిన్వతాపిమయా-పాదగవత్అచింత్యైశ్వర్య-తత్రకిమితిసదృష్టం తతఆగత్యస్వస్థానేస్థిత్యా-సంవత్సరశతంతపసితపైసతి-తదైవమేమయాహృదికింవాసుదృష్టం-హృద్యపిసపదికిమితిన్వదశానదృష్టం-అతస్తన్నుతేః-దేశవిశేషపరిచ్ఛేదః-సత్యోనభవతీత్యథః-(అత్ర కేమచిద్వాక్యభాగ్యగ్రంథేష్వపంవ్యాఖ్యాతం-సనునచపాహ్యదృష్టం-సదృష్టః-కింతు-అంతఃకరణదృశ్యం-తదాహృద్యపికిమితి-న్వదశానదృష్టం-తథైవతపఃకరణాంతరం-సపద్యేవచసుదృష్టం-అతోమామైవ-అతస్తన్నుతేః-దేశవిశేషపరిచ్ఛేదః-సత్యోనభవతీత్యథః) || ౧౫ || ఆపిచ-యదిజూదిప్రపంచఃసత్యస్యాత్-తహాతేనతవపరిచ్ఛేదోభవే-సతుమాయావిలసితఇతిత్వమైవదశాతఇత్యాహ-శ్లోకత్రయేణ || అత్రైవమాయాదమన మాయోపశమన-అత్రైవవతార-ఆస్యప్రపంచస్య-బహిఃస్ఫుటస్యాపి-అత్తనోజరమధ్య-జనన్యాః ప్రదశానైః || ౧౬ || సనుబహిఃసతప-అంతర్జాతరేప్రతిబింబోస్తు-అతస్సర్వధామాయావిలసితత్వంమయైవోక్తమితికుతఇత్యతేతిహ || యస్యేతి || యస్యతవకుక్షౌ-సవమిదంయథాభాతి-తత్సవం-ఇహపిబహిరపి-తథైవభాతి-కించ-సాత్త్వంత్యత్సహితం-తదిదం-త్వయిమాయయావినా-కథంసుతేత్యయంభావః-త్వయిప్రతిబింబశ్చైత్రహి-బాహ్యద్విలోమతయాప్రతీయేత-సతుతదస్థితవచాదశాస్త్రానీయస్య-త్వయిప్రతీతినాస్యాత్-అతఃసవ-ధామిథ్యాత్వమేవేతి || ౧౭ || ఆపిచ-సకలంజనన్యాః-మమాపి-తథైవదశాతమిత్యాహ || అద్యైవేతి || త్వదృతేత్వాంవినా-ఆస్యవిశ్వస్యమాయాత్వం-త్వయామయైవచ-తదప్యద్యైవకింసదశాతం-కింతుదశాతమేవ-తథాహి-ఏకాసీత్యాది-తతోమయాసహఅభిలైస్తత్వాదిభిరుపాసితాః-తావంతశ్చతుర్భుజాఅసి-జగంతిబ్రహ్మం

జ్జంహృదిమేతదైవకింనోసపద్యేవపునవ్యదశి || ౧౮ || అత్రైవమాయాదమనావతారేహ్యస్యప్రపంచస్యబహిఃస్ఫుటస్య | కృత్సృస్యచాంతజాతరేజనన్యామాయాత్వమేవప్రకటికృతంతే || ౧౯ || యస్యకుక్షౌవిదంసవం సాత్త్వంభాతియథాతథా | తత్త్వయ్యపీహతత్సవంకిమిదం మాయయావినా || ౧౯ || అద్యైవత్వదృతేస్యకింమనతేమాయాత్వమాదశి తం హ్యేకోసిప్రథమంతతోవ్రజసుహృద్వత్సాస్సనుస్తాఅసి | తావంతోసిచతుర్భుజాస్తదభిలైస్సాకం మయోపాసితాస్తావంత్యైవజగంస్యభూస్తతమిదంబ్రహ్మద్వయంశిష్యతే || ౧౮ || అజానతాంత్యత్వదవీనునాత్మన్యాత్మాత్మనాభాసివితత్యమాయామ్ | సృష్టావివాహంజగతోపధానభవత్వమేవోంతభవత్రినేత్రః || ౧౯ || సురేష్వపిషీషీశతథైవనృష్వపి తిర్యకుయాదస్సప్సితేజనస్య | జన్మాసతాండుమదనిగ్రహాయప్రభావిధాతస్సదనుగ్రహాయచ || ౨౦ || కొవెత్తిభూమభగవత్పరాత్మయోగీశ్వరోతీర్థభవతస్త్రిలోక్యామ్ | క్వవాకథంవాకతివాకదేతివిస్తారయక్రీడసియోగమాయామ్ | ౨౧ || తస్మాదిదంజగదశేషమసత్త్వరూపంస్వప్నాభమస్తధిషణంపురుషఃఖనుఃఖమ్ | త్వయ్యైవనిత్యసుఖబోధతనావనంతేమాయాతడద్యదపియత్సదివావిభాతి || ౨౨ || ఏకస్తస్వమాత్రాపురుషఃపురాణస్సత్యస్సప్రియంజ్యోతిరనంతఆద్యః | ని

దానితిప్రాగనుక్తమపిదృష్టమితిజ్ఞాతవ్యం || ౧౮ || సనుబ్రహ్మతవమయాదశాతం-శుద్ధమేవచైతన్యంకథంప్రపంచవన్మాయైత్యుచ్యతే-సత్వం-కింతుఅద్వితీయత్వయి-నానాత్వం గుణావతార మత్స్యద్యవతారేష్వివ-కార్యవశేనస్వతంత్రమాయానిబంధనమిత్యాహ-శ్లోకద్వయేన || అజానతామితి || త్వత్వదవీంతవస్వరూపం-అజానతాం అనాత్మనిప్రకృతాస్థితః-అత్యైవత్వం అత్తనైవస్వాతంత్ర్యేణమాయాంవితత్య ఆభాసి-కథంజగతఃసృష్టే-అహమివబ్రహ్మవ-విధానెపాలన-ఏషత్వమివఅంతప్రళయ-త్రినేత్రభవ || ౧౯ || సనుచ-స్వాతంత్ర్య-కథంకుత్సితేమమత్స్యదిషుజన్త-కథంవా మనాద్యవతారయాచ్ఛాది కాపాణ్యం-కథంవాస్తిన్నైవకదాచిద్భయపలాయనాదీత్యతేహ-శ్లోకద్వయేన || సురేష్వితి || సురేషు వామనజన్త-ఋషిషునారదాదిజన్త-తిర్యకుస్స సింహాదిజన్త-యాదస్సుమత్స్యకమతాదిజన్త-సృష్వపిరామాదిజన్త-అసన్నిగ్రహాయ-సత్పాలనాయచ || ౨౦ || కఇతి || అప్యథైఃసంబోధనైః-దుష్కేయత్వమేవాహ-భూమన్నిత్యాదిభిః-భవతః-ఊతీఃలీలాః-త్రిలోక్యాంకౌవెత్తి-క్వవాకథంవా-కదావా-కతివేతి-అచింత్యంతవయోగమాయావైభవమితిభావః || ౨౧ || సనుభవత్వవతారాణామచింత్యోమహిమా-ప్రపంచస్యత్వసత్వై-కథంసత్త్వప్రతీతిరీతి మమాశంకాంసపరికరా ముపసంహరణ-పరిహరతి || తస్మాదితి || అస్తధిషణంనిరస్తప్రతిభాసం-త్వయ్యైవఉద్యత్ఉద్యవత్-అపియత్సత్య-సదివేత్సుపలక్షణమేతత్-నిత్యమివ-చైతన్యమివ-అధిష్ఠానభూతస్యతవ-గుణైస్తథాతథాభాతీత్యథః || ౨౨ || త్వమేవతు సత్యిత్యాహ || ఏకఇతి || ఏకస్తస్వంసత్యః-కుతఃఅత్తా-దృశ్యమసత్యందృష్టం-నచాత్మాదృశ్యః-అతఃసత్యః-కించ-యద్వికారవత్తదసత్వం-నచత్వయిజన్మాదయోవికారాస్సంతీత్యాహ ఆద్యఃకారణం అతోనజన్త-ఆద్యస్వేహతుః-పురాణఃపురాతనః-కార్యాత్మ

వేదముపివత్తేమానభిత్వభావః - అత్ర హతుః - పురుషభిః - తథాచ శ్రుతిః || శ్రు|| పూర్వమేవాహమిహ సమితి - తత్పురుషస్య పురుషత్వమితి -
జన్మానంతరాస్తిత్వలక్షణవికారం వారయతి - నిత్యభిసనాతేనభిత్వభావః - పూర్వః - అజస్రసుఖః - అక్షరః - అమృతభిషదైశ్చతుర్భావః -
శ్రమణప్రధి పరిణామాక్షయవినాశావారయతి - పూర్వత్వేహతుః - అనంతః అద్వయభిచ - దేశకాలపరిచ్ఛేదరహితః - వస్తుపరిచ్ఛే
దరహితోపి అమృతత్వోపపాదనాయచతుర్విధక్రియాఫలత్వం నివారయతి - స్వయంజ్యోతిః - నిరంజనః - ఉపాధితోముక్తభిషదత్రయే
ణ - అయంభావః - తత్త్రోత్పత్తిరాద్యభిత్వనైనై వనిరాకృతా - ప్రాప్తిరపిక్రియయాజ్ఞానైవాభవేత్ - క్రియయాప్రాప్తిరాత్మపదైనై వని
రాకృతా - జ్ఞానతః ప్రాప్తిం వారయతి - స్వయంజ్యోతిరితి - వికృతిరపితుషాపాకరణేనావభూతేనప్రీహితామివ - ఉపాధ్యపాకరణేనభవేత్ -
తచ్చాసంగత్వాన్న సంభవతీత్యాహ - ముక్తఉపాధితభిః - సంస్తారోపికిమతి శయాధానై - మలాపాకరణేనా - తత్రాతిశయాధానం
పూర్వత్వేనై వనిరాకృతం - మలాపకరణం వారయతి - నిరంజనభినిమేక లభిత్వభావః || ౨౩ || తస్మాదేవంధూతజ్ఞానాన్త్యంతభిత్వ
హ || ఏవంవిధమితి || త్వాయం - విచక్షతే సమ్యక్ సత్యంతి - కథం ఆత్మాత్మతయా - ఆత్మాప్రత్యక్ - తస్య స్వరూపేణ నై తత్పుత్రాది
ప్రివగౌణమిత్యాహ - సకలాత్మనామపిస్వాత్మానం - కేన - గురురేవాకః - తస్మాల్లభ్యం - ఉపనిషత్ జ్ఞానం - తదేవ సుచక్షుః ప్రేనభవఎవ
సృతాంబుధిస్తం - తేతరంతీవ - అత్ర చ జ్ఞానై తరంతీతి - తచ్చ తరంతీవేతి - తచ్చాత్మాత్మతయాజ్ఞానైత్యభావత్రయం ప్రతిజ్ఞా
తంత్రమేణోపపాద్యతే - తత్రాత్మానమేవాత్మతయైత్యనైత్యో కేన జ్ఞానై తరంతీత్యుపపాద్యతే - అజ్ఞానసంజ్ఞా విత్యనేనతరం తీవేత్యేతత్ -
త్వామిత్యాదిక్లృకద్వయేనాత్మతయైత్యతమపపాద్యతే || ౨౪ || సమజ్ఞానైకకథంభవంతరంతీత్యాశంక్య - తస్మాజ్ఞానమాలకత్వా
దిత్యాహ || ఆత్మానమితి || తేనైవాజ్ఞానై వప్రపంచితంప్రపంచః - రజ్జ్వమహాభౌగభవాభవావీతి - సపశరీరస్యాధ్యాసాపవా

త్యోక్తురోజస్రసుభోనిరంజనః పూర్వద్వయోముక్తఉపాధితోమృతః || ౨౩ || ఏవంవిధంత్యానంకలా
త్మనామపిస్వాత్మానమాత్మాత్మతయావిచక్షతే | గుర్వేకలభ్యోపనిషత్సుచక్షుషాయేతేతరంతీవ భ
వాన్సృతాంబుధిమ్ || ౨౪ || ఆత్మానమేవాత్మతయావిజానతాం తేనైవజాతం నిఖిలంప్రపంచితమ్ | జ్ఞా
నీనభూయోపిచతత్ప్రలీయతే రజ్జ్వమహాభౌగభవాభవావౌభా || ౨౫ || అజ్ఞానసంజ్ఞా భవబంధ
మోక్షోద్వేనామనాన్యోస్త్రయుతజ్ఞభావాత్ | అజస్రనిత్యాత్మనికేవలైవరేవిచార్యమాణైతరణావివా
హనీ || ౨౬ || త్వమాత్మానంపరంమత్వా పరమాత్మానమేవచ | ఆత్మాపునబహిర్ముగ్యఅహి
అజ్ఞజనాజ్ఞతా || ౨౭ || అంతభావేనంతభవంతమేవహ్యతత్త్వజంతోమృగయంతీసంతః | అసంతమ
ప్యంతీకమంతరేణ సంతంగుణంతంకిముయంతీసంతః || ౨౮ || అథాపి తేదేవపదాంబుజద్వయప్రసాదలే
శానుగృహీతపివ | జానాతి తత్త్వంభగవత్ మహిమ్నోనచాన్యపకౌపిచిరంవిచిన్వత్ || ౨౯ || తదస్తు
మేదేవసభూరి భాగోభవేత్రవాన్యత్రతువాతిరశ్చన్ | యేనాహమేకౌపి భవజ్ఞానానాం భూత్వాని

దాయకేతి || ౨౫ || సమజ్ఞానైతరంత్యేవ - కిమిదముచ్యతే - తరంతీవేతితత్రాహ || అజ్ఞానసంజ్ఞావితి || అజ్ఞానైకసంజ్ఞాయయోస్తా - భ
వబంధమాక్ష - భవేనబంధః - తస్మాన్మోక్షశ్చ - తాదౌ - నామప్రసిద్ధా - ఋతజ్ఞభావాత్ ఋతశ్చాప్రజ్ఞశ్చ తయోభావస్తస్మాదన్యోన
స్తః - సమకథంకుహానపలాపః క్రియతే - పరమాభావిచారాదిత్యాహ - అజస్రేతి - అఖండానుభవరూపే పర - శుద్ధే - ఆత్మని - నాజ్ఞానం
నచబంధః - అతపివ - సజ్ఞానంసచమాక్షః - తరణాసూర్యరాత్ర్యహనీభివేతి || ౨౬ || సమపరమాభావాత్ - అజ్ఞానకృతోబంధోనివ
తేతాం - ఆత్మాత్మతయై వజ్ఞానాదితికోయమాగ్రహణిత్యాశంక్య - యదధ్యాసాదాత్మనఃపరరూపాస్ఫుటిః - తదపవాదేనత్రైవ
ఆత్మస్వరూపేజ్ఞానంయుక్తమితిమకుభాంవిస్తయేనాక్రోశన్నివాహ || త్వమితి || త్వమాత్మానం - పరందేహాదిమత్వా - ఆత్మనిదేహాది
మధ్యస్య - తథాపరందేహాదిమాత్మానంమత్వా - దేహదానాత్మానమధ్యస్య - అత్రనష్టఆత్మాబహిర్ముగ్యభిచిత్రం - సహిగృహానష్టం
వనెమృగ్యతభిత్వభావః || ౨౭ || వివేకినస్త్రుప్రత్యక్స్వరూపపివపరమాత్మానంవిచిన్వంతీత్యాహ || అంతరితి || భవతీతిభవం - చిజ్జడాత్మ
కంశరీరం - తస్త్వభివత్వాంమృగయంతి - అతత్జడం - త్యజంతః అపవదంతః - సమసతోజ్ఞాననాలం - కిమసతోపవాదేనత్యాశంక్య - అ
తోపవాదంవివా - అధిష్ఠానతత్త్వజ్ఞానంసజాయతేభిః - సతాంవ్యవహరణాహ - అసంతమితి - అంతిసమితి - అసంతమపి - అహిమంత
రేణతన్నిమేధంవివేత్యభావః - సంతంగుణంతంరజ్జ్వం - సంతఃకిముయంతిజానంతి - అంతి - సంతమపిగుణమితి వానజానంతీత్యభావః - త
స్మాదాత్మతయైవజ్ఞానాన్త్యితిభావః || ౨౮ || సస్త్వంజ్ఞానైకసాధ్యమాక్షేకిమితి - భక్తిరుద్బోధితా - అతఆహ || అథాపితి || యద్యపి
హస్తప్రాప్యమివజ్ఞానముక్తం - అథాపి - హదేవ - తపపదాంబుజద్వయమధ్యేపికదేశస్యాపి - యః ప్రసాదలేశోపితేనానుగృహీతపివ -
భగవత్సవమహిమ్నః తత్త్వంజానాతి - హభగవత్ - తేమహిమ్నః తత్త్వమితివా - ఏకోపిహంబ్రహ్మపికశ్చిదపీతివా - చిరమపివినిన్వత్ - అ
తదంశాపవాదేనవిచారయన్నపీత్యభావః || ౨౯ || తదితి || తస్మాద్భూరిభాగః మహద్భాగ్యం - అత్రభవేత్ప్రజ్ఞానై - తిరశ్చామపిమధ్యయ

జన్మతస్త్రిణా - యోగభాగ్యేన - భవదీయానాం జనానాం - ఎకోపియః కశ్చిదపి భూత్వా - నిషేవేత్యథాం సేవేయం ॥ ౩౦ ॥ దేవాదిజన్మతో
 పియత్రకుత్రచిత్తన్యధైతి మజ్జన్తే వశ్రేష్ఠమిత్యేతు క్త్యేన సప్తభిక్షోకై రభినందతి ॥ అహూతితి ॥ ప్రజగౌరమణ్యః ప్రజస్థాః గావోగౌ
 శ్యశ్చ - తేత్వయా - వత్సతరాత్తజాత్తనావత్తనామాత్తజానాంచరూపేణ - యస్య తవత్ప్రయ - సర్వేపియజ్ఞాః - అద్యాపి సమథాః -
 తేత్వయా ప్రతిక్షణంత్యప్యతా - యా సాంస్తస్యంతమృతరూపం పీతమితి ॥ ౩౧ ॥
 తత్ర భగవత్సఖానాం మహిమావక్తుంజ్ఞాతుం శక్యత ఇత్యాహ ॥ అహూతితి ॥ అహూతాగ్యమితి పునరుక్త్య - ఆదరణభాగ్యస్య సవ
 థా అపరిచ్ఛిన్నత్వముక్తం - యన్మిత్రం యోహం మిత్రం - బ్రహ్మశ్రీకృష్ణస్వరూపం - పరమానందం నిరతిశయసుఖస్వరూపం - తథాచ -
 ప్రాకృతమిత్రస్య పరస్పరోపకారిత్యాపేక్షయా కదాచిద్విషయవిరోధాత్ మైశ్రీశం గశ్చ - శ్రీకృష్ణతు పరమానందసతథా - కింతు తే
 మామానందవివేచిభావః - ప్రాకృతమిత్రస్య దేశాంతరగమనేన విశ్లేషదుఃఖమపి భవతి - శ్రీకృష్ణమిత్రే సతథేత్యాహ - పూర్ణమితి - తథా
 చ - గతాగతాదిరహితమిత్యథాః - అత్ర యద్యపి శ్రీకృష్ణస్వాపి గోచరణాదినా విశ్లేషదుఃఖం భవతి - తథాపి - తచ్ఛ్రీం తయాప్యానంద
 నియమః - ప్రాకృతమిత్రేతు సతథేతి భావః - యద్యా - శ్రీకృష్ణస్య పూర్ణావస్థా సవత్వాచకత్వేనాతే - మధురాద్వారకావాసినా మపి శ్రీ
 కృష్ణవిశ్లేషదుఃఖం నా భూదేవ ॥ ౩౨ ॥ కించ ॥ విషమితి ॥ విషం భాగ్యస్య తావత్తహ మాతావదాస్తాంతిష్ఠతు - కస్తం వక్తుం శక్నోతి - శర్వా
 దయః - శర్వః అహంకారాధిష్ఠాతా ఆదిర్యమం చంద్రాదీనామేకాదశానాంతేతథా - వయంచ - వయమి త్యాత్మానమేవ బహు మ
 స్యమానాహ - వివం మనోబుద్ధ్యహంకారచక్షురాద్యధిష్ఠాతారస్త్రయోదశదేవావతావత్ - బతలహూ - భూరిభాగాః - యస్తాదే
 తేషాం హృషీకాణీం ద్రియజ్యేష్ఠచక్షుకాణీపాత్రాణీ - తైః పానపాత్రైః - తేచతుర్దశస్య చిత్రాధిష్ఠాతుః అంశ్చే వివ - ఉదజేవారిజే

షేవేతవపాదవల్లవమ్ ॥ ౩౦ ॥ అహూతిథన్యాప్రజగౌరమణ్యస్తన్యామృతం పీత మతీవతే ముదా ।
 యాసాం విభోవత్సతరాత్తజాత్తనాయత్ప్రయోద్యాపిచనాలమధ్వరాః ॥ ౩౧ ॥ అహూతాగ్యమ
 హూతాగ్యం నందగోప్రజౌకసామ్ ॥ యన్మిత్రం పరమానందం పూర్ణం బ్రహ్మసనాతనమ్ ॥ ౩౨ ॥
 విషంతుభాగ్య మహిమాచ్యుతతావదాస్తామేకాదశైవ హివయంబత భూరిభాగాః ॥ ఎతద్ధృషీకచ
 షక్తైరసకృత్ప్రబామశ్శర్వాదయోంఘ్రియదజమధ్వ మృతాసవంతే ॥ ౩౩ ॥ తద్భూరిభాగ్యమిహజ
 న్మకిమప్యటవ్యాంయద్గోకులేపికతమాంఘ్రిరజోభిషేకమ్ ॥ యజ్జీవితంతునిఖిలంభగవాన్ముకుందస్తస్వ
 ద్యాపియత్పదరజశ్శ్రుతిభివిమృగ్యమ్ ॥ ౩౪ ॥ విషం ఘోషనివాసినాముతభవాకీందేవరాతేతిన
 శ్చైతోవిశ్వఫలాత్ఫలంతద్వదవరంకుత్రాప్యయం ముహ్యతి ॥ సద్వేషాదివశ్రూత నాపిసకులాత్వామేవ
 దేవాపితాయాథ్మామాథానుతప్రియాత్తతనుగోప్రాణీశయాస్తస్వత్ప్రతే ॥ ౩౫ ॥ తావద్రాగా
 దయస్తేనాస్తావత్త్రా రాగృహంగృహమ్ ॥ తావన్మోహూంఘ్రినిగళోయావత్ప్రప్లవనతేజనాః ॥

తయోమధుమకరందః - తదేవామృతం స్వాదు - ఆసవంహాద్వీకం - పిబామః - వితకుక్తంభవతి - యదాప్రత్యేకమింద్రియాభిమానినో
 వయం - కీర్తితాం సర్వసాగంధ్యాద్యైకే కదేశసేవినోపి - కృతాథాః - తథాసేవేంద్రియైః సవ సేవినామేతేషాం కింవణ్యతే
 భాగ్యమితి ॥ ౩౩ ॥ అతీమయాప్రాధికతం ॥ శ్లో ॥ తదస్తుమేనాధసభూరిభాగ్యితియత్ - తదేవేత్యాహ ॥ ౩౪ ॥ కింతత్ - ఇహమనుష్య
 లాతే - యత్కిమపిజన్మ - తత్రాస్యటవ్యాంయత్ - తత్రాపిగోకులేయత్ - అహూతాగ్యలోకం విహాయత్రజన్మనిజాతేకొలాభాత్సతతహ -
 అపికతమాంఘ్రిరజాభిషేకమితి - గోకులవాసినాం మధ్యపికతమస్యయస్యకస్యాస్యంఘ్రిరజసాఅభిషేకో యన్మిత్రత్ - ననుకులా
 గోకులవాసినామపిమతిభన్యాస్త్రాహ - యదితి - యేషాంజీవితం నిఖిలం ముకుందఇతి - నిఖిలం ముకుందపరమేవ జీవనమిత్యథాః - చ
 లభతామాహ - అద్యాపీతి - శ్రుతిమృగ్యంవేదైరపిమృగ్యతవివ - సతుచ్యుతతద్యథాః ॥ ౩౪ ॥ అపిచ కింవణ్యతేకృతాథాత్వమేతే
 షాం - భక్త్యాభవానపి - ఋణీవాస్తే - సనుకిందాతుమసమర్థాహం - యేన ఋణీస్యామః ఆహ ॥ విషమితి ॥ ఉతఅపిభవానపి విషంకు
 త్రాపి - కింవిశ్వఫలాత్సవఫలాత్తకాత్త్వత్తః - అపరంఫలం రాతాదాస్యతితిసశ్చేతః - అయత్ సవత్త్రగచ్ఛత్ - విచారయత్ - ము
 హ్యతి - సనుమామేవదత్వా అస్య గాస్యామితిచేత్ - సహిసహి - సద్వేషాదివసతాం భక్తానాంయోవేషః - తదనుకారమాత్రేణపాపిస్థా
 పూతనాపి - త్వమేవాపితాప్రాపితా - తహి - ఎతత్సంబంధినా మపి దాస్యామితిచేత్తత్రాహ - సకులేతి - బకానుసురసహితా - వి
 మామపితావదేవచేదపర్యాస్తమిత్యాహ - యదితి - యేషాంభామాదయస్తస్వత్ప్రతేత్వదథామేవేత్యథాః ॥ ౩౫ ॥ సనువిగతరాగాదిదో
 షాణాం సన్నాస్యసినామపి - సమత్తః పరంకించిదస్తి - కథమేతేషామపర్యాస్తమిత్యతహ ॥ తావదితి ॥ హేకృష్ణరాగాదయస్తావదేవ -
 స్తేనాశ్చరాభవంతి - తథాతావద్భూమమపికారాగృహంబంధనాగారం - మోహూపితావదేవ - అంఘ్రియగళనిగళః పాదశృంఖలా
 యావత్తేత్వదీయాజనానభవంతి - త్వదీయానాంతు రాగాదయోపి - త్వన్నిష్ఠామోచకాపివేతినయతిభ్యోవిశేషః - భజనంత్వధికమితిభావః ॥

౩౬॥ నన్వశ్యుణ్ణవివాహమేమాంపుత్రాదిరూపేణవతఃఇతిచేతత్రాహ॥ ప్రపంచమితి॥ ప్రపన్నా యజనతాః జనసమూహః - తస్య ఆనందానాం సందోహంసమూహం ప్రథయితుమితి - నహికపటపుత్రత్వాదినాతాదృగ్భక్తైరాస్మద్యంసంపద్యత ఇత్యర్థః॥ ౩౭॥ తదేవమాదితరభ్య-అచింత్యానంతగుణత్వైస్సస్వయందృఙ్జేయత్వముక్తం - కేచిత్తువయంజానీమ్యత్థిస్థితాస్తానప హసన్నివాహ॥ జా నంతఇతి॥ నతుమేమనాదీనాం తవవై భవంవిషయఇతి॥ ౩౮॥ జగదీశత్వాద్యభిమానం పరిత్యజ్యాహ॥ అనుజానీహితి॥ స్వమహిమా నం - అస్తదాదీనాంచజ్ఞానబలాదిసవణం - త్వమేవవెత్సి - యతఃసవణదృక్ జగతాంనాశః - త్వమేవత్యేతావద్జ్ఞానం - అతోమమతా స్పదంజగదేతచ్ఛరీరంచ - తవాపితం॥ ౩౯॥ తదేవంకింకరంప్రస్థాపయేత్యత్యాదరణమస్త రోతి॥ శ్రీకృష్ణేతి॥ వృష్ణికులపద్మస్య ప్రీతిదాతృత్వైస్ - హేసూర్యోపమ - త్తైచ - నిజరాదేవాశ్చ - ద్విజౌశ్చ - పశవశ్చ - తవపడదధయ పైషాంవృద్ధికారిత్వైస్ - హేచంద్రో పమ - ఉద్ధర్మఃపాపండధర్మః - తదేవశార్వరంతమః - తద్ధరతీతితథా అనెనహద్వయాపమ - హేతీతి రాక్షసద్రుక్ - యీతారాక్షసాఃకం సాదయః ఉద్యన్నైవతేభ్యోద్రుహ్యతీతి - పురఃసూర్యోపమసూర్యాజ్య సమాపిన్యానెతి మత్వాహ - ఆకంఅకం మభివ్యస్య - సవే హేమహాకం పూజ్య-భగవత్ - ఆకల్పంకల్పపర్యంతం - తేతుభ్యం సమఇతి॥ ౪౦॥ శ్లో॥ ససఖితత్కమోక్షణకౌతుకద్రుతవిలంబితపుత్రము దెబ్బతమ్॥ నిభిలయాప మతోదధదమ్యతోవతుసవః కలయన్ ప్రజమంగళం॥ శ్రీధరీయాయంశ్లోకః॥ ఇతీతి॥ పాదయోనాత్వా-అభీష్టం

౩౬॥ ప్రపంచంనిష్ప్ర పంచోపి విడంబయసిమాయయా । ప్రపన్న జనతానంద పందోహంప్రథితుం భ వాన్ ॥ ౩౭॥ జానంతపవజానంతు కింబహూక్త్యానమెప్రభౌ । మనసోవపుషావాచోవై భవంతవగో చరమ్ ॥ ౩౮॥ అనుజానీహిమాంకృష్ణసవణంత్వం వేన్విసవణదృక్ । త్వమేవజగతాంనాభోజగచ్ఛైత త్తవాపితమ్ ॥ ౩౯॥ శ్రీకృష్ణవృష్ణికులపుష్త రజోషదాయితై నిజరద్విజపశూదధి వృద్ధికారిన్ ॥ ఉద్ధమశార్వరహరక్షితిరాక్షసద్రు గాకల్పమాకమహాకంభగవన్నమస్తే ॥ ౪౦॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్య భిష్మాయభూమానంత్రిఃపరిక్రమ్య పాదయోః । నత్వాభీష్టంజగద్ధాతాస్వధామప్రత్య పద్యత ॥ ౪౧॥ తతోనుజ్ఞాప్య భగవాన్స్వభువంప్రా గివస్థితాన్ ॥ వత్సాపుళినమాని న్యేయథాపూర్వ సఖంస్పకమ్ ॥ ౪౨॥ ఏకస్త్రిన్నపియాతేజ్జేప్రాణేశం చాంత రాత్మనః । కృష్ణమాయాహతారాజన్ శ్చణాథంమేని రేభాకాః ॥ ౪౩॥ కింకింనవిస్తరంతీహమాయామోహితేతసః । యన్యై హితంజగత్సవన్ మభీష్టం వి స్త్వతాత్మకమ్ ॥ ౪౪॥ ఉచుశ్చసుహృదంకృష్ణం సాగతం తెతిరంహసా । నైకోప్యభోజకబళపహిత త్సాధుభుజ్యతామ్ ॥ ౪౫॥ తతోహసన్ హృషీకేశో భ్యవహృత్యసహాభాకైః । దశయంశ్చమా జగరం న్యవతతననా ద్రవ్వి జమ్ ॥ ౪౬॥ బహాప్రసూననవధాతువిదిత్రితాంగః ప్రోద్ధామ వేణుదళ శృంగర సౌత్సవాధ్యః । వత్సాగృణన్ననుగగీతపవిత్ర కీర్తిన్ గోపీదృగుత్సవదృగిః ప్రవివేశ గోష్ఠమ్ ॥ ౪౭॥ అద్య నెనమహా వ్యాళోయశోదానందసూనునా । హతోవితావయంచాస్తా దితిబాలాన్ర జే జగుః ॥ ౪౮॥ రాజా ॥ బ్రహ్మపరోద్భవేకృష్ణభియాన్ ప్రేమాకథంభ వేత్ ॥ యోగూతపూర్వాస్తో

సవణతః పూజితంఅభిప్రేతంవా॥ ౪౧॥ తతఇతి॥ అనుజ్ఞాప్యఅనుజ్ఞాంపుదాయపుష్టైవ్యత్యగః - స్వభువంబ్రహ్మణం - యథాపూర్వంస ఖానూయస్థితత్ - స్వకంపుళినం॥ ౪౨॥ సన్వేతావంతంకాలంక ధంతేత త్రైవోపవిష్టాః - కథంచ - త్సుప్తిపాస దివిస్తర గమతఆహ శ్లోకద్వయేన॥ ఏకస్త్రిన్నితి॥ అదైపియాతే - ప్రాణేశంకృష్ణం - అంతరాచవివాపి - ప్రియవిరహాక్షణోపియద్యపివ మేధికోభవతి - తథాపి - మాయామోహితాః శ్చణాథంమేనిరే॥ ౪౩॥ కిమితి॥ యత్ యయామాయయా - మోహితంజగత్ - అభీష్టంపునఃపునః - విస్తృతతత్తా యేనత త్తథా॥ ౪౪॥ ఉచుశ్చితి॥ అతవమూచుశ్చ - తేత్వయా - అతివేగేనస్వగతంసమ్య గాగతం - ఏకోపి గ్రాసస్తాంవినాఅస్తాభిఃనాభోజిన భుక్తః - ఇత ఏహ - సాధుఅవిత్తేపేణ - భుజ్యతామితి ॥ ౪౫॥ తతఇతి॥ అభ్యవహృత్యభుక్త్యా॥ ౪౬॥ బహాతి॥ ప్రోద్ధామోగూవే త్యాదిరవై రుత్సవ సై నాధ్యఃసంపన్నః - గృణఉపూలనైః ఆహ్వాయన్ - గోపీదృగుత్సవదృగిః - గోపీనాం దృశాండృశవరూపా దృశిదణ శఃసంయస్యసః - అత్రఘోష మితిపాతేప్రజమిత్య ధః॥ ౪౭॥ అద్యేతి॥ యశోదాసందసూనునానెతి - బహూనాముక్తిః - సహై వద ణతా - కేచిదామయః - యశోదాసూనునా - అపరసందసూనునెతి - యద్యా - యశోదాసందయతీతి యశోదాసందః సచాసాసూనుశ్చేలి - తథా - తేనఅస్తాత్ మహాన్యాతావ్యయంచ - అవితాఃరక్షితాః॥ ౪౮॥ శ్లో॥ ప్రజౌకసాం స్వతోకేమస్మేహవల్లభ మన్వహమ్ । శనై నిః స్సీమవపు ధేయథాకృష్ణైవ్య పూర్వపదిత్యాదివా - స్వతోకేభ్యోపిపరపుత్రైకృష్ణైప్రేమాధిక్యముక్తం - తత్రపుచ్ఛతి॥ బ్రహ్మన్నితి॥

౪౬|| శ్రీకృష్ణస్య సాక్షాదాత్మత్వాత్తస్మాద్భక్తియోభ్యః ప్రేమాధిక్యం యుజ్యత ఇతి వక్తుం - స్రగమంతావదాత్మనః స్వతః ప్రేమాస్పదత్వమ
స్యేషాంతుతరువాధికమితి గణయతి పంచభిః || సవేషామితి || ౪౭|| కుతః తథాదశానాదిత్యాహ || తదితి || తస్మాదేవకారణాత్ - స్వ
స్వకాత్త్వనిలహంకారాస్పదేపిదేహా || ౪౮|| అత్వాభ్యాసతారతమ్యేన ప్రేమతారతమ్యందృశ్యమానంతస్మి బంధనమవేదిదశాయతుం
మూఢామూఢభేదేన విశేషమాహ - ద్వాభ్యాం || దేహాతి || తందేహమమయభవంతి పుత్రాదయః - తేతు - సతథాప్రియతమా ఇత్యధః ||
౪౯|| దేహా ఇతి || యత్ స్తాత్ - జీర్యత్యపి ఆస్మ మరణేపి - జీవితాశాభవతి - ఆయుఃభావః - సజీవిష్యతీతి నిశ్చితేపిదేహాయ ప్రేమా
స్పదత్వం తదాత్మగతమేవ సంగచ్ఛత ఇతి - ఆశవా - యత్ యస్మిన్ దేహా జీర్యత్యపి - జీవితాశా అవివేకదశాయా మాసీత్వాపి వివేకినో యదా
మమతాభావవతి - తదా తత్ర నాతీవాస్త ఇతి || ౫౦|| తస్మాదితి || తదథా మేవ సకలం ప్రియమిత్యధః || ౫౧|| ప్రస్తుతమాహ || కృష్ణమి
తి || ౫౨|| సకేవలమాత్మనామాత్మా - కింతు జడానామపీత్యాహ || వస్తుత ఇతి || సవేషజగత్కారణమితి - కృష్ణం జానతాం పుంసాం స్థావర
జంగమంచ - సవేషం భగవద్రూపం - భగవానైవ స్వరూపం యస్య తత్ - నాస్య దస్తీతి భావః || ౫౩|| కుత ఇత్యత ఆహ || సవేషామితి ||
భావాభావః - పరమాభావః - భవతితి భవత్ పరిణామం ప్రాప్నువత్ - కారణంతస్మిన్ - తస్యాపి భవతః కారణస్యాపి భగవాన్ కృష్ణః కత

కేము సోద్భవేష్యపికభ్యతామ్ | ౪౬ | శ్రీశుకః || సవేషామేవ జంతూనాం నృపస్వాత్మైవ వల్లభః | ఇ
తరేపత్యవిత్రాద్యాస్తద్వల్లభతయైవహి | ౪౭ | తద్రాజేంద్రయథాస్నేహస్సస్వకాత్త్వనిదేహి
నామ్ | నతథామమతాలంబి పుత్రవిత్రగృహాదిషు | ౪౮ | దేహాత్మవాదినాం పుంసామపి రాజన్యసత్త
మ | యథాదేహఃప్రియతమస్తథానహ్యనుయోచతమ్ | ౪౯ | దేహాతిమమతాభాక్చైత్రహ్యే
సానాత్మవత్ప్రియః | యజ్జీర్యత్యపిదేహాస్మిన్ జీవితాశాబలీయసీ | ౫౦ | తస్మాత్ప్రియతమస్సాన్వి
త్వా సవేషామేవదేహినామ్ | తదథామేవ సకలం జగచ్చైతచ్ఛరాచరమ్ | ౫౧ | కృష్ణమేనమవేహి
త్వామాత్మానమఖిలాత్మనామ్ | జగద్ధితాయ సోప్యత్ర దేహీవాభాతిమాయయా | ౫౨ | వస్తుతాజానతా
మత్రకృత్సంస్థాస్నుచరిష్ణుచ | భగవద్రూపమఖిలం నాన్యద్వస్తుస్తికించన | ౫౩ | సవేషామపి భూ
తానాం భావాభోభవతిస్తృతః | తస్యాపి భగవాన్ కృష్ణః కేవలద్వస్తురూప్యతామ్ | ౫౪ | సమాశ్రి
తాయేపనవల్లవస్థనం మహత్పదం పుణ్యయశోమురారైః | భవాంబుధివత్స్పదం పదం పరం పదం పదం
యద్విపదాం నతేషామ్ | ౫౫ | ఏతత్తైపవమాఖ్యాతం యత్ప్రహ్లాదహమిత్యయా | యక్త్రామా
రేహరికృతం పాగండకీర్తితం భువి | ౫౬ | ఏతత్సుహృద్భిశ్చ రితం మురారేరఘాదానం శాడ్వలభోజనం
చ | వ్యక్తైతరం యాపనుజోర్వభిష్టవం శృణ్వగృణన్నేతినరోఖిలాథాన్ | ౫౭ | ఏవం విహరైః కా
మారైః కామారంజహతుప్రజే | నీలాయనైస్సేతుబంధైర్ముకకటప్లవనాదిభిః | ౫౮ | * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీబాదరాయణిః || తతశ్చ పాగండవయస్సమాశ్రితౌ బభూవతుస్తౌపశుపాలసమ్మతౌ | గాశ్చరయం

౪౭ - అతః కిం - అతః శ్రీకృష్ణవ్యతిరిక్తం వస్తునిరూప్యతాం || ౪౮ || తస్మాత్ శ్రీకృష్ణస్యైవ పరమాభాత్యాత్మదేశశరణానామయత్నసీద్ధి
మోక్షఇతి స్రకరణాభావముపసంహరితి || సమాశ్రితా ఇతి || పుణ్యం యశోయస్యసః - పుణ్యయశాః - సచాసామురారిశ్చ - తస్య పదవల్ల
వపివల్లవః - తంయై సమ్యగాశ్రితాః - మహత్పదం మహతాం పదం - ఆశ్రయం - యదా - మహచ్ఛతత్పదంచేతి తథా - తేషాం భవాం
బుధిః వత్సపదమాత్రం భవతి - కించ - పరం పదం శ్రీవైకుంఠాఖ్యం - పదం స్థానం భవతి - విపదాయత్పదం విషయస్తత్పునః కదాచిద
పితేషాంనభవతి - సతతః పునరావతంత ఇత్యధః || ౪౯ || ౫౦ || ఏతదితి || సుహృద్భిశ్చ రితం || శ్లో || ముష్ణతోన్యోన్యశః క్యాదీనిత్యా
దినోక్తం - అశూదానం శాడ్వలభోజనంచ - వ్యక్తైతరత్వక్తాజ్ఞాదాత్ ప్రపంచాదితరత్ - శుద్ధసత్త్వాత్తకం వత్సతత్పాలరూపం - య
దా - వ్యక్తైతరత్ చిద్విలాసః - తదేవరూప్యత ఇతి రూపం - అజస్య ఉరుమహానభిష్టవః - తంబ్రహ్మకృతాంస్తుతిం - వితత్ శృణ్వ
గృణన్నరః - సవేషపురుషాథానాపొతి || శ్లో || ఇతి శ్రీపరమానంద నృసింహపదపట్నదః | వ్యాకర శ్రీ భరస్వామి యథామతివి
ధిస్తుతిమ్ || శ్రీధరీయాయం శ్లోకః || ౫౦ || ౫౧ || ఇతి భావాభావదీపికాయాం - చతుడశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || తతః పంచదశేధనుపానంధమకాదానమ్ | కాలీయత్వేతతోగోపరక్షణంచ సూర్యతే || అహివక్రప్రవేశేన వృధాభిన్నా
సభీనతః | కృష్ణః ప్రవేశయత్సకృత్తలతాశాలికాననమ్ || శైశవేపూతనాంజిత్యాకామారేతుబకదికా | పాగండవదైత్యానాం

హమవహున్నజః || తత ఇతి || పశుపాలసమృతౌ పశుపాలసేసంమతౌ - పశుపాలానాంవాసంమతౌ - ఈషద్వయోబలాతిరేకంఅనుకృత
వంతావిత్వధాః - అతీవచక్రతుః సహతఃప్రసహజేత||౧|| తదితి|| స్వయశోగృణద్భిగోఽపైవృతస్తద్వసంప్రావిశత్||౨|| తదితి|| త
ద్వసం నిరీక్ష్య - రంతుంమనోదధే - కథంధూతం - మంజుఘోషాయై అభిమృగద్విజాః శ్రమరమృగపక్షిణః - తైరాకులంవ్యాప్తం షా
హస్తనఃప్రఖ్య పయస్సరస్వతా - మహతాంమనసాప్రఖ్యంతుల్యం స్వచ్ఛంపయోయస్త్రి - తత్సరత్రయైవైనాస్తియస్య - తేనవాతే
నెతికైత్యముక్తం - శతపత్రగంధినెతిపరిమళవత్వం - తేనజుష్టంవసమితిమాండ్యంచసూచితం || ౩|| స ఇతి || అరుణపల్లవశ్రియాసహస్ప్ర
శంత్యః శిఖాః శాఖాగ్రాణి - యేనాంతా || ౪ || అహవా ఇతి || తరుజన్తయేనకృతం - తస్యతమసః పాపహృషహత్యై నాశాయ - అథ
వా - యేనత్వయా ఈశ్వరేణ - సహోపకారకం తరుజన్తకృతం - తంత్యాంసమంతి - వివంశ్లాఘ్యుపిజన్త నియదజ్ఞానరూపం తమాస్తి -
తస్యాపహత్యై || ౫ || వి త ఇతి || హేఅనఘ - వన - గూఢమపిత్యాంసత్వజంతి - త్వయిమనుష్యవేషేణ నిగూఢేసతి - మునయో ప్యభివే

తాసఖభిస్సమంపదై బృందావనంపుణ్యమతీవచక్రతుః | ౧ | తన్నాథమౌవేణుముదీరయన్వృతోగో
పైగృణద్భిస్సస్వయశోబలాన్వితః | పశూపురస్తృత్యవశవ్యమావిశ ద్విహతుకామః కుసుమాక
రంవనమ్ | ౨ | తన్మంజుఘోషాళిమృగద్విజామలం మహాన్తనఃప్రఖ్యపయస్సరస్వతా | వాతేనజుష్టం
శతపత్రగంధినానిరీక్ష్యరంతుంభగవాన్మనోదధే || ౩ || సతతతత్రారుణపల్లవశ్రియాఫలప్ర
సూనోరుభరేణపాదయోః | స్ప్రశచ్ఛిఖావీక్ష్యవనస్పతీముగాన్తయన్నివాహగ్రజమాదిపూరు
రుషః || ౪ || శ్రీభగవాన్ || అహవాఅమీదేవవరామరావితంపాదాంబుజం తేనుమనః ఫలాహా
ణమ్ | నమంతుపాదాయశిఖాభిరాత్మనస్తమోపహత్యైతరుజన్తయత్రతమ్ | ౫ || ఏతేళినస్తవయ
శోఖులలోకతీర్థం గాయంతాదిపురుషానువదంభజంతే | ప్రాయోహ్యమీమునిగణా భవదీయముఖ్యా
గూఢంవనేపి నజహంత్యనఘాత్కదైవమ్ | ౬ || నృత్యంత్యమీశిఖనఈడ్యముదాహరిణ్యః కువంతి గో
ప్యభవతేప్రియమీక్షణేన | సూక్తైశ్చకోకిలగణాగృహమాగతాయథన్యావనౌకసభియాహిసతాంనిస
గః || ౭ || ధన్వేయమధ్యధరణీతృణవీరుధస్తృత్పాదస్ప్రశోద్రుమలతాఃకరభాజిమృష్టాః | నద్యో*
ద్రయఃఖగమృగాన్సదయావలోకైగోపోంతరేణభుజయోరపియత్ స్ప్రహశ్రీః || ౮ || ఏవంబృందా
వనంశ్రీసుత్రృష్టఃప్రీతమనాఃపశూమ్ | రేమేసంచారయన్నదైస్సరిద్రోధస్సుసానుగః || ౯ || క్వచి
ద్దాయతిగాయత్సునుదాంధాళిష్వనువ్రతైః | ఉపగీయమానచరితస్సఖిసంకషణాన్వితః | ౧౦ || క్వ
చిచ్ఛకలహంసానామనుమాజతిమాజితమ్ | అనునృత్యతినృత్యంతంబహిణంహాసయన్సఖీమ్ || ౧౧ || మే
ఘగంభీరయావాచానామభిమాన్రగాపశూమ్ | క్వచిదాహ్వయతిప్రీత్యాగోగోపాలమనోజ్ఞయా ||
౧౨ || చకోరక్రాంచచక్రాహ్వభరద్వాజాంస్తుబహిణః | అనురౌతిస్తసత్వానాం భీతవద్వ్యఘ్రు
సింహయోః || ౧౩ || క్వచిశ్రీడాపరిశ్రాంతంగోపాత్సంగోపబహుణమ్ | స్వయంవిశ్రామయత్యా
ర్యం పాదసంవాహనాదిభిః || ౧౪ || నృత్యతోగాయతఃక్వాపి వల్లతోయుధ్యతోమిథః | గృహీతహ
స్తాగోపాలాహసంతాప్రశశంసతుః || ౧౫ || క్వచిత్పల్లవతల్పేషు నియుద్ధత్రమకశీతః | వృక్షమూ

షేణ నిగూఢాస్త్యం భజంతీత్యధాః || ౬ || నృత్యంతీతి || ఇయాహిసతాం నిసగః ఇతి - యదస్తిస్వస్త్రి - తద్గృహమాగతాయమహ
తే - సమపాయంతీతి || ౭ || ధన్వేతి || తృణవీరుధశ్చ - తపపాదాస్ప్రశంతీతథా - కరజాభిమృష్టాః సతైః స్ప్రహః - సదయై రవలోకనైః -
శ్రీరపియస్తైస్ప్రహయతి - కేవలం తేనభుజయోరంతరేణ - వక్షసాగోప్యాధన్యా ఇతి - అత్రనద్యోద్రయఇతిసంధ్యభావఆషః || ౮ || వి
వమితి || వివంశ్రుచుద్భృందావనంప్రతిప్రీతస్స - అద్రైః సమిపవతి - సరిత్రతేషుగాస్సంచారయన్ - సానుగః ప్రీతమనాస్సరేమే -
యదా - శ్రుచుద్భృందావనంప్రతిపశూసంచారయన్ - అద్రైస్సరిద్రోధస్సుసానుగః || ౯ || తామేవరతిమాహ క్వచిదిత్యాదిపంచభిః || ౧౦ ||
క్వచిదితి || బహిణంనృత్యంతం - అన్వభిసృత్యతి - బహిణమభిముఖోనృత్యతీతివా - సఖీహాసయన్ || ౧౧ || ౧౨ || చకోరేతి || చకో
రాదీనమృత్యరాతి - కదాచిచ్ఛ సత్వానాంమధ్యే - వ్యాఘ్రసింహయాః - తాభ్యాంభీతవద్భవతి - సత్వేషుపలయమానెషు - పలయత
ఇత్యధాః - తయోః - సత్వానాంబలోద్రేకాణాంచ - భీతవద్భవతీతివా || ౧౩ || క్వచిదితి || ఆర్యమగ్రజం - విశ్రమయతివిగతశ్రమంకరో
తి || ౧౪ || నృత్య ఇతి || మిథాసృత్యాదీ కువతోగోపా - ప్రశశంసతుః || ౧౫ || ౧౬ || పాదసంవాహనమితి || వ్యజనైః పల్లవాదినిర్మితైః ||

౧౭|| ౧౮|| ఏవమితి|| ఈశచెష్టితఇతినిగూఢస్వభావత్వేష్యంతరాంతరా- ఈశస్త్వేషచెష్టితానిదృశ్యంతేయస్త్రిశః|| ౧౯|| ఈశచెష్టితత్వమేవదశయతుమాహ|| శ్రీదామెతి|| సోక్తకృష్ణఃకశ్చిత్|| ౨౦|| రామరామెతి|| తాతాశిసంకులం తాతానాంతరిభిః పజ్జీభివ్యాప్తం|| ౨౧|| ౨౨|| ౨౩|| ౨౪|| ఏషఇతి|| విషూచీనః సవతః ప్రసృతః|| ౨౫|| ౨౬|| ౨౭|| ౨౮|| అభ్యధావదితి|| ససగంసప్యక్షం|| ౨౯|| సమత్వేతి|| ప్రత్యక్పశ్యమాభ్యాం- దావ్యాభ్యాంపద్యాభ్యాం- ప్రత్యక్ ప్రతిముఖస్సన్నిలివా- కాశబ్దమితి- కేతిగదాభజాతి శబ్దాను

లాశ్రయశ్చేతేగోపాత్సంగోపబహుణః | ౧౬ || పాద సంవహనం చక్రుఃకేచిత్తస్య మహాత్మనః | పరేతుహత పాప్మానో వ్యజనై స్సమవీజయన్ | ౧౭ || అన్యేతదనుమాపాణిమ మోజ్ఞానిమహాత్మనః | గాయంతిస్తమహారాజన్ సేవాక్షిన్నగ్నియశ్శనైః | ౧౮ || ఎవంనిగూఢాత్మగతస్త్వమాయయాగోపాత్మజత్వంచరితైర్విడంబయన్ | రేమెరమాలాలిత పాదపల్ల పౌగ్రామ్యై స్సమంగ్రామ్యవదీశ చెష్టితః | ౧౯ || శ్రీదామనామాగోపాలో రామకేశవయోస్సఖా | సుబలస్తో కకృష్ణాద్యాగోపాఃప్రే మ్లేదమబ్రువన్ | ౨౦ || రామరామమహాసత్త్వకృష్ణమప్తనిబహుణ | ఇతోవిదూరేసు మహద్వనంతా

—❖❖ ధేనుకాసురభంజనఘట్టః ❖❖—

తాళిసంకులమ్ | ౨౧ | ఫలానిత త్రభూరీణిపతంతిపతితానిచ | సంతికింతప్త వరుద్ధానిధేనుకేనదురాత్మనా | ౨౨ || సోతివీర్యో సురోరామ హేకృష్ణఖరరూపధృత్ | ఆత్మతుల్యబలై రన్యైజ్ఞాతిభి బహుభివృతః | ౨౩ | తస్మాత్త్రైతనరాహారాద్భి తైస్త్వభిరమిత్రహా | విద్యం తేభుక్తపూర్వా నిఫలానిసురభీణిచ | ౨౪ | ఎషవై సురభిగ్గంధో విషూచీమోద్యగృహ్యతే | ప్రయచ్ఛతానినఃకృష్ణగంధలోభితచేతసామ్ | ౨౫ | వాంఛాసీన్నహణీ రామగమ్య తాంయదిరోచతే | ఎవంసుహృద్వచ శ్రుత్వాసుహృత్ప్రియచికిషయా | ౨౬ || ప్రహస్యజగ్జతుగోపై నృతౌతాతాశవనంప్రభూ | బలఃప్రవిశ్యబాహుభ్యాంతాతౌ సంతరికం పయన్ | ౨౭ || ఫలాని పాతయా మాసమతంగజ ఇవౌజసా | ఫలానాంపతతాం శబ్దంనిశమ్యాసురరాసభః | ౨౮ | అభ్యధావత్ క్షీణతలంసనగంపరికంపయన్ || ౨౯ || సమేత్యతరసాప్రత్యగ్దావ్యాభ్యాంపద్యాభ్యాంబలంబలీ | నిహత్యోరసికాశబ్దంముంచన్ పర్యసరస్థరః || ౩౦ || పునరాసాద్యసంరబ్ధఉపక్రోష్టాపరాకస్థితః | చరణావపరో రాజబలాయప్రాక్షిపప్రమా || ౩౧ || సతంగృహీత్వా పదయోభ్రామయిత్వై కపాణినా | చిత్తేపత్య ణరాజా గ్రాభ్రామేణత్యక్తజీవితమ్ | ౩౨ || తేనాహతో మహతాశః పతమామోబృహద్భిరాః | పాశ్వస్థంకంపయన్ భగ్నస్సచాన్యంసోపిచాపరమ్ | ౩౩ || బలస్యలీలయోత్సృష్టఖరదేహహతాహతాః | తాతాశ్చకంపిరెసర్వేసుహావాతేరితాశవ | ౩౪ || నైతద్వి త్రంభగవతిహ్య నంతేజగదీశ్వరే | ఓతంప్రోతమిదంయస్త్రితంతుష్వంగయథాపటః | ౩౫ || తతఃకృష్ణంచరామంచజ్ఞాతయోధేనుకస్యయే | క్రోష్టారోభ్యపతన్ సర్వేసంరబ్ధాహతబాంధవాః | ౩౬ || తాంస్తానాపతతఃకృష్ణోరామశ్చసృపలీలయా | గృహీతపశ్చాచ్ఛరణాప్రాహిణోత్తృణరాజసు || ౩౭ || ఫలప్రకరసంకీర్ణందైత్యదేహైగ్గతాసుభిః | రరాజఖరతాతౌగ్రై ఘోనైరివనభస్మలమ్ | ౩౮ || తయోస్తుసుమహాత్మమణిశామ్య విబుధాదయః | ముముచుఃపుష్పవషాణిచ ప్రవాద్యానితుష్టువుః | ౩౯ || అథతాశఫలాన్యాదామనుష్యాగతసాధ్వ

కరణం- పర్యసరత్ పరితోధావదిత్యథః || ౩౦ || పునరితి || ఉపక్రోష్టాగదాభః - పరాక్ ప్రతిముఖః - అపరాపశ్చమా - బలాయబలం హంతుం || ౩౧ || సగతి || తృణరాజస్తాశః || ౩౨ || ౩౩ || బలస్యేతి || ఉత్సృష్టై నఖరదేహాన- హతైః ఆహతాః- చ కంపిరె అకంపత || ౩౪ || నైతి || యస్త్రిన్ద్రిదంవిశ్వంఓతం- ఉధృప్తంతుమపటవివగ్రధితం- ప్రోంతిర్యక్తంతుమపటవత్ - ఎవంసంగ్రధితం సవతోమస్యా తం- వతఃతత్తత్తథః || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ఫలైతి || ఘనై నాభివ- భూతలంరరాజ-తత్ర- ఫలప్రకరసంకీర్ణమితి- దైత్యదేహాః ఖరతా తౌగ్రై శ్చసంకీర్ణమితి- రుణైవతనీలఘనసాదృశ్యసంపాదనం || ౩౮ || ౩౯ || అథేతి || ఆగ్గతాశ్చక్షుః || ౪౦ || ౪౧ || తమితి || గోరణా

కృష్ణచరణస్పృశభాగ్యేన - సవికస్తీరెనశుష్కః - అమృతమాహరతాగరుత్తతాత్రాంతత్వాదతి - పురాణాంతరం - ఆస్ఫోట్యబాహుంకరత
తేనాహత్య - గాఢందృఢంబద్ధారశనాకాంఘీయేనసతథా || ౬ || సపేతి || సపేస్యప్రదః - పురుషశ్రేష్ఠస్యపతనభరణ - సంక్షోభ
తానాం ఉరగాణాం - విష్ణురున్నమితోంబురాశిర్యస్యసః - విషేణకషాయాకృతాభయంకరాఢార్తయాయస్యసః - పర్యక్పతితః - అం
చత్థనుశ్చతం పుతఃప్రసృతః - నైతచ్ఛిత్తమిత్యాహ - అనంతబలస్యేతి || ౭ || తస్మిన్మితి || భుజదండాహతోదకఘోషం శ్రుత్వా - తత్తతః - స్వ
సదనాభిభవంచనిరీక్ష్య - తదసహమాసఃసపేః - సమసరత్సమాజగామ || ౮ || తమితి || ప్రేక్షణీయశ్చసుకుమారశ్చ ఘనవదజ్జ్వలశ్చతం -
శ్రీవత్సపీతవసనం - శ్రీవత్సనసంయుక్తముజ్జ్వలశ్చీతంవస్త్రంయస్యతం - భుజయాభోగేన - చఛాదతివెష్టయత్ || ౯ || తదితి || సఃప్రియాయే

మవెత్స్యతేనదుష్టాంనదీంచఖిలసంయమనావతారః | కృష్ణఃకదంబమధిరుహ్యతతోతి తుంగమాస్ఫోట్య
గాఢరశమోభ్యపతద్విషోదే || ౬ || సపేప్రదఃపురుషసారనిపాత వెగసంక్షోభితోరగవిషోన్నమి
తాంబురాశిః | పర్యక్పుతోవిషకషాయితభీషణోర్మిరంచద్ధనుశ్చతమనంతబలస్యకింతత్ || ౭ || తస్మిన్
ప్రదేవిహరతోభుజదండఘూణవాఘోషమంగవరవారణవిక్రమస్య | ఆశ్రుత్యతత్సప్తసదనాభి
భవంచనిరీక్ష్యచతుశ్శ్రవాస్తమసరత్తదమృష్యమాణః || ౮ || తంప్రేక్షణీయసుకుమారఘనావ
దాతంశ్రీవత్సపీతవసనంస్థితసుందరాస్యమ్ | క్రీడంతమప్రతిబలంకమలోదరాంఘ్రింసందశ్యమ
మసురుషాభుజయాచఛాద || ౯ || తన్నాగభోగపరివీతమదృష్టచెష్టమాలోక్యతప్రియసఖాఃపశు
పాభృశాతాః | కృష్ణేపి తాత్మసుహృదభ కళత్రకామాదుఃఖాతిశోకభయమూఢధియోనిపే
తుః || ౧౦ || గాఘోవావత్సతర్యఃక్రందమానాస్సుదుఃఖతాః | కృష్ణస్యనైక్షణాభీతారుందత్యగవతస్థి
రే || ౧౧ || అథవ్రజేమహూత్పాస్త్రవిధాంతిదారుణాః | ఉత్పేతుభువిదివ్యాత్మన్యాసన్నభయ
శంసినః || ౧౨ || తానాలక్ష్మభయోద్విగ్నాగోపానందపురోగమాః | వినారామేణగాఃకృష్ణంజ్ఞాత్వా
చారయితుంగతమ్ || ౧౩ || తైదుర్నిమిత్తైర్నిధనంమత్వాప్రాప్తమతద్విదః | తత్పాణాస్తన్న
నస్తాస్తైదుఃఖశోకభయాతురాః || ౧౪ || ఆబాలవృద్ధవనితాస్సర్వేంగపశువృత్తయః | నిజగ్నుగో
కులాస్తీనాఃకృష్ణదశనలాలసాః || ౧౫ || తాంస్తథాకాతరావీక్ష్యభగవారోహిణీసుతః | ప్ర
హస్యకించిన్నోవాచప్రభావజ్ఞోనుజస్యసః || ౧౬ || తేన్వేషమాణాదయితంకృష్ణంసూచితయాపదైః |
భగవల్లక్షణైర్జగ్ముఃపదవ్యాయమునాతటమ్ || ౧౭ || తేతత్రతత్రాబ్జయవాంకుశాశనిధ్వజోపప
న్నానిపదానివిశ్వతేః | మార్గేగవామన్యపదాంతరాంతరేనిరీక్ష్యమాణాయయురంగసత్పరాః || ౧౮ ||
అంతర్జాలేభుజగభోగపరితమారాత్కృష్ణంనిరీహముపలభ్యజలాశయాంతే | గోపాంశ్చమూఢధిష
ణాపరితఃపశూంశ్చసంక్రందతఃపరమకశ్మలమాపురార్తాః || ౧౯ || గోప్యోనురక్తమనసోభగవత్య
నంతేతత్సహృదస్థితవిలోకగిరఃస్తరంత్యః | గ్రస్తేహినాప్రియతమేభృశదుఃఖతప్రాశ్మాన్యంప్రియ
వ్యతిహృతందదృశుస్తిలోకమ్ || ౨౦ || తాఃకృష్ణమాతరమపత్యమనుప్రతప్రాంతుల్యవ్యధాస్తమధిగ
మృశుచస్త్రవంత్యః | తస్తావ్రజప్రియకథాకథయంత్యతసా కృష్ణాననెపేతదృశోమృతకప్రతీ

మాంతేతప్రియాః - తేచతేసఖాయశ్చేతితథా || ౧౦ || ౧౧ || అథేతి || భువిభూకంపాదయః - దివిఉల్లాసాదయః - ఆత్మనివామనైత్రస్ఫురణా
దయః - ఆసన్నంభయంశంసితం శీలంయేషాంతే || ౧౨ || తానితి || తానాలక్ష్మ - గోకులాన్నిజగ్నుతిత్వతీయేనాస్వయః - భయోద్విగ్నాః
భయహతుభ్యభీతాః - భయేనకంపమానాఇతివా || ౧౩ || తైరితి || సతంవిదంతీత్యతద్విదః || ౧౪ || ఆబాలేతి || పశువృత్తయః - అతివత్సలాః || ౧౫ ||
తానితి || కాతరాభీతాః || ౧౬ || తదితి || భగవంతం లక్షయంతియానిపదాని - తైఃపదైస్సూచితయాపదవ్యామార్గేణ || ౧౭ || మా
గ్నానప్రకారమాహ || తదితి || విశ్వతేః - కృష్ణస్య - అన్యేషాంపదానాం - అంతరాంతరేమగ్నమధ్యే - తత్తదపోహనసగవాంశ్రుతి
నాం - మార్గేణసత్పరాప్రమత్తాయాగినస్తత్తదపాద్యపదాదేన - యథాపరంతత్త్వం - మృగయంతే - తద్వదితిభావః || ౧౮ || అంతరితి ||
తతశ్చసపేశరీరవెష్టితంకృష్ణం - దూరాన్నిరీక్ష్య - గోపాంశ్చపశూంశ్చ - తథాతథానిరీక్ష్య - ఆతాః - పరమంసోహంప్రాపుః || ౧౯ ||

గోప్యతే॥ ప్రియైశ్చక్రైశ్చైవ విరహితం త్రై లోక్యం శూన్యం చ దృశ్యం ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుతి॥ అసస్యగతిమాత్మానం ఇ
 త్థం నిరీక్ష్య-అతపి వాత్సహతోః-స్వగోకులమతిదుఃఖితమాజ్ఞాయ-ఉరగబంధాదుదతిష్ఠదిత్యన్వయః॥ ౨౩ ॥ తదితి ॥ తస్యప్రభ్యమానెన
 ప్రవధామానెన-వపుషా-వ్యధితాత్మా పీడితశరీరః-భుజంగః కుండలీ-శ్రీకృష్ణంత్యక్త్వా-కుపితః-స్వఫణానున్నమయ్య-శ్వసన్
 కైవలమీక్షమాణస్తథా-కథంభూతః-శ్వసనరంధ్రేమనానావివరేషు-విషంయస్యసతథా-అంబరీషంబ్రాహ్మః-మండకపాకభాజనమిత్య
 థాః-తద్వ్యసంతప్తానిస్తద్ధాని-ఈక్షణానియస్యసతథా-ఉల్కుకానిముఖేషుయస్య-సచసచ॥ ౨౪ ॥ తమితి॥ హరిశ్చక్రీడన్-తమముం
 సపాం-పరిససారపరితోబ్రాహ్మ-అతికరాళా విషాగ్నియైక్తాదృష్టిర్యస్యతం-జిహ్వయాద్విశిఖయైతిప్రతిముఖం॥ ౨౫ ॥ వివ
 మితి ॥ ఏవంపరిభ్రమణైవహతమోజాయస్యతం-ఉన్నతోఅంసాయస్యతం-తస్యమూఢాసుయైరత్ననికరాః-తేహంస్పశేన-అ
 త్యరుణంపాదాం బుజంయస్యసః-అత్రభందోభంగఆషాః-ననుకథంచంచలెషుశిరస్సు-ననత-తత్రాహ-అఖిలకళానామాదిగు

కాః ॥ ౨౦ ॥ కృష్ణప్రాణాన్నివిశతోనందాదీవీక్ష్యతద్ధృదమ్ । ప్రత్యషేధత్సభగవాన్రామఃకృ
 ష్టానుభావవిత్ ॥ ౨౧ ॥ ఇత్థంస్వగోకులమనన్యగతినిరీక్ష్యసస్త్రి కుమారమతిదుఃఖితమాత్మహతోః ।
 ఆజ్ఞాయమత్యపదవీమనువతమానఃస్థితామ్ముహూతముదతిష్ఠదురంగబంధాత్ ॥ ౨౩ ॥ తత్ప్ర
 భ్యమానవపుషావ్యధితాత్మభోగస్త్యక్తోన్నమయ్యకుపితఃస్వఫణాభుజంగః । తస్థాశ్వసన్శ్వసనరం
 ద్రవిషాంబరీషస్తభైశ్చ నోల్కుకముఖోహరిమీక్షమాణః ॥ ౨౪ ॥ తంజిహ్వయాద్విశిఖయాపరిలెలి
 హనంద్వస్ప్రకీర్ణహృతికరాళవిషాగ్నిదృష్టిమ్ । క్రీడన్నముంపరిససారయథాఖగేంద్రబ్రాహ్మసో
 వ్యవసరంప్రసమీక్షమాణః ॥ ౨౫ ॥ ఏవంపరిభ్రమహతౌజసమున్నతాంసమానమృతత్పృథుశిరస్స్వ
 ధిరూఢాద్యః । తన్మూఢారత్ననికరస్ప * శాంతితామ్రపాదాంబుజోఖిలకళాదిగురుననత ॥ ౨౬ ॥
 తంనతుముద్యతమవేక్ష్యతదాతదీయాగంధవసిద్ధమునిచారణదేవవధ్వః । ప్రీత్యామృదంగవణవా
 నకవాద్యగీతపుష్పపహారనుభిస్సహసోపసేమః ॥ ౨౭ ॥ యద్యచ్ఛిరోననమతేంగశతైకశీర్ష్ణస్తత
 న్నమదఖిలదండధరోంఘ్రపాలైః । క్షీణాయుషోభ్రమతఉల్బణమాస్యతౌసృజస్తోవమన్సరమక
 శ్మలమాపనాగః ॥ ౨౮ ॥ తస్యాక్షిభిరగరళముద్వమతశ్శిరస్సుయద్యత్సమున్నమతినిశ్వసతోరుషాఞ్చైః ।
 సృత్యత్పదానునమయదమయాంబభూవపుష్పైస్సుపూజితఇవేహపునఃపురాణః ॥ ౨౯ ॥ తచ్చిత్ర
 తాండవనిరుగ్గఘణాసహస్రైరక్తంముఖైరురువమన్నృపభగ్నాత్రః । స్మృత్వాచరాచరగురుంపురు
 షంపురాణంనారాయణంతమరణంమనసాజగామ ॥ ౩౦ ॥
 కృష్ణస్యగభజగతోతిభరావసన్నంపాష్టిప్రహారపరిరుగ్గఘణాతపత్రమ్ । దృష్ట్వాహిమాద్యముప
 సేమరముష్యపత్యృతతాశ్శ్మధద్వసనభూషణకేశబంధాః ॥ ౩౧ ॥ తాస్తంసువిగ్నమనసోథపురస్తృ
 తార్భాఃకాయాన్నిపాత్యభువిభూతపతింప్రణేముః । సాధ్వ్యఃకృతాంజలిపుటాశ్శమలస్యభతుర్మో

—* కాళీయ పత్నీకృత శ్రీకృష్ణస్తుతిః*

తైచ్ఛవశ్శరణదంశరణంప్రపన్నాః ॥ ౩౨ ॥ నాగపత్న్యః ॥ న్యాయోహిదండఃకృతకిల్బిషేస్త్రిత

రుః ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ యద్యదితి॥ శతైకశీర్ష్ణః శతం వికానిముఖ్యాని-శీషాణియస్యతస్యక్షీణాయుషోపిపునభ్రామతః-యద్యచ్ఛిరో
 ననమతేస్తద్ధతాంసజహతి-సృత్యచ్ఛరణంఘ్రపాలైస్తత్తన్నమద-తథాచ-అస్యతోముఖేభ్యః-నస్తోనానావివరేభ్యశ్చ-అస్యగ్న్వ
 మ ॥ ౨౮ ॥ తస్యేతి॥ పునరపిరుషాఉచైచిన్యాశ్వసతోయద్యత్సమున్నమతి-తత్తపదాఘాతేనానునమయ-ఇహస్త్రిన్నవసర-హృ
 ష్టైగంధవాదిభిః-తేహసనఃపురుషఇవసయశోదానందసః-పుష్పైఃపూజితః-యద్యా-తదాగంధవాదిభిః-పుష్పైస్సుపూజితో
 గోపైఃపురాణఇవపుమాదృష్టఇతి-యద్యా-పుష్పైస్సుపూజితఇవప్రసన్నస్-దమయాంబభూవహితంకృతవానిత్యథాః ॥ ౨౯ ॥
 తదితి॥ అరణంశరణం ॥ ౩౦ ॥ కృష్ణస్యేతి॥ గభజగంతియస్యతస్యాతిభరణ-అవసన్నమాత్రాంతం-పాష్టిఃపాదపృష్ఠం-ఆద్యంశ్రీ
 కృష్ణం-శ్మధంతోవిస్రంసమానాః-వసనాదయోయాసాంతాః ॥ ౩౧ ॥ తాఇతి॥ శరణంప్రపన్నాస్తత్యః-తంప్రణేముః-సువిగ్నమన
 సఃవిహ్వలచిత్రాః-భువీతితస్త్రిష్ఠానై-జలదధస్తాద్యా-తీరేనా-శమలస్యపాపాత్తనోపి-భతుర్మోతైచ్ఛవః-భతుర్మృచ్ఛమలం

తస్యవా - భూతపతిం ప్రాణిమాత్రస్యపతిం - శరణదంత్రయప్రదం || 32 || ప్రథమంతావత్పితం భగవంతం - దండానుమోదనో
 పశమయంత్యః - స్తువంతి - తత్ర || శ్లో || దండానుమోదనంపద్ధిః - దశభిశ్చహరః - స్తుతిః | ప్రాధానాపంచభిశ్చోక్తైస్తతఃపన్నగయోషి
 తామ్ || శ్రీధరీయోయంశ్లోకః || న్యాయ్యతి || సచనిగ్రహానుగ్రహలక్షణం వైషమ్యమిత్యాహుః - భత్సతి - ఫలంలనుశంసా ఆలోచయ ||
 33 || నిగ్రహాసామగ్రహమేత్యుక్తంపూర్వం - ఇదానీ మనుగ్రహ ఎవాయంసనిగ్రహాభిత్వా హుః || అనుగ్రహాభితి || నోస్తాకంయస్తా
 దస్యసహత్వందృశ్యతే - అతస్తస్మల్పాపనివర్తకోదండః - అనుగ్రహవివ - క్రోధత్వేనప్రతీయమానోపీత్యభాః || 34 || మహాంశ్చాయ
 మనుగ్రహాభితితస్యపూర్వపుణ్యమభినందంతి || తపతి || స్వయంమానరహితేన - అన్యేభ్యమానదేనచ - సర్వజీవయతీతిసర్వజీవః || 35 ||
 సతపతినిమిత్రకవిషభా గ్యోదయః - కింత్యచింత్యంతవకృపావైభవమిత్యాహుః - శ్లోకత్రయేణ || కస్యేతి || తపతిదినాబ్రహ్మదయో
 పి - యస్యాః శ్రీయః ప్రసాదమిచ్ఛంతి - సాశ్రీలలనాపి - శ్రీరేవలలనాత్తమాస్త్రీ - యస్యత్వదంఘ్రిస్పృశాధికారస్య - వాంఛ
 యా - స్పృశాధికారాభిత్వత్రుభందో భంగఆహుః - తపతిచరత్ - అస్యసహస్య - కింకృతమితికౌవేతీత్యభాః || 36 || నేతి || యత్తవ
 పాదరజః - ప్రపన్నాః ప్రాప్తాః - పారమేష్ఠ్యాదీనపి - తుచ్ఛంమన్యంతే || 37 || తదితి || అహోతదేషాయత్తతపివప్రాప - అన్యైః బ్ర
 హ్మదిభిరపి - పునఃకథంభూతంపాదరజః - యదిచ్ఛతః సేవ్యంమేభవత్వితిప్రాధానతపివ - సమక్షంప్రత్యక్షతపివ - విభవః అసేవీతా
 సంపద్యవతి || 38 || సమతి || భగవతే అచింత్యైశ్వర్యాదిగుణాయ - కించ - పరమాత్మనె - తదుపాదానాయ - ఎతానిదశభిః

వావతారఃఖలనిగ్రహాయ | రిసాస్సతానామపితుల్యదృష్టేధాత్వేదమంధమమేవానుశంసత్ || 33 ||
 అనుగ్రహాయంభవతాకృతోహి నోదండాసతాంతేఖలుకల్పమాపహః | యద్దండశూకత్వముముష్య
 దేహినఃక్రొధోపితేనుగ్రహపవసమ్మతః || 34 || తపస్సుతప్తంకిమనెనపూర్వంనిరస్తమానెనచమా
 నదేన | ధర్మోధవాసవజనానుకంపయాయతోభవాంస్తుప్యతిసర్వజీవః || 35 || కస్యానుభాసౌ
 స్యనదేవవిద్మహేతవాంఘ్రిరేణుస్పృశాధికారః | యద్వాంఛయాశ్రీలలనాచరత్తపాపిహాయకా
 మాసువిరంధృతవ్రతా || 36 || ననాకపుష్కంనచసార్వభౌమంనపారమేష్ఠ్యంనరసాధిపత్యమ్ | న
 యోగసిద్ధినఃపునర్భవంవావాంఛంతియత్పాదరజఃప్రపన్నాః || 37 || తదేషనాథాపమరాపమన్యై
 స్తమోజనిఃక్రొధవశోహ్యహీంద్రః | సంసారచక్రభ్రమతశ్శరీరిణాయదిచ్ఛతస్స్యద్విభవస్సమ
 త్సుమ్ || 38 || నమస్తుభ్యంభగవతే పురుషాయమహాత్మనే | భూతావాసాయభూతాయపరాయపత
 మాత్మనే || 39 || జ్ఞానవిజ్ఞాననిధయేబ్రహ్మణేనంతశక్తయే | అగుణాయావికారాయనమస్తేప్రాకృ
 తాయచ || 40 || కాలాయకాలనాభాయకాలావయవసాక్షిణే | విశ్వాయతదవద్రప్తైతత్తత్త్రై
 విశ్వహేతవే || 41 || భూతమాత్రేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధ్యాశయాత్మనే | త్రిగుణేనాభిమానే
 నగూఢస్వాత్మానుభూతయే || 42 || నమోనంతాయసూక్ష్మాయకూటస్థాయవిపశ్చితే | నానావాదా

శ్లోకే విశేషణాని - పురుషాయ పూర్వం అంతర్యామిరూపేణవర్తమానాయ - మహాత్మనెవమన్యపరిచ్ఛిన్నాయ - కుతఃభూతావాసా
 యతాకాశాద్యాశ్రయాయ - తదపికుతః - భూతాయపూర్వమపిసతే - కుతఃపరాయకారణాయ - కించ - పరమాత్మనెకారణతీతాయేతివా ||
 39 || కారణత్వం కారణతీతత్వంచసమభావయితుమాహుః || జ్ఞానైతి || జ్ఞానవిజ్ఞాననిధయే - జ్ఞానంజ్ఞప్తిః - విజ్ఞానంచిచ్ఛక్తిః - తయోని
 భయే - తాభ్యాంపరిపూర్ణాయ - కథంతథాత్వమతఉక్తం - బ్రహ్మణే - అనంతశక్తయే - బ్రహ్మణేకథంభూతాయ - అగుణయతివికారా
 య - పునఃకథంభూతాయ - అనంతశక్తయే - ప్రాకృతాయప్రకృతిప్రవర్తకాయ - యద్వాంఛప్రాకృతాయలప్రాకృతానంతశక్తియుక్తాయ -
 అయమభాః - అగుణత్వానవికారంబ్రహ్మ - జ్ఞప్తిమాత్రత్వాత్తారణతీతంప్రకృతిప్రవర్తకానంతశక్తివిజ్ఞాననిధిత్వాదీశ్వరః
 కారణం - తదుభయత్వేనమతి || 40 || అనంతశక్తిత్వాత్తాలశక్త్యావిశ్వప్రప్యత్వాదిరూపేణసమన్యంతి || కాలాయేతి || కాలాయకా
 లస్వరూపాయ - కాలనాభాయకాలశక్త్యాశ్రయాయ - కాలావయవసాక్షిణే - తతశ్చవిశ్వాయవిశ్వస్వరూ
 పాయ - తహింకింజదోహం - సహ - తదుపద్రప్తై - సదద్రప్తమాత్రాయ - కింతు - తత్తత్త్రై - సచ - కర్మమాత్రాయ - విశ్వహేతవేస
 వకారణరూపాయ || 41 || తదేనామః || భూతైతి || ఆశయశ్చిత్తం - భూతాదిరూపాయ - అతఃసర్వకారణరూపాయేతి - అహంకా
 రాత్తత్తయాసమన్యంతి - త్రిగుణేనైతి - ఎవంసృష్టికార్యయస్త్రిగుణోభిమానః - తేనగూఢానాంహ్యంశభూతానామాత్మనామనుభూతి
 ర్యసతస్సై || 42 || త్వంతుఅహంకారానాపుతతిస్తువంతి || సమతి || అనంతాయఅహంకారాపరిచ్ఛేదాత్ - అతఃసూక్ష్మాయ - అత్యశ్వ
 త్వాత్ - అతపివకూటస్థాయఉపాధ్యతవికారాభావాత్ - అతపివవిపశ్చితేసర్వజ్ఞాయ - విపంస్తుత్వా - అచింత్యమాయత్వేనస్తువంతి - నా

నానాదాసురోధాయ అస్తి - నాస్తి - సవజ్ఞః - కించిద్జ్ఞః - బద్ధః - ముక్తః - వికః - అనెకః - ఇత్యాదీనానానువాదాఅనురుగద్ధి - మా
యయాను వతతే - యస్తస్మై - కించ - వాచ్యవాచకశక్తయై అభిధానాభిధేయశక్తిభేదాదపినానాత్వేన ప్రతీయమానా - యేత్యధః || ౪౩ ||
అనావృతత్వమేవ హత్వంతరేణపి సూచయంత్యః స్తువంతి || సమగ్రితి || ప్రమాణమూలాయ చక్షురాదీనాం చక్షురాదిరూపాయ - అతఏ
వ - కవయేస్వయంతన్నిరపేక్షజ్ఞానాయ - కుతః - శాస్త్రయోనయేవేదాత్మకనిశ్వాసాయ || ౪౪ || కించ - అనావృతైశ్వర్యత్వాదేవచతు
మూర్తిస్వరూపేణ సవోపాస్య త్వేన సమంతి || సమః కృష్ణాయైతి || రామాయ సంకషణయ - వసుదేవసుతాయ - వసుదేవశబ్దితంశు
ద్ధంసత్త్వం - తత్ర ప్రకాశమానాయ - వసుదేవాదేత్యధః - సాత్త్వతాముపాసకానాం - పతయేసాలోక్యాదినాపాలకాయ - వివం
చతుమూర్తయై కృష్ణాయతుభ్యం సమగ్రితి || ౪౫ || కథంచతుమూర్తి తేతితదాముః || సమోగుణప్రదీపాయైతి || గుణాః అంతఃకర
ణాని - తాప్రదీపయతి ప్రకాశయతీతితథాతస్మై - చిత్రాద్యధిస్థాతృత్వేన చతుమూర్తి తేతిభావః - సను - తథాప్యేకస్వైవకథంచ
తుష్టమతఆముః - గుణాత్తచ్ఛాదనాయచ - తైరేవగుణైరుపాసకానాం ఫలవై చిత్రాయై - అత్తాసమాచ్ఛాద్య నానాత్వేన ప్రకాశమా
నాయేత్యధః - సనుకథంతహి ప్రతీతిరతఉక్తం - గుణవృత్త్యుపలక్ష్యయ - చిత్రాదీనాంచేతనాభ్యవసాయాదివృత్తిభిరుపలక్ష్యయ - ఉ
పలక్షణమేవాముః - గుణద్రష్టైతత్పాక్షిణే - కథంచదుపలక్ష్య ఎవసజ్ఞయితిత్యాముః - స్వసంవిదేఅగోచరాయేత్యధః || ౪౬ || అగో
చరత్వముపలక్ష్యత్వం - దశాయంత్యోనమంతి || అవ్యాకృతేతి || అవ్యాకృతవిహారాయ అతక్యమహిమ్న ఇత్యధః - సవవాక్యకృతసి
ద్ధయే సవకార్యోత్పత్తిప్రకాశహతుత్వేనోపలక్షణయోగ్యాదేత్యధః - ఉపలక్షణంతరమాముః - హృషీకేశ - కరణప్రవతక - కిం

నురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయై || ౪౩ || సమః ప్రమాణమూలాయ కవయేశాస్త్రయోనయై | ప్ర
వృత్తాయనివృత్తాయ నిగమాయనమోనమః || ౪౪ || సమః కృష్ణాయ రామాయ వసుదేవసుతాయచ | ప్ర
ద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ సాత్త్వతాంపతయేనమః || ౪౫ || సమోగుణప్రదీపాయగుణాత్తచ్ఛాద
నాయచ | గుణవృత్త్యుపలక్ష్యయ గుణద్రష్టై స్వసంవిదే || ౪౬ || అవ్యాకృతవిహారాయ సవవాక్య
కృతసిద్ధయై | హృషీకేశనమస్తే స్తుమునయే మానశీలినే || ౪౭ || పరాపరగతిజ్ఞాయ సవాధ్యతా
యతేనమః | అవిశ్వయచవిశ్వయతద్రష్టై స్వచహేతవే || ౪౮ || త్వంహ్యస్యజన్మస్థితినంయమా
విభాగుణైరనీహూకృతకాలశక్తిధృత్ | తత్తత్స్వభావాప్రతిబోధయే సత స్సమీక్షయామో
ఘవిహారఈహసే || ౪౯ || తస్యైవతేమూస్తనవస్త్రిలోక్యాం శాంతాఅశాంతాఉత మూఢయోన
యః | శాంతాః ప్రయాసైహ్యధునావితుంసతాంస్థాతుశ్చ తేధమపగీష్నయేహతః || ౫౦ || ఆపరాధస్స
కృష్ణత్వాసోధవ్యస్సప్రజాకృతః | క్షుంతుమహాసి సవాత్మకమూఢస్య త్వామజానతః || ౫౧ ||
అనుగృహ్ణిష్వభగవత్ప్రాణాంస్త్యక్ష్యతిపన్నగః | స్త్రీణాంనస్సాధుశోచ్యనాంపతిప్రాణః ప్రదీయ

విషయవిషయా - స - ముసయే అత్తారామాయ - కింసాధనవశేన - సహిసహి - మానశీలినే మానమాత్తారామతా - తత్స్వభావాయ || ౪౭ ||
పరాపరేతి || కుతః పరాపరగతిజ్ఞాయ స్థూలసూక్ష్మణాంగతిజ్ఞత్వేన - సత్వాపిసజ్జమానాయేత్యధః - అపిచ - సవాధ్యతేయసవసాస్య
ధిస్థాత్రై - కుతపితత్ - అవిశ్వాయ - సవిశ్వంయస్త్రితస్మిషేధావధయే - విశ్వాయచతద్వివతాధిస్థానాయేత్యధః - కించ - తద్రష్టై అ
భ్యాసాపవాదసాక్షిణే - అపిచ - అస్యచవిశ్వాభ్యాసస్య - తదపవాదస్యచ - విద్యావిద్యాభ్యాం హేతవే - యద్వా - అవిశ్వాయవిశ్వ
తైజసాద్యవస్థారహితాయ - విశ్వాయమాయయాన్వంజైస్తత్తదవస్థాయ - తద్రష్టై - తాసమవస్థానాంభావాభావసాక్షిణే - అస్యత్స
మాసం - తస్మాత్సవజ్ఞత్వేన సవాధిష్ఠాతృత్వాత్తారామత్వాదిభినిరతిశయైశ్వర్యాయ - తుభ్యం సమగ్రితి || ౪౮ || విశేషజైరసంకీర్ణః
పంచపంచాశతానుతః | అహిస్త్రీభిః ప్రసన్నోయస్తాసామవభవేద్ధరిః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || ౪౯ || వివంతావద్దండానుమోదనస
మస్తారైశ్చభగవంతం ప్రసాద్యేదానీంత్యదధీనప్రాణినాంకోపరాధ ఇత్యాశయవంత్యః ప్రాగ్భయంతే || త్వంహీతి || అస్యలోకస్య -
జన్మాదీత్యమేవఅకృతఅకరోః - తతశ్చతాతా - సంస్థారూపేణసతః స్వభావా - ఘోరత్వాదీ - ప్రబోధయే ఈహసేత్రి
దసే - యద్వా అస్యజన్మాదీ - త్వమేవమిహస ఇత్యన్వయః - కథంభూతః - అకృతాఅనాదిర్యాకాలశక్తిః - తాంధారయతీతితథా - అ
స్యత్సమాసం || ౪౯ || తస్యేతి || అతః - తస్యతవై వామూస్తనవః - తస్యంతితితనవః క్రీడోపస్తరాః - తథాపి - తవాధునాశాంతాః ప్రి
యాః - కుతః - సతాంధర్మపరిపాలనెచ్ఛయా - ఈహతః ప్రవతకమాసస్య - అతస్తానవితుం - స్థాతుః స్థితస్య || ౫౦ || వివంచతవాప్రియాచ
రణిద్యసరాధః - తహిసోధవ్య ఇత్యాముః || ఆపరాధితి || ౫౧ || ౫౨ || యష్టదనుగ్రహాపి అన్యమంశ్చత్య రేవేతిచేన్నేత్యా

ముః || విధేహితి || త్వదాజ్ఞయా ప్రాణినోనాద్యామతిభావః || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || వయమితి || యదసద్గ్రహణితి - యతఃస్వభావః - అసద్గ్రహరూపః - యద్వా - యతఃస్వభావాత్ - అసత్విదేహాదేనాగ్రహః - సదుస్త్వజగతి || ౫౬ || త్వయేతి || గుణైవివిధతయా - సృజ్యతగతిగుణవిసర్జనం - తత్రాపినానాస్వభావాదయోయస్యతత్ || ౫౭ || వయమితి || జాత్యాజన్తనైవ - ఉరుమన్యత్యే మాంతే - వయంకథంత్యజామః || ౫౮ || భవానితి || హియస్తాత్ - తత్రత్వన్తాయత్యాగే - భవానెవకారణమిత్యనుగ్రహంవిధేహి - మమాజ్ఞయాభాదతేతి - ఈశ్వరత్వాన్నిగ్రహంవా - విధేహి || ౫౯ || ఇతితి || యతోగౌభిశ్చ - భిశ్చనదీభుజ్యతామితి || ౬౦ || యగతి || తస్యయుక్తాభిభావయంతోత్పదనీయమిత్యాజ్ఞా || ౬౧ || ఇతోపిత్యయానిగంతవ్యమిత్యాహ || యగతి || త్వయిస్థితేతన్నసంభవతీతిభావః || ౬౨ || సచతవగరుడభ

తామ్ || ౫౩ || విధేహితేకింకరీణామనుష్టేయంతవాజ్ఞయా | యచ్చద్ధయానుతిష్ఠ్యవైముచ్యతేసర్వబంధనాత్ || ౫౩ || బాదరాయణిః || ఇత్థంసనాగపత్నీభిభాగవాన్సమభిష్టుతః | మూర్ఖితంభగ్నశిరసంవిససజాంఘ్రికుట్టనైః || ౫౪ || ప్రతిలబ్ధేంద్రియప్రాణః కాలీయశ్శనకైహారిన్ | కృచ్ఛాత్సముచ్చస్వసదీనఃకృష్ణంప్రాహకృతాంజలిః || ౫౫ || కాలీయః || వయంఖిలాస్సహూత్పత్యతామసాదీఘ్నమన్యవః | స్వభావౌచస్త్వజౌనాథభూతానాంయదసద్గ్రహః || ౫౬ || త్వయాసృష్టమిదంపవంధాతగుణవిసర్జనమ్ | నానాస్వభావవీర్యజౌయోనిబీజాశయాకృత్ || ౫౭ || వయంచతత్రభగవన్సపాజాత్యోరుమన్యవః | కథంత్యజామస్తస్మాయాందుస్త్వజాంమోహితాస్తయా || ౫౮ || భవాహికారణంతత్రసర్వజ్ఞోజగదీశ్వరః | అనుగ్రహంనిగ్రహంవామన్యసేతద్విధేహినః || ౫౯ || శ్రీశుకః || ఇత్యాకణ్యవచఃప్రాహభగవాన్కార్యమానుషః | నాత్రస్థేయంత్వయాసపాసముద్రంయాహిమాచిరమ్ || స్వజ్ఞాత్యపత్యదారాద్యైగోనృభిభుజ్యతాంనదీ || ౬౦ || యపతత్సంస్తరైస్త్యస్తభ్యంమదనుశాసనమ్ | కీర్తయన్నభియోస్సంధ్యోనయన్తద్భయమాపుయాత్ || ౬౧ || యోస్త్విస్సాత్పాప్రాదేమత్యోదేవాదీంస్తపయేజ్జలైః | ఉపాప్యవాన్మరన్నవన్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే || ౬౨ || ద్వీపంరమణకంహిత్యాహ్రదమేతదుపాశ్రితః | యద్భయాత్సమపణస్తాప్సంనాద్యాన్తత్పదలాంభితమ్ || ౬౩ || ఋషిః || ముక్తభగవతారాజకృష్ణేనాచ్ఛతకమణా | తంపూజయామాసముదానాగఃపత్నీభిరాదరమ్ || ౬౪ || దివ్యాంబరస్రజ్జణిభిఃపరాశ్రేయైరపిభూషణైః | దివ్యగంధానులైశ్చహహత్యోత్పలమాలయా || ౬౫ || పూజయిత్వాజగన్నాథంప్రసాద్యగరుడధ్వజమ్ | నాగరాజోభ్యనుజ్ఞాతఃపరిక్రమ్యాభివంద్యతమ్ || ౬౬ || సకశత్రుసుహృత్పుత్రోద్వీపమభిజగ్మామహ | తదైవసామృతజలాయమునానివిషాభవత్ || ౬౭ || అనుగ్రహద్భగవతఃక్రీడామనుజరూపిణః || ౬౮ ||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతేదశమస్తంధేషోడశోధ్యాయః. రాజా || నాగాలయంరమణకంకస్తాత్తత్యాజకాలీయః | కృతంకింవాసుపణస్యతేనైకేనాసమంజసమ్ || ౧ || శ్రీశుకః || ఉపహర్యైస్సపజనైర్క్రాసిమాసీహయోబలిః | వానస్పత్యోషహాబాహువానాగానాంప్రాజ్ఞీరూపితః || ౨ || స్వంస్వంభాగంప్రయచ్ఛంతినాగాఃపర్వణివర్షణి | గోపీథాయా

యంభదేదిత్యాహ || ద్వీపమితి || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ఇతిభావాభావదీపికాయాం - షోడశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || ఇతిశ్రీమద్భాగవతేదశమస్తంధేషోడశోధ్యాయః. నాగేతి || అసమంజసం అప్రియం || ౧ || ఉపహర్యైరితి || ఉపహర్యైభావైః - సపజనైఃసపాయతైజనైః - వానస్పత్యః వనస్పతేమూలదేయః - నాగానాంతద్భావాపరిహారాయ - యోబలిఃనిరూపితః ఉపకల్పితః - యద్వా - ఉపహర్యైస్సుపణభావైః - సహావివజనాఃతైః - నాగానాంసంబంధీభాగః - యస్మిన్వైకోనాగోదీయతే - తథాభూతోయోబలిః సుపణాయనిరూపితగతి || ౨ || స్వమితి || తెచనాగాః స్వంస్వంభాగం - జనైదతత్తం - సుపణాయప్రయచ్ఛంతి - తతోభీతాః - గోపీథాయరక్షణాయ || ౩ || విషతి || విషవీర్యాభ్యాంయోమదః -

తేనావిష్టః - కాద్రవేయఃకర్తృపుత్రః - కాలీయః - గరుడంకదధీకృత్య అవిగతయః - స్వంభాగమదత్వా - అన్యైదా త్తమపి - తంబలిం
స్వయమేవబుభుజే || ౪ || ౫ || తమితి || విషమేవాయు ధంయస్యసః - ప్రత్యభ్యయాత్ యోధ్యం ప్ర తిజ గామ - ఉచ్చితనైకమస్తకః - ఉ
న్నమితానైకఫణః - రదాయధఃదంతాయుధః - కరాశజిహ్వశ్చసాపుచ్ఛస్వసితోగ్రలోచనశ్చ ఉచ్ఛస్వసితానిఉజ్జ్వలం భితానిఉగ్రా
లోచనానియస్యసః || ౬ || తమితి || తాత్పర్యపుత్రో గరుడః - మధుసూదనస్యా నసంయస్త్వికసః || ౭ || సుపణేతి || తస్యగరుడస్యాగమ్యం -
అగాధతయాచ మరాసదం || ౮ || తదగమ్యత్వే కా రణంతరమాహ || తత్రైతి || నివారితోపి - అహరత్ అభక్షయత్ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || తదితి || తే

త్తనస్సర్వేసుపణానామహత్తనై || ౩ || విషవీర్యమదావిష్టఃకాద్రవేయస్తుకాలీయః | కదధీకృత్య
గరుడంస్వయంతుబుభుజేబలిమ్ || ౪ || త చ్చ త్వాకుపితోరాజగరుత్మాభగవత్ప్రియః | విజిఘాం
సుమహావేగఃకాలీయంసముపాద్రవత్ || ౫ || తమావతం తంతరసావిషాయుధః ప్రత్యభ్యయామ
చ్చితనైకమస్తకః | దద్ధిస్తుపణాన్వ్య దశద్ర దాయుధఃకరాశజిహ్వాచ్ఛస్వసితోగ్రలోచనః ||
౬ || తంతాత్పర్యపుత్రస్స నిరస్య మన్యు మాప్రచండవేగోమధుసూదనాననః | పక్షేణసవ్యేనహిర
ణ్యరోచిషాజఘానకద్రుసుతముగ్రవిక్రమః || ౭ || సుపణపక్షాభిహతఃకాలీయోతీవవిహ్వలః | ప్ర
దంవివేశకాలింద్యాస్తగమ్యంమరాసదమ్ || ౮ || తత్రై కదాజలచరంగరుడోభక్ష్యమీపితమ్ | నివారి
తస్సేభరిణాప్రసహ్యతుధితోహరత్ || ౯ || మీనాసుమఃఖితాదృష్టాదీనామీనపతాహతే | కృ
పయాసాభరిఃప్రాహత త్రత్యక్షేమమాచరత్ || ౧౦ || అత్రప్ర విశ్యగరుడోయదిమత్స్యానభాద
తి | సద్యఃప్రాణైవియజ్యేతసత్యమేత ద్ప్రవీన్యుహమ్ || ౧౧ || తత్తా లీయఃపరంవేదనాన్యఃకశ్చన
లేలిహః | అవాన్నీద్రుడాన్నీతఃకృష్ణేనచవివాసితః || ౧౨ || కృష్ణంప్రా దాద్వినిస్త్రాంతందివ్యస్రగం
ధవాససమ్ | మహామణిగణాకీణంజాంబూనదపరిష్కృతమ్ || ౧౩ || ఉపలభ్యోత్థితాస్సర్వే లబ్ధప్రా
ణాశ్చవాసవః | ప్రమోదనిభృతాన్తా మోగోపాఃప్రీత్యాభిరేమిరే || ౧౪ || యశోదారోహిణీనందోగో
ప్యోగోపాశ్చకారవః | కృష్ణంసమేత్యలభేహాసనలబ్ధమమోరథాః || ౧౫ || రానుశ్చయ్యతమాలింగ్య
జహాసాస్యానుభావవితే | నగాగామౌవృషావత్సాలేభిరేవరమాంముదమ్ || ౧౬ || నందంవి ప్రాస్తమా
గమ్యగురవస్సకశత్ర కాః | ఉచుస్తేకాలీయగ్రస్తోదిష్ట్యాముక్తస్తవాత్కజః || ౧౭ || యశోదాచనుహః
భాగానప్తలబ్ధప్రజాసతీ | పరిష్కజ్యాంకమారోప్య ముమోచాశ్రుకణాబహూః || ౧౮ || తతశ్చ
స్తంగతేభానాకృష్ణోవాసమకల్పయత్ | సరామస్సహగోపాలోమాత్రాపిత్రాసగోధనః || ౧౯ || తాం
రాత్రింతత్రరాజేంద్రతుత్తృద్భ్యాం శ్రమకశీతాః | ఉషుప్రజౌకసోగామౌకాలింద్యా ఉ

—* దవాగ్నితోగోపసంరక్షణఘట్టః *—

పహులతః || ౨౦ || తదాశువిపి నోద్ధాతోదవాగ్ని స్సర్వతోవ్రజమ్ | సుప్తంనిశీథఆవృత్యప్రదగ్ధముపచ
క్రమే || ౨౧ || తతఉత్థాయసంభ్రాంతాదహ్యమానావ్రజౌకసః | కృష్ణంయయుస్తైశరణంమాయామ
నుజమీశ్వరమ్ || ౨౨ || కృష్ణకృష్ణనుహాభాగ హేరామామితవిక్రమ | ఎష ఘోరతమోవహ్ని స్తావకా
గ్రసతేహినః || ౨౩ || సుమస్తరాత్సాన్వన్నఃపాహికాలాగ్నే స్సహృదఃప్రభో | నశక్ను మస్తవీచ్ఛ
రణంసంత్య క్తుమకుతో భయమ్ || ౨౪ || ఇత్థంస్వజనవైక్లబ్యంనిరీక్ష్య జగదీశ్వరః | తమగ్ని మపిబ

లిహఃసపః - అతస్తత్రా నాన్నీత్ || ౧౨ || కృష్ణమితి || జాంబూనదం సుపణాం - తేనాలంకృతం || ౧౩ || ఉపలభ్యేతి || అసవఃఇంద్రి
యాణి - ప్రమోదనిభృతాన్తానః ఆనంసపూణామనసః || ౧౪ || యశోదేతి || లభేహఃలబ్ధచేష్టః || ౧౫ || రామితి || సగాఃశ్చ ఔలపి - పూ
వణంశుష్టాస్సంతః - సద్యఃవిపి రూధాఇత్యభః || ౧౬ || నందమితి || తేవిప్రాః - ఉచుః || ౧౭ || యశోదేతి || సప్తలబ్ధప్రజాసప్తప్రాయా
పునలభ్యాప్రజానయాసః || ౧౮ || ౧౯ || తామితి || శ్రమేణచకశీతాః - ఉ పహులతః హులప్రాంతే || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || సుమ
స్తరాదితి || కాలాగ్నేఃపుత్యరూపాదగ్నేః సమృతోభిభీమః - కింతు - త్వచ్ఛరణవియోగాదిత్యాముః సశక్ను మ౬, ౬ || ౨౪ || ఇత్థమి

౧॥ శ్లో॥ విమోహన హిదండేనతత స్వశరణంగతాః । గోపానపాదనం తోసావనం తవనవహ్నితః ॥ శ్రీధర్మయోగశ్లోకః॥ ౧౫॥
 ఇతిభావాథా నీపికాయాం - సప్తదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో॥ అష్టాదశతతోగ్రీష్మవసంతగుణలక్షితే । ఆఘాతయద్భలనాలంప్రలంబం లీలయాహరిః ॥ కృత్యానృత్యంభజాగ్రేణుకశీయస్యస
 కౌతుకమ్ । బలంప్రలంబతుంగాంస మారోహ యదమిత్రహః ॥ ౧ ॥ ప్రజఇతి ॥ గోపాలభద్ర మాయయా గోపాలసమేవచ్ఛద్యయ స్యాంత
 యా ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ వసంతసా మ్నమాహ - చతుభిః ॥ యత్రైతి ॥ యత్రగ్రీష్మపి - నిర్ఘరాణాని ప్రాదేశభూషణ - నివృత్తస్వ
 నాఃఫన్నధ్వనయః - ఝిల్లికాఃకరోరధ్వనయః - సూక్ష్మకీటాయస్త్రి - తథాభూతంబృం దావసంభవతి - కించ - శశ్వతైషాం నిర్ఘరా
 ణాంశీకరైఃఅంబుకణైఃజుష్టైఃస్నిగ్ధాయేత్రమా పైషాంమండలై మ్-ండితం ॥ ౪ ॥ సరిదితి ॥ యత్రగ్రీష్మ - వసేవా - నిదాఘోగ్రీష్మః -

శ్రీవ్రమనంతోనంతశక్తిదృత్ ॥ ౧౫ ॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - సప్తదశోధ్యాయః. * *

—* గ్రీష్మతువణనప్రారంభః. *

శ్రీశుకః॥ అథ కృష్ణఃపరివృతోజ్ఞాతిభిర్ముదితాత్మభిః । అ * నుగీయమా మోన్యవిశ ద్ప్రజంగోమలమం
 డితః । ౧ । వ్రజేవిక్రీడతోరెవంగోపాలచ్ఛద్యమాయయా । గ్రీష్మా నామతురభవన్నాతిప్రేయా
 శరీరిణామ్ ॥ ౨ ॥ సచబృందావనగుణై ర్వసంతభవలక్షితః । యత్రాస్తైభగవాన్ సాత్రాద్రామణస
 హకేశవః ॥ ౩ ॥ యత్ర నిర్ఘరని ప్రాదనివృత్తస్వనఝిల్లికమ్ । శశ్వత్తచ్ఛీకరైజుష్ట ద్రుమమం
 డలమండితమ్ ॥ ౪ ॥ సరిత్రరఃప్రప్రవణోర్మి వాయునాకల్పారకం జోత్స్వలరేణుహారిణా । నవిద్యతేయ
 త్రవనౌకసాంద పౌనిదాఘవహ్ని కభ పౌతిశాడ్యై ॥ ౫ ॥ అగాధతోయత్రా దినీతటో మిభి
 వ్రవత్పరీష్యాఃపులి నైస్సమంతతః । నయత్ర చండాంశుక రావిషాల్పణాభు పౌరసంశాడ్యలితంవిగృ
 హ్లాతే ॥ ౬ ॥ వనంకుసుమితంశ్రీమన్నదచ్చిత్రమృగద్విజమ్ । గాయన్తయూర భ్రమరంకూజత్తోకిలసార
 సమ్ ॥ ౭ ॥ క్రీడిష్యమాణస్తత్త్రైష్టోభగవాన్ బలసంయుతః । వెణుంవిరణయగోపైగోధ నైస్సంవృతో
 విశత్ ॥ ౮ ॥ ప్రవాళబహాస్తబకస్తగ్ధాతుకృతభూషణాః । రామకృష్ణాదయోగోపాననృతుర్యుయు
 ఘజగుః ॥ ౯ ॥ కృష్ణస్యనృత్యతఃకేచి జ్జగుఃకేచిదవా దయన్ ॥ వెణుపాణితలైశ్శృంగైఃప్రశశంసుర
 థాపరే ॥ ౧౦ ॥ గోపజాతిప్రతిచ్ఛన్నాదేవాగోపాలరూపణః । ఈడిరైకృష్ణరామాచనటాభవనటంప్ర
 ప ॥ ౧౧ ॥ భ్రమణైలంఘనైఃతై పై రాస్ఫోటనవి కషణైః । చిక్రీడతునియ ధైనకాక పతుధరా
 వుభౌ ॥ ౧౨ ॥ క్వచిన్నృత్యత్సుచాన్యేషు గాయకౌ వాదకౌ స్వయమ్ । శశం సతుమహారాజ సాధు
 సాధ్వితీవాదినౌ ॥ ౧౩ ॥ క్వచిత్తుంభైఃక్వచిద్విలైఃక్వచామలకముష్టిభిః । అస్పృశ్యనేత్రబంధాద్యైః
 క్వచిన్తృగఖగేహయా ॥ ౧౪ ॥ క్వచిచ్ఛదదురప్లావై వివిధైరుపహాసకైః । కదాచిదాందోభికయా
 కహిచిన్నృపచెష్టయా ॥ ౧౫ ॥ ఏవంతౌలోకసిద్ధాభిఃక్రీడాభిః శ్చైరతుర్వనే । నద్యద్రిద్రోణికుంజే

—* ప్రలంబాసురవధఘట్టః. *

షుకాన నెమసరస్సుచ ॥ ౧౬ ॥ పశూంశ్చార్చయతోగోపైస్తస్వనేరామకృష్ణయోః । గోపయాపీప్రలం

తెన. తత్తా వీనవహ్నికాభ్యాంచభవతి గూడవఃతాపః - అతిశాడ్యలెఅతిహరితత్పృణకీణే - యద్వా - అతిక్రాంతశాడ్యలెపిస్థానె ॥
 ౧॥ సమశాడ్యమెవకుతస్యం - తత్రాహ ॥ అగాధేతి ॥ అగాధానితోయాని యాసాంతాసం - ప్రాదినీనాంతటస్పృశేభిరూమిభిః -
 పులి నైస్సహ - వ్రవత్పరీషంపంకోయస్యాస్తస్యాః - భువః - రసంశాడ్యలి తంశాడ్యలరూపతాంచ - విషవదుల్బణఅపి - సూర్యరశ్మయోనవి
 గృహ్లాతెనహరం ॥ ౬॥ వసమితి ॥ తద్వసం-నదంతఃచిత్రాః - మృగాః - ద్విజాశ్చయస్త్రి - గాయంతోమయూరాః - భ్రమర శ్చయస్త్రి -
 మాజంతఃకోకిలాః - సారసాశ్చయస్త్రితత్ ॥ ౭॥ క్రీడిష్యమాణఇతి ॥ తద్వసంఅవిశత్ ॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ భ్రమణై రితి ॥ కాకపత్యైః
 చూడాకరణాన్ సాక్తనకేశాః - భ్రమణాదిప్రకా రైః - నియుద్ధేనబాహుయుద్ధేన - చిక్రీడతుః ॥ ౧౨॥ ౧౩॥ క్వచిదితి ॥ కుంభైః కుంభవృ
 త్తుఫలైః - అస్పృశ్యత్వం - నెత్రబంధశ్చ తదాద్యైః - మృగాణాం ఖగానాంచచేష్టయా ॥ ౧౪॥ క్వచిదితి ॥ దదురప్లావై మ్-ంధూకప్లుతి
 భిః - ఆంధోభికయాదోలాలంబనైః - నృపాణామివలీలయా ॥ ౧౫॥ వివమితి ॥ నద్యఃఅద్రిద్రోణియః - కుంజానిచ - యేషు ॥ ౧౬॥ పశూనితి ॥

చారయతోస్సతోః - తద్వనతస్త్రివన - తమోజిహ్విషయా || ౧౭ || ౧౮ || తత్రైతి || యథాయథం వయోబలాద్యసరూపం - ద్వంత్వి
భూయ || ౧౯ || తత్రైతి || పరివృథానాయకౌ - తత్ర కేచనశ్రీ కృష్ణసంఘట్టినః శ్రీ కృష్ణపక్షీయః || ౨౦ || ౨౧ || వహంత్యితి || వాహ్యమా
నాఃపుష్పేనోహ్యమానాః || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || అవిషహ్యమితి || కృష్ణదృష్టివంచనాయ - అపరుహ్యతేస్త్రిస్త్రిత్య వరోహణం మర్యాదా -
తతఃపరం దూరమగాత్ || ౨౫ || తమితి || ధరణిధరేంద్రవద్ధౌరవంయస్యతం - నిజంతసురంవపుః - ఆస్థితః - పురటపరిచ్ఛదః సువణాణంకా
రః - తటిద్వ్యమా విద్యుద్దీప్తిమానిత్యలంకారోపమా - ఉడుపతివాడితి రామోపమా - ఉడుపతింవహతీత్యుడుపతివ ట్ యథోచితస్థానె
మస్థితావిద్యతోభవంతి - ఉపరిచోడుపతిః - తదాసాంబు దోయథాభాతి - తద్వద్భాతీత్యర్థః || ౨౬ || నిరీక్ష్యతి || ఆలంబితవేగేన - ప్రదీ
ప్రేద్యతాయస్త్రివపుషితత్ - భ్రుకుటీతటసంలగ్నా ఉగ్రదంష్ట్రాయస్త్రివతత్ - ప్రదీప్తవృక్కుకుటీతటం యస్త్రి - ఉగ్రాఃదంష్ట్రా

బాగాదసురస్తజ్జిహ్విషయా || ౧౭ || తంవిగ్వానపిదాశాపాలా భగవాన్ సర్వదశనః | అన్వ
మోదతతత్సఖ్యంవధంతస్యవిచింతయన్ || ౧౮ || తత్రోపహూయగోపాలాన్ కృష్ణఃప్రాహవిహో
రచిత్ | వాగోపావిహారిమౌమోద్వందీభూయయథాయథమ్ || ౧౯ || తత్రచక్రుఃపరివృథాగోపారా
మజనాదనోకృష్ణసంఘట్టినఃకేచిదాసన్ రామస్యచావరే || ౨౦ || ఆచేరువివిధాఃక్రీడావాహ్యవాహ
కలక్షణాః | తత్రారోహంతిజేతారోవహంతిచపరాజితాః || ౨౧ || వహంతోవాహ్యమానాశ్చచా
రయంతశ్చగోధనమ్ | భాండీరకం నామవటంజగ్తుఃకృష్ణపురోగమాః || ౨౨ || రామసంఘట్టిమోయే
హిశ్రీదామవృషభాదయః | క్రీడాయాంజయినస్తాంస్తైహిహ్యహుఃకృష్ణాదయోన్మప || ౨౩ || ఉవా
హకృష్ణోభగవాన్ శ్రీదామానంపరాజితః | వృషభంభద్రసేనస్తుప్రలంబోరోహణీసుతమ్ || ౨౪ ||
అవిషహ్యంమన్యమానః కృష్ణందానవపుంగవః | వహన్త్రుతతరంప్రాగాదవరోహణతఃపరమ్ ||
౨౫ || తముద్వహన్ ధరణిధరేంద్రగౌరవంమహాసురోనిహతరయోనిజంవపుః | సఆస్థితఃపురటపరి
చ్ఛదోబభౌతటిమ్యమానుడుపతివాడివాంబుదః || ౨౬ || నిరీక్ష్యతద్వపురలమంబరేచరన్ ప్రదీప్తవృక్కు
కుటీతటోగ్రదంష్ట్రమ్ | జ్వలచ్ఛిఖంకటకకిరీటకుండలత్విషామ్భుతంహలధరఈషదత్రసత్ || ౨౭ || అ
థాగతస్త్వత్తిరభయోరిపుంబలోవిహాయసాధన్మివహరంతమాత్మనః | రుషాహరచ్ఛిరసిద్ధధేనముష్టి
నాసురాధిపోగిరిమివవజ్రరంహసా || ౨౮ || సఆహతస్సపనిపిశీణమస్తకోముఖాద్వమన్ రుధిరమప
స్తృతోసురః | మహారవంవ్యసురపతత్సమీరయన్ గిరిర్యథామఘవతాయుధాహతః || ౨౯ || దృష్ట్వా
ప్రలంబనిహతంబలెనబలశాలినా | గోపాస్సువిస్త్రితాసన్నసాధుంసాధురూపిణమ్ || ౩౦ || ఆశిషాభి
గృణంతస్తప్రశశంసుస్తందహాణమ్ | ప్రేత్యాగతమివాలింగ్యప్రేమవిహ్వలచేతసః || ౩౧ || పాపేప్ర
లంబెనిహతేదేవాఃపరమనివృతాః | అభ్యవషణ్ణబలంమాల్యైశ్శశంసుస్సాధుసాధ్వితీ || ౩౨ || * * *

* * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - అష్టాదశోధ్యాయః * * *
క్రీడాసక్తేషుగోపేషు తద్గామోదూరచారిణీః | సైవరంచరంత్యోవివిశుస్తృణలోభేనగహ్వరమ్ ||
౧ || అజాగామోమహిష్యశ్చ నివిశంత్యోవనాద్వనమ్ | ముంజాటవీనివివిశుః క్రందంత్యోదావతషిన్
తాః || ౨ || తెవశ్యంతఃపశూన్ గోపాఃకృష్ణరామాదయస్తథా | జాతానుతాపావివిశువిచిన్వంతోగ

యస్త్రి - తచ్చతచ్యేతివా - జ్వలంత్యః శిఖాఃకేశాఃయస్త్రివతత్ || ౨౭ || అథైతి || ఆగతస్త్వత్తిః - అభయభవ - ఆత్మనఃసాధన్ - గోపస
మూహంబిహాయ - హరంతంరిపుంఅహనత్ - యద్వా - విహయసా ఆకాశమాగేణ - ఆత్మనః ప్రాప్తం - అథమివ హరంతమితి - వజ్రరం
హసావజ్రవేగేన - ముష్టినా || ౨౮ || సజితి || అపస్తృతఃగతస్త్వత్తిః - మహారవం సమీరయన్ || ౨౯ || ౩౦ || ఆశిషితి || తదహాణంప్ర
శంసాహన్ || ౩౧ || ౩౨ || ఇతిథావాధన్ దీపికాయం - అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * *
శ్లో || ఉపనింశేనివిష్టంతుగోసగోమలమచ్యుతః | ముంజారణ్యమరణ్యస్మైరరక్షతన్నిపానతః || శ్రీదైతి || దూరచారిణీఃదూరచారిణ్యః - ప్ర
థమాథేద్వితీయా || ౧ || అజాఇతి || వనాద్వనాంతరం నివిశంత్యః - దావేనతషిన్తాః తృషితాః - క్రందత్యఃఇషికాటవీంఅమృతప్రే
క్షునత్యుగవిశేషారణ్యంవివిశుః || ౨ || తజితి || కృష్ణరామావిద్యసాంతే - సతుతే || ౩ || తృజైరితి || తాసాంగనాంభురైః - దద్భిశ్చ - భిక్షైశ్చ

స్త్రైశ్చై గోపదై రంకైశ్చభూప్రదైశ్చ-గవాంమాగమన్వగమన్-సప్తజీవాః గతజీవికా సాధనాః || ౪ || ముంజాటవ్యామి
తి || ముంజాటవ్యపిపై వ || ౫ || ౬ || ౭ || తతః || గోపానాంనాశ హతువశవహ్నిః-సహతః ప్రాచురభూత్-సారథినావాయునా ||
౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || తథేతి || కృత్వాగహ్వరప్రవేశత్పట్న మాదిజనితాత్-తత్క్షణమేవంథాం డీరంసీత్వా-తానమోచయది
త్యగణః || ౧౩ || తతః || తుజేనై వథాంఢీరం ప్రాపితాః-తత్ర ఆక్షీణ్యస్త్రీల్యవిస్తీతా ఆసన్ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || శ్లో || శ్రీదామాది
స్వగోపానాంస్త్వం గమారుహ్యహృతామ్ | స్వేశ్వర్యమా విరకరోద్వ నవహ్ని నిసానతః || శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || ఇతిభావాథాదీ

వాంగతిమ్ | ౩ | తృణై స్తత్తురదచ్చినై యగోపదై రంకై తై గవామ్ | మాగమన్వగమన్ సర్వేనన్వ
జీవావితేతసః | ౪ || ముంజాటవ్యాంభ్రప్రమాగంక్రందమానంస్వగోధనమ్ | అప్రాప్యతృషితా
శ్శాంతాస్తతస్సైనన్యవతాయన్ || ౫ || కృష్ణః ప్రాతుంగమారుహ్యవృక్షం మేఘునిభచ్ఛవిః | ఆత్మానమా
హ్వయామాసదశాయన్ గాస్త్వనామభిః || ౬ || తా ఆహూతాభగవతా మేఘుగంభీరయాగిరా | స్వ
నామ్నానినదం శ్రుత్వాప్రతినేమఃప్రహషితాః || ౭ || తతస్సమంతాద్వనధూమకెతుర్యదృచ్ఛయా
భూత్క్షయకృద్వనాక సామ్ | సమీరితస్సారథి మోల్బునోస్తుభై ర్విలెలిహనఃస్థిరజంగమామహాన్ || ౮ ||
తమాపతంతంపరితోద వాగ్నింగోపాస్స గావః ప్రసమీత్యభీతాః | ఊచుశ్చకృష్ణంసబలం ప్రపన్నా య
థాహరింమృత్యుభయాదితాజనాః || ౯ || గోపాః || కృష్ణకృష్ణమహావీర్య హేరామామితవిక్రమ | ద
వాగ్నివాదహ్యమానాన్ ప్రపన్నాన్స్త్రా తుమహాధః || ౧౦ || నూనం త్వద్ద్వాంధవాఃకృష్ణనాహం
త్యేవావసాదితుమ్ | వయంహిసర్వధర్మజ్ఞత్వన్నాథాస్తృత్వ రాయణాః || ౧౧ || శ్రీశుకః || వచోనిశమ్య
కృపణంబంధూనాంభగవాన్ హరిః | నిమీలయతమాభై స్తల్పచనానీత్య భాషత || ౧౨ || తథేతిమీలితాత్మ
మభగవానగ్ని ముల్బుణమ్ | పీతామ్నముభేనతాన్ కృత్వాద్యోగాధీశోవ్యమోచయత్ || ౧౩ || తతశ్చతే
క్షీణ్యస్త్రీల్యపునభాంఢీరమాపితాః | నిశామ్యవిస్తీతా ఆసన్నాత్మానంగాశ్చమోచితాః || ౧౪ || కృష్ణ
స్వయోగవీర్యంతద్యోగమాయానుభావితమ్ | దవాగ్నై రాత్మనఃక్షేమంపీత్యతం మేనిరేమరమ్ || ౧౫ ||
గాస్త్వన్ని వత్సాసాయాహ్న సహరామోజనాదనః | వెణుంవిరణయన్ గోష్ఠమగాద్గోపైరభిస్తుతః ||
౧౬ || గోపీనాంపరమానందఆసీద్గోవిందదశన్ | తుణంయుగశతానీవయాసాంయేనవిసాభవత్ || ౧౭ ||

*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ఏకోనవింశోధ్యాయః. ***

—* వషతు వణనఘట్టః. *

శ్రీశుకః || తయోస్తదద్భుతంకర్తృదవాగ్నైమోక్షమాత్మనః | గోపాస్త్రీ భ్యస్తమాచఖ్యఃప్రలంబవ
ధమేవచ | ౧ | గోపావృద్ధాశ్చగోప్యశ్చతదుపాకణ్యవిస్తితాః | మేనిరేదేవప్రవరౌరామకృష్ణౌప్ర
జంగతో || ౨ || తతః ప్రావతేత ప్రావృట్సర్వసత్త్వసమున్మవా | విద్యోతమానపరిధి విఘ్నాజిత
నభస్థలా || ౩ || సాంద్రనీలాంబుదై ప్యౌమసవిద్యుత్స్సనయిత్తుభిః | అస్పష్టజ్యోతిరాచ్ఛన్నంబ్ర
హ్మవసగుణంబభా || ౪ || అష్టామాసాన్ని పీతంయద్భూమ్యాముదమయంవసు | స్వగోభిర్క్యేమూరేభే
పజన్యఃకాలగతే || ౫ || తటిత్వంతోమహామేఘాశ్చండశ్వసనవేపితాః | ప్రాణనంజీవనంచాస్యము

పికాయాం - వికోనవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా || ***
శ్లో || వింకై ప్రావృట్సర్వభావణానైవనోచితాః | ప్రావృట్శ్రీదానిరూప్యంతేగోపరామయుజోహరః || హయాదేయోపమానై
ప్రావృట్సర్వతుక్రియాః | వణానంత్యద్భుతైశ్వర్యకృష్ణలీలావివక్షయా || ౧ || ౨ || తతః || సవేమంప్రాణినాం సముద్భవఃఉత్ప
త్తితః-జీవనతత్త్వ-యస్యాంసా-ప్రావృట్విద్యోత మానాః పరిధయః పరివేషాది శోభాఃయస్యాంసా-విఘ్నాజితం సంక్షుభితం-న
భస్థలంచయస్యాంసా || ౩ || సాంద్రేతి || సాంద్రే నిబిడైః-నీలాంబుడైః-విద్యుద్గజితసహితైః-ఆచ్ఛన్నం-సగుణంగుణైరాచ్ఛన్నం
జీవాభ్యం-విద్యుద్గజితాంబుదానాంసత్త్వరజస్తమోభిరుపమా || ౪ || అష్టావితి || పజన్యఃసూర్యః-స్వగోభిఃశ్వభిః-కాలేయాథో
నితసమయే-అత్రరాజోపమా-కరాదానతః-సమయేపునదానతశ్చ-సూచితా || ౫ || తటిత్వంతేతి || అస్యశ్వసన్-ప్రాణనంత్యా

యనకరం - జీవనముదకం - ముముచుః - కృపాశవః - యథాతత్తంజననిరీక్ష్య - అనుకంపమానాః - తదాప్యాయనాయ - స్వజీవనమపిత్య
జంతి - తద్వత్తహంతోమేఘాః - తటిన్నైత్రైస్తవవిశ్వనిరీక్ష్య - వాయుభివేషితాః జీవనముముచురితి || ౬ || తపశ్చితి || తపసాగ్రీష్టే
౯ - కృశా - దేవమీధాపజాన్యసిక్తా - మహాసేచనఇతిథాతుః - వషీయసీ - ఉచ్ఛానాపుష్టా - కామ్యంతపోయస్య తక్ష్మ - తనుః - కామా
వంప్రాప్యయథేతి || ౭ || శ్రుత్వైతి || నియమాత్మయే నిత్య కర్తావసానై - ఆచార్యనిగమం శ్రుత్వా - తద్భిష్యాః యథా - అధీయంతే - తద్వదితి ||
౯ || ఆసన్నితి || అనుకుష్యతీః అనుకుష్యంత్యః - ఆస్వతంత్రస్య ఇంద్రియపరతంత్రస్య - స్వతంత్రస్యేతిచ్ఛేద - నిరంకుశస్యేత్యర్థః || ౧౦ ||
హరితేతి || హరిభిఃసీలైః - శష్టైః బాలతృజైః - నీలవణాక్ష చిత్ - క్షుచిదింద్రగోపైః కీటకవిశేషైః - లోహితాఆరక్తా - తత్రతత్ర ఉచ్ఛి
వీంధైశ్చత్రాకారైఃపుష్పైః - కృతచ్ఛయా నృణాంరాజ్ఞాంశ్రీః సేనాసంపదివ || ౧౧ || తేత్రాణీతి || తథాహి - వృష్టైరవిచ్ఛేదలసం
తఃప్రియంగాదయః - ముదందదురితి - విచ్ఛేదకుష్యంతోనుతాపంచేతి || ౧౨ || జలైతి || అభిభ్రాతాభిభరుః - యథాహరిని షేవయేతి - హ

ముచుఃకరుణాభవ || ౬ || తపఃకృశాదేవమీధావ్యసీద్వషీయసీమహి | యథైవకామ్యతపసస్తనుస్సం
ప్రాప్యతత్ఫలమ్ || ౭ || నిశాముఖేషుభద్యోతాస్తమసాభాంతినగ్రహః | యథాపాపేనపాపండాన
హివేదాఃకలాయుగే || ౮ || శ్రుత్వాపజాన్యనిదంనుండూకావ్యసృజగిరః | తూష్ణీంశయానాఃప్రాగ్య
ద్వద్బ్రహ్మణానియమాత్మయే || ౯ || ఆసన్నుత్పథవాహిన్యఃకుద్రనద్యోనుకుష్యతీః | పుంసాయథా
స్వతంత్రస్యగహేద్రవిణసంపదః || ౧౦ || హరితాహరిభిశ్చష్టైరింద్రగోపైశ్చలోహితాఉచ్ఛివీంధ్ర
కృతచ్ఛయానృణాంశ్రీరివభూరభూత్ || ౧౧ || తేత్రాణీసస్యసంపద్భిఃకషకాణాంముదందమః |
మానినామనుతాపంచదైవాధీనమజానతామ్ || ౧౨ || జలస్థలౌకసస్సర్వేనవవారినిషేవయా | అభి
భ్రాతరుదిరంశూపంయథాహరినిషేవయా || ౧౩ || సరిద్భిస్సంగతస్సింధుశ్చక్షోభశ్వసమోర్మిమాః |
అపక్వయోగినశ్చిత్తంకామాక్తంగుణయుగ్యథా || ౧౪ || గిరయోవషధారాభిహన్యమానానవివ్య
ధుః | అభిభూయమానావ్యసనైర్యథాధోక్షజచేతసః || ౧౫ || మాగాబభూపుస్సందిగ్ధాస్త్రైశ్చైశ్చన్నా
అసంస్తృతాః | నాభ్యస్యమానాశ్చతయోద్విజైఃకాలహతాభవ || ౧౬ || లోకబంధుషుమేఘేషువి
ద్యుతశ్చలసాహృగాః | ధైర్యంనచక్రఃకామిన్యఃపురుషేషుగుణిష్యివ || ౧౭ || ధనువియతిమాహేం
ద్రంనిగుణంచగుణాన్యభాత్ | వ్యక్తైగుణవ్యతికరైగుణవాపుగుహోయథా || ౧౮ || నరరాజోడువ
శ్చన్నస్వజ్యోత్సన్నరంజితైఃఫలైః | అహంమత్యాభాసితయాస్వభాసాపురుషోయథా || ౧౯ ||
మేఘాగమోత్సవాహృష్టాఃప్రత్యనందశిఖండినః | గృహేషుతప్తానివిణ్ణాయథాచ్యుతజనాగమే ||
౨౦ || పీతావపఃపాదపాపద్భిరాసానాత్మమూర్తయః | త్సుత్రామాస్తపసాశ్రాంతాయథాకామా
నుసేవయా || ౨౧ || సరస్వశాంతరోధస్సూర్యమరంగాపిసారసాః | గృహేష్వశాంతకృత్యేషుగ్రా
మ్యాభవదురాశయాః || ౨౨ || జలౌఘనిరభిద్యంతసేతప్రోవషతీశ్వరైః | పాషండినామసద్వా
దైవేదమాగాఃకలాయథా || ౨౩ || వ్యముంచకావాయుభినున్నాభూతేభ్యోహ్యమృతంఘనాః |

రినిషేనాయాంప్రవృత్తాహిసద్యవివసవేరుచిరాభవంతి - తస్మాఃపరమధర్మత్వాత్ పరమగుభిత్వాచ్యుతద్వదితి || ౧౩ || సరిద్భిరితి || కా
మాక్తంకామవాసనాయుక్తమితి - శ్వసనోమీసామ్యం - గుణైవిషయైర్యజ్యతేతిసరిద్భింగతిసామ్యం || ౧౪ || గిరయైతి || అధోక్షజవివ
చేతోయేమేంతే || ౧౫ || మాగాఃఇతి || అసంస్తృతాఃఅతుజ్ఞాః - నాభ్యస్యమానాభిత్వసంస్తృతసామ్యం - కాలసహితాభిత్వజాచ్ఛాద
ససామ్యం || ౧౬ || లోకబంధుష్యితి || యథాకామిన్యః పుంశ్చిత్ || ౧౭ || ధనురితి || నిగుణంశ్రాద్ధరహితం - గుణినిగజానశబ్దవతివియతి -
అభాతాభోభత - గుణవ్యతికరాత్తేవ్యక్తైప్రపంచే - అగుణవాన్నిగుణః పురుషోయథేతి || ౧౮ || నేతి || స్వభాసాభాసితయా - అహం
మత్యేతి - స్వజైతస్యైవప్రకాశితేనాహంకారేణ - భన్వోజీవోయథా - యద్వాతద్వత్అహంవిద్వాత్ - దాతా - వెత్తా - శూరఇతిస్వప్రతీ
త్యేవారోపితయేతి || ౧౯ || మేఘైతి || మేఘాగమోత్సవోయేమేమేంతే - అతౌహృష్టాః || ౨౦ || పీత్యైతి || నానాత్మమూర్తయః అనెకరూపదే
హః || ౨౧ || సరస్వీతి || అశాంతానిపంకకంటకాదియుక్తాని - రోధాంసితటానియేమేంతే - తెవ్యపిన్యామః నితరామవసత్ - సార
సాఃచత్రవాకాః - అశాంతానిఘోరాణి అనుపరతానివా - కృత్యానియేషు తెవ్యపిన్యామః || ౨౨ || జలౌఘైరితి || ఈశ్వరైశ్చ || ౨౩ ||

వ్యముంచన్నితి॥ నన్నాః ప్రైతాః - ఆఃఃకామా - విశ్వతయోరాజానః - వణిజాంపతయోవా - ద్విజైరితాః పురోహితైరుక్తాః॥
అర॥ ప్రావృషిక్వతాః శ్రీదాః - వణాయతిస్తభిః॥ ఏవమితి॥ వషిష్ఠంసమృద్ధంఅతిశయవషాయుక్తంనా॥ ౨౫॥ ౨౬॥ వనా
కసజితి॥ వనాకసఃపులిందాః - ప్రముదితాః భగవాన్ - దదృశే - తథావనరాజీః వనపరంపరాః - మధుచ్యుతః మధుస్రవాః - దదృశే -
గిరెస్సకాశజలధారాః తాసాంనాదాంశ్చ - ఆసన్నాఃనికటవలిన్ నీగుహాశ్చ - యద్వా - వనాకసఃప్రముదితాఆసన్ - తథావనరాజీ
వనరాజయః - మధుచ్యుత ఆసన్ - గిరజలధారాఆసన్ - తానేవః పూతాన్ - ఆదదృశేసవతోదదశన్ - భగవాన్తథా - జలధా
రాణాంనాదాన్ గుహాశ్చైతి॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ తతఃశరదం వణాయత్యేష్టావశభిః॥ ఏవమితి॥ విగతానిఅభ్రాణీయ
స్యాంసా - స్వచ్ఛానిఅంబూనియస్యాంసా - అపరుషఃశాంతోనిలోయస్యాంశా॥ ౩౨॥ శరదేతి॥ నీరజానా ముత్పత్తియతయా - శరదా -
క్వతానాంనీరజా నాముత్పత్త్యావా॥ ౩౩॥ వ్యోమ్నజితి॥ వ్యోమాదివాంచతుణాం - చతురోమేఘాదీమలాన్ - శరదహరన్ - ఆశ్రమి
ణాంచతుణాం - కృష్ణజాతాభక్తిర్యథాశుభమసుఖం హరతి - తథాహి - బ్రహ్మచారిణోగుర్వర్థాన్ దకాహరణకుంభశ్రమంయథాభ

యథాశివోవిశ్వతయఃకాలేకాలేద్విజైరితాః॥ ౨౪॥ ఎవంవనంతద్వషిష్ఠం ప క్షబ్జజాన్రజంబుమత్॥
గోగోపాలైర్వృతోరంతుంసబలః ప్రావిశద్ధరిః॥ ౨౫॥ ధేనవోమందగామిన్యడోధోభారేణభూయ
సా॥ యయుభగవతాహూతాద్రుతంప్రీత్యాస్మత్స్తనాః॥ ౨౬॥ వనాకసఃప్రముదితావనరాజీ
మధుచ్యుతః॥ జలధారాగిరెర్నానాసన్నాదదృశేగుహాః॥ ౨౭॥ క్షచిద్వనస్పతిక్రోడేగుహ
యాంచాభివషతి॥ నిర్విశ్యభగవాన్రేమేకందమూలఫలాశనః॥ ౨౮॥ దధ్యోదనముపానీతంశిలా
యాంసలిలాంతికే॥ సంభౌజనీయైర్బుభుజేగోపైస్సంకషణాన్వితః॥ ౨౯॥ శాడ్వలోపరిసంవిశ్యచర్ష
తోమీలితేక్షణాన్॥ దృప్తావృషావత్సతరాగాశ్చస్వోభరశ్రమాః॥ ౩౦॥ ప్రావృష్టియం
చతావీత్యసర్వభూతసుఖావహామ్॥ భగవాన్పూజయాంచక్రేహ్యత్తశక్త్యుపబృంహితామ్॥ ౩౧॥

—* శరశ్చతువణానఘట్టః *—

ఎవంనివసతోస్తస్మిన్రామకేశవయోవ్రజే॥ శరత్సహభవద్వ్యభ్రాస్వచ్ఛాంబ్వపరుషానిలా॥ ౩౨॥
శరదానీరజోత్పత్త్యానీరాణీప్రకృతీయయుః॥ భ్రష్టానామివచేతాంసిపునర్యోగనిషేవయా॥ ౩౩॥
ప్యోమోబ్లంభూతశాబల్యంభువఃపంకమపాంమలమ్॥ శరజ్జహరాశ్రమిణాంకృష్ణభక్తిర్యథాశు
భమ్॥ ౩౪॥ సర్వస్వంజలదాహితావిరేజిశ్శుభ్రవచానః॥ యథాత్యక్తేషణాశ్శాంతామునయోము
క్తకిల్బిషాః॥ ౩౫॥ గిరయోముముచుస్తోయంక్వచిన్నముముచుశ్శినమ్॥ యథాజ్ఞానామృతంకాలేజ్ఞాని
నోదధతేనవా॥ ౩౬॥ నైవావిదక్షీయమాణంజలంగాధజలెచరాః॥ యథాయురన్వహంక్షీణంనరా
మూఢాఃకుటుంబినః॥ ౩౭॥ గాధవారిచరాస్తాపహఃపిందశరదకజమ్॥ యథాదరిద్రఃకృపణఃకుటుం
బ్యవిజితేంద్రియః॥ ౩౮॥ శనైశ్శనైజహుఃపంకంస్థలాన్యామంచవీరుధః॥ యథాహంమమతాంధీరా
శ్శరీరాదిష్వనాత్మసు॥ ౩౯॥ నిశ్చలాంబురభూత్తక్షీంసముద్రశ్శరదాగమే॥ ఆత్మన్యపరతేనమ్య
జ్ఞునివృత్పరతాగమః॥ ౪౦॥ కేదారేభ్యస్తస్వస్థోగృహ్ణాకషకాదృథసేతుభిః॥ యథాప్రాణైస్త్ర

క్తిహారతి - తయా - పూణ్యతేనానుపయోగాత్ - గురుభిరపి - కృతార్థస్య తస్యానియోగాత్ - వివంవ్యోమోబ్లం మేఘంశరజ్జహర -
యథాచ - గృహిణోపత్యాదిసాంకర్యం - భక్తిహారతి - వివిక్తవాసరుచ్యుత్పత్తేః - తథా - భూతానాం శాబల్యం సాంకర్యం - శరన్వ
స్థాసువృష్టిభిః - యాసంకులానివసంతి - యథాచ - వనస్థస్యమలధారణశ్శంభక్తిహారతి - వివంభువః పంకంశరత్ యథాచ - యతి
నాంకామాదివాసనామలంశ్రీకృష్ణభక్తిహారతి - ఎవమపాంమలం - శరదితి॥ ౩౪॥ సర్వస్వమితి॥ త్యక్తేషణాః త్యక్తాఃపుత్రవిత్రదారై
షణాన్యైః॥ ౩౫॥ గిరయితి॥ అయంభావః - సహ్యపాధ్యాయః కర్మవిద్యామి వజ్ఞానినోజ్ఞానామృతం సర్వతోవితరంతి - అపితు - కృ
పయాక్వచిదేవ - ఎవంగిరయశ్చ పంక్తిర్ంతో - క్షచిన్ముముచుః - క్షచిన్ - సపునః ప్రావృషివసర్వతేతి॥ ౩౬॥ నే॥ గాధేషు ద్రే -
జలెచరంతితథా - మినాదయః॥ ౩౭॥ గాధేతి॥ అపిందక్షలభిరే॥ ౩౮॥ శనైరితి॥ తత్రమమతామివపంకం - అహంతామివ - అమతా
మపక్వతాం జహురితి॥ ౩౯॥ నిశ్చలైతి॥ ఆత్మన్యపరతే - త్యక్తక్రియోమునిరివ - నిశ్చలాంబుః - సవివంభ్యపరతాగమః నిశ్చలైవదేహా
మజివ - తూష్ణిమఘాదితి॥ ౪౦॥ కేదారేభ్యితి॥ బద్ధసేతుశాలిక్షేత్రభ్యః - రృధైస్సేతుభిః - అపోగృహ్ణా - తతఃపుష్ప్యథావాత్ - ప్రాణై

రింద్రియైః తన్నిరోధనం ద్రియప్రత్యాహరణద్వారేణ ॥ ౧౧ ॥ శరదీతి ॥ దేహభిమానజంబోధివ - ప్రజయోపితాం ముకుందజనచే
త్యథా ॥ ౧౨ ॥ ఖమితి ॥ శరదావిమలాస్తారకాయస్త్రితత్ - ఖమాకశంశబ్దప్రస్తుతోవదస్యాథాన్ పూర్వోత్తరమీమాంసా
ప్రణీతాన్ దశాయతీతథా - తదివ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ అల్లప్యతి ॥ సమః అన్యూనానధికః శీతోష్ణశ్చ ॥ సతుగౌరవ్యః కృష్ణాపహృతచేత
స్త్వినః తాసాం దస్సహజితి - యద్వా - నకారఉపమాథాః - తథాచ - కృష్ణాపహృతచేతసజివేతి - చేతసాకృష్ణమాశ్రిప్య ఆలింగ్య - యథేత్య
థాః ॥ ౧౫ ॥ గావతితి ॥ పుష్పిణ్యోగభిణ్యాః - అన్వీయమానాః - స్వప్నప్రేషస్వపతిభిః - అచ్యుతోపి బలాదనుగమ్యమానాః - ఈశ్వ
రాధానాథాః క్రియాః - బలాత్పరైరనుగమ్యమానాః - సమస్తభాగభాగయథేతి ॥ ౧౬ ॥ ఉపాహృష్యన్ని ॥ కుముత్ కుముదం - కు
త్పితాః ముదః యస్య తదితి దస్య సామ్యం ॥ ౧౭ ॥ పురతి ॥ ఆగ్రయజైః సనాన్నప్రాశనాథైః వైదికైః కర్షభిః - వింద్రియైరింద్రియా
థైః తాతకైశ్చ మహాత్మవైః - కళాభ్యాం రామకృష్ణభ్యాం - దశనాదిమహాత్మనాభ్యాం ॥ ౧౮ ॥ వణిగితి ॥ వణిజః - యతయః - స్వ
పాః - స్వతకాశ్చ - దృష్టదృష్టభ్యాం వషణరుద్ధాస్సంతః - నిగమ్యథాన్ - వణిజ్య - నౌవత్సంద్య దిగ్విజయ - విద్యాదీన్ - ప్రశే

వద్ జ్ఞానంతన్నిరోధనయోగినః ॥ ౧౧ ॥ శరదకాంశుజంతాపంభూతానాముడుపోహరత్ ॥ దేహభిమా
నజంబోధోముకుందోప్రజయోపితామ్ ॥ ౧౨ ॥ ఖమశోభతనిమేఘంశరద్విమలతారకమ్ ॥ సత్త్వయు
క్తం యథాచిత్తం శబ్దబ్రహ్మేథాదశనమ్ ॥ ౧౩ ॥ అఖండమండలోవ్యామ్నిర రాజోడుగజైశ్శశీ ॥
యథాయదవతిః కృష్ణోవృష్ణిచక్రావృతోభువి ॥ ౧౪ ॥ అశ్లిష్టసమశీతోష్ణం ప్రసూతవనమారుతమ్ ॥ జనా
స్తాపంజహుగోసోన్యనకృష్ణహృతచేతసః ॥ ౧౫ ॥ గామౌమృగాః ఖగానార్యః పుష్పిణ్యశ్శరదాభవన్ ॥
అన్వీయమానాస్వప్నప్రేషలైరీశక్రియాభవ ॥ ౧౬ ॥ ఉపాహృష్యవారిజానిసూర్యోత్థానే కుముద్వి
నా ॥ రాజ్ఞాతునిభయాలోకాన సదస్యూ వినానృప ॥ ౧౭ ॥ పురగ్రామేషాగ్రయజైరైంద్రియై
శ్చ మహాత్మవైః ॥ బభౌభూః పక్వసస్యాధ్యాకళాభ్యాం నితరాంహరైః ॥ ౧౮ ॥ వణిగ్యతినృపస్నా
తానిగమ్యథాన్ ప్రపేదిరే ॥ వషణరుద్ధాయథాసిద్ధాస్త్వపిండాకాలఆగతే ॥ ౧౯ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - వింశోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః ॥ ఇత్థం శరత్స్వచ్ఛజలంపద్మాకరసుగంధినా ॥ న్యవిశద్వా యుసోపేతం నగోగోపాలకోమ్య
తః ॥ ౧ ॥ కుసుమితవనరాజినుత్తభృంగద్విజకులఘుప్తసరస్వరిన్తహీధ్రమ్ ॥ యదుపతిరవగాహ్యచార
యన్ గాస్సహపశుపాలబలశ్చ కూజవేణుమ్ ॥ ౨ ॥ తద్వజస్త్రియ ఆశ్రుత్యవేణుగీతం స్మరోదయమ్ ॥
కాశ్చిత్పరోక్షం కృష్ణస్వస్వసభోభ్యోన్వవణయన్ ॥ ౩ ॥ తద్వణయితుమారభ్యాస్తరంత్యః కృష్ణచేష్టి
తమ్ ॥ నాశకకస్తరవేగేన విక్షిప్తమనసోనృప ॥ ౪ ॥ బహోసీడం నటవరవపుః కణయోః కణికారంబి
భ్రగ్వాసః కనకకపిశంవై జయంతీంచమాలామ్ ॥ ౫ ॥ ధ్రావణోరధరసుధయాపూరయన్ గోపబృం
దై బృందారణ్యం స్వపదరమణం ప్రావిశద్గీతకీర్తిణః ॥ ౬ ॥ ఇతివేణురవంరాజన్ సర్వభూతమసోహ

దిరప్రాపద్యంత - యథా - మంత్రయోగాదిసిద్ధాః ఆయుషార్థాః - కాలఆగతే - స్వపిండా యోగాదిప్రాప్త్యా దేవాదిదేహానితి ॥
౧౯ ॥ ఇతిథావాథా దీపికాయాం - వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ ఎకవింశేశరద్రమ్యబృందావనగతేహరా ॥ తద్వేణుస్వసమాకణ్య - గౌపీభిగీతమీర్యతే ॥ ఇత్థమితి ॥ ఇత్థమేవంభూతం వనం - తదే
వాహ - శరదాస్వచ్ఛనిజానియస్త్రితత్ - వాయుసోపేతం అనుగతం వనం - తద్వేణుస్వప్రమిత్యథా ॥ ౧ ॥ కుసుమితేతి ॥ తతశ్చ కుసుమ
తవనరాజిను - కుష్మిణోమత్రాః భృంగాః - ద్విజాశ్చ - తేషాం కులానితైః ఘృష్టాస్తరాంసీసరితః - మహీధ్రాశ్చ - యస్త్రితద్వనం - కృష్ణః -
అవగాహ్యప్రవిశ్య వేణుమవాదయత్ ॥ ౨ ॥ తదితి ॥ తత్తృప్తస్వవేణుగీతం - స్తరస్వఉదయోయస్తాత్తత్ - ఆశ్రుత్య - పరోక్షం యథా
భవతితథా - ప్రజేస్థితత్వాత్ ॥ ౩ ॥ తదితి ॥ విక్షిప్తమనసః వ్యాకులచిత్తాః ॥ ౪ ॥ యదృక్తృష్టస్వస్వరణం - తాసాం మనసః షోభకంబా
తం - తదాహ ॥ బహాతి ॥ నటవత్ వరం వపుభిభ్రత్ - బృందావనం ప్రావిశత్ - కనకంబూతం తద్వనం - స్వపదాంకిణైః రమణం రతి
జనకం - గోపబృందైః గీతకీర్తిణః - తథా బహామయ మాపీడం రోభూషణం - బిభ్రత్ - బహామాపీవోయస్త్రిన్ని తివపుషో విశేషం చా
వేణువాతనముత్ప్రేక్షతే రంధ్రాన్వేణోరితి - ఆతోనూనం - అధరసుధై వపుజాన్ ద్వేణోరుచ్ఛలంతీ - గీతవత్ ప్రసవతీతిథావ ॥ ౫ ॥

ఇతి॥ అభిరమిరే - వణాయంత్యస్వత్యః - పదేపదే - పరమానందమూర్తిం కృష్ణం పరిరభవత్యః॥ ౬॥ అనువణానమేవాహత్రయోదశ
భిః॥ అక్షణ్యతామితి॥ అక్షణ్యతాంచక్షుష్తతాం - తావదిదమేవఫలం ప్రియదశానం - పరమస్యోనవిదామఃనవిద్యత్యథాః - తచ్చ
లంసభిభిస్సహపశూవనైప్రవేశయతోరామకృష్ణయోవక్త్రంయై నిఃపీతం - తైరవిజుష్టంసేవితం - నాన్యైరిత్యథాః - కథంభూ
తంవక్త్రం - అనువేణువేణుమనువతమానం - తంవాదయత్ - తథాఅనురక్తకటాక్షమోక్షంస్నిగ్ధకటాక్షవిసగ్ధం - అథవా యైనిః
పీతంతయోవక్త్రం - తైజుష్టం - ఇదమేవాక్షణ్యతామక్ష్యఃఫలమితి॥ ౭॥ అన్యాయముః॥ చూతేతి॥ చూతప్రవాళాదీనాంవిచిత్రా
భిమానలాదిభిః - అనుపుక్తేఈషదంతరాంతరతస్సంయుక్తే - పరిధానేనీలపీతాంబరే - తాభ్యాంవిచిత్రవేషాయయాస్తా - క్వచకదా
చిత్ - పశుపాలగోష్ఠ్యాంగోపాలసభాయాంమధ్యే - అలమత్యథాః - విరజతుః - అహూగోపాలానాం పుణ్యమితిభావః॥ ౮॥ అన్యాయ
ముః॥ గోప్యతి॥ హగోప్యః - అయంవేణుఃకింస్త పుణ్యమాచరత్ కృతవాక్ - కథం - యత్యస్తాద్గోపికానామేవ - భోగ్యాంసేవ
పి - దామోదరాధరసుధాంస్వయంస్వాతం త్రైణ - యథేష్టంభుజై - కథమవశిష్టరసంకేవలమవశిష్టరసమాత్రంయథాభవతితథా -
యతః - యాసాంపయసాపుష్టఃవేణుఃతాఃమాతృతుల్యాప్రాదిత్యః - హృష్యత్వచఃవికసితకమలవసమిషేణరోమాంచితాః - లక్ష్మ్యంతే - యే
షాంపంచేజాతస్తేతరవోమధుధారామిషేణ ఆనందాశ్రముముచుః - యథాఆంస్యఃకులవృద్ధాః - స్వపంచేభగవత్ప్రేవకందృష్టాః - హృ
ష్యత్వత్వచోశ్రముంచంతితద్వదితి॥ ౯॥ కాశ్చిదాముః॥ బృందావనమితి॥ హసభి - బృందావనం - భువఃకీర్తిం - స్వగాఢపిఠశేష
ణతనోతి - కథంభూతం - యద్దేవకీసుతపదాంబుజబలబలక్షీః - శోభాసంపద్యనత - శించ - గోవిందస్యవేణుమను - వేణునినా

రమ్॥ శ్రుతాప్రజస్త్రియస్సర్వావణాయంత్యోభిరమిరే॥ ౬॥ గోప్యః॥ అక్షణ్యతాంఫలమిదంనవ
రంవిదామస్తభ్యఃపశూననునివేశయతోవాయస్యై॥ వక్త్రంప్రజేశసుతయోరనువేణుజుష్టంయైస్తై
నిఃపీతమనురక్తకటాక్షమోక్షమ్॥ ౭॥ చూతప్రవాళబహుస్తబకోత్పలాబ్జమాలానుపుక్తపరిధాన
విచిత్రవేషాః॥ వధ్యేవిరజతురలంపశుపాలగోష్ఠ్యాంరంగేయథానటవరౌక్వచగాయమానా॥ ౮॥ గో
ప్యఃకీమాచరదయంకుశలంస్తవేణుదామోదరాధరసుధామపిగోపిభోగ్యామ్॥ భుజైస్వయంయదవ
శిష్టరసంప్రాదిన్యోహృష్యత్వచోశ్రముముచుస్తరపౌయథార్యాః॥ ౯॥ బృందావనంసభిభుషౌ
వితమోతికీర్తింయద్దేవకీసుతపదాంబుజబలబలక్షీః॥ గోవిందవేణుమనుమత్తమయూరన్పత్తంప్రేక్ష్య
ద్రిసాన్వవరతాన్యసమస్తసత్త్వమ్॥ ౧౦॥ ధన్యాఃస్తమూఢమతయోపిహరిణ్య ఎతాయానందనంద
నముపాత్తవిచిత్రవేషమ్॥ ఆకణ్యవేణురణితంచసకృష్ణసారాఃపూజాందదువిరచితాంప్రణయా
వలోకైః॥ ౧౧॥ కృష్ణంనీర్మ్యవనితోత్సవరూపశీలం శ్రుతాప్రచతత్త్వణితవేణువిచిత్రగీతమ్॥ దేప్యో
విమానగతయఃస్తరసున్నసారాభ్రశ్యత్ప్రసూనకబరాముముహువిసీన్యః॥ ౧౨॥ గావశ్చకృ
ష్ణముఖనిగతవేణుగీతపీయూషముత్తభితకణపుటైఃపిబంత్యః॥ శాబాస్తనస్సుతపయఃకబళాః
స్తతస్థుగోవిందమాత్మనిదృశాశ్రుకళాస్సప్తశంత్య॥ ౧౩॥ ప్రాయోబతాంబమునయోవిశాగా

వంశ్రుతా అనంతరంమందగజితం నీలపాఘంకం - మత్వా - మత్తాయేమయూరాః - తేషాంస్వత్యంప్రేక్ష్య - సంభుజస్త్రతత్రైవా
ద్రిసానుషుడపరతానిఉపరతక్రియాణి - అన్యనిసమస్తానిసత్త్వాని - యస్మిత్తత్ - నైతదన్యములోకేషువిన్యతే - అతోభువఃకీర్తింవి
తనోతీత్యథాః॥ ౧౦॥ అపర ఆముః॥ ధన్యాఇతి॥ హసభి - మూఢమతయస్త్రిగ్జాతయోపి - ఏతాహరిణ్యః - ధన్యాఃకృతాథాః -
యాః - వేణురణితంవేణునాదం ఆకణ్య - నందనంవనంప్రతిప్రణయసహితైరవలోకనై విరచితాంభాజాం - సమ్మనందమఃకృ
తవత్యః - శించ - కృష్ణసాగైఃస్వపతిభిస్సహితాపవదమః - అస్తత్ప్రతయస్తుగోపాఃక్షుద్రాఃసమక్షంతన్నసహంతతిభామః॥ ౧౧॥ అ
న్యాయముః॥ కృష్ణమితి॥ హగోప్యః - ఆశ్చర్యంశృణుత - వనితానాముత్సవోయస్తాత్ప్రపంకిలంచయస్వతం శ్రీకృష్ణంనీర్మ్య - త
సవాదితవేణోరసంకీర్ణంగీతంచశ్రుత్వా - విమానైగచ్ఛం తోద్యోద్యోదేవానామంకెషుస్థితాపి - స్తరణమన్నసారాఃపరిక్షిప్తద
ర్యాః - ముముహుఃమోహలింగమాముః - భ్రశ్యత్ప్రసూనాఃకబరాశ్చుదాయాసంతాః - విగతానీవ్యయాసంతాః॥ ౧౨॥ గావశ్చకృ
అత్రసర్వత్రవక్తృభేదాన్నాతీవసంగతివక్త్రవా - క్షరణశంకయైవఉత్తభితైరున్నమితైః - కణాపుటైఃపిబంత్యస్వత్యః - తథా -
శాబాశ్చవత్యాః - స్వసానైప్రవృత్తాః - సమనంతరమేవగీతంశ్రుత్వా - తదేవపీయూషముత్తభితకణపుటైఃపిబంత్యః - స్వస్సుతప
యఃకబళాః - కేవలంస్వనభ్యఃక్షురితక్షీరగ్రాసాఃముఖేషుయేషాంతే - తస్థుః - విస్తృతక్రియాభూపురిత్యథాః - తత్రపాతుః - గో
విందందృశామాగేణ - ఆత్మనిమనసి - స్పృశంత్యః - ఆతపివఅశ్రుతాంకళాలేశాలోచనయోర్యాసంతాః - గావః - తేచశాబాః॥ ౧౩॥

ప్రాయశ్చిత్తి॥ భోజంబహుతః - అస్తికవన - యేవిహగాఃపక్షిణఃతే - ప్రాయణమునఁగూ భవితమహాంతి - కుతః - కృష్ణక్షేతంకృష్ణద
శానం - పుష్పఫలాద్యంతరం వినాయథాభవతితథా - రుచిరాఃప్రవాళాః - యేమాంతాః - ద్రుమభుజాః వృక్షాణాంభావరూపాః -
తేనశ్రీకృష్ణేన - ఉదితంప్రకటితం - కలవెణుగీతం - కేనాపిసుఖేననిమిలితదృశఃత్యక్తాన్య వాచస్పతోయశ్చ ణ్వంతీతి - తథాహి - ము
నయఃశ్రీకృష్ణదశానంయథాభవతితథా - వెదోక్తకర్తృఫలపరిత్యాగేనవేదద్రుమశాఖారూపాః - రుచిరప్రవాళస్థానీయానికర్తృజ్యోవోపాద
దానాఃసుఖినస్తంతః - శ్రీకృష్ణగీతమేవశృణ్వంతి - అతస్తవైతేభవితమహాంతీతిభావః॥ ౧౪॥ నద్యితి॥ ఆస్తాంచేతనానాంకథా -
నద్యోపి - ఆవర్తేఃపరిభ్రమేః - లక్ష్మీతేనసూచితేన - మనోభవేనకామేన - భగ్నోవెగ్నాయాసంతాః - ఆలింగనేనసగితమాచ్ఛాదితంయ
థాభవతితథా - ఊర్తయవభుజాస్తైఃకమలాపహారాః కమలాన్యపహరంత్యః - మురారేఃపాదయుగళంగృహ్లాంతిధారయంతి॥ ౧౫॥
దృష్ట్వాతి॥ లోకాతిహరణశీలత్వాదిసామ్యాత్ - సఖ్యఃశ్రీకృష్ణస్య-అంబుదః తదుపరిఉదితః-పునఃప్రేక్షాప్రవృద్ధస్త్వా కుసుమావళి
భిఃపుష్పసమూహైః - తత్తుల్యేస్తుషారైవానసహ - స్వవపుషా - భత్రంవిహితవా ॥ ౧౬॥ ససీతారమామయః॥ పూణేతి॥ పూ
ణాఃకృతాథాః - పులింద్య శృబరాంగనాః - కథమిత్యత ఆహ - పథమందయితానాస్తనైమమం డితేన అనుభవేన - పునశ్చ -
రతిసమయే - ఉరుగాయస్య శ్రీకృష్ణస్య - పదాబయోః రాగేణ ఆరుణ్యేన - శ్రీఃకాంతిర్యస్య - తేనకుంకుమేన - పునస్తస్య వక్షసలీమ

వనెన్ద్రికృష్ణక్షేతంతదుదితంకలవెణుగీతమ్ । ఆనుహ్యయోద్రుమభుజాఃరుచిరప్రవాళాశృణ్వం
తిమీలితదృశోవిగతాన్యవాచః ॥ ౧౪ ॥ నద్యస్తదాతదుపధార్యముకుందగీతమావతలక్ష్మీతమనోభ
వభగ్నవేగాః । ఆలింగనస్థగితమూర్తిభుజైమురారేగృహ్లాంతిపాదయుగళంకమలోపహారాః ॥
౧౫ ॥ దృష్ట్వాతపెవ్రజవశూసహరామగోపైస్సంచారయంతమనువెణుముదీరయంతమ్ । ప్రేమప్ర
వృద్ధఉదితఃకుసుమావళిభిస్సఖ్యవ్యధాత్స్వవపుషాంబుదఆతపత్రమ్ ॥ ౧౬ ॥ పూణాఃపులింద్యఉ
రుగాయవదాబ్జరాగశ్రీకుంకుమేనదయితాస్తనమండితేన । తద్దశానస్తరగుజస్తృణరూషితేనలింపం
త్యతననకుచేషుజహుస్తదాధిమ్ ॥ ౧౭ ॥ హంతాయమద్రిరబలాహరిదాసవర్యోయద్రామకృష్ణచర
ణస్పశ్యప్రమోదః । మానంతమోతినహగోగణయోస్తయోర్యత్పానీయసూయవసకందరకంద
మూలైః ॥ ౧౮ ॥ గాగోపకైరనువనంనయతోరుదారవెణుస్వనైఃకలపదైస్తనుభృత్సుసఖ్యః । అస్సం
దనంగతిమతాంపులకస్తరూణాంనిర్యోగపాశకృతలక్షణయోవిచిత్రమ్ ॥ ౧౯ ॥ శ్రీశుకః॥ ఎవంవి
ధాభగవతోయాబృందావనచారిణః । వణయంత్యోమిథోగోప్యఃక్రీడాస్తన్నయతాంయయుః॥ ౨౦॥
*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ఎకవింశోధ్యాయః. ***
శ్రీశుకః॥ హేమంతేప్రథమేమాసినందవ్రజకుమారికాః । ఛేరుహావిష్యంభుంజానామాసంకాత్యా
యనీవ్రతమ్ ॥ ౧ ॥ ఆప్లుత్యాంభసికాళింద్యాజలాంతేహోదితేరుణే । కృత్యాప్రతికృతిందేవీమానచు

శంక్రమణేనతృణేమయాపితేనలక్ష్మీన - తద్దశానై - తథాభూతస్యకుంకుమస్య - దశానైస్తరకృతారుకతాపోయాసంతాః - తేనకుంకు
మేన - ఆననైమమచేషుచ - కామతపైషు - లింపంత్యఃతదాధింకామవ్యధాంజహుఃఅతస్తాః - కృతాథాఃధిగన్యామాదృశీః - యాః - వివం
భూతమప్యాధిశమనంనలభంతితి॥ ౧౭॥ హంతేతి ॥ హంతేతిహ - హాసఖ్యః - ఆయమద్రిగోవావధానః - ధ్రువంహరిదాసేషుశ్రే
ష్టః - కుతభిత్వత ఆహ - యస్తాద్రామకృష్ణయోశ్చరణస్పృశేన - ప్రమోదోయస్యసః - తృణాద్యుద్గమమిషేణరోమహషాదశానాన్ -
కించ - యత్ మానంతనోతి - సహగోభిగణేనసఖిసమూహానచ - వతమానయోరపితయోః - కైపానీయైః సూయవస్తైః శోభనతృణైః
కందరైః - కందమూలైశ్చ - యథోచితం - ఆతోయమతిధన్యభిత్వధాః॥ ౧౮॥ గాఇతి ॥ హాసఖ్యః - ఇదంత్యలిచిత్రం - గోపైస్సహ -
గాఃవనైసంచారయతోస్తయోరామకృష్ణయోః - మధురపదైఃమహావెణునాదైః - శరీరిమయేగతిమంతస్తేమంతస్పందనం - స్థావరధర్మః -
తరూణాంపులకఃజంగమధర్మఇతి - నియుజ్యంతే గావః ఎభిరితి - నిర్యోగాః పాదబంధనరజ్జవః - అభ్యవ్యగవాంకషణాథాఃపాశాశ్చ
తైః - కృతంలక్షణంచిహ్నంయయోః - శిరసినిర్యోగవెష్టనైస్సంధస్థపాశేనచ - గోపపరివృధప్రియావిరాజమానయోరిత్యధాః॥ ౧౯॥
౨౦॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ఏకవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా - ***
శ్లో॥ ద్వావింశేగోపకన్యానాంవస్తాశరణలీలయా । వరందత్వాతఃకృష్ణయజ్ఞశాలామితీర్యతే ॥ గోపీనాంకామతఃకృష్ణనిసీమప్రే
మసంభవః । కాత్యాయస్యచానోద్భూతతత్ప్రసాదమహోదయః॥ హేమంతేతి ప్రథమేమాసీ మూగేశ్వరే ॥ ౧ ॥ ౨ ॥

౩ || ౪ || మహామయత్యాదిసంబోధనై స్తదనకిందిత శక్యమితి సూచ యంత్యఃతాఃస్వైగం ప్రత్యేకం ప్రాభవయంతే || ఇతి || ౫ || ఏ
వమితి || కృష్ణచేతస్త్వమేవాహ - భూయాన్నంద సుతః పతిరితి || ౬ || ప్రతస్యపూర్వం గ మాహ || ఉపసీతి || గౌత్రే నామభిః - అ
న్యోన్యబద్ధవా హవః పరస్పరంగృహీతపాదయః || ౭ || ౮ || భగవానితి || యోగీశ్వరాణామిశ్వర ఇతి ప్రత్యేకంతాదృజ్జనోరథపూ
రణసామధ్యం వశయతి - తాసాంకర్తృణః సిద్ధయేఫలదానాయై || ౯ || తాసామితి || నీపం కదంబం - బాలై స్సహ || ౧౦ || అత్రే
తి || హరిబలాః - నోనమనపరిహాసః - యస్తాత్ - యూయం ప్రతకశితాః ప్రతత్రాంతాః || ౧౧ || సతి || ఏకైకశోవాతగత్యస్వీ కురుత-

న్యూపనైకతీమ్ || ౨ || గంధైమాత్రై స్సురభిభిబాళిభిధూపదీపకైః ఉచ్చావచై శ్చోపహరైః ప్రవా
ళఫలతండులైః || ౩ || కాత్యాయనినుహమామోమహాయోగిన్యధీశ్వరి నందగోపసుతం దేవివతిం మేమరు
తేనమః || ౪ || ఇతిమంత్రం జపంత్యస్తాః పూజాంచక్రః సుమారికాః || ౫ || ఎవంమాసంవ్రతంచేరుః కుమా
ర్యః కృష్ణచేతసః || భద్రకాలీం సమానచుభూయాన్నంద సుతః పతిః || ౬ || ఉషస్య త్థాయగో త్రై
స్సై స్విరన్యోన్యబద్ధవాహవః || కృష్ణముచ్చైజగుర్యాంత్యః కాలింద్యాంస్తాతుమన్వహమ్ || ౭ ||
నన్యాః కదాచిదాగత్యతీరేనిక్షిప్యపూర్వవత్ || వాసాంసికృష్ణంగాయంత్యోవిజ హ్రస్వలిలేముదా || ౮ ||
భగవాంస్తదభిప్రేత్యకృష్ణాయోగీశ్వరేశ్వరః || వయస్యైరాగత స్తత్రవృతస్తత్ర మసిద్ధయే || ౯ ||
తాసాంవాసాంస్య పాదాయనీపమారుహ్యసత్వరః || హ సద్భిః ప్రహసన్ బాలైః పరిహాసమువాచహ ||
౧౦ || అత్రాగత్యాబలాః కామంస్వంస్వం వాసః ప్రగృహ్య తామ్ || సత్యం బ్రవాణీమోనర్తయద్యా
యం ప్రతకశితాః || ౧౧ || నమయోదిత పూర్వం వాహ్యనృతంతదిమేవిదుః || ఎకైకశః ప్రతీచ్ఛద్వంస
హవాతనుమధ్యమాః || ౧౨ || తస్యతత్ త్వేలితందృష్టాప్యగోప్యః ప్రేమపరిప్లుతాః || వ్రీడితాః ప్రేక్ష్య
చాన్యోన్యంజాతహాసాననిర్యయుః || ౧౩ || ఎవంబ్రవతిగోవిందేనర్తణాక్షిప్తచేతసః || ఆకంఠమగ్న
శ్శీతోదేవేపమానాస్తమబ్రువన్ || ౧౪ || మానయంభోకృథాస్తాప్తునందరాజసుతంప్రియమ్ || జానీ
మోంగవ్రజశ్లాఘ్యం దేహివాసాంసివేపితాః || ౧౫ || శ్యామసుందరతేదాస్యః కరవామత నౌదితమ్ ||
దేహివాసాంసిసర్వజ్ఞమోచేద్రాజేబ్రువామహై || ౧౬ || శ్రీభగవాన్ || భవత్యోయదిమేదాన్యోమ
యోక్తంవాకరిష్యథ || అత్రాగత్యస్వవాసాంసిప్రతీచ్ఛతనుమధ్యమాః || మోచేన్నాహంప్రదాస్యే
కింవృద్ధోరాజాకరిష్యతి || ౧౭ || తతోజలాశయాత్సర్వాదారికాశ్శీతవేపితాః || పాణిభ్యాంయోనిమా
చ్ఛాద్యప్రోతైరుస్తీరమంగనాః || ౧౮ || భగవానాహతావీక్ష్యశుద్ధభావప్రసాదితః || స్తంధేనిధాయ
వాసాంసిప్రీతఃప్రోవాచసస్మితః || ౧౯ || యూయంవివస్త్రాయదపోధృతప్రతావ్యగాహతైతత్తదుదే
వహౌశనమ్ || బద్ధాంజలింమూర్ధ్న యోపను త్రయేంహసఃకృత్యానమోనౌవసనంప్రగృహ్య తామ్ ||
౨౦ || ఇత్యేతన్వచనంప్రత్యాధర్మయుక్తంమహాత్మనః || ఎకేనపాణినానేమురేకేనాచ్ఛాద్యచాంగ
నాః || ౨౧ || తావీక్ష్యోవాచభగవాన్ భూయోధర్మ్యమిదంవచః || ఎకేనపాణినాయోవైప్రణమేద్దేవ
మచ్యుతమ్ || ౨౨ || తస్యనండుః కరచ్ఛేఽభిధర్మవిదోవిదుః || తస్మాదుభాభ్యాంపాణిభ్యాంప్రణమేత్సాన్వి
మినంనరః || ౨౩ || తథాచయూయంకురుతతన్మైప్రియతరంభవేత్ || అంహస్తాభయమేతత్తుపరిమాజ

సహజవాసతస్తాస్తాకమాగ్రహణ్యథాః || ౧౨ || తస్యేతి || త్వేలితంపరిహాసః - ప్రేమపరిప్లుతాః ప్రేమరసమగ్నాః || ౧౩ || ౧౪ || త
త్రమగ్నాః || మేతి || అంగభోకృష్ణ - అనయమన్యాయ్యం - మాకృథాః || ౧౫ || ప్రాధాన్యః || శ్యామేతి || నోచేద్రాజేనందాయకం
సాయవా - బ్రువామహై || ౧౬ || ౧౭ || తత ఇతి || ప్రోతైరుగృహతాః || ౧౮ || భగవానితి || ఆహతాః - ఉపదక్షతయోనీః - వీక్ష్య ||
౧౯ || యూయమితి || ధృతప్రతాస్సత్యోవివస్త్రా అపోశ్యగాహతఅభ్యున్నతాఇతియత్ తదేతత్ - ఉపస - దేవహౌశనం అపరాధం
వేత్యథాః - ప్రతవైగుణ్యధీతానాంప్రాయశ్చిత్తమివాహ - అన్యఅంహసః పాపస్య - అనుపను త్రయేనివతకాయ - మూర్ధ్న - అంజలింబ
ధాన్ - పౌనమితిప్రణామంకృత్యా || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ఇతి || ఇతివోష్యైక - అచ్యుతేనాభిహితం - వివస్త్రాస్తవనంప్రకాశ్య

మృతినామతావత్యతస్యప్రతస్యపూర్ణికామః - తదశేషకర్తృణాం తస్యప్రతస్య అన్యేషామశేషకర్తృణాం చ - సాక్షాత్ప్రతంశలభా
తం - తమవనెముః - యతఃసంపద - అవద్యముట్పాపమాజకః || ౨౫ || ౨౬ || దృఢమితి || దృఢమత్యథాం - ప్రలభావంచితాః యూ
యం - వివస్తా ఇత్యాదినా - త్రపయాల్జయచ - హపితా స్త్యాజితాః - అత్రాగత్య - స్వవాసాంసిప్రతీచ్ఛతేత్యాగ్రహణప్రస్తాభి
తా ఉపహసితాః - సత్యంబ్రవాణీనోనర్తేత్యాదినా శ్రీ డనవచ్చకారితాశ్చ బధ్వాంజలీత్యాదిప్రాయశ్చిత్తచ్ఛలనాభ్యసూయక - వోష
శృప్త్యానాపశ్య || ౨౭ || పరిధాయతి || ప్రేష్టసంగమనసజ్జితాః వశీకృతాః - అతోగృహీతచిత్తాస్స త్యోనోచ్చేలుః - గృహీతచిత్తత్వమా
హ - తస్మిన్కృష్ణే - లజ్జాయితేక్షణాః లజ్జావిలసితం తుక్షణం యా సాంతా ఇత్యథాః || ౨౮ || తాసామితి || దామోదరఇతి భక్తవాత్సల్యం
వశాయతి - అబలాః ప్రతి || ౨౯ || సంకల్పితి || భోసాధ్వ్యః - భవతీనాం మదచ నవీవ సంకల్పః మనోరథః - లజ్జాయాయుష్మాభిర కథి
తోపి - మయా విదితః - సమయానుమోదితః - అతః సత్యోభవితు మహా తీతి సంభావ నోక్త్యా - ఆత్యంతికోనభవిష్యతీతి సూచితం || ౩౦ ||

యితుంయది । ఇచ్ఛావః పాణియుగ లై నమస్త్ర లత్యప్రగృహ్యతామ్ । ౨౮ । ఇత్యచ్యుతేనాభిహితం
ప్రజాబలామత్వావివస్తాప్లవనం వ్రతచ్యుతిమ్ । తత్పుర్ణికామాస్తదశేషకర్తృణాంసాక్షాత్ప్రతంశ
మురవద్యముడ్యతః । ౨౯ । తాస్తథావనతాన్యస్తాభగవాన్ దేవకీసుతః । వాసాంసితాభ్యస్సంప్రా
దాత్తరుణస్సైహతోషితః । ౩౦ । దృఢంప్రలభాస్త్రపయాశహపితాః ప్రస్తాభితాః శ్రీడనవచ్చకా
రితాః । వస్త్రాణామైవాపహృతాన్యథాప్యముంతానాభ్యసూయకప్రియసంగనివృతాః । ౩౧ ।
పరిధాయస్వవాసాంసిప్రేష్టసంగమనసజ్జితాః । గృహీతచిత్తాస్సోచ్చేలుస్తస్మిన్కృష్ణాయితేక్షణాః । ౩౨ ।
తాసాంవిజ్ఞాయభగవాన్ స్వపాదస్పృశకామ్యయా । ధృతవ్రతానాం సంకల్పమాహదామోదరోబ
లాః । ౩౩ । సంకల్పవిదితసాన్యోభ్యభవతీనాం మదచనై । మయానుమోదితస్సోసాసత్యోభవితుమ
హతి || ౩౪ || నమయ్యావేళితధియాంకామః కామాయకల్పతే । భజితాః క్వానితాధానాః ప్రాయో
వీజాయనెష్యతే । ౩౫ । యాతాబలావ్రజంసిద్ధామయేమారంస్యథక్షపాః । యముద్విశ్వవ్రతమిదంచేరు
రార్యాచనంసతీః । ౩౬ । ఇత్యాదిష్టాభగవతాలభ్యకామాః కుమారికాః । ధ్యాయంత్యస్తత్పదాంభోజం
కృచ్ఛాన్నివివిశువ్రజమ్ । ౩౭ । అథగోష్ఠిపరివృతోభగవాన్ దేవకీసుతః । బృందావనాద్గతోదూరం
చారయన్ గాస్సహగ్రజః । ౩౮ । నిదాఘాకాతపేతస్త్రింశ్చయాభిస్సాన్వభిరాత్మనః । ఆతప్త్రాయ
తావీక్ష్యన్త్రమానాహవ్రజౌకసః । ౩౯ । హస్తోకకృష్ణహేలంశోశ్రీదావన్ సుబలాజునావిశాలవృ
షభాజస్త్విదేవప్రస్థవరూధప । ౪౦ । వశ్యతే తామహాభాగాపరాధైకాంతజీవితా । వాతవ
షాతపహిమాన్ సహంతోవారయంతినః । ౪౧ । అహవావిషాంపరంజన్తసర్వప్రాణ్యపజీవనమ్ ।
సుజనస్యేవవైషాంవైవిముఖాయాంతినాథినః । ౪౨ । పత్రపుష్పఫలచ్ఛాయామూలవల్లలదారుభిః ।
గంధనిర్యాసభస్మాస్థితోక్తైః కామా వితన్వతే । ౪౩ । ఏతావజ్జన్తసామగ్ర్యందేహినామిహదేహిషు ।
ప్రాణైరభైరధియావాచాశ్రేయతచరణంసదా । ౪౪ । ఇతిప్రవాళస్తబకఫలపుష్పదళోత్తరైః ।
తరూణాంనమ్రశాఖానాం మధ్యేనయమునాంగతః । ౪౫ । తత్రగాః పాయయిత్వాపస్సుహృష్టాశ్శీత

తత్తు తద్యత్యతతహ || సతి || కామాయపునః కామభోగాయ విషయమహమ్నా కామస్యాపికాంతిహేతుత్వాదితిభావః - కామప్రరోహ
దృష్టాంతః - భజితాః దగ్ధాః - క్వధితాః పక్వాః - ధానాః యవాదయః - వీజాయంతి కురోద్గమయ - ప్రాయశితి స్వేచ్ఛయాపునః ప్రరోహమపి
సూచయతి || ౩౬ || యాతేతి || సిద్ధాః పూర్ణా మనోరథాః - తదాహ - ఇమాః ఆగామిసిరాత్రీః - మయారంస్యథేతి - ఆర్యాకాత్యాయసి - స
తీః సత్యః || ౩౭ || ఇతి || శ్లో || భక్త్యానుకంప్యకన్యాస్తాస్తద్వివజితయజ్జనామ్ । పత్యనుగ్రహతస్తేషామహాకర్తృమహామదమ్ || శ్రీ
ధరీయాయంశ్లోకః || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ద్విజభార్యామనుగ్రహయజ్జవాటంగచ్ఛావిప్రాణాంకాతీన్యమభిప్రేత్య - తేభ్యోపి ద్రుమా
శ్చైష్టా ఇతి తానభినందయతి చతుర్థిః || హస్తోకకృష్ణేతి || హస్తోకకృష్ణదయోగోపాః || ౪౧ || పశ్యతేతి || వితాన్త్రమాన్ పశ్యత - పరా
భామకాంతేన జీవితంయేషాంతాన్ - తదాహ - వాతవషాదీన్ స్వయం సహమానాః - సః ఆస్త్రికం - వారయంతి || ౪౨ || అహవాఇతి ||
సుజనస్యకృపాభోరథినానామ్ || ౪౩ || పత్రేతి || నిర్యాసోఽనుసరసః - తోకాః పల్లవాద్యంకురాః || ౪౪ || ౪౫ || ఇతి || ఇత్యభినందయన్
పవాదాదీనమూహైరన్తతశాఖానాంతరూణాం - మధ్యతోయమునాం ప్రాప్తః || ౪౬ || ౪౭ || తన్యతి || కుమారికభ్యః పూజామేవ

తన్న మాకులతయ - అగృహితభజ్యానా మెవనిగమాత్ యథాతా ఇత్యుక్తం ॥ ౪౩ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ద్వావింశాధ్యాయాభ్యాం ॥

శ్లో॥ త్రయోవింశతతోగోపైరన్నయాచ్ఛాపదేశతః । తత్పత్న్యదుగ్రహత్త్వం జ్ఞా దీప్తితానన్వతాపయత్ ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ఇతి ॥ భక్తాయాఇత్యేకవచనం - సన్యస్యా యుజ్యాభిప్రాయే ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ తత్రేతి ॥ అస్తద్విసజితాః ఆవాభ్యాం ప్రహితాస్సంతః యావధ్యం - యుష్మాకంకతత్రలజ్ఞా - సమతథాప్యపాత్రత్వాదస్తభ్యం కిమితిదాస్యంతీతిచేతత్రాహ - కీతకాయంతితి ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ఇతి ॥ అవిదురేవతమానాసంతా - వోయత్పదసంప్రసంగం - తత్ - లపతః అభిలపతః పదసంప్రదానయద్యన్తి - తహి - యచ్ఛతేతి ॥ ౮ ॥ దీప్తితావయమభజ్యానా ఇ

లాగ్ని వాః తతోన్మపస్వ యంగోపాః కామంస్వాదుపపుజలమ్ | ౪౨ | తస్యాఉపవ నెకామంచారయం
 తఃపశూన్న ప్రప | కృష్ణ రామావుపాగమ్యక్షుధారా ఇదనుబ్రువన్ | ౪౩ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ద్వావింశోధ్యాయః. * * * * *
 శ్రీశుకః || తత్ర గతోవవిష్టా సైగోపాలాయమునాతటే | ఊచుర్బుభుక్షితారాజ కృష్ణ రామాజగత్ప
 తీ | ౧ | గోపాః || రామ రామ మహాబాహు కృష్ణ దుష్ట నిబహణ | ఏషావై బాధ తెతున్నస్తచ్చాంతిం
 కర్తుమహాధః | ౨ | శ్రీశుకః || ఇతి విజ్ఞాపితోగోపై భగవాన్ జగదీశ్వరః | భక్తాయావిప్ర భార్య
 యాః ప్రసీదన్ని దమబ్రవీత్ | ౩ | ప్రయాత దేవయజనం బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవాదినః | సత్ర మాంగిర
 సంనామ హ్యసతేస్వగ్గ కామ్యయా | ౪ | తత్ర గతోదనంగోపాయాచతాస్త్యద్విసజ్జితాః | కీర్త
 యంతోభగవత ఆర్యస్య మమచాభిధామ్ | ౫ | ఇత్యాదిస్తభగవతాగత్వా యాచంతతేతదా | కృతాం
 జలిపుటావిప్రా దండవత్పతితాభువి || ౬ || హేభూమి దేవాశ్శృణు త్వత్కృష్ణస్యా దేశకారిణః | ప్రాప్తాన్
 జానీతభద్రం నోగోపామ్నో రామచోచితాన్ | ౭ | గాశ్చారయంతావవిదూరః ఓదనం రామాచ్యు
 తాయల్ల షతే బుభుక్షితే | తయోద్విజాఓదనమథి నార్యదిశ్రద్ధాశ్చ పౌయచ్చతథర్కవిత్తమాః ||
 ౮ || దీక్షాయాః పశుసంస్థాయాస్సౌత్త్రామణ్యాశ్చ సత్తమాః | అన్యత్ర దీక్షితస్యా పినాన్న మశ్నో
 హిదుష్యతి | ౯ | ఇతి తేభగవద్యాచ్ఛాంశృణ్వంతోపినశుశ్రువుః | తుద్రాశాభూరికర్తా నోపాలిశా
 వృద్ధమానినః || ౧౦ | దేశః కాలః పుణ్యస్థలం త్రతంత్రర్త్విగగ్నయః | దేవతాయజమానశ్చక్ర
 తుథర్కశ్చయన్తయః || ౧౧ | తద్బ్రహ్మపరమంసాక్షాద్భగవంతమథోక్షజమ్ | మనుష్యదృష్ట్యదు
 స్ప్రజ్ఞామత్యాత్మా సోనతేవిదుః | ౧౨ | నతేతదోమితిప్రోచున్ నేతిచపరంతప | గోపానిరాశాః
 ప్రత్యేత్యతథోచుః కృష్ణ రామయోః || ౧౩ | తదుపాకణ్యభగవాన్ ప్రహస్యజగదీశ్వరః | వ్యాజహర
 తునగోపాన్దశయన్తాకికింగతిమ్ | ౧౪ || మాంజ్ఞాపయతపత్నీభ్యస్తసంకషణమాగతమ్ | నా
 స్యంతికామమన్నంవస్మిన్నధామ య్యపి తాధియా || ౧౫ | శ్రీశుకః || గత్వాచపత్నీశాలాయాందృష్టాప్సి
 సీనాస్స్వలంకృతాః | నత్వాద్విజసతీగోపాః ప్రక్రితా ఇదనుబ్రువన్ | ౧౬ | నమోనౌద్విజపత్నీభ్యో
 నిబోధతవచాంసినః | ఇతోవిదూరేచరతాకృష్ణైస్ప్రేషితావయమ్ | ౧౭ || గాశ్చారయన్ గోపాలైస్స
 రామోదూరమాగతః | బుభుక్షితస్య తస్యాన్నంసానుగప్యప్రదీయతామ్ | ౧౮ || శ్రుత్వాచ్యుతముపా

తివదిష్యంతీతి - స్వయమేవాశంక్యమః॥ దీక్షయాఇతి ॥ దీక్షయాఅరభ్యాన్విష్టమియశక్వాలంభాత్పువకాంబోషః - సతతోన్యత్ర - త
 థాసాత్రాచూణ్యాశ్చ-అన్యత్రఅన్యదా॥ ఇతితిః॥ త్సుద్రస్వగాదావాశామాత్రంయేమాంతే-భూరీణిక్లెశాధికానికర్మాణియేమాంతే-ఆ
 తఃఅజ్ఞాః పృథమానినఃజ్ఞానపృథ్వాఇతిమానవంతః॥ ౧౦॥ సమకర్తృమముల్లంఘ్య - అదేశకాలలీన్యా భవమన్నమన్యస్తేకథందేయంత
 త్రాహ॥ దేశఇతి॥ పృథక్పరుశురోదాశాదిద్రవ్యం - తంత్రంప్రయోగః - ధర్మఃఅపూవకం॥ ౧౧॥ తదితి॥ మనుష్యయమితిదృష్ట్యమత్యా
 త్మానఃదేహాభిమానినః - బ్రాహ్మణావయం మహాంతఇతిమన్యమానాః॥ ౧౨॥ ౧౩॥ తదితి॥ తాకికీంకరిమితి-సహికార్యాధికానోనివికార్యం
 తె-కోవాయాచకోనపరాభూయతఇత్యాదిలోకస్థితిందశకాయక ॥ ౧౪ ॥ మామితి ॥ కేవలందేహానగృహవసంతి - ధియాతుమయ్యోహిషి
 తాః - యతోమయిష్టిధాః - అతోదాన్యంతీతి॥ ౧౫॥ ౧౬॥ సమఇతి॥ ప్రేషితాఃప్రేరితాః॥ ౧౭॥ గాఇతి॥ సకృష్టగోపాలై స్సహ॥ ౧౮॥

శ్రుత్యైతి॥ తత్తథాక్షిప్తమనసః - అతఃపితృదశానోత్సుకాః - తంకృష్ణమాగతంశ్రుత్వాజాతసంభ్రమాబభూవురితి॥ ౧౯॥ చతుర్విధమితి॥ భక్త్యభోజ్య-తప్త-చోష్య-భద్రైశ్చతుర్విధం-బహుగుణంసంస్థారవిశేషైఃపావోగుణైరససారభ్యానయోస్త్రితత్-భాజనైఃఅమత్రైభాండైవాక-పత్యాదిభివాకర్యమాకాపి-ప్రియంశ్రీకృష్ణం-అభినమ్రుఃఅభిజగ్తుః-అప్రతిబంధదృష్టాంతః-సముద్రంనిమ్నగానద్యద్యవేతి॥ ౨౦॥ నిషిధ్యమానాఇతి॥ తత్రాకాతుః-భగవతీతి-దీఘంబహుకాలం-శ్రుతేనత్రవదాన-ధృతఃఆశయోయాభిస్తాః-తథాగతాస్సతోదదృశుః॥ ౨౧॥ ౨౨॥ శ్యామమితి॥ హిరణ్యవత్పరిధిఃపరిధానంయస్య-పీతాంబరమిత్యభావః-వసమాలైప్యబహుభావాభాతుభిఃప్రపాతైశ్చ-నటవద్వేషయస్య-అనువ్రతస్యసఖ్యుఃఆంసేవిన్యస్తానిహితోహస్తాయేన-ఇతరేణహస్తేన-శీలయా-అబ్జంధునాసంభ్రామయంతం-కణాయోరుత్పలయస్య-అలకాఃకపోలయోర్యస్య-ముఖాబ్జహస్తాయస్య-తంచతంచ॥ ౨౩॥ వృతైరపిలయేనసామరస్యమాహ॥ ప్రాయశ్చితి॥ ప్రాయఃబహుశః-శ్రుతాయేప్రియతమస్యఉదయాఃఉత్తమాః-తపివకణాపూరాఃకణాపూరయంతి కృతాభీశుర్వంతీతితథా-తైః-కణాభరణైరితివా-యాస్త్రిశ్రీకృష్ణ-నిమ్నమనసఃఆవిష్టచేతనః-తలోచనద్వారైరంతఃప్రవేశ్య-సుచిరముపగృహ్య-తాపంజహుః-అభిమతయఃఅహంవృత్తయః-ప్రాజ్ఞంసుమప్తిహుగ్గిణం-

యాంతంనిత్యంతద్దశానోత్సుకాః॥ తత్తథాక్షిప్తమనసోబభూవుజాతసంభ్రమాః॥ ౧౯॥ చతుర్విధంబహుగుణమన్నమాదాయభాజనైః॥ అభినమ్రుఃప్రియంసర్వాస్సముద్రమివనిమ్నగాః॥ ౨౦॥ నిషిధ్యమానాఃపతిభిఃపితృభిభ్రాతృభిస్సుతైః॥ భగవత్యుత్తమశ్లోకేదీఘశ్రుతధృతాశయాః॥ ౨౧॥ యముసోపవనెశోకనవపల్లవమండిలే॥ విచరంతంవృతంగోపైదదృశుసాస్సగ్రజంస్త్రియః॥ ౨౨॥ శ్యామంహిరణ్యపరిధినవమాల్యబహుభాతుప్రవాళనటవేషమనువ్రతాంసే॥ విన్యస్తహస్తమితరేణధునానమబ్జంకణోత్పలాలకకపోలముఖాబ్జహస్తమ్॥ ౨౩॥ ప్రాయశ్చుతప్రియతమోదయకణాపూరైర్యస్త్రినిమ్నమనసస్తమథాక్షిరంద్రైః॥ అంతఃప్రవేశ్యసుచిరంపరిరభ్యతాపంప్రాజ్ఞంయథాభిమతయోవిజహునరేంద్ర॥ ౨౪॥ తాస్తథాత్యక్తసర్వాశఃప్రాప్తాఆత్మదిదృక్షయా॥ విజ్ఞాయాఖిలదృగ్ప్రాప్తప్రాహప్రహసితాననః॥ ౨౫॥ శ్రీభగవాన్॥ స్యాగతంమోమహాభాగాస్యతాంకరవామకిమ్॥ యస్మోదిదృక్షయాభ్యేతాఉపపన్నమిదంహివః॥ ౨౬॥ నన్వద్ధామయిశుర్వంతీకుశలాస్సన్విభదశినః॥ అహైతుక్యవ్యవహితాంభక్తిమాత్మప్రియేయథా॥ ౨౭॥ ప్రాణబుద్ధిమనస్సన్విత్తదారాపత్యధనాదయః॥ యత్సంపకాత్ప్రియాఆసంస్తతఃకోన్వపరఃప్రియః॥ ౨౮॥ తద్యాతదేవయజనంపతయోమోద్విజాతయః॥ స్వసత్రంపారయిష్యంతియుష్మాభిర్గుహమేధినః॥ ౨౯॥ విప్రపత్న్యః॥ మైవంవిభోహాతిభవాగదితుంనృశంసంసత్యంకురుష్వనిగమంతవపాదమూలమ్॥ ప్రాప్తావయంతులసిదామపదావస్పృష్టంకేశైనిప్రోధుమతిలంఘ్యసమస్తబంధూన్॥ ౩౦॥ గృహ్లాంతిమోనపతయఃపితరస్సుతావానభ్రాతృబంధుసుహృదఃకుతఏవచాన్యైతస్సద్భవత్రుపదయోఃపతితాత్తనామ్యో

పరిరభ్య-తస్త్రిలయంప్రాప్య-యథేతి॥ ౨౪॥ తాఇతి॥ అఖిలదృక్త్రజ్ఞా-సర్వబుద్ధిసాక్షి-తాస్తథాప్రాప్తావిజ్ఞాయాపి-తథైత్యేతద్వివృణోతి-త్యక్తసర్వాఆశయాభిస్తాః-కేవలమాత్మనఃస్వప్రేవదిదృక్షయేతి॥ ౨౫॥ స్యాగతమితి॥ హేమహాభాగాః-వఃస్యాగతంకుభమాగమనం-తదేవాహ-యత్తస్మాత్ప్రతిబంధిరస్తారణ-అస్మాకందిదృక్షయాప్రాప్తాఇతి-ఇదంపదపతన్మంసంపన్నంయత్తమితివా॥ ౨౬॥ యత్తత్వమేవాహ॥ సన్నితి॥ ఆత్మప్రియేఆత్మాచప్రియశ్చతస్త్రిమయి-కుశలాఃవివేకినః-అతపివ-స్వస్యాత్మనోభాంపశ్యంతియే-త-యథాయథావత్-భక్తింకువంతి-యథావత్త్వమాహ-అద్ధాసాక్షాత్-అత్రాకాతుః-అహైతుక్యవ్యవహితాంభలాభిసంధిరహితాం-అతపివ-అవ్యవహితాంనిరంతరాం॥ ౨౭॥ ఆత్మనఃసర్వతఃప్రేక్షత్వముపపాదయతి॥ ప్రాజ్ఞైతి॥ స్యాఃజ్ఞాతయః-ఆత్మాదహః-పితేనవే-యత్సంపకాత్ప్రియాస్యాధ్యానేనఉపకరణత్వేనవా॥ ౨౮॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్కృతాథాకాయాయం-యాత-దేవయజనంయజ్ఞవాటం-గచ్ఛత-కృతాథావాః-కిమితియాస్యామితిచేదతతహ-పతయఇతి-పారయిష్యంతిసమాపయిష్యంతి-పతీనామనుగ్రహయేత్త్యభావః॥ ౨౯॥ మేతి॥ నృశంసంపరుషం-నిగమంప్రతిజ్ఞాం॥ ౩౦॥ సమేధక్తఃప్రణశ్యతీతి-వేదంవా॥ శ్రు॥ ససపునరావతాతేనసపునరావతాతేన-పదావస్పృష్ట-అవజ్ఞయాపిదత్తం-బహుమానెనకేశైనిప్రోధుం-దాసీభదితుం॥ ౩౦॥ గృహ్లాంతితి॥ కించ-నగృహ్లాంతి-నోస్మాత్-సేఅరి-దమకామలోభాదిదమన-భవతఃసాదా

గ్రహాః - పతితదేహనాం - అన్యస్వగౌణాదిగతిరపినభవేత్ మాధుత్ తత్తస్మాద్దాస్యమేవవిధేహీతి || ౩౧ || పతయ ఇతి || మయా ఉప
తాఅనుజ్ఞాతాః - ప్రత్యక్షం దేవా ప్రదశ్యాహ - దేవాఅపీతి || ౩౨ || తథాపిత్యాంసత్య తుంశక్కు మహాచైత్ర త్రాహ || ౩౩ || సృణామ
ద్భక్తానాం - ప్రీతయేసుఖాయ - అనురాగాయస్నేహపృథ్వియే - అంగసంగః అంగభ్యాంసంగః || ౩౩ || ౩౪ || ఇతితి || అనసూయవః అహిషద్య
ప్తయః || ౩౫ || తత్రేతి || దేహమితి - తదీయందేహం - తత్రవిహయ - చైతన్యసభగవంతం ప్రాప్యేత్యభాః || ౩౬ || ౩౭ || వివమితి || అనుశీ
లయే అనుకుర్వే - గౌగౌపగోపీనామితికర్తృణిషష్ఠీ - రూపవాక్యైః - రూపేణ - వాచా - కృతైశ్చరీతైశ్చ - రమయేతా రమయితుం

నాన్యాభవేద్గతిరరిందమతద్విధేహీ || ౩౧ || శ్రీభగవాన్ || పతయోనహ్యసూయేరపితృభ్రాతృసు
తాదయః | లోకాశ్చమోమయోపేతాదేవాఅప్యనుమన్యతే || ౩౨ || నప్రీతయేనురాగాయహ్యంగసం
గోనృణామివ | తన్య నోమయియుంజానాఅచిరాన్తామవాప్స్యథ || ౩౩ || శ్రవణాన్తశానాన్ధ్యానాన్త
యిభామోనుకీర్తనాత్ | నతథాసన్నికర్షేణప్రతియాతతతోగృహే || ౩౪ || శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తాద్వి
జపత్నస్తాయజ్ఞవాటంపునగతాః | లేచానసూయవస్తాభిస్త్రీభిస్త్రమపారయే || ౩౫ || తత్రే
కావిద్రుతాభత్రాభగవంతంయథాశ్రుతమ్ | హృదోపగూహ్య విజహౌదేహంకర్మానుబంధనమ్ ||
౩౬ || భగవానపిగోవీందస్తేనైవాన్నైనగోపకా | చతుర్విధేనాశయిత్వాస్వయంచబుభుజేప్రభుః ||
౩౭ || ఎవంలీలానరవపున్యలోకమనుశీలయే | రేమేగోగోపగోపీనాంగమయేరూపవాక్యైః ||
౩౮ || అథానుస్తృత్యవిప్రాస్తేహ్యన్వతప్యకృతాగసః | యద్విశ్వేశ్వరయోర్యాజ్ఞామహన్తనృవి
డంబయోః || ౩౯ || దృష్ట్వాస్త్రీణాంభగవతికృష్ణేభక్తిమణోకికీమ్ | ఆత్మానంచతయాహీనమనుతప్తా
న్యగహయే || ౪౦ || ధిర్జన్తనస్త్రీపున్విద్యాంధిగ్ర్య తంధిగృహజ్ఞతామ్ | ధిక్తులంధిక్రీయా
దాత్యుంవిముఖాయెత్వధోక్షజే || ౪౧ || నూనంభగవతోమాయాయోగి నామపిమోహినీ | యద్వయం
గురమోనానాంసాంస్వాధేముహ్యమహేద్విజాః || ౪౨ || అహిమాపశ్యతనారీణామపిక్యష్టేజగద్గురౌ |
దురంతభావంయోవిధ్యన్తృత్యుపాశాగృహభిధా || ౪౩ || నాసాంద్విజాతినంస్తా రోననివాసోగు
రావపి | నతపోనాత్మమీమాంసానశౌచంక్రీయాశ్శుభాః || ౪౪ || తథాపిహ్యుత్తనుశ్లోకకృష్ణయోగీ
శ్వరేశ్వరేభక్తిదృఢానచాస్తాకంసంస్తా రాదిమతామపి || ౪౫ || ననుస్వాధేవిమూఢానాంప్రమత్తా
నాంగృహేహయా | అహిమానస్తారయామాసగోపవాక్యైస్సతాంగతిః || ౪౬ || అన్యధాపూర్ణకా
మన్యకైవల్యాద్యాశిషాంపతేః | ఈశితవైక్రిమస్తాభిరీశస్యైతద్విడంబనమ్ || ౪౭ || హిత్యాన్యాభజ
తేయంశ్రీఃపాదస్పశాశయాసకృత్ | స్వాత్మదోషపవగ్గేణతద్యాజ్ఞాజనమోహినీ || ౪౮ || దేశఃకా
లఃపుకన్త్రన్యంమంత్రతంత్రైఃజోగ్మయః | దేవతాయజమానశ్చక్రతుదర్శశ్చయ్యయః || ౪౯ ||
సపవభగవాన్సాక్షాద్విష్ణుర్యోగీశ్వరేశ్వరః | జాతోయదుష్పిత్యశృణ్మహ్యపిమూఢానవిదృహే || ౫౦ ||
నమస్తుభ్యంభగవతేకృష్ణాయాకుంతమేధసే | యన్తాయామోహితధియోభ్రమానుఃకర్తృవత్త్వను ||
౫౧ || నవై నఆద్యఃపురుషస్త్వమాయామోహితాత్మనామ్ | అవిజ్ఞాతానుభావానాంతుంతుమహత్వ
తిక్రమమ్ || ౫౨ || ఇతిస్వామిమనుస్తృత్యకృష్ణేతేకృతహేళనాః | నిదృక్షమోష్యచ్యుతయోఃకంసాద్భి

రమయేత్యభాః || ౩౫ || అనుస్తృతిప్రకారమాహ || అథేతి || సం సుకరణవతోఃవిశ్వేశ్వరయోర్యాజ్ఞాం - యత్ అహన్తహతవంతః - త
స్మైతాగసోవయమిత్యనుస్తృత్యైతి || ౩౬ || తథాచభార్యాఃగురూనివమానయంతః భగవద్భక్తిరహితమాత్మానంవ్యనిందన్నిత్యాహుః ||
దృష్వీతి || అతాకికీంలోకాతీతాం || ౪౦ || ధిగితి || త్రిపుత్ - శాక్త్యం - సావిత్రి - దైక్షిణి - త్రిగుణితంజన్త - ప్రతంబ్రచ్చుచర్యం - త్రియః
కర్మాణి - దాత్యుంచ - త్రియాదాత్యమిత్యేకంనాపదం - ధిగిత్యధిక్షేప - యవయమధోక్షజేవిముఖాస్తేషాః - నోజన్తాదియతత్ప్రవంధి
గ్ధిగితివ్యగహయన్నిత్యభాః || ౪౧ || ౪౨ || అహిమా ఇతి || యోవిధ్యరద్భి - తంతురంతంభావంభక్తింపశ్యేతే || ౪౩ || సేతి || ద్విజాతినం
స్తారఃఉపనయః - త్రియఃసంధ్యోపానాదయః || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || హిత్యైతి || స్వాత్మదోషపవగ్గేణచాంచల్యగహాదిత్యాగే ||

౪౮ || ౪౯ || సకలి || ఇత్యశ్చర్మ - ఎవంసర్వత్ర శ్రుతవంతోవయంహి - తథాపితి || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ఇతితి || సచాచలతయోదాదా
 శానాయ - సజగ్ముః || ౫౩ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - త్రయోవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || వతువింశేమహేంద్రస్యమఖం వ్యావర్త్య హేతుభిః కృష్ణః ప్రావర్తయామాస గౌపథానమహేత్వ వమ్ || భూసురాణాంక్రి
 యాగవంవిరస్యస్వసురేమచ | మఖవస్త దభంగాయతస్త ఖంసమవారయత్ || భగవానితి || బ్రహ్మణాఃకంసాద్భీతాః - సాస్వత్రమస్థాపితభగ
 వంతమభజన్ - భగవానపి - తత్రై వనివ సన్నిహితయాగకృతోద్యమాన్ గౌపానపశ్య దితిసంబంధః || ౧ || ౨ || కన్యతామితి || పృ
 థాసంభ్రమోనభవతి - మఖాయమితిచేత్ - కిమత్రఫలం - కాదేవతా - కేననాధికారిణా - కేనవాసాధనై - సాధ్యతే || ౩ || పితదితి || పిత
 ద్బ్రాహ్మణీ - మహాకామోమమత్రవజైవతతే - యద్వా - తవమహాకామోదృశ్యతదితి - తూష్ణింస్థితంప్రత్యాహ - సహీతి - సవాత్త
 నాంసవత్రాత్తదృష్టినాం || ౪ || అస్తీతి || అతవివ - సవిద్యతేస్వః పరఇతిదృష్టిర్యమం - స్వపరఇతిదృష్టిభావాదేవ - సతద్భవామిత్రా
 దయోపియమం సంఠిత్యాహ - అమిత్రేతి - సమిత్రంఉదాహరణాదాసీనః - విద్విత్ - యేషాంలేమాంకృత్యంకర్త - సగోపనీయంకించదస్తీ

తానచాచల || ౫౩ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - త్రయోవింశోధ్యాయః * * * * *

— శ్లో గోపథానోద్ధరణకథాప్రారంభః —

శ్రీ శుకః || భగవానపిత త్రై వబలదేవేనసంయుతః | అపశ్యన్ని వసన్ గోపానింద్రయాగకృతోద్య
 మాన్ || ౧ || తదభిజ్ఞోపిభగవాన్సర్వాత్సర్వ దశానః | ప్రశ్రయావనతోపృచ్ఛద్వృధాన్నందపు
 రోగమాన్ || ౨ || కన్యతాంమేపితఃకోయంసంభ్రమోవఉపాగతః | కింఫలంకన్యచోద్దేశఃకేనవాసాధ్య
 తేమః || ౩ || ఎతద్బ్రాహ్మణీమహాకామోమహ్యంశుశ్రుషవేపితః | నహిగోప్యంహిపాధూనాం
 కృత్యంసర్వాత్సనామిహ || ౪ || అస్త్యస్వపరస్యస్థీనామమిత్రోదాస్తవిద్విషామ్ | ఉదాసీమోరివద్వ
 జ్యతాత్తనత్సుహృదుచ్యతే || ౫ || జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాచకర్తాణిజమోయమనుతిష్ఠతి | విదుషఃకర్తసిద్ధి
 స్సాన్యద్యథానావిదుషోభవేత్ || ౬ || తత్రతావత్ప్రియాయోగోభవతాంకించారితః | అథవాలౌ
 కికస్తన్యైచ్చతస్సానుభవ్యతామ్ || ౭ || నందః || పజన్మోభగవానింద్రోమేఘాస్తస్యాత్మమూర్త
 యః | తెభివషణ్తిభూతానాంప్రాణసంజీవనంపయః || ౮ || తంతథావయమన్యేచవార్తుచాంపతిమీశ్వ
 రమ్ | ద్రవ్యైస్తద్రైతసాసిద్ధేర్యజంతేక్రతుభిన్దరాః || ౯ || తచ్చైషేణోపజీవంతిత్రివర్గఫలసిద్ధ
 యే | పుంసాంపురుషకారాణాంపజన్యఃఫలభావనః || ౧౦ || యఎనంవిస్మజేద్ధర్మంపారంపర్యాగతం
 నరః | కామాల్లోభాన్ధయాద్వైషాత్సవై నాప్నోతిశోభనమ్ || ౧౧ || శ్రీ శుకః || వచోనిశమ్యనందస్యత
 థాన్యేషాంప్రజౌకసామ్ | ఇంద్రాయమన్యంజనయన్పితరంప్రాహకేశవః || ౧౨ || శ్రీ భగవాన్ ||
 కర్తృణాజాయతేజంతుఃకర్తృణైవప్రలీయతే | సుఖందుఃఖంభయంక్షేమంకర్తృణైవప్రపద్యతే || ౧౩ || అ

తిపూర్వేణాన్వయః - సత్యపితృదదశాన - ఉదాసీనఃశత్రువద్వజ్యః - ఆత్మతుల్యత్వాత్సుహృన్నవజానీయఇత్యా - ఉదాసీ
 సకలి || ౫ || కించ - సుహృద్భిస్సహచార్యజ్ఞాతైవ - కమకతకవ్యం - నతుగతానుగతికమాత్రేణత్యాహ || జ్ఞాత్యేతి || అజ్ఞాత్వాచ - త
 త్రక్షిదుషాయథావత్తర్కఫలంస్యాత్ - తథానావిదుషః || ౬ || తత్రేతి || భవతామయంక్రియాయోగః - శాస్త్రతఃకించారితఃప్రవృ
 త్తః - తాకికఆచారప్రాప్తోవేతి - సాధుసోపపత్తికం - ఫణ్యతాంకన్యతామితి || ౭ || ఆచారప్రాప్తవేతిసహేతుకమాహ || పజన్యఇతి ||
 ఆత్మమూర్తయఃప్రియమూర్తయః || ౮ || తతఃకిమత ఆహ || తమితి || తమింద్రం - వాముచాంమేఘనాం - తద్రైతసాతద్వృష్టిపయసా ||
 ౯ || తదితి || ఉపజీవంతిజీవికాంకల్పయంతి - ధర్మాథాకామసిద్ధయే - సను - కృత్యాదిభిజీవంతికిమింద్రేణేత్యత్రాహ - పుంసామితి -
 ఫలభావనఃఫలసాధకః - పజన్యంవినాకృత్యాదివైఫల్యాదిత్యః || ౧౦ || ౧౧ || వచఇతి || ఇంద్రాయమన్యంజనయన్నితి - కోపజనన
 ద్వారాగర్వపర్వతాదింద్రమవతారయితుం దేవతానిరాకరణం - సత్వయమేవభగవతోభిప్రాయఇత్యథాః || ౧౨ || స్రగమంతావ
 త్తర్కవాదేవదేవాన్నిరాకరోతి || కర్తృణైతి || సను - జడాత్తర్కఃకేవలాత్తథంఫలసిద్ధిస్సాన్యత్ - అహేతా - అపరిశీలితమీమాంసానాంస్వమ
 తివిలసితత్రాధాకర్తృణఃఫలకరణత్వేవచసతోవగతే - కింతతోనుపపన్నంనామేతిభావః || ౧౩ || కేచిత్సునరతిసాహసాద్భీతాః - కర్తృపరతం

త్రమిశ్వరంబునంతే - తన్నతమనూద్యనిరాకరోతి॥ అస్త్యిచేతి॥ స్వయంకర్మభిలీలస్తోన్యే యోజీవానాంకర్మణాం - ఫలరూపీఫలదాతా - సోపికతాఽరంభజతే - తత్తర్మఫలదానైః ॥ ౧౪॥ అతఃకర్మణఃఫలసిద్ధిస్తత్పారతంత్ర్యేచ - అజాగ్రతస్తనతుల్యత్వాత్ - సదేవతయాకృత్యమిత్యాహ ॥ కిమింద్రేణేతి ॥ ననుకర్మణోపిప్రవృత్తిరంతర్యామ్యపేక్షయైవ - కథంసవకథాదేవతాయాఅనుపయోగఇత్యాశంకా హ - స్వభావవిహితమితి - స్వభావేనప్రాక్తనసంస్తానైవవిహితం - యత్తమ - తదన్యథాకతుఃకుశీలైః॥౧౫॥ ఎతద్వివృణోతి॥స్వభావతంత్ర్యేతి॥ ప్రవృత్తిఃసంస్తారాధీనత్వాత్తిమంతర్యామిణైత్యర్థః ॥ ౧౬॥ తస్మాత్స్వభావతోనిపన్నస్య కర్మణఃఫలసర్వకారణత్వాత్ - కర్మైవపూజ్యమిత్యాహదేహనిత్యాదిసాధేన॥౧౭॥తస్మాదితి॥సంపూజయేత్ సంమానయేత్ - సనుదేవతోద్దేశేనప్రవృత్త్యాగాత్త కత్వాత్తమణః - కథందేవతాంవినాసిద్ధిత్వాశంక్య - కర్మాంగమాత్రందేవతేతిపక్షముపసంహరన్నివ - హేతువాదమాత్రిత్యాన్య మేవదేవతాంసమర్థయతే - అంజసేతి॥ ౧౮॥ హేతుబలైవవిపక్షేదోషమాహ ॥ ఆజీవ్యేతి ॥ ఉపజీవతిసేవతే॥౧౯॥ స్వప్రతిపక్షుందృష్టాంతత్యేనవకాణాంపుత్తిభేదమాహ ॥ వతేతేతి ॥ బ్రహ్మణావేదాధ్యయనాదినా॥౨౦॥ వైశ్యవృత్త్యాచతుర్విధ్యమాహ॥

స్త్యిచేదీశ్వరఃకశ్చిశ్చలరూపున్యకర్మణామ్కతాఽరంభజతేసోపినహ్యకతుఃప్రభుహింసః॥౧౪॥కిమింద్రేణేహభూతానాంస్పంస్పంకర్మానువతినామ్ అనీశేనాన్యథాకతుఃస్వభావవిహితంన్యణామ్॥ ౧౫॥ స్వభావతంత్రోహిజనస్స్వభావమనువతేతే । స్వభావస్థమిదంసర్వంసదేవాసురమానుషమ్॥ ౧౬॥దేహానుచ్ఛావచాజంతుఃప్రాప్తోత్సృజతికర్మణాశత్రుమిత్రఉదాసీనఃకర్మైవగురురీశ్వరః॥ ౧౭॥ తస్మాత్సంపూజయేత్తర్మస్వభావస్థస్త్వకర్మకృత్ । అంజసాయేనవతేతతదేవాన్యహిదైవతమ్ ౧౮॥ ఆజీవ్యేకతరంభావంయస్తస్య ముపజీవతి । నతస్మాద్విందతేయేమంజారంనార్య సతీయథా॥ ౧౯॥ వతేతబ్రహ్మణావిప్రోరాజన్యోరక్షమావఃభువైశ్వస్తువాతాయాజీవేచ్ఛుర్రస్తున్విజసేవయా॥ ౨౦॥ కృషివాణిజ్యగోరక్షాఃకుశీదంతుర్యముచ్యతే । వాతాచతుర్విధాతత్రవయంగోవృత్తయోనిశమ్ ౨౧॥ సత్త్వరజస్తమశ్చిత్థిత్యుత్పత్త్యంతహేతవః । రజసోత్పద్యతేవిశ్వమన్యోన్యంవివిధంజగత్ ౨౨॥ రజసోత్పాదితామేఘావషణ్త్యంబూనిసర్వతః । ప్రజాస్తైరైవసిద్ధ్యంతిమహేంద్రఃకింకరిష్యతి ౨౩॥ ననఃపురోజనపదానగ్రామానగృహావయమ్ । వనౌకసస్తాతనిత్యంవనశైలనివాసినః । తస్మాద్గవాంబ్రాహ్మణానామద్రౌశ్చరభ్యతాంమఘః ౨౪॥ యశంస్రయాగసంభారాస్తైరయంసాధ్యతాంమఘః ౨౫॥ పచ్యంతాంవివిధాఃపాకాస్సపాంతాఃపాయసాదయః । సంయావాపూపశస్తుల్యస్సర్పదోహశ్చగృహ్యతామ్ ౨౬॥ హూయంతామగ్నయస్సమ్యగ్బ్రహ్మజైబ్రహ్మవాదిభిః । అన్నంబహువిధందేయంతేభ్యోమౌధేనుదక్షిణాః ౨౭॥ అన్యేభ్యశ్చశ్వచండా లపతితేభ్యోయథాహాతః । యవసంచగవాందత్వాగిరయేదీయతాంబలిః ౨౮॥ స్వలంకృతాభుక్తవంతస్త్వనులిక్తాస్సువాససః । ప్రదక్షిణంచకురుతగోవిప్రానలపర్వతా ౨౯॥ ఎతన్మమమతంతాతక్రియతాంయదిరోచతే । అయంగ్రాహ్మణాద్రీణాంమహ్యంచదయితోమఘః ౩౦॥ శ్రీశుకః । కా

కృషీతి॥ కృషివాణిజ్యసహితాగోరక్షాః - వివంత్రయం - కుశీదంపుద్ధిజీవసం - చతుర్థం॥౨౧॥ సనుగవామపిప్రతిమఃహేంద్రాధీనైవేత్వాశంక్య-నిశ్చరసాంఖ్యమతాత్రయేణనిరాకరోతి శ్లోకద్వయేన॥ సత్త్వమితి॥ అన్యోన్యంయోగేన॥ ౨౨॥ రజసేతి॥ సవతఇతిసముద్రశైలవనాదిష్వపి పృష్టిదశానాన్నప్రేక్షేవత్పర్వత్వంపుష్పేరితిభావః - తైరెవమేఘైరెవ - సిద్ధ్యంతిజీవంతీతి॥౨౩॥ తథాపి - యోగక్షేమాధం దేవతాపేక్షతేతిచైత్రతలహ ॥ సేతి ॥ పురఃపత్తనాని - జనపదాఃదేశాః - సఃఅస్తాకం - యోగక్షేమ హేతువనశైలాదయవీవేతిభావః - బ్రహ్మణాసపిసంగృహ్ణన్నిగమయతి - తస్మాదితి॥ ౨౪॥ స్వయముప్రేక్షితయాగకల్పమాహ - సాధేఃపంచభిః॥ యతి ౨౫॥ సంభారాస్సాధనాని॥ ౨౬॥ పచ్యంతామితి॥ హూపంహుద్గం - పాయసం కేవలపయసిపక్వం - సంయావాదయోగోధూమాదిరిక్రియాః - క్రమశ్చసూపసాయసయోఃక్రత్యా దోహస్యాథ తోన్యేయంసాతతః॥ ౨౭॥ యాగశోభాధంప్రదోత్పాగనాథంచాహ॥ హూయంతామితి ॥ ధనుదక్షిణః ధేనుసహితాదక్షిణస్తావివవాదక్షిణాః - వఃయమృధిః॥ ౨౮॥ అన్యేభ్యఇతి॥ యవసంతృణం॥౨౯॥ ఎతదితి॥ సవాణిజ్యరః కంపేనానుమోదయన్నాహ - గ్రాహ్మణాద్రీణామితి - మహ్యంమమచ॥ ౩౦॥ ౩౧॥తథేతి॥ తద్ద్రవ్యేణమ

హంబ్రమఖద్రవ్యేణ - గిరిద్విజాః ప్రతి - యథాయశం || ౩౨ || ఉపహృత్యైతి || బలీమపహృత్యదత్వా - ఆనృతాః సాదరాః || ౩౩ || అనాం
 సీతి || అనుదుద్యుక్తాని ఉత్తమానదుద్భిర్యుక్తాని - సద్విజాశిషః ద్విజాశిభిః సహితాః || ౩౪ || కృష్ణశ్చైతి || గోపవిప్రంభణం గౌపానాం వి
 శ్వాసజనకం - రూపంగతః ప్రాప్తస్త్వ - బలిముపహరం - ఆదత్ అభక్షయత్ || ౩౫ || తస్మాదైతి || తస్మై ఆత్మనై - ఆత్మనాస్వయం ప్రజజ్జనైస్స
 మానమశ్చక్రే అపహాత్యాదిసూత్రాశ్లోకం పఠత్ || ౩౬ || విషశ్చైతి || కామరూపీ సహాదిరూపః - అస్మై ఆద్రయే - శర్మణే యేమాన్ || ౩౭ || ఇతి ||
 శ్లో || కర్తృవాలం ప్రాక్స్వ భావోగుణావాకర్తాంగం వాతద్వ శోవామహాశః | వాతాకశ్రీ - దేవతేతీయముక్తాదేవతోభేషణ్మతినాత్వభి
 ప్రా || శ్రీధరీమాయంశ్లోకః || ౩౮ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - చతుర్వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || పంచవిశేరుషాశక్రే ప్రజనాశాయవషణ్మతి ఉద్యత్యగిరిమాసారాదరక్షద్దోకులం ప్రభుః || ఇంద్రైతి || కృష్ణనాథోయేషాంతేభ్యః ||
 ౧ || గణమితి || క్రుద్ధశ్చ సన్నిధిః - సాంవతరకం నామ - సంవతరః ప్రళయః - తత్తతాకారం మేఘానాం ప్రసిద్ధంగణం - ప్రాచోదయత్
 ప్రేషయామాస - సను - కథంకృష్ణనాథానాం ఘాతే ప్రవృత్తత్యాశం క్యాత్మసంభావనయానిరస్తవివేకత్వా దిత్యాశయేనాహ - వాక్యం

లాత్మనాభగవతాశక్రదవజిఘాంసయా | ప్రోక్తం నిశమ్య నందాద్యాస్సాధ్వగృహ్లాంతతద్వచః ||
 ౩౧ || తథాచవ్యదధుస్సర్పంయథాహ మధుసూదనః | వాచయిత్వాస్పస్త్యయనంతద్వైవ్యేణగిరిద్వి
 జాః || ౩౨ || ఉపహృత్యబలీసర్వానాదృతాయవసంగవామ్ | గోధనానిపురస్త్యత్యగిరించక్రః
 ప్రదక్షిణమ్ || ౩౩ || అనాంస్యనదుద్యుక్తానితేచారుహ్యస్వలంకృతాః | గోప్యశ్చకృష్ణవీర్యాణిగాయం
 త్యస్సద్విజాశిషః || ౩౪ || కృష్ణస్త్యన్యతమంరూపంగోపవిప్రంభణంగతః | శైలోస్తీతిబ్రువణభూరి
 బలిమాదద్భృహద్వపుః || ౩౫ || తస్మై నమోవ్రజజ్జనైస్సహచక్రమహాత్మనై | అపహాపశ్యతిశైలో
 సారూపీమోనుగ్రహంవ్యధాత్ || ౩౬ || ఎషోవజానతేమత్యాకామరూపీవనౌకసః | హంతిహ్యస్మై
 నమస్సామః శర్మణేహ్యత్మమోగవామ్ || ౩౭ || ఇత్యదిగోద్విజమఖంవాసుదేవప్రచోదితాః | య
 థావిధాయగోపాలాస్సహకృష్ణావ్రజయయః || ౩౮ || * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః || ఇంద్రస్తదాత్మనః పూజాంవిజ్ఞాయవిహతాన్యప | గోపేభ్యః కృష్ణనాథేభ్యో నందాదిభ్య
 శ్చుకోపహ || ౧ || గణంసంవతరకం నామ మేఘానాం ఛాంతకారిణామ్ | ఇంద్రః ప్రాచోదయత్ప్రద్ధో
 వాక్యంచాహోశమాన్యత || ౨ || అపహాశ్రీమదమాహాత్మ్యంగోపానాంకాననౌకసామ్ | కృష్ణంమ
 త్యముపాశ్రిత్యయేచక్రదేవహేళనమ్ || ౩ || యథాదృఢైకమమయైః క్రతుభినామనానిభైః |
 విద్యామాన్వీక్షకీంహిత్యా తిథీషాంతిభవాణవమ్ || ౪ || వాచాలంబాలిశంస్తబ్ధమజ్ఞంపండితమాని
 నమ్ | కృష్ణంమత్యముపాశ్రిత్యగోపామేచక్రరప్రియమ్ || ౫ || ఎషాంశ్రీయావలిప్తానాంమత్తానాం
 ధ్వాయితాత్మనామ్ | ధునుతశ్రీగుదస్తంభంపశూర్చయతసంక్షయమ్ || ౬ || అహంచైరావతంనాగమా
 రుహ్యనువ్రజేవ్రజమ్ | మరుద్గణైర్మహావైగై నందగోష్ఠజిఘాంసయా || ౭ || శ్రీశుకః || ఇత్థంమఘవతా

చాహత్యాదిపంచభిః - ఈశమానీ అహమీశ్వర ఇతిగవవా || ౧ || అపహా ఇతి || దేవహేళనం దేవస్య మమావజ్ఞం || ౩ ||
 యథైతి || అన్యథైః అసమథైః - కర్మమనైః త్రియానిపత్వైః - అతపివ - నామనానిభైః నామమాత్రేణయానావ ఇతివ్యవహృ
 యంతే - తత్సద్భక్తైః - ఆస్త్విక్షకీమాత్మానుస్త్వ తిరూపాం || ౪ || వాచాలమితి || తథావాచాలంబచుభాషణం - బాలిశంశిశుం - పం
 డితమానినం పండితోహమిత్యాత్మాసంమన్యమానం - అతఃస్తబ్ధమవనీతమితి - నిందాయంగయోజితాపీంబ్రస్యభారతీ - శ్రీకృష్ణంస్తూతి - త
 థాహి - వాచాలంశాస్త్రయోనిం - బాలిశం - వివమపిశకువన్నిరభిమానినం - స్తబ్ధం అన్యస్య పంద్యస్యాభావాదనన్త్రం - అజ్ఞం - నాస్తి
 జ్ఞోయస్తాత్తం సవజ్ఞమిత్యభావః - పండితమానినంబ్రహ్మవిదాంబచుమాననీయంకృష్ణం - సదాసంపరూపంపరబ్రహ్మమత్యం - త
 థాపిభక్తనాత్మ్యేసమనుష్యతయా ప్రతీయమానమితి || ౫ || విషమితి || అవలిప్తానాంమత్తానాం - ధ్వాయితాత్మనాంబృహతదేహనాం -
 ధునుతఅపనయతశ్రీమదేనస్తంభంగవః - తంభిద్యత || ౬ || తాప్రత్యాహ || అహమితి || అచువ్రజేఅనంతరమేవాగమిష్యామి
 మరుద్గణైర్దేవగణైస్సహ || ౭ || ఇత్యమితి || మఘవతా ఇంద్రేణ నిర్ముక్తంబంధనంయేషాంతే - ప్రళయభియామేబద్ధా ఆసత్తేనిముక్త

బంధనాస్సంతఃసారై ధాన్యరాసంసారైఃపీడయామాసుః || ౧౫ || విద్యోతమానావిద్యుః || స్తనయిత్సుభిరశనిభిః - స్తనంతఃగజాంతః - మరు
 ద్గజైఃఆవహ ప్రవహదవాసుసమూహైః - సున్నాః ప్రేరితాః - జలశకరాః జలశలాః || ౧౬ || స్థానైః || స్థానావత్స్థూలాః - అశ్రేయ
 ముచత్సు - సతోన్నతంసతంనిమ్నమున్నతంతద్విపరీతంయథాభవతితథా - భూనాద్యశ్యత || ౧౭ || అత్యాసారాదితి || జాతవే పనాజా
 తకంపాః || ౧౮ || తత్రపశూనాంప్రయాసంవిశిష్ట || శిరస్స్వతి || ౧౯ || గౌపగౌపీనాంప్రసాదామాహ || కృష్ణేతి || త్వమేవనాథో
 యస్య తద్గోకులంగవాంకులంపంశం - సః అస్తా - కుపితాద్దేనాదింద్రాత్ - త్రాతుంరక్షీతుమహాసి || ౨౦ || శిలైః || విజ్ఞాపనా
 రూపామేవకుపితేనంద్రేణ కృతంతద్వషణం - మేనై || ౨౧ || కథంమేనతదాహ || అపవ్యతి || అపగతముతుగ్యస్యతద్వషణం - అ
 తిశయితోవాతోయస్మిత్ - అతివాతంశిలామయంశిలాప్రచురం || ౨౨ || తత్రప్రతిజాపుర్యకం గౌవధా నోద్ధరణమాహ || తత్రే

జ్ఞప్తామేఘానిర్ముక్తబంధనాః | నందగోకులమాసారైఃపీడయామాసురోజసా || ౧౫ || విద్యోతమానావిద్యుః
 ద్భిస్తనంతస్తనయిత్సుభిః | తీవ్రై మరుద్గజై సున్నా వవృషుజలశకరాః || ౧౬ || స్థానాస్థా
 నావషణధారాముంచత్స్వభ్రష్టభీక్షుశః | జలౌఘైఃప్లావ్యమానాభూనాద్యశ్యతనతోన్నతమ్ || ౧౭ ||
 అత్యాసారాతిపాతేనపశవౌజాతవేపనాః | గోపాగోప్యశ్చ శీతాతాగోవిందపశరణంయయుః ||
 ౧౮ || శిరస్సుతాంశ్చతాయేనప్రచ్ఛాద్యాసారపీడితాః | వెపమానాభగవతఃపాదమూలముపాయయుః ||
 ౧౯ || కృష్ణకృష్ణమహాభాగత్వంనాథంగోకులంప్రభో | త్రాతుమహాసిదేవాన్నకుపితాద్భక్తవత్స
 ల || ౨౦ || శిలావషాతిపాతేనహన్యమానమచేతనమ్ | నిరీక్ష్యభగవాన్మేనెకుపితేంద్రకృతంహరిః ||
 ౨౧ || అపవ్యత్యుల్బణంవషణమతివాతంశిలామయమ్ | స్వయాగేవిహతేస్తాభిరింద్రోనాశాయవ
 షణతి || ౨౨ || తత్రప్రతివిధింసమ్యుగాత్తయోగేనసాధయే | లోకేశమానినాంమహాధ్యాధ్ధరిష్యేశ్రీమ
 దంతమః || ౨౩ || నహిసద్భావయుక్తానాంసురాణామీశవిస్తయః | మత్తోనతాంమానభంగఃప్రశమా
 యోపకల్పతే || ౨౪ || తస్మాన్మచ్చరణంగోష్ఠంమన్నాథంమత్పరిగ్రహమ్ | గోపాయేస్తాత్మయోగేనసో

— శ్లోకం గోవధా మోద్ధరణముటః శ్లోకం —

యంమేవ్రతఆహితః || ౧౫ || ఇత్సుక్తైవకేనహస్తేనకృత్వాగోవధానాచలమ్ | దధారలీలయాకృష్ణశ్చ
 త్రాకమివబాలకః || ౧౬ || అథాహభగవాన్గోపాన్ హేంబతాతవ్రజేకసః | యథోపజోషపవిశత
 గిరివతఃసంగోధనాః || ౧౭ || సత్రాసభహవఃకార్యోమద్ధస్తాద్రినిపాతనాత్ | వాతవషణభయేనాలం
 తత్రాణంవిహితంహివః || ౧౮ || తథానివిశుగ్ధతేకృష్ణాశ్వసితమానసాః | యథావకాశంసధనా
 స్సప్రజాసోపజీవినః || ౧౯ || తుత్తృప్త్యధాంసుఖాపేక్షాంహితాత్వైవ్రజవాసిభిః | వీక్ష్యమాణో
 దధారాద్రింసప్తాహంనాచలత్పదాత్ || ౨౦ || కృష్ణయోగానుభావంతంనిశామ్యేంద్రోఽవిస్మితః | ని
 స్తంభోభ్రష్టసంకల్పస్త్వయంమేఘానవారయత్ || ౨౧ || ఖంవ్యభ్రముదితాదిత్యంవాతవషణంచ
 దారుణమ్ | నిశామ్యోపగతంగోపాన్గోవధానధరోబ్రవీత్ || ౨౨ || నిర్యాతత్యజత్రాసంగోపాస్స
 స్త్రీధనాభాకాః | ఉపారతంవాతవషణంవృద్ధప్రాయాశ్చనిమ్నగాః || ౨౩ || తతస్సైనిర్యయుగో
 పాస్త్వంస్వమాదాయగోధనమ్ | శకటోఢోపకరణంస్త్రీబాలస్థవిరాశ్శనైః || ౨౪ || భగవానపితం

తి || ప్రతివిధింప్రతికారం - స్వసామధ్యేనసాధయిష్యమి - తేనచమాధ్యాత్లోకేశమానినాంశ్రీమదలక్షణంతమోహరిష్యమి - బహు
 వచసేనవరుణదీపభిప్రేతి || ౧౬ || సమదేవాఃసాత్త్వికాఃత్వద్భక్తాశ్చకుతస్తేమంతమస్త్రాహ || సహితి || సద్భావఃసత్త్వంమద్భక్తి
 వా తద్వక్తానాంసురాణామీశావయమితివిస్తయోగవః - హియస్తాత్ - సఖుటలైఅతోసంతస్తే - కించ - తేమేమానభంగౌగౌమగ్ర
 హవివెత్వాహ - మత్తతి || ౧౭ || తస్మానితి || గోపాయేరక్షీమ్యమి - కించ - సోయంమేమయాప్రతోనియమః సంకల్పవా - ఆహితఃభృత
 ఇత్యధాః || ౧౮ || ఇతీతి || కృత్వాఉద్ధృత్య - ఛత్రాకంశీలంధ్రంయథా || ౧౯ || అథేతి || యథోపజోషయథాసుఖం || ౨౦ || ౨౧ ||
 తథేతి || ప్రజాఃశకటమండనీసహితాః - సోపజీవినఃభృత్య పురోహితాఃసహితాః || ౨౨ || యదితి || పదాత్స్థానాత్ || ౨౩ || ౨౪ ||
 నిర్యాతేతి || పుద్గస్త్రాయఃవిగతౌదకస్త్రాయఃస్వల్పజలఇత్యధాః || ౨౫ || తత్రేతి || శకటోఢోపకరణంశకటరూఢముపకరణంయ

భావవతితథా || ౨౭ || ౨౮ || తమితి || నిభృతాః పూణాః - యథా యథోచితం - పరిరంభణాదిభిః - సమాయుః ఉపజగ్ముః - సదాశుః శ్రీ
 మ్మానాశీవాదాః || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || తతః ఇతి || తతోగోపధానస్థానాత్ - అస్య కృష్ణస్య - తథావిధానిగోపధానోద్ధరణాదిరూ
 పాణి - కృతానికర్తాణిగాయంత్యః - ఈయః యయః - కథంభూతాః - విపంప్రేక్షాహృదిస్పృశంతీతిహృదిస్పృశః - యద్వా - కథంభూత
 స్య - ప్రేక్షత్యైవ - తాసాంహృదిస్పృశంతీతిహృదిస్పృశ - తస్య || ౩౩ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || *
 శ్లో || షడ్వింశోవిస్తీతాగోపాకృష్ణస్యాభృతకర్తృభిః | సంహారగోక్తిమాశంస్యతదైశ్వర్యమవణాయత్ || వివమితి || సంహారశ్యేత్య
 సంహముపాగమ్య యదాచుస్తదాహ - బాలకస్యేతి || యత్తయస్తాదభృతానికర్తాణి - తస్మాత్ గ్రామ్యేషుగోపాలేషు - కథంజన్మాహాతి - ఆ
 త్మజుగుప్సితంఆత్మానహం || ౨ || అభృతానికర్తాణ్యాముర్వాదశభిః || య ఇతి || యః సప్తహయనఇతి - కథంబిశ్రీతీతిభిరుష్కరంప

శైలంస్పస్థానెపూర్వవత్ప్రభుః | పశ్యతాంసర్వభూతానాంస్థాపయామాసలీలయా | ౨౮ | తంప్రే
 మవేగాన్నిభృతావనాకసోయథాసమీయుఃపరిరంభణాదిభిః | గోప్యశ్చసన్నేహమపూజయన్ము
 దాదధ్యక్షశాన్తిర్యుయుజస్సదాశిషః || ౨౯ || యశోదారోహిణీనందోరానుశ్చబలినాంవరః | కృష్ణమా
 లింగ్యయుయుజరాశిషస్సేహకాతరాః || ౩౦ || నివిదేవగణాసాన్ధ్యాస్థిధగంధర్వచారణాః | తుమ్మ
 వుముముచుస్తుహృషుష్మవహాణిపాఖివ || ౩౧ || శంఖదండభయోనెమదివిదేవప్రవోదితాః |
 జగుగంధర్వపతయస్తుంబురుప్రముఖాశృప || ౩౨ || తతోనురక్తైఃపశుపైఃపరిశ్రేతోరాజస్వగోప్యం
 సబలోవిశద్ధరిః | తథావిధాన్యస్యకృతానిగోపికాగాయంత్య ఈయుముదితాహృదిస్పృశః || ౩౩ ||
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - పంచవింశోధ్యాయః . * * * * *
 శ్రీశుకః || ఎవంవిధానికర్తాణిగోపాకృష్ణస్యవీత్యతే | ఆతద్విర్యవిదః ప్రాచునందమభ్యేత్యవిస్తీతాః ||
 ౧ || బాలకస్యయథైతానికర్తాణ్యత్యమ్మతానివై | కథమహాత్యసౌజన్యగ్రామ్యేషాత్మజుగుప్సి
 తమ్ || ౨ || యస్సప్తహయసోబాలకరేణైకేనలీలయా | కథంబిభ్రద్గిరివరంపుష్కరంగజరాడివ || ౩ ||
 తోకేనామీలితాః | ఔణపూతనాయామహాజనః | పీతస్తనస్తపప్రాణైఃకాలేనెవవయస్తసోః || ౪ ||
 హిన్వతోధశ్శయానస్యమాస్యస్యచరణాపుదక్ | అసోపతద్విపర్యస్తంరుదతఃప్రపదాహతమ్ || ౫ ||
 ఏకహయనఆసీమోహ్రాయమాణోవిహాయసా | దైత్యేనయస్తృణావతామహాకంఠగ్రహతు
 రమ్ || ౬ || క్వచిద్ధయ్యంగవ* సైన్యమాత్రాబద్ధఉలూఖలే | గచ్ఛన్నజానయోర్కథ్యేబాహుభ్యాంతా
 వపాతయత్ || ౭ || వనెసంచారయన్వత్సాసరామోబాలకైన్పుతః | హంతుకానుంబకంహోభ్యాం
 ముఖతోరిసుపాటయత్ || ౮ || వత్సేషువత్సరూపేణప్రవిశంతంజిహూంసయా | హత్వాన్యపాతయత్తై
 నకపిత్థానిచలీలయా || ౯ || హత్వారాసభదైత్యంతద్బంధూంశ్చబలాన్వితః | చక్రేతాశవనంక్షౌ
 మంపరిపక్వఫలాన్వితమ్ || ౧౦ || ప్రలంబంఘాతయిత్వోగ్రంబలెనబలశాలినా | ఆమోచయన్ప్రజప
 తూగోపాంశ్చార్ణ్యవహ్నితః || ౧౧ || ఆశీవిషతమాహీంద్రంగమిత్యావినుదంప్రదాత్ | ప్రస
 హ్యాద్వాస్యయమునాంచక్రేసానివిఘోదకామ్ || ౧౨ || దుస్త్వజశ్చనురాగోష్టిసర్పేసాంసో
 వ్రజౌకసామ్ | నందతేతనయస్తాసుతస్యాప్యత్పత్తికఃకథమ్ || ౧౩ || క్వసప్తహయసోబాలఃక్వమ

ద్వంగజరాట్మమహాజగదవతోకేనే || ౩ || మహాజనః మహాబలాయః - తనోవణాయః - ఆయుర్యావసంహ - కాలసయథాపీయతే - త
 ద్వత్ - కథమితిమవతాతే || ౪ || హిన్వతఇతి || అనసోధశ్శయానస్య మాస్యస్యమాసాః త్రయఃపరిశ్చేదకాయస్య ఉదక్ఉధ్వః - రణా
 హిన్వతశ్చాలయతః - ప్రపదేనపాదాక్రేణ - ఆహతంవిపర్యస్తంఅనఃకథంఅపతత్ || ౫ || ఏకహయనఇతి || యోదైత్యేనప్రాయమాణస్పృశ -
 తంశృణావతాం - దైత్యంకథంఅహన్నిత్యభాః || ౬ || క్వచిదితి || హయంగవసైన్యేనవనీతచోర్యా - హయంగవీసమివక్తవ్యేహై
 యంగవమిప్రకూగతిః - ఎవమేవసర్వత్రాపిజ్ఞేయం || ౭ || హయంగవీసంసంజ్ఞాయామితి - బాహుభ్యాంగచ్ఛేదచరన్నిత్యభాః ||
 ౮ || వనఇతి || ముఖతోహంతుకామోయస్య తం - బకవేషమరించాహుభ్యాంగముఖతఃకథమపాటయత్ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ఆశీవిషత
 మేతి || ఆశీవిషతమః అతిక్రూరవిషశ్చాసావహీంద్రశ్చతం || ౧౨ || దుస్త్వజఇతి || దైత్యత్తికః స్వాధావికః కథమితి - సంజ్ఞామాయ

మాత్సాన్యదిశంకా || ౧౩ || ఉక్తమపి తివిస్తయేనాభినయేనవదంతి క్వస్వహునభి || ౧౪ || ప్రాక్ శ్రుతమేవ గాఢాచార్యవాక్యం-
తచ్ఛ్రుతిత్రపరిశీలనేననివృత్తాసంభావనస్యసందస్యకృష్ణతత్త్వావబోధకంబాతం సభిదానీం తేనైవ వాక్యేనగోపానుపదిశతి - శ్రూయతామి-
తి || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || తస్మాదితి || తస్మాత్తస్యకమఃసువిస్తయేనా సీతినందస్యోక్తిః || ౨౨ || ఇతితి || ఇ-
త్యధాసాక్షాత్ - మాం ప్రతిసమాదిశ్యగఙ్గైస్వగృహం గతేసతి - తదానీంతథాలమస్యమానోపి ఉదానీంకృష్ణంనారాయణస్యాంశంమన్యే-
అత్ర హేతుః - అక్షిప్తకారిణమితి || ౨౩ || ౨౪ || గోవధానోద్ధరణంసపరికరమనుస్తరణ - స్రవణేనైశ్వర్యస్యకృష్ణస్యప్రీతింప్రార్థ-
యతే || దేవభి || యజ్ఞవిష్ణవసేనయారుట్ - తయాదేవేంద్రేవమఃతేసతి - వజ్రాశ్చవమానిలైరశనిజఃశకఃకారానివృష్టివాయుభిః - సీ-
దద్బాలపశుస్త్రి సీదంతః - బాలాఃపశవః - స్త్రియశ్చయస్త్రీతత్తథా - ఆత్మాస్వయమేవ శరణంయస్యతద్దోష్టంధృష్ట్వా నుకంపీఉ-
త్సయకహసక - ప్రాథిమావిఘ్నవణ - సత్తైలముత్పాట్యఅబలఃపాలః - లీలాధాముచ్ఛిలీంధ్రంయథా - పితేనకరణ - బిభ్రత్దధ-
త్ - యఃగోప్తమపాత్పాలితవాత్ - ఎవంమహేంద్రమదభిత్ గవామింద్రఇడి ఉత్తరాధ్యాయాః ౪౦ చస్తరతి - ఏవంధూతఃశ్రీకృష్ణఃసః

హాస్త్రివిధారణమ్ | తతోమోజాయతేశంకావ్రజనాథతవాత్సజే | ౧౪ || నందః || శ్రూయతామేవ
హోగోపాప్యేతుశంకామమాభాకే | ఎనంకుమారముద్దిశ్యగగోమేయమవాచతత్ | ౧౫ || ఎణా
స్త్రయఃకిలాస్యాసగృహ్లాతోనుయుగంతనూః | శుక్లోరక్తస్తథాసీత ఇదానీంకృష్ణతాంగతః | ౧౬ ||
ప్రాగయంవాసుదేవస్యకవ్చిద్జ్ఞాతస్తవాత్సజః | వాసుదేవభిశ్రీమానభిజ్ఞాస్తప్రచక్షతే | ౧౭ || బ-
హూనిసంతినామానిరూపాణిచసుతస్యతే | గుణకర్తానురూపాణితాన్యహంవేదమోజనాః | ౧౮ || ప-
పవశ్రేయఆధాస్యద్దోషగోకులనందనః | అనేనబహుమగాణియూయమంజస్తరిష్యథ | ౧౯ || పురా-
నేనవ్రజవతేసాధమౌదస్యపీడితాః | అరాజకైరక్ష్యమాణాజిగ్యుదఃస్యూసమేధితాః | ౨౦ || యప-
తస్త్రిమహాభాగైస్త్రితింకుర్వంతిమానవాః | నారయోభిభవంత్యేతావిష్ణుపత్యౌనివాసురాః || ౨౧ ||
తస్మాన్నందకుమారోయంనారాయణసమోగుణైః | శ్రియాకీర్త్యానుభావేనతత్తర్కసునవిస్తయః ||
౨౨ || ఇత్యధామాంసమాదిశ్యగఙ్గైఃచస్వగృహం గతే | మన్యేనారాయణస్యాంశంకృష్ణమక్షిప్తకారి-
ణమ్ || ౨౩ || ఇతినందవచశ్శ్రుత్వాగగగీతంవ్రజౌకసః | ముదితానందమానచుఃకృష్ణంచగతవి-
స్తయాః || ౨౪ || దేవేవపఃతియజ్ఞవిష్ణవరుషావజ్రాశ్చవమానిలైస్త్రిదద్బాలపశుస్త్రిచాత్సశ-
రణందృష్ట్వానుకంపుత్స్తయత్ | ఉత్పాప్యైకకరణశైలమబలోలీలోచ్ఛిలీంధ్రంయథాబిభ్రద్గృ-
మపాన్తహేంద్రమదభిప్రేయాన్న ఇంద్రోగవామ్ || ౨౫ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమ స్కంధే - షడ్వింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీ శుకః || గోవధానెధృతేనైలతసారావ్రక్షితేనై | గోలోకాదావ్రజత్ప్రప్ణంసురభిశ్చక్రపవచ ||
౧ || వివిక్తఉపసంగమ్యప్రీడితఃకృతహేళనః | పస్పశపాదయుగళంకిరీటేనాకవచసా | ౨ || దృ-
ష్టశ్రుతానుభావౌస్యకృష్ణస్యామితతేజసః | నష్టశ్రిలోకేశనుదగ్ధనమాపకృతాంజలిః || ౩ || ఇంద్రః ||

శ్రీయోప్రియతామితి || శ్లో || షడ్వింశేదశమేవ్యక్తఃషడ్వింశోదశమోహరిః | వ్యనక్తుపంచవింశంమాంచతువింశతితఃపుథక్ ||
శ్రీధరీయాయంశ్లోకః || అస్యాధాః || దశమ స్కంధే - షడ్వింశతితమాధ్యాయే - షడ్వింశతితత్త్వాత్తకః - దశలక్షణలక్షితఃహరిః - చతువింశ-
తితత్త్వాపేక్షయాపుథక్జీవసంజ్ఞమాంవ్యనక్తు || ఇతిథావాధాదీపికాయాంషడ్వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || సప్తవింశేతదాలక్ష్యకృష్ణస్యప్రార్థవంపరమ్ | వణ్యతేసురభీంప్రార్థామభిషేకమహోత్సవః || గోవధానెతి || గోవధానె-
ధృతేనైలతిశక్రస్యభయేనాగమనహేతుః - ఆసారాదక్షిణేవ్రజఇతిసురభేహాపేక్షాగమనం || ౧ || తత్రేంద్రఆగత్యకింకృతవాం-
స్తదాహ || వివిక్తఇత్యాదినా - అథాహసురభిరీత్యతఃప్రాకతేనగ్రంధేన || వివిక్తఇతి || వివిక్తవీకాంతే - పాదయోఃపస్పశానమశ్చకా-
ర || ౨ || పృష్ఠితి || అస్యశ్రీకృష్ణస్యశ్రుతశ్చాసావనుభావశ్చశ్రుతానుభావః - పృష్ఠఃశ్రుతానుభావోయేన - సఇంద్రః - నష్టఃశ్రిలోకేశహ-
మితమహోయస్యసః || ౩ || త్రమమాపరాధంక్షమస్వేతివక్తంతవతావదపరాధోనాన్యేవత్వయానుగ్రహవివకృతఇత్యాహచతుభిః - శు-
ద్ధసత్త్వమితి || ధామస్వయాపంశాంశంపికరూపం - అతశ్చతపామయంప్రచురజ్ఞానంసర్వజ్ఞమిత్యధాః - కుతః - ధ్వస్తరజస్తమస్కంధస్య

స్తే అవీద్యమానైరజస్తమసీయస్త్రిణాః - అతివివాయంతస్తదాదిమృత్యుమానః - మాయాకార్యరూపః - గుణసంప్రవాహః గుణైః సంప్ర
హృతఇతి తథా సంసారత్యధః - సతతవసవిద్యతేయతః - అగ్రహణేనాజ్ఞానానామధ్యతాతథా - సఃసర్వజ్ఞస్య తేనాస్తీత్యధః - అ
జ్ఞానసంబంధోవా || ౪ || యదా - అజ్ఞానతత్త్వతదేహసంబంధోనస్తః - తదాతత్కృతానాం లోభాదీనాంక వాతే త్యాహ || ౫ || తతః ||
తత్త్వతాః దేహ సంబంధకృతాః - తద్దేహతః - పునరప్యస్య దేహస్య హతవః - సమజ్ఞానినా మపి తేదృశ్యంతే - అతతహ అబుధలింగ
భావాః అజ్ఞానినాంక మకాః - యావత్ప్రా గాదిమత్వం - తావత్ అజ్ఞానిత్వమేవ - జ్ఞానైవ్యంస సిద్ధమిత్యధః - లోభాద్యభావేపి మన్తానభం
గోదండాథామిత్యాహ - అథాపీతి || ౫ || సమత్వద్దండేచమమగోపపుత్ర స్యకాశక్తిః - కింవా కారణం - కోవాదండః - మయాకృతత్య
తతహ || పితేతి || జగతాం స్వంపితాజనకః గురురుపదేష్టానీశఃనియంతా - ఇతిదండధారణేహతుత్రయం - కాలత్వాత్సమధః - త
స్మాదుపాత్తదండోనీవావతారైః సమిహసే - తవసమిహతీతైవ - జగదీశమానినామస్తాకంమానధున సమీత్యధః || ౬ || కథమేతదిత్యతత
హ || యతి || మద్విధాశ్చ తే అజ్ఞాశ్చ - అతోజగదీశమానినః - కాలేభయకాలేపి - యథాఅధునై వాతివృష్టా - త్వమభయంభయ మగణ
యంతంవీక్ష్య - కృతస్తదంజగదీశవయమితి మనంహిత్యా - విగతగర్వాస్సంతః - ఆర్యమాగ్గంత్యధ క్తిలక్షణంప్రభజంతి - అతస్తతా

విశుద్ధసత్త్వంతవధాగు శాంతంతపోమయంధ్వ స్తరజస్తమస్తమ్ | మాయాగుయోయంగుణసంప్ర
వాహునావిద్యతేతేగ్రహణానుబంధః | ౪ | కుతోనుతద్దేతవఈశతత్త్వతాలోభాదయోయేబు
ధలింగభావాః | అథాపినండంభగవాన్బిభర్తేధర్మస్యగుప్తైఖలనిగ్రహయ | ౫ | పితాగురుస్తవం
జగతామనీశ్వరోదురత్యయః కాలఉపాత్తదండః | హితాయచెచ్ఛాతనుభిస్సమీహ సేమానంవిధున్వ
జగదీశమానినామ్ | ౬ || యేమద్విధాజ్ఞాజగదీశమానినస్తావంవీక్ష్య కాలేభయమాశుతన్తదమ్ హి
త్వార్యమాగ్గంత్యపజంత్యపన్తయాఈహాఖలానామపి తేనుశాసనమ్ | ౭ || సత్త్వంనుమైశ్వర్యను
దాప్లుతస్యకృతాగసత్తేవిమమఃప్రభావమ్ | తుంతుంప్రభోభాహాసిమూఢచేతసోమై వంప్రసభూదన
తీశమేనుతిః | ౮ | తవావతారోయమధోక్షజేహాభుమౌభరాణామురుభారజన్తనామ్ | దమూసతీనా
మభవాయదేవభవాయయుష్మచ్ఛరణానువర్తినామ్ || ౯ || నమస్తుభ్యంభగవతేపుగుమాయనుహ
త్తనై | వాసుదేవాయకృష్ణాయసాత్త్వతాంపతయేనమః || ౧౦ || స్వచ్ఛందోపాత్తదేహయవిశుద్ధజ్ఞా
నమూతయో | సర్వస్త్వైసర్వబీజాయసర్వభూతాత్తనైనమః || ౧౧ || మయేదంభగవత్గోష్ఠనాశాయా
సారవాయుభిః | చెష్టితంవిహతేయజ్ఞేమానినాతీవ్రమన్యునా || ౧౨ || త్వయేశానుగృహీతోస్త్రిధ్వస్త
స్తంభోహతోద్యమః | ఈశ్వరంగురుమాత్మానంతామహంశరణంగతః || ౧౩ || ఎవంసంకీర్తితః కృ
ష్ణోనుఘోనాభగవానముమ్ | మేఘగంభీరయావాచాప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ | ౧౪ || శ్రీభగవాన్ ||
మయాతేకారినుఘవన్యజ్ఞభంగోనుగృహ్లాతా | మదనుస్త్యతయేనిత్యంమత్తస్యేన్ద్రశ్రియాభృ
శమ్ || ౧౫ || మామైశ్వర్యశ్రీమదాంధోదండపాణినపశ్యతి | తంభ్రంశయామిసంపదోఽప్యయస్యవాం

హైవఖలానాంఅనుశాసనంపండత్యధః || ౭ || వివంభగవత్ప్రాశంఅభీప్రాయంచానువన్య - క్షమాపయతి || సత్త్వమితి || వివంభూ
తాఅసతీమతిమేవ పునమాభూదితిప్రాధానాంతరం || ౮ || మహానయమపరాధః కథంక్షంతవ్య ఇతిచేదతతహ || తవేతి || అథో
క్షజ - ఇహచమూసతీనాంస్వయమేవభువోభారాణం - పునశ్చ - ఉరుభారజన్తనాం ఉరూణాంబహూనాంభారాణాంజన్తయేభ్యస్తేమం - అ
భవాయనాశాయ - యుష్మచ్ఛరణసేవీనాంతుభవాయ - ఉష్ణవాయ - అతోమమత్వత్సేవకత్వాదత్యంతాపరాధోపిక్షంతవ్యఇతిభావః || ౯ || క్ష
మాపయన్నమస్మరోతి || సమితి || తుభ్యంభగవతేకృష్ణాయనమః - పురుషాయసర్వాంతర్యామిణే - మహత్తనై అంతస్థైఃపరిచ్ఛిన్నాయ -
కుతః - వాసుదేవాయసర్వానివాసాయ - సాత్త్వతాంపతయేనమః || ౧౦ || తహింకిమహంయాదవఃశత్రాహ || స్వచ్ఛంద
తి || స్వచ్ఛందోపాత్తదేహయస్వేమాంభక్తానాం - భండేనవిచ్ఛయా - స్వీకృతదేహయ - తత్రాపివిశుద్ధంజ్ఞానమేవమూర్తిర్యస్యతస్తే - స
స్యమాయయాసర్వాస్తే - కుతః - సర్వాబీజాయకారణాయ - అతపివసర్వాభూతాత్తనైనమితి || ౧౧ || కృతాగసత్యతేనోక్తమపరాధం
నివేదయతి || మయేతి || ఆసారవాయుభిః గోష్ఠనాశాయమయేదమకృత్యంవిచేష్టితంకృతమితి || ౧౨ || త్వయేతి || తథాపి - తో
క్షశ - త్వయాఅనుగృహీతోస్త్రి - అనుగ్రహండకాయతి - భ్వస్తస్తంభఇతి - వృణోద్యమితిచ || ౧౩ || ౧౪ || ఇంద్రేణసాధిప్రాయేనివేది
తేభగవానపితృనాహ || మయేతి || ఇంద్రశ్రియాదేవరాజ్యేన || ౧౫ || ౧౬ || గమ్యతామితి || వఃయష్టాభిః - బహువచనంపరుణాద్యభి

ప్రాచీనః క్వగంతవ్యంస్వగేపితవైవేశ్వరత్వాదితేత్రత్రాహ-క్రియతామితి - మదమశాసనేన యథాభావంతత్రస్థితా మి
త్యధాః- యుక్తైరప్రచుతైస్తంభవివజ్జితైనిరహంకారైః॥౧౭॥అథతి॥ స్వసంతానై గౌణాభిన్నహ॥౧౮॥కృష్ణకృష్ణతి॥ కృష్ణకృష్ణ
త్వాదినాసంబోధ్య-ఇంద్రేణమాతాపితృతాసనాధాఃపయంకృతాఃరక్షితాఇత్యధాః॥౧౯॥త్వమితి॥ త్వంసఃపరమంగై వందేవతా-
అతః - హ జగత్ప్రతే- గౌవిప్రదేవానాం - యేస్యేవసాధవ స్తేమంభ వాయాభ్యుదయాయ - త్వమేవఇంద్రోభవ॥ ౨౦॥ ననుభవతా
మింద్రో స్తీతిచేదతతహ ॥ ఇంద్రమితి ॥ అలంపురందర స్వేంద్రతయేత్యధాః- సమదేవఇంద్రోభవతి - కథమహంభ వే యమితిచేదతత
హ- అవతీణో-సీతి॥ ౨౧॥ ఏవమితి॥ సురభిరాత్మసఃపయసాఅభ్యుపింఛత్- ఇంద్రశ్చఆకాశగంగాయాఃజలైరభ్యుపింఛతేత్యుత్తరణా
స్వయః॥ ౨౨॥ ఇంద్ర ఇతి॥ దేవమాతృభిరదిత్యాదిభిఃదే వైమాతృభిశ్చేతివా- గాఃపశూ- గాంస్వగంఠా- ఇంద్రత్యేనవిందతి
తికృత్వా గౌవిందఇత్యభ్యధాత్- నామకృతవానిత్యధాః॥ ౨౩॥ ౨౪॥ తమితి॥ దేవనికాయే మతేతివదనదశాసనాయః ముఖ్యాఃత్య
ధాః- గావఃగాంపుభిరీం - పయోభివృతామాద్రా-మనయ- అమవ-న్నిత్యధాః॥ ౨౫॥ నానెతి॥ నానారసాఘాః క్షీరాదివా

భామ్యనుగ్రహమ్॥ ౧౬ ॥గమ్యతాంశక్రభద్రంవక్రియతాంమెనుశాసనమ్॥ స్థియతాంస్వానికారే
మయ్యుక్తైవస్తంభవివజ్జితైః॥ ౧౭ ॥ అథాహసురభిఃకృష్ణమభినంద్యమనస్పినీ॥ స్వసంతానై రుపా
గమ్యగోపసూపిణమీశ్వరమ్॥ ౧౮॥ సురభిః॥ కృష్ణకృష్ణమహాయోగిపిశ్వాత్కవిశ్వభావన॥ భవతా
లోకనాధేనసనాధావయమచ్యుత॥ ౧౯॥ త్వమేవపరమందై వంతస్వంనఇంద్రో జగత్ప్రతే॥ భవాయభ
వగోవిప్రదేవానాంయెచసాధవః॥ ౨౦॥ ఇంద్ర-నస్తావభిషేత్సామోబ్రహ్మణావోనితావయమ్॥ అ
వతీణో-సిభగవభూమేభా-రాపనుత్తయే॥ ౨౧॥ ఏవంకృష్ణముపామంత్రిసురభిఃపయసాత్మనః॥
జలైరాకాశగంగాయావి రావత కరోద్ధృతైః॥ ౨౨॥ ఇంద్రస్సురపిభిస్సాకంవోదితోదేవమాతృ
భిః॥ అభ్యుపింఛతనాశాహం-గోవిందఇతిచాభ్యధాత్ ॥ ౨౩ ॥ తత్రాగతాస్తుంబురువారదాద
యోగంధర్వవిద్యాధరసిద్ధచారణాః॥ జగుర్వశోలోకమలాపహంహరేస్సురాంగనాస్సంననృతుము-
దాన్వితాః॥ ౨౪ ॥ తంతుష్టుపుదేవనికాయకేతనోహ్యవాకిరంశ్చిద్భుతపుష్పవృష్టిభిః॥లోకాఃప
రాంనివృతిమాపువంస్త్రయోగావస్తదాగామనయ-పయోవృతామ్॥౨౫॥ నానారసాఘాస్సరి
తోవృత్తౌఆసామధుస్రవాః॥ అకృష్టపచ్యాషధయోగిరయోవిభ్ర-మన్మణీ॥౨౬॥కృష్ణైభిషిక్తపతా
నిసర్వాణిమరుచందన॥ నిర్వైరాణ్యభవంస్తాతక్రూరాణ్యపినిసగతః॥ ౨౭ ॥ ఇతిగోగోకులపతిం
గోవిందమభిషిచ్యసః॥ అనుజ్ఞాతోయయాశక్రోవృతోదేవాదిభినివమ్॥ ౨౮ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే- దశమస్తంధే- సప్తవింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః॥పకాదశ్యాంనిరాహారస్సమభ్యుచ్యజనాదనమ్॥స్నాతుంనందస్తుకాళింద్యాంద్వాదశ్యాం
జలమావిశత్॥౧॥తంగృహీత్వానయద్దాతోవరుణస్యాసురోంతికమ్॥అవిజ్ఞాయాసురీంవెళాంప్రవిష్ట
ముఽకంనిశి॥౨॥చుక్రుశుస్తమపశ్యంతఃకృష్ణరామేతిగోపికాః॥భగవాంస్తమపశ్రుత్వపితరంవరు

హిన్యః అకృష్టపచ్యాఃకషణంవివైవపక్వాఃపషధదాశ్రీహ్యదయఆసా-యద్వా-అకృష్టపచ్యాఃపషధదాదేమతే-గిరయః-ఉ
న్మణీగథాగతామణీ-ఉత్తతా-బహిఃప్రకటానబిభ్రదబిభరుః॥౨౬॥౨౭॥ఇంద్రస్త్యమసిదేవానాంత్యంగవామిం
గ్రతాంగతః॥ గౌవిందఇతిలోకత్వాంగాస్యంభువిమానవాః॥శ్రీధరీయాయంశ్లోకః॥ ౨౮ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయం-సప్త
వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *
శ్లో॥ అస్త్రావింశతితోసంవాసయసంవరుణాలయాత్॥ వైకుంఠదశాసంచాపిగోపానామమవణ్యతే॥ గౌవదశాసంగమధృత్యవశేక్ర
త్వామరేశ్వరమ్॥ సంగాసయతఃకృష్ణవరుచంఛవశేనయత్॥ వికాదశ్యామితి॥ కళామాప్రాయోద్యాదశ్యాంపరణాదరభివేతనా
మరీంవేళామవిజ్ఞాయ-అమణోదయత్పుర-మేవ-శాస్త్రబలేననిశిడదకంప్రవిష్టం-తదనభిజ్ఞావరుణ్యభృతోన్యయదితి॥తథా
చశాస్త్రం॥శ్లో॥ కళాధాణంద్యాశీంస్త్రానిశిభాదూర్ధ్వమేవహి॥అమధ్యాహ్నఃక్రియగ్ననాఃకర్తవ్యశ్శింభుశాసనాదితి॥
వత్స్య-చవరుణః॥శ్లో॥ అజానతామామకేనేతి-భగవద్ధర్మమహానతేత్యధాః॥౧॥౨॥చుక్రుశురితి॥స్వావాంభగవద్ధర్మపరాణం-

అభయదః మాభై షెత్యభయందదత్ || 3 || ప్రాప్తమితి || సపర్యయా అహాణేన || ౪ || అద్యేతి || అద్యేదానీం - మేమయా - దేహ్యానిభృతః
భృతః - యదా - త్వద్దశానంజాతం - తద్దైవదేహసూఫల్యం ప్రాప్తమిత్యభావః - యదా - నిభృతః పూర్ణమనోరథత్యభావః - కించ - అ
ద్యేవాభోధిగతః - సవరత్నాకరపతినాపిజితః పూర్ణమనోరథత్యభావః - కించ - సంసారోపనివృత్తవివేక్యాశ
యేనాహ - త్వత్పాదభాజితః - అభ్యసఃపారంమోక్షం || ౫ || నమశ్చితి || భగవతేనిరతిశయైశ్వర్యాయ - బ్రహ్మణేపూర్ణాయ - పరమాత్మనేస
వజ్రేవనియంత్రే - తత్రహేతుః - నయత్రేతి - లోకసృష్టివికల్పయతి - యమాయా - సా - యత్రనశ్రూయతే - అవిద్యమానవతిష్ఠతీత్య
భావః || ౬ || అజానతేతి || అజానతామధ్యుత్తేన - త్వత్ప్రతాపరణయత్కృతంతదితి || ౭ || సందంబిముచ్యసమపాయతి || పితేతి || ౮ ||
సందస్త్వీతి || అతీంద్రియం అదృష్టపూర్ణం - లోకపాలస్యమహాదయమైశ్వర్యంతేషాంతత్రత్యానాం || ౧౦ || తదేతి || ఔత్సుక్యాయ
క్రాధీర్యేషాంతే - అపికం - స్వగతింస్వస్థానం - సూక్ష్మంబ్రహ్మభ్యాంచ - ఉపాధాస్యత్ ఉపాధాస్యతి - సఃఅస్మాత్ - ప్రాసయిష్యతీతిసం
కల్పితవంతత్యభావః || ౧౧ || ఇతీతి || ఇతివివంభూతం - స్వానాం స్వేషాం - సంకల్పం - అఖిలదృక్సవజ్జః - స్వయమేవవిజ్ఞాయ - తే
షాంసంకల్పసిద్ధయే - కృషయా - వితద్వక్ష్యమాణమచింతయత్ || ౧౨ || జనశ్చితి || అవిద్యాదేహవిషయహంబుద్ధిః - తతఃకామః - తతఃకర్మ -

—* శ్రీకృష్ణమూర్తేవరణలోకగమనం. *—

కాహృతమ్ || తదంతికంగతోరాజాస్వానామభయదోవిభుః || 3 || ప్రాప్తవీత్యహృషీకేశంలోక
పాలస్సపర్యయా | మహత్యాపూజయిత్వాహతద్దశా నమహూ త్వవః || ౪ || వరుణః || అద్యమేని
భృతోదేహ్యాహృద్యాభోధిగతోమయా | త్వత్పాదభాజోభగవన్న వాపుఃపారమధ్వనః || ౫ ||
నమస్తుభ్యంభగవతేబ్రహ్మణేపరమాత్మనే | నయత్ర శ్రూయతేమాయాలోకసృష్టివికల్పనా || ౬ || అ
జానతామామకేనత్వత్ప్రభావం జగద్గురోఽహృతోయం తవపితాతత్ప్రభోక్షంతుమహాసి ||
౭ || పితేషతేయతీతోయన్నస్తవ్పాదదశానమ్ | గోవిందనీయతామేషపితాతేమామకాహృతః ||
(ప్రజావయమనుగ్రాహ్యస్సావరాధాఅపిప్రభో) || ౮ || శ్రీశుకః || ఏవంప్రసాదితఃకృష్ణోభగవానఖి
లేశ్వరః | ఆదాయాగాత్స్వపితరంబంధూనాంచావహన్తుదమ్ || ౯ || సందస్తవీంద్రియందృష్టాల్లో
కపాలమహూనయమ్ | కృష్ణేచసన్నతింతేషాంజాతిభ్యోవిస్త్రితోబ్రవీత్ || ౧౦ || తేత్వోత్సుక్యధియో
గోపారాజామత్వాతమీశ్వరమ్ | అపినస్త్వగతింసూక్ష్మాముపాధాస్యదధీశ్వరః || ౧౧ || ఇతిస్వా
నాంసంకల్పంవిజ్ఞాయాఖిలదృక్స్వయమ్ | సంకల్పసిద్ధయేతేషాంకృపయై తదచింతయత్ || ౧౨ || జ
నోవైలోకవతస్త్విన్నవిద్యాకామకర్తృభిః | ఉచ్చావచాసుగతిషునవేనస్వాంగతింభ్రమత్ || ౧౩ || ఇ
తిసందింత్యభగవాన్మహాకారుణికోవిభుః | దశాయామాసలోకంస్వం గోపానాంతమసఃపరమ్ ||
౧౪ || సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మజ్యోతిస్సనాతనమ్ | యద్ధిపశ్యంతిమునయోగుణాపాయసమా
హితాః || ౧౫ || తేతుబ్రహ్మప్రాదంసీతామగ్నఃకృష్ణేనచౌద్ధృతాః | దదృశుబ్రహ్మణోలోకంయ
త్రాక్రూరోధ్యగాత్పురా || ౧౬ || సందాదయస్తుతందృష్టాపరమానందనివృత్తాః | కృష్ణంచసమ

తైః - ఉచ్చావచాసుదేవతీర్యగాదిషు - శ్రమత్ - స్వీయాంగతిం - సవేద || ౧౩ || ఇతీతి || స్వంబ్రహ్మస్వరూపంలోకంవైకుంఠాఖ్యంచ
తమసఃపరంతమసఃప్రకృతేఃపరం || ౧౪ || దేహేదిపితానాంతద్దశానమశక్యమిప్రభవం దేహేదివ్యతిరిక్తంబ్రహ్మస్వరూపందశా
యామాసేత్యాహ || సత్యమితి || సత్యంఅపాధ్యం - జ్ఞానంఅజడం - అనంతమపరిచ్ఛిన్నం - జ్యోతిఃస్వప్రకాశం - సనాతనంశశ్వత్సిద్ధం -
గుణాపాయగుణాపోహ - జ్ఞానినోయత్సత్యంతి - తత్త్వేనైవదశాయామాస || ౧౫ || తదేతి || ఏవంబ్రహ్మప్రాదం - బ్రహ్మేవప్రాదతి
వప్రాదః - తత్రనిమగ్నస్యవిశేషవిజ్ఞానాభావాత్ - తంబ్రహ్మప్రాదం - తేతుసీతాః ప్రాపితాస్తస్మిన్మగ్నాశ్చ - తుశబ్దోక్తం విశేషణ
మాహ - పురఃకృష్ణేనోద్ధృతాఃసమాధేరివోత్థాపితాస్సంతోబ్రహ్మణస్తస్యేవలోకంవైకుంఠాఖ్యందదృశురితి - సమబ్రహ్మనిమగ్నా
నాంపునలోకదశానమఘటితమేవేత్యాశంక్యాహ - యత్రేతి - యత్రయస్మిన్కృష్ణేనిమిత్తేసతి - పూర్ణమశ్రూరః అగ్నిగాత్దృష్ట
వాత్ - శుకపరీక్షిత్వంవాదాత్ప్రకృతత్వాభూతనిదేశః - సహృతత్యైశ్వర్యభగవతి - కించిదస్యసంభావితమితిభావః - అగవా
అక్రూరోయత్రపృష్టవాత్ - తస్యయమునాప్రాదస్యబ్రహ్మప్రాదతీతినామ - తంప్రాదంసీతామగ్నస్సంతోబ్రహ్మలోకందదృశుః -
పునశ్చకృష్ణేనోద్ధృతాః - పూర్వవత్తందృష్టా - విస్త్రితాభిభూపురితి - వ్యవహితాస్వయోప్రసిద్ధకృష్ణావసాధవ్యేతి || ౧౬ || ౧౭ || ఇతి

మగ్ధతేనశ్చ సనేనశుష్యంతో బింబాధరామే మముభేషు- తాని- అవలవాంబిశృత్వా- అథలంగుష్ఠేనమహిం లిఖంత్యః- తథాగృహీత
కజ్జలై రశ్రుభిః- కుచకుంకుమానియోశయంత్యః తూష్ణింస్థితాః- యతః- ఉరుదుఃఖభరోయాసాంతాః || ౨౯ || కించ || ప్రేష్ఠమితి || కించత్సం
రంభేణకోపావేశేన-గద్గదాగిరోయాసాంతాః-అబ్రువత- స్తరసంరంభేకారణంప్రేష్ఠమిత్యాది- ప్రియేతరమివవైరిణమివ ప్రతిభాషమా
ణంప్రత్యాచక్షేణం || ౩౦ || మేతి || శృంగంసంక్రూరం- దురవగ్రహస్వచ్ఛంద- పాదమూలంభక్తాః- సేవితవతీః- అస్మాకభజన్వ- త్వయా
త్వజేతి || ౩౧ || అపిచయదుక్తం || యదితి || త్వయాధర్మవిదేహిసోపహసంపవంవితత్- ఉపదేశానాం పదేవిషయ- త్వయ్యేవాస్తు- ఉపదేశ
పదత్వేహతుః- ఈశఇతివివిదిషు- వాక్యేన- సర్వోపదేశా నామీశపరత్వా వగమాదితిభావః- ఈశస్వేహేతుః- ఆత్మా కిలభవానిభిభృగ్య
స్యహిసవ- స్యభోక్తాత్యైవేశఇత్యతఃప్రేష్టోబంధుశ్చ భవానేవేతిసర్వ బంధుషు కరణీయం- త్వయ్యేవాస్తీవ్వితిభావః- అథవా- ధ
మో- ఉపదేశానాంపదేస్థాన- భర్తృపదేష్టరిత్యయిసతి- అస్మాసుచధర్మంజిజ్ఞాసమా నాసుసతీషు- త్వయాధర్మవిదా- యదుక్తం విషమేత
దస్తు- నతుత్వంధర్మోపదేష్ట- కింతు- భవానాత్మేతిఅథవా యదుక్తం- తదుపదేశపదేతద్ధోచరేపురుషే- అస్తునామ త్వయితు- ఈశేస్వా
మినిసతి- ఎవంకాక్వాన్తైవమిత్యథాః- యతస్తనుభృతాంత్వయాత్మాభలరూపఇతి- యద్వా- యదుక్తంపత్యా దిశుశ్రూణంధర్మఇత్యేవ
మేతత్వయ్యేవాస్తు- కుతః- ఉపదేశపదేశుశ్రూషణీయత్వేన- ఉపదిశ్యమానానాంపత్యాదీనాం- పదేఅధిష్ఠాన- కుతః- ఈశేఈశ్వర
మధిష్ఠానంవినాకోపిపతిపుత్రాదినామనాస్తీతి- అన్యత్సమానం- అమతివిస్తరేణ || ౩౨ || ఎతత్సదాచా రేణ దృఢయంత్యఃప్రాథా

వశుచశ్శ్వసనెనశుష్యద్బింబాధరాణిచరణేనభువంలిఖంత్యః | అస్మైరుపాత్తమషిభిఃకుచకుంకుమా
నితస్థుమృజంత్యఉరుదుఃఖభరాశ్చతూష్ణిమ్ | ౨౯ | ప్రేష్ఠంప్రియేతరమివప్రతిభాషమాణంకృష్ణంత
దధావినివర్తితసర్వకామాః | నేత్రేవిమృజ్యరుదితోపహతేస్తకించత్సంరంభగద్గదగిరోబ్రువతానుర
క్తాః || ౩౦ || గోప్యః || మైవంవిభోహాతిభవాగదితుంశృంగంసంత్యజ్యసర్వవిషయాంస్తవపాదమూ
లమ్ | భక్తాభజన్వదురవగ్రహమాత్యజాస్మాకదేవోయథాదిపురుషోభజతోముముక్షూ || ౩౧ || యత్ప్ర
త్యపత్యసుహృదామనువుత్తిరంగస్త్రీణాంస్వధర్మఇతిధర్మవిదాత్వయోక్తమ్ | అస్మైత్తదేవముపదేశ
పదేత్వయీశేప్రేష్టోభవాంస్తనుభృతాంకిలబంధురాత్మా || ౩౨ || కుర్వంతిహిత్యయిరతింకుశలాన్వ
ఆత్మన్నిత్యంప్రియైఃపతిసుతాదిభిరార్తిదైకిమ్ | తన్నఃప్రసేదవరమేశ్వరమాస్త్యభింద్యాఅశాంధృతాం
త్వయివిరాదరవిందనేత్ర || ౩౩ || చిత్తంసఖేనభవతాపహృతంగృహేషుయన్నివిశత్త్య తకరావపిగృ
హ్యకృత్యే | పాదౌపదంనచలతస్తవపాదమూలా ద్యామకిథంవ్రజమహూకరవామకింవా || ౩౪ ||
సింహాంగనస్తద్దధరామృతపూరకేణహాసావలోకకలగీతజహృచ్ఛయాగ్నిమ్ | సోచేన్వయంవిర
హజాగ్న్యపయక్తదేహాధ్యానేనయామపదయోఃపదవీంసఖేతే || ౩౫ || యహ్యేంబుజాక్షతవపా
దతలంరమాయాదత్తక్షణంక్వ విదరణ్యజనప్రియస్య | అస్మాక్షతప్రభృతినాన్య సమక్షమంగ
స్థాతుం త్వయాభిరమితాబతపారయామః || ౩౬ || శ్రీరత్నదాంబుజరజశ్చకమేతులస్యాలబ్ధాపివక్షసి

యంతే || కువంతీతి || కుశలాఃశాస్త్రనిపుణాః- తథాచశాస్త్రం- కిం || శ్రు || ప్రజయాకరిష్యమాయేషుంవోయమాత్మలోకఇత్యా
ది || ౩౩ || కించ ప్రతియాదేతియదుక్తంతదశక్యం- త్వమైవచిత్తాదీనామపహృతత్వాదిత్యాహుః || చిత్తమితి || యదస్మాకంచిత్రమేతా
వంతంకాలంసుభేనగృహేషునివిశతి- తత్త్వయాపహృతం- కరావపియా- గృహ్యకృత్యేనివిశతః తావపిసుఖాత్తనాత్వయేతివా ||
౩౪ || సించేతి || అతఃఅంగహృత్సంక్తం- తవాధరామృతపూరకేణతవైవహసహితేనావలోకేన- కలగీతేనచ- జాతోయోహృచ్ఛ
యాగ్నిఃకామాగ్నిః- తంసింహనోచేదయంతావదేకోగ్నిస్తథావిరహజ్జనిష్యత- యోగ్నిస్తేనచ- ఉపయక్తదేహఃదగ్ధశరీరాః- యోగిన
ఇవతేపదవీమంతికం- ధ్యానేనయామః- ప్రాపువామ || ౩౫ || సమస్వపతీనేవోపగచ్ఛత- తవినమగ్నింసించేయురితేత్రప్రాహుః || య
హీ- విరమాయాఃలక్ష్మ్యః- దత్తక్షణందత్తేత్సవం- దత్తావసరంవా- తదపిక్వచిదేవససవదా- అరణ్యజనాఃప్రియాన్యస్యత్యేత
వ- అరణ్యజనప్రియత్వాదరణ్యేక్వచిత్- యహీ- అస్మాక్షస్పృష్టవతోవయం- తత్రచ- త్వయాఅభిరమితాఃఆనందితాస్యత్యః-
తదారభ్య- అన్యసమక్షంస్థాతుమపినపారయామఃసశక్నుమఃతుచ్ఛాస్తేనరోచంతఇత్యథాః || ౩౬ || త్వత్పాదసాధాగ్యం- త్వచిచిత్రమిత్యా
హుః || శ్రీరితి || వక్షసిఅసాపత్న్యంస్థానంలబ్ధాపి- తులస్యాసపత్న్యాసహ- యత్రవపదాంబుజరజః కామయతేస్తభృత్యేస్పృష్టే
జాప్యమితిసాధాగ్యాతిరేకోక్తిః- యస్యాఃస్వవీక్షణేశ్రీరాత్మానంవిలోకయత్విత్యేతదధాం- అన్యేషాంబ్రహ్మదీనాం- తపోభిఃప్రయా

సః సాతప్రజస్తద్వ్యవయమపి ప్రపన్నా ఇతి || ౩౭ || తదితి || కావ్యజినాదనదుఃఖహంతః త్వదుపాసనత్వద్భజనవివరణాయాసంతాః -
 వయం వసంతః గృహకవిసృజ్య - యోగిన ఇవ ప్రాప్తాః - తవ సుందరస్తితవిలసితనిరీక్షణేనయస్తీత్రః కామస్తేనతస్తచిత్రానాంసః - హేపురు
 షరత్తు - దాస్యందేహి || ౩౮ || ననుగృహదిస్వామ్యుంవిహయమద్దాస్యంకిమితి ప్రాశ్నాతే అత ఆహుః || వీక్ష్యేతి || అలకావృతముఖంకే
 శాంతై రావృతముఖం తథాకుండలయోః శ్రీరయోస్తే - గండస్థలయస్త్రి - అధరసుధాయస్త్రి - తచ్ఛతచ్ఛముఖంవీక్ష్య - దత్తాభ
 యంభుజదండయుగ్మంచవక్షశ్చ - శ్రీయా - ఎకమేవరమణంరతిజనకం - ఆత్రవిసగ్ లోపేసంధిరాషణః - వీక్ష్యదాస్యవివ - భవామేతి ||
 ౩౯ || ననుజగుప్సితమాపవత్యమిత్తుక్తంతత్రాహుః || కాస్తీతి || అంగహక్యష్ట - కలానిపదానియస్త్రి తదాయతం దీఘం - మూ
 ణితంస్వరాలాపభేదః - తేనపాతాంతరకలపదామృతమయం వెణుగీతం తేనమోహితా కావాస్తీ - ఆర్యచరితాన్నిజధర్మాన్నచలేత్
 యస్తోహితాః పురుషా అపిచరితాః - కించ - త్రైలోక్యసాభగమితి యత్యతః అభిభ్రాతాభిభురుః - త్వద్ద్యోతకశబ్దశ్రవణమాత్రేణపి

పదంకిలభృత్యజుప్తమ్ | యస్యాస్త్వవీక్షణకృతేన్యసురప్రయాస్తద్వద్వయంచతవపాదరజః ప్రపన్నాః ||
 ౩౭ | తన్నః ప్రసీదవృజినాదనతేంఘ్రిమూలంప్రాప్తావిసృజ్యవసంతీస్తద్వదుపాసనాశాః | త్వత్సుం
 దరస్తితనిరీక్షణతీవ్రకామతప్తాత్తనాంపురుషభూషణదేహిదాస్యమ్ | ౩౮ | వీక్ష్యలకావృతముఖంత
 వకుండలశ్రీగండస్థలాధరసుధంహసితావలోకమ్ | దత్తాభయంచభుజదండయుగంవిలోక్యవక్షశ్చశ్రీ
 యై * కరమణంచభవామదాస్యః || ౩౯ || కాస్త్యంగతేకలపదాయతవెణుగీతసంమోహితార్యచరి
 తానచలేత్రిలోక్యామ్ | త్రైలోక్యసాభగమిదంచనిరీక్ష్యరూపయద్దోద్విజద్రుమమృగాః పులకా
 న్యభిభ్రాత్ | ౪౦ || వ్యక్తంభవాప్రజజనాతిహారోభిజాతోదెస్సాయథావిపురుషస్సురలోకగో
 ప్తా | తస్మోవిధేహికరపంకజమాతబంధోతప్తస్తనెషుచశిరస్సుచకింకరీణామ్ || ౪౧ || శ్రీశుకః || ఇతి
 విక్లబితంతాసాంశ్రుత్వా యోగీశ్వరేశ్వరః | ప్రహస్యసదయంగోపీరాత్కామోపరీరక్షత్ || ౪౨ ||
 తాభిస్సమేతాభిరుదారచెష్టితఃస్మయేక్షుణోత్ఫుల్లముఖభిరచ్యుతః | ఉదారహాసద్విజకుండలీధివ్య
 రోచతైణాంకభివ్రాడుభివృతః || ౪౩ || ఉపగీయమానఉద్గాయవనితాశతయూధపః | మాలాంబి
 భ్రజైవ్విజయంతీంవ్యచరత్సవనాద్వనమ్ || ౪౪ || నద్యాః పుళినమావిశ్యగోపీభిహేమవాలుకమ్ | జు
 ప్తంతత్తరథాంభోజకుముదామోదవాయునా || ౪౫ || బాహుప్రసారఘరిరంభకరాలకోరునీవీస్తనాల
 భననర్తనఖాగ్రపాతైః | త్వేత్వావలోకహసితైవ్రజసుందరీణాముత్తంభయన్రతిపతింరమ
 యాంచకార || ౪౬ || ఎవంభగవతఃకృష్ణాబ్జభూనామహాత్మనః | స్వాత్మానంమెనిరేస్తీణాంమాని
 మ్యోభ్యధికంభువి || ౪౭ || తాసాంతతస్మిభగమదంవీక్ష్యమానంచకేశవః | ప్రశమాయప్రసాదా
 యతత్రైవాంతరధీయత || ౪౮ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఎకోనత్రింశోధ్యాయః * * * * *
 అంతహేతేభగవతీసహస్రైవప్రజాంగనాః | అతప్యంస్తనుచక్షుణాఃకరిష్య ఇవయూధపమ్ || ౧ ||

గత్యానురాగస్తితవిభ్రమేక్షితైర్మమోరమాలాపవిహారవిభ్రమైః | ఆక్షిప్తవిత్తాఃప్ర

తావన్నిజభమత్యాగోయక్తఃకింపునస్తద్వదమభవేనేతిభావః || ౪౦ || వ్యక్తమితి || వ్యక్తంనిశ్చితం || ౪౧ || ఇతితి || విక్లబితంపారవశ్యప్రలపి
 తం - గోపీః - అరీరమత్రమయామాస || ౪౨ || తాభిరితి || ప్రియస్వేక్షణేన - ఉత్ఫుల్లానిముఖానియాసంతాభిః ఉదారహాసశ్చద్విజాశ్చతేషుకుం
 దకుసుమవద్దీధిర్యస్యసః - విణాంకశ్చంద్రః || ౪౩ || ౪౪ || బాహుప్రసారశ్చ - ఘరిరంభశ్చ - కరాదీనామాలభనంస్పృశశ్చన
 ర్తపరిహాసశ్చనఖాగ్రపాతశ్చ - త్రైక్ష్యేత్వాశ్రీదయాచ - అవలోకనైహాసితైశ్చకామంతాసాముద్దీపయన్ - తాఃరమయామాస || ౪౬ ||
 వివమితి || మహాత్మనోఅనాసక్తచిత్రత్వాదిభావః || ౪౭ || తాసామితి || తత్ప్రభగమదంవిస్వాధీనతాం - మానంగవణం - కేశవః కశ్చఈశశ్చ
 కేశతావశయతీతథాసః || ౪౮ || ఇతిభావాథాదీపికాయా - ఎకోనత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || త్రింశేవిరహసంతప్రగోపీభిఃకృష్ణమాగణమ్ | ఉన్నతవస్త్రియతంభ్రమతీభివణనెవనె || అంతరితి || అచక్షుణాః అపశ్యం
 త్యః || ౧ || గత్యేతి || గత్యానురాగస్తితాభ్యాంచవిభ్రమేక్షితానిసవిలాసనిరీక్షితాని - తైశ్చమనోరమాలాపాశ్చ - విహారాశ్చ - శ్రీదా

శ్చ- విశ్రమాః అన్యైః చ విలాసాః తైశ్చ- రమాపతే గత్యాదిభిరేతై రాక్షిప్తాని ఆకృష్టాని- చిత్తాని యాసాంతాః- అతస్తస్మిన్నేవ ఆత్మయా
సాంతాః- తస్య వివిధాశ్చ స్వేజగృహుః- తదనుకరణైరాక్రీడత్ ॥ ౨ ॥ అపిచ- గతిస్తితేతి ॥ ప్రియస్య గత్యాదిషు ప్రతియాధాః ఆవిష్ట
మూతా యాసాంతాః- అతః కృష్ణవిహారవిశ్రమాః కృష్ణస్వేవ విహారాః క్రీడాః విశ్రమాః విలాసాః యాసాంతాః- అహమేవ కృష్ణఇతి
పరస్పరం నివేదితవత్సః ॥ ౩ ॥ కించ- గాయంత్యితి ॥ పనాద్యనాంతరంగచృంత్యః- విశిక్తుః అమృగయత్- ఉన్నత్తతుల్యత్వమాహ-
వనస్పతీత్ పప్రచ్ఛుః- భూతేషు- అంతరంగమధ్యసంతలపురుషం- బహిశ్చ సంతమితి ॥ ౪ ॥ తత్ప్రసంచయతినవభిః- తత్ర- మహత్త్వా
దైతేషశ్చ యురీత్యాశయాదశ్వత్థాదీన్ పృచ్ఛంతి ॥ దృష్ట్యితి ॥ ప్రేమహాసవిలసి తైరవలోకనైరస్తా కంఠనోహృత్వా- చోరభవగతః- యు
ష్టాభిః కిందృష్ట్యితి ॥ ౫ ॥ మహంతః- స్వపుష్టైః పుష్కలహూపకారిణశ్చేతి కురవకాదీన్ పృచ్ఛంతి ॥ కచ్ఛిదితి ॥ హేకురకాదయః దపహ
హరంస్థితం యస్య సః- ఇతోగతః కచ్ఛిద్దృష్ట్యితి ॥ ౬ ॥ కచ్ఛిదితి ॥ అశికులైః స్సహ-త్వాత్వాం- విశ్రాంతవాతిప్రియస్తస్య కిందృ
ష్ట్యితి ॥ ౭ ॥ గుణితీరే కేపిన మ్రాగిమాః పశ్యేయూరితి పృచ్ఛంతి ॥ మాలతీతి ॥ హేమాలతి- మల్లకై-హేతి యూధికై-వః యుష్టాభిః- కిం అదర్శ
దృష్టః- కరస్పశేన- వః ప్రీతిం జనయత్- కిం యాత ఇరితి త్రమాలతీజాత్యోరవంతరవిశేషద్రష్టవ్యః ॥ ౮ ॥ ఫలాదిభిః సవన్ ప్రాణిసం
తపన్ కావతేషశ్చేయూరితి పృచ్ఛంతి ॥ చూతేతి ॥ చూతా మ్రయోరవాంతరజాతిభేదః- నీపకదంబయోశ్చ- హేమూతాదయః హే అన్యైః

మదారమాపతేస్తాస్తావిచేష్టజగృహుస్తదాత్మికాః | ౨ | గతిస్త్రితప్రేక్షణభాషణానిమృప్రియాఃప్రి
యస్యప్రతిరూఢమూర్తయః | ఆ సావహంత్యిత్యబలాస్తదాత్మికాన్యవేదిషుఃకృష్ణవిహారవిభ్రమాః ||
౩ | గాయంత్యఉచ్చైరముమేవసంగతావిచిక్కురున్మత్తకవద్వనాద్వనమ్ | పప్రచ్ఛురాకాశవదంత
రంబహిర్భూతేషుసంతంపురుషంవనస్పతిమ్ || ౪ | దృష్టోవఃకచ్ఛిదశ్వత్థస్థక్షున్యగ్రాధసోమనః | నం
దసూనుగతోహృత్వాప్రేమహాసావలోకనైః | ౫ | కచ్ఛిత్తురవకాశోకనాగపున్నాగచంపకాః |
రామానుజోమానినీనాంగతోదపహారస్త్రినతః | ౬ | కచ్ఛిత్తులసికల్యాణగోవిందచరణప్రియో | సహ
త్వాళికులైర్బిభ్రద్భ్రష్టస్తైత్రిప్రియోచ్యుతః || ౭ || మాలత్యదశినఃకచ్ఛిన్తల్లికెజాతియూధికై | ప్రీతిం
మోజనయయాతఃకరస్పశేనమాధవః | ౮ | చూతప్రియాళుపనసాసనకోవిదారజంబీరబిల్వవకు
ళామృకదంబనీపాః | యన్యేపరాధభవికాయమునోపకూలాశ్శంసంతుకృష్ణపదవీరహితాత్మనాం
నః | ౯ || కింతేకృతంక్షితితపోబతకేశవాంఘ్రిస్పశోత | నౌత్పలకితాంగరుహైర్విభాసి | అప్యం
ఘ్రిసంభవఉరుక్రమవిక్రమాద్వాఆశేహావరాహవపుషఃపరిరంభణేన || ౧౦ || అప్యేణపత్న్యృపగ
తఃప్రియయేహగాత్రైస్తన్వద్దృశాంసఖిసునివృతిమచ్యుతోవః | కాంతాంగసంగకుచకుంకుమరం
జితాయాఃకుందస్రజఃకులపతేరివవాతిగంధః || ౧౧ || బాహుంప్రియాంసఉపథాయగృహీతపద్మో
రామానుజస్తులసికాళికులైర్మదాంధైః | అన్వీయమానగ్రహవస్తరవఃప్రణామంకింవాభినందతీచ
రప్రణయావలోకైః | ౧౨ || పృచ్ఛతేమాలతాబాహూనప్యశిష్టావనస్పతేః | నూనంతత్తరజస్సృ

పరాధానభవికాః పరాధానమేవభవోజన్తయేమాంతే. యమునోపమూఃతస్యాః మాలసమీపేవతమానాః తీథావాసినశ్చత్యథాః. తేభ
 వంతః. రహితాత్తనాంశుస్యచేతసాంసః. కృష్ణపదవీంకృష్ణమగం. శంసంతు కథయంతు || ౯ || కిమితి || హేయీతిహేయీతే. త్వయా
 కింతపఃకృతం. యాత్వం. కేశవాంఘ్రిస్పృశోత్సవా కేశవస్యాంఘ్రిస్పృశేనోత్సవోయస్యాఃసా. కుతః. అంగరుఘ్నారుచ్యుకితా
 రోమాంచితావిభాసిశోభసే. తత్రవిశేషంపుచ్ఛంతి. అపికిం. అయముత్సవః. అంఘ్రిసంభవః. అధునాతదై కదేశాంఘ్రిస్పృశాసంభూ
 తః. యద్వా. నైతావత్. కింతు. ఉరుక్రమవిక్రమాత్పూర్వమేవత్రివిక్రమస్యపదాసవాక్రమణాత్. అహాలాభవా. నైతావ
 డేవ. అపితు. తతోపిపూర్వం. వరాహస్యవపుషః పరిరంభణేనేతి. అతస్త్యయానూనంద్యష్టస్తందశాయేతి || ౧౦ || హరిశ్యాప్య
 ష్టిప్రస్థత్యా. కృష్ణదశానంసంభావ్యామయః || అపీతి || హేసఖి ఎణపత్ని. అపికిం. ఉపగతఃసమీపంగతః. గాత్రైఃసుందరైము
 ఖభాహ్వాదిభిః. ప్రియయాసహేతియదుక్తంతద్ద్యోతకంకాంతాయఅంగసంగతః. తత్తుచకుంకుమేనరంజితాయాః. కుందకుసుమప్ర
 జోగంధః. కులపతేఃశ్రీకృష్ణస్య. వాతిఆగచ్ఛతి || ౧౧ || ఫలభారేణసతాతరూ. కృష్ణందృష్ట్వా. స్రుగతాశ్చితిమత్వా. ప్రియయాసహేత
 స్యగతివిలాసంసంభావయంత్యః. పుచ్ఛంతి || దాహమితి || తులసికాయాఅశికులైః. అతస్తదామోదమదాంధైః. అన్వీయమానః. అను
 గమ్యమానః. ఇహవరన్నితి || ౧౨ || పుచ్ఛతేతి || కాశ్చిదామయః. హేసఖిః. ఇహులతాః. కృష్ణానంగతాః. నూనం. అతఃఇమాః. పు

చ్యుత-సమస్తపరిసంగతాత్మ్యంగతిఃకుఘటాన-వనస్పతేఃపత్యఃబాహూశాఖాల్లస్థాపి - అహూభాగ్యం - నూనం - తస్మైఃస్పృ
ష్టాః - యతఃఉత్పలకానిబిశ్రుతి-సహస్వపరిసంగతాత్మ్యకృతకసంభవజితిభావః || ౧౩ || ఉన్నతకవచప్రచురిత్యేతత్ప్రపంచి
తం - ఇదానీం || శ్లో || ఆక్షిప్తబిత్తాఃప్రమదారమాపతేస్తాస్తావిచేష్టజగృహుస్తదాత్మికాజితియదుక్తం - తత్ప్రపంచయతి || ఇతి || ఉ
న్నతవచోగోషఃఉన్నతవచసశ్చతాఃగోషశ్చ - కృష్ణాన్వేషణేనకాతరాతివిహ్వలాః - అనుచక్రరమకృతవత్సః || ౧౪ || కస్యాశ్చిది
త్యాదిభిశ్చతుభిఃరమకరణంప్రపంచ్యతే-తతశ్చతుభిఃస్తన్యత్వంపునరేకేనానుకరణమితివివేకః || కస్యాశ్చిది || పూతనాయంత్యాః
పూతనావదాచరంత్యాః - కృష్ణవదాచరంతీస్తనమపిబత్ - తోకయిత్వాతోకవత్ శిశువదాత్మా - సంకృత్వా || ౧౫ || దైత్యయిత్యేతి || దై
త్యయిత్వాదైత్యవత్పుణ్యవర్తవదాత్మానంకృత్వా ఎకాకృష్ణభాభావనాంకృష్ణస్యాభాంబాల్యం - భావయతియాతాం - అన్యఃజ -
హర || ౧౬ || ౧౭ || కృష్ణాయితేతి || దూరగాఃదూరవర్తమానాగాః - యద్వత్ - యథా - కృష్ణఃతథాఅహూయతంకృష్ణమనుకుర్వతీంఅనువతే

ష్టాబిభ్రతుత్పలకాన్యహూ || ౧౩ || ఇత్యున్నతవచోగోషఃకృష్ణాన్వేషణకాతరాః | లీలాభగవత
స్తాస్తాహ్యనుచక్రస్తదాత్మికాః || ౧౪ || కస్యాశ్చితుత్పతనాయంత్యాఃకృష్ణాయంత్యపిబత్స్తనమ్ | తో
కయిత్వాదుదంత్యన్యపదాహంచ్చకటాయతిమ్ || ౧౫ || దైత్యయిత్వాజహరాన్యామెకాకృష్ణభాభా
వనామ్ || ౧౬ || కృష్ణరామాయితేద్యేతుగోషవత్సయితాఃపరాః | వత్సయితాగృహీత్వాన్యాభ్రామ
యిత్వాన్యపాతయత్ || ౧౭ || కృష్ణాయితాజహరాన్యాతత్రై కాంతుబకాయితాం | ఆహూయదూరగా
యద్వత్ప్రకృష్ణస్తమనుకుర్వతీమ్ || ౧౮ || వెణుంకప్పణంతీంక్రీడంతీమన్యాశంసతిసాధ్వతి | కస్యాంచిత్స్వ
భుజన్యస్యచరంత్యాహవరాంతుసా || ౧౯ || కృష్ణోహంపశ్యతగతింలలితామితితన్మయా | మాభైష్టవా
తవహాభ్యాంతత్రాణంవిహితంమయా || ఇత్యుక్తైవకేనహస్తేనయతంత్యున్నిదధేంబరమ్ || ౨౦ ||
ఆరుహ్యైకాంపదాక్రమ్యశిరఃపాపరాంన్యప | దుష్టహౌగచ్ఛజాతోహంఖిలానామనుదండభృత్ ||
౨౧ || తత్రైకోవాచహేగోపాదావాగ్నింపశ్యతోల్బణమ్ | చక్షూంష్యాశుపిదధ్వంమోవిధాస్య
క్షేమమంజసా || ౨౨ || బద్ధంత్యన్యాంస్తజైకాహత్వానుద్యోలూఖలేహరే | బద్ధమిభాండభేత్తా
రంహైయంగవ * ముషంత్యితి || భీతాసుదృక్పిథాయాన్యంభేజేభీతివిడంబనమ్ || ౨౩ || ఎవంకృష్ణంపుచ్ఛ
మానాబృంహావనలతాతరూః | వ్యచక్షుతవనోద్దేశేపదానిపరమాత్మనః || ౨౪ || పదానివ్యక్తమేతా
నినందసూనోమహాత్మనః | లక్ష్మ్యంతేహియదంభోజధ్వజవజ్రాంకుశాదిభిః || ౨౫ || తతస్తతస్తత్పద
వీమన్విచ్ఛంత్యోగ్రతోబలాః | వధాప్వదైస్సపృక్తానివిలోక్యారాస్ససుబ్రువన్ || ౨౬ || కస్యాపదాని
యాతాయాఃపశ్యద్వందసూనునా | అంసన్యస్తప్రకోష్టాయాఃకరణోఃకరిణాయథా || ౨౭ || అనయా
రాధితోనూనంభగవాహారిశ్వరః | యస్మోవిహాయగోవిందఃప్రీతోయామనయన్రహః || ౨౮ || ధన్యా
అహూఅమీహ్యలోగోవిందాంఘ్రి బ్రరేణవః | యాబ్రహ్మశౌరమాదేవాదధుమూర్ధన్య
ఘనుత్తయే || ౨౯ || తస్యా అమూనినఃకోభంకుర్వంత్యుచ్చైఃపదానియత్ | యైకాపహృత్యగోపీ
నాంరహూభుజైచ్యుతాధరమ్ || ౩౦ || నలక్ష్మ్యంతేపదాన్యత్రతస్యానూనంత్యణాంకురైః |

మానాంఅనువతేతజితివాపాతః || ౧౮ || ౧౯ || కృష్ణాశ్చిది || యతంతీయత్సంకుర్వంతీతి - అంబరంఉత్తరీయంవస్త్రం-ఉన్నిదధేఃధ్వజం
భృతవతీ || ౨౦ || ౨౧ || తత్రైతి || పిదధ్వంనిమిలయత || ౨౨ || బద్ధంతీతి || సుదృక్సునయనమాన్యంపిథాయ - సుదృక్వరాక్షీతివా - భీతివిడం
బసంభయానుకరణం || ౨౩ || వివమితి || వివంపునరపిప్లందావనలతాస్తరూంశ్చచకృష్ణంపుచ్ఛంత్యఃవచోద్దేశేవనప్రదేశే - వ్యచక్షుతలప
శ్యన్ || ౨౪ || ౨౫ || తతస్తతజితి || సుపృక్తానిసంపుక్తానినంమిత్రాణి || ౨౬ || కస్యాశ్చిది || తేనఅంసన్యస్తఃప్రకోష్టయస్యాక్తికరణోః
హస్తిన్యాః || ౨౭ || అనయేతి || రహఃవికాంతస్థానై || ౨౮ || ధన్యాశ్చిది || హేఅన్యఃసఖ్యః - అహూధన్యాఅతిపుణ్యాః - గోవిందాంఘ్రి
బ్రరేణవః - తత్రహతుః - యానితి - అస్మాభిరప్యేతద్రేణ్వభిషేకేణ - తథైవకృష్ణఃప్రాపుంశక్యజితిభావః || ౨౯ || అన్యాఅహుః || తస్యా
శ్చిది || గోపీనాంసవన్వం - అయంభావః - భవేదేవం - యదితస్యాఃపదానిసంపుక్తానినభవేయః - తానినఃకథంయః ఖంకువంతీతి ||
౩౦ || తదసంపుక్తాకేవలకృష్ణపాదరేణూనేవవిచిన్వంత్యస్తా దృష్ట్యాపునరత్యంతంసమతప్యన్ - తదాహజ్ఞోకత్రయేణ || నలక్ష్మ్యంత

ఇతి || ఖిద్యతీ - సుజాతేసుమమార - అంఘ్రీ తలయస్యాస్తాం - ఉన్నిన్యస్తంధమారో పితవా || ౩౧|| ౩౨|| ౩౩|| ప్రపదేతి || ప్రపదా
భ్యాం - ఆక్రమణంఘ్రీణీసంమదానం - యదాః - అతపితసకలపదేశ్యతేతి - తస్యాఃకృష్ణనాన్వంత ఉపవిష్టయాశ్చిహ్నందృష్టా
హుః || కేశప్రసాదసమితి || ౩౪|| తానీతి || కాంతామధికృత్య - తానిప్రసూనానిచూడయతాచూడానుకారేణబద్ధతా - ఇహధ్రువముప
విష్టం || ౩౫|| రమేతయత్యావిశుకోక్తిః - రేమితి || అత్తరతఃస్వతస్తుప్తః - ఆత్మరామఃఆత్మక్రీడః - అఖండితః స్త్రీనిభమైరనాకృష్ణపి
తథాచెత్తిమితిరేమితిత్యతహాకామినామితి || ౩౬|| ౩౭|| స్త్రీణాంధరాత్మతా మాహ || దావిభ్యాం || సేతి || కామోయనమాగమనసా
ధనంయాసాంతాః - గౌపీహిత్యా - మాంభజతఇతిహేతో రాత్మానంవరిష్టాంమేనఇతి || ౩౮|| ౩౯|| కామినాందైన్యందశాయతి ||
ఎవముక్తఇతి || అఖండితత్వమాహ || తతశ్చేతి || తస్యాంస్తంధారోపేద్యతాయాం అంతహితఇత్యర్థః || ౪౦|| అనుతాపమాహ || హా
నాథేతి || ౪౧|| అన్విచ్ఛంత్యితి || అన్విచ్ఛంత్యఃస్యగయమాణాః - అవిచారతఃగమిసే || ౪౨|| ౪౩|| తతఇతి || తతస్తయాపిసహితాః - కృ

ఖిద్య త్సు జాతాంఘ్రీ తలా మున్ని న్యే ప్రే యసీంప్రియః || ౩౧ | ఇమాన్య ధికమగ్నా నిపదాని
వహతోవధూమ్ | గోప్యఃపశ్య తకృష్ణస్య భారాక్రాంతానికామినః || ౩౨ |
ఆక్రావరోపితాకాంతాపుష్ప హేతోమహాన్ననా | అత్రప్రసూనాపచయఃప్రీత్యభేప్రేయసా
కృతః || ౩౩ || ప్రపదాక్రమణేహ్యే తేపశ్య తాసకలపదేశికేశప్రసాదనంతస్త్ర కామిన్యాఃకామినా
కృతమ్ || ౩౪ || తానిచూడయతాకాంతాముపవిష్టమిహధ్రువమ్ || ౩౫ || రమేతయాచాత్మరతఆత్మా
రామోప్యఖండితః | కామినాందశాయదైన్యంస్త్రీణాం మైవదు రాత్మతామ్ || ౩౬ | ఇత్యే
వంద శాయం త్యస్తాశ్చేరుగోప్యో విచేతనాః | యాంప్రియామనయత్ప్రేక్షోపిహాయాన్యాస్త్రీ
యోవనై || ౩౭ || సాచమేనతదాత్మానంవరిష్టాంసర్వయోషితామ్ | హిత్యా గోపీకామయానామామ
సాభజతేప్రియః || ౩౮ || తతోగత్వావనోద్దేశందృష్టాకేశవమబ్రవీత్ | నపారయేహంచలితుంన
యమాంయత్ర తేమనః || ౩౯ || ఏవముక్తఃప్రియామాహస్తంధారహ్యతామితి | తతశ్చాంతదాధే
కృష్ణస్సావధూరన్వతప్యత || ౪౦ || హానాధరమణ ప్రేక్షక్వాసిక్వాసిమహాభుజ | దాస్యాస్తైకృపణాయా
మేసప్తదశాయసన్నిధిమ్ || ౪౧ || అన్విచ్ఛంత్యోభగవతోమాగంగోప్యోవిదూరతః | దదృశుఃప్రియవిశ్లే
షమోహితాండుఃఖితాంసజీమ్ || ౪౨ || తయాకథితమాకణ్యమానప్రాప్తించమాధవాత్ | అవ
మానంచదౌరాత్మ్యాద్విస్తయంపరమంయయుః || ౪౩ || తతోవిశేవనంచంద్రజ్యోత్నాయావద్విభా
వ్యతే | తనుఃప్రవిష్టమాలక్యతతోనివవృతుస్త్రీయః || ౪౪ || తన్ననస్తాస్తదాలాపంస్తద్విచేష్టాస్తదాత్మి
కాః | తన్మణానైవగాయంత్యోనాత్మాగారాణిసస్తరుః || ౪౫ || పునఃపులినమాగత్యకాళింద్యఃకృష్ణభా
వితాః | సమవేతాజగుఃకృష్ణంతదాగమనకాంక్షితాః || ౪౬ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - త్రింశోధ్యాయః . * * * * *

—* గోపికాగీతప్రారంభః . *

గోప్యః || జయతితేధికంజన్మనావ్రజశ్శ్రయతఇందిరాశశ్వదత్రహి | దయితదృశ్యతాందితుతావకా

హున్యేషణాయవసమవిశే - తతోహరేరన్వేషణాన్నివృత్తాః || ౪౪ || తదితి || ఎవంతమఃప్రాప్తాపి - స్వగృహానైవస్తృతవంత్యః - త
దాత్మికాఃసవివరత్తాయాసాంతాః - తన్నయాభివ్యభాః || ౪౫ || పునరితి || కింతుపూర్వాయత్ర - శ్రీకృష్ణేనసంగతిరాసీతదేవకాం
ద్యాఃపునఃపులినమాగత్య - కృష్ణంభావయంతిధ్యాయంతితథాతాః - కృష్ణస్యాగమనంకాంక్షితయాసాంతాః - మిలితాఃసమ్మితాస్స
త్యః - కృష్ణమేవజగురితి || ౪౬ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - త్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || ఏకత్రింశేనిశాయాంతాః పునఃపులినమాగతాః | కృష్ణమేవానుగాయంత్యఃప్రాథమ్యంతేతదాగమం || జయతితి || హేదయిత - రేజ
న్ననా - వ్రజఃఅధికంయథాభవతితథాజయతి - ఆత్మశ్చక్షేణవర్తతే - యస్మాత్ - త్వమత్రజాతః - తస్మాత్ - ఇందిరాలక్ష్మీః - అత్రహి
వ్రజమలంకృత్యవర్తతే - ఎవంప్రజెసవస్త్రిమాదమానై - అత్రతుతావకాత్వదీయగౌపీజనాః - త్వయిత్వదధామేవకథంచిత -
శృతాలసహాయైస్తేత్వాంవిచిన్వతే - స్యగయంతే - అతస్తస్యయాదృశ్యతాంప్రత్యక్షీభూయతామితి - యదా - అస్మాభిభావాదృశ్య

తాం యద్వా - ఏవం యద్యశ్య తామేతి చిన్త్యత ఇతి - అత్ర స్వతంత్రాణాం బహునానాం చ వక్తృత్వానాం రా ఆహుతి సమన్వితే
 ప్సవధారణా - తథాపి సంగతి రుచ్యతే || ౧ || తత్ర విచిన్త్యంతు ముమక్షిమితి చేత్ర త్రా హుః || శరదితి || శరదుదాశయే శరత్కాలికే సరసి -
 సాధుజాత సత్సరసిజోదరశ్రీముషా - సాధుజాతం సమ్యక్జ్ఞాతం - యత్ సత్సరసిజం - సువికసితం పద్మం - తస్యోదరగభాయాశ్రీస్త్రాంము
 స్తాతిహారతీతితథా - తయాదృశానేత్రేణ - హేసురతనాథసంభంగపతే - వరదఅభీష్టప్రద - అశ్శు దాసికాః అమూల్యదాసీః - సః - నిఘ్న
 తోమారయతః - తేతవ - త్వయా క్రియమాణః - ఇహలోకే - అయం వధోనభవతికిం - కింశస్త్రేజైవవధోవధః కిందృశావధోవధోనభవతి -
 కింతుభవత్యేవ - అతస్తవదృశాఅపహృతప్రాణప్రత్యపణాయ - త్వయాదృశ్యతామితిభావః - త్వయాదృశ్యతామితి యథాసంభవంసర్వ
 త్రవాక్యశేషః || ౨ || కించబహుభ్యమృత్యుభ్యః కృపయా రక్షిత్యాకిమితిదానందృశామన్తభంప్రేక్ష్యనాతయసీత్యాహుః || విషేతి ||
 హేముషభశ్రేష్ఠ - విషమయాజ్జలాశయాత్ - తథావ్యాశరాక్షసాదఘాసురాత్వమేతత్ - మారుతాత్ - వైద్యతాసలాత్ అశనిని
 పాతాత్ - వృషారిష్టస్తస్తూత్ మయాత్మజాత్ - వ్యోమాత్ - విశ్వతః అన్యస్తాదపి - సమతోభయాచ్ఛ - బకకాలీయదమనాదినా - రక్షితాః కిమి
 దానముపేక్షన ఇతిభావః || ౩ || అపిచ విశ్వపాలనాయావతీణస్య తవభక్తోపేక్షిత్యంతమనుచితేత్యాశయేనాహుః || సఖ్యేతి || హేసఖ -
 భవాఖ్యు - నిశ్చితంయశోదాసుతోనభవతి - కింతు - సమప్రాణినాం బుద్ధిసాక్షీ - సనుసకిందృశ్యభవతి - తత్రాహుః - విఘనసాబ్ర
 హ్మణా - విశ్వపాలనాయప్రాథితస్సత్ - సూత్వతాంకుల - ఉదేయివాఉదితఇతి || ౪ || తస్మాత్త్వద్భక్తానామస్తాకమేతత్ప్రాధానా
 చతుష్టయం సంపాదయేత్త్యాహు శ్చతుభిః || విరచితేతి || హేవృష్టిధుర్య - సంస్మతేభయాతేశరణమీయుషాంసంస్మతేభయాత్ |
 ప్రాణినాం విరచితందత్తమభయంయేనతత్తథా - హేకాంత - కామదంబరదం - తథాక్రియః కరంగృహ్లాతీతితథా - తద్భవతః కరసరో

స్తవ్యి ధృతాసవస్తావ్యం విచిన్వతే | ౧ || శరదుదాశయే సాధుజాత సత్సరసిజోదరశ్రీముషాదృశా |
 సురతనాథతేశుల్కదాసికావరదనిఘ్నతోనేహకింవధః || ౨ || విషజలాశయాద్వ్యాశరాక్షసాద్వపణ
 మారుతాదైవ్యతానలాత్ | వృషమయాత్మజాద్విశ్వతోభయాదృషభతేవయంరక్షితాముహుః ||
 ౩ || సఖలుగోపికానందసోభవానఖిలదేహినామంతరాత్మదృక్ | విఘనసాధితోవిశ్వగుప్తయేసఖఉ
 దేయివాసూత్వతాంకుల || ౪ || విరచితాభయంవృష్టిధుర్యతేశరణమీయుషాంసంస్మతేభయాత్ |
 కరసరోరుహంకాంతకామదంశిరసిధేహినశ్రీకరగ్రహమ్ | ౫ || వ్రజజనాతిహావీరయోషి
 తానిజజనస్త్యయధ్వంసనస్తిత | భజసఖేభవత్త్రింకరీస్తనోజలరుహోననంచారుదశేయ || ౬ || బ్రణత
 దేహినాంపావకశేనంతృణచరాసుగంశ్రీనికేతనమ్ | ఫణిఫణాపితంతేపదాంబుజంకృణుమచెము
 నఃకృంధిహృచ్ఛయమ్ || ౭ || మధురయాగిరావల్లువాక్యయాబుధనుసోజ్ఞయాపుష్కరేక్షణ | విధికరీ
 రిమావీరముహ్యతీరధరశీధునాప్యాయయస్వనః || ౮ || తవకథామృతంతప్తజీవనంకవిభిరీడితంకల్పమాప
 హమ్ | శ్రవణమంగళంశ్రీమదాతతంభువిగృణంతియోభూరిదాజనాః || ౯ || ప్రహసితంప్రియప్రేమవీ

రుహం - సః శిరసిధేహి || ౫ || వ్రజేతి || హేవ్రజజనాతిహావీర - నిజజనానాం - యఃస్తయోగవత్ సస్యధ్వంసనంనాశకంస్థితం
 యస్య - తథాభూత - హేసఖే - భవత్త్రింకరీః సోస్తాత్ - భజఆశ్రయ - స్తనిశ్చితం - ప్రథమంతావత్ - జలరుహసనం చారుయోషితాం
 నోదశేయ || ౬ || ప్రణతేతి || అవిశేషేణప్రణతానాండేహినాం - పావకశేనంసాపహంతృ - తృణచరాపశూ - అనుగచ్ఛతికృప
 యేతి - తథాసాధాగ్యేనశ్రీయోనికేతనం - వీర్యాతిరేకేభణిసఃఫణాగ్వపితంతేపదాంబుజం - సఃకుచేముకృణుమరు - కిమధంహృచ్ఛ
 యంకామంకృంధిభింధి || ౭ || మధురయేతి || హేపుష్కరేక్షణ - తవైవమధురయాగిరా - వల్లునివాక్యానియస్యాంతయా - బుధానాంమనో
 జ్ఞయాహృదయా - గంభీరయేత్యధాః - ముహ్యతీః ఇమాః - సఃవిధికరీరధరశీధునాఅప్యాయయస్వసంజీవయేతి || ౮ || కించఅస్తాకంత్వ
 ద్వీరహేప్రాస్తమేవమరణం - కింతు - త్వత్తథామృతంపాయయద్భిః సుకృతిభివంచితమిత్యాహుః || తవేతి || కథైవామృతం - అత్రహే
 తుః - తప్తజీవసంప్రసిద్ధాదమృతాదుత్తమమాహుః - కవిభిః బ్రహ్మవిద్భిరపి - ఛడితంస్తుతం - దేవభోగ్యంత్వమృతంత్వైస్తుచ్ఛీకృతం -
 కించ - కల్పమాపహంకామకర్తనీరసనం - తత్త్వమృతంనైవంభూతంకించశ్రవణమంగళంశ్రవణమాశ్రేణమంగళశ్రవణం - తత్త్వమస్తా
 నాపేక్షం - కించ - శ్రీమత్సుశాంతం - తత్తుమాదకం - ఎవంభూతంత్వత్తథామృతం - ఆతతంయథాభవతితథాభవి - యే - గృణంతినిరూప
 యంతి - తేజనాః భూరిదాః బహుదాతారః - జీవితందదతీత్యధాః - యద్వా - ఏవంభూతంత్వత్తథామృతంయేభువిగృణంతిలేభూరిదాః
 పూవజస్తసు - బహుదత్తవంతః - సుకృతినభివృద్ధాః వితదుక్తంభవతి - యేకేవలంకథామృతంగృణంతి తేపి తావదతిథన్యాః - కింపున
 యేత్యాంసశ్యంతి - అతఃప్రాధానాయామహే - త్వయాదృశ్యతామితి || ౯ || సనుతహేమత్తథాశ్రవణేనైవనివృతాభవంతు - కింబుద్ధ
 శేనేన - త్వద్విగృహ్లాతీతితతాఃవయం - తత్రాపిశాంతింసవిందామితిత్యాహుః || ప్రహసితమితి || హేప్రియ - కుహక - కపట - సంవిదః

సంకేతసమాజి || ౧౦ || కించత్వయినయమతి ప్రేమాద్రుచితైః - త్వంపునరస్తాసు కేన హతునాకపటమాచరసీత్యాముః శ్లోకద్వయేన || చలసీతి || హనాథ - కాంత - యద్యదా - త్ర జాచ్ఛలసి పశూంశ్చారయన్ - తదా - తస్మిన్ సవత్ - సుందరంకోమలంలేపదం - శిల్పైః కణిశైః - తృణైరంకురైశ్చ - నీరతిశ్శీతీతి - నోమనః - కలితాం అస్వాస్థ్యం - గచ్ఛతి ప్రాప్నోతి వివం భూతాస్తస్యద్భుఃఖ శంకితచిత్రావయం || ౧౧ || దినేతి || త్వంతు - దినపరిక్షయే సాయంకాలే - నీలకుంతలై రావృతం - ఘనరజస్వలంగో రజశ్చరితం - వనరుహాననం అశిమాలాకులపరాగవచ్ఛురితపద్మతుల్యమాననం - బిభ్రత్ - తచ్ఛ ముహు ముహుః - దశాయనో మనసి - కేవలంస్తరంయచ్ఛసీతి పశయసి - నతు సుఖందదాసీతి - కపటజిభిభావః || ౧౨ || అతోధునాకపటం విహాయైవంకుర్వీతి ప్రాశయంతే - శ్లోకద్వయేన - ప్రణతేతి || హే ఆధిహా - హేరమణ - పద్మజేనాభితం - ఆపదిధ్యేయం - ధ్యానమా శ్రేణాపన్నిపతకం - శంతమంచ - సేవాసమయేచా పిసుఖతమం - తవచరణపంకజం - కామతాపశాంతయే - నః స్తనేష్వ పశయతి || ౧౩ || అపిచ - హేవీరతే - అధరామృతం - నో వితరదే హి - స్వరితేనాదితేన వేణునా సుష్టుచుంబితమితి వేణునాదామృతవాసితమితిభావః - ఇతరరాగవిస్తారణం నృణామిత రేకుసా వా భామాది సుఖేషు - రాగమిచ్ఛం - విస్తారయతి విల్ పయతీతి తథాత్త్ || ౧౪ || కించ - క్షణమపిత్వదశశానై - దుఃఖం - దశశానై సుఖంచ దృష్ట్వా సర్వసంగపరిత్యాగేనయతయజవయంత్యాముపాగతాః - త్వంతు కథమస్త్యాత్మ క్షుముత్సహగతి సకరుణమూః శ్లోకద్వయేన || అటతీతి || యోయదా - భవా కాననంబృందావనం ప్రతి - అటతి గచ్ఛతి - తదా - త్వామపశ్యతాం ప్రాణినాం - తృటిః క్షణాథామపి -

క్షీతం విహరణంచ తెథ్యానమంగళమ్ | రహసిసంవిదోయాహృ దిస్పృశః సుహక సోమనః క్షోభయం తిహి | ౧౦ | చలసియ స్ప్ర జాచ్ఛారయన్ పశూనళినసుందరం నాథ తేపదమ్ | శీలతృణాంకురైస్సీ దతీతినః కలితాం మనః కాంతగచ్ఛతి || ౧౧ || దినపరిక్షయే నీలకుంతలై వానరుహాననం బిభ్ర దావృ తమ్ | ఘనరజస్వలందశాయన్ ముహుః ముహుః నసినస్తస్మిరంవీరయచ్ఛసి || ౧౨ || ప్రణతకామ దంపన్తజా చితంధరణిమండనం ధ్యేయమాపది | చరణపంకజం శంతమంచ తేరమణన స్తనేష్వ పశయాధిహా || ౧౩ || సురతవధానం శోక నాశనం స్వరిత వేణునా సుష్టుచుంబితమ్ | ఇతరరాగవిస్తారణం నృణాం విత రవీరనస్తైధరామృతమ్ || ౧౪ || అటతియద్భువానహ్నికాననంతృటియుగాయతే త్వామపశ్యతామ్ | కుటిలకుంతలం శ్రీముఖంచ తెజడడదీక్షుతాం పక్షుకృద్వృశామ్ || ౧౫ || పతిసుతాన్వయభ్రాతృబాంధ వానలివిలంఘ్యతేహ్యచ్యుతాగతాః | గతివిదస్త్రాద్ధీతమోహితాః కితవయోషితః కస్త్యజేన్నిశి || ౧౬ || రహసిసంవిదం హృచ్ఛయోదయం ప్రహసితాననం ప్రేమదీక్షుణమ్ | బృహదుర శ్చ యోధామవీక్ష్యతే ముహురతిస్పృహాముహ్య తేమనః || ౧౭ || వ్రజవనాకసాం వ్యక్తిరంగతేవృజినహంత్ర్యహంవిశ్వ మంగళమ్ | త్యజమనాకచనస్తవత్సృహోత్తనాం స్వజనహృద్రుజాయన్నిషూదనమ్ || ౧౮ || యతై సుజాతచరణాంబురుహం స్తనేషుభీతాశ్చ నైఃప్రియదధీమ హికకశేషు | తేనాటవీమటసితద్వ్యధ

యుగవద్భవతి - వివమదశానైః దుఃఖముక్తం - పునశ్చ కథంచిద్దినాంతే - తేతవ - శ్రీమన్ముఖం - ఉత్తరైః ప్రీతమాణినాం - తేహంద్రశాం - పక్షుకృద్వృశా జడోమంద వివనిమేషమాత్రమప్యంతరమసహ్యమితిదశానే సుఖముక్తం || ౧౫ || పతీతి || తస్మాత్ - హే ఆచ్యుత - పతీ - సుతాన్ - అప్యయాన్ - తత్సంబధిసః - భ్రాతృన్ - బాంధవాంశ్చాతివిలంఘ్య - తేతవ - సమీపమాగతాః వయం - కథంభూతస్య - గతివిదః అస్తనాగమనంజానతః - గీతగతీవాజానతః - గతివిదోవయంవా - తవోద్గతేన ఉత్తరైః ప్రీతేన - మోహితాః హే కితవశత - వివంభూతాః యోషితః - నిశిస్వయమాగతాః - త్వామృతకస్త్యజేన్నకౌపీత్యధః || ౧౬ || అతస్త్యయాత్యక్తానామస్తాకం - ప్రాక్తనత్వద్దశానని దానస్యహృద్రోగస్య - త్వత్సంగత్యైవచితి త్వాంకుర్వీత్యాముః శ్లోకద్వయేన || రహసీతి || శ్రీయోధామ తేబృహద్వ్యశాలం - ఉరశ్చ - వీక్ష్య - అతిస్పృహాభవతి - తయాచ - ముహు ముహుః - మనోముహ్యతి || ౧౭ || వ్రజేతి || తవచ - వ్యక్తిరభివ్యక్తిః - వ్రజవనాకసాం సర్వేహం అవిశేషేణ - వృజినహంత్రీః ఖనిరసిని - విశ్వమంగళం సవకమంగళరూపాచ - అతస్త్యక్ సృహోత్తనాంతవత్సృహోరూథ మనసాం - నః - మనాక్ ఈషత్ - కిమపిత్యజముంచ - కాపణ్యమకుర్వదే హీత్యధః - కింతత్ - స్వజనహృద్రోగాణాం - యదతిగో ప్యం నిషూదనం నివతకమాషధం - తత్త్వమేవ వేత్సీతి గూఢోఽస్మాదయః || ౧౮ || అని ప్రేమధర్మితారుదంత్య ఆహుః || యదితి || హే ప్రియ - యతైతవ - సుకుమారం పదాబ్జం - కఠినేషుమచేషు - సంమదానశంకితాః - శనై శ్చనైః - గధీమహిధారయేషు - వయం - తేన అట వీమటసి గచ్ఛసి నయసీతిపాతే - పశూవా - కాంచదన్యాంవా - అత్వానమేవవా - నయసి ప్రాపయసి - తత్తతః తత్పదాంబుజంవా - మాపా

శోభా - తస్యాః - వికమేవపదంసానం - తద్వ పురఃఖత్ న శఽయః || ౧౪ || సభాజయిత్వేతి || సహసరీతేక్షణన - విశ్రమోవిలాసః -
యస్యాంతయాభ్రవా - ఉపలక్ష్మీతాః సంస్పృశన్సంమదన్సన్ || ౧౫ || తత్రభగవతః - అకృతజ్ఞతాం తద్వవనైవోపపాదయతు
కామాః - గూఢాభిప్రాయాలోకవృత్తాం తమి వపుచ్ఛంతి || భజత ఇతి || భజతః ప్రాచీనః - అనంతరం - కేచిత్తద్భజనానుసారేణ - భ
జంతి - కేచిదేతద్విపర్యయంయథాభవతితథా - తద్భజనానవేక్షితంఅభజతోపిభజంతి - అన్యేతు నోభ యానితి || ౧౬ || విదితాభిప్ర
యస్యై - ఉత్తరమాహ || మిథ ఇతి || హే సఖ్యః - ఉపకారప్రత్యుపకారతయా - యేమిథోభ జంతి - తెలస్యంసభ జంతి - కింత్యా
త్వానమేవ - కుతః - హియస్తాత్ - స్వాభవవైకాంతః ఉద్యమోయేమంతే - తత్రచ ససాహృదం - అతోససఖ్యం - సచభమః - దృ
ష్టుద్దేశాత్ - గౌమహిమ్యాదిభజనవదిత్యభః || ౧౭ || యేతుఅభజతో భజంతి - తేద్వివిధాః - కరుణాః స్నిగ్ధా శ్చ - తత్రతు - యథా
క్రమం - భమకామాభవత ఇత్యాహ || భజంత్యభజత ఇతి || కరుణా యేమమస్తీతికరుణాః - దాంతా ఇత్యభః || ౧౮ || తృతీయప్ర
శ్న సోత్తరం || భజతోపితి || అయమభః - చతుర్విధావతే - ఆత్మారామాః అపరాగ్భవః - కేచిదాస్తకామాః - విషయదశనేపిపూర్ణ
కామత్వేనభాగేచ్ఛారహితాః - ఆన్యేతు - అకృతజ్ఞాః మూఢాః - ఆన్యేగురుద్రుహః అతికఠినాః || ౧౯ || సపితాయస్తుపోషక ఇతి న్యాయా
త్ - ఉపకర్తాగురుతుల్యః - తస్మైప్రహ్యంతీతితథాతే || ౧౯ || ఆత్రచరమకోటిగతమాత్మానంమత్వా అక్షింకోచైః పరస్పరగూఢస్థిత
ముఖీస్తాదృష్ట్యాహ || నాహంతితి || హే సఖ్యః - అహంతేమంమధ్యే - సకోపి - కింతు - పరమకారుణికః పరమసుహృచ్ఛ - కథం - అమి

దంవపురఃఖత్ || ౧౪ || సభాజయిత్వాతమనంగదీపనంసహసరీతేక్షణవిభ్రమభ్రవాసంస్పృశన్
నాంకకృతాంఘ్రిహస్తయోస్సంస్తుత్యచేషత్తుపితాబభాషిరే || ౧౫ || గోప్యః || భజతోనుభజంత్యేక
ఎకఎతద్విపర్యయమ్ | నోభయాంశ్చభజంత్యన్యఎత స్నోబ్రూహిసాధుభో || ౧౬ || శ్రీభగవాన్ ||
మిథోభజంతియోసఖ్యస్సాన్విధేకాంతోద్యమాహితే | నతత్ర సోహృదంధర్మస్సాన్విధాన్తథాంతద్ధినా
న్యథా || ౧౭ || భజంత్యభజతోయేవైకరుణాఃపితరోయథా | ధర్మోనిరపవాదోత్ర సోహృదంచనుమధ్య
మాః || ౧౮ || భజతోపినవైకేచిద్భజంత్యభజతఃకుతః | ఆత్మారామాహ్యప్రకామాహ్యకృతజ్ఞగురుద్రు
హః || ౧౯ || నాహంతుసఖ్యోభజతోపిజంత్యాభజామ్యమీషామనువృత్తివృత్తయే | యథాధమోల్భ
ధనేవినష్టతచ్చింతయాన్యన్నిభృతోనవేద || ౨౦ || ఎవంమదధోఽర్ఘ్యుతలోకవేదస్వానాహిమోమ
య్యనువృత్తయేబలాః | మయాపరోక్షంభజతాతిరోహితంమాసూయితంమాహాధతప్రియంప్రి
యాః || ౨౧ || నసారయేహంనిరవద్యసంయుజాంసుసాధుకృత్యంవిబుధాయుషాపివః | యామాభజ
దుజరగేహశృంఖలాంసంవృశ్చ్యతద్యఃప్రతియాతుసాధునా || ౨౨ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ద్వత్రింశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః || ఇత్థంభగవతోగోప్యః శ్రుత్వావాచస్సుపేశలాః | జహువిరహజంతాపంతదంగోపదితాః ||

మంభజతాం - అనువృత్తివృత్తయే నిరం తరధ్యానప్రవృత్త్యభః - తాన్నాహం భజామి - వితత్సదృష్టాం తమాహ || యథేతి || తస్య
భగవత్యేవచింతయా - నిభృతః పూర్ణః - వ్యాప్త ఇతియావత్ - అన్యత్తుక్షుప్తిపాసాదికమపినవేద || ౨౦ ||
వివమితి || మదధోఽర్ఘ్యుతలోకవేదస్వానాం - మదధేఽర్ఘ్యుతః - లోకః యుక్తాయుక్తాప్రతీక్షణాత్ - వేదశ్చ - ధర్మాధర్మాప్రతీక్షణా
త్ - స్వాఃజ్ఞాతయశ్చ స్నేహత్యాగాత్ - యాభిస్తాసాంవోయుష్మాకం - పరోక్షంఅదశనంయథాభవతితథా - భజతాయుష్మత్ప్రే
మాలాపాశ్చృణ్వతైవ - తిరోహితంఅంతథాన్సేనస్థితం - తత్తస్మాత్ - హేఅబలాః - హేప్రియాః - మామాం - అమూయితందోషోమరో
ప్రేణద్రష్టుం - యూయంమాహాభగవయోగ్యాః || ౨౧ || ఆస్తామిదం - పరమాభఃతుశృణుతేత్యాహ || నేతి || నిరవద్యసంయుజాంనిరవ
ద్యంసంయుక్సంయోగఃయసాంనిరవద్యంయథాభవతితథాసంయుజ్యంతేభజంత ఇతివా - తథాతాసాంవః - విబుధాయుషాచిరకాలే
నాపి - స్వయం - సాధుకృత్యంప్రత్యుపకారకృత్యంకర్తుం - నసారయేనశక్నోమి - కథంభూతానాం - యాఃభవత్యః - దుజరాలజరా
యాగృహశృంఖలా - తాం - సంవృశ్చ్యసిశ్శేషంభిత్వా - మామాం - అభజన్ - తాసాంమన్వృత్తంబహుషుప్రేమయు కత్తయా - నైకనిష్ఠం -
తస్మాదోవ్యుష్మాకమేవసాధునాసాధుకృత్యేన - యత్యుష్మత్సాధుకృత్యంతత్ - ప్రతియాతుప్రతికృతంభవతు - యుష్మత్సోఽన్యేవై
వమమాన్వయం - సతువత్ప్రతప్రత్యుపకారేతేత్యభః || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - ద్వత్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || త్రయస్త్రింశతతోగోపీమండలీమధ్యగౌహరిః | ప్రియాస్తారమయామాసప్రదీపనకేళిభిః || ఇత్థమితి || తత్తదా - అంగమేరా

జక - యద్వా తస్య భగవతోఽగ్రేన అశ్రువుషా క రచరణాద్యవయవై వాడపచితాస్తమృద్ధా ఆశిషాయసాంతాః || ౧ || తత్రైతి || రాస
త్రీడా - రాసో నామ బహువర్తకీయుక్తోన్ముత్తవిశేషః - తాంత్రిడాం - అన్యోన్యం లబ్ధ్యా సం గ్రహితాః పాపావః యైః - తై స్సహ || ౨ ||
తత్సా హిత్య మభినయేన దశాయత్య క్షరచతుష్టయాధికేన సాధేన || రాసోత్పవ ఇత్యా దినా || తాసాం మండలరూపేణావస్థితానాం ద్వ
యోద్వయోమోధ్యే || ౩ || ప్రవిప్లై నైతి || ప్రవిప్లెన - తేనై వ కంఠేగృహీతానాం ఉభయతటిలింగితానాం - కథంభు తేన - యంస
వాః స్త్రీయః - స్వస్వనికటంతమామేవాన్తిష్ఠవానితి మన్యేరక తేన - వితదధం ద్వయోద్వయోద్వయార్థే ప్రవిప్లేన త్యభః - న స్వేకస్య
కథంతథా ప్రవేశః - సవసన్నిహితత్వే వాతస్త్రికుతః స్వ నికటవతిత్వాభిమానః తా సామిత్యతఉక్తం - యోగే శ్వరేణైతి - అచిం
త్యశ చైనైత్యభః || ౪ || దివౌక సామితి || తావత్తతః తమ్ వలత్యోత్సుక్యవ్యాప్తమనసాం స స్త్రీ కాణాం దేవానాం విమానశ్చైస్సంకిణా
నభోబభూవ || ౫ || ౬ || సప్రియా జామితి || సప్రియా జాం కృష్ణసహితానాం - తుములః సం కీర్ణః || ౭ || మధ్యఇతి || మహామరకతోనీ
లమణిరివ మరతకఇతి పాతాంతరం - హైమానాం మణీనాం - మధ్యే - తాభిః స్వణేన వణేభిరాన్తిష్ఠాభిశ్శుశుభే - గోపీశ్చష్టాభిప్రాయేణ వా - విన్దై
వమధ్యపదావృత్తిమేకవచనం || ౮ || సయథా - తాభిః శుశుభే - తథాతాలపి - తేన విరేజురిత్యాహ || పాదన్యాసై రితి || భుజవిభుతిభిః కర

—❖ రాసక్రీడా ప్రారంభము ❖—

౧॥ తత్రారభతగోవిందోరాసక్రీడామనువ్రతైః॥ స్త్రీరత్నైరన్వితఃప్రీతైరన్యోన్యబద్ధబాహుభిః॥
 ౨॥ రాసోత్సవస్సంప్రవృత్తోగోపీమండలమండితః॥ యోగేశ్వరేణకృష్ణేనతాసాంమధ్యేద్వయోద్వయోః॥ ౩॥ ప్రవిష్టేనగృహీతానాంకంఠేస్వనికటంస్త్రీయః॥ యంమన్యైరన్నభస్తావద్విమానశత
 సంకులమ్॥ ౪॥ దివోకసాంసదారాణానూత్సుక్యనిభృతాత్మనామ్॥ తతోదుందుభయోనెడునిపేతుః
 పుష్పవృష్టయః॥ ౫॥ జగుగ్ధంధర్వపతయస్సస్త్రీకాస్తన్యశోమలమ్॥ వలయానాంనూపురాణాంకిం
 కిణీనాంచయోషితామ్॥ ౬॥ సప్రియాణామభూచ్ఛబ్జస్తుములోరాసమండలైః॥ తత్రాత్రిశుశుభేతాభి
 భాగవాదేవకీసుతః॥ ౭॥ మధ్యేమణీనాంహైమానాంనుమోనురకతోయథా॥ ౮॥ పాదన్యాసై
 భుజవిధుతిభిన్సస్త్రీతథ్రూవిలాసైః॥ భజన్యన్యధ్యైశ్చలకుచపటైఃకుండలైః॥ గంధలోలైః॥ స్విద్యన్తు
 ఖ్యఃకబరరశనాగ్రంథయఃకృష్ణవర్షోగాయంత్యస్తంతటితభవతామేఘచక్రవిరేజుః॥ ౯॥ ఉచ్చైః
 జగున్యత్యమానారక్తకంఠోరతిప్రియాః॥ కృష్ణాభినుశముదితాయద్ధీతేనేదమావృతమ్॥ ౧౦॥
 కాచిత్సమంముకుందేనస్వరజాతీరమిశ్రితః॥ ఉన్నిన్యేపూజితాతేనప్రియమాణేనసాధ్వితీతదేవధ్రు
 వమున్నిన్యేతస్యైమానంచబహ్వాదాత్॥ ౧౧॥ కాచిద్రాసపరిశ్రాంతాపాశ్వధస్యగదాభృ
 తః॥ జగ్రహబాహున్యాస్తంధంశ్లథన్వలయమల్లికా॥ ౧౨॥ తత్రైకాంసంగతంబాహుంకృష్ణసోత్పల
 సౌరభమ్॥ చందనాలిప్తమాఘ్రయహృష్టరోమాచుచురబహ॥ ౧౩॥ కస్యాశ్చిన్నాట్యవిక్షిప్తకుండ
 లత్విష*మండితమ్॥ గండంగంఢేసందధత్యాలదాత్రాంబూలచర్పితమ్॥ ౧౪॥ నృత్యతీగాయతీకాచి
 త్పూజన్నాపురమేఖలా॥ పాశ్వధస్థాచ్యుతహస్తాబ్జంశాంతాథాత్మన్ననయోశ్శీవమ్॥ ౧౫॥ గోప్యోలబ్ధా

చాలనైః - భజ్యమానైః మంత్రైః - చలద్భిః కుచైః - పటైశ్చ - గండ లోలైః గండేషు చంచలైః - స్విద్యస్త్రాభిః - స్విద్యంతి స్వేదముద్గి
రంతి ముఖాని యాసంతాః - కబరేషు - రశనాసుచ - గ్రంథయోయాసంతాః - యద్వా - లేమతాసుచ అగ్రంభయః శిథిలగ్రంభయ ఇత్య
భాః - తత్ర నానామూర్తిః కృష్ణమేఘచక్రమివ - తాస్తు బహువిధా స్తటితభివ - స్వేదస్తు సారభివ - గీతం గజితమివేతి - యథాసంభవ
మూహ్యం || ౯ || ఉచ్చైః పితి || సృత్య మానాః సృత్యంత్యః - రక్తకంఠ్యః నానారాగాసురంజితకంఠ్యః - కృష్ణస్యాభిమతేన సంస్పృశేనము
దితాః ఇదం విశ్వం || ౧౦ || కాచిదితి || ముకుందేన సహ - స్వరజాతీః పద్మాది స్వరాలాపగతీః - అమృతాః కృష్ణైః ఉద్గీతాభిః - అసం
కీర్తాః ప్రీయమాణేన సంమానితా తత్స్వరజాత్యున్నయనమేవ ధ్రువం ధ్రువాభ్యంతా శివశేషం - కృత్వోన్నిష్ఠేన్యఉన్నీతవతి || ౧౧ || ఎ
వం సృతగీతాదినా శ్రీకృష్ణసంమానితానాంతా సామతిప్రీతినిలసి తం వృత్తమాహ || కాచిదితి || శ్లఘంతివలయాని మల్లికాశ్చయన్యాః సా ||
౧౨ || తత్రైతి || ఉత్పలస్య సారభమివ సారభం యస్య - తం బాహుం || ౧౩ || కన్యాభితి || నాట్యేన సృత్యేన - విక్రీప్తయోశ్చంచలయోఃకుం
డలయోః - తిష్ఠిష్యేణ తిష్ఠిష్యేణాదంతత్వమాహ - మండితం గండంకపోలంతథాభూతే స్వగండే - సందభత్యాః సంయోజయంత్యాః || ౧౪ ||
సృత్యతీతి || మాజంతీనూపురేమేఖిలాచయన్యాః సా || ౧౫ || వివమన్యా అపి గౌరీయథాయథం నానావిభ్రమై విజయత్రైత్యాహ || గౌ

సృజతి॥ ౧౬॥ తత్రగాయకేషు వాదకేషుచసస్త్రి కేషుగంధవణ కిన్నరాదిషు - రసావేశేనముహ్యతు - సృత్యత్సవా - అన్యమేవవా
ద్యాదిసంపత్తిం దశకాయణ - రాససంభ్రమమాహ॥ కణోత్పలేతి॥ కణోత్పలైశ్చ - అలకవిటంతై రలకాలం కృతైః - కపోలైఃఘ
రైశ్చ - వత్తైః శుక్రీః శోభాయాసంతాః - ఘోషాః కింకిణ్యః - వలయనూపుర ఘోషైవాద్యైవాదిత్రైః - భగవతాననృతుః - స్వకే
శభ్యః సప్తాః సజ్జాయాసంతాః - ఎతేనతాశ్చకేస్సంతుష్టాః కేశాః సశరః కంపంపాదేషుపుష్పవృష్టమివాకుర్వన్తి త్యుత్ప్రేక్షితం భగ
వతాసమంసనృతుః - క్వ - భ్రమరావవగాయకాయస్యాంతస్యాంతరాససభాయాం॥ ౧౭॥ యథాగోప్యోనానావిశ్రమైభావగవతాసహవి
జచ్రుః - వివంభగవానపి - స్వవిలాసైస్తాభిసృహరేమణిత్యాహ॥ ఎవమితి॥ తద్విలాసానభిభూతస్యైవ - రతేనృష్టాంతః - యథాభా
వజతి - స్వప్రతిబింబైవిభ్రమః శ్రీదాయస్ససజిత్యనేనైతద్దశితం - స్వీయమేవసర్వకళాకాశలం - సాగంధ్యలావణ్యమాభుర్యాదిచ -
తాసుసంచార్య - తాభిసృహ - రమేయథాభావకః స్వప్రతిబింబైరితి॥ ౧౮॥ తాస్తుభగవద్విలాసైరాకులాబభూవురిత్యాహ॥ తదంగే
తి॥ తస్యాంగసంగేనప్రకృష్టాముత్ప్రీతిః - తయాఅమలాస్యవశానీంద్రియాణీయాసంతాః - విశ్లభబంధావేశాదీనంజసాప్రతివ్యో
ధుం - యథాపూర్వంధర్తుంనాలంస సమథాబభూవుః - విస్తృతానిమాల్యానిఅభరణానిచయాసంతాః॥ ౧౯॥ సకేవలంతాఎవాకులేం
ద్రియాః కింతుదేవ్యోపిత్యాహ॥ కృష్ణేతి॥ కించ॥ శశాంకశ్చైత్యనేనైతత్సాచితం - శశాంకేనవిస్తీర్ణేన - గతావిస్తృతాయాంతత్ప్రా

చ్యుతంకాంతంశ్రియఎకాంతవల్లభమ్॥ గృహీతకంఠ్యస్తద్దోభ్యాంగాయంత్యస్తంవిజహ్నిరై॥ ౧౬॥
కణోత్పలాలకవిటంకకపోలఘర్జవక్త్రశ్రియోవలయనూపురఘోషవాద్యైః॥ గోప్యస్సమంభగవ
తాననృతుస్సప్తకేశప్రస్తప్రజోభ్రమరాగాయకరాసగోప్త్యామ్॥ ౧౭॥ ఎవంపరిష్వంగకరాభిమౌళే
స్సిద్ధేక్షుణోద్ధామవిలాసహాసైః॥ రమేరమేశోవ్రజసుందరీభిర్యథాభావకస్సప్తప్రతిబింబవిభ్రమః॥
౧౮॥ తదంగసంగప్రముదాకులేంద్రియాః కేశావళూలంకుచపట్టికాంవా॥ నాంజఃప్రతిస్యాధుమ
లంవ్రజస్త్రీయోవిస్తమాల్యభరణాకురూద్వహ॥ ౧౯॥ కృష్ణవిక్రీడితంవీక్ష్యవ్యముహ్యభావచర
స్త్రీయః॥ కామాదితాశ్చశాంకశ్చసగణోవిస్తీతోభవత్॥ ౨౦॥ కృత్వాతావంతమాత్మానంయా
వతీగోపయోషితః॥ రరామభగవాంస్తాభిరాత్మారామోపిలీలయా॥ ౨౧॥ తాసాంరతివిహారేణ
శ్రాంతానాంవదనానిసః॥ ప్రాన్మజత్తరుణఃప్రేక్ష్యశంతమేనాంగపాణినా॥ ౨౨॥ గోప్యస్సృగ
త్తనకకుండలకుంతలత్విద్గండశ్రియాసుధితహాసనిరీక్షణేన॥ మానందధత్యఋషభస్యజగుఃకృతా

—* జలక్రీడావనక్రీడయోః ప్రారంభఘట్టః *

నిపుణ్యానితత్తరరుహస్ప*శప్రమోదాః॥ ౨౩॥ తాభిర్యతశ్రమమహాహితుమంగసంగఘృష్టప్ర
జస్సప్తకుచకుంకుమరంజితాయాః॥ గంధర్వపాళిభిరనుద్రుతఆవిశద్వాత్మాంతోగజీభిరభరాడివభి
న్నసేతుః॥ ౨౪॥ సోంభస్యలంయువతిభిఃపరిషిచ్యమానఃప్రేక్ష్యోక్షితఃప్రహసితాపరితస్తతోంగః॥
వైమానికైఃకుసుమవషిభిరీడ్యమానోరమేస్వయంస్వరతిరత్రగజేంద్రలీలః॥ ౨౫॥ తతశ్చకృష్ణో
పవనేజలస్థలప్రసూనగంధానిలజుష్టదిక్తైః॥ చచారభృంగప్రముదాగణావృతోయథామదాంధోన్విర

క్తనాఃసర్వపిగ్రహః - తత్రతత్రైవతస్థః - తతశ్చాదిహాసురాత్రితు - యథాసుఖంవిజచ్రురితి॥ ౨౦॥ కృష్ణేతి॥ అయంభావః॥ శ్లో॥
కాత్యానిమహామాయే మహాయోగిన్యధీశ్వరి॥ నందగోపసుతందేవిపతింమేమరుతేనమణితి॥ ప్రత్యేకంతాభిఃప్రాభానాత్ - భగవ
తాపి॥ శ్లో॥ యతాబలాప్రజంసిద్ధామయేమారంస్యభక్షపాణితి - తథైవప్రతిశ్రుతత్వాత్తావంతమాత్మానంకృత్వారేమణితి - యావతీ
యావత్త్యః॥ ౨౧॥ కృపాతిశయమాహ॥ తాసామితి॥ ౨౨॥ తతోవిహృష్టానాంగోపీనాంచరితమాహ॥ గోప్యజతి॥ స్ఫురతాంస్వ
ణకుండలానాంకుంతలానాంచత్విషా - గండేషుయాశ్రీస్తయా - సుధితేనఅమృతాయితేన - హాససహితేన నిరీక్షణేనచ - ఋషభస్యచ
త్యుఃకృష్ణస్య మానందధత్యః - పూజాంకుర్వంత్యః - తత్త మాణిజగుః - తస్యకరరుహైఃనఖైః - సృశేనప్రమోదోయాసంతాః॥ ౨౩॥
అభజలకేళిమాహ॥ తాభిరితి॥ తాసామంగసంగేన - ఘృష్టాసంకుడితా - యాస్రక్ - తస్యాః - ఆతపితాసాం - కుచకుంకుమేనరంజి
తాయాః - సంబంధిభిగంధవణపాళిభిః - గంధవణపాఃగంధవణపతయణవగాయంతఃమేఅశయః - తైరమద్రుతఃఅనుగతః - సకృష్ణః -
వాఃఉదకంఆవిశత్ - భిన్నసేతుఃవిదారితవస్త్రః - స్వయంచాత్రిక్రాంతలోకవేదమర్యాదః॥ ౨౪॥ సజతి॥ స్వరతిఃఅత్తారామోపి - ఆ
త్రగోపీమండల - అంభసివా॥ ౨౫॥ స్థలజలక్రీడేదశితే - వనక్రీడాందశకాయతి॥ తతశ్చైతి॥ యమునాయాఉపవనేజలస్థలప్రసూ

నానాం - గంధోయస్త్రి - తేనానిలేన - జుష్టానిదిశాంతటానిఅంతాయస్త్రి - యద్వా దిశశ్చ - తటస్థలంచయస్త్రి - తస్త్రివనై - శృం
గాణం ప్రమదానాంచగజై రావృతఃచచార || ౨౬ || రాసశ్రీ దానిగమనం || ఎవమితి || సఃకృష్ణః - సత్యసంకల్పః - అనురాగి స్త్రీ కదం
బసః - వివంసర్యానిశాః - సేవితవాన్ - శరత్తా వ్యకథారసాశ్రయః - శరదిభవాః - కావ్యేషుకథ్యమానాఃయేరసాఃతేషామాశ్రయభూ
తానిశాః - యద్వా - నిశాజితిద్వితీయా - అత్యంతసంక్షోభే - శృంగారరసాశ్రయః - శరదిప్రసిద్ధాః - కావ్యేషుయఃకథాస్తాఃనిషేవజి
తి - వివమహ్యత్తస్యేవావరుద్ధఃసారతః - సురతరసః రసోధాతుః - సతుసలితోయస్యే తికామజయోక్తిః || ౨౭ || ౨౮ || సజితి || ప్రతీపం
ప్రతిమాలం అధర్మయత్యథాః - ఆచరత్కృతవాన్ - సచేదమధర్మ మాత్రంకళంజభక్షణదీపత్ - కింతుమహాసాహసమిత్యాహ - పరదారా
భిమశన్మితి || ౨౯ || ఆప్తకామస్య - నాయమధర్మజితిచేత్ - యద్యేవం - కామాభావాన్నిందితంకేనాభిప్రాయేణకృతవానితిపృచ్ఛతి ||
ఆప్తకామజితి || ౩౦ || పరమేశ్వరైశ్చయ్య న్యామేనపరిహర్తుం - సామాన్యతోమహతాంవృత్తమాహ || ధర్మవ్యతిక్రమజితి || సాహసంచ
దృష్టం - ప్రజాపతిం ప్రసాదితాద్విత్వాత్తాదినాం - తచ్చతేషాంతేజస్వి నాందోమయ సభవతీతి || ౩౧ || తహిన్ || శ్లో || యద్యదాచరతి
త్రేష్టస్తత్తదేవేతరోజన ఇతిన్యామేనాన్యోపికుర్యాదిత్యాశంక్యాహ || నైతదితి || అనీశ్వరఃదేహాదిపరతంత్రః - యథారుద్రవ్యతిరిక్తోవి

దఃకరేణుభిః || ౨౬ || ఎవంశశాంకాంశువిరాజితానిశాసనత్యకామోనురతాబలాగణః | నిషేవతత్త
న్యవరుద్ధసారతస్సర్వాశ్చరత్తా వ్యకథారసాశ్రయః || ౨౭ || రాజా || సంస్థాపనాయధర్మస్యప్రశ
మాయేతరస్యచ | అవతీర్ణోహిభగవానంశేనజగదీశ్వరః || ౨౮ || సకథంధర్మ సేతానాంవక్తాకర్తాభి
రక్షితా | ప్రతీపమాచర ద్భ్రష్టాపరదారాభిమశన్మి || ౨౯ || ఆప్తకామోయదుపతిఃకృతవాన్వైజు
గుప్తితమ్ | కిమభిప్రాయేతన్నేసంశయంభింభిసువ్రత || ౩౦ || శ్రీశుకః || ధర్మవ్యతిక్రమోదృష్టః
శ్వరాణాంచసాహసమ్ | తెజీయసాంనదోమయవహ్నోస్సర్వభుజోయథా || ౩౧ || నైతత్సమాచరేజ్ఞా
తుమనసాపిహ్యనీశ్వరః | వినశ్యత్యాచరన్మాధ్యాద్యథారుద్రోభిజంవిషమ్ || ౩౨ || ఈశ్వరాణాంచ
చస్సత్యంతదైవాచరితంకృచ్ఛిత్ | తేషాంయత్సవశోయక్తంబుద్ధిమాంస్తత్తదాచరేత్ || ౩౩ || కుశ
లాచరితేనైషామిహచాఢోనవిద్యతే | విపర్యయేణచానధోనిరహంకారిణాంప్రభో || ౩౪ || కిముతా
ఖిలసత్వానాంతిర్యక్త్యన్యోనివౌకసామ్ | ఈశితుశ్చైశితవ్యానాంకుశలాకుశలాన్వయః || ౩౫ || యత్పా
దపంకజపరాగనిషేవత్యప్తాయోగప్రభావవిధుతాఖిలకర్తృబంధాః | సైవరంచరంతి మునయోపినస
హ్యమానాస్తస్యేచ్ఛయాత్తవపుషఃకుతఎవబంధః || ౩౬ || గోపీనాంతత్పతీనాంచసర్వేషాంచాపిదేహి
నామ్ | యోంతశ్చరతిసోధ్యక్షుఎషక్రీడనదేహభాత్ || ౩౭ || అనుగ్రహాయభూతానాంమానుషందేహ
మాశ్రితః | భజతేతాదృశీఃక్రీడాయాశ్చుత్వాతత్పరోభవేత్ || ౩౮ || నాసూయఖలుకృష్ణాయ
మోహితాస్తస్యమాయయా | మన్యమానాసప్రపాశ్వన్థాస్సాస్వాదారాప్రజౌకసః ||
౩౯ || బ్రహ్మరాత్రఉపావృత్తైవాసుదేవాసుమోదితాః | అనిచ్ఛంతోయయుగోవ్యస్సస్వగృహోభ

షమాచరన్భక్షయన్ || ౩౨ || కథంతదాసదాచారస్యప్రామాణ్యం - అతలహ || ఈశ్వరాణిమితి || తేషాంవచఃసత్యం - అతస్తదుక్తమా
చరేదేవ - ఆచరితంకుక్ష్మచిత్సత్యం - అతఃస్వవశోయక్తం - తేషాంవచసూయద్యుక్తం - అవిరుద్ధం - తత్తదేవాచరేత్ || ౩౩ || ససుతహిన్
తేపికిమేవంసాహసమాచరంతితప్రాహ || కుశలేతి || ప్రారబ్ధకర్మక్షుపణమాత్రమేవతేషాంకృత్యంనాన్యదిత్యథాః || ౩౪ || ప్రస్తుత
మాహ || కిముతేతి || కుశలాకుశలాన్వయోనవిద్యతఇతి కింపునవక్తవ్యమిత్యథాః || ౩౫ || ఏతదేవస్ఫుటికరోతి || యదితి || యస్యపాద
పంకజపరాగస్య నిషేవజేనత్యప్తాః - యద్వా - యస్యపాదపంకజపరాగే - సేవామేషాంతేతథా - తేచత్ప్రాశ్చేతి - భక్తజిత్యథాః - త
థాజ్ఞానిసశ్వసహ్యమానాఃబంధమప్రాప్నువంతః || ౩౬ || గోపీనాంపరదారత్యమంగీకృత్య - పరిహృతంఇదానీంభగవతః - సవాన్త
ర్యామిణః - పరదారసేవానామసకించిదిత్యాహ || గోపీనామితి || యోంతశ్చరతి - అధ్యక్షోబుద్ధ్యాదిసాక్షీ - సవిషక్రీడనాయ - దేహభాత్ -
సతుఅస్తదాదితుల్యః - యేనదోషఃస్యాదితి || ౩౭ || సన్వేవంచేదాప్తకామస్య - నిందితేకుతః ప్రవృత్తిరీత్యతలహ || అనుగ్రహయేతి || శృం
గారరసాశ్రయచేతసః - బహిముఖానపి - స్వపరాకర్తుమితిభావః || ౩౮ || సన్వస్యేపిభిన్నాచారాః - స్వచేష్టితమేవమేవేతివదంతి - త
త్రాహ || నాసూయన్మితి || ఎవంభూతైశ్వర్యాభావే - తథాకువంతఃసాపాజ్ఞేయాఇతిభావః || ౩౯ || బ్రహ్మరాత్రజితి || బ్రహ్మరాత్రబ్ర

౧౦౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - చతుస్త్రింశోధ్యాయః.

హృముహూర్తే ఉపావృతైస్తాస్తైః ౧౦౦ భగవతః కామవిజయరూపరాసశ్రీదాశ్రవణాదేః కామవిజయమేవ ఫలమాహ ॥ శ్రీధీతమితి ॥ ఆ
 చిరేణధీరస్థౌ హృద్రోగం కామం ఆశు ఆపహినోతి పరిత్యజతీ ॥ ౧౦౦ ॥ ఇతి భావాథా దీపికాయాం త్రయస్త్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానాః ॥ శ్రీ
 శ్లో ॥ చతుస్త్రింశోహినాగ్రస్తంసందంహరిరమూముచత్ ॥ విద్యాధ్రం చాంగిరశ్చాపాచ్ఛంభుమాడంతథావధీత్ ॥ రాసాపదేశతః కా
 మంతింకరీకృత్య కామతః ॥ అనుగృహ్యతావశం నిన్యతథా విద్యాధరాధీపం ॥ తదేవం కామానుగ్రహముఖేన కామజయం ప్రతిపాద్య - త
 తైవ విద్యాధరజయం ప్రతిపాదయతుంతత్ప్రసంగం దశాయతి ॥ ఏకదశీ ॥ ౧ ॥ గా ఇతి ॥ గావః గాః - మధుమధురం - మధ్వన్నం మ

గవప్రియాః ॥ ౧౦ ॥ విక్రీడితం ప్రజవధూభిరిదంచ విష్టో శ్రద్ధాన్వితోనుశృణుయాదనువణాయో
 ద్యః ॥ భక్తింహరౌభగవతి ప్రతిభ్య కామం హృద్రోగమాశ్చ పహినోత్యచిరేణధీరః ॥ ౧౦౧ ॥ శ్రీ
 శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః ॥ శ్రీ

—* అసీరుపధారిణస్సుదశనాఖ్యగంధర్వస్యశాపమోక్షణం. *

శ్రీశుకః ॥ ఏకదా దేవయాత్రాయాంగోపాలాజాతకాతుకాః ॥ అనోభిరనమద్యుక్తైః ప్రయయ్యున్మైం
 బికావనమ్ ॥ ౧ ॥ తత్ర సౌత్వాసరస్వత్యాం దేవం పశుపతిం ప్రభుమ్ ॥ ఆనచూరహాణైర్భక్త్యావేదించ
 నృపతేంబికామ్ ॥ ౨ ॥ గావో * హిరణ్యం వాసాంసిమధుమధ్వన్నమాదృతాః ॥ బ్రాహ్మణభ్యోదమ
 స్సర్వేదేనోనఃప్రియతామితి ॥ ౩ ॥ ఊసుస్సరస్వతీతరైజలం ప్రాశ్యయతవ్రతాః ॥ రజనీంతామహా
 భాగాస్సనందానందకాదయః ॥ ౪ ॥ కశ్చిన్నహనహిస్తస్మిన్ విపినేతిబుభుక్షితః ॥ యదృచ్ఛయాగతోనం
 దంశయానమురగోగ్రసత్ ॥ ౫ ॥ సచుక్రోశాహినాగ్రస్తః కృష్ణకృష్ణమహానయమ్ ॥ సహోమాంగ్రస
 తేతాతప్రపన్నం పరిమోచయ ॥ ౬ ॥ తస్య చాక్రందితం శ్రుత్వాగోపాలాస్సహసోత్థితాః ॥ గ్రస్తంచదృ
 ష్టాసంభ్రాంతాస్సర్పం వివృధురుల్కుక్షైః ॥ ౭ ॥ అలాతైర్హన్యమానోపినాముంచతభుజంగమః ॥
 తమస్పృశత్పదాభ్యేత్యభగవాన్సాత్త్వతాంపతిః ॥ ౮ ॥ సవైభగవతశ్రీమత్పాదస్పృశహతాశు
 భః ॥ భజేసర్పవపుహిన్ త్వాపూపవిద్యాధరాచితమ్ ॥ ౯ ॥ తమపుచ్ఛన్ధ్రష్మికేశః ప్రణతంసముప
 ధీతమ్ ॥ దీప్యమానైనవపుషాపురుషం హేమమాలినమ్ ॥ ౧౦ ॥ కోభవాన్పరయాలక్ష్మ్యశోభతేశుభ
 లక్షణ ॥ కథంజుగుప్సితామేతాంగలిం వాప్రాపితోవశః ॥ ౧౧ ॥ సహః ॥ అహంవిద్యాధరః కశ్చిత్సుద
 శానశ్చితిశ్రుతః ॥ శ్రీయానురూపసంపత్త్యావిమానెనాచరణదిశః ॥ ౧౨ ॥ ఋషీన్విరూపానంగిరసః *
 ప్రాహసంరూపదపితః ॥ తైరిమాంప్రాపితోయోనిం ప్రలభ్యేన్స్వినపాత్సనా ॥ ౧౩ ॥ శాపోమేను
 గ్రహయౌవకృతస్తైకరుణాత్మభిః ॥ యదహం లోకగురుణాపదాస్పృష్టోహతాశుభః ॥ ౧౪ ॥ తంతాస్
 హంభవభీతానాం ప్రపన్నానాంభయాపహమ్ ॥ ఆపుచ్ఛేశాపనిర్ముక్తిపాదస్పృశాదమీవహా ॥ ౧౫ ॥
 ప్రపన్నో స్త్రిహహయోగిన్ మహాపురుషసత్పతే ॥ అనుజానీహిమాంకృష్ణసర్వలోకేశ్వరేశ్వర ॥ ౧౬ ॥
 బ్రహ్మదండాద్విముక్తోహంసద్యైచ్యుతదశనాత్ ॥ యన్నామగృహ్యన్నఖిలాశ్రోతానా
 త్యానమేవచ ॥ ౧౭ ॥ సద్యఃపునాకింశూయస్తస్యస్పృష్టః పదాహితే ॥ ఇత్యనుజ్ఞాప్యదాశాహంపరిక్ర
 మ్యాభివంద్యచ ॥ ౧౮ ॥ సుదశనోదివంయాతః కృతాన్నందశ్చమోచితః ॥ నిశామ్య కృష్ణస్యతదా

ధునాసహితమన్నం ॥ ౩ ॥ ఊరితి ॥ జలమాత్రం ప్రాశ్యఉపోషితాః - తాంశితంత్రఉమ్యుత్వవసత్ ॥ ౪ ॥ కశ్చిదితి ॥ మహానహిరజగ
 రః ఉరగః ఉరసాగచ్ఛతీత్యలక్షితత్వముక్తం - అగ్రసజ్జగ్రాస ॥ ౫ ॥ తస్యేతి ॥ వివృధుస్తాడయామాసుః - ఉల్కుక్షైర్జ్వలంతాస్తైః ॥ ౬ ॥ అ
 లాతైరితి ॥ అలాతైః ఉల్కుక్షైరేవ ॥ ౭ ॥ ఇతి ॥ విద్యాధరేష్వచితం ఘాజితం ॥ ౮ ॥ తమితి ॥ గోపేష్వాత్తనవివృత్యం ప్రకాశయతుమవిద్యా
 నవ - తమపుచ్ఛత్ - దీప్యమానేనవపుషాసమవస్థితం ॥ ౧౦ ॥ కఇతి ॥ యః పరయాశోభయాప్రకాశతేసభవాన్కఇతి ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ఋషీనితి ॥
 ప్రాహసంతపహసితవాసస్తి - ప్రలభ్యేరుపహసితైః - మధ్యేనైవపాత్సనానిమితైః ॥ ౧౩ ॥ శాపఇతి ॥ యత్ యతః శాపాత్ ॥ ౧౪ ॥ తమితి ॥ ఆ

పుచ్చేస్వంత్రంకంకంతుంఅనుష్ఠాయచే - అమీవహృదుఃఖనాశన|| ౧౫|| ౧౬||౧౭|| ౧౮|| ౧౯|| శ్లో|| అహదేహంనిహత్యైవంప్రా
గున్తత్తంసుదశానమ్ | తద్వదున్తా దినంకృష్ణశృంఖచూడమతాడయత్ || శ్రీధర్మయోగశ్లోకః|| తత్ప్రసంగమాహ|| కదాచిదితి|| ౨౦||
ఉపగీయమానావితి|| విరజోబరావితివిరజసీనిర్మలెంబరయయోః|| ౨౧|| నిశేతి|| కించ - నిశాప్రవేశంసత్తు వంతో - ఉదితఉదుపః -
తార కాశ్చయస్త్రితత్ - మల్లికాగంధనమత్తాలశయోయస్త్రితత్ || ౨౨|| జగతురితి|| అనిబద్ధత్వాదనైర్వ్యక్తగృహ్యత ల్పయితుమశక్య
మపితోస్వరమండలమూఢానంయుగపత్న ల్పయంతో - మనఃశ్రవణయోమంంగళంయథాభవతితథా - జగతుఃఅగాయతామితి|| ౨౩||
గోప్యఇతి|| మూఢితాఃతద్గీతలీనచిత్రాః - ప్రంసద్భుశ్యత్ - దుకూలంయన్తత్ - తమాత్మానందేహం - ప్రస్తాఃకేశభ్యోప్రజోయస్య
తంచ - తతోనావిదత్ || ౨౪|| ౨౫|| తయోరితి|| నిరీక్షతోనిరీక్షమాణయోః - తోనాథాయస్యతం - కాలయామాసహతా ప్రేరయామా

త్వవైభవంప్రజౌకసోవిన్దితచేతనస్తతః | సమాప్యతస్మిన్నియమంపునప్రజంగోపాయయుస్తత్తథ

—*శంఖచూడవధనుట్టః*—

యంతఆదృతాః|| ౧౯|| కదాచిదధగోవిందోరామశ్చద్భుతవిక్రమః | విజహ్రతువనైరాత్ర్యాం
మధ్యేగోవ్రజయోషితామ్|| ౨౦|| ఉపగీయమానాలలితంస్త్రీజనైబద్ధసాహృదైః | స్వలంకృతానులి
ప్రాంగౌస్రగ్విణౌవిరజౌంబరౌ || ౨౧|| నిశాముఖంమానయంతాపుదితోదుపతారకమ్ | మల్లికాగంధ
మత్తాళిజుషంకుముదవాయునా|| ౨౨|| జగతుస్సర్వభూతానాంమనశ్శ్రవణమంగళమ్ | తాకల్పయం
తాయుగపత్నస్వరమండలమూఢితమ్ || ౨౩|| గోప్యస్తద్గీతమాకణ్యమూఢితానావిదన్నృప
ప్రంసద్భుకూలమాత్మానంప్రస్తకేశప్రజంతతః|| ౨౪|| పవంచీక్రీడతోపైన్విరంగాయతోస్సంప్రమత్త
వత్ | శంఖచూడఇతి ఖ్యాతోధనదానుచరోభ్యగాత్ || ౨౫|| తయోనిరీక్షతోరాజంస్తన్నాథంప్రమ
దాజనమ్ | క్రోశంతంకాలయామాసదిశ్యుదీప్యమశంకితః|| ౨౬|| క్రోశంతంకృష్ణరామేతివిలోక్య
స్వపరిగ్రహమ్ | యథాగాదస్యనాగ్రస్తాభ్రాతరావన్వధావతామ్|| ౨౭|| మాభైష్టైత్యభయారా
వౌసాలహస్తాతరస్వినౌ | నిషేధతుస్తంతరసాత్పరితంగుహ్యకాథమమ్ || ౨౮|| సవీక్ష్యతావనుప్రా
ప్తాకాలమృత్యుశిసోద్విజ్ఞానం | విస్మయస్త్రీజనంమూఢఃప్రాప్తవజ్జీవితేచ్ఛయా|| ౨౯|| తమన్వధావ
ద్గోవిందోయత్రయత్రసథావతి | జహీషుస్తద్భిరోరత్నంతస్థారక్షంస్త్రీయోబలః|| ౩౦|| అవిగూరశి
వాభ్యేత్యశిరస్తస్యమరాత్మనః | జహారముష్టి నైవాంగసహచూడామణింవిభుః|| ౩౧|| శంఖచూడంని
హత్యైవంమణిమాదాయభాస్వరమ్ | అగ్రజాయాదదాస్త్రీత్యాపశ్యంతీనాంచయోషితామ్|| ౩౨||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - చతుస్త్రింశోధ్యాయః.

—*దివాకాలే-శ్రీకృష్ణవిరహప్రయుక్తగోపీవిలాపః*—

శ్రీశుకః|| గోప్యఃకృష్ణైవనంయతేతమనుద్రుతచేతనః | కృష్ణలీలాఃప్రగాయంత్యోనిన్యదుఃఖన
వాసరా|| ౧|| గోప్యః|| వామబాహుకృతవామకపోలోవల్లితభ్రురధరాపితవేణుః | కోమలాంగు
ళిభిరాశ్రితమాగ్గంగోప్యశూరయతియత్రముకుందః || ౨|| ప్యోమయానవనితాస్సహసిద్ధేవిన్ది

స|| ౨౬|| త్రౌశంతమితి|| దస్యనావ్యాఘ్రేణ|| ౨౭|| మాభైష్టైతి|| మాభైష్టభయంమాప్రాపువతేత్యభయవాచే|| ౨౮|| ౨౯|| ౩౦|| అవి
మూరశితి|| శిరసాసహచూడామణింజహరేత్యథః|| ౩౧|| ౩౨|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం - చతుస్త్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా|| ***
శ్లో|| పంచత్రింశేవసంయతేకృష్ణగోకులయోషితః | యుగ్మశ్లోకామగీతేననిన్యదుఃఖేనవాసరా|| వివంరాత్రిమకృష్ణేనస్వైరం
అభిరమితానాం - దివాతద్విరహితానామమగీతేనదినస్తారప్రకారమాహ|| గోప్యఇతి|| దుఃఖనకృష్ణే|| ౧|| వామబాహుకృతవామ
కపోలశత్యాదీనిద్వాదశయుగళాని || వామేతి|| హగోప్యఃవామేబాహూతన్తులకృతఅపితః - వామఃకపోలోయేనసః - వల్లితేనతే
తేభ్రువామేనసవల్లితభ్రుఃముకుందః - ఆధరేపితంవేణుంకోమలాభిరంగుళిభిరాశ్రితామాగ్గఃసస్తస్వరభిప్రణీయస్యతంయత్రయ
దా - శూరయతివాదయతి|| ౨|| ప్యోమయానైతి|| తదాప్యోమయానానాంసిద్ధానాం - వనితాః - సిద్ధాఃస్వపతిభిస్సహవతా మానాఅపి -

తద్వేద్యరణం-ఉపధార్యకణ్య-ప్రసమంబిసి తాః-తతః-కామమాగణ్యభ్యఃసమపితానిచిత్రానియాభిస్తాః-తత్పరవశాత్త్యభ్యః-
సలజ్జాస్సత్యఃకశ్చలంమోహం-యయుః-అత్రనింగం-అపస్తృతాఃవిస్తృతానీవ్యయాభిరితి-అతపిపంభూతస్యకృష్ణస్య-విరహంక
థంసహమభిసవత్ప్రవాక్యశేషః॥ ౩ ॥ హంతేతి॥ హంత-హేఅబలాః-ఇదంచిత్రం-శృణుత-హరహసః-హరవద్విశదోహసోయ
స్యసః-యద్వా-వేణువాదనెఅథోవద నెసహసతః-హరేషుస్ఫురణహసోయస్య-హరవద్వా-వక్షసిశోభమానోహసోయస్యసః-య
ద్వా-హరాణాంహస ఇవవిశదాస్ఫుటికార్యస్త్రిన్నరసీతి-ఉరసిస్థితా విద్యుదివలక్ష్మీర్యస్యసః-యహిణయదా-కూజితవేణువాదిత
వేణుభావతి॥ ౪ ॥ బృందశభి॥ తదాప్రజే-యేవృషాః-మృగాః-గావశ్చ-వేణువాద్యేనహృతానిచేతాంసియేమాంతే-ఆరాద్ధూరా
దేవ-దంతైరణప్తాఃకబళాగ్రాహఃయైస్తే-ధృతాఉత్తంభితాఃకణాఃయైస్తే-నిద్రితాఇవభిభృతచిత్రమివచాసణ-అవిదుషాంతిర
శ్చామివెదమతిచిత్రమిత్యథః॥ ౫ ॥ కించ-అచేతనా సుసరిత్సుతదతివిచిత్రమిత్యాపయః॥ బహిణ ఇతి॥ హేఅభిసభి-బహిణో
మయూరస్య-స్తభకాఃబహుగుచ్ఛాఃభాతవోగైరికాదయశ్చ పలాశాని పల్లవాశ్చ-తై బణధృశ్చసామల్లానాంపరి బహుఃపరికరః-తం
విడంబయతిఅనుకరోతీతితథా-సముకుందః-అనుగైగోపైస్సహ-వేణునెత్యుపరితసంతాప్రిజ్ఞాతవ్యం-యత్రయదా-గాఃస మాహ్వ
యతి॥ ౬ ॥ తహిణతి॥ తహిణతదా-తద్ధ్వనిత్రవణాత్-అనిలేననీతం-తస్యపదాం బుజరజఃస్పృహయంత్యివ-భగ్నగతయఃసరి
తః-వైనిశ్చితం-వయమివ-తాఅప్యబహుపుణ్యః-యతోన ప్రాప్నువంతి-కేవలంప్రేక్షావేషితాఃకంపితా భుజాస్తరంగాయాసాం

తాస్తమపధార్యసలజ్జాః। కామమాగణనమపితచిత్రాఃకశ్చలంయయురపస్తృతనీవ్యః॥ ౩ ॥ హం
తచిత్రమబలాశ్శృణుతేదంహరహసఉరసిస్థితవిద్యుత్। నందసూనురయమాతజనానాంనర్మద
యహిణకూజితవేణుః॥ ౪ ॥ బృందశోన్రజవృషామృగగామౌవేణువాద్యహృతచేతసఆరాత్। దం
తనష్టకబళాత్పణకణానిద్రితాలిభృతచిత్రమివాసణ॥ ౫ ॥ బహిణస్తస్పృహకథాతుపలాశై బణధృమ
ల్లసరిబహువిడంబః। కహిణచిత్సబలఆభిసగోపైగాస్సమాహ్వయతియత్రముకుందః॥ ౬ ॥ తహిణభ
గ్నగతయస్సరితోవైతత్పదాంబుజరజోనిలనీతమ్। స్పృహయతీ* వయమివాబహుపుణ్యాఃప్రేను
వేషితభుజాస్త్రిమితాపః॥ ౭ ॥ అనుచరైస్సమనువణేతవీర్యఆదిపూరుషశ్చ వాచలభూతిః। వనచరో
గిరితటేషుచరంతీర్వేణునాహ్వయతిగాస్సయదాహి॥ ౮ ॥ వనలతాస్తరవళత్కనివిష్ణుంవ్యంజయంత్య
ఇవపుష్పపలాధ్యాః। ప్రణతభారవిటపామధుధారాఃప్రేమహృష్టతనమౌవవృషుస్తస్ప॥ ౯ ॥ దశ
నీయలకోవనమాలాదివ్య గంధతులసీమధుమతైః। అభికులైరలఘుగీతమభీష్టమాద్రియహిణ*
సంధితవేణుః॥ ౧౦ ॥ సరసిసారసహంసవిహంగాశ్చర్యుగీతహృతచేతసవేత్స। హరిముపాసతతేయతచి
త్రాహంతమీలితదృశోద్భృతమానాః॥ ౧౧ ॥ సహబలస్తగవతంసవిలాసస్సానుషుక్షితిభృతోన్రజదేవ్యః।
హషయహిణ*వేణురవేణజాతహషఉ పరంభ తివిశ్వమ్॥ ౧౨ ॥ మహదతిక్రమవిశంకితచే

తాః-స్త్రిమితాఃనిశ్చలాఃఆపోయాసాంతాః-గౌప్యోపిలోచనదౌస్త్రిమితజలాభవంతీతి॥ ౭ ॥ స్థావరేవ్యప్యతిచిత్రంధృశ్యతఇత్యా
పయః॥ అనుచరై రితి॥ అనుచరై గౌపైః-దేవాదిభివా-ముగ్ధానాంవాక్యంతిదిపరుషఇవేతి-అచలభూతిఃనిశ్చలశ్రీఃవేణునాత
తన్నామ్నంగానేన॥ ౮ ॥ వనలతాఇతి॥ తథా-ప్రణతాఃభారేణ-విటపాఃశాఖాయాసాంతాః-వనగతాలతాఃస్వస్త్రి విష్ణుంప్ర
కాశమాసంస్వభూతాంతర్యామిత్యాకాస్తాస్వపివిద్యతఇతిసూచయంత్యివమధుధారాఃవవృషుః-స్త్రివిస్తయ-తరవశ్చతథాతత్ప
తీనా మపితత్తే వాసందఇతిభావః॥ ౯ ॥ ఏతానివిష్ణువ్యక్తిలక్షణాని-కించ-సరసికమలవనేషు-విహరతాంపక్షిణామపిమన ఆకష-కంత
ద్రీతం-కింపునరస్యేషామిత్యాసూః॥ దశ-నీయేతి॥ దశ-నీయ స్త్రీలకౌయస్య-దశ-నీయానాంసుందరాణాంమధ్యేముఖ్యఇతివా-వనమా
లాసుయాదివ్యగంధతులసీ-తస్యాఃమధునామతైరభికులైఃఅలఘు-ఉచైర్భీష్టమమూలంగీతం-ఆద్రియహిణఆదరేణగృహ్లా-యహిణ
అధరేసంధితవేణుభావతి॥ ౧౦ ॥ సరసీతి॥ తహిణయేసరసిసారసాహంసాః-అన్యేచవిహంగాః-చారుణాగీ లేనహృతచేతసః-విత్వ
ఆగత్య-హరింఉపాసతఅభజంత-తత్పమీషేఉపవివిశువా-హంతేతివిషాదే॥ ౧౧ ॥ మేఘాపిహంసేవతఇత్యాపయః॥ సహబలఇతి॥
భోన్రజదేవ్యోగౌప్యః-సహబలఃనరామఃకృష్ణః-స్రగ్ధినిమితాభ్యామవతంసాభ్యాంకణభూషణాభ్యాంవిలాసోయస్య-యద్వా
ముక్తాఫలస్త్రగాపీదేనవిలాసోయస్యేతి-క్షీతిభృతఃసామనుగిరేస్తటేషు-వతమానఃస్వయంజాతహషః-విశ్వంహషయహి-
యదావేణురవేణోపరంభతినిదయతి-నాదేన ఆహరయతీత్యథః॥ ౧౨ ॥ మహదతి॥ తదామేషుఃమహతఃశ్రీకృష్ణస్య-అతిక్ర
మణిశంకితంచేతోయస్య-సఃసపునఃపురతోయాదినచోచ్చైగజాతి-కింతు-తత్రైవస్థితస్సవేణురవమను-మందంగజాతి-కించ-

సుహృదంవిశ్వా రిహరణాది సామ్యాత్సుహృత్త్వం - తంసుమనోభిరభ్యవషాదితి - అదృశ్యదేవైః క్రియమాణంకుసుమవషాం
మేఘైకల్పయితోవృత్తం - తుషారోవాకుసుమతయాకల్పితఃసపివవా - దేవతారూపోభ్యవషాదిప్రతపాదాత పాఠ త్రాయతఇతిప్రత
పత్రంఫత్రం - తత్థాయయాకువఃస్మితి ॥ ౧౩ ॥ అపిచ - మహాదేతదాశ్చర్యమిత్యాహుః ॥ వివిధతి ॥ హాసతియశోదే - తవసుతః - నానా
గోపత్రీదాసు విదగ్ధానిపుణః - వేణువాద్యవిషయేనిజైః శిష్యాయాసుతాఃసోవృత్తేక్షితాః - సత్వస్యతః శ్రుతాఇత్యథాః స్వరజాతీ
నిఃశుదషాభాదిస్వరాలాపభేదాః - అనయత్ ఉన్నీతవాః ॥ ౧౪ ॥ సవనశఇతి ॥ తత్తుతాఃస్వరజాతీః - సవనశఃవారంవారం - మంద్ర
మధ్యమతార భేదేనత్ర మశోవా - యతోగీతధ్వనిరాగతః - తత్ర ఆనమితాకంధరాచిత్తంచయేషాంతే - ఉపధార్యసమ్యగాకణ్యః - కవ
యఃకౌవిదాఅపి - తేఅనిశ్చితంతత్త్వంతద్భేదోమైస్తే - కశ్చలంమోహంయయిరితి ॥ ౧౫ ॥ అస్మాకంతుమోహంకింబ్రామభిత్యాహుః ॥
నిజైతి ॥ ధ్వజాదీనివిచిత్రాణిలలామనీచిహ్నానియేషాంతైః - నిజానిపదాన్యేవాబ్జదళానితైః - ప్రజభువఃఖురతోదంఖురాత్రమణవ్య
ధాంశమయః - వక్షఃకాధుర్యోగజస్తద్వద్ధతిర్యస్యసకృష్ణః - వాదితవేణుస్పృత్రజతీతియత్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రజతీతి ॥ తేననిమిత్తేన - సవి
లాసవీక్షణేనాపిఃతోమనోభవవేగోయాసుతాః - వయంకుజావృక్షైస్తేషాంకంకమితాస్సత్యః మోహాననవిదామః - కబరీంవావసనం
వేతి ॥ ౧౭ ॥ మణిధరఇతి ॥ కించ - మణిధరఃమణీగ్రథితాగోగణాధాంధరతీతిమణిధరః - క్వచిద్దేశేతైమణిభిరాసమంతాద్యఃగణ
యః - తథాదయితగంధాయాతులసీ - తస్యామాలయాసహవర్తమానః - ప్రణయినఃప్రియస్యానుచరస్యాంసే - భుజంప్రక్షీపః - యత్ర

తామందమందమనుగజాతిమేఘః । సుహృదమభ్యవషాత్సుమనోభిశ్చాయయాచవిదధ త్రప్రతప
త్రమ్ ॥ ౧౩ ॥ వివిధగోపచరణేషువిదగ్ధోవేణువాద్యఉరుధానిజశిష్యైః । తవసుతస్సతియదాధరబింబేద
త్తవేణురనయత్స్వరజాతీః ॥ ౧౪ ॥ సవనశస్తమపధార్యసురేశాశ్చత్రశగ్వపరమేష్టిపురోగాః । కవయ
ఆనమితకంధరచిత్తాఃకశ్చలంయయిరనిశ్చితతత్త్వాః ॥ ౧౫ ॥ నిజపదాబ్జదరైధ్వజవజ్రైరీరజాంకు
శవిచిత్రలలామైః । ప్రజభువఃప్రశమయఃఖురతోదంవక్షఃకాధుర్యగతిరీరితవేణుః ॥ ౧౬ ॥ ప్రజతీతేనవ
యంసవిలాసప్రేక్షణాపిత మమోభవవేగాః । కుజగతిం గమితానవిదామఃకశ్చలేనవసనంకబరీం
వా ॥ ౧౭ ॥ మణిధరఃక్వచిదాగణయఃగామాలయాదయితగంధతులస్యాః । ప్రణయినోనుచరస్యయ
దాంసేప్రక్షీపభుజమగాయతయత్ర ॥ ౧౮ ॥ క్వణితవేణురవచంచితచిత్తాఃకృష్ణమన్వసతకృష్ణగృ
హిణ్యః । గుణగణాణావమనుగమ్యహరిణ్యోగోపకాభవవిముక్తగృహాశాః ॥ ౧౯ ॥ కుందదామకృతకౌ
తుకవేషోగోపగోధనవృతోయమునాయామ్ । నందనూనురనఘేతవవత్సోనర్మదఃప్రణయినాంవిజహ
ర ॥ ౨౦ ॥ మందవాయురనువాత్యనుకూలంమానయన్తలయజన్వశేన । వందినస్తముపదేవగణాయో
వాద్యగీతబలిభిఃపరివప్రుః ॥ ౨౧ ॥ వత్సలోవ్రజగవాంయదగధ్రోవంద్యమానచరణఃపథివృద్ధైః । కృ
త్స్నగోధనముసోహ్యదినాంతేగీతవేణురనుగడితకీర్తిః ॥ ౨౨ ॥ ఉత్సవంశ్రమరుచాపిదృశీనాంము

యదా - కదాచిదగాయత ॥ ౧౮ ॥ క్వణితేతి ॥ తదా - క్వణితస్యవేణోరవేణ - వంచితాస్యపహృతానిచిత్రానియాసాంతాః - కృష్ణస్యహరిణ
స్య - గృహిణ్యోభార్యాః - గుణగణాణావంకుణగణసముద్రంకృష్ణమనుగమ్యస్తాప్య - తాఃకృష్ణమేవాస్వసతఆస్వాసత - సస్యవర్తంతేత్య
థాః - కుతః - యతోవిముక్తాగృహాశాఃయాభిస్తాః - గోపికాభిసతాలపి హ్యవమేవాస్వాసతేతి ॥ ౧౯ ॥ తదేవంబృందావసప్రదేశేమ
త్రీడిత్యా - సాయాహ్నాగోధనానిపరావృత్య - యమునాయాంక్రీడతస్తస్యసాభాగ్యమనువణాయతి ॥ కుందేతి ॥ గోపీనాముత్సవా
య - కుందదామభిః - కృతకౌతుకేనోత్సవేన - వేషాలంకారోయేనసః - హాలనఘయశోదే - తవవత్సఃపుత్రః - నందనూనుఃకృష్ణః - య
ద్యా - సహృదవబహ్వాన్యఃకథయంత్యః - కాశ్చిత్తవవత్సఇతి - కాశ్చిన్నందనూనురిచామయః - సమనఃపాషాదస్సృ - యదావిజహరత్రీ
డితస్త ॥ ౨౦ ॥ మందవాయురితి ॥ తదా - మలయజస్యచందనస్యేవసురభిఃశీతలశ్చ - యఃస్పృశః - తేనతంకృష్ణమానయన్తనుకూలంయ
థాతథాఅనువాదివీజయతి - యద్యా - మలయజోదక్షిణవాయః - యద్యా - మలయజస్యకృష్ణేనస్వాంగేనులిప్తస్య - స్పృశేన - మానయన్తి
తి - కించ - వందినఇవస్తావకాస్సంతః - గంధవాదిగణావాద్యగీతపుష్పవషాదిభిః - పరివప్రుఃపరితఉపాసత ॥ ౨౧ ॥ ఆయాంతమా
లోక్యహృష్యంత్యఃపరస్పరమూఘః ॥ వత్సలఇతి ॥ ప్రజస్యగవాంచ - యద్యా - ప్రజేనిబద్ధానాంగవాం - అనుకంపానామస్తాకమిత్య
థాః - వత్సలోహితకృత్ - కుతః - యద్యస్తాత్ - అగ్రః - అగంధరతీతి గోవధానోద్ధరణః - బహుశోరక్షణ సోపలక్షణ మేతత్ -
వృద్ధైఃబ్రహ్మడిభిః - పథిసేవ్యకంశీఘ్రమాగంతుంనదదతీతి - ఉపోహ్య వికీకృత్య - గీతయక్తోవేణుర్యస్యసః ॥ ౨౨ ॥
ఉత్సవమితి ॥ శ్రమయుక్తయపికాంత్యా - నేత్రాణాంపాషామున్నయఃఉద్యేఃప్రాపయః - ఖురరణోభిశ్చురితావ్యాస్తాఃప్రజా

యస్య - సుహృదామస్తాకం - ఆశిషామనోరథస్య - నిత్యయాదాతుమిచ్ఛయా - దేవక్య జితలేఖవతీతథా సమిప ఉదూరాజశ్చంద్రః - ని
 వృత్తిశేతు త్వేనసవిష్యతీతి || ౨౩ || అతిసంక్రమేణ కాశ్చిత్సమీపమాయాంతంకథయంతి || మదతి || ఈషన్తదేనవిఘ్నాణితే విహ్వ
 లితేలోచనయస్యసః - బదరపాండువదనః - ఈషత్పక్వబదరవత్పాండురంపదనంయస్యసః అత్ర హేతుఃకనకకుండలయోగోద్వైకాం
 త్యా - మృదూకోమతాగండా - యస్మిన్ తద్వదనం - మండయన్ కోమలం గండసలంవాశోభయన్నితి || ౨౪ || యదుపతిరితి || యదుపతిరితిదే
 వకీజతర భూ రితిచ || శ్లో || ప్రాగయంపసుదేవస్య క్వచిజ్ఞాత స్తవాత్మజః త్యాది - గగన్ వాక్యప్రసిద్ధోక్తం - యద్వా || శ్లో || సఖిఉదే
 యివాన్ సాత్త్వతాంకులజితవత్ - జ్ఞాత్వా కాశ్చిద్వదంతీతి - గజేంద్ర స్వేవగతిః - చంద్రజివ ప్రసన్నవదనః - వ్రజగ వామస్తాకమనం
 తందినతాపంచ - శమయన్ ప్రణుదన్న పయాతి - విషసమీపమాయాతీతి || ౨౫ || ఎవమితి || వివంవిరహదుఃఖేనాపి - నులహేనా - కృష్ణ
 లాఎవగాయతీః గాయంత్యః - తస్మిన్ చిత్తంచేతనాజీవితం యాసంతాః - తస్మిన్నేవమనఃసంకల్పవికల్పరూపంయసాంతాః - అతవివమ
 హానుదయః ఉత్సవోయాసాంతాః - అహ స్వపిరేమిర || ౨౬ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || ***

న్నయన్ ఖురరజశ్చురిత స్రక్ | దిత్సయైతిసుహృదాశేషఎష దేవకీజతరభూరుషురాజః | ౨౩ | మదవిఘ్నా
 ణితలోచనఈషన్తాన దస్స్వసుహృదాంవనమాలీ | బదరపాండువద నోమృదుగండంమండయన్ క
 నకకుండలలక్ష్మ్యై | ౨౪ | యదుపతిద్విరదరాజవిహరోయామినీపతిరివైషదినాంతే | ముదితవక్త్ర
 ఉపయాతిదురంతంమోచయన్ వ్రజగవాంగినతాపమ్ | ౨౫ | శ్రీ శుకః || ఎవంవ్రజ స్త్రియోరాజన్
 కృష్ణలీలానుగాయతీః* | రేమిరేహస్సుతచ్ఛిత్తాస్తన్ననస్తా మహిమాదయాః || ౨౬ || ***
 *** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - పంచత్రింశోధ్యాయః. ***

—* వృషభాసురవధఘట్టః. *

శ్రీ శుకః || అథతహ్యేగతోగోష్ఠమరిష్టోవృషభాసురః | మహీంమహాకకుత్స్థా యఃకంపయన్ ఖురవిక్ష
 తామ్ || ౧ || రంభమాణఃఖరతరంపదాభ్యాంవిలిఖన్తహీమ్ | ఉద్యమ్యపుచ్ఛంవప్రాణివిషాణాగ్రాణ
 చోక్షిషన్ || ౨ || కించిత్త్రించిచ్ఛక్వన్నాత్ర ముత్సృజంస్తబ్ధలోచనః | యస్యని హ్రోదితే నాంగం నిమ్మ
 రేణగవాన్యణామ్ || ౩ || పతంత్యకాలతోగభాన్ స్త్రవంతిస్తభయేనవై | నివిశం తిఘనాయస్యక
 కుద్యచలశంకయా || ౪ || తంతీక్ష్యశృంగముదీప్యత్యుగోష్ఠ్యోగోపాశ్చతత్రసుః | పశ సౌ మద్రుమా
 రాజన్ సంత్యజ్యనిజగోకులమ్ || ౫ || కృష్ణకృష్ణేతితేనర్వేగోవిందంశ రణంయయుః | భగవానథతద్వి
 త్యుగోకులంభయవిహ్వలమ్ || ౬ || మాభై ప్రేతిగిరాశ్వాస్యవృషాసురముపాహ్వయత్ | సబాలైఃప
 శుభిర్మందత్రాసితైఃకిమసత్తమ || ౭ || బల* దపహాహండుష్టానాంత్యద్విధానాండురాత్మనామ్ | ఇ
 త్యాస్ఫోట్యాచ్యుతోరిష్టంతలశబ్దేనకోపయన్ | సఖ్యు రంసేభుజాభోగం ప్రసార్యావస్థితోహరిః || ౮ ||
 సోమ్యేవంకుపితోరిష్టఃఖురేణావనిముల్లిఖన్ | ఉద్యతుచ్ఛభ్రమన్తైఃకుంధఃకృష్ణముపాద్రవత్ || ౯ ||

శ్లో || షట్త్రింశనిహతేరిష్టేనారదోక్త్యాబలాచ్యుతో | వసుదేవసుతజ్ఞాత్వాకంసోమ్రారంసమాదిశత్ || గౌపీరాసాంతరాయంతం
 శంఖచూడంనిహత్యసః | అహన్ గౌపీమహానందా సహండుష్టమరిష్టకం || అథతి || ఎవందేవగంధవాదేన్య త్యగితవాద్యకుసుమ
 పసాదిభిః - కృష్ణం ప్రాప్తందృష్ట్యా వ్రజస్యపరమోత్సవేవ్రమానే - తద్విరుద్ధాథాంతరాధికారాధాంతం - అథశబ్దః - తహితదా -
 వృషభాకృతిరసురః - తంపణాయతి - మహీమిత్యాది - సాధాత్రయేణ - మహంతోకకుత్ - కాయాయస్యసః - ఖురైః విక్షతాందారితాం -
 మహీంకంపయన్ || ౧ || రంభమాణఇతి || రంభమాణః వృషభజాతిశబ్దంకువన్ - విలిఖన్ విదారయన్ - ఉద్యమ్యఉధ్వంకృత్వా ప
 ప్రాణితటాని - ఉక్షిషన్ || ౨ || కించిదితి || కించిత్త్రించిత్ - శక్యత్ - మధ్యేమధ్యే ఈషదీపత్పరీషంముంచన్ - తథా - మూత్రముత్సృ
 జన్ - స్తబ్ధలోచనః అనిమిషలోచనః || ౩ || పతంతీతి || యస్య ధ్వనీనాకణ్య - గవాన్వారిణాంచతత్ర || శ్లో || అచతుర్థాద్భవే త్రా
 వఃపాతఃపంచమషష్ఠయోః | అతఉధ్వం ప్రసూలిస్సాదితివిధాగః - కకుటగశ్చృష్టశృంగే || ౪ || ౫ || కృష్ణేతి || కృష్ణకృష్ణరక్షేత్యాధా
 వంతః || ౬ || ౭ || బలైతి || ఇత్యేవంపదన్ - ఆస్ఫోట్య కరతలేన బాహు మాహత్య - తేనతంశబ్దేనకోపయన్ - భుజాభోగం - భుజాభుజః - సై
 వభోగః సపదేనాకారంభుజమిత్యధః - స్వయమచ్యుతః అన్యోదష్టాహరతీలిహరిః || ౮ || సఖి || ఉద్యతాఉధ్వంకృతా -

పుచ్చేన శ్రమంతోమేనాయస్తాత్మః || ౧౦ || అగ్రస్యైతి || అగ్రస్యైవిమాణాగ్రయేనసః - స్తథైస్కతుల్యలోచనయస్యసః - కటాక్షేణ
 నిర్యక్తంరీక్ష్య || ౧౦ || గృహీత్వాశృంగయోస్తం వాఅప్తాదశపదానిసః | ప్రత్యపోవాహభగవాగజఃప్రతిగజం
 మత్ - స్విన్నాస్వేదయుక్తానిసవాణిఅంగానియస్యసః - క్రోధమూఢితః - క్రోధేనవ్యాప్తః || ౧౧ || మితి || కృంతావిమాణముత్పాట్య-
 తేనైవజహానసచఆపతత్ || ౧౩ || అస్యగితి || మూత్రశక్యత్ - మూత్రంచశక్యచ్ఛ పికవద్భావః - తదుభయంసముత్సృజన్నిత్యధః - పా
 దాక్షిణ్యకృతస్తతశ్చాలయత్ - అనవస్థితేక్షణఃప్రచలితనేత్రః - కృశ్రంకష్టం జగామ - అధనిర్యతేః మృత్యోక్షయం నివాసంజ
 గామ - కృశ్రంయథాభవతితథా - మృత్యుకృతవా || ౧౪ || ఏవమితి || నయనోత్పవఃనయనానాంమూర్తిమానుత్పవః || ౧౫ || శ్లో || కామంప్ర
 జేవసంతంతంకృష్ణంతేనతువిస్తృతం | నారదఃస్మరయామాసకంసంయాతగిరేవతు || శ్రీ భగీయాయంశ్లోకః || తదాహ || అరిష్టభి || దే

అగ్రస్యైవిమాణాగ్రస్థాస్యగ్లోచనోమృతమ్ | కటాక్షిప్య ద్రవత్తూణామిన్ద్రముక్తాశ నిర్య
 త్వా || ౧౦ || గృహీత్వాశృంగయోస్తం వాఅప్తాదశపదానిసః | ప్రత్యపోవాహభగవాగజఃప్రతిగజం
 యథా || ౧౧ || సోపవిద్ధోభగవతాపునరుత్థాయనత్వ రమ్ | ఆపతన్న్విన్నసర్వాంగోనిశ్వసత్ క్రోధ
 మూఢితః || ౧౨ || తమావతంతంసని గృహ్యశృంగయోః పదాసమాక్రమ్యనిపాత్యభూతలే | నిష్పి
 డయామాసయథాద్రుమంబరం కృంతావిమాణేనజహానసోపతత్ || ౧౩ || అస్యగ్వి మత్ మూత్రశ
 క్తముత్సృజత్క్షిపంశ్చ పాదాననవస్థితేక్షణః | జగామకృశ్రంనిర్యతేరథక్షయంపుష్పైఃకిరంతోహ
 రిమీడిరేసురాః || ౧౪ || ఏవంకకున్త్వినంహత్వా స్తూయమానస్సృజాతిభిః | వివేశగోష్ఠం సబలోగోపీ

— నారదమహర్షిబోధితేనకంసేనశ్రీకృష్ణబలరామాహ్వోనాయాశ్రూరప్రేషణానిఘట్టః. —
 నాంనయనోత్పవః || ౧౫ || అరిష్టేనిహతేగోష్ఠ్యైకృష్ణేనాద్భుతకర్మణా | కంసాయప్రాహభగవా
 న్నారదోదేవదశనః || ౧౬ || యశోదాయాస్సుతాం కన్యాందేవక్యాఃకృష్ణమేవచ | రామంచరోహి
 ణీపుత్రంవసుదేవేనబిభ్యతా || న్యస్తాస్వమిత్రేనందేవైయాభ్యాంతేపురుషాహతాః || ౧౭ || నిశమ్యత్త
 ద్భజపతిఃకోపాత్ప్రచలితేంద్రియః | నిశాతమసిమాదత్తవసుదేవజిహ్వాంసయా || ౧౮ || నివారితో
 నారదేనతత్సుతేమృత్యుమాత్మనః | జ్ఞాత్వాలోహమయైః పాశై బబంధసహభార్యయా || ౧౯ ||
 ప్రతియాతేతుదేవమోకంస ఆహూయకేశినమ్ | ప్రేషయామాస భవతాహన్యేతాం రామమాధ
 వా || ౨౦ || తతోముష్టికచాణూరథలతోసలకాదికాః | అమాత్యాహస్తిపాంశ్చైవసమాహూయా
 హభోజరాట్ || ౨౧ || భోభోనిశమ్యతామేతద్వీర చాణూరముష్టిక | నందప్రజేకిలాసాతేసుతావాన
 కమందుభేః || ౨౨ || రామకృష్ణౌతతోమహ్యంమృత్యుకిలనిదశితౌ | భవద్భ్యమిహసంప్రాప్తౌహ
 న్యేతాంనుల్లలీలయా || ౨౩ || మంచాక్రియంతాం వివిధామల్లరంగపరిశ్రితాః | పౌరజానపదాస్స
 ర్వేవశ్యంతుస్వైరసంయుగమ్ || ౨౪ ||

(మహామాత్రనిబోధేదంవచోమమమహామతే || ౨౫ || గజఃకువలయాపీడః ప్రభిన్నకటకాముఖః | సం
 వదశనఃదేవక్షిణః - యద్వా - వివంకృతేవంభవిష్యతీతిసాక్షాద్దేవదశనంజ్ఞానం యస్యసః || ౧౬ || అప్తేనైవనారదోక్తమాహ ||
 యశోదాయాభి || దేవక్యాఅప్తమగభావేనప్రసిద్ధాంకన్యాం - యశోదాయాఃసుతామాహ - యశోదాయాఃసుతత్వేనప్రసిద్ధంకృష్ణం
 చ - దేవక్యాఃసుతమాహ - రోహిణీపుత్రంరామంచ - దేవక్యాఃసప్తమంసుతమాహ - యద్వా - నందసుతత్వేనప్రసిద్ధంరామంచ - వసు
 దేవభార్యాయాఃరోహిణ్యాఃపుత్రమాహ - వసుదేవసుతచేత్త - భంప్రజంగతౌతత్రాహ - వసుదేవేనేతి || ౧౭ || నిశమ్యతి || తత్నారదో
 క్తంవ్యాం - నిశాతంతీక్ష్ణంఅసింఛంద్రహసం || ౧౮ || నివారితభి || హతేవసుదేవే - తోపలాయేతాం - అతోనవధ్యతామపితుబధ్య
 తామితిమంత్రంవదతానారదేననివారితభి || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || రామకృష్ణౌవితి || మహ్యంమమ - నిదశితౌ - ధాత్రా - నారదేన
 వా - ప్రజగంతుంఉచ్యతే - తావాహ - భవద్భ్యమితి || ౨౩ || మంచాభి || మంచాఉత్తుంగస్తంభాదిరచితస్థానాని || ౨౪ || ౨౫ || మహా

(అత్రమహామాత్రనిబోధేత్యా రభ్య - మహామాత్రత్వయాభద్రైతిపర్యంతంగ్రంథః - నైకస్త్రిన్నపివ్యాఖ్యానేవ్యాఖ్యాతః - నా
 ప్యత్రత్వమూగ్రంథేమస్థితః - తథాపి కాశీదేశాదానీతములగ్రంథేనుబహుమస్థితత్వాద్విషయసామంజస్యాచ్చ - కుగడలీకరణాఖ్యచి
 హ్ననవిహ్నయిత్యాసాప్యత్రసంయోజితః.

స్థాస్యద్వారిరంగస్యకరారోపితముద్గరః॥ ౨౬॥ తేనతాతత్రహంతవ్యాసుతావానకమందుభేః॥ ఇత్యు
క్తావ్తంకుహమాత్రంకంసస్తత్రైవదుర్మతిః॥ ౨౭॥ ఉవాచభూయోవచనంసమేతాజ్ఞాపయన్న
ప॥ ౨౮॥ కంసః॥ శృణుధ్వమేతద్వచనంమయోగితంనిశమ్యసర్వంయదిధారయంతుతత్॥ యేనాహ
మేతేష్యసుహృత్ప్రమాదితశ్చరామిబంధుష్యసితత్రకారణమ్॥ ౨౯॥ మాతామమమహాభాగాకదాచి
త్తమలెక్షణావిచరంతీగృహూద్యానెమండమారుతవీజితే॥ ౩౦॥ ప్రోత్సుల్లాశోకవకుళపూగపు
న్నాగశోభితే॥ భ్రమద్భ్రమరసంఘాతకూజత్తోకిలసంయుతే॥ ౩౧॥ నృత్యచ్ఛిఖండినివహేమకటా
టోపసుంకరే॥ వసంతసమయేరమ్యేసాలనుండలమండితే॥ ౩౨॥ చరంతీతత్రమేమాతాచింతయామా
ససువ్రతా॥ భర్తారంకామసంతప్తాఋతుస్సాతాస్వలంకృతా॥ ౩౩॥ అత్రైవకస్పిద్గంధరోష్పద్రవి
డోనామనామతః॥ చరన్నంతహేతఃకాలేదృష్టాతామేవచారిణీమ్॥ ౩౪॥ విజ్ఞాయచింతితంతస్యాస్స
ర్వసత్త్వాశయాథావత్॥ ఉగ్రసేనవపుభిభ్రత్సన్నితాలాపవీక్షితః॥ ౩౫॥ తామాససాదకామా
తాంకామయానఃపతివ్రతామ్॥ అజానమానాసాభ్యేత్యరేమేతేనసమంవనే॥ ౩౬॥ సాతంవిదిత్వా
రమణేతరంసతీనితాంతభావవిలలోచనాశయా॥ ఉవాచకస్తప్తంకితవార్యగహేతంమరాత్మనాయే
నకృతంతప్తయేదృశమ్॥ ౩౭॥ ఇతిబ్రువంతీంపరిసాంతప్తయశనైస్సదీఘబాహుద్రుమిడోభ్యభా
షత॥ వయంహిగంధర్వకులోద్భవాబలేగీర్వాణతుల్యామరవల్లభానుగాః॥ ౩౮॥ భవాదృశీనాంమ
నుజాంగనానాంజానీహిభద్రైసులభావయంనచ॥ జరావినాశాద్యఖిలాధిభాగినాన్మణాంసురాణాం
మహదంతరంశుభే॥ ౩౯॥ ఇతిబ్రువంతంసాభూయఃక్రథపర్యాకులెంద్రియాకింమాంసాంతప్తయసే
భూయఃకృత్వేత్థంమప్తచెష్టితమ్॥ ౪౦॥ ఇమానతిక్రమ్యమహీజలాగ్నిసమీరణాకాశనిశేశసూర్యా
దిక్తాలధర్మాంశ్చతథైవసంధ్యదురాత్మనేత్థంమలినీకృతాహమ్॥ ౪౧॥ గజేనెవమదాంధేనపద్మినీవ
నమధ్యగా॥ విశృంఖలేనవిమలాయేనాహంమలినీకృతా॥ ౪౨॥ సత్త్వంకిమితిమాంభూయస్సాంతప్తయ
స్యమరాధమ॥ ఇతిబ్రువంతీంప్రోవాచసభయశ్శాపశంకితః॥ ౪౩॥ అనులోమస్తుకంజాక్షిమనుష్యా
సుదివాకసామ్॥ నరాణాందేవకాంతాసుప్రతిలోమోహిసంగమః॥ ౪౪॥ జానీహిమామనాగస్త్రైతై
హిపంకజగంధినితస్మాతైజాయతాంపుత్రోమదీప్యంనవృథాభవేత్॥ ౪౫॥ శ్రీమాధీర్మామ
హూత్సాహూనమేవాగ్దాయతేమృషా॥ ఇత్యేవంవాదినంక్రుద్ధామమమాతాయశస్వినీ॥ ౪౬॥
ప్రాహసంత్యజ్యసంతప్తాపాతివ్రత్యంసుదుర్లభమ్॥ నిస్సేతోభిన్నవృత్తస్యపాపస్యోన్మాదవర్తి
నః॥ ౪౭॥ క్రూరస్తేతనయోభూయాత్సహసీనిగుణోదయః॥ నానుగ్రహేదేవతానాంద్వి
జానాంచతపస్వినామ్॥ ౪౮॥ ఇత్థంవదంత్యాంతస్యాంసఃక్రుద్ధాయాంశపశంకితః॥ తావకానాంభ
వేచ్ఛత్రురిత్యుక్తావ్తరధీయత॥ ౪౯॥ గతేతస్మిగృహూద్యానాన్తామమయశస్వినీకేనాప్య
జ్ఞాతవృత్తాంతాగృహసేవాభ్యపద్యత॥ ౫౦॥ తతస్సాగభిణీకాలేకాలేనైవసుషావమామ్॥ ఇతిమే
నారదః॥ ప్రాహకదాచిద్భగవాన్మహిః॥ ౫౧॥ తదాప్రభృత్యహంద్వేష్టితానేతాబంధుదుర్జ
నా॥ యూయంతత్రప్రయాణంహిద్విషంతేతేపిమాంసదా॥ ౫౨॥ ఉగ్రసేనంచదుర్బుద్ధిందేవకం
చదురాశయమ్॥ వసుదేవంచకితవమన్యాగ్చతదుపాశ్రయా॥ ౫౩॥ హత్వానజాయతేదోమోమమ
గంధర్వజన్మనః॥ తేనాదేత్యౌమిపురుషంహన్యేతామితితావహమ్॥ ౫౪॥ తాభ్యాంహతాభ్యాంబాలా
భ్యాంకుంజరేణబలీయసా॥ కృత్వాభద్రాక్షికింపూజాయాంతుతత్పదవీమమే॥ ౫౫॥ వసుదేవోగ్ర
సేనోచతథాతానందదేవకాగోపాలాయానవాశ్చైవయేచాన్యేతావసువ్రతాః॥ ౫౬॥ పశ్యంతుపివి

మాత్రేతి॥ అహితాశత్రుః॥ ౫౮॥ ఆరభ్యతామితి॥ మీథుః పాపరదాయః॥ ౫౯॥ ఇతితి॥ అథాసీద్ధాంతమేవజానాతీత్యథాతంత్రజ్ఞః॥
 ౬౦॥ భోభాఇతి॥ దాసపతేహిత్రుర- మైత్రంమిత్రకృత్యం- త్వయాత్రియతాం- త్వత్తోస్యః- ఆదృతఃసాదరోహితతమశ్చ-నవిద్యతఇ
 తి॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ విస్ఫుట్టఇతి॥ తౌ- మేమృత్యువితరాంసృష్టః- వైకుంఠసంశ్రయైః విష్ణుసంశ్రయై దేవైః॥ ౬౪॥ కింతతస్త
 త్రాహ॥ ఘాతయిష్యఇతి॥ కాలకల్పేనమృత్యుతుల్యేన- వైద్యతోపమై రశనితుల్యైః॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥ తతఇతి॥ నప్తకంటకాన
 ప్తశత్రుః- ననుకతిపయాసుహృద్వధననప్తకంటకా- కథంస్యాత్తత్రాహ- జరాసంధఇతి॥ ౬౮॥ ౬౯॥ ౭౦॥ రాజన్నితి॥ మనీషితం విచారి

ధై నే త్రై హాన్యమానోస్పదారకా॥ అహూయంతాంజానపదాపశ్యంతుస్వైరసంయుగమ్॥ ౭౧॥
 మహామాత్రత్వయాభద్రరంగద్వార్యుపనీయతామ్॥ ద్విపఃకువలయాపీడో జహితేనమమాహితా॥
 ౭౨॥ ఆరభ్యతాంధనుర్యాగశ్చతు దేశ్యాంయథావిధి॥ విశసంతుపశూన్యైధ్యాభూతరాజాయమీ
 థుషే॥ ౭౩॥ ఇత్యాజ్ఞాప్యాథాతంత్రజ్ఞ అహూయ యదుపుంగవమ్॥ గృహీత్వాపాణినాపాణింత
 త్రాక్రూరమువాచహ॥ ౭౪॥ భోభోదాసపతేమహ్యంక్రియతాంమైత్రమాదృతః॥ నాన్యస్తవ్విత్తో
 హితతమోవిద్యతేభోజవృష్టిషు॥ ౭౫॥ అతస్తాస్వమాశ్రితస్సేమ్యకార్యగౌరవసాధనే॥ యథేంద్రో
 విష్ణుమాశ్రిత్యస్వాథామధ్యగమద్విభుః॥ ౭౬॥ గచ్ఛనందవ్రజంతత్రసుతావానకదుందుభేః॥ ఆసా
 తేతావిహానేనరథేనానయమాచిరమ్॥ ౭౭॥ వినృష్టఃకిలమేమృత్యుదేవైవైకుంఠసంశ్రయైః॥ తా
 వానయసమంగోపైనాంధాదైవస్సాభ్యుపాయనైః॥ ౭౮॥ ఘాతయిష్యఇహానేనకాలకల్పేనహస్తి
 నా॥ యదిముక్తతతోమల్లైః ఘాతయేవైద్యతోపమైః॥ ౭౯॥ తయోనిహతయోదృప్తావసుదే
 వపురోగమాః॥ తద్భంధాన్ని హనిష్యామివృష్టిభోజదశాహజాః॥ ౮౦॥ ఉగ్రసేనంమద్భితరంధ్ర
 ఖరంరాజ్యకాముకమ్॥ తద్భ్రాతరందేవకంచయే చాన్యేవిద్విషోమమ॥ ౮౧॥ తతశ్చైషామహీమ
 హ్యంభవిశ్రీనప్తకంటకా॥ జరాసంధోమమగురుద్వివిధోదయితస్సఖా॥ ౮౨॥ శంబరోనరకోబాహో
 మయ్యేవకృతసాహృదాః॥ తైరహంసురపక్షీయాహత్యాభోక్త్యైమహీంసృపాః॥ ౮౩॥ ఎతద్జ్ఞా
 త్వానయక్షిప్రంగామకృష్ణావిహాభాకా॥ ధనుమఖినిరీక్షాథాన్ద్రష్టుంయదుపురశ్రియమ్॥ ౮౪॥
 అక్రూరః॥ రాజామనీషితంసద్ర్యక్తవస్సావద్యమాజానమ్॥ సిద్ధ్యసిద్ధ్యోసమోభూయాదైవంహిఫ
 లభావనమ్॥ ౮౫॥ మసూరథాకరోత్యుచ్చైజానోదైవహతానపి॥ యుజ్యతేహషాశోకాభ్యాం
 తథాప్యాజ్ఞాంకరోమితే॥ ౮౬॥ శ్రీశుకః॥ ఏవమాదిశ్యచాక్రూరంమంత్రిణశ్చవిస్మయః॥ ప్రవివేశ
 గృహంకంసస్తథాక్రూరస్త్వమాలయమ్॥ ౮౭॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - సప్తత్రింశోధ్యాయః. * * * * *

—* కేశినంహరఘట్టః. *

శ్రీశుకః॥ కేశీతుకంసప్రహితఃఖురైర్మహీంమహత్తయానిజారయన్మహాహయః॥ సటావధూతాభ్ర
 విమానసంకులంకుర్వన్నభోహేషితభీషితాఖిలః॥ ౧॥ విశాలనేత్రోవికటాస్యకోటరోబృహద్గోనీ
 లమహాచలోపనుః॥ దురాసదఃకంసహితంచీకీషణప్రజంసనందస్యజగామకంపయన్॥ ౨॥ తంత్రాస

తం - సద్ర్యక్తవస్య - స్వావద్యంమరణంతన్నజానం - తథాప్యేతావాసానివేశనకార్యఇతిభవిష్యత్సూచయన్నాహ- సిద్ధ్యసి
 ధ్యోరితి॥ ౭౧॥ పురుషకారస్యవ్యభిచారతామాహ॥ మనోరథానితి॥ ౭౨॥ ౭౩॥ ఇతిభావాథా దీపికాయాం - సప్తత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ *
 శ్లో॥ సప్తత్రింశతేకేశీన్యచ్యుతోభావికర్తృభిః॥ నారదేనస్తుతఃశ్రీదేవోమహాసురమథావధీత్॥ పృషవేషాసురంయద్యత్రేకసంహయ
 వేషిణి॥ కంసప్రాణసమంహత్యాకంసంవ్యసుమివాకరోత్॥ కేశీతి॥ ప్రథమశ్లోకేనయవివంధూతః కేశీత్యనూద్య- తంభగవానుపా
 హ్వయదితితృతీయేనాన్వయః- మహాహయస్సకమహీంనిజారయన్శ్లోభయన్విదారయన్నిత్యభాః- సటాభిఃకేశైరైరవధూతాని- ఇత
 స్తతఃక్షీప్తాన్యక్రాణిమీమానానిచ- త్రైసంకీర్ణంసభఃకుర్వన్- హేషితైరశ్వజాతిశబ్దైః- భీషితమఖిలంవిశ్వంయేన॥ ౧॥ ౨॥ తమితి॥ త

ధృష్టితైరతినిష్ఠైః పాపైః పుచ్చరోమభిః విఘ్నాణితాః పరిభ్రామితా ఆంబుదయేనతం ఆజౌసం గ్రామాభాం ఆత్మానమాజౌవృగయంతమగ్రణీరుపాహ్వయత్సవ్యనదన్తృగేంద్రవత్ || ౩ || సత్తం నిశామ్యా భిముఖోముఖేనఖంపిబన్నివాభ్యద్రవదత్యమషణః | జఘానపద్భ్యమరవిందలోచనందురాసదశ్చండర నౌమరత్యయః || ౪ || తద్వంచయిత్యాతమఘోక్షజోరుషాప్రగృహ్యదోభ్యాం పరిపీడ్య పాదయోః | సావజ్ఞముత్సృజ్యధనుశ్చతాంతరేయథోరగంతాత్మ్యనుతోవ్యవస్థితః || ౫ || సలబ్ధసంజ్ఞః పునరుత్థితోరుషావ్యాదాయకశీతరసాపతద్ధరిమ! సోప్యస్యవక్త్రే భుజముత్తరంస్తయప్రవేశయామాసయథోరగంబితే || ౬ || దంతానిపెతుభాగవద్భుజస్పృశస్తైకేనస్తప్తమయస్పృశోయథా | బాహుశ్చతద్దేహగతోమహాత్మసౌయథామయస్సంవవృధేహ్యపేక్షితః || ౭ || సమేధమానెనసకృష్ణబాహునానిరుద్ధవాయుశ్చరణాంశ్చవిక్షిప్తప్రస్పిన్నగాత్రః పరివృత్తలోచనః పపాతలండంవిసృజ్యక్షితౌవ్యసుః || ౮ || తద్దేహతః కకటికాఫలోపమాద్య్వసోరపాకృష్యభుజంమహాభుజః | అవిస్మితోయత్సహతారిరుత్సయైః ప్రసూనవమైదివిషద్భిరీడిత్యనసః || ౯ || శ్లో || కంసాయకృష్ణమాదిశ్యతప్రహస్యాదిపైశునైః | కంసమాతాదికృష్ణస్యకార్యమావేదయన్తునిః || శ్రీధరీయాయంశ్లో

యంతంభగవాన్స్వగోకులంతధృష్టితైర్వా లవిఘ్నాణితాంబుదమ్ | ఆత్మానమాజౌవృగయంతమగ్రణీరుపాహ్వయత్సవ్యనదన్తృగేంద్రవత్ || ౩ || సత్తం నిశామ్యా భిముఖోముఖేనఖంపిబన్నివాభ్యద్రవదత్యమషణః | జఘానపద్భ్యమరవిందలోచనందురాసదశ్చండర నౌమరత్యయః || ౪ || తద్వంచయిత్యాతమఘోక్షజోరుషాప్రగృహ్యదోభ్యాం పరిపీడ్య పాదయోః | సావజ్ఞముత్సృజ్యధనుశ్చతాంతరేయథోరగంతాత్మ్యనుతోవ్యవస్థితః || ౫ || సలబ్ధసంజ్ఞః పునరుత్థితోరుషావ్యాదాయకశీతరసాపతద్ధరిమ! సోప్యస్యవక్త్రే భుజముత్తరంస్తయప్రవేశయామాసయథోరగంబితే || ౬ || దంతానిపెతుభాగవద్భుజస్పృశస్తైకేనస్తప్తమయస్పృశోయథా | బాహుశ్చతద్దేహగతోమహాత్మసౌయథామయస్సంవవృధేహ్యపేక్షితః || ౭ || సమేధమానెనసకృష్ణబాహునానిరుద్ధవాయుశ్చరణాంశ్చవిక్షిప్తప్రస్పిన్నగాత్రః పరివృత్తలోచనః పపాతలండంవిసృజ్యక్షితౌవ్యసుః || ౮ || తద్దేహతః కకటికాఫలోపమాద్య్వసోరపాకృష్యభుజంమహాభుజః | అవిస్మితోయత్సహతారిరుత్సయైః ప్రసూనవమైదివిషద్భిరీడి

—* శ్రీకృష్ణంప్రతి నారదాగమనఘట్టః *

తః || ౯ || దేవషిరువసంగమ్యభగవత్ప్రవణోన్మపా కృష్ణమక్షిప్తకర్మాణంరహస్యేతదువాచహ || ౧౦ || కృష్ణకృష్ణప్రమేయాత్కయోగేశజగదీశ్వర | వాసుదేవాఖిలావాససాత్త్వతాంప్రవరప్రభో || ౧౧ || త్వమాత్మాసర్వభూతానామేకోజ్యోతిరివైధసామ్ | గూఢోగుహశయస్సాక్షీమహాపురుషశుశ్వరః || ౧౨ || ఆత్మనాత్మాశ్రయః పూర్వంమాయయాసంస్మజే గుణాః | తైరిదంసత్యసంకల్ప

కః || తదాహదేవషిరిత్యాదివా || దేవషిరితి || సచాయమనధామాచకః | కింతుసవహసువృద్ధిత్యాహభగవత్ప్రవణః || ౧౦ || ఆస్త్రహస్యంవైరిణికం సేకధంసూచితవానితిమాశంకిత్యాహ || కృష్ణకృష్ణే || అయంభావః | త్వయాశ్వరోధాభారదైత్యసంహారాయావతీణోఽసి | అత సదమరూపాచరణేన - విశ్వంపరిపాలయేతి - తత్రత్వయితావద్భయశంకైవనాస్తీత్యాహ | ఆప్రమేయాత్కలపరిచ్ఛిన్నస్వరూప - గూఢేశలచింత్యప్రభావ - జగదీశ్వరవిశ్వనియంతః - వాసుదేవసవహాధాతేమవర్తమాన - అఖిలావాససవహస్యశ్రయః సంప్రతిసాత్త్వతాంప్రవరశ్రేష్ఠ - ప్రభోసవహశక్తే || ౧౧ || కథమేవంగూపాహమిచేదతలహ || త్వమితి || సహత్వంజీవవత్పరిచ్ఛిన్నః | కింతు - సవహాధాతానామంతః | ఏకః అయస్మాత్కలత్కా - అంతరమస్మాత్కలైవృష్టాంతః | విధసాంకాష్టానాం అంతభ్యాం తిరివేతి భూతేమస్థితోపితై నాద్యశ్యసభిత్యాహ - గూఢః ఇతి - అత్ర హేతవః - గుహశయః బుద్ధిరశ్యంతరః | కించ - సాక్షీనహిసాక్షీదృశ్యతభ్యధాః - అపిచ - మహాపురుషః - అతః పరిచ్ఛిన్నమతిభిసజ్ఞాయసభిత్యధాః - తహాసర్వాంతరత్వేకింప్రమాణమతలహ - శుశ్వరః ఇతి - నహిశుశ్వరంవినా - పరతంత్రాణాంజీవానాంప్రవృత్తిః టతభ్యధాః || ౧౨ || అహమీశ్వరః | అన్యత్సవహమీశతవ్యమివైతదేవకుతః - అతలహ || ఆత్మనేతి || సాధనాంతరనిరపేక్షవివ - ఆత్మాశ్రయః స్వతంత్రః - మాయయాశక్త్యా - గుణాభవాత్సస్మజేస్మప్తవాత్తైః స్పృహైగుణైః - ఇదంవిశ్వం - సృజసి - అన్విసంహరసి - అవసిపాలయసి - సమస్మప్త్యాదిక్రియాపట్కారకసాధైవదృష్టత్యతల

హ - సత్యసంకల్పభిః - సహసంకల్పైకసాధ్యబహుసాధనాపేక్షేతిభావః - అతస్తస్వమీశ్వరశక్త్యుపసంహరః || ౧౩ || ప్రస్తుతమాహ || సజ్జ
తి || భూధరభూతానాంభవంధరంతిభూధరానాన్తస్మాదానాం || ౧౪ || ౧౫ || చాణూరమితి || పరశ్వఃఅహనీతి - అదైవ - అమ్ర
శనిష్యతిశ్వేమభురాంగంతాసి - పరశ్వశ్చాణూరాదీ త్వయానిహతాః ప్రత్యేమితిసిద్ధవన్నిదేశోవిజ్ఞాపనప్రకారవిశేషః || ౧౬ ||
తస్యేతి || తస్యానుతదనంతరం - శంఖాదీనాం - శంఖఃపంచజనః - తదాదీనాంబధంత్రత్యేమితిశేషః - భావినీదేశమాత్రమేతన్న
త్వానంతర్యంవివక్షితం || ౧౭ || ౧౮ || స్యమంతకస్యేతి || భార్యయాజాంబవత్యాసహ - స్వధామతఃమహాకాలపురాత్ || ౧౯ || ౨౦ ||
యానీతి || ద్వారకామావసత్ ద్వారకాయాంబసత్ - కతాఃకరిష్యతి || ౨౧ || అథేతి || అముష్యవిశ్వస్య-భూభారస్యవా || ౨౨ || ఏ
వంవిజ్ఞాప్య-కృతాభివందనంభగవంతంసమస్యతిద్వయేన || విశుద్ధేతి || కేవలజ్ఞానైకమూర్తిః - అతవివ - స్వసంస్థయాస్వరూపసమ్యక్
సిద్ధైవ - పరమానందరూపయా - సమ్యగాస్తాఃప్రాస్తాః - సవే - అథాయేనతంత్రకామతోక్తా - సత్యసంకల్పతామాహ || అమో

స్సృజస్యత్స్యవసీశ్వరః || ౧౩ || సత్సంభూధరభూతానాందైత్యప్రమథరక్షసామ్ | అవతీర్ణోవినిశా
యసాధూనాంరక్షణాయచ || ౧౪ || దిప్త్యాద్యనిహతోదైత్యోలీలయాయంహయాకృతిః | యస్యహేషి
తసంత్రస్తాస్త్యజంత్యనిమిషానివమ్ || ౧౫ || చాణూరంముష్టికంచైవమల్లానన్యాంశ్చహస్తివమ్ | కంసం
చనిహతంత్రత్యేపరశ్వోహనితేవిభో || ౧౬ || తస్యానుశంఖయవనమురాణాంనరకస్యచ | పారిజా
తాపహరణమింద్రస్యచపరాజయమ్ || ౧౭ || ఉద్వాహంవీరకన్యానాంవీర్యశుల్కాదిలక్షణమ్ | నృగస్య
మోక్షణంశాపాద్ధ్వరకాయాంబగత్వతే || ౧౮ || స్యమంతకస్యచమణేరాదానంసహభార్యయా | మృ
తపుత్రప్రదానంచబ్రాహ్మణస్యస్వధామతః || ౧౯ || పాండ్రకస్యవధంవశ్చాత్మాశీపుర్యాశ్చదీపవమ్ |
దంతనక్రస్యనిధనంచైద్యస్యచమహాక్రతే || ౨౦ || యానిచాన్యానివీర్యాణిద్వారకామావసత్భ
వాః | కతాఃప్రత్యేమ్యహంతానిగేయానికవిభిభుఃవి || ౨౧ || అథతేకాలరూపస్యక్షపయిష్ణోరముష్య
వై | అతేహిణీనాంనిధనంత్రత్యేమ్యజ్ఞానసారథే || ౨౨ || విశుద్ధవిజ్ఞానఘనంస్వసంస్థయాసమాప్త
సర్వాథమమోఘవాంఛితమ్ | స్వతేజసానిత్యనివృత్తమాయయాగుణప్రవాహంభగవంతమీమహి ||
౨౩ || త్వమీశ్వరంస్వాశ్రయమాత్మమాయయావినిమిత్తాశేషవిశేషకల్పనమ్ | శ్రీడాథమధ్యా

—*— న్యాయానురవధఘట్టః. *—

త్తమనుష్యవిగ్రహంనతోస్త్రిధుర్యంయమవృష్టిసాత్త్వతామ్ || ౨౪ || శ్రీశుకః || ఏవంయదుపలింకృష్టం
భగవత్ప్రవరోమునిః | ప్రణివత్యాభ్యనుజ్ఞాతోయయాతద్దశ మోక్షుకః || ౨౫ || భగవానపిగోవిం
దోహత్వాకేశినమాహవే | పశూంశ్చపాలయద్బలైఃప్రీతైప్రజసుభావహః || ౨౬ || ఏకదాతేప
శూఃబాలాశ్చరయంతోద్రిసానుషు | చక్రునిలాయనక్రీడాంచోరపాలాపదేశతః || ౨౭ || తత్రా
సత్కతిచిచ్ఛిరాఃపాలాశ్చకతిచిన్నృప | మేషాయితాశ్చతత్రైకేవిజహ్రురకుతోభయాః || ౨౮ ||
మయపుత్రోమహామాయో న్యాయోగోపాలరూపభృత్ | మేషాయితానసోవాహప్రాయశ్చిరా
యితోబహూః || ౨౯ || గిరివర్యాంవినిక్షిప్యనీతంనీతంమహాసుర | శిలయాపిదధేద్వారంచతుఃపంచావ

ఘవాంఛితమితి - సనువాంఛాచేత్ - తహ్యన్తిదునివారాసంస్కృతిః - అతఆహ - స్వతేజసేతి - స్వతేజసాచిచ్ఛక్త్యానిత్యనివృత్తోమాయా
కార్యరూపోగుణప్రవాహాయస్తాత్తం - అతోభగవంతం - నిరతిశయైశ్వర్యం - ఈమహాశరణంత్రజేమేతి || ౨౩ || సమత్రికాలజ్ఞస్వం
కథమేతత్ప్రపంచంసజానాసిజానాసిచేతధమగుణప్రవాహంబ్రవీషి - తత్రాహ || త్వామితి || ఈశ్వరంఅన్యస్యవశయితారం - స్వా
శ్రయంఅన్యస్యవశం - అతఆత్మాధీనమాయయావినిమిత్తాఅశేషవిశేషమహదాద్యాదాదవాదిరూపావాకల్పనాయేనతం - ధుర్యంశ్రే
ష్టంసతోస్త్రితి || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ప్రాతరేవంకేశివధానంతరం - నారదోక్తమంగీకృత్య - పునస్తథేవపశూచాగయతా - వ్యోమో
హతః - యద్వా - వ్యోమవధఃపూవఃమేవవృత్తోపి - వేషధారివధప్రసంగాదత్రోచ్యతేతిత్రప్రవృత్తం - కేచిత్పరః - శంఖచూడవధా
త్పూవఃమేవపరంతితమాహ || ఏకదేతి || ౨౭ || ౨౮ || మయేతి || మేషవదాచరితా - స్వయంచోరవదాచరితస్త్ - అపోవాహఅప
కృత్యనినాయ || ౨౯ || గిరితి || సిదధేఛాదితవా || ౩౦ || తస్యేతి || శరణదః ఆశ్రయప్రదః - హరిః సింహభిః || ౩౧ || ౩౨ || తమేతి ||

పశుమారం పశుమారోయథా భవతి తథా - అవిశ్వాసమిత్యుతః || ౩౩ || గుహాతి || భువిగోపైః స్తూయమానః - ఉపరివై మానితై దేవై రితి || ౩౪ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - సప్తత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానాంతః || ౩౪ || అష్టత్రింశోధ్యాయాధ్యాయన్నమూర్త్యోగం గోకులం గతః | తథైవరామకృష్ణాభ్యాం గృహంసీత్యాసునత్తైతః || ప్రాతః కేశవధృష్టే ద్వాదశ్యాం నిగతేమునా | తతోవ్యోమేహతేమూరస్సాయం గోకులమాగమత్ || తదేవం నారదేనకంసంభవాదికార్యవిజ్ఞాపితే - శ్రీకృష్ణమధురాంగంతుముద్యతోవతతే - తదాత్రమూర్తిగోకులమాగమదిత్యాహ || అమూర్తిపీఠి || అపీఠిసంభావనాయాం || ౧ || ౨ || కిమితి || అహాతేయోగ్యాం || ౩ || సస్యకృష్ణవశాన - అసంభవమాశంక్యపునస్సంభావయతిద్వాదశ్యాం || మమైతదితి || విషయాత్తనః విషయావిష్టచిత్తస్య శూద్రాజ్ఞస్త్వయస్య - బ్రహ్మకీర్తనంవేదోచ్ఛారణంయథేతి || ౪ || మైవమితి || యద్వామైవం - కింతు - అథమస్యాపినీచస్యాపి - మమస్యాదేవ - కుతఇత్యతాహ - హ్రీయమాణః కాలనద్యేతి - అయంభావః - యథానద్వాహ్రీయమాణానాంశృణాదీనాం మధ్యే కశ్చిత్తదాచిత్తరతి - తథాకర్తవ్యేనకాలేన హ్రీయమాణానాంజీవానాంమధ్యేపి - కశ్చిత్తరేదతిసంభవతితి || ౫ || మమైతి || అతో

శేషితాః || ౩౦ || తస్యతత్తత్తద్విజ్ఞాయకృష్ణశృరణదస్తతామ్ | గోపాన్నయంతంజగ్రహవృకంహరి రివాజసా || ౩౧ || సనిజంబూపమాస్థాయగిరిం ద్రుసదృశంబలీ | ఇచ్ఛావిమోక్షుమాత్మానాశకోద్ద్రహణాతురః || ౩౨ || తనిగృహ్యచ్యుతోదోభ్యాంపాతయిత్వానుహితలె | పశ్యతాందివిదేవానాం పశుమారమమారయత్ || ౩౩ || గుహాపిధానంనిభేద్యగోపాన్నిసాస్మిర్యకృచ్ఛతః | స్తూయమానస్సురైగోపైః ప్రవివేశస్వగోకులమ్ || ౩౪ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - సప్తత్రింశోధ్యాయః ||

శ్రీకృష్ణబలరామా నయనాభావమూరస్యనందగోకులప్రవేశభుట్టిః || అమూర్తిపీఠతాంరాంత్రిం మధుపుర్యాంహహామతిః | ఉషితావరథమాస్థాయ ప్రయయా నందగోకులమ్ || ౧ || గచ్ఛాపథిమహాభాగో భగవత్యంబుజేక్షణే | భక్తింపరాముపగతపవమేతదచింతయత్ || ౨ || కింనుయాచరితంభద్రంకింతస్తంపరమంతపః | కింవాధాప్యహాతేదత్తయద్రక్ష్యమ్యద్యకేశవమ్ || ౩ || మమైతద్దుర్లభంమన్యోహ్యుత్తమాశ్లోకదశనమ్ | విషయాత్తనోయథాబ్రహ్మకీర్తనంశూద్రజన్తనః || ౪ || మైవంనుమాధమస్యాపిస్యాదేవాచ్యుతదశనమ్ | హ్రీయమాణః కాలనద్యా క్వచిత్తరతికశ్చన || ౫ || మమాద్యామంగళంనష్టంఫలవాంశైవమేభవః | యన్నమసోభగవతోయోగిధ్యేయాంఘ్రివంకజమ్ || ౬ || కంసోబతాద్యాకృతమేత్యనుగ్రహం ద్రక్ష్యేంః * ఘ్రిపద్మంప్రహితోమునాహరేః | కృతావతారస్యదురత్యయంతమఃపూర్వైతరణయన్నఖిమండలత్విషా || ౭ || యదచింతంబ్రహ్మభవాదిభిస్సురైశ్చియాచదేవ్యామునిభిశ్చసాత్త్వతైః | గోచారణాయానుచరైశ్చరద్వనే యద్గోపికానాంకుచకుంకుమాంకితమ్ || ౮ || ద్రక్ష్యమినునంసుకపోలనాసికంస్త్రితావలోకారుణకంజలోచనమ్ | ముఖంముకుందస్యగుడాలకావృతం ప్రదక్షిణంమేప్రచరంత్యమీమృగాః || ౯ || అప్యద్యవిష్టోమనుజత్వమీయుషోభారావతారాయభుసౌనిజేచ్ఛయా | లావణ్యధామ్నోభవితోపలంభనం

నయాప్రవృత్త్యైవ - మమామంగళం భువంసప్తమేవేతిజ్ఞాయతే - భవోజన్తచ - సఫలః జాతమితియత్ - యతః - నమస్యేనమస్తరిష్యామి || ౬ || అమంగళనాశే సూచనాంతరమాహ || కంసఇతి || బతేత్యాశ్చర్య - అతిఖలః కంసోపి - మమాత్యంతమనుగ్రహం - అకృతకృతవాక్యతోమునాప్రహితోహరేరంఘ్రిపద్మం - ద్రక్ష్యేద్రక్ష్యమితి - పూర్వేఅంబరీషాదయః - తమఃసంసారమతరణతీర్ణాః || ౭ || యదితి || అంఘ్రిపద్మంవిభావయదితిబ్రహ్మదిభిరచింతమితిపరమైశ్వర్యమాహ - శ్రియాచేతి - సాభాగ్యాతిశయం - మునిభిశ్చక్రిసహితైరితి - పరమపురుషార్థత్వం - గోచారణాయేతి - కృపాశుత్వంయద్గోపికానామితి ప్రేమమాత్రసులభత్వం || ౮ || మనోరథాంతరంకరోతి || ద్రక్ష్యమితి || శోభనాకపోతానాసికాచయస్త్రితత్ - స్థితసహితః అవలోకోయస్త్రిత - అరుణకంజవల్లచసెయస్త్రితచ్ఛతచ్ఛ - ముఖం గుడాలకావృతంవక్రకేశావృతం - తదాసీమేవశుభసూచకం దృష్టా - అతిహృద్యన్నాహ - ప్రదక్షిణమితి || ౯ || పునరప్యస్యచ్ఛింతయతి || అపీతి || ఈయుషః ప్రాప్తవతః - లావణ్యస్యధామఅత్రయః - తస్యవిష్టోః - యద్వా - విష్టోలావణ్యయుక్తంయద్ధామవపుః - తస్యోపలంభసందశనం - భవితాభవిష్యతి - అపియద్యేవంస్యాత్తహిణ - మహ్యంమమృతోలోచనస్య - ఫలంసాధితి - అపికుస్యాదేవేత్యుతః ||

౧౦॥ యశ్చిత్తేతిచతుర్థిఃకుశకం తత్రైవంశంకా-అస్తదాదివదేవకత్యుత్సాహోక్తృత్వాదిధర్మైస్తత్రతత్రప్రతీయమానస్యకథం
విష్ణుత్వమితి-ఇమామాశంకాంశ్లోకత్రయేణాపాకువశంశ్చతుర్థేనతమహాంధ్రయ్యేమితిమనోరథంకరోతి-తథాహ॥ యశ్చి॥ యశ్చ
క్షీతాశ్చక్షుగమాత్రకతా-అసత్సతోఃకార్యకారణయోః-ఈక్షణాదికతాపి-అహంరహితఃఅహంకారహీనః-తథా-అపాస
తమాభిదాభ్రమః-తమస్తవ్జ్ఞానం-తతోభిదాభదః-తతోభ్రమఃఅభినివేశాదిః-అపాస్తాఅపాకృతాస్తమఅదయాయస్మిన్-కుత
ఎతత్తత్రాహ-స్వతేజసాచిచ్ఛక్త్యా-నిత్యస్వరూపసాక్షాత్కారేణ-తథాపి-స్వమాయయాస్వాధీనమాయయా-తదీక్షయాతస్యేవేక్షయా
ప్రాణాక్షధీభిస్సహితైః-అత్తత్తత్తని-స్వస్తిస్త్వేవ-రచితైజైవైస్సదనెషుబృందావనతరుణు-గోపీగృహాశుచ-లీలయాకర్తృణికుర్వన్
సక్తవధీయతేఅభిముఖ్యేనప్రతీయతే॥ ౧౦॥ ననుసవదాహంకారరహితస్యాత్పరామస్యలీలాపికుతఇత్యాశంక్యాపరామగ్రహ
ణేత్యాశయేనాహ॥ యస్యేతి॥ అభిలాసిఅభిలస్యవా-అమీవానిపాపానిఘ్నంతీత్యభిలామీవహాని-తైఃతథాసుమంగళైఃశోభనా
నిమంగళానియేభ్యస్తైః-గుణాఃకరుణాదయః-కర్తృణిజన్మానిచ-తైవిమిశ్రాయుక్తావాచః-జగత్-ప్రాణంతిజీవయంతిశుభంలిశో
భయంతి-పునంతిపవిత్రయంతి-వ్యతిరేకమాహ-యాశ్చి-తైవిరక్తాఃరహితాః-తాస్తుస్వలంకృతాఅపివస్తాద్యలంకృతశవ
వచ్ఛోభమానాః-మతాఃసతాంసమృతాః॥ ౧౧॥ సశ్చి॥ స్వయంరచితా-సేతూవణాశ్రమధర్మా-పాలయతామమరవర్యా

మహ్యంననస్యాత్ఫలమంజసాదృశః॥ ౧౦॥ యశ్చిత్తాహంరహితోప్యసత్సతోస్వతేజసాపాస్తత
మోభిదాభ్రమః॥ స్వమాయయాత్కారచితైస్తదీక్షయాప్రాణాక్షధీభిస్సదనెషుభీయతే॥ ౧౧॥ య
స్యాభిలామీవహాభిస్సుమంగళైర్వావోవిమిశ్రాగుణకమజన్తభిః॥ ప్రాణంతిశుంభంతిపునంతివైజ
గద్యాస్తద్విరక్తాశ్శవశోభనామతాః॥ ౧౨॥ సచావతీణఃకిలసాత్త్వతాన్వయేస్వసేతుపాలామరవ
ర్యశమకృత్॥ యశోవితన్వప్రజాస్తశ్చశ్వరోగాయంతిదేవాయదశేషమంగళమ్॥ ౧౩॥ తంత్వ
ద్యనూనంనుహతాంగతింగురుంత్రైలోక్యకాంతంనృశిమమహేలూత్సవమ్॥ రూపందధానంశ్రియ
ఈప్సితాస్పదంధ్రయ్యేమమాసన్నుషసన్నుదశనాః॥ ౧౪॥ అథావతీణస్తపదీశయోరథాత్ప్రథా
నపుంసోశ్చరణంస్వల్పభయే॥ నియాధృతంయోగిభిరప్యహంధ్రువంనమస్యఅభ్యాంచసఖీవనాకసః॥
౧౫॥ అప్యంఘ్రిమూలెపతితస్యమేవిభుశ్శిరస్యధాస్య*న్నిజహస్తపంకజమ్॥ దత్తాభయంకాలభుజం
గరంహసాప్రాద్వేజితానాంశరణైపిణాంనృణామ్॥ ౧౬॥ సమహాణంయత్రవిధాయకాశికస్తథా
బలిశ్చపజగత్రయేంద్రతామ్॥ యద్వావిహారేప్రజయోపితాంశ్రమంస్వశేనసౌగంధికగంధ్య
పానుదత్॥ ౧౭॥ ననుయ్యుపైష్యత్యరిబుద్ధిమచ్యుతఃకంసస్యభృత్యఃప్రహితోపివిశ్వదృక్॥ యోంత
బహిశ్చేతసపతదీహితంత్రైత్రజ్ఞశ్చక్షుత్యమలెనచక్షుషా॥ ౧౮॥

అప్యంఘ్రిమూలెపహితంకృతాంజలింమామీక్షితాసస్మితయాద్రుయాదృశా॥ సపద్యపధ్వస్తసమస్త

ణింసుఖకతాశ్శన్నవతీణాః-యశ్చి॥ ౧౩॥ తమితి॥ త్రైలోక్యవికమేవకాంతం-దృశిదృష్టిః-తద్వతాంమహామత్సవోయ
స్సార్-యద్వా-మహామత్సవేవ-శ్రియాశ్చిత్తమాస్పదం-వివంభూతంరూపంశ్రీమూర్తికాండధానం-తమిశ్వరంధ్రయ్యేమితి-
అత్రలింగం-ఉపసఃప్రభాతసమయాః-సుదశనాఃసుఖంప్రభాతారజన్యః-శుభసూచకాబధూపురిత్యథః॥ ౧౪॥ అథేతి॥ కించ-
అథదశనానంతరం-సపదతత్త్వణమేవ-రథాదవతీణాస్సృక్-ప్రధానయోఃపురుషయోఃరామకృష్ణయోః-చరణంయోగిభిరప్యత్త్వ
లాభాయకేవలంధిమైవభృతం-సాక్షిదహంసమసూయి-అభ్యాంసహసయోఃసఖీగోపాంశ్చనమస్యామితి॥ ౧౫॥ అపీతి॥ కించ-
అథాస్యత్అథాస్యతి-విద్విభావయతి-దత్తాభయమితిసాధేన॥ ౧౬॥ సమహాణమితి॥ బలినాతావత్పదత్రయపరిమితభూదానసమ
యే-తస్యహస్తేఉదకంనిహితం-కౌశికఇంద్రః-తేనాపికదాచిత్తించిన్నిహితమితిజ్ఞాతవ్యం-ముముక్షుణాంసంసారభయనివర్తకంస
కామానామభ్యురయప్రదంచేత్స్యక్తం-అమరక్తానాంపరమసుఖదంచేత్స్యాహ-యద్వేతి-నాశజ్ఞోవితకే-విహారాసక్రీడాయాం-
సౌగంధికస్యగంధఇవగంధోయస్యతత్సౌగంధికగంధి॥ ౧౭॥ వివంపరమానుగ్రహంసంభావ్య-పునరప్యసంభవమాశంక్యపరిహరతి॥
నెతి॥ యద్యస్యహంకంసేనప్రహితః-అతస్తస్యదూతః-తథాపి-మయిఅరిరయమితిబుద్ధింసోపైష్యతిసకరిష్యతీత్యథః-యతః-వి
శ్వదృక్సవజ్ఞః-అతోమమచేతసః-అంతశ్చబహిశ్చ-యదీహితంచేష్టితంఎతద్యః-త్రైత్రజ్ఞః-అంతర్యామి-నిత్యజ్ఞానెక్షతే-అయం
భావః-చేతసోబహిరేవకంసమనువైఅంతస్తుకృష్ణసేవతదేవతదసాహృదిస్థోజానాతీతి-యద్వా-ఎతస్యజగత్ఈహితమితి-అతః॥ ౧౮॥

౧౨౦ శ్రీ మద్భాగవతే - సన్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - అష్టమింశోధ్యాయః .

అపీతి || అపీయది . అంఘ్రీమూలచరణాపాంతే - అవహతంసంయతం - కృపామృతేన ఆప్రయాదృశా - మాం ఈక్షితాద్రక్ష్యతి త
 హి - సపద్యేవ వినష్టాఖిలకల్పిషః పరాంముదం - వోధాప్రాప్త్యామీతి || ౧౯ || సుహృదితి || అథ మాంపరిరప్స్యతే ఆలింగిష్యతి .
 యదాతద్దేవమేతత్తాదేహః . తీర్థక్రియతే అతిపవిత్రీకరిష్యతే - ఉచ్చస్థితిశ్చభావవిష్యతి - అతాదేహత్ || ౨౦ || లభ్యేతి || తతః
 తాతేతి - తదాజన్మభృతః సఫలజన్మానః - అన్యథా - తజ్జన్మైవ సభవతీత్యాహ - మహీయసేతి - మహీయసాకృష్టేన యోనాదృతః - తస్య
 జన్మధిక్ - అముష్యజంతోః || ౨౧ || నను - సుహృదావిమపరిష్యంగసంప్రశ్నాదయోజీవధమాణః - కథమిశ్వరసంగచ్ఛంతే - ఆత
 ఆహ || నేతి || దయితఃప్రియః - తద్విపరీతాప్రియః - సుహృత్తమాహితః - తద్విపరీతాద్వేష్యః - పితృవత్వవ్యతిరక్తః ఉపేక్ష్య ఇతి-స
 త్యం-తథాపిగవాభక్తాభజతే - తత్రచ - యేయథాభక్తాఃతాతథాభజతే||శ్లో|| యేయథామాం ప్రసద్యంతే తాంస్తథేవభజా
 మ్యహమితిభగవద్వచనాత్ - అవిషమత్వేపిభక్తేభ్యవివళందదాతీత్యత్రదృష్టాంతః - యద్యత్సురద్రుమగతి || ౨౨ || కిమితి || తామ
 యాంజలిః కరిష్యతే - తస్మిన్నేవగృహీతంమాం - ఆప్తానిసమస్తాన్యశ్శాశాచాదిసత్త్వతానియేన - తంమాం || ౨౩ || ఇతితి || సతుమా

కిల్బిషోమౌధాముదంవీతవిశంకడిజితామ్ | ౧౯ | సుహృత్తమంజ్ఞాతిమనన్యదైవతందోభ్యాం
 బృహద్భావంపరిరప్స్యతేథమామ్ | అత్తాహితీర్థక్రియతేతదైవమేబంధశ్చకర్తృత్వకఉచ్చస్థిత్వ
 తః | ౨౦ | లభ్యాంగసంగంప్రణతంకృతాంజలిం మాంవక్ష్యతే*క్రూరతతేత్యురుశ్రవాః | తదావయం
 జన్మభృతోమహీయసానైవాదృతోయోధిగముష్యజన్మతత్ || ౨౧ | నతస్యకశ్చిద్దయితస్సుహృత్త
 మోనచాప్రియోద్వేష్యఉపేక్ష్యేవవా | తథాపిభక్తాభజతేయథాతథాసురద్రుమోయద్వదు
 పాశ్రితాథదః || ౨౨ || కింవాగ్రజోమావనతంయదూత్తమఃస్తయపరిష్యజ్యగృహీతమంజలౌ | గృ
 హంప్రవేశ్యాప్తసమస్తస్తత్త్వంసంప్రేక్ష్యతేకంసకృతంస్వబంధుషు || ౨౩ | శ్రీశుకః || ఇతినందిత
 యకృష్ణంశ్వఫల్తతనయోధపి | రథేనగోకులంప్రాప్తస్సూర్యశ్చాస్తగిరింనృప || ౨౪ | పదానిత
 స్యాఖిలలోకపాలకిరీటజుష్టామలపాదరేణోః | దదశగోష్ఠేక్షీతికాతుకానివిలక్షితాన్యబ్జయవాంకు
 శాద్యైః || ౨౫ | తద్దశనాహ్లాదవివృద్ధసంభ్రమఃప్రేక్ష్యోధ్వరోమాశ్రుకళాకులేక్షణః | రథాదవ
 స్తంద్యసతేష్వచేష్టతప్రభోరమూన్యంఘ్రిరజాంస్యహూయతి || ౨౬ || దేహంభృతామియానథో
 హితాద్వదంభంభయం శుచమ్ | సందేశాద్యోహరేలిం గందశనశ్రవణాదిభిః || ౨౭ || చిరమావే
 ష్యచోత్థాయరథమారుహ్యవేగతః | క్వతిష్ఠతిగవేశానఃకృష్ణోరామఃఇతిబ్రువన్ || ౨౮ || గోష్ఠమధ్యగ
 తిశ్రుత్వాతరుధ్ధేగోపదారకైః | కృష్ణసందశనాకాంక్షీప్రకాశేసవితుస్సతి || ౨౯ || దదశ
 రామంకృష్ణంచప్రజేగోదోహనంగతౌపీతనీలాంబరధరౌశరదంబురుహేక్షణౌ || ౩౦ || కిశోరౌశ్యామ
 లశ్వేతౌశ్రీనికేతౌబృహద్భుజౌ | సుముఖౌసుందరవరౌబాలద్విరదవిక్రమా || ౩౧ || ధ్వజవజ్రాంకుశం
 భోజైశ్చిన్నితైరంఘ్రిభివ్రజమ్ | శోభయంతౌమహాత్మానాసానుక్రోశస్మితేక్షణౌ || ౩౨ || ఉదార
 రుచిరశ్రీఙ్గాస్త్రిణౌవనమాలినౌ | పుణ్యగంధానులిప్తాంగౌస్సౌతౌవిరజవాససౌ || ౩౩ || ప్రధానపురు

గమపినవేద-తథాపి-రథేనప్రాప్తఇతి || ౨౪ || పదానితి || అఖిలైలోకపాలైః - కిరీటేషుజుష్టాః అమలాః పాదరేణవోయస్యత
 స్య-క్షీతికాతుకానిక్షీతేరలంకారరూపాణి || ౨౫ || తదితి || తద్దశనానాయకాహ్లాదః - తేనవివృద్ధః సంభ్రమాయస్యసః - ప్రేక్ష్యోధ్వ
 దిరోమాణియస్యసః - అశ్రుణాంకళాభిఃలైశ్చరాకులేఈక్షణేయస్యసః - అపస్తంద్యావల్లభ్య - తేమపదేష్వచేష్టతఃస్వలుంతత్ - ఆ
 హూయతిమలభతాంభావయన్ || ౨౬ || ననుకిమథమేవంవ్యలుంతత్ - నాస్మిన్నేమసంభ్రమేఫలోద్దేశఇత్యాహ || దేహమితి || దేహ
 భాజామేతావానేవపురుషాభాః - కంసస్యసందేశాదారభ్యహరేలిం గందశనశ్రవణాదిభిర్యయమక్రూరస్యవణితఇతిసందేశ
 ఆద్యఃయస్యాభాసస్యసః - యావానక్రూరస్యజాతఇతివా || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || దదశేతి || తతః - కృష్ణంరామంచదదశా - గావో
 రుహ్యంతేఅస్మిన్నితిగోదోహనంతత్స్థానం - గతౌప్రాప్తౌ || ౩౦ || ౩౧ || ధ్వజేతి || అమక్రూశఃఅమకంపా - తద్విలసితస్మితయుక్తమీక్ష
 ణంయదాస్తా || ౩౨ || ఉదారేతి || ఉదారారుచిరాశ్రీదాయయోస్తా - స్త్రిణౌరత్నస్త్రిరలంకృతౌ || ౩౩ || ప్రధానేతి || ప్రధానపురు
 తాపురుషా - ప్రకృతిపురుషాత్తకావా - కుతః - ఆద్యా - తదపికుతః - జగదేతా - అత్రపివ-జగత్పతీ-విపరీతోవాచతుణాంపదానాంహే

తు హేతుమద్భావః. జగత్సర్వభూతాభివ్యాః భారాపనయనాయ - స్వాంతేనమా తిభేదేన - బలకేశనాసంతో || ౩౪ || దిశఇతి || సప్త
భయావిగతమిరాదిశఃకువాణౌ - కనకాచితోసువణావ్యాప్తావినిహలంకారణాః శైలసాధ్యశ్యాభాముక్తం || ౩౫ || ౩౬ || భగవదీతి ||
భగవద్దశనాహ్లాదేనయద్భావం - తేనపర్యాకులేతుణ్యైః స్యసః - పులకైరాచితం వ్యాప్తంబంగం యస్యసః - స్వాఖ్యానైత్రురో
హంసమస్మరోమితి కథనేనాశక్తౌ || ౩౭ || భగవానితి || అభిప్రేత్య అమ్రురోయమేతద భామాగతవిజ్ఞాత్వా - కంసహసనసామ
ధ్యంబోద్యతయన్నివ - రథాంగేనచ క్రాంతియః పాణిః తేనాభ్యుపాకృష్యతమాలింగితవా || ౩౮ || సంకషణితి || పాణిం
జలిరూపేణసంహతావేవ-గృహీత్వా || ౩౯ || దృష్ట్వేతి || మధుపకావవాహః అహణంపూజా - తస్మిన్ వాయుమచితమహాణం - ఆ
కారత్ ఆనీయ సమపిత వానిత్యభాః || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || పప్రచ్ఛేతి || సత్త్వతంసంమానతం - నిరమగ్రహామ్రా కథంతేనప్ర
కారేణ - సజీవభృత్యభాః - పానః పశుసూతీ - సవివపాలకాయేమంబవీనాం మేషాణాం - తఇవ - తత్తుల్యాభిర్యభాః || ౪౩ || నిరమగ్రహ

మావాద్యోజగద్ధేతాజగత్ప్రే. అవతీశ్నోజగత్సర్వభేసాస్వంశేనబలకేశవా || ౩౪ || దిశోవితిమిరారాజా
కుర్వాణౌ ప్రభయాస్వయా. యథామరకతశ్చైలోరాప్యశ్చ కనకాచితౌ || ౩౫ || రథాత్మాణమవ
ప్లుత్యసోమ్రారస్సైహవిహ్వలః పపాతచరణౌపాంతేనండవద్రామకృష్ణయోః || ౩౬ || భగవద్ద
శనాహ్లాదబాష్పపర్యాకులేతుణ్యైః పులకాచితాంగభేత్తంత్యాత్సావ్యానైనాశకన్నప్ర || ౩౭ ||
భగవాంస్తదభిప్రేత్యరథాంగాంతిపాణినా. పరిరేభేభ్యుపాకృష్యస్తీతఃప్రణతవత్సలః || ౩౮ || సం
కషణిశ్చప్రణతముపగూహ్యామహామనాః గృహీత్వాపాణినాపాణీనయత్సానుజోగృహమ్ || ౩౯ ||
పృష్ట్యాభసాగతంతస్త్వనివేద్యచవరాసనమ్ | ప్రత్యాశ్యవిధివత్పాదౌమధుపకాహామాహరత్ ||
౪౦ || నివేద్యగాంచాతిథయేసంవాహ్యక్రాంతమాదృతః | అన్నంబహుగుణంమేధ్యంశ్రద్ధయోపా
హరత్ప్రభుః || ౪౧ || తస్మైభుక్తవతేప్రీత్యారామఃపరమధర్మవీత్ | ముఖవానైగంధమాల్యైఃపరాం
ప్రీతింవ్యధాత్పునః || ౪౨ || పప్రచ్ఛసత్త్వతంసంమానతఃకథంస్థనిరమగ్రహ | కంసేజీవతిదాశాహాసా
నపాలాశవావయః || ౪౩ || యోవధీత్స్వస్వసుస్తోకా* శ్రీశంత్యా అసుతృష్టలః | కింనుస్వితప్ర
జానాంవశకుశలంపిమ్మశామహే || ౪౪ || ఇత్థంసూనృతయావాచానందేనసుసభాజితః | అమ్రారఃపరిపృ
ష్టైనజహావధ్వపరిశ్రమమ్ || ౪౫ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - చ శ మస్తంధే - అష్టత్రింశోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః || సుభోపవిష్టఃపర్యంకెరామకృష్ణోరుమానితః | లేభేమసూరథానర్వాపథీయానచకా
రహా || ౧ || కిమలభ్యంభగవతిప్రసన్నైశ్రీనికేతనే | తథాపితత్పరారాజన్నహివాంఛంతికించన || ౨ ||
సాయంతనాశనంకృత్వాభగవాదేవకీసుతః | సుహృత్సువృత్తింకంసస్యపప్రచ్ఛన్యచ్ఛికిషేతమ్ ||
౩ || శ్రభగవాన్ || తాతసామ్యాగతఃకంసాత్సాగతంభద్రమస్తువః | ఆపిస్వజ్ఞాతిబంధూనామనమీ
వమనామయమ్ || ౪ || కిన్నునఃకుశలంపుచ్ఛే* హ్యేధమానెకులామయే | కంసేమాతులనామ్న్యంగస్వా
నాంనస్తత్ప్రజాసువై || ౫ || అహూఅస్తదభూమ్భారిపిత్రౌవృజినమార్యయోః | యద్ధేతోఃపుత్రమ

తామాహ || యోవధీదితి || తౌకాతౌకాని - అసుతృష్ట అసూనెవతపయతియః - ఆతఃఖలః - తస్య కంసస్యప్రజానాం - హేతి
మ్రార - పిహంజీవనమాత్రమపికులభంలేమంవః - కింనుకుశలంవిచారయామేతి || ౪౪ || ఇత్థమితి || మధురయావాచా-ఇత్థంసత్త్వతః -
తయైవవాచాపరిపృష్టేనప్రశ్నేన - అధ్వపరిశ్రమంసంసారత్రమం || ౪౫ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా. *
* * * * * || నవ త్రింశేపురింగచ్ఛత్యమ్యతేగోపికాక్తయః | అమ్రారేణాథకాశింద్యాంబిష్ణులోకస్యదశానమ్ || భక్తానామనోరథాః సత్యా
భవంతీతివ్యాతయన్నాహ || సుఖాపవిష్టఇతి || రామకృష్ణాభ్యామురుఅధికంమానితః || ౧ || ౨ || ౩ || తాతేతి || తాతాతహాసామ్య - స్వాగతం -
యథాతథాఅగతః - స్వజ్ఞాతిబంధూనాం స్వేసుహృదః - జ్ఞాతయః - సపిండాః - బంధవఃఅసపిండాః సంబంధినః - తేషామపికిం అన
మీవం ఆపాపం - ఆదుఃఖంసుఖమితియావత్ - అనామయమార్యంగ || ౪ || ఎవంప్రశ్నోపి మమనాతీవసంగతఇత్యాహ || కిన్నివేతి || అం
గకాఅమ్రార - పుచ్ఛేపుచ్ఛామి - వశిస్తాకం కులస్యామయేరోగ-సఃమాతులఇతినామయస్యతస్మిన్ - సఃస్వానాంజ్ఞాతీనాం - తస్యప్ర

౧౨౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - ఏకోనచత్వారింశోధ్యాయః.

జానుచ ॥ ౧ ॥ అహూతి ॥ అస్మత్ అస్మన్నిమిత్తం - వృజినందుఃఖం - ఆర్యయోః నిరపరాధయోః - యథేతార్యోహమేవహతుః త
స్మాత్ ॥ ౨ ॥ దిప్యతి ॥ హసామ్యస్వానాం వోదశశనం - అద్యమమసంజాతందిప్యభ్రం ॥ ౩ ॥ పృష్టతి ॥ మాధవఃవధోవశంశ
జః ॥ ౪ ॥ యతి ॥ యఃధనుమఖభద్దాసందేశోయస్య - యదభంబాణారాదిభిః సూతనాభం - అస్యకృష్ణస్య - స్వజన్మకృష్ణజన్మ
అనకదుందుభేస్సకాశాత్ ॥ ౫ ॥ శ్రుత్వేతి ॥ విజజ్జతుః విశేషణజ్ఞాపయామాసతుః ॥ ౬ ॥ గోపానితి ॥ సోపినందోపి - గోపానమాది
శ్చ - తదేవదశయతిగృహ్యతామిత్యాదినా - గోరసఃక్షీరదిః - ఉపాయనానిఉత్తమవస్తుని ॥ ౭ ॥ యాస్యామతి ॥ రసాభ్యుతా
దీ - శబ్దచ్ఛలనేదంసూచయతి - అచిత్త్వీయోగస్యచిత్తాభావం శ్రీకృష్ణజన్మరసాదాహ్యమతి ॥ ౮ ॥ ఏవమితి ॥ తత్రాప్ర
జరమధికృతేన - ఆఘోషయత్ సవతాఘోషితవాత్ తాఃకృష్ణఃజీవనాః - గోప్యః - తత్తదా - అమూరమాగతముపశ్రుత్వేతి ॥
౧౩ ॥ వ్యధాలింగాన్యాహపంచభిః ॥ కాశ్చిదితి ॥ తేనశ్రవణేనకృతాహృతాః - తేనయః శ్వాసస్తేనమ్లానముఖశ్రీర్యాసాంతాః -
బభూవురితిదుహలానిచవలయానిచ కేశగ్రంథయశ్చ - స్రంసంతోదకూలాదయోయాసాంతథాఘాతాః - కాశ్చనబభూవురిత్యభావః ॥ ౧౪ ॥

రణంయద్ధేతోబంధనంతయోః ॥ ౧ ॥ దిప్యద్యదశశనంస్వానాంమమవస్సోమ్యకాంక్షితమ్ సంజా
తంవణ్యతాంతావత్తవాగమనకారణమ్ ॥ ౨ ॥ శ్రీశుకః ॥ పృష్టోభగవతాసర్వంవణయామాసమా
ధవః ॥ వైరానుబంధంయదుమనసుదేవవధోవ్యమమ్ ॥ ౩ ॥ యత్సందేశోయదభంబాహూతస్సంప్రేషి
తస్త్వయమ్ ॥ యదుక్తంనారదేనాస్యస్వజన్మానకదుందుభేః ॥ ౪ ॥ శ్రుత్వామూరవచఃకృష్ణోబలశ్చపర
వీరహః ॥ ప్రహస్యనందంపితరంరాజ్ఞోద్దిప్తంవిజజ్జతుః ॥ ౫ ॥ గోపానమాదిశతోసిగృహ్యతాంసర్వ
గోరసః ॥ ఉపాయనానిగృహ్యధ్వంయుజ్యంతాంశకటానిచ ॥ ౬ ॥ యాస్యామశ్శోష్ణమధుపురిందాస్యా
మోన్మపతేరసాత్ ॥ ద్రవ్యోమసునుహత్సత్రంయాంతిజానపదాకిల ॥ ౭ ॥ శుకః ॥ ఏవమాఘోషయత్త
త్రానందగోపస్త్వగోకుల ॥ గోప్యస్తాస్తమపశ్రుత్య బభూవు వ్యభితాన్మప ॥ రామకృష్ణాపురింనెతు
మమూరంప్రజమాగతమ్ ॥ ౮ ॥ కాశ్చిత్తత్రతహృతాపశ్వాసమ్లానముఖశ్రీయః ॥ స్రంసద్గకూలవల
యకేశబంధాశ్చకాశ్చన ॥ ౯ ॥ అన్యశ్చతదనుధ్యాననివృత్తాశేషవృత్తయః ॥ నాభ్యజానన్నిమం
లోకమాత్మలోకంగతాశ్చ ॥ ౧౦ ॥ స్తరంత్యశ్చపరాశ్శోరేరసురాగస్తితేరితాః ॥ హృదిస్పృశశ్చేత్ర
పదాగిరస్సంముముహుఃస్త్రియః ॥ ౧౧ ॥ గతింసులలితాంచేష్టాంస్నిగ్ధహాసావలోకనమ్ ॥ శోకాపహాని
కర్మాణీప్రోద్ధామచరితాచ ॥ ౧౨ ॥ చింతయంత్యోముకుందస్య భీతావిరహకాతరాః ॥ సమేతాస్సంఘ
శఃప్రోచురశ్రుముఖ్యోచ్యుతాశయాః ॥ ౧౩ ॥ గోప్యః ॥ అహూవిధాతస్తవనక్వచిద్దయాసంయోజ్య
మైత్ర్యాప్రణయేనదేహినః ॥ తాంశ్చకృతాథాణవియునంత్వపాథకంవిచేష్టితంతేభాకచేష్టి
తంయథా ॥ ౧౪ ॥ యస్తప్రదశ్యాణితుకుంతలావృతంముకుందవక్త్రంసుకపోలమున్ననమ్ ॥ శో
కాపమోదస్తితలెశసుందరంకరోషిపారోక్ష్యమసాధుతెకృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ మూరస్త్వమమూరసమా
ఖ్యయాస్తనశ్చక్షుహిదత్తం హరసేవతాజ్ఞవత్ ॥ యేనైకదేశేఖిలసగసాష్టవంతప్తదీయమద్రా

అన్యాతి ॥ తస్యశ్రీకృష్ణస్వానుధ్యానేననివృత్తాతశేషశ్చక్షురాదివృత్తయోయాసాంతాః - ఇమంలోకం - దేహమపి - సజానంతిస్తము
క్తాతివతి ॥ ౧౬ ॥ స్తరంత్యతి ॥ అపరాః స్త్రియః - శారేగీరః స్తరంత్యః - సంముముహుః - కథంభాతాః - అనురాగేణయత్స్త్రి
తం తేనశ్చరితాః హృదిస్పృశంతీహృదిస్పృశః మనోజ్ఞాః - చిత్రాణిపదానియసుతాః ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ చింతయంత్యతి ॥ వీరహా
కాతరావిహ్వలాః - అచ్యుతేతయః చిత్తంయాసాంతాః ॥ ౧౯ ॥ కృష్ణసంగతిం విధాయవిఘటయతీతి విధాతారంప్రవేశమాక్ర
శంత్య అమః ॥ అహూతి ॥ మైత్ర్యాహతాచరణేన - ప్రణయేనస్నేహేనచ - అకృతాథాణ అస్తాస్తభాగానపి - తావియునం
క్షీవియోజయసి - తస్మాన్నతావద్దయాబాలిశోపిత్యమిత్యాదుః అపాథకమితి ॥ ౨౦ ॥ విగహాతంచతవేనం కమేత్యాదుః ॥ యతి
తి ॥ శోకమపమదతీతి శోకాపనోదః - సచాసస్తితలెశశ్చ - గూఢహాసః - తేనసుందరంముకుందస్యవక్త్రం - సకృత్ప్రదశ్యా - పునస్త
శ్చపారోక్ష్యమదృశ్యతాంకరోషి - అతస్తవకృతంకమే అసాధునింద్యమిత్యభావః ॥ ౨౧ ॥ కించదత్తాపహరిత్యేనాతిమూరస్త్వమిత్యా
దుః ॥ మూరతి ॥ నస్త్వమూరహరితాహమితిచేదతలయః - అమూరసమాఖ్యయేతి - సహ్యేవంకతుమనస్యః ప్రభవతి - అతానా
మంరణస్తద్గుణంత్యమేవాగతాసి - కృష్ణంహరామినయశ్చచ్ఛృణోతిచేత్ - స - యేనత్వద్గతేనచక్షుషు - మధుద్విషః - ఏకదేశేన

త్రవక్రదా - త్వదీయం సమగ్రం సృష్టి నైపుణ్యమద్రాక్ష్యదృష్టవత్సౌఖ్యవయం - తచ్చక్షుః - అయంభావః - తవసవః - రహస్యమస్తా
భిజ్ఞాతమితమమేకజేవకృష్ణం వియోజయన్నస్మానంధీకరోషీతి || ౨౧ || విధాతారం విహాయ పరస్పరమూచుః || సనందసూనురితి || బ
తేతిభద్ర - క్షణభంగం అస్థిరం - సాహృదంయస్యసః - గృహదీక్ష విహాయ - అద్ధాసాక్షాత్ - తస్యైవదాస్యముపాగతాః - స్వకృతా తు
రాః తత్త్వతేనైవస్మితావినాపరవశా అపి - సః అస్తాన్న సమీక్షతే - సవంసవంప్రియంయస్యసః అతఏనం నివారయామ ఇతిభావః ||
౨౨ || సేష్యమూచుః || సుఖమితి || ప్రజస్పతేః శ్రీకృష్ణస్య - ముఖంపాస్యంతి ఆదరేణ ద్రక్ష్యంతి - కథంభూతం - అపాంగేనసేత్రం
తేనోత్తలితం ఉజ్జ్వలభితంస్థితమేవఅసహాయస్థితత్ - యద్వా - అపాంగోత్తలితస్థితేనాసవరూపంయన్ముఖం - తతశ్చపానంముఖ్య
మేవసంభావయంతి || ౨౩ || ననుద్విత్రాణీదినాని తథాభవతునామ - తథాప్యస్తస్మైహృద్యపిత్వాది భిశ్యపరావర్తిత ఆగమిష్య
తీత్యాశంక్యాహుః || తానామితి || హేలబలాః - తాసాం మధువన్తంజుభిభాషితైవశీకృతచిత్తః - తథా - తాసాం సలజ్జస్థితైవి
భ్రమైభ్రామణ - పరవాపిత్రాదిపరతంత్రాపి - యద్వా - ప్రజేపరేఅన్యబంధవః సంలియస్య సతథా మనస్వీధీరోపి - గ్రామ్యాఅవి
దగ్ధాః - సః కథంప్రతియాస్యతేప్రత్యేష్యతినకథంచిదిత్యర్థః || ౨౪ || కించ - అస్తదుత్పవభాజాన్యావివాద్యభవిష్యంతీత్యాహుః ||
అద్యేతి || తత్రపురే - దాశాహాదీనాంనృశః - దృష్టేః - మహానుత్పవోభవిష్యతేభవిష్యతి - యదేవకీసుతంద్రక్ష్యంతి - తథాయచాన్యల

క్ష్యవయం మధుద్విషః || ౨౧ || సనందసూనుః క్షణభంగం సాహృదస్సమీక్షతేనస్వకృతామరాబత | వి
హాయగృహోన్యజనానుతావతీన్యదాస్యమద్ధోపగతానవప్రియః || ౨౨ || సుఖంప్రభాతార
జనీయమాశిషస్సత్యాబభూవుః పురయోషితాంధ్రువన్ | యాస్సంప్రవిష్టస్యముఖంప్రజస్పతేఃపాస్యం
త్యపాంగోత్తలితస్థితాసవమ్ || ౨౩ || తాసాం ముకుంద మధుమంజుభాషితైగృహీతచిత్తః పరవా
మనస్వ్యపి | కథంపుననప్రతియాస్యతేబలాగ్రామ్యాస్సలజ్జస్థితవిభ్రమైభ్రామణ || ౨౪ || అద్య
ధ్రువంతత్రదృశోభవిష్యతే * దాశాహాభోజాంధకవృష్టిసాత్త్వతామ్ | మహూత్సవశ్రీరమ
ణంగుణాస్పదంద్రక్ష్యంతియేచాధ్వనిదేవకీసుతమ్ || ౨౫ || మైతద్విధస్యాకరుణస్యనామభూదక్రూర
ఇత్యేతదవీచదారుణః | యోసావనాశ్వాస్యసుమఃఖితంజనంప్రియాత్ప్రియం నెష్యతిపారమధ్వనః ||
౨౬ || అనాద్రాధీరేషసమాస్థితోరథంతమన్వమీచత్త్వరయంతిదుర్మదాః | గోపాల సూభిఃస్థవిరైరు
పేక్షితందైవంచనోద్యప్రతికూలమీహతే || ౨౭ || నివారయామస్తముపేత్యమాధవంకిం సోకరి
ష్యకమలవృద్ధబాంధవాః | ముకుందసంగాన్నిమిషాధమస్త్యజాన్యైవేనవిధ్వంసితదీనచేతసామ్ || ౨౮ ||
యస్యానురాగలలితస్థితవల్లుకుంత్రలీలావలోకపరిరంభణరాసగోస్థ్యామ్ | నీతాస్త్యనఃక్షణమివ
క్షణదావినాతంగోప్యః కథంన్వతితరేమతమోమరంతమ్ || ౨౯ || యోహ్నుఃక్షయేప్రజమనంతసఖిప
రీతోగోపైవిశేషఖురరజశ్చురితాలకస్రక్ | వెణుంక్వణస్థితకటాక్షునిరీక్షణేనచిత్తక్షిణోతితమృ

భవనిగచ్ఛంతంద్రక్ష్యంతి - తేమామపి దృశోభవిష్యతీతి - యద్వా - దృశఇతిద్వితీయా - తేమాం దృశోన్యేత్రాణిమహానుత్పవఃభవిష్యతేప్రా
ప్యతి - ప్రాప్త్యభాస్యభవతేరాత్తనైవదిత్వాత్ || ౨౫ || అక్రూరంశపంత్యతాహుః || మైతి || విషావిభావిభానంకమాయస్య అత
వివనిష్క్రూపస్యాక్రూరఇతిశోభనంనామమాభూత్ - తత్రహేతుః - అతీవదారుణ ఇత్యాది - ప్రియాత్ప్రాణదపి ప్రియతరంకృష్ణం - అ
భ్యసః పారంఅస్తద్భిగ్గచరత్వాదలియారదేశంసేష్యతి || ౨౬ || అహూధిగస్తజ్జీవితమిత్యాహుః || అనాద్రాధీరితి || అనాద్రాకతి
వాధీర్యస్యసః - తావదేవకృష్ణరథమారూఢః - అస్యావినయమాలక్యస్థవిరైశ్చేషీతం - తేననివారయంతీత్యర్థః - కించ - దైవతం
చైతి - అయంభావః - యద్యస్తాకందైవమనుకూలం భవేత్తథావిష్టైః కశ్చిదేతేమాం మధ్య ప్రతిహన్యేత - అకస్తాద్వజ్రపాతావా
భవేత్ - అన్యద్వాకించిదసిష్టంస్యాత్ - నతుకించిదస్తీతి || ౨౭ || పరస్పరంసంమంత్ర్యసాహసమధిరుహ్యహుః || నివారయామఇతి || అక్
రిష్యకంకిరిష్యంతి - నిమిషాధమస్త్యజాన్యకుందసంగాద్విధ్వంసితాని వియోజితాని - అతవివదీనానిచేతాంసియాసాంతాసాం - వి
వంభూతానామస్తాకంసమృతోరపిభయమిత్యర్థః || ౨౮ ||
ఇతోపికారణాదేవ - అవశ్యంసాహసమేవాలంబనీయమిత్యాహుః || యస్యేతి || హేగోప్యః - యస్యలలితం - స్థితం - వల్లు - మంత్ర
శ్చ - లీలావలోకశ్చ - పరిరంభణంచ - అమరాగేజైతానియస్యాంరాసగోస్థ్యాంరాసక్రీడాసభాయాం - సఃఅస్తాభిః - క్షణదారాత్ర
యః - క్షణమివానీతాః - తమముంకృష్ణంవినా - దురంతంతమః విరహదుఃఖం - కథంన అతితరమనకథంచిదిత్యర్థః || ౨౯ || కించ

౧౨౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - నవత్రింశోధ్యాయః .

అస్తంతమోతరణం - జీవనమేవకథంస్యాదిత్యాముః ॥ యదృతి ॥ అహ్మఃక్షయేదినావసానః ఖరరజోభిశ్చురితాధూసరా అలకాః ప్ర
జశ్యయస్యసః ప్రజంబితః ॥ స్త్రీతేనయత్కటాక్షునిరీక్షణంతేన - నశ్చిత్తంక్షీణోతిహరతి - అముంకృష్టంవినాకథంభవేమజీవేమితి ॥ ౩౦ ॥
ఏవమితి ॥ కృష్ణావిషక్తానిమాససానియాసాంసుస్వరముచైచః ॥ శ్లో ॥ క్రూరమక్రూరతః శ్రుత్వాకంసంకంసనిమూవనః ॥ గోపీకునో
రథారామస్య రామస్తత్పురంయయాశ్రీధరీయః ॥ ౩౧ ॥ శ్రీణమితి ॥ తాః అనాదృత్య - కృతమైత్రా దికః - మైత్రంమిత్రదైవత్యంసం
భ్యోపాసనం - తదాదికంకర్తృకృతంయేనసః ॥ ౩౨ ॥ గోపాదృతి ॥ అస్వసజ్జంతఅస్వగచ్ఛ ॥ ౩౩ ॥ గోప్యదృతి ॥ అమరంజితాఃపరావృత్య
నిరీక్షణదిభిః కింనిదానందితాః - ప్రత్యాదేశంప్రత్యాఖ్యానం ॥ ౩౪ ॥ తాదృతి ॥ తప్యతీఃసం తప్యమానాః - తాః - ఆయాస్యేశీ శ్రు మా
గమిష్యామితిమాతవాత్మైః ॥ ౩౫ ॥ యావదితి ॥ కృష్ణమను ప్ర స్థాపితా ఆత్మానశ్చితానియాభిస్తాః - లెఖ్యానీవలెఖ్యమయపుత్రికాదృ
వనిశ్చలాః ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ తత్రైతి ॥ వృక్షాం షండంసమూహముపప్రజ్య ॥ ౩౯ ॥ అక్రూరదృతి ॥ రథోపరినివేశ్య ॥

తేనుకథంభవేమ ॥ ౩౦ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఏవంబ్రువాణావిరహోతురాభృశంప్రజస్త్రియఃకృష్ణవిషక్తమా
నసాః ॥ విస్మయజ్ఞాంరురుదుస్తస్మనుస్వరంగోవిందదామోదరమాధవేతి ॥ ౩౧ ॥ శ్రీణామేవంరుదం
శీనాముదితేనవితర్యథా ॥ అక్రూరశ్చోదయామాసకృతమైత్రానికోరథమ్ ॥ ౩౨ ॥ గోపాస్తమన్వసజ్జం
తనందాద్యాశ్చకటైస్తతః ॥ ఆదాయోపాయనంభూరికుంభాగోరససంభృతా ॥ ౩౩ ॥ గోప్యశ్చక
యితంకృష్ణమనుప్రజ్యానురంజితాః ॥ ప్రత్యాదేశంభగవతఃకాంక్షంత్యశ్చానతస్థిరైః ॥ ౩౪ ॥ తాస్తదా
తప్యతీవీక్ష్యస్వప్రస్థానేయదూతమః ॥ సాంత్వయామాసవచనైరాయాస్యభిదౌత్యకైః ॥ ౩౫ ॥ యా
వదాలత్యతేకేతుర్యావద్రేణారథస్యచ ॥ అనుప్రస్థాపితాత్మానోలెఖ్యానీనోపలక్షితాః ॥ ౩౬ ॥ తా
నిరాశానివృతుగోవిందవినివతసే ॥ అహోనినిన్యగాయంత్యోవిశోకాఃప్రియచెష్టితమ్ ॥ ౩౭ ॥ భ
గవానపిసంప్రాప్తోరామాక్రూరౌతథానృప ॥ రథేనవాయువగేనకాళిండిమఘనాశనీమ్ ॥ ౩౮ ॥ త
త్రోపస్పృశ్యపానీయంపీత్వామృష్టమణిప్రభమ్ ॥ వృక్షాంషండముపప్రజ్య సరామోరథమావిశత్ ॥
౩౯ ॥ అక్రూరస్తాపుపామంత్ర్యనివేశ్యచరథోపరి ॥ కాళింద్యాప్రాదమాగత్యస్నానంవిధివదా
చరత్ ॥ ౪౦ ॥ నిమజ్యతస్త్రిసలిలెజవబ్రహ్మసనాతనమ్ ॥ తావేవాపశ్యదక్రూరోరామకృష్ణాసమ
న్వితౌ ॥ ౪౧ ॥ తేరథస్థాకథమిహాసుతావానకదుందుభేః ॥ తహింస్విత్స్యందనేనస్తభిత్వన్వజ్జ్యవ్యచప్త
సః ॥ ౪౨ ॥ తత్రాపిచయథాపూర్వమాసీనాపునరేవసః ॥ న్యమజ్జద్వశనంయన్తేమృషాకింసలిలెతయోః ॥
౪౩ ॥ భూయస్తత్రాపిసోద్రాక్షీత్స్తూయమానంమహేశ్వరమ్ ॥ సిద్ధేగంధర్వపతిభిరసురైరేత
కంధరైః ॥ ౪౪ ॥ సహస్రశిరసందేవంసహస్రఫణిమాళినమ్ ॥ నీలాంబరంబీసశ్వేతంశృంగైశ్వేతమివ
స్థితమ్ ॥ ౪౫ ॥ తస్యోత్సంగేఘనశ్యామంపీతకౌశేయవాససమ్ ॥ పురుషంచతుర్భుజంశాంతంపద్మప
త్రాయతేక్షణమ్ ॥ ౪౬ ॥ చారుప్రసన్నవదనంచారుహాసనిరీక్షణమ్ ॥ సుభ్రాన్నసంచారుకణంసు
కపోలారుణాధరమ్ ॥ ౪౭ ॥ ప్రలంబపీవరభుజంతుంగాంసోరథలక్ష్మియమ్ ॥ కంబుకంతంనిమ్ననాభింవళి
మత్పల్లసోదరమ్ ॥ ౪౮ ॥ బృహత్కటితటశ్రోణికరభోరుద్వయాన్వితమ్ ॥ చారుజానుయుగంచారుజం
ఘాయగళసంయుతమ్ ॥ ౪౯ ॥ తుంగగుల్ఫారుణనఖవ్రాతదీధితిభిర్వృతమ్ ॥ నవాంగుళ్యంగుష్ఠదలైవి

౪౦ ॥ నిమజ్యైతి ॥ బ్రహ్మవేదం - జపః ॥ శ్లో ॥ క్షేమాబాహుక్వతామల్లావితిశశితచేతసే ॥ అక్రూరాయజలయాపమత్యాశ్చ్యవ్యంవ్యగళా
యత్ - శ్రీధరీయాయంశ్లోకః ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ భూయదృతి ॥ సిద్ధాదిభిఃస్తూయమాసం ॥ ౪౪ ॥ సహస్రైతి ॥ సహస్రంశిరాంసియస్యతం - స
హస్రఫణిమహాశయోఅస్యసంతీతితథాతం - నీలేంబరయస్యతం - బిసవత్కమలకందవత్క్షేతం - శృంగైఃశిఖరైఃక్షేతం - కైలాశమ
వస్థితం ॥ ౪౫ ॥ తస్యైతి ॥ తస్యోత్సంగేఘనశ్యామంపీతకృతదేహధే - విలోక్ష్యేక్ష్యేకాదశశ్లోకేనాన్వయః ॥ ౪౬ ॥ చార్వైతి ॥ శోభనశ్రువాయ
స్య - ఉన్నతానాసికాయస్య - తంచతంచ ॥ ౪౭ ॥ ప్రలంబైతి ॥ తుంగావంసాయస్య - ఉరథలశ్రీర్యస్య - తంచతంచ - వళిమల్లపైతాద
రం - వళయఃతిర్యక్నిమ్నరేఖాయస్యసంతీతద్వళిమత్ - తచ్చతత్పల్లవవత్ - అశ్వత్థదళసదృశముదరంయస్యతం ॥ ౪౮ ॥ బృహదితి ॥ కటి
తటంచ - శ్రోణిశ్చ - కరభాసదృశమారుద్వయంచ - బృహచ్ఛ - తత్కటితటశ్రోణికరభోరుద్వయంచ - తేనాన్వితం - యద్వాబృహద్భాగం
కటితటశ్రోణిభ్యాం - కరభోరుద్వయేనచాన్వితం ॥ ౪౯ ॥ తుంగైతి ॥ తుంగో - ఈషడున్నతగుల్ఫారుణనఖవ్రాతచ్ఛేషాండిధిదిభిః - తథా -

కమఃజ్ఞానభేదేన దశయతిద్వాభ్యాం || త్రయ్యచేతి || వైతానికాః కమఃకూగినః త్వాంవైత్వామేవ - యజంతి-సమ-తేజింద్రవరు
 గవాన్యాదీకయజంతే-సతుమామిత్యతఆహ-నానెతి-నానావజ్రహస్తాదీనిరూపాణియేషాంతే-యేఅమరాస్తేషాభ్యాం యానామ్న
 త్వామేవయజంతఇతి-అయంభావః-ఇంద్రవరుణాదిసూక్తేరింద్రాదయః సవైశ్వర్యేణప్రకాశ్యంతే-సచసవేశ్వరాజహవ
 స్సంభవంతి-అతానామభేదేనత్వామేవయజంతఇతి-తథాచక్రుతిః|| శ్లో||సప్రగమస్సంకృతివిశ్వకమా-సప్రగమోమిత్రావ
 రుణోఅగ్నిః-సప్రగమోబృహస్పతిశ్చిత్యా-తన్నఇంద్రాయసుతమాజుపేహామితి|| ౫ || ఎకఇతి || జ్ఞానయజ్ఞేనసమాధినా || ౬ ||
 సాంఖ్యయోగత్రయీమాగా-ఉక్తాః-వైష్ణవశైవమాగా-వాహద్యయేన || అన్యేచేతి || సంస్కృతాత్మాసఃవైష్ణవశైవదీక్షయా దీక్షీ
 తాస్సంతః-తేత్వయా-అభిహితేనపాంచరాత్రాదివిధినా-త్వన్యాయఃత్వన్యాయేనాత్మాసంబంతయంతః-త్వదేకప్రధానాఇతివా-
 వాసుదేవసంకమణప్రద్యుమ్ననిరుద్ధభేదేన బహురూపం-నారాయణరూపేణైకమూర్తికంచ-త్వామేవయజంతి|| ౭ || త్వామితి ||
 బహ్వచార్యవిభేదేనెతినానాభేదశైవపాశుపతాదిమాగాణ|| ౮ || యేషిష్యుద్రదవతాభక్తాః-తేపిత్యామేవయజంతిత్యాహ || సవ
 ఎవేతి|| హేనవదేవమయ-సన్యతేపరస్పరదేవతాధిషేపకలహవ్యాకులచిత్రాః-కగమేకమేవయజంతిత్వచ్యతే-తత్రాహ-యద్యప్య
 న్యధియ ఇతిబుద్ధిమాత్రభేదానవస్తుభేద ఇత్యభావః || ౯ || తస్మాత్సవేశమాగా-స్వయ్యేవ-పర్యవస్యంతీతీసదృష్టాంతమాహ || య
 థేతి || అద్రస్సకాశాత్సవతఃప్రభవంతిః-యాఃసద్యఃతాఃపునఃపజన్యేనాపూరితాబ్రహ్మప్రతసస్సత్యః-సవతస్సంభ

సాధిభూతంచసాధిదైవంచసాధవః || ౮ || త్రయ్యాచవిద్యయాకేచిత్వాంవైవైతానికాద్విజాః | య
 జంతేవివిధైర్వజ్ఞేనా-నారూపామరాఖ్యయా || ౫ || ఎకేత్వాఖిలకర్మాణీసన్న్యసోపశమంగతాః |
 జ్ఞానిసోజ్ఞానయజ్ఞేనయజంతిజ్ఞానవిగ్రహమ్ || ౬ || అన్యేచసంస్కృతాత్మాసోవిధినావిహితేనతే |
 యజంతిత్వన్యయాస్తాంవైబహుమూర్త్యేకమూర్తికమ్ || ౭ || త్వామేవాన్యేశిష్యాకైనమార్గేణి
 వరూపిణమ్ | బహ్వచార్యవిభేదేనభగవత్సముపాసతే || ౮ || సర్వేవయజంతిత్వాంసర్వదేవమయే
 శ్వరమ్ | యేనానాదేవతాభక్తాయద్యప్యన్యధియఃప్రభో || ౯ || యథాద్రిప్రభవానద్యఃపజన్యా
 పూరితావిభోవిశంతిసర్వతస్సింధుంతద్వత్వాంగతయోంతతః || ౧౦ || సత్త్వంరజస్తమఇతిభవతఃప్రకృ
 తేగుణాః | తేషుహిప్రాకృతాఃప్రోతాఆబ్రహ్మస్థావరానయః || ౧౧ || తుభ్యంనమస్తైష్యవిషక్తద్వ
 ష్టయేసర్వాత్మనేసర్వధియాంచసాక్షిణే | గుణప్రవాహాయమవిద్యయాసకృత్ప్రవతేతేదే
 వనృతిర్యగాత్మసు || ౧౨ || అగ్నిముఖంతేవనిరంఘ్రిరీక్షణంసూర్యోనభోనాభిరఘోదిశశ్శ్చుతిః |
 ద్యౌఃకంసురేంద్రాసవబాహుపౌణావాకుక్షీమరుత్ప్రాణబలంప్రకల్పితమ్ || ౧౩ || రోమాణి
 వృక్షౌషధయశ్శిరోరుహామేఘాఃపరస్యాస్థినఖానితేన్ద్రయః | నిమేషణంరాత్ర్యహనీప్రజాపతిమేధ్ర
 స్తువృష్టిస్తవవీర్యమిష్యతే || ౧౪ || త్వయ్యవ్యయాత్కృపురుషేప్రకల్పితాలోకాస్సపాలాబహుజీవసం

మేవవిశంతియథాతద్వత్ వితాగతయః మాగాఃఅంతతస్తామేవవిశంతితి || ౧౦ || అత్రహతుమాహ || సత్త్వమితి || భవతఃశ
 త్త్వప్రకృతిః-తస్యాస్వత్వాదయోగుణాః-అతఃప్రాకృతాఃప్రకృతికార్యపాదయః-బ్రహ్మపర్యంతాః-స్థావరాదయోజీవాః-
 పోషాధిద్యౌరా-తేషుగుణేషుప్రోతాఃప్రవిష్టాః-తచప్రకృతౌసచ-త్వయీతి-అతఃత్రమేణోపాధిలయాత్పృథి-త్వామేవప్రవిశంతితి
 యద్వాభవతః-పృథేగుణేషుప్రోతాఃబ్రహ్మనయోభవద్వ్యధిరిక్తాసంతి-అతస్తస్మామేవసవదేవమయఇతి|| ౧౧ || సమభవతఃప్ర
 కృతేతివదకమమాపిప్రకృతిసంబంధంబ్రవీషి-తతశ్చతేషాంమమచకోవిశేషస్యాదిత్యాశంక్యవిశేషమాహ || తుభ్యమితి || అవిషక్త
 నృప్తయేఅవిలిప్తబుద్ధయే-కుతః-సవాత్మనేస్వవ్యతిరిక్తాభావాదవిషక్తద్వష్టస్తస్మిత్వ్యభావః-కించ-సవధియాంసాక్షిణేనవబు
 ధిసాక్షీత్వాన్నకాపిబుద్ధిలేపఇత్యభావః-ఇతరతుసంసరంతీత్యాహ-గుణప్రవాహఇతి-దేవనృతిర్యంచఆత్మానోయేమాంతేషుదే
 వాదిశరీరాభిమానిష్విత్వభావః-త్వదవిద్యయాకృతోయంగుణప్రవాహఃప్రవతేతే-అతామహావిశేషఇత్యభావః || ౧౨ ||
 సవాత్మనఇత్యనేనోక్తంసగుణంరూపంస్తాతిద్వాభ్యాం || అగ్నిముఖమితి || అగ్నిదీపనూద్యఈశ్వరావయవతావిధీయతే-యాయ
 మగ్నిః-సతవముఖమిత్యాదివచనవ్యక్తా-ఈక్షణంచక్షుః-శ్రుతిఃశ్రవణేంద్రియం-కంఠాధా-ప్రాణశ్చబలంచత్ || ౧౩ || రోమా
 ణీతి || అద్రయఃపరస్యతేఅస్థినఖాని || ౧౪ || సకేవలమేతావదేవ-కింతు-సవోఽప్యయంప్రపంచస్తద్దేవయవభూతవివేచివచ
 స్తేవంసత్యపిప్రపంచస్యవికారాస్తస్యిన్ద్రసజ్యంతే-తస్యత్వయికల్పితత్వాదిత్యాహ || త్వయీతి || అవ్యయాత్కృతావ్యయాత్కృ
 పురుషేషాణా-లోకాదయఃసంజహతేప్రచలంతి-హేఅవ్యయాత్కృత్సత్త్వమివా-కథంభూతేత్వయిమనోమయేమనఃప్రధానమనోబృ

వ్యంగ్యమ్ ॥ శ్రు ॥ దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా మనసై నానుద్రష్టవ్యమిత్యాదిశ్రుతేః - జలయథాజలకసః సూక్ష్మప్రాణ్యండరాశయః -
యథావాఉదుంబరాంతః కేసరేషు మశకాః సరస్వర వారానభిజ్ఞాః - ఏవమసంతాని బ్రహ్మాండాని త్వయి చరంతీత్యర్థః ॥ ౧౫ ॥ స్వా
దేవం భూతంతవస్వరూపం దురవగాహమితత్వదవతారకథామృతమేవసంతస్సేవంత ఇత్యాహ ॥ యనీతి ॥ ఆమృష్టాపరిమాజితా - శుక్
యేమాంతే ॥ ౧౬ ॥ ఆతఃస్వయమప్యవతారాన్నమస్యతి ॥ సమగ్రితి ॥ హయశీష్టే హయగ్రీవాయ - మధుకైటభయోః మృత్యవేనిహంత్రే ॥
౧౭ ॥ అహపారాయేతి ॥ అహపారాయమార్తాకారాయ - క్షీత్యుద్ధారో విహరోయస్యతస్మై ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ సమగ్రితి ॥ భృగూణాం పతయే పరశురా
మాయ ॥ ౨౦ ॥ సంకషణం రామం చ తుభ్యం హరూపేణ ప్రణమతి ॥ సమస్తైవాసుదేవాయైతి ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ విపంస్తుత్వా బంధమో
క్షం ప్రార్థయితుమాహ ॥ భగవన్నితి ॥ అసతిదేహదౌ గ్రాహగ్రహేభ్యాయస్యసః - అసగ్రాహేభ్యాయస్యేతివా ॥ ౨౩ ॥ సకేవలమ
యం లోకః - అహమపితథైవేత్యాహ ॥ అహంచేతి ॥ ౨౪ ॥ మూఢత్వమేవ ప్రకటయతి ॥ అనిత్యేతి ॥ విపర్యస్తమతిః అనిత్యైకర్తృభవే - నిత్య
మితి - అనాత్మనిదేహదావాత్మేతిదుఃఖరూపేగృహదౌ సుఖమితి - విపరీతమతి రితిర్థః - ద్వంద్వమసుఖదుఃఖాదిమ - ఆరామః శ్రీదా
యస్యసః - సనుదుఃఖకథంరతిస్తత్రాహ - తస్మాద్విప్రః తమసావ్యాప్తః - అతతత్సః ప్రియం ప్రేమాసపదంత్యాం - సజాన ఇతిర్థః ॥

కులాః! యథాజలసంజహతే జలకసోపుదుంబరే వామశకామసోమయే ॥ ౧౫ ॥ యానియానీహరూపా
ణీశ్రీదాధాంత్యంబిభషిహి ॥ తైరామృష్టశుచోలోకాముదాగాయంతి తేయశః ॥ ౧౬ ॥ నమఃకా
రణమతస్యై ప్రళయాభివరాయచ ॥ హయశీష్టే నమస్తుభ్యం మధుకైటభమృత్యవే ॥ ౧౭ ॥ అ
హపారాయమహతేనమోమందరధారిణే ॥ క్షీత్యుద్ధారో విహరాయనమస్సు కరమూర్తయే ॥ ౧౮ ॥
నమస్తైచ్చతసింహాయసాధులోకభయావహా ॥ వామనాయ నమస్తుభ్యం క్రాంతత్రిభువనాయచ ॥
౧౯ ॥ నమోభృగూణాం పతయేదుష్టక్షత్రవనచ్ఛిదే ॥ నమస్తైరఘవర్యాయరావణాంతకరాయచ
౨౦ ॥ నమస్తైవాసుదేవాయనమస్సంకషణాయచ ॥ ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయసాత్వతాంపతయే
నమః ॥ ౨౧ ॥ నమశ్శుద్ధాయబుద్ధాయదైత్యదానవమోహినే ॥ మైచ్చప్రాయక్షత్రహంత్రే నమస్తై
కర్త్రీ రూపిణే ॥ ౨౨ ॥ భగవత్సర్వలోకాయంమోహితస్తవమాయయా ॥ అహంమమేత్యసగ్రాహేభ్య
భ్రామ్యతేకర్తృవత్త్వసు ॥ ౨౩ ॥ అహంచాత్మాత్మజాగరదారాధాన్వజనాదిషు ॥ భ్రమామిస్వప్న
కల్పేషు మూఢస్మత్యనియావిభో ॥ ౨౪ ॥ అనిత్యానాత్మదుఃఖేషు విపర్యస్తమతిహ్యాహమ్ ॥ ద్వంద్వా
రామస్తమోవిష్టోనజానెత్వాత్మనఃప్రియమ్ ॥ ౨౫ ॥ యథాబుధోజలంహితాప్రతిచ్ఛన్నంతదుద్భ
వైః ॥ అభ్యేతిమృగతృష్ణాంవైహితాప్రహంతాప్రపరాజ్ఞుభిః ॥ ౨౬ ॥ సోత్సహాహంకృపణధీకామ
కర్తృహతంమనః ॥ రోధంప్రమాదిభిస్సాక్షైప్రీయమాణమితస్తతః ॥ ౨౭ ॥ సోహంతవాంఘ్రి
పగతోన్యసతాండురాపంతచ్చాప్యహంభవదనుగ్రహఈశమన్యే ॥ పుంసోభవేద్యహింసంసరణాప
వగత్స్వయ్యజ్జనాభసమపాసనయామతిస్యాత్ ॥ ౨౮ ॥ నమోవిజ్ఞానమాత్రాయసర్వప్రత్యయ

౨౫ ॥ తదేవసదృష్టాంతమాహ ॥ యథేతి ॥ తస్మాజ్జలాదుద్భవంతీతరదుద్భవానితృణాదీనితైః తథామయాభస్మంత్యాత్వాత్వామహంహిత్యా -
పరాజ్ఞుభాదేహద్యభిముఖావర్తంతి ॥ ౨౬ ॥ సస్వేవంజానతఃకుతోవిషయాభిముఖతాతత్రాహ ॥ నోత్సహంతి ॥ కృపణావిషయవాస
నాయుక్తాధీర్యస్యసః - అతఏవ - కామకర్తృభ్యాం హతంతుభితం - ఇంద్రియైశ్చబలిభివిషయసంయుక్తైరితస్తతకృష్యమాణంమనః -
రోధంనియంతు సశక్నోమితి ॥ ౨౭ ॥ సంతితి ॥ తదేవమస్వతంత్రీయఃసాహం - తవాంఘ్రిముపగతః శరణంప్రార్థః - నన్వింద్రియపర
తంత్రస్వైతదపికుతస్తత్రాహ - తచ్చాపీతి - హఈశంతర్యామి - తవాంఘ్రిముపగమనంచాసతాండురాపం - అతోభవతోనుగ్ర
హాపివేత్యహంమన్యే అనుగ్రహాసతీతివా - సనుసతాంసేవయేవంభవతికిండుదనుగ్రహాత్యతతాహ - పుంసంతి - జీవస్యసంసారస్యాపవ
గః - సమాప్తిర్యదాత్వత్ప్రపయాభవే - సంభావనాస్పదంభవతి - హఅజ్ఞనాభ - తదాసదుపాసనాసంపద్యతే - తయాతప్యావత్వయిమ
తిర్భవే - సత్వత్ప్రపాంబినాసత్వేవాసనితరాంతస్వతిః సేతేమంముక్తిర్థః ॥ ౨౮ ॥ పాదయోః పతప్రార్థయతేద్వయేన ॥ సమగ్రితి ॥
విజ్ఞానమేవమాత్రమూర్తిర్యస్యతస్మై - అతఏవసవప్రత్యయహతవేసమస్తజ్ఞానకారణయ - కించ - పురుషేశప్రధానాయపురుష
స్యయేతాః సుఖదుఃఖప్రాపకాః కాలకమగ్వభావాదయః - తేమంప్రధానాయనియంత్రే - కుతఃబ్రహ్మజెపరిపూర్ణాయ - కించ -
అసంతశక్తయే - అసంతాః శక్తయోయస్య - యద్వా - అసంతామయాభ్యాశక్తిర్యస్యతస్మై - అభవాప్రధానంప్రకృతిః పురుషస్తత్ప్ర

వతఃకఃకుశః - కాలః - విత త్రితయాత్తనైబ్రహ్మణః - వక్ష్యతే - భగవాన్ - ప్రకృతిర్యదుపాదానమాధారః పురుషః పరః - సతాభివ్యం
జకఃకాలోబ్రహ్మత త్రితయంత్యహమితి || ౨౯ || సవన్ ప్రత్యయహతుత్వమభివ్యంజయన్ ప్రాతి || సమ స్తతి || వసుదేవాయనీ త్రాధిష్ఠా
త్రే - సవన్ భూతక్షయాయక్షయత్రయః అహంకారశ్చ ప్రాణినామాశ్రయః - తతశ్చ హంకారాధిష్ఠా త్రే సంకషణాయత్యధః - హృ
షీకేశేతిబుద్ధిమనసోరధిష్ఠా త్రాః ప్రద్యమ్ననిరుద్ధయాశక్తికృత్య - గ్రహణంశరణాగతం మాంసహీన్ ప్రాణేన || ౩౦ || ఇతి భావాభా
దీపికాయాం - చత్వారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
శ్లో || ఏకచత్వారింశ కేహన్ రజకంప్రవిశన్ పురీమ్ | తతోవరానదాత్తుప్తః సుదామ్నో వాయకస్యచ || సశంకవక్తూ రమనః ప్రమోద్య
స్వధామసందశన్ తతః కృపాః | స్వరాజధానీం మధురామపశ్యదలంకృతానంతమహాత్మవాధ్యాయ || ౧ || ౨ || ౩ || అద్భుతానీతి || భూమా
వియతిజలె వాయావంత్యద్భుతాని - తానిత్యయ్యవసంతి - తంత్యాం - విషశ్యతోమేకిమద్భుతమద్భుత్వం - అపితు సవన్ దృష్టమేవేత్యధః ||

హేతవే | పురుషేనుప్రధానాయబ్రహ్మణేనంతశక్తయే || ౨౯ || నమస్తైవాసుదేవాయసర్వభూతక్ష
యాయచ | హృషీకేశనమస్తుభ్యం ప్రపన్నంపాహిమాంవిభో || ౩౦ || * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - చత్వారింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః || స్తువతస్తస్య భగవాన్ దశయిత్యాజలెవపుః | భూయస్సమాహరత్ప్రప్ణోనటోనాట్యమి
వాత్సనః || ౧ || సోపిచాంతహితంవీక్ష్యజలాదున్నజ్వలతప్వరః | కృత్వాచావశ్యకంసర్వంవిత్తితోరథ
మాగమత్ || ౨ || తమపుచ్ఛద్ధృషీకేశఃకిం తెదృష్టమిహద్భుతమ్ | భూమావియతివాతోయేతథాత్వాంబ
క్షయామహ || ౩ || అక్రూరః || అద్భుతానీహయావంతిభూమావియతివాజలె | త్వయివిశ్వాత్మకేతాని
కింమేదృష్టంవిపశ్యతః || ౪ || యత్రాద్భుతానిసర్వాణిభూమావియతివాజలె | తంత్యానుపశ్యతోబ్రహ్మ
న్త్రింమేదృష్టమిహద్భుతమ్ || ౫ || ఇత్యుక్త్వానోదయామాసస్యందనంగాంధినీసుతః | మధురామనయ
ద్రామంకృష్ణంచైవదినాత్యయే || ౬ || మార్గేగ్రామజనారాజత్తత్రత్రోవసంగతాః | వసుదేవసు
తాదృష్టౌప్రీతాదృష్టించనాదదుః || ౭ || తావద్వజ్రౌకసస్త్రత్రనందగోపాదయోగ్రతః | పురోపవన
మాసాద్యప్రతీక్షంతోవతస్థిరే || ౮ || తాసమేత్యాహభగవాన్ క్రూరంజగదీశ్వరః | గృహీత్వా
పాణినాపాణింప్రశ్రితంప్రహసన్నివ || ౯ || భవాన్ప్రవిశతాదగ్రేసహయా నఃపురీంగృహమ్ | వ
యంత్యిహోవముచ్యాథప్రాతద్రక్ష్యేమహేపురీమ్ || ౧౦ || అక్రూరః || నాహంభవద్భ్యంరహితః
ప్రవేక్ష్యేమధురాపురీం | త్యక్తుంనాహాసిమాంనాథభక్తంతేభక్తవత్సల || ౧౧ || ఆగచ్ఛయామగే
హంనస్సనాథాకుర్వధోక్షజ | సహగ్రజస్సగోపాలైస్సుహృద్భిశ్చసుహృత్తమ || ౧౨ || పునీహిపా
దరజసాగృహోమ్నోగృహమేధినామ్ | యచ్ఛేచేనానుతృప్యంతిపిత రస్సాగ్నయస్సురాః || ౧౩ || అ
వనిజ్యాంప్రీయుగళమాసీన్స్థాకోబలిమహాన్ | విశ్వర్యమతులంలెభేగతించైకాంతినాంతుయా ||
౧౪ || ఆపస్తేంఘ్ర్య వనేజన్యస్త్రీలోకాశుచయోపునన్ | శిరసాధత్తయాశ్శర్వస్త్వస్త్వర్యాతా
స్సగరాత్తజాః || ౧౫ || దేవదేవజగన్నాథపుణ్యశ్రవణకీర్తన | యదూత్తమోత్తమశ్లోకనారాయ

౪ || సమమత్ప్రైఃపూజామేవత్వం విస్తృతముఖాలక్షితాని - అతాభూమావియతిజలెవాకిమపశ్యద్భుతందృష్టంవదేత్యత అహాయ
త్రేతి || యత్రత్వయి - సవాణ్యద్భుతానితం త్వమిహపశ్యతోమే - అన్యత్రభూమ్యాదే - కిమద్భుతందృష్టం - త్వంవినానకత్రకంచి
దద్భుతమత్యధః - హేబ్రహ్మహేపరమేశ్వరేత్యధః - బ్రహ్మలిపాపః || ౫ || ఇతితి || గాంధినీసుతః అక్రూరః || ౬ || మగణ
తి || దృష్టింనాదదుఃపశ్యంతవివస్థితాఇత్యధః || ౭ || తావదితి || రామకృష్ణగమనంప్రతీక్షమాణాఃస్థితాః || ౮ || తాతి || ప్రశ్రి
తంవినీతం || ౯ || భవానితి || స్వగృహంచప్రవిశతాన్ప్రవిశతు - అవముచ్యతేత్వర్య - విశ్రామ్యత్యధః || ౧౦ || ౧౧ || ఆగచ్ఛేతి || సా
గ్రజః సహగోపాలైరిత్యధః || ౧౨ || పునీహితి || యచ్ఛేచేనయస్యపాదరజసఃక్షేపనోదకేగృహంగణస్థితే || ౧౩ || అవనిజ్యేతి || శ్లో
క్యః పుణ్యకీర్త్యహాః - వికాంతినాంవికాంతభక్తానాం - యగతిస్తాంచలేభే || ౧౪ || ఆపఇతి || అపునస్పవిత్రీతవత్సః - యాభిర
ద్భిః - స్వఃస్వగంప్రాస్తాః || ౧౫ || ప్రాణాయామానో సమస్తరోతి || దేవదేవేతి || అతఃపరమస్యత్ శ్రేయోనాస్తీతిమత్వా - బహుధానం

చోధయతి || ౧౬ || ఆయాస్య ఇతి || ఆదాతా వత్ యదుచక్రాయద్రుహ్యతీతియదుచక్రధ్రుక్ - తంకంసంహత్యా - సుహృదాంప్రియం వితరిష్యేదాస్యామి || ౧౭ || ఏవమితి || రామకృష్ణా వాసితా వితిస్వకృతంకమావేద్యసమప్యేతి || ౧౮ || ఆథేతి || గోపైః పరివారితః పరివృతః ప్రావిశత్ || ౧౯ || శ్రీకృష్ణదృష్టాంపురీమనువణాయతిచతుభిః || దదశేతి || స్ఫాటికాని తుంగాని గోపురాణి పురద్వారాణి అన్యానిగృహద్వారాణిచ యస్యాంతాం బృహంబిహేమమయాని కవాటానితోరణానిచ యస్యాంతాం - తామ్రంచ ఆరః ఆరమాటశ్చ తస్య యఃకోష్ఠాధాన్యాగారాః ఆశ్వశాలాదయశ్చ యస్యాంతాం - పరిఘాః పరితః భూతగతాః స్థాభిరురాసదాం దుగ్ధామాం - ఉద్యానాని చూరస్థాని వనానిరమ్యాః ఋషవనానిచ నికటస్థాని - తైరుపశోభితాం || ౨౦ || సావణేతి || సావణాః శృంగాటకాః చతుష్పథాః - హమ్యాణిధనినాంగృహణిచ తేషునిష్ఠుటాః గృహాచితా ఆరామాశ్చ తైః - శ్రేణీనామేకరూపశిల్పపజీవినాం - సభాభిరుపసంపేదనస్థానైశ్చ - భవనైరన్యగృహైశ్చోపస్తృతాంబలంకృతాం - అమలః స్ఫటికః హరితోమరకతాః || ౨౧ || జుష్టేష్యితి || వైదూర్యాదిరత్నైః జుష్టేషువలభ్యాదిషు - ఆవిష్టైరుపవిష్టైః - పారావతైః బహిఃభిశ్చనాదితాం - తత్రవలభ్యగృహ పురోభాగస్తంభనిహితఛావనావప్తంభవక్రదారూణివేదయోవలభీనామథోదేశే విరచితావప్తంభవేదికాః జాలాముఖరంధ్రాణిగవాక్షుభిద్రాణి - కుట్టిమానిషుణివిద్ధాభూమయ

ణనమోస్తుతే || ౧౬ || శ్రీభగవాన్ || ఆయాస్యేభవతోగేహమహమార్య సమన్వితః | యదుచక్రద్రుహంహత్యావితరిష్యేసుహృత్ప్రియమ్ || ౧౭ || ఏవముక్తోభగవతాసోక్తూరోవిమనాశ్చ | పురీం

—* శ్రీకృష్ణబలరామయోమధురానగరప్రవేశఘట్టః. *

ప్రవిష్టః కంసాయకర్తావేద్యగృహంయయా || ౧౮ || అథాపరాష్టోభగవాన్కృష్ణస్సంకషణాన్వితః | మధురాంప్రావిశద్గోపేనిదృఢః పరివారితః || ౧౯ || దదశేతాంస్ఫాటికతుంగాగోపురద్వారాంబృహద్ధేమకవాటతోరణామ్ | తామ్రారకోష్ఠాంపరిఘామరాసదాముద్యానసమోషశోభితామ్ || ౨౦ || సావణశృంగాటకహర్ష్యనిష్ఠుటైశ్చైశ్రేణీసభాభిభవనైరుపస్తృతామ్ | వైదూర్యవజ్రామలనీలవిమ్రమైముక్తాహరిద్భివలభీషువేదిషు || ౨౧ || జుష్టేషుజాలాముఖరంధ్రకుట్టిమేషావిష్టపారావతబహిఃనానితామ్ | సంసిక్తరథ్యాపణమాగచ్ఛత్వరాంప్రకీణమాల్యాంకురలాజతంకులామ్ || ౨౨ || ఆపూణకుంభైరదానిచందనోక్షితైః ప్రసూనదీపావళిభిన్నపల్లవైః | సవృంతరంభాక్రముక్తైస్సకేతుభిస్సర్వలంకృతద్వారగృహంసపట్టికైః || ౨౩ || తాంసంప్రవిస్తావసుదేవనందనోవృతావయన్యైరదేవవత్తనా | ద్రష్టుంసమాయుస్తవ్విరితాః పురస్త్రియోహర్ష్యాణిచైవారురుహున్యపోత్సుకాః || ౨౪ || కాశ్చిద్విపర్యధృతవస్త్రభూషణావిస్తృతృచైకంయుగళేష్వధాపరాః | కృతైకపత్రశ్రవణైకనూపురానాఙ్వాద్వితీయంత్యపరాః స్వలోచనమ్ || ౨౫ || అశ్శంత్యేకాస్తదపాస్యభోజనంచాభ్యజ్యమానా అకృతోపమజ్జనాః | స్వపంత్యఉద్ధాయనిశమ్య నిస్సనంనిపాయయంత్యోభామపోహ్యమాతరః || ౨౬ || మనాంసీతాసామరవిందలోచనః ప్రగల్భా

స్తేష్యితి - రథ్యాః రాజమాగాః - ఆపణాః పణ్యవీధయః మాగా అన్యేచ - చత్వరాణ్యంకణాని - సంసిక్తానిరథ్యాదీని యస్యాంతాం - ప్రకీణమాల్యాదయోయస్యాంతాం || ౨౧ || ఆపూణేతి || తథాస్వలంకృతానిద్వారాణియేషాంతేగృహయస్యాంతాంకైః ఆపూణైః అద్భిః పూణైః కుంభైః దధ్నాచందనచక్షితైః సిక్తైః - ప్రసూనానాందిపానాంచావళయోమేషుచైః పుంత్తైః ఫలగుచ్ఛైరుపలక్షితారంభాః క్రముకాశ్చతత్పహితైస్సకేతుభిః కేతవోద్వజాస్తత్పహితైః - పట్టికాః వితస్త్రివిస్తారపట్టవస్త్రాణితత్పహితైః - అత్రయంరీతిః ద్వారేమాధయతస్తంకులానాముపరిమంభాః తత్పరితః ప్రసూనావళయః కంఠేపట్టికాః - ముఖేమాతాదిపల్లవాః - తదుపరిపాత్రాంతరే దీపావళయః తత్పన్నిధౌరంభాః క్రముకాః కేతవస్తోరణానిచేతి || ౨౩ || తామితి || సరదేవవత్తనారాజమాగేణ - తాంపురింసంప్రవిష్టేతి ద్వితీయంతః || ౨౪ || కాశ్చిద్వికృతమేవాహద్వయేన || కాశ్చిదితి || విపర్యక్ విపరీతంధృతాని వస్త్రాణిభూషణానిచయాభిస్తాః - యుగళేషుయుగళధార్యేషుకుండలకంకణాదిషు - ఏకంవిస్తృతృసమీయుః కృతమేకమేవపత్రంయయోస్తేశ్రవణేయాసాంఏకమేవనూపురంచరణాభరణంయసాంతాశ్చనాఙ్వాఅనఙ్వా ఏకస్త్రిన్వేపలోచనకజ్జలంనిధాయ || ౨౫ || అశ్శంత్య ఇతి || తద్భోజనంహిత్యా - అభ్యజ్యమానాః సభీభిః క్రియమాణైలాభ్యంగాః - అకృతస్నానాః అపాహ్యనిరస్య || ౨౬ || మనాంసీతి || ప్రగల్భాః లీలాః యాః తాభిహాసి తానిక్షణానిచతైః - క్రియంరమయతీతి శ్రీరమణః తేనాత్మనావపుషా - తాసాంధృశాంఉత్పవందగత్ - మనాంసీజహర ||

౨౭॥ దృష్ట్యతి ॥ ముహుః శ్రుతత్వాత్తదంతచేతసస్పృశ్యః తందృష్ట్యతస్య ప్రేక్షణంచ ఉత్పన్నతంచ తదేవ సుధాతయా సుధయా ఉత్పన్నం
సేచనం - తేన లబ్ధో మానో యాభిస్తాః దృశా ఉద్భవతేన నైత్రద్వా రేణ తత్త్వమనసి లబ్ధం ప్రాప్తం పరిష్కృతదప్రాప్తిజ్ఞానతంత్రం తంత్రాధివ్య
ధాంజముః - హేతి రిందమనిజితకామేతి సంబోధనం - శృంగారరసేని మగ్నమాభూదితి ॥ ౨౮॥ ప్రాసాదేతి ॥ సామనస్యైః కుసుమస
మూహైశ్శోభనమనోభావైవా ॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ఉచురితి ॥ పారాః పురస్త్రియః ॥ ౩౧॥ రజకమితి ॥ రజకః పస్త్రనిర్జకజకః - సవివవస్త్రా
ణాం రాగమపికువకకారంకారః ॥ ౩౨॥ ౩౩॥ సజతి ॥ రుషితః కుపితః ॥ ౩౪॥ ఉదృశానీతి ॥ గిరవనేచరథయే - తేయా యం - నిత్యం పూ

లాహసితావలోకనైః । జహారమత్తద్విరదేంద్రవిక్రమోదృశాందధప్రీతమణాత్కమోత్సవమ్ ॥
౨౭ ॥ దృష్ట్యా ముహుః శ్రుతమనుద్రుతచేతసస్తంత్రేక్షణోత్పన్నతసుధోక్షణలబ్ధమానాః । ఆనం
దమూర్తిముపకూహ్య దృశాత్కలబ్ధం హృత్ప్రవోజహురనంతమరిందమాధిమ్ ॥ ౨౮॥ ప్రాసాదశిఖ
రాహాధాః ప్రీత్యుత్ఫుల్లముఖాంబుజాః । అభ్యవషణ్ణసామనస్యైః ప్రమదాబలకేశవౌ ॥ ౨౯॥ దధ్య
క్షతైస్సోదపాత్రైస్త్రగ్ధైరపుపాయనైః । తావానర్చ్యః ప్రముదితాస్తత్రతత్రద్విజాతయః ॥
౩౦॥ ఉచుః పారాః పురస్త్రియః ॥ ౩౧॥ రజకమితి ॥ రజకః పస్త్రనిర్జకజకః - సవివవస్త్రా

—* రజకవధ - వాయక - సుదామ - త్రివక్ర దీనాం సమ్మానఘట్టః . *

వా ॥ ౩౧॥ రజకంకంచిదాయాంతం రంగకారంగదాగ్రజః దృష్ట్యా చ తవాసాంసిధౌతాన్యత్యుత్తమా
నిచ ॥ ౩౨॥ దేహ్యవయోస్సముచితాన్యంగవాసాంసిచాహతోఃభవిష్యతి పరం శ్రేయోదాతుస్తైనా
త్రసంశయః ॥ ౩౩॥ సయాచితోభగవతాపరిపూర్ణేన సర్వతః । సాక్షేపంరుషితః ప్రాహభృతో రా
జస్సుదర్శదః ॥ ౩౪॥ ఉదృశాన్యేవ వాసాంసి నిత్యంగిరివ నేచరాః । పరిధత్తకిముద్వృత్తా రాజద్రవ్యా
ణ్యభీష్పథ ॥ ౩౫॥ యాతాశుబాలిశానైవం ప్రార్థ్యం యదిజిజీవిషా । బద్ధంతి ఘ్నంతి లుంపంతి దుష్టా రా
జకులానివై ॥ ౩౬॥ ఎవంవికల్పమానస్య కుపితో దేవకీసుతః । రజకస్యకరాగ్రేణ శిరః కాయాదపాహరత్ ॥
౩౭॥ తస్యానుజీవినస్సర్వే వాసకోశా విస్ఫుజ్యవై । మద్రుపుస్సర్వతోమార్గం వాసాంసి జగృహే చ్యు
తః ॥ ౩౮॥ వసిత్వాత్కపియేవ స్త్రైకృష్ణస్సంకర్షణస్తథా । శేషాణ్యదత్తగోపభ్యో విస్ఫుజ్య భువి కానిచిత్ ॥
౩౯॥ తతస్తు వాయకః స్త్రీతస్తయోర్వేషమకల్పయత్ । విచిత్రవజ్రైశ్చైచ్చైత్యైరాకలైర్వరనురూప
తః ॥ ౪౦॥ నానాలక్షణవేషభ్యాంకృష్ణరామావిరేజతుః । అలంకృతౌ బాలగజౌ పర్వణీవ సితేతరౌ ॥
౪౧॥ తస్య ప్రసమ్నోభగవాన్ప్రదాత్సానూప్యమాత్మనః । శ్రియంచ పరమాం లోకే బలైశ్చ ర్యస్తృ
తీంస్త్రియమ్ ॥ ౪౨॥ తతస్సుదామ్నోభవనం మాలాకారస్య జగ్ముః । తే దృష్ట్యా సహసోత్థాయ ననామ
శిరసా భువి ॥ ౪౩॥ తయోరాసనమానీయపాద్యం చాభ్యాహణాదిభిః । పూజాంసానుగయోశ్చ క్రై
స్త్రక్తాంబూలానులేపనైః ॥ ౪౪॥ ప్రాహనస్సాధకంజన్మపాలితంచ కులం ప్రభో । పితృదేవషణ్ణయో
మహ్యంతుష్టాహ్యగమవేనవామ్ ॥ ౪౫॥ భవంతాకిలవిశ్వస్య జగతః కారణం పరమ్ । అవతీర్ణా విహం
శేన త్మేమాయచ భవాయచ ॥ ౪౬॥ నహివాంవిషమాదృష్టిస్సుహృదోజగదాత్మనోః । సమయోస్స
ర్వభూతేషు భజంతంభజతోరపి ॥ ౪౭॥ మామాజ్ఞాపయతంభృత్యంకిమహంకరవాణివామ్ । పుంసస్తస్వి
నుగ్రహహృద్యభవగ్భ్యం యన్నియుజ్యతే ॥ ౪౮॥ శ్రీశుకః । ఇత్యభిప్రత్యరాజేంద్రసుదామా

వ=౦ పరిధత్తతి సంభావనాయాం లోకా అభీష్పథ ప్రాధాన్యభ ॥ ౩౪॥ యాతేతి ॥ రాజకులాని రాజక్రియాః లుంపంతి నిస్సంకువకంతి ॥
౩౬ ॥ ౩౭ ॥ తస్యేతి ॥ వాసకోశావస్త్రపుటకా ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ తత ఇతి ॥ వాయకః తంతు వాయవిశేషః - వేషం అలంకారం - చైత
యైవ క్రైస్త్రమస్త్రైరాకలైర్భూషణైః ॥ ౪౦॥ ౪౧॥ తస్యేతి ॥ ఇహలోకే పరమాం శ్రియం బలంచ విశ్వర్యంచ స్త్రీంచ ఇంద్రియంచ త
త్పుటవంచ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ భవంతా వితి ॥ తే మామభిప్రాయా భవాయ ఉద్భవా ॥ ౪౬ ॥ రజకవధేన వాయకానుగ్ర
హేణ వాయవయోః విషమదృష్టితః సానీశ్వరతానాశంకనీయత్యాహ ॥ ౪౭ ॥ అత్ర హేతుస్సమయోరితి - అత్ర హేతుర్వ్యయం సు

హృదాః జగదాత్మనోరితః ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ ఇతితి ॥ ఇత్యేవం విష్ణుపయః - అభిప్రేత్య తస్య తంజ్ఞాత్వా ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ ఇతితి ॥ అస్య
యవధానం వంశవృద్ధిమతీం ॥ ౫౨ ॥ సైవరంచరణమధుపురజకం నికృత్య కృష్ణః ప్రదాయచ వరానభవాయకాయ ॥ మాలాకృతం సమ
సుకం పృచకారకుష్ణమృజ్యేంద్రమశ్వసహసోన్నమయః బభంజ ॥ శ్రీధర్మయోగోక్తః ॥ ౫౩ ॥ ఇతిభావాధానీపికాయాం - ఏకచత్వారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥
* * * * *
శ్లో ॥ ద్విచత్వారింశ కేకుష్టోన్నమసంధమభిదా ॥ వధస్తప్రక్షిణాంకం సారిష్టరంగోత్పవాదిచ ॥ అథేతి ॥ అంగవిలేపాశ్చందనాద
దయః - గృహీతాని అంగవిలేపభాజనానియయాతాం - రసప్రదః సుఖప్రదః ॥ ౧ ॥ కేతి ॥ హేతంగనెవరోరుఇతి సోపహసం సంబోధ్య
పుచ్ఛతి - త్వంకా ఏతదనులేపసంకస్యవా - ఉహఇతినిపాతోభ్రావిష్యేషయైవేతకే - అస్తత్యేవాసద్యః ఫలదేత్యాహ - నచిరాదితి ॥
౨ ॥ దాసీతి ॥ తిస్రః శ్రీవోరః కటయోవక్ర ఇతి త్రివక్రేతి నామయస్యాస్మా - అనులేపనక్రియాయాంకం సస్యబహుమతా దాస్యస్మి ॥

ప్రీతమానసః శ సై స్సుగంధికుసుమై మాలావిరచితాదదౌ ॥ ౪౯ ॥ తాభిస్త్వలంకృతాప్రీతాకృష్ణరా
మాసహానుకే ॥ ప్రణతాయప్రపన్నాయదదతుర్వరదౌవరా ॥ ౫౦ ॥ సోపివవ్రేచలాంభక్తింతస్మిన్నై
వాఖిలాత్మని తద్భక్తేషుచసోహోదణంభూతేషుచవరాందయామ్ ॥ ౫౧ ॥ ఇతితస్మైవరాదత్వాశ్రి
యంచాన్వయవధానీమ్ ॥ బలమాయుర్యశః కాంతినిజగమాసహగ్రజః ॥ ౫౨ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ఏకచత్వారింశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీ శుకః ॥ అథవ్రజణరాజపథేనమాధవ స్త్రియంగృహీతాంగవిలేపభాజనామ్ ॥ విలోక్యకుబ్జాయువ
తింవరాననాంపప్రచ్ఛయాంతీం ప్రహసన్రసప్రదః ॥ ౧ ॥ కాత్వంవరోర్వేతదుహానులేపనంకస్యాం
గనెవాకథయస్వసాధునః ॥ దేహ్యవయోరంగవిలేపముత్తమం శ్రేయస్తతస్మైనచిరాత్భవిష్యతి ॥ ౨ ॥
పైరంద్రీ ॥ దాస్యస్త్వహంసుందరకంససంమతాత్రివక్రనామాహ్యనులేపకర్తృణి ॥ మద్భావితంభోజ
వతేరతిప్రియంవినాయువాంకోన్యతమస్తగహాతి ॥ ౩ ॥ రూపపేశలమాధుర్యహసితాలాపవీక్షితైః ॥
ధర్షితాత్మాదదౌసాంద్రముభయోరనులేపనమ్ ॥ ౪ ॥ తతస్తావంగరాగేణస్వవణేతరశోభినా ॥
సంప్రాప్తవరభాగేనశుశుభాతేనురంజితౌ ॥ ౫ ॥ ప్రసన్నోభగవాన్కుబ్జాంత్రివక్రారుచిరాన
నామ్ ॥ ఋజ్వీంకర్తుంమనశ్చక్రేదశయదశనైఫలమ్ ॥ ౬ ॥ పద్భ్యమాక్రమ్యప్రపదేద్ద్యం
గుహోత్తానపాణినా ॥ ప్రగృహ్యచుబుకేధ్యాత్మముదనీనమదచ్యుతః ॥ ౭ ॥ సాతదజాసమానాంగీబృ
హద్బ్రోణీపయోధరా ॥ ముకుందస్పృశనాశ్చద్యోబభూవప్రమదోత్తమా ॥ ౮ ॥ తతోరూపగుణౌ
దార్యసంపన్నాప్రాహకేశవమ్ ॥ ఉత్తరీయాంతమాకృష్యస్తయంతీజాతహృచ్చయా ॥ ౯ ॥ ఎహివీ
రగృహంయామౌనత్వాంత్యక్తుమిహమాత్మహే ॥ త్వయోన్మథితచిత్తాయాః ప్రసీదపురుషషభ ॥
౧౦ ॥ ఎవం స్త్రియాయాచ్యమానః కృష్ణోరామస్యపశ్యతః ॥ ముఖంవీక్ష్యనుగానాంచప్రహసం
స్తామువాచహ ॥ ౧౧ ॥ ఎహమితేగృహంసుభ్రువుంసామాధివికశణమ్ ॥ సాధితాఘోగృహణాం
నఃపాంథానాంతప్తంవరాయణమ్ ॥ ౧౨ ॥ విస్మయమధ్వవ్యాతాంవ్రజణమగైవణిక్పథే ॥ నా

౩ ॥ రూపేతి ॥ రూపంగంసాష్టవం - పేశలంచసాకుమార్యం - మాధుర్యంచరసికతా - హసితంచ ఆలాపశ్చ - వీక్షితంచతైధాఢితా
త్తామోహితచిత్తా - సాంద్రంఘనం ॥ ౪ ॥ తత ఇతి ॥ స్వవణేతరశోభినారామకృష్ణయోవణాభ్యామితరః పీతాదివణస్తేన శోభి
తుంశీలంయస్యతేన - సంప్రాప్తవరభాగేన సంప్రాప్తః పరోనాభేరుపరితనోభాగోయేన - యద్వా - సంప్రాప్తః పరభాగః శోభాతిశయో
యేనేతివా - తేనానురంజితౌ ॥ ౫ ॥ ప్రసన్న ఇతి ॥ స్వదశనెసద్యః ఫలందశయః ॥ ౬ ॥ పద్భ్యమితి ॥ తస్యాః ప్రపదేపాదాగ్రద్యయం - ప
ద్భ్యమాపీడ్య - ద్వేఅంగుశ్యోఉత్తానేఉన్నతేయస్త్రిపాణౌతేన - చుబుకేముఖస్యాభోభాగేఅధ్యాత్మందేహండన్నమయమాస ॥ ౭ ॥ సేతి ॥ త
ద్దేవఋజుసమానమంగంయస్యాస్మా - బృహంతౌ శ్రోణీపయోధరాయస్యాస్మా ముకుందస్పృశనాదితిముఖ్యకారణం ॥ ౮ ॥ ౯ ౧౦ ౧౧ ॥ వి
మ్యామితి ॥ ఆధివికశణంమనఃపీడాశమనం - కంసవధేనసాధితః అథః - సుహృదాంప్రయోజనంయేనసః అగృహణాంకృతదారాణం
పాంథానాంప్రవాసినాం పరంతయసంత్రయస్త్వం ॥ ౧౨ ॥ విస్మయేతి ॥ మధురయాగిరాతాం ప్రథాప్యవ్రజణవణిక్పథవణిక్పిః

౮౩౨ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - ద్విచత్వారింశోధ్యాయః .

నిఃతః || ౧౩ || తదితి || లేఖ్యాః చిత్రస్యస్తాదవమూతః యాసాంతాః || ౧౪ || తతః || ధనుమఖశాలాంపున్య || ౧౫ || పురు
షైరితి || ప్రసహ్యబలాత్కారణ || ౧౬ || కరణేతి || నిమిషేణాతిశీఘ్రం - మదకరీమతహస్తీ || ౧౭ || ౧౮ || తదితి || గృహ్యతాంబధ్య
తామితివదంతోజిఘ్రిక్షవః ఆవృతవంతః || ౧౯ || అథేతి || నకేవలం క్రుద్ధాకింతుభగ్నస్యధనుషః శకలగృహీత్వాజఘ్నుతుశ్చేరి || ౨౦ ||
బలమితి || పరతః ప్రాతగ్ంతవ్యమితిశాలాముఖాదేవపుననిష్క్రమ్య || ౨౧ || తయోరితి || లేజః ప్రభావం - ప్రాగల్భ్యంధృష్టతాం ||
౨౨ || తయోరితి || శకటంశకటవిమోచనస్థానం || ౨౩ || గోప్యతేతి || ముకుందస్య విగమే ప్రజాన్తిగ్మనసమయే - యా ఆశిష ఆశాసత
సుఖం ప్రభాతారజనీయంబద్యధువంతత్రద్యశోభవిష్యతదత్వాదియదుక్తవ్యతః - ఋతాః సత్యాః బధూః పురుషభూషణస్యశ్రీకృ
ష్ణస్యగాత్రలక్ష్మీందేహశోభాంకథంధూతస్యగాత్రస్య - నుఅహూ - ఇతరాన్ బ్రహ్మదీన్ హిత్వా యదయనం ఆశ్రయంత్రీః కామయా
మాస - యాంగాత్రలక్ష్మీమితివా || ౨౪ || అవనిక్తేతి || అవనిక్తంక్షౌతంబంఘ్రియుగళంయయోస్తా - ధీరమిశ్రమన్నంభుక్తా - సుఖం

నోపాయనతాంబూలస్రగ్ధై సాగ్రజోచితః || ౧౩ || తద్దశనస్తరక్షోభాదాత్మానం నావిదం
స్త్రియః | విస్త్రస్తవస్త్రకబరవలయాల్లెఖ్యమూర్తయః || ౧౪ || తతః పారాపృచ్ఛమానోధనుషస్థాన
నమచ్యుతః | తస్మిన్ప్రవిష్టోదదృశేధనురైంద్రమివాద్భుతమ్ || ౧౫ || పురుషైర్బహుభిగుప్తమర్చి
తంపరమధిమత్ | వార్యమాణోనృభిః కృష్ణః ప్రసహ్యధనురాదధే || ౧౬ || కరణవామేనసలీలముద్ధృ
తంసజ్జంచకృత్వానిమిషేణపశ్యతామ్ | నృణాంవికృష్టప్రబభంజమధ్యతోయథేతుదండంమదకర్ష్య
రుక్తమాః || ౧౭ || ధనుషోభజ్యమానస్యశబ్దః ఖంరోదసీదిశః | పూరయామాసయంశ్రుత్వాకంసస్త్రాస
ముపాగమత్ || ౧౮ || తద్రక్షిణసానుచరాః కుపితాతతతాయినః | గృహీతుకామా ఆవప్రగృహ్యతాం
బధ్యతామితి || ౧౯ || అథతాదురభిప్రాయాన్విలోక్యబలకేశవో | క్రుద్ధాధనుష ఆదాయశకలతాం
శ్చజఘ్నుతుః || ౨౦ || బలంచకంసప్రహితంహత్వాశాలాముఖాత్తతః | నిష్క్రమ్యచేరతుహృష్టానిరీ
త్యుపురసంపదః || ౨౧ || తయోస్తదద్భుతంవీర్యంనిశామ్యపురవాసినః | లేజః ప్రాగల్భ్యరూపేచమేని
రేవిబుధోత్తమా || ౨౨ || తయోర్విచరతోపైన్విరమాదిత్యోస్తముపేయివాన్ | కృష్ణరామావృతౌగో
పైః పురాచ్ఛకటమీయతుః || ౨౩ || గోప్యోముకుందవిగమేవిరహాతురాయా ఆశాసతాశిషఋతామధు
పుర్యభూవన్ | సంపశ్యతాంపురుషభూషణగాత్రలక్ష్మీంహిత్యైతరాంస్తుభజతశ్చకమేనుయాంశ్రీః ||
౨౪ || అవనిక్తాంఘ్రియుగళౌభుక్తావక్షీరోపసేచనమ్ | ఊషతుస్తాంసుఖంరాత్రింజ్ఞాత్వాకంసచికిషేన్
తమ్ || ౨౫ || కంసస్తుతద్ధనుభంగంరక్షిణాంస్వబలస్యచ | వధనిశమ్యగోవిందరామవిక్రీడితంపరమ్ ||
౨౬ || దీఘప్రజాగరోభీతోదుర్నిమిత్తానిదుర్మతిః | బహూన్యచష్టాభయధామృత్యోదౌత్యకరాణిచ ||
౨౭ || అదశనంస్వశీరసః ప్రతిరూపేచసత్యపిఅసత్యపిన్విలీయేచ ద్వైరూప్యంజ్యోతిషాంతథా || ౨౮ ||
భిద్రప్రతీతిశ్చాయా యాంప్రాణఘోషానుపశ్రుతిః | స్వర్ణప్రతీతివృక్షేషుస్వపదానామదశన్
నమ్ || ౨౯ || స్వప్నై ప్రేతపరిష్వంగః ఖరయానంబిసాదనమ్ | యాయాన్నలదమాల్యేకస్తైలాభ్యక్తో
దిగంబరః || ౩౦ || అన్యనిచేత్తంభూతానిస్వప్నజాగరితానిచ | పశ్యన్మరణసంత్రస్తోనిద్రాంలేభేనచింత

స్యవసతాం || ౨౫ || కంసః || పరంకేవలంగోవిందరామయోవిక్రీడితంతత్ - సతుపరాక్రమః కశ్చిత్ || ౨౬ || దీఘేతి || ఉభయ
ధాస్వప్నజాగరితభేదేనప్రత్యేకంమృత్యోదౌత్యకరాణిచ - తథాచమంత్రః || ౨౭ || ఇత్థాధులకఆపస్తత్ - హిరణ్యాక్షోఅయోముఖః
రక్షసాంధూతఆగతః - తమితోనాశయాగ్న - ఇత్యాదితథా - యదేతద్భూతాన్యన్వావిశ్య - దైవీంవాచంపదసీత్యాదిశ్చ || ౨౮ || తా
న్యవదశన్యతిశ్లోకత్రయేణ || అదశన్మితి || జలాదౌప్రతిరూపేనృశ్యమాసేపిస్వశీరసస్త్రాదశనం ఆసత్యపిన్విలీయేచక్షుషం
తథాన్యంగుశ్యాదౌజ్యోతిషాంచంద్రాదీనాంద్విత్యం || ౨౯ || భిద్రేతి || ఛాయాయాంప్రతిబింబేభిద్రప్రతీతిః - విహితకణాపుట
యోః అంతః శ్రూయమాణోధ్వనిః ప్రాణఘోషః తస్య ఆశ్రవణం వృక్షేషుస్వణావణాప్రతీతిః - రజఃకదంబాదిమన్వసదానామద
శన్సంబతానిజాగరితజానిదునిమిత్తాని || ౩౦ || స్వాప్నాన్యహ || స్వప్నః || ప్రేతైః మృతైః పరిష్వంగః ఖరమారుహ్యయానం - బిసభక్ష
ణం - సలక్షమాలీజపాకుసుమమాలీయాదాదియత్ - తదప్యేకందునితమితి || ౩౧ || ౩౨ || పుష్ట్యాయామితి || పుష్ట్యాయాంకష్టేనకథంబిత్ప్ర

భాతాయాంపునఃసూర్యచాద్యఃసముత్థితభిః-తథాచశ్రుతిః-యడదగాన్తహతోణవాద్విభ్రాజమానస్సరిరస్యమధ్యాత్మమాప్తపభో
లోహితాక్షసుస్పృహవిపశ్చిన్తనసాపునాత్వితిచ || ౩౨ || ౩౩ || తేష్వితి || యథోపజోషంయథాసుఖం || ౩౪ || ౩౫ || వాద్యమానెష్వితి ||
మల్లతాశాఃఉత్తరఉపరిఉచ్చైఃశ్రూయంతేయేషుతేషుతూర్యేషుఉపాధ్యాయఃమల్లాచార్యః || ౩౬ || చాణూరభి || ఉపస్థానంమల్లరంగం ||
౩౭ || నందేతి || సమామతాః సమామతాః - నివేదితానిఉపాయనాని యైస్తే || ౩౮ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ద్విచత్వారింశా
ధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * * || త్రిచత్వారింశకేహత్వాగజేంద్రంరామకృష్ణయోః | రంగప్రవేశసాభాగ్యంచాణూరేణమథాపగమ్ || అథేతి || పూర్వేద్యురేవకృతం
శాచంశుద్ధత్వంనిరపరాధత్వంయాధ్యాంతో - వితడుక్తంభవతిభవభావం గాది నాఅవాధ్యాంనిజైశ్వర్యేనూపలేపితరాజముంచఆ
పాంచపునఃజిహ్వంసలితతోస్యమాతులస్యవధేనావనూదోషఇత్యేవంకృతాపరాధపరిహారావితిమల్లానాండుండుభీనాంచఘోషం -

యా || ౩౧ || పుష్టాయాంనిశితారవ్యసూర్యచాద్యస్సముత్థితే | కారయామాసవైకంసోమల్లక్రీడా
మహూత్సవమ్ || ౩౨ || ఆనన్దుఃపురుషారంగంతూర్యభేర్యశ్చజమ్మిరే | మంచాశ్చలంకృతాస్త్రగ్భిః
పతాకాచేలతోరణైః || ౩౩ || తేషుసారాజానపదాబ్రహ్మ త్తత్రపురోగమాః | యథోపజోషంవివిశూ
రాజానశ్చకృతాసనాః || ౩౪ || కంసఃపరివృతోమాత్యైరాజమంచఉపావిశత్ | మండలేశ్వరమధ్య
స్థోహృదయేనవిదూయతా || ౩౫ || వాద్యమానెషుతూర్యేషుమల్లతాలోత్తరేషుచ | మల్లాస్సస్వలంకృ
తాదృప్తాస్తోపాధ్యాయాస్సమావిశత్ || ౩౬ || చాణూరోముష్టికఃకూటశ్శలస్తోసలవచ | తఆసేమ
రుపస్థానంవల్లవాద్యప్రహషితాః || ౩౭ || నందగోపాదయోగోపాభోజరాజసమామతాః | ని
వేదితోపాయనాస్తపకస్త్రిన్తంచఆవిశత్ || ౩౮ || * * * * * || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ద్విచత్వారింశోధ్యాయః . * * * * *

—* కువలయాపీడాఖ్యగజతత్సాదివధకథాప్రారంభఘట్టః . *

అథరామశ్చకృష్ణశ్చకృతశౌచాపరంతప | మల్లదుండుభినిఘోషంశ్రుత్వాద్రష్టుముపేయతుః | ౧ |
రంగద్వారముపాసాద్యతస్త్రిన్తజమవస్థితమ్ | పశ్యత్కువలయాపీడంకృష్ణోబష్టప్రచోదితమ్ | ౨ | బ
ధ్వాపరికరంశౌరిససూహ్యకుటిలాలకాః | ఉవాచహస్తిపంవాచామెఘనాదగభీరయా || ౩ | అం
బస్తాంబష్టమార్గంనోదేహ్యపక్రామమాచిరమ్ | నోచేత్సకుంజరం త్వాద్యనయామియమసాదన
మ్ || ౪ || ఎవంనిభాన్జ్వితోబష్టకుపితఃకోపయగజమ్ | చోదయామాసకృష్ణాయకాలాంతకయమో
పమమ్ || ౫ || కరీంద్రస్తమభిద్రుత్యకరేణతరసాగ్రహీత్ | కరాద్విగళితస్సోమునిహత్యాంఘ్రి
ష్వలీయత్ || ౬ || సంక్రుద్ధస్తనుచక్షాణోఘ్రాణదృష్టిస్తకేశవమ్ | పరామృశత్పుష్టరేణసప్రస
హ్యవినిర్గతః || ౭ || పుచ్చేప్రగృహ్యతిబలాధనుషఃపంచవింశతిమ్ | విచకషయథానాగంసుపణభి
వలీలయా || ౮ || సపర్యావర్తమానెనసవ్యదక్షిణతోమృతః | బభ్రామభ్రామ్యమాణెనగోవత్యేనెవ
బాలకః || ౯ || తతోభిముఖమభ్యేత్యపాణి నాహత్యవారణమ్ | ప్రాద్రవత్పాతయామాసస్పృశ్య

మల్లతాశదుండుభిఘోషంవా || ౧ || రంగేతి || అంబష్టహస్తిపఃతేనప్రచోదితం || ౨ || బద్ధేతి || పరికరంయథోచితంపరిధానంకృ
త్వా - సమూహ్యబధ్వా || ౩ || ర || వివమితి || అంతకృత్యుత్యుః - కాలస్తన్నిమిత్తం - యమస్తన్నియంతా - తైరుపమాయస్యతం || ౪ || క
రీంద్రభి || విగళితోవిచ్యుతః - సఃముష్టినానిహత్యఅనీయతఅదృశ్యోబహువ || ౬ || సంక్రుద్ధభి || అచక్షాణః అపశ్యత్ఘ్రాణం అవ
ఘ్రాణం తేనదృష్టిఃదశానంయస్యసః - లోచనాగోచరమపిపశవోహిఘ్రాణేనజానంతీప్రసిద్ధం - పరామృశత్కృతవాత్ - పుష్టరేణశుం
దాగ్రేణ - సకృష్ణఃప్రసహ్యబలేన || ౭ || పుచ్చభి || ధనుషః ధనుషంపంచవింశతిర్యావత్ తావంతందేశం - గజంవిచకషత్ ఆకృష్ట
నీతవాత్ - కంకభివచకషత్ - యథానాగంసపశవద్వత్తమానం గజంసుపణభివస్వయమితి || ౯ || అనిరాసీద్యథాప్రాచ్యాంక్షీం
దురివపుష్కలభివత్ || ౮ || సభితి || పుచ్చప్రాణింకృష్ణం గృహీతుం యదిదక్షిణతః పరివతత్తేగజస్తహిసవ్యతోభ్రామయతి - య
దాసవ్యతఃపరివతత్తేతదాదక్షిణతోభ్రామయత్తేనసహబహుబిభ్రామ - గోవత్యేనభ్రామ్యమాణేనబాలకఃసహికృష్ణయథాఅనోన్య
వాబాలకభివేతివా || ౯ || తతేతి || వారణం గజంప్రాద్రవత్ప్రకషేణ సమంతతోధావత్ - పాతయామాస - సయథాపతేతథా

తంపంచయః ప్రాప్తవదిత్యథః || ౧౦ || స ఇతి || కించ అహనత్ అహన్ || ౧౧ || ౧౨ || మృతకమితి || రంగం సమావిశత్ తదా
వీరశ్రియాబభౌ - కథంభూతః అంసేన్యస్తం విమాణం గజదంతోయేన సః - అస్య జూరక్తస్య మదస్య చ కిం దుభిః పరితాంకితః - విరూధాః
ఉద్గతాః స్వేదకణికాస్తాభిరుపలక్ష్మితం వదనాంబురుహం యస్య సః || ౧౩ || స కేవలం సాగ్రజస్పృశివ రంగం సమావిశత్ కింతు || వృతాగో
పైరితి || ౧౪ || తత్ర శృంగారాదిసహజం కదంబమూర్తిభాగవాత్ తత్ర నభిప్రా యానుసారేణ బభౌ న సాకల్యేన స వేషామిత్యాహ || మ
ల్లానామితి || మల్లాదీనాం దశానాం ద్రష్టృణాం - ఆశన్యాదిరూపేణ దశధా విదితస్త్వా సాగ్రజూరం గంగ తదిత్యన్వయః - మల్లాదిష్టభిష్ట
త్వారసః క్రమేణ శ్లోకేన నిబధ్యంతే || శ్లో || రాద్రో మృతశ్చ శృంగారో హస్యం వీరోదయాతథా | భయానకశ్చ భీభత్సశ్చాంతస్సప్రేమభ
క్తికః - అవిదుషాం విరాట్ వికలః అపర్యాప్తో రాజతదితథా - అనేన భీభత్స ఉక్తః - వికలత్వంచ క్వవజ్ర సారసవాంగా విత్వాదినా వ

మానః పదేపదే || ౧౦ || సథా వన్ద్విడయాభూమాపతితస్స హసోద్ధీతః | తం మత్వా పతితం క్రుద్ధోదంతా
భ్యాం నాహనత్త్రిమ్ || ౧౧ || స్వవిక్రమే ప్రతిహతే కుంజరేంద్రో త్యమషితః | చాద్యమామోమ
హమా త్రైః కృష్ణమభ్యద్రవద్రుమా || ౧౨ || త మా పతంత మాసాద్యభగవాన్ మధుసూదనః | నిగృ
హ్య పాణినాహంతం పాతయామాస భూతలే || ౧౩ || పతితంతంపదాక్రమ్య మృగేంద్ర ఇవ లీలయా
దంతముత్పాట్య తేన భంహస్తిపాంశ్చ హనద్ధరిః || ౧౪ || మృతకం ద్విపముత్సృజ్య దంతపాణిస్సమా
విశత్ | అంసన్యస్తవిషాణో సృజ్య దదించ భిరంకితః | విరూధస్వేదకణిక వదనాంబురుహాబభౌ ||

—* చాణూరముష్టికాదిమల్లవధకథా ప్రారంభః ఘట్టః *—

౧౫ | వృతాగోపైః కటివయై బలదేవ జనాదనౌ | రంగం వివిశ తూరాజన్ గజదంత వరాయుధౌ ||
౧౬ | మల్లానామశనిన్యూణాం నరవర స్త్రీణాం స్తరోమూర్తిమాన్ గోపానాం స్వజ సోసతాం ఊర్జిభు
జాం శాస్తాస్పపిత్రో శ్శిశుః | మృత్యుభోజవతేర్విరాడవిమషాంతత్వం పరంయోగినాం వృష్టి నాం పర
దేవతేతి విదితో రంగం గతస్సాగ్రజః || ౧౭ || హతం కువలయాసీడం దృష్ట్వా తావపి మజాయా | కంసో
మనస్వపితదాభృశముద్వివిజేన్మప || ౧౮ || తే రేజతూరంగం తామ హాభుజౌ విచిత్రవేషభరణస్ర
గంబరౌ | యథానటాపుత్రమవేషధారిణౌ మనఃక్షిపంతౌ ప్రభయా నిరీక్షతామ్ || ౧౯ || నిరీక్ష్య తాపు
త్రమపూరుషేత దామంచస్థితా నాగరరాష్ట్రకాన్తపాః | ప్రహషణవేగోత్తలితేక్షణాననాః పునః
తృప్తానయనైస్తదాననమ్ || ౨౦ || పిబంత ఇవ చతుర్భ్యాం లిహంత ఇవ జిహ్వయా | జిహ్రుంత ఇవ నా
సాభ్యాం శ్లిష్యంత ఇవ బాహుభిః || ౨౧ || ఊచుః పరస్పరం తేవై యథాదృష్టం యథాశ్రుతమ్ | తద్రూప
గుణమాధుర్య ప్రాగ్భ్యస్తా రితా ఇవ || ౨౨ || ఎతాభగవతస్సాక్షాద్ధరేనా రాయణస్యహి | అవతీ
ణా విహం శేన వసుదేవస్య వెత్సని || ౨౩ || సపషకిలదేవక్యాంజాతో నీతశ్చ గోకులమ్ | కాలమేతం వసన్
గూఢో వవృధేనంచ వెత్సని || ౨౪ || పూతనా నేన నిహతాచక్రవాతశ్చ దానవః | అజునౌ ధేనుకః కేశీ
గుహ్యకోన్యే చ తద్విధాః || ౨౫ || గావస్స పాలాపతేన దవాగ్నేః పరిమోచితాః | కాళీయోదమితస్స ప
ఇంద్రశ్చ విమదః కృతః || ౨౬ || సప్తాహమేకహస్తేన ధృతోద్రిప్రవరోమునా | వషణవాతాశనిభ్యశ్చ
పరిత్రాతంచ గోకులమ్ || ౨౭ || గోప్యోస్య నిత్యముదితాహసితప్రేక్షణం ముఖమ్ | పశ్యంత్యోవివిధాం

త్వతి || ౧౭ || హతమితి || ఉద్వివిజేభీతోబభూవ || ౧౮ || తావతి || యథానటావిలినిభయత్వందశితం || ౧౯ || నిరీక్ష్యతి || ప్రహ
షణవేగేన ఉత్తలితాన్యజ్జ్యంభితానీక్షణాన్యాసనానిచయేషాంతే - తయోరాననం పురుః పరం సతుతృప్తానిరాకాంతేన బభౌ పురిత్యర్థః ||
౨౦ || తదేవాహ || పిబంత ఇవేతి || శ్లిష్యంతః పరిష్వంగం కువలంత ఇవ - లక్ష్మీతా ఇత్యథః || ౨౧ || ఊచురితి || యథాదృష్టం భవద్భం
గాది - యథాశ్రుతం గౌవధానోద్ధరణాది - తత్ర నసతి క్రమ్యతదమరూపమిత్యథః - ప్రత్యక్షంచ తయోరూపంగజదంతాదియుక్తం -
గుణాః శార్యాదయః - మాధుర్యం హసితాలాపాది - ప్రాగ్భ్యస్తాంధాప్త్యే - తైః స్తారితా ఇవ స్తరణం - ప్రాపితా ఇవేత్యథః || ౨౨ || వి
స్తృతానాం వాక్యాన్యాహృష్టభిః || ఏతావతి || ౨౩ || స ఇతి || కిలేతి సవత్త్రాన్వయః || ౨౪ || పూతనేతి || గుహ్యకః శంఖచూడః - అన్య
చ అసూసురాదయః || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || గోప్య ఇతి || ఆశ్రమం ఈషచ్ఛ్రమయుక్తం ముఖం - ఆశ్రమం సుఖమితివా - యద్వా - ఆశ్ర

[illegible]

స్తాపాంతరంతిస్తాశ్రమముదా॥ ౨౫॥ వదంత్య నేనవంశోయంయదోస్తుబహువిశ్రుతః॥ శ్రియంయ
శోమహస్తస్వంచలస్యతేపరిరక్షితః॥ ౨౬॥ అయంచాస్యాగ్రజశ్రీ మాణిరామఃకమలలోచనః॥ ప్ర
లంబోనిహతోనేనవత్సకోధేనుకాదయః॥ ౩౦॥ శ్రీశుకః॥జనేష్వేవంబ్రువాణేషుతూర్యేషునినదతు
చ॥ కృష్ణరామాసమాభాష్యచాణూరోవాక్యమబ్రవీత్॥ ౩౧॥ హేనందసూనోహేరామభవంతౌవీ
ర్యసంమతౌ॥ నియుద్ధమశశశ్రుత్వా రాజ్ఞాహూతౌదిదృక్షుతా॥ ౩౨॥ ప్రియంరాజ్ఞఃప్రకుర్వంత్య
శ్రేయోవిందంతివైప్రజాః॥ మనసాకర్తుణాచావిపరీతమతోన్యథా॥ ౩౩॥ నిత్యంప్రముదితాగోపా
వత్సపాలాస్తథాస్ఫుటమ్॥ వనేషుమల్లయుద్ధేనక్రీడంతశ్చారయంతిగాః॥ ౩౪॥ తస్మాద్రాజ్ఞఃప్రియం
యూయంవయంచకరవామహే॥ భూతానినఃప్రసీదంతిసర్వభూతమయోన్మపః॥ ౩౫॥ తన్నిశమ్యాబ్ర
వీత్ప్రహ్లాదేశకాలోచితంవచః॥ నియుద్ధమాత్మసోభీష్టంమన్యమామోభినంద్యచ॥ ౩౬॥ ప్రజాభోజ
పతేరస్యవయంచాపివనేచరాః॥ కరవామప్రియంనిత్యంతన్నిపరమనుగ్రహః॥ ౩౭॥ బాలవయం
తుల్యబలైఃక్రీడిష్యామోయథోచితమ్॥ భవేన్నియుద్ధంమాధర్మస్సృజేన్మల్లసభాసదః॥ ౩౮॥ చాణూ
రః॥ నబాలోనకిశోరస్తస్వంబలశ్చబలినాంవరః॥ లీలయేభోహతోయేనసహస్రద్విపస్తత్వభృత్॥ ౩౯॥ త
స్మాద్భవద్భ్యంబలిభిర్యోధవ్యంనానయోత్రవై॥ మయావిక్రమవాష్ట్యేయబలేనసహముష్టికః॥ ౪౦॥
ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-త్రిచత్వారింశోధ్యాయః
ఏవంచర్చితసంకల్పభగవాన్మధుసూదనః॥ ఆససాదాథచాణూరంముష్టికంరోహణీసుతః॥ ౧॥ ఆ
సోఘోహస్తాహస్తాభ్యామూరూచైవపునఃపునః॥ విసృజ్యభూయస్సంగృహ్యపరిక్రమ్యపరస్పరమ్॥ ౨॥
హస్తాభ్యాంహస్తయోర్బాధౌపద్భ్యమేవచపాదయోః॥ విచక్షతృతరమ్యోన్యంప్రసహ్యవిజిగ్
షయా॥ ౩॥ అరత్నీదేవఅరత్నీభ్యాంజానుభ్యాంచైవజానునీ॥ శిరశ్శీర్ష్ణోరసోరస్తావమ్యోన్యమభిజ
ఘ్నుతుః॥ ౪॥ పరిభ్రామణవిత్తేపపరిరంభావపాతనైః॥ ఉత్సర్పణాపసర్పేస్తావమ్యోన్యంప్రత్య
రుంధతామ్॥ ౫॥ ఉత్థాపనైరున్నయనైశ్చాలనైస్థానైరపి॥ పరస్పరంజిగ్షంత్వావపచక్రతురా
త్మనః॥ ౬॥ తద్బలాబలవద్యుద్ధంసమేతాస్సర్వయోషితః॥ ఊచుఃపరస్పరంరాజాసానుకంపాశ్చ
యూధశః॥ ౭॥ మహానయంబతాధర్మపదాంరాజసభాసదామ్॥ యేబాలబలవద్యుద్ధంరాజ్ఞోన్విచ్ఛం

శ్లో ॥ చతుశ్చత్వారింశ కేతుమల్లకం సాదిమదానమ్ | కంసయోషిత ఆశ్వాస స్తా భ్యాంపి త్రోశ్చ దశానమ్ ॥ ఎవమితి ॥ చ చితః నిశ్చితవి
వస్వసంకల్పోయస్యసః ॥ ౧-౨౩ ॥ అరత్ని ఇతి ॥ బాహుమూలాత్ బాహుమధ్యాత్ - కనిష్ఠాంగులివ్యతిరేకేణ కృతముష్టిహస్తోరత్నిః ॥
౪ ॥ పరిభ్రామణేతి ॥ పరిభ్రామణంహస్తాదిమగ్నహీత్వా పరితశ్చాలనం - విక్షేపోనోదనం - పరిరంభోబాహుభ్యాంనిష్పీడనం - అవహ
తనంఅధఃక్షేపః - ఉత్పపాణంఉత్పృజ్యపురతోగమనం - అపసపాణం అపసృజ్య పృష్ఠతోగమనం - ఎత్తైః ప్రత్యరుంధతాం ప్రత్యా
వృతవంతౌ ॥ ౫ ॥ ఉత్థాపనైరితి ॥ ఉత్థాపనంపాదౌబానునీచపిండికృత్య పతితస్యాచ్చటనం - ఉన్నయనంహస్తాభ్యాముద్ధృత్యనయ
నం - చాలనంకంఠాదిలగ్నస్యవిస్ఫారణం - స్థాపనం పాణిపాదాదిపిండికరణం - ఎవంపరస్పరమత్తనోదేహస్యాపచక్రతుః అపకారం
కృతవంతౌ ॥ ౬ ॥ తదితి ॥ తద్యుద్ధంబహుబలవత్ వికతోబలంఅన్యతః అబలంతద్యుద్ధంవిషమమిత్యాచురిత్యర్థః ॥ ౭ ॥ తదేవదశాయ

తి || మహానితి || యద్వాతత్ బాలబలవతోర్యుద్ధందృష్ట్యై - మహానయమథమణిత్యుచురిత్యన్వయః - బాలయోబలవతోశ్చయుద్ధంరాజా
 వేత్సత్వేత్వయం వారణీయః - ఎతేతురాజ్ఞఃపశ్యతఃస్వయమప్యన్విచ్ఛంతిఅనుమన్యంతిఇతిమహానధమణిత్యర్థః || ౮ || బలబలవన్య
 ధతాంప్రపంచయతిపంచభిః || క్వేతి || వజ్రసారాణి వజ్రవత్తతినాని - సవాణ్యంగానియయోస్తా || ౯ || ధర్మేతి || సమాజస్యస
 భాయః || ౧౦ || అపరాధిమః || నైతి || అబ్రువత్ - జ్ఞాత్వాపి తూష్టింతిష్ఠత్ - విబ్రువత్ - విసరీతంబ్రువత్ - అజ్ఞఃసజ్జానామితిబ్రువత్
 అతఃప్రాజ్ఞస్సభాంసప్రవిశేదితి || ౧౧ || వల్లతఇతి || వల్లతఃశత్రుమభితఃశత్రోస్సవత్తోథావతఃకృష్ణస్య శ్రమవారిజాఉస్తంవా
 స్తంపదనాంబుజందృశ్యతాం || ౧౨ || అన్యాః || కిమితి || సామక్షంసత్రాధం - హాసేనసంరంభః ఆవేశః తేనశోభనం || ౧౩ ||
 అన్యాః || పుణ్యాఇతి || సృలింగసమవ్యవహార గూఢః - వనస్థానిచిత్రాణిమాల్యానియస్యసః - గిరిత్రఃపఃరమాచతాభ్యామ
 చితాతాపంఘ్రియస్యసః - అయంభావః - ధిమాంసభాం - యస్యామయంపరాభూయతే - తాస్త్రప్రజభవోధన్యాః - యత్యాసుఅయం
 కృష్ణవివిధక్రీడయా అంచతిగచ్ఛతీతి || ౧౪ ||

తిపశ్యతః || ౮ || కష్టవజ్రసారసర్వాంగౌమల్లాశ్చైతేంద్రసమ్మతౌ | కష్టచాతిసుమమారాంగౌకిశోరౌనా
 ప్రయావనౌ || ౯ || ధర్మవృత్తిక్రమోహ్యస్యసమాజస్యధ్రువంభవేత్ | యత్రాధర్మస్సముత్తిష్ఠేన్న
 స్థైర్యంతత్రకహించిత్ || ౧౦ || నసభాంప్రవిశేత్ప్రాజ్ఞస్సభ్యదోషాననుస్తరత్ | అబ్రువత్విబ్రు
 వన్నజ్ఞోనరఃకిల్బిషమశ్నుతే || ౧౧ || వల్లతశ్శత్రుమభితఃకృష్ణస్యవదనాంబుజమ్ | వీక్ష్యతాంశ్రమవా
 ర్యుస్తంపద్మకోశమివాంబుభిః || ౧౨ || కింనపశ్యతరామస్యముఖమాతామ్రలోచనమ్ | ముష్టికంప్రతి
 సామక్షంహాససంరంభశోభనమ్ || ౧౩ || పుణ్యాబతప్రజభుపౌయదయంసృలింగగూఢఃపురాణపురు
 షోవనచిత్రమాల్యః | గాఃపాలయన్సహబలః కష్టణయన్స్వవేణుం విక్రీడయాంచతిగిరిత్రరమాచిత
 తాంఘ్రిః || ౧౪ || గోప్యస్తపఃకిమచరన్యదముష్యరూపంలావణ్యసారమసమోధ్వమనన్యసిద్ధమ్ | దృ
 గ్భిఃపిబంత్యసుసవాభినవందురాపమేకాంతధామయశసఃశ్రియశ్చిశ్వరస్య || ౧౫ || యాదోహనైవహ
 ననైమదమోపలెపప్రేంభేంఖనాభరూనితోక్షణమాజనాదౌ | గాయంతిచై నమనురక్తధియోశ్రు
 కంఠోధన్యాప్రజస్త్రియ ఉరుక్రమచిత్తయానాః || ౧౬ || ప్రాతప్రజాద్రవ్యజతఆవిశతశ్చసా
 యంగోభిసృగుంక్వణయతోస్య నిశమ్యవేణుమ్ | నిర్గమ్యతూణామబలాఃపథిభూరిపుణ్యాఃపశ్యంతిసస్త్రి
 తముఖంపదయావలోకమ్ || ౧౭ || ఏవంప్రభాషమాణాసుస్త్రీమయోగేశ్వరోహరిః | శత్రుంహం
 తుంమనశ్చక్రేభగవాన్భరతపథ || ౧౮ || ఉపశ్రుత్యగిరస్త్రీణాంపుత్రస్నేహశుచాతురౌ | పి
 తరావన్వితప్యేతాంపుత్రయోరబుధౌబలమ్ || ౧౯ || తైస్తైనియధవిధిభిరుభౌచాణూరకేశవౌ | యు
 యుధాతేయథాన్యోన్యంతథైవబలముష్టికౌ || ౨౦ || భగవద్ధాత్రనిష్పతైర్వజ్రనిష్పేషనిష్ఠైః |
 చాణూరోభజ్యమానాంగోముహుర్గానిమవాపహ || ౨౧ || సశ్శ్యేనవెగఉక్లుప్త్యముష్టికృత్యకరాపు

అమోకప్రమల్పపుణ్యావయంతోస్తాభిరనవసరేదృష్టాయంకృష్ణః గోప్యస్తుబహుపుణ్యాఇత్యాముస్త్రీభిః || గోప్యఇతి || అమమ్యస్త్రీకృ
 ష్ణస్య - రూపంఅంగంలావణ్యసారంశ్రేష్ఠం - కించ - అసమాధ్వంసవిద్యతేసమూర్ధ్వమధికం చయస్యతత్ - తదపినాన్యేనఆభరణేది
 నాసిద్ధం - కింతు - స్వతవివయశ సఃశ్రియః విశ్వరస్యవికాంతద్ధామవిశ్వరస్యచఅవ్యభిచారిస్థానం - పాతాంతరేఅముష్యేశ్వరస్యేత్యన్వ
 యః - ఎవంభూతంతిసుసవాభినవం నిత్యనవీనరూపం యఃనైత్రైఃపశ్యంతీతి || ౧౫ || యాఇతి || కించ - యాదోహనాదిష్వేనగా
 యంతి - తాఃప్రజస్త్రీయోధన్యాఃప్రేంభేంఖనంహోలాందోశనం - ఉక్షణం సేచనం - కథంభూతాఃఉరుక్రమచిత్తయానాః ఉరుక్ర
 మచిత్తంతైవచయానం సవవిషయప్రాప్తిర్యాసంతాః - పాతాంతరేఉరుక్రమంచితయంత్యితిత్యర్థః - కుతః అమరక్తధియః ఆ
 ద్రాధియఃతత్రలింగంత్రుకంత్యః || ౧౬ || అపిచ || ప్రాతరితి || యాఅబలాః - అస్యవేణుంనిశమ్యగృహతూణాం నిగమ్య - పథిసస్త్రి
 తముఖంపశ్యంతి - తాఃభూరిపుణ్యాఇతి || ౧౭ || ఏవమితి || ఏవంసభయంబ్రవాణాసుస్త్రీమ - తాసాంభయనివృత్తయే - కృష్ణఃశత్రుం
 హంతుంమనశ్చక్రే || ౧౮ || ఉపశ్రుత్యితి || సభయః స్త్రీణాంగిరఃశృతాః - పుత్రయోః స్నేహసయాశుక్తయాఅతురావిహ్వతా -
 పుత్రయోబలమజానంతేపితరావసుతాపంప్రాప్తావతి || ౧౯ || ౨౦ || భగవదీతి || తథాభగవతోగాత్రాణాంలరన్నిజాన్వాదీనాం -

నిష్పత్తిః ప్రహరైః - వజ్రస్య నిష్పత్తిః తీవ్రః పాతః - తద్వన్నిష్పత్తిః - భజ్యమానాంగః శ్చ ధర్మాత్రః || ౨౦ || స ఇతి || త్వేన స్వే వవేగో
యస్య సః చాణారః - అపాదతతతాడయత్ || ౨౧ || ౨౩ || భూపుష్టతి || భూపుష్టభవః ఉపరి - పాదయా మాసాస్ఫటయత్ - ఇం
ద్రధ్వజోవజ్రం - యద్వా - ఇంద్రధ్వజోవామగౌడదేశేషు ప్రసిద్ధః కస్తింశ్చిదుత్పవేమహా స్తంభోఽవ్యజపతా కావ్యలంకృతః పురు
షాకృతి రు చ్చయతే - సయథా పతతి తద్వదితి || ౨౪ || ౨౫ || ప్రవేపితతి || అదితః పీడితః ఉచ్యతే పద్మ భూతల || ౨౬ || ౨౭ ||

భా | భగవంతం వాసుదేవం క్రుద్ధో వతుస్య బాధత | ౨౧ | నాచలత్త త్ప్రహరేణ ప్రజాహత ఇవ ద్విపః |
బాహుర్వాని గృహ్య చాణారం బహుశో భ్రానుయో హరిః | ౨౩ | భూపుష్టే సాధయా మాసతర సా
క్షీణజీవితమ్ | విస్త్రాంతకల్పకేశ స్రగింద్రధ్వజ ఇవాపతత్ | ౨౪ | తథైవ ముష్టికః పూర్వం స్పముష్ట్యై
భిహతేన వై | బలభద్రేణ బలినా తలెనాభిహతోభృశమ్ | ౨౫ | ప్రవేపితస్స గుణిరమువ్వను ముఖతో
దితః | వ్యసుః పపాతో వ్యుపస్థైవాతాహత ఇవాంశ్రిపః | ౨౬ | తతః కూటనును ప్రాప్తం రామః
ప్రహరతాం వరః | అవధీల్లయా రాజా సావజ్ఞం వామముష్టి నా | ౨౭ | తహ్యో వహిశ లః కృష్ణపదా
పహత శీషకః | ద్విధా కీణస్తో సలక ఉభావపిని పెతతుః | ౨౮ | చాణారముష్టి కే కూటేశ లెతో సలకే
హతే | శేషాః ప్రదుద్రువు ముల్లాస్స ర్వే ప్రాణపరీప్సవః | ౨౯ | గోపాన్వయ స్యా నాహలాయ తై
స్సంస్పృజ్య విజహ్రతుః | వాద్యమా నేషుతూ ర్యేషు వల్లంతేరుత నూపురౌ | ౩౦ | జనాః ప్రజహృషుస్స
ర్వేకర్మణా రామకృష్ణయోః | ఋతేకం సంవిప్రముఖ్యాస్సాధవస్సాధుసాధ్వితీ | ౩౧ | హతేషు వల్లవ
ర్యేషు విద్రుతేషు చ భోజరాట్ | న్యవారయత్స్వ తూర్యాణి వాక్యం చేదము వాచహ || ౩౨ || నిస్సార
యత దుష్టత్వైవ సుదేవాత్మజౌపురాత్ | ధనం హరత గోపానాం నం వంబధీత దుర్మతిమ్ || ౩౩ || వసు
దేవస్తు మర్త్యే ధాహన్యతా మాశ్వసత్తనుః | ఉగ్ర సేనః పితాచాపి సానుగః పరపక్షుగః || ౩౪ || ఏవం వికత్త

—* కంస వధ ఘట్టః *—

మా నైవై కంసే ప్రకుపితో వ్యయః | లఘిమో త్పత్య తరసా మంచము త్తుంగమారుహత్ || ౩౫ || తమా
పతంత మాలోక్య మృత్యుమాత్మన ఆసనాత్ | మనస్వీ సహసోత్థాయ జగృహే సోసి చర్మణీ || ౩౬ || తంభిష్ట
పాణిం విచరంత మాశు శ్యేనం యథాదక్షిణ సవ్యమంబరే | సమగ్రహీష్టర్విష హాలాగ్రతే జాయధోర
గంతాత్మ్య సుతః ప్రసహ్య || ౩౭ || ప్రగృహ్య కేశేషు చ లక్ష్మీ రీటం నిపాత్య రంగోపరితుంగమంచాత్ | త
సోపరిష్టాత్స్వయమబ్జనాభః పపాత విశ్వాశ్రయ ఆత్మతంత్రః || ౩౮ || కంసం పరేతం విచకష భూమా
హరిర్యథేభంజతో విపశ్యతః | హాహతిశబ్దస్స మహం స్తదా భూమదీతస్స ర్వజనైరేంద్ర || ౩౯ ||
సనిత్య దోద్విగ్న నియాతమీశ్వరం పిబన్న దన్వా విచరన్ స్వపశ్వ సన్ | దదశ చక్రా యుధనుగ్ర
తోయత స్తదేవరూపం దురవాపమాప || ౪౦ || తస్యా నుజాభ్రా తరోష్టాకం కన్య గ్రోధ కాదయః | అభ్య
ధావన్న తిక్ర ధ్రాభ్రా తునివేశ కారిణః || ౪౧ || తథా తిరభసాంస్తాం స్తు సంయత్తా రోహిణీ సుతః |
అహా పరిఘముద్యమ్య పశూనివ మృగాధిపః || ౪౨ || నేదుర్మందుభయో ప్యైమి బ్రహ్మేశాద్యా వి
భూతయః | పుష్పైః కిరంత స్తంప్రీతా శ్శశంసు నన్యతు స్త్రియః || ౪౩ || తేషాం స్త్రియో మహారాజ
సుహృన్త రణమఃఖతాః | తత్రా భ్యయుర్వినిఘ్నంత్య శ్శీషాణ్య శ్రువిలోచనాః || ౪౪ || శయానావీ
రశయా యాంపతీ నానింగ్య శోచతః | విలెపుస్స స్వరం నార్యో విస్మజంత్యో ముహు శ్శుచః || ౪౫ || హా

౨౦ || ౨౧ || గోపానితి || వల్లంతే సృత్యాదికువంతౌ || ౩౦ || జనా ఇతి || సాధుసాధ్వితీవ దంతః || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || వివమితి || అ
వ్యయః - ఆశ్రయః లఘిమూలాభువేన || ౩౫ || ౩౬ || తమితి || దుర్విషహ మసహ్య ఉగ్రం - తజోయస్య సః కృష్ణః || ౩౭ || ప్రగృహ్యతి ||
గరిష్ఠత్వాయ - విశ్వాశ్రయత్వము క్తం - తత్ర హేతుః - అబ్జనాభః - కుత స్తస్యోపశ్యవసపాతయత ఆత్మతంత్రః || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || తస్యే
తి || నివేశో నిష్క్రమిః ఆవృణ్యమిత్యర్థః - తత్కారిణస్సంతస్తేభ్యధావన్ || ౪౧ || తథేతి || తథాతాదృక్ అతిరభసోవే గోయేషాం
తా - సంయత్తా ఉద్యత్తా || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || శయానానితి || శోచంత్యో విలాపాంశ్చక్రః - శుచః ఆశ్రుణి || ౪౫ || హానాథేతి ||

శ్వాస్యసాంత్వయిత్వా || ౧౨ || ఆహతి || త్వమేవాహ్లాపయేతిమావదేత్యాహ - యయాతిశాపాదితి - తవతుయాదవత్వేపిమదాజ్ఞయానదో
మదితిభావః || ౧౩ || మమతాదృశీశక్తినాః ప్రీతిచేత్తత్రాహ || మయీతి || మత్ప్రసాదేన సవకంభవిష్యతీత్యభావః || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ ||
సర్వానితి || స్వాఃజ్ఞాతీనంబంధిసశ్చదిగ్భ్యః ఆనాయేతి || ౧౭ || ౧౮ || కృష్ణతి || సిద్ధాః పూజాః కృష్ణరామాభ్యాం గతోసివృత్తో
జ్వరస్తాపోయేషాంతే || ౧౯ || వీక్షంతఇతి || సదయస్తితంవీక్షణంయస్మిత్తత్ || ౨౦ || తత్రేతి || ప్రవయసోన్యధాఅపిఆదిశయితం
బలమజశ్యయేషాంతే || ౨౧ || ౨౨ || పితరీతి || భృశంతత్సనోప్యాధిక్యేనపోషితో - సచాశ్చర్యమేతదిత్యాహ - పిత్రేః - ఆత్మనోదే

మోగిరా | మోహితావంకమారోప్యపరిష్పజ్య పతుర్ముదమ్ || ౧౦ || సింహంతావశ్రుధారాభిస్సై
హపాశేనచావృతో | నకించిదూచతూరాజన్పాష్పకంతావిమోహితా || ౧౧ || ఏవమాశ్వాస్యపితరౌభ
గవాదేవకీసుతః | మాతామహంతూగ్రసేనాయదూనామకరోశ్చ తిమ్ || ౧౨ || ఆహచాస్మాన్మహా
రాజప్రజాస్తాష్టభుమహాసీ | యయాతిశాపాద్యదుభినాసితవ్యంనృపాసనై || ౧౩ || మయిభృత్య
ఉపాసీనేభవతోవిబుధాదయః | బలింహారంత్యవనతాకిముతాన్యేనరాధిపాః || ౧౪ || ఇత్యుక్త్వా
హూయపవనముగ్రసేనాయభూభుజే | సుధర్మభ్యాంసభాంశక్రాదాహరేత్యాహకేశవః || ౧౫ ||
మారుతశ్చతథాహేంద్రంవాసుదేవస్యశాసనాత్ | ప్రాయచ్ఛద్దేవరాజోపసభాంకృష్ణానుభావవీత్ ||
౧౬ || సర్వాస్వజ్ఞాతీసంబంధాదిగ్భ్యః కంసభయాద్ధతా | యదవృష్ణ్యంధకమధుదాశాహాకు
కురార్యకా || ౧౭ || సభాజితాసమాశ్వాస్యవిదేశావాసకశీతా | న్యవాసయత్స్వగేహేషువి
త్తైస్సంతప్యవిశ్వదృక్ || ౧౮ || కృష్ణసంకషణభుజైగుప్తాలభమమోరథాః | గృహేషురేమిరేసి
ద్ధాఃకృష్ణరామగతజ్వరాః || ౧౯ || వీక్షంతోహరహః ప్రీతాముకుందవదనాంబుజమ్ | నిత్యంప్రముదితం
శ్రీమత్సదయస్తితవీక్షణమ్ || ౨౦ || తత్రప్రవయసోప్యాసకాయవామోతిబలౌజనః | పిబంతోత్తైము
కుందస్యముఖాంభోజసుధాంముహుః || ౨౧ || శ్రీశుకః | అథనందంసమాసాద్యభగవాదేవకీసుతః |
సంకషణశ్చరాజేన్ద్రపరిష్పజ్యేదమూచతుః || ౨౨ || పితర్యువాభ్యాంస్నిగ్ధాభ్యాంపాషితాలాలితౌ
భృశమ్ | పిత్రోరభ్యధికాప్రీతిరాత్మజేష్వాత్మసోపిహి || ౨౩ || సపితాసాపిజననీయాపుష్టితస్త్వపు
త్రవత్ | శిశూబంధుభిరుత్సృష్టానకల్యైఃపోషరక్షణై || ౨౪ || యాతయూయంప్రజంతాతవయం
చస్నేహదుఃఖితా | జ్ఞాతీశ్చౌద్రషుమేష్యామోవిధాయసుహృదాంసుఖమ్ || ౨౫ || ఏనంసాంత్వ
య్యభగవాన్నందంసప్రజమచ్యుతః | వాసోలంకారకుప్యాద్యైరహాయామాససాదరమ్ || ౨౬ ||
ఇత్యుక్తస్తాపరిష్పజ్యనందః ప్రణయవిహ్వలః | పూరయన్నశ్రుభినౌత్రైసహగోపైప్రజంయయా ||

— శ్రీకృష్ణరామయోః ఉపనయనవేదశాస్త్రాధ్యయనగురుపుత్రానయనాదికథాప్రారంభఘట్టః —

౨౭ || అథశూరసుతోరాజపుత్రయోస్సాధ్వకారయత్ | పురోధసాబ్రాహ్మణైశ్చయథావద్ద్విజసం
స్తృప్తిమ్ || ౨౮ || తెభ్యోదాద్ధక్షిణాగాపౌ*రుక్తమాలాస్త్వలంకృతాః | స్వలంకృతేభ్యస్సంపూజ్యస
వత్సఃక్షౌమమాలినీః || ౨౯ || యాఃకృష్ణరామజన్మత్కైమమోదత్తామహాద్యుతిః | తాశ్చదదావసు
స్తృత్యకంసేనాధర్మతోహృతాః || ౩౦ || తతశ్చలబ్ధసంస్కారాన్విజత్వంప్రాప్యసుప్రతౌ | గగాద్య
దుకులాచార్యాద్దాయత్రంత్రతమాస్థితా || ౩౧ || ప్రభవాసర్వవిద్యానాంసర్వజ్ఞైజగదీశ్వరౌ | నాన్య
సిద్ధామలంజానంగూహమానౌనరేహితైః || ౩౨ || అథోగురుకులేవాసమిచ్ఛంతాపుషజగ్ముతః | కా

హవప్యాత్మజేమఅభ్యధికాహిప్రీతిః || ౩౩ || దేవకీవసుదేవయోఃపుత్రయవాంసత్సత్పుత్రావితి సవాచ్యమిత్యాహ || సపితేతి ||
౨౪ || ౨౫ || ఏవమితి || సప్రజంప్రజవాసిభిస్సుహితంకుప్యానిస్వణారజతాతిరక్తకాంస్యపాత్రాదీని - తత్ప్రభృతిభిః || ౨౬ || ౨౭ ||
అథతి || పురోధసాగగాచార్యేణ ద్విజసంస్తృప్తిం ఉపనయనం || ౨౮ || తెభ్య ఇతి || గావోగాఃరుక్తస్యమాలావిద్యుతేయాసాం
తాఃక్షౌమవస్త్రమాలావతీః || ౨౯ || యా ఇతి || యాః పూర్వమునోదత్తా ఆసా - తావివాదదాత్ - సమతాఃకంసేనలపహృతాఃసత్యం
రాజగౌస్తాదాభిద్యదత్తా ఇత్యాహ - కంసేనాధర్మత ఇతి || ౩౦ || తత ఇతి || గాయత్రం. వ్రతం. బ్రహ్మచర్యం || ౩౧ || ప్రభవా వితి || ప్ర

౧౪౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - పంచచత్వారింశోధ్యాయః.

కమలాభవంత్యాభ్యామితి ప్రభవా - అతవివసర్వజ్ఞా - స్వతః సిద్ధం అమలం జ్ఞానం ప్రచ్ఛాదయంతే - సరచెప్పిలైః || ౩౨ || ౩౩ || యథేతి ||
 యథాయథావత్ - ఉపసాద్యప్రాప్య - గురౌవృత్తిమన్యాగ్రాహయంతే శిష్యయంతే - గురుముపేతా ఉపగతా సేవితవంతా విత్య
 భక్తః || ౩౪ || తయోరితి || శుద్ధోభావోయాసుతాభిరనువృత్తిభిః - సాంగోపనిషదః అంగానిశ్చేదీనినైరుపనిషద్భిశ్చసహితా || ౩౫ ||
 సరహస్యమితి || సరహస్యం మంత్రదేవతాజ్ఞానసహితం - ధర్మార్థమన్వాదిధర్మశాస్త్రాణి - న్యాయపథాన్, మిమాంసాదీన్ - ఆ
 న్వీక్షకీంతకకవిద్యాం - షడ్విధాం సంధినా విగ్రహయానమాసనందే వ్యధమాశ్రయిత్యేవం షడ్విధాం - రాజనీతి || ౩౬ ||
 సవకమితి || సకృన్నిగదమాత్రేణ ఎకవారం గురుచ్ఛరణమాత్రేణ || ౩౭ || అహారాత్రైరితి || తావతః చతుష్షష్టికలాః - తాశ్చ
 తైవతంత్రప్రాక్తలిఖ్యంతే - యథాగీతం వాద్యం సృతం నాట్యం - ఆలౌకికం లిలకం - నానారచనా - విశేషకథేద్యం - తందులకుసు
 మబలివికారాః - పుష్పాస్తరణం అనశశనం - వసనాంగరాగాః - మణిభూమికాకమణ - శయనరచనం - ఉడకవాద్యముదకసూతః - చి
 త్రయోగాః - మాల్యగ్రథనవికల్పాః - శేఖరాపీడయోజననై పథ్యయోగాః - కణపత్రయోగాః - సుగంధశుద్ధిభూషణయోజనం - విం
 త్రజాలం - కాచుమారయోగః - హస్తలాఘవం చిత్రశాకాపూపముఖభక్ష్యవికారక్రియాః - పానకరసరాగాసవయోజనం - సూచీపానక

శ్యాంసాందీపనం నామ అవంతీపురవాసినమ్ || ౩౩ || యథోపసాద్యదాంతౌతౌగురౌవృత్తిమనిందితామ్ ||
 గ్రాహయంతాపుపేతౌస్తభక్త్యాదేవమివాదృతౌ || ౩౪ || తయోద్విజవరస్తుష్టశుద్ధభావానువృ
 త్తిభిః | ప్రోవాచవేదానఖిలాన్ సాంగోపనిషదోగురుః || ౩౫ || సరహస్యం ధనుర్వేదం ధర్మాన్నాన్య
 యపథాన్స్తథా | తథాచాన్వీక్షకీంవిద్యాం రాజనీతీంచ షడ్విధామ్ || ౩౬ || సర్వంతన్నిబుధత్రైమ్యేన
 ర్వవిద్యాప్రవర్తకా | సకృన్నిగదమాత్రేణ తాసంజగృహతునాప || ౩౭ || అహారాత్రైశ్చతుష్ష
 ష్ట్యసంయతౌతావతీకలాః | గురుదక్షిణయాచార్యం ఛందయామాసతున్యప || ౩౮ || ద్విజస్తయోస్త
 న్తహిమాన మద్భుతం సంలక్ష్య రాజన్నతిమానుషీం మతిమ్ | సన్న్యంత్ర్య పత్న్యసమహాణవేన్ము
 తంబాలంప్రభా సేవరయాంబభూవ || ౩౯ || తథేత్యథారుహ్య మహారణౌరథం ప్రభాసమాసాద్యదు
 రంతవిక్రమా | వెలాముపవ్రజ్య నిషేదతుఃక్షణం సింధుర్విదిత్వా హాణమాహర త్తయోః || ౪౦ || త
 మాహభగవానాశుగురుపుత్రః ప్రదీయతామ్ | యోసావిహత్సయాగ్రస్తోబాలకోమహతోర్మిణా || ౪౧ ||
 సింధుః | నాహోషంతమహందేవదైత్యః పంచజనోమహాహా | అంతజలచరః కృష్ణశంఖరూపధరోసు
 రః || ౪౨ || ఆస్తేతేనాహృతోనూనంగురుపుత్రస్తవప్రభో | జలమావిశ్య తంహతావగృహ్య తామిత్సు
 వాచహ || ౪౩ || తదసౌజలమావిశ్య హత్వా తంజలవాసినమ్ | విదార్యజతరంతస్య నాపశ్యమదరేభా
 కమ్ || తదంగప్రభవం శంఖమాదాయరథమావిశత్ || ౪౪ || తతస్సంయమనీం నామయమస్య నయితాం
 పురీమ్ | గత్వా జనాదనశ్శంఖం ప్రదధ్మే సహలాయుధః || ౪౫ || శంఖనిహ్రోదమాకణ్య ప్రజాసం
 యమనోయమః | తయోస్సపర్యాం మహతీంచ క్రైభక్త్యుపబృంహితామ్ || ౪౬ || ఉవాచావనతః కృ
 ణ్ణం సర్వభూతాశయాలయమ్ | లీలామానుషయోవిష్ణోర్భువయోః కరవామకిమ్ || ౪౭ || శ్రీభగవాన్ ||

మణ - సూత్రశ్రీదా - సవకవస్తుప్రతికృతినిమాణం - వీణాడమరుకవాద్యాని - ప్రహారికా - స్వస్తిస్తూరూపరచనా - మహాంచకయో
 గాః పుస్తకవాచనం - నాటకాభ్యాసికాదశశనం - కావ్యసమస్యాపూరణం - పట్టికావేత్రబాణవికల్పాః - తక్షకమణితక్షణం - నా
 స్తువిద్యా రూప్యరత్నపరీక్షా - ధాతువాదః - మణిరాగజ్ఞానం - ఆకరజ్ఞానం - వృక్షయవేదయోగాః - మేషమక్కుటలాపుకయధవిధిః -
 శుకశారికాప్రలాపనం - ఉత్పాదనం - కేశమాజనకౌశలం - అక్షరముష్టికాకథనం - స్తోత్పితకవికల్పః - దేశభాషాజ్ఞానం - పుష్పశక
 టికా - నిమిత్తజ్ఞానం - యంత్రమాతృకాధారణమాతృకాసంవాద్యం - మానసీకావ్యక్రియా - అభిధానకౌశలః - ఛందోజ్ఞానం - క్రియాక
 ల్పాః - ఛలితయోగాః - వస్తుగోపనాని - మ్యుతవిశేషః - ఆకషణశ్రీదా - బాలశ్రీదనకాని - వై నాయకానాం వై జయికానాంచ వై యా
 సీకానాంచ విద్యానాం జ్ఞానాని - ఇతి చతుష్షష్టికలాః | గృహీతవిద్యేతౌగురుదక్షిణయాచార్యం ఛందయామాసతుః ఉపలోభితవంతౌ ||
 ౩౮ || ద్విజఇతి || ప్రభాసేత్యేమహాణవేన్ముతంబాలంవరయమాస || ౩౯ || తథేతి || ఈశ్వరావితివిదిత్వాజ్ఞాత్వా - సముద్రస్తయో
 రహాణమాజహరేతి || ౪౦ || ౪౧ || నేతి || పంచజనస్తస్య సురః అహోషీత్ - సవమహామమాసాధ్యిత్యభక్తః || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ ||
 శంఖేతి || సపర్యాంప్రజాం || ౪౬ || ఉవాచేతి || సవేషాంభూతానామాశయాః అంతఃకరణాని - తాన్యాలయోనివాసోయస్యతం || ౪౭ ||

గురుపుత్రమితి || నిజంకమైవనిబంధనంయస్యతం - తథాభూతమపి మదాజ్ఞాపురస్తారేణానయతస్తేనదోషఇత్యధః || ౪౮ || ౪౯ || స
మ్యగితి || వత్సేతిప్రాధాన్యేన ఎకస్యసంబోధనం - గురోనిష్క్రయఃగురుదక్షిణా - యుష్మద్విధగురోః కామానామధ్యకానుకామో
వశిష్ఠతేనకాపీతి || ౫౦ || ౫౧ || గురుణితి || అనిలవక్త్రంపహయస్యతేన - పజన్యోమేఘః తదవస్థినవోయస్యతేన || ౫౨ || సమనంద
న్నితి || సప్తంతదృష్టంతత్పునలభంధనంయాభిస్తాఇవేతి || ౫౩ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచచత్వారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్తిః
శ్లో || షట్పత్వారింశకేఘాష ముద్ధవంప్రేష్యతద్గిరా | యశోదానందయోశ్చ క్రేకృష్ణశ్శోకాపనోదనమ్ || కామచారంద్విజాతిస్సౌ
పరిత్యజ్యాత్రిసంయతః | గురోజ్ఞానమనుప్రాప్యసఖ్యాగోపీరుపాదిశత్ || గోపీనాంసంతస్వనమతిరహస్యంసన్తంత్రీసాధ్యమితి తదర్థ
ముద్ధవంవిశిష్యతి || వృష్టినామితి || ప్రవరఃఉచ్చకులత్వాత్ - మంత్రీవిశ్వాసాస్పదత్వాత్ శ్రీకృష్ణస్య అతివల్లభత్వాద్వాదవైపుష్టిభి
శ్చాదరణీయః - బుద్ధిసత్తమఃబుధ్యాఅతిశ్రేష్ఠః || ౧ || ౨ || ౩ || గోపీనాం విశేషతస్సందేశేకా రణమాహ || తాఇతి || మయ్యేవసంకల్ప

గురుపుత్రమిహానీతంనిజకర్తృనిబంధనమ్ | ఆనయస్వనుహాభాగమచ్ఛాసనపురస్త్రుతః || ౪౮ || తథేతితే
నోపనీతంగురుపుత్రంయదూత్తమా | దత్వాస్వగురవేభూయోవృణోష్వేతితమూచతుః || ౪౯ || గురుః ||
సమ్యక్సంపాదితోవత్సభవద్భ్యాంగురునిష్క్రయః | కోనుయుష్మద్విధగురోః కామానామవశిష్ఠతే ||
౫౦ || గచ్ఛతంస్వగృహంవీరోకీర్తివామస్తుపావనీ || ౫౧ || గురుణైవమనుజ్ఞాతేరథేనానిలరంహ
సా | ఆయాతాంస్వపురంతాతపజన్యనినదేనవై || ౫౨ || సమనందప్రజాస్సర్వాఃపుష్టాస్త్వరామ
జనాదనా | అపశ్యంత్యోబహ్వహానినప్తలబ్ధధనాభవ || ౫౩ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-పంచచత్వారింశోధ్యాయః * * * * *

—* గోకులంప్రతిఉద్ధవప్రేషణాదికథాప్రారంభఘట్టః *—

శ్రీశుకః || వృష్టినాంప్రవరోమంత్రీకృష్ణస్యవయితస్సఖా | శిష్యోబృహస్పతేస్సాక్షాత్సామధ్యమోబుద్ధిసత్త
మః || ౧ || తమాహభగవాన్ప్రేష్టంభక్తమేకాంతినంక్వచిత్ | గృహీత్వాపాణినాపాణింప్రపన్నాద్రి
హరోహరిః || ౨ || గచ్ఛోద్ధవవ్రజంసామ్యపిత్రోనఃప్రీతిమావహ | గోపీనాంనుద్వియోగాధింమత్సం
దేశేర్పిమోచయ || ౩ || తామన్ననస్తామత్ప్రాణామదథేత్యక్తదైహికాః | మామేవదయితంప్రే
ష్టమాత్మానంనునసాగతాః || ౪ || యేత్యక్తలోకధర్మాశ్చమదథేతాభిభర్తృహమ్ || ౫ || నుయితాః
ప్రేయసాంప్రేష్టేనూరథేగోకులస్త్రియః | స్వరంత్యోంగవిముహ్యంతివిరహాత్తంత్యవిహ్వలాః ||
౬ || ధారయంత్యతికృతేణప్రాయఃప్రాణాన్తథంచన | ప్రత్యాగమనసందేశైర్వల్లప్యోమేమ
దాత్తికాః || ౭ || శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తఉద్ధవోరాజన్సందేశంభతురాశ్చనః | ఆదాయరథమాగుహ్యప్ర
యయానందగోకులమ్ || ౮ || ప్రాప్తోనందవ్రజంశ్రీమాన్నిమోచతివిభావసా | ఛన్నయానఃప్రవిశతాం
పశూనాంఘరరేణుభిః || ౯ || వాశితాథేభియుధ్యద్భిన్నాదితంశుష్కిభిర్వృషైః | ధావంతీభిశ్చవా
త్రాభిరూధోభారైస్సవత్సకా || ౧౦ || ఇతస్తతోవిలంఘద్భిగోవతైర్నుమండితంసితైః | గోదోహ

త్తకంమనోగూసాంతాః - అహమేవప్రాణాయసాంతాః - మమప్రాణభూతాఇతివా - మదథేత్యక్తదైహికాః పతిపుత్రాదయః -
భోజనపానవస్త్రభూషణస్త్రాంత్యాదయోవాయాభిస్తాః || ౪ || తతఃకిమతప్రహ || యఇతి || మన్నిమితంత్యక్తలోకధర్మాభిహా
ముత్రసుఖేతత్సాధనానిచమైస్తా - విభమిపుష్టామిసుఖయమీత్యధః || ౫ || తాసాంవియోగాధిందశకాయతి శోక్లక్ష్యయేన || మ
యీతి || విరహేణాత్తంత్యంతేనవిహ్వలాః పరవశాః || ౬ || ధారయంతీతి || గోకులాన్నిగమనసమయేశీఘ్రమాగమిష్యమితియేప్ర
త్యాగమనసందేశా - పైమేమదీయ్యవల్లభ్యోగోప్యఃమదాత్తిక ఇతితాసామాత్మాస్వదేశేయదిస్యాత్తేహివిరహతాపేనదహ్యతై
వతస్యమయివతమానత్వాత్తథంబిజ్జీవంతీతిభావః || ౭ || ఇతీతి || సందేశంభవతీనాంవియోగోమనహిసర్వాత్తనాక్వచిదిత్యాదికం ||
౮ || ప్రాప్త ఇతి || నిమోచతి అస్తంగచ్ఛాసతి - ఛన్నంయానంయసేతి - తదాగోపీభిరజ్ఞాతతేనసందసంగం లబ్ధవానితి సూచయి
తుం || ౯ || వ్రజంవణాయతిపంచభిః || వాశితాథేభి || వాశితాః పుష్పవత్యోగావః - తన్నిమిత్రమభిలోయధ్యద్భిః శుష్కిభిర్
— ౨౧౧ —

౧౪౨ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - దశమ స్కంధే - షట్పత్వారింశోధ్యాయః .

తైగోపావృషేనాదితం వాత్రాభిః ధేనుభిః స్వవత్స కాప్రతి || ౧౦ || ఇతస్తథా || విలంఘద్విరుత్పతద్భిః గోః హశభైః సహభి
తోరవాః ముంచమాముంచనయ ఆనయగృహణదేహిత్యాదయోస్త్రితత్ - వేణానాం నిస్వనేనచ || ౧౧ || గాయంతీ భరితి || గాయంతీభి
గోపీభిః గోపైశ్చ సువిరాజితం || ౧౨ || అగ్నితి || అగ్న్యైశ్చ చానాన్వితై గోపగృహైశ్చాధిపాదిభిశ్చ సురమం || ౧౩ ||
సర్వతథా || ఉండాస్స మూహః || ౧౪ || తమితి || అచయత్ పూజయామాస || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || దిప్త్యైతి || సాధూనా మిత్యాదికమ
డిషష్ఠి || ౧౮ || అపీతి || గావోగాః - గిం గోవ ధానం || ౧౯ || అపీతి || అప్యాయాస్యతి ఆమిష్యతి కిం || ౨౦ || శ్రీకృష్ణపకారస్త
రణాదిభిరనుపమానం దేనాభిభూయమాస ఆహ || ద వాగ్మేరితి || వాతావృషాచ్యైతి వృషాత్పాచ్యైతి అన్యైశ్చః దురతిక్రమేభ్యోమృ
త్యుభ్యః శ్రీకృష్ణసరక్షితాః స్తః || ౨౧ || కించ || స్తరతామితి || లీలయాపాం గెన నిరీక్షితం - అంగ హాద్యవ || ౨౨ || సకేవలం విధిలా

శబ్దాభిరవం వెణానాం నిస్వనేనచ || ౧౦ || గాయంతీభిశ్చ కర్తాణి శుభాని బలకృష్ణయోః స్వలంకృతాభి
గోపీభిః గోపైశ్చ సువిరాజితమ్ || ౧౨ || అగ్న్యైశ్చ కాతిభిః గోవిప్రపితృదేవాచానాన్వితైః సాధూపదీపై
శ్చ మాత్యైశ్చ గోపావానైర్మ సూరమమ్ || ౧౩ || సర్వతః పుష్పితవనం ద్విజాభికులనాదితమ్ | హంస
కారండవాశీజైః పద్మపండ్లైశ్చ మండితమ్ || ౧౪ || తమాగతం సమాగమ్య కృష్ణస్యానుచరం ప్రియమ్ |
నందః ప్రీతః పరిష్వజ్య వాసుదేవధియాచయత్ || ౧౫ || భోజితం పరమాన్నై నసంవిష్టం కశిపాసుఖమ్ |
గతశ్రమం పర్యవృత్త త్వాదసంవాహనాదిభిః || ౧౬ || కచ్చిదంగమహాభాగసఖానశ్శూరనందనః | ఆస్తై
కుశల్యపత్యాద్యై ర్యుక్తోముక్తస్సుహృద్వృతః || ౧౭ || నిష్ట్యకం సోహతః పాపః సానుగః స్వేనపాత్త
నా | సాధూనాం ధర్మశీలానాం యదానాం ద్వైష్టియస్తదా || ౧౮ || అపిస్తరతినః కృష్ణోమాతరం సుహృద
స్సభే | గోపా వ్రజంచాత్మనాథా గామోబృందావనంగరిమ్ || ౧౯ || అప్యాయాస్యతి గోవిందః
స్వజనానకృదీక్షితుమ్ | కహిన్ద్రత్యై మతద్వక్త్రం సునాసం సుస్మితేక్షణమ్ || ౨౦ || దవాగ్మేవా
తవమాచ్యవృషసపాచ్యరక్షితాః | దురత్యయేభ్యోమృత్యుభ్యః కృష్ణై నసుమహాత్మనా || ౨౧ || స్తర
తాంకృష్ణవీర్యాణి లీలాపాంగనిరీక్షితమ్ | హసితం భాషితంచాంగసర్వానవిధిలాః క్రియాః || ౨౨ || సరి
చ్చైలవసోద్దేశాముకుందపదభూషితాః | ఆక్రీడానీక్షమాణానాం మసోయాతితదాత్మతామ్ ||
౨౩ || మన్యేకృష్ణంచరామంచప్రాప్తావిహసురోత్తమా | సురాణాం సుహదథాయగగన్యవచనం
యథా || ౨౪ || కంసం నాగాయతప్రాణం మల్లాగజపతింతథా | అవధీత్రాల్లీలయైవ పశూనివ మృగా
ధిపః || ౨౫ || తాశత్రయం మహాసారంధనుర్యష్టిమివేభరాట్ | బభంజై కేనహస్తై నసప్తాహమదధాది
రిమ్ || ౨౬ || ప్రలంబధేనుకారిష్టతృణావర్తబకాదయః | దైత్యాస్సురాసురజితోహతాయో నెహలీలయా ||
౨౭ || శ్రీశుకః || ఇతి సంస్తృత్య సంస్తృత్య నందః కృష్ణానురక్తధీః | అశ్రుకంఠోభవత్తూష్ణీం ప్రేమప్ర
సరవిహ్వలః || ౨౮ || యశోదావణ్యమానానిపుత్రస్య చరితానిచ | శృణ్వంత్యత్రాణ్యపాప్రాక్షీ
త్యై హస్సుతపయోధరా || ౨౯ || తయోరిథంభగవతి కృష్ణై నందయశోదయోః | వీత్యై సురాగంపర
మం నందమాహూర్ధ్వమౌముదా || ౩౦ || ఉద్ధవః || యువాంశ్లఘ్యతమానూనం దేహినామిహమానదా
నారాయణేభిలగురౌయత్ర తారతిరీదృశీ || ౩౧ || ఏతాహివిశ్వస్య చవీజయోనీరామౌముకుందః పురుషః

ఎవకింతుశస్తైరుపరమంతీత్యాహ || సరితితి || సరితశ్చైలాశ్చవనోద్దేశాశ్చతా - ఆక్రీడాక్రీడాస్థానాని || ౨౩ || మన్యైతి || సురాణామర్థా
య - మహద్గంధీరం - గగన్యవచనం యథా || ౨౪ || సకేవలంతద్వచనానుసారేణైవ వ్యవహరసంబధాదపీత్యాహ || కంసమితి || ౨౫ ||
తాశత్రయమితి || ఇభరాట్ యష్టిమివ - తాశత్రయప్రమాణంధనుః బభంజ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || అభిలగురుత్వమేవజ
సకత్వేననియంతృత్వేనచాహ || ఏతామితి || రామౌముకుందచ్చైతౌవిశ్వస్య బీజయోనీనిమిత్తోపాదానై ససుపురుషప్రధానయోబీజయో
నిత్వం ప్రసిద్ధమత ఆహ - పురుషః ప్రధానమితి - పురుషోంశః ప్రధానంశక్తిః అతః ప్రధానపురుషువశ్యేతావేవేత్యధః - ఏవంజనక
త్వముక్తం - కించ - అన్వయభూతేషుభూతేష్వచప్రవిశ్యభూతానాం మధ్యతదుపహితస్య విలక్షణస్య నానాభేదస్య జ్ఞానస్య చ జీవస్య చ
ఈతాతేషుశ్వరానియంతారాధవతఃకుతః పురాణేనాదీనాదిత్వాత్కారణత్వంతతశ్చనియంతృత్వమిత్యధః || ౩౨ || ససుపుష్ట్యధిక

మూలేశాస్త్ర ముక్తాదిజన్మ దశానాచ్యుతస్యాన్యభ్యఃకోవిశేషత్యాశంక్యాహద్వాభ్యాం||యస్మిన్నితి|| కమాశయం కమనాసనాతి
నిహృత్యత్యక్త్వా- బ్రహ్మ మయఃస్వరూపజ్ఞానవా- అకావణఃశుద్ధసత్వముతిస్సృ- పరాంగతింతర్పరంపదం యాతి || ౩౩|| త
స్మిన్నితి || అభిలస్యాత్తాచ సేతుశ్చతస్త్రి- కారణనమనుష్యాకృతా- మహత్త్వ- మహత్త్వని- పరిపూర్ణ భవంతేభ క్తింకురు తః అతః
కృతాధావిత్వభాః || ౩౪|| ప్రస్తుతమాహ || అగమిష్యతీతి || పిత్ర యువయోః || ౩౫||
మాత్యేతి || యాతయాయం ప్రజంతాతవయంచ స్నేహదుఃఖితా- జ్ఞాతీవోద్రుష్టుమేష్యామోవిధాయసుహృదాంసుఖమితి- యదాహ
కృష్ణస్తత్వత్యంకరిష్యతీతి || ౩౬ || కాలవిలంబమసహమానా ప్రత్యాహ|| మాఖిద్యతమితి|| హేమహభాగౌలంతికే ఇదానీమేవసమిపే కుతఇ
త్యతహ- అంతర్హృదితి- తహాసవైఃకిమిదసదృశ్యతేతత్తాహ|| జ్యోతిరివై ధనీతి || జ్యోతిర్యథామథనంవిశానదృశ్యతే తథా
భక్తింవిశాశ్రీకృష్ణపీఠిభావః || ౩౭|| అహూతస్తామేతత్తస్యత్విహగమనం స్వస్యాతిప్రియాపిత్రాదీవిహాయనసంగచ్ఛతఇతిమన్యే
తత్తాహ || నతి || అస్యప్రియాదయోనహిసంతి- తత్రహేతుః- అమానిసఃసమాసస్యేతచ || ౩౮ || ౩౯ || నతి || సావిజన్మ కమాదిర

ప్రధానమ్|అస్మియభూతేషువిలక్షణస్యజ్ఞానస్యచేశాతఇమాపురాణౌ||౩౨||యస్మిన్జనఃప్రాణవియో
గకాలేక్షణంసమావేశ్యమనోవిశుద్ధమ్|నిహృత్యకర్మాశయమాశుయాతిపరాంగతింబ్రహ్మమయో
కవర్ణః|| ౩౩||తస్మిన్భవంతావఖిలాత్మహేతౌనారాయణేకారణమత్యమ్మాతౌ|భావంవిధత్తోనిత
రాంమహాత్మకేంవావశిష్టంయువయోస్తుకృత్యమ్||౩౪||అగమిష్యత్యదీఘేణకాలేనప్రజమచ్యుతః|
ప్రియంవిధాన్యతేపిత్రోభగవాన్సాత్పతాంపతిః|| ౩౫|| హత్వాకంసంరంగమధ్యేప్రతీపంసర్వసా
త్త్వతామ్|యదాహవస్సమాగమ్యకృష్ణస్తత్వంకరోతితత్||౩౬||మాఖిద్యతంమహాభాగౌద్రక్ష్యథఃకృ
ష్ణమంతికే|అంతర్హృదిసభూతానామాన్తేజ్యోతిరివైధనీ|| ౩౭|| నహ్యస్యాతిప్రియఃకశ్చిన్నాప్రి
యోవాస్త్యమానినః|మోత్తమోనాథమోవాపిసమానస్యసమోపివా|| ౩౮|| నమాతానపితాత
స్యనభార్యానసుతాదయః|నాత్మీయోనాపరశ్చపినదేహుజన్మచైవహ|| ౩౯|| నచాస్యకర్మవా
లోకేనదసన్నిశ్రయోనిషు|శ్రీధాధాసోపిసాధూనాంపరిత్రాణాయకల్పతే|| ౪౦|| సత్త్వంరజస్త
మితిభజతేనిగుణోగుణాః|శ్రీదన్ననీహూపిగుణైస్సృజత్యవతిహంత్యజః|| ౪౧|| యథాభ్ర
మరికాదృప్త్యాభ్రమ్యతీవమహీతథా|చిత్రైక ర్తరితత్తాత్మక రైవాహంధియాస్త్వృతః|| ౪౨|| యు
వయోరేవనైవాయమాత్మజోభగవాహరిః|సర్వేషామాత్మజోహ్యత్వాపితామాతాసశ్చరః||
౪౩|| దృష్టంశ్రుతంభూత భవద్భవిష్యత్సాన్నిశ్చరీష్టుర్మహదల్పకంవా|వినాచ్యుతాన్వస్తుత
రాంనవాచ్యంసపవసర్వంపరమాధభూతః|| ౪౪|| శ్రీశుకః|| ఏవంనిశాసాబ్రువతోవ్యతీతానంద
స్యకృష్ణానుచరస్యరాజః|గోప్యస్సముత్థాయనిరూప్య దీపాన్వాస్తూన్సమభ్యచ్యదధిన్యమంథః||
౪౫|| తాదీపదీప్తేమణిభిర్విరేజారజ్జావికషణ్ముజకంకణస్రజః|చలన్నితంబస్తనహారకుండలత్వి
షత్తపోలారుణకుంకుమాననాః|| ౪౬|| ఉద్గాయతీనామరవిందలోచనంప్రజాంగనానాందివమస్త్వ
శద్ధ్వనిః|దధ్నశ్చనిమాంధనశబ్దమిశ్రితోనిరస్యతేయేనదిశామమంగళమ్|| ౪౭|| భగవత్పుదితేసూ

హితోపి- శ్రీధాప్రయోజనస్సృ- సాధూనాంపరిపాలనాయ- సదసన్నిశ్రయోనిషుసాత్వికరాజసతామసమిశ్రయోనిషు- యద్వా- దే
వాదిమత్స్యాదిస్ససంహాదియోనిషు- కల్పతేఅవిభావతీత్యభాః||౪౦|| సమజన్మ కమాదిరహితస్యకుతపితదిత్యతహ|| సత్త్వమితి||శ్రీ
ధామనీహూపిశ్రీదే- తథాపిమాయగుణైఃఘటతఇత్యభాః|| ౪౧|| అత్రవిద్యోపాధేజీవస్యకర్మత్వంబృష్టంతీకువణ-
తస్యావిద్యనైవకర్మత్వమితి సదృష్టంతమాహ || యథేతి || భ్రమరికాపిభ్రమణంతయోపాక్షీతయాదృప్త్యా భూరపిత్రామ్యతీవయ
థాప్రతీయతే- ఏవంచితైకతారిసతితత్రచిత్రైహంధియాతత్తాభ్యాసేసతత్తాకతాస్త్వలీయథాతద్వదితి|| ౪౨|| కించయువయో
రేవనాయమాత్మజః కింతుసవేషామపిత్రాపినాత్మజవివకింతుశత్రుమిత్రాదిరూపోపీతి సవాత్మనిరూపణసమాహనివృత్తయే సం
బంధమనైకాంతికంకరోతిద్వాభ్యాం || యువయోరితి || ౪౩ || దృష్టమితి || అచ్యుతాద్విసాతరాంసితరారితత్త్వతో వాచ్యంనిరవచనా
హాంవస్తునాస్తీతి||౪౪||ఏవమితి || దీపానిరూప్యప్రజ్వాల్య-వాస్తూదేహాభ్యాదీ||౪౫||తాఇతి||మణిభిః కాంచ్యాదిషుధితైః-రజ్జూ
వికషణ్ముఖజెమకం కణానాంస్రజాయాసాంతాః- చలంతానితంబాః స్తనాహారాశ్చయాసాం- కుండలై స్త్విషంతఃస్ఫురంతఃక
పోలాః యాసాంతరుణాని కుంకుమాని యేషుతాని అననానియాసాం- తావీష- తాశ్చ- తాశ్చ|| ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || తదాప్రజౌ కసో

[illegible]

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - షట్చత్వారింశోధ్యాయః . ***

—❖ భువరగీతాది కథా ప్రారంభముట్టి. ❖—

తస్యేత్యత్ర హేతుః - అస్యేష్వతిలభాకృతాకార్యనిమిత్తా - విడంబన మనుకరణమాత్రం - సతుతాత్వికీమైత్రీ || ౬ || పుంభిరితి || పుం
భిరితిదృష్టాంతః అస్యేవాభాస్యదశానెదృష్టాంతప్రసంగః నిస్వమిత్యాదితా || ౭ || అభీతేతి || దత్తాడక్షిణాయనతం - పక్షిణోవీతవ
లం విగతఫలంవృక్షం - రతాంఅనురతాం అతృప్తమిత్యభాః || ౮ || ఇతీతి || త్వక్తతాకికాః త్వక్తలోకవ్యవహారాః || ౯ || గాయంత్యది
తి || ప్రియస్యకమాణిగాయంత్యః - తథాతస్యబాల్యకైశోరయోర్యానికమాణితానిసంస్కృత్యసంస్కృత్యగతప్రియస్సత్యోరుదం
త్యశ్చ - తమపుచ్చన్నితిపూర్వాక్రియయైవసంబంధః || ౧౦ || కాచిదితి || ప్రియేణశ్రీకృష్ణసమాంప్రసాదయితుం ప్రస్థాపితాయందూతఇతిక
ల్పయిత్యాబ్రవీత్ - యద్వాతస్మిన్ప్రియప్రస్థాపితేఉద్ధవేదృష్టింకృత్వామధుకరాపడేశేనోద్ధవమేవాబ్రవీదిత్యర్థః || ౧౧ || మధుపేతి || హేమ
ధుపకితవస్యధూతాస్యబంధా - నోస్మాకంఅంఘ్రింమాస్పృశ - మామాంసమస్తారేణప్రార్థయేత్యభాః తత్త్రిమిత్యపేక్షాయాంకృష్ణవ
ణాస్యతస్యశ్చశృణాం లోహితత్వేకారణము త్రేక్షమాణిహ - సపత్న్యాఃకుచాభ్యాం విలులితాసంమదితాయాశ్రీకృష్ణస్య వస
మాంలాఅతపితతస్యాః కుంకుమంయేషుతైః శ్చశృణురుపలక్షితః కింతుతాసామేవమానినీనాంప్రసాదం మధుపకిర్వహతుకిమస్తత్ప్రసా

దేశతస్య - యదుసదసివిడంబండుపహసాస్పదం - కుతః యస్యదూతస్తవమిద్యగీదృశః || ౧౨ || ననుకిమిత్వేవంతమవజానీధ - కిం వ
స్తేనాపక్యతమతతహ || సక్యదితి || భవాదృక్త్వాదృశోమమనాః - సుమనసః కుసుమానియథాత్యజితదవ్త్ తత్యజేత్యక్తవా అ
మౌబత అక్యతజ్జస్యతస్య పానపద్మంశ్రీః కథం సేవతేవిదితంమయేత్యాహ - అపీతి - బతేతిభేదే - ఉత్తమశ్లోకస్యజలై ఏమిథ్యాకథాభిః -
ప్రామోహ్యతచేతాః - వయంతుసలక్ష్మీవదవిచక్షణాఇతిభావః || ౧౩ || యంకారాజహుథా కువంతం అస్తప్తసాదలాభాయ కృ
ష్ణంగాయతీతిమత్వాహ || కిమితి || పురాణంపురాతనంబహుశోమభూతం - విజయసఖస్యకృష్ణస్య - సాంప్రతంయస్సఖ్యఃతాసామగ్రతః
తత్ప్రసంగోగీయతాం - ఇష్టాఃకృష్ణస్యప్రియాఃతేనపూజితాఇతివా - తేనాలంగీతేనఅనెనక్షపితాకుచరుక్ యసాంతాః - తవేష్టమపే
క్షితదాస్యంతీతి || ౧౪ || భోమాతమైవంవోచస్తామనుస్త్త్యామస్త్యత్య అసంగ విక్లబస్తావంప్రసాదయతుమామాదిష్టవానిత్య
తతహ || దివీతి || దివిభువిరసాతలేచయాః స్త్రీయఃస్యః - తాఃకానామదురాపాః న కాశ్చన - తదిత్య వ్యయంతేవ్యేత్యగణః - కపటేన
రుచిరేణహసేన భూవిజృంభోయస్యతస్య - హేకపటేతివా - కించ - యస్యచ రణరజఃశ్రీః సేవతేతత్రవయంకాః అపిచయద్యవ్యవం -
తథాపి - కృపణపక్షేకృపణానుకంపినిపురుషే ఉత్తమశ్లోకశబ్దోభవతీతితథాకథనీయంత్యయేతిభావః ||
౧౫ || పాదమూలేప్రవిశంతంక్షమాపయిష్యంతమివమత్వాహ || విస్మజేతి || శిరసిస్య స్తంపాదంవిస్మజ - తథాప్యముంచంతమాహ - వే
దీతి - ముకుందాదభ్యేత్యతతఃక్షీత్యేత్యగణః - దౌత్యేదూతకమభిః - చాటుకారైఃప్రియోక్తిరచనాభిః - అనునయవిదుషఃప్రా
భానాచతురస్య - తేనవ మహంవేద్ముకుందవత్ త్వమప్యవిశ్వసనీయఇతిభావః - ననుతేనతేకిమపరాధంతత్రాహ - స్వకృతఇతి -

మధుపతిస్తన్యానినీనాం ప్రసాదంయదుసదసివిడంబంయస్యదూతస్తవమీదృక్ || ౧౨ || సక్యదధరసుధాం
స్వామోహినీంపాయయిత్వాసుమనసశివసద్యస్తత్యజేస్తాన్భవాదృక్ | పరిచరతికథంతత్పాదప
ద్మంసుపద్మా అపిబతహృతచేతాహ్యుత్తమశ్లోకజలైః || ౧౩ || కిమిహబహుషడం ప్రౌగాయసీత్వం
యదూనామధిపతి మగృహాణామగ్రతోనఃపురాణమ్ | విజయసఖసఖీనాంగీయతాంతత్ప్రసంగఃక్షపి
తకుచరుజస్తైకల్పయంతీష్టమిష్టాః || ౧౪ || నివిభువిచరసాయాంకాస్త్రీనియస్తద్దురాపాఃకపటరుచిరహా
స భూవిజృంభస్యయాస్సయః | చరణరజఉపాస్తేయస్యభూతిర్వయంకాహ్యపిచకృపణపక్షేహ్యుత్త
మశ్లోకశబ్దః || ౧౫ || విస్మజేరసిపాదంవెద్యహంచాటుకారైరనునయవిదుషస్తైభ్యేత్యదౌత్యేర్ముకుం
దాత్ | స్వకృతశిహవిస్మస్తాపత్యపత్యన్యలోకావ్యసృజదకృతచేతాఃకింనుసంధేయమన్తే || ౧౬ || మృ
గయరివకపీంద్రంవివ్యధేలుభధర్కాస్త్రీయమకృతవిరూపాంస్త్రీజితఃకామయానామ్ | బలిమపిబ
లిమత్వావెష్టయద్ధావంక్షవద్యస్తదలమసితసఖైశ్చదుస్త్యజస్తత్తథాథః || ౧౭ || యదనుచరితలీ
లాకణపీయూషవిపుట్నకృదదనవిధూతద్వంద్వధర్కావినష్టాః | సపదిగృహకుటుంబందీనముత్సృజ్యదీ

స్వకృతతదధామేవవిస్మస్తాఃఅపత్యపత్యన్యలోకాఃఅపత్యానిపతయశ్చేతీహలోకఃఅన్యలోకాధమసాధ్యశ్చయాభిస్తాఃసఃఅక్యతచే
తాఃఅసంయతచిత్తః-మోవ్యస్సృజతాతఃఅస్తికింనుసంధాతవ్యమితి || ౧౬ || కించకృష్ణస్యపూవాణికర్కాణిఅనుసందధానావిభేద్యహ
మస్తాదిత్యాహ || మృగయరితి || మృగయులుభక్తశివ - యఃకపీంద్రంవానిసంవివ్యధేఅవిధ్యత్ - లుభధమాక్రౌర్యధమావాఅలుభ
ధమేతివా - లుభకోహితన్తాంసమత్తుకామోవిధ్యతి - అయంతునతథాఅతాపృథాకరినఇత్యగణః - తథాస్త్రీయంచశూపణఖాం - స్త్రీ
జితఃసీతాపరతంత్రః - కామవివయాసంప్రాప్తిసాధనంయస్యాస్తాం - విరూపాంభిన్నకణానాసికామకరోద్దాశరధిరూపేణ - తథాబలి
మపితద్దత్తబలిం - అత్వాభక్షయిత్వా - ధ్వాంక్షవత్తాకవదవేష్టయత్బబంధవామనరూపేణ - బలిమపిబలిమత్వాధోక్షపద్విష్టపాదితిపాతే
బలింపూజాంగృహీత్వావిష్టపాత్వ్యాగాదధఃఅక్షపదిత్యగణఃతత్తస్మాదసితస్యకృష్ణస్య - సఖైశ్చరలం - వివంచేత్తిమితితంనిత్యంగాయ
భతత్రాహ - దుస్త్యజఇతి - తస్యకథారూపాథఃఇత్యపిచజానీమనవతి || ౧౭ || తత్తథాపిప్రివగలతామూలోన్ములినీ - తథాపినత్యక్తు
శక్నుమఃకింకుమణిత్యాహ || యదితి || యస్యానుచరితమేవలీలా - తదేవకణపియ్యాషం - తస్యవిప్రుట్కణికా - తస్యాఃసక్యదదనం
సేవసం - తేనవిధూతాఃనిరస్తాఃవ్యంవ్యధమాఃరాగాదమోహంతే - అతపివవినష్టాః - అసత్తుల్యాఃదీనందుః భితంగృహకుటుంబంవి
హాయదీనాః భగహీనాః విహంగాఇవభిక్షు చర్యాంప్రాణవృత్తిమాత్రంచరంతి - అతస్త్యాజ్యః - తథాపిత్యక్తుంసశక్నుమితినిందాపర
త్వేవాచకోభఃదుస్త్యజత్వేఆధికోయమభః - విధూతద్వంద్వధమాణిత్యంతఃసమాసఃపూవణవత్ - తతస్తేచతేఅవినష్టాశ్చేతిసమా
సః - ఇతరేపునద్వంద్వధమాణోవిసష్టాపివ - సపదితత్రణమేవదీనంతుచ్ఛం - గృహసహితంకుటుంబం - విహాయ - దీనాఇవాకింత
నాః - ధీరాఇతివాపాతః - బహుః విహంగాహంసాఇవ - సారాసారవివేకచతురాః - భిక్షుచర్యాంపారమహంస్యంచరంతి - తస్మాదేవం

పరమపురుషార్థరూపత్వాద్ధృత్యజీవతత్తథాగ్రాజితి || ౧౮ || సమకీమేపంబ్రామే - పూర్వకంత్వయై పసాకంరహసికిమేపంనావోచ
విత్యతతహ || వయమితి || హేమమంత్రిక దూత - ఆస్తామియంవాతాకా - యతఃకుశికస్యమృగయోః - రుతం గీతం - అజ్ఞాయథాముతం
సప్తమితి శ్రద్ధధానాఃకృష్ణస్యహృదస్యవధ్వఃఖార్యాః - హరిణ్యఃశరైఃక్షతాస్సత్యో రుజోదదృశుః - వివంజిహ్వాస్యకుటిలస్యతస్యవాన్
హృతంబుతమవశ్రద్ధధానాఃస్పృహయంత్యోవయంసకృదేతదదృశుః - కింతత్ - తస్యసఖైఃస్పృశః - తేనతీత్రఃస్వరః - తేనరుజఃపీ
దాః - తన్నదన్యావాతాకా - భణ్యతాంకథ్యతామితి || ౧౯ || పరావృత్త్యగత్వాపున రాగతంప్రత్యాహ || ప్రియసఖేతి || హేప్రియస్య
సఖేప్రియసాశ్రీకృష్ణస- పునఃప్రేషితఃకిం-త్వమాగతోసి - అంగ హేమాత - మేమాననీయఃపూజ్యోసి - అతోశవాక్ కిమమరుంధేప్రా
ప్రమిచ్చతీత్యథః - తద్వరయప్రణీప్య-సంమానితంప్రత్యాహ - సయసీతి - ఇహసతీః అస్తాదృస్త్యజంద్వంద్వంమిధునీభావోయస్యత
స్య - పాశ్వంసమీపం - కథంసయసి నెష్యసితథాహిహేసామ్య - శ్రీనామ వధూ సాకంసహైవసతతమాసేతత్రాప్యరసివక్షస్యే
వ || ౨౦ || తేనసంకుంత్రితాసతీబ్రూతే || అపీతి || బతహేమ - హేసామ్య - గురుకులా దాగత్య ఆర్యపుత్రః కృష్ణః - ఆధునా కింమధు
పుర్యాంవతతే - కదాచిదపినోస్తాకంవార్తాఃకింబ్రూతే-అగరువత్సుగంధింభజంనోమూర్ధ్నికదా నుభాస్యతీతి || ౨౧ || అథేతి ||

నాబహవభవవిహంగాభిక్షుచర్యాంచరంతి || ౧౮ || వయమృతమివజిహ్వావ్యాపృతంశ్రద్ధధానాఃకు
శికగుతమివాజ్ఞాః కృష్ణవధ్వోహరిణ్యః | దదృశిమసకృదేత తన్నఖస్పృశతీవ్రన్తరరుజడపమంత్రిక
భణ్యతామన్యవార్తా || ౧౯ || ప్రియసఖేతి పునరాగాః ప్రేయసాప్రేషితఃకింవరయకిమనురుంధేమాననీ
యోసిమేంగ | నయసికథమిహోస్తాదృస్త్యజంద్వంద్వపాశ్వం సతతమురసిసామ్య శ్రీవధూస్సాక
మాస్తే || ౨౦ || అపిబతమధు పుర్యామార్యపుత్రోధునాస్తేన్తరతీసపితృగేహాసామ్యబంధూంశ్చగో
పాకా | క్వచిదపి సకథానఃకింకరీణాం గృణీతేభుజమగరుసుగంధింమూర్ధ్నికాధాన్యత్ర దాను || ౨౧ ||
శ్రీశుకః || అథోద్ధమోనిశమైవంకృష్ణదశనలాలసాః | సాంత్వయస్త్రియ సందేశై గోపీరిదమభా
షత || ౨౨ || ఉద్ధవః || అహూయూయంస్తప్రూణాథా భవత్యోలోకపూజితాః | వాసుదేవేభగవ
తీయాసానుత్యపితంమనః || ౨౩ || ధ్యానవ్రతతపోహూమజపస్వాధ్యాయసంయమైః | శ్రేయోవి
ధిభిరన్వైశ్చకృష్ణభక్తిహేసాధ్యతే || ౨౪ || భగవత్యుత్తమగ్లోకేభవతీభిరనుత్తమా | భక్తిఃప్రవ
తీతాదిష్ట్యామునీనామపిదుర్లభా || ౨౫ || దిష్ట్యాపుత్రాన్పతీదేహాస్వజనంచగృహంస్తథాహి
త్వావృణోతయూయంయత్ప్రస్థాఖ్యంపురుషంపరమ్ || ౨౬ || సర్వాత్మభావోధిక్యతోభవతీనానుధో
క్షజే | విరహాణమహాభాగామహానైనుగ్రహఃకృతః || ౨౭ || శ్రూయతాంప్రియసందేశోభవతీనాం
సుఖావహః | యమాదాయాగతోభద్రాహ్యహంభతూరహస్తరః || ౨౮ || భగవాన్ || భవతీనాంవి
యోగోమేనహిసర్వాత్మనాక్వచిత్ | యథాభూతానిభూతేషుఖం వాయ్వగ్నిజలంమహీ || తథాహం
చమనఃప్రాణబుద్ధీంద్రియగుణాశ్రయః || ౨౯ || ఆత్మన్యైవాత్మనాత్మానంసృజేహన్త్యనుపాలయే | ఆ
త్మమాయానుభావేనభూతేంద్రియగుణాత్మనా || ౩౦ || ఆత్మాజ్ఞానమయశుద్ధోవ్యతిరిక్తోగుణాన్వయః |

శ్రీకృష్ణదశనోత్పకాఃగోపీః - ప్రియస్యసందేశైః - సాంత్వయప్రథమం తావదిదమభాషత || ౨౨ || తదాహషడ్భిః || అహూ
ఇతి || స్తనూనం - యూయంపూణాథాః కృతాథాః || ౨౩ || ధ్యానేతి || శ్రేయోవిధిభిః శ్రేయస్సాధనైః || ౨౪ || భగవతీతి || అ
నుత్తమాదిశ్రేష్ఠా || ౨౫ || దిష్ట్యాతి || అపృణీతపుతవత్యః || ౨౬ || సర్వేతి || సర్వాత్మభావఃవికాంతభక్తిః - అధిక్యతఃప్రాప్తః -
భగవత్ప్రేమదశనైసమ మనమహాననుగ్రహఃకృతఇతి || ౨౭ || శ్రూయతామితి || భతుః కృష్ణస్యరహస్తరఃరహస్యకార్యకతా ||
౨౮ || భవతీనామితి || భవతీనాంమేమయాసహవియోగోనాస్తి - కుతః - సర్వాత్మనాసర్వాస్యపాదానకారణేన - అతవివసవేమమన
ఆవికార్యేష్యహమమగతత్వేనస్థితఇతి స సృష్టాంతమాహ - యథేతి - ధూతేషుచరాచరేషుమహాభూతాని - యథావాన్వయైః వాయుసహి
తోగ్నిః - వాయుశ్చఅగ్నిశ్చేత్యథః - తథాహం చేతి - మనఆదీనికార్యాణి - గుణాః కారణం తేషామాశ్రయత్వేనామగతఇత్యథః ||
౨౯ || సమకారణత్వేనసర్వామగతత్వేనకార్యకారణభేదఃస్వాదతతహ || ఆత్మన్యైవేతి || సమనిత్యసిద్ధస్యకుతః సృజ్యాదిరూపతా - అ
తతహ - ధూతేంద్రియగుణాత్మనా - బుద్ధీంద్రియేతి వాపాఠః - తత్రావేణేతి - ననునివికారస్యకుతస్తత్రాపతేతితత్రాహ - ఆత్మమా
యానుభావేనేతి || ౩౦ || సర్వాత్మనోభూతాదిరూపత్వేతద్దోషప్రసంగస్తత్రాహ || ఆత్మేతి || ఆత్మాతుశుద్ధః - కుతః - అగుణాన్వయఃసగుణ

వ్యవస్థితీతథా - తత్తుతః - వ్యతిరిక్తః - తదపికుతః - జ్ఞానమయః జ్ఞానస్వరూపః - సస్వహంప్రత్యయేస్వసః - వేద్యమేవాత్మనోనానావస్థ
త్వమితి - కుతః శుద్ధతేతి - తత్రాహ - సుషుప్తితి - మాయాకార్యమనోవృత్తిభివిశ్వతైజసప్రాజ్ఞరూపేణ ప్రతీయతే - సస్వతత్వత్యథః || ౩౧ ||
కుతః మనోనిరోధేతదథావాదితి వ్యతిరేకం దశయతుం మనోనిరోధం విధత్తే || యేనైతి || ఉత్థితః పుమాన్ యథామిథ్యాభూత మేవస్వప్నం
ధ్యామేత్ వివంబాధితానపీంద్రియాథాన్ శబ్దాదీన్ - యేన మనసా ధ్యామేచ్ఛింతయేత్ - ధ్యాంశ్చయేనేంద్రియాణి ప్రత్యపద్యత ప్రాప
తస్తనః వినిద్రః అనలసస్వ నిరుంధ్యాత్ నియచ్ఛేదితి || ౩౨ || తావతాచక్రతాథాభవతీత్యాహ || ఎతదంతర్థితి || ఎవమనోనిరోధః అం
తః సమాప్తిః ఫలంయస్వసః - సమామ్నాయోవేదః - సతత్రపర్యవస్యతీత్యథః - యోగోష్టుంగః - సాంఖ్యః ఆత్మానాత్మవివేకః - త్యా
గః సన్న్యాసః - తపః స్వధర్మః - దమః ఇంద్రియదమనం - మార్గభేదేష్యేకత్రపర్యవసానైదృష్టాంతః - సముద్రాంతా ఆపగానద్యభివే
తి || ౩౩ || సమకమన్యానివాస్తా ఆత్మవిద్యయా ప్రభోభయసి - వయంతు సర్వసంధరసర్వగుణగణాలంకృతేన త్వయా విరహం నైవ సహ
మతితి చెదతతహ || యదితి || దృశాం దూరేయద్యతే - తస్తదనుభూతానాథం - తచ్చధ్యానం మనసః సన్నికషా భామితి || ౩౪ || ఎతదు
పపాదయతి త్రిభిః || యథేతి || ౩౫ || ౩౬ || ఉపైష్యథేతి మాధుర్యమాత్రమితి చెదతతహ || యాతితి || హేకల్యాణ్యః స్వభత్వభిః ప్రతి

సుషుప్తిస్వప్నజాగ్రన్ద్విర్మయావృత్తిభిరీయతే || ౩౧ || యేనేంద్రియాథాన్ ధ్యామేత్ మహాస్వప్న
వదుత్థితః | తం నిరుంధ్యాదింద్రియాణి వినిద్రః ప్రత్యపద్యత || ౩౨ || ఏతదంతస్సమామ్నాయోయోగ
స్సాంఖ్యోమనీషీణామ్ | త్యాగస్తపోదమస్సత్యం సముద్రాంతా ఇవావగాః || ౩౩ || యత్త్వహంభవతీ
నాంవై దూరేవ రైప్రియోదృశామ్ | మనసస్సన్నికషాభాం మదనుభూతానామ్యయా || ౩౪ || యథా
దూరచరే ప్రేష్టే మన ఆవిశ్యవతేతే | స్త్రీణాంచనతథాచేతస్సన్నికృప్తేషీగోచరే || ౩౫ || మయ్యా
వేశ్యమనఃకృత్స్వం విముక్తా శేషవృత్తయః | అనుస్మరంత్యోమానిత్యమచిరాన్తాముపైష్యథ || ౩౬ ||
యామయాక్రీడతారాత్ర్యం వసేన్ద్రియజలస్థితాః | అలబ్ధరాసాః కల్యాణ్యోమాపుర్వద్విర్యచిం
తయా || ౩౭ || శ్రీశుకః || ఎవంప్రియతమాదేశమాకణ్యవ్రజయోషితః | తాడీచురుద్ధవంప్రీతా
స్తత్సందేశాగతస్తృప్తీః || ౩౮ || గోవ్యః || నిష్ట్యాహితోహతః కంసోయగూనాంసానుగోగుక్మత్ | నిష్ట్యా
ప్తైర్లబ్ధసర్వాభైః కుశల్యాన్తేచ్యుతోధునా || ౩౯ || కచ్చిద్గదాగ్రజస్సేమ్యకరోతిపురయోషితామ్ |
ప్రీతినస్సిగ్ధసప్రీడహసోదారేక్షణాచితః || ౪౦ || కథంరతివిశేషజ్ఞః ప్రయశ్చపురయోషితామ్ |
నానుబద్ధ్యతతద్వాకైర్విభ్రమైశ్చానుభాజితః || ౪౧ || అపిస్తరతినస్సాధోగోవిందః ప్రస్తుతేకవ
చిత్ | గోష్ఠీమధ్యేపురస్త్రీణాం గ్రామ్యాన్స్వేరకథాంతరే || ౪౨ ||
తాఃకించిశాస్త్రనిరతియాసుతథాప్రియాభిబృందావనేమముదకుందశశాంకరమ్యే | రేమేక్వణచ్చ
రణనూపురరాసగోష్ఠ్యామస్తాభిరీడితమనోజ్ఞకథఃకదాచిత్ || ౪౩ || అప్యేష్యతీహదాశాహస్త
ప్రాస్పృక్వతయాశుచా | సంజీవయంస్తునోగాత్రైర్యథేంద్రోవనమంబుదైః || ౪౪ || కస్తాత్త్వేష్ట
భిహాయాతిప్రాప్తరాజ్యోహతాహితః | నరేంద్రకన్యాఉద్వాహ్యప్రీతస్సర్వసుహృద్వృతః || ౪౫ ||

బద్ధాయాః వసేక్రీడతామయాసహలబ్ధక్రీడాః - తాస్తథైవమామాంబుః ప్రాపుః || ౩౭ || వివమితి || తస్యసందేశేనాగతాస్తృప్తిర్యా
సాంతాః - ప్రథమాభేద్వీయా || ౩౮ || నిష్ట్యాతి || యయానామహితః శత్రుః - అఘక్మకడుఃఖదః - నిష్ట్యాత్యానంద - ఆప్తైః ప్రాప్తైః -
హితైవాసహ || ౩౯ || అన్యాః సుః || కచ్చిదితి || నోస్తాకంకరణీయాంప్రీతిం - కచ్చిత్పురయోషితాంకరోతి - స్సిద్ధంచతత్ప్రీడ
హసేనోదారమీక్షణంచ - తేనాచితః తాభిరస్తాభివా || ౪౦ || పునరన్యాః సుః || కథమితి || తాసాంవాక్తేయవిభ్రమైశ్చానుభాజి
తః పూజితః || ౪౧ || పునరన్యాః సుః || అపీతి || కిమనయాచింతయాసః అస్తాక్వచిత్ప్రస్తుతేస్తరతికిం గ్రామ్యాః అవిదగ్ధాః || ౪౨ ||
అన్యాః సుః || తాతితి || కుముదైః కుందైః శశాంకేనచరమ్యేబృందావన - క్వణంతిచరణనూపురాణీయస్యాంతస్యాం - రాసగోష్ఠ్యాం
అస్తాభిః ప్రయాభిరీడితామనోజ్ఞాః కథాయస్వసః - తథాయాసునిశాసురేమే - తాఃకదాచిత్కింనుస్తరతివాసవేతి || ౪౩ || అపీతి || స్వ
నిమితైశ్శోకేనతప్తాః సః అస్తా - గాత్రైః కరస్పశాదిభిస్సంజీవయన్ - కింనుజ్ఞప్తాప్యతీతి || ౪౪ || అన్యాః సుః || కస్తాదితి || అ
సస్యగతిత్యేవపూర్వమత్రావసత్సంప్రతిమహదైశ్వర్యంప్రాప్తః - కస్తాదిహగమిష్యతీతి || ౪౫ || అన్యాస్తుపరమాభామూయః || క
మితి || వసతేరీభిరస్తాభిరన్యాభివా రాజకన్యాభిః - మహత్తనోధీరస్య - కించ - ప్రీతః - తదప్యాస్తాం - స్వతఃసాప్తకామస్య - అతవివ

౪౪౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - సప్తచత్వారింశోధ్యాయః .

కృతార్తనఃపూర్ణాశ్రయః - కింకారాః - క్రియతే - సకశ్చిదితి || ౪౬ || యతఃఅనుటమానాయాకృష్ణసంగతిః - పైవాస్తానాకలయతి - అతోపై
రాశ్యమేవ పరమంసుఖం - తచ్చాతి దక్ష రమిత్యాహుః || పరమితి || పై వ్రీణి కామచారిణి || ౪౭ || కఇతి || సంవిదంవికాంతవా ర్తం ||
౪౮ || కించతద్విస్తృతాసతావద్భుజమస్తి - సాపినాస్తాకంసంభవతీత్యా హు స్త్రీభిః || సరిదితి || ఆచరితాః సేవితాః || ౪౯ || ౫౦ || గ
త్యేతి || హేఉద్ధవతం కథం విస్తరామేతి || ౫౧ || ౫౨ || తతఇతి || కృష్ణమథోక్షజంజ్ఞాత్వా - తంచసూక్ష్మాసంజ్ఞాత్వా || ౫౩ || ఉవా
సేతి || వినుదత్తాపనయన్ || ౫౪ || ౫౫ || సరిదితి || సరిద్వనగిరిదర్శాదిమప్రత్యేకంకృష్ణంతల్లీలాసంప్రశ్నాదిభిః సంస్కారయన్ ||
౫౬ || దృష్ట్వేతి || కృష్ణావేశేనాత్మనోమనసః - విక్లబంవైక్లబ్యం - తాః గౌపీనకమస్యన్ సమస్మరిష్యన్ - ఉత్తమస్యాత్మనో గౌప
స్త్రీసమస్మృతి రపిన్యాభ్యాభవతీతిదశయతుం - తా సాంమహత్త్వం - పంచభిజన్ గౌడవాచ || ౫౭ || ఏతాఇతి || ఏతాః పరంతే
లం - తనుభృతఃసఖలజన్మానః - రూఢభావాః పరమప్రేమవత్సః - యదితి - యంరూఢభావం - భవభియోముముక్షవః - మునయోముక్తా

కిమస్తాభివనోకోభిరన్యాభిర్వామహత్త్వనః | శ్రీపతేరాప్తకామస్యక్రియతేథాఃకృతార్తనః | ౪౬ |
పరంసౌఖ్యంహినై రాశ్యంపై వ్రీణి ప్రాహపింగళా | తజ్జానతీనాంనకృష్ణేతథాప్యా కాదురత్య
యా | ౪౭ | కఉత్సహేతసంత్యక్తుముత్తమగ్లోకసంవిదమ్ | అనిచ్ఛతోపియస్యశ్రీరంగాన్న చ్యవతే
క్వచిత్ || ౪౮ || సరిచ్చైలవమోద్దేశాగామోవేణురవామై | సంకషణసహాయేనకృష్ణేనాచరితాః
ప్రభో | ౪౯ || పునఃపునస్త్యైరయంతినందగోపసుతంబత | శ్రీనికైతైస్తత్పదకై విస్తృతుంనై వశక్ను
మః | ౫౦ || గత్యాలలితయోదారహసలీలావలోకనైః | మాధ్వ్యాగిరాహృతధియఃకథంతంవిస్తరా
మహే | ౫౧ || హేనాథహేరమానాథవ్రజనాథాణినాశన | మగ్న ముద్ధరగోవిందగోకులంవృజినా
ణన్వాత్ || ౫౨ || శ్రీశుకః || తతస్తాఃకృష్ణసందేవైవ్యపేతవిరహజ్వరాః | ఉద్ధవంపూజయాంచక్రు
జ్ఞాత్వాత్వానమథోక్షజమ్ | ౫౩ || ఉవాసకతిచిన్తాసాన్గోపీనాంవినుదత్తశుచః | కృష్ణలీలాకథాగా
యన్త్రమయామాసగోకులమ్ | ౫౪ || యావంత్యహానినందస్యప్రజేవాస్మీత్స ఉద్ధవః | వ్రజౌకసాంతు
ణప్రాప్యాణ్యాసకృష్ణస్యవార్తయా | ౫౫ || సరిద్వనగిరిద్రోణీవీక్షుకుసుమితద్రుమాన్ | కృ
ష్ణంసంస్కారయన్రేమహరిదాసోవ్రజౌకసామ్ | ౫౬ || దృష్ట్వేవమాదిగోపీనాంకృష్ణావేశాత్కవిక్ల
బమ్ | ఉద్ధవఃపరమప్రీతస్తానమస్యన్నిదంజగౌ | ౫౭ || ఏతాఃపరంతనుభృతోభువిగోపవద్భ్యోగోవింద
ఏవమభిలూత్సనిరూఢభావాః | వాంఛంతియద్భవభియోమునయోవయంచకింబ్రహ్మజన్మభిరనంతకథా
రసస్య || ౫౮ || క్వేమాస్తియోవనచరావ్యభిచారశీలాఃకృష్ణేక్వచైష పరమాత్మనిరూఢభావః | న
న్వీశ్వరోనుభజతోవిదుషోపిసాత్వా ఛ్యేయస్తమోత్యగదరాజఇస్రోపయుక్తః || ౫౯ || నాయంశ్రీయోం
గడినితాంతరతేప్రసాదస్వప్నోషితాంనలినగంధగుచాంకుతోన్యాః | రాసోత్సవేస్యభుజదండగృహీ
తకంతలభ్యాశిషాంయఉదగార్ద్రవజల్లవీనామ్ | ౬౦ || ఆసామహూచరణరేణుజుషామహంస్యాం
బృందావనేకిమపిగుల్మలతౌషధీనామ్ | యాదుస్యజంస్వజనమార్యవధంచహిత్యాభేజుర్దుకుందపదవీం
శ్రుతిభివీమృగ్యామ్ | ౬౧ || యావైశ్రీయాచితమజాదిభిరాప్తకామైర్యోగీశ్వరైరపియదాత్మ

అపి - వాంఛంతి - వయంచక్రాఅపి - ఆతః - అనంతస్య - కథాసు - రసోరాగో యస్యతస్య - బ్రహ్మజన్మభిః విప్రసంబధిభిః - శాక్లసావి
త్రయాజ్ఞకై స్త్రీభిజన్మభిః - కింకోతీశయః - యత్రతత్రజాతః - సపివ - సర్వోత్తమఇత్యథాః - యద్వా - అనంత కథాసు రసో యస్య
తస్య - బ్రహ్మజన్మభిశ్చతుర్ముఖజన్మభిరపి - కింకారాః - యద్వా - అనంతకథాసు అరసస్యబ్రహ్మజన్మభిఃకిం || ౫౮ || కించ - ఈశ్వరప్ర
సాదోమహత్వైకారణం - తస్యచనజాతి రాచారోజ్ఞానం వాకారణం - కింతు కేవలంభజనమేవేత్యాహ || క్వేతి || సాత్వోద్భవతఃపుంసః -
అహూఉపయుక్తః సేవితః - అగదరాజః అమృతంయథేతి || ౫౯ || ఆత్యంతాపూర్వశ్చాయం గౌపీమథగవతః ప్రసాదఇత్యాహ || నే
తి || అంగవక్షసి - ఉఅహూ - నితాంతరతేః ఏకాంతరతిమత్యాః - శ్రీయోపినాయంప్రసాదః అనుగ్రహేనానాస్తి - సఖినస్యేవగంధోరు
కోకాంతిశ్చయాసాంతాసాంస్వగాంగనానామపురసామపినాస్తి - అస్య తఃపునమాకరతోనిరస్తాః - రాసోత్సవేశ్రీకృష్ణభుజదండా
భ్యాంగృహీతః అలింగితః కంఠస్తేనలబ్ధాశిషోయాభిస్తాసాం గౌపీనాం - యఉదగార్ ఆవిబంధూవ || ౬౦ || కించ - ఆస్తాంతావద్గోపీ
నాం భాగ్యంమమత్వేతావత్ప్రభృత్మిత్యాహ || ఆసామితి || గౌపీనాంచరణరేణుభాజంగుల్మాదీనాం - మధ్యే - యత్ కిమవ్యహంస్యామి

త్యాశంసాకథంభూతానాం యాదిత్యాది - ఆర్యాణాం మాగ్ధాం - ధమణం చ హిత్యా || ౬౧ || పునస్తాపి వవిశిస్తే || యాదితీ || యోగీశ్వరై
రప్యత్తస్యేవాచితం - సై నేషుస్యస్తం - పరిరభ్యతా పంజమితి || ౬౨ || ఎవంకుహత్వం ప్రతిపాద్యనమస్మ ర్థి || వందతి || ౬౩ || అ
థేతి || అనుజ్ఞాప్య అనుజ్ఞాయాచిత్యా - ఆమంత్ర్యపుష్పమ్ || ౬౪ || ౬౫ || మనసాగతి || నోస్తాకం - మనసోవృత్తయః - కృష్ణపాదాంబు
జాశ్రయః స్యుః - అభిధాయినః అభిధాయస్యః స్యుః || ౬౬ || కమణభిరితి || సఃకృష్ణైరతిః స్యాదితి || ౬౭ || ౬౮ || కృష్ణాయేతి || కృ
ష్ణాదిభ్యోభక్త్యుక్తేకమాహ - ఉపాయనానిచాదాదితి || ౬౯ || ఇతిభావాధాదీవికాయాం - సప్తచత్వారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . ***
న్తో || అష్టచత్వారింశతేథకృష్ణఃకుబ్జామరీరమత్ | అమ్రారస్యగృహంకత్వాతంకజాహ్వయ మాదిశత్ || పైరంధ్రీకామమా పూర్వపూర

నిరాసగోష్ఠ్యామ్ | కృష్ణస్యతద్భగవతశ్చరణారవిందంస్యస్తంస్త నేషువిజహుఃపరిరభ్యతాపమ్ || ౬౨ ||
వందేనందవ్రజ స్త్రీణాంపాదరేణుమభీక్ష్యశః | యాసాంహరికభోగీతంపునాతిభువనత్రయమ్ || ౬౩ ||
శ్రీశుకః || అథగోపీరనుజ్ఞాప్యయశోదానందమేవచ | గోపానామంత్ర్యదాశాహూయాస్యన్నా
రురుహేరథమ్ || ౬౪ || తంనిర్గతంసమాసాద్యనామోపాయనపాణయః | నందాదయోనురాగేణప్రా
ప్నోచన్న శ్రులోచనాః || ౬౫ || మనసోవృత్తయోనస్సృఃకృష్ణపాదాంబుజాశ్రయః | వాచోభిధా
యినీ*నామాంకాయస్తత్ప్రహ్వణాదిషు || ౬౬ || కర్తృభిభ్రామ్యమాణానాయత్రక్వాపీశ్వ
రేచ్ఛయా | మంగళాచరితైదానైరతినఃకృష్ణఈశ్వరై || ౬౭ || ఏవంసభాజితోగోపైఃకృష్ణభక్త్య
నరాధిప | ఉద్ధవఃపునరాగచ్ఛన్నధురాంకృష్ణపాలితామ్ || ౬౮ || కృష్ణాయప్రణివత్యాహభక్త్యుక్తే
కంవ్రజౌకసామ్ | వాసుదేవాయరామాయరాజ్ఞేవోపాయనాన్యదాత్ || ౬౯ || ***
***ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - సప్తచత్వారింశోధ్యాయః . ***
శ్రీశుకః || అథవిజ్ఞాయభగవాన్సర్వాత్మాసర్వదశనః | పైరంధ్రాఃకామతప్తాయాఃప్రియమి
చ్ఛగృహంయయా | ౧ | మహాహూపస్తరాధ్యంవై కామోపాయోపబృంహితమ్ | ముక్తాదా
మపతాకాభిర్వితానశయనాసనైః || ధూపైస్సురభిభిదీపైస్సగ్గంధైరపిమండితమ్ | ౨ || గృహం
తమాయాంతమవేక్ష్యసాసనాత్సద్యస్సముత్థాయహిజాతసంభ్రమా | యథోపసంగమ్యసఖీభిరచ్యు
తంసభాజయామాసతదాసనాదిభిః | ౩ || అథోద్ధవస్సాధుతయాభిపూజితోన్యపీనమవ్యామభిమృ
శ్యచాసనమ్ | కృష్ణోపనూత్నంశయనంమహాధనంవివేశలోకాచరితాన్యనువ్రతః | ౪ || సామజ్జనా
లెపదుకూలభూషణస్రగ్గంధతాంబూలసుధాసవాదిభిః | ప్రసాధితాత్మోపససారమాధవంసప్రీడలీలో
త్తిన్తవిభ్రమేతీతైః || ౫ || ఆహూయకాంతాంనవసంగమప్రియావిశంకితాంకంకణభూషితైకరై
ప్రగృహ్యశయ్యామధివేశ్యరామయారేమేసులెపాపణపుణ్యలెశయా || ౬ || సానంగతప్తకుచయో
రురసస్తథాక్షోజేస్సుంత్యనంతచగణేనరుజోమృజంతీ | దోభ్యాంస్తనాంతగతంపరిరభ్యకాంత
మానందమూర్తిమజహదతిదీఘకతాపమ్ || ౭ || సైవంకైవల్యనాథంతంప్రాప్యకుష్మపమీశ్వరమ్ |
అంగరాగాపణేనాహూయభగవై నమయాచత || ౮ || అహూయతామిహప్రేష్టదినానికతిచిన్త
యా | రమస్వమోక్షహేత్యుత్తంసంగం తెంబురుహేక్షణ || ౯ || తస్మైకామవరందత్వామానయిత్వా

యిత్వామనోరథాత్ | అమ్రారస్యతతఃకృష్ణఃతేనపాథాన్ససాంత్యయత్ || ౧ || మహాహేతి || మహాహూః అసఘ్నేః - ఉపస్తరైఃగృ
హూపకరణైః - అన్వితంకామోపామైఃతద్యదీపతైఃసురతబంధాదిలెఖ్యైఃఉపబృంహితం || ౨ || గృహమితి || యథాయథోదితం || ౩ || ౪ ||
సేతి || ప్రసాధితః యోగ్యతాంఆపాదితఃఆత్మాదేహఃయయాసా-సప్రీడంయత్లీలయాఉద్ధతంస్త్రితంతత్విషువిభ్రమేషుతద్యుక్తైరీతైరు
పలక్షితా || ౫ || ఆహూయేతి || అనులేపాసణాదస్యత్తస్యాఃపుణ్యంనాస్తీతిదశకాయతుంపుణ్యలెశయేత్యుక్తం - సతుపుణ్యస్యావత్సవి
భక్షయా || ౬ || సేతి || కుచాదీనాంరుజోమృజంతీజిహ్మంతీచరణం || ౭ || సేతి || ఎవంకామమేవప్రాకృతదృష్ట్యాచియాచత - సతుగౌ
ర్యజపసాతన్నిమైతిదుభాగైత్యుక్తంకృతాభాగైస్వతుతస్యాససందేహః || ౮ || ౯ || తస్మాదీతి || కామవివరఃతందత్వామానయిత్వ

౧౫౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - అష్టచత్వారింశోధ్యాయః.

చలలంకారాదిదానైః || ౧౦ || మరారాధ్యమితి || మనోగ్రాహ్యంవిషయసుఖంఆసత్వాత్తుచ్ఛత్వాత్ || ౧౧ || అక్రూరతి || కించిచ్చి
 కీషణయౌహస్తిసపురప్రస్థానంకారయతుమిచ్ఛన్నిత్యభాః - అక్రూరప్రియకామ్యయాచ || ౧౨ || సగతి || ఆరాత్మూరతపివచ || ౧౩ ||
 ౧౪ || పాదేతి || ఆలపతి తి ధేదః - ఉదకాని ఆసవతోధారయన్నిత్యస్వయః || ౧౫ || ౧౬ || దిప్యేతి || వాయువయోరినంకులం - ఉ
 ద్భృతం - సమేధితంచ || ౧౭ || వామిదంకులమిత్యాది వ్యవహారదృష్ట్యైకైవ - పరమాధామాహ || యువామితి || జగన్మయాయువాం - కుతః
 జగద్ధేమా - తదపికుతః - ప్రధానపురుషా - తదాత్మకా - అతోభవద్భావ్యంవివా - పరంకారణంఆపరంకార్యంచనాస్తీతి || ౧౮ || సను
 ప్రత్యక్షేదిసిద్ధంకథంనాస్తీత్యుచ్యతఇత్యతఆహ || ఆత్మేతి || హబ్రహ్మకపరమేశ్వరబ్రహ్మతిపాఠః - అజాదిభిఃస్వశక్తిభిఃఆత్మనైవసృష్టే
 మిదంవిశ్వంఅన్వావిశ్వకారణత్వాత్అననుప్రవిష్టపితనుప్రవిశ్యేవస్థితః - శ్రుతిప్రత్యక్షగోచరంయథాభవతితథా || ౧౯ || బహు
 ధాభవానైవప్రతీయతే ఏకస్యైవబహుధాప్రతీతౌద్భవ్యంతమాహ || యథేతి || యోనిమస్వస్యైవరూపాంతరణాభివ్యక్తిస్థానైశుచరా
 చరైశు - భూతైశు - యథామహీప్రముఖానికారణాన్యేవ - నానాభాంతి - ఆత్మయోనిమస్వకారణకైశు - భూతభౌతికైశు - జీవోపి - సర
 మృగాదిశరీరైశుబాలయవాద్యవస్తాసుచ - తథాతథాప్రతీయతఇతితద్వ్యవభేదాధామాత్మతంత్రగ్రహణం || ౨౦ || సనుసృష్ట్యాదికత్వకా

చమానదః | సహజాద్ధవేనసర్వైశస్వధామాగమద్భుత్ || ౧౦ || దురారాధ్యంసమారాధ్య విష్ణుం
 సర్వైశ్వరైశ్వరమ్ | యావృణీతమమోగ్రాహ్య మసత్వాత్తు మతిహ్యసౌ || ౧౧ || అక్రూరభవ
 నంకృష్ణస్సహరామోద్ధవఃప్రభుః | కించిచ్చి కీషణయౌహస్తి గాదక్రూరప్రియకామ్యయా || ౧౨ || స
 తాన్నరవరశ్రేష్ఠానారాద్వీత్యస్పబాంధవా || ప్రత్యుత్థాయప్రముదితఃపరిష్వజ్యాభ్యనందత ||
 ౧౩ || ననామకృష్ణంరామంచసతైరప్యభివాదితః | పూజయామాసవిధివత్ప్రతాసనపరిగ్రహణ ||
 ౧౪ || పాదావనెజనీరాపోశిరసాధాగయన్నృప | అహణేనాంబరైర్దివ్యైర్గంధస్రగ్భుషణో
 త్తమైః || ౧౫ || అచిత్యాశిరసానమ్యపాదావంకగతౌమృజ్జ | ప్రశ్రయావనతోక్రూరఃకృష్ణరామా
 వభాషత || ౧౬ || నిష్ఠ్యపాపోహతఃకంసోసానుగోవామిదంకులమ్ | భవద్భావ్యముద్భృతంకృచ్ఛా
 ద్దురంతాచ్ఛసమేధితమ్ || ౧౭ || యువాంప్రధానపురుషాజగద్ధేమా జగన్మయా | భవద్భావ్యంనవినా
 కించిత్పరమస్తినచాపరమ్ || ౧౮ || ఆత్మసృష్టమిదంవిశ్వమన్వావిశ్వస్వశక్తిభిః | ఈయతేబహుధాబ్ర
 హ్మకశ్రుతిప్రత్యక్షగోచరమ్ || ౧౯ || యథాహిభూతైశుచరాచరైశుమహ్యదయోయోనిమభాంతి
 నానా | ఏవంభవాకైవలమాత్మయోనిష్టత్వాత్తంత్రోబహుధావిభాతి || ౨౦ || సృజస్యథౌలుంప
 సిపాసివిశ్వంరజస్తమస్తత్త్వగుణైస్సృశక్తిభిః | నబధ్యసేతద్గుణకర్తృభిర్వాజ్ఞానాత్మనస్సైక్వచనైవ
 హేతుః || ౨౧ || దేహాద్యపాధేరనిరూపితత్వాద్భూషోపసాత్మాన్నభిగాత్మనస్సైక్వత్ | అతోనబంధ
 స్తవనైవమోక్షస్సైక్వతానికామస్తస్వయినోవితన్వత్ || ౨౨ || త్వయోదితోయంజగతోహితాయయ
 దాయదావేదపథఃపురాణః | బాధ్యేతపాపండువధైరసన్నిస్తదాభవాత్సత్త్వగుణంబిభర్తి || ౨౩ ||
 సత్త్వంప్రభోద్యవసుదేవగృహేవతీణస్సైక్వశేనభారమపనేతుమిహసింభూమేః | అత్యోహిణీశతవ
 ధేనసురైతరాణాంరాజ్ఞామముష్యచకులస్వయశోవితన్వత్ || ౨౪ || అద్యేశమోవసతయఃఖలుభూరి

త్వేనసగుణత్వేనచ - మమకింజీవవద్భంధఉక్తః - సహిసహిత్యాహ ||
 సృజస్తీతి || తద్గుణకమభివా - తైఃగుణైఃకమభివేత్త్యభాః - యతఃక్వచకదాచిదపి - బంధహేతురవిద్యాతవనైవాస్తీ - కుతఇత్య
 తత్రాహ - జ్ఞానాత్మనగతి - మాయాయఃఆశ్రయానావారకత్వాదితిభావః || ౨౧ || కించిచ్చిస్తంతావత్తవబంధశంకా - యతఃఅవిద్యోపా
 ధజ్జేవాత్మనోపి - సవస్తుతోబంధోస్తీత్యాహ || దేహాద్యపాధేరితి || భవోజన్త - తన్నులాభిదాచ - సాత్మత్వస్వరూపతోనస్యాదితి - సను
 మమబాధాభావంపదతాత్వయాకింమోక్షోంగీకృతః - ఒమితిచేత్తత్రాహ - బంధాభావేమోక్షసంభవాదానన్నోబంధోస్తీత్యాశంక్యాహ -
 అతఇతి - యతోనావిద్యా అతోనబంధః - మోక్షశ్చ - ఏవముభాసస్యాతామిత్యభాః - సనుఉలూఖిలేమాంబద్ధంశ్రుతవాక్యమునాశ్ర
 దేతుముక్తందృష్టవాససి - అతఃకథముఖయంనాస్త్యతత్రాహ - నికామఇతి - స్వాభిప్రాయమరూపస్వయినోస్తుకమవివేకవివచరమేవంభూ
 తఇతి - యద్వా - నఃఅవివేకతవతపైభాస్యాతామితి || ౨౨ || సనుతహిమమావతారాస్తచ్చరిత్రాణిచ - శుక్తిరజతవదవిద్యాకల్పితా
 న్యేవకింసహిసహియతితుతవలీలేత్యాహద్వయేన || త్వయేతి || ౨౩ || సగతి || సురైతరాంశాయెరాజానః - తేషామత్యోహిణీశతానాం - వ
 ధేన - భూమేభాకరమపనేతుం - స్వాంశేనరామేణసహవతీణోస్తీతి || ౨౪ || అతపిసంభూతస్యతవాగమనేనకృతాథోస్తీత్యాహ

క త్రయేణ॥ అద్యేతి॥ హా శుశ-అద్యనో వసతయోగృహః-తపోవనాదపిబహుపుణ్యాః-కుతః-యావసతిః-త్వంసాక్షేత్ప్రవిష్టః-కథంభూ
తః-యస్యతవ-సాదశాచసలిలమేవగంగామ్రజగత్పనాతి-యశ్చత్వంపంచయజ్ఞదేవతామూలిః-సత్త్వం-జగద్గురురితి॥ ౨౧॥ స్వమనోర
థఃపరిపూరితఇతితుష్యన్నాహ॥ కఇతి॥ ఋతగిరఃసత్యవాచః-త్వత్తఃఅపరంశరణం-కఃపండితస్సమీయాత్ గచ్ఛేత్ యతోభవాభజత
స్సర్వానభిరఃకామాంశ్చ-దతాతి ఆత్మానమసీతి॥ ౨౨॥ దిష్ట్యేతి॥ సఃఅవివేకినాం-తత్రాపిఇహగృహపివ॥ ౨౩॥ ౨౪॥ త్వమి
తి॥ వఃయుష్మకంప్రజాఃపుత్రాహివయమితి॥ ౨౫॥ ననునృభిదేవాస్సేవ్యాఇతిప్రసిద్ధం-తత్రాహ॥ భవదితి॥ దేవాఃస్వాధాఃస్వ
కార్యసాధనపరాః-సాధవస్తుకేవలంపరానుగ్రహపరాః-పరమార్థకతస్తు-సాధవపివ-దేవాఇతి-తపవసేవ్యాఇత్యర్థః॥ ౩౦॥ త
హి౯మృచ్ఛిలాదిమయాః-దేవాదయఃసేవ్యాః-నైవేత్యతఆహ॥ సహితి॥ అమ్మయానితీథా౯ని-మృణ్మయాఃశిలామయాశ్చదేవానపునం
తీతిస-అపితుపునంత్యేవ-తథాపిసాధూనాంతేషాంచమహదంతరమిత్యాహ-దశ౯నాదేవ-తేపునంతీతి॥ ౩౧॥ కించిచ్ఛిక్ష్మ౯య౯

భాగాయస్సర్వదేవపితృభూతన్యదేవమూర్తిః । యత్పాదశౌచసలిలంప్రిజగత్పనాతిసత్త్వంజగద్గురు
రథోక్షజయాఃప్రవిష్టః ॥ ౨౫ ॥ కఃపండితస్తస్త్వదపరంశరణంసమీయాద్భక్తప్రియాదృతగిరస్సుహృదః
కృతజ్ఞాత్ । సర్వాదదాతిసుహృదోభజతోభికామానాత్కాననుపుష్పచయాపచయానయస్య ॥ ౨౬ ॥
దిష్ట్యాజనాదనభవానిహనఃప్రతీతోయోగీశ్వరైరపిదురాపగతిస్సురైశ్చైః । భింధ్యాశునస్సుతకశత్ర
ధనాప్తగైహదేహోదిమోహరశనాంభవదీయమాయామ్ ॥ ౨౭ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్యచితస్సంస్తుతశ్చభ
క్తైనభగవాహరిః । అక్రూరంసస్త్రితంప్రాహగీర్భిస్సంమోహయన్నివ ॥ ౨౮ ॥ శ్రీభగవా ॥
త్వంమోగురుఃపితృవ్యశ్చక్షౌఘ్యాబంధుశ్చనిత్యదా । వయంతురత్యైఃపాష్యాశ్చఅనుకంప్యాఃప్రజా
హివః ॥ ౨౯ ॥ భవద్విధాభాగవతాఃనిషివ్యాఅహాసత్తమాః । శ్రేయస్త్వామైన్యభినిత్యందే
వాస్సస్త్విథానసాధవః ॥ ౩౦ ॥ నహ్యంమయానితీథానినదేవామృచ్ఛిలామయాః । తెఘనంతు్య
రుకాలెనదశనాదేవసాధవః ॥ ౩౧ ॥ సభవాసుహృదాంవైనశ్చైయాశ్రేయశ్చిక్షీర్షయా । జి
జ్ఞాసాథంపాండవానాంగచ్ఛస్వగజసాహ్వయమ్ ॥ ౩౨ ॥ పితర్యుపరతేబాలాస్సుహమాత్రాసుమః
ఖతాః । ఆనీతాస్సస్త్విపురంరాజ్ఞావసంతశ్చితశుశ్రుమః ॥ ౩౩ ॥ తెఘరాజాంబికాపుత్రోభ్రాతృ
పుత్రైఃషుదీనధీః । సమోనవగ్ధతేనూనందుష్పుత్రవశగోంధవృక్ ॥ ౩౪ ॥ గచ్ఛజానీహితద్వృత్త
మధునాసాధ్వసాధువా । విజ్ఞాయతద్విధాస్యామోయథాశంసుహృదాంభవేత్ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యక్రూ
రంసమాదిశ్యభగవాహరిరీశ్వరః । సంకర్షణోద్ధవాభ్యాంవైతతస్త్వభవనంయయా ॥ ౩౬ ॥
ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - అష్టచత్వారింశోధ్యాయః
శ్రీశుకః ॥ సగత్వాహస్త్రినపురంకారవేంద్రయశోంకితమ్ । దదశతత్రాంబికేయఃసభీష్టంబినురం
పుథామ్ ॥ ౧ ॥ సపుత్రంచైవబాహ్లికంభారద్వాజంసగౌతమమ్ । కణంసుయోధనంద్రాణింపాండ
వాసుహృదోపరా ॥ ౨ ॥ యథావదుపసంగమ్యబంధుభిర్గాందినీసుతః । సపుష్టస్తైస్సుహృదాన్వి
రూంస్వయంచాపుచ్ఛదవ్యయమ్ ॥ ౩ ॥ ఉవాసకతిచిన్తాసారాజ్ఞోవృత్తదిదృక్షయా । దుష్పుజస్యా

ప్రాగాదితి యదు క్తంతత్ కార్యమాదిశతి ॥ సజితి ॥ సఃసుహృదాం మధ్యేభవాత్ శ్రేష్ఠః - అతఃపాండవానాం శ్రేయశ్చిక్రీషణయాగజనః
హ్వయం హస్తినాపురం గచ్ఛస్వ గచ్ఛేతి - యద్వా - స్వేతి పృథక్ పదం - హేస్వ ఆత్మైత్యభావః ॥ ౩౨ ॥ పితరీతి ॥ రాజ్ఞాభృతరాష్ట్ర
వసంతేన వసంతీతి శుశ్రుమః శ్రుతవంతోవయం ॥ ౩౩ ॥ తెష్వితి ॥ దుష్టాయే పుత్రాః కుర్యో భవాదయః - తద్వశేన గచ్ఛతీతి తథా - య
తః అంధదృక్ అంధనేత్రః ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ఇతిభావాథా దీపికాయాం - అష్టచత్వారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానాః * * * * *
శ్లో ॥ ఉనపంచాశత్తమేతుగత్వా మృగోగజాహ్వయమ్ ॥ రాజ్ఞఃస్వభ్రాతృపుత్రేషు బుధావైషమ్యమాగమత్ ॥ సజితి ॥ కౌరవేంద్రాణాం
యశోభిరంకితం - తత్త్వతదేవ బ్రాహ్మణాయతనాభిరంకితమిత్యభావః ॥ ౧ ॥ సపుత్రమితి ॥ బాహీకపుత్రః సోమదత్తః - భారద్వాజః ద్రో
ణః - కౌతమః కృపః ॥ ౨ ॥ యథావదితి ॥ అభ్యయంకుశలం ॥ ౩ ॥ ఉవాసేతి ॥ దుష్టుజస్య ఆసత్పుత్రస్య - అబ్బసారస్య మందభృతేః -
ఖిలానాం కణాదీనాం భండమిచ్ఛామనువత్ - తుంశీలం యస్య తథాతస్య - ॥ ౪ ॥ తెజఇతి ॥ తేజః ప్రతాపం - ఓజః శస్త్రేణైవ పుణ్యం -

౧౫౭ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - ఏకోనపంచాశత్తమోధ్యాయః.

వీర్యంశార్యం - ససహద్భిరసహమానైః - చిక్కితంతదుపరికతుమిష్టం ॥ ౫ ॥ కృతమితి ॥ గరస్యవిషస్యదానాది - అపేక్షలంతస్య
య్యం - తేజఃజగత్సాధిసవంకథయామాస ॥ ౬ ॥ తత్తథనాత్పవతరంపుథాయాత్తాంతమాహ ॥ పృథివి ॥ అశ్రుణాంకలాఃలేశాః
యయోస్తే - ఈక్షణేనత్రైయస్యాసా ॥ ౭ ॥ అపీతి ॥ అపీకిం - జామయఃకులస్త్రీయః ॥ ౮ ॥ భ్రాత్రైయఇతి ॥ పైతృష్వసేయా - మత్పుత్రానిత్యాశ
యః ॥ ౯ ॥ సపత్నైతి ॥ సాంత్యయిష్యతికిం ॥ ౧౦ ॥ కుంత్యస్యధిగతపరమాధాశ్రీకృష్ణంస్తాతి ॥ కృష్ణైతి ॥ హేమహయోగి - మహాయోగఉపా
యోమాయాఖ్యాసాస్తీతి - హవిశ్వాత్తసర్వాంతర్యామి - హవిశ్వాభావనవిశ్వపాలక ప్రపన్నాంశరణాతాం - అవసీదతీం దుర్యో
ధనాదికృతైరపకాతైః క్లిశ్యంతీం ॥ ౧౧ ॥ నేతి ॥ ఆపవగి - కాత్ మోక్షప్రదాత్ ॥ ౧౨ ॥ సమఇతి ॥ శుద్ధాయధర్మాత్తనై - బ్రహ్మణైరపఃస్థి
న్నాయ - పరమాత్మనైజీవసఖాయ - యోగేశ్వరాయ - అణిమాదియుక్తాయ - యోగాయజ్ఞానాత్తనై ॥ ౧౩ ॥ ఇతితి ॥ ప్రపితామహఃపాండుః
తస్యభార్యా - ప్రారుదత్ ప్రరురోద ॥ ౧౪ ॥ సమేతి ॥ పృథయాసహసమందుఃఖంసుఖంవయస్యసః - తస్యాఃపుత్రాణాముత్పత్తిహేతు

ల్పసారస్యఖలచ్ఛందానువర్తినః ॥ ౧౫ ॥ తేజఃజోబలంవీర్యంప్రశ్రయాదీంశ్చసద్గుణాః ॥ ప్రజానురాగం
పాథేషునసహద్భిశ్చిక్కితమ్ ॥ ౧౬ ॥ కృతంచధార్తరాష్ట్రైర్యద్గరదానాద్యపేక్షలమ్ ॥ అచఖ్యాస
ర్వమేవాస్త్యైపుథావిదురేవచ ॥ ౧౭ ॥ పృథాతుభ్రాతరంప్రాప్తమకూరమువసృత్యతమ్ ॥ ఉవాచ
జన్మనిలయంస్తరంత్యశ్రుకలేక్షణా ॥ ౧౮ ॥ అపిస్తరంతినస్సేమ్యపితరౌభ్రాతరశ్చయే ॥ భగిమ్యో
భ్రాతృపుత్రాశ్చజామయస్సఖ్యేవచ ॥ ౧౯ ॥ భ్రాత్రైయోభగవాన్కృష్ణఃశరణ్యోభక్తవత్సలః ॥
పైతృష్వసేయాస్తరణిరామశ్చాంబురుహేక్షణః ॥ ౨౦ ॥ సపత్న మధ్యేశోచంతీంవృకాణాంహరిణీమి
వ ॥ సాంత్యయిష్యతిమాంవాక్త్యేఃపితృహీనాంశ్చబాలకా ॥ ౨౧ ॥ కృష్ణకృష్ణమహాయోగిన్విశ్వాత్మ
న్విశ్వభావన ॥ ప్రపన్నాంపాహిగోవిందశిశుభిశ్చావసీదతీమ్ ॥ ౨౨ ॥ నాన్యత్తవపదాంభోజాత్పశ్యా
మిశరణంనృణామ్ ॥ విభ్యతాంమృత్యుసంసారాదీశ్వరస్యాపవగి - కాత్ ॥ ౨౩ ॥ నమఃకృష్ణాయశుద్ధా
యబ్రహ్మణైపరమాత్మనై ॥ యోగేశ్వరాయయోగాయత్పామహంశరణంగతా ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యనుస్తృ
త్యస్వజనంకృష్ణంచజగదీశ్వరమ్ ॥ ప్రారుదద్ధుఃఖితారాజన్భవతాంప్రపితామహీ ॥ ౨౫ ॥ సమదుఃఖసు
ఖోక్తూరోవిదురశ్చమహాయశాః ॥ సాంత్యయామాసతుఃకుంతీంతత్పుత్రోత్పత్తిహేతుభిః ॥ ౨౬ ॥ యా
స్యనాజానమభ్యేత్యవిషమంపుత్రలాలసమ్ ॥ అవదత్సుహృదాంమధ్యేబంధుభిస్సేహృదోదితమ్ ॥ ౨౭ ॥
అక్రూరః ॥ భోభోవైచిత్రవీర్యత్వంకురూణాంకీర్తివధాన ॥ భ్రాతర్యుపరతేపాండావధునాసనమా
స్థితః ॥ ౨౮ ॥ ధర్మైణపాలయన్సుగ్రీవంప్రజాశ్శీలనరంజయన్ ॥ వర్తమానస్సమంస్వేషుశ్రేయఃకీర్తిమ
వాప్స్యసి ॥ ౨౯ ॥ అన్యథాత్వాచరన్లోకగహితోయాస్యసేతమః ॥ తస్మాన్నమత్సేవర్తస్వపాం
డవేషాత్తజేషుచ ॥ ౩౦ ॥ నెహచాత్యంతసంవాసఃకస్యచిత్త్రేనచిత్సహ ॥ రాజన్మపిస్వదేహేనకిము
జాయాత్తజాదిభిః ॥ ౩౧ ॥ ఏకఃప్రసూయతేజంతురైకపవప్రలీయతే ॥ ఏకోనుభుజైసుకృతమైకపవచ
దుష్కృతమ్ ॥ ౩౨ ॥ అధర్మోపదితంవిత్తంహరంత్యన్యైల్పమేధసః ॥ సంభోజనీయాపదేశైర్జలానీవ
జలౌకసః ॥ ౩౩ ॥ పుష్టతియానధర్మైస్సబుద్ధ్యాతమపండితమ్ ॥ తేకృతాథంప్రహిణ్వంతిప్రాణా

భిః జనతైఃధర్మానిలేంబ్రాదిభిఃతత్తథనైరిత్యథః ॥ ౩౪ ॥ యస్యన్నితి ॥ బంధుభిః రామకృష్ణాదిభిః - సాహృదేనఉదితంఉక్తం యత్
తదవదత్ ॥ ౩౫ ॥ భోభోఇతి ॥ భ్రాతర్యుపరతేపాండావధునాసనమా
వంతతమానః శ్రేయోవాప్స్యసీత్యాహ ॥ ధర్మేణైతి ॥ ౩౬ ॥ అన్యథేతి ॥ తమఃసరకం - ఇహచమహద్దుఃఖమితి భావః ॥ ౩౭ ॥ స
న్వాత్తజానాత్తజాదిమకథంసమత్వంస్యాత్తత్రాహ ॥ నేతి ॥ అత్యంతంనిత్యంసంవాసః సమ్యగవస్థితిః ॥ ౩౮ ॥ తత్రతావదుత్పత్తిమ
రణయోస్సుఖదుఃఖయోశ్చకేనాపిసాహిత్యంనాస్తీత్యాహ ॥ ఏకఇతి ॥ ౩౯ ॥ కించ - యదాచసహవసంతి - తదాపి కేవలపాజితతాప
హరితయాపుత్రానామశత్రవపివజ్జేయఇత్యాహ ॥ అధమేతి ॥ సంభోజనీయాఃపోష్యాఃపుత్రాదయఇతివ్యపదేశైః - అల్పమేధసామూ
ధస్య - విత్తంహరంతి - జలౌకసోమత్స్యస్య - జీవసఖుతానిజూని - యథాతత్పుత్రాహరంతి - తద్వదితిభావః ॥ ౪౦ ॥ కించయానేవంపు
ష్టా - తి తేధనమాదాయమృతాజీవంతోపినాతంపరిత్యజంతీత్యాహ ॥ పుష్టతీతి ॥ స్వబుద్ధ్యాన్వీయాఇత్యభిమానేన - రాయఃఅథాః - అక్య

తాథాంబప్రాప్తభోగం || ౨౩ || సపునః పాపైకపాథేయానరకంవిశతీత్యాహ || స్వయమితి || అసిద్ధాథాః అపూణామనోరథః || ౨౪ ||
తస్మాదితి || స్వప్నశ్చమానాచమనోరథశ్చతత్ తేనతుల్యం - ఆయమ్యనియమ్య - శాంతస్థా సమాభవేతి || ౨౫ || యథేతి || హదాన
పతేత్రామర - సత్యపామిలమితిసమన్యే || ౨౬ || తథేతి || సూన్యతాప్రియవాక్ - చలెఅస్థిరే - హృది - సస్థియ్యతేనతిష్ఠతీత్యధాః - సు
దామానామపవతఃతత్రభవాతటిదివ - తస్మిన్స్థితికశిలామయేసహ సై వాతిస్ఫురితా విద్యుత్తయాథా లీయతేతద్విదిత్యధాః - యద్వా -
సుదామామాలా - తస్యాఇయంసాదామినీమాలాకారేత్యధాః || ౨౭ || సన్న్వివంజానతోపికథమయంమహామోహ ఇతిచేత్తత్రాహ || ఈ
శ్వరస్యేతి || విధింవిధానంమాయామితియావత్ - కఃపుమాన్ విధునోతిసకోపీత్యధాః || ౨౮ || అతస్తమేవసమస్యతి || యఇతి || దువిన్
మశాపథయాఅవితక్యమాగయా - గుణాకర్తాణితత్ఫలానిచ - విభజతేవివిచ్యదదాతి - దురవబోధో యోవిహరఃక్రీడాసఃతంత్రం
ప్రధానంముఖ్యకారణంయస్యసంసారచక్రస్య - అతఏవతస్యగతిర్యస్తత్తస్మైసమితి || ౨౯ || ఇతితి || అభిప్రేత్యజ్ఞాత్వా || ౩౦ || ౩౧ ||

రాయస్సతాదయః || ౨౩ || స్వయంకిల్బిషమాదాయతై స్వక్రొనథాకోవిదః | అసిద్ధాథోవిశత్యం
ధంస్వధర్మవిముఖస్తమః || ౨౪ || తస్మాల్లోకమిమంరాజన్స్వప్నమాయామనోరథమ్ | వీత్యాయమ్యా
త్తనాత్మానంసమశ్మాంతోభవప్రభో || ౨౫ || ధృతరాష్ట్రః || యథావదతికల్యాణీంవాచందానపతేభ
వాన్ | తథానయానత్యప్యామినుత్యఃప్రాప్యయథామృతమ్ || ౨౬ || తథాపిసూన్యతాసామ్యహృ
దినస్థియతేచలె | పుత్రా నురాగవిషమేవిద్యుత్సేదామినీయథా || ౨౭ || ఈశ్వరస్యవిధింకోనువిధునో
త్యన్యథాపుమాన్ | భూమెర్భారావతారాయయోవతీతోయదోః కులె || ౨౮ || యోదుర్విమర్శప
థయానిజమాయయేగంసృష్ట్యా గుణావిభజతేతదనుప్రవిష్టః | తస్మైనమోదురవబోధవిహరతంత్ర
సంసారచక్రగతయేపరమేశ్వరాయ || ౨౯ || శ్రీశుకః || ఇత్యభిప్రేత్యన్యపతేరభిప్రాయంసమాధవః |
సుహృద్భిస్తమనుజ్ఞాతఃపునర్యదుపురీమగాత్ || ౩౦ || శశంసరామకృష్ణాభ్యాంధృతరాష్ట్ర విచేష్టితమ్ |
పాండవాప్రతికారవ్యయదథంప్రేషితస్త్వయమ్ || ౩౧ || * * * * *

పూర్వభాగస్సమాప్తః.

—* జరాసంధయుద్ధయవనాగమనాదికథాప్రారంభఘట్టః. *

శ్రీశుకః || అస్తిప్రాప్తిశ్చకం సస్యమహిష్యాభరత షణ్భ | హతేభర్తరిమఃఖాగైశ్చయతుస్తస్మితు
గృహమ్ || ౧ || పిత్రేమగధరాజాయజరాసంధాయమఃఖితే | వెదయాంచక్రతుస్సర్వమాత్మవైధవ్య
కారణమ్ || ౨ || సతదప్రియమాకణ్యోగోకామర్షయతోన్మప | అయాదవాంమహీంకర్తుంచక్రేపరమ
ముద్యమమ్ || ౩ || అత్రోహిణీభిర్వింశత్యాతిసృభిశ్చాపిసంవృతః | *యదురాజధానీంమధురాన్యరుణత్స
ర్వతోదిశమ్ || ౪ || నిరీక్ష్యతద్బలంకృష్ణఉద్వేలమివసాగరమ్ | స్వపురం తేనసంరుద్ధం స్వజనంచభయా

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధవ్యాఖ్యానం శ్రీధరాచార్యవర్యవీరచితాయాం - భావాథాదీపికాయాం - ఏకాసపంచాశత్తమా
ధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *

శ్లో || దశమస్తంధపూర్వాధావాథాస్యప్రదీపికా | యస్యేయంముఖితోభాతినా స్తితస్యాంతరం తమః ||

శ్లో || తతఃపంచాశత్తమేతు జరాసంధభయాదివ | కారయత్వాంబుధౌడుగ్గం తంనినాయనిజంజనమ్ || కపటాకపటేనై
వహత్వాదైత్యానయత్నతః | అజయత్తం జరాసంధంధమేణజైవతుథామిణకమ్ || అస్తిరితి || అస్తిప్రాప్తిసంజ్ఞితే ఈయ
తుఃజగ్తుః || ౧ || ౨ || సఇతి || కంసోకఃకృష్ణామషః తాభ్యాంయతః || ౩ || అత్రోహిణీభిరితి || స్యరుణరురోధ || ౪ || నిరీక్ష్య

తి || తస్యబలం సైన్యం - ఉద్వేలం లంఘిత మర్యాదం - సాగరమివ - తేన తస్య బలేన సం రుద్ధం || ౫ || చింతయామాసేతి || కిం బలమేవ
హన్తి - సమాగధం - మాగధం వాహతా వ్యబలంగృహ్లామి - యద్వా - సమాగధం స వాంహన్తి చింతయా మాస - నను ప్రథమం కథం జేహ్య
మిత్యేకం చింతయితుం యు క్తంతత్రాహ - కారణమానుష ఇతి - భూభారావతార కారణేన మానుషః సతత్త్వత ఇతి || ౬ || ఎవం ప్రే ధాచింత
త్యప్ర థమం పక్షం నిధా రి త వా త దా హ చ తు భిః || హనిష్యామితి || ౭ || అత్ర హిణీభిరితి || బలాదౌ ద్యమం కర్తా కరిష్యతి || ౮ ||
సన్వతపివ హంతవ్య స్తత్రాహ || పితదధః ఇతి || ఎతచ్ఛబ్దాధః స్పష్టయతి - భూభారహరణాయేతి || ౯ || అయమేతదధో వతార ఇత్యు
పలక్షణమిత్యాహ || అన్య ఇతి || ప్ర భవతః ఉద్భవతః || ౧౦ || వివమితి || సమాతా సారథి సహితౌ - పరిచ్ఛదః పరి కరః ధ్వజకవచాదిః త
త్సహితౌ || ౧౧ || ౧౨ || పశ్యేతి || త్వంతవకరక్షకౌ నానాథో విద్యతే మేషం తేత్వావంతః తేషాం || ౧౩ || ౧౪ || ఎవమితి || దంశితౌ బద్ధ

కులమ్ || ౫ || చింతయామాస భగవాన్ హరిః కారణమానుషః | తద్దేశ కాలాను గుణం స్వావతార ప్ర
యోజనమ్ || ౬ || హనిష్యామి బలం హ్యేతద్భువి భారం సమాహితమ్ | మాగధేన స మానీతం పశ్యతాం స
ర్వభూభుజామ్ || ౭ || అత్ర హిణీభిన్సంఖ్యాతం భటాశ్వరథకుంజరైః | మాగధస్తునహంత స్యాభూయః
కర్తా బలోద్యమమ్ || ౮ || పితదధో వతారో యం భూభారహరణాయ మే | సంరక్షణాయ సాధూనాం
కృతోన్యేషాం వధాయ చ || ౯ || అస్యోపి ధర్మరక్షాయై దేహస్సంభ్రయతే మయా | విరమాయ హ్య
ధర్మస్య కాలే ప్రభవతః క్షవీత్ || ౧౦ || ఎవం ధ్యాయతి గోవిందే ఆకాశాత్సార్య వచసా | రథాపుష్పస్థి
తా సద్యస్స సూతా సపరిచ్ఛదౌ || ౧౧ || ఆయుధాని చ దివ్యాని పురాణాని యదృచ్ఛయా | దృష్ట్వా తాని హృ
షీకేశస్సంకషణమథా బ్రవీత్ || ౧౨ || పశ్యాద్యవ్యసనం ప్రాప్తం యమానాం త్వావతాం ప్రభో | ప
ష తెరథ ఆయాతో దయితాన్యాయుధాని చ || ౧౩ || యానమాస్థాయ జహ్యేతద్వ్యసనా త్స్వీ సము
ద్ధర | పితదధః హినౌ జన్త సాధూనామీశ శర్మకృత్ || త్రయోవింశత్యనీకాఖ్యం భూమే భారమపా
కురు || ౧౪ || ఎవం సంమంత్ర్య దాశావౌదంశితారథినౌ పురాత్ | నిజక్షతుస్సన్వయధాఢ్యౌ బ
లేనాల్పీయసావృతౌ || ౧౫ || శంఖం దధ్మే వినిర్గమ్య హరిదా రుక సారథిః | తతో భూత్పర సైన్యానాం
హృది విత్రాసవేషభుః || ౧౬ || తావాహమాగధో వీక్ష్య హేకృష్ణపురుషాధమ | గుప్తై నచ త్వయా మంద
నయోన్యై యాహి బంధుహా || నత్వయా యోద్ధుమిచ్ఛామి బాలకే నేహ లజ్జయా || ౧౭ || త్వంతురా
మయదిశ్రద్ధాయుధ్యస్పద్ధైర్యమావహ | హితాప్వామచ్ఛరైశ్చిన్నం దేహం స్వర్యాహిమాంజహి ||
౧౮ || శ్రీభగవాన్ || నవైశూరావికత్థం తెవర్యయం త్యే వపారుషమ్ | నగృహ్ణీమోవచో రాజన్నా తు
రస్యముమూషతః || ౧౯ || జరాసుతస్తావభిసృత్య మాధవౌ మహాబలౌ ఘోనబలీయసావృతోత్ | ససై
న్యయానధ్వజవాజిసారథిస్సూర్యానలౌ వాయురివాభ్రరేణుభిః || ౨౦ || సుపణతా శధ్వజవిహ్నితౌ
రథావలక్షయంత్యో హరి రామయో మృధే | స్త్రి యః పురాట్టాలకహర్తృ గోపురం సమాశ్రితాస్సం
ముముహుశుః చార్పితాః || ౨౧ || హరిః పరానీకపయోముచాం ముహుశ్శీలీ ముఖాత్పుల్పణవషపీడితమ్ |
స్వసైన్య మాలోక్య సురాసురార్చితం వ్యస్ఫూజయచ్ఛాన్త్రా శరాసమోత్తమమ్ || ౨౨ || గృహ్ణన్తి
షంగాదధసందధచ్ఛ రావికృప్య ముంచశిత బాణపూగాన్ | నిఘ్నూ రథా కుంజర వాజిపత్తీర్ని

కవచౌ - స్వాయుధాధ్యో శోభనాయుధసంపన్నౌ || ౧౫ || ౧౬ || తావతి || పురుషాలథమాః యస్తాదితి వాస్తవోధః హేపురుషోత్తమే
తి - గుప్తేన దంశితత్వాత్పవాంతరత్వాద్దశనాన హేమంద - బద్ధ తీతి బంధుః అవిద్యా - తాంహంతీతి హా హే అవిద్యాని
రసనేతి - యాహి ప్రాప్నుహి || ౧౭ || త్వమితి || అధేద్య దేహూ సావితి స్వయమేవ మత్వా - అపరితోషత్వత్సంతరమాహ - యద్వా - మాంజహి
తి || ౧౮ || నేతి - యథాశ్రుతాధః గ్రహణేన భగవదుత్తరం వైశూరావికత్థం తెజ్ఞానుంత ఇతి || ౧౯ || జరాసుత ఇతి || మాధవౌ మధువం
శసంభవా - మహతా సైన్య సమూహేన - ఆపుతవాన్ వాయురభ్రైః సూర్యం రేణు భిశ్చాగ్నిం యథేత్యదశనమాత్రమేవ - నావరణమి
తి సాచితం || ౨౦ || ౨౧ || హరిరితి || పరస్యానీకాని సైన్యాని - తాన్యేవ పయోముచః మేఘాః - తేషాం శీలీముఖా దానాః - తేషామత్పుల్ప
ణం పషాంధేన పీడితం - వ్యస్ఫూజయత్ ఉజ్జ్వలభితవాన్ || ౨౨ || తదాహ || గృహ్ణన్తి || నిషంగాదిమథః - శరా గృహ్ణన్ - ఆన

తా గుణే సందధత్ - గుణమాకష్య నిశితపాణ సమూహా ముంచత్ - నిఘ్న ప్రహరత్ - సత్త్విపదాతీః - నిరంతరమితి గ్రహణాది
 త్రియావిశేషణం - జ్వలత్కాంతం శ్రమణే యథాచక్రవర్త్య మతి - తద్వత్ వ్యసూజా యదితి || ౨౩ || నిభిన్నైతి || హతాః అశ్వాః ధ్వ
 జాః సూతాః నాయకాః రథినశ్చయేషుతే || ౨౪ || సంభిద్యమానేతి || సంభిద్య మానాః ద్విపదాః ఇథాః వాజినశ్చతే మా మంగళ్యః ప్రసూ
 తాః అస్స గాపగాః రుధిరనద్యః - పరస్పరం ప్రవతీతా ఇతి తృతీయే నాన్వయః - ప్రసిద్ధనదీరూపకమాహ - భుజాపివ అహయాయాసాం
 తాః - పురుషాణాం శిషాణ్యేవకచ్ఛపాయాసంతాః - హతాః ద్విపావద్విపాః అంతవత్ తటాని - హయాశివగ్రహః గ్రహః - తై
 శ్చతే శ్చాకులాః వ్యాప్తాః || ౨౫ || కరేతి || కరాణాం వశ్యమీనాయాసుతాః - నరాణాం కేశాపివ శై వలంయా సుతాః - ధనూం ష్యేవతరం
 గాః - ఆయుధాన్యేవగుల్మైః శ్చతే శ్చసంకులాః - అస్థూరికాశ్చర్మాణి - చక్రాణివా - తాపివావతా సైభయానకాః - మహామణీనాం
 ప్రవే కా ఉత్తమా ఆభరణానిచయథాయథమశ్తానః శకరాశ్చయాసుతాః - భీరూణాం భయావహః - మనస్వినాం హషకర్యః || ౨౬ ||
 వినిఘ్నతేతి || కించ - సంకషణేనాపి - తద్బలంక్షయం ప్రణీతం - అంగహారాజ్ - అణవవత్ దుగ్ధం దుగ్ధమంభై రవంభయంకరం
 చ - యతః కురంతపారంత్రతలం - పారమవధిః - దుశ్శబ్దోనిషేధే - విక్రమేణాగాధం దేశతశ్చనిరవధిక మిత్యథాః - కించ - మగ

రంతరంయద్వ దలాతచక్రమ్ || ౨౩ || నిభిన్నై కుంభాః కరిణోనిపెతురనేకశోశ్వా శ్చ రవృక్ణకంధ
 రాః | రథాహతాశ్చధ్వజసూతనాయకాః పదాతయశ్చి న్న భుజోరుకంధరాః || ౨౪ || సంభిద్యమాన
 ద్విపదేభ వాజినామంగప్రసూతాశ్చ తశోస్స గాపగాః | భుజాహయః పూరుషశీర్ష కచ్ఛపాహతద్విప
 ద్విపహయగ్రహకులాః || ౨౫ || కరారుమీనానరకేశశై వలాధనుస్తరంగాయుధగుల్మ సంకులాః | అస్థూ
 రికావర్తభయానకామహామణీప్రవేకాభరణాశ్చ శర్త రాః | ప్రవర్తితాభీరుభయావహమ్మ ధేమన
 స్వినాం హషకరీః * పరస్పరమ్ || ౨౬ || వినిఘ్నతారీకముసలెనదుర్మ దా సంకషణేనాపరిమేయతే
 జసా | బలం తదంగాణవ దుగ్ధంభై రవందురంతపారం మగధేంద్ర పాలితమ్ || క్షయం ప్రణీతం వసు
 దేవపు త్రయోవిక్రీడితంతజ్జ గదీశయోః పరమ్ || ౨౭ || స్థితు ధ్వ వాంతంభవనత్రయస్యస్సమీ
 హతేనంతగుణస్స వలీలయా | నతస్యచిత్రం పరపక్ష నిగ్రహ స్తథాపినుర్త్యానువిధస్యవణ్యతే || ౨౮ ||
 జగ్రహవిరథం రామోజరాసంధం మహాబలమ్ | హతానీకావశిష్టాసుంసింహాః క్షుద్రమృగంయథా ||
 ౨౯ || బధ్య మానం హతారాతింపాశై ర్వా రుణమానుషైః | వారయామానగోవింద సైనకార్య చిక్రీ
 షయా || ౩౦ || సముక్తోలోక నాథాభ్యాం ప్రీడితోవీరసంమతః | వివిక్షుస్తప సేరణ్యం వారితః పథిరాజభిః ||
 ౩౧ || వాక్త్రైః పవిత్రాథాపదై నయై శ్చ ప్రాకృతై రపి | స్వకర్మబంధప్రాప్తశ్చయదుభిసైపరాభ
 వః || ౩౨ || హతేషుసర్వానీకేషునృపాబాహాద్రధస్తదా | ఉపేక్షితోభగవతామగధాదుర్మనాయ
 యా || ౩౩ || ముకుందోవ్యక్షతబలోని స్తీర్ణా రిబలాణవః | వికీర్యమాణః కుసుమై స్త్రీ దశైరనుమోదితః ||
 ౩౪ || మాధురై రుపసంగమ్యవిజ్వరై ర్దుదితాత్మభిః | ఉపగీయమానవిజయస్సూత మాగధవందిభిః || ౩౫ ||
 శంఖదుందుభయో నేదుభే గీతూర్యాణ్యనేకశః | వీణావేణుమృదంగాని పురంప్రవిశతిప్రభౌ || ౩౬ ||

ధేంద్రేణచపాలితం బలం - యదేవంభూతం - రామకృష్ణయోః కమోక్తంతత్పరం కేవలం - తయోవిక్రీడసంసతుపరాక్రమః || ౨౭ ||
 సచైతదాశ్చర్యమిత్యాహ || స్థితితి || తహికిమిత్యాశ్చర్యమివ వణితం తత్రాహ - తథాపీతి - మత్యాననువిధతైఅను క రో తీ తి మ
 త్యాననువిధః - తస్య || ౨౮ || కించ || జగ్రహేతి || హతాస్యనీకానియస్య - అవశిష్టాః అసవశివయస్యతంచతంచ || ౨౯ || బధ్యమా
 నమితి || హతాః బహుశః అరాతయః శత్రవోయేనతం - తథాభూతమపి - జరాసంధంబధ్యమానం - వారయా మాన || ౩౦ || ౩౧ || వాక్త్రై
 రితి || పవిత్రాథానిధమోపదేశపరాజిపదానియేషుతేః - వాక్త్రైః సయైః నీతిభిః - ప్రాకృతైః లోకికైః - తత్ర లోకికన్యాయమాహుః -
 స్వకమేతి - యదుభిరల్పకైః కృత్వా - తేమహతః - పరాభవః కేవలంకమబంధేనై వప్రాప్తః - అతస్త్వయాసలజ్జితవ్యమితి || ౩౨ || హ
 తేష్వితి || బాహాద్రధౌజరాసంధః || ౩౩ || ముకుందఇతి || ముకుందోపి యయావిత్యనుషంగః - నక్షతంబలంయస్యసః - తస్మైవామృ
 తదృష్ట్యాక్షతప్రతీసంధానాదితిభావః - నిస్తీర్ణః అనాయాసేనై వతీర్ణః అరిబలాణవోయేనసః - సాధుసాధ్యిత్యనుమోదితశ్చ || ౩౪ ||
 మాధురై రితి || ప్రత్యుద్యతై మధురా వాసిభిః జనై రుపసంగమ్యమితి త్వా || ౩౫ || శంఖేతి || తథాప్రభౌపురంప్రవిశతిసతి - శంఖాద
 యోనేదుః || ౩౬ || కథంభూతాంపురీంతదాహ || సిక్తేతి || ప్రహ్లాదేనాగవేదేనాగవేదేనిఘ్నప్రాప్తం నినాదితాం - కాతుకే నోత్పదే

స- ఆసమంతా బద్ధానితోరణానియస్యాంతాం || ౩౭ || నిచీయమానఇతి || నిచీయమానః వికీర్య మాణః - ప్రవీణేశేతివి పరిణామతోమ
షంగః || ౩౮ || ఆయోధనేతి || ఆయోధనంరణభూమిః - తత్రస్థంవి త్తం - వీరాణాంభూషణం || ౩౯ || ఏవమితి || తావత్తీర్థదః - తావ
తపరాజయేవతమానెపి - అయోహిణ్యోబలంయస్యసః - సప్తదశకృత్వఃసప్తదశవారాఽయుయుధే || ౪౦ || అక్షిణ్యన్నితి || అక్షిణ్య
క్షయంనిన్యః || ౪౧ || అష్టాదశఇతి || అష్టాదశేసంగ్రామేభావ్యే తస్యధ్యే అకస్మాత్తాలయవనఃప్రాప్తః || ౪౨ || రురోధేతి || ఆత్మసమ్మి
తాఽస్వకుల్యాః || ౪౩ || తమితి || వృజినందుఃఖం - ఉభయతః యవనాజ్జరాసంభావ్య || ౪౪ || తదాహద్వయేన || యవనఇతి || నిరుం
ధేనిరుణ్ధి || ౪౫ || ఆవయోరితి || అస్యఅనేన సహ || ౪౬ || ౪౭ || ఇతీతి || సముద్రమధ్యభుగ్గం - తస్యధ్యేనగరం - కృత్వాన్విచ్ఛతంస
ర్వాశ్చర్యమయం - అచీకరత్కారయామాస || ౪౮ || దృశ్యతఇతి || త్వష్టావిశ్వకర్మా - తదీయంబునై పుణంక్రియాకాశలం || ౪౯ ||
తదాహసాధేఽస్మి ణిః || ౫౦ || రథేతి || రథ్యాఃరాజమాగాఃపురతః - వీర్యఃఉపమాగాః పశ్చిమతః - ఉభయతోపిచత్వరాణ్యంగణాని -

సిక్తమాగాం హృష్టజనాం పతాకాభిరలంకృతామ్ | నిఘ్నంష్ట్రంబ్రహ్మఘోషేణకాతుకాబద్ధతోర
ణామ్ || ౩౭ || నిచీయమానోనారీభిర్మాణాలాదధ్యక్షతాంకురైః | నిరీక్ష్యమాణస్సన్నేహంప్రీత్యుత్తం
రితలోచనైః || ౩౮ || ఆయోధనగతంవిత్తమనంతంవీరభూషణమ్ | యదురాజాయతత్సర్వమాహృ
తంప్రాదిశద్విభుః || ౩౯ || ఏవంసప్తదశకృత్వస్తావత్యయోహిణీబలః | యుయుధేమాగధౌరాజాయ
దుభిఃకృష్ణపాలితైః || ౪౦ || అక్షిణ్యంస్తద్బలంసర్వంవృష్ణయఃకృష్ణతేజసా | హతేషుస్వేష్వవీకేషు
త్యక్తోయాదరిభిర్నృప || ౪౧ || అష్టాదశేతుసంగ్రామఆగామినితదంతరా | నారదప్రేషితోవీరోయ
వనఃప్రత్యవద్యత || ౪౨ || రురోధమధురామేత్యతీసృభిష్టేచ్ఛకోటిభిః | నృలోకేచాప్రతిద్వంద్వృష్ట
ష్టింఘృతాప్తసమ్మితాః || ౪౩ || తందృష్ట్యాచింతయత్ప్రష్టస్సంకర్షణసహాయవాః | అహలూ
యదూనాంవృజినంప్రాప్తంహ్యభయతోమహత్ || ౪౪ || యవసోయం నిరుంధేస్తానద్యతావన్త
హాబలః | మాగధోష్యద్యవాశోవపరశోవాగమిష్యతి || ౪౫ || ఆవయోయుధ్యతోరస్యయద్యాగం
తాజరాసుతః | బంధూహనిష్యత్యథవానేష్యతిస్వపురంబలీ || ౪౬ || తస్మాదద్యవిధాన్యామోదుర్గం
ద్విపదదుగ్గమమ్ | తత్రజ్ఞాతీసమాధాయ యవనంఘాతయావహే || ౪౭ || ఇతీసంఘంత్ర్యభగ
వాదుగ్గంద్వాదశయోజనమ్ | అంతస్సముద్రేనగరంకృత్వాన్విచ్ఛతమచీకరత్ || ౪౮ || దృశ్యతే
యత్రహితాప్త్రంవిజ్ఞానంశిల్పనైపుణమ్ || ౪౯ || రథ్యాచత్పరవీరీభిర్యథావాస్తువినిమితమ్ | సుర
ద్రుమలతోద్యానవిచిత్రోపవనాన్వితమ్ || ౫౦ || హేమశృంగైర్దివిస్పృగ్భిస్సాస్పటికాట్టాలగోపురైః |
రాజతారకుటైర్జుష్టంహైమకుంభైస్సవలంకృతైః || ౫౧ || రత్నకూటైర్గుహైర్హైమైర్ముహా
మరకతస్థైః | వాస్తోష్పతీనాంచగృహైర్వలభీభిశ్చనిమితమ్ || చాతుర్వణ్యజనాకీణంయదుదే
వగృహాలసత్ || ౫౨ || సుధర్మాంపారిజాతంచమహేంద్రఃప్రాహిణోద్ధరే | యత్రచావస్థితో
మత్యోమత్యధమైర్నియంజ్యతే || ౫౩ || శ్యామైకకణాణవరుణోహయాంచుక్లామసూజ

తస్యధ్యేకాస్థాః - తతోప్యంతఃసువణభవనాని - తదుపరిస్ఫటికాట్టాలకాః - తదుపరిహేమకుంభాః - ఇతి బహుభూమికంయథావా
స్తుగృహాదీనానిమాణస్థానం-తదనంతక్రమ్యవినిమితం-సురాణాంద్రుమఃలతాశ్చయేషుతాన్యద్యానాని- విచిత్రోపవనానిచతైరన్వి
తం || ౫౦ || హేమేతి || హేమమయానిశృంగాణిమేషంతైః-దివిస్పృగ్భిరత్యుచైః - స్ఫటికాట్టాలకాఃఉపరితస్థభూమికాః - గోపు
రాణిద్వారాణిచతైర్నిమితమిత్యత్రేణాన్వయః - రాజతారకుటైఃరజతంచఆరకుటంచపీతలలోహంతాభ్యాంసమితైఃకోష్ఠైః
అశ్వశాలాన్నశాలాదిభిః - కథంభూతైః హైమైఃకుంభైఃఅలంకృతైః || ౫౧ || రత్నైతి || తథారత్నకూటైఃపద్మరాగాదిభిరైః - హై
మైఃసావతైః - మహామరకతమయానిస్థలనియేషుతైఃగృహైశ్చ - కించ - సగరగృహద్వారాదౌవాస్తోష్పతీనాందేవానాంచ - గృ
హైః- వలభీభిశ్చంద్రశాలాభిశ్చ నిమితం - యదుదేవగృహైఃరాజగృహైరుల్లసత్ శోభమాసం || ౫౨ || సుధర్మామితి || పారిజాతం
చప్రాహిణోప్రస్థాపయామానేతి శుకపరిక్షిత్సంవాదాత్పువణావిత్వాద్భుతనిదేశః - మత్యధమైః - శ్యామైపాసాదిభిష్టదూ
మిభిః || ౫౩ || ౫౪ || అష్టాదితి || నిధిపతిఃకుభేరః - అష్టాకోశానిధీకాః || ౫౫ || పద్మశ్చైవమహాపద్మమత్స్యఃకూమారస్తథోదకః | నీలో

ముచుకుందశ్శుభశ్శుభిధయోష్టాప్రశీతితాఇతి ప్రసిద్ధా నిజోదయా నిజ విభూతి అన్యచసిద్ధాదయః || ౫౫ || యదితి || భగవతా
స్వాధికారసిద్ధయేయద్యదాధిపత్యందత్తమాసీత్-తత్సవంప్రత్యపయా మాసురితి || ౫౬ || తత్రైతి || యథా కాలయవనోసవేతి-
సచాసాజనః-తథా-యోగప్రభావేన సీత్యాత్వమత్రస్థితాప్రజాః పాలయ-అహంపూయష్యఇతి సమమమంత్రితః కృతానుమంత్రి
ఇత్యధః || ౫౭ || ఇతి భావాధికాపికాయాం-పంచాశత్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
లో || ఏకపంచాశత్తమేహా ముచుకుందశ్శుభాహరిః | యవనంముచుకుందేనస్తుతస్సన్నకంపత || యవనేంద్రసుతాల్లాలయవనా
ద్యదుభీషణాత్ | హరిహారగిరస్సైవ్వరం పాలనాయా పూయత || యదాగగఃస్యాలేనపండఇత్యుక్తస్తదాయా దవైరుపహసితః క్రు
ద్ధోసాశ్రీమహాశ్వరంప్రసూద్యదుభీషణంపుత్రంవరంలభవాత్-తతశ్చయవనేంద్రేణపుత్రేణస్వశ్రేష్ఠేపుత్రేతాపదనాయప్రధి

వాత్ | దదౌసహస్రసంఖ్యాతాదేవదేవాయతాయరాట్ || ౫౮ || అష్టానిధిపతిఃకోశాలోకపాలా
నిజోదయాత్ | తథాన్యేలోకపాలాశ్చదమస్సాద్విధిక్రతంధనమ్ || ౫౯ || యద్యద్భగవతాదత్తమాధిప
త్యంస్పసిద్ధయే | సవంప్రత్యపయామాసుహారౌభూమింగతేనృప || ౬౦ || తత్రయోగప్రభావే
నసీత్యాసవజనంహరిః | ప్రత్యాగత్యాధరామెణకృష్ణస్సమనుమంత్రితః || నిజగామ పురద్వారా
త్పద్మమాలీనిరాయుధః || ౬౧ || ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-పంచాశత్తమోధ్యాయః. * * *

—* ముచుకుందశ్శ్రీకృష్ణసందశనాది కథాప్రారంభఘట్టః. *

శ్రీశుకః || తంవిలోక్యవినిష్టాంతముజ్జిహానమి ప్రోక్షుపమ్ | దశనీయతమంశ్యామంపీతకాశేయవా
ససమ్ || ౧ || శ్రీవత్సవతుసంభ్రాజత్తాస్తుభాముక్తకంధరమ్ | పృథుదీర్ఘచతుర్బాహుం నవకంజా
రుణేక్షణమ్ || ౨ || నిత్యంప్రముదితంశ్రీమత్సుకపోలంశుచిస్త్రితమ్ | ముఖారవిందంబిభ్రాణంస్ఫురన్తకర
కుండలమ్ || ౩ || వాసుదేవోహ్యాయమితి పుమా శ్రీవత్సలాంఛనః | చతుర్భుజౌరవిందాక్షోవనమా
ల్యతిసుందరః || ౪ || లక్షణై నారదప్రోక్షై నారమ్యోభవితుమహాతి | నిరాయుధశ్చల్పపద్భ్యం
యోత్యే నేననిరాయుధః || ౫ || ఇతినిశ్చిత్యయవనః ప్రాద్రవంతంపరాజ్ఞుఖమ్ | అన్వధావజ్జిఘ్రుతు
స్తంధురాపమపియోగినామ్ || ౬ || హస్తప్రాప్తమివాత్మానగహరిణాసపదేపదేనీతోదశయతాదూ
రంయవనోద్రికంవరమ్ || ౭ || పలాయనంయదుకులెజాతస్యతవనోచితమ్ | ఇతిక్షిపన్ననుగతోనైనం
ప్రాపహతాశుభః || ౮ || ఏవంక్షిప్తోపిభగవాన్ప్రావిశద్దిరికంవరమ్ | సోపిప్రవిష్టస్తత్రాన్యంశ
యానందవృశేనరమ్ || ౯ || నన్వసాదూరమానీయశేతేమామిహసాధువత్ | ఇతినుత్పాచ్యుతంమూఢ
స్తంపదాసమతాడయమ్ || ౧౦ || సఉత్థాయచిరంసుప్తశ్చనైరున్మీల్యలోచనై | దిశోవిలోకయన్పాశ్వే
తనుద్రాక్షీదవస్థితమ్ || ౧౧ || సతావత్తస్యరుప్తస్యదృష్టిపాతేనభారత | దేహజేనాగ్నినాదగ్ధోభస్త
సాదభవత్క్షణాత్ || ౧౨ || రాజా || కోనామసపుమాన్ప్రప్తాన్తస్యకింవీర్య ఏవవా | కస్తాన్తహంగ
తశ్చిశ్యేకింతేజాయవనాదనః || ౧౩ || శ్రీశుకః || సఇత్సోకుకులెజాతోమాంధాతృతనయోమహాత్ |
ముచుకుందఇతిఖ్యాతోబ్రహ్మణ్యస్సత్యసంగరః || ౧౪ || సయాచితస్సరగజైరింద్రాద్యైరాత్తరక్షణై

తః-గగఃతత్రైకాలయవన మజీజనదితిపురాణప్రసిద్ధం || తమితి || పురద్వారాద్వినిష్టాంతంఉజ్జిహానంఉద్గచ్ఛతం || ౧ || ౨ || నిత్య
మితి || నిత్యంప్రముదితమితిముఖారవిందవిశేషణం || ౩ || ౪ || లక్షణైరితి || నారదోక్షైరైలక్షణైరయంపుమావాసుదేవపితానో
భవితుమహాతి-అయంచనిరాయుధః-అతోనేనపద్భ్యమేవచలన్నిరాయుధోహంమోత్యే || ౫ || ఇతితి || ఇతివివంప్రకారేణని
శ్చిత్యతంపరాజ్ఞుఖంప్రాద్రవంతమన్వధావదిత్యన్వయః || ౬ || హస్తైతి || ఆత్మానంహస్తప్రాప్తమివదశయతా-దూరంసీతఇత్యన్వయః ||
౭ || పలాయనమితి || హతాశుభఃక్షీణకమా || ౮ || ౯ || నన్వీతి || తంశయానమచ్యుతంమత్వా-అతాడయదితి || ౧౦ || ౧౧ || సఇతి || తస్య
క్రుద్ధస్యదృష్టిపాతేనసందిప్తోయఃస్వదేహజోగ్నిసైన || ౧౨ || కఇతి || యవనమదయతిహినస్తీయవనాదనః-తథాసకస్యవంశ్యః
కింవీర్యః-కిద్యక్ప్రభావవాత్-కింతేజః-కస్యవీర్యంపుత్రఇత్యధః-శిశ్యేఅశయిష్ట || ౧౩ || సఇతి || సత్యఃసంగ రోయుద్ధంప్రతిజ్ఞా
వాయస్యసః || ౧౪ || ౧౫ || లభ్యైతి || గుహంతాతేతయం-స్యఃపాలంస్యగపాలకం సేనాన్యం || ౧౬ || సరలోకమితి || ఉర్ముతా

౧౫౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమ స్కంధే - ఏకపంచాశత మోధ్యాయః .

స్త్యక్తాఃకతాత్మకాః || ౧౭ || కించ || సుతా ఇతి || తుల్యకాలీయాః త్వత్సమానకాలీయాః కానితాః విచాలితాః || ౧౮ || మత్ప్ర
జాఃకూన్యాః కాలయేదితి చేదతత్ప్రముః || కాల ఇతి || కాలయ తే ఇత సతత్త్వాలయతి || ౧౯ || వరమితి || తస్యకై వల్యస్య || ౨౦ || ఏవమి
తి || గుహం ప్రవిష్టఃశేతేస్త || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || పర్యపుచ్చది || ధర్మితః అభిధూతః - దుర్ధాషాం అభ్యుష్యం || ౨౬ ||
క ఇతి || విపినే అరణ్యే - తత్రాపి గిరఃగహ్వరేషు మృవేశస్థానై - తత్రాపి ఉరుకంటకై - పద్మపలాశసదృశాభ్యాంపద్భ్యాం విచరసి || ౨౭ ||

అసురభ్యఃపరిత్రస్టైస్తద్రక్షాంసోకరోచ్చిరమ్ || ౧౮ || లభ్యా వగుహం తేస్వఃపాలంముచుకుందముధా
బ్రువన్ || రాజావిరమతాంకృతా ధృవాన్మఃపరిపాలనాత్ || ౧౯ || నరలోకంపరిత్యజ్య రాజ్యంచహ
తకంటకమ్ | అస్మాకపాలయతోవీరకామా స్తైసర్వదృష్టుతాః || ౨౦ || సుతామహిష్యో భవతోజ్ఞాత
యోభృత్యమంత్రిణః | ప్రజాశ్చతుల్య కాలీయానాథునాసంతికాలితాః || ౨౧ || కాలోబలీయాబలి
నాంభగవానీశ్వరోవ్యయః | ప్రజాఃకాలయతేక్రీడపశుపాలోయథాపశూన్ || ౨౨ || వరంవృణీ
ష్యభద్రం తేఽముతేకైవల్యమద్యనః | ఏకపవేశ్వరస్తస్యభగవాన్విష్ణురవ్యయః || ౨౩ || ఏవముక్తస్స
వైదేవానభివాద్యమహాయశః | అశయిష్టగుహావిష్టోనిద్రయాదేవదత్తయా || ౨౪ || యవనేభస్తతాం
నీతేభగవాన్సాత్పతక్షభః | ఆత్మానం దశయామాసముచుకుందాయధీమతే || ౨౫ || తమాలో
క్యఃసునశ్యామంపీతకాశేయవాససమ్ | శ్రీవత్సవక్షుసంభ్రాజత్తాస్తుభేనవిరాజితమ్ || ౨౬ || చతుర్భు
జంరోచమానంవై జయంత్యాచమాలయా | చారుప్రసన్న వదనంస్ఫురన్తకరకుండలమ్ || ౨౭ || ప్రే
క్షణీయంత్రిలోకస్యసానురాగస్త్వితేక్షణమ్ | అపీచ్యవయసంమత్తన్మగేంద్రోదారవిక్రమమ్ || ౨౮ ||
పర్యపుచ్చన్తహాబుద్ధిస్తేజసాతస్యధర్మితః | శంకితశ్శన్తై రాజాదుర్ధాషామివతేజసా || ౨౯ || ము
చుకుందః || కోభవానిహసంప్రాప్తోవిపినేగిరిగహ్వరే | పద్భ్యాంపద్మపలాశాభ్యాంవిచరన్మరుకంట
కై || ౩౦ || కింస్వితేజస్వినాంతేజోభగవాన్స్తవ్విభావసుః | సూర్యస్సోమోమహేంద్ర వాలోక
పాలోపరోపివా || ౩౧ || మన్యేత్వాండేవదేవానాంత్రయాణాంపురుషక్షభమ్ | యద్భాధసెగు
హాధ్వాంతంప్రదీపఃప్రభయాయథా || ౩౨ || శుశ్రూషతామవ్యభీకమస్మాకంనరపుంగవ | స్వజన్తక
ర్మగోత్రంవాకభ్యతాంయదిరోచతే || ౩౩ || వయంతుపురుషవ్యాఘ్రవిత్వైకాక్షత్రబంధవః | ముచు
కుంద ఇతిప్రోక్తోయావనాశ్చాత్మజఃప్రభో || ౩౪ || చిరప్రజాగర శ్రాంతోనిద్రయాపహృతేంద్రియః |
శయేస్త్విన్విజనేకామంకనాప్యృథాపతోధునా || ౩౫ || సోపిభస్మీకృతోనూనమాత్మీయేనైవపాప్తనా |
అనంతరంభవాన్శ్రీమాన్లక్ష్మితోమిత్రశాసన || ౩౬ || తేజసాతేవిషహ్యేణభూరిద్రష్టుంనశక్నుమః |
తతోవై త్వంమహాభాగమాననీయోసిదేహినామ్ || ౩౭ || ఏవంసంభాషితోరాజ్ఞాభగవాన్భూతభా
వనః | ప్రత్యాహప్రహసన్వాణ్యామెఘనాదగభీరయా || ౩౮ || శ్రీభగవాన్ || జన్తకర్తాభిధానాని
సంతిమేంగసహస్రశః | నశక్యంతేప్రసంఖ్యాతుమనంతత్వాన్తమాపిహి || ౩౯ || క్వచిద్రజాంసివిమ
మేపాథివాన్మరుజన్తభిః | గుణకర్తాభిధానానినమేజన్తానికహిచిత్ || ౪౦ || కాలత్రయోపపన్నా
నిజన్తకర్తాణిమేన్మప | అమక్రమంతోనైవాంతంగచ్ఛంతిపరమషయః || ౪౧ || తథాప్యద్యతనాన్యం
గశ్యణుష్వగదతోమమ | విజ్ఞాపితోవిరించెనపురాహంధర్మగుప్తయే || ౪౨ || భూమేభాన్రాయమా
ణానామసురాణాంక్షయాయచ | అవతీర్ణోయదుకులెగృహానకదుందుభేః || ౪౩ || వదంతివాసుదే

కింస్విదితి || తేజఃకూర్తిః ప్రభావోదీప్తిమాన్ || ౨౮ || తత్రాపరితోమదాహ || మన్య ఇతి || పురుషక్షభంక్రీ విష్ణుం - గుహాధ్వాంతం
అంతస్తమః || ౨౯ || ౩౦ || వయమితి || వయమితివంశ్యాభిప్రాయేణబహువచనం - తేష్వహం ముచుకుంద ఇతిప్రోక్త ఇతి యువనాశ్వః
మాంధాతుః - పితా || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || క్వచిదితి || క్వచిత్కదాచిత్ - కశ్చిత్ యద్యపిరజాంసి విమమేగణితవాన్ - తథాపి నజ
న్తానికమాణివిమమితే || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || అయమితి || తేర్నికృతక్షమానిమితైః - మయైవగర్భః || ౪౨ || వరానితి || అపూర్ణో

హమితి శోచితుం - యద్వా - అన్యైః పక్షైః మరేషు యమాజేషు యథా శోచంతి - నైవ మాం ప్రసన్నః - మద్దత్తవరాణామక్షయత్వాది
తిభావః || ౪౩ || ఇతీతి || అష్టావింశతితమేయుగే - భగవానవతరిష్యతీతి వృద్ధగృహవాక్యమనుస్తరన్నిత్యభావః || ౪౪ || త్వద్భక్తిరేవ కే
వలంబులభా - కామాస్తుతుచ్ఛాః నవరణయోగ్యాదిత్యాశయేన అభక్తానాం సంసారమట్టభిః ప్రపంచయన్ ప్రాతి || విమోహితఇతి || హేత
శయోపిత్పురుషశ్చేతిద్వివిధోపయం జనః - త్వదీయయామాయయా విమోహితః - అతోనభాద్యక్ అభాంపరమాభాసుఖరూపం
త్వాంసపశ్యతీతితథా - అతస్త్యాంసభజతి - కింతు పరస్పరంవంచితస్యైసుభేభయా దుఃఖానామేవ ప్రభవోయేషుతేషుగృహేషువ
సజ్జతఇతి || ౪౫ || కించ కామసుఖంసూకరాదిష్యపి సంభవతీతి భగవద్భజనంతు సమానుషజన్మవ్యతిరేకేణైతి - మానుషత్వంప్రాప్య
త్వామభజన్మతి మూఢఇత్యాహ || లభ్యేతి || అత్రకమభామా - అవ్యంగంఅవికలాంగం - కించ అసతి విషయసుభేమతియన్ స్యసః - గృ
హమేవాంధకూపస్తస్మిన్ పతితః యథాపశుస్తృణబుద్ధోంధకూపేపతతీతి || ౪౬ || న కేవలమస్య జనస్యేయంగతిః - కింతు మమాపితథై
వేత్యాహ || మమేతి || మత్యైశచరీరీత్యబుద్ధియన్ స్యతస్యమమ - అతపివసుతాదిష్యసజ్జమానస్య || ౪౭ || ఉన్నద్ధమదత్వంప్రపంచయ
తి || కశేబరఇతి || ఘటకుడ్వాదినదృశేదృశ్యేతానాత్మని - యతఏవండుమదః అభవం - అతోమమైష కాలోనిష్ఠులోగతఇతి || ౪౮ || త్వా

వేతివసుదేవసుతంహిమాన్ | కాలనెమిహాతఃకంసః ప్రలంబాద్యాశ్చసదిష్టః || ౪౯ || అయంచ
యవనోదగ్ధోరాజంస్తైతిగృహతుమా | సోహంత వానుగ్రహోధాం గుహామేతాముపాగతః || ప్రా
థితఃప్రచురంపూర్వంత్వయాహంభక్తవత్సలః || ౫౦ || వరావృణీష్యరాజషేసర్వాన్రామాన్
దదామితే | మాంప్రవన్నోజనఃకశ్చిన్న భూయోహాతిశోచితుమ్ || ౫౧ || శ్రీశుకః || ఇత్యుక్తస్తంప్ర
ణమ్యాహముచుకుందోముదాన్వితః | జ్ఞాత్వానారాయణందేవంగృహవాక్యమనుస్తరన్ || ౫౨ || ము
చుకుందః || విమోహితోయంజనశుశమాయయాత్వదీయయాత్వాంసభజత్యనభాద్యక్ | సుఖాయదుః
ఖప్రభవేషునజ్జతేగృహేషుయోపిత్పురుషశ్చవంచితః || ౫౩ || లభ్యాజనోదులభమత్రమానుషం
కథంచదవ్యంగమయత్నతస్తవ | పాదారవిందంసభజత్యనన్మతిగృహోంధకూపేపతితోయథాపశుః ||
౫౪ || మమైషకాలోజితనిష్ఠులోగతోరాజ్యశ్రియోన్నద్ధమదస్యభూపతేః | మర్త్యత్వబుద్ధేస్సుతదా
రకోశభూష్యాసజ్జమానస్యదురంతచింతయా || ౫౫ || కశేబరైస్త్రిఘటకుడ్వసంనిభేనిరూఢమానోనర
దేవఇత్యహమ్ | వృతోరథేభాశ్వపదాత్యనీకపైగాంపర్యటంస్తాన్విమగణయ్యదుమాదః || ౫౬ || ప్ర
మత్తముచ్చైరితికృత్యచింతయాప్రవృద్ధలోభంవిషయేషులాలసమ్ | త్వమప్రమత్తస్సహసాభిపద్యసే
తుల్యైలిహోనోహిరివాఖుమంతకః || ౫౭ || పురారథే హేమపరిష్కృతైశ్చరన్మతంగజైర్వానరదే
వసంజ్ఞితః | సపవకాలేనదురత్యయేనతేకశేబరోవిట్ప్రిమిభన్తసంజ్ఞితః || ౫౮ || నిజైత్యదిచ్ఛక్రమ
భూతవిగ్రహాలావరాసనస్థస్సమరాజవందితః | గృహేషుమైభున్యసుభేషుయోపితాంక్రీడామృగః
పూరుషశుశనీయతే || ౫౯ || కరోతికర్మాణితపస్సునిష్ఠితోనివృత్తభోగస్తదపేక్షయాసక్యత్ | పునశ్చ
భూయాసమహంస్వరాడితిప్రవృద్ధతతోనసుఖాయకల్పతే || ౬౦ || భవాపవగోభ్రమతోయదాభ

మగణయంతంమాంత్యమాక్రమసీత్యాహ || ప్రమత్తమితి || ప్రమత్తంఅనవహితం త్వాంతంకంతవిగణయ్యదేహదిష్వాసక్తమితియా
వత్ - కుతఃప్రమత్తం - ఇతికృత్యచింతయాఎవమేవకరణీయమితి మనోరథపరంపరయా - మనోరథేభగ్నైవిషయేషులాలసంఉత్సుకం -
ప్రాప్తేపి పునఃప్రవృద్ధోలోభస్తృష్ణాయస్యతం - అంతకస్త్యమభిపద్యసేఅభిభవసీత్యభావః - త్సుధాస్పృక్వణీలీలిహోనోఅహఃఆఖుం
మూషకమివేతి || ౬౧ || కాలాత్తనాత్వయాఅభిపన్నదేహఃవివంభవతీత్యాహ || పురతి || శ్వసృగాలాదిభిభావీతోవిట్సంజ్ఞితః - తై
రభక్షితఃక్రిమిసంజ్ఞితః - దగ్ధోభస్తసంజ్ఞితోభవతీతి - బుద్ధ్యావిచారైవంభూతేదేహమమతాంకువన్తోజనాఃహరినారాధయంతి
యే - తేఆత్మనిశత్రుభూతాఃజ్ఞేయాఃసతతంయతః || ౬౨ || యోనెస్సహస్రాణిబహూనిగత్వాదుఃఖేనలభ్యాపితమానుషత్వమ్ | సుఖావహాయేన
భజంతివిష్ణుంతేనై మనుష్యాత్మనిశత్రుభూతాఇతి || ౬౩ || కించ అంతకప్రాప్తేప్రాగపిదిగ్విజయినోరాజ్ఞాపిపారతంత్ర్యదుఃఖంతదవ
సమేవేత్యాహ || నిజైత్యేతి || అభూతవిగ్రహఃఅవిద్యమానసంగ్రామః - పూవన్యేసమాఃరాజానః తైఃరాజభివన్దితోపి - మి
థునీభావసుఖమేవపరంయేషుతేషుయోపితాంగృహేషు - క్రీడామృగఇవఇతస్తతోనీయతే || ౬౪ || కించతత్రాతిత్వస్థాకులస్ససభోగక్షణః
కశ్చిదస్తీత్యాహ || కరోతీతి || తపసిఅభిశ్శయనప్రహర్యాదౌసునిష్ఠితః - పునశ్చస్వరాట్ ఇంద్రఃస్వామితి - యద్వా - జన్మాంతరేస్యే

వమేవచక్రవర్తీన్యామితి || ౫౨ || తదేవమప్తభిః శ్లోకై రీశబహిముఖానాం సంసారం ప్రపంచ్యథ క్షాతస్మిన్ పుత్రితమమాహ || భా
వాపవగణైః || భోఅచ్యుత - భ్రమతః సంసరతోజనస్య యదాత్వదమ ప్రహణభవస్య బంధస్య ఆపవగణః అంతోభవేత్ ప్రాప్త కాలః
స్యాత్ - తదాసతాం సంసారమోభవేత్ యదాసత్సంసారమోభవేత్ తదాసవగణం నిపుత్యా కార్యకారణనియంతరిత్వయిభక్తిభావతి -
తతోముచ్యత ఇత్యథః || ౫౩ || మమతు సత్సంసారమౌర్వావమే వయోరా న్యాదిసంసారమేవోజాతః సోయం - త్వయా మమమహానగ్ర
హః కృత ఇత్యాహ || మన్యజతి || తెత్వయా - సాధుభిః వేదభిః తపసేన సంప్రవేష్టుమిచ్ఛన్తిః స్వయంత్యక్తు మలభమానైః ప్రాధ్యత ఇ
తి || ౫౪ || తదేవం విషయ సేవామాగణం భగవత్సేవామాగణంచ వివిచ్య వరాప్యణీష్వతి యదుక్తంత్రోత్తరమాహ || ౫౫ || అకిం
చనాః నిపుత్యా భిమానాః - ఆర్యోవివేకీ || ౫౬ || తస్మాదితి || రజస్వత్వత మోగుజై రనుబంధ్యంత ఇతి తథావిశ్వరూపాదిశత్రు మరణాదిభర్తా
దిరూపావిస్మయ - పరంపురుషమీశ్వరం జ్ఞప్తిమాత్రం జ్ఞానఘనంతఃకృతః - నిరంజనం - తత్తుతః - నిగుణం - తదపికుతః - అద్వయం -
అతపివ అక్షరంత్యాంశరణం ప్రజామితి || ౫౭ || భంక్షుతావద్భోగాకై వల్యంతు కరస్థమే వెతిపునః పునవగణైః ప్రలోభయంతంశ్రీ

వెజ్జనస్య తహ్యాయత సత్సమాగమః | సత్సంగమోయహితదైవసద్గతౌ పరాపరే శేత్స్వయిజాయతే
మతిః || ౫౩ || మన్యేమమానుగ్రహఈశతేకృతోరాజ్యానుబంధాపగమోయదృచ్ఛయా | యః ప్రా
ధ్యతే సాధుభిరేకచర్యయా వనం వివిక్షుద్భిరభిండభూమిపైః || ౫౪ || నకామయన్యంతవపాదసేవనా
దకించనప్రాధ్యతమాద్వరం విభో | ఆరాధ్యకస్తాప్యంహ్యపవర్గదంహరేవృణీత ఆర్యోపరమాత్మబం
ధనమ్ || ౫౫ || తస్మాద్విస్మయజ్యశిషఈశసర్వతోరజస్తమస్తత్త్వగుణానుబంధనాః | నిరంజనం నిర్గుణమ
ద్వయం పరంత్యాంజ్ఞప్తిమాత్రం పురుషం ప్రజాన్యహమ్ || ౫౬ || చిరమిహవృజినార్తస్తప్యమామోను
తాపైరవిత్పషడమిత్రో లబ్ధశాంతిః కథంచిత్ | శరణదసముపేతస్తవత్పదాబ్జం పరాత్మన్నభయమ్
తమశోకం పాహిమాపన్నమిశ || ౫౭ || శ్రీకృష్ణః || సార్వభౌమమహారాజమతిస్తైవిమలోజితా | వ
రైః ప్రలోభితస్యాసిన కామైవిహతాయతః || ౫౮ || ప్రలోభితోవరైర్యత్త్వమప్రమాదాయ విధితత్ |
నధీమయ్యోకభక్తానామాశీర్భిభిద్యతే క్వచిత్ || ౫౯ || యంజానానామభక్తానాం ప్రాణాయా
మాదిభిమనః | అక్షీణవాసనం రాజా దృశ్యతే క్వచిదుద్భితమ్ || ౬౦ || విచరస్వమహీంకామం మయ్యా
వేశితమానసః | అస్తి స్వయంతి త్వదాతుభ్యంభక్తిమయ్యనపాయినీ || ౬౧ || తుత్రధర్మస్థితోజంతూన
వధీమృగయాదిభిః | సమాహితస్తత్తపసాజహ్యఘం మదుపాశ్రయః || ౬౨ || జన్తన్యనంతరే రాజా స
ర్వభూతసుహృత్తమః | భూత్వాద్విజవరస్తవం వై మాముపేష్యసి కేవలమ్ || ౬౩ || * * * * *

* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఏకపంచాశత్తమోధ్యాయః . * * * * *

శ్రీశుకః || ఇత్థం సోనుగృహీతోంగకృష్ణే నెత్త్వాకునందనః | తం పరిక్రమ్య సంనమ్య నిశ్చక్రా మగుహాము
ఖాత్ || ౧ || సవీత్యుత్సుల్లకామర్త్యాపశూవీరుద్వనస్పతీ | మత్వాకలియుగం ప్రాప్తం జగామ దిశే
ముత్తరామ్ || ౨ || తపశ్శ్రద్ధాయతోధీరోనిసంగోముక్తసంశయః | సమాధాయ మనః కృష్ణే ప్రావిశ

కృష్ణం పాదోపగ్రహణేన ప్రాధాన్యతే || చిరమితి || వృజినైః స్వకమభలై రారతః - పునస్తద్వాసనాదిభిః తద్యమానః - తథాపి - అవిత్ప
షడమిత్రః తృడేవ తృష్ణానవిగతత్వపాః పట్ అమిత్రాః శత్రవః ఇంద్రియలక్షణాయస్యసః - అతిపివాబ్ధిశాంతిః కథంచిద్దేవవశేన లబ్ధ
శాంతిరితిహ - శరణం స్వజ్ఞానంతద్దాతీతతథాహే శరణదసముపేతః ప్రాప్తోహం ఆశోకత్వేహేతుః ఆభయం - తత్రాపిహేతుః ఋతం -
ఆపన్నం ఆపత్ప్రాప్తం పాహితి || ౫౭ || ౫౮ || ప్రలోభిత ఇతి || అప్రమాదాయ ప్రమాదాయనభవశ్చైవ - కుత ఇత్యత ఆహానధీతి || ఏ
కాంతభక్తానాంధీరాశీభిః ప్రాప్తాభిరపి సభిద్యతే సజ్జ్య ఇత్యథః || ౫౯ || వ్యతిరేకమాహ || యంజానానామితి || ఉద్భితం విష
యాభిముఖం || ౬౦ || విచరస్వతి || తుభ్యంతవ || ౬౧ || యుక్త్యాభాసేనభిషయ తపసిలోకసంగ్రహే ప్రవతయతి || తుత్రధమే
తి || ౬౨ || ౬౩ || ఇతిభావాభాదీపికాయం - ఏకపంచాశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *

శ్లో || ద్విపంచాశత్తమోధావగణయాదివగతః పురీమ్ | అన్యమోదతసందేశం రుక్తిత్యాదిజవణితమ్ || ఇత్థమితి || ౧ || స ఇతి || సుల్లకా
అల్పప్రమాణా || ౨ || తప ఇతి || తపసి శ్రద్ధాయతః || ౩ || బడర్యాశ్రమమితి || తత్రచబదర్యాశ్రమం || ౪ || భగవానితి || నిన్యతి

నయన్ ద్వారకాం ప్రాపితవాన్ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ విల్వకృతి ॥ వేగరభసంవేగోద్రేకం ॥ ౭ ॥ విహయతి ॥ భీరుభీతవత్ భీరోరపిభీతవత్ ఆ
తిశయేనభీతవతిత్యర్థః - చేరతుః పలాయతాంబమయోజనందేశం ॥ ౮ ॥ పలాయమానా వితి ॥ అప్రమాణవిత్ ప్రమాణమిత్యతాత
న్నవేత్రితీతథా ॥ ౯ ॥ ప్రాప్తృత్యతి ॥ తుంగంపికాదశయోజనోన్నతం - ప్రకషేణవక్షాత్యస్తిస్తిప్రవక్షాణత్యాఖ్యాయగ్యతం
తథాభగవానింద్రః ॥ ౧౦ ॥ గిరావితి ॥ తత్రవిచిన్వన్నపితయోః పదలనిలయసంస్థానం అనధిగమ్య ॥ ౧౧ ॥ తతఃకృతి ॥ తతోగిరః - దశచ
వికంచయనియోజనాని తావదుత్తుంగాత్ - మాగధసం రోధదేశమతి త్రమ్యపరతః అధఃనిపేతతుః ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ అభశ్రీకృష్ణ

ద్గంధమాదనమ్ ॥ ౩ ॥ బదర్యాశ్రమమాసాద్యనరనారాయణాలయమ్ ॥ సర్వద్వంశస్వసహశ్శాంతస్తప
సారాధయద్ధరిమ్ ॥ ౪ ॥ భగవాన్ పునరావ్రజ్యమధురాంయవనాన్వతామ్ ॥ హత్యామైచ్ఛబలంని న్యే
తదీయంద్వారకాంధనమ్ ॥ ౫ ॥ నీయమానేధ నేగోభిన్యభిశ్చాచ్యుతచోదితైః ॥ ఆజగామజరాసంధ
స్త్రియోవింశత్యనీకపః ॥ ౬ ॥ విల్వకృతవేగరభసంరిపునైన్యస్యమాధనా ॥ మనుష్యః శ్రష్టమాపన్నారా
జ౯దుస్తువతుష్టతమ్ ॥ ౭ ॥ విహయతిస్తంప్రచురమభితోభీరుభీతవత్ ॥ పద్భ్యంపద్మపలాశా
భ్యాంచెరతుబాహుయోజనమ్ ॥ ౮ ॥ పలాయమానాతౌదృష్టాప్రమాగధః ప్రహసన్ బలీ ॥ అన్వధావద్ర
థానీకైరీశయోరప్రమాణవిత్ ॥ ౯ ॥ ప్రాప్తృత్యమారమత్రాంతేతుంగమారుహతాంగిరిమ్ ॥ ప్రవ
క్షాణాఖ్యంభగవాన్నిత్యదాయత్రవక్షాతి ॥ ౧౦ ॥ గిరొనిలీనావాజ్ఞాయనాధిగమ్యపదంస్తప ॥ దదా
హగిరిమేధోభిస్సమంతాదగ్నిముత్సృజన్ ॥ ౧౧ ॥ తతఃకృత్యతరసాదహ్యమానతటాదుభా ॥ దశైక
యోజసోత్తుంగాన్నిపేతతురధోభువి ॥ ౧౨ ॥ అలక్ష్మమాణౌరిపుణాసానుగేనయదూత్రమా ॥ స్వపురం
పునరాయాతాంసముద్రపరిఘాంస్తప ॥ ౧౩ ॥ సోపిదద్ధావీన్మృషామన్వానౌబలకేశనా ॥ బలమాకృష్టసు
మహామగధామాగధోయయా ॥ ౧౪ ॥ ఆనర్తాధిపతి శ్రీమాన్రైవతోరైవతీంసుతామ్ ॥ బ్రహ్మణా
చోదితః ప్రాదాద్బలాయేతిపురోదితమ్ ॥ ౧౫ ॥ భగవాన్ పిగోవిందఉపయేమేకురూద్వహ ॥ వై నభీం
భీష్మకసుతాంశ్రియోమాత్రాంస్వయంవరే ॥ ౧౬ ॥ ప్రమథ్యతరసారాజ్ఞస్సాల్పదీకైద్యపక్షగాన్ ॥
వశ్యతాంసర్వలోకానాంతాత్మ్యపుత్రస్సుధామివ ॥ ౧౭ ॥ రాజా ॥ భగవాన్ భీష్మకసుతాంరుక్మిణీం
రుచిరాననామ్ ॥ రాక్షసేనవిధానేనఉపయేమభిశ్రుతమ్ ॥ ౧౮ ॥ భగవన్ శ్రీతుమిచ్ఛామి కృష్ణస్యా
మితతేజసః ॥ రుక్మిణ్యాగ్రహణం పాణేః ప్రమథ్యాన్యాస్వయంవరే ॥ యథామాగధసాల్పదీకజి
త్పాకన్యాముపాహరత్ ॥ ౧౯ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుకథాః పుణ్యాః మాధ్వీలోకమలాపహః ॥ కోనుతృప్యే

— ❖ ❖ ❖ ❖ రుక్మిణీకల్యాణకథాప్రారంభః ❖ ❖ ❖ ❖ —

తశ్చణ్డానః శ్రుతజ్ఞోనిశ్యమాతనాః ॥ ౨౦ ॥ శ్రీశుకః ॥ రాజాసీద్భీష్మకోనానువిదభాధిపతిర్మహాన్ ॥
తస్యపంచాభవత్పుత్రాః కన్యకాచవరాననా ॥ ౨౧ ॥ రుక్మ్యగ్రజోరుక్మరథోరుక్మబాహురనంత
రః ॥ రుక్మకేశోరుక్మమాలీరుక్మిణ్యేషాంస్వసాసతీ ॥ ౨౨ ॥ సోపశ్రుత్య ముసుందస్య రూపవీర్యగుణశ్రి
యః ॥ గృహగతైగీయమానాస్తంమనెసదృశంపతిమ్ ॥ ౨౩ ॥ తాంబుద్ధిలక్షణౌ దార్యరూపశీలగు
ణాశ్రయామ్ ॥ కృష్ణస్త్వసదృశీంభార్యాంసముద్వేధుంమనోదధే ॥ ౨౪ ॥ బంధూనామిచ్ఛతాం
దాతుంకృష్ణాయభగినీంస్తప ॥ తతోనిచార్యకృష్ణద్విప్రక్రీడైద్యమమన్యత ॥ ౨౫ ॥ త

స్యవివాహంయూపయితుంబలదేవవివాహంనవమస్తంభోక్షమనుస్తారయతి ॥ ఆనతేతి ॥ ౧౫ ॥ భగవానితి ॥ లక్ష్మ్యేః మాత్రాంక
తాం ॥ ౧౬ ॥ ప్రమథ్యేతి ॥ గరుకోయథాదేవాప్రమథ్యసుధాంతవృతంతహరత్తథేతి ॥ ౧౭ ॥ భగవానితి ॥ రాక్షసోయధహర
ణాదిస్తృతేః - రాజః ప్రమథ్యేతి త్వదుక్త్యా రాక్షసేనవిధానేనోపయేమేపరిణీతవానితిశ్రుతం పూర్వమేవసామాన్యతేవశ్రుతం ॥
౧౮ ॥ భగవన్నితి ॥ విశేషంతుశ్రీతుమిచ్ఛామి ॥ ౧౯ ॥ శ్రవణౌత్సుక్యమావిష్టరోతి ॥ బ్రహ్మన్నితి ॥ పుణ్యాః మహాపాః - మాధ్వీః శ్రుతి
సుఖాః - లోకస్యమలాపహశ్చ శృణ్వస్యశృణ్వస్తిత్వార్థః శ్రుతజ్ఞః శ్రుతసారవిత్ - నిత్యమాతనాః ప్రతిక్షణమాశ్చర్యప్రేరేయ
మానాః ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ బంధూనామితి ॥ దైద్యమమన్యతతస్యాః పరిమిత్యర్థః ॥ ౨౫ ॥ తథేతి ॥ అపేత్యజ్ఞాత్వా -

౧౬౨ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - దశ మ స్కంధే - విషం చా శత్ర మో ధ్యా యః.

అసి తాపాంగీనీ లకటా యే - కృష్ణాయ కృష్ణ మనెతుం - ప్రేషయా మాస || ౨౬ || ద్వార కామితి || ప్రతిహరైః ద్వారపాలైః || ౨౭ || దృష్టైః || అత్తా సంక్రీ కృష్ణం || ౨౮ || తమితి || అభిమృశ శనై శ్శనైః సంమదాయ || ౨౯ || ౩౦ || సంతుష్ట ఇతి || సథ మోన్య ప్రాప్తాన్య అఖిల కామదా గాథ వతి - యద్వా. స ప్రాప్తాన్యోన్య విశ్వస్య అఖిల కామధుగితి || ౩౧ || అసంతుష్ట ఇతి || లోకా నాప్నోతి లోకాల్లోకాంతరం పర్యటన్తై కత్ర నివృత్తః తిష్ఠతీత్యథః - నాప్నో తీతిపాత సురేశ్వరోపిభూత్వా - లోకాన్ నాప్నోతి - ఉత్తమ లోకాన్ ప్రాప్తాపి అప్రాప్త ఇవక్తిశ్చ తీత్యథః - శతేసుఖ మాప్నోత్యథః - తదేవాహ - స వేష్యం గేమ వాక్వాన్యాదిమ - విజ్వరః తాప రహిరః || ౩౨ || విప్రా నితి || స్వలాభః స్వతః పరాప్రాప్త లాభః - అత్త లాభోవా - తేన సంతుష్టా భాణాన్ - సాధూన్ స్వధర్మ నిష్ఠాన్ || ౩౩ || కచ్చిదితి || యస్య రాజ్ఞా విషయే దేశే || ౩౪ || యత ఇతి || యతః స్థానాత్ - యదిచ్చయా యస్య కార్య స్యేచ్ఛయా - దుగ్ధం సముద్రం || ౩౫ || ఏవమితి || సంపుష్టః సంప్రశ్నః ప్రప్రవోగో యస్య సః - పరమేష్ఠీనా పరమేశ్వరేణ బంధూనామభి ప్రేతం రుక్తి గచ్ఛేత్తితమిత్యాది సవం || శ్లో || రుక్తి శ్వాస్య మే కాంతే లభితా దత్త పత్రి కామ్ | ముద్రా మున్దు చ్య కృష్ణాయ ప్రేమ చిహ్న మదశాయత్ || శ్రీధరీయో

దవెత్యాసి తాపాంగీవై దభీదుర్మ నాభృశమ్ | విచింత్యాప్తం ద్విజంకంచిత్ర స్థాయ ప్రాహిణోద్భుతమ్ | ౨౬ || ద్వార కాంస సమ భ్యేత్య ప్రతిహరైః ప్రవేశితః | అపశ్య దాద్యం పురుష మాసీనం కాంచ నాసనై | ౨౭ || దృష్టాపి బ్రహ్మణ్య దేవ స్తమవరుహ్యా నిజాసనై | ఉపవేశ్యా హా యాంచ క్రేయథాత్మానందినాక సః || ౨౮ || తంభుక్తవంతం విశ్రాంతముపగమ్య సతాంగతిః | పాణీనాభిమృశ శపాదావవ్యగ్రస్తమపుచ్ఛత | ౨౯ || శ్రీకృష్ణః || కచ్చిద్ద్వి విజవర శ్రేష్ఠధర్మ సైవృద్ధసంమతః | వర్తతే నాతికృత్యైణ సంతుష్ట మనసస్సదా || ౩౦ || సంతుష్టో యదివ రైత బ్రాహ్మణోయేన కేన చిత్ | అహీయమానస్సాన్విధర్మాత్సహ్య స్యాఖిల కామధుక్ || ౩౧ || అసంతుష్టో సకృల్లోకానాప్నో త్యపి సురేశ్వ రః | అకించ సోపి సంతుష్ట శ్చేతేన రాస్వాంగ విజ్వరః || ౩౨ || విప్రాన్ స్వలాభ సంతుష్టా సాధూన్ భూత సుహృత్త మాన్ | నిరహంకారిణ శ్శాంతాన్ మన్యే శిర సాసకృత్ || ౩౩ || కచ్చిద్వః కుశలం బ్రహ్మ నా జతోయస్య హి ప్రజాః | సుఖం వసంతి విషయే పాల్య మానాస్స మే ప్రియః || ౩౪ || యత స్త వ్విమాగతోదుర్గం నిస్తీర్యే హయ నిచ్చయా | సర్వం మో బ్రూహ్య గుహ్యం చెత్రింకార్యం కర వామతత్ || ౩౫ || ఏవం సంపుష్ట సంప్రశ్నో బ్రాహ్మణః పర మేష్ఠీనా | లీలాగృహీత దేహేన త స్తై సర్వ మవణాయత్ || ౩౬ || విదభాణిప తెః పుత్రీ రుక్తి నీత వకింకరీ | విజ్ఞాప నుతి తేకించిత్ ప్రస్తుతోద్వాహ మంగళా || ౩౭ || తయా సంప్రేషి తోహం తేన కాశంభీష్ట కన్యయా | తస్యా స్సందేశ మాకణ్య క్రియతాం యదనంతరమ్ || ౩౮ || రుక్తి నీ || శ్రు త్వా గుణా భవన సుందరు శృణ్వ తాం తెనిర్విశ్య కణ వివరై హారతోంగ తాపమ్ | రూపందృశాందృశీను తామభిలాష లాభంత్యయ్య చ్యుతా విశతి చిత్త మప త్ర పంమె || ౩౯ || కాత్వా ముకుంద మహాతీకుల రూప శీల విద్యా వయోద్ర విణధామభి రాత్మ తుల్యమ్ | ధీరాపతింకుల వతీన వృణీత కన్యా కాలేన్య సింహానరలోక మనోభిరామమ్ || ౪౦ || తస్మై భ వా భలువృతః పతిరంగ జాయామా త్కాపిత శ్చభ వతోత్ర విభోవిధేహి | మావీర భాగమభినుశ్శతు పైద్య ఆ రాద్గోమాయువన్తృ గప తెబలిమంబుజా

యం శ్లోకః || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || బ్రాహ్మణః శ్రీకృష్ణజ్ఞయా వాచయతి || శ్రు త్వైతి || అయమథః - హేలచ్యుత హాభువన సుందరేతి ఔత్సు క్యందశాయతి - క్వతవమహిమా క్వచాహంకులరూప శీలాదియుక్తా - తథాపి - అపగతాత్ర పాయస్సాత్తత్ - మెచిత్తం - త్వయా విశతి ఆ సజ్జతే - తత్తుత స్తత్రా హ - శృణ్వ తాంకణ వివరై రంతః ప్రవిశ్య అంగతాపం అంగ శిశృ ఫక్ సంబోధనంవా - హరత స్తవ గుణాన్ శ్రుత్వా తథాదృశిమతాంచ యుష్మ తాం దృశామభిలాష లాభాత్కంఠ రూపంచ శ్రు త్వైతి || ౩౯ || అహిమకులకన్యా నామిదమతిథాప్యైమితి మాశంక్షీరిత్యాహ || కేతి || హముకుంద హేన్య సింహానర శ్రేష్ఠ - కానామకన్యాకులవతీ - తథామహాతీరూప గుణోదారా - తథాధీరాధీమతీ - త్వాత్వాం - పతింసవృణీత సమయ్యేవ కేవలం దోషశంకెతిభావః - కథంభూతం - గుణ శీలాదిభి రాత్మనై వతుల్యం - నిరుపమమిత్యథః - ద్రవిణం ద్రవ్య సంపత్ - ధామ ప్రభావః - తథానరలోకస్య మన సామభిరామోభిరమణంయస్తాత్తం - కించ - కాలేవివాహ వసరః || ౪౦ || తదితి || హేవిభో - తత్తస్మాన్మేమయాభవా భలు పతివృత్తః - అత్తా చభవతోపితః - అతస్త్వ మ త్రాగత్యమాం భ వ తా జాయాం విధేహి - విపత్నే బాధకం ద్యోతయంత్యాహ - మావీర భాగమితి - వీరస్య తవ భాగం మాం - ఆరాత్ శీఘ్ర మాగత్యచైద్యః శిశుపాలః - మా

భిముఖాతుమాస్పృశతు - మృగపతేఃసింహస్యబలింభాగంగౌమాయుః సృగాలభివేతి ॥ ౪౧ ॥ అనేకజన్మకృతైఃసుకృతైరిదమేవమే ధూ
యాదితిప్రాధాన్యతే ॥ పూతేతి ॥ పూతంహాసాది-ఇష్టమగ్నిహృతాది-దత్తంహిరణ్యాదిదానం-నియమఃతీర్థాటనాది-ప్రతం
కృతాది ॥ ౪౨ ॥ ననుచైద్యాయబంధుభిరపి తాయంత్యయికిమధునాకరణీయమిత్యపేక్షయామాహ ॥ శ్వేభావినీతి ॥ హేలజితశ్వభావి
నిఉద్వహనెవివాహే-ప్రథమంగుప్తఃఅలక్ష్మిత ఏవాగత్య-పశ్చాత్పృతనాపతిభిః పరివృతస్త్వ-చైద్యాదిబలంనిమగ్ధ్య-ప్రసహ్యబ
లాత్ - వీర్యప్రదశానమేవశుల్లంవై వాహికందేయం యస్యాస్తాంమాం - అనెనరాక్షసవిధినా - ఉద్వహేతి ఉపదేశరహస్యం ॥ ౪౩ ॥
ననుభవతు-శిశుపాలాదిబలప్రమథసంతంతఃపురమధ్యగతాయా స్తవహరణేత్వగ్భంధువధౌపిప్రసజ్యేతైత్యతఆహ ॥ అంతఃపురేతి ॥ పురా
ద్యహివతాతమానాం - గిరిజాంతంబికాంతంబికాగృహదేవమమహరణం సుకరమితిభావః ॥ ౪౪ ॥ ననుకిమనేననిబంధేనానభా-కా
రిణాచైద్యాపితావత్ప్రఖ్యాతగుణకమామోగ్యవివరణితత్రాహ ॥ యస్యేతి ॥ హే అంబుజాక్షయస్యభవతాంఘ్రిపంకజరజోభిః
స్పృశసం-అత్తనస్తమసోపహత్యై - ఉమాపతిరివమహంతః వాంఛంతి-తస్య భవతఃప్రసాదంయగ్యహం సలభేయస్ప్రాప్నుయాం త

క్షు ॥ ౪౧ ॥ పూర్వైష్టదత్తనియమవ్రతదేవవిప్రగుర్వర్చనాదిభిరలంభగవాన్పరేశః ॥ ఆ రాధితోయ
దిగదాగ్రజవేత్యపాణింగృహ్లాతుమేనదమఘోషసుతాదయోన్యై ॥ ౪౨ ॥ శ్వేభావినీత్వ మజితోద్వ
హనెవిదభాణగుప్తస్సమేత్యపృతనాపతిభిఃపరీతః ॥ నిర్మధ్యచైద్య మగధేశబలంబ్రసహ్య మాంరాక్ష
సేనవిధిమోద్వహవీర్యశుక్రామ్ ॥ ౪౩ ॥ అంతఃపురాంతరచరామనిహత్య బంధూత్వాముద్వహే
కథమితిప్రవదామ్యుపాయమ్ ॥ పూర్వైద్వ్యరస్తిమహాతీకులదేవయాత్రాయస్యాంబహినావవధూర్తి
రిజాముపెయాత్ ॥ ౪౪ ॥ యస్యాంఘ్రిపంకజరజస్పృశసంమహంతోవాంఛంతుమాపతిరివాత్మత
మోపహత్యై ॥ యద్యంబుజాక్షనలభేయభవత్ప్రసాదంజహ్య మసూత్రతకృశాశతజన్మభి
స్యాన్ ॥ ౪౫ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ ఇత్యేతేగుహ్యసందేశాయదుదేవమయాహృతాః ॥ విమృశ్యకృత్యం
యచ్ఛాత్రక్రియతాంతదనంతరమ్ ॥ ౪౬ ॥

శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే - ద్విపంచాశోధ్యాయః .

శ్రీశుకః ॥ వైదభ్యాస్సతుసందేశంనిశమ్యయదునందనః ॥ ప్రగృహ్య పాణినాపాణింప్రహసన్ద్విజ
మబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యథావినిద్రామచ్చిత్తారుక్మిణీరుచిరాననా ॥ తథాహమపితచ్చిత్తోనిద్రాంచనలభే
నిశి ॥ ౨ ॥ వేదాహంరుక్మిణోద్వేషాన్తమోద్వహహానివారితః ॥ తామానయిష్యఉన్నధ్యరాజన్యా
పశదామృధే ॥ మత్పరామనవద్యాంగీమేధసోగ్ని శిఖామివ ॥ ౩ ॥ ఉద్వాహక్షాంసవిజ్ఞాయరుక్మి
ణ్యామధుసూదనః ॥ రథస్సంయుజ్యతామాశుదారుకత్యాహసారథిమ్ ॥ ౪ ॥ సచాశ్చైస్సైన్యసుగ్రీవ
మేఘపుష్పబలాహకైః ॥ యుక్తంరథముపానీయతథ్థౌప్రాంజలిరగ్రతః ॥ ౫ ॥ ఆరుహ్య స్వందనంశౌరి
ద్విజమారోప్యతూణః ॥ ఆనర్తాదేకరాత్రేణవిదభాణగమధ్యమైః ॥ ౬ ॥ రాజాసకుండినపతిఃపు
త్రస్మిహవశంగతః ॥ శిశుపాలాయతాంకన్యాందాస్యకర్తాణ్యకారయత్ ॥ ౭ ॥ పురంసంమృష్ట

హి-ప్రతైరుపవాసాదిభిః-కృశా అసూత్రాణి-జహ్యంత్యజేయం-తతఃకిమతఆహ - శతజన్మభిరిది-ఎవమేవవారంవారంజ
హ్యం-యావచ్ఛతజన్మభిరపితవప్రసాదఃస్యాదితి ॥ ౪౫ ॥ ఇతీతి ॥ అత్రయత్ప్రత్యంకరణీయం-తద్విమృశ్యక్రియతాంతచ్ఛాసంతరమేవక్రి
యతామితి ॥ ౪౬ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ద్విపంచాశతమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥

శ్లో ॥ త్రిపంచాశతమేగత్వావిదభాణదృష్టేహితః ॥ రుక్మిణీమాహరత్ప్రజ్ఞామిషతాంద్విషతాంబలాత్ ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ నిద్రాయాలభేకార
ణాంతరం ॥ వేదేతి ॥ ఉద్వాహానివారితఇతి - తయాలకధితమపిలహంజానామితి - ఆనయిష్యేఅనయిష్యామి-రాజన్యాపశదా-రాజసు
హినా-ఉన్నధ్యఅనయసేదృష్టాంతఃఎధసఇతి ॥ ౩ ॥ ఉద్వాహక్షామితి ॥ పరశ్వరాత్రావివాహనక్షత్రమితిజ్ఞాత్వా ॥ ౪ ॥ సఇతి ॥ సై
న్యత్యాదీనిచత్వారిశ్వనామాని ॥ ౫ ॥ ఆరుహ్యతి ॥ తస్యాంరాత్రాయంప్రస్థాయప్రాతవిదభాణదేశానగమత్ - శ్వేభావినీత్వమజితో
ద్వహనెవిదభాణగుప్తస్సమేత్యేతిరుక్మిణీసందేశాత్ ॥ ౬ ॥ రాజేతి ॥ పుత్రస్యరుక్మిణిఃస్నేహేనతస్యశమసుగచ్ఛతీతితథా - అనెన శిశు
పాలేఅనాద్వాహికాభిరుచింద్యోతయతి-కర్తాణిపురాలంకారపితృదేవతావనాదీని ॥ ౭ ॥ తాన్యేవాహచతుభిః ॥ పురమితి ॥ సంమృ

హ్వాసంసీక్తశ్చమాగాదయోయస్త్రితత్ - చిత్రధ్వజేషుపతాకాస్తాభిస్సమలంకృతమకారయత్ || ౮ || స్రగ్గతి || స్రగ్గంధమాల్యా
భరణైరిత్యత్రమత్వతోద్రష్టవ్యః - యద్వా స్రగ్గంధమాల్యానా చిత్రతీతతథాతైః - తథావిరజైరంబరైశ్చభూషితైః స్త్రీపురుషైః
జాఘ్రంతథా - శ్రీమద్భిఃగృహైశ్చజుష్టం || ౯ || పితృదేవానితి || యథాన్యాయ్యంతాన్యంశ్చకన్యంప్రతిమంగళంవాచయామాస || ౧౦ ||
సున్నాతామితి || కృతంకౌతుకేనవివాహసూత్రేణమంగళంయస్యాస్తాం - అహతంసనీసం - భూషణోత్తమైశ్చభూషితాం || ౧౧ || చక్ర
తి || వధ్వాతస్యాఃకన్యాయాః అథవణవిత్అథవణవేదమంత్రవిత్ || ౧౨ || ౧౩ || ఏవమితి || అభ్యుదయేఉచితం || ౧౪ || మదచ్యుద్భి
తి || తతశ్చతురంగస్తైస్త్వైఃపరీతః పరివృతః - కుండినంభీష్టకపురంయయా - మదంవ్యవంతేమదచ్యుతఃస్తైఃస్యందనైరథైఃవామరచ

సంసీక్తమార్గ రథ్యాచతుష్పథమ్ | చిత్రధ్వజపతాకాభిస్తోరణైస్సమలంకృతమ్ | ౮ | స్రగ్గంధమాల్యా
భరణైర్విరజాంబరభూషితైః | జుష్టం స్త్రీపురుషైశ్శ్రీమద్గృహైరంగుధూషితైః | ౯ | పితృదేవా
సమభ్యుచ్యవిప్రాంశ్చవిధివన్నృప | భోజయిత్వాయథాన్యాయ్యంవాచయామాసమంగళమ్ | ౧౦ |
సున్నాతాంసుదతీంకన్యంకృతకౌతుకమంగళామ్ | అహతంశుకయుక్తైఃభూషితాంభూషణోత్త
మైః | ౧౧ | చక్రస్సమగ్యజుమ్తై వధ్వాపరతూంద్విజోత్తమాః | పురోహిలోధర్మవిద్వైజు
హవగ్రహశాంతయే | ౧౨ | హిరణ్యకౌప్యవాసాంసీతిలాంశ్చగుడమిశ్రితాః | ప్రాదాద్ధేనూశ్చవి
ప్రేభ్యోరాజావిధివిదాంవరః | ౧౩ | ఏవంచేదిపతీరాజాదమఘోషస్సతాయవై | కారయామాస
మంత్రజ్ఞైస్సర్పమభ్యుదయోచితమ్ | ౧౪ | మదచ్యుద్భిగజానీకైస్స్యందనై హేమమాలిభిఃపద్మ
వైవస్సంకులైస్సైస్త్వైఃపరీతఃకుండినంయయా | ౧౫ | తంవిదభాధిపస్సమ్యక్సమభ్యేత్యాభిభూజ్య
చ | నివేశయామాసముదాకల్పితాన్యనివేశనై | ౧౬ | తత్రసాల్యాజరాసంధోదంతవక్రవిహారథః |
ఆజగ్తుశ్చైద్యపక్షీయాఃపాండ్రకాద్యాస్సహస్రశః | ౧౭ | కృష్ణరామద్విజోయత్రాఃకన్యంచైద్యా
యసాధితుమ్ | యద్యాగత్యహరేత్తృష్ణోరామాద్యైర్యదుభివృతః || యోతస్యమస్సహితాస్తైనభి
తినిశ్చితమానసాః || ౧౮ || శ్రుతైవితద్భగవాన్ప్రమోవిపక్షీయనృపోద్యమమ్ | కృష్ణంచైకంగ
తంహతుంకన్యాంకలహశంకితః || ౧౯ || బలెనమహతాసాధంభ్రాతృస్సహపరిపుతః |
త్పరితఃకుండినంప్రాయాద్గజాశ్వరథపత్తిభిః || ౨౦ ||
భీష్టకన్యవరారోహకాంక్షంత్యాగమనంహరేః | ప్రత్యాపత్తిమపశ్యంతీద్విజస్యాచింతయత్తదా |
౨౧ | అహేమాత్రియామాంతరితడద్వాహేమామెల్పరాధసః | నాగధత్యరవిందాత్నాహంవెద్య
త్రకారణమ్ || ౨౨ || సోపినావర్తతేద్యాపిమన్నదేశహరోద్విజః | అపిమయ్యనవద్యాత్తాదృష్టాకించి
జుగుప్సితమ్ || మత్పాణిగ్రహణేనూనంనాయాతిహిక్యశోద్యమః || ౨౩ || దుభాగాయానమేదాతా
నాసుకూలోమహేశ్వరః | దేవీవావిముఖీగౌరీరుద్రాణీగిరిజాసతీ || ౨౪ || ఏవంచింతయతీబాలాగోవిం
దహృతమానసా | న్యమీలయతకాలజ్ఞానైత్రైలశ్రుకలాకులై || ౨౫ || ఏవంవధ్వాఃప్రతీక్షంత్యాఃగో
విందాగమనంనృప | వామడిరుభుజోనైత్రమస్ఫురత్ప్రియశంసినః || ౨౬ || అథకృష్ణవినిదిస్తస్సప

తామాలావిద్యంతేయమైః || ౧౫ || తమితి || కల్పితంనిర్మితంయదన్యన్వివేశనంతస్త్రి || ౧౬ || ౧౭ || కృష్ణైః || యదిశ్రీకృష్ణహరేదితి
శంకితాఃకన్యాంసాధయితుమిత్యథః || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || సూర్యోదయాత్పురఃమేవత్పుక్తైఃసరుక్తివ్యచింతయంత్యాహ || భీష్టక
స్యతి || ప్రత్యాపత్తింప్రత్యాగమనం || ౨౧ || అహేమాత్రి || త్రియామారాత్రిస్తావన్నాత్రేణాంతరితః - అల్పరాధసఃకుండభాగ్యాయాః ||
౨౨ || సజితి || జుగుప్సితంథాష్ట్యేది - అపీతిశంకాయాం - నాయాతిహిక్యశోద్యమితి - అస్యాథః ఆదాకృతాద్యమత్వాత్తంస
ప్రస్థాపితవా - ప్రస్థాపనావసరేవాకించిత్తయిజుగుప్సితంమత్వా - ప్రత్యాపత్తి - అతఃసాపిద్విజానూనంనాయాతీతి || ౨౩ || యద్వా -
తితోనిగలోపిశ్రీకృష్ణమద్దేవవైముఖ్యాత్ - క్వచిత్ప్రతిబద్ధోభవేదిత్యాహ || దుభాగాయా ఇతి || ౨౪ || ఏవమితి || కాలజ్ఞాఅధునాగో
విందాగమనకాలఇతిమన్వానా - కించిదాశ్వస్తచిత్తాసతీ - శింతాస్తజ్జేలోచననిమిలితపతీత్యథః || ౨౫ || ఏవమితి || ప్రియశంసినః

ప్రియసూచకాః || ౨౬ || అథై || పురోపవసంప్రాప్తైస్త్రీకృష్ణేన - వినిదిష్టః ప్రాస్తం మాంకథయేత్యాదిష్టః || ౨౭ || సేతి || సవ్య
 గ్రాత్రనోదేహస్యగతిర్యస్యతం - లక్షణాభిజ్ఞానాతస్యలక్షణం తత్తాలకమభిరభిజానాతీతితథా || ౨౮ || తస్యాగతి || తస్యై ప్రా
 స్తంయదుసందసంప్రేషేదీతవా - తచ్చశశంస-ఆత్మోపనయనంప్రతిఆత్మనాస్వయంకృష్ణస్యఆనయనంప్రతి-తేనన్విజేనసత్యవచనంచా
 క్షమితి - ఆత్మనఃప్రాణైశ్వరసేవితీవా-యద్వా - ఆత్మనః తస్యాఉపనయనంప్రతిశ్రీకృష్ణేనయదుక్తంసత్యవచనం-తామానయిష్యతిత్యా
 ది - తచ్చశశంసఅవణాయదిత్యథాః || ౨౯ || తమితి || తంశ్రీకృష్ణం - అస్మిన్కాలేసవస్వాపణమవ్యసర్యాస్తమితి - తదుచితం
 ప్రియమపరం సవశ్యంతీతితథా - కేవలంసనామ - పశ్చాద్బహుదదావిత్యథాః - యద్వా - మాంప్రియంయేనమంతి - తేతావత్సవస్సం
 పదామాస్పదాభవంతి - కింపునమయి ప్రణతాయామితి - తతోధికమన్యత్ప్రియంసవశ్యంతీననామైతి || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || తయోరితి || మ

వద్విజసత్తమః | అంతఃపురచరాండేవీంరాజపుత్రీందదశహా || ౨౭ || సాతంప్రహృష్టవదనమవ్యగ్రా
 త్మగతింసతీ | ఆలక్ష్మ్యలక్ష్మణాభిజ్ఞానమపుచ్చచ్చుచిస్తితా || ౨౮ || తస్యాఆవేదయప్రాస్తంశశంసయ
 దునందనమ్ | ఉక్తంచసత్యవచనమాత్మోపనయనంప్రతి || ౨౯ || తమాగతంసమాజ్ఞాయవైదభీహృ
 ష్టమానసా | సవశ్యంతీబ్రాహ్మణాయప్రియమన్యన్ననామసా || ౩౦ || ప్రాప్తాశ్చ త్వస్పదు
 హితురుద్వాహప్రేక్షుగోత్సుకా | అభ్యయాత్తూర్యఘోషేణరామకృష్ణేసమహాజ్ఞైః || ౩౧ ||
 మధుపకముపానీయవాసాంసివిరజాంసినః | ఉపాయనాన్యభీష్టానివిధివత్సమపూజయత్ || ౩౨ ||
 తయోర్నివేశనంశ్రీమదుపకల్ప్యమహామతిః | ససైన్యయోస్సానుగయోరాతిథ్యంవిదధేయథా || ౩౩ ||
 ఏవంరాజ్ఞాంసమేతానాంయథావీర్యంయథావయః | యథాబలంయథావిత్రంసర్వైఃకామైస్సమ
 పాయత్ || ౩౪ || కృష్ణమాగతమాకణ్యవిదభాపురవాసినః | ఆగత్యనేత్రాంజలిభిఃపపుస్తమ్భుఖ
 పంకజమ్ || ౩౫ || అన్వైవభార్యాభవతుంరుక్మిణ్యహతి నాపరా | అసావప్యనవద్యాత్వాభేష్ట్య
 స్సముచితఃపతిః || ౩౬ || కించిత్సుచరితంయన్నసైనతుష్టస్త్రిలోకకృత్ | అనుగృహ్ణాతుగృహ్ణాతువైద
 భ్యాఃపాణిమచ్యుతః || ౩౭ || ఎవంప్రేమకళాబద్ధావదంతిస్తపురౌకసః | కన్యాచాంతఃపురాప్రా
 గాన్భృతైగుప్తాంబికాలయమ్ || ౩౮ || పద్భ్యంవినిర్యయాద్రప్తుంభవాన్యాఃపాదపల్లవమ్ | సా
 చానుధ్యాయతీసమ్యక్కుకుందచరణాంబుజమ్ || ౩౯ || యతవాక్యాత్పభిస్సాధంసభిభిఃపరివారితా |
 గుప్తారాజభృతైశ్శురైస్సన్నద్ధైరుద్యతాయుధైః || ౪౦ || శృంగశంఖపణవతూర్యభేర్యశ్చజఘ్ని
 రై || ౪౧ || నానోపహారబలిభిర్వారముఖ్యాస్సహస్రశః | స్రగ్గంధవస్త్రాభరణైర్ద్వీజపత్నీస్సవి
 లంకృతాః || ౪౨ || గాయంతశ్చస్తవంతశ్చగాయకావాద్యవాదకాః | పరివార్యవధూంజన్తుస్సూత
 మాగధవందినః || ౪౩ || ఆసాద్యదేవసవనంధౌతపాదకరాంబుజా | ఉపస్పృశ్యశుచిశ్శాంతాప్రవివే
 శాంబికాంతికమ్ || ౪౪ || తాంవైప్రవయసోబాలాంవిధిజ్ఞావిప్రయోషితః | భవానీంవందయాంచ
 క్రుభ్ణవపత్నీంభవాన్వితామ్ || ౪౫ || నమస్యేత్వాంబికేభీష్టంస్వసంతానయుతంశివమ్ | భూయా

హమతిరిత్యనేస్త్రీకృష్ణేవాధం కన్యాముద్వోగుమేవాగతఃస్వాదితివరోచితేనవిధినా సమపూజయదితిసూచితం-యథాయథావత్ || ౩౩ || వి
 వమితి || సమేతానాంరాజ్ఞాంమధ్యే - వీర్యాద్యసతిక్రవ్య - తంతంసమపితృతవానిత్యథాః || ౩౪ || శ్రీకృష్ణభావిక మసూచకం జనాను
 రాగందశాయితీత్రిభిః || కృష్ణమితి || ౩౫ || అస్యేతి || అస్యైవరుక్మిణ్యేవఅహత్యేవ-అసావేవభేష్ట్యైవసముచితవివేచిషడవధారణ
 నితత్రైకస్మిన్వ్యతిరేకప్రదశానముపలక్షణాథం - నాపరితినచవాక్యభేదదోషః - అనూద్యవిధయవిధిభేదేన విభిన్నానామైకవా
 క్యానాంసహప్రయోగాత్ - గ్రహంసంహస్టేత్యాదివదితి || ౩౬ || కించిదితి || అయమేవానుగ్రహాగతినిదిశంతి-గృహ్ణాత్వితి || ౩౭ || ౩౮ || త
 స్యాఆగమనంవిశిష్టద్వయేన || పద్భ్యమితి || ౩౯ || ౪౦ || పృథంకేతి || అపిచ-మృదంగాదయః జఘ్నిరేవతాః వాదితాగిత్యథాః || ౪౧ ||
 నానైతి || వారముఖ్యాః గణికాత్తమః || ౪౨ || ౪౩ || ఆసాద్యేతి || ఉపస్పృశ్యఅవమ్య || ౪౪ || తామితి || ప్రవయసోవృధాః - భవాన్వి
 తామితిభవస్యోపసజనత్వం శ్రీకమోచితముక్తం || ౪౫ || సమస్యగతి || రుక్మిణ్యాతదైవదృష్టాయంమంత్రిఃస్వసంతానయుతంగణ

౧౬౬ శ్రీమద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - చతుఃపంచాశత్తమోధ్యాయః.

శాదిసహతం - ఆత్మారామోసాకథంతస్త్వతిభవేదితిచేదతతహ - తదనుమోదతామితిభవతీశ్రీకృష్ణనిపవా||౧౬||౧౭||అద్భిగిరి|| వాస
స్త్వగ్ధాదభిరంబికాం సమపూజయత్ || ౧౮|| విప్రస్త్రియఇతి || తథావిప్రస్త్రియాః - తైర్ద్రవ్యైర్లవణాదిభిశ్చ - సమపూజ
యదితి || ౧౯|| తస్యాఇతి || శేషాన్నిమాన్యం || ౨౦|| మునిప్రతమితి || మునిప్రతంమానాదిభృత్యాంసభం || ౨౧|| తామితి || తాం
విలోక్యవీరాముముహురితిత్వతీయేనాన్వయః - శ్యామాంబజాతగజస్తాంకుంతలేభ్యఃశంకితేభవచపలెకుక్షణేయస్యాస్తాం || ౨౨|| శుచిస్త్రి
తామితి || ద్విజావీరకుందానాం కుట్టలాని ముకుళాని బింబఫలవత్ యోధరః తస్యద్యుతిభిః శోభాయమానానితానియస్యాస్తాం - కలాశో
భాతద్యుక్తం నూపుగంశంజచ్చతత్తలానూపురంచ తస్యధామదీప్తః తేనశోభితుం శీలంయస్యతేన - పదాశలంతీంవిలోక్యముముహుః ||

త్వతిర్యైభగవాన్కృష్ణస్తదనుమోదతామ్ || ౧౬ || ఇతిసంప్రాధానయంతీతాందేవీందేవముమాపతిమ్ |
పూజయామాసవిధివద్ద్విజపత్నిపురస్తృతమ్ || ౧౭ || అద్భిగిరంధాక్షతైర్ధూపైర్వాసస్త్రిజ్వాల్య
భూషణైః | నానోపహారబలిభిఃప్రదీపావళిభిఃపుష్పైః || ౧౮ || విప్రస్త్రియఃపతిమతీస్తథాతైస్సమ
పూజయత్ | లవణాపూపతాంబూలకంతసూత్రఫలెక్షుభిః || ౧౯ || తస్యైస్త్రియస్తాఃప్రదమశ్శేషాన్
యుయుజురాశిషః | తాభ్యోదేవ్యైనమశ్చక్రైశ్శేషాంశ్చజగృహేవధూమ్ || ౨౦ || మునిప్రతమథత్యక్త్వా
నిశ్చక్రామాంబికాగృహాత్ | ప్రగృహ్యపాణినాభృత్యాంరత్నముద్రోపశోభినా || ౨౧ || తాందేవ
మాయామివవీరమోహినీంసుమధ్యమాంకుండలమండితాననామ్ | శ్యామాంనితంబాపితరత్నమేఖ
లాంవ్యంజత్సనీంకుంతలశంకితేక్షణామ్ || ౨౨ || శుచిస్త్రితాంబింబఫలాధరమృభిశ్శోభాయమానద్విజకుం
దకుట్టలామ్ | పదాశలంతీంకలహంసగామినీంశంజత్తలానూపురధామశోభినా || విలోక్యవీరాముము
హుస్సమాగతాయశస్వినస్తత్ప్రతహృచ్చయాదితాః || ౨౩ || యాంవీత్యతేనృపతయస్తమదార
హాసప్రీడావలోకహృతచేతసఃక్లిష్టతాస్త్రాః | పెతుఃక్షితారథగజాశ్వగతావిమూఢాయాత్రాచ్చ
తేనహరయేపయతీంస్వశోభామ్ || ౨౪ || సైవంశనైశ్చలయతీచరణాబ్జకోశౌప్రాప్తింతదాభగవతః
ప్రసమీక్షమాణాః | ఉత్సార్యవామకరజైరలకానపాండైఃప్రాప్తౌప్రాప్తౌయైక్షతనృపాదదృశే
చ్యుతంచ || ౨౫ || తాంరాజపుత్రీంరథమారురుక్షతీంజహారకృష్ణోద్విషతాంసమీక్షతామ్ | రథంసమా
రోప్యసుపణలక్షణంరాజన్యచక్రంపరిభూయమాధవః || ౨౬ || తతోయయారామపురోగమశ్శనై
స్సృగాలమధ్యాదివభాగహృద్ధరిః | తంమానినస్సావభిభవంయశఃక్షయంపరేజరాసంధముఖానసేహి
రే || అహూధిగస్త్యాయశఆత్తధన్వినాంగోమైహృతంకెసరిణాంమృగైరివ || ౨౭ ||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - త్రిపంచాశోధ్యాయః. ఇతిసర్వేసుసంరథా వాహానారుహ్యదంశితాః | సైవసైన్యైర్బలైఃపరిక్రాంతాలన్వీయుధృతకా
న్యుకాః || ౧ || తానాపతతలలోక్యయాదవానీకయాధపాః | తస్మస్తత్సంముఖారాజన్విష్కార్యస్పద
నూంపితే || ౨ || అశ్వపుష్టైగజస్తంధేరథోపస్థైచకోవిదాః | ముముచుశ్శరవషాణిమేఘాలద్రిష్వ
పోయథా || ౩ || పశ్యుబలంశరాసారైశ్చన్నంవీత్యసుమధ్యమా | సప్రీడమైక్షత్తద్వక్త్రంభయవి

౨౩ || సకేవలంముముహుఃపెతుశ్చత్యాహ || యామితి || యాత్రామిషేణ - హరయేస్వలావణ్యం సమపూజయంతీంయాంవీత్య - క్షితౌ
పెతుః || ౨౪ || సేతి || పాతౌప్రాప్తౌప్రాప్తౌయైక్షత - తదైవాచ్యుతంచదదశేతు్యత్తరేణాన్వయః - చలత్పద్మకాశతుత్వాచరణా -
చాయంతీ || ౨౫ || తామితి || సుపణలక్షణం గరుడధ్వజం || ౨౬ || తతేతి || హరిఃసీంహః - అసహమానానాంతేమాంఆక్రాశమా
హ - అహూధిగస్త్యాయతోస్త్యుక్తం - యశోగోమైహృతమితి || ౨౭ || ఇతిభావాగదీపికాయాం - త్రిపంచాశాధ్యాయవ్యాఖ్యాన్య || ***
శో || చతుఃపంచాశత్తమేతుజితావారాజ్ఞావిపక్షగాః | రుక్మిణంచవిరూప్యాభయైష్ట్యఃపాణింపురీక్షహీత్ || ఇతితి || అహూధిగస్త్యాని
త్యేవంవదంతః - సుసంరథాఃక్రీడావిష్టుః - దంశితాఃకృతసన్నాహః - పరిక్రాంతాఃపరివృతాః - అవ్యయఃఅశ్వధావన్ || ౧ || తాని
తి || విహ్వర్యటంకారంకృత్వా || ౨ || అశ్వపుష్టభిః || పరీషంశరాణాంబాహుశ్చ - యదవానామచలత్వేచదృష్టాంతః - మేఘాఇతి || ౩ || ప

త్యురితి॥ ఐక్షుః ఐక్షత ॥ ౪॥ ప్రహస్యతి॥ మాస్తభైః భయం మాకరుః - హేవామలోచనవరాక్షి - తావతైః త్వదీయైః కృత్యా ॥ ౫॥ తేహామితి॥ సచాసావిక్రమశ్చతం ॥ ౬॥ పెతురితి॥ ఉష్ణిమణిశిరోవతంసవస్త్రాణి - తత్సహితానిశిరాంసి ॥ ౭॥ హస్తానితి॥ కరభాః ప్రకోష్టాః - ఊరువిశేషణంవా ॥ ౮॥ ౯॥ శిశుపాలమితి॥ ఆప్రాప్తదారమేవతం - హృతదారమివఆతురం ॥ ౧౦॥ భోభోఇతి॥ నిష్టాస్థైర్యం ॥ ౧౧॥ యథాతి॥ కుహకోనతయితా - తస్యేచ్ఛయాదుః ఫేపి - ఈహమానత్వేనపారవశ్యంవ్యక్తందశితం ॥ ౧౨॥ ఆత్రచాహమేవదృష్టంతఇత్యాహ - జరాసంధః॥ శారెరితి॥ శారఃకృష్ణత్సకాశాత్ - వికంసంయుగం - పరంకేవలంఅంతిమంవా - జిగ్యజితవాసహం ॥ ౧౩॥ తథేతి॥

హ్వలలోచనా ॥ ౪ ॥ ప్రహస్యభగవానాహమాస్తభై వామలోచనే॥ వినంతుత్యధునైవైతతావతైశ్చాత్రవంబలమ్ ॥ ౫ ॥ తేహంతద్విక్రమంవీరాగదసంకషణాదయః॥ అమృష్యమాణానారామైజ్జఘ్నుహయగజాన్రథాః ॥ ౬ ॥ పెతుశ్శిరాంసిరథి నామశ్వి నాంగజినాంభువి॥ సకుండలకీరీటాని సోష్ణిమాణిచకోటిశః ॥ ౭ ॥ హస్తాస్సాసిగదేష్వాసాఃకరభాఃఊరపౌంఘ్రయః॥ అశ్వాశ్వతరనాగోష్ట్రఖరమర్త్యశిరాంసచ ॥ ౮ ॥ హన్యమానబలానీకావృష్ణిభిజయకాంక్షిభిః॥ రాజామోవిముఖాజగ్ముజ్జరాసంధపురోగమాః ॥ ౯ ॥ శిశుపాలంసమభ్యేత్యహృతదారమివాతురమ్॥ నష్టత్విషంగతోత్సాహంశుష్యద్వదనమబ్రువత్ ॥ ౧౦ ॥ భోభోపురుషశామూలదౌర్త్యనస్యమిదంత్యజ॥ నప్రియాప్రియయోరాజన్నిష్ఠాదేహిషుదృశ్యతే ॥ ౧౧ ॥ యథాదారుమయీయోషిన్నత్యతేకుహకేచ్ఛయా॥ ఏవమీశ్వరతంత్రోయమీహతేసుఖమఃఖయోః ॥ ౧౨ ॥ శౌరేస్తప్తనశాహంవైసంయుగానిపరాజితః॥ త్రయోవింశతిభిస్సైన్యైర్జిగ్యఏకమహంపరమ్ ॥ ౧౩ ॥ తథాప్యహంనశోచామినప్రహృష్యామికహిచిత్ ॥ కాలేనదైవయుక్తేనజానావిక్రావితంజగత్ ॥ ౧౪ ॥ అధునాపివయంసర్వేవీరయాధపయాధపాః॥ పరాజితాఃఫల్గుతంత్రైర్యదుభిఃకృష్ణపాలితైః ॥ ౧౫ ॥ రిపపౌజిగ్యురధునాకాలఆత్మామసారిణి॥ తదావయంచజేష్యామోయాదాకాలఃప్రదక్షిణః ॥ ౧౬ ॥ ఏవంప్రబోధితోమిత్రైశ్చైవోద్వేగాత్సానుగఃపురమ్॥ హతశేషాఃపునస్తైపియయుస్త్వస్వపురంస్యపాః ॥ ౧౭ ॥ రుక్మీతురాక్షసోద్వాహంకృష్ణద్విడసహస్వసుః॥ పృష్ఠతోన్వగమత్త్రస్థమక్షౌహిణ్యావృతోబలీ ॥ ౧౮ ॥ రుక్మ్యమషీమసుసంరబ్ధశ్శృంఖ్లాంతాంసర్వభూభుజామ్॥ ప్రతిజజ్ఞేమహాబాహుదాంశితస్త్వశరాసనః ॥ ౧౯ ॥ అహత్వాసమరేకృష్ణమప్రమోచ్యచరుక్మీణీమ్॥ కుండినంనప్రవేత్స్యామిసత్యమేతద్ప్రవీమివః ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుక్తావరథమారుహ్యసారథింప్రాహసత్వరః॥ చోనయాశ్వాన్యతఃకృష్ణస్తైనమేసంయుగోభవేత్ ॥ ౨౧ ॥ అగ్రాహంనిశితైర్బాణైర్గోపాలస్యసుదుర్మతేః॥ నౌష్యేవీరమదంయేనస్వసామేప్రసభంహృతా ॥ ౨౨ ॥ వికల్భమానఃకుమతీరీశ్వరస్యాప్రమాణవిత్॥ రథేనైకేనగోవిందంతిష్ఠతిష్ఠేత్యుపాద్రవత్ ॥ ౨౩ ॥ ధనుర్వికృష్యసుదృఢంజఘ్నుకృష్ణంత్రిభిశ్శరైః ॥ ౨౪ ॥ ఆహచోరక్షణంతిష్ఠయదూనాంకులపాంసన॥ కుత్రయాసిస్వసారంమేముషిత్యాధ్వాంతువద్ధవిః ॥ ౨౫ ॥ హరిష్యేద్యమదంమందమా యినఃకుటయోధినః॥ యావన్నమేహతోబాణైశ్శయీథాముంచదారికామ్ ॥ ౨౬ ॥ స్త్రయకృష్ణోధనుశ్చిత్యావషడ్భిర్వివ్యాధరుక్మీణమ్॥ అప్రభిశ్చతురోవాహాద్వాభ్యాంసూతంధ్వజంత్రిభిః ॥ ౨౭ ॥ సచాన్యధనురాదాయకృష్ణంవివ్యాధపంచభిః॥ తైస్తాడితశ్శరౌఘైస్త

దైవంఅశృష్టంతక్యతైన ॥ ౧౪ ॥ అధునైతి॥ ఫల్గుతంత్రైఃసవ్యసేనైవైః ॥ ౧౫ ॥ రిపవఇతి॥ ప్రదక్షిణఃఅనుకూలఃసాధక్ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ అద్యైతి॥ గోపాలస్యవేదపాలకస్యేతివాస్తవోధాః - తథాసుజర్మతేరితి - శోభనాఅనుగ్రహవతిష్ఠృష్యపి ముదియఃస్యతస్యేతి ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ఆహరి ॥ యదూనాంకులపాంసనకులయాషణైతిరాకీకాధాః - వాస్తవాధాస్తు - యదూనాంకులస్యప - హయకుకులపతే - అంససస్వయంచరిపుహసనచతుర - అంససమాభూతఇత్యస్తాద్ధాతాః కర్తరిత్యుత్ప్రత్యయోసందాదివిహితః - ధ్వాంతుఃకాకః - సయథాహవిఃముష్ణతి తద్వత్ - వస్తుతః అధ్వాంతువదితిధేదః - సహస్ర్రక్షవదిత్యధాః - సింహతాక్ష్య

౮౬౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - చతుఃపంచాశత్తమోధ్యాయః .

వద్వా ॥ ౨౫ ॥ పరిష్యజితి ॥ హేమందస్థిరేత్యధః ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ తమతి ॥ పరిత్రాసేనవికంపితాన్యంగాని
యస్యాఃతయాశుచాశ్చకేనవిశుష్యత్ముఖంయన్యూరుద్ధఃకంఠోయస్యాఃసాచసాచతయాకాతర్యణవైక్లవ్యేనవిప్రంసితాహేమవయా
మాలాయస్యాస్తయాగృహీతాపాదాయస్యసః ॥ ౩౫ ॥ చెలెనతి ॥ సత్కృతేశంసహితానిస్థానెస్థానెఅవశిష్టానిశ్చశూణీకేశాశ్చయథాభవం
తితథాతేనైవఅసినాప్రవపన్ముండయన్ - వ్యరూపయత్విరూపమకరోత్ ॥ ౩౬ ॥ కృష్ణాంతికమితి ॥ తథాభూతంహతప్రాయమిత్యత్త
రవాక్యేష్యమషంఁ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ రుక్మిణీంసాంత్యయతి ॥ మైవాస్తానితి ॥ ౩౯ ॥ పునఃకృష్ణమాక్షీపతి ॥ బంధురితి ॥ ౪౦ ॥ పునర్దేవీం
ప్రత్యాహ ॥ క్షత్రియాణిమితి ॥ యేనధర్మేణభ్రాతృపితౄతరంహన్యాత్ - తత్తస్మాద్ధారతరఃఅతిదారుణఃధర్మశ్చఅతఃకొస్తాకమప
రాధజితిభావః ॥ ౪౧ ॥ పునఃకృష్ణంప్రత్యాహ ॥ రాజ్యస్థితి ॥ తథాప్యస్తాకమేతదనుచితమితిభావః ॥ ౪౨ ॥ పునర్దేవీంప్రత్యాహ ॥
తవేతి ॥ సవభూతేషుదుష్కృదామహితానాంభ్రాతృణాం - అజ్ఞవత్యత్భద్రంమన్యసేజిచ్ఛసి - ఇయంతవవిషమాఅసమీచీనాబు

చ్చిచ్ఛేదధనురచ్యుతః ॥ ౪౩ ॥ పునరన్యదుపాదత్తతదప్యచ్చినదవ్యయః ॥ పరిఘంపట్టసంశూలంచర్మా
సీశక్తితోమరౌ ॥ ౪౪ ॥ యద్యదాయుధమాధత్తతత్సర్వంచాచ్చినద్విభుః ॥ ౪౫ ॥ తతోరథాదవప్లుత్య
ఖడ్గపాణిజిహ్వాంసయా ॥ కృష్ణమభ్యద్రవత్ప్రధఃపతంగభవపావకమ్ ॥ ౪౬ ॥ తస్యచాపతతఃఖడ్గం
తిలశశ్చర్మచేషుభిః ॥ భిత్వాసిమాదదెత్తిగ్గుంరుక్మిణంహంతుముద్యతః ॥ ౪౭ ॥ దృష్ట్వాభ్రాతుర్వధో
ద్యోగంరుక్మిణీభయవిహ్వలా ॥ పతిత్వాపాదయోర్భ్రతురువాచకరుణంసతి ॥ ౪౮ ॥ యోగేశ్వరా
ప్రమేయాత్కదేవదేవజగత్పతే ॥ హంతుంనాహాసికల్యాణభ్రాతరంమేమహాభుజ ॥ ౪౯ ॥ శ్రీశు
కః ॥ తయాపరిత్రాసవికంపితాంగయాశుచావిశుష్యన్ముఖరుద్ధకంఠయా ॥ కాతర్యవిప్రంసితహేమ
మాలయాగృహీతపాదఃకరుణోన్యవర్తత ॥ ౫౦ ॥ చెలెనబధ్వాతమసాధుకారిణంసత్కృతేశంప్రవ
పన్వ్యగూపయత్ ॥ తావన్మమదుఃపరసైన్యముద్ధతంయదుప్రవీరానలినీంయథాగజాః ॥ ౫౧ ॥ కృ
ష్ణాంతికమువప్రజ్యదదృశుస్త్రుక్మిణమ్ ॥ తథాభూతంహతప్రాయందృష్ట్వాసంకషణోవిభుః ॥ వి
ముచ్యబద్ధంకరుణోభగవాన్కృష్ణమబ్రవీత్ ॥ ౫౨ ॥ అసాధ్విదంత్యయాకృష్ణకృతమస్త్యజుగుప్సి
తమ్ ॥ వపనంత్కృతేశానాంవైరూప్యంసుహృదోవధః ॥ ౫౩ ॥ మైవాస్తాసాధ్వ్యసూయేథాః
భ్రాతురైవరూప్యచింతయా ॥ సుఖదుఃఖప్రదోనాన్యాయతస్త్వకృతభుక్కుమా ॥ ౫౪ ॥ బంధుర్వ
ధాహాదోషోపినబంధుర్వధమహతి ॥ త్యాజ్యసైనైవదోషణహతఃకింహన్యతేపునః ॥ ౫౫ ॥ క్షత్రి
యాణామయంధర్మఃప్రజాపతివినిర్మితః ॥ భ్రాతృభ్రాతరంహన్యాద్యేనఘోరతరస్తతః ॥ ౫౬ ॥ రా
జ్యస్యభూమేవిత్తస్యస్త్రియోమానస్యతేజసః ॥ మానిమోన్యస్యవాహేతోఃశ్రీమదాంధాఃక్షిపంతి
హి ॥ ౫౭ ॥ తవేయంవిషమాబుద్ధిస్సర్వభూతేషుదుష్కృదామ్ ॥ యన్మన్యసేనదాభద్రంసుహృదాం
భద్రమజ్ఞవత్ ॥ ౫౮ ॥ ఆత్మమోహానృణామేషకల్ప్యతేదేవమాయయా ॥ సుహృద్వప్నృదుదా
సీనభిదేహత్తమానినామ్ ॥ ౫౯ ॥ ఏకపవరోహ్యత్సార్యేషామపదేహినామ్ ॥ నానెవగృహ్యతేమూ
ర్ధ్వైర్యథాజ్యోతిర్యథానభః ॥ ౬౦ ॥ దేహాద్యంతవానెషద్రవ్యప్రాణగుణాత్తకః ॥ ఆత్మన్యవిద్యయా
క్లృప్తస్సంసారయతిదేహినమ్ ॥ ౬౧ ॥ నాత్మమోన్యేనసంయోగోవియోగశ్చాసతాసతి ॥ తద్ధేతుత్వాత్త

ద్ధిః - కుతః - యత్తస్దేవసుహృదామభద్రమితి - యద్వా - సవభూతేషుదుష్కృదామపిస్వసుహృదాంభద్రమేవేదందండరూపంముం
డనంఅభద్రంయన్తస్యసే - తవేయంవిషమాబుద్ధిరితి - అథవా - సవభూతేషుమధ్యేదుష్కృదాంశుపాలాదీనాం - అభద్రంసుహృ
దాంభద్రంచయన్తస్యసేతవేయంవిషమాబుద్ధిఃసమానభవతి - అజ్ఞవత్అజ్ఞానామివ ॥ ౪౩ ॥ కుతజిత్వతఆహ ॥ ఆత్మమోహజితి ॥ ౪౪ ॥ ప
రమాధమాహ ॥ ఏకపవేతి ॥ పరఃశుద్ధః - జ్యోతిశ్చంద్రదియథోదకేషు - సభోయథాఘటాదిష్వితి ॥ ౪౫ ॥ కుతస్తహితానచంద్రాది
వదాత్సామేకంశుద్ధంచప్రతీమస్తత్రాహ ॥ దేహజితి ॥ ద్రవ్యమధిభూం - ప్రాణాదియంతి - అధ్యాత్మం - గుణశబ్దేనాధివైవంత
త్రితయాత్తకః - దేహాపాధినాశుద్ధోనప్రతీయతేజిత్వధః ॥ ౪౬ ॥ సనుదేహసంబంధేనాపిసంసారెసతిశుద్ధత్వంగతమేవతత్రాహ ॥ నె
తి ॥ హేసతిఅన్యసాధిభూతాదినా - ఆత్మనః - సంయోగవియోగోనస్తః - కుతః - అసతా - అసత్వాదస్యస్యేత్వధః - కుతోసత్త్వంతత్రా
హ - తద్ధేతుత్వాదితి - తస్యాన్యస్యభూతేంద్రియాదఃప్రసిద్ధేప్రకాశస్యతద్ధేతుత్వాత్ - ఆత్మహతుకత్వాత్ - సనుదేవైరధిష్ఠితేభ్యః - త్రి

యెభ్యోభూతానాం ప్రతీతిః ప్రసిద్ధా భూత ప్రతీత్యాచ తప్రసిద్ధిః - నాత్మనభిత్వత ఆహ - సృశ్రూపాభ్యాం యథారవేయథా ప్రకాశ్య
ప్రకాశకత్వేన వతామనయారపి చ తూరూపయోః రవేస్సకాశా తప్రసిద్ధిః - ద్వయారపి - తైజసత్వాత్ - తదభేదశ్చ - తథా భూతేం
ద్రియాదీనాం పరస్పరాధీనసిద్ధానామపి తైత్వాధీనవివ ప్రకాశః - తత్తార్యత్వాచ్చతద్వ్యవహరే కేణాసత్త్వం చేత్యభావః - తథాచ - ద్వ
దశైవ త్యుతి ॥ శ్లో ॥ దీపశ్చ యుశ్చ రూపంచ జ్యోతిషున పృథగ్భవేత్ । వివంధీః భానిమా త్రా శ్చ సమ్యగస్య తమాదృతాదితి - యదాస్ - ర
వేః ప్రసిద్ధాభ్యామేవ సృశ్రూపాభ్యాం పరస్పర ప్రసిద్ధియథా తద్వదితి ॥ ర2 ॥ దేహసంబంధాభావాదేవ నాత్మనో జన్మాదయోపీతివక్తుం
జన్మాదీనాం దేహధమత్వమాహ ॥ జన్మాదయ స్త్రిన్తితి ॥ కథంతహి జాతోహం బాలోహం పృథ్వి హమితి ఆత్మన జన్మాది ప్రతీతి రత ఆహ -
నాత్మనభితి - సదృష్టాంతమాహ కలానామేవేతి ఇందోః కలానామేవ జన్మాదయోనై వేందోయథా తద్వత్ యథాచ కలానాశాదేవ కపలా
రమానాస్యా ఇందుక్షయ ఉచ్యతే - తద్వదస్యాత్మనో దేహనాశాదేవ మృతి వ్యవహర ఇత్యభావః ॥ ర3 ॥ నన్వాత్మనో దేహదిసంబంధాభావేక
థంభోక్తృభోగ్యభోగ ప్రతీతి రిత్యాశంక్యస్వప్నదృష్టాంతేన సమథాయతి ॥ యథేతి ॥ ఆత్మానం హోక్తారం విషయాభోగ్యాభోగ - ఫలం

ప్రసిద్ధిదృశ్రాపాభ్యాంయథారవే॥ ౪౭ | జన్మాదయస్తుదేహస్యవిక్రీయానాత్తనఃక్వచిత్ | క
లానామేవనైవేందోఃకృత్తిరస్యకుహూరివ | ౪౮ | యథాశయానఆత్మానంవిషయాఃఫలమేవచ |
అనుభుజైష్యసత్యథేతథాహ్నిత్యబుధోభవమ్ | ౪౯ | తస్మాదజ్ఞానజంశోకంఆత్మశోషవిమోహనమ్ |
తత్త్వజ్ఞానేననిహృత్యస్వస్థాభవశుచిస్తితే | ౫౦ | శ్రీశుకః॥ ఎవంభగవతాతస్వీరామేణప్రతిబో
ధితా | వైశునస్యంపరిత్యజ్యమనోబుధ్యాసమాదధే | ౫౧ | ప్రాణావశేషఉత్సృష్టోరుక్మీహతబలప్ర
భః | స్మరన్విరూపకరణంవితథాత్మమనోరథః | ౫౨ | అహత్వాదుర్మతింకృష్ణసుప్రత్యూహ్యాయవీయ
సీమ్ | కుండినంనప్రవేత్స్యామీత్యుక్త్వాతత్రావసమ్రుషా॥ యత్రభోజకటంనామనివాసాయాభవత్పు

— ❖ ❖ ❖ శ్రీరుక్మిణీదేవ్యాః వివాహఘట్టః. ❖ ❖ ❖ —

రమ్||౫౩|| భగవాన్ భీష్మకసులామేవనిజ్ఞాత్యభూమిసాన్ | పురమానీయవిధివదుపయోమేకురూన్వ
హ||౫౪|| తదానుపూత్య పౌనూణాయదుపుర్యాంగృహేగృహే | అభూవనన్యభావానాంకృ
ష్టేయదుపతౌన్మప||౫౫|| నరానార్యశ్చముదితాః ప్రమృష్టమణికుండలః | పారిబహాముపాజప్ర
వరయోశ్చిత్రవేషయోః ||౫౬|| సావృష్టిపుర్యుత్తభితేన్ద్రకతుభిర్విచిత్రమాల్యాంబరరత్నతోర
ణైః | బభౌప్రతిద్వార్యుపక్లప్తనుంగళై రాపూణకుంభాగరుఘావదీపకైః ||౫౭|| సిక్తమార్గాంమద
చ్యుద్భిరాహూతప్రేష్టభూభుజాన్ | గజైర్ద్వాషుపరామృష్టరంభాపూగోపశోభితామ్ ||౫౮||
కురుస్సంజయకై కేయవిదభయదుకుంతయః | మిథోముముదిరేతస్త్రిసంభ్రమాత్పరిధావతామ్ ||
౫౯|| రుక్మిణ్యా హరణంశ్రుత్వాగీయమానంతతస్తతః | రాజామోరాజకన్యాశ్చబభూవుభృశవి
స్త్రితాః ||౬౦|| ద్వారకాయామభూద్రాజమహామోదఃపురౌకసాన్ | రుక్మిణ్యా రమయోపె
తంవృష్టావకృష్ణంశ్రియఃపతిమ్ ||౬౧|| * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - చతుఃపంచాశోధ్యాయః * * * * *

భాగం - అసత్యపృథక్ - అపభుక్తై - తథా - అబుధః సంసారం ప్రాప్నోతి || ౪౯ || తస్మాదితి || అత్తానంశోషయతివిమోహయతి చెరిత
 భాతంనిహృత్య అపహృత్య || ౫౦ || ఏవమితి || సమాదధే సమాహితమకరోత్ || ౫౧ || రుక్తి గస్తేవం శ్రుతవతోపినాజ్ఞానం నివృత్తమిదశః
 యన్నాహ || ప్రాణావశేష ఇతి || ౫౨ || అహత్యైతి || అహత్యా అజ్ఞాత్యా అదుమకామితి చ సత్యోధాః - అప్రత్యాహ్య అనావృతా -
 అప్రతిబుద్ధ్యేతి సత్యం - యవియ్యసీం స్వసారం - యత్ర విరూపిత స్తత్రైవావసత్ - యత్ర చ భజకటం నామ పురం అభవత్ || ౫౩ || ౫౪ ||
 ౫౫ || నరా ఇతి || వరయూః వధూ వరయూః దేయముపస్కరం || ౫౬ || సేతి || ఉత్తభిత్తైరిం ద్ర కేతుభిః ధ్వజవిశేష్టైరుపక్తప్రానిమం గతాని
 లాజాంకురపుష్పప్రకారాదీనితైః || ౫౭ || సిక్తైతి || ఆహూతాః ప్రేష్టాః భూభుజః తేహం - గజైః పరామృష్టాః ఉచ్ఛ్రీతాః రంభాశ్చ పూ
 గాశ్చ తైరుపశోభితాం - యద్వా తై రెవ గజైః పరామృష్టాః సం స్పృష్టాః రంభాశ్చ పూగాశ్చ తైరుపశోభితాం || ౫౮ || కురుస్సంజయేతి ||
 సంభ్రమాతౌత్సుక్యాత్పరిధావతాం బంధూనాం మధ్యేమిధః సమేత్యముముదితే ముదం ప్రాపురితి || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ఇతి భావాధికారి

సంపాకం సచతీతి వత్ అతినిష్ఠురం నాదమకరోదిత్యభావః ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ సజతి ॥ వైహయసః ఆకాశస్థితః ॥ ౨౧ ॥ బాధ్యమానజతి ॥ స
త్యాత్మికాం సత్వగుణమయీం ప్రాయుజ్యేత్సు తరస్యానుషంగః ॥ ౨౨ ॥ తతజతి ॥ తాః మాతాః ః ధమయత్ - వ్యనాశయత్ ॥ ౨౩ ॥
శాతమితి ॥ తామ్రాణిశ్చ శ్రుణియస్థితత్ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ అంతఃపురతి ॥ విద్యుతా సహబలాహకౌమేఘజవ ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ అలంకృతే
తి ॥ నీలాశ్చవక్త్రాశ్చయే అలకాః తపివ అశయః జైః ॥ ౨౮ ॥ తాః బజ్జితాః ॥ ౨౯ ॥ అవధార్యతి ॥ శ్రీకృష్ణసభవతీత్యవధార్య - సప్రీ
రత్నం ప్రీతిమరత్నం పైవరతిః తత్సహితం ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ సుతంస్తరంత్యాహ ॥ కజతి ॥ సరవైడూర్యః పురుషశ్రేష్ఠః ॥ ౩౧ ॥ మమేతి ॥

దామ్ అపాస్యశత్రవే శ్రుద్ధః ప్రాహిణోత్ స్వాంగగాంనద ॥ ౨౦ ॥ సచమాయాం సమాశ్రిత్య దై
తేయాం నుయదశితామ్ ॥ ముమోచాస్త్రమయం వషణం కాష్టావై హాయసోసురః ॥ ౨౧ ॥ బాధ్యమా
మోస్త్రవషణరొక్తే జేయోమహారథః ॥ సత్వాత్మికాం మహావిద్యాం సర్వమాయోపమదీనీమ్ ॥
౨౨ ॥ తతోగౌహ్యకగాంధర్వపైశాచారగరాక్షసీః ॥ ప్రాయుజ్యతశోదైత్యః కాష్టివ్యధమయత్స
తాః ॥ ౨౩ ॥ నిశాతమసిముద్యహ్యసకిరీటం సకుండలమ్ ॥ శంబరస్య శిరఃకాయాత్తామ్రశ్చ శ్రుజహార
తత్ ॥ ౨౪ ॥ ఆకీర్యమాణోదివిజైః స్తువన్భిః కుసుమోత్తరైః ॥ భార్యయాంబరచారిణ్యాపురం నీతోవిహా
యసా ॥ ౨౫ ॥ అంతఃపురవరం రాజలలనాశతసంకులమ్ ॥ వివేశపత్న్యాగగనాద్విద్యుతేవబలాహ
కః ॥ ౨౬ ॥ తందృష్టౌజలదశ్యామంపీతకాశేయవాససమ్ ॥ ప్రలంబబాహుంతామ్రాక్షం సుస్థితం
చిరాననమ్ ॥ ౨౭ ॥ అలంకృతముఖాంభోజం నీలవక్త్రాలకాళిభిః ॥ కృష్ణం మత్వాస్త్రీయోహీతానీ
యుస్త్రతత్రహ ॥ ౨౮ ॥ అవధార్యశనైరీషదైవలక్షణ్యేనయోషితః ॥ ఉపజగ్ముః ప్రముదితాస్త్రీ
రత్నం సువిస్థితాః ॥ ౨౯ ॥ అథతత్రాసితాపాంగీవైదభీవల్లుభాషిణీ ॥ అస్తరత్నస్వతంత్రం సై
హస్సుతవయోధరా ॥ ౩౦ ॥ కోన్వయం నరవైడూర్యః కస్య వాకమలెక్షణః ॥ ధృతః కయావాజరరే
కయాలభ్యోధకేనవా ॥ ౩౧ ॥ మమచాప్యత్తజోనష్టోనీతోయం సూతికాగృహాత్ ॥ ఎతత్తుల్యనయో
రూపోయదిజీవతికుత్రచిత్ ॥ ౩౨ ॥ కథంతప్తనేన సంప్రాప్తం సారూప్యం శాజ్ఞాధన్వనః ॥ ఆకృత్యావయ
వైగత్యాస్వరహాసావలోకనైః ॥ ౩౩ ॥ సపవాసేభవేన్నానంయోమెగభధృతోభకః ॥ అము
ష్మికప్రీతిరధికావామాస్ఫురతిమేఘజః ॥ ౩౪ ॥ ఏవంమీమాంసమానాయాం వైదభ్యాం దేవకీసుతః ॥
దేవక్యానకదుండుభ్యాముత్తమశ్లోకఆగమత్ ॥ ౩౫ ॥ విజ్ఞాతాథోపిభగవాంస్తాష్టమాసజనాదనః ॥
నారదోకథయత్సర్వం శంబరాహరణాదికమ్ ॥ ౩౬ ॥ తచ్చుత్వామహదాశ్చర్యం కృష్ణాంతఃపురయో
షితః ॥ అభ్యనందబహూనబ్ధానప్తంపునరిహారమ్ ॥ ౩౭ ॥ దేవకీవసుదేవశ్చ కృష్ణరామాతథా
స్త్రీయః ॥ దంపతీతాపరిష్వజ్యరుక్మిణీచయయుగ్మదమ్ ॥ ౩౮ ॥ నప్తంప్రద్యమ్ మాయాంతమాక
ణ్యోద్వారకాకసః ॥ అహూన్మృతభివాయాతోబాలోదిష్ట్యేతిచాబ్రువత్ ॥ ౩౯ ॥ యంవై ముహుః
పితృసరూపనిజేశభావాస్తన్నాతరోయదభజన్రహడిథభావాః ॥ చిత్రం నతత్థలురమాస్పదబింబబిం
బెకామెస్తరేక్షివిషయేకిముతాన్యనార్యః ॥ ౪౦ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - పంచపంచాశత మోధ్యాయః .

ఏతేనతుల్యం వయోరూపంచయస్య సభవేదితి ॥ ౩౨ ॥ తస్యస్వపుత్రత్వం సంభావయంత్యాహ ॥ కథంజ్ఞేతి ॥ ౩౩ ॥ తదేవాధికం సంభావయ
తి ॥ సపవేతి ॥ ౩౪ ॥ ఏవమితి ॥ దేవక్యానకదుండుభిభ్యామిత్యభావః ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ అతిశాందర్యేణ ప్రద్యమ్ మునువణా
యతి ॥ యమితి ॥ పితాశ్రీకృష్ణః తత్సరూపే ప్రద్యమ్మై - నిజః ఆత్మీయః ॥ తాః భతేతి భావోభావనాయాసాంతాః - తన్నాతరః శ్రీకృష్ణప
త్న్యాపిరహసిణిథభావాస్తన్యాయమభజన్తియత్ - తత్సఖలుచిత్రం - కథంతస్మిన్ సరస్వతీమాణితేనైవతోభకేకామ - అక్షీ
విషమైసతి - కించరమాస్పదం శ్రీకృష్ణః తస్య బింబః మూర్తిః ॥ తస్య బింబే ప్రతిబింబే పుత్రై తదా కిమువక్తవ్యం ఆన్యనార్యోభవే
యతితి ॥ ౪౦ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచపంచాశతాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥

౮౨౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - షట్పంచాశత్తమోధ్యాయః.

శ్లో || షట్పంచాశత్తమేమిథ్యాభియోగమణిమాహరతః | కన్యాంజాంబవతః ప్రాచ్యక్షస్సత్రాజితస్తతః || పుత్రాదికామసాఖ్యస్య నిష్ఠాముత్పాదితంచలామ్ | ఆథాస్యానథాతామాహస్యమంతాహరణాదినా || సత్యభామాజాంబవతోవివాహప్రస్తావాయస్యమంతకాఖ్యానమాహ || సత్రాజితఇతి || సత్రాజితఇత్యకారాంతః - క్వచిచ్ఛతకారంతోప్యస్యాయామసారేణప్రప్యవ్యః - కృతాచరాధః తచ్ఛాంతయేస్వయమేవోద్యమంకృత్వామణినాసహప్రాదాదితి || ౧ || ౨ || ఆసీదితి || భక్తస్యసత్రాజితః సూర్యః స్వామ్యపిసఖవాసీతి త్యథాః - సచతుష్టస్తస్తైస్యమంతకంనామమణింప్రాదాత్ - ప్రితః ప్రిథ్వీ || ౩ || సఇతి || నోపలక్ష్మితః సత్రాజితోసావిలిసజ్జాతః || ౪ || తమితి || దీవ్యతేక్రీడతే - సూర్యోయమితి శంకితాస్సంతః - కథయామాసురితి || ౫ || నారాయణేతి || సూర్యాంసమస్తారాథామాగతంకల్పయిత్వాప్రిక్తభక్తీనాం సంబోధనాని నారాయణత్యాదీని || ౬ || ఏషఇతి || ౫ భక్తిచక్రేణరక్షజాలేన - ముష్ణప్రతిఘ్న - విగ్నః తిష్ఠః

—* స్యమంతకోపాఖ్యానకథాప్రారంభఘట్టః. *

శ్రీశుకః || సత్రాజితస్వతనయాంకృష్టాయకృతకిల్బిషః | స్యమంతకేనమణినాస్వయముద్యమ్యదత్తవాత్ || ౧ || రాజా || సత్రాజితఃకిమకరోద్రుష్టాకృష్టస్యకిల్బిషమ్ | స్యమంతకఃకుతస్తస్యకస్త్యస్త్రాసుతాహరేః || ౨ || శ్రీశుకః || ఆసీత్సత్రాజితస్సూర్యోభక్తస్యపరమస్సఖా | ప్రితస్తస్తైమణింప్రాదాత్సూర్యస్తుష్టస్యమంతకమ్ || ౩ || సతంబిభ్రామణింకంఠేభ్రాజమానోయథారవిః | ప్రవిష్టోద్వారకాంరాజాతేజసానోపలక్ష్మితః || ౪ || తంవిలోక్యజనామారాతేజసాముష్టదృష్టయః | దీవ్యతేక్రైభాగవతేశశంసుస్సూర్యశంకితాః || ౫ || నారాయణ న మస్తైస్తుశంఖచక్రగదాధర | నామోనరారవిం నాతుగోవింద మదునందన || ౬ || ఏషఆయాతీసవితాత్వాందిదృతుజ్జగత్పతే | ముష్ణగభస్తిచక్రేణన్యాణాంచతూంషితిక్కుగుః || ౭ || నన్వన్విచ్ఛంతితేమార్గంత్రిలోక్యాంవిబుధషాభాః | జ్ఞాత్వాద్యగూఢంయదుషుద్రష్టుంతావయాత్యజఃప్రభో || ౮ || శ్రీశుకః || నిశమ్యబాలవచనం ప్రహస్యాంబుజలోచనః | ప్రహనాసౌరవిదేవస్సత్రాజిన్మణినాజ్వలత్ || ౯ || సత్రాజిత్స్వగృహంశ్రీమాత్కృతకాతుకమంగళమ్ | ప్రవిశ్యదేవసదనెమణింవిప్రైస్యవేశయత్ || ౧౦ || దినేదినేస్వణాభారానష్టాసస్సజతిప్రభో || ౧౧ || దుభిక్షమామర్యరిష్టానిసర్వాః ధివ్యాధయోశుభాః | నసంతిమాయానస్తత్రయప్రాస్తైభ్యచితోమణిః || ౧౨ || సయావితోమణింక్వాపియదురాజాయశౌరిణా | నైవాథాకాముకః ప్రాదాద్యాచ్ఛాభంగమతకయత్ || ౧౩ || తమేకదామణింకంఠేప్రతిముచ్యమహాప్రభమ్ | ప్రసేనోహయమారుహ్యమృగయాంవ్యచరద్వనై || ౧౪ || ప్రసేనంసహయంహత్వామణిమాచ్ఛిద్యతేసరీ | గిరింవిశజాంబవతానిహతోమణిమిచ్ఛతా || ౧౫ || సోపితక్రేకుమారస్యమణింక్రీడనకంబితే | ఆవశ్యేభ్రాతరంభ్రాతాసత్రాజిత్పర్యతప్యత || ౧౬ || ప్రాయఃకృష్టేననిహతోమణిగ్రీవోవనంగతః | భ్రాతామమేతితచ్ఛృత్వాకణేకణేజపజనాః || ౧౭ || భగవాత్తమపశ్రుత్యమర్యశోభప్తమాత్మని | మాష్టుకంప్రసేనపదవీమన్వపద్యతనాగరైః || ౧౮ || హతంప్రసేనంసాశ్వంచవీర్యకేసరిణావనై | తంచాద్రిప్రప్తేనిహతమృతేణదదృశుజనాః || ౧౯ || ఋక్షరాజబిలం

గాపూరత్తయోయస్యసః || ౨ || సశేవమఘటమానమిత్యామయః || సస్వతి || అన్విచ్ఛంతిమృగయంతే - అజః సూర్యః || ౩ || నిశమ్యతి || వాలానాంఅజ్ఞానాంవచనం - జ్వలత్ విద్యోతమానః || ౪ || సత్రాజిదితి || కృతాని కాతుకేనఉత్పదేన మంగళానియస్త్రితత్ - విప్రైః కృత్వా || ౧౦ || దినేదినేఇతి || భారప్రమాణం || శ్లో || చతుభిః ప్రితాభిగుణంజంగురిజాపంచపణంపణాత్ | ఆప్రాధరణమస్త్రాచకమకంఠాంశ్చతురఃపలమ్ || తులాంపలశతంప్రాచయథాకరస్యాద్వింశతిస్తులాఇతి || ౧౧ || దుభిక్షతేతి || మరీచామలకాలమృత్యుః - అరిష్టమథత్రం - అశుభాదుఃఖశాతవః || ౧౨ || సఇతి || క్వాపికదాచిత్తానెనభగవత్సమశ్చస్వయమగ్రభోజినః సవాన్విష్టనివతకమపి అనిష్టహేతురేవభవతితిసూచితం || ౧౩ || తదేవదశాయతు మాహ || తమితి || ప్రతిముచ్యబధ్వాప్రసేనః సత్రాజిత్ప్రాతా || ౧౪ || ప్రసేనమితి || ఆచ్ఛిద్యతీతి || శ్లో || ౧౫ || ౧౬ || ప్రాయఇతి || ఆజపజపాంశుఅనోచ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ద్వం

ద్వయ్యధమితి || శ్రవ్యాథేఽమిమథే || ౨౪ || ఆసీదితి || అష్టావింశాహం అష్టచవింశతిశ్చ అహనియస్తి తత్ అష్టావింశత్యహం - వింశతిశ్చైతి లోపశ్చాపః - వజ్రస్యనిష్ఠేషా నిఘాతః - తద్వత్ పరుషైః నిష్ఠురైః || ౨౫ || కృష్ణస్యేతి || కృష్ణస్యముష్టీనాం నిష్ఠా తైరాహుతై వినిష్ఠిష్టాని విశ్లథాన్యంగానామూరూణి బంధనాని సంధిస్థానానియస్యసః || ౨౬ || లోకేకావాయంమత్తాబలీయానితివిస్తితస్త్వ విమృశ్యాహ || జానతి || సవణధూతానాం యఃప్రాణస్తత్రచయదోజః సహజబలంచ - ఇంద్రియహృదయదేహబలాని - తత్సవణంత్యమిత్యహంజానె - కథంతథాత్వమతఆహ - విష్ణుమిత్యాది || ౨౭ || పురాణైవేషాతుః || త్వమితి || సప్తానిమిత్రం - యచ్ఛసత్ ఉపాదానం - అతఃపురాణః - ప్రథవిష్ణుత్వైషాతుః కాలగతి - అధీశ్వరత్వమప్యతపితత్వాహ - ఈశఃపరగతి - సచతటస్థగత్యాహఅత్తనామాత్మైతి || ౨౮ || యతఏవంభూతఃఅతామమేష్టదైవంరఘునాథఏవత్వమిత్యాహ || యస్యేతి || ఈషదుత్తలిత ఉద్ధి

భీమమంధేనతమసావృతమ్ | ఏకోవివేశభగవానవస్థాప్యబహిఃప్రజాః | ౨౦ | తత్రదృష్టాప్యమణిశ్రేష్ఠంబాలక్రీడనకంకృతమ్ | హర్తుంకృతమతిస్తస్మిన్న వతస్థేభాకాంతికే || ౨౧ || తమపూర్వంనరం దృష్టాప్యధాత్రిచక్రోశభీతవత్ | తచ్చుత్వాప్యభ్యద్రవత్త్రుద్ధోజాంబవాబలినాంవరః || ౨౨ || సవైభగవతాతేనయుయుధేస్వామినాత్మనః | పురుషంప్రాకృతంమత్వామపితోనానుభావవత్ || ౨౩ || ద్వంద్వయుద్ధంసుతుములముభయోర్విజగీషతోః | ఆయుధాశ్చ ద్రుమైదోభిః శ్రవ్యాథే శ్యేనయోరివ || ౨౪ || ఆసీత్తదష్టావింశాహమితరేతరముష్టిభిః | వజ్రనిష్ఠేపషరుమైరవిశ్రమమహనిశమ్ || ౨౫ || కృష్ణస్య ముష్టినిష్ఠా తైనిష్ఠిష్టాంగోరుబంధనః | క్షీణసత్వస్త్విన్న గాత్రస్తమాహతీవవిస్తితః || ౨౬ || జానెత్వాంసర్వభూతానాంప్రాణఃజస్సహజబలమ్ | విష్ణుంపురాణపురుషంప్రభవిష్ణు మధీశ్వరమ్ || ౨౭ || త్వంహివిశ్వసృజాం సప్తాసృజ్యానామపియచ్ఛసత్ | కాలఃకలయతామీశఃపరఆత్మా తథాత్మనామ్ || ౨౮ || యస్యేషదుత్తలితరోషకటాక్షమోక్షైర్వక్తాదిశత్రుభితనక్రతిమింగిలోభిః | సేతుఃకృతస్త్వయశఉజ్జ్వలితాచలంకారక్షశ్శిరాంసిభువిపేతురిషుక్షతాని || ౨౯ || ఇతివిజ్ఞాతవిజ్ఞాన మృక్షరాజానమచ్యుతః | వ్యాజహరమహారాజభగవాన్ దేవకీసుతః || ౩౦ || అభిమృశ్యారవిందాక్షః పాణినా శంకరేణతు | తమాహకృపయాభక్తంమేఘగంభీరయాగిరా || ౩౧ || మణిహేతోరిహ ప్రాప్తావయమృక్షపతేబిలమ్ | మిథ్యాభిశాపంప్రమృజన్నాత్మసోమణినామునా || ౩౨ || ఇత్యుక్తస్సాస్త్వంమహితరంకన్యాంజాంబవతీంముదా | అహాణాథంసమణినాకృష్టాయోపజహరహ || ౩౩ || అన్యైస్సమణిముఖైశ్చ పూజితోభక్తవత్సలః | దదౌతస్త్వైపరాంముక్తింప్రీత్యా జాంబవతేహరిః || ౩౪ || అదృష్టానిర్గమంశౌరేఃప్రవిష్టస్యబిలంజనాః | ప్రతీక్ష్యద్వాదశాహానిదుఃఖతాస్తైపురంయయుః || ౩౫ || నిశమ్యదేవకీదేవీరుక్మిణ్యా నకదుందుభిః | సుహృదోజ్ఞాతయోశోచన్బిలాత్త్రష్టమనిర్గతమ్ || ౩౬ || సత్రాజితంశపంతస్తైదుఃఖతాద్వారకాకసః | ఉపతస్థశ్చంద్రభాగాందుర్గాంకృష్టోపలబ్ధయే || ౩౭ || తేషాంతుదేవ్యపథానాత్ప్రత్యాదిప్తాశిషాచసః | ప్రాదుర్బభూవసిద్ధార్థసదారోహషణయహరిః || ౩౮ || ఉపలభ్యహృషీకేశంమృతంపునరివాగతమ్ | సహపత్న్యామణిగ్రీవంసర్వేజాతమహూ

పితౌమారోషస్తేనయే కటాక్షమోక్షైః - యుభితాఃసత్రాగ్రాహస్తిమింగిలామహమత్వాశ్చయస్తి - సోభిః - వత్తఃఅదిశత్తత్రవాన్ - తస్మిన్నైవస్వయశఏవసేతుః కృతః - ఉజ్జ్వలితాదగ్ధాచ - యస్యేషుభిఃక్షతాని భిన్నాని - రక్షసోదశగ్రీవస్యశిరాంసి - భువిపేతుః సవిత్యమితిజానె || ౨౯ || ఇతి || ఇతివిజ్ఞాతంవిజ్ఞానంయేనతం - విజ్ఞానశబ్దఃకరణసాధనః కమఃసాధనోవా - ఋక్షరాజానం ఉక్తవాన్ - విజ్ఞాయతేసేనెతివిజ్ఞానం || ౩౦ || ౩౧ || మణీతి || వయంహిబహవోబిలద్వారం ప్రాప్తాః - తత్రమిథ్యాభిశాపమునా మణినాప్రమృజన్ప్రమాఙ్ఘ్మమిచ్ఛన్ - అహమేకేవాంతరీక్షమిహప్రాప్తగత్యథః || ౩౨ || ఇతి || సహమణినాసమహయామాస || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || సత్రాజితమితి || శ్రీకృష్ణప్రాప్తయేచంద్రభాగాంనామదుర్గామభజన్ || ౩౭ || తేషామితి || సచకృష్ణస్తేషాంప్రాదుర్బభూవ - అసవగతిపాతే అసవఇంద్రియాణితేషాం ప్రేష్టగత్యథః - తదాదేవ్యాఉపహానాత్ - తయాతాప్రతీతిప్రదత్తాయాఅశీఃకృష్ణంద్రక్ష్యథేతియాసహైవ || ౩౮ || యదిలోకేజనాః కంచి మృతంబంధుంపునరాగతముపలభంతే - తద్వదుపలభ్యఃసర్వేజాతమహూత్స

౧౨ || కంసశత్రుః || అపేతోమృతః - సప్తదశసంఖ్యాకాత్సంయుగాత్ || ౧౩ || ౧౪ || తౌరామకృష్ణావకమవతత్త్వమిత్యభిప్రేత్యాహ ||
యశ్చితి || అజయమామయా - మోహితాఅజయేతిసంధితాపః || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ప్రత్యాఖ్యాతశ్చితి || అంతర్యామికృష్ణనియుక్తః -
తస్మిన్ అక్రూరమణింస్యస్యయయా అపలాయత || ౧౮ || గరుడశితి || గురుఃశ్వశురఃతద్గంతారం || ౧౯ || మిథిలాయాశ్చితి || శతయోజన
గామిత్వాతతఃపరంగంతుమశక్తః - తత్రపతితఃతంహయంవిసృజ్య || ౨౦ || పదాతేరితి || వ్యచిన్తోమృగయామాస - అక్రూరమణిరస్తీతిస
ర్వజ్ఞతయావిదిత్వాపి - రామవంచనాయతథాకృతవానిత్యథః || ౨౧ || ౨౨ || తతశ్చితి || అన్వేషణిన్విచ్ఛ || ౨౩ || సర్వజ్ఞస్త్వేవంచ
స్థితంతుద్వంచనాయేతి మత్వాగూఢమన్యరాహ - అహమితి || ౨౪ || ౨౫ || ఉవాసేతి || కలిచిత్పమాః సంవత్సరా || ౨౬ || ప్రాసంగ
కమాహ || తతశ్చితి || ౨౭ || సత్యభామామప్యవంచయదితిసూచయన్నాహ || కేశవశ్చితి || ౨౮ || తతశ్చితి || బంధోస్సత్రాజితః - సాంప

యద్వైషాత్త్యాజితశ్చియాజరాసంధస్సప్తదశసంయుగాద్విరథోగతః || ౧౩ || ప్రత్యాఖ్యాతస్సచాక్రూ
రంపాష్టిగ్రాహమయాచత | సోప్యాహకోవిరుధ్యేతవిద్వానీశ్వరయోబలమ్ || ౧౪ || యద్యదంలీల
యావిశ్వంసృజత్యవతిహంతిచ | చెష్టాంవిశ్వస్యజోయస్యనవిదుర్మోహితాజయా || ౧౫ || యస్సప్తహాయన
త్కైలముత్పాప్త్యైకేనపాణినా | దధారలీలయా బాలఉత్పిలిం ద్రమివాభవకః || ౧౬ || నమస్తస్మై
భగవతేకృష్ణాయాద్భుతకర్తృణేఅనంతాయాధిభూతాయకూటస్థాయాత్మనైనమః || ౧౭ || ప్రత్యా
ఖ్యాతస్సతేనాపి శతధన్వామహామణిమ్ | తస్మిన్నస్యాశ్వమారుహ్యాశతయోజనగంయయా || ౧౮ ||
గరుడధ్వజమారుహ్యారథంరామజనార్దనోఅన్వయాతాంమహావైగై రశ్వైరాజన్గుద్రుహమ్ || ౧౯ ||
మిథిలాయాఉపవనెవిసృజ్యపతితంహయమ్ | పద్భ్యమథావత్సంత్రస్తఃకృష్ణోప్యన్వద్రవద్రుహమ్ || ౨౦ ||
పదాతేభగవాంస్తస్యపదాతిస్తిగ్ధనైమినా | చక్రేణశిరఉత్త్ర్యైవవాససోర్వ్యచిమోన్మణిమ్ || ౨౧ ||
అలబ్ధమణిరాగత్యకృష్ణఅహగ్రజాంతికమ్ | వృధాహతశ్శతధనుర్కణిస్తత్రనవిద్యతే || ౨౨ || తతః
హబలోనూనంసమణిశ్శతధన్వనా | కస్తింశ్చిత్పురుషేన్యస్తస్తమన్వేషపురంవ్రజ || ౨౩ || అహంవై
దేహమిచ్ఛామిద్రష్టుంప్రియతమంమమ | ఇత్యుక్తాప్రమిథిలాంరాజణవివేశయదునందనః || ౨౪ || తం
దృష్త్వాసహసోత్థాయమైథిలఃస్త్రీతమానసః | అహాయామాసవిధివదహాణ్యంవై సమహాణైః || ౨౫ ||
ఉవాసతస్యాంకతిచిన్తిథిలాయాంసమావిభుః || ౨౬ || తతోశిక్షుద్గదాంకాలేథాతరాష్ట్రస్సుయోధ
నః | మానితః స్త్రీతియుక్తేనజనకేనమహాత్మనా || ౨౭ || కేశస్రౌద్వారకామెత్యనిధనంశతధన్వనః |
అప్రాప్తించమణేః ప్రాహప్రియాయాఃప్రియకృద్విభుః || ౨౮ || తతస్సకారయామాసక్రియాబంధో
హతస్యవై | సాకంసుహృద్భిభగవాన్యాయాస్సృప్యాస్సంపరాయితాః || ౨౯ || అక్రూరఃకృత
వర్తాచశ్రుత్వాశతధనోర్వధమ్ | వ్యూషతుభయవిత్రస్తోద్వారకాయాఃప్రయోజకౌ || ౩౦ || అ
క్రూరేప్రోషితేరిష్టాసనైర్వద్వారకాకసామ్ | శారీరామానసాస్తాపాముహుదైవవికభౌతికాః || ౩౧ ||
ఇత్యంగోపదిశంత్యేకవిస్త్ర్యప్రాగుదాహృణమ్ | మునివాసనివాసెకింఘటేతారిష్టదశనమ్ || ౩౨ ||
దేవేవషణికాశీశశ్వప్రహ్లాయాగతాయతామ్ | స్వసుతాంగాందినీంప్రాదాత్తతోవషత్కన్యకాశి

రాయితాఃపారలౌకికాః || ౨౯ || అక్రూరశ్చితి || వ్యూషతుఃద్వారకాయాస్సకాశాత్కాపిపలాయితౌ - ప్రయోజకౌమణి హరణేశతధ
న్వనఃప్రవతకౌ - తత్రఅక్రూరఃకృష్ణామమతేనైవగతః - కృతవమాతుభక్తపక్షపాతప్రాకట్యభయాదివోపేక్షితశ్చితిగమ్యతే - కథమ
స్యథాసర్వజ్ఞేశ్వరవంచనంతయోస్సంభవతితి || ౩౦ || తదేవంక్రీవారాణస్యాందానపతిసమాఖ్యాయామణిహస్తేక్రూరేరుక్తవెడికైర్
హధ్వరైయజమానైవసతిసతి - పునఃశ్రీకృష్ణేనైవప్రస్థాపితౌక్రూరశ్చితికణేకణేజపతిసతిజనై - సత్యభామారామాదీనామప్యవిశ్వా
సే - జనసంగ్రహయాక్రూరమామూహ్యసాక్షేపంశ్రీకృష్ణఃప్రాహ - ఇదంచభగవత్తతంసంగోప్యకేశనఋషయో స్యత్తారణంఅక్రూ
రానయనైవణయంతి - తద్యథాశ్రుత మాషయతుంతమవదతి || అక్రూరేప్రోషితశ్చితి || ౩౧ || దూషయతి || ఇతితి || అంగహారాజణ -
శ్రీకృష్ణమాహత్వ్యంవిస్త్ర్యత్యేతితదేవాహ - మునివాసనివాస ఇతిమునీనాంవాసోయస్తి - సమునివాసఃశ్రీకృష్ణః - తస్యనివాసేసతిఅ
క్రూరాపగమమాత్రేతారిష్టదశనంకింఘటేత - తదిచ్ఛాంవినానఘటేత్యథః || ౩౨ || పునస్తత్తమేవానువణయతి || దేవశ్చితి ||

౧౭౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - అష్టపంచాశత్తమోధ్యాయః.

కాశీమ కాశీదేశేను - దేవేమఘవతి అవషణ్ణసతి || ౩౩ || ౩౪ || ఇతితి || ఇత్యేవంభూతమక్రూరమహిమాప్రతిపాదన పదం - వృద్ధానాం
వాక్యంశ్రుత్వా - సత్యమేవంతథాప్యేతావదేవకారణంసభవతి - కింతుమణేరవ్యపగమభిమత్యైత్యేతదంతంపరమతం - వస్తుతస్తుకృష్ణ
శ్రీలూవశాదేవేష్టరిష్టాదిదశాసమితిశుకాదిసంకుతమితిభావః || ౩౫ || పూజయిత్వేతి || విజ్ఞాతమఖిలంయేనసచాసా - అతఎవచిత్రజ్ఞశ్చ - అయంభా
వః - మహాభాగవతస్యాస్య - మయాదత్తేపి మజావపేక్షానాస్యేవ - యస్మాదామూతామణినాసన్నానాగతభిజ్ఞాత్వేతి || ౩౬ || ౩౭ || తతఃకి
మతఆహ || సత్రాజితఇతి || అపఃపిండాంశ్చనినీయవత్వా - ఋణంచవిముచ్యతాపకృత్య - శేషితమవశిష్టం - దాయం - మహితుస్సత్య
భామాయాః - సుతాఃగృహ్ణీయురితిశాస్త్రం - తథాచ స్మృతిః || ౩౮ || పత్నీమహితరశ్చైవపితరాశ్రాతరస్తథా - తత్సుతాగోత్రజాబంధు శ్చ
మ్యస్సబ్రహ్మచారిణఇతి || ౩౯ || తథేతి || అగ్రజాపినప్రత్యేతినవిశ్వసతి || ౪౦ || దశాయస్వేతి || నాస్తీతిచనవక్తవ్యం - యతఃఅవిచ్ఛిన్నాః

మ || ౩౩ || తత్సుతస్తత్ప్రభావౌసావక్రూరోయత్రయత్రసః | దేవౌభివషణ్ణతేతత్ర సౌపతాపా
నమారికాః || ౩౪ || ఇతివృద్ధవచశ్రుత్వానైతావదిహకారణమ్ | ఇతిన్మతే ససమానీయప్రాహాక్రూ
రంజనాదనః || ౩౫ || పూజయిత్వాభిభాష్యేనంకథయిత్వాప్రియాఃకథాః | విజ్ఞాతాఖిలనిత్రజ్ఞస్తన్
యమానడవాచహ || ౩౬ || ననుదానపతేన్యస్తస్తవ్యాయాస్తేతథన్వనా | స్యమంతకమణి శ్రీమాన్
విదితఃపూర్వమేవనః || ౩౭ || సత్రాజితోనపత్యత్వాద్గృహ్ణీయదుహితుస్సుతాః | దాయనినీయా
పఃపిండాన్విముచ్యణ్ణంచశేషితమ్ || ౩౮ || తథాపిమభరోహ్యనైవస్తవ్యాయాస్తాంసుప్రతేమణిః |
కింతుమామగ్రజస్సమ్యజ్జప్రత్యేతిమణింప్రతి || ౩౯ || దశాయస్వ మహాభాగబంధూనాంశాంతిమా
వహ | అవిచ్ఛిన్నామఖాస్తేద్యవతణ్ణతేరుక్తవేదయః || ౪౦ || ఎవంసామభిరాలభ్యశ్చవీధృతనయోమ
ణిమ్ | ఆదాయవాససాచ్ఛన్నందశాసూర్యసమప్రభమ్ || ౪౧ || స్యమంతకందశాయిత్యాజ్ఞాతిభ్యో
రజఆత్మనః | విమృజ్యమణినాభూయస్తస్తేప్రత్యవేయత్రభుః || ౪౨ || యస్వేతద్భగవతశ్చశ్వ
రస్యవిష్టోపీర్యాధ్యంవృజినహరంసుమంగళంచ | ఆఖ్యానంపతతిశృణోత్యనుస్తరేద్వాదుష్ప్రీతిం దురి
తమసోహ్యాయాతి శాంతిమ్ || ౪౩ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - సప్తపంచాశోధ్యాయః. * * * * *
ఏకదాపాండవాద్రుషంప్రతీతాపురుషోత్తమః | ఇంద్రప్రస్థంగతశ్రీమాన్యుధానాదిభిర్వృ
తః || ౧ || దృష్ట్వాతమాగతంపాథాముకుందమఖిలేశ్వరమ్ | ఉత్తస్థుర్యగపద్వీరాఃప్రాణాముఖ్య
మివాగతమ్ || ౨ || పరిష్వజ్యచ్యుతంహీరాఅంగసంగహతైనసః | సానురాగస్త్రితంవక్త్రంవీక్ష్యత
స్యముదంయయుః || ౩ || యుధిష్ఠిరస్యభీమస్యకృత్వాపాదాభివందనమ్ | ఫల్గునంపరిరభ్యాధయమా
భ్యాంచాభివాదితః || ౪ || పరమాసనమాసీనంకృష్ణాకృష్ణమనిందితా | నపౌథావ్రీడితాకించిచ్ఛనైరే
త్యాభ్యవందత || ౫ || తథైవసాత్యకిపాథేఃపూజితశ్చాభివందితః | నిషసాదాసనైస్యేచపూజి
తాఃపర్యుపాసత || ౬ || పృథాంసమాగత్యకృతాభివాదనస్తయాతిహాదాద్రుదృశాభిరంభితః | ఆ

సంతతాః మఖాఃవతణ్ణతఇతి || ౪౦ || ఏవమితి || ఆలభ్య ఉక్తః - హృదిస్పృష్టఇతివా || ౪౧ || స్యమంతకమితి || రజఃమిథ్యాభిశాపం - సం
మృజ్య - అన్వేయదుర్ధరఇత్యాదిమిషణ్ణప్రీత్యా - భూయస్తస్తేప్రత్యపితవానితి || ౪౨ || యఇతి || దుష్ప్రీతింతన్నులం దురితం చెతి ||
౪౩ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సప్తపంచాశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || అష్టపంచాశత్తమేతుకృష్ణఃపంచకరగ్రహీత్ | కాశిందీమిత్రవిందాంచసత్యాంభద్రాంచలక్ష్మణమ్ || కాశిందీనిజలాభాయ
తపఃపరముపేయషిమ్ | పరిసేష్యప్రియావాసమింద్రప్రస్థమథాగమత్ || ఏకదేతి || ప్రతీతానష్టానపిపునఃద్రుపదగేహేనవైర్దృ
ష్టా - యుయుధానః సాత్యకిః || ౧ || దృష్ట్వేతి || ప్రాణాఇంద్రియాణి - ముఖ్యంపంచవృత్తింప్రాణమివ || ౨ || ౩ || యుధిష్ఠిరస్యేతి ||
జ్యేష్ఠయోఃప్రాణామంకృత్వా - సమేనాలింగితః - కనిష్ఠాభ్యామభివందితోబధూవ || ౪ || పరమాసనమితి || కృష్ణాద్రుపదీ - అనిందితావ
ముఖార్యాసత్యపినిందారహితా - పాథేననావమచిరంధాపరిణతా || ౫ || పృథామితి || అతిహాదేనస్నేహేన - ఆద్రేనజలస్పృ

శా యస్యాః తయః - పరివృత్తః తయః పరిపూర్ణః బాంధవాయస్యః || ౭ || తమితి || ప్రేక్షావైక్లబ్యంతేన తుదఃకంఠోయస్యాః - క్లేశాపాయ
 ఆత్మనిదశానంయస్యతం - భజతాం క్లేశాపాయాయ ఆత్మానందశాంతితివా || ౮ || తదేతి || జ్ఞాతీకబంధూక - సః అస్తాక - యదా -
 భ్రాతాఅత్మారః ప్రేషితః || ౯ || జ్ఞాతీనినివచనాత్ ప్రాప్తం మోహం వారయంతీస్తతి || సతి || తత్ర హతుః - విశ్వ స్యతి - సు హృత్పిత
 త్వాచతస్య - హంసీనాశయసి || ౧౦ || కిమితి || కుమేధసాం విషయా స క్తచిత్తానాం - దృష్టసి || ౧౧ || ఇతితి || సుఖమవసదితేశ్చః - సుఖం
 అభ్యధి - తదితివా - త్రియాసమాప్తిః || ౧౨ || కాళిందీసంనశానప్రసంగమాహ || ఎకదేతి || అక్షయః సాయ కాః యయాస్తా - మాణిమధీ ||
 ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || తానితి || రాజ్ఞేయధిష్ఠి రాయ - మేధ్యాక మాహాహా - భీభత్సరజానః || ౧౬ || ౧౭ || తామితి || సభ్యాశ్రీకృష్ణేన ||

పుష్టవాంస్తాంకుశలంసహస్ను మంపితృష్ట సారంపరిపుష్టబాంధవః || ౭ || తమాహ ప్రేక్షావైక్లబ్య
 రుద్రకంఠాశ్రులోచనా | స్మరంతీతా బహుక్లేశా క్లేశాపాయాత్మదశానమ్ || ౮ || తదైవకుశలం
 మోహుత్సనాథాస్తైకృతావయమ్ | జ్ఞాతీన్న స్మరతాకృష్ణభ్రాతామప్రేషితస్త్వయా || ౯ || నతే
 స్తిస్వపరభ్రాంతిర్విశ్వస్య సహృదాత్మనః | తథాపి స్మరతాంశశ్వత్ క్లేశాహంసీహృద్ధితిః || ౧౦ ||
 యుధిష్ఠిరః || కింనఆచరితం శ్రేయోనవేదాహమధీశ్వరః | యోగేశ్వరాణాం మదశోయమ్నో దృ
 ష్టకుమేధసామ్ || ౧౧ || ఇతివైవాషీకాకామాసా రాజ్ఞాసోభ్యధితస్సుఖమ్ | జనయన్నయనానం
 దమింద్రప్రస్థాకసాంవిభుః || ౧౨ || ఏకదారథమారుహ్య విజయోవానరధ్వజః | గాంధీవంధనురాదా
 యతూణీచాక్షయసాయకా || ౧౩ || సాకంకృష్ణేన సంనద్ధో విహర్తుం విపినం మహత్ | బహువ్యాళమృగా
 క్షీణం ప్రావిశత్సరవీరహః || ౧౪ || తత్రావిధ్యచ్ఛరై వ్యాఘ్రా సూక రాక మహిమారురూః |
 శరభాగవయా భద్రాహరిణాశశశల్యకా || ౧౫ || తాన్నిన్యః కింకరారాజ్ఞేమేధ్యాకపర్వ
 ణ్యుపాగతే | తృప్తిరీతః పరిత్రాంతోభీభత్సర్యమునా మగాత్ || ౧౬ || తత్రోపస్సృశ్య విశదంపీ
 త్వావారిమహారథా | కృష్ణాదదృశతుః కన్యాం చరంతీం చారు లోచనామ్ || ౧౭ || తామాసాద్యవరా
 రోహంసుద్విజాంరుచిరాననామ్ | పప్రచ్ఛప్రేషితస్సభ్యాఫల్గునః ప్రగుదోత్తమామ్ || ౧౮ || కాత్వం
 కస్యాసికల్యాణీకుతోవాకిం వికీషణి | మన్యేత్వాంపతిమిచ్ఛంతీం సర్వం కథయశోభనే || ౧౯ || కాళిం
 దీ || అహందేవస్య సవితుర్మహితాపతిమిచ్ఛతీ | విష్ణుం వరేణ్యం వరదం తపః పరమమాస్థితా || ౨౦ ||
 నాన్యం పతిం వృణోవీరతన్మతే శ్రీనికేతనమ్ | తుష్యతాం మేసభగవాన్తుకుందోనాథసంశ్రయః || ౨౧ ||
 కాళిందీతి సమాఖ్యాతావసామియమునాజతే | నిర్మితేభవనేపిత్రాయావదచ్యుతదశానమ్ || ౨౨ || త
 థావద్గుడాకేశోవాసుదేవాయసోపితామ్ | రథమారోప్యతద్విద్వాద్ధర్మరాజముపాగమత్ || ౨౩ ||
 యదైవకృష్ణస్సందిష్టః పాథానాం పరమాద్భుతమ్ | కారయామాసనగరం విచిత్రం విశ్వకర్తృణా || ౨౪ ||
 భగవాంస్తత్రనివసత్సానాంప్రియచీషణయా | అగ్నయేభాండవందాతు మజ్జానస్యాససారథిః ||
 ౨౫ || సోగ్నిస్తుష్టోధనురదాధయా శ్వేతారథం నృప | అజ్ఞానాయాతూయాతూణీవర్తచాభేద్యమ
 స్త్రీభిః || ౨౬ || మయశ్చమోచిలోవహ్నిస్సభాంసఖ్యుడపాహరత్ | యస్త్విదురోధనస్యాసీజ్జలధ
 లదృశి బ్రహ్మః || ౨౭ || సతేనసమనుజ్ఞాతస్సుహృద్భిశ్చానుమోదితః | ఆయయాద్వారకాంభూయస్సా
 త్యకిప్రముఖైవృతః || ౨౮ || అథోపయేమే కాళిం దీంసుపుణ్యత్వృక్షుడజితే | వితన్వపరమానం

౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ఆయం మాం కామమతేతి శంకయాహ || నాన్యమితి || ౨౧ || ౨౨ || తథేతి || ఆదావేవతద్విద్వాత్ || ౨౩ || ప్రసం
 గాత్తాత్మలికంచరిత్రాంతరమాహ || యదేతి || పాథేణ్యదైవసందిష్టవిజ్ఞాపితః శ్రీకృష్ణః తదైవతేహం విశ్వకమణాదేవశిల్పి
 నా - నగరం కారయామాస || ౨౪ || కించ || భగవానితి || భగవాన్నిరతిశయైశ్వర్యగుణవాసపి - అజ్ఞానస్యధనురాదిలాభాయ - సారథిరా
 స - భాండవం నామ ఇంద్రస్య వసం || ౨౫ || సఇతి || అక్షయ అక్షయ సాయకా || ౨౬ || మయఇతి || భాండవదాహకాద్వహ్నిః - సఖ్యేతి
 జ్ఞానాయ - యస్త్విన్దితి సామాన్యతోనిదేశః - యస్యామిత్యధః - జలసలయోద్యుతేద్యుష్టేభ్రామః - యద్వా - జలసలవత్ దృక్ దృ
 ష్టిర్యస్త్వితత్ జలసలగృత్ - తస్మై శ్రమ అసీతితి ముఖ మయితి పాతే - జలసలబుద్ధిత్వాః - స - లేజః - బుద్ధి రూపా శ్రమ బుద్ధ్యధః ||
 ౨౭ || ౨౮ ||

౨౭ || ౨౮ || అథతి || సుపుణ్యః ఋతుః ఋతుంచతస్మిన్ || ౨౯ || పంచమమిత్రవిందావివాహమాహద్వాభ్యాం || విందతి || ఆపం
త్యాఅపంతరాజాన || ౩౦ || ౩౧ || షష్ఠమాహ || నగ్నజిదితి || కౌసల్యః ఆయాధ్యాధిపతిః తస్యసత్యానామకన్యాఅభవత్ ఆసీత్ - దేవీకాం
తిమతీనాగ్నజిదితి పితృనామ్నాప్రసన్నైత్యధాః || ౩౨ || నెతి || వీరస్యగంధమపి సహంతితితథాతాత్ - ఖలత్ కువృత్తాత్ || ౩౩ ||
తామితి || వృక్షాజయతియస్తేనలభ్యాం || ౩౪ || సజ్జతి || ప్రతినందిత స్తంప్రతినందితవా శ్రీకృష్ణేన వా సప్రతినందితః || ౩౫ || ౩౬ ||
౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || నరంద్రతి || హేనరంద్రరాజన్యబంధోః క్షత్రియస్య - శుల్కదాః శ్రవాదిప్రదాః || ౪౦ || కజ్జతి || గుణనామకమేవ

దంస్వానాంపరమమంగళమ్ || ౨౯ || విందానువిందావావంత్యోదుర్యోధనవశానగౌ || స్వయంవరేస్వ
భగినీంకృష్ణైరక్తాన్యమేధ తాన్ || ౩౦ || రాజాధిదేవ్యాస్తన యామిత్రవిందాపితృష్వసుః | ప్రస
హ్యహృతవాక్యప్రోరాజన్ రాజ్ఞాంప్రపశ్య తామ్ || ౩౧ || నగ్నజిన్నామకౌసల్యఆసీద్ద్రా జాతిధా
ర్మికః | తస్యసత్యాభవత్త న్యాదేవీనాగ్నజిన్మప || ౩౨ || నతాంశేకున్యపామోఢుమజితాస్వస్తగో
వృషాత్ | తీక్ష్యశృంగానుదుర్ధహాన్వీరగంధాసహాఖలాత్ || ౩౩ || తాంశ్రుత్వావృషజిల్లభ్యాం
భగవాన్సాత్వతాంపతిః | జగముకౌసల్యపురంపై న్యేనమహతావృతః || ౩౪ || సకోసలపతిః ప్రీతః
ప్రత్యుత్థాయాసనాదిభిః | అహణేనాపిగురుణాపూజయత్ప్రతినందితః || ౩౫ || వరంవిలోక్యాభిమ
తంభృతప్రతానరంద్రకన్యాచకమేరమాపతిమ్ | భూయాదయంమేపతిరాశిమోమలాఃకరోతుసత్యా
యదిమేధతోవ్రతః || ౩౬ || అదితంపునరిత్యాహనారాయణజగత్పతే | ఆత్మానందేనపూర్ణస్య
కరవాణికిమల్పకః || ౩౭ || యత్పాదపంకజరజశ్చిరసాబిభర్తి శ్రీరజ్జస్సగిరిశస్సహలోకపాలైః | లీ
లాతనూస్సప్తకృతసేతుపరీప్సయా యఃకాలేదధత్సభగవాన్మమకేనశుష్కేత్ || ౩౮ || శ్రీశుకః ||
తమాహభగవాన్కృష్ణఃకృతాసనపరిగ్రహః | మేఘగంభీరయావాచాసస్త్రితంకురునందన || ౩౯ ||
శ్రీభగవాన్ || నరంద్రయాష్టాకవిభివిగహితారాజన్యబంధోర్నిజధర్మవర్తినః | తథాపియాచేత
వసోహృదేచ్ఛయాకన్యాంతప్రదీయాంనహిశుక్తదావయమ్ || ౪౦ || రాజా || కోన్యస్తైభ్యధికోనాథ
కన్యావరణహస్థితః | గుణైకధామ్నోయస్యాంగైశ్రీర్వసత్యనపాయినీ || ౪౧ || కింతప్స్తాభిఃకృతః
పూర్వంసమయస్సాత్వతక్షణభ | పుంసాంవీర్యపరీక్షార్థంకన్యావరపరీక్షయా || ౪౨ || సప్తైతేగోవు
షావీరదుర్దాం తాదురవగ్రహః | ఎతైభగ్నాస్సుబహామోభిన్నగాత్రాన్యపాత్మజాః || ౪౩ ||
యదిమేనిగృహీతాస్సుప్తస్త్వయైవయదునందన | వరోభవానభిమతోదుహితుర్దైశ్రియఃపతే || ౪౪ ||
ఎవంసమయమాకన్యబధ్వాపరికరంప్రభుః | ఆత్మానంసప్తధాకృతాన్యగృహ్లాల్లీలమైవతాత్ || ౪౫ ||
బధ్వాతాదామభిశ్శౌరిభగ్నదపాహతాజసః | వ్యకషల్లీలయాబద్ధాబాలోదారుమయాన్
యథా || ౪౬ || తతఃప్రీతస్సుతాంరాజాదదౌకృష్ణాయవిస్త్రితః | తాంప్రశ్యగృహ్లాన్భగవాన్విధివత్సదృశీం
ప్రభుః || ౪౭ || రాజపత్న్యశ్చదుహితుఃకృష్ణంలభ్యాపతింప్రియమ్ | లెభిరేపరమానందంజాతశ్చప
రమోత్సవః || ౪౮ || శంఖభేర్యానకానెదుగీతవాద్యద్విజాశిషః | నరానార్యఃప్రముదితాస్సువా
సస్త్రిగలంకృతాః || ౪౯ || శతంధేనుసహస్రాణాంపారిబహామదాద్విభుః | యువతీనాంత్రిసాహ
ప్రందిస్తగ్రీవసువాససామ్ || ౫౦ || నవనాగసహస్రాణినాగాచ్ఛతగుణాన్రథాత్ | రథాచ్ఛతగు
ణానశ్వనశ్వచ్ఛతగుణాన్నరాత్ || ౫౧ || దంపతీరథమారోప్యమహత్యాసేనయావృతా | స్నేహ

ధామస్థానం - శ్వం - తథాభూతస్యతవాంశే || ౪౦ || ౪౧ || సప్తైతి || మదాంతాః అశ్వికీతాః - మరవగ్రహః అపరాయతాః - కతస్త్రా
హ - ఎతైరితి - భగ్నాభంగంప్రాపితాః || ౪౩ || కదితి || యత్యది - ఇమేగోవుమాః || ౪౪ || వివమితి || పితాహానిగృహ్లాతితస్యకన్యేతిసమ
యఃకృతః - తమాకన్యఆత్మానంసప్తధాకృత్యైతి - బహ్వీనామపి నా - పితాం - సంపూర్ణవివాహంసంభాగయోగ్యఃస్వామితిసత్యాం
ప్రత్యసాపత్న్యప్రదశానాథకమాత్మకః సప్తధాకరణం || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || శతమితి || నిష్టగ్రీవాశ్చతాస్సువాససశ్చ
తాసాంయువతీనాం దాసీనాం పారిబహాంతదాదత్తవాత్ || ౫౦ || సవేతి || నాగాన్ నాగేభ్యః - శతగుణానవలక్షణిరథాత్ - ర

భావరథేభ్యః - శతగుణానవకౌటిః - అశ్వశతాశ్చత్యుభయః - శతగుణానవపద్మానిపదాతీః || ౫౧ || ౫౨ || శ్రుత్యైతి || యదు
భిగోవృషైశ్చభగ్నవీర్యాపిసుమమహాః రురుధుః || ౫౩ || తానితి || అస్యతః క్షిపతః ప్రయంజానానితియవత్ || ౫౪ || ౫౫ || సప్త
మంవివాహమాహ || శ్రుతీతేరితి || శ్రుతీతేనామయా పితృష్వసాతస్యాః సుతాం భద్రాం నామకైకేయాంతద్దేశజాంసందశా
నాదిభిశ్చాత్మభిదత్తాం || ౫౬ || అప్తమంవివాహమాహ || సుతాంచేతి || ఏకవివసశ్రీకృష్ణలక్ష్మణాంజహర || ౫౭ || అన్యైతి || తస్య
నిరోధాంతఃపురం తస్మాత్ || ౫౮ || శ్లో || భైష్టిజాంబవతీభామా సత్యాభద్రాచలక్ష్మణాః | కాళిందిమిత్రవిందాచేత్యప్తపట్టమహాప్రి
యః || శ్రీధరీయోయంశ్లోకః || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - అప్తపంచాశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || ఊనపప్రతిమేభామం హత్వాతేనాహృతాహరిః | కన్యాస్సహస్రశః ప్రాప్యపారిజాతందివోహరత్ || పరిణీయతతస్తాభిస్తన్తనోరభిపూర
ణైః | ఆత్మరామోప్యసారమేతద్గృహేశుగృహసవత్ || యథేతి || యేనతాః స్త్రీయోనిరుద్ధాః - సభామః - చ కారాత్ యేన కారణేనహ

ప్రక్లిన్నహృదయోయాపయామాసకోసలః || ౫౯ || శ్రుతైవితదురుధుభూపా నయంతంపథికన్య
కామ్ | భగ్నవీర్యాస్సదర్శమాయమభిగోవృషైఃపురా || ౬౦ || తానస్యతశ్శరవ్రాతాబంధు
ప్రియకృపజానః | గాండివీకాలయా మాససింహాక్షుద్రమృగానివ || ౬౧ || పారిబహాముపాగృ
హ్యద్వారకామేత్యసత్యయా | రేమేయదూనాంవృషభోభగవాదేవకీసుతః || ౬౨ || శ్రుతకీరైస్సు
తాంభద్రాముపయేమేపితృష్వనుః | కైకేయాంభ్రాతృభిదత్తాంకృష్ణస్సందశానాదిభిః || ౬౩ ||
సుతాం చమద్రాధివతేలక్ష్మణాంలక్షణైర్యుతామ్ | స్వయంవరేజహరైకస్ససుపణాస్సుధామివ ||
౬౪ || అన్యైవేవంవిధాభార్యాఃకృష్ణస్యాసాసహస్రశః | భామంహత్వాతన్నిరోధాదాహృతా
శ్చార్చుదశానాః || ౬౫ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతేదశమస్తంధేఅప్తపంచాశోధ్యాయః. * * * * *

—* నరకాసురవధకథాప్రారంభఘట్టః *—

రాజా || యథాహతోభగవతాభామోయేనచతాస్త్రియః | నిరుద్ధావతతాచక్షువిక్రమంశాఙ్గధ
న్వనః || ౧ || శ్రీశుకః | ఇంద్రేణహృతచత్రేణహృతకుండలబంధునా | హృతామరాద్రిప్థానైనజ్ఞాపితో
భామచెష్టితమ్ || ౨ || సభార్యోగరుడా రూఢః | ప్రాగ్జ్యోతిషపురంయయా | గిరిమగ్నైశ్చస్త్రదుగ్ధా
జలాగ్న్యనిలదుర్గమమ్ || ౩ || మురపాశాయుతైః ఫోరైర్దృఢైస్తస్వతఆవృతమ్ | గదయానిబి
భేదాద్రీశస్త్రదుర్గాణిసాయకైః || ౪ || చక్రేణాగ్నింజలం వాయుంమురపాశాంస్తథాసినా | శంఖ
నాదేనయంత్రాణిహృదయానిమనస్వినామ్ || ౫ || ప్రాకారంగదయాగుర్వ్యానిబిభేదగదాధరః |
పాంచజన్యధ్వనింశ్రుత్వాయుగాంతాశనిభీషణమ్ || మురశ్చయానడత్రస్తేదైత్యఃపంచశిరాజలాత్ ||
౬ || శ్రీశూలముద్యమ్యసుమనిగీక్షణంయుగాంతసూర్యానలరోచిరుల్పణమ్ | గ్రసంప్రీలోకీమివ
పంచభిముఖైరభ్యద్రవతాత్మ్యసుతంయఘోరగః || ౭ || ఆవిధ్యశూలంతరసాగరుత్తతేనిరస్యవక్త్రే

తః కదాచక్ష్యుః || ౧ || ఇంద్రేణేతి || ఇంద్రేణభామవిచేష్టితం విజ్ఞాపితస్త్వాప్రాగ్జ్యోతిషపురంభామనగరం - యయావిత్వస్వయః - కథం
భూతేనహృతం చత్రంయస్యతేన - లోకపాలప్రధానత్వాదింద్రస్యవరుణచత్రహరణేపితపైవహూనభంగితి తథోక్తంహృతేకుండల
యస్యాస్యా - అదితిః బంధుమాతాయస్యతేన - హృత మమరాద్రిస్థానంమణిపవనతలక్షణంయస్యతేన - సత్యభామాయగృహేభగవం
తమింద్రఆగత్యవిజ్ఞాపితవాత్ || ౨ || సభార్యైతి || తదాతస్యాః కౌతుకాయతయాభార్యయాసహాయయావీతి - యద్వా - త్వదన్వజ్ఞయైవత్వ
త్పుత్రం హనిష్యామితిఇతిహాసోక్తం - భూమ్యైవరందతంసత్యంకతుం - సత్యభామాయాభూమ్యంశత్యాతయాసహాయయా - యద్వా -
నారదానీతపారిజాతైకకుసుమరుక్మిణ్యదతైసతి - కుపితాంసత్యభామాం - శాంత్యయతా - తుభ్యంపారిజాతమేవదాస్యామితిశ్రీకృష్ణేన
ప్రతిశ్రుతమిహరివంశేప్రసిద్ధం - తదభాంతాంనీతవానిభిజ్ఞేయం - గరుడేనయానెకారణం - గిరిమగ్నైశ్చరిత్యాదితైరుపలక్షితం జలాగ్న్య
నిలైశ్చసవతోవతమానైకుగమం || ౩ || ౪ || ప్రాకారమితి || యుగాంతాశనెధ్వనివద్భీషణం - పరిభ్రాతాజలాత్ || ౬ || ౭ || అది

ధ్యతి || అవిధ్యతాత్యవ్యసదత్ సఃకుహన్నాదభివ్యసయః || ౮ || తదేతి || తస్మైకృష్ణాయ - గదాంవ్యముంచత్ || ౯ || తామితి || ఇంత్ర
తేజసావ శ్రేణ || ౧౦ || తస్యేతి || ప్రతిక్రియయా హేతుభూతయ అమషజుషః || ౧౧ || పీతమితి || పీతం పీతనా మాసం సేనాశతిం - నిర
గుః నిరగమన్ || ౧౨ || తదితి || నికృతానిశీమా - దీనియేమంతా || ౧౩ || ౧౪ || దృష్ట్యేతి || శతఘ్నీంశక్తివిశేషం || ౧౫ || తదితి || విచ
త్రాఃవాహాఃపత్రాణియేమంతే బా - తైః నికృతాః బాహవః ఉరవః శిరోధయః కంధరాః విగ్రహాదేహశ్చయస్య తత్ - తస్మాత్పాప - య
దావివ్యధుః - తస్మిన్నైవక్ష్యే || ౧౬ || యానీతి || అత్యాశ్చర్యేణకురుద్వహేతి సంజోధనం - తథాహి - తైయానిప్రయుక్తానిశస్త్రాస్త్రా

వ్యనదత్వపంచభిః | ఖంరోదసీనర్వదిశోంతరం మహా నాపూరయన్నండకటాహమావృణోత్ || ౮ ||
తదావత ద్వైత్రిశిఖంగరుత్తతేహరిశ్చరౌఘైరభినత్రిధౌజసా | ముఖేషు తంచాపితరైరతాడయత్త
స్తైగదాంసోపిరుషావ్యముంచత్ || ౯ || తామావతంతిం గదయా గదాం మృగేగదాగ్రజోనివిభిదెన
హస్తధౌ | ఉద్యమ్య బాహూనభిధావతోజితశ్శిరాంసంచక్రేణజహరలీలయా || వ్యసుఃపపాతాంభసి
కృత్తశీష - కోనికృత్తశ్శృంగోద్రివింద్రతేజసా || ౧౦ || తస్యాత్తజాస్పష్టపితుర్వధాతు రాఃప్రతిక్రి
యామషజుషస్సముద్యతాః | తా మ్రాంతరిక్షశ్చ వణోవిభావ సుర్వసునభస్వానరుణశ్చసప్త
మః || ౧౧ || పీతంపురస్తృత్యచమూపతిమ్మృగేభౌమప్రయుక్తా నిరగుధృతాయుధాః | ప్రాయుంజ
తాసాద్యశరానసేగదాశక్త్యష్టిశూలాన్యజితేరుషోల్పణాః || ౧౨ || తచ్ఛస్త్ర కూటంభగవాన్స్వ
మార్గజైరమోఘవీర్యస్తిలశశ్చకర్తహ | తాన్వీరముఖ్యాననయద్యమతుయంనికృత్తశీషోరుభుజాంఘ్రి
వష్టణః || ౧౩ || స్వానీకపానచ్యుతచక్రసాయకై మృగేహతాం స్తాన్నరకోధరాసుతః | నిగీత్యదు
ర్మషణిత్రవన్తదైర్గజైఃపయోనిప్రభవైనిరాక్రమత్ || ౧౪ || దృష్టాసభార్యంగరుడోపరిస్థితం
సూర్యోపరిష్టత తటిద్ధన్వయథా కృష్ణంసతస్తైవ్యసృజచ్ఛతఘ్నీయోధాశ్చసర్వేయుగపత్ప్రవివ్య
దుః || ౧౫ || తద్భృమనైన్యంభగవాగదాగ్రజోవిచిత్రవాజైనిశితైశ్శిలీముఖైః | నికృత్తబాహూ
రుశిరోధివిగ్రహంచకారతప్యోవహతాశ్వకుంజరమ్ || ౧౬ || యానియోధైఃప్రయుక్తానిశస్త్రా
స్త్రాణికురుద్వహా | హరిస్తాన్యచ్చినత్తేష్టేశ్చరైరైకైకశస్త్రైః || ఉహ్యమానస్సుపణేనపత్యో
భ్యాంనిఘ్నతాగజాన్ || ౧౭ || గరుత్తతాహన్యమానాస్తుండపక్షనఖైగజాః | పురమేవావిశన్నా
తానరకోయుధ్యయుధ్యత || ౧౮ || దృష్టావిద్రావితంసైన్యంగరుడేనాదితంస్వకమ్ | తంభౌమః
ప్రాహరచ్ఛక్త్యవప్రఃప్రతిహతోయతః || ౧౯ || నాకంపతతయావిధ్ధోమాలాహతశ్చవద్విషః | శూ
లంభామోచ్యతంహంతుమాదదేవితథోద్యమః || ౨౦ || తద్విసర్గాత్పుర్వమేవనరకస్యశిరోహరిః | అ
పాహరద్ధజస్థస్యచక్రేణతురతేమినా || ౨౧ || సకుండలంచారుకిరీటభూషితంబభౌపృథివ్యాంపతితం
సముజ్జ్వలత్ | హాహేతిసాధ్విత్యుషయస్సురేశ్వరామాలైర్వర్తుకుండంబికిరంతఃకుడిరే || ౨౨ || తత
శ్చభూఃకృష్ణముపెత్యకుండలేప్రతప్తజాంబూనదరత్నభాస్వరే | సావైజయంత్యావనమాలయార్ప
యత్ప్రాచేతసంఛత్రమథోమహామణిమ్ || ౨౩ || అస్తాపీదధవిశ్వేశందేవీదేవవరార్చితమ్ | ప్రాం
జలిఃప్రణతారాజభక్తిప్రవణయాధియా || ౨౪ || భూమిః || నమస్తేదేవదేవేశశంఖచక్రగదాధర |
భక్తేచ్ఛోపాత్తరూపాయపరమాత్మన్నమోస్తుతే || ౨౫ || నమఃపంకజనాభాయనమఃపంకజమాలి

శి - తత్ప్రాప్తైః పూజాపావతస్త్వేన్యంసహంహత్వా - పశ్చాత్తానిశస్త్రాస్త్రాణిచచ్చిన - తత్ప్రాప్తైః కంశస్త్రమస్త్రంచ - త్రిధిస్త్ర
భిశ్చరైరిత్యాశ్చర్యం || ౧౭ || కించ || గరుత్తతేతి || అయుధ్యతనస్యవతఃతత్ || ౧౮ || దృష్ట్యేతి || యతఃయయాశక్త్యావప్రఃప్రతిహతల
సేత్ || ౧౯ || సేతి || అసాగరుడస్తునాకంపత - గరుడే వితథోద్యమస్త్వే || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || తతదితి || ప్రతప్తజాంబూనదేయనిరత్నా
నితైభాగస్వరే - మహంశభూతంమందరశిఖరం - మహామణిచాపాయదితి || ౨౩ || ౨౪ || విశ్వర్యంజ్ఞాత్వాభూమిఃస్తాతి || నమదితి || ౨౫
మాత్మదేవాద్యంతర్యామిన్ - భక్తానుగ్రహభంభిచ్ఛయాస్వీకృతనానారూపాయ || ౨౫ || దేవమంత్రేణకుంత్యాఃప్రసన్నః పూర్వ

శ్రీమద్భాగవత-సవ్యాఖ్యాన-దశమస్కంధ-ఏకాదశోఽష్టమోధ్యాయః. ౧౧౧

మానీశ-తేనమంత్రేణనమస్యతి ॥ నమఃకరి ॥ పంకజంనాభాయస్యతస్మై-జగత్కారణయత్సర్వభావః-అతఏవ-సత్త్వితామయీ-పంకజానాం
మాలావిద్యతేయస్యతస్మై-ఏవంభూతంధ్యాయతాం-పంకజవత్పుష్పసన్నితాపోషశమనెనైత్రేయస్యతస్మై-పంకజవత్పుసేవ్యాపంక
జాంకితావాలింఘ్రియస్యతస్మై-నమఃకరి ॥ ౨౧ ॥ కించ ॥ నమఃకరి ॥ భగవతేనిరతిశయైశ్వర్యాయ-కుతః-వాసుదేవాయసర్వభూతాశ్రయా
య-అతఏవవిష్ణవేవ్యాపిన-నహిసర్వభూతాశ్రయత్వంపరీచ్ఛిన్నస్య సంభవతీతితత్రాహ-పురుషాయసర్వస్మాత్కార్యాత్పుర్వమే
వసతే ॥ శ్రు ॥ పూర్వమేవాహమిహసమితి-తత్పురుషస్యపురుషత్వమితి శ్రుతేః-ఏతదపికుతః-అదిదీజాయ-అదేజః-గత్కారణస్యాపికారణాయ-
ఏవమపినమృదాదవజ్జాడ్యమిత్యాహ-పూర్ణబోధామేతి ॥ ౨౨ ॥ నన్నేవమపిస్వకారణత్వావశం సత్త్వంసత్త్వాదతతహ ॥ అజా
యేతి ॥ స్వయమజాయతీస్యచజనయిత్రేణభయత్రాపిక్రమేణహేతుద్వయం-బ్రహ్మణ్యబృహతేఅనంతశక్తయఃకరిచ-బృహత్త్వావజ
త్వం-అనంతశక్తిత్వాజ్జనయితృత్వమిత్యభావః-నమసిత్రాదయః-పుత్రాదీనాంజనకాః-తేషాంచతత్పుర్వే-తేషాంచతథాభూతా
ః-తేషాంచస్వకర్తృత్వాదేణజీవాః-కిమత్రాహంతత్రాహ-పరాపరాత్సన్నిత్యాది-పిత్రాద్యాత్తకత్వాత్త్వమేవజనకత్వమిత్యభావః ॥
౨౩ ॥ నమగుణావిశ్వత్పత్త్యాదిహేతవః-తేచప్రధానస్యైవ-తస్యచపురుషః-కోభకః-తత్రచకాలోనిమిత్తమితిప్రసిద్ధం-కిమత్రా

నె । నమఃపంకజనై శ్రాయనమస్తైపంకజాంఘ్రయై ॥ ౨౬ ॥ నమోభగవతేతుభ్యంవాసుదేవాయవిష్ణు
వే । పురుషాయాదిబీజాయ పూణః బోధాయతేనమః ॥ ౨౭ ॥ అజాయజనయి త్రైస్యబ్రహ్మణైనంత
శక్తయై । పరాపరాత్మకాభూతాత్మకపరమాత్మన్నమోస్తుతే ॥ ౨౮ ॥ త్వంవైసిస్మత్సూరజడత్తటం
ప్రభోతమోనిరోధాయబిభవ్యకసంవృతః । స్థానాయసత్త్వంజగతోజగత్పతేకాలఃప్రధానంపురు
షోభవాకపరః ॥ ౨౯ ॥ అహంపయోజ్యోతిరథానిలోనభోమాత్రాణిదేవామనభింద్రియాణిచ । క
ర్తామహానిత్యఖిలంచరాచరంతప్యయి ద్విడీయేభగవన్నయంభ్రమః ॥ ౩౦ ॥ తస్యాత్మజోయంతవ
పాదపంకజంభీతఃప్రపన్నార్తిహరోపసాదితః । తత్పాలయైనంకురుహస్తపంకజం శిరస్యముష్యాఖిలక
ల్మషాపహమ్ ॥ ౩౧ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇతిభూమ్యార్చితోవాగ్భిభగవాభక్తీనమ్రయాగదత్వాభయంభౌ
మగృహంప్రావిశత్సకలధ్ధిమత్ ॥ ౩౨ ॥ తత్రరాజన్యకన్యానాంషట్సుహస్రాధికాయతమ్ । భౌ
మాహృతానాంవిక్రమ్యరాజభ్యోదదృశేహరిః ॥ ౩౩ ॥ తంప్రవిష్టస్త్రియోవీక్ష్యనరవర్యంవిమోహి
తాః । మనసావప్రిరేభీష్టంపఠిందైప్రొపపాదితమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఖూయాత్పతిరయంమహ్యంథాతాతదనుమో
దతామ్ । ఇతిసర్వాఃపుథక్క్రృష్ణైభావేనహృదయందధుః ॥ ౩౫ ॥ తాఃప్రాహిణోద్వారవతీంసుమృ
షవిరజాంబరాః । నరయానైర్మహోకోశాకరథాశ్వాకద్రవిణంమహత్ ॥ ౩౬ ॥ విరావతకులేభాం
శ్చచతుడంతాంస్తరస్వినః । పాండరాంశ్చచతుష్షష్టింప్రేషయామాసకేశవః ॥ ౩౭ ॥ గత్వాసురేం
ద్రభవనందత్వాదిత్యైచమండలే । పూజితస్త్రిదశేంద్రేణమహేంద్రాణ్యాచసస్త్రియః ॥ ౩౮ ॥
చోదితోభార్యయోత్పాట్యపారిజాతంగరుత్కృతః । ఆరోప్యసేంద్రాకవిబుధాన్నిజిత్యోపానయిత్పు
రమ్ ॥ ౩౯ ॥ స్థాపితస్సత్యభామాయాగృహేనాద్యామోపశోభనః । అన్వగుభ్రమరాస్స్వగ్గా

మాంత్రాహ॥త్వమితి॥తమసాధారణైశ్చ సంపృతవివ - స్థానాయపాలనాయ - జగతఃసృష్ట్యాద్యశ్శాంతం - ఉత్తటంరజఆది - త్వమేవవిభ
షిశ్చసృజసీత్యశాంతః - కాలప్రధానపురుషః తద్వద్వ్యతిరిక్తానసంతి - త్వంతుపరఃసర్వవ్యతిరిక్తః - అతస్త్వమేవజనయితేత్యశాంతః॥౨౯॥
కార్యకారణప్రపంచస్యతదవ్యతిరేకంతస్యచసర్వవ్యతిరేకముపపాదయతి॥అహమితి॥అహంభూమిఃమాత్రాణిదేవామనన్దియా
జీతీచ - త్రివిధాహంకారకార్యాణి - కతాహంకారః॥ ౩౦ ॥ ఏవంస్తుత్వాప్రాశ్నాయతే॥ తస్యేతి॥ శాస్త్రపన్నాథిశాశర-తస్య
సరకస్యఆత్మజఃఅయంభగదత్తానామభీతః - అతేవ - మయాతవపాదపంకజముపసాదితః అభయప్రదానాశాంతం॥ ౩౧॥ఇతీతి॥అభయం
దత్వా॥ ౩౨॥ తత్రేతి॥ శతాధికమిత్యపిజ్ఞాతవ్యం - యదాహశ్రీపరాశరః॥ శ్లో॥ కన్యాపురేసకన్యనాం షడశాతులవిక్రమః। శతా
ధికానిదద్యశే సహస్రాణిమహామతఇతి - రాజభ్యిఇత్యుపలక్షణం - సిద్ధాదిభ్యశ్చేతి - తథాతేనైవోక్తం॥ శ్లో॥ దేశసిద్ధాసురాదీనాంసృ
పాణాంచజనాదాన - హృత్వాహిసోమరఃకన్యారురోధనిజమందిరఇతి॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ తాఇతి॥ ప్రాణిణాత్ ప్రస్థాపణామూస - సు
మృష్టాః కమనీయాశ్చతాః విరజాంబరాశ్చతాః - సరయానైః శిబికాభిః - అపిచ - మహాకౌశానితి॥ ౩౬॥౩౭॥ గత్వేతి॥సప్రయఃసత్యభామూ
సహితః॥౩౮॥నాదితఇతి॥ సత్యభామయాశ్రేరితస్సౌ పారిజాతవృక్షంఉత్పాట్య-కృతవిబుధజయస్సౌ - ద్వారకాంవివేశ॥౩౯॥స్థాపిత

ఇతి॥ గృహేద్యానం నిష్కటం ఉపశాంతయతి॥ ౪౦॥ సేంద్రా విమథా నిజిత్యేతీం ప్రకృష్టయోగ్యం గ్రామఉక్తతత్రనమకథం
ప్రసాదితః స్వమనోరథేన శ్రీకృష్ణేన సహం ప్రసృతకథం సం గ్రామఇత్యాశంక్యాహ ॥ యయాచ ఇతి॥ అచ్యుతం అథా సాధనమితి చ క
మద్యయం యాచతి థాతాః విగృహ్య తే విగ్రహం కరోతి మహానపి తమః క్రథం అభ్యతాంధనికతాం॥ ౪౧॥ అథో ఇతి॥ యథాయథా
వత్ - అనేన దేవక్యాదిబంధుజనసమాగమోపి ప్రతిగృహం యాగపద్యేన సూచితః - అవ్యయః సవత్తాపి సంపూర్ణః॥ ౪౨॥ అహూ
భాగ్యం నారీణామిత్యాహ త్రిభిః॥ గృహేష్వితి॥ అతః క్యాణికమాణికరోతీతి తథాసః - నిరస్తం సామ్యమతిశయశ్చయైరన్యేషాం - తేషా
గృహేషు - అసపాయా అవస్థితః - రమాభిః లక్ష్మ్యైః అంశభూతాభిః - నిజకామసంప్లుతః స్వానందపరిపూర్ణః - గాహకమేధికాగృహ
సథమాణః॥ ౪౩॥ ఇత్యమితి॥ అమరాగహాససహితమవలోకనంచ - తత్పూర్వకం నవసంగమంచ - తద్గతం జల్పంచ - తస్మిన్ లజ్జాంచ భజాః॥
౪౪॥ ప్రత్యుద్గమేతి॥ విశ్రమణం సంవాహనం - కేశప్రసారః కేశప్రసాధనం - దాసీనాం శతాని విద్యంతే యాసాంతథా భూతా
అపిస్వయం విభోదాన్యం విదధురితి॥ ౪౫॥ ఇతి భావాధాదీపికాయాం - వికాసషష్టితమాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ ❖❖❖❖❖❖❖

ద్యస్తంధానవలంపటాః॥ ౪౦॥ యయాచ అనమ్యకిగీటకోటిభిః పాదౌష్పృశన్నచ్యుత మథా సాధన
మ్॥ సిద్ధార్థవతేన విగృహ్య తేమహానః పూసూరాణాంచ తమోధిగాధ్యతామ్॥ ౪౧॥ అథోముహూ
ర్తవకస్త్రిన్నానాగారేసుతాస్త్రియః॥ యథోపయోమేభగవాన్ తావద్రూపధరోవ్యయః॥ ౪౨॥
గృహేషు తాసామనపాయతక్యకృన్నిరస్తసామ్యాతిశయోవ్యవస్థితః॥ రేమేరమాభినిజధామసం
ప్లుతోయథేతరోగాహకమేధికాంశ్చరత్॥ ౪౩॥ ఇత్యంరమాపతిమవాప్యపతిం స్త్రియస్తాబ్రహ్మ
దయోపినవిమఃపదవీంయదీయామ్॥ భేజర్కదావిరతమేధితయానురాగహాసావలోకనవసంగమజల్ప
లజ్జాః॥ ౪౪॥ ప్రత్యుద్గమాదరభయాననపాదశౌచతాంబూలవిశ్రమణవీజనగంధమాలైః॥ కేశప్రసా
రశయనన్నవమోపహారైర్దాసీశతా అపివిభోర్విదధుస్తదాస్యమ్॥ ౪౫॥ ❖❖❖❖❖❖❖

❖❖❖❖❖❖❖ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఎకోనషష్టితమోధ్యాయః॥ ❖❖❖❖❖❖❖

—❖ శ్రీకృష్ణరుక్మిణీదేవ్యాః పరస్పరనమోక్తీప్రవచనఘట్టః॥ ❖—

శ్రీశుకః॥ కహిచిత్సుఖమాసీనం స్వతల్పస్థం జగద్గురుమ్॥ పతిం పర్యచరద్వై షష్టివ్యజనేన సఖీజనైః॥
౧॥ యస్త్వైతల్లీలయావిశ్వం సృజత్యత్త్యవతీశ్వరః॥ సహజాతస్త్వసేతునాంగోపీథాయయదుష్వ
జః॥ ౨॥ తస్మిన్నంతగృహేభ్రాజన్తుక్తాదామవిలంబినా॥ విరాజితే వితానెన దీపైర్మణిమయైరపి॥
౩॥ మల్లికాదామభిధూపైర్ద్విరేఫకులనాదితే॥ జాలరంధ్రప్రవిష్టైశ్చ గోభిశ్చంద్రమసోరుణైః॥
౪॥ పారిజాతవనామోదవాయుమోద్యావశాలినా॥ ధూపైరాగరుభీరాజజాలరంద్రవినిర్గతైః॥
౫॥ పయఃఫీననిభేశుభైః పర్యంకకశిపూత్రమే॥ ఉపతస్థైః సుఖాసీనం జగతామీశ్వరం పతిమ్॥ ౬॥ వా
లవ్యజనమాదాయరత్నదండం సఖీకరాత్॥ తేన వీజయతీదేవీ ఉపాసాంచక్రశ్చశ్వరమ్॥ ౭॥ సోపా
చ్యుతం క్వణయతీమణిమూపురాభ్యాం రేజేంగుళీయవలయవ్యజనాగ్రహస్తా॥ వస్త్రాంతగూఢకుచకుం

శ్లో॥ అథ షష్టితమే కృష్ణః పరిహాసేన రుక్మిణీమ్॥ కొపయిత్వా తతః ప్రేమకలహే తామసాంత్యయత్॥ రామారామజనానందమహోదయవి
డంబనైః॥ రుక్మిణ్యాప్రేమకలహాభద్రనైశ్చర్యమీర్యతే॥ కహిచిదితి॥ స్వతల్పస్థం స్వపర్యంకస్థం॥ ౧॥ వత్సమాగం రుక్మిణ్యాః శ్ర
యః శ్రీకృష్ణే పరమప్రేమసంభావయతుం తస్యోక్తమేవ తత్త్వమనుస్తారయతి॥ యస్త్వైతి॥ ౨॥ అదౌ తావత్త్రిభిశ్చ కైః మండరమమవ
ణాయతి॥ తస్మిన్నితి॥ తచ్ఛబ్దేనాతిప్రసిద్ధమాహ - భ్రాజంతి ముక్తాదామానితేమం విలంబాః సంలియస్తి - తేన వితానెన విరాజితే
త్యతీయాంతానాం విరాజితపదేనాన్వయః॥ ౩॥ మల్లికేతి॥ సుగంధితయాద్విరేఫకులైః నాదితే - ప్రవిశద్భిశ్చంద్రరత్నైః॥ ౪॥ పారిజా
తేతి॥ నిగచ్ఛద్భిః అగరుసంభవధూపైశ్చాతిమనోహరత్వం దశకతం॥ ౫॥ పయః ఇతి॥ పయసఃక్షీరస్య ఘన ఇవ మృదునిపర్యంకత
త్థితకశిపూత్రమేహంసతూలికాయాం - ఉపతస్థానవత॥ ౬॥ తదేవాభినయతి॥ వాలవ్యజనమితి॥ ౭॥ సేతి॥ ఉపాచ్యుతం అచ్యుతస్య
సమీపే - సామణిమూపురాభ్యాం రేజే - కథం రేజే క్వణయతీమణిమూపురామూజయంతీతి తథా - అంగుళీయవలయవ్యజనాని అగ్రహస్తే
హస్తాగ్రయస్యస్పృశ - వస్త్రాంతగూఢాస్థగతా కుచౌ తయోః కుంకుమం తేన శోణోహరస్తస్య భాసా - తథానితం శబ్దతయాపరాధ్యా అ

మూల్యాకాంచీతయాచరణైః ॥ ౧౫ ॥ తామితి ॥ తాంసీగీష్వ - ప్రీతస్త్వ - స్తయమానోహరిరాబభాష - కథంభూతాం - యావీలయా
ధృతతనోస్త్వస్యస్యఅనురూపరూపా అనురూపంరూపం యస్యాస్యా - యథోక్తంప్రీతరాశరణైః ॥ ౧౬ ॥ దేవత్యేదేవదేహేయం మమష్యత్యే
చమానుషే ॥ విష్ణుదేహానురూపంవై కరోత్యేపాత్తన స్తమమితి - కించ - అలక్తైఃకుండలాభ్యాంసిష్టేగపత కేసచాలంకృత కంఠసచతుర్ది
క్షుశోభితవ క్రైశ్చలసంతీస్తితసుధాయన్యస్తాం ॥ ౧౭ ॥ సర్వగుణయుక్తాయాఅపితవబుద్ధిమందేత్యాశయేనాహైకాదశభిః ॥ రాజపుత్ర
తి ॥ హారాజపుత్ర - లోకపాలనామివవిభూతిరైశ్వర్యంయమేంద్రైః - తథామహాప్రభావైఃఆధ్యైః రూపాదిభిరూజితైశ్చ - పూర్వమీ
శ్వీతాసి ॥ ౧౮ ॥ తామితి ॥ తాంహిత్యానోస్తా ఆసమా - కస్తాత్వవప్యషేవృతవతీత్వం ॥ ౧౯ ॥ కించ ॥ రాజభ్యుత్థితి ॥ ప్రాయశఃరాజభ్యుత్థ
ధాసంధాదిభ్యః - విభ్యతః భయంప్రాపువతః ॥ ౨౦ ॥ అసప్తేతి ॥ అసప్తవత్త్వానాంఅవిజ్ఞాతాచారాణాం - అలోకపథంఅతా స్త
పారతంత్ర్యంత్రీపారతంత్ర్యంవా - పదవీంమాగ్గాం - ఆస్థితాఃఅమస్యతాః ॥ ౨౧ ॥ కించ ॥ నిష్ఠించనాశ్చి ॥ ౨౨ ॥ యదామితి ॥ ఆ

కుమశోణహారభాసానితంబధృతయాచపరాధ్యకాంచ్యా ॥ ౧౫ ॥ తాంరూపిణీంశ్రియమనన్యగతినిగీష్వ
యావీలయాధృతత మోరనురూపరూపా ॥ ప్రీతస్త్వయన్న లకకుండలనిష్క్రకంఠవ క్రోల్లసత్త్వీత
సుధాంహరిరాబభాష ॥ ౧౬ ॥ శ్రీకృష్ణః ॥ రాజపుత్రీప్సి తాభూపైలోకపాలవిభూతిభిః ॥ మహానుభావై
శ్రీమద్భీరూపాదార్యబలోజితైః ॥ ౧౭ ॥ తా ప్రాప్తానధిమోహిత్యాచై ద్యాదీక్ష రదుర్ద
దా ॥ దత్తాభ్రాత్రా స్వపిత్రా చకస్తామ్నో వప్యషేసమా ॥ ౧౮ ॥ రాజభ్యుత్థివిభ్యతస్సుభ్ర
సముద్రంశరణంగతా ॥ బలవద్భిఃకృత ద్వేషాప్రాయ స్త్యక్తనృపాసవా ॥ ౧౯ ॥ అసప్తవత్త్వా
నాంపుంసామలోకపథమీయమామ్ ॥ ఆస్థితాఃపదవీంసుభ్ర ప్రాయస్సీదంతియోషితః ॥ ౨౦ ॥ నిష్ఠం
చనావయంశశ్వన్నిష్ఠించనజనప్రియాః ॥ తస్మా త్ప్రాయోణనహ్యభ్యామాంభజంతిసుమధ్యమే ॥ ౨౧ ॥
యయోరాత్మసమం విత్తంజన్తైశ్వర్యాకృతిభవేత్ ॥ తయోవివాహూమైత్రీచనోత్తమాధమ
యోఃక్వచిత్ ॥ ౨౨ ॥ వైదభ్యేతదవిజ్ఞాయత్వయాదీఘసమీక్షయా ॥ వృతావయంగుణైహీనాభి
క్షుభిశ్శాఖితాముగా ॥ ౨౩ ॥ అథాత్మనోనురూపంవై భజన్వపురుషషభన్ ॥ యెనత్వమాశిషస్స
త్యాగహాముత్రచలస్యసే ॥ ౨౪ ॥ చైద్యపాల్యజరాసంధదంతవక్త్రాదయోనృపాః ॥ మమద్విషంతి
వామోరురుక్మీచాపితవాగ్రజః ॥ ౨౫ ॥ తెహంవీర్యమదాంధానాందృష్టానాంస్తయనుత్తయే ॥ ఆనీతా
సిమయాత్వంచ తెజోపహరతాసతామ్ ॥ ౨౬ ॥ ఉదాసీనావయంనూనంన స్త్ర్యపత్యాథకాముకాః ॥
ఆత్మలభ్యాన్మహేపూర్ణాగేహయోజ్యోతిరక్రియాః ॥ ౨౭ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఎతావదుక్తాభగవానా
త్మానంవల్లభామివ ॥ మన్యమానామవిశ్లేషాత్తద్దష్టఘ్న ఉపారమత్ ॥ ౨౮ ॥ ఇతిప్రిలోకాధిపతేస్త
దాత్మనఃప్రియస్య దేవ్యశ్రుతపూర్వమప్రియమ్ ॥ ఆశ్రుత్యభీతాహృదిజాతవేపథుశ్చింతామరం
తాంరుదతీజగామహ ॥ ౨౯ ॥ పదాసుజాతేననఖారుణశ్రియాభువంలిఖంత్యశ్రుభిరంజనావృతైః ॥ ఆ
సింఛతీకుంకుమరూషితస్తనోతస్థావధోముఖ్యతిదుఃఖరుద్ధవాక్ ॥ ౩౦ ॥ తస్యాస్సుదుఃఖభయశోకవినష్ట
బుద్ధేహస్తాన్లచ్చగద్వలయతోవ్యజనంపపాత ॥ దేహశ్చవిక్లబధియస్సహసావిముహ్యారంభేవవాత

త్వసమంపరస్పరమనురూపం - జన్తైశ్వర్యాభ్యాం సహితాఅకృతిఃరూపంజాతివాసమా ॥ ౧౫ ॥ వైదభ్యేతి ॥ సదీర్ఘా సమీక్షా విచా
రోయస్యాస్తయ ॥ ౧౬ ॥ అథేతి ॥ అథఇదాసీమపి ॥ ౧౭ ॥ తహికమిత్యానీతాహమితిచేత్తత్రాహ ॥ చైద్యేతి ॥ మమ మాం ద్విషంతి ॥
౧౮ ॥ తెహమితి ॥ స్తయమత్తయేగవాపసయనాయ ॥ ౧౯ ॥ ప్రీణామతిమస్సహమాదాసీన్యమకామత్వంచాహ ॥ ఉదాసీనాశ్చి ॥ ౨౦ ॥
హయాః దేహగేహయాః - ఉదాసీనాః - అతవీవ - జ్యోతిరక్రియాఃజ్యోతిఃప్రదీపాది - తద్వత్పాక్షీమాత్రతయాక్రియారహితాః - అస్త్
హవతామహఇతి ॥ ౨౧ ॥ వితావదితి ॥ అవిశ్లేషాద్ధే తా రాత్మానంవల్లభామేవేత్యేవాధేఇవశబ్దః - ఆత్మానమేవవల్లభాం - సవా
సుఅహమేవవల్లభానాశ్యేతిమన్యమానాంగవితామిత్యథః ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ చింతాలక్షణమహ ॥ పదేతి ॥ సఖైరరుణాశ్రీః కాంతిర్య
స్యతేన - గుకామతేనపదా ॥ ౨౪ ॥ తస్యాశ్చితి ॥ సుదుఃఖమప్రియశ్రవణాత్ - భయంత్యాగశంకయా శోకఃఅనుతాపః - తైవిదానస్తా బు
ద్ధియస్యాస్తస్యాః - శ్లథంతిపతంతిశలయాని యస్తాత్ - హస్తాత్ - దేహశ్చపపాత - విక్లబాదివశా - ధీయాస్యాఃతస్యాః ॥ ౨౫ ॥ తమితి ॥

హాస్యప్రాధిం గాభిర్యం - అన్వకంపతదయాంకృతవా - ఎతస్యామబలాయాంపరిహాస మజానంత్యాంకిమథాంమచ్ఛతురత్వమితి
 విరరామేత్యధాః || ౨౫ || పర్యంకాదితి || చతుభాజఇతిఉత్థాపనాశ్లేషణవక్త్రపరిమాజానాద్యధామావిష్కృతచతుభాజఇత్య
 ధాః - సమూహ్యానిబధ్య || ౨౬ || ప్రమృజ్యేతి || ఆశ్రుభిః కశశోభితే శుచా శోకాశ్రుభిః || ౨౭ || సాంత్యయామాసేతి || సాంత్యయామా
 సాను నీతవా || ౨౮ || మెతి || మామాం త్వద్వచః కింనువదిష్యసీతి శ్రీమతామేన శ్రీమచ్ఛతా - య్యేశ్యాసమణా - ఏవమాచ
 రితము క్తం - సతుతత్వతః - హాలం గనెహసుందరి || ౨౯ || ముఖమితి || ప్రేమసంరంభేనప్రణయకౌసేస - స్ఫురితః కంపితాధరో యస్మిన్
 తత్ - కటశబ్దేనకటాయః - తైరాక్ష్యేరరుణావపాంగాయస్మిన్తత్ - అతఏవ - సుందరంకుటిలం భ్రుకుటితటంయస్మిన్తత్ || ౩౦ || సనుకల
 హతవకింకౌతుకంసుఖంవాతతఅహ || అయమితి || సమైసానామణిః - యామః కాలః || ౩౧ || ౩౨ || బభాషఇతి || భగవత్ స్తస్యైశ్వర్యయుక్తం
 ముఖం - సప్రీడేనహసేనరుచిరేణస్మిన్ధేనచాపాంగేనవీక్షమాణా || ౩౨ || అసమత్వంభయందుగాత్రయణంప్రబలైః కలిః | అరాజత్వమజ్ఞా
 త్వానౌకికేహవసాదనమ్ || నిష్ఠించనత్వంత్రీతిరాధ్యానాదరణీయతా | అనాచిత్యంసిగుణత్వంభృథాశ్లాఘాచభియుభిః || ఔదాసీన్యమ
 కామత్వంస్వదామౌజుడశాసతః | అజ్ఞత్వాదీఘదశిత్యేభైర్హ్యురాజ్ఞాంబహూగుణా || కృష్ణనర్తదితాభైష్ఠీన్యమేధత్తద్గుణ

నిహతాప్రవికీర్యకేశాః || ౨౪ || తందృష్టాప్తభగవాన్కృష్ణఃప్రయాయాఃప్రేమబంధనమ్ | హాస్య
 ప్రాధిమజానంత్యాఃకరుణాస్సోన్వకంపత || ౨౫ || పర్యంకాదవరుహ్యశుతాముత్థాప్యచతుభాజః | కె
 శాసమూహ్యతద్వక్త్రంప్రామృజత్వద్దపాణినా || ౨౬ || ప్రమృజ్యాశ్రుకళేనైత్రైస్తనాచోపహ
 తాశుచా | ఆశ్లిష్యబాహునారాజన్ననన్యవిషయాంసతీమ్ || ౨౭ || సాంత్యయామాససాంత్యజ్ఞఃకృప
 యాకృపణాంప్రభుః | హాస్యప్రాధేభ్రమచ్ఛితామతదహంసతాంగతిః || ౨౮ || శ్రీకృష్ణః || మా
 మావైదభ్యసూయేథాజానెత్వాంమత్ప్రాయణామ్ | త్వద్వచ శ్రీమతామేనయ్యేశ్యాచరితమం
 గనె || ౨౯ || ముఖంచప్రేమసంరంభస్ఫురితాధరమీక్షితుమ్ | కటాయపారుణాపాంగంసుందరభ్రుకు
 టీతటమ్ || ౩౦ || అయంహిపరమోలాభోగృహేషుగృహమేధినామ్ | యన్నమైసీయతేయామః
 ప్రయాయాభీరుభామిని || ౩౧ || శ్రీశుకః || సైవంభగవతారాజవైదభీపరిసాంత్యితా | జ్ఞాత్వాత
 త్పరిహాసోక్తింప్రియత్యాగభయంజహౌ || ౩౨ || బభాషఋషభంపుంసాంవీక్షంతీభగవన్ముఖమ్ |
 సప్రీడహసరుచిరస్నిగ్ధాపాంగేనభారత || (రుక్మిణీచారుసర్వాంగీసాతూచ్ఛ్రీరనపాయినీ) || ౩౩ ||

రుక్మిణీ || నన్వేవమేతదరవిందపిలోచనాహయదైవభవానభవతస్సదృశీవిభూమ్నః | క్వస్వేవహి
 మ్నృభిరతోభగవాన్స్యధీశఃక్వాహంగుణప్రకృతిరజ్జగహితపాదా || ౩౪ || సత్యంభయాదివగుణై
 భ్యడగుక్రమాంతశ్చైతేసముద్రఉపలంభనమాత్రఆత్మా | నిత్యంకదింద్రియగణైఃకృతవిగ్రహస్తవ్యం
 త్వత్సైవకైన్యపపదంవిధుతంతమోంధమ్ || ౩౫ || త్వత్పాదపద్మమకరందజుషాంమునీనాంవత్సాస్ఫు
 టంనృపశుభిననుదుఖభావ్యమ్ | యస్తాదలౌకికమపీహితమిశ్వరస్యభూమ్నస్తవేహితమథోఅను

స్తవైః || శ్రీధరియామై || భగవతఃస్వనిందాపరాణీవయానివాక్యని - తానిసఖాత్తప్రపరతయావ్యాచితాప్రతిభాషతేస్త || ౩౩ ||
 తత్రయదుక్తంకస్తూన్మోవవృషేసమానితి - తత్రాసామ్యంసత్యమేవేత్యాహ || సన్వీతి || హాలరవిందలోచన - త్ర్యధీశఃత్రయాణాంబ్ర
 హ్మదీనామపిఅధీశోనియంతాత్వం - క్వక్వచాహంగుణప్రకృతిఃత్రిగుణస్వభావాప్రకృతగుణమయాప్రకృతివా - సమత్వమేవాధీశ్వరీ
 శ్రీఃసవైరుపాస్యత్వాత్వతఅహ - అజ్ఞైస్సకామైగృహీతాపాదాలంప్రీయస్యాస్సా || ౩౪ || యదుక్తం - రాజభ్యభిభ్యతస్సుభ్రుసము
 ద్రంశరణంగతానితితత్రాహ || సత్యమితి || హడిరుక్రమేతిభయాభావందశాయతి - గుణాఃశబ్దాదయవివరాజంతఇతిరాజానః - తేభ్య
 భయాదివేతి అంతఃపృథమేసముద్రేతద్వదగాధ - విషయాకారైరపరిచ్ఛిన్నఇత్యధాః - కేతేనశ్చలతయాప్రకాశతే - ఉపలంభనమా
 త్రఃచైతన్యభునఃఆత్మాభవానితి - బలవద్భిఃకృతద్వేషానితియదుక్తం - తదపిసత్యమిత్యాహ - నిత్యమితి - కదింద్రియగణైఃకల్పితై బహు
 ముణైరింద్రియగణైఃసృత్యభిప్రా యేణబహువచనం - కల్పి ఇంద్రియగణోయేషామితివా - తైస్తవ్యనిత్యంకృతవిగ్రహఃతేమత
 వాప్రతితః - యదుక్తంత్యక్తస్పాసనానితితద్యుక్తమేవేత్యాహ - త్వత్సైవకైరితి - సృపాణాంపదమాసనం - అంధంగాథంతమవివతత్ -
 అవివేకబహుళత్వాత్వత్సైవకైరేవత్యక్తంకింపుననక్తవ్యంత్యయత్యక్తమితి || ౩౫ || అస్పష్టవత్త్వానాంపుంసామలోకపథమాయు

మమితియదుక్తంతదపితకై వేత్త్యాహ || త్వత్పాదేతి || పృథక్పాదఃసరాకారైఃపశుభిః-కింపునవక్తవ్యంతవవత్తాన్సుటమితి-కించ-
 యస్తాత్ యేభవంతమనువర్తంతేతేషామపి-ఈహితంతలౌకికమేవ-అథౌచితఃకిమువక్తవ్యంతవేత్త్యరస్యహితంతలౌకికమితి-అస్థితాఃస
 దవీంసుభ్రుప్రాయస్సీదంతియోపితభిత్వస్యపరిహారంవక్ష్యతి-యద్వాంఛయేతిసంచమన్లోకే|| ౩౬|| నిష్ఠించనావయంతశశ్వస్త్రిష్ఠిం
 చనజనప్రియాః-తస్మాత్ప్రాయేణసహ్యాధ్యామాంభజంతిసుమధ్యమభిత్వేతన్మోక్షంక్రమ్యంతపరిహరతి || నిష్ఠించనభితి || దండ్ర
 తాలక్షణంనిష్ఠించనత్వంతుతవసఘటతఇత్యాహ-యస్తాదితి-అన్యతాబలిభుజఃపూజ్యాఅపిబ్రహ్మదయోయస్తేభవతేబలింహరంతి-త
 స్యసర్వైశ్వరస్యభవతోదరిద్రతానఘటత ఇత్యర్థః-నిష్ఠించనజనప్రియా ఇత్యత్రతత్పురుషేణబహుప్రీహానావాసిందాస్యాదితి
 స్యయమభ్యుభయధాస్తాతి-ప్రేష్టభవానితి-బలిభుజాంబ్రహ్మదీనాంలాకేశ్వరాణాంత్యంప్రేష్టః తేపి-తుభ్యంతవేతి-తస్మాత్ప్రాయేణ
 నహ్యాధ్యామాంభజంతీత్యస్తాత్తరంసత్వావిదంతీతి-అభ్యతయాలంకారః-త్వాత్వాం అంతకంసవిదంతీతి-అతస్తేఅనుతృప్తఃఅనానేవత
 ప్తయంతి-సత్వాంభజంతీత్యర్థః || ౩౭ || బలిభుజామపిభవాప్రేష్టభిత్వత్రహతుంవదంతీయయోరాత్వసమంవిత్తమిత్యనేనాక్తమ
 నాచిత్వంపరిహరతి || త్వమితి || ఫలాత్పరమానందస్వరూపః || శ్రు || ఎతస్యైవానందస్యాన్యానిభూతానిమాత్రముపజీవంతీతిశ్రు
 తేః-సమాజఃసేవ్యసేవకభావలక్షణసంబంధః-సతుపుంసఃప్రియాశ్చ-మిథోరతయోఃఅవితత్తృప్తసుఖదుఃఖివోస్తదాకులయోరి
 త్యర్థః|| ౩౮ || భిక్షుభిఃశ్లాఘితాముధేత్యస్యపరిహారః || త్వమితి || భిక్షుపదవ్యాఖ్యానం స్యస్తంధైమునిభిరితిముధేత్యస్యపరిహారః
 ఆత్మేతియదథేసవకంప్రియంభవతితస్యజగతామాత్మసత్వవరణంసప్యధేత్యర్థః-కించ-ఆత్మదత్తి-వైదభ్యేతదవిజ్ఞాయత్వయా

యేభవంతమ్ || ౩౬ || నిష్ఠించనాననుభవాన్నయతోస్తికించిద్యస్తేబలింబలిభుజోపహరంత్యజా
 న్యాః | నత్వావిదంత్యనుతృప్తాంతకమాధ్యతాంధాఃప్రేష్టభవాబలిభుజామపితేపితుభ్యమ్ || ౩౭ ||
 త్వంవై సమస్తపురుషార్థమయఃఫలాత్కాయద్వాంఛయానుమతయోవిసృజంతీకృత్సమ్ | తేషాంవి
 బోసముచితోభవతస్సమాజఃపుంసస్త్రియాశ్చరతయోస్సుఖదుఃఖిమోన || ౩౮ || త్వంన్యస్తదండ
 మునిభిరేదితానుభావఆత్మాశ్చ దశ్చజగతామితిమేవృతోసి | హిత్యాభవచ్ఛ్రవణదీరితకాలవేగధ్వ
 స్తాశిషోబ్జభవనాకపటేకుతోన్యే || ౩౯ || జాడ్యంవచస్తవగదాగ్రజయశ్చభూపాణవిద్రావ్యశాఙ్గ
 వినదేనజహార్థమాంత్యమ్ | సింహాయథాస్వబలిమీశపశూన్స్వభాగంతేభ్యోభయాద్యదుదగిం
 శరణంప్రపన్నః || ౪౦ || యద్వాంఛయాన్యపశిఖానుణయోంగవైన్యజాయంతనాహుషగయాద
 యవికపత్యమ్ | రాజ్యంవిసృజ్యవివిశువనమంబుజాక్షసీదంతీతేనుపదవీంతభిహోస్థితాఃకిమ్ || ౪౧ || కా
 న్యంశ్రయేతతవపాదసరోజగంధమాఘ్రాయసన్ముఖరితంజనతాపవగమ్ | లక్ష్మ్యైలయంత్యవిగణ
 య్యగుణాలయస్యమత్యంసదోరుభయమథవివిక్తదృష్టిః || ౪౨ || తంత్యానుగూపమభజంజగతా
 మధీశమాత్మానమత్రచపరత్రచకామపూరమ్ | స్యాన్యైతవాంఘ్రిరరణంసృతిభిభ్రామంత్యాయో

చీఘ్రసమిక్షయేతిస్వస్తిన్నక్రదోషద్వయంపరిహరతి-ఇతితి-ఇతిజ్ఞాతైవమేమయావృతోసీత్యజ్ఞానపరిహారః-హిత్యేతి-అగీఘ్రసమి
 క్షత్వపరిహారఃభవతోభ్యవస్సకాశాదుదీరితోయః-కాలఃతస్యవేగః-తేనధ్వస్తాఅశిషయేషాంతాబ్రహ్మదీనపివిహయకుతోన్యేవరాకా
 ఇతిభావః|| ౩౯ || స్వాజ్ఞానంపరిహృత్యపురుషాంతరగుణవణానప్రదీప్తకౌపసంరంభేణతస్మిన్నేవాజ్ఞానమాపదయతి||జాడ్యమితి|| సిం
 హాయథాపశూవిద్రావ్యస్వబలింహరతి-తథాశాఙ్గధనునిశదేనైవజరాసంధాదీవిద్రావ్యమంస్వభాగంప్రియంయస్త్యం
 హృతవాససి-తస్యతవరాజభ్యోభయాదుదగింప్రపన్నఇతియద్వచోభాషణం-తజ్జాడ్యంమాండ్యంసఘటతఇత్యర్థః|| ౪౦||యచ్చాన్యదసే
 ప్తవత్తనామిత్యాది నాథాత్వాంభజంతీవంతీత్యవసాదసంశ్రమావహత్వముక్తంతదపిమందమేవేత్యాహ || యద్వాంఛయేతి||య
 స్యతవభజనవాంఛయాన్యప్రేతమాఃఅంగోవేసస్యపితా-వైస్యఃపురుః-జాయంతఃభరతః-నాహుషయయాతిః-గయశ్చాదిర్యేషాంతే-
 యేతేతవ-అనుపదవీంమాగం-అస్థితాఃఆత్రితాః-తేకింసీదంతీసీదంతీవ-అపితుత్వత్వసంప్రాప్తాభిత్వర్థః-ఏవంచకౌపావే
 తేనఅవసాదసస్యపరిహారాదస్పష్టవత్తనామిత్యేతరాంతర్యంవిహయాశ్రోతృప్తః || ౪౧ || యచ్చేక్తంతాత్తనోనురూపమితి-త
 త్రాహ-శ్లోకద్వయేన || కేతి|| గుణానామాలయస్యతవపాదసరోజగంధంజనతాయఅపవగంమోక్షరూపం-లక్ష్మ్యైలయంసన్యే
 వ్యం-సద్భిముఖరితంవణితమాఘ్రాయతమవిగణయ్యమత్యం-మరణధమకంసదాఉరుభయంయస్యతమ్యం-కాస్త్రీశ్రయేత
 సేవేత-అథేవివిక్తదృష్టియేస్యాన్న-గుణాలయస్యేత్యనేనగుణైహీనాఇతియదుక్తంతదపాస్తం|| ౪౨|| అతస్తామేవఅహమభజమి
 త్యాహ || తమితి || ప్రాథమ్యతేస్యాదితి-అరణంశరణం-సృతిభిః దేవతిర్యగాదిజన్తభిః-శ్రుతిభిరితిపాతాంతరేత్వర్థావాదబహుశ

కమలాశ్రవణై రిత్వభాః - కథంధూతస్యతవ - యస్తస్యం - అస్యతస్యసంసారస్యఅపవగ్నానాశోయస్తాత్మః - భజంత ముపయాతి ఆత్మ
సాత్మరోతి - తస్యతవాంఘ్రిరితి - భీతస్యహిశరణమేవ - అమరూపంభజనయోగ్యం - అతస్తాత్వామభజమిత్వభాః || ౪౩ || యోచోక్తారా
జ్ఞాంబహవోగుణాః రాజపుత్రీభీతా భూపైలోకపాల విభూతిభిరిత్యాదినాతత్ర సేవ్యకంసశాపంసాంగుళిభంగంచాహద్యాభ్యాం || త
స్యాభితి || ఖరాభివ కేవలంభారవాహః - గావోబలీవదాభివనిత్యంవ్యాపారక్లిప్తాః - శ్వానభివావమతాః - బిడాలాభివకృషణాః హిం
సాశ్చ - భృత్యాభివకింకరాః - నృపాస్తస్యాః కుభాగాయాః - పతయః శుభాః - యస్యాః కణాపథంత్యత్కథానప్రాపుయ్యదితి || ౪౪ ||
తథాహి || త్వగితి || తేపదాబ్జమకరందమజిఘ్రతీసతీయాస్త్రీ విమూఢాసా - కాంతోయమితిమతిర్యస్యాస్సాకాంతమతిః - జీవచ్ఛవంభజ
తి - త్వగాదిభిః బహిఃపినద్ధంభన్నం - అంతమాంసాదిమయమితి || ౪౫ || యదుక్తముదాసీనావయమిత్యాదితత్రాహ || అస్తివితి || యద్య
పిత్యంనిరసేక్షస్తథాపిమమతేచరణానురాగోస్తు - మయిచఅనతిరిక్తాఅనతిశయవతీన్యస్తిర్యస్యతస్యతే - ఆత్మకాత్మకేవ - రతస్య - త
హి - తవతేనకూలాభః - త్వచ్ఛరణానురాగివమహాభః - కించయహిఅన్యవిశ్వస్యవృద్ధయే - ఉపాత్తారజసః అతిమాత్రాబోధ్యం
యేనసః - తథాభూతస్యక - మాంసమీక్షసే - ఉపివాభే - హహాపే - తదేవసః పరమానుకంపాఅత్యనుగ్రహాభి || ౪౬ || తదేవంతదు
క్తంసవంప్రతివ్యాఖ్యాయప్రసన్నచిత్తామంత్రముపదిశంత్యాహద్యాభ్యాం || నెతి || అథాత్మనోనురూపమిత్యాదితేవచః అరీకంమి

వై భజంతముపయాత్యన్యతాపవగ్నః || ౪౩ || తస్యాస్సృగ్చ్యుతనృపాభవతోపదిష్టాస్త్రీణాంగృ

హేషుఖరగోశ్వబిడాలభృత్యాః | యత్రణములమరికశనమోపయాయాద్యష్టత్రథాహరవి
రించసభానుగీతా || ౪౪ || త్వక్ష్మశ్రులోమనఖకేశపినద్ధమంతర్మాంసాస్థిరక్తకృమివిట్కఫపీత్రవా
తమ్ | జీవచ్ఛవంభజతికాంతమతిర్విమూఢాయాతేపదాబ్జమకరందమజిఘ్రతీసా || ౪౫ || అస్తస్యం
బుజాక్షునుమతేచరణానురాగఆత్మకరతస్యమయిచానతిరిక్తదృష్టేః | యహ్యస్యవృద్ధయఉపాత్తర
జోతిమాత్రోమామీక్షసేతదుహనఃపరమానుకంపా || ౪౬ || నైవాళీకమహంమన్యేవచస్తేనుధుసూ
దన | అంబాయాభివహిప్రాప్తయఃకన్యాయాస్సృగ్చ్యుతఃకప్చిత్ || ౪౭ || పూర్వాధాయాశ్చపిపుంశ్చ
ల్యామనోభ్యేతినవంనవమ్ | బుధోసతీంనబిభృయాత్తాంబిభ్రమభయచ్యుతః || ౪౮ || శ్రీభగవాన్ ||
సాధ్వేతప్రచ్యుతకామేనరాజపుత్రీప్రలంభితా | మయోదితంయదన్వాత్తతత్సర్వంసత్యమేవహి ||
౪౯ || యాన్యాకామయసేకామాన్మయ్యకామాయమానిని | సంతిహ్యేకాంతభక్తాయాస్తవ
కల్యాణినిత్యదా || ౫౦ || ఉపలబ్ధంప్రతిప్రేమపాతిప్రత్యంచతేనఘే | యద్వాక్తేకైశ్చల్యమానాయా
నధీమన్యపకషితా || ౫౧ || యేమాంభజంతిదాంపత్యేతపసావ్రతచర్యయా | కామాత్మానోప
వగ్నశంమోహితానుమమాయయా || ౫౨ || మాంప్రాప్యమానిన్యపవగ్నసంపదంవాంఛంతియేసం
పదఎవతత్పతిమ్ | తేమందభాగ్యానిరయేపియేన్యణాంమాత్రాత్మకత్వాన్నిరయస్సుసంగమః || ౫౩ ||
దిష్ట్యాగృహేశ్వర్యసకృత్తయి త్వయాకృతానువృత్తిభావమోచనీఖలైః | సుదుష్టరాసోసుతరాం

భ్యేతిస్తేవమన్యే - యతోలోకకన్యాయావకృచ్ఛిగ్రతిభావతి - యథాకాశీరాజకన్యానాంఅంబాంబల్యంబికానాంతిస్సణాంమధ్యేఅం
బాయఃకన్యాయావసాల్యైరతిజాతాతద్వత్ || ౪౭ || పూర్వాధాయాభి || పూర్వాధాయఃపరిణీతాయఅపీతి - ఉభయస్తాదిహపరలోకద్వ
యాత్మచ్యుతోభ్రష్టభి || ౪౮ || సాధ్వీతి || ప్రలంభితాఉపహసితాసి - అన్వాత్తఅన్వాఖ్యాతవతీ || ౪౯ || యానితి || మయిచికాంతభక్తా
యాస్తేకామాస్సంత్యేవ - అకామాయకామనివృత్తయేమోక్షపర్యవసాయిసభిత్వభాః || ౫౦ || అనువాదేనవరాధత్వాతామభినంద
తి || ఉపలబ్ధమితి || యద్యస్తాత్మమయివర్తమానాధీనాపకషితానాన్యవిషయాజాతా || ౫౧ || ఏకాంతభక్తిమభినంద్యతామేవదృఢీ
కర్తుంసకామాభక్తానిందతి || యభితి || దాంపత్యేగంపత్యుపభోగసుఖాభాం || ౫౨ || మాయామోహితత్వమేవోపసాదయతి ||
మమితి || అపవగ్నానాపహసంపదోయస్తికతంమాం - ప్రాప్యప్రసాద్య - యేకేవలంగంపదవివవిషయావాంఛంతి - నతుమాంతత్వ
తితాసాంసంపదామపియోహమేవపతిఃతం - యేవిషయానిరయేపినికృష్టయోనావపిస్యఃతా - కించ - తేమంమాత్రాత్మకత్వాత్విష
యాత్మకత్వాత్ - నిరయఃసుసంగమఃశోభనసంగమవివస్యాదతోమందభాగ్యాభిత్వభాః || ౫౩ || దిష్ట్యాగృహేశ్వరి - త్వయామ
యిభవమోచనీనిష్ఠామాఅనువృత్తిఃకృతా - ఏతద్దిష్ట్యాభగ్రంకథంధూతా - ఖలైఃసుదుష్టరా - దురాశిషోదురభిప్రాయాయః - అతవివల
సుంభరాయఃప్రాణతపణపరాయః - నికృతింబుషోపచనపరాయఃస్త్రీయాః - సుతరామసావనువృత్తిస్సుదుష్టరేతి || ౫౪ || కిం

చసంతిన్మూఃప్రేక్ష్యవమయ్య నువ ర్తమానాబహ్వ్యః కింతుత్వయాసదృశీంకామపికావపిసపశ్యామితసన్యఃభక్తిబహుమానాశి
సందతిత్రిభిః || నేతి || ఉపశ్రుతాశ్చత్యఃకథాయశ్యమే || ౫౫ || భ్రాతురితి || ప్రోద్వాహపర్వణినిరుద్ధ వివాహే - అక్షగోష్ఠ్యాంధ్య
తసభాయాంతస్యభ్రాతువధం - తస్మిన్ కాలే కాలాంతరే - తదనుస్తరణతః పునఃపునఃసముత్థందుఃఖం - అస్తాభిరయోగోవియోగఃత
ద్భిత్వా - అసహఃసోధవత్వసి - అనేనైవానిరుద్ధవివాహసంతర్యమస్యజ్ఞాతవ్యం || ౫౬ || అపిచ || దూతఇతి || ఆత్మలభనమత్ప్రప్ర్యథం -
మయిచిరాయతిశ్చోభావినివివాహే గంతవ్యమితికృతేసమయేకథంచితప్రాప్తవతిసతి - వితద్విశ్వంశూన్యంమత్వా ఇదమసన్యయోగ్యం
అంగంజిహ్వసేత్యక్తుమిచ్ఛామి త్యేవందూతఃప్రస్థాపితః - తథామ్యక్తంత్యయా || ౫౭ || యన్యంబుజాక్షనలభేయభవత్ప్రసాదంజహ్యమ
మాప్రతకృతాశతజన్మభిస్సామితి - యద్వా - అజిహ్వసఇతిభేదఃత్యక్తుమైచ్ఛఇత్యథః - తతఃతత్తవకర్త - త్వయ్యేవతిష్ఠేతనతత్ప్రతిక
ర్తుంశక్యమిత్యథః - కింతు - కేవలంవయంత్యాంప్రతినందయామఃహమయామితి || ౫౮ || వివమితి || సారతసల్లాపైఃసురతసర్వగౌ
ష్ఠీభిః || ౫౯ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - షష్ఠితమాధ్యాయవ్యాఖ్యా. * * * * *
శ్లో || షష్ఠితమశౌరః పుత్రపాత్రాదిసంతతిః | అనిరుద్ధవివాహచరుక్మిణోరామతావధః || అష్టాధికతద్వ్యప్తసహస్రస్రీసము

దురాశిషోహ్యసుంభరాయానికృతింజుషస్త్రియః || ౫౮ || నత్వాదృశీంప్రణయినీంగృహిణీంగృహే
మృవశ్యామిమానినియయాస్వవివాహకాలే | ప్రాప్తాన్నపానవిగణయ్య రహూఅహూమేప్ర
స్థాపితోద్విజడపశ్రుతసత్తథస్య || ౫౯ || భ్రాతుర్విరూపకరణంయుధినిజితస్య ప్రోద్వాహపర్వణిచ
తద్వధమక్షగోష్ఠ్యామ్ | దుఃఖంసముత్థమసహూన్య దయోగభీత్యా నైవాబ్రవీకిసుపితేనవయంజి
తాస్తన్ || ౬౦ || దూతస్త్యయాత్మలభనెనువిభక్తమంత్రః ప్రస్థాపితోమయిచిరాయతిశూన్యమే
తత్ | మత్వాజహాసఇదమంగమనన్యయోగ్యంతిష్ఠేతత్త్వయివయంప్రతినందయామః || ౬౧ || శ్రీ
శుకః || ఏవంసారతసల్లాపైభిఃగవాదేవకీసుతః | స్వరతోరమయారేమేనరలోకంవిడంబయన్ ||
౬౨ || అథాన్యాసామపివిభుగృహేషుగృహవానివ | ఆస్థితోగృహమేధీయాధర్మలోకగురు
హారిః || ౬౩ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - షష్ఠితమోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీశుకః || ఎకైకశస్తాఃకృష్ణస్యపుత్రాదశదశాబలాః | అజీజనన్ననవమాన్వితుస్సర్వాత్మసంప
దా || గృహదనపగంవీత్యరాజపుత్ర్యచ్యుతంస్థితమ్ | స్వంస్వన్యమంసతప్రేక్షంనతత్త్వవిద
స్త్రియః || ౧ || చార్వబ్జకోశవదనాయతబాహునేత్రసప్రమహాసరసవీక్షితవల్లుజలైః | సంమో
హితాభగవతోనమసోవిజేతుంస్వేర్విభ్రమైస్సమశక్తవనితావిభూముః || ౩ || స్కాయావలోకల
వదశేతభావహారిభ్రామండలప్రహితసారతమంత్రశౌండైః | పత్న్యస్తుషోడశసహస్రమనంగ
బాణైర్యస్యేంద్రియంవిమధితుంకర్తనైశ్చేకుః || ౪ || ఇత్థంరమావతిమవాప్యవతింస్త్రియస్తాబ్ర
హ్మదయోపినవిదుఃపదవీంయదీయామ్ | భేజుర్న్యదావిరతమేధితయానురాగహాసావలోకనవసంగమ

భృవాన్ | కోటిశఃపుత్రపాత్రాదీహారిదారైరయోజయత్ || తదేతద్వక్తుమాహ || ఎకైకశఇతి || కృష్ణస్యాబలాభారాః - సవా
యా ఆత్మనిసంపత్తయా - పితుస్సకాశాదనవమాఅన్యనాన్ || ౧ || గృహాది || న్యమంసత - ప్రేక్షంనతత్త్వవిద
స్వంస్వంమేనిరే - సతస్యతత్త్వమాత్మరామత్వంవిదంతితాః || ౨ || ఆత్మరామత్వం వ్యసక్తిద్యయేన || చార్వతి || చార్వబ్జకోశవదనం
చ - ఆయతానిబాహునైత్రాణిచ - సప్రేక్షాహసరసేనవీక్షితానిచ - వల్లుజల్పశ్చ - భగవతపితైస్సమ్మోహితాః వనితాఃస్వేస్వేర్విరసే
కైవిభ్రమైః - తస్యమనోవిజేతుంహరుం - నసమశక్తశక్తానబభూవుః - విభూమ్నః సరిభూణాన్య || ౩ || తాసాంవిభ్రమాన్వనితా
యావితద్విప్యణోతి || స్తాయేతి || స్తాయోగూఢహాసితం - తద్వక్తఃఅవలోకః - తస్యలవః కటాక్షః - తేనదశితః సూచితోభావోభి
ప్రాయః - తేనహరిమనోహరణశీలం - యద్భ్రామండలం తేనప్రహితాఃప్రస్థాపితాః - యేసారతమంత్రాః - తేమశౌండైఃప్రగల్భైః -
అసంగస్యబాణైఃశరైః - అస్యేశ్చకర్తైఃకామశాస్త్రప్రసిద్ధైః - యస్యేంద్రియంమనోవిమధితుంక్షోభయితుం - షోడశసహస్రమపిష
త్స్యసశేకుః || ౪ || ఇత్థమితి || అమరాగణహాసావలోకశ్చ - సవసంగమేలాలసమాత్మక్యంచ - తేఆద్యాన్యస్యవిభ్రమకరంబస్య - తం
భేజుఃఅనురాగహాసావలోకనవసంగమలాలసాన్ - యంభేజుఃతస్యమనోవిజేతుంసశేకుః || ౫ || కింతు || ప్రత్యుద్గమేతి || ప్రత్యుద్గ

మనాదిభిః స్తస్య దాస్యం నిత్యం విదధురితి ప్రాధభావేపి నవసంగమాద్యభిధానం ఆగతసారత్వేన త్సు క్యేన చ తథా ప్రతీతేః తేషామే
 వశోకానాం ప్రస్తావంతరపునఃపునరావృత్తిరతిసాందర్యాత్ || ౬ || ౭ || ౮ || ప్రాసంగికముక్త్యా ప్రస్తుతమాహ || తా సామితి || దశదశ
 పుత్రాయా సాంతా సాం మధ్యే అష్టా మహిష్యాః ప్రాగుక్తాః - తత్పుత్రా నితి || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || భానురితి || శ్రీమాని
 తివసోః కృతేనా విశేషణం || ౧౫ || శ్రుత ఇతి || భద్రా నామ వికలః ఏకః సోమకః - అవరః కనీయా వితేకాళింద్యాస్సుతా ఇతి || ౧౬ ||
 ప్రఘోష ఇతి || మాద్రా వ్యః లక్ష్మణాయః || ౧౭ || పృక ఇతి || సుధీదశ మః ఏతే మిత్ర పితౄదాత్తజాః || ౧౮ || సంగ్రామజిదితి || సంగ్రా
 మజి త్పుముఖాస్సత్యకాంతాః భద్రాయాః సుతాః శై బ్యానామాపి సైవ || ౧౯ || దీప్తిమానితి || రోహిణ్యాస్సుతానాముక్తిరన్యాసాముప

లాలసాద్యమ్ || ౫ || ప్రత్యుద్గమాననవరాహాణపాదశౌచతాంబూలవిశ్రమణవీజనగంధమాలైః |
 కేశప్రసారశయనస్నపనోపహారైర్దాసీశతాలపివిభోవిదధుస్తృదాస్యమ్ || - | యాస్త్వచితం
 స్వభవనైష్పధిసూక్ష్మాభావైర్లక్ష్మ్యేకధామరజసాపుతవీక్షణేన | విక్షున్నతాలపిపతినచతాః కటాక్షైః
 స్థూణాంతరేణనవసంగమలజ్జయైక్షు || ౭ || రామాగృహవిహరతః పురతః కరాభ్యాంబధ్గేక్షుణాస్త్వద
 యితస్యముదాహసంత్యః | గోత్రాంతరాణ్యభిదధునతుపూరుషస్య క్లేశాపహాన్యపితదంగజభంగభీ
 తాః || ౮ || తాసాంయాదశపుత్రాణాంకృష్ణస్త్రీణాంపురోదితాః | అష్టామహిష్యస్తత్పుత్రాప్ర
 ద్యుమ్నా దీగృణామితే || ౯ || చారుధేష్టుస్సుధేష్టుశ్చచారుదేవశ్చవీర్యవా || సుచారుశ్చరుగుప్తశ్చ
 భద్రచారుస్తథాపరః || ౧౦ || చారుభద్రోవిచారుశ్చచారుశ్చదశమోహరః | ప్రద్యుమ్నప్రముఖా
 జాతారుక్మిణ్యానవమాపితుః || ౧౧ || భానుస్సుభానుస్సప్తభానుః ప్రభానుభానుమాంస్తథా | చం
 ద్రభానుబృహద్యానూరవిభానుస్తథాప్తమః || ౧౨ || శ్రీబానుః ప్రతిభానుశ్చసత్యభామాత్మజాదశ |
 సాంబస్సుమిత్రః పురుజిచ్ఛతజిచ్ఛసహస్రజిత్ || ౧౩ || విజయశ్చేత్రకేతుశ్చకీర్తిమాన్ద్రవిణః క్రతుః |
 జాంబవత్యాసుతాహ్యేతేసాంబాద్యాపితృసంమతాః || ౧౪ || భానుశ్చంద్రోశ్వసేనశ్చచిత్రగు
 ర్వేగవావృషః | అమశ్శంకుర్వసుశ్రీమాన్కృతినాగ్నజితేస్సుతాః || ౧౫ || శ్రుతః కవివృషోవీ
 రస్సుబాహుభద్రఏకలః | శాంతిదశశః పూర్ణమాసః కాళింద్యాస్తోమకోవరః || ౧౬ || ప్రఘోషో
 గాత్రవాసింహూబలః ప్రబలకోధ్వుగః | మాద్రావ్యస్సుతానుహాశక్తిస్సహస్రైజోపరాజితః || ౧౭ ||
 వృకోహ్యకోనిలోగృహోబహ్వమోనాధవచ | మహాశఃపావనోవహ్నిమిత్రవిందాత్మజా
 స్సుధీః || ౧౮ || సంగ్రామజిద్భృహత్యై నఃశూరః ప్రహరణోరిజిత్ | యజ్ఞస్సుభద్రోభద్రాయావా
 మఅయుశ్చసత్యకః || ౧౯ || దీప్తిమాంస్తామ్రపత్రాద్యారోహిణ్యాస్తనయాహరైః || ౨౦ || ప్రద్యు
 మ్నస్యానిరుద్ధోభూమ్రుక్తవత్యాంమహాబలః | పుత్రాయంతురుక్మిణోరాజన్నామ్నాభోజకటేపు
 రే || ౨౧ || ఎతేషాంపుత్రపాత్రాశ్చబభూవుః కోటిగోనృప | మాతరః కృష్ణజాతానాంసహస్రాణిచమో
 డశ || ౨౨ || రాజా || కథంరుక్మ్యిరిపుత్రాయాః ప్రాదాద్దహితరంయుధి | కృష్ణేనపరిభూతస్తంహం
 తుంరంద్రంప్రతీక్షతే || ౨౩ || ఏతదాభ్యాహిమేవిద్వద్విషోవైవాహికంమిథః || ౨౪ || అనాగ
 తమతీతంచవర్తమానమతీంద్రియమ్ | విప్రకృష్టంవ్యవహితంసమ్యక్పశ్యంతియోగినః || ౨౫ || శ్రీశు
 కః || యద్యప్యనుస్మరన్వైరంరుక్మీకృష్ణావమానితః | వ్యతరద్భాగినేయాయసుతాంకుర్వన్స్వసుఃప్రి

లక్షణభం || ౨౦ || ౨౧ || ఎతేషామితి || అన్యేషామపి శ్రీకృష్ణపుత్రాణాంశతసంఖ్యాః శ్రీమపుత్రాశ్చపాత్రాశ్చకాటికోబభూవుః - తత్ర
 హతుత్వేన శ్రీకృష్ణపత్నినాం బాహుశ్యమనుస్మరయతి - మాతరః కృష్ణజాతానామితి వశజ్వేన అధికా శ్చేత్యుక్తం || ౨౨ || కథమితి || యః
 కృష్ణం హంతుం రంద్రం ప్రతీక్షతే స కథం ప్రాదాదితి || ౨౩ || వితదితి || వైవాహికం వివాహనిమిత్తం || ౨౪ || సమరుక్మిణాభిప్రాయం క
 థంజాసిమితి తేత్రాహ || అనాగతమితి || అతీంద్రియం అస్తదింద్రియగోచరం - విప్రకృష్టం యారస్థం - వ్యవహితం కుద్యాద్యం
 తరితం - అత్ర తరగిస్వయం వరెరుక్తవత్యాపుతస్స రాజ్ఞానిజిత్యజహరతి || ౨౫ || యదీతి || యద్యపి కృష్ణావమానితః - తథాపి వై

రమమస్తరన్నపివ్యతరత్ అదాత్ అస్వమదతేత్యథాః || ౨౬ || ౨౭ || సర్వాసమప్యేకై కాకన్యా తత్పర్య వివాహౌపలక్షణాథాం జ్యేష్ఠకన్యా వివాహమాహ || రుక్మిణ్యా ఇతి || ౨౮ || దౌహిత్రా యేతి || యానం వివాహః తద్యానం అథర్వంజానన్తి || ౨౯ || విషదన్నం సభోక్త వ్యంధ్యుంతం నైవభోజయేదిత్యాదిజ్ఞాకవిచారం || ౩౦ || అస్వగ్యం లోకవిద్విష్టం భర్తృమప్యాచరన్మన్వీతినిషేధాచ్యేత్యథాః || ౩౧ || లోకవిరుద్ధాచరణఫలం వక్తుమాహ || తస్మిన్నితి || ౩౦ || ౩౧ || అనక్షజ్ఞ ఇతి || అదీవ్యత అదీవ్యత్ ప్రీతితవాత్ || ౩౨ || ౩౩ || తత ఇతి || నిష్ఠాణాంల

—* అనిరుద్ధవివాహే శ్రీబలరామకృతరుక్మివధానికథాప్రారంభః. *

యమ్ || ౨౬ || వృతస్త్వయం వరేసామౌదనంగోంగ యతస్తయా | రాజస్స మేతాన్ని జీత్యహరై కరథోయుధి || ౨౭ || రుక్మిణ్యా స్తనయాం రాజకృతవర్తసుతోబలీ | ఉపయేమేవిశాలాశ్శుకన్యాంచా రుమతీంకిల || ౨౮ || దౌహిత్రా యానిరుద్ధాయపాత్రీంరుక్మ్యదదాద్ధరైః | రోచనాంబద్ధవైరోపిస్సనుః ప్రియచికిషణామ్ || జానన్నధర్వంతద్యానం సేహపాశానుబంధనః || ౨౯ || తస్మిన్నభ్యుదయేరాజా రుక్మిణీరామకేశవా | పురంభోజకటంజన్తుసాన్సంబప్రద్యుమ్న కాదయః || ౩౦ || తస్మిన్ని వృత్త ఉద్వాహేకాళింగప్రముఖాన్పాపాః | దృష్టాస్తైరుక్మిణంప్రోచుర్బలమత్యైర్వినిజయ || ౩౧ || అనక్షజ్ఞో హ్యయం రాజన్నపితన్వ్యసనంమహత్ | ఇత్యుక్తోబలమాహూయతేనాత్యైరుక్మ్యదీవ్యత || ౩౨ || శతంసహస్రమయుతంరామస్తత్రాదదేపణమ్ | తంతురుక్మ్యజయత్రత్రకాళింగఃప్రాహసద్బలమ్ || దంతానందశయన్నుచ్చైర్నా మృష్యత్రథలాయుధః || ౩౩ || తతోలతుండుక్మ్యగృహ్లాద్గహంత త్రాజయద్బలః | జితవానహమిత్యాహరుక్మికైతవమాశ్రితః || ౩౪ || మన్యునాముభితశ్రీమాన్స ముద్రభవవర్షణి | జాత్యారుణాత్మోతిరుషాన్యబుద్ధంగహమాదదే || ౩౫ || తంచాపిజితవాన్రామో ధర్మైణచ్చలమాశ్రితః | రుక్మిజితంనుయాత్రేమేవదంతుప్రాశ్చికాఇతి || ౩౬ || తదాబ్రవీన్నభోవాణీబలైవైవజితోగ్లహః | ధర్మతోవచనైవైవరుక్మివదతివైనుషా || ౩౭ || తామనాదృత్యవైదభోమ ప్రరాజన్యచోదితః | సంకషణంపరిహసన్బభాషేకాలచోదితః || ౩౮ || నైవాక్షకోవిదాయూయం గోపాలావనగోచరాః | అత్యైదీవ్యంతి రాజానౌబాణైశ్చనభవాదృశాః || ౩౯ || రుక్మిణైవమగిషీ ప్రారాజభిశ్చాపహాసితః | క్రుద్ధఃపరిఘముద్యమ్యజఘ్నతంనృప్త్యసంసది || ౪౦ || కళింగరాజంతరసాగృహీత్వాదశమేపదే | దంతానపాతయత్రుద్ధోమోహసద్వివృతైర్ద్విజైః || ౪౧ || అన్యేనిభిన్నబాహూగుశిరసోగుధిరోక్షితాః | రాజానౌమద్రువుభీతాబలెనపరిఘాదితాః || ౪౨ || నిహతైరుక్మిణీ స్యాలెనాబ్రవీత్సాద్వసాధువా | రుక్మిణీబలయోరాజాస్సేహభంగభయాద్ధరిః || ౪౩ || తతోనిరుద్ధంసహసూర్యయావరంరథంసమారోప్యయయుఃకుశస్థలీమ్ | రామాదయోభోజకటాద్దశాహాకాస్సి ధ్ధాఖిలాథామధుసూదనాశ్రయాః || ౪౪ || * * * * *

* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఏకషష్టితమోధ్యాయః. * * * * *

శ్రుశుకః || బాణఃపుత్రశతజ్యేష్ఠోబలరాసీన్నహత్తనః | సహస్రబాహువాద్యే నతాండవేతోషయన్ప్రదమ్ || ౧ || భగవాన్సర్వభూతేశశ్శరణ్యోభక్తవత్సలః | వరేణధందయామాససతంవప్రేపురాధిపమ్ || ౨ || సపకదాహగరిశంపాశ్వేన్స్థవీర్యదుర్దదః | కిరీటేనార్కవణేనసంస్పృశంస్తత్ప్ర

క్షంగ్లహంపణంకృతవాత్ - కైతవంకపటం || ౩౪ || మన్యనైతి || స్యబుద్ధదశకోటిః - గ్లహంపణంక్షుభితోరామఆదదే || ౩౫ || తమితి || భలమాశ్రితోరుక్మిణయజితమిత్యాహ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || రుక్మిణైతి || సృష్టసంసదిశాభససభాయాన్యపసంసదీతిపాతాంతరం || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || తత ఇతి || సూర్యయానపూశయా - సిద్ధాః అఖిలాః అథాః అభ్యుదయశత్రువధాదయోయేమాంతే || ౪౪ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ఏకషష్టితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *

జ్ఞో || ద్వియుక్తషష్టితమే ప్రాక్తంనిరుద్ధస్యరోభనమ్ | కన్యయారమమాణస్యబాణేనబహుబాహునా || ౧ || భగవానైతి || పురాధిపంపురపాల

పాయభిః అపాయః అపసపణం ప్రమాదో వాతప్రహితైః - పాతాంతరేషు మృత్యుయాః కుష్టాప్రేమ్యాసభీషాస్తాః తస్యాః - పుంభి
యాః పణం కుతో వేదినః జానీమ ఇతి || ౨౬ || ౨౭ || కామాత్మజాతమితి || కామస్యాత్మనో దేహజ్జాతం || ౨౮ || దీప్యంతమితి || అభిసృజ్యయా స
వణమంగళయా - తస్యా అంగసంకేతస్తనకుంకుమయస్యాం ప్రజితాం బాహ్యాయాః ధ్యేవక్షసి దధానం కుంకుమలికాః సంతభవామలి
కాః తదాక్రితాంతస్యా గ్రాహిత్యాపాస్పంధిః తస్యా అగ్రాహిత్యభావః || ౨౯ || స ఇతి || ఆతతాయాభిరుద్యతశ్చై - మాధవః అనిరుద్ధః
మార్వం మురుః లోహవిశేషః తస్మిన్ ర్నితం || ౩౦ || ౩౧ || తమితి || శోకవిషాదాభ్యాం విహ్వలా వివశా ఆశ్రుజాంకలాః బిందవః యయో సైత

ప్రభో | కన్యాయాదూషణం పుంభిమౌ మృత్యుయానవిన్యసే || ౨౬ || తతః ప్రవృత్తితో బాహో
దుహితౌ శ్రుతదూషణః | త్వరితః కన్యకాగారం ప్రాప్తో ద్రాక్షీద్యదూర్వహమ్ || ౨౭ || కామాత్మ
జాతం భువనైక సుందరం శ్యామలిపిశంగాంబరమంబుజేక్షణమ్ | బృహద్భుజంకుండలకుంతలన్విషాస్త్రి
తావలోకేన చ మండితాననమ్ || ౨౮ || దీప్యంతమత్రైః ప్రియయాభిసృజ్యయా శదంగసంగస్తనకుంకు
మస్తజమ్ | బాహ్యాయాః ధానం కుంకుమలికాశ్రితాంతస్యా * గ్రాహీనమవేక్ష్యవిస్త్రితః || ౨౯ || స
తప్రవిష్టం వృతమాతతాయాభిభుజైస్తహస్రై రవలోక్యమాధవః | ఉద్యమ్య మార్వం పరిఘం వ్యవస్థి
తోయథాంతకోదండధరోజిఘాంసయా || ౩౦ || జిఘృక్షయాతాపరితః ప్రసవతశ్చ మోయథాసూ
కరయాధపోహనత్ | తెహన్యమానాభవనాద్వినిగతానిభిన్న మూఢోరుభుజాః ప్రదుమ్రువుః ||
౩౧ || తం నాగపాశై బలినందమోబలీఘ్నంతంస్వనైన్యం కుపితో బబంధహ | ఉమాభృశం శోకవిషాద
విహ్వలాబద్ధం నిశమ్యాశ్రు కలాక్ష్యరోదీత్ || ౩౨ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భగవతే - దశమస్తంభే - ద్విషష్టితమోధ్యాయః. * * * * *

—* బాణాసురయుద్ధకథా ప్రారంభఘట్టః. *

శ్రీశుకః || అవశ్యతాంచానిరుద్ధంతద్వంధూనాంచ భారత | చత్వరోవాషి కామాసావ్యతీయరనుశో
చతామ్ || ౧ || నారదాత్తదుపాకణ్యవారాంబద్ధస్య కర్తృచ | ప్రయయుశ్శోణితపురం వృష్ణయః క
ష్ణపాలితాః || ౨ || ప్రద్యుమ్నో యుయుధానశ్చ గదస్సంబోధసారణః | నందోపనందభద్రాగ్రా
రామకృష్ణానువర్తినః || ౩ || అయోహిణీభిద్వా దశభిస్తమతాస్సర్వతోదిశమ్ | రురుధుబాణనగ
రం సమంతాత్సత్వతషభాః || ౪ || భజ్యమానపురోద్ధానప్రాకారాట్టాలగోపురమ్ | ప్రేక్ష
మాణోరుషావిష్టస్తుల్యసైన్యోభినిర్వయా || ౫ || బాణాథంభగవాన్ రుద్రస్స సుతైః ప్రమథైవృ
తః | ఆరుహ్య నంది వృషభం యుయుధేరామకృష్ణయోః || ౬ || ఆసీత్పుతుములం యుద్ధగుడ్డుతంరోమహ
షణమ్ | కృష్ణశంకరయోరాజప్రద్యుమ్న గుహయోరపి || ౭ || కుంభాండకూపకణాభ్యాంబలే
న సహ సంయుగః | సాంబన్యజాణపుత్రేణ బాణేన సహసాత్య కే || ౮ || బ్రహ్మాదయస్సురాధీశామ
నయస్సిద్ధచాణాః | గంధర్వాప్సరసోయత్రావిమానైర్ద్రుష్టుమాగమః || ౯ || శంకరానుచరాః శర
భూతప్రేతా సగుహ్యకాః | డాకినీయాతుధానాంశ్చ భేతాళా సవినాయకాః || ౧౦ || భూ

క్షేణీయస్యాస్మా || ౩౨ || ఇతి భావాభావదీపికాయాం - ద్విషష్టితమోధ్యాయవ్యాఖ్యాః * * * * *
శ్లో || త్రియుక్తషష్టితమోవాక్ బాణయాదవసంగత | సుతిజ్యైరెతరుద్రైః బాణబాహుభిదోహరః || అనిరుద్ధో ద్వహస్యస్త్రికా బాణయాద
వసంయుగః | శ్రీకృష్ణశ్రీహరంజిత్యా బాణబాహుసాధాభిసత్ || ౧ || నారదాదితి || తత్తతః కర్తృయథాదికం || ౨ || ప్రద్యుమ్న ఇతి || రా
మకృష్ణానువర్తినః ఇతి తే పురతోనిగతా విత్యభావః || ౩ || అయోహిణీభిరితి || సర్వతోదిశమిత్యస్య ఉత్తరతాస్యయః || ౪ || భజ్యమానైతి || భ
జ్యమానానిపురోద్ధానాని ద్వంద్వైకవద్భావః అట్టాలాః ప్రాకారాదుపరితస్య స్తతస్థానాని - అభినిర్వయా బాణాః || ౫ || బాణాథమి
తి || సుతః స్పందంతస్సహితైః ప్రమథగతైః రామకృష్ణభ్యాం యుయుధే || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ప్రత్యస్తాః జ్యేవాహ || బ

హస్తస్యైతి॥ నైజం నారాయణాస్త్రం॥ ౧౩॥ ౧౪॥ స్తంద్యతి॥ శిఖినామయూరేణవాహనైః॥ ౧౫॥ కుంభాండ్యతి॥ తయోరసికాని
హతాః నాథాః మేమాంతాని॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ తతః॥ అనిరీక్షమాణః తిర్యజ్ముఖః బహువేదీ॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ఆవిబాధా
వేతి॥ జ్వరస్తుయోద్ధమభ్యధావదితినారాయణశ్శీతజ్వరమసృజత్॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ఆత్మానంపరిమళక్రమస్యమానః॥ శ్రీకృష్ణంతా
సయితుం ప్రవృత్తః స్వయమేవతప్రస్థః॥ తంపరమేశ్వరంజ్ఞాత్వాస్తుపన్నమస్కరోతి॥ సమామీతి॥ త్వాత్వాం అనంతశక్తింసమామి కు
తః॥ పరేషాంబ్రహ్మాదీనాంశుశం॥ తత్రహతుః॥ సర్వాత్మానంసర్వాస్యఆత్మానంచేతయితారం॥ తత్తుతః॥ కేవలంశుద్ధం॥ జ్ఞప్తిమా
త్రంచైతన్యఘనం॥ తదేవంసర్వాచేతయిత్యత్యైవపరమేశ్వరత్వముక్తం॥ కించ॥ విశ్వసృష్ట్యాదిహతుత్వాదపీత్యాహ॥ విశ్వోత్పత్తిరి-
నన్వేషంభూతంబ్రహ్మప్రసిద్ధంనాహమితిచేత్తత్రాహ॥ యత్తద్బ్రహ్మైతి॥ యద్బ్రహ్మతదేవత్వమిత్యన్తః॥ కింతద్బ్రహ్మైత్యతలహ-

తమాత్మపిశాచాంశ్చకూర్మాండాబ్రహ్మరాక్షసాః॥ తాడయామాసతీర్ణైశ్చైశ్చరైశ్చార్జుణధను
శ్చ్యుతైః॥ ౧౧॥ పృథగ్విధాని ప్రాయజుపీనాక్యస్తాణిశాశ్లేణాప్రత్యస్తైశ్చమయామాసశా
ర్జుణపాణిరవిస్త్రితః॥ ౧౨॥ బ్రహ్మేస్త్రస్యచబ్రహ్మేస్త్రంవాయవ్యస్యచపార్వతమ్॥ ఆగ్నేయస్య
చపాజన్యంనైజంపాశువతస్యచ॥ ౧౩॥ మోహయిత్యాథగిరిశంభ్రంభణాస్త్రైః శంభ్రంభితమ్॥ బా
ణస్యపుతనాంశ్చోరిజాఘానాసిగదేముఖైః॥ ౧౪॥ స్తంద్యప్రద్యము బాణౌఘైరద్యమానస్సమంత
తః॥ అస్పగ్విముంచకాగ్రైభ్యశ్శిఖినాప్రాద్రవద్రణాత్॥ ౧౫॥ కుంభాండకూపకణశ్చపేతతు
ర్ముసలాదితౌ॥ దుద్రువుస్తవనీకానిహతనాథానిసర్వతః॥ ౧౬॥ విశీర్యమాణంస్వబలందృష్ట్వాబా
ణోత్యమషణః॥ కృష్ణమభ్యద్రవత్సంఖ్యేరథీహితైవ్వివసాత్యకిమ్॥ ౧౭॥ ధనూంష్యాకృష్యయా
గపద్భాణఃపంచశతానివై॥ ఏకైకస్త్రిశశరౌద్వాద్వాసందధేరణకోవిదః॥ ౧౮॥ తానివిచ్ఛేదభగవాన్
ధనూంషీయుగపద్ధరిః॥ సారథింరథగుశ్వాంశ్చహత్వాశంఖమపూరయత్॥ ౧౯॥ తన్వాతాకోటరా
నామనగ్నాముక్తశిరోరుహః॥ పురోవతస్థైకృష్ణస్యపుత్రప్రాణిరీక్షయా॥ ౨౦॥ తతస్తిర్యజ్ముఖో
నగ్నామనిరీక్షగదాగ్రజః॥ బాణశ్చతావద్విరథశ్చిన్నధన్వావిశత్పురమ్॥ ౨౧॥ విద్రావితేఘాతగణై
జ్వరస్తుమిశిరాస్త్రీపాత్॥ మహాదేవప్రయుక్తోసౌఘోరగుహోవిభీషణః॥ ౨౨॥ ఆవిబాధావపురతస్స
మరేశార్జుణధన్వనః॥ అథనారాయణోదేవస్తంద్యప్రావ్యసృజజ్జ్వరమ్॥ ౨౩॥ మాహేశ్వరోవైష్ణవ
శ్చయుయుధాతేజ్వరాపుభా॥ మాహేశ్వరస్సమాక్రందదైష్ణవేనబలాదితః॥ ౨౪॥ అలభ్యాభ
యమన్యత్రభీతోమాహేశ్వరోజ్వరః॥ శరణార్థిహృషీకేశంతుష్టావప్రయతాంజలిః॥ ౨౫॥ మాహేశ్వ
జ్వరః॥ నమామిత్వానంతశక్తింపరేశంసర్వాత్మానంకేవలంజ్ఞప్తిమాత్రమ్॥ విశ్వోత్పత్తిస్థానసంరొ
ధహతుంయత్తద్బ్రహ్మబ్రహ్మలింగంప్రశాంతమ్॥ ౨౬॥ కాలోదైవంకర్మజీవన్మృత్యుభావౌద్రవ్యం
క్షేత్రంప్రాణఆత్మావికారః॥ తత్సంఘాతోబీజరోహప్రవాహస్తస్వన్తాయైషాతన్నిషేధంప్రప
ద్యే॥ ౨౭॥ నానాభావైలీలయైశ్చౌపపన్నైదేవానాధూలోకసేతుభిభీషి॥ హంస్య

బ్రహ్మలింగంబ్రహ్మణావేదనలింగ్యతేద్యోత్యతః॥ తత్తుతః॥ ప్రశాంతంసర్వావిక్రియారహితత్వాత్ససాక్షాద్వాచ్యమితిభావః॥ ౨౮॥
కించ॥ యత్పవిత్రేషంవస్తుతత్రవయంప్రభవామః॥ త్వయితుసర్వావిశేషతీతే॥ సకస్యాపిప్రభుత్వం॥ కింతుత్వమేవసర్వాప్రభురిజ్ఞప్తి
మాత్రత్వంవిప్రగ్నాస్తేతి॥ కాలగతి॥ కాలఃక్షీభకః॥ కర్మనిమిత్తం॥ తదేవఫలాభిముఖమభివ్యక్తందైవం॥ స్వభావఃతత్సంస్థానః॥ జీవః
తద్వాన్॥ ద్రవ్యంభూతసూక్ష్మేతి॥ క్షేత్రంప్రకృతిః॥ ప్రాణఃసూత్రం॥ ఆత్మాలహంకారః॥ వికారః॥ వికారశేంద్రియాణి॥ మహాభూతా
నిచేతిమదశకః॥ తత్సంఘాతోదేహః॥ వితస్యచబీజరోహప్రవాహః॥ రోహంకురః॥ దేహద్బీజరూపంకర్మ॥ తతోంకురరూపోదేహః॥ తతః
పునరేవమిప్రవాహః॥ ఎషాత్వన్తాయా॥ తస్యానిషేధః॥ అపోహాయస్త్విత్తతంత్యాంనిషేధావధిభూతంప్రపద్యేభజతి॥ ౨౯॥ సమ
దేవకీతనయస్యకథమేవంభూతత్వంతత్రాహ॥ నానాభావైరితి॥ సర్వోపాధివినిముక్తవివత్సంయథాలీలయాస్వీకృతైశ్చతాన్యైర్య
వతానైదేవాదీభిభీషిపాలయసి॥ తదగ్రంథోకసేతుభిభీషి॥ తదగ్రంథంసంస్థాత్యైశ్చసాధూ॥ ౩౦॥

త్వేనాన్తర్గాణైత్యాదీనాం సహస్రం హరసి - వివమతనపితవజస్తభూమిభావరహరణయ - లీలావతారోయం సకస్యాపిత్యతనయఇ
త్యథః || ౨౮ || అతః అజ్ఞానతస్త్వదభిధవే ప్రవృత్తం మాంతస్త్వరక్షేత్యాశయేనాహ || తప్తమితి || తేజసాత్వత్స్వప్తనజ్వరణ - శాంతోగై
ణశీతజ్వరేణ పరసంతాపకస్యాయుక్తవివతాపఇతిచేదతలహ - తావదితి - త్వస్యేవాయాం ప్రవృత్తానామనుచితఇతిభావః || ౨౯ || త్రిశిరఇతి ||
హత్రిశిరఃవ్యేతులపయాతు - మదాజ్ఞాపాలకస్త్వ సుఖం విచరకాసాజ్ఞాతామహ - యఇతి నా ఆవగూరిమంసంపాదం - యః స్మరతి
తస్యత్వత్త్వత్వః భయంసభవేత్త్వయాభయం నోత్పాదనీయమిత్యథః || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || భక్తరక్షణార్థం శ్రీరుద్రాభగవంతం
స్తూతి || త్వమితి || ఆయమథః - త్వాం అజ్ఞాత్వా ఆయమయ్యథ్యతే తిసచిత్రం - యతస్త్వం వాజ్ఞయే బ్రహ్మణ్యపిగూఢం - బ్రహ్మ అభిధానా
విషయత్వాత్ - కుతః - సరంజ్యోతిః జ్యోతిషామపిప్రకాశకత్వాజ్విషయః - కథంతహి ప్రతీతిరతలహ - యమితి - అమలాత్తనాం స్వ
తః ప్రకాశసేషిత్యథః || ౩౫ || ఆస్తాంతావన్నిగుణస్యతజ్ఞానం వీలయాధిష్ఠితస్త్వయా యోవిరాడ్విగ్రహః - సోపినజ్ఞాయతే - ఉదంబ
గళలాంతవత్తిమశక్తైరివోదంబరళమిత్యాశయేన విరాడ్రూపం స్తూతి ద్వాభ్యాం || నాభిరితి || యస్యవభాదయోనాభ్యాద్యవయవాః -
సభవాలోకకల్పః పురుషఇత్యుత్తరేణాస్వయః - సభోయస్య నాభిః - అగ్నియస్యముఖం - అంబురేతః - ద్యౌః శీషణం ఆకాశాదిశః - శ్శు
తిః శ్రవణేంద్రియం - ఉర్వీతంఘ్రిః - చంద్రమనః - ఆకాశద్యుః - అహంశివః - ఆత్మా అహంకారః - సముద్రజతరం - ఇంద్రో

న్తర్గాణైహింసయావర్తమానాజన్యైతత్తైభారహారాయభూమేః || ౨౮ || తస్తోహంతేతేజసాదు
స్సహనశాంతోగైణాత్యుల్బణేనజ్వరణ | తావత్తాపోదేహినాంతేంఘ్రిమూలం నోసేవేరణయా
వదాశానుబద్ధః || ౨౯ || శ్రీభగవాన్ || త్రిశిరస్తే ప్రసన్నోహంవ్యేతుతేజజ్వరాద్భయమ్ | యో
నోస్తరతిసంపాదంతస్యత్వన్నభవేద్భయమ్ || ౩౦ || ఇత్యుక్తోచ్యుతమానమ్యగతోమా హేశ్వరోజ్వ
రః | బాణస్తురథమారూఢః ప్రాగాద్యోత్యుజనాదనమ్ || ౩౧ || తతోబాహుసహస్రేణనానా
యుధధరోబహీ | ముమోచ పరమక్రుద్ధోబాణాంశ్చక్రాయుధేనృప || ౩౨ || తస్యాస్యతోస్త్రాణ్యస
కృచ్ఛక్రేణకురనేమినా | చిచ్ఛేదభగవాన్ బాహూన్ శాఖాభవవనస్పతేః || ౩౩ || బాహుముభిద్య
మానేషుబాణస్యభగవాన్ భవః | భక్తానుకంపుపవ్రజ్యచక్రాయుధమభాషత || ౩౪ || శ్రీరుద్రః ||
త్వంహి బ్రహ్మ పరంజ్యోతిగూఢం బ్రహ్మణీవాజ్ఞయోయంపశ్యంత్యమలాత్కానమాకాశమివకేవలమ్ |
౩౫ || నాభినభోగ్నిముఖమంబురేతోద్యోశీషణమాశాశ్శుతిరంఘ్రిరువీచంద్రోమనోయ
స్యద్యుగ్గక ఆత్మాహ్యహంసముద్రోజతరంభుజేంద్రః || ౩౬ || రోమాణీయస్యోషధయోంబువాహాః
కేశావిరించోధిషణావిసగః | ప్రజాపతిహృదయంయస్యధర్మస్సవైభవాన్ పురుషోలోకకల్పః || ౩౭ ||
తవావతారోయమకుంతధామధర్మస్యగుప్తైజగతోభవాయ | వయంచసర్వేభవతానుభావితావి
భావయామోభువనానిసప్త || ౩౮ || త్వమేక ఆన్యః పురుషోద్వితీయస్తుర్యస్సద్వ్యగ్నేశురహేతురీశః | ప్ర
తీయసేథాపియథావికారం స్వమాయయాసర్వగుణప్రసిద్ధ్యై || ౩౯ || యథైవసూర్యఃపిహితస్సద్వ

భూబాహుః - ఇంద్రాదయోలోకపాలాబాహవఇత్యథః || ౩౬ || రోమాణీతి || ఓషధయోరోమాణీయచ్ఛబ్దస్యావృత్తిః సప్తతాథాన్ . అం
బువాహాః కేశాః - విరించోధిషణాబుద్ధిః - ప్రజాపతిః విసగోమేధ్రం - ధమోహృదయంలోకైః కల్ప్యతే ఉపకల్ప్యతే ఇతిలోకకల్పః ||
౩౭ || సనుప్రాదేశికశరీరస్యకథంసభోనాభిత్వాదితత్రాహ || తవేతి || హేలకుంతధామకలప్రచ్యుతస్వరూప - భవాయ అభ్యదయా
య - సకేవలమేతావత్ - కింతు అస్తదనుగ్రహభామపీత్యాహ - వయంచేది - సవేలోకపాలావయం త్వయాపాలితాః - సస్తాపిభువనానిపా
లయమితి || ౩౮ || సనుయదివిభావయితారోయాయం విభావ్యానిభువనానిచసంలి - తహికథముక్తం - త్వంహి బ్రహ్మ తి - సహి బ్రహ్మత్వే
మమసజాతీయవిజాతీయభేదస్సంభవతీత్యతలహ || త్వమితి || ఎకః సజ తీయరహితః - కుతః - ఆద్యః పురుషః పురుషాణామపస్తాత్రయవ
తామాద్యః ప్రకృతిభూతః పురుషః - కుతః తుర్యః శుద్ధఇత్యథః - తదపికుతః - స్వద్యుక్ స్వప్రకాశజ్ఞానరూపః - శుద్ధాదేవచ్యుపాధియో
గాజ్జీవాజాయంతే || శ్శు || యథాగ్నేః శ్శుద్రావిస్ఫులింగావ్యుచ్ఛరంత్యైవమేవాస్తాదాత్మసస్వవవివాత్సానోపుచ్ఛరంతీతి శ్శుతేః - అ
తః సజాతీయరహితః - కించ - అద్వితీయః విజాతీయరహితః - తదపికుతః - హతుస్సవస్యతథాస్వయం అహేతురీశశ్చైది - కథంతహి ప్ర
తిశరీరం జీవభేదః ప్రతీయతే అతలహ - ప్రతీయసఇతి - సవగోణప్రసిద్ధ్యై సవవిషయప్రకాశనాయ || ౩౯ || తహికథమహమేవసం
సారీత్యుచ్యతే సహిసహితి సదృష్టాంతమాహ || యథేతి || హేధూమక - స్వయాభాయయామేఘులక్షణయా పరదృష్ట్యాపిహితః థాదితోపి

౧౯౪ శ్రీమద్భాగవతే-సవ్యాఖ్యానే-దశమస్తంధే-చతుష్షష్టితమోధ్యాయః

సూర్యః-భాయాంమేఘంచరూపాణిచ భవనాంతరితాఘటాదీనపి సంచకాన్తిప్రకాశయతి-వివంగుణేనాహంకారేణ స్వకార్యణజీ
వావారకేణ తద్వృష్ట్యాపిహితాపి-గుణైఃసత్త్వాదీః-ఉపాధీఃగుణిసశ్చ-ఉపహితాజీవానపి-చకాన్తి అత్తప్రదీపఃస్వప్రకాశః అ
తస్సవ-సాక్షిణస్తవనసంసారభిత్త్యథాః॥౪౦॥ కించ-మాయాశ్రయ స్యాన్యాత్ మోహయత స్తవకుతస్సంసృతిరిత్యాశయేనాహ॥యది
తి॥ పుత్రాదిమప్రసక్తాః-వృజినాణావెతుఃఖసాగర- ఉన్నజ్జంతిదేవాదియోనిమ-నిమజ్జంతిస్తావరాదియోనిమ-తదుక్తం వాయవీయే-
శ్లో॥ విపర్యయశ్చభవతిబ్రహ్మత్వస్థావరత్వయూరితి॥ ౪౧॥ ఎవంజీవేశ్వరవ్యవస్థానిరూప్యేదానీం అభజంతంసిందతిద్వాభ్యాం॥ దే
వేతి॥ దేవేనత్వయాకమాభ్యక్షేణదత్తంసృదేహమిమంలభ్యాపీతి॥౪౨॥ శోచ్యత్యేహేతుః॥ యఇతి॥ విపర్యయాఃవిపరీతాః-అనాత్మ
ప్రియాఃఅనీశ్వరాఃయేషాంద్రియాథాఃపుత్రాదయస్తదథాం॥ ౪౩॥ అహమస్యేచశుద్ధమనసస్తావేవభక్త్యాప్రపన్నాభిత్త్యాహ॥అ
హమితి॥ ౪౪॥ భగవతోభజనీయత్వేహేతుర్వాదత్తతద్భక్తింప్రాథమ్యేతే॥ తమితి॥ సమత్వేహేతుః-ప్రశాంతిమితి-సుసేవ్యత్వేహ

యంఘనైశ్చాయాంచరూపాణిచసంచకాన్తి॥ ఎవంగుణేనాపిహితోగుణాం స్వమాత్మప్రదీపోగుణిన
శ్చభూమిః॥ ౪౦॥ యన్తాయామోహితధియఃపుత్రదారగృహాదిమి॥ ఉన్నజ్జంతినిమజ్జంతిప్రసక్తావృ
జినాణావే॥ ౪౧॥ దేవదత్తమిమంలభ్యాన్మలోకమజితేంద్రియః॥ యోనాద్రియేతతత్పాదౌసశోచ్యో
హ్యేత్సవంచకః॥ ౪౨॥ యస్తాన్వివిసృజతేమర్త్య ఆత్మానంప్రియమీశ్వరమ్॥ విపర్యయేంద్రియా
థాథాంవిషమిత్యమృతంత్యజః॥ ౪౩॥ అహంబ్రహ్మచవిబుధామునయశ్చమలాశయాః॥ సర్వా
త్మానాప్రపన్నాస్తాన్విమాత్మానంప్రేప్తమీశ్వరమ్॥ ౪౪॥ తంత్యాజగత్త్రిత్యుదయాంతహేతుంసమం
ప్రశాంతంసుహృదాత్మదైవమ్॥ అనన్యమేకం జగదాత్మకేతంభవాపవగాయభజామదేవ॥ ౪౫॥
అయంమమేష్టోదయితోనువతీమయాభయందత్తమముష్యదేవ॥ సంపాద్య తాంతద్భవతఃప్రసాద
యథాహితేదైత్యపతాప్రసాదః॥ ౪౬॥ శ్రీభగవాన్॥ యదాద్ధభగవంస్తస్వినఃకరవామప్రియంత
వ॥ భవతాయద్వ్యవసితంత నైసాధ్వనుమోదితమ్॥౪౭॥ అనన్యోయంమయాప్యేషవైరోచనిసుతో
సురః॥ ప్రహ్లాదాయవరోదత్తోనవన్యోమేత్వదన్వయః॥ ౪౮॥ దపోపశమనాయాస్యప్రవృత్తాబాహ
మౌనుయా॥ సూదితంచబలంభూరియచ్ఛభారాయితంభవః॥ ౪౯॥ చత్వారోస్యభుజాశ్చిష్టాభవిష్య
త్యజరామరః॥ పాషాదముఖ్యోభవతోనకుతశ్చిద్భయోసురః॥ ౫౦॥ ఇతిలభ్యాప్తభయంకృష్ణంప్రణ
మ్యశిరసాసురః॥ ప్రాచ్యమ్మింరథమారోప్యసవధ్వా తముపానయత్॥ ౫౧॥ అక్షౌహిణ్యాపరివృతం
సువాససనులంకృతమ్॥ సపత్నీకంపురస్తృత్యయయారుద్రానుమోదితః॥ ౫౨॥ స్వరాజధానీంసమ
లంకృతాంధ్వజైస్తృతోరణైర్భూషిత మాగచత్వరామ్॥ వివేశశంఖానకమంచుభిస్సనైరభ్యుద్యతః
పౌరసుహృద్విజాతిభిః॥ ౫౩॥ యఎతత్త్వవిజయంశంకరేణచసంయుగమ్॥ సంస్తరేత్వా తరు
ద్ధాయనతస్యస్యాత్పరాజయః॥ ౫౪॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-త్రిషష్టితమోధ్యాయః

శ్రీశుకః॥ ఏకదోపవనంజగ్త్వారాజాయమకుమారకాః॥ విహతుంపాంబప్రద్యుమ్న చారుభానుగ

హ-సుహృదాత్మదైవంసుహృత్బుద్ధిప్రవతకత్వాత్-ఆత్మాచసవాత్మకత్వాత్-వివంభూతందైవంశుశ్వరంత్యాం-సచాన్యభ
జనీనూస్తీత్యాహ-అనన్యమేకంసమానాసమానజాతీయరహితం-తత్తుతః జగతామాత్మనాంచకేతమధిష్టానం॥ ౪౫॥ స్వయంభక్తిమా
శాస్యభక్తస్యాశిషమాశాస్తే॥ అయమితి॥ దైత్యపతాప్రహ్లాదే॥ ౪౬॥ ౪౭॥ అవధ్యఇతి॥ వైరోచనిబలముద్భక్తః-తత్తుతత్వాదయమ
వధ్యస్తావత్-కించ-ప్రహ్లాదాయేతి-అన్వయోవంశః॥౪౮॥ తహికిమిత్వేవంకృతంతత్రాహ॥దపోపశమనాయేతి॥౪౯॥ అమగృహ్యతి॥చ
త్వారఇతి॥ ౫౦॥ ఇతితి॥ సవధ్వాఉపాకాంతయాసహ॥ ౫౧॥ అక్షౌహిణ్యేతి॥ రుద్రానుమోదితఇతి తదభిప్రేతపైవ వాణభుజభం
గస్యకృతత్వాత్॥ ౫౨॥ సేవీతి॥ పౌరాదిభిరభ్యుద్యతః అభిముఖమాగత్యసత్కృతః॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం-త్రిషష్టి
తమాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥

తమనోరథాః । అన్యతాసద్యమాకృష్ణస్యగౌఢారప్రసంగతః ॥ ౧ ॥ క్రీడిత్యైతి ॥ పిపాసితాః తృప్తాః జలంవిచిన్వంతః సత్వంబీజం ॥
 ౨ ॥ కృకలాసమితి ॥ తంచకృకలాసంవీక్ష్య ॥ ౩ ॥ చామభివతి ॥ చామభిఃచమకమయైః - తాంతవైః తంతుమయైఃపాశైశ్చ ॥ ౪ ॥
 సజ్జతి ॥ సంతప్తంచామికరం సువణం తద్వచ్చారువణాణ్యసః అభ్యుతాః అలంకరణాంబరప్రజా యస్యసః స్వగీతదోబధా
 వ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ దశామితి ॥ యత్తయదిక్షమంయోగ్యం ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ సృగితి ॥ యదితేకణమస్పృశమిత్యసందేహేసందేహవచనం - యదివే
 దాః ప్రమాణంస్మరితివత్ - కణపథంనూనంప్రాప్తస్యామిత్యర్థః ॥ ౧౦ ॥ కించ ॥ కింస్వితి ॥ సవేదమాంభూతానామాత్మనోబుద్ధ
 స్సృష్టితస్తేవిదితం కింనునకించిత్ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ స్వలంకృతేభ్యైతి ॥ ఋతప్రతేభ్యః అదంభాచారేభ్యః - తపసాశ్రుతాః ప్రఖ్యా

దానయః ॥ ౧ ॥ క్రీడిత్యాసువిరంత త్రవిచిన్వంతః పిపాసితాః జలంవిరుదకేకూపేదన్మశుస్సత్త్వమమ్భు
 తమ్ ॥ ౨ ॥ కృకలాసంగిరినిభంవీక్ష్యవిస్త్రితచేతసః । తస్యచోద్ధరణేయత్నంచ క్రుస్తైకృపయాన్వితాః ॥
 ౩ ॥ చార్మభిస్తాంతవైఃపాశైబధాపతితమభకాః । నాశక్నువనముద్ధతుంకృష్ణాయాచఖ్యు
 రుత్సుకాః ॥ ౪ ॥ తత్రగత్వారవిందాత్తోభగవాన్విశ్వభావనః । వీక్ష్యోజ్జహారవామేనతంకరేణసలీ
 లయా ॥ ౫ ॥ సఉత్తమశ్లోకకరాభిమృష్టోవిహాయసద్యఃకృకలాసరూపమ్ । సంతప్తచామీకరచారువణా
 స్సవ్యగ్యద్భుతాలంకరణాంబరప్రక్ ॥ ౬ ॥ పప్రచ్ఛవిద్వానపితస్యదానంజనేషువిఖ్యాపయితుంము
 కుందః । కస్తస్త్వంమహాభాగవరేణ్యరూపాదేవోత్తమంత్యాంగణయామనూనమ్ ॥ ౭ ॥ దశామిమాం
 వాకతమేనకర్మణాసంప్రాపితోసహ్యతదహాసుప్రభః । ఆత్మానమాఖ్యాహివివిత్సతాంసోయ
 న్మన్యసేతత్క్షమమత్రవత్తుమ్ ॥ ౮ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇతిస్తరాజాసంపుష్టఃకృష్ణేనానందమూర్తినా । మా
 ధవంప్రణీపత్యాహకిరీటేనార్కవచసా ॥ ౯ ॥ సృగః ॥ నృగోనామనరేంద్రోహమిత్వాకుతనయః
 ప్రభో । దానేషాభ్యామమానేషుయదితేకణమస్పృశమ్ ॥ ౧౦ ॥ కింనుతేవిదితం నాథసర్వభూ
 తాత్తసాక్షిణః । కాలేనావ్యాహతదృశోవత్సేథాపితవాజ్ఞయా ॥ ౧౧ ॥ యావత్సస్తికతాభూమేర్యా
 వత్సోదివితారకాః । యావత్సోవషణధారాశ్చతావతీరదదాంచగాః ॥ ౧౨ ॥ పయస్వినీస్తరుణీశ్శీల
 రూపగుణోపపన్నాఃకపిలాహేమశృంగాః । న్యాయాజితారౌప్యఖురాస్సవత్సాఃకుకూలమాల్యా
 భరణాస్తస్త్వదామహమ్ ॥ ౧౩ ॥ స్వలంకృతేభ్యోగుణశీలవద్భ్యస్తీరత్తుటుంబేభ్యః ఋతప్రతే
 భ్యః । తపశ్శ్రుతబ్రహ్మవదాన్యసద్భ్యఃప్రాదాయువభ్యోద్విజపుంగవేభ్యః ॥ ౧౪ ॥ గోభూహిర
 ణ్యాయతనాశ్వహస్తినఃకన్యాస్సదాసీస్తిలరూప్యశయ్యాః । వాసాంసీరత్నానిపరిచ్ఛదాకరథానిష్టా
 శ్చయజ్ఞాశ్చరితంచపూర్తమ్ ॥ ౧౫ ॥ కన్యచిద్విజముఖ్యస్యభ్రష్టగౌర్మమగోధనే । సంపుక్తావిదుషా
 సాచమయాదత్వాద్విజాతయే ॥ ౧౬ ॥ తాంసీయమానాంతత్సావమీదృష్టోవచమమేతితమ్ । మమే
 తిప్రతిగృహ్యహన్యగోమేదత్తవానితి ॥ ౧౭ ॥ విప్రౌవివదమానౌమామూచతుస్సావధాసాధకౌ । భ
 వాదాతాపహరైతితచ్ఛ్రుత్వామేభవద్భ్రమః ॥ ౧౮ ॥ అనునీతాపుభావిప్రాధర్మకృత్రగతేనమేగ
 వాంలతుంప్రకృష్టానాందాస్యామ్యేషాప్రదీయతామ్ ॥ ౧౯ ॥ భవంతావనుగృహ్ణీతాంకింకరస్యావిజా
 నతః । సముద్ధరతంమాంకృత్రాత్పతంతంనిరయేశుభే ॥ ౨౦ ॥ నాహంప్రణీచ్ఛేవైరాజన్నిత్యక్తావస్వా
 మ్యపాక్రమత్ । నాన్యద్గవామప్యయతమిచ్ఛామీత్యపరోయయా ॥ ౨౧ ॥ పతస్త్విన్నంతరేయా

తాశ్చ - తెబ్రహ్మణీవదాన్యాః అత్యుదారాః అభ్యాపనశీలాశ్చ - తేసంతశ్చతేభ్యః ॥ ౧౪ ॥ గౌభూహిరణ్యైతి ॥ పూతం వాపీహసాది
 చరితం కృతం ॥ ౧౫ ॥ పిపంవతేమానస్యమమసంకటం కించిదాపన్నంశృణ్విత్యాహ ॥ కన్యచిదితి ॥ ద్విజముఖ్యస్యప్రాప్తానాం
 మధ్యే అత్యంతశ్రేష్ఠస్య అతపితప్రతిగ్రహనిపుత్తస్య - సంపుక్తామితి తా - అవిదుషాప్రాప్తానాంస్వేయమిత్యజానతా ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ వి
 ప్రావితి ॥ ప్రతిగ్రహణోక్తం దాతేతి - స్వామినోక్తం - అపహతేతి - అభవత్ శ్రమః వ్యాకులభవమిత్యర్థః ॥ ౧౮ ॥ అనునీతావితి ॥
 తథాఉభావపిప్రత్యేకమనునీతౌప్రాధికతాకథంతదాహ - సాధేన - గవామితి ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ నేతి ॥ అపరః ప్రతిగ్రహి - దురాగ్రహః య
 ల్లక్షంత్యమోక్తం - అన్యదపిగవామయతం - యదితదపి - ఇహంవిహాయనెచ్ఛామి త్యుక్తా - గాంత్యక్తావయావిత్యర్థః ॥ ౨౧ ॥ విత

స్తిన్నంతరగతి || ఇతః పూర్వం పాపభావాన్నేతుమసమర్థైరితిభావః || ౨౨ || పూర్వమితి || ఉతాపేనాభివ్యక్తంపదం - అథవా -
పూర్వంశుభమితి నాంతమితియమస్యవాక్యం - పశ్యేపశ్యామి || ౨౩ || పూర్వమితి || పాదేవయమ - పూర్వమశుభంభుజే ఇతిమయో
క్తై - సయమఃపతేతిప్రాస || ౨౪ || ౨౫ || దుష్టుఃపైశశ్రీకృష్ణసందశానేనవిస్తృతస్సౌత్తనఃభాగ్యమభినందతి || సత్వమితి || పావిభో
సత్వంమమాక్షపధఃలోచనగోచరస్సౌత్తనకథంసాక్షాత్ప్రత్యక్షసీత్యధః - కిమత్ర శ్చర్యంతదాహ - పరఃఆత్మా అతపిత యోగీశ్వరై ర
పిశ్రుతిదృశాఉసనిషచ్ఛుమాలమలహృదివిభావ్యఃచింత్యః - యతఃఅథోజక్షఃఅక్షజమైంద్రియకంజ్ఞానంతత్ అధఃఅవాగవయస్తా
త్పః - యస్యేహభవాపవగోభవేత్తస్యభవాన్నసదృశ్యః స్యాత్ - ఉరువ్యసనేనకృకలాసత్వభవేనదుఃఖేన అంధబుద్ధేస్తుమైతచ్ఛ్రీత్రమి
త్యధః || ౨౬ || ౨౭ || ఉద్రిక్తభక్తిబలముధాసంబోధయన్నుజ్ఞాపయతి || అనుజానీహితి || దేవలోకేపితమానస్యాత్మనో మనస్సన్నిధిం
పాథాయతేయత్ర కావ్యపీఠ-త్వత్పదంఆస్పదంవిషయంయస్యతథాభూతంభూయాదితి || ౨౮ || యా స్యస్మమస్యతి || సమగ్రితి || సవభావా

మైరూతై నీతోయమక్షయమ్ | యమేనప్యప్స్తత్రాహం దేవదేవజగత్పతే || ౨౨ || పూర్వంతస్వ
మశుభంభుంక్షృణోతాపాలాన్యవతేశుభమ్ | నాంతంగానస్యభవతఃపశ్యేలోకస్యభాస్వతః || ౨౩ ||
పూర్వందేవాశుభంభుంజగతిప్రాహపతేతిసః | తావద్రాక్షమాత్మానంకృకలాసంపతకప్రభో ||
౨౪ || బ్రహ్మణ్యస్యవదాన్యస్యతవదాసస్యకేశవ | స్మృతినాద్యాపివిధ్వస్తాభవత్సందశానాథి
నః || ౨౫ || సత్వంకథంమమవిభోక్షపధఃపరాత్మాయోగీశ్వరై శ్రుతిదృశామలహృద్విభావ్యః | సాక్షా
దధోక్షజఉరువ్యసనాంధబుద్ధేస్సాన్యదేవదృశ్యభిహయస్యభవాపవగః || ౨౬ || దేవదేవజగన్నాథ
గోవిందపురుషోత్తమ | నారాయణహృషీకేశపుణ్యశ్లోకామృతావ్యయ || ౨౭ || అనుజానీహిమాంకృ
ష్ణయాంతందేవగతింప్రభో | యత్ర కావ్యపీఠ శ్చేతోభూయాన్తైత్వత్పదాస్పదమ్ || ౨౮ || నమస్తేస
ర్వభావాయబ్రహ్మణేనంతశక్తయే | వాసుదేవాయకృష్ణాయయోగానాంపతయేనమః || ౨౯ || ఇ
త్యుక్త్వాతంపరిక్రమ్యపాదోస్పృష్టాస్వమూలినా | అనుజ్ఞతోవిమానాగ్ర్యమారుహత్వశ్యతాన్య
ణామ్ || ౩౦ || కృష్ణఃపరిజనంప్రాహభగవాదేవకీసుతః | బ్రహ్మణ్యదేనౌధర్మాత్కారాజన్యానను
శిక్షయ || ౩౧ || దుజరంబతబ్రహ్మస్వంబుక్తమగ్న మనాగపి | తేజీయసోపికిముతరాజ్ఞామీశ్వర
మానినామ్ || ౩౨ || నాహంహాలాహలంసున్యేవిషంయస్యప్రతిక్రియా | బ్రహ్మస్వంహివిషంప్రోక్తం
నాస్యప్రతివిధిభువి || ౩౩ || హినస్తివిషమత్తారంవహ్ని రద్భిఃప్రశామ్యతి | కులంసమూలందహతి
బ్రహ్మస్వోరణిపావకః || ౩౪ || బ్రహ్మస్వందురనుజ్ఞాతంభుక్తంహంతిత్రిపూరుషమ్ | ప్రసహ్యతు
బలామ్భుక్తందశపూర్వారాదశాపరా || ౩౫ || రాజామోరాజలత్క్యోచనాత్మపాతంపిచక్షతే | ని
రయంయేభిమన్యంతేబ్రహ్మస్వంసాధుబాలిశాః || ౩౬ || గృష్ణాంతియావతఃపాంసూరుదతామశ్రు
బిందవః | విప్రాణాంహృతవిత్తానాంవదాన్యానాంకుటుంబినామ్ || ౩౭ || రాజామోరాజకుల్యాశ్చ
తావతోద్భావిరంకుశాః | కుంభీపాకేముపచ్యంతేబ్రహ్మదాయాపహరిణః || ౩౮ || స్వదత్తాంపరద
త్తాంవాబ్రహ్మవృత్తింహరేతయః | షష్టివర్షపాసహస్రాణివిస్తాయాంజాయతేక్రిమిః || ౩౯ || మామే

యసవస్యభావోజన్మయస్తాత్తస్మై - బ్రహ్మణకర్తృత్వేష్యవికారాయ - కుతఃఅసంతశక్తయేఅసంతామాయాభ్యాశక్తిర్యస్యతస్మై - వాసు
దేవాయసర్వాశ్రయామేతుపాదానత్వముక్తం - శ్రీకృష్ణాయసదానందరూపాయేతిపురుషార్థత్వముక్తం || ౩౯ || కృషిధువాచకశృజ్ఞా
బుశ్చనివృతివాచకః | తయారై క్యంపరంబ్రహ్మకృష్ణభిత్వభిధీయతగతిస్త్వతః - కించ - యోగానాంవిష్టాపూతాదికమణాంపతయే - ధు
దాత్రై - అయంభావః - వివంభూతంత్యాంవిహయగంతుమసిచ్ఛరసిగమిష్యామిత్యద్దత్తఫలభోగాయేతి || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || దుజరమితి || మ
నాత్తుషదపిభుక్తంసత్అగ్నేఃఅగ్నిసదృశస్యతేజీయసఃఅతితేజస్వినోపిదుజరం || ౩౨ || ౩౩ || కించ - విషదపిఘోరమిత్యాహ || హిన
స్తీతి || సంసగి - సంసగేణమారకత్వాద్గ్నితుల్యతాస్యాత్ తదపినేత్యాహ - వహ్నిరితి - కించ - సమూలమితి - వహ్నిమూలాన్యవశేష
యతి - బ్రహ్మస్వంక్షణారణిజః పాపపావకస్తుకులందహతి - తదపిసమూలమితి || ౩౪ || బ్రహ్మస్వమితి || దురనుజ్ఞాతంయథావదననుజ్ఞాతం - త్రి
పూరుషంకులం - స్వంపుత్రపాత్రైచ - ప్రసహ్యబలాత్ రాజాద్యాశ్రయతః || ౩౫ || రాజానగతి || యేబ్రహ్మస్వమభిమన్యంతే వాంఛం
తి - తేనిరయమేవాభిమన్యంతే - అతాదౌతాః అజ్ఞాః - అత్తపాతంసపిచక్షతగతి || ౩౬ || అపిచ - గృష్ణాంతి || ౩౭ || ౩౮ || మతి || గృథాన్

౧౫ || సంకషణణితి || నానావిధేష్యమనయే ముకోవిదః || ౧౬ || ద్వావితి || మధుంజైత్రం- మాధవంజై శాఖం- గౌపీనాంరతిమితి- శ్రీ
కృష్ణశ్రీదాసమయేఅనుత్పన్నానామతిపాలానాంచఅన్యసామిత్యభియుక్తప్రసిద్ధిః || ౧౭ || పూజేతి || పూజాచంద్రస్యకళాభి మణి
చిధి రామృష్టేజ్జ్వలితేకాముదీగంధవాయునాకుముద్వతీనాం గంధసహితేసేవితే-యద్వా-కాముదీశబైసతద్వికాసితాని కుముదాని ల
క్ష్మ్యంతే-కుముదగంధవాయునైత్యథాః || ౧౮ || వరుణేతి || వారుణీ సుధయా సహృత్పన్నామదితా || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ఉపగీ
యమానెతి || క్షీబో మత్తః || ౨౩ || స్రగ్వీతి || స్వేదపిపప్రా లేయం హిమంతేసభూషితం || ౨౪ || సజ్జతి || మత్తోయమిత్యనాదృత్య అనా
గతాంతపగాంసదీం || ౨౫ || పాపజితి || ఆహుతాఆహూతాయద్యస్తాన్నాగచ్ఛసి - తస్తాన్నైష్యగమయిష్యామి || ౨౬ || వివమితి || చ

ల్పితంచారువీక్షితమ్ | గతింప్రేమపరిష్వంగంస్తరంత్యోరురుదు స్త్రియః || ౧౫ || సంకషణస్తాఃకృష్ణ
శ్మ్యసందేహై హృదయంగమైః | సాంత్యయామాసభగవాన్నానానునయకోవిదః || ౧౬ || ద్వామాసా
తత్రచావాత్మీన్యధుంమాధవమేవచ | రామఃకుపాసుభగవాగోపీనాంరతిమావహా || ౧౭ || పూ
ణచంద్రకళామృష్టేకాముదీగంధవాయునా | యమునోపవనేరే మేసేవితే స్త్రీ గజైవృతః |
౧౮ || వరుణప్రేరితాదేవీవారుణీవృక్షకోటరాత్ | పతంతీతద్వనంసర్వంస్వ గంధేనాధ్యవాసయత్ |
౧౯ || తంగంధంమధుధారాయావాయునోపహృతంబలః | ఆహూయోపగతస్తత్రలలనాభిఃపపాస
మమ్ | ౨౦ | * ఉపగీయమానఉద్గాయవనితాశోభిమండలే | రేజేక రేణుయూధేశోమా హేంద్రశవ
వారణః | ౨౧ | నేదుదుఃందుభయో ప్యౌమ్నివవృషుఃకుసుమైర్ముగా | గంధర్వామునయోరామంత
ద్వీరైర్వీడిరేముచా || ౨౨ || * ఉపగీయమానచరితో వనితాభిహాలాయుధః | వ నెషువ్యచరత్ క్షీబామ
దవిహ్వలలోచనః || ౨౩ || స్రగ్వేకకుండలోమత్తోవైజయంత్యాచమాలయా | బిభ్రత్స్త్రితముఖాం
భోజంస్వేదప్రా లేయభూషితమ్ | ౨౪ || సఆజుహోవయమునాంజల క్రీడాథామీశ్వరః | నిజవాక్యమ
నాదృత్యమత్రత్యాపగాంబలః | అనాగతాంహలాగ్రేణకుపితోవిచకషహా || ౨౫ || పాపెత్వంమా
మవజ్ఞాయయాన్నయాసిమయాహుతా | నేష్యేత్వాంలాంగలాగ్రేణశతధాకామచారిణీమ్ | ౨౬ ||
ఏవంనిభాన్జితా భీతాయమునా యదునందనమ్ | ఉవాచచకితా వాచంపతితా పాదయోన్మప ||
౨౭ || యమునా || రామరామమహాబాహూనజా నెతవవిక్రమమ్ | యస్యైకాంశేనవిధృతాజగతీజగ
తఃపతే || ౨౮ || పరంభావంభగవతోభగవత్మామామజానతీమ్ | మోక్షుమహాసివిశ్వాత్మాప్రపన్నాంభ
క్తవత్సల || ౨౯ || తతోవ్యముంచద్యమునాయాచితోభగవాంబలః | విజగాహేజలం స్త్రీభిఃకరేణుభి
రివేభరాట్ | ౩౦ || కామంవిహృత్యసలిలాదుత్తీణాయాసితాంబరే | భూషణానిమహాహాణీదదౌ
కాంతిశ్శుభాంప్రజమ్ | ౩౧ || వసిత్యావాససీనీలమాలామామచ్యకాంచనీమ్ | రేజేస్వలంకృతోలిప్తో
మాహేంద్రశవవారణః || ౩౨ || అద్యాపిదృశ్యతేరాజాయమునాకృష్టవత్కనా | బలస్యానంతవీర్య
స్యవీర్యంసూచయతీవహి || ౩౩ || ఏవంసర్వానిశాయాతా ఏకేవరమతోవ్రజే | రామస్యాక్షిప్తదిత్త
స్యమాధురైవ్రజయోషితామ్ || ౩౪ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-పంచషష్ఠితమోధ్యాయః. * * * * *

కితాకంపితా || ౨౭ || రామేతి || ఏకాంశేన శేషభ్యేన || ౨౮ || ౨౯ || తతజితి || విజగాహేఅపగాహానంకృతవా || ౩౦ || కామమితి ||
ఉత్తీణాయ నిగతాయ- అసితాంబరాదీనికాంతిదదౌ- కాంతిలక్ష్మీః- యథాక్రంవిష్ణుపురాణే || శ్లో || వరుణప్రహితామస్తేమా
లామహ్లాన పంకజామ్ | సముద్రాభేతథావస్తేనీలలక్ష్మీరయద్భుతేతి || హరివంశేచ- బలంప్రతిలక్ష్మీవాక్యం || శ్లో || జాతరూపమయం
చైకంకుండలంవజ్రభూషణమ్ | ఆదిపర్వంచపద్మాఖ్యందివ్యంశ్రవణభూషణమ్ || దేవేమాంప్రతిగృహ్నిష్టాప్య హేరాణీంధూషణత్రియమి
త్యాది || ౩౧ || వసిత్యేతి || వసిత్యాపరిధాయ- ఆముచ్యకణేనిధాయ- చందనాదిభిరాలిప్తః || ౩౨ || ౩౩ || ఏవమితి || ఏకానిశాయ
థామాధురైఃవిలాసైః || ౩౪ || ఇతిథావాధాదీపికాయాం - పంచషష్ఠితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *

శ్లో॥ షడ్భుక్ షష్టితమే కాశీం గత్వా హాపాండ్రకం హరిః । తన్నిత్రంచ తతో వృత్తం సుదక్షిణవధాదికమ్ ॥ ౧ ॥ త్వమితి ॥ ప్రస్తోభితః స్తు
త్యాప్రాత్యాహతః బాలైః ఆక్షైః ॥ ౨ ॥ మాతమితి ॥ బాలకృతానృపః బాలైః సృపత్వేన శ్రీదాయం పరికల్పితః ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ఉవా
చేతి ॥ హేమూఢ ఉత్ప్రత్యేత్వయి ప్రత్యేప్స్యమియై సహత్వమేవం వికత్థ సే - తెష్వపీత్యధాః - యద్వా - యైః కృత్రిమైస్తుదశా నాది
భిస్త్యమేవం శ్లాఘసేతాన్యత్ప్రత్యేత్యాజయిష్యామి త్యధాః ॥ ౮ ॥ మాంశరణమేహిత్యస్యోత్తరం ॥ ముఖమితి ॥ వలాః కంకాదివత్

—* శ్రీకృష్ణకృతపాండ్రక కాశీరాజ వధాదికథాప్రారంభః—*

శ్రీశుకః ॥ నందవ్రజంగతే రామకరూపాధిపతిన్యప । వాసుదేవో హమిత్యజ్ఞోదూతం కృష్ణాయ ప్రా
హ్మిణోత్ ॥ ౧ ॥ త్వం వాసుదేవో భగవానవతీణోజగత్పతిః । ఇతి ప్రస్తోభితో బాలై ర్కై నేస్వాత్మా
నమచ్యుతమ్ ॥ ౨ ॥ దూతంచ ప్రాహ్మిణోన్మందః కృష్ణాయావ్యక్తవత్కనై । ద్వారకాయాం యథా
బాలోన్యపో బాలకృతోబుధః ॥ ౩ ॥ దూతస్తుద్వారకామేత్యసభాయామాస్థితం ప్రభుమ్ । కృష్ణంకమ
లపత్రాక్షుం రాజసందేశమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ కారూశః ॥ వాసుదేవో వతీణోహమేకపవనచాపరః । భూ
తానామనుకంపాధాంతవంతుమిధ్యాభిధాంత్యజ ॥ ౫ ॥ యానిత్వనుస్తచ్చిహ్నినిమాధ్యాద్భిభవ్య
భీతవత్ ॥ త్యక్తైవహిమాంతవంశరణం నోచేద్దేహిమమాహవమ్ ॥ ౬ ॥ శ్రీశుకః ॥ వికత్థనంతదాక
ణ్యపాండ్రకస్యోల్పమేధసః । ఉగ్రసేనాదయస్సభ్యా ఉచ్చకైజహసుస్తదా ॥ ౭ ॥ ఉవాచ దూ
తంభగవాన్ పరిహాసకథామను । ఉత్ప్రత్యే నూఢవిహ్నినియైస్త్యమేవం వికత్థ సే ॥ ౮ ॥ ముఖం
యదాపిధాయాజ్ఞకంకృతవలైవృతః । శయిష్యసేహతస్తత్రభవితాశరణం శునామ్ ॥ ౯ ॥ ఇతిగూ
తస్తమాత్మేపంస్వామినైసర్వమాహరత్ ॥ కృష్ణోపరథమాస్థాయ కాశీముపజగామహ ॥ ౧౦ ॥ పాండ్ర
కోపితదుద్యోగముపలభ్యమహారథః । ఆత్మహిణీభ్యాం సంయుక్తోనిశ్చక్రామపురాద్ద్రుతమ్ ॥ ౧౧ ॥ త
స్య కాశీపతిర్నిత్రంపాష్టిగ్రామహిమన్వయాన్నృప । ఆత్మహిణీభిస్ససృభిరపశ్యత్పాండ్రకం హ
రిః ॥ ౧౨ ॥ శంఖార్చసిగదాశాఙ్గశ్రీవత్సాద్యుపలక్ష్మితమ్ । బిభ్రాణంకస్తుభమణింపనమాలావిభూషి
తమ్ ॥ ౧౩ ॥ కాశేయవాససీపీతేవసానంగరుధధ్వజమ్ । అమూల్యమాశ్వాభరణంస్ఫురన్త కరకుండ
లమ్ ॥ ౧౪ ॥ నృష్టావతమాత్మనాతుల్యంవేషంకృత్రిమమాశ్రితమ్ । యథానటంరంగగతం విజహాసభృ
శంహరిః ॥ ౧౫ ॥ శూలైర్గదాభిః పరిఘైశ్చక్త్యష్టిప్రాసతోమరైః । అసిభిః పట్టసైవాణైః ప్రా
హరన్నరయోహరిమ్ ॥ ౧౬ ॥ కృష్ణస్తుతత్పాండ్రక కాశీరాజయోబలంగజస్యందనవాజిపత్రిమత్ ।
గదాసంచక్రేషుభిరదయద్భృతం యథాయుగాం తెహుతభుక్ప్రథక్ప్రజాః ॥ ౧౭ ॥ ఆయోధనంత
ద్రథవాజికుంజరద్విపత్తరోష్టై రరిణాచఖండితైః । బభావితం మోదవహం మనస్వి నామాక్రీడనం
భూతపతేరినౌల్పణమ్ ॥ ౧౮ ॥ అథాహపాండ్రకంశౌరిభోభోపాండ్రకయద్భవాన్ । దూతవాక్యే
నమామాహతాన్యస్త్రాణ్యుత్సృజామితే ॥ ౧౯ ॥ త్యాజయిష్యే భిధానం మేయత్త్వయాజ్ఞమృషా
ధృతమ్ । ప్రజామిశరణం తెద్యయది నేచ్ఛామి సంయుగమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఇతిక్షిప్త్వాశితై బాణైర్విరథీకృత్య
పాండ్రకమ్ । శిరోవృశ్చద్రథాంగేనవజ్రేణేంద్రోయథాగరైః ॥ ౨౧ ॥ తథాకాశీపతేః కాయాచ్ఛి
రఉత్తృత్యపత్రిభిః । వ్యపాతయత్తాశిపుర్యాంపత్త్యకోశమివానిలః ॥ ౨౨ ॥ ఎవం మత్సరిణం హత్యా

పక్షివిశేషః - తత్రతదా - శునాంశరణమశ్రయోభవితాసి ॥ ౧౯ ॥ ఇతితి - కాశీమితి - పాండ్రకస్య పితదామిత్రపుర అవస్థానాత్ ॥ ౧౦ ॥
౧౧ ॥ తస్యేతి ॥ పాష్టిగ్రాహః పృష్ఠప్రాంతరక్షణతత్పరః ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ కాశేయేతి ॥ గరుడః కృత్రిమః ధ్వజేయస్యతం - అమూల్యం అన
ఘంకాశ్వాభరణం కిరీటయస్యతం ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ కృష్ణ ఇతి ॥ గజస్యందనాది చతురంగ బలమధికతవాన్ - పృథక్ ప్రజాః చ
తుర్విధం భూత గ్రామయథాయుగాంతాన్నిరితి ॥ ౧౭ ॥ ఆయోధనమితి ॥ ఆయోధనం రణస్థానం - అరిణాచక్రేణ - చిత్తం చ చిత్తం ఆకీ
ర్ణం ఆక్రీడనమిశకల్పం తే రుద్రస్య శ్రీదాస్థానమివ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ఇతితి ॥ గిరైశ్చంగంయథేతి ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥

రథితి || ప్రథమం కిమిదమితి శ్చద్వక్త్ర మితి విభావ్యకస్య తే సంగీత సంగీతం శయం కృతవంత ఇతి || ౨౫ || ౨౬ || సుదక్షిణ ఇతి || సంస్థా వి
ధిం ఉత్తరక్రియాం - అపచితిం నిష్క్రమితి || ౨౭ || ఇతితి || అత్తనా అభిసంధాయ బుద్ధ్యా అభ్యవస్య సుదక్షిణః అత్యుదారః || ౨౮ || ప్రీత
ఇతి || వరమదాత్ ప్రణీష్యే త్యుక్తాని త్యథాః || ౨౯ || సుదక్షిణేతి || ఋత్విజం ఋత్విజమి వస్వసేయోగకారిణం || ౩౦ || యజ్ఞస్య దేవ
మృత్విజమితి శ్రుతేః - అబ్రహ్మజ్యేష్ఠయోజిత ఇతి - కృష్ణప్రయోజితో విపరీతాభవిష్యతీతి సూచితం || ౩౦ || ఇతితి || అభిచరన్ అభిచా
రంకువన్ - ప్రతీగృహీతనియమః || ౩౧ || తత ఇతి || తత్తంతా మ్రమివ శిఖాః శ్రుణోచయస్య సః - అంగారోద్గారిణీలోచనానియస్య సః ||

పాండ్రకం ససఖం హరిః | ద్వారకా మావిశ త్నిధే స్తూన్యమానకథాన్మృతః || ౨౩ || సనిత్యం భగవ
ద్ధ్యానప్రధ్వస్తాఖిలబంధనః | బిభ్రాణశ్చహరే రాజన్ స్వరూపంతన్నయోభవత్ || ౨౪ || శిరః పతిత
మాలోక్య రాజద్వారిసకుండలమ్ | కిమిదంకస్య వావక్త్ర మితి సంగీతే రేజనాః || ౨౫ || రాజ్యకాశీపతేజ్ఞా
త్వామహిష్యః పుత్ర బాంధవాః | పారాశ్చహహతా రాజన్నాథనాథేతి చారుదన్ || ౨౬ || సుదక్షిణ
స్తస్య సుతః కృత్వా సంస్థా విధిం పితుః | నిహత్య పితృహంతారం యాస్యామ్యపచితిం పితుః || ౨౭ || ఇత్యా
త్త నాభిసంధాయ సోపాధ్యాయో మహేశ్వరమ్ | సుదక్షిణోచయాయామాస పరమేణ సమాధినా || ౨౮ ||
ప్రీతో విముక్తో భగవాన్ తస్మై వరమదాద్భవః | పితృహంతృవధోపాయం సవప్రేవరమీశితుః || ౨౯ ||
* సుదక్షిణాగ్నిం పరిచర బ్రహ్మజై స్సహ ఋత్విజమ్ | అభిచారవిధానై సచాగ్నిః ప్రమథే వృతః || సా
ధయిష్యతి సంకల్పమబ్రహ్మజ్యేష్ఠప్రయోజితః || ౩౦ || ఇత్యాదిప్రస్తథాచక్రే కృష్ణాయాభిచరన్ ప్రతీ || ౩౧ ||
తతోగ్నిరుత్థితః కుండాన్మూర్తీమానతీభీషణః | తత్తతా మ్ర శిఖాశ్శ్రురంగారోద్గారిణీలోచనః || ౩౨ ||
దంష్ట్రో గ్రుభ్రుకుటీదండకతో రాస్య స్వస్వజిహ్వయా | అలిహన్ సృక్వీణేన గ్నో విధాన్వన్ త్రిశిఖంజ్వలన్ ||
౩౩ || పద్భ్యాం తాళప్రమాణాభ్యాం కంపయన్న వసీతలమ్ | సోభ్యథా వద్వృతోభూతై ద్వారకాం
ప్రదహన్ దిశః || ౩౪ || తమాభిచారదహనమాయాంతం ద్వారకాకసః | విలోక్య తత్ర సుస్పర్షేవ నదా
హేయథామృగాః || ౩౫ || అత్తైస్సభాయాంక్రీడంతం భగవంతం భయాతురాః | త్రాహి త్రాహి
శ్రిలోకేశవహేమ్ | ప్రదహతః పురమ్ || ౩౬ || శ్రుత్వా తజ్జనవైక్లబ్యం దృష్ట్వా స్యానాంచ సాధ్వసమ్ |
శరణ్యస్సంప్రహస్యాహమాభై ష్టైత్యవితాస్త్యహమ్ || ౩౭ || సర్వస్యాంతర్బహిస్సాక్షీకృత్యాం
మాహేశ్వరీం విభుః | విజ్ఞాయతద్విఘ్నా తార్థం పాశ్వన్థంచక్రమాదిశత్ || ౩౮ || తత్సర్వ కోటిప్రతి
మంసుదశన్ జాజ్వల్యమానం ప్రళయానలప్రభమ్ | స్వతేజసాఖంకకుభోధరోదసీచక్రం ముకుండా
స్త్రమథాగ్ని మదయత్ || ౩౯ || కృత్యానలః ప్రతిహతస్స రథాంగపాణెరస్త్రాజసాన్మవవిభగ్న
ముఖోనిపుత్రః | వారాణసీం ప్రతినమేత్య సుదక్షిణంతం సత్ప్రీత్యనం సమదహత్స్వకృతోభిచారః ||
౪౦ || చక్రం కువిష్టోస్తదనుప్రవిష్టం వారాణసీం సాట్టనభాలయాపణామ్ | సగోపురాట్టాలకగోష్ఠగో
కులాంసకోశహస్త్యశ్వరథాన్నశాలామ్ || ౪౧ || దద్ధ్వ వారాణసీం సర్వాం విష్ణుచక్రం సుదశన్మ్ |
భూయః పాశ్వన్ ముపాతిష్ఠత్ ప్రస్థస్యాక్షిప్తకర్మణః || ౪౨ || యవత చ్చావయేత్తత్యేఉత్తమశ్లోక

విక్రమమ్ | సమాహితో వాశృణుయాత్స ర్వపాపైః ప్రముచ్యతే || ౪౩ ||

౩౨ || దంష్ట్రేతి || దంష్ట్రాభిరుక్తైః భుకుటీదండైశ్చకతోరంక్రూరమాస్యంయస్యసః త్రిశిఖంత్రిశూలం || ౩౩ || పద్భ్యామితి || దిశః
ప్రదహన్ || ౩౪ || ౩౫ || అత్తైరితి || త్రాహి త్రాహి త్యామురితి శేషః || ౩౬ || శ్రుత్వేతి || అహమవితాస్త్రిక్షీప్త్యామి || ౩౭ || ౩౮ || తదితి ||
రోదసీచక్రకాశయదితి శేషః - యద్వాస్వతేజసాఖాదీన్ ప్రతిజాజ్వల్యమాసం అత్యథాం ప్రకాశమాసమిత్యథాః - అదయత్ అపీద
యత్ || ౩౯ || అదిత్యోగ్నిర్యత్తృతవాతదాహ || కృత్యానల ఇతి || సహత్విగ్నిః జనైశ్చవతమాసం అభిచర్యంతే - మార్యంతే అనేన
త్యభిచారః కృత్యానలః || ౪౦ || చక్రమితి || అట్టాదిసహతాం అట్టాః మంచాః || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - షట్షష్ఠి
మాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

శ్లో॥ సప్తషష్ఠితమోధ్యాయో గౌరవే వతకేమదాత్ । స్వైరంయువతిభిః క్రీడన్మ వధీద్వివిదంబలః ॥ కాశిందీవిదారణానంతరం రామచరితం ద్వివిదవధాదిసంగతమపి అనుక్త్యా తత్పూర్వకావిత్యేన పాండ్రకవధాదికం నిరూపేదానీంతదేవప్రస్తాతి ॥ ధూయ ఇతి ॥ రామచరిత శ్రవణేచ్ఛాయా మద్భుతకమత్వం హతుః - తత్రచానంతత్వం - తత్రాప్యప్రమేయత్వమితి ॥ ౧ ॥ సరకస్యేతి ॥ సరకస్య సఖాతి హరిణానై రేకారణం - సుగ్రీవవచితవతితస్య మంత్రబలం - మైందస్య భ్రాతేతి రామాయణే అతిప్రసిద్ధత్యేన వీర్యాధిక్యము క్తమితి ॥ ౨ ॥ సఖ్యా రితి ॥ సఖ్యునరకస్య - అపచితిః ఆస్యం - రాష్ట్రస్య విప్లవౌనాశో యథాభవతి తథా పురాదీనదహాదితి ॥ ౩ ॥ కించ ॥ క్వచిదితి ॥ కదా

శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - సప్తషష్ఠితమోధ్యాయః

—* బలరామకృతద్వివిదవధ కథా ప్రారంభ ఘట్టః. *

రాజా ॥ భూయోహం శ్రోతుమిచ్ఛామి రామస్యాద్భుతకర్తృణః । అనంతస్యాప్రమేయస్య యదన్యత్తతవా విభుః ॥ ౧ ॥ శ్రీశుకః ॥ నరకస్య సఖాకశ్చిద్ద్వివిదో నామ వానరః । సుగ్రీవసచివస్సోధభ్రాతా మైందస్య వీర్యవాక్ ॥ ౨ ॥ సఖ్యుస్సోపచితిం కుర్వన్ వాన రో రాష్ట్ర విప్లవమ్ । పురగ్రామాకరాః ఘోషానదహద్వహ్నిముత్సృజన్ ॥ ౩ ॥ క్వచిత్సైలానుత్పాట్నై దేశాః సమచూర్ణయత్ । ఆనర్తాసుతరామేవం యత్రాస్తే మిత్రహాహరిః ॥ ౪ ॥ క్వచిత్సముద్రమధ్యస్థోదో భ్యాముద్ధృత్య తజ్జలమ్ । దేశాన్నాగాయతప్రాణోవేలాకూలెన్యమజ్జయత్ ॥ ౫ ॥ ఆశ్రమాన్పక్షిముఖ్యానాం కృత్వా భగవనస్పర్తీ । అదూషయచ్ఛక్వన్తాత్రై రగ్నివై తానికాఖిలః ॥ ౬ ॥ పురుషోయోషితోదృప్తః త్వాభృద్ద్రోణీగుహాసుసః । నిక్షిప్య చాప్యథాచ్ఛృంక్షైః పెశస్తా రీవకీటకమ్ ॥ ౭ ॥ ఎవం దేశా విప్రకుర్వన్ దూషయంశ్చ కులస్త్రియః । శ్రుత్వా సులలితంగీతంగిరింరై వతకం యయా ॥ ౮ ॥ తత్రాపశ్యద్యదుపతిం రామం పుష్కరమాలినమ్ । సుదర్శనీయ సర్వాంగం లలనాయూధమధ్యగమ్ ॥ ౯ ॥ గాయంతం వారుణీంపీతావహదవిహ్వలలోచనమ్ । విభ్రాజమానం వపుషా ప్రభిన్నమివ వారణమ్ ॥ ౧౦ ॥ దుష్టశ్శాఖాన్పుగశ్శాఖామానూధఃకంపయన్ ద్రుమాన్ । చక్రైకిల కిలాశబ్దమాత్మానం సంప్రదర్శయన్ ॥ ౧౧ ॥ తస్య ధావ్యైకం పెవీత్య తరుణ్యోజాతిచాపలాః । హాస్యప్రియా విజహసుబల లదేవ పరిగ్రహాః ॥ ౧౨ ॥ తాహలయామాసకపిభ్రూతైః సైస్సంముఖాదిభిః । దర్శయన్ స్వగుదం తాసాం రామస్య చనిరీక్షతః ॥ ౧౩ ॥ తంగ్రాన్తాప్రాహరత్త్రుద్ధోబలః ప్రహరతాం వరః । సవంచ యిత్వా గ్రావాణం మదిరాకలశంకపిః ॥ గృహీత్వా హలయామాసధూర్తస్తంకోపయన్ హసన్ ॥ ౧౪ ॥ నిభిద్యకలశం దుష్టోవాసాంస్యాస్ఫాలయద్బలమ్ । కదర్థీకృత్య బలవాన్ విప్రచక్రే మదోద్ధతః ॥ ౧౫ ॥ తంతస్యావినయందృష్ట్వా దేశాంశ్చ తదుపద్రుతాన్ । క్రుద్ధోముసలమాదత్త హలంచారిజిహ్వాంసయా ॥ ౧౬ ॥ ద్వివిదోపి మహావీర్యస్సాలముత్పాట్న పాణినా । అభ్యేత్య తరసా తేన బలం మూఢన్యతాడయత్ ॥ ౧౭ ॥ తంతుసంకషణో మూర్ఖః పతంతమచ లోయథా । ప్రతిజగ్రహభగవాన్ సునందేనాహనచ్ఛతమ్ ॥ ౧౮ ॥ ముసలాహతమస్త్రిస్తో విరేజేరక్తధారయా । గిరిర్యథాగైరికయా ప్రహరం నానుచింతయన్ ॥ ౧౯ ॥ పునరన్యంసముత్త్తి పృథ్వీకృత్వా నిష్పత్ర మోజసా । తేనాహనత్సు సంక్రుద్ధస్తం

చిత్ సః ద్వివిదః మిత్రహామిత్రం సఖాయం సరకాసురం హంతీతి మిత్రహాహరిః శ్రీకృష్ణః ॥ ౪ ॥ క్వచిదితి ॥ తస్య సముద్రస్య జలంబాహుభ్యాం ఉత్త్తిస్య వేలాయాః కూలవర్తమానా దేశాః స్య మజ్జయత్ స్థావయామాసేతి ॥ ౫ ॥ ఆశ్రమానితి ॥ ఆశ్రమస్థావనస్పర్తీ భక్త్వా ఆహవనీయాద్యగ్నిమూత్రాదికృతవాసత్వభావః ॥ ౬ ॥ పురుషోయితి ॥ ఆప్యథాత్పిదధ-పేశస్తారీభ్రమరః ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ గాయంతమితి ॥ ప్రభిన్నం మత్తం ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ తస్యేతి ॥ జాత్యాస్య భావేనైవ చాపలం యాసాంతాః ॥ ౧౨ ॥ తా ఇతి ॥ హలయామాస అవజ్ఞేనిరీక్షతః నిరీక్షమాణస్య - తమనాదృత్యేత్యభావః ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ నిభిద్యేతి ॥ ఆస్ఫాలయత్ యోషితాం వాసాంస్యాకృప్య పాణితవాన్ విప్రచక్రే వివముషకృతవాన్ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ద్వివిద ఇతి ॥ సులంపుక్షం ॥ ౧౭ ॥ తమితి ॥ సుసందేశము సలేన - అహన్త ఆహన్తి త్యభావః - తం వానరం ॥ ౧౮ ॥

తఃకలింనైచ్చత్ - అతఃసాంత్యయిత్వాజగమేతి ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ గత్వేతి ॥ శృతరాష్ట్రం ప్రతిబుభుత్వయా అభిప్రాయజిజ్ఞాసయేత్వథాః ॥
 ౧౬ ॥ సత్తితి ॥ విధివత్ అభివాద్య ॥ ౧౭ ॥ తత్తితి ॥ తముద్ధవమచయిత్వా సత్త్వత్య - మంగళపాణయః ఉపాయస హస్తాః ॥ ౧౮ ॥ తమితి ॥
 వృద్ధాపిప్రజేముః ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ యదితి ॥ యద్యాయం ఇత్సుగ్ర సేన వాక్యం - మృష్యే సహే అథ ఆశుతమానీయ సమపకాయ తేతి శేషః ॥
 ౨౨ ॥ వీర్యేతి ॥ వీర్యం ప్రభావః - శార్యం ఉత్పాహః బలం సత్త్వం - తైరున్న ధం ఉచ్చం బలం - కథం ఆత్మనః శక్తేః సమంతసు రూపం ॥
 ౨౩ ॥ అహూతితి ॥ ఉపానత్ పాదరయః - శరణోధుమిచ్ఛతి - హీనా అప్యస్తా నాజ్ఞాపయంతీత్యథాః ॥ ౨౪ ॥ అవైవ్యవప్రపంచశ్చతుభిః ॥

సంజాతమన్యవః । కురూప్రత్యుద్యమంచక్రురుగ్ర సేన ప్రచోదితాః ॥ ౧౩ ॥ సాంత్యయిత్వా తుతాకా
 రా మ స్సన్న ధావృష్టిపుంగవః । నైచ్చత్తు రూణాం వృష్టి నాంకలింకలిమలాపహః ॥ ౧౪ ॥ జగమ
 హ స్తినపురం రథేనాదిత్యవచనా ॥ బ్రాహ్మణైః కులవృద్ధై శ్చవృతశ్చంద్రావగ్రహైః ॥ ౧౫ ॥ గత్వా గ
 జాహ్వయం రామో బాహుభ్యావవనమాశ్రితః ॥ ఉద్ధవం ప్రేషయామాస ధృతరాష్ట్రం బుభుత్సయా ॥
 ౧౬ ॥ సోభివంద్యాం బికాపుత్రం భీష్మంద్రోణం సబాహ్లికమ్ ॥ దుర్యోధనంచ విధివద్రామమాగతమ
 బ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ తేతి ప్రీతాస్స మాకణ్యకప్రాప్తం రామం సుహృత్తమమ్ ॥ తమర్చయిత్వా భియయుస్స
 ర్వేమంగళపాణయః ॥ ౧౮ ॥ తంసంగమ్య యథాన్యాయ్యంగామఘ్యం చన్యవేదయత్ ॥ తేషాం యో
 త త్ప్రభావజ్ఞాః ప్రణేముశ్శీరసాబలమ్ ॥ ౧౯ ॥ బంధూకృశలి నోద్వస్తా వృష్టా శివమనామయమ్ ॥ ప
 రస్పరమథో రామో బభాషే విక్లబంచచః ॥ ౨౦ ॥ ఉగ్ర సేనః క్షీణశోయద్యుష్టా నాజ్ఞాపయ త్ప్రభుః ॥ త
 దవ్యగ్రధియశ్శుతావకురుధ్వనువిలంబితమ్ ॥ ౨౧ ॥ యద్యాయం బహవస్తై వ్వికంజితావధర్మైణధార్మి
 కమ్ ॥ ఆబర్హితాథ తన్నృప్యే బంధూనామైక్యకామ్యయా ॥ ౨౨ ॥ శ్రీశుకః ॥ వీర్యశౌర్యబలోన్న ధమా
 త్తశక్తిసమంచచః ॥ కురపౌబలదేవస్య నిశమ్యోచుః ప్రకోపితాః ॥ ౨౩ ॥ అహూమహచ్చిత్రమిదం
 కాలగత్యాదురంతయా ॥ ఆరురుక్షత్యుపానదై వ్విరోమకుటసేవితమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఏతేయానేన సంబంధా
 స్సహశయ్యాసనాశనాః ॥ వృష్టయస్తుల్యతానీతా అస్తద్దత్తనృపాసనాః ॥ ౨౫ ॥ చామరవ్యజనేశంబు
 మాతపత్రంచపాండరమ్ ॥ కిరీటమాసనంశయ్యాంభుంజంత్యస్తదుపేక్షయా ॥ ౨౬ ॥ అలంయదూనాంన
 రదేవలాంఛనైర్దాతుః ప్రతీపాచరితోద్ధతాత్మనామ్ ॥ యేనః ప్రసాదోపచితాహియాదవా ఆజ్ఞాప
 యంత్యద్యగతత్రపాబత ॥ ౨౭ ॥ కథమింద్రోపకురుభిభీష్మంద్రోణాజ్ఞానాదిభిః ॥ అదత్తమవరుం
 ధీతసింహగ్రస్తమిపౌరణః ॥ (నాతః పరం హ్యుగ్ర సేనో రాజా భవితుమహాతి) ॥ ౨౮ ॥
 శ్రీశుకః ॥ జన్తబంధుశ్రియోన్న ధమదాస్తైభరతషభ ॥ అశ్రావ్యరామంచుర్వాచ్యమసభ్యాః ప్రా
 విశకపురమ్ ॥ ౨౯ ॥ దృష్టావకురూణాం దౌశ్శీల్యం శ్రుత్వా వాచ్యాని చాచ్యుతః ॥ అప్రొచత్తోపసంగక్తో
 దుష్ప్రేక్ష్యః ప్రహసన్ముహుః ॥ ౩౦ ॥ నూనం నానామదోన్న ధాశ్శాంతిం నేచ్ఛంత్య సాదవః ॥ తేషాం
 హి ప్రశమోదండః పశూనాం లగుడోయథా ॥ ౩౧ ॥ అహూయదూసుసంరభాకృష్ణంచకుపితంశ
 నైః ॥ సాంత్యయిత్వా హమేతేషాం శమమిచ్చన్ని హోగతః ॥ ౩౨ ॥ తత్త మేమందమతయః కలహాభిర
 తాఃఖిలాః ॥ తంమామవజ్ఞాయముహుమభాషామాని నోబ్రువత్ ॥ ౩౩ ॥ నోగ్ర సేనః కిల విభు
 భోజవృష్ట్యంధకేశ్వరః ॥ శక్రాదయోలోకపాలాయస్యాదేశామవర్తినః ॥ ౩౪ ॥ సుధర్మాక్రమ్య

వీర్యేతి ॥ యానేన పృథాయ వివాహేన ॥ ౨౫ ॥ కించ ॥ చామరేతి ॥ భంజంతి ఉపభంజిత ఇత్యథాః - అస్తదుపేక్షయా అస్తాకమనాగ్రహణ
 అస్తాకమనగ్రహణేతి యవత్ ॥ ౨౬ ॥ అలమితి ॥ అతః పరంతాన్యపహరిష్యామి ఇత్యథాః ॥ ౨౭ ॥ కథమితి ॥ అవరుంధీతస్వీకుర్యాత్
 ఉరణః మేషః ॥ ౨౮ ॥ జన్తేతి ॥ జన్తనా బంధుభిశ్చ ఉపలక్షితయా - శ్రయా ఉన్న ధ ఉన్న టోమదోయేషాంతే - దువాచ్యం పరుషం వాక్యం -
 సభ్యాః దుజనాః ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ నూనమితి ॥ నానావిధైః ధనాభిజనాదిమదైరున్న ధాః - తేషాం దండపిప్రశమః ప్రకషేణశమయతీతి
 తథా - లగుడః దండః ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ తత్తితి ॥ దుభాషా అనాచ్యశబ్దా ॥ ౩౩ ॥ దుభాషణమనస్తరలిపిచ్ఛిః ॥ నేతి ॥ విభుః ఆజ్ఞాపయ

౯౦౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - ఏకోనసప్తతితమోధ్యాయః .

తుం సమర్థః || ౩౪ || అహూదుష్టః శ్రీకృష్ణమప్యధిక్షిప్తవంతః ఇత్యతి కుపితాహమితి || సుధమేతి || ౩౫ || ౩౬ || యస్యేతి || మాన్యుత్తమై
 మాన్యుత్తమై కైరుత్తమాంకైః - ఉత్తమైః మాన్యు రితివా - ఉపాసితానితీర్థానియైర్దాగధిస్తే మామపితీర్థం - యద్యా - ఉపాసితం స
 వైః సేవితం - తీర్థం గంగా - తస్య తీర్థం తీర్థాత్వనిమిత్తం - కించ - బ్రహ్మ - భవః - శ్రీశ్చ - అహమపి - ఉద్వహమ - కథంభూతావ
 యం - యస్య కలాయా అంశస్య కలాః అంశాః || ౩౭ || ౩౮ || అహూఇతి || మత్తానామివ మద్యాదినా - రూఢైః పరుమాః - అనుశాసితా స్వ
 యంబంధధరస్త్వ || ౩౯ || ౪౦ || లాంగలేతి || లాంగలాగ్రేణ - దక్షిణతః ప్రాకారమూలేనిభాతేన ఉద్విదార్య ఉత్పాట్య || ౪౧ || జలయా

తేయేన పారిజాతోమరాంఘ్రిపః | ఆహృత్య భుజ్యతే సోసానకిలాధ్యాసనాహాణః || ౩౫ || యస్య పా
 దయుగంసాత్మా శ్చీరుపాస్తైఖిలైశ్వరీ | సనాహాతికిల శ్రీశోనరదేవపరిచ్ఛదా || ౩౬ || యస్యాం
 ఘ్రిపంకజరజోఖిలలోకపాలైర్మాఖ్యైర్తమైర్ధృతముపాసితతీర్థతీర్థమ్ | బ్రహ్మభవోహమ
 పియస్య కలాః కలాయా శ్రీశ్చోద్వహమచిరమస్య సృపాసనంకప్ || ౩౭ || భుంజతే కురుభిదత్తంభూ
 ఖండంకిలవృష్ణయః | ఉపానహాకిలవయంస్వయంతుకురవశ్శిరః || ౩౮ || అహూవిశ్వర్యమత్తానాం
 మత్తానామివమానినామ్ | అసంబద్ధగిరోరూఢైః కస్య హేతానుశాసితా || ౩౯ || అద్యనిష్టారవాముర్విం
 కరిష్యామీత్యమషితః | గృహీత్వా హలముత్తస్థాదహన్ని వజగత్త్రయమ్ || ౪౦ || లాంగలాగ్రేణ
 నగరముద్విదార్యగజాహ్వయమ్ | విచక్షణసగంగాయాం ప్రహరిష్యన్న మషితః || ౪౧ || జలయా
 నమివాఘూణం గంగాయాం నగరంపతత్ | ఆకృష్టమాణమాలోక్య కారవాజాతసంభ్రమాః ||
 తమేవశరణంజన్తుస్సకుటుంబాజిజీవిషవః || ౪౨ || సలత్క్షణంపురస్తృత్యసాంబంప్రాంజలయోబ్రు
 వత్ | రామరామాఖిలాధారప్రభావంనవిదామతే || ౪౩ || మూఢానాంనఃకుబుద్ధీనాంతుంతుమహా
 స్యధీశ్వర | స్థిత్యుత్పత్త్యప్యయానాంత్వమేకోహేతునిరాశ్రయః || లోకాక్రీడనకానీశక్రీడత
 ధైవదంత్యజాః || ౪౪ || త్వమేవమూర్ఖీదమనంతలీలయాభూమండలంబిభషిసహస్రమూర్ధన్ ||
 అంతేచయస్సాన్విత్యనిరుద్ధవిశ్వశ్శేషేద్వితీయఃపరిశిష్యమాణః || ౪౫ || కోపస్తైబలశితౌర్థంసర్వేషాం
 నచమత్సరాత్ | విభ్రతోభగవత్సత్త్వంక్షీతిపాలనతత్పరః || ౪౬ || నమస్తైసర్వభూతాత్త్వసర్వ
 శక్తిధరావ్యయ | విశ్వకర్మన్న మస్తైస్తుత్వాంవయంశరణంగతాః || ౪౭ || ఏవంప్రపన్నైస్సంవిన్నై
 వేషమానాయనైర్బలః | ప్రసాదితస్సుప్రసన్నోమాభైష్టైత్యభయందదౌ || ౪౮ || చుర్యోధనః
 పారిబహాంకుంజరాషాష్టహాయనాత్ | దదౌద్వాదశసాహస్రమయుతానితురంగమాత్ || ౪౯ ||
 రథానాంషట్పహస్రాణిరొక్తాణాంసూర్యవచసామ్ | దాసీనానిష్టకంఠీనాంసహస్రం*దుహితృ
 వత్సలః || ౫౦ || ప్రతిగృహ్య తుతత్సర్వంభగవాన్సాత్వతక్షణభః | ససుతస్సన్న పఃప్రాయాత్సు
 హృద్భిరభినందితః || ౫౧ || తతఃప్రవిష్టస్త్వపురంహలాయుధస్సమేత్యబంధూనమరక్తచేతసః | శశం
 ససర్వంయదుపుంగవానాంనుధ్యేసభాయాంకురుషుస్వచేష్టితమ్ || ౫౨ || అద్యాపివః పురంహ్యే త
 త్సాచయద్రామవిక్రమమ్ | సమున్నతందక్షిణతోగంగాయాంననుదృశ్యతే || ౫౩ || * * * * *

సమితి || జిజీవిషవఇత్యక్షరాధిక్యంసోధవ్యం || ౪౨ || ౪౩ || త్వమితి || శేషశయనంకరోషి - శేషపర్యం శేషరిశిష్యమాణోయః సచత్వమే
 వేతివా || ౪౫ || అస్తాసుకౌశల్యతవాయముచితపవేత్యాముః || కోపఇతి || క్షీతిపాలనతత్పరః తాత్పర్యవాకోపః - పాతాంతరేసంబోధనం
 ౪౬ || సమితి || విశ్వంకర్మకృత్యంయస్య సత్వమితి సంబోధనం || ౪౭ || ఏవమితి || వేషమానమయనంపురంయేషాంతైః || ౪౮ || చుర్యా
 భనఇతి || తురంగమాంశ్చద్వాదశాయుతాని || ౪౯ || ౫౦ || ప్రతిగృహ్యతి || సుహృద్భిః కారవైః || ౫౧ || తతఇతి || మధ్యసభాయం సభామ
 ధ్యే || ౫౨ || ౫౩ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టషష్టితమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || ఏకోనసప్తతితమోగాహాస్థ్యం ప్రతిక్షుందిరమ్ | కృష్ణస్యనారదోదృష్ట్యావిస్తితోగాత్తతస్త్వత్ || ౧ || దిదృక్షుమభినయేనాహ || చిత్రమి

త|| ద్వ్యష్టసాహస్రం శ్రీః ఉదావహాత్ పరిణీతవాన్ || ౨ || ఇతితి || ద్వారవతీమభివణాయతిసాధాత్రయేణ పుష్పితేతి పుష్పితేమాచ
వనేను ఆరామేను ఉద్యానేను ద్విజానామనీనాంచకులానితై నాన్ వితాం || ౩ || ఉత్పల్లతి || ఘృతేషువ్యాప్తేషు || ౪ || ప్రాసాదెతి || మహా
మరకతైః ప్రఖ్యాయంతే ప్రకాశంతభితితథాతైః స్వణారత్నమయః పరిచ్ఛదాః పరికరాఃయేషుతైః || ౫ || విభక్తైః || సతంత్యః ప్రచ
లంత్యః - సతాకాఃయేషుతైః - భవజై వారితలతపాయస్యాస్తాం || ౬ || తస్యామితి || తస్యాంసవై కథిష్ణ్యపైలోక పాలైరచితం
౭ || తత్రేతి || షోడశభిస్సద్దసహస్రై స్సమలంకృతం - హరేరంతఃపురంవివేశ - తత్రచ - తస్యశౌరఃపత్నీనాం భవనేమవికతమ వివేశే
త్యన్వయః - యత్రస్వకాశలంత్యస్త్రా సందశితమిత్యంతఃపురభవనమౌ విశేషణం || ౮ || తదనువణాయతిచతుభిః || విష్టభృమితి || వి
ద్రుమస్తంభై విష్టభృంవిభృతంవైహార్యమయానిభృక్ తమాని స్తంభాశ్రయాణిఛాదనాని - వైః ఇంద్రనీలమయైః కుడ్యాదిభిశ్చ పలకై

— శ్రీకృష్ణం ప్రతినారదాగమనకథాప్రారంభఘట్టః —

శ్రీ శుకః || నరకంనిహతం శ్రుత్వాతథోద్వాహంచయోషితామ్ కృష్ణేనై కేనబహ్వి నాంతందిదృక్షు
స్స నారదః || ౧ || చిత్రంబలై తదేకేనవపుషాయుగవత్పుష్కం | గృహేషుద్వ్యష్టసాహస్రం శ్రీయ
ఎకఉదావహాత్ || ౨ || ఇత్యుత్సుకోద్వా రవతీం దేవ పిండ్రాష్టమాగమత్ | పుష్పితోపవనారామ
ద్విజాళికులనాదితామ్ || ౩ || ఉత్పల్లందీవరాంభోజకల్పారకుముదోత్పలైః | ఘృతేషుసరస్సుచైః
కూజితాంహంససారసైః || ౪ || ప్రాసాదలతై నవభిజుష్టాంస్ఫటికరాజతైః | మహామరకత
ప్రఖ్యైస్సవ్వణారత్నపరిచ్ఛదైః || ౫ || విభక్తరథ్యాపథచత్వరాపణై శ్శాలాసభాభీరుచిరాంసురాల
యైః | సంసిక్తమార్గాంగణవీధి గహలీంపతత్పతాకాధ్వజవారితాతపామ్ || ౬ || తస్యామంతఃపురంశ్రీ
మదచితంసర్వసిన్ధ్యపైః | హరేస్సకాశలంయత్ర త్వష్ట్రా కాశ్చైన్యనదశితమ్ || ౭ || తత్ర
షోడశభిస్సద్దసహస్రై స్సమలంకృతమ్ | వివేశైకతమం శౌరేపత్నీనాంభవనంమహత్ || ౮ || విష్ట
భృంవిద్రుమస్తంభైవై హార్యఫలకోత్తమైః | ఇంద్రనీలమయైః కుడ్యైజగత్యాచాహితత్విషా ||
౯ || వితానై నిమిత్తై స్వప్తౌ ముక్తాదానువిలంబిభిః | దాంతై రాసనపర్యంకైర్నన్యై తమపరిష్కృ
తైః || ౧౦ || దాసీభినిష్ఠ కంఠీభిస్సువాసోభిరలంకృతమ్ | పుంభిస్సకంచుకోష్ఠిషసువస్త్ర మణిసుండ
లైః || ౧౧ || రత్నప్రదీపనికరద్యుతిభినిరస్తద్వాంతంవిచిత్రవలభీమృశి ఖండి మోంగ | నృత్యంతియ
త్రవిహితాగరుధూపమత్రై నియాతమీత్యుమనబుద్ధయఉన్నదంతః || ౧౨ || తస్మిన్ సమానగుణరూ
పవయస్సువేషదాసీసహస్రయతయానుసవంగృహిణ్యా | విస్త్రోదదశా చమరవ్యజనైరరుక్మదండేన
సాత్వతపతింపరివీజయంత్యా || ౧౩ || తంసంనిరీక్ష్యభగవాన్ సహసోత్థిత శ్రీ పర్యంకతస్సకలధర్మభృ
తాంవరిష్టః | ఆనన్యపాదయుగళైశిరసాకిరీటజుష్టేనసాంజలిరవీవిశదాసనెస్వ || ౧౪ || తస్యావనిజ్య
చరణౌతదపస్పృమూర్ధ్నాబిభ్రజ్జగద్గురుతరోపితాంపతిహిన్ | బ్రహ్మణ్యదేవఇతియద్గుణ నామ
యుక్తంతస్యైవయచ్చరణశౌచమశేషతీర్థమ్ || ౧౫ || సంఘాజ్యదేవఋషివర్యమృషిఃపురాణో
నారాయణోనరసఖోవిధి మోదితేన | వాణ్యాభిభాష్యమితయామృతజుష్టయాతంప్రాహప్రభోభ

తం - జగత్యాభూమికయా ఇంద్రనీలమయ్యా - ఆహితత్విట్ యస్యాఃతయా || ౯ || వితానైరితి || ముక్తాదామ్నంవిలంబాఃవివిధానిలం
బానిలంబమానానివిద్యంతేయేషుతైః - మన్యత్రైఃపరిష్కృతైఃధూపితైః || ౧౦ || ౧౧ || రత్నైతి || ఈత్యసమీక్ష్య - ఘనోమే ఘోయమితిబు
ద్ధిమేషాంతే || ౧౨ || తస్మిన్మితి || ఆనుసవంసవకాలం - ఆత్మనాసమానానిగుణరూపవయాంసీసుప్తువేషలంకారశ్చయస్యతేన - దాసీ
సహస్రై - యతయాగృహిణ్యాసహ || ౧౩ || తమితి || క్రియః రుక్మిణ్యః - పర్యంకతః అవీవిశత్ ఉపవేశయామాస || ౧౪ || తస్యైతి || అచి శ్ర
త్ అచిభరత్ దధారత్యథాః - పులకాన్యచిత్తస్త్వాకాతథాప్రయుక్తత్వాత్ - చిత్తదిశత్రంతంవా - తథాచసంఘాజ్య అభిభాష్యచ
ప్రాహత్యుత్తరేణస్వయః - కథంభూతః - యస్యచరణశౌచం గంగా - అశేషతీర్థంసః - ఆతపివ - జగద్గురుతరోపి - సతాంధర్మభృతాం
పతిత్వాదేవమకరోదిత్యథాః - సతాంపతిత్వేషాతుః - బ్రహ్మణ్యదేవ ఇతియత్ గుణకృతంనామ - తత్ - తస్యైవయతోయుక్తంసమంజ
సం - అతస్తద్ధర్మప్రవర్తనామైవమాచరణమిత్యథాః || ౧౫ || సంఘాజ్యైతి || అభిభాష్యదిష్ట్యత్వదాగమనమిత్యాదిప్రియముక్త్యా || ౧౬ ||

భగవతాస్వస్య హాణం అన హాణం మన్యమాన స్తత్సంభావయన్నాహా || నెతి || సహామిత్రత్వాదేవమహాణం - సతు - మమగౌరవాత్ - త
హాణకథంసకం సాదిషుమైత్రీతత్రాహ - ఖలానాందమశ్చనై వాద్భుతమితి - కుతః - జగతఃస్థితిః - ఛారణం రక్షణం పాలనంతాభ్యాంసహ
నిశ్రేయసాయతవాయం స్వేచ్ఛావతారణి - వయం సుష్టుసమ్యక్ విదామ - అతః ఖలదమః సాధు సన్తానంచయుక్తమితిభావః || ౧౭ || యదుక్తం
ప్రభాకింకరవామేతిత్రాహ || దృష్టమితి || భక్తజనతాయా అపవగ్గరూపం - కించ - అతికులభతయా బ్రహ్మదిభియా - గీశ్వరై రపిహృదివి
చింత్యం - కించ - సంసారకూపెపతితానాముత్తరణాయ అవలంబంతాశ్రయం - ఏవంభూతంతవాంప్రేయగళం - మయాదృష్టం - అతఃకృ
తకృత్యోస్తి - తథాపి - తస్యస్మృతి యథాస్యాత్ - తథానుగృహణ - అతస్తద్ధ్యాయన్నేవనిత్యంచరామితి || ౧౮ || ౧౯ || దీప్యంతమితి || అ

గవతేకరవామకంతే || ౧౬ || శ్రీనారదః || నైవాద్భుతంతస్యవిభోఖిలలోకనాథమై త్రిజనైశునక
తేషుదమఃఖిలానామ్ | నిశ్రేయసాయజగతఃస్థితిరక్షణాభ్యాంనైవై రావతార ఉరుగాయవిదామసు
స్థు || ౧౭ || దృష్టంతవాంఘ్రియగళంజనత పవగంబ్రహ్మదిభిహ్వాదివిచింత్యమగాధబోధైః | సంసా
రకూపపతితోత్తరణావలంబంధ్యయంశ్చరామ్యనుగృహణయథాస్తృప్తీస్సృత్ || ౧౮ || తతోన్య
దావిశద్దేహంకృష్ణపత్న్యస్సనారదః | యోగేశ్వరేశ్వరస్యాంగయోగమాయావిత్సయా || ౧౯ || దీ
వ్యంతమతైస్తత్రాసీప్రియయాచోద్ధవేనచ | పూజితః పరయాభక్త్యాప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః || ౨౦ ||
పృష్టశ్చావిదుషేవాసాకగాయాతోభవానితి | క్రియతేకింసుపూణానామ పూజైరస్తదాదిభిః ||
౨౧ || తథాపబ్రూహిసోబ్రహ్మజనైతచ్ఛోభనంకురు | సతువిస్తితఉత్థాయతూష్ణీమన్యదగాన్ధృ
హమ్ || ౨౨ || తత్రాప్యచష్టగోవిందంబాలయంతంశిశూసుతా || తతోన్యస్త్రిగృహేపశ్యన్
జ్జనాయకృతోద్యమమ్ || ౨౩ || జహ్వంతంచవితానాగ్నియజంతంపంచభిమః ఖైః | భోజయంతంద్వి
జాకాప్వసిభుంజానమవశేషితమ్ || ౨౪ || కాప్వపిసంధ్యాముపాసీనంజపంతంబ్రహ్మవాగ్యతమ్ | ఏక
త్రచాసిచర్మభ్యాంచరంతమపివత్క్షు || ౨౫ || అవైవరథైగజైః కాప్వపిచరంతంగదాగ్రజమ్ | కప్
చిచ్ఛయానంపర్యంకెస్తూయమానంచవందిభిః || ౨౬ || మంత్రయంతంచకస్త్రింశ్చిన్తంత్రిభిశ్చోద్ధవాది
భిః | జలశ్రీధారతంకాప్వపివారముఖ్యాభిరావృతమ్ || ౨౭ || కుత్రచిద్ద్విజముఖ్యేభ్యోదదతంగాస్త్వి
లంకృతః | ఇతిహాసపురాణానిశృణ్వంతంమంగళానిచ || ౨౮ || హసంతంహాస్యకథయాకదాచిత్ప్రి
యయాగృహే | కాప్వపిధర్మంసేవమానమథా కామాచకుత్రచిత్ || ౨౯ || ధ్యాయంతమేకత్రాత్మా
నంపురుషంప్రకృతేపరమ్ | శుశ్రూషంతంగురుంకాప్వపికామైర్భోగైస్తపర్యయా || ౩౦ || కుర్వంతంవి
గ్రహంకైశ్చిత్సంధించాన్యత్రకేశవమ్ | కుత్రాపిసహరామెణచింతయంతంసతాంశీవమ్ || ౩౧ || పు
త్రాణాంచుహిత్యాణాంచకాలేవిధ్యపయాపనమ్ | దారైర్వరైస్తత్సదృశైః కల్పయంతంవిభూతిభిః ||
౩౨ || ప్రస్థాపసూపానయనైరపత్యానాంమహూత్సవా || వీత్యయోగేశ్వరేశస్యయోషాంలోకా
విసిస్తిరై || ౩౩ || యజంతంసకలాదేవాకప్వచిత్త్రతుభిరూజితైః | పూర్తయంతంకప్వచిద్ధర్మంకూ
పారామాలయాదిభిః || ౩౪ || చరంతంమృగయాంకాప్వపిహయమారుహ్యపైంధవమ్ | ఘ్నంతంతతఃప
శూమేధ్యాపరీతంయదుపుంగవైః || ౩౫ || అవ్యక్తలింగంప్రకృతిష్వంతఃపురచరాదిషు | కప్వచిచ్ఛ
రంతంగైహేషుతత్తద్భావబుభుత్సయా || ౩౬ || అథోవాచహృషీకేశంనారదః ప్రహసన్నివ | యోగ

శ్రీ దీపవ్యంతమత్యాదౌదగళేతిజ్ఞాతవ్యం॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ జుహ్వంతమితి॥ వితానాన్నీనాహవనీయాదీతి అగ్నికపం
చభిమణ్భేమణ్పాపయజ్ఞేయణజంతం॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ పుత్రాణామితి॥ కాలతత్పమయే - విధినాడి
పయాపనం ప్రాసణం వివాహమిత్యథః - కల్పయంతంఘటయంతం - విభూతిభిః విభవైః ॥ ౩౨॥ ప్రథాపనెతి॥ ప్రథాపనం మహాత్మ
జామూత్రాదీనాంస్వృహ తద్గృహం ప్రతినయనం - ఉపానయనంత తద్గృహత్పనరుపానయనంతై మణిమోత్యవాక్ కల్పయంతం
యోగేశ్వరేశస్వయేషాం అపత్యానాం మణిమోత్యవాక్ వీత్యం - లోకాస్సవేవివిసిస్తి రెవిస్తయంచక్రః - తథాభూతాక కల్పయంతం
౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ అవ్యక్తేతి॥ అవ్యక్తలింగం వేషాంతరేణభస్మం॥ ౩౬॥ ౩౭॥ విదామేతి॥ షాయోగేశ్వర ఆత్మకాత్మని మమమనసి - తవస్వరూ

పేవా - నిభాతాం ప్రతీతాంతవయోగమాయాం - కేవలం - విదామవిద్యః - సతుత్వత్పరమాధ్యామితిభావః || ౩౮ || త్వత్సమప్యనాట్యే
సముహ్యమితిమాం ప్రస్థాపయేత్వాహ || అనుజానీహిమాంకృష్ణలోకాం || బ్రహ్మన్నితి || తత్తస్మాల్లోకంక్షయన్నిమంభర్తమాస్థితః సతుత్వత్వతః
అతః హేపుత్ర - మాభిదఃమోహంసప్రాప్నుహితి || ౪౦ || ఇతితి || ఇతివివమనుగృహీతఃతమేకమేవసంతందదశేతి || ౪౧ || కృష్ణస్యేతి ||
ముహుముహుదృష్టాప్యజాతకౌతుకోమునివిస్త్రితోబభూవేతి || ౪౨ || ఇతితి || శ్రద్ధితః శ్రద్ధాయుక్తఃఅత్తాయస్యతేన || ౪౩ || నారద
దృష్టాఃశ్రీకృష్ణవీలాఃనిగమయతి || ఏవమితి || అభిలస్యభవాయఉన్మవాయ - గృహీతాఃశక్తయోనానామూర్తయోనసః - సప్రీడంచత
త్సహృదంచతేననిరీక్షణంహసశ్చ - తాభ్యాంజుష్టః || ౪౪ || యానీతి || అసస్యవిషయాణి అసాధారణాని - అపవగమాగేమోక్షప్రదే
౪౫ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ఏకోనసప్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || తతస్తుసప్తతితమేకృష్ణస్యాహ్నికకర్తణిమాతనారదయోఃకార్యమంత్రిమంత్రవిచారణమ్ || జగన్త ౦గళచారిత్రమాహ్నికంజగదీశ

మాయోదయంవీక్ష్యమానుషీమీయుషోగతిమ్ || ౩౭ || విదామయోగమాయాంతేదుదేశామపియో
గినామ్ | యోగేశ్వరాత్మన్నిభాతాంభవత్పదనిషేవయా || ౩౮ || అనుజానీహిమాంకృష్ణలోకాం
స్తైయశసాప్లుతా పర్యటామితమౌగ్ధాయలీలాభువనపావనీః || ౩౯ || శ్రీభగవాన్ || బ్రహ్మధ
ర్మస్యవక్తాహంకతాతదనుమోదితా | తచ్ఛిక్షయలోకమిమమాస్థితఃపుత్రమాభిదః || ౪౦ || శ్రీశు
కః || ఇత్యాచరంతంసద్ధర్మానాదిష్టాగృహమేధినామ్ | తమేవసర్వగేహేషుసంతమేకందదశహా ||
౪౧ || కృష్ణస్యానంతవీర్యస్య యోగమాయామహూదయమ్ | ముహుదృష్టాప్యమునిరభూన్విస్త్రితో
జాతకౌతుకః || ౪౨ || ఇత్యధాకామధర్మైశుకృష్ణేనశ్రద్ధితాత్మనా | సమ్యక్సభాజితఃప్రీతస్తమేవాను
స్తరణయయా || ౪౩ || ఏవంమనుష్యపదవీనునువతమామోనారాయణోఽభిలభవాయగృహీతశక్తిః |
రేమంగషోడశసహస్రవరాంగనానాం సప్రీడసాహృదనిరీక్షణహాసజుష్టః || ౪౪ || యానీహవిశ్వవిల
యోద్భవవృత్తిహేతుఃకర్తాణ్యనన్యవిషయాణిహరిశ్చకార | యస్తానిగాయతిశృణోత్యనుమోదతే
వాభక్తిభావేద్భగవతిహృదయగమాగే || ౪౫ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఏకోనసప్తతితమోధ్యాయః || * * * * *
శ్రీశుకః || అథౌషస్య పవృత్తాయాంకుక్తుటాకూజతోశపః | గృహీతకంఠ్యఃపతిభిర్మాధప్యో
విరహాతురాః | ౧ || వయాంస్యరూరువక్తృష్ణంబోధయంశీరవందినః | గాయత్స్వలిష్వనిగ్రాణిమం
దారవనవాయుభిః | ౨ || ముహూతాంతంతువైదభీనామృష్యదతిశోభనమ్ | పరిరంభణవిశ్లేషా
త్ప్రియభాహ్వాంతరంగతా | ౩ || బ్రాహ్మముహూతాఉత్థాయవార్యపస్పృశ్యమాధవః | దధ్యో
ప్రసన్నకరణఆత్మానంతమసఃపరమ్ | ౪ || ఏకంస్వయంజ్యోతిరనన్యమవ్యయంస్వసంస్థయానిత్యని
వృత్తకల్పపమ్ | బ్రహ్మఖ్యమస్యోద్భవనాదిహేతుభిస్సృష్టక్తిభిర్లాఙ్గితభావనివృత్తిమ్ | ౫ || అథా
పుతోంభన్యమలెయథాపిధిక్రియాకలాపంపరిధాయవాససీ | చకారసంధ్యోపగమాదినత్రమోహు

తుః | నారదేనక్వచిత్తింబద్ధృష్టమాహయథాక్రమమ్ || అథేతి || శ్లో || ఇత్యధాకామధర్మైశుకృష్ణేనశ్రద్ధితాత్మనేతి ప్రస్తుతస్యశ్రీకృష్ణ
స్యాహ్నికస్యాధికారేఅభిశబ్దః - ఉపవృత్తాయాంఅసన్నాయాం - పతిభిఃశ్రీకృష్ణైః - మాధవ్యోమాధవస్యభార్యాః || ౧ || వయాంసీతి || వంది
నఇవశ్రీకృష్ణంబోధయంతిసంతివయాంసిపక్షిణః - అరూరువక్తృలిశయేనామాజ్ఞ - మందారవనవాయుభిఃగాయత్సుఅలిశుఅనిగ్రాణి
వయాంసి || ౨ || ముహూతామితి || వైదభీత్యుపలక్షణంఅన్యసామపి - పరిరంభణవిశ్లేషాత్తంముహూతాంపర్యలోచ్య || ౩ || ౪ || వి
కమితి || ఏకంఅభిండం - తత్రహేతుః - అసస్యంనిరుపాధిం - అతఏవ - అవ్యయంనిత్యం - స్వయంజ్యోతిః - తత్రహేతుః - నిత్యంనివృత్తం కల్ప
పంఅవిద్యాయస్తాత్తం - ఉపలక్షణమాహ - అస్యేతి - విశ్వస్యలక్షితః భావశ్చాసానివృత్తిశ్చ - భావస్సతా - నివృత్తిరానందః - తథా
హి - గుణజ్ఞోభాత్పూర్వంసత్తామాత్రంయః || శ్లో || సదవసోమ్యేదమగ్రాసీదితిశ్లోకైః - సవినాసందశ్చ || శ్లో || విజ్ఞానమానందమిత్యా
దిశ్లోకైః - తంసదానందమిత్యధాః || ౫ || అథేతి || ఆపుతః స్నాతః - సాధ్యాయఃఉపగమఃఉపాసనం - అనియథాభవతితథా - త్రి
యాకలాపంచకార - కాన్వత్వాదుదయాత్పూర్వమేవముతాసలః - బ్రహ్మగాయత్రీంజజాప || ౬ || ఉపస్థాయేతి || కళాః అంశాః - దే

వాక్ - ఋషిః - పితౄంశ్చ - తపఃయత్యాది || ౭ || ధేనూనామితి || గృష్టి నాం ప్రథమ ప్రసూతానాం || ౮ || దదామితి || ద్వంద్వమితి మహాసంఖ్యా యుక్త సంసూతానాం ద్వంద్వోయత్ర బ్రహ్మణాగావిభేజితమితి || శ్రు || హిరణ్యసపరిపృతా కృష్ణా శుక్లదతోమృగా మహారథరతోదదాచ్యతంద్వంద్వనిసప్తచేతి || శ్రుత్వక్రాని - సప్త తరశతంద్వంద్వన్యకీకృత్య పురాణ చతుదశలక్షణైస్సగణితాని - యథోక్తం - భరతమేవాధికృత్యనవమస్తంధే || శ్లో || మృగా శుక్లదతః కృష్ణా సువణేన పరిష్కృతా | ఆదాత్త మణిమస్తారనియుతాని చతుదశేతి - తతశ్చైవంద్వంద్వసంఖ్యాశ్లోకైస్సంగృహ్యతే || శ్లో || చతుదశానాం లయేణాం సప్తాధికశతాంశకః | ద్వంద్వంచతురశత్యగ్రసహస్రాణి త్రయోదశేతి - దినేదినే ప్రతిదినం ప్రతిగృహంచేతి - బద్ధ్వంబద్ధమితి చపాతాంతరం || ౯ || గోవిప్రదేవతావృతః స్వవిభూతః మంగళానికపిలాదీని || ౧౦ || ఆత్మానమితి || సరలోకస్య విభూషణ రూపమాత్మానం - స్వయైః పీతాంబరకౌస్తుభాదిభిః || ౧౧ || ఆ

తానలోబ్రహ్మజజాపవాగ్యతః || ౬ || ఉపస్థాయాకముద్యంతంతపఃయత్యాత్మనః కథాః | దేవాన్యషీః పితౄణామృద్ధా విప్రానభ్యచ్యచాత్మవాక్ || ౭ || ధేనూనాం రుక్మ శృంగాణాం సాధ్వీనాం నూక్తిక స్రజామ్ | పయస్వినీనాం గృష్టి నాం సవత్సానాం సువాససామ్ || ౮ || దదౌరౌ పృథురా గ్రాణాం యోమాజినతితైస్సహ | అలంకృతేభ్యోవిప్రై భ్యోద్వంద్వం ద్వంద్వం దినే దినే || ౯ || గోవిప్రదేవతావృద్ధా గురూభూతాని సర్వశః | నమస్తృత్వాత్మ సంభూతీ మంగళాని సమస్పృశత్ || ౧౦ || ఆత్మానం భూషయామాస నరలోక విభూషణమ్ | వాసోభి భూషణై స్వీ యైదివ్య స్రగనులేపనైః || ౧౧ || అవేత్సృజ్యంతథాదశాంగోవృషద్విజదేవతాః | కామాంశ్చ సర్వవణానాం పౌరాంతఃపురవాసినామ్ || ప్రదాస్య ప్రాకృతైః కామైః ప్రతోమ్య ప్రత్యనందత || ౧౨ || సంవిభజ్యాగ్రతోవిప్రా స్రక్తాంబూలానులేపనైః | సుహృదః ప్రకృతీదా రానుపాయుజ్జతతస్స వ్యయమ్ || ౧౩ || తావత్సుత ఉపాసీయస్యంగనం పరమాద్భుతమ్ | సుగ్రీవాద్యై హామైర్యుక్తం ప్రణమ్యావస్థితోగ్రతః || ౧౪ || గృహీత్వా పాణినాపాణింసారథేస్తనుధారుహత్ | సాత్యకుర్ధవసంయుక్తః పూర్వాద్రిమివ భాస్కరః || ౧౫ || ఈక్షిణోంతఃపుర స్త్రీణాం సప్రీడప్రేమవీక్షితైః | కృత్రాద్విస్మయోనిరగాజ్జాతహాసోహరన్తనః || ౧౬ || ఏవం ససర్వదారాణాం గృహేభ్యోభగవాన్ విభుః | నానారూపోవినిగత్యపకరూపస్సభాంయయా || ౧౭ || సుధర్మఖ్యాంసభాంసరై వ్యవృష్టిభిః పరివారితః | ప్రావిశద్వన్ని విష్టానాం సంత్యంగపడూర్తయః || ౧౮ || అథోపవిష్టః పరమాసనైవిభుర్భాస్వభాసాకకుభోవభాసయన్ | వృతోన్మసింహైర్యదుభిర్యదూత్తమో యథోదురాజోదివితారకాగతైః || ౧౯ || తత్రోపమంత్రిణోరాజన్నా నాహస్యరసైర్విభుమ్ | ఉపతస్థునటాచార్యా నతాకృస్తాండవైఃపుథక్ || ౨౦ || మృదంగవీణామురజవేణుతాళదరస్పనైః | నన్యతుజగుస్తుష్టు పుష్పాతమాగధవందినః || ౨౧ || తత్రాహుబ్రాహ్మణాః కేచిదాసీనాబ్రహ్మవాదినః | పూర్వేషాంపుణ్యయశసాం రాజ్ఞాంచాకథయన్కథాః || ౨౨ || తత్రైకః పుసుషోరాజన్నాగతోపూర్వదశనః | విజ్ఞాపితోభగవతే ప్రతిహరైః ప్రవేశితః || ౨౩ || సనమస్తృత్యకృష్ణాయపరేశాయకృతాంజలిః | రాజ్ఞామావేదయద్దుఃఖంజరాసంధనిరోధజమ్ || ౨౪ || యచదిగ్వి

వెద్యేతి || కామానభిలషితానథాన్ || ౧౨ || సంవిభజ్యేతి || విప్రా - స్రగాదిభిః సంవిభజ్య - తేభ్యస్తానిదత్వేత్యగతః - ఉపాయుజ్జతోగాథామగ్రహీత్ || ౧౩ || ౧౪ || గృహీత్వేతి || పాణిం - కృతాంజలింగృహీత్వా || ౧౫ || ఈక్షిత ఇతి || సప్రీడప్రేమవీక్షితైః ఈక్షితః - తులంస్థితః తాభిరేవవీక్షితైః కృత్రాత్ విస్మయోనిరగాదితి || ౧౬ || ఏవమితి || ఏవం సర్వగృహేభ్యః పుథక్ పుథక్ నిగత్య - ఆనంతరం ఏకవివసన్ || ౧౭ || సుధర్మైతి || సుధర్మాం ప్రావిశత్ - యన్నివిష్టానాంయత్రప్రవిష్టానాం || ౧౮ || అథేతి || సృసింహైః పుషుశ్రేష్ఠైః - సృసింహ ఇతి పాతకృష్ణవివ || ౧౯ || తత్రైతి || ఉపమంత్రిణః పరిహాసకాః - పుథక్ పుథక్ స్వస్వసముదాయైః || ౨౦ || మృదంగేతి || మృదంగాదయః స్రసిద్ధాః - దరః శఖిః - సూతాదయః - తుష్టుపుః || ౨౧ || తత్రైతి || బ్రాహ్మణాః బ్రహ్మ - వేదం ఆపయః మం త్రాన్ వ్యాచఖ్య రిత్యగతః - వాదినః వదనచతురాః || ౨౨ || ౨౩ || స ఇతి || పుసుషః - జరాసంధేనయోనిరోధః తత్పుథవం రాజ్ఞాం దుఃఖమావేదయత్ || ౨౪ || య ఇతి || గోవిప్రజేతత్సంజ్ఞ కేమగే - రుద్ధాః ఆసన్ - తేషాంచదుఃఖమావేదయత్ త్యన్వయః కృష్ణకృష్ణైర్విచట్ట్యతైః రాజ్ఞాం విజ్ఞప్తైః తత్ర

ప్రథమేనశరణశ్రయణం - త్రిభిశ్చాయానువాదః - ద్వాభ్యాం ప్రాథమితి || ౨౫ || కృష్ణేతి || పృథక్ దశిశః || ౨౬ || లోకస్యభవభయంవి
 పృణ్యంతోనమంతి || లోకఇతి || వికర్మనిషిధంకామ్యంచ - తస్మిన్నితరాంతరతః తస్మాత్ సేషమశలేభర్తృభవతః అచానేత్వయా ఉదిలేఉత్తేపాం
 చరాశ్రే - సామాన్యతశ్చగీతాసు || శ్లో || మత్తరోషియదశ్చాసి యుజ్జుమూషిదదాసియత్ | యత్తస్యసికాం లేయతత్తురుష్వ ముదర్పణమిత్యా
 ది - ప్రమత్తః అనవహితః యావదయం లోకస్తావదేవాస్య లోకస్యయః సవ్యజీవితాశాంభినత్తి - తస్మై తుభ్యం అనిమిషాయ కాలాత్స నేనమ ఇ
 తి || ౨౭ || సేయం లోకస్యగతిః వయంతుత్వద్భక్తాః ఆతోస్తా కంతుతపితద్భక్తాః శామాపన్నమిత్యాశ్చర్యేణమయః || లోకఇతి || భౌతశ్చ - ఈశ్వర సద్వి
 త్తేభిశ్చామవతీణాః - సి చేతతథాప్యస్తా కందుఃఖంస్యాచ్చైత్రహికమన్యః కశ్చిజ్జరాసంధాద్విదాజ్ఞామతిలంఘయతి - కించ - త్వయార
 త్మ్యమాణోపిజనః స్వకర్మజందుఃఖం ప్రాప్నోయేవేతి నవిద్యః సచైతదుభయమపియక్తమితి భావః || ౨౮ || కించ - ఖంతదామయః || స్వప్నాయితమి
 తి || స్వప్నవజ్ఞాతంసృపసుఖంసృపోచితంసుఖం యతః పరతంత్రం విషయసాధ్యం కించ - సంప్రతిశశ్వద్భయంయస్మిన్ - నేనమృతతుల్యే
 నశరీరేణధురంపుత్రదారాదిచింతారూపభరంకేవలంపహమః - ఆహా కష్టంసః యేవయమితః పూర్వమేవసిస్తామాస్సంతస్తాంనాత్రితాది

జయేతస్య సంనతినయయున్మపాః | ప్రసహ్యరుద్ధాస్తేనాసన్నయుతేద్వేగిరివ్రజే || ౨౫ || రాజానః ||
 కృష్ణకృష్ణాప్రమేయాత్మన్ప్రపన్నభయభంజన | వయంతాప్వంశరణయామోభవభీతాః పృథగ్దృశః ||
 ౨౬ || లోకోవికర్మనిరతః సుశతేప్రమత్తః కర్మణ్యయంత్యదదితేభవదచానేస్సే | యస్తావదస్య బల
 వానివాజీవితాశాంసదృశ్చిన్త్యనిమిషాయనమోస్తుతస్మై || ౨౭ || లోకేభవాభగవతః కలయావ
 ణీణాస్సద్రశ్శానాయఖలనిగ్రహణాయచాన్యః | కశ్చిత్త్వదీయమతియాతినిదేశమీశకింవాజనస్సప్తకృ
 తమృచ్ఛతీతన్నవిద్యః || ౨౮ || స్వప్నాయితంనృపసుఖంపరతంత్రమీశశశ్వద్భయనమృతకేనధురం
 వహేషుః | హిత్యాదాత్మనిసుఖంత్యదనీహలభ్యంక్లిశ్యామహేతికృపణాస్తవమాయయేహ || ౨౯ || త
 న్నోభవాప్రణతశోకహరాంఘ్రియుగ్మోబద్ధావియుం త్వమగధాహ్వయకర్తృపాశాత్ |
 యోభూభుజోయుతనుతంగజవీర్యమేకోబిభ్రుర్రోధభవనెమృగరాడివాజాన్ || ౩౦ || యోవై
 త్వయాద్వినవకృత్వఉదాత్తచక్రభగ్నోమృథేఖలుభవంతనునంతవీర్యమ్ | జితాన్వలోకనిరతంస
 కృదూధనపోయ్యుత్ప్రజారుజతిమోజితతద్విధేహి || ౩౧ || ఇతిమాగధసంరుద్ధాభవద్గతాన కాం
 త్షీణః | ప్రపన్నాః పాదమూలం తేదీనానాంశంవిధీయతామ్ || ౩౨ || శ్రీశుకః || రాజదూతేబ్రువత్యేవందే
 పషేః పరనున్యతిః | బిభ్రష్వింగజటాభారంప్రాచురాసీద్యథాంవిః || ౩౩ || తందృష్ట్వాభగవాన్కృ
 ష్ణస్సర్వలోకేశ్వరేశ్వరః | వవందఉత్థితశ్శీష్టాః ససభ్యస్సానుగోముదా || ౩౪ || సభాజయిత్వావిధివ
 త్రృతాసనపరిగ్రహమ్ | బభాషేసూనృతైవాన్త్యైశ్చృద్ధయాతపయన్తునిమ్ || ౩౫ || అపిస్సి
 దద్యలోకానాంత్రయాణామకుతోభయమ్ | ననుభూయాభగవతోలోకాపర్యటతోగుణః || ౩౬ ||
 నహితేవిదితంకించల్లోకేష్వీశ్వరకర్తృషు | అగపృచ్ఛానుహేయస్తాన్పాండవానాం చిక్రీషేతమ్ ||
 ౩౭ || నారదః || దృష్టామయాతేబహుళాదురత్యయామాయావిభోవిశ్వసృజశ్చ మాయానః | భూతే

త్యాచుః హిత్యేతి - త్వత్త్వత్తఃయత్ అనీహైః నిష్టాస్తైః లభ్యంత్యనిస్వతస్సిద్ధంసుఖంతత్ హిత్యాక్లిశ్యామః || ౨౯ || త్వన్మయాకృ
 తంకర్మబంధంత్యమేవనివర్తయేతి ప్రాథమ్యంతే || తదితి || వియుంక్ష్యమాక్షయ - మగధాజరాసంధః - తత్పంజ్ఞికాత్కర్తృపాశాత్ - సనుభ
 వద్భిరేవవిక్రమ్యతతోనిగ్రహమిత్యామితీచేతత ఆముః - యఇతి - యవికవలయతమతంగజానాంవీర్యంబిభ్రతృత్వస్యభవనెభూభుజో
 స్తాః రురోధ - మృగరాట్సీంహః - అజాన్మేమానివ - కించ - యుష్మదీయవయమితి అస్తానధికంపాదతఇత్యాముః - యఇతి - హఉదాత్తచ
 త్రఉద్యతసుదశాన - యోవై - ద్విసవకృష్టః అష్టదశవారాన్ - త్వయాసహమృథేవర్తమానే - తత్రసప్తదశకృత్వః - త్వయాఖలుభగ్నః ప
 రాజితః - సృజనంతవీర్యమసిన్ధులోకనిరతంసరశరీరవిరోధంభగవంతంభవంతంసకృజ్జితాస్ - ఉధదపః - ప్రాప్తగవః - యుష్మ
 త్రృజానః అస్తాన్ - రుజతిపీడయతి - తత్తత్రయత్ - క్తృకార్యం - తద్విధేహి - జరాసంధపీడానివారయేత్యభిప్రాయః || ౩౧ || దూ
 తఆహ || ఇతి || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || అపీతి || భూయామహాగుణోలాభోయదస్తాకంసర్వలోకవృత్తాంతజ్ఞానమితి || ౩౬ || నేతి || ఈశ్వ
 రః కర్తాయేమాంతేషు || ౩౭ || ఎవమవిమషేవభగవతాసర్వజ్ఞేన జరాసంధవధార్థమేవపాండవచిక్రీషేతం పృజ్ఞానారణ్యమాయేయమితి

౯౧౮ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - ఏకపస్తతితమోధ్యాయః.

భావ్యాహుత్రీః॥ దృష్టాంతి॥ విశ్వసృజన్యబ్రహ్మణాపి - మాయానోమహాకస్యతే - స్వశక్తిభిరద్యాదిభిరూతేష్వంతయామితయాచ
రతోవర్తమానస్య - యద్యహం - భూతేషువతే - తహాభూతానిమాంకింసపశ్యంతితత్రాహ - వహ్నిరివభన్నరుచఇతి - స్వశక్తిభిరేవ
భన్నారుక్ప్రకాశోయస్యతస్య - అతస్తవేదంప్రశ్నాదినమేద్భుతం॥ ౩౮॥ తవేతి॥ ఇదంజగత్కథంభూతం - అసదేవయత్తవమాయయా
విద్యమానాత్తతయాఅవభాసతేతజ్జగత్సృజతఃకింతుకేవలంతేతుభ్యంసమఃతదేవశక్యమిత్యాహ - తస్మైసమదాతిమతఃస్వేనరూపేణసహ
తోవిలక్షణాత్తనెఅచింత్యాయేత్యధః॥ ౩౯॥ సన్వేపంభూతస్యకింమయాచేష్టతైరిత్యతాహ॥ జీవస్వేతి॥ అవిద్యాతమసా ఆప్యతత్వేనఆ
సథాప్రాపకాత్శరీరాత్సంసరతః - తేనైవతమసాతస్మాచ్ఛరీరాద్విమోక్షణోపాయమజానతః - ప్రాజ్ఞావలయత్ప్రదీపితవా - తంత్యాతి
యశశ్చవజాదిభిఃజీవస్యమాతృభామిత్యధః॥ ౪౦॥ అథేతి॥ ఆప్రావయప్రావయమ్యామి - సరలోకవిడంబనంబ్రహ్మత్వాంబ్రహ్మ
న్నితిపాతేహాబ్రహ్మపరమాత్మసరలోకానుకారణంత్యాంప్రావయమ్యామి॥ ౪౧॥ ౪౨॥ సచాత్రైవామమోదసంకార్యంకిం
తుతత్రాగంతవ్యమిత్యాశయేనాహ॥ తస్మిన్నితి॥ ౪౩॥ తత్రాగతాశ్చసవేత్సద్దశనాదినాపూతాభవిష్యంతిత్యాహ॥ శ్రవణాదితి॥ ఆం

మృణామూచరతస్స్వశక్తిభిరహహ్నిరివచ్ఛన్నరుచోనమేద్భుతమ్॥ ౩౮॥ తవేహితంకోహాతిసా
ధువేదితుంస్వమాయయేదంసృజతోనియచ్ఛతః॥ యద్విద్యమానాత్తతయావభాసతేతస్మైసమస్తైస్సవి
లక్షణాత్తనె॥ ౩౯॥ జీవస్యయస్సంసరతోవిమోక్షణంనజానతోనభవహాచ్ఛరీరతః॥ లీలావతారై
స్స్వయశఃప్రదీపకంప్రాజ్ఞావలయత్వాంతమహంప్రవద్యే॥ ౪౦॥ అథాప్యాప్రావయేబ్రహ్మన్న
రలోకవిడంబనమ్॥ రాజఃపైతృష్వసేయస్యభక్తస్యచచిక్షేత్తమ్॥ ౪౧॥ యత్యతేత్యాంమఖేం
ద్రేణరాజసూయేనపాండవః॥ పారమేష్ఠ్యకామోనృపతిస్తద్భవాననుమోదతామ్॥ ౪౨॥ త
స్మైదేవక్రతువరేభవంతంవైసురాదయః॥ దిదృక్షువస్సమేష్యంతిరాజానశ్చయశస్వినః॥ ౪౩॥ శ్రవ
ణాత్తేతనాధ్యానాత్ పూయంతేతావసాయినః॥ తత్రబ్రహ్మమయస్యేశకిముతేత్రాభిమణీనః॥
౪౪॥ యస్యాగులందివియశఃప్రథితంరసాయాంభూమాచతేభువనమంగళదిగ్వితానమ్॥ మందాకినీతి
దివిభోగవతీతిచాహౌగంగేతిచేహచరణాంబుపునాతివిశ్వమ్॥ ౪౫॥ శ్రీశుకః॥ తత్రతేషాత్మనఃపత్యే
ష్యగృహ్లాత్సుజిగీషయా॥ వాచఃపేతైఃస్త్వయభృశ్యముద్ధవంప్రాహకేశవః॥ ౪౬॥ త్వంహినఃప
రమంచతుస్సుహృత్సంత్రాథతత్త్వవిత్॥ అథాత్రబ్రూహ్యనుష్టేయంశ్రద్ధయాకరవామతత్॥
౪౭॥ ఇత్యుపామంత్రితోభత్రాసర్వజ్ఞేనాపి ముగ్ధవత్॥ సందేశంశిరసాదాయఉద్ధవఃప్రత్యభా
షత॥ ౪౮॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - సపస్తతితమోధ్యాయః * * * * *
—* యుధిష్ఠిరానుష్ఠీయమానరాజసూయదశనాథంశ్రీకృష్ణప్రస్తానఘట్టః * * *
శ్రీశుకః॥ ఇత్యుదీరితమాకణ్యదేవషేరుద్ధమౌబ్రవీత్॥ సభ్యానామతమాజ్ఞాయకృష్ణస్యచమ
హామతిః॥ ౧॥ యదుక్తమృషీణాదేవసాచివ్యంయత్యుతస్త్వయా॥ కార్యంపైతృష్వసేయస్యరతూచ

తావసాయినఃశ్వపచాలపి - బ్రహ్మమయస్యవేదమూర్తేః - తుత్తేచఅభిమళశ్చస్పృశసంతేవిద్యేతేయేషాతే॥ ౪౪॥ కైముత్యమవిశ
యేనాహ॥ యస్వేతి॥ హేభువనానామంగళరూప - దివిసాతాతే - భూమాచప్రథితం - యస్యయశః విశ్వంపునాతి - కథంభూతం - ప్రథితం
దిగ్వితానందిశాంభువనానాంవితానవదలంకరణం - తథాచరణంబుచప్రథితంపునాతి - కథంతత్ప్రథితం - దివిమందాకినీతి - అధశ్చభా
గవతీతి - ఇహచభూమా - గంగేతి - తస్యతవఅగమనాత్సవంపవిత్రంమంగళంచభవిష్యతీతిభావః॥ ౪౫॥ తత్రేతి॥ తత్రైవంసారదే
వోక్తే - తేషుతత్రవర్తమానేషాత్త్రియపత్యేమయాదవేమ - జరాసంధస్యజిగీషయా - ఆగృహ్లాత్సు అసమస్యమానేషుసత్సు - వాచఃపేతైఃపే
శలవాగ్భిర్యధః॥ ౪౬॥ త్వమితి॥ చక్షుష్వేషేతుః - మంత్రాథానామంత్రసాధ్యానాంఅథానాం - తత్త్వవిత్ పరిపాకవేదితా
౪౭॥ ౪౮॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సపస్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *
శ్లో॥ అథైకసపస్తతిమహ్యుద్ధవస్యతుమంత్రతః॥ ఇంద్రప్రస్థంగతేకృష్ణేపాథానాంపరమాత్మవః॥ రాజసూయమిషంకృత్యాభిమ
దుర్యోధనాదిషు॥ కలిముత్పాద్యతద్వారాభూభారమహరత్ప్రభుః॥ ఇతీతి॥ దేవషేమతంరాజసూయగమనం - సభ్యానామతం
రాజరత్న - కృష్ణస్యరూపయం॥ ౧॥ యదితి॥ యత్యుతః యాగంకరిష్యతః - పైతృష్వసేయస్యపితృష్వసుఃపుత్రస్య - సాచివ్యం సాహ

య్యం - తచ్చకార్యం - తథాశరణాధిశాంరాజ్ఞాంరయేచకార్యం ॥ ౨ ॥ తత్రప్రథమంరాజసూయాధిశాంరాజ్యం - తతోరాజరయే
వకతావ్యేత్యాహప్రభిశ్చైతే ॥ యప్తవ్యమితి ॥ తతఃదిగ్విజయపాతోః ఉభయధాః రాజసూయాధిశాః శరణాగతరాజరక్షణాధి
శ్చ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ అత్యుత్సుకతయా సద్యవజరాసంధంహంతుమిచ్ఛతోయాదవానాలయ్యేహ ॥ సఇతి ॥ అన్యేషాంతతోబలినామపి - యగ్య
పిసమబలవినభీమస్తథాపితంవినా - భీమాదేవతస్యమృత్యువిహితఇతిభావః ॥ ౫ ॥ సమస్వబలసామ్యేపిసేనాబలంతస్యాధికమితిదేదతఆ
హ ॥ ద్వైరథఇతి ॥ ద్వైరథేద్వంద్వయుద్ధే - శతేనాతేహిణీభియుతాహిసజేతవ్యఇత్యధిశాః - సస్వసాస్వసైన్యమేవ యుద్ధాయనియుం
జీత - కుతస్తేనద్వైరథమితితత్రాహ - బ్రహ్మణ్యఇతి - నప్రత్యాఖ్యాతిననిరాకరోతి ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మేతి ॥ భిక్షేతద్వంద్వయుద్ధంయచతాం ॥
తథాపిసమబలత్వాత్సామ్యమేవసూదతఆహ - తవసన్నిధావతి ॥ ౭ ॥ సమితికించిత్తువతోమమసన్నిధానాత్కింసూదతఆహ ॥ నిమిత్త
మితి ॥ అయమధిశాః - యథాతవలరూపస్యకాలాత్తనః - విశ్వసగ్గేనిమిత్తంకేవలంహిరణ్యగభాః - తథాశవశ్చతన్నిరోధ - తథా
త్వమేవసన్నిధిమాత్రేణహంతాభీమసేనానిమిత్తమాత్రమితి ॥ ౮ ॥ అతానేనోపాయేన త్వయాశ్చిహంతవ్యఇత్యాశయేనాహ ॥ గాయం
తీతి ॥ జరాసంధనిరుద్ధానాం రాజ్ఞాండేవ్యః పత్న్యః - తెవిశదం కమస్వగృహమ బాలకలాలనాదోగాయంతి - కింతత్తమ - స్వశ
త్రాజరాసంధస్యవధం - ఆత్మనాంపతీనాంవిమోక్షణంచ - వత్స - మారోదీః శ్రీకృష్ణవివంకరిష్యతీతి - అత్రదృష్టాంతాః గోప్యశ్చైత్యా

శరణైషిణామ్ ॥ ౨ ॥ యప్తవ్యంరాజసూయేనదిచ్ఛక్రజయినావిభో తతోజరాసంధవధఉభయాధో
మరోహినః ॥ ౩ ॥ అస్మాకంచమహానభోహ్య నేనైవభవిష్యతి ॥ యశశ్చ తవగోవిందరాజ్ఞోబంధాద్వి
ముంచతః ॥ ౪ ॥ సవైదువిషహహారాజానాగాయతసమోబలే ॥ బలినామపి చాన్యేషాంభీమంసమ
బలంవినా ॥ ౫ ॥ ద్వైరథేసతుజేతప్యే నశతాతేహిణీయుతః ॥ బ్రహ్మణ్యో భ్యధిశోవిప్రై న
ప్రత్యాఖ్యాతికహిణీ ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మవేషధరోగత్వాతంభిక్షేతవ్యకోదరః ॥ హనిష్యతినసందేహా
ద్వైరథేతవసంనిధౌ ॥ ౭ ॥ నిమిత్తంపరమీశస్య విశ్వసగ్గేనిరోధయోః ॥ హిరణ్యగభాశ్శర్వశ్చకాల
స్యాయాపిణస్తవ ॥ ౮ ॥ గాయంతి తెవిశదకర్మగృహమదేప్యేరాజ్ఞాంస్వశత్రువధమాత్మవిమోక్ష
ణంచ ॥ గోప్యశ్చకుంజరపతేజనకాత్మజాయాఃపిత్రోశ్చ లభ్యశరణామునయోవయంచ ॥ ౯ ॥ జరా
సంధవధఃకృష్ణభూర్యథామోపకల్ప్యతే ॥ ప్రాయఃపాకవిపాకేనతవచాభిమతఃక్రతుః ॥ ౧౦ ॥ శ్రీ
శుకః ॥ ఇత్యుద్ధవచోరాజసగ్వ తోభద్రమమృతమ్ ॥ దేవపీఠ్యదువృద్ధాశ్చకృష్ణశ్చప్రత్యపూజ
యః ॥ ౧౧ ॥ అథాదిశత్రుయాణాయభగవాదేవకీసుతః ॥ భృత్యాదారుకజైత్రాదీననుజ్ఞాప్య
గురూవిభుః ॥ ౧౨ ॥ నిగమయ్యా వరోధాస్వానసుతా సపరిచ్ఛదా ॥ సంకషణమనుజ్ఞా
ప్యయమరాజంచశత్రుహా ॥ సూతోపనీతంస్వరథమారోహద్గరుడధ్వజః ॥ ౧౩ ॥ పురోరథద్విపభట
సాదినాయకైఃకరాళయాపరివృతఆత్మసేనయా ॥ మృగంగభేర్యా నకశంఖగోముఖైఃప్రఘోషఘో
షత్త కుభోనిరాక్రమత్ ॥ ౧౪ ॥ నృవాజికాంచనశివికాభిరమృతంసహోత్తజాఃపతిమనుసుప్రతాయ
యుః ॥ వరాంబరాభరణవిలేపనప్రజస్సుసంవృతానృభిరసిచర్మపాణిభిః ॥ ౧౫ ॥ నరోష్ట్రగోమహిషభ

దయః - యథాగోప్యఃశంఖచూడవధంస్వమాక్షుంచగాయంతి - అవతారాంతరగతంచ కుంజరపతేనక్రాత్ - జనకాత్మజాయఃరవణి
పిత్రోశ్చకంసగృహామాక్షుం - అతఏవంభూతానాంతాసాం - కృపయాత్వయాతథైవకతావ్యమితిభావః ॥ ౯ ॥ కించ ॥ జరాసంధవధఇతి ॥
భూర్యథాయేతి - తతఃశుపాలవధాదయోపిసుఖసాధ్యాభవిష్యంతీతిభావః - వితచ్ఛసవంభవిష్యత్యేవేతసంభావయన్నాహ - ప్రాయఇతి -
పవ్యతఇతిపాకః కమ - తస్యవిపాకః ఫలం - తేన రాజ్ఞాంపుణ్యవిపాకేన - పాపవిపాకేనతి - పాతాంతరి - జరాసంధాదీనాంపాపవిపాకేనతి
తేనాయంత్రతుస్తవాచిప్రేతః - తత్రగతేత్వయి - సవంభవిష్యతీత్యర్థః ॥ ౧౦ ॥ ఇతీతి ॥ అమృతం ఉపపత్త్యాదృఢం - యదువృద్ధాఇత్యసేనాని
రుద్ధాదయస్తథానాపూజయన్నితీనూతితం ॥ ౧౧ ॥ అథేతి ॥ అనుజ్ఞాప్య అనుజ్ఞాంప్రాధ్య - గురూ వసుదేవాదీ ॥ ౧౨ ॥ నిగమయ్యేతి ॥ అ
వరోధాదారా - నిగమయ్యప్రయాణం కారయత్వా ॥ ౧౩ ॥ పురఇతి ॥ భటాఃపదాతయః - సాదినఃఅశ్వారోహః - రథాదినాయకైః - కరా
ళయాతీప్రయా - ఆత్మసేనయాపరివృతానిరాక్రమత్నిరగాత్ - పురస్సకాశాత్ మృదంగాదిభివాద్యైః - ప్రఘోషేణఘోషితాయః
కకుభః ॥ ౧౪ ॥ నృవాజీతి ॥ సరయనై రక్ష్యఃకాంచనశివికాభిశ్చ - అమృతంపతిమనుయయః - సుప్రతాః పతిప్రతాః - వరాణ్యంబరాదీ
నియాసంతాః ॥ ౧౫ ॥ సరితి ॥ సరోష్ట్రాదిభియానైః - అశ్వతరీగభామశ్వాజ్ఞాతా - అనఃశకటం - కరేణుగజే - పరిజననూపితోవా
రయోషితశ్చ - కటకుటయఃఉశీరాదితృణనిర్మితగృహః - కంఠశాంఖరాదయశ్చ - ఉపస్థరాఃకుడ్యాదిరూపా యసాంతాః - అధియుజ్య

బలీవదాదిమతానుస్సరాధృథంసన్నహ్య ౧౬॥ బలమితి॥ రవేరంశుభిశ్చ - తద్బలంబివాబభా - కథంభూతం - తుములరవంబికుత
స్వసం - తుభిత్తై స్తిమింగలైః ఉద్భిభిః ౧౭॥ అభోఇతి॥ మునినాకారదో విహయసాయయా విలిశేషః ౧౮॥ రాజేతి॥ మాభైష్టే తిబహు
త్వంరాజాభిప్రాయేణ ౧౯॥ ఇతితి॥ ప్రత్యేక్ష్య ప్రత్యేక్షంత - యత్ యస్తాత్ - ముముక్షువః ౨౦॥ ఆనతేతి॥ ఆనతాదయో
మాగధేషాః - తా తీర్త్వా అతిక్రమ్య - వినశనంకురుతేత్రం - గీర్ణై వతకాఙ్గ - అతీయాయ అతిక్రమ్యయ ౨౧॥ తితితి॥
శత్రుప్రస్థంబంబ్రత్రస్థం ౨౨॥ ౨౩॥ గీతేతి॥ ప్రాణాః ఇంద్రియాణి ప్రాణముఖ్యం ప్రాణమివ ౨౪॥ దృష్ట్యైతి॥ సస్వజేపరిరే
భే ౨౫॥ దోభ్యామితి॥ రమాయః అమలం నిదోపంబలయం - విస్తృతోలోకః శ్రమః లోకవ్యాపారోదేససః ౨౬॥ ౨౭॥ యుధి

రాశ్వతర్య నఃక రేణుభిఃపరిజన వారయోషితః । స్వలంకృ తాఃకటకుటికంబళౌంబరాద్యవస్త్ర రాయ
యురధియుజ్యసర్వశః ॥ ౧౬॥ బలంబృహద్ధ వజపటభ త్ర చామ రైర్వరాయుధాభరణకీరీటవర్తభిః । ది
వాంశుభి స్తుములరవంబభౌర వెర్యథాణవఃకుభితతిమింగలోద్భిభిః ॥ ౧౭॥ అభోమునిర్యదుపతినాస
భాజితఃప్రణమ్యతంహృదివిదధద్విహాయసా । నిశామ్యతద్వ్యవసితమాహృతాహానో ముకుందసం
దశశననిర్వృతేంద్రియః॥౧౮॥ రాజదూతమువాచేదంభగవాన్ప్రీణయగిరా । మాభైష్టదూతభ
ద్రంప్రొఘాతయిష్యామిమాగధమ్ ౧౯॥ ఇత్యుక్తఃప్రస్థితోదూతోయథావదవదన్నృపా । తేషిసం
దశశనంశౌరైఃప్రత్యేక్ష్యయన్ముముక్షువః॥౨౦॥ఆనతసోవీరకురూతీర్త్వావినశనంహరిః॥ గీరీన్న
దీరతీయాయపుర గ్రామప్రజాకరా ౨౧॥ తతోవృషద్వతీంతీర్త్వాముకుందోధనగస్వతీమ్ । పాం
చాలానథమత్స్యంశ్చశత్రుప్రస్థముపాగమత్ ౨౨॥ తముపాగతమాకణ్యప్రీతోదుదశశనంనృ
ణామ్ । అజాతశత్రునిరగతోపాధ్యాయస్సహృద్వృతః ॥ ౨౩॥ గీతవాదిత్ర ఘోషేణబ్రహ్మ
ఘోషేణభూయసా । అభ్యయాస్సహృషీకేశంప్రాణాఃప్రాణమివాగతమ్ ౨౪॥ దృష్ట్యావిక్లిన్న
హృదయఃకృష్ణంస్నేహేనపాండవః । చిరాద్దృష్టంప్రియతమంసస్వజేన్నపునఃపునః॥౨౫॥ దోభ్యాం
పరిష్వజ్య రమామలాలయం ముకుందగాత్రంనృ పతిహాతాశుభః । లెభేపరానివృత్తిమశ్రులోచ
నోహృష్యత్తనువిస్తృతలోకవిభ్రమః ౨౬॥ తంమాతులెయంపరిరభ్యనివృతోభీమన్నృయ
ప్రేమజలాకులెంద్రియః । యపశాకిరీటీచసుహృత్తనుంముదాప్రవృద్ధబాష్పాఃపరిరేభిరేచ్యుతమ్ ౨౭॥
యుధిష్ఠిరస్యభీనుస్యకృత్వాపాదాభివందనమ్ । అజునెనపరిష్వక్తోయమాభ్యా హాభివందితః ॥ ౨౮॥
బ్రాహ్మణేభ్యోననుస్తృత్యవృద్ధేభ్యశ్చయథాహాతః । మానితోమానయామాసకురుస్సంజయకేక
యా ౨౯॥ సూతమాగధగంధర్వావందినశ్చోపమంత్రిణః । మృదంగశంఖపటహవీణాపణవ వెణు
భిః । బ్రాహ్మణాశ్చరవిందాత్తుంతుష్టాపునఃనృతుజగతి ౩౦॥ ఏవంసుహృద్భిఃపర్యస్తఃపుణ్యశ్లోక
శిఖామణిః । సంస్తూయమానోభగవాన్వివేశాలంకృతంపురమ్ ౩౧॥ సంసిక్తవత్త్వక రిణాం మ
దగంధతోయైశ్చిత్ర ధ్వజైఃకనకతోరణపూర్ణకుంభైః । మృష్టాన్నభివదకుల విభూషణ స్రగ్గం
దైర్భ్యభిర్యువతిభిశ్చవిరాజమానమ్ ౩౨॥ ఉద్దీప్తదీపబలిభిఃప్రతిసన్నజాలనిర్యా తధూపరుచిరంవి
లసత్పతాకమ్ । మూఢన్యహేమకలశైరజతోరు శృంగైర్జుష్టం దదశభవనైఃకురురాజధామ ॥

౩౩ । ప్రాప్తంనిశమ్య నరలోచనపానపాత్రమాతుక్యవిశ్లథిత కేశదుకులబంధాః । సద్యోవిస్మజ్య

ష్ఠిరస్యైతి॥ అజునేనసమత్వాః పరిష్వక్తవిత కేవలం - యమాభ్యాంసకులనహదేవాభ్యాం అభివందితఃసమస్తృతశ్చైతి ౨౮॥ ౨౯॥
౩౦॥ ౩౧॥ సంసిక్తైతి॥ చిత్రధ్వజాదిభివిరాజమానం ౩౨॥ ఉద్దీప్తైతి॥ ప్రతిసన్న ఉద్దీప్తై దీపైః బలిభిః పుష్పాః ప్రకరై శ్చ - జు
ష్టం - జాలైభ్యోగవాత్సేభ్యోనియాతై ధూపైఃరుచిరం - విలసంత్యఃపతాకాఃయస్త్రి తత్ - మూఢన్యాఃమూర్ఖాభవాః - హేమకల
శాఃయేషాంతైః - రజతమయానిరూప్యమయాని - ఉరూణిస్థూలాని - శృంగాణికలశాధస్తసధూమికాఃయేషాంతైః - భవనైర్జుష్టం - కురురాజ
స్వధామపురం - దదశ ౩౩॥ ప్రాప్తమితి॥ సరాణాంలోచనానితేషాంపానస్య సారసాందర్య సాదరవీక్షణస్య - పాత్రంవిషయం - కంపు
సనాఃరీణామిత్యధః - ఔత్సుక్యేనవిష్టాభోద్యుక్తత్వేన - విశ్లథితాః స్రస్తాః - కేశదుకులబంధాయాసంతాః ౩౪॥ తస్మిన్మితి ॥ సుష్టు

స్వాగతంత్రాక్షరీకంప్రియం - ఉత్పయవీక్షితేనై వవినధుః || ౩౫ || ఉచురితి || ఉడుపసహఃచంద్రసహచరా ఇత్యధః. అమూఖః
కింపుణ్యమకారీతి || ౩౬ || తత్రైతి || శ్రేణ్యఃవికశిల్పపజీవినాంసంఘాః. తేషుముఖ్యాశ్చ || ౩౭ || అంతఃపురేతి || అభ్యుపేతః అభిగమనేనస
త్తైతః || ౩౮ || పృథేతి || సస్సుమాద్రౌపదీసహితా || ౩౯ || గౌవిందమితి || కృత్యంప్రకారవిశేషంప్రమాదేన ఉపహతః అభిభూతః
౪౦ || పితృష్వసురితి || గురుస్త్రీణాం కృష్ణయాద్రౌపద్యాభగిన్యాసుభద్రయా || ౪౧ || శ్వశ్రేతి || ఆనచః అచితవత్ || ౪౨ || కాళిం
దీమితి || అన్యాశ్చయాః కృష్ణపత్నీభ్యాగతాఃతాఅపి || ౪౩ || సుఖమితి || ప్రత్యహంసవంసవంయథాభవతితథాసుఖంనివాసయామాస
౪౪ || కథంభూతం || తపయిత్వైతి || యఃప్రేక్షానిత్యంఫల్గునేనసంయుతః అతవతస్యసహయేనఖాండవేనవహ్నింతపయిత్వా. తత్ర

గృహకర్తృవశీంశ్చతలైద్రష్టుంయయుర్యువతయశ్చనరేంద్రమాగే || ౩౪ || తస్మిన్సునంకులభా
శ్వరథద్విపద్భిః కృష్ణంసభార్యముపలభ్య గృహధిరూఢాః | నార్యోవికిర్యకుసుమైర్మనసోపగూహ్యాసు
స్వాగతంవినధురుత్సయవీక్షితేన || ౩౫ || ఉచుస్త్రియఃపథినిరీక్ష్యముకుందపత్నిస్తారాయధోమపస
హఃకిమకార్యమూఖః | యచ్చకుమారపురుషమాళిరుదార హాసలీలావలోకకలయాసుఖమాతమోతి ||
౩౬ || తత్రతత్రాపసంగమ్య పారామంగళపాణయః | చక్రుస్స పర్యాంకృష్టాయశ్రేణిముఖ్యాహ
తేనసః || ౩౭ || అంతఃపురజనైఃప్రీత్యా ముకుందః ఫల్గులోచనైః | ససంభ్రమైరభ్యుపేతఃప్రావిశ
ద్రాజమందిరమ్ || ౩౮ || పృథావిలోక్యభ్రాత్రేయంకృష్ణంత్రిభువనేశ్వరమ్ | ప్రీతాత్మోద్ధాయప
ర్యంకాశ్చస్సుమాపరిషస్వజే || ౩౯ || గౌవిందంగృహమానీయ దేవదేవేశమాదృతః | పూజాయాంనావి
దత్తైత్యంప్రమోదోపహాసోనృపః || ౪౦ || పితృష్వసుగురుస్త్రీణాంకృష్ణశ్చక్రైభివాదనమ్ | స్వ
యంచకృష్ణయారాజభగిన్యాచాభివాదితః || ౪౧ || శ్వశ్రేణ్యసంచోదితాకృష్ణాకృష్ణపత్నీస్తుసర్వ
శః | ఆనచఃకుక్కిణీంసత్యాంభద్రాంజాంబవతీంతథా || ౪౨ || కాళిందీంమిత్రవిందాంచజైబ్యాంనా
గ్నజితింసతీం | అన్యాశ్చభ్యాగతాయాస్తా వాసస్సృజ్మండనాదిభిః || ౪౩ || సుఖంనివాసయామాస
ధర్మరాజోజనాదనమ్ | ససైన్యంసానుగామాత్యంసభార్యంచనవంసవమ్ || ౪౪ || తపయిత్వా
ఖాండవేనవహ్నింఫల్గునసంయుతః | మోచయిత్వానుయంయెనరాజ్ఞేదివ్యాసభాకృలా || ౪౫ || ఉవా
సకతిచిన్తాసాఽరాజ్ఞఃప్రియచిక్కిషయా | విహరన్రథమారుహ్యఫల్గునెనబలైర్వృతః || ౪౬ || *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఏకసప్తతితమోధ్యాయః. * * * * *

—* దిగ్విజయజరాసంధవధానికథాప్రారంభః—*

శ్రీశుకః || ఏకదాతుసభామధ్యే హ్యస్థితౌమునిభిర్వృతః | బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్వైశ్యైర్భాతృ
భిశ్చయుధిష్ఠిరః || ౧ || ఆచారైఃకులవృద్ధైశ్చజ్ఞాతినంబంధిబాంధవైః | శృణ్వతామేవచైతేషామా
భాష్యైనమువాచహ | ౨ || యుధిష్ఠిరః || క్రతురాజేనగౌవిందరాజసూయెనపావనీః | యత్యైవిభూ
తీభవతస్తత్సంపాదయనఃప్రభో || ౩ || త్వత్పాదుకెఅవిరతంపరియోచరంతిధ్యాయంత్యభద్రనశనే

చమయంమోచయిత్వా తంమయంప్రయుజ్య యుధిష్ఠిరాయదివ్యాసభాకృతాతంశ్రీకృష్ణం. అనేసరాజ్ఞఃకృష్ణపకారానుస్తరణం. సభా
యాదివ్యత్వాద్యథామనోరథంసవావకాశసంపాదనంచదశితమితి || ౪౫ || ౪౬ || ఇతిభావాధఃదీపికాయాం. ఏకసప్తతితమోధ్యాయ
యవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || తతోద్విసప్తతితమోరాజ్ఞాకార్యనివేదితే | దుజయంమాగధంబుధ్వాభీమేనాఘాతయద్ధరిః || ఏకదేతి || ఆస్థితః ఆసనమితి శేషః || ౧ ||
ఆచారైఃకరితి || శృణ్వతామేవేతి - యత్రసన్నః శ్రీకృష్ణఃకరోతి - తత్తాన్యఃకశ్చిదపికర్తుంసమథఃఇతినిశ్చిత్య - సవాసేవ తాననా
దృత్య - కృష్ణమువాచేత్యధః - ఆభాష్యభాభాకృష్ణభక్తవత్ప్రత్యేవంసంబోధ్య || ౨ || క్రత్వితి || విభూతీః అంశాః || ౩ || ఏషచక్రవర్తి
నాంమనోరథఃకథంత్యయాత్రియతగితివేదతతాహ || త్వత్పాదుకెఇతి || పరియోచరంతితియచ్చద్వివ్యవధానమాష. ౯౦. యేపరిచరంతిదేహేన.

ధ్యాయంతిమనసా - అభద్రస్యనశనాశకే - గృణంతివాచా - తేభవస్యఅపవగ్నాంమోక్షంబిందంతి - యద్యాశాసతే - తహిలాఃపితపి
వవిందంతి - నాన్యేచక్రవర్తినోపితి || ౪ || భగవతోభక్తపక్షపాతమావిష్టువన్మాహ || తదితి || తత్తస్మాత్ పశ్యతుసాక్షాత్ వివంశిశ్చితేపి -
యేకర్తాదిప్రధానాః - కేచిత్తురుస్సంజయాఃభగవద్భక్తింసమన్యంతే - తేషాంమోహనివృత్తయత్వాంయభజంతియేవానభజంతి - తేషాము
భయేషాం - నిష్ఠాంప్రదశ్శయస్థితింప్రకటయేతి || ౫ || సమరాగాదిరహితేమయికభమిదంవైషమ్యంస్యాత్తత్రాహ || నేతి || స్వః పరఇతి
భేదమతిస్తవసన్యాదేవ - కుతః - బ్రహ్మణోనిరుపాధేః - కించ - సవన్స్యాత్తనః - అతఃసమదృశః - కించ - స్వసుఖానుభూతేః - అతోరాగా
ద్యభావాదితిభావః - తథాపిసంసేవ్యమానానామేవత్వత్ప్రసాదోనాన్యేషాం - తత్రాపిసేవానురూపఃఉదయఃఫలం - సత్వత్రవిపర్యయః
అన్యథాభావః - యథాకల్పయమస్యరాగాదిరహిత్యేపిసేవకేష్వేవఫలజనకత్వంనాన్యేషితి || ౬ || సత్వంభక్తానామేవవైవల్యాది
నాన్యేషామిత్యనుమాదమాసఆహ || సమ్యగితి || శత్రుకశ్శానైరిసంబోధయన్సర్వరాజవిజయశక్తింసంభావయతిఅనుభవిష్యతి సర్వలో
కవ్యాప్తభవిష్యతీత్యథాః || ౭ || కిమత్రమయాలస్యేనవాసంపాదనీయంతవసుకరవివరాజనూయిత్యాహ || విజిత్యేతి || జగతీంసవాన్

సుధియోగృణంతి | విందంతి | తేకమలనాభభవాపవగ్నమాశాసతేయదితఆశిషకుశనాన్యే || ౪ || తద్దే
వదేవభవతశ్చరణారవిందసేవానుభావమిహపశ్యతులోకఎషః | యత్వాంభజంతినభజంతుతమౌ
భయేషాంనిష్ఠాంప్రదశ్శయవిభోకురుస్సంజయానామ్ || ౫ || నబ్రహ్మణస్సప్తపరభేదమతిస్తవసన్యాత్స
ర్వాత్తనస్సమదృశస్సస్వసుఖానుభూతేఃసంసేవతాంసురతరోరివతేప్రసాదస్సేవానురూపఉదయోన
విపర్యయోత్ర || ౬ || శ్రీభగవాన్ || సమ్యగ్వ్యవసితంరాజభవతాశత్రుకశ్శాన | కల్యాణీయేన
తేకీర్తిలోకాననుభవిష్యతి || ౭ || ఋషీణాంపితృదేవానాంసుహృదామపిన్ఃప్రభో | సర్వేషామ
పిభూతానామీప్సితఃక్రతురాడయమ్ || ౮ || విజిత్యన్యవర్తీసర్వాకృత్వాచజగతీంవశే | సంభత్య
సర్వసంభారానాహరస్వమహాక్రతుమ్ || ౯ || యఎతేభ్రాతరోరాజ్జలోకపాలాంశసంభవాః | జి
తోస్త్వాత్సవతాతేహందుజయోయోకృతాత్తభిః || ౧౦ || నకశ్చిన్త్యత్పరంలోకేతేజసాయశసాశ్రి
యా | విభూతిభిర్వాభిభవేద్దేవౌపికిమపాథివాః || ౧౧ || శ్రీశుకః || నిశమ్యభగవద్గీతంప్రీతఃపు
ల్లముఖాంబుజః | భ్రాతృభాగిన్విజయేయుజ్జవిష్ణుతేజోఽపబృంహితా || ౧౨ || సహదేవందక్షిణస్యా
మాదిశత్సహస్సంజయేః | దిశిప్రతీచ్యంనకులముదీచ్యంసవ్యసాచినమ్ || ప్రాచ్యంవృకోదరంమ
త్రైన్యఃకేకయైస్సహమద్రక్షైః || ౧౩ || తేవిజిత్యన్యపావీరానాజప్ర్రుదిగ్భ్యఃఓజసా | అజాతశ
త్రవేభూరిన్ప్రవిణంన్యపయత్యతే || ౧౪ || శ్రుత్వాజితంజరాసంధంన్యవతేధ్యాంయతోహరిః | ఆ
హూపాయంతమేవాద్యఉద్ధౌయమువాచహ || ౧౫ || భీమసేనోజునఃకృష్ణోబ్రహ్మలింగధరా
స్తతః | జన్తుగిరిన్ప్రజంతాతబృహద్రథసుతోయతః || ౧౬ || తంగత్వాతిథ్యవేదాయాంగృహేషుగృహ
మేధినమ్ | బ్రహ్మణ్యంసమయాచంతరాజన్యాబ్రహ్మలింగినః || ౧౭ || రాజ్జవిద్ధ్యతిథీనస్తానథి
నోదూరమాగతా || తన్నఃప్రయచ్ఛభద్రంతేయదప్రయంకామయామహే || ౧౮ || కిందుమ

పుధివీం - సంభారాయజ్ఞోపసర్వా - సంభృత్యసంపాద్య - అహరస్వఅహరఅమతిష్ఠేత్యథాః || ౯ || సమస్యపతివిజయాదికథంశక్యంస్యా
దతఆహ || యఇతి || కించ - ఆత్మవతాజితేంద్రియేణ - తేత్వయా - అహమపిజితోస్తి వశీకృతోస్తి - అకృతాత్తభిః అజితేంద్రియైః || ౧౦ || ఆస్తం
తావదేవంభూతస్యతవపరైరభిభవశంకా - కించ - కమపిమత్పరంకోపినాభిభవతుంప్రభవతీత్యాహ || నేతి || తేజసాప్రభావేన - విభూతిభిః
పైన్యాదిసామగ్రిభిః || ౧౧ || నిశమ్యేతి || ఆయుజ్జనియుక్తవాన్ - విష్ణుపైజసాఉపబృంహితాన్సంవధితాన్ - విష్ణుతేజోఽపబృంహి
తానిరిసంధిరాషాః || ౧౨ || సహదేవమితి || సకులాదీనాంమత్స్వాదిభిఃసహయైవాథాసంఖ్యంసంబంధః || ౧౩ || తఇతి || కథంభూతా
యయత్యతేయాగంకరిష్యతే || ౧౪ || శ్రుత్వేతి || ఆవ్యోహరిఃశ్రీకృష్ణః || ౧౫ || భీమసేనఇతి || బ్రహ్మలింగధరాః బ్రహ్మణవేషధారిణః - య
తఃయత్ర - బృహద్రథసుతోజరాసంధః || ౧౬ || తమితి || గృహేషువర్తమానం - సమయాచంతసమ్యక్యాచితవంతఃప్రార్థయామాసురి
త్యథాః || ౧౭ || రాజన్మితి || సన్నిదంకామయామహఇతివిశేషానిదిశ్యతాం - అన్యథాయస్యపుత్రాదేవియోగోదానుహః - సకథంతే
యః - తథారాజమండనంకిరీటాగ్యదేయయత్ - తద్భిక్షుభ్యఃకథందేయం - తథాతిరమ్యంరత్నాభరణాదిపుత్రాదియోగ్యంకథంపరస్తే
దేయమిదేదతఆహుః || ౧౮ || కిమితి || అత్రదృష్టంత్యేనాథాన్తరహఃపలుః - కిమకార్యమితి - యథా అసాధూనానుకార్యంనా

స్తే - తథాతితితూణాంబుమృషాంబుస్సహంనాస్తే - వదాన్యానామత్యుదారాణాంబదేయం దాతుమయోగ్యంనాస్తే - సమదశినాంశత్రు
మిత్రాదీనమంపశ్యతాం - పరశ్చనాస్తే - అతఃకింవిశేషనిదేశేనేత్యథాః || ౧౯ || కించ - అథిశానాభీరేణముద్గలాదివత్ ప్రాణాపినపం
చనీయాఇత్యాశయేనాహుః || యఇతి || సచినోతినసంపాదయతి - వాచ్యః సింద్యః || ౨౦ || హరిశ్చంద్రఇతి || విశ్వామిత్రాశ్రమ్యయహరిశ్చం
ద్రోభార్యాత్పాదిసవంబిక్రీయస్వయంచందాలతాం ప్రాప్తోష్యనివిఘ్నః సహయోధ్యావాసిభిజ్జనైః స్వగం గతః - రంతిదేవస్స
కుటుంబః అష్టాచత్వారింశదహస్యలభ్యోదకోపికథంచిల్లభాన్నోదకాద్యతిథిభ్యోదత్వాబ్రహ్మలోకంగతః - ఉంభవృత్తిముఁద్గలఃషణ్ణా
సంసీదత్తుటుంబోప్యాతిభ్యదానేనబ్రహ్మలోకంగతః - శిబిఃశరణగతకపోతరక్షణయస్వమాంసంశ్యేనాయదత్వాదివంగతః - బలిఃసర్వ
స్వంబ్రాహ్మణవేషభారిజేవామనాయహరయేదత్వాతమేవాత్మసూచ్చకార - కపోతశ్చాతిథయే వ్యాధాయకపోత్యాసహత్వమాంసంద
త్వాదిమానేనదివంగతః - వ్యాధస్తయోఃసత్యగవీక్ష్యస్వయమచినివిఘ్నోమహాప్రస్థానెవనాగ్నినిడకగ్ధదేహానిష్ఠులపోదివమారురో

మృంతితితూణాంకిమకార్యమసాధుభిః | కిమదేయంవదాన్యానాంకఃపరస్సమదశినామ్ || ౧౯ || యో
నిత్యేనశరీరేణసతాంగేయంయశోధ్రువమ్ | నచిసోతి స్వయంకల్య స్సవాచ్యశోచ్యపవనః || ౨౦ ||
హరిశ్చంద్రోరంతిదేవఉంభవృత్తిశ్శిబిజలః | వ్యాధఃకపోతో బహసో హ్యధ్రు వెణధ్రువంగతాః ||
౨౧ || శ్రీశుకః || స్వరై రాకృతిభిస్తైస్తాప్రకోష్ఠైజ్యోహతై రపి | రాజన్యబంధూవిజ్ఞాయదృష్టపూ
ర్వానచింతయత్ || ౨౨ || రాజన్యబంధసోహ్యతేబ్రహ్మలింగానిభిభ్రతి | దదామికామితంతేభ్యఆ
త్మానమపిదుస్త్వజమ్ || ౨౩ || బలెనుశ్రూయతేకితివిత్తాదిత్వకల్పమా | ఐశ్వర్యాద్భ్రంశిత
స్యాపివిప్రవ్యాజేనవిష్ణునా || ౨౪ || శ్రియంజీహీషతేంద్రస్యవిష్ణవేద్విజరూపిణే | జానన్నపిమహీం
ప్రాదాద్వార్యమాణోపిదైత్యరాట్ || ౨౫ || జీవతాబ్రాహ్మణాథాణ్యకోన్వధాః క్షత్ర బంధునా |
దేహేనసతమానేననెహతావిపులంయశః || ౨౬ || ఇత్యుదారమతిఃప్రాహకృష్ణాజ్ఞానవృకోదరాత్ |
హేవిప్రాఃప్రియతాంకామోదాస్యామ్యాత్మశిరోపివః || ౨౭ || శ్రీభగవాన్ || యుద్ధంసోదేహిరా
జేంద్రద్వంద్వంత్వంయదిమన్యసే | యుద్ధాథిసోవయంప్రాప్తారాజన్యానాన్యకాంక్షిణః || ౨౮ ||
అసావృకోదరః పాథస్తస్యభ్రాతాజ్ఞానో హ్యయమ్ | అనయోమాతులెయంమాంకృష్ణంజానీ
హితేరిపుమ్ || ౨౯ || ఏవమావేదితోరాజాజహసోచ్చైస్త్యమాగధః | ఆహచామషితోమందాఃయు
ద్ధంతహిదదామివః || ౩౦ || నత్వయాభీరుణాయోత్యైయుధివిక్లబచేతసా | మధురాంస్వపురీంత్య
క్తౌసముద్రంశరణంగతః || ౩౧ || ఆయంతువయసాతుల్యోనాతిసత్త్వోన మేసమః | అజ్ఞానోనో
భవేద్యోద్ధాభీమస్తుల్యబలోమమ || ౩౨ ||
ఇత్యుక్తౌ భీమసేనాయప్రాదాయమహతీంగదమ్ | ద్వితీయాంస్వయమాదాయనిజగమపురా
ద్భూహిః || ౩౩ || తతస్సమేఖలెవీరౌసంయుక్తావితరేతరమ్ | జఘ్నుతువజ్రకల్పాభ్యాంగదాభ్యాంరణ
దుర్మదౌ || ౩౪ || మండలానివిచిత్రాణిసవ్యందక్షిణమేవచ | చరతోశ్శుశుభేయుద్ధంనటయోరివరంగి
ణోః || ౩౫ || తతశ్చటచటాశబ్దోవజ్రనిష్ఠేషసంనిభః | గదయోఃక్షిప్తయోరాజదంతయోరివదంతి

హ - వివమస్యేచబహవోహ్యధ్రువేణ శరీరేణ ధ్రువంలోకంగతాఇతి || ౨౧ || స్వరై రితి || జ్యోహతైజ్యోహతకిణాంకితైః - దృష్టపూ
ర్వాద్రాపదీస్వయంచందాలిషు || ౨౨ || ౨౩ || బలెరితి || ఇంద్రస్యక్రియంజీహీషతా - విప్రవ్యాజేనవిష్ణునా - భ్రంశితస్యాపి - బ
లిః శ్రూయతే - మఅహూ - స శ్రూయతఇతిపాతేనశ్రూయతేకిం - అపితుశ్రూయతపివేతి || ౨౪ || శ్రియమితి || తంశ్లాఘుతేవిష్ణవఇతి - శుక్రేణ
వార్యమాణోపి - అతపివవిష్ణురితిజానన్నపి || ౨౫ || జీవతేతి || పతమానేనసతతా - క్షత్రబంధునాదేహేన - బ్రాహ్మణాథాణ్యవీపులం
యశః - సేహతానెహమానేనఅసంపాదయతాకోనుఅథఃసకోపీత్యథాః || ౨౬ || ఇతి || ఇత్యేవంనిశ్చిత్యాహ - హేవిప్రా ఇతి || ౨౭ || ౨౮ ||
రాజన్యతామేవప్రపంచయతి || అసావితి || ౨౯ || ౩౦ || నేతి || యతస్తస్వంమద్భయాత్ సముద్రంశరణంగతఇతి || ౩౧ || ఆయమితి || వయసా
ప్యతుల్యః - నాతిసత్త్వః అసతిబలశ్చ సచదేహాసమయాసమః - అతోజ్ఞానోయాద్ధానభవేత్ - భీమస్తుభవేత్ యతోమమతుల్యబలఇతి || ౩౨ ||
ఇతి || ప్రాదాయదత్వేత్యథాః || ౩౩ || తతఇతి || సమేఖలెయుద్ధాంగతే || ౩౪ || మండలానీతి || మండలానిగదాయుద్ధగతిభేదాత్ - సవ్యం
దక్షిణంచయథాతథా - రంగిణోఃరంగగతయోః - సటయోరివేతినిభాణ్యత్యేఉపమా || ౩౫ || తతఇతి || ఛటచటేతిగదయోఃపరస్పరాఘాతశ

బ్రాహ్మకరణం - వజ్రస్యనిష్పేషఃపాతః - తత్సర్వశః - యుధ్యమానయోదంతినోదంతానూతశ బ్రహ్మశుశుభే || ౩౬ || తెలితి || అంసక
ట్యాదీనుపేత్య - దీప్తోమన్యయో సయోద్విరదయోగజయోః అకశాఖాభ్యాంయుధ్యతోః యుధ్యమానయోఃతేయథాచూణీ
భవతస్తద్వత్ || ౩౭ || ఇత్యుతి || అపిష్టేంచూణీచక్రతుః || ౩౮ || తయోరితి || శివోఅభ్యాసః - బలంసత్త్వం - ఒజఃప్రభావః - సమానితాని
యయో సయోః || ౩౯ || శత్రోరితి || జస్తశకలరూపం - మృతిఃపునఃశకలీభావః - ఎతేవిద్వాన్ - జరానామకాచిద్రాక్షసీ - తత్త్వతంజీవి
తం - అచింతయత్ - కథమసాశకలీభవేదితి || ౪౦ || సంచింత్యేతి || విటపంశాఖాం - కరేణవిటపంగృహీత్వాహరిభీమస్వయథా అహం
విటపంపాటయామి - తథాత్వమేనంవిపాటయేతి - సంజ్ఞయాసంకేతేన - అరివధౌపాయందశయామాసేత్యభః || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ఏ
కేతి || ఏకైకంపాదాదియయోస్తైశకలై || ౪౪ || ౪౫ || మృత్యు తత్త్వాదసాహతఃసరాజ్యాభిలాషణేదశయన్నాహ || సహదేవమితి ||

సూక్తి || ౩౬ || తెవైగదేభుజబలెననిపాత్యమానైలన్యోన్యతోంసకటిపాదకరోరుజత్రున్ || చూణీ
బభూవతురుపేత్యయథాకశాఖాసంయుధ్యతోద్విరదయోరివదీప్తమన్యోన్యః || ౩౭ || ఇత్యంతయోః
ప్రహతయోగదయోన్యవీరౌక్రుద్ధౌస్వముష్టిభిరయస్సన్మతైరపిష్టామ్ | శబ్దస్తయోఃప్రహరతోరి
భయోరివాసీన్నిఘాతవజ్రపరుషస్తలతాడనోత్థః || ౩౮ || తయోరేవంప్రహరతోస్సమశితౌబలౌజ
సోః | నివిశేషమభూమ్యుద్ధమక్షీణబలయోన్యప || ౩౯ || శత్రోజన్మమృతీపిద్వాజీవితంచజరా
కృతమ్ | పాథమాప్యాయయన్వేనతేజసాచింతయద్ధరిః || ౪౦ || సంచింత్యారివధౌపాయంభీమ
స్యామోఘదశనః | దశయామాసవిటపంపాటయన్నివసంజ్ఞయా || ౪౧ || తద్విజ్ఞాయమహాసత్వో
భీమఃప్రహరతాంవరః | గృహీత్వాపాదయోశ్శత్రుంపాతయామాసభూతలై || ౪౨ || ఏకంపాదంప
దాక్రమ్యదోభ్యామన్యంప్రగృహ్యసః | గుదతఃపాటయామాసశాఖామివమహాగజః || ౪౩ || ఎక
పాదోరువృషణకటిపుష్టస్తనాంసకై | ఎకబాహ్వక్షిభ్రూకణేశకలెదదృశుఃప్రజాః || ౪౪ || హాహ
కారోమహానాసీన్నిహతేమగధేశ్వరై | పూజయామాసతుభీమంపరిరభ్యజయాచ్యుతై || ౪౫ || సహ
దేవంతత్తనయంభగవాభూతభావనః | అభ్యషించదమయాత్మామగధానాంపతింప్రభుః || మోక్ష
యామాసరాజన్యాన్సంగుర్ధామాగధేనసః || ౪౬ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ద్విసప్తతితమోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః || అయితేద్వేశతాన్యష్టేలీలయాయుధినిజితాః | తెనిగతాగిద్రోణ్యాంమలినామలవా
సనః || ౧ || యుత్తమాశ్శుస్తవదనాస్సంరోధపరికశితాః | దదృశుస్తేఘనశ్యామంపీతకశేయవాస
సమ్ || ౨ || శ్రీవత్సాంకంచతుర్బాహుంపద్మపత్రాయతేక్షణమ్ | చారుప్రసన్నవదనంస్ఫురన్మకర
కుండలమ్ || ౩ || పద్మహస్తంగదాశంఖరథాంగైరుపలక్షితమ్ | కిరీటహరకటకకటిసూత్రాంగదాన్వి
తమ్ || ౪ || భ్రాజద్వరమణిగ్రీవంపీతంచవనమాలయా | పిబంత ఇవచతుర్భ్యాంలిహంత ఇవజిహ్వ
యా || ౫ || జిఘ్రంతఇవనాసాభ్యాంరంభంత ఇవబాహునా | ప్రణేముహతపాప్యాసోమూర్ధభిః
పాదయోహరైః || ౬ || కృష్ణసందశనాహ్లాదధ్వస్తసంరోధనక్లమాః | ప్రశశంసుహృషీకేశంగీ
భిఃప్రాంజలయోన్యపాః || ౭ || రాజానః || నమస్తేదేవదేవేశప్రపన్నాతిహారావ్యయ | ప్రపన్నాన్

౪౬ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ద్విసప్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
స్తో || తతస్త్రిసప్తతితమోచయిత్యాసృపాహరిః | రాజాహాభౌగైస్సన్విదేశాన్ప్రస్థాప్యపునరాగమత్ | అత్యున్నధజరాసం
భవథాత్తద్రుద్ధభూపతీ | విమోక్ష్యకృపయాకృష్ణనిజరూపమదశయత్ || అయితేలితి || యేనిజితాః జరాసంధేన - సరుద్ధాశ్చగిరి
ప్రాణ్యం - తేతతోనిగతాస్సంతోఘనశ్యామందదృశురిత్యుత్తరేణాన్వయః || ౧ || యుదితి || యథాత్మమాఃకృతాః - సంరోధేనపరికశితా
తాఃకేశితాః || ౨ || ౩ || ౪ || భ్రాజదితి || భ్రాజన్ భ్రాజమానోవరమణిఃకౌస్తుభోయయాసా - గ్రీవాన్యస్యతం - వీతంకంతలంబితయావ్యా
ప్తం - పిబంతఇవేత్యాదీనాంహరైఃపాదయోః ప్రణేమురిత్యుత్తరేణాన్వయః || ౫ || జిఘ్రంతఇతి || రంభంతఃపరిరంభమాణాఇవ || ౬ || కృ
ష్ణేతి || శ్రీకృష్ణసందశనాహ్లాదేనధ్వస్తః సంరోధనక్లమాయేమంతే || ౭ || నమ ఇతి || సంరోధాప్రక్షీతాసస్త్రా - ఘోరానాస్సంస్పృ

తేరపిపాహివిమోచయ || ౮ || సమభవంతోజరాసంఘాసూయావిష్టాః - ఇహముత్రభోగాసక్తాశ్చ - కథంసంస్మృతేమోచనీయా ఇత్యా
శంక్య - సంప్రతినవయంతథాభూతా ఇత్యామరప్రభిః || నెతి || హేనాథ - వయం - విసం - నాన్వసూయామః అముం దోష దృష్ట్యేన సశ్వా
మః - కుత ఇత్యత ఆహుః - అనుగ్రహ ఇతి - యద్యస్తాత్ || ౯ || ఏతదేవవ్యతిరేకేణాసపాదయంతి || రాజ్యేతి || రాజ్యైశ్వర్యాభ్యాం మదస్తే
న ఉన్న ధః ఉచ్చంఖలః - నిత్యాః అచలాశ్చ సంపదో మన్యతే - యద్యా - అనిత్యాస్పృతః అచలాః శాశ్వతీమన్యతే || ౧౦ || కించ - అవస్తు
వస్తుతయా సశ్యంతీత్యామః || మృగతృప్తామితి || వైకారికీశబ్దాదివికారాపన్నాం - అయుక్తాః అవివేకినః || ౧౧ || రాజ్యస్య యోగవియోగ
యోగసథా వహత్వమస్తాస్వేవదృష్టమిత్యాశయేనామయద్యాభ్యాం || వయమితి || శ్రీమదేన సప్త బుద్ధియేమాంతే - అన్యః పృథివ్యాః
ఇతరేతరస్పృథః పరస్పరంస్పృథమానాః - పురఃపురతః - త్వాత్వాం మృత్యుమవిగణయ్య || ౧౨ || త ఇతి || పురామెదుర్దదావయం - హే
కృష్ణ - తపివవయం - అద్యవినష్టదపా - సైవరణౌస్తరామః స్తతూమాశాస్త్రహే - కథంభూతాః - భవతః తన్వామూత్యా - కాలేన -
క్రియోవిచారితాః శ్రంశితాః - అతోరాజ్యమ్యతిః భవదనుగ్రహవివేత్యథాః || ౧౩ || అథో ఇతి || అతపివ - అథో అనంతరం - మృగతృప్తిక
యారూపితంసదృశం - రాజ్యం - శశ్వత్ ప్రతిక్షణం - పతతాక్షీయమాణేన - తథారుజాంరోగాణాం - భవాజన్తక్షేత్రేణ - దేహేన - ఉ

పాహినః కృష్ణ నివిణ్ణాః ఘోర సంస్మృతేః || ౮ || నై నం నాథాన్వసూయామోమాగధం మధుసూదన |
అనుగ్రహాయద్భవతోరాజ్ఞాం రాజ్యచ్యుతివిభో || ౯ || రాజ్యైశ్వర్యమదోన్నద్ధోనశ్రేయోవిం
దతేనృపః | త్వన్తాయామోహితోనిత్యా మన్యతే సంపదోచలాః || ౧౦ || మృగతృప్తాయథాబాలామ
న్యంతఉదకాశయమ్ | ఏవం వైకారికీం మాయామయుక్తావస్తుచక్షుతే | ౧౧ | వయంపురాశ్రీమదనష్ట
బుద్ధయోజగీషయాస్యా ఇతరేతరస్పృథః | ఘ్నంతః ప్రజాస్సవిఅతినిఘ్నాణాః ప్రభోమృత్యుం పుర
స్తాప్తివిగణయ్యదుర్దదాః || ౧౨ || తపివకృష్ణాద్యగభీరరంహసాదురంతవీర్యేణ విచారితాశ్చ్రీయః | కా
లెనతన్వాభవతోనుకంపయావినష్టదపాశ్చరణౌస్తరామతే || ౧౩ || అథోన రాజ్యం మృగతృప్తయూ
పితం దేహేన శశ్వత్పతతారుజాంభువా | ఉపాసితవ్యంస్పృహయామసేవిభోక్రియాఫలంప్రైత్య
చకణరోచనమ్ | ౧౪ || తన్నస్తవ్విమాదిశి పాయంయేనతేచరణాబ్జయోః | స్పృతిర్యథానవిరమే
దపిసంసరతామిహ | ౧౫ || కృష్ణాయవాసుదేవాయహరయేపరమాత్మనై | ప్రణతక్లశ నాశాయగో
విందాయనమోనమః | ౧౬ || సంస్తూయమామో భగవాన్ రాజభిముక్తబంధనైః | తానాహకరు
ణస్తాతశరణ్యశ్శక్త్యాగాగిరా || ౧౭ || శ్రీకృష్ణః || అన్యప్రభృతిపౌభూపామయ్యాత్మన్యభిలెశ్వరే |
సుదృఢాజాయతేభక్తిబాధమాశంసితంతథా || ౧౮ || దిష్ట్యావ్యవసితంభూపాభవంతః క్షుతభాషి
ణః | శ్రీయైశ్వర్యమదోన్నాహంపశ్యేహ్యన్తాదకం నృణామ్ || ౧౯ || హైహయోనహుషోవేనోరా
వణోనరకాపరే | శ్రీమదాద్భుంశితాస్థానాద్దేవదైత్యనరేశ్వరాః || ౨౦ || భవంతపితద్విజ్ఞాయదే
హాద్యత్పాద్యమంతవత్ | మాంభజంతోధ్వరైర్మృతాః ప్రజాధర్మైరణరక్ష | ౨౧ || సంతన్వంతః ప్ర

పాసితవ్యం సేవ్యం - నస్పృహయామహే ప్రేత్య - పరలోకేచ - క్రియాఫలంస్వగాదిభోజ్యం ఉపాసితవ్యం - నస్పృహయామహే - క
థంభూతం - కణాఘోరోచనం రుచిజనకమాత్రం - తత్రగతస్యస్పృథాద్యనపగమేన సుఖాభావాదిత్యథాః || ౧౪ || యద్యేవంభూతా
యాయం - తహిమమచరణౌస్తరత - తతః అనాయాసేనముక్తిభావిష్యతీతి - కిం మదపేక్షయేతిచేదత ఆహుః || తదితి || త్వచ్చరణస్తృతిరపి
త్వత్ప్రసాదఫలమేవేత్యథాః || ౧౫ || ౧౬ || సంస్తూయమాన ఇతి || శ్లక్ష్మయమంజుశయా || ౧౭ || అద్యేతి || యథాభవద్భిరాశంసితం - తథాబాధం
నిశ్చితం - వఃమయిభక్తిజ్ఞానతేజాయతామిత్యథాః || ౧౮ || దిష్ట్యేతి || హేభూపాః మద్భజనమేవకర్తవ్యమితి భవద్భిః వ్యవసితం సంక
ల్పితం - దిష్ట్యాభద్రం - భవద్భిరుక్తంచ సత్యమేవేత్యాహ - భవంత ఇతి - శ్రీరైశ్వర్యంచతాభ్యాం మదస్తేనోన్నాహం ఉన్నహసం ఉచ్ఛం
ధనం - స్వైరచారమిత్యథాః - పశ్యేపశ్యామి || ౧౯ || తదేవాహ || హైహయ ఇతి || హైహయః కార్తవీర్యః చక్రవర్తినరేశ్వరః - పితుః కామ
ధనుహరణాత్ పరశురామేణ సప్త త్రోహతః - సహుషదేవేం ప్రతాంప్రాప్తః ఉన్నతశ్శత్రీసంగాయప్రాప్తాణిశిఖికాం వాహయన్
తైరెవతతో శ్రంశితః అజగత్యమవాప - వేనోపి ఉన్నత్రోబ్రాహ్మణాసథిక్షిపన్ తైరేవముంకారై హతః - రావణో రాక్షసేశ్వరః సీ
తామభిలషన్ రాఘవేణ హతః - నరకోదైత్యేశ్వరః అదితికుండలాద్యాహరణస్తయైవ హతః - అపరేపి - శ్రీమదాద్భూనాద్భుంశితాః ||
౨౦ || భవంత ఇతి || యదుత్పాద్యం దేహాది - తదంతవత్ - ఎవంవిజ్ఞాయ - యుక్తాః అప్రమత్తాః - రక్షగరక్షతేత్యథాః || ౨౧ || సంతన్వంత

౯౧౮ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - చతుస్తతితమోధ్యాయః .

ఇతి॥ ప్రజాతంతూకపుత్రాదిసంతతిః - ప్రాప్తంప్రాప్తంచసమత్వేనసేవమానాః॥ ౨౨॥ ఉదాసీనాఇతి॥ మాంబ్రహ్మ - యస్యథ॥ ౨౩॥ ఇతి॥ స్త్రీయశ్చస్త్రీశ్చతేషాంమజ్జనకర్తృణిభ్యః॥ ౨౪॥ ౨౫॥ భోజయిత్వేతి॥ సుస్నాతా సమ్యగ్
లంకృతాభాగైశ్చయక్తాః - వరేణస్సేనభోజయిత్వా - పునస్తేషాంసపర్యాంసహదేవేనకారయామాసేతిపూర్వేణాస్యయః॥ ౨౬॥ త
ఇతి॥ గ్రహఃచంద్రాదయోయాథా॥ ౨౭॥ రథానితి॥ ప్రీణీయప్రీణయిత్వా॥ ౨౮॥ ౨౯॥ జగదురితి॥ జగదుఃకాశః॥ ౩౦॥ ౩౧॥ గ
త్వేతి॥ ఖాండవప్రస్థంశంధ్రప్రస్థం॥ ౩౨॥ తదితి॥ శాంతంమృతం - ఆప్తమనోరథోబధూవేతి॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ఇతిభావాధాదిపికా
యాం - త్రిస్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *
శ్లో॥ చతుర్ముక్తస్తతితమే రాజసూయత్రియాద్విజైః॥ అగ్రపూజాప్రసంగేనచైద్యసూతాదివణ్యకైః॥ రాజసూయముఖేహత్వాజరాసం

జాతంతూకసుఖదుఃఖేభవాభవా॥ ప్రాప్తంప్రాప్తంచసేవంతోమచ్ఛిత్తావిచరిష్యథ॥ ౨౨॥ ఉదా
సీనాశ్చదేహదావాత్కారామాధృతవ్రతాః॥ మయ్యావేశ్యమనస్సన్యుజ్జమంతేబ్రహ్మయాస్యథ॥ ౨౩॥
౨౩॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్యాదిశ్యన్తపాకృష్ణోభగవాభువనేశ్వరః॥ తేషాం న్యయుజ్జపుగుప్తాస్త్రీ
యోమజ్జనకర్తృణి॥ ౨౪॥ సపర్యాంకారయామాససహదేవేనభారత॥ నరదేనూచితే వక్త్రస్రైభూక
షణైస్త్ర్యైవలెపనైః॥ ౨౫॥ భోజయిత్వావరాన్సే నసుస్నాతా సమలంకృతాః॥ భోగైశ్చ వివి
ధైర్ముక్తాతాంబూలాద్యైర్నృపోచితైః॥ ౨౬॥ తేపూజితాముకుందేనరాజామోమృష్టకుండలాః॥
విరేజమోచితాఃకృత్రాప్తావృడంతేయాథాగ్రహః॥ ౨౭॥ రథా సదశ్వానారోప్యమణికాం
చనభూషితాః॥ ప్రీణీయసూన్యతై వాక్త్యైస్త్ర్యదేశాప్రత్యయాపయత్॥ ౨౮॥ తపవంమోచి
తాఃకృత్రాత్ప్రేష్టానసుమహాత్మనా॥ యయుస్తమేవధ్యాయంతఃకృతానిచజగత్పతేః॥ ౨౯॥ జగ
దుఃప్రకృతిభ్యస్తేమహాపురుషచెష్టితమ్॥ యథాన్వశాసన్భగవాతథాచక్రురతంద్రితాః॥ ౩౦॥ జ
రాసంధంఘాతయిత్వాభీమసేనెనకేశవః॥ పాథాభ్యాంసంయుతఃప్రాయాత్సహదేవేనపూజితః॥
౩౧॥ గత్వాతేఖాండవప్రస్థంశంఖాదధ్నుజితారయః॥ హషయంతస్త్వసుహృదోదుహృదాం
చాసుఖావహః॥ ౩౨॥ తచ్ఛ్చత్వాప్రీతమనస ఇంద్రప్రస్థనివాసినః॥ మేనిరేమాగధంశాంతం రా
జాచాప్తమసూరథః॥ ౩౩॥ అభివంద్యథరాజానంభీమాజూనజనాదనాః॥ సర్వమాశ్రయయాం
చక్రురాత్మనాయదనుష్ఠితమ్॥ ౩౪॥ నిశమ్యధర్మరాజస్తుకేశవేనానుకంపితః॥ ఆనందాశ్రుకలా
ముంచకప్రేష్టామోవాచకించన॥ ౩౫॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - త్రిస్తతితమోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః॥ ఏవంయుధిష్ఠిరోరాజాజరాసంధవధంవిభోః॥ కృష్ణస్య చానుభావంతంశ్రుత్వాప్రీతస్తను
బ్రవీత్॥ ౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ యేస్యస్త్రైలోక్యగురవస్త్రైర్పేలోకాస్త్రహేష్వరాః॥ వహంతిదుర్లభంబ
ద్భ్యాశిరసైవానుశాసనమ్॥ ౨॥ సభవానరవిందాక్ష దీనానామిహమానినామ్॥ ధత్తైసుశాసనంభూ
మస్తదత్యంతవిడంబనమ్॥ ౩॥ నహ్యేకస్యాద్విటీయస్యబ్రహ్మణఃపరమాత్మనః॥ కర్తృభిర్వధతేతే

ధంతదంతరే॥ చైద్యంతదంతేకువంతం చైజకలిమివావపత్॥ కురూణామంతాధాం - కురూణామంతోయస్తదసాకువంతస్తంక
లిమిత్వథః॥ ౪॥ ౫॥ కృష్ణస్యచానుభావమితిచకారాత్తస్యచాజ్ఞానువిధాయిత్యంచాలత్యేత్యథః॥ ౧॥ తదాహ॥ యితి॥ యేత్రై
లోక్యస్యాపిగురవస్త్వయః॥ ససకాదయః సవేచలోకాఃలోకపాలాశ్చ - తేశిరసైవతవానుశాసనంవహంతి - దుర్లభంబద్ధేవతిభాగ్యేనై
వైతల్లభ్యుపిబహుమానైత్యథః॥ ౨॥ సఇతి॥ సభవా సరమేశ్వరోస్తాకమనుశాసనంధత్తే - తదత్యంతవిడంబనం అననురూపమ
నుకరణం - స్వతేజోహనిప్రసంగాదితాత్పర్యాధః॥ ౩॥ అథవాతవపునఃపరిపూణాస్యఅజ్ఞాపనాజ్ఞాధారణాభ్యాం నవేజావృద్ధిహ
నీ - అతఃకృపయాసవంతంసంగచ్ఛతఇత్యాహ॥ నైతి॥ ఏకస్యఅద్వితీయస్యసమానాసమానరహితస్య - బ్రహ్మణస్తవ - ఉభయంమాయా - పర
మాత్మనైతిసవజీవనియంతుస్తవనియమ్యత్వం సుతరాంసవాస్తవం - అతఃపరానుగ్రహాధైకైఃకమభిస్తవతేజానవధతేన

చక్ర సతే - రవేరివ ఉదయా స్తమయాదిక ముఖిరిత్యధాః - తథాచ॥ శ్రు॥ సకమణావధాతేనో కనీయానితి శ్రుతేః॥౪॥ సన్వేషమప్య
హంపరమేశ్వరః సర్వస్యాజ్ఞాపకః మమేదం నీచం కమా యోగ్యమితి మనసి కథంసభ వేదతలహ॥ నెతి॥ హేలజిత - తవభక్తానామేవతా
వత్ ఇయం నానాధీః భేదమతినాన్తి - యథాపశూనాం అజ్ఞానాం వై కృతాశరీరవిషయా - తవతు నా స్తీతికింపునవ క్తవ్య మిత్యధాః॥
౫॥ ఇతితి॥ యజ్ఞేయేయజ్ఞాచితేవసంతాదికాలే - యక్తాఅభియుక్తా - సయుధిష్ఠిరః - ఋత్విజా హవాత్మప్రముఖా - వవ్రేవృత
వా॥ ౬॥ తానాహుతిభిః॥ ద్వైపాయన ఇతి॥ ౭॥ ౮॥ దువాసా ఇతి॥ అకృతప్రణాదీనతా - ఋత్విగుపద్రస్త్రాదిభేదేన వవ్రే॥
౯॥ ఉపహూతా ఇతి॥ అన్యేచోపహూతాః॥౧౦॥ బ్రాహ్మణా ఇతి॥ యజ్ఞదిదృక్షవస్పర్శైవతత్రైయురిత్యన్వయః॥౧౧॥ తత ఇతి॥ దేవయజనం
యజ్ఞభూమిం - కృష్ణాక్షకమాణాదిభిస్సంశోధ్య - దీక్షయాంచక్రిరదీక్ష్యేసంస్థాగయుక్తమకువణా॥౧౨॥ హైమా ఇతి॥ ఉపకరణాః ఉ
పసరాః - వరుణస్య రాజసూయే యథాసన్నితిశేషః॥ ౧౩॥ కించ॥ ఇంద్రేతి॥ యే ఇంద్రాదయోదేవగణాః॥ ౧౪॥ మునయ ఇతి॥ యే

జోక్ర సతే వాయుధారవే॥ ౪॥ నచ తెజితభక్తానాం మమాహమితి మాధవ । త్వంతవేతి చనానాధీః
శూనామివ వైకృతా॥ ౫॥ ఇత్యుక్తా వ్యయజ్ఞేయకాలేవ వ్రేయుక్తాన ఋత్విజః । కృష్ణానుమోదితః
పాధోబ్రాహ్మణా బ్రహ్మవాదినః॥ ౬॥ ద్వైపాయనోభరద్వాజ స్సమంతుగౌతమోసితః ।
వసిష్ఠశ్చవనః కణ్వోమైత్రేయః కవషస్త్రితః॥ ౭॥ విశ్వమిత్రోవామదేవస్సు మతిజ్ఞేమినిః క్ర
తుః । పైలః పరాశరోగగోవైశంపాయనఏవచ॥ ౮॥ దువాసాః కశ్య పోథామ్యోరామోభాగవ
ఆసురిః । వీతిహూత్రోమధుశ్చందోవీరసేనోకృతవ్రణః॥ ౯॥ ఉపహూతాస్తథాచాన్యేభీష్మ
ద్రోణకృపాదయః । ధృతరాష్ట్రస్స హనుతోవిదురశ్చమహామతిః॥ ౧౦॥ బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియా
వైశ్యాశ్శూద్రాయజ్ఞదిదృక్షవః । తత్రైయుస్పర్శ రాజానోరాజ్ఞాం ప్రకృతయోనృప॥ ౧౧॥ తత
స్తేదేవయజనం బ్రాహ్మణాస్స వణలాంగలైః । కృష్ణావతత్రయథామా తందీక్షయాంచక్రిరేన్య
పమ్॥ ౧౨॥ హైమాః కిలోపకరణా వరుణస్య యథాపురా॥ ౧౩॥ ఇంద్రాదయోలోకపాలావిరించిభ
వసంయుతాః । సగణాస్సిద్ధగంధర్వ విద్యాధరమహూరగాః॥ ౧౪॥ మునయోయక్షరక్షాంసిఖగకిం
నరచారణాః । రాజానశ్చసమాహూతారాజపత్న్యశ్చసర్వశః॥౧౫॥ రాజసూయంసమేయుస్త్వ రా
జ్ఞః పాండుసుతస్యవై । మేనిరేకృష్ణభక్తస్య సూపపన్న మవిస్త్రితాః॥ ౧౬॥ అయాజయమహారాజం

— శిశుపాలవధకథాప్రారంభః —

యాజకాదేవవచనః । రాజసూయేనవిధివత్ప్రాచేతసమివామరాః॥ ౧౭॥ సుత్యేహన్య వనీపాలో
యాజకా సదసస్పతీ । అపూజయన్తహాభాగాయథావత్సనమాహితః॥౧౮॥ సదస్యగ్రాహ
ణాహంవై విమృశంతస్సభాసదః । నాధ్యగచ్ఛన్న వైకాంత్యాత్సహదేవస్తదాబ్రవీత్॥౧౯॥ అహా
తిహ్యచ్యుత శ్రౌత్యంభగవాసాత్వతాంపతిః । ఏషవై దేవతాస్సర్వాదేశకాలధనాదయః॥ ౨౦॥
యదాత్మకమిదంవిశ్వంక్రతవశ్చయదాత్మకాః । అగ్నిరాహుతయోమంత్రాస్సాంఖ్యంయోగశ్చ
యత్పరః॥౨౧॥ ఏకపవాద్వితీయోసావై తదాత్మ్యమిదంజగత్ । ఆత్మనాత్మాశ్రయస్సభ్యాస్సృజత్యవ

చరాజాదయః సమాహూతాః॥౧౫॥ రాజసూయమితి॥ యేతత్ర సమేయుస్త్వ తే సవే కృష్ణభక్తస్య పాండుసుతస్య రాజ్ఞారాజసూయమ
విస్త్రితాస్సంతః - సూపపన్నం సుసంపన్నం - మేనిర ఇత్యన్వయః॥ ౧౬॥ అయాజయన్తితి॥ యాజకాః ఋత్విజః॥ ౧౭॥ సుత్య ఇతి॥ సు
త్యేహనిసోమాభిషవదనై॥ ౧౮॥ సదసీతి॥ అగ్రాహణం అగ్రపూజా - తస్య హంయోగ్యం - అనైకాంత్యాత్ యోగ్యానాంబహు
త్వేనైకస్యానిశ్చయాత్॥ ౧౯॥ ౨౦॥ యదాత్మకమితి॥ సాంఖ్యంజ్ఞానంయోగ ఉపాసనా॥ ౨౧॥ సమసాంఖ్యంకేవలపరం - యోగస్సవి
శేషణపరః - కథముఖయోరెకపరత్వంతత్రాహ॥ ఎక ఇతి॥ ఎకపవాద్వితీయోసా - అతస్సాంఖ్యస్య వితపరత్వంయుక్తం - విశేషణ
భూతస్యచ సవప్రపంచస్య తస్యత్వాత్సవిశేషణవిషయస్యయోగస్యాపియుక్తమితి పరత్వమిత్యాహ - వితదాత్మ్యమితి - ఎష
శ్రీకృష్ణః ఆత్మాయస్య తత్వితదాత్మతస్యభావః వితదాత్మ్యం - భవితవ్యేచభావనిదేశః॥శ్రు॥ వితదాత్మ్యమిదం సవమితి శ్రుతేః -
అత్ర హేతుః - ఆత్మనై - హేసభ్యాః - ఆత్మాశ్రయః అన్యనిరసేక్షః - స్వయమజః ఇదంజగత్ సృజతి - అవతిరక్షతి - హంతిసంహరతిచ॥

౨౨॥ కించ ॥ వివిధానీతి ॥ యస్య అపేక్షయా అనుగ్రహణ - వివిధానికమాణీ తపోయోగాదీని - జనయన్ కువన్ - యన్ యస్మాత్ - అ
యం సర్వోపజనః ధర్మాదిలక్షణం శ్రేయశ్చ హతే సాధయతి - కర్మాణితత్ఫలాని చ యదధీనానీత్యర్థః ॥ ౨౩॥ ౨౪ ॥ ఆత్మనాత్రియ
మాణమహాణమాత్మనః కథం స్యాత్తత్తాహ ॥ సవేతి ॥ సర్వభూతానామాత్మభూతాయ - అసస్య దశానైర స్రభేదమతయే ॥ ౨౫॥ ఇ
తీతి ॥ శ్రీకృష్ణానుభావవిత్ సహదేవ ఇత్యుక్తాత్మాష్టిమభూత్ ॥ ౨౬ ॥ శ్రుత్వేతి ॥ ద్విజేరితం సాధుసాధ్వీతి ఘోషం శ్రుత్వా - హద
మభిప్రాయం ॥ ౨౭॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ యూయమితి ॥ హే సదసస్పతయః సవేదాలభాషితం మామధ్యం మాజానీతమాగృ
హీత - కింతయన్ యతః - కృష్ణహాణేనం మతః తత్ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ సదసస్పతీనితి ॥ అస్మై వ వాస్తవోధాః పూర్వవదున్నేయః - సదస
స్పతీనితి - గొఱః వేదసృథివ్యాదిపాలకఇత్యర్థః - కుత్పితం వేదవిపరీతం లపంతీతి కులపాః పాపం డాః - తా అంసతే సూతయతీతి కుల
పాంసనః అకాకః - కంచ అకంచ కా కెనుఖుః శై - తేన విద్యేతేయస్య సః అకాకః - ఆస్తకామ ఇత్యర్థః - సయథా ఆస్తకామోదేవయో
గ్యం కేవలం పురోడాశాదిమాత్రం నాహతి - అపితు సవేశస్వమపి - తథాయం శ్రీకృష్ణాపి బ్రహ్మసింహాగ్యం సపర్యామాత్రం కథమ

తిహంత్యజః ॥ ౨౨॥ వివిధానీహక గ్తాణి జనయన్ యదపేక్షయా ॥ ఈహతేయదయం సర్వ శ్రేయోధర్మా
దిలక్షణమ్ ॥ ౨౩ ॥ తస్మాత్ శ్రేష్ఠేయ మహతేదీయతాం పరమాహాణమ్ ॥ ఏవం చేత్సర్వభూతానా
మాత్మనశ్చ హాణంభవేత్ ॥ ౨౪ ॥ సర్వభూతాత్మభూతాయ కృష్ణాయానన్యదశీనే ॥ దేయం దాం
తాయ పూర్ణాయ దత్తస్యానంత్యమిచ్ఛతా ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుక్తాత్మాసహదేనోభూత్మాష్టిం కృష్ణానుభావ
విత ॥ తచ్చుత్వా తుష్టువుస్సర్వే సాధుసాధ్వీతీన త్తమాః ॥ ౨౬ ॥ శ్రుత్వా ద్విజేరితం రాజాజ్ఞాత్వా హ
దం సభాసదామ్ ॥ సమహాయథ ఏషి కేశం ప్రీతః ప్రణయవిహ్వలః ॥ ౨౭ ॥ తత్పదావవనిజ్యాపశ్చ
రసాలోకపావనీః ॥ సభార్యస్సనుజామాత్య స్సకుటుంబోవహన్తుదా ॥ ౨౮ ॥ వాసోభిః పీతకాశేయై
భూషణైశ్చ మహాధనైః ॥ భూషయిత్వా శ్రుపూర్ణాక్షోనాశకత్సనువేషీతుమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఇత్థం సభాజి
తం వీక్ష్య సర్వే ప్రాంజలయోనృపాః ॥ నమోజయేతి నేముస్తం నిపేతుః పుష్పవృష్టయః ॥ ౩౦ ॥ ఇత్థం నిశ
మ్యగమఘోషనుతస్త్వసీతాదుద్ధాయ కృష్ణగుణవణనజాతమన్యః ॥ ఉత్తిష్ట బాహుమిదమాహసద
స్య మషీనంక్రావయన్ భగవతే పరుషాణ్యభీతః ॥ ౩౧ ॥ ఈశోదురత్యయః కాల ఇతి సత్యవతీ శ్రుతీః ॥
వృద్ధానామపియద్బుద్ధిబాణలవాక్త్యై విభిష్యతే ॥ ౩౨ ॥ యూయం పాత్రవిదాం శ్రేష్ఠామామధ్యం
బాలభాషితమ్ ॥ సదసస్పతయస్సర్వే కృష్ణోయత్సం మతోహణే ॥ ౩౩ ॥ తపోవిద్యావ్రతపరాజ్ఞానవి
ధ్వస్తకల్మషాః ॥ పరమషీన్ బ్రహ్మనిష్ఠాలోకపాలైశ్చ పూజితాః ॥ ౩౪ ॥ * సదసస్పతీనతిక్రమ్య
గోపోయం కులపాంసనః ॥ యథాకాకః పురోడాశం సపర్యాంకథమహతి ॥ ౩౫ ॥ వణాశ్రమకులా
పేతస్సర్వధర్మబహిష్టృతః ॥ సైవ రవతీగుణైహీన స్సపర్యాంకథమహతి ॥ ౩౬ ॥ యయాతి
నైషాం హి కులం శస్తం సద్భిర్బహిష్టృతమ్ ॥ వృధాపానరతం శశ్వత్సపర్యాంకథమహతి ॥ ౩౭ ॥
బ్రహ్మషీనైవితాదేశాహితైవైతే బ్రహ్మవచనమ్ ॥ సముద్రం దుగ్ధమాశ్రిత్య బాధం తేదస్య

హతి - కింతు స్వాత్మసమహాణమప్యహతీత్యర్థః ॥ ౩౫ ॥
వణాశ్రమకులభ్యః అపేతః బ్రహ్మత్వాత్ ॥ శ్రు ॥ అనామగోత్రమితి శ్రుతేః - అతపివానధికారిత్వాత్పవైధాన్యైర్బహి
ష్టృతః - సైవ రవతీ - పరమేశ్వరత్వాత్ - అతపివనిగుణః తమ ఆదిరహితః - ఏవం భూతోజ్జ్వానాం యోగ్యం తుచ్ఛం సపర్యామాత్రం
కథమహతీత్యర్థః ॥ ౩౬ ॥ యయాతినైతి ॥ అపిచ కథం పణానీయోమాద్యై రేషాం యదానాం మహిమా - యస్మాదేషాం కులం యయా
తినాశస్తమపి కిం సద్భిర్బహిష్టృతం - అపితు శిరసాధృతం - కించ - అస్తదాది కులవత్ వృధాపానరతం కిం - అపితు - అతినియతాచారమిత్వ
ర్థః - అపయాయదానామేవ తావదీదృశం మాహాత్మ్యం యదుకులవృద్ధస్య యయాతేః శాపోన ప్రాదుర్భూయాదిత్యాది - అయంతు సాయే
దీశ్వరః - అతః సపర్యామాత్రం కథమహతీత్యర్థః ॥ ౩౭ ॥ కించ ॥ బ్రహ్మషీనైతి ॥ యే రాజానోదుష్టానుచ్ఛాటయంతి - తే తదధికం కీకటా
దిదేశాన ప్యాత్రయంతి - ఏతేతు బ్రహ్మషీనైవితానేవ దేశానాశ్రిత్య అబ్రహ్మవచనం సముద్రం దుగ్ధమపి హిత్యాహ పయి త్వేత్య
ర్థః - బాధంతే తథా - యాః దస్యవః ప్రజాస్తాశ్చ - అయమధః - వేదతదథాభియోగో బ్రహ్మవచనం తద్విరుద్ధమబ్రహ్మవచనం
సముద్రం ముద్రాలింగంతత్సహితం సముద్రం వేదవిరుద్ధలింగధారిణం పాపం డమిత్వర్థః - తల్లింగంత్యాజయిత్వా బాధంతే దండ

యంతి - కథంధాతం - మగః - ధర్మవత్ప్రతీతేరధర్మతయాచక్షేయమిత్యధః - తథాదస్యపఃదస్యానపి ప్రజావేషణవర్తమానాదం
దయంతి - అతోయదుభ్యోన్యఃకోనామధాన్తిహోస్తీతిపారుష్యంతత్వానమేవ || ౩౮ || ఎవమితి || శివాభిరుః - తస్యాఃరుతంశ్రుత్వా యథాసిం
హానకింశు ద్భ్రుతేతద్వత్ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || తావదితి || తావదుత్థాయేత్యస్యామభిప్రాయః - విషమత్వాషాదోమత్తు
ల్యబలఃసవానతాహన్యాత్ - అతోమయైవశ్రీఘంహంతవ్యఇతితత్తమేవ ఉత్థాయశిరోజహరేతి || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || సన్వేపం
నిందకస్యకథంవాసుదేవేప్రవేశస్తత్రాహ || జన్మత్రయేతి || జన్మత్రయేఅనుగుణితమనువతీతంయదైవరంతే ససంరభయాఆవిష్టయా - త
న్మయతాంతత్వరూపతాయాతః - పునఃపాషాదోబభూవేత్యధః - ఆత్రహేతుః - భావోహితి - భావోభావనాఅనుభాసం - భవస్యధ్యే

వఃప్రజాః || ౩౮ || ఏవమాదీన్యభక్తాణిబభావేనప్రమంగళః | నోవాచకించిద్భగవాన్యథాసిం
హాశ్చివారుతమ్ || ౩౯ || శ్రీశుకః || భగవన్నిందనంశ్రుత్వాదుస్స హంతత్సభాసదః | కశోపిధాయని
జన్మశ్శపంతశ్చేదివంరుమా || ౪౦ || నిందాంభగవతశ్శ్రుత్వాతత్పరస్యజనస్యవా | తతోనాపైతియ
సోపియాత్యధస్సుకృతాచ్యుతః || ౪౧ || తతఃపాండుసుతాఃకుఢ్ధామత్స్యకేకయస్సంజయాః | ఉ
దాయుధాస్సముత్తస్థశ్శిశుపాలజిఘాంసవః || ౪౨ || తతశ్చైద్యస్తస్వసంభ్రాంతోజగృహేఽద్వచర్మణీ |
భర్తృయకృష్ణపక్షీయాన్రాజ్ఞస్సదసిభారత || ౪౩ || తావదుత్థాయభగవాన్సాన్నివార్యస్స
యంరుమా | శిరఃకురాంతచక్రేణజహరాపతతోరిహః || ౪౪ || శబ్దకోలాహలోహ్యసీచ్ఛిశుపాలేహ
తేమహా | తస్యానుయాయినోభూపాదుప్రపుజ్జేవితైషిణః || ౪౫ || చైద్యదేహాన్తాత్థితంజ్యో
తిర్వాసుదేవముపావిశత్ | పశ్యతాంసర్వభూతానాములైవభువిభాచ్యుతా || ౪౬ || జన్మత్రయా
నుగుణితవైరసంరభయాధియా | ధ్యాయంస్తన్మయతాంతోభావోహిభవకారణమ్ || ౪౭ || ఋ
త్విగ్భ్యస్ససవస్యేభ్యోనక్షిణాంవిపులూమదాత్ | సర్వాసంపూజ్యవిధివచ్చక్రైవభృథమేకరాట్ ||
౪౮ || సాధయితాక్రతుంరాజ్ఞఃకృష్ణోయోగేశ్వరేశ్వరః | ఉవాసకతిచిన్తాసాన్సహృద్భిరభియాచి
తః || ౪౯ || తతోనుజ్ఞాప్యరాజాననుచిచ్ఛంతమపీశ్వరః | యయాసభార్యస్సామాత్యస్సప్తపురందేవకీసు
తః || ౫౦ || వణితంతమపాఖ్యానంనుయాతేబహువిస్తరమ్ | వైకుంఠవాసినోజన్మవిప్రశాపాత్పు
నఃపునః || ౫౧ || రాజసూయావభృథ్యేనస్నాతోరాజాయుధిష్ఠిరః | బ్రహ్మక్షత్రసభామధ్యేశుశుభేదే
వరాడివ || ౫౨ || రాజ్ఞాసభాజితాస్సర్వైసురమానవభేదరాః | కృష్ణంక్రతుంచశంసంతస్సప్తధామాని
ముదాయయుః || ౫౩ || దుర్యోధనమృతేపాపంకలింకురుకులూమయమ్ | యోనసేహౌశ్రియంస్థితాం
దృష్ట్వాపాండుసుతస్యతామ్ || ౫౪ || యదృదంకీతయేద్విష్ణోఃకర్మచైద్యవధానికమ్ | రాజ్ఞాంమోక్షం
వితానంచసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే || ౫౫ ||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - చ శ మ స్తం థ - చతుస్సప్త తి త మో ధా య్యః .
రాజా || అజాతశత్రోస్తందృష్ట్వా రాజసూయనుహూదయమ్ | సర్వేముమునిరేబ్రహ్మన్నృదే
వాయేసమాగతాః || ౧ || దుర్యోధనంవజ్ఞాయత్సారాజానమృషయస్సురాః | ఇతిశ్రుతంసోభగవ
న్నత్రకారణముచ్యతామ్ || ౨ || శ్రీశుకః || పితామహస్యతేయజ్ఞైరాజసూయేమహాత్మనః | బాంధ

యాకారజన్మనఃకారణం - వేశస్తాగీధ్యానేనకీటాదతథాదృష్టత్వాదిత్యధః || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || రాజ్ఞేతి ||
సురాఃమానవాః - భేదరాఃప్రమథాశ్చ || ౫౩ || దుర్యోధనమితి || పాపంధర్మద్విషం - ఆత్రహేతుః - కలింకలెరంశం - అతఏవ కురుకుల
స్యామయంన్యాధింనాశకం || ౫౪ || యదితి || వితానంయజ్ఞంచ || ౫౫ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - చతుస్సప్త తి త మో ధా య్యవ్యాఖ్యా ||
జ్ఞో || పంచయుక్తప్రతితమేయజ్ఞావభృథసంభ్రమః | సుయోధనస్యచాక్షంత్యామానభంగోదృశిభ్రమాత్ || దుర్యోధనస్యవికపైవ
దుఃఖేకారణంప్రస్తుముక్తమనువదతి || అజాతశత్రోరితి || ౧ || దుర్యోధనమితి || ఇతిశ్రుతంత్యక్తభాదేవేత్యధః || ౨ || దుర్యోధనస్యఅ
సహనకారణత్వేనయాగమహేత్వవమేవపునఃసింహవలోకనేననిరూపయతి - ఏకదాంతఃపురతస్యేత్యతః ప్రాక్తనేనగ్రంథేన || పితామ

౯౨౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - పంచస్తవితమోధ్యాయః.

మాస్యేతి॥ ప్రేమబంధనాః ప్రేమయంత్రితాః॥ ౩॥ భీమవిజయః॥ పూజాయాంసమ్మనః - ద్రవ్యసాధననానావస్తుసంపాదనః॥ ౪॥ సతామితి॥ శ్రీ
శ్రుష్టావచందనాలపనాదౌ॥ ౫॥ ౬॥ నిరూపితాశ్చితి॥ నిరూపితాః నియుక్తాస్తంతఃనానాకర్మసుప్రవర్తంతే॥ ౭॥ ఋత్విగతిః॥ ఋత్వి
జశ్చ - సదస్యాశ్చసభాసదః - బహువిదశ్చతేషు - స్విష్టేషుసమ్యక్ పూజితేషు - సూత్రంప్రియవాక్ - సమహాణమలంకారాది - దక్షిణశ్చ
తాభిః - ద్యువద్యాంగంగాయాం॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ చిత్రేతి॥ చిత్రాణిధ్వజపతాకాగ్రాణియేషుతైః - ఓభేం ద్రైఃస్వందనైః - అవభిః
అశ్వేష్టభైశ్చ - ఎవంచతురంగపై నైస్త్వైః నియాయః॥ ౧౧॥ యదుస్సంజయేతి॥ యజమానోయుధిష్ఠిరః పురస్సరోయమాంతే॥ ౧౨॥ స
దస్యేతి॥ సదస్యాఋత్విజః - అన్యేచ ద్విజశ్రేష్ఠాః నియాయః॥ ౧౩॥ స్వలంకృతాశ్చితి॥ కించ - గంగాదిభిస్సవలంకృతాః - సరానార్యశ్చ

వాఃపరిచర్యాయాంతస్యాసప్రేమబంధనాః॥ ౩॥ భీమోనుహనసాధ్యక్షో ధనాధ్యక్షస్సయోధ
నః॥ సహదేవస్తుపూజాయాంనకులోద్రవ్యసాధనే॥ ౪॥ సతాంశుశ్రుష్టావచందనాలపనాదౌ॥ ౫॥ నిరూపితామహాయజ్ఞేనా
నాకర్మసుతేతదా॥ ప్రవతంతేన్ద్రరాజేన్ద్రరాజ్ఞఃప్రియదీక్షిషవః॥ ౬॥ ఋత్విక్సదస్య బహువి
త్సుసహృత్తమేషుస్విష్టేషుసూనృతసమహాణదక్షిణాభిః॥ చైద్యేచసాత్వతపతేశ్చరణంప్రవిష్టేచ
క్రుస్తతస్తవభృతస్స పనంద్యునద్యామ్॥ ౮॥ మృదంగశంఖపణవాస్తూర్యాశ్చ నకగోముఖాః॥
వాదిత్రాణివిచిత్రాణినేమరావభృథోత్సవే॥ ౯॥ నతకోన్యేన నృశుహృష్టా గాయకాయూధశ్చ జ
గుః॥ వీణావేణుతలోన్నా దస్తేషాంసదవమస్పృశత్॥ ౧౦॥ చిత్రధ్వజపతాకాగ్రై రిభేన్ద్రస్వంద
నార్యభిః॥ స్వలంకృతై భైభూషానిర్యయూరుక్తమాలినః॥ ౧౧॥ యదుస్సంజయకాంభోజకురు
కేకయకోసలాః॥ కంపయంతోభువంపై నైస్త్వైర్యజమానపురస్సరాః॥ ౧౨॥ సదస్యత్విగ్ని వై జశ్రేష్ఠా
బ్రహ్మఘోషేణ భూయసా॥ దేవషిః పితృగంధర్వాస్తుష్టుభుఃపుష్పవషిణః॥ ౧౩॥ స్వలంకృతాన
రానార్యోగంధస్రగ్భూషణాం బరైః॥ విలింపంత్యోభిషింపంత్యోవిజప్రప్రవిదైరపైః॥ ౧౪॥ తైల
గోరసగంధోదహరి ద్రాసాన్ద్రకుంకుమైః॥ పుంభిలిప్తాఃప్రలింపంత్యోవిజప్రప్రవారయోషితః॥
౧౫॥ గుప్తానృభినిరగమన్ను పలఙ్గుమేతద్దైన్యోయథాదివివిమానవరై నృదేవ్యః॥ తామాతులెయ
సఖిభిఃకిలసిచ్యమానాస్సప్రీడహాసవికసద్వినావిరేజుః॥ ౧౬॥ తాదేవరాసుతసఖీసీషిచుధృతభిఃక్లి
న్నాంబరావివృతగాత్రకుచోరుమధ్యాః॥ ఔత్సుక్యముక్తకబరచ్యవమానమాల్యాఃక్షోభందధుర్మలధి
యాంరుదైరే విహారైః॥ ౧౭॥ ససమ్రాట్త్రమారుహ్యసదశ్వింరుక్తమాలినమ్॥ వ్యరోచతస్సపత్నీ
భిఃక్రియాభిఃక్రతురాడివ॥ ౧౮॥ పత్నీ సంయాజావభృథై శ్చిరీతావతేతమృత్విజః॥ ఆచాంతంస్నా
పయాంచక్రుగంగాయాంసహకృష్ణయా॥ ౧౯॥ దేవమందుభయోనెమ నరదుందుభిభిస్సహ॥
ముముచుఃపుష్పవషాణిదేవషిఃపితృమానవాః॥ ౨౦॥ సన్నుస్తత్రతతస్సర్వేవర్ణాశ్రమయతా
జనాః॥ మహాపాతక్యపియతస్సద్యోముచ్యేతకిల్బిషాత్॥ ౨౧॥ అథరాజాహతేక్షామేపరిధాయస్వ
లంకృతః॥ ఋత్విక్సదస్యవిప్రాదీనానచాభరణాంబరైః॥ ౨౨॥ బంధుజ్ఞాతినృపామిత్రసుహృదో
న్యాంశ్చసర్వశః॥ అభీష్టుంపూజయామాసనారాయణపరోన్మవః॥ ౨౩॥ సర్వేజనాస్సురరువోమణి

రస్తేఃమిథావిజప్రప్రైః॥ ౧౪॥ రసానేవాహ॥ తైలైతి॥ కించ - సాన్ద్రకుంకుమాదిభిః పుంభిలిప్తాస్తైః ప్రలింపంత్యో వారయోషితశ్చవి
జప్రప్రైః॥ ౧౫॥ గుప్తాశ్చితి॥ సృభిగుప్తాః - రథాదియనైఃసృదేవ్యః రాజపత్న్యోనిరగమన్గతాః - ఎతదుపలఙ్గుంబిమాన వరై దే
వ్యోయథాతద్వ్య - మాతులెయైస్సఖిభిశ్చపరితఃకిలసిచ్యమానాః - సప్రీడేహాసేనవికసంతివదనానియాసంతాః॥ ౧౬॥ తాశ్చితి॥ దేవర
పతిత్రాత్య - ఉతసఖీసఖీసపి - భృతిభిఃఉదకవోగన చర్మయం త్రైః - సేచనపాత్రైశ్చ - మలధియాంకామినాం॥ ౧౭॥ సశ్చితి॥
క్రియాభిఃఅంగేష్టిభిః - క్రతురాట్ సశరీరోరాజసూయ ఇవ॥ ౧౮॥ పత్నీతి॥ పత్నీ సంయాజాఃయాగవిశేషః - అవభృథ సంబంధిఅవ
భృథ్యంచ - చైశ్చిరీతావతాన్యమస్తాయేత్యర్థః॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ అథైతి॥ అహతేనూతనే - ఆనచాఅచితవా॥ ౨౨॥ ౨౩॥ సర్వ

ఇతి॥ సురాణామివరుక్ కాంతిర్యమాంతే - మణికుండలైః సహితాః స్రగుష్టిషాదయోమేషాంతే - కుండలయుగేనాలకబృందేనచ జుష్టా
వక్త్రశ్రీయాసాంతాః॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ఇత్యుతి॥ గతజ్వరః నిశ్చింతః ఆసీత్॥ ౩౦॥ వికడతి॥ ఆచ్యుతేశ్రీ
కృష్ణాత్తామసఃయస్యతస్య॥ ౩౧॥ యస్మిన్నితి॥ సరేంద్రాదీనారీలక్ష్మీలక్ష్మ్యః విభూతయః విశ్వసృజామయేన - ఉపక్లప్తాః విరచితాః
తాభిస్సహ - కురురాట్మకర్యధనః ఆతప్యత్॥ ౩౨॥ యస్మిన్నితి॥ మహిషీసహస్రమిలిబహుత్వోపలక్షణం - క్వణద్భిరంఘ్రిభిః శోభా
యస్య - మధ్యేసుచారుచారుమధ్యమిత్యథాః - కుచకుంకుమైః శోభాహరాయస్యతత్ - శ్రీమంతిముఖానియస్యతత్ - చలైఃకుండలైఃకుం
తలైశ్చలభ్యంసంపన్నం - అశోభతేతిశేషః॥ ౩౩॥ సభాయామితి॥ క్వాపికదాచిత్ విరేజఇతిశేషః - స్వస్యచక్షుషాహితాహితజ్ఞాపకేన॥

కుండలస్రగుష్టిషకంచుకదుకూలమహాఘోషాహారాః । నార్యశ్చ కుండలయుగాలకబృందజుష్టవక్త్రశ్రీ
యఃకనకమేఖలయావిరేజః ॥ ౨౪॥ అథర్షిజోమహాత్మానస్సదస్యాబ్రహ్మవాదినః । విప్రక్షత్రియ
విట్కాద్రాజానోయేసమాగతాః॥ ౨౫॥ దేవపిపిత్తభూతానిలోకపాలాస్సహానుగాః । పూజి
తాస్తమనుజ్ఞాప్యస్వధామానియయుముదా ॥ ౨౬॥ హరిదాసస్యరాజపేరాజసూయమహేంద
యమ్ । నైవాత్యప్యప్రశంసంతఃపిబామతోఽవృతంయథా॥ ౨౭॥ తతోయుధిష్ఠిరోరాజానుహృ
త్సంబంధిబాంధవా ॥ ప్రేక్షానివాసయామాసకృష్ణంచత్యాగకాతరః ॥ ౨౮॥ భగవానపిత్రా
బ్ధన్యవాన్ప్రీతప్రియంకరః । ప్రస్తాప్యయదవీరాంశ్చసాంబాదీంశ్చకుశస్థలీమ్ ॥ ౨౯॥ ఇత్థంధర్మను
తోరాజామనోరథమహాణవమ్ । సుదుస్తరంసముస్తీర్యకృష్ణేనాసీద్గతజ్వరః ॥ ౩౦॥ ఏకదాంతఃపు
రేతస్యవీక్ష్య దుర్యోధనశ్చియమ్ । అతప్యద్రాజసూయస్య మహత్త్వంచాచ్యుతాత్మనః॥ ౩౧॥ య
స్మిన్నరేంద్రదితిజేంద్రసురేంద్రలక్ష్మీనానావిభాంతికలవిశ్వసృజోపక్లప్తాః । తాభిఃపతీమ్రుపద
రాజసుతోపతస్థైస్సాంబిషక్తహృదయఃకురురాడతప్యత్ ॥ ౩౨॥ యస్మిన్స్తదామధుపతేమాహిషీ
సహస్రంశ్రోణీభరణశనకైఃక్వణదంఘ్రిశోభమ్ । మధ్యేసుచారుకుచకుంకుమశోణహరంశ్రీమన్ము
ఖంచచలకుండలకుంతలాభ్యమ్ ॥ ౩౩॥ సభాయామయవిద్యాయాంక్వాపిధర్మసుతోవిరాట్ । వృతో
నుజైబాంధుభిశ్చకృష్ణేనాపిస్వచక్షుషా॥ ౩౪॥ ఆసీనఃకాంచనెసాక్షాదాసనేమఘవానివ । పారమే
ష్ఠ్యశ్రియాజుష్టస్తూయమానశ్చవండిభిః॥ ౩౫॥ తత్రదుర్యోధనోమానీసహితోభ్రాతృభిన్యవ । కి
రీటమాలీన్యవిశదసిహస్తఃక్షిపరుషా॥ ౩౬॥ స్థలభ్యగృహ్లాద్వస్త్రాంతంజలం మత్వాస్థలెపతత్ । జ
లెచస్థలవద్భ్రాంత్యామయమాయావిమోహితః॥ ౩౭॥ జహాసభీమస్తందృష్టాప్రీయోనృపతయో
పరే । నివార్యమాణాపప్యంగరాజ్ఞాకృష్ణానుమోదితాః॥ ౩౮॥ సప్రీడితోర్వాగ్వదసోరుషాజ్వలన్ని
ష్ట్రమృతూష్ణీంప్రయయాగజాహ్వయమ్ । హాహేతిశబ్దస్సుమహానభూత్సతామజాతశత్రువిమ
నాభివాభవత్ ॥ బభూవతూష్ణీంభగవాభునౌభరంజిహీమూరేషభ్రమతిస్తయద్వృశా॥ ౩౯॥ ఎ
తత్రైభిహితంరాజాపుష్టోహమిహయత్త్వయా । సయోధనస్యదౌరాత్మ్యంరాజసూయేనుహాక్ర
తా॥ ౪౦॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - పంచసప్తతితమోధ్యాయః .

౩౪॥ ౩౫॥ తత్రైతి॥ మానీసహంకారః - కిరీటంచమాలాచవిద్యతేయస్యసః - స్వవిశత్వివేశ - క్షిపరాద్వాస్తాదీఅధిక్షిపః॥ ౩౬॥
స్థలభి॥ తత్రశుద్ధాంతేస్థలే - వస్త్రాంతమభ్యగృహ్లాత్కుంచితవా - కుతస్తస్త్రిస్థలవివభ్రాంత్యాజలంమత్వా - జలెచలపతత్ -
కుతఃస్థలవద్భ్రాంత్యా॥ ౩౭॥ ౩౮॥ సఇతి॥ భువోభరంభారంజిహీమూరితిఅద్యసంపాదితేనకలహదీజేనకురూణాంసంహారంకరిష్యామి
తి - కించ - యస్యపుశాకృష్టిమాత్రేణ - దుర్యోధనోభ్రమతిస్త్రాంతింప్రాప - మయమాయాతునిమిత్తమాత్రం - సఃభూభారహరణదీజంచ
ర్యోధనస్యభ్రమంభీమాదిహాస్యేనతస్యపరాభవంచవిధాయతూష్ణీమాసీదిత్యథాః॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచస
ప్తతితమోధ్యాయవ్యా॥

పూర్వాయమ్ | నిహత్య సాధ రాజా దీనఘోషారమరమృతః || ౧౧ || ౨౩ || ఇతి || ప్రత్యహంసకృత్ - పాంసుముష్టిం వికాంతగ్రసృభతయః ||
 ౪ || సంవత్సరాంత ఇతి || సంవత్సరాంత ఇతి || ఆశుతోషపిభగనామమాసతిః - శ్రీకృష్ణవిద్విషిసాల్యై - వరస్యవై శల్యం మన్యమానోన శీ
 క్షుం ప్రాదురభూత్ - తస్యాతినిబంధమాలత్య - సంవత్సరాంతేవరేణ - ఘండయామాస ఇచ్చాంకారితవా - వరంపుష్టిష్యేత్సువావేత్య
 భః || ౫ || ౬ || తథేతి || తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ - గిరిశేనాదిష్టుమయః - అయస్త్వయం లోహమయం - పురంసాభసంజ్ఞం - నిమానయరచయిత్యా - ప్రా
 దాత్ || ౭ || స ఇతి || తమసంధికారస్య - ధామ ఆశ్రయం - అన్యైరుదారానవలమ మ్నసం || ౮ || ౯ || సగోపురాణీ || ప్రాసాదాః గృహః - అట్టా
 లాస్తదుపరిగృహః - తోలికాస్తత్పర్యంతమద్యాని - తాః - విహారాత్ శ్రీదాస్థానానిచ - సబధంజ - కించ - విమానా గ్రాస్తైస్తాదృష్టప్రవృ

—* సాల్వ వధకథా ప్రారంభః —*

శ్రీశుకః || అథాన్యదపి కృష్ణస్య శృణుకర్తా ద్భుతం నృప | శ్రీదానర శరీరస్య యథాసాభపతిహాతః ||
 ౧ | శిశుపాలసఖస్సాల్వాంపర్శ్యక్తిః ఋద్వాహ ఆగతైః | యదుభినిజితస్సంఖ్యేజరాసంధాదయస్తథా ||
 ౨ | సాల్వః ప్రతిజ్ఞామకరోచ్ఛృణ్వ తాంసర్వభూభుజామ్ | అయాదవాంకరిష్యేత్క్యం పౌరుషం మమ
 పశ్యత | ౩ | ఇతి మూఢః ప్రతిజ్ఞాయ దేవం పశుపతిం ప్రభుమ్ | ఆరాధయామాసన్య పః పాంసుముష్టిం స
 కృద్గ్రసృభ | ౪ || సంవత్సరాంతే భగవానాశుతోష ఉమాపతిః | వరేణ చ్ఛందయామాస సాల్వం శరణ
 మాగతమ్ || ౫ || దేవాసురమనుష్యాణాం గంధర్వోరగరక్షసామ్ | అభేద్యం కామగంవప్రేసయానం
 వృష్టిభీషణమ్ || ౬ || తథేతి గిరిశాదిష్టో మయః పరపురంజయః | పురం నిర్తాయ సాల్వాయ ప్రాదాత్సే
 భమయస్తయమ్ || ౭ || సలబ్ధా కామగంయానం త మోధామధురాసదమ్ | యయాద్వార వతీంసా
 ల్యోవైరంకృష్ణకృతంత్వరత్ || ౮ || నిరుధ్య సేనయా సాల్వో మహత్యాభరతషభః | పురీంబభంజోప
 వనాన్యద్యానాచ సర్వశః || ౯ || సగోపురాణీ ద్వారాణి ప్రాసాదాట్టాలతోలికాః | విహారాపవి
 మానా గ్రాన్యన్ని పేతుశ్శస్త్రవృష్టయః || ౧౦ || శిలాద్రుమాశ్చాశనయస్సర్వా ఆసారశకరాః |
 ప్రచండశ్చక్ర వాతోభూద్రజసాచ్ఛాదితాదిశః || ౧౧ || ఇత్యద్యమానా సౌభేన కృష్ణస్య నగరీభృశమ్ |
 నాభ్యపద్యత శంరాజం స్త్రిపురేణయథామహీ || ౧౨ || ప్రద్యుమ్నో భగవాన్ వీర్యబాధ్యమానాని
 జాః ప్రజాః | మాభైష్టైత్యభ్యయాద్విరోధాదాహోమహారథః || ౧౩ || సాత్యకిశ్చారుధేష్టశ్చ సాం
 బోక్తూరస్సహానుజైః | హాడికోభానువిందశ్చ గదశ్చ శుకసారణౌ || ౧౪ || అపరేచమహేష్వాసా
 రథయాధపయాధపాః | నిర్యయునన్ శతాగుప్తారథేభాశ్వపదాతిభిః || ౧౫ || తతః ప్రవృత్తేయ
 ద్ధంసాల్వానాం యదుభిస్సహ | యథాసురాణాం విబుధై స్తుములం రోమహషణమ్ || ౧౬ || తాశ్చ సా
 భపతేర్తాయాదివ్యాస్తై రుక్తిణీసుతః | క్షణేన నాశయామాస నైశంతమభివ్రాష్టగుః || ౧౭ || వివ్యా
 ధపంచవింశత్యా స్వణాపుంఖై రయోముఖేః | సాల్వస్య ధ్వజినీపాలంశరై స్సంనతపర్వభిః || ౧౮ ||
 శరేణాతాడయత్సాల్వమేకై కేనాస్య సైనికాః | దశభిర్దశభినేతృవాహనాని త్రిభిస్త్రీభిః ||
 ౧౯ || తదద్భుతం మహత్తర్కప్రద్యుమ్న స్యమహాత్మనః | దృష్ట్వా తం పూజయామాసుస్సర్వే స్వపరసై
 నికాః || ౨౦ || బహురూపైకరూపంతద్దృశ్యతేనచదృశ్యతే | మాయామయం మయకృతం దువిభా

ప్తయః పేతుః || ౧౦ || శిలా ఇతి || ఆసారశకరాః ధారాసంపాతవజ్రలోపలాః || ౧౧ || ఇతి || శంసుఖం నాభ్యపశ్యత || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ ||
 తత ఇతి || తుములం వ్యాకులం - రోమహషణం రాద్రం || ౧౬ || తా ఇతి || సై శంసిభవం - తమః ఉష్ణగుః వ్యాధివ || ౧౭ || కించ వివ్యా
 ధేతి || స్వణా మయానిపుంఖా నిపుష్టప్రాంతానియేషాంతైః - అమోలాహం - తన్తయానిముఖాన్యగ్రాడియేషాంతైః - ధ్వజినీపాలం సే
 నాస్యం - సంసతానినిమ్నాని - పవాణిగ్రంథయోయేషాంతైః || ౧౮ || శరణేతి || సైనికాభటా - సైన్యా సారథీ || ౧౯ || తదితి ||
 స్వపరసైనికాః స్వపరసేనయోవత్తమానాస్సవేదపూజయామాసుః సమ్మనితవంతః || ౨౦ || బహురూపేతి || కదాచిద్బహురూపం - క
 దాచిదేకరూపం - క్వచిద్దృశ్యతే - క్వచిన్నదృశ్యతే - విపందువిభావ్యం అవితకన్యమభూత్ || ౨౧ || కించ || క్వచిదితి || విపంతత్తురవసి

తం అనవస్థితంచాభూత్ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ శరై రితి ॥ అగ్ని వద్దాహకః - అకావత్సంశోషకః - యగపత్సవతస్సంస్పృశో యేమాంతైః - అశి
విషవదేకదేశస్పృశమాత్రేణ మారకత్వాద్ధరాసదైః దుస్సహైః - పాట్యమానం పురమనీ కానిచయస్యనః - పరై యామభిరీరితై ము
క్తైః ॥ ౨౪ ॥ సాల్యేతి ॥ భృశాదితాపిస్వంస్వంరణంస్వాంస్వాంయుద్ధభూమిం ॥ ౨౫ ॥ సాల్యేతి ॥ మూర్ధ్వకాష్టా యసమయ్య
వ్యాహత్యప్రహత్య ॥ ౨౬ ॥ తమితి ॥ తంప్రద్యమ్నం - అపోవాహాస్యతోనినాయ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ సేతి ॥ మత్మతోనా - క్షీణంచిత్రం
యస్యతేన - త్వయాసూతేన ॥ ౨౯ ॥ కింస్వితి ॥ పితరౌరామకేశవా - అభిసంగమ్యతత్పాశ్వం గత్వా - తాభ్యాంపుష్టః - స్వయోగ్యంకింను
వక్ష్యేమితి ॥ ౩౦ ॥ వ్యక్తమితి ॥ భ్రాతృజామయా భ్రాతృభార్యాః - వ్యక్తంనిశ్చితం - యత్కై బ్యం కథయిష్యంతి - తత్తథనమనుకరోతి - కథం

వ్యంపరైరభూత్ ॥ ౨౧ ॥ క్వచిన్యుమాక్వచిద్వ్యమ్ని గిరిమూర్ధ్ని జలేక్వచిత్ ॥ అలాత చక్రవ
ద్భామ్యతేనిభంతద్ధరవస్థితమ్ ॥ ౨౨ ॥ యత్రయత్రోపలక్యేతససాభస్సహసైనికః ॥ సాల్యస్తత
స్తతోముంచశరాసాత్పతయూధపాః ॥ ౨౩ ॥ శరై రగ్న్యకానంస్పజై రాశీవిషదురాస
దైః ॥ పాట్యమానపురానీకసానిలోపముహ్యత్పరేరితైః ॥ ౨౪ ॥ సాల్యానీకపశస్త్రాప్రైవృష్టివీరాభృ
శాదితాః ॥ నతత్యజూరణంస్వంస్వంలోకద్వయజగీషవః ॥ ౨౫ ॥ సాల్యామాత్యోద్యమాన్నామ
ప్రద్యమ్నంప్రాక్ప్రపీడితః ॥ ఆసాద్యగదయామూర్ధ్వవ్యాహత్యవృన్దద్వబీ ॥ ౨౬ ॥ తంమ్యమద్ధ
దయాశీణావతుస్థలమరిందమమ్ ॥ అపోవాహరణాత్సూతోధర్మవిద్ధారుకాత్తజః ॥ ౨౭ ॥ లబ్ధసంజ్ఞాము
హూతేనకాష్టేసానిరథిమబ్రవీత్ ॥ అహూతసాధ్విదంసూతయద్రణాన్తైపకషణమ్ ॥ ౨౮ ॥ న
యదూనాంకులేజాతశ్చూయతేరణవిచ్యుతః ॥ వినామత్క్లబచితైనసూతేనప్రాప్తకల్కసాత్ ॥ ౨౯ ॥
కింనువక్ష్యేభిసంగమ్యపితరౌరామకేశవా ॥ యుద్ధాధర్మ్యాదపక్రాంతఃపుష్టస్త్రాత్తనఃక్షమమ్ ॥
౩౦ ॥ వ్యక్తంమేకథయిష్యంతిహసంత్యోభ్రాతృజామయః ॥ కై బ్యం కథం కథంవీరతవాన్తైఃకథ్య
తాంమృధే ॥ ౩౧ ॥ సూతః ॥ ధర్మంవిజానతాయుష్మకృతమేతన్తయావిభో ॥ సూతఃకృచ్ఛగతంరక్షే
ద్రధినంసారథింరథీ ॥ ౩౨ ॥ పితర్వినిత్యాతుభవామయాపోవాహితోరణాత్ ॥ ఉపస్మప్తఃపరేణేతి
మూర్ధ్నోగదయాహతః ॥ ౩౩ ॥ * * * * *
* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - చ శ మ స్తం ధే - షట్ప్రతితమోధ్యాయః * * * * *
శ్రీశుకః ॥ సతూపస్పృశ్యసలిలందంశితోధృతకార్ముకః ॥ నయమాంమ్యమతఃపాశ్వం వీరస్యేత్యా
హసారథిమ్ ॥ ౧ ॥ విధమంతంస్వసైన్యానిమ్యమంతంరుక్మిణీసుతః ॥ ప్రతిహృత్యప్రత్యవిధ్యన్నా
రాచైరప్టభిస్త్వయ ॥ ౨ ॥ చతుర్భిశ్చతురోవాహాసూతమేకేనచాహనత్ ॥ ద్వాభ్యాంధనుశ్చ
కేతుంచద్యమతోన్యేనవైశిరః ॥ ౩ ॥ గదసాత్యకిసాంబాద్యాజఘ్ను సేనిభవతేబలమ్ ॥ పేతుస్సము
ద్రేసాభేయాస్సర్వేసంచ్ఛిన్నకంధరాః ॥ ౪ ॥ ఏవంయదూనాంసాల్యానాంజఘ్నతామితరేతరమ్ ॥
యుద్ధంత్రినవరాత్రంతదభూతుములముల్బణమ్ ॥ ౫ ॥ ఇంద్రప్రస్థంగతఃకృష్ణ ఆహూతోధర్మసూను

కథమితి ॥ ౩౧ ॥ ధర్మమితి ॥ విభోహేసమభా - వితదశసపణంధర్మమాహ - సూతఇతి ॥ ౩౨ ॥ ఎతదితి ॥ అపోవాహతః అపనీతః - ఉపస్మ
ప్తః ఉపసగంపీడాంప్రాప్తఇతికృత్వా - యతఃపరేణశత్రుణ - గదయాహతస్స - మూర్ధ్నోనిస్సంజ్ఞతాంగతోభవానితి ॥ ౩౩ ॥ ఇ
తిభావాథా దీపికాయాం - షట్ప్రతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ సప్తయుక్తప్రతితమేనానామాయావిచక్షణః ॥ కృష్ణేనాగత్యసాల్యస్తుహతస్సౌభంచమాణితమ్ ॥ సఇతి ॥ దంశితఃసన్నద్ధః ॥ ౧ ॥ వి
ధమంతమితి ॥ విధమంతంక్షుపయంతం - ప్రతిహృత్యనిరుధ్య ॥ ౨ ॥ అప్తానాంవినియోగమాహ ॥ చతుర్భిశ్చితి ॥ ౩ ॥ గదేతి ॥ సాభేయాఃసాభ
సాః ॥ ౪ ॥ ఏవమితి ॥ సవానాంరాత్రీంసమాహరోనవరాత్రం - త్రయాశాంనవరాత్రాశాంసమాహరస్త్రినవరాత్రం - సప్తవింశ
తిరహూరాత్రాణీత్యధాః - తుములంసంకులం - ఉల్బణంఘోరం ॥ ౫ ॥ పరమతముపస్యస్యతి ॥ ఇంద్రప్రస్థంగతఇతి ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ఆహే

తి॥ స్వగతమేవపథిచింతావిజృంభితమాభాషణం - ఆర్యమిత్రాభిసంగతోబలభద్రాదిసహితః॥౮॥ వీర్యైశ్చ॥ దునిమి తదశానాకులచి
త్తఃపవంచితయై ద్వాదశామాగత్య - హ్వానాంకదనంవీర్యసాభంచసాల్వరాజంచవీర్య - రామంపురరక్షణం ప్రతినిరూప్యనియుజ్య-
దారుకం ప్రాహత్యన్వయః॥ ౯॥ రథమితి॥ తేవ్యయా॥ ౧౦॥ ఇతితి॥ ఆస్థాయసమ్యగధిష్ఠాయ - అరుణానుజంధ్వజేవ రమానంగరుడం॥ ౧౧॥
సాల్వఇతి॥ హతప్రాయస్యబలస్య ఈశ్వరః॥ ౧౨॥ ౧౩॥ తమితి॥ తంచసాల్వం - శరసందోహైః శరజాలైః - ఖంసూర్యభవరక్షభిరితి - సు
నీలత్వవిపులత్వాదిభిరాకాశోపమాసాభస్య - అచింత్యవేగత్వబహుత్వాదిభిశ్చరాణాంరక్షిసాదృశ్యం - అయత్నై నై వరక్షివత్ శరజాల

నా । రాజసూయేచనివృత్తైశిశుపాలేచసంస్థితే॥ కురువృద్ధాననుజ్ఞాప్యమునీంశ్చసనుతాంపుథామ్ ।
నిమిత్తాన్యతిఘోరాణివశ్యద్వాదవతీంయయా॥ ౧॥ ఆహవాహమిహాయాతఆర్యమిత్రాభిసంగతః ।
రాజన్యాశ్చైవద్యపక్షీయానూనంహన్యఃపురీంమమ ॥ ౮ ॥ వీర్యతత్ర దనంస్వానానిరూప్యపురరక్ష
ణమ్ । సాభంచసాల్వరాజంచదారుకంప్రాహకేశవః॥ ౯ ॥ రథంప్రాపయమేసూత సాల్వస్యాంతి
కమాశువై । సంభ్రమస్తేనకతఃప్ర్యామాయావీసాభరాడయమ్ । ౧౦ ॥ ఇత్యుక్తశ్చైదయామాస
రథమాస్థాయదారుకః । విశంతందన్మశుస్సర్వేస్వేపరేచారుణానుజమ్ । ౧౧ ॥ సాల్వశ్చకృష్ణమాలో
క్యహతప్రాయబలేశ్వరః । ప్రాహిణోత్కృష్ణసూతాయశక్తింభీమరవాంమృధే॥ ౧౨ ॥ తామాప
తంఘీనభసి మహూల్కామివరంహసా । భాసయంతిందిశశ్శౌరిస్సాయకైశ్శతధాచ్ఛినత్ । ౧౩ ॥ తం
చమోడశభిర్బాణైర్విధౌసాభంచభేభ్రమత్ । అవిధ్యచ్ఛరసందోహైఃఖంసూర్యభవరక్షిభిః॥ ౧౪ ॥
సాల్వశ్శౌరేస్తుదోస్సవ్యంసశ్శాణ్డంశ్శాణ్డధన్వనః । బిభేదన్యపతద్ధస్తాచ్ఛాణ్డమాసీత్తదద్భుతమ్ ॥
౧౫ ॥ హాహాకారోమహానాసీద్భూతానాంతత్రపశ్యతామ్ । వినద్యసాభరాడుచైచ్చరిదమాహజనా
దనమ్॥ ౧౬ ॥ యత్తప్రయామూఢనస్సఖ్యుభావార్యాత్పపహృతేక్షతామ్ । ప్రమత్తస్ససభామధ్యేత్వ
యావ్యాపాదితస్సఖా॥ ౧౭ ॥ తంతాపద్యనిశితైర్బాణైరపరాజితమానినమ్ । నయాన్యపునరావృ
త్తింయదితిష్ఠేమమాగ్రతః॥ ౧౮ ॥ శ్రీకృష్ణః॥ వృథాత్వంకత్థసేమందనపశ్యస్యంతికేంతకమ్ । పా
రుషందశాయంతిస్తూరూరానబహుభాషిణః॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుక్త్వాభగవాన్సాల్వంగదయాభీమవేగయా ।
తతాడజత్రాసంక్రుద్ధస్సచకంపెవమన్నస్మక్ । ౨౦ ॥ గదాయాంసంనివృత్తాయాంసాల్వస్తవ్వింతర
ధీయత్ ॥ ౨౧ ॥ తతోముహూతః ఆగత్యపురుషశ్శిరసాచ్యుతమ్ । దేవక్యాప్రేషితోస్తీతినత్వాప్రా
హవచోరుదః ॥ ౨౨ ॥ కృష్ణకృష్ణమహాబాహూపితాతేపితృవత్సల । బధ్వాపనీతస్సాల్యేనసానికేన
యాథాపశుః॥ ౨౩ ॥ నిశమ్యవిప్రయంకృష్ణోమానుషీంప్రకృతింగతః । విమనస్తాఘ్నణీస్నేహద్భభాషే
ప్రాకృతాయథా॥ ౨౪ ॥ కథంరామమసంమత్తంజితావ్జేయంసురాసురైః । సాల్యేనాల్పీయసానీతఃపి
తామేబలవావిధిః॥ ౨౫ ॥ ఇతిబ్రువాణేగోవిందేసాభరాట్రుత్యపథితః । వసుదేవమివానీయకృ
ష్ణంచేదమువాచహ॥ ౨౬ ॥ ఏషతేజనితానీతోయదధమిహజీవసి । వధిష్యేవీతుతస్తేముమీశశ్చైత్వా
హిబాలిశ॥ ౨౭ ॥ ఏవంనిభత్స్యమాయావీఖణ్డనానకదుంధుభేః । ఉత్త్రుత్యశిరఃకదాయఖస్థంసా
భంసమావిశత్ । ౨౮ ॥ తతోముహూతః ప్రకృతాపుపల్లతస్సవ్బోధతస్తస్వజనానుషంగతః॥ మహా
నుభావస్తదబుధ్యతాసురీంమాయాంససాల్వప్రహితాంమయోదితామ్॥ ౨౯ ॥ నతత్రనూతంసపితుః
కలేబరంప్రబుద్ధజౌయదపశ్యదచ్యుతః । స్వాప్నంయథాచాంబరచారిణంరిపుంసాభస్థమాలోక్యని

ప్రసారణాత్సూర్యతుల్యఃశ్రీకృష్ణఇతి॥౧౦॥ సాల్వఇతి॥ దోర్బాహుం॥౧౧॥౧౨॥యదితి॥ సఖ్యుశ్శిశుపాలస్య - ఈక్షతామస్తాకం - ప్ర
మత్తఃఅనవహితః - వ్యాపాదితఃసహతః ॥ ౧౩ ॥ తమితి॥ అపరాజితోహమితిమానవంతం - అపునరావృత్తింపుత్వం - తిష్ఠేఃస్థాస్యసి॥
౧౪॥ ౧౫॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ నిశమ్యితి॥ ఘ్నణీదయావా॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ఏషఇతి॥ జనితాజనయితా - ఈశశ్చైచ్ఛక్తశ్చైత్ ॥
౨౭॥ ౨౮॥ తతఇతి॥ స్వబోధఃస్వతస్సిద్ధజ్ఞానవాసపి - స్వజనస్తేహతః - ప్రకృతామానుషస్వభావేఉపప్లవతఃనిమగ్నః - ఆస్తలతిష్ఠత్ -
తతస్తత్సవమాసురీంమాయామబుధ్యతమయేయమితిజ్ఞాతవా॥ ౨౯॥ నతి॥ స్వాప్నంస్వప్నప్రపంచంయథా ॥ ౩౦ ॥ ఏవంపరమ

తముపస్యస్తంనిరాకరోతి॥ ఏవమితి॥ కేచకేచన- నాన్వితాః అనన్వితాః పూర్వాపరానుసంధానరహితాః-తదాహ-యత్స్వవాచఇతి-
తన్నానుస్తరంత్యథాః- అయమభిప్రాయః- సతావద్రాజసూయాథాంరామేణసహగతః శ్రీకృష్ణః సంకషణమనుజ్ఞాస్యేతి పూర్వ
ముక్త్యాత్- సచేంద్రప్రస్థః గతేకృష్ణే సాల్యాగమనం- సూర్యసంక్రామవ్యాసకైసమయాయుష్షద్వ్యతంసజ్ఞాతమితి కామ్యకవసస్థా
పాండవాకసాంత్యయతాశ్రీకృష్ణేనోక్తమితి వ్యాసాకైరితి॥ ౩౧॥ అసంభావితంచేత్యాహ॥ క్వేతి॥ భయం వాదునిమిత్తరశానకృతం
నూనం హవ్యః పురీం మమేతియదుక్తం- యచ్చహస్తాచ్ఛజ్ఞాంస్యపతదితి ఉక్తం- తద్భయం వాత్వేతి- అజ్ఞానెనసంభవోయస్యతత్- అభిం
డితానివిజ్ఞానజ్ఞానైశ్వర్యాణియస్యసః- తత్రవిజ్ఞానంస్వరూపవిషయం- జ్ఞానంబాహ్యవిషయం॥ ౩౨॥ కించ॥ యదితి॥ యస్యపాదసేవ
యాడాజితాభ్రష్కలాయాతత్తవిధ్యాతయా- అనాదిశ్చసావాత్మవిపర్యయగ్రహశ్చ- అహంకృతః సుఖదుఃఖిత్యాదిలక్షణః- తంహిసం
తివినాశయంతి- సంతఃవిశ్వరంపదంచ- తస్యసతాంగతేకుతోనుమోహఇతి- అతోనైతద్వచనంసత్యమిత్యథాః॥ ౩౩॥ కింతహిసత్యం

హంతుముద్యతః॥ ౩౦॥ ఏవంవదంతిరాజపేక్షయుషయః కేచనాన్వితాః॥ యత్స్వవాచోవిరుధ్యేరన్న
నూనం తెస్తరంత్యను॥ ౩౧॥ క్వశోకమోహాన్నేహలూపాభయం వాజ్ఞానసంభవమ్॥ క్వవాఖం
డితవిజ్ఞానజ్ఞానైశ్వర్యస్సురేడితః॥ ౩౨॥ యత్పాదసేవౌజితయాత్మవిద్యయాహిన్వంత్యనాద్యా
త్మవిపర్యయగ్రహమ్॥ లభంతఆత్మీయమనంతమైశ్వరంకుతోనుమోహః పరమస్యసద్గతేః॥ ౩౩॥ తం
శస్త్రపూజైః ప్రహరంతమోజసాసాల్యంశరైశ్శౌరిరమోఘవిక్రమః॥ విభావచ్చినద్వర్తధనుశ్శిరో
మణింసాభంచశత్రోగదయాదురోజహ॥ ౩౪॥ తత్తల్లహస్తేరితయావిచూణితంపపాతతో
యోగదయాసహస్రధా॥ విసృజ్యతదృఢతలమాస్థితోగదామాదాయసాల్యహరిమభ్యగద్భ్రుతమ్॥
౩౫॥ ఆధావతస్సగదంతస్యబాహుంభల్లనభిత్వా ధరథాంగమచ్ఛతమ్॥ వధాయసాల్యస్యలయా
కణసన్నిభంబిభ్రద్భుభాసాకణిశ్రోదయాచలః॥ ౩౬॥ జహోరతేనైవశిరస్సకుండలంకిరీటయుక్తం
పురుమాయిమోహరిః॥ వజ్రేణవృత్రస్యయథాపురందరోబభూవహోహేతివచస్తదాన్యతామ్॥ ౩౭॥
తస్మిన్నిపతితేపాపేసాభేచగదయాహతే॥ దివిమందుభయోనెదుస్తదాదేవగణేరితాః॥ * సఖీనా
మపదిలింకుర్వదంతవక్త్రోరుషాభ్యగాత్॥ ౩౮॥

శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - సప్తసప్తతితమోధ్యాయః.

దంతవక్త్రవిడూరథవధాదికథాప్రారంభఘటః.

శ్రీశుకః॥ శిశుపాలస్యసాల్యస్యపాంత్రకస్యాపిమర్తతేః॥ పరలోకగతానాంచకుర్వపారోక్ష్యసా
హృదమ్॥ ౧॥ ఎకఃపదాతిస్సన్నద్ధోగదాపాణిః ప్రకంపయ॥ పద్భ్యంమహింమహిరాజమహాస
తోభ్యభ్యదృశ్యత॥ ౨॥ తంతదాయాంతమాలోక్యగదామాదాయసత్వరః॥ అవప్లుత్యరథాత్తల్ల
స్సింధుంవేలేవప్రత్యధాత్॥ ౩॥ గదాముద్యమ్యకారూశోముకుందంప్రాహదుర్మదః॥ దిష్ట్యాదిష్ట్యా
భవానద్యమమదృష్టిపథంగతః॥ ౪॥ త్వంమాతులేయోనఃకృష్ణమిత్రధ్రుజ్ఞంజిహ్వాంససి॥ అతస్తాన్వం

తదాహ॥ తమితి॥ వమకవచం- రురోజబభంజ॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ఆధావతఇతి॥ అయాకణసన్నిభంప్రశయకాలికసూర్యసదృశం॥ ౩౬॥ ౩౭॥
తస్మిన్నితి॥ దేవగణేనకురితాః వాదితాః॥ ౩౮॥ ఇతిథావాధాదీపికాయాం- సప్తసప్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥
శ్లో॥ తతోష్టసప్తతితమేదంతవక్త్రవిడూరథా॥ హత్వాహరిః పురేరేమేరామస్సూతంతతోవధీత్॥ సఖీనామపదిలింకువన్మిత్వక్తంత
దేవాహ॥ శిశుపాలస్యేతి॥ పారోక్ష్యసాహృదంపరోక్షేకరణీయంసుహృత్తల్లయం॥ ౧॥ ౨॥ తమితి॥ ప్రత్యధాత్ ప్రతిరురోధ॥ ౩॥ గదా
మితి॥ ముకుందంప్రాహదుర్మదఇత్యాదిః అథిక్షేపపరతాస్ఫుటైవ- పరమాథాన్తు- దుర్మదః గతమదః- ప్రాహ- ముకుందంతృతీయజన్మ
నిముక్తిదానాథామాగతం- అద్యేతి- జన్మప్రమేణానిష్ఠమృతాణామితి అద్యబ్రహ్మజాపావసానేభవామమస్వామిన్యస్తిపథంగతః ప్రాప్తః
ఏతద్దిష్ట్యాదిష్ట్యాభద్రంతిహిహేవీపా॥ ౪॥ కించ॥ త్వమితి॥ హేకృష్ణత్వమస్మాకంమాతులేయోబంధుః- ఏవమపిమిత్రధ్రుక్మిత్రా
జిహ్వాతితవా- మాంచత్వంజిహ్వాంససి- తస్మాదస్తాకంత్యతోమృత్యుః ససకాద్యనుగ్రహప్రాప్తోనూనందర్వారః- అతస్తాన్వమేతావన్నా
త్రమహాయాచే- కింతతదాహ- హాఅమందసహసహసమథా- యేత్రధర్మేణసేవితుంగదయాత్వాంహనిపేప్రహరిష్యామి-

౯౨౮ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - అష్టసప్తతితమోధ్యాయః.

తామేకవారంసహస్వేతి - సమవజ్రకుల్యాంత్యద్గదాంకూవాసహతనైవమిత్యాహ - అవజ్రకల్పయా ఉత్పలమాలావదతికోమలయేత్య
 థః || ౫ || సస్వేపం హస సేకస్తవపురుషాథస్తమాహ || తహీతి || అజ్ఞఃసవిద్యతేజ్ఞోయస్మాత్తస్యసంబుద్ధిః హసవజ్రేత్యర్థః -
 సరమాథఃతఃస్వామినం - ఏతద్దేహసంబంధేనబంధురూపం - బ్రహ్మశాపేనతుశత్రుత్వేనప్రతీతంత్యాం - హత్వామిత్రాణమాన్యైః
 ఉపైమిఉపైమ్యమి - విశేషేణఆధీయతేమనసిచింత్యతఇతివ్యాధిః - దేహాంతర్యామితయాచరతీతితథా - తమిశ్వరంహత్వాత్తదర్శన
 ఆరాధ్యహంతేగత్యర్థఃసృజ్ఞానాథఃత్వాత్జ్ఞాత్వేతివా - తేనయాథాపిత్రాదీనామాన్యైఃముపయంతి తద్వదితి || ౬ || ఏవమితి || రూప్యై
 రిత్యాదిప్రతీత్యభిప్రాయేణ - తోత్రైరంకుశాదిభిః || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ఏవమితి || ఏవం శ్రీకృష్ణమహాబ

గదయామందహనిష్యేవజ్రకల్పయా || ౫ || తహ్యేనన్యైఃముపైమ్యజ్ఞమిత్రాణాంమిత్రవత్సలః |
 బంధురూపమరింహత్యావ్యాధిందేహచరం యథా || ౬ || ఏవంరూప్యైస్తుదావాక్యైఃకృష్ణంతోత్రైరి
 వద్విపమ్ | గదయాతాడయన్తూర్ధ్వసింహవద్వ్యనదచ్చసః || ౭ || గదయాభిహతోప్యాజౌనచ
 చాలయదూద్వహః | కృష్ణోపితమహన్తుర్వ్యాకామోదక్యాస్తనాంతరే || ౮ || గాథానిభిన్నహృదయ
 ఉద్వమృగుధిరంముఖాత్ | ప్రసార్య కేశబాహ్వాంఘ్రిభరణ్యాన్యపతద్వ్యసుః || ౯ || తత
 స్సూక్ష్మతమంజ్యోతిఃకృష్ణమావిశదద్యుతమ్ | పశ్యతాంసర్వభూతానాంయథాచైద్యవతేన్యప || ౧౦ ||
 విహారథస్తుతద్భూతాభ్రాతృశోకపరిప్లుతః | ఆగచ్ఛదసిచర్మభ్యాంమత్తశ్శత్రుజిహ్వాంసయా || ౧౧ ||
 తస్యచాపతతఃకృష్ణశ్చక్రైణ్మురనేమినా | శిరోజహారరాజేంద్రసకిరీటంసకుండలమ్ || ౧౨ || ఏవం
 ససౌభంసాల్యంచదంతవక్త్రంవిహారథమ్ | హత్వాదువిషహానన్యానీడితస్పరమానవైః || ౧౩ ||
 మునిభిస్సద్గంధర్వైర్విద్యాధరమహూరగైః | అప్సరోభిఃపితృగణైర్యతైఃకిన్నరచారణైః || ౧౪ ||
 ఉపగీయమానవిజయఃకుసుమైరభివర్షితః | వృతశ్చవృష్టిప్రవరైర్వివేశాలంకృతాంపురీమ్ || ౧౫ || ఏవం
 యోగేశ్వరఃకృష్ణోభగవాన్జగదీశ్వరః | ఈయతేపశుదృష్టినాంనిజితోజయతీతిసః || ౧౬ || శ్రుత్వా

—* బలరామకృతతీర్థయాత్రాసూతవధానికథాప్రారంభఘట్టః. *

యుద్ధోద్యమంరామఃకుసూణాంసహపాండవైః | తీర్థాభిషేకవ్యాజేనమధ్యస్థఃప్రయయాకిల || ౧౭ ||
 స్నాత్వాప్రభాసేసంతప్యదేవషిఃపితృమానవాన్ | సరస్వతీంప్రతిస్రోతాంయయాబ్రహ్మణసం
 వృతః || ౧౮ || మధూదకంబిందుసరస్తృణకులంసుదశనమ్ | విశాలంబ్రహ్మతీర్థంచచక్రంప్రా
 చీంసరస్వతీమ్ || ౧౯ || యమునామనుయాన్యేవగంగామనుచభారత | జగామనైమిశంయత్రఋష
 యస్సత్రమాసతే || ౨౦ || తమాగతమభిప్రేత్యమునయోదీర్ఘసత్రిణః | అభిగమ్యయథాన్యాయ్యం
 ప్రణమ్యోత్థాయచాచయన్ || ౨౧ || సోఽచితస్సపరీవారఃకృతాసనపరిగ్రహః | రోమహర్షణమా
 సీనంమహాషిష్ఠ్యమైతుత || ౨౨ || అప్రత్యుత్థాయినంసూతమకృతప్రహ్వణాంజలిమ్ | అధ్యాసీనం
 చతావిప్రాంశ్చకోపోద్వీక్ష్యమాధవః || ౨౩ || కస్మాదసావిమావిప్రానధ్యాస్తేప్రతిలోమజః | ధ
 ర్మపాలాంస్తథైవాస్మాదవధమహాతిదుర్మతిః || ౨౪ || ఋషేభగవతోభూత్వాశిష్యోధీత్యబహూ

లాసపిలీలయాజయత్యేవెతికృత్వాసకదాచిజ్జరాసంధాదినిజితఇతిపశుదృష్టినామిత్యర్థః - విజయేహతపః - యోగేశ్వరఃభ
 గవాన్జగదీశ్వరఇతి || ౧౭ || శ్లో || విహారథాంతముస్తథ్యపూతనాదిదనోఃకులమ్ | కృష్ణస్తూపరమన్నారాద్రామోహాసూతపల్వతా ||
 శ్రీధరీయాయంశ్లోకః - తత్ప్రసంగమాహ || శ్రుత్వేతి || ౧౭ || స్నాత్వేతి || ప్రతిస్రోతాంప్రతిలోమాం || ౧౮ || మధూదకమితి || సుద
 శనంతీర్థం - చక్రంచక్రతీర్థం || ౧౯ || యమునామితి || యమునామనుయానీతిథాని - గంగామనుచయాని - తానిసర్వాణి - గ
 త్వానైమిశమరణ్యంజగామ || ౨౦ || తమితి || అభిప్రేత్యశ్రీబలరామఇతిజ్ఞాత్వా || ౨౧ || సఇతి || మహాషిష్ఠ్యాసస్య || ౨౨ || అప్ర
 త్యుత్థాయినమితి || సూతంప్రతిలోమజం - సకృతంప్రహ్వణమంజలిశ్చయేనతం - అధ్యాసీనంచతాతేభ్యోపుష్పైచరాసీనమితిభావః ||
 ౨౩ || ౨౪ || అజానన్నన్యస్తఇతిచెన్నైవమిత్యాహ || ఋషిరితి || ౨౫ || సమబహుజ్ఞఃకథమేవంకఃకుర్యాత్తత్రాహ || అదాంతస్యేతి ||

గుణాయథావితానస్తానాయ || ౨౬ || సమవిప్రసధ్యాస్తాం-అస్యద్వా-కించిత్త రోతుకింతవెతిచెదతఅహ || ఏతదభాగితి || ధమభాగిజి
సఃఉత్తమలింగధారిణః || ౨౭ || ఏతావదితి || భావిత్వాదితినహి భవితవ్యం-కేనాపిపరిహతుశంశక్యతఇత్యభాః - అహనత్ హతవా ||
౨౮ || హాహేతి || తేత్వయా || ౨౯ || అథామిక ప్రతిలోమజవధఃకోయమధమభాగిజిత్రత్రాచుః || అస్యేతి || పురాణప్రవచనాయ
ఆత్మసఃశరీరస్యనాస్తిక్లమాయస్త్వితదాయుశ్చదత్తమితి || ౩౦ || అజానతేతి || బ్రహ్మవధపికింమమేశ్వరస్యేతిచెత్వత్వమేవంతథాపిప్రా
యశ్చిత్తంకతవ్యమిత్యాశయేనామస్యాధేన-యోగేశ్వరస్యేతి-అహ్మయః బ్రహ్మణోసహంతవ్యఇతిలక్షణః || ౩౧ || యదీతి || తథాస్య
తస్యాః బ్రహ్మహత్యాయాః-పావనంప్రాయశ్చిత్తం-హలోకపావననాస్యచోదితః-అనస్యచోదితః-స్వయమేవభవాన్యదికరిష్యతి-త
హిలోకసంగ్రహేనాభవిష్యతి-నాస్యధేతి || ౩౨ || చరిష్యతి || వధస్యనివేశంప్రాయశ్చిత్తం-ప్రథమేకలైముఖ్యపక్షేవిధీయతాండ
పదిశ్యతాం || ౩౩ || కించ || దీఘమితి || బతహమునయః-ఏతస్యదీఘమాయఃసత్త్వంబలం-ఇంద్రియంతతాపటవం-అస్యచ్ఛయద్భ
వద్భిరాశాసితంఅపేక్షితంతత్రాతసత్త్వం || ౩౪ || అస్త్రస్యేతి || అస్త్రాదీనాంసత్త్వతాయథాభవేత్-అస్త్రాకంచవచస్సత్త్వంయథా

నిచ | సెతిహాసపురాణాని ధర్మశాస్త్రాణిపర్వశః || ౨౫ || అదాంత స్యావినీతస్యవృధాపండితమానినః |
నగుణాయభవం తిన్ననటస్యేవాజితాత్మనః || ౨౬ || ఏతదభోహిలోకేస్త్రిన్న వతారోమయాక్య
తః | వధ్యామేధర్మధ్వజినస్తేహిపాతకిమోధికాః || ౨౭ || ఏతావదుక్తావభగవాన్ని వృత్తోనద్వధాద
పి | భావిత్వాత్తంశాగ్రేణకరస్థేనాహనత్ప్రభుః || ౨౮ || హాహేతి వాది నస్స ర్వేమునయఃఖిన్న
మానసాః | ఊచుస్సంకషణందేవమధర్మస్తైకృతఃప్రభో || ౨౯ || అస్యబ్రహ్మేననందత్తమస్తాభియన్
దునందన | ఆయుశ్చాత్మాక్షమంతావద్యావత్సత్రంసమాప్యతే || ౩౦ || అజానతేవాచరితస్తస్వియా
బ్రహ్మవధోయథా | యోగేశ్వరస్యభవతోనామ్నా యోపినియామకః || ౩౧ || యద్యేతద్బ్రహ్మ
హత్యాయాఃపావనంలోకపావన | చరిష్యతిభవాలోకసంగ్రహేనాన్యచోదితః || ౩౨ || శ్రీభగ
వాన్ || చరిష్యేవధనివేశంలోకానుగ్రహకామ్యయా | నియమఃప్రథమేకల్యేయావాన్సతువిధీయ
తామ్ || ౩౩ || దీఘమాయుబత్తే తస్యసత్త్వమింద్రియమేవచ | ఆశాసితంయత్తద్బ్రూతసాధయే
యోగమాయయా || ౩౪ || ఋషయః || అస్త్రస్యతవ వీర్యస్యవృత్తోరస్త్రాకమేవచ | యథాభవే
ద్వచస్సత్త్వంతథారామవిధీయతామ్ || ౩౫ || రామః || ఆత్మావైపుత్రఉత్పన్నఇతివేదానుశాసనమ్ |
తస్మాదస్యభవేద్వక్తాఆయురింద్రియసత్త్వవాన్ || ౩౬ || కించకామోమునిశ్రేష్ఠాబ్రూతమాంకర
వాణ్యథ | అజానతశ్చాపవితియథామేచింత్యతాంబుధాః || ౩౭ || ఋషయః || ఇల్వలస్యసుతోఘా
రఃపల్వలోనామదానవః | సదూషయతినస్సత్రమెత్యవర్షణిపర్వణి || ౩౮ || తంపాపంజహిదాశా
హతన్నశ్శుశ్రూషణంపరమ్ | పూయశోణితవిణ్మూత్రసురామాంసాభివషిణమ్ || ౩౯ || తతశ్చ
భారతంవషణంపరీత్యసుసమాహితః | చరిత్వాద్వదశామాసాతీర్థస్నాయావిశుద్ధ్యసే || ౪౦ ||
*** ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్తంధే-అష్టసప్తతితమోధాయః ***
శ్రీశుకః || తతఃపర్వణ్యపావృత్తైప్రచండఃపాంసువషణః | భీమోవాయురభూద్రాజఃపూతిగం

భవేత్-తథావిధీయతామిత్యభాః || ౩౫ || తథాసంపాదయన్నాహ || ఆత్మేతి || శ్రు || అంగాదంగాత్సంభవసిహృదయాదధిజాయసే-ఆత్మా
వైపుత్రనామాసిసజీవశరదశ్శతమిత్యాదివేదానుశాసనంవెదవచనం-తస్మాదస్యరోమహషణస్యపుత్రః ఉగ్రశ్రవాఃభవతాంపు
రాణవక్తాభవేత్చఆయురాదిమాంశ్చభవేత్-అతస్మాత్పైదజీవనాదస్త్రస్యవృత్తోశ్చసత్త్వతాపుత్రరూపేణఆయురాదిసిద్ధేః యుష్మద్వ
చసస్యాపిసత్త్వతాస్యాదిభావః || ౩౬ || కించ-బ్రహ్మదండాభాంయుష్మదపేక్షితంకథయత-తదహంకరిష్యమిత్యాహ || కిమితి || కించిష
యోవఃకామఃవతతేతద్బ్రూతేతి-అథాసంతరం-బ్రహ్మదండంగ్రహిత్యాఅపచితినిష్ఠైతిమహానతోమే-హబుధాఃయథావచ్ఛిం
త్యతామపచితిరితి || ౩౭ || ప్రథమంతావదపేక్షితంకతవ్యంకథయంతిద్వాభ్యాం || ఇల్వలస్యేతి || ౩౮ || ౩౯ || ప్రాయశ్చిత్తమాచుః || తతఇ
తి || పరీత్యప్రదక్షిణీకృత్య-సుసమాధానాదిగుణవిశేషాదేకాబ్దమాత్రముక్తమిత్యవిరోధః-సుసమాహితఃకామక్రోధాదిరహితః-చరి
త్వాకృత్రాణి || ౪౦ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం-అష్టసప్తతితమోధాయవ్యాఖ్యా || ***
శ్లో || ఊనాశీతితమోరామోపల్వలంద్విజతుష్టయే | నిహత్యతీర్థస్నానాద్యేస్సూతహత్యామపానుదత్ || తతఇతి || ఉపావృత్తైప్రై || ౧ ||

౯౩౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - ఏకోనాశీతమోధ్యాయః .

అ||తమితి|| భిన్నోవిదీణః||అంజనచయః|| ఉపమాయస్యతం|| అతికృష్ణమిత్యథః|| తప్తతామ్రవత్ శిఖాశ్చ||శ్రుణీచయస్యతం|| దంష్ట్రా
భిరుగ్రం||భ్రుకుటీయతం||ముఖంయస్యతం||౩||౪||౫||స ఇతి|| అరుణోరుధిరేణదైత్యః|| శైలోథాతుభిః|| ౬|| ౭|| వైజయంతీమితి|| శ్రీయో
ధామానిఅమ్లానాని||పంకజానియస్యాంతాం||౮||౯||అథతి|| కింతత్పరః||తదాహ|| యతః||అప్రవత్||ఉదగాత్||౯|| అనుస్తోతేనెతి|| అనుస్తో
తేనఅనులోమతః||పులహశ్రమంహరితే||త్రం||౧౦||గోమతీమితి|| గోమత్యాం||౧౦||ఉక్త్యాంవిపాశాయంచస్మాత్వా||శోభేచ||అపుతః||స్నాతః||

ధశ్చసర్వశః || ౧ || తతోమేధ్యమయంవక్షాంపల్వలేనవినిమితమ్ | అభవద్యజ్ఞశాలాయాంసోప్యదృ
శ్యతశూలభృత్ || ౨ || తంవిలోక్యబృహత్తా యంభిన్నాంజనచయో పమమ్ | తప్తతామ్రశిఖాశ్చ
శ్రుందంష్ట్రోగ్రభ్రుకుటీముఖమ్ || ౩ || సస్మారముసలంరామఃపరసై న్యవిదారణమ్ | హలంచదైత్య
దమనం తేతూణాముపతస్థతుః || ౪ || తమాకృష్ణహలాగ్రేణపల్వలంగ గనేచరమ్ | ముసలేనాహన
త్తు ధోమూర్ధ్నిబ్రహ్మద్రుహంబలః||౫||సోపతద్భువినిభిన్నలలాటాసృక్సముత్సృజత్||ముంచన్నా
తస్వరంశైలోయథావజ్రహతోరుణః || ౬ || సంస్తుత్యమునయోరామంప్రయుజ్యావితథాశిషః | అ
భ్యషించత్ మహాభాగం వృత్రస్నుంవిబుధాయథా || ౭ || వైజయంతీందమూలాంశ్రీధామామ్లా
నపంకజామ్ | రామాయవాససేదివ్యేదివ్యాన్యాభరణానిచ || ౮ || అథతైరభ్యనుజ్ఞాతః||కాశీకీమేత్య
బ్రాహ్మణైః||స్నాత్వాసరోవరమగాద్యతస్సరయురాస్రవత్ ||౯|| అనుస్తోతేనసరయాంప్రయా
గముపగమ్యసః||స్నాత్వాసంతప్యేదేవాదీజగామపులహశ్రమమ్|| ౧౦ || గోమతీంగండకింస్నా
త్వావిపాశాంశోణఅపుతః||గయాంగత్వాపితృనిష్టాగంగాసాగరసంగమమ్|| ౧౧ || ఉపస్సృశ్య
మహేంద్రాద్రౌరామందృష్టావభివాద్యచ || సప్తగోదావరీంవేణీంపంపాంభీమరథీంతతః||౧౨||స్తం
దమిష్టాప్రయయారామశ్రీశైలంగిరిశాలయమ్||ద్రవిడేషుమహాపుణ్యందృష్టాప్రింవెంకటంప్రభుమ్||
౧౩||కామకోటిపురీంకాంచీంకావేరీంచసరిద్వరామ్ || శ్రీరంగాఖ్యంమహాపుణ్యంయత్రసన్నిహితోహ
రిః || ౧౪ || ఋషభాద్రింహరితే||త్రందక్షిణాంమధురాంతథా||సముద్రసేతుమగమన్తహాపాతక
నాశనమ్ || ౧౫ || తత్రాయుతమదాధేనూ||బ్రాహ్మణేభ్యో హలాయుధః||కృతమాలాంతామ్రప
ణీంమలయంచకులాచలమ్ || ౧౬ || తత్రాగస్త్యంసమాసీనంనమస్తృత్వాభివాద్యచ || యోజిత
సైనచాశీభిరనుజ్ఞాతోగతోణావన్ || దక్షిణంతత్రకన్యాఖ్యాంచుగాంజేవీందదశసః|| ౧౭ || త
తఃఫాల్గునమాసాద్యపంచాశ్చరసముత్తమమ్ || విష్ణుస్సన్నిహితోయత్రస్నాత్వాస్పృశేద్గవాయుతమ్||
౧౮ || తతోతివ్రజ్యభగవాన్||కెరళాన్సోమగతకాన్||గోకణాఖ్యంశివతే||త్రంసాన్నిధ్యంయ
త్రధూజ్జటేః || ౧౯ || ఆర్యాందైప్రపాయనీందృష్టాప్రశూపారకమగాద్భులః||తాపీంపయోష్ణింసి
విధ్యాముపస్సృశ్యాధనండకమ్ || ౨౦ || ప్రవిశ్యరేవామగమద్యత్రమాహిష్టతీపురి||మనుతీర్థము
పస్సృశ్యప్రభాసంపునరాగమత్ || ౨౧ || శ్రుత్వాద్విజైః||కథ్యమానంకురుపాండవసంయుగే||సర్వ
రాజన్యనిధనంభారంమనెహృతంభువః|| ౨౨ || సభీమమర్యోధనయోగదాభ్యాంయుధ్యతోవృథే||
వారయిష్యన్వినశనంజగామయదునందనః|| ౨౩ || యుధిష్ఠిరస్తుతందృష్టాప్రయమాకృష్ణాజునావపి ||
అభివాద్యాభవంస్తూష్ణింకింవివక్షురిహగతః|| ౨౪ || గదాపాణీఉభౌదృష్టాప్రసంరద్ధావిజయైషిణౌ ||
మండలానివిత్తా||ణీచరంతావిదమబ్రవీత్||౨౫||యువాంతుల్యబలోపీరోహేరాజ్జహేవృకోదర||

౧౧||౧౨||స్తందమితి||ఇష్టాసంపూజ్యశ్రీశైలంశ్రీపర్వతం||౧౩||కామకూటితి||కాంచీంపురీం||౧౪||ఋషభాద్రి||దక్షిణంమధురాంచ||౧౫||
౧౬||తత్రేతి||దక్షిణమణావం||౧౭||తతః||ఫాల్గునంఅనంతపురంపంచాశ్చరసంసరః||అస్పృశేత్||అదదాత్|| ౧౮|| తతః|| కెరళా
దీపకాన్|| ౧౯||ఆర్యామితి||ద్వీపమయసంఅస్యాస్త్రం||౨౦||౨౧||౨౨||స ఇతి|| వినశనంకురుతే||త్రం||౨౩||యుధిష్ఠిర ఇతి|| వివక్షుః||వ
క్షుమిచ్ఛుః|| కింపదిష్యతీతిభియాతూష్ణిమాసన్నిధి|| ౨౪|| ౨౫||౨౬|| తస్మాదితి||అస్యః||పరాజయోవారణస్సంక్రామః|| ౨౭|| నెతి||అ

భావోవాక్యం || ౨౮ || దిష్టమితి || దిష్టంప్రాచీనంకమే - సముపాగతఃసంగతః || ౨౯ || తమితి || తంబలరామం - క్రత్వంగంయజ్ఞ
 మూతిం || ౩౦ || తేభ్యశ్చితి || ఆత్మనిలధిష్ఠానై - విశ్వగంసర్వామహ్యతంయైవవిదుఃపశ్యంతితత్ విశుద్ధంవిజ్ఞానంవ్యతరతాదాత్ ||
 ౩౧|| ౩౨|| ౩౩|| ౩౪|| ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ఏకేనాశీతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో||అథాశీతితమేకృష్ణశ్రీదామాసంగ్యహగతమ్|సంపూజ్యపుచ్చదథేపుంగురువాసకథాంముదా|సురారిమారకోహరిఃపురాచకా
 రశంసతాం-అతఃపరంవివేచితంనిజాపకారమాచరత్-శ్రీరామచరితాని శ్రుత్వాపునర్దుకుందవీర్యాణీపుచ్చతి||భగవన్నితి||హాథగవత్
 శ్రీమద్భాగవతమీత్యన్వయః|| ౧|| కఇతి|| ఉత్తమశ్లోకస్యసత్యోమనోహరాః విషయవై తృప్త్యజనకాఃకథాః - విశేషజ్ఞఃసారవిత్ - విష

ఏకంప్రాణాధికంమన్యఉతైకంశీతుయాధికమ్ | ౨౬ || తస్మాదేక తరస్యేహ యువయోస్సమవీర్య
 యోః | నలక్ష్మ్య తేజయోమ్యోవావిరమత్వఫలోరణః | ౨౭ || నతద్వాక్యం జగృహతుబద్ధవైరౌన్య
 పాథావత్ | అనుస్మరంతావమ్యోన్యంమరుక్తందుష్టృతానిచ | ౨౮ || దిష్టంతదనుమన్వాసోరా
 మోద్వారవతీంయయా | ఉగ్రసేనాదిభిఃప్రేతైజ్ఞాతిభిస్సముపాగతః | ౨౯ || తంపుననైకమిశంప్రా
 ప్తమృషయోయాజయేముదా | క్రత్వంగంక్రతుభిస్సర్వై నివృత్తాఖిలవిగ్రహమ్ | ౩౦ || తేభ్యోవి
 శుద్ధంవిజ్ఞానంభగవాన్వ్యతరద్విభుః | యేనైవాత్మన్యదోవిశ్వమాత్మానంవిశ్వగంవిదుః | ౩౧ || స్వప
 త్నావభృథస్నాతోజ్ఞాతిబంధుసుహృద్వృతః | రేజేస్వజ్యోత్స్నయేవేందుస్సవాసాస్సప్తస్వలంకృ
 తః | ౩౨ || ఈదృగ్విధాన్యసంఖ్యానిబలస్యబలశాలినః | అనంతస్యాప్రమేయస్యమాయామత్యైస్య
 సంతిహి | ౩౩ || యోనుస్మరతిరామస్య కర్మాణ్యద్భుతకర్మణః | సాయంప్రాతరనంతస్యవిష్టోస్స
 దయితోభవేత్ | ౩౪ || * * * * *
 * * * * * శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - ఏకోనాశీతితమోధ్యాయః * * * * *

—* కుచేలోపాఖ్యానకథాప్రారంభః—*

రాజా || భగవత్యానిచాన్యానిముకుందస్యమహాత్మనః | వీర్యాణ్యనంత వీర్యస్యశ్రీమద్భాగవతమ్య
 హంప్రభో || ౧ || కోనుశ్రుత్వాసకృష్ణమృన్నుత్తమశోకసత్తథాః | విరమేత విశేషజ్ఞోవిషణ్ణః
 కామమాగతైః || ౨ || సావాగనంతస్యగుణాగృణీతేకరౌచతత్త్వకరౌమనశ్చ | స్తరేద్వసంతం
 స్థిరజంగమేషుశృణోతితత్పుణ్యకథాస్సకణః || ౩ || శిరస్తుతస్యోభయలింగమానమేత్తదేవయత్పశ్య
 తిత్థిచక్షుః | అంగానివిష్టోరథతజ్జనానాంపాదోదకంయానిభజంతినిత్యమ్ || ౪ || శ్రీసూతః || విష్ణురా
 తేనసంప్రప్తోభగవాన్బాదరాయణిః | వాసుదేవేభగవతినిమగ్న హృదయోబ్రవీత్ | ౫ || శ్రీశుకః ||
 కృష్ణస్యాసీత్సఖాకశ్చిద్బ్రాహ్మణోబ్రహ్మవిత్తమః | విరక్త ఇంద్రియాథేషుప్రశాంతాత్వాజితేంద్రి
 యః || ౬ || యదృచ్ఛయోపపన్నేనవతమాసోగృహశ్రమీ | తస్యభార్యాకుచేలస్యకుత్సామాచత
 థావిధా || ౭ || పతిప్రతాపతింప్రాహమ్లాయతావదనేనసా | దారిద్ర్యాత్ప్రీదమానాసావేపమానా
 భిగమ్యచ || ౮ || ననుబ్రహ్మభగవతస్సఖాసాత్సాచ్యయఃపతేః | బ్రహ్మణ్యశ్చశరణ్యశ్చ భగవాన్
 సాత్వతాంపతిః || ౯ || తముపైహిమహాభాగసాధూనాంచపరాయణమ్ | దాస్యతిద్రవిణంభూరిసీద

ణ్మః విషదంప్రాప్తః || ౧ || కథాశ్రవణంస్తువత్సదృష్టంతతయాలన్యాథానాహ || సేతి || తావేవకరా-యాతత్తమకతా-రా-త
 దేవమనః-యత్స్థిరజంగమేషువసంతంస్తరేత్-యస్తస్యపుణ్యఃకథాఃశృణోతి-సవివకణః || ౩ || శిరశ్చితి || ఉభయలింగంస్థిరజంగ
 మంచత్స్యేవలింగమితిమత్వాఆసమేత్తదేవశిరః-తదేవతస్యలింగమిత్యేవయత్పశ్యతితదేవచక్షుః-తాన్యవచాంగానియానితజ్జనానాం
 పాదోదకంభజంతితి || ౪ || ౫ || ౬ || యదృచ్ఛయేతి || తథావిధాకుచేలా-కించ-క్షుత్క్షామాయత్కించితృంపన్నమన్నంతత్సేవరివి
 త్యస్యయంక్షుధాజీతా || ౭ || పతిప్రతేతి || మ్లాయతాశుష్యతా-తథాసీదమానాభర్తృభోగసంపాదనాశక్త్యేవసీదంతి-వేపమానాభ
 యేనకంపమానా || ౮ || ౯ || ౧౦ || ఆస్తఇతి || భజపృష్ఠంధకేశ్వరశ్చితిత్వీకారమాప్రేణసర్వతేదాస్యంతితిభావః - నాత్యభిష్టౌప

రిపాకవిరసత్వాత్ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ఇతితి ॥ అప్యస్తీకిమస్తీతిప్రశ్నః ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ సఇతి ॥ మహ్యంమమ ॥ ౧౫ ॥ శ్రీతీతి ॥ గుల్కానిరక్షణం
సైన్యస్థానాని - కల్యోః ప్రతో ధీః - అతీయాయ అతిక్రమ్యజగామ - సద్విజఃద్విజై స్సహితః - తతశ్చ - అగమ్యాఃకుక్షమాఃయే ఆచ్యు
తథర్తాణఃఅంధవృష్ణయః అంధకాశ్చవృష్ణయశ్చతేచాంగ్యహమ ॥ ౧౬ ॥ గృహమితి ॥ తథాహరేఃద్వ్యష్టనహస్రాణాం మహిషీణాంచ
యెగృహఃతేమమధేయ - శ్రీమత్కాంతం - వికతమంగృహంవివేశ - తదాచనద్విజోబ్రహ్మనందగతోయథాతథాబభూవేతిశేషః ॥ ౧౭ ॥
తమితి ॥ సర్వగ్రహీత్ ఆలింగితవాత్ ॥ ౧౮ ॥ సఖ్యురితి ॥ అబ్బిందూఃఆనందాశ్రుణీ ॥ ౧౯ ॥ అథేతి ॥ సమహాణం ఉపాయసం - ఉప
హృత్యసమప్య - పాదావనెజనఃఅపః ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ కుచేలమితి ॥ ధమనీభిఃసిరాభిః - సంతతంవ్యాప్తం ॥ ౨౩ ॥ అంతఃపురేతి ॥
అవధూతంమలినం ॥ ౨౪ ॥ విస్తయమాహద్వాభ్యాం ॥ కిమితి ॥ ౨౫ ॥ యఇతి ॥ సంభృతఃసంమానితః ॥ ౨౬ ॥ కథయాంచక్రతురితి ॥ స

తేతేకుటుంబినే ॥ ౧౦ ॥ ఆస్తేధునాద్వారవత్సాం భోజవృష్ణ్యం ధకేశ్వరః ॥ స్మరతఃపాద కమలమా
త్తానమపియచ్ఛతి ॥ కిమర్థకామాభజతోనాత్యభీష్టాజగద్గురుః ॥ ౧౧ ॥ ఏవంసభార్యయావిప్రో
బహుశఃప్రాధితోమృదు ॥ అయంహిపరమోలాభఉత్తమశ్లోకదశనమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఇతినంచిత్యమన
సాగమనాయమతిందధే ॥ అప్యస్త్యపాయనంకించిద్దృహేకల్యాణదీయతామ్ ॥ ౧౩ ॥ యాచిత్వాచ
తురోముష్టివిప్రాప్యధుకతండులాత్ ॥ చేలఖండేనతాబధ్వాభత్రేప్రాదాదుపాయనమ్ ॥
౧౪ ॥ సతానాదాయవిప్రాగ్యఃప్రయయాద్వారకాంకిల ॥ కృష్ణసందశనంమహ్యంకథంస్యాదితి
చింతయత్ ॥ ౧౫ ॥ శ్రీణిగుల్కాన్యతీయాయతిప్రకత్యైశ్చసద్విజః ॥ విప్రోగమ్యాంధవృష్టినాంగృహే
ష్వచ్యుతధర్మిణామ్ ॥ ౧౬ ॥ గృహంద్వ్యష్టనహస్రాణాంమహిషీణాంహరేద్విజః ॥ వివేశైకతమం
శ్రీమద్ద్వహ్నేనందగతోయథా ॥ ౧౭ ॥ తంవిలోక్యాచ్యుతోదూరాత్ప్రియాపర్యంకమాస్థితః ॥ స
హసోత్థాయచాభ్యేత్యదోభ్యాంపర్యగ్రహీన్సుదా ॥ ౧౮ ॥ సఖ్యుఃప్రియస్యవిప్రషేరంగసంగాతి
నిర్వృతః ॥ ప్రీతోవ్యముంచ దబ్బింగా నైత్రాభ్యాంపుష్టరేక్షణః ॥ ౧౯ ॥ అభోపవేశ్యపర్యంకే
స్వయంసఖ్యుస్సమహాణమ్ ॥ ఉపహృత్యా వనిజ్యాస్య పాదోపాదావనేజనః ॥ ౨౦ ॥ అగ్రహీ
చ్ఛిరసారాజభగవాన్లోకపావనః ॥ వ్యలింపద్వివ్యగంధేనచందనాగరుకుంకుమైః ॥ ౨౧ ॥
ధూపైస్సురభిభిమిత్రంప్రదీపావళిభిముదా ॥ అచిత్యావేద్యతాంబూలం గాంచస్వాగతమబ్ర
వీత్ ॥ ౨౨ ॥ కుచేలంమలినంతామంద్విజంధమనిసంతతం ॥ దేవీపర్యచరదై ఛిష్టిచామరవ్యజనేనవై ॥
౨౩ ॥ అంతఃపురజసోదృష్టాప్యష్టేనామలకీతినా ॥ విస్మితోభూదతిప్రీత్యాఅవధూతంసభాజితమ్ ॥
౨౪ ॥ కిమనేనకృతంపుణ్యమవధూతేనభిక్షుణా ॥ శ్రియాహి నేనలోకస్త్రిగహితేనాధమేనచ ॥
౨౫ ॥ యోసాత్రిలోకగురుణాశ్రీనివాసేనసంభృతః ॥ పర్యంకస్థాంశ్రియంహిత్యాపరిష్వక్తోగ్రజో
యథా ॥ ౨౬ ॥ కథయాంచక్రతుగాఢాఃపూర్వాగురుకులేసతోః ॥ ఆత్మమోలాలితారాజకరౌ
గృహ్యపరస్పరమ్ ॥ ౨౭ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అపిబ్రహ్మగురుకులాద్భవతాలభ్యదక్షిణాత్ ॥ సమావృ
తేనధర్మజ్ఞభార్యోధాసదృశీనవా ॥ ౨౮ ॥ ప్రాయోగృహేషుతేచిత్తంనకామవిహతంతదానైవా
తిప్రియసేవిద్వేధనేసువిదితంహిమే ॥ ౨౯ ॥ కేచిత్తుర్వంతికర్తాణి కామైరహతచేతసః ॥ త్య
జంతఃప్రకృతీదైవీయథాహంలోకసంగ్రహమ్ ॥ ౩౦ ॥ కచ్చిద్గురుకులేవాసంబ్రహ్మన్స్తరసినా

తోవశతోః - కరాగృహ్యగృహీత్వా ॥ ౨౭ ॥ అసీతి ॥ భార్యాఉధాపరిణతాసవేతిగృహస్థలింగదశనాత్ భోగాదశనాచ్ఛసంశయా
దేవప్రశ్నః ॥ ౨౮ ॥ అప్రతిషేధాదుద్వాహమనుమతంమత్వాహ ॥ ప్రాయఇతి ॥ తహితేచిత్తంనూసంకామవిహతంకామైవిహతం
సభవతీతిమేవిదితం - తథాహి - ధనేషువస్త్రాదిషు - నైవాతిప్రియసే - హేవిద్వన్మితివిదుషస్తవైతద్యుక్తమితిభావః ॥ ౨౯ ॥ కామహత
త్వాభావేతింగృహకర్తృకైతేనత్యాశంక్యాహ ॥ కేచిదితి ॥ దైవీఃఈశ్వరమాయావిరచితాః - ప్రకృతీఃవిషయనాసనాః - త్యజంతః - కామై
రనాకృష్టచేతసామపికమకరణదృష్టాంతఃయథాహమితి - లోకసంగ్రహంలోకస్యసంగ్రహఃగ్రహణంయథాభవతితథా - అహమీశ్వ
రోపికమాణియథా కరోమితద్వత్ ॥ ౩౦ ॥ కచ్చిదితి ॥ నాఅవయోః - యతఃగురోఃవిజ్ఞేయంపరమాత్మతత్త్వంతమసఃసంసారస్య ॥ ౩౧ ॥ త

శ్లో॥ ఎకాశీతితమోసఖ్యజ్ఞాన్ గృహపురుషకథండులాన్ । త్రియంసిమితవానింబ్రదులభాంతుతదాశ్రమే ॥ సద్భిః ॥ సంకథయన్ సుఖ
గోష్ఠీంకుర్వన్ - సర్వభూతానాంమనసఃసంభిజ్ఞఃకుదభాంపురుకానానీయదాతుంలజ్జితభిజాసన్నిత్యభాః ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మణ్యభిః ॥
ప్రహసన్ త్వేషాంకుర్వన్ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ లజ్జయాతకభయతస్తామపమదన్నాహద్వాభ్యాం ॥ అణ్వతి ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ సర్వేతి ॥ సర్వభూతానామాత్మదృ
క్అంతఃకరణసాక్షీ ॥ ౬ ॥ పత్న్యాభిః ॥ అమత్యానాందేవానామపిదులభాః ॥ ౭ ॥ ఇత్థమితి ॥ అతిజీణత్యాద్యససస్యపునస్తస్యధృవీరేణబ
ద్ధాన్ ॥ ౮ ॥ సన్వితి ॥ అంగహసభా విశ్వంవిశ్వాత్సానమాం ॥ ౧౦ ॥ ఇతీతి ॥ ఇతివదన్నైకాంముష్టింజగ్ద్వా - సత్వరతి - అయంభావః ॥ పితా
వతాపుంసః ॥ ఇహఅముత్రచమత్కటాక్షవిలాసభూతానాం సర్వసంపదాంసమృద్ధయేఅలం ॥ అతఃపరంద్వితీయముష్ట్యదనెనమామవ్యేత
దధీనాంమామర్వితి ॥ ౧౧ ॥ పితావతేతి ॥ త్వత్తోషకారణంతవతోషస్యకారణం - యదాభవేత్ - తదాసర్వసంపత్సమృద్ధయే - యాంభక్త

శ్రీశుకః ॥ సద్భిఃసంవిజముఖ్యేనసహసంకథయన్ హరిః ॥ సర్వభూతమసోభిజ్ఞస్తన్యమానఉవాచతమ్ ॥

౧ ॥ బ్రహ్మణ్యోబ్రహ్మణంకృష్ణోభగవాన్ ప్రహసన్ ప్రియమ్ । ప్రేష్ణానిరీక్షణేనైవప్రేక్షాఖలు
సతాంగతిః ॥ ౨ ॥ కృష్ణః ॥ కిముపాయనమానీతంబ్రహ్మమేభవతాగృహాత్ ॥ ౩ ॥ అణ్వపుష్పాహృ
తంభక్తైఃప్రేష్ణాభూర్యేవమేభవేత్ । భూర్యవ్యభక్తోపహృతంసమేతోషాయకల్పతే ॥ ౪ ॥ పత్రంపు
ష్పంఫలంతోయంయోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి । తదహంభక్త్యుపహృతమన్నామిప్రయతాత్మనః ॥ ౫ ॥
ఇత్యుక్తోపిద్విజస్తస్మైవీడితఃపతయేశ్రియః । పృథుకప్రసృతింరాజన్నప్రాయచ్ఛదవాఙ్ముఖః ॥ ౬ ॥ స
ర్వభూతాత్మదృక్సాక్షాత్తస్యాగమనకారణమ్ ॥ విజ్ఞాయాచింతయన్నాయంశ్రీకామోమాభజత్పురా ॥
౭ ॥ పత్న్యాఃపతివ్రతాయామేసఖాప్రియచికిషయా । ప్రాప్తామామస్యదాస్యామిసంపదోమత్యే
దులభాః ॥ ౮ ॥ ఇత్థంవిచింత్యవసనాచ్ఛిరబద్ధాన్విజన్తనః ॥ స్వయంజహోరకిమిదమితీపురుకతండులాన్ ॥
౯ ॥ నన్వేతదుపనీతంమేపరమప్రీణనంసఖే । తపయంత్యంగమాంవిశ్వమేతేపురుకతండులాః ॥ ౧౦ ॥
ఇతిముష్టింసకృజ్జగద్విత్తీయాంజగ్ధమాదదే । తావచ్ఛ్రీజగృహేహస్తంసత్వరాపరమేష్ఠినః ॥ ౧౧ ॥
ఎతావతాలంవిశ్వత్కసర్వసంపత్సమృద్ధయే ॥ అస్మిన్లోకేభవాముష్మిన్పుంసస్త్వత్తోషకారణమ్ ॥
౧౨ ॥ బ్రహ్మణస్తాంతురజనీముషితాచ్యుతమందిరే । భుక్త్యాపీత్యాసుఖంమనోహ్యేత్సానంస్వగ
తంనృప ॥ ౧౩ ॥ శ్వేభూతేవిశ్వభావేనస్వసుఖేనాభివందితః । జగముస్వాలయంతాతపశ్యనువ్రజ్యనం
దితః ॥ ౧౪ ॥ సచాలభ్యాధనంసఖ్యునతుయాచితవాన్ స్వయమ్ । స్వగృహాత్వీడితోగచ్ఛన్తహద్ద
శననివృతః ॥ ౧౫ ॥ అహూబ్రహ్మణ్యదేవస్యదృష్టాబ్రహ్మణ్యతామయా । యద్గరిత్రతమోలక్ష్మీ
మాశ్చిష్టోబిభ్రతోరసి ॥ ౧౬ ॥ క్వాహందరిత్రఃపాపీయాన్కవ్యకృష్ణశ్రీనికేతనః । బ్రహ్మబంధురితిస్తా
హంబాహుభ్యాంపరిరంభితః ॥ ౧౭ ॥ నివాసితఃప్రియాజుష్టైపర్యంకేభ్రాతరోయథా । మహిష్యావీ
జితశ్శ్రాంతోవాలవ్యజనహస్తయా ॥ ౧౮ ॥ శుశ్రూషయాపరమయాపాదసంవాహనాదిభిః । పూ
జితోదేవదేవేనవిప్రదేవేనదేవవత్ ॥ ౧౯ ॥ స్వగాఢపవగయోఃపుంసాంరసాయాంభువిసంపదామ్ ।
సర్వాసామపిసిద్ధీనాంమూలంతచ్ఛరణాచనమ్ ॥ ౨౦ ॥ అథసోయంధనంప్రాప్యమాద్యన్నుచైచ
నమాంస్తరేత్ । ఇతికారుణికోనూనంధనంమేభూరినాదదాత్ ॥ ౨౧ ॥ ఇతిసంచింతయన్విప్రఃప్రా

స్యసమృద్ధింపుష్ట్యైత్వంతుష్యేరిత్యభాః ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మణ్యభిః ॥ స్వగతంస్వగవాసినం ॥ ౧౩ ॥ శ్వేభూతభిః ॥ శ్వేభూతేఉదితేర
వా విశ్వంభావయతీతివిశ్వభావనః ॥ తెనెతి ॥ పురతోభావనమింద్రదులభాంవిభాంసూచయతి ॥ స్వసుఖేనస్వానందపరిపూర్ణతేనెతి ॥ దానె
అనీతాందశశయతి ॥ సందితఃవివయాక్తిభిః ॥ ౧౪ ॥ సద్భిః ॥ వీడితఃస్వనితైకాపణ్యేనలజ్జితః ॥ మహతఃశ్రీకృష్ణస్యగతానెననివృ
తః ॥ ౧౫ ॥ సవ్యతమేవాహచతుభిః ॥ అహూభిః ॥ యతఃయతః ॥ లక్ష్మీంఉరసిబిభ్రతాఅశ్లిష్టాహం ॥ ౧౬ ॥ క్వే ॥ అహంసాపీయాన్వీచః ॥
౧౭ ॥ ౧౮ ॥ శుశ్రూషయేతి ॥ పూజితఃచందనలెసనాదిభిః ॥ ౧౯ ॥ వివంసంపూజ్యాపిధనస్యఅదానెకారణంకల్పయతేద్వాభ్యాం ॥ స్వగాఢ
పవగయారితి ॥ స్వగాఢీనాయద్యపితస్యచరణాచనమేవకారణం ॥ ౨౦ ॥ అథనభిః ॥ తథాపికారుణికత్వాదభూర్యపిధనంమహ్యం
నాదదాత్ ॥ ౨౧ ॥ ఇతీతి ॥ నిజగృహస్యాంతికంతత్ప్రాంతం ॥ తస్యవికేషణంసూర్యేతి ॥ ౨౨ ॥ విచిత్రేతి ॥ విచిత్రోషవనాదిశ్చపు

తం - కథంభాతైః కూజద్భిః ద్విజకులైః ఆకులైః - తథా ప్రోత్ఫుల్లాని కుముదాదీనియేషాంతాని వారీణీయేషాని తథాతైః || ౨౩ || కించ ||
 జాప్తమితి || హరిణానామివాక్షీణీయాసాంతాభిః - తదైశ్వర్యందృష్ట్వా వితర్కితవాత్తదాహ - కిమిదమితి - ప్రథమం తెజః పుంజందృష్ట్వా కి
 మిదమితి - పశ్యాద్విమానాని దృష్ట్వా కస్య వెతిస్థానంచ స్వీయమితి జ్ఞాత్వా - కథంతదిదం స్థానం ఇత్యభూత్ - ఎవం రూపమభూదితి || ౨౪ || ఏవమి
 తి || అమరప్రభాః తత్తుల్య కాంతయః ప్రత్యగృహ్లా ఉపాయనాదిభిరాదృతవంతః || ౨౫ || పతిమితి || ఉద్గతోహషః యస్యాస్యా - అతిసం
 భ్రమః ఆదరో యస్యాస్యా - ఆలయాత్ కమలవనాత్ - రూపధారిణీ శ్రీరవ - స్వగః స్యతత్ర భగవతా ఆనీతత్వాత్ స్వగిణాం సురాణిమివ
 రూపంతయోబాభూవెతిభావః || ౨౬ || పతివ్రతేతి || బుద్ధ్యా ఆయమేవ వంద్య ఇతి నిశ్చయేన - మనసా సంకల్పేన || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ ||
 పయ ఇతి || యత్ర మందిరే - పయః ఘననిభాః శయ్యాః - ఆసనాని ఆస్తరణానీత్యాదిసంపదః - తత్ర సర్వసంపదాం సమృద్ధీ విలాక్యతక
 యామా సేతి చతుర్థేనాన్వయః - యత్ర చదాంతాః గజదంతమయాః పర్యంకాః మంచాః || ౩౦ || ఆసనానీతి || యత్ర ఆసనాని మృదూని ఉ
 పస్తరణాని తూలాదిమయానియేషు తాని - యత్ర చముక్తాదామ విలంబవంతి - యమంతి చ వితానాని || ౩౧ || ౩౨ || విలోక్యతి || నివ్యగ్రాః
 సుస్థిరస్థా - సచ ఆస్తేతు కీమాకస్తి కీం - స్వస్య సమృద్ధితకయా మాస - కుత ఏష సమృద్ధిరాగతేతి || ౩౩ || నిశ్చినోతి || నూనమితి || వితన్త మేవివి

ప్రానిజగృహాంతికమ్ | సూర్యానలేందుసంకాశై విమానైస్సర్వతోవృతమ్ | ౨౨ | విచిత్రో పవనో
 ద్యానైః కూజద్భిః ద్విజకులాకులైః | ప్రోత్ఫుల్లకుముదాంభూజకల్పారోత్పలవారిభిః | ౨౩ | జాప్తం స్వలంకృ
 తైః పుంభిః స్త్రీభిశ్చ హరిణాక్షిభిః | కిమిదం కస్య వాస్థానం కథంతదిదమిత్యభూత్ | ౨౪ | ఏవం మీమాం
 సమానంతం నరానార్యోమరప్రభాః | ప్రత్యగృహ్లా మహాభాగంగీత వాద్యేన భూయసా | ౨౫ | పతి
 మాగతమాకణ్యభక్త్యుద్ధమాతిసంభ్రమా | నిశ్చక్రా మగృహాత్తూణాం రూపిణీ శ్రీరివాలయాత్ ||
 ౨౬ || పతివ్రతాపతిందృష్ట్వా ప్రేమోత్తంతా శ్రులోచనా | మీలితాక్ష్యనమద్భుద్భ్యమనసా పరిషస్వ
 జే | ౨౭ || పత్నీం వీక్ష్య ప్రస్ఫురంతందైవీం వైమానికీమివ | దాసీనానిష్క్రంతీనాం మధ్యే భాంతీం సవిస్త్రి
 తః || ౨౮ || ప్రీతస్సప్తయంతయా యుక్తః ప్రవిష్టో నిజమందిరమ్ | మణిస్తంభశతోపేతం మహేంద్రభవ
 నం యథా | ౨౯ || పయః ఘననిభాశ్శయ్యాదాంతారుక్త పరిచ్ఛదాః | పర్యంకా హేమదండాని చామర
 వ్యజనాని చ | ౩౦ | ఆసనాని చ హైమాని మృదూపస్తరణాని చ | ముక్తాదామ విలంబీని వితానాని ద్యుమం
 తి చ | ౩౧ | స్వచ్ఛస్ఫటికకుడ్యేషు మహామరకతేషు చ | రత్నదీపా భ్రాజమానాలలనారత్నసంయు
 తాః | ౩౨ | విలోక్య భ్రాహ్మణస్తత్ర సమృద్ధీస్సర్వసంపదామ్ | తకయామాస నివ్యగ్రస్సప్త సమృద్ధి
 మహైతుకీమ్ | ౩౩ | నూనం బతే తన్మమ భగవ్యశశ్వద్ధరిద్రస్య సమృద్ధి హేతుః | మహావిభూతేరవ
 లోకతోన్మోనై పౌపపద్యేతయదూత్తమస్య | ౩౪ | నన్వబ్రువాణో దిశతే సమక్షం యా విష్ణువేభూర్య
 పిభూరిభౌగః | పజన్యవత్తత్సప్తయమీక్షమాణోదాశాహాకాణాం వృషభస్సఖామే || ౩౫ || కించిత్త
 రోత్యుర్వపియత్సప్త త్తంసుహృత్తతం ఫల్లపిభూరికారీ | మయోపనీతాం పృథుకై కముష్టిం ప్రత్య
 గ్రహీత్ప్రీతియతోమహత్త్వా | ౩౬ | తస్యైవ మేసాహృదసఖ్యమైప్రీదాస్యం పునజన్త నిజన్త నిస్యాత్ |

షచ ఆసావహంచతస్య పితన్తమ - మహతీ విభూతియః స్యతస్య అవలోకాదస్య స్తనసంభవేత్ || ౩౪ || నమసచేరవలోకనమాత్రేణ మహదై
 శ్వర్యందత్తవాత్ - తహిదంతుభ్యందత్తమితి కిం నావోచదత ఆహ || నన్వితి || నమమే సఖా - సమక్షమబ్రువాణవివ - యాచిష్టవేయాచకా
 య - భూరిబహ్వాపి - దిశతేదదాతి అత్ర హేతుః - భూరిభౌగః స్వయం - తత్తదేయం పజన్యవత్ ఈక్షమాణ ఇతి - ఆయమథః - స్వయంతా
 వద్భూరిభౌగః బహుభౌగః ఆప్తకామత్వాల్లక్ష్మీ పతిత్వాచ్ఛ - అతః - యథాపారావారపరిపూరకః అతివదాస్యః పజన్యః కదాచిద్బహ్వాపివ
 షకమల్పమేవ మన్యమానః లజ్జయేవ సమక్షం అవషకా రాత్రా నిద్రాణికషణ కేతతేత్ర మాప్లావయతి - ఏవం శ్రీకృష్ణపిన్వభౌగాపేక్ష
 యాతద్దేయమింత్రాదిపదమతితుచ్ఛం మన్వాసః తస్యైవ భజనం బహుమన్యమానః సమక్షమబ్రువాణవివదదాతీతి || ౩౫ || తదేవాహ || కిం
 చిదితి || ఉరుబహ్వాపి - స్వదత్తం యత్ తత్త్రించిత్తరో అబ్ధం మన్యతే - స్వసుహృత్తతం ఫల్లపితుచ్ఛమపి - భూరికారీ బహుమన్యత ఇత్య
 భః - అ - ఏ - మయా ఉపనీతాం సమీ - ర్నితాం - ప్రీతియతః స్వయమేవ ప్రతిగ్రహీతవాత్ || ౩౬ || శ్రీకృష్ణస్య భక్త వాత్సల్యందృష్ట్వా త
 ద్భక్తిం ప్రాథకయాత్ || తస్యైతి || సాహృదం ప్రేమచ - సఖ్యం హితాశం సంపద - మైప్రీతి ఉపకారత్వంచ - దాస్యం సేవకత్వంచ - తత్సమా
 హరైకవచనం - తస్య తత్సంబంధినః సేనుమన్యాత్ - సతు - విభూతిః - కించ - మహాసఖావేన తేనైవ విషజ్జతః విశేషేణ సంగం ప్రాప్నువతః - తద్భ

తైషప్రకృష్టస్సంగస్సాద్యతి || ౩౭ || సమభక్తైఃఫలంసంపదంప్రాప్త్యైవపునఃపునభక్తింకిమితిప్రాభయసేఅతఃపా|| భక్తాయతి ||
 సంపదఃకోశాదీ- రాజ్యమైశ్వర్యం- విభూతీఃకళత్రపుత్రాదీ- ససమభక్తయరిసదాతి- అపితుదృఢాంభక్తిమేవ- కుతః- అదీఘా
 బోధాయఅవివేకినే- మమతుభక్త్యభావాదేవంజాతంఅతస్తద్భక్తిరేవమమస్యాదితిభావః|| ౩౮ || ఇత్థమితి|| త్యక్త్వాశ్వైశ్వర్యైఃత్యాగమ
 భ్యస్యక్- జాయయాసహబుభుజే|| ౩౯ || శ్రీకృష్ణపైవంబ్రహ్మణ్య తానాచిత్రమిత్యాహ|| తస్యేతి || ౪౦ || ఏవమితి || అన్యైరజిత
 మపిస్వభృత్యైఃపరాజితం- పృష్టా- తస్యభ్యాసం- తస్యవేగః- తేనాన్త్ర ధితంతత్తబంధనమహంకారోయస్యసః-గతిమిత్యవివక్షితం
 గంధామవిశేషణం- సతాంబ్రహ్మవిదాం ప్రాప్యమిత్యభావః|| ౪౧ || ఎతదితి|| ఏతత్పురుషోపాఖ్యానం- శ్రుత్వాతత్ర. బ్రహ్మణ్య తాం
 విశేషత శ్చు త్వేతి|| ౪౨ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం- ఏకాశీతితమోధ్యాయః|| * * * * *

మహానుభావేనగుణాలయేనవిషజ్జితస్తత్పురుషప్రసంగః|| ౩౭ || భక్తాయచిత్రా భగవాన్హిసంపదో
 రాజ్యంవిభూతీనాంసమభక్తయత్యజః | అదీఘాబోధాయవిచక్షణస్స వ్యయంపశ్యన్ని పాతంధనినాంసు
 దోద్భవమ్|| ౩౮ || ఇత్థంవ్యవసితోబుద్ధ్యాభక్తోవీవజనాదానై | విషయాజాయయాత్యక్త్వాబుభుజే
 నాతిలంపటః || ౩౯ || తస్యవై దేవదేవస్యహరేర్యజ్ఞ పతేఃప్రభాః | బ్రాహ్మణాఃప్రభ సౌదైవంనతే
 భ్యావిద్యతేపరమ్ || ౪౦ || ఏవంసవిప్రాభగవత్పుష్పత్తమోదృష్టాస్వభృత్యైరజితంపరాజితమ్ | త
 ధ్యానవేగోన్త్ర ధితాత్తబంధనస్తద్ధామలెభేభిరతస్సతాంగతిమ్ || ౪౧ || ఏత ద్బ్రహ్మణ్యదేవస్యశ్రు
 త్వాంబ్రహ్మణ్యతాంనరః | లబ్ధభాసౌభగవతికర్తృబంధా త్ప్రముచ్యతే|| ౪౨ || * * * * *

* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంభే - ఏకాశీతితమోధ్యాయః. * * * * *

—* సూర్యోపరాగమరుక్షేత్రంప్రతిశ్రీకృష్ణాదీనాంగమనకథాప్రారంభఘట్టః. *

శ్రీశుకః || అథైకదా ద్వారకాయాం వసతోరామకృష్ణయోః | సూర్యోపరాగస్సమహానాసీత్ప్ర ల్పక్ష
 యేయథా || ౧ || తంజ్ఞాత్వా పురుషారా జ్ఞపుర స్తాదేవసర్వతః | స్యమంతపంచకంక్షేత్రంయయు
 శ్చైయోవిధిత్యయా|| ౨ || నిక్షత్రియాంమహీంకుర్వరామశ్చ స్త్ర భృతాంవరః | నృపాణాంరుధిరౌ
 ఘోణయత్రచక్రేమహాహ్రదా|| ౩ || ఈజేసభగవాన్రామోయత్రాస్పృష్టోపికర్తృణా | లోకస్య
 గ్రాహయన్నీశోయథా న్యోఘాపనుత్తయే || ౪ || మహత్యాంతీర్థయాత్రాయాంతత్రాగభార
 తీః * ప్రజాః || ౫ || నృష్ణయశ్చతథాక్రూరవసుదేవా హుకాదయః | యయుభావరతతక్షేత్రంస్వమ
 ఘంక్షపయిష్టవః || ౬ || గదప్రచ్యున్నసాంబాద్యైస్సుచంద్రశుక సారణైః | ఆస్తైనిరుద్ధౌ రక్షాయాం
 కృతవర్తాచయూధపః || ౭ || తేరథై దేవధిష్ఠ్యైభై హామైశ్చతర శ్లవైః | గజై నాదద్భిరభ్రాభై
 నృభివిద్యాధరద్యుభిః || ౮ || వ్య రోచంతమహాతేజాః * పృథుకాంచనమాలినః | దివ్యప్రగ్వప్త్ర స
 న్నా హఃకళత్రైఃఖచరాగవ || ౯ || తత్రస్నాత్వా మహాభాగాడపోష్యసుసమాహితాః | బ్రహ్మ
 జేభ్యోదమధేనూవానస్స గ్రుక్ష్మమాలినీః || ౧౦ || రామప్రాదేమవిధివత్పునరాప్లుత్యవృష్ణయః |

శ్లో || ద్వ్యశీతితమఆగత్యకురుక్షేత్రంరవిగ్రహే | వృష్ణీదృష్టాముదాభూపాశ్చక్రఃకృష్ణకథామిథః || శ్రీకామసుహృదే కృష్ణఃప్రక
 ల్పైవంద్ర పదంభువి | సందాదిసుహృదానందీకురుక్షేత్రంజగామసః || అథేతి || కల్పక్షయేథాసర్వగ్రాసిత్యభావః || ౧ || తమితి || జ్యో
 తివిద్భిఃకథ్యమానమాదావేవజ్ఞాత్వా- స్యమంతపంచకంకురుక్షేత్రం || ౨ || అబ్రహ్మణ్యక్షత్రియ వధస్థానత్వేన పరశురామస్యాహ
 పసుత్తిస్థానత్వేనచక్షేత్రస్యపాపనిరాసకత్వమాహద్యాభ్యాం || నిక్షత్రియామితి || ౩ || ఈజితి || అస్యఃఅవిద్యాభావః || ౪ || మహత్యా
 మితి || ఆగేఆజగ్ముః- భారతీఃభారత్యః || ౫ || ౬ || గదేతి || సుచంద్రశుకసారణస్తే సహఅనిరుద్ధౌ ద్వారకాయఃరక్షాయాంతై-తథాకృ
 తవమాచయూధపఃసేనాసీతి || ౭ || తదితి || దేవధిష్ఠ్యైభేఃవిమానసంకాశైః- తరతా స్తరంగాఃతదవృష్టవోగతిర్యేషాంతైః- విద్యాధ
 రద్యుభిఃవిద్యాధరాణిమిషద్యుతిర్యే షాంతైః || ౮ || వ్యరోచంతేతి || మహాతేజాఃమహాతేజసః- దివ్యాఃఅత్యుత్తమాః- స్రగ్వప్త్ర సన్నా
 హఃయేమాంతే || ౯ || ౧౦ || రామేతి || పునఃఅన్యేదుః- అప్లుత్య- యద్వా- తస్మిన్నైవాహనిముక్తిస్సానంకృత్వా || ౧౧ || స్వయమితి || స్మిధా

మేవాహ॥కంసప్రతాపితామహి॥హస్యసఃపితహ్యవసంప్రత్యేవ॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥రాజానామి॥యుధిష్ఠిరంతమప్రతాః
తేనరాజసూయజితత్వాత్॥౨౮॥౨౯॥అహూతామి॥జన్మభాజఃసృజాంమధ్యేసఫలజన్మానః॥౩౦॥కించనతేవలంతస్యదశకనమేవఅపి
తుఅత్యంతదుఃఖంబహుయుష్టాకంసత్సత్సంపన్నుత్యాహుర్వాభ్యాం॥౩౧॥దితి॥యదితిస్పృథక్పదంయస్యేత్యథః॥విశ్రుతిఃకీ
తిః॥శ్రుతిభిఃవేదైః॥మతాస్తుతా॥ఇదంవిశ్వంఅలంతత్యథాంపునాతి॥యస్యపాదావనైజనపయఃగంగాచయస్యవచఃవాగ్రూపం
శాస్త్రంచ॥వేదాభ్యం॥విశ్వంపునాతి॥కించకాలేనభజితఃదగ్ధఃభగఃమాహత్త్యంయస్యాస్మి॥తథావిధాపియస్యఅంఘ్రిపద్మస్మ
త్కేనఉతాఅవిభూతా॥శక్తిర్యస్యాస్మి॥నఃఅస్మాకం॥అఖిలానథాఃఅఖిలోవషణ్ణి॥౩౨॥తదితి॥దశకనంచ॥స్పృశకనంచ॥

అనుపథః అనుగతిశ్చ - ప్రజల్పగోష్ఠీత - శయ్యాశయనంచ - ఆసనంచ - అశనంభోజనంచ - యానబంధః వివాహసంబంధః - సపిండబంధః - దైహికసంబంధః - తేనసహవర్తమానః - తేన శ్రీకృష్ణేన సహదశనాద్యుపలక్షితః సయానసపిండసంబంధోయేమాంఘ్రాన్తి - కించ - యేమాంవఃగృహవిష్ణుఃస్వయంతిసఆవిరభూత్ - యేమాంవఃసరయవత్తానిప్రవృత్తిమాగౌ - ప్రవర్తమానానాంస్వగాపవగాభ్యాం - విరమయతివిత్పన్నంకరోతీతితథానః - తేయూయంజన్తభాజఇతియద్యా - ఓదిలసామాన్యనిదే - శఃసఇత్యధాః - సవిష్ణుఃస్వయంయేమాం - తోనిరయవత్తానిసంసారకారణగృహవర్తమానానామపి - బధ్యతేసంబధ్యతఇతిబంధఃదశనాదిభిఃసంబంధస్వగాపవగాభ్యాం - విరమఃఆసనరమసుఖప్రదోబభూవెత్యధాః || ౩౨ || నందఇతి || అసద్ధాధైరీతితత్రైవనాసచికిషయాశకటేమస్థాపితైరైకాస్సహ - గతైరిత్యధాః || ౩౩ || ౩౪ || వసుదేవఇతి || వసుదేవస్తంపకృష్ణజ్యప్రేమవిహ్వలోబభూవెతిశేషః || ౩౫ || ౩౬ || తావితి || తాసుతాపరిరభ్యసం - దఃయశోదాచవిరహశోకాత్ శుచఃప్రాణవిజహతుఃముముచతుఃయద్యా - శుచఃపుత్రవిరహశోకాత్ విజహతుఃతత్యజతురిత్యధాః || ౩౭ || రోహణీతి || ప్రజేశ్వరీంయశోదా || ౩౮ || కేతి || అనివృత్తానివృత్తికారణసత్యపితమవతమానాం - వింద్రమైశ్వర్యం అవాప్య

వాసుపథప్రజల్పశయ్యా సనాశనసయానసపిండబంధః | యేమాంగృహేనిరయవత్తా నివర్తతాంవ
స్వగాపవగాభిరమస్త్వయమాసవిష్ణుః || ౩౨ || శ్రీశుకః || నందస్తత్రయదూకప్రాప్తాజ్ఞా
త్వాకృష్ణపురోగమా | తత్రాగమద్వ్యతోగోపైరనస్థాన్ధైరీతిదృక్షయా || ౩౩ || తందృష్టాప్య
ష్టయోహృష్టాస్తనఃప్రాణమిహృత్థితాః | పరిషస్వజరేగాఢంచిరదశనకాతరాః || ౩౪ || వసుదేవః
పరిషస్వజ్యసంప్రీతఃప్రేమవిహ్వలః | స్మరకంసకృతాక్షేశాపుత్రన్యాసంచగోకులే || ౩౫ || కృష్ణ
రామాపరిష్వ్యపితరావభివాద్యచ | నకించిదూచతుఃప్రేష్టాసాశ్రుకంతాకురూద్వహ || ౩౬ || తా
వాత్మాంకేసమారోప్యబాహుభ్యాంపరిరభ్యచ | యశోదాచమహాభాగాసుతావిజహతుశ్శుచః || ౩౭ ||
రోహణీదేవకిచాథపరిష్వ్యప్రజేశ్వరీమ్ | స్మరంత్యోతత్తతాంమైత్రీంబాష్పకంత్యాసమూచతుః ||
౩౮ || కావిన్తరేతవాంమైత్రీమనివృత్తాన్వజేశ్వరి | అవాప్యపైన్ద్రమైశ్వర్యంయస్యానేహప్ర
తిక్రియా || ౩౯ || ఏతావదృష్టపితరౌయవయోస్తస్మిన్సంప్రీణనాభ్యుదయతోషణపాలనాని |
ప్రాప్యోషతుభవతిపత్నుహయద్వద్భ్యోన్యస్తావకుత్రచభయానసతాంపరస్త్వః || ౪౦ || శ్రీశుకః ||
గోప్యశ్చకృష్ణముపలభ్యచిరాదభీష్టంయత్రైక్షణేషృశిమపత్నుకృతంశపంత్యః | దృగ్భిహృదీకృతమ
లంపరిరభ్యసర్వాస్తద్భావమాపురపినిత్యయుజాంమరాపమ్ || ౪౧ || భగవాంస్తాస్తథాభూతావివిక్త
ఉపసంగతః | ఆశ్లిష్యానామయంపుష్టాప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ || ౪౨ || అపిస్తరథనస్సఖ్యస్సాన్విహామ
థచికిషయా | గతాంశ్చిరాయితాశశ్రుపక్షుక్షపణచేతసః || ౪౩ || అప్యవధ్యాయథాన్యాస్వి
దకృతజ్జవిశంకయా | నూనంభూతానిభగవాన్యనక్తివియునక్తిచ || ౪౪ || వాయుయథాఘనానీ
కంతృణతూలరజాంసివా | సంయోజ్యాక్షిపతేభూయస్తథాభూతానిభూతకృత్ || ౪౫ || మయిభక్తి
హింభూతానామమృతత్వాయకల్పతే | దిప్త్యాయదాసీన్తత్యైహిలాభవతీనాంమదాపనః || ౪౬ ||

ప్రాప్యపీయప్యాఃప్రతిక్రియాకతుంశశక్యతఇత్యధాః || ౩౯ || తత్తతాంమైత్రీమాహతుః || ఏతావితి || సదృష్టపితరౌయథ్యాంతా
వస్తుతస్తుఅజన్తత్వాదేవాదృష్టపితరా - హాథవతి - యవయోఃపిత్రేఃస్వస్తావేతో - సంప్రీణనాదీనిప్రాప్య - అకుత్రచభయా క్వచిదపి
భయరహితౌభూత్వా ఉషతుఃవాసంచక్రతుః - కథంభూతయోఃఅట్టేఃసేత్రయోః - రక్షకంపత్నయద్వత్తథారక్షకయోఃయవయోః
యుక్తమెతత్ - యతఃసతాంపరఃస్వఇతినాన్తివైషమ్యమితి || ౪౦ || గోప్యఇతి || అభీష్టత్వేలింగం - యస్యకృష్ణస్యప్రేక్షణే - దృశిమనైత్రీమ
వ్యవధాయకపత్నుకృతంవిధాతారంశపంత్యః - దృగ్భిఃసేత్రద్వారైః - హృదీకృతంహృదయప్రవేశితం - పరిరభ్య - తద్భావంతదాత్మ
తాంప్రాపుః - అపినిత్యయజాంతరూథయోగినామపి || ౪౧ || ౪౨ || అపీతి || చిరాయితాశశ్రుపక్షుక్షపణచేతసః - శత్రుణంపక్షస్యక్ష
షణేచేతోయేమాంతా || ౪౩ || అపీతి || అపిస్విత్కింవా - అస్తాత్తావధ్యాయథఅవజానీధ - అకృతజ్జాపితఇతివిశంకయా - తుషచ్ఛంకయా
సశంకామాత్రంకింతునిశ్చితమైవైతత్ - పరిత్యజ్యగతత్వాదిచేదతఆహ - నూనమితి || ౪౪ || ఏతత్సదృష్టాంతమాహ || వాయురితి || ఆ
క్షిపతేఆక్షిపతిపుగక్తరోతీత్యధాః || ౪౫ || అపిచ - అతిశక్రమిదంయదుతభవతీనాంమద్వియోగేనమత్ప్రేమాశిషయోబాతఇత్యాహ ||
మయీతి || మయిభక్తిమాత్రమేవతావదమృతత్వాయకల్పతే - యత్తుభవతీనాంమత్స్నేహాసీత్తద్దిప్త్యైవలిభక్త్రం - కుతః మదాపనః మ

హేకృష్ణపత్నయః॥ ౭॥ చైద్యాయైతి॥ మామాంఽపఽయతుంసంపాఽయతుం - రాజసుజరాసంధాదిమ - ఉద్యతకాముకేషుసత్సు - అ
జేయఃయథేతాఃతేషాంశేఖరితాఃమకుటవత్ప్రతాఃఅంఘ్రైరేవోయేన - తేషాంమూర్ధ్నిపదందధఃత్యధః - తస్యశ్రీనికేతస్య - చ
రణఃమమఅచఽనాయాస్తు॥ ౮॥ యద్యతి॥ సనాభఃప్రా తుఃవధేనసంహక్యతేనతప్రంహృతయస్యతేన - మేతతేనతాతేన - భీష్మం - అభిశా
పందుమాశః - అపమాఘ్నంసరిహతుం - ఋక్షరాజంజిత్యారత్నంస్య మంతకం - ఉపాజహర ఆసీతవా - అథఅసంతరం - మత్పి
త్రైరత్నమదాత్ - తేనన్వాపరాధేనభీతఃసమేపితాప్రభవేశ్రీకృష్ణాయ - మామదిశతదిశత్ దదావిద్యధః - దత్తంఅత్తూరాదిభ్యఃప్ర
తిశ్చతామపీత్యధః॥ ౯॥ ప్రాజ్ఞాయైతి॥ దేహకృత్పితా - అముంశ్రీకృష్ణం - నిజనాథంసామినందైవమీశ్వరంసీతాపతింప్రాజ్ఞాయ
అవిజ్ఞాయ - త్రినవహస్యస్వంఘంధోమరోధేన - సప్తవింశతిదినాన్యమునా అభ్యయుధ్యత - పంక్షీలంసంజాతాపరీక్షయన్యసఃపరీ
క్షీతః - తం - సాక్షాత్ప్రీతాపతిరేనాసావితిజ్ఞాత్వా - పాదౌప్రగృహ్యమణినానహమాంతిహాణముపాహరత్ అహాణతియనమహితవా -
అహాతహితత్వమతిశ్రేష్ఠాసి - సత్యాహ - అముమ్యాహందాసీతి॥ ౧౦॥ తపఃతి॥ సఖ్యాఅజ్ఞానై - తస్యగృహమాజఃసగృహేసంమా
జకానకశ్రీ॥ ౧౧॥ యద్యతి॥ శునాంయుధగతంస్వబలింద్విపాఃసంహాద్యవేతిమే భ్రాతృంశ్చ అపకురుతిః - అపకారంకుర్వతఃవిజిత్య -

మాయయా ॥ ౭ ॥ రుక్మిణీ॥ చైద్యాయమాపఽయతుముద్యతకారు కేషురాజస్వజేయభటశేఖరితాం
ఘ్రైరేణుః॥ నిన్యేన్ముగేంద్రభవభాగమజోపియుద్ధాత్తచ్చీనికేతచరణోస్తుమమాచఽనాయ॥ ౮॥ స
త్యభామా ॥ యోమేసనాభినధతప్తహృదాతతేనలిప్తాభిశాపమపమాఘ్నముపాజహర॥ జిత్వక్షు
రాజసుధరత్నమదాత్తేనభీతఃపితాదిశతమాంప్రభవేషదత్తామ్॥ ౯॥ జాంబవతి॥ ప్రాజ్ఞాయదేహ
కృదముంనిజనాథదైవంసీతాపతింత్రినవహస్యమునాభ్యయుధ్యత్॥ జ్ఞాత్వాపరీక్షితముపాహరదహా
ణంమాంపాదౌప్రగృహ్యమణినాహమముష్యదాసీ॥ ౧౦॥ కాళిందీ॥ తపశ్చరంతీమాజ్ఞాయస్వపాదస్ప
శేనెచ్ఛయా॥ సఖ్యోపేత్యాగ్రహీత్వాణింసాహంతద్గృహమాజఃసీ॥ ౧౧॥ భద్రా॥ యోమాంస్వ
యంవరడపేత్యవిజిత్య భూపాన్నిన్యే శ్వయాధగమివాత్తబలింద్విపారిః॥ భ్రాతృంశ్చ మేపకురు
తస్వపురంశ్రియోకస్తస్యాస్తుమేనుభవమంఘ్ర్యవనేజనిత్వమ్॥ ౧౨॥ సత్యా॥ సప్తోక్షణోతిబలవీ
ర్యసుక్షిణ్ణశృంగాపిత్రాకృతాక్షితిపవీర్యపరీక్షణాయ॥ తావీరదుర్దదహనస్తరసానిగృహ్యశ్రీ
డౌబబంధహయథాశిశసౌజతోకా॥ ౧౩॥ యద్యత్తంవీర్యశుల్కాంమాందాసీభిశ్చతురంగిణీమ్॥ పథినిజే
త్యరాజన్యాన్నిన్యేతద్దాస్యమస్తుమే॥ ౧౪॥ మిత్రవిందా॥ పితామేమానులేయాయస్వయమాహూ
యనత్తవా॥ కృష్ణైకృష్ణాయతచ్చిత్తామక్షేహిణ్యాసభీజనైః॥ ౧౫॥ అస్యమేపాదసంస్పర్శోభవేజ్జ
న్యనిజన్యని॥ కర్మభిభ్రావ్యమాణాయాయేనతచ్చేయతత్తనః॥ ౧౬॥ లక్ష్మణా॥ మమాపిరాజ్య
చ్యుతజన్మకర్మచశ్రుత్వాముహునాఽరదగీతమాసీత్॥ చిత్తంముకుందేకిలపన్యహప్తయావృతస్సుసం
మృశ్యవిహాయలోకపా॥ ౧౭॥ జ్ఞాత్వామమమతంసాధ్వపితాడుహితృవత్సలః॥ బృహత్సేనభిఖ్యా
తస్త్రోపాయమచీకరత్॥ ౧౮॥ యథాస్వయంవరేరాజ్ఞమన్యఃపాథేప్రయాక్యతః॥ అయంతు

శ్రీయోకఃశ్రీనివాసః - తస్యఅంఘ్ర్యవనజనిత్వంచరణక్షేపకత్వత్వంఅమభవంప్రవిజన్త - మేఅస్తు॥ ౧౨॥ సప్తైతి॥ సప్తక్షణః
వృషభా - బలంచవీర్యంప్రభావశ్చక్షిణ్ణశృంగాడిచఅతిశయితానియేషాంతా - మేపిత్రాకృతాసంపాదితా - బలీయసేమాం
దాతుం - క్షీలిపానాంవీర్యస్యబలస్య - పరీక్షణాయతాప్రసిద్ధావీరాణాంబద్ధదంఘ్నంతియేతా - తరసాశ్రీఘ్రమేవ - నిగృహ్యద
మయిత్యా - శ్రీడౌఅనాయసేనైవ - బబంధ - అజతోకాఅజాపత్యాని॥ ౧౩॥ యద్యతి॥ వీర్యమేవశుక్లందేయంయస్యాస్తాం - దాసీభి
స్సహ - చతురంగిణీంగజాశ్వాదిసేనాయక్తాంమాం - పురీంనిన్య॥ ౧౪॥ పితేతి॥ కృష్ణైశ్చేద్రౌపది - తస్మిన్నైవచిత్తంయస్యాస్తాంమాం
అక్షేహిణ్యసేనయాసహసభీజనైశ్చసహ॥ ౧౫॥ అస్యైతి॥ యేనపాదసంస్పర్శేనతత్తనఃమే - తత్తేవ లక్ష్మణ్యంశ్రేయఃభవేత్ - యద్వా -
యేనకారణేనతత్తనోజీవన్యతశ్రేయఃసవవపురుషార్థఃతి॥ ౧౬॥ మమేతి॥ రాజ్ఞిశ్చేద్రౌపది - యథామిత్రవిందాయః - తథామ
మాపిచిత్తంముకుందవిషయమాసీత్ - సుసంమృశ్యసుష్టువిచార్య - పద్మహస్తయాశ్రియా - వృతఃకిల - అతఃమమాపిచిత్తంశ్రీముకుందేఆ
సీదితి॥ ౧౭॥ జ్ఞాత్యైతి॥ తత్రశ్రీకృష్ణప్రాప్తాఅచీకరత్కారయమాస॥ ౧౮॥ యథేతి॥ యథారాజ్ఞితవస్వయంవరేపాథేనస్యతాప్ర
యాఅభిమిచ్చయాక్యతః - మత్స్యంకారితవా - పాతాంతరే - పాథేనస్యతిమణాఅపాక్యతః - తహిమమపిఅజ్ఞానవివకినావిద్యుత్త

త్రాహ - అయంత్రితి - సమత్వోబహురేవాచ్యమనంతః - అతః స్తంభసంఘాయ ఉద్భవన్మహద్భవశ్చైత్యాయంతునతథా - కింతు
స్తంభమూలేనిహితకలశజలకేవలంధృశ్యతేఅతోబృహ్మేరధస్తాకుశలచలక్ష్యమితి - అతః కృష్ణవ్యతిరేకేనకస్యపిభేద్యఇతిభావః ౧౯॥
౨౦॥ పిత్రేతి॥ మత్స్యం వేధం - పరిషదిసంసది - మద్ధియః మయ్యేవధీర్యేషాంతఇతి - అన్యచిత్తాః వేధంసశక్తాః ఇతిభావః ॥ ౨౧॥ తదే
వాహ॥ ఆదాయేతి॥ అమునాచాపేన॥ ౨౨॥ సజ్జమితి॥ నావిదత్తదవస్థితిమితి - మాగధాదీనాంక్రియశక్తిరేవ - సతులక్ష్యేభిజ్ఞతేతి భా
వః॥ ౨౩॥ మత్స్యేతి॥ యత్త్రయత్నవాత్ - ఆసృజత్ ముమోచ - సఖాణోమత్స్యం నాచ్ఛివత్ - పరంకేవలంపశ్యత్ - జ్ఞాన వాసవ్యజ్ఞా
నోబలేనాపూర్ణాత్తత్వభావః॥ ౨౪॥ ౨౫॥ తస్మిన్నితి॥ అభిజితిసర్వాధానాధకేముపయోగే॥ ౨౬॥ ౨౭॥ భగవత్ప్రాప్తిహమక
నిభావేనీత్యానమేవానువణయంత్యాహద్వాభ్యాం॥ తదితి॥ తత్తదా - అహంకలౌకలస్వనా - నూపురాయతాస్తాభ్యాం - పద్భ్యాం రం
గం ప్రావిశం - కనకే ఉజ్వలాంరత్నమాలాంనివీయ ప్రాప్త్య - పరిధాయచనీవీబంధసేన - కౌశికాగ్ర్యేఉత్తమకౌశేయవస్త్రే - సప్రీ

బహిరాచ్ఛమోన్మదృశ్యతేసజలెపరమ్ ॥ ౧౯॥ శ్రుత్వైతత్సర్వతోభూపా ఉపయుమన్త్రితుఃపు
రమ్ ॥ సర్వాస్త్ర శస్త్ర తత్త్వజ్ఞానోపాధ్యాయాస్సహస్రశః ॥ ౨౦॥ పిత్రాసంపూజితాస్సర్వేయ
థావీర్యంయథావయః॥ ఆదమస్సశరంచాపంవేధం* పరిషదిమద్ధియః॥ ౨౧॥ ఆదాయవ్యసృజత్కేచిత్స
జ్జీకర్తుమనీశ్వరాః॥ ఆకోటిజ్ఞాంసమాకృప్యపేతురేకేమునాహతాః॥ ౨౨॥ సజ్జంధృ త్వాపరేవీరా
మాగధావంతిచేదిపాః॥ భీమోమర్యోధనఃకణోమావిదంస్తదవస్థితిమ్॥ ౨౩॥ మత్స్యాభాసంజలే
వీత్యజ్ఞాత్వాచతదవస్థితిమ్॥ పాగోయత్తోస్సృజద్భాణంనాచ్ఛినత్వస్సృశేపరమ్॥ ౨౪॥ రాజన్యే
మనివృత్తేషుభగ్న మానేషుమానిషు॥ భగవాన్ధనురాదాయ సజ్జంకృ త్వా ధలీలయా॥ ౨౫॥ త
స్మిన్సంధాయవిశిఖంమత్స్యంవీత్యసకృజ్జలే॥ భిత్వేషుణాపాతయత్తంసూర్యేచాభిజితిస్థితే॥ ౨౬॥ దివి
దుందుభయోనేమజయశబ్దఃపునభువః॥ దేవాశ్చకుసుమాసారంముముచుహవవవిహ్వలాః॥ ౨౭॥
తద్రంగమావిశనుహంకలనూపురాభ్యాంపద్భ్యాంప్రగృహ్యకనకోజ్జ్వలరత్న మాలామ్॥ నూత్నేని
వీయ పరిధాయచకౌశికాగ్ర్యేసప్రీడహాసవదనాకబరీధృతస్రక్॥ ౨౮॥ ఉన్నీయవక్త్రమురుకుంత
లకుండలత్విద్గండస్థలంశిరహాసకటాక్షమోత్తేః॥ రాజ్ఞానిరీత్యపరితశ్శనకైమురారేరంసే నురక్త
హృదయానిదధేన్మమాలామ్॥ ౨౯॥ తావన్మృదంగపటహాశ్శంఖభేర్యానకాదయః॥ నినేమనటనత
కోననృతుగాయకాజగుః॥ ౩౦॥ ఎవంవృతేభగవతి మయేశేనృపయూధపాః॥ నసేహిరేయాజ్ఞ
సేనిస్పదంతోహృచ్చయాతురాః॥ ౩౧॥ మాంతావద్రథమారోప్యహయరత్నచతుష్టయమ్॥ శాఙ్గ
ముద్యమ్యసన్నద్ధస్తస్థావాజౌచతుర్భుజః॥ ౩౨॥ దారుకశ్చోదయామాసకాంచనోపస్కరంరథమ్॥
మిషతాంభూభుజాంరాజ్ఞిమృగాణాంమృగరాడివ॥ ౩౩॥ తేన్వసజ్జంతరాజన్యానిషేధుంపథికేచన॥
సంయత్రాఉద్ధృతేష్వసా గ్రామసింహాయథాహరిమ్॥ ౩౪॥ తేశాఙ్గామృతబాణౌస్థైఃకృత్రబా
హ్వంప్రికంధరాః॥ నిషేతుఃప్రథనేకేచిదేకేసంత్యజ్యదుద్రువుః॥ ౩౫॥ తతఃపురీంయదుపతిరత్య
లంకృతాంరవిచ్ఛదధ్వజపటచిత్రతోరణామ్॥ కుశస్థలీందివిభువిచాపసంస్తుతాం స మా వి శ త్తరణిరివ

యోహసోయస్త్రితర్వదనంయస్యాస్యా - కబర్యాంధృతాః స్రజోయయాసా॥ ౨౮॥ ఉన్నీయేతి॥ ఉరవఃకుంతలాఃయస్త్రి - కుండ
లయోస్త్విషాయయోపైగండస్థలయస్త్రి - తదేవతచ్ఛశ్శిరఃసంతాపహరోహసోయేషుత్తేః - కటాక్ష మోత్తేః అపాంగవీక్షణవిలాసైః -
అమరక్తంహృదయంయస్యాస్యా - అహం॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ఏవమితి॥ హయాజ్ఞసేనిద్రౌపది - ఈశేశ్రీకృష్ణే - మయావృతేసతి - స్పదంతః
స్పదమానాః - సన్యేవంపరమైశ్వర్యంధృష్టవతాంకుతస్సృథావసరస్త్రాహ - హృచ్చయాతురాఇతి - హృచ్చయేనకామేనలతురాః
శరవణాః కామవిజృంభితాః స్పదంతఇతిభావః॥ ౩౧॥ మామితి॥ హయరత్నానాంచతుష్టయంయస్త్రితరంధం - చతుర్భుజః ద్వాభ్యాం
భుజాభ్యాంమామాలింగ్యద్వాభ్యాంధనువాణౌగృహీత్వాచతుర్భుజస్తస్థావతి॥ ౩౨॥ దారుక ఇతి॥ మృగాణిమిషతాంమృగరాడివత
థాహరిజాగామేతి - శేషజ్ఞాతవ్యః - దారుకస్త్వేవవామృగరాజోపమా॥ ౩౩॥ తదితి॥ అన్వసజ్జంతపుష్కతస్సక్తాబధూవుః - నిషేధుంప్ర
తిబంధంకతుకం - కేచనపురతోగత్వాసథిసంయత్రాబధూపురిత్యభావః - ఉద్ధృతేష్వసాఃఉధీర్వికృతచాపాః - గ్రామసింహాః శాసనః
హరింసిహం యథేతి॥ ౩౪॥ ౩౫॥ తతఇతి॥ రవింధాదయఃతీతిరవిచ్ఛదాఃధ్వజేషుపటాయస్యాం - విచిత్రాణితోరణినియస్యాం - సైవసా

౯౪౨ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - చతురశీతమోధ్యాయః .

చతాం - కుశసంధిం ద్వారకాపురిం - యదుపతిః సమావేశత్ స్వకేతనం మండలం అస్తాచలం వా ॥ ౩౬ ॥ పితేతి ॥ మహాహవాసః ప్రభృతి
భిః - సుహృదాదీ౯ పూజయామాస ॥ ౩౭ ॥ దాసీభిః ॥ దాస్యాదిభిః పూజాయుధానిపూజాఽయాపిచదౌ ॥ ౩౮ ॥ ఆత్మారామస్యేతి ॥ ఇమాః
అష్టావయంసవః సంగనివృత్త్యా తపసాస్వధమేణచ - అథాసాక్షాత్ - తస్యగృహదాసికాః బభూవిమ ॥ ౩౯ ॥ భౌమమితి ॥ క్షీతిజయే దిగ్వి
జయే - జితానాం రాజ్ఞాం కన్యాః సః అస్తా౯ - తేనరుద్ధాః జ్ఞాత్వా తతో నిముఁచ్యసంస్మృతే విమోక్షయన్తాత్తత్ - పదాంబుజం అనుస్త
రంతీః సః పరిణేనాయుడవాహ - ఆప్తకామోపియః ॥ ౪౦ ॥ సేతి ॥ సామ్రాజ్యోద్ధానకామయామహా - కింతు - తస్యశ్రీమత్పాదరజ్జామూర్ధ్నావో
ధుంకామయామహా ఇతి - సమతస్యగృహిణ్యాయాం సర్వసంపద్యాజః కిమేవం కామ్యతే అతతమః - హాసాధిసామ్రాజ్యం సార్వభౌ
మంపదం - స్వారాజ్యమైంద్రంపదం - భోజ్యంతదభయభౌగభాక్త్వం - వివిధం రాజతత్త్వవిరాట్ - తస్యభావోవై రాజ్యం అణిమాదిసిద్ధిభా
క్త్వమిత్యథః - పారమేష్ఠ్యం బ్రహ్మపదం - ఆనంత్యం మోక్షం - హరేః పనంతత్సాలోక్యాది - సతు - కామయామహా ఇతి - యద్వా - బ

స్వకేతనమ్ ॥ ౩౬ ॥ పితామేపూజయామాస సుహృత్సంబంధిబాంధవా౯ మహాహవాసోలంకారశ
య్యాసనపరిచ్ఛదైః ॥ ౩౭ ॥ దాసీభిః సర్వసంపన్నభ౯ టేభరథవాజిభిః ॥ ఆయుధానిమహాహాణిద
దౌపూణాస్యభక్తిః ॥ ౩౮ ॥ ఆత్మారామస్యతస్యేమావయంవై గృహదాసికాః ॥ సర్వసంగనివృత్త్యా
థాతపసాచబభూవిమ ॥ ౩౯ ॥ మోక్షసహస్రమహిష్యః ॥ భౌమం నిహత్య సగణం యుధి తేనరుద్ధా జ్ఞాత్వా
ధనః క్షీతిజయేజిత రాజకన్యాః ॥ నిముఁచ్యసంస్మృతే విమోక్షయన్తాత్తత్ - పదాంబుజం పరిణేనాయస
ఆప్తకామః ॥ ౪౦ ॥ నవయంసాధిసామ్రాజ్యం సాస్వరాజ్యం భోజ్యమపుత ॥ వై రాజ్యం పారమే
ష్ఠ్యం వా ఆనంత్యం వాహరేః పదమ్ ॥ ౪౧ ॥ కామయామహావతస్య శ్రీమత్పాదరజశ్చియః ॥ కుచమం
కుమగంధాధ్యం మూర్ధ్నా పౌధుంగదాభృతః ॥ ౪౨ ॥ వ్రజస్త్రియోయద్వాంధంతిపుళింద్యస్త
ణవీరుధః ॥ గావ * శ్చరయతోగోపాః పాదస్పృశం మహాత్మనః ॥ ౪౩ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - త్రయశీతమోధ్యాయః .
శ్రీశుకః ॥ శ్రుత్వా పృథానుబలపుత్ర్యథయాజ్ఞాసేనీమాధవ్యధక్షితిపపత్స్య ఉతస్వగోప్యః ॥ కృష్ణేఖి
లాత్మనిహరౌప్రణయానుబంధం సర్వావిసిన్తురలమశ్రుకులాకులాత్మ్యః ॥ ౧ ॥ ఇతి సంభాషమాణాసు
స్త్రీభిః స్త్రీమనృభిన్తమ ॥ ఆయయుమునయస్తత్రకృష్ణరామదిదృక్షుయా ॥ ౨ ॥ ద్వైపాయ
సోనారదశ్చచ్యవసోదేవలోసితః ॥ విశ్వమిత్రశ్శతానందోభరద్వాజోధగౌతమః ॥ ౩ ॥ రామస్స
శిష్యోభగవాన్ వసిష్ఠోగాలపౌభృగుః ॥ పులస్త్యః పులహూత్రిశ్చమాకం డేయోబృహస్పతిః ॥ ౪ ॥
ద్వితస్త్రీతశ్చైకతశ్చబ్రహ్మపుత్రస్తథాంగిరాః ॥ అగస్త్యోయాజ్ఞవల్క్యశ్చవామదేవాదయోపరే ॥
౫ ॥ తాదృష్టాసహసోత్థాయప్రాగాసీనాన్యపాదయః ॥ పాండవాః కృష్ణరామూచప్రణేమువిశ్వ
వందితా౯ ॥ ౬ ॥ తానానచుఁయథాసర్వే సహరామోచ్యతోచయత్ ॥ స్వాగతాసనపాద్య
ఘృమాల్యధాపానులేపనైః ॥ ౭ ॥ ఉవాచసుఖమాసీనాభగవాన్ ధర్మగుప్తమః ॥ సదసస్తస్యను
హతోయతవాచోనుశృణ్వతః ॥ ౮ ॥ శ్రీకృష్ణః ॥ అహూవయంజన్మభృతోలబ్ధంకాత్మేన్యతత్ఫలమ్ ॥

హ్వయచబ్రహ్మణోక్తత్రమేణప్రాగాదిచతుష్టయాధిపత్యానిసామ్రాజ్యభోజ్యస్వారాజ్యవైరాజ్యానివ్యాఖ్యేయాని ॥ ౪౧ ॥ కామయా
మహాఇతి ॥ కింతత్పాదరజపివ - కామ్యతే అతతమః - శ్రియః కుచకుంకుమగంధాధ్యమితి - బ్రహ్మదిసేవ్యయాశ్రియాపిసేవితత్వాదితిభావః
౪౨ ॥ సమతహి అతిదులభత్యాత్మింతద్వాంధయా అతతమః ॥ వ్రజస్త్రియైతి ॥ యత్ యథా - గావః గాః - మహత్తనోపిగాశ్చర
యతః - పాదస్పృశం చగోపాః యథావాంధంతి - తద్వైతత్పరాణం సులభమితిభావః ॥ ౪౩ ॥ ఇతిభావాథాదీపికాయం త్రయశీతమా
ధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥
శ్లో ॥ చతుర్భిరధికేతీతమేమునిసమాగమే ॥ వసుదేవమఖ్యాత్వాహబంధుస్సస్థాపనాదికమ్ ॥ శ్రుత్వేతి ॥ సుబలపుత్రీగాంధారి - మాధవీసు
భద్రాక్షీతిపానాం రాజ్ఞాం శ్చ్యుః - స్యగోప్యః కృష్ణభక్తాః గోపికాః విసిన్తుః ॥ విస్తయంజన్తుః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ తానితి ॥
ఆనచుః అదితపంతః ॥ ౭ ॥ ఉవాచైతి ॥ ధర్మగుప్తీతమర్యస్యసః ధమగుప్తమః - యతానియతావాగ్యస్యతస్యసదసః ॥ ౮ ॥ అహూఇ

తి॥ జన్మభృతఃసఫల జన్మాః - తత్ఫలంజన్మఫలం - కింతయద్యోగేశ్వరదశానమ్॥ ౯॥ కింద - యుక్తాకండశానమేవతావద్దేవానామపి
కుక్కుప్తపంఅస్మాకంతుస్పశనాదికమపికథంసంఘటితమితివి స్మయేనాహ॥ కిమితి॥ స్వల్పతపసాంతీభాస్నానాదిమాత్రేతపోబుద్ధి
యోమంతేమం - తథాలచారాయాంప్రతిమాయాం దేవఇతిచక్షుగృహ్స్థియోమంతేమం - యోగేశ్వరదశానస్పశనాదికం ఇదంకి
సంభావితంసంభావితమిత్యధాః॥ ౧౦॥ ఏతత్ప్రపంచయతిత్రిభిః॥ నెతి॥ ౧౧॥ నెతి॥ వాఙ్మనసోరపుపాసనా విషయత్వం॥ శ్రు॥ యో
వాచంబ్రహ్మత్వపా సైయోమనో బ్రహ్మత్వపా సైఇతిశ్రుతేః - ఆఘంతన్మూలంఅజ్ఞానంచాగ్నాదయోనహరంతి - అత్ర హేతుః -
భేదకృతఃభేదకతాః - యద్యా-భేదబుద్ధింకుర్వతఃపుంసః - విపశ్చితోనిరస్తభేదాః - తెతుముహూతామాత్ర సేవయైవాఘంఘ్నంతీ
తి॥ ౧౨॥ అతస్సాధూవిహయాస్యత్రాత్మాదిబుద్ధ్యాసజ్జమానోతీవమందెఇత్యాహ॥ యస్యేతి॥ అత్తబుద్ధిరహమితిబుద్ధిః - త్రయోధాత
వోవాతపిత్రశ్లేష్టాఃప్రకృతయోయస్యతస్మిన్ - కుణపేశరీర - స్వధీఃస్వీయాఇతిబుద్ధిః - భామే భూమివికారమృచ్ఛిలాదౌఇజ్యధీఃదేవతా
బుద్ధిః - యత్తస్యతీర్థబుద్ధిఃతీర్థమితిబుద్ధిః - అభిజ్ఞాతతత్త్వవిత్సుయస్యతాఃబుద్ధయోనసంతి - సపివగోష్ఠపిఖరఃదారుణఃఅత్యం
తావివేకీ - యద్యా - గవాంతృశాదిభారవాహాఃఖరోగదాభిఇతి॥ ౧౩॥ నిశమ్యేతి॥ దురస్వయంఅనమరూపం శ్రమంతీఅనవస్థితాధీమత్తి
యోమంతే॥ ౧౪॥ చిరమితి॥ ఈశితవ్యతాంఅనీశ్వరతాం - కమాధికారితాం - జనసంగ్రహమాత్రమేత దిత్వాచుః - స్వయంతఃస్వ

దేవానామపిమన్వా పంయద్యోగేశ్వరదశానమ్॥ ౯॥ కింస్వల్పతపసాంనానామచారాయాందేవ
చతుషామ్॥ దశానస్పశనప్రశ్న ప్రహ్వాపాదాచనాదికమ్॥ ౧౦॥ నహ్యన్మయానితీథానిన
దేవామృచ్ఛిలామయాః॥ తేపునంతురుకాలేనదశానాదేవసాధవః॥ ౧౧॥ నాగ్ని నాసూర్యోనచ
చంద్ర తార కానభూజలంఖంశ్వస మోథవాఙ్మనః॥ ఉపాసితాభేదకృతోహరంత్యఘంవిపశ్చితోఘ్నం
తిముహూతాసేవయా॥ ౧౨॥ యస్యాత్తబుద్ధిఃకుణపేత్రిధాతుకేస్వధీకశత్రాదిఃకుభౌమఇజ్యధీః॥
యత్రీర్థబుద్ధిశ్చజలేనకహిణిజ్జనేష్వభిజ్ఞేషుసప వగోఖరః॥ ౧౩॥ శ్రీశుకః॥ నిశమ్యేత్థంభగవతః
కృష్ణస్యాకుంతమేధసః॥ వచోదురన్వయంవిప్రాస్తూష్టిమాసా భ్రమద్ధియః॥ ౧౪॥ చిరంవిమృశ్య
మునయఈశ్వరస్యేశితవ్యతామ్॥ జనసంగ్రహఇత్యుచున్మయంతస్తంజగద్గురుమ్॥ ౧౫॥ మునయః॥
యన్తాయయాతత్త్వవిదుత్తమావయంవిమోహితావిశ్వసృజామధీశ్వరాః॥ యదీశితవ్యా యతిగూఢ
ఈహయాఅహూవిచిత్రంభగవద్విచెష్టితమ్॥ ౧౬॥ అనీహపతద్భహుదైకఆత్మనాసృజత్యవత్య
త్తినతత్రబధ్యతే॥ భౌమేహిణాభూమిబహునామరూపిణీఅహూవిభూమ్నశ్చ రితంపిడంబనమ్॥
౧౭॥ అథాపికాలేస్వజనాభిగుప్తయేవిభషిసత్త్వంఖలనిగ్రహాయ॥ స్వలీలయావేదపథంసనాతనం
వణాశ్రమాస్తాపురుషఃపరోభవాత్॥ ౧౮॥ బ్రహ్మతేహృదయంశుక్లంతపస్సాన్విధ్యా యసంయ
మైః॥ యత్రోపలబ్ధంసద్వ్యక్తమవ్యక్తంచతతఃపరమ్॥ ౧౯॥ తస్మాద్బ్రహ్మకులంబ్రహ్మశాస్త్ర
యోనేస్తవాత్మనః॥ సభాజయసిసద్ధామ తద్బ్రహ్మణ్యోగ్రణీభవాత్॥ ౨౦॥ అద్యమోజన్మసాఫ

యమానాఃహసంతః॥ ౧౫॥ దురస్వయంవివృణ్వంతఆహు ద్వాభ్యాం॥ యన్తా యయేతి॥ తత్త్వవిత్సుఉత్తమాపివయం - కాసామయా
యయామోహితాఇతితామామయ దితి - యత్తస్మాత్ - ఈహయానరచెష్టితేన - గూఢస్య - ఈశితవ్యాయతి అనీశ్వరసదాచరతిభ
వా - సస్వకామీశ్వరశ్చైత్తి మిత్యేవమాచరేయంతత్రాహుః - అహూఇతి - భగవతస్తవవిచెష్టితంవిచిత్రంఅవితక్యమేవ॥ ౧౬॥ భగ
వత్త్వసేవామయః॥ అనీహఇతి॥ అనీహః అత్రియవ - అత్తనాస్వరూపమాత్రేణ - బహుధేత్యత్రృష్టంతః - యథాభామైరితి - భౌమై
ఘటాదివికారైరుపలీతా॥ శ్రు॥ వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికేత్యేవసత్యమితిశ్రుతేః - సమకథమహం జగత్సృష్ట్యాది
కతాదేవకీవసుదేవపుత్రత్వాదిత్యత్రాహుః - అహూఇతి - విభూమ్నఃపరిఘాణాస్య - తవ ఇదంజన్మాదిచరితం విడంబన మనుకరణమా
త్రంసతుతత్త్వమితి॥ ౧౭॥ జనసంగ్రహమామస్త్రీభిః॥ అథేతి॥ సత్త్వం శుద్ధసత్త్వాత్కంఠరూపం - విభషి - స్వలీలయాహ్వచారణ
వేదపథంచవిభషి॥ ౧౮॥ అతపివ బ్రహ్మజ్ఞముపయమానమపికరోషితిస హేతుకమామయః॥ బ్రహ్మేతి॥ బ్రహ్మవేదాఖ్యం - శుక్లం శు
ద్ధం తేహృదయంతంతరంగరూపం - కుతఃకృత ఆహుః - యత్రేతి - యత్రబ్రహ్మణీవ్యక్తంకార్యం - అవ్యక్తంకారణం - తతఃపరం - సత్
సత్త్వం - బ్రహ్మ - తపఆదిభిరుపలబ్ధంతత్రబ్రహ్మ॥ ౧౯॥ తస్మాదితి॥ తస్మాత్వేదహృదయత్వాద్వేదప్రవతాకం - బ్రహ్మణకులం -
శాస్త్రయోనేవేదప్రమాణకస్య తివసద్ధామస్త్రేణముపలబ్ధిస్థానం - సభాజయసిసంఘాజయసి - తత్తస్మాదేవకారణాత్ - త్వంబ్రహ్మ

బృహద్రాజీ ముఖ్యః - తత్ప్రవతకస్సకర్తాచరసీత్యుతః॥ ౨౦॥ తస్మాద్విశ్వరస్యతవేదంజనసం గ్రహమాత్రం - వయంతుత
 వసంకత్యాకృతాథాగత్యామృష్యధి॥
 ఆద్యేతి॥ సతాంకత్యాత్వయాసంకమ్యసంకం ప్రాప్యయత్త్యంత్యంసి శ్రేయసాంపరఃప్రవధిః॥ ౨౧॥ ౨౨॥ సతి ॥ ఏకస్మిన్నైవ
 స్థానైరామాయేషాంతేతపి - కాలంసృష్ట్యాదికారణం - ఈశ్వరంసియంతారిం॥ ౨౩॥ ఎతత్సద్బ్రహ్మంతమామః॥ యథేతి॥ శయాసఃస్వ
 ప్నాపశ్యత్ - గుణతత్త్వరూప్సప్తవిషయేషుతత్త్వదృష్టిః - నామమాత్రమింద్రియేణమనసా ఆభాతంసింహవ్యాఘ్రాదిరూపమాత్మా
 నంవేద - తద్రహితంపరం దేవదత్తాదిరూపమాత్మానంపదేదయథా॥ ౨౪॥ ఏవమితి॥ ఏవంత్యాత్వం - నామమాత్రమస్వప్నాదితుల్యవిష
 యేషుఇంద్రియైశ్చఈహప్రవృత్తిః - సైవమాయాతయా - విభ్రమచ్ఛిత్తోనవేద - స్మృతేఽపివేకస్యఉపప్లవాత్ నాశత్॥ ౨౫॥ తస్మేతి॥ ఆ
 ఘాఘస్యమక్షంవినాశకంయత్కంగాఖ్యంతీభంతస్యాస్పదంఆశ్రయం తెఅంఘ్రింసువిపక్షియోగైరపిహృదిహృదయేకృతంకే
 వలం - సతుదృష్టం - తస్యతేఅంఘ్రిందదృశిమదృష్టవంతోవయం - బహుభిఃపుణ్యైః - ఆతాస్తాభక్తాననగృహభక్తాకృత్యాఅనుగ్ర

ల్యంవిద్యా యాస్తపసోదృశః । తప్తయాసంగమ్య సద్గత్యా యత్త్వంనిశ్రేయసాంపరః ॥ ౨౦ ॥ నమస్త
 ప్తై భగవతేకృష్ణాయామంతమేధసే । స్వయోగ మాయయాచ్ఛన్నమహిమ్నో పరమాత్మనై ॥ ౨౧ ॥
 నయంవిదంత్య మీభూపాప కారామాశ్చ వృష్ణయః । మాయాయవనికాచ్ఛన్న మాత్మానంకాలమీశ్వ
 రమ్ ॥ ౨౩ ॥ యథాశయానఃపురుషఆత్మానంగుణతత్త్వదృక్ । నామమాత్రేంద్రియాభాతంనవేదరహి
 తంపరమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఏవంతాప్తయంజసోబ్రహ్మన్నామమాత్రేంద్రియేహయా । మాయయావిభ్ర
 ముద్భిత్తోనవేదస్తృత్యుపప్లవాత్ ॥ ౨౫ ॥ తస్యాద్యతేదదృశిమాంఘ్రిమఘాఘమఘాతీథాస్పదం
 హృదికృతంసువిపక్వయోగైః । ఉత్పిక్తభక్త్యుపహృతాశయజీవకోశా ఆపుభావద్గతిమతోనుగృ
 హీణభక్తా ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యనుజ్ఞాప్యదాశాహాంధృతరాస్త్రంయుధిష్ఠిరమ్ । రాజంస్తైస్సాస్త్రిశ్రమా
 గంతుంమునయోదధిరేమనః ॥ ౨౭ ॥ తద్విక్ష్యతాననువ్రజ్యవసుదేవోమహాయశాః । ప్రణమ్యచో
 పసంగృహ్యబభాషే*దంసుయంత్రితః ॥ ౨౮ ॥
 వసుదేవః ॥ నమోవస్సర్పదేవేభ్యఃసుషయశ్శ్రుతుమహాభ । కర్మణాకర్మనిహారోయథాస్యాన్న
 స్తమచ్యతామ్ ॥ ౨౯ ॥ నారదః ॥ నాతిచిత్రమిదంవిప్రావసుదేవోబుభుత్సయా । కృష్ణంమత్పాభా
 కంయన్నఃపుచ్ఛతిశ్రేయఆత్మనః ॥ ౩౦ ॥ సన్నికషోత్రమత్యానామనాదరణకారణమ్ । గాం
 గంహితాప్తయథాన్యాంభస్తత్రత్యోయాతీశుద్ధయే ॥ ౩౧ ॥ యస్యానుభూతిఃకాలేనలయోత్పత్త్యాది
 నాస్యవైస్పతోన్యస్కాచ్ఛగుణతోనకుతశ్చిన్నరిష్యతి ॥ ౩౨ ॥ తంక్షేశకర్మపరిపాకగుణప్రవాహైర
 వ్యాహతానుభవమీశ్వరమద్భితియమ్ । ప్రాణాదిభిస్సప్తవిభవైరుపగూఢమన్యోమన్యేతసూర్యమి
 వమేఘహిమోపరాగైః ॥ ౩౩ ॥ శ్రీశుకః ॥ అథోచుర్మునయోరాజన్నాభాష్యానకమంచుభిమ్ । సర్వే
 షాంశృణ్వతాంరాజ్ఞాంతథైవాచ్యుతరామయోః ॥ ౩౪ ॥ కర్మణాకర్మనిహారవిషసాధునిరూపితః ।

హంకుర్విత్వభావః సమకీంభక్త్యా యథా పూర్వం తపఃపతప్యతామితి నైత్యాచూః ఉత్పిక్తా ఉద్రిక్తాయాభక్తిః తయా అపహృతః ఆశయల
క్షణోజీవమోక్షోయేషాం తపఃపూర్వభాగవద్గతిమాపుః నాస్య ఇతి ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ తదితి ॥ ఉపసంగృహ్య చరణౌపాణిభ్యాం ధృత్వా బభా
షేదమితి సంధిరాషాః ॥ ౨౮ ॥ సమ ఇతి ॥ సర్వదేవా యేషు తేభ్యః ॥ శ్రు ॥ యావత్త్వేదేవతాస్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రహ్మణేవ సంతీతి శ్రు
తేః యేన కమణీయథా కృతేన వా కమణీం నిహానో నిరాసాభవతి తదుచ్యతాం ॥ ౨౯ ॥ శ్రీకృష్ణం హిత్యా అస్తాకృష్ణతీతి విస్తీ
తాకృత్యా హనారదః ॥ నెతి ॥ బుభుత్సయా బోధ్యమిచ్ఛయా ॥ ౩౦ ॥ సన్నికషణ ఇతి ॥ తత్ర త్యః గంగా తీరవాసీ ॥ ౩౧ ॥ శ్రీకృష్ణ అభావ
త్వమాశంకమాసః అవిద్యా విజృంభిత ఇత్యాహ ద్వాభ్యాం ॥ యస్యేతి ॥ అనుభూతిః జ్ఞానం కుతశ్చిదపిన సరిష్యతిన సశ్యతి తదేవాహ కా
తనకకటికాఫలవత్ అస్య విశ్వస్య లయోత్పత్త్యా దినాపి స్వతపఃవిద్యదావివత్ అస్య స్తాచ్చ ముద్గరాదివఘటః గుణతోరూపాగ్యంతరో
త్పత్త్యైవ పూర్వరూపాదినా శేదేహాదిః ॥ ౩౨ ॥ తమితి ॥ తంపివంకుతశ్చిగపి అవ్యాహతానుభవం అతపివ ఈశ్వరం కించ అద్వితీయం
శ్రీకృష్ణం అజ్ఞః ప్రాకృతః ఉపగూఢమాచ్ఛన్నం మనుష్యం మనైతత్వైః కైశ్చ కర్మాదిభిః తత్ర కైశ్చారాగాదయశ్చ తర్హివ కా
జికర్మాజీవ తత్పరిపాకేసుఖదుఃఖచ సత్త్వాదుగుణానాం పునః పునః ప్రవాహశ్చ తైః ప్రాణాదిభిశ్చ స్వవిభవైః స్వకర్మైః అత్ర

దృష్టాంతః - మేఘహిమోపరాగైః అశ్రుతుమరరాహుభిః స్వవిభవైః సూర్యమివేతి || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || చిత్తస్యేతి || చిత్తస్య ఉపశమః ఉపశమః
మహాతుః - గూగోమోక్షోపాయశ్చ - శనై రాత్న వోముదమావహతీతథా - సుగమః ప్రవృత్త్యా శ్రయత్వాత్ ధమశ్చ ఆవశ్యకః - అస్య
భావిహితాకరణేన మత్స్యప్రసంగాత్ || ౩౬ || సను || శ్రు || సకర్తృణానప్రజయాధనేన త్యాగేనైతే అమృతత్వమానశురిత్యాదినా త్యాగపైన్
వవిహితత్వాత్ కథంకర్తృమోక్షోపాయశ్చ త్యాగశంక్యతాదావేవ త్యాగస్యాశక్యత్వాదిత్యాగయేనాహుస్యాధాచతుభిః || అయమితి ||
స్వస్యయనః స్వస్తిక్షేమం తుయతేనైతేతథా - శ్రద్ధాయానిష్ఠా మతయా - శుక్లేన శుద్ధేన ఆపైసవిత్తేన పూరుషః - ఈశ్వరః ఆజ్యేతేతియత్ వి
షయపంథాః || ౩౭ || స్వస్యయనత్వమాహుః || విత్తేషణామితి || విత్తఫలభూతై ర్యజ్ఞైర్దానైశ్చ విత్తేషణాం విత్తేచ్ఛాం విస్మయేత్ - గృహైః గృ
హాచితైర్భాగై ర్దానసుతైషణాం విస్మయేత్ - తదనుభవేనైవ తదాత్మక్యనివృత్తేః దేహేషు తే ఆత్మనః స్వగాదిలోక్తేషణాం చ కా
లైసమయానుసంధానైసవిస్మయేత్ - దేవహవసుదేవ - యద్వా - దేవకాలేన దేవానామపిమృత్యుశామృత్యుహేతుభూతేనైత్యభావః || ౩౮ ||

యచ్చధ్యాయజేద్విష్ణుం సర్వయజ్ఞేశ్వరం మఖైః || ౩౯ || చిత్తస్యోపశమో యంవై కవిభిశ్చాస్త్రచ
తుమా | దశైతస్సుగమోయోగోధర్మశ్చాత్మముదావహః || ౪౦ || అయం స్వస్యయనః పంథాద్విజా
తేగృహమేధినః | యచ్చధ్యాయాస్తవిత్తేన శుక్లేనేజ్యేత పూరుషః || ౪౧ || విత్తేషణాయజ్ఞదానైగృహ
హై ర్దానసుతైషణామ్ | ఆత్మలోకేషణాం దేవకాలేన విస్మయేత్ || ౪౨ || గ్రామేత్యక్తేషణాస్స
ర్వేయయుధీరాస్తపోవనమ్ || ౪౩ || ఋణై స్త్రిభిర్ద్విజౌజాతౌ దేవషిపితృణాం ప్రభౌ | యజ్ఞా
ధ్యయనపుత్రైస్తాన్యనిస్తీర్యత్యజాపతేత్ || ౪౪ || తస్మత్స్వధ్యముక్తోద్వాభ్యాంవై ఋషిపిత్రీమహా
మామతే | యజ్ఞే దేవణామున్ముచ్యనిఋణోశరణోభవ || ౪౫ || వసుదేవభవాన్నూనంభక్త్యా
పరమయాహరిమ్ | జగతామీశ్వరం ప్రాచాతన్యదాప్యంపుత్రతాంగతః || ౪౬ || శ్రీశుకః || ఇతి త
ద్వచనం శ్రుత్వా వసుదేవో మహామహాః | తాన్యపీనృత్విజౌవద్రే మూర్ధ్నా నమ్యత్ర సాద్యచ || ౪౭ ||
తవ నమృషయో రాజా వృతాధర్మేణ ధార్మికమ్ | తస్మిన్నయాజయత్కౌత్సే మఖైరుత్తమకల్పితైః ||
౪౮ || తద్దీప్తాయాం ప్రవృత్తాయాం వృష్ణయః పుష్కరప్రజః | స్నాత్వా సువాససో రాజా రాజానశ్చ స్వ
లంకృతాః || ౪౯ || తన్మహిష్యశ్చ ముదితానిష్కం త్యస్సువాససః | దీప్తౌ శాలాముపాజన్తుస్సాన్విలి
ప్తావస్తుపాణయః || ౫౦ || నేమర్మదంగపటహశంఖభేర్యా నకాదయః | ననృతునటనతాక్యస్తు
ప్తుపుస్సుతమాగధాః || జగుస్సుకం త్యోగంధర్వ్యస్సంగీతం సహభతృకాః || ౫౧ || తమభ్యషించన్
విధివదక్తమభ్యక్తమృత్విజః | పత్నిభిరస్తాచశభిస్సోమరాజమివోమభిః || ౫౨ || తాభిర్మూలవలయై
హోరనూపురకుండలైః | స్వలంకృతాభివిభవైర్దీప్తీతోజనసంవృతః || ౫౩ || తస్యత్విజౌమహా
రాజనూత్నకౌశేయవాససః | ససదస్యావిరేజుస్తేయథావృతహానోధ్వరైః || ౫౪ || తథారామశ్చ కృ
ష్ణశ్చ సైన్యైస్సైన్యబంధుభిరన్వితౌ | విరేజతుస్సుతై ర్దానైర్జీవేశోస్వవిభూతిభిః || ౫౫ || ఈజేనుయ
జ్ఞం విధినా అగ్నిహూత్రాదిలక్షణైః | ప్రాకృతైర్వైకృతైర్వైర్జ్యేష్టైర్వజ్ఞానక్రియైశ్చరమ్ || ౫౬ ||

అత్రాచారం ప్రమాణయతి || గ్రామిణి || ౩౯ || కించ || ఋణైః || తథాచ శ్రుతిః || జాయమానో వై బ్రాహ్మణ స్త్రిభిః ఋణా వాజాయ
తే బ్రాహ్మచర్యేణ షిభ్యోయజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయాపితృభ్య ఇత్యాది - తాన్యనిస్తీర్యతేషాం ఋణస్య సాకృత్యతథాచమనః || శ్లో || ఋణాని
శ్రీగృహాకృత్యమనోమోక్షేనైవేశయేత్ | అసాకృత్యమోక్షంతు సేవమానో ప్రజత్యభః || ౪౦ || త్వమితి || నిఋణాః నిఋణా క్షయః - అశ
రణాభవగృహాత్ ప్రవ్రజ || ౪౧ || కించ - అవిశుద్ధ చిత్తానాం అయం క్రమః త్వంతుకృతాధావైత్యాహుః || వసుదేవేతి || ప్రాచాత్ అ
చితవాక్ - యద్యన్తుర్వాంయువయాః || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || తదితి || స్వాల్లిప్తాః కంకుమాదిభిః - వస్తుపాణయః గృహ తాహాణ
హస్తాః || ౪౫ || ౪౬ || తమితి || అక్రంశేత్రయాః అంజనేన - అభ్యక్తం సర్వాంగైః సవనీతేన || ౪౭ || తాభిరితి || తాభిః పత్నిభిః సహితః ష్టి
తః విరేజే || ౪౮ || ౪౯ || తథేతి || జీవేశాసర్వజీవానామీశ్వరా || ౫౦ || ఈజిణి || అనుయజ్ఞం ప్రతియజ్ఞం - అహ్నతసర్వాంగాః ప్రాకృ
తాః జ్యోతిష్టామదశాపూర్ణామానూదయః - తేభ్యశ్చ దనాలింగాదిభిరతిదేశప్రాప్తాంగాః వైకృతాః సార్యసత్ప్రాయః - తైస్సైన్యైః ప్ర

౯౪౬ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంభే - చతురశీతమోధ్యాయః.

వ్యంపురోదాశాదిః - జ్ఞానం మంత్రః - త్రియాకర్త - తేజామిశ్వరం ॥ ౫౨ ॥ ౫౩ ॥ పత్నీసంయజేతి ॥ సస్నుః స్నానంచక్రుః ॥ ౫౪ ॥ హ
త్వేతి ॥ ఆశ్వభ్యః శునోభివ్యాప్య - అన్నైసపూజయత్ అపూజయత్ ॥ ౫౫ ॥ బంధూనితి ॥ బంధ్యానీ చారణాంతాః - పారిబహాణప్రీ
తిదానైసచఅపూజయత్ ॥ ౫౬ ॥ సదస్యేతి ॥ తెచసర్వప్రయయః ॥ ౫౭ ॥ ప్రయాజేతేమంచిద్విశేషమాహ ద్వాభ్యాం ॥ ధృతరాష్ట్ర ఇతి ॥
అనుజ్ఞావిదురః - పాథాః యుధిష్ఠిరభీమాజానాః - యజ్ఞానకులసహదేవ ॥ ౫౮ ॥ బంధూనితి ॥ సాహృదైసత్త్విన్నానితే తాం సి యేమాం
తే ॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥ వసుదేవ ఇతి ॥ మనోరథోఽజ్ఞావిషయః - తమేవమహాణావం ॥ ౬౧ ॥ భ్రాతరితి ॥ శూరాణాం బలేన - యోగినాం జ్ఞాననాపీ

అథర్వీగ్న్యోదదాత్తా లెయథామ్నాతలసదశీణాః ॥ స్వలంకృతేభ్యోలంకృత్యగోభూకన్యామహాధ
నాః ॥ ౫౩ ॥ పత్నీసంయజావభృథైశ్చరిత్వాథమహాషణయః ॥ సస్నూరామప్రాదేవిప్రాయజమా
నపురస్సరాః ॥ ౫౪ ॥ స్నాత్వాలంకారవాసాంసివందిభ్యోదాత్తథాస్త్రియః ॥ తతస్స్వలంకృతాః
వణానాశ్వభ్యోన్నైసపూజయత్ ॥ ౫౫ ॥ బంధూనదారాసనుతాః పారిబహాణభూయ
సా ॥ విదభాకోసలకురూకాశీకేకయస్సంజయాః ॥ ౫౬ ॥ సదస్యత్విక్కురగణాన్సభూతపితృచా
రణాః ॥ శ్రీనికేతమనుజ్ఞాప్యశంసంతఃప్రయయఃక్రతుమ్ ॥ ౫౭ ॥ ధృతరాష్ట్రోనుజఃపాథాభీష్ట
ప్రాణౌపృథాయమా ॥ నారదోభగవాన్వ్యాసస్సహృత్సంబంధిబాంధవాః ॥ ౫౮ ॥ బంధూన్పరిష్వ
జ్యయదూసాహృదాక్లిన్నచేతసః ॥ యయువిరహాకృచ్ఛేణస్వదేశాంశ్చమరప్రభాః ॥ ౫౯ ॥ నందస్తు
సహగోపాలైర్బృహత్యాపూజయాచితః ॥ కృష్ణరామౌగ్రసేనాద్యైన్యవాశ్శీర్ష్యంధువత్సలః ॥
౬౦ ॥ వసుదేవోంజసోత్తీర్యమమోరథమహాణవమ్ ॥ సుహృద్వృతఃప్రీతమనానందమాహకరేస్పృ
శః ॥ ౬౧ ॥ వసుదేవః ॥ భ్రాతరీశకృతఃపాశోన్మణాయస్సేహసంజ్ఞితః ॥ తంమస్త్యజమహంమన్యే
శూరాణామపియోగినామ్ ॥ ౬౨ ॥ అస్మాస్వప్రతికల్పేయంయత్ప్రతాజ్ఞేషుసత్తమైః ॥ మైత్ర్యపి
తాఫలాచాపిననివతేతకహిచిత్ ॥ ౬౩ ॥ ప్రాగకల్యాస్తుమశలంభ్రాతనోనావరామహి ॥
అధునాశ్రీమదాంధాత్మోనపశ్యామఃపురస్థీనితా ॥ ౬౪ ॥ మారాజ్యశ్రీరభూత్పుంసశ్రేయస్తామస్య
మానద ॥ సుజనానుతబంధూన్వానపశ్యతియయాంధదృక్ ॥ ౬౫ ॥ ఎవంసాహృదశైధిల్యచిత్తతనకమం
దుభిః ॥ గురోదత్తతృతామైశ్రీంస్తరన్నశ్రువిలోచనః ॥ ౬౬ ॥ నందస్తుసఖ్యఃప్రియకృత్యైష్టా
గోంవిదరామయోః ॥ అద్యశ్వశ్రితిమాసాంస్త్రియదుభిమానితోవసత్ ॥ ౬౭ ॥ తతఃకామైఃపూగ్య
మాణస్సప్రజస్సహబాంధవః ॥ పరాధ్యాభరణైమనానానఘ్యుపరిచ్ఛదైః ॥ ౬౮ ॥ వసుదేవౌగ్ర
సేనాభ్యాంకృష్ణోద్ధవబలాదిభిః ॥ దత్తమాదాయపాఃరిబహాంయదుభియాపితోయయా ॥ ౬౯ ॥ నందో
గోప్యశ్చగోపాశ్చగోవిందచరణాంబుజే ॥ మనఃక్షిప్తంపునహాతుమనీశామధురాంయయుః ॥ ౭౦ ॥ పాం
డవాశ్చమహాత్మానఃపుథాచమునిసత్తమాః ॥ అనుజ్ఞాతాఃకేశవేనబాష్పగద్గదభాషిణః ॥ శక్రప్రథం
యయుస్సర్వైస్సజనైఃపరివారితాః ॥ ౭౧ ॥ బంధుమప్రతియాతేషువృష్ణయఃకృష్ణదేవతాః ॥ వీత్యప్రా
వృషమాసన్నాయయుద్వారవతీంపుగీమ్ ॥ ౭౨ ॥ జనైభ్యఃకథయాంచక్రుర్వసుదేవమహాత్మవమ్ ॥
యదాసీద్గీర్ణయాత్రాయాంసుహృత్సందశానాదికమ్ ॥ ౭౩ ॥

త్యభాః ॥ ౬౨ ॥ తత్తుకుతస్తత్రాహ ॥ అస్మాస్వీతి ॥ కృతాజ్ఞేషుకృతముపకారమజానత్సు - సత్తమైభావద్భిః - అప్రతికల్పాఅపహ
మైశ్రీయమపితా - అభూపిప్రత్యుపకారశూన్యాపి - కహిచిత్యద్యస్తాన్ననివతేత - తస్మాదీశకృతఃపాశోయంభవతామపిగమ్య
అథిత్యభాః ॥ ౬౩ ॥ అభలత్వమేవాహ ॥ ప్రాగితి ॥ హేభ్రాతఃఅకల్యాఃఅనమథాత్వాత్వఃకుశలంప్రియంసహ్యచరామనకృతవంతోవ
యం - అధునాశ్రీమదేనాంధాన్యక్షీణియేషాంతే ॥ ౬౪ ॥ మేతి ॥ రాజ్యశ్రీఃమాభూత్థాందసఃఅడాగమః ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ నందఇతి ॥ అద్య
శ్వఇతి - ప్రాతనిగ్రామేఅద్యైవాపరాష్టాగమ్యతామితిఅపరాష్టానిగ్రామేశ్వగమ్యతామితి - పునఃపునరేవంమానితః ॥ ౬౭ ॥ ౬౮ ॥
వసుదేవేతి ॥ యాపితఃమహతాస్సైన్యేనప్రథాపితః ॥ ౬౯ ॥ ౭౦ ॥ ౭౧ ॥ ౭౨ ॥ జనైభ్యఃఇతి ॥ యదుదేవస్యవసుదేవస్య - మహాత్మవంయజ్ఞా

దివిక్షణం - సుహృత్సందేశనాదికంచెల్లి 23|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం - చతురశీతమధ్యానాభ్యాసః||
శ్లో|| పంచాశీతమేరామకృష్ణాసంప్రాధికతాస్తుతా| పిత్రేజ్ఞానమథోమాత్రేమృతాపుత్రానయచ్ఛతామ్|| సందయత్వాకురుక్షేత్రేయా
త్రాయాం సుహృదోబహుభా|| తత్త్వజ్ఞానంతతఃపిత్రోరాదిశస్తృతసూనుభిః|| ౧|| మునీనామితి|| ధామప్రభావః - తత్సూచకం - జాతవిస్త్రం
భః ఉత్పన్నవిశ్వాసః - పరిభాష్యసంబోధ్య|| ౨|| కృష్ణేతి|| అస్యవిశ్వస్య - యత్నాత్మోస్వరూపధూతంకారణం - ప్రధానపురుషానామప
రాతయారపికారణత్వేనశ్వరాచ - సూక్ష్మాద్వాంయువామితిజానే|| 3|| సన్నిదంవిశ్వమనైకైఃకారకైర్జాయమాసం - కుతఃప్రధానపురు
షాత్కం - కుతస్తరామావయోస్తత్కారణత్వేనశ్వరత్వం - తత్రాహ|| యత్రేతి|| యత్రఅధికరణే - యేనకత్రాకరణేనచయతః అపా
దానాత్ - యస్యసంబంధేనషష్ఠ్యధాన్యాకారకత్వేపినిమిత్తతోక్తా - యస్తేసంప్రదానాయ - యద్యదితిప్రయోజ్యప్రయోజకకర్తృ
కర్తృకారకేదశికాతే - సమతయోనాకస్తిభేదఃయథోక్తం || శ్లో || కరోమిత్రియమాజేననకశ్చిత్తమణావినా | భవత్యధాన్యకతాచక
రోతేఃకర్తృజాయతే - తథా|| శ్లో || కరోమ్యధాన్య యఃకతాభవితుస్సప్రయోజకః | భవితాతమపేక్ష్యధప్రయోజ్యత్వంప్రపద్యతఇ
తిచ - సత్యం - తథాప్యవస్థాభేదనభేదావివక్షితః - దృశ్యతేచావస్థాభేదః - తందువానోదనంపచతి - మృదంఘటంకరోత్తితి - తదేవంసప్త
విభక్త్యధాదశికాతాః - యథేతిచక్రియావిశేషణభూతానామస్యేషాంచఅవ్యయానామధాన్యాదితిక్రియాపదాధోపపక్షిణం -
ఎవంసర్వప్రపంచమనూద్య తత్కారణభగవత్ప్రపతాంవిధత్తే - ఇదంసాక్షాదితి - ప్రధానంభాగ్యం - పురుషఃభోక్తా - తయోరీశ్వరోభగ
వాత్త్వమేవసాక్షాదితి - తయోరైక్యమభిప్రేత్యైకవచనం || ౪|| కించ - ధారణపోషణకతాపిత్వమేవేత్యాహ|| ఏవమితి|| హేలత్తే -

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - చతురశీతితమోధ్యాయః .

శ్రీశుకః ॥ అథైకదాత్మజోప్రాప్తాకృతపాదాభివందనా । వసుదేవోభినంగ్యాహవ్రీత్యా సంకషణాచ్యుతా ॥ ౧ ॥ మునీనాంసవచశ్శ్రుత్వాపుత్రయోధామసూచకమ్ । తద్వీరైర్వజాతవిస్రంభః పరిభాస్యభ్యభాషత ॥ ౨ ॥ వసుదేవః ॥ కృష్ణకృష్ణమహాయోగి సంకషణసనాతన । జానేవామస్య యత్సాత్మాత్మధానపురుషేశరౌ ॥ ౩ ॥ యత్రయేనయతోయస్యయస్తైయద్యద్యథాయథా । స్యాదిదంభగవాసాత్మాత్మధానపురుషేశ్వరః ॥ ౪ ॥ ఏవంనానావిధంవిశ్వమాత్మసృష్టమథోక్షజ । ఆత్మనానుప్రవిశ్యాత్మప్రాణోజీవోబిభక్ష్యజః ॥ ౫ ॥ ప్రాణాదీనాంవిశ్వస్యజాంశక్తయోయాఃపరస్యతాః । పారతంత్ర్యదైవసాదృశ్యాద్దేవయోశ్చైష్టైవచేష్టతామ్ ॥ ౬ ॥ కాంతిస్తేజఃప్రభాసత్తాచంత్రాగ్న్యకక్షువిద్యుతామ్ । యత్స్థైర్యంభూభృతాంభూమేవృత్తిగంధోధతోభవాన్ ॥ ౭ ॥ తపణంప్రాణనమపాందేవత్వంతాశ్చతద్రసః । ఓజస్సహూబలంచేష్టాగతివాన్

ప్రాణః క్రియాశక్తిః - జీవోజ్ఞానశక్తిశ్చ సత్త్వమైవ బిభక్షితి || ౧ || సమప్రాణాదీనాం విచిత్రశక్తీనాం కారణత్వా వగమూలకథంప
రమేశ్వరస్యైవ కారణత్వేన సర్వాత్మకత్వముచ్యత ఇత్యాశంక్యప్రాణాదిశక్తయోపితస్యైవేత్యాహ || ప్రాణాదీనామితి || ప్రాణః ప్రకృ
తిభూతం సూత్రం - తదాదీనాం విశిష్టసృజాం విశిష్టకారణానాం యాశ్చక్తయః - తాః పరస్య పరమకారణస్య పరమేశ్వరస్యైవ - కుతః పాఠ
తంత్రాత్ - యథావేదశక్తీనాం బాహస్య అమితపురుషస్య తద్వదిత్యధాః - నను భగవతః ప్రాణాదివగ్గోస్య చ స్వాతంత్ర్యమైవ కింస
స్యాత్ అతిఆహ - వై సాదృశ్యాద్వయోరితి - చేతనాచేతనత్వేన విసదృశత్వాత్ ద్వయాః - అచేతనప్రాణాదివగ్గోస్య చేతనపారతంత్ర్యమే
వ యుక్తమిత్యధాః - యదాప్రాణాదిమద్వయోద్వేగయోరేవ తావద్విసదృశత్వం విరుద్ధక్రియాకారిత్యాత్ - కింపున బహునానాం - త
స్మాదేతేన సర్వజ్ఞేన సర్వశక్తీనామధిష్ఠితానామైవ విశిష్టకార్యారంభకత్వం యుక్తం - నన్వతంత్రాణామితి - తథాచోక్తం || శ్లో || యదైతే
సంహతాభావాభూతేంద్రియమనోగుణాః | యదాయతననిమాణేన శేకుబ్రాహ్మవీత్తమ | తదాసంహత్యచాన్యోన్యం భగవచ్ఛక్తిచోది
తాః | సదసత్త్వముపాదాయచోభయం ససృజాహ్యేదక్షితి - తథా || శ్లో || నానాత్వాత్స్వక్రియానీశాః ప్రాచుః ప్రాంజలయోవిభుమి
త్యాది - సమప్రాణాదీనాం క్రియాకారత్వం శక్త్యభావేకుతస్త్వదిత్యహ - చేష్టివచేష్టతామితి - చేష్టమానానామైవంచేష్టైవ - నశక్తిః
యథావాయాశ్చక్త్యాత్ ప్రాణాదీనాంచలసం - యథాచపురుషస్య శక్త్యాశరాణాంవేదజితి || ౬ || పారతంత్ర్యమేవప్రపంచయతిపంచ
భిః || కాంతిరితి || చంద్రస్య కాంతిః - అగ్నేస్యైజః - ఆకాశస్య ప్రభా - ఋక్షవిద్యుతాంసంతా - స్ఫురణమాప్రిణసత్త్వం - అథాతోవస్తు
తోభవా - తథాచ || శ్లో || సతత్రసూర్యభాతినచంద్రతారకం నేమావిద్యుతోభాంతికుతోయమగ్నిః | తమైవభాంతమనుభాతినర్వంత
స్యభాసాసర్వమిదం విభాతీతి తథాచస్త్రుతిః || శ్లో || యదాదిత్యగతంతేజోజగద్భాసయతేభిలమ్ | యచ్ఛంద్రమసియచ్ఛగ్నోతతేజోవిధి

మామకమితి భూమేవృత్తిః ప్రాణినామాధారశ్చైవతత్సం - గంధశ్చభవాన్ - తవైవశక్తిరిత్యథాః || ౭ || కించ || తపణమితి || హేదేవ -
అపాంతపణంత్య పిజనకత్వం - ప్రాణసంజీవనహతుత్వం - తాతపశ్యతాసంగసశ్చ త్వమేవ - కించ - వాయోరోజ అదితవై వశక్తిః ||
౮ || దిశామితి || దిశాముపాధిక్యతాకాశప్రదేశానామప కాశః దిశశ్చత్విం - ఖంచసామాన్యకాశః - తదాశ్రయః స్ఫోటశ్చశబ్దతన్మా
త్రంపరావస్థావాగిత్యథాః - నాదః పశ్యంతీ - ఓంకారః మధ్యమా - వణశ్చ - ఆకృతీనాం సదాధానాం సృభక్తృతిః పృథక్తరణమభి
ధానం యస్మాత్తత్పదం - వణపదాధ్యాత్మికావై ఖరీచత్వమిత్యథాః || ౯ || ఇంద్రియమితి || ఇంద్రియాణామింద్రియవిషయప్రకాశ
సశక్తిః - దేవాశ్చ ఇంద్రియాధిష్ఠాతారః - తదనుగ్రహః తేషామధిష్ఠానశక్తిశ్చత్వం - అవబోధః వ్యవసాయశక్తిః - అనుస్మృతిః స్మృతీసం
ధానశక్తిః || ౧౦ || భూతానామితి || భూతానాంకారణంభూతాదిస్తామసోహంకారస్త్వమసి - ఇంద్రియాణాంకారణంవైజసఃరాజసో
హంకారస్త్వం - వివిధంఅధిదైవాధ్యాత్మభేదేనకల్ప్యంత ఇతివికల్పః దేవాః - తేషాంకారణంవైకారికస్సాత్త్వికోహంకారశ్చత్వం -
అనుశాయినాంజీవానాంసంసారకారణంప్రధానంత్వం || ౧౧ || అపిచ || సశ్వరేష్యిత || సశ్వరేషునాశశీలెషు - ఇహపితేషుభావెషు - యద
సశ్వరమవశిష్యమాణంరూపం - తత్త్వమసి - ద్రవ్యవికారేషుమృత్తు వణాదికార్యేషు టకుండలాదిషు సశ్వరేషుద్రవ్యమాత్రంమృ
త్తువణమాత్రంఅనశ్వరంయథాతద్వత్ || ౧౨ || సమత్రిగుణాత్మకకార్యరూపాపిత్వమిత్తుక్తత్వాత్కథ మనశ్వరత్వంతప్రాహ ||
సత్త్వమితి || తదస్యత్రయస్తత్త్వజ్ఞామాశ్చమహదాయః - అగ్ధాసాక్షత్ - త్వయిపరబ్రహ్మణీకత్వితాః || ౧౩ || తస్మాదితి || తస్మాన్నసం

యోస్తవేశ్వర || ౮ || దిశాంతస్పనువకాశోసిదిశః ఖంస్ఫోటఆశ్రయః | నాదోవణస్తస్వమోంకారఆకృ
తీనాంపుథక్తృతిః || ౯ || ఇంద్రియంత్యింద్రియాణాంతస్పందేవాశ్చతదనుగ్రహః | అవబోధోభవాన్
బుద్ధిజీవస్యానుస్మృతీస్తతీ || ౧౦ || భూతానామసిభూతాదిరింద్రియాణాంచతైజసః | వైకారికోవి
కల్పనాంప్రధానమనుశాయినామ్ || ౧౧ || సశ్వరేష్యితహభావెషుతదసిత్వమనశ్వరమ్ | యథాద్రవ్య
వికారేషుద్రవ్యమాత్రంనిరూపితమ్ || ౧౨ || సత్త్వంరజస్తగుణిగుణాస్తదస్యత్రయశ్చయః | త్వ
య్యద్ధాబ్రహ్మణిపరకల్పితాయోగమాయయా || ౧౩ || తస్మాన్న సంత్యమీభావాయహిత్వయివి
కల్పితాః | త్వంచామీషువికారేషుహ్యన్యథావ్యావహారికః || ౧౪ || గుణప్రవాహపతస్త్విన్నబుధాస్తస్వ
ఖిలాత్మని | గతింసూక్ష్మావబోధేనసంసరంతీహకర్మభిః || ౧౫ || యదృచ్ఛయానృతాంప్రాప్యసుకల్యా
మిహదుర్లభామ్ | స్వాధేప్రమత్తస్యవయోగతంతస్త్వాయయేశ్వర || ౧౬ || అసావహంమమైవే
తిదేహస్యాస్యాన్వయాదిషు | స్నేహపాశైర్నిబధ్నాతిభవాన్సర్వమిదంజగత్ || ౧౭ || యువాం
ననస్సుతాసాతూత్ప్రధానపురుషేశ్వరౌ | భూభారక్షత్రక్షవణాయావతీశోతథాత్థహి || ౧౮ || త
త్తైగతోస్త్వరణనుద్యవదారవిందమాపన్నసంస్మృతిభయాపహమాతబంధోపతావతాలమలమింద్రి
యలాలసేనమత్యాత్మదృక్త్వయిపరేయదపత్యబుద్ధిః || ౧౯ || సూతీగృహేననుజగాదభవానజో
నౌసంజజ్ఞిత్యనుయుగంనిజధర్మగుప్త్యై | నానాతనూగ్గగనవన్విదధజ్జహాసికోవేదభూన్న ఉరుగాయ

తి - సశ్వసతాంకథంప్రతీతిరతఆహ - యహితి - యదావికల్పితాస్తదైవప్రతీతిమాత్రేణత్వయిసంతి - త్వంచామీషుతథైవకారణతయా
అనుగతః - అన్యథాతుఅవ్యావహారికః నివికల్పః త్వమేవావశిష్యసగత్యథాః || ౧౪ || ఎవంరూపత్వాదజ్ఞాననిబంధశ్చసంసారఇత్యా
హ || గుణప్రవాహఇతి || సూక్ష్మాంనిప్రపంచాంగతిం - అబుధాః అవిద్వాంసః - అబుధేతివాపాతః - అతః అబోధేనదేహాభిమానేన -
కృతైఃకర్మభిస్సంసరంతీతి || ౧౫ || ఎవంతయోస్తత్త్వంనిరూప్యతదప్రాప్త్యశోచతి || యదృచ్ఛయేతి || సృతాంమనుష్యతాం - సుకల్యాం
పటుతరేంద్రియాం || ౧౬ || అహోకమితిప్రమత్తోసి - త్వయాబముఖిఃపాశైర్నిబధ్నత్వాదిత్యాహ || అసావితి || అన్యదేహస్యఅన్వయాదిషు
పుత్రాదిషుచ - మమైవైతఇతి || ౧౭ || అహోత్వత్ప్రణారావయోఃకిమిదమారోప్యతేఅతఆహ || యువామితి || భూభారక్షత్రక్షవణభాం
అవతీశో - తథాహి - నిశ్చింతంతకథయసి || ౧౮ || తదితి || తత్తస్మాత్ - అరణంశరణం - ఆపన్నానాంసంస్మృతిభయమపహంతీతితథాత
త్ - సమత్వమతిసుభీష్యథాకింనివికల్పసేఅతఆహ - వితావతేతి - ఇంద్రియలాలసేనఇంద్రియాధాత్మస్థయాయత్యేనఇంద్రియలాలసేన
మత్యైశరీరేఆత్మదృక్ఆత్మబుద్ధిఃఅహం - త్వయిచపరపరమేశ్వరేఅపత్యబుద్ధిరస్మి - తేనఅలమలంపర్యాప్తమితి || ౧౯ || సమకుతవివరి
హంపరమేశ్వరఇతితప్రాహ || సూతీగృహఇతి || అనుయుగంప్రతియుగం - యదాసుతపాఃపుష్కరిలియుగం - నౌఅవయోః - యదాతక
శ్యపఃఅదిశ్యేతియుగం - అధునాచవసుదేవఃదేవకీలియుగం - వివంహిప్రతియుగంఅజపివాహంసంజజ్ఞైఅవతీణాఇతి - భవాన్సనుజగా
ద - సమఅన్యోసాచతుర్భుజోదేవఇతితప్రాహ - నానాతనూరితి - గగనపదసంగఎవత్వం - భూమ్నఃసర్వగతస్య - విభూతిరూపాఃమాయాః ||

౨౦॥ ౨౧॥ వచః॥ ఉపమన్త హేమపన్నం మన్యామహా - సముద్దిశ్య విషయాకృత్య - తత్త్వగ్రామః తత్త్వగ్రామః - ఉదాహృతః స
మ్యక్ నిరూపితః॥ ౨౨॥ ఇమామేవదృష్టిం సర్వత్ర విధత్స్వేత్యాహ॥ అహమితి॥ ఏవం విమృశ్యాః బ్రహ్మత్వేనైవాన్వేషణీయాః కించ - స
చరాచరంజగదపి॥ ౨౩॥ సమనానావికార వతాంకుతోబ్రహ్మత్వం - సబ్రహ్మణవివోపాధిభర్తై బహుభాషప్రతీతే రితి సద్విష్టాంత మా
హద్వాఖ్యాం॥ ఆత్మేతి॥ యథాభాదిభూతానితత్త్వతేషు ఘటాదిషు - అవి స్తిరోభావాదికం యాంతి - ఏవమసావాత్మాపిత్యస్య పైగుణైః
కృత్యాతత్త్వతేషు దేహేషు బహుభాషాయతేషు శబ్దయథాశయం యథోపాధి - అవిభావవిరోధావాదిరూపేణ ప్రతీయతే - సవస్తుతః - కు
తః - వికః బహుభా - స్వయంజ్యోతిః గృశ్యత్వేన - నిత్యః అనిత్యత్వేన - అస్యః అనస్యత్వేన - నిగుణః సగుణత్వేనైత్యాది - బహుభాత్వం ప్ర

విభూతిమాయాః । ౨౦ । శ్రీశుకః ॥ ఆకణ్ఠ్యేదంపితు వాక్యంభగవాన్సాత్వ తషభః । ప్రత్యా
హప్రశ్రయానమ్రుఃప్రహసన్లక్ష్మణ్యాగిరా । ౨౧ । శ్రీభగవాన్ ॥ వచోవస్సమవేతాథంతాతైత
దుపమన్త హే । యన్నఃపుత్రా సముద్దిశ్యత త్త్వగ్రామఉదాహృతః ॥ ౨౨ ॥ అహంయూయమసా
వార్యమెచద్వారకాకసః । సర్వేష్యేవంయదుశ్రేష్ఠవిమృశ్యాన్సచరాచరమ్ । ౨౩ । ఆత్మాహ్యక
స్త్వయంజ్యోతినితోమ్యో నిగుణోగుణైః । ఆత్మస్యపైస్తత్త్వ తేషుదేహేషుబహుధేయతే ॥
ఖంవాయుజ్యోతిరాపోభూస్తత్త్వ తేషుయథాశయమ్ । ఆవిస్తిరోల్పభూర్భేకనానాత్వంయాత్యసా
వపి । ౨౪ । శ్రీశుకః ॥ ఏవంభగవతారాజవసుదేవఉదాహృతమ్ । శ్రుత్వావినష్టనానాధీస్తాష్టిం

— శ్రీ స్వరోద్ధీధాదినామకష్టభానయనాదికథాప్రారంభఘట్టః —

ప్రీతమనాభూత్ ॥ ౨౫ ॥ అథతత్రకురుశ్రేష్ఠదేవకీసర్వదేవతా । శ్రుత్వానీతంగురోఃపుత్రమా
త్మజాభ్యాంసువిస్మితా । ౨౬ ॥ కృష్ణరామాసమాశ్రావ్యస్వపుత్రాకంసహింసితా । స్మరంతీకృ
పణం ప్రాహవైక్లబ్యా దశ్రులోచనా । ౨౭ ॥ దేవకీ ॥ రామరామాప్రమేయాత్మకృష్ణయోగే
శ్వరేశ్వర । వేదాహంవాంవిశ్వ సృజామీశ్వరావాదిపూరుషే । ౨౮ ॥ కాలవిధ్వస్తసత్త్వానాంరా
జ్ఞాముచ్చాస్త్ర వర్తినామ్ । భూమేభానాయమాణానామవతీశోకిలాద్యమే । ౨౯ ॥ యస్యాంశాం
శాంశభాగేనవిశ్వోత్పత్తిలయాదయః । భవంతికిలవిశ్వాత్కృతంతాప్తద్యాహంగతింగతా । ౩౦ ॥ చిరా
న్మృతసుతాదానే గురుణాకిలచాదితా । అనిన్య ఘఃపితృస్థానాద్గురవేగురుదక్షిణామ్ । ౩౧ ॥ తథామే
కురుతంకామంయువాంయోగేశ్వరేశ్వరా । భోజరాజ హతాపుత్రాకామయేద్రష్టుమాహృ
తా । ౩౨ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఏవంసంచోదితామాత్రారామఃకృష్ణశ్చ భారత । సుతలంసంవివిశతు
యోగమాయాముపాశ్రితా । ౩౩ ॥ తస్మిన్ప్రవిష్టాపుపలభ్యదైత్యరాడ్విశ్వాత్కదైవంసుతరాం
తథాత్మనః । తద్దశనాహ్లాదపరిపుతాశయస్స ద్యస్సముత్థాయననామసాన్వయః ॥ ౩౪ ॥ తయోస్స
మానీయవరాసనంముదానివిష్టయోస్తత్రమహాత్మ సోస్తయోః । దధారపాదావవనిజ్యతజ్జలంసబృం
దఆబ్రహ్మపునద్యదంబుహ ॥ ౩౫ ॥ సమహాయామాసమహాభూతిభిర్ముహూహావస్తాభరణాను
లేపనైః । స్రగ్ధాపదీపామృతభక్షణాదిభిస్త్వగోత్రవిత్తాత్మ సమపణేనచ । ౩౬ ॥ సఖింద్రసేనోభగ
వత్పదాంబుజం బిభ్రాముహుఃప్రేమవిభిన్నయాధియా । ఉవాచహానందజలాకులేక్షణఃప్రహృష్ట
రోమాన్మపగద్గదాక్షరమ్ । ౩౭ ॥ బలిః ॥ నమోనంతాయబృహలేనమఃకృష్ణాయవేధసే । సాంఖ్యయో

పంచనీయం ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ అథేతి ॥ సువిస్మితాసతీ ॥ ౨౬ ॥ కృష్ణరామావితీ ॥ సమాశ్రావ్యసంబోధ్య ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ కాలేతి ॥ భూమే
భానాయమాణానాంరాజ్ఞామథేమాంసిధనాథకం - మేమయికిలఅవతీశో - హేఅన్య ॥ ౨౯ ॥ యస్యేతి ॥ యన్యఅంశః పురుషః తస్య
అంశః మాయా - తస్యాః అంశః గుణాః తేషాంథాగేనపరమాణుమాత్రలక్షణవిశ్వోత్పత్త్యాదయః భవంతితంతాత్వాత్వాంగతింగతాస్తీ ॥
౩౦ ॥ చిరాదితి ॥ అనిన్య ఘః అనితవంతా - పితృస్థానాన్యమసదనాత్ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ తస్మిన్నేతి ॥ దైత్యరాట్బలిః - కథంభూతోవిశ్వస్యా
త్మభూతందైవం - సాన్వయః సపరివారః ॥ ౩౪ ॥ తయారితి ॥ సబృంధః సపరిజనః - కథంభూతో - పాదావవనిజ్యయగంబుయ యోరవనెజ
నాగకం - ఆబ్రహ్మబ్రహ్మణమభిన్యాప్యజగత్పునత్పవిత్రయత్వతాతేతా ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ సఖితి ॥ ఇంద్రసేనోబలిః - ప్రేమవిభిన్నయా

ప్రేమాద్రూపయాధియబి శ్రుతధారయన్ || ౩౭ || సమగతి || అసంతాయశేషాయ - బృహత్తేజశ్చైకదేశవిశ్వధారణోబృహత్తేజస్త్వై - కృష్ణాయ
చ సదానందరూపాయ - వెధసేజగద్విధాత్రై - సాంఖ్యయోగవితానాయత్యాదిపదత్రయమైక్యవిపక్షయన్ || ౩౮ || యోగేశ్వరాచమపి
మదశాశాయవామస్తాభిర్భూష్టావిత్యేతన్నాతినిత్రమిత్యాహ || దశానమితి || దుష్ప్రపమపియుష్మత్ప్రపయాకేషాంపదమలభంసు
లభమపిభవతితదాహ - రజస్తమస్త్వభావానామితి - సః - దశానం ప్రాప్తే || ౩౯ || అహోవిద్విషాదవయంసాత్త్వికభక్తేభ్యోపిసభాగ్యాది
త్యాహత్రిభిః || దైత్యైః || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || కేచిదితి || ఉద్బంధవైరణయాభక్తిస్తయా - కేచిదితివైద్యాదయః - కామతోభక్త్యాగోప్యా
దయోయాథాసన్నికృష్టాత్వదాత్తతాంప్రాప్తాః - తథాసత్త్వసంరథాఃసత్త్వావిష్టాపిసురాదయోనసన్నికృష్టాఇతి || ౪౩ || సమసాత్త్వికే
భ్యోపిరాజసాదయఃసన్నికృష్టాఇతిచిత్రంతత్రాహ || ఇదమితి || ఇదమిత్స్వరూపతఃఇత్థమితివిశేషతశ్చ || ౪౪ ||
తదేవంయద్యపివైరభావేనాపిత్యత్ప్రాప్తిభావే తథాపి - మాంసాత్త్వికంకుర్వీతిప్రాధాన్యే || తదితి || తత్తథా - సఃప్రసీద - యథానిర
పేక్షైరాస్తకాపైరపివిమృగ్యంయుష్మత్ప్రాధారవిచందం - తదేవధిషణమాశ్రయః - తస్మాదన్యద్యద్భవం - తదేవాంధమాపః - తస్మాన్నిష్క్ర

గవితానాయబ్రహ్మణేపరమాత్మనే || ౩౮ || దశానంవాంహిభూతానాందుష్ప్రపంచాప్యదులభమ్ |
రజస్తమస్త్వభావానాంయన్నఃప్రాప్తాయదృచ్ఛయా || ౩౯ || దైత్యదానవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరో
రగాః | యక్షరక్షఃపిశాచాశ్చ భూతప్రమథనాయకాః | ౪౦ || విశుద్ధసత్త్వధామ్యుద్ధాత్వయిశా
స్త్రశరీరిణి | నిత్యంనిబద్ధవైరానైవయంచాన్యేవతాదృశాః | ౪౧ || సాలోక్యంచాపిసారూప్యంసామీ
ప్యమథసాత్మతామ్ | ప్రాప్తాస్తైపుండరీకాక్షభావోహిభవకారణమ్ | ౪౨ || కేచిదుద్బంధవైరణభ
క్త్యాకేచనకామతః | నతథాసత్త్వసంరథాసన్నికృష్టాస్సురాదయః | ౪౩ || ఇదమిత్థమితిప్రాయ
స్తవయోగేశ్వరేశ్వర | నవిదంత్యపియోగేశాయోగమాయాంకుతోవయమ్ | ౪౪ || తన్నఃప్రసీదని
రపేక్షవిమృగ్యయుష్మత్ప్రాధారవిచందధిషణాన్యగృహంధమాపాత్ | నిష్క్రమ్యవిశ్వశరణాంఘ్రియ
లబ్ధవృత్తిశ్శాంతోయథైకఉతసర్వసఖైశ్చరామి || ౪౫ || శాధ్యస్తానీశితవ్యే శనిష్పాపాన్తురునఃప్ర
భో | పుమాన్యచ్చుద్ధయాశిష్ఠాచోదనాయావిముచ్యతే || ౪౬ || శ్రీభగవాన్ || ఆసన్మరీచేష్షట్సు
త్రాక్షణాయాంప్రథమేంతరే | దేవాఃకంజహసువీక్ష్యసుతాంయభితుముద్యతమ్ || ౪౭ || తేనా
సుగీమగ్నాయోనిమధునావద్యకర్తృణా | హిరణ్యకశిపోజాతాఃపుత్రాస్తైయోగమాయయా || ౪౮ ||
దేవక్యాఉదరేజాతారాజకంసవిహింసితాః | సాతాశోచత్యాత్మజాంస్తుతఇమేధ్యా సతేంతికే ||
౪౯ || ఇతపితాప్రణేష్యానోమాతృశ కాపనుత్తయే | తతశ్శాపవినిముక్తాలోకంయాస్యంతివిజ్వ
రాః || ౫౦ || స్మరోద్గీఢఃపరిష్వంగఃపతంగఃత్ముద్రభూఘ్నిణః | షడతేనుత్ప్రసాదేనపునర్యాస్యంతి
సద్గతిమ్ || ౫౧ || ఇత్యుక్త్వాతాసమాదాయఇంద్రసేనేనపూజితౌ | పునర్ద్వారవతీమేత్యమాతుః
పుత్రానయచ్ఛామ్ || ౫౨ || తాదృష్ట్వాబాలకాదేవీపుత్రస్నేహస్సుతస్తనీ | పరిష్వజ్యాంకమా

మృనిగత్వ - విశ్వస్యశరణంరక్షితారఃప్యత్యైః తేషామంప్రేమమూలమస్వతవిపక్షత్వైఃఫలాదిభిరుపలభ్యాప్రాప్తౌపిత్తీకావికాయేనశో
హం - శాంతస్సృజకపివచరామి - ఉతఅథవా - సర్వేషాంసఖాయోమహంతస్తేస్సహాయథాచరామితి || ౪౫ || కథమల్పపుణ్యానాంవి
వంభావఃసంభవతీతిచైత్రహిణయథైతన్మవైత్రథాస్తాసమశ్చయత్యాహ || శాధీతి || హాప్రభో - ఈశితవ్యాఃసర్వజీవాఃతేషామీశ - య
త్తవానుశాసనంతిష్ఠాత్రయన్ - చోదనాయాఃవిధినిషేధలక్షణాయాఃసకాశాత్విముచ్యతే - సఖిలుత్పద్భక్తిఃధికింకరస్సాన్యదితిభా
వః || ౪౬ || తదుక్తంసర్వమనుమోద్యహ్మగమనకారణంసప్రపంచంకథయితిసంచభిః || ఆసన్నితి || ఉగ్ధాయాంభార్యాయాం - ప్రథమే
అంతరస్వాయంభవమన్వంతరే - తేదేవాఃసుతాంవాచం - యభితుంయబ్ధంమైథునేనరమయితుం - ఉద్యతంఉద్యుక్తం - కంప్రజాప
తిం - జహసుఃఉపహసితవంతః || ౪౭ || తేనైతి || తేనావద్యకర్తృణాపాపేన - ఆసురీంయోనిమగ్నాఅగమన్ - అధునాతత్తణమేవ - హిరణ్యక
శిపోజాతాఇత్యర్థః - తేనయోగమాయతతోనీతాస్సంతః || ౪౮ || దేవక్యాఇతి || దేవక్యాఃఉదరేజాతాః - హిరణ్యకేషాలే -
తేచకంసేనవిహింసితాః - సాచతానాత్మజామత్వాశోచంతి - తేచేమేతనాద్యంతికేఆసతే || ౪౯ || ఇతఇతి || లోకందేవలోకం || ౫౦ ||
స్మరతి || స్మరోద్గీఢఃస్మరసహితఃఉద్గీఢః - సద్గతింమోక్షం - స్మరస్వైవపూర్వంకీర్తిమానితినామ - అతః || శ్లో || కీర్తిమంతంప్రథమజం

కం సాయానకమందుభిః | అపరాయణా సేతు క్తం || ౫౧ || ఇతి || అయచ్చ తాం అపరాయణా సతుః || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || పీఠేతి || అమృత
 త్వే హతుః - గదాభృతః పీతశేషమితి - నారాయణాంగ సంస్పృశేన ప్రతిలబ్ధం దేవావయమిత్యాత్మదశానం యైః || ౫౫ || తతి || ధామ
 దేవలోకం || ౫౬ || తమితి || మృతా నామాగమనం నిగ్రహించ శ్రీకృష్ణస్య మాయాం మేనె - తేనై వాపత్యాదిరూపేణ రచితం || ౫౭ || ౫౮ ||
 యతి || అమృతం కీర్తితాయా స్యతస్య - వ్యాసపుత్రై రితి బహువచనం పూజార్థం - జగతః అఘంభిన తీతితథాత్ - అలంకిత్యం యథా
 భవతి తథా - సకృచ్ఛాదివదితి - తదేవం మోక్ష హేతుత్వం హేతుత్వం హేతుత్వం చోక్తం - తద్భక్తానాం తు సత్త గాఢాపూరం పరమసుఖావ
 హంకణాభరణమితి - స్వయం సుఖయాపతామాహ - కించ - భగవతి కృతం ఆవేశితం చిత్తం యేన సః - తథాభూత్వా - తస్య యేను ధామకా
 లాదిభయరహితం లోకం యాతీతి || ౫౯ || ఇతి భావాధా దీపికాయాం - పంచాశీతమో ధ్యాయవ్యాఖ్యాః || * * * * *

రోప్యమూర్ఖ్యజిఘ్రు దభీక్ష్యశః || ౫౩ || అపాయయత్ స్తనం ప్రీతాపుత్రస్పృశే పరిస్సృతమ్ | మోహి
 తామాయయా విష్టోర్యయా సృష్టిః ప్రవతతే || ౫౪ || పీత్యామృతం పయస్తస్యాః పీత శేషంగదాభృతః |
 నారాయణాంగ సంస్పృశే ప్రతిలబ్ధాత్మదశానాః || ౫౫ || తేన మస్తృత్య గోవిందం దేవకీం పితరం బలమ్ |
 మిషతాం సర్వభూతానాం యయుధానువిహాయ సా || ౫౬ || తందృష్ట్వా దేవకీ దేవీ మృతా గమననిగ్ర
 మమ్ | మేనేనువిస్త్రితామాయాం కృష్ణస్య రచితాం నృప || ౫౭ || ఎవం విధాన్య ద్భూతాని కృష్ణస్య పరమా
 త్మనః | వీర్యాణ్యనంత వీర్యస్య సంత్యనం తా నిభారత || ౫౮ || శ్రీ సూతః || య ఇదమనుశ్చోతి శ్రావ
 యే ద్వామురా రేశ్చ రితగుమృత కీర్తనణా తం వ్యాసపుత్రైః | జగదఘంభిదలం తద్భక్త సత్త గాఢా
 రంభగవతి కృత చిత్తో యాతీత త్తైనుధామ || ౫౯ || * * * * *
 * * * * * శ్రీమద్భాగవతే - దశమ స్కంధే - పంచాశీతమో ధ్యాయః : * * * * *
 రాజా || బ్రహ్మ వేదితుమిచ్ఛామి స్వసారం కృష్ణ రామయోః | యథోపయోమే విజయోయానుమాసీత్పి
 తామహీ || ౧ || శ్రీ శుకః || అజాన స్తిథయా త్రాయాం పర్యటన్ మేది నీం ప్రభుః | గతః ప్రభా
 సమశ్చోన్మాతులేయాం సతత్మనః || ౨ || దుర్యోధ నాయ రామ స్తాం దాస్యతీ తినచాపరే తల్లిస్సస్సయ
 తిభూత్వా త్రిసంధీ ద్వా రకామగాత్ || ౩ || తత్ర వై వాషీకామాసాన వాన్వీత్స్వాధాసాధనః |
 పారైస్స భాజితోభీష్మం రామేణా జానతాచనః || ౪ || ఎక దాగృహమానీయతి థ్యేన నిమంత్ర్య తమ్ |
 శ్రద్ధయోపహృతం భైక్షుం బలేన బుభుజే కిల || ౫ || సోపశ్య త్తత్ర తాంతనీప్తం యతిః కన్యాం మమోహరామ్ |
 ప్రీత్యుత్ఫుల్లక్షణ త్రస్యాం భావయుభం మమోదధే || ౬ || సాపితంచక మేవీత్యు నారీణాం హృదయంగమ
 మ్ | హసంతీ ప్రీడితాపాం గతన్న్యస్తహృదయేక్షణా || ౭ || తాం పరం సమభిధ్యాయన్నంతరం ప్రే
 ప్నరజానః | నలేభేశం భ్రమంతి త్తః కామేనాతిబలీయసా || ౮ || మహత్యాం దేవయాత్రాయాం రథ
 స్థాందుగ్రనిగ్రతామ్ | జహరానుమతః పిత్రోః కృష్ణస్య చ మహారథః || ౯ || రథస్థోధనురాదాయ శరాం
 శ్చారుం ధతోభటాః | విద్రావ్యక్రోశతాంస్వానాం స్పృభాగం మృగరాడివ || ౧౦ || తచ్చుత్పా
 యుభితో రామః పర్వణీవ మహాణవః | గృహీత పాదః కృష్ణేన సుహృద్భిశ్చాన్వితశామ్యత || ౧౧ || ప్రా

శ్లో || షడశీతమేదంభాత్పుత్రా మజానోహరత్ | గత్వా చ మిథిలాం కృష్ణస్య పవిత్రావనందయత్ || పిత్రో స్వజ్ఞానమాడిశ్య సుభ
 ద్రాం ఫల్ల నాయవ | జగామ మిథిలాం కృష్ణస్య భక్తప్రియకృత్తతః || దేవక్యాః మృతపుత్రలభవత్ అజానస్య సుభద్రా లభో
 పి రామ ప్రాతిహత్యాత్ దుఃఖం బిభ్రత్ సుమనః || ప్రసంగాత్ పుచ్చతి || బ్రహ్మ నిర్మితి || ౧ || ౨ || కథమశ్చోన్మాత్ తదాహ || దుర్యోధనాయైతి ||
 అపరేచవసుదేవాద గూఢాన దాస్యంతీతి - తల్లిస్సయః - తస్యాం మతులయాం లిఖ్యః - రామంచయతుం పూజ్యతమం త్రిదండివేషం వి
 ధాయ గతతిత్యాహ - సయతింతి || ౩ || తత్రైతి || స్వాధాసాధనః కన్యాం ప్రేమ || ౪ || ఏకదేతి || తంతి థ్యేన నిమంత్ర్య - గృహమానీ
 య - బలేనయత్ శ్రద్ధయా పహృతం పరివిష్టం తద్భైక్షుం కీలాజానో బుభుజేతి త్యన్వయః || ౫ || సేతి || భావేన రత్నభిప్రాయేణ యుభితం మ
 నఃదధే || ౬ || సేతి || ప్రీడితాపాం గాన ప్రీడకటాక్షే - తస్మిన్నైవస్య స్తంభృదయమిక్షుజేచయయా సా || ౭ || తామితి || అంతరం హతుకామ
 వసరం ప్రేమ్యః ప్రాప్తమిచ్ఛః - కామేన శ్రమత్ భిత్తం యస్య సః - శంరామాదిసంమాననమిత్తం సుఖం || ౮ || ౯ || రథస్థైతి || ఆనమం

తామ్రంధతః ఆవరణంకుర్వతః || ౧౦ || ౧౧ || ప్రాహిణాదితి || పారిబహుజీవరవధోః ప్రీతిదేయాని || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || సజ్జతి || అనీహ
యాఅనుద్యమేనై వాగతంయదాహర్యంభోజ్యం తేననివర్తతాః నిజాఃక్రియాఃయేనసః || ౧౫ || యత్రామాత్రమితి || యత్రామా
త్రంశరీరాదినివాహమాత్రం - భోజ్యంనాధికమల్పంఉపసతం స్రత్యాగతమితి || ౧౬ || తథేతి || మైథిలస్యజనకస్యవంశోమైథిలః ||
౧౭ || తయారితి || స్రభురవస్వయంవిదేహాదేశాప్రయయా || ౧౮ || నారదఇతి || కృష్ణవాసః - రామఃపరశురామః - అహంశ్రీశుకః -
ఏవభూదిభిస్సహ || ౧౯ || ౨౦ || ఆనతేతి || ఆనతాద్యతాంతాస్తద్దేశవర్తనఃసృనార్యఃపురుషానార్యశ్చ ఉదారహాసఃస్మి గృమీక్ష

హిణోత్పారిబహుజీవరవధోర్ముదాబలః | మహాధనోవస్తరేభరథాశ్వవరయోషితః || ౧౨ || ఆ
భవప్రీతినంహృష్టాబాంధవాయమసాండువాః | అథాన్యదపి కృష్ణస్య వాత్సల్యంభక్తయోశ్చ || ౧౩ ||
౧౩ || కృష్ణస్యాసీత్సఖాకశ్చిచ్ఛతదేవఇతిశ్రుతః | కృష్ణైకభక్త్యాపూర్ణార్థశ్శాంతఃకవిరలంపటః ||
౧౪ || సఉవాసవిదేహేషుమిథిలాయాంగృహశ్రమీ | అనీహయాగతాహర్యనివర్తతనిజక్రియః ||
౧౫ || యాత్రామాత్రంతప్తహరహదైవామపనతంచయత్ | నాధికం తావతాతుష్టఃక్రియాశ్చ
క్రైయథోదితాః || ౧౬ || తథాతద్రాష్ట్రపాలోంగబహుళాశ్వఇతిశ్రుతః | మైథిలోనిరహంమాన
ఉభావప్యచ్యుతప్రియా || ౧౭ || తయోఃప్రసన్నోభగవాదారుకేణాహృతంరథమ్ | ఆరుహ్య
సాకంమునిభిర్విదేహాప్రయయాప్రభుః || ౧౮ || నారదోవామదేవోత్రిఃకృష్ణోరామోసితోరుణః |
అహంబృహస్పతిఃకణ్వోమైత్రేయశ్చ్యవనాదయః || ౧౯ || తత్రతత్రతమాయాంతంపారజానప
దాన్యపాః | ఉత్తస్థస్సాస్మ్యహస్తాస్తైలోకాసూర్యమివోదితమ్ || ౨౦ || ఆనతేధన్వమరుజాంగల
వంగమశ్శ్యపాంచాలమంతిమధుకైకయకోసలాణాః | అన్యేచతన్ముఖసరోజముదారహాసస్మి గ్ధేక్ష
ణంస్యపపపుద్మశేభిన్మనార్యః || ౨౧ || తేభ్యస్సవీక్షణవినష్టతమింద్రద్వగ్భ్యఃక్షేమంత్రిలోకగు
రురథదృశంచయచ్ఛ్రా | శృణ్వేదిగంతధవశంస్వయశోశుభఘ్నంగీతంసురైర్నృభిరగాచ్ఛనకై
విదేహాః || ౨౨ || తెచ్యతంప్రాప్తమాకణ్యపారజానపదాన్యపాః | అభీయుముదితాస్తస్మై
గృహీతాహాణపాణయః || ౨౩ || దృష్ట్వాతముత్తమశ్లోకంప్రీత్యుత్ఫుల్లాననాశయాః | కైధృతాం
జలిభిరేముశ్శృతపూర్వాంస్తథామునీ || ౨౪ || స్వానుగ్రహాయసంప్రాప్తంమనాప్సనాతంజగ
ద్గురుమ్ | మైథిలశ్శృతదేవశ్చపాదయోఃపేతతుఃప్రభోః || ౨౫ || న్యమంత్రయేతాందాశాహామా
తిథ్యేనసహద్విజైః | మైథిలశ్శృతదేవశ్చయగపత్సంహతాంజలీ || ౨౬ || భగవాంస్తద్భిప్రేత్యత
యోఃప్రియచికిషయా | ఉభయోరావిశద్దేహముభాభ్యాంతదలక్షితః || ౨౭ || శ్రోతుమప్యసతాం
దూరాజనకస్సవ్యగృహగతాః | ఆనీతేష్వాసనాగ్ర్యేషుసుఖాసీనామహామనాః || ౨౮ || ప్రవృద్ధ
భక్తిరుద్ధమహృదయోస్రావిలెక్షణః | నత్వాతదంప్రేప్రత్యౌశ్యతదపోలోకపావనీః || ౨౯ || సకు
టుంబోవహామూర్ఖాపూజయాంచక్రశుశ్వరాః | గంధమాల్యాంబరాకల్పధూపదీపాఘృత
గోవృషైః || ౩౦ || వాణ్యామధురయాప్రీణన్నిదమాహాన్నతపితాః | పాదావంకగతవిష్ణోస్సం
స్పృశతశనకైముదా || ౩౧ || బహుళాశ్వః || భవాహిసర్వభూతానామాత్మాసాక్షీస్వదృక్ప్ర

ణంచయస్త్రితత్ - దృశిభిఃసేత్రైః || ౨౧ || తెభ్యఇతి || సవీక్షణేనైవవినష్టతమింద్రద్వశోయేషాంతేభ్యః - క్షేమంఆభయం - అథాదృ
శంతత్త్వజ్ఞానంచ || ౨౨ || తఇతి || అభీయుఃప్రత్యుజ్జగ్నుః || ౨౩ || దృష్ట్వాతి || ప్రీత్యాఉత్ఫుల్లానిఆననాని ఆశయాఃఅంతఃకరణానిచయ
షాంతే - కైఃశిరోభిః || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || భగవానితి || తత్అభిప్రేత్యఅంగీకృత్య - తత్తదా - ఉభాభ్యామఃతాభ్యాంమద్గృహదన్యస్య
గహంయాతీత్యలక్షితఃఅవిదితః - యద్వా - ఉభాభ్యాంరూపాభ్యాంతదలక్షితఃతాభ్యామలక్షితఇతి || ౨౭ || ౨౮ || ప్రవృద్ధేతి || ఉద్ధమంఉద్ధత
చాక్షణంహృదయంయస్య - అప్రైరావిలెక్ష్మిన్నేక్షుజ్జయస్య || ౨౯ || సకుటుంబఇతి || శుశ్వరాః శుశ్వరంతత్త్వంశ్చైత్యథః || ౩౦ ||
వాణ్యేతి || ప్రీణేప్రీణయ - సంస్పృశతసంమదయ || ౩౧ || భవానితి || అత్తాచేతయతా - సాక్షీప్రకాశకః - సవీక్స్వదృక్ప్రకా

శః అథ అతః కారణాత్ ॥ ౩౨ ॥ స్వప్నచక్షుః ॥ అనంతో బంధురసి - శ్రీభాగ్యసి - అజః పుత్రోపి ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ య ఇతి ॥ తచ్చాంతై స్తసం
సారోపశయా ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ దినానీతి ॥ కృహాగృహాపిత్వధాః ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ శ్రుతదేవతాః ॥ ధూర్వాపరిభ్రామయ ॥ ౩౯ ॥ తృణేతి ॥
అవనిజే అవనిజే ప్రయోగితవా ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ఫలైతి ॥ ఫలైః అమలకాదిభిః - అహాణేన ఉత్తరైః - యావత్ కేవలములైః సువాసిజైః శివైః అ
మృతవత్సాద్వదుభిరంబుభిః - సురభ్యా మృదాకస్తూరిప్రముఖయా - సపర్యయా పూజయా - యథోపపన్నయా అనాయా సేన సంపన్నయా
ధూతానుపద్రవలబ్ధత్వాత్ నత్త్వవివధానం యత్ అంధః అన్నంతేనచ ॥ ౪౨ ॥ స ఇతి ॥ అస్య కృష్ణస్య అత్తా మూః సస్యనికేతైః ధూను
రైశ్చ - సర్వతీర్థాన్మదవాదరైశ్చాభిః కృష్ణాదిభిః - యః సంఘమః - సః మమకుతాన్వధూదితి అన్వీతి విస్తయే - యద్వా అ ఇతి వితకే - స ఇతి
విస్తయే ॥ ౪౩ ॥ నూపవిష్టానీతి ॥ ఉపస్థితః సమీపే ఉపవిష్టః - భార్యాభితావ్యాః స్వజనాః అపత్యానిచ త్రైస్సహితః - శ్రీకృష్ణస్య - అం
ప్రీతి అభిమృశతి సంయదా యతిత్వం ప్రయభిమృశతాః ॥ ౪౪ ॥ స ఇతి ॥ యహేదం ప్రవిష్టః తదైవదశానం ప్రాప్త ఇతి - స వివసన్వా

భో! అథన స్త స్వత్పదాంభోజంస్మరతాండశశనంగతః || 31 || స్వవచస్తదృతంకర్తుమస్తద్దృగ్గోచరో
భవాత్ | యదాత్థేకాంతభక్తాన్యైనానంతశ్రీరజఃప్రియః || 33 || కోనుత్పచ్చరణాంభోజమేవంవి
ద్విసృజేత్సుమాత్ | నిష్క్రించనానాంశాంతానాంమునీనాంయత్త్వమాత్మదః || 34 || యోవతీర్యయ
దోవణంశేన్మణాంసంసరతామిహ | యశోవితేనేతచ్ఛాంతైశ్చైత్రేలోక్యవృజినాపహమ్ || 35 || నమ
స్తుభ్యంభగవతేకృష్ణాయాకుంతమేధసే | నారాయణాయఋషయేశాంతతపశ్శయై || 36 ||
దినానికతిచిహ్నామగృహామ్నో నివసన్ ద్విజైః | సమేతఃపాదరజసాపునీహీదంనిమేకులమ్ || 37 ||
ఇత్యుపామంత్రితోరాజ్ఞాభగవాన్లోకభావనః | ఉవాసకుర్వన్ కల్యాణంమిథిలానరయోషితామ్ ||
38 || శ్రుతదేవోచ్యుతంప్రాప్తంస్వగృహాజనకోయథా | నత్వామునీంశ్చసంహృష్టోధూన్వన్వా
సోననతహ || 39 || తృణవీరబ్రుసిష్పతానాసనేషూపవేశ్య సః | స్వాగతేనాభినంద్యాంఘ్రిన్
సభార్యోవనిజేముదా || 40 || తదంభసామహాభాగఆత్మానంసగృహాన్స్వయమ్ | స్నాపయాంచక్ర
ఉద్ధపోల్బసర్వమసౌరథః || 41 || ఫలాహణోశీరశివామృతాంబుభిమృదాసురభ్యాతులసికు
శాంబుజైః | ఆరాధయామాసయథోపపన్నయాసవర్యయాసత్త్వవివధన్వాంధసా || 42 || సతకన్
యామాసకుతోమమాన్వభూద్దృహంధకూపేపతితస్యసంగమః | యస్సర్వతీర్థాన్స్పదపాదరేణుభిక్య
ష్టేనచాస్యాత్మనికేతభూసురైః || 43 || సూపవిష్టాకృతాతిథ్యాశ్రుతదేవఉపస్థితః | సభార్యస్వ
జనాపత్యఉవాచాంఘ్రిభిమశనః || 44 || శ్రుతదేవః || సౌద్యమౌదశశనంప్రాప్తఃపరంపరమ
పూరుష | యహీదంశక్తిభిస్సృష్టాప్రవిష్టోన్వాత్సత్తయా || 45 || యథాశయానఃపురుషోమన
సాచాత్మమాయయా | సృష్ట్యాలోకంపరంస్వాప్నమనువిశ్యావభాసతే || 46 || శృణ్వతాంగదతాంశ
శ్చదవతాంతాభివందతామ్ | నృణాంసంవదతామంతహృదిభాస్యమలాత్మనామ్ || 47 || హృనిష్ఠో
పృతిదూర్ధ్వఃకర్మపిక్షిప్తచేతసామ్ | ఆత్మశక్తిభిరగ్రాహ్య్యాప్యంతుపేతగుణాత్మనామ్ || 48 || నమో

త్రానాద్యతనీభూత స్వమిత్యథాః- యద్వా- నఃఅస్మా- ఆద్యైవ ప్రాప్తజితిన- ఇంతుతనైవ ప్రాప్తః - యహీ-దంవిశ్వంశక్తిభిః
సత్త్వాదిభిఃసృష్ట్యాఆత్మసత్తయాస్వసత్తయాఅనుప్రవిష్టఃత్వం- దశానంపరంకెవలమద్యైవ ప్రాప్తజితీ॥ ౪౫॥మాయాసృష్టిప్రవేశయో
రవిద్యాసృష్టిప్రవేశాసృష్టాంతతయహ॥యథేతి॥ఆత్మమాయయాస్వావిద్యయేత్యథాః- యద్వా- ఆత్మన స్వమాయయేతి॥ ౪౬॥కించ॥శృ
ణ్వతామితి॥ నిత్యం శ్రవణకీర్తనాదిపరాణం అమలాత్మనామపిహృద్యైవత్వంభాసి- మమతులోచనగోచరస్త్వం-అహంభాగ్యమితిభా
వః॥ ౪౭॥ ననుసర్వేషాంహృదిస్థితఃకథంకేషాంచదేవహృదిభాతి- మెఘైఃసూర్యవత్ జీవోపాధిఃకంతరితత్వాది యద్యచ్ఛతేతహీనక
సృష్టిభాయాదిత్యత్రాహ॥హృదిస్థజితీ॥ కమ-భిఃవిష్మీ స్తంచేతోయేషాంతేషాం- ఆత్మశక్తిభిఃఅహంకారాదిభిః అగ్రాహ్యఃవ్యవహితో
పిండపేతగుణఃప్రాప్త శ్రవణకీర్తనాదిసంస్థారఃఆత్మాఅంతఃకరణంయేషాంతేషాం-అంతఃసమిపే-అవ్యవహిత స్వమిత్యథాః॥ ౪౮॥
ఏతదేవప్రపంచయన్నమస్యతి॥ నమజితీ ॥ తెతుభ్యంన మాస్తు- అభ్యాత్మవిదాంవిప్రుత్తదేహద్యహంకారాణం- పరాత్మనైసరమాత్మ
త్వేనప్రకాశమానాయమోక్షప్రదాయేత్యథాః- అనాత్మనైదేహద్యభిమానినైజీవాయ- పరత్వేనాప్రకాశమానత్వాత్-సావత్కృతసకా

౧౫౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - సప్తశీతితమోధ్యాయః .

శాత్ విభక్తిః సమపితః మృత్యుః సంసారో యేన తస్మై - కుత పిత త్రాహ - సకారణం మహదాదికార్యం - అకారణం ప్రకృతిః తదుభయలింగం ఉపాధిం - నియంతృనియమ్యతయా ఈయుషే ప్రాప్తవతే - ఆతః ఉభయనియంతః స్వస్థాత్వకాశాత్ తదుభయవశ్యా యజేవాయవిభక్తమృత్యవభిత్వధాః - నియంతృనియమ్యత్యైకారణం వదన్నాహ - స్వమాయయ అసంపృతేరి - ఆతః అలుపై శ్వర్యత్వాత్ తన్నియంత్రే తుభ్యం నమః - కించ - రుద్ధ దృష్టయే మాయా విత్వా దేవ అన్యేషాం రుద్ధా ఆవృతా దృష్టియేన తస్మై - యదా - స్వమాయయా స్వస్య అసంపృతా అన్యేషాం రుద్ధా దృష్టియేన తస్మై ఇత్యేకం పదం ॥ ౪౯ ॥ స ఇతి ॥ సః పివం ఘాతః సరమే శ్వరః త్వంసః అస్మాక్ స్వభృత్యాక్ శాధిక్షయ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ స్వస్తిన్నాదరమధికం బ్రహ్మణే మచ మందమి వాలక్యలోకసం గ్రహపరోభగవాన్ మత్తోపి బ్రహ్మణే మశ్రద్ధా తిరకం కుర్విత్యేవంతమనుశాస్తి సప్తభిః ॥ బ్రహ్మన్నితి ॥ మయా హృది స్థేన ॥ ౫౨ ॥ మమదేవాదిభ్యోపి బ్రహ్మణాః శ్రేష్ఠా ఇత్యాహ ॥ దేవా ఇతి ॥ తేశనైః పునః పివితేతు సచ్యః - కించ - దేవాదీనియత్పునః పితదప్యహా తత్తమానామిక్షయా ॥ ౫౩ ॥ బ్రహ్మణ ఇతి ॥ మమకలా పరికలనం ఉపాస్తీః తయా యుతః ॥ ౫౪ ॥ కించ బ్రహ్మణ రాధనమేవ మమ ప్రేష్ఠమిత్యాహ ॥ నేతి ॥ శాతుమాహ - సర్వవేదమయో విప్ర ఇతి - ప్రమాణాధీనత్వాత్ ప్రమేయస్య - వేదమయో విప్రో దేవమయాదస్త్రయా హాత్ ప్రేష్ఠ ఇత్యధాః ॥ ౫౫ ॥ దుష్ప్రజ్ఞా ఇతి ॥ అసూయవః దోష దృష్టయః ఇజ్య

స్తుతేభ్యా త్తవిదాం పరాత్మనేహ్య నాత్మనేస్వాత్మవిభక్తమృత్యవే సకారణాకారణలింగమీయుషే స్వమాయయా సంపృత రుద్ధదృష్టయే ॥ ౪౯ ॥ సత్త్వం శాధిస్వభృత్యాన్నః కిం నీశకర వామతే పితదంతోన్మణాం క్లేశో యద్భువానక్షిగోచరః ॥ ౫౦ ॥ శ్రీశుకః ॥ తదుక్తమిత్యపాకణ్య భగవాన్ ప్రణతా తిహా ॥ గృహీత్వా పాణినా పాణిం ప్రహసంతమువాచ హా ॥ ౫౧ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ బ్రహ్మంస్తేను గ్రహాథాయసం ప్రాప్తా విద్ధ్య మూర్ధ్వజా ॥ సంచరంతి మయా లోకాః పునంతః పాదరేణుభిః ॥ ౫౨ ॥ దేవాః తైత్రాణీతిథా నిదశానస్పశానాచ నైః ॥ శనైః పునంతి కాలేన తదప్యహా త్త మేక్షయా ॥ ౫౩ ॥ బ్రహ్మణో జన్మత శ్రేయా సర్వేషాం ప్రాణనామిహ ॥ తపసా విద్యయా తుష్ట్యా కి ముమత్త లయా యుతః ॥ ౫౪ ॥ న బ్రహ్మణా నైదయితం రూప మేతచ్ఛత్రుభుజమ్ ॥ సర్వవేదమయో విప్ర సర్వవేదమయో హ్యహమ్ ॥ ౫౫ ॥ దుష్ప్రజ్ఞా అవిదిత్యైవ మవజానంత్యసూయవః ॥ గురుం మాం విప్ర మాత్మానమచాదావిజ్య దృష్టయః ॥ ౫౬ ॥ చరాచరమిదం విశ్వం భావాయే చాస్య హేతవః ॥ మద్రా పాణీతిచేతస్యాధత్తే విప్రో మదీక్షయా ॥ ౫౭ ॥ తస్మాద్బ్రహ్మ ఋషీనేతా శ్రద్ధయా చాయ నిత్యశః ॥ ఏవం చెదచితోన్మృత్యా నాన్యథా భూరిభూతిభిః ॥ ౫౮ ॥ శ్రీశుకః ॥ స ఇత్థం ప్రభుణాదిష్టస్సహ కృష్ణాద్విజోత్తమా ॥ ఆరాధ్యైకాత్మ భావేన మైథిలశ్చాపసద్గతిమ్ ॥ ౫౯ ॥ ఏవం స్వభక్తయోరాజభగవాన్ భక్తభక్తిమా ॥ ఉషిత్యాదిశ్యసన్నాగం పున ద్వాకర వతీమగాత్ ॥ ౬౦ ॥ * * * * *

* * * * * శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - షడశీతితమోధ్యాయః . * * * * *

దృష్టయః పూజ్యబుద్ధయః ॥ ౫౬ ॥ చరాచరమితి ॥ అస్య విశ్వస్య హేతవో భావా మహదానయః - మదీక్షయా మమైవ సర్వత్ర ఈక్షయా ॥ ౫౭ ॥ ౫౮ ॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥ ఇతి భావాధాదీపికాయాం - షడశీతితమోధ్యాయ వ్యాఖ్యా ॥ * * * * * శ్లో ॥ సప్తశీతితమేనారాయణనారద వాదతః ॥ వైదేస్తుతిగుణలంబానిగుణచత్రోచ్యతే ॥ వాగ్దేవస్య వదనైలక్ష్మీయస్య చ పక్షసింహస్యాస్తేహృదయే సంవిత్తం సృసింహ మహంభజే ॥ సంప్రదాయవిశుద్ధ్యధాంసీయనిబంధయంత్రితః ॥ శ్రుతిస్తుతిమితాం వ్యాఖ్యాంకరిష్యామి యథామతి ॥ శ్రీమద్భాగవతం పూర్వైస్సారతస్సంనిషేవితమ్ ॥ మయా తుతదుపసృష్ట ముచ్చిష్టముపచీయతే ॥ పూర్వాధ్యాయంతే ॥ శ్లో ॥ పివం స్వభక్తయోరాజభగవాన్ భక్తభక్తిమా ॥ ఉషిత్యాదిశ్యసన్నాగం పున ద్వాకర వతీమగాదిత్యత్ర - సన్నాగం సతాంస్యతః ప్రమాణభూతానామప్రామాణ్యకారణరహితానాం వేదానాం మాగం బ్రహ్మ పరత్వముపదిశ్య భగవాన్ గాదిత్యక్తం తత్రవేదానాం బ్రహ్మ పరత్వమఖటమానం మన్వాసంపుచ్ఛతి ॥ బ్రహ్మన్నితి ॥ తత్ర తావన్ముఖ్య లక్షణాగుణభేదేన త్రిధా శబ్దప్రవృత్తిః ముఖ్యా పిరూఢియోగభేదేన ద్విధా - రూఢిశ్చ స్వరూపేణ బాత్యాగుణేన వా - నిదేశాహావస్తునిసంజ్ఞాసంజ్ఞసంకేతేన ప్రవర్తతే యథాదిద్భాగః శుక్ల ఇతి - లక్షణాచ తేనైవ సంకేతేనాభిహితాధాసంబంధినీ - యథాగంగాయాం ఘోషః ప్రతివసతితి - గోటీచాభిహితాధావలక్షితగుణయు కేతత్సర్వత్ర - యథాసింహాదేవదత్త ఇతి - యథామః ॥ శ్లో ॥ అభిధేయా వినా భూతే ప్రవృత్తిలక్షణేష్యతే ॥ లక్ష్యమాణగుణై

యోగాద్యైరేతేషామగౌరవేతి - యోగవృత్తిస్తుగౌరవేతి - యోగవృత్తిస్తుపిత త్రివిధవృత్తిప్రతిపాదితపథాధానాః ప్రకృతిప్రత్య
యాధానావాదానాగేన - యథాపంకజం ఘోషగవఃపాచకవిత్వాది - తత్రతావత్ బ్రహ్మణీరూఢీవృత్తినాసంభవతీత్యాహ - సాక్షా
త్తథంచరంతీతి - తత్రహేతుః - అనిదేశ్యవితి - అనిదేశ్యత్వేపిహేతుంవదన్ గుణవృత్తినిరాకరోతి - నిగుణేగుణవృత్తయ్యితి - గు
ణైవతాతమానాఅపినిగుణైకధంచరంతీత్యధానః - నిగుణత్వేచహేతుంవదన్ లక్షణాయోగంచనిరాకరోతి - సదసతఃపరవితి - కా
ర్యకారణాభ్యాంపరస్పృశ్యతాసంకేతచిదపిసంబంధాభావాన్నలక్షణాయోగవృత్తినంభవతీత్యధానః - వివంశదాధానాద్వాదాగాద
పదాధానస్యచవాక్యాధానాద్వాదాగాన్నత్రుతిగోచరత్వంబ్రహ్మణ్యితిప్రాయః ॥ చం ॥ శ్లో ॥ సర్వవేదమయోవిప్రస్సర్వవేదమ
యోస్త్వహమితివేదానాంబ్రహ్మప్రమాపకత్వంభగవదుక్త్యేవావగతం - తత్పూర్వాభ్యామేపి ॥ శ్లో ॥ విశుద్ధసత్త్వధామ్యుద్ధాత్వయి
తాస్త్రశరీరీణీబలివచననాప్యవగతం - తత్పూర్వాభ్యామేపి ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మతేహృదయంశుద్ధమిత్యాదినాశాస్త్రయోగైస్తాత్తనవిత్వం
తేనమునివచసాప్యవగతం - శ్రూయతేవైవం ॥ శ్రు ॥ సర్వవేదాయత్పదమామనంతి తపాంసీసర్వాణీచయద్వదంతీతి - స్త్ర్యతేచ - వేదైశ్చస
ర్వైరహమేవవేద్యవితి - బ్రహ్మణ్యిదచిదైవలక్షణ్యంబహుశఃప్రతిపాదితం - తత్రచిదచిద్విలక్షణబ్రహ్మస్వరూపస్వభావపరాణాం ॥
శ్రు ॥ సత్యంజ్ఞానమనంతం - యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిదిత్యాదిశ్రుతివచసాంత త్ప్రమాపకత్వేపి ॥ శ్రు ॥ అయమాత్మాబ్రహ్మ - తత్త్వమసీ - సర్వంభ
వ్యదంబ్రహ్మత్యాదినాపరమాత్మశబ్దసమానాధికరణతయాశ్రుతానాంచిదచిద్వాచిశబ్దానాంకథంపరమాత్మప్రమాపకత్వమితిపుచ్చతి
రాజా ॥ బ్రహ్మనితి ॥ హేబ్రహ్మ - గుణవృత్తియ ఇత్యత్రగుణశబ్దోవిశేషణపరః - గుణేనజాతిగుణక్రియాన్యతమేనద్వారథాతేనవృ
త్తిబోధనంయసాంతాః - జాత్యాదికంప్రవృత్తినిమిత్తీకృత్యతద్విశిష్టాభిధాయిన్యశ్రుతయఃచిదచిత్తరాఃకథంబ్రహ్మణీసాక్షాత్చ
రంతిప్రవర్తంతే - నహిప్రవృత్తినిమిత్తప్రహణేనశబ్దఃప్రతిపాదయితుమలమితిప్రశ్నార్థః - నచలక్షణయాచరంతీతివక్తుంయుక్తం - ఉ
దాహృతశ్రుతిస్త్ర్యత్యాదిభ్యోభిధావృత్తిరేవావగమాత్ - నచకతిపయశ్రుతీనాంతత్రముఖ్యవృత్తిఃచిదచిదాదిపరాణాంలక్షణవృత్తిరి
తియుక్తం - సర్వవేదాయత్పదమామనంతి - వేదైశ్చసర్వైరహమితిసర్వజ్ఞస్సర్వసాక్షాత్సర్వాసామపి తస్మిన్నభిధావృత్తిరేవావగమాత్ -
అతపివసాక్షాదిత్యుక్తం - తావజ్జాతేశబ్దానాంవృత్తినంభవంవ్యంజయన్ విశిష్ట - అనిదేశ్యచేతనాచేతనజాతీయతయానిదేశ్యమశ

—* నారాయణమహాపీఠానారదాయోపదిష్టశ్రుతిగీతోపాఖ్యానప్రారంభఘట్టః *—

రాజా ॥ బ్రహ్మబ్రహ్మణ్యనిదేశ్యేనిగుణేగుణవృత్తయః | కథంచరంతీశ్రుతయసాక్షాత్త్వదన
తఃపరే | ౧ | శ్రీశుకః ॥ బుద్ధింద్రియమనఃప్రాణాజనానామసృజత్ప్రభుః | మాత్రాధానంభ

త్యే - తత్రహేతుః - సదసతఃపరసచ్చసచ్చతయోస్సమాహరస్తస్తాత్పరచిదచిద్భ్యాంపరవిలక్షణేనస్యస్మిన్నితయవత్ - నహిచిదచిద్గత
జాతిప్రవృత్తినిమిత్తకశబ్దానాంచిదచిద్భ్యామస్యస్మిన్ప్రఖ్యవృత్తినంభవతీతిభావః - అథగుణశబ్దానాంవృత్తినంభవంద్యోతయతుంవి
శిష్ట - నిగుణవితి - నిగతత్రే - గుణ్యత్రే - గుణ్యప్రత్యసీకే - యద్వా - గుణశబ్దానాంయేయేప్రవృత్తినిమిత్తధూతాఃగుణాః - తేభ్యస్సర్వ
భ్యోనిర్గతేనిర్గుణవితిస్త్రియత్వస్యాపున్యపలక్షణం ॥ ౧ ॥ ఉత్తరమాహ ॥ బుద్ధీతి ॥ బుద్ధ్యాదీఉపాధీ - జనానాంఅనుశాయినాంజీవా
నాం - మాత్రాధానం - ప్రభుః - ఈశ్వరఃఅసృజత్ - మియంతితిమాత్రాఃవిషయాఃతదధానం - భవాధానంభవోజన్మలక్షణంయత్క
ర్తతత్ప్రభృతికర్తకరణాధామిత్యధానః - ఆత్మనెలోకాంతరగామినే - ఆత్మస్తత్త్వలోకభాగాయేత్యధానః - అకల్పనాయకల్పనానివృత్త
యేముక్తయ్యితిత్యధానః - అథాధర్మకామమోక్షాధామితీత్రమేణపదచతుష్టయస్యాధానః - జనానామితివదన్ జీవాధామీశ్వరస్యస్య
ష్ట్యాదిమప్రవృత్తిందశాయతి - ప్రభురితి - ఈశ్వరస్య ఉపాధివశ్యత్వాభావేననిత్యముక్తతాందశాయతి - అయమభిప్రాయః - యద్వ
పున్యకర్త్యాకాపిప్రవృత్తినాసంభవతి - తథాపి - పరంపరయా సాక్షాద్వాసర్వాసాంశ్రుతీనాంబ్రహ్మణీపర్యవసానం - కించ - ఈ
శ్వరోజీవానాంమోక్షాధామేవ సృష్టింకరోతి - నచస్వరూపోపపాదనమంతరేణోపపద్యతే - అతోయాగ్యాకాచసప్రతివిచారణీయే
త్యుత్తరం - సగుణమేవగుణైరనభిధూతంసర్వజ్ఞంసర్వశక్తింసర్వేశ్వరంసర్వనియంతారంసర్వోపాస్యంసర్వకర్తృఫలప్రదాతారంస
మస్తకల్యాణగుణనిలయంసచ్చిదానందంభగవంతంశ్రుతయఃప్రతిపాదయంతి ॥ శ్రు ॥ యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిద్యస్యజ్ఞానమయంతపః | స
ర్వస్యవశీసర్వస్యేశానః - యఃపుధిన్యాంతిష్ఠేపుధీమంతరః - సోకామయతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి - సఈక్షతలోకానస్సజేయా
వితి - తద్దేక్షత - తత్రైజోస్సృజత - సత్యంజ్ఞానమనం - బ్రహ్మత్యాద్యాః - తథాభూతేశ్వరతాంచతావత్సంసారిణోజీవస్య తస్మిన్వృత్త
యేత్త్వమసీత్యాదినాక్యాబోధయంతి - తత్రచతత్త్వంపదయోస్సామానాధికరణ్యంప్రతీయతే - తచ్చప్రకారాంతరేణాఘటమా
నంబ్రహ్మణీపర్యవసానంమయతి - తథాహ - సతావత్ వైశ్వదేవ్యామితీవదుభయారేకార్థాభిధానేనసామానాధికరణ్యంఘటతే - య
థోక్తం ॥ శ్లో ॥ అయితేంద్రతాయుక్తాంవద్యేవైషతధీతః | అయితేపదసాన్నిధ్యాత్తస్యేవవిషణాపణమితి - కుతఃభిన్నాధానాత్వాత్ -
నచాజహత్స్వసామోనికరూఢలక్షణయావిశేషణవిశేష్యభావేననీలముత్పలమితివత్ - యథోక్తం ॥ శ్లో ॥ స్వబుద్ధ్యరజ్యతేయేనవిశే

వ్యంతద్వికేషణమిత్యాది - కుతః - విరుద్ధాథాత్వేన - తదయోగాత్ - సచజహత్స్వ - ధాత్వేన సంబంధలక్షణాయకుసుమిత్రుమాగంగేతి
వత్ - కుతః - ఏకాథాత్వస్య వివక్షితత్వాత్ - అతః జహదజహత్స్వ - ధాత్వలక్షణాయసోయం దేవదత్త ఇతి వద్విరుద్ధాంతాత్ గేనానుగతచి
దంతేనై కాథా సామానాదికరణ్యేన నిగుణై పర్యవసానం - అఘ్నలాదివాక్యానాం తు సాయోదుపాధినిషేధసత్త్వేనాథాశోధన ఉపగూ
గాన్నిగుణవివర్యవసానం - తథాచా త్రై వోపక్రమే || శ్లో || స్వస్థమిదమాపీమేత్యాది నా విశిష్టమాలంబం :: త్యుతి - అంతేచ || శ్లో ||
శ్రుతయః - త్వయి హి ఫలంత్యతన్ని గసనెభవన్ని ధనా ఇత్యు ససంహరిష్యతి | ఉపాసనాదివాక్యానాం అన్యాథా ప్రవృత్త్యా స్వప్రవృత్త్య
వలంబన త్వేన జ్ఞాన సాధన విధానై తత్పరత్వమిత్యేషాదిక్ || చం || అత్రా నెన జీవేనాత్మ నాను ప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీనామరూప
యోనికార్యహితా తెయదంతరాత ద్భ్రుచ్ఛ || శ్రు || సర్వాణిరూపాణి విచిత్యధీరః - నామానికృత్యాభివదన్యదాపై || శ్రు || తత్స్వప్నా -
తదేవాను ప్రా విశత్ - తదను ప్రవిశ్య - సచ్చత్యచ్ఛభవత్ - ఇత్యాది శ్రుతయః స్వపర్యంత నామరూపవ్యాకరణై తత్త్వచిద్విత్త్యుత్తరీక
తయా తత్త్వబ్ధినా హ్యేభూదిత ప్రతిపాదయంత్యః పరిహారమామృత్యు భి ప్రేత్య తత్త్వబహుళోజగత్పర ప్రకారవత్సాన యైవ ప్రకృతప్ర
శ్నోస్య తరముక్తప్రాయమితి చాభి ప్రేత్య కేవలం సృష్టిమాత్రం స్మారయత్ || బుద్ధీం ద్రియైతి || జనానాం బుద్ధ్యాదీః సృజత్ - ప్రభురధ్యక్షః
నిర్వాహక ఇతి యావత్ - ఆయమభి ప్రాయః - స్వయమంతరాత్మతయా నామరూపయోనికావాహకౌభవి తుంబుద్ధ్యాదిశబ్దోపలక్షితసమ
ష్టిపరంపరయా మహాభూతపర్యంతమాత్మానంత తత్త్వరీరకం పరిణమయ్య - తన్తయః పునస్పదసచ్చబ్ధివాచ్యచిదచిన్త్రిదేవాదిస్థావరాం
తజగత్ప్రపతతచ్చబ్ధినాచ్య శ్చాభవదితి - వివంచితచిత్పదార్థానాం సర్వేషాం పరమాత్మశరీరతైకస్యాభావ్యా
త్తత్త్వేనైవతేమాం వస్తుత్వా పృథక్పి ధవికేషణత్వాచ్చ - అపృథక్పి ధవికేషణవాచిశబ్దానామాకృత్యధికర
ణన్యా యేన వికేష పర్యంతాభిధానస్యాభావ్యా తగవాదిశబ్దానాంగౌత్వాదికం ప్రవృత్తినిమిత్తకృత్యవ్యక్తిపర్యంతాభి
ధానస్యముఖ్యవత్సర్వేషాం లోకపుష్పత్రిసప్తసాష్టాభిధాయినాం స్వస్వార్థాపరమాత్మాపృథక్పి ధవికేషణభూతా - ప్రవృత్తినిమి
త్తకృత్య - పరమాత్మాభిధానం ముఖ్యమేవేతి విస్తరస్తుభాష్యాదిష్వసుసంధేయః - పరమకారుణికస్యావాప్తసమస్తకామస్య స్వపరప్రయో
జననిరపేక్షస్య - బ్రహ్మణోజగత్పరేణ ప్రయోజనం కిమిత్యతహ - మాత్రాథామితి - ఆత్మనెకస్య నాయచేతి తాదధ్యేచతుర్థ్యంతం -

వాధాంచ ఆత్మ నైకత్వ నాయచ | ౨ | సై షాహ్యుపనిష ద్బ్రహ్మీహ్యుర్వేషాం పూర్వజై ధృతా |

శ్రద్ధయా ధారయేద్యస్తాంత్రే మంగళే దకించనః || ౩ || అత్ర తేవణ్యాయమ్యమిగాధాం నారాయణా

మాత్రార్థం దేహాధాంతదుత్పాదనాథామిత్యథాః - అన త్రాయణాం జీవానాం స్వారాధనోపయుక్తకరణ కళేబరాది ప్రదానోజ్జీవ
నాథాంజగత్ప్రవృత్తిరితి - పరిపూర్ణస్యాపి పరామజిఘ్నేసంగతై వెతిభావః - అతఏవ - గభాజన్తజరామరణద్వినైకదుః ఖావహ
జగత్సగత్ప్రయుక్తనైఘ్నేణ్యశంకాపినిరస్తా - దుఃఖస్య తత్తజ్జీవానాదికర్తప్రయుక్తత్వాత్ - మియంతి ఇతి మాత్రాః దేహాః - భవాథా
మభ్యుదయాథాంతరాధయితృభ్యోని శ్రేయసరూపాభ్యుదయ ప్రదానాథామిత్యథాః - అనైవ దేహమాతృపదనస్యాపి ప్రయోజనముక్తం -
యదా - భవాథాంత్రై వగైకరూపశ్రేయః ప్రదానాథాం - ఆత్మనైకాభ్యాత్మజ్ఞానాథాం ముక్తిసాధనోపాసననిష్పత్తయ ఇత్యథాః
యదా - ఆత్మాథాంజీవాత్మస్వరూపసత్తాలాభాథాం - ప్రశయావస్థానామస త్రాయణాంజనానాం పరమాత్మన ఆత్మనాంచ కేషకే
షిభావజ్ఞానైవ హ్యత్మ సత్తాలాభః - అకల్పనాయకల్పనంజ్ఞానై కాకారిష్యత్మ సుదేవ మనుష్యాది కల్పనంతదభావాయముక్తయే ఉపా
యానుష్ఠానదేవాదిభేదనివృత్తిపూర్వకముక్త్యథాంచేత్యథాః - యదా - సర్వమిదం సంకల్పమాత్రేణైవోపపద్య తామిత్యతహ - కల్ప
నాయచేతి - కల్పనంక్రీడనం - తస్మై - పరిపూర్ణస్యాపిక్రీడనాథాంజగద్వాప్తపారఇతిభావః || ౨ ||
అత్ర చ అనాదివిశిష్టపరంపరాగతత్వాన్న సందేహాయుక్త ఇత్యాహ || సేతి || సై షాయథోక్తలక్షణయథోక్తా లంబనావా బ్రహ్మీ బ్ర
హ్మ పరా - శ్రద్ధయా ఆదరేణ వైతండికతకానభినివేశనయః శ్రవణదినాధారయత్ - సః అకించనః నిరస్తదేహద్యుపాధిస్సంతః పరం
పదం ప్రా ప్నుయాదితి || చం || సన్నితం సర్వశబ్దానాం బ్రహ్మణి ముఖ్యవృత్తిరేత్యాదికై గృహీతా - అపి తు - తత్తద ధేవ్యేవ - తత్తథం
సార్వజనపుష్పత్తిభంజనబ్రహ్మణి పుష్పత్తిస్సాధ్యత ఇత్యతహ || సై షేతి || సై షా ఉపపాదితా బ్రహ్మీ బ్రహ్మ సంబంధినీ సగ్యశబ్దానాం
బ్రహ్మణ్యభిధానవృత్తిరిత్యథాః - ఉపనిషత్ రహస్యతమా ఉపనిషదధా విచారణవగంతవ్యేతి వాధాః - అనధీతవేదాంతశాస్త్రాణాం
తత్తదధామాత్రపర్యవసితపుష్పత్తావప్యధిగతవేదాంతాథాతదనుష్ఠాననిష్ఠైః బ్రహ్మజ్యేష్ఠపుష్పత్తిగృహీతా - సహిఘటశబ్దపుష్ప
త్తిమగృహీతవతః కస్యచిత్పుంసోఘటశబ్దాత్తదధానవగతా వపితస్య తద్వోధకశక్తిర్విహతేతిభావః తథాహి - పూర్వేషామపి పూర్వజై
ర్వామదేవాదిభిరేషాపుష్పత్తిధృతా అవధృతా - నిశ్చితేతి యావత్ - వామదేవ ప్రజ్ఞాదాదయోహి పగస్య బ్రహ్మణస్సర్వాంతరాత్మత్వం
సర్వస్య తద్భరీరత్వం శరీరవాచినాం శబ్దానాం శరీరిణి పర్యవసానంచ పశ్యంతి - అహమితి స్వాత్మశరీరకం పరం బ్రహ్మ నిదేశ్య తత్వా
మానాధికరణ్యేన మనుసూర్యాదీనహం మనురభవం - సూర్యశ్చ కక్షీ వానృషిరస్త్వి ప్రకృతి || శ్లో || సర్వగత్వాదనంతస్య సవిహమామః శ్శితః |

మత్తస్సర్వమహంసర్వం మయి సర్వం స నాతన ఇతి - నిర్దిశంతః సర్వబుద్ధిశబ్దాః పరమాత్మ పర్యంతాః ప్రదశా యంతః సర్వశబ్దా నాం
పరమాత్మ న్యైవ పుత్యత్వ త్రిమధ్యవసితవంత ఇతి భావః - ఇత్థంగృహ్యమాణాయా పుత్యత్వైః ఫలమాహ - శ్రద్ధయేతి - తాముక్తవిధాం పుత్యత్వ త్రిం
యః పుమాన్ శ్రద్ధయా ధారయేత్ సోకించనః నాస్తికించన ప్రాధాన్యం యస్య సః - తే మంముక్తిం గచ్ఛతి ప్రాప్నోతి || ౩ || ఎతదేవ సర్వ
శ్రుత్యర్థనిరూపణేన ప్రపంచయతు మితి హాసమవతారయతి || అత్రేతి || నారాయణాన్వితాం నారాయణః ప్రవక్తృత్వేన అన్వితో యన్యాయం
తాంగా ధామితి హాసం || ౪ || అథ పరస్య బ్రహ్మణస్స పర్యంత సర్వబుద్ధిశబ్దత్వం సర్వాంతరాత్మత్వం జగత్కారణత్వం పరమకారుణికత్వం
మోక్ష ప్రదత్వం చోక్తం - అథోక్తా భాగ్యస్య మనీషా త్రైవీతత్వశంకానిరాసాయముతి - ధరావేదా ఎవ ఉక్తా మత్తగుణవిశిష్టం భగవం
తంతుస్తుపురితి వక్తుంతా వత్సప్తప్రశ్న పరిహారానితి హాసంతరేణ సంవాదయతి || అత్రేతి || అత్రత్వ త్రైవీమదుత్తరేచ సంవాద రూ
పాం నారాయణేన ప్రవర్తకే నాన్వితాం గాథాం - తేతుభ్యం వణయిష్యా మిశృణ్వీతి శేషః - కోసానా రాయణః పరమవ్యోమనిలయః కిం
చావతారవిశేషః కశ్యతస్యాః శ్రీ తేత్వత ఆహ - నారద స్తేతి - ఋషిః ఋషి వేషధరస్య బదర్యాశ్రమవాసినో నారాయణస్య నారదస్య
చ సంవాదం ప్రశ్నోత్తర రూపముతి హాసం కథయిష్యామితి సంబంధః || ౫ || చం || సంవాద మేవ ప్రస్తోతుం నారదస్య నారాయణోపప
త్తిమాహ || ఏకదేతి || సనాతనం పురాణం ఋషిం నారాయణం ద్రష్టుం తస్యాశ్రమం బదర్యా భ్యం యయా || ౬ || చం || ఋషిం విశిష్యతి ||
య ఇతి || డేహాయ అభయరూపాయ స్వస్త మే మోక్షయచ - ఆకల్పాత్కల్పావధి - తమః స్వాత్మోపాసనాత్త కం అస్థితః అధిశృతవానిత్యర్థః -
కథం ధూతః - ధర్మః వణో - చితః - జ్ఞానమాత్మ సః ప్రకృతి పురుషాభ్యాం విలక్షణత్వేనావలోకనం - శమారాగ ద్వేషాదిరాహిత్యం - విభిరుపే
తః || ౭ || చం || తత్రేతి || తత్ర నారాయణ శ్రమే - పరివృతం నారాయణం ప్రతీద మేవ త్వత్ప్రప్త మేవాప్నోత్యత్ || ౮ || చం || తస్మాద్విధితస్తే

న్వితామ్ | నారదస్య చ సంవాదమృషేనానారాయణస్య చ || ౪ || ఏకానారదోలోకాపర్యటభ
గవత్ప్రియః | సనాతనమృషింద్రష్టుం యయా నారాయణాశ్రమమ్ || ౫ || యోవై భారతవషేస్త్రి
క్షేమాయస్వస్తయేన్మణామ్ | ధర్మజ్ఞానశమోపేత ఆకల్పావాస్థితస్తపః || ౬ || తత్రోపవిష్టమృషిభిః
లావగ్రామవాసిభిః | పరీతం ప్రణతోపృచ్ఛదిదమేవ కురూద్వహ || ౭ || తస్మాదప్రొచచ్ఛగవాన్మృషీ
ణాం శృణ్వతామిమమ్ | యోబ్రహ్మ వాదః పూర్వేషాం జనలోకనివాసినామ్ || ౮ || శ్రీభగవాన్ ||
స్వాయం భువబ్రహ్మ సత్రంజనలోకేభవత్పురా | తత్ర త్యానాం మానసానాం మునీనామూర్ధ్వరేత
సామ్ || ౯ || శ్వేతద్వీపంగతవతిత్వ యద్రష్టుంతదీశ్వరమ్ | బ్రహ్మ వాదస్సంప్రవృత్తః శ్రుతయో
యత్ర శేరతే || ౧౦ || తత్ర హేయమభూత్ప్రశ్నస్తవ్సమాంయమనుపృచ్ఛసి | పరిహారాంశ్చ తాన్
సర్వాన్ వశ్యేహం శృణుతేనఘ || ౧౧ || తుల్యశ్రుతతపశ్శీలాస్తుల్యస్వీయారిమధ్యమాః | అపిచక్రః

పుష్టవతే నారదాయ ఋషీణాం శృణ్వతాం సతామిమం మదుక్తపరిహరగణామవోచత్ - తదుక్తపరిహరస్యా పిసాం ప్రదాయకత్వం వదన్
తం విశిష్య - య ఇతి - జనలోకనివాసినాం పూర్వేషామగ్రజానాం ససంద నాదీనాం యస్సంవాదః ప్రశ్నోత్తర రూప స్తమిమమప్రొచ
దితి సంబంధః || ౯ || స్వాయం భువేతి || బ్రహ్మ సత్రమితి యథాయజమానా ఎవ సమానా ఋషిగాదిరూపేణ యత్ర కర్మ కుర్వంతితత్
మక సత్రం ప్రసిద్ధం - తథాయత్ర సమానావవత్ప్రశ్నోత్తరభావేన బ్రహ్మమీమాంసం తేత ద్బ్రహ్మ సత్రం || చం || ఉక్తిమేవాహ || స్వా
యం భువేతి || స్వామం భువ - నారద - తస్య స్వయం భువః పుత్ర త్యాదేవం సంబోధనం - పురాజనలోకే - తత్ర త్యానాం జనలోకస్థానాం - మా
నసానాం బ్రహ్మ మానసపుత్రాణాం - ఉర్ధ్వరేత సాంజన్మ ప్రభృతిజితేంద్రియణం - మునీనాం ససకాదీనాం సంబంధి బ్రహ్మ సత్రం ప
రబ్రహ్మగుణానుభవాత్తకం సత్ర మభూత్ || ౯ || అపొతహి - మయా కథంతత్వ త్రం నా జ్ఞాతమిత్యత ఆహ || శ్వేతద్వీపమితి || తదీశ్వరంత
త్రస్థం మామే వానిరుద్ధమాతి || చం || తదాహం క్వగత ఇత్యాహ || శ్వేతద్వీపమితి || తం శ్వేతద్వీపవాసినమీశ్వరంద్రష్టుం త్వయాగతవతి
సతి తదా - బ్రహ్మ వాదః బ్రహ్మణాం వాదస్సంప్రవృత్తః తం విశిష్య - యత్ర బ్రహ్మ వాదే శ్రుతయశ్చైతే ప్రతారణభయరహితాః ఏకకం
త్యతాగ ప్రాప్తాస్సుఖమాసత ఇత్యర్థః || ౧౦ || చం || తత్రేతి || హేతిహి - ఆశ్చర్యేవా ఋషిభిః కృతవిప్రశ్న స్వయాకృతః - అపొత
వ బుద్ధికౌశల్యం మాం ప్రతియం ప్రప్రవృత్తమథామనుపృచ్ఛసి - సతదథా విషయకః ప్రశ్నః అభూత్ ప్రవృత్తః - తదా పరిహారాశ్చ
తాన్ తత్ర ప్రవృత్తాన్ ప్రశ్నపరిహారాన్ సర్వవహం - హేతి సమేతేతుభ్యం వశ్యే శృణు || ౧౧ || సమసర్వజ్ఞానైక సత్రవక్తా ప్రప్ర
చనాతత్రాహ || తుల్యశ్రుతేతి || శ్రుతా విభిదవిశేషః - అమిత్రోవాసీనమన్యత్వేన నిరుపమకరుణాః అతస్సత్వేన ప్రవచనయోగ్యా అపి
తేనాపికౌతుకే ఏకం ప్రవక్తాం కృత్యా అన్యే సప్రచ్యుత్యర్థః || చం || సమక సత్రవక్తాబధూవ - తేనాశ్రీతారః - కింవా బ్రహ్మ
సత్రస్య లక్షణమిత్యత ఆహ || తుల్యేతి || యద్యపి సర్వే శ్రుతం శాస్త్ర జన్యం - తపః అనశనాది యద్యా - తపలోచన ఇతి ధాతురూపం త

పరిమితమై పాపనాత్మకంజ్ఞానమిత్యథాః - శీలంతమపయుక్తా సద్వృత్తిః - ఆరాధనాద్యాత్మకస్వభావశ్చ - తుల్యాన్యతానియమే
తే - తుల్యాఃస్వీయాః - ఆరయోమధ్యమా ఉపేయ్యేత్తయేషాంతే || శ్రు || సర్వంభవీదంబ్రహ్మతజ్జలానిశాంతఉపాసీతేత్యుక్తసారాత్మ్యబ్ర
హ్మపాసననిష్ఠత్వాత్ స్వీయాదిరహితా ఇత్యథాః - అనేన సర్వేషామపి ప్రవచన సామర్థ్యం సూచ్యతే - అపితథాపి ప్రవచన వికంచ
క్రుః - సనందనం ప్రతివక్తారంచ క్రురత్యథాః - అపరే సనకాదయస్సర్వేశు శ్రూ షవోబధూ పురితిశేషః - వితదేవబ్రహ్మసత్రం నామ -
యత్సర్వేష్యధిగతపరమాత్మయాథాత్మ్యా అపి వికం ప్రవక్తారంకృత్వా - అన్యేతుతూష్టింశృణుయ్యురితిభావః || ౧౨ || స్వసృష్టమితి || స్వ
యం నిమిత్తమిదం విశ్వం ప్రళయసమయే ఆపీయసంహృత్య - శయానంయోగేన నిద్రాణమివ వతమానం - తదంతే ప్రళయంతే - తల్లిం
గైస్తత్ప్రతిపాదకైవాత్కైః - పరం ఈశ్వరం - సృష్టిసమయే ప్రథమనిశ్వాసప్రసూతాః శ్రుతయః - ప్రబోధయామాసుః || చం || ప్రశ్న
స్తుత్వత్తలవవేత్యభిప్రేత్యతమసుక్తైవసనందనోక్తముత్తరమాహస్వసృష్టమిత్యాదిభిః - తత్రస్వవివక్షితముత్తరం శ్రుతి గీత్యా సం
వాదయితుం ప్రస్తాతీసనందనః || స్వసృష్టమితి ద్వాభ్యాం || స్వేనాత్మనా సృష్టమిదంచ దచిదాత్మకంజగదాపీయసంహృత్య శక్తిభిః సూక్ష్మ
వస్థామాపన్నాభిః ప్రకృతి పురుషకాలాత్కాభిస్సహశయానం నిద్రాణమివ వర్తమానం ప్రకృతి పురుషాక్షి స్వస్తి విభాగానహా
కృత్వా - నిరవధికస్వానందానుభవపరం - పరమపురుషం - తదంతే ప్రళయంతే - సృష్ట్యాదావిత్యథాః - శ్రుతయః తన్నిశ్చ సీతరూపాః మూ
ర్తిధరాః వెదాః - యద్వా - వెదాభిమానిదేవాః - తల్లింగైః పరమపురుషే సాధారణధర్మప్రకాశకైర్బోధయంచ క్రుబోధయంత్యి
వతుష్టుపురిత్యథాః || ౧౩ || యథేతి || సుశ్లోకైః శోభనాః శ్లోకాః కీర్తయాయేమతైః పరాక్రమైః || చం || తత్రదృష్టాంతమాహ || యథేతి ||
అనుజీవినోభ్యత్యాః - వందినః స్తుతిపాతకాః - ప్రత్యూషే ప్రభాతే అభ్యేత్య అగత్య శోభనాః శ్లోకాః యేమతైస్తస్య సమ్రాజః పరాక్రమైః
పరాక్రమప్రకాశకైః స్తోత్రైర్బోధయంతితద్వత్ || ౧౪ ||
జయజయేతి || భో అజితజయజయ ఉత్త షణ్మా విష్ణురు - ఆదరేవీష్వా - కేన వ్యాపారేణ - అగజగదోకసాం అగానిస్థావరాణిజగంతిజగమాని

ప్రవచనఎకంశ్రుత్రుష పోపరే || ౧౨ || సనందనః || స్వసృష్టమిదమాపీయశయానంసహశక్తిభిః | తదం
తేబోధయాంచ క్రుస్తల్లింగై శ్రుతయః పరమ్ || ౧౩ || యథాశయానంసంన్ద్రాజంవందినస్తత్పరా
క్రమైః | ప్రత్యూషేభ్యేత్యసుశ్లోకైర్బోధయంత్యనుజీవినః || ౧౪ || శ్రుతయః || జయజయజహ్యజా
మజితదోషగృభీతగుణాంత్యనుసియదాత్మనాసమవరుద్ధ సమస్తభగః | అగజగదోకసామఖిలశక్త్యవ

చక్షుకాంసి శరీరాణియేషాంజీవానాంతేషాం - అజాం అవిద్యాం - జహినాశయ - సమకిమితిగుణవతీహంతవ్యేత్యతలహ - దోషగృభీతగు
ణాందోషాయతనందాద్యావరణాయగృభీతాః గృహీతాః గుణాః యయాతాం - గృహేభావశ్చందసీతిభకారః - ఇయం హి సైవోదేవపరప్ర
తారణాయగుణాగృహీతాః అతః హంతవ్యేతి - తహిమయ్యపిదోషమావహేదితిమమాప్య విద్యాదమనెకాశక్తిస్సాద్వదతలహ - త్వమితి -
యత్ యస్తాత్ - త్వం - అత్తనాస్వరూపేదైవ - సమవరుద్ధ సమస్తభగః సంప్రాప్త సమస్తైశ్వర్యోసి వశీకృతమాయత్వాదితిభావః - సమస్వ
యమేవ తేజ్ఞానవైరాగ్యాది నాకింసహస్యరితిత్రాహ అఖిలశక్త్యవబోధకేతి - తేషాంత్యమేవాంతర్యామీసర్వశక్త్యవబోధకః అతః స
తేజ్ఞానాదోస్వతంత్రా ఇతిభావః - సమఅహమకుంతజ్ఞానైశ్వర్యాదిగుణః జీవానాంకర్తజ్ఞానాదిశక్త్యవబోధనేన అవిద్యాంహన్తి త్యత్ర
కిం ప్రమాణమితిచేదహమేవ ప్రమాణమిత్యాహ - నిగమః వెదః - సమ ఎవంభూతేమయికథం శ్రుతీనాం ప్రవృత్తిస్త్రాహ క్వచిదితి - క్వ
చిత్కదాచిత్ప్రప్య దిసమయే - అజయామాయయా - చరతః క్రీడతః - నిత్యంచాలుప్తభగతయా సత్య జ్ఞానానందైకరసేన అత్తనాచచర
తోవతమానస్యతవనిగమః అనుచరేత్ ప్రతిపాదయేత్ - కర్తణిషష్ఠీ || శ్రు || యతోవా ఇమానిధూతానిజాయంతే - గూబ్రహ్మణంవిదధాతి
పూర్వంయోవై వెదాంచప్రహీణోతితస్యై - తముహదేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశంముముక్షువై శరణమహంప్రసద్యే - యతత్సనితిష్ఠే -
సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ - యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిదిత్యాదినిగమకదంబః త్వాంవివంభూతం ప్రతిపాదయతీత్యథాః || శ్లో || జయజయజితజ
హ్యగజంగమావృతిమజాముపసీతమృషాగుణామ్ | సహిభవంతమృతేప్రభవంత్యమీనిగమగీతగుణాణావతానవ || చం || వెదపురుషముఖి
నిర్గళితానస్తావింశతీసంఖ్యాకాశ్లోకానాహ || జయజయేత్యాది || జయజయేత్యాదరెద్విభావః - ఉత్త షణ్మాంప్రాప్నుహీత్యథాః -
సమస్వభావతపవనిస్సమాభ్యధికస్య అసవాప్తః కోవాప్రాప్య ఉత్త షణ్మా ఇత్యతలహః - అజాంజహీతి - అజాంప్రకృతింజహినాశయత్వా
జయేత్యర్థః - త్వయిప్రణీనానాంసర్వేషాంజీవానాంసంస్మరినిదానభూతప్రకృతిసంబంధంత్యాజయతాత్వయాకారుణ్యేతిశయావహః
కశ్చిదుత్త షణ్మా అభూతపూర్వవిప్రాప్యత ఇతిభావః - సన్వహమపిప్రకృతివశ్యస్తత్తథమజాంత్యాజయమీత్యతస్సంబోధయంతి - అజీతే
తి - సర్వాజితవత్యాప్రకృత్యాప్యజితవశీకృతప్రకృతే ఇత్యథాః - సన్వనాదితయాసాలపరాధినాంజీవానాంకథంత్యాజయితవ్యేత్య
తస్సంబోధయంతి - దోషగృభీతగుణేతి - సత్స్వపిదోషమగృభీతోగృహీతోగుణోయాదృచ్ఛికప్రాసంగికానుషంగికాద్యస్యతమాయేనత
థాభూత సాపరాధ జనైష్యకశ్చిద్గుణలెశోస్తిచేత్తమపేక్ష్య అనుగ్రహశీలస్తస్వమిత్యథాః - గృభీతేత్యత్ర గృహభావశ్చందసీతిభకారా

దేశః - దోషగృభీతగుణామితిపాతాంతరం - సమకుతః ప్రకృతేభ్యోఽగ్యభోగోపకరణాదిరూపాయాః మహాగుణవత్సత్వజనం ప్రాధ్యత
 ఇత్యతస్తాంవిశింషంతి - దోషాః జీవానాం దోషాః హః గృభీతాః గుణాః సత్త్వరజస్తమోరూపాయతాం - నిష్ఠాంతస్యపూర్వనిపాతాభా
 వతః - జీవానాం సంస్కృతినీదానభూతగుణాశ్రయత్వా త్తాంజహీత్యథః - సమత్వాజనోపయుక్తజ్ఞానశక్త్యాదిరహితోహంకథం
 హాపయేయమిత్యతలపయః - యద్యస్తాత్త్వమాత్మనాస్వతవివసమవరుద్ధః స్వీకృతః అశేషః భగోయేనసః - తస్మాజ్జహీత్యథః ॥ శ్లో ॥ ఐశ్వ
 ర్యస్యసమగ్రస్యవీర్యస్యయశస్క్రియః । జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవషణ్ణాంభగఇతీరణేతివిష్ణుపురాణవచనాద్భగవద్భావోఽవగంతవ్యః -
 అసంకుచితజ్ఞానైశ్వర్యశక్తిమత్త్వాద్వాత్మల్యసాగరత్వాచ్చమోచయితుంక్షమః అతోజహీతిభావః - సమయవివప్రకృతినంబంధాపాదక
 సమీపత్యాజయితుంప్రభునాత్వహమిత్యాశంకాయంత్యమేవప్రకృతిపురుషకాలశరీరత్వవేషణసర్వకారణతయతత్త్వంబంధాపాద
 కఇతిద్యోతయితుమనుద్బుద్ధసామధ్యానాంప్రకృత్యాదీనాంపరమాత్మవిశేషణతావేషణాపికార్యాక్షమత్వాదన్యథాప్రశయానాప
 త్రైశ్చతేషాంస్వస్వకార్యాన్ముఖ్యసామర్థ్యోద్బోధకస్త్వమేవేత్యభిప్రేత్యసంబోధయంతి - అగజగదోకసామఖిలశక్త్యవబోధకేతి - అ
 గానాంస్థావరాణాంజగతాంజంగమానాంశరీరాణాంచరాచరాత్మకశరీరరూపేణకరిష్యమాణానాంప్రకృతిగుణానామిత్యథః - ఒక
 హంతాదృశశరీరాశ్రయీభవిష్ణునాంజీవానాంచ అఖిలాశ్చక్తయఃస్వస్వకార్యాన్ముఖ్యరూపాస్తాసామవబోధకఉద్బోధకతత్రజీవశ
 క్త్యుద్బోధకత్వంనామచిచ్ఛక్త్యుద్బోధకత్వం - తేషాంప్రశయనశాయామనుద్బుద్ధచిచ్ఛక్తిత్వాత్ - అతవివసర్వకారణతయాసర్వకా
 ర్యానన్యంత్యామేవవేదోభిదధాతీత్యాచుః - క్వచిదితి - అజయాఅత్తనావేతినహార్థేత్యతియా - సాహిత్యంచవిశేష్యవిశేషణభావేన - తద
 యమథః - అజయాఅత్తనాచప్రకృతిపురుషభ్యాంవిశిష్టస్యతత్కర్తృణశ్చేషత్వపివక్షయాషష్టి - చరతఃజగదాకారేణపరిణమమాణస్య
 తావధిష్ఠితస్యేత్యపివివక్షితం - నిగమః - చిదచిద్యాచిశబ్దసముదాయాత్కోవేదభాగః - అనుచరేత్ అనువరేత్ - త్యామేవాభిదధ్యాదిత్య
 థః - అనైకకథంచరంతిశ్రుతయఇతిప్రశ్నస్యోత్తరముక్తంభవతి - కారణత్వంచదచిద్విశిష్టతాకారణేతిచతథామోక్షప్రదత్వతదౌప
 యికగుణపూర్ణత్వంశాస్త్రప్రమాణకత్వంచ - అగజగదోకసాంస్థావరజంగమశరీరాశ్రయణాంస్వమేజీవానాంఅజాంజహీతివా
 సంబంధః - జీవానామిత్యనుక్త్యా అగజగదోకసామిత్యుక్తిరాసన్నస్వస్వభిప్రాయకావితత్త్వనిప్రవృత్తికాలేస్థావరజంగమాత్మకశరీ
 రాణామభావాత్ - నిగమోనుచరేదితిపారోక్ష్య నిదేశః - స్తుతేస్సంసారజీవగతత్వాభిప్రాయకః - క్వచిదజయాత్తనాచచరతోనుచతన్నిగ

బోధకతేక్వచిదజయాత్తనాచచరతోనుచరేన్నిగమః ॥ ౧౫ ॥ బృహదుపలబ్ధమేతదవయంత్యవశేష

తయాయతఉదయాస్తమయావికృతేమృదివావికృతాత్ ॥ అతః ఋషయోదధుస్తస్త్వయిమమోవచనా

మితిత్యనైప్రకృతినంబంధమోచకత్వనియతతత్త్వంబంధాపాదకత్వజ్ఞాననాయసర్వకారణత్వంతస్యనిర్వికారేనుపపన్నత్వాత్తస్మిన్
 చిదచిదైవశిష్ట్యంవిశిష్టకారణత్వాదేవవిశిష్టకార్యాణాంవిశిష్టకారణానన్యత్వాచ్చరీరాత్మభావాచ్చకార్యశరీరభూతచిదచిద్వాచిశ
 బ్దానాంవిశేష్యత్వపర్యంతాభిధాయకత్వంచోక్తం ॥ ౧౫ ॥
 సమకథంమామేవప్రతిపాదయంతి ॥ శ్రు ॥ ఇంద్రోయాతోవసితస్యరాజేత్యాదిభిరింద్రః యతఃజంగమస్య - అవసితస్యస్థావరస్యచ - రా
 జేతిప్రతిపాద్యతేతథా ॥ శ్రు ॥ అగ్నిమూఁధాఽదివఃకకుదిత్యాదిభిరైచ్ఛవభూతత్వేనఅగ్నౌదీనాంప్రతిపాదనాచైతితత్రాహ ॥ బృహది
 తి ॥ అయమథః - ఏతదుపలబ్ధందృష్టమింద్రాదిసర్వంబృహత్బ్రహ్మేత్యేవఅవయంతిజానంతి - కథంబృహతపితవ అశేషతయాఅవశి
 ష్యమాణత్వేన - కుతఃయతోబృహతఃసర్వస్యఉదయాస్తమయాఉత్పత్తిలయాసర్వోపాదానత్వాత్ - తహింకింవికారిత్వంబృహతఃనలవి
 కృతాత్వివతాఽధిష్ఠానత్వేనఅవికారాదిత్యథః - అత్రవాశబ్దఉపమానాథఃయథాఘటాదేవికృతేమృదిఉదయాస్తమయాత
 ద్వత్ ॥ శ్రు ॥ నాచారంభణంవికారోనామథేయంమృత్తికేత్యేవసత్యం । సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మత్యాదిభిస్తథాప్రతిపాదనాదిత్యథః -
 అతఃకారణాదృషయోమంత్రాస్తద్ద్రష్టారోవా - త్వయ్యేవమనోవచనాచరితందధుఃమనసాచరితంతాత్పర్యంవచనాచరితమభిధా
 నంచదృతవంతఃమనసాత్వామేవధ్యాయంతివచసాత్వామేవనిరూపయంతీత్యథః - సప్రథగ్వికారేష్వితిభావః - అత్రనిదశానంకథ
 మయథేతి - సృణాంభూచరాణాంయత్రకుత్రాపిదత్తానినిష్ఠానిపదానిభువికథమయథాభవంతిఅదత్తానిభవంతి - అతోయథామృతాపి
 షాజెష్టకాదిమదత్తానిపదానిభువంసవ్యభిచరంతి - తథాయత్తిమపివికారిజాతంవదంతోవేదాస్తామేవసర్వకారణంపరమాధాభూతం
 ప్రతిపాదయంతీత్యథః ॥ శ్లో ॥ క్రూహిణవక్షూరవీండుముఖాత్తనాజగదిదంభవేత్పృథగుథితమ్ । బహుముఖైరపిమంత్రగజైరజత్వ
 మురుమూర్తిరతోవినిగద్యసే ॥ చం ॥ అథకార్యకారణయోరన్యత్వందృష్టాంతముఖేనోపపాద్యకారణత్వనియతముముఖీపాస్యత్వమా
 హుః ॥ బృహదితి ॥ అవశేషతయాబ్రహ్మణసర్వోపసంహారణవ్యవస్థితతయా - జగత్కారణత్వాదుపలబ్ధంసృష్టికాలేఆవిభూతముత్పన్న
 మేతజ్జగత్బృహత్బ్రహ్మత్వవయంతిఅమనంతి ॥ శ్రు ॥ సన్నూలాస్సమ్యమాస్సరావఃప్రజాస్సదాయతనాస్సప్రవిష్టాః ఐతదాత్మ్యమిదం
 సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మత్యాదయోవేదాంతాలవగమయంతీత్యథః - అత్యవత్యవశేషతయేతిపాతాంతరం - అజోపలబ్ధముత్పన్నమేతజ్జ
 గత్ప్రతికాలేఅవతిరక్షతి - అంతకాలేఅత్తిసంహరతి - తతోవశేషతయాకరణత్వాద్బృహదేనజగదితిసర్వంఖల్విదంబ్రహ్మతజ్జలానీతివ

త్వహేతుకోనిదేశః - పితరుపపదయంతి - యస్యవికృతేః కార్యస్య - యతః క్రితపంచమీసప్తమ్యర్థమూహ్యవిభక్తికస్తసిః - యతః క్రితయతి
 త్వత్త్వస్యస్థింశ్చలయః - సావికృతస్తత్తారణికా - తతోనన్యమృదివావికృతాయథాతావదవికృతాపిండాకారామృతఘటశరావాదరూప
 వికృతాతదనిన్యతవ్వత్ - అవికృతాదితిపాతాంతరం - తదావికృతాద్యతాయస్తాద్వికృతేః కార్యస్యోదయాస్తమయాసావికృతిస్తదనన్య
 మృదివ - యదాతావదవికృతాస్తృప్తిండాదుదితాఘటశరావాదిరూపామృతదనన్యతదవ్యతిత్యర్థః - యథా॥ శ్రు॥ సామైకైకమృత్పిండైక
 సర్వంమృత్తయంవిజ్ఞాతంస్వాదిత్యాదికాశ్రుతిరమసంధేయ - తత్త్రహిఘటైకజలమాహరేదిత్యాదివాగ్ధ్యవహరపూర్వకజలాహరణాది
 కార్యార్థం మృత్పిండస్యఘటాదినామకంబుగ్రివాదిరూపవికారసంస్పృశమభిధాయమృత్పిండస్యతద్వికారఘటాదేశ్చానన్యత్వము
 క్తం - అతస్సర్వకారణత్వాత్త్వయియుషయోమనోవచనాచరితానిధ్యానస్తత్యేష్టతానితదభుః - త్వమేవనిదభ్యున్నతృపుస్తవదభేదా
 చెష్టంతచేత్యర్థః - తత్తద్భుష్టంతం హేతుమామయః - కథమితి - ఆకాశేనిహితానిపదానియథామోఘానిభవంతి - సతనన్యవజానీయ
 త్వాద్భువినిహితానిసృణంపదానితుకథమయథాభవంతి - కథంమోఘానిభవంతి - మోఘానిభవంత్యేవ - శ్చాత్పతనాథావాత్ - ఎవం
 మనోవాక్తాయచేష్టితానిత్వదారాధనరూపాణిమోఘానిసంసారికతాపనివారకాణి - అస్యవిషయాణ్యధ్యానాదీనితుసనివారకాణిప్ర
 కృతపతనావహని - అతస్త్వయ్యేవదధుఃత్యర్థః - వివంజగత్తారణ్యైవనన్యతాన్యత్వద్విషయాస్పర్శవైదికాశ్చబ్దస్తాత్పర్యతశ్చ
 క్త్యాచత్యయ్యేవవర్తంతత్యామయః - అతః క్రిత - యుషయోవేదాః - తదుక్తమృషిత్యాదౌ - యుషిశబ్దస్యవేదప్రయోగాత్ - మనోవచనా
 చరితంమససలవ - తింతాత్పర్యంవచనాచరితమభిధానంచత్యయ్యేవదధుఃకృతవంతః - ననుతత్తదభవవిషయాణాంకథమభిధాయకత్వ
 మిత్యాశంకాయాందృష్టాంతముఖేనతదుపపదయంతి - కథమితి - ప్రాసాదపర్యంకాదిమనిహితానిసృణంపదానికథంభవి - అయథా
 దత్తానిభవంతి - ప్రాసాదపర్యంకాదిధారకత్వాత్తస్యామేవయథాగత్తానిభవంతి - ఎవంప్రతిపురుషాంతరత్తతయతద్గతనామరూపని
 ర్వాహకత్వాత్త్వయ్యేవతత్తదభవశరీరకేనిర్వాహకేవవేదావర్తంతత్యర్థః - అపుకన్పిద్ధవిశేషణవాచిశబ్దానామాకృత్యధికరణన్యా
 యేనవిశేష్యపర్యంతాభిధానంముఖ్యమేవేత్యభిప్రాయః॥ ౧౬॥ త్వమేవసర్వనిగమగోచరఇతిసతాంప్రవృత్త్యాద్రథయః॥ ఇతి॥ త్వ

చరితంకథమయథాభవంతిభువిదత్తపదానిన్యథామ్॥ ౧౬॥ ఇతితవసూరయస్త్యధిపతేఖిలలోకమల

క్షపణకథామృతాభిమవగాహ్యతపాంసిజహయః॥ కిముతపునస్త్వధామవిధుతాశయకాలగుణాఃపరమ
 భజంతియేషదమజస్రసుఖానుభవమ్॥ ౧౭॥ ధృతయభవశ్వసంత్యసుతృసోయదితేనువిధామహదహ

మేవసర్వకారణ్యైవపరమాథా ఇతికృత్వా - భృత్యధిపతేత్రిగుణమాహానటీసతక - సూరయోవివేకినస్తవాఖిలలోకమలక్షపణక
 థామృతాభిగిసకలజనవృజినసరసహేతుం - కీర్తికసుధాసింధుం - అవగాహ్యనిషేవ్య - తపంతీతితపాంసిపాపానిదుఃఖానివా - జహయఃత్య
 క్తవంతః - త్వదియకథామాత్రేణయదాపాపత్యాః - తదాకమువక్తవ్యం - యేపునఃస్వధామవిధుతాశయకాలగుణాఃస్వధామృగ్వరూ
 పస్ఫురణేనవిధుతాఃత్యక్తాఃఆశయగుణాఃఅంతఃకరణధర్మాఃరాగాదయఃకాలగుణాఃజరాదయశ్చయైస్తేతథా - హేపరమ - తవాజస్రసు
 ఖానుభవం అఖిండానందానుభవంపదంస్వరూపంభజంతిసేవంతే - తథాధూతాఃదుఃఖానిత్యజంతి॥ శ్రు॥ తద్యథాపుష్కరపలాశఆ
 పానశ్లిష్యంతపివమేవై నంవిధుతపాపంకమణాన్జల్యతే - నకమణాలిప్యతేపాపకేన - తత్పుకృతమృతేడిభేవిధునతే - ఎతగ్ంహవావ
 నతపతి - కిమహంసాధునాకరవం - కిమహంపాపమకరవమిత్యాదిశ్రుతేత్యర్థః॥ శ్లో॥ సకలవేదగణితసద్గుణస్త్వమిదేసర్వమనీషిజనా
 ముమయః॥ త్వయిరమంతిగుణప్రవణాభిస్తవపదస్తరణేనగతక్లమాః॥ చం॥ అతయుషయ ఇత్యాదేఃపూర్వయోజనాయంతైముత్యన్యా
 యేనభగవద్ధ్యౌసస్యసంసారికతాపనివర్తకత్వమామయః - ఇతితవసూరయఇతి - ధ్వతీయయోజనాయాంతు - కారణత్వసమన్యితముముఖ్య
 పాస్యత్వంకైముత్యన్యామేనామయః॥ ఇతి॥ త్ర్యధిపతేఇతిసంబోధనం - జగజ్జన్మస్థితివివాద - ర్వాహకఇతిపాతాంతస్సూరయోవివేకి
 నఃతవాఖిలలోకమలక్షపణకథామృతాభింఅభిలానాంలోకానాంజనానాంశృణ్వతాంవదతాంచమలంపాపంక్షపయతీతితథా - సాకథై
 వామృతంతస్యాభిమవగాహ్యత - తపాంసిఆధ్యాత్మికాదితాపా - జహుస్త్యజః - కింపునధ్యానపరాఇత్యామయః - కిమితి - హేప
 రమ - యే - స్వధామస్వతేజఃస్వవిషయకంజ్ఞానం - స్వశబ్దఃపరమాత్మపరః - తేనవిధుతాః ఆశయగుణాఃరాగాదిమనోవృత్తయఃకాలగు
 ణాఃజరామరణాదయశ్చయైస్తే - అజస్రసుఖానుభవంత్యజ్ఞానానందాత్మకం - పద్యత ఇతిపదంస్వరూపంభజంతిసమాధినాసాక్షాత్తు
 ర్వంతి - తేతపాంసిజహంతీకింపునర్వక్తవ్యమిత్యర్థః॥ ౧౭॥
 శ్రు॥ అయిర్వానామతేలోకాఅంధేనతమసావృతాః॥ తాంస్తైప్రత్యాభిగచ్ఛంతియేతేచాత్తహనోజనాః॥ తథానచేదిహవేన్తహావీన
 ప్తిఃఅసుర్యేతిశ్రుతేరథః - తేప్రసిద్ధాఃలోకాఃకర్మఫలభూతదేవతీర్యద్భూరాదిదేహఃఅసుర్యాఃఅసుమరమంతఃఇత్యత్పత్వాఅసురా
 ణిందేహభిమానాంసంబంధినఃప్రాప్యాఇత్యర్థః - తేకీదృశాఃఅంధేనృథేనతమసావృతాః యేతేచయేతేచిత్ - ఆత్మానంతత్వ
 రూపభూతసత్వజ్ఞానానందతీర్హరేణదుఃఖిత్వాద్యారోపణేనచక్షుఃహింసంత్యాత్మభావఃఅవిద్యాంసన్దేజనాః తాలోకాన్ ఆ
 భిగచ్ఛంతిప్రాపువంతి - కర్మానుసారేణచేదిభిహునుష్యజన్మనిపురుషఃనావేదీత్సవిదితవాన్ - తహిమహాతీవినప్తిఃపినాశఃజన్మ

రణపరంపరావిచ్ఛేదలక్షణాసంసారగతిః-ఇత్యాద్యాః శ్రుతయః పూర్వశ్లోకోక్తాభయవిధభజనహీనాన్నిందంతి || భృతయ ఇతి || అసు
తృపః సరాః యదితే అనువిధాః అనునధతీత్యనువిధాః అనువర్తనః భక్తా ఇతియవత్-తహి శ్వసంతిజీవంతిసఫలజీవనాభవంతి-ఇతర
భాగ్యతయభవత్ప్రతిభ-వృధాశ్వాసాభవంతీత్యధికః-సస్వభక్తానామపికామాదిఫలమప్యేవనః-కార్యకారణానుగ్రహకత్వేన జీ
వనహీతోస్తవాభజనేకృతస్సనాంతదపినసిద్ధ్యవిత్యాశయేనాహ-మహదహమాదయఇతి-మహానహంకారశ్చ ఆదిద్యేమాంతే-యదను
గ్రహతః యస్యతవ అనుగ్రహతః అనుప్రవేశేన బ్రహ్మసామధ్యా-స్మంతః అండందహంసమప్తివ్యప్తిరూపం సృష్టవంతః-తత్రచ పంచాపి
కోశానన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయానాదిశ్చ తత్తదాకారస్థాయఃచేతయతేనత్వంతదాహ-పురుషవిభి
పురుషస్యాన్నమయాదేవి-ధేవవిధాఅకారోయస్యసః-తథా-ననుచిదకరసస్యకథంతుతత్తదాకారతా ఆతలహ-అన్వయోక్తేతి-అ
త్రవిష్యన్నమయాదిషు-అన్వేతీత్యన్వయః అతః తదాకారతేతి-ఏవంతహి సర్వత్వమసంగత్వంచకథంతత్రాహ-చరమాన్నమయాది
మయఇతి అన్నమయాదిమూపదిశ్యమానేమయశ్చరమః బ్రహ్మపుచ్చంప్రతిష్ఠేతిపుచ్చ్యేనోక్తః-సత్వమితిసంబంధః-సమతథాప్యన్నమ
యాదిష్యన్వితత్వే అసంగత్వవ్యాపారేవ స్యాత్తత్రాహ-సదసతః పరంత్వమథయదేవ్యవశేషమృతమిచి-సదసతః స్థూలసూక్ష్మే అన్న
మయాదేః పరంవ్యతిరిక్తంతత్వాక్షీభూతం అవశేషం అవశిష్యత ఇత్యవశేషమపాద్యం-అథ అతవీవ ఋతం సత్యం తత్త్వంతహి కిమథం
తేష్యన్వయ ఉక్తః శాఖాచంద్రవచ్ఛుద్ధస్వరూపలక్షణం-తథాహి || శ్రు || సవావిషపురుషోన్నరసమయః-తస్యేదమేవ శిర ఇత్యాదినా
స్థూలసూక్ష్మక్రమేణ పంచకోశానుపదిశ్య || శ్రు || తస్య పురుషవిభతాం-అన్వయం పురుషవిభి ఇతి పునః పునః సత్తదన్వితత్వేనావేద్య || శ్రు ||
బ్రహ్మపుచ్చంప్రతిష్ఠేతి-సర్వసాక్షిణః శుద్ధ సత్త్వస్వరూపనిరూపణమిత్యనవద్యం || శ్లో || నరవపుః ప్రతిపద్యయదిత్వయైవణవణాన
సంస్తరణదిభిః | నరహరణభజంతిస్సంబంధ్యతీవచుచ్చస్థితం విఫలంతతః || చం || అగభగవద్భజనః ముఖానాం జన్తవై యథ్యమా
మః || భృతయ ఇతి || తేతవ-అనువిధాః అనువిధాయినః-త్వదాశ్రయణయోగ్యజన్తభాజాపీత్యర్థః-అసుతృపస్త్యాంవిహాయ కేవలంయదిప్రా
ణేంద్రియతపణాపరాశబ్దాదివిషయచపలాశ్చైత్యేభృతయభిఉచ్చస్వసంతి-భృతయశ్చర్మభస్మికాః తాయథావాయుఘారితా ఉచ్చస్
సంతి-తద్వత్ప్రత్యోచ్ఛాస్వాసాభిత్వర్థః-అనెన అత ఋషయోగధురిత్యాద్యయోజనాయాంకథమయథాభవంతీత్యాదిసూచితమన్యవిషయ
ధ్యానాదిమోక్షుత్వం స్పష్టికృతం-సమసతిమరణకారణత్వేతత్వమనియతముముక్షూపాస్యత్వపిద్ధిః-కారణత్వమేవత్వయ్యనుపపన్నం అచ

మాదయోండమసృజకయదనుగ్రహతః | పురుషవిభోన్వయోత్రచరమోన్నమయాదిషుయస్సర

తనస్యప్రధానస్యేవమహదహంకారైకరూపేణపరిణామస్వభావస్య-కారణత్వాత్-తథాహి-చేతనభోగ్యభూతస్య సత్త్వాదిమయస్యవి
యదాదినామరూపవికారావస్థితస్యజగత్ప్రపస్యవస్తునః-కారణభూతంవస్తుతత్త్వభావమేవేతియుక్తం గుణసామ్యావస్థంప్రధానమివ
కారణమితి-అతవీవకార్యకారణయోరసన్యతోష్పాదకమృదాదిదృష్టాంతోపపత్తిరీతిత్వధికరణపూర్వపక్షేనుసారిణీమాశంకామభి
ప్రేత్యపరీహరమామః-మహదిత్యాదినా-యదనుగ్రహతఇత్యంతేన-యస్యతవానుగ్రహతః || శ్రు || తదైక్షతబహుస్యామితీయైత్తసంక
ల్పాల్లిభిసత్తాకాఃయేనానుప్రవిష్టాశ్చమహదహంకారాదయః అండమసృజక-అచేతనస్యేత్తానుగ్రహసంభవాత్తనతస్యకారణ
త్వమితిభావః-సచవృష్టిప్రతీక్ష్యాలయ ఇతివద్దాణానుగ్రహసంభవః || శ్రు || ఇతదాత్మ్యమిదంసర్వంతత్వత్వంసప్రత్యేతికారణసూత్ర
త్వశ్రవణాత్సాదేతత్మాభూత్ప్రధానంకారణంజీవస్తుభివతుమహాతి-తస్యేత్తసంకల్పాపరపర్యాయానుగ్రహసంభవాత్-త
థాహి || శ్రు || అత్తన ఆకాశస్సంభూతఇత్యాత్తశబ్దేనకారణత్వంప్రకమ్యతసాత్తశబ్దవాచ్యస్యజీవాతిరిక్తత్వశంకాపున్యదాసాయప్ర
తిపర్యాయం || శ్రు || తస్యేష ఏవశారీర ఆత్మా ఇతిశరీరసంబంధమభిధాయ ఆనందమయశబ్దేనస్వాధికమయడంతేనతస్యానందరూప
తాంచాభిధాయసోకామయతేతితస్యేషాగ్నికస్పష్టిరామ్నయతఇత్యానంగమయాధికరణపూర్వపక్షేనుసారిణీమాశంకామభిప్రేత్యప
రిజప్రయః-పురుషవిభిఇత్యాదినా-ఆనందవల్యామన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయాదిమయశ్చరమ ఆనందమయపు
రుషవిభః-శ్రు || సవావిషపురుషవిభ ఏవేత్యాదినాపురుషాకారత్వేననిరూపితః అన్వయః || శ్రు || తస్యప్రియమేవశిరః-మోదోదక్షిణఃప
క్షః-ప్రమోదఉత్తరఃపక్షః ఆనందఆత్మా-బ్రహ్మపుచ్చంప్రతిష్ఠేత్వక్తశిరఃపక్షపుచ్చాదిరూపపురుషప్రకారాన్వయవాగ్సత్వమే
వ-సతుప్రత్యగాత్వేత్యధికః-కుశలత్వతోవిశింషంతి-యత్సదసతిసగసచ్చిదచిదాత్మప్రపంచాకారంయదిత్యధికః || శ్రు || తత్స్ప
ష్టాస్త్వి-తదేవానుప్రావిశత్-తదనుప్రశస్య-సచ్చత్యచ్ఛాభవదితి-స్వస్పష్టచిదచిదనుప్రవేశేనతదుభయాత్తకజగత్ప్రపణభవసస్య
చిదచిదాస్వచిశబ్దాభిధేయత్వస్యచక్రాయమాణస్యబద్ధముక్తాభయావస్థజీవాసంభావితస్యత్వయ్యేవసంభవాదితిభావః-కించ-యదతః-
చిదచిదాత్మకప్రపంచాత్మరంజిలక్షణంనిరుక్తానిరుక్తనిలయనానిలయనవిజ్ఞానావిజ్ఞానసత్యాసృతశబ్దేప్రకృతిపురుషానినిశ్చితదంత
రాత్తతయాతేననుప్రవేష్టతయాశ్రయమాణంయజ్జీవాతిరిక్తస్త్వమేవ-అగయచైచ్యస్య మయాదిషుచతుషాసంహృతేష్యప్యవశేష
మవస్థితమానందమయరూపంఋతంనిర్వికారం-తత్త్వమేవ-ఏవముక్తధర్మసమానాధికరణతయాశ్రయమాణమీశ్వత్యాత్మకానుగృ
హీత్యత్వంజీవాసంభావితంత్వయ్యేవోపపన్నమితిసముదాయాభిప్రాయః-శరీరాత్మత్వంసగ్నశరీరకేత్వయ్యేవోపపన్నమితిభావః-అత్ర

కెది - ఆనందమయాదిమాపదిశ్యమానమయశ్చరమాబ్రహ్మపుచ్చంప్రతిష్ఠేతిపుచ్చత్వే నోక్తఃసత్వమితిసంబంధమామయః - తథాహ -
జ్ఞో॥ తస్యేదంబ్రహ్మపుచ్చంస్యాత్ప్రతిష్ఠాహేతురిత్యతః । వ్యతిరేకశ్రుతేబ్రహ్మవిషయత్వప్రతీతితః॥ జ్ఞోకస్యవక్ష్యమాణస్యబ్రహ్మ
ప్రధాన్యనిశ్చయత్ । ప్రియమోదాదిరూపేణవిదితస్యజనైస్సమైః॥ ఇహానందమయస్యాస్యశంకాయాశ్చాత్రసంగతేః । నగసద్భావయో
జ్ఞానాజ్ఞానయోశ్చనిరంశినః ॥ అంశిత్వాసంగతేనిర్వికారస్యమయటాత్రవై । వికారిత్వాబోధనాచ్చమయటోహ్యత్రసంగతేః॥ త
స్యైషవివశారీరఆత్మేతిచతదంతరమ్ । ఆత్మాంతరంకీర్త్యమానమానందమయవస్తునః॥ బ్రహ్మత్వంనావగమయేదిత్యతఃపునరన్యహి । పత
తస్మిన్నిత్యశుద్ధేశోధ్యత్వామపపత్తితః ॥ నానందమయశ్చైవచ్యంబ్రహ్మేతినిశ్చితమ్ । పుచ్చత్వేనైవయత్తత్రరూపితంతుతదిష్యతఇతి॥
తత్తుచ్చం॥ జ్ఞో॥ కృత్స్నప్రకరణేహ్యత్రపూర్వమన్నమయాదిషు । స్వస్త్వాదనతిరికేస్వావయవైస్సు నిరూపణాత్॥ శిరఃపఠేదిరూపేణ
పురుషత్వస్యనిశ్చితమ్ । ప్రియమోదాదిభిస్సస్వస్త్వాదభిన్నై రవరూపితః ॥ నభిద్యతేబ్రహ్మణోత్రహ్య నందమయశ్చిత్తః । తత్తదంతర
భూతస్యవస్తునోబోధకస్యవై ॥ తస్యైషవివశారీరఆత్మేత్యాత్మపదస్యహి । వ్యాఖ్యానందమయేపర్యవసన్నాకీర్తనాత్పనః॥ అన్యస్యబ్ర
హ్మపర్యాయస్యానందమయవస్తుతః । అన్నాదిమయపర్యాయేషాక్తానాంజ్ఞోకరూపిణామ్॥ వాక్యా నాంపక్షపుచ్చాదిమదధాపరతఃపు
నః । పుచ్చమాత్రపరస్యాస్యజ్ఞోకస్యా స్యాప్యసంగతేః॥ అనంతరేసోకామయతేలివాక్యశ్రుతేనసః । ఇతిశబ్దేనపుంవస్త బోధకేనతథా
పునః॥ ప్రధానప్రకృతాథాన్యపరామశానసాధునా । అనంతరస్యానందమయస్యాత్ర బోధసంగతేః ॥ బ్రహ్మణోవ్య వధానైతదు
పస్థాపనక్షతేః । బ్రహ్మణ్యానందశబ్దస్సద్దానందోబ్రహ్మైత్యతః॥ శ్రుతేస్సంప్రతిపన్న త్వాదానందస్థాపనక్షమాత్ । ఆనందమయ
మాత్మానముపసంక్రమ్య వాక్యతః ॥ ఆనందానందమయయోరై కాథాన్యప్రతీతితః । ఆనందమయశబ్దేనపరబ్రహ్మవబోధనాత్ ॥ ఆ
నందోబ్రహ్మేతివ్యజానాదివిపర్యాయతుల్యతః॥ ఆనందమయతుల్యాధ్యాత్మ్యాదానందతఃపరమ్॥ ప్రతీతాథాశ్రుతేఃపశ్చాదుపపత్తేరథా
వతః । నపుచ్చమేవబ్రహ్మేతికింతుపుచ్చీతివిద్యతే ॥ స్వాభిన్నపక్షపుచ్చాదిపరప్రకరణస్యవై । అయగుణ్యేనషష్ఠ్యాచనిదేశాన్యతథాపు
నః॥ అంశాంశిత్వేనోపపత్తేవ్యతిరేకస్యనిశ్చయాత్ । ఆత్మాబ్రహ్మ నందమయశబ్దే రికాథాబోధనాత్॥ తెమమన్యతమేనాపిజ్ఞోకస్య
మయపపత్తితః । ఆనందస్యాపరిచ్ఛిత్తేఃపుచ్చబ్రహ్మపదస్యహి॥ ఆనందమయవాచ్య వ్యప్రసిద్ధేరన్యథావతః । నగసద్భావయోజ్ఞానా

సతఃపరంత్వగుణయదే షష్ఠవశేషమృతమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఉదరముపాసతేయఋషివత్కసుమావదృశః
పరిసరపద్ధతింహృదయమారుణయోదహరమ్ । తతఉదగాదనంత తవధామశిరఃపరమం పునరిహయత్స

జ్ఞానయోశ్చతథాపునః॥ శంకాయాస్సంభవాదస్యరూపణస్యోపపత్తితః । అంశాంశిత్వాంతథానందమయశబ్దగతస్యవై ॥ మయటస్సాపి
థిఃకత్వేనప్రాచుర్యాధేపివాపునః । ఉపపత్తేర్వికారాథాకత్వాభావాచ్చబ్రహ్మణః ॥ నిర్వికారత్వనిర్వాహదనన్యాత్వత్వవాదినః । త
స్యైషవివశారీరఆత్మేత్యన్యవిరోధతః॥ తద్వస్తస్యగుణత్వేనబోధనస్యవిధేఃపునః । సత్యగ్ధస్యబోధ్యత్వంసంహృతేనిర్వాహ్యతేస్తథా॥
ఆనందమయశబ్దేనవాచ్యస్యబ్రహ్మణస్తథా । బోధ్యత్వస్యప్రపత్త్యాచసాధ్యస్యమయపపత్తితః॥ కలుష్యశాంతిరూపస్యనపుచ్చంబ్ర
హ్మవై మతమ్ । అన్యథానందమయతస్సపవబ్రహ్మతుస్థితమ్॥ ఇతిపుచ్చబ్రహ్మవాదిమామణోద్ధారకవ్యతే॥ ౧౮ ।
వివంతావత్పర్యాస్తేపరమేశ్వరేసర్వశ్రుతిసమన్వయేనసద్భజనీయత్వముక్తాఅభక్తనిందయచతదేవదృఢీకృత్య-ఇదానీ మనవగాహ్య
మహిమ్నఃప్రథమంతావదుపాధ్యాంబంబనముపాసనం॥ శ్రు॥ ఉదరంబ్రహ్మేతిశాకరామైఉపాసతేహృదయంబ్రహ్మేత్యారుణయోబ్ర
హ్మహవై త ఉధ్వంత్వేనోదసర్పత్చిరోశ్రయతేత్యాద్యా శ్రుతయఃవిదధతీత్యామయఃఉదరమితిఋషివత్కసుముషీణాంసంప్ర
దాయమాగేమయేమాపదృశఃతే- ఉదరాలంబనంమణిపూరకస్థంబ్రహ్మ-ఉపాసతేధ్యాయంతి- శాకరామైఇతిశ్రుతిపదస్యప్రతి
పదంకూపదృశఇతి- కూపదృశకారారజఃవిద్యతేదృశ్యులక్ష్మీమయేపాలితేతథారజఃపిహితదృష్టయఃస్థూలదృష్టయఇతిఋగవత్- ఉదర
స్యహృదయాపేక్షయాస్థూలత్వాత్- యద్వా- కూపదంనూత్న-సూత్నదృశఇత్యథాః- తదాహృదయస్థంనూత్న-మేవాలక్ష్మ్య త త్రవై
శాయప్రథమముఉదరసముపాసతేఇతిభావః- ఆరుణయస్తుసామైత్ హృదయస్థందహరంనూత్నంలినాహతచక్రస్థమేవోపాసతే-హృదయ
విశేషణంపరిసరపద్ధతిమితి- పరితఃసరంతిప్రసపంతీతిపరిసరానాద్యః- తాసాంపద్ధతింమాగంప్రసరణస్థానమిత్వథాః- విశేష
ణస్యఫలమాహ-తతఇతి- తతోహృదయాత్- భోజనంత- తవధామఉపలభిస్థానంసుమమ్నాభ్యం- పరమంశ్రేష్ఠంజ్యోతిమయం- శిరః
మూఢానంప్రతి- ఉదగాత్ఉదసపణత్- మూలాథారాదారభ్యహృదయమథ్యాత్ బ్రహ్మరంధ్రంప్రతి ఉద్గతమిత్వథాః- కథంభూ
తంథామ- యత్సమేత్యప్రాప్య-పునరిహకృతాంతముఖేమృత్యుముఖేసంసారేనపతంతి- తథాచ॥ శ్రు॥ శతంజైకాచహృదయస్యనాద్య
స్తాసాంమూఢానమభిని స్మృతైకా- తయోధ్వమామన్నమృతత్వమేతివిష్యజ్ఞాన్యాఉత్తై మణిభవంతీతి- అస్యా శ్రుతేరథాః- శతం
శతసంఖ్యాకాః- వికాచసుమమ్నానామ- పురుషస్యహృదయాద్విని స్మృతాఃనాద్యఃసిరాః- తాసాంకుఢ్యమూఢానంభిత్వా- అభి
ని స్మృతాసుమమ్నానామ- తయాంతికాలేఅత్తానంవశీకృత్య- యోజనైత్- తయానాద్యా- ఉధ్వమామపరి- అయగచ్ఛత్-అదిత్య

ద్వారేణ - అమృతత్వం వితి - ప్రాప్నోతి విష్వజ్జ్ నానావిధగతయః అన్యనాద్యః ఉత్త్ర మజ్జనిమి త్తంభవంతి ॥ శ్లో ॥ ఉదరాదిమయః పుం
సాంచింతితోమునివత్త్వాభిః | హంతిమృత్యుభయం దేవోహృద్గతంతముపాస్తవా ॥ చం ॥ అస్తుకారణత్వేఉపాస్యత్వం కేకేకుత్రకుత్రక
థంకథముపాసతే కీదృశంచఫలమిత్వపెయ్యాయాముపాసనభేదానభిభావసర్వేషాముపాసనానాం మోక్షే కఫలత్వమాముః ॥ ఉదరమితి ॥
వత్త్వాసువేదాంతవిహితేషాపాసనామార్గేషు - యేషాపాద్యశస్మాత్కృతమతయః - తత్ర కేచిదారుణయః అరుణవంశ్యాః - హృదయం హృ
ద్గతందహరందహరశబ్దవాచ్యం - హృదయపుండరీకాంతర్గతాకాశరూపంతాముపాసతే - కేచిత్తువే శ్వానరవిద్యానిష్ఠాః ఉదరం ఉదర
స్థజాత రాగ్నిశరీరకం - త్వాముపాసతే - కేచిత్తు - పరిసరపద్ధతిం పరితస్సరతి వ్యాప్నోతీతితథా - సుమమ్నాఖ్యానాడి - సేవపద్ధతిర్నాగ
ప్రాంసుమమ్నామార్గస్థంతాముపాసతే ఇత్యథాః - సుమమ్నాయాః హృదయాదారభ్యశరఃపర్యంతవ్యాప్తైః తరభిప్రాయేణ పరిసరపద్ధతిమి
త్యుక్తం - తదేవస్పష్టయితుం పరిసరవత్త్వా విశింషంతి - తతః హృదయాదారభ్యేత్యథాః - హృదయంతయత్రవరమంథామ ఉపాసనస్థా
నం శిరోఘ్రామధ్యంతత్పర్యంతం యదదగాయాధ్యమాక్రామతి ॥ శ్లో ॥ శతంచై కాచహృదయస్యనాద్యః - తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృ
తై కేతి శ్రుత్యర్థాత్ప్రాభిసంహితః - తవథామశరఃపరమిత్వ నేన శిరోపిత్వదుపాసనస్థానమిత్యుక్తంభవతి ॥ శ్లో ॥ విషదేవపథాబ్రహ్మపథస్త
యోధ్యమామన్నమృతత్వమేతి - వితేనప్రతిపద్యమానా ఇమం మానవమావర్తనావర్తంత ఇత్యాది శ్రుత్యర్థ మభిప్రేత్య విశింషంతి యన్త
భ్యనాడివత్త్వా శిరోవా - సర్వేష్యపాసకాః - సమేత్యప్రాప్య - పునరిహ ప్రకృతిమండలకృతాంతముఖ్యమృత్యుముఖే సరిసారేన సతం
తి - యదితివత్త్వాభిప్రావయకోనపుంసకనిదేశః - విషముపాసనస్థానప్రసంగాత్పరమాత్మనోఽనుచిదేహసంబంధఉక్తః ॥ ౧౯ ॥ ననుఈ
శ్వరస్యాపితహోజీవవత్ ఉదరహృదయాది సంబంధతదనుప్రవిష్టస్యచ తారతమ్యేన సరితేన విశేషణాపాస్యత్వమితి ఇమామాశంకాంప
రిహరంత్యః ॥ శ్లో ॥ ఏకోదేవస్సర్వభూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్కర్తాభ్యక్షస్సర్వభూతాధివాసస్సాక్షీచేతాకే
వలూనిగుణకృత్యాద్యాశ్చ తయః స్తువంతీత్యాహ ॥ స్వకృతేతి ॥ స్వయంకృతాసువిచిత్రాసుఉచ్చనీచమధ్యమాసుయోనిమలభివ్యక్తి
స్థానెషుకార్యమదేహాదిషు - హేతుతయాఉపాదానతయా - ప్రాగేవవిద్యమానస్వేనముఖ్యప్రవేశానంభవాత్ - విశన్నివవతమానః - త

మేత్యనపతంతి కృతాంతముఖే ॥ ౧౯ ॥ స్వకృతవిచిత్రయోనిషు విశన్నివహేతుతయారతమతశ్చ
కాస్యనలవత్స్వకృతానుకృతిః | అథవితథాస్వమూర్షవితథంతవధామననుంవిరజధియోన్వయంత్యభి
వివన్యవఎకరసమ్ ॥ ౨౦ ॥ స్వకృతపురేష్వమీష్వబహిరంతరసంవరణంతవపురుషంవదంత్యభిలశక్తిధృ

రతమతః న్యూనాధికభావేన - చ కాసి అవభావసే - స్వకృతాః యోనీరనుకరోతీతి స్వకృతానుకృతిః - అనలవత్ అగ్నిర్యథాస్వతస్తారతమ్యహీ
నోపి కాష్ఠానుసారేణ న్యూనాధికభవతథాతథాప్రకాశతే - యథోత్తమప్రకాశస్స వితాద్యమండలమెకరూపేణ ప్రకాశేనాపూరయన్న
పివషాసునికృష్టప్రకాశభవప్రతీయతే శరదిప్రకృష్టప్రకాశభవత్ స్వత్ అథలతః - వితథానుమిథ్యాభూతాసు - అమూషుయోనిషు - అ
వితథంసత్యం - యతఃసమంతావిశేషంతతఃసత్యంతవధామస్వరూపం - విరజధియోనిమలమతయః - అన్వయంతిజానంతి అనుభితిపుథక్ష్మ
దంవా - అత్ర హేతుః - అభివిపర్యవభితి అభితోవిగతవ్యవహారాః పనవ్యవహారభిత్వస్వరూపం పర్యరితి విహితాముష్మికకర్తృఫలరహితా
ఇత్యథాః - అవిశేషత్వాదేవఎకరసంసన్తాత్రంతతస్తవోపాధికృతతారతమ్యభావాదప్రచ్యుతైశ్వర్యస్యోపాస్యత్వమితిభావః ॥ శ్లో ॥ స్వ
నిమిలేషుకార్యేషుతారతమ్యవివజీతమ్ | సర్వామన్యూతనన్తాత్రంభగవంతంభజామహే ॥ చం ॥ అథకార్యాంతఃప్రవిష్టస్యాపితస్య
నిదోషతయాపరమప్రాప్యత్వమాముః ॥ స్వకృతేతి ॥ హేతుతయాసర్వోపాదానత్వేనస్వేనత్వయాకృతాః నిర్జితాః విచిత్రాః యోనయో
దేహాః యేషాంతేషు - దేవమనుష్యాదివిచిత్రధవత్ప్రతశరీరకేమజీవేష్యిత్యథాః - విశంతంతరాత్తతయాప్రవిశంత - యద్యా - దేనాది
శరీరేష్వేవోపానకామగ్రహణోపాసనాథం విశంతిష్టంత - ఇవశబ్దోనంతిక్తాధికః - విశన్తేవేత్యథాః - తరతమతః జ్ఞానాల్పత్వమహ
త్త్వాదిభావేన స్వకృతాయోనీరనుకరోతీతితథా - హృదయాదికార్యపరమాణాత్ప్రతివివాశాద్యనుకారీచ కాసీత్యథాః - అనలవత్ యథా
అగ్నిస్సవితస్తారతమ్యహీనోపి తృణకాష్ఠాద్యనుసారేణ తథాప్రకాశతేతద్వత్ - అథయద్యప్యేవమథాసీత్యథాః - అమూషుయోనిషువితథా
సుఅవిద్యమానాసుపసంహృతాస్విత్యథాః - అవితథమనుపసంహృతం - కుతస్సమమెకరూపం - కార్యానుప్రవేశకృతకార్యగతదోష
స్పృశారహితం - తత్తుతః - ఎకరసమవిచ్ఛిన్నసందంతవధామస్వరూపం - విరజధియోనిర్మలమతయః - అనునయంత్యుపాసతే - అభియం
తిప్రాప్నువంతిచేత్యథాః - అన్వయంత్యభివిపర్యవవికరసమితిసాతాంతరం - తదాఅభివిపర్యవః వివిధత్వజ్ఞానవాదాత్తకస్తుతియుక్తః - అ
న్వయంతి అన్వితాగచ్ఛంతి - ప్రాప్నువంతీతియవత్ - అత్ర ॥ శ్లో ॥ సర్వజ్ఞస్సర్వదృక్సర్వజ్ఞానశక్తిబుద్ధిమాణ - అన్యూనశ్చాప్యవృద్ధి
శ్చస్వాధీనోనాదిమాణవశీ ॥ క్షమతంప్రీత్యక్రీడకామాదిభిరసంయతః | నిరవద్యః పరంప్రాప్తినిరధిష్ఠాక్షరక్రమఇత్యాదిస్త్యుత్య
థోనుసంధయః ॥ ౨౦ ॥ అపిదకుతోనుభయమాశంకాస్యాత్ భగవతోదేహాద్యుపాధికృతదోషప్రసంగఇతి - యతః అవిద్యాకామకర్త
భిః - సంసరతోజీవన్ముపిభగవద్భావంలక్షణయాబోధయంత్యస్తందోషంనిషేధంతి ॥ శ్లో ॥ సయశ్చాయంపురుష - యశ్చాసావాదిశ్యే
సంకః - తత్త్వమసీత్యాద్యాః శ్రుతయః - నను తత్త్వస్థస్యాత్త్వసః స్తుతిరియమీశ్వరత్వేనప్రియతేన తుతస్యేశ్వరత్వంబోధ్యతేనైతద్యుజ్యతేయ

తస్మత్ || శ్రు || యస్య దేవే పరాభక్తిర్యథా దేవతా గురౌ | తస్మై వ్యతేకధితా హ్యథాః ప్రకాశంతే మహత్తన ఇత్యాద్యాః శ్రుతయః
 కృతావతారస్య భగవతశ్చరణాంభోజ సేవోపాయం వదంతీత్యాహ || స్వకృతేతి || స్వకర్మాపాజితే ముఖే దేహము అమీమన రాదిమ
 భోక్తృత్వేన వతే మానం పురుషం - అఖిలశక్తిభృతః సవేశక్త్యా శ్రయస్య పూణ్యస్య తవాంశకృతం వదంతి - అంశే ఇవ అంశః కృత ఇవ
 కృతః త్వయా పంపదంతీత్యథాః - సనుకార్యకారణసంపృతస్య కుతపి వంభాతత్వంత్రాహ - అబహిరంతరసంవరణమితి - బహిః కా
 ర్యం - అంతరంకారణం - వస్తుతస్తదావరణశూన్యంతయోః లింగస్థూలయోరసత్వాదిత్యథాః - ఇతి ఎవం - సృగలింసుః జీవస్య గతింత
 త్వం వివిచ్య విశోధ్య - కవయః భజనం వినా ఇదం ప్రాప్య త ఇతి జానంతః - నిగమావపనం నిగమా క్తకమణా మావపనం ఆసమంతాదు
 ప్యంతేస్సీన్నిత్యా వపనం యేత్రం సర్వకర్మాపణ విషయమిత్యథాః - యత్రాపితానికర్మాణిముక్తిఫలం ఫలంతితం భవతః అంఘ్రిం
 అభవం భవనివతాకం - విశ్వసితాః కృతవిశ్వాసాః - ఉపాసతే అచానవందనాదిభిః సేవంతే - భువీతి మత్స్యలోకే - ఇదమేవోచితమిద
 శాంత్యంతి || శ్లో || త్వదంశస్య మహేశానత్వన్తాయా కృతబంధనమ్ | త్వదంఘ్రి సేవామాదిశ్య పరానందనివతాయ || చం || పరమభజంతి
 యోషదమజస్రసుఖానుభవం ఉదరముపాసతే - అవితథంతవభామసమం - ఎకరసమిత్వదరాదిస్థానవిశేషాధిష్ఠానకథితస్యాత్మస్వరూప
 పాసకానాంతత్రాప్తిరుక్తా - అభదివ్యవిగ్రహేపాసకానామపితత్వా రూప్యాపత్తిరూపం ఫలమిత్యభిప్రత్యతదుపాసకాశ్చ కేచిత్సం
 తీత్యాచుః || స్వకృతపురేషీతి || అమూషుదేవమనుష్యాదిషు స్వేనత్వయా కృతే ముఖే రమత్వస్మిన్వాసభూతేషు దేహేషు సంతమితీతేషుః - అభి
 లశక్తిభృతః అఖిలాశ్చక్తిరాశ్చర్యశక్తిభావతీతథా - తస్య తవాంశకృతం అంశేన సంకల్పత్వజ్ఞానైకకృతం కల్పితం ఉపాత్తమబహిరం
 తః అంతరబహిరదేశరహితం అంతరబహిశ్చ వ్యాప్తిక్షమమిత్యథాః - అనైవ విగ్రహస్యాపి పురాంతరవస్థానప్రయుక్తపరిచ్ఛిన్నత్వశం
 కావ్యాప్యతిః - అసంవరణం సంకౌచహేతురహితం - పురుషం పురుషాకారం విగ్రహం వదంతి - వెదాంతా ఇతి శేషః || శ్రు || అంగుష్ఠ
 మాత్రోపి వితుల్యరూపః అంగుష్ఠమాత్రః పురుషా మధ్య ఆత్మ నిత్యతీ - అంగుష్ఠమాత్రః పురుషంతరాత్మా సదాజనానాం హృదయే నన్నివిప్ల
 ఇత్యాద్యావేదాంతాః ప్రతిపాదయంతీత్యర్థః - ఇతీత్యంభూతంతవపురుషంతథాన్యగతిం సరజన్తత్వదారాధనోపయుక్త ముదం నృజన్తేతి
 చ విచింత్య విచారపూర్వకం నిశ్చిత్వ భువి భూమా కేచిత్తవయో వివేకినః అనిశ్చసితాః ప్రాణాయామపరాజితప్రాణేంద్రియా ఇత్యర్థః - త

తోంశకృతమ్ | ఇతిన్యగతిం వివిచ్య కవయో నిగమావపనం భవత ఉపాసతేంఘ్రి మభవం భువి విశ్వసితాః ||

౨౦ || దురధిగమాత్మతత్త్వనిగమాయత వాత్తత మోశ్చ రితమహమ్మతాభిపరివతాపరిశ్రమశాః | న

పరిలపంతి కేచిదపవగమపీశ్వరతేచరణసరోజహంసకుల సంగవిస్మష్టగృహాః || ౨౧ || త్వదనుపథంకులా

వాంఘ్రిముపాసతే - కథంభూతం నిగమావపనం నిగమానాం వెదానామావపనం యేత్రం ప్రతిపాదనవిషయమితి యవత్ - యద్యా - నిగ
 మస్య జ్ఞానస్యావపనం ఆసమంతాదుష్యతే నైత్యావపనం ఉత్పాదకం || శ్లో || తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం భక్తిపూర్వకమ్ | దదామి
 బుద్ధియోగమితి భగవదుక్తేః - అభవం భవన్సంసారోయస్మాత్సైవ్యమానాత్తం - భువి విశ్వసితా ఇతి పాతాంతరం - తదామోక్షయిష్యతీతి
 దృఢవిశ్వాసయుక్తాః ఉపాసత ఇత్యథాః || ౨౦ ||
 భక్తిరత్యంతసాధనమివ చ సండచితమివ మన్వానోభక్తింగురూకరోతి || దురధిగమేతి || భోహేతుశ్వర - దుబోధం యదాత్మతత్త్వంతస్య
 నిగమాయజ్ఞాననాయ - తవ ఆత్మతనోః ఆవిష్కృతమూలేః - చరితమహమ్మతాభిపరివతాపరిశ్రమశాః చరితమేవ మహా అమృతాభిః త
 స్మై పరివతాః అవగాహః తేన పరిశ్రమశాః పరితవజానాథాః శ్రమణం శ్రమః గతశ్రమా ఇత్యథాః - అపవగమపి కేచిన్న పరిలపం
 తినెచ్చంతి - కుతోన్యత్ - కేచిదితి - ఎవంభూతాః భక్తిరసికాః విరళా ఇతి దశాయతి - సకేవలమస్యన్తే చ్చంతి - కింతు తేనైవ సుఖేన పూణ్య
 స్సంతః పూర్వసిద్ధగృహాదిసుఖమపి ఉపేక్షంత ఇత్యాహ - తవ చరణసరోజహంసకుల సంగవిస్మష్టగృహా ఇతి - తవ చరణసరోజహంసా ఇవర
 మమాణాః యేభక్తాస్తేషాంకులం తేన సంగః తేన విస్మష్టగృహాః యేస్తేతథా - అనైవ శ్రవణకీర్తనదశాతే - శ్రుతిశ్చముక్తేరస్యాధిక్యం ఉ
 క్తేదేశాయతి || శ్రు || యంసర్వదేవానమంతిముముక్షువోబ్రహ్మవాదినశ్చేతి - వ్యాఖ్యాతంచ సర్వజ్ఞే భాష్యకృద్భిః - ముక్తా అపి నీల
 యావిగ్రహంకృత్యాభజంత ఇతి || శ్లో || త్వత్తథామృతపాథోధావిహరంతో మహాముదః | కుర్వంతి కృతినః కేచిచ్ఛతువగగంతృణోపమమ్
 చం || కేచిదుభయవిధమప్యపాసనం విహయకేవలంత్యద్గుణమృతపాససుఖితామోక్షమపినెచ్చంతీత్యాచుః || దురవగమేతి || దురవగమం
 దుఃఖేనాప్యవగంతుమశక్యం యదాత్మనస్తవతత్త్వం యథాత్మ్యంతస్య నిగమాయ ప్రకాశనాయాత్మా ఉపాత్తతనః రామకృష్ణాదిరూపా
 యేన తస్య తవ చరితమేవ మహానమృతాభిస్మై పరివతేన అవగాహనైవ పరిశ్రవజానైవ విధూతాః శ్రమాః - ఆభ్యాత్మికాదితా
 పాః యేషాంతే - హేతుశ్వర - తెతవ - చరణసరోజసంబంధినోహంసాః భాగవతాస్తకులసంగేన విస్మష్టస్త్వక్తాః గృహాః గృహ దేహాద్యమ
 రాగాయైస్తే అపవగమం మోక్షసుఖమపిన పరిలపంతిన కాంక్షంతే || ౨౧ || శ్రు || ఆరామమస్య పశ్యంతి సతం పశ్యతి కశ్చన - సతం విదాథయి
 దంబజానాస్య మృష్టాకమంతరంభవాతి - నీహరణప్రాప్త్యా జల్పాన్యచాసుతృపడుక్తశాశ్చరంతీత్యాద్యాః శ్రుతయః అనుక్రోశంత్య
 జగదాత్మనీశ్వరైరతిముషడిశంతీత్యాహ || త్వదనుపథమితి || త్వదనుపథాత్వాత్ త్వత్సైవ పయికం ఇదంకులాయం కౌభువీయత ఇతి కులా

యంశరీరం - ఆత్మవత్ సుహృద్వత్ ప్రియవత్ ఆత్మాచ సుహృచ్ఛప్రియశ్చ తద్వత్ - చరతిస్వాధీనతయా వతః తత్త్వభేదః - తథాపిత్వయిఉ
న్తుభేహితేప్రియైర్ఆత్మనిచఅప్యభేదచకారః - వివంధూతేసు సేవ్యేపిత్వయిబతఅపౌరాకప్తంసరమంతినభజంతి - అనదుపాసనయాదేహద్య
చూలనైసఆత్మహనః ప్రచూదినః - కుతఃయదనుశయాఃయస్యామసమపాసనాయాంఅనుశయోవాసనాయోషాంతే - కుశరీరభృతస్సంతః ఉ
కుభయేసంసారే భ్రమంతిపరివతఃంతేలతఃఆత్మహనభిభావః॥ శ్లో ॥ త్వయ్యాత్మనిజగన్నాథమన్తనోరమతామిహ | కదామమెగృశంజన్త
మానుషంసంభవిష్యతి॥ చం॥ నృగతింనిచింత్యత్యనైదహస్యభగవత్సేవోపయుక్తత్వమభిప్రేతం - తదేవస్పష్టయంత్యస్తథైవసతి - తస్య
సాఫల్యమన్యథాతుససాఫల్యంప్రత్యుత్తానభావాతుత్వంచేత్యాచుః॥ త్వదనుషసమితి॥ కులాయం - నీడకుంభమిదంశృశరీరం - త్వదను
షదంత్యదనువత్త్వదారాధనప్రచణంచేదిత్యభావః - తహ్యేకత్వాదివచ్ఛరతిఆత్మాభిస్తుల్యంసాదిత్యభావః - తథాప్యసదభ్యుపాసన
యాశబ్దాదివిషయసేవయాహతుభూతయాఆత్మహనఃఆత్మసూతినఃవిషయసేవాయాః అంతతఃస్థావరత్వాపాదకతయా ఆత్మనోత్రాసాయ
తాపాదకత్వాత్తస్యేవాపరాఆత్మసూతినవివేతిభావః త్వయ్యపౌరాసరమంతేఅపౌరానిరణయగుణవదిదంశరీరంప్రాప్త్యాపిత్వాంసభజంత
ఇతిభావః - కథంభూతేయభోక్తుకేయభావస్థితోత్పాలానందే - ఆతవివప్రియే - ఆతప్రవచహితే - ఉన్నభాగితిపాతేఈషదానుమాన్యేనాప్య
భిముఖభవితుముద్యుక్తత్యభావః - కుతస్తాన్ప్రతిభిద్యతేత్యతఆచుః - యద్యస్తదనుశయాఃప్రతిజన్తభక్తావశేషోత్తరోత్తరదేహనిమి
త్తకర్తయుక్తాఃఉరుబముభయంయస్మిత్తస్మిత్సంసార - భ్రమంతి - ఆత్మైమశరీరభృతఃకుమితదేహభాజఃశోచ్యావివేతిభావః - భక్తా
వశిష్టంకర్తానుశయస్సవిషమస్తీత్యశ్చ - ఆద్యచ్ ॥ ౨౩ ॥ ఇదానీం॥ శ్రు॥ ఆత్మావారద్రష్టవ్యశ్రోతవ్యోమంతవ్యోవిదిధ్యాసితవ్యఇ
త్యాద్యాః శ్రుతయః ధ్యానమంగత్వేనోపవిశంతీత్యాహ॥ నిభృతేతి॥ మరుత్ప్రాణఃమనశ్చాయోజీంద్రియాణిచనిభృతానిసంయమితా
నియైఃతేచదృఢంయోగంయుంజంతీతిదృఢయోగయుజస్తేతథాభూతామునయఃహృదియత్తత్వముపాసతేతదేవారణాపితవస్తరణాత్ య
యుః ప్రాపుః - స్త్రీమోపికామతః ఉరగేంద్రభాగ భుజదండవిషక్తధియః అహీంద్రదేహనదృశయోభుజదండయోవిషక్తాధీ
ర్యాసాంతాః - పరిశ్చిన్నదృష్టయః - సమదృశఃసమమపరిశ్చిన్నంత్యాంపశ్యంత్యోవయం శ్రుత్యభిమానిన్యోదేవతా అపితేసమావితక్య
పావిషయతయాఅంఘ్రీసరోజసుధాః అంఘ్రీసరోజంసుధధయంత్యః - ఆయంభావః - ఇత్థంభూతస్తవస్తరణానుభావః - యోయోగిన

యమిదమాత్మసుహృత్ప్రియవచ్ఛరతితథోన్ముఖేత్వయిహితేప్రియఆత్మనిచ|నబతరమంత్యపౌరాఅన
దుపాసశయాన్తహనోయదనుశయభ్రమంత్యరుభయేమశరీరభృతః ॥ ౨౩ ॥ నిభృతమరున్తనో
క్షదృఢయోగయుజోహృదియన్తునయఉపాసతేతదరణాపియయున్తు రణాత్ | స్త్రీయఉరగేంద్ర
భోగభుజదండవిషక్తధియోవయమపితేసమాస్సమదృశోంఘ్రీసరోజసుధాః | ౨౪ ॥ కఇహనువేదబతా

స్తాంహృద్యాంబేనఉపాసతే - యాశ్చవయంత్యాంసమంపశ్యామః - యాశ్చస్త్రీయఃకామతఃపరిశ్చిన్నంధ్యాయంతి - యేచద్వేషేణ
తాన్సర్వాపిత్వామేవప్రాపయంతీతి॥ శ్లో॥ చరణస్తరణంప్రెక్షాతవదేవసుదలభమ్ | యథాకథంచిన్నహరెమమభూయాదహని
శమ్॥ చం॥ ఆస్తాంత్యయిసరమంతఇతిఅపౌరాబతత్వయిద్వేషాదికమపినకురుర్యతస్వయివిలక్షణవిషయేతస్యాపిత్వ త్వాప్తిసాధనత్వా
దినిసదృష్టాంతంసోదాహరణంసోపపాదనంచాచుః॥ నిభృతేతి॥ మరుతఃప్రాణఃమనశ్చాయోజీంద్రియాణిచనిభృతానిసంయమితానియై
స్తేచ - దృఢంఅనిచాల్యంయోగముపాసనాత్తకంయుంజత ఇతితథా - తేమునయఃహృదియత్తత్వమపాసతేతదేవారయఃశత్రవో
పిస్తరణాదస్త్రీపురస్కర్తరణాద్యయః ప్రాపుః - తథాస్త్రీయః గోపోవీడిరగేంద్రస్యాహీంద్రస్యదేహసదృశయోభుజదండ
యోర్విశేషేణసక్తాధీర్యాసాంతాః - తదేవయయురిత్యన్వయః - విషయవిలక్షణత్వాదితిభావః - కింబమునా - వయంవేదాభిమానినోదేవాలి
పిఅంఘ్రీసరోజమేవసుధాతద్వద్భృగ్యంయేషాంతే - త్వచ్ఛరణసరోజప్రకాశకావయమపీత్యభావః - యద్వా - అంఘ్రీసరోజంసుధ
ధయంతిపిబంతీతియావత్ - ధట్వాపిఇతిభాతోరూపమిదం - త్వయిప్రమాణతయాత్వదంతరంగభూతాస్తత్త్వరూపాదిప్రకాశకావయ
మపీత్యభావః - తవసమాస్తుల్యాఃమునిప్రభృతయఇవత్వామేవవిషయభూతంతాత్పర్యతోభాతశ్చప్రాపుమితిత్యభావః - తత్రహతువై
సవిశింషంతి - సమదృశఇతి - సమాదృగ్యస్యానాదృతనిష్కాన్తస్యవైషమ్యనైఘ్నేణ్యేడిపరిహారాయన్యాజమాత్రావలంబినః - సర్వా
నుజిఘ్నేస్తవసర్వేపితుల్యకయ్యేఇతిభావః॥ ౨౪॥ శ్రు॥ యతోవాచోనివతఃంతే అస్తాప్యమనసాసహ - కోఅగ్ధావేదకఇహప్రవోచత్ - కు
తఆనాతాకుతఇయంవిస్మయః - అవాగ్దేవాఅస్యవిసజ్జనాయ - అథాకోవేదయత ఆబభూవ - అనెజదేకంమనసోజవీయోనైసద్దేవాఆ
పువక్తపూర్వమషాత్ - తథావతోన్యానకైశ్చితిష్ఠత్తస్మిన్నపోమాతరిశ్వాదధా తీత్యాద్యాః శ్రుతయః - భగవత్త్వంబుజ్జ్ఞేయంబ
దంత్యఃభక్తిమేవోరరీకుర్వంతీత్యాహ॥ కఇతి॥ బతఅపౌరా - హేభగవత్ - ఇహజగతి - అగ్రసరంపూర్వమేవసిద్ధంత్యాం - అవరజన్తయః
అవాగ్దేవోత్పత్తినాశవాన్ - కోమపుమాన్ - వేదజానాతి - ఈశ్వరస్యపూర్వసిద్ధావస్యస్యచారాచీనకైప్రమాణంబదజ్ఞానకారణా
భావమాహ - యతఉదగాదితి - యతఃత్వత్తేఃఋషిఃబ్రహ్మఉగ్రేష్ఠః - యంబ్రహ్మణమను ఉభయే ఆధ్యాత్మికాధిదైవికా - దేవగణా ఉత్ప
న్నాః - తతోప్యవాగ్దేవాఃసర్వే - యదాతుభవాన్సర్వమపకృప్యఉపసంహృత్యశయాత - తహి - తదా - అనుశాయినాందేవానాంజ్ఞా

ససాధనం నాస్తి - యతః తదానంతరం లంకాకాశాది - సచానంతరము మహాదాది - సచ ఉభయం సదశద్భావ్యమారబంధరీరం - సచ కాలజ
సః తన్నిమిత్తభూతం కాలవైషమ్యం - వివంసితత్రతదానంతరమింద్రియప్రాణాద్యపి - సచ జ్ఞాపకం శాస్త్రమపి - ఆయమభిప్రాయః -
అవాత్ సృష్టిగతానాం దేహాద్యపాధిమతాం సరాణాం కాలవశేన చ మునిసత్త్వానాం సతావద్భగవద్జ్ఞానసామగ్ధ్యం - తథాచ || శ్రు ||
సతం విదాధయ ఇదం జబానాన్యద్యమ్మ కమంతరం భవాతీత్యాద్యాః - యదాతు ప్రళయసమయేన బహ్వంతరమస్తి - తథాపి సాధనాభావా
స్మభగవద్జ్ఞానసామగ్ధ్యం - అతత్త్వదేశకశరతయా శ్రవణకీర్తనాదిభక్తరేఖసుకరే || శ్లో || క్వాహంబుద్ధ్యాదిసంబంధః క్వచ భూ
మౌ మహస్తవ | దీనబంధోదయాసింధో భక్తిం మెనృహరదిశ || చం || అంప్రీ సర్వోజమభాగిత్య నెనభగవత్స్వరూపస్వభావాదిప్రకాశకం
వేదాఖ్యం శాస్త్రమేవ త్యభిప్రేతం - అతస్సైవ నాభగవతోదురవగమత్వం సహతుకమామయః || కవిహేతి || ఆవరజన్తలయః అర్వాచీనో
త్పత్తినాశవాత్ - ఇహలోకేకామపుమాత్ - అగ్రసరం సృష్టిః పూర్వభావినం - సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టత్వేన కారణతయా వస్థితం - త్వం - వె
ద - శాస్త్రేణ విదానకోపివేదే త్యగః - బలేతి విస్తయే || శ్రు || యతోవాచోనివర్తంత ఇత్సుక్తరీత్యావాజ్ఞానసాపరిచ్ఛేద్యస్వభావంతం
వైతుముద్యుక్తావిస్తయతే - సర్వేషామవరజన్తలయత్వముపపాదయంతి - యతస్త్వత్తః ఋషిబ్రహ్మ - ఉదగాదుద్భూత - యమమప
శ్చాచ్యతుర్ముఖాత్పత్త్యనంతరమిత్యభావః - ఉభయేనివృత్తినిష్ఠాస్స సకాదయః - ప్రవృత్తినిష్ఠాః మరీచ్యాదయశ్చ - దేవాః ఉదగుః - మమ
జాన్తేభ్యోర్వాచీనాదితిముపక్తవ్యమితిభావః - అగ్రసరత్వముపపాదయంతి - తహితి - యదాభగవాత్ - శాస్త్రమపకృష్యస్వహృద
యేనిధాయ - శయితశయితవాత్ - తహితి - సృష్టిః పూర్వకాలే సత్త్వార్యావస్థం చిద్వస్తు - అసత్త్వార్యావస్థం అచిద్వస్తు - ఉభయం మిత్రరూ
పంకార్యంచ - కాలజవః కాలప్రవృత్తిః సగాఢవిషయా - నాసీత్ - కింబహునా - తత్రతదా - సకిమప్యాసీదిత్యర్థః - అత్ర || శ్రు || నాస
దాసీన్నాసదాసీత్ - ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్ - సబ్రహ్మనెనానోనె మేద్యానాపుధివీత్యాదిశ్రుత్యభోమనంహితః - అవరజన్తలయోగ్ర
సరమితిచ హేతుగఢం - యద్యప్యవరజన్తాపుత్రాదిః - అగ్రసరంపిత్రాదికం - ఆయమిత్థం భూతగతిజానాత్యేవ - తథాస్యత్ర భగవతో
వాజ్ఞానసాపరిచ్ఛేద్యస్వరూపస్వభావత్వే - అవరజన్తలయోనాంతన్తాయామోహితత్వేన తదన్త్రాప్యజ్ఞానత్వేన చ తద్వేదనాక్షమత్వే
చ తాత్పర్యం - తహితి - సన్నచాసదిత్యసృష్టిః పూర్వం సచ్చబ్దవాచ్యకార్యావస్థచిదచిద్విషేధేనామరూపవిభాగాననాకారణావస్థచిద

వరజన్తలయోగ్ర సరంయత ఉదగాదుద్భవమనుదేవగణాఉభయే | తహితి సన్నచాసదుభయంచ
కాలజవః కిమపినతత్ర శాస్త్రమపకృష్యశయితయదా | ౨౫ | జనిమసతస్సతోమృతిముతాత్మనియే
చభిదాంవివణమృతం స్మరంత్యుపదిశంతితత్తరుపితైః | త్రిగుణమయః పుమానితిభిదాయదబోధకృతాత్వ

చిద్విశిష్టస్య బ్రహ్మణోగ్రసరతోవ్యాపూక్తచిదచిద్విశిష్టబ్రహ్మకస్య సతవిన్రవ్యస్య స్థూలచిదచిద్విశిష్టతారూపకార్యావస్థా యో
గిత్యాత్పత్త్యార్యవాదః ఫలితః || ౨౫ ||
ఇతోపి సన్జ్ఞానం సుశకం ఉపదిశతామపి భ్రమబాహుభ్యాదిత్యాహ || జనిమితి || అసతః జగతః - జనిముత్పత్తిం - యేవై శేషికాదయోవదంతి - స
తవిన్రవ్యత్వత్వేన్యోత్పత్తిం వదంతి - యేచ పాతంజూనయః - సతవినై - కవింశతిప్రకారస్యదుఃఖస్యమృతిం నాశం మోక్షం వదంతి - యేనై
యాయితాః - ఉత అపి - యేచ సాంఖ్యాదయః - అత్తనిభిదాంభేదం - యేచ మిమాంసకాః - విషణంకర్తృఫలవ్యవహారం ముతం సత్వం స్మరంతి - తె
సర్వే ఆరుపితైరారోపితైర్భ్రమైరేవై పాపిశంతితత్త్వద్వప్తే || శ్రు || అసద్వా ఇదమగ్ర ఆసీత్ - సదేవసోమ్యేదమగ్ర ఆసీత్ - బ్రహ్మ
వసత్ బ్రహ్మైవై సమానెవ యేపురుషాని మగ్నః - అనీశయాశోచతిముహ్యమానః - అవిద్యా యామంతరవతమానాస్త్వయంధీరాః పండి
తం మన్యమానాః - జంఘన్యమానాః పరియంతి మూఢా అంధేనైవ నీయమానాయథాంధాః - ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ - ఏకభావముభా
వై వద్యశ్యతేజోచంద్రవత్ ఇత్యాదిశ్రుతివిరోధాత్ - కించ - వస్తుతః పురుషస్య త్రిగుణమయత్వే సర్వమిదం సంగచ్ఛేత - సతు తదస్తీత్యా
హ - త్రిగుణమయః పుమానితిభిదాయదబోధకృతాత్వయీతి - త్రిగుణమయః పుమానిత్యనెన హేతునాయాభిదా - ఉపలక్షణమేతత్ - యా
భిదాభీన్న - యస్తాత్త్వయి విషయే అబోధకృతాత్వద్విషయాజ్ఞానవిబృంభితా - తహితి కిమజ్ఞానమస్తి వస్తుతః పుంసి నైవేత్యాహ - తతః ఆ
బోధాత్ - పరత్ర పరస్మిత్ - అసంగే అవబోధరసేజ్ఞానఘనెనః - అబోధానభవేత్ ససంభవతీత్యభావః || శ్లో || మిథ్యాతకాసుకకాశేరితమ
హవాదాంధకారాంతరే బ్రాహ్మన్తందమతేరమందమహిమత్త్వద్జ్ఞానవత్త్వాస్సుటమ్ | శ్రీమద్భాగవతవాక్యనత్రిగుణయనత్రిశంకరత్రి
పతేగోవిందేతిముదావదమాధుపతేముక్తః కదాస్య మహమ్ || అవిద్యా యామంతరవతమానాదిశ్రుతేరభావః - నన్యం వయమేవ - భీ
రాః పండితాః విదితవేదితవ్యాశ్చేతి - మన్యమానాః అత్తానంసంభావయంతః - తెచ జంఘన్యమానాః ప్రదశ్యమానమాగాః - యథా
హాత్తే అంధాశ్చ యూరహితాః గతాకంటకాదాపతంతి తదన్త || చం || అభతద్విరుద్ధమసత్త్వార్యవాదం విరుద్ధవాదప్రసంగాన్తతాంతరా
దీచానూద్యమాపయంతి || జనిమితి || అసతోవ్రవ్యస్య జనిముత్పత్తిం సత్త్వాయోగమితియవత్ - సతశ్చత్రవ్యస్య పశ్చాన్త్యతిం నాశంచయే
తాకితాః స్మరంతిత్యసత్త్వార్యవాదోనూదితః - ఉతేతిపయంతతే - అత్తనిభిదాంస్థూలత్వకృతత్వముపకృత్యమృగత్వాదిరూపాభిదాం

యతేచిద్వదంతీచారాకమతామవాదః - తేహిదేహమాత్మానంమస్యంతే - విపణందేవమనుష్యయోరన్యోన్యోపకారభావజనితంవాచి
జ్యులతుల్యంస్వర్గాదిఫలంబుతంసత్యమయేమీమాంసకాఃస్మరంతీతికర్మఫలనిత్యవాదానువాదః - సతేవలంస్మరంతి - కింతు - తేతాకి
కానయః - ఆరుపితైరారోపితైర్యుక్త్యాభాసైరుపదిశంతిచ - తమారుపితైరితిచపాతే - తంస్వమతసిద్ధంయుక్త్యాభాసైరుపదిశంతీచేత్యధాః
తథాపుమాత్రిగుణమయఃసత్త్వాదిగుణత్రయప్రచురోజీవపవనతదిగిక్తఈశ్వరాఖ్య ఇతినిరీశ్వరసాంఖ్యమతానువాదః - తత్రసా
ధారణంభూషణమామయః - ఇతీత్యాదినా - ఇతిభిదాఇత్థంభూతోమతభేదఇత్యధాః - యదబోధకృతాయస్యతవాబోధకృతాయాభాత్త్వా
జ్ఞానప్రయుక్తాచిదచిద్విశిష్టత్వయూపస్యసతవివద్రవ్యస్యజగదాత్మకస్థూలావస్థరూపకార్యతామోగిత్వంపూర్వపూర్వసంస్థానత్వా
గాత్మికాంమృతిమామృతివిభాదిభిఃకర్మఫలస్యతారతమ్యమతవివరిత్యత్వం - బ్రహ్మజ్ఞానఫలస్యనిత్యత్వంజీవానంభూషితసార్వజ్ఞసత్య
సంకల్పిత్యకరణాధిపత్యస్వభావంపరమాత్మానందేవమనుష్యాదిదేహవిలక్షణంప్రత్యగాత్మానంచాజ్ఞానతామిత్థంమతభేదఃప్రవృత్తి
త్యధాః - సనుబుద్ధిశబ్దంతరాదిభేదాత్కార్యకారణయాభేదః - అసదేవకార్యమపూర్వముత్పద్యతేఇతియుక్తం - కించ - కారణమేవచే
త్తార్యంకారకవ్యాపారవైయధ్యంసర్వస్యసర్వదాసత్త్వేన అపేక్ష్యైకార్యస్యనిత్యానిత్యావిభాగశ్చసస్యాత్ - సదేవపూర్వమసభి
వ్యక్తంకారకవ్యాపారేణావిభజ్యతే - అతఃకారకవ్యాపారాభావత్వంనిత్యానిత్యవిభాగశ్చ్యేత - తదసత్ - అభివ్యక్తేరభివ్యక్త్యంతరా
పేక్ష్యైకార్యసత్త్వనాత్ - అసపేక్ష్యైకార్యస్యనిత్యత్వోపలబ్ధిప్రసంగాత్ - తదుత్పత్త్యభ్యుపగమేసత్తార్యవాదప్రసంగాత్ - అతోసతః
కార్యస్యత్పత్తిహేతుత్వేనైవకారకవ్యాపారాభావత్వమతశ్చ సత్తార్యవాదసిద్ధిః - సస్వసత్తార్యవాదినోపికారకవ్యాపారోనోపప
ద్యతే - ప్రాగుత్పత్తేఃకార్యస్యాసత్త్వాత్ - కార్యాదన్యత్రకారకవ్యాపారేణభవితవ్యం - తత్రాన్యత్వావిశేషాత్తంతుగతకారకవ్యాపా
రేణపటోత్పత్తిరపిప్రసజ్యేత - నైవం - యత్తార్యోత్పాదనశక్తంయత్తారణంతద్గతకారకవ్యాపారేణతత్తార్యోత్పత్తిసిద్ధిః - అత్రోచ్యతే -
సతవివమృద్ధిరణ్యాదేద్రావ్యస్యసంస్థానాంతరభాక్త్యమాత్రేణబుద్ధిశబ్దంతరాయశపతైః - సతావన్నత్రేణసత్తార్యవాదప్రసంగః -
తత్తదవస్థస్యతస్యైవద్రవ్యస్యతేతేశబ్దాస్తానితానిచకార్యాజీతిద్రవ్యస్యతత్తదవస్థతాయః - కారకవ్యాపారాయతస్యైవతస్యాభావ
త్వోపపత్తిః - అభివ్యక్త్యుపసంబంధీనిచోద్యానితన్యానభ్యుపగమాదేవపరిపూతాని - ఉత్పత్త్యభ్యుపగమేపిసత్తార్యవాదోనవిరుధ్య
త - సతవివోత్పత్తేః - సనువిప్రతిషిద్ధమిదమభిధీయతేపూర్వమేవసత్తదుత్పద్యతేతిచేత్ - సద్ద్రవ్యస్యాత్తరోత్తరసంస్థానయాగోహ

యినతతఃపరత్రసభవేదవబోధరసే||౧౬|| సదివమనస్త్రివృత్త్యివిభాత్యసదామనుజాత్సదభిము

శంత్యశేషమిదమాత్మతయాత్మవిదః | నహివికృతింత్యజంతికనకస్యతదాత్మతయాస్వకృతమనుప్రవి

పూర్వపూర్వసంస్థానసంస్థితస్యవినాశఃస్వావస్థితస్యమాత్మత్వైః - అతస్పర్వావస్థస్యద్రవ్యస్యసత్త్వాత్పూర్వవాదోనవిరుధ్యతే - సం
స్థానస్యాసతఉత్పత్తావసత్తార్యవాదప్రసంగఇతిచేత్ - అసత్తార్యవాదినోభ్యుత్పత్తేరమత్పత్తిమత్వేనసత్తార్యవాదప్రసంగః - ఉత్పత్తిమ
త్వేనఅవస్థాఅస్మాకంత్యవస్థానాముత్పత్తిస్థానీయానాంపుకృత్పత్తికార్యయాగానహాత్వాదవస్థావత ఏవోత్పత్త్యాదికంసర్వం
నిగవద్యమితిమమాయందేహశ్శిరసిమేధుఃఖంపాదేమేవేదనైత్యపరోక్షమేవదేహాత్మనోర్యుతికరప్రతీతేః||శ్రు|| నిత్యోనిత్యానాంచేతన
శ్చైతనానామిత్యాదిశాస్త్రాచ్యుతదవగతేః - పుమాన్మదేవఇత్యాదినాదేవత్వాదిప్రతిషేధాదాత్మనాంభిదావాదోజ్ఞానమూ
లః||శ్రు|| తద్యథాకర్మచిత్తోలోకఃక్షీయతే - వివమేవాముత్రపుణ్యచిత్తోలోకఃక్షీయతే - నాస్త్వకృతఃకృతేనైత్యాదిశ్రుతేః - దామో
యణయజ్ఞేనవృత్తికామాయజేతేత్యాదివృత్తివిధానాచ - కర్మఫలానిత్యత్వావగతేస్తస్మిత్వత్వవాదోష్యజ్ఞానమూలః ||శ్రు|| యస్సర్వజ్ఞ
స్సర్వవీత్ - సత్యకామస్సంకల్పః - పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతే - హ్యభావికీజ్ఞానబలక్రియచ - కరణాధిపాధిపోనచాస్యకశ్చిజ్జనితాన
చాధిపఇత్యాదీనిబహుప్రమాణానిఈశ్వరేవగంతవ్యాని - ఇత్థమేమాంవాదానామజ్ఞానమూలత్వముక్తం - అథభగవద్జ్ఞానవతాంతాదృ
శశ్రమాభావమామయః - తతఃపూర్వప్రస్తుతసదనచ్చబ్దవాచ్యప్రకృతిపురుషాభ్యాంపరత్రపరస్మిన్విలక్షణఇతియవత్ - అవబోధరసే
జ్ఞానస్వరూపేత్వయియభావద్విజ్ఞాతేసతీతిశేషః - సఅవబోధఃతన్నులోవాదభేదశ్చనాస్తీత్యధాః - కిమవబోధనిదానమిత్యపేక్షయోం
మనోదోషఏవేతి - కింతన్నివృత్తినిదానమిత్యపేక్షయోంభగవదుపాసనాత్మకయాగవేతివిశుద్ధాంతఃకరణాస్తుసర్వమిదంజగత్భగవదా
త్మకతయాసూక్తచిదచిద్విశిష్టభగవత్తార్యతయాచతదస్యదేవవశ్యంతీతివదంతి||౧౭||.....
సనుయద్యసన్నోత్పద్యతే - యతిచత్రిగుణమయఃపురుషానసంభవతి - తహిణాదప్రపంచజాతంపురుషశ్చపురుషానాస్తీత్యుక్తంస్యాత్
కథంతహిణతయాస్సత్త్వేనప్రతీతిరతలహ||సదితి||మనఃమనోమాత్రవిలసితం - ఇదంత్రివృత్తత్రిగుణాత్మకంప్రపంచజాతం - అసదేవస
దివవిభాతికగమితిచేత్తతాహ - త్వయ్యాతి - త్వయ్యధిష్ఠానెఅధిష్ఠానసత్తయాసర్వత్ప్రతీయతేఇత్యధాః - సతేవలంబిదంవికారాస్పదం
కింతుఅమనుజాన్మనుజఃపురుషః - అభివిభావాకారః - పురుషమభివ్యాప్యేతిపురుషస్యాపిపురుషానత్వప్రతీతిఃమనోమాత్రవిలసితేత్య
ధాః - తథాచ ||శ్రు|| అసతోధిమనోస్సృజ్యత - మనఃప్రజాపతిమస్సజత - ప్రజాపతిఃప్రజాఅస్సజత - తద్వాఇదంమనస్యేవపరమం
ప్రతిష్ఠితం - యదిదంకించేతి - సన్వాత్మవిధానువివిశ్వంసదేవస్సురభిఅతఃకథమసత్త్వాదతలహ - సదభిముశంతీతి - అత్తవిదస్వశేషమి

దంభాత్కృభోగ్యాత్కంవిశ్వమాత్తతయైవసదభిమృశంతిసదిజాసంతి - ఆత్మకార్యత్వాన్నపుభగిత్యథః - తథాహి - యదుపాదాన
కంహియత్కార్యంభవతితత్తైవైవరూపేణప్రతీయేఉపాదీయతేచెతిలోకాచారేణదశాయతి - సహివికృతీమితి - కనకస్యవికృతింకుండ
లాదికం - కనకాధిశోనత్యజంతిహి - ఆత్మహేతుః - తదాత్మతయాకనకరూపత్వేనెత్యథః - అతఃస్వకృతమిదంవిశ్వమనుప్రవిష్టం
చపురుషరూపమాత్మతయైవఅవసితంనిశ్చితం॥శ్లో॥ యత్పత్తయసదాభాతిజగదేతదసత్త్వతః | సదాభాసమసత్త్వస్థిభగవంతంభజామ
తమ్ ॥ చం ॥ సదివసత్తారణవాదరూపదూషణ పరిహరపూర్వక మసత్తారణ వాదాసాధారణామపస్తతి మామూః ॥ సదివేతి ॥ ఆమనుజాన్త
నుజపర్యంతాత్ - మనుష్యపర్యంతానాందేహినామిత్యథః - త్రిపుత్త రణాత్కం మనస్సదివ సత్త్వమథాత్రియాకారిత్యకార్యకర
మివప్రతీయమానమపిత్యయ్యసద్భాతి - కార్యకరంభవతి - చిదచిదాత్మకజగద్విశిష్టంతదాత్మానంత్యాంసప్రకాశయతీత్యథః - ఆ
త్మానంత్యాంవిదంతుపాసతఇత్యాత్మవిదః - త్వదుపాసనాత్మకయోగపరిశుద్ధాంతః కరణాస్తుఅశేషంకృత్స్వమిదంజగత్ ఆత్మతయాఆ
త్మశబ్దః పరమాత్మపరః - అజయత్తనాచవరతఇత్యుక్తప్రకారేణసదభిమృశంతిసచ్ఛబ్దవాచ్యసోత్త చిదచిద్విశిష్టంకారణంబ్రహ్మైవ
కార్యజగద్రూపేణావసీతవతస్తతోసస్య దిత్యేవముపాస్యపరబ్రహ్మవిశేషణతయాఉపాస్యకోట్యంతగతత్వా జ్జగదుపాదేయమేవప
శ్యంతీత్యథః - బ్రహ్మత్వకత్వేనజగతోహయత్వాభావేదృష్టాంతమామూః - నహితి - కనకస్య వికృతింవికారంకట కమకుటాదికం -
నహిత్యజంతి - తదాత్మతయాప్రకృతిభూతకనకానస్యతయాఉపాదదతవివేతిశేషః - కార్యావస్థాయామపికనకావ్యతిరేకాదిభావః -
యదికార్యంకారణాదస్యత్తదాకనకస్యవికృతింత్య జేయంత్యసత్తార్యవాదేమపపక్షిరభిసంహితావివంజగదుపాదేయమేవేత్యామూః -
స్వకృతమితి - స్వరూపపరిణామశంకావ్యావృత్త్యథామనుప్రవేశోక్తిః - అనేనస్వపక్షేయాపక్షోద్ధారఃస్వశబ్దఃపరమాత్మపరః - స్వ
కృతంజగత్తేనపరమాత్మనానుప్రవిష్టంవాస్తవం॥శ్లో॥ తత్సృష్టే - తదేవానుప్రవిశదితిశ్రుతిః - అశ్చఇదంజగదాత్మతయా అవసితము
పాస్యపరమాత్మశబ్దవాచ్యవత్త్వంతగతతయా సుఖరూపం నిశ్చితమిత్యథః॥శ్లో॥ తదాత్మానగ్స్వయమకురుత - యద్వైతత్వకృ
తం - రసోవై సద్భిశ్రుతిః యద్వా - ఆత్మతయాంతఃప్రవిశ్యధారకేత్యయ్యాత్మశబ్దాథః - తేనవ్యాప్తమవసితం - అనెనాకాశాదివన్న
మాస్థింవాప్తిః - కింతు - ధారకతయైత్యుక్తం - అనెనదంసదభిమృశంతీత్యుక్తంసామానాధికరణ్యంశరీరాత్మభావనిబంధనమితి ఫలితం॥
౨౭॥ నను॥ శ్లో॥ సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మనెహనానాస్తికించన - మృతోశ్చసమృత్యుమాప్నోతియఇహనానెవపశ్యతీత్యాదిశ్రుతిభిర

ప్రమిదమాత్మతయావసితమ్ ॥ ౨౭ ॥ తవపరియోచరంత్యఖిలసత్త్వనికేతతయాయతడతపదాక్రమంత్య
విగణయ్యశిరోనిఋణతేః | పరివయసెవశూనినగి రావిబుధానపితాంస్తవ్యిక్రతసౌహృదాఃఖిలుపు
నంతినయేవిముఖాః | ౨౮ | త్వనుకరణస్సవరాడఖిలకారకశక్తిధరస్తవబలిముద్వహంతినమదంత్యజ

వంభూతస్యభగవతఃప్రతిపాదనాత్తద్జ్ఞానంసుకరమేవేతికుతఃభక్త్యా ఆత ఆహ ॥ తవేతి ॥ తవేతికమణిషస్థిత్యాంయేపరిచరంతి - భం
దసివ్యవహితాశ్చేతియచ్ఛబ్దేనవ్యవధానమదోషః - కేనరూపేణలఖిలసత్త్వనికేతతయాలఖిలానిసత్త్వానినికేతఃయస్యతథాతస్యభావస్త
త్తాతయానర్వభూతావాసతయైత్యథః - ఉతఅశ్చవివలవిగణయ్యతిరస్కృత్యతవనిఋణతేఃమృతోశ్చిరః మూఢానంపదాపాదేనఆ
క్రమంతిఆక్రమంతి-మృతోశ్చమూఢాద్విపదందధతితేతరంతిముచ్యంతఇత్యథః - యేపునఃవిముఖాః అభక్తాస్తాగిరావాచాపశూ
నివవిబుధావిదుషోపరివయసెబద్ధాసి - కుతః - త్వయిక్రతసౌహృదాఃత్వయిక్రతంసౌహృదంప్రేమయైస్సేఖిలునిశ్చితంపునంతిపవిత్ర
యంతి - ఆత్మానంతిన్యాసపీతిశేషః - నెతర - తథాచ ॥ శ్లో॥ తస్యవాక్తంతినామానిదామానితస్యేదంవాచాతంత్యానామభిదామభి
స్సవంసితమితి - అయమభిప్రాయః - సత్యమేవంభూతమాత్మానంశ్రుతయఃప్రతిపాదయంతి - ఆత్మచయస్యపివస్తునఃఅపరోక్షత్వాత్ఆ
పరోక్షమేవజ్ఞానముత్పన్నతే - తథాప్యసంభావనావిపరీతభావనాతిరస్కృతత్వాన్ననిచితైశుపరోక్షమివభవతీతినాపరోక్షంసంసారభ్ర
మనివృత్తిసమథం - భగవత్పరిచర్యయాతుసమ్యగమలచిత్రానాంతప్రసాదేనలభ్యాపరోక్షజ్ఞానానామయత్తతవివకరకలితామలకవత్
మోక్షఇతి - తథాచ ॥ శ్లో॥ దేహంతేదేహఃపరంబ్రహ్మతారకంన్యాచప్తే - యమేవైషవృణుతేతేనలభ్యః - యస్యదేవపరాభక్తిత్వానయః॥
శ్లో॥ తపంతుతాపైఃప్రపతంతుపర్వతాదటంతుతీర్థానిపతంతుచాగమాన్ | యజంతుయాగైర్విసయంతుయాగైర్లరింవిన్నానైవమృతింత
రంతి ॥ చం ॥ సన్నిదమాత్మవిదస్సదభిమృశంతు తతఃకిమత ఆహుః ॥ తవేతి ॥ ఇత్థమిదం - సదభిమృశంవివమృత్యుంతరంతీతిభావః - తదావ్యా
ఖిలసత్త్వానాంసర్వేషాంజంతూనానికేతతయాధారకతయాయేపరిచరంతి - అఖిలాంతరాత్మవైసత్వాంసేవంతే ఉపాసతఇతియావత్ -
తడత - తవివనిఋణతేమృ - తోశ్చిరోమూఢానమవిగణయ్యావృత్త్యపదాపాదేనాక్రమంతి - మృతోశ్చమూఢాద్విపదందధతఃతరం
తిముచ్యంతఇత్యథః - తహి - త్థమనభిమృశతాం కాగతిరిత్యేత ఆహుః - పరివయసెబితి - అవిబుధానితిభేదః - అవిదుషఃసార్వాత్మ్యబ్ర
హ్మైవసనరహితాగిరాశాస్త్రాత్కనమ్యగుపదేశేనపరివయసెఅయశయైత్యాదిపండకపరితస్యవయః - విగతావిత్యస్యణ్యంతస్య
వాఇదంరూపంఅస్యగత్యర్థకస్యజ్ఞానాథకత్వాత్బోధయసీత్యర్థః - యద్వా - పరివయసెగమయసిసన్కారంనయసీత్యర్థః - పశూనివయ
థాదుడమ్యైవశూనాసికాసూత్రాదిభిస్సత్యశ్శిక్షయంతి - తద్వచ్ఛ్రుతత్వామిత్యంభూతంజ్ఞాత్వాక్రమేణోపాసీనాముచ్యం

తదాభిధానః - పరివయస ఇతి మధ్యమపురుషేణ నిరతిశయకృపావత్త్వం సర్వాజగజ్ఞుత్వత్వంచ సూచితం . తహిణా ప్రాసాదానికాంకాగ
తిత్యత ఆమయః - తానితి - యత్వయిన విముఖాః వై ముఖ్యరహితాః - అతః పశ్యతం సాచ్యదంద్యైః - తద్భక్తాస్తానజ్ఞానాస్తాధికారర
హితానపి పునంతి ఖలు భాగవత సేవయా తేపి ముచ్యంతే ఇతి భావః - యేషాం సన్నేహాపినరోచతే తేషామభోగతిరేవేతి తత్పర్యం ॥ ౨౦ ॥ సను
యద్యభిలసత్త్వనికేతత్వేన భగవతస్సేవ్యత్వముచ్యతే - తహిణ తత్తరణ సంబంధాత్ కర్తృత్వభోక్తృత్వైస్తసజ్యేయా తాంసవస్తుతస్త
భాత్వమితిచేత్తహిణజీవానామపి తత్తుల్యమితి - కేన విశేషణపునస్సేవ్య సేవకత్వమితి మాతాశంకాం పరిహరంత్యః ॥ శ్రు ॥ సతస్య కా
ర్యం కరణంచ విద్యతే సతత్వమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే - పరాస్య శక్తివిధౌ వశ్రూయతే సాక్ష్యావికీర్ణాన బలక్రియాచ - అపాణిపాదోజ
వనోగృహితాపశ్యత్యచక్షుస్సృజోత్సకణః - సవైత్తివేద్యం సచతస్యాన్తివైత్తాతమా మురగ్యం పురుషం షహంతమిత్యాద్యాః శ్రు
తయః స్తువంతి త్యాహ ॥ త్వమితి ॥ కరణ సంబంధరహితవివలభిలకారకశక్తిధరః అభిలానాం ప్రాణినాం యానికారకాణి ఇంద్రియాణి తే
షాం శక్తిధారయతి - ప్రవతేయతీతితథా - కుతః స్వరాట్ యతః స్వేనైవ రాజ సేదీవ్య సే - సహిస్వతస్సిద్ధజ్ఞానశక్తేంద్రియాదేయై
త్యధః - అతస్తవబలిముద్వహంతి పూజాంకుర్వంతి - అజయ అవిద్యయా సహితాస్తయా వృతా ఇత్యధః - అనిమిషాదేవాః ఇంద్రా
యః - తత్పూజ్యాః విశ్వ సృజః బ్రహ్మదయోపి యథాసస్త్రికావీరకింకరాః స్యామి సంసేవంతే తథా అవిద్యా యుక్తాదేవానస్తావ్విమితి
లోకోక్తిః - సమదంతిచ మమమైస్యగత్రం హవ్యకవ్యాదిలక్షణం బలింభత్యయంతిచ - అత్ర దృష్టాంతః - వషణ భుజోభిలక్షీతిపతేరివేతి - య
థావషణ భుజఃఖండమండలపతయః అభిలక్షీతిపతే మహా మండలశ్వరస్య స్వప్రజాదత్తబలిభుజః బలిముద్వహంతి తద్వదితి - కథంబ
లింపహంతితదాహ - విదధతియత్రయత్వధిక్యతాభవతశ్చ కితా ఇతి - త్వత్తోభితాస్సంతఃయస్త్రికర్మణియేనియుక్తా సైతత్తత్తుర్వంతీతి -
త్వదాజ్ఞాపరిపాలనమేవ బలివహనమిత్యధః - తథాచ ॥ శ్రు ॥ భీషాస్తాద్వాతః పవతే - భీషాదేతి సూర్యః - భీషాస్తాద్గ్నిశ్చేంద్రశ్చ - మృ
త్యుధావావతిపంచమ ఇతి ॥ శ్లో ॥ అనింద్రియాపియోదేవస్సర్వకారకశక్తిధృత్ - సర్వజ్ఞ సర్వకర్తాచ సర్వ సేవ్యం సమామితమ్ ॥ చం ॥
సమసర్వకారణత్వాన్తదసస్యత్వేనాభిమృశంతవివమృతోశ్శిరఃపాదేనాక్రామంతీతి సత్యం - యదికారణత్వోపాస్యత్వనియతసాస్వజ్ఞ
సర్వశక్తిత్వసరత్వాదిగుణపాక్ష్యం స్యాదిత్యపేక్షాయంతత్వోష్ట్యమామయః ॥ త్వమితి ॥ అరంభీ శ్రుంసంకల్పమాత్రేణ కరోతీత్యరకర
స్సంకల్పమాత్రపరిక్లప్తవిశ్వః - జగత్సర్గాపాదకసంకల్పాత్తకజ్ఞానాశ్రయ ఇతియవత్ - అనైససాస్వజ్ఞంభలితం - త్వమకరణ ఇతిపాతాం

యానిమిషాః । వషణభుజోభిలక్షీతిపతేరివవిశ్వజోవిదధతియత్రయత్వధిక్యతాభవతశ్చ కితాః ॥ ౨౧ ॥

స్థిరచరజాతయస్స్య రజయోథానిమిత్తయజోవిహర ఉదీక్షయా యదిపరస్య విముక్తతతః । సహిపరమ

తరం - తథాకరణాయ త్తజ్ఞానరహితః ॥ శ్రు ॥ పశ్యత్యచక్షుస్సృజోత్సకణోనతస్యకార్యం కరణంచ విద్యత ఇతి శ్రుతేః - కార్యం శరీ
రం కరణమింద్రియంచ విద్యతే అప్రాకృతశరీరేంద్రియతదాయ త్తజ్ఞానరహితః నిత్యనిరుపాధికసూర్యజ్ఞానాశ్రయ ఇతి తదధః - సా
ర్వజ్ఞ స్యనిరుపాధికస్సరణాయస్వరాడితి - స్వరాట్స్వతంత్రః అకర్మవశ్యః కర్మవశ్యానాం ప్రేరకశ్చ - స్యాతంత్ర్యస్యనప్రతియోగిక
త్వాదభిలకారకశక్తిధరః నిమిత్తోపాదానసంప్రదానాపాదానాధికరణాద్యాత్తకానికారకాణితత్తచ్చక్తిశ్చధరతీతితథా - సకలకార
కతత్తచ్చక్తినిర్వాహక ఇత్యధః - అథపరత్వమామయః - తవేత్యాదినా - అజయ అజాతాభ్యాభిధాన్యప్రకృత్యా సహితా ఇతితేషః - ప్రకృ
తిపరతంత్రా అనిమిషాదేవాః వాయు సూర్యాగ్నింద్రాదయః విశ్వసృజః ప్రజాపతయశ్చ - యేయేయత్రయత్రవ్యాపారాధిక్యతా సైసర్వ
భవతశ్చ కితాః భీతాస్సంతః తవబలింసస్సాధికారానువర్తనాత్త్రికాంపూజాముద్వహంతి విదధతి - సమదంతిత్వయాదత్తాభోగాననుభ
వంతిచ - యథావషణ భుజోభారతాదివషణభోక్తారః - అభిలక్షీతిపతే సాస్వభామస్యబలిం విదధతి తద్వత్ - అతః ॥ శ్రు ॥ భీషాస్తాద్వాతః
పవతే - భీషాదేతి సూర్యః - భీషాస్తాద్గ్నిశ్చేంద్రశ్చ - మృత్యుధావావతిపంచమ ఇతి - భయాదస్యాగ్నిస్తపతి భయాత్తపతి సూర్యః - భయా
దింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుధావావతిపంచమః - యదిదంకించ జగత్సర్వం ప్రాణవిజలిని స్ఫుతం - మహద్భయం వజ్రముద్వతంయవిత
ద్విదురమృతాస్తేభవంతీతి శ్రుత్యథోనసంధేయః - ప్రాణజన్మదిష్టైపరమాత్మనిస్థితానాం సర్వేషాం తతోని స్ఫుతానాంతస్తాత్వం
జాతమహాభయనిమిత్తమేజనంకంపనమస్తి - తచ్చాసనావృత్తికింభవిష్యతీతిమహతోభయాద్వజ్రాదివోవ్యతాత్కృత్సంజగత్సంపత ఇ
తితదధః - మహద్భయం వజ్రముద్వతమితిపంచమ్యథేప్రథమా ॥ ౨౨ ॥ తదేవంకరణప్రవతేకమిశ్వరంకరణపరతంత్రాసరాభ
జంతీత్యుక్తం - సకేవలమియదేవకారణంత ఉత్పన్నత్వేనాపితేర్పరతంత్రత్వాదివదంతి ॥ శ్రు ॥ యథాగ్నేఃక్షుద్రావిస్ఫులింగాపుచ్ఛ
రంతివివమేవాస్తాదాత్మానస్సర్వప్రాణాస్సర్వ లోకాస్సర్వదేవాస్సర్వాణిభూతాని సర్వ వితలత్వానోపుచ్ఛరంతీత్యాది శ్రుతయ ఇ
త్యాహ ॥ స్థిరేతి ॥ హేవిముక్తనిత్యముక్త - యదితవ అజయ మామయా విహరః విహరః శ్రీదాభవతి - తదా - స్థిరచరజాతయః స్థిరాశ్చచరా
శ్చజాతయః జాత్యాలింగితాదేహాయేషాం తేజీవాస్సృజఃభవేయః - కథంభూతస్యతతః అజాతః పరస్యయారవతేమానస్య అసంగస్య
త్యధః - తహిణ కథంవిహరః ఉదీక్షయా ఈక్షణవశేన సమయినానాం జీవానాం కథంజన్మస్యాత్తత్రాహ - ఉత్తనిమిత్తయజ ఇతి - ఈ
క్షుస్తేవ ఉత్థాని ఉత్థితాని అభిభూతాని నిమిత్తానికర్మాణితద్యుక్తానిలింగశరీరాణివాతై యుజ్యంతే ఇతితేతథా - సమకింకమిత్తోత్థానసమ

దిచ్ఛయైవభవంతునత్వయైవమమ్యాభావాత్ విషమస్యప్రైరయోగాదిత్యాహ-సహ-పరమస్యేతి-పరమస్యపరమకారుణికస్యనియతః
 కాశసదృశస్యసమస్యేత్యధాః-కశ్చిదపరఃస్వీయఃపరఃఅస్వీయశ్చనభవేత్సంభవతీత్యధాః॥ శ్రు॥ అసద్వాదమగ్రతః-త
 తోవై సదజాయత-ఇత్యాదిశ్రుత్యాశూన్యపూర్వకత్వమివప్రతీయతేతదధాఃపునవిశిష్ట-శూన్యతులాందధతఃశూన్యసామ్యంభజతః
 తదేవదశకాయితంపునవిశిష్ట-అపదస్యేతి-సపద్యతఇత్యపదఃతస్యవాఙ్మనసయోగగోచరస్యేత్యధాః॥ శ్లో॥ త్వదీక్షణవశో
 భమాయాబోధితకర్తృభిః। జాతానంసరతఃఖిన్నాన్నప్రహరేపాహసఃపితః॥ చ॥ ఇత్థంకల్యాణగుణపాష్టల్యముక్తం-తహికాకింశా
 యాలపిగుణాస్సంతీత్యపెయోయంతేనసంతీతీవదంతఃకథమవజానీయప్రకృతీసంబంధనివృత్తిత్యపెయోయం-హయప్రత్యసీకథగవ
 త్తటామైదేవత్యాహుః॥ స్థిరేతి॥ స్థావరజంగమస్సర్వప్రాణినః అజ్ఞాతనిమిత్తయుజఃప్రకృతికార్యశరీరయత్తస్యః-సర్వేషా
 మజాసంబంధోవజానీయ ఇతిభావః-తతస్తత్రకేమంచిదేవంభూతానాంవిరహాయదికదాచిత్ప్రకృతిమోక్షసంభవతీతిచేత్పరస్యత
 వడిదీక్షయాకటామైదేవమోక్షస్వాధీత్యధాః-ఉపాయనిష్పత్తిస్తస్యత్తటాక్షమూలైవేతిభావః-సన్యవజానీయప్రకృతీసంబంధేమ
 కాంశ్చిత్తతస్తాజయన్నహంకింవైషమ్యనైఘ్న-కాదీహయగుణ ఇత్యతస్సంబోధయంతి-విముక్తేతి-హయద్విశేషేణముక్తహయ
 ప్రతిభతేత్యధాః-తదేవవిశదీకుర్వంతి-సహితి-పరమస్యపరఃఉత్తృప్తఃకారుణికఃమానవిగ్యతేయస్తాత్తస్యపరమకారుణికస్యతవక
 శ్చిదపరఃకరుణావిషయఃపరస్తదవిషయశ్చనాస్తి-సర్వాత్తనాంశరీరభూతత్వాదరక్షణీయోనాస్తి-అతస్సర్వరక్షకస్తస్యమతోవైషమ్యా
 దిహయసంభావనాపి-తథాపివ్యాజమాత్రావలంబిత్యాన్నసర్వాన్దేవతాసీతిభావః-నకేవలంవైషమ్యనైఘ్న-కాదీహయభావ
 వివ-అపితుసర్వేహయగుణాససంతీత్యభిప్రాయేనసదృష్టాంతంవిశింషంతి-వియతఇత్యాదినా-వియతఇవఆకాశస్యేవ అపదస్యాస్థాన
 స్యహయనాశ్రయస్యథాసర్వత్రవ్యాప్యస్థితస్యప్యాకాశస్యవ్యాప్యగతదోషానాశ్రయత్వంతర్వద్యేనానాశ్రయస్యేత్యధాః-అ
 తపివశూన్యతులాంశూన్యోపమాందధతఃసర్వవ్యాపివోపివ్యాప్యగతదోషస్పృశాభావేనఅవివ్యమానతులస్యేత్యధాః-విహరడిదీక్షయ
 తిపాతాంతరం-తదాయమధాః-సమయద్యహమకరణస్తహిజగత్ప్రప్యతాపద్యమపపత్తిఃస్వరాజోజగద్వ్యాపారామపపత్తిశ్చకర
 ణానాంకర్తృవశ్యానాంవైవకర్తృత్వవ్యాపారవత్త్వాదిదశకాదీత్యతః-స్థిరేతి-యదివిహరఃవిహరఃచిత్రీడిమరేవేత్యధాః-త
 దాపరస్యప్రకృతిపురుషాభ్యాంవిలక్షణస్యతవడిదీక్షయబహుస్యామిత్తుక్తసంకల్పమాత్రేణైవ అజాయఃప్రకృతేనకాశాదభ్యామి

స్యకశ్చిదపరోనపరశ్చభవేద్వియతఇవాపదస్యతవశూన్యతులాందధతః॥ ౩౦॥ అపరిమితాద్రువాస్త
 మభ్యుతోయదిసర్వగతాస్తహిజగత్స్యతేతినియమోద్రువనేతరథా। అజనిచయన్తయంతదవిముచ్య

తానినిమిత్తానిదేహనిమిత్తానిబుద్ధీంశ్రీయాదీనైయజ్యంతఇతితథా-స్థిరచరజాతయఃస్థావరజంగమసంస్థానాస్సర్వప్రాణినస్స్యఃఉదీ
 క్షయేత్యనైకరణాయత్తకర్తృత్వపున్యాదాసః-విహరఇత్యనైకర్తృయత్తవ్యాపారవత్త్వపున్యాదాసః-అతపివజగత్సర్గరూపవ్యాపారస్య
 జీవరాశిపారమసుఖదుఃఖనిమిత్తాభివ్యక్తపున్యాదాసశ్చభితిః-తత్రహతుత్వేనసంబోధయంతి-విముక్తేతి-అస్యయథోక్తవివాధాః-జీ
 వానాంతస్సర్వజ్ఞత్వాదిసర్వశక్తిత్వాదిసత్వసంకల్పత్వాదిహయస్పదత్వాన్నసంకల్పమాత్రేణఘటాదికర్తృత్వమితిభావః-కస్త
 హికామమోదీక్షయేత్యతః-తతఃయతేవంతతఃపరమస్యసర్వోత్తృప్తస్యపరంభూతభావిడిదీక్షతోనాస్తి-పరమకారణత్వాదితి
 భావః-అతపివాపరఃకార్యభూతఃకశ్చిదపినాస్తి-సర్వస్యతత్కార్యత్వాదితిభావః-యద్వా-అపరఃఅన్యశరీరభూతఃకశ్చిదపినాస్తి-సర్వ
 స్యతదాత్మకత్వాదితిభావః-తహి-వ్యాప్యగతదోషప్రసక్తిరిత్యతస్సదృష్టాంతంవిశింషంతి-వియతఇవేత్యాది-యథోక్తవివాధాః॥ ౩౦॥
 పివంతావత్పరమాత్మనస్సకాశాదవిద్యాకృతకార్యోపాధయస్తదంతాపివజీవాజాతాస్సంసరంతోభవంతీత్సుక్తం-తత్రయద్యేకావి
 ద్యాతదాసర్వజీవస్యాప్యేకత్వాదైకముక్తౌసర్వముక్తిప్రసంగః-అథనానాఅవిద్యాస్తహితస్త్యేవాంతాంతరేణసంసారాసపగమాద
 నిమోక్షాదిత్యాదివితకబలెన-వస్తుతపివజీవాజాత్యానానాత్మానఃతత్రచకేమమణువైదేహవ్యాపితైతస్యంసస్యాత్ దేహపరిమాణ
 త్వేచమధ్యమపరిమాణానంసవయవత్వేనానిత్యత్వంస్యాత్అతస్సర్వగతానిత్యాశ్చేతికేవలమన్యంతే-తత్రనతావదుక్తదోషప్రసం
 గః-అవిద్యాభేదేనతచ్చక్తిభేదేనవాబద్ధముక్తవ్యవస్థాసంభవాత్-ఈశ్వరస్యతునకేనాప్యంతేనసంసారశంకేత్సుక్తమేవప్రసిద్ధంచా
 త్తైక్యంసర్వశ్రుతిమకించ-ఇమంపక్షంతంతర్యామిప్రహ్లాణమపిసహతఇత్యాహ॥ అపరిమితాదితి॥ వస్తుతపివాసంతాఃధ్రువాస్తై
 వరూపేణనిత్యాఃసర్వగతాశ్చతమభ్యుతోజీవాదిన్యః-తహికేమంసమత్వాత్కాస్యతానఘటత ఇతికృత్వాశేధ్రువనియమఃనియ
 మసంత్యయాసస్యాత్ఇతరథాతుఘటేత-కథంయన్తయంఉపాధితోయద్వికారప్రాయంయత్ జీవాభ్యంతిజనిజాతం-తత్తస్యస్వవికార
 స్యనియంతృనియమకంభవేత్-అవిముచ్యకారణతయాఅపరత్యజ్యకింతత్సమమమన్యూతం-సమకింయత్తచ్చజ్జ్ఞాయతేదేదుచ్యతాం
 ఇదంతదిత్యతః-అనుజానతాంయదమతమితి-జానీమఇతివదతాంయదమతమవిజ్ఞాతప్రాయం అవిషయత్వాత్-తథాచ॥ శ్రు॥ య
 స్యామతంతస్యమతంమతంయస్యనవేదసః-అవిజ్ఞాతంవిజానతాంవిజ్ఞాతమవిజానతాం-అవచనైవైవప్రావాచసహితాస్థింబభూవే
 త్యాదికించ-మతస్యజ్ఞాతస్యదుష్టతయాదోషశ్రవణాత్-తథాచ॥ శ్రు॥ యదిమస్య సేమవేదేదిదభ్రమేవాపినాసం-త్వంవెత్తప్రహ్లా

రూపం యదస్య త్వం యదస్య వేదేషి త్యాది - తస్మాద్భక్త చృద్ధాబోధ్య మత క్యం కిమపి సర్వా మూత త్వే న సమం నియంతృభవేదిత్యర్థః॥
 శ్లో॥ అంతర్యంతా సర్వ లోకస్య గీత శ్రు త్యా యుక్త్యాచై వ మే వా వ సేయః | యస్సర్వజ్ఞస్సర్వ శక్తిం నృసింహం శ్రీమంతం తంతంచేతనైవా
 వలంబే॥ చం॥ సిరచరజాతయస్సృరిత్య నేన చ రాచరాత్త కష్టాలసూక్ష్మ శరీరాంతః ప్రవేశయోగ్యం బీవానాం స్యాభావికమణు స్వరూప
 త్వం సూచితం - జీవస్వరూప విభుత్వ వారం నూపయంతి॥ అపరిమితా ఇతి॥ హే ద్రు వతనుభృతో జీవా అపరిమితా అసంఖ్యేయః ద్రు వాః ని
 త్యాశ్చ - తే సర్వ గతాః తహి కానశాస్య తా సర్వేషాం తుల్య త్యాత్మరమాత్మ నా జీవాంతరేణ వాశాస్య తా నియమ్య తా నోపపద్యతే - ఇతీత్యం
 నియమః ఉక్తౌంతి గత్యాది విషయః నిత్యం శ్రూయమాణా నోపపద్యతే ఉక్తౌంతిస్తావ మ్మృయతే॥ శ్రు॥ తేన ప్రవోత నేనైష ఆత్మాని
 హ్న మతిచక్షుషానా - మూర్ఖో వా శిరోదేశేభ్య ఇతి - గతిరపి॥ శ్రు॥ యేనై చాస్తాల్లోకాత్మయంతి చంద్ర మసమేవ తే సర్వ గచ్ఛం
 తీతి - ఆగతిరపి॥ శ్రు॥ తస్మాల్లోకాత్మనరత్యాస్తే లోకాయకర్మణ ఇతి - ఇతర భావణ త్వేతు శాస్య తా నియమాదయ ఉపపద్యంత ఇత్యర్థః -
 యద్యపి శరీర వియోగ రూపత్వేనోక్తౌంతిః సిరతరస్యాస్యాత్మనః కథంచిదుపపద్యతే - అతస్తే స్యాత్మనై వసంసాద్యే ఇత్యభిప్రాయేణ నియ
 మశబ్దః ప్రయుక్తః - తథాచ - శారీరకం సూత్రం - స్యాత్మ నాచో తరయోరితి - చశబ్దో వ భారణ - తనుభృత ఇత్యన సర్వేషాం సర్వ శరీర సం
 గంభావిశేషాత్సర్వ శరీరానుచరపుణ్య సాపానాం సర్వ సాధారణత్వేన వ్యవస్థిత భలాదానా యోగాచ్ఛాసనం నోపపద్యతే ఇత్యాత్మ విభుత్వ
 వాదేనుపపత్తి రుద్ధాటితా అపరిమితా ఇత్యన జీవై క్యపుష్పదాసః - తత్ర బంధ మోక్ష శిష్యాచార్యాది వ్యవస్థాపపత్తి రూపాణి ముఖ్యైత్రం -
 సస్వణుత్వ పక్షే జీవానాం పరమాత్మ శాస్య తా కింభృత్యానాం రాజశాస్య తేవేత్యపేక్షాయా మంతః ప్రవేశ్యేవేత్యాహ - అజనితేతి - యస్తయ
 మజనిన్యాపకేన యేన ప్రచురంజగదజనిజాతం తస్మై హ్య అవిముచ్యతంతస్థిన్వై వ్యవనియంతృ ఇతి సమ్యగజానతాం యస్త తంతస్య మ
 తస్య మప్త త్యాహ అమతం అనభిమతం ప్రా మాణికానా మితి శేషః - సమమనుజానతా మితి సాతాంతరం - తదాసమశబ్ద స్సర్వ పర్యాయః - స
 మంసర్వంతజ్జగదవిముచ్యతంతస్థిన్వై వ్యవనియంతృ ఇత్యమజానతాం - ప్రా మాణికానాం యదమతమనభిమతంతదనాదరణీయమిత్యభ్యా
 హరః - కుతః - తస్య మతస్య మప్తతయా ప్రమాణవిరుద్ధతయేత్యభిధాః - జగదజనీతి ప్రకృతిపురుషాత్కజగతః ఉత్పత్తి రుక్త॥ ౩౧॥ సమచయ
 దిపరమాత్మనో జీవానాం యంత ఇతి నియంతృ నియమ్యభావ ఉచ్యతే - తథా సజీవానా మనిత్యత్వ ప్రసంగేన ప్రతిదిసంకృతనాశాకృతాభ్యాగ

నియంతృభవేత్సమమనుజానతాం యదమతం మదదుష్టయా | ౩౧ | నఘటత ఉద్భవః ప్రకృతిపూరు
 షయోరజయోరుభయయుజాభవంత్యసుభృతో జలబుద్బుదవత్ | త్వయిత ఇమే తతో వివిధ నామగుణైః

మప్రసంగస్సార్థ - కించ - తదా మోక్షో నామ జీవస్వరూప హనితేవ స్యాత్ - నచైతద్యుక్తం - సప్రకాశానందాత్మనః అవిద్యాకృతా
 న భావనృత్తి మాత్రస్య మోక్ష త్యాభ్యుపగమాదిత్యాశంకోపాధిజన్మనై వజన్మ జీవానా ముచ్యతే సత్వతః అఘటనాదిత్యాహ॥ నఘటత ఇతి॥
 తత్ర కిం ప్రకృతేజోవరూపేణాద్భవస్సార్థ - పురుష స్య వా - ఉభయో వా - ఆద్యే జీవానాం జడత్వాపత్తిః - ద్వితీయే పురుషస్య వికారి
 త్వప్రసంగః - అతఏవ సత్వతీయ ఇత్యాశయేనోక్తం - ప్రకృతి పూరుషయో రుద్భవో నఘటత ఇతి శ్రు త్యా అజత్వ ప్రతిపాదనా దపీత్యాహ - అజ
 యోరితి - తథాచ॥ శ్రు॥ అజామే కాం లోహిత శుక్ల కృష్ణం బహ్వీం ప్రజాం జనయంతీం సర్వాసాం - అజో హ్యేకో జుష మాణోనుశేతేజ
 హే త్యేనాం భుక్తభోగా మజోన్య ఇతి - ఉభయయుజాతుభవంతి ఉభయంచ తత్తయ జ్యత ఇతి ఉభయయుక్ సంబంధః పరస్పర భ్యస్తమితియా
 త్ - తేన అనుభృతః ప్రాణీద్య సా భయో జీవానాం యంత ఇత్యభిధాః - తత్ర చ ప్రకృతిపాతంత్రా శారతంత్రాభ్యాం జీవేశ్వరవిభాగః
 జలబుద్బుదవదితి యథా కేవల నాని లేన వాజలెన వాజలబుద్బుదాని సభవంతి కింతు మితి తాభ్యాంతాభ్యాంతద్వత్ - తత్ర చ యథానిలోనిమి
 త్రంజలము సాదానంబుద్బుదానాం - వివమత్రాపి ప్రకృతిః నిమిత్తం పురుషః ఉపాదానం॥ శ్రు॥ తస్మాద్వాపితస్తాదాత్మన ఆకాశస్సం
 భూతః - సాకామయతబము స్యాం ప్రజాయేయేతి - యథాగ్నేః శుక్రా విస్ఫులింగా పున్యచరంత్యే వమే వాస్తాదాత్మన స్సర్వే ప్రాణీ స్సర్వ
 లోకా స్సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని సర్వ పతతాన్తో పున్యచరంతీత్యాది శ్రుతి మతేతనాచేతన ప్రపంచస్య పరమాత్మోపాదానకత్వశ్ర
 వణాత్ - సచ వికారిత్వం - పరిణామనంగీకారాత్ కేచిత్పునఃపరిణామమంగీకృత్యాత్మనో వికారభియా విపరీతం నిమిత్తోపాదానభావమిచ్ఛం
 తి - సర్వభాతావత్ప్రకృతిపురుషైక్యాత్ భవంతీతి సిద్ధం - తథైవం॥ శ్రు॥ ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ - అజామే కాం - అవినాశీవా ఆరె
 యమాత్తే త్యాది శ్రుతిబలాత్ అనుత్పత్తిశ్రవణాచ్ఛజీవానా మాపాధికమేవ జన్మనస్వత ఇత్యుక్తం - ఉపాధిలయేన పరమాత్మని పునఃకాయ
 శ్రవణాదపిన వాస్తవం జన్మే త్యాహ - త్వయిత ఇతి - త్వయి కారణాత్త నిత ఇమే జీవాః తత ఇతి యతోన వాస్తవం జన్మ తస్మాద్వివిధ నామ
 గుణైరనేక ప్రకార కారణ కార్యోపాధిభిస్సహ లిల్లుః లీనాబధూపుః - తత్ర సుషుప్తిశ్రయయోః మధుని అశేషక సాదవరీయంతే - యథామ
 ధుని సకలమనుమరసాః విశేషతః అనుపలక్ష్యమాణా అపి సమాన్యేన ఉపలక్ష్యంతే - ఎవం స్యాత్పాదో విశేష మాత్రలయాత్ కారణస్య విద్య
 మానత్వాత్ సామాన్యతోవతాంతే ముక్తాతు కారణ స్యాపిలయాత్ త్వయి పరమేనిరుపాధౌ సరిత ఇవాణావేలీయంత ఇతి వివేకః - తథాచ॥
 శ్రు॥ యథా సామ్య మధుమధుకృతోని స్థితిం తి నానాత్వయానాం వృక్షాణాం రసాణాం సమవహారమేకతాం సం గమయంతి తే యథా తత్ర న వివే

కంఠభంజనముచ్యుతాంపుక్షస్యరసోస్యముచ్యుతాంపుక్షస్యరసోస్తిత్యేవమేవఖలుసామ్యమాస్పరాః ప్రజాస్సతిసంపద్యన విదు
స్సతిసంపత్స్యమహాభితి - యథానద్యస్యందమానాస్సముద్రైస్తంగచ్ఛంతినామరూపేవిహయ - తథావిద్వాన్నామరూపాద్విముక్తఃపరా
త్పరంపురుషమునైతిదివ్యమిత్యాద్యాః॥ శ్లో॥ యస్మిన్నద్యద్విలయమపియద్భాతివిశ్వలయాదోటివోపేతంగురుకరుణయా కేవలాత్పావ
బోధః। అత్యంతంతంప్రజతిసహసాసింధువత్సింధుమధ్యేమధ్యేచిత్తంత్రిభువన గురుంభావయేతంసృసింహమ్॥ చం॥ ననుప్రకృతిపూ
రుషయోరుత్పత్త్యుత్పత్తిఅతలపయః॥ నఘటతఇతి॥ యద్యద్యజతాత్పక్వతేఃపురుషస్యచనోత్పత్తిస్తథాపివిద్యమానానామేవఅప్యానా
మవయవానాంనాయుప్రేరితానాంపరస్పరసంయోగాజ్జలబుద్ధుభోత్పత్తివత్ - ఉభయయుజాప్రకృతిపురుష యోగ్యం యోగేన - అను
భృతఃప్రాచీనః - వివిధేనామభిఃరూపైశ్చోపలక్ష్మీతా స్వయాధారభూతేభవంతి - దేవమనుష్యాదిశరీరే విశిష్టరూపేణోత్పత్తిరుజ్య
తఇత్యధాః - తతస్తదేమేఅనుభృతఃపరమేత్వయినీలియః - ప్రళయదశాయాంనామరూపేవిహయత్వయ్యవిభక్తతామాపురిత్యధాః - య
థాసరితోణావేయథాచమధునిమాక్షికేఅశేషారసాఃమకరందాస్తద్వత్ - ద్రవ్యస్యోత్తరోత్తరసంస్థానయోగోహిపురస్సంస్థాన సం
స్థితస్యతూత్పత్తిః - అతః అవస్థానామనిత్యత్వేష్యవస్థాశ్రయస్యద్రవ్యస్యనిత్యత్వాత్తస్యపూర్వోత్తరావస్థాత్యాగోపాదానాత్త కవి
నాశోత్పత్త్యవిరోధఇతిభావః - అత్రాణావాదిస్థానీయంచిదచిద్విశిష్టంబ్రహ్మ॥ ౩౨॥ ఏవంతావత్పరమేశ్వరాజ్జీవాజాయంతేతద్యకే
నచకర్తాణీకుర్వంతిపునస్తత్రలీయంతఇతిసంసారచక్రభ్రమణముక్తం - ఇదానీంతన్నివృత్తయే॥ శ్రు॥ పరీత్యలోకాపరీత్యభూతాని
పరీత్యసర్వాఃప్రదిశోదిశశ్చ - ప్రజాపతిఃప్రథమజాయుతస్యాత్తనాత్తానమభిసంబభూవేత్యాద్యాః భగవదనువృత్తింవిదధతీత్యాహ॥
సృష్టితి॥ సృజజీవేమలమీషు - తవమాయయాశ్రమంఉక్తలక్షణమవగత్యజ్ఞాత్వా - సుధియఃభృశంస్వయిభవేభవనివతేకేభావంస్వభా
వమనువృత్తిందధతికుర్వంతి - అనుప్రభవంఅన్యమప్రభవోయస్మిన్తంతభావం - తతఃకిమతలహ - కథమనువతేతామితి - అనువతేతాం
అనువతేతామానాంత్యామేవశరణంభజతాంభవభయంసంసారభయంకథంభవేత్సకథంచిదపీత్యధాః - కుతః - యద్యస్తాత్తవభ్రుకు
టిః భ్రాభంగరూపః త్రిణేమిస్త్రిస్రేనమయఇవఅవచ్ఛేదాః శీతోష్ణవషణకాలాయస్యసంవత్సరాత్తకస్యకాలస్యసః - అభవచ్ఛరణే

పరమేసరితఇవాణావేమధునిలిల్వరశేషరసాః ॥ ౩౨॥ నృసుతవమాయయాభ్రనుమమీష్యవగత్య
భృశంత్యయిసుధియోభవేదధతిభావమనుప్రభవమ్ । కథమనువ ర్తతాంభవభయంతవయ ద్భ్రుకుటి
స్సృజతిముహూస్త్రిణేమిరభవచ్ఛరణేషుభయమ్॥ ౩౩॥ విజితహృషీకవాయుభిరదాంతమనస్తురగం
యఇహాయతంతియంతుమతి లోలముపాయభదః । వ్యసనశతాన్వితాస్సనువహాయగురోశ్చరణంవణిజ

మనభవాశరణంరక్షితాయేషాంతేష్వవభయంజన్తమరణాదిలక్షణంసృజతికరోతి - అతఏవంభూతంసంసారమాకలయ్యతన్నివృత్త
యేసుధియఃత్వయిభావందధతీతి॥ శ్లో॥ సంసారచక్రక్రకచైవిదీణాముదీణానానాభవతాపతస్తమ్ । కథంచిదాపన్నమిహప్రపన్నంత్య
ముద్ధరశ్రీస్సహరేస్సలోకమ్॥ చం॥ తహిఉత్పత్తివివాదాద్వాత్తకసంసారనివృత్త్యమవృత్త్యోఃకించిదానమిత్యపేక్షాయాంత్యభ్యక్తితద
భావావేవేత్యాహుః॥ సృష్టితి॥ అనువృత్తఃప్రభవఃసంసారోయస్మాత్తత్ - అమీషుషు - తవమాయయాత్వదీయయాప్రకృత్యాశ్రమం
దేహత్వాభిమానస్వతంత్రాత్వాభిమానరూపం - అవమృత్య ఆయమేవసంసృతిహేతునిత్యత్వ సుధియఃత్వయిభృశంభావంభక్తింతధ
చి - అనువతేతాంత్యాంభజతాంభవభయంసంసృతిభయంకథంభవేత్సకథంచిదపీత్యధాః - కుతః - యద్యస్తాత్తవభ్రుకు
రణంయేషాంతేష్వవ - తవభ్రుకుటిః భ్రాభంగరూపః త్రిణేమిస్త్రిస్రేనమయఃశీతోష్ణవషణకాలాత్తకాయస్యసః - సంవత్సరాత్తకః
కాలః - భయంసంసృతిభయంసృజతి - అభవచ్ఛరణేష్వితిపాతేనభవతఃచరణంయేషాంతేషు - ఉపాయోపేయభావేనభవతశ్చరణమనామ్రితే
ష్విత్యధాః॥ ౩౩॥

సచభగవతిభావఃమనోనియమేసతిభవతి - సోపిగురూపసదనాదిగురూపసదనంవిదధతి॥ శ్రు॥ తద్విజ్ఞానాభాంసగురుమేవాభిగచ్ఛేత్స
మితౌపి శ్శ్రుతియంబ్రహ్మనిష్ఠం - ఆచార్యవాక్ పురుషవేదనైషాతకేణమతిరాపనయాస్రొక్తాన్యనైవసుజ్ఞానాయప్రేక్షేత్యా
ద్యాఃశ్రుతయిత్యాహ॥ విజితేతి॥ విజితానిహృషీకాణిఇంధ్రియణివాయుఃప్రాణశ్చయైస్తైరపిఅదాంతమనస్తురగంఅదాంతంఅదమితం
మనఏవతురగఃఅశ్వఃదుదామత్వసామ్యాత్తంతయేయంతుంనియంతుంయతంతిప్రయతంతే - అతిలోలంఅతిచపలం - గురోశ్చరణంసమప
హయతినాశ్రిత్య - తేఉపాయేషుభిద్యంతేక్షిశ్యంతీత్యుపాయభిదస్సంతః - వ్యసనశతాన్వి తాఃబహువ్యసనాకులాః - ఇహసంసారసము
ద్రేఅవిశంతిసంతిష్ఠంతిదుఃఖమేవప్రాప్నువంతీత్యధాః - హేలజలకృతకణాధారాః అస్వీకృతనావికాఃవణిజోయథాతద్వత్ - గురు
ణోపదశితభగవద్భజనసుఖానుభూతౌతుస్వతఏవమనోనిశ్చలంభవతినాన్యధేతిభావః॥ శ్లో॥ యదాపరానందగురోభవత్పదేపదంమనో
మేభగవల్లభతవై । తదానిరస్తాభీలసాధనశ్రమశ్చయేయసాఖ్యంభవతఃకృపావశాత్॥ చం॥ కుతస్తహామయిభావ ఇత్యపేక్షాయం
మనోనిగ్రహదేవవైరాగ్యాత్తకాత్ - సచగురూపాసనాదేవనతూపాయంతరేభ్యఇత్యభిప్రేత్యాహుః॥ విజితేతి॥ అతిచంచలమతలవవి

జితానిహృషీకాణీంద్రియాణి - వాయవః ప్రాణాశ్చయైరైరప్యదాంతం దునిగ్రహం మనవితతుగమశ్వం - యేయంతుం నియంతుంగురో
 శ్చరణం విహయ ఉపాయంతరే మక్షిశ్యంతోయతంతే - తెవ్యసనశతాన్వితాః బహువ్యసనాకులాః - ఇహసంసారసాగరే సజ్జంతి సంగచ్ఛం
 తి సంనివిశంతి - దుఃఖమేవ ప్రాపువంతీత్యధాః - హలజ అకృతకణధరాః అలబ్ధకణధారాః వణిజః యథాజలధౌమజ్జంతితద్వత్ ॥
 ౩౪ ॥ శ్రు ॥ పరీక్ష్యలోకాకర్తృచితాబ్రహ్మణోనివేదమాయాత్ నాస్త్య కృతః కృతేన - తథా - యదాసత్వప్రముచ్యంతే కామా
 యెస్య హృదిస్థితాః - అగమత్యోమృతోభవత్యత్ర బ్రహ్మసమశ్చ తదైత్యాద్యాః వై రాగ్య మంగం విదధతీత్యాహ - స్వజనైః - ఆత్మాదే
 హః - ధామగృహం అసుః ప్రాణః స్వజనాదిభిః ద్వంద్వనిదిష్టైః సర్వ రసే సర్వరసాః సుఖాని విద్యంతే యస్మిన్ త్వయి పరమానందే ॥ శ్రు ॥ ఎ
 తస్యైవానందస్యాన్యానిభూతానిమాత్రముపజీవంతీతి శ్రుతేః - శ్రయతః త్వాం సేవమానస్య పుంసః - ఆత్మనిసతి - నృణాంతుచ్యైరతైః
 కింకడుపయోగః - ఇతి సత్ సత్యం పరమాధానుఖమజానతాం - అతపివమిధునతః - స్త్రి - యామిధునీభూయరతయే మాయాసుఖాయచరతాం
 ప్రవతమానానాం కమణిష్ఠీ - అజానతశ్చరతః పురుషాకోమలధానుఖయతి అనందయతి నకోపీత్యధాః - ఇహసంసారే - కథంభూ
 తే - స్వవిహతే స్వతపివనశ్చర - స్వనిరస్తభగే స్వతపివగతసారే - పాతాంతరేతాన్వీహేత్యస్త్యైవ వితద్విశేషణద్వయం - ఆతస్త్యద్భజన
 మేవోచితమిత్యధాః ॥ శ్లో ॥ భజతోహి భవాన్ సాక్షాత్పరమానందచిద్ధనః - ఆత్మైవ కిమతః కృత్యంతుచ్ఛదారసుతాదిభిః ॥ చం ॥ నమ మ
 యిభ్యశంభావం విదధతు - తతః కిమిత్యపేక్షయాం నిరతిశయానందజలధిమగ్నా నాం వైషయికసుఖాంతరనైరపేక్ష్యం - ఇతరేషాంతుసు
 ఖం విషమిశ్రవయః సానకుల్యమిత్యభిప్రేత్యాముః ॥ స్వజనైః ॥ సర్వ రసే సర్వవిధసుఖమయే ఆత్మనిచత్వయి ॥ శ్రు ॥ రసోవై సః - రసగ్న్
 హ్యవాయం లభ్యానందీభవతి - కోహ్యవాన్యాత్తః ప్రాణ్యాత్ - యదేష ఆకాశ ఆనందో స స్యాదిత్యుక్తరీత్యానిరతిశయసుఖస్వరూపేతదా
 వహేచప్రియతమిత్వయి సలివిద్యమాన - నృణాం శ్రయతః నృణాం మధ్యేః స్వచిదుక్తవిధంత్యాంభజతః పుంసః - స్వజనాదిభిః కిం - నకిం
 చిదపి సుఖమిత్యధాః - ఆత్మాదేహః - ధామగృహం - ధరాభూమిః - అసుః ప్రాణః - రథశబ్దోవాహనోపలక్షకః - ఇతీత్యం సత్ నిరతిశయపు
 రుషాధాభూతత్వస్వరూపమజానతాం - అతపివరతయేసుఖాధామిధునతశ్చ రతాం మిధునీభూయవర్తమానానాం స్వవిహతే స్వప్రకృ

ఇవావిశంత్యకృతకణధరాజలధౌ ॥ ౩౪ ॥ స్వజనసుతాత్మదారధనధామధరాసురతైస్త్యయిసతికిం
 నృణాం శ్రయత ఆత్మనిసర్వరసే ॥ ఇతి సదజానతాం మిధునతోరతయేచరతాం సుఖయతికోన్విహస్వవిహ
 తే స్వనిరస్తభగే ॥ ౩౫ ॥ భువిపురుషుణ్యతీర్థసదనాన్యృషయోవిమదాస్త ఉతభవత్పదాంబజహృ
 దోఘభిరన్ఘ్రిజలః ॥ దధతి సకృన్మనస్త్యయియత త్మనిసత్య సుఖేనపునరుపాసతేపురుషసారహారా

తి సంబంధతిరోహితే - అతపివస్వనిరస్తభగే స్వః స్వాసాధారణః నిరస్తోభగోజ్ఞానైశ్చర్యాదిర్యస్యతస్మిన్ స్వరూపే సతి ఇహలోకేకోమపు
 మాఅథాకామేషుకోవాసుఖయతి అథాకామాన్యతరోనకోపి సుఖయతీత్యధాః - స్వవిహతే స్వనిరస్తభగే ఇతి పాతాంతరం - తదాస్వవి
 హతిః స్వయాథాత్మ్యమభవవిఘాతః తేన స్వనిరస్తస్వాభావికజ్ఞానైశ్చర్యస్వస్వరూపే సతీత్యధాః ॥ ౩౫ ॥ ఎవంగురూపదేశేనతత్త్వమ
 వగమ్యసారాసారవివేకేనచ సర్వతోనివిద్యతదేవమహత్సంగేన ఉపపత్తిశ్చిస్సమ్యగవధారయితుంతీర్థాసదనానితత్పురుషదశానా
 యమునయః పర్యటంతీతి - మంతవ్యఇతి శ్రుత్యధామాహ ॥ భువీతి ॥ తేఉక్తలక్షణాః ఋషయః - నిమదాః నిరహంకారాః - యతః భవత్ప
 దాంబుజహృదః భవతః పదాంబుజం హృదియేషాంతే - అతః స్వయమేవ అఘభిదంఘ్రిజలః అఘభిత్ అంఘ్రిజలందేషాంతే ఉత అపి - త
 థావిధా అపి భువి పృథివ్యాం పురుణిబహూనితీర్థాని సదనాని యే త్రాణితాన్వీవ ఉపాసతే సేవంతే - ప్రాయస్తత్రైవ మహత్సంగోభవ
 తీతి - అథవా పురుషాధికంభగద్భజనలక్షణం పుణ్యంయేషాంతానిచతానితీర్థానిగురవః మహాంత ఇత్యధాః - తేషాం సదనాని ఆశ్ర
 మా - యథాహమరసింహః - నిపానాగమయూస్తీర్థామృషిజుష్టజలగురావతి - నపునః పురుషసారహారావసథానుపాసతే - పురుషాణాం
 సారం వివేకస్థైర్యధైర్యక్షమాశాంతి ప్రముఖంహరంతీతితథా - తేచతే ఆవసథాః గృహః తా - నచతేషాంగృహభవకుర్పితసుఖాపేక్షే
 త్యాహ - దధతి సకృన్మనస్త్యయియత త్మనిసత్య సుఖఇతి - సకృదపిత్వయియేమనోదధతితేపిగృహాద్యానక్తానభవంతి - కింపునరేవంభూతా
 ఇత్యధాః ॥ శ్లో ॥ ముంచన్నంగతదంగసంగమనిశంత్యా మేవసంచంతయన్ సంతస్సంతయతోయతోగతమదాస్తానాశ్రమానావసన్ ॥
 నిత్యంతస్తుభవంకజాద్విగతత్వత్పుణ్యగాధామృతప్రోతస్సంప్లవసంపుతోనరహరేనస్వామహందేహభృత్ ॥ చం ॥ సన్నిత్యమాత్మానంస
 ర్వరసంయేమామాశ్రయంతే - కింమిధునతోనచరంతీత్యాముః ॥ భువీతి ॥ యత్వయినిత్యసుఖస్వరూపే ఆత్మనిచ సకృదపి మనోదధతి - తెపు
 నః పురుషాణాం సారంజ్ఞానవైరాగ్యాదిరూపంహరంతీతితథా - తానావసథాగృహానోపాసతే సేవంతే - నగృహముమిధునతశ్చరంతీ
 త్యధాః - అపితుపుథ్వాన్యంపుణ్యానితీర్థానిగంగాదీని - సదనానియే త్రాణిత ఉపాసతే - తీర్థాన్వీపీతీర్థకతుంపుణ్యయేత్రాణ్య
 పినిరతిశయపుణ్యావహానికతుం - తాన్యపాసతే ఇతిభావః - తత్రహతుత్వేనతా విశింషంతి - ఋషయః గ్రహ్మరః స్వాత్మపరమాత్మయా
 థాత్మ్యవిదఇత్యధాః - అతపివవిమదాః దేహాత్మాభిమానస్వతంత్రాత్మాభిమానాదిరూపమదరహితాః - ఉత అపిచ - భవతః పదాంబుజం

హృదియేషాంతే - భవతఃపదాంబుజేహృదయేషాంతేఽపివా - అతపివాఘంభింశంతీతథా - తాన్యం ప్రజలనియేషాంతే - అనెనభగవ
ద్భక్తానాంపాదస్పృహాపిపావనఇత్యభిప్రేతం - అత్తనీత్యనెనకృష్ణస్యచిదచిదాత్మకప్రపంచరూపకార్యస్యతచ్ఛరీరత్వం - అతపివపర
మాభవత్వంచాభిప్రేతం - సహిమిథ్యాభూతంకించిత్తస్యచిచ్ఛరీరభూతంబృష్టం || ౩౬ ||
సన్వామ్నాయస్యక్రియాధాన్వాదానధాన్వమతదధాన్వాన్త్రియాధాన్వసమామ్నాయఇతితత్తత్తజైమినీనావేదస్యక్రియాపర
త్వాభిధానాదుపనిషదామపితదేవయుక్తం-యథోక్తం-తంత్రవాచికకృతా-ఎతేనక్రత్వధాన్వకృతాప్రతిపాదనాత్ అనెనఉపనిషదా
నైరాకాంక్ష్యంవ్యాఖ్యాతమితిచెన్న || శ్రు || ఎకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ - విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ - అచక్షురశ్రోత్రమిత్వేపం - తద్విపరీ
తాత్మప్రతిపాదనాత్ - సహ్యాద్వితీయపరమానందరూపస్యకర్తాంగత్వంయుజ్యతే - అసమతంత్రైతద్వాదాకకృతః - కథం || శ్లో || స
ర్వత్రైవహివిజ్ఞానంసంస్థారత్వేనగమ్యతే | పరాంగంచాత్మవిజ్ఞానాదస్యత్రైత్యవధార్యతామితి - తేనైవోక్తత్వాత్ - ఎతదధాన్వమేవమ
సనాయమునయఃపర్యటంతీత్యుక్తం-తత్తతావద్దైవతస్యసత్యత్వేభవేదస్యవంతదేవతుసంభవతీతిప్రశ్నోత్తరాభ్యాంమనసేనతత్త్వా
వధారణప్రకారమాహ || సతఇతి || ఇదంవిశ్వంధమితి - సదితిసాధ్యధర్మః - సతఉత్పన్నత్వాతిహేతుః - యత్యతః ఉత్పన్నంతత్త
దాత్మకమేవదృష్టం - యథాకనకాదుత్పన్నంకుండలాదితదాత్మకంతద్వదితి - తత్త్రయదిసదభేదస్సాధ్యతేతదా ఉపాదానత్వ నిదేశే
నైవభేదప్రతీతేః విరుద్ధోహేతురిత్యాహ - సమతకాహతమితి-సమనాథేంసాధయాయః కింతు-తదుత్పన్నత్వేనకుండలాదివత్ భేదంప్ర
తిషేధయాయః - తతశ్చఅభేదవివస్యాదిత్యాశంక్యఅనైకాంతికత్వేనదూషయతి - వ్యభిచరతి క్వచేతి - పితృపుత్రాదిమముద్గరఘటప్రభ్యం
సాదిషుచతథాఅదశానాదిభావః - సమతదుత్పన్నత్వంనామతదుపాదానకత్వం - సతుతన్నిమిత్తత్వం - అతోనానైకాంతికత్వమిత్యా
శంక్యదూషయతి - క్వచమృషేతి - గుణోపాదానస్యాపిఘణిలోసగుణత్వం - కింతు మిథ్యాత్వం - అన్యథాకుండలాదిపదబాధప్రసంగాత్ -
అతఃపునరప్యనైకాంతికత్వమేవేతిభావః - సమతత్రనకేవలంగుణమాత్రంఘణిఉపాదానం-కింతు-అవిద్యాయుక్తం - తథాభూతస్యా
వస్తుత్వాత్ యుక్తంఘణిలోమిథ్యాత్వమిత్యాశంక్యతత్తుల్యమత్రాపీతిదూషయతి - సతఘోషయయుగితి - అయమధః - అత్రాప్యవిద్యా
యుక్తస్యైవసతఉపాదానత్వం - ఎవంభూతస్యచనవస్తుత్వం - అతస్సకుపాదానత్వమసిద్ధమితిసవస్తుత్వంప్రపంచస్యేతి - సమమాభూద

వసధాన్ || ౩౬ || సతఇదముత్థితంసదితిచెన్న సుతకాహతంవ్యభిచరతిక్వచక్వచమృషానతఘోభయ
యుక్ | వ్యవహృతయేవికల్ప ఇషితోంధపరంపరయాభ్రమయతిభారతీత ఉరువృత్తిభిరుక్తజడాన్ ||

సేనహతునాప్రపంచస్యసత్త్వంహత్వంతరేణతుసాధయాయః - తథాహ - సదిదం-అథాక్రియాకారిత్వాత్ - యత్అథాక్రియాకా
రితత్వత్ - సయదేవంసతదేవం - యథాశక్తిరజతమితితత్రాహ - వ్యవహృతయేవికల్పఇషితిఇతి - వ్యవహృతియేవ్యవహరాయఅథా
క్రియాధాన్వికల్పః శ్రమఃఇషితిఃఇష్టవివ - మాటకామాపణాదినాపిక్వచిద్వ్యవహరదశానాత్ - సన్వేకత్రసతః అన్యత్రారోపః
శ్రమః ప్రసిద్ధః-అత్యంతాసత్వైకధంప్రపంచశ్రమస్సృష్త్ - సత్త్వేనానాదైవతసిద్ధిః - ఉక్తంచభట్టైః || శ్లో || అధ్యస్యతేభిపుష్ప
త్వమసత్తథమవస్తునిప్రజ్ఞాతగుణసత్తాకమథ్యారోప్యేతవానవేతి-తత్రాహ - అంధపరంపరయేతి - అంధపరంపరయాయోవికల్పఇత్య
స్వయః - అయంభావః - సంస్థారజన్యోశ్రమః-సంస్థారసిద్ధయేపుర్వప్రతీతిమాత్రమపేక్షతే - సవస్తుసత్యత్వం - ప్రతీతాసత్త్వాంవస్తుస
త్యత్వాభావేనశ్రమవ్యతిరేకాదశానాత్ - అతః అనాదిత్వాదుర్వపుర్వశ్రమదృష్టస్యాత్తరోత్తరఆరోపాభవిష్యతీత్యంధపరంపరా
న్వాయేన - తేనచవ్యవహరః సేత్వ్యతీత్యప్రణాజకౌహేతురితి - సమ || శ్రు || అక్షయ్యగ్ంహవైచాతుమాన్యయాజినస్సుకృతంభవతి-
అపామసోమమమృతాఅహమేత్యాదిభిఃకమ-ఫలస్యనిత్యత్వప్రతిపాదనాదసత్త్వంసంఘటతే - సహినిత్యంవస్తుఅసద్భవతి - తస్మాద్యే
దప్రతిపాదితత్వాద్దైవతంసదేవేత్యాశంక్యాహ - శ్రమయతీతి-హాభగవత్ - తేతవ-భారతీవేదవాక్ - ఉరువృత్తిభిః గౌణలక్షణాదివృ
త్తిభిః ఉక్తజడాన్కమశ్రద్ధాధరాత్రంతమందమతీ - శ్రమయతి మోహయతి - అయంభావః - సహివేదఃకర్తృఫలస్యనిత్యత్వమభి
ప్రేతి-కింతు-అక్షణయాప్రాశస్త్యమాత్రం - విధ్యేకవాక్యత్వాత్ - అన్యథావాక్యభేదప్రసంగాత్ || శ్రు || తద్వధేహకమచిత్తోలా
కః క్షీయతపివమేవాముత్రపుణ్యచిత్తోలోకఃక్షీయతఇతిన్యామూపబృంహితశ్రుత్యంతరవిరోధాచ్చ-అతః కర్తజడానామిదంశ్రమమా
త్రయితి - ఏతేనైవ || శ్రు || తస్మాద్వాచితస్మాదాత్మనఆకాశస్సంభూతఇత్యాదీనామప్యస్యపరత్వందశితంభవతి || శ్లో || ఉద్భూతంభవతస్స
తోపిభువనంసన్నైవసపశస్రజఃకుర్వత్రార్యమపీహమాటకనకంవేదోపిసైవంపరః | అదైవతంతవసత్పరంతుపరమానందంపదంతస్తు
దావందేసుందరమిందిరానుతహరేమాముంచమామాసతమ్ || చం || ఇథంకార్యస్యసత్త్వత్వాభ్యుపగమమభిప్రేత్యఅథకార్యసత్త్వాప్రతి
క్షేపేణకార్యమిథ్యాత్వవాదంచోద్యముఖేనప్రస్తుత్యప్రతిక్షిపంతి || సతఇతి || సతఇత్యాదినాతకాహతమిత్వంతేనకార్యమిథ్యాత్వవా
దిమతానువాదః-వ్యభిచరతీత్యాదినాతప్రతిక్షేపఇతివిభాగః - తథాహ - సతఃపరమాధాభూతాత్పరస్మాద్బ్రహ్మణస్సుకాశాదుత్పన్న
మిదంజగత్ సత్ పరమాధాభూతం సత్యమితి యావత్ - సతునైతద్యుక్తమిత్యథః - కుతః - యత్సకాహతమితిచెత్ - యద్యపియ

తస్మాద్దత్తం తత్తదాత్తకమేవయథామృద్ధిరణ్యదేరుత్పన్నః టమకుటాదికార్యం - తథాపిచేతనాత్పురుషజ్ఞాతానాంకేశదంత
 నఖిలోమ్నమచేతనత్వదశనాద్గోమయాజ్ఞాతానాంవృత్తికానాంచేతనత్వదశనాచ్చకార్యకారణయోస్సాలక్షణ్యవ్యాప్యభావాత్ -
 పరమాధాన్యస్సాదపరమాధాన్యజతురగాదీనాంతథాపరమాధాన్యక్తిశకలాదపరమాధాన్యరజతస్యచోత్పత్తిదశనాత్ - తదుత్పత్తి
 వైయథ్యాచ్చకార్యంసదిత్యేతత్తకహతం - అతఃకార్యంమిథ్యవేతిచేదిత్యథః - తకశ్చాత్రయుక్తిః - కాపునరత్రయుక్తిరితిచేదు
 చ్యతే మృద్ధవ్యస్యానువతమానత్వం తదతిక్రస్యవ్యావర్తమానత్వంరజ్జుసపాదిమహ్యనువర్తమానస్యఅధిష్ఠానభూతస్య రజ్జ్వదే
 స్యత్యతాన్యావతమానస్య సపాదేరసత్యతాదృష్టా - తథానువర్తమానమధిష్ఠానభూతంమృద్ధవ్యమేవసత్యంవ్యావతమానాస్తుఘ
 టశరావాదయఃఅసత్యభూతాః - తథానిర్విశేషసన్నాత్రాత్మరాధిష్ఠానభూతాద్బ్రహ్మణఃఅస్యః అహంకారాదివ్యవహారాలంబనః
 కత్పుఃప్రపంచఃమిథ్యా - కారణభూతంసన్నాత్రంబ్రహ్మవసత్యం - కించ - సతః ఆత్మనఃవినాశాయోగాదసతశ్శశవిషాణా
 దేరుపలబ్ధ్యభావాదుపలబ్ధివినాశయోగేకార్యంసదసద్భ్యామనిర్వచనీయమితిగమ్యతే - అనిర్వచనీయంశక్తికారజతాదివస్తృపై
 వతస్యచానిర్వచనీయత్వంప్రతీతిబాధాభ్యాంసిద్ధం - ప్రతీయతేహిప్రపంచఃప్రత్యక్షేణ॥.....
 శ్రు॥ వితదాత్తమిదంసర్వం - తత్సత్యం - నేహనానాస్తికించన - మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతియదేహనానెవచశ్యతి - యత్రహిద్యేత
 మివభవతితదితర ఇతరంపశ్యతి - యత్రత్వస్య సర్వమాత్మైవాభూత్తైనకంపశ్యత్ - ఇంద్రోమాయాభిఃపురుషాప - ఈయతేఇత్యాదిభి
 ర్వేదాంతైర్బాధ్యతేచేతి - సనుతకహతమితిపాతాంతరం - తదా - సను - సత ఉత్పన్నమిదంసదితిచేత్తకహతమిత్యన్వయః - ఇత్థమ
 నూదితంకార్యమిథ్యాత్వపక్షంప్రతిష్ఠిపంతి - వ్యభిచరతీత్యాదినా - కార్యంసదిత్యయముథః - క్వచవ్యభిచరతీత్వచేతికాకుః - సక్వ
 చిద్వ్యభిచారఇత్యథః - కేశపురుషాదిష్వపి అచేతనాంశవివకార్యకారణభావాదితిభావః - తథాపిస్వప్నాథేశక్తికారజతాదామి
 థ్యాత్వేనవ్యభిచారఇత్యాచుః - క్వచమృషేతి - క్వచమృమాసక్వచిదపికార్యంమృషేత్యథః - స్వప్నాథానామపీశ్వరసృష్టత్వాన్న
 మృమాత్వం శుక్తరజతసద్భావాదస్యదాఖ్యానాద్వాసమృషేత్వమిత్యభిప్రాయః - సతఉత్పత్తివైయథ్యంపరిహరంతి - సతభోభయయు
 గితి - వ్యభిచరతీత్వమంగః - క్వచిదపిమృత్సవణాదబ్రవ్యేఉభయవస్థానదశనాన్నవ్యభిచరతి - కార్యత్వకారణత్వరూపావస్థానెన
 మృత్సవణాదికందృశ్యతే - అతస్సతోవస్థాంతరప్రాప్తిస్సఫలత్యథః - వికల్పఃఘటశరావాద్యవస్థాభేదఃసచవ్యవహృతయేఘటేన
 జలమాహరత్యాదినామృత్వకవ్యవహారాధాంశితిఃఇష్టః - యదా - నన్వసచ్చేన్నప్రతీయేతసచ్చేన్నబాధ్యతప్రతీయతేబాధ్యతేచశక్తి
 కారజతవత్ప్రపంచరూపంకార్యం - అసతస్సదసద్భ్యామనిర్వచనీయంకార్యంమృషేవేత్యతేఅపః - సతభోభయయుగితి - తథాభూత
 మనిర్వచనీయంఉభయయుక్ సత్త్వవిలక్షణత్వాత్సత్త్వవిలక్షణరూపధర్మద్వయయోగిద్రవ్యంసనా సైవేత్యథః - సనుశుక్త్యాదిమ
 రజతాదిప్రతీతిఃప్రతీతికాలేపితన్నాస్తితిబాధనచాన్యన్యాన్యథాభానాయోగాచ్చ సదసదనిర్వచనీయమపూర్వమేవేదంరజతమిదందో
 షవశాత్ప్రతీయతేఇతికల్పనీయమితిచేన్న - తత్త్వనాయామప్యసన్యస్యాన్యథాభానస్యవజనీయత్వాదన్యథాభానాభ్యపగమాదేవభ్యా
 తిప్రవృత్తిబాధశ్రమత్వానాముపపత్తైరత్యంతాపరదృష్టాకారణకవస్తుకల్పనాయోగాత్తల్పమృమాసంహీదమనిర్వచనీయం - సతదానీమని
 ర్వచనీయమితిప్రతీయతే - అఽతు - పరమాధాన్యరజతమిత్యేవఅనివచనీయమేవప్రతీతంచేద్బ్రూతింబాధయోఃప్రవృత్తైరప్యనుపపత్తిః -
 అతోన్యస్యాన్యథాభానవిరహేప్రతీతిప్రవృత్తిబాధశ్రమత్వానాముపపత్తైస్తస్యాపరిహార్యత్వాచ్చశుక్త్యాదిరేవరజతాద్యాకారణ
 భాసతఇతిభవతాభ్యపగంతవ్యం - కించ - అవచనీయమపూర్వంరజతమత్రజాతమితివదతాతస్యజన్తకారణంవక్తవ్యం - సతావత్తత్ప్ర
 తీతిః - తస్యాస్తద్విషయత్వేనతదత్పత్తేఃప్రాగాత్తలాభాయోగాన్నిర్విషయాజాతాతదుత్పత్తవవిషయాకరోతీతిమహతామిదముపపాద
 నం - అథేంద్రియాదిగతోదోషః - సతస్యపురుషాత్రయత్వేనాధాగతకార్యస్యాత్పాదకత్వాయోగాత్ నాపీంద్రియాణి - తేషాంజ్ఞానకార
 ణత్వాత్ నాపిదుష్టానీంద్రియాణి - తేషామపిస్వకార్యభూతేజ్ఞానవివవిశేషకరత్వానాదిమిథ్యాజ్ఞానోపపాదనత్వమనవస్థాదిదోషనిర
 స్తం - కించాపూర్వమనిర్వచనీయమిదంవస్తుజాతం - రజతాదిబుద్ధిశబ్దభ్యాంరజతాదిసార్వత్రికాదితేహేతత్సదృశమిత్యేవప్రతీతిశబ్దో
 స్యాతాం - రజతత్వాదిజాతీయాయోగాదితిచేత్సాపికింపరమాధాన్యభూతా - సతావత్పరమాధాన్యభూతా - తస్యాఃపరమాధాన్యయాయో
 గాత్ నా ప్యపరమాధాన్యభూతా - అపరమాధాన్యయాయోగాత్.....
 అపరమాధాన్యపరమాధాన్యబుద్ధిశబ్దయోనిర్వాహకత్వాయోగాచ్చ యత్పునరుక్తంరజ్జ్వదివస్తృజ్ఞాత్రస్యకారణస్యానువర్తమా
 నత్వాత్పరమాధాన్యంసపాదీనామివఘటశరావాదికార్యాణామిథోన్యావతమానత్వాదపరమాధాన్యం - వివంసన్నాత్రస్యప్ర
 హ్మణోనువతమానత్వాత్పరమాధాన్యం - అహంకారాదివ్యవహారాలంబనాన్నర్యపదాధాన్యమిథోన్యావతమానాదతవివబాధిత
 త్వాపరమాధాన్యఇతి - తత్త్వం - ద్వయోజ్ఞానయోవిరోధేహిబాధ్యబాధకభావః - బాధితస్యైవవ్యాప్యత్తిః - అత్రఘటాదిమదేశకా
 లభేదేనవిరోధవివనాస్తి - యస్మిన్దేశేయస్మిన్కాలేయస్యసద్భావఃప్రతిపన్నః - తస్మిన్దేశేతస్మిన్కాలేతస్యాభావఃప్రతిపన్నశ్చేద్య
 రోధాద్భువతోబాధకత్వంబాధితస్యచనివృత్తిః - దేశాంతరకాలాంతరసంబంధితయాలనుభూతస్యఅన్యదేశకాలయోగభావప్రతీతానవి

రోధఇతికథమత్ర బాధ్య బాధకభావః - అన్యత్రనివృత్తస్యా న్యత్రనివృత్తిర్యాకథముచ్యతే - రజ్జుసపాదిమతుతద్దేశకాలసంబంధిత
యైవఅథావప్రతీతేవిరోధబాధకత్వంవ్యాప్యత్తిశ్చ - దేశకాలాంతరదృష్ట్య దేశకాలాంతరవ్యావర్తమానత్వంమిథ్యాత్వవ్యాప్తంస
దృష్టమితి - సవ్యావర్తమానత్వ మాత్రంపారమాధ్యై హేతుః - యత్త్వమవర్తమానత్వా త్పరమాధ్యై ఇతితద్విధమైవేతసాధనమ
హేతి - అసన్యాత్రమేవవస్తు - సతతత్వత్తివై యథ్యాంపరిహరంతి - వ్యవహృతయేవికల్పఇషితఇతి - అన్యయథోక్తవివాధాః - అతఃస
తోవస్థాంతరప్రాప్తిస్స ఫలత్వధాః - సనుతకహతత్వా భావేపినహనానెత్యా దిశ్చుతిరేవకార్యమిథ్యాత్వంప్రమాపయతీత్యామః -
శ్రమయతీత్యాదినా - తపివభారతీవా గ్రూపానెహనానెత్యాదిశ్చ తిఃఉరువృత్తిభిఃఉక్తజడా అంధపరంపరయా శ్రమయతీతిసంబంధః -
ఉక్తజడాఃకర్తజడాఃఅనాదిపాపవాసనాదూషితాశేషశేముషీకాస్తా - అయంభావః - సకేవలంకార్యమిథ్యా త్వబోధనాత్తికైవసహ
నానెత్యాదిత్వద్భారత్యావృత్తిః - అపితుబ్రహ్మత్వకస్వతంత్రవస్తునిషేధబోధనాత్తికాబ్రహ్మస్వరూపేదేవమమమ్యేతిభేదసిషేధాదిబో
ధనాద్యాత్మికాశ్చబహ్వావృత్తయస్సంతి - ఏవంతదధాబుభుత్వవోపుక్తజడా సద్విపరీతాశ్చతత్రయేకర్తజడాఃతా ప్రధమబుభు
త్సు కుబుద్ధిపరికల్పితకార్యమిథ్యా త్వకారణసత్య త్వపరత్వా దిరూపబహువృత్తిభిఃప్రధమప్రతిపత్తృ కుబుద్ధ్యనువర్తినాంకర్త
జడానాం అంధపరం పరయాకార్య మిథ్యా త్వ భ్రమంజనయతి - ఔపనిషదపరమ పురుష రమణీయతావిశేష గుణవిశిష్టానాంత్వం
బ్రహ్మత్వకస్వతంత్రవస్తునిషేధవిజయాంప్రమితింజనయతీతిమన్మథివిరోధేయమితి || ౩౭ ||
తదేవంప్రపంచస్యసత్త్వేసాధకంనాస్తీత్యుక్తం - ఇదానీమనత్త్వేసృష్టిప్రళయశ్చుతయః || శ్రు || యతోవా ఇమానిభూతానిజాయంతఇత్యా
ద్యాః - తన్నూలంచఅనుమానంప్రమాణమిత్యాహ || సేతి || యద్యస్మాదిదంవిశ్వంఅగ్రేసృష్టేఃపూర్వం నాసనాసీత్ || శ్రు || సదేవసోమ్యేద
మగ్రఅసీత్ - ఆత్మావాఇదమేకవివాగ్రఅసీత్ - ఇత్యాదిశ్చుతేః - సచనిధనాత్ ప్రళయాత్ అనుఅనంతరంభవిష్యత్ భవిష్యతి || శ్రు || నాస
దాసీన్నోసదాసీత్తదాసీమిత్యాదిశ్చుతేః - అతఃకారణే అంతరామధ్యేపిఎకర సేకేవతత్వయిమృషామిథ్యారూపమేవ విభాతీతిమితంసి
శ్చితం - యతఏవంహ్యతఃశ్రుత్యాద్రవిణజాతివికల్పపథేఃద్రవిణజాతీనాంద్రవ్యమాత్రాణాంమృల్లోహకాష్టాణ్యసరూపాణాంవిక
ల్పాఃభేదాఃఘటకుండలాదయఃతేహం పంథానః మాగాః ప్రకారాఃతై రుపమీయతేసదృశతయానిరూప్యతే - యథా - తత్రకార్యా
కారాణాం నామధేయమాత్రతాకారణం మృదాద్యేవతుసత్యం - తథాత్రాప్యాకాశాదీనాంనామమాత్రతా - బ్రహ్మవసత్వమితినిరూ
ప్యతఇత్యధాః - తథాచ || శ్రు || యథాసామ్యై కేనమృత్పిండేనవిజ్ఞాతేనసర్వంమృత్తయంవిజ్ఞాతంస్యాత్ వాచారంభణంవికారోనామధే

౩౭ || నయదిదమగ్రఅసనభవిష్యదతోనిధనాదనుమితమంతరాత్వయివిభాతిమృష్టై కరసే | అతడేవ
మీయతేద్రవిణజాతివికల్పపథే విరోధమనూవిలాశమృతమిత్యవయంత్యబుధాః || ౩౮ || సయదజగూ

యంమృత్తికేత్యేవసత్యం - యథానామై కేనలోహమణినాసర్వంలోహమయంవిజ్ఞాతంస్యాత్ - తథా ఏకేనసఖనికృంతనేనసర్వంకాష్టా
యసమిత్యాది - తన్నూదస్యసత్త్వేప్రమాణాభావాత్ - అసత్త్వేతు ప్రమాణస్యవిద్యమానత్వాత్ వితథ మనోవిలాసంఋతం సత్యమితియై
అవయంతిజానంతి - తెఅబుధాఃఅజ్ఞాఇత్యధాః - అత్రే వంప్రయోగః - వివాదాభ్యాసితంసర్వఆద్యంతయారవిద్యమానత్వాత్ వికా
రిత్వాత్ దృశ్యత్వాద్వాక్య త్తిరజతాదివదిత్యన్యయైవత్తవచ్చేతివ్యతిరేకేదృష్టాంతః || శ్లో || మకుటకుండలకంకణకింకిణీపరిణతంకనకంప
రమాధాతః | మహదహంకృతిఖప్రముఖంతథాసరహరేనాపుభక్తృరమాధాతః || చం || సను || శ్రు || యథాసామ్యై కేనమృత్పిండేన స
ర్వంమృత్తయంవిజ్ఞాతంస్యాత్ వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికేత్యేవసత్యమిత్యాదిమృదాది దృష్టాంతేమృదాది కారణానా
మేవమృత్తికేత్యేవసత్యమిత్యాదిభిఃసత్యత్వప్రతీతేవి - కారాణాంనామధేయానాంచవాచారంభణమిత్యనేన వాచాలంబనం వ్యవహర
మాత్రం - సతుపారమాధ్యమితిమిథ్యాత్వప్రతిపాదనాచ్చదాష్టాంతికేసన్యాత్రస్యబ్రహ్మణః పారమాధ్యయం కార్యమిథ్యాత్వమకా
మేనాపిస్తీకార్యమిత్యాశంకాయాంమృత్పిండకార్యాదిదృష్టాంతానాం కార్యమిథ్యాత్వపరత్వవణానమవిదుషామేః రోచతే - సవిదు
షామిత్యామః || సయదితి || అత్రవికల్పపథే రిత్వంతేనకార్యమిథ్యాత్వపరత్వవణానానువాదః - వితథేత్యాదినాతత్ప్రతిషేషఇతివిభా
గః - తథాహ - యత్యస్మాదిదంవిశ్వంఅగ్రేసృష్టేఃపూర్వంనాసనాసీత్ || శ్రు || సదేవసోమ్యేదమగ్రఅసీత్ - ఆత్మావాఇదమేకవివాగ్రఅ
సీదితిశ్చుతేరితిభావః - నిధనాత్ ప్రళయాత్ అనుఅనంతరంసభవిష్యత్ సభవిష్యతి || శ్రు || నాసదాసీన్నోసదాసీత్తదాసీమిత్యాదిశ్చుతే
రితిభావః - అతఃకారణేదంతరామధ్యేపి - ఎకర సే కేవతత్వయిమృషామిథ్యారూపమేవేదంభాతీతిమితంసిశ్చితం - యత ఏవం అతఃశ్రు
త్యాద్రవిణజాతివికల్పపథేఃద్రవిణజాతీనాంద్రవ్యమాత్రాణాంమృల్లోహకాష్టాణ్యసరూపాణాంవికల్పాఃఘటకుండలాదయఃతేహం
పంథానః మాగాః ప్రకారాఃతై రుపమీయతేసదృశతయానిరూప్యతే - యథాత త్ర కార్యాణాంనామధేయమాత్రతాకారణం మృ
దాద్యేవసత్యం - తథాత్రాప్యాకాశాదీనాంనామధేయమాత్రతాబ్రహ్మవసత్వమితినిరూప్యతఇత్యధాః - తథాచ || శ్రు || యథాసామ్యై
కేనమృత్పిండేనసర్వంమృత్తయంవిజ్ఞాతంస్యాత్ - వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికేత్యేవసత్యం - యథాసామ్యై కేన లోహమ
ణినావిజ్ఞాతేనసర్వంలోహమయంవిజ్ఞాతంస్యాత్ - తథా - ఏకేనసఖనికృంతనేనసర్వం కాష్టాణ్యసమిత్యాది - అత్రే తద్దూషయంతి - విత

భేది - కుప్యస్తీనాం వితథ మనో విలసిత మేతత్తార్కమిథ్యాత్వ సరత్వవణాన మిత్యథః - ప్రతిపన్నో పాథాబాధాదశానాదిభావః - తస్మాత్తుద్యప్త్యభిమతం కార్యమిథ్యాత్వం ఋతం ప్రామాణికమితి బాధాయథాసోమ్యై కేన మృత్పిండేన త్యాదిసృష్టాంతవాక్యాథానభిజ్ఞాః అవయంతి జానంతి సతతథః జ్ఞాత్యథః - అయం భావః - అత్ర హి సకార్యమిథ్యాత్వం కారణసత్యత్వం ప్రతిపాద్యతే - కింతు - కార్యకారణయోగసన్యద్రవ్యత్వం - తథాహి || శ్రు || స్రబ్ధోష్వతతమాదేన మప్రోక్ష్యయేనాశ్రుతం శ్రుతం భవత్యమతం మతమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతం స్యాదితి - కృత్సృష్ట్యజగతోబ్రహ్మకకారణత్వం కారణత్వార్కసృష్ట్యసన్యత్వం చ వృదిసిథాయ కారణభూత బ్రహ్మజ్ఞానేన కార్యభూతస్య సర్వస్య విజ్ఞానేన ప్రతిజ్ఞాతేన తి కృత్సృష్టసూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టబ్రహ్మకకారణతామజానతాశిష్యేణ కథం మథగవతస్సృజితశత్యస్యజ్ఞానేన అస్యస్యజ్ఞాతత్వాసంభవంచోదితోబ్రహ్మకకారణముపదెక్ష్యేత్ తాకికప్రతీతిసిద్ధం కారణత్వార్కసృష్ట్యసన్యత్వం తావగ్యథాసోమ్యై కేన త్యాదినాదశాయతి - యథై కమృత్పిండారబ్ధానాం ఘటశరవాదీనాం తస్మాదనతిరక్తద్రవ్యతయా తద్విజ్ఞానేన జ్ఞాత్యైత్యథః - అత్ర కారణాదివాదేన కారణత్వార్కసృష్ట్యబుద్ధిశబ్దంతరాదిభిః ద్రవ్యాంతరత్వమాశంక్యలోకప్రతీత్యైవ కారణత్వార్కసృష్ట్యసన్యతోపపాద్యతే - వాచేత్యాదినా - ఆరభ్యతే ఆలభ్యతే స్పృశ్యత ఇత్యాదిరంభణం కృత్యుల్యుట ఇతి కర్తవ్యమితి - వాచావాక్పూర్వకేణ వ్యవహారేణ హేతుతేత్యథః - హేతుత్వంచాత్రాధ్యయనేన వసతీతి వత్తుటేనోగకమాహరేత్యాది వాక్పూర్వకోపయ్యదకాహరణాదివ్యవహారస్తస్య వ్యవహారస్య సిద్ధయేనైవ మృద్ధ్వేణ పృథుబుద్ధోదరత్వాదిలక్షణోపకారః సంస్థానవిశేషస్తత్రయై క్తంచ ఘట ఇత్యాదినా మథేయం స్పృశ్యతే - ఉదకాహరణాదివ్యవహారవిశేషసిద్ధ్యథః - మృద్ధ్వే మేవ సంస్థానాంతరనామథేయభాగ్యవతి - అతోఘటావ్యపిమ్మత్తికేత్యైవ సత్యం మృత్తికాద్రవ్యమిత్యైవ సత్యం ప్రమాణోపలభ్యత ఇత్యథః - నతు ద్రవ్యాంతరత్వేన - అతస్తస్యైవ మృద్ధిరణ్యదేద్రావ్యస్య సంస్థానాంతరభాక్త్యమత్రేణ బుద్ధిశబ్దంతరాదయః ఉపపద్యంతే - యథై కస్యదేవదత్తస్య అవస్థాభేదై బాలోయువాన్ధవిరణి శబ్దంతరాదయః కార్యవిశేషాశ్చ గృహ్యంతే తద్వదితి - వివంతై నమేవ చిదచిద్విశిష్టం బ్రహ్మసృష్టేః ప్రాజ్ఞీభనానంతరంచ నామరూప విభాగాన హాసూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టత్వేనావతిష్ఠతే అంతరాతుతద్విభాగాహాస్థూలచిదచిదాత్మకప్రపంచాకారణావశేష

త్వజానును శయీ తగుణాంశ్చ జుషా భజతి సరూపతాంతదనుమృత్యుమపేతభగః | త్వముతజహసి
తామహిరివ త్వచమా త్తభగోమహసిమహీయ సెష్ట గుణితేపరిమేయభగః || ౩౯ || యదిన సముద్ధరంతి

త ఇత్యవస్థానామనిత్యత్వేపితదాశ్రయస్య ద్రవ్యస్య ఉభయవస్థాయోగినః పారమాధ్యకామేవేతి బుధా అవయంతితి || శ్రు || నాసదాసీ
న్నోసదాసీదిత్యస్య స్థూలవస్థమచిద్ద్రవ్యంచ ద్రవ్యంచ - ప్రశయదశాయాం నాసీత్ - కింతు - తమః నిరతిశయ సూక్ష్మదశాపృథుచిద్ద్ర
వ్యంతమసాదృశ్యేనాచిద్ద్రవ్యేణ గూఢంతిరోహితం ప్రకేతం సూక్ష్మవస్థంచ ద్రవ్యంచ సీదిత్యథః - ఉక్తజడానబుధా ఇత్యనేన జీవా
నామజ్ఞత్వసంభావనాసూచితా || ౩౮ || నను యది ప్రపంచో నామనాస్యైవ సచాసతాతేన చైతన్యస్య సంబంధగంభోపి - తహి కిమపరా
ద్ధంజీవేన - యతః అయం సంసరతి - కింవాబమపుణ్యమిశ్వరస్య - యతోనిత్యముక్తః - కింవిషయంచ తదాకర్త కాండమిత్యపేక్షయాతి
జీవేశ్వరవిశేషం || శ్రు || ద్వాసుపజానయజానభాయాసమానం పృక్షం పరిషస్వజాతే - తయోరన్యః పిష్టలంసూద్వత్తస్యన్నన్నోన్య
అభిచాక్షతి - అజామే కాంలూహిత శుక్లకృష్ణంబహీష్వం ప్రజాంజనయంతీగ్ంసరూపామిత్యాద్యావదంతీత్యాహ || స ఇతి || సతుజీవః -
యత్ యస్మాదజయమామయా - అజామవిద్యామనుశయీత ఆలింగిత - తతః గుణాంశ్చ దేహేంద్రియాదీ జుషా సేవమానః అత్తతయాతి
భ్యస్యత్ - తదనుతదనంతరం - సరూపతాంతర్ధమేయోగంచ జుషా - ఆపేతభగః పిహితానందాదిగుణస్సత్ - మృత్యుం సంసారం - భ
జతి ప్రాప్నోతి - తద్విషయమేవ చ కమకాండమితి భావః - త్వముత్యంతు - జహసి తాం అజాం మాయాం - నను సామయ్యేవాస్తీ - కథం
తత్త్వగస్త్రాహ - అహిరవత్వచమితి - అయం భావః - యథా భుజంగః స్వగతమపికంచుకంగుణబుద్ధ్యానాభిమన్యతే - తథాత్వమజాంస
హినిరంతరాష్టాదిసంవిత్తామథేనుబృందపతేరజయాకృత్యమితి తాముపేక్షస ఇతి - కుతపి తత్తదాహ - ఆత్తభగః నిత్యప్రాప్తేశ్వర్యః - మహ
సి పరమేశ్వర్య అప్రగుణితే అణిమాద్యప్తవిభూతిమతి - మహీయ సేపూజ్య సే - విరాజ సే - కథం భూతః అపరిమేయభగః అపరిమితైశ్వర్యః -
నహ్యన్యే సామివ దేశకాలాదిపరిచ్ఛిన్నంతవ అప్రగుణితమైశ్వర్యం - అపితు - పరిపూర్ణస్వరూపానుబంధిత్యాదపరిమితమిత్యథః || ౪౦ ||
సృత్యంతితవవీక్షణంగణతాకాలస్వభావాదిభిభావావాస్తత్వరజస్తమోగుణమయానున్నీలయంతీబహూత్ - మామాక్రమ్యపదాశిరస్య
తిభరంసంమదాయం త్యాతురం మాయాతేశరణంగతోస్తీ సృహరత్వామేవ తాం వారయ || చం || నను భగవత ఇవతేమమపినిత్యత్వైకరస
త్వప్రకృతిస్థిత్యాద్యవిశేషపికథంతేహంతత్సంభావనాయా అప్యభావ ఇత్యాశంకాయం ప్రకృతివశ్యత్వతదభావాభ్యామిత్యాహుః ||
సయదజమేతి || సజీవోయత్ యస్మాత్ అజయత్వన్మాయయా మోహత ఇతి శేష - అజాం ప్రకృతిపరిణామాత్తి కాండేవ మనుష్యాదిమూర్తిమను
శయీత ఆలింగితి భర్తీయవత్ - తతోగుణాశబ్దాదివిషయా జుషా సేవమానః - సరూపతాంస్థూలత్వ కృత్యాదిదేహధర్మతాం
భజతి దేహత్వాభిమానభవతీత్యథః - తదనుతదనంతరం - మృత్యుం మరణం భజతి ప్రాప్నోతి - ఇత్థంజన్త మరణాదిరూపసంస్కృతిభాక్త్యైవ

అపేతః ధగః జ్ఞానైశ్వర్యాదిర్యస్యతథాభూతోభవతి - త్వముతత్వంతు - అహస్సపాస్త్రవచంకంచుకమివ తామజాంజహసినియమేనత
త్పరతంత్రతయాసంబంధరహితోసి. అహద్భూతంతస్యగమాత్రాభిప్రాయకః - అతపివాతః నిత్యంపరిగృహీతః ధగఃయేనతథాభూ
తః॥ శ్లో॥ విశ్వర్యస్యసమగ్రస్యవీర్యస్యయశస్త్రియః॥ జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవషణ్ణాంధగఇతిఽజేతిధగశబ్దభోవగంతవ్యః - అథా
పికింజీవఇవఅహమపిపరిచ్ఛిన్నధగఃసేత్యావయః - అపరిమేయధగః అపరిచ్ఛిన్నైశ్వర్యాదిమాత్రాప్రగుణితే అపహతపాస్త్రత్వాదయాప్యై
గుణాఃఅస్యనిత్యంసంజాతాఇత్యప్రగుణితంతారకాదిత్వాదితచ్ - తస్మిన్నిత్యావిభూతాపహతపాస్త్రత్వాదిగుణాప్తకయ్యైకేమహసి
అపరిచ్ఛిన్నైస్వయంప్రకాశస్వరూపేమహీయసేమహసిస్థిత్యాపూజ్యసత్త్వధా॥ ౩౯॥ వివంతావదుక్తసాధనకదంబేనయే ధగవంతం
భజంతి తేవృత్తుంతరంతి ఇతరేసంసరంతీత్యుక్తం - ఇదానీంయేబహిస్సంగంపరిత్యజ్యధగవన్తాగైప్రవృత్తా అపికథంచితఅంతః
వాంతాశనవత్సకలకామాన్నముంచంతి తేధగవంతంప్రాపువంతి - నచేహసుఖంలభంతే - కేవలంకుయోనీరేవప్రాపువంతీతి -
తాత్పర్యేచ॥ శ్రు॥ కామాకయః కామయతేమన్యమానస్స కామకమభిజాయతేతత్రత్రైత్యాదిశ్రుత్యధమాహ॥ యదీతి॥ హే
ధగవత్ - యేయతయః - హృద్ధిస్థితాః కామజటాః కామస్యజటాః మూలాజ్ఞానవాసనాః - యదినసముద్ధరంతినోత్పాటయంతి - తేషామస
తాంధవాత్త్వంహృదిగతోపిదురధిగమఃదుప్రాపః - కథం - అస్త్యతకంతమణిఃవిస్తృతోయఃకంతమణిఃతత్త్వః - సయథాకంతవతా
మానోష్యస్త్యతశ్చైదప్రాప్తఇవభవతితద్వదితి - నకేవలమేతావత్ - అపితు అసుత్యపయోగినామింద్రియతపణపరాణాంయోగచ్ఛద్ద
నాం - ఉభయతోష్యసుఖంఇహముత్రచదుఃఖమేవ - తదాహ - అనపగతాంతకాత్ అనివృత్తాస్త్యతోయోకారాధనధనాజనాదికై
శ్చాత్భగవై భవప్రాకట్యభయాచ్ఛఇహతావద్దుఃఖం - భవతః ఈశ్వరాదపిదుఃఖం - కథంధాతాత్ అనధిరూఢపదాత్ అనధిరూఢంపదం
స్వరూపంయస్యతస్తాత్ - త్వత్స్వరూపప్రాప్త్యథావాత్ అవిద్యావత్త్వేనప్రాప్తనిజకర్తృత్వమనిబంధనత్వద్దండరూపనరక
ప్రాప్తేఃఅముత్రాప్యసుఖమిత్యధాః॥ శ్లో॥ దంధన్యాసమిషేణవంచితజనంభోగైకచింతాతురంసంముహ్యంతమహనిశం విరచితో
ద్యోగక్తమైరాకులమ్|ఆజ్ఞాలంఘనమజ్జమజ్జజనతాసన్తానాదున్దందీనానాధదయానిధానపరమానంగప్రభోపాహిమామ్॥ చం॥ ఇత్థ
మపేతధగస్యపునస్తత్ప్రాప్తకించిదాసమిత్యపేయేయాంఅనన్యప్రయోజనంస్వపాసనమేవత్యభిప్రేత్యతావద్భగవత్ప్రావణ్యసత్త్వపి

యతయోహృదికామజటాదురధిగమోసతాంహృదిగతోస్త్యతకంతమణిః|అసుత్యపయోగినాముభయ
తోష్యసుఖంభగవన్ననపగతాంతకాదనధిరూఢపదాచ్ఛవతః॥ ౪౦॥ త్వదవగమీనవైత్తిభవదుత్థశుభా
శుభయోగుణవిగుణాన్వయాంస్తహిణదేహభృతాంచగిరః|అనుయుగమన్వహంసగుణగీతపరం

కామహతానామనధమామః॥ యదీతి॥ యతయఃమునయఃమనఃప్రణిధానశీలాఅపి - యదిహృద్ధిస్థితాః కామజటాః కామానాంమూ
లాని - వాసనాఇతియావత్ - నసముద్ధరంతినోత్పాటయంతి - తహిణ - తేషామసతాంహృద్ధిగతోపిత్వందురధిగమఃఉజ్జేయః - అస్త్యత
కంతమణిఃస్థితోష్యస్త్యర్యమాణోమణిరివకంతేవతామానోపిఅస్త్యతశ్చైదజ్ఞాతప్రాయ వివహితభవతి - కించ - హేధగవత్ - తేషామసుత్య
పయోగినాంప్రాప్తేంద్రియతపణపరాణాంయోగినాముభయతః ఇహపరలోకేచ అసుఖందుఃఖమేవ - తదేవామః - అనపగతాంత
కాత్అనివృత్తాస్త్యతోయోఃఇహభోగపాష్ట్యైపిమరణభయజండుఃఖమస్త్యవేతిభావః - అనధిరూఢపదాచ్ఛవతస్సకాశాదుఃఖం - అనధి
రూఢంతప్రాప్తంపదంత్యజ్ఞానంయేనతస్తాత్భావప్రధానోనిదేశః - అప్రాప్తత్వత్వదత్వాత్త్వత్వదాప్రాప్తేరియావత్ - నిజధర్మా
తిలంఘినాంశాస్త్రర్యమరూపాత్త్వత్తోదుఃఖమిత్యధాః॥ ౪౦॥
ననుయతేనకిమపికృత్యమస్తిప్రార్థమపిసుఖాపభోగేనాపక్షీయతే - అతఃకిమితివృథాశప్యతే ఉభయతోష్యసుఖమితి - శ్రుయతేచ॥
శ్రు॥ విషనితోమహిమాప్రాప్త్యాసస్య - నకమణావధాతేనోకనీయానిత్యాదితత్రాహ॥ త్వదవగమీతి॥ హేగుణపద్మజైశ్వర్య
యక్త - త్వదవగమీత్వద్భానవాత్ - భవదుత్థశుభాశుభయోఃభవతఃకమఃఫలదాతుః ఈశ్వరాధ్యతోఃఉత్తయోరావిభూతయో శ్శుభాశు
భయోఃప్రాచీనపుణ్యాపుణ్యకమణోఃఫలధాతాగుణవిగుణాన్వయాన్సుఖదుఃఖసంబంధాత్ - నవేత్తివామసంధతై - తహిణతదా
నీంచ - దేహభృతాం దేహభిమానినాం - ప్రవృత్తినివృత్తికర్తృకరీగిరఃవిధినిషేధలక్షణాఃనవేత్తివిగతదేహభిమానతయాకార్యాకార్యబో
ధాభావాన్ననియుజ్యతేఇత్యధాః - యుక్తంచైతత్ - యతఃకారణమనుజైరన్వహంశ్రవణభృతఃఅనుదినంశ్రవణేనచేతసిధృతఃత్వంతే
షామపవగగతిఃఅపవగగరూపాగతిభావసి - కథం - శ్రవణభృతః - అనుయుగప్రతియుగంయోగీతపరంపరా ఉపదేశసంతతిఃత
యాసత్సంప్రదాయసూరేత్యధాః - పితరుక్తంభవతి - యేతావత్త్వజ్ఞానినఃనతేహంకమాధికారశంకాపి - యేచ అనవరతంత్వ
త్తథాశ్రవణాదినిష్ఠాఃతేషామప్యాసన్నభవత్ప్రదానాంసవిధినిషేధభావః - ఇతరేషాంతుయోగచ్ఛద్దనాఇంద్రియలాలసానాం ఉభయ
తోష్యసుఖమితి॥ శ్లో॥ అవగమంతవమేదిశమాధవస్ఫురతియన్నసుఖాసుఖసంగమః|శ్రవణవణానభావమథాపివాసహితవామియథా
విధికింకరః॥ చం॥ అథానన్యప్రయోజనానాంధగవద్భక్తానాంభయతస్సుఖమేవేత్యావయః॥ త్వదవగమీతి॥ త్వామవగచ్ఛతీతిత్వదవ
గమీత్వన్యాథాత్వజ్ఞానవాత్॥ శ్లో॥ ఆర్తజ్ఞాసురథాభీజ్ఞానీచేత్కుక్తేషుతురీయ ఇత్యధాః - భవతీతిభవఃసంసారఃతస్మిన్నత

యోగసంస్థితయోః ఫలజననాయ సముపస్థితయోరిత్యర్థః - తయోః శుభాశుభయోః పుణ్యపాపాత్మకయోః కర్మణాః - గుణవిగుణస్వయాభ
లభూతసుఖదుఃఖసంబంధాత్ - తహితదానీంచ - దేహభృతాంగిరఃస్తుతినిందావాక్యాన్య పినవైతినామసంధతై - కుతః - యతస్తస్యమ
శవగ్గతిః తస్య దేహం తే అవగ్గతిః సాధనభూతః - అనేన పరలోకే సుఖము క్తం - ఇహతుమనుజైస్తావ కై స్సహ అనుయగం ప్రతియుగం
అనువర్తనాన్య సగుణితపరంపరయా సగుణస్య అనంతకల్యాణగుణయుక్తస్య తవగీతపరంపరయా కథామృతపరంపరయా - అన్యహం శ్ర
వణేనచేతసి ధృతః యతస్తస్య త్తథామృతపానమత్త సతోనవే తీత్యర్థః ॥ ౪౧ ॥ త్వదవగమీనవైత్తిసుఖదుఃఖేనచ విధినిషేధావిద్యుక్తం - త
త్తనసుకథమవగంతంశక్యం దురవగమత్వస్యోక్తత్వాదిత్యేవమాశంక్య సత్యమేవేదం అనవగాహ్యమహిమ్నోవాజ్ఞానసగౌచరత్వాద
విషయైవైవై వజ్ఞానము క్తమితిదశయత్ ॥ శ్రు ॥ యదూర్ధ్వం గాగిదివోయదవాక్పృథివ్యాదంతరాద్యావాపుథివీభిమేయద్భూ
తంభవచ్ఛబవిష్యచ్ఛేత్యాదిశ్రుతిప్రతిపాదితమపరిమితమహిమానమాహ ॥ ద్యుపతయఇతి ॥ శాధగవత్ - తెఅంతం ద్యుపతయః స్వగా
దిలోకపతయః బ్రహ్మదయోపినయయుః సప్రాపుః - తత్తుతః - యదంతవద్దస్తుతల్లి మపిత్యంసభవసి ఆస్తాంతావద్ద్యుపతయోనయయురి
తి - యద్యస్తాత్వమపిత్యవోంతంసయాసి - కుతస్తహిసర్వజ్ఞతాసర్వశక్తితావాఅతతహ - అనంతతయాఅంతాభావేన - సహిశశవిషా
ణాజ్ఞానంసార్వజ్ఞంతదప్రాప్తివాసర్వశక్తివైభవంవిహంతి - అసంతత్వమేవాహ - యదంతరేతి - యస్యతవఅంతరామధ్యే - సమఅపేహా -
సావరణాః ఉత్తరోత్తరదశగుణసప్తావరణయుక్తాః - అండనిచయాః బ్రహ్మాండసమూహాః - వాంతిపరిభ్రమంతి - వయసాకాలచక్రేణ - భ
రణాంసీవ - సహవికదైవ - సతుపర్యాయేణ - హియస్తాదేవం - అతశ్చ తయస్త్యయిఫలంతితాత్పర్యవృత్త్యాపర్యవస్యంతి - సతుసాక్ష
ద్యదంతి అయమేతావానితి - సగుణస్యగుణానంత్యాత్ - నిగుణస్యచాగోచరత్వాత్ - కథంతహ్యే - పదాధేతాత్పర్యమితి - తత్రవి
ధిముఖవాక్యేభవేదేవంనియమః - పదాధేత్యైవవాక్యభేదమితి - నిషేధముభేతునాయం నియమఇత్యాహ - అతన్నిరసనెనెతి ॥
శ్రు ॥ అన్యదేవతద్విదితాదభోవిదితాత్ - అన్యత్రధర్మాదన్యత్రాధర్మాదన్యత్రాస్సాత్మతాకృతాత్ - అస్థూలమనణ్ణిత్వాదిప్రకారేణ
లక్షణయాచతత్వమసీత్యాదయః పర్యవస్యంతీతి - సచవాచ్యంసిషేధైశ్చాన్యమేవజ్ఞాన్యతఇతి - యతఃభవన్నిధనాఃభవతిత్వయినధనం

పరయా శ్రవణభృతోయతస్తస్యమవగగ్గతిమనుజైః ॥ ౪౧ ॥ ద్యుపతయఎవతేనయయురంతమనం
తతయాత్వమపియదంతరాండనిచయాననుసావరణాః । ఖిభవరజాంసివాంతి వయసాసహాయచ్చు
తయస్త్యయిహిఫలంత్యతన్నిరసనేనభవన్నిధనాః ॥ ౪౨ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ ఇత్యేతద్బ్రహ్మణఃపుత్రా
ఆశ్రుత్యాత్మానుశాసనమ్ । సనందనమథానచుఃస్సిద్ధాజ్ఞాత్వాత్మనోగతిమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఇత్యశేషస
మామ్నాయపురాణోపనిషద్రసః । సముద్భుతః పూర్వజైస్తైర్వ్యామయానైర్ముహూత్తభిః ॥ ౪౪ ॥

సమాప్తిః యాసాంతాస్తథా - సహినిరవధినిషేధస్సంభవతి - అతః అవధిధాతేత్వయిఫలంతీత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ ద్యుపతయోవిదురంతమ
నంతతేనచభవాన్నగిరశ్శ్రుతిచూళయః । త్వయిఫలంతితుతానతదిత్యతోజయజయేతిభజేతవతత్పవమ్ ॥ చం ॥ ఇత్థంయథామతీసంస్తుత్య
అభత్వన్నాహత్వస్యాపరిచ్ఛన్నత్వాత్సకల్యేనస్తోతుంశశక్తుమితినిగమయంతి ॥ ద్యుపతయఇతి ॥ ద్యుపతయః స్వగాదిలోకపతయః
మహేంద్రబ్రహ్మదయః - తవాంతంస్వరూపస్వభావపారం - నయయుః సజానీయురిత్యర్థః - కింపునమనుజాదయ ఇతిభావః - కింబ
హునా - త్వమపినయాసి - కుతః - అనంతతయాస్వరూపస్వభావయోరపరిచ్ఛన్నతయా - సచైతావతాతవసర్వజ్ఞత్వభంగః - యథావస్థితవ
స్తువిషయకజ్ఞానస్యైవసర్వజ్ఞత్వావమాత్వాత్ - అపరిచ్ఛిన్నస్యపరిచ్ఛిన్నత్వజ్ఞానస్యాజ్ఞత్వావహచ్ఛేతిభావః - మహిమ్నః అపరిచ్ఛిన్నత్వ
మేవప్రతిపాదయంతి - యదంతరేత్యాదివా - యస్యతవాంతరామధ్యే - ఏతైకస్మిన్రోమమాపే - సావరణః సప్తభిరావరణైస్సహితాః -
అండానాంబ్రహ్మాండానాంనిచయాః సమూహాః - వాంతిసంచరంతి - యథాభేదకారణాంసీవయసేతిజాత్యభిప్రాయమేకవచనంపక్ష
భిస్సహవాంతి తద్వత్ - యస్తాదేవంహీతి - తత్శ్రుతయః సారోక్ష్యనిదేశః స్తుతిరస్యగతత్వాభిప్రాయకః త్వయిఅతన్నిరసనేనతస్మా
దపారమహిమ్నస్త్యతః అన్యత్ప్రకృతిపురుషాదివస్తు - తన్నిరసనేనతత్వాజాత్యప్రతిషేధేనతత్పూర్వకమిత్యర్థః - భవన్నిధనాః భవ
తినిధనంస్థాపర్యవసానమితియవత్ - తద్వాసాంతాః - శాబ్దవృత్త్యాత్పర్యవృత్త్యాచప్రకృతిపురుషసాజాత్యనిరసనేనతద్విలక్షణం
త్వాంబోధయంతీత్యర్థః - ఫలంతిసఫలాభవంతి - చేతనాచేతనసాజాత్యనిరసనేనతద్వైలక్షణ్యమాత్రంబోధయంతి - సతుసాకల్యేనత
త్వస్వరూపస్వభావాదికంబోధయతుంశక్తువగీతిభావః ॥ ౪౨ ॥ చం ॥ ఇత్థంశ్రుతిగీతసంవాదేనసనందనోక్తముత్తరమవధార్యతంబహు
మేనిరెఇత్యాహభగవాన్నారాయణః ॥ ఇత్యేవమితి ॥ ఇతిశ్రుత్యుక్తప్రకారేణ - వివంసనందనోక్తమాత్మానుశాసనం ఆత్మలక్షణ్యతే
యేనతదాత్మానుశాసనం - ఉత్తరమాశ్రుత్య - బ్రహ్మణశ్చతుముఖస్యపుత్రః మరీచ్యాదయః సిద్ధాః ఆత్మనః పరమాత్మనోగతింప్రకా
రంయాథాత్వం - జ్ఞాత్వానిశ్చిత్త - అభసనందనమానచుః ॥ ౪౩ ॥ ఇతి ॥ శ్లో ॥ ఇత్యశేషసమామ్నాయపురాణోపనిషద్రసః ఇతిసర్వశ్రుతిపు
రాణరహస్యతాత్పర్యమిత్యర్థః ॥ చం ॥ సర్వశ్రుతిపురాణోపనిషత్తాత్పర్యమేవంసముద్భుతమితిప్రకృతవేదస్తుతిప్రశంసా ॥ ౪౪ ॥

౯౦౦ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - సప్తాశీతమోధ్యాయః.

త్వమితి॥ బ్రహ్మదాయాదైతి - బ్రహ్మదాయమితి ప్రయత్నప్రాప్త్యంతి సేవత ఇతి తథా - బ్రహ్మపుత్రేతి వా॥ చ॥ పా॥ బ్రహ్మదాయవబ్రహ్మపుత్ర - దాయభక్త్యాత్వాత్మత్వస్య తస్మిన్ దాయాదశబ్దః ఉపవర్తతే - పితదాత్వానుశాసనం - సృణాంయే కామాస్తేషాంభజానందాహకం - శ్రుతిస్తవనం - ధారయన్ కామంయథేష్టంగాంధూమింతదుపలక్ష్మితాల్ కాచరవర్తట॥ ౪౫॥ ఏవమితి॥ పూణః కృతకృత్యః - శ్రుతిధరః శ్రుతమథామనసి ధారయన్ - వీరవ్రతః నైష్ఠికః॥ చ॥ కథమేతత్త్వయా విదితమిత్వపేక్షాయంత ద్వత్తుం ప్రప్రాతి ముని శ్చతుర్థిః॥ ఏవమితి॥ గురుణా బదర్యాశ్రమవాసినానారాయణేన - ఆదిష్టముపదిష్టం - బ్రహ్మయగృహీత్వా తస్మిన్నవహితమనాః - పూణః - నివృత్తసంశయత్వాత్పూణామనాః - శ్రుతంయథా శ్రుతంధరతీతథాభూతః - వీరాణాంజితేంద్రియాణాం ప్రతంయస్యసః - నైష్ఠికోనారదః - హరాజన్ - గురునారాయణం ప్రాహ॥ ౪౬॥ నమఇతి॥ నమఇతి కృష్ణావతారతయానారాయణం నమస్యతి - ఉక్తంహి॥ శ్లో॥ ఏతేచాంశకలాః పుంసః కృష్ణస్తుభగవాన్ స్వయమితి॥ చ॥ ఉక్తిమేవాహ॥ నమఇతి॥ కృష్ణాయ సర్వలోకసుఖకరాయ - తదుపయుక్తామలాకర్మవశ్యామూర్తిర్యస్య తస్మై తుభ్యం - కేన కారణేన కృష్ణఇత్యత స్తంవిశిష్ట - యఇతి - యోభగవాన్ సర్వభూతానామభవాయాపవగాయ - ఉశతీః కమనీయాః నిమలా ఇతియావత్ - కలాః విద్యాః - ధైర్యపక్షీతవిద్యోపదేశేన సుఖకరఇతిభావః॥ ౪౭॥ ఇతితి॥ సాయే పితురితి - యోనివ్యవధానం వినా జనకస్య అగ్నిమథనావసరకథంచినరణౌరతః అధః పతితం మమంభవ్యాసః - తదైవతత ఉత్పన్నః శుకఇతి వదంతి॥ చ॥ ఇతితమాద్యమృషిం నారాయణం - అమలమంతః కరణం యేషాంతా తస్య శిష్యాంశ్చామంత్ర్యప్రణమపూర్వకమాశ్రయ్య - సాయేత్వయం దైవపాయ సస్యాశ్రమమగజ్జగామ॥ ౪౮॥ చ॥ సభాజితఇతి॥ తతోభగవతాద్వైపాయనై సభాజితః పూజితః - కృతః అసస్య పగ్రహాయేన సః తస్మై ద్వైపాయనాయ - నారాయణస్య ముఖాచ్ఛ్చ్యుతం నిగతం

త్వంచైతద్బ్రహ్మదాయాదశ్రద్ధయాత్మానుశాసనమ్ । ధారయంశ్చరగాంకామం కామానాం నిధనం నృణామ్ । ౪౫ । శ్రీ శుకః ॥ ఏవంస్వగురుణాదిష్టంగృహీత్వా శ్రద్ధయాత్మవా । పూణ శ్రుతధరోరాజన్నాహవీరవ్రతోగురుమ్ । ౪౬ । శ్రీ నారదః ॥ నమస్తస్మై భగవతే కృష్ణాయా మలకీతయే । యోధతై సర్వభూతానామభవాయాసతీకలాః । ౪౭ । శ్రీ శుకః ॥ ఇత్యాద్యమృషిమామంత్ర్యతచ్ఛిష్యాంశ్చామలాత్మనః । తతోగాదాశ్రమం సాయేత్వైతు ద్వైపాయనస్యమే । ౪౮ । సభాజితోభగవతాకృతాసనపగ్రహః । తస్మై తద్వణయామాస నారాయణముఖాచ్ఛ్చ్యుతమ్ । ౪౯ । తథైతద్వణితం రాజన్యన్మః ప్రశంకృతస్త్వయా । యథాబ్రహ్మణ్యనిర్దేశ్యే నిగుణేపి బ్రహ్మజీశ్రుతయశ్చరయిరితి మనశ్చరే ప్రసరత్ - నిస్సంశయం మనోభవేదిత్యధః॥ ౫౦॥ సమస్తవేదస్తుత్యధాంసంగృహ్య అనుష్ఠారయతి॥ యఇతి॥ యః అస్య విశ్వస్య ఉత్ప్రేక్షకః - ఇత్యేవ మనుషాయినాం సమస్తపురుషార్థాని దయేస్పృష్టిస్థితిలయాః ప్రాపణీయా ఇత్యాలోచక ఇత్యధః - అనెనసిమితత్వముక్తం - ఎవమాలోచ్య అస్య ఆదిమధ్యనిధనే ఆదిజన్మ - మధ్యం పాలనం - నిధనం అంతః - విమలకమలాసు - యోవతాతే - అనెనోపాదానత్వముక్తం - సమప్రకృతిపురుషయోరుపాదానః మితత్వే ప్రసిద్ధే - సత్యంతయోరపి - తతవివోద్భూతత్వాన్మూలకారణం సవివేత్తాహ - యోవ్యక్తజీవేశ్వరఇతి - ప్రవేశనియమనెదశాయతి - యఇతి పూర్వోక్తప్రకారేణ ఇదం సృష్ట్య - యదథామితస్సృష్టంతేన ఋషిణాశ్రుష్టే కార్యే అహమితి దశనా దృషిజీవః తేన సహా ప్రవిష్టః పురః శరీరాణితస్య భోగాయతనాని చక్రే - తాః పురః శాస్తితస్య భోగం దధత్పరిపాలయతి - ఉపాసకస్య చక్రే వ్యూహాపభవతీత్యాహ - యం సంపద్యేతి - యం సంపద్య ప్రాప్య - అమశయా అన్వయం దేవత్వేణానైశ్చర్యములైశేత ఇతి తథాసః జీవః - అజాంకార్య కారణమజ్ఞాంతవిద్యాం - జహతిత్యజతి - సమబ్రహ్మసంపన్నస్యాపి జీవస్య తత్సంబంధోద్భవ్యతే అతలహ - సుప్తః కులాయంయథేతి - ఆయంభావః - యథాసుప్తంశరీరవంతమన్యేషశ్యంతి సతునాత్మాసంతథాపశ్యతి - ఏవంజీవస్తుక్తమపి త్యేదేహవంతంపశ్యంతి - సతుసకింతవ్యవస్థితీ - తంహం అజస్రం అనవరతంధ్యాయేత్ - కిమిత్వతలహ - అభయంసభయంయస్మాత్ భయనివర్తకమిత్వధః - కుతపితత్ తేవల్యనరస్తయోనింజైవల్యేన అప్రచ్యుతస్వరూపావస్థానై నిరస్తాతిరస్కృతా యోనిః మూలకారణం మాయాయేన తం - హరింధ్యాదైదిత్యస్వయః॥ శ్లో॥

శ్రుతిస్తవ్యాత్మకం వచోవణాయ మాస ఉపదిదేశ త్యధః - సతు మహ్యముపదిష్టవా తత్తుప్రసిద్ధత్వానోక్తం॥ ౪౯॥ చ॥ ఏవంత్వత్ప్రశంసోత్తరమాగతమిత్యాహ॥ తదైతితి॥ హరాజన్ - సః అస్తాన్ ప్రతియః ప్రశస్తస్త్వయా కృతః - తత్ప్రశ్నై పితః చ్యుతవచః వణితం ఉత్తరశ్చైనకథితమిత్వధః - యేనోపవణితేన అనిదేశ్యే నిగుణేపి బ్రహ్మజీశ్రుతయశ్చరయిరితి మనశ్చరే ప్రసరత్ - నిస్సంశయం మనోభవేదిత్యధః॥ ౫౦॥ సమస్తవేదస్తుత్యధాంసంగృహ్య అనుష్ఠారయతి॥ యఇతి॥ యః అస్య విశ్వస్య ఉత్ప్రేక్షకః - ఇత్యేవ మనుషాయినాం సమస్తపురుషార్థాని దయేస్పృష్టిస్థితిలయాః ప్రాపణీయా ఇత్యాలోచక ఇత్యధః - అనెనసిమితత్వముక్తం - ఎవమాలోచ్య అస్య ఆదిమధ్యనిధనే ఆదిజన్మ - మధ్యం పాలనం - నిధనం అంతః - విమలకమలాసు - యోవతాతే - అనెనోపాదానత్వముక్తం - సమప్రకృతిపురుషయోరుపాదానః మితత్వే ప్రసిద్ధే - సత్యంతయోరపి - తతవివోద్భూతత్వాన్మూలకారణం సవివేత్తాహ - యోవ్యక్తజీవేశ్వరఇతి - ప్రవేశనియమనెదశాయతి - యఇతి పూర్వోక్తప్రకారేణ ఇదం సృష్ట్య - యదథామితస్సృష్టంతేన ఋషిణాశ్రుష్టే కార్యే అహమితి దశనా దృషిజీవః తేన సహా ప్రవిష్టః పురః శరీరాణితస్య భోగాయతనాని చక్రే - తాః పురః శాస్తితస్య భోగం దధత్పరిపాలయతి - ఉపాసకస్య చక్రే వ్యూహాపభవతీత్యాహ - యం సంపద్యేతి - యం సంపద్య ప్రాప్య - అమశయా అన్వయం దేవత్వేణానైశ్చర్యములైశేత ఇతి తథాసః జీవః - అజాంకార్య కారణమజ్ఞాంతవిద్యాం - జహతిత్యజతి - సమబ్రహ్మసంపన్నస్యాపి జీవస్య తత్సంబంధోద్భవ్యతే అతలహ - సుప్తః కులాయంయథేతి - ఆయంభావః - యథాసుప్తంశరీరవంతమన్యేషశ్యంతి సతునాత్మాసంతథాపశ్యతి - ఏవంజీవస్తుక్తమపి త్యేదేహవంతంపశ్యంతి - సతుసకింతవ్యవస్థితీ - తంహం అజస్రం అనవరతంధ్యాయేత్ - కిమిత్వతలహ - అభయంసభయంయస్మాత్ భయనివర్తకమిత్వధః - కుతపితత్ తేవల్యనరస్తయోనింజైవల్యేన అప్రచ్యుతస్వరూపావస్థానై నిరస్తాతిరస్కృతా యోనిః మూలకారణం మాయాయేన తం - హరింధ్యాదైదిత్యస్వయః॥ శ్లో॥

సర్వశ్రుతిశిరోరత్నవిరాజితపదాంబుజమ్ । భాగవతాగ్రదంపదేమాభవంకర్తినమ్రయోః ॥ ఈక్షంతామిచ్ఛయాసంతఃక్షమంతాంసు
మసాహసమ్ । మయాహిన్వీయబాధాయకృతమేతన్నసర్వతః ॥ చం॥ అశేషసమామ్నాయపురాణోపనిషద్రస ఇత్యుక్తం - కోసాసమా
మ్నాయాదీనాంరసః - యః శ్రుతిగీత్యాసముద్భృతఇత్యపేక్షయం॥ శ్లో॥ ఆలోచ్యసర్వశాస్త్రాణివిచార్యచపునఃపునః । ఇదమేకంసునిష్ఠ
స్సంధ్యయోనారాయణస్సదేతుక్తరీత్యాజగదుదయవిభవలయలీలఃసర్వాంతరాత్మాబంధమోక్షదోభగవానుపాస్య ఇత్యేషవేదితకుం
ద్రప్రత్యాపయ్యపయ్యైగుణైభాగవంతంవిశంషత్థానంవిధత్తే॥ యోగ్యేతి॥ అస్యజగతః ఆదిమధ్యనిధనసృష్టిస్థితిలయేనిమిత్రే
ఉత్పైక్షకః॥ శ్రు॥ తద్దేక్షతబహుస్యామితుక్తవిధేక్షితా - యచ్ఛబ్దానాంతుకైవల్యనిరస్తయోనిమిత్యనెనసంబంధః - యశ్చఅవ్యక్తజీవ
యోఃప్రకృతిపురుషయోఃకారణావస్థయోరీశ్వరః అంతఃప్రవిశ్యనియంతా - అనెనకారణావస్థాయంసూక్ష్మచిదచిదైవశిష్ట్యంతస్యోపా
దానత్వంతదుపయుక్తంసర్వశక్తిత్వంఫలితం - ఉత్పైక్షక ఇత్యనెననిమిత్రత్వంతదుపయుక్తంసర్వజ్ఞంచ - యచ్ఛేదంమహదాదిసృ
శ్యంతసమస్తీతత్త్వజాతంసృష్ట్యై - ఋషిణాచతుర్ముఖాశ్చజీవేనానుప్రవిశ్యజీవద్వారానుప్రవిశ్యేత్యధః - పురఃశరీరాణిచక్రేని
మఃమే - తతస్తఃపురఃశాస్తినియమయతి - పూర్వబ్దోత్త్రసజీవదేవాదిశరీరపరః - ఋషిణాచక్రేపురస్సంహితాఇతిపాతాంతరం - తదాపు
రఃప్రథమంఋషిణాచతుర్ముఖైరసంహితాఃవేదసంహితాఃచక్రేప్రావర్తయదిత్యధః - అనెనహితకృత్త్వముక్తం - శాస్త్రప్రవతా
నంహితాధః - అనుశయోభక్తావశ్యంకర్తృసోస్యాస్తీత్యనుశయీకర్తృవశ్యోజీవః - యంసంపద్య అజాంజహతిప్రకృతింజహతి - ఆది
భూతగుణాప్తకోభవతిముక్తోభవతీతియవత్ - తథాచక్రాయతే॥ శ్రు॥ పరంబ్రహ్మతిరుపసంపద్యస్వేగరూపేణాశిష్ట్యత్యధః - తత్ర
దృష్టాంతః - సుప్తఃకులాయంయథేతి - యథాశకునీనీడెకంచిత్రాలంసుప్తఃతద్విహయాద్దీయతేతద్వదజాయంస్థితః అనుశయీజీవఃయం

రశ్మాస్తీతాః । యంసంపద్యజహత్ప్రజామనుశయీసుప్తఃకులాయంయథా తంకైవల్యనిరస్తయోనిమ

భయంధ్యాయేదజస్రంహరిమ్ । ౫౧ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - సప్తాశీతితమోధ్యాయః

రాజా ॥ దేవాసురమనుష్యేషుయేభజంత్యశివంశివమ్ । ప్రాయస్తేధనిమోబ్రహ్మనతులత్యైఃప
తింహరిమ్॥౧॥ఎతద్వేదితుమిచ్ఛానుస్సందేహూత్రమహ్నోసః । విరుద్ధశీలయోఃప్రభౌర్విరుద్ధాభజ
తాంగతిః॥౨॥శ్రీశుకః ॥ శివశ్శక్తియుతశ్శశ్వత్ప్రీతింగోగుణసంవృతః । వైకారికస్తైజసశ్చతామసశ్చై
త్యహంత్రిధా । ౩॥ తతోవికారాలభవత్ పోడశామీముకంచన । ఉపధావత్ విభూతీనాంసర్వాసా
మశ్శుతేగతిమ్॥ ౪ ॥ హరిహోనిగుణస్సాత్మాశ్చరుషఃప్రకృతేఃపరః । ససర్వదృగుపద్రస్తాతం
భజన్నిగుణోభవేత్ । ౫॥ నివృత్తేష్యశ్యమేధేషురాజాయుష్కృత్తామహః । శృణ్వత్ భాగవ

సంపద్య తాంజహతిత్యధః - కైవల్యనిరస్తయోనిసంహరిణాంమోక్షప్రదానెననిరస్తయోనిఃప్రథవదుఃఖంయేనతం - నవిద్యతేభ
యంయస్తాత్తం - హరింత్రితాతిహరంత్రంనిత్యం - ధ్యాయేత్॥౫౧॥ఇతిభావాధాదీపికాయం - సప్తాశీతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥
శ్లో॥ అష్టాశీతితమే విష్ణుభక్తఃకైవల్యమశ్శుతే । తతోవాగ్దేవభక్తస్తువిభూతిమితివద్యతే॥ హరిభజతాంముక్తిదత్త్యుక్తం అభయం
ధ్యానైదజస్రంహరిమితి - తత్రశంకతే॥ దేవాసురేతి॥ అశివంఅవధీరతభాగంత్యక్తవిషయం - భనినఃభోగినః - లత్యైఃపతింసవత్భా
గయుక్తం॥౧॥౨॥ శివభక్తః॥ అన్యోన్యోపమదేశతమసస్తేవిధ్యాత్రిలింగః - త్రిలింగత్వమేవాహ - వైకారికఇతి - అహంఅహం
కారః॥ ౩॥ తత్యధి॥ వికారాఃమనఃత్రియధూతరూపాఃషడ్భేదిన్త్రియదేవానామభేదవివక్షయాకంచనెతి - యత్త్రించిద్వికారోపా
ధికంభజత్ - ఉపాధ్యమరూపాణాంవిభూతీనాంగతింస్వరూపంప్రాప్నోతి॥ ౪॥ హరిరితి॥ ఉపద్రస్తాసూక్ష్మసత్ - యతఃసర్వదృక్సర్వం
పశ్యతి - అతఃప్రకృతేఃపరఇతి - అత్రేదంతత్త్వం॥ శ్లో॥ వస్తునోగుణసంబంధరూపద్యయమిహాప్యతేతద్ధర్మయోగాయోగాభ్యాంబింబ
వత్ప్రతిబింబవత్॥ గుణాస్సత్త్వావయశ్శాంతఘోరమూఢాస్సన్విభావతః । బ్రహ్మవిష్ణుశివానాంచగుణయంత్యస్వరూపిణామ్ ॥ నాతిభే
దోభవేద్భేదోగుణభక్తేరిహంశతః । సత్త్వస్యశాంత్యానోజాతువిష్ణోవిక్షేపమూఢతే॥ రజస్తమోగుణాభ్యాంతుభవేతాంబ్రహ్మరు
ద్రయోః । గుణోపమదేశాద్భూయస్తదంశానాంచభిన్నతా॥ అతస్సమగ్రసత్త్వస్యవిష్ణుమోక్షకరీతనుః । అంశతోభూతిహేతుశ్చతథా
నందమయాస్వతః॥ అంశతస్తూరతమ్యేనబ్రహ్మరుద్రాదిసేవినామ్ । విభూతయోభవంత్యేవశనైమోక్షోప్యసంశతః ॥ ఇదమేవాభిప్ర
త్యతత్రతత్రోచ్యతే - త్రయంసితత్రభిలుసత్త్వతనోన్యజాంస్యరితి - తథా - సత్త్వంయస్యప్రియామూర్తిరితి - తథా - సత్త్వంతత్త్రి
భాసాధనమితి - తథా - త్రయాణామేకభావానాంయోనుపశ్యతివైభిదామితి - తథా॥ శ్లో॥ నతేమయ్యచ్యుతేజేచభిదామణ్యపితృక్షతత్యా

ది - వివంచనశీలకించిదసమంజసంత తద్భక్తానాంతుకలహోమోహమాత్రమితి || ౫ || ౬ || ౭ || యస్యైతి || యహ్యహమనుగృహ్లామితి - అ
యమధః - మోవిషయా - పరిజిహీమ - రపికథంచిద్విద్యమానెమసజ్జ తెక్లి శ్యతిచతస్యవిషయా - పహర ఎవానుగ్రహణితి - యథాశ్రుత
త్వైస్తు వాదీనామైశ్వర్యవిరోధాత్ - అథవాప్రథమంవిభూతింకామనానురూపాందత్వా శనైఃవిషయోపభోగావసానతస్య నిర్వేదము
త్వాద్యహరిష్యామి - పరమానుగ్రహంకతుఃమితి - తదుక్తంభగవతైవ || ౫ || సమయ్యావేశితధియాంకామఃకామాయకల్పతఙ్గితి - దుఃఖ
దుఃఖితమితి - దుఃఖాదనుపునరుఃఖితమివప్రతీయమాసమిత్యధః || ౮ || సజ్జితి || సఃపునబంధూనామనుగ్రహేణభవేహయాప్రవృ
త్తోపిమదనుగ్రహేణయదానిష్ఫలోద్యమోనివిణ్ణస్సాన్యత్ - తదామదనుగ్రహమితి - మమాసాధారణమనుగ్రహం || ౯ || తమేవాహ ||
తస్మైష్టైతి || జనఃపశ్చాదపిమోక్షమరోచయతాత్యాసక్తఃఆన్యాభజతఇత్యధః || ౧౦ || ౧౧ || వితదెవెతిహ సేనస్పష్టయితుమాహ ||

తాథర్తానప్రచ్ఛదిదమచ్యుతమ్ || ౬ || సఆహభగవాంస్తస్మైప్రీతశ్శుశ్రూషవేవిభుః | నృణాంనిశ్రే
యసాథాయయోవతీర్ణోయదోకుతే || ౭ || శ్రీభగవాన్ || యస్యాహమనుగృహ్లామిహరిష్యేత
ద్ధనంశనైః | తతోధనంసంత్యజంతిస్వజనాదుఃఖదుఃఖితమ్ || ౮ || సయదావితథోద్యోగోనివిణ్ణస్సాన్య
ద్ధనేహయా | మత్పరైఃకృతమైత్రస్యకరిష్యేమదనుగ్రహమ్ || ౯ || తద్బ్రహ్మపరమంసూక్ష్మంది
న్మాత్రంసదనంతరమ్ | తతోమాంసుదురారాధ్యంహితాన్యాభజతేజనః || ౧౦ || తతస్తతశుతో
షేభ్యోలబ్ధరాజ్యశ్రియోద్ధతాః | మదాత్ప్రమత్తావరదావిన్మరంత్యవజానతే || ౧౧ || శ్రీశుకః ||
శాపప్రసాదయోరీశాబ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః | సద్యశ్శాపప్రసాదోగశిసోబ్రహ్మనచాచ్యుతః || ౧౨ ||
అత్రచోదాహరంతీమమిహోసంపురాతనమ్ | వృకాసురాయగిరిశోవరందత్వాపసంకటమ్ || ౧౩ || వృ
కోనామాసురఃపుత్రశ్శకునేపథినారదమ్ | దృష్ట్వాశుతోషంపప్రచ్ఛదేవేషుత్రిషుదుర్మతిః || ౧౪ || స
ఆహగిరిశందేవముపధావాశుసిద్ధయః | సోల్పాభ్యాంగుణదోషాభ్యామాశుతుష్యతికుప్యతి || ౧౫ || దశాస్య
బాణయోస్తుప్తస్తువతోవఽందిమోరివ | ఐశ్వర్యమతులందత్వాతతఆపసుసంకటమ్ || ౧౬ || ఇత్యాదిష్ట
స్తమసురఉపాధావత్స్వగాత్రతః | కెనారత్యక్రవ్యేణజుహ్వోమోగ్నిముఖంభవమ్ || ౧౭ || దేవోపల
భినుప్రాప్యనివేదాత్సప్తమేహనిశిరోవృశ్చత్స్వధితినాతతీర్థక్షిన్నమూర్ధజమ్ || ౧౮ || తదామహా
కారుణికస్సధూజటిర్యథావదిష్టోగ్నిరైవౌత్థితోనలాత్ | నిగృహ్యదోభ్యాంభుజయోన్యవారయ
తత్స్వశానాధూయఉపస్తృతాకృతిః || ౧౯ || తమాహచాంగాలమలంవృణోష్వమేయథాభికామంవిత
రామితేవరమ్ | ప్రీయయతోయేననృణాంప్రపద్యతామహూత్సయాత్తాభృశమన్యతేవృథా ||
౨౦ || శ్రీశుకః || దేవాత్సవప్రేపాపీయావరంభూతభయావహమ్ | యస్యయస్యకరంశీష్ణేధాస్యే
సమ్రుయతామితి || ౨౧ || తచ్ఛ్రుత్వాభగవాన్రుద్రోదుర్మనాశవభారత | ఓమితిప్రహసంస్తస్మై
దదేహారమృతంయథా || ౨౨ || సతద్వరపరీక్షార్థంశంభోమూర్ధ్నికిలాసురః | స్వహస్తంధాతు
మారేభేనోబిభృత్స్వకృతాచ్ఛివః || ౨౩ || తేనోపసృష్టస్సంత్రస్తఃపరాధావత్సవేపథుః | యావదం
తందిశోభూమేఃకాష్ఠానాముదగాదుదక్ || ౨౪ || అజానంతఃప్రతివిధింతుష్టిమాసాసురేశ్వరాః | త
తోవైకుంఠమగమద్భాస్వరంతమసఃవరమ్ || ౨౫ || యత్రనారాయణస్సాత్మోద్యోగినాంపరమాగతిః |

శాపప్రసాదయోరితి || బ్రహ్మచైత్యస్వయః || ౧౨ || ౧౩ || వృకఇతి || శకునఃపుత్రః || ౧౪ || ౧౫ || దశాస్యైతి || సుసంకటమాసత్తేలాహా
త్పాటసంపురపాలసంచ - సుకటకమితివాపాతః || ౧౬ || ఇతితి || స్వగాత్రతఉపాధావత్ స్వదేహేనయాజయామాస - కథంత్యక్రవ్యేణ
స్వహంసేనజుహ్వనఇతి || ౧౭ || దేవైతి || అపృశ్యత్ ఫేతుముద్యతః || ౧౮ || తదేతి || స్వయంచ - అగ్నిరివమూర్తిమాసగ్నిరివదేదీప్యమానఇ
త్యధః - వయంతిధునాకథాభియథాకథంచిద్దుఃఖేనమతుఃకామంవారయామఃతద్వైతి - సచఉపస్తృతాకృతిఃపరిపూర్ణదేహో
భవత్వవారయచ్చ || ౧౯ || వివమాహచ || తమితి || తోయేనాపిభజతాంప్రీతఃస్యాం - త్వయాతుదేహోవృథాపీడ్యతఇతి || ౨౦ || ౨౧ ||
తదితి || దాతుమసహామపిదదేదత్తవాన్ - అహఃసహస్యఅమృతంక్షీరమివ || ౨౨ || ౨౩ || తేనైతి || ఉపసృష్టఃఅనుగతస్స ఉదగాత్
ఉత్తరతఃఅగార్ఉగ్ధః మగచ్ఛద్వాఉదక్ఉగ్ధః మంచ || ౨౪ || అజానంతఇతి || వైకుంఠంశ్వేతద్వీపం || ౨౫ || ౨౬ || తమితి || తం

కృతాసురంతథావ్యసనంతాద్యగ్వీవసంయస్యతం - శివంపుజినాదనఃఃఖహంతామారతవివద్యష్టాన్ || ౨౭ || మేఖలెతి || మేఖలా
దిగ్విరుపలక్ష్మితః - ప్రత్యుదియాన్ సన్తుఖమాగతః || ౨౮ || శాకునయైతి || వ్యక్తం నిశ్చితం - కింకిమభం - ఆత్మాదేహః - సర్వపురుషాభా
హతుః - ఆతోమాపీడయైతి || ౨౯ || యదీతి || ప్రాయశః పుంభిర్భూతైః భవాన్ స్వాధాన్ సమీహతే సాధయతుమిచ్ఛతి - అథవా - జనః
పుంభిః సహ యైః స్వకార్యాణి సాధయతి అతోనః కథ్యతామితి || ౩౦ || ౩౧ || ఎవమితి || పై శాచ్యం పిశాచానామివ వృత్తిం || ౩౨ || ౩౩ || యదీ
తి || యత్ యథావక్తావదిష్యతి || ౩౪ || ఇత్యమితి || చిత్రైర్భామకైస్తుసేవైః అతిరమ్యైః - భిన్నభిః శ్రుంతమతిః || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ ||

శాంతానాన్యస్తదండానాన్యతోనావతతేగతః || ౨౬ || తంతథావ్యసనందృష్టాభగవాన్ పుజినా
దనః | దూరాత్ప్రత్యుదియాన్ దూర్వావటుకోయోగమాయయా || ౨౭ || మేఖలాజినదండాత్మై
స్తేజ సాగ్నిరిపౌజ్జ్వలః | * అభివాదయామాస చ తంకుశపాణివినితవత్ || ౨౮ || శ్రీభగవాన్ ||
శాకునేయభవాన్ వ్యక్తం శ్రాంతఃకిం దూరమాగతః | తుణంవిశ్రామ్య తాంపుంస ఆత్మాయంసర్వకా
మధుక్ || ౨౯ || యదిన శ్రృవణాయాలంయుష్మద్వ్యవసితం ప్రభో | భణ్యతాం ప్రాయశస్సరైః పుం
భిస్సాన్ స్వాధాన్ సమీహతే || ౩౦ || శ్రీశుకః || ఎవంభగవతాపృష్టోవచసామృతవర్షితా | గతక్లమోబ్రవీ
త్తస్మై యథాపూర్వమనుష్ఠితమ్ || ౩౧ || శ్రీభగవాన్ || ఏవంతహ్యేంగతద్వాక్యం నవయం శ్రద్ధధీ
మహి | యోదక్షశాపాతైః శాచ్యం ప్రాప్తః ప్రేతపిశాచరాట్ || ౩౨ || యదితేతత్త్రవిస్రంభాదాన
వేంద్రజగద్గురౌ | తహ్యేంగాశుస్వ శిరసిహస్తం న్యస్య ప్రతీక్ష్యతామ్ || ౩౩ || యద్యసత్యం వచశ్శం
భోః కథంచిద్దానవషభ | తథాత్వంజహ్య సద్వాచనయద్వక్తానృతంపునః || ౩౪ || ఇత్థంభగవతశ్చ
త్రైవచోభిస్తుసుపే శలైః | భిన్నభివిన్దితశీర్ష్ణిస్సహస్తంకుమతిన్యధాత్ || ౩౫ || అథావతద్భి
న్నశిరావజ్రహతఇవక్షణాత్ | జయశబ్దోనమశ్శబ్దసానిధుశబ్దోభవద్భివి || ౩౬ || ముముచుః పుష్పవషా
ణిహతేపాపెవృకాసురైః | దేవషిపితృగంధర్వామోచితస్సంకటాచ్ఛివః || ౩౭ || ముక్తంగిరిశమభ్యా
హభగవాన్ పురుషోత్తమః | అహూదేవమహాదేవపాపాయం స్వేనపాప్తనా || ౩౮ || హతఃకోనుమ
హస్త్విశజంతువైకృతకిల్బిషః | టేమీస్యాత్తిమువిశ్వేశేయః కృతాగాజగద్గురౌ || ౩౯ || యఏవమ
వ్యాకృతశక్త్యుదన్వతః పరస్యసాత్మాత్పరమాత్మమోహరేః | గిరిత్రమోక్షంకథయేచ్ఛ్యతోతివాపి
ముచ్యతేసంస్మృతిభిస్తథారిభిః || ౪౦ || ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్తంధే - అష్టాశీతితమోధ్యాయః *
శ్రీశుకః || సరస్వత్యాస్తటరాజన్నృషయస్సత్రమాసత్ | వితకస్సమభూతైషాంత్రివృధీశేషుకోమ
హాత్ || ౧ || తస్యజిజ్ఞాసయాతేవైభృగుంబ్రహ్మసుతంస్పృహ | తద్జ్ఞప్త్యైప్రేషయామాసుస్సోభ్యగా
ద్రృష్టాణస్సభామ్ || ౨ || నతస్మైబ్రహ్మణేస్తోత్రంచక్రే సత్త్వపరీక్షయా | తస్మైచుక్రోధభగవాన్
ప్రజ్వలన్స్వేనతేజసా || ౩ || స ఆత్మన్యస్థితం మన్యుమాత్మజాయాత్మనాప్రభుః | అశీశమద్యథావ
హ్నింస్వయోన్యావారిణాత్మభూః || ౪ || తతఃకైలాసమగమత్సతందేవోమహేశ్వరః | పరిరబ్ధం
సమారేభేడ్ధాయభ్రాతరంముదా || ౫ || నైచ్ఛత్త్వమశుభాచారస్తతోదేవశ్చకోపహ | శూలము
ద్యమ్యతంహంతుమారేభేతిక్కులోచనః || ౬ || పతిత్వాపాదయోదేవీసాంత్యయామాసతంగిరా |
సతుకృత్రాత్తతోముక్తఃకైలాసాద్రజతాచలాత్ || ౭ || మునిజగమవైకుంఠంయత్రదేవోజనా

హతఇతి || కిమువక్తవ్యం విశ్వేశత్వయి కృతాగాః కృతాపరాధః || ౩౯ || యఇతి || అవ్యాకృతశక్త్యుదన్వతః అవాప్తానసగౌచరశక్తిస
ముద్రస్య - గిరిత్రమోక్షంకథయేచ్ఛ్యతోతివాపి || ౪౦ || ఇతిభావాభాదీపికాయం - అష్టాశీ
తితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || సవాశీతితమోదేవఃకోమహానితీసంశయోపరీక్ష్యవిష్టురుత్తమం మునిభ్యోవణయద్భృగుః || ఇతిహాసాంతరమాహ || సరస్వత్యాఇతి ||
౧ || ౨ || ౩ || సఇతి || స్వయోన్యాస్వస్త్వైవరూపాంతరేణాభివ్యక్తిస్థానసస్వకార్యజేత్యభాః తేనయథాకచ్ఛిద్యహ్నింశమయతి తథాస్వ

కార్యమప్రత్యేకమితి తస్మాత్ ప్రధానమయమా సేత్యధాన్యః || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || పునీహితి || తీర్థకారిణా తీర్థతత్త్వని
మితైః || ౧౧ || ౧౨ || ఏవమితి || తస్యమంద్రయాగిరాగంధీరవాచానిర్వృతస్తూష్ణింబభూవతిశేషః || ౧౩ || ౧౪ || తదితి || విస్తీతాః
అపరాధాతిరేకవినిర్వికారత్వైస్సభూయాం సంశ్రద్ధధుః మహత్తమం నిశ్చితవంతః యతః యస్మిన్ || ౧౫ || ధర్మశ్చ || వైరాగ్యంచ చతుర్వి
ధమితి పాతేతచ్ఛాతుర్విధ్యమేవం ద్రష్టవ్యం - విషయాంస్యక్తుమశక్నువతోపి సంమానెచ్ఛత్వాగమాద్యం వైరాగ్యం - తతో విషయా
ణాం మధ్యైవ జాదివ్యతిరేకేణాపి వృద్ధిర్వీతీయం - తథా వృత్తావపి మనసిరాగైశ్చిత్తైస్సభావాన్దియైరేవ విషయసేవనం తృతీయం -
తత్రాప్యదాసీన్యంచతుర్థం - తదాముః || శ్లో || వైరాగ్యమాద్యం యతమానసంజ్ఞం క్వచిద్విరాగో వ్యతిరేకసంజ్ఞమ్ ఎకేంద్రియా

దానః | శయానం శ్రీయదాత్మం గైపదావక్షస్య తాడయత్ || ౮ || తతఉత్థాయ భగవాన్ సహలత్యైవ
సతాంగతిః | స్వతల్పాదవరుహ్యశున నామశీరసామునిమ్ | ౯ | అహతేస్సాగతం బ్రహ్మన్నిషీదాత్రా
సనేక్షణమ్ | అజానతామాగతా వఃక్షంతు మహాధనః ప్రభో | ౧౦ | పునీహి సహలోకం మాం లోక
పాలాం శ్చ మద్గతాః | పాదోదతేన భవత స్తీర్థానాంతీర్థకారిణా | ౧౧ | అద్యా హంభగవతల
త్యైవ ఆసమేకాంతభాజనమ్ | వత్స్య త్యురసి మేలక్షీ భవత్పాదహతాంహసః | ౧౨ | శ్రీశుకః || ఎ
వంబ్రువతి వై కుంతేభ్య గుస్తన్తంద్రయాగిరా | నిర్వృతస్తపితస్తూష్ణింభక్తువృత్తంతాశ్రులోచ
నః | ౧౩ || పునశ్చ సత్రమావ్రజ్యమునీనాం బ్రహ్మవాదినామ్ | స్వానుభూతమశేషేణ రాజభృగు
రవణాయత్ | ౧౪ | తన్నిశమ్యాధమునయో విస్తీతాముక్తసంశయాః | భూయాం సంశ్రద్ధధుర్విష్ణుం
యతశ్శాంతియతోభయమ్ | ౧౫ | ధర్మస్సాత్మోద్యతోజ్ఞానం వై రాగ్యంచ తదన్వితమ్ | ఐశ్వర్యంచా
ప్తథాయస్తాద్యశశ్చత్తమలాపహమ్ | ౧౬ || మునీనాం న్యస్తదండానాం శాంతానాం సనుచేతనామ్ |
అకించనానాం సాధూనాం యమాహుః పరమాంగతిమ్ | ౧౭ || సత్త్వం యస్య ప్రియా మూర్తిప్రా
హ్మణాస్త్విష్టదేవతాః | భజంత్యనాశిషశ్శాంతాయం వానిపుణబుద్ధయః | ౧౮ || త్రివిధాకృతయస్తస్య
రాక్షసా అసురాస్సురాః | గుణిన్యామాయయా సృష్టేస్తత్త్వంతప్రాధానాధనమ్ || ౧౯ || శ్రీశుకః ||
ఇథంసారస్వతావిప్రాన్ పృణాం సంశయనుత్తయే | పురుషస్య పదాంభోజసేవయా తద్గతింగతాః || ౨౦ ||
శ్రీసూతః || ఇత్యేతన్మునితనయాస్య పద్మగంధపీయూషంభవభయభిత్పరస్య పుంసః | సుశ్లోక్యం శ్రవణ
పుటైః పిబన్ భీక్షుం సంసారభ్రమణపరిశ్రమంజహాతి || ౨౧ || శ్రీశుకః || ఏకదా ద్వాపరవత్యాంతు విప్ర
పత్న్యః కుమారకః | జాతమాత్రోభువంస్పృష్టాపమమారకీలభారత | ౨౨ | విప్రో గృహీత్వా మృత
కంరాజద్వార్యపథాయ సః | ఇదంప్రావాచ విలపన్నా తురోదీనమానసః || ౨౩ || బ్రహ్మద్విషశ్శతధి
యోలుభస్య విషయాత్మనః | క్షుత్రబంధోః కర్మదోషాత్పంచత్వం మేర్భ్రకోగతః || ౨౪ || హింసావిహరన్య
పతిం మశ్శీలమజితేంద్రియమ్ | వ్రజాభజంత్యస్త్రినంతి దరిద్రాని త్యజఃఖతాః || ౨౫ || ఏవం ద్వితీయం
విప్రషీస్తృతీయం త్వేవమేవచ | విసృజ్య సన్మపద్వారితాం గాథాం సమగాయత || ౨౬ || తామజాన
ఉపశ్రుత్య కహిచిత్తైశ్చ వాంతికై | పరేతేన వమేబాలే బ్రహ్మణం సమభాషత || ౨౭ || కింస్విద్రు
హ్మంస్తస్త్వివాసే ఇహనాస్తిధనుర్ధరః | రాజన్యబంధురప్యేతే బ్రహ్మణాస్సత్రమాసతే || ౨౮ ||

ఖ్యం హృదిరాగసాక్ష్యంతస్యాప్యభావస్తువశీకృతాఖ్యమితి || ౧౯ || ౧౭ || సత్త్వమితి || యన్యభగవత్ వివ || ౧౮ || త్రివిధాకృతయశ్చితి ||
తస్యభగవత్ వివత్రివిధాః ఆకృతయః తత్రతాసు సత్త్వమేవ అథాసాధనం పురుషాధానాతుః || ౧౯ || ఇత్థమితి || ఇత్థం నిశ్చిన్య సరస్వ
తీతీరవాసినో విప్రాః హరిషదాంభోజసేవయా ముక్తిం ప్రాపురితి || ౨౦ || ఇతీతి || వ్యాససందనస్య ముఖపంకజాదుగతంగంధయై క్తపీయూ
షతుల్యం హరేః ప్రశస్తం యశోయస్సంసారీ సేవతే సముక్తోభవతి || ౨౧ || సచోక్తైర్భగవాన్ శ్రీకృష్ణ ఎవేతి దశాయతుమా
ఖ్యానాంతరమాహ || ఏకదేతి || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ఏవమితి || బ్రహ్మద్విషశ్చ త్యాదికాంతాంగాధాంవాక్యం - మయినకశ్చిద్దో
షః అతోరాజదోషేజైవమత్పుత్రాః మ్రియంతి ఇతి వారంవారంచుక్రోశేత్యధాన్యః || ౨౬ || ౨౭ || కింస్విదితి || హాబ్రహ్మణ కింస్వి
త్ కిమధాన్యభారోదిషయతస్తస్త్వివాసేధనుర్ధరమాత్రోరాజన్యబంధురపినాస్తి - బ్రహ్మణ్యస్య తుకావాతా - ఎతేతు సత్ర

శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - దశమ స్కంధే - ఏకోననవతితమో ధ్యాయః . ౯౫౫

యాగవిప్రప్రాప్తామితాభవతుమహాంతీత్యధః || ౨౭ || తదేవాహ || ధనెతి || ధనదారాదిభిర్యుక్తః - యత్రయేషజీవత్సు-
 శోచంతి తేజీవంతీకేవలజీవీకాంసంపాదయంతి || ౨౮ || అహమితి || హతకల్పషణ్ణి అగ్నిప్రవేశేన బ్రాహ్మణవిలాపశ్రవణపాతకా-
 త్తాతోభవేయమిత్యధః - అహతకల్పషణ్ణితివా || ౩౦ || ౩౧ || తదితి || సశ్రద్ధధ్ధహేనసంప్రతీమః || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ఏవమితి || ఏవం
 ప్రాథవత్వైః విస్రంభితః విశ్వాసం ప్రాపితః - నిశామయశ్శృణ్వ || ౩౫ || ౩౬ || సఇతి || బ్రాహ్మణోపేక్షితశ్చైవకృష్ణమవజ్ఞాయ

ధనదారాత్తజాయుక్తాయత్ర శోచంతి బ్రాహ్మణాః | తేవై రాజన్యవేషేణనటాజీవంత్యసుం భరాః ||
 ౨౭ || అహంప్రజావాంరక్షిష్యేభగవదీనయోరిహ | అని స్తీర్ణప్రతిష్ఠోగ్నింప్రవేక్ష్యేహతకల్పషః ||
 ౩౦ || బ్రాహ్మణః || సంకషణోవాసుదేవః ప్రవ్యమో ధన్వినాంవరః | అనిరుద్ధోప్రతిరథోనత్రా-
 తుంశక్సువంతీయత్ || ౩౧ || తత్తథంనుభవాకర్తృమన్తరంజగదీశ్వరైః | చిక్షేషతిన్తబాలిశ్యాన్స-
 తచ్ఛ్రద్ధహేవయమ్ || ౩౨ || అజునః || నాహం సంకషణోబ్రహ్మన్నకృష్ణః కాష్ఠైరేవచ | అ-
 హంపాథోజుమోనానుగాండీవంయస్యవైధనుః || ౩౩ || మావమంస్థామనుబ్రహ్మవీర్యంత్ర్యం
 బకతోషణమ్ | నృత్యుంవిజిత్యప్రథనెఆనెష్యేతేప్రజాఃప్రభో || ౩౪ || శ్రీశుకః || ఏవంవిస్రంభితోవి-
 ప్రఃఫల్లునేనవరంతప | జగామస్వగృహంప్రీతఃపాథవీర్యంనిశామయ || ౩౫ || ప్రసూతికాలఆస-
 న్నైభార్యాయాద్విజనత్తమః | పాహిపాహిసుతంనృతోరిత్యాహజునమాతురః || ౩౬ || సడపస్సృ-
 శ్యశుచ్యంబునమస్త్రైత్యమహేశ్వరమ్ | దివ్యాస్త్రాణిచసంస్త్రైత్యసజ్యంగాండీవమాదదే || ౩౭ ||
 న్యరుణత్సుతికాగారంశరైవానాస్త్రయోజితైః | తిర్యగూర్ధ్వమధఃపాథశ్చకారశరపంజరమ్ ||
 ౩౮ || తతఃకుమారస్సంజాతోవిప్రపత్నీయరుదన్తుహుః | సద్యోదశనమాపేదేసశరీరోవిహాయసా ||
 ౩౯ || తదాహవిప్రోవిజయంవినిందకృష్ణసన్నిధౌ | మాధ్యంవశ్యతమేయోహంశ్రద్ధధేక్షీబకత్తనమ్ ||
 ౪౦ || సప్రవ్యమో నానిరుద్ధోనరామోనచకేశవః | యస్యశేకుఃపరిత్రాతుంకోన్యస్తదవితేశ్వరః ||
 ౪౧ || ధిగజునంమృషావాచంధిగాత్తశ్లాఘిమోధనుః | దైవౌపస్యప్తయోమాధ్యాదానీనిషతిమర్మ-
 త్తి || ౪౨ || ఏవంశపతివిప్రపోవిశ్యామాస్థాయఫల్లునః | యయాసంయమనీమాశుయత్రాస్తైభగవాన్
 యహః || ౪౩ || విప్రావత్యమచక్షౌణస్తతవింద్రీమగాత్పురీమ్ | ఆగ్నేయాంనైః ఋతేంసామ్యాంవా-
 యవ్యాంవారుణీమథ || రసాతలంనాకపుష్పంధిష్ఠ్యైవ్యన్యాన్యదాయుధః || ౪౪ || తతోలబ్ధద్విజసుతో-
 హ్యనిస్తీర్ణప్రతిశ్రుతః | అగ్నింవివితుఃకృష్ణేనప్రత్యుక్తఃప్రతిషేధతా || ౪౫ || దశయైద్విజసూ-
 నూంస్తేమావజ్ఞాన్తానమాత్మనా | మానవాస్థాపయిష్యంతికిరీంనిందంతియోహినః || ౪౬ || ఇతిసంభా-
 వ్యభగవానజునేనమహేశ్వరః | దివ్యంస్వరథమాస్థాయప్రతీచీందిశమావిశత్ || ౪౭ || సప్తద్విపాన్
 సప్తసింధూన్ గత్వాసప్తగీరీనథ | లోకాలోకంతథాతీత్యవివేశసుమహత్తమః || ౪౮ || తత్రాశ్వస్సై-
 న్యసుగ్రీవమేషుపుష్పబలాహకాః | తమసాభ్రష్టగతయోబభూవుభరతషభ || ౪౯ || తాదృ-
 ష్టైవభగవాన్కృష్ణోమహాయోగేశ్వరేశ్వరః | సహస్రాదిత్యసంకాశంస్వచక్రంప్రాహిణోత్పురః ||
 ౫౦ || కృతంసుఘోరంగనచ్ఛదంమహద్విదారయగ్భురితరేణరోచిమా | మమోజవంనివివిశేసుద-
 శనంగుణచ్యుతోరామశరోయథాచమూమ్ || ౫౧ || ద్వారేణచక్రానుపధేనతత్తమఃపరంపరంజ్యో-

మహేశ్వరంనమస్త్రైత్య || ౩౭ || న్యరుణదితి || న్యరుణ ఆపుతవాన్ - తదేవాహ - తిర్యగూర్ధ్వమితి || ౩౮ || తతఇతి || అదశనమాపే-
 దైదేహూపినావఃప్రతీత్యధః || ౩౯ || ౪౦ || నెతి || యస్యప్రజాఃతదవితా || ౪౧ || తత్రాహ || ధిగితి || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || తతఇ-
 తి || ప్రత్యుక్తఃనివారితఃఉపపత్తిభిఃప్రతిషేధంకుర్వతా || ౪౫ || దశయైతి || మావజ్ఞమావజానీహి - యనిందంతితివిమమమ్యఃసః
 కిరీంస్థాపయిష్యంతినిశ్చలాంకరిష్యంతి - ఎతేనకిరీంవిపులాంమానవాస్థాపయంతిచపాహంతరం || ౪౬ || ౪౭ || సప్తైతి || సప్తసప్త-
 సంఖ్యాఃగిరయాయేషుద్వీపేషు || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || కృతమితి || కృతమితిప్రకృతిపరిణామరూపం - నాలోకాథావమాత్రం || ౫౧ ||

౨॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ప్రోక్తులైతి॥ గృహవిశేషణం ప్రోక్తులైతి॥ కేనోక్తం॥ ౬॥ విజహరతి॥ తథాప్రదీపితుచ - అంభోవిగాహ్యవిజహర
మహానుదయో వై భవంయస్య సః యోషితాంకుచకుంకుమైర్లప్తాంగః॥ యతస్తాభిః పరిరబ్ధః॥ ౭॥ ఉపగీయమానఇతి॥ సూతమాగధవందిభి
శ్చ ఉపగీయమానః॥ ౮॥ ౯॥ తాఇతి॥ తాః క్లిన్నవస్త్రాః అతపివవిప్రుతోరుకుచప్రదేశాః ఉద్ధృతానివిస్త్రానిబృహత్త బరభ్యః ప్రసూ
నానియాసాంతాః - జాతేనస్తరణయఉత్సయః తేనలసంతివదనానియాసాంతాః॥ ౧౦॥ కృష్ణఇతి॥ తాసాం స్తనైభ్యోవిషజ్జితకుంకుమా
స్రక్యస్యసః - క్రీడాయాం అభిషం గేణ అభినివేశనధుతః కంపితః కుంతలబృందబంధో యస్యసః॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ఊచురితి॥ ముకుం
దై కధియః సమాకూతాః ఉన్నతైశ్చక్షుణ్మగిరస్సత్యః పునస్తమేవేశంచితయంత్యోజడం ధావతితథాయానివాక్యాని ఊచుస్తానిమే
మత్తః గతః శృణ్వీత్యథః॥ ౧౪॥ కురరీతి॥ ఈశ్వరః శ్రీకృష్ణః తేన గ్రస్తబోధజగతిస్వపతి - త్వంతునిద్రాభంగంకుర్వంతీవిలపసి - న

గవిహగై నాదితాయాం సమంతతః॥ ౪॥ రేమేషోడశసాహస్రపత్నీ నామేకవల్లభః॥ తావంతిబిభ్ర
మ్రాపాణీ తద్ధృహేషుమహద్ధిషు॥ ౫॥ ప్రోక్తుల్లోత్పలకల్హారకుముదాంభోజరేణుభిః॥ వాసితా
మలతోయేషుకూజద్విజకులేషుచ॥ ౬॥ విజహరవిగాహ్యంభోప్రదీపిషుమహాదయః॥ కుచకుంకు
మలిప్తాంగః పరిరబ్ధశ్చయోషితామ్॥ ౭॥ ఉపగీయమానోగంధరైర్వన్యూదంగపణవానకాః॥ వా
దయద్భిముదావీణాస్సృతమాగధవందిభిః॥ ౮॥ సిచ్యమానోచ్యుతస్తాభిహాసంతీభిశ్చరేచకైః॥
పత్నీస్సించక్షావిచక్రీ డేయక్షీభియక్షరాడివ॥ ౯॥ తాః క్లిన్నవస్త్ర విప్రుతోరుకుచప్రదేశాస్సించం
త్యఉద్ధృతబృహత్త బరప్రసూనాః॥ కాంతంస్తరేచకజిహీషతయోపగూహ్యజాతస్తరోత్సన్నియల
సద్వదనావిరేజః॥ ౧౦॥ కృష్ణస్తుతత్త్వ నవిషజ్జితకుంకుమస్రక్రీడాభిషంగధుతకుంతలబృందబంధః॥
సించక్షముహుర్యువతిభిః పరిషిచ్యమానోరేజేకరేణుభిరవేభపతిః పరీతః॥ ౧౧॥ నటానాం నతకానాం
చగీతవాద్యోపజీవినామ్॥ క్రీడాలంకారవాసాం సికృష్టోదాత్తస్యచ స్త్రియః॥ ౧౨॥ కృష్ణస్త్రివంవి
హరతోగత్యాలాపేక్షితస్త్రితైః॥ నర్మకేళిపరిష్వంజై స్త్రిణాం కిలహృతాధియః॥ ౧౩॥ ఊచుముకుం
దై కధియోగిరఉన్నతవజ్జడమ్॥ చింతయంత్యోరవిందాక్షంయానిమేగదతశ్శృణు॥ ౧౪॥ కురరీవిటప
సిత్వంవీతనిద్రానశేషేస్వపతిజగతిరాత్యామీశ్వరగ్రస్తబోధే॥ వయమివసఖకచ్ఛిద్రాధనివిధ్ధచే
తానళిననయనహాసోదారలీలెక్షణేన॥ ౧౫॥ నైత్రేనిమీలయసిన క్తమదృష్టబంధుస్తస్వంరౌరవీషికరు
ణంబతచక్రవాకి॥ దాస్యంగతావయమివాచ్యుతపాదజుష్టాంకింవాస్రజంస్పృహయసేకబరేణ
ప్రోథుమ్॥ ౧౬॥ భోభాసదానిష్టనసేఉదస్పన్నలబ్ధనిద్రోధిగతప్రజాగరః॥ కింవాముకుండాపహృ
తాత్మలాంఛనః ప్రాప్తాందశాంత్వంచగతోదురత్యయామ్॥ ౧౭॥ త్వంయత్క్షణాబలవతానిగృహీత
ఇందోక్షీణస్తమోననిజదీధితిభిః క్షిణోషికచ్ఛిస్తుకుందగదితానియథావయంత్వంవిస్తృత్యభోస్థగితగీ
రుపలక్ష్మ్యసేనః॥ ౧౮॥ కింవాచరితమస్తాభిర్మలయానిలతేప్రియమ్॥ గోవిందాపాంగనిభిన్నహృ
దీరయసినస్తస్పరమ్॥ ౧౯॥ మేఘశ్రీమంస్తస్వమసిదయితోయాదవేంద్రస్యనూనంశ్రీవత్సాంకంవయ
మివభవాధ్యాయప్రేమబద్ధః॥ అత్యుత్తంతశ్చపలహృదయోస్తద్విధోబాష్పధారాః స్తృప్త్యా
స్తృప్త్యావిస్మజసిముహుర్దుఃఖదస్త్రప్రసంగః॥ ౨౦॥ ప్రియరావపదానిభాషసమృతసంజీవకయా

కేషుసస్వపిషి - తగమచితమిత్యథః - అథవానాపరాధస్తనాపీత్యాశయేనాహుః - సశిసనయనస్యహాసేనసహితంఉదారంయల్లీలెక్షణం
తేనకచ్ఛిద్రాధంనివిధ్ధచేతాస్తస్వమితి॥ ౧౫॥ నైత్రఇతి॥ నక్తంరాత్రావదృష్టబంధుస్సతీరోరవీషి - కించ - నైతావత్వయమివస్పృహ
యసే॥ ౧౬॥ భోభాసఇతి॥ అలబ్ధనిద్రః సదానిష్టనసైక్రీశసి - కింవా - అస్తాభిః ప్రాప్తాందశాంత్వమపిగతోసి - అహాకష్టం - యథావయం
సంభోగేనముకుండాపహృతకుచకుంకుమాదిలాంఛనాః - తథాత్వమపి - యతః అపహృతశ్రీకౌస్తుభాదిలాంఛనోలక్ష్మ్యసే॥ ౧౭॥ త్వమితి॥
ముకుందగదితానిరహస్యానివిస్తృత్య - తదేకచింతయాకచ్ఛిత్వంక్షిణోషివయమివ - స్థగితగీః స్తబ్ధవాక్ - హ ఇందో - నస్తథేవోపల
క్ష్మ్యసే॥ ౧౮॥ కిమితి॥ అప్రియాచరణంవిదాస్త్రోదీరజేనవ్యధాజనసంమలయానిల - తవామచితమిత్యథః॥ ౧౯॥ మేఘుతి॥ తాపా
తిహరణాదిసామ్యోత్వంయదవేంద్రస్యనూనందయితఃసఖాసి - అతోభవాత్తంధ్యాయతి - ధ్యానెలింగాన్యాహుః - అత్యుత్తంత

ఇత్యాది. అమౌకిమిత్యయాతేనసఖ్యంకృతంయతోదుఃఖదస్త్రసంగతి|| ౨౦|| ప్రియరావెతి|| హకోకిలప్రియరావస్యప్రియంహ
దస్యశ్రీకృష్ణస్యపదానీవపదానిశబ్దాత్వంభాషసే- మృతాన్సంజీవయతీతితథా- తయా అనయాకౌములయాగిరా- వల్లితకంతమణీ
యకంత- సేవదకథయ- కింతవప్రియంకరవాణీతి|| ౨౧|| నెతి|| హక్షీతిధర- త్వంసవదసినచలసి- అతోనూనంమహంతమథాంచం
తయసే- బతతహిఅపికిం- యథాసనై విధతుంవయంకామయామహ- తథాత్వమపి సనతుల్యైశ్చంకై వోధుంకామయసేఓ
మితిచైతహితవాప్యస్తదవస్థాభవిష్యతీతిభావః|| ౨౨|| శుష్యదితి|| భోసింధుపత్న్యసద్యః- సంప్రతిగ్రీష్మ- సింధురైఘద్వారా
అమృతవృష్టాయుష్మాన్నానందయతి- బతఅమౌకజ్ఞం- అతఃశుష్యంతోహ్రదాయాసంతాః- అసగతకమలశోభాఃకృతరాశ్చస్తవ
యంయథాప్రియతమస్యభతుమధుశతేః స్తప్రసిద్ధం|| ౨౩|| తదైవదైవాదాగతంహంసందూతంకల్పయిత్వామః|| హంసెతి|| నః
అస్మాన్ప్రతిపురారహసిఉక్తం- కింవాచలసాహృదః స్మరతి- స్మృతైవమంప్రస్థాపితవానిచెదతతః|| హేదైద్రక్షుద్రస్యదూ

నయాగిరా | కరవాణికిమద్యతేప్రియంవదమేవల్లితకంతకోకిల || ౨౧|| నచలసినవదన్యదారబుద్ధేషీ
తిధరచింతయసే మహంతమథాన్ | అపబతవసుదేవ నందనాంఘ్రింవయమివ కామయసేస్తనైవి
ధర్తుమ్|| ౨౨|| శుష్యద్ధృదాఃకృతరావతసింధుపత్న్యసంప్రత్యపేతకమలశ్రియతస్తభర్తుః| య
ద్వద్వయంయమపతేఃప్రణయావలోకమప్రాప్యశుష్టహృదయాఃపురుకశితాస్త|| ౨౩|| హంస
స్వాగతమాస్యతాంపిబపయోబ్రూహ్యంగశేరేకథాందూతంతావనువిదామకచ్చిదజితస్వస్త్వాస్తఉ
క్తంపురా | కింవానశ్చలసాహృదస్త్రతితంకస్తాన్ధృజామోవయంతౌగ్రాలాపయకామదంశ్రియ
మృతేనైవైకనిష్ఠాస్త్రియామ్|| ౨౪|| ఇతీదృశేనభావనకృష్ణేయోగేశ్వరేశ్వరే | క్రియమాణేనమా
ధస్యోతేభిరైవైష్ణవీంగతిమ్|| ౨౫|| శ్రుతమాత్రోపియఃపుంసాంప్రసహ్యకషణతేమనః| ఉరుగాయో
రుగీతోవాపశ్యంతీనాంచకింపునః || ౨౬|| యాస్తంపర్యచరన్ప్రేక్షాపాదసంవాహనాదిభిః| జగద్గు
రుంభర్తృబుద్ధ్యాతాసాంకింవణ్యతేతపః|| ౨౭|| ఎవంవేదోదితంధర్మంహ్యనుతిష్ఠన్తాంగతిః| గృ
హంధర్మార్థకామానాంముహుశ్చాదశయత్పదమ్|| ౨౮|| ఆస్థితస్యపరంధర్మంకృష్ణస్యగృహమేధి
నామ్ | ఆసన్షోడశసాహస్రమహిష్యోష్టశతాధికాః|| ౨౯|| తాసాంస్త్రీరత్నభూతానామష్టేయాః
ప్రాగుదాహృతాః | రుక్మిణీప్రముఖారాజతత్పుత్రాశ్చనుపూర్వశః|| ౩౦|| ఏకైకస్యాందశదశ
కృష్ణోజీజనదాత్మజాన్ | యావత్సత్యమోభార్యాఅమోఘగతిరీశ్వరః|| ౩౧|| తేమాముదారవీర్యా
ణామస్తాదశమహారథాః | ఆసన్నుదారయశసస్తేసాంనామానిమేశృణు || ౩౨|| ప్రద్యుమ్నశ్చానిరుధ
శ్చదీప్తిమాన్భానురేవచ | సాంబొమిత్రోబృహద్భానుమిత్రవిందోవృకోరుణః|| ౩౩|| పుష్కరోదే
వబాహుశ్చశ్రుతదేవస్సనందనః | చిత్రభానువన్రూధశ్చకవిన్యగ్రోధఎవచ || ౩౪|| త్రివక్త్ర
యాముపక్రోశఃపుత్రఃకృష్ణమనువ్రతః | శిష్యస్సాతౌన్నారదస్యదధౌచిత్తమఖండితమ్ || ౩౫|| తే
సోక్తంసాత్వతంతంత్రంయద్జ్ఞాత్వాముక్తిమాన్భవేత్ | యత్రస్త్రీశూద్రదాసానాంసంస్తారో

త- కస్తాద్వయంతంభజామః- సకిమథమాహ్వయతి- యష్టదాజ్ఞేతిచెదతతః|| అమౌతహితంజిహ్వాపయతకారయ- ఓమితిగ
చ్ఛంతమివతంపునరామః- యఅస్మాన్వంచయిత్వాఏకాకినీరమతేతాంశ్రియమృతేతమేవాలాపయ- సాతదేకనిష్ఠాకథంపరిహతుం
సశక్యతఇతిచెదతతః|| స్త్రియాంజాతావేకవచనం- అస్మానుస్త్రీమమధ్యేవైవైకనిష్ఠానతువయమిత్యథ- ఔద్రాలాపమకామ
దమితి- సాతాంతరేతుఔద్రంమధుతద్వత్మధురాలాపమాత్రంయస్యతంతికామదంతరిప్రదం- శ్రియమృతేవయంకస్తాద్భజామఃకిం
తుఅనాదృతాపిసతీపునఃపునఃపైవభజతు- యతఃఅస్మాదృశ్యఃమానిశ్యః స్త్రియఃఏకనిష్ఠఃఏకత్రైవస్యసంమానసిద్ధానిష్ఠాయాసామితి||
౨౪|| ౨౫|| తాసాంకృష్ణేవంభూతోభావఃనాతిచిత్రమిత్యాహ|| శ్రుతమాత్రోపితి|| ఉరుభిగాయైగీతైః ఉరుగీతోవాదైః కైశ్చ
గీతైఃయథాకథంచదపిగీతోవ్యధాః|| ౨౬|| ౨౭|| ఏవమితి|| పంస్థానం|| ౨౮|| ౨౯|| తాసామితి|| యఃరుక్మిణీప్రముఖఃఅప్రా-
తాఃఉదాహృతాః సాగవ || ౩౦|| ఏకైకస్యామితి|| ఏవమస్తాదశతాధికమదశసహస్రమహిషీణాంపుత్రాఃఅక్షమేకమశీతు్యతై
కషష్టిసహస్రాణిభవంతి|| ౩౧|| ౩౨|| ప్రద్యుమ్నఇతి|| అనిరుధశ్చేతిఅతఃపుత్రాణాంమధ్యసప్రదతైవజ్ఞేయాఃఅథవాఅనిరుధనామాపి

కశ్యపుత్రవివేచి || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || తిస్రశ్చి || సహస్రాణామపరిమితానాంకుమారా
ణామిత్యవ్యయః యదా ప్రత్యేకంబహుశః పయతా మాచార్యాణామయంశంఖ్యా - తదపి శ్రుతమాత్రం సతు సమ్యక్ జ్ఞాయతే || ౪౩ || స
ఖ్యాసమితి || తదాకుమారాణామేవ సంఖ్యాసంసకతుంశక్యతే కుతః పునస్సర్వయాదవానామితి || ౪౪ || దేవాసుః || తేచోత్పన్నా ఇ
తి ప్రత్యేకంబహుభిః రూపైరితిజ్ఞేయం || ౪౫ || తన్నిగ్రహయేతి || ఎవమేవయదుకులదేవా ఇతి - తథాచోక్తం || శ్లో || సహస్రశస్సముద్భూ
తాదేవాయదుకులపుత్రగః || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || తస్మాత్ శ్రీకృష్ణకీర్తే సర్వతీర్థోత్తమత్వం శ్రీకృష్ణస్య సపాదేవోత్తమ
త్వేననచిత్రమిత్యుచ్యతే || తీర్థామితి || ఇతః పూర్వం స్వస్మరితవసర్వతోధికం తీర్థాం ఆసీత్ - ఇదాసీంతుయదుకులదజనిజాతం తీర్థాం
శ్రీకృష్ణకీర్తే రూపం - తస్య స్మరిత్రూపం పాదశాచంతీర్థాం ఉనంత్యంచ క్రైస్వయమేవ సర్వతీర్థోపరివిరాజితఇత్యుచ్యతే || శ్రీకృ
ష్ణస్య ద్విషఃస్మి ధౌశ్చ తస్య స్వరూపం సారూప్యం యయ్యిక్యపినచిత్రం - తస్య పరమకరుణికత్వాత్ - తథా ఇదంచనచిత్రం - కింతత్ -

వైష్ణవస్త్వేతి || ౩౬ || ఏతేషామసిరాజేంద్రతనూజానాంకుమారుద్విషః | ప్రద్యుమ్న ఆసీత్ప్రథమఃపి
త్యవప్రక్తిణీనుశః || ౩౭ || సరుక్మిణోదహతరముపయేమేనుహరథః | తస్యాంసుతోనిరుద్ధోభూన్నా
గాయుతబలాన్వితః || ౩౮ || సచాపి రుక్మిణః ప్రాప్తీం దౌహిత్రాజగృహేతతః | వజ్రస్తస్యాశ్చ భూర్య
స్తువశాసలాదవశేషితః || ౩౯ || ప్రతిబాహురభూతస్తాత్పుబాహుస్తస్య చాత్మజః | సుబాహూరు
గ్రసేనోభూచ్ఛతసేనస్తుతత్పుతః || ౪౦ || నహ్యేతస్మిన్ కులేజాతా అథనాలబహుశ్రుతాః | అల్ప
యుష్పోవీర్యాశ్చ అబ్రహ్మణ్యాశ్చ జజ్ఞిరే || ౪౧ || యదువంశప్రసూతానాంపుంసాంవిఖ్యాతకర్తృ
ణామ్ | సంఖ్యానశక్యతేకర్తుమపివషాః - యతైన్యప || ౪౨ || తిస్రకోట్సస్సహస్రాణామష్టాశీతిశ
తానిచ | ఆసన్యదుకుమారాణామాచార్యా ఇతినశ్రుతమ్ || ౪౩ || సంఖ్యానంయాదవానాంకఃకరి
ష్యతిమహాశ్మనామ్ | యస్మాయుతానామయతలక్షపుత్రస్స ఆహుకః || ౪౪ || దేవాసురహతాయే
వైదైతేయాస్త్యతిదారుణాః | తేచోత్పన్నా మనుష్యేషు ప్రజాదృష్టాబబాధిరే || ౪౫ || తన్నిగ్ర
హాయహరిణాస్త్రాక్తాదేవాయదోఃకులైః | అవతీర్ణాఃకులశతయేషామేకాధికంన్యస || ౪౬ || తేషాం
ప్రమాణంభగవాన్ ప్రచుత్వేచాభవద్ధరిః | ఛేతోనువతితాస్తస్య వపురుస్సర్వయాదవాః || ౪౭ || శ
య్యాసనాటనాలాపక్రీడాస్సానాశనాదిషు | నవిమస్సంతమాత్మానంవృష్ణయఃకృష్ణచేతసః || ౪౮ ||
ఈజైక్రతుభిగాత్మానంసర్వదేవార్థసంగ్రహమ్ | స్వయోగమాయాగదితైఃకురుక్షేత్రాదిషుక్ర
మాత్ || ౪౯ || కృష్ణగాగ్ధ్యసితావంత్యకామాచార్యోద్ధవేశ్వరః | దీక్షితోహ్యగ్రపత్నీభిఃపుణ్యశ్లోకశిఖా
మణిః || ౫౦ || తీర్థాంచక్రైన్మసానంయదజనియదుషుస్వస్మరిత్వాదశచంద్విట్స్సిద్ధాస్తత్సర్వరూపంయ
యరజితపగాశ్రీర్యదథేన్యయత్నః | యన్నామానుంగశ్శుంశ్రుతమథగదితంయత్ప్రతోగోత్రధ
ర్మః కృష్ణస్యైతన్నచిత్రంక్షితిభరహరణంకాలచక్రాయుధస్య || ౫౧ || జయతిజననివాసోదేవకీజన్మ
వానోయదువరపరిషత్సైన్యదోభిరస్యన్నధర్మమ్ | స్థిరచరవృజినఘ్నస్సైతశ్రీముఖేనవ్రజపురవని
తానాంవధాయకానుదేవమ్ || ౫౨ || ఇత్థంపరస్యనిజధర్మరక్షయాత్తలీలాతనోస్తదనురూపవిడంబ

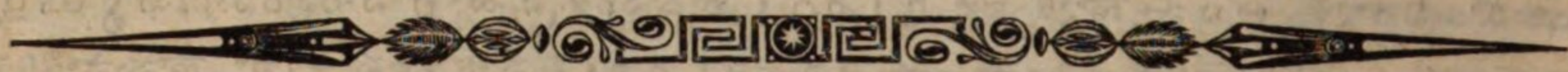
అజితసరాజితాలపరాజితాకైశ్చిదస్యప్రాప్తాసరాసగ్యతఃపరిపూర్ణా శ్రీకృష్ణస్యైవనాన్యస్యేతి - తదేవాహ - యదథే అస్యేషాం
బ్రహ్మదీనాంకుత్స ఇతి సమవరపక్షంతమేవలక్ష్మీః ప్రయతఇతిచిత్రమేవేతిచేన్నహిపరమమంగళనామధేయత్వాత్తస్యేత్యాహ - య
న్నామేతి - తదపినాగార్హస్థరణాపేక్షమిత్యాహ - శ్రుతిమథగదితమితి - సర్వసమాశ్రయత్వాదపీత్యాహ - యత్ప్రతోగోత్రధర్మమే ఇతి -
గోత్రేషుతత్తదప్రపివంశేషుధర్మోయత్ప్రతఃయేనప్రవర్తితః - తస్యక్షితిభరహరణంనైవచిత్రమిత్యాహ - కృష్ణస్యైతదితి - కాలచ
క్రాయుధస్యేతి - సస్వనంహరకాలమూర్తేఃవిశేషతోరురంతప్రభావచక్రాయుధస్యకేయదేతదిత్యుచ్యతే || ౫౧ || యతఎవంభూతః
శ్రీకృష్ణః - తతఃసేవ్యస్సప్రపివసవోత్తమఇత్యాహ || జయతీతి || జనానాంజీవానాంయోనివాసఃఆశ్రయః - తేషువానివసతిఅంతర్యామితయా
తథాసకృష్ణజయతి - దేవక్యాంజన్యైతి - దమాత్రంయస్యసః - యదువరాఃపరిషత్సథాసేవకరూపాయస్యసః - ఇచ్ఛామాత్రేణనిరసనస
మగ్ధోపిక్రీడాధాంనైన్యదోభిరధర్మమస్యక్షిసః - స్థిరచరవృజినఘ్నః - అధికారివిశేషానపేక్షమేవబృందావసగతానాంత
రులతాగవాదీనామపిసంసారదుఃఖహంతా - తథావిరాసదైదగ్ధ్యపేక్షంత్రజవనితానాంపురవనితానాంచసుప్తితేనశ్రీమతాముఖేనై

౯౯౦ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్తంధే - నవతితమోధ్యాయః.

వకామదేవంవధాయక్ - కామశ్చసాదీవ్యలివిజిగీషతిసంసారమితిదేవతంభోగద్వారామోక్షంప్రవధాయన్నిత్యధాః॥ ౫౨॥ ఇ
త్యమితి॥ తత్తత్తార్యవిశేషైఃసీవ్యకృతమత్స్యకూర్తాదినానావతారమూర్తేవిశేషతోయదాత్మమస్యసతఃపరస్యపరమస్యతదనురూపాను
కారీణికమకమణానికమనిహకరణానికమాణిచరితానిశ్రూయాత్శృణుయాదిత్యధాః॥ ౫౩॥ అనువృత్తైఃఫలమాహ॥ మత్స్యేతి॥

నాని । కర్తాణీకర్తృకషణానియదూత్తమస్యశ్రూయాదముష్యపదయోరనువృత్తిమిచ్ఛత్ ॥ ౫౩ ॥ మ
త్స్యేస్తయానుసవమేధితయానువృత్త్యాశ్రీమత్తథాశ్రవణకీర్తనచింతయైతి । తద్ధామదుస్తరకృతాం
తజనాపవగం గ్రామాద్వనంక్షీతిభుజ్పీయయుయదధాః॥ ౫౪ ॥ * * * * *
* * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - పారమహంస్యాం-అష్టాదశసహస్రికాయాం * * *
* * * * *సంహితాయాం-శ్రీవైయాసిక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం- * * * * *
* * * * * దశమస్తంధే - నవతితమోధ్యాయః. * * * * *

శ్రీమత్యాఃకథాయఃశ్రవణకీర్తనయ క్తయాచింతయసంవధితయఅనువృత్త్యాతయాత్నిష్ఠత్వైసతస్యధామలోకమితి - లోకత్వైపి
కాలేనాకలితమిత్యాహ - దుస్తరతి - దులభపురుషాధతామాహ - గ్రామాద్వనంక్షీతిభుజఇతి॥ ౫౪॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతేదశమస్తంధ
వ్యాఖ్యానం - శ్రీధరాచార్యవర్యవీరచితాయాం - భావాధాదీపికాయాం - నవతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ * * * * *

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణావణమస్తు.

దశమస్తంధస్సమాప్తః.

శ్రీమద్భగవద్గీతాసారము - శ్రీమద్భగవద్గీతాసారము.

శ్రీమద్భగవద్గీతాసారము - శ్రీమద్భగవద్గీతాసారము.

విజయంతేపరానందకృష్ణపాదరజస్రజః | యథాతామూర్ధ్నిజాయంతేమహాం ద్రాదిమహాస్రజః ||
ఉత్తైకత్రింశదధ్యాయైర్ముక్తిరేకాదశైతతః | జాయంతేయేతిహసాద్యైస్సమాసవ్యాసయోగతః ||
నారదోవసుదేవాయసమాసేనస్యవణాయత్ | భగవానుద్ధవాయాభవిస్తరణాపపత్తిభిః ||
తత్రకుప్రథమేధ్యాయేయదువంశస్యసంక్షయః | ఉపక్షిప్తావిరాగాయమాసలవ్యపదేశతః ||
ప్రవృత్తితఃపరానందకృష్ణశ్రీదానువణితా | తన్నివృత్త్యాపరానందపదారోపేయానువణ్యతే ||

ఏవంతావద్దశమస్కంధభూభారావతరణాయ - నిజవిభూతివిభూషితయదు వంశావతారితసకలసురాంశస్య భగవతః శ్రీకృష్ణస్య-త
దుచితప్రవృత్తివిడంబన-త చ్చ వణస్తరణాదిపరాణాంపరమానందకారణశ్రీదానువణితా - అథేదానీముపరతయోగమాయావై
భవస్యభక్తానామాత్మతత్త్వపదేశపూర్వకం - శ్రీదాథాంభూతలమవతారితానాంచాధికారిణాంసురాంశానాంమాసలవ్యపదేశ-తత్ర
దధికారపదప్రాపణపూర్వకంచ - బ్రహ్మద్యసుగ్రహయనిజపదారోపేయానిరూప్యతే-తత్రకురుక్షేత్రయాత్రాయాంఅవిరక్తస్యవసుదే
వస్య || శ్లో || కమ - జాకర్త నిహారోయథాస్యాన్నస్తదుచ్యతామిత్యవంకర్తయోగంపుష్టవతోనారదాదిభిఃకర్తయోగోనిరూపితః || శ్లో ||
కర్తజాకర్తనిహారఎషసాధునిరూపితః | యచ్ఛ్రద్ధయాప్రవిశేనశుక్లైశ్చైతపురుషైత్యాదినా - తేనచవిశుద్ధసత్త్వస్యశ్రీకృష్ణరామా
పరమేశ్వరత్వైశ్చజ్ఞాతవతః - షడ్భావనయనాధ్యాయైశ్రీకృష్ణనాత్మతత్త్వముపదిష్టం || శ్లో || వచోవస్యమవేతాథాంతాతైతదుపమన్త
హే | యస్మింపుత్రాస్మముద్దిశ్యతత్త్వగ్రామఉదాహృతైత్యాదినా - తచ్ఛతత్త్వంవిషయభోగాతిశయేనపునస్తిరోహితమాసీత్ - తదే
వేదానీంనారదముఖేనప్రథమం పంచాధ్యాయానిరూప్యతే-తత్రప్రథమాధ్యాయేవైరాగ్యోత్పాదనాయ - యదుకులస్యబ్రహ్మశాపా
పదేశనాత్మ్యస్మత్తవిషయసుఖానామనిత్యతాప్రతిపాద్యతే-తతశ్చతుర్థిరధ్యాయైనిమిజాయంతేయసంవాదేన-సపరికరంపరమాత్మ
తత్త్వనిరూపణం - తతఃషష్ఠీభగవదుద్ధవసంవాదప్రస్తుతః - తతస్త్రయోవింశతిభిఃఉద్ధవంప్రతిభగవత్సత్త్వనిరూపణం - తతోద్వా

శ్రీశుకః || కృత్వాదైత్యవధంకృష్ణస్సరామోయదుభివృత్తః | భువోవతారయద్భరంజవిష్టంజనయన్
కలిమ్ | ౧ | యోకోపితాస్సుబహుపాండుసుతాస్సపత్యైర్దుర్మద్యుతహేళనకచగ్రహణాదిభిస్తాన్ |
కృత్వానిమిత్తమితరేతరతస్సమేతాహత్యాన్యపాన్నిరహరత్త్రిభారమీశః | ౨ | భూభారరాజపుత
నాయదుభినిరస్యగుప్తైస్సర్వబాహుభిరచింతయదప్రమేయః | మన్యేవనెననుగతోప్యగతోహిభా

భ్యాంమాసలశ్రీదాదిత్యవమేకత్రింశాధ్యాయైరేకాదశస్కంధస్యప్రవృత్తిః - తస్యచయథామతివ్యాఖ్యానమారభ్యతే - తత్రమాసల
ప్రసంగాథాంపూర్వకస్కంధాథామనువదతిశ్లోకద్వయే || కృత్వేతి || అవతారయదిత్యత్రఅదాగమోద్రప్తవ్యః అవతారయన్జవిష్టం
వేగవత్తమమతిశీఘ్రంహింసాపర్యవసాయిసమిత్యధః - కలింకలహం || ౧ || వితద్వివృణోతి || యఇతి || సపత్యైర్దుర్మద్యుతహేళనకచగ్రహ
పితాఃకోపంకారితాః - సుబహుయథాభవతితథాబహువారానిత్యధః - తదేవాహ - దుర్యోతహేళనకచగ్రహణాదిభిరితి - దుర్యోత
తంకపటద్యుతం - హేళనమవజ్ఞా - కచగ్రహణందుశ్శాసనైద్రౌపద్యాఃకేశాకషణం - ఎతానిఅదిత్యేషాంగరదానజతుగృహదహ
నాదీనాం - తైఃకృత్వాయోకోపితాఃపాండుసుతాః - తాన్నిమిత్తంకృత్వాఇతరేతరతః - ఉభయోఃపక్షయోఃసమేతామిలితాన్స
పాహత్యాక్షిణేభారంనిరహరన్జహర - యద్వా-యోకోపితాఃయైశ్చకోపితాఃతాఇతరేతరతఃపరస్పరంనిమిత్తంకృత్వైత్యన్వయః - య
తుప్రకటానైత్యాఃపూతనాదయఃతాస్వయమేవహతవా - యేతుప్రలంబాదయఃతాబలైశ్శుతవా - యేతుబాంధవచ్ఛద్దనా
స్థితాఃతైత్యాఃతాపరస్పరంనిమిత్తంవిధాయయదుభిభూతయిత్వాభూభారమపాకృతవానిత్యధః || ౨ || అపిచ || భూభారేతి || అన్యా
శ్చభువోభారభూతాఃరాజపుతనాఃరాజ్ఞాంపుతనాఃసేనాః - రాజ్ఞైఃపైషాంపుతనాశ్చేతివా - స్వబాహుభిఃగుప్తైఃపరిక్షితైఃయదుభిని
వాహదిచ్ఛలైనిరస్యహత్వా - బాహుభిరితిబహువచనం - వస్తుతశ్చతుర్థాభిప్రాయేణ - నన్వేషం శ్రీకృష్ణశ్రీకీర్తితీర్థాత్వాద

నాఃకిమితస్తైస్సప్రహృత్యంతి - తత్రాహ - అప్రమేయః - ప్రమాదుమశక్యః - ఏవంభూతాః - పరికల్పితమశక్యత్యర్థః - చింతామేవా
హ - మన్యతే - సన్వితివితకే - అవనెభూతమేథా - రోయద్యపిలోకప్రతీత్యాగతః - తథాన్యగతవిషమన్యే - యన్యస్మాత్ - అవిషహ్యంసోధుమ
శక్యం - యదవంతులమిన్యసేనస్యవంశతాన్వయంహననమనుచితమితిసూచితః || ౩ || తహి - దమప్యన్యైశ్చాత్మతాంత్రాహ || నెతి ||
అన్యతః - ఇంద్రాదిభ్యోపియాదవకులస్యసరిభవస్తిరస్థారోనభవేత్ - కుతః - మత్సంశ్రయస్యఅహమేవసంశ్రయాయస్యతస్య కించ - విభ
వోన్నహనస్యవిభవైః - గజరథతురగపదాతిభిః - ఉన్నహనస్యఉచ్చృంఖలస్య - యదా - తహి - దంకిమితిసంహతావ్యంత్రాహ - వి
భవోన్నహనస్యేతి - తస్మాదేవంకరిష్యామిత్యాహ - అంతఃకలిమితి శాంతింశకుండలైమిడపైమ్యామి - వతా - మానసేమిన్యే - వతా - మానవ
ద్యాతదనంతరంథామశ్రీవైకుంఠాఖ్యంఉపైమ్యామిత్యర్థః || ౪ || ఏవమితి || వ్యవసీతః - కృతనిశ్చయః - సంజప్తా - ఉపసంహృత
వా || ౫ || తదేవంస్వావతారప్రకాశనంసవణంసంపాద్యస్వలోకంజగామత్యాహ - శ్లోకద్వయేన || స్వమూర్త్యేతి || లోకానాం
లావణ్యస్య నిర్దుక్తిత్యాగః - యాయామకేత్యలోకానాంలావణ్యంనాస్తీత్యర్థః - యదా - లోకేభ్యోలావణ్యస్యసిముక్తిదానంయ
తఃయత్సంపకేతాలోకాః - లావణ్యవంతోభవంతీత్యర్థః - తయా - స్వమూర్త్యాశ్చ శాంతోచనమాచ్ఛిద్యతకృష్య - తతోన్యస్యావలో
కసేలోచనస్యాప్రసృతైః - తథాన్యగీభిః - తాః - గిరిః - స్థరతా - చిత్రం - చాచ్ఛి - తథాపదైః - తత్రతత్రాంకితైః - తానిపదాని - ఈక్షతా
మీక్షమాణానాం అన్యతా - గమనాది - కాః - క్రియాశ్చాచ్ఛిద్య - తదానీంతనానాంసవే - షాంచక్షురాదిప్రవృత్తిః - స్వేకనిష్ఠః - కృత్యైత్యర్థః ||
౬ || కించ || అచ్ఛిద్యతి || ఇతఉపరిజసిష్యమాణీనాంచసర్వేషాంసంసారతారణయకౌపుభివ్యాంశోభనాః - కవీనాంశ్లోకాః - సుశ్లోకాః - యస్యాం
తాం - స్వకీర్తి - వితత్యవిస్తా - అనయ - కీర్త్యా - అంజసాసుభైవనుశ్చితంతమః - సంసారాఖ్యంతరిష్యంతీత్యభిప్రేత్య ఈశ్వరః - స్వప

రొయద్యాదవంతులను హూరివిషహ్యమాస్తే || ౩ || నైవాన్యతఃపరిభ పౌన్యభవేత్తథంచిన్త్యన్త్రయ
స్యవిభ పౌన్నహనస్యనిత్యమ్ | అంతఃకలింయదుకులస్యవిభాయవేణుస్తంబస్యవహ్నిమివశాంతిముపైమి
ధామ || ౪ || ఏవంవ్యవసీతోరాజానత్యసంకల్ప ఈశ్వరః | శాపవ్యాజేనవిప్రాణాంసంజప్తాస్సకు
లంకిభుః || ౫ || స్వమూర్త్యాలోకలావణ్యనిర్దుక్త్యాలావనంనృణామ్ | గీభిస్తాస్త్ర రతాంచిత్రంసదై
స్తా నీక్షతాంక్రియాః || ౬ || అచ్ఛిద్యకీర్తింసుశ్లోకీవితత్య హ్యంజసానుకా | తమోవయాతరిష్యంతీ
త్యగాత్సవదమీశ్వరః || ౭ || రాజా || బ్రహ్మణ్యానాంవదాన్యానానిత్యంవృద్ధోవసేవినామ్ | విప్ర శా
పఃకథనుభూద్యౌష్ణీనాంకృష్ణచేతసామ్ || ౮ || యన్నిమిత్తస్సవైశాపాయాదృశోద్విజనత్తనః | కథమేకా
త్మనాంభేదపతత్సర్వంవదస్వమే || ౯ || శ్రీశుకః || విభ్ర ద్వపుస్సకలసుందరసన్నివేశంకర్తాచగభువి
సుమంగళ మాప్తకామః | ఆస్థాయధామ గమమాణఉదారకీర్తిస్సంహతుః మైచ్ఛతకులంస్థితకృత్య శే
షః || ౧౦ || కర్తాణిపుణ్యనివహానిసుమంగళౌనిగాయజ్జగతలిమలాపహరాణి కృత్వాకా లాన్తనానివస
తాయదుదేవగేహపిండారకంసమగమమునయోనిస్సృష్టాః || ౧౧ || విశ్వమిత్రో సితఃకణ్ఠోదుర్వాసా

దంతిగాత్స్వస్థానంక్రీవైకుంఠమగాత్ || ౭ || అబ్రహ్మణ్యభ్యః - అదాత్మభ్యోవాఅసేవకేభ్యోవావిప్రాః - కుప్యంతివృష్ణయస్తు సతథేత్యాహ ||
బ్రహ్మణ్యానామితి || కాపేజాతేపిక్రష్ణచేతసాంకథమభూత్తథంప్రాచురభూదిత్యర్థః || ౮ || అతః - స్వప్తస్యనిమిత్తస్యాభావాన్నిమిత్తాంతరం
పుచ్ఛతి || యన్నిమిత్తఇతి || ఏకాత్మనాంఏకచిత్తానాంకథంభేదః - కలహః || ౯ || ఈశ్వరేచ్ఛేవాత్రనిమిత్తమితిపరిహరతి || విభ్రదితి || స
కలానాంసుందరవస్తూనాంసన్నివేశోవిన్యాసవిశేషయస్త్రితర్వపుణ్యభ్రాత - తహి - కిమితిసందర్భాద్విషయపరః - స - సుమంగళం
కమాచరత్ - తత్త్రింకయాపికామనయా - స - అస్తకామః - తహి - కిమితికర్తాచరతి - ధామద్యారవత్యాఖ్యంగృహమాస్థాయ ఆశ్రిత్య
రమమాణః - గృహేరమమాణాకర్తప్రాహయతుమిత్యర్థః - సనుకిమాప్తకామస్య గృహారత్యాగిర్భివాతత్రాహ - ఉదారకీర్తిః - ఉ
దారావిపులాకీర్తియస్యసః - కీర్తివితానాభామిత్యర్థః - వివంపరమైశ్వర్యవతామానోపిస్వకులంసంహతుః - స్తేచ్ఛత్ - కస్యపి తో
స్త్రాహ - స్థితకృత్యశేషః - తః - కృత్యేభూభారహరణేశేషయస్యసః || ౧౦ || ఈశ్వరచ్చమోద్ధితంబ్రహ్మశాపః - మిత్తంపక్షమాహ || క
మాణీతి || కమాభామాహూతాః - కమాణిక్రత్వా - సృష్టాః - మునయః - పిండారకంసమగమమ్మిత్యన్వయః - పిండారకం - నామతతోనాని
యారేతీభావిశేషంనిస్సృష్టాః - ప్రస్థాపితాః - పుర్వజ్ఞోక్తాముదారకీర్తాంవిప్రణ్యౌకర్తాణివిశిష్ట - పుణ్యనివహానీత్యాదిప్రీతిః - ప
దైః - కానినిదశ్యమేధాదీనికమాణిపుణ్యమేవజనయంతి - పుత్రో - పుత్రాలనాదీనితత్తాలపఖిషేః - కువణంతి - ద్వాదశాబ్దాదిప్రాయశ్చిత్త
రూపాణిపాపమేవహరంతి - ఎతానితుసవణతోముఖ్యానీత్యాహ - పుణ్యనివహానీ - కీర్తినాదినాపుణ్యానినితరాంపహంతి - ప్రాసయంతి
తి - తథాసుమంగళాని అతిసుఖాత్త - కాని - గాయతోజగతః - కలిమలాపహరాణిచకృత్వా - మునిప్రస్థాపనెహతుః - కలాత్మనాసంహరక
రూపేణ - యదుదేవగేహపిండారకంసద్వినివసతాస్వకులంసంజిహ్వాతేత్యర్థః || ౧౧ || మునీనాహ || విశ్వమిత్రఇతి || ౧౨ || శ్రీదం

తథా|| ఉపసంగృహ్యపాదగ్రహణంకృత్వా|| ౧౩|| ప్రశ్నప్రకారమాహ|| విషేతి|| హేలమోఘదశనాఃవిప్రాఃవిషాంతవత్త్విగ
భాణీవఃయష్టాన్సాక్షాత్ప్రప్టుంవిలజ్జితీలజ్జమానాఅస్తన్తుభేనపుచ్చతిప్రసోష్యంతీఆసన్నప్రసవాకింస్విత్సంజనయిష్యతికన్యాం
వాపుత్రంవాతప్రబ్రూత|| ౧౪|| వివమితి|| ప్రబ్రూతఃఅపహసితాఃవంఽతాఇతివా|| ౧౫|| తథా|| తస్మిన్నదరే ఆయస్త్వయంలాహ
మయః|| ౧౬|| కిమితి|| మందభాగైఃసఃఅస్మాభిఃకిమేతత్ప్రశం-సఃఅస్మాజనాఃకింవదిష్యంతీతివిహ్వలితాస్సంతఃముసలమాదా
యగృహంయయుః|| ౧౭|| తమితి|| సాక్షాత్ప్రసేనాయనతశ్రీకృష్ణాయ|| ౧౮|| ౧౯|| తమితి|| ఆముకఃఉగ్రసేనః-సాపిశ్రీకృష్ణమ
పుష్టైవప్రాప్యత్ప్రక్షీప్తవాఆస్యమువలస్యమాణీక్రియమాణస్యయదవశేషతంలోహంతచ్చప్రాప్యత్|| ౨౦|| కశ్చిదితి|| తర
తైఃతరంగైః|| ౨౧|| మత్స్యఇతి|| అనైవమత్సైవస్సహ-శల్యశరాగై|| ౨౨|| భగవానితి|| జ్ఞాతాఃసర్వేఅథాఃయేనసః-
ఈశ్వరోపిసమర్థోపిసాన్యథాకతుఃసైచ్చత్-కింతుఆస్యమోదతయతఃకాలరూపీ|| ౨౩|| ఇతిభావాధాదీపికాయం-ప్రథమా

భృగురంగిరాః| కాశ్యపావామదేవౌత్రిర్వసిష్ఠోనారదాయః|| ౧౨|| క్రీడంతస్తానుపవ్రజ్యకుమారా
యదునందనాః| ఉపసంగృహ్యపప్రచ్ఛరవిసీతావిసీతవత్ || తెవేషయితావస్త్రీవేషైస్సాంబంజాంబ
వళీసుతమ్|| ౧౩|| పశాపుచ్చతిసౌవిప్రాఅంతర్వత్సృసితేక్షణాప్రప్టుంవిలజ్జితీయుష్టాప్రబ్రూతా
మోఘదశనాః|| ప్రసోష్యంతీపుత్రకామాకింస్విత్సంజనయిష్యతి || ౧౪|| ఎవంప్రలభ్యామునయస్తా
నూచుఃకుపితాన్యప | జనయిష్యతిసౌమందాముసలంకులనాశనమ్|| ౧౫|| తెతచ్ఛ్రుత్వాతిసంత్రస్తావి
ముచ్యసహసోదరమ్ | సాంబస్యదదృశుస్తస్మిన్ముసలంఖల్వయన్త్యయమ్|| ౧౬|| కింకృతంమందభాగై
నఃకింవదిష్యంతీమోజనాః | ఇతివిహ్వలితాగృహమాదాయముసలంయయుః|| ౧౭|| తంచాపనీయసద
సిపరిన్థానముఖశ్రియః | రాజ్ఞాఆవేదయాంచగ్రుస్తర్వయాదవసన్నిధౌ || ౧౮|| శ్రుత్వామోఘంవి
ప్రశాపందృష్త్వాచముసలంన్యప | విస్మితాభయసంత్రస్తాబభూవుద్వారకౌకసః || ౧౯|| తంచూణా
యితాముసలంయదురాజస్సఆహుకః | సముద్రసలిలేప్రాప్యల్లాహంచాప్యావశేషితమ్|| ౨౦|| కశ్చి
న్మతోస్యగ్రసీల్లోహంచూణానితరతైస్తతః | ఊహ్యమానానివేలాయాంలగ్నాన్యాసకిలేరకాః||
౨౧|| మత్స్యగృహీతోమత్స్యఘృజ్జాలైరన్వైస్సహాణవే | తస్యోదరగతంలాహంసశల్యలుభ
కొకరోత్ || ౨౨ || భగవాన్జ్ఞాతసర్వాథఈశ్వరోపితదన్యథా | కతుఃసైచ్చత్ప్రశాపంకాల
రూప్యన్వమోదత|| ౨౩|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ప కాదశస్తంధే-ప్రథమోధ్యాయః. * * * * *

శ్రీ శుకః|| గౌవిందభుజగుప్తాయాంద్వారవత్యాంకురూద్వహా| అవాత్సీన్నారదోభీష్ణంకృష్ణోపాసనలాల
సః|| ౧|| కొనురాజన్నింద్రియవాన్ముకుందచరణాంబుజమ్ | నభజేత్సర్వతోమృత్యురుపాస్యమమరొ
త్తమైః|| ౨|| తమేకదాతుదేవషింవసుదేవౌగృహగతమ్ | అవి తంసుఖమాసీనమభివాద్యేదమబ్ర
వీత్ || ౩|| వసుదేవః|| భగవత్భవతోయాత్రాస్వస్తయేసర్వదేహినామ్ | కృపణానాయథాపిత్రో
రుత్తమశ్లీకవత్సనామ్ || ౪|| భూతానాందేవచరితంఽఖాయచసుఖాయచ | సుఖాయైవహిసాధూ

ధ్యాయవ్యాఖ్యా|| * * * * *
జ్ఞో|| ద్వితీయేనిమిజాయంతసంవాదేనాహనారదః | ధర్మాభాగవతాభక్త్యావసుదేవాయపుచ్చతే|| గౌవిందేతి|| ఆభీష్ణం పునఃపునః
ప్రసాపితోపిఅవాత్సీదిత్యథః-సమనారవస్యరక్షాదిశాపానైకత్రవాసస్సంభవతీత్యాశంక్యాహ-గౌవిందభుజగుప్తాయామితి-
నతస్యాంబ్రహ్మశాపప్రభావఇత్యథః-కృష్ణపాసనేలాలసమాత్మక్యంయస్యసః|| ౧|| యద్భజనముక్తానామపీదృశమాత్మక్యంతం
కౌనునామసభజేదిత్యాహ|| కోవ్యేతి|| ఇంద్రియవానితి-ఇంద్రియవత్త్వమేవఅధికారివిశేషణమిత్యథః-సర్వతఃసర్వేషుపి-లా
కేషుమృత్యుయాన్యసః|| ౨|| భగవన్నీతి|| యథాపిత్రోయాత్రాఆగమనంఅపత్యానాంస్వస్తయేమంగళాయ-యథాచఉత్తమశ్లీక
స్యవత్సనాం మహతాంయాత్రాకృపణానాంస్వస్తయే-తథాభగవద్రూపస్యభవతోయాత్రాసర్వదేహినాంస్వస్తయేభవతి || ౪||
కించ-దేవైరపిమహతాముపమానమనుచితమిత్యాహ || భూతానామితి || భూతానాందేవచరితమతిప్రహ్మ్యదినాదుఃఖాయభవతి-త్వగ్న

శాంత్యయాసదృశానాంత్యతః ఆత్మనిమగ్నసియేషాంతేషాం ॥ ౫ ॥ కించనుభవంకర్మంతాపిదేవాః భజనానుసారేణకర్మంతి - సతథాసా
ధవత్వాహ ॥ భజంతీతి ॥ ఛాయేవ - యథాపురుషాయావత్త ర్నితావదేవతస్య ఛాయాపి - తథాకర్మసచివాః కర్మణసహాయాః ప్రాణినాం
కర్మానుగుణప్రవృత్తయః ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మన్మితి ॥ తదేవంయద్యపిభవతః ఆగమనమాత్రేనైవవయంకృతాథాన్తథాపిపుచ్చామః - తవేతి
తవయైథామైః ప్రసన్నోభగవాన్తానిత్యథా ॥ ౭ ॥ సయత్వత్తోపికిమన్యోభగవత్ప్రసాదపాత్రమస్తితత్రాహ ॥ ఆహమితి ॥ భువిప్ర
జాథామపూజయంపుత్రలాభప్రయోజనస్సౌపూజితవాక్కిలెతి - సూతిగృహభగవదుక్తమనుస్మరతి ॥ ౮ ॥ యథేతి ॥ ఆతోయథాము
చ్యేమహి - తథాసః ఆస్మాకాధిశన్తేః శిక్షయ - విచిత్రాణివ్యసనానియస్తి తస్మాత్సంసారాత్ - తథావిశ్వతః సర్వతోభయంయస్తి త
స్మాత్ - భవద్భిహేతుభూతైః - అంజసాఅనాయాసేన - అథాసాయేత్ ॥ ౯ ॥ రాజన్మితి ॥ హరెగుణజైవణానియత్యేనప్రస్తుతైః సం
స్కారితోహరి రితిప్రీతాదేవపిస్తమాహ ॥ ౧౦ ॥ ప్రీతిమావీక్ష్య రోతిత్రిభిః ॥ సమ్యగితి ॥ పుచ్చసేపుచ్చసి - విశ్వపావనాన్సర్వేశోధకాన్ ॥
౧౧ ॥ శ్రుతఇతి ॥ ఆదృతః ఆస్తిక్యేనగృహీతః - అనుమోదితః పైః ॥ త్రియమాణః సంస్తుతః - సద్ధర్మభాగవతోధర్మః - దేవవసుదేవత్య

నాంత్యదృశామమృతాత్మనామ్ ॥ ౫ ॥ భజంతీయేయథాదేవాదేవాఅపితథైవతాన్ ॥ ఛాయేవక
ర్మసచివాసానిధిపూదీనవత్సలాః ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మంస్తథాపిపుచ్చామోధర్మాభాగవతాంస్తవ ॥ యాన్
శ్రుతావశ్రద్ధయామత్యోముచ్యతేసర్వతోభయాత్ ॥ ౭ ॥ అహంకిలపురానంతంప్రజాథాంబువిము
క్తిదమ్ ॥ అపూజయంనమోక్షాయమోహితోదేవమాయయా ॥ ౮ ॥ యథావిచిత్రవ్యసనాద్భవద్భివి
శ్వతోభయాత్ ॥ ముచ్యేమహ్యంజనైవాథాతథానశ్శాధిసువ్రత ॥ ౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ రాజన్మైవంకృతప్ర
శ్లోవసుదేవేనధీమతా ॥ ప్రీతస్తమాహదేవపిహేరెస్సంస్కారితోగుణైః ॥ ౧౦ ॥ నారదః ॥ సమ్యగ్
తద్యవసితంభవతాసాత్వతషభాయత్పచ్చసేభాగవతాధర్మాంస్తవవిశ్వపావనాన్ ॥ ౧౧ ॥
శ్రుతోనుపరితోధ్యాతఆదృతోవానుమోదితః ॥ సద్యఃపునాతినద్ధర్మోదేవవిశ్వద్రుహిపిహి ॥ ౧౨ ॥
త్వయాపరమకల్యాణఃపుణ్యశ్రవణకీర్తనః ॥ స్కారితోభగవానద్యదేవోనారాయణోమమ ॥ ౧౩ ॥ అ
త్రాపుయదాహరంతీమమితి హాసంపురాతనమ్ ॥ ఆషాభాణాంచసంవాదంవిదేహస్య మహాత్మనః ॥
౧౪ ॥ ప్రియవ్రతోనామసుతోమమోసాన్స్వయంభువస్యయః ॥ తస్యాగ్నిధ్రువ్రతోనాభియుషభస్త
త్పుతస్త్వతః ॥ ౧౫ ॥ తమాహుర్వాసుదేవాంశంమోక్షధర్మవివక్షయా ॥ అవతీర్ణంసుతశతంతస్యా
సీద్రుష్టాపారగమ్ ॥ ౧౬ ॥ తెషాంవైభరతోజ్యేష్ఠోనారాయణపరాయణః ॥ విఖ్యాతంవషణ్మేతద్య
న్నామ్నాభారతమచ్ఛతమ్ ॥ ౧౭ ॥ సభుక్తభౌగాంత్యకైవమాంసిగతస్తపసాహరిమ్ ॥ ఉపాసీన
స్తత్పదవీంలభేవైజన్మభిప్రీభిః ॥ ౧౮ ॥ తెషాంనవనవదీప్వపతయోస్యసమంతతః ॥ కర్మతంత్రప్రణేతా
రపకాశీతిద్విజాతయః ॥ ౧౯ ॥ నవాభవన్మహాభాగామునయోహ్యథాశంసినః ॥ శ్రమణావాతరశ
నాఆత్మవిద్యావిశారదాః ॥ ౨౦ ॥ కవిహారిరంతరిక్షఃప్రబుద్ధఃపిప్పలాయనః ॥ ఆపిహూయాత్రోద్రమీ
శశ్చచమనఃకరభాజనః ॥ ౨౧ ॥ తపతేభగవద్రూపంవిశ్వంసదసదాత్మకమ్ ॥ ఆత్మసోవ్యతిరేకేణవ

ధాః - యద్వాదేవభ్యోవిశ్వస్తేచక్రహ్యంతియేతాసః ॥ ౧౨ ॥ కించ-త్వయామమమహనుపకారఃకృతత్వాహ ॥ త్వయేతి ॥ పుణ్యేత్ర
వణకీర్తనైయస్యసః ॥ ౧౩ ॥ అత్రేతి ॥ అత్రాపిభగవద్ధర్మనిర్ణయేపి - విదేహస్యనిమేజనకస్య ॥ ౧౪ ॥ ఆషాభాణాముత్పత్తింసాస్య
యాంవిచిచ్యకథయతీస్తప్తభిః ॥ ప్రియవ్రతఇతి ॥ ౧౫ ॥ తమితి ॥ మోక్షధర్మవివక్షయామోక్షధర్మాణింప్రవర్తనెచ్ఛయా - అవతీర్ణంవా
సుదేవాంశమామః - తస్యచబ్రహ్మపారగంవేదపారగంసుతశతమాసీత్ ॥ ౧౬ ॥ తెషామృషభసుతానాంమధ్యేనవయోగీశ్వరాణాంచరి
తంవక్తృంకృతరేషాంచరితంతతోవిచిచ్యాహ ॥ తెషామితి ॥ పితరజనాభంనామవషణం - యస్యనామ్నాభారతమిత్యధ్యుతంవిఖ్యాతమాసీ
త్ - ఎతేనతస్యధర్మాదిరకానిరూపితః ॥ ౧౭ ॥ సఇతి ॥ ఇమాంపుణ్యీంగృహాన్నిగతః హరిముపాసీనః సేవమానస్య ॥ ౧౮ ॥ తెషామితి ॥
వవసుతాః సవదీప్వపతయః - సవానాంబ్రహ్మవతాదిభూఖండానాంపతయః - ఆస్యభారతవషణస్య - ఏకాశీతిసుతాః కర్మమాగణ
ప్రవర్తకాః బ్రహ్మణః ఆసాన్ ॥ ౧౯ ॥ సవేతి ॥ అథాశంసినః పరమాథానిరూపకాః - శ్రమణాః శ్రమవంతః - ఆత్మాభ్యాసకృత
త్రమాత్మధాః - వాతరశనాః దిగంబరాః - ఆత్మవిద్యాహంవిశారదాః నిష్ణాతాః ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ తెషాంపారమహంస్యంచరితమాహ

ద్వాభ్యాం త ఇతి॥ భగవత్ప్రపంచశ్వంపశ్వంతః - సదసదాత్మకంస్థూలసూక్ష్మరూపంతచ్ఛస్వవ్యతిరేకేణపశ్వంతః॥ ౨౨॥ అన్య
హతేతి॥ అన్యహతాలప్రలిహతాఇష్టాభిప్రేతాగతిర్యమంతేముక్తాఃఅనాసక్తాః॥ ౨౩॥ త ఇతి॥ మహత్త్వనోనిమః - వితాయమానం
అనుష్ఠీయమానం - అజినాభేభారతవః॥ ౨౪॥ తానితి॥ యజమానోనిమః - అగ్నయఃఆహవనీయాదయః - విప్రాఃఋత్విగాదయః॥ ౨౫॥
విదేహ ఇతి॥ అభిప్రేత్యజ్ఞాత్వా॥ ౨౬॥ తానితి॥ స్వరుచై వరోచమానానానాభరణాదిప్రకాశైః - బ్రహ్మపుత్రోపమాన ససకాది
సదృశాః॥ ౨౭॥ పరమప్రీత్యాతద్దశనమభినందతిద్వాభ్యాం॥ మన్య ఇతి॥ నమభగవతఃపాషణదానాంకథమత్రోపలభ్యతేత్రాహ-వి
ష్ణురితి - విష్ణుభక్తాఃలోకపావనాయసవత్ప్రపర్యటంతీత్యథః॥ ౨౮॥ మయాదులభం లబ్ధంఅపేయాభాగ్యమిత్యాహ॥ దులభ ఇతి॥
బహవోదేహస్సంభవంతియేమాంతేదేహినోజీవాస్తేషాం-క్షణభంగురోపిమానుషాదపేయాదులభః-పరమపురుషాథ సాధనత్వాత్ - వై
కుంఠఃప్రయోయేషాంతేవైకుంఠస్యప్రీయాఇతివాతేషాందశనం॥ ౨౯॥ అత ఇతి॥ శేఅనఘాఃనిరవద్యాః - భవతఃయుష్మానాత్యం
తికంక్షేమంపుచ్ఛామః - యతఃక్షణాథోపిక్షణిధాకాలభవోపిసత్సంగఃశేవధినిధిః - నిధిలాభే - యథాఅనందోభవతితథాప్రపరమా
నంగఇత్యథః॥ ౩౦॥ తదథంచ॥ ధర్మానితి॥ భాగవతాధర్మాబ్రూత - యదినఃఆస్తాకంశ్రుతయేత్రవజాయ - క్షమంయోగ్యం
భవతి - కథంభూతాః - యైథామైఃప్రపన్నాయభక్తయః - అజాహరిః - ఆత్మానమపిదాస్యతితా॥ ౩౧॥ వివమితి॥ సహసదస్యైః

శ్వంతోవ్యచరణమహీమ్॥ ౨౨॥ అన్యహతేష్టగతయస్సరసిద్ధసాద్యగంధర్వయక్షనరకిన్నరనాగలా
కాః॥ ముక్తాశ్చగంతిమునిచారణభూతనాథవిద్యాధరద్విజగవాంభువనానికామమ్॥ ౨౩॥ తపకదాని
మేస్సశ్రముపాజగ్గుర్యదృచ్ఛయా॥ వితాయమానమృషిభిరజనాభేమహత్త్వనః॥ ౨౪॥ తాదృష్టే
సూర్యసంకాశామహాభాగవతాన్యప॥ యజమానోగ్నయోవిప్రాస్సర్వపసౌపతస్థిరే॥ ౨౫॥
విదేహస్తానభిప్రేత్యనారాయణపరాయణాః॥ ప్రీతస్సంపూజయాంచత్రైఆసనస్థాన్యథాహతః॥
౨౬॥ తానోచమానాస్వరుచాబ్రహ్మపుత్రోపమాన్యప॥ పప్రచ్ఛపరమప్రీతఃప్రశ్రయావన
తోన్యపః॥ ౨౭॥ విదేహః॥ మన్యేభగవతస్సాక్షాత్పాషణదానౌమధుద్విషః॥ విష్ణోభక్తాహిలో
కానాంపావనాయచరంతిహి॥ ౨౮॥ దులభోమానుషోదేహుదేహినాంక్షణభంగురః॥ తత్రా
పిదులభంమన్యేవైకుంఠప్రియదశనమ్॥ ౨౯॥ అత ఆత్యంతికంక్షేమంపుచ్ఛామోభవతోనఘాః॥
సంసారెస్త్విక్షణాథోపిసత్సంగశ్శేవధిన్యథామ్॥ ౩౦॥ ధర్మాభాగవతాబ్రూతయదినశ్రు
తయోక్షమమ్॥ యైఃప్రసన్నఃప్రపన్నాయదాస్యత్యాత్మానమవ్యజః॥ ౩౧॥ నారదః॥ ఏవంతేనిమినా
వృష్టావసుదేవమహత్తమాః॥ ప్రతిపూజ్యాబ్రువన్ప్రీత్యాసదస్యత్విజంన్యపమ్॥ ౩౨॥ కవిః॥ మ
న్యేకుతశ్చిద్భయమచ్యుతస్య పాదాంబుజోపాసనమత్రనిత్యమ్॥ ఉద్విగ్నబుద్ధైరసదాత్మభావాద్వి
శ్వాత్తనాయత్రనివతతేభిః॥ ౩౩॥ యేవైభగవతాప్రాక్తాఉపాయాత్మలబ్ధయోఅంజఃపుంసామ
విమహంవిద్ధిభాగవతాహితాః॥ ౩౪॥ యానాస్థాయనరోరాజన్ప్రమాద్యేతకహింబత్॥ ధా
వన్నిమీల్యవానైత్రైస్థలైస్సవతేదిహ॥ ౩౫॥ కాయేనవాచానునసేంద్రియైర్వాబుద్ధ్యాత్మనావా

ఋత్విశ్చిశ్చవతమానం - తెపిభగవద్ధమత్ప్రవణపరాబహుపురిత్యథః॥ శ్లో॥ భగవద్ధర్మతద్భక్తమాయతత్తరణినిచ॥ బ్రహ్మకర్తావ
తారహాభక్తప్రాప్యయుగక్రమాః॥ జ్ఞాతుం త్రమేణకృతవాన్నపప్రశ్నాన్నిమిసవ॥ పితైకసోత్తరంప్రాచుఃకవిముఖ్యామునీశ్వ
రాః॥ ౩౨॥ ప్రథమమాత్యంతికంక్షేమంకథయంతి॥ మన్య ఇతి॥ నకుతశ్చిద్భయం యస్తాత్తదకుతశ్చిద్భయం పాదాంబుజోపాసనంఅత్ర
సంసారమన్యే - అసదాత్మభావాత్అసతిదేహాదా వాత్తభావనాఅతఃనిత్యంసర్వదాఉద్విగ్నబుద్ధైఃపుంసఃవిశ్వాత్తనాసవత్థానిశ్శేషం
యత్రపాదాంబుజోపాసనైభీనివతతేతత్॥ ౩౩॥ భాగవతధర్మలక్షణమాహ॥ య ఇతి॥ మన్వాదిముఖేనవణిత్రమధర్మానుక్త్యా అతిర
హస్యత్వాత్స్వముఖేనైవభగవతా అవిదుషాంపుంసాం అంజఃసుఖేనైవ ఆత్మలబ్ధయేవైఉపాయఃప్రాక్తాః - తాభాగవతాధ
ర్మాత్॥ ౩౪॥ అంజఃపదనోక్తంసుకరత్వంవివృణోతి॥ యనితి॥ యాఆస్థాయఆశ్రిత్యయాగాదిప్సివనప్రమాద్యేతవిష్టేన
విహన్యేత - కించ-నిమీల్యనైత్రైభావన్నపి ఇహ ఎమభాగవత ధర్మోమనస్థలత్ - నిమీలనంనామాత్రాజ్ఞానం - యథామః॥ శ్లో॥ శ్రుతి
స్మృతిఉభేనైత్రైవిప్రాణాంపరికీర్తితే॥ వికేన వికలఃకాణోద్వాభ్యామంధఃప్రకీర్త్యతే॥ ఇతిజ్ఞాత్వాపీత్యథః - యథావదన్యాసస్థా
నమతిక్రమ్యగతిథావనం - తద్వరాత్రాపికంచిత్తించిదతిక్రమ్యఅతిశీఘ్రముమస్థానంథావనం - తథాఅమస్థితస్సన్నపినసలత్ - ప్రత్య
వాయాసస్యత్ - తథానపతేథలాన్నశ్రశ్యేత్॥ ౩౫॥ నమతేతేభాగవతాధర్మాః॥ నారాయణాపితాసనవత్కర్తాగ్యపీత్యాహ॥ కా

యేనైతి॥ ఆత్మనాచి తైస - అహంకారేణవా - అనుసృతాయఃస్వభావఃతస్మాత్ - అయమధః - సకేవలంవిధితఃకృతమేవేదీనియమఃస్వభా
వానుసారిశాకికమపీతి - తథాచ భగవద్గీతాసు॥ శ్లో॥ యత్త రోషయదశ్చా సీయజ్జుహోషదదాసియత్ । యత్తపస్యసికోంఠేయతత్తురుష్యమ
దపణమితి - యద్యా - సమకాయదీనామేవకర్తనాత్సగత్యాశంక్యాహ - అథ్యాసేనానుసృతాత్ బ్రాహ్మణత్వాదీస్వభావ ద్యద్వత్
రోశీత్యధః - తత్సకలంపరస్తైపరమేశ్వరాయనారాయణాయేతిసమపణయేత్ - తథాసతిసకలమపికర్త భాగవతోధర్మోభవతీతిభావః॥
౩౬॥ సనుకిమేవంపరమేశ్వరభజనై - అజ్ఞానకల్పితభయస్వజ్ఞానై కనివత్సకత్వాదిత్యాశంక్యాహ॥ భయమితి॥ యతోభయంతన్నాయ
యాభవేత్ - అతఃబుద్ధోబుద్ధిమాతమేవఅభజేత్ - సనుభయం దేహభినివేశతోభవతి - సచదేహాహంకారతః - సచస్వరూపాస్సరణాత్ -
కిమత్రతస్యమాయాకరోశీత్యత ఆహ - ఈశాదపేతస్యేతి - ఈశవిముఖస్యతన్నాయయాఅస్త్పత్తిఃభగవతఃస్వరూపాస్ఫూరితః - తతోవిప
యానోదేహోస్తీతి - తతోద్వితీయాభినివేశాద్భయంభవతి - ఏవంహిప్రసిద్ధంతాకికీప్వపిమాయాసు - ఉక్తంచభగవతా॥ శ్లో॥ దైవీహ్య
మగుణమయీమమమాయాదురత్యయా । మామేవయే ప్రపద్యంతేమాయామేతాంతరంతిత్యతి - ఏకయా అవ్యభిచారిణ్యాభక్త్యాభజేత్ - కిం
చ - గురుదేవతాత్తాగురురేవదేవతా ఈశ్వరఃఆత్మా ప్రేక్ష్యయస్యతథాదృష్టిస్సన్నిత్యధః॥ ౩౭॥ సనువిషయవిషీ ప్రచిత్రస్య కుతః
అవ్యభిచారిణీభక్తిస్సంభవతికుతస్తరా మ భ యమితి శంకాయంసతావద్విషయోనామవాస్తవోస్తి - కింతుమనో విలాసమాత్రం - ఆ
తామనోనియమనైభజనాదభయంస్యాదిత్యాహ - అవిద్యమానత్యతి - ద్వయః దైవతప్రపంచఃవిషఃప్రాగవిద్యమానోపిఅవభాసతేప్రకాశ
తేధ్యాతుఃపుంసఃధియామనసా - స్వప్నశ్చమనోరగశ్చయథేత్యధః - తత్తస్మాత్కర్తాణిసంకల్పయతి - ఏకల్పయతిచ - యస్తస్సన్నిరుం
ధ్యాత్ నియచ్ఛేత్తతశ్చైచకయాభక్త్యాభజనాదభయంస్యాదిత్యధః॥ ౩౮॥ వితదత్యంతాశక్యమిత్యాశంక్యసుగమంమాగమాహ॥ శ్మ

నుసృతస్వభావాత్ । కరోతియద్యత్సకలంపరస్తైనారాయణాయేతిసమపణయేత్॥ ౩౬॥ భయం
ద్వితీయాభినివేశతస్సాన్యదీశాదపేతస్యవిపర్యయోస్త్పత్తిఃతన్నాయయాతోబుధఅభజేత్తంభక్తైక
యేశంగురుదేవతాత్తా । ౩౭॥ అవిద్యమానోప్యవభాసతేద్వయోధ్యాతుధియాస్వప్న మనోర
థాయథాతత్తర్కసంకల్పవికల్పకంమనోబుద్ధోనిరుంధ్యాదభయంతతస్సాన్యత్ । ౩౮॥ శృణ్వీసు
భద్రాణిరథాంగపాణేజన్మానికర్తాణిచయానిలోకే । గీతానినామానితదధికానిగాయన్విలజ్జోవి
చరేదసంగః॥ ౩౯॥ ఏవంవృతస్వప్రియనామకీర్త్యాజాతానురాగోదృతచిత్రఉచ్చైః । హసత్యసా
రోదితిరౌతిగాయత్యుత్తాదవన్నత్యతిలోకబాహ్యః॥ ౪౦॥ ఖంనాయమగ్నింసలిలంమహీంచజ్యో
తీంషిసత్త్వానిదిశోమ్రమాద్రీః । సరిత్యముద్రాంశ్చహరేశ్వరీరంయత్త్రించభూతంప్రణమేదనన్యః॥
౪౧॥ భక్తిఃపరేశానుభవోవిరక్తిరన్యత్రచైషత్రికపకకాలః । ప్రపద్యమానస్య యథాశ్చ తస్సాన్య
త్తుష్టిఃపుష్టిఃకుండపాయోనుఘాసమ్॥ ౪౨॥ ఇత్యచ్యుతాంఘ్రింభజతోనువృత్త్యా భక్తివిరక్తిభా
గవత్ప్రబోధః । భవంతివై భాగవతస్య రాజస్తతఃపరంశాంతిముపైతిసాత్మాత్॥ ౪౩॥ నిమిః॥ అథభా

ణ్యన్పితి॥ తదధికానితాన్యేవజన్మానికమాణిచాధోయేషంతాని - ఏతాన్యపిసాకల్యేనజ్ఞాతుమశక్త్యానీత్యాశంక్యాహ - యాని
లోకేగీతానిప్రసిద్ధాని - తానిశృణ్వీగాయంశ్చవిచరేత్అసంగఃనిస్పృహః॥ ౩౯॥ ఏవంచభజతఃసంప్రాప్తప్రేమలక్షణభక్తియోగ
స్యసంసారధర్మాతీతాంగతిమాహ॥ ఏవమితి॥ ఏవంవృతఃవృత్తయస్యసః - స్వప్రియస్యహరేనామకీర్త్యాజాతః అనురాగఃప్రేమ
యస్యసః - అతఏవదృతచిత్రశ్లథద్ధృయఃకదాచిత్భక్తిపరాజితంభగవంతమాకేయ్యఉచ్చైహాసతి - ఏతావంతంకాలముపేక్షితో
స్తీతిరోదితి - ఔత్సుక్యాద్రౌతిక్రేశతి - హహరేమామనుగృహణేతిఅతిహషేణగాయతి - జితంజితమిన్యేతి - కిండాంభికవత్పరా
స్మతిప్రకాశయితుంస - ఉత్తాదవత్గ్రహగృహీతఇవ - లోకబాహ్యఃవివశః॥ ౪౦॥ కించ॥ ఖమితి॥ సత్త్వానిధూతాని - ఆకాశాదియ
త్కించిచ్ఛృతమాత్రం - తద్ధరేశ్వరీరమితిమత్వాప్రణమేత్ - సంభావనాయాంలిజే॥ ౪౧॥ సన్వియమారూఢయోగినామపిబహుజన్తభిరు
లభాగతిః - సాకథంనామసంకీర్తనమాత్రేణైకస్మిన్నేవజన్తనిభవేదిత్యాశంక్యసద్భ్రాంతమాహ॥ భక్తిరితి॥ ప్రపద్య మానస్యశ్రీ
హరింభజతఃభక్తస్య - భక్తిఃప్రేమలక్షణా - పరేశానుభవఃప్రేమాస్పదభగవద్రూపస్యస్ఫూరితః - తయానివృతస్యతతోస్యత్రగృహది
మవిరక్తిరిత్యేషఃత్రికఃఏకకాలఃభజనసమకాలవివస్యాత్ - యథాఅశ్చతోభంజానస్యతుష్టిఃసఖిం - పుష్టిఃఉదరపూరణం - కుండపాయః
కున్దిపుత్తిశ్చప్రతిగ్రాసంస్యాత్ - ఉపలక్షణమేతత్ - ప్రసిద్ధమపియథాస్యాత్ తద్వత్ - ఏవమేతైకస్మిన్భజనెకించిత్కించిప్రేమా
దిప్రకాశయమానైఅనువృత్త్యాభజతః పరమప్రేమాదిసర్వంజాయతేబహుఘాసభాజనభవపరమతుష్ట్యేతి॥ ౪౨॥ తత్తత్తద్భగవత్ప్రసా

దేవకృతాభోజనవీర్యాహుః || ఇతి || ౪౩ || భాగవతస్య భవంతీత్యుక్తతస్యోక్షణం పుచ్చతి || అథేతి || యథామః - యస్మిన్ భర్తృపరి నిష్ఠితః - యాదృశః యత్స్వభావః - యథాచరతివతః తేభ్యః శ్చైవా - యైశ్చ లింగైభాగవతః ప్రియాభవతి || ౪౪ || యథాగ్రత్యస్య త్రైతరమాహుత్రయేణ || సవభూతేష్వితి || అత్తనః స్వస్య సవభూతేషు భాగవద్భావంబ్రహ్మభావేన సమన్వయం యః పశ్యేత్ - తథాబ్రహ్మరూపే అధిష్టానైరత్తభూతాని చ యః పశ్యేత్ - యదా || ౪౫ || అతత్వాచప్రమాతృత్వాదాత్మాహుపరమాహరితతంత్రైతః - అత్తనస్త్రిహరః సవభూతేషు మౌళికాదిష్టపినియంతృత్వేన వతః మానస్య భాగవద్భావం నిరతియైశ్వర్యమేవ యః పశ్యేత్ - సతుతస్య తారతమ్యంతథాత్మనిహరావేవ భూతాని చ యః పశ్యేత్ - కథంభూతేభాగవతి - అప్రచ్యుతైశ్వర్యాదిరూపే - సపునజడమలిసభూతాశ్రయత్వేన బాహ్యదిప్రసక్త్యావిశ్వర్యాదిప్రచ్యుతం పశ్యేత్ - కింతు - సవత్రపరిపూర్ణం భాగవత్త్వం పశ్యేత్ - భాగవతోత్తమత్యభావః || ౪౬ || ఈశ్వర ఇతి || ప్రేమచమైత్రీచక్రపాచడపేక్షాచతాః - ఈశ్వరదిమచతుషాయః కరోతీసమధ్యమోభాగవతః - ఎవంభూతస్య భేదస్య దశానాత్ || ౪౭ || అచాయామితి || అచాయం ప్రతిమాయం - పూజామీహ తేకరోతి - సతద్భక్తేషు అన్యేషు చ సుతరాంకరోతి - సః ప్రాకృతః - ప్రకృతిః ప్రారంభః అథునైవ ప్రారంభభక్తిః శనైరుత్తమోభవిష్యతీత్యభావః || ౪౮ || పునరప్రభిజ్ఞౌకై రభ్యుహితత్వాదత్తమభాగవతస్యైవ లక్షణమాహ || గృహీత్యేతి || శ్రీవాసుదేవావిష్ణుచిత్తోన గృహ్యతి - తావంతియై రభాగవత్ గృహీత్యాపీత్యపి శబ్దాభావః - ఇదం శ్రీవిష్ణుమాయామయం పశ్యేత్ || ౪౯ || కించ || దేహతి || దేహదినాం సంసారధమైకజన్మాస్య యాదిభిః హరః స్వైత్యా అవిముహ్యమానః సభాగవతప్రధానః - తత్ర దేహస్య జన్మాస్య యా - ప్రాణస్య యుత్ - మనసః భయం - బుద్ధిస్తపః తృష్ణా ఇంద్రియాణాం కృశం

భాగవతంబ్రాతయద్ధర్మోయాదృశోన్మణామ్ | యథాచరతియన్యుతేయైలింగైభాగవత్ప్రియః ||
 ౪౪ || హరిః || సర్వభూతేషు యః పశ్యేద్భాగవద్భావమాత్మనః | భూతానిభాగవత్యాత్మనైషభాగవతోత్తమః || ౪౫ || ఈశ్వరైతదగీ నేషు బాలి శేషుద్విషత్సుచ | ప్రేమమైత్రీకృతోపేక్షాయః కరోతీసమధ్యమః || ౪౬ || అచాయామేవతుహరేః పూజాయ శ్శ్రద్ధయేహతే | సతద్భక్తేషు చాన్యేషు సభక్తః ప్రాకృతస్త్వేతి || ౪౭ || గృహీత్యాపీంద్రియై రభాగవత్ మోక్షన ద్వేష్టిన హృష్యతి | విష్ణోర్నామాయామిదం పశ్యేత్ సవైభాగవతోత్తమః || ౪౮ || దేహేంద్రియప్రాణసుమోధియాంయోజన్మాస్య యః కుద్భయతమకృచ్ఛైః | సంసారధమైకరవిముహ్యమానస్త్వైత్యాహరేభాగవతప్రధానః || ౪౯ || సకామకర్మబీజానాం దృశ్యతేయత్ర సంభవః | వాసుదేవైకనిలయస్సవైభాగవతోత్తమః || ౫౦ || నయస్య జన్మకర్మభ్యాం నవణాశ్రమజాతిభిః | సజ్జతేస్త్విన్నహంభావోదేహేవైసహరేః ప్రియః || ౫౧ || నయస్యస్వస్వః పరత్యగివైష్వాత్మనివాభిదా | సర్వభూతసమశ్శాంతస్సవైభాగవతోత్తమః || ౫౨ || త్రిభువనవిభవహేతవేష్యకుంతస్త్వైరజితాన్మసురాదిభిర్విమృగ్యాత్ | నచలలిభాగవత్పదారవిందాల్లవనిమిషాధామపిస్తవైష్ణవాగ్ర్యః || ౫౩ || భాగవతఉరువిక్రమాంశ్చైశ్చానఖమణిచంద్రికయానిరస్త

శ్రమః తైః || ౪౯ || కించ || నేతి || కామాశ్చ కమాణిచబీజానిచవాసనాః తేషాం - వాసుదేవః వికూనిలయః ఆశ్రయాయస్య సః || ౫౦ || శ్చైవ తత్రాణపరామణోసరహరిర్లక్ష్మీశ్వరః పాతుమామ్ | వితేన గృహీత్యాపీత్యాదిశ్లోకత్రయేణ ద్వైషహపమాహ కామాదిరహితశ్చరతీతి యథాచరతిత్యస్య త్రైతరందత్తం - యైలింగైభాగవత్ప్రియత్యస్య త్రైతరమాహ || నేతి || జన్మసత్తులం - కమతపతిది - జాతయః అనులోమప్రతిలోమజాః మూఢావసిక్తాదయః - అస్మిన్ దేహే - అహంకారరహితైః సత్తులతపతిలింగైః హరేః ప్రియాభవతీత్యభావః || ౫౧ || నేతి || విత్తేషు స్వీయం పరకీయమితి - అత్తనిస్వః పరత్యగి || ౫౨ || కించ || త్రిభువనేతి || త్రిభువనవిభవహేతవేషి త్రైలోక్యరాజ్యలాభాధామపి - వాధామపినిమిషాధామపి - భాగవత్పదారవిందాత్తద్భజనాత్ యోనచలతీసవైష్ణవాగ్ర్యః సమలవాధామాత్రభజనోపరమేచేతావాల్లాభాభవేత్ - అత్తుతోనచలతీతత్రాహ - అక్షంతస్త్వైరితి - భాగవత్పదారవిందతః అన్యత్సారం నాస్తీత్యేవం రూపాఅక్షంతానసగతాస్త్వైరిత్యస్య సః - భాగవత్పదారవిందాదన్యత్సారం నాస్తీత్యేతదపికుతః తత్రాహ - అజితాత్మసురాదిభిర్విమృగ్యాదితి అజితేత్రీకృష్ణేహరావేవ ఆత్మామనఃమేషంతథాభూతైస్సురాదిభిః బ్రహ్మదిగ్విరపిమూలభాత్ - కింతు - కేవలం విమృగ్యాత్ తదపేక్షానుసవభూతస్య తుచ్ఛస్వస్థరక్షణానచలతీత్యభావః || ౫౩ || అపిచ విషయాభిసంధినాచలసంకామేనాపిసంతాపేసలిభవేత్ - సతుభాగవత్ప్రేవానివృత్తానసంభవతీత్యాహ || భాగవత్యేతి || ఉరువిక్రమాచతోలం శ్చైవతయోః శాఖాః ఆంగుళయః - తాసునఖానిచతానిమణయశ్చైవేషాం చంద్రికాతలాదీప్తిస్తయా - నిరస్తః కామాదితాపోయస్మిన్ తస్మిన్ ఉపసీచతాంభజతాంహృదికథంపునఃసః తాపః ప్రభవతి - చంద్రికాదితేసలికాస్య తాపభవనయస్యస్వః పరత్యగిత్వాది నాశ్లోకత్రయేణ యదృశత్యస్య త్రైతరముక్తం వేదితవ్యంబ్రా

భాతభాశబ్దయోవ్యత్యయత్ మనోరథస్వప్నై చాత్మనిసంవిత్రి యాఫలమితియ త్రై విధ్యంతద్యథామిథ్యాతథాఅస్వప్నై జాగరస్వ
త్తనిగ్రాహకాద్యై సై విధ్యంమిథ్యేతి - శేషంపూర్వవత్ - జాగ్రత్స్వప్నయారాగమికస్య యా త్రికస్యబోధస్యసద్భావాత్ మిథ్యాత్వ
మిత్వభావః - ఇత్యామృశ్యో పశామ్యతీతి - వివంవిచారతః కథమనయోమిథ్యాత్వమితిశంకావిరమతీత్యభావః || ౬ || యయేదంనిర్మమవి
భురిత్యుక్తం - తదేవవివృణోతి || విభిరితి || ఆద్యః పురుషః - యయాశక్త్యా - భూతానాం ఆత్మాకారణభూతః - ఎభిః స్వస్మష్టేః మహాభూతై
రుచ్ఛావచానిభూతానిససజ్జా - విషయాభాగవతఇతిచరమశ్లోకపాదస్య ప్రతిశ్లోకమనుషంకః - కిమథాంససజ్జా - స్వమాత్రాత్ ప్ర
సిద్ధయే స్వంమమితే ప్రమమితేయః ఉపాసై సః స్వమాతాతస్యాత్మనోజీవస్యప్రకృష్టయై సిద్ధయే - యద్వా - స్వాంశభూతానాంజీవానాం
మాత్రాప్రసిద్ధయే - విషయభాగాయ - ఆత్మప్రసిద్ధయే మేత్యేత్యభావః - తమక్తంవేదస్తుతే || శ్లో || బుద్ధీంద్రియమనః ప్రాణాజనా
నామసృజత్ప్రభుః | మాత్రాథాంచభవాథాంచఆత్మనైకత్వనాయచేతి || ౭ || ఏవమితి || వివంజీవోపకరణాథాంపంచధాతుభిః మహా
భూతైః సృష్టేనిభూతానిఅంతర్యామిరూపేణప్రవిప్టః - ఏకథామనసా - దశధాతావ్యంద్రియరూపేణ - ఆత్మాసంవిభజ్జా - గుణాత
త్తద్విషయాజ్జుషతేజోషయతీత్యభావః - యద్వా - తమాత్మాసంప్రతిగుణా విభజ్జుషతేప్రియతఇత్యభావః || ౮ || గుణైరితి || సచజీ
వః ఆత్మనాలంతర్యామిణాప్రద్యోతితైగుణజైరింద్రియైః గుణా విషయాభావజానః ఇదంసృష్టంశరీరమాత్మాసంమన్యమానః - ఇ
హశరీరాదౌసజ్జతే || ౯ || కర్మాణీతి || కర్మభిః కర్మేంద్రియైశ్చ - ననిమిత్రానిసవాసనానికర్మాణిమర్శ్య - సుఖేతరంసుఖదుఃఖాత్మకంత

విద్యమాత్మని | యథామనోరథస్వప్న ఇత్యామృశ్యోపశామ్యతి || ౬ || ఏభిభూతానిభూతాత్మామ
హాభూతైర్మహాభుజః | ససజ్జోచ్ఛావచాన్యాద్యస్స స్వమాత్రాత్మప్రసిద్ధయే || ౭ || ఏవంసృష్టేనిభూ
తానిప్రవిప్టః పంచధాతుభిః | ఏకథాదశధాత్మానంవిభజ్జాజుషతేగుణా || ౮ || గుణైగుణానభుం
జానఆత్మప్రద్యోతితైః ప్రభుః | మన్యమానఇదంసృష్టమాత్మానమిహసజ్జతే || ౯ || కర్మాణికమభిఃకు
ర్వసనిమిత్రానిదేహభృత్ | తత్తత్తర్కఫలంగృహ్లాభ్రమతీహసుఖేతరమ్ || ౧౦ || ఇత్థంకర్మగతీగ
చ్ఛబహుభద్రవహాపుమా | ఆభూతసంప్లవాత్సగప్రశయావశ్శుతేవశః || ౧౧ || ధాతూపప్లవ
ఆసన్నైవ్యక్తంద్రవ్యగుణాత్మకమ్ | అనాదినిధనఃకాలోహ్యవ్యక్తాయాపకషణి || ౧౨ || శతవషా
ణ్యనావృష్టిభావిష్యత్యుల్బణాభువి | తత్త్రాలోపచిత్తోష్ణకోలోకాంస్త్రీప్రతపిష్యతి || ౧౩ || పా
తాశతలమారభ్యసంకషణముఖానలః | దహన్నాధ్వశిఖోవిష్వగ్వధాతేవాయునేరితః || ౧౪ ||
సంవతకోమేఘగణోవషణిస్తశతంసమాః | ధారాభిహస్తిహస్తాభిలీయతేసలిలేవిరాట్ || ౧౫ ||
తతోవిరాజముత్సృజ్యనైరాజఃపురుషోన్మప | అవ్యక్తంవిశతేసూక్ష్మంనిరింధనఇవానలః || ౧౬ || వాయు
నాహృతగంధాభూస్ఫులితావ్యయకల్పతే | సలిలంతద్ధృతరసంజ్యోతిష్ట్యాయోపకల్పతే || ౧౭ || హృత

త్తత్త మేఫలంచగృహ్లా ఆయందేహభృత్ ప్రమతి - ఇహసరిసారే - నముచ్యతే || ౧౦ || కథంకియంతంకాలం ప్రమతితదాహ || ఇత్థమితి || బ
మూనిఅభద్రాడివహతీతతథా - సగప్రశయాఉత్పత్తిమరణే || ౧౧ || ధాతూపప్లవఇతి || ధాతూనానిమహాభూతానాంఉపస్థవేనాశహ
తానాసన్నైవ్యక్తంకార్యం - ద్రవ్యంస్థూలంగుణఃసూక్ష్మంతదాత్మకం - అవ్యక్తాయఅవ్యక్తంప్రతినెతుమాకషణీతి || ౧౨ || నాశహ
తూనాహ || శతవషాణీతి || తస్మిన్కాలేఉపచితశ్చాసాపుష్టశ్చఅకేశ్చ - యద్వా - తేనకాలేనోపచితంఉష్ణత్వంయస్యసః || ౧౩ || పాతాశ
తి || ఉద్ధ్వశిఖః ఉద్ధ్వజ్వాలః - విష్వకపరితః || ౧౪ || సంవతకఇతి || సంవతకః ప్రశయకతా మేఘగణః - ధారాభిః సతుజల
బిందుభిః - హస్తిహస్తాభిః తత్ప్రమాణాభిః || ౧౫ || తతఇతి || తతః ఉపాధిలయాత్ - నైరాజః పురుషః అవ్యక్తంకారణంప్రవిశతి - నను || శ్లో ||
ప్రచ్ఛణాసహతేసవే సంప్రాప్తేప్రతిసంచరే | పరస్యాంతేకృతాత్మానః ప్రవిశంతిపరంపదమిస్త్వతే - యవదధికారమవస్థితి
రాధికారికాణామితి సూత్రాచ్చనైరాజశబ్దాభిధేయస్యచప్రచ్ఛణః - పరమభాగవతత్వాత్ - మోక్షఎవసంగచ్ఛతే నాన్యేమామివకార
ణమాత్రప్రవేశః - సత్యం - అశ్వమేధాదిసాత్యలోకంగతానామప్యభక్తానామపుత్రిత్రవణదభక్త్యైప్రచ్ఛణాపిప్రకృతావేవల
యః పునరుత్పత్తిశ్చేతిమోక్షదోలభ్యసూచనానైవముక్తిమిత్యవిరోధః - యద్వా - కేనాపిప్రమాణేనసవ్యజ్యతఇతి అవ్యక్తం - ప్రచ్ఛావ
తత్ప్రవేశేనచమోక్షవివక్షితఇతిప్రప్తవ్యం || ౧౬ ||
వివంవిరాజోలయముక్త్యాతత్తారణానాంమహదాదిపుధివ్యంతానాంప్రతిలోమ్యేనలయమాహ || వాయునైతి || వాయోహిగంధరస
హరిత్వంప్రసిద్ధం - సంవతకేనవాయునాహృతగంధా - అతేవగంధస్యవ్యావతకస్యగతత్వాత్సఫులితావ్యయకల్పతేసలిలేవితఇ

త్యగః - తద్భృతరసంలేన వాయునై వహ్యతోరహాయస్యతత్తథా ॥ ౧౭ ॥ హృతరూపమితి ॥ తమసశ్చరూపతిరస్థానిత్వం ప్రసిద్ధం ఏవంసం
వతః కేనతమసా - అవకాశేన ఆకాశేన ॥ ౧౮ ॥ కాలాత్త నేతి ॥ స్వకారణేన కాలాత్తనా - శబ్దస్య హికలతపవనాశః ప్రసిద్ధః ఆతఃత
మ్రాపేణాత్తనా ఈశ్వరణ ఆత్మనితామసాహంకార - ఇంద్రియాణిబుద్ధిశ్చరాజసాహంకార - మనోవైకారికైదేవైస్సహసాస్వికా
హంకార - ఎవంత్రివిధైః స్వగుణైః స్వకారైః స్వహితః ఆహంకారః ఆత్మనిమహతి - సచ ప్రకృతా వితి ప్రప్తవ్యం సాచ బ్రహ్మణి
లీయత ఇత్యర్థః ॥ ౧౯ ॥ ఏషేతి ॥ త్రివణాత్రిగుణా - మా యా యా శ్చ వణభీతం రాజానంతన్నివృత్త్యపాయత్రవణాయభందయతి ॥
కింభూయతి ॥ ౨౦ ॥ ఏవమనుకంపిత స్సన్నివృత్త్యపాయమే వపుచ్ఛతి ॥ యథేతి ॥ యద్యపి ॥ శ్లో ॥ తస్మాదయాతోబుధలభజేతమితి - భక్తిస్త
తారకశ్చేనోక్తేవ - తథాపి - కింకేవలంభక్తిరవవాలిన్యోపివాతత్ర ఉపాయాస్తీతిజ్ఞాతుంపునః ప్రశ్నః - ఆకృతాత్మభిః అవశీకృతాంతః
కరణైః - స్థూలధియః స్థూలశరీర ఆహంధీర్యమంతే ॥ ౨౧ ॥ భక్తివ్యతిరేకేనాస్త్యస్య ఉపాయ ఇత్యభిప్రేత్య - భక్తిమేవససాధనాంసా
దరంనిరూపయతి - తత్ర ప్రథమంవై రాగ్యద్వారా - గురూపపత్తిమాహ - చతుర్థః ॥ కర్మాణీతి ॥ దుఃఖహత్యైవదుఃఖప్రతీకారాయ -
పాకవిపర్యాసంఫలవై పరీత్యం - మిథునీచారిణాం మిథునీభూయవతః మానానాం ॥ ౨౨ ॥ కర్మభిః సాధితా అపి విత్తాదయోనసుఖహేతవ
ఇతిచపశ్యదిత్యాహ ॥ నిత్యాజీవేనైతి ॥ ఆత్మసః స్వస్యపుత్యస్వరూపేణ - చలైః అనిత్యైః అపాయిత్యగుహపత్యాదిభిః ॥ ౨౩ ॥ ఏవ

రూపంతుతమసావాయాజ్యోతిఃప్రలీయతే హృతస్సశోవకాశేన వాయునభసిలీయతే ॥ ౧౮ ॥ కా
లాత్తనాహృతగుణంనభఆత్మనిలీయతే ॥ ఇంద్రియాణిమమోబుద్ధిస్సహవైకారికైస్సృప ॥ ప్రవిశంతి
హ్యహంకారంస్వగుణైరహమాత్మని ॥ ౧౯ ॥ ఏషామాయాభగవతస్సప్తస్థితిత్యంతకారినీ ॥ త్రివణా
వణితాస్తాభిః కింభూయశ్చోతుమిచసి ॥ ౨౦ ॥ రాజా ॥ యథైతామైశ్వరీంమానూండుస్తరామ
కృతాత్మభిః ॥ తరంత్యంజస్థూలధియోమహాషణ్ణదముచ్యతామ్ ॥ ౨౧ ॥ ప్రబుద్ధః ॥ కర్మాణ్యారభమా
ణానాం దుఃఖహత్యైవసుఖాయచ ॥ పశ్యేత్పాకవిపర్యాసం మిథునీచారిణాం నృణామ్ ॥ ౨౨ ॥ నిత్యాజీ
వేనవిత్తేనదులభేనాత్మపుత్యనా ॥ గృహపత్యాప్తపశుభిః కాప్రీతిస్సాధితైశ్చలైః ॥ ౨౩ ॥ ఏవంలో
కంపరంవింద్యాన్న శ్వరంకర్తన్తిత్తమ్ ॥ సతుల్యాతీశయద్వంసంయథామండలవర్తినామ్ ॥ ౨౪ ॥ త
స్మాద్గురుంప్రపద్యేతజ్జిజ్ఞాసుశ్చైయఉత్తమమ్ ॥ శాబ్దేవరేచనిష్ఠాతంబ్రహ్మణ్యుపశమాశ్రయమ్ ॥ ౨౫ ॥
తత్రభాగవతార్థగర్భాశిక్షేన్దుర్వాత్మదైవతః ॥ అమాయయానువృత్త్యామైస్తుష్యేదాత్మాత్మదో
హరిః ॥ ౨౬ ॥ సర్వతోమనసోసంగమాదోసంగంచసాధుషా ॥ దయాంమైత్రీంప్రశ్రయంచభూతేష్వద్ధా
యథోచితమ్ ॥ ౨౭ ॥ శౌచంతపస్తితీతౌంచమానంస్వాధ్యాయమాజ్ఞవమ్ ॥ బ్రహ్మచర్యమహింసాం
చసమత్వంద్వంద్వసంజ్ఞయోః ॥ ౨౮ ॥ సర్వత్రాత్మైశ్వరానీయైంకైవల్యమనికేతతామ్ ॥ వివిక్తచీరవ
సనంసంతోషయేనకేనచిత్ ॥ ౨౯ ॥ శ్రద్ధాంభాగవతేశాస్త్రై నిందామన్యత్రచైవహి ॥ మమోవాక్

మితి ॥ ఏవంలోకంపరమితికర్తన్తిమితత్వాన్నశ్వరం ॥ తథాచ ॥ శ్రు ॥ తద్యథాకర్తచిత్తోలోకః కీయతఏవమేవాముత్రపుణ్యచిత్తోలో
కః కీయతఇతి - కించ - వతః మానసమయేపిదుఃఖసంయుక్తంపశ్యదిత్యాహ - సతుల్యాతీశయద్వంసంసహతుల్యేనాతిశయేనచద్వంసే
సచవతః మానం - అతస్తుల్యేస్పృహాఅతిశయేఅసూయా - ధ్వంసాలోచనభయాదికలచాపరిహార్యమిత్యర్థః - యథాఅఖండమండలవ
ర్తినాంమిథఃస్పృహాదిత్యన్ ॥ ౨౪ ॥ తస్మాదితి ॥ ఉత్తమంశ్రేయోజ్ఞాతుమిచ్ఛుః శాబ్దేబ్రహ్మణివేదాశ్చ - న్యాయతోనిష్ఠాతంతత్త్వ
జ్ఞం - అన్యథా - సంశయనిరాసకత్వాయోగాత్ - సచచబ్రహ్మణిఅపరోక్షమభివేసన్స్తాతం - అన్యథాబోధసంచారయోగాత్ - పర
బ్రహ్మనిష్ఠాతత్త్వద్యోతకమాహ - ఉపశమాశ్రయమితి ॥ ౨౫ ॥ తత్రైతి ॥ గురురేవాత్మాదైవతంచయస్యసః - అనువృత్త్యాసేవయా - యై
ధమైః - వస్తుతః ఆత్మాఆత్మప్రగల్భ - ఉపాసకానాంయథాబలిప్రభృతీనాం ॥ ౨౬ ॥ సర్వతః ॥ యథోచితమితి - హీనైషదయాం - స
మేమమైత్రీం - ఉత్తమేమప్రశ్రయంచ - శిష్యేత్యర్థః ॥ ౨౭ ॥ శౌచమితి ॥ శౌచంపాహ్యంవృజ్జలదిభిః - ఆభ్యంతరం అదంభంమా
నాదిశిష్యే - తపఃస్వధర్మాచరణం - తీర్థక్షేత్రమాం - మానసపుధానాగమచ్చరణం - స్వాధ్యాయంఅధికారానురూపంవేదపాతాది
కం - ఆజ్ఞాపంస్వచ్ఛతాం - బ్రహ్మచర్యంయస్యయాద్యగుచితంబునుస్వదారనియమాది అహంసాంధూతేష్వద్రోహం - ద్వంద్వసంజ్ఞ
యోఃశీతోష్ణసుఖదుఃఖాదిరూపయోః - సమత్వంపాషణవిమాదరాహిత్యం ॥ ౨౮ ॥ సర్వత్రైతి ॥ ఆత్మైశ్వరానీయైంసంవిహితైశ్చ
నీయైం - నియంతృరూపేజ్యైశ్వరానీయైంచ - కైవల్యమేకాంతశీత్యం - అనికేతతాంగృహద్యభిమానరహిత్యం - వివిక్తచీరవసనంవివి

నెపతితానాంవస్త్రభిందానాంశుద్ధానాంవావల్లలానాంపరిధానం॥౨౯॥ శ్రద్ధామితి॥ భాగవతేభగవత్ప్రతిపాదకే. అస్యత్రాప్రా
దాయానిందాతాం-మనసఃదండంప్రాణాయామైః - వాచోమానస - కర్మణఃఅనీహయాదండం-సత్యంయథాధాభాషణం-శమదమా
అంతః కరణవాహ్యేంద్రియనిగ్రహా॥౩౦॥ శ్రవణమితి॥ హరజన్మకర్మగుణానాంశ్రవణాది-తదభాహర్యుద్దేశసంపాదకర్మ-విశే
షతశ్చయజనాదియత్ తత్తదభాషితే॥ ౩౧॥ ఇష్టమితి॥ ఇష్టంఇచ్ఛాదయఃభావేనిష్ఠా - వృత్తంసదాచారః - ఆత్మనఃప్రియంగంధపు
ష్పది- దారాదియత్తథాపరస్తే పరమేశ్వరాయ- నివేదనంత్యైవకతయాసమపాణం-యత్-తత్- శిష్యే॥౩౨॥౨వమితి॥ కృష్ణవల
త్తానాధశ్చయేషాంకృష్ణఃఆత్మనోజీవస్యనాథోయేమామితివా-తేమఉభయత్రస్థావరజంగమేచయాపరిచర్యాతాంవిశేషతఃసృజతత్రా
పిసాధుశుశ్రవణశ్చిలమతీతాపిమహత్సభాగవతే॥౩౩॥ పరస్పరేతి॥ తైశ్చసహసంగమ్యయత్పావనంభగవద్వశః-తస్యపరస్పరానుకథ
నంశిష్యే-యద్యా-యశఃప్రతితత్రసంసృధాదిపరిత్యాగేన-మిథోయారతిఃరమణం-యాచతుష్టిః-సుఖం-యాచనివృత్తిఃతాం
చశిష్యే॥ ౩౪॥ ఏవంవతమానానాంపరమానందప్రాప్తిమాహద్వాభ్యాం॥ స్మరంతిఇతి॥ భక్త్యాసాధనభక్త్యాసంజాతయాప్రమల
క్షణాయాభక్త్యా॥ ౩౫॥ క్వచిదితి॥ అజంహరిం-అనుశీలయంతితల్లీలాఃఅభినయంతి - ఏవంపరంవిత్యప్రాప్య - నివృత్తాస్సంతఃతూ
ష్టింభవంతి॥ ౩౬॥ ఉపసంహరతి॥ ఇతిత॥ భాగవతభర్తృత్వస్మయాభక్త్యా॥ ౩౭॥ నారాయణపరోమాయాంతరతీత్యుక్తంపుచ్చతి॥ నా
రాయణేతి॥ నిష్ఠాంస్వరూపం-అయంభావః - బ్రహ్మవతావన్నారాయణఇతి- భగవానితిపరమాత్మైతిచోచ్యతే- తదుక్తంప్రథమే॥శ్లో॥
వదంతితత్తత్త్వవిదస్తత్త్వంయద్జ్ఞానమద్వయమ్॥ బ్రహ్మతపరమాత్మైతిభగవానితిశబ్ద్యతఇతి- తథా॥ శ్లో॥నారాయణేభగవతితదిదం

ర్మదండంచసత్యంశమదమావపి॥ ౩౦॥ శ్రవణంకీర్తనంధ్యానంహరేరద్భుతకర్మణః॥ జన్మకర్మగు
ణానాంచతదభాఖిలచెష్టితమ్॥ ౩౧॥ ఇష్టందత్తంతపోజప్రవృత్తయచ్చాత్మనఃప్రియమ్॥ దారా
సుతాగృహంప్రాణాయత్పరస్తేనివేదనమ్॥ ౩౨॥ ఏవంకృష్ణత్వనాథేషుమనుష్యేషుచసా
హృదమ్॥ పరిచర్యాంవోభయత్రమహత్సృషుసాధుమ్॥ ౩౩॥ పరస్పరానుకథనంపావనంభగవద్వ
శః॥ మిథోరత్తిర్భిన్నస్థినివృత్తిర్భిన్నభిత్తనః॥ ౩౪॥ స్మరంతఃస్మరయంతశ్చమిథోభాషుహరంహ
రిమ్॥ భక్త్యాసంజాతయానుత్యాభిభ్రతుత్పలకాంతసుమ్॥ ౩౫॥ క్వచిద్రుదంత్యచ్యుతచింత
యాక్వచిద్ధసంతినందంతినమంత్యతాకికాః॥ నృత్యంతిగాయంత్యనుశీలయంత్యజంభవంతిత్వాష్టింపరమే
త్యనివృత్తాః॥ ౩౬॥ ఇతిభాగవతాధర్మాశిష్యేద్భక్త్యాతదుద్ధయా॥ నారాయణపరోమాయా
మంజస్తగతిదుస్తరామ్॥ ౩౭॥ రాజా॥ నారాయణాభిధానన్యబ్రహ్మణఃపరమాత్మనః॥ నిష్ఠామహాధ
నోవక్తుంయూయంహిబ్రహ్మవిత్తమాః॥ ౩౮॥ పిప్పలాయనః॥ స్థితుర్భవప్రళయహేతురహేతుర
స్యయత్స్వప్నజాగరసుషుప్తిషుసద్చహిశ్చ॥ దేహేంద్రియాసుహృదయానిచరంతియేన సంజీవితాని
తదవేహిపరంనరేంద్ర॥ ౩౯॥

నైతన్మనోవిశతివాగుతచక్షురాత్మాప్రాణేంద్రియాణిచయథానలమచిషస్సాస్త్వి॥ శబ్దోపిబోధక

విశ్వమాహితమ్॥ గృహీతమామూరుగుణస్సగోదావగుణస్సత్రాత్యాదిషు-తత్రక్రిమేభిఃశబ్దేనివిశేషంతదేవసూచ్యతే-అస్తి
వాకాపివిశేషాంశఇతిప్రశ్నః॥ ౩౮॥ తత్రోత్తరం॥ స్థితుర్భవప్రళయనాం హేతుః -
స్వయంచఅహేతుఃహేతురహేతుః-సనారాయణఇతి-పరమేవతత్త్వమవేహి-స్వప్నజాగరసుషుప్తిషు-సత్అనువతమానంయత్-వ
క్ష్యతిచ-తురీయంత్రిమసంతతమితి-బహిశ్చసమాభ్యాదోయత్-తద్బ్రహ్మేతి-పరమేవతత్త్వమవేహి-దేహేంద్రియప్రాణమనాంసి
యేనసంజీవితానిసంతిస్వస్వవిషయేచరంతిప్రవతాంతేతత్పరమాత్మైతిపరమేవతత్త్వమవేహి-ఏవంలక్షణభేదేనారాయణదినామభి
రుచ్యమానామపిపరమేకమేవతత్త్వంనాన్యత్ఇతిజానీహి॥ ౩౯॥అవేహిత్యనెనవిషయత్వంప్రాప్తంనిషేధి॥ నెతి॥ ఏతత్పరంతత్త్వంమ
నోనవిశతినవిషయాకరోతి-వాగుతవాగపి-చక్షుశ్చ-ఆత్మాబుద్ధిశ్చ-ప్రాణశ్చ-క్రియాశక్త్యానప్రాప్తోతి-అన్యాసేంద్రియాణి-య
థాఅనలం-స్వాసాంశభూతాః-అచిషఃవిస్ఫులింగాదయః-సప్రకాశయంతినదహంతిచ-తథాజడాసుమనఆదివృక్షిమఅభివ్యజ్య
మానస్యాత్ప్రకాశస్యతత్త్వత్తిప్రకాశకస్యతత్త్వకాశవిషయత్వం॥ శ్రు॥ ప్రాణస్యప్రాణముతచక్షుశ్చక్షురుతశ్రోత్రస్య
శ్రోత్రమన్నస్యాన్నంమనసోయేమనోవిచరితి-తథా॥ శ్రు॥యతోవాచోనివతాంతే-అప్రాప్యమనసాసహ-ఆనందంబ్రహ్మణోవి
ద్యా-సచిభేతిమతశ్చనెతీత్యాదిశ్రుతేః-నను॥ శ్రు॥తంత్యోపనిషదంపురుషంపుషామితిశ్రుతేః-శబ్దగోచరత్వంప్రతీయతేతత్రాహ-
శబ్దాపితి-శబ్దోపిత్వమూలంత్యనిస్సస్తిన్నేవమూలంప్రమాణస్య-అథోక్తంతథామక్తంయథాభవతితథా-అహ-నతుసాక్షి

౧ - కుతః - బాధకనిషేధతయాస్వస్యైవబోధకస్యనిషేధరూపత్వాత్ || శ్రు || యతోవాచోనివతః తే అప్రాప్య మనసాసహ || శ్రు || య
 ద్వాచానభ్యుదితంయేనవాగభ్యుద్యతేతదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి - యన్మనోనమనుతే || శ్రు || నచక్షుషాపశ్యతికశ్చనైసమిత్యాదిశ్రుతేః - నను
 తహిన్ద్రేవాహ-కిమిదముచ్యతేఅథోక్తమాహతి - తత్రాహ - యద్యతేతి || శ్రు || అథాతదేవోనెతిసతిఅస్థూలమనః-యతోవాచోనివ
 తః తే-యద్వా-చానభ్యుదితమిత్యాదినిషేధస్య - యత్ అవధిభూతంబ్రహ్మ - ఋతేవినానిషేధస్యసిద్ధి నాన్తిసవకస్యనిషేధస్యసావ
 ధిత్యాత్ || ౧౦ || ననుతహిన్ద్రప్రమాణవిషయత్వాన్నాస్తీబ్రహ్మతిప్రసజ్యతేఅతః || సత్త్వమితి || సత్ స్థూలంకార్యం - అసత్ సూక్ష్మం
 కారణం - తత్సర్వంబ్రహ్మైవభూతి - కుతః - యత్ యస్మాత్తయో స్సదసతోఃపరంకారణం - తతఃకార్యంకారణేభిన్నంసభవతి || శ్రు ||
 వాచారంభణమితిశ్రుతేః-ననుకథమేకంబహువిధస్యకారణంతత్రాహ-ఉరుశక్తిఅనెకశక్తిమత్ - ఉరుమహాతీ మాయాలక్షణాశక్తిర్య
 స్యతదితివా - బహుధాభానమేవదశాయతి - ఆదౌయదేకంబ్రహ్మతదేవసత్త్వంరజస్తమితి - త్రిపుప్రధానంప్రవదంతి-తతఃక్రియా
 శక్త్యాసూత్రం - జ్ఞానశక్త్యామహానితతదేవప్రవదంతి-తతఃఅహమిజీవంజీవోపాధిమహంకారంచతదేవప్రవదంతి-తతశ్చజ్ఞానక్రియా
 ధాఫలరూపతయాజ్ఞానశబ్దేనతత్తదేవతాఃక్రియా ఇంద్రియాణిఅథాఃవిషయాఃఫలంతత్ప్రకాశఃసుఖాదివా - తత్రూపతయాబ్రహ్మ
 వభూతి - నహిసవకస్యరూపేణస్వతోభాసమానస్యబ్రహ్మణః స్వసిద్ధౌప్రమాణాపేక్షేతిభావః || ౧౧ || ననుసవాత్మకంచేద్రబ్రహ్మత
 హిన్ద్రసవకస్యకార్యస్యజ్ఞానవికారవత్త్వాత్ - బ్రహ్మణోపిత త్ర సంగస్సాదత ఆహ || నెతి || ఆత్మాబ్రహ్మ - నజజాననజాతం -
 జ్ఞానాభావాదేవతదనంతరాస్తిత్వలక్షణోపివికారోనాస్తి - నైధతేనవధాతే - వృద్ధ్యభావాదేవపరిణామోపనిరస్తః - కుతః - హియస్మాత్
 వ్యభిచారిణం ఆగమాపాయినాంబాలయవాదిదేహద్యవస్థానాంసవనవిత్తతత్త్రాలద్రష్టా - నహ్యవస్థావతాం ద్రష్టాతదవస్థోభవతీత్య

నిషేధతయాత్మమూలమర్థోక్తమాహయదృతేననిషేధసిద్ధిః || ౧౦ || సత్త్వంరజస్తమితిత్రిపుదేకమాదౌ
 సూత్రంమహానహమితిప్రవదంతిజీవమ్ | జ్ఞానక్రియాధాఫలరూపతయోరు శక్తిబ్రహ్మైవభూతిసద
 నచ్చతయోఃపరంయత్ || ౧౧ || నాత్మాజజాననమరిష్యతినైధతేసానక్షీయతేసవనవిద్యవ్యభిచారిణాం
 హి | సర్వత్ర శశ్వదనపాయ్యుపలభిమాత్రంప్రాణోయథేంద్రియబలెనవికల్పితంసత్ || ౧౨ || అం
 డేషుపేశేషుతరుష్యవినిశ్చితేషుప్రాణోహిజీవముపధావతితత్రతత్ర | సన్నేయథేంద్రియగణేహమి
 చప్రసృప్తేమాటస్థత్రయమృతేతదన్మన్తృప్తినః || ౧౩ || యహ్యేబ్జనాభచరణైషణయోరుభక్త్యా
 చెతోమూలానివిధమెద్గుణకర్మజాని | తస్మిన్విశుద్ధఉపలభ్యతేఅత్తతత్త్వంసాక్షాద్యథామలదృశోస్సవి
 తృప్రకాశః || ౧౪ || రాజా || కర్మయోగంవదతనఃపురుషోయేనసంస్తృతః | విధూయేహశుకర్మాణినై
 వ్మర్మ్యంవిందతేపరమ్ || ౧౫ || ఏవంప్రశ్నమహంపూర్వమపృచ్ఛంపితురంతికే | నాబ్రువన్బ్రహ్మణః

ధాః - నిరవస్థోసావాత్మాఅత ఆహ - ఉపలభిమాత్రమితి - సన్వయాతంతహిన్ద్రకేతవ్యంనెత్యాహ - సవకత్రేతి - సవకత్రదేవ - శశ్వ
 తసవకా - అసపాయితమవతమానం - ననునీలజ్ఞానంజాతంపీతజ్ఞానంసప్యమితిప్రతీతేః - సజ్ఞానస్యాసపాయితవ్యంఅత ఆహ - ఇంద్రియ
 బలెనెతి - నదేవజ్ఞానం - ఇంద్రియబలెనవివిధంకల్పితం - నీలాద్యాకారవృత్తయ ఏవజాయంతేనశ్యంతివ - సజ్ఞానమితిభావః - వ్యభిచారి
 ష్యవ్యభిచారేదృష్టాంతః || ౧౨ || ప్రాణాయథేతిదృష్టాంతంవివృణ్వన్ద్రియాదిలయేనిర్వికారాత్పలభింపశాయతి || అండేష్య
 తి || పెశిషు జరాయుజేషు - తరుషు ఉద్భిజేషు - అవినిశ్చితేషు సేవదేషు - ఉపధావతిఅనువతతే - ఏవందృష్టాంతేననిర్వికారత్వంప్ర
 దశ్యేదాష్టాంతి కేపిదశాయతి - కథంతదేవమాత్మానవికారఇవప్రతీయతే - యథాజాగరేంద్రియగణః - యథాచస్వప్నేతత్సంస్తా
 రవానహంకారః - యదాతుప్రసృప్తంతదాతస్మిన్ప్రసృప్తేంద్రియగణేసన్నేన - అహమి అహంకారచసన్న - మాటస్థఃనిర్వికార
 ఏవాత్మా - కుతః - ఆశయమృతేలింగశరీరముపాధింవినా - వికారహేతోరుపాధరభావాదిత్యధాః - సస్వహంకారపర్యంతస్య సవకస్యల
 యేశుస్యమేవావశిష్యేతక్వతదామాటస్థత్రా అత ఆహ - తదనుస్తృప్తినః - తస్యవిశేషజ్ఞానశూన్యస్యసుఖాత్మనఃసుమప్తిసాక్షిణః
 స్తృప్తిఃసఃఅస్మాకంభవతి - వితావంతంకాలంసుఖమహంసుప్తానకించి దవేదిషమితి - అతొనుభూతస్యాస్తరణదస్త్యేవసుమప్తివాత్మా
 మభవఃవిషయనంబంధాభావాత్సస్వప్తఇతిభావః - తథాచ || శ్రు || యద్వయితంసవశ్యతినహిద్రష్టుర్వేషేవికపరిలోపావిద్యతేతి || ౧౩ ||
 ననుయదిసుమప్తిమాటస్థాత్మానుభవోభవేత్ కథంపునరపిసంసారస్సాత్ అవిద్యాతత్సంస్తారాణాంవిద్యమానత్వాదిచేత్ కదా తహిన్
 తన్నివతకొనుభవోభవేదత ఆహ || యహిన్ద్ర || విత్తేషణిదివిహాయ - కేవలమబ్జనాభస్యచరణైషణయాయాఉరుభక్తిస్తయా - పుమాచేత
 సామూలానివిధమేత్ నాశయేత్ - చేతపివవాకర్తృ - స్వగతానిమూలానితయాభక్త్యా యేశయేత్తదాతస్మిన్విశుద్ధేచేతసి సతీసాక్షేత్ అవ్యవ
 థానెన - ఆత్మతత్త్వముపలభ్యతే - అమలయోఃదృశాఃసత్యాయథాఃపూర్వమేవసిద్ధః - సవితృప్రకాశఇతి || ౧౪ || ఇత్యేకర్మయోగా

ధీనత్వాత్తంపుచ్చతి॥ కర్మణాగమితి॥ నైష్కర్మ్యంకర్మనివృత్తిసాధ్యంజ్ఞానం॥ ౪౫ ॥ ప్రశ్నాంతరమాహ॥ వివమితి॥ ప్రశ్నంప్రప్తవ్యమ
ధాం - పితుఃకృత్యైకాః - బ్రహ్మణఃపుత్రాఃసనకాదయఃసర్వాజ్ఞాపినాబ్రువన్ ॥ ౪౬ ॥ గహనత్వద్వితనాయప్రథమంద్వితీయ
ప్రశ్నసోత్తరమాహ॥ కర్మేతి॥ కర్మవిహితం అకర్మతద్విపరీతంనిషిద్ధం - వికర్మవిగతంకర్మవిహితాకరణం - వితత్రయంవేదవాదః వే
దైకగమ్యం - సలౌకికః - వేదస్య ఈశ్వరాత్తత్వాత్ ఈశ్వరాదుద్భూతత్వాత్ అపారుషేయత్వాదిత్యధాః - పుంవాక్యేహివక్తురభిప్రా
యతాధాజ్ఞానంశక్యం అపారుషేయేతు కేవలం వాక్యపారాపర్యజైవతాత్పర్యావధారణం - తచ్చదుష్కరమితి - తత్రకర్మాదౌ - వి
ద్వాంసోపిముహ్యంతి - కిముతాన్యేతస్సవతదాబాలత్వానైవాబ్రువన్మితి॥ ౪౭॥ దుష్కేయంవేదతాత్పర్యమాహ॥ పరోక్షవాదఇతి॥ య
త్రఅన్యథాస్థితోయోధాస్తం గౌపయితుమన్యథాకృత్వోచ్యతేసపరోక్షవాదఃతథాచ॥ శ్రు॥ తంవాపితంచతుషేభాతగ్ంసంతం -
చతుషేభాతేత్యాచక్షుతేపరోక్షేణ - పరోక్షప్రియభాషాదేవాఇతి - పరోక్షవాదత్వమేవాహ - కర్మమోక్షయేతి - సమస్యగాద్యధాంక
మాణివిధతైనకర్మమోక్షేధాంతత్రాహ - జాలానామనుశాసనంయథాభవతితథా - అత్రదృష్టాంతః - అగదమాషధం - యథాపితాపా
లం - అగదంపాయయైఖండలద్దుకాదిభిః - ప్రలోభయైపాయయతిదదాతి - చతాని - నైతావతాగదపానస్యతల్లాభఃప్రయోజనం అపి
తుఆరోగ్యం - తథావేదోప్యవాంతరఫలైఃప్రలోభయైకర్మమోక్షయేవకర్మాణివిధతై॥ ౪౮॥ సమకర్మమోక్షశ్చేత్పురుషాధాఃత
హిప్రథమతపివకర్మత్యజ్యతామతఆహ॥ నతి॥ అజితేంద్రియత్వాదజ్ఞః - స్వయంయదినాచరేత్తహివికర్మజాకర్మానాచరణలక్షణే
నఅధర్మేణ - మృత్యోరసంతరంపుత్యమేవప్రాప్నోతి - తథాచ॥ శ్రు॥ మృత్వాపునమృత్యుమాషద్యంతేఅద్యమానాస్సవికర్మభిరితి॥

పుత్రాస్తత్రకారణముచ్యతామ్ ॥ ౪౬ ॥ ఆవిహూత్రః॥ కర్మాకర్మవికర్మేతివేదవాదోనలౌకికః ।
వేదస్యచేశ్వరాత్తత్వాత్తత్రముహ్యంతిసూరయః॥ ౪౭॥ పరోక్షవాదోవేదోయంబాలానామనుశా
సనమ్ । కర్మమోక్షాయకర్మాణివిధతేహ్యగదయథా ॥ ౪౮ ॥ నాచరేద్యదివేదోక్తంస్వయమజ్ఞోజి
తేంద్రియః । వికర్మణాహ్యధర్మేణమృత్యోమృత్యుముపైతిసః॥ ౪౯ ॥ వేదోక్తమేవకుర్వాణోనిస్సం
గోపితమీశ్వరే । నైష్కర్మ్యంలభతేసిద్ధింరోచనాథాఫలశ్రుతిః॥ ౫౦ ॥ యఆశుహృదయగ్రంథిం
నిజిహీషుఃపరాత్మనః । విధిసోపచరేద్దేవంతంత్రికైనచకేశవమ్॥ ౫౧ ॥ లబ్ధానుగ్రహఆచార్యా
తైనసందర్శితాగమః । మహాపురుషమభ్యుచేన్నూత్యాభిమతయాత్మనః॥ ౫౨ ॥ శుచిస్సమ్ముఖిఆసీ
నఃప్రాణసంయమనాదిభిః । పిండంవిశోధ్యషణ్ణ్యాసకృతరక్షోచయేద్ధరిమ్ ॥ ౫౩ ॥ అచాదౌహృద
యేవాపయదాలభ్యోపచారకః । ద్రవ్యక్షిత్యాత్మలింగానిషాద్యప్రాప్త్యుచాసనమ్ ॥ ౫౪ ॥ పాద్యాదీ
న్యపకల్ప్యాధసన్నిధాప్యసమాహితః । హృదాదిభిఃకృతన్యాసోమూలమంత్రేణచాచయేత్ ॥ ౫౫ ॥
సాంగోపాంగాంసపాషాదాంశాంతాం మూర్తింస్వమంత్రతః । పాద్యాఘృతాచమనీయాద్యై

౪౯ ॥ తస్మాత్ ॥ వేదోక్తమితి॥ వేదోక్తమేవకుర్వాణానతునిషిద్ధం - సమఫలస్య శ్రుత్యుక్తత్వాత్ కర్మణిక్రియమాణతస్మిన్నాసక్తిః
త్ఫలంచస్యాన్నతునైష్కర్మ్యరూపాదిసిద్ధిరిత్యతఆహ - నిస్సంగఃఅనభినివేశవాన్ - ఈశ్వర ఆపితంచతుషలోద్దేశేన - సమఫలస్యశ్రు
తత్వాత్ కర్మణిక్రమేఫలంభవేదేవ - సరోచనాథాన్ - కర్మణిరుచ్యుత్పాదనాథాన్ అగదపానైఖండలద్దుకాదిభాదనవత్తతశ్చకర్మాభిరు
చ్యావేదాధాంసమ్యగ్విచారయతి - తథాచ॥ శ్రు॥ యోవాపితదక్షరమవిదిత్వాగాగ్ధాస్తూల్లోకాత్ప్రేతిసకృపణ ఇతి - అనాత్మజ్ఞస్య
కృపణతాం॥ శ్రు॥ తమేతంవేదామవచనైసప్రాహ్మణివివిదిషంతిబ్రహ్మచర్యణతపసాశ్రద్ధయా యజ్ఞేనానాశకేనచేతి - యజ్ఞాదీనాంజ్ఞా
నశేషతాంచావధార్య - నిష్ఠామేకుకర్మసుప్రవతేతే - తతశ్చ॥ శ్రు॥ స్వగేకామోయజేతేత్యాదిభిఃకామితస్యైవస్వగాఢేఃఫలత్వే
నావగమాత్ అకామితోసానభవతీతినైష్కర్మ్యసిద్ధిరేవభవతీతిభావః॥ ౫౦॥ వైదికంకర్మణాగముక్త్యాతాంత్రికమాహ॥ యఇతి॥ స
రాత్మనఃపరస్యైవసతఃఆత్మనోజీవస్య - హృదయగ్రంథిమహంకారబంధం - నిహాతుమిచ్ఛుఃసఃతంత్రైకైనవిధినాప్రకారేణభ
జేత్ - తంత్రమాగమః - చకారాద్వైదికేనసహసముచ్చయమాహ॥ ౫౧॥ తమేవవిధిమాహ॥ లబ్ధానుగ్రహఇతి॥ తేనఆచార్యణ - సందర్శి
తఃఆగమఃఆగమోక్తాచానప్రకారోయస్యసః॥ ౫౨॥ మూర్తేఃసంముఖిఆసీనః - ఆదిశబ్దేనభూతశుభ్యాది - పిండందేహం విశోధ్య - షడ్భి
న్యాసైఃకృతారక్షయేనసః॥ ౫౩॥ అచేతి॥ అదావేవద్రవ్యాణిపుష్పదీని జంత్యాదిశోభనసఃక్షీతింసంమాజనాదినా - ఆత్మానమవ్య
గ్రతయా - లింగంమూర్తింఅనులేపనత్వేనాదినా - నిష్పాద్యయోగ్యానికృత్వా॥ ౫౪॥ పాద్యాదీనీతి॥ పాద్యాదీనిపాత్రాణ్యపకల్ప్య -
సన్నిధాప్య హృదిసంపూజితంశ్రీమూర్తేఃథ్యాత్వా - హృదాదిభిఃహృదయశిరఃశిఖాకవచనైతాస్త్రమంత్రేమూలమంత్రేణచ
దేవకృతన్యాసో - మూలమంత్రేణాచయేత్॥ ౫౫॥ సాంగేతి॥ అంగానిహృదయాదీని - ఉపాంగానిసుదశనాదీని - తత్సహితాం - స

సామదాంసపరివారాంతైరుపచారైరచయేత్ - తదాహ - పాద్యతి - ఆశ్వశబ్దేన మధుపకామాచమనంచ || ౫౬ || ౧౦ థేతి || ఆక్షతాస్థిలతా
లంకారణ - సతు పూజాయాం || శ్లో || నాక్షతైరచయేద్విష్ణుం సకేతకామహాశ్వరమితి - నిషేధాత్ - ఉపహరోన్మేద్యం || ౫౭ || ఆత్మాన
మితి || శేషం సిమాల్యం - స్వధామ్ని స్వస్థానై - దేవం హృది - మూర్తికంకరండకై - ఉద్వాసస్థాపయిత్వా - పూజావిధిం సమాపయేదితి శే
షః || ౫౮ || తాంత్రికంకర్తయోగముపసంహరితి || ఏవమితి || ౫౯ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || ***
శ్లో || చతుర్థే త్వవతారే హ ప్రశ్నశ్లోతరముక్తవాః | జయంతి సందరోనామ్నా ద్రమిశోనవసప్తమః || ముత్యాభిమతయాత్తన
ఇత్యనైతత్తనః | ప్రియమవతారం పూజయేదిత్యుక్తై - అవతారజ్ఞానమపేక్షితం - తథాస్తవైః స్తుత్యానమేద్ధరిమిత్వై గుణకర్తజ్ఞానంచా
పేక్షితం - అతః సృచ్ఛతి || యానీతి || కతాకకలిష్యతి || ౧ || త్వయా పృష్టానికాలత్రయసంబంధీని సకలావతారగుణకర్తాణికథయితుమశ
క్యాని - సంక్షేపతస్తు కానిచిత్తథయిష్యామి త్యాహ || య ఇతి || అనుక్రమిష్యేత్ గణయితుమిచ్ఛేత్ యః - సతు బాలానామివ బుద్ధిర్యస్య సః
మందమతిః కాలేన మహతాకోపిమహామతిః రజాంసి గణయేదపి - అఖిలశక్తిధామ్నః సర్వశక్త్యా త్రయస్య భగవతో గుణాంస్తు సైవ గణ
యేత్ - తథాచ || శ్లో || విష్ణునాకం వీర్యాణి ప్రపౌచం యః పాథివాని విమమేరజాగ్ంసీత్యాది || ౨ || తత్రాదౌ పురుషావతారమాహ ||
భూతైరితి || యదాస్వస్థైర్భూతై విరాజంబ్రహ్మాండం పురం నిర్మయ - తస్మిన్ లీలయా ప్రవిష్టః - సతుభక్తృశ్చైవ - ప్రభూత పుణ్య

స్సాన్నినవాసోవిభూషణైః || ౫౬ || గంధమాల్యాతుతస్త్రిధూపదీపాపహారకైః | సాంగంసంపూ
జ్యవిధివత్ స్తవైస్తుత్వానమేద్ధరిమ్ || ౫౭ || ఆత్మానంతన్త్రయంధ్యాయేముత్యాంసంపూజయేద్ధరైః |
శేషమాదాయశిరసిస్వధామ్ని ద్వాప్యసత్త్వతమ్ || ౫౮ || ఏవమగ్న్యకతోయాదావతిభౌహృద
యేచయః | యజేదీశ్వరమాత్మానమచిరాన్త్యచ్యతేహిసః || ౫౯ || ***
*** ఇతి శ్రీ మద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - తృతీయాధ్యాయః. ***
రాజా || యానియానీహకర్తాణియైరైస్సప్తచ్ఛందజన్తభిః | చక్రైకరోతికతావాహరిస్తానిబ్రువంతు
నః | ౧ || ద్రమీళః || యోవాఅనంతస్యగుణానంతాననుక్రమిష్యేత్సతుబాలబుద్ధిః | రజాంసి భూమే
గణయేత్తథంచిత్రాలెననై వాఖిలశక్తిధామ్నః | ౨ || భూతైర్యదాపంచభిరాత్మస్పృష్టైః పురంవిరా
జంబిరచయ్యతస్మిన్ | స్వాంశేనవిష్టః పురుషాభిధానమవాపనారాయణఆదిదేవః | ౩ || యత్రాయపష
భువనత్రయసన్నివేశోయస్యేంద్రియైస్తనుభృతాముభయేంద్రియాణి జ్ఞానంస్వతశ్శ్వసనతోబల
మోజఈహసత్త్వాదిభిస్థితిలయోద్భవఆదికతా || ౪ || ఆదావభూచ్ఛతధృతీరజసాస్య సగేవిష్ట
స్థి నైతాక్రతుపతిర్విజధర్మసేతుః | రుద్రోవ్యయాయతమసాపురుషస్స ఆద్యిత్యుద్భవస్థితిలయాస్సత
తంప్రజాసు || ౫ || ధర్మస్యదక్షమహితర్యజనిష్టమూర్త్యాం నారాయణోనరఇతిస్వతపః ప్రశాంతః |
నైష్ఠమ్యం లక్షణమువాచచచారకమయోద్యాపిచాస్త్రయుషివర్యనిషేవితాంఘ్రి || ౬ || ఇంద్రో
విశంక్యమనుధామజిఘృక్షతీతికామంన్యయుజ్జసగణం సబదర్యుపాఖ్యమ్ | గత్వాప్సరోగణవసంతసు

స్వజీవస్యతత్రభోక్తృత్వాత్ || ౩ || అస్యగుణకర్తాణ్యాహర్వయేన || యత్రాయ ఇతి || యస్యాధిష్ఠేయఃకాయః - ఏషఃకాయే ఇతి సప్తమీ
వాతసుభృతాంసమష్టవ్యష్టిజీవానాం - ఉభయేంద్రియాణిజ్ఞానకర్తేంద్రియాణి - యస్యస్వతఃస్వరూపభూతాత్మత్వాత్తనుభృతాంజ్ఞా
నం - యస్యస్వతఃస్వరూపంజ్ఞానమితివా - యస్యశ్వసనతఃప్రాణాత్బలందేహశక్తిఃఽజఃఇంద్రియశక్తిః ఈహాత్రియా - యశ్చసత్త్వాదిభివా
శ్వస్థితిలయోద్భవేఆదికతా || ౪ || ఆదికతేత్యనైతత్పూర్వకంకర్తాంతరమపిసూచితం - తద్దశాయితంగుణావతారద్వారాచ
రాచరస్పృష్టాదికత్వత్వమాహ || ఆదాదితి || యస్యేత్యనుప. ౧౦ : యస్యరజసాఅస్యజగతఃసగేకార్య - శతధృతిఃబ్రహ్మ అభూత్ - స్థి
తేవిష్టఃయస్యస్త్వైవేతిశేషః - క్రతుపతిఃతత్ఫలదాతా - ద్విజానాంతద్ధర్మాణాంచసేతుఃపాలకఇత్యర్థః - యస్యతపసా అస్య అప్య
యాయరుద్రఃఅభూత్ - ఇత్యేతై బ్రహ్మదిభినిమిత్తభూతైః ప్రజాసు ఉద్భవాదయోయతోభవంతిస ఆద్యః పురుషఇత్యన్వయః || ౫ || ధ
ర్మస్యేతి || ధర్మస్యభార్యాం దక్షమహితరీమూర్తిసంజ్ఞాయాం నారాయణానరఇతిమూర్తిద్వయేన ఆజనిష్టజాతః - తచ్ఛరితమాహ - నై
ష్ఠైర్మూర్త్యైస్వరూపం - లక్ష్యయేనతత్ - కర్తృనిహారరూపంవా - ఉవాచనారదాభ్యః - స్వయంచచారచ - యోద్యాపికర్తాచర
న్నాస్తే ఋషివర్త్యనికషేవితావంఘ్రియస్యసః || ౬ ||
భగవదవతారద్యాతకంపరమోపశమందశాయితమిహాసమాహ దశభిః || ఇంద్ర ఇతి || ధామస్థానం - తపసాగృహీతుమిచ్ఛతీతివిశం

కృ- తపానాశాయకామంసపరివారం ప్రేషయామాస - సకామః బదరీ భిరుపాఖ్యాతయైః తంతస్య శ్రమం అస్పరోగశాదిభిస్సహగ
త్వా- స్త్రీణాం ప్రేక్షణాన్యవధిషు బాణాః తైః - సతస్య మహిమాసంజానాతీతితస్య హిజ్ఞః మలోపకాః || ౭ || విజ్ఞాదేతి || అక్రమం
అపరాధం అహింసాపరాధం ధీరవిత్తయోగవఃతస్య హితః - విజమానాన్ శాపభియాకంపమానాన్ - భోవిభోసమధః మదనమాభైః -
హదేవవధ్యః మాభైష్ట - బలిమాతిభ్యం - తాన్ ప్రాధానయతే-ఇమమస్తా కమాశ్రమం - ఆతిభ్యాభావే శూన్యప్రాయం స్యాదిత్యథః || ౮ ||
ఇత్యుచి || హనరదేవ - అభయదేశ్రీనారాయణే ఇత్థం బ్రువతి సలిదేవాః కామాదయః - సప్రీడాసినమ్రుణి శిరాంసియేమంతే లజ్జాభారే
ణ అవసతశిరస్తా ఇత్యథః - సస్ఫుణం యథాభవతి తథాకృపాంజనయంత ఇత్యథః - కృపాయుక్తంతమితివా - మాయాతః సర - అతః అవి
కృతే - స్వా రామాశ్చ తేధీరాశ్చ తేషాం సికరైః ఆనతం పాదపద్మం యస్య స్త్రిత్వయి - ఎతదక్షోభానుకంపాదిచిత్రం - సహచిత్రం || ౯ || అ
స్తాకంచాపరాధాచరణం స్వభావత్వాన్నచిత్రమిత్యాహుః || త్వమితి || త్వం సేవతాం సేవమానానాం - సురైరింద్రాదిభిః కృ
తాః అంతరాయాః విఘ్నాః భవంతి - కస్తాదిత్యతాహుః - స్వాక ఇతి - స్వాకః స్వస్థానం న్వగమతి క్రమ్య పరమంతవస్థానం ప్రజతాం - నా
న్యస్య త్వమ సేవమానస్య - కుతః బహిః పియజ్ఞే స్వభాగాన్ పురోదాశాదీన్ బర్హకరాన్ - కృషీవలభవరాజైః - ఇంద్రాదిదేవభ్యోదద
తః ప్రయచ్ఛతః - తహిః కిం మధ్యక్తువిఘ్నైర్భాశ్యతి - నైత్యాహుః - ధత్త ఇతి - యదీతి నిశ్చయే - యతస్తస్యంసవః సురాధీశ్వరః అవితార

మందవాతైః స్త్రీప్రేక్షణేషు భిరవిధ్యదతన్యహిజ్ఞః || ౭ || విజ్ఞాయశక్రకృతమక్రమమాదిదేవః ప్రా
హప్రహస్యగతవిస్తయపజమానాన్ మాభైర్విభోమదనమారుతదేవవధ్యోగృహీతమోబలిమశూన్య
మినుంకురుధ్వమ్ || ౮ || ఇత్థం బ్రువత్యభయదేనరదేవదేవాస్సప్రీడనమ్రు శిరసస్సస్ఫుణంతమూచుః |
నైతద్విభోత్వయి పరేదికృతేచిత్రం సాస్వరామధీరనికరానతపాదపద్మైః || ౯ || త్వం సేవతాం సురకృ
తాబహమౌంతరాయాస్సేవకౌవిలంఘ్య పరమం ప్రజతాంపదంతే | నాన్యస్య బహిః పిబర్హదదత
స్వభాగాన్ ధత్తే పదంతస్య వితాయదివిఘ్న మూర్ధ్ని || ౧౦ || తుత్తృప్రికాలగుణమారుతజై
హ్వశైశ్చానస్తానపారజలధీనతితీర్యకేచిత్ | క్రోధస్యయాంతి విఫలస్యవశంపదేగోర్నజ్జంతిమశ్చరత
పశ్యవృహస్సృజంతి || ౧౧ || ఇతిప్రగృణతాంతేషాం స్త్రీయోయోగవినిమిత్తాః | దశయామాసశు
శ్రూషాంస్వచిత్తాః కుర్వతీవిభుః || ౧౨ || తాదేవానుచరాదృష్టాస్త్రీయస్త్రీరివరూపిణీః | గంధే
నముముహుస్తాసాం రూపాదార్యహతశ్రియః || ౧౩ || తానాహదేవదేవేశః ప్రణతాన్ ప్రహసన్నివ |
ఆసామేకతమాంవృజ్య వంసవణాంస్వగభూషణామ్ || ౧౪ || ఓమిత్యాదేశమాదాయనత్వాతంసు
రవందినః | ఊర్వశీమపురశ్చైష్టాంపురస్తృత్యదివంయయుః || ౧౫ || ఇంద్రాయానమ్యసదసిశృణ్వ
తాంత్రిదివాకసామ్ | ఊచునాన్ రాయణబలంశక్రస్త్రాసవిస్త్రితః || ౧౬ || హంసస్వరూప్యవదదమ్య
తతత్త్వయోగందత్తః కుమారఋషభోభగవాన్ప్రీతానః | విష్ణుశ్చివాయజగతాం కలయావరీణాన్సైనా

క్షకః అతాసానిఘ్నానాం మూర్ధ్ని పదమం స్త్రీంధతై - కుతః పునస్తస్య విఘ్నశంకేతిభావః || ౧౦ || త్వదభక్తానాంతుకేవలంతపశ్చర
తాంద్వయాగతిః - అస్తాకంవావశంయాంతి క్రోధస్యనా - తత్ర అస్తాస్తాః కామాపభోగమపితావదనుభవంతి - క్రోధవశాః పునరతి
మందా ఇత్యాహుః || తుత్తృప్రికాలగుణాః శీతోష్ణవర్షాణి మారుతశ్చ ప్రాణాబాహ్యవాజై హ్వః జిహ్వాపభోగా
శ్చ శ్చైశ్చాః శీతోష్ణపభోగాశ్చైచ తాన్ అస్తాన్ అపారజలధీరూపాన్ అతితీర్యవిలంఘ్య - గోప్యదేమజ్జంతి - కుతః - యతః క్రోధస్యవి
ఫలస్యవశంయాంతిగచ్ఛంతి - యథాజలేమజ్జంతావివశాస్సంతః మస్తకారోపితం భారముత్సృజంతితథైవవృథానమోక్షాయనచభోగా
య - శాపాదినాబహుదుశ్చరంతపః ఉత్సృజంతి || ౧౧ || ఇతీతి || స్త్రీయః యోగవినిమిత్తాః స్త్రీః - శుశ్రూషాంకువః - స్వచిత్
తాః సుప్త్యలంకృతాః - తేషాంస్వలావణ్యాదిదహిశశమనాయదశయామాస || ౧౨ || తా ఇతి || రూపిణీః మూర్తిమతీః - స్త్రీరివత్రియ
ఇవతాః స్త్రీః దృష్ట్యా - తాసాం రూపాదార్యణమహత్వేన హతాశ్రిః కాంతిర్యేషాంతే || ౧౩ || తానితి || పృథ్వీంపృథీధ్వం - క్వవ
యంవరాకాః క్వచేమా ఇతిచేత్తత్రాహ - సవణాంసమానరూపాం - నైకాశ్వస్తదనురూపేచేన్నాభవతుతథాపిస్వగభూషణరూ
పాం || ౧౪ || ఓమితి || సురవందినః దేవభృత్యా ఇత్యథః || ౧౫ || ఇంద్రాచేతి || ఇంద్రాయ ఇంద్రం ప్రతి - నారాయణబల మూచుః - శ
క్రః తత్రాసంసంతాసంప్రాప్తః - విస్త్రితశ్చ - తత్ర నారాయణబలవిస్త్రిత ఆసేతివా || ౧౬ || అన్యాశ్వవతారాంస్తచ్ఛ్రితాః చ ఆహ ||
హంసస్వరూపీతి || దత్తః దత్తాత్రేయః - కుమారః సనకాదిః - సపితాఋషభః - విష్ణురేవకళయావరీణాస్సక్ అత్తయోగమవదత్ - తేనవి

స్తునా - హయాస్యేహయగ్రీవావతార - మధుభిదాసతా - తదాననతః శ్రుతయః ఆహృతాః || ౧౭ || గుప్తజితి || ఇలాస్యధివీ - ఓషధయశ్చగు
ప్రాః - క్రొడేవరాహవతార - గ్రాహత్ - గజేంద్రం అముంచత్ - మోచయామాస - వివమాదాయత్రావతారనామనాస్తితత్ర - విష్ణు
శ్చివాయ జగతాం కళయావతీణాఇత్యనువతనీయం || ౧౮ || సంస్తున్వతజితి || సంస్తున్వతః స్తుతింకువాణాణాం ఋషీణాం వాలఖిల్యాణా
కశ్యపాధాంసమిదాహరణేగోష్ఠదేనిమగ్నాణాం ద్రౌపదాసితాణాం ఉద్భృత్యాపహాచయత్ - తమసీబ్రహ్మహత్యాయాం ప్రవిష్టం
మోచయామాస - అసురగృహేహారణ్యకశిపుభవసేపిహితాః నిరుద్ధాః యాః దేవస్త్రియః తాశ్చాముంచత్ || ౧౯ || దైవాసురజితి || ఎవమ
నైకావతారైః - అంతరేముసవమన్వంతరేషు - కలాభిః మూర్తిభిః - భువనాని అద థాత్ ఆపాలయత్ - ఇమాంశ్చైంసమదాత్ దదౌ ||
౨౦ || నిఃక్షుత్రియామితి || హై హయానాంకులస్య ఆప్యయాభాగవరూపాగ్నిః సరామోదాశరథిస్త్వ - సలంకంలంకాయంస్థితం - జ
యతివతమాస కాళికోపతారిత్యధాః || ౨౧ || భావినంక్రీకృష్ణావతారమాహ || భూమేరితి || బుద్ధావతారమాహ - వాదైరితి - ఆతద
హాణాయజ్ఞాసహాణా - దైత్యా విమోహయిష్యతి - కల్పివతారమాహ - శూద్రానితి - న్యహనిష్యత్ హనిష్యతి || ౨౨ || ౨౩ || ఇతి
భావాధాదీపికాయాం - చతుర్థాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

హృతామధుభిదాశ్రుతయోహయాస్యే || ౧౭ || గుప్తోప్యయోమనరినౌషధయశ్చమాత్యైక్రొడేహ
తోదితిజఉద్ధరతాంభసఃత్సైమ్ | కార్త్యేధృతోద్రిరమృతోన్మథ నెస్వప్యప్తైగ్రాహత్ప్రపన్నమిభరా
జమముంచదాతమ్ || ౧౮ || సంస్తున్వతోభివతితాశ్రమణాన్యషింశ్చశక్రంచవృత్రవధతస్తమసి
ప్రవిష్టమ్ | దేవస్త్రియోసురగృహేపిహితా అనాథాజఘ్నసురేంద్రహభయాయసతాన్యసింహః ||
౧౯ || దైవాసురేయుధితుదైత్యవతీసురాథేహతావంతరేషుభువనాన్యదధాత్తలాభిః | భూత్వా
ధవామనభిమామహరన్వలైఃత్సైంయాచ్ఛాచ్ఛలెనసమదాదదితేస్సుతేభ్యః || ౨౦ || నిఃక్షుత్రియామకృత
గాంచత్రిసప్తకృతోపరామస్తుహైహయకులాప్యయభాగవాగ్నిః | సోభింబబంధదశవక్త్రమహా
సలంకంసీతాపతిజయతిలోకమలంఘ్యకీర్తిణః || ౨౧ || భూమేభారావతరణాయయమష్వజన్మాజాతః
కరిష్యతిసురైరపిదుష్టరాణి | వాదైవిమోహయతియజ్ఞకృతోతదహాణాశూద్రాణాంకలౌక్షితిభు
జౌన్యహనిష్యదంతే || ౨౨ || ఏవంవిధానికర్మాణిజన్మానిచజగత్పతేః | భూరీణిభూరియశసోవణితాని
మహాభుజ || ౨౩ || ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - చతుర్థోధ్యాయః. ||
నిమిః || భగవంతంహరియేవై నభజంత్యాత్మవిత్తమాః | తేషామశాంతకామానాంకానిస్తావిజితాత్మ
నామ్ || ౧ || చమసః || ముఖబాహూరుపాదేభ్యః పురుషస్యాశ్రమైస్సహ | చత్వారోజజ్జిరేవణాగుణై
విప్రాప్రదయఃపుషక్ || ౨ || యఎషాంపురుషంసాత్మాదాత్మప్రభవమీశ్వరమ్ | నభజంత్యవజానంతిస్థానా
శ్చప్రాప్తాఃపతంత్యధః || ౩ || దూరేహారికథాఃకేచిద్దూరేచాచ్యుతకీర్తనాః | స్త్రియశ్శూద్రాదయస్స
ర్వేతేనుకంప్యాభవాన్పుశామ్ || ౪ || విప్రా రాజన్యవైశ్యోచహరేఃప్రాప్తాఃపదాంతికమ్ | శ్రౌతేన

శ్లో || పంచమేభక్తిహీనానాంకానిస్తాకాయుగేయుగే | విష్ణోఃపూజావిధిఃప్రశ్నన్వయస్యోత్తరముచ్యతే || త్వాంసేవతాంసురకృతాబహ
వంతరాయా ఇత్యనేనశ్రీహరిభక్తావిఘ్నమూర్ధ్నిపదందత్వాపరమాంగతింయాంతి - ఆభక్తానాంతువిఘ్నభవంతీత్యుక్తేతహితే
షాంకాగతిభావతీతిస్మచ్ఛతి || భగవంతమితి || హేఆత్మవిత్తమాః - అవిజితాత్మనాం - ఆతపివఅశాంతకామానాంకానిస్తాకింప్రాప్యమి
త్యధాః || ౧ || స్వజనకస్యగురోభాగవతోనాదరాద్గురుద్రోహిణఃకుగతింయాంతీతివత్తుంభగవతఃసకాశాద్వణాశ్రమాణాముత్పత్తి
మాహ || ముఖేతి || గుణైః సత్వైసవిప్రః సత్త్వరజోభ్యాంక్షత్రియః - రజస్తమాభ్యాంవైశ్యః - కేవలంతమసాశూద్రజితి || ౨ || యజితి || విమాం
మధ్యమేఅజ్ఞాత్వానభజంతి - యేచజ్ఞాత్వాప్యవజానంతి - ఆత్మనఃప్రభవోజన్మయస్సాత్మం - తదభజనైకృతఘ్నతామప్యాహ - ఈశ్వర
మితి - స్థానాద్వణాశ్రమాద్భ్రష్టాః || ౩ || తత్రయేఅజ్ఞాపైభవద్విధానామనుగ్రాహ్యజిత్యాహ || మారజితి || దూరేహారికథాఃతచ్చవ
ణంయేషాంతే - ఆతపవదూరేఅచ్యుతకీర్తనంయేషాంతే - దూరేఅచ్యుతఃకీర్తనాచ్యేతివా || ౪ || జ్ఞానలవదువిదగ్ధాస్తు అచికిత్సత్వా
దుపేత్సైత్విత్యాశయేనాహ || విప్రజితి || శ్రౌతేనఉపనయనాభ్యేన - ఉపలక్షణమేతత్ - అధ్యయనాదినాపి - హరేఃపదాంతికం తద్భజనో
త్తమాధికారంప్రాప్తాపి - ముహ్యంతికర్మఫలమసజ్జంతే - మతః - ఆత్మయేషుయేవాదాఃఅభవాదాఃతేషామకతయావిద్యంతేయే
షాంతే - తదుక్తంగీతాసు || శ్లో || యామిమాంపుష్పితాంవాచంప్రవదంత్యవిపశ్చితః | వెదవాదరతాఃపాశానాన్యదస్తీతి వాదిన ఇత్యా

దివా || ౫ || భక్తిమగ్నాదాధ్యాకాయతేమాంమహంప్రసంచయన్నిందతి || కర్తవీతి || అకోవిదాఃయథాబంధకంసభవతితథాకతుమ
జ్ఞాః-సచాభిజ్ఞాప్యచ్ఛంతి-యతఃసభాఃఅనమ్రః-స్తబ్ధత్వేనాతుః-యతోమూఖాఃఅపిపండితావయమితిమానవంతః-అతః|| శ్రు || ఆ
పామసామమమృతాఅభూమ-అక్షయ్యగ్ంహవైచాతుర్వాస్యయాజీనస్సుకృతంభవతి-యత్రనోష్ణంచశీతంస్యాన్నగ్లానినాఃప్యరత
యఇత్యాదికయాయమాధ్యాగిరాఉత్సుకాస్సంతః-మూఢాఃతయాచాటుకాఃఅప్సరోభిస్సహవిచరిష్యమిత్యాదిప్రియాఃశ
బ్దాఃవదంతి || ౬ || కించ-తేషాంకర్మాభినివేశాత్కామక్రొధడంభాదయోవధఃగతఇత్యాహత్రయేణ || రజసేతి || ఘోరఃఅభిచారాది
సంకల్పాయేషాంతే-అహివత్సయ్యర్యేషాంతే || ౭ || కాముకత్వంప్రసంచయతి || వదంతితి || ఉపాసితాః-ప్రీత్యామైఃసతువృద్ధాః-తేమై
ఘన్యంమిఘనమేవపరగత్యాతిథ్యాది-యేమగృహమహిజీవదంతి || శ్లో || ఇదమద్యమయాలభ్యమిమంప్రాప్యేమనోరథమ్ | ఇదమస్తీర
మపిమేభవిష్యతి పునఃసమిత్యాద్యాకారాండాంభికతాంప్రసంచయతి-యజంతీతి-అస్పృష్టాన్నవిధానదక్షిణం అస్పృష్టాః ససంపాది
తాఃఅన్నవిధానదక్షిణఃయథాతథా-యజంతి-తథాప్యత్వేజీవికాథంసరంకేవలంసఖాఃఘ్నం-అతద్విదఃహింసాదోమాసభి
జ్ఞాః || ౮ || మానితాంప్రసంచయతి || శ్రీయతి || శ్రీయాధనాదిసంపదా-విభూత్యా విశ్వరూప-శ్రీవిభూత్యాదినా జాతాయః స్తయఃగ
వఃతేన-అంధాధీర్యమాంతే-ఈశ్వరసహితాఃసతఃఅవమన్యంతే || ౯ || కించవిపంవతమానాస్తేవేద-తత్త్వాధఃస్ఫుటమపిస
జానంతీత్యాహ || సవేష్యితి || కేసరూపేణావస్థితంతదాహ-ఆత్మాసమీశ్వరం-ఆత్మతయాఈశ్వరతయాచావస్థితం-వివమన్యసంగ
తామాహ-యథాభిం-పురుషార్థతామాహ-అభీష్టం-స్ఫుటత్వమాహ-వేదోపగీతంచేతి-తత్తుతః-యతోమనోరథానాంవ్యవాయామి
షమద్యసేవావిషయాణాంవాతాయాప్రవదంతి-నివృత్తిపరంవేదంప్రవృత్తిపరంవణాయంతి || ౧౦ || సనువ్యవాయాదీనామపి ఋతౌ
భార్యాముపేయాత్-మృతశేషంభక్షయేత్-ఇత్యాదినావిహితత్వాత్-కమేవంసింధ్యతే-అతః || లోకఇతి || వ్యవాయః-ప్రీత్యంగః-

విద్యయావాపిముహ్యంత్యామ్నాయవాదినః || ౫ || కర్తవ్యకోవిదాస్తన్మథామూఖాఃపండితమానినః |
వదంతిచాటుకాన్తూధాయయామాధ్యాగిరొత్సుకాః || ౬ || రజసాఘోరసంకల్పాఃకాముకాలహి
మన్యవః | డాంభికామానినఃపాపావిహసంత్యచ్యుతప్రియా || ౭ || వదంతితేన్యోన్యముపాసిత
ప్రీయోగృహేషు మైఘన్యపరేషు చాశిషః | యజంత్యస్పృష్టాన్నవిధాన దక్షిణంవృత్తైఃపరంఘ్నంతిప
శూనతద్విదః || ౮ || శ్రీయావిభూత్యాభిజనెనవిద్యయాత్యాగేనరూపేణబలెనకర్తౄణా | జాతస్త్వయ
నాంధధియస్సహృద్వరాసతౌవమన్యంతిహరిప్రియాభిలాః || ౯ || సవేషుశశ్వత్తనుభృత్సవ్యసే
తంయథాభిమాత్మానమభీష్టమీశ్వరమ్ | వేదోపగీతంచనశృణ్వతేబుధామనోరథానాంప్రవదంతివా
తాయా || ౧౦ || లోకేవ్యవాయామిషమద్యసేవానిత్యాస్తుజంతౌనహితత్రచోదనా | వ్యవస్థితస్తా

నిత్యాఃరాగతవిపనిత్యస్తాస్తాః-జంతోఃప్రాణిమాత్రస్య-అతస్తత్రతాసుచోదనావిధినా-ప్రీత్యముతౌభార్యాముపేయాదిత్యాదివి
ధిదేశితః-సత్యం-సత్యయమపూర్వ-విధిఃరాగతఃప్రాప్తత్వాత్-కింతు-నియమవిధిరూపేణరాగితామభ్యసజ్ఞామాత్రంక్రియతేత
దాహ-వ్యవస్థితీరితి-తాసువ్యవాయాదిషువ్యవస్థితీనియమఃక్రియతే-కైఃవివాహయజ్ఞసురాగ్రహైఃవివాహవిషయవివవ్యవాయః
కార్యః-యజ్ఞవివామిషసేవా-సాత్రామణ్యాం || శ్రు || సురాగ్రహైఃగృహ్యతీతిశ్రుతేః-తత్రైవమద్యసేవేతినియమఃక్రియతే-సనుచసి
యమపక్షేపావశ్యకత్వాన్ననిందాయక్తా అతఃపా-ఆసునివృత్తిరీప్తేతి-అయంభావః-నాయంనియమవిధిరసింధ్యస్తాప్రత్యాత్ అ
తోనివృత్తిఃపరిసంఖ్యైవ ఆసువ్యవాయామిషమద్యసేవాస్విహ్యకథంతహి-వ్యవస్థితీరుక్తం-ఉచ్యతే-సతావత్పరిసంఖ్యా విధి
నా శ్రుత్యానివృత్తిరుచ్యతే-కింత్యాధి-తథాసతసాధికత్వాః-పరాధికత్వనా-ప్రాప్తపాదశ్చేతిదోషత్రయంస్యాత్-అ
తఃక్వచిత్ప్రాప్యతోపకరణస్యప్రాపణమసభకమిత్యపూర్వవిధిద్వారా అస్యనివృత్తిఃఫలతోభవతి-తథ్యథా || శ్రు || ఇమమగృ
భృరశనామృతస్యేత్యశ్వాభిధానీమాధతత్తత్త్రరశనాలింగతోగదభాశ్వాభిధానీరశనాద్వయంప్రాప్యతోమంత్రస్యాపూర్వవిధి
ద్వారాపరిసంఖ్యాచ్యతే-యథోక్తంతంత్రవాతీకే || శ్లో || అప్రాప్తవిధిరేవామతోమంత్రస్యనిశ్చయః | పరిసంఖ్యాఫలనోక్తాసవిశే
షఃపునశ్చుతేరితి-క్వచిత్తురాగతోనిత్యస్తాప్రత్యాస్తాప్రాప్తపూరణలక్షణస్యనియమఫలస్యాప్యథావాన్నియమవిధిద్వారాఫలతఃపరిసం
ఖ్యాభవతి-యథా || శ్లో || పంచపంచసఖాభ్యైఃఇతి-తథా-అత్రరాగతోనిత్యస్తాప్రత్యాప్యవాయాదేవి-వాహాదినియమనాభ్యసజ్ఞాద్వా
రాపరిసంఖ్యైవేతి || శ్లో || విధిరత్యంతమప్రాప్తేనియమఃపాక్షికేసతి | తత్రచాస్యత్రచప్రాప్తపరిసంఖ్యావిధీయతేఇతి-సనువద్యభ్యస
జ్ఞామాత్రమభిమతమేతద్భవేతహి || శ్లో || ఋతుస్నాతాంతుమూఖార్యాంసన్నిధానోపగచ్ఛతి | ఘోరాయాం భూతహత్యాయాం
యుజ్యతేనాత్రసంశయఇత్యాదిదోషత్రవణంసస్యాత్-నైషదోషః-మనసికామేనత్యపితస్యామరుచ్యాద్వేషాదినావాతామనుపగచ్ఛ

తోదోషశ్రవణోపపత్తిరితిసవకమనవద్యం॥ ౧౧॥
 తదేవంవ్యవాయాదిమనోరథాకులితత్వా దభిప్తమాత్మానంసశృణ్వంతీత్యుక్తం- ఇదానీంధనస్యాపిధర్మద్వారానరమాత్మప్రాపకస్యదృ
 ష్టోపభోగాథకంవినియోగాత్ నాత్మజ్ఞానగంధోపీత్యాహ॥ ధనమితి॥ ధర్మవిపవీకంఫలంయస్యతత్ - కుతః- యతోధర్మాత్ సవిజ్ఞానంఅప
 రోక్షజ్ఞానసహితందృఢఫలదంపరోక్షజ్ఞానంభవతి- కథంభూతంఅనుప్రశాంతిఅన్వనంతరమేవప్రకృష్టాశాంతిః- నిర్వాణైశ్చకాయస్త్వా
 తత్ - ఎవంభూతంధనం- గృహేషుదేహాధ్యధానంయుంజంతి॥ ౧౨॥కించ-వ్యవస్థయాపివ్యవాయాద్యభ్యుజ్ఞానం- నయథేష్టం- అపిత్య
 న్యధైవేత్యాహ॥ యదితి॥ యద్యస్త్వాత్సరాయాః- సూ- ణభక్షఃఆపసూ- ణంస- విపవిహితఃనతుపానం- తథా- పశోరప్యాలభనమేవవిహి
 తంసతుహింసా- ఆయమథః- దేవతోద్దేశేనయత్పశుహాసనంతదాలభనం॥ శ్రు॥ వాయవ్యగ్ శ్వేతమాలభేతేత్వాదిశ్రుతేనతుహింసా-
 యావేదవిహితాహింసా॥ శ్లో॥ యావేదవిహితాహింసాసాహింసేతికీర్త్యతఇతివచనాత్ - భక్షణోద్దేశేనక్రియమాణం లౌకిక హాస
 నంతుహింసైవఆత్మత్వాలభనమేవవిహితంసతుహింసా- ఆతోసయథేష్టభక్షణాభ్యుజ్ఞేత్యధః- వ్యవాయోపిప్రజయాపిమిత్తభూత
 యాసతురత్యై-అతోమనోరథవాదినఃఇమంవిశుద్ధంస్వధర్మంసవిదురితి॥ ౧౩॥ ఎవంభగవత్పరాబ్జుఖానాం బహుదోషతాంప్రపంచ్యత
 నిష్ఠాంప్రపంచయతిపంచభిః॥ యఇతి॥ అనైవంవిదఃసవంధర్మంవిదంతి- యేతే- విప్రజ్ఞానిశ్శంకాఃఅనైవమనోరథోభవిష్యతివి

సువివాహాయజ్ఞసురాగ్రహైరాసునివృత్తిరిష్టా॥ ౧౧॥ ధనంచధర్మైకఫలంయతోస్యజ్ఞానంసవిజ్ఞానమా
 నుప్రశాంతి॥ గృహేషు యుంజంతికేచరస్యమృత్యుంనవశ్యంతిదురంతవీర్యమ్॥ ౧౨॥ యద్వై ణభ
 త్నోవిహితస్సురాయాస్తథాపశోరాలభనంసహింసా॥ ఎవంవ్యవాయఃప్రజయానరత్యైఇమంవిశుద్ధం
 నవిదుస్త్వధర్మమ్॥ ౧౩॥ యేత్వనైవంవిదోసంతస్తస్మాద్ధాన్యదభిమానినః॥ పశూన్ద్రుహ్యంతివిప్రజ్ఞాః
 ప్రేత్యభాదంతితేచతా॥ ౧౪॥ ద్విషంతఃపరకాయేషుస్వాత్మానంహరిమీశ్వరమ్॥ మృతకేసానుబం
 ధేన్ద్రికబద్ధస్నేహఃపతంత్యధః॥ ౧౫॥ యైకేవల్యమసంప్రాప్తాయేవానీతాశ్చమూఢతామ్॥ త్రైవర్గీ
 కాహ్యక్షణికాఆత్మానంఘాతయంతి॥ ౧౬॥ ఏతఆత్మహమోశాంతాఅజ్ఞానైజ్ఞానమానినః॥ సీదం
 త్యకృతకృత్యావైకాలధ్వస్తమమోరథాః॥ ౧౭॥ హితాప్రయాసరచితాగృహపత్యసుహృచ్చి
 యః॥ తమోవిశంత్యనుచ్ఛాప్తసంవాసుదేవపరాబ్జుఖాః॥ ౧౮॥ రాజా॥ కస్త్వీనా లెసభగవాన్కిం
 వణఃకీదృశోనృభిః॥ నామ్నావాకేనవిధినాపూజ్యతేతదిహమాచ్యతామ్॥ ౧౯॥ కరభాజనః॥ కృతంత్రే
 తాద్వాపరంచకలిరిత్యేషుకేశవః॥ నానావణాభిధాకారోనానైవవిధినేజ్యతే॥ ౨౦॥ కృతేశుక్లశ్చ
 తుర్బాహుజటిలోవల్లలాంబరః॥ కృష్ణాజినోపవీతాతూర్వాభిభ్రద్దండకమండలూ॥ ౨౧॥ మను
 ష్యస్తుతదాశాంతానివైరాస్సమదశీనః॥ యజంతితపసాదేవంశమేనచదమేనచ॥ ౨౨॥ హంస
 స్సుపగోవైకుంఠోధర్మోయోగీశ్వరోమలః॥ ఈశ్వరఃపురుషోవ్యక్తఃపరమాత్మేగీయతే॥ ౨౩॥ త్రై
 తాయాంరక్తవగోసౌచతుర్బాహుస్త్రీమేఖిలః॥ హిరణ్యకేశస్త్రయాత్మానుక్రువాద్యు
 పలతుణః॥ ౨౪॥ తంతదామనుజాదేవంసగ్వదేవమయంహరిమ్॥ యజంతివిద్యయాత్రయాధర్మిస్తా

శ్వస్తావా- తదానీంతసపోషణేనవాతైఃపశుభిఃవిశ్వస్తాః- తేచపశవఃప్రేత్యఅముత్రతాఃఖాదంతి॥ శ్లో॥ మాంసభక్షయితాముత్రయ
 స్యమాంసమిహక్ష్యహమ్॥ ఎతన్మాంసస్యమాంసత్వంప్రవదంతిమనీషిణఇతివచనాత్॥ ౧౪॥ ద్విషంతఇతి॥ అభిచారాదినాద్విషంతః-
 మృతకేదేహ- సానుబంధేపుత్రాదిసహితే॥ ౧౫॥ అజ్ఞాస్తత్త్వజ్ఞైరనుకంపితాస్తరంతి- తత్త్వజ్ఞాస్తుస్వతః- యేతునాత్యంతమజ్ఞాః
 సచతత్త్వజ్ఞాఃతేఅంతరాశవతినఃపతంతీత్యాహ॥ యఇతి॥ కైవల్యంతత్త్వజ్ఞానంఅసంప్రాప్తః- ఆత్మహతుఃత్రివర్గాప్రధానః-ఆ
 త్మణికాఃఉపశాంతిక్షణరహితాః- దేహాదిస్థైర్యబుద్ధయావా- స్వయమేవాత్మానంఘాతయంతి॥ ౧౬॥ తదాహ॥ వితంతి॥ ఆత్మహాసఃఆ
 త్మాపహ్నవకతాః- అజ్ఞానైకర్తణిజ్ఞానమానినః- తథాచ॥ శ్రు॥ అసుర్యానామతేలోకాంధేనతమసావృతాః॥ తాంస్త్రేత్యాభి
 గచ్ఛంతియేకేచాత్మహనోజనాఇతి॥ ౧౭॥ హిత్యేతి॥ యాగృహపత్యసుహృచ్చియఃతాఃహిత్యా॥ ౧౮॥ తదేవంభగవద్భక్తిరవకతావ్యేభి
 తేతత్రవిశేషంపుష్పం॥ కస్త్వీతి॥ కింపణఃకీదృవృణావా- కీదృశఃకీదృగారః- కేసవానామ్నాకేసవానిధినా॥ ౧౯॥ కృతమితి॥
 విశుక్తతాదికాలేషు- నానాప్రకారాఃపణాభిధాకారాఃయస్యసః- నానైవవిధినావివిధేనైవమాగేణ॥ ౨౦॥ దేవపణాదీచ
 తుష్టయమాహ॥ కృతఇతి॥ కృష్ణాజినాదీభిభ్రదితిబ్రహ్మచారివేదదశీనః॥ ౨౧॥ మనుష్యఇతి॥ తపసాభ్యాసేన॥ ౨౨॥ ౨౩॥ త్రై

తా యామితి॥ త్రగుణాదీయోగభూతామఖిలాయస్యసః-యజ్ఞ మూర్తిః-హరణ్యకేశఃపిశంగకేశః॥ ౨౪॥ తమితి॥ త్రయ్యవిద్యయా-
వేదత్రయోక్తకర్తృభిః॥ ౨౫॥ విష్ణురితి॥ పృశ్నిగభఃతస్యాఃపుత్రః-వృషాకపిస్తృతస్సృ-వషాతసర్వాకామా-ఆకంసయ
తిత్తేశానిత-తథా-జయత్యేవసవదేతిజయంతః॥ ౨౬॥ ద్వాపర ఇతి॥ శ్యామఃఅతసీపుష్పసంకాశః-నిజానిచక్రాదీన్యాయధానియ
స్యసః-శ్రీవత్సోనామవక్షసాదక్షిణభాగేరోష్ణాంప్రదక్షిణావతఃసాదిర్యమాం-కరచరణాదిగతపద్మాదీనాంతైఃఅంతైఃచిహ్నైః-
లక్ష్మణైఃబాహ్వైఃకౌస్తుభాభిః॥ ౨౭॥ తమితి॥ మహారాజోపలక్షణంభక్తచామరాదియుక్తం-వేదతంత్రాభ్యాంవైదికేశాగమేనచ
మాగేణ-యజంతిపూజయంతి-పరంతుశ్వరంజ్ఞాతుమిచ్ఛవః॥ ౨౮॥ నామాన్యాహ॥ నమఇతి॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ఇతితి॥ నానాతంత్రవిధా
ననెతికలౌతంత్రమాగేన్యప్రాధాన్యందశాయతి॥ ౩౧॥ కలావితి॥ రూక్షతాంవ్యావతాయతి-త్విమాకాంత్యాకృష్ణంఇంద్రనీలమణి
వరుజ్జ్వలం-యద్యాత్విషాకృష్ణంకృష్ణావతారం-ఆననకలౌకీకృష్ణావతారస్యప్రాధాన్యందశాయతి-అంగానిహృదయాదీని-ఉ
పాంగానికౌస్తుభాదీని-అస్త్రాణిసదశ-నాదీని-పాషాదాఃసుసందాదయః-తత్పహితం-యజ్ఞైరచణైః-సంకీర్తనంనామోచ్చర
ణంస్తుతిశ్చతప్రధానైః-సుమేధసోవివేకినః॥ ౩౨॥ స్తుతిమాహ॥ ధ్యేయమితి॥ సాప్రణతపాలశామహాపురుష-తేచరణారవిందం
వందే-కథంభూతం-ధ్యేయంధ్యాతుంయోగ్యం-సదేహిసవత్రసంబధ్యతే-ధ్యేయత్యేషేతవః-ఇంద్రియకుటుంబాదిభిఃయః పరిభ

బ్రహ్మవాదినః॥ ౨౫॥ విష్ణుర్యజ్ఞఃపృశ్నిగభఃసృష్టదేవఉరుక్రమః॥ వృషాకపిజయంతశ్చఉరుగా
యఇతిర్యతే॥ ౨౬॥ ద్వాపరేభగవాన్శ్యామఃపీతవాసానిజాయుధః॥ శ్రీవత్సానిభిరంకైశ్చలక్షణైరు
పలక్షితః॥ ౨౭॥ తంతదాపురుషం మత్యామహారాజోపలక్షణమ్॥ యజంతివేదతంత్రాభ్యాంపరంజి
జ్ఞానసౌనృప॥ ౨౮॥ నమస్తేవాసుదేవాయనమస్తంకషణాయచ॥ ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయతుభ్యం
భగవతేనమః॥ ౨౯॥ నారాయణాయఋషయేపురుషాయమహాత్మనే॥ విశ్వేశ్వరాయవిశ్వాయసర్వ
భూతాత్మనేనమః॥ ౩౦॥ ఇతిద్వాపరఉర్విశస్తువంతిజగదీశ్వరమ్॥ నానాతంత్రవిధానైకలావపియ
థాశృణు॥ ౩౧॥ కలౌకృష్ణంత్విషాకృష్ణంసాంగాపాంగాస్త్రపాషాదమ్॥ యజ్ఞైస్తంకీర్తనప్రాయో
ర్యజంతిహాసుమేధసః॥ ౩౨॥ ధ్యేయంసదాపరిభవమ్ను మభీష్టదోహంతీథాన్పదంశివవిరించినుతంశ
రణ్యమ్॥ భృత్యాతిహంప్రణతపాలభవాభిహితం వందేమహాపురుషతేచరణారవిందమ్॥ ౩౩॥ త్వ
క్తాప్సుమస్త్యజసురేస్సితరాజ్యలక్ష్మీంధర్మిష్ట ఆర్యవచసాయదగాదరణ్యమ్॥ మాయామృగందయిత
యేస్సితనున్వధావన్వందేమహాపురుషతేచరణారవిందమ్॥ ౩౪॥ ఏవంయుగానురూపాభ్యాంభగవా
న్యగవతిభిః॥ మనుజైరిజ్యతేరాజశ్రేయసామీశ్వరౌహరిః॥ ౩౫॥ కలింసభాజయంత్యా ర్యాగుణ
జ్ఞాస్సారభాగినః॥ యత్రసంకీర్తనైవసరైవసాన్విభోహిలభ్యతే॥ ౩౬॥ నహ్యతఃపరమోలా
భోదేహినాంభ్రావ్యతామిహ॥ యతోవిందేతపరమాంశాంతినశ్యతినంస్తృతిః॥ ౩౭॥ కృతాదిమప్ర
జారాజన్త్రలాచిచ్ఛంతినంభవమ్॥ కలౌఖలుభవిష్యంతినారాయణపరాయణాః॥ ౩౮॥ క్వచిత్క్వచి

వఃతిరహరఃతంహంతీతితథా కించ-అభీష్టదోహంమనోరథపూరకం-కించ-తీథాన్పదంగంగాద్వాప్రయన్వినపరమపావనం-శివవిరిం
చిభ్యాంసతంస్తుతం-మహాత్మమం-నమతోకృతాథావేవకిమథంతాభ్యాంసతంత్రాహ-శరణ్యంఆశ్రయయోగ్యంసుఖాత్మకమి
త్యగః-తహిబ్రహ్మదిస్తుత్యంప్రాకృతస్యకథంగౌచగంసార్థ-నభృత్యాతిహంయస్యకస్యాపిభృత్యమాత్రస్యతిహంహంతీ
తి-నకేవలమాగంతుకాతిమాత్రంహంతి-కింతుభవాభిహితంసంసారాణవతారకంచ॥ ౩౩॥ ఇదాసీంస్వయమాస్త్రకామశాన్వితై
రపేక్ష్యంభక్తాధాంచసాపేక్షాంధశాయశ్రీరామచంద్రంస్తాతి॥ త్వత్వేతి॥ అన్వేష్యదుస్త్యజాయాసురేస్సితరాజ్యలక్ష్మీస్తాం
త్వక్తా-యదితియిత్యథః-యఃఆరణ్యమగాత్-కింరాజ్యవైకల్యదశనై-నధర్మిష్టః-కుతఃఆర్యస్యగురోఃశరభస్యవచసా-
కించ-ఏవంస్వంరాజ్యంత్యక్తృపిభక్తవాన్వేదయితయాసీత-నాకుస్పితంచాయమృగంస్వణికారంయోగ్యధావత్-తస్యభగవత
శ్చరణారవిందంవందే-యద్యాపేదర్మిష్టైఃసంబోధనంతథాస్యవివక్షితత్వాదార్యపదేనసంధిసంభవతి-తథాయదగాదిచరణార
విందమప్రాచ్యతే-యచ్ఛమామృగమన్వధావత్-తతేచరణారవిందంవందే-యన్వయః-అన్వత్సమానం॥ ౩౪॥ ఏవమితి॥ యుగాను
రూపాభ్యాంనామరూపాభ్యాం॥ ౩౫॥ ఏతేమచతుర్యుగేషుకలిరేవశ్రేష్ఠఇత్యాహ॥ కలిమితి॥ గుణజ్ఞాఃకలెగుణజ్ఞాసంతియతే-నమక
లెదోమణాంబయతత్వాత్తథంసభాజయంతిత్రాహ-సారభాగినఃగుణంశ్రాహిణః-మోసాగుణఃతమాహ-యత్రైతి-తదుక్తం॥
గ్లో॥ ధ్యాన్యకృతేయజ్ఞయజ్ఞైస్త్రతాయంద్వాపరచణయః॥ యదాప్నోతిదాప్నోతికలౌసంకీర్త్యకేశవమితి॥ ౩౬॥ నేతి॥ త

స్తూతృతాతఃప్రసాదాత్సంకీర్తనాత్ పరమోలాభోనా స్తియతఃసంకీర్తనాత్ || ౩౭ || కించ || కృతా దిష్టితి || ౩౮ || ౩౯ || కావేరీతి || అమలాశ
యాస్సంతఃప్రాయశోభగవతఃభక్తాభవంతి || ౪౦ || భక్తస్యవిధినిషేధనివృత్తైఃకృతకృత్యతామాహ || దేవషీతి || అప్తాః పామ్యఃకుటుం
బినః-ఇతరేదేవాదయఃపంచయజ్ఞదేవతాఃపితౄషాం-యఃఅభక్తఃఋణీ-అతపివతేషాంకింకరఃతదభాంసిత్యం-పంచయజ్ఞాదికతా-
తథాచస్తృతిః || ౪౧ || హీనజాతింపరీక్షణంఋణభాంకర్మకారయేదితి-అయంతునతథాకోపా-యఃసర్వభావేనశ్రీ ముకుందంశరణంగ
తః-కతాంకృత్యంపరిహృత్య-యద్వా-కతాంభేదంపరిహృత్య-కృతిచైదనైకత్యస్తాద్ధాతోవాసుదేవస్సపకమితిబుద్ధేత్యభాః || ౪౨ ||
విహితకమ-నివృత్తిముక్త్యానిషేధనిమిత్తప్రాయశ్చిత్తనివృత్తిమాహ || స్వపాదమూలమితి || త్యక్తఃఅన్యస్త్విదేహదాదేవతాంతరవా
భావోయేన-అతపితస్యవికర్మణిప్రవృత్తిసంభవతి-యచ్చకథంచిత్రమాదాదినాఉత్పత్తితంభవేత్-తదపిహరిధునోతి-ననుయ
మస్తంనావమన్యతతత్రాహ-పరేశఃపరమాంయమాదీనామీశఃనియంతా-ననుచశ్రుతిస్త్యుతిమకమైవాజ్ఞేతిభగవద్వచనా
త్సాన్విజ్ఞాభంగంకథంసహతతత్రాహ-ప్రియస్య-ననునాయంపాపక్షయాభాంభజేతతత్రాహ-హృదిసన్నివిష్టఃసహజస్తుశక్తిర

న్యహారాజద్రవిలేషుచభూరిశః | తామ్రపణీనదీయత్రకృతమాలాపయస్వినీ | ౩౯ || కావేరీచమహా
పుణ్యాప్రతీచీచమహానదీ | యేపిబంతిజలంతాసాంమనుజామనుజేశ్వర || ప్రాయోభక్తాభగవతివాసు
దేవేమలాశయాః | ౪౦ || దేవషీభూతాప్తన్యణాంపితౄణాంనకింకరోనాయమృణీచరాజ | స
ర్వాత్మనాయశ్శరణంశరణ్యంగతోముకుందంపరిహృత్యకతమ్ | ౪౧ || స్వపాదమూలంభజతఃప్రియ
స్యత్యక్తాన్యభావస్యహరిఃపరేశః | వికర్మయచ్ఛేత్పత్తితంకథంచిద్ధుమోతీసర్వంహృదిసన్నివిష్టః | ౪౨ ||
నారదః || ధర్మభాగవతానిర్థంశ్రుత్వాసమిధిలేశ్వరః | జాయంతేయాస్తునీప్రీతసోపాధ్యాయో
భ్యపూజయత్ | ౪౩ || తతోంతథాధిరేసిద్ధాస్సర్వలోకస్యపశ్యతః | రాజాధర్మానుపాతిష్ఠన్నవాపప
రమాంగతిమ్ | ౪౪ || త్వమప్యేతామహాభాగధర్మభాగవతాశ్రుతా | ఆస్థితశ్రద్ధయా
యుక్తానిస్సంగోయాస్యసేవరమ్ | ౪౫ || యువయోఃఖలుదంపత్యోర్యశసాపూరితంజగత్ | పుత్రతా
మగమద్యద్వాంభగవానీశ్వరోహరిః | ౪౬ || దశనాలింగనాలాపశయనాసనభోజనైః | ఆత్మావాం
పావితఃకృష్ణేపుత్రస్నేహంప్రకుర్వతోః | ౪౭ || వైరేణయంనృపతయశ్శిశుపాలపాండ్రసాల్వాదయో
గతివిలాసవిలోకనాద్యైః | ధ్యాయంతఆకృతధియశ్శయనాసనాదౌతత్సమ్యమాపురనురక్తధియాం
పునఃకిమ్ | ౪౮ || మాపత్యబుద్ధిమకృథాఃకృష్ణేసర్వాత్మనీశ్వరే | మాయామనుష్యభావేనగూఢైశ్చర్యై
పరేవ్యయే || ౪౯ || భూభారాసురరాజన్యహంతవెగుప్తయేసతామ్ | అవతీర్ణస్య నివృత్త్యైవయశి
లోకేవితన్యతే || ౫౦ || శ్రీశుకః || ఏతచ్ఛ్రుత్వామహాభాగోవసుదేవోనివిస్మితః | దేవకీచమహాభాగాజ
హతుర్దోహమాత్మనః || ౫౧ || ఇతిహాసమిమంపుణ్యంధారయేద్యస్సమాహితః | సవిధూయేహశమలం

బ్రహ్మభూయాయకల్పతే || ౫౨ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏ కాదశస్తంధే - పంచమోధ్యాయః.***

ధీతామపేక్షతఇతిభావః || ౪౨ || ధర్మానితి || జాయంతేయాజయంతేఃపుత్రా || ౪౩ || తతఇతి || ఉపాతిష్ఠ అనుతిష్ఠ || ౪౪ || త్వ
మితి || నిస్సంగోభూత్వా || ౪౫ || శాస్త్రప్రక్రియేయముక్తా-యవాంతుసంగత వివకృతాథావిత్వాహ || యువయారితి || వాయు
వయోః || ౪౬ || సచసవకర్తాపణాదిభాగవతధర్మైరన్యేషామివయువయోఃసత్త్వశుద్ధిరాపాదనీయా-పుత్రోపలబ్ధేనైవభాగవతధర్మ
సవస్వనిష్పత్తేరిత్యాహ || దశనైతి || కృష్ణేపుత్రఇతిస్నేహంప్రకువతోవాం-తస్యదశనాదిభిరాత్మాపావితః శోధితః || ౪౭ ||
ఏతదేవకైముతికన్యాయేనస్ఫుటయతి || వైరేణైతి || యంశయనాసనాదౌవైరేణాపిధ్యాయంతఃతస్యగతివిలాసాద్యైఃఆకృతధియఃతత్తదా
కారాధీయేషాంతే-తత్సారూప్యమాపుః-కింపునవక్తవ్యమనురక్తధియాంతత్సమ్యంభవతీతి || ౪౮ || ననుపుత్రస్నేహశ్చేన్నాక్ష
హతుఃతతోసవేముచ్యేరతత్రాహ || మేలి || అపత్యమితిబుద్ధింమాకృథాః అదాగమశ్చాందసః || ౪౯ || ననుకథమీశ్వరోమనుష్య
స్సార్థ-కథంవాస్యవిశ్వసృష్ట్యాదికతుఃపూతనాశోషణాదికర్మ ఆశ్చర్యమివనిరూప్యతేతత్రాహ || భూభారైతి || భూభారరూపాః అసు
రాఃతపివరాజన్యాఃతేషాంహంతవేతాహంతుం-నివృత్త్యైవమాయే || ౫౦ || ౫౧ || ఇతి || ఇహఅస్మిన్నేవదేహశమలంమోహంవి
ధూయబ్రహ్మత్వాయకల్పతే || ౫౨ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం-పంచమోధ్యాయవ్యాఖ్యాన్తి***

శ్లో || మృత్యుబ్రహ్మదిభిస్తుత్వాగంతుంవిజ్ఞాపితంహరిమ్ | ఉద్ధవః ప్రాథమ్యామాస స్వధామ నయమామితి || అతఃపరమతివిస్తరేణాత్మ
 ద్యాంనిరూపయితుం తత్ప్రస్తావమాహ || అథేతి || ఆత్మజైః ససకాదిభిః అభ్యగత్ ద్వారకామితిచతుథేనాన్వయః || ౧ || ౨ || ౩ || సమ
 తేషాముపేంద్రాదిరూపంభగవంతంనిత్యంపశ్యతాం కేయమతిదీప్యతేఅతః || వపుషేతి || యేనవపుషా సరలోకమనోరమస్సౌ - స
 వలోకేషుయశోవితేనెతదతిసుందరంవపుః దిదృక్షువః || ౪ || తస్యామితి || వ్యచక్షతఅపశ్యత్ || ౫ || స్వగోద్యానాదుద్భవైర్వా
 లైః - చిత్రాణిశృంఖలాబంధప్రాయాణిపదానిఅథాశ్చయాసుతాభిఃగీభిః || ౬ || సతాఇతి || బుద్ధీంద్రియాదిభిఃదశనాదినాప్రా
 జ్ఞానచబలహేతునాదండవత్ప్రణిపాతేనసతాః వయంసమస్తృతవంతః - సైతివిస్తయేదాహుః || శ్లో || దౌభ్యాంపద్భ్యాంచజాను
 భ్యామురసాశిరసాదృశా | మనసావచసాచేతిప్రణామోష్టాంగఘరితఇతి - స్తశబ్దాక్తవిస్తయాయవిశేషణం - కమమయాదురుపాశాత్ము
 ముక్షుభిఃభావయుక్తైరపి యతే వలమంతపూదిచింత్యతే - సతుదృశ్యతే - తద్వయంసతాఃఅహేమాభాగ్యమిత్యథః || ౭ || సమమమాపీద్య
 ప్తాదృష్టకమకరణాత్తు తోమత్పాదారవిందచింతసంకమపాశాన్ముముక్షుభిఃక్రియతే-తత్రాహుః || తస్మితి || హేఅజితఅస్తామిదానీం
 తసంఅష్టాంకమతే-త్వం-వ్యక్తంమహదాదిప్రపంచంసృజసిపాలయసిసంహరసిచ-తదప్యాత్మస్యవసపుథక్ - దువిభావ్యం మనసా
 ప్యనైస్త్రిరవితక్యం - తద్గుణస్థః - తస్యాః మాయాయః గుణేషునియంత్యత్వేనస్థితః - అథచ ఏతైఃకమభిభవాన్నాజ్యతేనలిప్యతేకు

శ్రీశుకః || అథబ్రహ్మత్వజై దేవైఃప్రజైశ్చై రావృతోభ్యగత్ | భవశ్చభూతభవ్యోయయాభూత
 గజైర్వృతః || ౧ || ఇంద్రోమరుద్భిభగవానాదిత్యావసపూర్జినా | ఋభ పూంగిరసోరుద్రావిశ్వే
 సాధ్యశ్చదేవతాః || ౨ || గంధర్వాపురసానాగస్త్రిధ్చారణగుహ్యకాః | ఋషయఃపితరశ్చైవస
 విద్యాధరకిన్నరాః || ద్వారకాముపసంజన్తుస్సర్వైకృష్ణదిదృక్షువః || ౩ || వపుషాయేనభగవాన్నరలో
 కమనోరమః | యశోవితేనెలోకేషుసర్వలోకమలాపహమ్ || ౪ || తస్యాంవిభ్రాజమానాయాంసమృ
 ధ్ధాయాం మహద్భిః | వ్యచక్షతావితృప్తాఃకృష్ణమద్భుతదశనమ్ || ౫ || స్వగోద్యానోద్భ
 వైర్వాలైశ్చాదయంతోయదూర్షహమ్ | గీభిశ్చిత్రపదాథాభిస్తుష్టుపుజగదీశ్వరమ్ || ౬ || దే
 వాః || సతాస్త్యతేనాశపదారవిందంబుద్ధీంద్రియప్రాణమనోవచోభిః | యచ్ఛింత్యతేంతపూది
 భావయుక్తైర్ముముక్షుభిఃకర్తృమయోరుపాశాత్ || ౭ || త్వంమా యయాత్రిగుణయాత్మనిదువిభా
 వ్యంవ్యక్తంసృజస్యవసిలుంపసితద్గుణస్థః | నైతే భవానజితకర్తృభిరజ్యతేవై యస్సైవసుఖైవ్యవహి
 తేభిరతొనవద్యః || ౮ || శుద్ధిన్యణాంనతుతథేష్యదురాశయానాంవిద్యాశ్రుతాధ్యయనదానతపఃక్రి
 యాభిః | సత్త్వాత్తనామృషభతేయశసిప్రవృద్ధసచ్చద్ధయాశ్రవణసంభృతయాయథాస్యాత్ || ౯ ||
 స్యాన్నస్తవాంఘ్రిరశుభాశయధూమకెతుఃక్షేమాయయో మునిభిరాన్రహృదోహ్యమానః | య
 స్యాత్వతైస్సమవిభూతయతత్త్వదిద్భిన్యూహేచితస్సవనశస్సర్వరతిక్రమాయ || ౧౦ || యశ్చింత్య
 తేప్రయతపాణిభిరధ్వరాగ్నోత్రయానిరుక్తవిధినేశహవిగృహీత్వా | అధ్యాత్మయోగఉతయో

తః - యోభవాసనవద్యఃరాగాదిరహితః - యతః స్వేఆత్మస్వరూపేసుఖే అవ్యవహితే అనావృతేఅభిరతః - అతస్తస్వంకమకువగ్నస్సాస్య
 త్పారామః పరమేశ్వరఇతిముముక్షుభిశ్చింత్యతఇతిభావః || ౧ || సన్వాత్పారామస్యకింకమకరణేనఅతః || శుద్ధిరితి || హేఈద్య -
 హేఋషభ - దురాశయానాంరాగిణాంవిద్యాఉపాసనా - విద్యాదిభిస్తథాశుద్ధినభవతి - సత్త్వాత్తనాంసత్త్వమూతోశ్రీహరావేవఆ
 త్తామనోయేషాం - శుద్ధాంతఃకరణీనామితివా - తేషాంసతాం - తేయశసిప్రవృద్ధసచ్చద్ధయాశ్రవణసంభృతయాపరిపుష్టయా - ప్రవృద్ధయాసచ్చద్ధయాయ
 థాస్యాత్ - ఏవంపరమపావనస్యయశసోవితానాయతవకమచరణమితిభావః || ౯ || తదేవంత్వద్యశసిప్రవృద్ధసచ్చద్ధైవశుద్ధిహ
 తుః అస్తాభిస్తుతవాంఘ్రిర్వృష్టాతః || స్యాదితి || తనాంఘ్రినోస్తాకమశుభాశయానాంవిషయహాసనానాంధూమకెతుః దాహ
 కఃస్యాత్ కథంధూతః - యఃక్షేమాయమోక్షేయమునిభిః ముముక్షుభిః ప్రమాన్రహృదాహ్యమానః చింత్యమానః - యశ్చ సాత్వ
 తైఃభక్తైస్సమవిభూతయేసమానైశ్వర్యాయశ్రీహసుదేవాదివ్యూహేఅచితః - తేషుచక్తేచ్ఛదాత్త్వదిద్భిః ధీరైఃసర్వరతిక్రమాయస్వగం
 అతిక్రమ్యవైకుంఠప్రాప్తయే - సవనశఃక్రికాలంఅచితః || ౧౦ || కించ || యఇతి || ప్రయతపాణిభిః సంయతహస్తైఃహవిగృహీత్వా అ
 ధ్వరాగ్నోపహవనీయాదో యజ్ఞిక్తైర్వశ్చింత్యతే - సమయస్యైదేవతాయై హవిగృహీతం స్యాత్తాండవతాంధ్యాయేద్వషట్పరిష్య
 నితివచనాత్తత్తద్దేవతాః చింత్యంతే - అతఃపః - త్రయానిరుక్తేనవిధినాఇంద్రాదిరూపేజ్జేవయజ్ఞపురుషశ్చింత్యతఇత్యథః - ఉత

కించ- అభ్యాత్మయోగే అత్తాధికారయోగే-యోగిభిరపి-ఆత్మనస్తవమాయాఅణిమాదిస్తాం- జిజ్ఞాసుభిస్తత్తామైయాశ్చింత్యతే- పరమభాగవతైస్తుముక్తయః- పరీప్తః సవతః పూజితః - సతవాంఘ్రిః సః అశుభాశయధూమకెతుః స్యాదితి పూజేనైవాన్వయః || ౧౧ || ..
ఏతేషాంచముని సాత్వతాదీనాంషట్టం సేవకానాం మధ్యపరమభాగవతేశులక్ష్మ్యై అపితవప్రీతిరధికైస్తువంతి || పర్యుష్టయేచి || ఇతిభావశ్చాండసః అహంయత్రవసామితత్రైవవక్షసి పర్యుషితాపీయంవసతీతి ప్రతిపత్తి వత్ - శ్రీస్సంస్పృధామానాభవతి - తథాపితాంస్పృధామానాంత్రియమనాదృత్య- యోభవాత్ పర్యుషితయాపి అముయావనమాలయాభక్తై రపితా ఇయమితి ప్రీత్యాన బహుమానశృతయా సుప్రణీతం సుస్థుసంపాదితం యథాభవతి తథా- అహంఘ్రాజాంతనదత్ సీక్ష్మతవాత్ సుప్రణీతమిత్యహం విశేషణం వా - తస్యతవాంఘ్రిః సః అశుభాశయధూమకెతుః భూయాత్ - యద్వా- యోంఘ్రిః అముయా సుప్రణీతం అహంఘ్రామాదదత్ - సనోశుభాశయధూమకెతుః భూయాదిత్యన్వయః - అథవై వంసంబంధః - ఎతేభ్యోభ్యానాచనాదినిష్ఠేభ్యోపితవ్యశసి ప్రవృద్ధ సచ్చద్ధావంత వివక్యతాథాః - భగవతోయశఃప్రియత్వాదిత్యాహుః - పర్యుష్టయావశకాంతా విత్యస్తా త్వరితః నవాం గేమఉష్టయా కాంతయా శోభితయా వనమాలయా - వక్షసి ఏకదేశేవతమానా శ్రీః సంస్పృధామానాభవతి - తథాప్యామ్నాయమధుత్రతైః బహుభావణితయా కీర్తిమయావై జయంత్యావనమాలయైవ యోభవాత్ సుప్రణీతమహంఘ్రామాదదత్వాదిపూజావత్ || ౧౨ || త్వచ్చరణస్యభక్తపక్షపాతః ప్రసిద్ధ ఏవేతి స్తువంతః ప్రార్థాయంతి || కేతురితి || బలిబంధనేత్రిభిర్విక్రమైర్యతః తత్ర ద్విశీయవిక్రమైర్యత లోకం గతస్తవపాదకెతుః అత్యుచ్చితోవిజయధ్వజఇవ - తత్సంపాదయంతి త్రిపతత్పతాకః త్రిధాపతంతీత్రిలోకేషువాపతంతీ గంగాపతాకాయన్వసః తథాఅసురదేవచమోః తేనయాః - భయాభయకరః - సాధుషు సురేషు స్వగాయ - భలష్వసురేషు ఇతరాయ అభోగమనాయయవివం కేతురూ

గిభిగాన్తమాయాంజిజ్ఞాసుభిః పరమభాగవతైః పరీప్తః || ౧౧ || పర్యుష్టయాతవవిభోవనమాలయేయం సంస్పృధానీ భగవతీ ప్రతిపత్తివచ్చిః | యస్సుప్రణీతమముయా హంఘ్రామాదదమ్నో భూయాత్సదాంఘ్రిరశుభాశయధూమకెతుః || ౧౨ || కేతుస్త్రివిక్రమయతస్త్రిపతత్పతాకాయస్తైభయాభయకరోసురదేవచమోః | స్వగాయసాధుషుభలెష్వితరాయభూమన్పాదః పునాతుభగవత్ భజతామసుంనః || ౧౩ || న సోతగావఇవయన్వవశేభవంతి బ్రహ్మదయస్తనుభృతోమిభురన్యమానాః | కాలస్యతే ప్రకృతిపూరుషయోః పరస్యశంనస్తమోతుచరణః పురుషోత్తమస్య || ౧౪ || అస్యాసి హేతురుదయస్థితీ సంయమానామవ్యక్తజీవమహతానుపికాలమాహుః | సోయం త్రిణాభిరఖిలాపచయే ప్రవృత్తః కాలోగభీరరయఉత్తమపూరుషస్తవమ్ || ౧౫ || త్వత్తః ప్రమాణమధిక్యత్యయయాన్యవీర్యంధత్తే మహంతమివగభామమోషువీర్యః | సోయం తయానుగతఆత్మనలండకోశం హైమంససజబహిరావరజైరుపేతమ్ || ౧౬ || తత్తస్థుపశ్చజగతశ్చభవానధీశయన్తాయయోత్థగుణవిక్రియయోపనీతా |

పస్తైపాదః సః భజతాంసః అఘంపునాతుశోభయతు అఘాదితిపాతేభజతాంస ఇతికమణిషస్త్రి-భజతోస్తా అఘాత్పునాన్వీతి-తథాచ || శ్రు || చరణంపవిత్రం చితతంపురాణంయేనహతస్తరతిమృత్యాని- తేనపవిత్రేణశుద్ధనపూతా అతిపాస్తానమరాంతరేమ- లోకస్య ద్వారమచిమత్పవిత్రంజ్యోతిష్కాబ్జమానంమహస్వత్- అమృతస్యధారా బహుభావోహమానం చరణంనోలోకే సుధితాండధాత్వితి || ౧౩ || నయ్యుద్ధేదేవాసురాదయః పరస్పరం- జయంతిజేయంతేవాకిమహంతత్రైత్య-ఆహుః || నసీతి || మిథుః మిథః అధ్యమానాః యుద్ధాదిభిః పీడ్యమానాః బ్రహ్మదక్షాపియస్యతవవశేభవంతినతుజేమపరాజయేవాస్వతంత్రాః - ఇవ- నసినాసికాయాం- ఓతాః నాసికామావిధ్యబద్ధా గావోగీవదాఇవ- కుతః- కాలస్యకలయితుః ప్రవతకస్య తదేవకుతః- ప్రకృతిపురుషయోరపిపరస్య- తస్యతేపురుషోత్తమస్యపాదః సః శంతనోతు || ౧౪ || ప్రకృతిపురుషాభ్యాంసరస్వముపపాదయంతః కాలస్యేవపురుషోత్తమతామాహుః || అస్యేతి || అస్యజగతః ఉదయాదీనాం హేతురసి కుతః అవ్యక్తం ప్రకృతిజీవః పురుషః మహామహత్త్వంతేషాం కాలనియంతారంత్యామాహుః || శ్రు || అక్షరాత్పగతః పరః- మహతః పరమవ్యక్తమవ్యక్తాత్పురుషః పరః పురుషా సరంకింత్యా కాష్ఠాసపరాగతిత్యాది శ్రుతేః - కించ - అచుంసంవత్సరాత్తకః కుః కాలః త్రిణాభిః ప్రణీతాతుర్వాస్యానిభయోయస్యసోపితవ్యమేవ - అతస్తస్యముత్తమః పురుషఇతి- తథాచగీతా || శ్లో || స్తత్త్వరమతీతోహమక్షరాదపిచోత్తమః | అతోస్తిలోకేవేదేచప్రధితః పురుషోత్తమఇతి || ౧౫ || త్వమేవప్రకృత్యాదిద్వారాజగత్ప్రవ్యాదిహేతుర్యుక్తంతతైనప్రకారేణతదాహుః || త్వత్తైతి || త్వత్తః పురుషోవీర్యంశక్తింసమధిక్యత్యప్రాప్య- యయామాయాఅధిష్ఠితః- మహంతంధత్తై- కమివ- అస్యవీర్యస్యగభామివ- సోయం మహాతయై వమాయయాఅనుగతస్సౌ ఆత్మనస్సకాశాదండకోశంససజ- త్వయానుగతఇతిపాతేత్వయాఅధిష్ఠితః తయామాయయాఅనుగతఇతివివేకః || ౧౬ || నన్వేవం భూతమీ

శ్వరత్వం మమకుతోవగతంతదాచుః॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్తస్థుఃస్థావరస్య - జగతో జంగమస్యచ - భవానధీశః యద్యస్తాత్ మాయయా ఉత్థా ఉచ్ఛ్వింభితాయాగుణవిక్రియాదిం ద్రియవృత్తిః తయా ఉపసీతా అథా అథా అథా - జుషన్మపిజుషమాణోపి - హేహృషీకపతే నలిస్తస్త్వం - యత్వస్యజీవా యోగినోవా - స్వతఃపరిహృతాదపి అవిద్యమానాత్ త్యక్తాద్వావిషయజోషణీ భిభ్యతివాసనామాత్రేణబ భ్యంత ఇత్యథాః॥ ౧౭॥ అలిస్తత్వమాచుః॥ స్తేరతి॥ స్తేరావలోకః మందస్తి తవిసితోవలోకః - తస్యలవఃకటాక్షః - తేనదశతో యోధావః అభిప్రాయః - తేనమనోహరియద్రు మందలం - తేనప్రహితాయేపారతామంత్రాః - తైఃశాండైఃప్రగల్భైః - అనంగబా జైః కామస్యబాజై స్సంమోహనైఃకరణైఃక మకళాభిః - మదశసహస్రంపత్నయః - యస్యేంద్రియంమనః విమధితుం ఖోభయితుం నవి భ్య్యఃనసమథాః - సఃభవానలిస్తతిపూర్వేణస్వయః॥ ౧౮॥ తస్మాత్ విభ్య్యతి॥ తవామృత రూపాయా కథాతదేవ ఉదండద

అథా అథా జుషన్మపిహృషీకపతేనలిస్తాయే న్యేస్వతఃపరిహృతాదపిభిభ్యోన్మ॥ ౧౭॥ స్తేరావలోకలవద శీతభావహారిభ్రానుండలప్రహితసౌరతమంత్రశౌండైః॥ పత్న్యస్తుషోడశసహస్రమనంగబాజై ర్యస్యేంద్రియంవిమధితుంకరణై నావిభ్య్యః॥ ౧౮॥ విభ్య్యస్తవామృతకథోదవహాప్రి లోక్యాఃపా దావనేజసరిత శృనులానిహంతుమ్॥ ఆనుశ్రవంశ్రుతిభిరంగ్రుజనంగసంగై స్తీర్థద్వయంశుచిషద స్తఉపస్పృశంతి॥ ౧౯॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్యభిష్టాయవిబుధై స్సేశశ్శతధృతిహారిమ్॥ అభ్యభాషతగౌవిం దంప్రణమ్యాంబరమాశ్రితః॥ ౨౦॥ బ్రహ్మ॥ భూమెర్భూరావతారాయపురాజ్ఞాపితఃప్రభౌ॥ త్వ మస్మాభిరశేషాత్కం ప్రత్యక్షై పౌపపాదితమ్॥ ౨౧॥ దర్శశ్చస్థాపితస్సత్సునత్యసంధేషువై త్వయా॥ కీ తిశ్చచ్చితువిక్షిప్తానర్వలోకమలాపహా॥ ౨౨॥ అవతీర్యయదోర్వంశేవిభ్రుద్రావమనుత్తమమ్॥ క ర్మాణ్యుక్తానువృత్తానిహితాయజగతోకృథాః॥ ౨౩॥ యానితేచరితానీశమనుష్యాస్సాధవఃకలౌ॥ శృ ణ్వంతఃకీర్తయంతశ్చతరిష్యంత్యంజసాతమః॥ ౨౪॥ యదువంశేవతీర్ణస్యభవతఃపురుషోత్తమ॥ శ రచ్చతంవ్యతీయాయపంచవింశాధికంప్రభౌ॥ ౨౫॥ నాధునాతేఖిలాధారదేవకార్యేవశేషితమ్॥ కులం చవిప్రశాపననష్టప్రాయమభూదిదమ్॥ ౨౬॥ తత్స్వధామపరమంవిశస్వయనిమన్యసే॥ సలోకా లోకపాలాన్మఃపాహివై కుంతకింకరా॥ ౨౭॥ శ్రీశుకః॥ సంస్తుతౌభగవానిత్థంవిబుధైఃపత్నజాదిభిః॥ ప్రతినంద్యహతాన్రాజన్తాయామనుజశ్శ్వరః॥ ౨౮॥ శ్రీకృష్ణః॥ అవధారితమేతన్వైయదాద్ధవిబు ధేశ్వర॥ కృతంవఃకార్యమఖిలంభూమేభా రౌవతారితః॥ ౨౯॥ తదిదంయాదవకులంవీర్యశౌర్యశ్రి యోద్ధతమ్॥ లోకంజిఘృక్ష త్యుద్ధమైవేలయేవమహాణవః॥ ౩౦॥ యన్యసంహృత్యదృప్తానాంయ దూనాంవిపులంకులమ్॥ గంతాన్త్యునెనలోకోయముద్వేలెనవినంత్వతి॥ ౩౧॥ ఇదానీనాశఆరభ్యఃకుల స్వద్విజశాపతః॥ యాస్యామిభవనంబ్రహ్మనైతనంతేతవానఘ॥ ౩౨॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్యుక్తోలోకనా థేనస్వయంభూఃప్రణిపత్యతమ్॥ సహదేవగణైదేవస్సప్తధానుప్రత్యపద్యత॥ ౩౩॥ అథతస్యాంసు హూత్వాతా గ్వా రకాయాంసముత్థితా॥ విలోక్య భగవానాహాయమృద్ధా సమాగతా॥ ౩౪॥ శ్రీకృష్ణః॥ ఏతేవైసునుహూత్వాతాహ్యుత్థిప్యంతీహసర్వతః॥ శాపశ్చనఃకులస్యాసీద్బ్రహ్మ హ్మణోభ్యోదురత్యయః॥ ౩౫॥ నవస్తవ్యమిహస్తాభిజీవీషుభిరార్యకాః॥ ప్రభాసంసుమహాపుణ్యంయా

కంతద్వహంతీతిఅమృతకథోదవహః॥ అథవావహంతీతివహఃఉదకీస్యవహః ఉదవహఃసద్యఃఉదకపోదస్సంజ్ఞాయామిత్యదభావః॥ అ మృతకథాయాఉదవహఃకీర్తినద్యః తథాపాదావనేజసరితోగంగాద్యాశ్చ॥ త్రిలోక్యాఃశమలానిహంతుంవిభ్య్యః తేనప్రకారేణ॥ అనుశ్రవంగురోరుచ్ఛారణమనుశ్రూయత ఇత్యనుశ్రవావేదస్తతభవంకీర్తరూపంకీర్థంశ్రుతిభిఃశ్రవణేంద్రియైః అంగ్రుజం గాంగంఅంగసంగైః ఎవంశుచిషదఃస్వాశ్రమధర్మస్థాః తవతీర్థద్వయంఉపస్పృశంతిసేవంతఇతి॥ ౧౯॥ ఇతీతి॥ విబుధై స్సహ॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ధర్మఇతి॥ విక్షిప్తావిస్తాసితా॥ ౨౨॥ అవతీర్యతి॥ ఉద్దామనివృత్తానివిక్రమాఃయేమతానికర్తాణి॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ తదితి॥ వీర్యశౌర్యయుక్తయాశ్రియా॥ ౩౦॥ మదితి॥ ఉద్వేలెనలంఘితమంయత॥ ౩౧॥ ఇదానీమితి॥ వైకుంఠయాన్యతవ భవనంయాస్యామి॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ సేతి॥ ప్రభాసంయాస్యామిఇతివదతోభగవతోయమభిప్రాయః॥ ఏతేదేవగణాః స్వాధికారానై వాహంతి॥ నకుసద్యోమోక్షం॥ ద్వారవత్సాంతుమృతాస్సద్యోముచ్ఛేరన్॥ తస్మాదభ్యయఫలంప్రభాసంనెహ్యుపితి॥ ౩౬॥ య

స్వామతతః॥ యదిదమితి॥ మనఃప్రదిభిః గృహ్యమాణం మనోమయత్వాత్ మామైవిధి - తదపిసస్థితరం - కింతునశ్వరంవిధి ॥ ౭ ॥ నశ్వర
త్వేహేతుః॥ పుంస ఇతి॥ అయ్యుక్తస్యవిత్ ప్రమనసః - నానాభోభేద విషయోభ్రమః - సభ్రమవివగుణదోషభావః - నమవేదేనైవ విధిని
షేధాభ్యాంభేదస్య సత్యతోక్తానభ్రమవిజృంభితగుణదోషబుద్ధిః పుంసస్తదాహకర్తేతి - కర్తృవిహితం అకర్తృతల్లోపః వికర్తృనిషిద్ధమితిభే
దః - అవిద్యావద్విషయవివేదఇత్యుక్తః॥ ౮ ॥ తస్మాదితి॥ కథమాత్మనిపరిచ్ఛిన్నైవితతంజగదీక్షణీయం - తత్రాహ - ఆత్మానమితి - మ
యిబ్రహ్మణితత్త్వపేక్షాస్య॥ ౯ ॥ సన్వేషంయుక్తచిత్తత్వేన కర్తాకరణేదేవాదయోవిహ్నౌకరిష్యంతి - తత్రాహ॥ జ్ఞానైతి॥ జ్ఞానం
వేదతాత్పర్యనిశ్చయః - విజ్ఞానంతదధామభవః - తాభ్యాంసమ్యక్యుక్తః - తత్రాత్మానుభవేనైవతుప్తచిత్తః - తతఃశరీరాంసర్వదేహి
నాంతత్తథాతస్మత్ - అంతరామైనప్రతిహస్యసే - అయంభావః - యావదపరోక్షమభవంయథాక్రమంకర్తాణికుర్యాదేవ - తదనంత
రంసర్వేషామాత్మభూతత్వాన్నకోపివిహ్నౌనాచరంతి - తథాచ॥ శ్రు॥ తస్యేహసదేవాశ్చభూత్యాశ్చతత్రాత్మాహ్యమంశభవంతి॥ ౧౦॥
సచోత్పన్నజ్ఞానస్యాపియథేష్టాచరణప్రసంగఇత్యాహ॥ దోషబుద్ధ్యైతి॥ గుణదోషబుద్ధ్యంతితోపిప్రాక్తసంస్థారాన్నిషేధాన్నివతత్వ
ఎవ - కింతునదోషబుద్ధ్యా - విహితంచప్రాయశఃకరోతి - సగుణబుద్ధ్యా - యథాభావః సంకల్పవికల్పరహితః - కించిత్తరోతి కుతశ్చిన్నివ
తతేతద్వదేవేతి॥ ౧౧॥ ఎవంభూతస్యనపునఃసంసారఇత్యాహ॥ సర్వభూతైతి॥ సవిపద్యేతనపునస్సంసరత్ ॥ ౧౨॥ ౧౩॥ త్వంతుస
హంపరిత్యజ్యేత్వామ్యపదేశమాత్మనోయోగ్యంమన్వానఃపుచ్ఛతి॥ యోగేశేతి॥ యోగేశయోగఫలదాయక - యోగవిదాంన్యాస - న్యా

య్యావేశ్యమనస్సమ్యక్సమదృగ్విచరస్వగామ్॥ ౬ ॥ యదిదంమనసా వాచాచక్షుభ్యాంశ్రవణాది
భిఃనశ్వరంగృహ్యమాణంచవిధిమా యామనోమయమ్ ॥ ౭ ॥ పుంసోయుక్తస్యనానాభోభ్రమస్సగు
ణదోషభావః । కర్తాకర్తృవికర్తేతిగుణదోషవియోభిదా ॥ ౮ ॥ తస్మాద్యుక్తేంద్రియగ్రామోయుక్త
చిత్తఇదంజగత్ । ఆత్మనీక్షన్పవితతమాత్మానంమయ్యధీశ్వరే ॥ ౯ ॥ జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుక్తఆత్మభూతశ్చ
రీరితామ్ । ఆత్మానుభవతుస్తాత్మానాంతరామైవిహస్యసే ॥ ౧౦ ॥ దోషబుద్ధ్యభయాతీతోనిషేధా
న్ననివతతే । గుణబుద్ధ్యాచవిహితంనకరోతియథాభావః ॥ ౧౧ ॥ సర్వభూతసుహృచ్చాంతోజ్ఞానవి
జ్ఞాననిశ్చయః । పశ్యత్ దాత్మకంవిశ్వంనవిపద్యేతవైపునః॥ ౧౨ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్యాదిష్టోభగవతామ
హాభాగవతాన్మప । ఉద్ధవః ప్రణిపత్యాహతత్వజిజ్ఞాసురచ్యుతమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఉద్ధవః ॥ యోగేశయోగవి
న్న్యాసయోగాత్మయోగసంభవ । నిశ్రేయసాయమేప్రాక్తస్త్యాగస్సన్న్యాసలక్షణః॥ ౧౪ ॥ త్యా
గోయందుష్ట్రరోభూమకామానాంవిషయాత్మభిః । సుతరాంతప్రయినర్వాత్మన్నభక్తైరితిమేమతిః ॥
౧౫ ॥ సాహం మమాహమితి మూఢ మతివిగాఢస్త్వన్న్యాయయావిరచితాత్మనిసానుబంధే । తత్త్వం
జసానిగదితంభవతాయథాహంసంసాధయామిభగవన్ననుశాధిభృత్యమ్ ॥ ౧౬ ॥ సత్యస్యతేస్పదృశ
ఆత్మనఆత్మసోన్యంవక్తారమీశవిబుధేష్వపినానుచక్షే । సర్వేవిమోహితధియస్తవమాయయేమేబ్ర
హ్మదయస్తనుభృతోబహిరభావాః॥ ౧౭ ॥ తస్మాద్భవంతమనవద్యమనంతపారంసర్వజ్ఞమీశ్వరమ
కుంతవికుంతధిష్ణ్యమ్ । నివిణ్ణగీరహముహావృజినాభితస్తోనారాయణంనరసఖంశరణంప్రపద్యే ॥ ౧౮ ॥

సానామతిగోప్యానితేషవిశేషః - యద్యా - యోగోవిస్యస్యతేత్రియతేయస్త్రి - యోగాత్మయోగేశాత్మాప్రకటోభవతియస్య యో
గస్వరూపేతివా - యోగస్యసంభవాయస్తాత్ - చతుర్భురైస్తేస్సంబంధనైః - స్వమహిమ్నాకేవలంత్వయోపదిష్టం - సతుమదధికారంస
ర్వాలోచ్యేతిద్యోతితం - తదాహ - నిశ్రేయసామైవిహస్యచారోగ్యాద్యభ్యాంసర్వేస్వదానాదివదయంత్యాగః - కింతుసన్న్యాసలక్షణః
అప్రత్యాపత్తిరూపః॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ స ఇతి॥ యంప్రతిత్యాగాద్యపదిష్టంసాహం - మూఢమతిః - కుతః - మమేతి ఆహమితిచసానుబంధపు
త్రాసహిత - త్వన్న్యాయయావిరచితాత్మనిదేహ - విగాఢానిమగ్నః - అతఃతత్తుభవతానిగదితంయథాహమంజసాసంసాధయామి - తథా
భృత్యంమామనుశాధిశనైఃశిక్షయ॥ ౧౬ ॥ మయాసంక్షేపతఃఉక్తంవిస్తరతస్త్వన్న్యాకృత్యేతిచేత్అత్రాహ ॥ సత్యస్యేతి ॥ స్పదృశఃస్వ
ప్రకాశస్య - సత్యస్యాత్మనః ఆత్మనః - మాంప్రతివక్తారం - తేత్వత్తః - అన్యంనానుచక్షేనపశ్యామి - స్పదృశఃస్వతస్సిద్ధజ్ఞానాత్ త్వతో
స్యమితివా - కుతఇత్యత్రాహ - సర్వేఇతిబహిరభావాఃవిషయేష్వభావబుద్ధయః॥ ౧౭ ॥ తస్మాదితి॥ కేచిద్భక్తీలాభవంతి - కేచిత్సేవితా
స్సంతఃఫలకారేవిశ్యంతి - కేచిదజ్ఞా - కేచిద్రక్షతేఅసమథాః - కేచిత్సన్న్యాసభ్రష్టాః - తద్వాస్త్యుత్త్యభావసవద్యమిత్యాదీనిసం
చవిశేషణిని - సవిద్యతేఅంతఃకాలతఃపారందేశతశ్చయస్యశం - కాలాదిభిరకుంఠోవికుంతలోకోధిష్ణ్యంస్థానంయస్యతం - హేభగవత్ ఉహ
స్ఫుటం - నివేదేహాతుఃపృజినైరుఃఫైరభితప్తఃహకారగౌరవాన్మృతారోయ క్షణపతనీయః - సస్వనవద్యత్వాదీనికుతోమమతదా

హ - నారాయణమితి - అనుకంపితామాహ - సరసఖమితి - సరోజవస్పభావంచనీయః - స్యతంభవంతంశరణంప్రపద్య || ౧౮ || తదే
 వమ సంభావనా విపరిభావనాభ్యాముపదిష్టంతత్త్వమనవగాహ మాసంప్రతితన్నివృత్తయే గురూపదేశం వినాపిస్వాన్వయవ్యతిరేకా
 భ్యామేవతత్త్వప్రతిపత్తిభావతీతిదశయితుమాహ || ప్రాయశః || లోకతత్త్వస్యవిచక్షణాః పరీక్షకాః - అశుభాశయాత్ విషయవా
 సనాతః || ౧౯ || తదుపపాదయతి || ఆత్మసత్యతి || ఆత్మసఃపశ్వాదిశరీరప్రత్యక్షైవహితాహితజ్ఞానగురుః || ౨౦ || తత్ప్రత్యక్షందశకాయతి || పు
 రుషత్వతి || తథాచ || శ్రు || పురుషత్వేచావిస్తరోయమాత్మాసహాప్రజ్ఞానసంపన్నతమోవిజ్ఞాతంపదతివిజ్ఞాతంపశ్యతి వేదశ్వస్తసంప
 దలోకలోకామత్యేనామృతమీప్సత్వేవంసంపన్నతతరమాంపశూనామశనాపిపాసపివాభిజ్ఞానమితి || ౨౧ || అతఃపురుషత్వంస్తాతి || వి
 కేతి || ౨౨ || అనుమానమాహ || ఆత్మేతి || ఆత్మపారుష్యంపురియక్తాఃఆప్రమతాః - ఆగ్రహ్యంగాప్రేభ్యహంకారాదిభ్యవ్య
 తిరిక్తంమాం - అద్ధానాత్మైస్సగయంతి - మాగణైస్సకారద్యయమాహ - గృహ్యమాజ్ఞేబుద్ధ్యాదిభిర్గుణైః హేతుభిః జడాదీనాం
 ప్రకాశఃస్వప్రకాశేనైకేన వినానఘటత ఇత్యుపపత్తిముఖేనలక్షణైస్తథాతైరవలంకృత్యాప్తిముఖేనానుమానతః - ఈశ్వరంప్రప

శ్రీకృష్ణః || ప్రాయోణమునయో లోకలోకతత్త్వవిచక్షణాః | సముద్ధరం తివ్యత్వానమాత్మనైవాశు
 భాశయాత్ || ౧౯ || ఆత్మసోగురురాత్మైవపురుషస్యవిశేషతః | యత్ప్రత్యక్షైనుమానాభ్యాంశ్రే
 యోసావనువిందతే || ౨౦ || పురుషత్వేచమాంధీరాస్సంఖ్యయోగవిశారదాః | ఆవిస్తరంప్రవశ్యంతిన
 ర్వశక్యపబృంహితమ్ || ౨౧ || ఎకద్విత్రిచతుష్పదోబహుపాదస్తథాపదః | బహ్వస్సంతిపురస్సృ
 స్టాస్తాసాంమెపారుషీప్రియా || ౨౨ || ఆత్మమాంశ్చగయంత్యద్ధాయక్తాహేతుభిరీశ్వరమ్ | గృహ్యమా
 జ్ఞేగుణైర్లింగైరగ్రహ్యమనుమానతః || ౨౩ || ఆత్మాప్యదాహరంతీమమితిహాసంపురాతనమ్ |
 అవధూతస్యసంవాదంయదోరమితతేజసః || ౨౪ || అవధూతంద్విజంకంచచ్చరంతమకుతోభయమ్ | క
 విందీర్త్యతరుణంయదుఃపప్రచ్ఛధర్మవిత్ || ౨౫ || యదుః || కుతోనుగీరియంబ్రహ్మన్నకతుఃస్సువిశార
 దా | యామాసాద్యభవాలోకేవిగ్వాంశ్చరతిబాలవత్ || ౨౬ || ప్రాయోధగ్ధాథకామేషువివి
 త్స్వియాంచమానవాః | హేతునేహసమీహంతేఆయుషోయశసశ్చియః || ౨౭ || త్వంతుకల్యఃకవిద
 త్సుస్సుభగోమితభాషణః | నకతానెహసెకించజ్జడోన్మత్తపిశాచవత్ || ౨౮ || జనేషుదహ్యామానేషు
 కామలోభభవాగ్నినా | నతప్యసెగ్నినాముక్తోగంగాంభస్థస్థివద్విసః || ౨౯ || త్వంహినఃపుచ్ఛతాంబ్ర
 హ్మన్నాత్మన్యానందకారణమ్ | బ్రూహిస్సృశవిహీనస్యభవతఃకేవలాత్మనః || ౩౦ || శ్రీకృష్ణః || య
 దునైవంశుహాభాగోబ్రహ్మణ్యేనసుమేధసా | పృష్టస్సభాజితఃప్రాహప్రశ్నయావనతంద్విజః || ౩౧ ||
 బ్రాహ్మణః || సంతిమెగురవౌరాజబహవౌబుద్ధ్యపాశ్రితాః | యతోబుద్ధిముపాదాయముక్తౌటామీ
 హతాశ్శృణు || ౩౨ || పృథివీవాయురాకాశఆపాగ్నిశ్చంద్రమారవిః | కపాతోజగరస్సింధుఃపతంగౌమ
 ధుకృద్దజః || ౩౩ || మధుహోహరిణోమీనఃపింగళాకురరౌభకః | కుమారీశరకృష్ణపక్షిణానాభిస్సు
 పెశకృత్ || ౩౪ || ఎతేమెగురవౌరాజంశ్చతుర్వింశతిరాశ్రితాః | శీతౌవృత్తిభిరేతేషామన్వశిక్షుమి

తేకంశ్చగయంతి - బుద్ధ్యాదికరణానికర్తృప్రయోజ్యాని - కరణత్వాత్ - వాశ్యాదిహదితి - తదుక్తం || శ్లో || భగవాన్ సర్వభూతేషు ల
 క్షీతస్సోత్తమాహరిః | దృశ్యైర్బుద్ధ్యాదిభిర్రాష్ట్రలక్షణైరనుమాపకైరితినచైతావత ఆత్మా - అనుమానక ఇతి - మంతవ్యందేహాది
 వ్యతిరిక్తత్వంపదాథశుద్ధిమాత్రస్యైవానుమానసవివక్షితత్వాత్ || ౨౩ || భూయోస్వయవ్యతిరేకాభ్యామసంభావనాదినివృత్తావితి
 హాసమాహ || ఆత్మేతి || ౨౪ || ౨౫ || కుత ఇతి || సువిశారదా అతినిపుణా || ౨౬ || సర్వలోకవైలక్షణ్యమేవాహ || ప్రాయ ఇతి || ధర్మాదు -
 వివిత్సాయం - ఆత్మవిచారచ - మానవాస్సమీహంతేప్రవతంతే - తత్ప్రాపిఆయురాదేహేతునాకామనయేవ || ౨౭ || త్వమితి || త్వం
 మనకస్యచిత్కర్తృణఃకతాభవసి - నకించిదీహసేఇచ్ఛసిజడోన్మత్తపిశాచవచ్చరసి - సవలశక్త్యావా - అజ్ఞానసహ - అనైపుణ్యసహ - వి
 రూపత్వేనవా - అవాగ్నితయావా - బేదాసీన్యంఘటతవివ - నైతదిత్యాహ - క్య ఇతి || ౨౮ || మహానానందశ్చతవకుత ఇతిస్సుచ్ఛతి || జన
 ప్సతి || ౨౯ || త్వమితి || స్పృహవిహీనస్యవిషయభోగరహితస్య ఆత్మహేతుః - కేవలాత్మనఃకశత్రాదీశాన్యస్య || ౩౦ || ౩౧ || సంతితి ||
 బుద్ధ్యేవోపాశ్రితాఃస్వీకృతాః - సతూపదేశేన - అటామిపర్యటామి || ౩౨ || ౩౩ || మధుహేతి || శోభనంరూపంకీటస్యకరోతీతి సుపేశకృ
 త్ || ౩౪ || ఎత ఇతి || మెనుయా ఆశ్రితాః - తదాహ - ఏతేషాంవృత్తిభిః - ఆత్మనఃశిక్షాఃశిక్షణీయాసథావా - హయోపాదేయాదీ - అన్వశిక్షం

అనుశీతవానస్తి ॥ ౩౫ ॥ యత ఇతి ॥ నామమయయతి ॥ ౩౬ ॥ ధీతేక్షమాంశీతవానిత్యాహ ॥ ధూతైరితి ॥ ఆక్రమ్యమాణః సంపీడ్య
మానః - తద్విద్వాన్ ధూతానాం దైవవశవర్తమానత్వం విద్వాన్ - ప్రతంనియమం ॥ ౩౭ ॥ సవతరూపావృక్షరూపాచయాపుధివీతస్యాః
శీతమాహ ॥ శశ్వదితి ॥ సవదాపరాధాః పరోపకారాధాః సవాణుహయస్యసః - పరాధాః వివేకాంతతః సంభవోయస్య
సః - ధూభృత్తః పరాధాత్ - తస్య హృత్పక్షగుల్మలతాత్మకః ధూభృత్తః ప్రసవజాదిక్రియాః పరాధాః వివేకాంతతః - తథాగతస్యః
వృక్షశిష్యస్య పరాత్తతాం సరాధీనాత్తతాం - వృక్షోయథాపరైరవభింత్యాత్వాత్పక్షచానయనమస్యమమస్యతేతద్విత్ ॥ ౩౮ ॥ వాయు
రపిద్వివిధః - ప్రాణాబాహ్యశ్చ - తత్ర ప్రాణస్యగురుత్వమాహ ॥ ప్రాణవృత్త్యై ॥ ప్రాణోహ్యహరదిమాప్రేణవత్తే - రూపరసాదీన్
ఇంద్రియవిషయంస్తునాపేక్షతే - తథామునిరసిభావిత్యధః - ప్రాణవృత్తైరకరణమనావైకల్యేనజ్ఞాననాశస్యై - అతోదహనిర్వా
హః కతావ్యః - గుణలిప్సాయంతుపాకమనశ్చవిషీప్యేత - అతోనాధికంబిప్యేతేత్యహ - జ్ఞానమితి - నావకీర్యతనవిషీప్యేత ॥ ౩౯ ॥ విష
యాన్ సేవమానోపిలేప్యనాసక్తింబాహ్యత్వానాః శీతేతిత్యాహ ॥ విషయేష్యితి ॥ నానాధర్మముశీతోష్ణాదిధర్మకేమ - సహివాముపా
నెదహనెవాసజ్జితే - తద్విత్ ॥ ౪౦ ॥ యథావాయుగ్ధాంధాదిధర్మయోగేన ప్రతీయమానోపివస్తతోనతద్యోగీ - వివేకాదహదిధర్మయోగేనా
హంప్రత్యయేనప్రతీయమానోపిప్రత్యానతద్ధర్మవాసితిసంభావితమితివాయా - రవశీతమిత్యాహ ॥ పాథివేష్యి ॥ లక్ష్మణశ్రయః దేహ
ధర్మాన్ బాల్యాదీనాశ్రిత్యవతమానః - గుణైస్తైరేవ ॥ ౪౧ ॥ వికస్యేవాత్మకః అంతరహితభావేనవతమానత్వమసంగత్వంచేతి

హత్తనః ॥ ౩౫ ॥ యతోయదనుశీతౌమియథావానాహుమాత్తజ - తత్తథాపురుషవ్యాఘ్రు నిబోధక
థయామితే ॥ ౩౬ ॥ ధూతైరాక్రమ్యమాణోపిధీరోదైవవశానుగైః తద్విద్వాన్ నచలేన్మాగాదస్వ
శీతంక్షితేవ్రతమ్ ॥ ౩౭ ॥ శశ్వత్పరాధానవేహాపరాధైకాంతసంభవః - సాధుశ్చీతభూభృ
త్తోనగతస్యపరాత్తతామ్ ॥ ౩౮ ॥ ప్రాణవృత్త్యైవసంకుష్టేస్తునినైవేంద్రియప్రియైః జ్ఞానంయ
థాననశ్యేతనావకీర్యేతవాజ్ఞనః ॥ ౩౯ ॥ విషయేష్యవిశయోగీనానాధర్మేషుసర్వతః - గుణదోషవ్య
పేతాన్తానవిషజ్జితవాయువత్ ॥ ౪౦ ॥ పాథివేష్యహదేహేషుప్రవిష్టస్తద్ధర్మాశ్రయః - గుణై
నయజ్యతేయోగీగంధైర్వాపయరివాత్తద్విత్ ॥ ౪౧ ॥ అంతరహితశ్చస్థిరజంగమేషుబ్రహ్మశ్చభా
వేనసనున్నయేన - వ్యాప్త్యవ్యవచ్ఛేదసంకమాత్తనోమునినభస్తస్వంవితతస్యభావయేత్ ॥ ౪౨ ॥
తేజోబన్నమయైభావైరైహుద్యైర్వాపయనైరితైః - నస్పృశ్యతేనభస్తకస్త్రాలస్పృష్టైగుణైఃపు
మాన్ ॥ ౪౩ ॥ స్వచ్ఛః ప్రకృతితస్మిన్ధృమాధుర్యస్తీర్థభూనృణామ్ - మునిఃపునాత్యపాంమిత్ర
మీతాస్పృశనకీర్తనైః ॥ ౪౪ ॥ తేజస్వితపసాదీప్రోషధామోదరభాజనః - సర్వభక్షోపియక్తాత్మా
నాదతైమలమగ్నివత్ ॥ ౪౫ ॥ క్వచిచ్ఛన్నం క్వచిత్సప్తపాశ్యశ్చైయశ్చతామ్ - భుజై సర్వత్ర
దాత్యాణాందహాప్రాగుత్తరాశుభమ్ ॥ ౪౬ ॥ స్వమాయయాస్పృష్టమిదంసదస్లక్షణంవిభుః - ప్రవి
ష్టశుయతేతత్రసరూపోగ్నిరివైధసి ॥ ౪౭ ॥ విసర్గాద్యశ్చశానాంతాభావాదేహస్యనాత్మనఃక

అకాశాశీతంసంభావనాద్యయమాహ ద్వయేన ॥ అంతరహితశ్చైతి ॥ అంతరహితశ్చదేహంతరగతోపి - మునిః ఆత్మనోదేహద్యసం
గంతవీవ అవ్యవచ్ఛేదంభావయేత్ - కుతః - స్థిరజంగమేషుసమస్యయేనవాప్తిస్తయా - కింమణిమసూత్రస్యేవవ్యాప్తిః సవితతస్య
సవగతస్య తత్తుతః - బ్రహ్మత్తథావేనబ్రహ్మస్వరూపభావనయా ॥ ౪౮ ॥ తత్త్వమసీతశ్చైతః - సస్వతత్త్వవంకథంసంభవతీత్రాహ -
సభస్తస్వంతత్తుత్వంభావయేత్ - యథానభసఃసవగతస్యసఖుటాదిభిఃసంగఃపరిచ్ఛేదోవా - వివమాత్తనోనగభవతీతి ॥ ౪౯ ॥ కించ -
మాబుధస్యాత్తనోనాగమాపాయదేహాదీసంబంధిత్యాహ ॥ తేజఇతి ॥ తేజోబన్నమయైఃతేజశ్చ ఆపశ్చ అన్నంపుధివీచతన్నయైః - కాలస్య
ప్రేగుణైదేహాదిభిః - పుమాన్నస్పృశ్యత ఇతిసభావత్సంభవతీతి ॥ ౫౦ ॥ స్వచ్ఛత్వాదిభిగుణైః - ఉదకంజగత్పునాతీతత్తుతీమయాశీ
తాదిత్యాహ ॥ స్వచ్ఛఇతి ॥ స్వచ్ఛః నిర్మలః - ప్రకృతితఃస్వభావతః - స్మిగ్ధఃజనెస్వయరాగవాన్ - మాధుర్యఃమధురాలాపీ - తీర్థభూఃతీర్థా
స్థానం - అపాంమిత్రంఉదకతుల్యః - అహుదితీకాతేతుసఖాయంపాపాతీపునాతి - స్వచ్ఛత్వాదిభిగుణైరథాకరుదకసాదృశ్యంజ్ఞాతవ్యం
౪౮ ॥ అగ్నిశీతమాహ ॥ తేజస్వితి ॥ తేజస్విజ్ఞానాతిశయాత్ - విశేషతఃతపసాదీస్తపఃకుధామః - అక్షిభ్యఃసచాసాఉదరభాజనశ్చఆపరి
గ్రహః - యక్తాత్మామునిః ॥ ౪౯ ॥ అగ్నైరవశియేతరమాహ ॥ క్వచిదితి ॥ యథాగ్నిఃపరచ్ఛయేవహవిగృహ్లాతీతథామునిరిత్యాహ దాత్యా
ణామితి - ప్రాగుత్తరాశుభంభూతంభవిష్యచ్ఛపాపం ॥ ౫౦ ॥ ఆత్మనోదేహాపాథికమేవఉచ్ఛసీచత్యాదిసస్వాభావికమిగ్ధ్యైర్బ్రహ్మంతేనసం
భావితమిత్యాహ ॥ స్వమాయయేతి ॥ స్వమాయయాస్వవిద్యయా - స్పృష్టంసదస్లక్షణం దేవతీర్యగాదిరూపంవిప్రశూత్రాదిరూపంవా ॥

౪౭|| ఆత్మనోజన్మాదిషడ్వికారాభావఃచంద్రదృష్టాంతేనసంభావితత్వాత్|| విసర్గాద్యాది|| విసర్గాజన్మ - శ్చశాసంనాశః - ఆత్మ
యంజ్యోతిశ్చాస్త్రప్రక్రియా - ఆప్యమండలశ్చంద్రః - తేజామండలదిత్యః - తయారకనక్షత్రావస్థానచంద్రసదృశ్యతేచక్షుమాం
అదిత్యమండలేనసమవేశస్థితేనవ్యవధానాత్ - సౌమ్యాభాసాన్య-అభిప్రాయమితికాశిశ్చంద్రోనక్షత్రాంతరంగవృత్తి-అదిత్యస్తుత్రయోత
శభిరఘోరాత్రైః - అతఃప్రతిపదమూర్ఖ్యవిషమస్థితస్యఅదిత్యమండలస్యసంచరితోభాగఃఆప్యమండలప్రతిబింబితోదృశ్యతే - సాక
శేమ్యచ్యతే - విషంసంచదతేహ్యత్రయోదశభిసాక్షత్రై రంతరమితి - రాశిచక్రస్యసప్తవింశతినక్షత్రాత్కస్య మధ్యసమ్ముఖాచం
ద్రాదిత్యోయదాతిష్ఠతః - తదాసంఘాతప్రతిబింబంభూచ్చాయాలాంభితందృశ్యతే - సాఘాటిమా - తస్యాంపాదామాస్యాంసంఘా
తాప్రతిబింబేనమిదశకశశ్చంద్రాత్కమ్యపచర్యతే - తతఃపునఃప్రతిపదమూర్ఖ్యమండలయోవిషమభావాత్తేజాస్య - తత్రయథా
కళానామేవోత్పత్త్యాదగూనాప్యమండలస్యతేజాత్తనోపీత్యాహ|| కళానామివేతి|| ౪౮|| సింహవల్లకనన అగ్నిదృష్టాంతేనైవదేహ
నాంక్షుగభంగురతయావై రాగ్యంశీతమిత్యాహ|| కాలనైతి|| ఒఘవద్వేగోయస్యతేన - ఆత్మసస్యంబంధినాంభూతానాందేహదీనామి
త్యభావః - అవిషాంజ్వాలానాం|| ౪౯|| అదిత్యాభిశీతమాహద్వయేన|| గుణైర్దితి|| యోగీగుణైర్దింద్రియైగుణావ్యవయవసూత్రై

శానామివచంద్రస్యకాలేనావ్యక్తవత్త్వేనా|| ౪౮|| కాలేనహయ్యా ఘవేగేనభూతానాంప్రభవా
ప్యయా|| నిత్యావపినదృశ్యేతేహ్యత్తమోగ్నైర్వధావిషామ్|| ౪౯|| గుణైగుణానుపాదత్రేయథా
కాలంవిముంచతి|| నతేషుయుజ్యతేయోగీగోభిగాఃప్రవగోపతిః|| ౫౦|| బుధ్యతేస్వేనభేదేనవ్యక్తిస్థ
వత్సతః|| లక్ష్యతేస్థూలమతిభిరాత్మాచాంభస్థినితాకవత్|| ౫౧|| నాతిష్ఠేహఃప్రసంగోవాకత
వ్యఃకేనచిత్త్వచిత్|| కుర్వవిందెతసంతాపంకపోతభవదీవధీః|| ౫౨|| కపోతఃకశ్చనారణ్యేకృతనీడోవ
నస్పతా|| కపోత్యాభార్యయాసాధామువాసకతిచిత్సమాః|| ౫౩|| కపోతౌస్నేహగుణితహృదయాగృ
హధర్మినౌ|| దృష్టిందృష్ట్యాంగమంగెనబుద్ధింబుద్ధ్యాబబంధతుః|| ౫౪|| శయ్యాసనాటనస్థానవారా
క్రీడాశనాదికమ్|| మిథునీసూయవిప్రభౌచేరతుర్వనరాజిషు|| ౫౫|| యంయంవాంఛతిసాతాజంస్త
వయంత్యనుకంపితా|| తంతంసమానయత్రామంకృచ్ఛాణావ్యజితేంద్రియః|| ౫౬|| కపోతీప్రథమంగ
భంగగృహ్లాతీకాలఆగతే|| అండానిసుమువేనీదేస్వపత్యుస్సన్నిదౌసః|| ౫౭|| తేషుకాలేవ్యజాయంతర
చితావయవాహరేః|| శక్తిభిర్వవిభావ్యాభిఃకోమలాంగతమారుహః|| ౫౮|| ప్రజాఃపుషతుఃప్రీ
తాదంపతీపుత్రవత్సౌ|| శృణ్వంతౌకూజితంతాసాంనిర్వృతోకలభాషితైః|| ౫౯|| తాసాంపతత్రై
స్సుస్పృశేఃకూజితైర్వల్లుచేష్టితైః|| ప్రత్యుగ్గమైరదీనానాంపితరౌముదమాపతుః|| ౬౦|| స్నేహాను
బద్ధహృదయావస్యోన్యంవిష్ణుమాయయా|| విమోహితాదీనధియాశీర్షాపుషతుఃప్రజాః|| ౬౧|| ప
కదాజగ్గుతుస్తాసానున్నాథేతాకుటుంబినా|| పరితఃకాననైతస్మిన్నధి నౌచేరతుశ్చిరమ్|| ౬౨|| దృష్టా
తాల్పభుకఃకశ్చిద్యదృచ్ఛాతోవనైచరః|| జగృహజాలమాతత్యచరతస్స్వలయాంతికే|| ౬౩|| క
పోతశ్చకపోతీచప్రజాపోషేసదోత్సుకా|| గతాపోషణమాగాయస్వనీడముపజగ్గుతుః|| ౬౪|| కపోతీస్వా

యథాకాలం - అధిఃస్వాగతేనవిముంచతి - సతేషుయుజ్యతే - లబ్ధమిద త్తమితివా అభినవేశంసకరోతి - గోభిఃరక్షిభిఃగాఃసలిలానిగో
పతిఃసూర్యయా|| ౫౦|| స్వతోభేదశాస్యస్యాస్యాత్తనోభేదప్రతీతిరుపాధివశాదిత్యాదిత్యదృష్టాంతేనైవసంభావితమిత్యాహ|| బు
ధ్యతేఇతి|| స్వస్వస్వరూపేస్థితఃఆత్మా - భేదేనసమ్భుత్యతే - అభివ్యసక్తివ్యక్తిరుపాధిఃవ్యక్తిః ఉపాధౌప్రతిబింబితఃతద్గత ఇవ ఉపాధిం
ప్రవిష్టఇవభేదేనస్థూలమతిభిఃలక్ష్యతే - అకావదిత్యస్వయః|| ౫౧|| కపోతాభిశీతమాహ|| నైతి|| స్నేహఃప్రీతిః - ప్రసంగః ఉపలా
నాద్యాసక్తిః|| ౫౨|| దృష్టాంతంప్రసంచయతి|| కపోతఇతి|| ౫౩|| తయోవిధః స్నేహప్రసంగంఆదౌదశాయతిత్రయేణ|| కపోతావి
తి|| స్నేహాసగుణితంనిబద్ధంహృదయంయదాస్తా|| ౫౪|| శయ్యేతి|| విప్రభౌనిశ్చంకౌ|| ౫౫|| యంయమితి|| సాకపోతీతపాయంతీసహస
క్షీతాసాపాదిభిఃప్రీతయంతీ - అతపతేనానుకంపితాసతీ - యంయంవాంఛతితంతంకామంసమానయత్సంపాదయామాన - రాజన్నితి
త్వంయథేతిసూచితం|| ౫౬|| ౫౭|| తేష్వితి|| తేషుజలభంతేష్వందేషు హఃశక్తిభిః కాలకర్మస్వభావాదిభిఃరభితావయవాఃపక్షిణఃకోమలా
స్యంగానితమారుహశ్చయేమాంతే|| ౫౮|| ౫౯|| తాసామితి|| పతత్రైఃపక్షైః - అదీనానాంహృష్టానాం|| ౬౦|| స్నేహాతి|| శూభాలాప్ర
జాఃపుత్రైః|| ౬౧|| ౬౨|| దృష్టేతి|| స్వలయాంతికేచరతఃప్రీడతః - తాకపోతీపుత్రైః - ఆతత్యప్రసార్య|| ౬౩|| కపోతీఇతి||

ఉత్సుకత్వాదెవతత్పాపభాగంకథా - పోషణంభక్త్యం ౬౪ ౬౫ సతి సచాజాలన ౬౬ కపోతఇతి అత్తానురూపాంభార్యాం
చవిలలాపనుశోచన ౬౭ పత్నవికలాపమాహత్రయేణ అపూజిత అత్యుత్సాహప్రసాదే అకృతార్థస్య అదృష్టమసంపాదయతః ౬౮
౬౯ ౭౦ తానితి తానాపుతా పశ్యన్నపిసియజాలేషు ౭౧ ౭౨ దాష్టాంతికేయోజయతి ఏవమితి ౭౩ ఏవంగృహస
క్తిః తిరశ్చామప్య నభావేతుః - అతః మనుష్యస్య తస్మినిందితై వెత్యాహ ౬౪ ౬౫ ఇతిభావాభాదీపికాయాం - సప్తమాధ్య
యవ్యాఖ్యా ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦
శ్లో ॥ అష్టమేజగరాదిభ్యో నవభ్యశ్చీతంహరిః । అవధూతగిరాప్రాహవివేకాదాధవంప్రతి ॥ ప్రారబ్ధకర్మభోగస్యావశ్యంభావిత్వాత్తద
భోధ్యమైవృథానాయువ్యయః కథావ్యతిఅజగరాచ్ఛీతమాహ ॥ సుఖమిత్యదైంద్రియకంసుఖంతత్స్వగేనరకేచభవత్యై
వ యథాదుఃఖం తస్మాద్భుతస్మైచ్ఛేత్ ౧ ॥ శరీరనివాహమాత్రంతుయథాలభేనకథావ్యమైవత్యాహ ॥ గ్రాసమితి ॥ అజగరఃఅ

త్తజావీత్యబాలకాజాలనంవృతా । తానభ్యధావత్త్ర శంతీక్రొశతోభృశదుఃఖతా ౬౫ సా
సక్మత్యై హగుణితదీనచిత్తాజమాయయా । స్వయంచాబధ్యతసేచాబధాపశ్యంత్యపన్నుతిః ౬౬ క
పోతశ్చత్తజావీత్య అత్తమోభ్యధికాప్రియా ౬౭ భార్యాంచాత్మసమాందీమోవిలలాపనుదుఃఖ
తః ౬౮ అపూజామెవశ్యతాపాయముల్పపుణ్యస్యదుర్మతేః । అత్యుత్సాహకృతార్థస్యగృహస్త్వేవ
గికోహతః ౬౯ అనురూపానుకూలాచయస్యమేవతిదేవతా । శూన్యేగృహమాంసం త్యజ్యపు
త్రైస్వస్వర్యాతిసాధుభిః ౭౦ సోహంశూన్యేగృహేదీమోమృతదారోమృతప్రజః । జీవేషిషేకి
మథాంవావిధురోదుఃఖజీవితః ౭౧ తాంస్తథైవావృతాసిగ్భిమృత్యుగ్రస్తావిచేతసః స్వయం
చక్రపాసిక్షుపశ్యన్న వ్యబుధోపతత్ ౭౨ తంలభ్యావబుధకఃక్రూరకపోతంగృహమేధినమ్ । క
పోతకాకసాతీంచసిద్ధాభాఃప్రయయాగృహమ్ ౭౩ ఎవంకుటుంబ్యశాంతాత్వాద్వంద్వరామఃప
తత్త్రివత్ । పుష్టాకుటుంబంకృపణసానుబంధోవసేదతి ౭౪ యఃప్రాప్యమానుషంలోకంముక్తిద్వా
రమపావృతమ్ । గృహేషుఖగవస్సక్తస్తమారూఢచ్యుతంవిదుః ౭౫ * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏ కాదశస్తంధే - సప్తమోధ్యాయః . * * * * *
బ్రాహ్మణః ॥ సుఖమైంద్రియకంరాజస్వగేనరక ఏవచ । దేహీమోయద్యథాదుఃఖంతస్మాన్నైచ్ఛే
తతచ్ఛుభః ౧ ॥ గ్రాసంసుమృష్టంవిరసంనుహంతస్తోకమేవవా । యశ్చచ్ఛయేవాపతితంగ్రసేదాజ
గరోక్రియః ౨ ॥ శయీతాహానిభూగీణినిరాహోనుపక్రమః । యదిమోపనమేద్ద్రాసోనుహాహిరి
వదిష్టయః ౩ ॥ ఓజస్సహూబలయుతంబిభ్రద్దేహమకర్మకమ్ ॥ శయామోవీతనిద్రశ్చనేహితేం
ద్రియవానపి ౪ ॥ మునిఃప్రసన్నగంభీరోదవిగ్ధాహూయారత్యయః । అనంతపారోహ్యక్షోభ్య
స్త్రిమితోదగ్ధవాణః ౫ ॥ సమృద్ధకామోహీమోవానారాయణపరోమునిః । మోత్సవేతనశు
ష్టేతసరిద్భిరివసాగరః ౬ ॥ దృష్టాప్రీయందేవమాయాంతద్భావైరజితేంద్రియః । ప్రలోభితఃప

జగరవృత్తిః - అత్రియః తావన్నాత్రిపిడిదాసీనః ౧ ॥ యదానాపతేతదాకింకతావ్యంతత్రాహ ॥ శయీతేతి ॥ అనుపక్రమః నిరుద్య
మః - దిష్టభుక్తదేవమేవప్రాపకమితిధైర్యవాక్ ౩ ॥ నమసమభోపిశయీతైవకింకయిత్యాహ ॥ ఓజఃఇతి ॥ ఓజఃఇంద్రియబలం - సహఃమ
నోబలం - బలంశరీరమేవ - తద్భుక్తమపిదేహమకర్మకమేవబిభ్రత్ - శయానవివభవేత్ - వీచినిద్రఃస్వాభేదతదృష్టిశ్చభవేత్ - నపునరి
హేతఇంద్రియవానపీవరశానాదివ్యాపారమపినివారయః ౪ ॥ సముద్రాచ్ఛీతమాహ ॥ మునిరితి ॥ బహుఃప్రసన్నశ్చసావంతగంభీ
రశ్చ - దవిగ్ధాహూయఃఏవంభూతఇతిపరికల్పయితుమశక్యఃఅలయ్యేభిప్రాయత్వాత్ - దురత్యయఃఅపతిక్రమణీయః - జేజిస్వత్వాత్ అనంత
పారః - కాలతోదేశతశ్చాపరిచ్ఛేద్యఃస్వరూపావిభావాత్ - అక్షోభ్యఃఅవికార్యఃరాగాద్యభావాత్ - స్త్రిమితోదఃనిశ్చలోదకః అణవో
యథాతద్వదైగుణైఃఅణవభవభవేదిత్యధాః ౫ ॥ కించ ॥ సమృద్ధితి ॥ వమానుసరిద్భిఃసమృద్ధాపిసాగరాయథానోత్సవేతన
శ్రీష్టకద్విహీనోపిసమృద్ధే - తథాసమృద్ధకామఃతద్దీనోవాసమృద్ధేనచ శోచేదిత్యధాః - అత్రహేతుః - నారాయణపరః - నతు
విషయపరఇతి ౬ ॥ రూపగంభస్వశాశబ్దవైఃపంచభిఃవిషయైస్సంమోహితాఃపతంగమధుకరగజహరిణమినాహతాఃఅన్తస్తేషానా

సక్తాః పంచైతే గురవః - తదుక్తం || శ్లో || పతంగ మాతంగ మరంగ భృంగ మి నాహతాః పంచభిరేవ పంచ | ఎకః ప్రమాదీనకథానహన్య
తేయస్యైవతే పంచభిరేవ పంచైతి - తత్ర రూపవిలాస మోహితో న్యతీతి పతంగాచ్చీతమాహ || దృష్ట్వేతి || తస్యాః ధావైః ప్రలోభితః || ౭ ||
ప్రియము పలకుచీకృత్యైవైతత్ప్రపంచయతి || యోషిదితి || ౮ || మధుకరాచ్చీతమాహ || స్తోకమితి || గృహం గృహస్థం - అహం
సం అపీడయం - అయంభావః - యథామధుకరోవిశిష్టగంధలోభేన ఏకస్మిన్నేవ పద్మే నివసం అస్తసమయేతస్మిన్ ముకుళితే సతి బధ్యతే -
ఎవం మునిరపిగుణలోభేన ఏకమేవ గృహమాశ్రితస్తస్మిన్ హనబధ్యతే || ౯ || కించ || అణుభ్యశ్చ || ద్వవిధో మధుకృత్ మధుకృంతతిపు
ష్పదాచ్చిద్యగృహ్లాతీతి మధుకృత్ భ్రమరః - మధుకరోతి అహరన్వసన్వరూపేతై వెతి మధుకృత్ మధుమక్షికాచతత్ర ప్రథమాచ్చీతము
క్తం || ౧౦ || ద్వితీయాచ్చీతమాహ || సాయంతనమితి || సాయమిదంభోక్ష్యన్వృషదగభోక్ష్యన్వృషీతమన్నాదినసంగృహీత - కించు - వాణి
పాత్రః తన్నాత్ర గ్రాహీ - యద్వా - ఉదరమేవామత్రం పాత్రం యస్య సః - ఏకభిక్షోయాంతు ఉదరపాత్ర గ్రాహీ భవేత్ - సంగ్రహీతు
నభవేత్ - సంగ్రహీతు మక్షికేవనభవతి నజీవతీత్యథా || ౧౧ ||
ఏతద్విప్రలోతిపునః || సాయంతనమితి || ౧౨ || స్పృశాన క్తి నాశ హేతురితి గజాచ్చీతమిత్యాహ || పదేతి || పాదేనాపిదారవీందారు మయీ
మపి గజాహికరిణీం ప్రదశ్యన్ నిభాతత్పాపహితగతే నిపాత్యబధ్యతే || ౧౩ || కించ || నేతి || నాథిగచ్ఛేత్ నోపగచ్ఛేత్ || ౧౪ || త్యాగభోగవి

తత్సంధేతమస్యగ్నౌ పతంగవత్ || ౭ || యోషిద్ధిరణ్యాభరణాంబరాదిప్రవ్యేషుమామూరవితేషుమూ
ఢః | ప్రలోభితాత్మాహవ్యవభోగబుద్ధ్యాపతంగవన్న శృణోనప్తదృష్టిః | ౮ || స్తోకంస్తోకంగ్రసేన్ద్రా సం
దేహివావతేతయావతా | గృహానహంసన్నాతిష్ఠేద్వృత్తింమాధుకరీంమునిః | ౯ || అణుభ్యశ్చను
హన్యశ్చశాస్త్రై భ్యఃకుశలోనరః | సర్వతస్సారమాదద్యాత్పుష్పేభ్యశ్చనవట్పదః | ౧౦ || సాయం
తనంశ్వస్తనంవానసంగృహీతభిక్షితమ్ | పాణిపాత్రోదరా మత్రోమక్షికేవనసంగ్రహీ || ౧౧ || సా
యంతనంశ్వస్తనంవానసంగృహీతభిక్షితమ్ | మక్షికాశ్చనసంగృహ్లాసహతేనవినశ్యతి || ౧౨ || పదాపి
యువతింభిక్షునస్పృశేద్దారవీమపి | స్పృశాకరీవబధ్యేతకరిణ్యా అంగసంగతః || ౧౩ || నాథిగచ్ఛే
త్ప్రియంప్రాజ్ఞః కహిచిన్యత్పుమాన్తనః | బలాధికైస్సహస్యేతగజైరన్యేగజోయథా || ౧౪ ||
నదేయం నోపభోగ్యంచలుభ్యై ర్యన్వఃఖసంచితమ్ | భుజైశ్చదపితచ్ఛాన్యో మధుహేవాథావిన్యధు ||
౧౫ || సుమఃఖోపాజితేన్ద్రవ్యై రాశాసానాంగృహశీషః | మధుహేవాగ్రతోభుజైయతివై
గృహమేధినామ్ | ౧౬ || గ్రామ్యగీతంశృణుయాన్యతిర్వనచరఃక్వచిత్ | శీతేతహరిణాన్విధాన్య
గయోగీతమోహితాత్ || ౧౭ || సృతృవాదిత్రగీతానిజుషా గ్రామ్యాణియోషితామ్ | ఆసాంక్రీ
డనకోవశ్యఋశ్యశృంగోమృగీసుతః | ౧౮ || జిహ్వయాతిప్రమాథిన్యాజమోరసవిమోహితః | నృత్య
మృచ్ఛత్యసద్బుద్ధిర్నీనస్తుబడిశై ర్యథా || ౧౯ || ఇంద్రియాణిజయంత్యాశునిరాహారామనీషిణః | వజ్ర
యిత్వాతురసనంతన్నిరన్నస్యవధాతే || ౨౦ || తావజ్జితేంద్రియోనస్యాద్విజితాన్యేంద్రియఃపుమాన్ ||

హినోధనసంచయః సకార్యః యదిక్రియతే సతు పరగామిభవతీత్యత్ర మధుహగురుత్వాహ || నేతి || తదన్యో బలవాన్ భుజై తదప్యస్యః
తచ్ఛాన్యః - మధుహమధుమక్షికాభిః సంచితం మధుయథాభుజైతత్త్వత్ - సమసుగుప్తంధనం కథమన్యోజ్ఞాన్యతిహరివ్యతిచేతి త్రా
హ - అథావిదితి - అథావిత్ - చింతై రథాంతర్ధరణాపాయంచ వెతీత్యథావిత్ - యథామధుహ తరుకూటరాదిగతం మధువైతిహరితి
చ || ౧౫ || స్వాద్యమంచినాపిభోగః సంభవతీత్యత్రాపిసంచగురుత్వాహ || సుమఃఖేతి || ఆశాసానానామివ క్తవ్యేనావగలోపఆషాః ||
శ్లో || యతిశ్చబ్రహ్మచారీవపక్వాన్నస్వామినాపుభౌ | తయారన్నమదత్వాతుభుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేదితి - గృహితా మావశ్యకత్వేన
దానవిధానాత్ || ౧౬ || హృణాచ్చీతమాహ || గ్రామ్యేతి || భగవద్గీతంతుశృణుయాదేవ - మృగణాలుకభి కస్య || ౧౭ || హరిణశబ్దాదేవ
హరిణీసుతఃఋశ్యశృంగోపిగురుజ్ఞాతవ్యత్యాహ || నృతేతి || వశ్యబభూవేతిశేషః || ౧౮ || రసానక్తి నాశహేతురిమినాచ్చీత
మాహ || జిహ్వమితి || అతిప్రమాథిన్యా అతిక్షోభికయాదుజయయా - ఋచ్ఛతి ప్రాప్నోతి - బడిశైః ఆమిషభిష్టేలోపాకంటకైః || ౧౯ ||
దుజాయత్వముపపాదయతి ద్వాభ్యాం || ఇంద్రియాణీతి || అయంభావః యద్వాహరన్వజ్యతే తహ్యేన్యేంద్రియజయః కేవలంభవతి - గన
నేంద్రియంతువధాతే యదితుభుజ్యతే తహిపునశ్చరసానక్త్యాసర్వేంద్రియక్షోభస్యాత్ అతారసానక్తింపత్వజ్యబేషధవత్ భం
తేతి - ప్రాప్నోతివైవసంతుష్టతీత్యత్రాక్తమపిరసస్యాదిదుజయత్వజ్ఞాననాయాత్రచ్యతేతివిశేషః || ౨౦ || ౧౧ || పింగళాయః

నై రాశ్యం శీతమితి వక్తుంతదాఖ్యానమాహ || పింగళే || మేమయా శీతం || ౨౨ || సతి || స్వేరిణీకామచారిణీ - సంకెతరతిస్థానా ||
 ౨౩ || మాగ్ధాతి || తాన్విత్తవతఃసధనా - అతవివశ్చ దామూల్యదా - కాంతామరతాహా || ౨౪ || ఆగ్ధాతి || అపీరి
 సంభావనాయాం - అన్యోపిమాముపై ప్యతీశ్యవండురాశయే త్యుత్తరీణాన్వయః || ౨౫ || ఎవమితి || ద్వార్యవలంబమానా పునః ప్రవిశతీ
 పుననిగ్ధా - చ్చతీవీరకుర్వతీ - నిశీధం అధరాత్రం ప్రాప || ౨౬ || తస్యాతి || నివేదః అలంబుధిః - విత్తచింతైవ హేతుర్యస్యసః ||
 ౨౭ || తథేతి || యథాయథావత్ - మమమత్తః శృణు - సమకింసివిజ్ఞానా గీతశ్రవణసతత్రాహ - హియస్తాన్ పురుషస్య ఆశాపాశానాం
 నివేదః యథా అసిః తథాభత్తా - తత్ర హేతుః సహితి - అంగహారజ్ఞ || ౨౮ || అహియాతి || అవిజితాత్మ్యై హేతుః యాహంబాలి
 శావివేకశూన్యా - తస్యాః కుతః యేన కారణేన సతః తుచ్ఛాత్ సరాత్మామంకమయే || ౨౯ || బాలిశత్వం ప్రపంచయతి చతుర్థిః || సం
 తమితి || సమీపే సంతం అంతర్యామిత్వాత్ - ఇమమపరోక్షమీశ్వరం || ౩౦ || అహియాతి || అతిగహ్వర అతిసింద్య యానాతాజీవికా -
 తయా - కుతః - సాంకెత్యేన యావత్తిస్తయా - బహు శ్రీహిణాన్వవిశేషణంవా - పరితాపం ప్రపంచయతి - సై తదితి - సై తాత్ ప్రీ లం

నజయేద్ర సనంయావజ్జితం సగ్వంజితేరసే || ౨౧ || పింగళానామవేశ్యాసీద్విదేహనగరేపురా తస్యా
 మేశీతంకించిన్ని బోధనృపనందన || ౨౨ || సాస్వేరిణ్యేకదాకాంతంసంకెతఉపనెష్యతీ ఆఖూత్తాలే
 బహిద్వాఠిబిభ్ర తీరూపముత్తమమ్ || ౨౩ || మాగ్ధాతిగచ్ఛతోవీక్ష్యపురుషా పురుషషభా తా
 శుల్లదావిత్తవతఃకాంతామేనెథాకాముకా || ౨౪ || ఆగ్ధాతిష్వపయాతేషుసాసంకెతోపజీవినీ అప్య
 మ్యోవిత్తవాకోపిమాముపెష్యతిభూరినః || ౨౫ || ఏవండురాశయాధ్వస్తసిద్రా ద్వార్యవలంబినీ ని
 గ్ధాచ్చతీప్రవిశతీనిశీధంసమపద్యత || ౨౬ || తస్యావిత్రాశయాశుష్యద్వక్త్రాయాదీనచేతసః నివేదః
 పరమోజ్జ్వలంతాహేతుస్సుఖావహః || ౨౭ || తథానివిణ్న చిత్రాయా గీతం శృణుయథామమః నివే
 దఆశాపాశానాంపురుషస్యయథాహ్యసిః || నహ్యంగజాతనివేదోదేహబంధంజహోసతి || ౨౮ || పిం
 గళా || అహియామేమోహవితతింపశ్యతావిజితాత్మనః యాకాంతాదసతఃకామంకామయేయేనబాలి
 శా || ౨౯ || సంతంసమీపేరమణంరతిప్రదంవిత్తప్రదనిత్యమిమంవిహాయ | అకామదండఃఖభయాతి
 శీకమోహప్రదంతుచ్ఛనుహంభజేజ్ఞా || ౩౦ || అహియామయాత్తా పరితాపితౌవృధాసాంకెత్యవృత్త్యా
 హ్యతిగహ్వరవాతయా || సై తాన్నరాదథత్పషోనుశోచ్యత్రీతేనవిత్తంరణిమాన్త నేచ్ఛతీ ||
 ౩౧ || యదస్థిభినిమితవంశవంశ్యస్థాణంతవచాలోమనజ్ఞైః పినధమ్ తురన్నవద్వారమగారమేతద్వి
 ణ్నాత్త్రపురాణంమమపైతికాన్యా || ౩౨ || విదేహనాంపురేహ్యస్త్రిన్నహమేకైవమూఢధీః | యాన్య
 మిచ్ఛత్యసత్యస్తాదాత్మదాత్తాంతమచ్యుతాత్ || ౩౩ || సుహృత్ప్రేష్టతమోనాథఆత్మాచాయంశ
 రీరిణామ్ తంవిక్రీయాన్తనై వాహంరమేనెనయథారమా || ౩౪ || కియప్రీయం తెవ్యభజ్కామా
 యేకానుదానరాః | ఆర్యంతవంతోభార్యా యాదేవావాకాలవిద్రుతాః || ౩౫ || నూనంమేభగవాన్
 ప్రీతోవిష్ణుఃకేనాపికర్తృణా నివేదోయం దురాశాయాయనైజాతస్సుఖావహః || ౩౬ || మైవంస్య

పటాత్ అపిచ - అధాత్మపఃబుధ్ధా - అతవివాచశోచాన్వరాత్ - యాహంవిత్తంరణిచెచ్ఛతీ - తయావృధాతాపరితాపితః - కేనవి
 త్తమిచ్ఛతీ - తెనరణిక్రీతేనాత్మనాదేహేన || ౩౧ || అహియాధిజ్ఞాం - యాహమతిభీభవ్యితంభజామిత్యాహ || యదితి || వంశోనామస్థానసునిహి
 తస్త్రిన్వేణుః - వంశ్యాస్తస్త్రిన్వభయతోనిజాతావేణవః - అస్థిభిరవనిత్తావంశాదయోస్త్రితత్ - తత్రస్త్రిన్వేణుః మస్త్రిన్వం
 శః - పాశ్వకాస్థాస్థీనివంశ్యా - స్థానిహస్తపాదాస్థీని - తథాత్వచాలోమభినజైశ్చసినధంభానితం తథాపిక్షరంభిసవద్వారాణ్యస్త్రి
 తత్ - ఏవంభూతాగారరూపంసరశరీరమేతత్ మత్తః అన్యాకావాకాంతబుద్ధ్యాఉపైతిసేవ || ౩౨ || సత్సంగతౌసత్యామప్యహియామ
 మమోహాత్మాహ || విదేహనామితి || యాహమసతీఅచ్యుతాదన్యంకాంతంభాగ్యమిచ్ఛతీసా || ౩౩ || ఏవంసివిజ్ఞాసతీఅతః పరమేవంకరి
 ష్యామిత్యాహ || సుహృదితి || అయమీశ్వరః ఆత్మనై వాత్మానమేవనివేద్య - తంవిక్రీయవిశేషేణక్రీత్వా - అనైవైవసహరేమేరమాలక్ష్మీర్య
 థా ౩౪ || ఆర్యస్య అసేవ్యత్వం దశాయతి || కి యదితి || ఆర్యంతవంతోయేకామాః విషయాః - కామదానరావా - దేవావాకాలకలితాః - భార్యా
 యాః కియప్రీయంకృతవంతః సకించిత్ - అతోనేహముత్రచతద్వ్యతిరక్తఃకాపిసేవ్యోస్తీత్యభః || ౩౫ || ఏవంసిచ్ఛిత్వస్యభాగ్యమభినం
 దతి || నూనమితి || కుష్టాతామస్యాస్తమ్యామే || ౩౬ || సమభనాప్రాప్త్యాక్లిష్టానికథంవిష్ణుః ప్రీతస్తత్రాహ || మైవమితి || మందభాగ్యాచేన

హంస్యం - తస్మాత్సంవివేదహేతవః క్షణానన్యరిత్యథాః - యేనవివేదేననుబంధంగృహీతకంనిహృత్యసంత్యజ్య ॥ ౩౭ ॥ ఆ
తః ॥ తెనెతి ॥ తేనశ్రీవిష్ణునా - ఉపకృతంకృతముపకారంనివేదలక్షణం - గ్రామ్యమసరేమవిషయమవాసంగతా ॥ ౩౮ ॥ కథంత్రజసి
తదాహ ॥ సంతుష్టేతి ॥ ౩౯ ॥ ననుబ్రహ్మదీక్షాత్వా - అమునై వెతికోయంనియమస్తత్రాహ ॥ సంసారేతి ॥ ముపిలేక్షణంఉపకృతవివే
కం ॥ ౪౦ ॥ తహాకిమాత్తత్రాణోపాధినాభజిష్యసి - తత్రనవతోనివిద్యభగవద్భజనైశ్చకృతస్యాత్మసఖివ సమభాత్వాదిత్యాహ ॥
ఆత్మైవేతి ॥ యదాపివంజగత్పశ్యేత్ - తతశ్చాప్రమత్తస్థాభిలాషామముత్రవభాగానివిద్యేత - తదాహిత్యైవాత్మనోగపైత్యస్వ
యః - అతః - కేవలంప్రేక్షైవభజామితిభావః ॥ ౪౧ ॥ ఎవమితి ॥ కాంతస్యతపః - అభిలాషః - తతఃజాతాం ॥ ౪౨ ॥ ఫలితమాహ ॥ ఆశేతి ॥

౪౩ ॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * * శ్లో ॥ నవమేకురరాదిభ్యోదేహతశ్చపశిషీతమ్ । శ్రుత్వాయదుఃకృతాథాభూదితికృష్ణనవణితమ్ ॥ కురరాచ్ఛిషీతమాహ ॥ పరిగ్రహా

ర్కందభాగ్యాచేత్ క్షణానివేదహేతవః । యేనానుబంధంనిహృత్యపురుషశ్శమమృచ్ఛతి ॥ ౩౭ ॥ తె
నోపకృతమాదాయశిరసాగ్రామ్యసంగతా । త్యక్త్వాదురాశాంశరణం ప్రజామితమగీశ్వరమ్ ॥ ౩౮ ॥
సంతుష్టాశ్రద్ధత్యేనంయథాలాభేనజీవతీ । విహరామ్యమునై వాహమాత్మనారమణేనవై ॥ ౩౯ ॥ సం
సారకూపేపతితంవిషయైర్ముషితేక్షణమ్ । గ్రస్తంకాలాహినాత్వా నంకొన్యస్తంత్రాతుమీశ్వరః ॥ ౪౦ ॥
ఆత్మైవహ్యత్మసోగోప్తానివిద్యేతయదాభిలాత్ । అప్రమత్తఇదంపశ్యేద్గ్రస్తంకాలాహినాజగత్ ॥
౪౧ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ ఎవంవ్యవసితమతిమరాశాంకాంతతపజామ్ । భిత్తోపశమమాసాద్యశయ్యా
ముపవివేశసా ॥ ౪౨ ॥ ఆశాహిపర మండుఃఖంనై రాశ్యంపరమంసుఖమ్ । యథాసంభిద్యకాంతాశాంసు
ఖంసుష్టావపింగళా ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - అష్టమోధ్యాయః * * * * *
బ్రాహ్మణః ॥ పరిగ్రహాలాహిదుఃఖాయయద్యత్ప్రియతమంనృణామ్ । అనంతంసుఖమాప్నోతితద్వి
ద్వాన్యస్తస్త్వకించనః ॥ ౧ ॥ సామిషంకురరంజముబలి నో న్యేనిరామిషాః । తదామిషంపరిత్యజ్య
ససుఖంసమవిందత ॥ ౨ ॥ నమేమా నావమానోస్తోనచింతాగేహపుత్రిణామ్ । ఆత్మక్రీడాహ్యత్తరతోవి
చరామీహబాలవత్ ॥ ౩ ॥ ద్వావేవచింతయాముక్తాపర మానందఆప్లుతా । యోవిముగ్ధజడోబాలో
యశ్చబుద్ధేఃపరంగతః ॥ ౪ ॥ క్వచిత్తు మారీతాప్తానంవృణాప్నాగృహమా గతా ॥ స్వయంతాన
హయామాసహ్యపయా తేషుబంధుషు ॥ ౫ ॥ తేషామభ్యవహారాథంశాలీరహసిపాథిణా । అ
వస్నుంత్యాఃప్రకృష్టస్థాశ్చక్రశ్శంఖాస్త్వనం మహత్ ॥ ౬ ॥ సాతజ్జగుప్సితంమత్వానుహతీవ్రీడితా
తతః । బభంజైకైకశశ్శంఖా ద్వాద్వాపాన్యోరశేషయత్ ॥ ౭ ॥ ఉభయోరప్యభూద్దోషోహ్యవ
స్నుంత్యాస్త్రశంఖయోః । తత్రాప్యేకంనిరభినదేకస్త్వాన్నభవద్ధ్వనిః ॥ ౮ ॥ అన్వసీక్షుమిమంతస్యాఉ
పదేశమరిందమ । లాకాననుచరన్నేతా లాకతత్త్వవివిత్యయా ॥ ౯ ॥ వాసేబహూనాంకలహలాభ
వేద్వాతాద్వయోరపి । ఎకఎవచరేత్తస్మాత్తు మార్యాభవకంకణః ॥ ౧౦ ॥ మనఎకత్రసంయుజ్యా

తి ॥ యద్యత్ - ప్రియతమం - తస్యతస్యపరిగ్రహః - తద్విద్వాన్పరిగ్రహాదుఃఖమితివిద్వాన్యస్తస్త్వకించనఃత్యక్తపరిగ్రహః - నతుదరిత్రః
౧ ॥ తదాహ ॥ సామిషమితి ॥ ౧ ॥ అథా - కాచ్ఛిషీతమాహ ॥ నెతి ॥ గేహపుత్రిణంతద్వతాంయాభవతిసాచింతాచమేనాస్తి - ఆత్మనైవశ్రీదాయ
స్యసఃఆత్మనిరతిఃప్రీతిర్యస్యసః ॥ ౩ ॥ నస్వజ్ఞసవజ్ఞయోఃకింసాదృశ్యంనైశ్చింత్యంపరమసుఖమిత్యాహ ॥ ద్వావితి ॥ విముగ్ధఃఆజ్ఞః - జ
డఃఅనుద్యమః - వివంధూతోయోజాలఃయశ్చబుద్ధేఃప్రకృతేఃపరమీశ్వరంప్రాప్తః - తేద్వా ॥ ౪ ॥ కుమార్యాశ్శిషీతంవక్తంతదాఖ్యా
కామాహ ॥ క్వచిదితి ॥ వృణాప్నాగృహమాసవరణయా గతా బంధుమపిత్రాదిషు ॥ ౫ ॥ తేషామితి ॥ శంఖాఃశంఖవలయాః - మహద్యథాభ
వతితథా - స్వసంవక్త్రుః ॥ ౬ ॥ సేతి ॥ సామహతీబుద్ధిమతీ - తత్స్వయంత్యావహసంజుగుప్సితందరిత్రాద్యోతకం - విక్రేకశఃక్రమ
జైకైకంభంజకరాదపసారితవతీ ॥ ౭ ॥ ఉభయారితి ॥ నిరభినత్పుష్కలకవతీ ॥ ౮ ॥ అన్వసీక్షుమితి ॥ ననుకుమార్యాస్తవచకథంసంగ
తస్త్రాహ - లోకానితి ॥ ౯ ॥ వాసేతి ॥ వాసేతిప్రథమాంతపాతేకలఃకలహహతుః - వాతాగోష్ఠీహేతుభావేదిత్యథాః ॥ ౧౦ ॥
చిత్తేకాగ్రతాచైవతస్మాదలక్షణసమాధిహేతునితి - శరకారాచ్ఛిషీతమాహ ॥ మనఇతి ॥ తత్రఉపాయమాహ - జితేతి - ఆసనదియే

శ్వాసజయః - శ్వాసజయశ్వాసాధీనమనోనిశ్చలంభవతి - ననుక్షణంశ్చలంసదవిమనోవిషయవాసనయాయదివిష్యేతసుకుప్తావివసవణ
 ధావిలీయేతవాతదాకింతత్రాహ - వైరాగ్యేతి - వైరాగ్యేతివిష్యమాణంఅభ్యాసయోగేనలక్ష్యేద్రియమాణంస్థిరీక్రియమాణం॥౧౧॥
 ఏకత్రైవిమత్రతదాహ॥ యస్మిన్మితి॥ యథాలయవిషయేపాత్తకంమనః - ఏతత్ - యస్మిన్పరానందరూపేభగవతి - లబ్ధాస్పదంసత్ - కర్మరె
 ణాకర్మవాసనాఃముంచతి - సమకర్మవాసనాత్యాగేపిసుకుప్తవల్లయోదువారః - ససత్వేనైతి - వృద్ధేన ఉపరమాత్త కేసరజస్తమసోర
 భావేవిష్యేపలయాభానాత్ - నివాణంఅవృత్తికంధ్యయోకారణావస్థానముపైతి - కుతః - అనింధనంఇంధనంగుణఃతత్తార్యంచతద్రూపా
 తం - తదుక్తంయోగశాస్త్రే॥ శ్లో॥ మనసోవృత్తిశూన్యస్యబ్రహ్మకారతయాస్థితిః॥ యసంప్రజ్ఞాతనామాసానమాధిరభిధీయతఇతి॥ ౧౨॥
 తతశ్చనదైవతస్ఫూర్తిఃరిత్యాహ॥ తథేతి॥బహిరశశనాదినా - అంతరంస్త్వత్వా - ఇమబిదే - గతాత్తాతస్యముజూకరణదత్తచిత్తః -
 భేదీభూషైరంతికేప్రజంతమపిసృసంతినవేద - తద్వత్॥ ౧౩॥ సహాచ్ఛిషీతమాహ॥ ఏకచారీతి॥ యోగిసమ్మదాస్యాపిత్యాగేకుమారీ
 గురుః - జనసంగత్యాగే గురుస్సపః - సయథాజనాచ్ఛంకమానఃఏకాకీవిచరతి - నియతనికేతరహితశ్చ - సదాఅప్రమత్తశ్చ - ఏకాంత
 వాసీచ - ఆచారై గాఢభిఃనవిమోనివిమోవేతిసలక్ష్యతేచ - అసహాయశ్చ - మితభాషీచ - తద్వత్ - మునివత్తేతత్తద్భావః॥౧౪॥ కించ॥
 గృహారంభఇతి॥ అధ్రువాత్తనఃసత్వరదేహస్య - సుఖంయథాభవతితథావధాతే॥ ౧౫॥ కారక సామగ్రినిరపేక్షైవలాదీశ్వరాద్విశ్వ
 సృష్టిసంహారాపూర్ణనాభిర్వృష్టంతేనమయాసంభావితావివేకమంత్రప్రకమంసంహారప్రకారమాహసాధాత్రయేణ॥ఏకఇతి॥ఏకఃకార

జ్జితశ్వాసోజితాసనః॥ వైరాగ్యాభ్యాసయోగేనద్రియమాణమతంద్రితః॥ ౧౧॥ యస్మిన్మనోలబ్ధప
 నంయదైతచ్ఛనైశ్చనైగుంచణికర్మరేణా॥ సత్వేనవృద్ధేనరజస్తమశ్చవిధూయనిర్వాణముపైత్య
 నింధనమ్॥౧౨॥ తథైవమాత్మన్యవరుద్ధచిత్తోనవేదకించద్వహిరంతరంవా॥యథేషుకారోన్మపతింప్రజం
 తమిషాగతాత్మానదదశాపాశ్చైవ॥ ౧౩॥ ఏకచార్యనికేతస్సాన్విదప్రమత్తోగుహాశయః॥ అలక్ష్య
 మాణఅచారైర్దునిరేకౌల్పభాషణః॥ ౧౪॥ గృహారంభాహిమఃఖాయవిఫలశ్చాధ్రువాత్తనః॥ సపః
 పరకృతంవెత్తప్రవిశ్యసుఖమేధతే॥ ౧౫॥ ఏకోనారాయణోదేవఃపూర్వసృష్టంస్వమాయయా॥ సం
 హృత్యకాలకలయాకల్పాంతభద్రమీశ్వరః॥ ౧౬॥ ఏకపవాద్వితీయోభూదాత్మాధారోనిగాశ్రయః॥
 కాలేనాత్మానుభావేనసామ్యంనీతాసుశక్తిమ్॥ సత్త్వాదిష్వాదిపురుషఃప్రధానపురుషేశ్వరః॥౧౭॥ ప
 రాపరాణాపరమతస్మైకైవల్యసంజ్ఞితః॥ కేవలానుభవానందసందోహానిరుపాధికః॥ ౧౮॥ కేవ
 లాత్మానుభావేనస్వమాయాంత్రిగుణాత్త్రికామ్॥ సంక్షోభయన్సృజత్యాదౌతయాసూత్రమరిందమ॥
 ౧౯॥ తామాహుస్త్రిగుణవ్యక్తింసృజంతంవిశ్వతోముఖమ్॥ యస్మిన్ప్రోతమిదంవిశ్వంయేనసంసరతే
 పుమా॥ ౨౦॥ యథోణాభిహృదయాదూణాంసంతత్యవక్తృతః॥ తయావిహృత్యభూయ
 స్తాంగ్రసత్యేవంమహేశ్వరః॥ ౨౧॥ యత్రయత్రమనోదేహీధారయేత్సకలంధియా॥ స్నేహోద్వే
 మాద్భయాద్వాపియాతితత్తత్సరూపతామ్॥ ౨౨॥ కీటఃపేశస్తృతంధ్యాయకృత్యాంతేనప్రవేశితః॥

కనిరపేక్షః - పూర్వసృష్టమిదంజగత్ - కాలకలయాకాలశక్త్యాసంహృత్య॥ ౧౬॥ ఏకఇతి॥ఏకపవాద్వితీయఃసజాతీయవిజాతీయభేదహ
 న్యోభూత్ - కారణభూతాసుసత్త్వాదిమతక్రిష్టపిసామ్యంనీతాసుశక్తిమ్ - గుణసామ్యంప్రధానం - తదుపాధిఃపురుషః - తయోగీశ్వరః॥
 ౧౭॥ పరేతి॥ పరాపరాణంపరబ్రహ్మదయః - అపరెఅన్యచముక్తాజీవాఃతేషాంపరమఃప్రాప్యఃఅపై-కుతః - కైవల్యసంజ్ఞితఃమోక్షశ
 బ్దాభిధేయః - తత్రహేతుః - కేవలైతి - కేవలోనివికషయఃస్వప్రకాశఃఅనందానాంసందోహఃసమూహఃపరమానందఇత్యర్థః - కుతః -
 నిరుపాధికః॥ ౧౮॥ అతఃకేవలాదేవసృష్టింసృజయతి॥ కేవలైతి॥ కేవలనాత్మానుభావేనకాలేన సూత్రంత్రియాశక్తిప్రధానంమహత్త
 త్వంసృజతి - జీవసంసారహేతుభూతేమాత్రేసృష్టేపి - త్వయాభేషీరితిసంబోధయతి - అరిందమఅరీకరాగాదీదమయితుంసమథా॥
 ౧౯॥ తామితి॥ సూత్రస్త్రివ్యక్తిశబ్దోచ్యమానస్యతామితి స్త్రీలింగేనపరామశః - త్రిగుణవ్యక్తింగుణత్రయస్యకార్యం - అలపి
 వవిశ్వతోముఖంనానావిధంత్రిగుణత్వకంవిశ్వమహంకారద్వారణసృజంతీం - త్రిగుణకార్యస్యసూత్రసంజ్ఞాయాంకారణమాహ - య
 స్మిన్మితి - కారణభూతేనమష్టరూపేయస్మిన్మిదంవిశ్వంప్రోతంగ్రథితం॥శ్లో॥ వాయువైగౌతమతత్సూత్రంతాయునావైగౌతమసూ
 త్రేణాయంచలోకఃసరశ్చలోకస్సవాణిచభూతానిసందృభానీతిశ్లో॥ యేనవాన్యత్ప్రాణరూపేణతుజీవఃసంసరతి॥౨౦॥తదేవం
 శిషీతమథముక్త్యాద్వృష్టాంతమాహ॥ యథే॥ హృదయాదుగ్ధతాంవక్తృతఃప్రేగసంతత్యప్రసార్య - విహృత్య - శ్రీడిత్యా॥ ౨౧॥
 భగవద్భాగవతపరాయణానాంతత్సరూప్యంసవిచిత్రమిత్యేతస్మైతో భ్రమరవిశేషాత్ జ్ఞాతమిత్యాహ॥ యత్రైతి॥ సకలమేకాగ్రం॥

౨౨|| కీటకైః|| కట్యాంశ్రవైతః నిరుద్ధః - భయేనధ్యాయః - తత్సత్తతాంతతానూప్యం - సామ్యతామితిపాతేనాపకదతాం - పూర్వ
రూపమసంత్యజన్నిత్యసామ్యమభిప్రాయః - యదాతేనైవదేహాన అస్యసూరూప్యందృశ్యతే - తదాకింశక్తవ్యందేహంతరేణసూరూప్యం
ఘటతఇతి|| ౨౩|| ఏవమితి|| స్వదేహదేవశీతమాహ - స్వాత్మైతి - స్వాత్మనాదేహాచ్ఛిక్షితి|| ౨౪|| దేహాంతి|| గురుత్వైవాతుః - విరక్తివివేక
యోహాతుః - విరక్తిహేతుత్వమాహ - సత్త్వనిధనంఉత్పత్తివిశాశాబిభ్రత్ - స్త్వ - కింశ - సతతంసంతతంతత్వదకకాండుఃఖమేవో
త్తరఫలంభిభ్రత్ - యద్వా - సతతాంతరేవోదకకాంయస్యతత్త్వత్వనిధనంభిభ్రత్ - వివేకహేతుత్వమాహ - తత్త్వానీతి - యథాయథా
వత్ - వివమత్వసకారిత్యేపిదేహేనైవాస్థాకతవ్యత్యాహ - తథాపీతి - పారక్యంశ్వస్యగాలాదిభక్ష్యమితినిచ్చితవా|| ౨౫|| సతతా
త్వదకకాతాంప్రపంచయదిద్వాభ్యాం|| జాయేతి|| యస్యదేహస్యప్రియనిక్షిప్తతయాభంగ సంపాదనెచ్చయా - జాయాదినగాణా విత
స్వస్వస్థాతిపురుషః - కథంభూతః - సకృచ్ఛ్రంయథాభవతితథాలవదుద్ధానిసంచితానిధనానియేనసః - దేహావిశేషణంవా - సదేహః -
స్వాంతేస్వసామ్యయమంతేతవ సీదతిసశ్యతి - కింశ - దేహానాశేపినదుఃఖసమాప్తిరత్యాహ - అస్యపురుషస్వదేహంతరబీజంకర్తృస్వప్నేతి -
వృక్షస్యేవధర్మోయస్యసఃవృక్షధర్మా|| ౨౬|| కింశ|| జిహ్వైతి|| అముండేహంతదభిమానిసంపురుషంవా - వికతఃరసంప్రతిజిహ్వాలపక
షణ్ణితి|| కహికదాచిత్ - తమాపిపాసా - జలంప్రతి - శిశ్నోవ్యనాయంప్రతి - త్వక్స్పృశంప్రతి - ఉదరంఅన్నమాత్రంప్ర
తి - శ్రవణంశబ్దమాత్రంప్రతి - స్పృశంగంధమాత్రంప్రతి - చపలదృక్ - రూపమాత్రంప్రతి - క్వచక్వచిత్ - స్వస్వవిషయంప్రతి - క

యాతితస్మాత్తతాంరాజకపూర్వరూపమసంత్యజక|| ౨౩|| ఏవంగురుభ్యపతేభ్యపమామేశీతామ
తిః|| స్వాత్మైవశీతాంబుద్ధింశృణుమేవదతఃప్రభో|| ౨౪|| దేహయాగురుత్వమవిరక్తివివేకహేతువి
భ్రత్త్వనిసత్త్వనిధనంసతతాత్వదకకమ్|| తత్త్వాన్యనైనవిమృశామియథాతథాపిపారక్యమిత్య
వసితోవిచరామ్యసంగః|| ౨౫|| జాయాత్వజాథవశుభృత్యగృహప్రవగాణాపుష్టాతియప్రియనిక్షి
ప్తతయావితన్వ|| స్వాంతేసకృచ్ఛ్రమవరుద్ధధనస్వదేహస్వప్నేత్వాస్యబీజమవసీదతివృక్షధర్మా||
౨౬|| జిహ్వైకతోముమవకషణికహితమాశిశ్నోన్యతస్తస్వగుదరంశ్రవణంకుశశ్చిత్|| స్పృశా
న్యతశ్చపలదృక్త్వచకర్తృశక్తిబహవ్యస్సపత్నృభవగేహపతింబునంతి|| ౨౭|| స్వప్నేపురాణీవివి
ధాన్యజయాత్వశక్త్యావృత్తోసరీస్పృపపశూఖగదంశమత్స్య|| తైస్తైరతుష్టహృదయఃపురుషం
విధాయబ్రహ్మనలోకధిషణంముదమాపదేవః|| ౨౮|| లబ్ధాస్సుదులభమిదంబహుసంభవాంతేమా
నుష్యమాథదమనిత్యమపీహధీరః|| తూణంయతేతనపతేదనుమృత్యుయావన్నిశ్రేయసాయవిష
యఃఖలుసవతస్స్యిత్|| ౨౯|| ఏవంసంజాతవైరాగ్యోవిజ్ఞానాలాకఆత్మని|| విచరామినుహీమేతాం
ముక్తసంగోనహంకృతిః|| ౩౦|| నహ్యేకస్తాద్గురోజ్ఞానముద్ధితంస్యాత్నుపుస్తలమ్|| బ్రహ్మైతదద్వితీ
యంహిగీయతేబహుధర్షిభిః|| ౩౧|| శ్రీభగవాన్|| ఇత్యుక్తాన్వసయదుంవిప్రస్తమానుంత్ర్యాంగధీ

ర్షశక్తిః|| అస్యదపికర్తేంద్రియంబునంతి|| త్రోటయం|| ౨౭|| తదేవందేహయాగురుత్వాదిత్రిభివిరక్తివివేకహేతుత్వముపపాద్యఇదానీమ
స్వదేహాస్యశిరులభత్వందశాయస్త్వరనిష్ఠాంబుద్ధిద్వాభ్యాం|| స్వప్నేతి|| పురాణీశరీరాణి - పురుషంపురుషదేహం బ్రహ్మణోవలో
కాయలపరోయధిషణాబుద్ధిః|| తత్త్వత్వగ|| శ్లో|| తాసాంమేపారుషీప్రిమితి|| శ్రు|| పురుషత్వేవావిస్తరామత్వైత్యాది|| శ్రు|| ఈ
శ్వరోహికరణాధిష్ఠాత్రిరగ్నాదిదేవతాః|| వాగాదిభిస్సహస్వప్తవాతాశ్చతంప్రతిభోగాథాంశరీరమయచంత - సచతాభ్యోగోశరీరం
అశ్వశరీరంపురుషశరీరంయథాక్రమమానీతవాతతత్సాదేవతాస్సబ్రవీద్యథాయతనంచయురదిష్ఠానంఅస్తిదేహేప్రవిశతేతథా
తాభ్యోగామానయత్ - తాలబ్రువన్నవై నోయమలమితి తాభ్యశ్వమానయతాలబ్రువన్నవై నోయమలమితితాభ్యఃపురుషమానయతాల
బ్రువత్సుకృతంబతేతి|| ౨౮|| లబ్ధేన్|| తస్మాద్భహూనాంసంభవానాంజన్తనామంతేమానుష్యంతనిత్యమస్యథాదంపురుషాథా
ప్రదందైవాల్లభ్యై - ఇదంతమృత్యుత్వమనింతం|| మృత్యవోయస్యతత్ - యావన్నపతేత్ - తావదేవ తూణంశీఘ్రం - నిశ్రేయ
సాయయతేత - విషయస్తుభుసఃసవతఃపశ్వాదిమూనిపిస్యాదేవ|| ౨౯|| తదేవందేహయాపాదేయవివేకంబహుధానిరూప్యఇదానీం
యదుక్తంత్యంతుకల్యఃకవిదక్షిణిత్యాది తత్ప్రొత్తరమాహ|| ఏవమితి|| ఏవంబహుభ్యోగురుభ్యఃశీతేనవిశిష్టంజ్ఞానమేవ ఆలోకస్త
దీపోయస్యసః సస్తమ్యంతంవా - ఆత్మవిశేషణం ఆత్మసిద్ధిపవమహీంవిచరామి|| ౩౦|| నమకింబహుభిగురభిః - నహ్యేతతేతుభ్య
గుప్రముఖై బహువాగురవ ఆత్రితాఃతత్రాహ|| ౩౧|| బహుధాసప్రసంచనిప్రసంచభేదాదిభిః - అయంభావః - నైతేసరమాథోక
పదేశగురవః - కింశ్వయవ్యతిరేకాభ్యామాత్మన్యసంభావనాదిమాత్రినివతకాః - తేషాంబహుత్వంయముక్తమేవేతి - జ్ఞానప్రదంగు

రుమెకమెవవత్వతి॥ శ్లో॥ మదభిజ్ఞంగురుంశాంతముపాసీతేతి . ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ తస్మాద్గురంప్రపద్యేతజిజ్ఞాసు శ్రేయఉత్తమమితి॥ ౩౧॥
ఇతితి॥ విప్రదత్తా త్రేయః॥ శ్లో॥ యోగధీమాపురుషయాంయదుక్తహయాద్యా ఇత్యుక్తత్వాత్ - యథాగతంతథే వయద్యచ్ఛయా
యా వి త్యధాః॥ ౩౨॥ అవధూతేతి॥ భగవాన్ స్వీయం బ్రహ్మ విత్తులమితి శ్లాఘతే - సఃపూర్వేమాం పూర్వజ ఇతి - అత్రసంగ్రహశ్లో
కాః - శ్రీధరీయాః ॥ కపోతమిసహరిణకుమారీగజపన్నగాః । పతంగః కురరశ్చాప్టహయాథే గురవోమతాః ॥ మధుక్పన్నధుమతాః చ
పింగళాచద్వయా స్త్రయః । ఉపాదేయాథా విజ్ఞానశ్రేయః పృథ్వీదయా మతాః ॥ తదవాంతర భేదశ్చత్రత్రస్ఫుటికృతః । ఆధ్యా
యత్రితయేచాప్తనవాప్టనీతాః క్రమాత్ ॥ ౩౩॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం . సవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో॥ చతువింశతిగువాఖ్యాల్పభసంభావనాభవః । ఉద్ధవస్యాత్తతత్త్వాప్తే సాధనోక్తిః పరేతితా ॥ దశమేదేహసంబంధాత్సంస్మృతి
నాత్మసన్న్యతా ఇత్యేతద్వదానామతాంతరనివారతః ॥ తదేవమన్వయవ్యతిరేకాభ్యా ముత్పన్నవివేకజ్ఞానస్యతత్త్వజ్ఞానాయా
దితరభ్యసాధనాన్యపదిశతి॥ మయేతి॥ మయాపంచరాత్రాద్యుక్తవైష్ణవభక్తైష్వపహితః అప్రమత్తస్త్వ - తదవిరోధేనజ్ఞానాద్యాచా
రమమతిష్ఠేత్ ॥ ౧॥ కథమాత్మతాసంభవతితత్రాహ॥ అన్వీయేతేతి॥ స్వధమైవిశుద్ధచిత్తస్త్వదేహినాం విషయేషుసత్యత్వాభినివే
శేనయేసవేఆరంభాపైషాంఫలవై పరీత్యంపశ్యేత్ - వివంఘవై పరీత్యాదిక మస్మ్యేత్ ॥ ౨॥ కించ - కామ్యవిషయాణామిథ్యాత్వా
దపీత్యాహ॥ సుప్తస్యేతి॥ విఫలః ఆధాశూన్యః ఆత్రే వంప్రయోగః - ఇంద్రియైరబహిరానాథాబుద్ధిః సావిఫలా - నానాత్మక

రథిః । వందితోభ్యచితౌరాజ్ఞాయయాప్రీతౌయథాగతమ్ । ౩౨॥ అవధూతవచ శ్చుత్వాపూర్వై
షాంనస్సపూర్వజః । సర్వసంగవినిర్ముక్తస్సమచిత్తోబభూవహా॥ ౩౩॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - నవమోధ్యాయః * * * * *
శ్రీభగవాన్ ॥ మయోది తేష్వ వహితస్సప్తధర్మైషుమదాశ్రయః । వణాశ్రమకులాచారమకామా
త్వాసమాచరేత్ ॥ ౧॥ అన్వీయేతవిశుద్ధత్వాదేహినాంవిషయాత్మనామ్ । గుణేషుసత్త్వభ్యానైనస
ర్వారంభవిపర్యయమ్ ॥ ౨॥ సుప్తస్యవిషయాలాకౌఢ్యాయతోవామనొరథః । నానాత్మకత్వాద్విఫలా
బహిరానాథానీగుణైః ॥ ౩॥ నివృత్తంకర్మ సేవేతప్రవృత్తంమత్పరస్యజేత్ । జిజ్ఞాసాయాంసం
ప్రవృత్తౌనాద్రియైర్మర్త్యచోదనామ్ ॥ ౪॥ యమానభీత్త్యం సేవేతనియమాన్మత్పరఃకవ్చిత్ । మదభిజ్ఞం
గురుంశాంతముపాసీతమదాత్మకమ్ ॥ ౫॥ అమాన్యమత్సరోదత్తోనిర్మమోదృఢసాహృదః । అసత్స్వరో
ధజిజ్ఞాసురనసూయురమోఘవాక్ ॥ ౬॥ జాయాపత్యగృహాయేత్రస్వజనద్రవిణాదిషు । ఉదాసీన
స్సనుంపశ్యేత్సవేష్వధామివాత్మనః ॥ ౭॥ విలక్షణస్థూలసూక్ష్మైర్దేహోదాత్మైశ్చీతాస్వదృక్ । యథా
గ్నిదాహురోదాహృద్దాహకోన్యఃప్రకాశకః ॥ ౮॥ నిరోధోత్పత్త్యణుబృహన్నానాత్వంతత్రైతాన్

త్వాదైంద్రియకత్వాచ్చ - మనోజన్యస్వప్నమనారథవదితి॥ ౩॥ శ్లో॥ మాయేథీనప్రపతేతతత్రకామ్యనిషిద్ధయాః । నిత్యనైమిత్తికే
కుర్యాత్ప్రత్యవాయజిహసయేతిస్మృతిః ఆతః ॥ నివృత్తమితి॥ ప్రవృత్తం కామ్యకమత్యజేత్ - నివృత్తం నిత్యనైమిత్తికమేవకమకమ
ర్యాత్ - ఆత్మవిచారేకుసమ్యక్ ప్రవృత్తః నివృత్తకర్మచోదనామపినాద్రియేత్ ॥ ౪॥ కింతు॥ యమానీతి॥ యమాన్ అహింసాదీన్ - అభీక్ష
మత్యాదరణసేవేత - శాచాదీంస్తునియమాన్ కవ్చిద్యథాశక్తితథాఆత్మజ్ఞానావిరోధేన - యమాన్ ద్వాదశనియమాంశ్చ వికోనవింశాభ్యా
యేవత్వతి - కించ - యమేష్వప్నగరంపరిత్యజ్యగురుముపాసీతేత్యాహ - మదభిజ్ఞమితి - మదాత్మకంమద్రాపం ॥ ౫॥ గురుసేవకస్యధర్మా
నాహ॥ అమానీతి॥ దక్షః అసంసః - నిర్మమః జాయాదిమమమతాశూన్యః - గురౌతుదృఢసాహృదః - అసత్స్వరః అవ్యగ్రః - అమోఘవాక్
వ్యథాన్ లాపరహితః - తాన్యేవశిష్యస్యలక్షణానిజ్ఞాయాని ॥ ౬॥ ననుస్వజాయాదిమకథంనిమన్మస్మ్యేత్తత్రాహ ॥ జాయేతి ॥ ఔదా
సీన్యహతుంవివేకందశాయతి - ఆత్మనోధాంప్రశూజనంసవత్రసమమిషపశ్యన్నితి - అయంభావః - సవదేహేష్వత్సవకత్వా
త్ జాయాదిదేహేఅన్యస్తింశ్చదేహేఆత్మనోధాః సుఖాదిస్సమవివ - కేనవిశేషేనైతేష్వవమమత్వాభినివేశిత్యేవముదాసీనస్త్వగురుం
ప్రపద్యేతేతి ॥ ౭॥ అహింసాకోపాదేహవ్యతిక్రంత్యా యస్యైక్యాదధాన్యవేషుసమస్మ్యేత్ తమాహ॥ విలక్షణఇతి॥ స్థూలసూక్ష్మ
దేహద్వయాదాత్మస్యః - యతోవిలక్షణః - ద్వేధావైలక్షణ్యందశాయతి - ఈశీతాస్వదృగిత్రస్తాహృద్యాద్విలక్షణః - స్వప్రకాశ
శ్చజడాన్విలక్షణః - అయోరస్యత్వేదృష్టాంతః - యథాఅగ్నిఃదాహకఃప్రకాశకశ్చదాహ్యత్ప్రకాశ్యాచ్చదారుణఃకాష్టాన్విః - తద్వది
తి ॥ ౮॥ అనైనైవదృష్టాంతేననిత్యత్వానాదిత్వవిభుత్వైకత్వాదయోపసిధ్యంతీత్యాహ ॥ నిరోధేతి ॥ యథాదారుప్వంతఃప్రవిష్టగ్నిః -

తత్ప్రతానానాదీప్రాప్తిః - సతుస్వతోనానాదిమా - విజంజేహగుణానాత్వాదీ - దేహత్వరోనిత్యాదిస్వరూపాతితత్వానభవతి - తత్తత్సనిత్యత్వాదిభిరపివై లక్షణ్యదన్యత్వమితిభావః || ౯ || సన్వన్నదాతుసంయోగాత్తద్ధర్మాత్వంఘటతే - అత్తస్సస్వసంగత్వాత్తథం దేహేనతద్ధర్మావాసంబంధః - సంబంధవాక్తుతస్మిన్ప్రతీస్తత్రాహ || యద్యత || పురుషస్య ఈశ్వరస్యాధీనైర్తాయాగుణైః యోసామాత్మః అయంచస్థూలదేహావిరచితః - పుంసోజీవస్యాయంసంసారః తన్ని బంధః తదధ్యాసకృతిః - హియస్తాదేవంతస్తాదాత్మవీద్యాతన్ని వ తాకేత్యాహ - అత్తనావిద్యావిజ్ఞానంభిరతస్యథే శ్రీ ఆభిదితివాచదధేదః || ౧౦ || యస్తాదేవం || తస్మాదితి || తస్మాజ్జిజ్ఞానయా విచారణాత్ సంతాత్మనికార్యకారణసంఘాతపివస్థితం - సంగమ్యసమ్యక్జ్ఞాత్వా ఎతిస్త్రిదేహదేవస్తుబుద్ధింస్థూలమాత్మక్రమణిరసేత్కృతే || ౧౧ || గురోలక్షణావిద్యాసా - అవిద్యాతత్కార్యనిరసనక్షమేతిస్ఫుటికతుకంబివోత్పత్తిమగ్నైశ్చత్తిరూపేణనిరూపయతి || ఆచార్య ఇతి || ఆద్యః అధరః తత్సంధానంతయోమధ్యమం మధన కాష్ఠం - ప్రవచనముపదేశః - విద్యాసంధిః విద్యాతుసంధిః - సంధాభవన్నగ్ని రివ - తథాచ || శ్రు || ఆచార్యః పూజకరూపం - అంతేవాస్యత్తరరూపం - విద్యాసంధిః - ప్రవచనగ్నింసంధానమితి || ౧౨ || అగ్నిసాదృశ్యమే వాహ || వైశారదీతి || విశారదా తినిపుణః తేనశిష్యేణప్రాప్తా - తేనగురుణోపదిష్టవా - అతివిశుద్ధబుద్ధిః - గుణకార్యభూతాంమాయాంధ్రవో తినివతాయతి - యదాత్మకమేద్విశ్వం - తాజీవంసంస్పృతమిమిత్తాగుణాంశ్చదధ్యాస అసమ్యనిరింధనః - తస్మాత్కార్యకారణేనా విద్యయాచవ్యవధానాభావాత్సాత్కారమానందరూపోభవతి || ౧౩ || ఎవంతావత్సప్రకాశజ్ఞానస్వరూపోనిత్యపికపివాత్మా - తస్య కర్తృత్వాదయశ్చధర్మాదేహూపాధికాః - తద్వ్యతిరిక్తంచసవకమనిత్యంమాయామయంచ - అతస్సన్వతోవిరక్తస్థ ఆత్మజ్ఞానసము చ్యతఇత్యుక్తం - విలక్షణస్థూలమాత్మదత్వాది నా - తదేవం శ్రుతి స మన్వమేననిజీతేష్యథేమతాంతరవిరోధసందేహమాధూది

గుణాః | అనుప్రవిష్టాధత్తపవందేహగుణాః పరః || ౯ || యోసాగుణైవిరచితోదేహూయంపురుషస్యహి | సంసారస్తన్నిబంధోయంపుంసోవిద్యాభిదాత్మనః || ౧౦ || తస్మాజ్జిజ్ఞానయాత్మానమాత్మస్థంకే వలంపరమ్ | సంగమ్యనిరసేదేతద్వస్తుబుద్ధింయథాక్రమమ్ || ౧౧ || ఆచార్యోరణిరాద్యస్స్విదంతేవాస్యత్తరారణిః | తత్సంధానంప్రవచనంవిద్యాసంధిస్సుఖావహః || ౧౨ || వైశారదీసాతివిశుద్ధబుద్ధిభూమోతిమాయాంగుణసంప్రసూతామ్ | గుణాంశ్చ సందహ్యయదాత్మమేతత్సప్రయంచశామ్యత్వసమిద్యథాగ్నిః || ౧౩ || అథైషాంకర్మకర్తృకాణాంభౌక్తృకాణాంసుఖదుఃఖయోః | నానాత్వమథనిత్యత్వం లూకకాలాగమాత్మనామ్ || ౧౪ || మన్వసేసర్వభావానాంసంస్థాహ్యత్వత్తీయథా | తత్తదాకృతిభేదేనజాయతేభిన్యతేచగీః || ౧౫ || ఏవమప్యంగసర్వేషాందేహీనాందేహయోగతః | కాలావయవతస్సంతిభావాజన్మాదయోసకృత్ || ౧౬ || తత్రాపికర్మణాంకతురస్వాతంత్ర్యంచలక్ష్యతే | భూక్తుశ్చదుఃఖసుఖయోఃకొన్వభోవివశంభజేత్ || ౧౭ || నదేహీనాంసుఖంకించిద్విద్యతేవిదుషామపి | తథాచ

తతస్స తంనిరాకతుకముద్భావయతి || అథేతి || అథమన్వసే - ఎషాంజీవాత్మనాంకర్మకర్తృకాణాంసుఖదుఃఖయోః - భౌక్తృకాణాంచనానాత్వమితి - ఎవంహిజైమినీయామన్వంతే - అహంప్రత్యక్షజ్ఞేయపివాత్మాసచప్రతిశరీరంభిన్నఃకర్తృభౌక్తృరూపశ్చ సతుతత్త్వరూపభూతోనిర్వికారపికః పరమాత్మాస్తీతి - తదాహుః || శ్లో || అహంప్రత్యక్షజ్ఞేయోజ్ఞాతవ్యస్సపదై వహీతి - తథావై రాగ్యంచ సనంభవతి - తథాహి - భౌగస్థానానామనిత్యత్వాదైవరాగ్యంభవే - భౌగకాలస్య వాతదుపాయకర్మబోధకాగమస్యవాభౌక్తృరాత్మనోవాసత్వై తదస్తీత్యాహ - అథనిత్యత్వంలోకకాలాగమాత్మనాంమన్వసగతి || ౧౪ || సచభౌగ్యానాంబిచ్ఛేదాన్తాయామయత్వాదైవరాగ్యంస్యాదిత్యాహ || మన్వసగతి || సవకభావానాంప్రకృందనాదీనాంసంస్థాస్థితిః - దౌత్పత్తికీప్రవాహరూపేణనిత్యా - తథాచవదంతి || శ్లో || సకదాచిదనిదృశంజగదితి - అతస్సత్రతాకర్మదీప్యరోపినాస్తీతిభావః కింయథాయథావత్ - సతుమాయామయైత్యథః - సచఅత్తస్వరూపభూతంనిత్యమేకంజ్ఞానమస్తీత్యాహ - తత్తదీతి - ఘటపటాద్యాకారభేదేనధీజాయతేఅతానిత్యాభిద్యతేచ - అయంగుణోభిప్రాయః - సహినిత్యజ్ఞానరూప ఆత్మా - అపిమజ్ఞానపరిణామవా - సచవికారిత్వేనానిత్యత్వప్రసంగః - యథాహుః || శ్లో || విక్రియాజ్ఞానరూపస్ససనిత్యత్వేవిరోధ్యతగతి - అతాముక్తావింత్రయాదిరహితస్యపరిణమాసంభవాజ్జడత్వేనతత్ప్రతీరపురుషాథత్యాత్ ప్రప్రతీరేవత్రయసీననివృత్తిరితి || ౧౫ || తత్రతావదుక్తమరగీకృత్యవై రాగ్యాత్వాచనాయప్రప్రతిమాగస్యానభావేతుత్వగప్రపంచయతి || ఎవమిత్యాదినా - లోకానాంలోకపాలానామిత్యథః ప్రాక్తనగ్రంథేన || పివమితి || అంగహేడధ్వ - కాలావయవతఃసంవత్సరాదిరూపాత్ || ౧౬ || తత్రేతి || తత్రాపిస్వాతంత్ర్యచక్షేపి - ముక్తమణోదుఃఖభౌగస్యవాఅసంభవాదిత్యథః || ౧౭ || ననుయేసమ్యక్మక కతుకంబానంతి - తేసుఖసవిత - యేతుసజానంతి - తపివదుఃఖిసగతిఃచెత్తత్రాహ || సేతి || విదుషామపికించిత్సుఖంసవిద్యతే - తథాచమూఢానామపిదుః

ఖంసవిద్యతే - ఆతోవయంకమకతుశలత్వాత్సఖినతితేమాంకెవలంప్యథేవాహంకారభిత్వభాః || ౧౮ || అంగీకృత్యాప్యహ || యదీ
తి || తంయోగముపాయంసవిద్యాయథాసాక్షాత్ప్రత్యక్షప్రభవే || ౧౯ || తథాపియావజ్జీవంతుఖంభవిభ్యతీత్యాశంక్యవిదుషామన్య
భాకామానసుఖహేతుభిత్వాహ || కథితి || యతఃఅంగీకేవతమానోమృత్యునామృత్యుప్రదదాతి - ఆహతంవభస్థానంప్రతి || ౨౦ || ఏ
వమస్త్రికలోకేసుఖంనాస్తిత్వక్తం-లోకాంతరపితథేవత్వాహ || శ్రుతమితి || శ్రుతంస్వగాది-తదపిదుష్టం-స్వధా-పరసుఖాసహ
నం - అసూయాపరగుణేషు దోషావిష్కరణం - అత్యయోనాశః - వ్యయోపక్షయః - తైరుకష్టం - యద్యా - వ్యయోనాశః - అత్యయో
స్వహృదిశయఃతందృష్టేతదప్రాప్త్యాదుఃఖమిత్యభాః - కించ-బహుంతరాయవైగుణ్యాదిరూపావిష్కాయస్త్రికామెసుతైతస్యభావ
స్తత్త్వంతస్తాత్ - కృషిర్యథాబహువిష్కృతద్వర్తబహువిష్కృసుఖత్వేన - శ్రుతమపి నిష్ఫలం || ౨౧ || విష్కృతైగుణ్యధ్యభావమంగీకృ
త్యాపినాశదుఃఖందుష్టరిహరమిత్యాహపంచభిః || అంతరామైరితి || నిజితంసాధితం || ౨౨ || ఇష్టేవేతి || యజ్ఞేదేవతాఇంద్రాది
రూపాభిష్టే || ౨౩ || సేవేతి || స్వపుణ్యైరుపచితేనవభాగసంపన్నేదేవీనాంమధ్యవిహారః - గంధవైకరుషీయతే || ౨౪ || శ్రీభిరి
తి || కామేశ్వరచ్యుతాగచ్ఛతాయానెనవిమానెనకింకిణీజాలమాలినాత్మప్రభుంకికాసమూహశోభినా - సహ శ్రీభిః సురాశ్రీదేవసందనా
దిమశ్రీదేవతాతంసవేద || ౨౫ ||

దుఃఖంమూఢానాంవృధాహంకరణంపరమ్ || ౧౮ || యదిప్రాప్తింవిఘాతంచజానంతిసుఖదుఃఖయోః
తేష్యధానవిదుర్యోగంమృత్యునామప్రభవేద్యథా || ౧౯ || కోన్వధాస్సుఖయత్యేనంకామోవామృత్యు
రంతికే | ఆహతంనీయమానస్యవధ్యస్యేవనతుష్టిదః || ౨౦ || శ్రుతంచదృష్టవద్దుష్టంస్వధాసూయా
త్యయవ్యయైః | బహుంతరాయకామతాత్ప్రేషివచ్ఛాపినిష్ఫలమ్ || ౨౧ || అంతరామైరవిహతాయ
దిధర్మస్పృహనుష్ఠితః | తేనాపినిజితంస్థానంయథాగచ్ఛతీతచ్ఛృణు || ౨౨ || ఇష్టేహదేవతాయజ్ఞే
స్వల్పాకం యాంతియాజ్ఞికాః | భుంజతేదేవవత్తత్రభోగాదివ్యాన్నిజాజితా || ౨౩ || స్వ
పుణ్యోపచితేశుభ్రవిమానఉపగీయతే | గంధర్వైర్విహారమధ్యేదేవీనాంహృద్యవేషధృత్ || ౨౪ ||
శ్రీభిఃకామగయానెనకింకిణీజాలమాలినా | శ్రీదేవవేదాత్సహతంసురాశ్రీదేవనిర్వృతః || ౨౫ ||
తావత్ప్రమోదతేస్వగేయావత్పుణ్యంసమాప్యతేక్షీణపుణ్యఃపతత్యర్వాగనిచ్ఛన్తాలచాలితః || ౨౬ ||
యద్యధర్మరతస్సంగాదసతాంవాజితేంద్రియః | కామాత్కృపణోలుభ్యస్తైస్సోభూతవిహింసకః ||
౨౭ || పశూనవిధినాలభ్యప్రేతభూతగణాయజ్ఞః | నరకానవశోజంతుగత్యాయాత్యుల్బణంతమః ||
౨౮ || కర్మాణిదుఃఖాదకాణిమర్షదేహానతైఃపునః | దేహమాభజతేతత్రకింసుఖంమత్యధర్మ
ణః || ౨౯ || లాకావాంలాకవేలానాంమద్భయంకల్పజీవినామ్ | బ్రహ్మసోపిభయంమత్తోద్విపరాధ
పరాయుషః || ౩౦ || గుణాస్సృజంతికర్మాణిగుణోనుసృజతేగుణాః | జీవస్తుగుణసంయుక్తోభుజైకర్మఫ
లాన్యసే || ౩౧ || యావత్స్యద్గుణవైషమ్యంతావన్నానాత్వమాత్మనః | నానాత్వమాత్మసూయా

తావదితి || కాలసచాలితఃపాతితః || ౨౬ || ప్రవృత్తిర్వికారిణా - విధ్యమహారణకామ్యైకర్మజీవా - తల్లంఘనెనాధర్మైవా - తత్రకమ్యక
ర్మప్రవృత్తిగేతిరుక్తా - అధర్మప్రవృత్తిగేతిమహా || యదీతి || యదివెత్సన్వయః - అజితేంద్రియత్వాత్తామాత్మా - అతఃకృపణః - అతః
లుభ్యభోగత్వస్థామణః - అతః స్త్రైణః శ్రీంపటః - తదభేదాత్తవిహింసకః || ౨౭ || కించ || పశూనితి || దుష్టజనప్రలాభితోధనాద్యభాం
సహా అవిధినాహత్వా - తమఃస్థావగతాయాతి || ౨౮ || వినంకర్మసుప్రవృత్తస్యసమగ్రచరివృత్తిర్మృత్యుపసంహరతి || కర్మాణీతి ||
౨౯ || తథాపిలోకానాంవిత్వవ్యవమత్యధర్మత్వాచ్ఛలోకపాలానాంసుఖమస్తీవితేత్రత్రాహ || లోకానామితి || ద్వైపరాధా-పర
మాయయస్యతస్యబ్రహ్మణాపి - తథాచ || శ్రు || భీషస్తాద్యాతఃపవతే - భీషదేవిహార్యః - భీషస్తాద్విశ్వాంశ్రుశ్చ - మృత్యుధా
వలిపంచమభి - అతఃప్రవృత్తిమాగస్త్యేవమనభావతుత్వాత్ విరక్త్యాతతోనివృత్తిరేవయతైతితాత్పర్యాభాః || ౩౦ || ఎతేనైవ
స్వయమిశ్వరత్వావిష్టారణకుశ్వరాధావాంగీకారఃపరిత్యక్తః - అన్యదపిప్రాధ్యాపూర్వమంగీకృతంనిరాకరోతిచతుభిః - తత్రయ
దుక్తంకర్మభోక్తృరూపవిహితైతితర్హితాకరోతి || గుణాభితి || గుణాఃఇంద్రియాణి - కర్మాణిసృజంతి - సత్వాత్మా - సవత్తేవేంద్రియా
ణిప్రవతయకర్మాణికరోతిచేత్రత్రాహ - గుణాభి - గుణస్సత్వాః - గుణాఃఇంద్రియాణి - అనుసృజతేప్రవతయతి - సత్వాత్మా -
అతఃకర్మత్వంతావన్నాసి - భోక్తృత్వమప్యాపాధికమిత్యాహ - జీవస్త్వేతి - గుణసంయుక్తః - ఇంద్రియాదిసంయుక్తః - తుతేత్యతల

హ- అస్యైతేషు అహంకార వానిత్యధాః || ౩౧ || యచోక్తమాత్మనోనానాత్వంతదప్యాసాధికమిత్యాహ || యావదితి || గుణానాం వైషమ్య
ముహంకారాదికార్యరూపం - స నాత్మనః పితృకథంపారతంత్ర్యముక్తం - కథంవాలోకపాలాదీనామపి మధ్యమిత్యుక్తం - తత్రా
హ- నానాత్వమితి || ౩౨ || యావదితి || యచ్చ గుణధమభిప్రేతం ప్రవృత్తిరవశ్రేయసీతి - తత్రాహ - యఎతదితి - పితృ గుణవైషమ్యంత
త్ప్రతంభోగంకర్తృచేత్యధాః ఉపాసీరన్ సెవెరన్ - తెలోకానామనిత్యత్వాచ్చుచాపితాః ప్రోతాస్సంతోముహ్యంతి || ౩౩ || సతేవలమ
నిత్యతామాత్రం కింతు మాయామయత్వమపీత్యాహ || కాలఇతి || స్వభావోదేవత్వాదిపరిణామపాతుః - ధర్మస్తద్భోగకారణం - గుణస్యైక
రమాయాక్షోభే సలిమామేవ ప్రాముః - నతు మద్వ్యతిరక్తాస్సంతి అతోనివృత్తిరవముక్తిహతుత్వాత్ శ్రేయసీవిసిద్ధం || ౩౪ || ఎవంతావ
దేకవిచిత్రా - తస్యచ గుణకార్యదేహసంబంధకృతః సంసారః - ఆత్మజ్ఞానాచ్చముక్తిరీత్యుక్తం - విలక్షణః స్థూలసూక్ష్మైదిత్యాదినా - తదే
వచమతాంతరనిరాసేనదృఢీకృంతైహమిత్యాదినా - తత్రస్పృచ్ఛతి || గుణస్యైతి || అయమధాః - గుణస్వసత్త్వముక్తిః సత్త్వేవవా-అద్యే
జ్ఞానసాధనాభావాన్నముక్తిః - ద్వితీయేచ గుణేషువతఃమానోపితత్వార్థదేహజేషుకర్తృసుఖాదిషుచకథంసంబధ్యతే - తథాపి తైరాకాశ
వదనావృతత్వాన్నబధ్యతఇతిచేత్తహిబంధోపిసంభవతీత్యాహ - అసపావృతఃకథంబధ్యతఇతి || ౩౫ || యదితు సర్వేషుకేషు అహంకా
రణబధ్యతేతన్నివృత్త్యాచముచ్యతఇతిమతంతహితత్తథంజ్ఞాతవ్యమితిస్పృచ్ఛతి || కథమితి || బద్ధోముక్తవాకథంవతేతేత్యాదికం -
కింభుంజీతకథంభుంజీతేత్యధాః || ౩౬ || పితదితి || పితృతద్విషయంత్రశ్చం - కించ-ఎకవిచిత్రా అనాః గుణసంబంధాన్నిత్యబద్ధః - ము
క్తజ్ఞానస్యైతేనిత్యత్వప్రసంగాన్నిత్యముక్తఇత్యప్యంగీకార్యంస్యాత్ - తత్రమే భ్రమోభవతీత్యాహ - నిత్యబద్ధఇతి || ౩౭ || ఇతిభావాధా
దీపికాయాం - దశమాధ్యాయవాఖ్యా ||

వత్పారతంత్ర్యంతథైవహి || ౩౮ || యావదస్యాస్వతంత్రత్వంతావదీశ్వరతాభయమ్ | యఎతత్సము
పాసీరం సైముహ్యంతిశుచాపితాః || ౩౯ || కాలఆత్మాగమోలాకస్సప్వభావోధర్మఎవచ | ఇతిమాం
బహుధాప్రాహుగుణవ్యతికరేన || ౪౦ || ఉద్ధవః || గుణేషువతఃమానోపితేషునపావృతః |
గుణై నబధ్యతేదేహీబధ్యతేవాకథంవిభో || ౪౧ || కథంవతేతవిహరేత్తైర్వాజ్ఞాయేతలక్షణైః |
కింభుంజీతోతపస్వజేచ్ఛయీతాసీతయాతివా || ౪౨ || ఎతదచ్యుతమెబ్రూహేప్రశ్నంప్రశ్నవిదాంవ
ర | నిత్యబద్ధోనిత్యముక్తఎకఎవేతిమే భ్రమః || ౪౩ ||

శ్రీభగవాన్ || బద్ధోముక్తఇతివ్యాఖ్యాగుణతోమేనవస్తుతః | గుణస్యమాయామూలత్వాన్నమేమోక్షో
నబంధనమ్ | ౧ || శోకమోహాసుఖదుఃఖందేహపత్తిశ్చమాయయా | స్వస్నోయథాత్మనఃఖ్యాతస్సం
స్మృతినాతువాస్తవీ || ౨ || విద్యావిద్యేమమతనూవిధ్యుద్ధవశరీరిణామ్ | బంధమోక్షకరీతిద్యేమాయయా
మేవినిర్మితే || ౩ || ఏకస్యైవనుమాంశస్యజీవస్యైవనుమామతే | బంధోస్యావిద్యయానాదివిద్యయా

శో || ఏకాదశేతుబద్ధానాంముక్తానామపిలక్షణమ్ | సాధూనాంచతథాభక్తైరక్షణంహరిజరితమ్ || నిత్యబద్ధోనిత్యముక్తవికవేతిమే భ్ర
మఇతి | యదుక్తంతర్నింవస్తుతోవిరోధః ప్రతీతితోవానాద్యః బంధమోక్షణావాస్తవత్వాభావాదిత్యాహద్వాభ్యాం || బద్ధఇతి || ఆ
త్మాబద్ధోముక్తశ్చ - సెగుణతః మదధీనసత్త్వాదిగుణాపాధితః - సతువస్తుతః - సన్వాసాధికత్వే పితండులపాకాదివత్వాస్తవత్వంకింసన్వా
త్తత్రాహ - గుణస్యమాయామూలత్వాద్బంధసంనాస్తి-అతఎవమోక్షశ్చనాస్తితి - సమకథంసంవత్సాస్త్రవిరుద్ధముచ్యతేతత్రాహ - ఇతి
మెన్వాఖ్యాఎవంమత్ప్రతానిణాయః అలమతికుతకైరిత్యధాః - అథైవమన్వయః - ఆత్మాబద్ధోముక్తిఇతియావ్యాఖ్యాఉక్తిః - సామె
గుణతః మద్గుణపారతంత్ర్యాత్ - అత్ర హేతుత్వేనగుణనియంతరిస్వస్తితద్వ్యతిరేకమాహ - అతఎవసమేబంధసంమోక్షోవేతి - అన్వ
త్సమాసం || ౧ || ఎవంకారణధూతగుణానాంమాయామయత్వాత్తత్వార్థసంస్మృతిమాయేతిప్రపంచయతి || శోకమోహవి || యథాస్వ
ప్నః అత్తివః బుద్ధైరవఖ్యాతిః వివతః తద్వత్ || ౨ || అతోవస్తుతోవిరోధస్తవన్నాస్తి - ప్రతీస్త్యాసాధికీఘటతఇత్యాహ || విద్యావిద్యేఇ
తి || తస్యతేమాక్షుంధావాఖ్యామితితనూశక్తి - కుతః - మేమాయయావినిమిత్తే - మాయావృత్తిరూపత్వాత్ - బంధమోక్షకరీత్యేకవచనం
ద్వివచనాథే - సమత్వార్థత్వేబంధమోక్షణారనాదిత్వత్వత్వేనస్యాతాం-సఅద్యేఅనాదీఅతోయావదవిద్యాంప్రవతాయామితా
వద్బంధః - యదాపిద్యాంసదామితదామోక్షస్ఫురతీత్యధాః - తథాచస్తాండే || శ్లో || బంధకొభవపాశేనభవపాశాచ్చమోచకః | కైవ
ల్యదఃపరంబ్రహ్మవిష్ణురేవసనాతనఇతి || ౩ || తత్రశరీరిణామితిబహువచనసిదేశాద్వ - షయభేదేనావిరోధఉక్తేతిప్రాంతంనివ్యాపితా
యాబంధమోక్షవస్తాముపపాదయతి || ఏకస్యైతి || తహికిమాత్మాభేదాత్తహపిబంధః సహిత్యాహ - అస్యజీవస్యైవేతి-సన్వాత్మాభే

దేజీవోనామకోనోస్తిపుథక్ కాచబంధమోక్షసుఖదుఃఖాదివ్యవస్థా తత్రాహ-మహంశస్య-అయంభావః-యథైకస్యాపిచంద్రాదే
జలాయుపాధినాచింబప్రతిచింబరూపాభేదః-యథాచతత్రజలకృతాఃకంపాదయఃప్రతిచింబస్వైవ-యథాచతత్రప్రతిచింబానామ
పుష్పాధిభేదేనభేదాదేకస్తిన్నదకకుంభభగ్నైతద్గతప్రతిచింబస్వైవచింబైక్యంనాన్యగతస్య-తథాఅవిద్యాయాంప్రతిచింబితస్యమ
దంశస్యజీవస్వైవతత్త్వతాబంధః-తస్యచాపాధితాభేదాన్నావ్యవస్థేతథాచామః॥ శ్లో॥ యథైకస్తిఃఘటాకాశైరజోధూమాదిభి
ర్యుతేనసర్వేసంప్రయుజ్యంతేతథాజీవాస్సుఖాదిభిరి-ఎతచ్ఛరీరహస్యంస్వబుద్ధ్యానిశ్చితవ్యమితిసంబోధయతి-హేమహమతఇతి-
ఇతరామోక్షః॥ ౮॥ తదేవంవ్యవస్థానుపపాద్యకథంవతేతేత్యాదివైలక్షణ్యప్రశ్నస్థోతరమాహ॥ అథేతి॥ తచ్ఛవైలక్షణ్యంద్వివి
ధం-జీవేశ్వరయోగకం-జీవానాంచైకం-తత్రజీవేశ్వరయోగైవలక్షణ్యమాహ-విరుద్ధధర్మిణోరితిసాధార్యయేన-శోకానందకథ
ర్మవతాఃఏకస్తిఃధర్మిణిశరీరేనియమ్యనియంతృత్వేస్థితయోః॥ ౧॥ సుపణావీతి॥ సుపణావృత్తేత్వేనావివదేహత్ప్రభగుద్భూతా-
సద్భూతానిత్రాపత్వాత్-సఖాయాఅవియోగాదైకమత్యాచ్య-యద్యచ్ఛియాఅసిరుక్తయామాయయావృత్త్యతఇతివృత్తేదేహః॥ శ్రు॥ ఊ
ర్ధ్వములమవాక్సఖంపుక్షంయోవెదసంప్రతీతిశ్రుతేః॥ శ్లో॥ ఊర్ధ్వములమధశ్శఖమశ్వత్థంప్రాసూరవ్యయమితిస్సృతేశ్చ-తస్మిన్
కృతంనీడంశికేతనంహృదయరూపంయాభ్యాంతో-తయోమధ్యేఏకోజీవఃపిషపలాన్నంపిషపలోశ్వత్థఃదేహస్త్రిన్నదనీయంకర్మఫలమి
త్యధః-ఖాదతిభక్షయతి-అన్యఃఈశ్వరఃనిరస్తంఅభోక్తాపినిజానందప్రాబలెనజ్ఞానాదిశక్త్యాభూయాత్అధికః-తథాచ॥ శ్రు॥ ద్వా
సుపణాసయుజాసఖాయాసమాసంపుక్షంపరిమన్వజాతే-తయారన్యఃపిషపంసాద్వత్త్వసశ్చన్నోఅభిచాకశీతి॥ ౯॥ బలాధిక్య
మేవాహ॥ ఆత్మానమితి॥ యతఃయఃఅవిద్యాయాయుక్తయక్తఃసతునిత్యబద్ధఃఅనాదిబద్ధః-యప్రవిద్యాప్రధానఃసతునిత్యముక్తః-మా

చతథేతరః॥ ౮॥ అభబద్ధస్యముక్తస్యవైలక్షణ్యంవదామితి॥ విరుద్ధధర్మిణోస్తాతస్థితయోరేకధర్మిణి॥

౧॥ సుపణావైతౌనయుజౌసఖాయాయదృచ్ఛయాకృతనీడాచవృత్తే॥ ఏకస్తయోఃఖాదతిపిషపలాన్న
మస్మోనిరస్మోపిబలెనభూయాత్॥ ఆత్మానమన్యంచనవేదవిద్వానపిషపలాదీనతుపిషపలాదీయో
విద్యాయాయుక్తమనిత్యబద్ధోవిద్యానుయోయిస్తతునిత్యముక్తః॥ ౯॥ దేహస్థోపినదేహస్థోవిద్వాన్స్వ
పాద్యభోక్తీతః॥ అదేహస్థోపిదేహస్థఃకుమతీస్సప్తపద్యగృథా॥ ౮॥ ఇంద్రియైరింద్రియాథేషుగు
ణైరపిగుణేషుచ॥ గృహ్యమాణేష్వహంకుర్యాన్నవిద్వాన్యస్తవ్విక్రియః॥ ౯॥ కర్మాధీనేశరీరేస్త్రిన్
గుణభావ్యేనకర్మణా॥ వతమాసూబుధస్తత్రకతాస్తీతినిబధ్యతే॥ ౧౦॥ ఏవంవిరక్తశ్శయనఆస
నాటనమజ్జనే॥ దశనస్పృశనస్పృణభౌజనశ్రవణాదిషు॥ నతథాబద్ధతేవిద్వాన్స్తత్రతత్రాద
యగుణాత్॥ ౧౧॥ ప్రకృతిస్థోప్యసంసక్తోయథాఖంసవితానిలః॥ వైశారద్యక్షయాసంగతీతయా
భిన్నసంశయః॥ ప్రతిబుద్ధభవస్వపాన్నానాత్వాద్వినివతతే॥ ౧౨॥ యస్యస్యవీతసంకల్పఃప్రా
ణేంద్రియనుమోధియామౌవృత్తయస్తతునిర్ముక్తోదేహస్థోపిహితద్గుణైః॥ ౧౩॥ యస్యాత్మాహింస్య

యాయానావారకత్వాత్ఆత్రయన్యామోహకత్వాచ్య॥ ౧॥ ఇదానీంబద్ధముక్తజీవానామవమిథోవైలక్షణ్యమాహదశభిః॥ దేహస్థఇతి॥
విద్వాన్ముక్తః-సంస్థారవశేనదేహస్థాపిదేహస్థోనభవతి-యథా-స్వపాద్యుత్థితఃస్వర్యమాణస్వప్నస్థితోపితత్రస్థోనభవతి-తద్గతసు
ఖదుఃఖాన్యథాచాత్తద్వత్-తథావస్తుతఃఅదేహస్థోపికుమతిఃఅవిద్వాన్-దేహస్థఃతస్మిన్పుత్రసుఖదుఃఖభావ్యాధాస్వప్నదేహగతఇతి॥ ౮॥
ఆత్రహేతుత్వేనవైలక్షణ్యంతరమాహద్వాభ్యాం॥ ఇంద్రియైరితి॥ ఇంద్రియైరింద్రియాథేషుగృహ్యమాణేష్వపి-యస్తువిద్వాన్-సనా
హంకుర్యాత్-అహంగృష్టమీతిమతింసకుర్యాదిత్యధః-కుతః-గుణైగుణేషుగృహ్యమాణేషుఅతపివావిక్రియః-రాగాదిశూన్యః-త
దుక్తంగీతాసు॥ శ్లో॥ తత్త్వవిత్తుమహాపయోగుణకమేవిభాగయోః॥ గుణాగుణేషువతంతఇతిమత్వానసజ్జతఇతి॥ ౯॥ కర్మాధీనఇతి॥ అ
థఅబుధస్తుపూర్వకర్మాధీనేఅస్త్రిశరీరేవతమాసః-గుణైరింద్రియైథావ్యసకర్మణి-తత్రదేహదౌనిబధ్యతే-కుతః-కతాస్తీత్య
హంకారేణ-తదుక్తంతత్రైవ॥ శ్లో॥ ప్రకృతేఃక్రియమాణానిగుణైఃకర్మాణిసవశః॥ అహంకారవిమూఢాత్కతాహమిరిమన్యతఇ
తి-ఏతేస్త్రిభిశ్చైకైఃకథంవతేతేత్యసప్రశ్నస్యసుఖదుఃఖశూన్యోనిరభిమానస్పదేహవతేతఇత్యుత్తరముక్తంభవతి॥ ౧౦॥ వై
లక్షణ్యంతరంవదేకింభంజీతేత్యాదిప్రశ్నోత్తరమాహత్రిభిః॥ ఎవమితి॥ అన్యగతమేవకర్మమాంసబద్ధాతీత్యేవంవిరక్తోవిద్వాన్-
అవిద్వానివశయనాసనాదిమనబద్ధతే-కుతః-తత్రతత్రవిషయమగుణానింద్రియాణిఅనయభోజయతత్త్వాతీత్యేనవతమాసఃసతు
స్వయమదః॥ ౧౧॥ ఏతదేవకుతస్తత్రాహసాధేన॥ ప్రకృతిస్థఇతి॥ యదాఖంసవగతమపిసజ్జతే-యథాసవితాజలప్రతిచింబితోపి
యథానిలః-సవత్రసంచరన్నపి-తద్వత్-అసంగేనైవవైరాగ్యేణశితయాతీక్షణ్యాభిన్నాసంశయఃఅసంభావనాదయోగ్యసః-
నానాత్వాదేహాదిప్రపంచాత్॥ ౧౨॥ కథంవిహరదిత్యస్యాత్తరత్వేనవైలక్షణ్యంతరమాహ॥ యస్యేతి॥ తద్గుణైదేహగుణైః-సం

కల్పశూన్యాభిః ప్రాణాదివృత్తిభిః పారాముక్త్యభ్యర్థణః || ౧౩ || ఏవంతావద్భగముక్తయోః స్వసంవేద్యమేవ వై లక్షణ్యముక్తం - ఇదా
నీంకైవాణ్మాయేతలక్షణైరిత్యప్యోతరతయాతయోః పరైరపిసుజ్ఞేయంవై లక్షణ్యమాహత్రిభిః || యస్యేతి || హింసై రుజ్జ్వై రన్యై
నాప్రాణిభిః - యస్యాత్మాదేహః పీడ్యతే - యదృచ్ఛయా యేన తేనాపి క్వచిత్త్వంచితచ్యతేవా - సబుధశ్చైత్రత్రనవ్యతిక్రియతేనాతివి
క్రియతఇత్యర్థః - తదుక్తం యజ్ఞవల్కేన || శ్లో || యః కంటకై వితుదచిచందనై యశ్చ లింపతి | అక్రుద్ధాపరితుష్టశ్చ సమస్తస్య చత
స్యచేతి || ౧౪ || కించ || నైతి || సాధ్వసాధువాకువతావదతోవాజనానస్తువీతనచనిందేత - యాలౌకికవ్యవహారవిముఖః సముక్త ఇత్య
ర్థః || ౧౫ || అపిచ || నైతి || యోదైహికేపి కర్మణ్యుదాసీనః సముక్తః - ఇతరౌబద్ధఇత్యర్థః || ౧౬ || ఏతాన్యేవసవాణిముముక్షుస్సాధనా
నిజ్ఞాతవ్యాని - యస్తుకేవలంశబ్దబ్రహ్మణ్యభిజ్ఞః పాండిత్యమాత్రజ్ఞాఘ్నే - సతూక్తైస్సాధనైస్తదభానిష్టభవేత్ - తంనిందతి || శబ్దబ్రహ్మణీ
తి || శబ్దబ్రహ్మణీనిష్టాతః పారంగతాపపరబ్రహ్మణీనిష్టాయాత్ - ధ్యానాద్యభియోగంసకుర్యాచ్చైత్తస్యశాస్త్రశ్రమః శ్రమైకఫలః స
తుపురుషార్థాపగమసాయీ - అథేవం చిరప్రసూతాం || ౧౭ || ఏతదేవాన్యాభానిదశానైః ప్రపంచయతి || గామితి || దుహ్యత ఇతిదోహః
పయః దుగ్ధోదోహః - నోత్తరత్రదోహాస్తీయస్యాస్తాం అభాశూన్యాం - అనతీంకామశూన్యాం భార్యాం దేహంపరాధీనం ప్రతిక్షణం దుః
ఖహతుం - అసత్ప్రజాం దృష్టాదృష్టసాధనశూన్యంపుత్రం - అతీథీకృతం ఆగతేపాత్రైరదత్యంతం విత్తం దుష్టి తిదురితాపాదకం - అం

తేహింసై ర్యేనకించిన్యదృచ్ఛయా | అచ్యతేవాక్వచిత్త్రనవ్యతిక్రియతేబుధః || ౧౪ || నస్తువీ
తననిందేతకుర్వతస్సాధ్వసాధువా | వదతోగుణదోషాభ్యాంవజీతస్సమదృష్టునిః || ౧౫ || నకుర్యా
న్నవదేత్త్రించిన్యదృచ్ఛయా తస్మాద్భావా
ఆత్మారామోనయావృత్త్యావిచరేజ్జడవస్తునిః || ౧౬ || శబ్ద
బ్రహ్మణీనిష్టాతోననిష్టాయాత్పరేయది | శ్రమస్తస్య శ్రమఫలోహ్యధేనుమివరక్షతః || ౧౭ || గాంధుగ
దోహముసతీంచభార్యాం దేహంపరాధీనమసత్ప్రజాంచ | విత్తంతప్తతీథీకృతమంగవాచంహీనాం
మయారక్షతిదుఃఖదుఃఖి || ౧౮ || యస్యాంనమేపావనమంగకర్తృస్థిత్యుద్భవప్రాణనిరోధమస్య | లీలా
వతారేప్పితజన్మవాస్యాద్వంధ్యాంగిరంతాంబిభృయాన్నధీరః || ౧౯ || ఏవంజిజ్ఞాసయాపోహ్యానానా
త్వభ్రమమాత్మని | ఉపారమేతవిరజంమనోమయ్యప్యసర్వగే | ౨౦ | యద్యనీశోధారయితుంమ
నోబ్రహ్మణీనిశ్చలమ్ | మయిసర్వాణికర్మాణీనిరపేక్షస్సమాచరేత్ || ౨౧ || శ్రద్ధాశురైకథాశ్శృణ్వే
సుభద్రాలోకపావనీః | గాయన్ననుస్మరేత్కర్మజన్మచాభినయముహుః || ౨౨ || మదభేధర్మకామా
థానాచరణమదుపాశ్రయః | లభతేనిశ్చలాంభక్తింమయ్యుద్ధవసనాతనే || ౨౩ || సత్సంగలబ్ధయాభ
క్త్యామయిమాంయఉపాసితా | సవైమేదశితంసద్భిరంజసావిందతేపదమ్ || ౨౪ || ఉద్ధవః || సాధుస్త
ఉత్తమశ్లోకమతః కీదృగ్విధః ప్రభౌ | భక్తిస్తవ్యయ్యుపయుజ్యేతకీదృశీసద్భిరాదృతా || ౨౫ || ఏతన్మైపు
రుషార్థక్షప్రపన్నాయచకథ్యతామ్ || ౨౬ || త్వంబ్రహ్మపరమంప్రాయమపురుషః ప్రకృతేః పరః | అవతీ

గహేఉద్ధవ - దుఃఖానంతరం దుఃఖమేవయస్యసః || ౧౮ || రక్షతిమయాహీనాంవాచమిత్యుక్తం - తదేవవిప్రణోతి || యస్యామితి || యస్యాం
మేజగతః శోధకంపావనంచరిత్రంసస్యాత్ - కింతత్ - అస్యవిశ్వస్యస్థిత్యాదిరూపంతద్దేతురిత్యర్థః - లీలావతారమేతానిప్రపితంజగతః ప్రే
మాస్పదంశ్రీరామకృష్ణాదిజన్మవాసస్యాత్ - తాంపంధ్యాంసిష్ఠ్యాంగిరం - ధీరోధీమా - సధారయేత్ || ౧౯ || ఉక్తంజ్ఞాసమాగముప
సంచరితి || ఏవమితి || ఏవంనిశ్చిత్యవిచారణాత్తనినానాత్వభ్రమం దేహద్యధ్యాసంనిరస్య - నిమలంమనోమయిసర్వగేపరిపూర్ణేసమ
ప్యసంధార్య - ఉపారమేతఉపరమేత్ - సకించిత్తుర్యాత్ శాస్త్రపాండిత్యమాత్రేణిత్యర్థః || ౨౦ || యదీతి || యద్యనీశః అశక్తః త
హేఆస్తామిదంమదృక్త్యైవకృతాథాభవిష్యతీత్యాహ - మయితి || ౨౧ || మదపాదనకర్మభివిశ్మద్ధస్తత్వస్యాంతరంగాంభక్తిమాహ
ద్యాభ్యాం || శ్రద్ధాశురితి || అభినయే స్వయమనుకువత్ || ౨౨ || మదభాగితి || ఆచరణేవమాసః || ౨౩ || సత్సంగేతి || తతశ్చానెనప్రకారేణ
మయిసత్సంగేనలబ్ధయాభక్త్యా - యః మదృక్తః మాముపాసితాధ్యాతాభవతి - సచధ్యాసశీలః సద్భిరంజితంవై నిశ్చితంసుఖేనైవమేపదం
స్వరూపంప్రాప్నోతి || ౨౪ || సత్సంగలబ్ధయాభక్త్యుక్తంతత్రసతాంభక్తైశ్చవిశేషంపుచ్చతి || సాధురితి || సాధవః స్వస్వమతిపరికల్పితా
స్సంలిబహవః - తవకుకీదృశస్సంమతః - భక్తిరపిబహువిధాలాకే - కీదృశీపునస్తవ్యయ్యుపయుజ్యేతసద్భిశ్చనారదాదిభిరాదృతా || ౨౫ ||
ఏతదితి || ఏతచ్చకథ్యతాంజడంచాతిగుహ్యంత్యమైవవక్తవ్యమిత్త్యేవస్యమావిష్కరోతి - హపురుషార్థక్షేత్యాదినాహేబ్రహ్మణీనియం
తః || ౨౬ || అత్రహేతుః || త్వమితి || వ్యామవదసంగః - యతః ప్రకృతేః పరః - స్వేషామిచ్ఛయాఉపాతంపుథక్పరిమితంవపుర్యసః ||

౨౭|| తత్రత్రింశల్లక్షణైఃసాధునిరూపయతి పంచభిః|| కృపాశురితి|| కృపాశుఃపరదుఃఖాసహస్థుః - సవకాదేహనాంకేషాంచీదపితకృ
తద్రోహః- తిత్తిక్షుఃక్షమావాక్ - సత్త్వంసారఃస్థైర్యంబలంవాయస్యసః - అసవద్యాత్తా అనూయాదిరహితః - సుఖదుఃఖయోఃసమః-
యథా శక్తిసర్వేమాముపకారకః|| ౨౮|| కామైరితి|| కామైరక్షుఃభితచిత్తః-దాంతఃసంయతబాహ్యంత్రియః- మృదుఃఅకఠినచిత్తః-
శుచిఃసదాచారః- అకించనఃఅపరిగ్రహః- అనీహఃస్వప్తాదృప్తక్రియాశూన్యః- మితభుక్లస్వాహారః - శాంతఃనియతాంతఃకరణః- స్థిరః
స్వధర్మే మ చ్చరణఃమదేకాశ్రయః- మునిఃమనసశీలః|| ౨౯|| అప్రమత్తఇతి|| అప్రమత్తఃసావధానః- గభీరాత్మానిర్వికారః- భృతి
మాన్ విపద్యస్యకృపణః జితషడ్గుణః|| ౩౦|| త్సుత్పిపాసేశాకమాహౌజరామృత్యాషధూర్తయః|| ఏతేజితాయేనసః-అమానీసమానాకాంతీ-
అన్యేభ్యోమానదః- కల్యఃపరబాధనెదక్షుః- మైత్రఃఅవంచకః - కారుణికఃకరుణయైవప్రవర్తమానః- నదృష్టలోభేన- కవిఃసమ్యక్జ్ఞా
నీ|| ౩౧|| కించ|| అజ్ఞాయేతి|| మయావేదరూపేణఅదిష్టానపిస్వధర్మాంత్యంత్యజ్యయోమాంభజేత్సోపి ఎవంపూర్వోక్తవత్సత్తమః- కిమజ్ఞా
నాన్నాస్తిక్యాద్వాన ధర్మాచరణసత్త్వశుద్ధ్యాదీగుణాన్ విపక్షేదోమాంశ్చఅజ్ఞాయజ్ఞాత్వాపిమద్ధ్యానవిక్షేపకతయామద్భక్త్యైవస
ర్వేభవిష్యంతీతిచృధనిశ్చయేనైవసర్వాధర్మాసంత్యజ్య - యద్వా - భక్తిదాత్యేననివృత్తాధికారతయాసంత్యజ్య - అథవా - వి
ద్ధే కాదశీకృష్ణే కాదశ్యపవాసానుపవాసానివేద్యప్రాధాదయోభక్తివిరుద్ధాధర్మాస్తాసంత్యజ్యేత్యథః|| ౩౧ || కించ|| అజ్ఞాయేతి||
యావాన్ దేశకాలాపరిచ్ఛిన్నః- యశ్చసర్వాత్మా- యదృశఃసచ్చిదానందాదిరూపః- తంమాంజ్ఞాత్వాఅజ్ఞాత్వాపి - యద్వా - విశేష

శోఃసిభగవత్స్వేచ్ఛాపాతపృథగ్వపుః|| ౨౭|| శ్రీభగవాన్|| కృపాశురకృతద్రోహస్తిత్తుస్సర్వ
దేహినామ్ | సత్యసారోనవద్యాత్మాసమస్సరోష్ఠపకారకః|| ౨౮|| కామైరహతథీదాంతోమృదుశ్శుచి
రకించనః| అనీహామితభుక్చాంతస్థి నిరొమచ్ఛరణోమునిః|| ౨౯|| అప్రమత్తోగభీరాత్మాభృతిమాన్
జితషడ్గుణః| అమానీమానదఃకల్యామైత్రఃకారుణికఃకవిః|| ౩౦|| అజ్ఞాయేవంగుణాన్ దోషాన్ మయాది
ష్టానపిస్వకాన్ | ధర్మాసంత్యజ్యయస్సర్వామాంభజేత్సోపి సత్తమః|| ౩౧|| అజ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాపియేవై
మాంయావాన్యశ్చాస్తియాదృశః| భజంత్యనన్యభావేనతేవై భక్తతమామతాః|| ౩౨|| మల్లింగమద్భ
క్తజనదశనస్పృశనాచనమ్ | పరిచర్యాస్తుతిప్రహ్వగుణకర్తానుకీర్తనమ్ || ౩౩|| మత్తథాశ్ర
వణే శ్రద్ధామదనుభ్యానముద్ధవ | సర్వలాభోపహరణం దాస్యేనాత్మనివేదనమ్ | ౩౪|| మజ్జన్తకర్మక
థనంమమపర్వానుమోదనమ్ | గీతతాండవవాదిత్ర గోష్ఠీభిర్నృప్సహాత్సవః|| ౩౫|| యాత్రాబలి
విధానంచసర్వవాషికపర్వసు | వైదికీతాంత్రికీదీతౌమదీయవ్రతధారణమ్| ౩౬||
మదచాన్ధాపనే శ్రద్ధాస్వతస్సంభూయచాన్యమః| ఉద్యానోపవనక్రీడాపురమందిరకర్తృణి|| ౩౭||
సంమాజన్మోపలేపాభ్యాం సేకమండలవత్తనైః | గృహశుశ్రూషణంమహ్యం దాసవద్యదమాయ
యా|| ౩౮|| అమానిత్వమదంభిత్యంకృతస్యాపరికీర్తనమ్| అపిదీపావలోకంమేనోపయుంజ్యాన్నివే

తః- పునఃపునజ్ఞాత్వావికాంతభావేనయేభజంతి|| ౩౨|| ఎవంసాధులక్షణముక్తంభక్తైర్లక్షణమాహప్రభిః|| మల్లింగేతి || లింగానిప్రతి
మాదీని|| ౩౩|| మత్తథేతి|| సర్వలాభోపహరణంసర్వస్యలభ్యస్యసమపణం|| ౩౪|| మజ్జన్తేతి|| పర్వాజిజ్ఞాప్తమ్యాదీనితదమమోదనం|| ౩౫||
యాత్రేతి|| బలివిధానంపుష్పపహారాదిసమపణం- సర్వవాషికపహాసుచాతుర్మాసైక్యకాదశ్యాదిశుచిశేషతః|| ౩౬|| మదచే
తి|| ఉద్యానాదికరణేసామధ్యేనసత్వతఃఅసతివాఅస్యైస్సంభూయోద్యమః- ఉద్యానంపుష్పప్రధానం ఉపవనంఫలప్రధానం- ఆ
క్రీడంక్రీడాస్థానం|| ౩౭|| సంమాజన్మేతి|| సంమాజన్సంరజోపాకరణం- ఉపలేపఃగోమయోదకాదిభిరాలేపనం- సేకస్తైరవప్రాక్ష
ణం- మండలవత్తనంసర్వతోభద్రాదికరణం- మహ్యంమమ|| ౩౮|| అమానిత్వమితి || స్వయ మన్యేనవానివేదితందీపావలోకమపినస్వీ
కుర్యాత్ - పితచ్చసాధారణస్థావరవిషయం- రాగ ప్రాప్తవిషయంవా- భక్త్యాతుగ్రాహ్యమేవ|| ౩౯|| షడ్భిర్మాసోపవాసైస్తుయత్ఫలం
పరికీర్తితమ్ | విష్ణునైవేద్యసిద్ధినపుణ్యంతద్భుంజతాంకలౌ|| హృదిరూపంముఖేనామనైవేద్యముదరహః | పాదోదకంచ నిర్మా
ల్యంమస్తకేయస్యసోమ్యతత్త్వాదివచనభ్యః- యద్వా-అన్యస్త్వేనివేదితంమమనోపయుంజ్యాత్ మహ్యంననివేదయేదిత్యథః|| ౪౦|| విష్ణో
ని-వేదితాస్మైస్సయష్టవ్యందేవతాంతరమ్ | పితృభ్యశ్చపితృదైయంతదానంత్యాయకల్పతే|| పితృశేషంతుయోదద్యాధరయేపరమాత్మనః|
౭౭౦|| ధాఃపితరస్తస్యభవంతిక్లైశభాగినః|| ఆశాసతేసదాదేవాఃపితరస్తస్యపితృ|| యజ్ఞప్రాదౌమహావిష్ణుంపశ్చాత్రేనపితౄణామరాన్ ||
యజతేచసవై పుత్రోవంశ్యోజాయేతజీవతు|| ఆస్థానయంతి పితరఃప్రసృత్యంతిపితౄణామహః || వైష్ణవోస్తేకమలెజాతస్స సస్సంతారయి

మృతి | ఇత్యాదివచనభ్యః || ౩౯ || ౪౦ || ఇదానీమేకాదశపూజాధిష్ఠానాన్యాహ || సూర్యఇతి || హాశద్ర || ౪౧ || అధిష్ఠానభేదసమూహాసాభ
నాన్యాహత్రిభిః || సూర్యఇతి || త్రయ్యావిగ్యయాసూర్యసూక్తైరుపస్థానాదినా అంగపాడిధవయవహదినాత్వతాదినా || ౪౨ || వైష్ణవఇ
తి || బంధుసత్త్వత్యాబంధువత్సత్వానన- పృథిభేపృథయాకాశే - ముఖ్యధియాప్రాణదృష్ట్యా - తోయేతోయాదిభిఃప్రవైస్యస్తపకాది
నా || ౪౩ || స్థండిలఇతి || స్థండిలభువి - మంత్రహృదయైఃరహస్యమంత్రన్యాసైః || ౪౪ || సవాధిష్ఠానముధ్యయమాహ || ధిష్ఠ్యేష్యతి || అనె
నప్రకారేణవిమధిష్ఠ్యేషు || ౪౫ || యుక్తాయాఃభక్తైఃఫలమాహ || ఇష్టాపూజేనెతి || సద్భక్తిందృఢాంభక్తిం - అస్యాభక్తైరంతరంగహ
ధనమాహ - ఇత్థంమత్త్వైతిసాధుసేవయాభవతి - యద్వా-స్త్వైతిజ్ఞానంతతశ్చదృఢభక్తిమతఃపుంసఃసాధుసేవయామద్భానం సంభవతి
త్యభాః || ౪౬ || జ్ఞానభక్తిమాగాభుక్తతత్త్వజ్ఞానమాగాదపిభక్తిమాగాః శ్రేష్ఠఇత్యాహ || ప్రాయశః || సత్సంగసయాభక్తియోగః
తేనవినా ఉపాయః సంసారతరణనవిద్యతే - సత్సంగసత్వత్రహేతుమాహ - హియస్తాత్సతామహంప్రాయణంప్రకృష్టమయనంత్ర
యః - అతఃసత్సంగోభక్త్యంతరంగఇత్యభాః || ౪౭ || ఇదానీంసాంఖ్యయోగాదీనిసాధనాంతరసవ్యపేక్షాజీసవ్యభిచారీణిచ - సత్సం

దితమ్ || ౩౯ || యద్యదిష్టతమంలోకేయచ్ఛాపిప్రయమాత్మనః | తత్తన్నివేదయెన్నహ్యంతదానంత్యా
యకల్పతే || ౪౦ || సూర్యోగ్నిప్రాప్త్యుగోగాపూజైష్ణవఃఖంమరుజ్జలమ్ | భూరాత్మాసర్వభూతానిభ
ద్రపూజాపదానిమే || ౪౧ || సూర్యేతువిద్యయాత్రయ్యా హవిషాగ్నియజేతమామ్ | ఆతిభ్యేనతువి
ప్రాప్త్యోగోష్టంగయవసాదినా || ౪౨ || వైష్ణవేబంధుసత్త్వత్యాపృథిభేధ్యాననిష్ఠయా | వాయా
ముఖ్యధియాతోయేద్రవైస్త్వోయపురస్తృతైః || ౪౩ || స్థండిలమంత్రహృదయైభోగైరాత్మానమా
త్మని | తేత్రజ్ఞంసర్వభూతేషుసమత్వేనయజేతమామ్ || ౪౪ || ధిష్ఠ్యేష్యేతేషుమద్రాపంశంఖచక్ర
గదాంబుజైః | యుక్తంచతుర్భుజంశాంతంధ్యాయన్నచేత్సమాహితః || ౪౫ || ఇష్టాపూజేనమా
మేవయోయజేతసమాహితః | లభతేమయిసద్భక్తింమత్త్వైతిసాధుసేవయా || ౪౬ || ప్రాయణ
భక్తియోగేనసత్సంగేనవిమోద్ధవ | సోపాయోవిద్యతేసమ్యక్ప్రాయణంహిసతామహమ్ || ౪౭ ||
అథైతత్పరమంగుహ్యంశృణ్వతోయమనందన | సుగోప్యమపివత్స్యామిత్వంమేభృత్యస్సహృత్సఖా ||
౪౮ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః. * * * * *
శ్రీభగవాన్ || సరోధయతిమాంయోగోనసాంఖ్యంధర్మఉద్ధవ | నస్వాధ్యాయస్తపస్త్యాగోనెష్టాపూ
తాంనదక్షిణా || ౧ || ప్రతానియజ్ఞశ్చందాంసీతథానినియమాయమాః | యథావరుంధేత్సత్సంగస్స
ర్వసంగాపహూహిమామ్ || ౨ || సత్సంగేనహిదైతేయాయాతుథానాఃఖగామృగాః | గంధర్వాస్స
రసోనాగాస్సిద్ధచారణగుహ్యాకాః || ౩ || విద్యాధరామనుష్యేషువైశ్యాశ్శూద్రాస్త్రియోన్యజాః |
రజస్తమఃప్రకృతయస్తస్మిన్స్తస్మిన్యుగయుగే || ౪ || బహుప్రామత్వదంప్రాప్తాస్తాప్తప్రకాయాధ
వాదయః | వృషపర్వాబలిబాణోమయశ్చధవిభీషణః || ౫ || సుగ్రీప్రాహనుమాన్యక్షోగజోగృహ్
వణిక్పథః | వ్యాధఃకుబ్జాప్రజేగోపోయజ్ఞపత్న్యస్తథాపరే || - || తేనాధీతశ్రుతిగణామోపాసితమ

గస్తుస్వతంత్రవివసమధాః - భూవ్యభిచారీచేతివణియతుమాహ || అథేతి || ఎతద్వక్ష్యమాణంపరమంగుహ్యంతతఃశృణ్వీత్యభాః || ఇ
తిభావాభాదీపికాయాం - ఏకాదశాధ్యాయన్యాఖ్యా || * * * * *
జ్ఞో || ద్వాదశేసాధుసంగస్యమహిమాపణితఃపురా | కర్మానుష్ఠానతత్యాగవ్యవస్థాచతతఃపరమ్ || నెతి || సరోధయతిసవశికరోతి - యోగః
ఆసనప్రాణియామదిః - సాంఖ్యంతత్వానాంవివేకః - ధర్మఃసామాన్యతఃఅహంసాదిః - స్వాధ్యాయావేదజపః - తపఃకృచ్ఛాదిత్యా
గః - సన్న్యాసః - ఇష్టంగపూజాచతత్రఇష్టమగ్నిహూత్రాదిపూతాంకూపారామాదీనిర్వాణం - దక్షిణాశబైనసామాన్యతోదానం
త్వతే || ౧ || ప్రతానీతి || ప్రతానివికాదశ్యుపవాసాదీని - యజ్ఞఃదేవపూజా - శందాంసీరహస్యమంత్రాః - అవరుంధేత్సవశికరోతి || ౨ || స
త్సంగేనెతి || యాతుథానాఃరాక్షసాః || ౩ || ౪ || బహువఇతి || త్యాప్తృవృత్రః - కాయాధవః ప్రహ్లాదః || ౫ || సుగ్రీవఇతి || ఋక్షోజాం
వాన్ - గృహ్జటాయుః - వణిక్పథఃతులాధారః - వ్యాధఃకర్మవ్యాధః - యజ్ఞపత్న్యదీక్షితభార్యాః || ౬ || తేహంసత్సంగవ్యతిక్ర
సాధనాంతరాధావమాహ || తఇతి || సఅధీతాః శ్రుతిగణియైస్తే - తదభావంచనఉపాసితాః మహత్తమాయైస్తేతథా - కించ - అప్రతాతత్

తపసఃసత్రతానియమం - సతస్తానితపాంసియైవైవతేవతథా - సత్సంగాదితీ - సద్భిఃసంగోనామమయైవసంగ ఇత్యభిప్రేత్యోక్తం - య
ద్వా-స్వసంగస్యాపిసత్సంగత్వంవివక్ష్యతేస్వస్యాపిసత్త్వాత్ - యద్వా-మదియనాంసంగాదిత్యథాః || ౭ || తత్రపుత్రాదీనాంతుభవ
తునామకథంచిత్యాధనాంతరం - గోపీప్రభృతీనాంతునాస్యదస్తీత్యాహ || కేవలెనైతి || సత్సంగలభ్యేనేవలెనై వహిభావేనస్తీత్యా - స
గాఃయమతాజ్ఞానాదయః - నాగాఃకాలీయాదయః - యద్వా-తదానీంతసవతరుగుల్కాదీనామపిభగవతిభావోస్తీతిగమ్యతే - తమక్తంభ
గవతైవ || శ్లో || అహలాలమీదేవవరామరాచితంపాదాంబుజంతేసుమనఃఫలాహణమ్ | సమంత్యపాదాయశిఖాభిరాత్మనస్తమాపహ
త్రైతరుజన్తయత్ప్రతమిత్యాదినా - సిద్ధాఃకృతాథాస్సంతఃకుయః ప్రాపుః || ౮ || స్వప్రాప్తేఃకులభతామాహ || యమితి || యోగా
దిభిఃకృతప్రయత్నోపియంసప్రాపుయత్ - తంమామీయురితిపూర్వేణస్వయః - తత్రప్రథమంయోగోప్యఃపశ్యాదయోవాక్రీకృ
ప్తైససహసంగతాస్తేసంతః - తత్సంగోన్యేషాంసత్సంగః - తేనచతేమంభక్తిరితిజ్ఞాతవ్యం || ౯ || గోపీనాంభావంప్రపంచయచితు
భిః || రామణేతి || శ్వాఫల్లినాఅమ్రాణా - మయిప్రణీతేసతి - మమత్వాన్యంసుఖాయనదద్యుః - కుతః - వియోగేనతీవ్రాదుస్సహఃఅధిర్యా
సాంతాః - అత్రహేతుః - మయివిగాఢేనఅతిదృఢేనభావేనప్రేక్షాఅనురక్తానిసంసక్తానిచిత్తానియాసాంతాః || ౧౦ || తీవ్రాధిత్వంప్ర
పంచయచి || తాఇతి || మయాయాయాపవక్షపాఃరాత్రయఃక్షణాథవన్వీతాస్తాస్తా పివపునమయావిహీనాస్తాసాంకల్పసమాబధూపుః -
కథంభూతాస్తాస్తావాచామగోచరాఇత్యథాః || ౧౧ || కించపివంతీవ్రాధయస్తామోహమిషేణసమాధింప్రాప్తాఇత్యాహ || తాఇతి || మ
యిఅనుషంగేణసక్త్యాబద్ధాధియోయాభిప్రాః - స్వమాత్మానంస్వదేహం - అదఃపూర్వం - ఇదంసన్నిహితం - నావిదత్ - యద్వాస్వం

హ త్రమాః | అవ్రతాతత్తవస సృష్టం గాన్తాముపాగతాః || ౭ || కేవలేనహిభావేనగోప్యోగానైన
గామృగాః | యోన్యేమూఢాధియోనాగాస్సిద్ధామామీయరంజసా || ౮ || యంనయోగేనసాంఖ్యేనదాన
వ్రతతపోధ్వరైః | వ్యాఖ్యాస్వాధ్యాయసన్నాన్యైఃప్రాపుయాద్యత్నవానపి || రామణసాధణం
మధురాంప్రణీతేశ్వాఫల్లినామయ్యనురక్తచిత్తాః | విగాఢభావేననమేవియోగతీవ్రాధయోన్యందదృ
శుస్సుఖాయ || ౧౦ || తాస్తాఃక్షపాఃప్రేక్షతమేననీతానుయోవబృందావనగోచరేణ | క్షణాథవద్యాః
పునరంగతాసాంహీనామయాకల్పసమాబధూపుః || ౧౧ || తానావిదత్ మయ్యనుషంగబద్ధాధియస్వమా
త్మానమదస్తభేదమ్ | యథాసమాధౌమునయోభిత్తోయేనద్యఃప్రవిష్టాభవనామకూపే || ౧౨ || మత్తామా
రమణంజారంసుశ్చస్వరూపావిదోబలాః | బ్రహ్మమాంపరమంప్రాపుస్సంగాచ్ఛతసహస్రశః || ౧౩ || త
స్మాత్త్వముద్ధనౌస్సృజ్యచోదనాంప్రతిచోదనామ్ | ప్రవృత్తిచనివృత్తిచ శ్రోతవ్యంశ్రుతమేవచ ||
౧౪ || మామేకమేవశరణమాత్మానంసర్వదేహీనామ్ | యాహిసర్వాత్కథావేనమయాస్యాహ్యకుతో
భయః || ౧౫ || ఉద్ధవః || సంశయశ్శృణ్వోవాచంతవయోగేశ్వరేశ్వర | ననివతతతత్తస్థోయేనభ్రా
మ్యతిమేమనః || ౧౬ || శ్రీకృష్ణః || సపషజీపౌవివరప్రసూతిః ప్రాణేనఘోషేణగుహంప్రవిష్టః | మ

పతిపుత్రాది - మమతాస్స గం - ఆత్మానంతాహంకారాస్స గం - అరఃపరలోకం - ఇదంఇమంలోకంచ - నావిదత్తి - యథామునయఃస
మాధౌనామయాసేనవిమస్తద్వత్ - కింతుఅభిత్తోయేనద్యభవమయిప్రవిష్టాభిత్వయః || ౧౨ || మత్తామాఇతి || ఎవంతాః అబలాః కేవలం
మత్తామాః - మత్స్వరూపావిదఃమమస్వరూపంతుసజానంతి - తథాపి - సత్సంగాజారంబ్రహ్మ - జారబుద్ధివేద్యమపిబ్రహ్మస్వరూప
మేవమాంపరమంప్రాపురిత్యథాః || ౧౩ || తస్మాదితి || యస్మాదేవంభూతోమద్భజనప్రభావఃతస్మాత్ - త్వం చోదనాం శ్రుతింప్రతి
చోదనాంస్మృతిచ - యద్వా - విధినిషేధంచఉత్పన్నః || ౧౪ || మామితి || మాంశరణంయోహిమయైవాకుతోభయస్యాఃభవే || ౧౫ ||
పూర్వంతావన్నమోదితేష్వవహితఃస్వధమేష్విత్వాదినా కమకతవ్యమిత్యక్తం - ఇదానీంతుసర్వంత్యక్తామాంశరణంయోహి
త్వచ్యతే - తత్రకిమాత్తనఃకర్తృత్వాద్యస్తీనాస్తీవేతి - ఆత్మస్థాత్మవిషయఃసంశయోసనివతతే - యద్వా - కమకార్యంత్యాజ్యంతేత్యా
త్తస్థఃపృథిఃసంశయోసనివతతతఇతిపుచ్చతి || సంశయఇతి || యేనసంశయేన ఉత్తరంస ఎషఇత్యప్తభిః - అయంభావః - ఈశ్వరస్తావ
త్స్వయావాపశాత్ప్రపంచాత్తనాథాతి తత్ప్రపంచాధ్యాసాచ్చజీవానామనాద్యవిద్యయాకర్తృత్వాది - తతోవిధిప్రతిషేధాధికారః - త
దానీంసత్వశ్చధ్యథాంకర్తాణికుర్వీత్యక్తం - సత్వైవశుద్ధేపునఃకర్తృజ్ఞాద్యపరిహారాయభక్తివిషేషకంకర్తృగరంపరిత్యజ్యదృఢవిశ్వాసే
నభజేత్యక్తం జాతాయాంతువిద్యాయాంసకించిత్రతవ్యమస్తీతి || ౧౬ || తత్రతావత్ ఈశ్వరాద్వాగాదీంత్రియద్వారజేవసంస్పృతికా
రణభూతంప్రపంచోద్ధమమాహసాధౌకశ్చతుభిః || ౧౭ || సపషఃఅపరోక్షః - జీవయతీతిజీవఃపరమేశ్వరః - అపరోక్షత్వేహేతుః - వివరా
ణిఆధారాదిచక్రణి || శ్లో || ఆధారోమణిబంధశ్చమణిపూరితపివచ | అనాహతోవిశుద్ధ్యాజ్ఞాచక్రాశ్చైతానిషట్క్రమాత్ - తేషుప్రసూతిరి

వప్రసూతిరభివ్యక్తియస్యసః తామేవాభివ్యక్తిమాహ ఘోషణేతి ఘోషణపరాభ్యసనాదవతా ప్రాణసహగుహం ఆధారచక్రం
ప్రవిష్టస్థామనోమయం సూక్ష్మరూపం పశ్యంత్యాభ్యంతమభ్యమాభ్యంతమణిపూరకచక్రే విశుద్ధచక్రే చ ఉపేత్య ప్రాప్య - వక్త్రే మా
త్రాప్రసాదిః స్వరఉదాత్తాదిః వణః ఆకారాదిరిత్యేవం వై ఖర్యాభ్యః స్థవిష్టః ఆతిష్ఠాలః నానావేదశాఖాత్కౌభవతీతి - తథా
చ॥ శ్రు॥ చత్వారివాక్పరిమితాపదాని - తానివిదుబ్రాహ్మణమేమనీషిణః - గుహాత్రిణిహితానంగయంతి - తురీయం వాచోమమమ్య
వదంతీతి అభియుక్తశ్లోకశ్చ॥ శ్లో॥ యాసామిత్రావరుణసదనాదుచ్చరంతీత్రిషష్టిం వర్ణానంతః ప్రకటకరణైః ప్రాణసంగాత్ప్రసూతేతాం
పశ్యంతీం ప్రథమముదితాం మధ్యమాం బుద్ధిసంస్థాం వాచం వక్త్రే కరణవిశదాం వై ఖరీంతాం ప్రపద్యతి॥ ౧౭॥ అవ్యక్తస్య సతః సూ
క్ష్మమభ్యమక్రమేణాభివ్యక్తౌద్భవంతః॥ యథేతి॥ యథాగ్నిః ఫేకాష్టచక్రైః ఉష్ణా అవ్యక్తోష్ణరూపః - దారుణీ అధికం మధ్యమానః ఆ
నిలబంధుః అనిలసహాయస్థ అణుః సూక్ష్మవిస్ఫులింగాదిరూపాభవతి - పునః ప్రకృష్టజాతోహవిమాసం వధాతేతథై వెయం వెదలక్షణా
వాణీమమాభివ్యక్తిరితి॥ ౧౮॥ ఉక్తాం వాగ్వృత్తిముపసంహరన్నితరేంద్రియవృత్తిష్యతిదిశతి॥ ఏవమితి॥ ఏవంగదిః గదనంభాషణం మే
వ్యక్తిరిత్యుపసంహరః - కర్తృహస్తయోగైః - గతిః పాదయోగైః విసగః పాయూపస్థయోగితి కర్తేంద్రియాణం - మూణావమూణం -
కసోరససం - దృక్దశానం - స్పృశః స్పృశః సంశ్రుతిః శ్రవణమితి జ్ఞానేంద్రియాణం - సంకల్పమనసః విజ్ఞానం బుద్ధిచిత్తయోః - అభి
మానోహం కారస్య - సూత్రం ప్రధానస్య - సత్త్వరజస్తమసాం వికారోధిదేవతాదిస్తీవిధః ప్రపంచః మేవ్యక్తిరితి పూర్వేణాన్వయః॥
౧౯॥ తస్మాద్విశ్వరాభివ్యక్తిరూపః ప్రపంచో నెవ్వరాభిన్నోస్తీత్యాహ॥ అయమితి॥ అయం హి జీవః ఈశ్వరః ఆదావవ్యక్తః వికవీచ - వయ
సాకాలేన విశ్లిష్టావిభక్తావాగాదీంద్రియరూపాశ్చక్తయాయస్య యద్వా - విశేషణశ్లిష్టా ఆనింగితామాయాశక్తిర్యనసః - బహుప్రక

మోనుయం సూక్ష్మముపేత్యరూపం మాత్రాస్వరోవణాభిస్థవిష్టః॥ ౧౭॥ యథానలః ఫేనిలబంధురూ
ష్టాబలేన దారుణ్యధిమధ్యమానః॥ అణుః ప్రజాతోహవిసాసమిద్ధ్యతేతథై వమేవ్యక్తిరియం హివాణీ॥
౧౮॥ ఏవంగదిః కర్తృగతివిసగోఽమూణోరసోద్భక్స్పృశశ్రుతిశ్చ॥ సంకల్పవిజ్ఞానమథాభిమాన
సూత్రం రజస్తత్త్వతమోవికారః॥ ౧౯॥ అయం హి జీవస్తీవృద్ధబ్రహ్మోనిరవ్యక్తపకోవయసాసఆద్యః॥
విశ్లిష్టశక్తిబాహుధేవభాతిబీజానియోనిం ప్రతిపద్యయద్వత్॥ ౨౦॥ యస్మిన్నిదంప్రతమశేషమో
తంపటోయథాతంతువితానసంస్థః॥ యఎషసంసారతరుః పురాణః కర్తృత్వకః పుష్పఫలేప్రసూతే॥ ౨౧॥
ద్వేఅన్యబీజేశతమూలస్తీనాళః పంచస్తంభః పంచరసప్రసూతిః॥ దశైకశాఖోద్విసుపణానీడస్తీవ
ల్లలోద్విఫలోకప్రవిష్టః॥ ౨౨॥ అదంతిచైకంఫలమస్యగృధ్రాగ్రామేచరాపకమరణ్యవాసాః॥
హంసాయపవంబహురూపమిజ్యైర్కాయానుయం వెదసవేదవేదమ్॥ ౨౩॥ ఏవంగురూపాసనయైకభ
క్త్యావిద్యామతారేణశితేనధీరః॥ వివృశ్చ్యజీవాశయనుప్రనుత్తస్సంపద్యచాత్మానమథత్యజాస్త్రమ్॥

ఇవాభాతియః - సపివాద్యః - త్రిపుక్తత్రిగుణాశ్రయః - అబ్జయోనిః లోకపద్మస్య కారణభూతః వికస్యబహుభాభానృష్టాంతః - యోనిం
క్షేత్రం ప్రతిపద్యప్రాప్య బీజానియద్వదితి॥ ౨౦॥ తస్మాత్తస్మాద్యవిలసితత్వాత్తదాశ్రయమిదంజగన్నతతః పృథగితి సదృష్టాంతమాహ॥
యస్మిన్నితి॥ తంతువితానేనంస్థాస్థితియోగస్యసః - పటోయథా - తథా - యస్మిన్నిదంవిశ్వంపీతందీర్ఘతంతుమపటఇవప్రతంతిర్యక్తం
తుష్టివ - ఏవంభూతం సమప్తివ్యవస్థాత్కం విశ్వం - అవిద్యయాత్మస్వధ్యస్తంపృక్షరూపం జీవస్యకర్తృత్వాదిసంసారహతుః - అతస్త
ద్వివేకజ్ఞానకర్తృదిసవంపరిత్యాజ్యమిత్యక్తమిత్యాశయేనాహ - యఏష ఇతి సాధైస్తీభిః - పురాణః అనాదిః - కర్తృత్వకః ప్ర
వృత్తిస్వభావః - పుష్పఫలేభోగావవగ్ - కమతత్ఫలవా - ప్రసూతేజనయతి॥ ౨౧॥ వృక్షరూపం ప్రపంచయతి॥ ద్వే ఇతి॥ ద్వే పుణ్య
పావేఅస్యబీజే - సచశతమూలః శతమపరిమితాః వాసనాః మూలానియస్యసః - త్రయోగుణః నాశానిప్రకాండాః యస్య - పంచభూతాని
స్తంభాః యస్య - పంచరసాః శబ్దాదివిషయాః తేషాం ప్రసూతిర్యస్తాత్ - దశచ ఏకాచశాఖాఇంద్రియాణియస్య - ద్వయోస్తుపణాదౌ
జీవాపరమాత్మనోనీడంయస్మిన్ - త్రిణిపల్లానిత్వచోవాతపిత్రశ్లేష్మణాయస్య - ద్వేసుఖదుఃఖేఫలయస్యసః - అకంప్రవిష్టః సూ
ర్యమండలపర్యంతం వ్యాప్తః - తస్మిన్ భిక్షాద్యగతస్యసంసారాభావాత్॥ ౨౨॥ తత్ఫలభోక్తృనాహ॥ అదంతీతి॥ గృధ్రంతీతి గృధ్రాః కామి
నః - గ్రామేచరాః గృహస్థాః - అస్యవృక్షస్త్రైకంఫలందుఃఖమదంతి - విపరిణామతః స్వగాఢైరపిదుఃఖస్వరూపత్వాత్ - హంసావివేకి
నోరణ్యవాసాః సన్నాప్తసీనః ఏకంఫలం సుఖమదంతి ఏకంపరమాత్మానం మాయామయం - ఏవంబహురూపం ఇజ్యైః పూజ్యైః గురుభిః కృ
త్వానూవేద - సః వెదంతత్వానం వెద॥ ౨౩॥ త్వంచైవంజ్ఞాత్వాకృతకృత్యస్థానవసాధనంత్యజేత్యాహ॥ ఏవమితి॥ ఏకాంతభ
క్త్యాతేనతీక్షేణజ్ఞానమతారేణ - స్వతంత్రతావాద్యయోజ్ఞానభక్త్యః - జీవోపాధింద్రిగుణాత్కలంకశరీరం వివృశ్చ్యభిత్వా - పర

మాత్మనంసంపద్యప్రాప్య - అథలస్త్రింసాధనంత్యజేతి || ౨౪ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ద్వాదశాధ్యాయవాక్యాః || * * *
 శ్లో || త్రయోదశేథ సత్త్వస్యపుష్కావిద్యోదయత్రమః | హంసేరిహసతశ్చిత్తగుణవిశ్లేషవణానమ్ || విద్యాకుతారణజీవాశయంసంవి
 పుష్కాసాధనంత్యజేత్వక్తం - నమతత్రతమఅదిగుణత్రయపుత్రిప్రతిబంధసతికథంవిద్యోత్పత్తిత్యాశంక్యతన్నిపుత్వావిద్యోత్పత్తి
 ప్రకారమాహసప్తభిః || సత్త్వ మితి || తత్రయద్యా నందాదివదాత్తధర్మాఃగుణాఃస్యః - తహితత్త్వరూపత్వా త్రైమానిపుత్రినా
 స్యాత్ - సత్త్వేతరస్తీత్యాహ - బుద్ధేఃప్రకృతేనైతేగుణానత్వాత్సత్త్వేతి - అతఃసత్త్వేనసత్త్వపుత్వా అన్యతమాహన్యాత్తరజస్తమాపు
 త్రిజయేదిత్యధాః - సత్త్వంచసత్త్వదమాదిపుత్రిరూపముపశమాత్తకేససత్త్వేనైవహన్యాత్ || ౧ || సమగుణత్రయపుత్రినాంపరస్పరా
 పమదానరూపత్వాత్తథంసత్త్వపుత్త్వేవఇతరపుత్త్వయోనియమేనహంతవ్యాస్తత్రాహ || సత్త్వాదితి || మచ్ఛక్తింలక్షయతియోధర్మఃసః
 మచ్ఛక్తిరూపవివహ - సత్త్వమేవకథంవధాతేతత్రాహ - సాత్త్వికానాంపదాధానాం ఉపాసయా సేవయాసత్త్వంపుష్కంభవతీత్య
 థాః || ౨ || ధర్మఇతి || సచధర్మోరజస్తమశ్చహన్యాత్ - కుతః - సవిద్యతేఉత్తమాయస్తాత్మః - సహిత్రమ ఇత్యధ్యః - యతః - సత్త్వ
 పుద్ధిఃసత్త్వస్యపుద్ధిఃయస్తాత్తారణాత్మః - అతవివతత్తార్యో ధర్మప్రతిబంధోనాస్తీత్యాహ - తస్మిన్నభయస్త్రిహితేతన్నులఃతేరజస్తమ
 సీరాగద్వైపాదినాప్రమాదాలస్యాదినాచమూలంయస్యసః || ౩ || సాత్త్వికోపాసయాసత్త్వంవధాతేఇత్యుక్తం - తానెవసత్త్వపుద్ధిహ
 తూదశేయతుంసామాన్యతాగుణత్రయపుద్ధిహతూనాహ || అగమఇతి || అగమఃశాస్త్రం - ఆపఃఆపః - క్వచిదాగమథా ఇతివాపా
 తః || ౪ || విమనూర్తికాదినాణయమాహ || తదితి || ఎమమేవమధ్యే పుష్కాఃప్రచక్షతేప్రశంసంతి - యద్యన్నిందంతితత్ - యత్తుపు

౨౪ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - ద్వాదశోధ్యాయః. * * * * *
 శ్రీకృష్ణః || సత్త్వంరజస్తమఇతిగుణాబుద్ధేనచాత్మనః | సత్త్వేనాన్యతమాహన్యాత్సత్త్వంసత్త్వేన
 చైవహి || ౧ || సత్త్వాద్ధర్మోభవేచ్ఛుద్ధాత్పుంసోమద్భక్తిలక్షణః | సాత్త్వికోపాసయాసత్త్వంతతోధర్మః
 ప్రవధాతే || ౨ || ధర్మోరజస్తమోహన్యాత్సత్త్వపుద్ధిరనుత్తమః | అనునశ్యతితన్నులోహ్యధర్మఉభ
 యోహతే || ౩ || అగమోపః * ప్రజాదేశఃకాలఃకర్మచజన్మచ | ధ్యానంమంత్రోధనంస్తారోదశైతేగుణహే
 తవః || ౪ || తత్తత్సాత్త్వికమేవైషాంయద్యద్విధాఃప్రచక్షతే | నిందంతితామసంతత్తద్రాజసంత
 దుపేక్షితమ్ || ౫ || సాత్త్వికాన్యేవసేవేతపుమాసత్త్వవిపుద్ధయో | తతోధర్మస్తతోజ్ఞానంయావత్స్త్వ
 తిరసోహనమ్ || ౬ || వేణుసంఘషజోవహ్ని దధ్ధావశామ్యతితద్వనమ్ | ఏవంగుణవ్యత్యయజౌదే
 హశ్శామ్యతితత్త్రియః || ౭ || ఉద్ధవః || వినంతిమత్యాః ప్రాయోణవిషయాపదమాపదామ్ | తథాపి
 భుంజతేకృష్ణతత్తథంశ్వఖరాజవత్ || ౮ || శ్రీభగవాన్ || అహమిత్యన్యథాబుద్ధిఃప్రమత్తస్యయథా
 మృది ఉత్సవతిరజోఘోరంతతోవైకారికంమనః || ౯ || రజోయుక్తస్యమనసస్సంకల్పస్సవికల్పకః |

ద్వైరుపేక్షితంసస్తతంసచనిందితంతద్రాజసం || ౫ || సాత్త్వికానీతి || సాత్త్వికాన్యేవైతి - నిపుత్తిశాస్త్రాజ్యవసేవేత - సప్రపుత్తిపాషం
 దేశాస్తాజీ - తీథాపవహ - సగంధోదకసురాద్యాః - ప్రజాఃనిపుత్తాజనాః - సప్రపుత్తదురాచారాః - వివిక్తదేశంసరథ్యాద్యా
 తదేశాః - కాలంబ్రాహ్మీముహూతాదికంధ్యానాదా - సప్రదోషనిశీథాదీః - కర్మచనిత్యం - సకామ్యాభిచారాదీని - జన్మచవైష్ణవ
 శైవదీయేదిలక్షణం - సశాక్త్యుద్రదీయరూపం - ధ్యానంశ్రీవిష్ణుః - సతుకామినీవిద్విషాంమంత్రంప్రణవాదికం - సకామ్యక్షుద్రా
 దీః - సంస్తారంతత్సంశోధనం - సతుకేవలందేహగృహదీనాం - సమజ్ఞానంమహావక్యత్రవణాదేవోత్పద్యతే - కింతత్రసత్త్వపుష్కా
 ధర్మగుణాత్రతాహ - యవత్త్వనిఃఆత్మాపరోక్షం - యవచ్ఛదేహద్వయతత్తారణధూతగుణాపాహః - తావత్పుర్యంతంజ్ఞానం భవతీత్య
 థాః || ౬ || సమగుణవ్యతికరాజ్ఞాతోదేహఃకథంస్వాశ్రయధూతాగుణాః స్వతపోత్పన్నయావిద్యయాపాహ్యస్వయమపుష్కపరమేత్
 తత్రాహ || వెణ్వితి || వెణూనాంసంఘషజాతోన్నయథాస్వతపి ఉత్పన్నాభిజ్ఞానాభిస్తద్వసంసవణందగ్ధాస్వయంశామ్య
 తి - వివందేహూపి - తత్త్రియఃతస్యాస్మరివత్రియావ్యాపారోయస్యసః || ౭ || సమనియతే - త్రియతయాసాత్త్వికసేవాయామియాసస్తీపురుషా
 థాః - తథాపిరాజసాదీవిషయాఃకుఃఖమితిజానంతాపికథంసేవంతఇతిప్రచ్ఛతి || విదంతీతి || పదంస్తానం - శ్వానోయథాభత్స్యకా
 మానాఅపికునీమమథావంతి - ఖరాయథాపద్భ్యాంతాద్యమానాఅపిఖరీమమథావంతి - అజాయథానిలజ్ఞాహతుమానీతాఅపితద్వత్ ||
 ౮ || మిథ్యాభినివేశేసభుంజత ఇతిసహతుకమాహత్రిభిః || అహమితి || ప్రమత్తస్యవివేకశూన్యస్య - దేహదౌఅహమితిమిథ్యాబుద్ధిఃమృది
 యథాయథావదుపసపాది - తతోహంబుద్ధేశ్చవైకారికంసత్త్వప్రధానమపిమనఃప్రవి - ఘోరంకుఃఖాత్తకంరజఃఉత్సవతి - మనో

వ్యాపౌతీత్యథాః॥ ౯॥ తతః॥ రజఃఇతి॥ ఇరమేవంభోగ్యమితిసవికల్పకఃసంకల్పస్యై - తతశ్చ అమౌరూప మమౌభావ ఇతిగుణ
ధ్యానాద్భుతఃకామస్యై॥ ౧౦॥ కరోతీతి॥ తతోవిషయాభోక్తుంకర్తాణీకరోతి ॥ ౧౧॥ ఏవంచెన్నకస్యాపిదుఃఖనివృత్తిస్సాన్విది
త్యాశంక్యాహ॥ రజస్తమోభ్యామితి॥ యద్యపిరజస్తమోభ్యాంవిత్ ప్రధీఃమూఢధీశ్చ - తథాపివిద్వాత్ - వివేకీపునమన్ నరుంధన్నసజ్జ
తే॥ ౧౨॥ విషయదోషదృష్ట్యాపిమనోనిరోధాశక్తాసుభేనతన్నిరోధోపాయమాహ॥ అప్రమత్తఇతి॥ అనివిద్వాఃఅసలసః - యథాకాలం
త్రిషువణం - మయిపరమానందరూపే - అపయత్ - సమాదధ్యాత్॥ ౧౩॥ విషయైస్సంగ్రహితస్యమనసస్తద్వియోగే నైశ్వరసిద్ధత్వమసం
భావితంమనస్యమానంప్రతితన్నిరూపణాయైహ సముపక్షిపతి॥ ఏతావానితి॥ యథాయథావస్త్వయావేశ్యతఇత్యేతావానిత్యథాః॥ ౧౪॥
మచ్ఛిష్యేరిత్యుక్తేతేషామతిజ్ఞాయసామనెనరూపేణనిరూపణాసంభవాత్ప్రచృతి॥ యదేతి॥ తంకాలంతదేతత్రాపంచవేదితుమిచ్ఛామి -
తత్తథయేతి॥ ౧౫॥ పుత్రాఇతి॥ మానసాఃపుత్రాః - సూక్ష్మేంసుమజ్జేయం - వికాంతికింగణింపరాంకష్టం॥ ౧౬॥ తదేవాహ॥ గుణే
ష్యితి॥ గుణేషుయేషువిషయేషు - స్వభావతోరాగాదివశాచ్యైతఃప్రవిశతి - తేచామభూతావిషయాఃవాసనారూపేణచేతసిప్రవిశంతి - అతి
తివీఃవిషయానతిక్రమితుమిచ్ఛోః॥ ౧౭॥ ఏవమితి॥ మహాదేవోపి - స్వయంభూరపిభూతానాంప్రహ్లాపి - ధ్యాయమానఃవిచారయన్
పిపశ్వబీజం - యదజ్ఞానాదయంప్రశ్నస్తన్నావిందత్ - యతఃకర్తవీప్రధీః॥ ౧౮॥ సఇతి॥ ప్రశ్నస్యపారముత్తరమభిప్రాయావా

తతఃకామోగుణధ్యానాద్భుతఃకామస్యైద్ధిమర్తతే॥ ౧౦॥ కరోతీకామవశగఃకర్తాణ్యవిజితేంద్రియః॥
దుఃఖోదకాణీసంపశ్యేరజోవేగవిమోహితః॥ ౧౧॥ రజస్తమోభ్యాంయదపివిద్వాన్విత్ప్రధీఃపునః॥
అతంద్రితోమమోరుంధదోషదృష్ట్యానసజ్జతే॥ ౧౨॥ అప్రమత్తోనుయుంజీతగుమోమయ్యపయశ
నైః॥ అనివిద్వాణోయథాకాలంజితశ్వాసోజితాసనః॥ ౧౩॥ ఏతావాన్యోగఆదిష్టోనుచ్ఛిష్యేస్సనకాదిభిః॥
సర్వతోమనఆకృప్యమయ్యథావేశ్యతేయథా॥ ౧౪॥ ఉద్ధవః॥ యదాత్వంసనకాదిభ్యోయేనరూపేణక
శవ॥ యోగమాదిష్టవానైతత్రాపమిచ్ఛామివేదితుమ్ ॥ ౧౫॥ శ్రీకృష్ణః॥ పుత్రాహిరణ్యగర్భస్యమా
నసాస్సనకాదయః॥ పప్రచ్ఛపితరంసూక్ష్మేయోగస్యైకాంతికింగణిమ్ ॥ ౧౬॥ సనకాదయః॥ గుణే
ష్టావిశతేచేతోగుణాశ్చైతసిచప్రభో॥ కథమన్యోన్యసంత్యాగోముముక్షోరతితివీః॥ ౧౭॥ ఏవంపు
ష్టోమహాదేవస్వయంభూభూతభావనః॥ ధ్యాయమానఃప్రశ్నబీజంనాభ్యపద్యతకర్తవీః॥ ౧౮॥ స
మామచింతయదైవంప్రశ్నపారతివీక్షయా॥ తస్యాహంహంసరూపేణసకాశమగమంతదా॥ ౧౯॥
దృష్టామాంతఉపప్రజ్యకృత్పాదాభివందనమ్ ॥ బ్రహ్మేణమగ్రతఃకృత్వాపప్రచ్ఛఃకోభవానితి ॥
౨౦॥ ఇత్యహంమునిభిఃపుష్టస్తత్త్వజిజ్ఞాసుభిస్తదా॥ యదనౌచమహంతేభ్యస్తమద్ధవనిబాధమే ॥ ౨౧॥
వస్తునోయద్యనానాత్వమాత్మనఃప్రశ్నఈదృశః॥ కథంఘటేతవౌవిప్రావక్తువామేకఆశ్రయః॥
౨౨॥ పంచాత్మకేషుభూతేషుసమానైషుచవస్తుతః॥ కోభవానితివఃప్రశ్నోవాచారంభోహ్యనథాకః ॥
౨౩॥ మనసావచసాదృష్ట్యాగృహ్యతేన్యైరపీంద్రియైః॥ అహమేవనమత్తోన్యదితిబుద్ధ్యధ్వమంజసా ॥

తస్య తివీక్షయా జిజ్ఞాసయా - హంస రూపేణేతి యథా హంసో నీరంక్షీరం చశ్చ భక్త తుల్యతః - వివమహం గుణాంశ్చేతశ్చ తి
వ్యతయతుంహంసరూపేణాగతీతి॥ ౧౯॥ ౨౦॥
ఇతితి॥ ఇత్యహంమునిభిఃపుష్టఇతిపుథగావ్యక్యం - యదవోచమితిచశ్చభక్తతోస్తచ్ఛబ్దావృత్తిరదోషః - తేభ్యోయదవోచంతస్యవచనంని
బోధ॥ ౨౧॥ దేహదివిక్తాత్తజ్ఞానేసతితన్నిష్టస్యరాగాద్యసంభవాత్స్వయమేవవిషయచేతసోవిశ్లేషభవతీతివక్తుంప్రశ్నఖండన
మిష్యదైవతావదాత్మానాత్మవివేకమాహత్రిభిః॥ వస్తునఇతి॥ కిమాత్మనోయంప్రశ్నఃతదుపాధేభూతసంఘస్యనా - యద్యాత్మనస్తహా
తస్యవస్తునఃపరమాథరూపస్యఅనానాశ్వేసతి - హేవిప్రాః - వఃయుష్మాభిఃకృతఃప్రశ్నఃఈదృశఃబహుషునిధానరూపఃకథంఘ
టేత - వక్తురుత్తరందాతువామేమమకఆశ్రయః - అవిశేషేఆత్మవికంజాతిగుణాదివిశేషమాత్రిత్యోత్తరంవయ్యేమీత్యథాః॥ ౨౨॥
పంచాత్మకేష్యితి॥ భూతసంఘవిషయత్వేపితియంవఃప్రశ్నఃవాచారంభఃనాజ్ఞాత్రైకారభిః - యతోనథాకః - కుతః - భూతేషుదేవమ
నుష్యాదిదేహేషుపంచభూతాత్మకేషుఅతః సమానైషుఅభిన్నైషుపునశ్చవస్తుతఃపరమకారణాత్తనాఅభిన్నైషు॥ శ్రు॥ వాచారంభణంవి
కారోనామధేయంమృత్తికేశ్వేవసత్యమితిశ్రుతేః॥ ౨౩॥ తత్రపంచాత్మకత్వంప్రత్యయేదిసిద్ధమేవేతిపరమకారణభేదమేవోపపాదయతి॥
మనసేతి॥ మనఆదిభిర్యద్యద్గ్రహ్యతేతత్తదహమేవేత్యథాః - అంజసాతత్త్వవిచారేణ - ఏతేనైవసవాత్మకోహమిత్యంజసాపుత్తర
ముక్తంభవతి॥ ౨౪॥ ఏవంప్రశ్నఖండనమిష్యేదేవాత్మస్వరూపంసామాన్యతానిరూప్య బ్రహ్మణోతిదుష్పరీహరంయత్ప్రపంచత్రో

త్రయమాహువాదధ్యాయసమాప్తిః || గుణేష్వితి || అయమభిప్రాయః - యదికర్తృత్వభోక్తృత్వాదిరూపతయావిషయైస్సంగభితంచిత్రం బు
ద్ధ్యాదిశబ్దవాచ్యమేవజీవస్వస్వరూపంధవేత్ - తత్సద్వియోగోనఘటతతస్యతుస్వరూపంబ్రహ్మవచితాధ్యాయేనతుతత్త్వవిభావతయా
విషయైస్సంగభనం - అతఃస్వస్వబ్రహ్మత్వభావనయావిషయాణాంచమిథ్యాత్వానుసంధానైసంపత్తోనివిద్యభగవంతంధజతోభవ
త్యేవపరిపూర్ణాస్వరూపావధానమితి - శ్రీప్రజాఃపుత్రకాః - సత్త్వాదిగుణేషుచేతఃఆదిశతి - గుణాశ్చైతసి - ఎవంగుణాశ్చైతశ్చైత్యం
సంగభితంమదాత్తనోబ్రహ్మస్వరూపస్వజీవస్వదేహఃఆద్యస్తఉపాధిః - సతుస్వరూపం || ౨౫ || తస్మాత్ || గుణేష్వితి || అభీష్టంపునః
పునః - గుణసేవయాతత్సంస్థారణగుణేషువిశచ్చిత్రం - తేచపునవాసనారూపేణచిత్రైప్రకటేణభవంతితథా - తేగుణాశ్చైతశ్చ - ఎ
వంయదుభయంతత్మయూపస్సత్వజేత్ || ౨౬ || సనుజాగ్రదాధ్యవస్థావతఃకుతఃకూటస్థరూపతాతత్రాహ || జాగ్రదితి || జాగ్రత్ -
జాగరఃస్వప్నఃసుమప్తిశ్చైతిబుద్ధరేతావృత్తయః - తాశ్చసాధావికాః - కింతు || శ్లో || సత్త్వాజ్జాగరణంవిద్యత్రజసాస్వప్నమాదిశేత్
ప్రసాదంతమసాజంతోస్తురీయంప్రియసంతతమితివత్సమాణత్రమేణగుణతేవ - జీవస్తువిలక్షణఃతదవస్థారూపతావనిశ్చితఃకుతః -
తాసాంసాక్షీత్యేన || ౨౭ || ననుతథాకథమహంజాగర్తిత్వాదిప్రతీతిస్త్రాహ || యహీతి || యహాయస్తాత్సమ్యక్సృతిఃసగమ
నయేతిసంసృతిః - బుద్ధితయాబంధోయం - ఆత్మనోగుణవృద్ధిదాతా - తస్మాన్మయతురేస్థితస్మి మంసంసృజిబంధంజహ్యత్ - తత్త
దా - గుణతేతసంగుణానాంచేతసశ్చాన్యోన్యంత్యాగోభవతి || ౨౮ || కథంసంసృత్యాబంధఃకథంభవజ్జహ్యతదాహ || అహంకారేతి ||
అహంకారేణకృతంబంధంతత్తనఃఅథావిపర్యయంఅహంకారాద్యావరణేనసంభవతే - విద్యాజానన్ - నివిద్యదుఃఖమే
తదితిజ్ఞాత్వా - తుర్యస్థితోభూత్వా - వంసూరచింతాం సంసారోబుద్ధిఃస్థితిచింతాంఅభిమానంతత్త్వతాంభోగచింతాంచత్యజేత్ ||

౨౮ || గుణేష్వావిశతేచేతోగుణాశ్చైతశిచప్రజాః | జీవస్వదేహాభయంగుణాశ్చైతొమదాత్తనః || ౨౫ ||

గుణేషుచావిశచ్చిత్రమభీష్టంగుణసేవయా | గుణాశ్చైతప్రభవానుగ్రూపఉభయంత్యజేత్ || ౨౬ ||

జాగ్రత్స్వప్నస్సుమప్తిశ్చగుణతోబుద్ధివృత్తయః | తాసాంవిలక్షణోజీవసాక్షీత్యేనవినిశ్చితః || ౨౭ || య

హీసంసృజిబంధోయమాత్మసోగుణవృత్తిదః | మయితుర్యేస్థితోజహ్యత్త్వాగస్తన్గుణచేతసామ్ || ౨౮ ||

అహంకారకృతంబంధమాత్మసోభావిపర్యయమ్ | విద్యాన్నివిద్యసంసారచింతాంతుర్యేస్థితస్త్యజే

త్ || ౨౯ || యావన్నానాథాధీశుంసోననివతేనయక్తిభిః | జాగత్వేపిస్వపన్నజ్ఞస్సప్నైజాగర

ణంయథా || ౩౦ || అసత్త్వాదాత్మసోన్యేసంభావానాంతతృతాభిదా | గతయోహేతవశ్చాస్య

మృషాస్వప్నదృశోయథా || ౩౧ || యోజాగరేబహిరనుక్షణధర్మిణోధాన్భుజైసనుస్తకరజైహృత్

దితత్సదృశాత్ | స్వప్నైశ్చనుప్తఉపసంహరతేసవకస్త్వత్సన్వయాత్త్రిగుణవృత్తిదృగింద్రియేశః ||

౩౨ || ఎవంవిమృశ్యగుణతోమనస్త్ర్యవస్థామన్తాయయామయిక్యతాశ్చతినిశ్చితాధాః | సంభిద్య

హానామనుమానసదుక్తిభీక్షజానాసినాభజతమాఖిలసంశయాధిమ్ || ౩౩ || ఈశైతవిభ్రమమిదంమ

౨౯ || యావదేవంత్యజేత్తావత్స్వకర్మజ్ఞానాదిసర్వంవ్యధామిత్యాహ || యావదితి || యద్యపిజాగరీకర్తృదిమతథాపిస్వపన్స్వ
ప్నాపశ్యన్నవభవతి - యతఃఅజ్ఞఃఅసమ్యక్దర్శిః - అజ్ఞజాగరస్వస్వప్నైవృష్టాంతః - స్వప్నైతి || ౩౦ || సనుకథంవేదప్రమితవణిశ్ర
మకర్తృదినానాధీనివతేతతత్రాహ || అసత్త్వాదితి || భావానాందేహదీనాం - తత్త్వతాభిదావణాశ్రమాదిరూపా - గతయఃస్వ
గాదిభూని - శీతవఃకర్తృణీచఅస్యాత్మనామృషా - అవిద్యావద్విషయోవేదఇతిభావః || ౩౧ || యుక్తిభిర్యుక్తంతాఎవయుక్తిరాహ ||
యదితి || అథాన్యథాదేహదీ - సనుస్తకరజైః చక్షురదిభిఃశృణో - కథంభూతా అనుక్షణధర్మిణఃక్షణికవ్యాతారుణ్యదిభర్త
వతః - యశ్చస్వప్నైశ్చదిజాగరృష్టసదృశా వాసనామయాభుజై - యశ్చనుమైతాన్సర్వాన్ ఉపసంహరతి - సవకః - కుతః -
త్రిగుణవృత్తిదృక్ అవస్థాత్రయరూప్తా - సనుజాగ్రవస్థాంసవేంద్రియణిపశ్యంతి - స్వప్నంమనః - సుమస్తంతత్సంస్థారవిశేషాబు
ద్ధిః - కథమాత్మాతద్వస్తాత్రాహ - ఇంద్రియేశః - సనుఇంద్రియేశాపివిశ్వతైజసప్రాజ్ఞాభిన్నాసకుతః స్త్రీత్యాప్రతిసంధానైస
ర్వావస్థాస్వస్వయాత్ యఃస్వప్నావ్రాక్షంయశ్చతదంతరం నకించిదవేషం సవిషవిత - తహిజాగమీతి ఉపాధిభేదేనవిశ్వది
వ్యవహరఇతిభావః - వితేనవ్యాయువాద్యవస్థాస్వపిప్రతిసంధానై ఆత్మైక్యంరూప్తవ్యం || ౩౨ || తతఃకిమతతహావివమితి || గుణతోయా
ఎతామనసఃత్ర్యవస్థాస్తాః - మదవిద్యయామయిక్యతానతత్త్వత్సంకీర్తిశ్చైతత్తరూపః అథోద్రైపైయాయం - అఖిలసంశయానా
మాధింతియంతేఅస్త్రిప్తిఅధిరకంకారస్తంసంభిద్య - హదంహృద్ధిస్థితంమాంధజత - కేభిత్వాదాహ - అనుమానైఃసదుక్తిభిఃస
తాముపదేశైశ్చతిభిశ్చత్యైవజ్ఞానభిజ్ఞై || ౩౩ || అనుమానానిదశాయతి || ఈశైతేతి || ఇదంజగత్విభ్రమమిదేత - అత్రహేతవః - మ
నోవిజృంభితత్వాద్దృష్టత్వాద్వివాశిత్యాచ్చస్వప్నవత్ అతిచంచలత్వాచ్చ అలాతచక్రవత్ - సనుమృషాపినిర్విషయఃకథంస్యత్

౧౦౩౫ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ఎకాదశస్తంధే - చతుదశోధ్యాయః.

త్రాహ - విజ్ఞానమితి - నిగమసంతస్తాత్రి ధాయాయంగుణపరిణమకృతోవికల్పభేదఃసస్వప్నఃస్వప్నవస్తృమసామయేతి || ౩౪ || త
స్తాత్ || దృష్టిమితి || తతఃదృశ్యాత్ దృష్టింప్రతినీవత్య - నిజసుఖానుభవోభవేత్ - తస్మైశ్చల్యాభావంచనివృత్తతృప్తతూష్ణీంసీరీహశృభ
వేత్ - మనోవాక్చాయవ్యాపారరహితభిత్వభావః - సమదేహవతఃసవదాదైవతదృష్టిప్రతినీవతనామోగాత్పఃసంసారస్వదేవ
తత్రాహ - సందృశ్యతఇతి - క్వచిదావశ్యకహారాదిమయద్యపీదంసందృశ్యతేతథాపిపూర్వమవస్తబుద్ధ్యాత్మకృతతృప్తసమో
హయనభవేదేవ - కింతుదేహపాతపర్యంతంస్త్పతిఃసంసారమాప్రణావభాసోభవేదిత్యభావః || ౩౫ || ఎతదేవోపపాదియే || దేహమితి ||
ఆసనాదుత్థితంఉత్థాయతత్రైవస్థితంతతఃక్వచిదపేతంనిగతంపునస్తత్రైవోపేతంవాదేహమపినానుసంధత్తైవోన్యత్ - యతఃయే
నదేహేన - స్వరూపమధ్యగమత్ జ్ఞాతవాత్ - తందేహం - యతఃకారణాదితివా - అత్యంతాసమసంధానెగృహ్లాంతః - వాసతి - పరికృతం
పరిహితంవాసఃగతంవాస్థితంవాయథానవైత్తితద్యత్ || ౩౬ || సమచయఃపరిపాల్యమానోపి ముమూక్షుతీతి - చెన్నపశ్యతేహాపతేదే
వనెత్యాహ || దేహఇతి || దైవవశేనగచ్ఛన్సారంభకంకమయావదస్తి - తావత్పర్యంతంప్రతినీవత్కృతవివ - నానుఃప్రాణేంద్రియస
హితః - సమతహితస్త్రికదాచిదాసజ్జతాపినెత్యాహ - తమితి - స్వప్నంస్వప్నతుల్యం - అధిరూఢఃప్రాప్తఃసమాధిపర్యంతోయోగో

నసోవిలాసందృష్టంవినష్టమతిలోలమలాతచక్రమ్ | విజ్ఞానమేకమురుధై వవిభాతిమాయాస్వప్నస్త్రిధా
గుణవిసగ్కృతోవికల్పః || ౩౪ || దృష్టి తతఃప్రతినీవత్యనివృత్తతృప్తస్తూష్ణీంభవేన్నిజసుఖానుభవో
నీరీహః | సందృశ్యతేక్వచిదదయదవస్తబుద్ధ్యాత్మకృతంబ్రమాయనభవేత్ స్త్పతిరానిపాతాత్ || ౩౫ ||
దేహంచనశ్వరమవస్థితముత్థితంవాసిద్ధోనపశ్యతియతోద్యగమత్స్వరూపమ్ | దైవాదపేతమథదైవవ
శామపేతంవాసోయథాపరికృతంమదిరామదాంధః || ౩౬ || దేహమాపిదైవవశగఃఖలుకర్తయ్యావత్సాన్వి
రంభకంప్రతినీవత్కృతవివసానుః | తంసప్రపంచమధిరూఢసమాధియోగస్సాన్విష్టంపుననభజతేప్ర
తిబుద్ధవస్తుః || ౩౭ || మయైతదుక్తంప్రౌఢప్రాగుహ్యాయత్సాంఖ్యయోగయోః | జానీత మాగతం
యజ్ఞంయష్కధర్మవివక్షయా || ౩౮ || అహంసాంఖ్యస్యయోగస్యసత్యస్యతస్యతేజసః | పగాయణం
ద్విజశ్రేష్ఠాశ్చ్రీయఃకీర్తేదేమసృచ || ౩౯ || మాంభజంతిగుణాస్సవేనిగుణంసీరపేక్షకమ్ | సు
హృదంప్రియమాత్మానంసామ్యాసంగాదయోగుణాః || ౪౦ || శ్రీభగవాన్ || ఇతిమేధిన్నసందేహము
నయస్సన కాదయః | సభాజయిత్వాపరయాభక్త్యాగృణతసంస్తవైః || ౪౧ || తైరహంపూజితస్సన్య
క్సంస్తుతఃపరమహిభిః | ప్రత్యేయాయస్వకంధామపశ్యతఃపరమేష్ఠినః || ౪౨ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతేఎకాదశస్తంధేప్రయోదశోధ్యాయః * * * * *
ఉద్ధవః || వదంతిక్రుష్ణశ్రేయాంసీబహూనిబ్రహ్మవాదినః | తెషాంవికల్పప్రాధాన్యముతాపేదావక
ముఖ్యతా || ౧ || భవతోదాహృతస్సాన్విమిభక్తియోగోనపేక్షితః | నిరస్యసర్వతస్సంగంయేనత్వయ్యా
విశేన్ననః || ౨ || శ్రీభగవాన్ || కాలేననష్టప్రళయవాణీయంవేద సంజ్ఞితా | మయాదౌబ్రహ్మణేప్రో

యేన - అతవప్రతిబుద్ధంజ్ఞాతంపరమాభావస్తుయేనసః - తథాచ || శ్రు || తస్యతావదేవచిరంయావన్నవిమోక్ష్యేధసంపత్స్విత ఇతి ||
౩౭ || ఉక్తాథేతేషాంవిశ్వాసాభావస్వస్వరూపమాహ || మయేతి || సాంఖ్యమాత్మానాత్మనివేకః - యోగోష్టాంకః - తయోగుహ్యంరహ
స్యం - యజ్ఞంవిష్ణుం - యష్కధర్మవివక్షయేత్యనెనధర్మపుష్పదిష్టాభిజ్ఞేయం - అతవ || శ్లో || యతేనహంసరూపేణబ్రహ్మణేవ్యాత్మమా
భవేత్యనువాదోభవిష్యతి || ౩౮ || అహమితి || ఋతంప్రమీయమానోధర్మః - సత్యమనుష్ఠీయమానోధర్మః - తేజఃప్రభావః - ఎతేషాంపర
మయనం || ౩౯ || కించ || మామితి || కథంభూతాఃఅగుణాఃగుణపరిణమరూపానభవంతి - కింతు - నిత్యాత్మభావః || ౪౦ || ఇతితి || మమయా
అగృణతమాంతుష్టుభుః || ౪౧ || తైరితి || ప్రత్యేయాయప్రత్యాగతోష్టి || ౪౨ || ఇతిభావాభావదీపికాయాం - ప్రయోదశాధ్యాయవ్యా
ఖ్యా || * * * * *
ఇత్యేతద్విధ్యాధ్యానయోగశ్చసహసాధనైః || ఏవంతావద్భగవతాభక్త్యామోక్షఇత్యుక్తం - అన్యత్వన్యానిసాధనానవదంతి - తత్ర
విశేషనిధానానానాయశ్చచుతి || వదంతీతి || శ్రేయాంసీశ్రేయస్సాధనాని - కింవికల్పప్రాధాన్యం ఉతాపేదాకింవావికల్పైవముఖ్య
తా || ౧ || ఏకముఖ్యతాపక్ష్యానెకారణం || భవతి || అసపేక్షితఃసాపేక్షితంసాపేక్షితంస్త్రిసః - అహైతుకః - అయమధాః - భవతా
యోభక్తియోగోఉక్తః - అన్యచయనిశ్రేయస్సాధనానివదంతి - తెషాంకింసాత్మత్వలసాధనశ్చైవప్రాధాన్యమేవసర్వమాంఉతాంగాం

గీత్వం ప్రాధాన్యేపి - కింవికల్పేన సర్వేషాంతుల్యఫలత్వం - యదాన్వ-కశ్చిదస్తివిశేష ఇతి || తత్ర త్ర త్తరేవమహాఫలత్వేనముఖ్యా - అన్యాని
తుస్వస్వప్రకృత్యనుసారేణపుష్పస్థానీయస్వగాదిఫలబుద్ధిభిః ప్రాణిభిః ప్రాధాన్యేనపరికల్పితానిక్షుల్లకఫలానీతివివేక్తుంప్రకృత్యనుసా
రేణబహుధావేదాధాప్రతిపత్తిమాహసప్తభిః || కాలేనైతి || మదాత్మకఃమయ్యేవాత్మాచిత్రంయేనసః || ౩ || తెనైతి || భృగవాదయఃభృగుశ్చ
మరీచిరత్ర్యంగిరసా-పులస్త్యఃపులహఃత్రతురిత్యేతేచసప్తబ్రహ్మణఃప్రజాపతయఃతేచతేమహాషణ్యశ్చ || ౪ || కిందేవాఇతి || కిం
దేవాఃక్షమస్వేనదోగఽంధ్యాదిరాహిత్యేనభూస్పృశాదినాచకిందేవామమమ్యేవేతిసందేహస్పదద్వీపాంతర మమమ్యః - ఎవంకిన్నరాః
కించిన్నరాఇవముఖతఃశరీరతావా - కింపురుషాఃకించిత్పురుషేఇవవాసరాదయః - ప్రకృతయఃవాసనాఃబహ్వ్యః - కుతః - రజస్సత్త్వ
తమాంసి భవఃజన్మస్థానానియాసాంతాః || ౬ || యాభిరితి || భూతానిదేవాసురమమమ్యేదీని - యథాప్రకృతిప్రకృతిమనతిక్రమ్య చిత్రా
వాచఃవేదాధావ్యాఖ్యానవిషయాః || ౭ || వివమితి || ఎవమిత్యక్తౌపసంహారఃకేషాంచినధ్య యనాఃశూన్యానామపుష్పదేశపారఽపర్య
ణ - అపరేపాపండమతియఃవేదవిరుద్ధాధామతయః || ౮ || మదితి || తత్ప్రకృతీనాంమాయాగుణమూలత్వాత్ మన్తాయామోహితధియః - అ
నైకాంతంనానావిధం || ౯ || తదేవాహసాధేన || ధర్మమితి || ధర్మంసిత్యనైమిత్తికాఖ్యంకర్త - కర్తమీమాంసకాః - తదుక్తం || శ్లో || మో
క్షార్థేనప్రవర్తేతతత్ర కామ్యనిషిద్ధయాః | నిత్యనైమిత్తికేకుర్యాత్ప్రత్యవాయజిహసయేత్యాది - యశఃకావ్యాలంకారకృతః - య

క్రాధర్మ్యేయస్యాంసుదాత్మకః || ౩ || తెనప్రాక్తాస్వపుత్రాయమనవేపూర్వజాయసా | తతోభృగ్వా
దయోగృహం తస్పత్రబ్రహ్మనుహాషణ్యః || ౪ || తెభ్యోమునిభ్యస్తత్ప్వ త్రాదేవదానవగుహ్యాకాః | మ
నుష్యాస్సిద్ధగంధర్వాస్సవిద్యా ధరచారణాః || ౫ || కిందేవాఃకిన్నరానాగాయక్షు కింపురుషా దయః |
బహ్వ్యస్తేషాంప్రకృతయోరజస్సత్త్వతమోభవః || ౬ || యాభిభూతానిభిద్యంతేభూతానాం మత
యస్తథా | యథాప్రకృతీనవేషాంచిత్రా వాచస్త్వవంతిహి || ౭ || ఏవంప్రకృతివైచిత్ర్యాన్భిద్యం
తేనతయోన్మణామ్ | పారంపర్యేణకేషాంచిత్రాపండమతయోపరే || ౮ || మన్తాయామోహితధియః
పురుషాఃపురుషషణభాశ్రేయోవదంత్యనేకాంతంయథాకర్తయథారుచి || ౯ || ధర్మమేకేయశశ్చాన్యై
కామంసత్యంనమంశమమ్ | అన్యేవనంతిస్వాధాంవై విశ్వర్యంత్యాగభోజనమ్ || కేచిద్యజ్ఞంతపోదానం
ప్రతానినియమాన్యమాన్ || ౧౦ || ఆద్యంతవంతపవై షాంలోకాఃకర్తవినిర్మితాః | యఃభోదకాస్తమో
నిష్ఠాఃక్షుద్రానందాశ్శుచాపేతాః || ౧౧ || మయ్యపి తాత్మనస్సభ్యనిరపేక్షస్ససర్వతః | మయా
త్మనాసుఖంయత్తతు తస్సాద్విషయాత్మనామ్ || ౧౨ || అకించనస్యదాంతస్యశాంతస్యసమచేత
సః | మయాసంతుప్తననస్సర్వాస్సుఖమయాదిశః || ౧౩ || నపారమేష్ఠ్యంనమహేంప్రధిష్ఠ్యంనసా
ర్వభౌమంనరసాధిపత్యమ్ | నయోగసిద్ధిరపునభావంవామయ్యపి తాత్మైచ్ఛతిమద్విదాన్యత్ || ౧౪ ||
నతథామేప్రియతమాతత్మయోనినాశంకరః | నచసంకషణోనశ్రీనైవాన్తాచయథాభవాన్ ||
౧౫ || నిరపేక్షంమునింశాంతంనివైరంసమదశానమ్ | అనుప్రజాన్యహంనిత్యంపూయేయేత్యంఘ్రి
రేణుభిః || ౧౬ || నిష్క్రించనామయ్యసురక్తచేతసశ్చాంతామహం తోఖిలజీవవత్సలాః | కామైరనాల

దాముః || శ్లో || యావత్తీర్తిమనుష్యస్య పుణ్యలోకేమగీయతే | తావద్వషణసహప్రాణిస్వగలోకేమహీయతఇతి కామంనాత్వా
యనాదయః - స్యందమంశమంచయోగశాస్త్రకృతః - అన్యేదృష్టాధావాదినోదండనీకృతః - వైప్రసిద్ధం - విశ్వర్యమేవస్వాధాం
పురుషాధాంవదంతి - అతఃసామాన్యసాయావివశ్రేయస్సాధనమితికేషాంమతం - తథైవత్యాగంభోజనంచలోకాయతీకాః - యజ్ఞంత
పోదానం - యజ్ఞోదేవానాంపుజనంతపశ్యదానంచ || ౧౦ || తెమాంతుచ్ఛఫలత్వమాహ || ఆద్యంతవంతఇతి || ఏషాంలోకాఃఏతేస్సాధ్యాని
ఫలాని - తమోనిష్ఠాఃమోహావసానాః - భోగకాలేష్యసూయాదిభిః - శుచాఅపి తాఃవ్యాప్తాః || ౧౧ || తత్కేముఖ్యత్వమాహయావత్సమా
ప్తి || మయాతి || హీసభ్య - మయాపరమానందరూపేణ - ఆత్మనాస్వరూపత్వేనస్ఫురతా || ౧౨ || కించ - అన్యేషాంతత్తల్లోకాదిపరిచ్ఛిన్నం
సుఖంతుచ్ఛం - తత్తస్యతుపరిపూర్ణమిత్యాహ || అకించనస్యే || ౧౩ || పరిపూర్ణతామేవాహ || నైతి || రసాధిపత్యంసాతాశాదిస్వామ్యం -
అపునభావంమోక్షమపి - మద్విదామాంవినా - అన్యత్ నేచ్ఛతి - అహమేవతస్యప్రేక్ష్యత్వభావః || ౧౪ || మమాపిసంపప్రేక్ష్యత్వాహద్వా
భ్యాం || నైతి || ఆత్మయోనిఃబ్రహ్మపుత్రాపి - శంకరఃమత్స్వరూపభూతోప - సంకషణఃత్రాతాపి - శ్రీభార్యాపి - అత్తాశ్రీమూర్తిర
పి - యథాభక్తఇతివక్తవ్యేఅతిహాషణజాహ భవానితి || ౧౫ || హీనమధ్యమభక్తభ్యాంఉత్తమభక్తిజ్ఞానినిజస్త్రివిమాహ || నిరపేక్షమితి ||
సమదశానంవాసుదేవస్సర్వమితిపశ్యంతం - పూయేయ - మదంతవణితబ్రహ్మతానిపవిత్రీకుర్యామితిభావేనైత్యభావః || ౧౬ || కిం

చమద్భుతానాంసుఖంఎతాదేవంభూతమితివాచక్తుంకస్సమథః - యతఃతత్త్వసంవేద్యంనిరుపమమిత్యాహ || నిష్ఠించనాదితి || మహంతోనిరహంమానాః - అనాలబ్ధియః - ఆస్పృష్టచిత్తాః - నిష్ఠించనత్వాదీనాంయథేష్టం హేతుహేతుమద్భుతః - విపంభూతాఃమమమదీయాఃయత్సుఖంజుషంతిసేవంతే - తత్సుఖంతపివవిదుఃసాన్యే - కుతః - నైరపేక్ష్యంనాస్తిఅపేక్షయేషాంతేనిరపేక్షఃతైరెవలభ్యంసతుమోక్షేపేక్షైరపీత్యథః - యద్వాఎవంభూతాస్సంతోయేమమమమిత్యథః - జుషంతిప్రీతయంతి - తపివయన్తైరపేక్ష్యంసుఖంతద్విమనాన్యత్యథః || ౧౭ || అపిచఆస్తాంతావదుత్తమభక్తకథాయః ప్రాకృతోపిభక్తఃకృతాభావవేత్త్యాహ ద్వాభ్యాం || బాధ్యమానాదితి || బాధ్యమానఃవిషయైరాకృష్యమాణోపిప్రగల్భయాసమథః || ౧౮ || అత్రదృష్టాంతః || యథేతి || పాకాద్యథాంప్రజ్ఞానితోగ్నియథాకాశానిభస్మీకరోతి - తథారాగాదినాపికథంచిన్ద్ర్యషయాసతీభక్తిఃసమస్తపాపానీతి - భగవానపిస్వభక్తిమహిమాశ్చర్యణసంబోధయతిఅహోఉద్ధవవిస్తయంశృణోతి || ౧౯ || అతఃవిపంభూతంశ్రేయోనాన్యదస్తీత్యాహద్వాభ్యాం || నైతి || ౨౦ || భక్త్యైతి || శ్రద్ధయాభక్తిస్త్రేయమన్నిష్ఠామద్విషయాఆస్తిక్యబుద్ధిమాత్రేణ సంభవాత్ జాతిహేమదపీత్యథః || ౨౧ || భక్త్యభావేఅన్యత్సాధనంవ్యథామిత్యాహద్వాభ్యాం || భర్తృతి || ౨౨ || తదాతస్యభక్తినాన్తీతికథమజ్ఞాయాత్యాశంకాయంభక్త్యేచ్ఛన్నాహ || కథమితి || రోమహమేదికంవినాకథంభక్తిగమ్యతే - భక్త్యాచవినాకథమాశయఃశుభ్యేతి || ౨౩ || కించ - భక్తిస్తావశయం శోధయతీతికిముపక్త

బ్ధియోజుషంతియతైనైరపేక్ష్యంనవిమన్సుఖంమాన || ౧౭ || బాధ్యమానోపిమద్భుక్తవిషయైరజితేంద్రియః | ప్రాయఃప్రగల్భయాభక్త్యావిషయైరాభిభూయతే || ౧౮ || యథాగ్నిస్ససమిద్ధాచిఃకరోత్యేథాంసిభస్తసాత్ | తథామన్విషయాభక్తిరుద్ధవై నాంసికృత్సృజః || ౧౯ || నసాధయతిమాంధర్మోనసాంఖ్యంయోగఉద్ధవ | నస్వాభ్యాయస్తపస్యాగోయథాభక్తిర్మమోజితా || ౨౦ || భక్త్యాహమేకయాగ్రాహ్యశ్రద్ధయాత్మాప్రియస్సతామ్ | భక్తిఃపునాతిమన్నిష్ఠాశ్వపాకానపిసంభవాత్ || ౨౧ || భర్తృస్సత్యదయోపేతోవిద్యావాతపసాన్వితా | మద్భుక్త్యపేతమాత్మానంనసమ్యక్ప్రపునాతిహి || ౨౨ || కథంచినారోమహషండ్రవతాచేతసావినా | వినానంనాశ్రుకలయాశుద్ధేద్భుక్త్యావి నాశయః || ౨౩ || వాగ్దన్దదాన్ద్రవతేయస్యచిత్తంహసత్యభీక్ష్యంరుదతిక్వచిచ్ఛ | విలజ్జఉద్ధాయతినృత్యతేచమద్భుక్తియుక్తోభువనంపునాతి || ౨౪ || యథాగ్నినాహేమమలంజహోతిధ్వాతంపునస్వంభజతేచరూపమ్ | ఆత్మాచకర్తానుశయంవిధూయమద్భుక్తియోగేనభజత్యథోమామ్ || ౨౫ || యథాయథాత్మాపరిమృజ్యతేసేమత్పుణ్యగాధాశ్రవణాభిధానైః | తథాతథాపశ్యతితత్త్వసూక్ష్మంచతుర్వధైవాంజనసంప్రయుక్తమ్ || ౨౬ || విషయాభ్యాయతశ్చిత్తంవిషయేషువిషజ్జతే | మామనుస్తరతశ్చిత్తంమయ్యేవప్రవిలీయతే || ౨౭ || తస్మాదసదభిధ్యానంయథాస్వప్నమమోరథమ్ | హిత్యామయిసమాధత్స్వమమోమద్భువభావితమ్ || ౨౮ || స్త్రీణాంతత్సంగినాంసంగంత్యక్త్యాదూరతఆత్మవా | యేమేవి విక్తఆసీనశ్చింతయెన్నామతంద్రితః || ౨౯ || నతథాస్యభవేత్ క్లేశోబంధశ్చాన్యప్రసంగతః | యోషితస్సం

వ్యం - యతోగద్గదవాగాదిలక్షణోమద్భుక్తియుక్తస్సవంలోకంపునాతీత్యాహ || వాగితి || ౨౪ || అపిచ - భక్త్యైవాత్మశుద్ధివాన్యత్యథాసద్భుష్టాంతమాహ || యథేతి || యథాగ్నినాధ్వాతంతాపితమేవ - హేమసువణం - అంతమలంజహోతి - నయేశనాదిభిః - స్వంబంరూపంభజతే - ఎవంకర్తానుశయంకర్తవాసనాం - మాంభజతే - మద్రూపతామాపద్యతే || ౨౫ || సమ || శ్రు || బ్రహ్మవిదాహ్నితీసరం || శ్రు || తమేవవిదిత్వాతిమృత్యుమేతీత్యాదీశ్రుతిభిః జ్ఞానాదేవావిద్యానిపుత్యత్వత్ప్రప్తిరవగమ్యతేకుతోభక్తియోగేనెత్యుచ్యతేతత్రాహ || యథేతి || ఆత్మాచిత్తం - పరిపరిమృజ్యతేశోధ్యతే - మత్పుణ్యగాధానాంశ్రవణైరభిధానైశ్చ - భక్తైరేవానాంతరవ్యాపారోజ్ఞానంపుభగిత్యథః || ౨౬ || కించ - జ్ఞానంనామచిత్తస్యమదాకారపణామః - సనమాంభజతః - స్వభావతపివభవతి - సతుయత్నాంతగమపేక్షతదినిసద్భుసాంతమాహ || విషయానితి || ౨౭ || యస్మాదన్యత్సాధనంతత్ఫలంచస్వప్నమనోరథవదసదభిధ్యామాత్రం - తస్మాత్తద్విషయమన్యేషమనఃసమాహితంకుర్విష్రక్తరణాభాముపసంహరతి || తస్మాదితి || మద్భువభావితంమమభావేనభజన్తేనైవశోధితం || ౨౮ || విశేషతోనాత్మాయనాద్యుక్తఃకామమాగాఃపరిత్యాజ్యాదిత్యాహ || స్త్రీణామితి || ఆత్మవాగ్ధీరస్య - యేమేవిభావయేదే - వివిక్తేనిజన్తే || ౨౯ || వితదేవోపపాదయతి || నైతి || అన్యపుంసఃయథాతత్సంగినాంసంగతః క్లేశోభవేత్ - యథాచబంధోయోషితస్సంగతః - తథాఅన్యప్రసంగతోనభవేదితి ||

౩౦ || మాంచితయేదిత్యుక్తంతత్ప్రకారంపుచ్చతి || యథేతి || యథేతిధ్యానాంగప్రశ్నః - యద్యశమితిధ్యేయవిశేషణప్రశ్నః - యదాత్మకమితియస్యైతానివిశేషణానితత్స్వరూపప్రశ్నః - వితన్యేధ్యానంమేవక్తుమహాసీతివాసాహః - తత్రాయమథః - ముముక్షుస్తాన్వం యథాధ్యామేత్తన్నైవక్తుమహాసీతిజిజ్ఞాసోఃకథనాయ - మేమమపునరేతత్త్వద్ధాన్యమేవపురుషార్థః - సతుధ్యానైకత్వమస్తీతి - తదుక్తం || శ్లో || త్వయాపభుక్తస్యగంధవాసోలంకారచచితాః | ఉచ్ఛిష్టభాజినోదాసాస్తవమాయాంజయేమహిత్యాదిత్వంవక్తుమహాసీతిసాతస్సుగమః || ౩౧ || తత్రధ్యానాంగత్వేనాసనప్రాణియామప్రకారమాహచతుర్థిః || సమగతి || సమేనాత్యుచ్ఛితేనాతినీచే - ఆసనైకంబలాదా - సమకాయస్య యథాసుఖమాసీనగతినా త్రస్వస్తికాదీనియమగత్యుక్తం - నానాగ్రనిరీక్షణంచచిత్తస్థైర్యాయ || శ్లో || అంతర్యామీ బహిర్యస్థిస్థిరచిత్తస్సుసంయతగతియోగశాస్త్రైః || ౩౨ || ప్రాణస్యేతి || విపర్యయేణారచకపూరకకుంభకక్రమణాపి - యద్వావామనాద్యాపూరితంగక్షీణయాత్యజేత్ - తత్రవాపూరితంవామయాత్యజేత్ - ఇత్యేవంవిపర్యయేణ - యథోక్తంయోగ || శ్లో || ఇదయాపూరియద్వాయుంత్యజేత్పింగళయాపునః | పింగళాపూరితంవామయిడయాచపత్యజేదితి || నిజితేంద్రియగతిప్రత్యాహరణక్రైః || ౩౩ || ప్రాణాయామోద్వివిధః సగభః | అగభఃశ్చేతి - తత్రశ్రేష్ఠత్వాత్ప్రణవగభఃమాహద్వాభ్యాం || హృదీతి || మూలాధారాదారభ్యుపవిచ్ఛిన్నంసంతతం - ఘంటానాగతుల్యంఓంకారంహృదిస్థితం - ప్రాణేనఉదీర్యఉద్ధ్వం ద్వాదశాంతపర్యంతంసీత్యా - కథం - చిహ్నా

గాద్యధాపుంసోయథాతత్సంగిసంగతః || ౩౦ || ఉద్ధవః || యథాత్వామరవిందాక్షయాద్యశంవాయదాత్మకమ్ | ధ్యామేస్తుముక్షురేతన్నైధ్యానంత్యంవక్తుమహాసి | ౩౧ || శ్రీభగవాన్ || సమతసనతీసినస్సుకుకాయోయథాసుఖమ్ | హస్తాపుతస్సంగఆధాయస్వనాసాగ్రకృతేక్షణః || ౩౨ || ప్రాణస్యశోధయేన్మాగంపూరకుంభకరేచక్రైః | విపర్యయేణాపిశనైరభ్యసేన్నిజితేంద్రియః || ౩౩ || హృద్యవచ్ఛిన్నమోంకారంఘంటానాదంబిహింసావత్ | ప్రాణేనోదీర్యతత్రాధపునస్సంవేశయేత్స్వరమ్ || ౩౪ || ఏవంప్రణవసంయుక్తంప్రాణసంయమసుభ్య సన్ | దశకృత్వస్త్రిషవణంమాసాదర్వాస్థితానిలః || ౩౫ || హృత్పుండరీకమంతస్థముధ్వనాశమధోముఖమ్ | ధ్యాత్వోద్ధ్వముఖమున్నిద్రనుష్టపత్రంసకణికమ్ | కణికాయాంవ్యసేత్సూర్యసోమాగ్నిసుత్తరోత్తరమ్ || ౩౬ || వహ్నిమధ్యేస్థరేంద్రాపంమమైతధ్యానమంగళమ్ | సమంప్రశాంతంసుముఖందీఘచారుచతుర్భుజమ్ || ౩౭ || సుచారుసుందరగ్రీవంసుకపోలంశునిస్త్రితమ్ | సమానకణవిన్యస్తస్ఫురన్తకరకుండలమ్ || ౩౮ || హేమాంబరంఘనశ్యామంశ్రీవత్సశ్రీనికేతనమ్ | శంఖచక్రగదాపద్మవనమాలావిభూషితమ్ || ౩౯ || నూపురైవిలసత్పాదంకౌస్తుభప్రభయాన్వితమ్ | ద్యుమత్త్రిరీటకటకకటిసూత్రాంగదాయుతమ్ || ౪౦ || సర్వాంగసుందరంహృద్యంప్రసాదసుముఖేక్షణమ్ | సుకుమారమభిధ్యామేత్సర్వాంగేషునుమోదధత్ || ౪౧ || ఇంద్రియాణీంద్రియాథేభ్యోమనసాకృష్యతన్తనః | బుద్ధ్యాసారథినాధీరఃప్రణయేత్కయిసర్వతః || ౪౨ || తత్సర్వవ్యాపకంచిత్రమాకృష్యైకత్రధారయేత్ | నాన్యానిచింతయేద్భూయస్సుస్త్రితంభావయేస్తు

వత్కమలనాశతంతువత్ - తత్రమాత్రాతీతే - స్వరంపంచదశబిందుంసంవేశయేత్ - అథపునరిత్యన్యతంచబిందుశిరస్సంకుర్యాదిత్యధః - యద్వా - మూలాధారాదారభ్యమూర్ధాంతపర్యంతంబిసతంతువత్సూక్ష్మం - అవిచ్ఛిన్నంసంతతం - హృదిమనసి - ప్రాణేనోదీర్యాభివ్యాప్య - అథపునస్త్రైవోంకారేఘంటానాదతుల్యంస్వరంఉదాత్తనాదంస్థిరంకుర్యాదితి || ౩౪ || ఏవమితి || మాసాదవాన్జితానిలోభవతి || ౩౫ || ఏవంధ్యానాంగముక్త్యాయాద్యశమిత్యసోత్తరంవక్తుంధ్యేయవీతమాహసాధేన || హృత్పుండరీకమితి || అంతస్థస్థిరదేహంతవత్సా - ఉద్ధవఃనాశమధోముఖం - ముముక్షుతంచకదభీపుష్పసంకాశంయదస్త్రీతద్విపరీతంధ్యాత్వేత్యధః - స్యసేత్చింతయేత్ || ౩౬ || సవిశేషణంధ్యానమాహషడ్భిః || వహ్నిమధ్యగతి || ధ్యానమంగళంధ్యానస్యశుభవిషయంసమంఅనురూపావయవం - దీఘాశ్చారవశ్యత్వారోభుజాయస్త్రితత్రథా || ౩౭ || సుచారితి || సుచారుఅతిరమ్యం - సమానయోఃకణయోవిశ్యస్తైస్ఫురతీమకరాకారేకుండలేయస్త్రితత్ || ౩౮ || హేమితి || శ్రీవత్సశ్రీయోనికేతనం - వక్షసీదక్షిణవామతస్తాభ్యాంయుక్తమిత్యధః || ౩౯ || నూపురైరితి || ద్యుమద్భిఃకిరీటాదిభిఃఆసమంతాత్యుతంఅలంకృతం || ౪౦ || సర్వేతి || ప్రసాదసశోభనంముఖమీక్షణంచయస్త్రితత్ - సుకుమారంఅతికోమలం || ౪౧ || సవిశేషణంధ్యానముపసంహరతి || ఇంద్రియాణీతి || ప్రకషేణనయేత్ - సవతఃసర్వాంగయుక్తమయి || ౪౨ || యద్యశమిత్యసోత్తరత్వేనసవిశేషణముక్త్యాయాదాత్మకమిత్యసోత్తరతయాశనైవిశేషణత్యాగేనధ్యానమేవసమాధిపర్యంతమాహ

త్రిభిః||తదితి||ఏకత్రాంగ-అన్యన్యంగానిసచింతయేత్-ఏకత్రైతి-యదుక్తంతదేవాంగందశశయతి-సుస్థితమితి||౪౩||తత్రైతి||వ్యామ్ని
సవకాకారణరూపే-తచ్చకారణత్వమపిత్యక్త్వా-మదారోహఃమయిశుద్ధబ్రహ్మణ్యరూఢస్త్వ-నకించిధ్యాయేత్థ్యాభ్యధ్యయవిభాగ
మపినచింతయేత్||౪౪||ఏవమితి||మామేవాత్మనివచప్తే-అత్తానంచసవాత్మనిమయిసంయుతంచప్తే-జ్యోతిఃజ్యోతిఃకపిసంయుతమివే
తి||౪౫||ఏవంభూతసమాధిపర్యంతథ్యానస్వభవమాహ||థ్యానెనెతి||మనోయుంజతోసమాదధతః-త్రవ్యజ్ఞానక్రియాశ్రమః అధిభూ
తాధిదైవాథ్యాత్మరూపఃపుత్యత్రప్తృదశశనరూపావాశ్రమః - నివాణంశాంతింసమ్యగ్యాస్యతీతి || ౪౬ || ఇతిభావాధాదీపికా
యాం-చతుదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || తతఃపంచదశే ప్రాక్తాస్సిద్ధయోధారణానుగాః||శ్రీవిష్ణుపదసంప్రాప్తావంతరాయతయమతాః||ఎవంమనోయుంజతోయోగినోం
తరావిభావంత్యఃసిద్ధయోష్యంతరాయప్రాయాపివ-అతస్తాఃపఃపుత్యపరమేశ్వరపరవిభవేదితివక్తుంసిద్ధిరాహ||జితేంద్రియస్యేతి||
యుక్తస్యస్థిరచిత్తస్య|| ౧ || కయేతి||స్విదితివితకే-కాస్వితకిన్నామ-కథంవాకీశృశీవా-ధారణశ్చకలితప్రశ్నాంతరేవాశబ్దః త్వమే
వైతజ్ఞానాసినాస్యత్యాశయేనాహ-యోగినామితి|| ౨ || సిద్ధయితి||ధారణశ్చఅష్టాదశేత్యమపంగః-యోగపారగైరితిత్రికాలజ్ఞత్వా
దిక్షుప్రసిద్ధిరస్యేపిజానంతీతిభావః-అహమేవప్రధానంముఖ్యఃస్వభావతఃఅశ్రయోయాసంతాః-మత్సారూప్యంప్రాప్తేమకించిన్ను
భిన్|| ౪౩||తత్రలబ్ధపదంచిత్రమాకృష్యప్యోమ్నిధారయేత్||తచ్చత్యక్త్వామదారోహానకించిదపి
చింతయేత్||౪౪||ఏవంసమాహితమతిర్మామేవాత్మానమాత్మనివచప్తేమయిసర్వాత్మజ్యోతిఃజ్యోతి
తిషినంయుతమ్|| ౪౫ || థ్యానెనెత్థంసుతీవ్రేణయుంజతోయోగినోమనః||సంయాస్యత్యాశునిర్వా
ణంప్రవ్యజ్ఞానక్రియాశ్రమః|| ౪౬ || * * * * *

శ్రీభగవాన్||జితేంద్రియస్యయుక్తస్యజితశ్వాసస్యయోగినః||మయిధారయతశ్చేతఉపతిష్ఠంతిసిద్ధయః||
౧||ఉద్ధవః||కయాధారణయాకాస్విత-థంవాసిద్ధిరచ్యుత||కతివాసిద్ధయోబ్రూహియోగినాంసిద్ధిదో
భవాన్|| ౨ || శ్రీభగవాన్||సిద్ధయోష్టాదశప్రాక్తాధారణాయోగపారగైః||తాసామష్టేమత్ప్ర
ధానానశ్చైవగుణహేతవః|| ౩ || అణిమామహిమామూర్తేలఘిమాప్రాప్తిరింద్రియైః||ప్రాకా
మ్యంశ్రుతదృష్టేషుశక్తిప్రేరణమీశితా|| ౪ || గుణేష్వసంగోవశితాయత్తామస్తదవస్యతి||ఏతామే
సిద్ధయస్తేమ్యఅష్టానాత్పత్తికామతాః|| ౫ || అనూర్తిమత్త్వందేహేస్థిగూరశ్రవణదశనమ్||మనో
జవఃకామరూపంపరకాయప్రవేశనమ్|| ౬ || స్వచ్ఛందమృత్యుదేవానాంసహక్రీడానుదశనమ్||
యాధాసంకల్పసంసిద్ధిరాజ్ఞాప్రతిహతాగతిః|| ౭ || త్రికాలజ్ఞత్వమద్వంద్వంపరచిత్తాన్యభిజ్ఞతా||అగ్న్య
కాకంబువిషాదీనాంప్రతిష్ఠంభోపరాజయః|| ౮ || ఏతాశ్చద్వైతఃప్రాక్తాయోగధారణసిద్ధయః||య
యాధారణయాయత్స్యన్యథాస్యాత్తన్నిబోధమే|| ౯ || భూతసూక్ష్మత్వనిమయితత్వాత్రంధార
యన్మనః||అణిమానమవాప్నోతితత్త్వాత్రోపాసకౌమమ|| ౧౦ || మహత్యాత్మన్మయిపరేయథాసంస్థం

నాథపంతీతిభావః - గుణహేతవఃసత్త్వోత్తమకాతుకాః|| ౩ || తాఃస్వరూపేణాద్విశతిసార్థేఃపంచభిః||అణిమేతి||అణిమామహి
మాలఘిమాచమూర్తేదేహాస్యతి||ప్రసిద్ధయః-ప్రాప్తినామసిద్ధిఃసవకప్రాణినామింద్రియైస్సహతత్తదధిష్ఠాతృదేవతారూపేణసం
బంధిత్యధః|| శ్రు||తేమపారలౌకికేషుదృష్టేషుదశశనయోగ్యేష్యపిసవేషుభూవివరాదిపికాలేష్యపిప్రాకామ్యంభోగదశశనసామ
భ్యేసిద్ధిః-శక్తినామమాయా-తదగతభూతానాంప్రేరణంతత్రైశ్వరేమాయాయఃఅస్యేషుతదగతభూతానాంప్రేరణంతుశితానామ
సిద్ధిః||౪||గుణేష్వతి||విషయభోగేష్వసంగోవశితానామసిద్ధిః-యత్కామఃయన్యత్సుఖంకామయతే-తత్తదవస్యతితస్యతస్యసీమాసంప్రా
ప్నోతితిసిద్ధిః-దేత్పత్తికాఃస్వాభావిక్యానిరతిశయాశ్చేత్యధః|| ౫ || గుణహేతుకాస్సిద్ధిరాహ||అనూమిమత్త్వమితి||అనూమి-మ
త్త్వంతుత్పిపాసాదిరాహిత్యం-మారశ్రవణందశశనంచేద్యేసిద్ధి-మనోవేగసదేహాస్యగతిః-కామితరూపప్రాప్తిః-పరకాయప్రవే
శః|| ౬ || స్వచ్ఛందమృత్యుతి||స్వచ్ఛామృత్యుః-అపురోభిస్సహదేవానాంయఃక్రీడాస్తాసామనుదశశనం-సంకల్పమరూపప్రా
ప్తిః-అప్రతిహతాఅసమంతాద్గతిర్యస్యాస్మా-అజ్ఞాచేత్యేతాదశ|| ౭ || యుప్రసిద్ధిశ్చపంచాహ||త్రికాలజ్ఞత్వమితి||అద్వంద్వంశీతో
హ్నాద్యసభిభవః-అగ్న్యదీనాంసంభవం||౮||
ఏతాఇతి||తత్తద్ధారణదిశ్సహవిశేషతొనిరూపయతి-యయేతి-యావత్సమాప్తి|| ౯ || భూతేతి||భూతసూక్ష్మపాథౌమయి-తత్త్వాత్రం

౧౦౪౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ఏకాదశస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః.

నా - గుణం నిరుధ్య ప్రాణం ప్రాణోపాధిమాత్మానం - బ్రహ్మరంధ్రేణ మూర్ధాద్వా రేణ - బ్రహ్మే త్యుపలక్షణం బ్రహ్మ అన్యద్వా అపేక్షితం
సానం - మనసా నీత్వా ప్రాపయిత్వా || ౨౪ || విహరిష్యన్తితి || మత్తన్మం మన్ముత్తికారూపం శుద్ధం సత్త్వం చింతయేత్ - తదా సత్త్వవృత్తయః
సత్త్వాంశధూతాః || ౨౫ || యదేతి || యదా వా అకాలేపి - యథా వేతి పాతేయథా వాయేన కేనాపి ప్రకారేణ - బుద్ధ్యా సంకల్పయేత్ - తత్త
థాయథావత్ప్రప్నోతీత్యర్థః - యద్వా - సంకల్పయేత్ - యథా వా మత్పరో మయి బిశ్వాస వా భవతి - తథా తదనురూపం సర్వం ప్రా
ప్నోతీత్యర్థః - కింకుర్వత్ - సత్యే సత్య సంకల్పే మయి మనో యుంజత్ || ౨౬ || యదేతి || మదితి పృథక్ పదం మమేత్యర్థః - ఈశతుః సర్వ
నియంతుః - వశతుః స్వతంత్రస్య - మమభావం స్వభావం ప్రాప్తుః - ఎతాః గుణా హేతవః || ౨౭ || మద్భక్త్యై || అతః పరం తు ప్రధారణవి
దఇతి త్రికాలజ్ఞే శ్వరధారణా సూచితా - త్రైకాలికీ త్రికాలవస్తువిషయా - స్వజన్మవృత్త్యుభ్యాముపబృంహితా తత్సహితా - అనయేవ పర
చిత్తాద్యభిజ్ఞతాపిన్యాఖ్యాతా || ౨౮ || అగ్న్యదిభిరీతి || అగ్న్యదిసర్వోపశూతశూన్యోభవానిత్యేవం భూతం రూగమయం - తై నాభి
భూయేత - అత్ర హేతుః - మద్యోగేతి - యద సాముదకం యథా భిఘాతకం సభవతి - తథా తస్య వపుషో గ్న్యదయ ఇత్యర్థః - అనయే వాద్యం
ద్యతాపిన్యాఖ్యాతా || ౨౯ || మద్విభూతీరీతి || మద్విభూతీః మమావతారాః - భవజాదిభిన్సహ || ౩౦ || ఉపసంహరతి || ఉపాసకస్యేతి || ఎ

గుణం ప్రాణం హృదురకం తమూర్ధాను ఆరోప్య బ్రహ్మరంధ్రేణ బ్రహ్మనీతోష్టిత్సృజేత్తనుమ్ || ౨౪ ||
విహరిష్యన్తు రాక్రీడే మత్తన్మం సత్త్వం విభావయేత్ | విమానో నోపతిష్ఠంతిన త్వవృత్తిసురస్త్రి
యః || ౨౫ || యదా సంకల్పయేద్బుద్ధ్యా యథా వా మత్పరః పుమాన్ | మయి సత్యే మనో యుంజత్ తథా త
త్సముపాశ్నుతే || ౨౬ || యో మద్భవమనుప్రాప్త ఈశతువశితుః పుమాన్ | నకుతశ్చిన్దివద్యే తతస్య
చాజ్ఞాయథా మమ || ౨౭ || మద్భక్త్యా శుద్ధచిత్తస్య యోగి నోధారణా విదః | తస్య త్రైకాలికీ సిద్ధిజన్మ మృ
త్యుపబృంహితా || ౨౮ || అగ్న్యదిభిరహస్యే తము నేర్యోగమయం వపుః | మద్యోగశ్రాంతచిత్త
స్య యద సాముదకం యథా || ౨౯ || మద్విభూతీరభిధ్యాయత్ శ్రీవత్సాదివిభూషితాః | భవజాతపత్ర
వ్యజనైస్సభవేదపరాజితః || ౩౦ || ఉపాసకస్య మామేవం యోగధారణయా మునేః | సిద్ధయః పూర్వక
థితా ఉపతిష్ఠంత్యశేషతః || ౩౧ || జితేంద్రియస్య దాంతస్య జితశ్వాసాత్ నోము నేః | మద్ధారణాం ధా
రయతః కానుసిద్ధిస్సుదుర్లభా || ౩౨ || అంతరాయాన్వదం త్యేతాన్యం జతో యోగము త్తనుమ్ | మయా
సంపద్యమానస్య కాలక్షవణహేతవః || ౩౩ || జన్మోషధితపోమం త్రైర్యావతీరిహ సిద్ధయః | యోగేనా
ప్నోతి తాస్సర్వా నాన్వైర్యోగగతింత్యజేత్ || ౩౪ || సర్వాసామపి సిద్ధినాం హేతుః పతిరహం ప్రభుః |
అహం యోగస్య సాంఖ్యస్య ధర్మస్య బ్రహ్మవాదినామ్ || ౩౫ || అహమాత్మాంతరో బాహ్యాయానావృత
స్సర్వదేహినామ్ | యథా భూతాని భూతేషు బహిరంతస్త్వయంతథా || ౩౬ || * * * * *

* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - పంచదశోధ్యాయః. * * * * *

వంపుథక్ ధారణదిభిః || ౩౧ || యద్వా - కిం నానాధారణీ ప్రయాసేన - వికలై వసవాః సిద్ధయోభవంతీత్యాహ || జితేంద్రియస్యేతి || మద్ధా
రణాం నారాయణే తురీయాభ్యే ఇత్యత్రోక్తం - యాసుదుర్లభాన్యాత్ - సాకాను - సకాచిదిత్యర్థః || ౩౨ || యద్యప్యేవం - తథాపి న ప్రా
ధ్యానా ఇత్యాహ || అంతరాయానితి || ౩౩ || తస్మాదస్తాతు కీయమేవ ధారణాకార్యా - నాన్యాః కామ్యా ఇత్యాహ || జన్మేతి || జన్మనైవ కా
శ్చిన్దిగ్ధయోభవంతి - యథా దేవానాం - యథా చ యద సాముదకస్తంభః - పయ్యేదీనాం ఖేచరత్వాది - తదుక్తం పాతంజలే || ౩౪ || జన్మోష
ధితపోమం త్రయోగజా సిద్ధయస్తస్మిన్ తా ఇతి - యోగేన మద్ధారణామిత్యుక్తేన - యోగగతిం మత్సలోక్యాదిరూపం || ౩౪ || తత్తుత ఇత్యత
అహంధేన || సర్వాసామితి || ప్రభుత్వోపపాదనం హేతుః కారణం - పతిః పాలయితాచేతి - కించ - సకేవలం సిద్ధినామేవ ప్రభుః - అపితు
మోక్షేదీనామపీత్యాహ - అహమితి - యోగో మోక్షః - సాంఖ్యంతత్సాధనం జ్ఞానం - ధర్మశ్శాస్త్ర - తదుపదేష్ట్యాణాం బ్రహ్మవాదినాం చ
౩౫ || కుతస్తత్రాహ || అహమితి || సర్వాదేహినాం జీవానామాత్మా - యతః అంతరః అంతర్యామి || శ్రు || విషతలత్త్వాంతర్యామ్యుత్పత్తి
శ్రుతేః - తహి - కిమంతవ - తి - త్వాత్పరిచ్ఛిన్నః - సబాహ్యశ్చ వ్యాపక ఇత్యర్థః - అత్ర హేతుః - అనావృతః - ఎతత్సద్బ్రహ్మంతమాహ -
భూతేషు చ తు విధేమ మహాభూతాని యథా అంతరః హి శ్చ భవంతి - స్వయమహమపితథేత్యర్థః || ౩౬ || ఇతి భావాధాదీపికాయాం -
పంచదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *

క్షో || షుడశేతుహరరావిభావయుక్తావిభాతయః | జ్ఞానవీర్యప్రభావాదివిశేషణోపపణితాః || అంతర్వి తైసయధ్యా సమశక్యమకృ
తాత్తనామ్ | అంతస్తద్యోగతాపత్యైః భూత్యాదిరూపణమ్ || ఏవంతావన్నవాధ్యాన్యమప్తప్రశ్నాపిరూపితాః | బ్రహ్మత్వసంభవే
తావత్ప్రమాదిచతుష్టయే || బంధముక్తోన్యన్యవిభావసంభక్తోన్యత్తతఃపరే | ద్వాదశేసంతరంకర్తృకృత్యాగవ్యవస్థితౌ || హంసేతిహ
సతోయోగనిష్ఠాయాంచత్రైశ్చదశే | శ్రేయస్సధనవిభావరథ్యానైవైవచతుగణశే || ధాతణాసిద్ధిభేదచప్రసంగేసనిరంతరే | ఉద్ధవ
ప్రశ్నతోదత్తముత్తరంహంసోచితమ్ || షుడశేభూవిస్తారోద్వయోవణాశ్రమప్రతే | జ్ఞానాదినిణాయే చాతాయమాదీనాంచని
ణామే || యోగత్రయాధికారతునిశ్చలతనంతరమ్ | తత్త్వసంఖ్యా వివాదచపుంప్రకృత్యావివేచనై || జన్మమృత్యుప్రకారచ
ద్వావింశతీతముత్తరమ్ | పరాపరాధసహనచతుర్భిన్నదనంతరైః || సప్తవింశత్రయాయోగప్రశ్నైతమపవణానమ్ | అష్టావింశత
తః ప్రాకాజ్ఞానయోగోపసంహృతిః || సంసారసంభవప్రశ్నైతస్తథ్యేదత్తముత్తరమ్ | తదశక్త్యాపునఃప్రశ్నైభక్తియోగోపసంహృతిః ||
ఏవంప్రశ్నోత్తర్యాప్తక్రమేజ్ఞాతానివింశతిః | అహమాత్మాంతరోబాహ్యానావృతస్సవదహీనామ్ | యథాభూతానిభూతేషుబహి
రంతస్సన్యాయంతథేత్యక్షం - తత్రభూతానియథాక్వచిత్తేనచిత్తగుణవిశేషణాద్రిక్తానివతంతే - క్వచిత్సామాన్యరూపేజ్ఞేవ - తథా
త్వమపిక్వకథంవతానెతి - విభూతీఃప్రస్తుంప్రసమంతావదుక్తమేవసవాత్మకత్వమనువదతి || త్వంబ్రహ్మతి || అపావృతంనిరవర
ణంస్వతంత్రంవా - అ - వివసవేమమపిత్రాణంరక్షణం - సితిజీవనం - త్రాణసితిసహితాఅస్యయోగ్య వాయస్తాత్ - సఃత్వంఉ
పాదానకారణమిత్యధః || ౧ || అత్రసదాచారంప్రమాణమాహ || ఉచ్చాపచేష్టితి || యథాతథ్యేనయథాథాశ్వేన - సవణభూతకార

ఉద్ధవః || త్వంబ్రహ్మవరమం సాత్మాదనాద్యంతమపావృతమ్ | సవేసానుపిభావానాంత్రాణస్థిత్య
వ్యయోద్భవః || ౧ || ఉచ్చాపచేష్టుభూతేషుదుజ్జేయమకృతాత్మభిః | ఉపాసతేత్వాంభగవన్యాథా
తథ్యేనబ్రహ్మణాః || ౨ || యేషుయేషుచభావేషుయేనత్వాంపరమషయః | ఉపాసీనాఃప్రపద్యం
తేసంసిద్ధితద్వదస్వమే || ౩ || గూఢశ్చరసిభూతానాంభూతాన్యాభూతభావనా | నత్వాంభూతానివశ్యం
తివశ్యంతంమోహిణానితే || ౪ || యాఃకాశ్చభూమాదివివారసా యాంవిభూతయోదిక్షుమహావిభూ
తే | తామహ్యమాఖ్యాహ్యనుభావితానైసమామితేతథవదాంప్రేషత్తమ్ || ౫ || శ్రీకృష్ణః || ఏవమే
తమహంపుష్టఃప్రశ్నంప్రశ్నవిదాంవర | యాయుశ్సనావినశనేసపత్యైరజునైనవై || ౬ || జ్ఞాత్వా
జ్ఞాతివధంగహ్యమగుర్వ్యంగరాజ్యహేతుకమ్ | తతోనివృత్తోహంతాహంహతోహమితిలోకికః || ౭ || స
తదాపురుషన్యామ్రాయుక్త్యామేప్రబోధితః | అభ్యభాషతనూమేవంయథాత్వంరణమూఢాని || ౮ ||
అహమాత్మోద్ధవామీశాంభూతానాంసుహృదీశ్వరః | అహంసర్వాణిభూతానితేమాంస్థిత్యుద్భవాప్య
యః || ౯ || అహంగణిగతిమతాంకాలఃకలయతామహమ్ | గుణానాంచాప్యహంసాన్యంగుణిన్యోత్ప
త్తిగోగుణః || ౧౦ || గుణానామప్యహంసూత్రంమహతాంచమహానహమ్ | సూత్తోణామప్యహంజీవో

ణంత్యాం - బ్రహ్మణావేదతాత్పర్యసిరః || ౨ || ఏవంకారణత్వేనసవాత్మకత్వమన్యవిభూతీఃపుచ్చతి || యేష్వితి || ఉపాసీనాః సేవ
మానాస్సంతః || ౩ || దుజ్జేయత్వమేవాహమ్ || గూఢాది || గూఢఃఅస్పృహః - భూతానాంప్రాణీనాంమధ్యే - తత్రహేతుః - భూతానామాత్మా
అంతర్యామీ అత్రాపిహేతుః - హేతుతభావనైతి - తేత్వయ || ౪ || తావపసాకల్యేనపుచ్చతి || యాదితి || హేమహావిభూతే - యాఃకాశ్చ
యాహ్యదిషుతేవిభూతయః - రసాయంరసాతల - అనుభావితాఃత్వయైవతేనచిచ్ఛక్తివిశేషణసంయోజితాః - తీర్థానాంపదంచతదం
ప్రేషత్తంచ || ౫ || సరావతారభూతాజువానప్రశ్నసంవాదిత్వాత్తవాయంప్రశ్నస్సాధీయానితావదనుమోదతేత్రిభిః || వివమితి || ప్ర
శ్నంప్రప్తవ్యం - సప్తత్యైయోగధుమిచ్ఛతా - వినశనెకురుత్యేత్రి || ౬ || యాయుత్సోవిభూతిప్రశ్నకఃప్రసంగస్తత్రాహ || జ్ఞాత్వేతి ||
లొకికః - సాకృతమతిస్సే || ౭ || సేతి || సచయదాతతోజ్ఞాతివధాన్వివృత్తః - తదామయాప్రతిబోధితస్సే - యథాత్వమభిభాషసే - ఏ
వంసంగ్రామముఖేసమభ్యభాషత - తద్వదేవతనాపికథయిష్యామితిభావః || ౮ || తాఃవిభూతీఃకథయతి || అహమితి || అస్తచ్చబ్దసమా
నాధికరణాఃప్రసమాంతాద్వితియాంతాశ్చసవావిభూతయః - తాస్తాశ్చసాసనాథాంకథ్యంతే - షష్ఠీచక్వచిచ్ఛిథా - రణేసంబంధే
చ - క్వచిద్యథాగూఢ్యంప్రప్తవాన్తత్యామిషాంభూతానాంత్యైతిసుహృదీశ్వరఇతిచసామాన్యనాహముపాస్యతిత్యధః - ఏవంసర్వ
త్రతేమాంస్థిత్యుద్భవాప్యఃతథేతుత్యధః || ౯ || విశేషతోవిభూతీరాహ || అహమితి || కలయతాంచశీకువతాం - మధ్యగుణానాం
మధ్యసామ్యంసవత్రసమత్వం - సత్త్వాదీనాంసామ్యమవ్యాకృతంవా - గుణినిధిమిణీదే - ఏతికన్యూవిభావికొడోగుణః - సాహం ||
౧౦ || గుణివామితి || సూత్రంప్రసమకార్యం - మహామహత్త్వం - సూక్ష్మపాధిత్వాత్ దుజ్జేయత్వాచ్చజీవస్వసూక్ష్మత్వం || శ్రు || బు

దైగుణేనాత్మగుణైశ్చైవదూర్వాగ్రమాత్ప్రకృత్యపరోపిదృష్టాతిశ్రుతైః || ౧౧ || హిరణ్యగర్భాదితి || వెదానాంసంబంధితేషామధ్యాప
కః - పదానిత్రీణిప్రపదాగాయత్రీత్యథాః || ౧౨ || ౧౩ || బ్రహ్మషీణామితి || హవిధానీకామధేనుః || ౧౪ || ౧౫ || మామితి || సత్
త్రైషధీనాంప్రభుంసోమం - యక్షరక్షసాంప్రభుంకుబేరం || ౧౬ || విరావతమితి || యదసాంప్రభుంవరుణం - తపతాంప్రతాపవతాం
ద్యుమతాం దీప్తిమతాంగమధేయ || ౧౭ || ఉచ్చైశ్చవాదితి || సంయమతాందండయతామిత్యథాః || ౧౮ || నాగేంద్రాణామితి || శృంగి
ణందంప్రీణాంచమధ్యేతేషాంప్రభువా - తుర్యఃసన్నాసః - ప్రథమఃబ్రహ్మణః || ౧౯ || తీర్థాణామితి || ప్రాతసాంప్రవాహ
నాంచ - సరసాంస్థిరోదకాశయానాం || ౨౦ || ధిష్ణ్యానామితి || ధిష్ణ్యానానివాసస్థానానాం - గహనానాంకుక్షమాణాం || ౨౧ || పురో
ధసామితి || బ్రహ్మిష్ఠానాంవేదాంతాథానిష్ఠానాం - సేనాన్యాగర మూపతీనాం - అగ్రణ్యాంసన్నాగప్రవతకానాం - అజఃబ్ర
హ్మ || ౨౨ || యజ్ఞానామితి || శుచీనాంశోభకానామపి - మాజానతక్షణఘృషణాదీనాంమధ్యే వాయ్వాదిరూపః శోభకూహం || ౨౩ ||

దుజాయానామహంమనః || ౧౧ || హిరణ్యగర్భోవేదానాంమంత్రాణాంప్రణవస్త్రివృత్ | అక్ష
రాణామకారోస్త్రిపదానిధందసామహమ్ || ౧౨ || ఇంద్రోహంసర్వదేవానాంవసూనాంహవ్యవాడ
హమ్ | ఆదిత్యానామహంవిష్ణూరుద్రాణాంనీలలోహితః || ౧౩ || బ్రహ్మషీణాంభృగురహంరాజ
షీణామహంమనుః | దేవషీణాంనారదోహంహవిధాన్యస్త్రిధేనుమ || ౧౪ || సిద్ధేశ్వరాణాంకపి
లస్సుపణోహంపతత్రిణామ్ | ప్రజాపతీనాందక్షోహంపితౄణామహమగ్యమా || ౧౫ || మాంవిధ్య
ద్ధవదైత్యానాంప్రహ్లాదమసురేశ్వరమ్ | సోమంనక్షత్రైషధీనాంధనైశంయక్షరక్షసామ్ || ౧౬ || వి
రావతంగజేంద్రాణాంయాదసాంవరుణంప్రభుమ్ | తపతాంద్యుమతాంసూర్యంమనుష్యాణాంచ
భూపతిమ్ || ౧౭ || ఉచ్చైశ్చవాస్తురంగాణాంధాతూనామస్త్రికాంచనమ్ | యమస్సంయమతాంచా
హంసపాణామస్త్రివాసుకిః || ౧౮ || నాగేంద్రాణామనంతోస్త్రిమృగేంద్రశ్శృంగిదంప్రీణామ్ | ఆశ్ర
మాణామహంతుర్యోవణాణాంప్రథమోనఘ || ౧౯ || తీర్థాణాంప్రోతసాంగంగాసముద్రస్సరసా
మహమ్ | ఆయుధానాంధనురహంత్రిపురఘోషధనుష్కతామ్ || ౨౦ || ధిష్ణ్యానామస్త్రిహంమేరుగ
హనానాంహిమాలయః | వనస్పతీనామశ్వత్థఓషధీనామహంయవః || ౨౧ || పురోధసాంవసిష్ఠోహంబ్ర
హ్మిష్ఠానాంబృహస్పతిః | స్తందోహంసర్వసేనాన్యామగ్రణ్యాంభగవానజః || ౨౨ || యజ్ఞానాంబ్ర
హ్మయజ్ఞోహంప్రతానామవిహింసనమ్ | వాయ్వగ్నృకాంబువాగాత్మాశుచీనామప్యహంశుచిః ||
౨౩ || యోగానామాత్మసంరోధోమంత్రోస్త్రివిజిగీషతామ్ | ఆనీక్షకీకాశలానాంవికల్పఃఖ్యాతివాది
నామ్ || ౨౪ || స్త్రీణాంతుశతరూపాహంపుంసాంస్వాయంబువ్రామనుః | నారాయణోమునీనాంచకు
మారోబ్రహ్మచారిణామ్ || ౨౫ || ధర్మాణామస్త్రిసన్నాసఃక్షేమాణామబహిర్వృతిః | గుహ్యేనాంసూ
నృతంసూనంమిథునానామజ్యోస్త్రిహమ్ || ౨౬ || సంవత్సరోస్త్రినిమిషామృతానాంమధుమాధవౌ |
మాసానాంమాగశీషోహంనక్షత్రాణాంతథాభిజిత్ || ౨౭ || అహంయుగానాంచకృతంధీరాణాం
దేవలోసితః | ద్వైపాయనోస్త్రివ్యాసానాంకవీనాంకావ్యతిత్తవా || ౨౮ || వాసుదేవోభగవతాం

యోగానామితి || యోగానామస్త్రైంగానాంమధ్యే ఆత్మసంరోధఃసమాధిరహం - మంత్రానీతిః - కౌశలానాంవివేకాదినైపుణానాంమధ్యే
ఆనీక్షకీఆత్మానాత్మవివేకవిద్యా ఆఖ్యాత్యస్యథాఖ్యాతిశుభ్యఖ్యాత్యసత్త్వా త్యనివచనీయఖ్యాతివాదినాం వివమిదమేవమిదంవేతి
యోదురంతోవికల్పఃసోహం || ౨౪ || స్త్రీణామితి || కుమారఃససత్కుమారః || ౨౫ || ధర్మాణామితి || సన్నాసఃభూతాథయదాసం - క్షే
మాణిఅథయస్థానానాంమధ్యేఅబహుమణిఃఅంతనిష్ఠాసూనృతంప్రియవచనంమాసంచ - సహస్త్రియథాపణేనానైవపురుషస్యాభిప్రా
యోజ్ఞాయతే - అజఃప్రసాపతిః - యస్యదేహాథాభ్యాంమిథునమధూత్సవముఖ్యంమిథునం || శ్రు || అధోవావిషఆత్మనోయత్పత్నీతి
శ్రుతేః || ౨౬ || సంవత్సరదితి || అనిమిషంఅప్రమత్తానాం - మధుమాధవవసంతతిత్యథాః - అభిజిత్ఉత్తరామాధాచతుర్థాపాదః -
తథాచ || శ్రు || అభిజిన్నామనక్షత్రం - ఉపరిష్టాదమధానాం - అవస్తాచ్యోణియాదిత్యాది || ౨౭ || అహమితి || కృతంకృతయుగం - దేవ
లఃఅసితశ్చ - వ్యాసానాంవేదవిధాగకర్తౄణాం - కవీనాంవిదుషాం - కావ్యఃశుక్రః || ౨౮ || వాసుదేవదితి || భగవతాం || శ్లో || ఉత్పత్తిం

ప్రశయంజైవధూతానామాగతిం గతిమ్ | వెత్తివిద్యామవిద్యాంచ స వాచ్యోభగవానిత్యేవంబక్షణాం || ౨౯ || రత్నానామితి || సేశసాం
సుందరాణాం దభజాతీనాం కాశమావాదీనాం హవిష్సుచరుపురోదాశాదిసుప్తుతేషువా || ౩౦ || వ్యవసాయినామితి || లక్ష్మీః ధనాది
సంపత్ || ౩౧ || ఓజఃశక్తి || బలవతాం బజశ్చ సహశ్చ - సాత్వతాంభాగవతానాంభక్త్యకృతంకమాహమిత్యధః - తెషామేవసవభూహ
చానెవాసుదేవసంకషణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనారాయణహయగ్రీవవరాహస్యసింహవామనాదియోగవమూతాయస్తాసాంమధ్యేవా
సుదేవాభ్యా || ౩౨ || విశ్వావసురితి || గంధవాణాం విశ్వావసుః - అప్పరసాంపూవాచిత్తిః - గంధమాత్రం అవికృతం || ౩౩ || అపామితి || ప
రమః మధురః - పరః పరాభ్యశబ్దః || ౩౪ || బ్రహ్మణ్యానామితి || అజుః సః పాథః - భూతానాం ప్రాణీనాం - ప్రతిసంక్రమః ప్రశయః || ౩౫ ||
గతితి || గత్యాదయః పంచకర్తేంద్రియవ్యాపారాః - స్పృశాదయోజ్ఞానేంద్రియవ్యాపారాః - ఆత్రలక్షణందశశాసం - సవేంద్రియాణ
మింద్రియంతత్తదగ్రహణశక్తిరస్యహం || ౩౬ || తదేవంతత్రనిధానరజనతత్త్వంబంధనచవిశేషతోవిభూతీనిరూప్య ఇదానీం
సామాన్యతః సవాఅపినిరూపయతి సాధాద్యయేన || పృథివీతి || పృథివ్యాదిశబ్దైస్తత్త్వాప్రణివీషీతాని - అహం అహంకారః - మహా
మహత్త్వం - ఎతాః సప్తప్రకృతివికృతయః - వికారః పంచమహాభూతాని ఏకాదశేంద్రియాణీత్యేవం షోడశకళః - పురుషజీవః - అవ్య
క్తం ప్రకృతిః - ఎవం పంచవింశతితత్త్వాని - తదుక్తం || శ్లో || మూలప్రకృతిరవికృతిమహదాద్యాః ప్రకృతివికృతయస్తత్త్వషోడశకళశ్చ

త్వంతుభాగవతేష్వహమ్ | కింపురుషాణాంతుహనుమావిద్యాధ్రాణాంసుదశానః || ౨౯ || రత్నానాం
వద్నరాగోస్త్వివద్నకోశస్తుపేశసామ్ | కుశస్త్విదభజాతీనాంగవ్యమాజ్యంహవిష్స్వహమ్ || ౩౦ || *వ్య
వసాయినామహంబక్ష్మీః కితవానాంధలగ్రహః | తితిత్యోస్తితితిత్యూణాంసత్త్వంసత్త్వవతామహమ్ ||
౩౧ || ఓజస్సహవాబలవతాంకర్తాహంవిద్ధిసాత్వతామ్ | సాత్వతాంసవమూతీనామాదిమూతీర
హంపరా || ౩౨ || విశ్వావసుః పూర్వచిత్తిగంధర్వాపురసామహమ్ | భూధరాణామహంధైర్యంగం
ధమాత్రమహంభువః || ౩౩ || అపాంరసశ్చపరమస్తైజిస్తానాంవిభావసుః | ప్రభాసూర్యేందుతారాణాం
శబ్దోహంసభసఃపరః || ౩౪ || బ్రహ్మణ్యానాంబలిరహంవీరాణామహమజుః | భూతానాంస్థితిరుత్ప
త్తిరహంవైప్రతిసంక్రమః || ౩౫ || గత్యుత్సగోక్త్యపాదానమానందస్పృశలక్షణమ్ | ఆస్వాద
శ్రుత్యవప్రాణనుహంసర్వేంద్రియేంద్రియమ్ || ౩౬ || పృథివీవాయురాకాశఆపోజ్యోతిరహం మ
హా | వికారః పురుషోవ్యక్తంరజస్సత్త్వంతమఃపరమ్ || ౩౭ || అహమేతత్ప్రసంఖ్యానంజ్ఞానంతత్త్వ
వినిశ్చయః || ౩౮ || నుయేశ్వరేణజీవేనగుణేనగుణీనావినా | సర్వాత్త్వాపిసర్వేణనభామోవిద్యతేక్వచిత్ ||
౩౯ || సంఖ్యానంపరమాణూనాంకాలేనక్రియతేనుయా | నతథామేవిభూతీనాంసృజతోండానికొటిశః ||
౪౦ || తెజశ్శ్రీః కీర్తిరైశ్వర్యంప్రాప్త్యాగస్సోభగంభగః | బలంతితిత్యోవిజ్ఞానంయత్రయత్రసమేం
శకః || ౪౧ || ఏతాస్తైకీర్తితాస్సర్వాస్సంక్షేపేణవిభూతయః | మసోవికారాపవైతేయథావాచాభిధీ
యతే || ౪౨ || వాచంయచ్ఛనుసోయచ్ఛప్రాణంయచ్ఛేంద్రియాణిచ | ఆత్మానమాన్తనాయచ్ఛన

వికారోనప్రకృతినాచవికృతిః పురుషాది - కించ - రజస్సత్త్వంతమదిప్రకృతేగుణాశ్చ - పరంబ్రహ్మచ - తదేతత్సవం అహమేవ ||
౩౭ || కించ || అహమితి || ఎతత్ప్రసంఖ్యానం ఏతేషాంపరిగణం - ఏతేషాంబక్షణతొజ్ఞానంచ - ఏతత్ఫలం - తత్త్వవినిశ్చయశ్చహమేవ ||
౩౮ || ఏతదేవసంక్షేపాహం మయేతి || జీవేశ్వరరూపోద్వివిధోయోభావః - యశ్చగుణగుణిరూపః - యశ్చక్షేత్రక్షేత్రజ్ఞరూపః - ససర్వోపి
మయావినామద్వ్యతిరేకేణాస్తి - అహమేవసవమిత్యధః || ౩౯ || సమసామాన్యతః కిమేవంసంక్షేపకథయసి - పూర్వవన్నిధా
రణసంబంధాభ్యాంవిశేషతస్సవాఃకథయేతచైతత్ప్రాహంసంఖ్యానమితి || సంఖ్యానం పృథివ్యాదిపరమాణూనాం - కాలేనమహతా
తదపిమయైవక్రియతే - కృత్వాచవక్తుంశక్యతే - తథామేవిభూతీనాంసంఖ్యానంకతుంసశక్యతే - కుతఇత్యతహ - సృజతోండానీతి
యదామయాసృజ్యమానానాంబ్రహ్మాండానామేవతావత్సంఖ్యానాస్తి - తదాకుతస్తద్గతానాంవిభూతీనాంసంఖ్యత్యధః || ౪౦ || తథా
పివిశేషతపివసవాఅపిసంక్షేపతఃకథయామిత్యాహ || తెజఃశ్రీః ప్రభావః శ్రీః సంపత్ - సాధగంమనోనయనాహ్లాదకత్వంభగః
భాగ్యం - బలంవీర్యంఅంశకఃవిభూతిః || ౪౧ || ఉపసంహరతి || ఎతాదితి || ఏతేవిభూతిభేదాస్తమయచిత్రావతారాయకథితాః - అతోనాత్ర
అతీవఅభినివేశఃకర్తవ్యఇత్యాహ - మనోవికారాపివైతేనతుపరమాధాః - యథాకించిత్తపుష్పదివాజ్ఞాత్రేణాభిధీయతే - తత్తుల్యః ||
౪౨ || తస్మాత్ || వాచమితి || వాగాదీనియచ్ఛ - ఆత్మానంబుద్ధిం - ఆత్మానాసత్త్వసంపన్నయతయైవనియచ్ఛ - అభ్యసేసంసారమాగా

ప్రాయః ॥ ౧౩ ॥ తేమామధికారివిశేషేణస్వభావానాహపంచభిః ॥ వణినామితి ॥ జన్మస్థానాను సారిణ్యః - నీచైరిత్యవ్యయం - అతోయ
మధః - మందాభిజన్మభూమిభిః మందాః మధ్యమాభిమధ్యమాః ఉత్తమాభిరుత్తమాశ్చైతి ॥ ౧౪ ॥ శమణితి ॥ తపః ఆహారసం ॥ ౧౫ ॥ తే
జః ॥ తేజః ప్రతాపః ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ఏతైరెవ ఆశ్రమస్వభావా అపిజ్ఞేయాః - తద్బ్రహ్మనాం స్వభావానాహ ॥ అశౌచమితి ॥ శుష్ట వి
గ్రహః - నిమూలకలహః - తపః తృష్ణ ॥ ౧౯ ॥ తత్ర తావత్సవనాథారణంధమమాహ ॥ అహింసేతి ॥ వణిగ్రహణముపలక్షణ
ధణం ॥ ౨౦ ॥ వణిధర్మాన్ సృహస్థప్రకరణేవక్ష్యతి ॥ ప్రథమంతావదాశ్రమే శుబ్రహ్మచారిణాధర్మాః వణ్యాంతే - సచద్వివి
ధః - ఉపమర్షాణానైస్థికశ్చైతి - తత్రాద్యస్యధర్మానాహసవభిః ॥ ద్వితీయమితి ॥ ద్విజః త్రై వణికః - ఆనుభూవాన్యోగభావానా
దిసంస్కారక్రమేణ ద్వితీయముపనయనాశ్చింజన్త - ప్రాప్య - ఆచార్యేణామూతః - బ్రహ్మవేదమధీయాత - చకారాత్తదధాంచనిచార
యేత్ ॥ ౨౧ ॥ కించ ॥ మేఖలతి ॥ మేఖలాదీకమశాంశ్చదధత్ - తత్రాక్షశబ్దేనాక్షమాలా - కథంభూతః జటిలః ఆసభ్యంగాదినాజాతజ

తోబ్రహ్మచర్యంహృదోమను ॥ వక్ష్యన్మలాద్వనేవాసోన్యాసశ్శిష్యాణీసంస్థితః ॥ ౧౩ ॥ వణినామా
శ్రమాణాంచజన్మభూమ్యనుసారిణీః ॥ ఆసన్ప్రకృతయోన్యాణాంనీచై నీచోత్తమోత్తమాః ॥ ౧౪ ॥
శమోదమస్తపశ్శ్చేచంసంతోషః త్వాంతిరాజవమ్ ॥ మద్భక్తిశ్చదయాసత్యంబ్రహ్మప్రకృతయస్త్వి
మాః ॥ ౧౫ ॥ తేజోబలంధృతిశ్శౌర్యంతితితౌదార్యమున్యమః ॥ ధైర్యంబ్రహ్మణ్యతైశ్వర్యంక్షత్రప్రకృ
తయస్త్విమాః ॥ ౧౬ ॥ ఆస్తిక్యంధాననిష్ఠాచర్యా ఉంభోవిప్రసేవనమ్ ॥ ఆతుష్టిరథోపచయైవై
శ్యప్రకృతయస్త్విమాః ॥ ౧౭ ॥ శుశ్రూషణంద్విజగవాందేవానాంచాప్యమాయయా ॥ తత్రలభైన
సంతోషశ్శూన్రప్రకృతయస్త్విమాః ॥ ౧౮ ॥ అశౌచమనృతంస్త్రైయంనాస్తిక్యంశుష్టవిగ్రహః ॥ కా
మఃక్రోధశ్చతపశ్చస్వభావౌంతేవసాయి నామ్ ॥ ౧౯ ॥ అహింసాసత్యమస్త్రైయమకామక్రోధలో
భతా ॥ భూతస్త్రియహితేహాచగర్హ్యంసావవణికః ॥ ౨౦ ॥ ద్వితీయంప్రాప్యనుపూర్వావ్యజ్జ
న్మోపనయనంద్విజః ॥ వణిగురుకలేదాంతోబ్రహ్మధీయాతవాగ్యతః ॥ ౨౧ ॥ మేఖలాజినదండాక్ష
బ్రహ్మసూత్రకనుండలూజటిలోధౌతదద్వాసోరక్షపీతఃకుశాక్షధత్ ॥ ౨౨ ॥ స్నానభోజనహేమా
మేషుజసోచ్ఛారేచవాగ్యతః ॥ నభింగ్యాన్నభిరోమాణికక్షోపస్థగతాన్యపి ॥ ౨౩ ॥ రేతోనావకిరేజ్ఞాతు
బ్రహ్మవ్రతధరస్త్వియమ్ ॥ అవకీణేవగాహ్యపున్యతాసుస్త్రిపదీంజపేత్ ॥ ౨౪ ॥ అగ్న్యకా
చార్యగోవిప్రగురువృద్ధసురాశుచిః ॥ సమాహితఉపాసీతసంధ్యేచయతవాగ్జప ॥ ౨౫ ॥ ఆచార్యం
మాంవిజానీయాన్నావనున్యేతకహిచిత్ ॥ నమత్యబుద్ధ్యాహుయేతసర్వదేవసుయోగురుః ॥ ౨౬ ॥
సాయంప్రాతరుపానీయభైక్షంతస్త్రైనివేదయేత్ ॥ యచ్ఛాన్యదప్యనుజ్ఞాతఉపయుంజీతసంయతః ॥
౨౭ ॥ శుశ్రూషమాణఆచార్యంసదోపాసీతనీచవతి ॥ యానశయ్యాసనస్థానై నాతిదూరేకృతాంజ
లిః ॥ ౨౮ ॥ ఏవంవ్రతోగురుకులేవసేద్భగవివజితః ॥ విద్యాసమాప్యతేయావద్భిబ్రన్వ్రత
మఖండితమ్ ॥ ౨౯ ॥ యద్యసాధందసాంలోకమారోక్ష్యబ్రహ్మవిష్టవమ్ ॥ గురవేవిన్యసేద్దేహంస్వా

టః - తథాఅథాతదద్వాసోరక్షపీతఃదంతాశ్చవాసాంసీచదద్వాసాంసీసథాతానియస్యసః - అథాతదద్వాసః - సచాసావరక్షపీతశ్చన
కౌతుకదినారక్షంపీతంఆససంయస్యసః ॥ ౨౦ ॥ స్నానైతి ॥ జపశ్చఉచ్ఛారోమూత్రపురీషత్సగశ్చజపాచ్ఛారంతస్త్రి - వాగ్యతః -
మాసభవేత్ ॥ ౨౩ ॥ రేతజితి ॥ రేతోబుద్ధిభూతాకంనావకిరేత్ నోత్పజేత్ - బ్రహ్మవ్రతధరః అగ్న్యహస్థః - స్వయమేవకథంచినవకి
ణే - అవగాహ్యస్నాత్వా యతాసుఃకృతప్రాణియమః - త్రిపదీంగాయత్రీంజపేత్ ॥ ౨౪ ॥ అగ్నితి ॥ సంధ్యేచద్యే - యతేవాక్జపన్న
పాసీత - చశబ్దాత్మకభ్యాహ్మసంధ్యాహమపి - యద్వా - మధ్యాహ్నసంధ్యానిమిత్తంమాసంనాస్తీతిద్వివచనం ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ సాయమి
తి ॥ అశ్చదపియత్సంప్రాప్తంతచ్చవేదయేత్ - తేనానుజ్ఞాతఃసంయతస్సన్నపయుంజీతఉపభుంజీతైత్యధాః ॥ ౨౭ ॥ శుశ్రూషమాణ
చి ॥ యానశయ్యాసనస్థానైః యంతంపుష్టతాయసేన - నిద్రితమప్రమత్తతయాసమీపశయసేన - విత్రాంతంపాదసంవాహనాదిభిః - స
మీపాససేనఆసీనంకృతాంజలింకౌగప్రతీక్షయానాతిదూరావస్థానైత్యధాః ॥ ౨౮ ॥ ఏవంవ్రతజితి ॥ ఏవంభూతంవ్రతంవృత్తం
యస్య ॥ ౨౯ ॥ ఏవముపకువాణస్యధర్మానుష్టానైస్థికస్యవిశేషధర్మానాహప. ధిః ॥ యదీతి ॥ అసాబ్రహ్మచారి - యచిభంధసాంలోకం

మహాలాకం - తతో బ్రహ్మలోకంచారోక్ష్య - ఆరోధుమిచ్చన్మిత్యథాః - యద్వా - ఛందసాంలోకమితిబ్రహ్మలోక విశేషణం - య
త్రమూర్తిధరాః కలా ఇత్యుక్తత్వాత్ - తహాబృహద్వ్రతస్కబృహత్ నైష్ఠికం వ్రతం యస్యసః - విస్యపెత్తిమపయేత్ - అధిక
స్వాస్థ్యా యథాంవాఅధీతనిష్ఠి యాథాంవా || 30 || అగ్నావితి || బ్రహ్మవచఃవేదాభ్యాసజంతేఽః తద్వాక్ || 31 || తస్యైవవసన్
యతిసాధారణాధర్మానాహ || స్తీణామితి || నిరీక్షణంభావగభాం - డ్వేళనంపరిహాసః - వివమాదికంత్యజేత్ - మిథునీభూతానగ్రత
స్యజేత్ - నపశ్యేదిత్యథాః || 32 || తస్యైవసవాశ్రమసాధారణధర్మానాహద్వాభ్యాం || శౌచమితి || 33 || 34 || నిష్ఠామనైష్ఠికస్యమా
క్షుంభలమాహ || ఎవమితి || అమలఃస్థామశ్చ - దగ్ధఃకర్మాశయః అంతఃకరణంయస్యతథాభూతస్కమద్భక్తధవతి || 35 || ఉపకుర్యాణ
స్యసమావతానప్రకారమాహ || అథేతి || అనంతరంప్వితీయాశ్రమం - ఆవేక్ష్యప్రవేప్తమిదంభక్ - యథాయథావద్విచారితవేదా
థాః - స్నాయాత్ అభ్యంగాదికంకుర్వేత్ సమావతేతేత్యథా || 36 || తస్యాధికారానురూపాశ్రమవికల్పసముచ్చయనాహ || గృహ
మితి || సకామచ్ఛేద్యహం - అంతఃకరణశుద్ధ్యానికామశ్చేద్యనంప్రవిశేత్ - శుద్ధాంతఃకరణఃసచద్విజోత్తమః - ద్విజోత్తమఇత్యుక్తేక్ష
త్రియవైశ్యమోనాప్రప్రజ్యాధికారంవాచయతి బ్రహ్మశ్చేష్టప్రజేదిత్యథాః - యద్వా - ఆశ్రమాదాశ్రమాంతరంగచ్ఛేత్ - ఆ

ధ్యానార్థంబుహ ద్వ తః || ౩౦ || అగ్నోగురవాత్మనిచసర్వభూతేషుమాంపరమ్ | అపృథగ్గిరుపా
 సీత బ్రహ్మవచఃస్వకల్మషః || ౩౧ || స్త్రీణాంనిరీక్షణస్పృశఃసల్లాపత్వేష నానికమ్ | ప్రాణీనోమి
 ధునీభూతానగృహణోగ్రతస్త్వజేత్ || ౩౨ || శౌచమాచమనంస్నానంసంధ్యోపాస్తమహాచనమ్ |
 తీర్థసేవాజసాస్పృశ్యభక్ష్యసంభాష్యవజనమ్ || ౩౩ || సర్వాశ్రమప్రయుక్తీయంనియమఃకులనం
 దన | మద్భవస్సర్వభూతేషుమనోవాక్తాయసంయమః || ౩౪ || ఏవంబ్రహ్మవ్రతధరోబ్రాహ్మణో
 గ్నిరివజ్వలః | మద్భక్తస్తీవ్రతపసాదగ్ధకర్తాశయోనులః || ౩౫ || అథానంతరమావేక్ష్యన్యథాజిజ్ఞా
 సితాగమః | గురవేదక్షిణాంధర్వాస్నాయాన్యర్పనుమోదితః || ౩౬ || గృహంవనంవాప్రవిశేత్ప్ర
 జేద్వార్విజోత్తమః | ఆశ్రమాదాశ్రమంగచ్ఛేన్నాన్యథామత్పరశ్చరేత్ || ౩౭ || గృహార్థేసదృశీంభా
 ర్యాముద్వహేదజుగుప్సితమ్ | యవీయసీంతువయసాసమవశామనుక్రమాత్ || ౩౮ || ఇజ్యాధ్యాయ
 నదానానిసర్వేషాంచన్విజన్తనామ్ | ప్రతిగ్రహాలాధ్యాపనంచబ్రాహ్మణస్యైవయాజనమ్ || ౩౯ ||
 ప్రతిగ్రహాంమన్యమానస్తపస్తేజోయశోనుదమ్ | అన్యభ్యామేవజీవేతశీలైర్వాదోషదృక్తయోః || ౪౦ ||
 బ్రాహ్మణస్యహిదేహలాయంతుద్ర కామాయనేష్యతే | కృచ్ఛా యతవసేచేహప్రైత్యానంతను
 భాయచ || ౪౧ || శిలోంఛవృత్త్యాపరితుష్టచిత్తోధర్మంనుహంతంవిగజంజుషాణః | నుయ్యపితాత్మాగృ
 హపవతిష్ఠన్నాతిప్రసక్తస్సముపైతిశాంతిమ్ || ౪౨ || సముద్ధరంతియేవిప్రం సీదంతంమత్పరాయణమ్ |
 తానుద్ధరిష్యేనచిరాదాపద్భ్యోనారివాణవాత్ || ౪౩ || సర్వాస్సముద్ధరేద్రాజాపితేవవ్యసనాత్ప్ర
 జాః | ఆత్మానమాత్మనాదీరోయథాగజపతిగజాః || ౪౪ || ఏవంవిధోనరపతివిమానేనాకవచః

స్యధా-అనాశ్రమీ స్రుతిలోమంచనాచరదిత్యధాః - అమత్పర ఇతివాపదధేదః - స్వసక్త స్యాశ్రమనియమాభావస్వవక్ష్యమాణత్వాత్ ||
 32 || వివాహనియమపూర్వకంపణధర్మైస్స హృహస్థస్యధర్మాః || ౧౪ || శ్లో || సద్భక్తిం సమవధేత్ అనుక్రమాత్ అజుగుప్సితాంకు
 లతోలక్షణతస్మాద్విందితాం - కామత స్తుయామన్యాముగ్వహేత్ - తాంసమవధేత్ అనుక్రమాత్ అజుగుప్సితాంకు
 దిత్యధాః || శ్లో || విస్త్రావణానుపూర్వేణాద్వేతభై కాంయథాశ్రమమ్ || బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాంభారాద్యస్తాశ్చూద్రజన్తనగతిస్త్వతేః ||
 3౩ || ఇజ్యేతి || ఇద్యాదయ స్తే వధేత్ కానామావశ్యకాధర్మాః - స్రుతిగ్రహదిత్యయంతువృత్తిః సాచ బ్రాహ్మణస్యైవ || 3౪ || తత్రా
 పిముఖ్యాంముఖ్యతమాంచాన్యాంవృత్తిమాహ || స్రుతిగ్రహమితి || తయాయాజనాధ్యాపనయోరపికాపణ్యాదివోషంపశ్యత్ - శిల్పైః
 స్వామిపరిత్యక్తైః తే ప్రపతితైః కణిశైః || ౪౦ || ఎవంచవృత్తికార్యం బ్రాహ్మణససోధవ్యమిత్యాహ || బ్రాహ్మణస్యేతి || ౪౧ || ఉంఘవృ
 త్తినామపిపణాదిపతితకణాపాదానంతాంశిలవృత్త్యావీర్తిక్యైతయాతుష్టచిత్తస్యమాక్షంఫలమాహ || శిలోంఘవృత్త్యేతి || మహంతం
 ఆతిథ్యాదిలక్షణం - విరజంస్సైమం సేవమాసః || ౪౨ || ఏవమధనస్యమహ్నముక్త్యాసధనానామప్యాహత్రిభిః || సముద్ధవంతీతి || సము
 ద్ధవంతీదారిద్ర్యమతారయంతి - విప్రమిత్యుపలక్షణం మత్పరాయణంయంకమపి || ౪౩ || రాజ్యస్వావశ్యకమేతదిత్యాహ || సవాణితి ||

౪౪|| ౪౫|| సవేమహాపద్మప్రీతాహత్రిభిః|| సీదన్తి|| పక్ష్యఃవిక్రయాహ్నేః|| సతుసురాలవణాద్యైః|| తత్రాస్యాపదాక్రాంత
 శ్చేత్ - బద్ధేనక్షత్రియవృత్త్యానా - యద్యపిగౌతమోనంతరాంపాపీయసీంపుత్రిమాత్మిన్ఇతిస్తరత్ - బద్ధధారణం పణ్యవిక్రయాత్ శ్రే
 స్థంమన్యతే - తథాపిహంసాతోవణిగ్వృత్తిరవశ్రేష్ఠిభగవతోమతం - సతుశ్వవృత్త్యానీచ సేవయా || ౪౬ || వైశ్యవృత్త్యై|| తత్రా
 ప్యాపది - మృగయయాపి - విప్రరూపేణఆధ్యాపనాదినానా || ౪౭ || శూద్రవృత్తిమితి|| కారవఃప్రతిలోమజవిశేషాఃబురుడాదయః - తె
 హంవృత్తింకటాదిక్రియాం - ఆసదుత్తీణస్తునామకల్పేనవశేతత్యాహ - కృత్వాది|| ౪౮ || తదేవంపుత్రివ్యవస్థాముక్త్యాపునగృహ
 హస్థస్యావశ్యకాస్పంచయజ్ఞానాహ || వెదేతి || వెదాధ్యాయఃబ్రహ్మయజ్ఞః - తేనఋషీ - స్వధాకారణపితౄణా - స్వాహాకారణదే
 వాణా - బలిహారణేనభూతాని - అన్నాద్యైరన్నోదకాదిభిమనుష్యానిజ్ఞాతవ్యం - యథాదయంవిభవానుసారతః - తేషీశ్వరదృష్టింవి
 ధత్తే - మద్మాపాదీతి|| ౪౯|| ఆచార్యకంధర్మముక్త్యాశక్త్యనుసారంధర్మమూహ || యదృచ్ఛయేతి || యదృచ్ఛయా ఉద్యమంవిహ - ఉహ
 జితేనవా - శుక్లేనశుక్లేన - స్వవృత్త్యాంభేనధనైనవా - భృత్యాహోమ్యా || ౫౦|| గృహస్థస్యాపివృత్తినిష్ఠా మేవాహత్రిభిః|| కుటుంబే

సా విధూయేహశుభంకృత్వ మింద్రేణసహమోదతే || ౪౫ || సీదన్తిప్రవణిగ్వృత్త్యాపక్ష్యరేవా
 పరంతరేత్ | బద్ధేనవాపదాక్రాంతోనశ్వవృత్త్యాకథంచన || ౪౬ || వైశ్యవృత్త్యాతురాజన్యోజీవే
 న్మృగయయాపరి | చరేద్వావిప్రరూపేణనశ్వవృత్త్యాకథంచన || ౪౭ || శూద్రవృత్తింభజేద్యైశ్య
 శూద్రఃకారుకటక్రియామ్ | కృత్వాన్మక్తోనగహ్యేణవృత్తింలప్స్యేతకర్మణా || ౪౮ || వేదాధ్యా
 యస్వధాస్వాహాబల్యన్నాద్యైర్యథోదయమ్ | దేవషిపిశృణూతానిమగ్రాపాణ్యన్వహంయజేత్ ||
 ౪౯ || యదృచ్ఛయోపపన్నైనశుక్లే సూపాజితేనవా | ధనైనాపీడయభృత్యాన్త్యంయజేతాహర
 న్నతూ || ౫౦ || కుటుంబేషునసజ్జేతవప్రమాద్యేస్తు టుంబ్యపి | విపశ్చిన్నశ్వరంపశ్యేదదృష్టమపి
 దృష్టవత్ || ౫౧ || పుత్రదారాప్తబంధూనాంసంగమఃపాంధసంగమః | అనుదేహంవియంత్యేతేస్వప్నో
 నిద్రాగమేయథా || ౫౨ || ఇత్థంపరిమృశయ్యక్త్యాగృహేష్వతిథివద్వసత్ | నగృహైరనుబధ్యేతనిర్మమో
 నిరహంకృతిః || ౫౩ || కర్మభిగృహమేధీయైరిష్టామామేవభక్తిరూపా | తిష్ఠేత్వనం వాప్రవిశేత్ప్రజా
 వాన్వాపరివ్రజేత్ || ౫౪ || యస్తాన్వసక్తమతిగృహేపుత్రవితైషణాతురః | స్త్రైణఃకృపణధీన్యాథో
 మమాహమితిబధ్యతే || ౫౫ || అహూమేపితరౌవృద్ధౌభార్యబాలాన్మజాప్రజాః | అనాథామాన్యుతే
 దీనాఃకథంజీవంతిమఃఖతాః || ౫౬ || ఏవంగృహేశయాక్షిప్తహృదయోముఖాధీగయమ్ | అత్యుప్తస్తానను
 ధ్యాయన్మతోంధంవిశతేతమః || ౫౭ || * * * * *
 * * * * * శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - సప్తకశోధ్యాయః. * * * * *
 శ్రీకృష్ణః || వనంవివితుఃపుత్రేషుభార్యాన్యస్యసహౌవవా | వనఏవవసేచ్ఛాంతస్తృతీయం భాగమా
 యుషః || ౧ || కందమూలఫలైర్వనైర్వైర్ద్యైవృత్తింప్రకల్పయేత్ | వసీతవల్లలంవానస్తృణపణా
 జినానివా || ౨ || కేశరోమనఖత్త్రుమలానిభిభృయాద్దతః | నథావేదపుష్పజైతత్రికాలంస్థండిలేశయః ||

షితి|| సప్రమాద్యేతశ్వరనిష్ఠాయంప్రమత్తినభవే - ననుదృష్టాదృష్టాభాకర్తాసక్తస్యకథమప్రమాదోవిచారణత్యాహ - విపశ్చి
 దితి || ౫౧ || తత్రాపిదృష్టేముసక్తైరధికత్వాతైహంసశ్వరతాంప్రసంచయతి || పుత్రేతి || పుత్రాదీనామేకత్రసంగమః పాంధానాం
 ప్రసాయంసంగమ ఇవ - తత్రహేతుః - అనుదేహంప్రవీణేహం - వితేవియంతినశ్యంతి - నిద్రామవతీస్వప్నోనిద్రాపాయయథేతి ||
 ౫౨ || ఇత్థమితి || అతిథివదుదాసీనః || ౫౩ || అస్యాస్యాశ్రమవికల్పమూహ || కమణ్ధిరితి || గృహేశ్రమవతిష్ఠేత్ - యదిప్రజావాత్
 హిప్రప్రజేత్ || ౫౪ || గృహేధ్యాసంగేదోషమహత్రిభిః || యజితి || ౫౫ || బంధమేవాభినయేనదశాయతి || అహూఇతి || బాలాఃఆ
 త్తజా యస్యాస్యా - ఆత్మజాశ్చమాంవిహానాథాస్సంతఃకథంజీవిష్యంతితి || ౫౬ || ఏవమితి || గృహాయ ఆశయావాసనాతేనఆసవ
 తఃక్షిప్తంహృదయంయస్యసః - అంధంతమఃఅతితామసీందూనిం || ౫౭ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సప్తదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||
 శ్లో || అష్టాదశేవదధర్మంవనస్థయతిగౌచరమ్ | అధికారవిశేషేణవిశేషంచాపితద్గతమ్ || క్రమప్రాప్తత్యైనవనస్థధర్మానాహ || వనమితి ||
 ఆయుషఃశ్రుతీయంభాగంపంచసప్తవిషకపర్యంతం - తతఃపరంక్షేదంక్రియస్యేషద్విరాగేపిసన్నాప్తసస్యాధికారస్యాదితిభావః ||

౧॥ కందెతి॥ వసీతపరిదధీత॥ ౨॥ కేశతి॥ దతఃదంతాః - సభావేత్సశోధయేత్ - త్రికాలమపుమజ్జేత - ముసలపత్ స్నాయాత్ - స్థండి
లశయఃఘామిశాయా॥ ౩॥ గ్రీష్మతి॥ తప్యేతపంచాగ్ని సూర్యణసహచతుర్థి త్స అగ్నిన్ని ధాయత్తానంతా పయేదిత్యధః॥ ఆసా
రంసహతఇతిఆసారమేఽఆసారంధారసంపాతంసహతఇతితథా - అశ్రవాసంనామప్రతంచరెదిత్యధః॥ జలెకంతమగ్నః ఉదక
వాసంనామప్రతంచరేత్॥ ౪॥ అగ్నిపక్వమితి॥ ఉలూఖలెసనాలశ్చ నావాకుట్టతినీవారాః ఖండయతీతి తథా - దంతా విహలూఖలం
యస్యసతథా॥ ౫॥ స్వయమితి॥ సంధిమయాత్ ఆహరేత్ - అస్యదాకాలాంతరే - ఆహృతంనాదదీత॥ శ్లో॥ కాలాంతరహ్యహృతంతునా
దదీతవనాశ్రమి॥ లభ్యేనవేనవేన్నాద్యపురాణంతుపరిత్యజేదితినారదోక్తే॥ ౬॥ వస్యేతితి॥ కాలచోదితాః ఆగ్రయణీః॥ ౭॥ కించ॥
అగ్నిహూత్రమితి॥ మునెశ్వ - నైగమైవేదవాదిభిః - ఆహూతాని॥ ౮॥ అస్యనిష్ఠామస్యఫలమాహ॥ వివమితి॥ ధమనీభిః - సిరాభిః - సం
తతఃవ్యాప్తః యావజ్జీవంకృతేనతపసాశుష్కమాంసఇత్యధః॥ ఋషిలోకాత్ మహలోకాదిక్రమేణ - అయంభావః - అంతఃకరణశు
ద్ధిభక్తివ్యాపారాశ్రేవతావస్తుచ్యతే - ప్రతిబంధకబాహుశ్యత్యైనత్రమేణముచ్యతఇతి॥ ౯॥ తంసకామంవిందతి॥ యస్మిన్తి॥ నిశ్రేయ
సంమోక్షఫలం - ఆలీపయసేఆవిరించ్యబృతమమేవతస్మై॥ ౧౦॥ ఏవంయావజ్జీవంవతమాసస్యమోక్షః - తృతీయభాగావసానెతుమందవి
రాగేపిసన్న్యాసాధికారః - యదితుతతోవాగేవస్వధర్మాశక్తౌభవేత్ - తదాపిసమ్యగవిక్రొవిరక్రొవాతత్రావిరక్తగ్య కృత్యమాహ॥

౩॥ గ్రీష్మేతప్యేతపంచాగ్ని న్వమాస్వాసారషాడ్జలై ఆకంతమగ్న శ్శిశిరఎవంవృత్తస్తపశ్చరేత్॥౪॥
అగ్నిపక్వంసమశ్నీయాత్తాలపక్వమథాపివాఉలూఖలాశ్చ కుట్టోవాదంతోలూఖలపవవా॥ ౫॥స్వయం
సంధిను యాత్సర్పమాత్మ సోవృత్తికారణమ్ । దేశకాలబలా భిజ్ఞోనాదదీతాన్యదాహృతమ్ ॥ ౬ ॥ వ
వ్యైశ్చరుపురోదాశాన్నివపెత్తాలచోదితాః । నతుశ్రౌతేనపశునామాంయజేతవనాశ్రమి॥ ౭॥ అ
గ్నిహూత్రంచదశశ్చపూర్ణమాసశ్చపూర్వవత్ । చాతుర్తాస్యానిచమునేరామ్నా తానిచనైగ
మైః ॥ ౮ ॥ ఏవంచీణేనతపసామునిధామనిసంతతః । మాంతపోమయమారాధ్యఋషిలోకాద్వైతి
మామ్ ॥ ౯ ॥ యస్యైవతత్త్రైపుతశ్చీణంతపోనిశ్రేయసంమహత్ । కామాయాల్పీయసేయుంజ్యా
ద్బాలిశఃకోవరస్తతః॥ ౧౦॥ యదాసానియమేకలోకజరయాజాతవేపభుః । ఆత్మన్యగ్నీసమారోప్య
మచ్చిత్తోగ్నింసమావిశేత్ ॥ ౧౧॥ యదాకర్తృవిపాకేషులోకేషునిరయాత్మసు । విరాగోజాయతేసమ్య
జ్జ్యస్తాగ్నిఃప్రవ్రజేత్తతః । ౧౨॥ ఇష్టాప్యధోపదేశంమాందత్వాసర్వస్వవృత్తిజై అగ్నింస్వ
ప్రాణఆవేశ్యనిరపేక్షఃపరివ్రజేత్ ॥ ౧౩॥ విప్రస్యవైసన్న్యసతోదేవాదారాదిరూపిణః । విఘ్నంకు
ర్వంత్యయంహ్యస్తానాక్రమ్యసమియాత్పరమ్ ॥ ౧౪॥ బిభృయాచ్చేస్తునిర్వాసఃకాపీనాచ్ఛాదనంప
రమ్ । త్యక్తంనదండపాత్రాభ్యామన్యత్త్రించిననాపది॥ ౧౫॥ దృష్టిపూతంన్యసేత్వాదంవస్త్రపూ
తంపిబెజ్జలమ్ । సత్యపూతాంవదేద్యాణీంమనఃపూతంసమాచరేత్ ॥ ౧౬॥ వశానానీహానిహాయామా
దండావాగ్దేహచేతసామ్ । నహ్యేతేయస్యసంత్యంగవేణుభిరభవేద్యతిః । ౧౭॥ భిక్షాంవశేషుచ
తుషువిగహ్యేన్వజయంశ్చరేత్ । సప్తాగారానసంక్లప్తాంస్తుష్టేల్లభేనయావతా । ౧౮॥ బహి

యదెతి॥ జాతోవేపభుఃకంపోదేహేయస్యసః॥౧౧॥ విరక్తంప్రత్యాహ॥ యదెతి॥ లోకేషుబ్రహ్మలోకపర్యంతేషు నిరయాత్మసుదుఃఖా
దకేషు - స్వస్తాగ్నిస్స - తతఇతిఅగ్నిహూత్రాదికమణఃవజాశ్రమాద్వా॥౧౨॥తత్రాదౌకృత్యమాహ॥ ఇష్టేతి॥ యధోపదేశం
త్రాధాప్తకథావకం ప్రాజాపత్యేష్ట్యమాంఇష్టే - స్వేప్రాజేప్రాణాపాధావాత్సని॥ ౧౩॥ సన్నాప్యసేవిఘ్నభవంతి - తానవిగణయ్య
సన్న్యసేదేవత్యాశనాహ॥ విప్రస్యేతి॥ కేనాభిప్రాయేణకువంతితమాహ - అయమితి - పరంబ్రహ్మ॥ ౧౪॥ ఏవంప్రవ్రజేతస్యధ
ర్మానాహ॥ భిభృయాఃతి॥ పరంకాపీనాదస్యగ్వాసాయదిధారయతుమిచ్చతి - తహికాపీనమాచ్ఛాద్యతేయావతాతావన్నాత్రంధారయ
దిత్యధః॥ త్యక్తంప్రేషాచ్ఛారణాత్పర్యమేవ అతొన్యత్త్రించినపినభిభృయత్ - దండపాత్రాభ్యామిత్యావశ్యకజంపాత్రాదేరుప
క్షణం॥౧౫॥ పరమహంసస్యవిధినిషేధాగోచరత్వాబహూదకాదిధర్మాభగవానాహ॥ దృష్టిపూతమితి॥ మనఃపూతంమనసాసమ్యక్
విచార్యయచ్ఛర్గంతదాచరేత్॥ ౧౬॥ మానెతి॥ మానంనాచూదండః - అనీహాకామ్యకమకత్యాగోదేహస్య - ప్రాణాయామశ్చైతసః - వి
తేఅంతస్త్రయోదండాయస్వసంతి - అంగహేడధవ అంగధృతైవేణుభిరితివా॥ ౧౭॥ భిక్షామితి॥ బ్రహ్మజేష్టవవృత్తిభేదేన
చతుర్విధేషు - మావకమానాసంభవేచ - విగహ్యేత్ అశసహతాః - అసంక్లప్తాః - అత్రాయంలాభోభవిష్యతీతి పూవ - మ
మద్విష్టే॥ ౧౮॥ బహిరితి॥ బహిరామాత్ - పావితంప్రాక్షణదిభిఃశోధితం విభిజ్యవిష్టుబ్రహ్మకథూలైభ్యః - అశేషమిత్యధికా

హరణం నిగ్రహం - యాచితమితి పాతే మాధుకరేణ యాచితమన్నంచేత్తహావిభజ్యభుంజీత సత్వయాచితాదిభే తుచతుష్టయమిత్యర్థః॥ శ్లో॥
మాధుకరేతునైవేద్యంభై యేనాన్యేషువిద్యతే నైవేద్యకంక్షేపేదపుప్రతియంభాతికంవిదురిత్యుతేః యదావ తదానీంకేనాపియాచి
తంచేత్తద్ద్యుతస్త్వేకేచిద్విభజ్యదత్వే త్యర్థః॥ ౧౯॥ కించ॥ ఎకఇతి॥ ఎకశ్చరత్ - అత్తస్యేవ శ్రీదాకౌతుకంయస్యసః - అత్తస్యేవరతః
సంతుప్త్య అత్తవాక్ధీరః॥ ౨౦॥ వివిక్తే॥ వివిక్తంవిజసంక్షేమంవిభాజయంతరంగంస్థాంయస్యసః మయిభావేనభక్త్యావిమలఃఅశయో
యస్యసః॥ ౨౧॥ అన్వితే॥ అన్వితే బంధంమోక్షంచ - కేనవాబంధః - కేనవామోక్షఇతితత్రాహ - బంధఇతి॥ ౨౨॥ ౨౩॥ పురఃపాటా
లాదిమంతి - గ్రామాఃతద్విచరితాః - గ్రామాఃగోస్థాని - తాన్ - సాధానాన్యాత్రికజనసముహాత్॥ ౨౪॥ వానప్రస్థే॥ యతఃశిలవృ
త్త్యాప్రాప్తేనతదీయవాంధసాఅన్విత - శుద్ధసత్త్వస్యవిప్రతనూహః - సంసిద్ధ్యతిమున్యతే॥ ౨౫॥ సమమృష్టాన్నంవిహాయ కథంశిలా
స్మేప్రవృత్తిస్సాదతఆహ॥ నెతి॥ ఎతద్వృత్త్యమానంమృష్టాన్నాది - వస్తుతయానపశ్యేత్ - యతోవిసశ్యతి - అతఃఇహముప్రచలోకేఅస
క్తచిత్తస్య - చిక్ష్ణితా తదధాక్యత్యావీరమేత్॥ ౨౬॥ సమతథాపియావద్వివాశంసుఖహేతుత్వాత్ - అన్నచింతావతఃకుతోవి
రాగస్సాస్త్రతాహ॥ యదితి॥ ఎతజ్జగత్మమతాస్పదం - మనోనాక్రాంతేఃసంహతంసహితం - అహంకారాస్పదంశరీరంచ - సవణం

జలాలాశయంగత్వాతత్రోపస్పృశ్యవాగ్యతః । విభజ్యపావితం శేషభుంజీతాశేషమాహృతమ్॥ ౧౯॥
ఎకశ్చరేన్నహీమేతానిస్సంగస్సంయతేంద్రియః । ఆత్మక్రీడశ్చాత్మరసఅత్తవాన్సగుదశణనః॥ ౨౦॥
వివిక్తక్షేమశరణోమద్భావవిమలాశయః । ఆత్మానంచితయదేకమాభేదేనమయామునిః॥ ౨౧॥ అన్వితే
తాత్త సోబంధంమోక్షంచజ్ఞాననిష్ఠయా । బంధఇంద్రియవిక్షేపోమోక్షపసాంచసంయమః॥ ౨౨॥
తస్మాన్నియమ్యషడ్వర్గంమద్భావేనచరెన్నునిః । విరక్తస్సర్వకామేభ్యోలభ్యాత్మసిసుఖంసుహృత్॥ ౨౩॥
పురగ్రామవ్రజాన్సాధాన్భిక్షాధాన్ప్రవిశంశ్చ రేత్ । పుణ్యదేశసరిచ్చైలవనాశ్రమవతీంసు
హీమ్॥ ౨౪॥ వానప్రస్థాశ్రమపదేష్వభీక్ష్యంభై తుమాచరేత్ । సంసిద్ధ్యత్యస్తసంనోహశ్శుద్ధసత్వ
శ్శిలాంధసా॥ ౨౫॥ నైతద్వస్తుతయాపశ్యేద్వృత్త్యమానంవినశ్యతి । అసక్తచిత్తోవిరమేదిహాముత్రచి
క్ష్ణితాత్॥ ౨౬॥ యదేతదాత్మనిజగన్మనోనాక్రాంతసంహతమ్ । సర్వంమాయేతితకేణస్వస్థ
స్త్వక్త్వానతత్త్వరేత్॥ ౨౭॥ జ్ఞాననిష్ఠోవిరక్తోవానుద్భక్తోవానపేక్షకః । సలింగానాశ్రమాంస్త్య
క్త్వాచరెవవిధిగోచరః॥ ౨౮॥ బుధోబాలకవత్త్రై దేతు శలోజడవచ్చరేత్ । వదేమన్త్రవద్విదాప్
గోచర్యాంనైగమశ్చరేత్॥ ౨౯॥ వేదవాదరతోనస్యాన్నపాషండినహేతుకః । శుష్టవాదవివాదే
చనకంచిత్తుమాశ్రయేత్॥ ౩౦॥ సోద్విజేతజనాద్ధీరోజనంచోద్వేజయెన్నతు । అతివాదాంస్తితితే
తనావనున్యేతకంచన॥ ౩౧॥ దేహమున్దిశ్యపశువదైర్వరంశుర్యాన్నకేనచిత్ । ఎకపవపరోహ్యత్వా
భూతేష్వాత్మన్యవస్థితః॥ యథేందురుదపాత్రస్థోభూతాన్యేకాత్మకానిచ॥ ౩౨॥ అలభ్యానవిషీదేత
కాలేకాలేశనంకవ్పచిమ్ । లభ్యానహృష్యేథ ప్రతిమాసుభయందైవయంత్రితమ్॥ ౩౩॥ ఆహారాధాన్

తజ్జన్యంసుఖంచ - అత్తనిమాయమాత్రమితకేణస్వస్థాదివృష్టాంతేనత్యక్త్వా - స్వస్థఃఅత్తనిష్ఠస్య - పునస్తన్నస్తరేత్॥ ౨౭॥ ఎవం
బహూదకాదిభర్తామక్త్వాపరమహంసాదిభర్తానాహసాధేదాశభిః॥ జ్ఞాననిష్ఠఇతి॥ బహివికారక్రమముత్పస్య - యోజ్ఞాననిష్ఠో
మోక్షేప్యనపేక్షోమద్భక్తోవా - సలింగాన్ప్రదండాదిసహితాన్త్రమాతదధమాత్త్యక్త్వా - తదాసక్తించపరిత్యజ్య - యథోచితం
భమంచరేదిత్యర్థః - సపునరత్యంతత్యాగవివచితః - పునర్ధామవిధానాత్అత్రయత్వస్యోత్తరాధ్యాయేవక్ష్యమాణత్వాచ్చ - త
హింభూవన్స్తాత్తావిశేషస్తత్రాహ - అవిధిగోచరఃవిధికింకరోనస్యాదితి - ఎతదవస్ఫుటీకరిష్యమీతి॥ శ్లో॥ శాచమాచమసంస్నానంస
తుచోదకయాచరేదిత్యాదితా॥ ౨౮॥ తహింకథంచరేత్తత్రాహ॥ బుధఇతి॥ బుధఃవివేకవాసపి - బాలకవత్ - మానావమానవివేక
రాహిత్యేన - కుశలఃనిపుణోపి - జడవత్ఫలానుసంధానాభావేన - విద్యాపండితోపి - ఉన్మత్తవల్లోకరంజనాభావేన - నైగమఃవేదాధా
నిష్ఠపి - గోచర్యాంఅనియతాచారమేవేత్యర్థః॥ ౨౯॥ వేదేతి॥ వేదవాదరతఃకమకాండవ్యాఖ్యానాదినిష్ఠః - పాషండిశ్రుతి
స్త్వలివిరుద్ధాపస్తాతా - హేతుకఃకేవలంతకానిష్ఠః - శుష్టవాదేనిప్రయోజనగోస్థ్యాంయోవివాదస్తస్మిన్॥ ౩౦॥ నెతి॥ అతివాదాదు
రుక్తాని॥ ౩౧॥ దేహమితి॥ ఆత్మదృష్ట్యాతావదైర్వరకారణంనాస్తీత్యుక్తం - ఎకపివేతి - దేహదృష్ట్యాపినాస్తీత్యాహ - భూతానిచదేహా
పి - కారణరూపేస్తేకాత్మకాని॥ ౩౨॥ అలభ్యేతి॥ దైవయంత్రితందైనాధీనం - యతః॥ ౩౩॥ అంతహింబిష్యేప్రయత్నాపితత్రాహ॥

౧౦౫౪ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ఏకాదశస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః.

అహరాధామితి॥ అహరమాత్రాధామితి॥ సమీహేతైవ - యతస్తస్యప్రాణధారణంయుక్తం - సమ్యక్ కథంతేనైవప్రాణధారణతత్త్వం
విచార్యతే॥ కింతేనాపితదాహ - తద్వజ్ఞాయేతి॥ ౩౪॥ తహికంఘ్రస్థానాదికమగ్రాహ్యమేవ - తేనైవముక్తమిత్యహ॥ యదృచ్ఛయేతి॥
౩౫॥ శౌచమితి॥ యథాహమీశ్వరోలీలయాచరామి - తథా - జ్ఞానీజ్ఞాననిష్ఠః అనాసక్తిః - కుర్యాత్ - నతువిధికింకరత్వేన - తస్యజ్ఞాననిష్ఠావిరో
ధాదిత్యధా॥ ౩౬॥ కుతావిధికింకరత్వాభావస్తస్య - తత్రాహ॥ నెతి॥ సహితస్యవికల్పాభ్యాభేదప్రతీతిః - సస్వస్తిసాసత్వం - యచా
పీత్యాపిమద్విక్షయాజ్ఞానసహతా - సమసహతాసామనద్యభ్యాసమానత్వాత్తత్రాహ - ఆదేహంతాత్ క్వచిత్ కదాచిత్ పాథితైవభ్యాపిభా
వతి॥ ౩౭॥ తదేవంవిరక్తస్యఅపరోక్షజ్ఞానవతఃసన్నానసంతర్థర్థాంశ్చైవ - కేవలంవైరాగ్యవంతంవివిదిషుంప్రత్యాహ॥ దుఃఖాద
కేష్యపి॥ సజ్జ్ఞానితోమధ్యర్థమత్రాప్తిసాధనంయేనసః॥ ౩౮॥ తావదితి॥ మామేవమద్వైప్రేయశగురుంపరిచరత్ - తతఃపరమేకశ్చ
రదిత్యాదిభిరమేవతేతేతిభావః॥ ౩౯॥ అసథికారిణఃసన్నానసంవిందతిద్వాభ్యాం॥ యదితి॥ ప్రచండోత్థానకృత్తగ్రియసారథి
బుద్ధియోస్యసః॥ ౪౦॥ సురానితి॥ సురాణ్యష్టవ్యాధేవాః ఆత్మాసంఆత్మజంమాంచ - నిహ్నుతేప్రతారయతి - నిహ్నుతఫల

సమీహేతయుక్తంత్రాప్తిణధారణమ్॥ తత్త్వంవిమృశ్యతేతేనతద్విజ్ఞాయవిముచ్యతే॥ ౩౪॥ యదృచ్ఛ
యోపపన్నాన్ననుద్యాచ్యైష్టముతాపరమ్॥ తథావాసస్తథాశయాంప్రాప్తంప్రాప్తంభజేన్మునిః॥

౩౫॥ శౌచమాచనునంస్నానంనతుచోదనయాచరేత్॥ అన్యాంశ్చనియమాణజ్ఞానీయథాహంలీలయే
శ్వరః॥ ౩౬॥ సహితస్యవికల్పాభ్యాయాచమద్విక్షయాహతా॥ ఆదేహంతాత్త్వవిజ్ఞాతీస్తతస్సం
పద్యతేమయా॥ ౩౭॥ దుఃఖోదకేషుకామేషుజాతనివేదతత్త్వవా॥ అజ్ఞానీతమధ్యర్థోమునిర్గు
రుముపవ్రజేత్॥ ౩౮॥ తావత్పరిచరేత్ప్రాజ్ఞశ్శ్రద్ధావాననసూకయః॥ యావద్బ్రహ్మవిజానీయా
న్నామేవగురుమాదృతః॥ ౩౯॥ యస్తస్వసంయతషడ్వగఃప్రచండేంద్రియసారథిః॥ జ్ఞానవైరాగ్యర
హితస్త్రిదండముపజీవతి॥ ౪౦॥ సురానాత్మానమాత్మస్థనిహ్నుతేమాంచదర్శహా॥ అవిపక్వకషా
యోస్తాదముష్టాచ్చవిహీయతే॥ ౪౧॥ భిక్షోధర్మశ్శ్రమోహింసాతపశ్చత్రావనౌకసః॥ గృహిణో
భూతరక్షేజ్యాద్విజస్యాచార్యసేవనమ్॥ ౪౨॥ బ్రహ్మచర్యంతపశ్శౌచంసంతోషోభూతసౌహృదమ్॥
గృహస్థస్యాప్యత్రాగంతుస్సవేషాం మమపాసనమ్॥ ౪౩॥ ఇతిమాంయస్సప్తధర్మైరభజన్నిత్యమన
న్యభాక్॥ సర్వభూతేషుమద్భావోమద్భక్తింవిందతేచిరాత్॥ ౪౪॥ భక్త్యోద్ధవానపాయిన్యాసర్వ
లోకమహేశ్వరమ్॥ సర్వోత్పత్యప్యయంబ్రహ్మకారణంమోపయాతినః॥ ౪౫॥ ఇతిస్పృహర్మనిణేక్త
సత్త్వోపజ్ఞాతమద్గతిః॥ జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నోవిరక్తస్సముపైతిమామ్॥ ౪౬॥ వశాశ్రమవతాంధర్మ
ఏషఅచారలక్షణః॥ సపవమద్భక్తియుతోనిశ్రేయసకరఃపరః॥ ౪౭॥ ఏతత్తేభిహితంసాధోభవాపృ
చ్ఛతియచ్ఛమామ్॥ యథాస్వధర్మసంయుక్తోభక్తోమాంసమియాత్పరమ్॥ ౪౮॥

శ్రీభగవాన్॥ యోవిద్యాశ్రుతసంపన్నఆత్మవాన్ననుమానికః॥ మాయామాత్రమివంజ్ఞాత్వాజ్ఞా
నాహ - అస్తాదితి॥ ౪౦॥ చతుశ్శాంతిత్రమిశాంప్రధానధర్మానాహ॥ భిక్షోరితి॥ ౪౨॥ అన్యధర్మాకాంక్ష్యిగృహస్థేష్యరిదిశతి॥
బ్రహ్మచర్యమితి॥ శౌచంరాగాదిరాహిత్యం - తస్యబ్రహ్మచర్యప్రకారమాహ - ఋత్రాగంతురితి॥ ౪౩॥ ఏవంధూతవశాశ్రమధర్మ
ఫలమాహ॥ ఇతితి॥ దృఢాంమద్భక్తింవిందతి॥ ౪౪॥ తతఃకిమతపః॥ భక్త్యేతి॥ మహేశ్వరత్వేహేతుఃసహోత్పత్యప్యయం సర్వస్యఉ
త్పత్యస్యయాస్తాత్ - అతపితతత్తారణంమామాంబ్రహ్మస్వరూపంవైకుంఠవాసినం - యద్వా - బ్రహ్మణోవేదస్యకారణం - మాము
చయాతి - సామీప్యేనప్రాప్నోతి॥ ౪౫॥ తతశ్చాసాముక్తపితేత్యాహ॥ ఇతితి॥ ఇత్యేవంధూతేనస్వధర్మేణనిణేక్తగురుధ్వంసత్వంయ
స్యసః॥ అతపితవిజ్ఞాతామమగతిరైశ్వర్యంయేన॥ ౪౬॥ ఉక్తంధర్మకాంసంక్షిప్త్యాహ॥ వశాశ్రమవతాంధర్మ
ఫలః - మద్భక్తియుతఃమదపూజేనకృతః॥ ౪౭॥ ప్రకరణాధాముపసంహరతి॥ ఏతదితి॥ ఏతచ్ఛ్రేణిహితం - యథాభక్తాభ్యాత్వామాంప
రంసంప్రాప్నుయాదితి॥ ౪౮॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥

శ్రీభగవాన్॥ యోవిద్యాశ్రుతసంపన్నఆత్మవాన్ననుమానికః॥ మాయామాత్రమివంజ్ఞాత్వాజ్ఞా
నాహ - అస్తాదితి॥ ౪౦॥ చతుశ్శాంతిత్రమిశాంప్రధానధర్మానాహ॥ భిక్షోరితి॥ ౪౨॥ అన్యధర్మాకాంక్ష్యిగృహస్థేష్యరిదిశతి॥
బ్రహ్మచర్యమితి॥ శౌచంరాగాదిరాహిత్యం - తస్యబ్రహ్మచర్యప్రకారమాహ - ఋత్రాగంతురితి॥ ౪౩॥ ఏవంధూతవశాశ్రమధర్మ
ఫలమాహ॥ ఇతితి॥ దృఢాంమద్భక్తింవిందతి॥ ౪౪॥ తతఃకిమతపః॥ భక్త్యేతి॥ మహేశ్వరత్వేహేతుఃసహోత్పత్యప్యయం సర్వస్యఉ
త్పత్యస్యయాస్తాత్ - అతపితతత్తారణంమామాంబ్రహ్మస్వరూపంవైకుంఠవాసినం - యద్వా - బ్రహ్మణోవేదస్యకారణం - మాము
చయాతి - సామీప్యేనప్రాప్నోతి॥ ౪౫॥ తతశ్చాసాముక్తపితేత్యాహ॥ ఇతితి॥ ఇత్యేవంధూతేనస్వధర్మేణనిణేక్తగురుధ్వంసత్వంయ
స్యసః॥ అతపితవిజ్ఞాతామమగతిరైశ్వర్యంయేన॥ ౪౬॥ ఉక్తంధర్మకాంసంక్షిప్త్యాహ॥ వశాశ్రమవతాంధర్మ
ఫలః - మద్భక్తియుతఃమదపూజేనకృతః॥ ౪౭॥ ప్రకరణాధాముపసంహరతి॥ ఏతదితి॥ ఏతచ్ఛ్రేణిహితం - యథాభక్తాభ్యాత్వామాంప
రంసంప్రాప్నుయాదితి॥ ౪౮॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥

కవికోనవింశతే యుక్తితకకాస్వరూపాభ్యాంనప్తజ్ఞానస్యసర్వదా॥ తదేవంతకకతోబాధితాపదేహాదిప్రపంచోయావదపరోయానుభవేన
దిష్టోహదివననీయతే తావత్జ్ఞానాభ్యాసస్తతోముక్తిరీక్యతం॥ ౧॥ అదేహంతాత్వచిత్భావితస్తస్సంపద్యతేమయేత్యాదినా య
స్యత్వపరామృతవేన ప్రపంచోనీనప్రాచుః తస్యనకించితృత్యమస్తీత్యాహ॥యదైతి॥ విద్యాఅనుభవఃతత్పర్యంతేన శ్రుతేన సంస
న్నః॥అతఃపాత్రవాక్ప్రాప్తతత్త్వః నానుమానికః కేవలసరోక్షజ్ఞానవాన్ముఖవతి-అనకారపాత్రే ప్రాక్ శ్రుత్యనుమూలతకకతోనిగీ-
తాభాః - సజగందైవితంనివృత్తిసాధనంచమయిమయామాత్రమితిజ్ఞాత్వా-జ్ఞానంతత్సాధనంచస్య సేత్-అయమేవవిద్యత్సాన్ని
సానామ॥ ౧॥ అత్రహతుమాహ॥ జ్ఞానినదైతి॥ యస్మాదహమేవతస్యేష్టఃఅపేక్షితః - స్యాధాఃఫలం - హతుఃతత్సాధనంచ - సమ్మతః -
స్వగోభ్యుదయశ్చ - అపవగఃసంసారనివృత్తిశ్చ - అతస్తస్యప్రాప్త్యంకృత్యంచవాకించి దస్తీత్యభాః॥ ౨॥ అత్రవిద్యదనుభ
వంప్రమాణయతి॥ జ్ఞానైతి॥ యథోక్తంజ్ఞానినమభినందతి-జ్ఞానీతి-యతోసాజ్ఞాననమాంధారయతి॥౩॥ తస్యజ్ఞానంప్రాప్తి॥ తపదైతి॥ అలమత్య
భాం-జ్ఞానస్యకళయాలకేన॥౪॥తస్మాదితి॥జ్ఞానేన సహితం తావత్పర్యంతంయథాభవతితథా-జ్ఞాత్వా-తత్సంపన్నస్వకమామేవభజ-
అన్యత్వవం త్యజేత్యభాః॥౫॥ తస్యప్రత్యయాభాంపూజేహుంవృత్తమాహ॥ జ్ఞానైతి॥మామేవ - సంసిద్ధిం ప్రాప్తిః॥౬॥తదేవంజ్ఞా
నంసంక్షేపతఉపదిశతి॥ త్వయాతి॥త్రివిధః ఆభ్యాత్మికాదియోవికారోదేహాదిః సమాయానతుపరమాభాః-యోయస్మాత్ అంత

నంచమయిసన్న్యసేత్॥౧॥ జ్ఞానినస్తవహమేవేష్టసాన్వితోహేతుశ్చసన్నతః । స్వగఃశ్చైచవాపవ
గఃశ్చనాన్యోధోగుదృతేప్రియః ॥౨॥ జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నాఃపదంశ్రేష్ఠంవిమర్శమ । జ్ఞానీహమే
ప్రియతమోజ్ఞానెనాసౌభిభతిమామ్ ॥ ౩ ॥ తపస్తీథాంజపాదానంపవిత్రాణీతరాణీచ । నాలంకు
ర్వంతితాంశుద్ధింయాజ్ఞానకలయాకృతా॥౪॥ తస్మాత్ జ్ఞానేనసహితంజ్ఞాత్వాస్వాత్మానముద్ధవ । జ్ఞా
నవిజ్ఞానసంపన్నోభజమాంభక్తిభావితః॥ ౫॥ జ్ఞానవిజ్ఞానయజ్ఞేనమామిష్టాత్మానమాత్మని । సర్వయా
జ్ఞపతింమాంవై సంసిద్ధింమునయోన్వగః ॥ ౬॥ తప్తయ్యుద్ధవాశ్రయతియస్త్రివిధావికారోమాయాంత
రాపతతినాన్యపవగఃయోర్యత్ । జన్మాదయోస్యయగమీతవతస్యకింస్యరాద్యంతయోర్యదసతోస్తి
తదేవగుధ్యే ॥ ౭ ॥ఉద్ధవః॥ జ్ఞానంవిశుద్ధంవిపులంయదేతదైవరాగ్యవిజ్ఞానయుతంపురాణమ్ । ఆభ్యా
హివిశ్వేశ్వరవిశ్వమూర్తేతప్తద్భక్తియోగంచమహద్విమృగ్యమ్॥౮॥ తాపత్రయేణాభిహతస్యఘోరే
శంతవ్యమానస్యభవాధ్వనీశ । పశ్యామినాన్యచ్ఛరణంతవాంఘ్రిద్వంద్వతపశ్రాదమృతాభివమా
త్ ॥ ౯॥ దప్తంజనంసంపతితంబిలెన్ద్రికాలాహినాత్ముద్రసుఖోరుతపఃమ్ । సముద్ధరై నంకృపయాపవ
క్షైర్యోర్పచోభిరాసించమహానుభావ ॥ ౧౦ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ ఇత్థమేతత్పురారాజాభీష్టుంధర్మవిదాం
వరమ్ । అజాతశత్రుఃపప్రచ్ఛసర్వేషాంసోనుశృణ్వతామ్ ॥ ౧౧ ॥ నివృత్తేభారతేయుద్ధేసుహృన్ని
ధనవిహ్వలః । శ్రుత్వాధర్మబహూన్పశ్చన్నోక్షుధర్మనపుచ్ఛత ॥ ౧౨ ॥ తానహంతేభిధాన్యా
మిదేవవ్రతముఖాచ్ఛుతా । జ్ఞానవిజ్ఞానవై రాగ్యశ్రద్ధాభక్త్యుపబృంహితా ॥ ౧౩ ॥ నవై కా

రామభ్యపివాపతతి-రజ్ఞేసపకమలాదివత్ - నాద్యపవగఃసూతానాదావంతేచాస్తి అతఃయోయదా అస్యవికారస్యఅమిజన్మాద
యస్యః - తదాతస్యతవాధీస్తానభూతస్యకింసంకించిద్యభాః - తస్యపివస్తుతోససంతితస్యసత్త్వాదిత్యాహ - ఆద్యంతయోరిచి - అస
తఃసహాదేఃఆద్యంతయోర్యదస్తిరజ్ఞాని-తదేదమధ్యేపిసతుసహాది-తద్వదయంవికారోనాస్తీత్యభాః-యద్యా-ఆద్యంతయోయాద
స్తీతస్తద్యేష్యదైవ-నతస్యజన్మాదయస్సంతి-అతస్తస్వంనిర్వికారంబ్రహ్మైతి॥ ౨ ॥ జ్ఞానాదేవిశేషంజిజ్ఞాసుఃపుచ్ఛతి॥ జ్ఞానమితి॥ వి
శుద్ధమేతత్జ్ఞానంవిపులంనిశ్చితంయథాభవతితథాకథయేతి - మహద్భిః బ్రహ్మదిభివిమృగ్యం॥ ౩ ॥ మహద్విమృగ్యత్వమభినయేనా
హ॥ తాపత్రయేణైతి॥ తాపత్రయేణాభిహతస్యఅతఃసంతవ్యమానస్య అంఘ్రిద్వంద్వమేవతపత్రంతస్తాత్ సకేవలమాతపత్రతా-
కింత్యమృతమృతాభిహతపక్షాతియద్యస్తాత్॥ ౪ ॥ అతికృపాముత్పాదయన్నాహ॥ గప్తమితి॥ అస్మిన్బిలెసంసారకూపేపతితం-తత్రచ
కాలాహినాదప్తం-ఎవమపిత్సుద్రసుఖేష్యవడిరుస్తపఃస్రృపాయస్యత-దహ్యమానఃకథంసముద్ధరణీయదైత్యత్రాహ-అపవ
క్షైర్యఃఅపవగఃబాధకైఃవాగ్మృతైరాసించేతి ॥ ౧౦ ॥ తద్విశ్వాసాభాంవిద్యత్సభాయాంనిగీతమహం వయ్యేమీత్యాహ॥ ఇత్థమితి॥
౧౧॥ ౧౨॥ తానితి॥ జ్ఞానాదిభిరుపబృంహితాతత్సహితానిత్యభాః॥ ౧౩॥ తత్రజ్ఞానంకథయతి॥ నవేతి॥ ప్రకృతిపురుష మహదహం
కారపంచతన్త్రాణి-ఏకాదశేన్ద్రియాణి-పంచమహాభూతాని-త్రయోగుణిః-ఏతాభావానష్టవింశతితత్త్వాని-భూతేమబ్రహ్మ

దిష్టావరాంతేషు కార్యేషు - అనుగతానియేనజ్ఞాననైతే - అభవిష్యపిభావేషు - ఏకం పరమాత్మతత్త్వం అనుగతంయేనైతే - కార్యకారణత్వకంజగత్పశ్యే - పరమకారణాత్మకమైతత్ సతుతతఃపు ధగియేనపశ్యేత్ తత్ జ్ఞానమిత్యథః || ౧౪ || విజ్ఞానమాహాత్మాకాధేన || ఏతదితి || యత్ యదా - యేనైతే - అనుగతా అనెకాత్మకాభావాభావమైతత్ - తాతథాభావమైతత్ - కింతుతదేకంపరమకారణంబ్రహ్మతః తదావితదేవవిజ్ఞానముచ్యతే - ఎతదుక్తంభవతి - పరోక్షజ్ఞాననా పరోక్షభ్రమస్య జ్ఞాపిష్యపి నిశ్చయ్యభావాత్తదాజగత్పశ్యన్నపాత్తనఃపు ధక్ సదితిమన్యతే అపరోక్షజ్ఞానేవాధితమేవ - జీవన్ముక్తః సంహారశేషంపశ్యతి - తతః పరంపశ్యతిచ - అతః పరోక్షాపరోక్షజ్ఞానజ్ఞానవిజ్ఞానశబ్దాభ్యాముచ్యతే ఇతి || ౧౫ || ఏకేనసర్వకార్యాణామనుగతంకార్యాణంకారణాత్మభగవత్త్వంచోపసాదయతిసాధేన - తత్రయదినకదాచిదనీదృశం జగదిత్యాదిమతేనై - తేషాంభావానాముత్పత్త్యాదయస్సయ్యతఃకారణకారణస్య కస్యాభావాదేకాత్మతామిత్యాత్వంచనస్యాత్ - అత సైమముత్పత్త్యాదీ సాధయతి || స్థితితి || త్రిగుణత్వనాంసావయవానామిత్యథః - విమతాఃభావాః ఉత్పత్త్యాదిమంతఃసావయవత్వాత్ - ఘటాదివదితిపశ్యేత్ - తతః ఆదాఉత్పత్తా - అంతేపరిణామాంతరాపత్రాచ - కారణత్వేన - మధ్యచాశ్రయత్వేన - సృజ్యాత్సృజ్యంకార్యాత్కార్యాంతరంప్రతి - యదన్వియాత్ అనుగచ్ఛేత్ - తత్ప్రతిసంక్రామేతేషాంప్రభయేచయదవశిష్యతతదేవసదితిపశ్యేదిత్యథః || ౧౬ || నై రాగ్యమాహద్యాభ్యాం || శ్రుతిరితి || శ్రుతిఃసహనానాస్తికించ నేత్యాది - ప్రశస్య

దశపంచశ్రీన్భావాన్భూతేషుయేనవై | ఈతేతాథే కమప్యేషుతద్జ్ఞానం నమనిశ్చితమ్ || ౧౪ || ఎతదేవహివిజ్ఞానంనతథే కేనయేనయత్ || ౧౫ || స్థితుత్పత్త్యప్యయాపశ్యేద్భావానాంత్రిగుణాత్మనామ్ | ఆదావంతేచమధ్యేచసృజ్యాత్సృజ్యంయదన్వియాత్ || పునస్తత్ప్రతిసంక్రామేయచ్ఛిష్యేతతదేవసత్ || ౧౬ || శ్రుతిఃప్రత్యక్షమైతిహ్యనునుమానశ్చతుష్టయమ్ | ప్రమాణేష్వనవస్థానాద్వికల్పాత్సవరజ్యతే || ౧౭ || కర్మణాంపరిణామిత్యాదావిరించాదనుంగళమ్ | విపశ్యన్నశ్వరంపశ్యేదదృష్టమపిదృష్టవత్ || ౧౮ || భక్తియోగఃపురై నౌక్తఃప్రియమాణాయతేనఘ | పునశ్చకథయిష్యామిమద్భక్తేకారణంపరమ్ || ౧౯ || శ్రద్ధాన్యుతకథాయాంమేశశ్వన్నదనుకీర్తనమ్ | పరినిష్ఠాచప్రాజాయాంస్తుతిభిస్తవనంమమ || ౨౦ || ఆచరఃపరిచర్యానాంసర్వాంగై రభివందనమ్ | మద్భక్తపూజాభ్యధికాసర్వభూతేషునున్నతిః || ౨౧ || మదభేష్యంగచ్ఛేషాచవచసా మద్గుణైరణమ్ | మయ్యవణం చమనసస్సర్వకామవిసజ్జనమ్ || ౨౨ || మదభేష్యపరిత్యాగోభాగస్యచపఖస్యచ | ఇష్టందత్తంహుతంభుక్తంమదభాంయస్త్వతంతపః || ౨౩ || ఎవంధర్మైర్మనుష్యాణాముద్ధవాత్మనివేదనాత్ | నయిసంజాయతేభక్తిఃకోమోహోభాస్యావశిష్యతే || ౨౪ || యదాత్మస్యపితంబి తంతాంతంసత్త్వోపబృంహితమ్ | ధర్మంజ్ఞానంసవై రాగ్యమైశ్వర్యంచాభివద్యతే || ౨౫ || యదపితంతద్వికల్ప ఇంద్రియైఃపరిధావతి | రజస్వలంచాసన్నిష్ఠంచిత్రంవిధివిపర్యయమ్ || ౨౬ || ధర్మై మద్భక్తికృత్ప్రకృజ్ఞానంచై కాత్మదశేనమ్ | గుణేష్వసంగో

కుంపటాదికార్యంతంత్యాదివ్యతిరేకేనదృశ్యతే - విపంచైతన్యవ్యతిరేకేనకించిద్దృశ్యతే ఇతి - వితిహ్యంమహజనప్రసిద్ధిః అనుమానం విమతంమిత్యాదృశ్యత్వాత్ శక్తిరజతవదిత్యాది - ఎవంప్రమాణచతుష్టయం - ఎతేష్వనవస్థానాత్ వితై బాధితత్వాత్ - సఎవంసర్వానుగతంసత్యమాత్మతత్త్వంపశ్యేత్ వికల్పస్యచమిత్యాత్వాత్ తతోవిరజ్యతేవిరక్తోభవతీత్యథః || ౧౭ || సమవేదోక్తస్వగాదిసుభాషయాన్నవిరజ్యేతేత్యతాహ || కమణమితి || ఆవిరించాత్ బ్రహ్మలోకపర్యంతం - అదృష్టమపిసుఖం అనుగతంమత్వాదుఃఖరూపంసత్వరంపశ్యేత్ || ౧౮ || భక్తియోగస్యకారణమాహ || భక్తియోగఇతి || భక్తియోగఃపూర్వముక్తవచ - తథాపితస్త్రిప్రీతింప్రాపువతేతుభ్యం పునశ్చకథయిష్యామి || ౧౯ || శ్రద్ధేతి || శ్రద్ధాశ్రవణాదరః శశ్వదితిసర్వత్రానుషజ్యతే - మదనుకీర్తనంశ్రవణానంతరంమత్తథావ్యాఖ్యానమిత్యథః || ౨౦ || ౨౧ || మదభేష్యితి || అంగచ్ఛేష్టలొకిక్రియా - వచసాలాకికేనావిమద్గుణానామీరణంకథనం || ౨౨ || మదభాణితి || మదభేష్యమద్భజనాభాం - తద్విరోధినోభాగస్యపరిత్యాగః - భాగస్యత్యాధనస్యచచందనాదేః - సుఖస్యపుత్రపూలనాదేః ఇష్టాదివైదికంయత్తర్కతదపిమదభాంకృతంభక్తేః కారణమిత్యథః || ౨౩ || ఎవమితి || భక్తిఃప్రేమలక్షణంసంజాయతే - అస్యభక్తిస్యతస్యఃకోభాఃసాధనరూపఃసాధ్యరూపావావశిష్యతే - సర్వోపశ్యథాస్వతేవి - భవతీత్యథః || ౨౪ || తదేవాహ || కింబహునా - చిత్రమేవాంతర్బాహునిస్థాథానభాతాః కారణమిత్యాహద్యాభ్యాం || యదేతి || యదాత్మనిమయీత్యుచ్యతే తమపితం - తదాభూమాధర్మాదీ ప్రాప్తోత్యే || ౨౫ || ఏతదేవవ్యతిరేకేనప్రథయతి || యదితి || యత్ యదాచిత్రంవికల్పదేహగృహదావపితంసత్ పరిధావతి

తదాధికంరజస్వలమసన్నిష్ఠంభవతి-తతశ్చవిసర్వయం అధర్మాదికంవిధి || ౨౬ || స్యాభిప్రేతాథర్మాదీనావ్యాచప్తే || ధర్మ ఇతి ||
 ధర్మోమద్భక్తికృత్-యతఃసపివప్రోక్షఃప్రకృప్తఃఉక్తఃశాస్త్రేషు || ౨౭ || ధర్మాదీనాంమహాజనప్రసిద్ధానామస్యథావ్యాఖ్యాతత్వా
 ద్యమాపిష్వపిసంఖ్యాతఃస్వరూపతావాకించైవైవక్ష్యాన్యంస్యాదిసంభావనయాతద్విశేషజిజ్ఞాసుఃపుచ్చతీసంచభిః || యమితి || ౨౮ ||
 కిమితి || ఇష్టంఅభ్యుహితంభనంచకిం || ౨౯ || పుంస ఇతి || పరతివిద్యాదీనాంవిశేషణం - శ్రీమణండనం || ౩౦ || ౩౧ || క ఇతి || ప్రశ్నా
 పృష్టాథావా - విపరీతావా - ఆశమాదీ || ౩౨ || యమనియమానామామ్రభిః || అహింసేతి || అస్తేయంమనసాపిపరస్వాగ్రహణం - ఆస్తి
 క్యంధర్మోవిశ్వాసః || ౩౩ || శౌచమితి || శౌచంబాహ్యమాభ్యంతరంచైదివిధం-అతఃపితేద్వాదశనియమాః- శ్రద్ధాధర్మాదరః || ౩౪ || ఏ
 త ఇతి || ఉభయోఃశ్లోకయోఃయైస్త్వతాఃతేయమానియమాశ్చ-యద్వా- ఉభయోఃప్రవృత్తసప్రవృత్తయోః- ముముక్షోయమాముఖ్యాః-
 సకామస్యనియమాముఖ్యాస్త్యతాఃఇత్యథాః అత్రపాతుమాహ- హయస్థాత్-ఉపాసితాఃసేవితాస్తంతః- పుంసాంప్రవృత్తానాం
 నివృత్తానాంచ- యథాకామంకామానుసారేణ- మోక్షమభ్యుదయంచదుహంతీతి || ౩౫ || ముముక్షోరుపాదేయాశమాదీహేయాం
 శ్చాశమాదీమహాజనప్రసిద్ధభ్యోవిలక్షణాహ- యావత్సమాప్తి || శమితి || ఏతేనైవతద్విపరీతా ఆశమాదయోఃపుష్పేయః - శమోమని
 స్థతాబుద్ధిఃసతుశాంతిమాత్రం- దమితింద్రియసంయమఃసచోరాదిదమనం - తితియోవిహితదుఃఖన్యసంమపఃః సహసంసభారాదః - జి

వై రాగ్యమైశ్వర్యంచాణిమాదయః | ౨౭ || ఉద్ధవః || యమఃకతివిధఃప్రాక్తానియమోవారికశణః |

కశ్యమాకోదమాకృష్ణకాతితియోధృతిఃప్రభౌ || ౨౮ || కిందానంకింతపశ్చైర్యంకింతత్యమృతశౌచకే | కస్త్యా
 గఃకింధనంచెష్టంకోయజ్ఞఃకాచదక్షిణా || ౨౯ || పుంసఃకింసిద్ధిలంశ్రీమద్భగోలాభశ్చకేశవ | కావి
 ద్యాప్రొపరాకాశ్రీకింసుఖందుఃఖమేవవా || ౩౦ || కఃపండితఃకశ్చమూఖఃకఃపంథాఉత్పథశ్చకః |
 కస్త్వగోనరకఃకశ్చిత్ బంధురుతకింగృహమ్ || ౩౧ || కఆధ్యఃకోదరిద్రోవాకృపణఃకఃకశ్చిత్ || ఏ
 తాప్రశ్నాన్మనుబ్రూహివిపరీతాంశ్చసత్వతే || ౩౨ || శ్రీ భగవాన్ || అహింసాసత్యమస్తేయమ
 సంగోప్రారసంచయః | ఆస్తిక్యంబ్రహ్మచర్యంచమానంధైర్యంక్షమాభయమ్ || ౩౩ || శౌచంజపస్త
 సోపానామశ్రద్ధాతిథ్యంమదచనమ్ | తీర్థాటనంపరాధేహాతుష్టిరాచార్యసేవనమ్ || ౩౪ || ఏతే
 యమాస్సనియమాఉభయోద్వాదశస్త్యతాః | పుంసాముపాసితాస్తానయథాకామంచుహంతిహి ||
 ౩౫ || శమోమన్నిష్ఠతాబుద్ధిరనుశ్చంద్రియసంయమః | తితియోదుఃఖసంమహోజిహ్వాపస్తజయోధృ
 తిః || ౩౬ || దండన్యాసఃపరందానంకామత్యాగస్తపస్త్యతః | స్వభావవిజయశ్చైర్యంసత్యంచసమద
 శణమ్ || ౩౭ || ఋతంచసూన్యతావాణీకవిభిఃపరికీర్తితా | కర్మస్వసంగమశ్చౌచంత్యాగస్సన్న్యాస
 ఉచ్యతే || ౩౮ || ధర్మగ్రహ్యంధనన్యాణాంయజ్ఞోహంభగవత్తమః | దక్షిణాజ్ఞానసందేశః ప్రాణాయా
 మఃపరంబలమ్ || ౩౯ || భగోమవిశ్వరూపామౌలాభోమద్భక్తిరుత్తమః || విద్యాత్మనిభిదాబాధోజుగుప్సా
 ప్రారకర్మసు || ౪౦ || శ్రీగుణానైరపేక్షాద్యాస్సఖందుఃఖసుఖాత్యయః | దుఃఖంగ్రామ్యసుఖాపే
 షాపండితోబంధమోక్షవిత్ || ౪౧ || నూనోదేహద్యహంబుద్ధిఃపంథామన్నిగమస్త్యతః | ఉత్పథ

హ్యూపస్తయోజయోవేగధారణంధృతిః- సత్యమద్వైగమాత్రం || ౩౬ || ఉండేతి || దండోఘాతద్రోహఃతస్యత్యాగఃదానం- సధనాసహ
 ణం- కామత్యాగఃభోగూపేక్షాపశః- నికృతాది- స్వభావోవాసనాతస్యాఃవిజయఃప్రతిబంధఃశౌచ్యం- సవిక్రాంతిః- సమంబ్రహ్మ
 తిస్యదశానమాలోచనం- సత్వవిషయాత్పత్వం- సయథాధా-భాషణమాత్రం || ౩౭ || ఋతిమితి || అస్యచ్ఛఋతంసూన్యతాసత్యాప్రియా
 చవాకేపవంయు- సత్యయోఃస్ఫుటపవవివేకః- త్రమప్రాప్తంత్యాగంవ్యాఖ్యాతుమాదౌతతోథాభేదేనశౌచంవ్యాచప్తే- తిస్యాపిమల
 త్యాగరూపత్వసత్యగభేదప్రతితిః- కమణుఅసంగమఃఅనాసక్తిఃశౌచం- త్యాగస్ససన్న్యాసఇతి- తయోభేదఇత్యథాః || ౩౮ || ధ
 మితి || సృణోంశ్చంధంధమః- సపశ్వాదిసాధారణం- భగవత్తమఃపరమేశ్వరఃఅహమేవయజ్ఞః- మద్భుద్ధ్యయజ్ఞోనుష్ఠేయః సక్రి
 యాబుద్ధ్యైత్యథఃయజ్ఞానందానందక్షిణాచజ్ఞానోపదేశః- సహిత్యాదిదానం- తేనహియజ్ఞరూపావిష్ణుఃప్రాప్యతే- దుదామద
 మనంబలంతచ్యమనోదమనహేతుత్వాత్ప్రాణాయామితి || ౩౯ || స్యాభిమతంభావంవ్యాఖ్యాసుఃప్రగమంధగంతితోభేదేనవ్యాచప్తే
 లోకేతయారభేదప్రసిద్ధిః || భగితి || భగోభాగ్యంతచ్యమేవిశ్వరూపామౌదుయ్యమైశ్వర్యాదిమద్భుద్ధ్యమిత్వనాః- ఉత్తమోలాభస్తుమ
 ద్భక్తిః సపుత్రాది- విద్యాచాత్మనిప్రతీతస్యభేదస్యపాదః- సజ్జానమాత్రం- అమణుజుగుప్సాహయిత్వదశానం హింబజ్ఞా- సత్ర
 పామాత్రం || ౪౦ || శ్రీతి || గుణాపశ్రీమణండనం- సకిరీటాది- సుఖదుఃఖయోః అత్యయఃఅత్రమఃఅనమసంధానంసుం- సభా

గీ - విషయభోగాపేక్షేవకుఃఖం - నాగ్నిదాహణ - బంధాన్తోక్ష్యద్యయంవానూవేత్తిసపండితః - నవిద్యన్తాత్రం || ౪౧ || మూఖాభితి ||
 అహంబుద్ధిర్మత్యుపలక్షణం - దేహగేహాదిష్యహంమత్యభిమానవాత్ మూఖఃసభూతుకః - మన్నిగమఃమాంసితరాంగమయతియోనివృ
 త్తిమాగ్నఃసతుపంథాస్సన్మాగ్నః - సకంటకాదిభూస్యః - చిత్తవియేషఃప్రవృత్తిమాగ్నఃఉత్పథః - సతుచోరాద్యాకులః - సత్త్వగుణస్య
 ఉదయఃఉద్రేకఃస్వగ్నః - నెంద్రాదిలోకః || ౪౨ || సరకభితి || తమసఃఉన్నాహఃఉద్రేకఃససరకః - సతామిస్త్రాదిః - గురురేవబంధుః -
 సత్తాత్రాదిః - సచాహమేవ - యదాహజగద్గురుః || ౪౩ || ఏకవివశరోబంధువికామమసముపస్థితే - గురుస్సకలభమాత్మాయత్రాకించస
 గోహారితి - ససాధనంభోగాయతనంగృహంతవృమానుష్యంమానుషరూపంశరీరమేవ - సహమ్యాది - గుణైస్సంపన్నఃఅభ్య ఉచ్యతే -
 నభనాభ్యః || ౪౪ || దరిద్రాభితి || అసంతుప్తయస్సదరిద్రః - సనిస్సవ్యః - యఃఅజితేంద్రియస్సకృపణఃశోచ్యః - సదీనః - విషయేష్యనాసక్త
 ధీయాస్సత్యశస్వతంత్రః - సరాజాదిః - గుణసంగఃగుణేషుసంగోయస్యసః - విపశ్యయఃఅనీలః - వితచ్ఛమాదివిపర్యయాపలక్షణా
 భాం || ౪౫ || ఉపసంహరతి || పితృభితి || సాధుమోక్షోపయోగిత్వాత్ || ౪౬ || ఎతచ్ఛ్రవణంగుణదోషయోగివేకాదాధ్యవేసపుష్టమితి
 తయోఃసంయోగోపక్షణమాహ || కిమితి || కింబహునావణీతేన - గుణదోషయోగిత్వాత్తావదేవ - తదాహ - గుణదోషయోగ్యత
 దేశశానందోషః - గుణస్తుతదభయగళానవజితస్వభావభితి || ౪౭ || ఇతిభావాభాదీపికాయాం - ఎకాదశస్తంధాయవ్యాఖ్యా - శ్లో
 శ్లో || వింశేయోగత్రయంప్రాక్తంభక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకమ్ | గుణదోషవ్యవస్థాభామధికారివిభాగతః || గుణదోషదృశిదోషాదుగుణస్తూ
 భయవజిత ఇతియదుక్తం - తదాక్షిపతిపంచభిః || విధిరితి || విధిశ్చప్రతిషేదశ్చత్యుత్తరస్యతే || గమఃత్వదాజ్ఞానూపావేదః - సచవిధేయా
 నాంప్రతిషేధ్యానాంచ కర్తృణాంగుణందోషంచపుణ్యపాపఫలరూపమపేక్షతే || ౪౮ || వణేతి || ఉత్తమాధమభావేనతదధికారిణాంచ

శ్చిత్తవియేషస్సగ్నఃస్వత్త్వగుణోదయః || ౪౯ || నరకస్తమఉన్నాహమాబంధుగురురహంసభోగృహం
 శరీరంమానుష్యంగుణాభ్యోహ్యభ్యఉచ్యతే || ౫౦ || దరిద్రోయస్తస్వసంతుప్తఃకృపణోయోజితేంద్రి
 యః | గుణేషుసక్తధీరీశోగుణసంగోవిపర్యయః || ౫౧ || ఏతఉద్ధవతేప్రశ్నాస్సవేసాధునిరూపితాః || ౫౨ ||
 కింవణీతేనబహునాలక్షణంగుణదోషయోః | గుణదోషదృశిదోషోగుణస్తూభయవజితః || ౫౩ || శ్లో
 ఉద్ధవః || విధిశ్చప్రతిషేధశ్చనిగమోహీశ్వరస్యతే | అపేక్షతేరవిందాక్షగుణందోషంచకర్తృణామ్ || ౫౪ ||
 వణాశ్రమవికల్పంచప్రతిలోమానులోమజమ్ | ద్రవ్యదేశవయఃకాలాస్వగ్నఃసరకమేవచ || ౫౫ ||
 గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణవచస్తవ | నిశ్రేయసంకథంన్యాణానిషేధవిధిలక్షణమ్ || ౫౬ || పితృదే
 వమనుష్యాణాంవేదశ్చక్షుస్తవేశ్వర | శ్రేయస్తస్వనుషలభైథేసాధ్యసాధనయోరపి || ౫౭ || గుణదోష
 భిదాదృష్టినిగమాత్తేనహిస్వతః | నిగమేనాపవాదశ్చభిదాయాభితిహాభ్రమః || ౫౮ || శ్రీభగవాన్ ||

ణాశ్రమాణాంవికల్పంభేదంచగుణదోషరూపమేవాపేక్షతే - ప్రతిలోమానులోమజంచగుణందోషంతథైవాపేక్షతే - ప్రతిలోమజాః
 ఉత్తమవణాసుస్త్రిమహీనవణాభ్యఃపురుషభ్యోజాతాఃసూతవైదేహకాదయః - అనులోమజాస్తూత్తమవణాభ్యఃపురుషభ్యోహీనవ
 ణాసుస్త్రిమజాతాఃమూఢావసిక్తాంబస్థాదయః - తెమంచ || శ్లో || అసత్సంతస్తువిజ్ఞేయాః ప్రతిలోమానులోమజాభితి - గుణదోషా
 ద్రవ్యాదీకమాహాతానహాతాభ్యాంస్వగ్నఃసరకంచతత్ఫలతయాగుణదోషరూపమేవాపేక్షతే - వితచ్ఛ్రుతరాధ్యాయేప్రపం
 చయిష్యతే || ౫౯ || తథాపిప్రస్తుతేకిమాయాతమతలహ || గుణదోషేతి || గుణదోషదృశిదోషాభితినిరాకృతత్వాత్ - గుణదోషభిదాదృష్టి
 మంతరేణతాంవినా - నిషేధవిధిలక్షణంకమకాండంతవవచఃకథం - తచ్ఛవచోంతరేణ్యణానిశ్రేయసంకథంస్యాత్ - తత్రాపి
 శ్రుతవ్యోమంతవ్య ఇత్యాదినాసాధనవిధేః || శ్లో || నానుభూయాద్భూమాంచృబ్ధాన్వాచోవిగ్లాపనంహితవిత్వాదినీషేధస్యచావశ్యక
 త్యాదిభిభావః - యద్యా-గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణిషేధవిధిలక్షణంతవవచోవినేతిసామానాధికరణ్యమేవాస్తు - యద్యా-గుణదోష
 భిదాదృష్టిమంతరేణిషేధవిధిలక్షణమితవవచఃకథంసతత్త్వమస్య దివాక్యవత్ నిశ్రేయసపరంస్యాత్ - సవశస్యవేదస్యతత్పర
 త్యాంగీకారాదిత్యభాః || ౬౦ || సమపితరోదేవాశ్చసర్వజ్ఞాఃఆరాధితాఃప్రత్యక్షతోదృష్టావమష్యభ్యఃకథయిష్యంతిసేత్యాహ || పితృదే
 వేతి || పిత్రాదీనాంసవేమంతవత్త్వద్వాక్యరూపావేదవివశ్రేయఃశ్రేష్ఠంచక్షుఃప్రమాపకం - క్వ - అనుపలభైఅథాస్వగాదామా
 యేచ - తథాసాధ్యసాధనగూః ఇదమస్యసాధ్యంఇదమస్యసాధనమిత్యత్రాపి - తదేవంగుణదోషదృష్ట్యాభావేనిశ్రేయసంఘటతే || ౬౧ ||
 కించశాస్త్రేజైవవిహితాంభేదదృష్టంతస్మిన్నైవవిషయశాస్త్రంకథంనివతయేదిత్యాహ || గుణదోషేతి || తెనిగమోత్తదాజ్ఞానూపా
 ద్వేదాదేవ - సహిస్వతః - యస్మాదథాశ్రుత్యైవనివతేత - హస్సుటం - భ్రమోభవతి - తంనివతయేతిశేషః || ౬౨ || విషయాభేదేష్యతి

కారిభద్రానావిరోధంబకుంప్రభమంయోగత్రయమాహ॥ యోగాదితి॥ యోగాఉపాయః - బ్రహ్మకర్మదేవతాకాండైః ప్రాక్తాః కర్మ
చనిష్ఠామంశ్రేయోవిధిత్యయామోక్షసాధనైర్చ్యుతాః అన్యఉపాయానాస్తీతికామ్యకర్మాదికంవ్యావతాయతి- తథాచోత్తరాధ్యాయేసు
టీకరిష్యతియవతానిత్యాదినా॥ ౬॥ తేష్వధికారిభద్రమాహద్యాఖ్యాం॥ నివిణ్ణానామితి॥ ఇహపిమాంకుభ్యే- కర్మసునివిణ్ణానాంకుఃఖ
బుద్ధ్యాతత్ఫలమవిరక్తానాం- అతవతత్త్వాధనభూతకర్మన్యాసినాం- జ్ఞానయోగఃసిద్ధిదత్తత్యుత్తరజాన్వయః - అనివిణ్ణానిత్యానాంకుః
ఖబుద్ధిశూన్యానాం- అతఃకామినాంతత్ఫలప్యవిరక్తానామిత్యధః- కమయోగస్సిద్ధిదః॥ ౭॥ యదృచ్ఛయేతి॥ యదృచ్ఛయాకేనాపిభా
గ్యోదయేన- మత్తథాదౌజాతశ్రద్ధోయఃకమసునివిణ్ణోనభవతి- తత్ఫలమచసక్తోనభవతి- తస్య భక్తియోగస్సిద్ధిదః - తత్రకామ్యక
మసుప్రవతమానస్యసవాత్తనావిధిప్రతిషేధాధికారఇత్యుత్తరాధ్యాయేవక్ష్యతి - నిష్ఠామకర్మయోగాధికారిణస్తుయథాశక్తి- స
చజ్ఞానభక్తియోగాధికారాత్ప్రగేవ- తదధిక్యతయోస్తుస్వల్పః- తాభ్యాంసిద్ధానాంతునకించిదిత్యధః॥ ౮॥ సావధింకర్మయోగమా
హనవధిః॥ తావదితి॥ కర్మాణినిష్ఠైమితికాని- యవతాయావత్॥ ౯॥ కర్మయోగినోజ్ఞానభక్తిభూమికారోహప్రకారమాహ॥ స్వభ
రసేతి॥ అనాశీఃకామఃఅఫలకామః- అన్యోనిపిద్ధంకామ్యంసరకసాధనంహిద్వితైవ- విహితాత్రమాద్యానిపిద్ధాచరణాద్యా- అతః
స్వభర్తృసత్వాన్నిపిద్ధవజ్జనాచ్యనరః- నయాతిఅఫలకామత్వాన్నస్వగమపీత్యధః॥ ౧౦॥ కింతు॥ అస్మిన్నితి॥ అస్మిన్లోకేఅస్మిన్నే
వదేహ- అనఘఃనిపిద్ధత్యాగీ- అతఃశుచిఃనిపుత్రరాగాదిమలః- యదృచ్ఛయేతికేవలజ్ఞానాదపిభక్తిమలభతాంవ్యోతయతి॥ ౧౧॥ అ

యోగాస్త్రయోమయాస్తోక్తాన్మణాంశ్రేయోవిధిత్యయాజ్ఞానంకర్మచభక్తిశ్చమోపాయోమ్యో
స్తికుత్రచిత్॥ ౬॥ నివిణ్ణానాంజ్ఞానయోగోన్యాసినామిహకర్మసు॥ తేష్వనివిణ్ణానిత్యానాంకర్మ
యోగస్తుకామినామ్॥ ౭॥ యదృచ్ఛయామత్తథాదౌజాతశ్రద్ధస్తుయఃపుమా॥ నివిణ్ణోనాతి
సక్తోభక్తియోగోన్యసిద్ధిదః॥ ౮॥ తావత్తమాణికువీతననివిద్యేతయావతా॥ మత్తథాశ్రవణా
దౌవాశ్రద్ధాయావన్నజాయతే॥ ౯॥ స్వభర్తృస్థోయజ్జయజ్ఞైరవాశీఃకామఉద్ధవ॥ నయాతిస్వగనర
కామద్యన్యన్నసమాచరేత్॥ ౧౦॥ అస్మిన్లోకేవతమానస్వభర్తృస్థోనఘశ్శుచిః॥ జ్ఞానంవిశుద్ధమా
స్మోతిమన్మక్తింవాయదృచ్ఛయా॥ ౧౧॥ స్వగిణోప్యేతమిచ్ఛంతిలోకంనిరయిణస్తథా॥ సాధకంజ్ఞా
నభక్తిభ్యాముభయంతదసాధకమ్॥ ౧౨॥ ననరస్వగతింకాంతేన్నారకించవిచక్షణః॥ నేమంలోకం
చకాంతేతదేహవేశాత్ప్రమాద్యతి॥ ౧౩॥ ఏతద్విద్యోపురామృత్యోరభవాయయతేతసః॥ అప్ర
మత్తద్విదంజ్ఞాత్వామత్యేమప్యథాసిద్ధిదమ్॥ ౧౪॥ భిద్యమానంయమైరేతైకృతనీడంవనస్పిమ్॥ ఖగ
స్వకేతముత్సృజ్యతేకుంయాతిహ్యాలంపటః॥ ౧౫॥ అపహరాత్రైభిద్యమానంబుధ్వాంబుభా
యవేపథుః॥ ముక్తసంగఃపరంబుధ్వానిరీహఉపశామ్యతి॥ ౧౬॥ నృదేహమాద్యంసులభంసుమలభం
ప్లవంసుకల్యంగురుకణధారమ్॥ మయానుకూలేవనభస్వతేరితంపుమాభవాద్భింనతరేత్సతత్త్వమ్॥

నైసప్రకారేణజ్ఞానభక్తిసాధనత్వాన్నరదేహంస్తాతి॥ స్వగిణాదితి॥ నిరయిణాదిదృష్టాంతత్వేనోక్తం- జ్ఞానభక్తిభ్యాంజ్ఞానభక్త్యైః- త
దుభయంస్వగినారకిరీరం॥ ౧౨॥
అతః॥ నెతి॥ సరఃస్వగతింసకాంతేత్- యథానారకిమితిదృష్టాంతః- యద్వాస్వగనరకసాధనకమాదినకుర్యాదిత్యధః- అ
స్యాతిశ్రేష్ఠత్వాత్పురపిమమన్మథవేయమిత్యపిసకాంతేత్- యతోదేహవేశాత్దేహసక్త్యాస్వాథేప్రమాద్యతి- అవధానశూన్యభ
వతి॥ ౧౩॥ అపితు॥ ఏతదితి॥ ఏతద్దేహంసాధకమితివిద్యా- తచ్చాభాసిద్ధిదమపిమన్మథమితిజ్ఞాత్వా- అస్మిన్దేహేఅప్రమత్తఃఅనా
సక్తస్- మృత్యోఃపూర్వమేవమాయేయతేతయత్నంకుర్యాత్॥ ౧౪॥ అప్రమత్తాముక్తసంగఃసుఖంప్రాప్నోతీత్యత్రదృష్టాంతః॥
భిద్యమానమితి॥ యమైఃయమవన్మిగదైఃపురుషైః- కృతంనీడంయస్మిన్తం- స్వకేతంస్వస్యాశ్రయం- అలంపటః అనాసక్తః॥ ౧౫॥
దాష్ట్యేంతికమాహ॥ అపహరాత్రైగితి॥ అపహరాత్రైభిద్యమానంఅయుబుధ్వా- భయేనవేపథుఃకంపోయస్యసః॥ ౧౬॥ ఏవ
మప్రయతమానంప్రమత్తంనిందతి॥ నృదేహమితి॥ నృదేహంప్లవంనావంప్రాప్యేత్యభ్యాహరః- యాభవాద్భింనతరేత్- సతత్త్వమ్ తత్ర
హేతవః- ఆద్యంసవఃఫలానాంమూలం- ఏతదుపాజితకమభిఃసవప్రాప్తైః- కించ- సుమలభం ఉద్యమకూటిభిరపి ప్రాప్తుమశ
క్యం- తథాపిసులభంయదృచ్ఛయాబద్ధత్వాత్- తంచ- సుకల్యంపటుతరం- కించ- గురుఃసంక్రితమాత్రవివకణధారోనెతాయస్యతం
మయాచస్మకమాత్రేణానుకూలమారుతేనెరితంప్రేరితం॥ ౧౭॥ ఏవంతావదవిరక్తస్యవైరాగ్యద్వారాజ్ఞానభక్తిసాధకంకమయోగ-

ముక్త్యా ఇదానీంసమ్యక్ విరక్తస్యజ్ఞానయోగంతస్యచజ్ఞానప్రాప్తిః పూర్వంకించిత్రైత్యంవజ్ఞానీయంచాహసాధౌ నానాభిః॥ యదే
తి॥ యదాతుఆరభ్యేముకమకసునివిణ్ణః కుః ఖదశానెనోద్విగ్నః తత్ఫలమువిరక్తశ్చ తదాసంయతేంద్రియస్థః ఆత్మనోభ్యాసేనఆత్మ
విషయవృత్తిసంతత్యా అచలంయథాభవతితథామనోధారయేత్ ॥ ౧౦॥ తత్ర ప్రథమమేవాత్మ్యంతధారణాసంభవాత్ - తత్స్వభావా
మసారణవశీకరణమాహ॥ ధార్యమాణమితి॥ యహిణాశ్చ భ్రామ్యత్ పరిభ్రమత్ అనవస్థితంభవతి - తదా - అనురోధనకించిదపేక్షాపూర
ణద్వారణ॥ ౧౧॥ ననుతహిణయథాపూర్వమవస్థ్యాత్ తత్రాహ॥ మనోగతిమితి॥ మనోగతింతునవిస్మయేత్ నోపేక్షేత్ - కింతు - అప్రమత్త
స్థౌ ఆత్మానంలక్షమేదిత్యర్థః॥ ౧౨॥ అనురోధమాగ్రంసదృష్టాంతం ప్రాప్తి ॥ ఏషఇతి ॥ ఏషఅనువృత్తిమాగ్రేణమనసఃసంగ్రహః
పరమఃయోగః - తత్సాధనత్వాత్ ఉపచారణస్తుతిః - యథా - అదాంతస్యఅదమనీయస్య - అవతః - ఆశ్వస్య - హృదయజ్ఞత్వంసాధి
ప్రాయేణగతిమన్విచ్ఛాతపేక్షమాణఃఅశ్వధారకః - ప్రథమంకించిత్తగతిమనువతఃతే తదాచరన్తి నాతంధ్యత్వైవగచ్ఛతి - నతూపేక్షతే
తద్వదిత్యర్థః॥ ౧౩॥ ఏవమీషద్వశీకృతస్యమనసోత్వంతనైశ్చల్యాపాయానాహుతిః॥ సాంఖ్యేనైతి॥ సాంఖ్యేనతత్త్వవివేకేన - స
వకథావానాంమహదాదిదెహంతానాం - అనులోమతః ప్రకృత్యాదిత్రమేణ - భవం - ప్రతిలోమతః పృథివ్యాదిత్రమేణాప్యయంచ అను
ధ్యామేత్ - ప్రసీదతినిశ్చలంభవతి ॥ ౧౪॥ సమాపాయసూత్రేణాపి మనోవిషయాకారతాం సత్యజతిభూయోభూయఃకిముపదేశేనైతి
చేత్తత్రాహ॥ నివిణ్ణైతి॥ తతశ్చాగమాపాయమితిమహాభిభూతాత్తదశానాత్తదవివేకాపన్నసంసారనివిణ్ణస్య అతోవిరక్తస్య -
తతశ్చ ఉక్తవేదినఃగురూపదిష్టాథాలోచకస్య - తతోగురూపదిష్టస్యైవచింతితస్యపునఃపునరనుచింతయాదౌ రాత్వం దేహదృశిమా

౧౫॥ యదారంభేమునివిణ్ణోవిరక్తస్సంయతేంద్రియః॥ అభ్యాసేనాత్మ మోయోగీధారయేదచలంమ
నః॥ ౧౬॥ ధార్యమాణంమమోయహిణాభ్రామ్యదాశ్వనవస్థితమ్॥ అతంద్రితోనురోధేనమాగ్రేణా
త్మవశంనయేత్ ॥ ౧౭॥ మమోగతింనవిస్మయేజ్జితప్రాణోజితేంద్రియః॥ సత్త్వసంపన్నయాబుద్ధ్యా
మనఆత్మవశంనయేత్ ॥ ౧౮॥ ఏషవై పరమోయోగోమనసస్సంగ్రహస్త్వైతః॥ హృదయజ్ఞత్వమన్వి
చ్ఛన్నదాంతస్యార్వతోయథా ॥ ౧౯॥ సాంఖ్యేనసర్వభావానాంప్రతిలోమానులోమతః॥ భవాప్యయా
వనుధ్యామేన్న మోయావత్ప్రసీదతి ॥ ౨౦॥ నివిణ్ణస్యవిరక్తస్యపురుషస్యోక్తవేదినః॥ మనస్త్యజతి
దౌరాత్మ్యంచింతితస్యానుచింతయా ॥ ౨౧॥ యమాదిభిర్వ్యోగపథైరానీక్షిత్యాచవిద్యయా॥ మమా
హోపాసనాభిరాపనానైవ్యోగ్యంస్తరేన్ననిః॥ ౨౨॥ యదికుర్యాత్ప్రమాదేనయోగీకర్తృవిగహిణ
తమ్॥ యోగేనైవదహేదంహమానాన్యత్కుర్యాత్తదాచన ॥ ౨౩॥ స్వేస్వేధికారేయానిష్ఠాసగుణః
పరికీర్తితః॥ విపర్యయస్తుదోషస్సాన్యదుభయోరేషనిశ్చయః॥ ౨౪॥ కర్తృణాంజాత్యశుద్ధానామనైవ
నియమఃకృతః॥ గుణదోషవిధానేనసంగానాంత్యాజనేచ్ఛయా ॥ ౨౫॥ జాతశ్రద్ధోమత్త ధాసునివి
ణ్ణోనేమకర్తృసు॥ వేదదుఃఖాత్కాకామాపరిత్యాగేప్యనీశ్వరః॥ ౨౬॥ తతోభజేతమాంభక్త్యా

సంత్యజతి॥ ౨౭॥ కించ॥ యమాదిభిరితి॥ యమాదిభిర్యోగపథైర్యోగమాగ్రేణః - అనీక్షిత్యాచవిద్యయాశోధనేన - మమాచా
సధ్యానాదిభివా - వాశబ్దేనాస్యపక్షస్య సావితంత్ర్యందశాయతి - ఏతేరుపాదుర్వ్యోగ్యంపరమాత్మానంమామనుస్తత్ - నానైః - అ
తోస్యన్నకుర్యాదిత్యర్థః॥ ౨౮॥ సమపాపాత్వత్ప్రాయశ్చిత్తంకార్యమవతత్రాహ॥ యదీతి॥ యోగేనజ్ఞానాభ్యాసేనైవ - వితచ్ఛభక్త
స్యాపినామసంకీర్తనాద్యపలక్షణాధానం - నాస్యోక్త్యచ్చాది॥ ౨౯॥ సమనిత్యనైమిత్తికంకమనత్వశోధకత్వాద్గుణః - హింసాధి
కంత్యశుద్ధిహేతుత్వాదోషః - తత్రచతన్నివతఃకత్వాత్ప్రాయశ్చిత్తంగుణఇతివిధిప్రతిషేధాభ్యాముక్తత్వాత్ప్రాయశ్చి
త్తంవినాయోగేనైవకథంపాపందహత్తత్రాహద్వాభ్యాం॥ స్వేస్వేతి॥ సవివగుణానతరః ॥ ౩౦॥ తదుపపాదయతి ॥ కమణామితి॥ య
స్తాద్విధినిషేధాభ్యామనైవగుణదోషవిధానేనకమణానియమఃసంకూచఃకృతః - కుతఇత్యతఆహ - జాత్యా ఉత్పత్త్యైవఅశుద్ధానాం
సచప్రాప్తానాంసంగానాంత్యాజనేచ్ఛయా - అయంభావః - పురుషస్యాశుద్ధినామనప్రవృత్తైరన్యాస్తీ - సాభావికప్రవృత్త్యైవతస్య
మనినత్వాత్ - సచసహసాసవతోనివృత్తిఃకతుశంశకృతే - అతఇదంసకతవ్యమిదమేవకతవ్యమితిసాభావికప్రవృత్తిసంకాచ
ద్వారణనివృత్తిరవత్రియతే - తథాచసప్రవృత్తిపరోవేదః - తథోత్తరాధ్యామేవయ్యేమః ఉత్పత్త్యైవహికామేష్విత్వాదినా - అతో
యోగినఃసాభావికప్రవృత్త్యభావాన్ప్రాయశ్చిత్తాదివిధిగోచరేతి॥ ౩౧॥ భక్త్యధికారిణాభక్తియోగమాహ నవభిః ॥ జాతశ్రద్ధః॥
మత్త ధాసుజాతశ్రద్ధః - అతఏనాన్యేమకమణుఉద్విగ్నః - సతుతత్ఫలమువిరక్తః - తదాహ - వేదేతి - యద్యపివేద - తథాపితత్పరిత్యాగేతి
నీశ్వరఃఆశక్తః॥ ౩౨॥ తతఇతి॥ ఏవంభూతోయఃశ్రద్ధాభిభక్త్యైవసవకంభవిష్యతీతిదృఢనిశ్చయస్సౌ - తతస్తదసంతరంమాంప్రీ

త్యాగజేత - విషయంస్తు సేవమానోపి లేమప్రీతింసకుర్యాదిత్యాహ - గహాయన్నితి || ౨౯ || కథంభజేతకింవాతతోభవతే తదాహ ద్వ
భ్యాం || ప్రాకై నెతి || శ్లో || శ్రద్ధామృతకథాయాం మేశశస్సదమకీతనమిత్యాదినా తత్ర తత్రాకై న - మామాం - అసకృన్నిశ్యంభజతః -
హృదీయాః హృదతాః కామాః సశ్యంతి || ౩౦ || భిష్యత ఇతి || హృదయమేవ గ్రంథిరహంకారః - తత్సావకాశ్చ సవేశసంశయా అసంభా
వనాదయః - కమాణ్యనారభ్యలూని ఆరభ్యలూని చ సంసారహతుభూతాని || ౩౧ || తదేవం వ్యవస్థయాధికారత్రయముక్తం - తత్రచభ
క్తైరన్యైరపేక్షత్యాదన్యస్యచ తత్సాపేక్షత్యాద్యక్తియాగవివశ్రేష్ఠ ఇత్యుపసంహరతిత్రిభిః || తస్మాదితి || మదాత్మనః మయి ఆత్మాచి
త్తం హస్యతస్య - ప్రాయః శ్రేయః సాధనం || ౩౨ || తత్ర హేతుః యత్త మభిరిత్యాది - యనితి || ఇతరై రపి తీర్థణ్యా త్రాప్రతాదిభిః -
శ్రేయసాధనైః యద్యదాభవం సత్త్వగుణాది || ౩౩ || సర్వమితి || తత్సవకమంజసా అనాయా సేనైవ - స్వగమపవగమం మద్ధామవైకుం
తం లభతపివ - వాంఛాతు నాస్తీత్యుక్తం యదివాంఛతీతి || ౩౪ || తత్ర హేతుమాహ || నెతి || ధీరాః ధీమంతః - యతో మమ ఎకాంతినః మయ్యే
వ ప్రీతి యుక్తాః - అతో మయా దత్తమపి సగృహ్యంతి - కింపున వాక్తవ్యం న వాంఛంతీతి ఆపునభావం ఆత్మ్యంతికమపికైవల్యం || ౩౫ || ఏతదు
పపాదయతి || నైరపేక్ష్యమితి || నైరపేక్ష్యమేవ పరం ఉత్తమం అసంబంధమహాని శ్రేయసఫలం తత్సాధనంచ ప్రామాన్య - మేభక్తినిరారాధి
షః ప్రాధానాశ్చ స్య నిష్ఠామస్య నిరపేక్షస్య ప్రాధానాకారణభూతాపేక్షై రహితస్య పుంసోభవేత్ యద్వా - మేనిరపేక్షస్య యాభక్తిః
సానిరాశిమభవేదిత్యభావః || ౩౬ || అనెచ ప్రకారణజ్ఞానభక్తిని ధానాంసగుణదోషా ఇతివిరోధపరిహారముక్తముపసంహరతి || నెతి || గు

శ్రద్ధామృతకథనిశ్చయః | జుషమాణశ్చ తాన్తామానుభోదకాంశ్చ గహాయ || ౨౯ || ప్రాకై
నభక్తియోగేనభజతోమాసకృన్తు సే | కామాహృదీయానశ్యంతీనవేశమయిహృదిస్థితే || ౩౦ || భిష్య
తేహృదయంగ్రంథిచ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః | క్షీయంతేచాస్యకర్మాణిమయిదృష్టేఖిలాత్మని || ౩౧ || త
స్మాన్మద్భక్తియుక్తస్యయోగిమోవై మదాత్మనః | నజ్ఞానం నచవై రాగ్యంప్రాయ శ్రేయోభవేదిహ ||
౩౨ || యత్తత్సభిర్యతపసాజ్ఞానవై రాగ్యతశ్చయత్ | యోగేనదానధర్మేణ శ్రేయోభిరితరై రపి || ౩౩ ||
సర్వం మద్భక్తియోగేన మద్భక్తోలభతేంజసా | స్వగమపవగమం మద్ధామకథంచ ద్యదివాంఛతి || ౩౪ ||
నకించిత్సాధమోధీరాభక్తాహ్యే కాంతి మోమమ | గృహ్యంత్యపి మయా దత్తం కైవల్యమపునర్భవమ్ ||
౩౫ || నైరపేక్ష్యం పరంప్రామాన్యనిశ్రేయసమనల్పకమ్ | తస్మాన్నిరాశిమోభక్తినిరపేక్షస్యమేభవే
త్ || ౩౬ || నమయ్యే కాంతభక్తానాం గుణదోషోద్భవాగుణాః | సాధూనాం సమచిత్తానాం బుద్ధేః పరము
పేయుషామ్ || ౩౭ || ఎవమేతాన్మయాదిష్టానమతిష్ఠంతి మేవభిః | తేమంబిందంతి మద్ధానంయన్మ
హ్నపరమం విమః || ౩౮ ||

శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - వింశోధ్యాయః. శ్రీభగవాన్ || యపతాన్మత్సఫోహిత్యాభక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకాన్ || శ్లో || భోగోగంశ్చలైః ప్రా
ణైర్జుషంతస్సంసరంతి తే || ౧ || స్వే స్వేధికారేయానిష్ఠాసగుణః పరికీర్తితః | విపర్యయస్తుదోషసాన్స్య

ణదోషే విహితప్రతిషేధై రుద్భవోమేమంతే - గుణాః పుణ్యపాపాదయః - సాధూనాం నిరస్తరాగాదీనాం - అతస్సమచిత్తానాం - అత్రవివ
బుద్ధేః పరమీశ్వరంప్రాప్తానాం || ౩౭ || కామ్యకమణిస్థాంసిందిష్యేదివ్యానెతాన్మక్తిమాగామపసంహరతి || వివమితి || మేవభిః మ
త్ప్రాప్త్యపాయాన్ - యేమతిష్ఠంతి - తేక్షేమంకాలమాయాదివిరహితం మమలోకంబిందంతి - యత్సగమంబ్రహ్మతచ్చవిమః || ౩౮ || ఇతి
భావాధాదీపికాయాం - వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా || శ్లో || జయతిస్వపరానందపరానందస్య కేశరీ | య
త్ప్రపాలవలెతేన శ్రీధరస్సంస్మృతః కృతీ || ఏకవింశేత్రియాజ్ఞానభక్తిప్రసాధికారిణామ్ | కామినాం ద్రవ్యదేశాదుగుణదోషాః ప్రపంచి
తాః || తదేవం గుణదోషవ్యవస్థాభావం తాగత్రయముక్తం - తత్రచజ్ఞానభక్తిసిద్ధానాం కించిద్గుణదోషా - సాధకానాం తుస్వల్పం - ప్ర
థమతోవిప్రత్రకమణిస్థానాయథాశక్తి - నిత్యనైమిత్తికంకమణస్త్యశోధకత్వాత్ గుణః - తదకరణం నిషిద్ధకరణంచ తస్మిన్మమసకిర
ణత్వాద్దోషః - తస్మిన్తతఃకత్వాచ్చక్రప్రాదిప్రాయశ్చిత్తంగుణః - విశుద్ధసత్త్వానాం తుజ్ఞాననిష్ఠానాం జ్ఞానాభ్యాసవివసిద్ధిహేతుత్వాద్గు
ణః భక్తినిస్థానాం పునః శ్రవణకీర్తనాదిభక్తిరేవగుణః - తద్విరుద్ధంసవకముభయేపాదోషఇత్యుక్తం - ఇదానీంతనానాం మధ్యయేతుససి
ద్ధాః నాపిసాధకాః - కింతు - కేవలంకామ్యకమణప్రధానా సైమాంసకలగుణదోషాః ప్రపంచయిష్యే సకలదోతానతిబహుముఖా
న్నిందతి || యఇతి || మత్ప్రభిః మదుక్తముక్తిమాగాన్ - శ్లో || భ్రాతృత్వాత్ - చలైః అస్థిరైః - ప్రాణై ర్దేహవాయుభిరింద్రియై వాన్ -
జుషంతః సేవమానాభవంతి - తేనంసరంసిభిలగుణదోషభాక్త్యేననానాయోగీః ప్రాప్నువంతీత్యభావః || ౧ || నస్తుతే రేవకమణభిః

కేచిద్గుణదోషభాజః కేచిన్మేళితుతోవై షమ్యంతః - సహ్యగ్నినా కేచిత్తప్యంతే కేచిన్మేళిసంభవతిత్రాహ || స్వేస్వేకైః || ఆధికాః కేచిదేవక
ల్పితోగుణదోషానవస్తునిష్ఠావితిభావః || ౧ || తదాహ || శుద్ధ్యశుద్ధీతి || విచికిత్సాభావంయోగ్యమయోగ్యంవేతిసందేహద్వారాస్వాభా
కప్రప్రల్లిప్రతిబంధాభావమిత్యభావః - తత్రశుద్ధ్యశుద్ధీయోగ్యత్వాదయోగ్యే - గుణదోషాతన్ని మిత్తోపాదేయత్వానుపాదేయత్వేశుభా
శుభాత్సమిత్తావధానభావః || ౩ || ధర్మాభావమితి || తత్రశుద్ధ్యశుద్ధీధర్మాభావః - శుద్ధేనధర్మః అశుద్ధేనాధర్మః ఇతి - గుణదోషా
వ్యవహారాభావం - అశుద్ధావపిరాజాదీనాంవ్యవహారదశానాన్యపాదేయం - నాన్యదితి - శుభాశుభాయత్రాభావం - దోషత్వేప్యాపత్తు
శరీరనిర్వాహమాత్రోపాదాన - సహసం - ఆధికోపాదానేతుపాపమితి - మయామన్వాదిరూపేణ - ధర్మకర్మపాంధ్యరంభారం - కమలా
దానామిత్యభావః || ౪ || శుద్ధ్యశుద్ధీప్రసంచయత్యవేదోక్తత్వేనతదభినివేశోమాభాదితి సమానెష్వపివస్తుస్విలియదుక్తంతప్రసం
చయప్రతిభిః || భూమితి || భూతానాంప్రాణీనాం - ధారయంతీతిభావః - కారణాని - శారీరాః శరీరారంభకాః - దేహతస్సామ్యముక్తం - జీ
వతోపాహ - ఆత్మసంయుతా ఇతి || ౫ || వేదేనైతి || ధాతుషుదేహాదు - నామరూపాణివణాశ్రమాదీని - కల్పనాయః ప్రయోజనమాహ - ఏ
తేషాంప్రాణీనాం - స్వాభావసిద్ధయప్రప్రల్లినియమద్వారాధర్మాదిపురుషాభావసిద్ధయే || ౬ || సకేవలందేహేష్వేవలపితు || దేశేతి || దే
శకాలాదిభావానామపి - ఆదిశబ్దేనానుపాదేయానాంఫలనిమిత్తాధికారిణాంగ్రహణం - వస్తునాండపాదేయానాంప్రీత్యాదీనామపి - మమ
యా - నియమాభావంకమనంకోచాభావమిత్యభావః || ౭ || ఎవంగుణదోషవిషయంపరిశోధ్యతయాః శుద్ధ్యశుద్ధీమూలత్వాత్ శుద్ధ్యశుద్ధీ
ప్రసంచయత్యవేతి || అకృష్ణసారా ఇతి || దేశానాంమధ్యే కృష్ణహరిణసంచారరహితోదేశః అశుభిః - తత్రాపిఅబ్రహ్మణ్యః బ్రహ్మ
భక్తిశూన్యోదేశః అత్యంతమశుభిః - కృష్ణసారోపి కృష్ణసమ్యగేతసారః శ్రేష్ఠోయః సోపి - అసావీరః కీకటః - సువీరః సత్పురుషః తద్వా
దుభయోరేషనిశ్చయః || ౮ || శుద్ధ్యశుద్ధీవిధీయే తేసమానేష్వపివస్తుషుద్ధ్యశుద్ధీవిచికిత్సాభావంగుణదో
షాశుభాశుభా || ౯ || ధర్మాభావంవ్యవహారాభావంయోగ్యత్వాభావమితిచానఘనశీతోయంమయాచా
రోధర్మావ్యముద్వహతాధురమ్ || ౧౦ || భూమ్యంబ్యగ్న్యనిలాకాశభూతానాంవంచధాతవః || ఆబ్రహ్మ
స్థావరాదీనాంశారీరాఅత్మసంయుతాః || ౧౧ || వేదేనామరూపాణివిషమాణినమేష్వపి ధాతుషుద్ధ
వకల్ప్యంతపతేషాంస్వాభావసిద్ధయే || ౧౨ || దేశకాలాదిభావానాంవస్తునాంమమస్తత్వమ్ | గుణదోషా
విధీయే తేనియమాభావంహికర్తృణామ్ || ౧౩ || అకృష్ణసారోదేశానామబ్రహ్మణ్యోశుభిభావేత్ | కృష్ణ
సారోపి సావీరః కీకటాసంస్తృతేరిణమ్ || ౧౪ || కర్తృణ్యోగుణవాకాలోక్తవ్యతస్త్వతవవా | య
తానివతతేకర్తృసదోషాకర్తృకస్త్వతః || ౧౫ || ద్రవ్యస్యశుద్ధ్యశుద్ధీద్రవ్యేణవచనెనచ | సంస్తారేణా
ధికాలేనమహత్త్వల్పతయాభవా || ౧౬ || శక్త్యాశక్త్యాచవాబుద్ధ్యాసమృద్ధ్యాచయదాత్మనః | అఘంకు
ర్వంతీహియథా దేశావస్థానుసారతః || ౧౭ || ధాన్యదార్వస్థితంతూనాంరసతైజసచర్మణామ్ | కాల

సావీరః - కీకటోపిశుభిః - తదుక్తం || ౧౮ || సవై పుణ్యతమోదేశస్సత్వాత్త్రయత్రలభ్యత్యితి - తవ్యజితః అసావీరః యః కీకటః అంగవంగ
కలింగాదిః సః అశుభిః తత్రాపిఅసంస్తృతః సంమాజనాదిశూన్యః స్థైర్యబహుశోపాదేశః తత్రాపిఇదిగంఢాచరంఎకవద్భావః - తత్త
శుభిః - తదన్యః శుభిరిత్యథాదుక్తంభవతి || ౧౯ || కాలస్యశుద్ధ్యశుద్ధీదశాయతి || కమలాభ్యుదయః || ద్రవ్యతః ద్రవ్యసంపత్త్యాన్యతోవా
పూవాకాన్యదిర్యః కర్తృణ్యః కమలాభావః సకాలస్త్వీకమణిగుణవా - యతః యస్త్వీ - ద్రవ్యలాభేనవారాప్తవిస్తవాదినావా
కమలానివతతే - యశ్చసూతకాదౌగణాపాదీక్షణః అకమలాః కమలానహః స్త్వతః - సకాలోదోషః అశుద్ధిత్యభావః || ౨౦ || వస్తుశబ్దో
పాత్రానాం ద్రవ్యాణంశుద్ధ్యశుద్ధీదశాయతిచతుర్థిః || ద్రవ్యస్యైతి || ద్రవ్యేణతోయాదినాశుద్ధిః - మూత్రాదినాత్వశుద్ధిః - వచనెనశుద్ధ
శుద్ధంవేతిసందేహశుద్ధమిత్యేవంరూపేణబ్రాహ్మణవచనెనశుద్ధిః - విపరీతేనాశుద్ధిః - సంస్తారేణప్రాక్షణదినాపుష్పదేశుద్ధిః - సపర్యుషీ
తాన్నాదేః - అవస్థాదినాత్వశుద్ధిః - కాలేనదశాపాదినాసవోదకాదేశుద్ధిః - నోచ్ఛిష్టాదేః - విపరీతేనాశుద్ధిః - అంత్యజాన్యపహతానాం
తటాకాన్యసకానాంమహత్త్వల్పత్వాభ్యాంశుద్ధ్యశుద్ధీ || ౨౧ || శక్త్యైతి || శక్త్యాశక్త్యాసూర్యోపరాగసూతకాన్నాదేః శక్త్యాత్వశుద్ధిః -
అశక్త్యాత్వశుద్ధిః - బుద్ధ్యాపుత్రజన్మాదౌదశాపాదీక్షణానెనశుద్ధిః - అంతర్జ్ఞానేనాశుద్ధిః - సమృద్ధ్యాజీవామలవద్వస్త్రాదేన
మృద్ధంప్రత్యశుద్ధిః - చరిత్రంప్రతిశుద్ధిః - తత్రాపివిశేషమాహ - యదితి - ఎతేద్రవ్యవచనాదయోద్రవ్యాశుద్ధిద్వారా అత్తనోయదఘం
కుర్వంతీతదేశావస్థానుసారతవిషయథాయథావత్కువణంతి - ససవతః - తథాహి - నిభావంఎవదేశేకువణంతి - సతుచోరాద్యాకులే
లథారోగాదివ్యతిక్రయవాద్యవస్థాయామేవకువణంతి - సబాల్యరోగాద్యవస్థాయామితి - తథాచస్త్వ || ౨౨ || దేశంకాలం తథాత్వా
సంప్రవృత్త్యప్రయోజనమ్ | ఉపపత్తిమహత్తాంబుత్వాత్సావంప్రకల్పయేదితి || ౨౩ || ద్రవ్యాదిభిః ద్రవ్యస్యశుద్ధీశుక్తం - త

సావీరః - కీకటోపిశుభిః - తదుక్తం || ౨౪ || సవై పుణ్యతమోదేశస్సత్వాత్త్రయత్రలభ్యత్యితి - తవ్యజితః అసావీరః యః కీకటః అంగవంగ
కలింగాదిః సః అశుభిః తత్రాపిఅసంస్తృతః సంమాజనాదిశూన్యః స్థైర్యబహుశోపాదేశః తత్రాపిఇదిగంఢాచరంఎకవద్భావః - తత్త
శుభిః - తదన్యః శుభిరిత్యథాదుక్తంభవతి || ౨౫ || కాలస్యశుద్ధ్యశుద్ధీదశాయతి || కమలాభ్యుదయః || ద్రవ్యతః ద్రవ్యసంపత్త్యాన్యతోవా
పూవాకాన్యదిర్యః కర్తృణ్యః కమలాభావః సకాలస్త్వీకమణిగుణవా - యతః యస్త్వీ - ద్రవ్యలాభేనవారాప్తవిస్తవాదినావా
కమలానివతతే - యశ్చసూతకాదౌగణాపాదీక్షణః అకమలాః కమలానహః స్త్వతః - సకాలోదోషః అశుద్ధిత్యభావః || ౨౬ || వస్తుశబ్దో
పాత్రానాం ద్రవ్యాణంశుద్ధ్యశుద్ధీదశాయతిచతుర్థిః || ద్రవ్యస్యైతి || ద్రవ్యేణతోయాదినాశుద్ధిః - మూత్రాదినాత్వశుద్ధిః - వచనెనశుద్ధ
శుద్ధంవేతిసందేహశుద్ధమిత్యేవంరూపేణబ్రాహ్మణవచనెనశుద్ధిః - విపరీతేనాశుద్ధిః - సంస్తారేణప్రాక్షణదినాపుష్పదేశుద్ధిః - సపర్యుషీ
తాన్నాదేః - అవస్థాదినాత్వశుద్ధిః - కాలేనదశాపాదినాసవోదకాదేశుద్ధిః - నోచ్ఛిష్టాదేః - విపరీతేనాశుద్ధిః - అంత్యజాన్యపహతానాం
తటాకాన్యసకానాంమహత్త్వల్పత్వాభ్యాంశుద్ధ్యశుద్ధీ || ౨౭ || శక్త్యైతి || శక్త్యాశక్త్యాసూర్యోపరాగసూతకాన్నాదేః శక్త్యాత్వశుద్ధిః -
అశక్త్యాత్వశుద్ధిః - బుద్ధ్యాపుత్రజన్మాదౌదశాపాదీక్షణానెనశుద్ధిః - అంతర్జ్ఞానేనాశుద్ధిః - సమృద్ధ్యాజీవామలవద్వస్త్రాదేన
మృద్ధంప్రత్యశుద్ధిః - చరిత్రంప్రతిశుద్ధిః - తత్రాపివిశేషమాహ - యదితి - ఎతేద్రవ్యవచనాదయోద్రవ్యాశుద్ధిద్వారా అత్తనోయదఘం
కుర్వంతీతదేశావస్థానుసారతవిషయథాయథావత్కువణంతి - ససవతః - తథాహి - నిభావంఎవదేశేకువణంతి - సతుచోరాద్యాకులే
లథారోగాదివ్యతిక్రయవాద్యవస్థాయామేవకువణంతి - సబాల్యరోగాద్యవస్థాయామితి - తథాచస్త్వ || ౨౮ || దేశంకాలం తథాత్వా
సంప్రవృత్త్యప్రయోజనమ్ | ఉపపత్తిమహత్తాంబుత్వాత్సావంప్రకల్పయేదితి || ౨౯ || ద్రవ్యాదిభిః ద్రవ్యస్యశుద్ధీశుక్తం - త

త్రవచనాదిశుద్ధి రకరూపై వ-ప్రవృత్తశుద్ధిబాహురూపేతితాంప్రపంచయతి || ధాన్యేతి || ధాన్యానాం వాయునా - దారుణాకగ్ర
హానమసాది - అస్థిగజరంతాది-రసా సైలఘృతావయః - తైజసాస్సువణాదయః - తేజాంలగ్నినా - చమణాంమృత్తోయాభ్యాం - బాధిణ
నానాంరథ్యాకదణమఘటేష్టకాదీనాం యథాయథం కాలాదిభిశ్శుద్ధిః - తత్రాపికాకాంత్యజాడ్యపహతతారతమ్యేనదేశ కాలావస్థా
ద్యుహసారణచ - వితైరన్వేష్యయుతాయుతై మిణితైః కేవలైశ్చ - కాలస్యపునగ్రహణంయుతత్వప్రదశనాథం || ౧౨ ||
అస్పృశ్యస్పృశే శుద్ధిముక్త్యావలంబయిష్యాహ || అమెధ్యేతి || యత్ పీతపాత్ర వస్త్రాది - యేనతక్షణఘటణ యేరాష్ట్రాదకాదినాగం
భంచలవంచవ్యభాహిత్యజతి - స్వగతంచమలంత్య క్వాప్రకృతింస్వమేవరూపంభజతే - తస్యతత్ శాచంశోధకం - యావతాచతక్ష
తాదినావ్యభాహతి - తావత్ప్రమాణంస్వరూపతఃప్రతితావత్తత్వవ్యమిష్యతే || ౧౩ || ఎవంతావద్ద్రవ్యశుద్ధిముక్త్యావిదానీంక
త్వశుద్ధిమాహ || స్నానేతి || అవస్థాకామారాదిః - వీర్యంశక్తిః - సంస్తారఉపనయనాదిః - కర్మశాచసంఖ్యోపాసనాదీయేదిలక్షణం - అత్త
సఃసహంకారస్యకతుః - వితైః స్నానాదిభియథాయథంత తత్తా ర్యానుసారిణీశుద్ధిః - ఇయంచ శుద్ధిః సవ్యవహారాథా - కింతు - విహీ
తకర్మాథే త్యాహ - శుద్ధితి - ద్విజగత్సుపలక్షణం - శూద్రాదెరపి || ౧౪ || మంత్ర శుద్ధిమాహ || మంత్రేతి || సద్గురుముఖాద్యథావత్పరిజ్ఞా
నంమంత్రస్యశుద్ధిః - కర్మ శుద్ధిమాహ - ఈశ్వరానుభవంకర్మణఃశుద్ధిః - భర్తాద్యథాం శుద్ధ్యశుద్ధీప్రపంచతః ప్రదశ్యోపసంహరతి -
భర్తృతి - దేశకాలప్రవృత్తకర్మమంత్రకర్మభిష్టభిశ్శుద్ధి ధామకస్పృశ్యతే - ఎతేషాంయోవిషయః సః అధర్మః - తద్దేతురిత్యథః ||
౧౫ || అయంచగుణదోషవిభాగోనవాస్తవజిత్యాహ || క్వచిదితి || ఆపదిప్రతిగ్రహణగుణోపనాసదినీషిద్ధత్వాద్దోషః - పరధర్మశ్చప

వాయుగ్నిమృత్తోయైఃపాథివానాంయుతాయుతైః || ౧౨ || అమెధ్యలిప్తంయద్యేనగంధలెపావ్యభా
హతి | భజతేప్రకృతింతస్యతచ్ఛాచంతావదిష్యతే || ౧౩ || స్నానదానతపాపస్థావీర్యసంస్తారకర్మభిః |
మత్స్యత్యాచాత్మనశ్శోచంశుద్ధికర్మాచరేద్దివిజః || ౧౪ || మంత్ర శుద్ధిః పరిజ్ఞానంకర్మ శుద్ధిర్మదపణమ్ |
ధర్మస్సంపద్యతేషడ్భిరధర్మస్తువిపర్యయః || ౧౫ || క్వచిత్తుణోపిదోషస్సాన్యద్దోషోపివిధినాగుణః | గుణ
దోషాథానియనుస్తద్భిదామేవబాధతే || ౧౬ || సమానకర్మాచరణంపతితానాంనపాతకమ్ | ఔత్స
త్తిగోగుణస్సంగోనశయానఃపతత్యధః || ౧౭ || యతోయతోనివతేతవిముచ్యేతతతస్తతః | ఎషధర్మో
నృణాంయేనుశ్శోకమోహభయావహః || ౧౮ || విషయేషుగుణధ్యానాత్పుంసస్సంగస్తతోభవేత్ | సం
గాత్రత్రభవేత్తామఃకామాదేవకలిభవేత్ || ౧౯ || కలెదు విషహఃక్రోధస్తమస్తమనువతే
తే | తమసాగ్రస్యతేపుంసశ్చైతనావ్యాపిన్రుతమ్ || ౨౦ || తయాచరహితస్సాధోజంతుశ్శూన్యాయ
కల్పతే | తతోస్యస్వాధావిభ్రంశోమూఢితస్యమృతస్యచ || ౨౧ || విషయాభినివేశేననాత్మానంవే
దనాపరమ్ | వృక్షజీవికయాజీవవ్యథాంభస్త్రైవయశ్శ్వసన్ || ౨౨ || ఫలశ్రుతిరియంన్యాతాం

రస్యగుణోపిస్వస్యదోషః - దోషోపికుటుంబత్యాగాదిఃవిరక్తాదేనాదోషః - అపితువిధిభలెనగుణః || శ్రు || యదహరేవవిరజ్యేతదహరేవ
ప్రప్రజేదితిశ్రుతేః - విరక్తస్యకుటుంబత్యాగోగుణోపివిరక్తస్యదోషః - ఋతౌభార్యాముపేయాదితివచనాత్ - విషంయోయంగు
ణదోషయూరేకస్మిన్మైవాథేనియమః - గుణదోషాథాంవామోనియమఃనియామకంశాస్త్రం - సతయోథేదమేవబాధతే || ౧౬ || దో
షస్యక్వచిద్దోషత్వాభావేగుణ్యేతోదాహరణం దశయతి || సమానేతి || సమానస్యతస్యైవకర్మణఃసురాపానాదేరాచరణం - అపతి
తానాంపతనపాతురపిబాత్యాకర్మణావాపతితానాంపునఃపాతకంఅధికారభ్రంశకంసభవతి - పూర్వమేవపతితత్వాత్ - అతోత్రదో
షస్సాపిదోషతానాస్తీత్యథః - తథాసంగోపియోయతేదోషః - సగృహస్థస్థాత్పత్తికఃపూర్వస్వీకృతఃసదోషః - అపితుగుణః - ఋ
తౌభార్యాముపేయాదిత్యాదివిభానాత్ - ఉభయత్రదృష్టాంతః - పూర్వమేవాధశ్శయానోయానపతతి || ౧౭ || అతోగుణదోషవియ
మవిధీనాంప్రవృత్తిసంకోచద్వారానిపుత్రావేవతాత్పర్యమిత్యభిప్రేత్యాహ || యతేతి || ౧౮ || యథాశ్రుతప్రవృత్తిపరతాంవేదస్యస
రాకతుఃప్రవృత్తిమాగ్రస్వాసాధానభావేతాదశయతిచతుర్థిః || విషయేష్యతి || ప్రథమంవిషయేషుగుణధ్యానాత్ రమణీయ
తాబుద్ధిః - తతస్తేషుసంగలక్షణైః - తత్రతేషువిషయేషునప్రతిహస్యతేసకామపైససమాకామాదేవకలిః కలహేనానివాదః || ౧౯ ||
కలెరితి || దుర్విషహస్తీత్రఃక్రోధః - తంక్రోధమతమఃసంమోహః - తేనతమసా - తేతనా - కార్యాకార్యస్త్పత్తిః - రుతంశ్శ్రుం ||
౨౦ || తయేతి || శూన్యాయకల్పతేజసమృత్యోభవతీత్యథః - స్వాధావిభ్రంశఃపురుషాధాహనిః - మూఢితస్యమృతతుల్యస్య || ౨౧ ||
తత్తుల్యంప్రపంచయతి || విషయేతి || వ్యథాంభృక్షజీవికయైవయోజీవస్యతే - సమాధితత్తుల్యః - అతపివక్తూభస్త్రైవశ్వసన్
వతేతే సమృతతుల్యః అతః స్వాధానాశశ్చ్యథః || ౨౨ ||

సనుప్రవృత్తస్య స్యాదాదిఫలశ్రవణాత్తుతః స్యాదాదిభిః శస్త్రాహం ఫలశ్రుతిరితి॥ ఇయం ఫలశ్రుతిః సత్రయః పరమపురుషార్థః
రాసభవతీత్యధః - కింతు బహిముఖానాం స్యాదాదిభిః క్షయోపాంతరభేదః - కమః సురుచ్యుత్పాదనమాత్రం - యథాభేద
జ్యేష్ఠాదీనిధేరోచనం సుచ్యుత్పాదనం ఖండలద్దుకాది - తథాహి॥ శ్లో॥ పిబనింబం ప్రదాన్యమిఖలు శేఖండలద్దుకా॥ పిత్రైవముక్తః పి
బతి సఫలంతావదేవతు॥ ౨౩॥ ననుకర్తకాండే మోక్షస్య నా మాపిన శ్రుయతే - కుతపివం వ్యాఖ్యాతే యథా శ్రుతస్య ఘటనాదిత్యాహ
దావ్యాఖ్యాం॥ ఉత్పత్త్యేతి॥ ఉత్పత్త్యా స్యాదాదిభిః కామేషు పశ్యాదిషు - ప్రాణేషు ఆయురింద్రియబలవీర్యాదిషు - స్వజనేషు ఫలాదిషు - ఆస
ధాహతుషు పరిపాకతోదుఃఖాహతుషు॥ ౨౪॥ అతః॥ సతానితి॥ స్యాదాదీనిధేరోచనం సుఖం అనిధిషు - అతోనతా ప్రహ్లాధూతా - వె
దోయదోధయిష్యతి తదేవ శ్రేయః ఇతి విశ్వసితానిత్యధః - తానెవంభూతా - వృజినాధ్వనికామవత్తానిదేవాదియోనిః ప్రామ్యతః -
అతః పునః తమః పృథ్విదియోనిం విశతః - పశుకామ ఇతి ఆయురింద్రియాదికామ ఇతి చ పుత్రాదికామ ఇతి చ కథం పునః పైష్ఠేషు కామేషు స్వ
యంబుధోవేదోయం జ్యోత్ ప్రవతేయేత్ - తథా సతి అనాప్తస్యాదితి భావః॥ ౨౫॥ కథంత హి కర్తమీమాంస కాః ఫలపరతాంప
దంతి వేదస్య తత్రాహ॥ పివమితి॥ పివం వ్యవసితం వేదస్యాభిప్రాయం - కుసుమితాం అనాంతరభలప్రయోజనతయారక్షణీయాం - పరమ
ఫలశ్రుతిం వదంతి - కుత పైకుబుద్ధయస్తత్రాహ - హియస్తాత్ - వేదజ్ఞాన్యాసాదయస్తథానవదంతీతి॥ ౨౬॥ కుబుద్ధితాం ప్రపంచయ
త్యష్టభిః॥ కామిన ఇతి॥ కామి త్యాత్మైషణః - తతోలు భాస్త్యస్తాకులాః - అతః పుష్పేషు అనాంతరభలెషు పరమఫలబుద్ధయః - అ
తపవత్తగ్నిముగ్ధాః అగ్నిసాధ్యకర్తాభినివేశేన లుప్తవివేకాః తతశ్చ భూమతాంతాః భూమతా భూమమాగచ్ఛవంతోయేషాం శైభూమమా

న శ్రేయో రోచనం పరమ్॥ శ్రేయో వివక్షయా ప్రాక్తాయథాభేషజ్యో రోచనమ్॥ ౨౩॥ ఉత్పత్త్యేన
హి కామేషు ప్రాణేషు స్వజనేషు చ॥ ఆసక్తనునసోమత్యా ఆత్మసోనధాహతుషు॥ ౨౪॥ సతానివి
దుషస్సాన్విధాన్ భ్రామ్యతో వృజినాధ్వని॥ కథం యం జ్యోత్సునస్తేషు తాంస్తమోవిశతోబుధః॥ ౨౫॥
ఎవం వ్యవసితం కేచిదవిజ్ఞాయకుబుద్ధయః॥ ఫలశ్రుతిం కుసుమితాం నవేదజ్ఞానదంతీహి॥ ౨౬॥ కామి
నః కృపణాల్లుభాః పుష్పేషు ఫలబుద్ధయః॥ అగ్నిముగ్ధాభూమతాంతాస్స వీలాకం నవిదంతీతే॥ ౨౭॥ న
తేమానుంగజానంతి హృదిస్థం యథవంయతః॥ ఉక్తశస్త్రాహ్యసుతృసాయథానీహారచక్షుషః॥ ౨౮॥ తే
మేనుతమపిజ్ఞాయపరోక్షం విషయాత్మకాః॥ వృధావశూన్యహింసంతీహింసంతీతే ప్రేత్యతేస్తుతే॥ ౨౯॥
హింసాయాం యది రాగస్సాన్విధ్యజ్ఞ ఏవ న చోదనా॥ ఇతి వేదధ్వనిం శ్రుత్వా నప్రబుద్ధ్యంతికర్తృసు॥ ౩౦॥
హింసా విహారా హ్యే లభ్యైః పశుభిస్త్యవస్థేచ్ఛయా॥ యజంతే దేవతాయజ్ఞైః పితృభూతపతీభిః॥
౩౧॥ స్వప్నోపనామముంలాకమసంతం శ్రవణప్రియమ్॥ ఆశిషోహృదిసంకల్ప్యత్యజంత్యథాన్యథావ
ణీక్॥ ౩౨॥ రజస్త్యత్యవతమోనిస్తారజస్త్యత్యవతమోజుషః॥ ఉపాసతేహింసప్రముఖ్యాదేవాదీన్న

గతాంతా ఇతివా - స్వలోకమాత్మతత్త్వంతథాచ॥ శ్రు॥ కశ్చిద్ధవా అస్మాల్లోకాత్ప్రేత్య - ఆత్మానం వేద - అయమహమస్తీతి - కశ్చిత్సం
లోకం ప్రతిప్రజానాతి - అగ్నిముగ్ధాహవై భూమతాంత ఇతి॥ ౨౭॥ కోసాస్వలోకస్తమాహ॥ సేతి॥ హృదిస్థమాత్మానం స్వలోకం - నను
హృదిస్థమహంకారాస్పదం జాంత్యేవ - సత్యం - పరమాత్మానంతు న జానంతీత్యాహ - య ఇదం యద్యతి క్తం జగన్నాస్తి - కతః - య
త ఇదం జగజ్జాతం - తం కుతోన జానంతి - హియస్తాత్ ఉక్తశస్త్రాః ఉక్తం కర్తవ్యస్తం శంస్యంకథనియం పశుహింసాసాధనం నాయేషాం
తే - అతః కేవలమసుత్యుః ప్రాణతపణపరాః - నీహరంతి మః తేన వ్యాస్తాని చక్షుః పియేషాంతే - యథాగంవిహిత మపిన జానంతి త
ద్వత్ - తథాచ॥ శ్రు॥ సతం విదానయ ఇదం జజానాన్యద్యస్తా కమంతరంభవతి - నీహరణప్రాప్తృతా జల్ప్యచాసుత్యపఉక్తశాశ్వరంతి॥
౨౮॥ వేదతాత్పర్యజ్ఞానాచ్చాన్యాయజంతీత్యాహ॥ తేతి॥ తే సరోక్షమస్ఫుటం సేమమమతమవిజ్ఞాయ - దేవాదీన్యజంతి ఇత్యుత్తరేణ
స్వయః॥ ౨౯॥ స్వయతమేనాహ॥ హింసాయామితి॥ హింసాయాం మాంసభక్షణభంజనత్యుగ్రాధంచ యది రాగః స్యాత్ - తహి - యజ్ఞవే
త్యభ్యుజ్ఞా - తద్వారా పరిసంఖ్యేయం సత్వావశ్యకత్వేన చోదనైవేవం రూపం యద్యపి సత్యమైతి కర్మాః కామవిశేషానుబంధానాస్తీ -
తథాచ॥ శ్రు॥ కమణాపితృలోక ఇతి శృతేః - సామాన్యతః పితృలోక కామనాస్త్యేవనాంతఃకిరణశ్చిత్తామనెతి భావః - తదుక్తం॥ శ్లో॥ ఆకా
మస్య క్రియాకాచిద్వశ్యతేన హికహాచిత్॥ యద్యద్ధిగురుతేజంతుస్తత్తత్తామస్యచేష్టితమితి॥ ౩౦॥
హింసేతి॥ అజ్ఞత్వా దేవహింసావిహారః శ్రీదాయేషాం శ్లో॥ ౩౧॥ కించ - కేలతి మందబుద్ధయ ఇత్యాహ॥ స్వప్నోపనామముంలాకం
ఆశిషశ్చిత్తే - కేలంకల్పనతునిశ్చిత్య - విఘ్నబాహుళ్యాత్ త్యజంతికమ - సువినియోజయంతి - యథా కశ్చిన్వణీకుస్తరగముద్రా
దీలంఘననబహుళనాజానెచ్ఛయా పూర్వసిద్ధం భనంత్యజానాభంగాది నాప్రవేశస్తే ఉభయభ్రష్టభవతే తద్వదీత్యధః॥ ౩౨॥ అ

తః॥ రజఃఇతి॥ రజఃసత్త్వతమోనిష్ఠానైరజస్సత్త్వతమోబుధః - స్వసురూపానిం ద్రాదీదేవానోపాసతే - సతుమాంయద్యపింద్రాది
నామపిమదంశత్వాన్మదుపాసనమేవ - తథాపియథావన్నోపాసతే - భదదశిత్యాదిత్యధః॥ ౩౩॥ హృదిసంకల్ప్యతుక్తంతమేవసంక
ల్పందశయతి॥ ఇష్టేతి॥ తస్యభోగస్యాంతే - మహాశాలాఃమహాగృహస్థాః॥ ౩౪॥ తతఃకిమిత్యతాహ॥ ఏవమితి॥ అతోమత్ప్రవణత్వాభా
వాన్నిత్యంసంసారిణోభవంతీతిభావః॥ ౩౫॥ తతఃవంవేదానాంప్రవృత్తిపరత్వంనిరాకృత్య - ప్రకృతంనివృత్తిపరత్వమేవ ఉపసంహ
రతి॥ వేదాఇతి॥ కమఃబ్రహ్మదేవతాకాండవిషయాఇమేవేదాః - బ్రహ్మత్త్వవిషయాఃబ్రహ్మవాత్సానసంసారీత్యేతత్పరాః - తత్పరత్వ
ప్రతీతౌచ॥ శ్లో॥ ఫలశ్రుతిరియంన్యాణాంసశ్రేయోరోచనంపరమ్ | శ్రేయోవివక్షయాప్రోక్తాయథాభేషజ్యరోచనమిత్యుక్తమేవకారణ
మనుస్సారయతి - పరోక్షేతి - పరోక్షవాదాఃఅతీంద్రియధాప్రతిపాదనపరాః - ఋషయోమంత్రాఃతద్ద్రష్టారోవాతత్త్వమితి - యస్మా
త్పరోక్షమేవమమచప్రియం - అయంభావః - శుద్ధాంతఃకరజ్జేరవై తద్బోధ్యవ్యంనాన్వైరసధికారిభిః - వృథాకమఃత్వాగేవభ్రంశప్ర
సంగాదితి॥ ౩౬॥ ననువేదజ్ఞాపిజ్ఞేమిన్యాదయఃకిమితితథానవణయంతి - మాంవినాతత్త్వతోవేదంతదగణంవానోపి వేదేత్యాశయే
నాహయావత్ప్రమాప్తిశబ్దబ్రహ్మేతి॥ స్వరూపతోభతశ్చదువిజ్ఞేయం - తచ్చసూక్ష్మంస్థూలంచేతిద్వివిధం - తత్రసూక్ష్మంతావత్స్వరూ
పతోదువిజ్ఞేయమిత్యాహ - ప్రాణేంద్రియమనోమయం - ప్రథమంప్రాణమయంపరాఖ్యం - తతోమనోమయంపశ్యంత్యాఖ్యం - తతః
త్రియమయంమథ్యమాఖ్యం - తస్యవాగ్విద్యంజకత్వేనవాగింద్రియప్రధానత్వాత్ - కించ - అనంతపారంసమష్టిప్రాణాదిమయస్యనివి
శేషస్యచతస్యదేశతఃకాలతశ్చాపరిచ్ఛేదాత్ - అగణతోపిదుజ్ఞేయత్వమాహ - గంభీరంనిగూడాధణం - అతోదువిగాహ్యంమతిప్రవే
శానహణం - తథాచ॥ శ్లో॥ చత్వారివాక్పరిమితాపదాని - తానివిదుప్రాహ్మణ్యమేమనీషిణః - గుహశ్రీణిహితానేంగయంతి - తురీయంవా

యథైవమామ్ ॥ ౩౩ ॥ ఇష్టేహదేవతాయజ్ఞేగతాస్పరంస్యామహేదివి | తస్యాంతఇహభూయాన్మ
మహాశాలామహాకులాః ॥ ౩౪ ॥ ఏవంపుష్పితయావాచావ్యాక్షిప్తమనసాన్యణామ్ | మానినాంచా
తిస్తద్భానాంమద్వాతాపినరొచతే ॥ ౩౫ ॥ వేదాబ్రహ్మత్త్వవిషయాస్త్రికాండవిషయాఇమే | పరో
క్షవాదాఋషయఃపరోక్షంమమచప్రియమ్ ॥ ౩౬ ॥ శబ్దబ్రహ్మసుదుబోధంప్రాణేంద్రియమసౌ
మయమ్ | అనంతపారం గంభీరందువిగాహ్యంసముద్రవత్ ॥ ౩౭ ॥ మయోపబృంహితంభూమ్నా
బ్రహ్మణానంతశక్తినా | భూతేషుఘోషరూపేణబిసేషాణేవలత్యతే ॥ ౩౮ ॥ యథోణాభిహృ
దయాగూణముద్వనుతేముఖాత్ | ఆకాశాద్గోషవాప్రాణోమనసాస్పశరూపిణా ॥ ఛందోమ
యోగ్యతమయస్సహస్రపదవీంప్రభుః ॥ ౩౯ ॥ ఓంకారాద్వ్యంజితస్పశస్పరోష్టాంతస్థభూషితామ్ |
విచిత్రభాషావితతాంఛందోభిశ్చతురుత్తరైః ॥ అనంతపారాంబృహతీంసృజత్యాక్షిపతేస్వయమ్ ॥ ౪౦ ॥

చోమనుష్యవదంతి - అయమథః - వాచఃశబ్దబ్రహ్మణః - పరిమితానిగణితాని - పద్యతేజ్ఞాయతేపరంతత్త్వమభిరితిపదానిరూపాణి - చ
త్వారి - తానిచత్వార్యపిమేమనీషిణాంతదృష్టయః - తెవిదునాన్యే - యతోగుహయాండేహమధ్య - శ్రీణిహితానినేంగయంతిస్వరూ
పంసప్రకాశయంతి - తతఃకేవలంవాచస్తురీయంచతుర్థాభాగంవై ఖరీరూపం - మమష్యః - ప్రాణివేదంతి - తమపివదంత్యేవ - సతుతత్త్వ
తోజానంతీతి॥ ౩౭॥ తత్రమనీషిభిరవజ్ఞేయంసూక్ష్మరూపందశయతి॥ మయేతి॥ మయాఅంతర్యామిణా - ఉపబృంహితంఅధిష్ఠితం - అం
తస్సత్వేష్యపరిచ్ఛేదమాహ - భూమ్నేతి - అధిష్ఠాతృత్వేష్యవికారిత్వమాహ - బ్రహ్మణేతి - అవికృతస్యాపినియంతృత్వంఘటయతి - అనంతశక్తి
నైతి - భూతేషుసవప్రాణిషు - ఘోషరూపేణనాదరూపేణలత్యతే - మనీషిభిః - అంతసూక్ష్మత్వేనదశనైదృష్టాంతః - బిసేషాణాతం
తురివేతి॥ ౩౮॥ తతోవైఖర్యాఖ్యానాఃబృహత్యాః - వాచఃఉత్పత్తిప్రకారంసదృష్టాంతమాహత్రిభిః ॥ యథేతి॥ హృదయాత్సకాశాత్
ముఖాత్ముఖద్వారాత్ - ఉద్వమతేబహిఃప్రకటయతి - దాష్టాంతికేఅతిదిశతి - ఆకాశాదితి - ప్రాణఃతదుపాధిహారణ్యగభరూపః - ప్ర
భుఃభగవాన్ - తేనరూపేణఛందోమయోవేదమూర్తిః - స్వతస్త్వమృతమయః - ఘోషవాన్నాదోపాదానవాన్ - మనసానిమిత్రభూతేన -
నిమిత్రతామేవదశయతి - స్పృశాదీవణేరూపయతిసంకల్పయతీతిస్పృశరూపీతేన - స్పృశగ్రహణముపలక్షణం - హృదయాకా
శాద్బృహతీంసృజతీతిత్రతీయేనాన్వయః - బృహతీశబ్దాధివాగ్యాఖ్యానాయవిశేషణి - సహస్రపదవీంబహుమాగాం॥ ౩౯॥ తదేవాహ॥ ఓం
కారాదితి॥ ఓంకారాత్ఉరఃకంతాదిసంగేనవ్యంజితైఃస్పృశాదిభిఃభూషితాం - ఓంకారశ్చాత్రహృద్గతఃసూక్ష్మభిప్రేతః - సత్త్వకారా
దివణరూపః - తస్యవ్యంగ్యకూటిగతత్వాత్ - తత్రస్పృశాఃకాదిపంచవగాః - స్వరాఃఅకారాదయఃషోడశ ఉష్మాణఃశషగహః -
అంతస్థాఃయరలవాః - విచిత్రాభిఃవైదికలౌకికభాషాభిఃవితతాం - యథోత్తరంచత్వారిచత్వార్యక్షరాణిఉత్తరాణిఅధికానియేమంతైః
ఛందోభిరుపూషితాం - ఏవమనంతపారాం - సృజతిస్వయమేవాక్షిపతేఉపసంహరతిచ॥ ౪౦॥ తేమకతిచిచ్ఛందాంసిదశయతి॥ గా

యత్రే || తత్రగాయత్రీధందసః ప్రాక్ || శ్లో || ఉక్తాత్మకతథామధ్యాప్రతిష్ఠాన్యాసుపూర్వాకేరివచనాత్ - ఉక్తాధందశ్చతురక్షరా
శ్రుతాన్యక్షరాణీనాసమథ - అత్యుక్తాప్తాక్షరీ || శ్రు || అగ్నిజ్యోతిఃజ్యోతిః తస్మిః - మధ్యాద్వాదశాక్షరీ || శ్రు || అగ్నిజ్యోతిః తిరింద్రో
జ్యోతిః సుర్యోజ్యోతిః - ప్రతిష్ఠామదశాక్షరీ || శ్రు || అగ్నిపత్నీవాస్సజూదావేనత్వస్త్రై సోమంపిబ - సుప్రతిష్ఠావింశత్యక్షరా || శ్రు || పు
రూతమంపురూణాంస్తోత్రాణాంబివాచివాజేభివాజయంతాం - చతువింశత్యక్షరాగాయత్రీ || శ్రు || అగ్నిమీశపురోహితంయజ్ఞస్య
దేవమృత్విజం - హేతారంరత్నధాతమమితి - తతశ్చతురక్షరపుధ్యాఉష్ణిగాదీన్యత్ప్రత్యంతానిధందాంసీద్రష్టవాని - ఉత్తలత్యాఖ్యా
శతురక్షరోతరశతాక్షరా - అత్యష్టిః అతిజగతి అతివిరాట్చెత్యధః పితైశ్చందోభిరుపలక్ష్మీతామితి పూర్వేణాన్వయః || ౪౧ || అతోబృ
హత్యపి సాకల్యేనస్వరూపతోదుజ్జేయే త్యక్తం అథాతోపిదుజ్జేయత్వమాహ || కిమితి || కమకాండేవిధివాక్యైః కింవిధతై - దేవతా
కాండేమంత్రవాక్యైః కిమాచప్తై - ప్రకాశయతి - జ్ఞానకాండేకిమనూద్యవికల్పయేత్ నిషేధాధికం - ఇత్యేవమన్యప్రదయంతాత్మ
ర్యం - మత్మతోన్యః కశ్చిదపినవేద || ౪౨ || సమతహిత్యం మేకృషయాకథయ - ఒమితికథయతి || మామితి || మామేవయజ్ఞరూపం విధతై
మామేవతత్తద్దేవతారూపమభిధతై - సమత్తఃపుథక్ - యచ్చఅకాశాదిప్రపంచజాతం || శ్రు || తస్మాద్వాపితస్మాదాత్మన అకాశస్సంధూ
తఇత్యాదినావికల్పాప్రోహ్యతై - తదన్యమామేవ - సమత్తఃపుథక్ || ౪౩ || కుతఇత్యపేక్షాయంసవకావేదాధికంసంక్షేపతఃకథయతి ||
ఏతావానితి || ఏతావానెవసవేమాంవేదానామధికః - తమేవాహ - శబ్దోవేదః - మాంసరమాధికరూపమాస్థాయ ఆశ్రిత్య - భిదాంమా
యామాత్రమిత్యనూద్య || శ్రు || నెహనానాస్తికించనేతి - ప్రతిషిధ్య - ప్రసీదతినివృత్త్యాపారోధవతి - ఆయంభావః - యథాహ్యంకుర

గాయత్ర్యష్టిగనుష్టుష్టుబృహతీపజ్జీరేవచ | త్రిష్టుష్టుజగతీధందోహ్యత్యష్ట్యతిజగద్విరాట్ || ౪౧ || కిం
విధతైకిమాచప్తైకిమనూద్యవికల్పయేత్ | ఇత్యన్యప్రదయంలూకేనాన్యోనుద్వేదకశ్చన || ౪౨ || మాం
విధతైభిధతై మాంవికల్పాప్రోహ్యతైహ్యహమ్ || ౪౩ || ఏతావాన్సర్వవేదాధికశ్శబ్ద ఆస్థాయమాం
భిదామ్ | మాయామాత్రమనూద్యాంతేప్రతిషిధ్యప్రసీదతి || ౪౪ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పకాదశస్తంధే - ఎకవింశోధ్యాయః * * * * *
* * * * * ఉద్ధవః || కతితత్త్వానివిశ్వేశసంఖ్యాతాన్యప్రసిద్ధిః ప్రభా || ౧ || నవై కాదశపం
చత్రీణ్యాత్థత్వమిహశుశ్రుమః | కేచిత్షడ్వింశతింప్రాహురపరేపంచవింశతిమ్ || ౨ || సప్తై కేనవ
షట్టై చిచ్చత్సార్వకాదశాపరే | కేచిత్సప్తదశప్రాహుష్టోడశై కేత్రయోదశ || ౩ || ఏతావత్త్వం
హిసంఖ్యానామృషయోయద్వివక్షయా | గాయంతిపుథగాయుష్మన్నిదం నోవక్తునుహాసి || ౪ || శ్రీ
భగవాన్ || యుక్తంయత్సంతిసర్వత్ర భాషంతే బ్రాహ్మణాయథా | మాయాంమదీయాముగ్ధప్రహృష
దతాంకింనుమఘటమ్ || ౫ || నైతదేవంయదాత్థత్వంయదహంవచ్చితత్రథా | ఎవంవివదతాంహేతు

యోరసఃసంవతద్విస్తార భూతనానాకాండ శాఖాస్వపి - తత్రైవప్రణవస్యయోధాః పరమేశ్వరః సవివతద్విస్తారభూతానాం సవకావే
దశాఖాకాండానామపిసంగచ్ఛతేనాన్యతి || శ్లో || నిత్యముక్తస్వతస్సర్వవేదకృత్పవకవేదవిత్ | స్వపరజ్ఞానదాతాయస్తంబందెగురు
మీశ్వరమ్ || ౪౪ || ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ఎకవింశాధ్యాయవాఖ్యా || * * * * *
శ్లో || ద్వావింశతత్త్వసంఖ్యానామవిరోధవిరోధ్యతై | పుంప్రకృత్యోవికవేకశ్చజన్మమృత్యువిధాచ || తదేవంవేదానాంప్రవృత్తిపర
త్వంవిరాక్యత్యమోక్షపరత్వంసీదీతం - సంతిచమోక్షపరత్వేపితదవాంతరవివాదాః - తథాహి - కేచిత్తత్త్వసంఖ్యానువివదంతే - త
త్రాపిచాన్యే బహ్యధానదసత్వే - అత్తతత్త్వేచ్యచరవికత్వనానాత్వాదిమ - తత్రకింసత్యమితిజ్ఞానయాపుచ్చతి || కతీతి || ఋషిభిరా
గమేకుబహుధాసంఖ్యాతాని - తేమకతియుక్తానీత్యధః || ౧ || భగవన్తతానువాద పూర్వకంబహుధాసంఖ్యాసంప్రపంచయతిప్ర
భిః || నవైతి || త్వంతావదప్తైవింశతితత్త్వాన్యాత్థ - తానిచవయంశుశ్రుమః శ్రుతవంతః || ౨ || ౩ || ఏతావత్త్వమితి || ఏతావతీనాంభా
వః ఏతావత్త్వంనానాత్వమిత్యధః - యద్వివక్షయాయత్ప్రయోజనమభిప్రేత్యగాయంతి - ఆయుష్షానిత్యమూతే || ౪ || వివక్షేభదేన
సవకాయుక్తసేవ - మాయయాచకింనామనయుక్తమిత్యాహ || యుక్తమితి || యథా బ్రాహ్మణాః భాషంతేతద్వ్యక్తంచ - సవస్తుతః - యస్మా
త్సంతిసవకత్రాంతభూతానిసవకాణితత్త్వాని - కించ - మాయామితి - అసత్త్వేపిమాయాశ్రయత్వాత్ ఘటత వివేత్యధః - ఉద్గ్రహ్య
సీద్వికృత్య - సహిమరుమరీచికాజలపరిణామాదివివాదేకిమఘటితమివభవతి || ౫ || సనుయదిసవకమపియుక్తం - తహికాకుతోవివాదః - య
దిచమామైవావలంబనం - కుతోహేతుంప్రతివివాదః - తత్రాహ || నైతి || హేతుంప్రచిచవివదతాంవివదమానానాం - మదియ్యాదురతి
త్రయాశక్తయఃసత్త్వాద్యాః అంతఃకరణవృత్తివిశేషరూపేణపరిణామివహేతురీత్యధః || ౬ || తాసాంబివాదే హేతుత్వముపపాద

యతి || యాసామితి || యాసాం వ్యతికరాత్ ఖేభాత్ - వదతాం పదం విషయః - వికల్పే భద్ర ఆసీత్ - అంతఃకరణవృత్తివికల్పే వాతన్త్రా
లభాతః - పితృదేవవ్యతిరేకేద్రుధయతి - శమదమయోద్వేగం దైవ్యంతస్త్రిప్రాప్తే - వికల్పే వ్యతిరీయతే - తంచ వికల్పమనువాదః శా
మ్యతీతి || ౭ || సంతిసవత్ప్రేమియదుక్తంతప్రపంచయతి ద్వాభ్యాం || పరస్పరేతి || అన్యోన్యస్త్రిన్నప్రవేశాద్వక్తుయథావివక్షితం
తథా - పూర్వంకారణం అపరంకార్యంకార్యకారణభావేన ప్రసంఖ్యాసంభవతి - యద్వా - పూర్వా అల్పసంఖ్యా - అపరా అధికసం
ఖ్యా - తయోర్భావః పౌర్వాపర్యం - తేన ప్రసంఖ్యాసంగణనమితి || ౮ || అనుప్రవేశంగణనయతి || వికస్తిన్నతి || పూర్వస్త్రికారణ
భూతతత్వై - కార్యతత్వాని సూక్ష్మరూపేణ ప్రవిష్టాని - మృదిఘటవత్ - అపరస్త్రికార్యతత్వై కారణతత్వాని అనుగతత్వై ప్రవిష్టాని -
ఘటేమృదవత్ || ౯ || అవిరోధముపసంహరతి || పౌర్వాపర్యమితి || అతః అమీమాంతత్వానాం - పౌర్వాపర్యంకారణకార్యత్వం - ప్ర
సంఖ్యాసంచ న్యూనాధికం - అభీప్సతాం వాచినాం మధ్య - యథావివక్షయా యద్వక్త్రం యస్యముఖం ప్రవతేతే - తత్సవం వివిక్తం ని
శ్చితం వయంగృహీతుః - ఉక్తన్యాయేన సవత్ప్రయుక్తే సుంభవాత్ || ౧౦ || ననుకార్యకారణతత్వానాం పృథక్త్వాపృథక్త్వవివక్షయా భ
వతు నామ - సంఖ్యాభేదః - జీవేశ్వరయోస్తు కథంభేదాభేదవివక్షా - యయా షడ్వింశతిపంచవింశతిః ప్రవృత్తా - అత ఆహ || అనాదీతి ||
స్వతోనసంభవతి అన్యతస్తు సంభవాత్ - స్వతః సవత్ - జ్ఞః పరమేశ్వరోన్యోభవితవ్యతిరేకత్వే శతీపక్షే భిప్రాయభిత్వభావః || ౧౧ || కథం
తహాపంచవింశతిపక్షస్త్రాహ || పురుషేశ్వరయోరితి || వైలక్షణ్యం ని సదృశత్వం నాస్తి - ద్వయోరపి చిద్రూపత్వాత్ - అతస్తయోర
త్యంతమన్యత్యకల్పనా అపాథావ్యథా - వివంశంచవింశతిపక్షప్రవృత్తిరిత్యభావః - నన్వేవమపీశ్వరప్రసాదలబ్ధజ్ఞానస్య పృథక్త్వాత్

శ్చ క్తయోమేదురత్యయాః || ౬ || యాసాం వ్యతికరాదాసీద్వికల్పా వదతాం పదమ్ | ప్రాప్తే శ మద
మేవ్యతివాదస్తమనుశామ్యతి | ౭ | పరస్పరానుప్రవేశతత్వానాం సాత్పతవభ | పౌర్వాపర్యప్ర
సంఖ్యానం యథావక్తువివక్షితమ్ || ౮ || ఎకస్త్రిన్నపిదృశ్యంతే ప్రవిష్టానీతరాణిచ | పూర్వస్త్రిన్నప
రస్త్రిన్నాతత్వైతత్వాని సర్వశః || ౯ || పౌర్వాపర్యమతోమీమాంసప్రసంఖ్యానమభీప్సతామ్ | యథావివి
క్తం యద్వక్త్రంగృహీమోయుక్తీసంభవాత్ || ౧౦ || అనాద్యవిద్యాయుక్తస్య పురుషస్యాత్మవేదనమ్ |
స్వతోనసంభవేదన్యస్పర్వజ్ఞోజ్ఞానదోభవేత్ || ౧౧ || పురుషేశ్వరయోరత్రనవైలక్షణ్యమస్తివై | త
దన్యకల్పనాపాథాజ్ఞానంచ ప్రకృతే గుణః || ౧౨ || ప్రకృతిగుణసామ్యం వై ప్రకృతేనాత్మమోగు
ణాః | సత్త్వం రజస్తమ ఇతి స్థిత్యుత్పత్త్యంత హేతవః || ౧౩ || సత్త్వం జ్ఞానం రజః కర్మ తమోజ్ఞానమిహా
చ్యతే | గుణవ్యతికరః కాలస్స వైభావస్సూత్రమేవవా || ౧౪ || పురుషః ప్రకృతివ్యక్తమహంకారౌన
భూనిలః | జ్యోతిరాపః ఊతిరితి త్వాన్యక్తాని మేనవ || ౧౫ || శ్రోత్రంతస్పర్శనం మ్రాణోజిహ్వేతి
జ్ఞానశక్తయః | వాక్పాణ్యపథపాయ్వింప్రైః కర్మాణ్యంగోభయం మనః || ౧౬ || శబ్దస్స స్పృశోరసౌగం
ధోరూపంచేత్యథాజాతయః | గత్యుక్త్యుత్సగశిల్పానికర్తాయతనసిద్ధయః || ౧౭ || సగౌడౌ ప్రకృ

తత్త్వవృద్ధిరితి పక్షద్వయమపి సఘటతే అత ఆహ - జ్ఞానంచేతి - సత్త్వగుణవృత్తిత్వాత్తదంతభూతమిత్యభావః || ౧౨ || ననుజ్ఞానం జీవభర్తః
కథం ప్రకృతే గుణసామ్యవత ఆహ || ప్రకృతిరితి || గుణసామ్యం హ ప్రకృతిః - అతస్తద్విశేషరూపాగుణాస్తస్య ఏవ సత్త్వాత్తనోజీవస్య
ఆకర్మత్వాత్తస్య స్థిత్యాదిహేతుభూతగుణాశ్రయత్వాదుపపత్తేః || ౧౩ || సత్త్వమితి || అతః సత్త్వం సత్త్వమయం జ్ఞానం ప్రకృతే గుణ
ఇతి పూర్వోక్తే వసంబంధః - నను తస్మిన్వత్త్వంకమచాజ్ఞానంచ తత్త్వాంతరం స్యాత్ - సరజః - కమరజసోవృత్తిః - అజ్ఞానంచ తమసః -
అతః కమరజ్ఞానయో రజస్తమోద్వారాప్రకృతావేనాంతభావఇతి భావః - తథాపికాలస్వభావయోస్తత్త్వాంతరతా స్యాత్ - సగుణా
నాం వ్యతికరో యస్మాత్ స తుశ్వరవివకాలోనామ - స్వభావోనామ సూత్రమహత్త్వమేవ - తస్య సర్వశక్తిమత్వాత్ - తదేవం జ్ఞానాదీ
నాం యథాయథ మంతభావాన్న పక్షద్వయే పితత్త్వవృద్ధిః - పితచ్చపక్షేంతరేవ పిజ్ఞేయం - స్వమతేతుగుణానామాగమపాయత్వాత్ ప్ర
కృతేభేదోవివక్షితః - అతోగుణాస్త్రీణీతత్వాని || ౧౪ ||
అపరాణిపంచవింశతితత్త్వాని పూర్వోక్తపక్షద్వయ సాధారణాని దశయతి సాధే ద్వాభ్యాం || పురుష ఇతి || వ్యక్తం మహత్త్వత్వం -
సభాదీనిపంచతన్మాత్రాణి - మమయా || ౧౫ || ఏకాదశదశయతి || శ్రోత్రమితి || దశానంచ యః - జ్ఞానశక్తయః జ్ఞానంద్రియాణిపంచ - ఉభయం ఉభయాత్ కంఠసః -
చ - వాగాదిపాయ్వింతాని ద్వంద్వై క్యేనోక్తాని చత్వారి - ఆంఘ్రీ శ్చేతి కర్తాణి కర్తౌంద్రియాణిపంచ - ఉభయం ఉభయాత్ కంఠసః -
అంగవాఉద్ధవ - పివ మేతాన్యే కాదశ || ౧౬ || పంచదశయతి || శబ్దఇతి || శబ్దాదివిషయతయా పరిణతాని పంచ మహాభూతాని - నను గత్వా
దిభిస్తత్త్వాధిక్యం పక్షత్వయే పి స్యాత్ నేత్యాహ - గతీతి - గతిశ్చ ఉత్పత్తిశ్చ ఉత్సగౌచ శ్చింతతాని - కర్తాయతనానాం కర్తౌంద్రియాణాం

సిద్ధయఃఫలాని - సతత్త్వాంతరాణీత్యధాః || ౧౭ || తదేవంతుత్రయేతత్త్వసంఖ్యాభేదంనిరూప్య - యద్విపక్షయాగాయంతీరియత్ప్ర
ప్తం - తత్తత్తతత్త్వర్యం - దశయతి || సగాదావితి || కార్యాణీషడశవికారాః - కారణానిమహదాదీనిస్త - తత్రాపిణీసతీప్రకృతిః -
అస్యవిశ్వస్యసగాదాగుణైఃసృజ్యత్వాద్యవస్థాఃభతై - ఉపాదానకారణరూపత్వాత్ - పురుషస్తులవ్యక్తఃఅపరిణామీనిమిత్రధూతఃకేవ
లమీక్షతే - అతఃపరిణామిన్యాఃప్రకృతేఃపురుషఃభిన్నఇతి || ౧౮ || తత్త్వైవారభస్యకార్యస్యతదంతర్థావమభిప్రేత్యాహ || వ్యక్తాదయ
ఇతి || వ్యక్తాదయోమహదాదయః - ప్రకృతేరుత్పన్నాయేధాతవః - తెవికుర్వాణాః - పురుషేక్షయలబ్ధవీర్యాఃసంగతాస్సంతః - అందం
కార్యంసృజంతీత్యన్వయః - ప్రకృతేర్బలాత్తామాశ్రిత్యేత్యధాః || ౧౯ || ఏవంస్వమతముపసంహృత్యమతాంతరెష్వపిసామాన్యతో
నిరూపితాంతత్త్వమునాంవిశేషతఃసతాత్పర్యాందశయతి || స్తపైవేతి || జ్ఞానంజానాతీతి - గ్రహజీవః - ఉభయోఃగ్రహ్యదృశ్యయో
రాధారితత్వాచేతిస్త - తత్రప్రకృత్యాదీనాంకారణైస్సఖాదివ్యంతర్థావః - ఇతరేషామంతర్థావాధామాహ - తతస్త్వేభ్యస్తస్త
భ్యః - దేహేంద్రియాసవఃకార్యాణీజాయంతేవికమపితత్త్వంవిహయనభవతి || ౨౦ || షడితి || షడిభిమతేపిభౌతికస్యభూతాంతర్థావం -
జీవస్యచపరమాత్మాంతర్థావమాహ - తైర్యుక్తఇతి || ౨౧ || చత్వారీతి || అన్నంసృగ్భీ - ఆత్మనోజాతానిఆత్మనాసహచత్వారితత్త్వాని -
అంతర్థావాధామాహ - తైరితి - అవయవినఃకార్యస్య || ౨౨ || ౨౩ || సంఖ్యానఇతి || భూతానిచమాత్రాణీచఇంద్రియాణీచ పంచపం

తిహ్యేస్యకార్యకారణరూపిణీ | సత్త్వాదిభిగుణై ధాతైపురుషోవ్యక్తఃఈక్షతే || ౧౮ || వ్యక్తాదయో
వికుర్వాణాధాతవఃపురుషేక్షయా | లబ్ధవీర్యాస్సృజంత్యండం సంగతాఃప్రకృతేర్బలాత్ || ౧౯ || స
త్పైవ ధాతవఇతితత్రాధాఃపంచభాదయః | జ్ఞానమాత్మభయాధారస్తతోదేహేంద్రియాసవః || నైక
మన్యతరద్వాపివిహాయోపాపలభ్యతే || ౨౦ || షడిత్యత్రాపిభూతానిపంచషష్టఃపరఃపుమా || తై
ర్యుక్తఃఆత్మసంభూతైస్సృష్టైవదంసముపావిశత్ ||
౨౧ || చత్వార్యేవేతితత్రాపిలేజలపాన్నమాన్యనః | జాతానితైరిదంజాతంజన్మావయవినఃఖిలు || ౨౨ ||
ఏకాదశత్వఃఆత్మాసామహాభూతేంద్రియాణీచ || ౨౩ || సంఖ్యానేనప్రదశకేభూతమాత్రేంద్రియా
ణీచ | పంచచైకేనమనసాఆత్మాసప్రదశస్త్వతః || ౨౪ || తద్వత్పోడశసంఖ్యానేలత్తైవమనఉచ్యతే |
భూతేంద్రియాణీపంచైవమనఆత్మాత్రయోదశః || ౨౫ || ఇతినానాప్రసంఖ్యానంతత్త్వానామృషిభిః
కృతమ్ | సగ్వంన్యాయ్యంయుక్తిమత్త్వాద్విదుషాంకిమశోభనమ్ || ౨౬ || ఉద్ధవః || ప్రకృతిఃపురుషశ్చ
భౌయద్యప్యౌత్సవిలక్షణౌ | అస్యోస్యోపాశ్రయాత్ప్రత్యక్షదృశ్యతేనభిదాతయోః || ౨౭ || ప్రకృతౌ
లక్ష్మ్యతేహ్యత్ప్రకృతిశ్చతథాత్మని | ఏతన్యైపుండరీకాక్షమహంతంసంశయంహృది || ఛేత్తుమహా
సిసర్వజ్ఞవచాభినయనైపుణైః || ౨౮ || త్వత్త్వజ్ఞానంహిజీవానాంప్రమోషస్తైత్రశక్తితః | త్వమేవ
హ్యత్తమాయాయాగతింవెత్తనచావరః || ౨౯ || శ్రీభగవాన్ || ప్రకృతిఃపురుషశ్చైతివికల్పఃపురుషష

చపంచ - ఏకేనమనసాసహాఆత్మాసప్రదశః || ౨౪ || తద్వదితి || షడశసంఖ్యానేలత్తైవసంక్ప్యయమనఉచ్యతే - త్రయోదశేషక్షేభూ
తానితన్మాత్రైరకీకృతానిపంచైవ - ఇంద్రియాణీతత్ప్రకాశకానిపంచైవ - మనశ్చైకమింద్రియాధిష్ఠాత్మ - ఆత్మాచద్వివిధః - ఏవంత్ర
యోదశ - ఏకాదశేషక్షేపంచమహాభూతాని - పంచేంద్రియాణీ - జీవమనసోరాత్మాంతర్థావేనైతాన్యేకాదశ - సవపక్షే అష్టప్రకృత
యః - పురుషశ్చ - వికారాణామంతర్థావః || ౨౫ || ఉపసంహరతి || ఇతీతి || ఇత్యభిఃప్రకారైఃప్రకృతిపురుషభేదజ్ఞాపనాయేత్యధాః ||
౨౬ || తత్రపుచ్చతి || ప్రకృతిరితి || ఆత్మనాజడాజడస్వభావేనవిలక్షణ - అన్యోన్యోపాశ్రయాత్పరస్పరపరిహరణాప్రతీతేరిత్యధాః ||
౨౭ || తదేవవ్యనక్తి || ప్రకృతావితి || ప్రకృతౌతత్త్వాదేహ - ప్రకృతిశ్చఆత్మని - తేనవినాతస్యాప్రతీతేః - అహమిత్యభేదప్రతీతేన
దేహత్తనోభేదోలక్ష్మ్యతేఇత్యధాః - హృదివతమాసంసంశయం - నయేయక్తైవపుణంప్రావీణ్యంయేషాంతైః || ౨౮ || అహాసీత్యు
క్తంతత్రహతుమాహ || త్వత్తేతి || హియస్తాత్ - త్వత్తఃత్వత్ప్రసాదాదేవ - అత్రజీవానాంజ్ఞానంప్రమోషఃగ్రంశశ్చతైతఃమాయా
తః - సమస్వప్రకాశహ్యత్తనఃకథంజ్ఞానంప్రమోషశ్చ - జ్ఞానదానతత్ప్రమోషవామమకింప్రయోజనంతత్రాహ - త్వమేవేతి || ౨౯ ||
వికారావికారాభ్యాంనానాత్వైకత్వాభ్యాంసాపేక్షనిరపేక్షభ్యాంఅప్రకాశప్రకాశాభ్యాంచాత్యంతభేదంవత్తుమాహ || ప్రకృతిరితి ||
ప్రకృతిఃపురుషశ్చైతివికల్పత్యంతభేదవివ - కుతఇత్యపేక్షయాంప్రకృతిశబ్దోక్తదేహదిసంఘాతస్యవికారిత్యంతావద్దశయతి - ఏషఇతి
త్వాభ్యాంవిషసగఃసృజ్యతేఇతిసగోదేహదిసంఘాతఃస్థూలసూక్ష్మగణైకారికః | నానావికారవాన్ - అత్రషేతుః - గు

గుణవ్యతికరాత్మకః గుణభక్తకృతః || ౩౦ || నానాత్వమాహ || మమేతి || వికల్పంభేదంతద్గుణీశ్వర-అనెకభావ్యం ప్రపంచయతి - వైకారికః అనె
కవికారవాసపిష్ఠాలసమాగేణతావత్త్రివిధః - త్రైవిధ్యమేవాహ - అభ్యాత్మమిత్యేకం రూపం || ౩౧ || తానిరూపాణిదశయతి || దృగి
తి || దృక్ అభ్యాత్మం - రూపం అధిభూతం - ఆత్మరంధ్రే చక్షుగోశకే - స్రవిష్టం ఆకాంక్షపుః ఆంశోధిదై వమితి - సూపేక్షప్రకాశతా
మాహ - పరస్పరమితి - చక్షుమేరూపంజ్ఞాయతే తదస్య భానుపపత్త్యా చక్షుజ్ఞాయతే - తత్ప్రప్రత్యస్య భానుపపత్త్యా తదధిష్ఠాత్మదైవం
జ్ఞాయతే - తతశ్చక్షుషః ప్రవృత్తిః - తతోరూపజ్ఞానమితి - ఎవమేతత్త్వయం పరస్పరం సిద్ధ్యతి - ఆత్మరంధ్రే ఇతి విశేష - వ్యావర్త్యమా
హ దృష్టాంతోపయోగితయా - యస్తుభిరకాశే మండలాత్సూర్యోవతాతే - సతు స్వతః సిద్ధ్యతి - చక్షువిషయత్వేపి ప్రతియోగ్యపేక్షా
భావమాత్రేణ స్వతః క్రిత్యుక్తం - ఇదానీమాత్మనో వికారిత్వాద్యభావేన భేదమాహ - యత్ సూక్ష్మ-ఆత్మా విషయభ్యాత్మా దీనామాద్యః కార
ణం - అతః ఏకరూపః - తస్మాదేభ్యో పరోభిన్నః - స్వప్రకాశత్వా దపీత్యాహ - స్వయానుభూత్యా స్వతః సిద్ధ ప్రకాశేన - అభి
లానాం సిద్ధానాం పరస్పరప్రకాశకానామపి సిద్ధః ప్రకాశకః - సవేషమపి సామాన్యతశ్చ త్ప్రకాశవిషయత్వాత్ - అతఏవ తస్య స్వ
ప్రకాశకత్వం సిద్ధం || ౩౨ || చక్షుషిదశితం త్రైవిధ్యమింద్రియంతరేష్వప్యతిదిశతి || ఏవమితి || యథాచక్షుః ఏవంత్యగాద్యపీత్య
భావః - త్వక్ స్పృశో వాయురితి - శ్రవణం శబ్దాదిశఇతి - జహ్వరసోవరుణఇతి - నాసాగంధో శ్చినా వితి - చిత్తేన యుక్తమంతఃకరణాంతరమపి
తత్త్వ - చిత్తంచేతయితవ్యం వాసుదేవఇతి - మనోమంతవ్యంచంద్ర ఇతి - బుద్ధిబోధ్యవ్యం బ్రహ్మేతి - అహంకారోహంకతవ్యం రు
ద్రఇతి - ఏవం త్రివిధమిత్యభావః || ౩౩ || నను పునరపి వైలక్షణ్యమాత్ర మేవోక్తం - త్రివిధప్రపంచవ్యతిరీకాత్త ప్రాప్తిస్తుకుతస్సన్యత్ - అ

భ | ఏషవై కారికస్సగోగుణవ్యతికరాత్మకః || ౩౦ || మమాంగమాయాగుణమయ్యనైకభావికల్పబు
ద్ధీశ్వగుణైవిభజితై | వైకారికస్త్రివిధోభ్యాత్మమేకమథాధిదైవమధిభూతమన్యత్ || ౩౧ || దృగ్రూ
పమాకాంక్షపురత్తరంధ్రేపరస్పరం సిద్ధ్యతియస్త్వతఃఖే | ఆత్మాయదేషా మపర్యాయ ఆద్యస్త్వయా
నుభూత్యాభిలసిద్ధసిద్ధః || ౩౨ || ఏవంత్యగాదిశ్రవణాదిచక్షుజ్ఞాహాద్విదినాసాదిచచిత్తయుక్తమ్ || ౩౩ ||
యోసాగుణత్వోభక్త్యతోవికారః ప్రధానమూలాన్త హతః ప్రసూతః | అహంత్రివృత్తాహవికల్పహేతు
వైకారికస్తామసవింద్రియశ్చ || ౩౪ || ఆత్మాపరిజ్ఞానమయోవివాదోహ్యస్తీతినాస్తీతిభిదాధానిష్ఠః |
వ్యభోపినై ప్రాపరమేతపుంసాం మత్తఃపరావృత్తధియాంస్వలోకాత్ || ౩౫ || ఉద్ధవః || త్వత్తఃపరా
వృత్తధియస్త్వక్వతైః కర్మభిః ప్రభౌ | ఉచ్చావచాయథాదేహాగృహ్లాంతివిస్మజంతిచ || ౩౬ || తన్మమా
ఖ్యాహిగోవిందమవిగాహ్యమనాత్మభిః | నహ్యేతత్ప్రాయశోలోకేవిద్వాంసస్సంతి సోహితాః || ౩౭ ||
శ్రీభగవాన్ || మనఃకర్మమయం న్యూణామింద్రియైః పంచభిర్యుతమ్ | లోకాల్లోకం ప్రయాత్యన్యత్రాత్మా
తదనువతతే || ౩౮ || భూయన్త సోనువిషయాదృష్టాన్వానుశ్రుతానథ | ఉగ్ర్యతీదత్తర్కతంత్రం

హంకారానివృత్తై - తత్త్వతవివిధవికల్పనివృత్త్యైవేత్యాశయేనాహ || యఇతి || యోసా అహం అహంకారః - తమేవాహ - గుణభక్తకృతకరా
తీతితథాతతః పరమేశ్వరాత్తాలాద్వానిమిత్తభూతాత్ - ప్రధానం మూలముపాదానం యస్య తస్మాన్త హతః - ప్రసూతోవికారః - సత్త్రివృ
త్త్రివిధః - మోహమయస్య వికల్పస్య హేతుః - త్రివిధత్వమేవాహ - వైకారికఇతి || ౩౪ || సకుతోనివతతే - ఆత్మాజ్ఞానవిలసితత్వాత్ - ఆ
త్మజ్ఞానేనేత్యాశయేనాహ || అత్తేతి || నను కథం మోహమయత్వం వికల్పస్యాహంకారస్యవా - కైశ్చిత్సత్యత్వాంగీకారాత్తత్రాహ - వివా
దఇతి అస్తీతివిధిప్రత్యయవిషయః - నాస్తీతినిషేధప్రత్యయవిషయః - అయంభిదాధానిష్ఠోవివాదోహ్యత్వాపరిజ్ఞానమయఇత్యన్వయః - య
ద్వా - వివాదః సవోపేధిదాధానిష్ఠవివ - సతువస్తుమాత్రనిష్ఠః - అతః పరస్పరయుక్తిభిరేవ భేదస్య సిరాకృతత్వాత్ - మోహమయత్వం
సిద్ధమితి - నను యద్యహంకారోవికల్పశ్చనాస్తి - అయంతహితన్నివృత్తిప్రయాసేనతత్రాహ - వ్యభోపి అథా రహితోపీతి - స్వయాస
భూతాన్తత్తోబహిముఖానాం నైవోపరమేత - ప్రత్యుతతత్త్వతైః కమభిరుచ్చనీచదేహామతేసంసరంతి || ౩౫ || తత్త్వస్యచ్ఛతి || త్వ
త్తఇతి || వ్యాసకస్యాత్మనో దేహదేహంతరగమనం అకతుః కమాణి - నిత్యస్యచజన్త మరణదీనికథమితిభావః || ౩౬ || తదితి || ఏతద్వి
ద్వాంసోసంసంతి - హియస్తాన్వాయయామోహితావంచితాః || ౩౭ || లింగశరీరాభ్యా సేనసర్వంఘటతఇత్యుత్తరమాహ || మన ఇతి || ప్రధా
నత్వేన పంచభిరితినిదేశాశీస్యేషామపుష్పలక్షణభావః - దేహదేహంతరం ప్రయాతి - తతోన్యవినాత్మా తస్స నోనువతతే - అహంకారే
ణానుగచ్ఛతి || ౩౮ || నను మనసోపి పూర్వదేహవియోగోదేహంతరయోగశ్చ కథంభవతి - యేస్మల్లివియోగయోగాభ్యామితివక్తంత
యోఃకారణమాహ || భూయదితి || కమతంత్రత్వాత్కమోపస్థాపితాదృష్టాన్వాఅనుశ్రుతాన్వేదోక్తాన్వావిషయా అనుభూయత్
అనంతరం భూయమానైశ్చ ఉగ్ర్యతీ ఆవిభావత్ - పూర్వవిషయేషుచనీదత్తీయమాసంభవతి - తదనంతరంతస్యస్త్పతిః పూర్వాపరాను

సంధానం సశ్యతి ॥ ౩౯ ॥ తతః కిమతరహా ॥ విషయేతి ॥ విషయే ముకమోపస్థాపితదేవాదిదేహేష్యత్వంతాభివేషేనతత్త్వానం పూర్వదే
హం పునః మనోనస్త్యుదితియత్ సైవయాతనాదేహాభివేశేనభయశోకాదేదేవాదిదేహాభివేశేనవాహుషతమోదేహాతోః పూ
ర్వదేహాత్యంతవిస్తృతిః అహంకారనివృత్తిః తదభిమానినోజంతోజీవావస్యమృత్యురుచ్యతే సతుదేహవన్నాశః ॥ ౪౦ ॥ జన్మేతి ॥ జ
న్మతువిషయస్యదేహస్యతత్తయాస్వీకృతిం అభిమానంప్రాప్యః సతుదేహవదుత్పత్తిం సచపుత్రాదిదేహవత్ప్రీత్యతిశయమాత్రేణ
కింతుసర్వభావేనాభేదేనఅభిమానమాత్రేణ ఉత్పత్తిమరణదృష్టాంతద్వయం యథాస్వప్నశ్చమనోరథశ్చైత్యధాః ॥ ౪౧ ॥ దృష్టాం
తౌవివృణోతి ॥ స్వప్నఇతి ॥ తత్రవతః మానస్యస్వాదౌ పూర్వంచైవమివేతిఅపూర్వమివేతిచాన్వయః పూర్వసిద్ధమప్యాత్మానమపూ
ర్వవత్సద్వ్యజాతమివసశ్యతీత్యధాః ॥ ౪౨ ॥ ఉపసంహరతి ॥ ఇంద్రియేతి ॥ ఇంద్రియాణామయసంమనఃతన్యదేహంతరాభివేషే
యాస్పష్టిః ఉత్పత్తిః తయా వస్తునిలత్వని తదభిమానైదం త్రైవిధ్యం ఉత్తమమధ్యమనీచత్వం అసదేవభాతీత్యన్వయః ఏవంభూతతత్త్వా
పాహ్యధ్యంతరభేదహేతుశ్చభవతి పాహ్యవిషయా ఆధ్యంతరవిషయా సుఖాదీంశ్చపశ్యతీత్యధాః యథాజనోజీవః స్వప్నే బహూ
అసతోజనాదేహాకువకపశ్యబహురూపోభాతీతద్వత్ యద్వాఇదం త్రైవిధ్యం అధ్యాత్మాదిరూపంభాతి అసజ్జనకృత్తుమ్
ప్రాత్పాదకః జనః పితా స్వయంసమోపిపుత్రాభిమానతస్తదరిమిత్రాదిమయథాభేదహేతుభావతీతద్వదితి అన్యత్సమానం ॥ ౪౩ ॥
తదేవం లోకప్రసిద్ధోజన్మమృత్యునిరూప్యసూక్ష్మవపుష్టవపితౌవైరాగ్యానిరూపయతి ॥ నిత్యదేతి ॥ నిత్యదాప్రతిక్షణం భూతానిశ
రీరాణి ఉత్పద్యంతేనశ్యంతిచ కాలస్యాతిసూక్ష్మాత్వాత్తత్తత్తతంభవనమభవనం వాలవివేకిభిసలక్యతే ॥ ౪౪ ॥ సతోజన్మమరణ

స్త్యుతిస్తదనుశామ్యతి ॥ ౪౫ ॥ విషయాభినివేశేననాత్మానంయత్కరెన్ననః ॥ జంతోవైకస్యదిద్ధౌ
మృత్యురత్యంతవిస్తృతిః ॥ ౪౬ ॥ జన్మత్వాత్తతయాపుంసస్సర్వభావేనభూరిత ॥ విషయస్వీకృతింప్రా
హుర్యథాస్వప్నమసూరథౌ ॥ ౪౭ ॥ స్వప్నమసూరథేవైవంప్రాక్తనంసత్తరత్యసౌ ॥ తత్రపూర్వ
మివాత్మానమపూర్వంచానువశ్యతి ॥ ౪౮ ॥ ఇంద్రియాయనస్పష్టేదం త్రైవిధ్యంభాతివస్తుని ॥ బహి
రంతభిదాహేతుజ్జనోసజ్జనకృద్యథా ॥ ౪౯ ॥ నిత్యదాహ్యంగభూతానిభవంతినభవంతిచ ॥ కాలే
నాలక్యవేగేనసూక్ష్మాత్వాత్తన్నదృశ్యతే ॥ ౫౦ ॥ యథాచిహంప్రాతసాంచఫలానాంవావనస్పతేః
తథైవసర్వభూతానాంవయోవస్థాదయఃకృతాః ॥ ౫౧ ॥ సోయందీపోచిహంయద్వత్ప్రాతసాంతది
దంజలమ్ ॥ సోయంపుమానితినృణాంమృషాగీర్ధీమృషాయుషమ్ ॥ ౫౨ ॥ నాజ్ఞస్వీకర్తృవీజేనజాయ
తేసాప్యజఃపుమా ॥ మ్రియతేవామరోభ్రాంత్యాయథాగ్నిదాహసంయుతః ॥ ౫౩ ॥ నిషేకగర్భా
జన్మానిబాల్యకామారయావనమ్ ॥ వయోమధ్యంజరామృత్యురిత్యవస్థాస్తమోనావ ॥ ౫౪ ॥ ఏతామ
సూరథమయీహ్యన్యస్యోచ్చావచాప్తనూః ॥ గుణసంగాదుపాదత్రైకవీత్తశ్చిజ్జహతిహ ॥ ౫౫ ॥
అత్తనఃపితృపుత్రాభ్యామనుమేయాభవాప్యయో ॥ నభవాప్యయవస్తూనామభిజ్ఞోద్వయలక్షణః ॥

సూరజ్ఞానైకారణమేతద్భవే - సత్త్వమైవతయోఃకుతః ఇత్యాశంక్యామనానతత్త్వాధయతి ॥ యథేతి ॥ అచిహంపరిణామాదిభిః - ప్రా
తసాంగత్యాదిభిః - ఫలానాంరూపాదిభిః - యథాలవస్థావిశేషఃకృతాః - కాలేనెతిపూర్వస్యానుషంగః - అదిశద్దేనతేజోబలకౌశలాదీనా
ముపాదానం - విమతంప్రతిక్షణత్వత్తినాశవత్అవస్థాభేదాస్పదత్వాత్ దీపజ్వాలాదివదిత్యనుమానం ॥ ౪౫ ॥ కథంతహిప్రత్యభి
జ్ఞాతద్వదేవసాదృశ్యవలంబినీత్యాహ ॥ సఇతి ॥ సాదృశ్యాదచిహంమేవయథాసోయందీపఇతిప్రత్యభిజ్ఞాయథాచప్రాతసాంప్రవాహ
జూనామేవతదిదంజలమితి - తథాసోయంపుమానిగీర్ధీశ్చమృషా - నృణాంబహూనాంశరీరిణం - మృషావ్యధామేవాయుదేహాంతే
షామివేకినాంభవతి ॥ ౪౬ ॥ సనుకథందేహాధ్యానవతఃపుంసఃకమజన్మమరణానిసంతినాన్యస్యేతివ్యవస్థా - సహిషుటతే - ఘటస్యపు
రుషభేదేనసత్త్వమసత్త్వంచేతిన అజ్ఞస్యాపివస్తుత్తదభావాదిత్యాహ ॥ నేతి ॥ నైవస్వస్యాత్తనఃకమణాబీజభూతేన - సోపి అజ్ఞోపిప్ర
మాజాయతేమృతేవా - కింతుఅయంప్రాంత్యా - అజన్మాపిజాయతేఇవఅమరోపిమృత్యుతదేవ - యథామహాభూతతేజోరూపోగ్నిరాక
ల్పాంతమవస్థితోపిదారుణాగవియోగాభ్యాంజన్మనాకౌప్రాప్తోతితద్వత్ ॥ ౪౭ ॥ సిద్ధవత్ప్రత్యోక్త్యాఃవయోవస్థాఃప్రసంచయతి ॥ ని
షేకేతి ॥ నిషేకౌజరప్రవేశః - గర్భాస్తవ్యవృద్ధిః - బాల్యంఆపంచమాద్ధాత్ - కామారంఆమిదేశవమోత్ - తతోయావనమాన
త్వాంగతః - తతోవయోమధ్యంఆషష్టివమోత్ ॥ ౪౮ ॥ దేహసంబంధాజన్మమరణాదీనీత్యుపపాదితమధముపసంహరతి ॥ ఏతాఇతి ॥
హస్సుటం - అన్యస్యదేహస్యసంబంధినీఏతాఃమనోరథమయీతనూఃఅవస్థాఃగుణసంగాత్ప్రకృత్యవివేకాత్ - కశ్యమపాదత్రైపరమే
శ్వరామృహీతఃకశ్చిజ్జహతి - కథంజహతి - సహ్యవస్థావతోదేహస్యప్రస్తుతదవస్థావానితివివేకజ్ఞానేన ॥ ౪౯ ॥ సమతదానీంయూభిరేత
త్వేనజన్మమరణవాదేహూనదృశ్యతేతత్త్వా ॥ అత్తనఇతి ॥ పితృదేహస్యాధ్యదైహికంకువకతాప్యయదశానాత్ - పుత్రదేహస్య

చ జాతకమణిజన్మదశనాత్ - ఆత్మనఃస్వదేహస్యాపిభవాప్యయావనుమయో - ఏవంవద్యశ్యత్వేనతిభవాప్యయావతాంభస్తానాదేహా
 నామభిజ్ఞోద్రష్టాద్యయలక్షణాభవాప్యయావమణోనభవతి ॥ ౫౦ ॥ ఎతదేవదృష్టాంతేనస్పష్టయతి ॥ తరోదితి ॥ తరుశబ్దేనోద్భిజ్జమాత్రో
 పలక్షణం - ఫలపాకాంతస్యప్రీహ్యదేరిత్యధః - యద్వా - తరోరేవాంత్యఃపరిణామోనిపాకః - బీజాజ్ఞప్త - విపాకాత్సంయమంనాశం
 చవిద్వా తరోజన్మవినాశయాద్రాజ్య - యథానతద్వా - ఏవందేహావతమానోపితత్తాతదృవాప్యయాభ్యాంసంసంభవ్యతే ॥ ౫౧ ॥
 అవివేకినఃసంసారంప్రసంచయతిపంచభిః ॥ ప్రకృతేతి ॥ తత్త్వేనతత్త్వతఃఅవివిచ్య - తత్త్వదృష్ట్యాస్పృశేమవిషయేషుసంమూఢభిః
 వా ॥ ౫౨ ॥ గుణభేదేనప్రవిధం - తత్రాపితత్త్వారతమ్యేనైకేకత్వద్వివిధంసంసారమాహ ॥ సత్త్వేతి ॥ ౫౩ ॥ సస్వకతురాత్మనఃకుతః
 కమణిఃప్రమణంత్రాహ ॥ నృత్యతతి ॥ నృత్యతోగాయతోజనాజనఃపశ్యతానుకరోతితద్గతస్వరతాశాదిగతింశృంగారకరుణాదిర
 సంచమనస్యనువతయతీత్యధః - అనుకార్యతేగుణైఃబలాదిత్యధః - అనెనదృష్టాంతేనదృశ్యధర్మోద్రష్టరిష్టరీతిదశతం ॥ ౫౪ ॥
 ఉపాధిధమాశ్చోపహితేఅవభాసంత ఇత్యత్రదృష్టాంతమాహ ॥ యథేతి ॥ తీర్థస్థాతరవోధావంత ఇవయథాదృశ్యంతే - జలప్రతిబింబి
 తావాచంభలాభివేతి - విషయగ్రాహకేణమనసాపరికల్పితాపివతేషులావణ్యాదయోగుణః - నవస్తుతస్సంతి - అతోమనోనిబంధనవివా
 యంసంసారభిత్వభిప్రేత్యగ్రాహకగుణాగ్రాహ్యవభాసంతభిత్వత్రదృష్టాంతమాహ - చక్షుషేతి ॥ ౫౫ ॥ భోగస్యాపిమిథ్యాత్వేనదృష్టాం

౫౦ ॥ తరోబీజవిపాకాభ్యాంయోవిద్వాజన్మసంయమా తరోవిలక్షణోద్భవప్రపంచద్రష్టాతనోః
 పృథక్ ॥ ౫౧ ॥ ప్రకృతేరేవమాత్మానమవివిచ్యాబుధఃపుమా ॥ తత్త్వేనస్పృశేనంమూఢస్సంసారం
 ప్రతిపద్యతే ॥ ౫౨ ॥ సత్త్వసంగాదృషీదేవారజసాసురమానుషాః ॥ తమసాభూతచిర్యక్త్వంభ్రా
 మితోయాతికర్మభిః ॥ ౫౩ ॥ నృత్యతోగాయతఃపశ్యతానానుకరోతితా ॥ ఏవంబుద్ధిగుణాపశ్య
 న్మనీహూప్యనుకార్యతే ॥ ౫౪ ॥ యథాంభసాప్రచలతాతరమోపచలాభివచక్షుషాభ్రామ్యమాణేన
 దృశ్యతేభ్రామ్యతీవభూః ॥ ౫౫ ॥ యథామసారథిధియోవిషయానుభవోమృషా ॥ స్వప్నదృష్టాశ్చదా
 శాహతథాసంసారఆత్మనః ॥ ౫౬ ॥ అథేహ్యవిద్యమానేపిసంస్మృతిననివతతే ॥ ధ్యాయతోవిషయా
 నస్యస్వప్ననథాగమోయథా ॥ ౫౭ ॥ తస్మాదుద్ధవమాభుంక్షువిషయానసదింద్రియైః ॥ ఆత్మాగ్రహ
 ణనిభాతంపశ్యతేకల్పికంభ్రమమ్ ॥ ౫౮ ॥ క్షిప్తావమానితోసద్భిఃప్రలభ్మామాయితోధవా ॥ తాడి
 తసన్నిరుద్ధోవాప్యత్యావాపరిహారితః ॥ ౫౯ ॥ నిష్ఠితోమూత్రితోవాజ్ఞేబహుధైవంప్రకంపితః ॥

శ్రేయస్తామఃకృచ్ఛగతఆత్మనాత్మానముద్ధరేత్ ॥ ౬౦ ॥ ఉద్ధవః ॥ యథైవమనుబుధ్యేయంవదమో
 వదతాంవర ॥ ౬౧ ॥ సుదుస్సహమిమంమన్యేఆత్మన్యసవతిక్రమమ్ ॥ విమమామపివిశ్వాత్కప్రకృతిహిబ
 లీయసీ ॥ ఋతేత్వద్ధర్మనిరతాశాంతాంస్తవ్చరణాశ్రయా ॥ ౬౨ ॥ * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - ద్వవింశోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీశుకః ॥ సపవమాశంతిఉద్ధవేనభాగవతమాఖ్యేనదాశాహ*ఋషభః ॥ సభాజయభృత్యవచో

తద్వయమాహ ॥ యథేతి ॥ యథాంతాఃప్రసిద్ధాఃమనోరథధియఃస్వస్మదృష్టాశ్చయథామృషా - ఎవమాత్మనోవిషయానుభవఃసంసారోమృ
 షా ॥ ౫౬ ॥ నమయదిమృషాతహికింతస్త్వత్త్రమేతత్రాహ ॥ అథాభితి ॥ ఆస్యాత్మనః ॥ ౫౭ ॥ తతోభాగోద్యమానకర్తవ్య ఇత్యా
 హ ॥ తస్మాదితి ॥ ౫౮ ॥ కుఃఖిప్రతీకారోద్యమమపిచరిత్యజ్యపరమేశ్వరనిష్ఠేనైవభావ్యమిత్యాహద్వాభ్యాం ॥ క్షిప్త ఇతి ॥ క్షిప్తఃఆక్షిప్త
 మన్న ఇతివా - ప్రలభ్మామహాసితః ॥ ౫౯ ॥ నిష్ఠిత ఇతి ॥ నిష్ఠితఃనిష్ఠివనవిషయాకృతః - మూత్రితఃమూత్రిణీద్రీకృతః - ప్రకంపితః పర
 మేశ్వరనిష్ఠాయఃప్రన్యాదితోపి - కృచ్ఛగతఃకష్టంప్రాప్తోపి ॥ ౬౦ ॥ యథేతి ॥ ఏవంత్యదుక్తంయథా అనుబుధ్యేయంతథానఃసవాణా
 ప్రతిపద ॥ ౬౧ ॥ సుదుస్సహమితి ॥ తద్ధర్మనిష్ఠితాఃఋతే - విమమామపిఅసద్భిఃకృతమతిక్రమంతిపరాధంసుదుస్సహంమన్య ఇత్యన్య
 యః - ప్రకృతిఃస్వభావః ॥ ౬౨ ॥ శ్లో ॥ నిరస్యనవసందేహానీకీకృతసుదశణమ్ ॥ ప్రకాశితరహస్యంతంభజామిగురుమిశ్వరమ్ ॥ ఇతిభా
 వాధాదీపికాయాం - ద్వవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో ॥ త్రయోవింశేతిరస్తారసహనోపాయశుర్యతే ॥ భిక్షుగీతాప్రకారేణమనసస్సంయమోధియా ॥ దుజనోపత్రవోనూనందుస్సమూపి
 మహీయసామ్ ॥ అతశ్చతుభిరధ్యామైస్సహనోపాయవణానమ్ ॥ తత్రతావదస్త్విన్నధ్యామేభిక్షుగీతయామనోవిజయః - ఉత్తరస్త్రి
 ప్రకృతిపురుషవివేకః - తదుత్తరస్త్రిగుణప్రతివిజయః - తతఃపరస్త్వైల్లగీతయావిషయసంగత్యాగేనసత్సంగఇతిక్రమేతోపాయాభగ

౧౦౭౨ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - పకాదశస్తంధే - త్రయోవింశోధ్యాయః .

తావన్యంతే॥ సగతి॥ ఆశంసితః ప్రాథితః - భృత్యస్యవచఃసత్తువన్ - తంభృత్యంప్రత్యాబభాష॥౧॥ తత్రతావదంగీకారతస్త
దవచఃసంపూజయతిద్వాభ్యాం॥ బాహాస్పత్యేతి॥ బాహాస్పత్యబృహస్పత్యేతి॥ అత్రలోకే - ససాధునాన్తీ - యోజుజన్తోతి
భిఃభిన్నంతుభితం - ఆత్మాసంతుసః - శమయితుంతుశ్వరస్సమథాస్సాన్తీ॥ ౨॥ కుతభిత్వతతిహ॥ నెతి॥ యథామమన్తామమన్తేవని
త్యంస్థితాః - పరుషోర్తిరూపావిషవః - తుదంతివ్యధయంతి - తథాభితరవాణాఃసతుదంతి - అతస్తైస్తథాసతస్యతభిత్వధాః॥ ౩॥ తథాపిమ
యావత్త్యమాణైరుపాయైఃసవన్తంసోధుంశక్యతభిత్వభిప్రాయేణతిహాసంప్రస్తాతి॥ కథయంతీతి॥ మహద్యథాభవతితథా - పుణ్యమితిహా
సంగాధాంకథయంతి॥ ౪॥ ౫॥ సతుభిక్షుఃపూజాంధనాధ్యఃకృచ్చాజితస్యధనస్యనాశేనసంతప్యమానోనివిణ్మస్సస్మత్రజ్యభి
యేమట౯దుజన్తైరుపద్రుతఃప్రస్తుతోపయోగినీంగాధామగాయతేతివక్తుంతస్యచరితమాహ॥ అవంతిష్వితి॥ అవంతిమమాశ్వేషు - వా
తాకృషివాణిజ్యాదిరూపావృత్తియస్యసః - కదర్యస్తుస్మృతాపుక్తః॥ ౬॥ ఆత్మాసంధర్మకృత్యంచపుత్రదారాంశ్చపీడయన్॥ ౭॥

ముకుందస్తమాబభాషేత్రవణీయవీర్యః॥ ౧॥ శ్రీభగవాన్॥ బాహాస్పత్యసనహ్యత్రసాధువైదు
జన్తేరితైః॥ దురుక్తేభిన్నమాత్మానంయస్సమాధాతుమీశ్వరః॥ ౨॥ నతథాతప్యతేవిద్ధఃపుమాన్బా
ణైరజిహ్మగైః॥ యథాతుదంతిమర్తస్థాహ్యసతాంపరుషేషవః॥ ౩॥ కథయంతి మహత్పుణ్యమితిహా
సమిహమాధవ॥ తమహంవణయిష్యామినిబోధసుసమాహితః॥ ౪॥ కేనచిద్భిక్షుణాగీతంపరిభూతే
నదుజన్తైః॥ స్మరతాధృతియుక్తేనవిపాకంనిజకర్తృణామ్॥ ౫॥ అవంతిషుద్ధిజఃకశ్చిదాసీదాధ్యతమ
శ్రీయా॥ వాతావృత్తిఃకదర్యశ్చకామీలుభోతికాపనః॥ ౬॥ జ్ఞాతయోతిథయస్తస్యవాక్సృతే
ణాప్యనచితాః॥ శూన్యావసథాత్మాహంకాలేకామైరనచితః॥ ౭॥ దుశ్శీలస్యకదర్యస్యద్రుహ్యం
తేపుత్రబాంధవాః॥ దారాదుహితరోభృత్యావిషణ్ణానాచరన్ప్రియమ్॥ ౮॥ తస్యైవంయక్షువిత్త
స్యచ్యుతస్యోభయలోకతః॥ ధర్మకామవిహీనస్యచక్రుధుఃపంచభాగినః॥ ౯॥ తదవధ్యానవిస్త్రస్త
పుణ్యస్తంధస్యశూరిద॥ అథోప్యగచ్ఛన్నిధనంబహ్వయాసపరిశ్రమః॥ ౧౦॥ జ్ఞాతయోజగృహుఃకిం
చిత్తించిద్దస్యవఉద్ధవ॥ దైవతఃకాలతఃకించిద్రుహ్యబంధోన్యపాథివాత్॥ ౧౧॥ సపవంద్రవిణేన
ప్తేధర్మకామవివజితః॥ ఉపేక్షితస్సర్వజనైశ్చింతామాపమరత్యయామ్॥ ౧౨॥ తస్యైవంధ్యాయ
తోదీఘంనష్టరాయస్తపస్వినః॥ భిక్షతోబాష్పకంతస్యనివేదస్సుమహానభూత్॥ ౧౩॥ సచాహేద
మహూకష్టంవృథాత్మామేనుతాపితః॥ నధర్మాయనకామాయయస్యాథానాసకుదృశః॥ ౧౪॥
ప్రాయేణాథఃకదర్యాణాంనసుఖాయకదాచన॥ ఇహచాత్మోపతాపాయమృతస్యనరకాయచ॥౧౫॥
యశియశస్వినాంశుద్ధంశ్లాఘ్యయోగుణినాంగుణాః॥ లోభస్సప్వలోపితాహంతిశ్చిత్రయాపమిమౌ
జితమ్॥ ౧౬॥ అథస్యసాధనైస్థడత్తమేరక్షణేవ్యయే॥ నాశోపభోగఆయాసస్తానశ్చింతా
భ్రమోన్యణామ్॥౧౭॥ సైయంహింసానృతందంభఃకామఃక్రోధస్సయోమదః॥ భేదోవైరమవిశ్వా
సస్సంస్పధావ్యసనానిచ॥ ౧౮॥ ఏతేపంచదశానథాహ్యథామూలామతాన్యణామ్॥ తస్మాదన

వతాతిభిభృత్యాంశ్చసకదర్యభిస్తృతభి॥ ౧॥ జ్ఞాతయతి॥ తస్యయోజ్ఞాతయోబాంధవాః - అతిథయోఅధ్వనీనాశ్చ - తేననాచితాభి
త్యధాః - శూన్యావసథాధర్మకామహీనృహేదేహవా॥ ౨॥౩॥ తస్యైతి॥ యయేణాంవిత్తమివకేవలంరక్షణీయంవిత్తంయస్య - పంచభా
గినఃపంచయజ్ఞదేవతాః॥ ౪॥ తదితి॥ తేమామవధ్యానమనాదరఃతేనవిస్త్రస్తావిశిణఃపుణ్యస్యస్తంధః అథలాభమాత్రహేతురంశో
యస్యతస్య - బహ్వయానైఃకృష్యాదిభిఃకేవలంప్రమాయస్తి॥౧౦॥కుతోనిధనమగచ్ఛత్రత్రాహ॥ జ్ఞాతయతి॥ దైవతఃగృహదాహ
దినా - కాలతఃనిభాతథాన్యాదినా - నృణాంపాథివానాంచద్వందైవ్యకంతస్తుత్॥ ౧౧॥ ౧౨॥ తస్యైతి॥ నష్టరాయఃసప్తఃరాయఃఅ
థాఃయస్యతస్య - తపస్వినఃసంతస్తస్య॥౧౩॥ సగతి॥ మిమయా - ఆత్మాదేహః - పృథైవామతాపితఃఅనుతాపంప్రపంచయతి-నభ
ర్మాయేత్యాదినా - యస్యఈన్యశఃఅథానాసస్తేనమయా॥ ౧౪॥ ప్రాయేణైతి॥ సరకాయచసత్యప్యథేధర్మానమస్తానాత్॥ ౧౫॥ య
శిభి॥ శ్విత్తంశ్వేతకుక్కు॥౧౬॥అథాస్యైతి॥ సిద్ధేష్యథే - తస్యేత్తమేసంపదానై - నాశోపభోగయోద్వంధైవ్యకం - నాశేదవ
భోగదేవధాః - సాధనోత్కమయోరాయసః - తతస్త్రుసఃచింతాచ - నాశేభ్రమభి॥౧౭॥కించ॥ సైయమితి॥ ౧౮॥ ఏతేభితి॥ అథ

ప్రాప్త్యథాఽస్తేయాదయఃపదసథాః - ప్రాప్తేథేస్తేయాదయోవ్యసనై స్సహసవ-తత్రవ్యసనాని శ్రీమూతమద్యవిషయాణిశ్రీ
 ణి ౧౯॥ భద్రవైరస్పథాఃప్రపంచయతిద్వాభ్యాం॥ భిద్యంతేభిః॥ భిద్యంతేస్నేహంత్యజంతి- కథంభూతాఃఏకాస్మిద్ధాఃఎకేచకప్రా
 తాఃతేచతేఽస్మిద్ధాఃఅతిప్రియాశ్చైత్యథాః- కుతఃకాకణినాఫంస్తవమాషాం- వింశతిపరాటికాఃకాకిణీతయా॥ ౨౦॥ అథేనైతి॥
 సంరద్ధాఃశ్చుభితాః- స్పృధఃస్పృధామానాః॥ ౨౧॥ ఇహతావదథానిస్తానామితేనథాఃపరలోకేప్యసథాఃఎవతేమామిత్యాహత్రి
 భిః॥ లభ్యేతి॥ మానుష్యగజస్తత్- తత్రాపిద్విజాగ్ర్యతాంప్రాప్త్యాం- స్యాథాంఘ్నంతిఆత్మహితంసకువ్వాంతియే- తేఽశుభాంగ
 తింయాంతి॥ ౨౨॥ అమరప్రాధ్యతాందశాయన్నాహ॥ స్వకేతి॥ లోకందేహం- అనుషజ్జేతాసక్తింకుర్యాత్॥ ౨౩॥ దేవేతి॥ ఋ
 షయోమనుష్యయజ్ఞప్రాప్త్యాజ్ఞయోఃదేవతాః- దేవపితృభూతానీతరేషు- జ్ఞాతయఃసగోత్రాః- బంధవోవివాహాదిసంబంధాస్తాః- అ
 న్యాంశ్చభాగినఃభాగాహాః- ఆత్మానంచఆసంవిభజ్య- న్నాదిభిరసంతప్య॥ ౨౪॥ ఎవంవిమృశ్యామతస్యమాసఆహ॥ వ్యథాయేతి॥
 వ్యథాయాథేహయాప్రమత్తస్యమమవిత్రాదిగతమితీషః- యేనవిత్రాదినాకుశలాఃవికేసఃసిద్ధ్యంతిముచ్యంతే- జరతోవృద్ధః॥ ౨౫॥

థామథాఖ్యంశ్రేయోధీగూరతస్త్యజేత్ ॥ ౧౯॥ భిద్యంతేభ్రాతరౌదారాఃపితరస్సుహృదస్త
 థాఎకాస్మిద్ధాఃకాకణినాసద్యస్సవేరయఃకృతాః॥ ౨౦॥ అథేనాల్పీయసాప్యేతేసంరద్ధాదీప్తసు
 న్యవః॥ త్యజంత్యమాస్సప్రహ్నంతుసహసోత్సృజ్యసాహృదమ్॥ ౨౧॥ లభ్యేజన్తామరప్రాధ్యతాం
 మానుష్యంతద్విజాగ్ర్యతామ్॥ తదనాదృత్యయేస్వాథాంఘ్నంతియాంత్యశుభాంగతిమ్॥ ౨౨॥ స్వ
 గాఃపవగ్గయోద్వారంప్రాప్యలోకమిమంపుమా॥ ద్రవిణేకౌనుషజ్జేతమత్యోనథాస్యథా
 మని॥ ౨౩॥ దేవషిఃపితృభూతానిజ్ఞాతిబంధూంశ్చభాగినః॥ అసంవిభజ్యచాత్మానంయక్షువిత్రేపతత్య
 థః॥ ౨౪॥ వ్యథాయాథేహయావిత్రంప్రమత్తస్యవయోబలమ్॥ కుశలాయేనసిద్ధ్యంతిజరతఃకింను
 సాధయే॥ ౨౫॥ కస్తాత్సంక్లిశ్యతేవిద్వావ్యథాయాథేహయాసకృత్॥ కస్యచిన్తాయయానూ
 నంలాకోయంసువిమోహితః॥ ౨౬॥ కింధనైథానదైవాకింకామైర్వాకామదైరుత॥ మృత్యునా
 గ్రస్యమానస్యకర్తృభిర్వోతజన్తదైః॥ ౨౭॥ నూనంమేభగవాన్శ్రీతస్సర్వదేవమయోహరిః॥ యే
 ననీతోదశామేతానిర్వేదశ్చాత్మనఃప్లవః॥ ౨౮॥ సోహంకాలావశేషేణశోషయిష్యేంగమాత్మనః॥ అ
 ప్రమత్తోఖిలస్వాథేయదిస్యాత్సిద్ధాత్తని॥ ౨౯॥ తత్రమామనుమోదెరదేవాస్త్రిభువనైశ్వరాః॥
 ముహూతేనబ్రహ్మలోకంఖట్యాంగస్సనుసాధయత్॥ ౩౦॥ శ్రీభగవాన్॥ ఇత్యభిప్రేత్యమనసా
 హ్యవంత్యోద్విజస్తత్తమః॥ ఉన్ముచ్యహృదయగ్రంథీశాంతోభిక్షురభూన్మునిః॥ ౩౧॥ సచచారమహీ
 మేతాంసంయతాత్మేంద్రియానిలః॥ భిక్షాథానగరగ్రామానసంగౌలక్షితోవిశత్॥ ౩౨॥ తంవైప్ర
 వయసంభిక్షుమవధాతమస్తజ్జనాః॥ దృప్తాఃపర్యభవభద్రబహ్విభిఃపరిభూతిభిః॥ ౩౩॥ కేచిత్ప్రే
 ణంజగృహురేకేపాత్రకమండలాః॥ పీతంచైకేక్షుసూత్రంచకంధాంచీరాణీకేచన॥ ౩౪॥ ప్రదాయ
 చపునస్తానిదశితాన్యాదమర్తునైః॥ ౩౫॥ అన్నంచభైక్షుసంపన్నంభుంజానస్యసరిత్తటే॥ మూత్రంయం

అస్యమపిస్వసదృశంశోచతి॥ కస్తాదితి॥ కస్తాదేవమసథాంవిద్వాసపిసంక్లిశ్యతే- కారణంసంభావయతి- కస్యచిదితి॥ ౨౬॥ సను
 నాయంమోహితఃక్లిశ్యతి-కింతుథనాదిలిప్సయాభాగాదివిషయసంపాదనెచ్చయాచేత్యతఆహ॥ కిమితి॥ ఉతపునరః॥ ౨౭॥ ఇదానీంసంప
 న్నవివేకఃసంహృష్యన్నాహత్రిభిః॥ మానమితి॥ యేనశ్రీతేనాత్మనఃప్లవరూపానివేదశ్చభవతి- సహరిమేనూనంశ్రీతేతి॥ ౨౮॥ సఇ
 తి॥ అంగంశోషయిష్యతేపసా- యద్వా-విద్యయాలయంనెష్యామి- యదిహ్యత్తాలావశేషస్తహ్యత్తస్యేవసిద్ధస్తుప్తస్థా- అభిలెస్వా
 థేథరాద్దిసాధనాప్రమత్తస్థా॥ ౨౯॥ తత్రేతి॥ అనుమోదెరదేవాస్త్రిభువనైశ్వరాః- సనుదైవైరనుమోదితోపిజరతః- స్వల్పసకార
 సకింసాధయిష్యతేతత్రాహ- ముహూతేనైతి॥ ౩౦॥ ఇతితి॥ అభిప్రేత్యనిశ్చిత్య- ఆవంత్యఃఅవంతీదేశసంభవః- హృదయగ్రంథీఅ
 హంకారాదీ॥ ౩౧॥ సఇతి॥ అసంగఃఅసక్తిశూన్యః- అలక్షితః- శ్రేష్ఠమద్యోతయత్॥ ౩౨॥ తమితి॥ ప్రవయసంవృద్ధం- అవధూ
 తంమలిసం- పర్యభవతావమెనిరె- హాభద్ర- పరిభూతిభిఃపరిహరైః॥ ౩౩॥ పరిభవానెవదశాయతిసప్తభిః॥ కేచిదితి॥ ౩౪॥ ప్రదాయేతి॥
 భోధగవగ్గయోద్వారేతానిప్రదాయపునశ్చాదయః॥ ౩౫॥ అన్నమితి॥ అన్నేమూత్రయంతి- మూథానిచనిష్ఠివంతిపూర్ణారణ్యేషు

౧౦౭౪ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ఏకాదశస్తంధే - త్రయోవింశోధ్యాయః.

అతః ప్రక్షిపంతి || ౩౬ || ౩౭ || బద్ధంతి || క్షిపంతి నిందంతి - నిందామేవాహ - ఏష భమభ్యజః త్రిదండభింగోపజీవీ - శతోలోకవంచకః
తదేవామః - క్షీణవిత్తభి || ౩౮ || అహూతభి || మహాసారః అతిబలీ || ౩౯ || ఇతీతి || దుర్వాతయంతితదుపర్యథో వాయుంముంచంతి - బ
బంధుః శృంఖలై నిరరురుధుః - కారాగృహాదిమద్విజంశుకశాంకాదియథా || ౪౦ || ఏవమితి || భౌతికం దుజ్జనాదికృతం - దైహికం జ్వ
రాదినిమిత్తం - దైవికం శీతోష్ణాదిభవం - దిష్టం దైవప్రాప్తం || ౪౧ || పరిభూతభి || ధర్మాత్పాతయద్భిః పరిభూతోపి - సాత్వికీందృతి
మాస్థాయ - స్వధర్మః ఏవస్థితః - ఇమాంవక్ష్యమాణాం గాథామగాయత - సాత్వికీందృత్య - ౧ || శ్లో || ధృత్యా యయాథారయతే మనః ప్రాణే
త్రియత్రియాః | యోగేనావ్యభిచారిణ్యధృతిస్సాధానాత్సాత్వికీతిస్త్వైతి || ౪౨ || తామేవ ఋషిశ్లోకీం గాథామహ || ౪౩ || సచాత్మా
నాపిగ్రహదయః - మనః పరం కేవలం సుఖదుఃఖగూః కారణం వదంతి || శ్రు || మనసా హ్యేవ సశ్యతి మనసా శృణోతీత్యాదిశ్రుతయః || ౪౪ || స
రివతానప్రకారమేవాహ || మనభి || గుణా గుణవృత్తిః సృజతి - తతః ప్రభృత్యః గుణభృత్యః - శుక్లాని సూక్ష్మాని - కృష్ణాని తామసాని - అతి
లోహితాని రాజసాని - తెభ్యః సవణోస్తత్తత్త మామరూపాః - సృతయః దేవతర్యజ్ఞరాదిజాతయః భవంతి || ౪౫ || తహిమననవివసంసా
రస్సన్యస్తాత్సత్యత్యాశంక్యాహ || అనీహభి || అయమధః - అవిద్యాయామనసోధ్యసేన - ఇయ మాత్మనస్సంస్పృతిః - సతుస్వతః - యతస్త
ద్రహితస్యేవ సర్వసానాస్తి - కింతు తద్వతోజీవస్యైవేతి - తదేవాహ - మనసా సమీహమా నేన సహనియంత్యైవ సవతా మావోపి పరమాత్మా

తీచపాపిస్తానిష్ఠీవంత్యస్యమూఢాని || ౩౬ || యత వాచం వాచయంతితాడయంతినవక్తిచేత్ | తజా
యంత్యపరేవాగ్నిస్తై సోయమితి వాచినః || ౩౭ || బద్ధంతి రజ్జ్వాతం కేచిద్బద్ధ్యతాంబద్ధ్యతామితి | క్షీ
పంత్యై కేవజానంతి హ్యేషధర్మధ్వజశ్శతః || క్షీణవిత్తభిమాంవృత్తిమగ్రహీత్సవజ్జనోష్ఠి తః || ౩౮ || అ
హూతపషమహాసారోద్భృతిమాగిరిరాడివ | మానేన సాధయత్యథాంబకవస్తృధనిశ్చయః || ౩౯ || ఇత్యై
కేవిహసంత్యేనమన్యే దుర్వాతయంతితా | తంబబంధునిరగుధుర్యథాక్రీడనకంద్విజమ్ || ౪౦ || ఏవం
సభౌతికం దుఃఖం దైహికం దైవికంచయత్ | భోక్తవ్యమాత్మమోదిష్టం ప్రాప్తం ప్రాప్తమబుధ్యత ||
౪౧ || పరిభూతభిమాం గాథామగాయతనరాధమైః | పాతయద్భిస్సప్తధర్మస్థోద్భృతిమాస్థాయ సాత్వికీమ్ ||
౪౨ || భీతుః || నాయంజ సోమే సుఖదుఃఖహేతునాదేవతాత్మగ్రహకర్తృకాలాః | మనః పరం కారణమా
మనంతి సంసారచక్రం పరివతయేన్యత్ || ౪౩ || మనోగుణానైస్సృజతే బలీయస్తతశ్చ కర్తృణివిల
క్షణాని | శుక్లాని కృష్ణాన్యతిలోహితాని తెభ్యస్సవణాన్సృతయోభవంతి || ౪౪ || అనీహ ఆత్మామనసా
సమీహతాహిరణ్మయోమత్సఖఉద్విచప్తే | మనస్సప్లింగం పరిగృహ్య కామాజుషన్నిబద్ధో గుణసంగ
తోసా || ౪౫ || దానం స్వధర్మోనియమోయమశ్చ శ్రుతంచకర్తృణిచసద్వ్రతాని | సర్వే మనోనిగ్ర
హలక్షణాంతాః పరోహియోగోమనసస్సమాధిః || ౪౬ || సమాహితాయస్యమనః ప్రశాంతం దానాది
భిః కిం వదతస్యకృత్యమ్ | అసంయతం యస్య మనోవినశ్యేద్దానాదిభిశ్చైవ పరం కిమేభిః || ౪౭ || మనో
నశేన్యే హ్యభవం శ్చదేవామనశ్చ నాన్యస్య వశం సమేతి | భీష్మోహిదేవస్సహసస్సహాయా యంజ్య

అనీహః తస్మై యసంగరహితః - యతోహిరణ్మయః విద్యాశక్తిప్రధానః - కుతః - యతోమత్సఖః మమజీవస్యసఖానియంతా - అతః ఉత్
ఉచ్చైః విచప్తే అతిరోహితజ్ఞానేన కేవలం సశ్యతీత్యథాః - అతోసాపునరహం జీవః స్వభింగం స్వస్తిన్నాత్మనిలింగయతి ద్యోతయతి సం
సారమితి తథా - ఆత్మనః పరిగృహ్య ఆత్మత్వేన స్వీకృత్య - తస్య మనసోగుణైః కర్మభిస్సంగతస్సంబంధః - గుణసంగాద్వా - కామాజుష
న్నిబద్ధభి || ౪౫ || అతోమనోనిగ్రహకృతే సర్వం కృతం స్యాత్ - తంచినాతు సర్వం వ్యథామిత్యాహ ద్వాభ్యాం || దానమితి || స్వధర్మః ని
త్యస్తై మిత్తికరూపః - సద్రవతాని ఏకాదశ్యుపవాసాదీని - అన్యాని చయావంతికర్మాణి - ఎతే సర్వే ఉపాయాః మనోనిగ్రహలక్షణాః అం
తోనిస్థా ఫలం యమాంతేతథా - సమజ్ఞానాంగత్వంతేమాం ప్రసిద్ధంతత్రాహ - మనసః సమాధినిగ్రహవివపరోయాగః జ్ఞానం || ౪౬ || స
మాహితమితి || అతోయస్య మనస్సమాహితం భవతి - తస్య కింకృత్యమస్తి - వదేతి పరం ప్రత్యుపదిశన్నివస్వయమేవాహ - అసంయతం వి
క్షిప్తంచేత్ - యద్వా - వినశ్యేత్ ఆలస్యాదినా లీయమానంచేత్ భవేత్ - తహి - విభిదానాదిభిః కిమపరం ప్రయోజనం స్యాత్ సకించిదిత్య
థాః || ౪౭ || సన్వితరేంద్రియజయః ప్రయోజనం స్యాన్నైత్యా || మనోవశభి || దేవా ఇంద్రియాణి తదధిష్ఠాతారోవా - భీష్మః యోగినా
మపిభయంకరః - మనోలక్షణోదేవః - కుతః - సహసః బహుదవిబలితోపివాసహియా - అతస్తం యావత్సవతి నానంకుర్యాత్ - సవివదేవదే
వః సర్వేంద్రియజేతాభవతి - నాన్యః - తథాచ || శ్రు || మనసోవశే సర్వమిదం బభూవ - నాన్యస్య మనోవశమస్వియాయ - భీష్మః హిదేవస్సహ
సస్సహియానితి || ౪౮ || అతః తన్నిగ్రహవ్యవహరకేణ ఇతరనిగ్రహయప్రవృత్తామూఢాభిత్వాహ || తమితి || అసహ్యరాగాదయోవేగా

యస్యతం - అకవివలరుంతుదంలరుమౌమౌతత్తుదతివ్యధయతీతిలరుంతుదఃతం - తత్సెతిచ్యేదః - తంసవిజిత్యఅవిజత్వా - తత్తతః - య
కేచిన్తత్యాః - కైచిన్తత్యైః సహసద్విగ్రహంకుర్వంతి - తత్రతత్రానుమాలప్రతిమాలాదీఅన్యామిత్రాదీకుర్వంతి - కేమూఢా
ఇత్యథః || ౪౯ || తతశ్చనెనప్రకారణసంసారశ్రమంతీత్యాహ || దేహమితి || మనోమాత్రపరికల్పితమిమంస్వదేహమహమితి పుత్రాది
దేహంచమమేతిస్వీకృత్య - తమసిసంసారే || ౫౦ || తదేవంకుసలవసుఖదుఃఖకారణత్వముపపాద్యదానీం జనాదీనాం షణ్మామకార
ణత్వంషడ్భిః ప్రపంచయతి || జనఇతి || ఆత్రచ అస్తిన్నపిపత్యే - ఆత్మనఃకిం - నకించిత్ - సుఖదుఃఖకమత్వంతత్తత్త్వత్వంచనాస్తీత్య
థః - కుతఇత్యతహ - హినిశ్చితం - భామయోభూమివికారయోదేహయాస్తత్ - సత్వాత్మనః - అమూతస్యాక్రియస్యహసనా
దిమకమత్వ కర్మత్వానుపపత్తైః - తథాపిదుఃఖమాత్మపర్యవసాయ్యవేతిచేత్ - వివమహ్యత్మనః ఉభయత్రస్యేకత్వాన్నకౌపవిష
యోస్తీతిస్వదృష్టాంతేనదశయతి - జిహ్వమితి || ౫౧ ||
దుఃఖస్యేతి || యదిదేవతాః - అస్తునామ - తత్రాపిపత్యే - ఆత్మనఃకిం - యతోవికారయోవిక్రియమాణయోదేవతయోస్తత్ - హస్తేన
ముఖేహితేనవాహస్తే దప్తేతదభిమానినోవహ్నింబ్రయారెవతత్ - సత్వవిక్రియస్యాసహంకారస్యాత్మనః - దేవతానాంచసర్వదే
హేష్యభేదాన్నకోపవిషయోస్తీతిస్వదేహదృష్టాంతమాహ - యదితి - యత్తదాలంకారదేవతాధిస్థానంహస్తముఖాది - అతఏవపూర్వత్ర
దేవతాసాధిష్ఠానభూమికారదంతోదాహరణం || ౫౨ || ఆత్మేతి || ఆత్మనఃసుఖదుఃఖాద్యాకారపరిణామః అతఏవహేతుయోదిస్యాదాత్మా

ద్వశంతంసహిదేవదేవః || ౪౯ || తంచుజయంశత్రుగుసహ్యవేగమరుంతుదంతన్నవిజిత్యకేచిత్ | కు
ర్వంత్యసద్విగ్రహమత్రమత్యైర్మిత్రాణ్యుదాసీనరిపూంశ్చమూఢాః || ౪౯ || దేహంమనోమాత్ర
మిమంగృహీత్వా మమాహమిత్యంధధియోమనుష్యాః | ఏషోహమన్యాయమితిభ్రమేణదురంతపా
రెతమసిభ్రమంతి || ౫౦ || జనోస్య హేతుస్సుఖదుఃఖయోశ్చేత్త్రిమాత్త నశ్చాత్రహిభౌమయోస్తత్ |
జిహ్వంక్వచితాన్వందశతిస్వదస్థిస్తద్వేదనాయాం కతమాయకుప్యేత్ || ౫౧ || దుఃఖస్య హేతుర్యని
దేవతాస్తుకిమాత్మనస్త్రవికారయోస్తత్ | యదంగమంగేననిహన్యతేక్వచిత్తు ధ్యేతకస్తైపురుష
స్తతోన్యః || ౫౨ || ఆత్మాయదిస్యాత్సుఖదుఃఖహేతుఃకిమన్యతస్త్రనిజస్వభావః | నహ్యత్త మోన్యద్య
దితన్త్రైమాస్యాత్తు ధ్యేతకస్తాన్నసుఖంనదుఃఖమ్ || ౫౩ || గ్రహానిమిత్రంసుఖదుఃఖయోశ్చేత్త్రిమా
త్త మోజస్యజనస్యతేవై | గ్రహైర్గ్రహస్యైవవదంతిపీడాంతు ధ్యేతకస్తైపురుషస్తతోన్యః || ౫౪ ||
కర్మాస్తు హేతుస్సుఖదుఃఖయోశ్చేత్త్రిమాత్తనస్తధిజడాజడత్వే | దేహస్తవ్విత్పురుషోయంసుపణః
తు ధ్యేతకస్తైనహికర్మమూలమ్ || ౫౫ || కాలస్తు హేతుస్సుఖదుఃఖయోశ్చేత్త్రిమాత్తనస్తత్రతదా
త్మకోసా | నాగ్నైహితాపోనహిమన్యతత్సాన్వత్తు ధ్యేతకస్తైనపరస్పద్వంద్వమ్ || ౫౬ || నకేనచి

తహితత్రతస్తిస్వేఅన్యతఃకిం - నకించినన్యతోభవతి - యస్తైకుప్యేదిత్యథః - యతోనిజవివస్వభావఃసః - సన్వాత్మనస్తథాపరిణా
మఃఅన్యనిమిత్తోభవతి - అతోస్తికోపవిషయఇతిచేత్ - తత్రాహ - సహితి - ఆత్మవ్యతిరిక్తంనాస్యేవ - యదిస్యాదస్తీతి - ప్రతీయేత్ - తహి
తన్త్రైమైవ - అతః - కన్తాధ్యేతః కుధ్యేత - యతోనాస్తినిమిత్రం - నచసుఖదుఃఖంచేత్యథః || ౫౩ || గ్రహఇతి || గ్రహపత్యేష్యజన్యా
త్మనఃకిం - యతోజన్యతఇతిజనోదేహస్తస్యైవ - జన్తల్గాపెక్షయాద్వాదశాప్తమాదిరాశిస్థాస్తైసుఖదుఃఖయోనిమిత్రంభవంతి - కిం
చ - అంతరిక్షధేగ్రహైస్త్రస్థస్యగ్రహస్యైవపాదాథాదిదృష్ట్యాదిభేదైఃపీడాంచదంతిదైవజ్ఞాః - సతుగ్రహకోణాదిమస్థితస్యత
ద్విష్ట్యగోచరస్యపురుషస్య - గ్రహగత్యైవతుపీడాతల్గోత్పన్నైదేహేతస్యాభిమానాద్భవతి - అతఃపురుషస్తతోగ్రహోదేహచ్ఛా
న్యఃకస్తైక్రుధ్యేత్ || ౫౪ || కర్మేతి || కమహేతుశ్చేత్ - అస్తివ్యసూయోపగమః - కస్తేవనాస్తి - కుతస్తస్యహేతుత్వమితి - తదాహ -
హియస్తాత్త మౌపకస్యజడాజడత్వేసతిస్యాత్ - జడత్వాద్వికారిత్యోపపత్తైః - అజడత్వాచ్చహితామసంధానతఃప్రవృత్తిసంభవాత్ -
అచిత్జడోదేహః - అతస్తస్యప్రవృత్తిసంభవతి - పురుషస్తుసుపణఃకుద్ధజ్ఞాసస్వరూపః - అతఃకస్తైక్రుధ్యేత్ - యతఃసుఖదుఃఖ
యోమూలభూతంకస్తేవనాస్తి || ౫౫ || కాలఇతి || తత్రకాలపత్యేపితత్మనఃకిం - యతోసాకాలాత్తకవచ - బ్రహ్మంశత్వాత్సాస్తిం
శస్యస్యతఃపీడానాస్తి - ఆత్రదృష్టాంతః - నాగ్నైహితోస్తదంశస్యజ్వాలాదేస్తాపఃదాహతోనాశోనాస్తి - తత్రోపాధిభూతకాస్త్వాం
శదాహన్మాశస్యాదితి - దృష్టాంతాంతరమాహ - హిమన్యతచ్యేత్యంతదంశభూతస్యతుషారకణస్యనాశకంసస్యాదిత్యథః - కించ ఆ
స్తాంఅంశత్వం - వస్తుతఃపరిమివాయం - సపరస్పద్వంద్వసుఖదుఃఖాదికమస్తి || ౫౬ || తదేవంషడేతేహతవఃప్రసిద్ధాసరస్తాః - యదిక

౧౦౭౬ శ్రీమద్భాగవతే - నవ్యాఖ్యానే - ఏకాదశస్తంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః.

శ్చిద్ధత్వంతరముద్భావయేత్ - తదపివస్తుమహిమపెయ్యంససంభవతీత్యాహ || నెతి || సస్వపరోక్షఃకథమపహ్నాయతేతత్రాహ - యథేతి - సంస్కృతిమవిద్యమానామెవరూపయతిప్రకాశయతీతితథా - అస్యలవామఃఅహంకారస్య - యథాస్యాత్ - సతథాపరతఃప్రకృతేఃపరస్యాత్సోద్యంద్యసంబంధఃఅహంకారనిమిత్తోస్తి - సవాస్తవఇత్యర్థః - వివంప్రబుద్ధోయఃసధూతైఃకృత్వానభిభేతి || ౫౭ || అతాహమప్యేతయైవపరమాత్మనిష్ఠయాతరిష్యామిత్యాహ || పితామితి || సోహమిత్యన్వయః - సస్వయంనిష్ఠావకథంభవేత్తదాహ - ముకుందేతి || ౫౮ || ప్రస్తావేనసహగాధాభం సంక్షేపతోదశయతిద్వాభ్యాం || నిర్విద్యేతి || ఇత్థంసప్తప్రవిణోనిర్విద్యగతక్లమః - ప్రప్రజ్యగాంపర్యటమ్ - అసద్భినిరాకృతోపిస్వధర్మాదకంపితః - సమునిః - అమూంగాధామాహత్యన్వయః || ౫౯ || సుఖేతి || మిత్రోదాసీనరిపవఃసంసారస్పరోష్ఠపిచ - తమసఃఅజ్ఞానతః - ఆత్మనోమనసోవిభ్రమమాత్రఃకృతః - సతాత్త్వికఇత్యర్థః || ౬౦ || ఉక్తంద్వంద్వసహనోపాయముపసంహరతి || తస్మాదితి || ౬౧ || మనోనిగ్రహశక్తోపివత్స్యవణాదినిష్ఠస్తత్ఫలంప్రాప్నోతీత్యాహ || యఇతి || ద్వంద్వైస్సుఖదుఃఖాదిభిః || ౬౨ || శ్లో || భిక్షుగీతాశలంకృత్వాభక్తచిత్తగతోహరిః | మోహంనిఘ్నన్నిహాతి పరమాసందరూపతః || ఇతిభావాథాదీపికాహం - త్రయోవింశాధ్యాయవాఖ్యా || * * * * * శ్లో || చతుర్వింశతేతుసాంఖ్యేనమనోమోహానివార్యతే | ఆత్మసస్వరూపానామాగమాపాయచింతయా || సస్వపదద్వంద్వభక్తానామద్వంద్వ

త్వాపికథంచనాస్యద్వంద్వోపరాగఃపరతఃపరస్య | యథాహమస్సంస్కృతిరూపిణస్సన్న్యదేవంప్రబుద్ధోనభిభేతిభూతైః || ౫౭ || ఏతాంసప్తస్థాయపరాత్మనిష్ఠామధ్యాసితాంపూర్వతమైర్మహషిభిః | అహంతరిష్యామిమరంతపారంతమోముకుందాంప్రినిషేవయైవ || ౫౮ || శ్రీభగవాన్ || నిర్విద్యనష్టద్రవిణోగతక్లమఃప్రప్రజ్యగాంపర్యటమానఇత్థమ్ | నిరాకృతోపిస్వధర్మాదకంపితోమూంమునిరాహంగాధామ్ || ౫౯ || సుఖదుఃఖప్రదోనాన్యఃపురుషస్యాత్మవిభ్రమః | మిత్రోదాసీనరిపవస్సంసారస్తమసఃకృతః || ౬౦ || తస్మాత్సర్వాత్మనాతాతనిగ్రహణమమోధియా | మయావేళితయాయుక్తపతావాన్యోగసంగ్రహః || ౬౧ || యపతాంభిక్షుణాగీతాంబ్రహ్మనిష్ఠాంసమాహితః | ధారయన్త్రావయన్తృణ్వద్వంద్వైవనైవాభిభూయతే || ౬౨ || * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - త్రయోవింశోధ్యాయః. * * * * * అథతేసంప్రవత్యేమి సాంఖ్యంపూర్వవినిశ్చితమ్ | యద్విజ్ఞాయపుమాన్సద్యోజహ్యద్వైకల్పికంభ్రమమ్ || ౧ || ఆసీద్జ్ఞానమథోఅథఃపకమేవావికల్పితమ్ | యదావివేకనిపుణాఅదౌకృతయుగేయుగే || ౨ || తన్మాయాఫలరూపేణకేవలంనిర్వికల్పకమ్ | వాఙ్మనోగోచరంనిత్యంద్విధాసనుభవద్బ్రహ్మ || ౩ || తయోరేకతరోహ్యథఃప్రకృతిశ్చోభయాత్త్రికా | జ్ఞానమన్యతమాభావః పురుషస్సోభిధీయతే || ౪ || తమోరజస్సత్త్వమితిప్రకృతేరభవన్గుణాః | మయాసంక్షోభ్యమాణాయాః పురుషానుమతేనవా || ౫ || తేభ్యస్సమభవత్సుత్రంమహాన్సూత్రేణసంయుతః | తతోవికుర్వతోజాతోయోహంకారోవి

ద్వత్వానసంయుమమ్ | చిత్తస్యోక్తావిపునఃకృష్ణసాంఖ్యమత్రాహతత్త్వే || అద్వితీయాత్పరమాత్మనోమాయయాప్రకృతిపురుషద్వా రాసర్వంద్వైతముదేతి - పునస్తత్రైవలీయతే - ఇత్యేవమనుసందధానస్యద్వంద్వభ్రమోనివర్తతేఇతివక్తుంసాంఖ్యంప్రస్తాతి || అథేతి || పూర్వైక్వికపిలాదిభిర్వినిశ్చితం - వైకల్పికంభేదనిమిత్తం - భ్రమంసుఖదుఃఖాదిరూపం || ౧ || ఆసీదితి || అథోశబ్ధిక్తాన్సేషైర్విజ్ఞానంప్రస్తా - తేనదృశ్యఃకృతోన్మేష్యథః - అవికల్పితంవికల్పశూన్యమేకమేవబ్రహ్మజ్యేష్ఠనమాసీదిత్యర్థః - కదేత్యపేక్షయామాహ - అయుగేయుగేభ్యఃపూర్వంప్రళయఇత్యర్థః - తథాఅదాయత్త్వతయుగంతస్త్రింశ్చ - అన్యదాపీయదావివేకనిపుణాజనాభవంతి - తదాపితే మంభేదాస్ఫుటైః || ౨ || తదితి || తద్బ్రహ్మబ్రహ్మ - వాఙ్మనోగోచరంయథాభవతితథా - మాయాదృశ్యంఫలంతత్ప్రకాశఃతత్రాపేణమాయావిలాసరూపేణవా - ద్విధాసనుభవత్ || ౩ || తయోరితి || తయోర్ద్విధాభూతయోరంశయోమధ్యే - ఉభయార్త్వికాకార్యకారణరూపిణీ || ౪ || తమితి || అభవన్అభివ్యక్తాబభూవుః - మయాపరమేశ్వరేణ - జీవాదృష్టప్రయుక్తత్వాత్సృష్టేః పురుషానుమతత్వం - యద్వా - సస్వస్వైవప్రకృతీక్షణరూపాయాపురుషావస్థా - తదనుమతేనతద్వాతేజత్యర్థః || ౫ || తేభ్యఇతి || సూత్రంక్రియాశక్తిమాన్ప్రథమోవికారః - తతోమహాన్జ్ఞానశక్తిః - సస్వయంమహానేవప్రథమోవికారఃప్రసిద్ధఃతత్రాహ - జ్ఞానస్యక్రియాగభావాత్సూత్రేణసంయుతః సపుణ్ - ఏకమేవతత్త్వంక్రియాజ్ఞానశక్తిభ్యాంద్విధోచ్యతేఇత్యర్థః - విమోహనఃజీవస్యభ్రమపాతుః - సజాతః || ౬ ||

వైకారిక ఇతి || యతస్తన్నాత్రాదీనాంకారణం - మనశ్శబ్దసదేవతానామపుష్పలక్షణం - చిదచిన్మయః చిదాభాసవ్యాప్తత్వాదుభయ
గ్రంథిరూప ఇతిజీవోపాధిత్వం దశాతం - యద్యపి || శ్రు || తన్నాద్వావితన్నాదత్తనాకాశసంభూత ఇత్యాది శ్రుతేః || శ్రు || అన్నమయం
హి సోమ్యమన ఇత్యాది శ్రుతే శ్చ - ప్రథమంభూతానిజాయంతే - తేభ్యశ్చపంచీకృతేభ్యః ప్రాణాదిక్రమేణ సమష్ట్యత్తకంలింగశరీరం -
పంచీకృతేభ్యశ్చబ్రహ్మాండం - తస్మిన్ - వైరాజస్తదంతర్యామిలీలావిగ్రహః షీరాభితాయానారాయణః తన్నాభిషడ్వైరాజస్యభాగ
విగ్రహశ్చ మరాసనః - తతోయథావనరమన్యేషాం జీవానామవిభావ ఇతి ప్రక్రియా - తథాపి - చిత్రాభివ్యక్తిపూర్వకాహంకారః - త
తోఽథాతేంద్రియాదివ్యవహర ఇత్యేతావతామహదాదిక్రమేణ సృష్టిరుచ్యతే - తథాచోక్తం || శ్లో || మృల్లోహ విస్ఫులింగాదైస్సలపి
యాచోదితాన్యథా | ఉపాయస్సోపతారాయనాస్తీభేదః కథంతసే || ౭ || తన్నాత్ప్రివిధాత్ప్రివిధప్రసంబోధ్యత్తిందశాకాయతి || అథా
దితి || తన్నాత్ప్రివిధాదితన్నాత్ప్రికారణాత్ - తామసాత్ తద్వారా - అథోమహాభూతరూపోజజ్జైబయావ - భూతానామవరణస్వభావ
త్వాత్ ఇంద్రియాదిదశ - వైజసాత్ రాజసాత్ - తేషాం ప్రవృత్తిస్వభావత్వాత్ - వైకృతాత్ సాత్త్వికాత్ - దేవతాః || శ్లో || దిగ్వాతా
కాప్రచేతోన్మితహ్మింద్రోపేంద్రమిత్రకాః | చంద్రశ్చేత్యేకాదశ - చశబ్దాత్ మనశ్చ - తేషాం ప్రకాశస్వభావత్వాత్ || ౮ || మయే
తి || మమవైరాజస్యాంతర్యామిణః || ౯ || తస్మిన్నీతి || సలిలసంస్థితీర్యస్యతత్ సలిలసంస్థితీ - తస్మిన్ సలిలసంస్థితావండే - శ్రీనారాయణ
రూపోలీలావిగ్రహాణ సమభవంస్థిత ఇత్యర్థః - విశ్వాఖ్యం లోకకారణభూతం - తత్రచాత్మభూః చతురాసనరూపేణ భాగః గ్రహాణపున
రై వైరాజవత్స్మిన్నావిభూత ఇత్యర్థః || ౧౦ || స ఇతి || రజసాయుక్తోమదమగ్రహ తపసాసృజత్ - భూః ఆతలాదిసహితా - భవః అంత

మోహనః || ౬ || వైకారికస్తైజసశ్చతామసశ్చైత్యహంత్రీవృత్ | తన్నాత్తేంద్రియమనసాంకారణం
చిదచిన్మయః || ౭ || అథాస్తన్నాత్ప్రివిజ్జైతామసాదింద్రియాణీచ | వైజ సాద్వైతతాతసన్నైకాదశచ
వైకృతాత్ || ౮ || మయాసంబోదితాభావాస్సవేసంహత్యకారిణః | అండముత్పాదయామాసుర్మమా
యతనముత్తమమ్ || ౯ || తస్మిన్నహంసమభవమండేసలిలసంస్థితౌ | మమనాభ్యామభూత్పద్మం విశ్వా
ఖ్యంతత్రచాత్మభూః || ౧౦ || సోసృజత్తపసాయుక్తోరజసామదమగ్రహత్ | లాకాన్ సహలాన్విశ్వా
త్వాభూభూవస్సర్పిరితిత్రిధా || ౧౧ || దేవానామోకాసీత్స్వభూతానాంచభవః పదమ్ | మత్యాకా
దీనాంచభూలాకస్సిద్ధానాంత్రితయాత్పరమ్ || అథాసురాణాంనాగానాంభూమేవోకోసృజత్ప్రభుః ||
౧౨ || త్రిలోక్యాంగతయస్సర్వాః కర్మణాంత్రిగుణాత్మనామ్ | యోగస్యతపసశ్చైవన్యాసస్యగతయో
మలాః || మహాజన్మస్తపస్సత్యంభక్తియోగస్యమగ్ధతిః || ౧౩ || మయాకాలాత్మనాథాత్మాకర్మయుక్త
మిదంజగత్ | గుణపవాహఎతస్మిన్నున్మజ్జతినిమజ్జతి || ౧౪ || అణుభూహత్త్వశస్థులోమోయో
భావః ప్రసిద్ధః | సస్సోమ్యభయసంయుక్తః ప్రకృత్యాపురుషేణచ || ౧౫ || యస్తుయస్యానిరంతోవైస
వైమధ్యంచ తస్యతత్ | వికారోవ్యవహారాథో యథాతైజసపాథివాః || ౧౬ || యదుపాదాయ

రిక్షలోకః స్వఃస్వగః - మహలోకాదెరపుష్పలక్షణం || ౧౧ || లోకస్సృష్టిప్రయోజనమాహసాధేకాన || దేవానామితి || ఓకోనిపాస
పదంస్థానం - త్రితయాత్పరం మహలోకాది - భూమెరధః ఆతలాది || ౧౨ || ఎవంవ్యవస్థాయాంకారణమాహసాధేకాన || త్రిలోక్యామి
తి || త్రిలోక్యాంసాతాభాదిసహితాయాం - యోగాదితారతమ్యేనయథోత్తరం మహలోకాదయః మగ్ధతిః శ్రీవైకుంఠలోకః || ౧౩ || తత్ర
తు మగ్ధతివ్యతిరేకేతరః కతయశ్చంచలా ఇత్యాహ || మయేతి || వైరాగ్యాధానం - మయాకాలాత్మనాకాలశక్తి - ధాతాపరమేశ్వరేణక
మఫలప్రదేనహతుభూతేన - గుణప్రవాహేసంసారే - ఉన్మజ్జతి ఆసత్యలోకముత్తమాగతీః ప్రాప్నోతి - పుననిమజ్జతి ఆసావరంసీచాః
గతీః ప్రాప్నోతి || ౧౪ || సృష్టివిరూపణస్యాద్వితీయాత్ప్రతిపత్త్యర్థత్వాత్ తత్ప్రతిపాదనాయకారణకార్యస్యవ్యాప్తిమాహ || అణురి
తి || ఉభయైసంయుక్తః వ్యాప్తః - తదేవాహ - ప్రకృత్యే || ౧౫ || ఇదాసీంకార్యస్యకారణాత్తతాందశాకాయతి || య ఇతి || యస్యకార్య
స్యయః ఆదిః కారణం - అంతః అయస్థానంచ - తస్య మధ్యమభూతావస్థాపిస వివ - వైప్రసిద్ధంమృత్సవణాదిమ - అత ఏవావ్యభిచారి
త్వాత్ సవినస్సైతరః - అలంతహిమిథ్యాభూతకార్యస్సప్తాత్రాహ - వికారిణి - వైజసాః కటకమండలాదయః - సాధివాఘట
శరావాదయశ్చ యథే || ౧౬ || సస్యవంతహిస్వకార్యం ప్రతిమహదాదీనామప్యాద్యంతరూపత్వాత్సత్యత్వంస్యాత్తత్రాహ || యది
తి || యస్మాదముపాదాయ ఉపాదానకారణతయాస్తీకృత్య - పూర్వః కారణరూపోమహదాదిభావః - పరం అహంకారాదికంభావం -
విరుతేసృజతి - యథామృత్పిండోమృదముపాదాయస్వయం నిమిత్తభూతోఘటంసృజతి - తద్వత్సవినస్సీతిపూర్వన్యాసపంకః - కథంత
హివామృత్తేవసత్యమిత్యాది శ్రుతిస్తత్రాహ - అదిరితి - యద్యదాయస్యాదిరంతశ్చవిద్యతేతదాతత్సత్యమిత్యభిధీయతే - శ్రుత్యాప

౧౦౭౮ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - ఏ కా దశ స్తం థే - చ తు విఁ శో ధ్యా యః.

రమకారణస్యాత్మనఃసత్య త్వవివక్షయేత్వధాః॥౧౭॥ సమతథాపిసర్వవికారమిథ్యాత్వేప్రకృతిమహాపురుషకాలానాంపుథకృత్యత్వమే
వవక్తవ్యం- అకార్యధాతానాంభిన్నత్వాత్తథమద్వితీయతా- తత్రాహ॥ ప్రకృతిరతి॥ అస్యసతఃకార్యస్య- ఉపాదానంఉపాదానత
యాప్రసిద్ధాప్రకృతిః- యశ్చతస్యాఅధారఃఅధిష్ఠాతాపరఃపురుషః- యశ్చగుణభేదజాభివ్యంజకఃకాలః- తత్త్రితయంబ్రహ్మరూపా
హమేవ- సతుపుథక్- ప్రకృతేఃశక్తిత్వాత్- పురుషకాలయోరవస్థరూపత్వాత్ ॥ ౧౮ ॥ ఎవంతావత్తాలత్రయేష్యవ్యభిచారాత్బ్ర
హ్మవసత్యమితివక్తుంతస్యసృష్టికారణత్వేనాదౌసత్త్వముక్త్యామధ్యపితపైవసత్త్వముపపాద్యాంతే. అవధిత్వేనసత్త్వందశకాయ
ష్యత్సగఃప్రవాహరూపాయఃస్థితేరవధిమాహ॥ సగఃఇతి॥ మహాబ్రహ్మః- పారావర్యేణపితృపుత్రాదిరూపేణ- నిత్యశఃఅవిచ్ఛే
దేన- కిమథాంప్రవతతేతత్రాహ- గుణేషుదేహేషువివిధతయాసృజ్యత ఇతిగుణవిసగోజీవఃతదధాఃతద్భోగప్రయోజనః- కింప
ర్యంతంప్రవతతే- యావత్స్థితేరంతః- సోపికిమవధిస్తదాహ- యావదీక్షణంపరమేశ్వరస్య- తావత్॥౧౯॥ ప్రశయంనిరూపయతి॥
విరాడితి॥ విరాట్బ్రహ్మండం- మయాకాలాత్తనా- ఆసాద్యమానఃవ్యాప్యమానః- లోకానామహరహఃకల్పఃసృష్టిప్రళయఃవివిధాః
కల్ప్యంతేయస్మిన్- తావత్సావ్యస్థివికల్పయతీతివాతథా- సఃతథాధాతోపి- పంచత్వాయపంచత్వరూపాయ- విశేషాయవిభాగాయ
కల్పతేయోగ్యోభవతి- పంచానాంభూతానామైక్యరూపంతేషాంపుథగ్భావాపత్వానశ్యతీత్యధాః॥ ౨౦॥ అత్ర॥ శ్రు॥ తస్మాద్వావి
తస్మాదాత్మనాకాశస్సంభూతః- ఆకాశాద్వాయుః- వాయోరగ్నిః- అగ్నోరాపః- అభ్యంతఃపుథవీ- పృథివ్యాఽషభయః- ఒషధీభ్యస్తం-
అన్నాత్పురుషఇతి- శ్రుత్యుక్తసృష్టిక్రమప్రతిలోమ్యేనప్రళయమాహ॥ అన్న ఇతి॥ మత్యంశరీరం- యేనోపచితంతస్మిన్నన్నై- శతవ
షణ్ణాయా అనావృష్ట్యాక్షీణసతి- తత్తైవనీయతఇత్యధాః- అన్నంధానాసు- బీజమాత్రావశేషంభవతీత్యధాః- ధానాభూమా- ఉస్తా

పూర్వస్తుభాసోవిమరుతేపరమ్|ఆదిరంతోయదాయస్యతత్సత్యమభిధీయతే॥ ౧౭॥ ప్రకృతిహ్యసోఽ
పాదానమాధారఃపురుషఃపరః|గుణాభివ్యంజకఃకాలాబ్రహ్మతత్త్రితయంత్యహమ్ ॥ ౧౮ ॥ సగః
ప్రవతతేతావత్పేర్వాపర్యేణనిత్యశః|మహాగుణవిసగోధాస్థినిత్యంతోయావదీక్షణమ్॥౧౯॥
విరాణ్ణయాసాద్యమామోలాకకల్పవికల్పకః|పంచత్వాయవిశేషాయకల్పతేభువనైస్సహ ॥ ౨౦ ॥
అన్నైప్రలీయతేమత్యమన్నంధానాసులీయతే|ధానాభూమాప్రలీయంతేభూమిగఽంధైప్రలీయ
తే ॥ ౨౧ ॥ అప్పుప్రలీయతేగంధఆవశ్చస్వగుణైరసే|లీయతేజ్యోతిషిరసోజ్యోతిరూపేప్రలీయతే॥౨౨॥
రూపంవాయాసతుస్సశేలీయతేసోపిచాంబరే|అంబరంశబ్దతన్మాత్రేఇందియాణిస్వయోనిమ॥౨౩॥
యోనివైకారికేసామ్యలీయతేమనసీశ్వరే|శబ్దాభూతాదిమప్యేతిభూతాదిర్నహతిప్రభుః ॥ ౨౪ ॥
సలీయతేమహాస్వేషుగుణేషుగుణవత్తమః|తేవ్యక్తేసంప్రలీయంతేతత్రాతేలీయతేవ్యయే ॥ ౨౫ ॥

సప్రరోహంతీత్యధాః- భూమిగఽంధే - సంవతకాదిత్యశోషితాసంకషణముఖాగ్నినాదగ్ధాచసతీభూతసూక్ష్మరూపగంధతన్మా
త్రావశేషభవతి॥ ౨౧॥ అప్సిద్ధిః॥ అప్పుగంధః- శతవషణ్ణాయావృష్ట్యాస్తావ్యమానోపులీయతే- ఏవమేవాపశ్చజ్యోతిమాశోష్యమా
ణారసమాత్రావశేషభవంతి- తతోరసోపిత్స్థిగలీయతే- జ్యోతిశ్చవాయునాభిభూయమానం రూపమాత్రంసత్స్థిగలీయతే॥ ౨౨॥
రూపమితి॥ వాయుస్తుకాలప్రేరితేనాంబరేణగ్రస్తఃసృజమాత్రస్థిగలీయతే. అంబరంచభూతాదిసాహంకారేణగ్రస్తమానంశబ్ద
తన్మాత్రేలీయతే- తదేవంతామసాహంకారకార్యస్యశబ్దపర్యంతంలయముక్త్యా రాజసాహంకారకార్యస్యాప్యాహ- ఇందియాణిస్వ
యోనిష్యితి- స్వప్రవతకదేవతాసు- తేషాంప్రవృత్తిస్వభావత్వాత్ప్రవృత్తేశ్చదేవతాధీనత్వాత్సులయతివాచోయుక్తిః- వస్తు
తస్తుస్వకారణేరాజసాహంకారవివలయోభిప్రేతః॥ ౨౩॥ యోనిరితి॥ యోనిరిత్యుద్దేశ్యగతత్వాదేకత్వమవివక్షితం- యోనయోదేవతా
స్తుమనసి- కుతః- ఈశ్వరేనియంతరి॥ శ్లో॥ మనోవశేన్యేహ్యభవంశ్చదేవాఇత్యుక్తత్వాత్- ఇందియలయోక్తవివాత్రాప్యభిప్రాయః- మ
నశ్చదేవతాభిస్సహవైకారికేఅహంకారఇత్యధాః- తామసాహంకారకార్యావశేషితస్యశబ్దస్వలయమాహ- శబ్దాభూతాదింతామనా
హంకారంఅప్యేతిత్స్థిగలీయతఇత్యధాః- భూతాదిరిత్యుపలక్షణం- త్రివిధోప్యహంకారోమహతిజడాంశంవిహయజ్ఞానక్రియాశక్తి
మాత్రరూపాభవతి- కథంభూతః- ప్రభుఃసమధాః- సవజగన్తోహకత్వాత్॥ ౨౪ ॥ సఇతి॥ సచమహాస్వకారణేషు- జ్ఞానక్రియా
శక్తిమత్వాద్గుణవత్తమః- తాదృగ్భావంవిహయగుణమాత్రరూపాభవతి- తేచావ్యక్తేప్రకృతౌసామ్యావస్థంగచ్ఛంతీత్యధాః- తదవ్య
క్తంకాలే- కాలాధీనత్వాత్తేనైకీభూతాయవతిష్ఠతే- అవ్యయేఉపరతవృత్తే॥ ౨౫ ॥ కాలఇతి॥ మాయామయేమాయాప్రవతతేజ్ఞానమ
యేవా- అత్రవివక్షితయతీతిజీవఃత్స్థిగమహాపురుష- అయంభావః- విశ్వస్రస్టుఃమహాపురుషసోపకరణరూపఃకలోవృత్త్యంతేనసృజ్యశ్చ-
ఆతస్తదాత్మనావతిష్ఠతఇతి- తదుక్తంసప్తమే॥ శ్లో॥ కాలంచరంతంసృజతీశత్రయంప్రధానపుంభ్యాంసరదేవసత్యకృదితి- దశమచ॥
శ్లో॥ యాయంకాలస్తస్యతేవ్యక్తబంధోశ్చేష్టారూపశ్చేష్టతేయోనవిశ్వమ్|నిమేషాదివత్సరాంతోమహియాత్తంత్యేశానంక్షేమధామ

ప్రపద్యతి - జీవత్యని - ప్రకృతేనానత్వేన ప్రతిగూగ్యభావాత్పరిపూర్ణానసమ్రాజావతిష్ఠతే - ఆత్మా తు ఆత్మ స వివనాన్యత్రనీయ
తే - యతః కేవలం నిరుపాధః - తత్ర హేతుః - వికల్పపాయాభ్యాం విశ్వేష త్రియభ్యాం త్యతే అధిష్ఠానత్వేన అవధిత్వేనచేతితథాసః॥
౨౬॥ ఆస్యకథనస్య ప్రస్తుతోపయోగమాహ॥ ఏవమితి॥ మానసఃకథంభేదనిమిత్తోభ్రమస్సౌత్ - జాతౌవాకథంబృదితిష్ఠేదితి॥ ౨౭॥
ఉపసంహరతి॥ విషయితి॥ ౨౮॥ శ్లో॥ ప్రత్యక్షమివయేనెదందశితంతత్వమాత్మనః॥ సాంఖ్యప్రఖ్యాతస్తస్మైహరయేగురవేనమః॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం - చతుర్వింశాధ్యాయ వ్యాఖ్యా॥
శ్లో॥ పంచవింశోధ్యాయే గుణ్యప్రతిపత్త్యేనిరూప్యతే॥ చిత్తప్రభవసత్త్వాదిగుణవృత్తిరనెకథా॥ ప్రకృతి పురుషవివేకజ్ఞానవతోపియా
వత్ప్రయత్నవిశేషేణగుణత్రయవృత్తిజయోనస్యై - సతావద్దేవదోషరమః - అతస్తజ్జగూపాయకథనాయగుణత్రయవృత్తినిరూ
పణాధామాహ॥ గుణానామితి॥ సహమిశ్రీధూయవతమానాః సమిశ్రానసమిశ్రాః అసమిశ్రాః తేషాంవిభక్తానాంగుణానామధ్య
యేనగుణేన - యథాయాదృశోభవేత్ - తదిదంకథయతోమతోనిబోధత్యధాః॥ ౧॥ తత్రస్తత్వవృత్తిరాహ॥ శమయితి॥ ఈషావివేకః - త
పఃస్వధమావధిత్వం - స్మృతిఃపూర్వాపరానుసంధానం - తుష్టియథాలాభసంతోషః - త్యాగఃవ్యయశీలత్వం - అస్పృహవైరాగ్యం -
శ్రద్ధాఆస్తిక్యం - హ్రీఃఅనుచితకమణీప్రవృత్తలజ్జగయాదానందయాదానగతిరక్షణస్విత్సరణాత్ - ఆదిశబ్దేనఆజ్ఞాపనయాదిః -
స్వనిపుణఃఅత్తరతిః॥ ౨॥ రజశోవృత్తిరాహ॥ కామయితి॥ కామోభిలాషః - ఈహావ్యాపారః - మదోదపః - తృప్తలాభేనత్యప్యసం

కాలామాయామయేజీవేజీవత్యనిమయ్యజే॥ ఆత్మాకేవలత్యస్థావికల్పపాయలక్షణః॥ ౨౬॥ ఏవమ
న్వీక్షమాణస్యకథంవైకల్పికౌభ్రమః॥ మానసోహృదితిష్ఠేతప్యోమివాకోదయేతమః॥ ౨౭॥ ఏష
సాంఖ్యవిధిఃప్రాక్తస్సంశయగ్రంథిభేదనః॥ ప్రతిలామానులామాభ్యాంపరాపరదృశానుయా॥ ౨౮॥
శ్రీమద్భాగవతే - ఎకాదశస్తంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః॥
శ్రీభగవాన్॥ గుణానామసమిశ్రాణాంపుమానయేనయథాభవేత్॥ తస్మైపురు
షవర్యేదముపధారయశంసతః॥ ౧॥ శమోదమస్తితితే తాతపస్సత్యందయాస్తృతిః॥ తుష్టిస్త్యాగో
స్పృహశ్రద్ధాహ్రీదయాదిస్సన్వివృతిః॥ ౨॥ కామఈహామదస్తృష్టాస్తంభఆశీర్భదాసుఖమ్॥
మదోత్సాహూయశఃప్రీతిహాస్యంవీర్యంబలాద్యమః॥ ౩॥ క్రోధోలాభాన్యతంహింసాయాచ్ఛా
దంభఃకలిఃక్లమః॥ శోకమోహావిషాదాతీనిద్రాశాభీరనుద్యమః॥ ౪॥ సత్త్వస్యరజసశ్చైతాస్తమ
సశ్చానుపూర్వశః॥ వృత్తయోవణితప్రాయాస్సన్నిపాతమథోశృణు॥ ౫॥ సన్నిపాతస్తవహమితి
మమేత్యుద్ధవయామతిః॥ వ్యవహారస్సన్నిపాతోమమోమాత్రేంద్రియాసుభిః॥ ౬॥ ధర్మైచాథేచ
కామేచయదాసాపరినిష్ఠితః॥ గుణానాంసన్నికషోయంశ్రద్ధారతిధనావహః॥ ౭॥ ప్రవృత్తిలక్షణే
నిష్టాపుంసోయహింశృహశ్రమే॥ స్వధర్మైచానుతిష్ఠేతగుణానాంసమితిహింసా॥ ౮॥ పురుషంసత్త్వ

తామః - స్తంభఃగవః - ఆశీఃధనాద్యభిలాషేణదేవతాదిప్రాధానం - భిదాభేదబుద్ధిః - సుఖంవిషయభోగః - మదోత్సాహఃమదేనయు
ద్ధాద్యభివేశః - యశఃప్రీతిఃస్తుతిప్రియతా - హాస్య మపహాసః - వీర్యంప్రభావావిష్టారః - బలోద్యమఃబలసఉద్యమఃరాజసః - న్యాయే
నోద్యమఃసాత్త్వికవివ॥౩॥ తమసావృత్తిరాహ॥ క్రోధయితి॥ క్రోధఃఅసహిష్ణుతా - లోభఃవ్యయపరాజ్ఞుభతా - అసృతంతాశ్రస్తీయం
ప్రమాణమితిభాషణం - హింసానామద్రోహః - యాచ్ఛాప్రాధానా - దంభఃధమాధ్వజిత్వం - క్లమఃశ్రమః - కలిఃకలహః - శోకమో
హాఅసుశోచనంభ్రమశ్చ - విషాదాతీయఃఖండైస్యంచ - నిద్రాతంద్రా - ఆశాభిదంమమభవిష్యతీత్యన్వితే - భీభయం - అనుద్యమః
జాడ్యం॥ ౪॥ సత్త్వస్యేతి॥ ఆనుపూర్వశఃక్రమేణ - ఎతాశ్శోకత్రయోక్తాఃవణితప్రాయాః - అన్యాలభ్యాహ్యైఇతిభావః॥ ౫॥ విభక్తా
నాంగుణానాంవృత్తయోవణితాః - మిశ్రాణామాహత్రిభిః॥ సన్నిపాతయితి॥ అహంమమేతిచమతాపుక్తసర్వవృత్తిసామానాధికరణ్య
దశానాత్సన్నిపాతత్వం - అహంశాంతఃకామీక్రోధీత్యాది - తథామమశాంతిరస్తీకామఃక్రోధోస్తీత్యాదిద్రష్టవ్యం - తయావహకః
సర్వోవ్యవహారశ్చసన్నిపాతకార్యమిత్యాహ - వ్యవహారయితి - అత్ర హేతుః - మనశ్చమాత్రాచిచఇంద్రియాచిచఅసవశ్యతైః - మనఆదీ
నాంసాత్త్వికరాజసతామసత్వాత్తైవ్యవహారఃసన్నిపాతజయితిభావః॥౬॥ ధర్మయితి॥ ఆసాపురుషయదాధమాదిమపరినిష్ఠితోభవ
తి - తదాయంతి మనిష్టారూపఃసన్నికషఃసన్నిపాతకార్యం - ధర్మాదీనాంసత్త్వతమోరజఃకార్యత్వాత్ - విషయతఃసన్నిపాతజత్వము
కం - ఫలతశ్చతథాత్వమాహ - శ్రద్ధారతిధనానిసత్త్వరజస్తమోమయాన్యవహతీతథా॥౭॥ ధర్మనిష్ఠాయామేవసన్నిపాతందశయతి॥
ప్రవృత్తితి॥ ప్రవృత్తిలక్షణేకామ్యధమే - తదాపుంసోనిష్ఠాభవతి - యదాపుమాగృహశ్రమవివాసక్తస్తిష్ఠేత్ - అనుపశ్చత్స్విధర్మైచ

నిత్యమైమి తిత్తేతిమేత- సాపిసమితిఃసన్నిపాతః- హియస్తాత్తామ్యధమఃఃగృహసత్తిః- స్వధమఃఃరజస్తమస్తత్త్వమయత్త్యధః|| ౧||
తదేవమిత్తామిత్తగుణవృత్తిఃప్రదశ్యఃఇదానీం|| ౧||పుమాన్యాయథాభవేదితి-యదుక్తంతద్దశాయతిత్తిః||పురుషమితి|| ౧౦||
యదేతి|| హింసాంశత్తుమరణాదికమాశాస్యయాభవేత్-తంతామసంవిద్యాత్-వితైగుణైరేవంధూతోభవతీతతాత్పర్యాథః|| ౧౧||
సమతవాపిగుణవిశేషేణకర్తృత్వాద్యవిశేషాత్-కేనవిశేషేణత్వంపెవ్యఃజీవస్సేవకఇతినియమః-యతోమాంభవేతివారంవారముచ్య
తేతత్రాహ|| సత్త్వమితి|| జీవస్వేవ-సమ-కుతః-యత్త్వితజాఃజీవోపాధౌచితైభివ్యజ్యంతే-అతఃయైస్సవివబధ్యతే-కీర్త్యః-ధూతా
నాందేహరూపాణిమన్యేమాంచమధ్యసజ్జమానః-అహంత్యసజ్జమానోగుణనియంతృత్వేససృష్ట్యాదికతా-పినిత్యముక్తః-అతోమహావి
శేష ఇతిభావః-యద్వా-ధూతానాంఅపంచీకృతానాంయత్తార్యధూతంచితం|| శ్రు|| అన్నమయంహిసోమ్యమనఇతిశ్రుతేః-తత్రచితై
ప్రథవాః-అతోధూతోపహితస్యజీవస్వేవేతి-అన్యత్సమానం || ౧౨|| తదేవమిత్తామిత్తగుణకార్యాణిప్రదశ్యఃఇదానీమేకైకగు
ణోద్భవకార్యాణిదశాయతిస్తదశభిః|| యదేతి|| యదేతరాగుణై-జయేత్అభిభవేత్-భాస్వరంప్రకాశకం-విశదంస్వచ్ఛం-శి
వంశాంతం-శివత్వవిశదత్వభాస్వరత్వాకాయథాక్రమంసుఖధమజ్ఞానకాతుత్వాత్తదాతైయజ్యేత-అదిశబ్దాచ్ఛమదమాదిభిశ్చ
౧౩|| యదేతి|| తమఃసత్త్వంచకమఃధూతం-రజఃకర్తృ-సంగంసంగకాతుః-భిదాభేదకాతుః-చలంప్రవృత్తిస్వభావం-అతఃసం
గకాతుత్వాత్యశసాశ్రియాచయుజ్యేత-తత్తామఃపుమాన్భవతీత్యధః-భిదాకాతుత్వాత్మఃభేదయుజ్యేత|| శ్రు|| ద్వితీయాద్వైత

సంయుక్తమనుమీయాచ్ఛమాదిభిః | కామాదిభీరజౌయుక్తంక్రథాద్వైస్తమసాయతమ్ | ౧ || యదా
భజతిమాంభక్త్యానిరపేక్షస్సక్తర్త్యభిః | తంసత్త్వప్రకృతింవిద్యాత్పురుషంస్త్రియమేవవా || ౧౦ || య
గావ్యశిషాశాస్యమాంయజేతన్వకర్త్యభిః | తంరజఃప్రకృతింవిద్యాద్ధిసామాశాస్యతామనమ్ | ౧౧ || స
త్త్వంరజస్తమభిగుణాజీవస్యనైవమే | చిత్రజాయైస్తుభూతానాంసజ్జమానోనిబధ్యతే || ౧౨ || య
దేతరౌజయేత్సత్త్వంభాస్వరంవిశదంశివమ్ | తదాసుఖేనయుజ్యేతధర్మజ్ఞానాదిభిఃపుమాన్ || ౧౩ || య
దాజయేత్తమస్సత్త్వంరజస్సంగంభిదాచలమ్ | తదాదుఃఖేనయుజ్యేతకర్మణాయశసాశ్రియా || ౧౪ || య
దాజయేత్తమస్సత్త్వంతమోమూఢంలయంబడమ్ | యుజ్యేతశోకమోహాభ్యాంనిద్రయాహింసయా
శయా || ౧౫ || యదాచిత్రంప్రసీదేతచేంద్రియాణాంచనివృత్తిః | దేహేభయంనుమోసంగంతత్స
త్త్వంవిధిమత్పదమ్ || ౧౬ || వికుర్వన్ప్రియయాచాధీరనివృత్తిశ్చచేతసామ్ | గాత్రాస్సాస్థ్యగమమో
భ్రాంతంరజవైతేనిశామయ || ౧౭ || సీదచ్చిత్రంవిలీయేతచేతసోగ్రహణేక్షనమ్ | మమోనన్వంత
మోగ్లానిస్తమస్తవపథారయ || ౧౮ || ఎథమానెగుణైస్తత్త్వేదేవానాంబలమేధతే | అసురాణాంచర
జసితమస్యుద్ధవరక్షసామ్ || ౧౯ || సత్త్వాజ్జాగరణంవిద్యాద్రజసస్సప్తమాదిశేత్ | ప్రసాప్తవంతమ
సౌజంతోస్తురీయంప్రిమసంతతమ్ || ౨౦ || ఉపర్యుపరిగచ్ఛంతిసత్త్వేనబ్రాహ్మణాజనాః | తమసాధో
ధాముఖ్యాద్రజసాంతరచారిణః || ౨౧ || సత్త్వేప్రలీనాస్సర్వాంతి నరలోకంరజోలయాః | తమో

యంభవతీతిశ్రుతేః-చలత్వాత్కమఃకాయుజ్యేత|| ౧౪|| యదేతి|| యదారజస్సత్త్వంచకమఃధూతం-తమఃకర్తృ-జయేత్-మాంభం
వివేకభ్రంశకం-లయంతవరణాత్కం-జడంతనద్యమాత్కం-అతోమాంభత్వాచ్యోకమాహహింసాభిః-లయత్వాన్నిద్రయా-జడ
త్వాదుద్యమాభావనకేవలమాశాయుజ్యేతేతిద్రష్టవ్యం-జనఇతిపాతేలయాత్కత్వమేవనిద్రాశయోపాధౌ|| ౧౫|| కించ|| యదే
తి|| యదాచిత్రంప్రసీదేతన్వచ్ఛంభవేత్-నివృత్తిరుపరతిః-తత్తదా-మత్పదంమదుపలభిస్థానం-సత్త్వముక్తిక్తంవిధి|| ౧౬|| వికు
ర్వన్నితి|| యదాపునఃపుమాన్ప్రియయావికుర్వన్వికారంప్రాప్నువత్-అధీభవతి-అసమంతాద్విక్షిప్తాధీర్యస్యః-చేతసాంబుద్ధిం
ప్రియాణాం-అనివృత్తిఃఅనుపరతిః-గాత్రాణికమేంద్రియాణి-తేషామస్వస్థ్యంవికారాధీక్యం-మనోభ్రాంతంచంచలం-రజఉత్త
టం-నిశామయజానీహ|| ౧౭|| సీదతితి|| యదాసీదత్తిరోభవత్-చేతసోగ్రహణేచితదాకారపరిణామ-అక్షమంసచ్చిత్రం-విలీయేత-మ
నోపిసంకల్పాత్కం-సప్తంతీనం-తమఃఅజ్ఞానం-గ్లానినిమాదశ్చభవతి-తత్తదా-తమఉత్తటం-ఉపధారయవిధి|| ౧౮|| కించ|| వి
థమానఇతి|| ఇంద్రియాణ్యేవనివృత్తిప్రవృత్తిమోహాస్వభావానిదేవాసురరయోసీతిజ్ఞేయం-యద్వా-ప్రసంగాదాధిదైవికాభ్యాత్తికా
ధిభౌతికానాంగుణానాముత్తమాకార్యాణ్యుక్తానీతిజ్ఞేయం|| ౧౯|| గుణోత్తమాతోవస్థాభేదందశాయతి|| సత్త్వాదితి|| ప్రసంగాన్ని
గుణావస్థామాహ-తురీయంచతుర్థామవస్థాంతరంనామత్రిమజాగరణాదిమసంతతమకరూపం-అత్తత్త్వమేవేత్యధః|| ౨౦|| గు
ణోత్తమాద్వాగతత్తత్తమఃఫలనిష్ఠాందశాయతి|| ఉపర్యుపరితి|| బ్రాహ్మణాఃవేదతాత్పర్యవిదఃవేదాథానస్థానయత్రఇత్యర్థః-
అబ్రహ్మణఇతిపాతేబ్రహ్మలోకమభివ్యాప్యేత్యధః-అముఖ్యాత్స్థావరాసభివ్యాప్య-అంతరచారిణఃమనుష్యేషభవంతి|| ౨౧|| తే

హేమత్రై లంతికానీనగుణోత్తమకథలమాహ || సత్వైవతి || సత్వైవప్రవృద్ధేనతిప్రలీనాఃపుతాః - రజోలయాః రజసిప్రవృద్ధేనతిలయా
యేషాంతే - వివంతమాలయాఇత్యపి - నిగుణాఇత్యత్రతులయశబ్దానుపాదానాజ్జీవంతోపినిగుణాశ్చైవమామేవయాంతీత్యగ్రహః || ౨౨ ||
ఇదానీం గుణోత్తమకృతమేవతత్తత్సలసాధనకమత్రై విధ్యమాహ || మదపణమితి || మదపణం మత్ప్రప్రవృద్ధే శేనకృతం - ని
ష్ఫలంకేవలందాసభావేనైవకృతం - యత్నిజంకర్తృనిత్యాది - తత్సత్త్వీకం - ఫలంసంకల్ప్యతేయస్త్రితత్ హింసాప్రాయంహింసోదే
శేనకృతం - హింసాబహుళంవా - ఆదిశబ్దాద్దంభమాత్సర్యాదికృతంచ || ౨౩ || ఇదానీంసగుణనిగుణభేదేనజ్ఞానాదీనాంచతువిధ్య
మాహ || కైవల్యమితి || కైవల్యందేహాదివ్యతిరిక్తత్వవిషయం - వైకల్పికందేహాదివిషయంయత్ - తద్రజఃరాజసం - ప్రాకృతంబాలమూ
కాదిజ్ఞానతుల్యం - మన్విష్టంపరమేశ్వరవిషయం || ౨౪ || వసమితి || వసంవివిక్తత్వాత్సత్త్వీకకోవాసః - భగవన్నికేతనంతుసామైతత్
దావిభావాన్నిగుణంస్థానం || ౨౫ || సాత్త్వికమితి || కారకఃకర్తా - ఆనంగీరినాసక్తః - రాగాంధఃఅత్యభివేశవా - స్త్రుతి
విభ్రష్టఃఅనుసంధానశూన్యః - మదుపాశ్రయఃమదేశరణః - సహనిరహంకారత్వాన్నిగుణః || ౨౬ || సాత్త్వికీతి || అధమేధమే
ఇతియాశ్రద్ధా || ౨౭ || పథ్యమితి || పథ్యంహితం - పూతంశుద్ధం - అనాయస్రంఅనాయాసతఃప్రాప్తం - ఆహార్యంభక్ష్యభోజ్యాది - ఇంద్రి
యాణింప్రేక్షంకట్యామ్లవణిది - ఆతిదాశుచిదైన్యకరమశుద్ధంచ - చశబ్దాదస్తన్నివేదితంనిగుణమిత్యభిప్రేతం || ౨౮ || సాత్త్విక

లయాస్తునిరయంయాంతి మామేవనిగుణాః || ౨౯ || మదపణంనిష్ఫలంవాసాత్త్వీకంనిజకర్తృతత్ |
రాజసంఫలసంకల్పంహింసాప్రాయాదితామసమ్ || ౩౦ || కైవల్యంసాత్త్వికంజ్ఞానంరజోవైకల్పిక
తుయత్ | ప్రాకృతంతామసంజ్ఞానంమన్విష్టంనిగుణంస్త్రితమ్ || ౩౧ || వసంతుసాత్త్వికోవాసో
గ్రామోరాజసఉచ్యతే | తామసంధ్యాతసదనంమన్వికేతంతునిగుణమ్ || ౩౨ || సాత్త్వికఃకార
కొసంగీరాగాంధోరాజసస్త్రితః | తామసస్త్రితివిభ్రష్టోనిగుణోమదుపాశ్రయః || ౩౩ || సాత్త్వి
క్యాధ్యాత్మికీశ్రద్ధాకర్తృశ్రద్ధాతురాజసి | తామస్యధర్మేయాశ్రద్ధామత్సేవాయాంతునిగుణా || ౩౪ ||
పథ్యంపూతమనాయస్తమాహార్యంసాత్త్వికంస్త్రితమ్ | రాజసంచేంద్రియప్రేక్షంతామసంచాతి
దాశుచి || ౩౫ || సాత్త్వికంసుఖమాత్మోత్థంవిషయోత్థంతురాజసమ్ | తామసంమోహదైన్యోత్థంనిగు
ణంమదుపాశ్రయమ్ || ౩౬ || ద్రవ్యందేశఃఫలంకాలాజ్ఞానంకర్తృచకారకః | శ్రద్ధావస్థాకృతినిశ్చ
త్రై గుణ్యస్సర్వపవహి || ౩౭ || సర్వేగుణమయాభావాపురుషావ్యక్తధిష్ఠితాః | దృష్టంశ్రుతమను
ధ్యతంబుద్ధ్యావాపుగుషపాభ || ౩౮ || ఎతాస్సంస్మృతయఃపుంసాగుణకర్తృనిబంధనాః | యేనైమేనిజే
తాస్సేన్యగుణాజీవేనచిత్తజాః | భక్తియోగేనమన్నిష్ఠోమద్భావాయోపపద్యతే || ౩౯ || తస్మాదేహ
మినుంలబ్ధాజ్ఞానవిజ్ఞానసంభవమ్ | గుణసంగంవినిర్భూయమాంభజేతవిచక్షుణః || ౪౦ || నిస్సంగమా
భజేద్విద్యానప్రమత్తోజితేంద్రియః | రజస్తమశ్చాభిజయేత్సత్త్వసంసేవయామునిః || సత్త్వంచాభిజ
యేద్మక్తానైరపేక్ష్యేణశాంతనీ || ౪౧ || సంపద్యతేగుణైర్ముక్తాజీవోజీవంవిహాయమామ్ || ౪౨ || జీ

మితి || ఆత్మోత్థంసుఖంమదుపాశ్రయమిత్యపిత్వంతత్పదార్థవిషయైవజ్ఞానవదేవద్రష్టవ్యం || ౪౩ || ఉక్తంసంసారహేతుభూతం
త్రై గుణ్యముపసంహరతి ద్వాభ్యాం || ద్రవ్యమితి || ద్రవ్యం చస్యభూతాది - దేశోవనగ్రామాదిః - ఫలం - సాత్త్వికంసుఖమాత్మోత్థమి
త్యాది - కాలః - యదాభజతిమాంభక్త్యా - యదేతరాజయేదిత్యాదినాయోధాదుక్తః - జ్ఞానం - కైవల్యం సాత్త్వికంజ్ఞానమిత్యాది - కమ
మదపణమిత్యాది - కారకః - సాత్త్వికః - కారకోసంగీత్యాదిః - శ్రద్ధా - సాత్త్విక్యాధ్యాత్మికీశ్రద్ధేత్యాదిః - అపస్థా - సత్త్వజ్ఞాగరణమి
త్యాదిః - ఆకృతిః - ఉపర్యుపగచ్ఛంతీత్యాదినాఉక్తాదేవత్వాదిరూపా - నిష్ఠా - సత్వైవప్రలీనాస్వర్యాంతీత్యాదినాఉక్తస్వగూడిః
వివంసర్వోద్యయంభావః త్రై గుణ్యఃత్రిగుణిత్యకః || ౪౪ || సకైవలమేషవివ - కింతు || సర్వఇతి || యావంతఃపురుషావ్యక్తయోధిష్ఠితాస్తే
సర్వభావాః - గుణమయాపివ - తత్ప్రపంచఃదృష్టమితి || ౪౫ || ఇదానీముక్తత్రై గుణ్యస్యసంసారహేతుత్వమనువనంస్సన్నిజేయాన్మో
క్షఇత్యాహ సాధేన || ఎతాఇతి || యేననిజేతాః - పశ్చాదవిషీ పైవభక్తియోగేనమన్నిష్ఠస్య - మద్భావాయమోక్షయ - ఉపపద్యతే
యోగ్యోభవతి || ౪౬ || తస్మాద్వివేకినామిదమేవయ్యుక్తమిత్యాహ || తస్మాదితి || జ్ఞానవిజ్ఞానయోస్సంభవోయస్త్రిత - తమమంసరదేహం || ౪౭ ||
భజనప్రకారమేవాహ సాధేన || నిస్సంగఇతి || సత్త్వసంసేవయా || శ్లో || సాత్త్వికాన్యవసేవేతపుమాసత్త్వనిష్పద్ధయ ఇతిప్రాగుక్త
యా - నైరపేక్ష్యేణఉపశమాత్తకేససత్వైవైవ || ౪౮ || ఎవంచసతిమాంప్రాప్తోతీత్యాహ || సంపద్యతేఇతి || జీవంజీవత్వకారణంలింగశ
రీరం || ౪౯ || మాంప్రాప్తస్యసపునస్సంసారఇత్యాహ || జీవఇతి || సబహివిషయభోగేన - నాంతరఃతత్త్వనిరదేన || శ్లో || గుణకృతామురుసం

యథాపాదతాడితోపిఖరీమసుగచ్ఛతీతద్వత్ || ౧౧ || ఏవంభూతవ్యసర్వం సాధనంవ్యథామిత్యాహ || కిమితి || త్యాగేనసన్న్యాసేన - వివిక్తేన
 ఎకాంతసేవయా - మానసవాక్ష్మీయమేన || ౧౨ || అనుతప్తస్స ఆత్మానంసిందతిద్వాభ్యాం || స్వాధాస్యేతి || అకోవిదమజ్ఞాతారం - గో
 ఖరవత్ - గౌరీవఖరఇవేతి || ౧౩ || సేవతఇతి || అధరాసవం సేవమానస్య - ఆత్మభూమినసిపునఃపునరుద్భవత్ || ౧౪ || ఎవమప్తభినివే
 దోనిరూపితః - ఇదానీంతస్యవివేకమాహదశభిః || పుంశ్చల్యేతి || అయంభావః - యజ్ఞే దేవానిష్ట్యాదుఃఖమేవప్రాప్తోస్తి - అతః పరమే
 శ్వరమేవభజేయమితి || ౧౫ || పరమేశ్వరప్రసాదంచినాదేవైరుపదిష్టుదపివేదవాక్యాన్తోహాసనివతాత ఇత్యాహ || బోధితస్యేతి || దేవ్యా
 షావశ్యా - సూక్తవాక్యేనయథాథావచనేన || శ్రు || పురూరవోమామృథామాప్రతప్తోమాత్వాప్యకాసోఅశివాసఉత్త - నవైస్త్రితా
 నిసఖ్యానిసంతిసాలాప్యకాణాంహృదయానివైతా ఇత్యనెన || ౧౬ || పూర్వం || శ్లో || పుంశ్చల్యాపహృతంచిత్రమిత్యాదినా - తస్మాదపకా
 రోనుస్మృతః - ఇదానీంమమైవాయమపరాధఇత్యాహ || కిమితి || సఃఅస్మాకం కామినాం - ఎతయా కిమపకృతం - నకించిదపి - యథారజ్జ
 స్వరూపావిదుషారజ్జద్రుష్టుఃపుంసఃతస్యాంసర్పకల్పనయాభిద్యతఃరజ్జ్వాకిమపకృతం - నకిమపి - తద్వత్ - యద్యస్తాద్యోహమేవంభూతః
 సఎవాజితేంద్రియత్వాదపరాధీత్యథాః || ౧౭ || ననుతథాపిసైవసాగంధ్యప్రమాదిగుణైఃసంమోహమూలమిత్యాశంక్యతేపిస్వపరిక

యాంతీంఖరవత్పాదతాడితః || ౧౧ || కింవిద్యయాకింతపసాకింత్యాగేనశ్రుతేనవా | కింవివిక్తేనమానే
 నస్త్రీభిర్యస్యమమోహృతమ్ || ౧౨ || స్వాధాస్యాకోవిదంధిజ్ఞాంమూఖంపండితమానినమ్ | యో
 హమీశ్వరతాంప్రాప్యస్త్రీభిగోఖరవజ్జితః || ౧౩ || సేవతోవషాపూగాన్వేడిర్వశ్యాఅధరాస
 వమ్ | నత్యప్యత్యాత్మభూఃకామోవహ్నిరాహుతిభిర్యథా || ౧౪ || పుంశ్చల్యాపహృతంచిత్రంకొన్వన్యో
 మోచితుంప్రభుః | ఆత్మారామేశ్వరమృతేభగవంతమధోక్షజమ్ || ౧౫ || బోధితస్యాపిదేవ్యామేసూక్త
 వాక్యేనదుర్మతేః | మమోగతోమహామోహానాపయాత్యజితాత్మనః || ౧౬ || కిమేతయామోపకృ
 తంరజ్జ్వావాసవశేతసః | ద్రుష్టుస్త్వరూపావిదుషోయోహంయదజితేంద్రియః || ౧౭ || క్వాయంమ
 లీమసఃకాయోదౌగంధ్యాద్యాత్మకోశుచిః | క్వగుణాస్సానునస్యాద్యాహ్యాధ్యాసోవిద్యయాకృతః ||
 ౧౮ || పిత్రోఃకింస్వంనుభార్యాయాస్సాన్వమిమోగ్నైశ్చగృధ్రయోఃకిమాత్మనఃకింసుహృదామితియో
 నావసీయతే | ౧౯ || తస్మిన్తేబరేమేధ్యేతుచ్ఛనిష్ఠేవిషజ్జతే | అహూసుభద్రంసుననంసుస్త్రితంచ
 ముఖంస్త్రియః || ౨౦ || త్వజ్ఞాంసరుధిరస్నాయుమేదోమజ్జాస్థిసంహతౌ | విణ్మాత్రపూయేరసుతాం
 క్రీమీణాం కియదంతరమ్ | ౨౧ || తథాపిసోవిషజ్జేతస్త్రీషుస్త్రిణేషుచాథావిత్ | విషయేంద్రి
 యసంయోగాన్తనఃకుభ్యతినాన్యథా || ౨౨ || అదృష్టాదశ్రుతాద్భావాన్నభావఉపజాయతే | అసం
 ప్రయుంజతఃప్రాణాశామ్యతిస్తిమితంమనః || ౨౩ || తస్మాత్సంగోనకతవ్యస్త్రీషుస్త్రిణేషుచేం
 ద్రియైః | విమషానుప్యవిప్రభ్రష్టద్వగఃకిముమాదృశామ్ || ౨౪ || శ్రీకృష్ణః || ఏవంప్రగాయన్నృపదేవ

ల్పితావతేత్యాహచతుభిః || క్వేతి || మలీమసఃఅతిమలినః - సుమనసాంకుసుమానామివగంధసాకుమార్యాది - సామనస్యం - శాశనమనో
 భావోవా || ౧౮ || మమత్వమపితస్త్రిపరికల్పితమేవేత్యాహ || పిత్రోఃకిం || పిత్రోఃకిం - స్వంకాయః - జనకత్వాత్ - సువితకే - భా
 ర్యాయావా - భగవదత్వాత్ - అత్రానుపయుక్తమప్యేతన్న్యాసయతుల్యత్వాదుక్తం - స్వామినోవా - అధీనత్వాత్ - అగ్నేర్వా - అం
 త్యేష్ట్యంతదామృతిత్వాత్ - శ్వగృధ్రయోర్వా - భక్ష్యత్వాత్ - కింవాత్మనః - తత్కృతకుభాకుభభాగిత్యాత్ - కింవాసుహృదాం - ఉపకా
 రిత్యాత్ - వివంయోననిశ్చీయతే || ౧౯ || తస్మిన్నితి || తుచ్ఛాక్రిమివిట్థస్సలక్షణనిష్ఠా అంతోయస్యతస్త్రి - కశేబరకాయ - విషజ్జతే
 ప్రియత్యేనగృహీతే - మూఢఇతిశేషః - విషంగమేవాహ - అహూఇతి - సునసంశోభననాసికం || ౨౦ || ఆతోగుణబుద్ధ్యారమమాణానూ
 దృశాఃక్రిమిసమాఇత్యాహ || త్వగితి || త్వగాదిసంహతౌతత్సంఘాతేదేహ - విణ్మాత్రాదిసంహతౌ - రమతాంక్రిమీణంచ || ౨౧ || తథే
 తి || యద్యప్యేవంభీభత్సితాస్త్రియః - అథాపి - నోవిషజ్జేతతలలోకనాదినాపిసంగం నకుర్యాత్ - అథావిద్వివేకీ - అత్రహేతుః - విష
 యేతి || ౨౨ || ననుక్వచిన్నిమీలితనయనాదెరపిమనఃకోభోద్యతే - సత్యం - సోపిపూర్వదశనాదికంవినాసభవతీత్యాహ || అదృష్టాది
 తి || భావాత్పదాథాత్ - భావోమనఃకోభః - అతః - ప్రాణే ఇంద్రియాణి - అసంప్రయుంజతః నియచ్ఛతః - స్తిమితంనిశ్చలంసత్ ||
 ౨౩ || తస్మాదితి || ఇంద్రియైఃకృత్వాఅవిప్రభ్రఃఅవిశ్వసనీయః - మాదృశాంఅవివేకినాం || ౨౪ || భలితమాహద్వాభ్యాం || ఏవమితి || సృషే

మదవేమచదీవ్యతీతతథా || ౨౫ || తతః || ఉక్తిభిః హిలోపదేశై రితి తీర్థదేవతాదిసంగాదపి సత్సంగః శ్రేయానితి దశయతి || ౨౬ ||
సతాంలక్షణమాహ || సంతతి || విశేషణిష్టకస్య యథేష్టం హతు హతు మద్భావః || ౨౭ || సచతేమూపదేశాపేక్షా - అపి తు కేవలంతత్స
నిధిరవతారయతీత్యాహ - సప్తభిః తేష్యతి || ౨౮ || తాతి || శ్రవణాదిభిరేవ మత్పరాః శ్రద్ధానాశ్చ సంతః - భక్తిం విందంతి || ౨౯ ||
౩౦ || యథేతి || విభావసుమగ్నిం సూర్యం వా సేవమానస్య - అప్యేతి సత్యత - తథాకమాదిజాడ్యం - ఆగామిసంసారభయం - తన్నులవజ్ఞా
సంచ - నశ్యతీత్యథాః || ౩౧ || నిమజ్జ్యేతి || నిమజ్జ్యాన్తజ్జతాండో చ్చావచయోనీగచ్ఛతాం - పరమాయణం పరమాశ్రయః || ౩౨ || కించ ||
అన్నమితి || యథా అన్నమేవ ప్రాణినాం ప్రాణాజీవనం - అహమేవ యథా శరణం - భక్ష్యమివ యథా ప్రేత్య పరలోకే విత్తం - తథా సంతప
వలస్త్వా సంసారపాతాద్విభ్యతః పుంసః - అరణం శరణం || ౩౩ || కించ || సంతతి || సంతః చ యోగి సగుణనిగుణజ్ఞానానిదిశంతి - ఆ
కః పునస్సమ్యగుత్థితోపి బహిస్తదప్యేకమేవ చక్షురీత్యథాః || ౩౪ || అథ్యా యథాముపసంహరతి || వైర సేనతి || సుద్యమ్న భావేనో

దేవస్స ఉర్వశీలోకమగ్నో విహాయ | అత్తా నమాత్త న్యవగమ్యమాం వై ఉపారమద్ జ్ఞానవిధూతమోహః ||

౨౫ || తతోచుస్సంగముత్సృజ్య సత్సునజ్జేతబుద్ధిమాన్ | సంతపతస్య భిందంతి మమో వ్యాసంగముక్తిభిః ||

౨౬ || సంతోనపేక్షా మచ్చిత్తాః ప్రశాంతాస్స మదశీనః | నిర్మమానిరహంకారావిద్వం ద్వానిష్పరిగ్ర

హః || ౨౭ || తేమనిత్యం మహాభాగమహాభాగేషు మత్తథాః | సంభవంతి హితాన్యాణాం జుషతాం ప్ర

పునంత్యసుమ్ || ౨౮ || తాయేశృణ్వంతి గాయంతి హ్యనుమోదంతి చాదృతాః | మత్పరాశ్రద్ధానాశ్చ

భక్తిం విందంతి తేనుయి || ౨౯ || భక్తిం లబ్ధవతస్సాధోః కిమన్యదవశిష్యతే | మయ్యనంతగుణే బ్రహ్మణ్యా

నంధానుభవాత్తని || ౩౦ || యథోపశ్రయమాణస్య భగవంతం విభావసుమ్ | శీతంభయంత మోష్యేతి

సాధూన్ సంసేవతస్తథా || ౩౧ || నిమజ్జ్యేన్తజ్జతాం ఘోరేభవాద్భాపరమాయణమ్ | సంతోబ్రహ్మవిద

శ్శాంతానాదృథేవాపునమజ్జతామ్ || ౩౨ || అన్నంహి ప్రాణినాం ప్రాణితానాం శరణంత్యహమ్ |

ధర్మో విత్తం నృణాం ప్రేత్య సంతోస్తాద్విభ్యతోరణమ్ || ౩౩ || సంతోదిశంతి చ యోగి బహిరకస్సము

త్థితః | దేవతాబాంధవాస్సంతస్సంతాత్తాహమేవచ || ౩౪ || వైరసేనస్తతోష్యవమూర్వశ్యాలోకని

స్పృహః | ముక్తసంగో మహీమేతామాత్మారామశ్చ చారహ || ౩౫ ||

శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్తంధే - షడ్వింశోధ్యాయః.

శ్రీఉద్ధవః || క్రియా యోగం సమాచక్ష్య భవదారాధనం ప్రభో | యస్మాద్యత్వాంయథాచంతి సాత్త్వి

తాస్సాత్త్వతః పథ || ౧ || ఏతద్వదంతి మునయోముహుని శ్రేయసం నృణామ్ | నారదో భగవాన్

వ్యాస ఆచార్యో గిరసస్సతః || ౨ || నిస్సృతంతస్త్వభాంభోజాద్యథాహభగవానజః | పుత్రైభ్యోభృ

గుముఖ్యైభ్యోదేవై చ భగవాన్భవః || ౩ || ఏతద్వైసర్వవణానామాశ్రమాణాంచ సంమతమ్ | శ్రే

యసాముత్తమం మన్యేస్త్రీశూద్రాణాంచ మానద || ౪ || ఏతత్తమలపత్రాక్షకర్మబంధవిమోచనమ్ |

భక్తాయ చానురక్తాయ బ్రూహి విశ్వేశ్వరేశ్వర || ౫ || శ్రీభగవాన్ || నహ్యంతోనంతపారస్యకర్మకాం

మావనం ప్రవిష్టస్య వీరాసేనా - స్త్రీభావం ప్రాప్తాయస్య తస్య స్త్రీభావం ప్రాప్తస్య పుత్రో వైరసేనః - పురూరవాః - వివముక్తప్రకా

రణోర్వశ్యాలోకాత్సానాదవలోకనాద్వాసిస్సృహః - తతోపితత్సంగాదపి హేతోముక్తసంగస్త్వ - అత్తారామో ధూత్వా - యథే

చ్ఛంచచారెతి || ౩౫ || ఇతి భావాభాదీపికాయాం - షడ్వింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

శ్లో || సప్తవింశే త్రియా యోగస్స ద్యృచ్ఛితప్రసాదకః | సర్వకామాప్తిహతుశ్చ సాంగః ప్రోక్తస్స మాసతః || రాగాద్యాకులచిత్తానాంకు

తోసంగాదిసంభవః | ఇతి కృష్ణాచారసంభ్రమమస్తృత్యామపుచ్ఛతి || త్రియా యోగమితి || భగవదారాధనరూపం - యస్మాదితి కారణి

ష్ఠానాదిప్రశ్నః - సర్వకారకాణి నిమిత్తస్య విశిష్టత్వాత్ - యథేతి కస్తిన్నధిష్ఠానాదేన ప్రకారణేతి ప్రశ్నః - దేలధికారిణః సాత్త్వి

తాః భక్తాః || ౧ || అస్య పునర్విశేషతః ప్రశ్నాకారణమాహ చతుర్థిః || ఏతదితి || ఏతత్త్వదచారసంపరం నిశ్రేయసకరం వదంతి - అంగర

సస్సుతోబృహస్పతిః || ౨ || నిస్సృతమితి || నిస్సృతంతస్త్వయాపదిష్టమిత్యథాః - దేవై పావనైః || ౩ || ఏతదితి || సవణవణానాం

ప్రేవణికానాం || ౪ || ఏతదితి || విశ్వేశ్వరాయేతేషామిశ్వ || ౫ || నేతి || కమకాండస్య పూజావిధానస్య - నాస్త్యంతోగ్రంథతః

పారంచానుష్ఠానతోయస్యతస్య॥ ౬॥ వైదికఇతి॥ వైదికవివమంత్రేవైదికాన్యవాంగానిచయస్మిన్పురుషసూక్తాదాసవైదికః॥ వివం
తాంత్రికోపి॥ మిశ్రోష్టాక్షరాదిఃకుఖిఃపూజా॥ ౭॥ యదాత్ర వణికోయజేతతదావిశేషమాహ॥ యథేతి॥ యథాగ్రాహణేషైకాదశ
దాసదశాష్టాదికాలే న్యనిగమేనస్వాధికారప్రపుత్రేనవేదేన॥ ఉక్తం॥ ద్విజత్వంఉపనయనం॥ ౮॥ అచాణయామితి॥ అచాణయాంప్ర
తిమాదౌ॥ ౯॥ పూజామితి॥ స్నానవిశేషమాహ॥ ఉభయైవైదికైస్తాంత్రికైశ్చమంత్రైః॥ ౧౦॥ కించ॥ సంధ్యతి॥ సంధ్యోపాసనా
దీనికర్తాణి ఆచోదితానిసాకల్యేనవిహితానియస్యయాని॥ తైస్సహమేపూజాంకుర్యాత్॥ సతుతానిపరిత్యజేదిత్యధాః॥ సమ్యక్పరమేశ్వ
రవిషయవివసరికల్పోయస్యథాభూతస్య॥ కమలాపావనీంకమనిహారిణీం॥ ౧౧॥ అచాణేదానాహసాధేన॥ శైవీతి॥ శైవీశిలా
మయీ॥ లోహీసువణాదిమయీ॥ లెప్తామృచ్ఛందనాదిమయీ॥ హృదిపూజాయాంమనోమయీ॥ ప్రకషణతిష్ఠత్యస్యామితిప్రతిష్ఠా
ప్రతిష్ఠైవ॥ జీవస్యభగవతోమందిరం॥ యద్యాప్రతిష్ఠయాకళాన్యాసేనభగవత్తందిరంభవతీతి॥ ౧౨॥ ప్రతిమాభేదవిశేషమాహసాధేన
స॥ ఉద్వాపేతి॥ ఉద్వాపోవిసజానం॥ అస్థిరాయామచానైవికల్పః॥ సాలగ్రామేనకుర్యాత్ సైకతాయాంకుర్యాత్ అన్యత్రకుర్యాద్వా
సవేతి॥ అవిలెప్తాయాంమృత్యుయలెఖ్యవ్యతిరిక్తాయాం॥ అన్యత్రవిలెప్తాయాంలెఖ్యాయాంచపరిమాజానమేవ॥ ౧౩॥ ఇదానంసకామని

ఉస్యచోద్ధవ॥ సంక్షిప్తవర్ణయిష్యామియథావదనుపూర్వశః॥ ౬॥ వైదికస్తాంత్రికోమిశ్రఇతిమేత్రివి
ధోమఖిః॥ త్రయాణామీఫితేనైవవిధినామాంసమచయేత్॥ ౭॥ యథాస్వనిగమేనోక్తద్విజత్వం
ప్రాప్యపూరుషః॥ యథాయజేతమాంభక్త్యాశ్రద్ధయాతన్నిబోధమే॥ ౮॥ అచాణయాంస్థండిలేగ్న
నాసూర్యేపుష్పాదివాద్విజే॥ ద్రవ్యేణభక్తియైక్తోచేత్సద్గురుంమామమాయయా॥ ౯॥ పూర్వం
స్నానంప్రకువీతధౌతదంతాంగశుద్ధయే॥ ఉభయైరపిచస్నానంమంత్రైశ్చుగ్రహణాదిభిః॥ ౧౦॥
సంధ్యోపాస్త్యాదికర్తాణివేదేనాచోదితానిమే॥ పూజాంత్రైకల్పయేత్సమ్యక్సంకల్పఃకర్తృపావనీమ్॥
౧౧॥ శైవీచారుమయీలోహీలెప్తాలెఖ్యాచసైకతీ॥ మమోమయీమణిమయీప్రతిమాప్తవిధాన్త్య
తా॥ చలాచలేతిద్వివిధాప్రతిష్ఠాజీవమందిరమ్॥ ౧౨॥ ఉద్వాసావాహనైస్తస్థినిరాయాముద్ధవా
చానై॥ అస్థిరాయాంవికల్పస్సృతీస్థండిలేతుభవేద్ద్యయమ్॥ స్నానంత్యవిలెప్తాయామన్యత్రపరి
మాజానమ్॥ ౧౩॥ ద్రవ్యైఃప్రసిద్ధైర్కర్తృద్యాగఃప్రతిమాదిష్వమాయినః॥ భక్త్యనుయథాలభ్యేహృదిభా
వేనచైవహి॥ ౧౪॥ స్నానాలంకరణంశ్రేష్ఠమచాణయామేవతూర్ధవ॥ స్థండిలేతత్త్వవిన్యాసోవహ్ని
వాజ్యపుతంహవిః॥ సూర్యేచాభ్యహాణంప్రేష్ఠంసలిలేసలిలాదిభిః॥ ౧౫॥ శ్రద్ధయోపహృతంశ్రేష్ఠం
మమభక్తేనవార్యపి॥ గంధోధూపస్సుమనసోదీపోన్నాద్యంచకింపునః॥ ౧౬॥ శుచిస్సంభృతసంభారః
ప్రాగ్గర్భైఃకల్పితాసనః॥ ఆసీనఃప్రాగుదగ్వాచేదచాణయాంత్యధసమ్ముఖః॥ ౧౭॥ కృతన్యాసః
కృతన్యాసాంమదచాంపాణినామృజేత్॥ కలశంప్రోక్షణీయంచయథావదుపసాదయేత్॥ ౧౮॥ త
దద్భిదేవయజనంద్రవ్యాణ్యాత్మానమేవచ॥ ప్రోక్ష్యపాత్రాణీశ్రీణ్యద్భిస్తైస్తైర్ద్రవ్యైశ్చసాధ

స్తామభేదేనవిశేషమాహ॥ ద్రవ్యైరితి॥ ప్రకషణతిష్ఠేఃసుశోభనైఃఅమాయినః॥ నిష్ఠామస్యభక్త్యనుయథాలభ్యైః॥ యత్రచందనాది
నలభ్యతేతత్రహృదిభావేనభావనయా॥ యద్యాహృదిచైత్తద్యాగః॥ తదాభావేనమనోమయైర్ద్రవ్యైరిత్యధాః॥ ౧౪॥ అధిష్ఠానభేదేనప్ర
థానోపచారానాహసాధేన॥ స్నానైతి॥ తత్త్వవిన్యాసఃయథాస్థానమంగప్రథానదేవతానాంతత్తత్తంత్రైఃస్థాపనం॥ అభ్యహాణం
ఉపస్థానాభ్యాది॥ సలిలాదిభిస్తపణాదినాయజనం॥ ౧౫॥ సర్వత్రసాధారణమాహ॥ శ్రద్ధయేతి॥ ౧౬॥ ఎవమధికారాదివ్యవస్థా
ముక్త్యాఇదానంపూజాప్రకారమాహ॥ శుచిరితి॥ సంభృతాఃసంభారాఃపూజాసాధనానియేనసః॥ ప్రాగ్గర్భైఃదభైః॥ యద్యాప్రాగే
వసంభృతసంభారస్సన్నాసీనః॥ సత్వాసీనస్సృష్ట్యాత్తత్త్వంభారాథేనవారంవారముత్తిష్ఠేదిత్యధాః॥ ప్రాజ్ఞుఖండజ్ఞుఖావాతి
సీనః॥ అచాణయాంతుస్థిరాయాంసంముఖఃఅచాణిముఖఉపవిష్టస్య॥ ౧౭॥ కృతన్యాసఇతి॥ అంతరంగుర్యాదినమస్తూరపూర్వకం
యథోపదేశంవ్యస్థిక్కృతన్యాసః॥ కృతోమూలమంత్రన్యాసోయస్యాంతాంమమాచాణం॥ ఆమృజేత్ నిమాణ్యాపకషణాదినాశోభ
యేత్॥ కలశంపూజాకుంభం॥ ప్రోక్షణీయంప్రోక్షణాథోదకపాత్రంచ॥ ఉపసాదయేచ్ఛందనపుష్పాదిభిస్సంస్తుర్యాత్॥ ౧౮॥ తది
తి॥ తదద్భిఃప్రోక్షణీయాద్భిః॥ దేవయజనందేవపూజాస్థానం॥ పాద్యాద్యధాంత్రీణిపాత్రాణికలశోదత్రైఃపూరితానిస్తైస్తైర్ద్రవ్యైశ్చ

ధయేత్ - తత్రపాద్యాదిత్రవ్యాణి॥ శ్లో॥ పాద్యశ్యామాకదూర్వాబ్జవిష్ణుత్రాంతాదిరిష్యతేఅఘ్యేతు॥ శ్లో॥ గంధపుష్పక్షయవకుశా
గ్రతిలసమపాః॥ దూర్వాచైత్రమాదభ్యుత్రవ్యాప్తకముదిరితమ్ - ఆచమనీయకేతు॥ శ్లో॥ నాతీలవంగతక్తలై మతమాచమనీయక
మితి॥ ౧౯॥ పాద్యేతి॥ తానిచత్రీణిపాత్రాణియథాక్రమంహృదయాదిమంత్రే గాఢాయత్రాచసర్వాణ్యభిమంత్రయేత్॥ ౨౦॥ పిం
డెతి॥ తదనంతరం - పిండెదేహ - వాయ్వగ్నిసంశుద్ధికోష్ఠగతేనవాయునాశోషితే - ఆధారగతేనాగ్నినాదగ్ధేపునలలాటస్థచంద్ర
మండలామృతస్థావేనామృతమయేజాతేతస్మిన్ - హృత్పద్మస్థాంపరాంశ్రేష్ఠాంజీవకళాంశ్రీనారాయణమూర్తింధ్యాయేత్ - కిథంభూ
తాం - నాదాంతేసిద్ధభావితాం ప్రణవస్యాకారోకారమకారబింసునాదాఃపంచాంశాఃతత్రనాదాంతేసిద్ధేధ్యాతాంతథాచ॥ శ్రు॥
యోవేదాదాస్వరఃప్రోక్తోవేదాంతేచప్రతిష్ఠితః - తస్యప్రకృతీనస్యయఃపరస్యమహాశ్వరణి॥ ౨౧॥ తయేతి॥ తయాత్మభూతయాస్వే
నైవచింతితయా - అమృతమయపిండేదీపేనప్రభయాగృహమివవ్యాప్తైసతి - తస్మిన్నేవాదోమానసైరుపచారైస్సంపూజ్యతన్తయస్స -
అచాదిహ్వావాహనస్థాపనముద్రయాస్థాపయిత్వా - మాంప్రపూజయేత్॥ ౨౨॥ కథంప్రపూజయేత్తదాపాద్యాభ్యాం॥ పాద్యేతి॥ ధ
మాదిభిమమాసనంకల్పయిత్వా॥ ౨౩॥ పద్మమితి॥ తత్రపద్మంవకల్పయిత్వా - ఉభాభ్యాంవేదతంత్రాభ్యాం - ఉభయసిద్ధయేమహ్యం
పాద్యాదీనుపచారాప్రకల్పయేదిత్యన్వయః - ఉపస్మశఃఆచమనం - అహణమఘ్యం - ఉభయసిద్ధయేవేదతంత్రోక్తభక్తిముక్తి
ప్రాప్తయే - ఆయమథః - ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యాణ్యసనపర్యంకస్యాగ్నియాదిచతుష్టాణిమహాదాః - అధర్మాజ్ఞానవైరాగ్యా

యేత్॥ ౧౯॥ పాద్యాభ్యుచమనీయాథంశ్రీణిపాత్రాణిదేశికః॥ హృదాశీష్ఠాచశ్చియాగాయ
త్రాచాభిమంత్రయేత్॥ ౨౦॥ పిండేవాయ్వగ్నిసంశుద్ధేహృత్పద్మస్థాంపరాంసుమ॥ అగ్నేంజీవక
ళాంధ్యాయేన్నాదాంతేసిద్ధభావితామ్॥ ౨౧॥ తయాత్మభూతయాపిండేవ్యాప్తైసంపూజ్యతన్తయః॥
ఆవాహ్యచాదిముష్ఠాప్యన్యస్తాంగమాంప్రపూజయేత్॥ ౨౨॥ పాద్యోపస్మశాహణాదీనుపచ
రాన్ప్రకల్పయేత్॥ ధర్మాదిభిశ్చనవభిఃకల్పయిత్వాసనంసుమ॥ ౨౩॥ పద్మమష్టదళంతత్రకణికా
కేసరోజ్జ్వలమ్॥ ఉభాభ్యాంవేదతంత్రాభ్యాంమహ్యంతాభయసిద్ధయే॥ ౨౪॥ సుదశనంపాంచజ
న్యంగదాసంధనుమాలా॥ ముసలంకోస్తుభంమాలాంశ్రీవత్సంచానుపూజయేత్॥ ౨౫॥ నందంసు
నందంగరుడంప్రచండంచండమేవచ॥ మహాబలంబలంనైవకుముదంకుముదేక్షణమ్॥ ౨౬॥ దుర్గాం
వినాయకంవ్యాసంవిష్వక్సేనంగురూసురా॥ సేవసేవస్థానైహ్యాభిముఖాపూజయేత్ప్రక్షణాదిభిః॥
౨౭॥ చందసోశీరకపూరకుంకుమాగరువాసితైః॥ సలిలైస్సాన్నిపయేన్యంత్రై నిత్యదావిభవేస
తి॥ ౨౮॥ స్వణఘుర్కానువాకేనమహాపురుషవిద్యయా॥ పౌరుషేణచసూక్తేనసామభిరాజనాదిభిః॥
౨౯॥ వస్త్రోపవీతాభరణపత్రసగ్గంధలెవనైః॥ అలంకరీవతసప్రేమమద్భక్తోమాంయథోచితమ్॥ ౩౦॥
పాద్యమాచమనీయంచగంధంసుమనసోక్షతా॥ ధూపదీపోపహార్యాణిదద్యాన్తైశ్రద్ధయాచరకః॥ ౩౧॥

నైశ్వర్యాణిపర్యంకస్యపూర్వాదిదిక్షుగాత్రాణి - పర్యంకమధ్యత్రయోగుణాఃపట్టికాః - తత్రపూర్వాదిత్రయేణమధ్యేచ॥ శ్లో॥ విమలో
త్తమణీజ్ఞానాత్రియాదాగాతధైవచ॥ ప్రజ్ఞాసత్వాతథేశానానుగ్రహచేతిశక్తయః॥ వివంయథోపదేశంధర్మాదిభిరప్తభిసేవభి
శ్చక్తిభిగుణైశ్చసనంకల్పయిత్వేతి - కణికాకాయాఃకేసరైగుణత్రయోపస్తాపితైస్సోమసూర్యాగ్నిమండలైశ్చౌజ్జ్వలమిత్యర్థః॥
౨౦॥ ఆయుధాదిపూజామాహత్రిభిః॥ సుదశనమితి॥ తత్రస్యస్తాంగమిత్యంగావరణపూజాసూచితా - ఆసనైవనవశక్త్యావరణ
ముక్తం - తతస్సుదశనాదిముసలాంతాన్యాయుధాన్యప్తసుదిక్షు - కౌస్తుభమాలాశ్రీవత్సావరసి॥ ౨౫॥ నందమితి॥ నందాదీపాషా
దానప్తదిక్షు - గరుడంపురతః॥ ౨౬॥ దుర్గామితి॥ దుర్గాదీకోడేషు - గురూన్వామతః - సురానింద్రాదిలోకపాలాపూర్వాదిదిక్షు -
ఏవమేతాదేవస్యాభిముఖాప్రోక్షణాదిభిరభ్యాదిభిఃపూజయేదిత్యర్థః॥ ౨౭॥ పాద్యాదీనుపచారాప్రకల్పయేదిత్యుక్తం - తా
నైవగుణవిధిభిఃప్రపంచయతిషడ్భిః॥ చందసేతి॥ ౨౮॥ మంత్రానాహ॥ స్వణేతి॥ స్వణఘుమానువాకః॥ శ్రు॥ సువణంఘర్తం
పరివేదవేనమిత్యాది - మహాపురుషవిద్యయా॥ శ్లో॥ జితంతేపుండరీకాక్షనమస్తేవిశ్వభావన॥ సుబ్రహ్మణ్యనమస్తేస్తమహాపురుషపూజ
జేతి - పౌరుషంసూక్తంసహస్రశీషేత్వాది - రాజనాదీనిసామాని॥ శ్రు॥ ఇంద్రంసరోనమధితాహవంతిత్వస్యామృచీతాని - ఆదిశ
క్తేనరాహితాని॥ ౨౯॥ వస్త్రాదుపచారేష్వలంకారలక్షణంగుణవిధతై॥ వస్త్రేతి॥ పత్రాణికపోలవక్షస్థలాదిమలిఖితాఃపత్ర
భంగ్యః - మద్భక్త్యైవప్రేమయథాభవతితథామథోచితమలంకరీవతేత్యర్థః॥ ౩౦॥ సర్వసాధారణంశ్రద్ధాలక్షణంగుణవిధతై॥ పా
ద్యమితి॥ ౩౧॥ నైవేద్యవైశవలక్షణంగుణవిధతై॥ గుడేతి॥ శకుల్యఃతైలవక్ష్పవిశేషః - ఆపూపాఃఆపూపానాంమంటపాదీనాంసమూ

కోః - సూపాఃవ్యంజనాని - సలివిభవతితిశేషః || ౩౨ || కాలభేదేనగుణా విభ తై || అభ్యంగేతి || అభిషేచనంపంచామృతాదిన్నపనం -
అన్నాద్యేతిఅన్నంభోజ్యం - అద్యంభక్ష్యం - సర్వజ్యేకాదశ్యాదా - అన్వహం ప్రత్యహంవావిభవేసతీతి || ౩౩ || ఫలభూయస్తాథివాగ్నౌ
వపిపూజాప్రకారమాహ || విధినేతి || విధినాస్వగృహ్యా క్తవిధానై - మేఖలాదిభిరుపలక్షితే - విహితేనిమితే - తదుక్తం || శ్లో || విస్తారో
ప్రాయత స్తిస్తో మేఖలాశ్చతురంగుతాః | హస్తమాత్రోభవద్గతస్సగూనివేదికాతథేత్యాది - ఉదితంప్రజ్వలితం - అగ్నింపరితః
సమూహాత్ ఎకత్రమేత్యుక్తం || ౩౪ || పరిస్తీర్యతి || దక్షైఃపరిస్తీర్య - పర్యుక్షేపరితఃప్రోక్షయేత్ - అన్వాధాయఅన్వాధానసంజ్ఞికం
వ్యాప్యతిభిఃసమిత్ప్రక్షేపాదిరూపంకమకృత్యా-అగ్నౌర్తురతోద్రవ్యాణిహేమామౌపయోగీన్యాసాన్యనిధాయ - ప్రోక్షణ్యాప్రోక్ష
ణీహాత్రోదకేనప్రోక్ష్య - అగ్నౌహంధ్యయేత్ || ౩౫ || తపైతి || శంఖాదిభిలకసంతఃశోభమానాశ్చత్వారోభజాయస్యతం || ౩౬ || స్ఫుర
దితి || స్ఫురంతికిరీటాదీనియస్యతం || ౩౭ || ధ్యాయన్నితి || హవిషాఘృతేనఅభిఘృతాని సంసిక్తాని - దారూణిశుష్క సమిధః - ప్రాప్యప్రక్షిప్య
అఘారాతత్పంజ్ఞికాయాగౌ - ఏవమాజ్యభాగౌచ - దత్వాతదథా-అహుతీమహుత్యైత్యధః - తత్రాఘారప్రజాపతయేస్వాహంత్రాయ
స్వాహాతిచోత్తరదక్షిణపరిధిమారభ్యాగ్నిమధ్యాదాపరిధ్యంతంఘృతయేరణరూపా - అజ్యభాగౌ - అగ్నయేస్వాహాసోమా యస్వాహత్యై
వంహేమామరూపా || ౩౮ || జుహుయాదితి || మూలమంత్రేణ అహ్వాక్షరేణ - తథాషాడశముచోయస్మిక్త తేనపురుషసూక్తేనవా - అవధాన

గుడపాయససపీఠపిశేష్మల్యపూపమోదకాః | సంయూవదధిసూపాంశ్చనై వెద్యంసతికల్పయేత్ ||

౩౨|అభ్యంగొన్నదనాదశదంతధావాభిషేచనమ్|అన్నాద్యగీతనృత్తానిపర్వణిస్ఫురుతాన్వహమ్|

౩౩ || విధినావిహితేకుండేమేఖలావతవేదిభిః | అగ్నిమాధాయ పరితస్సమూహేత్పాణిసోదితమ్ ||

౩౪ || పరిస్తీర్యాభవర్యుక్షేదన్వాధాయయథావిధి | ప్రోక్షణ్యా సాన్యద్రవ్యాణిప్రోక్ష్యగ్నావావ

హేతమామ్ || ౩౫ || తప్తజాంబూనదప్రఖ్యంశంఖచక్రగదాంబుజైః | లసచ్ఛతుభుజంశౌంతంపద్మకిం

జల్పవాససమ్ || ౩౬ || స్ఫురత్తిరీటకటకటిసూత్రవరాంగదమ్ | శ్రీవత్సవక్షుసంభ్రాజత్తౌస్తుభంవన

మాలినమ్ || ౩౭ || ధ్యాయన్తామచ్యవదారూణిహవిషాభిఘృతానిచ | ప్రాప్యాజ్యభాగావాఘారౌద

త్వాచాజ్యప్లుతంహవిః || ౩౮ || జుహుయాన్మూలమంత్రేణాషాడశచావదానతః | ధర్మాదిభ్యోయథా

న్యాయ్యంమంత్రేన్సప్తకృతంబుధః || ౩౯ || అభ్యచ్యాధనమస్త్రుత్యపాషణ్డేభ్యోబలింహరేత్ |

మూలమంత్రంజపేద్వప్తాస్తరన్నారాయణాత్మకమ్ || ౪౦ || దత్వాచమనముచ్ఛేషంవిష్వక్సేనాయ

కల్పయేత్ | ముఖవాసంసురభిమత్తాంబూలాద్యమథాహయేత్ || ౪౧ || ఉపగాయగృణన్నుత్య

కర్త్యాణ్యభినయన్తమ | మత్తథాశ్మవయశృణ్వముహూతంక్షణికోభవేత్ || ౪౨ || స్తవైరు

చ్ఛావచైస్తోత్రైఃపారాజైఃప్రాకృతైరపి | స్తుత్వాప్రసీదభగవన్నివందేతదండవత్ || ౪౩ || శిరో

మత్పాదయోఃకృత్వా బాహుభ్యాంచపరస్పరమ్ | ప్రపన్నంపాహిమామీశభీతంమృత్యుగ్రహాణ

వాత్ || ౪౪ || ఇతిశేషాంమయాదత్తాంశిరస్యాధాయసాదరమ్ | ఉద్వాసయేచ్ఛేదుద్వాస్యంజ్యోతిర్జ్యో

తిషితత్పనః || ౪౫ || అచానిషుయదాయత్రశ్రద్ధామాంతత్రచాచయేత్ | సర్వభూతేష్వత్తనిచ

తఃప్రత్యేచమామతిగ్రహణేత్యధః - పురుషసూక్తేనారాధనపక్షేసవివములమంత్రః - తేనైవప్రత్యేచమవధానతోహేమామితి
మంత్రేయథాన్యాద్యంపూజాత్రమేదైవ - అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహాత్యైవంస్విష్టకృతంచమత్యా || ౩౯ || అభ్యచ్యేతి || తతోవ
హ్నిస్థంభగవంతమధ్యచ్యవ - అథనమస్త్రుత్య - పాషణ్డేభ్యోనందాదిభ్యః - అప్తసుడిక్షు - బలింహరేత్ - తతఃపూజాస్థానమాగమ్యదేవ
స్వాగ్రసముపవిశ్యయథాశక్తిమూలమంత్రంజపేత్ || ౪౦ || దత్వేతి || తతఃఉభయత్రభగవతోభాజనసమాప్తింధ్యాత్వాఅచమనందత్వా -
ఉచ్ఛేషంవిష్వక్సేనాయకల్పయిత్వా - తదనుజ్ఞయాపశ్యాత్ స్వయంభుంజీత - తతః - సురభిమత్ సుగంధవత్ - తాంబూలాద్యం ముఖవాసం
దత్వా - అభిపునరపిఅహయేత్ పుష్పాంజలినాపూజయేత్ || ౪౧ || ఉపగాయన్నితి || అభినయశ్చస్త్రిన్నావిఘ్నర్వక్షుణికఃవై యగ్ర్యం
పరిత్యజ్యలఙ్ఘవసరోభవేత్ || ౪౨ || స్తవైరితి || స్తవస్తోత్రాణాంభేదందశయతి - పారాజైఃప్రాకృతైరపి || ౪౩ || కథంప్రణమేదిత్యపే
యేయామాహ || శరణితి || బాహుభ్యాందక్షిణోత్తరాభ్యాం - పరస్పరంమమదక్షిణోత్తరాపాదౌగృహీత్వా - యద్వా-స్పృశ్యతఃపరస్పరంని
బద్ధాభ్యాం - కృతాపరాధఇవప్రపన్నుత్యాదివిజ్ఞాప్యచప్రణమేత్ || ౪౪ || తతఃశేషగ్రహణపూర్వకంవైకల్పికౌద్వాసనప్రకార
మాహ || ఇతితి || ఇత్యనయేవప్రాథమయా - శేషాంనిమాళ్యం - మయాదత్తాం - శిరస్యాధాయధృత్వా - యద్యుద్వాసయేత్ - తహి - ప్ర
తిమాయాయన్నస్యస్తంజ్యోతిస్తత్పునరపిహృత్పద్మజ్యోతిష్యేవోద్వాసనీయం || ౪౫ || ఏతేష్వధిస్తానెషుకింముఖ్యమిత్యపేయేయా మా

౧౦౮ శ్రీమద్భాగవతే. సవ్యాఖ్యానే. ఏకాదశ స్కంధే. అష్టావింశోధ్యాయః.

హ॥ అచాదిష్టితి॥ యదాయత్ర శ్రద్ధా. తదాతత్ర. సత్వధిస్తానముఖ్యాముఖ్యత్వం. కుతఃపునః. యతఃసర్వభూతేష్వితి॥ ౪౬॥ విహ
మితి॥ ఉభయతఃఉహముత్రచ॥ ౪౭॥ సమభాంప్రత్యాహత్రిభిః॥ మదచామితి॥ పుష్పద్వానానిచకారయేత్. పూజాయాత్రోత్స
వాశ్రితాః. పూజాప్రత్యహం. యాత్రావిశిష్టేపర్యటి. బహుజనసమాగమః. ఉత్సవఃవసంతాదికాలమహోత్సవః. తదాశ్రితాః
తేత్రాదీదత్వా॥ ౪౮॥ పూజాయాత్రోత్సవాశ్రితానిత్యస్యవివరణం॥ పూజాదీనామితి॥ ప్రవాహభాంసంతతాను పృత్యభాం
మత్సాష్టితాంమత్సమానైశ్చర్యం॥ ౪౯॥ ప్రతిష్ఠాదీనాంవ్యస్తసమస్తానాంఫలమాహ॥ ప్రతిష్ఠయేతి॥ మత్సామ్యతాంమయాసమ
తాం॥ ౫౦॥ సకామంప్రత్యుక్తం. అస్తేతుకథక్తంప్రత్యాహ॥ మామితి॥ అస్తేతుకథక్తియోగవివకభంభవతిత్రాహ. భక్తియోగ
మితి॥ ౫౧॥ దాతుఃఫలముక్తంఅపహతాకారంనిదతి॥ యజ్ఞి॥ విద్యుక్విస్తాభోజీక్రిమిః॥ ౫౨॥ కతుశ్చత్ఫలంతదేవాశ్చమహాపాహ॥
కతుశ్చితి॥ సారథేస్సహకారిణః. హతోఃప్రయోజకస్య. అనునూదితుశ్చ. ప్రేత్యతత్ఫలమిత్యన్వయః. కుతః. యతఃకమణిమేతేభా
గినఃభాగాహారః. తత్రాపివిశేషమాహ. ధూయసికమణిసారథ్యాదౌచాధికంఫలమితి॥ ౫౩॥ పయఃపత్రాదిమాత్రేణపూజితోయఃపరంప
దమ్. ప్రాగేవదిశతిప్రీతస్సకృష్ణశ్శరణంమమ్॥ ౫౪॥ ఇతిభావాభాదీపికాయాం. సప్తవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా॥ ❖❖❖❖❖❖
శ్లో॥ అష్టావింశేతుయఃపూజాంవిస్తరణౌపవశితః॥ జ్ఞానయోగః పునశ్చసాసమాప్యత్యనిరూప్యతే॥ ఇదానిమితివిస్తరణౌక్తంజ్ఞాన

సర్వాత్మాహమవస్థితః॥ ౪౬॥ ఏవంక్రియామోగపదైఃపుమావైదికతాంత్రికైః॥ అచాన్నభయ
తస్సిద్ధింమత్తోవిందత్యభీషితామ్॥ ౪౭॥ మదచాంసంప్రతిహప్యమందిరంకారయేద్వృథమ్॥ పుష్ప
ద్వానానిరమ్యాణిపూజాయాత్రోత్సవాశ్రితాః॥ ౪౮॥ పూజాదీనాంప్రవాహభాంమహాపరస్స
వాన్వహమ్॥ తేత్రాపణపురగ్రామాదత్వామత్సాష్టితామియాత్॥ ౪౯॥ ప్రతిష్ఠయాసార్వ
భౌమంసద్భూభువనత్రయమ్॥ పూజాదీనాబ్రహ్మలోకంత్రిభిర్మత్సమ్యతామియాత్॥ ౫౦॥ మా
మేవనైరపేక్షేణభక్తియోగేనవిందతి॥ భక్తియోగంసలభతేఏవంయఃపూజయేతమామ్॥ ౫౧॥ య
స్సప్తదత్తాంపరైదత్తాంహరేతసురవిప్రయోః॥ వృత్తింసజాయతేవిష్ణుగ్వహాణామయతాయు
తమ్॥ ౫౨॥ కతుశ్చసారథేహేతోరనుమోదితురేవచ॥ కర్మణాంభాగినః ప్రేత్యభూయోభూ
యసితత్ఫలమ్॥ ౫౩॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే. ఏకాదశ స్కంధే. సప్తవింశోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖
శ్రీభగవాన్॥ పరస్వభావకర్తాణీనప్రశంసెన్నగహాయేత్॥ విశ్వమేకాత్మకంపశ్యన్నకృత్యాపు
రుషేణచ॥ ౧॥ పరస్వభావకర్తాణీయఃప్రశంసతినిందతి॥ సఆశుభ్రంశతేస్వాథాదసత్యభినివేశతః॥
౨॥ త్రైజసేనిద్రయాపన్నేపిండస్థోనస్తచేతనః॥ మాయాంప్రాప్నోతిమృత్యుంవాతద్వన్నానాథాద్య
క్తుమాన్॥ ౩॥ కింభద్రంకిమభద్రంవాదైవితస్యావస్తునఃకియత్॥ వాచోదితంతదన్మతంమనసాధ్యా
తమేవచ॥ ౪॥ ఛాయాప్రత్యాహ్వయాభాసాహ్యసంతోష్యథాకారిణః॥ ఎవందేహోదయోభావా
యచ్ఛంత్యామృత్యుతోభయమ్॥ ౫॥ ఆత్మైవతదిదంవిశ్వంసృజ్యతేసృజతిప్రభుః॥ త్రాయతేత్రాతి

యోగంసంక్షేపేణవక్తుమాహ॥ పరతి॥ పరమాంస్వభావాశాంతభూరాదీకమాణిచ. తత్రాహతువిశ్వమితి॥ ౧॥ విహతేదో
షమాహ॥ పరతి॥ స్వాథాత్. జ్ఞాననిష్ఠులక్షణాత్. అసమిమిథ్యాభూతేదైవతేతిభినివేశాత్॥ ౨॥ భ్రంశమేవదృష్టాంతతోదశాయ
తి॥ త్రైజసేతి॥ త్రైజసేరాజసాహంకారకార్యజింద్రియగణే. నిద్రయాఅవస్థాఅభిభూతేసతి. పిండస్థోజీవః. కేవలంమనోమాత్రేణమా
యాంస్వప్నరూపాంప్రాప్నోతి. తతోమనసీనెసతిసచ్చైతనస్సత్త్వత్వంవామృత్యుతుల్యాంసుషుప్తింవాప్రాప్నోతియథా. తద్వదేవ
నానాథాద్యక్తేదైవతాభినివేశి. విక్షేపంలయంచప్రాప్నోతి. యథాప్రాజ్ఞసంపకాద్విశ్వస్యభోగక్షయలక్షణోభ్రంశః. వివమనాత్మ
సంపకాదాత్మనోపిస్వరూపభ్రంశఇతిభావః॥ ౩॥ దైవితాసత్యతయాస్తునిందయోనివిశేషయత్వంప్రపంచయతిసాధాక్ష్యద్భిః॥
కిమితి॥ అవస్తునోదైవితస్యమధ్యకింభద్రం. కింవాఅభద్రం. కియద్భద్రం. కియద్వాఅభద్రమిత్యభావః. అవస్తుత్వమేవాహ. వాచేతి
భాష్యాంద్రియాపలక్షణం. వాచాఉచితంఉక్తం. చక్షురాదిభిశ్చయద్వృష్టంతదన్మతమితి॥ ౪॥ సస్వతంసతిదేహాదిభావానామసత్త్వాత్
భంభయహేతుత్వమిత్యాశంక్య హేతుత్వంసృష్టాంతేనాహ॥ ఛాయేతి॥ ఛాయాప్రతిబింబం. ప్రత్యాహ్వయః. ప్రతిధ్వనిః. ఆభాసఃశ్రుతి
రజతాదిః. పిత్రయథాఅసంతోష్యథాకారిణోభవంతి. ఆమృత్యుతః. మృత్యుమభివ్యాప్యాయద్యా. మృత్యులక్షణః. జ్ఞానసయావన్నై
వలీయతేతావత్సర్వంతమిత్యభావః॥ ౫॥ సనుస్మక్ష్యాదిశ్రుతిభిరేవదైవతంనిరూపితం. కథమసత్యంస్యాత్తత్రాహ. ద్వాఖ్యాం॥ ఆత్మై

తి॥ త్రాయతేపాల్యతే - త్రాయతేపాలయతి॥ ౬॥ తస్మాదితి॥ అన్యస్మాత్సృజ్యాదివ్యతిరక్తాత్ - త్రివిధాఅభ్యాత్మాదిరూపాః భావిః ప్రతీతిః॥
 ౭॥ సమకథం నిమూలం ప్రతీయతేతత్రాహ॥ ఇదమితి॥ ౮॥ ఏతదితి॥ జ్ఞానవిజ్ఞానయోనైపుణం నిష్ఠం - సూర్యవత్సమోభూత్వా॥ ౯॥
 ఏతన్నిష్ఠాప్రాప్త్యపాయమాహ॥ ప్రత్యక్షేణేతి॥ యదాద్యంతవత్ ద్వైతం - తదసదిజ్ఞాత్వా - నిస్సంగోవిచరేత్ - ఆద్యంతవత్ ద్వైతప్రమా
 తని - ప్రత్యక్షేణఘటాది - అనుమానసహవయవత్వేనదృశ్యంపుధివ్యాది - నిగమేనాప్రత్యక్షమాకాశాది - ఆత్మసంవిదాస్వానుభవేనస
 వాందృశ్యంఆద్యంతవత్ ఆసచ్ఛేతిజ్ఞాత్వేతి॥ ౧౦॥ సమయద్యాత్మసంవిదాసవవాందృశ్యమాద్యంతవదసదితుచ్యతే - తహ్యేత్వాస్వప్ర
 కాశోదేహాదిద్వైతంజడమిత్యక్తంస్యాత్ - తథావసంసారప్రతిభాసోనఘటతేతిచోదయతి॥ నైతి॥ ఆనాత్మస్వదృశోజడాజడయోః - అ
 త్రాహతుః - ద్రష్టృదృశ్యయోః - తతోమాధూర్ద్వయోరపితత్రాహ - ఉపలభ్యతేతి॥ ౧౧॥ ఏతత్ప్రపంచయతి॥ ఆత్మేతి॥ అవ్యయత్వా
 దిసంచవిశేషజ్ఞానాశాదిరాగాదిపుణ్యపుణ్యాజ్ఞానపరిచ్ఛేదానామసంభవందశాంతి - హతుహతుమత్త్వంతుయథేష్టం - అచిత్తజడః -
 అయంభావః - యథేవాగ్నిదారుణోభేదానుపలంభేపి - దారుప్రకాశ్యమేవ - అగ్నిశ్చప్రకాశకః - తథాదేహత్వనోరపీతి - ససంస్పృశిత
 యోరన్యతరస్యాపిఘటతేతిత్యభేదః॥ ౧౨॥ సత్యంతథాప్యభయోరేవమవివేకవసంసారావలంబనమిత్యాహ - సంచభిః॥ యావదితి॥
 సన్నికషణంసంబంధః - సస్వనంగస్యకుతఃసంబంధస్తత్రాహ - అవివేకతః అజ్ఞానకృత ఇత్యభేదః - సమస్వప్రకాశస్యకథమజ్ఞాన
 తఃసంసారస్తత్రాహ - అపాఘోపిమిథ్యాభూతోపి - కేవలంఫలవాణ్ ఫలంస్ఫూర్తిః - సతుతత్త్వతోస్తీత్యభేదః॥ ౧౩॥ సస్వనతోదేహ

విశ్వాత్మా హ్రీయతేహరతీశ్వరః॥ ౬॥ తస్మాన్నహ్యన్నమోన్యస్మాదన్యోభామోనిరూపితః॥ నిరూప
 తేయంత్రివిధానిర్మూలాభాతిరాత్మని॥ ౭॥ ఇదంగుణమయంవిద్ధిత్రివిధంమాయయాకృతమ్॥ ౮॥ ఎత
 ద్విద్వాన్మదుదితంజ్ఞానవిజ్ఞాననైపుణమ్॥ ననిందతినచస్తాతిలోకచరతిసూర్యవత్॥ ౯॥ ప్రత్యక్షేణా
 నుమానేననిగమేనాత్మసంవిదా॥ ఆద్యంతవదసద్జ్ఞాత్వానిస్సంగోవిచరేదిహ॥ ౧౦॥ ఉద్ధవః॥ నైవా
 త్మసోనదేహస్యసంస్పృశిద్రష్టృదృశ్యయోః॥ అనాత్మస్వదృశోరీశకస్యేయముపలభ్యతే॥ ౧౧॥ ఆ
 త్వావ్యయోగుణశ్శుద్ధస్వయంజ్యోతిరనావృతః॥ అగ్నివద్దారువదచిద్దేహఃకస్యేతసంస్పృశిః॥ ౧౨॥ శ్రీ
 కృష్ణః॥ యావద్దేహేంద్రియప్రాణైరాత్మనస్సంనికషణమ్॥ సంసారః ఫలవాంస్తావదపాఘో
 వ్యవివేకినః॥ ౧౩॥ అథేహ్యవిద్యమానేపిసంస్పృశినానివతే॥ ధ్యాయతోవిషయానస్యస్వప్నైన
 థాగమోయథా॥ ౧౪॥ యథాహ్యప్రతిబుద్ధస్యప్రస్వాపాబహ్వానభభృత్॥ సేవప్రతిబుద్ధస్యన
 వైమోహోయకల్పతే॥ ౧౫॥ శోకహర్షభయక్రోధలోభమోహమదాదయః॥ అహంకారస్యదృశ్యంతే
 జన్మమృత్యుశ్చనాత్మనః॥ ౧౬॥ దేహేంద్రియప్రాణమమోభిమామోజీవ్రాంతరాత్మాగుణకర్తృమూ
 ర్తిః॥ సూత్రంమహానిత్యురుధైవగీతసంసారఆధావతికాలతంత్రః॥ ౧౭॥ అమూలమేతద్భూమిరూప
 రూపితం*మమోవచఃప్రాణశరీరకర్తృ॥ జ్ఞానాసీమోపాసనయాశితేనభిత్వామునిగాంవిచరత్యత్య
 స్థః॥ ౧౮॥ జ్ఞానంవివేకోనిగమస్తవశ్చప్రత్యక్షమైతిహ్యమథానుమానమ్॥ ఆద్యంతయోరన్యయదేవకే

దేకుతసంసారస్ఫూర్తిహతుత్వమపితత్రాహ॥ అభేదితి॥ అన్యత్తనః॥ ౧౮॥ సమకథంచద్వయతోవిషయస్ఫూర్తిజీవావస్తుక్త
 స్వాపిమర్త్యారత్యనిమోక్షప్రసంగస్యాత్తత్రాహ॥ యథేతి॥ ప్రస్వాసఃస్వప్నః - బహూననథాణ్ బిభర్తిపుష్కతీతథా॥ ౧౯॥ అ
 హంకారలక్షణాదేహాదిసన్నికషణ - వివసంసారాలంబనమిత్యన్యవ్యతిరక్తాభ్యాందశాయతి॥ శోకేతి॥ సుషుప్త్యాదౌతేషామదశా
 నాత్ - అహంసంభేదుఃఖేతివత్చైతన్యంసంభేదుఃఖేతిప్రతీత్యభావాద్దృశ్యత్వాచ్చ - సుఖాదీనాంకృతత్వాదివద్ద్రష్టృధర్మత్వాదుప
 పత్తేరితిభావః - ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ సుప్తేహమినదృశ్యంతేకుఃఖిదోషప్రవృత్తయః॥ ఆతస్సస్వైవసంసారోనమేసంస్పృశిసాక్షిః॥ ౧౬॥ స
 మయద్యహంకారస్యసంసారఃతహాముక్తిరపితస్వైవేతిముక్తావహంకారావశేషః ప్రసజ్యేతతత్రాహ॥ దేహేతి॥ దేహాదిపృథివీమా
 నోయస్యసః - ఆత్మైవతేషామంతస్థితోజీవః - అతవివగుణకర్మమయీమూర్తిర్యస్యసః - వివంచనవివసూక్ష్మేపాధిభిరణుధైవసూ
 త్రాదిశబ్దగీతః - సంసారకాలతంత్రఃపరమేశ్వరాధీనస్సర్వతఃఆధావతి - అతోనాయందోష ఇతిభావః॥ ౧౭॥ తదేవమహంకారకృ
 తంబంధముపపాద్యేదానంజ్ఞానేనతన్నివృత్తముక్తిరీత్యాహ॥ అమూలమితి॥ వస్తుతోమూలశూన్యం - అజ్ఞానతస్తుబహుభీరూపైఃరూపితం
 ప్రకాశితం - వింద్రజాలికతుల్యమితివా - కింతత్తదాహ - మనఇతి - మనఆదీనాంద్వంద్యః - యద్యా - మనఆదిమక్రియతేతికమణా
 హంకరణం - గురూపాసనయానిశితేనజ్ఞానఖడ్గేనభిత్వా॥ ౧౮॥ తదేవంజ్ఞానంస్వరూపసాధనఫలై నిరూపయతి॥ జ్ఞానమితి॥ వివేకః
 జ్ఞానం - సాధనాన్యాహ - నిగమోవేదః - తపఃస్వధర్మః - ప్రత్యక్షంస్వానుభవః - వితిహ్యముపదేశః - అనుమానంతకః - ఫలమాహ -

అద్యంతయోయదస్యజగతః - మధ్యేపితదేవకేవలం - నతుజగదితి - కింతత్ - కాఃకలయతి ప్రకాశయతి - యస్సతథా - కాతుఃకా
రణంచయత్తదేవ - ఎతదుక్తంభవతి - యదస్యవిశ్వస్యకారణంప్రకాశకంచబ్రహ్మ - తదాత్మకమైవైతత్ - సతతఃపురుగిశ్వేవం నిశ్చయ
భూనిగమాదిసాధనై జ్ఞానయతేయోవివేకః - తత్జ్ఞానమితి ॥ ౧౯ ॥ తత్రనానాభేదవ్యవహారాలంబనస్యాపివిశ్వస్యకారణమాత్రాత్మ
కత్వంసదృష్టాంతమాహ ॥ యథేతి ॥ సుకృతంసుమృకుండలాదిరూపేణరచితం - యద్ధిరణ్యం - కీర్త్యశం - హిరణ్యయస్యకుండలాదేరుత్పత్తేఃపు
రస్తాన్నాశాచ్ఛపశ్చాయదస్తిహిరణ్యమాత్రం - తస్మద్ధ్యేపికటకంకుండలమిత్యాదినానావ్యపదైవైవ్యవహారంప్రాప్యమాణమపితిదే
వయథా - తద్వదస్యవిశ్వస్యకారణభూతోహమేవనానావ్యవహారాలంబనం - సతుమత్తఃపురుగిశ్వమితి ॥ ౨౦ ॥ తదేవంకార్యస్యకార
ణమాత్రాత్మకతాముక్త్యాప్రకాశ్యస్యప్రకాశాత్మకతామాహ ॥ విజ్ఞానమితి ॥ త్రియవస్థం - యకారస్యపురుషోపాతఃఫంధోమరోధేన-జా
గ్రదాదిత్ర్యవస్థంయద్విజ్ఞానంమనః - తదవస్థాకారణభూతంచయద్గుణత్రయం - యచ్ఛకారణకార్యకర్తృ - కారణమభ్యాత్మకంకార్య
మధిభూతం - కర్తృ-అధిదైవం - వివంగుణత్రయకార్యభూతంత్రివిధంజగదేతత్ - యేనతుర్యేణసామాన్యజ్ఞానమాత్రేణ - సమన్వయేనభా
రియేనానుగతంప్రకాశత ఇత్యర్థః ॥ శ్రు ॥ తమేవభాంతమనుభూతిసవంతస్యభాసాసవమిదంవిభాతి - తథా ॥ శ్రు ॥ చక్షుషశ్చక్షురుత
శ్రోత్రస్యశ్రోత్రంమనసోమేమనోవిదురిత్యాదిశ్రుతేః - సనువిశేషజ్ఞానవ్యతివేకేణసతురీయంనామోపలభామహేతత్రాహ - వ్యతిరేకత
శ్చసమాభ్యాదాయదస్తితదేవసత్యమితి ॥ ౨౧ ॥ ఏవంకలత్రయేవ్యవ్యభిచారిణఃసత్యత్వముక్తం - వ్యభిచారిణస్త్యసత్యతామాహ ॥ నెతి ॥
మధ్యేపితప్రభృద్భూస్తి - కింతువ్యపదేశమాత్రం - కుతః - యద్యస్మాత్ - పరణాన్యేన-భూతంజాతం - ప్రసిద్ధంప్రకాశితంచ - తత్తదే
వకారణప్రకాశకతావన్నాత్రంస్యాత్ - సపురుగితి - మమనీషబుద్ధిః ॥ శ్రు ॥ వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికైత్యేవసత్యం

వశలంకాలశ్చహేతుశ్చతదేవమధ్యే ॥ ౧౯ ॥ యథాహిరణ్యంసుకృతంపురస్తాత్పశ్చాచ్ఛసర్వస్యహి
రణ్యయస్య ॥ తదేవమధ్యేవ్యవహార్యమాణంనానాపదైవైరహనుస్యతద్వత్ ॥ ౨౦ ॥ విజ్ఞానమేతత్త్రి
యవస్థ మంగుణత్రయంకారణకార్యకర్తృ ॥ సమన్వయేనవ్యతిరేకతశ్చయేనైవతుర్యేణతదేవస
త్యమ్ ॥ ౨౧ ॥ నయత్పురస్తామతయన్నపశ్చాన్తద్ధ్యేపితన్నవ్యపదేశమాత్రమ్ ॥ భూతంప్రసిద్ధంచపర
ణయద్యత్తదేవతత్స్యదితిమేమనీషా ॥ ౨౨ ॥ అవిద్యమానోప్యవభాసతేయోవైకారికారాజససగ
ఎషః ॥ బ్రహ్మస్వయంజ్యోతిరతావిభాతిబ్రహ్మాంద్రియాథాత్మవికారచిత్రమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవంస్ఫుటం
బ్రహ్మవివేకహేతుభిఃపరాపవాదేనవిశారదేన ॥ భిత్వాత్మసందేహముపారమేతస్వానందతుష్టాఖిలకా
ముకేభ్యః ॥ ౨౪ ॥ నాన్యావపుఃపాథివమింద్రియాణిదేవాహ్యసుర్వాయుజలంహుతాశః ॥ మనో
న్నమాత్రంధిషణాచసత్త్వమహంకృతిఃఖంక్షీతిరథాసామ్యమ్ ॥ ౨౫ ॥ సమాహితైఃకఃకరణైగుణా
త్మభిగుణోభవేన్నత్సువివిక్తధామ్యః ॥ విక్షిప్యమాణైరుతకింనుదూషణంఘనైరుపేతైవిగతైరవే
కిమ్ ॥ ౨౬ ॥ యథానభౌవాయ్వనలాంబుభూగుణైగతాగతైవతుగుణై నసజ్జతే ॥ తథాక్షరం

శ్రు ॥ సవంతంభవీదంబ్రహ్మత్యాదిశ్రుతేశ్చకారణప్రకాశకవ్యతిరేకకార్యస్యప్రకాశ్యస్యచానుపలంభాదిభావః ॥ ౨౨ ॥ ఏవం
సామాన్యతఃకార్యప్రకాశ్యయోఃకారణప్రకాశకాభ్యామభేదంపుష్ట్యాద్యప్రస్తుతేతదుభయవివేకపూర్వకంప్రపంచస్యబ్రహ్మభే
దమాహ ॥ అవిద్యమానఇతి ॥ యాయంవైకారికోవికారసమూహః - సఎషప్రాగవిద్యమానోపరాజససగః - రజోద్వారణబ్రహ్మకార్య
భూతఇత్యర్థః - అవభాసతేబ్రహ్మజ్ఞానప్రకాశ్యతఇత్యర్థః - బ్రహ్మతు - స్వయంస్వతస్సిద్ధం - సతుకార్యమిత్యర్థః - జ్యోతిశ్చప్రకాశక
మిత్యర్థః - అతఃకారణాత్ - ఇంద్రియాణిచలథాస్తన్నాత్రాణిచ ఆత్మామనశ్చదేవానామపుష్పలక్షణంవికారాః - పంచభూతానివి
వంచిత్రంబ్రహ్మవభాతీతి ॥ ౨౩ ॥ ఉపసంహరతి ॥ ఏవమితి ॥ ఏవంనిగమతఃప్రత్యక్షైలిహ్యనుమానైః - స్ఫుటంయథాభవతితథా - బ్ర
హ్మవివేకహేతుభిః - తథాపరస్యదేహదేవపవాదేనఆత్మత్వనిరాసేనచ - కీర్త్యశేన - విశారదేననిపుణేన - గురుణానిమిత్రభూతేనెతివా - ఆత్మ
విషయంసందేహంభిత్వా - స్వానందతుష్టస్త్వ - అభిలెఖ్యఃకాముకేభ్యఃఇంద్రియాదిభ్యః - ఉపారమేతనిస్సంగోభవత్ ॥ ౨౪ ॥ ప
రాపవాదంప్రపంచయతి ॥ నెతి ॥ వపురాత్మాసభవతి - పాథివత్వాత్ - ఘటవత్ - తథాఇంద్రియాణి - తదధిస్థితారోదేవాః - అసుః
ప్రాణః - మనః - ధిషణాబుద్ధిః - సత్త్వంచిత్రం - అహంకృతిరిత్యేతేఆత్మాసభవంతి - కుతః - అన్నమాత్రం - అన్నోపప్లభ్యత్వాత్ శరీరవ
త్ - వాయజ్వాలంచ - హుతాశస్తైః - ఖంక్షీతిరితిపంచభూతాని - అథాఃశబ్దాదయఃసామ్యంప్రకృతిశ్చాత్మాసభవంతి - జడత్వాత్ - ఘ
టవదితి - యద్వా - హిశబ్దేనానుమానాంతరాణిసూచితాని - తద్యథా - ఇంద్రియాణ్యాత్మాసభవంతి - కరణత్వాత్ - వాశ్యాదివత్ - దేవా
శ్చవైకారికత్వాత్ మనోవత్ - ప్రాణశ్చవాయుత్వాత్ బాహ్యవాయువత్ - మనఃఅన్నమయత్వాత్ శరీరవత్ - బుద్ధిస్తైజస్త్వాత్ చక్షుర్వత్
అహంకారఃపరిణామిత్యాత్ శరీరవదిత్యాది ॥ ౨౫ ॥ ఏవంవివేకజ్ఞానసతోముక్తస్యనెంద్రియాదికృతోగుణదోషసంబంధఇత్యాహ ॥

సమాహితైరితి॥ మత్సువివిక్తధామైః మమసుశ్చువివిక్తంధామస్వరూపంయేనతస్య॥ ౨౬॥ ప్రకాశకస్యప్రకాశ్యగుణదోషానభవం
తీతిరవిదృష్టాంతేనాక్తం॥ అసంగత్వేనావసీతస్యనకోపిగుణదోషఇత్యాకాశదృష్టాంతేనాహ॥ యథేతి॥ వాయూదీనాంశోషణదహన
క్షానసరజోధూసత్వాదిభిః॥ గతాగతైరాగమాపాయభిః॥ ఋతుగుణైఃశీతోష్ణాదిభిర్వా॥ అహంకృతైఃఅహంకారాత్పరమక్షరం॥ సంస్కృ
తిహేతుభిరణయజ్యతే॥ యద్యా॥ అహంకారస్యసంస్కృతిహేతుభిరితి॥ ౨౭॥ ముక్తవనసమ్యక్జ్ఞానీనయథేష్టమాచరేదిత్యాహద్యా
భ్యాం॥ తథేతి॥ గుణేషువిషయేషు॥ రజోరాగః॥ మనసఃకమాయఇతిదునిరాసతామాహ॥ ౨౮॥ ఏతదేవదృష్టాంతేనోపపాదయతి॥ యథే
తి॥ స్వణిమామయోరోగః॥ ఆసాధుఅసమ్యగ్యథాభవతితథా॥ అపక్వకషాయకమణదగ్ధాఃకషాయారాగాదయస్తన్నులానిచకమాణి
యస్మింస్తత్॥ అతఏవసవణసంగంసవేణుపుత్రాదిషుసజ్జమానం॥ మనః॥ కుయోగినంఅసమ్యక్జ్ఞానీనం॥ విధ్యతిశ్రంశయతి॥ ౨౯॥
సమకథంచిద్విషయసంగేనయోగశ్రంశస్యాత్॥ అలంతహిసాపాయేనయోగమాగేణతత్రాహ॥ కుయోగినఇతి॥ మనుష్యభూతైఃబం
ధుశిష్యాదిరూపైః॥ త్రిదశైరుపసృష్టైఃప్రేరితైః॥ తథాచ॥ శ్రు॥ తస్మాత్తదేమాంసప్రియంయదేతన్నమష్యావిదురితి॥ ఆవశ్యకమాహ॥
భూయోజన్తాంతరే॥ సతుకమణతంత్రంకమణిస్తారం॥ ౩౦॥ సమవిదుమామపిసవణథాకమణదుష్పరమితిపునస్సంసారస్యాదేవా
త ఆహ॥ కరోతీతి॥ విదుజ్జనోస్సాజంతుదేహావపః॥ భజనాదికమణకరోతీత్రియతేవిత్రియతేచతేనకమణాపుష్ట్యాద్యపిప్రాప్నోతీత్య
థాః॥ కేనాపిసంస్తారాదినాచోదితస్య॥ ఆనిపాతాన్తరణపర్యంతం॥ విద్వాంస్తుప్రకృతోదేహాస్థితోపి॥ తత్రకమణాదీనవిత్రియతేని
రహంకారిత్యాత్మహషణవిషాదాదిభిఃసంసారంసప్రాప్నోతి॥ ౩౧॥ కించ॥ అస్తాంతావద్దేహికకమణభివికారశంకా॥ యతోదేహమ

సత్త్వరజస్తమోమయైరహంకృతేస్సంస్కృతిహేతుభిఃపరమ్॥ ౨౭॥ తథాపిసంగఃపరివజనీయోగుణేషు
మాయారచితేషుతావత్॥ మద్భక్తియోగేనదృఢేనయావద్రజోనిరన్యేతమనఃకషాయః॥ ౨౮॥ య
థామయోసాధుచికిత్సితౌన్యణాంపునఃపునస్సంతుదతిప్రరోహా॥ ఏవంనుమోషక్వకషాయకర్మకుయో
గినంవిధ్యతీనవణసంగమ్॥ ౨౯॥ కుయోగినోమోయేవిహతాంతరామైర్మనుష్యభూతైఃస్త్రిదశోపసృష్టైః॥
తేప్రాక్తనాభ్యాసబలైరభూయోయుంజంతియోగంనతుకర్మతంత్రమ్॥ ౩౦॥ కరోతికర్మక్రియతేచజం
తుఃకేనాప్యసాచోదితఆనిపాతాత్॥ నతత్రవిద్వాన్ప్రకృతోస్థితోపివివృత్తతృష్ణస్వసఖానుభూత్యా॥
౩౧॥ తిష్ఠంతమాసీనముతప్రజంతంశయానముక్షంతమదంతమన్నమ్॥ స్వభావమన్యత్తిమపీహమాన
మాన్తానమాత్మస్థమతీనవేద॥ ౩౨॥ యదిస్తవశ్యత్యసదింద్రియాథానానానుమానైరవిరుద్ధమన్య
త్॥ నమన్యతేవస్తుతయానునీషీస్వాప్నంయథాన్థాయతిరొదధానమ్॥ ౩౩॥ పూర్వంగృహీతంగుణ
కర్మచిత్రముజ్జానమాన్తన్యవివిక్తమేతత్॥ నివర్తతేతత్పునరీక్షయైవనగృహ్యతేనాపివిస్మయజ్యతా॥
౩౪॥ యథాహిభామోరుదయోన్మచక్షుషాంతమోనిహన్యాన్నతుసద్విధతే॥ ఏవంసమీక్షానిపుణాన
తీమేహన్యాత్మమిప్రంపురుషస్యబుద్ధేః॥ ౩౫॥ ఏషస్వయంజ్యోతిరజోప్రమేయోమహావిభూతిస్సకలా

ప్రసానపశ్యతీత్యాహ॥ తిష్ఠంతమితి॥ ఉక్షంతంమూత్రయంతం॥ స్వభావప్రాప్తమన్యదపిదశానస్పృశానాది॥ ఈహమానంకువణం
తం॥ అత్తానందహం॥ ౩౨॥ నన్వింద్రియవతఃసవణథాకథమదశానంసంభవతితత్రాహ॥ యదీతి॥ యద్యపిఅసతాంబహిముఖా
నామింద్రియాణామథాంపశ్యతి॥ తథాపినానాత్వాన్విభ్యాస్వప్నపదిత్యనుమానేనవిరుద్ధంబాధితంసత్అన్యదాత్మవ్యతిరిక్తం॥ మనీషివి
ద్వాన్॥ వస్తుతయానమన్యతే॥ స్వప్నాదుత్థాయప్రబుధ్య॥ సంస్తారమాత్రేణస్ఫురంతంస్వాప్నంవిషయం॥ అతఏవస్వయమేవతిరోదధా
నంతిరోభవంతంయథా॥ తద్వత్॥ ౩౩॥ తదేవమాత్మానవిత్రియతేఇత్యుక్తం॥ సన్వేతదనుశుశ్ర్మం॥ బద్ధావస్థాయాఃత్యజ్యమానత్వాత్ము
క్తావస్థాయాశ్చగృహ్యమాణత్వాత్॥ నహిప్రీహయోవభూతేనప్రీహిభావత్యాగేనతండునీభావేనగృహ్యమాణానవిత్రియంతే॥ తత్రా
హ॥ పూర్వమితి॥ పూర్వంబద్ధావస్థాయాంగుణైఃకమణభిశ్చచిత్రంఅజ్ఞానకార్యందేహేంద్రియాదిలక్షణం॥ అత్తస్యధ్యాసేనావివి
క్తంగృహీతమాసీత్॥ తదేవపునఃజ్ఞానేననివర్తతే॥ అత్తాతునకేనాపిరూపేణగృహ్యతేనాపిత్వజ్యతే॥ ఆయంభావః॥ ముక్తైఃత్రియాభి
త్యేభవేత్తావదాత్మనోవికారః॥ తస్యాస్తావరోపితాజ్ఞానతత్కార్యసంసారనివృత్తిమాత్రరూపత్వాన్నాత్మసంస్పృశితత్వంబంధమోక్ష
యోః॥ అతోనవికారఇతి॥ ౩౪॥ ఏతదేవదృష్టాంతేనస్పష్టయతి॥ యథేతి॥ సతుపూర్వమేవసత్ఘటాదిపునవిధతైకరోతి॥ మేయాసమీ
క్షాత్మవిద్యా॥ ౩౫॥ ఆత్మనోనివికారతాంప్రవంచయతి॥ విషయి॥ విషయిత్యనేనాపరోక్షతయానిత్యప్రాప్తస్యాత్మనఃప్రాప్తింవార
యతి॥ స్వయంజ్యోతిరిత్యనేనఅజ్ఞానమూసాకరణలక్షణంవికృతింవారయతి॥ అజగత్సృష్టిం॥ అప్రమేయఇతిజ్ఞానలక్షణానిశయాథానేన
సంస్తారం॥ మహావిభూతిరితిదేశకాలపరిచ్ఛేదాభావేనఅస్తిత్వవృద్ధిపరిణమాపక్షయవినాశాన్॥ వారయతి॥ స్వయంజ్యోతిష్టేదాహేతుః
సకలానుభూతిరితి॥ ఏకోద్వితీయఇతివికారహేతోరన్యస్యాథావాన్నకోపివికారఇతిదశాయతి॥ సమశ్రుతివిషయస్యకథంస్వయంజ్యో

౧౦౯౩ శ్రీ మద్భాగవతే - స వ్యాఖ్యానే - ఏ కాదశస్త్రంధే - అష్టా వింశోధ్యాయః.

తిష్ఠ్యతి - తత్రాహ - వచసాంవిరామే ఆగౌరవరత్నైరనివృత్తైరత్యాం - తథాచ॥ శ్రు॥ యతోవాచో నివతంతే - అప్రాప్యమనసాన
 హేతి - అత్ర హేతుః - యేనైషితాః ప్రేషితాః - తథాచ॥ శ్రు॥ కేనైషితంపతిప్రేషితంమనః కేనప్రాణః ప్రథమః ప్రే తియుక్తః - కేనైష
 తాంవాచమిమాంవదంతిచక్షు శ్చత్రంకడదేవోయునక్తి - శ్రీత్రస్యశ్రీత్రంమనసోమనోయద్వాచోహవాక్ష్మ ఉప్రాణస్యప్రా
 ణఃచక్షుషశ్చక్షురితి ॥ ౩౬ ॥ అద్వితీయత్వముపపాదయితుంభేదస్యావాస్తవత్వమాహ ॥ ఏతావానితి॥ కేవలఅభిన్న - ఆత్మక ఆత్మని -
 వికల్ప ఇతియత్ - ఎతావాన్సహోపాత్తనోమనసస్సంమోహః భ్రమః - యతఃస్వమాత్మానమృతేవినాయస్యవికల్పస్యవలంబః ఆశ్ర
 యోనాస్తి - రజతభ్రమస్యేవశక్తింవినా॥ శ్రు॥ నేహనానాస్తికించన॥ శ్రు॥ ఇంద్రమాయాభిఃపురురూప త్తాయతే - యుక్తాహ్యస్య హర
 యశ్శతాదశేత్యాదిశ్రుతేరిత్యథః॥ ౩౭ ॥
 కేచిత్పునఃప్రత్యక్షాదిప్రతీతస్యప్రపంచస్యబాధాయాగాత్వేదాంతార్థానాంచక్రత్వథకర్తృప్రతిపాదనపరత్వేనాథవాదత్వా
 తద్వైతంసత్యమితి మన్యంతే - తత్తమనూద్యదూషయతి॥ యదితి॥ నామాకృతిభిఃనామరూపైరుపలక్షితంపంచభూతాత్మకంద్వయందై
 తంయత్ - తదబాధితమితి - పండితమానినాంఅత్రవయమేవ పండితాభివ్యభిమానవతాం - వేదాంతేష్వయమథవాదఇతిప్రతీతిః - న
 తత్త్వవిదాం - యతఃవ్యథేనాపివినాప్యథేనసాప్రతీతిః - తథాహి - సతావద్విధేకవాక్యత్వంతేషామస్తి - యతోథవాదత్వం
 స్యాత్ - సచాకర్తృఅభ్యక్తృపరమానందరూపాత్మప్రతిపాదనంకర్తృవిధిశ్చతాంభజతే - సచాబాధితత్వందైతస్య - నామరూపాత్మక
 త్వాత్ - గ్రాహ్యత్వాత్ - పంచవణాత్కత్వాత్ - స్వప్నవత్ - ఇత్యాద్యనుమానైవాచారంభణాదిశ్రుతిభిశ్చబాధితత్వాదితి॥ ౩౮॥

నుభూతిః॥ ఎకోద్విదీయోవచసాంవిరామేయేనైషితావాగసవశ్చరంతి ॥ ౩౬ ॥ ఏతావానాత్మసంమో
 హాయద్వికల్పస్తుకేవలే॥ అన్నన్నతేస్వమాత్మానమవలంబోనయస్యహి॥ ౩౭॥ యన్నామాకృతిభి
 గ్రాహ్యంపంచవణమబాధితమ్॥ వ్యథేనాప్యథేవాదోయంద్వయంపండితమానినామ్ ॥ ౩౮ ॥
 యోగి మోపక్వయోగస్యయుంజతఃకాయఉద్భిత్తైః॥ ఉపసగైవిహస్యేతతత్రాయంవిహితోవిధిః॥
 ౩౯॥ యోగధారణయాకాంశ్చిదాసనైధారణాన్విత్తైః॥ తపోమంత్రోషధైఃకాంశ్చిదుపసగాన్వి
 నిదహేత్ ॥ ౪౦ ॥ కాంశ్చిన్నమానుభ్యానైననామ సంకీర్తనాదిభిః॥ యోగేశ్వరానువృత్త్యాచహ
 న్యాదశుభదాశుభైః ॥ ౪౧ ॥ కేచిద్దేహమి మంధీరాస్సుకల్యంవయసిస్థితమ్॥ విధాయవివిధోపాయై
 ర్యోగంయుంజంతిసిద్ధయే ॥ ౪౨ ॥ నహితత్తు శలాదృత్యంతదాయాసాహ్యపాథకః॥ అద్రువత్వా
 చ్చరీరస్యఫలస్యేవవనస్పతే॥ ౪౩ ॥ యోగంనిషేవతోనిత్యంకాయశ్చైత్తల్యతామియాత్॥ తచ్చ
 ద్దధ్యాన్నమతిమామ్యోగముత్సృజ్యమత్పరమ్॥ ౪౪॥ యోగచర్యామిమాంయోగీవిచరన్తమపాశ్ర
 యః॥ నాంతరామైవిహస్యేతనిస్సృహస్సస్వసుఖానుభూః ॥ ౪౫ ॥

శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - ఏ కాదశస్త్రంధే - షావింశోధ్యాయః.

తదేవంజ్ఞానయోగం సమరికరం నిరూప్యే దానీంతన్నిష్కస్యవిఘ్నప్రతీకార మాహ త్రిభిః॥ యోగిసగతి॥ యోగంయుంజతఃకాయో
 యద్యంతరై పడత్పన్నైః - ఉపసగైఃరోగాద్యపరత్వైః - అభిభూయేత - విధిఃప్రతీకారః॥ ౩౯ ॥ యోగితి॥ యోగధారణయాపోమ
 సూర్యాగ్నిధారణయాసంతాపనైత్యాదీ - ఆసనై వాయుధారణాన్విత్తైః వాతాదిరోగా - తపోమంత్రోషధైఃపాపగ్రహసహా
 దిక్పతా ॥ ౪౦ ॥ కాంశ్చిదితి॥ మమానుభ్యానాదిభిః కామాదీ - యోగేశ్వరానువృత్త్యాదంభ మానాదీ - హన్యాత్ ॥ ౪౧ ॥ అ
 న్యేతుదేహసిద్ధ్యథేమేవైతత్పవంయుంజంతితద్దూషయతి॥ కేచిదితి॥ కేచిత్పునరైతైరన్వేష్యోపాయైదేహ మేవసుకల్యంజరారో
 గాదిరహితంవయసీతాదుజ్యేష్ఠింస్థిరంచక్రత్వా - అద్వంద్వపరకాయప్రవేశాదిసిద్ధయైతత్తద్ధారణానురూపంయోగంయుంజంతి - నత
 జ్ఞాననిస్టాయాపం॥ ౪౨ ॥ నేతి॥ కుశలైఃప్రాజ్ఞైరాదరణీయంసభవతి - వనస్పతివదాత్మైవస్థాయీ - శరీరతుఫల వన్నశ్వరమిత్యథః॥
 ౪౩ ॥ యద్యపిక్వచిత్సమాధ్యంగత్వేనాపి ప్రాణాయామాదియోగక్రియమణేజరారోగాద్యభావోదృశ్యతే - సత్యం - తథాపిసమాధిముక్తృ
 జ్యసతత్రసజ్జైతేత్యాహ ॥ యోగమితి॥ తత్తాండేహసిద్ధిం - సశ్రద్ధధ్యాత్సవిశ్వసేత్॥ ౪౪॥ తదేవంవిఘ్నప్రతీకారైఃయోగంకుర్యా
 దిత్వక్తం - మచ్ఛరణస్యతుసవిఘ్నశంకాపీత్యాహ॥ యోగచర్యామితి॥ విచరణాచరణ - స్వసుఖేఅనుభూఃఅనుభూతిర్యస్య సః స్మృ
 హేమూలాహవిఘ్నఃసాచమదుపాశ్రయస్యనివతంతే - అతఃఅంతరామైరవిహతఃస్వానందపూణోభవతి॥ శ్లో॥ సమామృత్యస్వయో
 గంతునమస్తోపనిషత్ప్రసమ్సశ్శేముఖ్యతమాంభక్తింముక్తాపునరుపావిశత్॥ ౪౫॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాంఅష్టావింశాధ్యాయవాక్యాన్తి॥
 శ్లో॥ ఉనప్రింశేతుయఃపూజాంవిస్తారేణనిరూపితః॥ భక్తియోగస్తమేవాహస్వభక్తాయసమాసతః॥ అతిశ్లేషమివాలక్ష్యయోగేనంక

సంపది | సుఖోపాయంపునఃకృష్ణముద్ధవఃపరిపృచ్ఛతి || సుదుశ్చరామితి || అనాత్మనఃఅవశీకృతమనసః - అంజసాప్రయాసతోయథాపి
 ధ్యేత్ - తత్తథా - అంజసాసుబోధంయథాభవతితథా - మేమ్రాహ || ౧ || సుదుష్టరతాంప్రపంచయతి || ప్రాయశఃఇతి || మనోయుంజం
 తోనిగృహంతః - విషీదంతిక్లిశ్యంతి - కుతః - అసమాధానాత్ అనిగ్రహత్ - కథంచిత్తనపోనిగ్రహకశితాఃప్రాంతాస్సంతః || ౨ || అ
 థేతి || యస్తాదేవంకేచనవిషీదంతి - అథాతఃఅతపిత - యేహంసాసారాసారవివేకచతురాః - తెతు - ఆనందదుహంసమస్తానందపరిపూర
 కం - తవపదాంబుజమేవ - సుఖంయథాభవతితథా - నునిశ్చితం - శ్రమైరన్ సేవంతే - అమితత్వన్తాయయావిహతాఃయేయోగకర్మభి
 మానినస్సంతోనశ్రయంతే - యద్యా - అమితద్వక్తాఃత్వన్తాయయానవిహతాః - అతపితయోగకర్మభిఃకృత్వామానినానభవంతి -
 అన్యేతుత్వన్తాయయామోహితాస్సంతః - వయంయోగజ్ఞాఃవయంకర్మకృశలా ఇతికేవలంగవిత్తాభవంతి - నతుముచ్యంత ఇత్యర్థః ||
 ౩ || త్వద్భక్తాస్తుత్వత్ప్రసాదేనకృతాథాభవంతీతినాచిత్తమిత్యాహ || కిమితి || అనన్యశరణేమదాసేమ - తవాత్మసాత్త్వంత్యవధీనత్వం
 యత్ - యథానందగోపిభిప్రభృతిమపితక్కించిత్రం - నాశ్చర్యమిత్యర్థః - యతోయోధవాన్ శ్రీరామరూపేణ - మృగైవాన్ సరైస్స
 హ - సాహిత్యంసఖ్యమితియావత్ - అరోచయత్ప్రత్యాకృతవాన్ - కార్యాభాంకృతంచేత్ - నెత్యాహ - స్వయమీశ్వరాణిమితి - కథంభూ
 తః - ఈశ్వరాణాంబ్రహ్మదీనాం - యనిశ్రీమంతికిరీటానితేహంతటాన్యగ్రాణిజైఃపీడితంవిలుంతితంపాదపీతంయస్య - స్వయంతథా
 భూతోపినన్ || ౪ || అతస్తాంపరిత్యజ్యకానామాన్యత్సంశ్రయేదిత్యాహ || తమితి || తమవంభూతంత్యాంకోనువిస్మయేనభజేత్ - కథం
 భూతః - స్వకృతవిత్ సేవముచిప్రస్లాదాదిమత్వయాకృతమనగ్రహంజానన్ - యద్యా స్వస్తిస్మైవాంతర్యామితయాకృత ముపకారంవి

శ్రీఉద్ధవః || సుదుశ్చరామిమాంనున్యేయోగచర్యామనాత్మనః | యథాంజసాపుమాన్సేధ్యేత్తన్మేబ్రూ
 హ్యాంజసాచ్యుత || ౧ || ప్రాయశఃపుండరీకాక్షయుంజంతోయోగిమోమనః | విషీదంత్యసమాధానా
 న్మనోనిగ్రహకశితాః || ౨ || అథాతఆనందదుహంపదాంబుజంహంసా శ్రమైరన్నరవిందలూచన |
 సుఖంనువిశ్వేశ్వరయోగకర్మభిస్తస్త్వన్తాయయామీవిహతానమానినః || ౩ || కించిత్రమచ్యుతతవైత
 నశేషబంధోదాసేవ్యనన్యశరణేమయదాత్మసాత్త్వమ్ | యోరోచయన్నహమృగైస్సస్వయమీశ్వరా
 ణాంశ్రీమత్త్రిరీటతటపీడితపాదపీతః || ౪ || తంత్యాభిలాత్సవయితేశ్వరమాశ్రితానాంసర్వాభాదంస్వ
 కృతవిద్విస్మయేతకొను | కొవాభజేత్త్రిమపివిస్తృతయేనుభూత్యేకింవాభవేన్నతవపాదరజోజుషాం
 నః || ౫ || నైసోపయాంత్యపచితింకవయస్తవేశబ్రహ్మయుషాపకృతమృద్ధమునస్త్వరంతః | యోంతబ
 హిస్తనుభృతామశుభంవిధున్వన్నాచార్యచైత్యవపుషాస్వగతింవ్యనక్తి || ౬ || శ్రీశుకః || ఇత్యుద్ధవేనహ్య
 నురక్తచేతసాప్రహ్లాజగత్ప్రీడనకస్త్వశక్తిభిః | గృహీతముత్తీత్రయఈశ్వరేశ్వరోజగాదసప్రేమ
 మనోహరస్త్రితః || ౭ || శ్రీకృష్ణః || హంతతేవణయిష్యామినుమధర్మాసునుంగళాన్ | యాన్ శ్ర
 ధయాచరన్మతోన్మృత్యుంజయతిదుజ్జయమ్ || ౮ || కుర్యాత్సర్వాణీకర్మాణిమదభాంశనకైస్త్రరన్ ||

ద్వాన్ - తదేవాహ - అభిలాత్సవయితేశ్వరం - అభిలస్యజగతఃఆత్మానంచేతయితారం - ఆత్మత్వాదేవదయితంప్రేష్టంసుసేవ్యంఈశ్వర
 త్వాదేవావశ్యంభజనీయం - కించ - ఆశ్రితానాంసర్వాభాదం - తహికింఫలౌదేశేనాహంసేవ్యః - నహినహి - కిమపృతితుచ్ఛత్వాత్
 త్వద్వ్యతిరిక్తంస్వగాదిత్వయాదత్తమపికోవాభజేత్ - కథంభూతంతత్ - యత్రైవలంభూత్యైదిండియభాగాయ - అమితంతరమేవ - త్వ
 ద్విస్తృతయేభవతి - యద్యా - త్వద్వ్యతిరిక్తంకిమపిదేవతాంతరంధర్మజ్ఞానాదిసాధనంవా - భూత్యైవిశ్వరూప - సంసారస్యవిస్తృ
 తయేమోక్షయవా - కోవాభజేత్ - నకోపి - ననుతత్తత్సాధనంవివాభాగమోక్షాదిఫలంకథంస్యాత్తత్రాహ - కించేతి - తదుక్తం || శ్లో || యా
 వైసాధనసంపత్తిఃపురుషార్థాచతుష్టయైతయావినాతదాప్నోతిసరోవారాయణాశ్రయఃఇతి || ౫ || ఆస్తామన్యభజనవాతా - త్వత్ప్రతాప
 కారస్యత్వయాత్మనివేదనైవేదనైవనిష్ఠృతివాన్యథేత్యాహ || నేతి || అపచితింప్రత్యుపకారం ఆపృణ్యమితియావత్ - కవయోబ్రహ్మవిదో
 పి - నైవప్రాప్నువంతి - యతః - త్వత్ప్రతముపకారంస్త్వరంతః - ఋద్ధముదఃఉపచితపరమానందాః - ఉపకారమేవాహ - యోధవాన్బ
 హిరాచార్యవపుషాశ్రీగురురూపేణ - అంత్యైన్త్యవపుషాంతర్యామిరూపేణ - అశుభంవిషయవాసనాం - విధున్వన్విరస్యన్ - స్వగ
 తింబిజరూపం - వ్యనక్తిప్రకటయతి - తస్యతవ || ౬ || ఇతితి || ఈశ్వరేశ్వరశ్చేహతుః - జగత్ప్రీడనకంక్రీతోపకరణంయస్యసః - న
 మజగత్ప్రహ్లాజినాబ్రహ్మజానాదయఃక్రీడంతిత్రాహ - స్వశక్తిభిఃసత్త్వాదిభిః - గృహీతముత్తీత్రయంయేనసః - సప్రేమప్రేమ
 సహితం మనోహరంస్త్రితంయస్యసః - సప్రేమయథాభవతి - తథాజగాదేతివా || ౭ || హంతేతి || హంతేతిసహషణంసంబోధనం - సుమం
 గళాన్ సుఖరూపాన్ - మృత్యుంసంసారం - దుజ్జయమన్యైరుపాప్నోతి || ౮ || భూమనైవాహత్రయోదశభిః || కుర్యాదితి || మాంస్
 రన్ - శనకైఃఆనందంభతః - కుర్యాత్ - తదాహ - మయీతి - మయితిపితేమనశ్చిత్తేసంకల్పవికల్పానసంధానాత్తేయేనసః - అతపితమ

౧౦౯౪ శ్రీ మద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ఏకాదశ స్కంధే - ఏకానమింశోధ్యాయః .

ద్ధమేష్వర ఆత్మ మనసారవిర్యస్య సః || ౯ || దేశానితి || పుణ్యదేశలక్షణం మద్భక్తైః || దేవాదిమయే మద్భక్తాః తే సామాచరితానికమాణి
 చాశ్రమైః || ౧౦ || పృథగితి || సత్రైః ససంధాయవా || ౧౧ || అంతరంగాంభ త్రిమాహుత్రిభిః || మామితి || సవ్యాఖ్యానేష్వర ఆత్మ మనసారవిర్యస్య
 శ్వరం స్థితం మామేవేతేతః కథమేకస్య సవ్యాఖ్యానైః తత్రాహః బహిరంతః పూర్ణమిత్యర్థః తత్తుతః ఆపావృతం అనావరణం
 తదపికుతః యథాభిం అసంగత్వాదిత్యర్థః || ౧౨ || ఇతితి || హమహమతే అతి ప్రాజ్ఞః ఇతి అనేన ప్రకారేణ కేవలం జ్ఞానరూపాం దృ
 ష్టిమాత్రితస్సక్ - సవాణిధూతాని మద్భావేన మన్యమానః సభాజయే - పండితా మత ఇత్యుత్తరేణాన్వయః || ౧౩ || సమ ఉత్తమాధమేష్వ
 కరూ సేనాసభాజన మపాండిత్యమేవ స్యాత్ పూజ్య పూజాదివ్యక్తిక్రమాదిత్యాశంక్యతా మేవ జ్ఞానదృష్టిం ప్రపంచయతి || బ్రహ్మణ ఇతి ||
 విషమేష్వరీ సమదృక్ సమం మామేవ సత్యే - వైషమ్యమేవ చ తుథానశ్శయతి - బ్రహ్మజే పుల్ల స ఇతి జాతితో వైషమ్యం పుల్ల సాం
 త్యజాతి విశేషః - సై నే బ్రహ్మ స్వాసహరిణి బ్రహ్మజే బ్రహ్మజేభ్యో దాతరీతి కమాతః - వైషమ్యం - ఆకేస్సులింగక ఇతి గుణతః వైష
 మ్యం - అక్రూరశాంతేక్రూరతేతి స్వభావతః వైషమ్యం - గౌతమేనా పుష్కం - సమాసమాభ్యాం విషమ సమే పూజా త ఇతి - సమాయ పూజా
 తః పూజయా విషమే ప్రకారకృతే - అసమాయా పూజాతో పూజయా సమే ప్రకారకృతే - సపూజకః విహికా దాముష్మికా ప్రేయసోశ్ర
 శ్యత ఇతి - అయం నియమః కమాష్వేన సజ్ఞానిస్వితి తాత్పర్యం || ౧౪ || సరేష్వర దృష్టిం కువతః సద్యః ఫల విశేష మాహ || సరేష్వరి || స

మయ్యపి తమనశ్చిత్త మద్ధర్మాత్మ మనూరతిః || ౯ || దేశా పుణ్యాశ్రయేన్నిత్యం మద్భక్తైః సా
 ధుభిశ్చి తా || దేవాసురమనుష్యేషు మద్భక్తాచరితానిచ || ౧౦ || పృథక్ సత్రైణ వామహ్యం వష
 యాత్రా మహిమాత్సవా || కారయేద్దీత నృజ్ఞాద్యైర్మహారాజవిభూతిభిః || ౧౧ || మామేవ సర్వభూతే
 ఘృబహిరంతరపావృతమ్ | ఈతేతాత్మనిచాత్మానం యథాభి మమలాశయః || ౧౨ || ఇతి సర్వాణి సూ
 తాని మద్భావేన మహామతే | సభాజయన్తన్యమా నూజ్ఞానం కేవలమాశ్రితః || ౧౩ || బ్రహ్మజే పుల్ల
 సే సై నే బ్రహ్మజ్యే కేస్సులింగకే | అక్రూరేక్రూరకే చైవ సమదృక్ పండితోమతః || ౧౪ || సరేష్వరీ
 త్నం మద్భావం పుంసోభావయతోచిరాత్ | స్పర్థా సూయాతిరస్తా రాస్సాహంకారావియంతిహి || ౧౫ ||
 విస్మయస్తయమానాస్వాద్వశంప్రీడాంచ దైహికిమ్ | ప్రణమేన్ద్రం దవద్భూమా వాశ్వచందాలగౌఖ
 రమ్ || ౧౬ || [ఈశ్వరోజీవకళయాప్రవిష్టాభగవానితి] యావత్సవేషుభూతేషు మద్భావో నూపజా
 యతే | తావదేవముపాసీత వాజ్ఞనః కాయవృత్తిభిః || ౧౭ || సర్వం బ్రహ్మత్వకంతస్య విద్యయాత్మ మనీ
 షయా | పరిపశ్యన్తు పరమేత్సర్వతోముక్తబంధనః || ౧౮ || అయం హి సర్వకల్పానాం సద్ధీ చీమోమతో
 మను | మద్భావస్సర్వభూతేషు మనూవాక్తాయకర్తృభిః || ౧౯ || నహ్యంగోపక్ర మేధ్వంసోమద్ధర్మస్యో
 ధ్ధవాణ్వపి | మయావ్యవసితస్సమ్యజ్జీగుణత్వాదనాశిషః || ౨౦ || యోయోమ యిపరేధర్మః కల్ప్యతే
 నిష్ఫలాయచేత్ | తదాయాసోనిరర్థస్సాన్యద్భయాదేరివ సత్తమ || ౨౧ || ఎషాబుద్ధినుతాంబుద్ధిస్సా

మాత్తమహి నేమస్పర్థాదయః - స్వస్తిస్సహంకారశ్చ - హినిశ్చితం - వియంతి సత్యంతి || ౧౫ || అతోంతర్యామిశ్వరదృష్ట్యా సవాశ్ర
 ణమేదిత్యాహ || విస్మయేతి || స్తయమానాహ సతః - స్వాస్థ్యే - తథాదైహికింద్యశం అహము త్తమః సతునీచ ఇతి దృష్టిం - తయాదృ
 శాయాప్రీడాంజ్ఞాతాంచ విస్మయ - శ్వచందాలాదీనభి వ్యాప్య ప్రణమేత్ || ౧౬ || ఎవంపంచభిష్టే - ఉక్తాయాస్స మద్భక్తైః గవధిమాహ
 ద్వాభ్యాం || యావదితి || ౧౭ || సర్వమితి || తస్య వివంకువతః పుంసః - సవ్యాఖ్యానైః తత్తుతః ఆపావృతం అనావరణం
 శ్వరదృష్ట్యా విద్యాతయ - తతః పరితో బ్రహ్మచర్యే - సవ్యాఖ్యానైః తత్తుతః ఆపావృతం అనావరణం
 వాన్యోపిత్యపేక్షయాం - సంతిబహవః - సమీచిన స్తయమేవేత్యాహ || అయమితి || ౧౯ || భగవద్ధర్మలక్షణాపాయస్య సమీచినత్వమేవో
 పపాదయతి ద్వాభ్యాం || నేతి || అంగపాండిత్య - అనాశిషానిష్ఠా మన్య - మద్ధర్మస్య ఉపక్రమే సతి - అన్యపి తుషదపి - వైగుణ్యాదిభి
 నాశోనాస్యైవ - యతోమమైవనిగుణత్వాదయంధమః సమ్యక్స్వగవసితః నిజీతః - నతు మన్వాదిముఖేన కథంచిత్ || ౨౦ || కించ
 య ఇతి || అయమథః - కించ క్తవ్యం మద్ధర్మస్య సద్భవం స ఇతి - యతోవాక్తికోపిగానూనిరర్థః వ్యర్థః - అయాసస్సాపి - మయిపరేనిష్ఠ
 లాయచేత్ కల్ప్యతేనిష్ఠామనయా అపితశ్చేత్ - తహిధర్మమేవ స్యాత్ - నిరర్థాయాపేద్యస్తాంతః - యథాభయశోకాదేహాతోః ప
 లాయనాక్రందనాది క్లేశః తద్వత్ || ౨౧ || అతోమద్భజనమేవ బుద్ధినివేకస్య మనీషయా శ్చాతుర్యస్య చ ఫలమిత్యాహ || విషేతి || తా
 మేవదశయతి - సత్యమమృతం - మామాం - అన్యతేన అసత్యే - మత్యేన వివాదినా - మనుష్యాదిదేహాన - ఇహ అస్తి నైవ జన్తవి

ప్రాప్నోతి తియత్ - సైవ బుద్ధిః సామనీషాచేతి - బుద్ధివివేకః - మనీషాచాతుర్యం || ౨౨ || మహాప్రకరణాథాముప సంహరతి ద్వా
భ్యాం || ఎవ ఇతి || ౨౩ || ౨౪ || కించ || ఆస్తంతావత్ జ్ఞానం - వితదనుసంధానకథన శ్రవణపరాణామపైతదవఫలంభవతీత్యాహ చతు
భిః || సువివిక్తమితి || మయా సువివిక్తందత్త తరం - వితత్ - ఆఖ్యానమపి - యావథారయేత్ అనుసందధ్యాత్ - సః బ్రహ్మగుహ్యం వేదేర
హస్యం || ౨౫ || య ఇతి || సుపుష్టలం యథాభవతి తథా - బ్రహ్మదాయస్య బ్రహ్మదదాతీతి తథా తస్య జ్ఞానోప దేష్టుః - య ద్వా - బ్రహ్మ
వదాయం పైత్యకం సర్వస్వం విభాగలభ్యమితి తథా - తస్య పితగుణోరుపదేశలభ్యం ఆత్మస్వరూపమేవ దాయశ్చైవోక్తమితి భావః || ౨౬ ||
య ఇతి || సమధీయాత ఉచైః పతేత్ - పరమం శుచి అన్యే హమపి శోభకం - సమాయత శుభ్యేత్ || ౨౭ || ౨౮ || సమ్యక్ జ్ఞానానుత్పత్తే పునర
పునరపదేత్యేమి త్యాశయేన పుచ్చతి || అపీతి || అపికిం || ౨౯ || ఉపధారితమాకలయ్యాహ || నైతదితి || శతాయవంచకాయ || ౩౦ || ఎతేరి
తి || శూద్రాణాంచ యోషితాంచ యదిభక్తిః స్యాత్ - తహి యామ్రాయత్ || ౩౧ || వితద్ జ్ఞానసమస్తాకృతాథోభవతీత్యాహ || నైతి || అ
త్ర దృష్టాంతమాహ - పీత్యేతి - పియ్యాయం స్యాదు || ౩౨ || ననుసంధిబహూని జ్ఞేయాని తత్తత్ఫలసాధనాని - సత్యం - సంత్యభక్తానాం - భక్త

మనీషామనీషితామ్ | యత్సత్యమన్యతే నేహమత్యేనాప్నోతి మాన్యతమ్ || ౨౨ || ఎవ తెభిహితస్సా
ధోబ్రహ్మ వాదస్య సంగ్రహః | సమాసవ్యాసవిధినా దేవానామపి మగ్ధాః || ౨౩ || అభీక్ష్య శస్త్రై కథితం
జ్ఞానం విస్పృష్టయ్య క్తిమత్ | ఎతద్విజ్ఞాయముచ్యేత పురుషోనష్టసంశయః || ౨౪ || సువివిక్తంతవప్రశ్నం మ
యైతద్యోవధారయేత్ | సనాతనం బ్రహ్మగుహ్యం పరం బ్రహ్మేధిగచ్ఛతి || ౨౫ || యఎతన్తమభక్తేషు
సంప్రదద్యాత్సుపుష్టలమ్ | తస్యాహం బ్రహ్మదాయస్య దదామ్యాత్సానమాత్మనః || ౨౬ || యఎతత్స
మధీయాతపవిత్రం పరమం శుచి | సమాయతాహరహర్మాంజ్ఞానదీపేనదశయేత్ || ౨౭ || యఎత చ్చ
ధయానిత్యమవ్యగ్రశ్శృణుయాన్నరః | మయిభక్తిం పరాంకుర్వన్తర్హభినసబధ్యతే || ౨౮ || అపున్య
ద్ధవత్ప్రయాబ్రహ్మసఖేసముపధారితమ్ | అపి తెవిగతామోహశోకశ్చ సామమోభవః || ౨౯ || నైత
త్ప్రయాదాంభికాయనాస్తినాయశతాయచ | అశుశ్రూషోరభక్తాయ దుర్విసీతాయ దీయతామ్ || ౩౦ ||
ఏతే దోషై విహీనాయ బ్రహ్మణ్యాయ ప్రియాయచ | సాధవేశుచయే బ్రూయాన్భక్తిసాన్న్విచూఛ
ద్రయోషితామ్ || ౩౧ || నైతద్విజ్ఞాయజిజ్ఞాసో జ్ఞాతవ్యమవశిష్యతే | పీత్యాపియ్యాయమన్యతం
పాతవ్యం నావశిష్యతే || ౩౨ || జ్ఞానేకర్మణియోగేచ వాతాన్యాం నందధారణే | యావానభోన్య
ణాంతాతతావాం స్తైహంచతుర్విధః || ౩౩ || మత్యోయదాత్యక్తసమస్తకర్మానివేదితాత్మావిచిక్షీత్
తామే | తదామృతత్వం ప్రతిపన్యమామోమయాత్మభూయాయచకల్పతేవై || ౩౪ || శ్రీశుకః || సపవ
మాదశితయోగమాగేస్తదోత్తమశ్లోకవచోనిశమ్య | బద్ధాంజలిః ప్రీత్యుపరుద్ధకంఠోనకించిదూచే శ్రు
పరిపుతాక్షః || ౩౫ || విష్టభ్యచిత్తం ప్రణయావఘూణంధైర్యేణ రాజబహుమన్యమానః | కృతాం
జలిః ప్రాహయదుప్రవీరంశీర్ఘ్లాస్పృశంస్తచ్చరణారవిందమ్ || ౩౬ || ఉద్ధవః || విద్రావితోమోహాను
యోంధకారోయత్ర తోమేతవసన్నిధానాత్ | విభావసాః కింను సమీపగన్యశీతంత మోభిః ప్రభవం
త్యజాద్య || ౩౭ || ప్రత్యపి తోమేభవతానుకంపినాతథాపివిజ్ఞానమయః ప్రదీపః | హిత్యాకృతజ్ఞస్త

స్యతు సవమహమేవ - అతోమదేశకరణాభవేత్యాహ || జ్ఞాన ఇతి || జ్ఞానాదాయావాధమాదిలక్షణ శ్చతుర్విధోభావః తావాస
వోపి తెహమేవ - తత్ర జ్ఞానేమాక్షః - కర్మణివిహితేధమేః - స్వాభావికేతుకామః - యోగత్వణిమాదిసిద్ధయః - వాతాన్యాంకృ
ష్యాదావధానః - దండనీతావై శ్వర్యమితి - సిద్ధ్యే శ్వర్యయోరపికామాంతగతత్వాచ్చాతుర్విధ్యం || ౩౩ || మత ఇత్యతీహ || మత్యే ఇతి ||
యదాత్యక్తసమస్తకర్మాణామేనివేదితాత్మాభవతి - తదా అసామేవిచిక్షీత్ - విశిష్టః కర్మమిష్టభవతి - తతశ్చామృతత్వం మోక్షం
ప్రతిపన్యమానోమయాత్మభూయాయమస్తే కన్యాయమత్సమానై శ్వర్యామేతియావత్ - కల్పతేయోగ్యాభవతి - వైధువం || ౩౪ || స ఇతి ||
అదశితోయోగమాగోయస్తే సః || ౩౫ || విష్టభ్యేతి || ప్రణయేనావఘూణంక్షుభితం - చిత్తం - ధైర్యేణ విష్టభ్య - బహుమన్యమానః
అత్తానంకృతాభానంకృతమానః || ౩౬ || విద్రావితి ఇతి || మేమయా - యః ఆశ్రిత ఆసీత్ - సతవసన్నిధానైవ విద్రావితః - ప్రభవంతికి
న్నబాధాయ సమథాభవంతి - అజాద్యబ్రహ్మణాపిజనక || ౩౭ || కించ || ప్రత్యపి త ఇతి || యద్యపి తవసన్నిధానాదేవగతః - తథాప్యను
కంపితాభవతా - విజ్ఞానమయః ప్రదీపశ్చప్రత్యపి తః - స్వమాయయాపహృతః పునస్సమపి తః - అతస్తవకృతజ్ఞః స్వయాకృతమను

గ్రహంజానానీశకోనామ - త్వదీయంపాదమూలంహత్యా - అన్యచ్ఛరణం - సమీయాత్ ఆశ్రయేత్ || ౩౦ ||
 కించ || వృక్షభి || దాశాహాదిమత్వయా యఃస్వమాయయా స్నేహపాశః ప్రసారితః - సత్వయై వాత్సజ్ఞానశః ప్రేణవృక్షః భిన్నః || ౩౧ || ఏవం
 యద్యపిత్వయా బహూపకృతం - తథాప్యేతావత్ప్రభావయిత్యాహ || నమభి || అనుశాధి అనుశీతయః - అనుశాసనీయమిదమిత్యాహ - య
 తేతి - ముక్తావప్యసపాయినీ || ౪౦ || తదుక్తమేమిత్వంగీకృత్యతథాపి మయాదిష్టలోకసంగ్రహాధామేతావత్తు విత్త్యాహ || ౪౧ || ఆ
 దిష్టానియుక్తః - మదాశ్రయమితిచపాతాంతరం || ౪౨ || ఈక్షయేతి || స్నానాదేపూర్వమేవమత్వాదతీర్థాదకభూతాయాలకసందా
 యాగంగాయా ఈక్షయా - వసానఃపరిదధానః || ౪౩ || తితిక్షురితి || ద్వంద్వమాత్రాణాంశీతోష్ణాదివిషయాణాం - సుశీలః ఆజ్ఞావాదిస్వ
 భావః || ౪౪ || మయేతి || తెత్వయా - వివిక్తంసువిచారితం - తిస్రః త్రిగుణాద్వికాః గతీరతిక్రమ్య || ౪౫ || సభితి || హరిమేధసాసంసారంహర
 తిమేధాయస్యతేనశ్రీకృష్ణేన - అద్వంద్వపరోపిసుఖదుఃఖనిర్ముక్తాపి - అపక్రమేనిగమనసమయే || ౪౬ || కించ || సుదుస్త్వజేతి || సుదుస్త్వ
 జః స్నేహాయస్తి తేనవియోగాత్తాతరోతిభీతః - అతపితంపరిహతుమశక్నువత్ - ఆతురోవిహ్వలస్త్వ - సకృచ్ఛంకృష్టంయయా
 ప్రాస - తతశ్చభతుఃపాదుకేతనై వకృషయాదైమూర్ధానిభీత్ - అనినిబంధరూపయాతదాజ్ఞాయతంపునఃపునఃసమస్తైత్యయ

వపాదమూలంకొన్యత్సమీయాచ్ఛరణంత్వదీయమ్ || ౩౦ || వృక్షశ్చమేసందృఢస్నేహపాశోదాశాహా
 వృష్ణ్యంధకసాత్త్వతేషు | ప్రసారితస్సృష్టివివృద్ధయైత్వయాస్వమాయయాహ్యత్సనుబోధహేతి నా ||
 ౩౧ || నమోస్తుతేమహాయోగి ప్రపన్నసునుశాధిమామ్ | యథాత్వచ్ఛరణాంభోజైరతిస్సన్న్యదనపా
 యినీ || ౪౦ || శ్రీభగవాన్ || గచ్ఛద్ధవమయాదిష్టోబదర్యాఖ్యంమమాశ్రమమ్ | తత్రమత్వాదతీర్థాదే
 స్నానోపస్పృశనైశ్శుచిః || ౪౧ || ఈక్షయాలకసందాయావిధూతాశేషకల్మషః | వసానోవల్పలా
 న్యంగవన్యభుక్సుఖనిస్ప్రహః || ౪౨ || తితిక్షుద్వంద్వమాత్రాణాంసుశీలస్సంయతేంద్రియః | శాం
 తస్సమాహితధియాజ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతః || ౪౩ || మయానుశీతంయతైవివిక్తమనుభావయన్ | మ
 య్యావేశితవాక్చిత్తమద్ధర్మనిరతోభవాత్ | అతిక్రమ్యగతీస్త్రోమామెవ్యతీతతఃపరమ్ || ౪౪ || శ్రీశు
 కః || సఏవముక్తాహరిమేధసోద్ధవః | ప్రదక్షిణంత్రిపరిస్పృత్యపాదయోః | శిరోనిధాయాశ్రుకళాభిరా
 ద్రుధీన్యఃపించదద్వంద్వపరోవ్యవక్రమే || ౪౫ || సుదుస్త్వజస్నేహవియోగాకాతరోనశక్నువంస్తం
 పరిహతుమాతురః | కృచ్ఛంయయామూర్ధానిభీత్పాదుకేభిభ్రన్నమస్తైత్యయయాపునఃపు
 నః || ౪౬ || తతస్తమంతహృదిసన్నివేశ్యగతోమహాభాగవతోవిశాలామ్ | యథాపదిష్టాంజగదేకబం
 ధునాతపస్సమాస్థాయహరేరగాద్గతిమ్ || ౪౭ || యపతదానందసముద్రసంభృతంజ్ఞానామృతంభాగవ
 తాయభాషితమ్ | కృష్ణేనయోగేశ్వరసేవితాంఘ్రిణానచ్చద్ధయాసేవ్యజగద్విముచ్యతే || ౪౮ || భ
 వభయమపహతుంజ్ఞానవిజ్ఞానసారంనిగమకృషపజప్రాభంగవద్వేదసారమ్ | అమృతముదధితశ్చ
 పాయయద్భృత్యవగాన్పురుషఋషభమాద్యంవిష్ణుసంజ్ఞానతోస్తి || ౪౯ || * * * * *

యా - అత్రచ || శ్లో || పృథతోస్యగమంభతుః పాదవిశ్లేషణాక్షయః | ఇత్యాదిత్యుతియస్కంధోపక్రమోక్తానసారేణబదరికాశ్రమంగ
 శ్చభగవతఃప్రభాసయాత్రముపశ్రుత్యశనైఃపృథతోగతస్త్వ - ఉపసంహృతనిజకులంభగవంతమేకాంతేచృష్టైతత్కాలప్రాప్తేన
 మైత్రేయేణసహపునఃకృషయాభగవతోపదిష్టంతత్త్వమాకలయ్యతదాతదనుజ్ఞతోయయావితిద్రష్టవ్యం || ౪౬ || తతేతి || విశాలాంబుజ
 రికాశ్రమం - గతస్త్వ - శ్రీహరేగేతిమగాత్ కథంభూతాం - తేనైవజగదేకబంధునాయథాపదిష్టాం || శ్లో || తదామృతత్వంప్రతిప
 ద్యమానోమయాత్మభూయాయచకల్పతేవై || శ్లో || అతిప్రజ్యగతీస్త్రోమామెవ్యసితతఃపరమిత్వేవముక్తప్రకారాం || ౪౭ || యేతి || అనం
 దసముద్రోభగవద్భక్తిమాగేస్తస్త్వసంభృతమేకీకృతంపితత్ - యఃసచ్ఛద్ధయా - ఆసేవ్యః ఈషదపిసేవిత్యా - వతేతే - సముచ్యత
 ఇతికిమువక్తవ్యం - తత్సంబంధేనజగదపిముచ్యతఇత్యథాః || ౪౮ || ఏవంకృతోపదేశంజగద్గురుంప్రణమతి || భవభయమితి || భవఃసం
 హరఃభయంచజరారోగాదివిమృతంతదుభయం - నివృత్తానాంప్రవృత్తానాంచభృత్యవగాణాంయథాద్యాగ్యమపహతుంయోమృత
 ద్వయాముపజత్రాఉద్ధృతవాత్ - తదేవాహ - వేదసారమేకం - కింతత్ - జ్ఞానవిజ్ఞానరూపంతత్సారంక్రేష్టంచ - కథముపజత్రా -
 శృంగవత్ - భృంగోయథాపుష్పమకోపయన్తేవ - అమృతముపహరితి - తథాస్వయంకృతవేదానుసారజైవ - ఉదధితశ్చైకం - తచ్యేభ
 యంయథాయథంభృత్యవగాన్పాయయత్ - తంసతోస్తి || ౪౯ || శ్లో || యోనానుకంపితంవిశ్వముద్ధవప్రశ్నసిగఃత్వైః | తంతందేవరమా

సంగం సందనందనరూపిణమ్ || ఇతిభావాథాదీపికాయాం - విశ్వేనత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా|| * * * * *
శ్లో || త్రింశేతుప్రాగుపక్షీ ప్రమాసలచ్చలతోహరిః | స్వధామగంతుమన్వచ్ఛన్ సంజహరనిజంకులమ్ || వినాశాయపురా ఘోరముపక్షీ
ప్రంహిమాసలమ్ | కథావసానత త్రైవవిశేషంసరిపుచ్చతిత్రిభిః || తతః || ౧ || బ్రహ్మతి || బ్రహ్మశాసాపసంస్మృతైస్వకులెసతి-
అయంభావః - సహిభగవతిబ్రహ్మశాపఃప్రభవతి - యదవత్వామకరణాత్ సాపికథంచిన్తాననీయః - అతఃకిమకరోదితి - వితడుక్తంకథమ
త్యజదితి - సవనానైత్రాణామితిసవేంద్రియోపలక్షణం || ౨ || పితృప్రపంచయతి || ప్రత్యాక్రష్టుమితి || యస్మిన్కూర్మపెల్గ్నంసయసం
పరావత-యతుమబలానశేకుః - యచ్చకణకరంధ్రేణప్రవిష్టంసత్సతామాత్మసిల్గ్నంభిభితమివవిష్టతి - తతోననరతిసనిగచ్ఛతి - య
స్యశ్రీఃశోభాసంకీర్త్యమానా కవీనాంవాచాంరతిముల్లాసవిశేషంజనయతి - తెహంమానంజగత్పూజ్యతాంజనయతీతికిమువక్తవ్యం -
యచ్చవిష్ణురూపంజిష్ఠరజానస్యరథేస్థితంపుష్టాయధిమృతాస్తత్సామ్యంతత్సారూప్యంఈయః ప్రాపుః - తద్రూపంకేనప్రకారేణ

* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఎకాదశస్తంధే - ఎకాదశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీపరిక్షిత్ || తతోమహాభాగవతఉద్ధవేనిగతేవనమ్ | గ్వాంరవత్యాంకిమకరోచ్ఛగవాభూతభావ
నః || ౧ || బ్రహ్మశాసాపసంస్మృతైస్వకులెయాదవషభః | ప్రేయసీంసర్వనైత్రాణాంకథంస్తతనుమ
త్యజత్ || ౨ || ప్రత్యాక్రష్టుంనయనమబలాయత్రలగ్నంశేకుఃకణావిష్టంసరతితతోయత్రతామా
త్మలగ్నమ్ | యశ్చిర్వాచాంజనయతిరతింకీర్త్యమానాకవీనాంపుష్టాజిష్ఠోగ్యధిరథగతంయచ్చత
త్సామ్యమీయుః || ౩ || శ్రీశుకః || దివిభువ్యంతరిక్షేచమహూత్వాతాసముద్ధితా | పుష్టాసీనాసు
ధర్మాయాంకృష్ణః ప్రాహయమానిదమ్ || ౪ || శ్రీకృష్ణః || ఎతేఘోరామహూత్వాతాద్వర్షత్యాం
యమకెతవః | శాపశ్చనఃకులస్యాసీత్ బ్రహ్మణేభ్యోదురత్యయః || ముహూతమాపినధైయగుత్రనో
యచపుంగవాః || ౫ || స్త్రియోపాలాశ్చనృధాశ్చశంఖద్వారంప్రజంతిప్తతః | వయంప్రభాసంయా
స్యామోయత్రప్రత్యగ్నరస్పతీ || ౬ || తత్రాభిషిచ్యశువయడపాష్యసుసమాహితాః | దేవతాఃభూజ
యిష్యామస్మన్నపనాలెపనాహణైః || ౭ || బ్రహ్మణాంశ్చమహాభాగాకృతస్వస్త్వయనావయమ్ |
గోభూహిరణ్యవాసోభిగజాశ్చరథవెత్కభిః || ౮ || విధిరేషహ్యరిష్టఘోరమంగళాయనముత్తమమ్ |
దేవద్విజగవాంపూజాభూతేషుపరమోభవః || ౯ || ఇతిసవేసమాకణ్యాయదువృద్ధామధుద్విషః | త
థేనాభిరుతీర్యప్రభాసంప్రయయాంరథైః || ౧౦ || తస్మిన్భగవతాదిష్టాయదుదేవేనయానవాః | చ
క్రుఃపరమయాభక్త్యాసగ్యశ్రేయోపబృంహితమ్ || ౧౧ || తతస్తస్మిన్మహాపానంపపుమైరేయకంనుధు |
దిష్టవిభ్రంశితధియోయద్రవైభ్రమతేనునః || ౧౨ || మహాపానాభిమతానాంవీరాణాంనృప్తచేత
సామ్ | కృష్ణమాయావిమూఢానాంసంఘషస్సుమహానభూత్ || ౧౩ || యుయుధుఃక్రోధసంరభావే
లాయామాతతాయినః | ధనుభిరసిభిభల్లగదాభిస్తామరెష్టిభిః || ౧౪ || పతత్పతాకైరథకుంజ
రార్పభిఃఖరౌష్ట్రగోభిర్మహిషైరన్రైరపీమిథస్సమేత్యాశ్వతరైశ్చమర్తదాన్యహాశరైర్దణ్డిరి

త్యజతీత్యస్వయః || ౩ || దివీతి || వివిసూర్యపరివేషుదీక - భువిభూకంపాదీక - అంతరిక్షేదిగ్దాహదీక - మహూత్వాతాస్వయమేవఉ
త్పాతత్వాదపైఃకృత్ప్రతీకారా || ౪ || పితృప్రపంచయతి || యమస్యకేతవోధ్వజాఇవమృత్యుసూచకాఇత్యథః - సఃఅస్మాభిః || ౫ || స్త్రి
యఇతి || ప్రత్యక్పశ్యమవాహిన్ || ౬ || తత్రైతి || అభిషిచ్యస్నాత్వా || ౭ || బ్రహ్మణానితి || బ్రహ్మణాంశ్చతైఃకృతశాంతికాస్సంతోగవాదిభిః
పూజయిష్యామః || ౮ || విధిరితి || విధిఃప్రకారః - మంగళాయనంచ - కించ - దేవద్విజగవాంపూజాభవఃఉద్భవహేతుః - దేవలోకేపరమఉద్భ
వోభవిష్యతీతిభావః || ౯ || ఇతీతి || మధుద్విషోవాక్యమాకణ్య - తథేత్యభినంద్యనాభిరుతీర్యసముద్రం || ౧౦ || తస్మిన్నితి || సవనానైత్రా
పబృంహితమిత్యత్రసంధిరాషః - భగవతానుకైరపిసవైఃశ్రేయాభిఃసహితంచక్రుః || ౧౧ || తతః || పీయత ఇతిపాసం - మైరేయ
కంనుదిరావశేషం మధుసురసం - దిష్టేనదైవేనవిభ్రంశితధియః - సహ్యస్యధాతస్మిన్స్థానైతమితిభావః - యస్యద్రవైరపైః || ౧౨ ||
మహాపానైతి || శ్రీకృష్ణమాయావిమూఢానామితిముఖ్యోహేతుః - సంఘషఃకలహః || ౧౩ || యుయుధురితి || తతో యుయుధుశ్చ || ౧౪ || ప
తనీతి || పతంత్యః ఇతస్తతశ్చలంత్యఃపతాకాదేమతైఃరథాదిభిః - మిథస్సమేత్య - స్యహాస్యఘ్నస్త్రిత్యథః - దద్ధిరన్రైరివ ||

౧౫॥ మిథస్సమేత్యేత్యత్ర పంచయతిచతుర్థిః॥ ప్రమ్యమైతి॥ సుచారుగదాశ్రీకృష్ణస్యప్రాజ్ఞైకః - పుత్రశ్చాచరఃతా - సమిత్రా
సురథావితిదైఘ్యమామృతంసుమిత్రసురథా - అసురధనామావాకశ్చిత్ ॥ ౧౬॥ అన్యథితి॥ మదాంధనమదతమసా - బలాత్కారితాః॥
౧౭॥ దాశాహాతి॥ దాశాహాదయానవ - తద్వంశ్యాఃఅబుదాః - మాధురాఃశూరసేనాశ్చతత్తద్దేశీయాః॥ ౧౮॥ పుత్రాదితి॥ ప్రాత్య
భిశ్చేతిప్రాత్రాదిశబ్దానాంసప్రతియోగివాచిత్యాత్ ప్రాతరోమాతృలాభిత్యాదిజ్ఞేయం - మిత్రైశ్చమిత్రాణిచఅహాహతవంతః॥ ౧౯॥
శరేష్యితి॥ ధన్వసుధనుక్షుజప్రయఃజగృముః॥ ౨౦॥ తాదితి॥ పరిఘాఃలోహదంతాఃభృతాః - తంచశ్రీకృష్ణమపి॥ ౨౧॥ ప్రత్యసీకమితి॥
ప్రత్యసీకంప్రతిపక్షం॥ ౨౨॥ అథేతి॥ ఎరకాముష్టిరూపాపరిఘాపుద్యమ్య॥ ౨౩॥ బ్రహ్మశాపేతి॥ స్పర్ధానిమిత్రఃక్రొధః - క్షయంకు

వద్విపావనై ॥ ౧౫॥ ప్రమ్యముసాంబోయుధిరూధసుస్సరావక్రూరభోజావనిరుద్ధసాత్యకీ॥ సుభద్ర
సంక్రామజితౌసుచారుగదాసుమిత్రాసురథాసమీయతుః ॥ ౧౬॥ అన్యేచయైవైభిషదోల్కుకాదయస్స
హస్తజిచ్ఛతజిచ్ఛానుముఖ్యాః॥ అన్యోన్యమాసాద్యమదాంధకారితాజమ్ముర్ముకుందేనవిమోహితా
భృశమ్ ॥ ౧౭॥ దాశాహాభోజాంధకవృష్టిసాత్వతామర్పార్యకామాధురశూరసేనకాః॥ వితజ్జనా
వైకుకురాఃకుంతయశ్చనుద్రాశ్చజఘ్నుఃపరిహృత్యసాహృదమ్ ॥ ౧౮॥ పుత్రాస్త్యయుధ్యపితృభి
భ్రాతృభిశ్చస్పస్త్రియదౌహిత్రపితృవ్యమాతులైః॥ మిత్రాణిమిత్రైస్సహృదస్సహృద్భిజ్ఞాతేం
స్త్యహాజ్ఞాతయపవనూధాః॥ ౧౯॥ శరేష్యహీయమానెషుభజ్యమానెషుధన్వసు॥ శస్త్రైషుక్షీ
యమానెషుముష్టిభిజ్జనప్రరేరకాః॥ ౨౦॥ తావజ్కల్పాహ్యభవన్పరిఘాముష్టిభిధృతాః॥ జఘ్ను
న్విషంతఃకృష్ణేనవార్యమాణాస్తుతంచతే॥ ౨౧॥ ప్రత్యసీకంమన్యమానాబలభద్రంచమోహితాః॥
హంతుంకృతధియోరాజన్నాపతన్నాతతాయినః ॥ ౨౨॥ అథతావపిసంక్రూధాపుద్యమ్యకురునందనా
ఎరకాముష్టిపరిఘాచరంతౌజఘ్నుతుర్యధి॥ ౨౩॥ బ్రహ్మశాపోపపస్తృష్టానాంకృష్ణమాయావృతాత్త
నామ్॥ స్పర్ధాక్రొధఃక్షయంనిన్యేవైణమౌగ్నిర్యథావనమ్ ॥ ౨౪॥ పవంనష్టేషునవేషుకులే
షుస్వేషుకేశేవః॥ అవతారితోభుమౌభారగ్ధతిమేనెవశేషితః ॥ ౨౫॥ రామస్సముద్రవేలాంకాయో
గమాస్థాయపారుషమ్॥ తత్యాజమానుషంలోకంసంయోజ్యాత్సానమాత్మని॥ ౨౬॥ రామనిర్యాణమా
లోక్యభగవాన్దేవకీసుతః॥ నిషసాదధరోవధ్ధేతూష్టీమాసాద్యపిష్పలమ్ ॥ ౨౭॥ బిభ్రచ్ఛతుభుజం
యాపంభ్రాజిష్ణుప్రభయాన్వయా॥ నిశోవితిమిరాఃకుర్వన్నిధూమశ్చపావకః॥ ౨౮॥ శ్రీవత్సాంకం
ఘనశ్యామంతప్తహాటకవచనమ్॥ కౌశేయాంబరయుక్తైనపరివీతంసుగుంగళమ్ ॥ ౨౯॥ సుందరస్త్రిత
వక్త్రాబ్జంసీలకుంతలమండితమ్॥ పుండరీకాభిరామాక్షంస్ఫురన్తకరకుండలమ్ ॥ ౩౦॥ కటిసూత్ర
బ్రహ్మసూత్రకీరీటకటకాంగదైః॥ హారనూపురముద్రాభిఃకాస్తుభేనవిరాజితమ్ ॥ ౩౧॥ వనమాలా
పరీతాంగంమూర్తిమద్భినిజాయుధైః॥ కృత్స్నరౌదక్షిణేపాదమాసీనంపంకజాగుణమ్॥ ౩౨॥ ముస
లావశేషాయఃఖండకృతేషులుభ్యకౌజరాః॥ మృగాస్యాకారచరణంవివ్యాధన్మగళంకయా॥ ౩౩॥ చ
తుభుజంతంపురుషందృష్టావసకృతకిల్బిషః॥ భీతఃపపాతశిరసాపాదయోరసురద్విషః॥ ౩౪॥ అజాన
తాకృతమిదంపాపెనమధుసూదన॥ తుంతుమహాసిపాపస్యఉత్తమశ్లోకమేప్రభా॥ ౩౫॥ యస్యాను
స్మరణంనృణానుజ్ఞానధ్వంతనాశనమ్॥ వదంతి తస్యతేవిష్ణోమయాసాధుకృతంప్రభా॥ ౩౬॥ తన్నా

లంక్షయంనిన్యై ॥ ౨౪॥ ౨౫॥ రామశ్చితి॥ పారుషంకూగం - పరమపురుషధ్యానలక్షణం - తమేవాహ - సంకాజ్యేతి - మామషంలోకం
భూలోకం - మనుష్యరూపతాంవా॥ ౨౬॥ రామేతి॥ ధరోపస్థిభూతలై ॥ ౨౭॥ బిభ్రదితి॥ బ్రాజిష్ణురూపం॥ ౨౮॥ తదేవానువణాయతి
చతుర్థిః॥ శ్రీవత్సాంకమితి॥ ౨౯॥ సుందరేతి॥ సుందరస్త్రితంవక్త్రాబ్జంయస్త్రింస్తత్ - పుండరీకవదభిరామసుందరే అక్షీణీయస్త్రిం
స్తత్ ॥ ౩౦॥ ౩౧॥ వనమాలేతి॥ వనమాలయాపరీతాన్యంగానియస్త్రింస్తత్ - నిజాయుధైశ్చక్రాదిభివిరాజితం - పంకజాగుణంవామం
పాదందక్షిణేకాకృత్యా - ఆసీనంరూపంబిభ్రత్ ॥ ౩౨॥ ముసలేతి॥ జరానామకశ్చిల్లుభ్యకౌమృగయుః - మృగస్యాస్యమివాకారోయస్య
కంశరణం॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ బ్రహ్మశాపకృతమేతత్ - తస్మాత్తవాపరాధిణిశేషకలహా॥ యస్యేతి॥ యస్యతవాత్తయోగరచితం

స్వాధీనమాయారచనాంవిరించః అస్యతనయాః రుద్రాదయశ్చయోచాన్యేగిరాంపతయోవేదప్రహరఃతేపినవిరుః తస్యతేఅచింత్యమాన
స్యవతకప్రహ్నశాపాదిఅంజసాలసద్గతయః సాపయోనయోవయంకింగ్యణీమఃకథంపణాయమః అతస్తదాస్తాంఆశుమాంజహితభావః॥
౩౦॥ ౩౯॥ ఇతి॥ ఇచ్ఛాశరీరీత్యస్యాయంభావః - శుద్ధసత్త్వమయ్యాంనిజాంశ్రీమూర్తి మంతథాకాయతత్ప్రతికృత్యైవంవిడంబన
మాత్రమితి - పితదేవస్ఫుటికరిష్యతిదేవాదయోబ్రహ్మముఖ్యాఇత్యాదితా ॥ ౪౦॥ ౪౧॥ తమితి ॥ తంపతింతత్రదృష్ట్యాతస్యపాదయోనిక
పాత ॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ఇతి॥ ఉద్వీక్షమాణస్యసూతస్యసతః ॥ ౪౪॥ ౪౫॥ గచ్ఛేతి ॥ నిర్యాణంయోగమాగేణ - మద్దశామితిఇచ్ఛాశరీరాభి
ప్రాయేణ ॥ ౪౬॥ ౪౭॥ స్వమితి॥ అవితాఃరక్ష్యమాణాః ఇంద్రప్రస్థంగమిష్యథేతిబ్రూహీతిపూర్వేశాన్వయః॥ ౪౮॥ త్వమితి॥ మన్తా

ముజ్జహివై కుంతపాప్తానంమృగలుభకమ్ । యథాపున రహంతేప్వంనకు ర్యాంసదతిక్రమమ్ ॥ ౩౭ ॥

యస్యాత్మయోగరదితంనవిదువిరించారుద్రాదయోస్యతనయాఃపతయోగిరాంయోయన్తాయయా
పిహితదృష్టయేతదంజఃకింతస్య తేవయమసద్గతయోగ్యణీమః ॥ ౩౮ ॥ శ్రీకృష్ణః ॥ మాభేషీజరఉత్తి
ష్టకామపషకృతోహిమే । యాహితప్వంమదను జ్ఞాతస్స వగ్గంసుకృతినాంపదమ్ ॥ ౩౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇ
త్యాదిష్టోభగవతాకృష్ణేనెచ్ఛాశరీరీణా । త్రిఃపరిక్రమ్యతంనత్వావిమా నేనదివంయయా ॥ ౪౦ ॥ దా
రుకఃకృష్ణపదపీమన్విచ్ఛన్నధిగమ్యతమ్ । వాయుంతులసికామోదమాఘ్రాయాభిముఖింయయా॥ ౪౧॥
తంతత్రతిగ్మద్యుభిరాయుధైర్వృతంహ్యశ్వత్థమూలేకృతకేతనంపతిమ్ । స్నేహస్సతాత్మానిపపాత
పాదయోరథాదవప్లుత్యసబాష్పలాచనః ॥ ౪౨ ॥ దారుకః ॥ అపశ్య తస్తైచరణాంబుజంప్రభోదృష్టిః
ప్రణస్తాతమసిప్రవిష్టా । దిశోనజానేనలభేచశాంతింయథానిశాయాముమపేప్రణప్తే ॥ ౪౩ ॥ ఇతిబ్రు
వతిసూతేవై రథోగరుడలాంఛనః । ఖముత్పపాతరాజేంద్రసాశ్వద్వజఉదీక్షతః॥ ౪౪॥ తమన్వగచ్ఛ
దివ్యానివిష్ణుప్రహరణానిచ । తేనాతివిస్త్రితాత్మానంసూతమాహజనాదనః ॥ ౪౫ ॥ శ్రీభగవాన్ ॥
గచ్ఛద్వారవణింసూతజ్ఞాతీ నానిధనంమిథః । సంకషణస్యనిర్యాణంబంధుభ్యోబ్రూహిమద్దశామ్ ॥
౪౬ ॥ ద్వారకాయాంచనస్థేయంభవద్భిశ్చస్వబంధుభిః । మయాత్యక్తాయదుపురీంసముద్రఃస్థావయి
ష్యతి ॥ ౪౭ ॥ స్వంస్వంపరిగ్రహంస వణమాదాయపితరౌచనః । అజునెనావితాస్సవణం ద్రప్రస్థం
గమిష్యథ ॥ ౪౮ ॥ త్వంతుమధర్మమాస్థాయజ్ఞాననిష్ఠఉపేక్షకః । మన్తాయారచితామేతాంవిజ్ఞాయోప
శమంవ్రజ ॥ ౪౯ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఇత్యుక్తస్తంపరిక్రమ్యనత్వాకృష్ణంపునఃపునః । తత్పాదోశీష్ణ్యపాధా
యదుర్మనాఃప్రయయాపురీమ్ ॥ ౫౦ ॥ * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీ మద్భాగవతే - ఏకాదశ స్కంధే - త్రింశోధ్యాయః . * * * * *
శ్రీశుకః ॥ అథతత్రాగమస్త్రుష్టీభవాన్యాచసమంభవః । మహేంద్రప్రముఖాదేవామునయస్సప్ర
జేశ్వరాః॥ ౧॥ పితరస్సిద్ధగంధర్వావిద్యాధరమహూరగాః । చారణాయక్షరక్షౌంసికిన్నరాప్సరసా
ద్విజాః॥ ౨॥ ద్రష్టుకామాభగవతోనిర్యాణంపరమోత్సుకాః ॥ ౩ ॥ గాయంతశ్చగృణంతశ్చశౌరేక
ర్మాణిజన్తచ । వవమూఃపుష్పవషాణివిమానావళిభిరణభః ॥ కుర్వంతస్సంకులంరాజభక్త్యావరమ
యాయుతాః॥ ౪॥ భగవానపితానీప్వత్యవిభూతీరాత్మసోవిభుః । సంయోజ్యాత్మనిచాత్మానంపన్ననైత్రే

యారచితామేతాంవిజ్ఞాయేనిజశ్రీమూర్తేరంతహితత్వాత్పుథాశోకంమకువిత్వధాః॥ ౪౯॥ ఇతి॥ కులస్యవినష్టత్వాత్చర్మ
నాః॥ ౫౦॥ ఇతిభావాభాదీపికాయాం - త్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా . * * * * *
* * * * * ఏకత్రింశేస్వకంధామజగామభగవానితః । తమేవానుయయఃప్రీత్యావసుదేవాదయస్తతః ॥ దేవాన్యదాన్వి ధాయాదోభూయోదే
వావిధాయతా । శ్రీకృష్ణస్సేవ్యుయాథామస్వతస్త్వేవసమావిశత్ ॥ అథేతి॥ మునయఃససకాదయః - ప్రజేశ్వరామరీచ్యాదయః॥
౧॥ పితరఇతి॥ ద్విజాఃగరుడలౌకవాసినఃపక్షిణః - మైత్రేయదయోవా ॥ ౨॥ ద్రష్టుకామాఇతి ॥ భగవతోనిర్యాణంద్రష్టుకామాస్సం
భః - పరమోత్సుకాస్తత్రాగమ ॥ ౩॥ తేమామాత్మకృతంమహాత్మవమాహసాధేన॥ గాయంతఇతి॥ ౪॥ భగవాంః । విభూతీఃఇం
ద్రాదీంశ్చ - పద్మనైత్యమీలయదిత్యత్రాయంభావః - పూర్వంబ్రహ్మత్విః॥ ౫॥ సలోకాలోకసాలాన్మఃసాహవై కుంతకింకరాని

తిప్రాధికతత్వాత్ - తదిదానీంచస్వస్వం లోకం ప్రతినేతుమాగతత్వాత్ - తత్తల్లోకానాం వైకుంఠపురమాగతత్వాత్ - బహుమచశేష
దాక్షిణ్యత్వాత్ స్వంచయితుం సమాధిమివకువశాన్మైత్ర్యమిలయదితి || ౫ || యోగినామివస్వచ్ఛందమృత్యుభ్రమం వారయతి || లోకాభిరా
మామితి || అయమథాః యోగినోహిస్వచ్ఛందమృత్యువః స్వతమమాగ్నేయ్యా యోగధారణయాఽగ్ధ్యా లోకాంతరం ప్రవిశంతి - భగవాం
స్తుతథా - కింతు - అదగ్ధ్యవస్వతమసహితవివస్వకంథామశ్రీవైకుంఠాభ్యనువిశత్ - తత్ర హేతుః - లోకానామభిరామః అభిలోరమ
ణంస్థితియన్మ్యంతాం - జగదాశ్రయత్వేన జగతోపదాహాప్రసంగాదిత్యథాః - కించ - భారణయా భ్యానస్వచమంగళం శోభనం విషయం -
ఇతరథా - తయోనికవిషయత్వం హ్యేత్ - దృశ్యతేచాద్యాభ్యుపాసకానాంతథైవతయూససామైత్యారః ఫలప్రాప్తిశ్చేతిభావః - ఇచ్ఛా
శరీరాభిప్రాయేణయథాశ్రుతమేవాస్తు - తత్రాపిలోకాభిరామామిత్యాదివిశేషణసభాక్యప్రసంగాత్ - తదప్యగ్ధ్యాతిరోధాయని
గతత్యైవసంప్రతే || ౬ || తదాతుస్వస్వమేవ లోకమాగమిష్యతీతి సంప్రమేణదేవాదికృతః సవతోరుంధుభినాదభుష్పవృష్ట్యా
దిమహూత్సవోభవదిత్యాహ || దీవీతి || యామేస్సకాశాత్ తం శ్రీకృష్ణమనుయయుః || ౭ || దేవాదయదితి || తదా శ్రీకృష్ణంతహాకేసరి - కు
తోగతఇతివితకయంతోపిబ్రహ్మముఖ్యాదేవాదయః - స్వధామనివిశంతం శ్రీకృష్ణం సదదృశుః - తత్ర హేతుః - అవిజ్ఞాతగతిమితి - చి
రాత్త్వవిద్దృశుశ్చ - తతోవివిస్త్రితాబధూభుత్యథాః || ౮ || అవిజ్ఞాతగతిత్వందృషాంతేనస్పష్టయతి || సాదామిన్యాదితి || సాదామిన్యా
గతిర్యథామత్వైన్యన్యలక్ష్యతే - దేవైస్తులక్ష్యతే - తథాఅశ్రమండలంహిత్యాగచ్ఛతః శ్రీకృష్ణస్య దేవై రపిసలక్ష్యతే - కింతుతత్పాప
దై రవదృశ్యత్యిత్త్యథాః || ౯ || ౧౦ ||

న్యమీలయత్ | ౫ || లోకాభిరామాంస్వతనుంధారణాభ్యానమంగళమ్ | యోగధారణయాగ్నేయ్యా
దగ్ధ్యాధామావిశత్స్వకమ్ || ౬ || దివిదుంధుభయోనెదుః పెతుస్సుమనసశ్చభాత్ | సత్యంధమోధృతి
భూమేః కీర్తిశ్రీశ్చాపితంయయుః || ౭ || దేవాదయోబ్రహ్మముఖ్యానవిశంతంస్వధామని | అవిజ్ఞాతగ
తింకృష్ణందదృశుశ్చాతివిస్త్రితాః || ౮ || సాదామిన్యాధాకాశేయాంత్యాహిత్యాభ్రమండలమ్ | గతి
నలక్ష్యతేనుత్యైన్ స్థాకృష్ణస్యదేవతైః || ౯ || బ్రహ్మదుద్రాదయస్తైతుదృష్ట్యా యోగగతింహరేః |
విస్త్రితాస్తంప్రశంసంతస్వస్వంధామాగమన్ || ౧౦ || రాజన్వరస్యతనుభృజ్జననాప్యయేహమా
యావిడంబనమవేహియథానటస్య | సృష్టాత్మనెదమనువిశ్యవిహృత్యచాంతే సంహృత్యచాత్మమహి
మోపరతస్స ఆస్తే || ౧౧ || మత్యేనయోగురుసుతంయమలోకనీతంత్యాంచానయచ్ఛరణదఃపరమా
స్త్రదగ్ధమ్ | జిగ్యంతకాంతకమపీశమసావనీశః కింస్వావనెస్వరనయన్త్వగయుంసదేహమ్ || ౧౨ || త
థాప్యశేషస్థితిసంభవాప్యయేషనన్యహేతుర్యదశేషశక్తిధృత్ | నైచ్చత్రణేతుంవపురత్రశేష
తంమత్యేనకింస్వాత్మగతింప్రదశయత్ || ౧౩ || యవితాంప్రాతరుద్ధాయకృష్ణస్యపదవీంపరామ్ |

అభిప్రాయపరిజ్ఞానతః ప్రథమంక్షిప్తం - దృష్టాంతేనస్పష్టముతైహృష్టందృష్ట్యా - పునస్తమేవాధాంప్రసంచయతిత్రిభిః || రాజన్నితి ||
పరస్యసవకారణస్య - తమభృత్సుయాదవాదిమజననాప్యయేహః - అథావతిరోధావచేష్టాః మాయయావిడంబనం అనుకరణమాత్రమ
వేహి - సతోయథాఅవ్యతివినానారూపైః జన్మాదీవిడంబయతితద్వత్ - ఆస్తంతావద్యాదవాదిమజన్మాదిశంకా-యతోవిశ్వసగ
నిరోధాదిష్యస్యసావవికృతవివాదైత్యాహ - సృష్టేతి - అత్తనాస్యయమేవదంజగత్సృష్ట్యా - అంతర్యామిత్యేనానువిశ్య - తత్రవిహృ
త్యశ్రీడిత్యా అంతేప్రశమసంహృత్యచ - అత్తమహిమ్నాస్వమహిమ్నా-ఉపరతస్స ఆస్తే || ౧౧ || సపునరస్యథామంత్యం - యతోస్త్రి
న్నేవావతాంతత్రావావోనిరతిశయోదృష్ట్యాహ || మత్యేనైతి || యమేనస్వం లోకం ప్రతినేతుంగురుసుతంమత్యేనతేనైవశరీరణ
యః ఆయో అనీతవా - శరణదః శరణాగతరక్షకః - త్యాంచబ్రహ్మస్త్రదగ్ధంయోరక్షితవా - యశ్చ అంతకానామప్యంతకంతుశం
శ్రీరుద్రమపిదాసంగ్రామేజితవా - మృగయుంబుభకం - సదేహంతేనైవదేహన-స్వఃస్వగణం - అనయోనిన్యే - అసా-స్వావనెస్వ
రక్షణ - అనీశః అసమథాః కిం || ౧౨ || సమయదినమథాస్తహితాత్రైవకంచిత్రాలంతేనైవవపుషాకింనాతిష్ఠత్ - తత్రాహ || తథే ||
యద్యపిఉక్తప్రకారేణఅశేషస్యజగతఃస్థిత్యాదిమ - అనన్యహేతునిరపేక్షవివకారణంస్వయం - యద్యస్తాదశేషశక్తిధృత్ - తథాపి -
యాదవాసంహృత్యనిజంవపుః అత్రశేషితంఅవశేషితంప్రణేతుంకతుంనైచ్చత్ - కింతుస్వమేవలోకమనయత్ - అత్రహేతుః - మ
త్యేనదేహానకిం నకించిత్తార్యమితి - సావామాత్మనిష్ఠాందివ్యాంగతిమేవప్రకృష్టాందశయత్ - స్వస్థగతిమితిచాతే - స్వస్థానామా
త్మనిష్ఠానాందివ్యాంగతిమేవప్రకృష్టాందశయత్ - అన్యథాతేపిదివ్యాంగతిమనార్యత్యయోగబలసదేహసిద్ధిం విధాయాత్రైవరంతుం
యతేరత్ - తన్నాభూదిత్యేతదథామితిభావః || ౧౩ || యదితి || ఏతాంఉక్తప్రకారం - పదవీంగతింప్రయతః భక్త్యాకీర్తయత్తామేవా

పూర్వీత్యథాః || ౧౪ || తదేవంభగవతా స్వలోకం గచ్ఛతా వసుదేవాదీనామపితృప్రాప్తయేయ ఉపాయశ్చింతితానీ త్రమాహ || దారుక ఇతి || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || దేవకీతి || కృష్ణరామానుతావపశ్యంతః || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || అజానః ఇతి || సదుక్తిభిః సత్యః అవితథా ఉక్తగాయెనుతేః || శ్లో || నాహం ప్రకాశస్సర్వస్య యోగమాయా సమావృతః | మూఢోయం నాభిజానాతిలోకోమామజమవ్యయమిత్యాదిభిః || ౨౧ ||

ప్రయతః కీర్తయత్ భక్త్యా తామేవాహ్నిత్యనుత్తమామ్ || ౧౪ || దారుకౌ ద్వారకామేత్యవసుదేనౌ గ్రసేనయోః | పతిత్వా చరణావస్రేన్యోః షంచత్తృప్తవిచ్యుతః || ౧౫ || కథయామాస నిధనం నృష్టి నాం కృత్సంశోనృపః | తచ్చుత్పద్విగ్నహృదయా జనాశ్శోకవిమూఢితాః || ౧౬ || తత్రస్తృతస్వరితాజన్మః కృష్ణవిశ్లేషవిహ్వలాః | వ్యసవశ్శేరతేయత్రజ్ఞాతయోః పుంసంతతిననమ్ || ౧౭ || దేవకీరొహిణీచైవ వసుదేవస్తథానుతౌ | కృష్ణరామావపశ్యంతశ్శోకాతావిజహుస్తస్మిన్ || ౧౮ || శాంశ్చవిజహుస్తత్రభగవద్విరహోతురాః || ౧౯ || ఉపగూహ్య పతీంస్తాంస్తాంశ్చైతామారురుహుస్తస్మిన్ || ౨౦ || రామపత్న్యశ్చైతద్దేహముపగూహ్యగ్నిమావిశత్ || ౨౧ || వసుదేవపత్న్యస్తద్గోత్రం ప్రవ్యమాదీహారిస్తుషాః | కృష్ణపశ్శోన్మ్యవిశన్నగ్నిం రుక్మిణ్యాద్యాస్తదాత్మికాః || ౨౨ || అజానః ప్రేమసస్పృఖ్యః కృష్ణస్య విరహోతురః | ఆత్మానంసాంతవ్యయామాస కృష్ణగీతైస్సదుక్తిభిః || ౨౩ || బంధూనాం నష్టగోత్రాణామజానసాం పరాయకమ్ | హతానాం కారయామాస యథావదనుపూర్వశః || ౨౪ || ద్వారకాం హరిణాత్యక్తాం సముద్రోష్ణావయత్తుణాత్ | వజ్రయిత్వానుహారాజశ్రీమద్భగవదాలయమ్ || ౨౫ || నిత్యం సన్నిహితస్తత్రభగవాన్మధుసూదనః | స్మృత్యా శేషాశుభహరం సర్వమంగళమంగళమ్ || ౨౬ || స్త్రీబాలవృద్ధానాదాయహతశేషాధనంజయః | ఇంద్రప్రస్థం సమావేశ్య వజ్రంత్రాభ్యషేచయత్ || ౨౭ || శ్రుత్వాసుహృద్విధం రాజన్నజానాత్తేపితామహః | త్వాంతువంశధరం కృత్వా జన్మస్సర్వేనుహాపథమ్ || ౨౮ || ఏతద్దేవదేవస్య విష్ణోః కర్మాణిజన్మచ | కీర్తయేచ్చద్ధయాయుక్తస్సద్యః పాపైః ప్రముచ్యతే || ౨౯ || ఇథంహరేభాగవతోరుచిరావతారవీర్యాణిబాలచరితాని చ శంతమాని | అన్యత్రచేహచశుభాని గృణన్తునుష్యోభక్తిం పరాం పరమహంసగతౌ లభేత్ || ౩౦ ||

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మాహాపురాణే - పారమహంస్యాం - అష్టాదశ సహస్రీకాయాం ***

*** సంహితాయాం - శ్రీవైయాసిక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం - ***

*** ఏకాదశ స్కంధే - ఏక త్రింశో ధ్యాయః ***

బంధూనామితి || సప్తగోత్రాణాం నష్టసంతతీనాం - హంస పరాయకం పింతోదకాః || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ఆదితరభ్యశ్రీ కృష్ణచరితకీర్తనస్య ఫలమాహ ద్వాభ్యాం || యదైతి || ౨౭ || ఇథమితి || శంతమాని పరమమంగళాని - పరమహంసగతౌ శ్రీకృష్ణే || ౨౮ ||

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశ స్కంధ వ్యాఖ్యానం - శ్రీధరాచార్య వీరచితాయాం - ***

*** భావార్థాదీపికాయాం - ఏక త్రింశో ధ్యాయ వ్యాఖ్యానం - ***

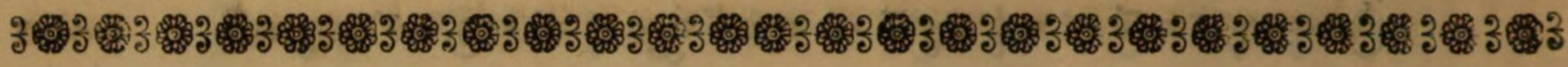
ఏవమేకాదశ స్కంధే భక్తిభావాధాదీపికా | స్యాజ్ఞానధ్యాంతభీతేన శ్రీధరేణ ప్రకృతా ||

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణావతారమస్తు.

ఏకాదశ స్కంధ స్సమాప్తః .

శ్రీరుక్మిణీసత్యభామాసమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వాదశస్తంధ ప్రారంభః.

శ్లో॥ జయంతి శ్రీపరానందకృపాపాంగలసద్భుతః । యానిత్యమనువతః తేనంపదోవిగతాదృశః॥
 అస్యాథః॥ కథంభూతాస్సంపదః - విగతాదృశాన్యానంభూతాః - అయంభావః - ప్రకారాంతరేణసంపత్తేన
 త్యాంబజ్జానప్రభవారాగాదయోభవంతి - ఆసుతునతథేతిభావః॥
 శ్లో॥ ఓంగురుంపరమానందంసచ్చిదానందవిగ్రహమ్ । యస్యసంస్తృతిమాత్రేణచిదానందాయతేవపుః॥
 ఉక్తస్యయోగశాఖ్యామైద్వాదశతత్వాశ్రయస్సతః । అధిష్ఠానావధిత్యాభ్యామాశ్రయశ్చైశ్వరస్సతః॥
 ఉక్తోలయావధిత్యైవప్రాకృతాభ్యంతికేలయే । అధిష్ఠానతయాచోక్తోమహాపురుషవణానై॥
 తత్రాద్యైష్ఠ్యధిరధ్యామైశ్శుకః ప్రహపరీక్షితేశ్చైస్తత్రభిలానాహసూతఃపృష్ఠాధసత్రిభిః॥
 స్వాశ్రయశ్రవణకార్యోనవిలంబోమనీషిణా । ఇత్యేతశ్చాలవైషమ్యంచతుర్థిస్తావచ్యతే॥
 తత్రతుప్రథమేభావిమాగధాన్వయభూమిపాఠా । కలిప్రభావతఃప్రాహసంకరాదిమలీమసూ॥

ఎవంభూతేసోమవంశే ముకుందసైవరక్రీడావణితా - అతఃసవితవంశోభావీవణ్యాతే - కృష్ణభక్తింముక్త్యాముక్త్యైవత్తేనా
 స్తీతిప్రవక్తుం - తదేవంవైవస్వతమనువంశేసామవంశప్రస్తుతేన శ్రీకృష్ణావతారచరితానిసప్రపంచమనువణితాని అథదానీంభా
 వీసోమవంశఃకథావిజాతీయసంకరాదిమలీమసోవైరాగ్యద్వారాశ్రీకృష్ణైకభక్తినిగమనాయానువణ్యాతే-తత్రతుసోమవంశశాఖాసుచి
 రకాలానువతితయామాగధవంశానుక్రమ్యతే-తత్రచపూరోవణంశే ఉపరిచరోవసుః- తస్యబృహద్రథః- తస్యజరాసంధః- తస్యస
 హదేవః- పుత్రోభూదిత్యుక్తంసవమస్తంధే - తత్రేవసహదేవాన్తాజాః- తతఃశ్రుతశ్రవా ఇత్యాదయోరిపుంజయాంతావింశతి

రాజా॥ స్వధామానుగతేకృష్ణేయదువంశవిభూషణే । కస్యవంశోభవత్ప్రధాన్యమేతదాచక్షుమేము
 నే ॥ ౧ ॥ శ్రీశుకః॥ యోంత్యఃపురంజయోనామభవిష్యో* బాహాద్రథః । తస్యామాత్యస్తుశునకో
 హత్వాస్వామినమాత్మజమ్ ॥ ప్రద్యోతసంజ్వరాజానంకతాన్యత్పలకస్సుతః॥ ౨ ॥ విశాఖయూపస్త
 త్పుత్రోభవితాజనకస్తతః । నందివధాస్తతత్పుత్రోపంచప్రద్యోతనాశ్చమే ॥ అప్యత్రింశోత్తరశతం
 భాక్ష్యంతిపృథివీంనృపాః । ౩ ॥ శిశునాభస్తతోభావ్యఃకాకపక్షస్తతత్పుతః । క్షేనుధన్వాసుతస్తస్య
 క్షేత్రజఃక్షత్రధర్మజః । ౪ ॥ విధిసారస్తతస్తస్యజాతశత్రుభావిష్యతి । దభాకస్తత్సతోభాస్యోద
 భాకస్యాజయస్సుతః ॥ ౫ ॥ నందివధాన ఆజేయోమహానందిస్తతత్పుతః । శైశునాభాదశైవైతేష
 ష్ట్యుత్తరశతశ్రయమ్ ॥ సమాభాక్ష్యంతిపృథివీంకురుశ్రేష్ఠకలౌనృపాః । ౬ ॥ మహానందిసుతోరాజా
 శూద్రాగభౌద్ధృపౌబలీ । మహావద్ధవతిఃకశ్చిన్నందఃక్షత్రవినాశకృత్ ॥ ౭ ॥ తతోనృపాభవిష్యం
 తిశూద్రప్రాయాలధార్మికాః । ౮ ॥ ఎకచ్ఛత్రాంసపుణివీనునుల్లంఘితశాసనః । శాసిష్యతిమహాప

భావి నోరాజానోనిరూపితాః-తదుపరితనంపరిశంసంకరాదిదోషైఃప్రశ్నపూర్వకంయోంత్యిత్వాదినాప్రపంచయతి ॥ స్వధామే
 తి ॥ ౧ ॥ యోంత్యితి॥ రిపుంజయఎవపురంజయఇతి- స్వామిసంపురంజయంహత్వా స్వపుత్రంప్రద్యోతంరాజానంకరిష్యతి-యస్యపా
 లకోనామసుతోభవిష్యతి॥ ౨ ॥ విశాఖయూపఇతి॥ ప్రద్యోతనాఃప్రద్యోతనసంజ్ఞాఃభవితాచాబ్జకఇతిచపాతాంతరం॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ మ
 హానందితి॥ నందోనామకశ్చిన్నహాసద్దసంఖ్యాయాః సేనాయాఃపతిః- ధనస్యవాపతిభావిష్యతి - అతఏవమహాపద్ధపతిరిత్యపితస్యనా
 మ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ఏకేతి॥ ఎకమేవఆత్మనః శత్రుంయస్యాంతాంపుణివీం- శాసిష్యతిపాలయిష్యతి- తత్రోత్పాదనపుష్టంతః- భాగవతఃప

రశురామభవః ॥ ౯ ॥ తస్యైతి ॥ సమాసంవత్సరా ॥ ౧౦ ॥ నవేతి ॥ నవసంధానందంచతత్పుత్రాంశ్చైత్యేవంప్రపన్నావిశ్వస్తా
విఖ్యాతావా - ద్విజఃకోటిల్యవాత్సయనాదిసర్వాభ్యాంకయః - ఉద్ధరిష్యతి - ఉన్నాభిష్యతి - తేషామభావేషాంరావ్యఃపూర్వ్యసం
జాః ॥ ౧౧ ॥ కథంభోక్ష్యంతితదాహ ॥ సపివేతి ॥ చంద్రగుప్తంపూర్వ్యంప్రథమం - తేషాంచరమదశరథఃపరాశరాదిభిరుక్తోత్రాప్య
నుసంధేయః ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ మార్వాత్య ఇతి ॥ తేనచరమేదశరథేనసహ పితేషాంరావ్యదశ - సప్తమ్రంశచ్ఛతోత్తరంసప్తమ్రంశదు
త్తరంశతంసమాః ॥ ౧౫ ॥ హత్వేతి ॥ బృహద్రథస్యపేనాపతిః - పుష్యమిత్రోనామస్వామినంహత్వారాజ్యంకరిష్యతి - సచశుంగానాం
ప్రథమః ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ శుంగాఇతి ॥ తతోస్మిన్ప్రదక్షానవేత్యేవంశుంగాఃదశ - వషణశతాధికంవషణశతంశుంగాఇతిచపా

ద్వోద్వితీయభవభాగవః ॥ ౯ ॥ తస్యచాప్తేభవిష్యంతిసుమాలిప్రముఖాస్సతాః ॥ యథామాంభోక్ష్యంతి
నుహీంరాజానశ్చశతంసమాః ॥ ౧౦ ॥ నవసంధాద్విజఃకోటిప్రపన్నానుద్ధరిష్యతి ॥ తేషామభావే
జగతీం మార్వాత్యభోక్ష్యంతివై కలౌ ॥ ౧౧ ॥ సవచంద్రగుప్తంవైద్విజౌరాజ్యేభిషేక్ష్యతి ॥ తత్తుతోవా
రిసారస్తుతతశ్చశోకవధానః ॥ ౧౨ ॥ సుయశాభవితాతస్యసంయతస్సుయశస్సుతః ॥ శాలిశూకస్తత
స్తస్యసోమశర్కాభవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ శతధన్వాతతస్తస్యభవితాభోబృహద్రథః ॥ ౧౪ ॥ మార్వా
హ్యేతేదశనృపాస్సప్తమ్రంశచ్ఛతోత్తరమ్ ॥ సమాభోక్ష్యంతిపుధివీంకలౌమరుమలాన్భవ ॥ ౧౫ ॥ హ
త్వాబృహద్రథం మార్వాంతస్యసేనాపతిఃకలౌ ॥ పుష్యమిత్రస్తుశుంగాహ్వస్వయంరాజ్యంకరిష్య
తి ॥ ౧౬ ॥ అగ్నిమిత్రస్తతస్తస్మాత్పుజ్యేష్ఠోభవితాతతః ॥ వసుమిత్రోభద్రకశ్చకళిందోభవితాతతః ॥
౧౭ ॥ తతోయోగస్సుతస్తస్మాద్ధ్వజమిత్రోభవిష్యతి ॥ తతోభాగవతస్తస్మాద్దేవహూతిః కురూద్వహ ॥
౧౮ ॥ శుంగానశ్చైతేభోక్ష్యంతినుహీంవషణశతాధికమ్ ॥ తతఃకణ్వానియంభూమిర్యాస్యత్యల్పగుణా
న్నృప ॥ ౧౯ ॥ శుంగాంహత్వాదేవహూతింకణ్వుమాత్యస్తుకామినమ్ ॥ స్వయంకరిష్యతేరాజ్యంవ
సుదేవోమహామతిః ॥ ౨౦ ॥ తస్యపుత్రస్తుభూమిత్రస్తతోనారాయణస్సుతః ॥ కణ్వానాభిమేభూమిం
చత్వారింశచ్ఛపంచచ ॥ శతానిశ్రీణభోక్ష్యంతివషణశతాంశకలౌయుగే ॥ ౨౧ ॥ హత్వాకాణ్వుంసుశ
ర్కాణంతశ్చైత్యోవృషలాబీ ॥ గాంభోక్ష్యత్యంధజాతీయఃకంచిత్రా లమసత్తమః ॥ ౨౨ ॥ కృష్ణ
నామాధతద్భూతాభవితాపుధివీవతి ॥ శ్రీశాతకణ్వుస్తత్పుత్రఃపాణమాసస్తుతత్సుతః ॥ ౨౩ ॥ లం
బోదరస్తుతత్పుత్రస్తస్మాచ్ఛిబిలకోనృపః ॥ మేఘస్వానిశ్శిబిలకాన్దండమానస్తుతత్సుతః ॥ ౨౪ ॥ అరిష్ట
కర్కాహాలేయస్తిలకస్తస్యచాత్మజః ॥ పురీషసేతుస్తత్పుత్రస్తతోరాజాసుదశానః ॥ ౨౫ ॥ చకోరశ్చర
మోయత్రశివస్వాతిరరిందమః ॥ తస్యాపిగోమతిఃపుత్రఃపురీమాన్భవితాతతః ॥ ౨౬ ॥ వీరోవేదశ్శివస్తం
దోయజ్ఞశీలస్తుతత్సుతః ॥ సితోసితశ్శుతస్తంధోయజ్ఞశ్శ్రుస్తదాత్మజః ॥ విజయస్తత్పుత్రోభావ్యశ్చం
ద్రవీజస్సులూమధీః ॥ ౨౭ ॥ ఎతేమ్రంశన్నృపతయశ్చత్వారింశబ్రహ్మతానిచ ॥ షట్పంచాశచ్ఛపపుధివీంభో
క్ష్యంతికురునంసన ॥ ౨౮ ॥ సప్తాభీరాతవభృత్యాదశగదభిసోనృపాః ॥ కంకాష్టాశభూపాలాభ
విష్యంత్యతిలాలుపాః ॥ ౨౯ ॥ తతోష్టేయవనాభావ్యాశ్చతుదశచబభరాః ॥ త్రయోదశమురుం
దాశ్చమానా ఏకాదశైవతు ॥ ౩౦ ॥

తాంతరం ॥ ౧౯ ॥ కథంకణ్వాంశ్చైత్య - తదాహ ॥ శుంగామితి ॥ పరశ్రీకామినందేవహూతినామాసంశుంగాంహత్వా - తదమాత్యో
వసుదేవనామాకణ్వురాజ్యంకరిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ తస్యైతి ॥ కణ్వానాంచతుథాఃసుశమా - ఇమేవసుదేవాదయఃకణ్వానాః - వ
షణశాంప్రణీతాని - పంచచత్వారింశద్వషణశతామింభోక్ష్యంతి ॥ ౨౧ ॥ హత్వేతి ॥ కణ్వునామంతిమంసుశమాణంహత్వాబ
లీబలినామాతద్భృత్యోగాంభోక్ష్యతి ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ చకోరఇతి ॥ యత్రయేషుబహుసంజ్ఞేషు అష్టసు - చరమఃశివస్వాతినా
మాభవితా ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ సప్తైతి ॥ ఆవభృత్యాఃఆవభృతినామగరితద్రాజానః ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ఏతేఇతి ॥ ఏతేఆభీరాదక్షామాన
వ్యతిరిక్తాః అష్టషష్ఠిసృపాః - ఏకోనశతాధికంవషణశహస్రంపుధివీంభోక్ష్యంతి - తతఃపూర్వోక్తవివేకాదశమానాః శ్రీగృబ్దశతాని

క్షీణింభోక్ష్యంతి తైః సంస్థితే మహా నైమిష్యే తేషాం కిలాయాం పుర్యాం సృజతయా భవిష్యం తీత్యుత్తరణాన్యయః కిల్లిలా యామితిచేతి
తాంతరం ॥ ౩౧ ॥ కిలింకిలాయామితి ॥ అధికా నిషడ్వయేణ ॥ ౩౨ ॥ తేషామితి ॥ తేషాం భూతసంహాదీనాం యథా యథాంతాహ్నికాస్తన్నా
మానస్తయోదశసుతాభవిష్యంతి - అథ పుష్యమిత్రో నామా న్యోరాజన్యః - తస్య చ ముఖిత్రో నామ పుత్రః ॥ ౩౩ ॥ పికకాలా ఇతి ॥ త
థా అంధ్రాః కోసలాః వైడూర్యపతయః నైషధాశ్చ సతేత తద్దేశవామభిః ప్రఖ్యాతాస్త్యుల్యకాలాః ఖండమండలే మథాపాః - తతస్థేభ్య
బాహ్నికేభ్య ఏవ భావ్యాః భవిష్యంతి ॥ ౩౪ ॥ తతశ్చ ॥ మాగధానా మితి ॥ మాగధానాంతు రాజా విశ్వస్సూజావామాభవితా - తస్యైవ వి
శ్వమూతిరితిచ నామాంతరం - సచ పూర్వోక్తాత్పురంజయాదపరః పురంజయ ఇతి ప్రసిద్ధ స్థావణాకో బ్రాహ్మణీదీక పులిందయమమ
ద్రకసంజ్ఞకాక్లేచ్చప్రాయాకరిష్యతి - అపరానితిపాతలన్యాక పులిందాదిసంజ్ఞాక వణాకాకరిష్యతీత్యధాః ॥ ౩౫ ॥ కించ ॥ ప్ర
జా ఇతి ॥ సచ వివంకృత్యా అబ్రహ్మభూయిష్టాః ఆప్రేవణ్య ప్రచురాస్పతీః ప్రజాః స్థాపయిష్యతి పాలయిష్యతి - సచ పద్మవత్యాం పురిపు
ర్యాం వసన్ - అనుగంగాంగంగాద్వారమారభ్య - ఆప్రయగం ప్రయగపర్యంతం - గుప్తాంపాలితాం - మేదిసింభోక్ష్యతి ॥ ౩౬ ॥ సారా

పతేభోక్ష్యంతి పృథివీందశవషణతానిచ । నవాధికాంచనవతింమానాపకాదశక్షీన్ ॥ భోక్ష్యంత్యబ్జశ
తాన్యంగత్రీణితైస్సంస్థితేషుచ ॥ ౩౧ ॥ కిలింకిలాయాం సృజతయోభూతనందోయవంహరః । శిశునందిశ్చ త
ద్భూతాయశోనందిః ప్రవీరకః ॥ యుక్తాపతేవషణతం భవిష్యంత్యధికానిషట్ ॥ ౩౨ ॥ తేషాంత్ర
యోదశసుతాభవితారశ్చ బాహ్నికాః । పుష్యమిత్రోథరాజస్యోదర్శితస్తస్యచాత్మజః ॥ ౩౩ ॥ పికకా
లా ఇమేభూపాస్తప్తాంధ్రాస్తప్తకోసలాః । వైడూర్యపతయోభావ్యానైషధాస్తతపవహి ॥ ౩౪ ॥
మాగధానాంతుభవితావిశ్వస్సూజాః పురంజయః । కరిష్యత్యపరోవణాకాపులిందయమమద్రకా ॥
౩౫ ॥ ప్రజాశ్చ బ్రహ్మభూయిష్టాస్థేపయిష్యతి దుర్మతిః । వీర్యవాక్షత్రముత్సాద్యపద్మవత్యాం సవై
పురి ॥ అనుగంగామాప్రయగంగుప్తాంభోక్ష్యతి మేదిసిన్ ॥ ౩౬ ॥ సారాస్త్రవంత్యకాభీరాశ్శూద్రా
అబుదమాశవాః । వ్రాత్యాద్విజాభవిష్యంతీశూద్రప్రాయాజనాధిపాః ॥ ౩౭ ॥ సింహోస్తటంచంద్ర
భాగాంకాంబీంకాశ్చీరమండలమ్ । భోక్ష్యంతీశూద్రాశ్చాంత్యాద్యాస్తేచ్ఛాఅబ్రహ్మవచాసః ॥ ౩౮ ॥
తుల్యకాలా ఇమేరాజాస్తేచ్ఛప్రాయాశ్చ భూభృతః । పతేథర్కానృతపరాః ఫల్గుదాస్తీప్రమన్యవః ॥
౩౯ ॥ శ్రీబాలగోద్విజఘ్నశ్చపరదారధనాదృతాః । ఉదితాస్తమితప్రాయా అల్పసత్వాల్పకాయు
షః ॥ ౪౦ ॥ అసంస్కృతాః క్రియాహీనారజసాతమసావృతాః । ప్రజాస్తేభక్షయిష్యంతిస్తేచ్ఛారాజ
న్యరూపిణః ॥ ౪౧ ॥ తన్నాథాస్తేజానపదాతచ్ఛీలాచారవాదినః । అమ్యోన్యతోరాజభిశ్చక్షయంయా
స్యంతిపీడితాః ॥ ౪౨ ॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశ స్కంధే - ప్రథమోధ్యాయః ॥ * * * * *
శ్రీశుకః ॥ తతశ్చానుదినంధర్మస్సత్యంశౌచంక్షమాదయా । కాలేనకవినారాజానజ్ఞత్యాయుబలం
స్తృతిః ॥ ౧ ॥ విత్తమేవకలౌన్యాణాంజన్మాచారగుణోదయః । ధర్మన్యాయవ్యవస్థాయాంకారణంబల
మేవహి ॥ ౨ ॥ దాంపత్యేభిరుచిహృతువాక్చార్మ్యంవ్యావహారికే । శ్రీత్యేషుంస్వేచ్ఛాభిరతివి

ప్రేతి ॥ తదనంతరంచ సారాస్త్రే దిదేశవర్ణనోసృపాః శూద్రప్రాయాః - ద్విజాః వ్రాత్యా ఉపనయనరహితాశ్చ భవిష్యంతి ॥ ౩౭ ॥ సిం
హోరితి ॥ అబ్రహ్మవచాసః వేదాచారశూన్యాః ॥ ౩౮ ॥ తుల్యేతి ॥ ఇమచక్లేచ్చప్రాయాః భూభృతః తుల్యకాలాః భవిష్యంతి - కించ - వి
తేసర్వే అథమాస్మతపరాః అథమే అస్మతేచపరిస్థితాః - ఫల్గుదాః అల్పదాతారః ॥ ౩౯ ॥ శ్రీతి ॥ ఉదితాస్తమితప్రాయాః హషణా
కాదిబహుళాః ॥ ౪౦ ॥ అసంస్కృతా ఇతి ॥ అసంస్కృతాః గణాధానాదిసంస్కారరహితాః - ప్రజాభక్షయిష్యంతి ధనాద్యపహరాది
వాపీడయిష్యంతి ॥ ౪౧ ॥ కించ ॥ తదితి ॥ తన్నాథాః తేనాథాః యేషాంతే జానపదాః దేశవర్ణనోమనుష్యాః - తచ్ఛీలాచారవాదినః తే
షామేవశీలమాచారోవాదశ్చతస్యవంతః ॥ ౪౨ ॥ ఇతిథావాధాదీప్రకాయం - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
శ్లో ॥ ద్వివీయోమకలెదోపవృద్ధాకల్మషతారతః । అథమైస్త్వేజసేనస్త్వేనఃకృతయుగాగమః ॥ కలిధర్మాప్రసంచయతి ॥ తత ఇతి ॥
౧ ॥ విత్తమి ॥ జన్మాచారగుణానాం ఉదయః ఉత్తమహేతుః - ధర్మన్యాయయోవ్యవస్థాయాంబలమేవ ॥ ౨ ॥ దాంపత్యే ఇతి ॥ దాం
పత్యేభావ్యాపదావేతిభిరుచిరహేతుః - సకులగౌత్రాధిః - వ్యావహారికేత్రయవిత్తయదా - శ్రీత్యేషుంస్వేచ్ఛాచేదాత్మేష్వేత

తిఃకాశలమేవహేతుః - సతుకులమాచారోవా || ౩ || లింగమితి || ఆశ్రమాశాంత్యాత్మజ్ఞానై - లింగమేవ - దండాజినాదికం హేతుః - సత్త్వా
చారవిశేషః - అన్యోన్యపత్తికారణం ఆశ్రమాదాశ్రమాంతరప్రాప్తేచకారణం - యద్వా - బహుదకహంసాదీనామన్యోన్యపత్తౌనమ
స్థారాదివ్యవహారకారణం - ఆవృత్యాముద్రాపః శాదిదాససామధ్యేన - న్యాయదౌబల్యంపరాజయః - చాపలంబచః బహుభాష
ణం || ౪ || అనాధ్యతేతి || అసాధుత్వేచౌర్యాద్యభియోగే - ప్రసాధనమలంకారః || ౫ || దూరేతి || దూరేవతేమానంవాగ్యయనంజలాశ
యస్తీధం - సతుశుద్ధ్యాదిగుర్వాదివా - ఉదరంభరతాకుషీపూరణం - స్వాధాః పురుషాధాః || ౬ || దాక్ష్యమితి || కుటుంబభరణవి
వదాక్ష్యంపటుత్వం || ౭ || ౮ || ప్రజాఇతి || ఆద్భిన్నానిఅపహృతానిదారాః ద్రవిణానిచయాసంతాః || ౯ || శాకేతి || అష్టిబీజం || ౧౦ ||
౧౧ || క్షీయమాణేష్యి || క్షీయమాణేష్యిత్యాదీనాంకర్తృకలౌగతప్రా యఇతిపంచమేనాన్వయః - క్షీయమాణేష్యులప్రా యేషు || ౧౨ || పా
షండేతి || దస్యప్రా యేషుచోరతుల్యేషు - చౌర్యానృతవృధాహింసాద్యాః నానావృత్తయోయేషాంతేషు || ౧౩ || శూద్రప్రా యేష్యి || భాగ
ప్రా యాసుప్రమాణతఃక్షీరతశ్చ అచాతుర్యాసు - గృహప్రా యేషుపరిగ్రహాదిబాహుల్యేనగృహతుల్యేషు - యానప్రా యేషుస్వాదిప్రా యే

ప్రత్యేసూత్రమేవహే || ౩ || లింగమేవాశ్రమఖ్యాతావన్యోన్యపత్తికారణమ్ | ఆవృత్యాన్యాయ
దౌబల్యంపాండిత్యేచాపలంబచః || ౪ || అనాధ్యతేవాసాధుత్వేసాధుత్వేచాధ్యతేవహే | స్వీకారప
వనోద్వాహేసానమేవప్రసాధనమ్ || ౫ || దూరవార్యయనంతీర్థంలావణ్యేకేశధారణమ్ | ఉదరంభ
రతాస్వాధాసృభ్యతేపదాప్త్యమేవహే || ౬ || దాక్ష్యంకుటుంబభరణేయశోధేధర్మసేవనమ్ || ౭ ||
ఇత్థంప్రజాభిమన్వృత్తిరాకీర్ణంక్షీతిమండులమ్ | బ్రహ్మవిత్క్షత్రశూద్రాణాంయోబలీభవితానృపః ||
౮ || ప్రజాస్తులుభైరాజన్యైనిఃశ్చుజైదస్యధర్మిభిః | ఆద్భిన్నదారద్రవిణాయాన్యంతిగిరికాననమ్ ||
౯ || శాకమూలామిషక్షౌద్రఫలపుష్పాష్టిభోజనాః | అనావృష్ట్యావినశ్చ్యంతిమభిక్షుజ్వరపీడితాః || ౧౦ ||
శీతవాతాతపప్రావృద్ధీమైరన్యోన్యతఃప్రజాః | త్సుతృద్భ్యాంవ్యాధిభిశ్చైవసంతస్పృంతేచచింత
యా || త్రింశద్వింశతివషాణిపరమాయుఃకలౌన్యణామ్ || ౧౧ || క్షీయమాణేషుదేహేషుదేహీనాంకలి
దోషతః | వణాశ్రమవతాంధర్మైవేదపథేనృణామ్ || ౧౨ || పాషండప్రచురేధర్మైదస్యప్రా యే
షురాజసు | చౌర్యానృతవృధాహింసానానావృత్తిషువై నృషు || ౧౩ || శూద్రప్రా యేషువణేషుభా
గప్రా యాసుధేనుషు | గృహప్రా యేషుషృమేషుయానప్రా యేషుబంధుషు || ౧౪ || అణుప్రా యా
స్వోషధీషుశమీప్రా యేషుస్థానుషు | విద్యుత్ప్రా యేషుమేఘేషుశూన్యప్రా యేషునద్మసు || ౧౫ ||
ఇత్థంకలౌగతప్రా యేజనేషుఖరధర్మిషు | ధర్మత్రాణాయసత్వేనభగవాన్ నవతరిష్యతి || ౧౬ || చ
రాచరగురౌవిష్ణోరీశ్వరస్యాఖిలాత్మనః | ధర్మత్రాణాయసాధూనాంజన్మకర్మాపనుత్తయే || ౧౭ || శం
బలగ్రామముఖ్యస్యబ్రాహ్మణస్యమహాత్మనః | భవనైవిష్ణుయశసఃకల్గిః ప్రాదుభావిష్యతి || ౧౮ ||
అశ్వమాశుగమారుహ్యదేవదత్తంజగత్పతిః | అసినాసాధుదమనమష్టైశ్వర్యగుణాన్వితః || ౧౯ || విచ
రన్నాశునాక్షాణ్యాంహయేనాప్రతిమమృతిః | నృపలింగచ్ఛదోదస్యూకొటిశోనిహనిష్యతి || ౨౦ || అ
థతేషాంభవిష్యంతిమనాంసివిశదానివై | వాసుదేవాంగరాగాతిపుణ్యగంధానిలస్పృశామ్ || పౌరజాన

షు || ౧౪ || అణుప్రా యాన్వీతి || అణుప్రా యాసుశ్యామాకతుర్యాసు - స్థానుషుపృథ్వీషు - విద్యుత్ప్రా యేషు - తటిద్భముశేషు - శూన్యప్రా
యేషుధర్మాదిరహితేషు - సద్భిసుగృహేషు || ౧౫ || ఇత్థమితి || జనేషుఖరధర్మిషుదుస్సహచేష్టితేషు - కలౌగిత్థంకలౌగతప్రా యేసమాప్తప్రా యే ||
౧౬ || ఏతత్ప్రపంచయతిచతుర్థిః || చరాచరేతి || చరాచరగురౌః - ఈశ్వరస్యేతిచ - ధర్మత్రాణేహేతుః - గురుత్వేత్వరత్వయోరుపపాద
నం - అఖిలస్యవిశ్వస్యాత్మనః - కారణస్యేతి - వివంభాతస్యవిష్ణోజన్మ - సాధూనాంధర్మత్రాణాయ - ధర్మత్రాణప్రయోజనమాహ - క
ర్తాపనుత్తయేషామేషు || ౧౭ || శంబలేతి || శంబలగ్రామముఖ్యస్యప్రధానస్య - నామ్నావిష్ణుయశసోబ్రాహ్మణస్య - భవనైగృహే || ౧౮ ||
ధర్మత్రాణప్రకారమాహ || అశ్వమితి || అసాధుదమనమృతేయేనతిమన్వమారుహ్య - అసినాదస్యూకొటిశోనిహనిష్యతీత్యుత్తరేణాన్వ
యః - అసాధుదమనఇతిపాతకల్గి విశేషణం - అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాణిగుణాశ్చసత్వసంకల్పదయః తైరన్వితః || ౧౯ || దుష్టదమనుప్రపం
చయతి || విచరన్వీతి || అశునాశీఘ్రగామినా - తేనహయేన - యోగ్యాంవిచరణ - నృపలింగచ్ఛదఃరాజవేషచ్ఛన్నాత్ || ౨౦ || తతశ్చపునః
కృగయుగప్రవృత్తింశక్తుమాహ || అథేతి || తేషాంపౌరజానపదానాంమనాంసివిశదానిభవిష్యంతి - తత్రహేతుః - వాసుదేవస్యాంగ

రాగేణచందనాదినాతిపుణ్యగంధాయఃఅనిలస్తంస్పృశంతీతితథాతేమాం || ౨౧ || తేషామితి || స్థవిష్టఃస్థూలః || ౨౨ || కృతయుగప్ర
వృత్తియాహ || యదావతీర్ణాభితి || ప్రజానాంసూతిఃప్రసూతిః || ౨౩ || తదవతారకాలోపలక్షణమాహ || యదేతి || తిష్యఃపుష్యః - ఆయ
మధః - చంద్రసూర్యబృహస్పతీనాంయదాపుష్యసక్షత్రయోగః - తదాతత్త్వత యుగంభవిష్యతీతి - యద్యపిప్రతిద్వాదశాబ్దంకటక
రాశాబృహస్పతౌవతరామానెద్విత్త్రాస్వమావాస్యాసుతేమాంత్రయాణామపిపుష్యయోగస్సంభవతి - తథాపి తేమాంసహప్రవేశోత్రవి
వక్షీతః - సమేష్యంతీతివచనాత్ - అతోనాతిప్రసంగః || ౨౪ || ఏవంసవమసంధమారభ్యోపక్రాంతంవైవస్వతమనోవశంశ ద్వయం
నిగమయతి || యదేతి || ఉద్దేశతఃసంక్షేపతః || ౨౫ || కలియుగానాంతరవిశేషవక్తుమాహ || ఆరభ్యేతి || వషణసహస్రంపంచదశోత్తరం
శతంచైతికయాపివివక్షయాఅనాంతరసంఖ్యేయం - వస్తుతస్తుపరీక్షిన్నందయోరంతరంద్వాభ్యామూసంవషణశాంసాధణంహస్రం
భవతి - యతఃపరీక్షిత్వమకాలంమాగధంమాజాంతిమారభ్యోపుంజయంతాఃవింశతిరాజానఃసహస్రసంవత్సరాభ్యక్ష్యంతీత్యుక్తంస
వమసంధే - యేవాహాద్రధభూపాలాభావాప్రసహస్రవత్సరమితి - తతఃపరంచప్రద్యోతనా ఆప్తప్రింశోత్తరశతం - శైశవాభా
శ్చషష్ఠ్యుత్తరశతత్రయంభాక్ష్యంతిపు ధివీమిత్యత్రైవోక్తత్వాత్ || ౨౬ || కలియుగస్యప్రవృత్తింపృథ్విచనిరూపయితుంకాలజ్ఞానా
పలక్షణమాహ || సప్తషణ్ణామితి || ఆయమధః - ప్రాగగ్రశకటాకారంతారాసప్తకం సప్తషణ్ణమండలం - తత్రకించిదుస్సతేతేమా
మగ్రస్థానీయోమరీచిః - తతఃపశ్చాదాసప్తయుగకంధరాకారోవసిష్ఠస్సభార్యః - తతఃపశ్చాదీషడుత్తరస్థానీయోంగిరాః - తతఃపశ్చాచ్ఛ

వదానాంవైహతేష్వఖిలదస్యసు || ౨౧ || తేషాంప్రజావిసగ్జస్థుస్థవిష్టస్సంభవిష్యతి | వాసుదేవేభ
గవతిసత్త్వముతాహృదిస్థితే || ౨౨ || యదావతీర్ణాభగవాన్కల్పి ధర్మపతిహారః | కృతంభ
విష్యతితదాప్రజాసూతిశ్చసాత్త్వికీ || ౨౩ || యదాచంద్రశ్చసూర్యచృతథాతిష్యేబృహస్పతిః | ఎక
రాశౌసమేష్యంతీతదాభవతితత్త్వతమ్ || ౨౪ || యేనీతావతరామానాయేయేభవిష్యంతిపాథివాః |
తేతఉద్దేశతఃప్రాక్తావంశజాస్సీనుసూర్యయోః || ౨౫ || ఆరభ్యభవతోజన్మయావన్నందాభిషేచనమ్ |
ఎతద్వషణసహస్రంతుశతంపంచదశోత్తరమ్ || ౨౬ || సప్తషణ్ణాంతుయాపూర్వోద్భవ్యేతేఉదితౌ
దివి | తయోస్తునుధ్యేనక్షత్రందృశ్యతేయత్సమంనిశే || ౨౭ || తేనైవఋషయోయక్తాస్తీప్తంత్యబ్రశతం
నృణామ్ | తేత్వదీయేద్విజాఃకాలేహ్యధునాచాగ్రితామఘాః || ౨౮ || విష్ణోభగవతోభానుఃకృష్ణాభ్యౌ
సౌదివంగతః | తదావిశత్తలిలౌకంయత్పాపెరమతేమనః || ౨౯ || యావత్స్వపాదపద్మాభ్యాం
స్పృశన్నాస్తిగమాపతిః | తావత్త్వలివైషృధివీంపరాక్రాంతుంనచాశకత్ || ౩౦ || యదాదేవషణ
యస్సప్తనుఘాసువిచరంతిహి | తదాప్రవృత్తస్తుకలిద్వాదశాబ్దశతాత్మకః || ౩౧ || యదామఘాభ్యౌ
యాస్యంతిపూర్వాపాథాంమహాషణయః | తదానందాత్ప్రభృత్యేషకలివృద్ధింగమిష్యతి || ౩౨ ||
యస్త్వికృష్ణోదివంయాతస్తస్మిన్నైవతదాహని | ప్రతిపన్నంకలియుగమితిప్రాహుఃపురావిదః || ౩౩ ||
దివ్యాబ్జానాంసహస్రాంతేచతుర్థేతుపునఃకృతమ్ | భవిష్యతితదాన్మాణాంనునఆత్మప్రకాశకమ్ ||

తురత్రతారావతుషైవిగాన్యేత్రైః - తతోదక్షిణతఃపులస్త్యః - పులస్త్యత్వృక్షమతఃపులహః - తతఉత్తరతఃక్రతుః - ఏవంస్థితే - తేమాం
మధ్యయాపూర్వోఉదయసమయేప్రధమముదితోద్భవ్యేతి - తోపులహక్రతుసంజ్ఞా - తయోస్తుమధ్యేతేనాస్తు పూర్వయోస్తుమధ్యేతత్సం
మందక్షిణతఃసమదేశావస్థితమశ్వినాదిమయదస్యతమంసక్షత్రందృశ్యే || ౨౭ || తేనైతి || తేనతథైవయక్తాఃసృజీషబ్రశతం తిష్ఠంతి - తే
చద్విజాస్త్యదీయేకాలేఅధునా - మఘాత్రైతావతః || ౨౮ || విష్ణురితి || తేమమఘాసువతరామానేమసత్సు - యదాతువిష్ణుభానుః
భావీతిభానుఃశుద్ధసత్త్వాత్కోదేహః - దివంవైకుంఠంగతః - తదాకలియుగమావిశత్ - యద్యస్త్రియగై - మనఃపాపెరమతేతికలియుగస్య
లక్షణం || ౨౯ || సమస్తీకృష్ణేపుధివ్యాంవతరామానేసంధ్యారూపేణకలిఃప్రవిష్ట ఏవాసీత్ - సత్యం - తథాపితావత్సప్తపరాక్రమో
నాభవదిత్యాహ || యావదితి || పరాక్రాంతుంతిభవితుం || ౩౦ || అతోయథోక్తవివకలిప్రవేశకాలిత్వాహ || యదేతి || ద్వాదశాబ్దశ
తాత్మకకలివివేకమానేసంధ్యాసంధ్యాంశాభ్యాంసహయోద్వాదశాబ్దశతాత్మకః - సకలిస్తదాసంధ్యామదిక్రమ్యప్రవిష్టఇత్యధః ||
౩౧ || కలఃప్రవేశకాలముక్తావత్సప్తపుధి కాలమాహ || యదేతి || తదాప్రద్యోతనాత్ప్రభృతివృద్ధింగచ్ఛన్నందాత్ప్రభృత్యేతివృద్ధింగ
మిష్యతీతిధః || ౩౨ || ననుయదాకలికంకముపలబ్ధంతద్దేవప్రవిష్టఇతియుక్తం - తతఃపూర్వమేవప్రవేశః - తతఃపరంవృద్ధిరిత్యత్ర
కింప్రమాణం - తత్రాహ || యస్మిన్నితి || ప్రతిపన్నంప్రవిష్టమితిజ్ఞాతం - పురావిదఃపూర్వజ్ఞాతారః || ౩౩ || కలెరంతంకృతయుగప్రవే
శంచాహ || దివ్యాబ్జానామితి || వతుర్థేకతా - ప్రవేశనాబ్దపరిమితేనాంతేనాసహగతేసతీత్యధః - కృతయుగప్రవేశచిహ్నమాహ -

యదానాం మనఃప్రకాశకం భవిష్యతి - తదేతి ॥ ౩౪ ॥ రాజవంశోక్తాంస్థితిం ప్రాప్నోతి వంశేష్యపృథివీతి ॥ ఇతితి ॥ యథాయా
 భిరుచ్చనీచావస్థాభిస్తాస్తావస్థాః పంచాభిచ పాతః ॥ ౩౫ ॥ ఎతత్తే తానస్యవై రాగ్యోపయోగితా మాహ ॥ ఎతేమామితి ॥ నామైవలింగంజ్ఞా
 పసంయమాంతేషాం - కథామాత్రేణైవావశిష్టానాం - కీర్తిరేవస్థితా - సతురాజ్యంపుత్రాదయోవా ॥ ౩౬ ॥ కలాపుత్పన్నానాం రాజ
 వంశాదీనాంపునఃప్రవృత్తిప్రకారమాహ ॥ దేవాపిరితి ॥ దేవాపిఃసోమవంశజః - కలాపగ్రామోనామయోగినామావాసఃప్రసిద్ధః ॥ ౩౭
 ౩౮ ॥ ఇమమేవప్రకారంప్రతిచతుర్యుగందశాయతి ॥ కృతమితి ॥ ౩౯ ॥ ఎతేమాంనామలింగానామిత్యాదియదుక్తంతత్ప్రపంచయతిసం
 చభిః ॥ రాజన్నితి ॥ ౪౦ ॥ మమత్వంకృత్యైత్యసేనసూచితాం భూతద్రోహప్రవృత్తినిందతి ॥ క్రిమీతి ॥ రాజనామ్నఃరాజేతినామయస్యత
 స్యాపిదేహస్యాంతేక్రిమయోవిట్విష్టాభస్థితివాసంజ్ఞాభవిష్యతి - తత్ప్రతే - తదధికం - యాభూతదుక్తభూతభ్యోక్తప్రహ్వతీతసః - కిం
 స్వాధికంవేద - కింతునవేద - కుతఇత్యపేక్షాయాం హేతుత్వేనభూతద్రోహంవిశిష్ట - యతోభూతద్రోహస్మిరయోధవతీతి ॥ ౪౧ ॥ మ
 మత్వప్రకారంప్రపంచయతి ॥ కథమితి ॥ సేయమఖండాభూతామిః - మేఘావజ్జైఃపురుషైఃధృతాసతీ - ఇదానీమత్పూర్వాచ

౩౪ ॥ ఇత్యేషమానమౌవంశోయథాసంఖ్యాయతేభువి తథావిట్పూర్వవిప్రాణాంవంశజ్ఞేయాయుగే
 యుగే ॥ ౩౫ ॥ ఎతేమాంనామలింగానాంపురుషాణాంమహాత్మనామ్ ॥ కథామాత్రావశిష్టానాంకీర్తి
 రేవస్థితాభువి ॥ ౩౬ ॥ దేవాపిశృంతమోభ్రాతామరుశ్చేత్సౌకువంశజః ॥ కలాపగ్రామసాతేమ
 హాయోగబలాన్వితౌ ॥ ౩౭ ॥ తాపుపేత్యకలెరంతేవాసుదేవానుకీర్తితౌ ॥ వణాశ్రమయుతంధర్మం
 పూర్వవత్ప్రథయిష్యతః ॥ ౩౮ ॥ కృతంత్రేతాద్వాపరశ్చకలిశ్చేతిచతుర్యుగమ్ ॥ అనెనక్రమయో
 గేనవిభుఃప్రాణిసువతతే ॥ ౩౯ ॥ రాజస్మైతేమయాప్రాప్తానరదేవాస్తథాపరే ॥ భూమామమత్వం
 కృత్వాంతేహిత్వేమాంనిధనంగతాః ॥ ౪౦ ॥ క్రిమివిడ్భుస్తసంజ్ఞాంతేరాజనామ్నోపియస్యచ ॥ భూత
 ద్రుక్తత్వతేస్వాధికంకింవేదనిరయోయతః ॥ ౪౧ ॥ కథంసేయమఖండాభూతామిఃపూర్వైఃపురుషై
 ధృతా ॥ మత్పుత్రస్యచపాత్రస్యమత్పుర్వావంశజస్యవా ॥ ౪౨ ॥ తేజోబన్నమయంకాయంగృహీ
 త్వాత్తతయాబుధాః ॥ మహీంమమతయాకృత్వాహిత్వోభానిధనంగతాః ॥ ౪౩ ॥ యేయేభూపతయో
 రాజభంజతేభువమోజసా ॥ కాలేనతేకృతాస్సర్వైకథామాత్రాఃకథాసుచ ॥ ౪౪ ॥ * * * * *
 * * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్తంధే - ద్వితీయోధ్యాయః. * * * * *
 శ్రీశుకః ॥ దృష్ట్వాత్పనిజయేవ్యగ్రాన్యపాహసతిభూరియమ్ ॥ అహలూమాంవిజిగీషంతి మృత్యోః
 క్రిడనకాన్యపాః ॥ ౧ ॥ కామపషనరేంద్రాణాంమోఘస్సన్యన్విదుషామపి ॥ యేనశేనోపమేపిండే
 యేతివిప్రంభితాన్యపాః ॥ ౨ ॥ పూర్వంనిజైత్యషడ్వగ్జంజేష్యామోరాజమంత్రిణః ॥ తతస్సచివపౌ
 రాస్తాకరీంద్రానస్యకంటకా ॥ ౩ ॥ పవంక్రమేణజేష్యామఃపృథ్వీంసాగరమేఖలామ్ ॥ ఇత్యాశా
 బద్ధహృదయానపశ్యంత్యంతికేంతకమ్ ॥ ౪ ॥ సముగ్రావరణాంజిత్వామాంవిశంత్యభిమోజసా ॥ కియ
 దాత్మజయస్యేతన్ముక్తిరాత్మజయేఫలమ్ ॥ ౫ ॥ యాంవిస్మజ్యైవమనవస్తత్పుతాశ్చకురూద్వహ ॥ గతా

సతీ - మత్పుత్రాడేకథంహ్యదిత్యేవం ॥ ౪౨ ॥ తేజఇతి ॥ ఉభౌమహీంకాయంచ - నిధనంపుత్యం ॥ ౪౩ ॥ ఉపసంహరతి ॥ యఇతి ॥ తే
 సర్వేచ - కథాసుక్రియమాజాసు - కథామాత్రాఃకాలేనకృతాః ॥ ౪౪ ॥ ఇతిభావాధికాదీపికాయం - ద్వితీయోధ్యాయవ్యాఖ్యా ॥ * * * * *
 శ్లో ॥ తృతీయేభూమిగీతైస్తురాజ్యదోషాదివర్ణనాతే ॥ కలౌచదోషభూయిష్టేదోషహంత్రీహరేనతః ॥ దేహహంతాంభూతాచమమతాం
 కుర్వంతోబుధాఇత్యుక్తం - తదేవయామిగీతైఃప్రపంచయతి ॥ దృష్ట్వాతి ॥ ఆత్మసృథివ్యాం - జయేవ్యగ్రాడ్యుక్తా - హాసప్రకా
 రమేవాహ - అహూఇతి ॥ ౧ ॥ కామఇతి ॥ యేనకామేన - ధనోపమేపిండేదేహ - అతివిప్రంభితాఃవిశ్వాసంసీతాః - తేమాంనరేంద్రా
 ణాం - సవిషకామః - వింమోఘస్సన్య ॥ ౨ ॥ కామమేవదశాయదిద్వాభ్యాం ॥ పూర్వమితి ॥ ఇంద్రియాధికలంపటస్యసరాజ్యప్రా
 ప్తిస్సన్విదితప్రసమమింద్రియషడ్వగ్జంనిజైత్య - రాజమంత్రిణోజేష్యామఃవశీకరిష్యామః - సచివాఃఅమాత్యాఃకరీంద్రాఃహస్తి
 పాఃతాంశ్చజేష్యామః - కంటకాప్రసవతా - అస్యఅహస్య - అధకంటకానితివాపాతః ॥ ౩ ॥ వివమితి ॥ ఇతివివంకేచిదాశాబద్ధహృ
 దయాః ॥ ౪ ॥ సముగ్రావరణమితి ॥ వింకేచిత్పునమంజిత్యావ్యభివృద్ధయతి ॥ విశంతి - తదేవమింద్రియజయేనయేరాజ్యంసాధయ
 తుమిచ్చంతితిమందాఇత్యాహ - కియని ॥ ౫ ॥ ఆతఃఅంతకంసపశ్యంతిత్వక్తం - తదేవాహ ॥ యామితి ॥ కురూద్వహతిభూమిగీతంకథ

యథాశక్తస్సంబోధయతి - కులోద్వహాభిపాతస్సుగమః || ౬ || ఆబుద్ధయభివ్యక్తంత్రప్రపంచయతి || మత్తృతభి || ౭ || ౮ || పృథురితి || రా
మోనామకశ్చిద్రాజా - యద్వా - లోకపుష్ట్యాదాశరథిరవనిదిప్తః || ౯ || ౧౦ || హరణ్యకశిపురితి || లోకా రావయతిరోదయతీతిలో
కరావణః || ౧౧ || ౧౨ || మమతామితి || మయిఉచ్చైః మమతాంకృత్యామేవతంతే - తెకాలసకథావశేషాః కృతాః - విభోజితసంబోధ
సం - కురూర్ద్వహాతివత్ || ౧౩ || రాజవంశానుకథనస్యతాత్పర్యమాహ || కథాభితి || విజ్ఞానంవిషయాసారతాజ్ఞానం - తతోవై రాగ్యంత
యోవివక్షియా - పరేయుషేః మృతానాం - వచోవిభూతిః వాగ్విలాసమాత్రరూపా - నతుపారమాధ్యం - పరమాధ్యంత్యంకథానాంన
భవతీత్యర్థః || ౧౪ || కస్తహిపురుషాణాముపాదేయః పరమాధ్యంత్యమాహ || యభితి || నిత్యంప్రత్యహం - తత్రాప్యభీక్షం || ౧౫ || కలివో
షోపచయే సతిభక్తైరసంభవంమన్యమానః పృచ్ఛతి || తెనెతి || విధమిష్యంతినాశయిష్యంతి - యథాయథావత్ || ౧౬ || కలియుగకఃపరమో
ధమోభితిబుభుత్సయాపృచ్ఛతి || యుగానీతి || బ్రూహిత్యనుషంగః - ఆత్మంతికప్రళయజిజ్ఞాసయాపునఃపృచ్ఛతి - ప్రళయకల్పయోగం

యథాగతంయుద్ధేతాంమాంజేష్యంత్యబుద్ధయః || ౬ || మత్తృతేపితృపుత్రాణాంబ్రాతృనాణాంచా
పివిగ్రహః | జాయతేహ్యసతాంరాజ్యేషుమతాబద్ధచేతసామ్ || ౭ || మమైవేయంమహీకృత్సాన్వితే
మూఢేతివాదినః | స్పధమానామిథోఘ్నంతిమ్రయంతేమత్తృతేనృపాః | ౮ || పృథుఃపురూరవాగా
ధిభారతోనహుషోజునః | మాంధాతానగరోరామఃఖట్వాంగోదమహారఘుః || ౯ || తృణబిందుర్య
యాతిశ్చశయాతిశ్శంతనుగయః | భగీరథఃకు * వలయాశ్వః కకుత్స్థోనైషధోన్యగః || ౧౦ || హి
రణ్యకశిపుర్వత్రోరావణోలోకరావణః | నముచిశ్శంబరోభామోహిరణ్యాక్షోధతారకః || ౧౧ || అ
న్యేచబహుప్రాదైత్యారాజానోయేజనేశ్వరాః | సవేశసర్వవిదమ్నూరాస్సర్వేసర్వజితోజితాః || ౧౨ ||
మమతాంమయ్యనుర్త్యాయాంకృతోవచ్చైర్మత్యధర్మిణః | కథావశేషాఃకాలేనహ్యకృతాథాఃకృతా
విభో || ౧౩ || కథాభిమానైకధితామహీయసాంవిధాయలోకేషుయశఃపరేయుషామ్ | విజ్ఞానవై రాగ్య
వివక్షయావిభో వచోవిభూతినతుపారమాధ్యం || ౧౪ || యస్తూత్తమశ్లోకగుణానువాదస్సంస్తూ
యతేభీక్షునుమంగళఘ్నః | తమేవనిత్యంశృణుయాదభీక్షుంకృష్ణేచలాంభక్తినుభీష్ణమానః || ౧౫ || రాజా ||
కేసోపాయేనభగవన్తరేదోషాన్తలౌజనాః | విధమిష్యంత్యపవితాంస్తన్మే బ్రూహియథామునే ||
౧౬ || యుగానియుగధర్మాంశ్చమానంప్రళయకల్పయోః | కాలస్యేశ్వరరూపస్యగతింవిష్ణోర్మహత్తనః ||
౧౭ || శ్రీ శుకః || కృతేప్రవతేతేధర్మశ్చతుష్పత్రజ్ఞనైర్ధృతః | సత్యందయాతపోదానమితిపాదావి
భాస్పృశ || ౧౮ || సంతుష్టాఃకరుణామైత్రాశ్శాంతాదాంతాస్తితిక్షవః | ఆత్మారామాస్సమదృశఃప్రా
యశశ్రమణాజనాః || ౧౯ || త్రైతాయాంధర్మపాదానాంతుర్యాంశోహీయతేజనైః | అధర్మపా
దైరన్యతహింసాసంతోషవిగ్రహైః || ౨౦ || తదాక్రియాతపోనిష్ఠానాతిహింసానలంపటాః | త్రై
వగీకాస్త్రయోవృద్ధావణాబ్రహ్మార్హత్తరాన్మప || ౨౧ || తపస్సత్యదయాదానేష్వధంప్రాస
తిద్వాపరే | హింసాతుష్ట్యన్యతద్వైషేధర్మస్యాధర్మలక్షణైః || ౨౨ || యశస్విసోమహాశీలాస్సాస్వి
ధ్యాయాధ్యయనైరతాః | ఆధ్యాఃకుటుంబినోదృప్తావణాఃక్షత్రద్విజోత్తరాః || ౨౩ || కలౌతుధర్మ
పాదానాంతుర్యాంశోధర్మహేతుభిః | పథమానైఃక్షీయమాణోహ్యంతేసోపివిన్మజ్జ్యతి || ౨౪ || తస్మిన్

హరస్థితికల్పయోః - సచాయంబహుముఖప్రశ్నభిత్వాహ - కాలస్యేతి || ౧౭ || తత్రయగధర్మాంస్తావదాహ || కృతభితి || తజ్జనైస్సయగ
వర్తేభిజనైః - దాసంతరాగద్వైషతయలభయదాసం - తదేవప్రథమస్కంధేశావశబ్దేనోక్తం - విభోస్సంపూర్ణాస్యధర్మస్య || ౧౮ || త
దానీంతసజనానాహ || సంతుష్టాభితి || మైత్రాఃభూతమైత్రీయుక్తాః - శ్రమణాఃఆత్మజ్ఞానాభ్యాసవంతః || ౧౯ || త్రైతాయామితి || అన్యతే
నసత్యంహంసయాదయాఅసంతోషేణతపఃవిగ్రహేణదాసమితియథాహాగ్యంయోజ్యం || ౨౦ || తదేతి || బ్రహ్మార్హత్తరాఃప్రాహ్మణాధి
కాః || ౨౧ || తపభితి || అన్యతేనసత్యంహంసయాదయాఅసంతోషేణతపః - విగ్రహేణదాసంభితియథాసంఖ్యంయోజ్యం - హింసాతు
ష్ట్యన్యతద్వైషేధ్యయంక్రమోనవివక్షితః - ధర్మస్యాధంప్రాసతిక్షీయతే - అధర్మస్యలక్షణైఃవిష్టాఃపాదైరిత్యర్థః || ౨౨ || యశస్వి
సభితి || యశస్వికఃక్షీప్రియాః - క్షత్రద్విజోత్తరాఃక్షత్రియప్రాహ్మణప్రధానాః || ౨౩ || కలౌతితి || కలౌధర్మపాదానాంతుర్యాంశఃచ
తుర్హంశఃఆవశిష్యతే || ౨౪ || తస్మిన్నితి || శూద్రదాశోత్తరాఃశూద్రవర్తాదిప్రధానాః || ౨౫ || యుగానామేవంభూతవైషమ్య

కారణమాహుపంచభిః || సత్త్వమితి || ౨౬ || ప్రభవంతీతి || మనశ్చబుద్ధిశ్చేంద్రియాణిచసత్త్వేయదాప్రభవంతీతిశయేనవతః || ౨౭ ||
యదేతి || యదాతుభర్తాదిమభక్తిః ప్రీతిః - తదానజోవృత్తిప్రధానం త్రేతాయాగమితిజానీహి || ౨౮ || యదేతి || కామ్యానాంకర్మణాంవి
షయేయదాప్రీతిః - తత్తదా - రజస్తమప్రధానంద్వాపరంజానీహి || ౨౯ || యదేతి || విషాదసం - దుఃఖం || ౩౦ || కలిదోషాప్రపంచయ
తి || యస్తాదితి || యస్తాత్తలహేతోః - యుక్తదృశఃకుందమతయః - యుక్తభాగ్యాఃఅల్పభాగ్యాః - మహాశనాబహ్వహారాః - విత్తహీనాఅ
పికామినః - సైవ్విరిణ్యఃపుంశ్చల్యః - అసతీఃఅసత్యః || ౩౧ || దస్వీతి || దస్యవఃఉత్తృప్తాః ప్రచురాయేమతే || ౩౨ || అవ్రతాఇతి || అవ్ర
తాఃవిహితాచారశూన్యాః - అశాచాఃశాచశూన్యాశ్చ - వటవోబ్రహ్మచారిణోభవిష్యంతి - కుటుంబినశ్చగృహస్థాఃస్వయంభిక్షుటనపరాభ
విష్యంతి - నతుభిక్షుందాస్యంతి - తపస్వినోవసస్థాఃవసంహిత్యాగ్రామవాసాభవిష్యంతి - న్యాసినోయతయఃఅతీవఅథాలోలుపాభవి
ష్యంతి || ౩౩ || పునరపి స్త్రీణాంస్వభావమాహ || ప్రాస్వకాయాఇతి || కటుకభాషిణ్యఃఅప్రియవాదిన్యః - చౌర్యంచమాయాచకపటంఉ

లుభాదురాచారానిదయాశుష్టవైరిణః | మభాగాభూరితమాశ్చశూద్రదాశోక్షరాఃప్రజాః || ౨౪ ||
సత్త్వంరజస్తమభిదృశ్యంతేపురుషేగుణాః | కాలసంహోదితాస్తేవై పరివతంత ఆత్మని || ౨౫ || ప్ర
భవంతీయదాసత్త్వేమమోబుద్ధీంద్రియాణిచ | తదాకృతయుగంవిద్యాద్జ్ఞానైతవసియద్రుచిః || ౨౬ ||
యదాకర్మసుకాలేషుభక్తిర్యశసిదేహినామ్ | తదాత్రేతారజోవృత్తిరితిజానీహిబుద్ధిమన్ || ౨౭ ||
యదాలోభస్తప్సంతోషోమామోదంభోభమత్సరః | కర్మణాంచాపికామ్యానాంద్వాపరంతద్రజస్త
మః || ౨౮ || యదామాయానృతంతంద్రీనిద్రాహింసావిషాదనమ్ | శోకమోహభయందైన్యంసక
లిస్తామసస్త్వృతః || ౩౦ || యస్తాత్తుద్రదృశోమత్యాఃయుక్తభాగ్యామహాశనాః | కామిమోవిత్త
హీనాశ్చసైవ్విరిణ్యశ్చస్త్రీయోసతీః* || ౩౧ || దస్యాత్తృప్తాజనపదావేదాఃపాపండుగూషితాః |
రాజానశ్చప్రజాభక్షాశ్శోదరపరాద్విజాః || ౩౨ || అవ్రతావటపూశోచాభిక్షువశ్చకుటుంబినః | త
పస్విమోగ్రామవాసాన్యాసినోత్యథలాలుపాః || ౩౩ || ప్రాస్వకాయామహాహారాభూర్యపత్యా
గతప్రియః | స్త్రీయఃకటుకభాషిణ్యశ్చైర్వమాయోరుసాహసాః || ౩౪ || పణయిష్యంతివై కుద్రాః
కిరాటాఃకూటమాయినః | అనాపద్యపిమన్యంతేవాతాంసాధుజగుప్సితామ్ || ౩౫ || పతింత్యక్ష్యంతి
నిద్రావ్యంభృత్యాఅప్యభిలాత్తమమ్ | భృత్యంవిపన్నంపతయఃకాలంగాశ్చపయస్వినీః || ౩౬ || పితౄణా
భ్రాతౄణాంస్వస్మాజ్ఞాతీహితాస్వసారతసాహృదాః | ననాందృశ్యాలసంవాదాదీనాస్త్రైస్త్రిణాఃక
తానరాః || ౩౭ || శూద్రాఃప్రతిగ్రహిష్యంతితపోవేషోపజీవినః | ధర్మంవత్సంత్యధర్మజ్ఞాఅధిరుపహ్య
త్తమాసనమ్ || ౩౮ || నిత్యముద్విగ్నమనసోదుభిక్షుభయకశితాః | నిరన్నేభూతలేరాజాన్ననావృష్టిభ
యాతురాః || ౩౯ || వాసోన్నపానశయనవ్యవాయస్సానభూషణైఃహీనాఃపిశాచసందశాభవిష్యంతి
కతాప్రజాః || ౪౦ || కశాకాకణికేప్యథేవిగృహ్యత్యక్తసాహృదాః | త్యక్ష్యంతిహిప్రియాప్రాణా
హనిష్యంతిస్వకానపి || ౪౧ || నచరక్షంతినుమజాన్తన్విరౌపితరావపిపుత్రాభార్యాశ్చకులజాఃక్రు
ద్ధాశ్శోదరంభరాః || ౪౨ || కతానరాజాజగతాంపరంగురుంబ్రలూకనాథానతపాదపంకజమ్ | ప్రా
యోణమత్యాభగవంతమచ్యుతంయత్యంతిపాపండువిభిన్నచేతసః || ౪౩ || యన్నామధేయంమ్రుయమా

రుచసాహసంయసాంతాః || ౪౪ || కించ || పణయిష్యంతీతి || కిరాటాఃవణిజః - పణయిష్యంతిక్రయవిక్రయాది వ్యవహారంప్రవతాయ
ష్యంతి - కించ - సవేజనాః - అనాపద్యపి - జగుప్సితానిందితాం - వాతాంవృత్తిం - సాధుమన్యంతే || ౪౫ || పతిమితి || సర్వోత్తమమ
పిపతింద్రవ్యహీనభృత్యాస్త్యక్ష్యంతి - పతయశ్చవిపన్నంరోగాదిభిర్యాపరాక్షమం - కాలంకులపరంపరాయాతం - త్యక్ష్యంతి - అప
యస్వినీఃకుగ్ధోహః || ౪౬ || పితౄనితి || పితౄభ్రాతృదీహితాస్వసారతంసురతమిత్రంసాహృదంయసాంతే - అతవననాందారోత్రభార్యా
భగిన్యఃస్వాలాభార్యాభ్రాతరః - త్రైస్సంవాదోమంత్రాలోచనంయేమంతే || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || వాసజితి || పిశాచసందశాఃపిశాచవ
ద్భృత్యాః || ౪౦ || కలావితి || కాకిణికేవంశతివరాటికామాత్రేప్యథేవిషయధాతే - నిగృహ్యవైరంశృత్యా || ౪౧ || ౪౨ || మహంతమన
భామనాన్యాంచాహద్వాభ్యాం || కలావితి || బ్రలోకనాథైరానతంసమస్తృతంపాదపంకజంపాదపద్మంయస్యతం - నయత్యంతిసఖజ
యిష్యంతి - పాపండువిభిన్నమన్యభాకృతంచేతోయేషాంతే || ౪౩ || యదితి || వివశోపిగృణానా - విముక్తాఃకర్మరూపాఃఅగణాఃప్ర

తీర్థంధాయస్యసః || ౪౪ || తదేవంకలిదోషాన్ ప్రపంచ్యస్త్రుతంవిస్తూరసాయమాహుష్యః || పుంసామితి || ప్రవృద్ధశాస్త్రసంభవన్
 ప్రవృత్తున్నాది - దేశఃకీకటాదిః ఆత్మశబ్దేన ఇంద్రియాణి తైస్సంభవోయేషాంతాన్ - చిత్తస్థఃచిత్తైస్సురితః || ౪౫ || ౪౬ || ఆయమేవో
 హయానాన్యతిర్భుష్టాంతమాహ || యథే || ధాతుజంతామ్రాదిసంక్లేషాజ్జాతం హేమిదుష్కణంమాలిన్యం - తత్రస్థితోవహ్నిరేవ
 హంతి - సతుతోయాది - ఎవంయోగినామపివిష్ణురేవ సతుయోగాదికమిత్యర్థః || ౪౭ || ఎతదేవవివృణోతి || విద్యేతి || విద్యానానాదేవతో
 హసనా || ౪౮ || ౪౯ || మ్రియమాణైరితి || ఆత్మభావంస్వస్వరూపం || ౫౦ || ఇదానీంకలింస్తాతిద్వాభ్యాం || కలెరితి || ౫౧ || కృతఇతి || తత్ప్ర
 వణంహరికీర్తనాదేవకలౌభవతి || ౫౨ || ఇతిభావాధాపి కా యం - తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || చతుర్థేచచతుర్థోక్తాలయానై మిత్రికాదయః | తత్రసంసారనిస్తూరహరికీర్త్యైవవణ్యతే || కలిదోషనివర్తకం హరినామ
 సంకీర్తనాదికంసపివచకలౌపరమాధమైతిప్రశ్న ద్వయస్యోత్తరముక్తం - యచ్చాన్యత్ప్రప్తంప్రళయకల్పయోమానంబ్రూహీ
 తితదిదానీంతృతీయస్తంధోక్తకాలమానానువాదపూర్వకంనిరూపయతి || కాల ఇతి || శ్లో || సకాలఃపరమాణువై యో భుజై పరమా

ణాతతురఃపతన్థలన్వావివశోగృణన్నరః | విముక్తకర్మగళడ త్రమాంగతిం ప్రాప్నోతియత్యంతినతం
 కలౌజనాః || ౪౪ || పుంసాంకలికృతాదోషాన్ ప్రవృద్ధశాస్త్ర సంభవాన్ | సర్వాహరతిచిత్తస్థోభగ
 వాన్ పునుషేత్తమః || ౪౫ || శ్రుతస్సంకీర్తితోధ్యాతఃపూజితశ్చాదృతోపివా | నృణాంధు సోతిభగవాన్
 హృత్స్థోజన్మాయుతాశుభమ్ || ౪౬ || యథా హేమి స్థితోవహ్నిదుష్కణం హంతిధాతుజమ్ | ఎ
 వమాత్మగతోవిష్ణుర్యోగినామశుభాశయమ్ || ౪౭ || విద్యాతపః ప్రాణనిరోధమైత్రీతీర్థాభిషేకప్ర
 తదానజప్యైః | నాత్యంతశుద్ధింలభ తేంతరాత్మాయథాహృదిద్ధేభగవత్య నంతే || ౪౮ || తస్మాత్స
 ర్వాత్మనారాజహృదిస్థంమరుకేశవమ్ | మ్రియమాణోప్యవహితస్తోయాతిపరాంగతిమ్ || ౪౯ ||
 మ్రియమాణైరభిధ్యాతోభగవాన్ హరిరీశ్వరః | ఆత్మభావంనయత్యంగసర్వాత్మాసర్వసంభవః || ౫౦ ||
 కలెదోషనిధేరాజన్నస్తిహ్యేకామహాన్లుణః | కీర్తనాదేవకృష్ణస్యముక్తబంధఃపరంప్రజేత్ || ౫౧ ||
 కృతే యద్ధ్యాయతోవిష్ణుం త్రైతాయాం యజతోమఘైః | ద్వాపరేపరిచర్యాయాం కలౌ తద్ధరికీర్త
 నాత్ || ౫౨ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్తంధే - తృతీయాధ్యాయః * * * * *
 శ్రీశుకః || కాలస్తైపరమాణ్వాదిద్విపరాధావధిన్యపాకధితోయుగమానంచశృణుకల్పలయావపి || ౧ ||
 చతుర్యగసహస్రంతుబ్రహ్మణోదివముచ్యతే | సకల్వీయత్ర మనవశ్చతుదశవిశాంపతే | ౨ || తదం
 తేప్రళయస్తావా బ్రాహ్మీరాత్మిరుదాహృతా | త్రయోలోకాఇమేయత్ర కల్పంతేప్రళయాయహి ||
 ౩ || ఏషనై మిత్రికఃప్రాకఃప్రళయోయత్ర విశ్వసృట్ | శేతేనంతాస సోవిశ్వమాత్మ సాత్త్వ త్యచా
 త్మభూః | ౪ || ద్విపరాధేత్వతిక్రాంతే బ్రహ్మణఃపరమేష్ఠినః | తదాప్రకృతయస్సప్తకల్పంతేప్రళ
 యాయహి || ౫ || ఏషప్రాకృతికోరాజస్త్వ లయోయత్ర లీయతే | అండకోశస్తుసంఘాతోవిఘాతడప
 సాదితే || ౬ || పజన్యశ్శతవషాణిభూమాతావన్న వషతితదానిరన్నాహ్య మ్యోన్యంభక్ష్యమా
 ణాఃక్షుధాదితాః || క్షయంయాన్యంతిశనకైస్తత్త్రాలోపద్రుతాఃప్రజాః || ౭ || సాముద్రందైహికం

ణుతా మిత్యాదినాకాలఃకథితః || శ్లో || చత్వారిశ్రీశిద్ధౌచై కంకృతాదిమయథాక్రమమ్ | సంఖ్యాతానిసహస్రాణిద్విగుణానిశతానిచై
 తి || యుగమానంచకథితం || ౧ || తత్రకల్పమాసమాహ || చతుర్యగేతి || యత్రచతుదశమసవఃక్రమేణభవంతి || ౨ || ప్రళయస్తుచతువి
 భఃనై మిత్రికఃప్రాకృతికఃఆత్యంతికోనిత్యశ్చేతి - తత్రనై మిత్రికంప్రళయం మాససహిత మాహ ద్వాభ్యాం || తదంతఇతి || చతుదశమస
 వఃయత్ర వత్తంతేతావా చతుర్యగసహస్రమాణః - నైవబ్రాహ్మీరాత్మిః || ౩ || ఏషఇతి || నై మిత్రికత్వందశాయతి - యత్రయ
 దా - విశ్వసృట్ శ్రీ శారాయణః - విశ్వమాత్మ సాత్త్వ త్య సస్త్రిష్ణు పసంహృత్య - శేతే - ఆత్మభూఃబ్రహ్మచ - తస్మిన్ శేతే - తయోరభేదవి
 వక్షయబ్రహ్మణపివాసంతాసనత్వముక్తం - బ్రహ్మణానిద్రాంనిమిత్తికృత్యప్రవర్తమానోలోకత్రయప్రళయనై మిత్రికఇత్యర్థః || ౪ ||
 ప్రాకృతికంప్రళయమాహ ద్వాభ్యాం || ద్విపరాధేఇతి || ద్విపరాధేతుబ్రహ్మణ ఆయుషిఅతిక్రాంతేసతి - సస్తప్రకృతయఃమహావ
 హంకారపంచతన్వాత్రాణి || ౫ || ఏషఇతి || సంఘాతఃమహదాదికార్యభూతః - ప్రకృతీనాంతర్భార్యబ్రహ్మండస్యచలయాప్రాకృతిక
 ఇత్యర్థః - విఘాతేవిఘాతకారణేషసాదితేకాలేనప్రాపితేసతి || ౬ || తదేవాహపజన్యశ్శతాదినా బుద్ధీంద్రియాధానాదేత్యతః ప్రా

క్షనేన గ్రంథేన || పజాన్యతి || ౭ || సాముద్రమితి || సాముద్రాదికంసంహారసంరవిఃపిబతే ఆకషణినపునఃప్రయచ్ఛత్యేవ || ౮ || తతః
 తి || అనిలవెగోతః వాయువెగోద్భూతః - అనిలవెగోవాఇతిపారానిలసవెగోయస్యసః - వాఃరవిజారశ్చిభిఃపీతముదకంచదహతీత్యర్థః -
 అనిలవెగోవాఇతితుపాతస్సుగమః - భూవివరాపాతాశాదీశూన్యాకరవిజాదై హికర సాకషణాత్ ప్రాణిరహితా || ౯ || ఉపరీతి ||
 శిఖాభిజ్ఞానలాభః || ౧౦ || తతః || కింబదధికంపరాణింశతం - సంవతః - కఃపరోవాయువాతః - తదారజసావృతంఖంధూమ్రంభ
 వతి || ౧౧ || తతః || రథసస్వనైఃతీవ్రగజైః || ౧౨ || తతః || బ్రహ్మాండవివరాంతరంబ్రహ్మాండవివరమధ్యగతం - విశ్వం - ఎ
 కోదకంవికాణావోదకవ్యాప్తం - భవతి || ౧౩ || తదేతి || ఉదాస్లవేఉదతేనాస్లావితేసతి - ప్రశయత్వాయ ఆభావాయ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ ||
 శబ్దమితి || భూతాదిఃతామసోహంకారః - గుణైర్వృత్తిభిస్సహ || ౧౭ || మహానితి || అవ్యాకృతంప్రధానం || ౧౮ || తస్యతులయోనాస్తీ
 త్యాహ || నేతి || కాలావయవైః అహారాత్రాదిభిః - గుణాఃషడ్భావవికారాః - పరిణామావిపరీణిమః - అవ్యక్తం అస్తిత్వవ్యక్తివికార
 శూన్యం - నిత్యంసర్వదావికరూపం - వృద్ధిరహితమిత్యర్థః - అవ్యయమపక్షయశూన్యం - సర్వత్ర హేతుఃకారణమితి || ౧౯ || కించ-

భూమంరసంసంవతఃకోరవిః | రశ్మిభిఃపిబతే ఘోరైస్సర్వంనైవవిముంచతి || ౮ || తతస్సంవతఃకోవహ్ని
 స్సంకషణముఖోద్గతః | దహత్యనిలవెగోత్థశూన్యాభూవివరానథ || ౯ || ఉపర్యధస్సమంతాచ్ఛశిఖా
 భివహ్నిసూర్యయోః | దహ్యమానంవిభాత్యండుదగ్ధగోమయపిండవత్ || ౧౦ || తతః ప్రచండపవనో
 వమాణామధికంశతమ్ | పరస్సంవతఃకోవాతిధూమ్రంఖంరజసావృతమ్ || ౧౧ || తతోమేఘకులా
 న్యంగచిత్రవణాన్యనైకశః | శతవమాణివషణ్తినదంతిరభసస్వనైః || ౧౨ || తతఃకోదకంవిశ్వం
 బ్రహ్మాండవివరాంతరమ్ || ౧౩ || తదాభూమేగంధగుణంగ్రసంత్యాపఉదాస్లవే | గ్రస్తగంధాతు
 పృథివీప్రశయత్వాయకల్పతే || ౧౪ || అపాంరసంహరైఃతైజస్తాలీయం తేఢనీరసాః | గ్రసతేతేజసోరూ
 పంవాయుస్తద్రహితంతదా || ౧౫ || లీయతేథానితేజో వాయోఃఖంగ్రసతేగుణమ్ | సవైవిశతిఖం
 రాజంస్తతశ్చనభసోగుణమ్ || ౧౬ || శబ్దంగ్రసతిభూతాదినభస్తమనులీయతే | తైజసానీంద్రియాణ్యం
 గదేవావైకారికాగుణైః || ౧౭ || మహాగ్రసత్యహంకారంగుణాస్సత్త్వాదయశ్చతమ్ | గ్రసతే
 వ్యాకృతంబీజంగుణాన్తాలెనచోదితమ్ || ౧౮ || నతస్యకాలావయవైఃపరిణామాదయోగుణాః | అనాద్య
 నంతమవ్యక్తంనిత్యంకారణమవ్యయమ్ || ౧౯ || నయత్రవాచోనమసోనసత్త్వంతమోరజోవామ
 హదాదయోమీ | నప్రాణబుద్ధీంద్రియదేవతావానసన్నివేశఃకవ్వునులోకకల్పః || ౨౦ || నస్వప్నజాగ్ర
 న్నచతత్సుషుప్తంనఖంజలంభూరనిలోగ్నిరకః | సుషుప్తవచ్ఛాన్యవదప్రతక్యంతన్మూలభూతంపన
 మామనంతి || ౨౧ || లయఃప్రాకృతికోహ్యేషపురుషావ్యక్తయోర్యదా | శక్తయస్సంప్రలీయంతేవివ
 శాఃకాలవిద్రుతాః || ౨౨ || బుద్ధీంద్రియాథరూపేణజ్ఞానంభాతితగాత్రయమ్ | దృశ్యత్వావ్యతిరే
 కాభ్యామాద్యంతవదవస్తుయత్ || ౨౩ || దీపశ్చతుశ్చరూపంచజ్యోతిషోనపుథగ్భవత్ | ఏవంధీఃఖాని
 మాత్రాశ్చనస్మరన్యతమాదృతాత్ || ౨౪ || బుద్ధేజాగరణంస్వప్నస్సుషుప్తిరితిచోచ్యతేమాయా

వాగాదిగోచరస్యసవిశేషస్యవికారాభవంతి - ఇదంతునతథేత్యాహద్వాధ్యాయః || నేతి || లోకకల్పఃలోకరూపః - సంనివేశారచనావిశే
 షః || ౨౦ || నేతి || స్వప్నజాగ్రత్స్వప్నజాగరావస్థాయక్తం - సుషుప్తవత్ ఇంద్రియదృశ్యావాత్ - శూన్యసాదృశ్యేహేతుః - ఆప్ర
 క్యం - సపునశూన్యమేవేత్యాహ - తదితి || ౨౧ || ఉపసంహరతి || లయఇతి || శక్తయఃసత్త్వాదయః || ౨౨ || ఆత్మంతికంలయమాహద్వా
 దశభిః || బుద్ధీతి || ఆత్మంతికంలయోనామమాక్షః - సచబ్రహ్మజ్ఞానసకలప్రపంచలయత్తకః - సచప్రపంచస్యాత్మవత్సత్వత్వేలయ
 స్సంభవతీతిజ్ఞానరూపాత్ బ్రహ్మణఃపుథగ్భూతస్యతస్యసత్వత్వముపాదయతి - బుద్ధిశ్చఇంద్రియణిచ అథాశ్చేత్యేవంగ్రాహకకర
 ణగ్రాహ్యరూపేణతేమామాత్రచభూతంజ్ఞానమేవభాతి - సపుథక్ - తత్రహేతుమాహ - దృశ్యత్వావ్యతిరేకాభ్యామితి - అతోయదా
 ద్యంతవత్తదవస్తు - ఆత్మేవంప్రసూగః - విమతంసన్నభవతి - దృశ్యత్వాత్కారణవ్యతిరేకాత్ ఆద్యంతవత్త్వాచ్చ - రజ్ఞసపాదివది
 తి || ౨౩ || ఆత్మావ్యతిరేకందృష్టంతేనప్రపంచయతి || దీపఇతి || దీపచక్షూరూపాణాంతేజోవిశేషాణింయథాతేజసోనవ్యతిరేకః - తథా
 ధీకశ్రీ - భానికరణాని - మాత్రాఃవిషయాశ్చ ఋతాత్ బ్రహ్మణః - పుథక్నస్యః - బ్రహ్మకార్యత్వాత్ - సన్వేషంకార్యకారణ
 యారభేదకార్యాసత్వేకారణస్యాప్యసత్త్వంప్రసజ్యేతతత్రాహ అన్యతమాదితి - కార్యాదన్యతమాదత్యంతంవ్యతిరేకాద్బ్రహ్మణః

ప్రపంచాద్భుత్వాణాం సైవ్యతిరకః - ప్రపంచస్య తుతతోనా సైవ్యతిరక ఇత్యధః || ౨౪ || యదాతుబుధైరసత్త్వం - తదా - తదవస్థా
నాం సుతరామసత్త్వమిత్యాశయేనాహ || బుధైరితి || సనువిశ్వతైజసప్రాజ్ఞానామెవపితాఅవస్థాః సబుధైత్యాశంక్యాహ - మాయమాత్ర
మితి - ఇదం విశ్వతైజసప్రాజ్ఞరూపం || ౨౫ || ఆద్యంతవత్వాదిత్యస్య హేతోరసిద్ధిమాశంక్యసావయవత్వేనసాధయతి || యథేతి || అవ
యవీతి - యత్సావయవంతదాద్యంతవత్ - ఘటాదివదిత్యధః - అతః ఉదయాప్రయాత్ ఆద్యంతవత్వాద్విశ్వం సన్నభవతీత్యధః - య
ద్వా - పృథగేవాగమాపాయిత్యాద్విశ్వంబుధ్యా - బ్రహ్మతుతవధిత్యాత్సత్త్వమిత్యసేనసాధ్యతే - బృహ్మంతస్తుపూర్వోక్త వివరణ సహ
వదితి - యథాజలధరావోమ్నీతిబృహ్మంతస్త్యాగమాపాయావధిత్యమాత్రే - సతుమిథ్యాత్వ ఇతి || ౨౬ || అన్యతమాదృతాదిప్రతిజ్ఞాతంకార
ణస్య సత్త్వత్వముపపాదయతి || సత్త్వమితి || అవయవః కారణం ప్రోక్తః || శ్రు || వాచారంభణంవికారో నామధేయమ్మృత్తికైత్యేవసత్త్వమి
త్యాదిశ్చ తిభిః - అత్రయుక్తిమపిదశయతి - వినెతి - అంగపారాజ్ఞ - హియస్యాత్ - అథేన అవయవినావినాపృథగేవావయవాః
ప్రతీయేరత్ - యథాపటస్యావయవాః తంతవః పటాత్పృథక్ ప్రతీయంతేతద్వదితి || ౨౭ || సమకార్యాభావేకారణత్వంబ్రహ్మణఃకుతో
ఘటేత - సత్త్వం - తదపినాతీవసత్త్వమిత్యాహ || యదితి || సామాన్యంకారణం - విశేషః కార్యం - తస్మాదేణ - అన్యోన్యాపాత్రయాత్ పర
స్పరాపేక్షత్వేననిరూపణసహత్వాదిత్యధః - అతః కారణత్వమవధిత్యం వ్యాపకత్వమిత్యాదికమపియత్పరాపేక్షత్వాదాద్యంతవత్ - త
త్సర్వమవస్థిత్యధః - యద్వా - అత్రేవహేత్వం తరమైవైతత్ - యదుపబధ్యతేసభ్రమః - సామాన్యవిశేషరూపత్వాత్ - అన్యోన్యా
పాత్రయాదితీదమపిహేత్వంతరం - గుణగుణివిశేషణవిశేష్యవ్యాప్యవ్యాపకత్వవిశేషమవధిత్యకార్యకారణత్వాదిరూపేణపరస్పరాధీన
సిద్ధిత్వాత్తథాభూతస్వస్థవదిరిగమనం - అతోయదాద్యంతవత్త్వవేమవస్థితి || ౨౮ || తదేవమనైకై హేతుభిః ప్రపంచస్యా

మాత్రమిదం రాజన్నానాత్వం ప్రత్యగాత్మని || ౨౯ || యథాజలధరాప్యోమ్నీ భవంతినభవంతిచ | బ్ర
హ్మణీదంతథావిశ్వమవయవృద్ధయాప్యయాత్ || ౩౦ || సత్త్వం హ్యవయవః ప్రోక్తస్సర్వావయవినామి
హ | వినాథేనప్రతీయేరత్ పటస్యేవాంగతంతవః || ౩౧ || యత్సామాన్యవిశేషాభ్యా ముపలభ్యేతస
భ్రమః | అన్యోన్యాపాత్రయాత్సర్వమాద్యంతవదవస్తుచ || ౩౨ || వికారఃఖ్యామమామోపిప్రత్యగా
త్వానమంతరా | ననిరూపోస్త్యణురపిస్యాచ్చైచ్చిత్సగుఆత్మవత్ || ౩౩ || నహిసత్త్వస్యనానాత్వమ
విద్యాన్యదిమన్యతే | నానాత్వంభిద్రయోర్యద్వజ్ఞోతిషోవాతయోరపి || ౩౪ || యథాహిరణ్యంబహు
ధాసమీయతేన్మభిఃక్రియాభివ్యవహారవత్త్వేను | ఏవంవచోభిభగవానధోక్షజోవ్యాఖ్యాయతేతా
కికవైదికై జన్మనైః || ౩౫ || యథాఘనోకప్రభవోకదశేతో హ్యకాంశభూతస్యచచక్షుష
స్తమః | ఏవంతప్రహంబ్రహ్మగుణస్తదీక్షితోబ్రహ్మంశకస్యాత్మనఆత్మబంధనః || ౩౬ || ఘనోయదా
కప్రభవోవిదీర్యతేచక్షుస్వరూపంరవిమీక్షితేతదా | యదాహ్యహంకారఉపాధిరాత్మమోజ్జ్ఞాన
యానశ్యతితహ్యనుస్తరేత్ || ౩౭ || యదైవమేతేనవివేకహేతినా మాయామయాహంకరణాత్మ

సత్త్వం ప్రసాధితం - అత్రశంకా - సనుప్రపంచస్యాపిప్రకాశమాసత్వాదాత్మవత్సత్త్వంకింసస్యాదితితత్రాహ || వికారఇతి || ఖ్యాయ
మాసః ప్రకాశమానోపి - వికారః ప్రపంచః - ప్రత్యగాత్మప్రకాశం వినామమాత్రోపిసనిరూపోస్త్యి - తంవినానిరూప్యస్యాచ్చైచ్ఛ - త
హి - సోపిచిత్సమస్యాత్చిత్త్రాపేక్షాత్తనాసమస్వప్రకాశోభవత్ - తథావసరిపోపి ఆత్మవత్స్యాత్ వికరూపస్యాదిత్యధః ||
౩౮ || కుత ఇత్యత ఆహ || నెతి || సనుసత్త్వస్యాప్యాత్మనోజీవబ్రహ్మరూపనానాత్వమస్యైవతత్రాహ - యద్యేవంనానాత్వంమన్యతే - త
హ్యేవిద్వాత్ - కథంతహి తయోభేదవ్యవహారః - ఉపాధిక్రతఇత్యాహ - నానాత్వమితి - తత్తద్భిద్రయోఘటాకాశమహాకాశ
యోరివేతిపరిచ్ఛేదాపరిచ్ఛేదేదృష్టాంతః జ్యోతిషః ఆకాశజలస్థసూర్యయోరివేత్యుపాధిక్రతవికారసదసద్భావే - వాతయోబాహ్యశ
రీరస్థవాయోరివేతిక్రియాభేదే || ౩౯ || బ్రహ్మణ వివప్రపంచవ్యవహారంబసత్త్వంబృహ్మంతేనస్పృష్టయతి || యథేతి || క్రియాభిస్తత్త్ర
చనాభేదైః - బహుధాకటకకుండలాదిరూపేణ తాకికవైదికైర్వచోభిజన్మనై రహంకారోపహితైః || ౪౦ || సన్వహంకారస్యకథంబ్ర
హ్మస్వరూపావరణసభేదవ్యవహారహేతుత్వం - తస్యస్యకారణభూతబ్రహ్మవారకత్వాసంభవాత్ - ఆవరణవాస్వస్యాపిప్రకాశాసంభ
వాదిత్యాశంక్యసద్బంధ్యంతమాహ || యథేతి || అకారశ్చయవివమేఘరూపేణపరిణతావషణం || ౪౧ || అగ్నిప్రాస్త్రమిస్సమ్యగిది
త్యముపతిష్ఠతే | ఆదిత్యాజ్ఞాయతేపృష్ఠిపృష్ఠైరన్నంతతః ప్రజా ఇత్యాదివచనాత్ - తస్మాదకప్రభవః - అకేదైవదశితః ప్ర
కాశితశ్చ - తమఃస్వరూపభూతాకదశేనప్రతిబంధకోభవతి ఆహ అహంకారః - బ్రహ్మగుణః బ్రహ్మకార్యభూతః - తదీక్షితస్తై
వప్రకాశితశ్చ - ఆత్మనోజీవస్య - ఆత్మబంధనః బ్రహ్మస్వరూపదశేనప్రతిబంధకోభవతి || ౪౨ || అతపివాహంకారనాశే స్వరూపద
శేనంభవతీతితైవద్బంధ్యంతేనాహ || ఘనఇతి || ఆత్మనః ఉపాధిః - జ్ఞానయావించారణ - తహి తదా - అనుస్తరేత్ - బ్రహ్మహమి

సభవిష్యసీతి॥ భూత్వాపుత్రపాత్రాదిరూపవాన్-బీజాచంకురవన్-సభవిష్యసి-యస్తాద్దేహదేర్వ్యతిరిక్తస్త్వం-యథానలఃకాష్టే-
దేహదేహయాజాయతే-నాత్మేతిభావః॥ ౩॥ జన్మాదీనాందేహభర్తృత్వందృష్టాంతేనప్రపంచయతి॥ స్వప్నజితి॥ స్వప్నైయథాత్మనఃశిరశ్చ
దంస్వయంపశ్యతి-ఎవంజాగరణేపియస్తాద్దేహస్వపంచత్వాదికంపశ్యతి-తద్దేహనాత్మనఃఇదంభ్రమమాత్రం-వస్తుతస్తుతత్తాఅజో
మరశ్చేత్యర్థః-తదుక్తం॥ శ్లో॥ ఆత్మనఃపితృపుత్రాభ్యామనుమేయాభవాప్యయోనభవాప్యయవస్తునామభిజ్ఞాన్వయలక్షణాత్వాది॥ ౪॥ య
స్తాద్దేహయాపాధితాయమాత్మనోజన్మాదిసంసారభ్రమః-తస్మాదుపాధినివృత్తముచ్యతేఇతిసదృష్టాంతమాహ॥ ఘటజితి॥ యథాపురాఘ
టోపాధేఃపూర్వమివ-పునఃఘటేభిన్నేతదంతవత్త్వవకాశఃఆకాశవివస్వాద్యథా-వివందేహేమృతే-తత్త్వజ్ఞానెనలీనసతితద్వత్॥
౫॥ జ్ఞానెనలయంసంభావయితుంమాయాకృతమాత్మనోదేహద్యుపాధిసంబంధప్రకారమాహ॥ మనజితి॥ మనఆత్మనోదేహదీన్సృజతి-త
చ్చమనోమాయాసృజతి-తతోమాయాద్యుపాధిసముదాయాత్-జీవస్యసంసృతిః-సవస్తుతః॥ ౬॥ ఎతదేవసదృష్టాంతమాహసాధేన॥
స్నేహాది॥ తతోదీపస్య జ్యోతిషః-దీపత్వంజ్వా లారూపఃపరిణామః-తత్రతైలస్థానీయంకర్త-తదధిస్థానస్థానీయంమనః-వర్తిస్తానీ
యోదేహః-అగ్నిసంయోగస్థానీయతైచితన్యాభ్యాసః-దీపస్థానీయస్సంసారజితియోజ్యం-దేహకృతఃదేహనిబంధనః-యద్వా-దేహకృ
తోమనసః-సత్వాత్మనః॥ ౭॥ అతోదీపవత్సంసారవివస్వతి-సత్వాత్వా-జ్యోతిషాదిత్వాహ॥ నెతి॥ సతుతత్రప్రతీయమానఃఆత్మా-
కుతభిత్వతాహ-యజితి-వ్యక్తావ్యక్తయోఃస్థూలసూక్ష్మదేహయోః-పరఃఅన్యః-యతఃస్వయంజ్యోతిః-పరత్వంప్రపంచయతి-ఆకాశ

యథానలః॥ ౩॥ స్వప్నైయథాశిరశ్చదంపంచత్వాద్యాత్మనస్త్వయమ్॥ యస్తాత్పశ్యతిదేహస్యత
స్తాదాత్మాహ్యజోమరః॥ ౪॥ ఘటేభిన్నేయథాకాశఆకాశస్స్విద్యథాపురా॥ ఎవందేహేమృతేజీ
సౌబ్రహ్మసంపద్యతేపునః॥ ౫॥ మనస్సృజతివైదేహాన్తానర్కణీచాత్మనః॥ తన్మనస్సృజతేమాయా
తతోజీవస్యసంసృతిః॥ ౬॥ స్నేహాధిస్థానవత్త్వగ్నిసంయోగోయావదిష్యతే॥ తతోదీపస్యదీపత్వమే
వందేహకృతోభవః॥ రజస్సత్త్వతమోవృత్త్యాజాయతైధేతనశ్యతి॥ ౭॥ నతత్రాత్మాస్వయంజ్యో
తిర్యోవ్యక్తావ్యక్తయోఃపరః॥ ఆకాశఇవచాధారోఽభ్రసౌనంతోపమోవిభుః॥ ౮॥ ఎవమాత్మానమా
త్మస్థమాత్మనైవామృశప్రభౌ॥ బుద్ధ్యానుమానగభిణ్యావాసుదేవానుచింతయా॥ ౯॥ చోదితోవి
ప్రవాక్యేననత్వాంధత్వతితక్షకః॥ మృత్యుసౌమోపసంపాంతిమృత్యునాంమృత్యుమీశ్వరమ్॥ ౧౦॥
అహంబ్రహ్మపరంధామబ్రహ్మహంపరమంపదమ్॥ ఏవంసమీక్షన్నాత్మానమాత్మన్యాథాయనిష్కళే॥
౧౧॥ దశంతంతక్షకంపాదేలెలిహానంవిహాననైః॥ నద్రక్ష్యసిశరీరంచవిశ్వంచపుథగాత్మనః॥ ౧౨॥
ఏతతైకధితంతాతయదాత్మాపుష్టవాన్నుప॥ హరేర్విశ్వాత్మనశ్చేష్టాంకింభూయశ్శ్రోతుమిచ్ఛసి॥
౧౩॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ద్వాదశస్కంధే-పంచమోధ్యాయః.***
శ్రీసూతః॥ ఏతన్నిశమ్యమునినాభిహితంపరీక్షిద్వ్యసాత్మజేననిఖిలాత్మదృశాసమేన॥ తత్పాదమూల
ముపసృత్యనతేనమూర్ఖాబద్ధాంజలిస్తమిదమాహసవిష్ణురాతః॥ ౧॥ సిద్ధోస్త్యనుగృహీతోస్తిభవతా

ఇతి-ఆధారోదేహాదిప్రపంచస్య-ధ్రువోనివికారః-నాస్యంతఃఉపమాచయస్యసఃఅనంతోపమః-తతోవిభుః॥ ౮॥ అతస్మై
వచింతయేత్వాహ॥ ఎవమితి॥ ఆత్మస్థందేహద్యుపాధిస్థం-ఆమృశవిచారయ-అనుమానగభిణ్యావృష్టృప్రశ్నాద్యన్వయవ్యతిరేకయు
క్తయా॥ ౯॥ ఏవంచసతిత్వాంతక్షకోనదహేదిత్వాహ॥ చోదితజితి॥ తత్రహతవః-మృత్యవజితి-మృత్యుహతవః॥ ౧౦॥ విమశ్క
ప్రకారందశాయతక్షకాదశానందశాయతి-ద్వాభ్యాం॥ అహమితి॥ యోసావహంసబ్రహ్మవ-యస్మత్తదహమేవేతి సమీ
క్షా-తత్రఅహంబ్రహ్మతిభావనయాజీవస్యశోకాదినివృత్తిః-బ్రహ్మహమితిభావనయచబ్రహ్మణఃపారోక్ష్యనివృత్తిభావతీతి వ్యతి
హారాధోదశితః-నిష్కళేనిరుపాధౌ-ఆత్మనిబ్రహ్మణి॥ ౧౧॥ దశంతమితి॥ విషయైకేరాసనైః-దశంతంగ్రసంతం-తక్షకం-లలి
హానంసంపాం-యద్వా-లలిహానంజిహ్వభిరోష్ఠప్రాంతంసనిష్పేషమాస్వాదయంతం-ఆత్మనఃపుథక్॥ ౧౨॥ ఏతదితి॥ హరశ్చేష్టాం
లీలాంప్రతిఆత్మాత్వంయత్పుష్టవా-తదేతతైకధితం-శిష్యస్యకృతాభాతాపరీక్షణయపుచ్ఛతి-కిమితి॥ ౧౩॥ ఇతిభావాధాదీపి
కాయం-పంచమాధ్యాయన్యాభ్యా॥***
శ్లో॥ షష్ఠేపరీక్షితోమోక్షస్సపామోమాదితత్పుతాత్॥ వేదశాఖావిభాగోక్తౌత్రివేదవ్యాసవణానమ్॥ ఎతదితి॥ ఏతత్పురాణంనిశ
మ్య-నిఖిలాత్మాహరిస్తంస్వాత్మనిపశ్యతీతితథా-తేన-అతస్మైమేన-నతేనఅపనతేనమూర్ఖా-తత్పాదమూలముపసృత్యతస్యపాదౌ

శరసినిభాయత్యథాః || ౧ || సిద్ధాంతః || సిద్ధాంతకృతాభోగస్తి - యతః అనుగృహీతాస్తి - అనుగృహమేవాహ - యద్యస్తాప్రచింతః - చశబ్దా
 ప్రాప్తినాధనంచ || ౨ || కరుణాత్మతామభినందతిద్వాభ్యాం || నెతి || ౩ || పురాణసంహితామితి || అత్రైష్ట్యశ్చ తవంతః - వయంభవత
 స్సకాశాత్ || ౪ || సిద్ధాంతీత్యుక్తంతిదేవావిష్కరేతి || భగవన్నితి || యతః త్వయాదశితంబ్రహ్మప్రవిష్టః - కథంభూతం - అభయం - య
 తోనిర్వాణంకైవల్యరూపం || ౫ || కింభూయః శ్రీతుమిచ్ఛసీతియదుక్తంత్రసిద్ధాంతం - నకించి చ్ఛేతుమిచ్ఛామి - కేవలమజ్ఞాందే
 హిత్యాహ || అనుజానీహితి || వాచమిత్యపలక్షణంసర్వేంద్రియాణాం - వాచంనియమ్యకింకరిష్యసితదాహ - ముక్తాఃకామాశయాస్త
 ద్వాసనాయేనతఃచేతఃఅథోక్షజేప్రవేశ్య - అసూవిసృజామి || ౬ || నమకింప్రాణత్యాగేనకంచిత్రాలంజ్ఞాననిష్ఠభవేతిచేత్తత్రాహ || అజ్ఞా
 నమితి || అజ్ఞానంచకారాత్తత్సంప్రారాశ్చ - తచ్చత్వత్ప్రసయైవత్యాహ - భవతేతి || ౭ || పరీక్షితి || ఆత్మనాబుద్ధ్యా - ఆత్మానంతునః ఆత్మ
 నిశ్చత్యక్ప్రకాశే - సమాధాయ - పరమాత్మానం దధ్యా - అస్పందాసుః తీనప్రాణః - యథాతరుఃస్థాణః || ౮ || తమేవవిశిష్టః || ప్రాగితి ||

కరుణాత్మనా | ప్రావితోయచ్చమేసాత్మాదనాదినిధనోహరిః | ౨ || నాత్యద్భుతమిదంమనైభవతా
 మచ్యుతాత్మనామ్ | అజ్ఞేషు తాపతప్తైషుభూతేషుయదనుగ్రహః | ౩ | పురాణసంహితామేతామ
 శ్రౌష్ట్యభవతోవయమ్ | యస్యాంఖిలూత్తమశ్లోకాభగవాననువణ్యతే || ౪ || భగవంస్తక్షకానిభ్యో
 మృత్యుభ్యోనవిభేష్యహమ్ | ప్రవిష్టోబ్రహ్మనిర్వాణమభయందశితంతప్తయా || ౫ || అనుజానీహి
 మాంబ్రహ్మన్వాచంయచ్ఛామ్యథోక్షజే | ముక్తకామాశయంచేతఃప్రవేశ్యవిసృజామ్యసూ || ౬ || అ
 జ్ఞానంచనిరస్తంమేజ్ఞానవిజ్ఞాననిష్ఠయా | భవతాదశితంత్రైమంపరంభగవతఃపదమ్ || ౭ || సూతః || ఇ
 త్యుక్తస్తమనుజ్ఞాయభగవాన్ప్రదరాయణీః | జగముభిక్షుభిస్సాకంనరదేవేనపూజితః || ౮ || పరీక్షిద
 పిరాజషిరాత్మన్యాత్తానమాత్మనా | సమాధాయపరం దధ్యావస్పందాసుర్యథాతనుః || ౯ || ప్రా
 క్తూలెబహిష్ఠ్యాసీమోగంగాకూలఉదబ్దుఖిః | బ్రహ్మభూతోమహాయోగీనిస్సంగశ్చిన్నసంశయః || ౧౦ ||
 తక్షకఃప్రహితోవిప్రాఃక్రద్ధేనబ్రహ్మసూనునా | హంతుకామోనృపంగచ్ఛదదశపథికాశ్యపమ్ ||
 ౧౧ || తంతపయిత్వాద్రవిణైనివత్యవిషహరిణమ్ | ద్విజరూపప్రతిచ్ఛన్నఃకామరూప్యదశన్న
 పమ్ || ౧౨ || బ్రహ్మభూతస్యరాజశ్చేదేహూహిగరభాగ్నినా | బభూవభస్తసాత్సద్యఃపశ్యతాంస
 ర్వదేహినామ్ || ౧౩ || హోహోకారోమహానాసీద్భువిభేదిక్షుసర్వతః | వీస్తితాలభవసవేదేవాసు
 రనరాదయః || ౧౪ || దేవదుందుభయోనెదుగంధర్వాపురసోజగుః | వవృషుఃపుష్పవహాణీవిబు
 ధాస్సాధువాదినః || ౧౫ || జనమేజ*యస్సప్వపితరంశ్రుత్వాతక్షకభక్షితమ్ | యథాజుహోవసంక్రు
 ధస్సపాణసత్రేసహద్విజైః || ౧౬ || సవసత్రేసమిద్ధేగ్నోదహ్యమానాన్తహూరగాః | దృష్టేష్విం
 ద్రంసపఉద్విగ్నస్తక్షకశ్శరణంయయా || ౧౭ || నాగతంతక్షకంతత్రదృష్టాపారీక్షితోద్విజాః |
 ఉవాచతక్షకఃకస్తాన్నదహ్యేతొరగాధమః || ౧౮ || తంగోపాయతిరాజేంద్రశక్రశ్శరణమాగతమ్ |
 తేనసంస్తంభితస్సపస్తస్తాన్నాగ్నోపతత్యసా || ౧౯ || ఇతిపారీక్షితశ్శ్రుత్వాప్రాహత్విజఉదా
 రధీః | సహంద్రస్తక్షకవిప్రానాగ్నోకిమితిపాత్యతే || ౨౦ || తచ్చుత్వాజుహువువిప్రాస్సహం

ప్రాక్షాలేప్రాగై - బహిష్ఠిదభే || ౧౦ || తదేవంబ్రహ్మభూతేతస్మిన్ - తక్షకాగమనాదికంపిష్టపేషణమివభవతీతిదశాయతీతి
 ఖిః || తక్షకఇతి || హేవిప్రాః || ౧౧ || తమితి || తంవిషచికిత్సయాపరీక్షిత్రక్షజేనప్రవ్యాజనాయగచ్ఛంతంత్రమాగేస్వాల్లిధవృక్షస్యభ
 స్తీభూతస్యపునరంకురాదిక్రమేణోత్థాపనాద్విషహరిణం తదపేక్షితద్రవిణైఃసంతప్య - తతోనివత్య - ద్విజరూపేణతిరోహితస్స
 న్నదశత్ || ౧౨ || తచ్చపుత్రకృత్యమివజాతమిత్యాహ || బ్రహ్మభూతస్యేతి || ౧౩ || తత్రక్షణంసవేహంతుఃఖంచతతఃపరముత్సవంచా
 హద్వాభ్యాం || హోహోకారఇతి || ౧౪ || ౧౫ || ప్రాసంగికమాహ || జనమేజయితి || సత్రేసపాణిచారసత్రే - ద్విజైస్సహవతమానః -
 యథాయథావత్ - ఆజుహోవజుహోవేతివా - సవసత్రేసహవనైకారణమాహ - సక్రద్ధఇతి || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || కస్తాత్తక్షకోదహ్యే
 తేత్యుక్తాస్సంతోద్విజాఉచుః || తమితి || తేనంద్రైఃఅసాసపః || ౧౯ || ఇతితి || ఋజుఃప్రతిప్రాహ - సహంద్రః ఇంద్రసహితః -
 కిమితిసపాత్యతే || ౨౦ || తదితి || తప్రాజ్ఞోవచఃశ్రుత్వా - ఆజుహువుః - సుపేక్షమాహ్వనందశాయతి - తక్షకేతి - ఇహగ్నావాశుపతస్వ -

మరుత్సతామరుద్గణవతా - ఇంద్రేణసహ || ౨౧ || ఇతి || బ్రాహ్మణైరుక్తైరాక్షైః పరుషవాక్తైః - సతక్షకః || ౨౨ || తమిరి || సత
క్షకం - ఆంగిరసఃపుత్రోబృహస్పతిః ప్రాహ || ౨౩ || ౨౪ || భవతువామాజరామరః - తథాపిపితృమరకంభయ్యమితిచేత్తప్రాహ || జీవిత
మితి || గతిఃపరలోకః - అతోదుమరణనిమిత్తాపితుదుఃఖః తిరనెనకృతేత్యపిసశంకసీయమిత్యర్థః || ౨౫ || కథమస్యస్సఖిదుఃఖశ్చ
దాతానాస్తి - సపాదీనాముపలభ్యమానత్వాదిచేత్తప్రాహ || సపాదీతి || సపాదీనాజంతుః పంచత్వంమృత్యుంబుచ్చతేఽబుచ్చతి
ప్రాప్నోతితియత్ - తత్ ఆరబ్ధంకమైవ భుజ్జే - స్వకృతకమప్రయుక్తాపివసపాదయః - సస్వతంత్రాఇతిభావః || ౨౬ || తస్మాదితి ||
సంస్థీయేతసమాప్యతాం - ఆభిచారికంహంసాదిఫలకం - దిష్టంప్రాచీనంకమ - అతఃసపాదృష్టప్రయుక్తస్వతవాప్యయంవాపరాధ
ఇతిభావః || ౨౭ || ఇతి || వాక్పతింబృహస్పతిం || ౨౮ || ననుకథంవీదుమామప్యేవంసంమోహః - యతోబ్రహ్మకోపాత్పరీక్షితోమృత్యుః
జనమేజయకోపాత్సపాదాణిమిత్యాదితప్రాహ || సైషేతి || తస్యాఃమహత్వందశాయతి - అలక్షణాలక్ష్యతేఇత్యలక్షణః - ఆప్రతక్యేత్వర్థః -
కానావిత్యతాహ - యయాఅస్యవిష్ణురేవ ఆత్మభూతాః - ఆత్మాంశభూతాః ప్రాణినః - గుణవృత్తిభిఃక్రీడాదిభిః - భూతేషుదేహేషు -
ముహ్యంతిపాద్యభాధకతాం ప్రజంతీత్యర్థః - ననుశ్రవణాదినా బాధితయాకాయతోమోహస్సృతప్రాహ - ఆపాద్యయాబాధి
తుమశక్యయా || ౨౯ || కథంతహిమానాయతత్కార్యవృత్తిరిత్యాశంక్యశ్రీవిష్ణుస్వరూపనిరూపణభావకంతద్భజనాత్పవానభా
నివృత్తిరిత్యాప్రాధాన్యముపసంహరతి - పంచభిః || నెతి || దంభీతియామాయా కపటవానయంపుమానిత్యేవంభూతాబుద్ధావసకృదల్లిఖ్య

ద్రంతక్షకంమఖే | తక్షకాశు పతస్వహస సాంద్రేణమరుత్వతా || ౨౧ || ఇతి బ్రహ్మహ్మదితాక్షైః
స్థానాదింద్రఃప్రచాలితః | బభూవసంభ్రాంతమతిస్స విమానస్సతక్షకః || ౨౨ || తంపతంతం విమానై
నసహతక్షకమంబరాత్ | విలాక్యాంగిరసఃప్రాహ రాజానంతంబృహస్పతిః || ౨౩ || నైషత్వయా
మనుష్యేంద్రవధమహాతీసపరాత్ | అనెనసీతమమృతమతోయమజరామరః || ౨౪ || జీవితంమ
రణంజంతోగతిస్సేవనైవకర్తృణా | రాజంస్తతోమ్యానాస్త్వస్యప్రణాతాసుఖదుఃఖయోః || ౨౫ ||
సపాదోరాదివహ్నియంబుక్షుత్ప్రదాప్యధ్యాదిభిన్వప | పంచత్వమృచ్ఛతేజంతుభుజైవ్యరబ్ధక
ర్తృచ || ౨౬ || తస్మాత్సత్రమిదంరాజసంస్థీయేతాభిచారికమ్ | సపాలనాగసోదగ్ధాజనైర్దిష్టంహి
భుజ్యతే || ౨౭ || ఇత్యుక్తస్వతథేత్యాహమహామేర్థా నయన్వచః సపాసత్రాదుపరతఃపూజయా
మాసవాక్పతిమ్ || ౨౮ || సైషావిష్ణోర్మహామాయాబాధ్యయాచాప్యలక్షణా | యయాముహ్యంత్యా
త్మభూతాభూతేషుగుణవృత్తిభిః || ౨౯ || నయత్రదంభీత్యభయావిరాజితామాయాన్నవాదెసకృదా
త్మవాదిభిః | నయద్వివాదోవివిధస్తాత్రయోనునశ్చసంకల్పవికల్పవృత్తియత్ || ౩౦ || నయత్రస్మ
జ్యంస్మజతోభయోఃపరంశ్రేయశ్చజీవస్త్రిభిరన్వితస్త్వయమ్ | తదేతదుత్సాదితబాధ్యబాధకంసి
షధ్యచార్తీన్విరమేతతన్మునిః || ౩౧ || పరంపదంవైష్ణవమామనంతితద్యన్వేతి నేతీత్యతదుత్పిసృక్షవః |
విస్మయదౌరాత్మ్యమనన్యసౌహృదాహృదోపగూహ్యవసితంసమాహితైః || ౩౨ || తవతదధిగచ్ఛంతివి

మానాయామామేత్యర్థః - సాఅత్మవాదేత్రీయమాదే - అత్మవాదిభిఃయత్ర అభయానవిరాజితానప్రకాశితా - కింతు - భీతేవస్వకార్యం
మోహాదికమకుర్వంతీకథంబిద్యతేత ఇతిప్రతిపాదితేత్యర్థః - తదుక్తం || శ్లో || తస్మై సమోభగవతేనాసుదేవాయధీమహి | యన్నాయ
యాదుజాయయామాంబ్రువంజిగన్ధరుమ్ || విలజ్జమానయా యస్యస్థాతుమిష్యేపథేముయా | విమోహితావికత్థంకేమమాహమితిదుర్ధియ
ఇతి - కించ - యోయస్మిన్ - తదాశ్రయోమాయాశ్రయః - వివిధోచినాదోనాస్తి - విశేషవిషయత్వాద్వివాదానాం - తస్య విశేషా తీత
త్వాదితిభావః - సంకల్పవికల్పావృత్తయోయస్యతన్నోపి - యోయత్రనాస్తి - సంకల్పవికల్పనామపివిశేషవిషయత్వాత్ || ౩౦ || కించ ||
నెతి || స్మజ్యంకమ - స్మజతాకారకవగేణసహ - ఉభయోఃస్మజ్యప్రప్రోః - పరంసాధ్యంశ్రేయఃఫలమపి - అతః - త్రిభిఃస్మజ్యప్ర
ప్రోఫలైః - అన్వితోజీవశ్చఅహంకారాత్మకోయత్రనాస్తి - అతిపిషణత్వాదితొనిరస్తాబాధ్యబాధకాయస్మిత్తదేతత్వయం ఆత్మస్వరూ
పమిత్యర్థః - తత్తస్మాత్ - ఉమీనహంకారాద్విస్మయ - విరమేద్విశేషణశ్రీదేదిత్యర్థః || ౩౧ ||
యతస్తస్మైన్వేష్టవంపదమామనంతీత్యాహ || సరమితి || యదేతత్తదేవపరంవైష్ణవంపదంస్వరూపమామనంతీకే - అతత్ ఆత్మత్వైర్నికం -
ఉత్పిసృక్షవఃత్యక్తుమిచ్ఛవః - యతః - ఆసన్యసౌహృదాఃనాస్త్వస్యస్మిన్సౌహృదంయేసాంతే - కుతః - దౌరాత్మ్యందేహ్యహంభావంతి
స్మజ్యదేహాఅహంకారాభావాత్ ఆసన్యత్రసౌహృదంనాస్తి - అతస్త్వక్తుమిచ్ఛవఇత్యర్థః - కథం - నెతినేతీత్యేవం - అత్రవిన్వదమభవ
మపిప్రమాణయతి - హృదాఉపగూహ్య - ధ్యానాదినా - తతస్సమాహితైరవసితంనిశ్చితం - యద్వా - అవసితంఅవబద్ధం - ఆత్మతయాగృ

హితమిత్యర్థః || ౩౨ || ఏతత్ప్రాప్తపథికారిణోదశయతి || తథితి || దేహజంతహమితి - గృహజంతుమితి || ౩౩ || వివంప్రాప్త్యపాయమా
హ || అతివాదానితి || ౩౪ || శాస్త్రసమాప్తగురుంప్రణమతి || సమభితి || కృష్ణాయవాసాయ - అధ్యగామధీతవాసస్తి || ౩౫ || ఇమంసంహి
తామధ్యగామిత్వక్తం - తత్రపురాణసంహితావిభాగంవిశేషతోబుభుత్సు వెదవిభాగమపిప్రసంగాత్పుకృష్టత్వతి || పైలాదిభిరి
తి || హాసామ్య || ౩౬ || తత్రప్రశమంవేదావిభావప్రకారమాహప్రభిః || సమాహితాత్మనభితి || బ్రహ్మణోహృదయతకశస్త్రస్యాన్నా
దోధూత్ - యఃకణఃపుటపిథాననశ్రోత్రప్రవృత్తినిరోధాదస్తదాదష్టపివిభావ్యతేతక క్తాతే || ౩౭ || ప్రసంగాన్నాదోహాసనయామో
క్షఫలమాహ || యదితి || యస్యనాదస్యాహాసనయా - అత్తనోమలంఅపోహ్య - కథంభూతంమలంతదాహ - ద్రవ్యమధిభూతం - క్రియాఅ
ధ్యాత్తం - కారకమధిదైవం - ఎవంప్రధాభూతాఅభ్యాయస్యేతితథా || ౩౮ || తతఃఇతి || తతఃనాదాత్ - త్రివృత్తీమాత్రః - కంఠోష్ఠో
దిభిఃఉచ్చార్యమాణస్యఃకారస్య అక్షరసమామ్నాయంతభావాత్సూక్ష్మతయాతంవిశేషస్తి - అవ్యక్తఃప్రభవోయస్యసః - తదేవా
హ - స్వరాట్ - స్వతవివహృదిప్రకాశమానః - తమేవకార్యణిక్షయతి - యత్తదితి - సప్తంసకత్వంలింగశబ్దవిశేషణత్వాత్ - లింగంగమ
కం || ౩౯ || కోసాపరమాత్మాతమాహ || శృణోతితి || ఇమంస్ఫోటమవ్యక్తమంకారం - ననుజీవవివతంశృణోతి - నెత్యాహ - సుప్తశ్రోత్రే
కణఃపిథానాదినాఅవృత్తికేపిత్రేత్రసతి - జీవస్తుకరణాధీనజ్ఞానత్వాన్నతదాశ్రతా - తదుపలబ్ధిస్తుతస్యపరమాత్మద్వారికైవేతిథా

షోర్యత్పరమంపదమ్ | అహంమమేతిదౌజన్యంనయేషాందేహగృహజమ్ | ౩౩ || అతివాదాంస్త్రియై
తనావమన్యేతకంచన | నచేనుందేహమాశ్రిత్యవైరంకువీతకేనచిత్ || ౩౪ || నమోభగవతేతస్మై
కృష్ణాయాకుంతమేధసే | యత్పాదాంబురుహధ్యానాత్సంహితామధ్యగామిమామ్ || ౩౫ || శ్రీశౌనకః ||
పైలాదిభివ్యాసశిష్యేవేదాచార్యైర్మహాత్మభిః | వెదావైకతిథావ్యస్తావతత్సమ్యాభిధేహినః ||
౩౬ || సూతః || సమాహితాత్మమోబ్రహ్మబ్రహ్మణఃపరమేష్ఠినః | హృదాకాశాదభూన్నాదోవృత్తి
రోధాద్విభావ్యతే || ౩౭ || యదుహాసనయాబ్రహ్మస్యోగి మోమలమాత్మనః | ద్రవ్యక్రియాకార
కాఖ్యంహితాప్తయాంతస్పృశనభవమ్ || ౩౮ || తతోభూత్త్రివృదోంకారోయోవ్యక్తప్రభవస్స్వరాట్ |
యత్తలింగంభగవతోబ్రహ్మణఃపరమాత్మనః || ౩౯ || శృణోతియ ఇమంస్ఫోటంసుప్తశ్రోత్రేపిశూన్య
దృక్ | యేనవాగ్విజ్యతేయస్యవ్యక్తిరాకాశఆత్మనః || ౪౦ || స్పృహామోబ్రహ్మణసాన్తౌద్వాచ
కఃపరమాత్మనః | ససర్వమంత్రోపనిషద్వేదబీజంస నాతనమ్ || ౪౧ || తస్యహ్యసంస్త్రయోవణాఅ
కారాద్యాభ్యగూర్వహ | ధార్యంతేయైస్త్రయోభావాగుణసామాఖ్యవృత్తయః || ౪౨ || తతోక్షరస
మామ్నాయమస్పృశన్భగవానజః | అంతస్థోష్టస్పరస్పశఃప్రాస్తదీహూదిలక్షణమ్ || ౪౩ || తతోసా
చతురోవేదాంశ్చతుర్భివేదవైవిధ్యః | సవ్యాహృతీంశ్చసోంకారాంశ్చతుశ్చూరాత్రవివక్షయా ||
౪౪ || పుత్రానధ్యాపయామాసతాన్తపిబ్రహ్మకొవిదాః | తేతుధర్మోపదేశ్చారస్సప్తపుత్రైభ్యస్స
మాదిశః || ౪౫ || తేపరంపరయాప్రాప్తాస్తత్తద్భిష్యేధృతవ్రతైః | చతుర్ముగేష్యధవ్యస్తాద్వా

వః - ఈశ్వరస్తునైవం - యతశ్శూన్యదృక్ శూన్యపీండ్రియవగేదృక్ జ్ఞానంయస్య - తథాహి - సుప్తాయదాశబ్దంశ్రుత్వాప్రబుధ్యతే - సత
దాజీవశ్రోతా - లీనంద్రియత్వాత్ - అతోయస్తదాశబ్దంశ్రుత్వాజీవంప్రబోధయతి - సయథాపరమాత్మైవతద్వత్ - కోసావంకారః -
తంవిశేషస్థిసాధాన - యేనవాక్బ్రహ్మవీవ్యజ్యతే - యస్యచహృదయాకాశేఆత్మనస్సకాశాద్వ్యక్తిరభివ్యక్తిః || ౪౦ || కించ || స్పృహామ్న ఇతి ||
స్పృహామ్నఃస్వస్యధామఆశ్రయఃకారణంయన్ బ్రహ్మతస్య - కించ - పరమాత్మాంశభూతసమస్తదేవతానాచకోపీత్యాశయేనాహ - సభిరి
సవంమంత్రాణాముపనిషద్రహస్యంసూక్ష్మరూపమిత్యర్థః - తత్రశాతుః - వేదానాంబీజంకారణం - బీజత్వేష్యవికారితామాహ - స
నాతసంసదైకరూపం - తస్యబ్రహ్మరూపత్వాత్ || ౪౧ || ఇదానీంతతస్సర్వప్రపంచోత్పత్తిప్రకారమాహ || తస్యేతి || త్రయఃప్రసంఖ్యా
యుక్తః - భావాః - యైరకారోకారమత్తాదైః - ధార్యంతే - తత్తారణత్వాత్ - తానెవాహ - గుణాఃసత్త్వాదయః - సామాసియుగ్యజు
స్సామాసి - అథాఃభూభూవస్స్వలోకాః - పృత్రయోజాగ్రదాదయః || ౪౨ || తతఃఇతి || తతస్తేభ్యఃపణాభ్యః - అక్షరాణాంసమా
మ్నాయంసమాహరం - తమేవాహ - అంతస్థాఃయలవాః - ఉష్ణాణఃశషసహః - స్వరాఃఅకారాద్యాః - స్పృశాః - కాదయోమావసా
నాః - ప్రాస్తదీహూదిశ్చ - ఆదిశబ్దాజ్జిహ్వములీయాదయః - తవివలక్షణంస్వరూపంయస్యతం || ౪౩ || తతఃఇతి || విభుఃచతుర్ముఖస్య
రూపోభగవాన్ - అస్పృశదితిపూర్వపైవవాసుషంగః - చాతుశ్చూరాత్రవివక్షయాచత్వారోపేయాశ్రోపలక్షితాముష్విజశ్చతుశ్చూరా
తారః - తైరపష్టేషుంహాప్రాధ్వర్యవాదికంకర్తృచాతుశ్చూరాత్ర - తద్వివక్షయా || ౪౪ || పుత్రానితి || పుత్రాక్షరీచ్యదీక -

తావేదా - బ్రహ్మకోవిదావేదోచ్చారణాదిపుణా || ౪౫ || తద్వితి || వివంచతుర్యగైషు ప్రాప్తః - ద్వాపరాదౌద్వాపరమాది
ర్యస్యతదంత్యాం లక్షణస్యకాలస్యతస్మిన్ - ద్వాపరాంతేవేదవిభాగప్రసిద్ధేః - శంతనుసమకాలవ్యాసావతారప్రసిద్ధేః వ్యస్తావి
భక్తాః || ౪౬ || తత్రవేదవిభాగేహేతుః || ఓణాయుషశ్చితి || ఓణాయుషజనాన్ - తహింపురుషబుద్ధిప్రభవత్వాత్ ఆనాదరణీయంస్యా
దిత్యాశంక్యాహ - హృదిస్థేతి || ౪౭ || ఏవంసామాన్యతోవేదవిభాగక్రమముక్త్యావై వస్యతమన్వంతరేవిశేషతోసరూపయతు మాహ ||
లస్త్విన్నితి || ౪౮ || పరాశరాదితి || అంశోమాయా - తస్యాంశఃసత్త్వం - తస్యకలయాఅంశేన - అవతీర్ణాన్ || ౪౯ || చాతుర్విధ్య
మేవాహ || ఋగితి || ఋగాదిమంత్రాణాంరాశీకవగణశఃతత్త్వే కరణభేదైరుద్భవత్య - యథాఅనేకవిధమణిరాశే మణిగణాఃపద్మ
రాగావయోవివిచోద్ధృతియంతే - తద్వకుదృత్యమంత్రైశ్చతస్త్వఃఋగాదినంహితాశ్చక్రే || ౫౦ || తాసామితి || తాసాంసంహితా
నాంమధ్యే - ఏకాంఏకాం || ౫౧ || పైలామితి || ఋక్సముదాయరూపత్వాద్భవ్యైచాఖ్యాం - నితరాంప్రశ్లేషేణగద్యమానత్వాన్ని
గదాఖ్యం || ౫౨ || సామూమితి || సామూంసంబంధినీం - ఛందస్సుగీయమానత్వాత్ ఛందోగాఖ్యాం సంహితాం || ౫౩ || తత్ర ఋగ్వ

పరాదౌమహాషిభిః || ౪౬ || ఓణాయుషఃఓణసత్త్వాదురైధాన్వీత్యకాలతః | వేదాబ్రహ్మషణ్
యోవ్యస్యహృదిస్థాచ్యుతచోదితాః || ౪౭ || అస్త్విన్నప్యంతరేబ్రహ్మభగవాన్ లోకభావనః | బ్ర
హ్మేశాద్వైలోకపాలైర్యాచితోధర్మగుప్తయే || ౪౮ || పరాశరాత్సత్యవత్యామంశాంశకలయా
విభుః | అవతీర్ణోమహాభాగోవేదంచక్రచతుర్విధమ్ || ౪౯ || ఋగధర్వయజుస్సామూంరాశీను
ద్భవత్యవగణశః | చతస్రస్సంహితాశ్చక్రేనూత్రేమణిగణానివ || ౫౦ || తాసాంసచతురశ్శిష్యానుప
హూయమహామతిః | ఏకైకాంసంహితాంబ్రహ్మన్నైకైకస్మైదదౌవిభుః || ౫౧ || పైలాయసంహితా
మాద్యాంబహ్వైచాఖ్యామువాచహ | వైశంపాయనసంజ్ఞాయనిగదాఖ్యంయజుగణమ్ || ౫౨ || సా
మూంజైమినయేప్రాహతథాఛందోగసంహితామ్ | అథర్వాంగిరసంనామస్వశిష్యానుమంతవే ||
౫౩ || పైలస్త్వసంహితామూచఇంద్రప్రమితయేమునిః | బాష్ట్రలాయచ సోప్యాహశిష్యేభ్యస్సం
హితాంస్వకామ్ || ౫౪ || చతుర్థావ్యస్యబౌధ్యాయయాజ్ఞవల్క్యాయభాగవ | పరాశరాగ్నిమిత్రా
భ్యామింద్రప్రమితరాత్తవాన్ || ౫౫ || అధ్యాపయత్సంహితాంస్వాంధూకేయమృషింకవిమ్ | త
స్యశిష్యోదేవమిత్రసౌభర్యాదిభ్యః ఊచివాన్ || ౫౬ || శాకల్యస్తత్సుతస్సస్త్వింతుపంచధావ్యస్యసంహి
తామ్ | వాత్స్యమాన్దల్యశాలీయగౌబిల్యశిశిరేష్వధాత్ || ౫౭ || జాతుకణస్తుతచ్ఛిష్యస్సనిరుక్తాం
స్వసంహితామ్ | బలాకపైంగవై తాశ్చిరజేభ్యోదదౌమునిః || ౫౮ || బాష్ట్రలిప్రతిశాఖాభ్యోవాలఙ్గి
ల్యాఖ్యసంహితామ్ | చక్రేబాలాయనిగాగ్నిఃకాసారశ్చైవతాందధుః || ౫౯ || బహ్వైచాసంహి
తావ్యోణాపభిబ్రహ్మషిభిర్భూతాః | శ్రుతైవ్తచ్ఛందసాంవ్యాసంసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ||
౬౦ || వైశంపాయనశిష్యవైచరకాధ్వర్యపూభవన్ | యచ్ఛేరుబ్రహ్మహత్యాంహఃక్షపణంస్వగు
రౌవ్రతమ్ || ౬౧ || యాజ్ఞవల్క్యస్తతచ్ఛిష్యస్సౌహభగవన్ప్రియత్ | చరితేనాల్పసారాణాంచరిష్యే

దేశాఖ్యాదిభాగమాహ || పైలవితి || స్వసంహితాంద్వేధావిభజ్యఇంద్రప్రమితయేబాష్ట్రలాయచఉచే || ౫౪ || చతుర్థేతి || సబాష్ట్రలోపి-
స్వసంహితాంచతుర్థావ్యస్య - బోధ్యాదిభ్యశ్చతుర్థ్యేశ్చిష్యేభ్యలహ - భోభాగవ || ౫౫ || అధ్యాపయదితి || ఇంద్రప్రమితరవి-
స్వాంసంహితాం - స్వసుతంమాంధూకేయమధ్యాపయామాస - తస్యమాంధూకేయస్యశిష్యోదేవమిత్రః || ౫౬ || శాకల్యవితి || తత్సుతః
మాంధూకేయసుతఃశాకల్యః - వాత్స్యదిమపంచస్వధాత్ - తానధ్యాపయామాసేత్యభావః || ౫౭ || జాతుకణవితి || తచ్ఛిష్యః శాకల్యశి
ష్యః - స్వసంహితాంత్రేధావిభజ్య - చతుర్థాంవైదికపదార్థావ్యాఖ్యానరూపంనిరుక్తంచక్రేత్వాబలాకాదిభ్యశ్చతుర్థ్యః దదౌ ||
౫౮ || బాష్ట్రలిలితి || బాష్ట్రలిఃపూవోక్తస్యబాష్ట్రలస్యపుత్రః - ప్రతిశాఖాభ్యఃఉక్తనవశాఖాభ్యః - బాలాయన్యాదయస్తాందధురధీతవం
తః || ౫౯ || ఋక్శాఖోపసంహారపూర్వకంతచ్ఛేదనఫలమాహ || బహ్వైచావితి || ఎతచ్ఛందసాంవితేషాంఛందసాం || ౬౦ || యజువేద
దేతైత్తిరియశాఖాత్పత్తిప్రస్తావమాహ || వైశంపాయనైతి || చరకనామనిరుక్తిమాహ - యద్యస్తాద్ధేతోఃచేరురితి - బ్రహ్మహత్యా రూప
మంహఃక్షపణంవితథా - తస్యగురౌరమప్తేయం ప్రతం - తద్వతచరణచ్ఛరకాదిత్యభావః || ౬౧ || యాజ్ఞవల్క్యవితి || తచ్ఛిష్యఃవైశం

సాయనశిష్యః - అల్పసారాణామితేషాంచరితేనకియత్ - సుశుశ్చరమహాచరిష్యమామి || ౬౨ || ఇతి || విప్రాశాం - అవమంత్రా అవజ్ఞా
కత్రా - మత్తోద్ధితమాశుత్యజైతి || ౬౩ || దేవరాతేతి || దేవరాతసుతోయాజ్ఞవల్క్యః || ౬౪ || భూత్వైతి || ఛదితస్యాదానంవిప్రరూపే
ణానుచితమిమత్యా - తిత్తిరయఃసక్షీవిశేషాఃభూత్వా ఆదయః - తతశ్చత్తైత్తిరీయాఇతిప్రసిద్ధాః - సుపేశలాఅతిరమ్యాః - బహువచనమ
హంతరభేదవివక్షయా || ౬౫ || కాణ్వమాధ్యందినాదిశాఖాప్రసంగమాహ || యాజ్ఞవల్క్యైతి || గురోవై కాశంపాయనస్య - వ్యాసేనవిభ
జ్యానుక్తత్వాదవిద్యమానాని - అధిఅధికాని - గవేషయన్మృగయన్ - సూపతస్సైకమ్యక్తుష్టావ - వేదానామీశ్వరం - తథాచ || శ్రు || ఋ
గ్వేదావాహ్నాదివిదేవ - ఈయతే - యజువేదేతిష్ఠతిమధ్యఅహ్నః - సామవేదేనాస్తమయమహీయతే - వేదైరశూన్యస్త్రిభిరెరిసూర్యఇ
తి || ౬౬ || ఒంసమితి || ఒంసమోభగవతేతుభ్యమాదిత్యాయ - యోభవానేకవివేచనం లోకయాత్రామనువహతీత్యన్వయః - తదేవదశాయ
తి - అభిలజగతామాత్మస్వరూపేదంతప్రదయేషు - కాలస్వరూపేణచబహిరపిపతకమానఇతి - అభిలజగతామిత్యన్వప్రపంచః - చతుర్వి
ధేరి - హృదయాంతవకతి - త్వేపిజీవవత్తేనోపాధినాఅవ్యవధీయమానః - అనాచ్ఛాద్యమానః - కాలస్వరూపేణచేత్యన్వప్రపంచః - క్షణేతి - క్ష
ణలవారయోమేఅవయవాస్తైరుపచితాస్సంపత్సరాస్తైమాంగజేన - ప్రత్యబ్దమపామాదానంకోషణంవిసగోభృష్టిఃతాభ్యాం - అసేనగాయ

హంసుశుశ్చరమ్ || ౬౨ || ఇన్యక్తుగురురప్యహమపితౌ హమలంతప్రయా | విప్రావమంత్రాశీష్యై
ణనుదధీతంత్యజాశ్చైతి || ౬౩ || దేవరాతసుతస్సోపిధనిత్వాప్యజుషాంగణమ్ | తతోగతోథమునయో
దదృశుస్తాన్యజుగణాన్ || ౬౪ || భూత్వాతిత్తిరయోబ్రహ్మంస్తల్లాలుపతయాదయః | తైత్తిరీయా
ఇతియజుశ్శాఖాఅనన్తసుపేశలాః || ౬౫ || యాజ్ఞవల్క్యస్తతోబ్రహ్మంశ్చందాన్యధిగవేషయన్ | గురో
రవిద్యమానానిసూపతస్థేకమీశ్వరమ్ || ౬౬ || యాజ్ఞవల్క్యః || ఒంసమోభగవతేఆదిత్యాయాభిలజ
గతామాత్మస్వరూపేణకాలస్వరూపేణచచతువిధభూతనికాయానాంబ్రహ్మదిస్తంబపర్యంతానా
మంతప్రదయేషుబహిరప్యాకాశఇమోపాధినావ్యవధీయమానోభవానేకపవక్షణలవనిమేషాద్య
వయస్సోపచితసంవత్సరగణేనాపామాదానవిసగాభ్యామిమాంలాకయాత్రామనువహతి || ౬౭ ||
యదుతహవావవిబుధషణభసవితరదస్తవత్యనుసవనమహర హరామ్నాయవిధినా ఉపతిష్ఠమానానా
మభిలమరితవృజినబీజావభజనభగవతస్సమభిధీమహితపనతవమండలమ్ || ౬౮ || యఇహవావస్థిర
చరనికరాణాంనిజనికేతనానాంమనశ్చంద్రియాసుగణాననాత్మనశ్చస్వయమాత్మాంతర్యామీప్రచాద
యతి || ౬౯ || యఏకఎవేమంలాకమతికరాశవదనాంధకారసంజ్ఞాజగరగ్రహగృహీతంమృతకమివ
విచేతనమవలాక్యానుకంపయాపరమకారుణికఈక్షయైప్రాణ్ధాప్యాహరహరనుసవనంశ్రేయసిస్వ
ధర్మాభ్యావస్థానైప్రవతాయత్యవనిపతిరివాసాధూనాంభయముదీరయన్నటతిపరితఆశాపాలైస్తత్ర
తత్రకమలకోశంజలిభిరుపహృతాహణః || ౭౦ || అథహభగవంస్తవచరణనళినయుగళంత్రిభువన
గురుభిరభివందితమహమయాతయామయజుస్తామఉపసరామీతి || ౭౧ || శ్రీసూతః || ఎవంస్తతస్స
భగవాన్వాజిరూపధరౌరవిః | యజాంస్యయాతయామానిమునయేదాత్ప్రసాదితః || ౭౨ || యజుభి

శ్రీప్రథమపాదోక్తవరణ్యతాదశితా || ౬౨ || ద్వితీయపాదాథానువణానేనస్తాతి || యదుతహేతి || హేవిబుధషణభ - హేసవితః - య
దప్యదోభగవతస్తవమండలంతపతి - తత్సమభిధీమహిసమ్యగాభిముఖ్యేనధ్యాయేమ - పునస్తస్యైవసంబోధనం - ప్రత్యహంత్రీషవణం
వైదికకర్మమగేణస్తువతాంభక్తానాం - యస్యభిలానిరుతానితత్ఫలానిచవృజినానిదుఃఖానిచతేషాంబీజమజ్ఞానంచతేషామవభ
జనవివాశకహతపనైతి || ౬౩ || తృతీయపాదేనస్తాతి || యఇతి || యోభవాన్ - స్థావరజంగమసమూహానాంస్వాశ్రయాణాంజీవానాం - మ
నశ్చంద్రియప్రాణగణాన్ - అనాత్మనోజడాన్ - స్వయమాత్మేవాంతర్యామీసన్ - ప్రచోదయతిప్రవతాయతి || ౬౪ || తృతీయపాదమవ
మండలస్థపరతయావ్యాచక్షేణఃస్తాతి || యఇతి || యఏకమివభగవాన్ - అతికరాశవదనోయోంధకారసంజ్ఞాజగరగ్రహస్తేనగృహీతంతత
వివమృతకమివచేతనం - స్వధర్మాభ్యంయదాత్మావస్థానంప్రత్యత్ప్రవణత్వంతదేవశ్రేయస్తస్మైప్రవతాయతి - కించ - యోభగవా
నవసిపతిరివ - అటతిగచ్ఛతి - ఆశాపాలైరింద్రాదిభిః - కమలకోశయుక్తైస్తత్తుల్యవాణంజలిభిః - ఉపహృతాహణః - దత్తాఘ్నః ||
౭౦ || అథేతి || యతపివంభూతస్త్వం - అథఅతః - హస్తుటం - ఆయాతయామానిఅన్వేష్యథావదనభిజ్ఞాతానియజాంపితత్తామః - అహం - ఉ
పసరామిభజామి || ౭౧ || విజమితి || ఎవంస్తతఃప్రసాదితశ్చ || ౭౨ || యజుభిరేతి || పంచదశశాఖాఃయాః - శతైః అపరిమితైయజుభి

రకరోక్ - సత్తైరితిపాతే - సఃయాజ్ఞవల్క్యః - త్రైయజుభిరకరోదితి - జగృహుః - అధీతవంతః - రవిణావాజిస్వరూపేణవాదేభ్యః కేస
 రభ్యఃవాదేనవేగేనవాసన్యస్తాఃత్యక్తాఃశాఖాః - వాజసనైయసంజ్ఞాస్తాఃశాఖాభితివా || ౨౩|| సామశాఖావిభాగమాహ || జైమినేరితి || తత్తు
 తఃసుమంతుసుతః - తాభ్యాంపుత్రపౌత్రాభ్యాం - క్రమేజైకైకాంప్రాహ || ౨౪|| సుకమేతి || తచ్ఛిష్యఃజైమినేశ్శిష్యః - మహానతిమథా
 వీ - సహస్రంసంహితాయాపంభదంచక్రే - సామ్నాం - తంసంహితాభదం - తతస్తదనంతరం || ౨౫|| హరణ్యనాభితి || సుకమేతి || శి
 ష్యః - ఏకఃకాసల్యోహరణ్యనాభః - పాష్పింజినామాపరః - తౌజగృహతుః - ఆవంత్యశ్చాన్యఃతస్యైవశిష్యః - పాపిజగ్రాహ || ౨౬|| ఉ
 దీచ్యాభితి || పాష్పింజ్యావంత్యయోరపి - చకారాద్ధరణ్యనాభస్యాపి - పంచశతానిశిష్యురసా - తేతావతీఃశాఖాః యథాయథంజగృ
 హుః - తానుదీచ్యానతఃకాలతఃకంశ్చిత్ప్రాచ్యంశ్చప్రచక్షతభిత్వధాఃయథోక్తంవైష్ణవే || శ్లో || ఉదీచ్యాన్సమగాశ్శిష్యాస్తస్య
 పంచసత్సత్పుతాః | హరణ్యనాభా త్రావత్యసంహితాయైద్విజాతైః || గృహితాస్తేపిచాచ్యంతేపండితైః ప్రాచ్యసామగాభితి ||
 ౨౭|| పునరస్యేతేషాంత్రయాణాంసుకమేణశ్శిష్యాణాంశిష్యాంతరైశ్శాఖాబాహుశ్యం దశాయతి ద్వాభ్యాం || లోకాక్షిరితి || ౨౮|| కృత
 భితి || కృతో నామ హరణ్యనాభస్యశిష్యః - స్వఃష్యేభ్యఃఉచే శేషఃఅన్యాయపియఃప్రసిద్ధాశ్శాఖాస్తాః - ఆవంత్యఃస్వశిష్యేభ్యఃఉచ
 ౨౯|| ౨౯|| ఇతిభావాథాదీపికాయాం - షష్టాధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

రకరోచ్ఛాఖాదశపంచశతైవిభుః | జగృహుర్వాజసన్యస్తాఃకాణ్వమాధ్యందినాదయః || ౨౩ || జైమి
 నేస్సామగస్యాసీత్సుమంతుస్తనయోమునైసుకర్మాతత్పుత్రస్తాభ్యామైకైకాంప్రాహసంహితామ్ || ౨౪ ||
 సుకర్మాచాపితచ్ఛిష్యస్సామవేదధరోమహా | సహస్రంసంహితాభదంచక్రేసామ్నాంతతస్తుతమ్ ||
 ౨౫|| హరణ్యనాభఃకాసల్యఃపాష్పింజిశ్చసుకర్మణః | శిష్యాజగృహతుశ్చాన్యఆవంత్యోబ్రహ్మవిత్తమః ||
 ౨౬|| ఉదీచ్యాస్సామగాశ్శిష్యాఆసన్పంచశతానివై | పాష్పింజ్యావంత్యయోశ్చాపితాంశ్చోదీచ్యాన్ప్ర
 చక్షు || ౨౭ || లోకాక్షిలాం గలఃకుల్యఃకుసీదఃకుక్షిరేవచ | పాష్పింజిశిష్యాజగృహుస్సంహితానాం
 శతంశతమ్ || ౨౮ || కృతోహరణ్యనాభస్యచతుర్వింశతినంహితాః | శిష్యుఃఉచస్వశిష్యేభ్యశ్శేషాఆ
 వంత్యఆత్మవా || ౨౯ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశ స్కంధే - షష్టాధ్యాయః .

సూతః || అథవేదితుమంతుశ్చశిష్యమధ్యాపయత్స్వకామ్ | సంహితాంసోపివధ్యా యవేదదశాయ
 చోక్తవా || ౧ || శౌల్కాయనిబ్రహ్మబలినిదోషషిష్యులాయనః | వేదదశా నశిష్యాస్తే పథ్యశి
 ష్యానథోశ్శృణు || కుముదశ్శునకౌబ్రహ్మజాబాలిశ్చాప్యథర్వవితే | ౨ || బ్రహ్మశిష్యోథాంగిరసస్సైంధ
 వాయనపవచ | అధీయేతాంసంహితేద్వేసావణ్యాద్వాస్తథాపరే || ౩ || నక్షత్రకల్పశ్శాంతిశ్చకా
 శ్యపాంగిరసాదయః | ఏతేచాథర్వణాచార్యాశ్శృణుపారాణికాన్మనై || ౪ || త్రయ్యారుణిఃకశ్యపశ్చ
 సావణీరకృతవ్రణః | శింశుపాయ నహారీతాషడైవపారాణికాఇమే || ౫ || అధీయంతవ్యాసశిష్యా
 త్సంహితాంసుత్పితుర్ముఖాత్ | ఏకైకామహమేతేషాంశిష్యస్సర్వాస్సమధ్యగామ్ || ౬ || కాశ్యపోహం
 చసావణీరామశిష్యౌకృతవ్రణః | అధీమహివ్యాసపుత్రాద్వతస్రోములసంహితాః || ౭ || పురా

శ్లో || సప్తమేధవవిస్తారఃపురాణవ్యసనంతతః | పురాణలక్షణాదీనిభలంభాగవతశ్చుతే || త్రమప్రాప్తమథవేదవిభాగమాహ || అథ
 వేదితి || శిష్యంకబంధనామాసం - స్వకాంస్వకీయాంసంహితాం - పాపిజిష్యపి - తాండ్యధావిభజ్య - తదుక్తంవైష్ణవే || శ్లో || అథవే
 వేదంనమునిస్సుమంతురమితద్యుతిః | శిష్యమధ్యాపయామాసకబంధంసోపితద్విధా || కృత్వాతువేదదశాయ తథాపధ్యాయదత్తవానితి ||
 ౧|| తత్రవేదదశాఃస్వసంహితాం చతుర్థావిభజ్యచతుర్శిష్యానధ్యాపయామాస - పథ్యశ్చత్రిదావిభజ్యత్రీనిసాధేనాహ || శౌ
 ల్కాయనిరితి || ౨|| బ్రహ్మరితి || అంగిరసఃకునకస్య - శిష్యోబ్రహ్మః - సైంధవాయనశ్చ - తదుక్తం || శ్లో || కునకస్తుద్విధా కృత్వాదదావేకాం
 తుబధ్రవే | ద్విలియాం సంహితాంప్రాదత్సైంధవాయనసంజ్ఞానభి - సావణ్యాద్వాః - సైంధవాయనాదీనాం శిష్యాః || ౩|| నక్షత్ర
 కల్పభితి || నక్షత్రకల్పఃశాంతికల్పశ్చేతిద్వా - తదుక్తం || శ్లో || నక్షత్రకల్పవేదానాంసంహితానాంతథైవచ | చతుర్థాస్యాదాంగిరస
 శ్శాంతికల్పశ్చపంచమభితి - నక్షత్రకల్పాదీనాంకతార్తస్తత్త్వానుభిరుచ్యంతే || ౪|| ౫|| అధీయంతభితి || మత్పితుముఖాదితి ప్రథమం
 వ్యాసఃషట్సంహితాఃకృత్వామత్పిత్రేరోమహాషణాయప్రాదాత్ - తస్య చముఖాదేత్రయ్యారుణ్యదయః ఏకైకాంసంహితామ
 ధీయంత - ఏతేషాంషట్శిష్యుహం - తాస్సవాఃసమధీతవా || ౬|| కాశ్యపభితి || రామశిష్యయలకృతవ్రణః ఏవంచత్వారోవయం
 మూలసంహితాభిత్వనైతతస్సంహితాబాహుశ్యంసూచితం || ౭ || శుకపరీక్షిత్సంవాదేనిరూపితమపిపురాణలక్షణంతద్వేదకథనాయద

శాంతిః || పురాణేతి || ౮ || సగౌఠితి || అస్యవిశ్వస్య || శ్లో || అత్ర సగౌఠా విసగౌశ్చ స్థానం పోషణ మూతయః | మన్వంతర శానుకథాని
రోధోముక్తిరాశ్రయః || ఇత్యత్ర కైస్థానపోషణే చైత్ర యోశద్వాభ్యాముచ్యతే - అంతరాణిమన్వంతరాణి - వంశోవంశానుచరితమితచ
శానుకథాః - సంస్థానిరోధః - అనైవ వాత్యంతికిలయరూపాముక్తిరపున్యక్తా - హేతుశబ్దేనజీవాశ్రయవాసనాశబ్దవాచ్యాః ఉతయో
గ్యహితాః || ౯ || దశభిరితి || దశభిరతైలక్షణైలక్షణీయైర్థైర్యుక్తం - మహాపురాణంవిదుః - క్వచిత్పంచవిధం || శ్లో || సగౌశ్చప్ర
తిసగౌశ్చవంశమన్వంతరాణిచ | వంశానుచరితంచేతిపురాణంపంచక్షణమితి || పురాణంమహాక్షణంవైతివ్యవస్థాయత్ర దశాపిల
క్షణానిపునఃకనిరూప్యంతే - తన్నహాపురాణం - యత్ర తస్యన్యేమాంసంచ స్వేవాంతర్భావస్యవివక్ష్యే - తదల్పమితివ్యవస్థయైత్యర్థః || ౧౦ || స
గౌఠిలక్షణానివాచ్యచప్తే || అవ్యాకృతేతి || ప్రధానస్యగుణానాంక్షోభాత్ యోమహాతస్మాత్ స్త్రీవృద్ధహంకారస్తస్మాద్భూతమా
త్రాణంసూక్ష్మేణాంశంద్రియాణాంచతదభావాంస్థూలానాం తద్దేశతానాంచసంభవఃసగౌఠాకారణసృష్టిఃసగౌఠిత్యర్థః - ఉచ్య
తఇత్యస్యయథాపేక్షముత్తరత్రాప్యనుషంగః || ౧౧ || విసగౌఠవాచ్యచప్తే || పురుషేతి || పురుషేశ్వరేణానుగృహీతానాంపితేషాంమహ
వాదీనాం - పూర్వ కర్తవాసనాప్రధానోయంసమాహరఃకార్య భూతశ్చరాచర ప్రాణిరూపోబీజాద్బీజమివప్రవాహశన్నో విసగౌఠ
చ్యతఇత్యర్థః || ౧౨ || వృత్తిరితి || చరాణాంభూతానాంసామాన్యతోచరాణిచకారాచరాణిచ - కామాద్యైతిః - తత్రతు - సృణాంస్వే
నభావేనకామాబ్ధీదనయాపివాయానియతావృత్తిజీవికాకృతా - సావృత్తిరుచ్యతఇత్యర్థః || ౧౩ || రక్షేతి || తిర్యజ్జ్యోతిష్షాదేవేషుమే

ణలక్షణంబ్రహ్మబ్రహ్మషీభినిరూపితమ్ | శృణుష్వబుద్ధిమాశ్రిత్యవేదశాస్త్రానుసారతః || ౮ ||
సగౌఠస్యవిసగౌశ్చవృత్తిరయోంతరాణిచ | వంశోవంశానుచరితంసంస్థా హేతురపాశ్రయః || ౯ ||
దశభిలక్షణై ర్యుక్తంపురాణంతద్విదోవిదుః | క్వచిత్పంచవిధంబ్రహ్మన్నహదల్పవ్యవస్థయా || ౧౦ || అ
వ్యాకృతగుణక్షోభాన్మహత స్త్రీవృత్తోహమః | భూతసూక్ష్మేంద్రియాభావాంసంభవస్సగౌఠ
చ్యతే || ౧౧ || పురుషానుగృహీతానామేతేషాంవాసనామయః | విసగౌఠయంసమాహరౌబీజాద్బీజం
చరాచరమ్ || ౧౨ || వృత్తిభూతానిభూతానాంచరాణామచరాణిచ | కృతాస్వేనన్యతాంతత్ర కా
మాబ్ధీదనయాపివా || ౧౩ || రక్షేతి || తిర్యజ్జ్యోతిష్షాదేవేషుహన్యంతేయైస్త్రయ్యాన్విషః || ౧౪ || మన్వంతరంనునుదేవామనుపుత్రాస్సురేశ్వరః |
ఋషయోంశావతారశ్చహరేష్షడ్విధముచ్యతే || ౧౫ || రాజ్ఞాంబ్రహ్మప్రసూతీనాంవంశస్తే కా
లికొన్వయః | వంశానుచరితంతేషాంవృత్తంవంశధరాశ్చయే || ౧౬ || నైమిత్తికఃప్రాకృతికొనిత్యత్యంత్యం
తికొలయః | సంస్థేతికవిభిః ప్రాక్తాచతుర్థాస్యస్వభావతః || ౧౭ || హేతుజ్జేహాస్యసగౌఠాదేరవిద్యా
కర్తకారకః | యంచానుశయిచంప్రాహురవ్యాకృతముతాపతే || ౧౮ || వృత్తిరేకాన్వయాయస్యజా
గ్రత్సప్తసుషిప్తిషు | మాయామయేషుతద్రూప్తజీవవృత్తిషుపాశ్రయః || ౧౯ || పదార్థేషుయ
థాప్రవ్యంసన్మాత్రంరూప నామసు | బీజాదిపంచతాంతానుహ్యవస్థానుయతాయుతమ్ || ౨౦ || వి

అచ్యుతావతారాస్తేమామీహలీలా - సావిశ్వస్య రక్షేచ్యతఇత్యర్థః - యైరవతారై రితిసమాసాన్నిష్ఠైశ్చ కథంచిత్సంబంధః - త్రయీ
ద్విజుడైత్యాః || ౧౪ || మన్వంతరమితి || షడ్విధంమన్వంతరముచ్యతే - షడ్విధత్వమేవాహ - మనురితి - మన్వాదయఃషడైతేవగాఃస్వ
స్వాధికారేణయత్రప్రవతంతే - తన్నన్వంతరమిత్యర్థః || ౧౫ || వంశమాహ || రాజ్ఞామితి || బ్రహ్మణస్సకాశాత్ ప్రసూతిర్యమాంశుద్ధా
నామిత్యర్థః - తేషామన్వయోవంశః - తేషాంవృత్తం - యచవంశధరాస్తేషాంచవృత్తంవంశానుచరితముచ్యతే - వంశానుచరితమితిపాతే
వంశేధవావంశ్యాస్తేషాంవృత్తమిత్యర్థః || ౧౬ || నైమిత్తికఇతి || అస్యవిశ్వస్య స్వభావతోమాయతోనిష్పన్నస్య - యద్వా - మాయ
తోయశ్చతుర్విధోలయఇతి || ౧౭ || హేతురితి || అస్యజగతఃసగౌఠాదేహేతునిమిత్రంజీవఃసోత్రహేతురుచ్యత ఇత్యర్థః - తస్యనిమి
త్రతామాహ - అవిద్యయాకర్తకారకఃకర్తకతా - జీవాద్యప్రయుక్తత్వాద్విశ్వవిసగౌఠాదేఃసతుతత్రహేతురిత్యర్థః - సన్వనుశయా
నిమిత్తయితేదిత్ - అవ్యాకృతమిత్యపర - తత్రాహ - యమితి - చైతన్యప్రధాన్యే నానుశయిసం - ఉపాధిప్రాధాన్యవివక్షయా అవ్యాకృ
తం || ౧౮ || అపాశ్రయమాహ || వృత్తిరేకేతి || జాగ్రదాదిష్వ వస్థానుజీవతయావతంత ఇతిజీవవృత్తయోవిశ్వతైజసప్రాజ్ఞాస్తేషుమా
యామయేషుసాక్షితయాఅస్వయః - సమాధ్యాదౌచవృత్తిరేకోయస్య - తద్రూప్త - సంసారప్రతీతిపాదయోరధిష్ఠానావధిభూతమపాశ్రయ
ఉచ్యతఇత్యర్థః || ౧౯ || ఎతదేవసద్వస్తాంతంప్రసంచయతి || పదార్థేషు || పదార్థేషుఘటాదిషు - గ్రవ్యంమృదాది యథాయుతం
అన్వితంఅయుతంచవిహిరప్యవస్థానాత్ - రూపనామసుచసన్మాత్రంసత్తామాత్రంయథా - ఎవంబీజంగౌఠాధానమాదిర్యాసాంసంచ

తాఅంతేచయాసంతాసుదహవస్థాసు॥ శ్లో॥ నిషేకగర్భజన్మానిబాల్యకౌమారయవనమ్ । వయోమధ్యంజరామృత్యురీత్యవస్థాస్తహ
నఁవ॥ ఏతాసునవస్వపిరితిష్ఠానత్వైససాక్షీత్వైవచయుతమయుతంచయత్ - తదపాశ్రయఇతి ॥ ౨౦॥ వివందశాపిలక్షణానివా్యాఖ్యానవి
దానీం॥ శ్లో॥ దశమస్యవిశుద్ధ్యర్థఁసంవానామిహలక్షణమ్ । వణాయంతిమహత్త్వాన ఇతియదుక్తంతదాహ॥ విరమేతేతి ॥ యదాసగా
దీనాం మాయామయత్వానుసంధానేనవామదేవాదెరివస్వయమేవచిత్తంవిరమేత్ - ఇహైవానుష్ఠితేనయోగేనవాదేవహూత్యాదివత్ - త
దావిక్షేపాభావాదాత్మానంవేదతదాచావిద్యానివృత్తిః ఈహయాఃసంసారరూపాయాఃనివతత ఇత్యర్థః॥ ౨౧॥ పురాణవిభాగప్రస్తా
వనతల్లుక్షణాదికంప్రాసంగికముక్త్యాప్రస్తుతమాహ॥ ఎవమితి॥ వివందిధైర్యక్షణైర్యోగి॥ ౨౨॥ ౨౩॥ భవిష్యదితి॥ త్రిషట్టి
స్తాదశ ॥ ౨౪॥ ఉపసంహరతి॥ బ్రహ్మన్నిలి॥ మునెవ్యాసస్య - శిష్యాదీనాంచ - బ్రహ్మలేజోబ్రహ్మవచనంతద్వివధానంశ్రీ
త్యాణామితేశః॥ ౨౫॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవా్యాఖ్యా॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

రమేతయదాచి త్తంహితావృత్తి త్రయంస్వయమ్ | యోగేన వాత దాత్మానం వేదేహాయానివతతే ||
 ౨౧ || ఏవంలక్షణలక్ష్యణిపురాణానిపురావిదః | మునయోష్టాదశ ప్రాహుఃకుల్లకానిమహంతిచ || ౨౨ ||
 బ్రాహ్మంపాద్మంవైష్ణవంచ శైవంలైంగంచ గారుడమ్ | నారదీయంభాగవతమాగ్నేయంస్తాం దసం
 జ్ఞితమ్ || ౨౩ || భవిష్యద్బ్రహ్మకైవతంమాకంఁడేయంసవామనమ్ | వారాహమాత్స్యకౌర్మా
 ణిబ్రహ్మాండాఖ్యమితిత్రిషక్ || ౨౪ || బ్రహ్మన్నైతత్సమాఖ్యాతంశాఖాప్రణయనం మునైః | శిష్యా
 ణాంచప్రశిష్యాణాంబ్రహ్మతేజోవివర్ధనమ్ || ౨౫ || * * * * *
 * * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే ద్వాదశస్తంధేన ప్రమోధ్యాయః * * * * *
 శౌనకః || సూతజీవచిరంసాధోవదనోవదతాంవర | తమస్య పారేభ్రనుతాంనృణాంతప్తంపారదశ
 నః || ౧ || ఆహుశ్చిరాయుషమృషింశృకంశతనయంజనాః | యఃకల్పంతేపువర్తితోయేనగ్రస్తమి
 దంజగత్ || ౨ || సవాలస్తత్తు లాత్పన్నఃకల్పేస్త్విభాగవషభః | నైవాధునాపిభూతానాంసంప్లవః
 కౌపిజాయతే || ౩ || ఏకేవాణావైభ్రామ్యేదదశపురుషంకిల | వటపత్రపుటేతోకంశయానంతే
 కమద్భుతమ్ || ౪ || ఏషనస్సంశయోభూయాత్సూతకౌతూహలంయతః | తంనశ్చిధిమహాయోగిపు
 రాణైష్వపిసంశుతః || ౫ || సూతః || ప్రశ్నస్తస్త్వయామహషేయంకృతోలాకభయాపహః | నారా
 యణకథాయత్రగీతాఃకలిమలాపహః || ౬ || ప్రాప్తద్విజాతిసంస్తా రోమాకంఁడేయఃపితుఃక్రమా
 త్ | ఛందాంస్యధీత్యధర్మైణతపసాస్వధ్యాయసంయతః || ౭ || బ్రహ్మద్వితధరశ్శాంతోజటిలావల్ల
 లాంబరః | బిభ్రత్త మండలుండండుముపవీతంసమేఖిలమ్ || ౮ || కృష్ణాజినంసాక్షసూత్రంకుశాసన్ని
 యమధయే | అగ్న్యకగురువిప్రాత్కస్పచయోసంధ్యయోహరిన్ || ౯ || సాయంప్రాతస్సప్త
 గురవేభైశ్చమాహృత్యవాగ్యతః | బుభుజేగుర్వనుజ్ఞాతస్సకృన్నోచేదుపాషితః || ౧౦ || ఏవంతపసాస్వి

శ్లో॥ అష్టమేతుతపశ్చర్యామాకాండేయస్యమాహతైః॥ కామాదిభిరసంహామహానరనారాయణస్తుతిః॥ పురాణవిభాగప్రసంగేన పురా
ణకథామాకాండేయస్యచరితంపుచ్చతి॥ సూతేతి॥ త్వమేవవత్సంయోగ్యఇత్యాహ- తమసిసంసార- భ్రమతాంపారదశానస్తన్ని
వతాకః॥ ౧॥ వత్సవ్యమాహ॥ ఆహురితి॥ ఉపాదితఃఅవశిష్టః- యోగకల్పాంతేన- ఎతత్త- ధంఘటతఇత్యేకఃప్రశ్నః॥ ౨॥ ప్రశయాభా
వాదవ్యేతన్నఘటతఇత్యాహ॥ సఇతి॥ యతోభాగావషాభః- కోపిప్రాకృతికోనైమిత్తికోవా॥ ౩॥ అన్యధప్యఘటితమివేత్యాహ॥ ఎక
ఇతి॥ తోకంబాలకం॥ ౪॥ ఏషఇతి॥ కౌతూహలంబేత్సుక్యం- తంసంశయం- సకేవలంత్వంకుహయోగీ- కింతు- పురాణప్రపిజ్ఞాతృత్వేన
సస్తుతః॥ ౫॥ ప్రశ్నమభినందతి॥ ప్రశ్నఇతి॥ హేమహషే- అయంప్రశ్నః- తత్రహేతుః- నారాయణేతి- యత్రప్రశ్నవిషయే॥ ౬॥
తత్రమాకాండేయస్తపసా భగవంత మారాధ్యమాయాప్రదశానంవప్రే- తతశ్చతేనైవభగవన్నాయయాస్తకల్పాదృష్టాఃనానైర్నిరి
త్యుక్తంవత్సమాదితఆరభ్యతస్యచరితమాహ॥ ప్రాప్తేతి॥ మాకాండేయోమృత్యుంబిగ్యఇతి- పంచమశ్లోకేనాన్వయః- మధ్యమగ్రంథేన
తస్యధర్మకథిత- ప్రాప్తోద్విజాతీసంస్థారఃఉపసయానాఖ్యాయేనసః- పితుస్స కాశాత్ గభాభానాదిత్రమాత్- ఛందాంసివేదాత్॥ ౭॥
బృహదితి॥ బృహద్ర- తధరఃనైస్థికబ్రహ్మచారీనా॥ ౮॥ కృష్ణజినమితి॥ సన్నియమభయేధమాభివృద్ధయే- అగ్న్యదిమపంచమ
హరిమచాయాత్॥ ౯॥ సూయమితి॥ భైశ్చంగువభాధమాహృత్య- తేనానుజ్ఞాతశ్చైత్రహిణబుధుజే- నోచెప్పకృత్త- దాచిదుపోషితో భవ

౧౦౧ ౧౦౨ బ్రహ్మతీ తేనమృత్యుంజయశః ౧౦౩ ఇత్యుతి ॥ యోగేనధ్వస్తాః క్లైశారాగాదయోనస్యతేనంతరాత్తనా ప్రత్యావృ
తేనమనసా ౧౦౪ ౧౦౫ తస్యతపోనిష్ఠామితిహ సేనవణాయతి ॥ ఎతదిది ॥ అస్మిన్ సప్తమమన్వంతరే - తపసామత్పదంగ్రహప్యతీతివిశం
కితః ॥ ౧౦౬ ౧౦౭ గంధవేతి ॥ మునయేమునింగ్రంశయితుం - రజస్తోకంతిప్రియమపత్యం లోభః మదశ్చతా ॥ ౧౦౮ ౧౦౯ తదితి ॥ తదా
శ్రమపదంప్రవిష్టో వాయువణవావితిత్యతీయేనాన్వయః - పుణ్యైర్మృదైలతాభిశ్చాచితంపూజితం - పుణ్యనాంద్యజానామృషీణాం
మృతైరాకీణాంవ్యాప్తం - పుణ్యాత్యమలాజలాశయానీక్తతత్ ॥ ౧౧౦ ॥ మత్తేతి ॥ మత్తభ్రమరాణాంసంగీతంయస్మిన్ - మత్తకూకి
లానాం మాజితంయస్మిన్ - మత్తబహిణా ఏవసటాపైమామాటోపఃసంభ్రమాయస్మిన్ - మత్తద్విజానాంపక్షీణాంమృతైరాకులంవ్యా
ప్తం ॥ ౧౧౧ ॥ వాయుతి ॥ వివంభాతంతదాశ్రమపదం - ప్రవిష్టస్య వాయుమలయా నిలోవపాప్రససార - ఉత్తంభయన్నద్దీపయన్ -

ధ్యాయరతోవషాణామయతాయతమ్ | ఆరాధయన్ హృషీకేశంజిగ్యేమృత్యుంసుమజయమ్ ॥

౧౧౨ బ్రహ్మభృగౌభృగుదక్షోబ్రహ్మపుత్రాశ్చయోపరే | నృదేవపితృభూతానితేనాసన్నతివిస్మితాః ॥

౧౧౩ ॥ ఇథంబ్రహ్మవ్రతధరస్తపసాన్విధ్యాసంయమైః | దధ్యావధోక్షజంయోగధ్వస్తక్లైశాంతరా

త్తనా ॥ ౧౧౪ ॥ తస్యైవంయుంజతశ్చిత్తంమహాయోగేనయోగినః | వ్యతీయాయమహాకాలోమన్వం

తరషడాత్మకః ॥ ౧౧౫ ॥ ఎతత్పురందరోజ్ఞాత్వాసప్తమెస్మిన్కిలాంతరే | తపావిశంకితోబ్రహ్మన్నారే

భేతద్విఘాతనమ్ ॥ ౧౧౬ ॥ గంధర్వాపురసఃకామంవసంతంమలయానిలమ్ | మునయేప్రేషయామాస

రజస్తోకమదౌతదా ॥ ౧౧౭ ॥ తేవైతదాశ్రమంజన్తుహిణామాద్రైపాశ్వఉత్తరే | పుష్పభగ్రానదీ

యత్రచిత్రాఖ్యాచళిలావిభా ॥ ౧౧౮ ॥ తదాశ్రమపదంపుణ్యంపుణ్యద్రుమలతాచితమ్ | పుణ్యద్విజ

కులాకీణాంపుణ్యామలజలాశయమ్ ॥ ౧౧౯ ॥ మత్తభ్రమరాసంగీతంమత్తకొకిలకూజితమ్ | మత్తబహి

నటాటాపంమత్తద్విజమలామలమ్ ॥ ౧౨౦ ॥ వాయుఃప్రవిష్టాదాయహిమనిర్ఘరశీకరాః | సుమనో

భిఃపరిష్పక్తోవవాపుత్తంభయన్స్తరమ్ ॥ ౧౨౧ ॥ ఉద్యచ్ఛందనిశావక్రఃప్రవాళస్తబకాళిభిః | గౌ

పద్రుమలతాజాలైస్తప్రాసీత్సు సుమాకరః ॥ ౧౨౨ ॥ అనీప్యమామోగంధవైగీతవాదిత్రయూ

ధికైః | అదృశ్యతాత్తచాపేమన్నస్త్రిన్యూధవతిస్సరః ॥ ౧౨౩ ॥ హుత్వాగ్నింతముపాసీనంద

దృశుశ్శక్రకింకరాః | మాలితాక్షుండురాధషణ్ముతామంతమివానలమ్ ॥ ౧౨౪ ॥ ననృతుస్తస్యపుర

తస్త్రిన్యూయోవైగాయకాజగుః | మృదంగవీణాపణవైర్వాద్యంచక్రుర్మమోహరమ్ ॥ ౧౨౫ ॥ సందధే

స్త్రంస్పదనుషికామఃపంచముఖంతదా | మధుర్మమోరజస్తోకఇంద్రభృత్యావ్యకంపయన్ ॥ ౧౨౬ ॥ శ్రీ

డంత్యాఃపుంజికస్థల్యాఃకందుకైస్తనగౌరవాత్ | భృశముద్విగ్నమధ్యాయాఃకేశవిస్రంసితస్త్రజః ౧౨౭ ॥

ఇతస్తతోభ్రమద్వప్తైర్వల్లంత్యాఅనుకండుకమ్ | వాయుజహోరతద్వాసస్సూక్ష్మంతృటితమేఖలమ్ ॥

౧౨౮ ॥ విససజతదాబాణంమత్పతంస్పజితంప్తరః | సగప్తంత్రాభవమ్నోమునునీశస్యయథోద్యమః ॥

౧౨౯ ॥ తత్తత్తమపమర్వంతౌమునైస్తతైజసామునై | దహ్యామానానివవృతుఃప్రబోధ్యాహిమివాభాకాః ॥

౧౩౦ ॥ సఇంద్రానుచరైర్బ్రహ్మధర్షితోపిమహామునిః | యన్నాగాదహమోభావంనతద్భిత్తంమ

తత్రవృక్షేషుప్రవేశాన్తాంద్యం - హమనిర్ఘరకణినామాదానాచ్చైత్యం - పుష్పపరిష్పంగాత్యైకభ్యంచోక్తం ॥ ౧౦౧ ॥ కించ ॥ ఉద్యది
తి ॥ ఉద్యత్తచంద్రోయస్మిన్ స్తనిశావక్రంరజనీముఖంయస్మిన్ సఃప్రవాళస్తబకానామాశయః శ్రేణయోయేషుతైః - గుప్యంతివిట
పైఃసంక్లప్తంతిగోపాఃద్రుమాఃలతాశ్చతేహంజాలైఃసమూహైరుపలక్షితః - కుసుమాకరఃవసంతః ఆసీత్ ఆవిభాభూష ॥ ౧౦౨ ॥
చ ॥ అనీప్యమాన ఇతి ॥ తదాగీతవాదిత్రయూధికైఃగాయకాదిసముదాయభిఃగంధవైరనీప్యమానః - తథాస్వస్త్రిన్యూపురస్తా
సాంయూధస్యపతిః ఆత్తఃచాపఇమశ్చయేనసః - స్తరశ్చతత్రాదృశ్యత ॥ ౧౦౩ ॥ మున్వేతి ॥ మరాధషణ్ అభిభవతుమశక్యం ॥ ౧౦౪ ॥ ౧౦౫ ॥
సందధఇతి ॥ శోషణమోహనసందీపనతాపనోన్నాదనాఖ్యానిపంచముఖానియస్యతదస్త్రం - సందధే తదైవ - మధురజసంతః - ర
జస్తోకశ్చ పుంస్త్రవమాషణం - అన్యేచేంద్రభృత్యాః - తస్యమనోవ్యకంపయన్ ॥ ౧౦౬ ॥ కించ ॥ శ్రీడంత్యాఇతి ॥ ౧౦౭ ॥ ఇతఇతి ॥ వా
యుమలయానిలః - పుంజికస్థల్యాః - తత్సూక్ష్మంవాసోజహర ॥ ౧౦౮ ॥ విససజేతి ॥ సవణంతేమోకర్మ - తత్రతస్మిన్ - మోముంవ్య

ధాం - అనీశస్యనిద్రావస్యః ౨౦॥ తద్వితి॥ మునెరపకువః॥ ప్రతిహాలమాచరంతః - హేమునె ॥ ౨౧॥ సద్వితి॥ అహమఃఅహః
కారస్య - భావంవికారం॥ ౩౦॥ దృష్ట్యైతి॥ నిసైజసంక్షానవదనం - స్వరాడింద్రః॥ ౩౧॥ తస్యైతి॥ సరనారాయణరూపోహరిః॥ ౩౨॥ తా
వసువణాయతిద్వాభ్యాం॥ తావితి॥ తారవంకృష్టజీసంత్పల్లలంచాంబరంయయాస్తా - పవిత్రేపాణ్యోర్యయాస్తా - తృప్యత్ప్రిగుణంనవ
తంతుకమితివా - త్రిపుద్వహస్పవమానమిత్యాదౌ - నవకేత్రయోగాత్ - ఉపవీతకందధానా ॥ ౩౩॥ పద్మైతి॥ జంతుమాజనంసూక్ష్మతం
త్వాదిమయం - వేదంచదభాముష్టిం - కించ - సాక్షాత్తపవిత్రా - తత్రహేతుః - తపతటిద్వణాంనీప్య మానవిద్యుత్సంకాశంయప్తిశం
గంరోచిస్తేనరూపిణౌముతీమంతా - తాదృ కైజాయ క్తముతీభ్యాంతపోమయైస్సప్రకాశమానావిత్కర్థః - ప్రాంతాఉన్నతా ॥ ౩౪॥
తావితి॥ ఉచ్చైః సమూహతాఅదరణ ॥ ౩౫॥ సద్వితి॥ తయోస్సందశాననయోనందస్తేననివృతాఉపశాంతాఅత్తేంద్రియాశయాఃదేహం
ద్రియమనాంసీయస్యసః - ససేహ నాశక్నోత్ ॥ ౩౬॥ ఉత్థాయైతి॥ ఆర్జునఃఆలింగయన్నివ ॥ ౩౭॥ తయోరితి॥ పాదయోరవనిజ్యపాదౌప్ర
య్యైశ్య - అహాణేనఅఘ్యైశ్చ ॥ ౩౮॥ సుఖమితి॥ పాదాభ్యాంపాదానానమ్య - గరిష్ఠాపూజ్యతమాప్రతి॥ ౩౯॥ అంతర్యామిణస్తస్యైవప్రా
ణాదిప్రవతకత్వాదాత్తనస్తుతావస్వాతంత్ర్యంపశ్యన్నాహ ॥ కిమితి॥ హేవిభా - తవత్వాం - కిమహంవణయేకభంస్తామి - యద్యేన

హతుహి ॥ ౩౦॥ దృష్ట్యాని సైజసంకామంసగణం భగవాన్స్వరాట్ ॥ శ్రుత్వానుభావంబ్రహ్మషే
విస్తయంసమగాత్పరమ్ ॥ ౩౧॥ తస్యైవంయుంజతశ్చిత్తంతపస్సద్విధ్యాయసంయమైః ॥ అనుగ్రహ
యావిరాసీన్నరనారాయణోహరిః ॥ ౩౨॥ తౌశుక్లకృష్ణేనవకంజలాచనౌచతుభుజౌరౌరవవల్లలాం
బరౌ ॥ పవిత్రపాణీఉపవీతకంత్రిపుత్తమండలుందండమృజుంచవైణవమ్ ॥ ౩౩॥ పద్మాక్షమాలాము
తజంతుమాజనంవేదంచసాక్షాత్తపవిత్రరూపిణౌ ॥ తపతటిద్వణాపిశంగరోచిషాప్రాంతాదధానౌ
విబుధషా భాచితౌ ॥ ౩౪॥ తౌవైభగవతో రూపేనరనారాయణావృష్టి ॥ వీత్యైత్థాయాదరేణౌ
చ్చైననామాంశేనదండవత్ ॥ ౩౫॥ సతత్సందశానానందనివృతాత్తేంద్రియాశయః ॥ హృష్ట
రోమాశ్రుపూణాత్రోనసేహతాపుదీక్షితుమ్ ॥ ౩౬॥ ఉత్థాయప్రాంజలిఃప్రహ్వభేత్సుక్యాదాశ్చ
పన్నివ ॥ నమోనమశ్రితానౌబభాషేగద్గదాక్షరః ॥ ౩౭॥ తయోరాసనమాసీయపాదయోరవనిజ్య
చ ॥ అహాణేనానులేపేనధూపమాల్యైరపూజయత్ ॥ ౩౮॥ సుఖమాసనమాసీనౌప్రసాదాభిముఖౌ
మునిః ॥ పునరానమ్యపాదాభ్యాంగరిష్ఠావిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౯॥ మాకంఠేయః ॥ కింవణయేతవవిభౌ
యదుదీరితోసుస్సుస్పందతేతమనువాక్కునశ్చంద్రియాణి ॥ స్పందంతివైతనుభృతామజశర్వయోశ్చస్వ
స్యావ్యథాపిభజతామసిభావబంధుః ॥ ౪౦॥ మూర్తీశమేభగవతోభగవంస్త్రీలాక్యాఃక్షేమాయతా
పవరమాయచమృత్యుజిత్యై ॥ నానావిభవ్యవితుమన్యతనూర్యభేదంసృష్టాపునగ్రాససేసర్వమిహౌ
ణానాభిః ॥ ౪౧॥ తస్యావితుస్థినిరచరేశీతురంఘ్రిమూలంయత్త్వంనకర్తగుణకాలరజస్స్వశంతి ॥
యద్వైస్తువంతినినమంతియజంత్యభీక్షుంధ్యాయంతివేదహృదయామునయస్తదాప్యై ॥ ౪౨॥ నాన్యం

త్వయైవ ఉదీరితః ప్రేరితః - అసుః ప్రాణః - సంస్పందతేప్రవతకతే - తమమచవాగారయః స్పందంతి - అత్రహేతుః - అన్వయవ్యతిరే
కాభ్యాంప్రత్యస్త్రత్రమిత్యాదిశ్రుతిభిశ్చపితత్ప్రసిద్ధమిత్యర్థః - సకేవలంప్రకృతానాంతమభృతాం - కింతు - అజశర్వయాశ్చ - అ
తఃస్వస్యమూపితకైవ - వివంయద్యపినక్వచిదపికస్యాపిస్వాతంత్ర్యం - అథాపిదారుయంత్రవత్ప్రవతకతేరపివాగాదిభిభాజ
తాంపుంసాం - త్వంభావబంధురాత్తబంధురసి - నతుపిత్రాదివద్దేహమాత్రబంధుః - అహేమాకృపాశుతాతవత్కర్థః ॥ ౪౦॥ సమకథమా
నాంప్రాణాదిప్రవతకౌ - ధర్మపుత్రత్వాదావయారితిచెన్నకస్యాపిపుత్రత్వాహ ॥ మూర్తీశైతి ॥ హేభగవత్ - భగవత్సవశ్చమేమూ
ర్తీ - త్రిలోక్యాఃక్షేమాయపాలనాయ - తాపవరమాయచదుఃఖనివృత్త్యై - మృత్యుజిత్యైమోక్షయైచ - నతుత్వంకస్యాపిపుత్రత్వాత్
ధాః - అత్రదృష్టాంతః - యథేదంవిశ్వమవితుం అన్యాస్తనూమాతీమత్యమామాదిలక్షణాః - నానాఅనేకప్రకారాః - విభ
షి - తద్వత్ - సకేవలంపాలనాదిమాత్రంతవకమక - కింతు - సృష్టిప్రళయావసీత్యాహ - సృష్ట్యైతి - తత్రాప్యన్యనిరపేక్షత్వేదృష్టాంతః -
ఉణానాభిరివేతి ॥ ౪౧॥ యస్మాదేవంధూతస్తవంతస్తాత్తవాంఘ్రిమూలంభజామిత్యాహ ॥ తస్యైతి ॥ తస్యావితుఃపాలకశ్య - స్థావరజం
గమానామీశ్వరస్య - ఆంఘ్రిమూలంభజామిత్యేతియశ్లోకేనానుషంగః - కథంభూతమంఘ్రిమూలంయత్త్వంయత్ప్రసితం - కర్తగుణ
తౌలావారజఃకులం - అన్యేభావోక్తాస్తానాయః - సస్పృశంతి - రుజ్జ్వలివాపాతః - యతఃవేదాఃహృదయేముహుంలేవేదతాత్పర్యవి

కోమునయః - యదేవస్తువంతి - నితరాంసమంతి - తత్ప్రాప్తయ వివస్తవనాదీనికుర్వంతి || ౪౨ || తతోన్యఃపురుషాభోనాస్తీత్యాహ ||
 నాన్యమితి || తవతంఘ్నప్రసయాత్ శ్రీమచ్ఛరణప్రాప్తేః - అన్యంతేమంసవిద్యః - పరితఃసవేష్యపిలోకేమభీయఃస్యతస్యజనస్య - త
 దేవాహ - ద్విపరాధాంధిష్ణ్యంస్థానంయస్యసః - బ్రహ్మపి - తేకాలస్యత్వ మ్భవిజ్యంభరూపాత్ కాలాదలంబిభేతి - అతఃకిమువక్తవ్యం
 తేనైవబ్రహ్మణాకృతానాంభౌతికానాం ప్రాణీనాంభయమితి || ౪౩ || యస్మాదేవం || తదితి || తత్తస్మాత్తవపానమూలమెవభజామి - కథంభూ
 తస్య - ఋతధియఃసత్యజ్ఞానస్వరూపస్య - యద్యా - ఋతాసత్యాధీయఃస్యయస్మిన్నావతస్య - అత్తగురోజీవనియంతః - అతఃకారణాత్ప
 రస్య కింకృత్వా - ఆత్మభదింస్వాత్మావారకం - అపాథాంచనిష్ఫలం - అసచ్ఛతుచ్ఛం - అంత్యంచనశ్వరం - ఇదందేహగేహాదికంహి
 త్వాదేహాదిభజనంత్యక్తా - అసచ్ఛేత్తథంప్రతీయతేతత్ప్రాహ - అభిజ్ఞమాత్రంసహ్యత్వంతమసత్కింత్యా త్తమాత్రం - సతతఃపుషగస్తీ
 త్యథాః - నన్వపవగాయభవతుమద్భజనంఫలాంతరాథాంత్యస్యభజనంకార్యమెవతత్ప్రాహ - తహీతి - యదిత్వాంభజిపురుషః -
 తహి - త్వత్తవసవకంమనీషితమథాంవిందేతేతి || ౪౪ || ననుబ్రహ్మరుద్రావపిమమైవమూర్తీ - అతోమామెవకిమిత్యత్వంతమాద్రీ
 యసే - తత్ప్రాహ || సత్త్వమితి || యగపియద్యపి - తవైవమాయయాకృతాః - ఎతాఃశీలాఃత్వమైవధృతాః - తథాపి - యాసత్త్వయీ - సైవ
 ప్రశాంతైశ్చమోక్షయ - సకేవలంప్రశాంత్యభావమాత్రమన్యభజనే - కింత్యనిష్టంచకించదస్యథాత్వేభవేదిత్యాహ - వ్యససేతి || ౪౫ ||

తవాంఘ్నప్రసయాదపవగమూలేఃక్షేమంజనస్యపరితౌభియఈశవిద్యః | బ్రహ్మబిభేత్యలమణో
 ద్విపరాధాంధిష్ణ్యఃకాలస్యతేకిముతతత్ప్రతభౌతికానామ్ || ౪౩ || తద్వైభజామ్యైతధియస్తవపాన
 మూలంహిత్వేదమాత్మభదిమాత్మగురోఃపరస్య | దేహాద్యపాథా మసదంత్యమభిజ్ఞమాత్రంవిందేతత
 హిసతుసర్వమనీషితాథామ్ || ౪౪ || సత్త్వంరజస్తమశతీతవాన్యబంధౌమాయాకృతాస్థినితిల
 యోద్భవహేతపూస్య | లీలాధృతాయదపిసత్త్వమయీప్రశాంత్యేనాన్యైన్యణాంవ్యసనమోహభి
 యశ్చయాభ్యామ్ || ౪౫ || తస్మాత్తవేహభగవన్నభావకానాంశుక్లాంతనుంచదయితాంకుశలాభజం
 తి | యత్సత్త్వతాఃపురుషగూఢముశంతిసత్త్వంలాకొయతోభయముతాన్తసుఖంనచాన్యత్ || ౪౬ ||
 తస్మైనమోభగవతేపురుషాయభూమైవిశ్వాయవిశ్వగురవేపరదేవతాయై | నారాయణాయఋ
 షయోచనరౌత్తమాయహంసాయసంయతగిరేనిగమేశ్వరాయ || ౪౭ || యంవైనవేదవితథాక్షపథేభ్రా
 మధీస్తంతంస్వకేష్వసుషుహృద్యపివృక్షభేషు | తన్మాయయావృతమతిస్స ఉవేదసాక్షోదాద్యస్తవా
 ఖిలగురొరుపసాద్యవేదమ్ || ౪౮ || యద్యథానం నిగమత్తరహఃప్రకాశంముహ్యంతియత్రకవయో
 జపరాయతంతః | తంసర్వవాదవిషయప్రతిరూపశీలంవందేమహాపురుషమాత్మనిగూఢబోధమ్ || ౪౯ ||

*** ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్తంధే - అష్టమోధ్యాయః . ***
 శ్రీసూతః || సంస్తుతోభగవానిత్థంమాకంఠేయోనగీమతా | నారాయణోనరసఖఃప్రీతఃప్రాహభృ

తదేవసదాచారణదృఢయతి || తస్మాదితి || హేభగవత్ - తవశుక్లాంతమంశ్రీనారాయణఖ్యాం - అభతావకానాంచ శుక్లాంతమంసరా
 ఖ్యాం - యద్యస్తాత్ - సాత్త్వతాః - సత్త్వమేవపురుషస్యాధీశ్వరస్వరూపముశంతిమన్యంతే - సత్త్వస్యోరజస్తమశ్చేతి - అత్రాహతుః -
 యతఃసత్త్వాత్ - లోకోవై కుంతాఖ్యః - లోకత్వేసత్యస్యభయంచ - భోగసత్యస్యాత్మసుఖంచ || ౪౬ || అతస్తగప్రణమతి || తస్మాదితి ||
 హంసాయశుద్ధాయ - సంయతగిరేనియమితవాచే - అభవ - నిగమేశ్వరాయవేదమాగ్రప్రవతాకాయ || ౪౭ || వేదాథాసంప్రదాయ
 ప్రవతానెహేతుత్వంవదేప్రాతి || యమితి || కపటేంప్రియమాగ్రేభామధీఃవిక్షీప్తబుద్ధిఃపుమా - స్వేంద్రియాదిమనియంత్యత్వేన
 సంతమపి - యగత్వాంసవేద - దృక్పథేషువిషయేషు - బుద్ధివిక్షేపేహేతుః - తన్మాయయాతస్యతవైవమాయయా - ఆవృతాఅనాత్మనిస్థామ
 తిర్యస్య - సఉసోపి - ఆద్యపివపూవమజ్ఞాతైవ - అఖిలగురోస్తవత్వత్ప్రవతీతంవేదముపసాద్యప్రాప్య - తంత్యాంసాక్షోద్వేదమ్ ||
 ౪౮ || వేదేనైవతద్జ్ఞానమిత్యుపపాదయస్తగమతి || యదితి || యస్యతవదశానంనిగమేభవతి - కథంభూతం - ఆత్మనస్తవరహఃప్రకా
 శకంసత్త్వప్రకాశకం - అన్యథాదృజ్జేయతామాహ - అజపరాఃబ్రహ్మముఖ్యాఃకవయోపి - సాంఖ్యయోగాదిభిర్యతమానాః - యత్ర
 త్వయీ - స్వయంముహ్యంతి - కుతఃతస్యతాహ - సవేషాంసాంఖ్యానివాదానాంవిషయాఃభేదాదయస్సైహంప్రీత్యాపంతత్తదమసారి
 తీలంస్వభావోయస్యతం - కుతః - ఆత్మనాదేహాదిసంఘాతేననిగూఢోబోధోయస్యతం - వివంభూతంమహారుషంత్యాంసందశితి || ౪౯ || ఇతి
 భావాధాదీపికాయాం - అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

శ్లో॥ సవమోఖగవన్తాయాదివృత్తిగణశానంముచుః॥ మాయాశిశోలకాయాభౌచమునెనికావేశనిగణమైః॥ భాగవతఃపరితోషపూజక
 కంతదపేక్షితవరదానంకథయతుమాహ॥ సంస్తుతఇతి॥ ౧॥ భోభోఇతి॥ ఆత్మసమాధినాచితైకాగ్రేణ॥ ౨॥ వయమితి॥ వయం తెపరి
 తుష్టాస్త్వైతిబహువచనంసవకాదేవాభిప్రాయేణ-వరదేశాదిత్యైకవచనంద్వయారైక్యాభిప్రాయేణ-ప్రతీచ్ఛగృహణ॥ ౩॥ జితమితి॥ వ
 రణభండయతాత్వయాజితం-ఉత్తమోదశితః-మమతువరాకాంయైనాస్తీత్యాహ-వరదేతి॥ ౪॥ వాంఛంతితి॥ యస్యతవ-శ్రీమ
 త్పదాబ్జదశనం-అబాదయోబ్రహ్మదయోవాంఛంతి-సభవా-మెఅక్షిగోచరోజాతోసి-కిమతఃపరంవరదేత్యర్థః॥ ౫॥ అ
 కేతి॥ ద్రక్ష్యేద్రష్టుమిచ్ఛామి-లోకపాలైబ్రహ్మద్విధిస్సహితఃఅయంలోకాజనః-సద్భిదాం-సతివస్తువిధిదాంభేదంయయా-వెదేతి॥
 ౬॥ ఇతితి॥ తథేతి ద్రక్ష్యసీతి-సశుశ్వరః-స్వయన్స్వయమానః-ప్రాగాత్-సస్వయమితిపాతాంతరేక్రియావిశేషణం॥ ౭॥ తమితి॥
 తమేవాథాంమాయాదశనరూపం-అగ్నావ్యద్యప్రముఖితము॥ ౮॥ ధ్యాయన్నితి॥ భావత్రవైకమహామయైత్రవైకైః-కవచిత్

గూర్వహ ॥ ౧॥ శ్రీభవా ॥ భోభోబ్రహ్మపీవర్యత్వంసిద్ధితత్వసమాధినా ॥ మయిభక్త్యానపాయ
 వ్యాతపస్సాన్విధ్యాయసంయమైః ॥ ౨॥ వయం తెపరితుష్టాస్త నతప ద్రష్టువృత్తచర్యయా ॥ వరంప్ర
 తీచ్ఛభద్రంతేవరదేశాదభీప్సితమ్ ॥ ౩॥ మాకం డెయః ॥ జితంతేదేవదేవేశ వ్రపన్నాతిహారాచ్యు
 త ॥ వరేణైతావతాలం మోయన్భవా సమదృశ్యత ॥ ౪॥ వాంఛంత్య జాదయోయస్యశ్రీమత్పా
 దాబ్జదశనమ్ ॥ మనసాయోగవక్తేనసభవాన్తేక్షిగోచరః ॥ ౫॥ అథాప్యంబుజపత్రాక్షుపుణ్యశ్లోక
 శిఖామణే ॥ ద్రక్ష్యేమామాయాయ యాలాకస్సపాలావేదసద్భిదామ్ ॥ ౬॥ శ్రీసూతః ॥ ఇతిడిలొచితః
 కామమృషిణా భగవాన్మునే ॥ తథేతిసస్వయన్ప్రాగాద్భదర్యాశ్రమమీశ్వరః ॥ ౭॥ తమేవ చింత
 యన్నథాన్మృషిసాన్విశ్రమఎవసః ॥ వసన్నగ్న్యకసోమాంబు భూవాయువియదాత్మస ॥ ౮॥ ధ్యాయ
 యన్సర్వత్రచ హరింభావ ద్రవ్యైరపూజయత్ ॥ కవచిత్పూజాంవిసన్సారభక్తిప్రసరసంప్లుతః ॥ ౯॥
 తస్యైకదాభృగుశ్రేష్ఠపుష్పభద్రానదీతటే ॥ ఉపాసీన స్యసంధ్యాయాంబ్రహ్మన్వాయురభూన్మ
 హా ॥ ౧౦॥ తంచండశబ్దంసముదీరయంతంబలాహకాలన్వభవకకారాః ॥ అక్షస్థవిష్ణుముముచుస్త
 టిద్భిస్సన్వనంతఉచ్చైరభివషణధారాః ॥ ౧౧॥ తతోభ్యన్మశ్యంతచతుస్సముద్రాస్సమంతతఃత్వైతల
 ముద్రాసంతః ॥ సమీరవెగోర్మిభిరుగ్రనక్రభయానకావతగ భీరఘోషాః ॥ ౧౨॥ అంతబహిశ్చ
 ద్భిరతిద్యుభిఃఖరైశ్శతప్రాగాభీరుపతాపితంజగత్ ॥ చతుర్విధంవీక్ష్యసహస్ర నామునిజలాప్లుతాం
 త్వైంవిమనాస్సమత్రసత్ ॥ ౧౩॥ తస్యైవముద్వీక్షతఉర్మిభీషణఃప్రభంజనాఘూణితవామహా
 ణవః ॥ ఆపూర్యమాణోవషణ్ద్భిరంబుదైఃత్వైందీప్వవహా నిభిరప్యధాత్సనుమ్ ॥ ౧౪॥ సత్వైం
 తరిక్షంసదివం సభాగణం త్రై లోక్య మాసీత్సహసాద్భిరాప్లుతమ్ ॥ సవకఎనోర్మిజలమహా మునిబ
 భ్రామవిక్షిప్యజటాజడాంధవత్ ॥ ౧౫॥ తుత్తత్ప్రవీరతోమకరైస్త్రిమింగిలైగువప్రతౌవీచినభస్వదా
 హతః ॥ తమస్యపారేపరితోభ్రామణిశోనవేదఖంగాంచపరిశ్రమేషితః ॥ ౧౬॥ కవచిన్నగ్నోమహావ

కదాచిత్-భక్తిప్రసరసంప్లుతఃభక్త్యుదైకవ్యాప్తః॥ ౯॥ మాయాదశనమాహ॥ తస్యేతి॥ ౧౦॥ తమితి॥ తంవాయుమహ-బలాహకా
 మేఘాః అథవకావిభాభూపుః-తేచతటిద్భిఃవిద్యుద్భిస్సహితాః-ఉచ్చైఃస్వసంతోగజంతః-అక్షిరథాంకంతద్వత్స్థవిష్ణుః-అభితో
 వషణధారాఃముముచుః॥ ౧౧॥ తతఇతి॥ చతుర్విక్షువతమానాః-సముద్రాః-సమీరవెగేనఘోషయస్తేఘాతలం ఉద్రస్సంతః-
 ఉగ్రనక్రామేషు-భయానకా ఆవతామేషు-గభీరఃఘోషాయేషు-తేచతేచతేచ॥౧౨॥ అంతరితి॥ అత్తనాసహజరాయుజాదిచతు
 విధంజగత్-అంతబహిశ్చపతాపితంవీక్ష్య-త్వైంచజలాప్లుతాంవీక్ష్య-మునిః-సమత్రసత్భయంప్రాప-కేనోపతాపితం-అ
 ద్భిః-కథంభూతాభిః-అతిద్యుభిఃఅతిక్రాంతాద్యోర్యాభిః-ఖరైశ్చసూర్యరశ్మిభిఃవాయుభిర్వైతశేషః-శతప్రదాభిశ్చవిద్యుద్భిః-
 దీఘమాషణంభందోసుసారేణ॥ ౧౩॥ తస్యేతి॥ ప్రభంజనేనఅఘూణితంప్రకంపితంవాఃఉదకంయస్త్రిసః-అప్యథాకథాద
 యామాస-సమంసహ॥ ౧౪॥ సత్వైతి॥ సహసా-సత్వైంతరిక్షంయాయుంతరిక్షస్థప్రాణినహితం-సదివంస్వగళధేవసహితం-భా
 గవ్యాభిగణాఃత్రైస్సహితం-జటాఃవిక్షిప్యవీకీర్య॥ ౧౫॥ తుదితి॥ పరిశ్రమేణిషితఃగతఃవ్యాప్తఇత్యర్థః-ఇణాసహగభిత్వస్తాత్

౧౬ || క్వచిదితి || అన్యన్యఘాతభిఃతద్భక్షణాయపరస్పరంయుభ్యద్భిః || ౧౭ || ౧౮ || అయితేతి || విష్ణుమాయావృతాత్తనభిసతథాద్య
 ప్తవానిత్యర్థః || ౧౯ || సద్భితి || కకుదిఉన్న తప్రదేశే - న్యగ్రోధసాతంకోమలవటం || ౨౦ || ప్రాగ్భితి || తస్యేతాసదిక్ష్వాఖాయాం - కకు
 మపి || ౨౧ || మహామరకతేతి || శ్రీమత్ రమ్యుఃపదనపంకజంయస్యతం - కంబువత్ప్రరఖావృతాగ్రీవాయస్యతం - మహారస్తంవిశాల
 వక్షసం - సునాసంశోభనానాసాయస్యతం - సుందరేభ్రువాయస్యతం || ౨౨ || శ్వాసేతి || శ్వాసైరజంతఃకంపమానాయేలకాస్తైరాభా
 తంశోభతం - కంబువత్అంతవలయేనశ్రీయకాయాస్తాకంబుక్రియా - తయోఃకణాయాదాడిమపుష్పేయస్యతం - విద్రుమకుల్యాధ
 రభాసాశుషవోణాయితంసుధాతుల్యంస్థితంయస్యతం || ౨౩ || పద్మేతి || పద్మగభావత్అశుషత్అరుణావపాంగంనేత్రాంతాయస్య
 తం - శృంగోహాహాయస్థితదవలోకనంయస్యతం - శ్వాసైరజంత్యశ్చలంతోవశయస్తీర్యజ్జీ మ్నరఖాస్తాభిఃసంవిగ్నా చంచలాని
 మ్నాచగంభీరానాభిర్యస్థితత్ - దశవదశ్యతదశసంకశముదరంయస్యతం || ౨౪ || చార్వతి || చారవఃఅంగుళమాయయోస్తాభ్యాం -

తేతరంస్తేస్తాడితఃక్వచిత్ | యాదోభిభాక్షితఃక్వాపిస్వయమన్యోన్యఘాతభిః || ౧౭ || క్వచిచ్ఛృం
 క్వచిన్మోహంక్వచిద్భుఃఖంసుఖంభయమ్ | క్వచిన్ప్రత్యుంసమాప్నోతివ్యాధ్యానిభిరుపద్రుతః || ౧౮ ||
 అయితాయుతవసాణాంసహస్రాణిశతానిచ | వ్యతీయుభ్రామతస్తస్థివిష్ణుమా యావృతాత్త
 నః || ౧౯ || సకదాచిద్భ్రమంస్తస్థిపృథివ్యాఃకకుదిద్విజః | న్యగ్రోధసాతంతదృశేఫలపల్లవశోభితమ్ ||
 ౨౦ || ప్రాగుత్తరస్యాంశాఖాయాంతస్యాపిదదృశేశిశుమ్ | శయానంపణపుటకైగ్రసంతంప్రభయా
 తమః || ౨౧ || మహామరకతశ్యామంశ్రీమద్వదనపంకజమ్ | కంబుగ్రీవంమహారస్తంసునాసంసుం
 దరభ్రువమ్ || ౨౨ || శ్వాసైజదలకాభాతంకంబుశ్రీకణదాడిమమ్ | విద్రుమాధరభాసెషవోణా
 యితసుధాస్థితమ్ || ౨౩ || పద్మగభారుణాపాంగంహృద్యహాసావలోకనమ్ | శ్వాసైజద్వలీసంవి
 గ్ననిమ్ననాభివలోదరమ్ || ౨౪ || చార్వంగుళిభ్యాంపాణిభ్యామున్నీయచరణాంబుజమ్ | ముఖనిధా
 యవిప్రేంద్రధయం తంవీక్ష్యవిస్త్రితః || ౨౫ || తద్దశనాద్వీతపరిశ్రమోముదాప్రాత్ఫులహృత్పద్మవి
 లాచనాంబుజః | ప్రహృష్టరోమాద్భుతభావశంకేతఃప్రప్టుంపురస్తంప్రససారబాలకమ్ || ౨౬ || తావ
 చ్ఛిశోవిశ్వసితేనభాగవస్సంతశ్శరీరంమశకాయథావిశత్ | తత్రాప్యదోన్యస్తముదీక్ష్యకృత్స
 శోయథాపురాముహ్యదతీవవిస్త్రితః || ౨౭ || ఖంరొదసీభగణానద్రిసాగరాద్వీపాసవమాన్తకు
 భస్సురాసురాః | వనానిదేశాసరితఃపురాకరాభేటావ్రజానాశ్రమవణవృత్తయః || ౨౮ ||
 మహంతిభూతాన్యథభౌతికాన్యసాకాలంచ నానాయుగకల్పకల్పనమ్ | యత్త్రించదన్యద్వ్యవహారకా
 రణందదశవిశ్వంసదివావభాసితమ్ || ౨౯ || హిమాలయంపుష్పవహంచతాంసదీనిజాశ్రమంయత్ర
 ఋషిస్తవశ్యత | విశ్వంవివశ్యంచ్చవ్సితాచ్ఛిశోవైబహినిరస్తాన్యపతల్లయాభౌ || ౩౦ || తస్థి
 పృథివ్యాఃకకుదిప్రయాథంవటంచతత్పత్రపుటేశయానమ్ | బాలంచతత్రైమసుధాస్థితేననిరీక్షితో
 పాంగనిరీక్షణేన || ౩౧ || అథతంబాలకంవీక్ష్యనేత్రాభ్యాంధిష్ఠితంహృది | అభ్యయాదతిసంహృష్టః
 పరిష్వక్తుమథోక్షజమ్ || ౩౨ || తావత్సభగవానాతాద్యోగాధీశోగుహాశయః | అంతరధేయుషే
 స్తస్యయథేహానీశనిమితా || ౩౩ || తమన్వధవతోబ్రహ్మసలిలం లాకసంప్లవః | తిరోధాయితౌణా

ఉన్నీయతకృత్య - ధయంతంపిబంతం || ౨౫ || తదితి || పృత్పద్మంచవిలోచనాంబుజేచప్రొత్ఫుల్లానితానియస్యసః - అద్భుతభావఃఅత్యా
 శ్చర్యరూపంతేనశంకేతస్సన్నపి - తంప్రప్టుంపురఃప్రససారసమీపగతః || ౨౬ || తత్రేతి || అదఃఇదంజగత్ - యథాపురాప్రశయా
 త్పూర్వం - న్యస్తంవిన్యస్తం - దృష్ట్వాచ - అతీవవిస్త్రితస్థి - అముహ్యత్ || ౨౭ || శృంగోదశశానంప్రపంచయతి || ఖమితి - కకు
 భోదితః - పురాణితకరాంశ్చ - భేటాకమకగ్రామా - వ్రజాగౌకులాని - అత్రమాంశ్వవజాంశ్వతేమం పృత్తిశ్చత్యర్థః ||
 ౨౮ || మహంతితి || నానాయుగానికల్పాంశ్చకల్పయతితైవాకల్ప్యతఇతితథాతంకాలంచ - సదివపరమాథమివఅవభాసితంతేనై
 వ || ౨౯ || ౩౦ || తస్థిన్నితి || వటంచతోకంచవీక్ష్య - తస్యప్రేక్షాసుధాతుల్యస్థితయుక్తేనాపాంగనిరీక్షణేన - నిరీక్షితస్థి || ౩౧ ||
 అథేతి || అథతంబాలకమథోక్షజంపరిష్వక్తుం - అభ్యయాదిత్యస్వయః - కథంభూతం - హృద్యధిష్ఠితం || ౩౨ || తావదితి || తావత్పరిష్వం
 గలాభాత్పూర్వమేవయుషేస్తస్య - అంతరీక్షతోబ్రహ్మ - తదద్యమైవభల్యదృష్టంతః - అనీశోనదైవఃతేననిర్మితా - ఈహాక్రియాయ

ధేతి || ౩౩ || తమితి || తమంతహితగవంతమను - వటః - సలిలం - లోకసంస్థాపకాధిపతిః - సచస్వాత్రమవయథా
 పూజాంస్థితః || ౩౪ || ఇతిభావాథా దీపికాయాం - సవమాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
 శ్లో || దశమేశవలగత్యమునెస్తుజ్జ్వలరానదాత్ | తేనసాకమతీప్రిత్యాసమాభావ్యసభాజయత్ || ౧ || ప్రపన్నోస్తీతి || జ్ఞానకాశయాజ్ఞానవ
 త్ప్రకాశమానయా - త్వద్భజనంవినావిద్వాంసోపి - యస్యతవమాయయా - జ్ఞానినోవయమిత్యహంకారేణముహ్యంతీత్యర్థః || ౨ || శ్రీనా
 రాయణవివస్వమాయాదశానశ్రాంతంశ్రీశివరూపేణసంత్యయామాసతదాహ || తమితి || నిభృతాత్వానంసమాహితచిత్తం - రుద్రాణ్య
 భవాన్యా || ౩ || అథేతి || నిభృతాఃనిశ్చలాః ఆత్మేంద్రియాశయాఃదేహేంద్రియమనాంసియాస్యసః || ౪ || నిభృతేతి || నిభృతఃనిశ్చలఃఉక్తిర్ము
 కప్రాతఃయస్మిన్సః - సంసిద్ధింథలం - సాక్షాత్తురుప్రకటికురు - యతోభవాన్సిద్ధిదః || ౫ || నేతి || ఆశిషఃఅభ్యుదయలక్షణాః - ఉతస్విత్ -

దస్యస్వాత్రమేపూర్వవత్స్థితః || ౩౪ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్తంధేనవమోధ్యాయః * * * * *
 శ్రీసూతః || సవమనుభూయేదంనారాయణవినిర్మితమ్ | వైభవంయోగమాయాయాస్తమేవశరణం
 యయా || ౧ || ఋషిః || ప్రపన్నోన్యైస్సమూలంతేప్రపన్నాభయదంహరే | యన్తాయయాపి
 విబుధాముహ్యంతిజ్ఞానకాశయా || ౨ || సూతః || తమేవనిభృతాత్వానంవృషేణదివిపర్యటాత్ | రుద్రా
 ణ్యాభగవాన్రుద్రోదదశాస్వగణావృతః || ౩ || అథోమాతమృషింవీక్ష్యగిరిశంసనుభాషత | పశ్యేమం
 భగవన్ప్రీతిభృతాత్మేంద్రియాశయః || ౪ || నిభృతోర్మియుషప్రాతోవాతాపాయేయథాణవః |
 కుర్వస్యతవసస్సాతృత్సంసిద్ధింసిద్ధిదోభవాత్ || ౫ || శ్రీభగవాన్ || నైవేచ్ఛత్యాశిషఃకాపిబ్రహ్మషిః
 ర్మోక్షమప్యత | భక్తింపరాంభగవతిలభవాపురుషేవ్యయే || ౬ || అథాపిసంవదిష్యామోభవాన్యే
 తేనసాధునా | అయంహిపరమోలాభోన్యణాంసాధుసమాగమః || ౭ || ఇత్యుక్త్వాతముపేయాయభగ
 వాన్ససతాంగతిః | ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వదేహినామ్ || ౮ || తయోరాగమనంసాతృ
 దీశయోజగదాత్మనోః | నవేదమద్ధనీవృత్తిరాత్మానంవిశ్వమేవచ || ౯ || భగవాన్స్తనభిజ్ఞాయగిరి
 శోయోగమాయయా | అవిశత్తద్గుహాకాశంవాయుశ్చిద్రమివేశ్వరః || ౧౦ || ఆశ్చన్యపిశివంప్రాప్తం
 తటిష్ఠింగజటాధరమ్ | త్ర్యక్షమష్టభుజంప్రాంశుముద్యంతమివభాస్తరమ్ || ౧౧ || వ్యాఘ్రుచర్మాం
 బరంశూలధనురిష్వసీచర్మభిః | అక్షమాలాడమరుగకపాలపరశుంసహ || ౧౨ || భ్రాణంసహసాభాంతంవిచ
 త్కృహృదివిస్త్రితః || ౧౩ || కిమిదంకుతేవేతిసమాధివిరతోమునిః | నైత్రేఉన్మీల్యదదృశేసగణంసోమమా
 గతమ్ || ౧౪ || రుద్రంత్రిలోకైకగురుంననామశిరసామునిః || ౧౫ || తస్మైసపర్యాంవ్యదధాత్సగణా
 యసహూమయా | స్వాగతాసనపాద్యాఘ్నగంధస్తన్ధాపదీపకైః || ౧౬ || ఆహవాత్తానుభావే
 వపూణకామస్యతేవిభా | కరవాణికిమీశానయేనైదంనివృతంజగత్ || ౧౭ || నమశ్శివాయ శాంతా
 యసత్త్వాయప్రమృదాయచ | రజోజుషేథ ఘోరాయనమస్తుభ్యంతమోజుషే || ౧౮ || శ్రీసూతః ||
 ఎవంస్తుతస్సభగవాన్మహాదేవస్సతాంగతిః | పరితుప్తఃప్రసన్నాత్మాప్రహసంస్తమభాషత || ౧౯ ||
 శ్రీభగవాన్ || వరంవృణీష్వతేకామంవరదేశావయంత్రయః | అమోఘందశానయేషాంమత్యో
 యద్విందతేన్మృతమ్ || ౨౦ || బ్రాహ్మణాస్సాధవశ్శాంతానిస్సంగాభూతవత్సలాః | ఎకాంతభక్తాహ్య

అత్రహతుః - భక్తిమితి || ౧ || అథేతి || సంవదిష్యామఃసంవాదంకరిష్యామః || ౨ || ఇతితి || సతాంగత్యైహతుః - ఈశానః || ౩ || తయో
 రితి || రుద్ధాఃధిమాంతఃకరణస్యవృత్తగాయెనసః || ౪ || ౧౦ || ఆత్మనీతి || సకేవలంబహిరవ - కింతుఆత్మస్యపిప్రాప్తంశివంచిత్త్వ - విస్త్రి
 తః - కథంప్రాప్తం - సహసాలకస్తదేవ - హృదిభాంతం - కథంధూతం - తటిష్ఠింగాజటాధారయతీతితథాతం - త్రిణ్యక్షీణియస్యతం ||
 ౧౧ || వ్యాఘ్రుతి || శూలాదిభిస్సహక్షమాలాడీభిభ్రాణమిత్యన్వయః - అక్షమాలాదీగాంధ్యందైవ్యకం || ౧౨ || విస్తయపూర్వకంబహి
 దశాశానమాహ || కిమిదమితి || సోమండమయాసహగతం - రుద్రందదృశే || ౧౩ || రుద్రమితి || తతోసనామ్ || ౧౪ || ౧౫ || ఆహేతి || పూణ
 కామత్వంవ్యసక్తి - యేనత్వయాజగన్నివృత్తంభవతీతి || ౧౬ || నిగుణత్వేనసగుణత్వేనచసమస్తరోవి||సమితి || సమశ్శివాయనిగుణా
 యసత్త్వాయసత్త్వాధిష్ఠాత్రే - అతవప్రమృదయతిప్రకషేణసుఖయతీతితథాత్మస్వేనమః || ౧౭ || ౧౮ || వరమితి || త్రయఃబ్రహ్మవిష్ణుమ

కాశ్యరాః యత్తయభ్యుతేజయం ॥ ౧౯ ॥ వరదానాదనాభవత్సై వైవాస్తాభిఃక్రియతే - సత్త్వసుగ్రహః - జగత్సంధ్య త్వాభ్యవతామితి
బ్రహ్మణాంస్తాని - బ్రహ్మణాదితి - యేసాధవఃసదాచారాః - శాంతాఃమత్సరాదిరహితాః - నిస్సంగాఃనిష్టామాః ॥ ౨౦ ॥ సలూకాదితి ॥
సకేవలంతవకింతుఅహంచేత్యాది ॥ ౨౧ ॥ పూజ్యతమత్వేహేత్వంతరమాహ ॥ నెతి ॥ అణ్వపిఅణుమాత్రమపి - సచక్షతేనశశ్యంతి - తత్త
స్తాత్ - వివంధూతాకాయుష్మాత్ - ఈమహిభజేమహి ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ బ్రహ్మణభ్యుతితి ॥ బ్రహ్మణభ్యుతిఃబ్రహ్మణా - ఆత్మసమాధానం
చిత్తైకాగ్ర్యం - తపఃఆలూచనంస్వాధ్యాయః ఆధ్యయనం - సంయమఃవాగాదినియమః - తైః ॥ ౨౪ ॥ కించ ॥ శ్రవణాదితి ॥ ౨౫ ॥ ఇతితి ॥
చంద్రోలూమంభూషణంయశ్యతశ్య - ధర్మరహస్యయుక్తం - అమృతాస్పదం వచః కణాభ్యాంపిబజ్ - నాతృష్యత్ అలమితి నామస్య
త - కణాయోరమృతాయనమితివాచిన్వయః ॥ ౨౬ ॥ సఇతి ॥ శివస్యవాగేవఅమృతంతేనధ్వస్తైశ్శేషపుంజాయశ్యసః ॥ ౨౭ ॥ అహూ ఇతి ॥ ఇ
యమీశ్వరలీలాదువిభావ్యాఅవితక్యా - యద్యయా - ఈశితవ్యానినియమాని - యానిభూతాని - తానిజగదీశ్వరాఃస్వయంసమంతిస్తు

స్తాసునివైరాస్సమదశినః ॥ ౨౦ ॥ సలూకాలూకపాలాస్తాస్సంస్తువంత్యచాంతుపాసతే అహంచ
భగవాన్ప్రహ్లాస్వయంచహరిరీశ్వరః ॥ ౨౧ ॥ నతేమయ్యచ్యుతేజేచభిదామణ్యపిచక్షతే ॥ నాత్మన
శ్చపరస్యాపితమృత్తాన్వయమీమహి ॥ ౨౨ ॥ నహ్యమ్మయానితీథానినదేవామృచ్ఛిలామయాః ॥ తే
పునంత్యురుకాలేనదశనాదేవసాధవః ॥ ౨౩ ॥ [పా ॥ నహ్యమ్మయానితీథానినదేవాశ్చైతమోక్షి
తాః ॥ తేపునంత్యురుకాలేనయూయందశనమాత్రతః ॥] బ్రహ్మణేభ్యోనమస్యామోయెస్తగ్రూపం
త్రయీనుయమ్ ॥ బిభ్రత్యాత్మసమాధానతపస్సాన్విధ్యాయసంయమైః ॥ ౨౪ ॥ శ్రవణాద్దశనాద్వా
పినుహపాతకినోపియే ॥ శుద్ధ్యైరన్నంత్యజాశ్చాపికిముసంభాషణాదిభిః ॥ ౨౫ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఇతిచం
ద్రలూమస్యధర్మగుహ్యాపబృంహితమ్ ॥ వచామృతాయ నమృషినాశృష్యత్తణయోఃపిబజ్ ॥
౨౬ ॥ సదిరంమాయయావిష్ణోభ్రామితఃకశితోభృశమ్ ॥ శివవాగమృతధ్వస్తైశ్శేషపుంజస్తమబ్రవీ
త్ ॥ ౨౭ ॥ మాకంఠేయః ॥ అహూఈశ్వరచర్యేయందువిభావ్యాశరీరిణామ్ ॥ యన్నమంతీశిత
వ్యానిస్తువంతిజగదీశ్వరాః ॥ ౨౮ ॥ ధర్మంగ్రహయితుంప్రాయఃప్రవక్తారశ్చదేహినామ్ ॥ ఆచరం
త్యసుమోదంతేక్రియమాణంస్తువంతిచ ॥ ౨౯ ॥ నైతావతాభగవతస్సద్వమాయామయవృత్తిభిః ॥ న
దుష్యేతానుభావస్తైమాన్యనఃకుహకంయథా ॥ ౩౦ ॥ సృష్ట్యైదంసునసావిశ్వమాత్మనానుప్రవిశ్య
యః ॥ గుణైఃకుర్వద్భిరాభాతికతేవస్వప్నదృగ్యథా ॥ ౩౧ ॥ తస్మైనమోభగవతేత్రిగుణాయనుహ
త్తనై ॥ కేవలాయాద్వితీయాయగురవేబ్రహ్మమూతయే ॥ ౩౨ ॥ కంఠజేనువరంబ్రహ్మపరంత్య
ద్వరదశనాత్ ॥ యద్దశనాత్పుణకానుస్మత్యకానుఃపుమాభవేత్ ॥ ౩౩ ॥ వరమేకంఠజేథా
పిపూణకామాభివషణాత్ ॥ భగవత్యచ్యుతేభక్తింతత్పరేషుయథాత్వయి ॥ ౩౪ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఇ
త్యథితోభిష్టుతశ్చమునినాసూక్తయాగిరా ॥ తమాహభగవాన్శగ్వశ్శర్వాణ్యాచాభినందితః ॥ ౩౫ ॥
శ్రీభగవాన్ ॥ కానుస్సరోష్ఠమహాషేరోభక్తిమాంస్తస్వమథోక్షజే ॥ ఆకల్పంతేయశఃపుణ్యమజ
రామరతాతథా ॥ ౩౬ ॥ జ్ఞానంత్రేకాలికంబ్రహ్మన్విజ్ఞానంచవిరక్తిమత్ ॥ బ్రహ్మవచస్సిమోభూ

వంతిచేతి ॥ ౨౦ ॥ అథవాలోకసంగ్రహభామేతదిత్యాహ ॥ ధర్మయితి ॥ ప్రవక్తారోపిస్వయందేహినాంధర్మమాచరంతి ॥ ౨౧ ॥ సస్వై
తత్త్వప్రభావతిరస్థారకంకథంమయాక్రియతేతత్రాహ ॥ నెతి ॥ ఏతావతాలోకసంగ్రహమాత్రేణ - తేనామనాదిభిః - కథంభూతైః -
స్వమాయామయవృత్తిర్యజుతైః - భగవతోమయినస్తవానుభావోనదుష్యేత - యతః - ప్రసిద్ధస్య మాయనఃకుహకంకపటంయథా - త
థైతానిసమనాదీని - అతస్తస్యకుహతేనయథానుభావోనదుష్యేత - తద్వదితి - ప్రదుష్యేతేహితేనకారస్యరృప్తేంతేనానుషంగః ॥ ౩౦ ॥
మాయాచ్యేతంప్రపంచయతి ॥ సృష్ట్యైతి ॥ సృష్ట్యైదంసునసావిశ్వమాత్మనానుప్రవిశ్య
యాతాయ - కింతు - మహత్తనైగుణైస్తనఇతిపాతేగుణినామాత్మనైనియంత్రే ॥ ౩౧ ॥ వరంఘటిష్యేతియదుక్తంతత్రాహ ॥ కమితి ॥ వరం
దశనంయశ్యతస్తాత్ - త్వత్త్వత్తః - పరంకంసువరంఘటే - యశ్యతవదశనాత్ - పూణకానుఃసవానందసందోహరూపః - సత్యకా
నుఃయథేచ్ఛంప్రాప్తసర్వాసందః ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ఇతితి ॥ వరదానాయస్వయమేవప్రవృత్తః - శర్వాణ్యుడమయాచ - అభినందితః - అనుమో
దితస్సన్నాహ ॥ ౩౫ ॥ కామితి ॥ కామాయంసవోఽపి - అస్యచ్చపుణ్యంయశ ఇత్యాది - బ్రహ్మవచస్సివస్తైభూయాదిత్యుత్తరేణా

వమూహ్యమిత్యాహ॥ యావానితి॥ యావానయంవ్యప్తిపురుషః - తావాన్సమప్తిపురుషః - స్వమానతఃసప్తవితస్తిసంజ్ఞయాసంస్థయా అ
 వయవసంసవేశేనమితఃపరిమితః॥౯॥ భూషణాదీన్యాహ॥ కౌస్తుభేతి॥ స్వాత్మజ్యోతిఃశుద్ధజీవచైతన్యం - యతస్యకౌస్తుభస్యప్రభాతామే
 వశ్రీవత్సంబిభృతే॥ ౧౦॥ స్వామితి॥ త్రివృత్సర్వం త్రిమాత్రంప్రణవం॥ ౧౧॥ బిభృతేతి॥ పారమెష్ఠ్యంపదంబ్రహ్మలోకం॥౧౨॥ అ
 వ్యాకృతమితి॥ అవ్యాకృతంప్రధానంయత్ - అధిష్ఠితఃఅధిష్ఠాయస్థితః - తత్ఆసనభూతం - పద్మం - సత్త్వంసత్త్వగుణః॥౧౩॥ ఓజః॥
 ముఖ్యతత్త్వంప్రాణతత్త్వం॥ శ్రు॥ ప్రాణోవై ముఖ్యఇతిశ్రుతేః - దరవరంశంఖం॥౧౪॥౧౫॥ ఇంద్రియాణీతి॥ ఆహుతిఃక్రియాశక్తియు
 కంమనః - అస్యరథస్య - అభివ్యక్తిఃబహిరభివ్యక్తంరూపం - ముద్రయాభ్యుతయా - అథాక్రియాత్మతాంవరదాభయాదిరూపత్వం - త
 త్తన్నద్రయాతథాతథాభావయేదిత్యర్థః॥ ౧౬॥ మండలమితి॥మండలందేవయజనందేవపూజాభూమింసూర్యమండలత్వేనభావయేదిత్య
 థాః - అంతవహ్నిమండలంవా - దీప్యేసంస్తారః - ఆత్మనఃగురుకృతాంమంత్రదీప్యేమేవఆత్మనస్తుతత్వాజ్ఞా యోగ్యతాంభావయేదిత్య
 థాః - పరిచర్యేతి - భగవతస్తాంపరిచర్యాంస్వస్యసకలపాపక్షయాయపివరూపాథిభావయేదిత్యర్థః॥ ౧౭॥ పూజామాసనంపద్మ
 ముక్తం - ఇదానీమంతస్థంపద్మమాహ॥ భగవానితి॥ భగవద్భావమైశ్వర్యాదిమాధ్యక్ష్యం॥ ౧౮॥ ధమకమితి॥ హేద్విజాః - ద్విజేత్యేక

లజ్ఞోత్తరౌధరౌలాభౌదంతాజ్యోత్స్నస్త్యయోభ్రమః । రోమాణీభూరుహాభూమోమేఘాఃపురుష
 మూధజాః ॥ ౮ ॥ యావానయంవైపురుషోయావత్యాసంస్థయామితః । తావానసావపిమహాపు
 రుషోలాకసంస్థయా ॥ ౯ ॥ కౌస్తుభవ్యవదేశేనస్వాత్మజ్యోతిర్బిభృత్యజః । తత్ప్రభాంవ్యాపిసీంసా
 తౌశ్రీవత్సమురసావిభుః ॥ ౧౦ ॥ స్వాంమాయాంవనమాలాఖ్యాంనానాగుణమయీందధత్ । వా
 సశ్చందోమయంపీతంబ్రహ్మసూత్రంత్రివృత్సర్వమ్ ॥ ౧౧ ॥ బిభృతేసాంఖ్యంయోగంచదేవోమ
 కరకుండలే । మాళింపదంపారమెష్ఠ్యంసర్వలాకనమస్త్రుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ అవ్యాకృతమనంతాఖ్యమా
 సనంయదధిష్ఠితః । ధర్మజ్ఞానాదిభిర్యుక్తంసత్త్వంపద్మమిహూచ్యతే ॥ ౧౩ ॥ ఓజస్సహూబలయు
 తంముఖ్యతత్త్వంగదాందధత్ । అపాంతత్త్వందరవరంతేజస్తత్త్వంసుదశనమ్ ॥ ౧౪ ॥ నభోని
 భంనభస్తత్త్వమసించర్మతమోమయమ్ । కాలరూపంధనుశ్శృంఖంతథాకర్మమయేషుధిమ్ ॥౧౫॥ఇం
 ద్రియాణి శరానాహురాకూఠిరస్యస్యందనమ్ । తన్నాత్రాణ్యస్యాభివ్యక్తిర్ముద్రయాథాక్రియాత్మ
 తామ్ ॥ ౧౬ ॥ మండలందేవయజనందీప్యేసంస్తారఆత్మనః । పరిచర్యాభగవతఆత్మనోమరితక్షయః॥
 ౧౭॥ భగవాన్భగవద్భావంలీలాకమలమున్వహా ॥ ౧౮ ॥ ధర్మంయశశ్చభగవాన్చామరవ్యజనే
 భజత్ । ఆతపత్రంతువైకుంఠంద్విజాధామాకుతోభయమ్ ॥ ౧౯ ॥ త్రివృద్వేదస్సుపణాభ్యోయజ్ఞం
 వహతిపూరుషమ్ । అనపాయినీసాశక్తిశ్రీస్సాతౌదాత్మనోహరేః ॥ ౨౦ ॥ విష్వక్సేనస్తంత్రమూర్తి
 విదితఃపాషాదాధిపః । నందాదయోష్ఠౌద్వాప్తాశ్చతేజిమాద్యాహరేగుణాః ॥ ౨౧ ॥ వాసుదే
 వస్సంకషణఃప్రద్యుమ్నఃపురుషస్త్వయమ్ । అనిరుద్ధఇతిబ్రహ్మన్మూర్తిఃపువ్యహేభిధీయతే ॥ ౨౨ ॥స
 విశ్వస్తేజసఃప్రాజ్ఞస్తూరీయఇతివృత్తిభిః । అథేంద్రియాశయజ్ఞానైభగవాన్పరిభాష్యతే ॥ ౨౩ ॥

వచనాంతోవాపాతః - అకుతోభయంకైవల్యం - ధామగృహం - అభజత్ - యద్యా - వైకుంఠస్థైవవిశేషణం అకుతోభయంధామితి॥
 ౧౯॥ త్రివృదితి॥ త్రివృత్ముగ్యజ్ఞాస్సమరూపోవేదః॥ శ్రు॥ సుపణాసిగరుత్కాత్త్రివృత్తైశిరఇత్యాదిమంత్రలింగాత్ - యజ్ఞంయజ్ఞ
 రూపంపురుషం॥శ్రు॥ యజ్ఞోవై విష్ణురితిశ్రుతేః - అనపాయినీహరేఃశక్తిః - తత్రహేతుః - సాతౌదాత్మనః - స్వస్వరూపస్యచిద్రూపత్వా
 తస్యాస్తవభేదాదిత్యర్థః॥ ౨౦॥ విష్వక్సేనఇతి॥ తంత్రమూర్తిః - పాంచరాత్రాద్యాగమరూపః - యేజిమాదయోష్ఠౌగుణాఃతే - హ
 రేద్వాకరపాలాఃసందాదయః॥౨౧॥
 తస్థైవచతుర్వ్యూహేపాసనమాహ॥ వాసుదేవఇతి॥ వాసుదేవాదిశబ్దైఃపురుషఃశ్రీనారాయణవివస్వయంమూర్తిఃపువ్యహేపాస్య
 ఇత్యభిధీయతే॥ ౨౨॥ తస్థైవాధ్యాత్మంచతుర్థోపాసనమాహ॥ సఇతి॥ సవివభగవాన్ - విశ్వాదిశబ్దైః - వృత్తిభిజాగ్రదాద్యవ
 స్థాభిః - పరిభాష్యతే - తద్వృత్తుపాధీనాహ - అథాః - బాహ్యః - ఇంద్రియంమనః - ఆశయస్తరుభయసంస్తారయుక్తమజ్ఞానం - జ్ఞానంత్ర
 తయసాక్షీ - తైః॥ ౨౩॥ ఉక్తచతుర్వ్యూహాధ్యాత్మోపాసనాద్వయేపిపూర్వోక్తమంగాద్యుపాసనమాహ॥ అంగేతి॥ అంగాదిభిరుపలక్ష్
 తోభగవాన్ హరిః - వాసుదేవాదివతుమూర్తిస్స - విశ్వాదివతుష్టయంబిభృతస్త - విశ్వాదిభావేపితన్నియంతుస్తస్యనజీవత్వమి

త్యాహ - విశ్వాదివతుష్టయంబిభ్రదపిభగవాన్శ్వరపితే || ౨౪ || తస్యైవబ్రహ్మదిత్రిమూర్తీతామాహ || ద్విజయుషభేతి || సవిషభగ
వా - బ్రహ్మయోనివేదస్యకారణమిత్యాదివాతుత్రయం - వస్తుతోభేదాభావేపిచపితజ్జగత్ స్వమాయయాసృజతిహరతి - పాతీతికృత్వా
ఆఖ్యాయబ్రహ్మదిరూపయా - అనావృతాక్షః అనాచృన్నజ్ఞానోపి - వివృతఇవభిన్నఇవ - నిరుక్తశ్చాస్త్రేషు - నతుభిన్నః - ఆత్రనిద్యదమభ
వంప్రమాణయతి - యతస్తత్పరైరాత్మత్వేనైవలభ్యత ఇతి || ౨౫ || యస్యైదముపాసనముక్తం - తంశ్రీకృష్ణం ప్రార్థయతే || శ్రీకృష్ణేతి ||
కృష్ణసఖ అజుఃససఖ - వృష్టిశ్రేష్ఠ - అవనిమ్రుహేయైరాజన్యా పైషంవంశస్యదహన - అసపవగః మక్షీణంవీర్యంయస్య గోపవని
తానాంప్రజాఃసమూహఃభృత్యాశ్చ నారదాదయఃతైగీతంతీర్థభూతంశ్రవఃకీర్తిర్యస్య - శ్రవణమేవమంగళంయస్య || ౨౬ || ఏత
జ్జపమాత్రస్యాపిబ్రహ్మజ్ఞానంఫలమిత్యాహ || య ఇతి || కల్యే ఉషఃకాలే - యస్తచ్చిత్తః - ప్రయతఃశుభస్స - జప్త్యా - గుహశయంహృది
సం - బ్రహ్మసశ్యతి || ౨౭ || మండలందేవయజనమిత్యక్త్యాబుద్ధిమాగతాసాతీతమః - వాసుదేవాదిపూర్వాహప్రసంగోక్త్యాసూర్యపూర్వ
మోహుస్తృతః - ఆతస్తంపుచ్చతి || శుక ఇతి || పంచమేయదాహ - తథాన్యేచయుషయోగంధర్వాపురసోనాగాగ్రామణ్యాయాతుథానాదే
వాఇత్యేకైకకోగణాస్సపైత్యాదినా - సారఃసూర్యసంబంధీ - సప్తకోగణః || ౨౮ || తెషామితి || తెషాంసప్తానాం - ఆధీశ్వరైఃతత్తత్పతి

అంగౌపాం గాయథాకలై ఎభగవాంస్తచ్చతుష్టయమ్ | బిభర్తిస్తచతుర్ముర్తిభగవాన్ హరిరీ
శ్వరః || ౨౪ || ద్విజయుభసవిషబ్రహ్మయోనిస్సవ్యయందృక్స్వమహిమపరిపూర్ణోమాయ గూ
యస్సవ్యయేతత్ | సృజతిహరతిపాతీత్యాఖ్యాయానావృతాక్షోవివృతఇవనిరుక్తస్తత్పరైరాత్మలభ్యః ||
౨౫ || శ్రీకృష్ణకృష్ణసఖవృష్టిప్రపభావనిమ్రుగ్రాజన్యవంశదహనానపవగవీర్య | గోవిందగోపవనితా
ప్రజభృత్యగీతతీర్థశ్రవశ్రవణమంగళపాహిభృత్యా || ౨౬ || యఇదంకల్యఉత్థాయమహాపురు
షలక్షణమ్ | తచ్చిత్తఃప్రయతోజప్త్యాబ్రహ్మవేదగుహశయమ్ || ౨౭ || శ్రీశౌనకః || శుకోయ దాహ
భగవాన్విష్ణురాతాయపుచ్చతే | సారోగణో మాసిమాసి నానావసతి సప్తకః || ౨౮ || తెషాంనామా
నికర్తాణినియుక్తానామధీశ్వరైః | బ్రూహిన శ్రద్ధధానానాంస్యాహంసూర్యాత్మమోహరే || ౨౯ ||
శ్రీసూతః || అనాద్యవిద్యయావిష్ణో రాత్మనస్సర్వదేహి నామ్ | నిర్మితోలాకతంత్రోయంలొకేషుపరివ
తతే || ౩౦ || ఎకఎవహిలాకానాంసూర్యఆత్మాదికృద్ధరిః | సర్వవేదక్రియామూలమృషిభిర్బహుధో
దితః || ౩౧ || కాలాదేశఃక్రియాకతాకరణంకార్యమాగమః | ద్రవ్యంఫలమితిబ్రహ్మన్న వ సంజ్ఞోజ
యాహరిః || ౩౨ || మధ్వాదిషుద్వాదశసుభగవాన్తా లరూపభృత్ | లొకతంత్రాయచరతిపుథగ్ద్వా
దశభిగుణైః || ౩౩ || ధాతాకృతస్థలీహేతిర్వాసుకీరథకృన్తునై | పులస్త్యస్తుంబురురితిమధుమాసంన
యంత్యమీ || ౩౪ || అర్యమాపులహేభౌజాప్రహేతిఃపుంజికస్థలీ | నారదఃకంజనీరశ్చనయంత్యేతేస్త
మాధవమ్ || ౩౫ || మిత్రోమిఃపారుషేయోధతక్షుకోమనకాహహః | రథస్సనఇతిహ్యోతేశుక్రమా
సంనయంత్యమీ || ౩౬ || వసిష్ఠోవరుణోరంభాసహజన్యస్తథాహుహహః | శుక్రశ్చిత్రస్సనశ్చైవశు

భిః - తత్తత్తాసాధికృతసూర్యైర్వా - పూర్వహంవిభాగం || ౨౯ || తత్తత్తావత్ పూర్వహంనిరూపయితుంప్రథమంసూర్యస్వరూపమాహ || ఆ
నాదీతి || అనాద్యవిద్యయామాయయా - ఆయంసూర్యః - లోకతంత్రఃలోకయాత్రాప్రవతకః || ౩౦ || ఆతస్తస్యక్రియాభేదోపాధికమే
వనానాత్వందృశ్యతేనస్వత ఇత్యాహ || ఏకవివేతి || శ్రు || సూర్య ఆత్మాజగత్ స్తస్థుషశ్చేతి శ్రుతేః - లోకానాంజగతాంఆత్మాఆదికృత్సృష్టి
కతా - హరిరేవసూర్యః - సచసర్వాసాంవేదోక్తక్రియాణాంమూలంస - తేనతేనోపాధినాబహుధాఉదితఃఉక్తః || ౩౧ || కాలరూపధా
రిణోహరద్వాదశాదిత్య రూపభేదంక్రియోపాధికందేశయితుంప్రథమంసవకమకమప్రవృత్తయేమాయాకృతంసవధాభేదమాహ ||
కాలఇతి || కాలఃప్రాతరాదిః - దేశఃసమాదిః - క్రియాయస్థానం - కతాబ్రహ్మణాదిః - కరణంస్రుగాది - కార్యంయగాది ఆగమః
కుంత్రాదిః - ద్రవ్యంప్రీహ్యది - ఫలంస్వగాది || ౩౨ || మధ్వాదిషుద్వి || తత్తత్కాలస్వరూపధారిభగవాన్ - పృథక్పరతి - మధ్వాదిషు
వైత్రాదిషు - లోకతంత్రాయలోకయాత్రానిర్వాహయ || ౩౩ || తానెవగణానాహ ద్వాదశభిః || ధాతేతి || ధాతాసూర్యః - కృతస్థలీఅప్స
రాః - హేతిఃరాక్షసః - వాసుకినాః - గః - రథకృత్యక్షుః - పులస్త్యయుషః - తుంబురుఃగంధవః - నయంతిఅమవతాయంతి || ౩౪ || ఆ
ర్యమేతి || అథాసౌయక్షుః - పాతాంతరేజాత ఇతి - ప్రహేతిఃరాక్షసః - నారదోగంధవః - కంజనీరోనాగః - పాతాంతరేకచ్ఛనీర ఇతి - మా
ధవంవై శఖం || ౩౫ || మిత్రఇతి || మిత్రస్సూర్యః - పారుషేయోరాక్షసః - రథస్సనోయక్షుః - శుక్రమాసంజ్యేష్ఠం నయంతిఅమవర్తయంతి ||

౩౬॥ వసీష్ఠాది॥ వరుణఃసూర్యః - సహజన్యాయక్షః - శుక్రనాగః - చిత్రస్వనోరాక్షసః - శుభిమాసంఘాతమాసం॥ ౩౭॥ ఇంద్రాది॥ ఇంద్రఃసూర్యః - విశ్వావసుఃగంధర్వః - శ్రోతాయక్షః - విలాపుత్రోనాగః - చర్యో రాక్షసాది - స్వయమేవవ్యాఖ్యాతం - సభోమాసం శ్రావణం॥ ౩౮॥ వివస్వాది॥ వివస్వానాగః - ఉగ్రసేనోగంధర్వః - వ్యాఘ్రోరాక్షసః - ఆసారణోయక్షః - భృగుఃఋషిః - అనుష్ఠాచాతస్పరాః - శంఖపాలోనాగః - సభస్యాఖ్యంభాద్రపదం॥ ౩౯॥ పూషేతి॥ ధనంజయోనాగః - వాతోరాక్షసః - సుషేణోగంధర్వః - సురుచియక్షః - తపోమాసంమాఘం - మాసక్రమాతిలంఘనంతుకౌమోక్తాదిత్యక్రమానుసారేణ - వైష్ణవేతుమాసక్రమేదైవోత్తిః - క్వచిన్నా మవ్యత్యయస్తుకల్పభేదేనైతిజ్ఞేయం॥ ౪౦॥ క్రతురితి॥ క్రతుయక్షః - వచానాక్షసః - వచాదిపాతాంతరే - పజన్యఃసూర్యః - సేనజిదప్పరాః - విశ్వోగంధర్వః - విరావతోనాగః - తపస్యాఖ్యంభాల్లసం॥ ౪౧॥ అథేతి॥ అంశుఃసూర్యః - అంశాదివాపాతః - తాక్ష్యోయక్షః - ఋతసేనోగంధర్వః - విద్యచ్ఛత్రుఃరాక్షసః - మహాశంఖోనాగః - సహేమామాసం మాగణీషణం॥ ౪౨॥ భగస్మాది॥ భగస్మాద్యః - సూర్యోరాక్షసః - అరిష్టసేమిగంధర్వః - ఊణోయక్షః - ఆయుఃఋషిః - కకూటాతూనాగః - పూవచిత్తిరప్పరాః॥ ౪౩॥ త్వష్టేతి॥ ఋచీకతనయాజమదగ్నిః - కంబళాశ్వోనాగః - బ్రహ్మపేతోరాక్షసః - శతబిద్యక్షః - భృతరాష్ట్రోగంధర్వః - ఇషంభరాతస్వయుజసాలకాః॥ ౪౪॥ విష్ణురితి॥ విష్ణురాదిత్యః - ఆశ్వతరోనాగః - సూర్యవచాగంధర్వః - సత్యబిద్యక్షః - మహాపేతోరాక్షసః - ఊజమాసంకాతీకం - ఎతేచాదిత్యాదయః కౌమోవిభజ్యోక్తాః॥ శ్లో॥ ధాతార్య మాచమిత్ర

చిమాసంనయంత్యమీ ॥ ౩౭ ॥ ఇంద్రోవిశ్వావసు శ్రోతావిలాపుత్రస్తథాంగిరాః । ప్రమ్లొచారాక్ష
సశ్చర్యోనభోమా సంనయంత్యమీ ॥ ౩౮ ॥ వివస్వానుగ్రసేనశ్చ వ్యాఘ్ర ఆసారణోభృగుః । అను
మ్లొచాశంఖపాలోనభస్యాఖ్యంనయంత్యమీ ॥ ౩౯ ॥ సూషాధనంజయో వాతస్సుషేణస్సురుచిస్తథా ।
ఘృతాచీగౌతమశ్చైతితపోమాసం నయంత్యమీ ॥ ౪౦ ॥ క్రతువచాభరద్వాజఃపజన్యస్సేనజిత్ర
థా । విశ్వవిరావతశ్చైతేతపస్యాఖ్యంనయంత్యమీ ॥ ౪౧ ॥ అథాంశుఃకశ్యపస్తాక్ష్యోఋతసేత
స్తథోర్వసే । విద్యచ్ఛత్రుమాహాశంఖస్సహేమామా సంనయంత్యమీ॥ ౪౨ ॥ భగస్మాన్పజోరిష్టసే
మిరూణాతయశ్చపంచమః । కకోటకఃసూర్వచిత్తిఃపాషమాసంనయంత్యమీ ॥ ౪౩ ॥ త్వష్టాఋచీక
తనయఃకంబళాశ్వస్తిలాత్తమా । బ్రహ్మపేతోథతజిద్భృతరాష్ట్ర ఇషంభరాః ॥ ౪౪ ॥ విష్ణురశ్వత
రొరంభాసూర్యవచాశ్చసత్యజిత్ । విశ్వామిత్ర మహాపేతఊజమాసంనయంత్యమీ॥ ౪౫ ॥ ఎతా
భగవతోవిష్ణోరాదిత్యస్యవిభూతయః । స్మరతాంపంథ్యయోన్మాణాంహరంత్యం హూది నేది నే॥ ౪౬ ॥
ద్వాదశస్పపిమా సేషుదే సౌసౌషడ్భిరస్యవై । చరణసమంతాత్తనుతేపరత్రేహచసన్తతిమ్ ॥ ౪౭ ॥
సామగ్యజుభిస్తల్లింగై ఋషయస్సంస్తువంత్యముమ్ । గంధర్వాస్తంప్రగాయం తిన్వత్యంత్యపుర
సోగ్రతః ॥ ౪౮ ॥ ఉన్నహ్యంతి రథం నాగగ్రామగ్యోరథయోజకాః । చోదయంతిరథంపుష్పేనై
ఋణలాబలశాలినః॥ ౪౯ ॥ వాలఖిల్యాస్తహస్రాణిషష్టిబ్రహ్మక్షయోమలాః । పురతోభిముఖం

శ్చవరుణశ్చేంద్రవివచ । వివస్వానభపూషాచ పజన్యశ్చాంశురేవచ॥ భగస్తవస్తాచవిష్ణుశ్చఅదిత్యాద్వాదశస్త్వతాః । పులస్త్యః పులహ
శ్చాత్రివశిష్ఠాథాంగిరాభృగుః॥ గౌతమోథభరద్వాజఃకశ్యపఃక్రతురేవచ । జమదగ్నిఃకౌశికశ్చముసయోబ్రహ్మవాదినః॥ రథకృచ్ఛర
థాజాశ్చగ్రామణీశ్చ రథస్వసః । సహజన్యస్తత శ్రోతాసూరణస్సురజిత్రథా॥ పాంతాంతరే స్త్రోతేతిసురుచిరితిచ॥ క్రతుస్తాక్ష్యోథఊ
జశ్చశతబిత్వత్యజిత్రథా - ఏతేయయైః॥ అథహేతిః ప్రహతిశ్చపారుషేయారథస్వసః । చర్యో వ్యాఘ్రోమరుద్వ చోవిద్యతోస్సూర్య
స్తథేవచ॥ బ్రహ్మపేతశ్చవిప్రేంద్రయజ్ఞాపేతశ్చరాక్షసాః॥ పాతాంతరేవర్యదితి॥ వాసుకిఃకచ్ఛనీరశ్చతక్షశ్శుక్రవివచ । విలాపుత్రశ్శం
ఖపాలస్తథై రావతసంజ్ఞకః॥ ధనంజయోమహాశంఖస్తథాకకోటకోద్విజాః॥ కంబళాశ్వశ్చాశ్వతరోవహంశ్యేతేయథాక్రమమ్ । పాతాం
తరేకంజనీరదితి॥ తుంబురునారదోహాహమూహూవిశ్వావసుస్తథా । ఉగ్ర సేనస్సుషేణశ్చవిశ్వోథఋతసేనకః॥ చిత్ర సేనస్తథా
కాణ్యుధృతరాష్ట్ర ద్విజోత్తమాః । సూర్యవచాద్వాదశేతిగంధర్వా గాయతాంవరాః॥ కృతస్థల్యపురోవర్యాతథాన్యాపుంజికస్థ
లీ । మేనకాసహజన్యాచప్రమ్లొచాచద్విజోత్తమాః॥ అనుష్ఠాచాఘృతాచీచవిశ్వాచీచోవశసీతథా । అన్యాచపూవచిత్తిస్సూరన్యా
చైవతిలోత్తమా॥ రంభాచేతిద్విజశ్చైస్తాస్తథై వాస్మరసస్త్వతాదితి॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ఏతేషాంపునక్త మాణి నిరూపయతిత్రిభిః॥ ద్వాద
శస్మితి॥ అసాదేవస్సూర్యః - షడ్భిఃగంధర్వాదిభిః - అస్యజనస్య - సమంతాచ్ఛరణ - శుభాంమంతితమతే - గాయత్ర్యథోనెనసూచి
తః॥ ౪౭॥ సామేతి॥ తల్లింగైఃసూర్యప్రకాశకైః॥ ౪౮॥ ఉన్నహ్యంతి॥ ఉన్నహ్యంతిదృఢంబద్ధంతి - గ్రామగ్యోయయైః - సై

ఋతారాక్షసాః || ౪౯ || కింఛ || వాలఖిల్యాచితా || పితృప్రతిమానంతపివ - విభుంసూగ్యం || ౫౦ || పివమితి || పూహ్యవిభజ్య || ౫౧ || ఇతి
భావాధాదిపికాయాం - పికాదశాధ్యాయవ్యాఖ్యా || * * * * *
శా || ద్వాదశేతుపురాణోక్తసనాథానుక్రమఃకృతః || ప్రథమస్థంధమారభ్యప్రాధాన్యేనసమాసతః || తదేవమస్మిన్పురాణే నిస్తత
ణోక్తానథానాదీనంక్షేపతోవణయిష్యేథమాదీప్రణమతి || సమదతి || మహాతేహరిభక్తిలక్షణాయ - బ్రహ్మణ్యః బ్రహ్మణ్య -
శాశ్వతాఅనాదీ - ధమానిత్యుపలక్షణం - పురాణోక్తాథానాం || ౧ || పితదితి || సరాణాంజీవానాంపురుషత్వేఉచితంశ్రవణాది
యోగ్యం || ౨ || పితృప్రపంచయతి || అత్రైతి || భగవాన్తే శ్వర్యాదిషడ్భుగః - సాక్షాత్సంకీర్త్యత ఇతిదేవతాకాండభావః || ౩ || బ్రహ్మ
కాండభావమాహ || అత్రైతి || గుహ్యంనిగుణం - ప్రభవాప్యయం ప్రభవత్యస్మాదితిప్రభవంత్యత్యస్తీనిత్యస్యయంతచ్ఛతచ్ఛ - అ
నైనాశ్రయశ్చాధోదశితః - విజ్ఞానసంయుతం అపరోక్షజ్ఞానపర్యంతం - జ్ఞానం - తదుపాఖ్యానంతర్జ్ఞానం ఉపాఖ్యానతేప్రకా

యాంతిస్తువంతస్తుతిభిర్విభుమ్ || ౫౦ || ఎవంహ్యనాదినిధ మోభగవాహరిశ్వరః | కత్వైకత్వేన్య
మాత్మానంస్యాహ్యలాకంనయత్యజః || ౫౧ || * * * * *
* * * * * ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్తంధే - ఏకాదశోధ్యాయః * * * * *
శ్రీసూతః || నమోధర్మాయమహాతేనమఃకృష్ణాయవేదసే | బ్రాహ్మణేభ్యోనమస్త్యత్యధర్మాన్వత్యై
మిశాశ్వతా || ౧ || ఎతద్వఃకథితంవిప్రావిష్ణోశ్చరితమద్భుతమ్ | భవద్భిర్యదహంప్రప్తోనరాణాంపు
రుషోచితమ్ || ౨ || అత్రసంకీర్త్యతేసాక్షాదనాదినిధ మోహరిః | నారాయణోహృషీకేశోభగవా
సాత్వతాంపతిః || ౩ || అత్రతేపరమగుహ్యంవిశ్వస్యప్రభవాప్యయమ్ | జ్ఞానంచతదుపాఖ్యానంప్రా
క్తంవిజ్ఞానసంయుతమ్ || ౪ || వ్యాఖ్యాతోభక్తియోగశ్చవైరాగ్యంచతదాశ్రయమ్ | పోషితముపా
ఖ్యానంనారదాఖ్యానమేవచ || ౫ || ప్రాయోపవేకోరాజషేషవిప్రశాపాత్పరీక్షితః | మశస్యబ్రహ్మ
క్షభస్యసంవాదశ్చపరీక్షితః || ౬ || యోగధారణయోక్తాంతిస్సంవాదోనారదాజయోః | అవతా
రానుగీతంచసగః ప్రాధానికృతః || ౭ || విమరొద్ధవసంవాదఃక్షత్వమైత్రేయయోస్తథా | పు
రాణసంహితాప్రశోమహాపురుషసంస్థితిః || ౮ || తతః ప్రాకృతికస్సగఃస్సప్తవైకృతికాశ్చయే | త
తోబ్రహ్మాండసంభూతివైరాజఃపురుషాయతః || ౯ || కాలస్యస్థూలసూక్ష్మస్యగతివత్సనముద్భవః | భు
వఉద్ధరణేంభోధేహిరణ్యాక్షవధాయతః || ౧౦ || ఉధ్వతిర్యగవాక్సగోరుద్రసగస్తథైవచ | అ
ధానారీనరస్యాభయత్రస్వాయంభుమౌమనుః || ౧౧ || శతరూపాచయాస్త్రీణామాద్యాప్రకృతిరు
త్తమా | సంతామోధర్మపత్నీనాంకదమస్యప్రజాపతేః || ౧౨ || అవతారోభగవతఃకపిలస్యమహాన్న
నః | దేవహూత్యాశ్చసంవాదఃకపిలేనచధీమతా || ౧౩ || నవబ్రహ్మసముత్పత్తిరక్షయజ్ఞవినాశనమ్ |
ధ్రువస్యచరితంచైవపుణోః ప్రాచీనబహిషః || ౧౪ || నారదస్యచసంవాదస్తతః ప్రేయవ్రతంచ్వి
జాః | నాభేస్తతోనుచరితంభరతస్యక్షభస్యచ || ౧౫ || ద్వీపవక్షసముద్రాణాంగిరినద్యుపవణానమ్ ||

శ్వతేయేన తన్ - జ్ఞానసాధనమిత్యధాః || ౪ || కమకాండాభావమాహ || వ్యాఖ్యాత ఇతి || భక్తియోగశ్చసాధ్యసాధనరూపః - తదాశ్ర
యంభక్తిగూఢేననిష్ఠాదితం - వివంసామాన్యతోనిరూప్యేదాసంచద్వాదశస్తంధప్రకరణాథానమక్రమతి - పోషితముపాఖ్యానంచ
రీషీజ్ఞానాది - తత్ప్రస్తావాయనారదాఖ్యానంచ || ౫ || ప్రాయోపవేశఇతి || బ్రహ్మక్షభస్య బ్రహ్మణోత్తమస్య - ఇతిప్రథమస్థంధా
భావః || ౬ || యోగైతి || ఉక్తాంతిరచిరాదిగతిః - ప్రాధానికః ప్రధానకార్యవిరామ్రాళిః - అగ్రతః ఆదితః - మహాదాదిక్రమణ
త్యర్థః ఇతిద్వితీయస్థంధార్థః || ౭ || విమరైతి || మహాపురుషస్యసంస్థితిః ప్రశయేతూష్ణిమవస్థానం || ౮ || తత ఇతి || ప్రాకృతికః ప్రకృతి
భవోగుణతోభరూపః - వైకృతికామహాదాయః - చకరాద్వికారాశ్చయే - తెహంచసగః || ౯ || కాలస్యైతి || గతిఃస్వరూపం - ఉ
ద్ధరణేఉద్ధరణే || ౧౦ || ఉధ్వైతి || అథాఖ్యానారీచనరశ్చతస్య || ౧౧ || శతరూపేతి || సంతానోధర్మపత్నీనామితి - నవబ్రహ్మసము
త్పత్తిరత్యస్తానంతరంప్రప్తవ్యం || ౧౨ || ౧౩ || నవైతి || చతుర్థాస్థంధాభావమాహ || నవబ్రహ్మణాంమరీచ్యాదీనాంసముత్పత్తిఃసం
తానః || ౧౪ || నారదస్యైతి || పంచమస్థంధాభావమాహ - తత ఇతి - ప్రేయవ్రతంప్రియవ్రతస్యచరితం || ౧౫ || ద్వీపైతి || ద్వీపాద్య

శుభానాం ప్రభుత్వం సంక్షేపతః - తతోద్వీపాదీనాం యోగియోగవ్యవస్థానాం చుభానాం - పాతాళసరకాదీనాం చ స్థితిః - అనైవైవ
సరకనివతకమజామిలోపాభ్యాసం చ గృహీతంతతః పరాచీనం ॥ ౧౬ ॥ మత్స్య స్కంధాభ్యాయమాహ ॥ దక్షజన్మేతి ॥ ౧౭ ॥ తావత్ప్రసేతి ॥
భక్తమాభ్యాయమాహ - పుత్రయోజ్యేతి ॥ ౧౮ ॥ అప్తమాభ్యాయమాహ ॥ మన్వంతరానుచరితమితి ॥ క్వచిత్ స్యచిదనుక్తిః పుత్ర మైతి శ్చ
కిరసానుకూలత్వేన తిద్రుప్తవ్యం ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ దేవాసురేతి ॥ సవమాభ్యాయమాహ - రాజవంశేతి ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ రామస్య

జ్యోతిశ్చక్రస్య సంస్థానం పాతాళసరకస్థితిః ॥ ౧౬ ॥ దక్షజన్మప్రచేతోభ్యస్తత్పుత్రీణాంచసంతతిః ॥ య
తోదేవాసురనరాస్తీర్యజ్నాగఖగాదయః ॥ ౧౭ ॥ తావత్ప్రసృజన్మనిధనం పుత్రయోశ్చదితేద్విజాః ॥
దైత్యైశ్చరస్యచరితం ప్రహ్లాదస్య మహాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ మన్వంతరానుచరితం గజేంద్రస్య చ మోక్షణమ్ ॥
మన్వంతరావతారశ్చ విష్ణుహామయశిరోదయః ॥ ౧౯ ॥ కౌమారమాత్స్యం నారసింహం వామనంచ జ
గత్పతేః ॥ క్షీరదనుధనంతద్వదమృతాథేదివాకసామ్ ॥ ౨౦ ॥ దేవాసుర మహాయుద్ధం రాజవంశా
నుకీతకనమ్ ॥ ఇత్సోకుజన్మతద్వం శేసుమృమ్నస్య మహాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ ఇహోపాభ్యాసమత్రోక్తంతా
రోపాభ్యాసమేవ చ ॥ సూర్యవంశానుచరితం శశాదాద్యాన్యపాయతః ॥ ౨౨ ॥ సౌకన్యంచాథశయా
తేకకుత్ స్థస్య చ నీమతః ॥ ఖట్వాంగస్య చ మాంధాతుస్సేభ రేస్సగరస్య చ ॥ ౨౩ ॥ రామస్య కోసలైంద్రస్య
చరితం కిల్బిషావహమ్ ॥ నిమిరంగపరిత్యాగోజనకానాంచసంభవః ॥ ౨౪ ॥ రామస్య భాగవేంద్రస్య
నిఃక్షత్రీకరణం భువః ॥ ఐశస్య సామవంశస్య యయాతేన హుషస్య చ ॥ ౨౫ ॥ దౌష్యం తేభరతస్య
పిశంత మోస్తత్పుత్రస్య చ ॥ యయాతేజ్యేష్ఠపుత్రస్య యదోవంశానుకీతకనమ్ ॥ ౨౬ ॥ యత్రావ
తీనోభగవాన్కృష్ణాభ్యాజగదీశ్వరః ॥ వసుదేవగృహే జన్మతస్య వృద్ధిశ్చ గోకులే ॥ ౨౭ ॥ తస్య కర్తా
ణ్యుదారాణీకీర్తితాన్యసురద్విషః ॥ పూతనాసుపయః పానం శకటాచ్చాటనం శిశోః ॥ ౨౮ ॥ తృణావ
తకస్య నిష్పేషస్తథేవ బకవత్సయోః ॥ అఘాసురస్య సంహారకస్య మాయాప్రదశకనమ్ ॥ ౨౯ ॥ ధే
మకస్య సహభ్రాతుః ప్రలంబస్య చ సంతతుయః ॥ గోపానాంచపరిత్రాణం దవాగ్నేః పరిసవతః ॥ ౩౦ ॥
దమనంకాళియస్య హిర్మహాహనందమోక్షణమ్ ॥ వ్రతచర్యాచకన్యానాయుత్రతుష్టోమ్యతావ్ర
తైః ॥ ౩౧ ॥ వ్రసాదోవివ్రవత్పీభ్యోవిప్రాణాంచానుతాపనమ్ ॥ గోవధానోద్ధారణంచ శక్రస్య
సురభేరథ ॥ ౩౨ ॥ యజ్ఞాభిషేకం కృష్ణస్య స్త్రీభిః క్రిడాచరాత్రిషు ॥ శంఖచూడస్య దుర్బుధైవధో
రిష్టస్య కేశినః ॥ ౩౩ ॥ అక్రూరాగమనం పశ్చాత్పథానం రామకృష్ణయోః ॥ వ్రజస్త్రీణాం విలాపశ్చ
మధురాలూకనంతతః ॥ ౩౪ ॥ గజముష్టిక చాణూరకం సాదీనాంచయోవధః ॥ మృతస్యానయనం సూ
మోః పునస్సాదీపనేగురోః ॥ ౩౫ ॥ మధురాయాం నివసతోయమచక్రస్య యత్ప్రియమ్ ॥ కృతముద్ధ
వరామాభ్యాం యుతేన హరిణాద్విజాః ॥ ౩౬ ॥ జరాసంధసమానీత సైన్యస్య బహుశోవధః ॥ ఘాతనం
యవనేంద్రస్య కుశస్థల్యాని వేశనమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఆదానం పారిజాతస్య సుధర్మాయాస్సురాలయాత్ ॥ రు
క్మిణ్యాహరణం యుద్ధే ప్రమథ్యద్విషతోహరేః ॥ ౩౮ ॥ హరస్య జృంభణం యుద్ధే బాణస్య భుజకృంతనమ్ ॥
ప్రాజ్ఞ్యోతిషపతిం హత్వా కన్యానాం హరణంతథా ॥ ౩౯ ॥ చైద్యపాండ్రకసాల్యానాం దంతవక్త్రస్య
దుర్మతేః ॥ శంబరొద్వివిధః సీతోమురః పంచజనానయః ॥ ౪౦ ॥ మాహాత్మ్యంచ వధసైమం వారాణస్యా
శ్చదాహనమ్ ॥ భారావతరణం భూమేనిమిత్తీకృత్య పాండవా ॥ ౪౧ ॥ విప్రశాపాపదేశేన సంహా

తి ॥ సోమవంశాదుద్భుతస్యైశ్వర్యస్య చ యయాతేన హుషస్య చ చరితం ॥ ౨౫ ॥ దౌష్యం తేతితి ॥ తత్పుత్రస్య క్షిప్తస్య ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ దశ
మస్కంధాభ్యాయమాహ ॥ తస్య కర్తాణీతి ॥ పూతనాయాః ఆసుసహితస్తస్య పానం ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ధేమకస్యేతి ॥ సహభ్రాతుః ససఖస్య ॥
౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ యజ్ఞేతి ॥ యజ్ఞాభిషేకం యజ్ఞః పూజాభిషేకశ్చ తయోద్వకాం దైవకృం ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ఆదానమితి ॥
ద్విషతః శత్రూన్య మధ్య ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ చైద్యేతి ॥ యచ శంఖరాదయః ॥ ౪౦ ॥ మాహాత్మ్యమితి ॥ సైమం మాహాత్మ్యం ప్రభావః వధశ్చ ॥

౪౧ || వికాదశస్కంధార్థమాహ || విప్రశాపేతి || ౪౨ || ఉద్ధవస్వేతి || ధర్మవినిణయః పశాశ్రమధర్మవినిశ్చయః || ౪౩ || తత ఇతి ||
 మత్స్యపరిత్యాగః మనుష్యత్వస్యాంతర్థానం - ద్వాదశస్కంధార్థమాహ - యుగేతి - యుగలక్షణం - తదమరూపావృత్తిశ్చైత్యర్థః || ౪౪ ||
 చతుర్విధఇతి || త్రివిధాస్త్రాకృతీనైమిత్తీనిత్యాదేతి || ౪౫ || శాఖేతి || ఋషివ్యాసస్య - సూర్యస్యచవిద్యాసఇత్యర్థః || ౪౬ || ఇతి
 తి || ఇతిచోక్తమితి - చకారాదస్యనపిచ - పఃయుష్టాభిః ఇహయత్ప్రజ్ఞాస్తి - తదుక్తమితి - సమకిమేవం నానాధాకథనైః - తత్రాహ -
 లీలెతి - సవేశతః తదగ్రాంతీతానద్వాదేత్యర్థః || ౪౭ || ఏతత్తీతానాపికిమిత్వపేక్షాయంతర్థా మాహద్వాభ్యాం || పతితఇతి || పతి
 తఃకూపాదిషు - సలితఃసాపానాదిషు - ఆతః - దుఃఖితః - తుత్వాత్సతంకృత్వా వివశోపి || ౪౮ || సంకీర్త్యమాసఇతి || సంకీర్త్యమా
 సః - యద్వా - శ్రుతోసుఖావోయస్యసః - పుంసాంచిత్రంప్రవిశ్య - నిశ్శేషం దుఃఖంవిధునోఽహీతిసతామనుభవంప్రమాణయతి - అకో
 గిగుహాదిభ్యాంతంసనివతాయతీత్యపరితోషద్వైష్టాంతాంతరమాహ - అతివాతోభ్రమివేతి || ౪౯ || హరిసంకీర్తనమేవమహాఫలంతద్వ్య
 తిరిక్తంసర్వంమిథ్యావనమాత్రమితిప్రపంచయతిచతుర్థిః || మృషాగిరఇతి || మృషాగిరఃమిథ్యావాచః - అసతీః అసత్యః - అసతాం
 కథా యాసుతాః - యాసు - ఉత్తమశ్లోకస్యయశోనుగీయతఇతియత్ - తదేవసత్యంతదేవమంగళంఉహీతిహామ - భగవద్గుణానా

రంస్వకులస్యచ | వసుదేవస్యసంవాదోనారదేనసురషిణా || ౪౨ || ఉద్ధవస్యచసంవాదోవాసుదేవ
 స్యచాద్భుతః | యత్రాత్మవిద్యాహ్యభిలాప్తాధర్మవినిణయః || ౪౩ || తతో మత్స్యపరిత్యాగః
 త్తయోగానుభావతః | యుగలక్షణవృత్తిశ్చకలౌన్యాణాముపప్లవః || ౪౪ || చతుర్విధశ్చప్రశయఉత్ప
 త్తిస్త్రీవిధాస్త్రైతా | దేహత్యాగశ్చరాజషేవిష్ణురాతస్యధీమతః || ౪౫ || శాఖాప్రణయనమృషే
 ర్మకాండేయస్యసత్తథా | మహాపురుషవిద్యాససూర్యస్యజగదాత్మనః || ౪౬ || ఇతిచోక్తంద్విజశ్రే
 ష్ఠాయత్సప్తహమిహోస్తివః | లీలావతారకర్తాణీతితానీహసర్వశః || ౪౭ || పతితస్థస్థిలీతోవాతః
 తుత్వాపివివశోబ్రువత్ | హరయేనమిత్తుచ్చైర్ముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౪౮ || సంకీర్త్యమాసో
 భగవాననంతశ్శ్రుతానుభావోవ్యసనంహిపుంసామ్ | ప్రవిశ్యచిత్రంవిధునోత్యశేషంయథాతమో
 కోభ్రమివాతివాతః || ౪౯ || మృషాగిరస్తాహ్యసతీరసత్తథానకథ్యతేయద్భగవానభోక్షజః | తదే
 వసత్యంతదుహైవమంగళంతదేవపుణ్యంభగవద్గుణోదయమ్ || ౫౦ || తదేవరమ్యంరుచిరంనవంనవం
 తదేవశశ్వత్సనసామహూత్సవమ్ | తదేవశోకాణవశోషణంనృణాంయదుత్తమశ్లోకయశోనుగీయ
 తే || ౫౧ || నయద్వచశ్చిత్రపదంహరేర్యశోజగత్పవిత్రంప్రగృణీతకహిచిత్ | తద్ధ్వాంక్షతీర్థంన
 తుహంససేవితంయత్రాచ్యతస్తత్రహిసాధసోజనాః || ౫౨ || సవాగ్విసగోజనతాఘవిప్లవోయ
 స్త్రిప్రతిశ్లోకమబద్ధవత్సపి | నామాన్యనంతస్యయశోంకీతానియచ్ఛృణ్వంతిగాయంతిగృణంతిసాధ
 వః || ౫౩ || నైష్ఠర్మ్యమప్యచ్యుతభావవజ్జితంనశోభతేజ్ఞానమలంనిరంజనమ్ | కుతఃపునశ్శశ్వదభ
 ద్రమీశ్వరేనచాపేతంకర్తయదప్యనుత్తమమ్ || ౫౪ || యశశ్శ్రీయామేవపరిశ్రమఃపరోవణాశ్ర
 మాచారతపశ్శ్రుతాదిషు | అవిస్త్యుతిశ్శ్రీధరపాదపద్మయోగుణానువాదశ్రవణాదరాదిభిః || ౫౫ ||

ముదయోయస్తాత్ || ౫౦ || తదితి || సవంసవంయథాభవతితథా - రుచిరంరుచిప్రదం - మహామత్సవోయస్తాత్ || ౫౧ || ఉపత్రమాపసం
 హరణూరైకరూపతాప్రదశానాయపూర్వోక్తవివశ్లోకాఃపత్యంతే || నేతి || చిత్రాణిపదానియస్త్రి - తదపి - జగత్పవిత్రయతీలితథా -
 తద్ధరేయశః - సప్రగృణీత నవణయేత్ - తద్వచః - ధ్వాంక్షతీర్థంకాకతుల్యసరాణాంరతిస్థానం - సతుహంపైఃజ్ఞానిభిః సేవితం -
 తత్రహీతుః - యత్రేతి || ౫౨ || సఇతి || సవాగ్విసగఃసపివవాచఃప్రయోగః - జనతాఘవిప్లవః - జనసమూహాఘనాశకః - యద్యస్తా
 త - తాన్యేవఅనైఃకీర్త్యమానానిశృణ్వంతి - శ్రోతరిసతిగాయంతి - నోచేత్స్వయమేవగృణంతి || ౫౩ || ఇదాసంజ్ఞానకర్తాదరాదపి
 భగవత్తీర్తనాదిష్టేవాదరఃకతావ్యవృత్త్యాహత్రిభిః || నైష్ఠర్మ్యమితి || నైష్ఠర్మ్యంబ్రహ్మ - తత్రకాశకంయోజ్ఞానం - యతో
 నిరంజనంఉపాధినివతాకం - తదప్యచ్యుతభక్తివజ్జితంచేత్ - సశోభతే - నాపరోక్షపర్యంతంభవతీత్యర్థః - తుశ్వరేనచేదపి - త
 హి - యదనుత్తమంసర్వోత్తమమపికమ - తదపిపునః కుతఃశోభతే - యతః - శశ్వత్సాధనకాలేఫలకాలేః - అభద్రందుఃఖాత్తకం ||
 ౫౪ || కించ || యశశ్శ్రీయామితి || పశాశ్రమాచారాదిషుయఃపరోమహాపరిశ్రమః - సయశోయత్రాయంప్రియామేవకీర్తాసం
 పదిచకేవలం - సపరమపురుషాగ్రమిత్వర్థః - గుణానువాదాదిభిస్తు - శ్రీధరపాదపద్మయోగవిస్తృతిభావతి || ౫౫ || తతఃకమతఆహ ||

అవిస్తృతిరితి || ఊహితినాశయతి || ౫౬ || అథేదానీంశ్రీత్యా నాత్మానంచాభినందయన్నా హద్వా భ్యాం || యూయమితి || హేద్వా జా
గ్రాహ్యః - యద్యస్తాత్ ఆత్మస్యంతఃకరణే - శ్రీనారాయణం అధివేశ్య - శశ్వద్భజత - సంభావనాయాం లోట - ఆత్మభూరిభాగాః బహుపు
ణ్యాః - కథంభూతం - అభిలాత్మభూతం సర్వాంతర్యామిణం - అత ఏవ - దేవసంహృత్ పాస్యం - ఆ దేవం న దేవోన్యోయస్య తం - కులః
ఈశం - యద్యా - యస్తా ద్యాయంభూరిభాగాః - తప ఆదిసంపన్నాః - తతో నారాయణం భజతే విధిః || ౫౭ || అహమితి || మేమయా
శ్రుతం || ౫౮ || ఏతత్పు రాణకీతనాదిఫలం ప్రపంచయితు మాహ పృథిః || ఏతదితి || ౫౯ || యఇతి || యామక్షణం యామంక్షణం వేత్య
రః - ఆత్మా నమేవ సాక్షాత్పునాతి - సతు స్నానాదివ ద్దేహాదిమాత్రం || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ఋచఇతి || ఋగాద్యధీత్యద్విజోమధు
మల్యాదియదనువిందతే - తత్ఫలమేతామధీత్యానువిందతఇతి || ౬౪ || కించ || ప్రోక్తమితి || రాజస్య ఉదధిమేఖలాంపుధీన్ మితి సంధిరా

అవిస్తృతిఃకృష్ణపదారవిందయోః ఊహిత్యభద్రాణిశమంతమోతిచ | సత్త్వస్యశుద్ధింపరమాంచభ
క్తింజ్ఞానంచవిజ్ఞానవిరక్తియుక్తమ్ || ౫౬ || యూయంద్విజాగ్రాహ్యబతభూరిభాగాయచ్ఛశ్వదాత్మస్యభి
లాత్మభూతమ్ | నారాయణం దేవమదేవమీశమనన్యభావాభజతాధివేశ్య || ౫౭ || అహంచసంస్తౌరిత
ఆత్మతత్త్వంశ్రుతంపురామేపరమషివక్రాత్ | ప్రాయోపవేశేన్యవతేఃపరీక్షితస్సదస్యప్రీక్షాం
మహతాంచశృణ్వతామ్ || ౫౮ || ఏతద్వేకధితంవిప్రాఃకథనీయోరుకర్మణః | మాహాత్మ్యంవాసుదేవస్య
సర్వాశుభవి నాశనమ్ || ౫౯ || యఇదంశ్రావయేన్నిత్యంయామక్షణమనన్యధీః | శ్లోకమేకంతదధాం
వాపాదంపాదార్థమేవవా | శ్రద్ధావాన్యోసుశృణుయాత్పునాత్యాత్మానమేవసః || ౬౦ || ద్వాదశ్య
మేకాదశ్యంవాశృణ్వన్నాయుష్యవాభవేత్ | పరేదనశ్చప్రయతఃపూతోభవతికిల్బిషి || ౬౧ ||
పుష్కరేనుధురా యాంచ ద్వారవత్యాంయతత్త్వాత్ | ఉపాప్యసంహితామేతాంపతిత్యాముచ్యతే
భయాత్ || ౬౨ || దేవతామునయస్సిద్ధాః పితరౌమనప్రోన్యపాః | యచ్ఛంతికామాగృణతశృణ్వ
తాయత్రకీర్తితాః || ౬౩ || ఋచాయజాంషిసామానిద్విజోధీత్యానువిందతే | తత్ఫలంయదవాప్నోతి
శృణ్వన్నేతాంతుసంహితామ్ || నుధుకుల్యాఃపయఃకుల్యాః ఘృతకుల్యాశ్చతత్ఫలమ్ | పురాణసంహితా
మేతామధీత్యప్రయతోద్విజః || ౬౪ || ప్రోక్తంభగవతాతేనయత్పరంతత్పదంప్రజేత్ | విప్రాధీత్యా
పున్నయాత్ప్రజ్ఞాంరాజస్యోదధిమేఖలామ్ | వైశ్యోధనసమృద్ధిచశూద్రశ్శుద్ధ్యేతపాతకాత్ || ౬౫ ||
కలిమలసంహతికాలమోఖిలైశోహరిరిత రత్రనగీయతేహ్యభీష్ణమ్ | ఇహతుపునభగవానశేషమూ
ర్తిఃపరిపఠితుపదంకథాప్రసంగైః || పా || ఇహతుసభగవానశేషమూర్తిస్సకలజగద్వృజినాపహూ
భిగీతః || ౬౬ || తమహమజమనంతమాత్మతత్త్వంజగదుదయస్థితిసంయమాత్మశక్తిమ్ | ద్యుపతిభిరజశక్ర
శంకరాద్యైర్మరవసితస్తవగుచ్యుతంనతోస్తి || ౬౭ || ఉపచితనవశక్తిభిస్సవిత్రస్యపరచితస్థిరజం
గమాలయాం | భగవతఉపలబ్ధిమాత్రధామైసురఋషభాయనమస్సనాతనాయ || ౬౮ || స్వసుఖ
నిభృతచేతాస్తద్వ్యదస్తాన్యభాసౌవ్యజితరుదిరలీలాకృష్ణసారస్తదీయమ్ | వ్యతనుతకృపయాయస్త
త్త్వదీపంపురాణంతమఖిలవృజినఘ్నంవ్యాససూనుంనతోస్తి || ౬౯ || * * * * *
* * * * * ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ద్వాదశస్తంధే-ద్వాదశోధ్యాయః. * * * * *

షః || ౬౫ || అస్యపురాణస్యేవంప్రభావతిరేకకారణమాహ || కలిమలైతి || కలిమలానాంసంహతింసమూహంకాలయతివినాశయ
తీతితథా - ఇతరత్రాస్తాంతరే || ౬౬ || శాస్త్రప్రదిపాదితంభగవంతంసమస్త రోతిద్వాభ్యాం || తమితి || జగదుదయస్థితిసంయమాత్మా
వోరజటిదయశ్చక్తయాయస్యతం - ద్యుపతిభిరేకవైరపి - మరవసితఃఅవిజ్ఞాతఃసవఃస్తోత్రంయస్య తం || ౬౭ || ఉపచితేతి || ఉపచితాభిః
ఉద్రిక్తాభిః - సవశక్తిభిఃప్రకృతిపురుషమహదహంకారసంచతన్మాత్రరూపాభిః - స్వఆత్మస్యేవ - ఉపరచితంస్థిరంజంగమంచాలగూ
యస్యతస్యై - భగవతే || ౬౮ || శ్రీగురుంసమస్త రోతి || స్వసుఖేతి || స్వసుఖేనైవనిభృతం పూర్ణంచేతోయస్యసః - తేనైవపుష్కరస్తంబ
స్యస్థిభావోయస్యతథాభూతోపి - అజితస్యశ్రీకృష్ణస్యరుచిరాభిలీలాభిఃఆకృష్టఃసూరఃస్వసుఖగతంస్థిర్యంయస్యసః - తత్త్వదీపంభ
రమాభప్రకాశకం - శ్రీభాగవతంపురాణం - యోగ్యతనుత - తంసతోస్తి || ౬౯ || ఇతిభావాభావదీపికాయాం - ద్వాదశోధ్యాయవ్యాఖ్య.

౧౧౩౮ శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వాదశస్తంధే - త్రయోదశోధ్యాయః.

శ్లో || త్రయోదశేపురాణానాంసంఖ్యామాహయాథాత్రమమ్ | దానందానన్యమాహత్త్వంశ్రీమద్భాగవతస్యచ || సవ్యాఖ్యానసంఖ్యా
ణాదీనుపవయిష్యేతత్ప్రతిపాద్యందేవంప్రణమతి || యమితి || స్తవైవేదేశ్చ - స్తున్వంతిస్తువంతి - ఉపనిషచ్ఛబ్దస్యాకారాంత
త్వంఘంబోఽమరోధేన - ధ్యానేనఅవస్థితంనిశ్చలంతద్గతంయన్తనస్తేన - యస్యాంతంసవిదుఃసురాసురగణాః || ౧ || ఊరోదమథనాదా - ఉ
జ్జ్వేయత్వమేవప్రదశయితుంమార్తావతారమనుస్తరన్నాశిషంప్రాథమ్యే || పృష్టౌ || పృష్టేభ్రామ్యేఆమందోగరిష్టామౌండ
రగిరిస్తస్యయేగ్రావాణస్తేమమగ్రాణితైఃకండూయనాత్ - తేనమభేన - నిద్రాలోఃపిద్రాశీలస్య - యేమాంశ్వాసానిలానాం సంస్థారా
స్తేమంకలాలేశః తదనువతానవశాత్ - జలనిధేరంభసాంయాతాయతం - సవిశ్రామ్యతి - సమసముద్రమీథాదేవతత్ - నసంస్థారవశా
త్తత్రాహ - వెలామీథస్తస్యనిధేనమిషేణ || ౨ || పురాణేతి || పురాణసంఖ్యాస్తాసంసంభూతింసమాహరంచ. ఆస్యతుశ్రీభాగవతస్య.

శ్రీసూతః || యంబ్రహ్మవరుణేంద్రరుద్రమరుతస్తున్వంతిదివైవ్యస్తన్వైవేదేస్తాంగపదక్రమోపని
షదైర్గాయంతియంసామగాః | ధ్యానావస్థితతద్గతేనమనసాపశ్యంతియంయోగిమోయస్యాంతం
నవిదుఃసురాసురగణాదేవా యతస్తేనమః || ౧ || పృష్టేభ్రామ్యేదమందమందరగిరిగ్రావాగ్రకండూ
యనాన్నిద్రాలోఃకమతాకృతేభాగవతశ్శాస్వానిలాఃపాంతునః | యత్సంస్థారకలమవతానవ
శాద్వేలానిభేనాంభసాంయాతాయతమతంద్రితంజలనిధేనాద్యాపివిశ్రామ్యతి | ౨ | పురాణసం
ఖ్యాసంభూతి మస్యవాచ్యంప్రయోజనమ్ | దానందానన్యమాహత్త్వంసాతాదేశ్వనిబోధత || ౩ ||
బ్రాహ్మందశసహస్రాణిపాద్మంపంచానషష్టిచ | శ్రీవైష్ణవంత్రియోవింశచ్ఛతుర్వింశతిశ్చైవకమ్ ||
౪ || దశాష్టాశ్రీభాగవతంనారదంపంచవింశతి | మాకాండేయంనవాగ్నైయందశపంచశతశ్శతమ్ || ౫ ||
చతుదశభవిష్యత్సౌత్తథాపంచశతానిచ | దశాష్టాబ్రహ్మకైవశాంతైంగమేకాదశైవతు || ౬ ||
చతుర్వింశతివారాహమేకాశీతినహస్రకమ్ | స్థాందంతథాశతంచైకంవామనందశకీర్తితమ్ || ౭ ||
కౌమారంసప్తదశాఖ్యాతంమాత్స్యంతత్తుచతుదశ | ఎకానవింశత్సావణంబ్రహ్మాండంగ్వాదశైవ
తు || ౮ || ఎవంపురాణసందోహశ్చతుర్లుక్షముదాహృతమ్ | ౯ || తత్రాష్టాదశసాహస్రంశ్రీభాగవ
తముచ్యతే | ఇదంభాగవతాపూర్వంబ్రహ్మణేనాభిషంకజే || స్థితాయభవభీతాయకారుణ్యాత్సంప్రద
శీతమ్ || ౧౦ || ఆదిమధ్యావసానైషువైరాగ్యాఖ్యానసంయుతమ్ | హరిలీలాకథావ్రాతామృతానం
దితసత్సురమ్ || ౧౧ || సర్వవేదాంతసారంయద్బ్రహ్మత్వైకత్వలక్షణమ్ | వస్త్యద్విజ్ఞేయంతన్నిష్ఠం
కైవలైకప్రయోజనమ్ || ౧౨ || ప్రృష్టపద్యాంపాణమాస్యాంహేమసింహసమన్వితమ్ | దదాతి
యోభాగవతంసయాతివరమాంగతిమ్ || ౧౩ || రాజంతేతావదన్యానిపురాణానిసతాంగణే | యావ
న్నదృశ్యతేసాక్షాచ్ఛ్రీమద్భాగవతంపరమ్ || ౧౪ || సర్వవేదాంతసారంయచ్ఛ్రీభాగవతమిష్యతే |
తద్రసామృతతృప్తస్యనాన్యత్రస్యాద్రతిఃకృపిత | ౧౫ || నిఘ్నగానాయథాగంగాదేవానామచ్యు
తాయథా | వైష్ణవానాయథాశంభుఃపురాణానామిదంతథా | ౧౬ || శ్రీమద్భాగవతంపురాణమమ
లంయదైవైష్ణవానాంప్రియంయన్క్తిపారమహంస్యమేతదభిలంజ్ఞానంవరంగీయతే | యత్రజ్ఞానవి

వాచ్యంవిషయం - ప్రయోజనంచ - దానంచ - దానస్యపాతాదేశ్వమాహత్త్వంచ - నిబోధత || ౩ || బ్రహ్మమితి || త్రయోవింశత్ర
యోవింశతి - చతుర్వింశతినహస్రాణి - శ్చైవకంశివపురాణం || ౪ || దశేతి || ఆగ్నేయంఆగ్నిపురాణం - పంచదశసహస్రాణి - చత్వారిశ
తానిచ || ౫ || ౬ || చతుర్వింశతీతి || స్థాందంశతాభిక్తైకాశీతినహస్రకం || ౭ || కౌమారమితి || సావణంగుడపురాణం - వికోనవిం
శత్ వికోనవింశతిః || ౮ || వివమితి || మహాభారతంత్వితిహాసః - రామాయణంచ ఋషిప్రౌక్తంకావ్యం - అతేఃపురాణానాంసంఖ్యా
సమూహశ్చతుర్లుక్షసంఖ్యాకవివ || ౯ || ఇదానీమస్యవాచ్యప్రయోజనాదీదశయితుమాహ || తత్రేతి || ౧౦ || ఆదీతి || హరిలీలా
కథానాంప్రాతేఃసమూహః - సవివామృతంతేనానందితాన్వంతఃసురాశ్చయేనతత్ || ౧౧ || సర్వేతి || తన్నిష్ఠంతస్యవిషయం || ౧౨ || ప్రృ
ష్టపద్యామితి || ప్రృష్టపద్యాంహేమసింహసమన్వితంస్యణాసింహసనారూఢం || ౧౩ || ౧౪ || సర్వేతి || తద్రసామృతతృప్తస్యనిష్ఠ
త్వస్యనిష్ఠత్వస్య || ౧౫ || ౧౬ || శ్రీమదితి || పారమహంస్యంపరమహంసైఃప్రాప్త్యం - వైష్ణవ్యంసర్వకర్తృపరమః - భక్త్యాత

చృవణాదిపరోవిముచ్యతే || ౧౭ || శ్రీభాగవతసంప్రదాయ ప్రవర్తకరూపేణభగవద్ధ్యానలక్షణంమంగళ మాచరతి || కస్తాఇతి ||
కస్తేకాయబ్రహ్మణే - ఆతులఃఆసమః - ఆయంశ్రీభాగవతరూపః - పురాకల్పాదా - తద్రూపేణబ్రహ్మరూపేణ - తద్రూపిణానారద రూ
పిణా - యోగీంద్రాయశుకాయకృష్ణరూపేణేతిసిద్ధం - తదాత్మనాశుకరూపేణ - తత్పరంసత్యంశ్రీనారాయణాఖ్యంతత్త్వంధీమహితగాయ

రాగభక్తిసహితేనైష్ట్యమ్యుక్తమావిష్ట్యైతంతచ్ఛృణ్వన్వివతన్విచారణపరోభక్త్యావిముచ్యేన్నరః ||

౧౭ | కస్తేయేనవిభాసితాయమతుల్యాజ్ఞానప్రదీపః పురాతనరూపేణచనారదాయమునయేకృష్ణాయ
తద్రూపిణా | యోగీంద్రాయతదాత్మనాచ భగవద్రాతాయకారుణ్యతస్తచ్ఛృద్ధంవిమలంవిశోకమ
మృతంసత్యంపరంధీమహి || ౧౮ || నమస్తస్మైభగవతే వాసుదేవాయసాక్షిణే | యదృదంకృపయాకస్త్యై
వ్యాచచక్షేముముక్షువే || ౧౯ || యోగీంద్రాయనమస్తస్మైశుకాయబ్రహ్మరూపిణే | సంసారసపద

ప్టయోవిష్ణురాతమమూముచత్ || ౨౦ ||

శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - పారమహంస్యాం - అష్టాదశసహస్రికాయాం

సంహితాయాం - శ్రీవైయాసీశ్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం

ద్వాదశస్తంధే - త్రయోదశోధ్యాయః

త్రైవేద్యభోపక్రమముపసంహరణగాయత్ర్యాఖ్యానప్రహ్లాద్యేయమితదశయతి || ౧౮ || తమేవదేవతారూపేణగురురూపేణచ
ప్రణమతి ద్వాభ్యాం || నమఇతి || వ్యాచచక్షేవాఖ్యాతవాక్ || ౧౯ || ౨౦ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్తంధవ్యాఖ్యానం -
శ్రీధరాచార్యవర్యవరచితాయాం - భావాధాదీపికాయాం - త్రయోదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా ||

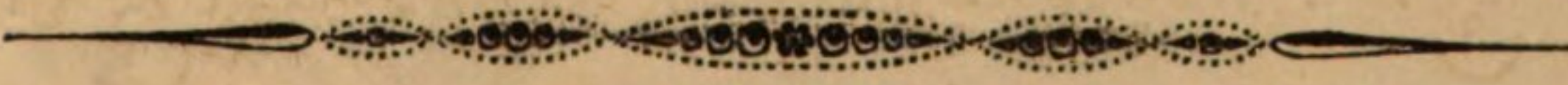
భావాధాదీపికామేతాంభగవద్భక్తభక్తిదామ్ | శ్రీపరానందపాదాబ్జభృంగశ్రీశ్రీధరోకరోత్ ||

కేవలంనానావిగూఢాధాంశ్రీమద్భాగవతంకృష్ణమండబుద్ధిరహంకృష్ణప్రేమకింకింసకారయేత్ ||

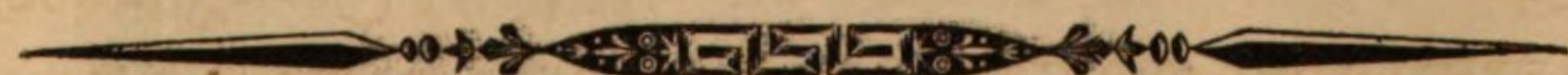
క్వాహంమందమతిః కేవలంమధనంక్షీరవారిధిః | కింతత్రపరమాణుస్సృయంత్రమజ్జతిమందరః ||

స్వపాలచపలాపైస్సస్వలీలాపరినతితైః | ప్రీయతాంపరమానందో నృహరిస్సద్గురుస్సవ్యయమ్ ||

శ్రీపరానందసంప్రీత్యైగుహ్యంభాగవతంమయా | వివృతంతన్నతేనదంసతుమస్తతివైభవాత్ ||

ద్వాదశస్తంధస్సమాప్తః.

ఓం - తత్సత్ - శ్రీకృష్ణాపణమస్తు.

జగద్విఖ్యాత శ్రీధరీయవ్యాఖ్యాసహితోయం - ద్వాదశస్తంధాత్మక

శ్రీమద్భాగవతగ్రంథఃపరిసమాప్తః.

హరిః - ఓం - శ్రీకృష్ణాపణమస్తు.

శ్రీమద్భగవద్గ్రంథస్యాస్య శుద్ధవత్రికా త్రప్రకాశ్యతే.

పుట-	పక్ష-	అనుష్టు-	సుష్టు-	పుట-	పక్ష-	అనుష్టు-	సుష్టు-
౧౮	౧౬	స్నోహీన్యా	స్నోహీన్యా	౨౭౭	౧౯	వివరే	వివరే
	౨౦	త్రిసప్త	త్రిసప్త	౨౮౨	౧౦	ధర్మణా	ధర్మణా
౨౨	౧౦	ధుర్మైదై	ధుర్మైదై		౨౩	భక్తిద్వి	భక్తిద్వి
	౧౩	భూతనాం	భూతనాం	౨౮౩	౧౫	ప్రవాహేనా	ప్రవాహేనా
	౧౮	హ్యతా	హ్యతా		౧౯	పదోప	పదోప
౫౫	౧౨	సాయా	సయా	౨౮౫	౧౧	గణైః	గణైః
౭౬	౧౫	స్యహే	కస్యహే		౧౩	యత్సప్త	యత్సప్త
	౧౯	న్యాయతే	న్యాయతే	౨౯౩	౨౨	శఃస్త	శస్త
౮౧	౧౧	మంహే	మంహే	౩౦౧	౨౦	ఘృష్ట	ఘృష్ట
౧౦౩	౨౧	నిర్ముతిం	నిర్ముతిం	౩౦౯	౨౩	యథా	యథా
౧౦౯	౧౮	తిద్వి	తద్వి	౩౧౩	౧౬	వ్యవ్య	వవ్య
౧౧౯	౨౦	షఃత	షఃతః	౩౧౬	౨౦	ఆప్యేవ	ఆప్యేవ
౧౬౪	౧౨	ద్రౌప్త	ద్రౌప్త		౨౧	నత్సక	నత్సక
౧౬౯	౨౨	అథ	అథ	౩౧౭	౨౫	స్వారాజ్యం	స్వారాజ్యం
౧౭౦	౨౩	అథత్తాం	అథత్తాం	౩౧౮	౭	షేహా	షేహా
౧౭౧	౨౪	త్వత్పద	త్వత్పద	౩౨౨	౨౧	పిహ్య	పిహ్య
౧౮౧	౨౨	దశాయతం	దశాయంతం		౨౨	త్వదత్	త్వదత్
౧౮౨	౧౯	ధనికై	ధనికై	౩౨౯	౨౫	నాహాసి	నాహాసి
౧౮౩	౪	శ్వశ్వత్	శ్వశ్వత్	౩౪౬	౨౧	భజంతి	భజంతి
౧౮౫	౨౨	సమస్త	సమస్త	౩౪౭	౧౮	తస్సభ్యః	తస్సభ్యః
౧౯౦	౧౮	మహా	మహా	౩౪౮	౧౬	మహా	మహా
౧౯౨	౨౧	తీర్య	తీర్య		౨౦	సద్రవ	సద్రవ
౧౯౩	౧౭	నాభి	నాభి	౩౫౨	౧౩	అబ్ధిక్షుః	అబ్ధిక్షుః
౨౦౧	౧౮	యజుషాం	యజుషాం	౩౫౪	౨౧	జిత	జిత
౨౧౨	౨౪	ష్టానం	ష్టానం	౩౫౫	౨౩	కిషి	కిషి
౨౧౩	౧౪	ఉల్బ	ఉల్బ		౨౭	నాచ	నాచ
౨౨౦	౨౭	నాసి	నాసి	౩౭౫	౧౮	కశితా	కశితా
౨౨౭	౧౯	మదార	మదార		౨౭	దభం	దభం
౨౩౪	౨౫	ధృత	ధృత		౨౮	వైదభ	వైదభ
౨౩౫	౨౯	చ్ఛాతిం	చ్ఛాతిం	౩౮౯	౧౭	పునశ్చ	పునశ్చ
౨౪౭	౧౮	స్వయం	స్వయం	౩౯౪	౧౪	ఆత్మ	ఆత్మ
౨౫౩	౨౨	త్వంరచ	త్వంచ	౩౯౭	౧౪	రుచిర	రుచిరం

పుటె-	పజ్జె-	అనుష్టు-	సుష్టు-	పుటె-	పజ్జె-	అనుష్టు-	సుష్టు-
౪౦౦	౧౩	భిష్టాయ	భిష్టాయ	౫౭౧	౧౦	ప్రరి	పరి
౪౦౨	౧౫	హేవాచ	హేవాచ		౨౦	ధావానాం	ధావానాం
౪౦౪	౨౦	హేత్రై	హేత్రై	౫౭౪	౨౦	ధృతి	ధృతి
	౨౨	పరసా	పరస్తా		౨౬	వాక్యై	వాక్యై
౪౧౧	౨౫	సుదన్	సుదన్	౫౭౬	౧౬	గృహస	గృహస్థ
౪౩౫	౨౪	అసీ	అసీ	౫౮౪	౧౭	తస్సర్వ	తత్సర్వ
౪౩౬	౧౮	చైష్టితం	చైష్టితం	౫౯౬	౧౮	తలం	రలం
౪౩౮	౨౧	రాసి	రాసి		౨౯	గ్రహిత్	గ్రహిత్
౪౪౩	౧౭	రతో	రతో	౬౦౯	౨౨	ఖిత	ఖిల
	౨౩	అత్తజై	అత్తజై	౬౧౦	౨౦	నిశమ్య	నిశామ్య
౪౪౫	౧౪	నాన్మా	నాన్మా	౬౨౦	౨౦	నృతం	నృతం
౪౫౩	౧౧	శార్వరం	శార్వరం	౬౨౯	౧౨	స్తనృతం	స్తనృతం
	౨౪	శ్లోకో	శ్లోకో		౧౪	వస్త్రోప	వస్త్రోప
౪౫౪	౧౪	మాత	మాత్త		౧౭	స్తువతః	స్తువతః
౪౫౬	౧౫	సిద	సిద్ధ	౬౩౧	౨౫	ధిష్టితం	ధిష్టితం
౪౬౨	౨౦	నీహర	నీహర	౬౩౮	౬	నజ్యా	నిజ్యా
౪౬౬	౨౩	శుద్ధ్యత	శుద్ధ్యత్య	౬౪౬	౬	లాపతిః	హీపతిః
౪౬౮	౮	నిరుక్తో	నిర్దుక్తో	౬౫౦	౧౯	ద్రఘ	ద్రఘ
	౧౫	సోహం	సోహం	౬౪౧	౧౨	వృష	వృష
౪౭౩	౧౪	అంతర్దేహ	అంతర్దేహ	౬౫౨	౨౮	జ్యోతిషి	జ్యోతిషి
౪౮౨	౮	త్వషు	త్వష్టు	౬౫౪	౨౨	మ్యం	మహ్యం
౪౮౪	౨౭	న్యత్	న్యసేత్	౬౫౭	౮	అంభసా	అంభసా
౪౮౫	౨౬	రా	రాత్రై	౬౬౩	౧౬	వస్త్ర	వస్త్ర
౪౯౫	౧౮	నిమీలతా	నిమీలితా	౬౬౪	౨౮	నివా	నివారి
౫౧౩	౧౧	అత్త	అత్త	౬౬౫	౨౩	ప్రయమ్	ప్రియమ్
౫౧౮	౧౨	భిష్టాయ	భిష్టాయ	౬౬౮	౨౦	తుపితా	త్తుపితా
౫౩౫	౧౯	తయ్యా	త్రయ్యా	౬౭౪	౧౩	విష్టో	విష్టో
౫౩౯	౨౩	తాధు	తాస్థు	౬౭౯	౨౦	గాధర్వ	గాంధర్వ
౫౫౬	౧౨	కతిః	కృతిః	౬౮౪	౧౦	ఇరి	ఇతిరి
	౨౩	రాస్త్ర	రాస్త్ర	౬౯౪	౭	వ్యేతతో	యైస్తతో
౫౫౭	౯	త్వంమృషి	త్వంమృషి	౬౯౮	౨౨	నికం	నీకం
౫౫౯	౨౦	పునస్త	పునస్త	౬౯౯	౧౧	తుకం	త్తుకం
౫౬౪	౨౩	సంసారం	సంసార				

పుట-	పక్ష-	అనుష్టు-	సుష్టు-
202	03	చిద్రోహ	చిద్రోహ
	04	వత్సలః॥	వత్సల॥
200	03	సత్యే	సత్యే
		సత్యస్య	సత్యస్య
205	01	సర్వ	సర్వ
206	03	ముము	ముము
209	03	జలార్తి	జలార్తి
209	07	శుద్ధ్యంతి	శుద్ధ్యంతి
210	02	చెష్టితాం	చెష్టితాం
230	00	కృత్వా	కృత్వా
233	00	ణితం	ణితం
240	00	వృక్రా	వృక్రా
242	05	రస్యో	రస్యో
245	05	త్రైత్య	త్రైత్య
247	04	మారకం	మారజం
253	02	అంఘ్రి	అంఘ్రి
250	02	గోవ్ర	గోవప్ర
	03	యాదా	యాదా
251	04	నీలా	నీలా
253	07	భాజి	భాజి
254	05	మృతే	మృతే
263	00	హగోపా	హగోపా
	04	తస్త	తస్తే
		స్తంద	స్తంద
260	00	త్సతం	త్సతం
	00	గోష్ఠేః	గోష్ఠేః
263	05	నామ్యో	నాంమో
265	05	వః॥భు	భువః
265	07	ఘటః	ఘట్టః
265	01	సఖే	సఖే
266	04	తాన	తాన్న
267	04	స్పటిమ్	స్పటిమ్

పుట-	పక్ష-	అనుష్టు-	సుష్టు-
200	04	కలి	కలి
	03	త్ర్యహం	త్ర్యలం
203	03	యాహస్త	యాహస్త
205	00	వేషం	వేషం
200	04	ర్మద	ర్మదో
200	05	దర్శ	దర్శ
203	07	ద్విజ	ద్విజ
205	04	పరిపీడ్వ	పరిపిధ్య
206	07	సుర	సురః
205	01	మసే	మస్యే
200	04	పుష్టాప	పుష్టాప
203	03	మరా	తురా
205	00	రింశి	రింశి
237	01	త్రమ	త్రమ
240	04	నృప	నృప
240	00	దేవ	దేవ
241	00	కూర	కూర
241	04	సుందరు	సుందర
243	01	ప్రసహ్య	ప్రసహ్య
244	03	గభ	గభ
240	00	గృహ	గృహ
244	00	ప్రసి	ప్రసి
245	01	త్రమ	త్రమ
247	07	తతాచ	తదాచ
250	05	ముఖేః	ముఖే
250	03	షవిర	షవిర
	05	యత్పు	యత్పు
251	04	రంద్ర	రంద్ర
254	02	భోసము	భోసము
255	05	భానుః	భానుః
250	07	యక	యకృ
	02	శరి	శరి

పుటె-	పజ్జా-	అనుష్ఠా-	సుష్ఠు-	పుటె-	పజ్జా-	అనుష్ఠా-	సుష్ఠు-
౮౯౭	౧౭	బలమ్	జలమ్	౧౦౪౭	౧౩	కుశ	కుశ
౯౦౮	౧౦	గృష్టి నాం	ఘృష్టి నాం	౧౦౪౯	౧౮	కలె	కులె
౯౧౦	౮	స్వత్	స్వత్		౨౭	దృగ	దృగ
౯౨౭	౧౦	శ్చద	శ్చద	౧౦౫౩	౨౭	కృచిమ్	కృచిత్
౯౨౭	౨౨	ఘటః	ఘటః	౧౦౫౪	౨౭	మివం	మిదం
	౨౭	ముద్యమ్యు	ముద్యమ్యు	౧౦౫౭	౧౮	ఘేర్యం	ఘేర్యం
౯౩౦	౧౭	దృష్టాప్	దృష్టాప్	౧౦౭౦	౨౧	పుమా	పుమా
౯౩౩	౨౭	ఘం	ఘం		౨౫	ప్యయో	ప్యయా
౯౩౭	౨౯	స్వశ్చ	స్వశ్చ	౧౦౭౨	౨౪	యశ	యశ
౯౩౮	౧౩	వసు	వసు	౧౦౭౭	౨౩	పవాహ	ప్రవాహ
౯౪౪	౧౭	స్వాప్	స్వాప్	౧౦౮౨	౧౭	గాథా	గాథా
౯౫౧	౨౫	చిత్తః	చిత్తః	౧౦౮౩	౧౮	ద్యాత్	ద్యాత్
౯౭౩	౨౦	బ. జ	బుజ		౨౧	రుధిర	రుధిర
౯౮౪	౨౭	ప్రజా	ప్రజా	౧౦౮౪	౨౪	నిస్సృతం	నిస్సృతం
౯౮౫	౧౯	నీనిష	నీనిష	౧౦౮౮	౧౩	ప్రతిషా	ప్రతిషా
౯౮౭	౧౯	విలప	విలప	౧౦౯౨	౨౫	ధేషా	ధేషా
౯౮౯	౨౪	శేచం	శౌచం	౧౧౦౧	౨౩	త్రింశ	త్రింశ
౯౯౩	౨౭	శే క	శ్చౌక	౧౧౦౫	౨౪	శ్వశ	శ్వశ
౧౦౦౭	౧౨	స్వధనే	స్వధనే	౧౧౦౭	౧౪	ర్యగమ్	ర్యగమ్
౧౦౦౭	౨౧	వసి	వస్థి	౧౧౧౧	౨౫	సుషిష్టి	సుషుష్టి
౧౦౧౩	౧౪	దమశ్చ	ధమశ్చ	౧౧౨౭	౯	భవాత్	భగవాత్
౧౦౧౪	౨౮	యై	యై	భాగవతసిద్ధాంతచంద్రికాయాం.			
౧౦౧౭	౧౭	నంవాదం	నంవాదం				
	౨౫	విక్రీయా	విక్రీయా	౧	౧౯	అఘాణ	అఘాణ
౧౦౨౩	౨౧	ణాపర	ణాంపర	౨	౩౫	ప్యనతి	ప్యనతి
౧౦౨౫	౧౯	స్వజేత్	స్వజేత్	౩	౮	ద్విదా	ద్విధా
౧౦౨౯	౧౭	సుసణా	సుసణా		౨౮	పాద్యైవ	పాద్యైవ
	౧౮	లాద	లాద	౪	౪	త్రాసచ	త్రాసచ
౧౦౩౨	౨౦	ద్వాగ	ద్వాగ	౫	౨౩	ధూతంద్వి	ధూతంద్వి
౧౦౩౮	౧౨	దృష్టి	దృష్టి	౬	౨౨	గ్రంథరచనా. గ్రంథమాత్రేణ	

అస్య గ్రంథస్య - ముద్రాక్షరఘట్టనదశాయాం - విధ్వస్త - సకార ద్విత్వ (౧) సుకార ద్విత్వ (౨) కకార ద్విత్వ (౩) చకార ద్విత్వ (౪) ఓత్వప్రభృతివర్ణాశ్చ బ్ధాశ్చ కేచనాత్ప్రదాహృతాః - పవమేవాన్యేచశబ్దాస్తత్రత్రములపక్షైవ్యాఖ్యాపక్షైశ్చ సామరస్యకల్పనయాస్పష్టతరం విజ్ఞేయాపవభవంతి.

శ్రీమద్భాగవత గ్రంథమును వ్యాఖ్యానసహితముగా బరిష్కరించి-
ముద్రాక్షరములయందు బ్రకాశపరుచుటకు గాను ముందుగా గొంతద్రవ్యసహాయము చేసి-
చందాదారులుగా నేర్పడియుండెడు పరమోపకారులగు భగవద్భక్తుల నామానుక్రమణిక.

నామధేయములు-

ప్రతుల సంఖ్య-

గూడలూరు - ప్రికాసిప్యాల్ సదరమీక - కామసముద్రం - ౧
వెంకటరాఘవాచార్యులు గారు - ౨
తలచేరి ప్రికాసిప్యాల్ సదరమీక అప్పాజయ్య గారు - ౧
సదరుకోటుక పండితులు - చిట్టాల - గోపాలశాస్త్రిలు - ౧
గారు - ౧
బోమకనాయకు శిరస్తాదార్ - రాయప్ప గారు - ౧
విశాఖపట్నం - జిల్లా - శిరస్తాదార్ - దేవనహళ్లి - కృష్ణరావు పంతులు గారు - ౧
కడపజిల్లా - శిరస్తాదార్ - అప్పారావు గారు - ౧
గూడలూరుజిల్లా - శిరస్తాదార్ - మురంగాచార్యులు గారు - ౧
చిత్తూరుజిల్లాకోటుక - శిరస్తాదార్ - కొశంబూరుశీనయ్య గారు - ౧
రాజమహేంద్రవరం - కోటుక శిరస్తాదార్ - మైదవూలు - సుబ్బారాయుడు గారు - ౧
నెల్లూరు - శిరస్తాదార్ - వేముగంటి వెంకట్రావు పంతులు గారు - ౧
శ్రీకాకుళం - కోటుక శిరస్తాదార్ - చింతా - జగన్నాథం పంతులు గారు - ౨
చిత్తూరుకల్లటర్ కచ్చేరీ - శిరస్తాదార్ - సుబ్బరావు గారు - ౧
కనూలుకల్లటర్ కచ్చేరీ - శిరస్తాదార్ - ముంగమూరుల క్షీనరసు పంతులు గారు - ౧
గుంటూరుజిల్లాకోటుక - శిరస్తాదార్ - పోలూరు - వెంకటకృష్ణయ్య గారు - ౧
బల్లారి - శిరస్తాదార్ - చితంబరరావు గారు - ౧
చెంగల్ పట్టు - శిరస్తాదార్ - వెంబాకం - శ్రీనివాసయ్యంగారు - ౧
బల్లారి - శిరస్తాదార్ - శిరస్తాదార్ - గిరియప్ప గారు - ౧
కమిస్సేరీకచ్చేరి - యుద్యోగస్థులగు - బెంగుళూరు - శెట్లూరు - శింగయ్యంగారు - ౪
బెంగుళూరు - రైడెంటు - కచ్చేరీ - శిరస్తాదార్ - చౌడయ్య గారు - ౫

నామధేయములు-

ప్రతుల సంఖ్య-

బందరు - డిప్టీశిరస్తాదార్ - కాజ - రామన్న గారు - ౨
విశాఖపట్నంజిల్లా - సీతానగరం - తాలూకా - మునసపు - బలిజప్ప - పార్వతీశ్వరశాస్త్రిలు గారు - ౧
కడపజిల్లా - మదనపల్లె - తాలూకా - మునసపు - జంగాశాస్త్రిలు గారు - ౬
కనూలు - నాయకు శిరస్తాదార్ - వెంకటరావు గారు - ౧
బల్లారి కలకటరుకచ్చేరి - నాయకు శిరస్తాదార్ - కల్లూరు - సుబ్బరావు గారు - ౧
విశాఖపట్నం - అశిష్టాంటు శిరస్తాదార్ - అద్దనూరు - శ్రీనివాసరావు పంతులు గారు - ౧
బల్లారి - మాజీమునిషీ - రామారావు గారు - ౧
బల్లారి - హేడ్డుమునిషీ - గోపాలరావు గారు - ౧
కూర్ - హేడ్డుమునిషీ - వెంకటరమణయ్య గారు - ౯
గూడలూరుజిల్లా - మునిషీ - వెంకట్రాయుల గారు - ౧
శేలంజిల్లా - హేడ్డుజవాబునిషీ - వేదాజీరావు గారు - ౧
శేలంజిల్లామునిషీ - కావేరిపట్నం - శ్రీనివాసరావు గారు - ౧
కనూల్ హేడ్డుమునిషీ - శేషగిరిరావు గారు - ౧
కోయంబుత్తూరుమునిషీ - వెంకటసుబ్బయ్య గారు - ౧
హుజూరు - మునిషీ - శేషగిరిరావు గారు - ౧
బల్లారి తహశీల్ దార్ - కొండల్ రావు గారు - ౧
అనంతపురం - తహశీల్ దారు - దాదారావు గారు - ౧
అరసనహళ్లి తహశీల్ దార్ - హనుమంతరావు గారు - ౧
రాయదుర్గం - తహశీల్ - రాఘవేంద్రరావు గారు - ౧
ఆదవానితహశీల్ దార్ - కాశీరావు గారు - ౧
పూనమ్మలితహశీల్ - తాణమేటి - సుబ్బయ్య గారు - ౧
తహశీల్ దార్ - పుష్పలధడియం - శేషగిరిరావు గారు - ౧
తుముకూరు - తహశీల్ - నరసింహాచార్యులు గారు - ౧
వందవాళి - తా - తహశీల్ దార్ - రూ - వెంకయ్య గారు - ౪
మండియం - నరసింహాచార్యుల గారు - ౨
వెంబాకం - పాథాసారధయ్యంగారు - ౧
శ్రీ పెరుంబూడూరు - నరసింహాచార్యులు గారు - ౧

నామధేయములు-	ప్రతుల సంఖ్య-	నామధేయములు-	ప్రతులు సంఖ్య-
బెల్లంరామస్వామిఉపాధ్యాయులుగారు-	౧	హరిదళం- వెంకట్రావుగారు-	౧
మొలుగు - వీరాసామయ్యగారు-	౧	మంగళగిరి- రఘునాథాచార్యులుగారు-	౧
జే - రాఘవాచార్యులుగారు-	౧	మేరువపూడిరామస్వామయ్యగారు-	౧
వల్లూరు - రామచంద్రయ్యగారు-	౧	గొటికలపూడి- వెంకటబాబయ్యగారు-	౧
సాహుకారు వెంకన్నరావుగారు-	౧	రాయదుర్గంకోనే రావుగారు-	౧
దం- కృష్ణయ్యగారు-	౧	చిత్రకూటం- శేషాద్రయ్యంగారు-	౧
వెంకటరమణాచార్యులుగారు-	౧	రావిపాటి- గురువయ్యగారు-	౧
చివుకుల- వెంకటాచార్యులుగారు-	౧	చి రాజారావుగారు-	౧
వడె - సుబ్బరామయ్యగారు-	౧	శ్రీరంగం- శ్రీనివాసాచార్యులుగారు-	౧
నాగెళ్లలయ్యలయ్యగారు-	౧	ప వరదాచార్యులుగారు-	౩
యనమండ్ర వెంకటాచలయ్యగారు-	౧	గుడియాత్తం తా మునసపు- రాయసంబుచ్చయ్యగారు-	౧
దంపూరిఆదినారాయణయ్యగారు-	౧	కో- రామానుజాచార్యులుగారు-	౪
శేనివారపుపేట- సంస్థానం- శిరష్టాదారి - పిం- వీరభద్ర	౧	ముమంబు- సుందరవరదాచార్యులుగారు-	౧
రాయనింగారు-	౧	శ్రీరంగపట్నం - రామానుజముని తిరుమలాచార్యులు	౧
మునగంటి- రంగారావుగారు-	౧	గారు-	౧
రాయసం- పవని- ఆదినారాయణయ్యగారు-	౧	హుజూరు గు పాలువాయి- రంగారావుగారు-	౨
నేలటూరు- నరసయ్యగారు-	౧	హుజూరు గు సంబరాజు- జోగిపంతులుగారు-	౩
మాడఘూషి- వెంకటాచార్యులుగారు-	౧	రైటర్ - రాఘవాచార్యులుగారు-	౧
వేదాల- వరదాచార్యులుగారు-	౧	చక్రవర్తుల- వెంకటాచార్యులుగారు-	౧
పాలువాయి- కృష్ణయ్యగారు-	౩	కారుకూను- లక్ష్మణరావుగారు-	౧
గోటూరు- సుబ్బరావుగారు-	౧	హునుసూరు - వెంకటాచార్యులుగారు-	౧
చీమకృత్తి- అప్పయ్యగారు-	౧	హుజూరు గు జంగంకోట- శంకరరావుగారు-	౧
నా- కుప్పయ్యగారు-	౧	హుజూరు గు పులమతి- సుబ్బరావుగారు-	౧
కొండూరు- అప్పన్న శాస్త్రిలుగారు-	౧	కొంటాంటు- రామస్వామయ్యంగారు-	౧
తిరుమల- శ్రీనివాసాచార్యులుగారు-	౧	హుజూరు గు బెళగుప్ప- సంజీవప్పగారు-	౧
గి గు రామారావుగారు-	౧	ఖజానా- సీతారామప్పగారు-	౧
కోడూరు- రామకృష్ణయ్యగారు-	౨	హంగమా- గు- కల్లూరు- సుబ్బరావుగారు-	౧
పోతుపాలెం- రంగయ్యగారు-	౧	హంగమా- గు- దేవనహళ్లి- సుబ్బరావుగారు-	౧
శ్రీరంగపట్నం తిరుమలాచార్యులుగారు-	౨౭	వెంకటవరదాచార్యులుగారు-	౧
మధ్వపతిపురుషోత్తమరావుగారు-	౧	కోడూరు- వెంకటసుబ్బాశాస్త్రిలుగారు-	౧
తడకమళ్ల- వెంకటకృష్ణరావుగారు-	౧	చింతగుంట- చలమప్పశాస్త్రిలుగారు-	౧
తంజావూరు- రామచంద్రరావుగారు-	౨	విద్యాధి- నరసయ్యగారు-	౧

నామధేయములు-	ప్రతులసంఖ్య-	నామధేయములు-	ప్రతులసంఖ్య-
హుజూరు- గు- బడ్డి శ్రీనివాసరావుగారు-	౧	కొప్పరపు-నరసయ్యగారు-	౧
సెనెకోటుఁజ్రాసులెటర్ - పోలూరు- వెంకటకృష్ణ	౧	చమిటిగంటిరామస్వామిశాస్త్రిలుగారు-	౧
య్యగారు-	౧	వడ్లగున్నాటి- వెంకటాచలయ్యగారు-	౧
కోటుఁహేడ్డుగుమస్తా- పడాల- సుబ్బయ్యగారు-	౧	కేతరాజు- జగన్నాదంగారు-	౧
కందుకూరుకారుకూను- హనుమంతప్పగారు-	౧	ఆకులుమన్నాటి- తిరువెంగళాచార్యులుగారు-	౧
తాలూకామునుషి-చేపూరు- వెంకట్రావుగారు-	౧	తిమ్మరాజుప్రకాశంగారు-	౧
సెనెకోటుఁగుల్లత్తునరావుగారు-	౧	బెల్లంకొండ- వెంకటరంగాచార్యులుగారు-	౧
తినెవల్లి- కుమారస్వామిగారు-	౧	చెర్వు- రామకృష్ణశాస్త్రిలుగారు-	౧
మోక్షగుండం- వెంకటరామసోమయాజులుగారు-	౧	తులపాటి- శేషతల్పశాయిశాస్త్రిలుగారు-	౧
అమిదేల- సుబ్రహ్మణ్యసోమయాజులుగారు-	౧	గూడలూరు- కిడాంచి- గోపాలాచార్యులుగారు-	౧
గుత్తి- పుష్పగిరిశాస్త్రిలుగారు-	౧	కచ్చేరీ- గు- వెంకట్రావుగారు-	౧
గుడిపాటి- నారాయణప్పగారు-	౧	కచ్చేరీగుమస్తా- వెంకటేశయ్యగారు-	౧
భాస్కరపంతుల పురుషోత్తమయ్యగారు-	౧	కాకినాడపుష్పవీరభద్రప్రకాశరావుగారు-	౨
అమిదాలకారుకూను- దేశాయిరామా రావుగారు-	౧	ఆదుర్తి- రామన్నగారు-	౧
చింతగుంటచలమయ్యగారు-	౨	పుల్లంభొట్ల- తిరుగులరావుపంతులుగారు-	౧
కమిసెకచేరీరైటర్-మర్తాలరామయ్యగారు-	౧	చిత్తూరు- వెంకటరమణయ్యపంతులుగారు-	౧
రైటర్ వెంకటాచార్యులుగారు-	౧	చెరుకుపల్లి- లక్ష్మీన్నారాయణప్పగారు-	౧
పెనుగొండకరణం- వెంకటాచలప్పగారు-	౧	బోడపాటి- వెంకటాచలంగారు-	౧
సాహుకారు- కుమారస్వామిగారు-	౨	ఆణిక్కాల- రామచంద్రయ్యగారు-	౧
మద్దికెర- సాంపుణ్యగారు-	౧	వేముగంటి- హనుమంతరావుపంతులుగారు-	౧
ఆదవాని- రాఘవాచార్యులుగారు-	౧	చిత్రపు- శలమయ్యగారు-	౧
కూడ్లగి తా శిరస్తాదార్- శేషగిరిరావుగారు-	౧	పొగాకు- వేణారావుపంతులుగారు-	౧
దాదాశాస్త్రిలుగారు-	౧	కాండ్రేగుల- వెంకట్రావుపంతులుగారు-	౧
తడవర్తి- నరసింహశాస్త్రిలుగారు-	౧	ధేరం- విశ్వపతిశాస్త్రిలుగారు-	౧
పురవకొండకారుకూను- శివరావుగారు-	౧	బొమ్మరాజు- నాగరాజుగారు-	౧
కోటుఁప్లేడర్ - అక్కిరాజురంగయ్యగారు-	౧	రాజమహేంద్రవరం- అచ్చుతన్నసీతాపతిగారు-	౧
హైదరాపాదు- పోస్టాఫీస్ రైటర్ - రెమ్మర్పు- సుబ్బయ్య	౧	నందివాడవీరభద్రుడుగారు-	౧
గారు-	౧	గాడిచల- నరసన్నగారు-	౧
కెలమంగలం- కోటంరాజు- సీతాపతిరావుగారు	౧	వాడ్రేపు- కొండయ్యగారు-	౧
రాయవేలూరుచల్లాసుబ్బయ్యగారు	౧	ధర్మపురి- పూతంగర- అప్పయ్యశాస్త్రిలుగారు-	౧
గుంటూరునండుకారురాఘవయ్యగారు	౧	వెంకటరమణయ్యగారు-	౪
గుండిమెడ- మంగళాద్రిగారు-	౧	తీథాల- సుబ్బయ్యగారు-	౧

వారినామధేయములు-	ప్రతులసంఖ్య-	వారినామధేయములు-	ప్రతులసంఖ్య-
కారుకూను శివరావుగారు.	౧	చిత్రదుర్గం- నారాయణా చామ్యలు గారు.	౧
పూతంగర - అణ్ణయ్యశాస్త్రి లుగారు.	౧	దుర్గం- అనంతయ్యగారు.	౧
అప్పయ్యశాస్త్రి లు గారు.	౧	మా- రామయ్యగారు.	౧
హరిరావు గారు.	౧	వెంకటశేషయ్యగారు.	౧
అధికారపట్టి- రామానుజయ్యగారు.	౧	వెంకటనారాయణయ్యగారు.	౧
నెవలె- సుబ్బయ్యగారు.	౧	వరయూరు - నరసింహా చామ్యలు గారు.	౧
పూతంగర- కుప్పరావుగారు.	౧	ముత్తదీ - వెంకటేశయ్యగారు.	౧
భైరవమంగులం- వెంకట్రామయ్యగారు.	౧	కొత్తకోటరంగస్వామియ్యగారు.	౧
హు గు ఆదెప్పగారు.	౧	వరయూరు- గోపాలాచార్యులుగారు.	౧
చిల్లఘటం- రంగయ్యగారు.	౧	నరసింహాచార్యులుగారు.	౧
నారాయణప్పగారు.	౧	శిడ్లంగంటి - హనుమంతరావుగారు.	౧
అధికారపట్టి- కరణం- కృష్ణయ్యగారు.	౧	కడబం- వెంకటనారాయణయ్యగారు.	౧
అధికారపట్టి- రామానుజయ్యగారు.	౧	సోమయార యాండా - శ్రీనివాసాచార్యులుగారు.	౧
హుసూరు - అణ్ణయ్యశాస్త్రి లుగారు.	౧	సాయకులయిలాకా- ఆనందరావుగారు.	౧
కృష్ణగిరి- రామయ్యగారు.	౧	పట్టాభిరామశాస్త్రి లుగారు.	౧
కృష్ణగిరి- శ్రీనివాసయ్యగారు.	౧	గాజులుపెట- శివరామశాస్త్రి లుగారు.	౧
కోయంబుత్తురు - తిరుమలా చామ్యలు గారు.	౧	మైసూరు- పిశిపాటి- వెంకటసుబ్బయ్యగారు.	౧
హుజూరు - గు- నాగేంద్ర రావుగారు.	౧	కడవ- హుజూరు గు కొండలరావుగారు.	౧
తిరు పాత్తూరు - శ్యామా రావుగారు.	౧	గుర్రంకొండతా - శిరస్తా దార్ - దేశాయి - రామారావు	౧
బందరు - చల్లాసుబ్బయ్యగారు.	౧	గారు.	౧
వరేం- పరబ్రహ్మశాస్త్రి లు గారు.	౧	మండిగల- వెంకట్రాయశాస్త్రి లుగారు.	౧
కృత్తివెంటి- వెంకట్రామయ్యగారు.	౧	పులుచేరీ - వాసుదేవయ్యగారు.	౧
సంబరాజు - రామారావుగారు.	౧	నివృత్తి- సుబ్బశాస్త్రి లుగారు.	౧
జిడ్డు- రామయ్యగారు.	౧	బాలకృష్ణ - శాస్త్రి లుగారు.	౧
శ్రీకాకుళం- మాడఘూషి- నరసింహా చామ్యలు గారు.	౪	అయ్యాసామిశాస్త్రి లుగారు.	౧
రాణీపేట - తండలం- వరదా చామ్యలుగారు.	౧	గుమ్మటూరు- అప్పయ్యగారు.	౧
దేవరాయదుర్గం- నారాయణా చామ్యలుగారు.	౧	కొడవల్లూరునరసింహాచార్యులుగారు.	౧
తిరు నారాయణయ్యగారు.	౧	వెముగంటి - కృష్ణరావువంతులుగారు.	౧
సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి లుగారు.	౧	చిత్తూరు- సచ్చిదానందశాస్త్రి లుగారు.	౧
జిడ్డు- రామయ్యగారు.	౧	వేలమూరు - కృష్ణమాచార్యులుగారు.	౧
శ్యామారావు గారు.	౧	వేలమూరు- కోట్ల శేషయ్యగారు.	౧
తి శ్రీనివాసరాఘవాచార్యులుగారు.	౧	మైలాపూరు- వెంకటేశ్వరశాస్త్రి లుగారు.	౧

నామధేయములు.	ప్రతుల సంఖ్య.	నామధేయములు.	ప్రతుల సంఖ్య.
జల్లేడంపెట- పిళిపాటి-సుబ్బయ్యగారు.	౧	గుమాస్తా- శేషప్పగారు.	౧
శ్రీరంగపట్నం-రంగాచార్యులుగారు.	౧	రైటర్- కృష్ణస్వామిగారు.	౧
విశాఖపట్నం- సత్యవాడ- రామయ్యగారు.	౧	శ్రీరంగపట్నం- మణికణి-క-అయ్యనయ్యంగారు.	౧
అక్కినపల్లి- రామస్వామిపంతులు గారు.	౧	చిత్తూరు- శ్రీనివాసరావుగారు.	౧
మంగు- వెంకటరెడ్డిపంతులుగారు.	౧	భవానిగూడల్- శిరస్తాదార్- రామారావుగారు.	౧
పరవస్తు- వెంకటరంగాచార్యులుగారు.	౧	శేలం- స్టాంపుదారోగా- అప్పజయ్యగారు.	౧
శాంతలూరు- కూర్మాచార్యులుగారు.	౧	శేలం- చెన్నరాయపల్లి- కృష్ణయ్యగారు.	౧
పోచినపెద్ది- వెంకయ్యగారు.	౧	శేలం- శేషగిరిరావుగారు.	౧
సరాబుఖాసా- కృష్ణరావుగారు.	౧	గోపినాథయ్యగారు.	౧
చెరుకుపల్లి- లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిలుగారు.	౧	రంగాచార్యులుగారు.	౧
పెమ్మరాజు- బుచ్చిరాజుగారు.	౧	రామస్వామయ్యగారు.	౧
మోసలిగంటి- తిరుమలరావుపంతులుగారు.	౧	సీతారామయ్యగారు.	౧
వక్త్రలంక- రామయ్యగారు.	౧	తిరుమలయ్యగారు.	౧
బసవర్పు- వరహానుపంతులుగారు.	౧	మండిగల- రామస్వామిశాస్త్రిలుగారు.	౧
ముంగమూరు- చిదంబరరావుగారు.	౧	కాశీరావుగారు.	౧
ప్రాతూరు- రమణప్పగారు.	౧	హరిశంకరదవేగారు.	౧
కురుగంటి- వెంకట్రామశాస్త్రిలుగారు.	౧	నాగనాథదవేగారు.	౧
మహీధర- లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిలుగారు.	౧	నెల్లూరు- బాలాప్రసాదుగారు.	౧
గురుజూడ- కొండయ్యగారు.	౧	వజీరాలాల్- దాసుగిరినరదాసుగారు.	౧
యర్రపల్లి- రామలింగస్వామిగారు.	౧	పురుషోత్తమదాసుత్తమదాసుగారు.	౧
కొండపల్లి- వెంకటశాస్త్రిలుగారు.	౧	బండి- బాలదాసుగారు.	౧
వేసా- రామన్నగారు.	౧	కొల్లా- కన్నయ్యశెట్టిగారు.	౧
కావూరు- లక్ష్మయ్యగారు.	౧	గాజుల- లక్ష్మీనరసుశెట్టిగారు.	౧
మద్దిరాల- సుందరరావుపంతులుగారు.	౧	లా- వెంకటపతినాయుడుగారు.	౧
దూర్వాసుల- లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిలుగారు.	౧	కొరళ్ల- వెంకటలింగయ్యగారు.	౧
కాపవర్పు- వెంకయ్యపంతులు గారు.	౧	వెంకటగోవిందరావునాయుడుగారు.	౧
బలజపల్లి- వెంకట్రామశాస్త్రిలుగారు.	౧	జియ్యగుసామిగారు.	౧
వేపా- కామయ్యగారు.	౧	గంధవడి- వెంకటసుబ్బరాయశెట్టిగారు.	౧
లుంగంబాక- ముప్పరాలకృష్ణమాచార్యులుగారు.	౧	గుంటూరు- చిన్నం- చెలమయ్యగారు.	౧
పాలావర్షులరామశాస్త్రిలుగారు.	౧	కొమ్మి- రంగయ్యగారు.	౧
కనూలు హెడ్డుకొంట్యాంటునారాయణయ్యంగారు.	౧	ముక్తా ల- వెంకటరామానుజంశెట్టిగారు.	౧
సీవిల్ మేనేజరు- సుందరరావుగారు.	౧	వూసూరు- గంగులుశెట్టిగారు.	౧
		శ్రీరేకుల- రామానుజయ్యగారు.	౧

నామధేయములు-	త్రులసంఖ్య-	నామధేయములు-	త్రులసంఖ్య-
పూలెటి-కృష్ణస్థ శ్రేణిగారు.	౧	అందే-గోపాలస్వామి నాయుడుగారు.	౧
కామి శ్రేణి - కొండప్ప శ్రేణిగారు.	౧	గో-వేంకట్రాయులు నాయుడుగారు.	౧
చీదెళ్ల - పిచ్చయ్య శ్రేణిగారు.	౧	వెలగవరం- రామస్వామి శ్రేణిగారు.	౧
పెద్దిబాలబెంచు శ్రేణిగారు.	౧	ప-వేంకటరంగంపిళ్లగారు.	౧
వెంగంటి-గురువప్ప శ్రేణిగారు.	౧	చింతాద్రిపేట-వై య్యాశేపిళ్లగారు.	౧
శ్రీ-వేంకటకృష్ణారెడ్డిగారు.	౧	హైదరాబాదు-దాసప్ప నాయుడుగారు.	౧
		యెళుంబూరు-కృష్ణస్వామి నాయుడుగారు.	౧

ఇందులో గొందఱు దమయిష్టలనిమిత్తము-తమ పేటటచందాచేసియీ గ్రంథమును దీసివంపియున్నారు - అట్టివారి నామధేయములను మా లెక్కలో వ్రాసియుండెడు తెరంగున నీమీదఁ దెలియఁజేయఁడమైనది.

Srîmad Bhagavata-grantha sive Bhagavata Puñânae versio teligana facta a
Bammerpôturâu ca 1408 Nach Herrn Recheis Angabe katalogisiert

Madras anno Kilacae 1770 (=1848)

4 A.or. 2730

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10219706-5